BIBLIOTECA NAZ
XLIX
H
61
NAPOLI

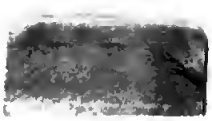

Digitized by Google

XLIX
H.
61.

ACTA
SANCTO
RUM
JUNII.

ACTA SANCTORUM JUNII,

Ex Latinis & Græcis aliarumque gentium Monumentis, ſervata primigenia veterum Scriptorum phraſi,

COLLECTA, DIGESTA,

Commentariiſque & Obſervationibus illuſtrata

A Godefrido Henſchenio P. M. Daniele Papebrochio, Franciſco Baertio, Conrado Janningo, Joanne Bapt. Sollerio,

E Societate JESU Presbyteris Theologis.

TOMUS V.

Sanctos a die XXV *ad finem menſis complexus: cum Tractatu Prælimari, qui continet*

CHRONOLOGIAM PATRIARCHARUM ALEXANDRINORUM

Similiter illuſtrata.

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

VENETIIS, MDCCXLIV.

Apud { Jo: Baptistam Albrizzi Hieron. Fil. et Sebastianum Coleti.

CUM VENETI SENATUS PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Franciscus Collini Sculp

WILHELMINÆ AMALIÆ

Romanorum Imperatrici Semper Auguſtæ, Auſtriaco-Brunſvicenſi, Magnanimæ, Piæ, Felici.

TEmporis non multum fluxit, ex quo Cæſareum accedere ad thronum nobis licuit, Auguſtiſſimoque Imperatori noſtro porrigere tomum de Actis Sanctorum Junii quartum: Proximum illi thronum inſidet Majeſtas Tua, Auguſtiſſima Imperatrix: quamobrem & proximus, qui nunc prodit in publicum tomus, ad illum properat, ſeque ſiſtere Majeſtati Tuæ geſtit, confetens Sanctos, nominatim expreſſos, atque opera noſtro illuſtratos, pluſquam trecentos, omnes corona gloriæ ſempiternæ redimitos in cælis, & quorum nonnulli, e Regum proſapia geniti, portarunt etiam coronas in rertis, quique Germaniam Tuam ditioneſque Auſtriacas, aut origine generis ſui, aut depoſitione corporis, aut vitæ totius curſu illuſtriotem fecerunt. Ex horum numeto ſunt, quæ e generoſis Germaniæ populis, ſuperaro Rheno in Gallias tranſgreſſis, ibique Principatum conſecutis, prognatæ fuerunt, Sancta Theodechildis Virgo, Clodovæi, Chriſtianorum Franciæ Regum, primi, filia; ejuſque nepris, pariter Theodechildis dicta, Regiis thalamis plus vice ſimplici diguata, ex Theodorico Auſtraſiæ progenita Rege; nec tanrum patrem & maritos, ſed & fratrem, & avos, & proavos nacta Reges. Ex adverſo, venerunt in Germaniam ex Anglia duæ illuſtres Sanctæ, & ipſæ Regii ſtemmatis, alrera Regis filia & vidua, altera neptis & virgo: illa Judith, hæc Salome, appellatæ; quæ in Terram ſanctam peregrinatæ, arque ibi ſacris Chtiſti Domini veſtigiis calcata loca, ab eoque telicta ſalutis humanæ monumenra veneratæ, ex reditu ſubſtiterunt prope Danubium in Bavaria, illamque ſanctis reliquæ vitæ ſuæ exercitationibus & ſplendore vittutum ac miraculorum conde-corarunt. Accedit beara Hemma, in Germania & nata, & educata, & mottua; quam Vitæ Scriptores teſtantur, recenrior quidem, *in celeberrimo ac hodie Sereniſſimæ Domui Auſtriacæ gentilitio Archiducatu Carinthiæ, origine ſanguinis e Principum ac Regum proſapia* procreatam; vetuſtior vero, *Sereniſſimi & ſancti Regis* atque Imperatoris *Henrici, conſanguineam fuiſſe*. Quid S. Erendtudis? E finibus Germaniæ circa rractum Rheni ad interiora ejus translata, præfuit Salisburgi monaſtetio Sanctimonialium, a S. Ruperro, qui iſtic loci Epiſcopus & Apoſtolus fuit, fundato; quique laudatur in Vita a nobis edita ramquam *ex Regali proſapia Francorum nobili ortus:* quod utique & conſanguineæ ejus competit. Atque hæ quidem omnes, ſed & aliæ illuſtres ſexus Tui ac Regiæ Stirpis Sanctæ, Auguſtiſſima Imperatrix, immorralia Germaniæ decora, repræſentantur Majeſtati Tuæ hocce in tomo: earumque numetum coronat Hungariæ Tuæ Sanctiſſimus Rex Ladislaus, victoriis pluribus, etiam divinitus manifeſte teportatis, clariſſimus; ac VVaradini, in finibus Hungariæ atque Tranſilvaniæ, quod Magnum paſſim cognominatur, & non ita pridem felicibus immortalis memoriæ Auguſtiſſimi & Glorioſiſſimi Leopoldi Imperatoris, Soceti Tui, auſpiciis, e ſervitute Othomanica in libertatem Chtiſtianam vindicatum fuit; ubi & glorioſum monumentum ſancto cotpori ſuo obtinuit Ladislaus, & mitaculis poſt morrem innumetis coruſcavit. Cui autem hæc regia Sanctorum Getmaniæ atque Hungariæ decota offerri potius conveniat, quam Sereniſſimæ Getmanorum Hungarorumque Reginæ, Auguſtiſſimæ Romanorum Imperatrici? Illi præſertim, quæ eotumdem Sanctorum regios ſimul & ſanctos mores non tanrum æmulata ſemper eſt ipſa in ſe, ſed in prolem quoque ſuam, adhuc innocentem, dulciſſimas filias, tenetis unguiculis transfundit. Illæ enim, quod a matre traxerunt, jam nunc incipiunt manifeſtate deſiderium ſuum noſcendi & colendi Sanctos, quorum a ſacro fonte nomina ſortitæ fuerunt, æmulæ pietaris maternæ atque avitæ. Id enim nupet intellexi ex epiſtola Viti Religioſi, qui tenellarum Archiduchum ingenia, ad litteras & virtutem proclivia, moderatut; dum ex illarum voluntate poſtulabat a me inſtrui de Sanctarum aliquot, illic minus norarum, rebus præclare geſtis in exemplum Alumnarum. Felix Marer & dupliciter felix! quæ in ſtirpe felici Auſtriaca nuper, volente Deo, inſerta, in ſe & in prole ſua feliciter ptopagat antiquæ patiter ac recentis Auſtriacæ Arboris ramos,

mos, eoſque decorat fructibus honoris ac honeſtatis. Uberiores iſtiuſmodi fructus, quam deſiderate poteſt tenella parvularum ætas, leget in hoc tomo, Majeſtas Veſtra, habebitque delectum. Reſplendetque quippe, in altera Theodechilde, cum caſtimoniæ laude, magnanimitas regia, in propaganda Religione Chriſtiana; in altera, conjugalis amor & felicitas, omni ſelectarum virtutum genere divinitus cumulata. In Salome & Juditha, excelſus in divinis obſequiis animus, nec labore fractus, nec adverſis debilitatus. In Erendrude, exemplum bonorum operum, ſubditis æque ac domeſticis ſalutare. In Hemma, multimodis a Deo exercita, conſtantia, pluſquam virilis, in orbitate, dum filios ſibi duos, morte nec opinata ereptos conſpicata, deſiderium illorum non ſolum tulit moderate, verum inde majori quoque in Deum exarſit amore. De ſancto Rege Ladislao gratulari præcipue velim Auguſtiſſimo Imperatori, inter tot terrena ſceptra, digniſſimo ejus etiam in regno Hungariæ, ac Tranſilvania ſucceſſori felicitatiſque heredi: qui fortaſſis & oculo dignabitur ejuſdem geſta, dilucide hoc tomo explicata, exemplo Pientiſſimi juxta atque Auguſtiſſimi Parentis, qui curas diurnas nocturna Actorum hujuſcemodi noſtrorum lectione conſuevit levare, atque ad exempla, quæ legebat, Sanctorum formare ſeſe: tum vero etiam e cælo eoſdem advocabat Sanctos in adjutorium ſibi contra hoſtes ſuos. Quo & factum eſt, ut nihilo pauciora ſuo tempore, quam olim S. Ladislaus, imo etiam plura, Deo adjuvante, vicerit prælia, expugnaverit civitates, ſubegerit regiones. Orabat nempe Cæſar, & otante ipſo, quod olim Moyſi accidit, Duces ejus reportabant victorias. Redeo ad Reginas, parelia Tua, Auguſtiſſima Imperatrix; quarum ſplendor virtutum eo clarius in Majeſtate Tua micat, latiuſque per orbem diffunditur, quo ſublimiori reſides throno. Omnes illæ videri poſſunt inſculptæ in Columna Tua coronata, ſupereminente Crucis ſalutiferæ ſigno, quibus pro ſymbolo utetis cum hoc adſcripto lemmate; *Recte & Conſtanter*. Rectitudo quippe operum Tuorum reſpicit, ceu Columna, cælum; Conſtantia vero operando, opera ipſa quotidiana coronat, & quidem, per virtutem Crucis, corona gloriæ æternæ. Vis commemorem ſingula, quæ recte operaris? Non auſim equidem; ne videar ad gratiam loqui, aut modeſtiæ Tuæ moleſtus ſim. Audebit autem abſque ejuſmodi metu, pridem vita functus, Venantius Fortunatus, Pictavienſis Epiſcopus; qui, dum annis abhinc pluſquam mille & centum, poematibus ſuis Reginam laudavit Theodechildem prædictam, ſi juſta trutina appendantur ejus encomia; Tua procul proſpexiſſe, & in Theodechilde celebranda ſumpſiſſe geſta, videri poteſt: ita conveniunt omnia inter ſe laudum præconia. Audi igitur, non me, ſed ſacrum Poetam illum, eumdemque Epiſcopum, ſanctitate vitæ & eruditione etiam ſacra eximium, ſuis modulis, præter paucula verba, ſic canentem:

Inclita progenies, Regali ſtirpe coruſcans!
Cui celſum a proavis nomen origo dedit.
Curvit in urbe volans, generis nova gloria veſtri,
Electorali patruus axe micans.
Sed quamvis niteat generoſa propago parentum,
Moribus in veſtris multiplicatur honor.
Cernimus in Vobis, quidquid laudatur in illis
*Ornaſti antiquum, Amalaberga *, genus.* * vulgo, Amalia,
Mens veneranda, decus, ſoleis, pia, cara, benigna:
Cum ſis prole potens, gratia major adeſt.
Evitans odii cauſas micat ampla poteſtas;
Quæ terrore minus, plus in amore venis.
Mitis ab ore ſoans, ſuaviſſima dicta refultant,
Verbaque colloqui ſunt quaſi mella favi.
Femineum ſexum quantum præcedis honore,
Tantum alias ſuperas & pietatis ope.
Si novus advenias, recipis ſic mente benigna,
Acſi ſervitiis jam placuiſſet avis.
Pauperibus feſſis tua dextera ſeminat eſcas,
Ut ſegetes fructu fertiliore metas.
Unde foves inopes, ſemper ſatiata manebis,
Et quem ſumſit egens, ſit tuus ille cibus.
Pervenit ad Chriſtum, quidquid largiris egeno;
Etſi nemo videt, non peritura manent.
Stat ſine fraude tuum, quod mittis ad aſtra, talentum:
Quas bene diſpurgis, has tibi condis, opes.
Quæ Domino vivis, ſummas non perdis honores:
Regnans terris, regna tenendo polis.
Sit modo longa ſalus, pro munere plebis, in orbe;
Felix! quæ meritis luce perennis eris.

Quæ tam dudum cecinit Poeta ille, nunc in Majeſtate Tua videmus completa; cum eoque nos, ac toto Sanctorum Muſeo noſtro, voventes accinimus:

Sit modo longa ſalus, pro munere plebis, in orbe;
Felix! quæ meritis luce perennis eris.

Atque ego inprimis, minima Muſei pars, ſed ardentibus votis nulli cedens;

AUGUSTISSIMÆ MAJESTATIS TUÆ

Devotiſſimus Cliens
CONRADUS JANNINGUS
Societatis Jeſu.

SYNOPSIS ACTORUM
TOMI V JUNII.

TOmus hic viceſimus tertius de Actis Sanctorum primi Semeſtris, & quintus Junii, complectitur ſex ultimos dies, in iiſque Sanctos, nomine proprio aut numero definito notos: quorum qui virilis ſunt ſexus, ſecundum triplicem Statum, *Eccleſiaſticum*, *Monaſticum* & *Sæcularem*, hic diſtribuuntur in tres Claſſes. Feminæ vero, cujuſcumque ſint Status, quartam Claſſem conſtituunt, ordine regionum.

IN STATU ECCLESIASTICO.

Primum locum, antiquitatis & dignitatis titulo, tenent Principes Apoſtolorum *Petrus* & *Paulus*; de quorum Actis, Eccleſiis, Monumentis, agitur a pag. 398. ad 475. Et horum Diſcipulis occurrunt, *Soſipater* & *Jaſon*, cognati S. Pauli; nec non *Sopater Berœenſis* & *Mnaſon Cyprius*; item *Creſcens*, Galatiæ Apoſtolus, dubium an etiam Galliæ; accedit *Maria*, *Matrona Hierosolymitana*, Mater Joannis Marci, & S. Barnabæ Matertera. Præcipuus omnium *S. Marcus Evangeliſta*, relatus quidem ſuit menſe Aprili, ſed hic, quoad initium ac finem ſui in Ægypto Apoſtolatus, reſumendus, tamquam caput *Patriarcharum Alexandrinorum*, quorum Hiſtoria Chronologica, uſque ad præſens ſæculum XVIII deducta, præmittitur huic Tomo, cum Appendice *de initiis, exortibus & inſtitutis Copto-Jacobiticis*, atque ex occaſione etiam de *Habeſſinis Æthiopibus*, eorumdem errori ſchiſmatique implicatis, uſque ad pag. 156.

Apoſtolicis temporibus propriores, ſuccedunt, *S. Martialis Lemovicenſium Apoſtolus*, cujus occaſione agitur *de initiis prædicatæ in Gallis fidei*, per duos eruditos Commentarios, unum *Joannis Cordeſii*, Canonici Lemovicenſis, ea referentia ad tempora Decii; alterum *Petri de Marca*, Archiepiſcopi Toloſani: quibus ſubnectuntur copioſa Analecta, de Eccleſiis, Reliquiis & Miraculis ipſius *S. Martialis*, a pag. 351 ad 373. Illuc etiam ſpectat *S. Irenæus*, *Epiſcopus Lugdunenſis & Martyr*: inter cujus eccleſiam alteramque S. Juſti mota de corpore controverſia, expenitur a pag. 333 ad 349. Denique *S. Cyrus Genuenſis Ep.* priſcis illis accedit.

Alii Epiſcopi; per Italiam quidem, Pontificea Romani duo, *Leo II* & *Paulus I*, ambo ex Anaſtaſio Bibliothecario; poſterior etiam ex Epiſtolis propriis illuſtratus. Tum *Maximus Taurinenſis*; cujus tamen Acta, S. Petro Damiano indigna, reſelluntur; æque ac *Proſperi Epiſc.* apud Regium-Lepidi in Æmilia, perperam confuſi cum Proſpero Regienſi, Scriptore Gallo: datur autem Hiſtoria tranſlatorum corporum, tum ipſius *S. Proſperi*, tum *S. Venerii Eremitæ*, multis ventilata, a pag. 53 ad 72.

Sunt & alii hoc tomo Epiſcopi Itali; *Vigilius Tridentinus*, cum Vita valde antiqua. *Caſſius Narnienſis* cujus Lucam ablati partem Narnienſes tandem acceperunt. *Deodatus Nolanus*, cujus deceſſores ac ſucceſſores proximi, ex ſuis Epitaphiis cognoſcendi dantur. *Leolinus* & *Hilarius Patavini*; *Ferdinandus Aragonius*, *Ep. Calatinus*; & Aquis-Stariliis, *Majorinus*.

Ex Clero denique inferiori, habentur, *Criſpus Presb.* & *Criſpinianus Clericus*, Romæ ſub Juliano Apoſtata; Mediolani *Liprandus Presbyter* contra Archiepiſcopum Simoniacum ignis judicium innoxie experrus: qua etiam in cauſa ibidem martyrium inſigne patrarit *Arialdus Diaconus*. Actis a B. Andrea Vallumbroſano deſcriptis, una cum Actis *Herlembaldi*, ejuſdem Eccleſiæ Cspitanei, poſt illum interfecti, ſimulque honorati. In dioceſi Vicentina *Theobaldus Presb. Erem.* natione Gallus, diverſus a Camaldulenſi Theobaldo, cujus Vicentiæ corpus habetur. Datur primi Vita, & Miracula, tum Vicentiæ, tum in Gallia, tum Mercuriæ in Belgio patrata.

Extra Italiam habentur Epiſcopi, *Marcianus Pampelonenſis*, in Hiſpania; *Henricus Olomucenſis* Ord. Præmonſtrat. in Moravia. In Gallia, *Æmilianus Namnetenſis*, a Saracenis Auguſtodunum obſidentibus, dum ei ſuccurrere niritur, exſus. *Salvius* incertæ Sedis, apud Valencenas in Belgio. *Dicentius Santonenſis*, in Gallia; *Antidius Veſontionenſis*, in Burgundia; de cujus Translatione certiora quam de Actis referuntur; & *Anthelmus*, ex majoris Carthuſiæ Priore, *Ep. Bellicenſis*, cum Vita a coævo ſcripta & corporis elevati Hiſtoria. Nec tacendi, *Joannes Epiſc. Gothiæ*, juxta Mœotim paludem; cujus occaſione de Portis Caſpiis, deque Chazaria & eorum Chagnis agitur; & *Dionyſius*, *Bulgariæ Archiepiſcopus*, apud Kioviam in Ruſſia defunctus.

Inferiori in gradu extra Italiam claruerunt, *Adalbertus Diaconus*, Egmundæ in Hollandia; cujus Acta & miracula Monachi Mediolanenſes & Egmundani ſcripſere. *Odulfus Presb. Martyr*, Hugardiæ in Brabantia; *Helmeradus Presb. Eremita* in Haſſia, cujus Vitam damus, ſcripram ab Ekberto Monacho Hertaſeldenſi.

EX STATU MONASTICO.

Apud Græcos celebrantur, *David* & *Lucas Anachoretæ*. Apud Latinos, ante S. Benedictum, *Maxentius Abbas*, Fund. inſignia monaſterii in agro Pictavienſi. *Benedictus* vero, *Babolenus Ab. Foſſatenſis* in eadem Gallia, & *Papolenus Stabulenſis* atque *Malmundarienſis*, in territorio Leodienſi. *Ciſtercienſem* Ordinem exornavit *Arnulfus Villarienſis* in Brabantia, cujus admirabilem pœnitentiam actaque duobus libris dedit, ei familiaris Goſwinus Canor Villarien. In regno Neapolitano, *Montem Virgilii*, nunc *Virginis* dictum, & ampla in tabula enm circumjectis locis hic expreſſum, incolere cœpit, Ordinemque eremiticum fundavit, *Gallielmus*, cujus Vitam dedit ejus diſcipulus Joannes de Nuſco: fuit autem is Ordo utriuſque ſexus; nunc viri ſuperſunt, ſub Regula Ciſtercienſi.

Carthuſiani, præter *S. Anthelmum* jam indicatum, habent hoc menſe *Joannem Hiſpanum*, fundatorem Repanſatorii in Sabsudia. *Dominicani*, Neapoli *Gaidum Marramaldum*, *Franciſcani*, *Benvenatum*, Corneri in Calabria; *Aegidianam Clariſſam*, Spoleti in Umbria. Præ ceteris

aurem

autem hoc menſe, quem terminat, notabilem habent, ſui Ordinis Tertiarium, *S. Raymundum Lullum, Doctorem Illuminatum*, a Saracenis lapidatum in Africa, Univerſitatis ab eo nancupatæ Patronum, in Majori Balearium inſula tumulatum, a pag. 633 ad 736, cujus triplicem Vitam, unam, dum adhuc in vivis agebat, a coævo ſcriptam, & nunc primum ex pervetuſta membrana editam; ſecundam, a Caſolo de Bovillo compoſitam, a Benedicto Gonono eruderatam; tertiam, a Nicolao de Pax Patricio Majorinenſi impreſſam. Præcedit amplus valde Commentarius, ad explanationem dubiorum inde ſubnaſcentium, & probationem conſtantis ab omni memoria cultus. Sequuntur copioſa Miracula, ex Proceſſibus pro Canonizatione formatis; ac denique doctrinæ admirabilis commendatio & approbatio; cum grandi Catalogo ſcriptorum ejus in omni fere materia; atque vindiciæ contra calumnias illorum, qui ſolenni judicio convicti fuerunt ſuppoſuiſſe Gregorio XI Bullam condemnatoriam librorum Lulli.

Solitariam quoque vitam, nulli Ordini obſtrictam, ut ſimplices Eremitæ, duxerunt, præter Presbyteros ſupra nominatos, *Venerius*, apud Regium Lepidi; & *Henricus*, prope Veronam, in Italia; *Amandus* cum Sociis, apud Petragoricos in Gallia; & *Wambertus* in Normannia; miraculis clari omnes.

AD STATUM SÆCULAREM.

Fere ſpectant plerique, ſub Gentilibus Imperatoribus Martyres: quos inter clariſſimi, *Joannes* & *Paulus* ſub Juliano Apoſtata, famuli Conſtantiæ Virginis; & qui eos morti addixerat *Terentianus Compiductor* cum filio, ad eorum corpora dæmoniis liberata: nec non *Gallicanus*; *Excouſul Romanus*, per ipſos converſus, & apud Oſtium pauperum factus Hoſpes, indeque pulſus, Martyr in Ægypto. *Auceas Rex* Barbarus, cum famula ſua Lucia, Romæ mortem paſſus pro Chriſto. *Marcellus* etiam, puer Romanus, cum *Anaſtaſio* miſſus in Gallias a Xiſto Papa, & Argentonii, ob fidem prædicatam, necatus cum eodem.

Accedit *Ladislaus*, *Rex Hungariæ*, cujus Acta habentur. *Petrus* & *Febronia*, conjuges, Principes Rutheni, in condito a ſe monaſterio, *David* & *Euphroſyna* dicti. *Sampſon*, ea fundato a ſe Conſtantipoli Xenodochio appellationem nactus: cujus Acta Græco-latina dedimus, ut ea Simeon Metaphraſtes jam octogenarius ſcripſit, ex certiore & propiore, quam alias quaſdam Vitas, notitia. Tum *Sergius*, *Magiſter*, ab Officio militari nuncupatus, conditor monaſterii Nicetiſtæ ad ſinum Nicomedienſem. *Pappius* ſeu *Papptonus*, apud Mylas in Sicilia. *Herlembaldus Miles*, Defenſor Eccleſiæ Mediolani, de quo ſupra. *Petrus Confeſſor*, Aſtæ in Lombardia. *Bazolus Aquitaniæ Dux*, a Clodoveo captus, & cum ſuis bonis omnibus traditus filiæ ejus S. Theodechildi, apud quam ut Sanctus ſuum habet Epitaphium.

In Hiſpania, ſub Saracenis Mauris, habentur Cordubæ celeberrimi duo, *Pelagius* ac *Zoilus*, nullis blanditiis flexibiles, ut imputo Regi obſequerentur. *Prioris* Martyrium Ragnel Presbyter ſcripſit, proſa; verſu autem Roſwitha Poetra in Germania; cujus & Officium ex Moſarabicis Ritualibus datum: *Zoili* translatio memorabili quoque hiſtoria explicatur. *Paulus Medicus*, ex Græcorum Synaxariis innoteſcit; & Utriculi in Umbria colitur *Medicus Martyr*, poſt corporis memorabilem inventionem clarificatus.

EX FEMINEO SEXU.

Romana nobilitas, inter Chriſtianas Matronas, a cura, Sanctorum Martyrum corporibus impenſa, celebrat *Lucinam*, & *Æmilianam*, ſub quarum nominibus antiquitus etiam tituli dua habebantur in Urbe. Apud Regium Lepidi, *Jucunda* Virgo. In Hiſpania Tarraconenſi memoratur *Euroſia*, *Virgo Martyr*, ſed narrantur de ea incerta multa, ſicut & de *Tygride* apud Mauriennam. Hic etiam titulo virginitatis & conſtantiæ in tenenda fide, celebres habentur, advectæ ex Hiſpania, *Petrana*, alias *Proſeveranda*, *Marina* & *Columba*, Sorores.

Clara quoque eſt Clodovæi, primi Francorum Regis Chriſtiani, filia *Theodechildis*, fundatrix monaſterii S. Petri Vivi apud Senones, ubi & præmemoratum ducem Bozolum ſervavit, & ſimile Epitaphium habet quod utrumque æri inciſum damus: ipſam autem docemus diſtinguendam a nepte ſua, *Theodechilde juniore*; quam virtutibus amitæ parem, Fortunatus proprio poemate laudat, ut avo, patruo, fratre, ac marito Regibus nobilem; Metiſque, patris ſui in regis, ſepultam. Simili fere generis præſtantia commendabilis S. Rictrudis, Marchianis in Belgio dedit hoc menſe colendam, filiam ſuam *Cloſendem*, Abbatiſſam ibidem. Orpii in Brabantia Sanctimonialis obiit *Adilia Virgo*, ſtirpis Franciæ ſoboles.

In Germania prope Salisburgum obiit *Erendrudis*, S. Ruperti Epiſcopi ſoror, fundati ab eo Nonbergenſis parthenonis Abbatiſſa; cujus miracula dantur, quælia, poſt reſtauratum a S. Henrico Imperatore Monaſterium, ſcribere cœpit Cæſarius, ibidem Capellanus.

In Carinthia vero monaſterium Gurcenſe, Virginibus a ſe collectis, fundavit *Hemma Comitiſſa*, marito ac filiis orba; pergitque ibi coli, propter frequentia miracula, etiam poſtquam Virginibus ſuffecti Canonici ſunt: qui deinde Lateranenſibus conjuncti ſuſceptam eorum regularitatem retinent, quamvis pro Abbate Epiſcopum habeant, ſerie ab inde uſque nunc continuata: ſub qua non ceſſantibus miraculis, ſerio acta eſt cauſa canonizationis, nec niſi turbatis in Germania rebus intermiſſa: interim ſelectiora miracula legentur.

Ex Anglia in Bavariam venit, matrimonium fugiens, regis Virgo *Salome*, ſummaque in paupertate, ignotaque recluſa, prope Altaich vixit; donec a tranſeuntibus illae peregrinis Anglis, agnita, nota facta eſt cognatæ ſuæ *Judith*, nobiliſſimæ viduæ, & hanc ejuſdem vitæ ſocium aceepit: cum qua, ibidem mortua, colitur propter miracula, a Monacho Altaichenſi coævo ſcripta.

Atque hi ſunt præcipui Sancti, quorum hoc tomo illuſtrantur Acta: quo autem die, quibuſve paginis reperienda ſint ſingula, docebit ſubjunctus Tractatui præliminari Index Alphabeticus eorumdem.

Jo: Bapt.

JO. BAPT. SOLLERII S. I. T.

AD TOM. V JUNII

TRACTATUS PRÆLIMINARIS

DE

PATRIARCHIS

ALEXANDRINIS

Cum Appendice; de initiis, erroribus, inſtitutis Copto-Jacobiticis.

ILLUSTRISSIMO DOMINO

GUILIELMO

ALBERTO

BARONI DE GRYSPERRE, GOYCK

ET LIBERSAERT

Brabantiæ Cancellario, ſuæ Majeſtati a Conſiliis Status &c.

NOn diu dubitandum fuit, VIR ILLUSTRISSIME, ſub cujus potiſſimum auſpiciis lucem aſpicerent ſtudiorum meorum primitiæ: vix eam Sanctorum Hiſtoriographis, ſuperiorum annis adnatus, faciem; vel eo nomine, tam ſingularem, te benevolentiam expertus ſum, ut Tractatus tantummodo inchoati, jam tibi patronum te deſignaverim. Et vero quem alium tuto noſtro Belgio, aut vrudition præſtantiorem, aut omnis diſciplinarum generis exculiorem, aut quod non imprimebar magis, veſtiſſimi noſtri de Sanctis operis ſtudioſiorem nancifci potuiſſem? Quod ſine ullius invidia dictum velim, ſane opinor neminem. Etenim propenſum in Sanctorum Hiſtoriographos voluntatem, ut ſæpius luculentiſſime demonſtraſti, ita egregio depaſto locupletatum exornatumque eorum Muſeum, perpetuum feciſti benevolentiæ tuæ teſtimonium. Opus loquor C. Plinii de Hiſtoria naturali, quod inter pretioſa proavorum tuorum cimelia, VIII. conſervatum, grandi in folio pergameno Venetiis anno MCCCCLXIX excuſum eſt. Romanis novæ formæ typis eam elegantibus, ut primo intuitu judicentur a pluribus, manu exarati characteres, & typographica ars, duorum & quod excurrit ſæculorum decurſu ad ſummam perfectionem adducta, nec dum eas valeat ſuperare. Erit hoc, inquam, æternum tui in nos ſtudii monumentum. At quam præclare de ipſis Sanctorum Actis frutire ſolcat, deque eorum exacta criſi judicare, teſtatiſſimum feciſti, dum non ita pridem magno accuſationum voluminii illa impoſita verneres; tantum videlicet tibi otii, graviſſimas inter occupationes reliquum fuit, ut summet arbitria totam controverſiam examinandam ſuſceperis: quæque integerrimi judicis partes ſunt, cullatis accuratiſſime criminationum cum defenſione momentis, illarum vanitatem, Actorum vero ſinceram fidem veritatemque deprehenderis. Felices profecto vitas litteratos promuntiare auſim, quarum lucubrationes prudentiſſimæ tuæ in judicando proſpicacitæ expenderit. Id adeo me impulit, ut ad te accedam confidentius, haud dubia ſpe fretus, quin pro ea, quæ politiorum abſtruſarum cognitione, oculo cenſorio ſis examinaturus quæ de Patriarcharum Alexandrinorum chronologica ſerie, primo hoc meo conatu deſcripta exiſtimavi. Porro tuo illa judicatorum integritas non ad ſolos eruditos, ſed ad omnes latiſſime ſeſe diffundit. Felices, quicumque æquitati tuæ foreuſes etiam cauſas commiſſas unquam habuere; felices qui te arbitro, domeſtica componi diſſidia, res familiares partiri, lites dirimi, contentiones ſopiri voluerunt. Ignoſce VIR ILLUSTRISSIME, ſi forte modeſtiæ tuæ vim inferre videar, dum tuas tibi virtutes prædico. Alii Majorum tuorum inſignia, titulos, avitam nobilitatem, præclara in patriam merita, quibus par eſt, laudibus encomiiſque extollunt; ſed mihi, qui te unum, lucubrationum mearum patronum elegi, non alia obverſentur, quam quæ excultum ingenium, ſummam in feriendis judiciis æquitatem, incorruptam fidem, innumeraſque alias animi tui dotes propius uniceque circumſtant. Enimvero quæ tua ſunt præclare geſta & tota

late Belgio notiſſima, quæque ad primam te dignitatem merito evexere, prorſus talia eſſe omnes cognoſcimus, ut aliunde ſplendoremve accerſi minime neceſſe ſit. Vidit te olim & obſtupuit bonarum artium mater, Lovanium, dum juvenis adhuc Juriſprudentiæ dares operam, ea ingenii ſagacitate, ea Romani Belgicique juris notitia, ut æquabilibus longe auteriores, Piſcl, ut aiunt, & Decani partes cum ſumma omnium admiratione & applauſu obiveris. Viderunt deinde & experti ſunt conjunctam cum ingenii acrimonia ſummam judicii maturitatem juriſque peritiam, qui in cauſis pauperum advocarunt, pauperes præſertim & ob egeſtatem aquilib deſtituti, quos tu deſertos ſuſcipere, miſeros tutari, oppreſſos vindicare, ita tibi properum fecerat, ut jure merito pauperum pater, patronus, advocatus & audire & eſſet. Singularis hujus tuæ in paupere, viduæ & pupillo Chriſtiana miſericordiæ tot teſtes ſuperſtites habeo, quot etiam beneficiorum tuorum gratiſſimam ſervant memoriam. Nec hi ſolum te demirantur, ſed qui judiciis præerant magiſtratus, levibus hiſce velitationibus, iis te, ſummæ cum voluptate preludentem conſpexerunt, qua deinde ad arduas quælibet, & ſummi momenti negotia, glorioſe provexere. Nimirum, qui & eloquentiæ patres, & verum tractandarum peritiſſimos antiquitatis oratores, ut ex litterarum amantiſſimus, propriis in fontibus conſuluerat, facile intellexiſti, terenda ei prius anguſtiorum atrium, qui in ampliſſimas olim palæſtras diſcendere meditatur. Et erant hi ſane ad ingenia alia, quæ te manebant munera, condigni gradus. Nec fefellit exſpectationem ſummæ Regis de te exiſtimatio, utpote qui eruditionis, integritatis, aliarumque virtutum tuarum fama impulſus, in Burgundica Mechliniæ Curia, ſingulari & vix hodie uſitato exemplo, meritorum tuorum ſola inductus, Conſiliarium te eſſe juſſit. Quæ tua tum fuerit in dicendo juxta perfectiſſima æquitas, atque in rebus adminiſtrandis dexteritas, altero benevolentiæ argumento, eadem Regia Majeſtas comprobatum reliquit, dum te præ ceteris, e Belgio ad Regium Matritenſem evocatum, in ſuprenum, quod vocant, Flandriæ Senatu, locum habere voluit. Exiſtimavit nimirum Rex prudentiſſimus, plurimum ſibi præſenti conſilio profuturum, cujus tot merita & in ſe & in Patriam ante perſpexerat. Quid a te illic geſta, quid probatum apud Regem fidem, quid ejus de tua probitate opinionem commemorem? Nondum elapſo commeatûs Matritenſis biennio, novis te muneribus cumularunt, novis ornatum titulis, ad propria remiſit, ut ubi ante Conſiliarii partes egerat, ſupremi moderatoris vices obires, in eadem, inquam, Burgundica Curia; atque una ſanctioribus Regis conſiliis adhibitus, totius Belgii gravioris curæ in te ſuſciperet. Quod profecto tanta laude, tanta omnium Ordinum gratulatione per annos complures præſtitiſti, ut vacante ſubinde totius Brabantiæ principe Cancellarii dignitate, iaventus ſit nemo, qui ad eam tecum aſpirare præſumeret, nemo qui vel tacente Rege, ſuffragio non exoberet. Quantum vero tempore Patriæ univerſæ profuerit, ſive Senatus Brabantici res adminiſtrando, ſive quæ ad eam publicam propius attinent, in ampliſſimis Ordinibus, communi utilitati proſpiciendo, malo ſuſpicere tacitus, & Belgarum omnium acclamationibus meam adjungere, quam parcius delibando, cum vulgatiſſima ſint, non pro meritis vectuſſe. Accipe modò, VIR ILLUSTRISSIME, pro iis quibus nos præveniſti beneficiis, utricunque, ſane præcipuum, ſed officioſiſſimæ humanitatis ma, eo ſaltem titulo gratum futurum, quod a clientum tuorum aliquo proficiſcatur. Non diffitebor equidem, tractationem chronologicam, ſeu mavis, tractum ordinandorum temporum calculum, iis difficultatibus eſſe obnoxium, ut perſpicaciſſimam etiam oculorum aciem aut fallat aut fugiat; fallit, minutis ſæpe ad ſcrupuloſam trutinam haud facile revocandis; fugiat porro, ob incredibilem in computanda temporum ratione Auctorum diſcrepantiam. Adhæc coaptandæ inter ſe diverſiſſimæ Epochæ, Chriſtianæ, Alexandrinæ, Dioclctianææ, Mahumetanæ; æquanda innumerorum menſiumque oppoſita principia, ad eas ſæpe angustias Chronologum redigunt, ut quid potiſſimum deterrent, nec per ſe ſatis diſpicere, nec aliorum adjumento ſatis certe ſtatuere poſſit. Evit hæc, opinor, VIR ILLUSTRISSIME, juſta apud te excuſatio, ſicubi deprehendas, me a veritate aberraſſe; quod ut pro tua in me benevolentia audaciter corrigere & caſtigare non graveris, etiam atque etiam poſtulo. Interim perge, ut facis, favere Sanctorum Hiſtoriographis, iſque conceſſu a Rege privilegia tueri, ad reliqui Semeſtris alia alacriter proſequendo. Ita te Deus & Sancti ſalvum ac ſoſpitem diutiſſime conſervent.

Datum Antverpiæ ex noſtra Societatis Profeſſa domo, Kalendis Sextilibus anno MDCCVIII.

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

POſtquam Patriarcharum Hieroſolymitanorum ſeries, ante Tomum III Maji a Magiſtro meo Daniele Papebrochio explicata prodiit; complures eruditos viros deſiderium inceſſit, reliquorum etiam Orientalium Patriarchatum ſucceſſionem ſimili modo deductam videndi. Placuit tunc quidem laudatiſſimum conſilium, ea præſertim de cauſa, quod ad opus da Sanctorum Actis, non ſemel agnoviſſet eſſe perneceſſarium. Nimirum cum ſæpe Patriarcharum illorum aliquis ipſer Sanctos recenſet, de ſigenda iſtius ætate ita laborandum erat, ut ſi tempus ſingulis impenſum computaretur, tota a principio ſeries formari commode potuiſſet. Verum cum major eum tunc cura taneret, reliquos Maji tomos deproperandi, atque alia ex aliis magis urgentia ſuccederent, dilatum in dies rei exequendæ propoſitum, tantum non abjectum eſt. Deinde vero in manos ajus venit Habeſſini Poetæ Hagiologium metricum manuſcriptum anni citciter MCCXXV, anm ajuſdem gentis Faſtis a CL. V. Jubo Ludolfo Conſiliario Cæſareo Orientalium rerum atque lioguarum ſcientiſſimo communicatum. Hic cum videret, Alexandrinos Patriarchas aliquos diebus fero iiſdes notatos, quibus dicuntur obiiſſe in Hiſtoria Patriarcharum Coptitarum, Abrahamo Echellenſi interprete, poſt Chronicon Orienſale typis Regiis Pariſinis edita, exiſtimavit eos uſque ad S. Athanaſium & ultra, non minoti jure ab Alexandrina Eccleſia haberi Sanctos, atque adeo operi noſtro dignos inferi, quam tales habentur & coluntur Romani eorumdem triam ac quatuor primorum ſæculorum Pontifices. Viſum igitur ei eſt hoc argumentum aggredi methodo chronologica, ut de ſingulis ſua cujuſque die poſſet agi tanto ſecurius quanto ex concatanata eorumdem tractatione tempora haberentur verofimilius explorata. Neque in ſolis viginti primis, citra controverſiam Sanctis, ſiſtere voluit, ſed totum chronologicum ordinem animo complanus, hæreticorum atium & ſchiſmaticorum eis intermixtorum putavit intexi debera nomina, ac ſucceſſorum quoliamcumque ſeriem quoadufque poterat exponendam, quod tanto exiſtimabat facilius quanto cujuſque temporis diſtinctius videbantur definita in Hiſtoria Patriarchali prædicta, aum ibi invaniret non ſolum numarum annorum atque dierum collatum cum Æra Martyrum Ægyptiis uſitata; ſed inſuper nontam ſariæ in qua quiſque obiiſſe dicitur; qoi characteres ſi inter ſe & cum monumentis aliunde ſatis certis, convenirent, nihil poterat optari exactius ad Chronologiam undequaque perfectam.

a Hac ſpe illectus, multa rentare ocœpit; verum quos characteres prima fronte tanti faciendo crediderat, quoſque adeo magno ſubinde labore conciliare conatus fuerat, poſtea deprehendit faſſuſque eſt, incertiſſimos plerumque & mendaciſſimos, æque ac Scriptores ipſos Arabes, in ſuamet Hiſtoria & ſubducendis calculis adeo negligenter verſatos, ut pluribus in locis, neque inter ſe, nequn cum ſemetipſis aoncordeot. Urgebat nihilominus cœptum opus, a Græcis Latiniſquo Scriptoribus auxilium mutuatus; quin etiam ab Elmacino, Hiſtoriæ Saracenicæ conditore, Chriſtianorum quoque res non indiligenter ſcrutato & ſatis fidelites teſerenta. In hoc ergo intentus eras, quando impræviſa neceſſitas vindicandi ab objectis calumniis ſua carenus edita Sanctorum Acta, iniquiſſimis præjudiciis anno MDCXCV gravata, non ſolum parerga iſthæc, ſed etiam ipſam Junii impraſſionem, pluſquam dimidia parte abſoluram, ſiſtare coegit. Inter hæc oculis ſuperfuſa aaligo, omnem ei per ſe quidquam legendi ſcribendive facultatem in quinrum uſqua annum abſtulit. Non ideo taman daſiit aliena manu moliri quod poſſet; ſed hoc agenti, oblatus e Gallia ejuſdem argumanti tractatus, aperi, satis jam Arabiais hallucinationibus perplexo, tenebras novas offudit. Patuit tum magis ineptorum Auctorum diſcrepantia, & dum præfatum tractarum alienis oculis expendit & cum aliis contulit, ſenſit ſe fruſtra laborare, ut contradictiones perpetuas in concordiam revocaret. Ediderat eum Pariſiis ſub titulo *Hiſtoria Eccleſiæ Alexandrinæ* anno MDCLXXVII J. M. Vanslebius Ordinis Prædicatorum, ſecutus potiſſimum Arabicum & tota Ægypto unicum (ſi credere ſua eſt) codicem, cui titulus *Lampas in tenebris & elucidatio officiorum divinorum*. Auctori nomen eſt *Abulbaracat*, quem uſqua ad annum MCCCLXIII progreſſum, ſubſequuta ipſe Vanslebius, quam infeliciter illum ex Arabico vertarat ſeu verius in epitomen contraxerat, tam nihilo accuratius ſuam ipſe rem egit, fecitque ut Papebrochius, recepto poſt quinquannium viſu; quidquid cæcus dixerat recognoſcens, judicaret facilius de integro novam tractationem ſibi inſtituendam quam vetus corrigeretur adducereturque ad eam perfectionem, quæ mereretur aliis ſuis ſucubrationibus jungi. Inſtabant interim amici, patriæ ſuæ civitatis Annales ab annis viginti cœptos promitti, compilandos reſumeret, tot in eam rem monumentis ſubſidiiſque inſtructus; & in ea qua tuna erat annorum quinque & ſeptuaginta ætate, moriem jam aliquoties per Dei miſericordiam aluctatus, nun ſineres longiori ſua dilatione intercidere opus, quo ipſum obligata Patriæ fides impellebat, & cui, ſi non lucem, ſaltem extremam manum poſſet ipſe, ceteris dimiſſis, afferre.

3 Paruit atgo ea ſuos de Patriarchis Alexandrinis conatos mihi, in ſtudiorum ſocietatem nuper addito recenſendos aorrigendoſque commiſit. Collegis aliis Baronio & Janningo, duobus ultimis tomis Junii finem imponere properantibus. Lubens obſecutus ſum, omnem per aliquot menſes conſtum adhibens, ſi quo modo, quæ alienis oculis uſus, aliena manu ſcripſerat Papebrochius, ad rectam Chronologiæ normam exigi poſſent. Tenuit me aliquamdiu moleſtus io paucis & tædioſus labor; cumque nihil proficerem, imo de componendis Arabicis characteribus penitus deſperarem, eo animum adjeci, ut ſpretis illis calculis, alios veræ Chronologiæ fontes conſularem. Itaque argumenti difficultate nequaquam abſterritus, Patriarchalem Chronologiam ex integro condere aggreſſus, eos mihi Auctores præhabendos putavi, quorum fides, Arabicis fabulis, ſuo loco non ſemel referendis & refutandis, auferenda videbatur. Conſului etiam Criticos recentiores, Pagium inprimis & eruditum opus Tillemontii, Papebrochio ostenus ignotum, multa tamen ſuggeſtuum conſideratione digna, etiam quoad Patriarchas Alexandrinos, ſubinde varo reſellands aut cum Scriptoribus antiquis conciliands. Alios item expendi quorum in progreſſu non ſemel mentio recurret. Ad ipſos Patriarchas quod attinet, maluiſſem continuam Orthodoxorum aut ſaltem Concilio Chalcedonenſi inhærentium (*Melchitas* vocant) ſeriam taxete; audio enim ſupereſſe in Ægypto, & ſuorum, ſeorſim ab aliis, eccleſias & Patriarcham habere, uti recentiſſime mihi reſtatos eſt, litteris Cairo datis, ſupetior illic Miſſionis noſtræ, P. du Barnat, aſſerens eum, qui hodie Melchitis ſeu Græcis præeſt, Alexandrinus Patriarchas, virum eſſe totius Ægypti longe doctiſſimum, vel potius unicum qui doctus appellati poſſit. Cretenſis eſt natione, liberalibus artibus in Europa bene inſtitutus & in Academia Patavina Theologiæ Doctor; doctrinæ illic hauſtæ etiamnum retinens, atque in colloquiis, quæ Bernato habitis, plane Orthodoxus. Quid igitur, inquies, reunionem moratur cum Eccleſia Catholica? Hoc unum ipſe impedimenti prætexit, gregem ſuum, Turcico jugo preſſum, non ea frui libertate, quæ ad reconciliationem neceſſaria eſt. Dicit pro concione ad ſuos, quod tota Ægypto, præterquam apud Francos (ita Latinos Europæos nominant) inſolitum eſt, tantumque ſuorum Alexandriæ, Cairi, Bolbitinæ (*Roſetto*) Peluſii (*Damiette*) & Poſidit (*Suez*) auram gerit, ut omnium æſtimationem promeritus ſit. Subditos numerat Coptis multo pauciores, a quibus nihilominus, priſca Patriarcharum appellatione, Papa vocitatur. Rogatus hic a Bernato, unum prædeceſſorum ſeſias alicunde procurari poſſet, rem Monachis ſuis commiſit, a quibus nihil obtentum eſt; atque ideireo coactus ſui eorum, quos *Jacobitas* appellant, ordinem profequi.

4 Fuerunt autem etiam inter illos, ſi Arabicis Scriptoribus credimus, morum conſpicui probitate, & inter ſuos pro Sanctis habiti, ac fortaſſis etiam coram Deo tales, qui Chalcedonenſis Concilii dogmatiſtio, poſſint in aliquibus magis ignorantiæ invincibili, quam pertinaciæ culpabili adſcribi. Totum tamen de ipſis judicium reliquendum Deo & Catholico Lectori, nec ulla vera ſanctitas cuiquam adſcribenda, qui Romanæ Eccleſiæ contradixerit. De virtutibus ergo talium pauca admodum obiterque dumtaxat indicabuntur: Chronologia vero ſolicitius curabitur, uſui futura circa qualeſcumque Orthodoxos Patriarchas, alias ſine certa temporum ratione, ragatutos, & nonnullos Æthiopicæ Eccleſiæ, ſeu veros ſeu falſo reputatos Sanctos; quos uti non omnes recipiendos, ſic nec continuo rejiciandos cenſeo. Etenim veroſimile eſt, illa in gente multo ſerius quam in Ægypto defeciſſe penitus orthodoxiam nec prius forſitan, quam Nubia ſive Libya, utrique nationi interjecta, in partes Jacobitarum tranſiret, & Habeſſinis, qui tunc adhuc erant, Catholicis, communicationem omnem cum Ægyptiis Orthodoxis, multoque magis cum Pontificibus Romanis præcluderet; quod factum ſæculo circitar octavo exiſtimamus. Hoc autem ne cui fortaſſe erudito mirum videatur, utpote qui ſtatim objiciat mihi queat: Eccleſiam Habeſſinicam a Metropolita Coptn etiam per ea tampora gubernari ſolitam; advertere oportet, Metropolitas illos ſive Archiepiſcopos, mitti quidam ex Ægypto in Æthiopiam, tanti tamen apud eos auctoritatis non eſſe, ut quidquam in Habaſſinorum religione mutare audeant, utraque gente moribus ſuis pertinaciter inhærente, ut ſe in Ægypto didiciſſe refert Barnatus, & latius patebit ex Diſſertationibus Tractatui huic noſtro ſubjunctis, quod hic verbo viſum eſt indicare.

5 Legi interim poſſunt quæ in excuſationem Moſcovitarum diait præclaudatus Papebrochius ante Tomum 1 Maji. Si enim hi, ſæculo primum decimo converſi ad Chriſti fidem per Epiſcopos Græcor, tunc quidem ad Romanæ Eccleſiæ unionem regreſſos, ſed non admodum diu in eadem conſtantes, diutius tamen præſumi poſſunt unitatem ac veritatem Catholicam tenuiſſe, quanto magis Habeſſini Æthiopes, tempore ſancti Athanaſii adducti ad veram Salvatoris Jeſu Religionem per ſanctum Frumentium, ſub Æthiopico nomine *Salama*, cultum eorumque Hagiologio inſcriptum, & quidem ſub Rubrica, XVIII Decembris, Romano vero Martyrologio ex Græcorum Menais, XXVII Octobris. Primam quidem fidei Chriſtianæ notitiam putant aliqui illos accepiſſe per Candaces Reginæ Æthiopum Eunuchum, a S. Philippo Diacono baptizatum, & per S. Matthæum, Apoſtolum & Euangeliſtam, illuc Angelorum miniſterio ſupra nubem delatum, ut ad IX Octobris indicat Hagiologion: ſed hæc omnia refutat CL. V. Jobus Ludolfus, libro 3 capite 2 Hiſtoriæ ſuæ Æthiopicæ, & hanc Frumentio præclaudato laudem unice deberi demonſtrat; deinde ex Plinio docet, Candacem fuiſſe Reginam Meroes, quæ regio fuit antiquorum Æthiopum, non Habeſſinorum, quia his nunquam fœminæ imperaverunt.

6 Nunc quoniam Hagiologii Habeſſinorum facta eſt mentio, fietque deinceps, quoties ex eo aliquis vel Patriarcha vel alius laudandus in hoc Commentario venit, vel ipſius Eccleſiæ de illo judicium qualecumque explicandum; operæ pretium fuerit, hic præmittere eam notitiam, quam de eo ſcriptam Papebrochius reliquit, & quam Ludolfus dare

præ-

prætermiſit. Repertum Hagiologion illud fuit a præd. Ludolfo anno MDCLXXIV in Anglia, ubi ſervabatur Æthinpicæ ante tria minimum ſæcula ſcriptum, apud Eduardum Pocockium, linguarum Hebraicæ & Arabicæ in Academia Oxonienſi Profeſſorem; ejuſque Latinam verſionem per quemdam ſuum diſcipulum Joannem Henricum Henerum, ipſo Magiſtro præeunte ac recognoſcente, concinnatam, ipſe benigne tranſmiſit Papebrochio ſub annum MDCLXXXVIII, excitus ea diligentia, qua in Græco-Moſchis Ephemeridibus ille uſus fuerat, ſed quia verſio ejus, in gratiam tironum iſtius linguæ concinnata, adeo preſſe inhæret Æthinpicæ paraphraſi, atque verborum ordini, ut aanſeam potius movere debeat, quam nblectare Lectorem, æque ac cetera ex alterius linguæ Poetis verbatenus reddita; & quia abſque nriginarii contextus intellectu nemo prudenter poteſt præſumere liberiorem magiſque concinnum verſionem dare, dilatum eſt conſilium, quoad prælaudatn Jnbo vacaret id per ſe facere, & verſionem clariorem cum ipſn textu Æthiopico orbi erudito dare, quod pollicitus erat facere ſi Synaxaria Æthiopica nactus fuiſſet. Quem in finem uon ſemel Miſſionariis unſtris mnleſti ſuimus. Verum præclara conſilia mnrs interrupit, ſublato e vivis Ludolfo, VIII Aprilis MDCCIV.

7 Interim nemo vitio vertet, ſpero; ſi quod præſenti uſui ſatis ſoret, phraſi clariori & concinniori explicare conatus ſit Papebrochius, ſervato, quantum potuit, verborum præſcriptorum ſenſu. Exordium Hagiologii modn Jaudati accipe, vel a trauſcribente, vel potius ab ipſnmet Auctnre ſuo, in tertia perſoaa ſic conſcriptum. I *In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti unius Dei, ſcribimus Hymnos, quos ..... NN. colligit vir pauper, qui bleſus, & lingua balbus eſt, humilis in plebe, & inter homines vilis.* II *Nimirum Encomium Cæleſtium & Terreſtrium, quorum orationi ſe commendat: & ſub alæ auxilii Dominæ noſtræ Mariæ ſe recipiens, de miſericordia Chriſti filii ejus confidit.* III *Contingat ſanitas ægrotis, auxilium afflictis, remiſſio peccatoribus, præmium juſtis, ubicumque cauetur in aliqua Congregatione Apoſtolica & Chriſtiana Eccleſia, & in quocumque loco legitur.* IV *O Angelorum hominumque cœtus, caſtra Chriſti ejuſque matris, Pax vobis. Cum aperuero os meum ad veſtrum encomium, decerpite, obſecro, fructum cantici de lingua mea. Mecum eſtote, mecumque conſiſtite.* V *Saluto Patrem, ac Verbum Filium ejus: ſaluto & ſpiritum ſanctum unius ejuſdemque eſſentiæ; ſaluto Mariam, gloriæ eorum participem: Saluto Angelos, & congregationem ejus, qui eſt primogenitus univerſi, quorum effigies & nomina in cœlo deſcripta ſuperius ſunt*: ubi Congregatio Fidelium omnium Chriſtianorum, præſertim Electorum, intelligitur.

8 Exhine ſequitur Ordo Hymnorum ſive Odarum, ſingulis anni diebus reſpondentium, terais quaterniſve aut quinis, vel pluribus etiam ſtrophis rhythmicis, pro numero Sanctorum aut Feſtorum, quolibet die concurrentium. Strophæ autem ſingulæ conſtant verſibus quinque, in rhythmum deſinentibus, ſtylo poetico perobſcuro, propter tranſpoſitiones ſæpe tales, ut ſenſum integrum eruere volenti, neceſſe ſit ab ultimo verſu incipere. Porro non videtur Auctor reſtrinxiſſe ſtylum ad eos ſolos, qui publica Eccleſiæ vel Alexandrinæ vel Hebeſſinæ auctoritate commemorantur ut Sancti, ſed etiam ad alios quoslibet, de Eccleſia alterutrs bene meritos; maxime poſteriorum ſæculorum Patriarchas, Reges, & Metropolitas, quorum anniverſario cujuſque die, Isudat virtutes aut Acta tamquam perſonarum memoriæ venerabilis, quod hic notaſſe plurimum juverit. Atque hæc ad operis illius ſpecimen ſatis ſint. Auctoris nnmen, in titulo autographi prætermiſſum, ſpatio ad id vacuo relicto, videtur Pspebrochius in decurſu operis inveoiſſe, ad XII diem Jnuarii; dum ejus diei Odea, poſt quatuor de totidem Sanctis ſtrophas, ſic finiri animadvertit: *Juſte omnipotens Domine, qui delicta diſſimulas, & invetcrata reſtaurat; ſecundum miſericordiam tuam, require ſervum tuum Paulum, poſſidentem in patientia animam ſuam, & tanova locatum in porta tranquilla.* Cui enim Auctor, uiſi ſibi, hæc petere judicetur?

9 Idem etiam alibi faciens utitur pronomine primæ perſonæ, itaque nomen ſuum ſubticet. Simile quid apud Græcos fecere eorum Hymnographi, ſeu Canonum ſacrorum Poetæ, ultimas cautionum Acroſticharum ſtrophas ordiendn a uominis ſui litteris. Operis quoque totius Epilogus, Sanctorum ordinibus omnibus ipſum opus benedicendum offerens, & eorum auxilium petens, ſcribenti, dictanti, legenti, audianti, & in aliam linguam coaverſuro, ſic finit, *Oratio eorum & beatitudo eorum ſit cum ſervo ipſorum Nagadeno, in ſæcula ſæculorum, Amen*; ubi vel cognomentum *Panli* intelligit, vel potius nomen Librarii ſive Scriptoris, ab Auctore diverſi. Alterutrum vero Monachum fuiſſe monaſterii Gerizan, iodicat dies XXXI Januarii, ubi ipſum commendatur ſancto cuidam Hippolyto, Doctori & Martyri, cujus corpus mari merſum, cum per miraculum emerſiſſet, iſtuc illarum fuiſſe videtur.

10 In Ipſum Auctorum ultra annum MCCV vixiſſe non iuvenit Ludolfus; ſuſpicarer autem ætatem ſuam ſatis indicare XXIX Martii, ubi videtur orare pro anima Miebselis ſeptuageſimi primi Patriarchæ, qui obiit circa annum MCXLV, tamquam ſpecialiter ei obligatus, niſi etiam meminiſſet nonnullorum illi ſuffectorum, ac denique Joannis IX Patriarchæ LXXXI, mortui anno Martyrum DCCCCLXXVIII, id eſt MCCLXII Chriſtianæ Æræ, juxta Abulbaracatnm, in eo æque ac Hiſtoria Patriarchalis deſinentem adnumerare cujuſque Patriarchæ annos ac menſes, ac poſtea nuda plerumque nomina receuſentem, in quibus cum Michael ſit XCII, ac verniſimiliter ultra ſeculum XIV vixerit, incerta pendet conjectura de ætate Auctoris, niſi malis opinari, continuatorem loqui, qui in fine meminerit Michaelis, vel LXXI, vel XCII.

11 Quod attinet ad Hiſtorism ipſam Patriarchalem, quam præcipue examinandam & illuſtrandam Magiſter mens ſumpſerat, pertiugit ea uſque ad Athanaſium Patriarcham LXXVI creatum anno MCCLII; & in pleriſque notat convenientiam dierum menſis, ac ferisram hebdomadis, ſub quarum concurſa

obierint ſinguli Patriarchæ, & quidem annis, ab incarnatione Dominica ad marginem definitis; annis item Imperatorum Romanorum ac Græcorum, & denique Muſtimannicorum. Verum unde multum lucis ſperabat, ibi invenit Papebrochius tenebras pluſquam Cimmerias, Auctoris ſive Interpretis vitio inductas, dum ad marginem elogium Patriarchalium, deductis columnis deſcribitur Chronologiæ Patriarchalis ratio, hoc modo.

NUM.	Nomina & Hiſtoriæ Patriarcharum Alexandriæ	Tempus Patriarchatus.	Summa annorum Incarnationis.	Nomina Imperatorum	Summa annorum mundi.
1	Marcus Euangeliſta, martyrii coronam eſt conſecutus, anno ſexageſimo ſeptimo, & menſibus quibuſdam ab Aſcenſione Divina.	Anni 7. ✠	Anni 67. dies 130.	Galba Cæſar.	Anni 5567 dies 230.
22	Anianus. Hunc ordinavit S. Marcus, & eſt ſutor ille qui aptavit ejus calceamenta. Obiit die Dominica vigeſima Hathuri.	Anni 18. dies 216.	Anni 86. dies 8n.	Veſpa. ſianus Cæſar	Anni 5586. dies 80.

12 Ex appoſito ſchemate, facile eſt totius Patriarchalis Hiſtoriæ ideam concipere, & ex erroribus mox demonſtrandis & alibi demonſtratis, de reliqua ſerie judicium ferre. Sancti Marci ætatem veroſimillime, quoad fieri potuit, definivi, ſequenti proxime Diſſertatione fundamentali, ubi num. 8 & 9, pluribus etiam refutavi, quæ eadem Hiſtoria male combinaverat. Hic alia paucia addam quæ ſimul manifeſte oſtendant, Arabicam eam Chronologiam ineptiſſime eſſe congeſtam. Exhibitæ tabulæ præmittitur longior narratio ex qua breviter decerpo quæ ad ordinandos eum temporum rationem ſpectant. Sic habet: *Tempore diſpenſationis D. Jeſu Chriſti poſt ejus Aſcenſionem ad cælos, diviſæ ſunt Provinciæ inter Apoſtolos, in quibus ſacroſanctum prædicarent Euangelium, cecidiſque in ſortem Marci Euangeliſtæ ut pergeret in Ægyptum, Alexandriam, Pentapolim occidentalem, Æthiopiam & Nubiam. Itaque Roma egreſſus Marcus, Pentapolim petit primum, annuntiavitque in omnibus ejus Provinciis ... Poſthæc dixit ei Spiritus ſanctus, ſurge abi Alexandriam .... Et profectus eſt Alexandriam, anno ſeptimo imperii Neronis ..... Multiplicata credentium in Chriſtum numero, conſtituit Sanctus Anianum Epiſcopum Alexandriæ, & cum eo tres Presbyteros & Diaconos ſeptem. Quo facto, egreſſus eſt inde & abiit Pentapolim ubi manſit biennio, annuntians & conſecrans ipſis Sacerdotes. Tum Alexandriam reverſus eſt, invenitque fratrum creviſſe numerum & in fide confirmatum; quibus addens animos ab illis receſſit. Anno n D. N. Jeſu Chriſti ad cælos Aſcenſione nxxv, adfuit Marcus martyrio duorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & iterum Alexandriam reverſus eſt ..... & coronam conſecutus eſt martyrii poſtrema Barmudæ Ægyptiorum ... anno Incarnationis Dominicæ* LXVII *& ſeptimo menſe cum dimidio*. Quam multa hic peccet Hiſtoria, ex prædicta Diſſertatione clare proſpicies. Unum & unicum eſt quod cum noſtris Annalibus convenire cenſeam; Petrum & Paulum, martyrium ſubiiſſe *anno ab Aſcenſione Domini* nxxv, qui eſt ab Incarnatione LXVII & Neronis XIV: ſed quam id vetum eſt, tam eſt palpabiliter falſum, Marcum iſti martyrio adfuiſſe, aut ex ipſo Hiſtoriæ calculo adeſſe potuiſſe. Cæcus ſit qui id primo intuitu non adverſat. Ex tabulis, obiit Marcus anno, non *ab Aſcenſione*, ſed *ab Incarnatione* LXVII, poſtrema Barmudæ, hoc eſt, Aprilis Juliani xxv; ipſo eodem anno martyrio affecti ſunt Petrus & Paulus nxtn Junii, ut in Faſtis ſuis Copti fatentur, qua igitur ratione, obſecro, potuit Marcus Apoſtolorum martyrio adeſſe, qui pluſquam duobus ante menſibus e vivis exceſſerat? Rurſus, quomodo Marcus dicatur obiiſſe anno ab Incarnatione Dominica LXVII, menſe ſeptimo cum dimidio, nequaquam intelligitur, niſi anni Incarnationis ſtilus accipiatur, quam paſſim accipi ſolent. Edifferant nobis Copti quid ipſis veniat nomine Æræ Incarnationis Dominicæ. Jam quæ ſit in præfixo ſchemate ſumma annorum mundi, cui adſcribatur *Galba Cæſar*, cum adhuc ſupereſſet Nero, non vacat plurimis exagitare. Quam enormiter a recta Chronologia deflectant Scriptores iidem Copti, in Marci ſucceſſore Aniano, diximus in Tractatu a num. 18, hic tantum obſervabo aperiam alteram Hiſtoriæ contradictionem. Statuit, ut jam vidimus, Marcum coronatum xxv Aprilis anni LXVII, Anianum porro ab ipſo S. Marco fuiſſe ordinatum; itaque Anianus Apoſtolo immediate ſucceſſit, ergo ſi Anianus obiit xx Hathuri ſeu xvi Novembris anno LXXXVI, non ſolum anni XVIII, ſed XIX integri, & dies non CCXVI, ſed CCVI numerandi ſunt. Satis de Hiſtoriæ & ſchematis hallucinationibus, ut evidenter appareat, merito rejectam a me ineptiarum ſarraginem, cui componendæ tantum laboris ſuſtia inſumpſerat Magiſter meus Papebrochius, ut poſten ad nauſeam quandoque erit repetendum, advertus inſulſi npetis hodiernos decomptores.

13 Inter plurima quæ in eum finem molitus eſt Papebrochius, nequid intentatum relinquerem occaſione Juſti, Patriarchæ VI, ſextum Junii diem occupantis, cœperat prudem diſpicere, utrum abjecta Chronologia marginali & retenta ſetia cum annorum ac dierum cuique adſcriptorum numero, iiſque cum Chronologia Georgii Syncelli, Nicephori Patriarchæ CP. & Theophanis Confeſſoris collatis, explicari poſſet annorum illuc ſpectantium ratio, per concurrentiam diei & feriæ,

riæ, ſicut in ſepæ citata Hiſtoria notantur, veroſimiliter, ut tunc arbitrabatur, ex antiquioribus & verioribus Coptorum monumentis, quæque recentioribus illis additionibus eſſent præhabenda. Diu hoc ſaxum volvit Papebrochius non omnino feliciter, ut ſæpe conqueſtus eſt, & in Tractatu noſtro pluribus locis declaratum invenies. Juvat tamen monumenta alia Copto-Arabica enumerare, inter quæ unum cenſeri poteſt, Liber de Vitis Patriarcharum citatus in Hiſtoria præd. ſemel iterumque, ab Elmacino autem ſæpius allegatus. Eam Hiſtoriam fortaſſis habuit, & ad ſua uſque tempora continuavit Abulbaracat, Monachus Jacobita ſupra laudatus, quem utinam integrum in lucem protuliſſet, qui ejus Compendium nobis Gallice edidit Vanslebius; ſed ſervatis menſium nominibus Coptica, quibus in ſua Gallica epitome ſubſtituens nomina Latina, quaſi idem utrique gentium initium eorum ſit hallucinatus ipſe, Lectorem ſuum facit hallucinari; quaſi primus primi menſis dies etiam ſit primus Latini Septembris, eidem pro parte majori reſpondentis, eum tamen initium menſis Thoth eadat in diem XXIX Auguſti noſtri, & ſic de ceteris. Nihil magis, quod ad annos Æræ Alexandrinæ attinet, quibus uſque ad Diocletianum utitur idem Abulbaracat, fidem ei habere poſſumus, applicanti illos cujuſque Patriarchæ obitui, propter enormes & ſuo loco declarandos errores, in quibus capitalis unus Vanslebii Interpretis eſt, quod, ſicuti non diſtinxit initia menſium Coptiorum & Romanorum, ſic non cogitavit iſtorum annos nequaquam a Januario inchoari; ſed a fine Auguſti, Romanum Januarium præcedentis.

14 Denique nonnulli uſui nobis fuit Catalogus ſimplex Patriarchalium nominum, quem Athanaſius Kircherus noſter, ipſi a Clariſſimo Pereskio communicatum, & ductum uſque ad annum MDCXXXIII, inſeruit Supplemento Prodromi ſui Copti, conatus eumdem ex Elmacino illuſtrare; nam qui in Hiſtoria *Aprimus* eſt, ibi *Ephrimus* nominatur: qui *Ephrem*, ibi eſt *Abraham*, & ſic ambo inveniuntur in Hagiologio, non aliter. Deficiente Elmacino, deſcit Kircherus, & nuda, ſicut acceperat, nomina pergit adſcribere uſque ad Matthæum Urbani VIII ſynchronum. Vanslebius progreditur ad eum, quem ipſe Patriarcham Cairi viderat, annum MDCLXXIII adhuc viventem. Anno demum MDCCVII inexpectato advenit miſſus ex Ægypto Ms. Patriarcharum Alexandrinorum Catalogus; procurante, quem ſupra nominavi, P. du Bernat, qui ſe illum ex Coptica S. Cyrilli Liturgia deſcripſiſſe affirmat. At is, Tractatu noſtro jam pridem ad finem perducto, nullo nobis uſui eſſe poterit, niſi ut opinionem noſtram confirmet, de non habenda fide negligentiſſimis & turbatiſſimis rudium & impetitorum hominum ealenlis, quibus victum quæritare, pro omni arte liberali & ſcientia a multis ſæculis fuit, & eſſe pergit. Ne tamen omnino intereat notitia, forte uſui, futura ſiquando Tractatus noſter novis typis ſubjiceretur, viſum eſt Copticæ diligentiæ exemplum non ſubducere Lectorum oculis; quibus eum noſtro Catalogo hunc conferentibus facillimum erit innumeros errores caſtigare, quod hoc loco licitum mihi non cenſui. Atque hinc etiam intelligent, quam nulli mihi adjumento eſſe potuerit novus hic Catalogus, tametſi eum reliquis pridem mihi ad manum fuiſſet. Præter lapſus ceteros, en bina accurationis ſpecimina. Poſt S. Petrum Martyrem, hæc paucula interſeruntur: *Hic Patriarcha martyrium ſubiit anno* XIX *imperii Diocletiani*; quod quam ſit falſum, ex Tractatu palam fiet. Specimen alterum inde deſumas, quod ſi annos omnes præfati Catalogi in unam ſummam collegeris, deprehenſurus es, Sedem Patriarchalem ad annos circiter centum & quinquaginta vacare debuiſſe. Accipe igitur nudam nominum ſeriem, annos & menſes regiminis quemadmodum Bernatus ad me tranſmiſit.

CATALOGUS

PATRIARCHARUM ALEXANDRINORUM,

A ſancto Marco ad Joannem, qui anno MDCCVI adduc Eccleſiam Alexandrinorum Copticam moderabatur, a P. Bernato Cairi deſcriptus.

Ordn	Nomina	temp. anni	Sedis menſ.	Ordo	Nomina	temp. anni	Sedis menſ.
I	*S. Marcus*	7		VII	*Anianus*	23	3
IX	*Anianus*	11	8	VIII	*Marcianus*	10	3
III	*Millus*	11	9	IX	*Celadianus*	13	7
V	*Cardianus*	10	8	X	*Agrinus*	11	
V	*Abrimus*	12	1	XI	*Julianus*	9	8
VI	*Juſtinus*	10	9	XII	*Demetrius*	42	11

Ordo

Ordo	Nomina	temp. xnni	Sedis menſ.	Ordo	Nomina	temp. xnni	Sedis menſ.
XIII	*Heraclas*	13		L	*Jacobus*	18	8
XIV	*Dionyſius*	11	9	LI	*Simon*	3	7
XV	*Maximus*	17		LII	*Joſeph*	19	
XVI	*Theonas*	19	2	LIII	*Chael*	11	
XVII	*S. Petrus Martyr*	9	10	LIV	*Coſmas*	7	5
XVIII	*Archelaus*	6		LV	*Cheunudeus*	21	3
XIX	*Alexander*	40	9	LVI	*Chael*	28	
XX	*S. Athanaſius*	46		LVII	*Gabriel*	10	10
XXI	*Petrus*	5	9	LVIII	*Coſmas*	13	11
XXII	*Timotheus*	5	9	LIX	*Macarius*	10	3
XXIII	*Theophilus*	29	2	LX	*Theophanius*	4	7
XXIV	*S. Cyrillus*	23		LXI	*Mina*	12	8
XXV	*Dioſcorus*	16	1	LXII	*Abraham*	3	11
XXVI	*Timotheus*	21	10	LXIII	*Philotheus*	23	10
XXVII	*Petrus*	7	2	LXIV	*Zacharias*	28	10
XXVIII	*Athanaſius*	3	9	LXV	*Cheunudeus*	15	11
XXIX	*Joannes Monachus*	5	7	LXVI	*Chriſtodulus*	30	11
XXX	*Joannes recluſus*	16	11	LXVII	*Cyrillus*	14	3
XXXI	*Dioſcorus novus*, iſt eſt *junior*	2	4	LXVIII	*Michael*	9	11
XXXII	*Timotheus*	16	6	LXIX	*Macarius*	26	7
XXXIII	*Theodoſius*	22	7	LXX	*Gabriel*	14	2
XXXIV	*Petrus*	1	11	LXXI	*Michael*	4	8
XXXV	*Damianus*	24	11	LXXII	*Joannes*	19	8
XXXVI	*Anaſtaſius*	11	6	LXXIII	*Marcus*	22	
XXXVII	*Andronicus*	4	11	LXXIV	*Joannes*	27	
XXXVIII	*Benjamin*	28	11	LXXV	*Cyrillus*	7	8
XXXIX	*Agathon*	18	9	LXXVI	*Athanaſius*	11	1
XL	*Joannes*	9	3	LXXVII	*Gabriel*	2	2
XLI	*Iſaac*	2	10	LXXVIII	*Joannes*	19	5
XLII	*Simon*	7	7	LXXIX	*Theodoſius*	6	6
XLIII	*Alexander*	24	9	LXXX	*Joannes*	2	3
XLIV	*Coſmas*	1	3	LXXXI	*Joannes*	6	5
XLV	*Theodorus*	11	7	LXXXII	*Benjamin*	11	8
XLVI	*Chael*	23	6	LXXXIII	*Petrus*	8	6
XLVII	*Mina*	9	9	LXXXIV	*Marcus*	14	6
XLVIII	*Joannes*	23	11	LXXXV	*Joannes*	6	2
XLIX	*Marcus*	23	23	LXXXVI	*Gabriel*	14	3

Ordo

Ordo	Nomina	temp. anni	Sedis menſ.	Ordo	Nomina	temp. anni	Sedis menſ.
LXXXVII	*Matthæus*	3	3	XCVI	*Joannes*	15	4
LXXXVIII	*Gabriel*	17	10	XCVII	*Gabriel*	17	
LXXXIX	*Joannes*	25		XCVIII	*Marcus*	16	
XC	*Matthæus*	13		CIX	*Joannes*	9	
XCI	*Gabriel*	8	5	C	*Matthæus*	16	
XCII	*Michael*	1	3	CI	*Marcus*	15	
XCIII	*Joannes*	3	4	CII	*Matthæus*	14	
XCIV	*Joannes*	4		CIII	*Joannes*	30	
XCV	*Gabriel*	43					

15 Interim Tractatui huic, ad majorem Lectoris commoditatem, præmisit Papebrochius expansum Kalandarium, Ægyptiaci anni, cum Romano comparati & aptationem diversitatis mensium; ut quis nuique dini ordinarie respondeat, scire nonobstante possit, quod propterea, ut ab ipso est concinnatum, præmisit. Verum quia quarto quoque anno, recurrente *Bissexto Kalendarum Martii* respondet Ægyptiis dies unus, quinque Epagomenis additus, in finu ultimi earum mensis Mesir, nostrum Bissextilem annum præcedentis; hinc fit, ut menses Ægyptii cum Romanis comparati, uno die serius inchoentur, quam solebant, propter præcessum, ut sic loquar, *Bisquintum Epagomenon* (Latini superinductos appellarent) donec transacto Bissexto Latinosum, redeat communis, qui semper, cursus. Igitur quia aliter hoc casu, aliter in communi cursu anni, conjugantur Romani & Copticí dies, placet illius quoque diversitatis schema proponere, toties usui futurum, quoties talis concursus obvenerit in uno ex primis sex annis Ægyptiaci mensibus: ad calcem vero totius tabulæ censui addendum aliquid circa festivarum concursum per litteram Dominicalem in anno nostro Bissextili, ut ibi curiosus Lector videre poterit. Pro vulgari Christi Æra, ab Incarnatione denominata (semel dumtaxat in contexta Historiæ Orientalis allegata ab Auctore, deinde vero annotata in margine tam infeliciter, sicut ostendi) ad quam ceteræ reducendæ sunt, utitur Abulbaracat, in principio sue Historiæ apud Vanslabium, annis Alexandrinis, quorum Epocham, vulgarem nostram Æram præcedere, ipse ait, annis CCCXIX; cum deberet scribere CCCXXIX; itaque progreditur in ipsius sententia, usque ad annum suum DCIII, Christi vero CCLXXXIV, unde initium sumit nova Æra, aliis quidem Diocletiani, Ægyptiis vero Martyrum dicta, & inchoatx ab initio mensis Thoth, id est a XXIX Augusti, anni nobis CCLXXXIV.

16 Est autem Æra Ægyptiis Habessinis Christianis usitatissima, atque ad vulgarem nostram facile aptabilis, ut explicatum iuenies in Digressione post Theonam, XVI Patriarcham. Non æque facile calculo nostro aptantur anni Hegiræ Mahometanæ, quibus Elmacinus identidem in progressu utitur, eamque, dum agitur de rebus Christianorum, cum Æra Martyrum non satis feliciter passim conjungit. Difficultas autem in eo consistit, quod nullum fixum initium habeant anni Saracenici, utpote ex mensibus lunaribus constituti, quos Mahometani a phasi noviluuii, ad phasim alterius noviluuii metiuntur. Cum enim hoc intervallum (ut ait Cangius in Glossario, verbo *Hegira*) nunquam triginta dias excedat, neque minus sit quam viginti novem, & tales menses sic enumposti, ut quatuor menses alternatim consequantes, triginta dierum sint & trea viginti novem, sine ulla utrimque excessu, atque ex talibus duodecim, annus illorum constituatur, necessario fit, ut hi duodecim menses a plenitudine solaris anni deficiant, atque ita diebus undecim excedantur ab anno nostro solari. Hinc ergo fit, ut cum Januario nostro v. g. cœpous annus Arabicus finiatur die decima nona vel vigesima nostri Decembris, & inchoetur annus sequens, aliique similiter anni ex ordine sequentes, semper anticipando eorum initia, tandem integer unus annus intercipiatur, quin nostrorum annorum numerum Mahomatani excedunt. Apparet hoc ex tabula variarum Epocharum apud Cangium expansa usque ad annum MDCC, sub verbo *Annus*, ubi annos ab Incarnatione Christi tam cum aliis, tum etiam cum Hegiris compositos videbis: quando die VI Junii incipiebat currera Hegira MCXII, quæ solum fuissat numeranda MLXXVIII, si Saraceni processissent per solares annos, ut excessus crevarit per istos defectus ad numerum XXXV Hegirarum, toties augendus, quoties ex defectibus istis lunaris anni, Hegiræ integræ spatium implabitur.

17 Hegira autem dicitur a fuga Mahometi, Meca Medinam, cum propter novitatem doctrinæ, mortem sibi insarendam timeret, anno Christi DCXXII, XVI Julii, feria quinta: qua in Epocha constituenda, impostor illa voluit imitari Ægyptios Christianos; qui omissis Epochis a gentilium Regum vel Imperatorum appellatione deductis, novam sibique propriam constituerant, ab initio sævissimæ persecutionis, per Diocletianum susceitatæ, sicut jam vidimus. Porro suppositis istis, quam explicuimus, anni exordiendi instabilitate, eaque ad stabilitatem

anni

anni Ægyptiaci reducenda, mitum non eſt, ſi Elmacinus eique ſimiles Hiſtorici Arabes, non admodum ſcrupuloſe perſequantur juſtum numerum; ſed nominato anno Hegiræ ſuæ adjungant eum annum Martyrum, cojus pars potiore cum ſuo anno conveniebat. Idem Elmacinus, non raro adhibet annos Imperatorum Conſtantinopolitanorum: ſed horumſeriem chronologicam valde incertam & defectuoſam habuit, qui quoties illos attingit, toties fere labitur contra certiſſimam ejus temporis Chronologiam; quare nec mentionem quidem eorum faciendam Papebrochius cenſuerat, ne inutili erratorum circa ipſos elencho, augeretur Tractatus, aliis magis neceſſariis ſatis ampliandus; ego loco ſuo non paucos annotavi.

18 Prius tamen quam rem exordiar, gratantee mihi commoranda eſt utiliſſima opera quam Papebrochio contulit vir Clariſſimus Jobus Ludolfus jam ſæpe commemoratus, & ſæpius nominandus, Majeſtatis Cæſareæ Francofurti Conſiliarius, Auctor Hiſtoriæ Æthiopicæ, aliarumque plurium lucubrationum eo ſpectantium. Ab hoc enim cum accepiſſet Hagiologium metricum ſæpedictum; eoque, ubi ferebat, paraphraſtice, ut melius potuit, explicato, identidem uſus eſſet, noluit ſuo unius, in talibus non valde verſati, judicio committere fortunam Incubationis talis, ſed ipſius arbitrio rem totam relinquens; ideæ ſuæ primæ manuſcriptum eidem miſit recognoſcendum; rogans, ut omni cum libertate moneret, notaretque ſingula correctionis alicujus vel explicationis egentia; quod quam ſtudioſe fecerit, etiam ad uſum meum, in decurſu operis apparebit. Interea non verebatur Papebrochius neque vereor ego, ne nobis, Vanslebii Dominicani recentiſſimum exemplum ſequentibus, crimini vertatur, uti antehac ab æmulis factum, quod ad illuſtrandam Hiſtoriam Eccleſiaſticam, Scriptoribus utamur, non ſolum ſchiſmaticis, ſed etiam Mahometanis, poſtquam ille temere obgannientium ora obſtruxit in Reſponſionibus ſuis ad Exhibitionem Errorum ab eo, ut prætendebatur, commiſſorum in quatuordecim voluminibus nominis ejus tholum præferentibus, inter Acta Sanctorum Martii, Aprilis & Maji: ad quas Reſponſiones Lectorem remittimus.

19 Hic denique ſubnectere oportet; quod propriio loco, neſcio per quam oblivionem, prætermiſſum eſt; ibi ſcilicet, ubi de Coptorum cum Eccleſia Romana unionibus in decurſu operis agebatur, præſertim pag. 85. Legeram jam pridem, ut illic indico, factam eſſe alteram Coptorum cum Catholicis unionem ſub Gregorio XIII: verum cum ſei geſtæ ſeries memoriæ vitio excidiſſet, id ſolum aſſerere tunc potuit quod tenacius inhærebat. Poſtmodum aliud agens, repeti in Poſſevino, quod ante effugerat. Habet ie Tomo 1 Apparatus ſacri, quæ Lectorum curioſitate omnino digna judicavi: *Memphitica Synodus auctoritate Gregorii XIII. Pont. Max. anno 1582 in menſem Decemb. indicta, tres habuit ſubinde Seſſiones ... Interfuere Primo confeſſui Epiſcopi & Principes Viri. Secundo autem Patriarcha Alexandriæ, qui in eos atque Æthiopiam habet antiquitus juriſdictionem, Abbates Cœnobiorum, & Primarii viri Triginta. Tertio item iidem, cum Patribus Societatis Jeſu, Joanne Baptiſta Romano imprimis, quo pietas ejuſdem Pontif. Maximi eo, ſuo nomine ut præeſſent Synodo, cum Pontificio Diplomate allegaverat. In primo autem confeſſu, de accuſatæ diſſunctionis ejus gentis a Romana Eccleſia locuti ſunt ita noſtri, ut in pſeudo-Synodum Epheſinam conjicerent calpam, quam Dioſcorus hæreticus Epiſcopus coegerat haud legitimam, neque Synodi nomine dignam. In ea enim monſtravuat receptam fuiſſe Eutychetis inſaniam, duas negantis in Chriſto naturas, quam hæreſim Chalcedonenſe legitimum Concilium e ſtaccntis ac triginta Patribus, Leone primo Pontif. Max. ſumma conſenſione damnaſſet. Quo facto eorum Coptorum majores, homines minime malos, certe non doctiſſimos, idem fuiſſe ratos duas naturas in unam Verbi conjunctas hypoſtaſim, ac duas cum Neſtorio hypoſtaſes copulare. Id quod antea vera Epheſina Synodus exploſerat. Iade igitur conſequentium errorum fontem, ac ſeminarium exſtitiſſe.*

20 *Cum autem demum iadagandæ e ſuis ſcriptis (quæ via habebant, & ea quidem exſta vetuſtate) tempus petiſſent, dimiſſa tunc eſt Synodus. In ſecundo igitur confeſſu, eum Copti mordicus ſuas hæreſes ſeſe retinaturos aſſererent, contra quæ noſtri antiquiſſimas Synodos, fidemque, quam illi a B. Marco accepiſſent, objicerent; urgeretur quoque, duas in Chriſto naturas deargere nil eſſe aliud, quam miſcere ac perturbare univerſa; & eodem ſimul negare mendacio, Divinum Verbum humanam induiſſe naturam, id quod Chriſtianæ aures non ferunt: in alterum meaſem rejecta eſt Synodus. At in tertio confeſſu, Deo aſpirante, Circumciſionis lex primum fuit abrogata. Deinde poſt ſeu botarum diſputationem de duabus Chriſti naturis, tandem Synodus univerſa divino afflata concordiſſime ſanxit, quod ad rem attinet, una cum Catholicis ſentiendum, anathematis pœna propoſita; Si quis Chriſtum altera natura ſpoliaret. Qui cum idem Deus, idem ſit verus homo, & divinam habet a Patre jam inde ab omni æternitate naturam, & humanam ſumpſit ex Matre, deſinitis temporum ſpatiis: Copti autem, quamquam duarum obſtinate naturarum appellatione, non tamen ab iis, Deum & hominem, Chriſtum eſſe negari: ſed ab ea loquendi ratione idcirco refugere, ne conſuetudo ipſa loquendi, duas inducere videatur hypoſtaſes. Sic practata quidem res eſt Kal. Februarii anno 1583. Sed etſi manus dedere veritati, fatuas tamen omni conatu prohibuit, quin Chirographo, quod confeſſi fuerant, confirmarent; tum Patriarchæ Vicario id procurante, homine peſſimo, quique ea ratione conſequi ſe poſſe Patriarchatum ſperaverat; cum morte ipſius Patriarchæ, a Turcis quoque, noſtris in teterrimum carcerem conjectis, quaſi Orientalem illum tractum, ſive Pontifici Maximo, ſive Regi Catholico ſubjicere vellent. Quæ calumnia, licet paulo poſt fuit agnita, Turcæ tamen Proregi accepta fuit oneri, ut quinque aureorum millia noſtri perſolverent ſi vellent liberari. Quam ſummam, Coptis & mercatoribus numerantibus, charitas Gregorii Pontiff. Max. liberaliter reſtituit.* Hoc fatis aperte innuit, noſtros Romam, re infecta, redire conſcios; ex quo ſtatuet a principio æquus lector, quam merito ſæpe in opere dixerim, ſuſpecta mihi eſſe, quæcumque Copti hactenus ſpecioſis verbis, ad veram errorum ejurationem viſi ſunt pollicitari.

SCHEMA

SCHEMA PARALLELUM

KALENDARII ÆGYPTIO-ROMANI,

I	Thoth	VIII	Auguſtus	XI	Baba	X	Octobet.				
Dies Anni Copitici	Dies Menſis Copitici	Litteræ Calend. Romani	Dies Menſis communis	Dies Menſis Romani							
1	1	C	29	IV				37	VII	D	4	IV
2	II	D	30	III				38	VIII	E	5	III
3	III	E	31	Prid.				39	IX	F	6	Prid.
								40	X	G	7	Non.
			IX	September				41	XI	A	8	VIII
								42	XII	B	9	VII
4	IV	F	1	Kal.				43	XIII	C	10	VI
5	V	G	2	III				44	XIV	D	11	V
6	VI	A	3	II				45	XV	E	12	IV
7	VII	B	4	Prid.				46	XVI	F	13	III
8	VIII	C	5	Non.				47	XVII	G	14	Prid.
9	IX	D	6	VIII				48	XVIII	A	15	Idib.
10	X	E	7	VII				49	XIX	B	16	XVII
11	XI	F	8	VI				50	XX	C	17	XVI
12	XII	G	9	V				51	XXI	D	18	XV
13	XIII	A	10	IV				52	XXII	E	19	XIV
14	XIV	B	11	III				53	XXIII	F	20	XIII
15	XV	C	12	Prid.				54	XXIV	G	21	XII
16	XVI	D	13	Idib.				55	XXV	A	22	XI
17	XVII	E	14	XVIII				56	XXVI	B	23	X
18	XVIII	F	15	XVII				57	XXVII	C	24	IX
19	XIX	G	16	XVI				58	XXVIII	D	25	VIII
20	XX	A	17	XV				59	XXIX	E	26	VII
21	XXI	B	18	XIV				60	XXX	F	27	VI
22	XXII	C	19	XIII								
23	XXIII	D	20	XII								
24	XXIV	E	21	XI								
25	XXV	F	22	X								
26	XXVI	G	23	IX								
27	XXVII	A	24	VIII								
28	XXVIII	B	25	VII								
29	XXIX	C	26	VI								
30	XXX	D	27	V								
								XIII	Hathur			
31	Baba										28	V
								61	I	G	29	IV
32	II	E	28	IV				62	II	A	30	III
33	III	F	29	III				63	III	B	31	Prid.
			30	Prid.				64	IV	C		
											XI	November
			X	October								
								65	V	D	1	Kal.
34	IV	A	1	Kal.				66	VI	E	2	IV
35	V	B	2	VI				67	VII	F	3	III
36	VI	C	3	V				68	VIII	G	4	Prid.
								69	IX	A	5	Non.
								70	X	B	6	VIII
								71	XI	C	7	VII
								72	XII	D	8	VI
								73	XIII	E	9	V
								74	XIV	F	10	IV
								75	XV	G	11	III
								76	XVI	A	12	Prid.
								77	XVII	B	13	Idib.
								78	XVIII	C	14	XVIII
											XIII	Ha-

xix Hatur			xi Novembr			v Tuba			x Januarius		
79	xix	D	15	xvii	122	ii	E	28	v
80	xx	E	16	xvi	123	iii	F	29	iv
81	xxi	F	17	xv	124	iv	G	30	iii
82	xxii	G	18	xiv	125	v	A	31	Prid.
83	xxiii	A	19	xiii					
84	xxiv	B	20	xii					
85	xxv	C	21	xi					
86	xxvi	D	22	x					1	Januarius
87	xxvii	E	23	ix					
88	xxviii	F	24	viii					
89	xxix	G	25	vii					
90	xxx	A	26	vi	126	vi	A	1	Kal.
					127	vii	B	2	iv
					128	viii	C	3	iii
vi	Chiac				129	ix	D	4	Prid.
					130	x	E	5	Non.
					131	xi	F	6	viii
					132	xii	G	7	vii
					133	xiii	A	8	vi
91	i	B	27	v	134	xiv	B	9	v
92	ii	C	28	iv	135	xv	C	10	iv
93	iii	D	29	iii	136	xvi	D	11	iii
94	iv	E	30	Prid.	137	xvii	E	12	Prid.
					138	xviii	F	13	Idib.
					139	xix	G	14	xix
			xii D	ecember	140	xx	A	15	xviii
					141	xxi	B	16	xvii
					142	xxii	C	17	xvi
					143	xxiii	D	18	xv
					144	xxiv	E	19	xiv
95	v	F	1	Kal.	145	xxv	F	20	xiii
96	vi	G	2	iv	146	xxvi	G	21	xii
97	vii	A	3	iii	147	xxvii	A	22	xi
98	viii	B	4	Prid.	148	xxviii	B	23	x
99	ix	C	5	Non.	149	xxix	C	24	ix
100	x	D	6	viii	150	xxx	D	25	viii
101	xi	E	7	vii					
102	xii	F	8	vi					
103	xiii	G	9	v					
104	xiv	A	10	iv					
105	xv	B	11	iii	vi	Amschir			
106	xvi	C	12	Prid.					
107	xvii	D	13	Idib.					
108	xviii	E	14	xix					
109	xix	F	15	xviii	151	i	E	26	vii
110	xx	G	16	xvii	152	ii	F	27	vi
111	xxi	A	17	xvi	153	iii	G	28	v
112	xxii	B	18	xv	154	iv	A	29	iv
113	xxiii	C	19	xiv	155	v	B	30	iii
114	xxiv	D	20	xiii	156	vi	C	31	Prid.
115	xxv	E	21	xii					
116	xxvi	F	22	xi					
117	xxvii	G	23	x					21 Fe bruarius
118	xxviii	A	24	ix					
119	xxix	B	25	viii					
120	xxx	C	26	vii					
					157	vii	D	1	Kal.
					158	viii	E	2	iv
v vi	Tuba				159	ix	F	3	iii
					160	x	G	4	Prid.
					161	xi	A	5	Non.
					162	xii	B	6	viii
					163	xiii	C	7	vii
121	i	D	27	vi					

vi Am-

VI Amschir — II Februarius — VIII Bermaha

164	XIV	D	8	VI
165	XV	E	9	V
166	XVI	F	10	IV
167	XVII	G	11	III
168	XVIII	A	12	Prid.
169	XIX	B	13	Idib.
170	XX	C	14	XVI
171	XXI	D	15	XV
172	XXII	E	16	XIV
173	XXIII	F	17	XIII
174	XXIV	G	18	XII
175	XXV	A	19	XI
176	XXVI	B	20	X
177	XXVII	C	21	IX
178	XXVIII	D	22	VIII
179	XXIX	E	23	VII
180	XXX	F	24	VI

207	XXVII	E	23	X
208	XXVIII	F	24	IX
209	XXIX	G	25	VIII
210	XXX	A	26	VII
VIII	Bermud			
211	I	B	27	VI
212	II	C	28	V
213	III	D	29	IV
214	IV	E	30	III
215	V	F	31	Prid.

IV Aprilis

VII Bermaha

216	VI	G	1	Kal.
217	VII	A	2	IV
218	VIII	B	3	III
219	IX	C	4	Prid.
220	X	D	5	Non.
221	XI	E	6	VIII
222	XII	F	7	VII
223	XIII	G	8	VI
224	XIV	A	9	V
225	XV	B	10	IV
226	XVI	C	11	III
227	XVII	D	12	Prid.
228	XVIII	E	13	Idid.
229	XIX	F	14	XVIII
230	XX	G	15	XVII
231	XXI	A	16	XVI
232	XXII	B	17	XV
233	XXIII	C	18	XIV
234	XXIV	D	19	XIII
235	XXV	E	20	XII
236	XXVI	F	21	XI
237	XXVII	G	22	X
238	XXVIII	A	23	IX
239	XXIX	B	24	VIII
240	XXX	C	25	VII

1	I	G	25	VI
2	II	A	26	V
3	III	B	27	IV
4	IV	C	28	Prid.

III Martius

5	V	D	1	Kal.
6	VI	E	2	VI
7	VII	F	3	V
8	VIII	G	4	IV
9	IX	A	5	III
10	X	B	6	Prid.
11	XI	C	7	Non.
12	XII	D	8	VIII
13	XIII	E	9	VII
14	XIV	F	10	VI
15	XV	G	11	V
16	XVI	A	12	IV
17	XVII	B	13	III
18	XVIII	C	14	Prid.
19	XIX	D	15	Idib.
20	XX	E	16	XVII
21	XXI	F	17	XVI
22	XXII	G	18	XV
23	XXIII	A	19	XIV
24	XXIV	B	20	XIII
25	XXV	C	21	XII
26	XXVI	D	22	XI

IX Baschnes

241	I	D	26	VI
242	II	E	27	V
243	III	F	28	IV
244	IV	G	29	III
245	V	A	30	Prid.

V Majus

246	VI	B	1	Kal.
247	VII	C	2	VI
248	VIII	D	3	V

IX Bachnet			V Majus		X Buna			VI Junius	
249	IX	E	4	IV	292	XXII	F	16	XVI
250	X	F	5	III	293	XXIII	G	17	XV
251	XI	G	6	Prid.	294	XXIV	A	18	XIV
252	XII	A	7	Non.	295	XXV	B	19	XIII
253	XIII	B	8	VIII	296	XXVI	C	20	XII
254	XIV	C	9	VII	297	XXVII	D	21	XI
255	XV	D	10	VI	298	XXVIII	E	22	X
256	XVI	E	11	V	299	XXIX	F	23	IX
257	XVII	F	12	IV	300	XXX	G	24	VIII
258	XVIII	G	13	III					
259	XIX	A	14	Prid.					
260	XX	B	15	Idib.					
261	XXI	C	16	XVII					
262	XXII	D	17	XVI	XI	Abib			
263	XXIII	E	18	XV					
264	XXIV	F	19	XIV					
265	XXV	G	20	XIII					
266	XXVI	A	21	XII					
267	XXVII	B	22	XI					
268	XXVIII	C	23	X	301	I	A	25	VII
269	XXIX	D	24	IX	302	II	B	26	VI
270	XXX	E	25	VIII	303	III	C	27	V
					304	IV	D	28	IV
					305	V	E	29	III
					306	VI	F	30	Prid.
X	Buna							VII	Julius
					307	VII	G	1	Kal.
272	I	F	26	VII	308	VIII	A	2	VI
273	II	G	27	VI	309	IX	B	3	V
274	III	A	28	V	310	X	C	4	IV
275	IV	B	29	IV	311	XI	D	5	III
276	V	C	30	III	312	XII	E	6	Prid.
	VI	D	31	Prid.	313	XIII	F	7	Non.
					314	XIV	G	8	VIII
					315	XV	A	9	VII
					316	XVI	B	10	VI
					317	XVII	C	11	V
					318	XVIII	D	12	IV
			VI	Junius	319	XIX	E	13	III
					320	XX	F	14	Prid.
					321	XXI	G	15	Idid.
					322	XXII	A	16	XVII
					323	XXIII	B	17	XVI
					324	XXIV	C	18	XV
					325	XXV	D	19	XIV
277	VII	E	1	Kal.	326	XXVI	E	20	XIII
278	VIII	F	2	IV	327	XXVII	F	21	XII
279	IX	G	3	III	328	XXVIII	G	22	XI
280	X	A	4	Prid.	329	XXIX	A	23	X
281	XI	B	5	Non.	330	XXX	B	24	IX
282	XII	C	6	VIII					
283	XIII	D	7	VII					
284	XIV	E	8	VI					
285	XV	F	9	V	XII	Mufre			
286	XVI	G	10	IV					
287	XVII	A	11	III					
288	XVIII	B	12	Prid.					
289	XIX	C	13	Idib.				25	VIII
290	XX	D	14	XVIII	331	I	C	26	VII
291	XXI	E	15	XVII	332	II	D	XII	Mufre

xii Mesre	viii Augustus	Epagomeni
333 iii E	27 vi	BIS QUINTUS COPTORUM ET BIS SEXTUS ROMANORUM Inter se comparati.
334 iv F	28 v	
335 v G	29 iv	
336 vi A	30 iii	
337 vii B	31 Prid.	
	viii Augustus	
338 viii C	1 Kal.	
339 ix D	2 iv	
340 x E	3 iii	
341 xi F	4 Prid.	
342 xii G	5 Non.	
343 xiii A	6 viii	
344 xiv B	7 vii	
345 xv C	8 vi	
346 xvi D	9 v	
347 xvii E	10 iv	
348 xviii F	11 iii	
349 xix G	12 Prid.	
350 xx A	13 Idib.	
351 xxi B	14 xix	
352 xxii C	15 xviii	
353 xxiii D	16 xvii	
354 xxiv E	17 xvi	
355 xxv F	18 xv	
356 xxvi G	19 xiv	
357 xxvii A	20 xiii	
358 xxviii B	21 xii	
359 xxix C	22 xi	
360 xxx D	23 x	
Epagomeni		
361 i E	24 ix	
362 ii F	25 viii	
363 iii G	26 vii	
364 iv A	27 vi	
365 v B	28 v	

361	i	E	24	ix Kal.
362	ii	F	25	viii
363	iii	G	26	vii
364	iv	A	27	vi
365	v	B	28	v
366	It. v.	C	29	iv
	T hor.			
1	i	D	30	iii
2	ii	E	31	Prid.
			ix S	eptember
3	iii	F	1	Kal.
4	iv	G	2	iv Non.
		Et	*sic*	*porro*
v	Tuba		xii D	ecember
121	i	E	28	v Kal.
122	ii	F	29	iv
123	iii	G	30	iii
124	iv	A	31	Prid.
			a Jan	uarius
125	v	A	1	Kal.
		Et	*sic*	*porro*
vi A	nchir		ii Febr	uarius
178	xxviii	E	23	vii Kal.
179	xxix	F	24	vi Kal.
180	xxx	✻	25	Iter. vi
vii B	ermaha			
181	i	G	26	v Kal.
182	ii	A	27	iv
183	iii	B	28	iii
184	iv	C	29	Prid.
			iii	Martius
185	v	D	1	Kal.
186	vi	E	2	vi Non.

AD BIS QUINTUM EPAGOMENON OBSERVATIO.

SUper intercalatione Coptica hic proposita, scrupulum movet Tillemontius in Eumenio, Patriarcha VII, tomo 2, parte 2, pag. 497 editionis Bruxellensis, & obvia erit unicuique difficultas, intercalationem AEgyptiacam cum nostra Juliana conferenti: id vero non semel animadversum me identidem tricis non contemnendis implicuit. Rei cardinem in exemplo Tillemontii exhibeo. Annus CXLIV nobis fuit bissextilis, vulgata enim opinio est apud Labbeum (Introduct. Chronolog. capite 10, §. 11) anno, nostrum bissextilem præcurrente, intercalare solitos AEgyptios. Quod si ita est, cum annus eorum communis incipiat a XXIX Augusti, addendus fuerit bisque numerandus quintus Epagomenon anno nostro CXLIII, atque adeo initium ejus, more Coptico ducendum fuerit, non a XXIX, sed a XXX Augusti. Posito autem hujusmodi additamento, dicendum videtur in eo concursu, diem x Babæ illo anno, in VIII Octobris, qua Eumenius obiit, sed in VIII incidisse; siquidem VII Octobris tunc solum coaluisse cum x Babæ, quando nulla intercalatio Coptica faciende est; quæ omnia palam sunt, tabulam hanc nostram inspicienti.

Hic nodus est, sæpe scindendus potius quam exacte solvendus, quique sæpius in decursu negotium facessere potest, iis potissimum quibus Chronicon Orientale tueri in omnibus propositum esset, aut ubique cum cereris minutiis confectre simul & cancellare. Equidem in hoc mihi tantopere laborandum non censui propter frequentissimos & enormes errores chronologicos in eo Chronico passim occurrentes. Nequid tamen neglectum videatur, monendos putavi eruditos lectores, difficultatem illam nobis tanti visam non esse, ut quoties annus bissextilis occurreret, coptum semel filum interrumperemus. Idcirco AEgyptiacæ intercalationis nulla ferme tatione habita, ita litterarum Dominicalium Cyclo usi sumus, dum feria hebdomadæ eum die mensis conciliandæ fuit, ut Latinorum more, sicut faciendum, cum Chronologis docet Ricciolius, ex duabus anni bissextilis litteris, prior serviat diebus, intercalationem nostram a Kalendis Januarii prægressis, altera vero mensibus intercalationem subsequentibus. Hanc methodum a nobis plerumque servatam invenies, præterquam in Joanne Abolmagedo, Patriarcha LXXIV, ad annum MCCXVI, quo obiit in die Epiphaniæ, tunc in diem Jovis aut Mercurii cadente; ex quibus eum præstitimus, qui magis cum die obitus conveniebat. Scitum est illud Poetæ, *Nequid nimis*; & illud, quo ipsi quoque diligentiæ modum adhibere monemur, *Est aliquid prodire tenus, cum non datur ultra*.

Ita plane agendum censui, idque adeo confidentius, quod exediderim vix quemquam inventum iri, qui supet tantillo negotio cavillari in animum inducat. Neque tamen taciturn velim recentem notitiam a Bernato acceptam, ex qua, si vera est, constat Chronologorum nostrorum de intercalatione Ægyptiaca opinionem esse extra controversiam. Javerit ex ipsius responso idipsum cognoscere, novissimo in exemplo propositum. Ex diebus Epagomenis conficiunt Copti breviorem mensem, quem appellant *Nesi* seu *Nesi*, quique solos eos quinque dies complectitur, mensibus Copticis æqualibus superaddendos. Si annus bissextilis fuerit (*Kebus* ipsi vocant) accrescit dies altera, ac proinde, quod nuperime dicebam, prima mensis *Thot* vel *Thot* ad unum diem differenda est. Sic porro intercalationem fieri tradit præfatus Bernatus. Dum apud nos, inquit, numerabatur annus MDCCIV, Copris dicebatur annus Martyrum MCCCCXX (intelligo expatte, ut alibi explicatum invenies.) Ipso ipso anno intercalatum nobis est XXIV Februarii; Copti vero non anno nostro proxime elapso, ut fert communis & recepta opinio, sed sex tantummodo post mensibus, seu in fine Augusti ejusdem anni nostri MDCCIV, scilicet, seu mavis, bis quintum Epagomenon adjunxere, sic ut postridie annum suum Martyrialem MCCCCXXI primum sint exorsi. Utrovis modo fiat, satis manifestum est, intercalationem nostram cum Ægyptiaca sex circiter mensium spatio recte coæquari, sed hæc indicanda videbantur, ut pateat, qua ratione, in occursu anni bissextilis, feriam eum die mensis hic & nunc conciliandam statuerimus, spretis minutiis illis, quas operæ pretium non erat scrupulosius examinare. Hanc ego sparsam iis facile concessero, qui eum forte Orientale Chronicon nimium deperiant, rem alicujus esse momenti existimaverint: certe quo magis Historiam illam exercitio, eo magis judico non esse luce dignam.

Ordo	Nomina	Obitus Annus	Obitus dies
I	S. Marcus M.	62	25 *April.*
II	S. Annianus	84	16 *Nov.*
III	S. Abilius seu Milius	98	29 *Aug.*
IV	S. Cerdo	107	15 *Junii*
V	S. Primus seu Ephrem	119	27 *Julii*
VI	S. Justus	130	6 *Junii*
VII	S. Eumenius II	143	7 *Octobr*
VIII	S. Marcianus	153	1 *Januar.*
IX	S. Celadion	167	3 *Julii*
X	S. Agrippinus	179	30 *Jun.*
XI	S. Julianus	189	4 *Mart.*
XII	S. Demetrius I	231	9 *Octob.*
XIII	S. Heraclas	246	4 *Dec.*
XIV	S. Dionysius	265	9 *Martii*
XV	S. Maximus	282	9 *April.*
XVI	S. Theonas	300	3 *Jan.*
XVII	S. Petrus I. M.	311	25 *Nov.*
XVIII	S. Achillas	313	13 *Junii*
XIX	S. Alexander	326	17 *Jan.*
XX	S. Athanasius	371	2 *Maji*
	Gregorius Arrian.	349	
	Georgius Arrian.	361	
XXI	Petrus II	380	20 *Julii*
	Lucius Arrian.	378	
XXII	Timotheus	385	20 *Julii*
XXIII	Theophilus	412	15 *Oct.*
XXIV	S. Cyrillus I	444	27 *Junii*
XXV	Dioscorus Hæresiarcha	454	4 *Sept.*
Orthod.	S. Proterius M.	457	28 *Jan.*
XXVI	Timotheus II	477	29 *Julii*
Orthod.	Timotheus	482	
XXVII	Petrus III	490	28 *Oct.*
Orthod.	Joannes	482	*pulsus*
XXVIII	Athanasius II	497	16 *Sept.*
	Esaias		
XXIX	Joannes I	505	29 *April.*
XXX	Joannes II	517	22 *Maji*
XXXI	Dioscorus II	520	7 *Octob.*
XXXII	Timotheus III	537	7 *Feb.*
	Asterius		
XXXIII	Theodosius & Gajanus	567	22 *Junii*
	Paulus	544	*relegatus*
	Zoilus	552	*abdicatus*
	Apollinarius	569	
XXXIV	Petrus IV	570	19 *Junii*
	Joannes	577	
XXXV	Damianus	607	22 *Junii*
	S. Eulogius	604	
	Theodor. Scriba	606	
	S. Joan. Eleemos.	616	
XXXVI	Anastasius	614	28 *Dec.*
	Georgius	630	
XXXVII	Andronicus	621	2 *Jan.*
XXXVIII	Benjamin	660	3 *Jan.*
	Cyrus	640	
	Petrus	650	
XXXIX	Agathon	678	7 *Octob.*
XL	Joannes III	685	27 *Nov.*
XLI	Isaac	688	3 *Nov.*
XLII	Simon I	700	28 *Julii*
XLIII	Alexander II	729	1 *Feb.*
XLIV	Cosmas	730	24 *Junii*
	Cosmas	743	
XLV	Theodorus	742	1 *Feb.*
XLVI	Michael I	767	12 *Mart.*

Ordo	Nomina	Obi-tus Annus	dies
XLVII	Minas	776	19 *Jan.*
XLVIII	Joannes IV	799	11 *Jan.*
	Anonymus		
XLIX	Marcus II	819	17 *April.*
L	Jacob	830	8 *Feb.*
LI	Simeon II	841	30 *Sept.*
LII	Joseph	849	20 *Octob.*
LIII	Michael II	851	27 *April.*
LIV	Cosmas II	858	27 *Nov.*
LV	Sanitius I	870	19 *April.*
LVI	Michael III	896	16 *Mart.*
LVII	Gabriel I	926	15 *Feb.*
LVIII	Cosmas III	938	27 *Feb.*
LIX	Macarius II	958	26 *Mart.*
LX	Theophanius	962	6 *Dec.*
LXI	Minas II	974	11 *Nov.*
LXII	Abraham	979	26 *Jan.*
LXIII	Philotheus	1003	20 *Oct.*
	Arseoius		
LXIV	Zacharias	1032	3 *Jan.*
LXV	Sanitius II	1046	29 *Oct.*
LXVI	Christodulus	1077	20 *Dec.*
LXVII	Cyrillus	1092	6 *Junii*
LXVIII	Michael IV	1102	25 *Maji*
LXIX	Macarius II	1128	19 *Dec.*
LXX	Gabriel II	1145	5 *April.*
LXXI	Michael V	1147	29 *Mart.*
LXXII	Joannes V	1166	29 *April.*
LXXIII	Marcus III	1189	1 *Jan.*
LXXIV	Joannes VI	1216	6 *Jan.*
LXXV	Cyrillus	1243	10 *Mart.*
LXXVI	Anastasius III	1261	27 *Nov.*
LXXVII	Gabriel III	1271	2 *Jan.*
LXXVIII	Joannes VII	1293	22 *April.*
LXXIX	Theodosius	1299	31 *Dec.*
LXXX	Joannes VIII	1320	29 *Maji*
LXXXI	Joannes IX	1327	28 *Mart.*
LXXXII	Benjamin II	1339	6 *Jan.*
LXXXIII	Petrus IV	1348	8 *Julii*
LXXXIV	Marcus IV	1363	31 *Jan.*
LXXXV	Joannes X		
LXXXVI	Gabriel IV		
LXXXVII	Matthæus I		
LXXXVIII	Gabriel V		
LXXXIX	Joannes XI		
XC	Matthæus II		
XCI	Gabriel VI		
XCII	Michael VI		
XCIII	Joannes XII		
XCIV	Joannes XIII		
XCV	Gabriel VII		
XCVI	Joannes XIV		
XCVII	Gabriel VIII		
XCVIII	Marcus V		
XCIX	Joannes XV		
C	Matthæus III		
CI	Marcus VI		
CII	Matthæus IV		
CIII	Joannes XVI		

CHRONOLOGICAM PATRIARCHARUM ALEXANDRINORUM

DISSERTATIO FUNDAMENTALIS

JOANNIS BAPTISTÆ SOLLERII S. I.

De ſancti Matei Apoſtolatu & obitu.

§. I. *Orientalium & Arabum de anno obitus S. Marci hallucinationes.*

Poſt illa, ſtrata utcumque ab Henſchenio Acta S. Marci,

1 HInc auſpicamur Patriarcharum Alexandrinorum ſericm Chronologicam, poſito ſemel fundamento tutius en ordine ad reliqua proceſſuri. S. MARCUM, primum Ægypti & finitimarum Regionum Apoſtolum, Eccleſiæ Alexandrinæ Fundatorem & Protopatriatcham entitiſſe, nemo, opinor, hodie inficias ibit; quidquid Epiſcopatum aut Patriatchatum ejus ii indubium revocent, quibus exeludere eum lubet, quod Annianus alicubi primus Alexandriæ vocetur Epiſcopus; quaſi non aperte teſtetur Euſebius Hiſt. Eccl. Lib. 2, cap. 24 editionis Valeſianę; & in Chronico ad annum Neronis ντττ, fediſſe Annianum μετὰ τὸν Ἀπόστολον καὶ Εὐαγγελιςὴν Μάρκον. Glorioſiſſimi Euangeliſtæ hujus Vitam, ſolita ſua eruditione in

primi Alexandrinę Eccleſiæ Epiſcopi,

B Actis Sanctorum illuſtravit Godefridus Henſchenius (non Bollandos, ut aliqui perperam citant) ad xiv Aprilis, quo Lectorem remittimus, ut de rebus geſtis & martyrio doceatur: nobis illud hic unice præ oculis eſt definite, quo demum anno in Ægyptum pervenerit, quove anno & die martyrium conſummaverit.

remanſit diſſimienda omnia mendacia,

2 Rem intricatiſſimam non ſatis diſſolviſſe videtur laudatus Henſchenius. Etenim in Commentatio prævio § 2, telatis Severi ſeu Chronici Orientalis ab Echellenſi editi verbis, Actiſque nonnullis Mſſ. in eam ſententiam propendet, ut MARCUS, anno xiv Neronis ſeu imperante Galba, hoc eſt Chriſti LXVIII, occiſus dicatur; contra quam ſcripſerunt Euſebius, Hieronymus, Beda, aliique cum Baronio & recentioribus paſſim; uno excepto, quod ſciam, Tillemontio, in hoc Henſchenium ſecuto. Nec mihi a Majorum placitis diſcedere integrum putarem; niſi Henſchenius ipſe, rem a ſe non omnino diſcuſſam, fatererur,

C dum ita concludit; *Malumus hæc Lectori ulterius diſcutienda proponere, quam dicta ſententiæ mordicus adhærere.*

ex quo pendet tota facceſſorum Chronologia.

3 Non potuit, rei huic diſcutiendæ opportuniot affetti locus, quam quo figenda eſt epocha, cui deinde tota Patriarcharum noſtrorum chronologia ſuperſtruatur. Non me latet, eſſe quam implexiſſima & obſcuriſſima celebetrimæ iſtius Eccleſiæ primordia, eaque potiſſimum quę S. MARCI Apoſtolatum & mortis tempus circumſtant. Sunt qui Tiberio imperante, Euangelium a S. Matco Ægyptiis & vicinis populis annuntiatum aiunt, ex Menologio Baſilii Imperatotis Porphyrogeniti, atque ex Synaxario veteri Græcorum in membranis, quod exſtat in Collegio noſtro Claromontano Lutetiæ, ubi de Marco dicitur, κατὰ τὸν χρόνους Τιβερίου Καίσαρος τὸν Χριςοῦ λόγον ἀνεκηρυξε. Chronicum vulgo Alexandrinum, Pe-

Alii aliam ſtatuentibus

pebrochii Conſtantinopolitanum, Cangio Paſchale dictum, ſignat annum ccc Caji Caligulæ. Alii ſub Claudio anno cc & ccc cum Euſebio & Hieronymo, alii cv ut habent Monumenta Coptica Pattis Bonjour pag. 27; alii cn, cum Eutychio id factum volunt; alii, junta Chronicum Orientale Echellenſis, ad Neronis tempora differunt; alii alis, quaſi de induſtria, ad involvendum negotium, comminiſcuntur. Pertutbata vides omnia: nec minus incomperta, quæ de anno & die obitus memotiæ prodita ſunt.

ipſiſque Ægyptiis nulla ſperanda erat, tenebras affundentibus,

4 Dolendum vero illinc plus affuſum eſſe caliginis, unda lucis aliquid ſperabatur. Scriptores Ægyptios intelligo, ab annis nondum quinquaginta Latine editos, & publici juris factos, Eutychium Alexandtinum, Severum, a quo Chronicum Orientala Echellenſis; & Abulbatacatum Vanſlebii, quorum hic ſæculo xiv; Chronici collector, xtrt; primi duo, ſęculo x floruere; ac proinde non ſunt tantæ aut vetuſtatis aut auctoritatis, ut ex eorum fide, antiqua & probata Eccleſiæ monumenta concuti, nedum convelli poſſint. Equidem quo attentius eorum ſcripta conſidero, ut quam modeſtiſſime dicam, ſoſpecta habeo plutima, tam ad tempo-

non ſine admiratione fabularum,

E rum rationem, tum ad res ipſas ſpectantia. Alii aperte edicunt, eos ineptiis, fabulis, mendaciis, ſeu maris incertiſſimis popularibus ttaditionibus plerumque adeo ſcatere, ut difficillimum ſit verum a falſo diſcernere. Neque Acta ipſa ab Henſchenio relata, iis omnino immunia eſſe, en nonnullis ſuo loco expandandis patebit. Acta S. Marci, Arabice a Petro Kirſtenio edita, quantum meminit Seldenus, quam ætatem redoleant, neſcio, nec ipſa conſulere licet. Ceterum, cum Arabibus aliis diſſonent, quanti momenti eſſe debeant, ex illis quæ mox ſubjicientur, facile quivis intelliget. Itaque ad tutius procedendum, ea primum tejicienda ſunt, quæ ut minimum valde ſuſpecta apparebunt; ut quod veroſimilius fuerit, en meliotis notę ſcriptoribus demonſtretur.

quæ novis ſigmentis cumulavit Eutychius Patr.

5 Eutychius Patriarcha Alexandrinus, non Orthodoxus, ſed Melchita, Græcanico tunc Schiſmati implicitus, eruditorum ingenia non parum exetcuit. Qua veto hac in re auctoritate pollera debeat aut poſſit, ex variis erroribus, in ſola lacinia, a Seldeno tantopere ponderata, detectis, æquus Lector ſtatuere poterit. De ordinandi Patriatcham poteſtate Presbyteris conceſſa, de ptimis Epiſcopis a Demettio in Ægypto creatis, de origine nominis Papæ, ſuus erit diſſerendi locus; ea jam unice expendo, quæ a receptiſſima chronologia immenſum abhorrent. Non ſum ignarus, calculos Orientalium, ut vulgo dicitur, modo ſeptennio, modo octennio noſtros antevertere; nec de eo laborandum crederem, niſi ipſe & ſocii ſæpe omnia ſus deque vertetent, nullo ordine, nulla ſibi regula præfixa. En pauca de multis, quæ vel legentis oculos continuo offendant.

plura alicnna commentur de S. Marco, ei initio & fine

6 *Annus agebatur* (inquit) *Claudii Cæſaris nonus, cum Marcus Euangeliſta in urbe verſatus eſt Alexandriæ*, hoc eſt, Alenandtiam venit: erat is Chriſti XLIX. Finem jam connecte cum ptincipio. Ait, Marcum, eum Alexandriæ aliquamdiu fuiſſet commoratos, *profectum eſſe in Barcam*. tum ſubdit: *atque erat Marcus, Euangelii Auctor in Alexandria & Barca annis* vsr; *& anno Imperii Neronis Cæſaris jam dicti*

A AUCT. J. B. S. *dicti primo, occiſus eſt Alexandriæ*, nempe Chriſti LIV. Ego hic annos quinque, non ſeptem invenio. Minutias condonemus. Occiſum jam dixit Mareum anno Neronis primo Alexandriæ; ante antem aſſeruerat; *quod tempore Neronis Cæſaris ſcripſit Petrus Apoſtolorum Princeps Euangelium Marci cum Marco, lingua Romana, in urbe Romæ, & attribuit illud Marco*. Pluta hic fingit Eutychius, merito caſtiganda. Illud quis credat? Tempore Neronis Cæſaris Euangelium a Marco ſcriptum Romæ, & primo Neronis anno Mareum Alexandriæ occiſum? Corpus Mſrci igne etematum attexit, qua fide viderint alii. Turpiſſime labitur in aſſignando anno martyrii S. Petri, quem ſub annum XXII poſt Dominum noſtrum JESUM CHRISTUM etuci affixum ostrat, inſigni annorum circiter XLII anachroniſmo. Ubi ſurſus notatu dignum, Petrum & Mareum eo ipſo anno ſcripſiſſe Euangelium, quo occiſi ſunt, ille Romæ hic Alexandriæ, quod nemo ante Eutychium ſomniaverat. Si veto Petrus anno LIV martyrium ſubiit, & ſibi iterum aperte contradicit Eutychius, & falſum erit Petrum ſub Nerone cecidiſſe, utpote qui non ante XIII Octobris anni illius LIV Imperium eapeſſivit, Petri XXIX Junii præcedentis, jam cruci affixo. Quid quod Neronem Claudii filium faciat? certe adoptivum, vel potius generum dicere oportebat.

ſcripſerit cum Euangelio,

aliiſque eumdem ſpoliantibus,

B *Seldeno tamen valde inudatus*

7 Plutibus ſuperſedeo, non minus inepte conſarcinatis, ob quæ magno ſuo merito a Raynaudo valupat. Fauſtus Naironus, eum ut impoſtorem traducit, ut alibi dicam: plura addit Pearſonius in Vind. Ignar. a pag. 171; neque Pocochius ipſe interpres, elogio magis decoto eum exornat. Mirari ſane liceat Seldenum, virum ceteta eruditum, Echellenſem, & alios Eutychianis illis figmentis, aut caeuſandis, aut caplieandis tantum operę inſumpſiſſe. Mirari, inquem, liecat eo in pretio Seldeno fuiſſe, ut ita magnifice pronuntiarit: *Mihi ſane Eutychius in hiſce eſt, veluti Beda plane Ægyptius*; & alibi, *Annales ejus ipſis Eccleſiæ Alexandrinæ archivis plurima debere, nullus dubito*; nimirum ex archivis ante aliquot ſæcula igni conſumptis, in quibus legerit, Origenem tempore Juſtiniani exſtitiſſe. Satis de Eutychio.

C *Non multo fidolius ipſi Chronicon Orientale*,

8 Chronicon Orientale edidit Echellenſis Pariſiis an. MDCLI, eique inſetuit Hiſtoriam Patriarcharum Alexandriæ, deſumptam (ut ereditur) ex Hiſtoria Ambæ Severi, Jacobitæ Epiteopi Iſchmunim, quem vixiſſe, ait Vanslebius, anno Martyrum DCLXXXVII, Chriſti DCCCCLXX, quam deinde auctor Coptita neſcio quis, ad uſque ſæculum XIII eodem quo cœpta eſt ſtylo, continuavit. Eam Hiſtoriam paſſim ineptiſſime confutam, certioribus monumentis deſtituti, nonnumquam ſequi cogimur, ceteetum in iis quæ de Marco narrat, eo mihi fere loco eſt quo Eutychius; nec ſatis capere valeo, quænam hic ſcriptor monumenta antiqua conſuluerit, adeo ſymmiſtis ſuis repugnantia, ut eis paſſim adverſetur. Audi paucula. Jam Eutychius prodidit anno Claudii IX, Chriſti XLIX, Mareum Alexandriæ verſatum. Si Chronico eredimus, non ante VII Neronis annum, Chriſti LXI, illuc pervenit.

9 Quomodo hic Eutychium cum Chronico compoſi facile poſſe Tillemontius viderit, Nota VII in Mareum, haud ſatis intelligo. Ex Eutychio Mateus, cum Anniano Patriarcha, ordinavit Presbyteros duodecim &c. Chronicon ſolos tres Presbyteros nominat, & Diaconos ſeptem. Ille Mateum occiſum retulit, uti & Petrum, anno Neronis primo, Chriſti LIV; Chronicon, *anno a Domini noſtri Jeſu Chriſti in cælos Aſcenſione* XXXV, Mareum *adfuiſſe* ſcribit, *martyria duorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & iterum Alexandriam reverſum*. Quid multa? Idem ipſum Chronicon, ubi Euangeliſtam interemptum dixit, *anno ab Incarnatione Domini* L. XVII; paulo poſt ſui immemor, martyrii cotonam conſecutum teſtatur, *anno* LXVII *& menſibus quibuſdam ab Aſcenſione divina*. Ctedant qui volent, apud cordatos certe exigui ponderis eſſe oportet hujuſmodi Hiſtorias.

Eutychio in multis contrarium,

D *tum & ſibi ipſi.*

10 Abulbaracatus, in ſuo apud Vanslebium Patriarcharum catalogo, mendis referti ſſimo; ut mirabiliora de Marco comminiſcitur, ita aliis longius a vero aberrat. Suffeient bina tantummodo ſpecimina. MARCUM Euangelium ſuum Romæ ſcripſiſſe aſſimat lingua Franca (Latinam intelligit) annis duodecim poſt Aſcenſionem Dumini, nempe æræ communis XLV; & XXV poſt annis Alexandriam a Petro miſſum, quod eſt (ut ipſi nugati placet) Claudii Cæſaris IX, Chriſti XLII. Atque audi, ne patum hallucinatus dicatur, enormiori lapſu reliquos ſigillat; Euangeliſtam martyrium ſubiiſſe aſſerens, *imperante Tiberio Cæſare*, quem ſcimus vita functum anno Chriſti XXXVII. Pluta referre non vacat. Ea hactenus commemoratis non abſurde quis conjiciet, parum authentica, ſeu mavis fabuloſa, eſſe vetera Ægyptiorum monumenta eccleſiaſtica, ex quibus tam oppoſita ſcriptores tradiderint, ut ſibi ipſis cohærere nullatenus queant.

Catalogus datusque Abulbaracati merudaſſimus ß.

E

Certiores duces nobis erunt Euſebius, Hieronymus, &c.

11 Hęc præmittenda fuerunt, ne cui fortaſſe mirum videatur nullam apud nos, in ſtatuendo Chronologiæ noſtiæ principio, Orientalium iſtorum rationem haberi. Ipſorum Annalibus nihil dectactum cupio, præſertim ubi res tractant ad ſuam ætatem magis accedentes, quarumque proinde notitia certior ad eos promanavit. At veto quid talium Scriptorum auctoritas valeat ad ſtabiliendam fidem, non video; quando Euſebius, Hieronymus, aliique probatiſſimæ notæ ſcriptores ſuppetunt, certius & ſimplicius Chriſtianarum Eccleſiatum primordia enarrantes, quos nemo negaverit novitiis illis Chronicis longe præhabendos. Itaque, ut ſemel dicam, de Annalibus illis Arabicis ita ſtatuendum exiſtimo, ut quotiea noſtris conſentiunt, aut ſaltam cum iis conciliari poſſunt, admittantur: ſin repugnantia, vel, more ſuo, depravata ttadiderint, tamquam dubia & incerta repudientur; donec aliunde roboris aliquid, ſeu majotis lucis acceſſerit; idque in iis maxime, quæ primorum ſæculorum res geſtas complectuntur. Alias verendum puto, ne iſtiuſmodi fabuluſis narratiunculis rerum noſtrarum Hiſtoriæ enetventur potius, quam confirmari queant.

F

etiam pro Actis S. Marci quibuſcumque.

12 Examinandum ſupereſt, uttum ex S. Marci Actis, ab Henſchenio recitatis (ubi annus Neronis XIV ejus martyrio tribuitur) erui quidquam certi poſſit, ordinandæ Chronologiæ conveniens. Notat in titulo Henſchenius, ea ex duodecim Mſſ. Latinis & Græcis eſſe compilata; unumne vero, an plura annum illum Neronis exprimant, non invenio explicatum. Manuſcriptum, quod apud nos exſtat, a Theodorico Pauli ſub finem ſæculi XV exſtratom, & quo multum Henſchenius uſus eſt, anno quidam Chriſti LVII Mareum Alexandriam perduxit; ſed de anno obitus non meminit. Ut ut eſt, ex una altetave Actorum illorum petiodo planum fit, quam parum ad temporis tationem inveſtigandam conferre poſſint. Ita habent num. 7: *Factum eſt autem ut beatiſſima feſtivitas noſtri Paſchatis id eſt Dominicus dies ſanctus, occurerit vigeſimo die menſis Barmuti, quod eſt* VIII *Kal. Majt, qua tempore eorum* (Alexandrinorum) *Serapiaca agebatur celebritas &c.* Serapiaça illa celebritas, ut conſtat

la Paſchate occidiſſe ſtatuentibus.

ea

A ex Kalendario Conſtantiniano (quod mutilum Ægidius Bucherius Commentariis in Victoris Canonem, manibus ſcilicet Martio, Aprili, Majo & Junio truncatum, integrum Petavius Uranologiæ ſuæ inſeruit, & Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſi, Petrus Lambecius libro 4.) Serapiaca, inquam, celebritas illa agebatur, non VIII, ſed VIII Kal. Maji, ſive XXV Aprilis. Quomodo igitur connecti poteſt cum XX Barmuti, quæ eſt Aprilis XV? Quomodo, inquam, Aprilis XV jungi poteſt cum ſolemnitate Paſchali, quæ ab anno LIX ad LXX Inſtlem diem non incidit? Inverſa hic plurima, & in contraria quam num. 12 exhibentur, ubi recte tetigiſſimus Barmudę, ſed male Neronis Imperii annus XXX, indicatur.

& quidem dum Serapiaca agebantur;

13. Multa præterea habent Miſſ. illa, vsque inconcinne combinata, quorum nonnulla expendit Tillemontius, tom. 2 Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ part. 1. editionis Bruxellenſis MDCXCV, pag. 388 & ſeqq. Mihi oſtendendum erat, eſſe illos non recte compoſitos eſſe, atque adeo nec tales, quorum de cauſa vulgatiſſima Euſebii, Hieronymi, aliorumque Chronologia deſereretur. Nec magis me movant Acta S. Barnabæ ad 11 Junii, ſub nomine Joannis Marci relata, & Mrgiſtri mei Papebrochii Notis illuſtrata; neque etiam Laudatio Alexandri Monachi Egyptii, ubi in fine capitis a multa de Matheo narrat, auctoribus noſtris contraria. Primum enim opus & ſuppoſititium eſt, & mendis refertiſſimum, ut modeſte dicam. Alexander, Encomium non Hiſtoriam ſcripſit, nonnulla admiſcens, ſacris litteris non ſatis conformia; prætarquam quod junior ſit, quam ut cum antiquis noſtris vaniat in comparationem. Nunc rem ipſam propius intueamur, ex aliis Latinorum tantummodo & Græcorum auctoritatibus, quantum per caliginoſa temporum illorum veſtigia licuerit, probabiliora determinaturi.

usque ju-dam Acta S. Barnabæ, & quæ mendoſa.

B

§. II. *Apoſtolatus Ægyptiaci, varie a variis ordinatus, certiori calculo digeſtus.*

C

14 QUam varię, quam pugnanter ſint citra primam S. MARCI ſuſceptam in Ægyptum Apoſtolicam expeditionem opiniones, ſupra annotavimus. Quot capita, tot ſententiæ; eaſque quo exſminaveris diligentius, tanto ambigas magis fluctuęſque; incertus, quid poſtponas, quid præferas. Id nobis agendum, ut, quam maxima fieri poterit, veriſimilitudine diſcordias componere enitamur. Qui ſub extremis Tiberii annis profectum in Ægyptum Evangeliſtam affirmant, nihil aſſerunt quod probabilitatis limites ancedat. Quid enim vetat credere, Marcum, jam a Petro triennii ſpatio inſtitutum, proximas Ægypto regiones peragraſſe annis Chriſti XXXVII, XXXVIII & XXXIX, donec anno XL. Alexandriam progreſſus ſit, Imperante Cajo Caligula, ut ſtatim dicemus? Hoc admiſſo, facilioram ad conciliandā reliqua viam licebit ſtetuere.

Raſtius ſub finem Tiberii in Ægyptum,

& ſub Cajo Alexandriam veniſſe dicitur Sanctus,

15 Qui ad proſtremos Claudii annos Apoſtolatum differunt, vel ad Neronis initia, prædicationem nimium coarctata videntur; prætarquam quod Euſebio, Hieronymo, Chronico Alexandrino, aliiſque apertis contradicant. Accedit, quod veriſimile non ſit, regiones Paleſtinæ adeo propinquas, tamdiu Evangelii lucu privatas, conſentientibus omnibus, Marcum primum fuiſſe qui illud ibi annuntiaverit. Quod ſi verum eſt, Philonem de Chriſtianis agere ſub nomine Therapeutarum, eumque ætatis jam ſatis provectæ fuiſſe, dum ſub Cajo Caligula, circa annum XL, pro ſuis Judęis Romę legationem obiret; quomodo res Chriſtianorum perſpectas habere potuit, qui tam ſero innotuerint? Adde quod communis perſuaſio ferat, in Orbis diviſione, inter Apoſtolos & Diſcipulos, Marco Ægyptum ubigiſſe; quis obſtero hactenus eam partitionem ad annum XLIX, nedum ultrius diſtulit?

quam sub Neronis;

16 Conjecturis agimus, in ea certiorum argumentorum penuria, quas tamen aliquatenus Rabbilire conabimur. Si me judice controverſia dirimenda ſit, non incongrue aſſerverim, teſtimonia ita conciliari poſſe opinabor, ut auctores nonnullos de primo Marci in Miſſionem adventu locutos, aliosque de reditu exponendos exiſtimem. Rem ita concipio, MARCUS Evangelii ſemina in Thebaida, Libya, Marmarica, Ammoniaca, Pentapolitana aut Cyrenaica, Ægypto, per aliquot annos ſpatſerit, inde redierit ad Petrum, anno fortaſſe XLIV; quem Romam ſecutus, ibi, Romanis ita poſtulantibus, quę a S. Petro concionante audiverant, ſcripto Evangelio tradiderit (Id enim Romæ, non in Egypto factum, contra Chryſoſtomum, Hiſtorici prope omnes tuentur). ſurſus ad gregem ſibi concreditum poſtliminio reverſus. Nihil hic, quod magnopere vituperari poſſit videor; nam & ii, qui a nobis diſſentiunt, alia da cauſa Marcum Alexandria Romam, & hinc iterum Alexandriam migraſſe, abſque ullo ſcrupulo concedunt, ut Tillemontius ipſe non uno loco fatari cogitur. Neque aſt quod quis obſleiat multiplicandas eo pacto Evangeliſtę peregrinationes, admittendumqua quinies aut ſexies ultro citroque commeaſſe. Minima vero: abundo nobis fuerit, ſi ſemel Ægypto egreſſus, Petrum conſuluiſſe dicatur.

sum Romam reverſus ad Petrum;

ſcripſerit ibi Evangelium ſuum præfatum Alexandriam.

E

17 Scio Euſebium, Hiſt. Eccl. lib. 2. cap. 15. & 16, ita da Marco ſcribere ut juſſus ſit Evangelium ab eo, ad Romanorum inſtantiſſimas preces, prius conſcriptum, quam in Ægyptum pertexerit. Et ſubſcribere videtur Epiphanius, Hæreſi 51: *Marcus, juſſus a S. Petro Romæ Evangelium edere, miſitur a S. Petro in Ægyptiorum regionem.* Verum hic Rhodus, hic ſaltus, cui ſuperando multi fruſtra inſudant, niſi media aliqua via ineatur: nec video, qua alia ratione Euſebius ſecum ipſe compo-ni omnino queat. Siquidem in Chronico editionis Scaligeri ſcribit, ad annum Claudii ſecundum, hoc aſt Chriſti XLII vel XLIII (Hieronymus, inquit Tillemontius, annum præcedentem ſignat, imo ſubſequentem, Claudii 11, apud Pontacum:) *Marcus Evangeliſta, interpres Petri, in Egypto & Alexandriæ Chriſtum nununtiat.* Quis ex hujuſmodi verbis concluderet, Marcum ante eum annum Alexandriæ & in Ægypto non fuiſſe? Jam vero Tillemontius aliique, certum putant, tunc temporis Evangelium necdum a Marco deſcriptum, ſed anno primum XLI aut ſerius, cum poſt captivitatem Herodianam S. Petrus Romam rediiſſet. Qui ergo Euſebius in Hiſtoria aſſerere poſſet, non niſi exſtraro Evangelio, *Marcum a S. Petro miſſum in Ægyptiorum regionem*, quem triennio citius *in Ægypto & Alexandriæ Chriſtum annuntiaſſe* in Chronico dixit? Fallor, ſi ea rectius explicari queant, quam quo a nobis concilliantur modo. Marcus, ut ſupra innuimus, vertente Tiberii imperio, anno Chriſti XXXVI aut XXXVII, vicinas Ægypto regiones ingreſſus, iis excolendis triennium impenderit; donec anno circiter XL, Ægyptum primum attigerit, deinde Alexandriam progreſſus.

Ita ſecum ipſe conciliat ne Euſebium & cum eo Epiphanium,

F

18 Probabiliſſimum eſt, nec diſſentit Tillemontius tom. 2. pag. mihi 1172. Apoſtolos in varias miſſiones diſtributos eo anno XXXVI, ad quem Antiochenæ

quique, poſt additum Ægyptum, aſſerunt Evangelium ſcriptum,

Cur enim non cito adiorio ſibi forte proſiliam?

D AUCT. I. B. S.

A do Euangelium gentibus annunciari cœpiſſe, ſine controverſia admittitur. Atqui in conſeſſo etiam eſt, MARCUM primum & unicum Egyptiorum fuiſſe Apoſtolum. Quid igitur adeo vacillandum in Eccleſiæ illius primordiis ſtabilieodis? Rurſus quid obeſt, quo minus in Ægypti finibus hæſerit ad unum aut alterum annum, quouſque commoda ad urbem ipſam Alexandrinam via aperiretur? quod ſatis opportune ad annum XL reducimus. Enimvero Acta apud Henſchenium, & Arabes ipſi, enpreſſe affirmant, Marcum ſatis diu circumjectis populis prædicaſſe Euangelium, antequam a Spiritu ſancto moneretur de petenda Alexandria.

Patet conjectura huic Chronicon Paſchale aliisque.

19 Conjecturam hanc noſtram claris adeo teſtimoniis confirmant auctores non minimæ notæ, ut eam reliquis omnibus opinionibus anteferre non dubitem. Chronicon Alexandrinum ſeu Paſchale (ut vocat Cangius) ad annum Caji-Caligulæ VII, Chriſti XXXIX aut XL, in tem noſtram teſtatur: *Marcum Euangeliſtam, apud Egyptios & Alexandrinos diverſatum, verbum Chriſti annuntiaſſe, primumque Alexandriæ Eccleſias conſtituiſſe, quibus præfuit annos* B XXII. Conſentit Anaſtaſius in Hiſtoria, anno Chriſti XL ita ſcribens: *Marcus Euangeliſta, Egypto & Alexandriæ ſalutare verbum euangelizabat.* In eadem ſententia eſt Georgius Syncellus, ipſo illo anno XL iiſdem prope verbis uſus: *In Egypto & Alexandria ſalutis verbum Marcus annuntiat.* Liceat modo ab eo anno XL, Epiſcopatus ſeu Patriarchatus Alexandrini exordium deducere. Statum ſubinde,

hæc eſt quid diſjudicent, Marcum, reverſo Romam Petro,

hæſiſſe Marcum in Ægypto & Alexandriæ, uſque ad annum XLIV; quo ad Petrum, captivitati Herodianæ ereptum, in Paleſtinam acceſſerit; eum Romam comitatus ſit; ibi Euangelium ſcripſerit; & ipſam (ſi ita vis) Petri epiſtolam, Babylone (hoc eſt Romæ) datam; ubi aperta *Marci filii* habetur mentio; atque iode, anno fortaſſe primum Claudii nono, Chriſti XLIX, a ſuos Ægyptios remeaverit. Certe, hoc geminatæ Marci profectionis beneficio, & Euſebius ſecum ipſe componitur, & difficultates Tillemontii nullo negotio diſſolvuntur: præterquam quod Chronici narratio in annum mortis Euangeliſtæ aptiſſime quadret, ut mox, Euſebio ipſo ſuffragante, oſtendam.

ſe etiam redijſſe ſubaud. 44 C

Aquilejæ Eccleſiam ordinaſſe an. 46.

20 Nolim hic diſſimulare quod de Patriarchis Aquilejenſi, objicere nonnemo poſſet. Nota eſt controverſia, aliis, conſtanti traditione, eum a S. Marco erectum conrendentibus, aliis contra totam narrationem ut commentum reſpuentibus. Nihil ad nos ſpectat de rei veritate hic decernere. Neque ajo, neque nego. Fuerit tamen Marcus primus etiam Aquilejenſium Apoſtolus, per me licet; virum ſanctiſſimum (ut Acta apud Henſchenium referunt) Hermagoram ſucceſſorem ordinaverit; Romam & Ægyptios ſuos poſtmodum repetierit. Totam Hiſtoriæ ſeriem in ſyſtemate a nobis poſito facillime ſuſtineri, nemo non videt, annorum ordine tantillum immutato. Non eſt inverſimile, Marcum, Euangelio Romæ elucubrato, miſſum ſuiſſe a Petro Aquilejam, anno Chriſti circiter XLVI. Commoratum illic cogitemus ad annum uſque XLVIII, Petrum denuo inviſerit; tandem ad Alexandrinos regreſſus, anno Claudii IX, Chriſti XLIX, ut ſæpe dinimus. Diſceptare non lubet; ſi hæc non placeant, aliud invenias, quod probabilitatis limites non excedat. Ad annum mortis Euangeliſtæ diſquirendum progredimur.

in Ægyptum remeaſſe anno 49?

ad denique Alexandriam evehiſſe

21 Jam ſatis præmonui, Arabum teſtimonia, de Apoſtoli noſtri obitu, nullius apud me momenti eſſe, ſaltem quod annum attinet, adeoque ipſorum cauſa nullatenus a recepta chronologia recedendum. Facilis igitur & expedita res eſt. Euſebius prælaudatus, Hiſt. Eccl. lib. 2. cap. 24 ita loquitur: *Interea, Nerone Octavum Imperii annum agente, primus poſt Marcum Euangeliſtam, Alexandrinæ Eccleſiæ adminiſtrationem ſuſcepit Annianus.* Græcos alios non adjungo, Zonaram, Nicephorum, &c. quoniam Euſebii teſtimonium iisdem terminis tranſcripſiſſe liquido apparet. Porro de Marci obitu ea eſſe intelligenda, nec adverſarii ipſi negant, nec dubitare ſinit S. Hieronymus de Scriptoribus Eccleſiaſticis, clarius rem conficiens his verbis: *Mortuus eſt autem* (Marcus) *octavo Neronis anno, & ſepultus Alexandriæ, ſuccedente ſibi Anniano.* Citat præterea Seldenus, in Eutychianis commentariis, Sophronium, ac veritiſſima Martyrologia, Bedæ ſcilicet aliorumque. Addere poterat Baronium & chronologos, paſſim in hanc ſententiam conſpitantes, tametſi pro diverſa computandi ratione, in optandis Neronis annis ad Chriſtianam epocham, non omnino conveniant. Nihil eos moror, qui Baronium ſecuti, expuncto Probi biennio, ab aliis diſtentiunt; mihi octavus Neronis annus juxta probatiſſimam Labbei, Pagii, & aliorum Chronologiam, incipit a XIII Octobris anni LXI; unde conſequens eſt, Annianum probabiliſſime ordinatum anno LXII; eique ipſi Sancti Marci obitum innectendum; ut recte advertit Ricciolius, Chronologiæ reformatæ tom. 3 in catalogis Patriarcharum pag. 17.

Mota ea de Paſcha difficultate,

22 Omnia in hunc annum beatiſſime quadrant, quæ ex Chronico Paſchali ſupra memotavimus, Euſebio & Hieronymo, velint nolint, conſentientibus. Tribuuntur illic Patriarcatui S. Marci anni XXII. Inchoentur illi ab anno XL, ad LXII Euangeliſtæ exitum aptiſſime perducent. At, inquies, Prædicationis Apoſtolicæ initia ad Tiberii imperium referri poſſe, ſupra admiſimus. Quid tum poſtea? Multum per omnem modum. Etenim cum Tiberius anno XXXVIII vivere deſierit, non ſolis XII, ſed XXV annis Marci Epiſcopatum duraſſe concedere tenebimur. Reſpondeo, non diffiteri me, Marci prædicationem Ægyptiacam, interrupta tamen ſerie, ad annos XXV extendendam; verum Chronici Paſchalis auctoritatem nullatenus inde infringi ex eo patet, quod auctor ille, Epiſcopatus annos numerare ſolum incipiat, ut debet, a primo Marci Alexandriam adventu, ſeu ab Eccleſiæ Alexandrinæ conſtitutione & fundatione, in quo nihil non ordinariſſime ſtatuitur. Sane ii, quibuſcum hic pugno, fatentur (ut alias dixi) Marcum ſatis diu in finitimis AEgypto provinciis, & (ſi ita vis) in ipſa Ægypto propter dicta laboraſſe, priuſquam impellente divino Spiritu, Alexandriam duceretur, ut videre eſt apud ſæpe laudatum Tillemontium. Nihil igitur ex jam dictis in anno adventus & obitus hæſitandum. Quod reliquum eſt de mortis die inquirendo, breviter enequamur.

poſt annos 22 ab ejus adventu Alexandriam,

a prædicationis initio annos 25.

§. III. *Dies mortis, cum Serapiacis & Dominica Paſchali, an & quomodo poſſit conciliari?*

23 Hic nobis negotium faceſſunt, præter Arabes, quos judicio excluſimus, Acta ipſa & Martyrologia pleraque, Bedæ præſertim; aperte affirmantia, Marcum *die Feſto Paſchæ* a Paganis comprehenſum; aut ipſo die aut ſequenti immaniſſime jugulatum. Torquet eruditos omnes illud *Feſtum Paſchæ*, in XXIX aut poſtremam Barmudæ, hoc eſt in XXV aut XXV noſtri Aprilis incidens, inepte

Digitized by Google

A (inepte hic dies ab aliquibus confunditur cum XIV Niſan) ubi conſtat ab anno Chriſti XLV ad finem uſque primi ſæculi, nullum Paſchæ feſtum aut XXIV, aut XXV Aprilis in Eccleſia celebratum. Ita feliciter arguunt, qui hodiernis noſtris tabulis Paſchalibus innixi, ad earum normam exigi volunt, quidquid quovis tempore olim acciderit comperimus. Quaſi neſciant, non primis ſolum duobus ſæculis deſideratos hujuſmodi exactos calculos, verum etiam ſæculis poſterioribus, tertio, quarto, quinto, de terminis Paſchalibus graves exortas eſſe controverſias; de quibus eruditiſſime ad Victorii Canonem diſputat Bucherius noſter, oſtendens, nec a Concilio Nicæno accuratiſſimos eos limites præſcriptos, nec diu etiam poſt, aut receptos univerſim aut obſervatos fuiſſe. Hæc eo dictu ſunt, ne quis abſurdum putet, ſi eo, quo Marcus paſſus eſt anno, Dominicæ reſurrectionis, apud novitiam illam Chriſtianitatem, XXIV aut XXV Aprilis celebrata dicatur, quod mihi nec aſſerere libet, nec omnino negare.

gratis ſupponit, illud tunc ſic ut nunc, conſtitutum fuiſſe;

B 24 Sit ita tamen, ut hodieque Paſcha egerit Marcus; hypotheſi ioſiſtendo, certum eſt difficultatem non adeo commode explanari poſſe. Qui Marcum, ajunt, diverſum a communi ritum in Paſchatis celebratione obſervaſſe, ut id pro arbitrio adſtruunt, ita, nec quis iſte, nec qualis eſſe potuerit, indicare curant. Alii ſolvendo oodo, ferendum, ut ita dicam, admovent; pro arbitrio ſtatuentes, Marcum ipſa Paſchatis ſolennitate ub Idololatris raptatum, donec putaretur emiſiſſe ſpiritum; ſublatum autem a fidelibus reſpiraſſe tantillum, animamque traxiſſe ad uſque XXV Aprilis; quod mihi nequaquam fit veroſimile, ſcriptoribus omnibus contrarium communi prope conſenſu teſtantibus. Plauſibilius aliquid comminiſcerentur, ſi Actis & Martyrologiis opponerent Martyrologium Hieronymianum ea recenſione Florentinii, uliaque plura ab Henſchenio enumerata, in quibus Natalis Marci ud. XVIII Septembris; vel Menæa, ubi ad XI Januarii collocatur; totam illam de Dominica & Paſchate hiſtoriam apocryphum pronuntiantes. Verum nec hujuſmodi effugiis quidquam proficitur. Quid tandem?

dici ſic poſſit obitus eum Paſchate coincidere,

C 25 Minus abhorreo ab opinione Magiſtri mei Pabrochii, exiſtimantis, populares illum furorem in Marci exeidium commotum eſſe, occaſione celebritatis, non Chriſtianæ, ſed Idololatricæ; qualis depreheuditur agi ſolita in honorem Serapidis, VI Kal. Maji, ſeu XXV Aprilis, ut ſupre oſtenſum eſt. Favet non parum huic conjecturæ citata ab Henſchenio Vita manuſcripta, aſſignans Euangeliſtæ martyrio *celebritatem Serapiacam*, licet eam male confundat cum VIII Kal. Maj. & hunc pejus cum XX Barmudæ, vel ut in aliis exemplaribus Miſſ. legitur IX V. Barmuthi, & utrumque peſſime cum Dominica Paſcharis. Favet præterea Hagiologium Æthiopicum ad diem XXIII Bunæ, Junii XXII, aliquam ejus antiquiorem elevationem ſic recolens: *Salutem Marco, quicum tempus ſuæ prædicationis impleuit, & Serapis in ſuo templo Thermæ dicto colebatur; Sancti Matthæi Euangelium annuntiabat*, dicens, *State & auſcultate cœleſtis unius ſermonem.* Quidni etiam ſuſpicemur fieri potuiſſe, ut Marcus Serapia illa, tamquam abominanda, fuis vetando execrandoque, forte & turbure volendo, effetatæ plebis odium in ſe concitaverit. Id ex Actis, qualiacumque ea ſint, haud obſcure colligitur. Num. 5: *Audierunt viri civitatis, quod Gallæus quidam ibi venerit, qui Deorum ſacrificia deſtruat, & prohibeat cæremonias eorum; & quærebant interficere eum, ponentes ei plurimas inſidias.* Similia habentur n. 6; *ubi Chriſtiani multiplicati in fide, AUCT. irridentes ſimulacra ſubſannantesque Gentiles*, facile I. B. S. intelliguntur eos magis concitaviſſe: unde num. 7, Serapiacorum *opportunitate adunati inſidiatores, protinus direxerunt ad eum capiendum.*

ſed obiverit ea Serapis, ipſi illud adſit,

26 Quocumque tu vertas numquam ea via probabile facies, in feſto Paſchatis, MARCUM a furenti populo aut raptatum aut occiſum. Quapropter, ſi quid divinando decernere liceat, non abſurde putabimus acciditſe, ut cum in antiquioribus ſcriptis legeretur, Beatiſſimum Euangeliſtam magnæ alicujus celebritatis tempore interfectum, imperitiæ nonnemo, id continuo de ſolennitate Chriſtiana Paſchali interpretatus, Acta interpolaverit; idque poſteri, re non examinata (ut innumeris in locis factum eruditi norunt) bona fide tranſcriptum reliquerint. Sentiant alii ut lubet, magis genuina mihi videntur Acta, u Baronio altiſque citata, nullam feſti Paſchalis mentionem facientiu, tametſi in Dominica paſſum Euangeliſtam affirmeut. Dominicam facilius amplector, quæ licet propria Paſchatis non fuerit, potuit tamen eo ſenſu Paſchalis dici, quo dicitur tempus Paſchale ritu eccleſiaſtico protrahi uſque ad Penteeoſten, imo & ad Sabbatum ante Dominicam primam poſt Penteeoſten, ſeu feſtum SS. Trioitatis; qui alius modus eſt ad ſalvandam utcumque Actorum veritatem. Niſi malis per feſtivitatem Paſchalem, intelligere Dominicum diem, tamquam myſterii refurrectionis memorativum; neque enim Acta ooſtra omnia Miſſ. indicant, ipſum *Paſcha* runc celebrarum; ſed *Beatiſſimam feſtivitatem noſtrum Paſchalem, id eſt Dominicum diem.* Quod nemo non videt accipi poſſe de omni Dominica, ut aliis etiam exemplis veriſimile reddit, vir doctiſſimus Guilielmus Bonjour Ordinis Eremitarum S. Auguſtini, in appendice altera ad Diſſertationem de nomine Patriarchæ Joſephi, Romæ editam MDCXCVI, p. 45.

& quidem in Dominica 25 Aprilis, male poſtea credita Paſchali;

E

27 Attamen non difficebor, ſupereſſe etiam difficultatis aliquid, ſi vera eſt moltorum cum Baronio opinio, quod Marcus die Dominico captus, biduo exanciatus, non ante diem Lunæ certamen conſummaverit. Sic enim in annum a oobis ſtabilitum, Chriſti LXII, eoincidere ea non poſſent, currente Littera Dominicali G, quo Dominica cadit in XXV Aprilis; quoque proinde, ſervatis omnibus circumſtantiis, Marcus non XXV, ſed XVI obtruncatus diceretur, quod nullo pacto eſt concedendum: neque ego conceſſerim. Ideirco liti iſti ultimæ diſſolvendæ facillime occurres, ſi illam biduu dututionem æque incertam aſſeras, ac illud quod de feſto Paſchatis nuper diſputavimus. Si uequieſcendum non putes, dicam, Apoſtolum Sabbatu XXIV comprehenſum, Dominica agonem conſummaſſe.

Martyrio ad duos dies protracto.

F

28 Ad Acta provocas, diſerte affirmantia, uaptum die Dominica, poſtridie occiſum? Sequor, nihil ea magnopere me feriunt. Fateor illic n. 8 & 9 ſignificari, martyrium ad duos dies protractum; verum ſi potes, illa compone cum n. 12; ubi inducuntur Ethnici, ob exortam procellam qua corpus Euangeliſtæ comburi prohibitum eſt, ita loquentes: *Quod Beatiſſimus Serapis*, IN SUA HODIE FESTIVITATE, *hunc viram voluit interfici.* Eſto jam ad biosis dies luctu duraverit; clariſſime verba illa innuunt, in ipſo Serapidis feſto Marcum eſſe occiſum. Si itaque Serapia in Dominica eo anno celebrabantur, dubitari nequit quin pridie captus fuerit. Sin minus, qualiſcumque dies placeat martyrio deſtinatus, vel Acta falſitatis urguntur, & ad dirimendam controverſiam nihil conferunt; vel eu iis ipſis manifeſte inerum evincitur, obitum ad

eum pridie inchoatum fuiſſe.

Serapi-

AUCT. I. B. S. Serapidis feſtivitatem eſſe reducendum, hoc eſt ad xxv Aprilis, quod nobis ſuffiet.

Summos tamen annos 63 qui volet

29 Ploribus contendere, operæ prætium non exiſtimo. Si quis pertinacius tueri velit, MARCUM die Dominica xxiv Aprilis captum & raptatum, poſterorantem die Lunæ xxv, loratis membris, & carne dilacerata, crudeliter mactatum; non erit opus ea de cauſa recurrere ad annum LXVIII, ut vult Tillemontius. Quid enim tantum piaculi eſſet, ſi pro anno LXII, ſumeretur annus proxime ſequens LXIII, Paſcha incidente io III Aprilis, ſub littera Dominicali B. Hoc ſi magis arriſerit, nequid iis quæ jam antea definivimus merito objectetur, aut ex tali mutatione labefactari ea putes; dic Euangeliſtam exeunte anno XL Sedem Patriarchalem Alexandriæ primum conſtituiſſe, & eam porro tenuiſſe annis XXII exactis, cum aliquot menſibus. Ad propugnandam vero Euſebii, Hieronymi & aliorum auctoritatem, dum annum Neronis VIII Apoſtoli morti attribuunt; eos non inepte interpretaberis de anno Neronis octavo completo, quod alias non ſemel factum comperimus.

B *modo poſtea Paſcha a Serapiis diſtingui.*

30 Sane Illuſtriſſimus Pontacus, in Chronico Euſebiano, non eſt veritus Anoiani initia, adeoque & Marci exitum, referre ad annum Neronis IX, cum tamen ſubſcribere non auſim. Mihi præplacet ſtatutus annus, ex communi & probabiliori Chronologorum conſeſu, Chriſti LXII, & xxv Aprilis; ſive Dominicus fuerit, ſive quiſcumque alius hebdomadæ dies, quo indubitate Serapia a Gentilibus recolebantur. Non auſim, inquam, Pontaco ſubſcribere, tametſi ultro fatear in eam ſententiam me vehementer propendere; ea ſolum de cauſa, quod eo pactu & annus & menſis & dies obitus & Serapia convenire videantur, æque atque in annum LXVIII, pro quo alii tantopere pugnant, & recentiſſime prælaudatus Bonjour, in dicta appendice; ubi potiſſimum, ex characteriſmotum iſtorum ſuppoſita harmonia, putat *inconcuſſum manere, paſſionem S. Marci contigiſſe anno Chriſti* LXVIII. Non recte, ut ego quidem arbitror: nam eadem illa omnia, & eodem plane modo, in annum illum LXIII, imo & LVII coincidunt, ad quos (ut alios taceam) Marci paſſio, ipſiſſimis illis argumentis retrahi poſſet.

Aliter poſſet annus 68 teneri quo ipſa concurrerint,

31 Quid igitur obeſt (inquis) quo minus pro C anno Pontaci ſtandum exiſtimem? Dicam. Utut vellem, non video argumentum illud a Serapiis deſumptum ullo modo ſubſiſtere; quidquid ſpecioſe jactetur, niſi ſi Acta Mſſ. ſancti Marci pro cujuſque libitu torqueantur. Dixi nuperrime; & brevi rurſus ratiocinio ſic puto poſſe confici. Præſata Acta, ut ab Henſcheneio ſunt edita, & quotquot in muſeo noſtro adhuc exſtant Mſſ. diſerte ubique confundunt Dominicum diem cum feſto Serapiorum, adeo ut qua ratione feſto Serapiorum Marcum occiſum concedis, ea ipſa admittere neceſſe ſit, feſtum Serapiorum cum Dominica concurriſſe. Jam vero Acta illa unanimiter affirmant, in ipſa Serapiorum feſtivitate Marcum raptatum & interfectum, ut ſtatim inculco; alioquin non eſſet mortuus xxv Aprilis, quo die Serapiaca agebantur; ergo manifeſtum eſt non die Lunæ, ſeu die Dominicam ſequente; ſed in ipſa Dominica Marcum obiiſſe, adeoque anno Euſebiano Chriſti LXII, quo xxv Aprilis in Dominicam incidiſſe perſpicuum eſt.

ſed non obiiſſe in Dominica Sanctus, biduo ſuperſtes.

32 Negari non poteſt, eiſdem in Actis etiam expreſſe aſſeri, MARCUM priſtina captum, non niſi poſtridie expiraſſe, quod eſſet die Lunæ. Sed quid iis Actis facias, ubi non unæ contradictiones occurrunt difficillime conciliandæ? Si cui placeat dies confuſos agnoſcere, & modo more Romano a modo more Ægyptiaco computatos, quibus ultimis D in uſu fuiſſe probat Bonjour, dies ſuos, ſaltem ſacros, a veſpera inchoare; non incongrue dicere poterit, ſanctum Marcum, ſub veſperam, cum Serapiaca celebrari inciperent, ab Idololatris captum, ſune tractum, aliiſque modis crudeliter habitum, poſtea detruſum in carcerem, tandem poſtridie, durantibus adhuc Serapiacis & Dominica die, ultimo ſupplicio affectum. Hæc iterum ad tuendam quoquo modo Actorum fidem; quæ ſi ſejicias, rrieis immorari non lubet. Mihi, ut jam profeſſus ſum non ſemel, aliis omnibus præferendi ſemper videbuntur Euſebius, Hieronymus, aliique antiqui, ſuperius relati, niſi aliunde quam ea Actis illis aut ex Arabicis ſcriptoribus argumenta depromantur.

niſi forſan, Sabbato inchoatum, tota Dominica ceremoniarum diem;

33 Citatus Bonjour, ut melius concluſionem *Annum 14 Neronis unde acceptum ſit, noſcitur,* ſuam elicias, Henſcheoiano quoque argumento *nec admittitur.* utitur; de XV anno Neronis, iiſdem in Actis expreſſo. Dolendum eſt, ooo deſignaſſe Henſchenium, ex quo Mſ. annum illum hauſerit. Ego ſeptem apud nos etiamnum exſtantia conſului, in quorum nullo annus Neronis decimus-quartus exprimitur; ſed pleraque variant, aliis Caji, aliis Claudii tempora addunt ceotibus. Cum autem de E illis in ſuperioribus abunde actum ſit, nihil opus eſt dicta repetere. Demum quæ auctor idem, ex Echellenſi & Seldeno deprompta adducit, vel momenti ſuot perexigui, vel ſic a nobis jam refutata, ut coofidam viro eruditiſſimo oon ingratum fore, quod acoluthicam ejus lucubrationem refellendam paucis ſuſceperim, in iis dumtaxat, quæ de S. Marci obitu ex occaſiune congeſſerat.

CAPUT I.

Primi Patriarchæ decem, omnes Sancti ab anno Chriſti XL ad CLXXIX.

I. S. MARCUS EUANGELISTA,

A Joanne Marco, S. Barnabæ conſobrina, verſimiliter diverſus, nec auctor Ordinationis Patriarchalis, ipſi ab Eutychio male affictæ, Seldeni peſſus expoſitæ & defenſæ.

34 S Anctus Marcus, Ægyptiorum Apoſtolus, F *Euangeliſta Marcus,* Sedem Patriarchalem Alexandriæ conſtituit anno Chriſti juxta æram communem XL; eam tenuit annis XXII, non continuis; glorioſam martyrii palmam conſecutus anno LXII, XXV Aprilis, ut in præliminari Diſſertatione demooſtrare conati ſumus. Labores io ardua illa miſſione exantlati, miracula, aliaqoe eo ſpectantia; videri poſſunt in Actis ab Henſcheoio digeſtis; quorum non ſemel ſupra meminimus.

35 Celebris diſceptatio ſupereſt, taeite non *qui juxta Henſchenium poſſet idem credi cum Barnaba conſobrino,* prætereunda; ſitne Euangeliſta MARCUS idem cum *Marco Barnabæ conſobrino*, de quo Paulus ad Tim. 4, ad Coloſſ. 4, & ad Philemonem, an potius ab eo diverſus? Rurſus *Joannes* ille, qui *cognominatus eſt Marcus*, Act. 12 & 13, cum Barnabæ conſobrino confundendus, an cum Euangeliſta de quo hic agimus? Quæſtionem ab Henſcheoio diſſimulatam, paucis deductam invenies tom. 2 Junii ad Vitam S. Barnabæ, ſeu potius Panegyrim Alexandri monachi Ciprii, cujus opioiode identificandis Marcis, tamquam non inveriſimilis, exhibetur, ſuppoſita Henſchenii chronologia. Ceterum cum Euſebianam præferendam modo cenſeamus, quæ ibi dicta ſunt, ad hujus ejuſdem normam erunt revocanda. Ex illa itaque cum Baronio, Tillemootio & communiori ſententia probabilius exiſtimamus, *Marcum Barnabæ*

A *Eucnabæ confobrinum* (ſive is unus idemque ſit cum *Joanne Marco*, ſive, ut Cotelerio magis placet, etiam diverſus) ab Ægyptiorum Apoſtolo omnino eſſe diſtinguendum, quando temporum, locorum, & rerum geſtarum ſeries nni eidemqun perſonæ competere nequit.

in Euſebiana chronologia (quam nunc vindicamus)

36 Si vera ſunt quæ ſupra diſſeruimus, noſter Ægyptiis excolendis jam tum incumbebat & diu inſudaverat, antequam alter ad Paulum & Barnabam acceſſiſſet, anno circiter XLIII aut XLIV. Ille, omni dubio procul, Alexandriæ & in Ægypto morabatur, cum hic morienti Barnabæ, ſi Actis credimus, adeſſet anno LI. Item Paulum hic juvabat Romæ LXII & LXIII, cum Alexandrinus prædicationis curſum conſummaſſet. Quid multa? Dum ſecundam ad Timotheum ſcriberet Paulus anno LXV, adhuc in Aſia ſuperſtes erat cognatus Barnabæ, Euangeliſta dudum ex humanis ſublato. Quapropter, niſi vehementer fallimur, veritati conformius erit, Marcum ſaltem geminare; noſtrum Petri diſcipulum & filium dicere; alterum Pauli & Barnabæ, vel alterutrius perpetuum ferme adjutorem. Hæc breviter indicaſſe ſufficiat: ſi cui rem accuratius lubebit expendere, adeat præcitatos, Baronium ad annum Chriſti XLV, & Tillemontium Hiſt. Eccl. tom. 1, parte 2, pag. mihi 180 & 413. Nullos interim nobis opponat Abulbaracati Vanſlebiani aut Coptorum eliorum hoc in patre fictiones: adeo inſipidæ ſunt, ut nec commemorari mereantur. Poeta Habeſſinus haud dubie Euangeliſtam intelligit, dum ipſum hoc exornet elogio: *Salutem dico* MARIÆ SOBOLI, *quem traxerunt funibus in bovile inſtar tauri. Cum vellent enim igni comburere, pluvia & minuta grando extinxerunt vim flammæ; & nimbus ſacrum corpus involvens, viſus eſt ipſum coronare:* quæ omnia ſic Euangeliſtam deſignant, ut una Hagiologus iſte indicare videatur, Joannem *Mariæ ſtvolum*, de quo Lucas in Actibus Apoſtolorum cap. 12 & 13 ſcribit, quod ſanctus Petrus a vinculis per Angelum abſolutus, *venit ad domum Mariæ, matris Joannis, qui cognominatus eſt Marcus*; ubi per *Mariæ fobolem*, patet Joannem Marcum ſignificari.

B *debat confici, & probatur diverſa,*

C *Quæ ex Eutychio ut certiſſima arripit Seldenus,*

37 Tricas alias Seldenus, ex Eutychii penu, in lucem protruſit, ad labefactandam Hierarchiam Eccleſiaſticam, fruſtra tot annis tantiſque machinis a Sectariis impetitam. Nimirum, Achillem ille in Ægypto reperire viſus eſt, quem gregarii ſui toto reliquo Orbe invenire nequidquam tentavetant, quemque novis armis indutum Catholicis omnibus intrepide opponeret. Quo ſucceſſu, norunt polemicorum periti: nos Eutychii verba, ut a Seldeno Latine reddita ſunt, ſubjiciamus. *Conſtituit item* MARCUS EUANGELISTA *duodecim Presbyteros, cum Hanania (nobis Anniano) qui nempe manerent cum Patriarcha, adeo ut cum vacaret Patriarchatus, eligerent unum e duodecim Presbyteris, cujus capiti reliqui undecim manus imponerent; eumque benedicerent, & Patriarcham eum crearent; & deinviram aliquem inſignem eligerent, eumque Presbyterum ſecum conſtituerent, loco ejus qui ſic factus eſt Patriarcha; ut ita ſemper exſtarent duodecim. Neque defit Alexandriæ inſtitutum hoc de Presbyteris, ut ſcilicet Patriarcham crearent ex Presbyteris duodecim, uſque ad tempora Alexandri Patriarchæ Alexandrini, qui fuit ex numero illo* CCCXVIII. *Is autem vetuit ne deinceps Patriarcham Presbyteri crearent: & decrevit, ut mortuo Patriarcha convenirent Epiſcopi, qui Patriarcham ordinarent. Decrevit item, ut vacante Patriarchatu, eligerent ſive ex quocumque regione, ſive ex duodecim illis Presbyteris ſive aliis, ut res ferebat, virum aliquem eximium, eumque Patriarcham crearent. Atque ita evanuit inſtitutum illud antiquius, quo creari ſolitus a Presbyteris Patriarcha; & ſucceſſit in locum ejus decretum de Patriarcha ab Epiſcopis creando. Is etiam petiit ab eis, ne Patriarcha Alexandrinus* Papa *vocitaretur; quod ſignificat Avum. Sed vero ab Hanania, quem conſtituit Marcus Patriarcham Alexandriæ, uſque ad tempora Demetrii (is Patriarcha fuit Alexandrinus undecimus, nobis duodecimus) nullus erat in Provincia Ægypti Epiſcopus; nec Patriarchæ ante eum crearant Epiſcopos. Ille autem factus Patriarcha tres conſtituit Epiſcopos. Primus fuit hic Patriarcha Alexandrinus, qui Epiſcopos fecit. Hactenus Eutychii periocha.*

D

de ordinatis a ſancto 12 Presbyteris,

ſucceſſive ordinationibus Patriarcham, uſque ad Alexandrum,

38 Multa in hac verſione a Seldeno deptavata, & in ſenſum ſuum maligne detorta, conqueritur & fuſe demonſtrat Echellenſis. En pauca. Ubi legendum eſt, *Conſtituere*, quod Presbyteris convenire poterat, ſemper Seldenus vertit *Creare*, quod iis nequaquam competit. Scribit, *In provintiis Ægypti*: dic, *In territorio Ægypti*: illa enim, ad rem præſentem, conceptum formant longe diverſum. Pejus idem reddidit, *Et primus fuit hic Patriarcha Alexandrinus qui Epiſcopos fecit.* Quantum hæc differunt ab Echellenſis interpretatione, ſic legentis? *Et eſt primus Patriarcha, qui in Alexandria fecit Epiſcopos.* Mitto alia ex quibus merito Seldenus inſignis impoſturæ arguitur. Hujuſmodi enim ea ſunt, ut nec mihi nec aliis, linguæ Arabicæ ignaris, judicium de iis ferre, integrum ſit. Satius eſt oſtendere, Eutychium non pauca hic more ſuo commiſiſci, & veritati & aliorum Ægyptiorum ſcriptis non ſatis conſona, argumentis aliunde deprompti.

aliaque textu male in Latinum verſa;

E

idque ex auctore, multa falſo commento;

39 Et primo quidem, nihil ad rem conficiendam accommodatius, quam ſi Ægyptios ipſos inter ſe committamus, alios aliorum gladiis juguleturi. Certe Chronicon Orientale, ut ſuperius monebam, de duodecim illis Presbyteeis, ordinandi ſeu creandi Patriarcham poteſtate præditis, altum ſilet, contrarium non obſcure innuens: *Conſtituit* (inquit) Marcus, *Annianum Epiſcopum Alexandriæ, & cum eo tres Presbyteros, & Diaconos ſeptem.* Clarius Acta, in Ægypto primitus conſcripta, num. 5 ita habent: *Annianum* F *ibidem* (Marcus) *ordinavit Epiſcopum, & tres Preſbyteros, id eſt Melium* (aliis *Melianum* vel *Abilium*) *Sabinum & Cerdonem; & Diaconos ſeptem, & alios undecim, ad Eccleſiaſticum miniſterium pertinentes.* Non male hæc concordant cum Chronico; & Eutychio ſere ex diametro repugnant: unde hic igitur ſua hauſerit, nequeo vel conjectando aſſequi.

& aliis gentis ejus ſcriptoribus contrario.

40 Adverſatur præterea Eutychius vetuſtiſſimis Eccleſiæ Alexandrinæ conſtitutionibus, quibus ordo, & modus eligendi, conſtituendi, & ordinandi Patriarcham præſcribitur apud Echellenſem c. 2. Addc quod Severus, Hiſtoriæ Parriarchalis collector; diſcere tradar in Agrippino Patriarcha X, ſeſquiſæculo quam Alexander ſit, ſcioire, eum non a Presbyteeis illis duodecim, ſed a populo conſtitutum. Ejus verba ſunt: *Tum convenerunt populus unanimiter, & impoſuerunt manus ſuas homini timenti Deum, cujus nomen Agrippinus; & conſtituerunt illum Patriarcham, & ſedere fecerant ſuper ſedem Euangelicam.* Rurſus de S. Petro Hieromartyre ita ſcribit: *Cum autem requieviſſet Abbas Theonas Patriarcha; convenerunt Sacerdotes Alo-*

quod modum Patriarcham eligendi ante Alexandrum, eumdemque ordinandi,

A AUCT. J. B. S.

nundriæ & populus, impoſueruntque manus ſuas Petro, ejus filio ac diſcipulo, & collocaverunt eum in Sede Alexandrina. Nihil hic de duodecim illis Presbyteris, ad eligendum aut creandum Patriarcham ſaeultatem habentibus, niſi & populum velimus, olim Patriarchas Alexandrinos ordinaſſe, quod nec Seldenus ipſe admiſerit. Pluribus ejus geoeris teſtimoniis adducendis hic ſupersedeo, ſuis locis ea relsturus. Certum apud Alexandrinos ſemper fair, quod *Epiſcopus benedicit, & non benedicitur; alios ordinat, ipſe vero eulogiam ſeu benedictionem (* qua nempe initiatur ſeu conſecratur *) ſuſcipit ab Epiſcopis, non quidem a Presbyteris.* liem. *Epiſcopi eſt facere* Χειροθεσίαν; *qui vero ſuſcipit ab illo* Χειροθεσίαν, *ſuſcipit etiam ejus benedictionem. Presbyteri autem nec eſt facere* Χειροθεσίαν, *nec umquam ipſi licet.* Profecto abunde ea mihi ſunt ad convellendam Eutychii auctoritatem. Ceterum eum eam controverſiam ab Echellenſi, in ſuo Eutychio vindicato Romæ edito MDCLXI, & a Pearſonio in Vindiciis Ignatianis parte 1. cap. ultimo operoſe diſcuſſam inveniam, non gravabor præcipua eorum argumeota referre. Huic rei ſerviet.

B

PARERGON I.

De antiquo ritu Electionis & Ordinationis Patriarcharum Alexandrinorum.

Cum nullis oſtis nihil affine habeat veterem ritum,

41 ECHELLENSIS, tota priori libri ſui parte diſputaos cum Seldeoo, multiplici argumento adverſarium adoritur. Inter alia citato e. a, ex antiquis illis Ægyptiorum monumentis egregie demonſtrat, priſcum apud Alexandrinos Patriarchas inſtituendi ritum, nihil affine habuiſſe eum Eutychiana hiſtotiuncula. Summa in eo conſiſtit, quod triplex fuerit, & etiamnum ibi ſit, manuum impoſitionis genus, juxta triplicem hominum ad illam coneurrentium conditionem; Populi nempe, Presbyterorum & Epiſcoporum. *Populi*, inquit, *dabantur & numerabantur ſuffragia, manuum elevatione & extenſione; deinde impoſitione confirmabantur, Presbyteri bis etiam manus capiti ordinandi imponebant, cum ad ſuffragia quoque danda, tum ad deſignandam perſonæ electæ admiſſionem, electionemque approbandam. Epiſcopi bis adhuc & ipſi manus imponebant, utrumque ad ſuffragia confirmanda, & perſonam electam deſignandam & admittendam, tandem ad ipſum Ordinem conferendum.* Idem argumentum proſequitur totis quatuor ſequentibus capitibus, ſalva etiam Eutychii auctoritate, qua non ſemel Antagoniſtam acriter urget, ex illo ipſo ſcripturæ diſcrimen, inter Epiſcopos & Presbyteros, apertiſſime evincens.

juxta quæ dicitur triplex impoſitio manuum,

C

quarum prima Populo ſuffragatis,

42 Statuit igitur & probat eſſicaciſſimis rationibus, Eutychii verba, ſi quid veri adſtruant, non innuere aliud, quam quod peculiari eo ſortaſſe modo ad illos Presbyteros ſpectaverit electio; nequis ſcilicet extra eorum numerum Epiſcopus aſſumeretur; quemadmodum fieri adhoc hodie videmus in præoobilibus multis Germaniæ Collegiis, jus habentibus ut Epiſcopus, non niſi ex ſuo corpore, & ab ipſis electus, ordinetur; conſecratione ſolia Epiſcopis reſervata. Ita fere Alexandriæ aecidit, Populo interim ad electionem concurreme, quæ ex duodecim eſſet faciendæ. Cum eo tameo optime conſiſtit, ut jam ex Echellenſi dieebamus, quod ordinatio peoes Epiſcopos remaneret ex provinciis & diœceſibus, metropoli Alexandrinæ ſubjectis, accerſitos; quorum ſaltem tres

ſecunda Presbyteris eligendis,

tertia ſolis Epiſcopis ordinandis competebat,

præſeotem conſecrarint, ex præſcripto antiquiſſimi Canonis, qui dicitur Apoſtolicus, Ἐπίσκοπος Χειροτονείσθω ἀπὸ Ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν: vel juxta canonem 5 Concilii Nicæni editionis Eccleſiæ Alexandrinæ: *Oportet ut Epiſcopus conſtituatur, præſentibus omnibus Epiſcopis illius Provinciæ: ſi vero conventus eorum difficilis redditur, ob inſtantem ipſis ullquam neceſſitatem, aut ab loci diſtantiam, adſint tres Epiſcopi ad ordinandum illum.* Ubi hic obſecro veſtigium poteſtaris, Presbyteris conceſſæ ad ordinaodos Epiſcopos? Imo quid in Eccleſia Alexandrina, a primis uſque temporibus, cautum magis, quam ne Presbyteris id juris tribueretur, ut contra Eutychium ſuperius oſtendimus?

D

juxta Concilium Nicænum

43 S. Hieronymus, celebri illa ad Euangelium, ep. 101, alias 85. qua ad impugoandum dogma eatholicum Salmaſius & Seldeooa plurimum abutuntur, diſſertiſſimis verbis id ipſum confirmat. *Quid enim facit*, inquit, *excepta ordinatione, Epiſcopus, quod Presbyter non faciat?* Tribuat Presbyterio Alexaodrino Hieronymus quaocum volueris: demus etiam Presbyteris illis licuiſſe olim, non ſolum baptizare, ſacrificare & prædicare, ſed etiam, abſente Epiſcopo, chriſma conficere, eoque confirmare baptizatos, conſecrare Eccleſias, altaria & vaſa, tametſi id veterum ſemper fuiſſe Echellenſis obſervet cap. 6. At enim nec apud Hieronymum, nec alibi legimus, licitum iis fuiſſe, factos Ordines conferre per impoſitionem manuum, nedom Epiſcopos ordinare. Hoc illud ſaltem eſt ex S. Hieronymo, quod Epiſcopus facit, non Presbyter; hoc Presbytero Epiſcopum intereſſe, adverſarii coguntur admittere. Et ideo laudatus Pater, ſpecialem aliquam Alexandrinorum in deſignando Patriarcha conſuetudinem, ſic in præfata epiſtola explicat, *Alexandriæ a Marco Euangeliſta, uſque ad Heraclam & Dionyſium, Presbyteri ſemper unum ex ſe electum, & in excelſiori gradu collocatum, Epiſcopum nominabant. Nominabant*, inquit, *non* ordinabant. *Quomodo ſi exercitus Imperatorem faciat, aut Diaconi eligant de ſe, quem induſtrium noverint & Archidiaconum vocent.* Quæ omoia aptiſſime expooit Franciſcus a Meſſana, io explicatione difficilium Hieronymi locorum, verbo *Epiſcopus.*

Euſebio & Hieronymo tribuit.

E

Etiam ubi agitur de Presbyteris Alexandrinis.

44 Mirum interea quam ſibi applaudat Seldenus, in imaginaria Eutychii cum S. Hieronymo conſurmitate. At vero Pearſonius Antipresbyterianus (admiſſa Seldeni verſione) recte expendit magnam inter utrumque diſcrepantiam, non ſolum quoad tempus centum & amplius annorum, ſed & quoad rem ipſam. Etenim quod Hieronymus *Presbyteros, unum ex ſe electum, & in excelſiori gradu collocaſſe & Epiſcopum nominaſſe aſſerit*; quid, amabo, ut iterum repetam, quid enm ordinarione & creatione Epiſcopi commune exhibet? ubi interim Eutychius, & *electionem*, & *creationem*, & *ordinationem* rotunde affirmat. Illam autem duorum teſtium diſſonantiam lepida diſtinctione rollere conatus fuerat Seldeous. Cum enim uterque, de facto ſive de uſu tantummodo loquatur, & hiſtorice rem nude narret; ita bonus ille arehitectos vim argumenti eluſerat. *Alter de facto*, inquiebat, *loquitur ſimul ac de jure loci ſimplici, antequam ulla omnino, uſus aut facti mutatio ibi introduceretur: alter de jure ſimplici & inſtituti mutatione.* Præclaram me hercule & ſubtilem argutiam! Eruditiſſimi quique, Hieronymi verba non adeo clara inveneraot, quin de ſenſu dubitari poſſet. En tibi ſubita luce perfuſus Seldenus,

F

Pearſonius Seldeni ſententiam Catholicis adverſus,

Seldeni ſententiam explodit;

ex-

A expreſſam illic & juris & facti diſcriminationam, & jus quidem Epiſcopum ordinandi Presbyteris enunceſſum, evidentiſſime deprehendit.

& oſtendit etiam populi ſuffragiis electos Epiſcopos,

45 Ceterom, caploſo Saldeni ratiocinio, Epiſcopos Alexandrinos a prima eorum origine, populi ſuffragiis ſolitos eligi, potiori jure Pearſonius colligit ex Epiphanio hæreſi 69; *Alexandriæ autem conſuetudo eſt, ut poſt Epiſcopi mortem, ſucceſſor non diutius differatur; ſed ſubinde pacis tuendæ gratia ſubrogetur, ut aliis hunc, aliis illum poſtulantibus, in populo jurgia & contentiones exiſtarent.* Supponit hic manifeſte Epiphanius, non ſolos illos duodecim, ſed & populum, in eligendo Patriarcha partes ſuas antiquitus habuiſſe; quod apptime iis congruit quæ Parergi hujus principio ab Echellenſi demonſtrata dicebamus. Quantum

ſed a ſolis Epiſcopis ordinatos

vero idem Epiphanius ab hæreticorum noſtrorum, de omnimoda Epiſcopos latet & Presbyteros æqualitate, deliria abhorruerit, luce meridiana clarius apparet ex iis, quæ contra Aetianos diſputat hæreſi 75, ita enuntians: *Ordo vero Epiſcoporum eſt ad gignendos Patres, gignit enim Patres Eccleſiæ; ordo vero Presbyterorum Patres non poteſt generare; per lectionem vero regenerationis filios generat Eccleſiæ,*

B *non Patres, non Magiſtros, & quomodo fieri poteſt, ut Presbyterum conſtituat, qui non habet manuum impoſitionem ad ordinandum?* Quis credet, Epiphanium, talem articulum inter Eccleſiæ dogmata referre auſum, tum, cum trium ſæculorum oppoſita conſuetudine convinci poterat, ex vicina eaque ſecunda totius orbis Eccleſia, a S. Marco conſtituto?

non potest dici S. Athanaſio,

46 Argumentum aliud palmare deſumitur ex electione Magni Athanaſii, Alexandri ſucceſſoris; qui, ſi vera narrat Eutychius, primus, contra eitum illum antiquiſſimum, ſtatutus fuerit; non ordinatus ſolum, ſed & electus Epiſcoporum ſuffragiis, ut Euſebiani objiciebant, tametſi Epiſcopi Ægypti in Synodo congregati, epiſtola ad omnes Eccleſias Catholicas Epiſcopos ſcripta, contrarium magna animi contentione aſſeruerint, & teſtati ſint, *Quod omnis multitudo, omniſque populus Catholicæ Eccleſiæ, clamoribus vociferationibuſque poſtularint, Athanaſium Eccleſiæ Epiſcopum dari.* Concurrebat igitur Alexandriæ ad electionem Epiſcopi, ex veteri conſuetudine, etiam populus.

C *cui nomine objecit eligere in ejus ordinatione defectum.*

Utcumque tamen factum fuerit, illud in aperto eſt, neque ab duodecim, neque ex duodecim illis Presbyteris Athanaſium fuiſſe aſſumptum, quandoquidem Diaconus tantum exiſteret, necdum ad Sacerdotium promotus. Quis neſcit, quot hoſtes, ſagaces juxta ac potentes, ſibi adverſantes habuerit Athanaſius? Quæ & qualia per fas & nefas excogitata & adhibita fuerint, non ad ejus mores aut doctrinam ſolum, ſed & ordinationem criminandam? Quid autem plauſibilius objectari poterat, quam quod creatus fuiſſet contra eitum, ab uſque S. Marco invinlabiliter obſervatum? Nam quod reponi hic poſſet, mutatum ab Alexandro uſitatum antea morem, id ipſum magis eorum animos merito exacerbare debuiſſet, ut vel inde anſam arriperent Athanaſium inſectandi.

ut ſine dubio feciſſent negligenti Presbyteri,

47 Jam vero duodecim illi Presbyteri turpites emunctorasi, quas quæſo machinas non moviſſent, ad deturbandum primum illum priſcorum privilegiorum vindicatorem? Multis ſane opus non erat: Arianis Imperatorum auctoritate præpollentibus ſe adjuvarent, ſpecioſiſſimam calumniandi Athanaſii occaſionem minime neglecturis. Nihilominus inter innumera illa Hiſtoriæ Athanaſianæ monumenta, nec veſtigium talis accuſationis reperire eſt. Neque epiſtola pſeudo-ſynodi Serdicenſis, oe-

D *aut adverſarii ejus Alexandri,*

quo Philoſtorgius Athanaſio infenſiſſimus, nec quiſquam alius tot adverſariorum, id ei exprobraſſe legitur: neque ipſiuſmet Athanaſii aut Epiſcoporum Ægypti apologiæ, ejus rei ullam ei unam mentionem. Videat modo æquus rerum æſtimator, an hujuſmodi ratiocinatio plus nimio valeat, ad eaſuſſlandam totam illam Eutychii hiſtoriolam. Adde his Gregorii Nazianæni de hac eadem electione Athanaſii teſtimonium, ex qua pateat, populum & tunc, & antea, in eo locum habuiſſe. *Tatius populi ſuffragiis*, inquit, *non autem ſecundum pravum exemplum quod poſtea invaluit, neque per vim & cædem, ſed Apoſtolica & ſpirituali modo, ad Marci thronum evehitur. Modum illum Apoſtolicum* antiquum ritum denotare, nemo, opinor, diffitebitur.

Male ſingitur imputari Alexandro inductus mos

48 Taceo cetera, quibus pœti ſoliditate oſtendatur vanitas argumentationis Seldeni, ex Hieronymi verbis perperam deductæ. Pergit deinde Pearſonius alterum, non minus ineptum, diſtinctionis membrum excutere; probans Eutychium narrare ſimpliciter factum, ſeu moris durationem & expirationem, præterſo Alexandri decreto imputatam. Errat autem Seldenus, dum Alexandro tribuere Eutychium docet, quod in Concilio Nicæno Can. 4 fuerat definitum. Illud vero maxime notandum monet præfatus Pearſonius, pa-

E *qui fuerat in Nicæno ſtatutus,*

tem decreri ab Alexandro facti, reſtringere morem de eligendo Pontifice, non ad electionem a Presbyteris, ſed ex Presbyteris factam; quod idem ſuperius ab Echellenſi demonſtratum diximus. Antiquum enim morem deſiiſſe tradit, eo quod Alexander *decreverit, ut vacante Patriarchatu, eligerent ex quacumque tandem regione, ſive ex duodecim illis Presbyteris, ſive aliis, virum aliquem talem, perſpectæ probitatis, eumque Patriarcham crearent.* Electio igitur *viri ejuſmodi talis, perſpectæ probitatis*; antiquum morem evacuavit, ſi ſalis unquam fuerit.

eſt quod in ceremoniis peculiari, aliquid Presbyteris Alexandrinis conceſſum.

49 Negari non poteſt, peculiaria quædam in Patriarcharum electionibus, Alexandrinis ſuiſſe uſitata; quale eſt, quod Liberatus memorat in Breviario: *Conſuetudo quidem eſt Alexandriæ, illum qui defuncto ſuccedit, excubias ſuper defuncti corpus agere, manumque dextram ejus capiti ſuo imponere; & ſepulta, manibus ſuis accipere collo B. Marci Pallium, & tunc legitime ſedere.* Verum hæc ceremoniam tantum inſolitam indicant, pro honore S. Marci fortaſſe inductam; & magnam præterea feſtinationem, pacis gratia, ne in tanta populi multitudine tumultibus & factionibus occaſio præberetur. Nihil hæc tamen faciunt ad ſtabiliendum jus aut factum, quo ea Sacerdotibus duodecim, & a Sacerdotibus duodecim, *eligeretur, crearetur* & rite *ordinaretur* Epiſcopus.

F

Falſum quoque eſt quod uſque ad Demetrium,

50 His necdum acquieſcit Seldenus. Qui argutiæ ſtruendæ ſuppediiavit materiam, eidem firmandæ, ſulcrum ſubminiſtrat Eutychius noſter, in allegata pridem periocha; affirmans a Marco ad Demetrium, nempe annis circiter CXX, nullum totam Ægyptum, præter Alexandrinum, Epiſcopum habuiſſe. Atqui, ſi nullius erat in Ægypto Epiſcopus, e qua ſandem ordinari potuit Alexandrinus? Hinc conſequens eſſe contendit Seldenus, a Presbyteris tunc temporis fuiſſe conſecrandum. Mirabilia hic more ſuo procudit Eutychius, ex ejus fide nullatenus admittenda. De

nulli in Ægypto fuerint Epiſcopi,

ſui poſſibilitate diſputare, nihil ad præſens attinet. Scio Hiſtoricos tradere, per aliquot integra ſæcula, unicum in Scythia Tomorum Epiſcopum

A exitiſſe: id etiam in Ægypto factum, Eutychio, primo & ſoli id narranti, ann ciedam. Infidam Seldeni verſionem hic denuo multis incuſat Echellenſis, capitibus, 8 præſertim & 9, acerbius in eum invectus. Taoti mihi non eſt Eutychii auctoritas, ot traditionem ejus, tot explicationibus & elucidationibus tueri operæ pretium exiſtimom. Satius eſt rem prorſus incredibilem, ex optimis hiſtoriæ monumentis, conſurarc; Ægyptium illum, ut ſuperius monebam, populariom ſuotum relis enatmando. Præſtat id præſtus Echelleoſis cap. 7, Alexandrinorum & aliorum ſcriptorum taſtimoniis demonſtrans, Epiſcopos in Alexandrinæ Eccleſiæ dicœceſi, non ſolum ante Demetrium vel Heraclam & Dionyſium, ſed eb ipſis illius Eccleſiæ originibus, ſemper euſtiniſſe.

AUCT. J. B. S.

qui ab invicto Ecclefia ubi plures fuiſſe monſtrantur;

31 Prodneit primo Melchitarum Martyrologium, uhi ed diem XXV Apcilis eſt *commemoratio certaminis Marci Apoſtoli, ſanctî Evangeliſtæ, qui Chriſtum prædicavit ſub annis Tiberii Cæſaris in univerſa Ægypti & Libyæ Regione .... multaque edidit miracula, & Chriſti Eccleſias exornavit, conſtituitque eis* Epiſcopos, *atque his inferiores* Sacerdotes. Suffragatur Severus in *Marco*, ita ſcribens: *Ipſe vero inde diſcedens, Pentapolim perrexit; manſitque ibi annos duos, annantians, & Ordinans* Epiſcopos, Pesbyteros & Diecnous, *in omnibus ejus Provinciis*. Snecinit veteris Vitæ S. Marci euctor anooymus: *Pentapolim pergit*, ioquit, *& Ordinans* Epiſcopos *per regiones illas & Clericos*; *iterum Alexandriam venit*. Conſentiont Scriptores Gœci & Larini, Synaxatis & Martyrologie veuuſtiſſima. Unum pro omnibus proferam Simeooem Metaphraſtem, ita de S. Marco loquentem: *Conſtituit & conſecravit Eccleſias per Libyam, Marmaricam, Ammoniacam, Pentapolim. Alexandriam .... Ordinaverat autem pro ſe Epiſcopum Alexandriæ Annianum: alios quoque Eccleſias longe lateque*, Epiſcopos, Presbyterns, Diaconos *dederat*. Quæ ad hæc elndenda Seldenus effugia quæritat, ne referri quidem merentur.

ex Synaxariis & Actis veruſtis.

B

32 Adducit inſuper Pearſonius argumenta alia, minime contemnenda. Locus Vopiſci *in* Vita Saturnini, ex Adriani Cæſaris epiſtola ad Servianum, vim certe megnam obtioet, quidquid Seldenus contra luctetur. Epiſtnlæ verba ſunt:

ex Vopiſci & Adriani Cæſaris epiſtola.

C *Ægyptum, quam mihi laudabas, Serviane chariſſime, totam didici levem, pendulam, & ad omnia famæ momenta volitantem. Illi qui Serapim colunt, Chriſtiani ſunt: & devoti ſunt Serapi, qui ſe Chriſti Epiſcopos dicunt.* Fatendum, multa ibi immiſceri Chriſtianis indigns; nihilominus id evincitur, fuiſſe Adtiaoi ævo Chriſtianos in Ægypto, qui Epiſcopi appellarentut: in Ægypto, inquam: oam Adriani epiſtola Alexandrinos maxima & Ægyptios deſcribit. Licet igitur Adrieni verba, in multis ambigua & diſſertationibus obnoxia ſint; id certe negati non poteſt, recte ea iis deduci, fuiſſe eo tempore in Ægypto Epiſcopos.

& ex ea quæ Euſebio Papa adſcribitur,

33 Circumfertur ſub Euariſti Papæ nomine epiſtola, ad omnes per Ægyptum Fieetes, hoc eſt *Epiſcopos*: atque ut demus Euariſti oon eſſe, veruſtiſſims ſane eſt; & quiſqois eſt euctor, putevit Euariſti erate, plures in Ægypto fuiſſe Epiſcopos. Ex Alexandri Patriarchæ epiſtnla docemut, ente Coacilium Nicænum, pene centum Ægyptl Epiſcopos in Atii condemnationem conſeoſiſſe; nec de pauciori oumero, priotibus ſæculis, uſqnam alibi fit mentio. Heraclam multis exornat Euſebius: ſi is Epiſcoporum auuiſſet numetum, id profecto laudi ipſi ſb Eacomiaſta verteretur. Dionyſius, Heraclæ ſucceſſor, de variis Epiſcopis loquitur, & ad varios ſcripſit: ut veriſimillimum ſit, non panciores tuoc ſediſſe, quam exſtiterint Alexandro Patriarchatum tenente. Diutius qosm psr eſt, rebos alioqui ſatis patentibus inhærere videmur.

beſuſque Alexandri Epiſc. Alex.

D

34 Quapnpter, omiſſis plutibus aliis, a Peetſonio diligenter expenſis, unum illud ad dirimendam litem poſtremo loco adducam, quod, teſte Photio Cod. 118, Pamphilus Martyr ſimul & Euſebius, in apolngiæ pro Origine libro 6 ita memorant: *Synodus*, a Demettio, *Epiſcoporum cœtus, & Presbyterorum quorumdam contra Origenem, quæ ..... decretum fecit, Alexandria quidem pellendum Origenem, neque in ea verſari nec docere permittendum. Verum Demetrius, una cum Ægypti Epiſcopis aliquot, ſacerdotio quoque illum abjudicat, ſubſcribentibus etiam edicto huic, quotquot autem ſuffragati ei faiſſent.* Hic ille eſt Demetrius, qoi *factus Patriarcha*, cum nullus eſſet *in Provincia Ægypti Epiſcopus*, *tres* ut garris Eutychius) *conſtituit Epiſcopos*. Scilicet in iis Synodis tres tantum, cum Demetrio Epiſcopi ſedetint, nupetrime ex dignitate donati. *Imo*, inquit Seldenus, *Demetrius, ſummus Origenis adverſarius, tres ſibi procul dubio velut auxiliarios Epiſcopos inſtituit*. Nempe poſtremis Parriarchetus annis (quod neſcio an Eutychius ipſe admitteret) tres illos ſtipendiarios conduxit Demetrius, cum diu Origeni fuiſſet amiciſſimus; idque eum ſolum in finem, ut eorum auxilio fretus & ope adjutus, majori euctoritetis pondero inimicum opptimeret.

& Synodo contra Origenem habita.

in qua recenſum ſit, tres ſolum Epiſcopos imaginevi,

E

35 Suis ea canat Seldenus, in luce meridiana ſtudioſe cæcutientibos. Age vero, ſi Demettius, tribus tantum auuiliariis illis Epiſcopis, iiſque contra antiquiſſimum Alenandrinæ Eccleſiæ, imo totius Ægyptiacæ, conſuetudinem ordinatis, ſtipatna atque communitus, adverſus Origenem Synodlcam ſententiam protuliſſet; credibile-ne eſt, Origenem ipſum, aut Euſebium acertimum ejus hypeteſpiſten, nihil de violatis juribus, nihil de abrogato veteri ritu, nihil de paucis & ooviitis Epiſcopis in ſunm exitium ordinatis, ad juſtam dnſenſionem dicturos fuiſſe? Interea tentom ebeſt, ut de psucitste eorum qui in ſe coolpitaverant, eonqueretur Origenes; ut potius hoſtium multitudinem incuſet. *Inimico* ſ ut loquitur in Præfatione tomi ſoxti in Joannem) *adverſas nos acerbiſſime paguante, per ſuas novas litteras, ſevera Evangelio inimicas, omneſque Ægypti ventos adverſus nos concitante*. Qoi ſunt, obſecro, tanto numero *venti illi Ægyptiaci*, niſi Epiſcoporum multitudo? Erent igitut, ut ſæpe eadem inculcem; *ſed contrarium potius.*

nihil tale confuntibus Origene vel Euſebio.

F

36 Juvat hic, ad rem peoitus conficiendam, alia ſubnecteie ſpecimina, quibus denuo appareet ſcriptorem illum, Eccleſiæ ſuæ præclariſſimas res geſtas, aut plane ignoreſſe, quod turpe eſt; aut negligentiſſime tractaſſe, quod indecorum. Quis

ferre

A fetat Origenem, quam neſciviſſe videtur, creari ab ipſu Epiſcopum Maubagenſem, & cum Theodoro Mopſueſteno (ipſi, Thaddæo) Thaodoreto & Iba, viris tota hiſtoria Eccleſiaſtica notiſſimis, inepta componi? Quin & dudum mortuos, ad vitam ſimul omnes revocari, ut coram Juſtiniano Imperatore compsreant? Satin' ſobrius erat Eutychius, dum hæc ſcriberet? Mirabamur ſtatim fabellas, ab eo in Demetrio contextas: magis ſane mirum eſt, Demetrium eumdem induci, ramquam cum mercuis litrerarum commereium habeurem, *Eo tempore*, luquit, *ſcripſit Demetrius Patriarcha Alexandrinus ad Gabium Epiſcopum Hieroſolymorum, Maximum Patriarcham Antiochenum, & Victorem Patriarcham Romanum, de ratione computi Paſchalis & jejunii Chriſtianorum, & quomodo a Paſcha ſe Judæorum deducatur.*

& ridicu-las fabellas commentus ſit,

per ſupinam negligentiam ad temporum ignorantiam.

57 At Gabium ipſe tradit (ſubdit Peatſonius) XVII Aurelii anno Hieroſolymis Epiſcopum creatum, tres tantum annos ſedifſe: aur igitur ſub ſiuem Imperii Aurelii, aut ſub initium ſtatim Commodi ſcripta aſt hæc epiſtola: quo tempore nec Demetrius Alexandriæ præſuit, ſed Julianus; nec Victor Romæ, ſed Eleutherius. Certe cum epiſtolæ B ex Oriente ad Victorem, de celebrando Paſchate miſſæ ſunt; Narciſſus Hieroſolymorum Epiſcopus fuit; inter Gajanum autem (quem Gabium appellat Eutychius) & Nareiſum, octo Patriarchas recenſet Papebrochius. Neque vero ulla exſtat memoria ſcriptæ ad Victotem a Dematrio epiſtolæ; Epiſcopi tantum Palæſtinæ indicant, Alexandrinos ſecum in die Paſcharis obſervando conſentire, idque conſtare *ex* litteris ad ſe invicem miſſis, nulla Demettii mentione facta. De Alexandro ſcripſit; quod *Achillam ſocium ſuum, qui ante ipſum Patriarcha fuerat, de gradu Patriarchali dejecit; quia Ario recepto; contra Petri Alexandrini mandatum fecerat.* Hic Alexander in mortuum quoque ſævit. Pridem Aehillas obierat ante finem Concilii Nicæni, quomodo ergo ab Alexandro, de gradu Patriarchali tum dejectus? Miſſum faciamus Eutychium, atque ordinem chronologicum proſequamur,

II. S. ANNIANUS,

C

Annus obitus & tempus ſedis ex Euſebio.

Poſthabitis Æ. Ægyptiorum calculis,

58 ANNIANUM ſcribendum monet Valeſius in Euſebium; Eutychius, *Hananiam* vocat, alia *Anianum* Dicitur hic in Hiſtoria Patriarchali *obiiſſe Dominica, die vigeſima Hathur*, id eſt XVI Novembris; ſediſſe vero annis XVIII, diebus CCXVI, Signatur in margine annus Chriſti LXXXVI, imperante Cæſare Veſpaſiano. Abulbaracatus Vanslebii ait, Anianum Patriarcham creatum anno Alexandri CCCLXXXIII, menſe Majo; vita functum XX Novembris, anno ejuſdem Æræ CCCXCIII, poſtquam reſiſſet Eccleſiam annis XI, menſibus VII. Hęc recuſſe, ſejeciſſe eſt; pœnitet enim operæ, in iis ad rectum ordinem reducendis antea inſumptæ. Ne igitur ſæpe eadem dicenda occurrant, aperte pronuntio, peregrinis iis calculis, primis præſertim hiſce ſæculis, nullam me fidem habiturum. Quid enim? Ubiam quis XVI Novembris in Dominicam ceeidiſſe inveniet anno LXXXVI? quomodo a XXV Aprilis ad XVI Novembris numerari poſſunt dies CCXVI? Quis imperium Veſpaſiani ad annum LXXXVI produxit?

59 Epiſcopatus annos reſtringit ad XVIII;

quem Euſebius, S. Nicephorus, aliique unanimiter, Eurychio ipſo conſentiente, extendunt ad annos XXII. Quid autem Abulbaracatus ſomnialse potuit, tam manifeſte ſibi contradiceus? Largiamur ei, Anniauum ſediſſe ab anno Alexandri CCCLXXXIII (quod tameu falſiſſimum eſt, *num* is annus notarer annum Chriſti LIX) largiamur, inquam, cœpiſſe Annianum ab anno CCCLXXXIII, uſque ad CCCXCIII, qui eſtet Chriſti LXIX; in qua, obſecro, arithmeticæ regula didieit, a menſe Majo anni LIX ad Novembrem LXIX, iurercedere annos XI & menſes ſeptem? Iterum repeto, nihil hic Arabes moror, niſi auctoribus noſtris conciliari poſſint,

60 Euſebius Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ lib. 3, cap. 14 editionis Valeſianæ, quam hic ſequimur, ita ſcribit: *Hujus* (Domiriani) *anno quarto, primas Alexandrinorum Eccleſiæ Epiſcopus Aunianus, duobus & viginti annis exactis, abiit e vita: cui ſecundus ordine ſucceſſit Avilius.* Non jubet cum Euſebio litigare ſuper ordine hic ſtatuto, quaſi *primus* Patriarcha aut Epiſcopus fuerit *Aunianus*: alibi mentem ſuam explicuit, dum eum ſediſſe ait *poſt S. Marcum.* Nos igitur, bona ejus venia, *Annianum* ſecundum, *Abilium* tertium dicemus, & ſic deinceps. Porro numerari ab Euſebio anni XXII, mirifice exponunt initium & finem Epiſcopatus Anniani. Ordinarum anica ſuppoſuimus eo ipſo anno, quo obiit S. Marcus, nempe anno LXII: proinde inchoando ad annum IV Commodi, cujus quadrienuii initium ſumitur a XIII Septembtis anni Chriſti LXXXIV, numaratus anni omnino XXII; iique exacti, ἀπαρλήσας, ſi Annianus menſe tantum Novembri e vivis exceſſerit, quod facile Arabibus concedendum putamus; licet paſſim diſcipulus Magiſtro in Martyrologiis conjungatur, ad XXV Aprilis; & Labbeus diem ſignet XXV Auguſti, quod non ſcio ubi ipſe repererit. Statuimus itaque obiiſſe *Anianum* illo anno Chriſti LXXXIV, Novembris XVI, die Martis, ſub littera Dominicali C; vel die Lunæ, ſub littera D, ſi forte Ægyptii necdum intercalaverint,

ex Euſebio obiiſſe ſtatuitur a. 84, 16 Nov.

quo paſto optime ſalvantur 22 anni Epiſcopatus;

61 Litem nobis incentat Tillemontius, Nota XV pag. 422, his verbis: *Ad annos XXII quod attinet*, Anniano *adſcriptos, deſumndi ii non ſunt a morte S. Marci, ſed a die quo S. Marcus eum ordinavit: idque reduci non poterit, ad annum* LXII, *ut facit Euſebius; ſed ad finem* LXIII, *ſic ut inde inchoando, rexerit annos XXII completos ἀπαρλήσας.* Nimirum Tillemontius mortem Anniani inneſtit anno LXXXVI, quod nobis non placet. Quid quæſo vetat dicere, *Anianum* a Marco ordinatum anno LXII, menſibus aliquot ante Marci obitum? Ecquid eo modo habebuntur anni XXII ἀπαρλήσας.

licet decem, cum duo ante S. Marci obitum fuiſſe ordinatum

62 Non video cur Euſebii Chronologiam nobis eripere velit Tillemontius, ut aliam tot abſurditatibus refertam ſubſtituat. Melius arguere quis poſſet ex Actis S. Marci & ſcriptoribus aliis, tradentibus, Anianum a Marco initiatum biennio ante obitum, cum in Barcam properaret. Verum, ut daremus ita accidiſſe, nihil inde aut Euſebii aut noſtra numerandi ratio magnopere paritur. Etnim non negat Euſebius, Annianum aotea a Marco ordinatum; ſed annos Epiſcopatus ejus non niſia S. Marci tranſitu deſumit; quod & nobis ſat eſt, admitteramus etiam triennio, aut (ſi ita vis) ſexennio ante, Annianum ordinatum fuiſſe. Quis neſcit primis illis Eccleſiæ, temporibus, id aliis etiam in Sedibus, non raro uſuveniſſe? His in-

AUCT. J.B.S.

terim nihil obſtantibus, verum erit, Anoianum non niſi XXIIS annis & menſibus fere ſeptem Patriarchæ munere perfunctum.

Pauca ex Actis ſuperſunt apud Henſchenium ad 25 Aprilis,

63 Pauciſſima ſuperſunt de ſancto Anoiano Actis, videnda apud Henſchenium XXV Aprilis poſt S. Marcum. *Verum Deo dilectum, & omni ex parte mirabilem*, nuncupat Euſebius lib. 2, cap. 24, brevi elogio omnia complexus. Nam quæ de ejus nobilitate tradidit Petrus de Natalibus, uti & de aliis ab eo tebus geſtis, nec Baronio nec Henſchenio ſatis probantur. De nobilitate, inquam, non video unde id hauriri potuerit, eum ſutorem, & probabiliter veterumentariun fuiſſe, Actu S. Marci, & Ægyptii Scriptores uno ore memorent. Scilicet occaſione reficiendi Euangeliſtæ calcei, læſus primum, divina deinde gratia illuſtratus vocatuſque ad fidem, exinde S. Marco adhæſit, ſucceſſor ejus in Patriarchata factus. Diverſis diebus, a diverſis Martyrologiis ejus Natalis celebratur, hodie a Romano conjungitur S. Marco, conſtanſque eſt Venetorum opinio, corpus ejus cum Magiſtri reliquiis, Alexandria ad ipſos traoalatum eſſe.

B

III. S. ABILIUS ſeu MILIUS.

Annus obitus ex Euſebio, rejectis aliorum erroribus. Pax eccleſiæ ſub eo.

Ex Chronico Orientali,

64 ABILIUS, Euſebio *Avilius* aliis *Melius*, Arabibus & Habeſſinis *Millus*. Chronicum noſtrum ſcribit *Melianum*, ita narrans: *Scriptum eſt in Vitis Patriarcharum: Aſſumpſerunt hominem nomine Melianum, & ordinaverunt eum Patriarchum ſuper Sede Marci; creviſque numerus fidelium in Ægypto, Pentapoli & Africa; fuitque Eccleſia, ejus tempore in pace. Obiit autem die Lunæ prima Tuti: vacavitque Sedes tribus annis abſque Patriarcha; quonium eo tempore contigit deſtructio Hieroſolymorum.* Notantur in margine Patriarchatus *anni* XII, *dies* CCLXXXVI; *annus Chriſti* XCIX, *regnante Tito Cæſare*. Scatent hæc denuo non pauca erroribus, quibus refutandis, & veriori tum hiſtoriæ tum Chronologiæ ſubſtituendæ, commentarium ſubjicimus.

& Severo.

C 65 *Scriptum eſt in Vitis Patriarcharum &c.* ita rem clarius explicat Severus apud Echellenſem pag. 148. *Congregatus autem populus* (mortuo Anniano) *& inito conſilio, aſſumpſerunt hominem nomine Melianum, eumque Patriarcham conſtituerunt ſuper Sede ſancti Marci Euangeliſtæ, loco Anniani. Melianus autem iſte continentia præclarus erat, qui confirmavit populum in cognitione Chriſti, creviſque Orthodoxorum plebs in Ægypto, Pentapoli & Africa.* Nihil hic, quod ut plane veriſimile non admittatur; unde & Eutychii commentum explodas, de ſolia Presbyteris ad electionem Patriarchæ concurrentibus. Neque dubitaverim quin *Melianus* iſte idem ipſe ſit, quem cum Sabino & Cerdone ſanctus Marcus olim Sacerdotio initiaverat, Anniano adjutorem.

In pace fuit ſub Abilio Eccleſia,

66 Quid autem illod; *Fuitque Eccleſia ejus tempore in pace?* An forte ſub prædeceſſore Anniano paſſa eſt Chriſtianitas Alexandrina? Ita exiſtimo; fruſtra alioqui & inepte hæc dici viderentur. Sed quæ hæc aut qualis perſecutio excogitari poteſt, aliis hiſtoricis ignota? Crediderim alludi ad ſeditionem Alexandrinorum anni LXXII, in qua fortaſſe Chriſtiani, a Judæis necdum ſatis illic diſtincti, poſt excidium Hieroſolymitanum, iiſdem cum hiſce immerſi calamitatibus, exagitati fuerint. Poſtmodum vero imperante Domitiano, cum Romanorum ira in plebem Judaicam deſerbuiſſet, verioſimile eſt, Eccleſiam Alexandrinam tranquillitate frui cœpiſſe. D

67 At, inquis, extremis Domitiani anois anno XCV ſæva io Chriſtianos perſecutio enarſit. Sic eſt: verum utrum ea, utpote non diuturna, ad Alexandrinos uſque propagata fuerit, tunc adhuc ſedente Abilio, non auſim pro certo affirmare, neque en Actis noſtris comperi quemquam, eo tempore Alexandriæ Religionis cauſa ſupplicio affectum. Poterit iteque ex Chronico, & ex Severo admitti, ſub Abilio Ægyptiacam Eccleſiam *in pace fuiſſe*. De die obitus mox erit agendum: cetera omnia, a Chronico relata, falſa ſunt, & ridicule combinata. Nec magis accuratus in metrico ſuo elogio Poeta Habeſſinus eſt, ſic Abilium alloquens, ſub omine *Milii: Pax tibi Milio, Patriarchæ Alexandriæ conſtituto, anno poſt Chriſti Aſcenſionem quadrageſimo quinto*, (qui eſſet nobis a Nativitate ejuſdem LXXVII) *ſicut ardentem ternum refrigerut pluvia, ita mihi, viro afflictionis, imperitæ gratiam interceſſionis tuæ.* E

Rejectis cauſa excidii Jeroſolymitani,

68 *Vacavitque Sedes tribus annis abſque Patriarcha.* Si quiete fruebantur Alexandrini Chriſtiani, quænam hujuſmodi vacationis ratio? Magna profecto; *quoniam eo tempore contigit deſtructio Hieroſolymorum*. En tibi parachronitmum annorum XXV & amplius. Capta eſt ſiquidem ab Tito Hieroſolyma VIII Septembris anno Chriſti LXX. Ut tamen ita factum ultro aſſentiamur, quid Hieroſolymæ deſtructio impedimenti afferre potuit electioni Patriarchæ Alexandrini? Unius Chronici aſſertione non moveor, ad iſtiuſmodi ceſſationem admittendam. Æque abſurda eſt nota marginalis, dum ad Imperium Titi Cæſaris, *Abilii* obitum reducit.

relevavit Imperatoris,

69 Confer hue Abulbaracati ineptias, ita ſcribentis: *Abilius factus eſt Patriarcha menſe Decembri, anni Alexandrini* CCCXCV, Ut quid reticet interpontificium duorum annorum, Annianum inter & Abilium, ab anno CCCXCIII, ad CCCXCV? *Obiit*, inquit, in *Septembris nona* CCCCVII, *adminiſtrato Epiſcopatu annis* XI *& menſibus* IX. Annus ille Alexandrinus CCCXCV ſignoret annum Chriſti circiter LXXI, & CCCCVII fere coincidit cum noſtro LXXXIII. Quæ omnia a vera chronologia enormiter aberrant. F

70 Certum nobis eſt ub Euſebio non recedere, quamdiu nihil occurrit urgentius, quam quod Tillemontius hic objicit. Is lib. 3, cap. 21. Hiſt. Eccl. ita habet: *Hoc* (Trajano) *primum adhuc principatus unnum agente, cum Abilius, qui per tredecim annos Alexandrinam venit Eccleſiam, mortuus eſſet, in ejus locum ſucceſſit Cerdo.* Anni illi XIII ab anno LXXXIV, cui cum eodem Euſebio mortem Anniani aſſignamus, ducunt nos ad annum Chriſti XCVIII, quo a anni Januarii Trajanus imperium capeſſivit; ſaltem ſi exacti intelligantur, uti omnino in Euſebii mente accipiendos putamus: ubi Trajani *annus primus* & Epiſcopatus *anni tredecim* clarius exprimuntur, quam ut aliom in ſenſum detorqueri queant. Hac igitur auctoritate freti, annum illum XCVIII morti Abilii aſſignare non dubitamus, quidquid alii varient, illis hunc, aliis alium numerantibus.

Rationem cum Euſebio.

71 Hoc poſito: de die quærendum reſtat. Scimus feſtum ejus in pleriſque Martyrologiis recoli XXIX Februarii, quo die eum Bollandus in Acta retulit. Vidimus in Chronico notari 1 Thot, ſeu XXIX Auguſti, ubi ſi recta interſtitium ponitur

Nitur CCLXXXVI dierum, perveniri deberet ad rr Thot, ſeu xxx Auguſti. Abulbaracaro placet xst Thot, quem menſem, uti & alios, perperam ſemper cum noſtris confundit Vanslebius. Ceterum quiſcumque ex his dier eligatur, anno XCVIII, ſub curſu litteræ Dominicalis G, non potuit Abilii obitus cadere in diem Lunæ; unvult Chronicon: unde & hie feriam ejus deferere cogimur, ut Euſebium teneamus; ac proinde, omnibus rite perpenſis, ita Abilii Patriarchatum definiendum credimus, ut ſi ab Annini obitu ducatur, Sedem obtinuerit annis xiii, menſibus ra, & diebus fere xvi; vitæ functus xxrx Auguſti anni XCVIII, die Mercurii.

obiſſe Abilium an. 98, probabiliter 29. Aug.

quidquid ſentiat Tillemontius, vere acuet ei detrectant.

71 Aliam plane methodum ſequitur Tillemontius, mihi tom. 2, p. 1, pag. 510, Nota 8 in S. Clementem, mire ſe torquens ut feriam in Chronico adſcriptam tueatur. Etenim ubi Annianiobitum, ex eodem Chronico, collocavit anno L XXXVI, ut feria illa eadat in annum XCVI, contra omnium Chronologorum, & ipſiuſmet Chronici & Eutychii ſententiam, multis portendit, Abilium non ſediſſe ultra annos rx & dies CCLXXVII. Invento autem ſuo rationem hanc non ſatis ſolidam prætexit, quod triennium vacationis in Chronico adſtruatur. Verum, præterquam quod ſutili eauſæ talis ceſſatio imputetur, adeoque & ipſa negando potius videatur; quo jure totum illud triennium, Abilii annis detraxit Tillemontius? cui ex Cerdonis ſucceſſoris tempore (ut faciendum erat) non decurtavit? At, inquit, Cerdo ſedit annis fere xi, nempe ad annum circiter xrx Trajani. Id habet ex Hiſtoria Euſebii? At numquid Euſebius idem annos xiiir Abilio diſerte attribuit? Ut quid igitur hujus potius quam alterius Epiſcopatum reſtringit? Altercari non vacat. Chronico Orientali adhærear Tillemontius, nos ei toties Euſebium anteferemus, quoties conciliari non poterunt.

Acta apud Bollandum 22. Feb.

73 *De rebus a S. Abilio præclare geſtis nihil hactenus legimus* (inquit Bollandus ad xxii Februarii) præter illa quæ nos etiam ex Echellenſis Chronico & ex Severo ſupra retulimus. Quod ex Græcorum traditione Pearſonius, & ex Conſtitutionibus S. Clementis itidem allegat Tillemontius, Abilium a S. Luca Euangeliſta fuiſſe ordinatum Epiſcopum, alibi non reperitur. Si tamen id verum eſt, Eutychii periocham ſupra impugnatam, & Seldeni ratiocinia non prorſum enervat.

IV. S. CERDO.

Electio a Presbyteris & Epiſcopis facta anno XCVIII. Obitus.

74 JUxta Chronicon noſtrum *conſtitutus eſt Cerdo primo anno imperii Trajani* (cœpit hic imperare xxvis Januarii XCVIII) *& defunctus eſt die Sabbati, undecima Junæ*, nobis v Junii. Adſcribuntur in margine anni x & dies CCLXXX, regnante Domitiano Cæſare. Omnia hic iterum imperite digeſta, nam cum Epiſcopatum Cerdo ſolliſſe dicatur XCIX, & terminaſſe CIX, anni illi x & dies CCLXXX inveniri nequaquam poſſunt, prædeceſſore vitæ ſuæ octo xxix Auguſti; hoc vero mortuo v Junii. Nec feria convenit: Dominianus vero poſt Trajanum collocatus, inſignem collectoris illius oſcitantiam demonſtrat. Non eſt in computando ſolicitor Abulbaracatus Vanslebii. Hic, ubi Cerdonem ait, Patriarcham creatum anno Alexandrino CCCCVII (non ante menſem Septembris, quo prædeceſſor ab ipſo obiiſſe dicitur) mortem refert ad annum ejuſdem Æræ CCCCVII, poſt Epiſcopatus x, & menſes XI. Satis de erroneis calculis.

Reſtitutio Chronici Orientalis calculi.

75 Negligenda non ſunt quæ de Cerdonis creatione a Severo memorantur. *Percipientes*, inquit, *Sacerdotes & Epiſcopi, qui ante illum* (Abilium) *erant in ea regione, quod Patriarcha defunctus eſſet; mœſti convenerunt ad Alexandrinam urbem; ac inito cum populo Orthodoxo, qui in ea erat, conſilio, ſortem projecerunt, ut cognoſcerent, quinam dignus eſſet, qui ſederet in Sede S. Marci Euangeliſtæ, diſcipuli Domini noſtri Chriſti, poſt Patrem hunc Melianum* (ita Abilium vocat) *& convenit eorum opinio, ut Domini noſtri Jeſu Chriſti in hominem electum, timentem Deum, cujus nomen Cerdon.* Hæc eo allata ſunt, ut Eutychii fabula, & Seldeni ampullæ irerum explodantur; ac præterea ut pateat, quam parum veriſimile ſit, Sedem Patriarchalem, poſt Abilii obitum, triennio fuiſſe vacuam, atque adeo juſta de cruſt Chronici Echellenſis narrationem a nobis ſupetius rejectam.

Cerdonis electio ex Severo refertur.

76 Ex verbis Euſebii, nuper in Abilio adductis, conſtat Cerdonem ei ſucceſſiſſe anno primo imperii Trajani, Chriſti XCVIII, ſuffragante Echellenſi Chronico, ut ſtatim vidimus. Fruſtra Tillemontius pugnat pro anno XCIX, dum præfatur Euſebius Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ lib. 4. c. 1, ita habet: *Circa xrr annum imperii Trajani, Cerdo Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopus, cujus paulo ſupra mentionem fecimus, abiit e vita: quartuſque ab Apoſtolis, miniſterium ejus Eccleſiæ ſortitus eſt Primus.* Hic nec certum mortis annum deſignat Hiſtoricus, nec miniſterii tempus omnino circumſcribit, notato tamen alibi accurate initio, nempe anno Trajani primo. Qui ergo factum credemus, ut in Chronico oppoſita & in diverſis editionibus pugnantia referantur? Verſio Scaligeri Cerdonem collocat ad Nervæ initia anno XCVII, ſediſſe ait annos xi, mortuum interim anno Trajani ix, ipſi CVII, aliis verius CVI. Contra vero S. Hieronymi interpretatio, ex recenſione Illuſtriſſimi Pouract, licet etiam Cerdonis initia referat ad Nervam, legit annum XCIX, & perdocit ad Trajani xr, qui omnino eſt Chriſti CVIII. Dubium ubi non eſt, quin variationes illæ amanuenſium vitio irrepſerint, quod non ſemel in eo Chronico aceidiſſe, quis ignorat?

& ex Euſebii mente;

77 In hac igitur lectionum diverſitate, illud mihi præhabendum video, quod magis Hiſtoriæ conſonat, & ſequentium Patriarcharum ſeriei ex eodem Euſebio ordinandæ, erit accommodatius. Aſſeris expreſſe in Hiſtoria Euſebius, *anno circiter Principatus Hadriani* xxr, *mortuo Primo, anno Epiſcopatus ſui* xrr, *Alexandrinæ Eccleſiæ Sacerdotium ſuſcepiſſe Juſtum.* Salvandi omnino ſunt anni illi xrr Epiſcopatus, & quidem pleni: Salvandi ſunt ſucceſſuris anni xr, non ultra annum CXXX extendendi, ut mox ſtabilietur. Cum igitur Hadriani annus xxr, concurrat cum anno CXIX, non verebor ei anno, Primi obitum innectere. At, inquies, eo præcto Cerdonis exitum collocare tenebimur anno CVII. Utique: id ipſum eſt quod contendimus: & eo quidem anno, deſignatam a Chronico Orientali feriam (cui tantopere fidit Tillemontius) opportune nobis ſrventem operimur.

inter variantes lectiones.

78 Nec illud urgeas, ſutarum nempe ut ita Euſebianæ hiſtoriæ vis inferatur. Nequaquam.

Quis

A Quis enim ex Euſebii loquendi modo non colligit, iſtud *Circa*; pati latitudinem aliquam, eum de Cerdonis anno æque atque obitu non videatur habuiſſe Euſebius quod ſcrupuloſius definiret; quoniam id alibi plerumque ſatis accurate obſervat. Licebit igitur ita Chronologiam ordinare, ut Cerdo e vivis ereptus dicatur quinta Junii anni illius CVII, die Sabbati, gubernata Eccleſia per annos novem non plenos, ſeu per annos VIIII & dies fortaſſe CCLXXX, in quo Chronicon noſtrum Oriental manifeſte hallucinatum oſtendimus, & porro oſtendemus in ſequentibus Patriarchis, Chronicon Euſebii, cujuſnamque tandem editionis, nihil nos magnopere moratur. Errat, Cerdonis initia temporibus Nervæ implicando; errat, adſcribendo annos XI; qui ſaltem ab Scaligero reperiri nullatenus poſſunt. Putamus nos totum iter ingredi, dum inter utramque Chronici recenſionem medii procedimus.

AUCT. J. B. S.

refragatur negando quam Tillemontio. B 79 Alia hic denuo via progreditur Tillemontius, atque ut triennium vacationis propugnet, contra expreſſam Euſebii & ipſius Orientalis Chronici auctoritatem, Cerdonis initia, non ad annum Trajani primum, Chriſti XCVIII, ſed ad XCIX seducit; inde vero, ut Epiſcopatus annos X & dies CCLXXX reperiat, cogitur recurrere ad annum CX; qua fit, ut ſequentium trium Patriarcharum ordinem, non ſatis apte (ut mihi quidem videtur) conſtituere teneatur, quod patebit in decurſu. Jam vero ſi Chronicon illud Orientale adeo deperit, invenieſſet ſaltem quo feriam ab eo aſſignatam in ſuto collocaret. Non legerat Hagiologium Habeſſinum, ubi hic Patriarchs invocatur XXI Bunæ, id eſt XV Junii; eaque in Sabbatum incidit anno CX, ſub Dominicali F, qua poſtiſſimum de cauſa ad eam XV Junii Acta ejus illuſtravit Magiſter meus Papebrochius; nihil tam magnopere ſolicitus; an quæ in eo Chronico referuntur, ſatis ad trutinam eſſent revocata, unde & poſtmodum ad calculos noſtros maluit accedere.

Brevis Cerdonis elogium, ex quo ſubdit de martyrio C 80 Ceterum in Actis illis pauca tradi potuere præter Hagiologii breviſſimum encomium, quo Cerdo ille ſub nomine *Cedriani* vel *Cedreni*, (ex Æthiopica dialecto, ut per epiſtolam ſignificavit Ludolfus) ita colitur: *Salutem tibi, Cedriane, qui plagerit quartus in numero Patrum*, id eſt Patriarcharum; *Beatus Marcus, radix Patriarcharum*, ſive primus eorum Alexandriæ inſtitutor, *Baptiſmum tibi gratioſe contulit; & propter meliorem tuam præ aliis vivendi rationem, meruiſti ab eodem Sacerdotii Epiſcopatum*. Pulere eooveoit Chronici de Cerdone teſtimonium, *quod eſſet continens, juſtus & manſuetus tota vita ſua*. Nec pluribus opus fuit, ut inter Sanctos connumeraretur, tametſi Martyrologia noſtra ejus non meminerint: ſed quod utrobique (inquit Papebrochius) taceatur genus obitus, non favet Georgio Syncello, aſſeveranti, *quod perſecutione ſub Trajano mota, martyrio mortem oppetiit*. Favet tamen Syncellus ſupputationi noſtræ, qua eum, fervente ea perſecutione, diem obiiſſe declaravimus. Monet Ricciolius, hic juſto ſcrupuloſior, Cerdonem noſtrum, ab Cerdone hæretico eſſe diſtinguendum, quod ſatis per ſe apparebat. Probabile eſt denique, Cerdonem hunc eumdem eſſe cum illo qui a S. Marco, cum Sabino & Abilio, Sacerdos ordinatus eſt, ut ſupra meminimus.

D

V. PRIMUS, veſtius EPHREM.

Annus obitus ex Euſebio, nomen Ephrem, apud Habeſſinos; qui etiam Ephrem Syrum colunt. Judæorum in Ægypto tumultus.

Eremitarum Orientalium cultus. 81 PRIMUS, aliis *Aprimus*, Papebrochio probabiliter, *Ephrem*; dicitur in Hiſtoria Patriarchali *obiiſſe tertio Maſti*, id eſt XXVII Julii, *die Dominica*. Nota marginalis ſcribie regiminis annos XII, dies LII, ſub Aureliano Cæſare. Porro anni illi XII & dies LII, ex Chronici illius ſupputatione, a Cerdonis obitu, ad annum CIX fixo, perducere omnino non poſſunt niſi ad annum CXXI, quo aſſignata ſeria non concurrit: quod quidem parum eſſet, niſi toto triennio exorbitaret, pro eo anno CXX ſcribens CXXIV; quis autem tunc temporis vixerit Aurelianus Cæſar, fateor me nec hariolando conjectari. In nomine diſcrepat, eum duratione regiminis fere convenit hic Abulbaracat, ſed numerat Alexandrinæ Æræ annum CCCCXXIX, qui eſſet annus Chriſti CX, juxta Varrlebii errantem ſupputationem, juxta communiorem CV, multum utique deficientem a vero anno mortis, etiam ex illorum calculo. Video Orientales illos ouilo mihi hic iterum ſubſidio futuros. E

melius ex Euſebio ſtatuitur. 82 Sequor Euſebium, cum quo & Eutychius, & Nicephorus, & ceteri omnes conveniunt in aſſignando annorum XII, numero, ſive interim pleni illi ſint, ſeu ſaltem inchoati. Ego plenos malim; unde ſi tantiſper ſupponamus *Primum* Cerdoni, nullo habito interſtitio, ſucceſſiſſe; rexerit ille Eccleſiam annis integris duodecim & diebus LII, nempe a VI Junii ad XXVIII Julii, quo obiiſſe facile concedam; non die Dominica, ſed die Mercurii, anno XII Hadriani, Chriſti CXIX, currente littera Dominicali B. Fruſtra hic oblocutatur Tillemontius, Chronici Orientalis patronus, aliam a noſtra Epocham *Primo* attribuens, tom. 2, p. 2, pag. 479. Nam præterquam quod Euſebius annos XII Plenos Primo nuſquam deneget; non recte ait Tillemontius, in Chronico illo, Cerdonis mortem referri ad annum CX, & *Primi* ad annum CXXV; ſed (ut nos nuperrime legimus) ita ut ex Chronici illius ordine, ſi eum auctor ſequi deſideret, mors Primi redocenda ſit ad annum CXXI: atque is eſt quem Pontæus deſignavit; verum hic verbis, non re, a nobis diſſentit: ſiquidem annus CXXI ipſi eſt Hadriani tertius, quo Sauromatas vel Sarmatas Imperator ille debellavit. Hæc autem omnia, de ipſius Tillemontii conſenſu, annum Chriſti CXIX apertiſſime denotant. *Primus obiiſſe 29 Julii anno 119.* F

Sub eo in Ægypto geſta. 83 De Patriarchæ hujus *Primi* rebus geſtis, nihil quod ſciam Scriptores commemorant. Credibile eſt, & ipſum, & Chriſtianos, non paucis divexatos calamitatibus, Judæorum tumultuantium cauſa; de quorum cladibus hæc Euſebius l. 4, cap. 2, memorat: *Cum Imperator* (Trajanus) *annum jam imperii octavum decimum attigiſſet* (Chriſti CXV) *rurſus Judæorum tumultus exortus, maximam gentis illius multitudinem extinxit. Quippe Alexandriæ & per totam Ægyptum ac Cyrenaicam, velut a violento quodam & ſeditioſo demone exagitati Judæi, adverſus Græcos & Gentiles, qui una cum ipſis habitabant, tumultum excitare cœperunt. Progreſſa deinde in majus ſeditione, ſequenti anno bellum non mediocre conflarunt, Lupo tunc temporis totius Ægypti præfecturam gerente.*

A *gerente. Et primo quidem conſilio forte Judæi Gentiles ſuperaverant: qui mox Alexandriam conſugientes, Judæos qui in ea urbe degebant, captos interfecerunt*, Hæc Euſebius, multa ſubinde conferta prælia enumerans, & *Judæorum infinita millia* interneccione delata, adeo ut civitas ipſa Alexandrina, a Romanis eo tempore ſubverſa, publicis expenſis fuerit inſtauranda. Mirum ſane ſi tot inter tragœdias nihil Patriarchæ, nihil Chriſtiani perpeſſi fuerint, tametſi qui res geſtas eorum temporum memoriæ mandarunt, nihil de hac re retulerint.

Probabile eſt eum vocari Ephræm;

84 Diem obitus ſupra admiſimus ex Chronico Orientali, cum certior alius non reperiatur. Nolim hic omittere quæ Magiſter meus Papebrochius de *Primo*, quem *Ephremum* ipſe putat, ejuſque cultu veroſimillime diſputat, ſuo poſtea loco reponenda. Cum in Hagiologio Coptico, inquit, nullus appareat talis nominis Ephrem ſanctus, præter Ephrem Syrum; neque credere poſſim, S. Marci ſucceſſorem quartum, omnino præteritum in Faſtis eſſe; cogor ſuſpicari, notitiam temporis, quo Syrus Ephrem obiit, translatam eſſe ad ei ſynonymum Patriatcham, & contra. De Syro enim coævus ſuus Palladius, Hiſtoriæ Lauſiacæ cap. 101, ſcribit, quod eum tempore ſamis, aluiſſet magnam pauperum infirmorum copiam, in lectis ad id paratis trecentia, *impleto anno, cum ſucceſſiſſet fertilitas*, (utique menſe Majo & Junio) *& omnia cella ſuccederent, cum nihil haberet amplius quod ageret, ingreſſus eſt in ſuam cellam, & poſt menſem eſt mortuus*. Non indicatur his verbis initium Februarii, quo Natalem ejus Latini colunt; aut finis Januarii, quo eum colunt Græci; ſed æſtivum tempus, quo ejus ad xv Muſre, id eſt VIII Auguſti, meminit Hagiologium, ut qui Spiritum ſanctum in ſpecie columbæ viderit, obumbrantem caput ſancti Baſilii.

ab Ephræm Syro.

B

in Coptorum faſtis vulgo diſtinctum.

85 Sed & tertia Amſchiri, id eſt XXVIII Januarii, habes ejuſdem Syri translationem, etiam in Coptico Kalendario notatam. Die autem VII Tubæ, id eſt XI Ianuarii, ſic canit Poeta: *Salutem tibi, Pater Ephrem, plene ſapientia & Chriſti timore, quem in terra fidelium ejus, velut fiala tranſfudiſti.* Nihil quidem hic additur, quo Patriarcham, Marci ſucceſſorem tam propinquum intelligas; ſed neque quo Syrum, alibi bis memoratum, intelligere ſuadearis. Quidni tamen præſumamus eum hic invocari, qui ſolus alias, inter omnes Patriarchas ſanctos, annua commemoratione in Hagiologio careret. *Ephrem* nomen ſuggeſſit nobis, in ſuo Patriarcharum Alexandrinorum catalogo, Athanaſius Kircherus, pro ſupplemento Prodromi Copti; & Clariſſimus Ludolfus per epiſtolam mihi ſignificat, pro *Ephrem* Coptis pronunciari *Phrim*: quem autem facile hoc converti a Græcis potuerit in *Peimus* vel *Aprimus*, nemo non videt. Hactenus Papebrochius, nos ſeriem Chronologicam pertexamus.

C

VI. S. JUSTUS.

Tempus obitus ex Euſebio, laus ex Hagiologio.

Orientalibus dormire præfertur,

86 SANCTUS JUSTUS, juxta Chronicon *obiit die Sabbati duodecima Bunæ*, id eſt VI Junii, *placens Deo*. Sedi ejus in margine adſcribuntur anni 11, dies CCCXV; additurque annus Chriſti CXXXV, Antonino & Commodo Cæſaribus. Multum ſudat Tillemontius ut ea componat; ſed inani conatu, nec anno, nec feria; nec reſiduis diebus CCCXV; in ejus calculum apte quadrantibus. Abulbaracas annos x, menſes III adſtruit: diſſentit in æra Alexandrina non bene ſixa; & errore Vanslebio familiari, dies XII Bunæ cum XII Junii male confunditur. Ceterum in deſcribendo annorum numero nihil Græci, Euſebius & Nicephorus, ab Orientalibus diſcrepant, neglectis dierum minutis, annos XI Juſto tribuentes. Jam vero ex modo noſtro computandi, ab anno CXIX pertingi omnion debet ad CXXX; qui ab Euſebio toz characteriſticis inſignitur, ut omnem dubitandi locum nobis præripiat.

D

AUCT. J. B. S.

87 Audiantur ejus verba, ex lib. 4 Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 5 in fine: *Porro annum imperii ſui duodecimum agente Hadriano, cum Xyſtus Epiſcopatum urbis Romæ decem annis obtinuiſſet, ſeptimus ab Apoſtolis Teleſphorus in ejus locum ſucceſſit. Anno deinde & menſibus aliquot interjectis, Eumenes Alexandrinæ Eccleſiæ adminiſtrationem, ſextus ordine* (poſt Mercum) *ſuſcipit, cum deceſſor ipſius annos undecim præfuiſſet.* Quod de Xyſto & Teleſphoro ibi dicitur, nihil ad rem noſtram ſpectat; vulgo notum eſt, in renendo Romanorum Pontificum catalogo, Euſebium hallucinatum eſſe, expuncto ex eorum Albo Pontifice Cleto; unde Baronius monuit, magis. Eccleſiæ Romanæ alumnis, quam aliis eſſe fidendum. Non ita de rebus Alexandrinis ſtatuendum, cujus alumni, juniores omnes & parum accurati, longe Euſebio poſtpahendi ſunt, ut alibi ex profeſſo oſtendimus. Itaque ex allegata teſtimonio, clariſſime patet, obitum Juſti referri ad annum Chriſti CXXX, Hadriani XIV; qui erat Epiſcopatos XI, tantum non plenus; utpote quem auſpicatus fuerat probabiliſſime, exeunte Julio, CXIX, eo potitus, uſque ad VI Junii CXXX, qui fuit dies Lunæ, ſic ut ſederit annis integris X & diebus circiter CCCXIII ani CCCXIV. Convenit hic cum Hiſtoria, Chronicon Pontaci, convenit Chronicon Scaligeri, tametſi ille *Juſti* obitum revocet ad CXXXII, iſte ad CXXXI. Siquidem utrobique notatur annus Hadriani XIV, quo & templum Veneris ab eo Romæ dedicatum, quod certa exactior chronologia anno CXXX accidiſſe fatetur.

Euſebiana numeratio,

E

ex quo Juſtus obiit an. 130, 6. Junii,

89 De *S. Juſto* egit Papebrochius in Actis ad VI Junii, ei, quam tunc meditabatur, Chronologiæ inſiſtens, nempe quam ex Hiſtoria Patriarchali Echellenſis hauſtam, jam corrigi mavult ex certioribus Euſabii calenlis. Poeta Habeſſinus tale de Juſto elogium concinnevit: *Salutem dico Juſto, quem cum patre & matre ejus baptizavit Marcus: is conſenueſcens in caſtitate, & in ſanctitate adoleſcens, hac die curſum ſuum indubie abſolvit, & ſatisfecit deſiderio ſuo, æternæ ſcilicet beatitudini.* Recte dicitur ad magnam ſenectutem perveniſſe. Nam, ſi verum eſt quod eum ſanctus Marcus ſacris undis abluit, ſeptuagenario majorem fuiſſe oportet. Fuerunt ex Clericis, cum Epiſcopo Anniano, & Presbyteris Abilio, Sabino, Cerdone conſtitutis; non eſt hujus loci ulterius indagare. Chronicon Orientale paucis encomium complectitur, his verbis: *Erat autem placens Deo.*

Elogium ejus.

F

VII. S. EUMENIUS.

AUCT. J. B. S. *Ejus tempore Paſſu S. Sophiæ. Barcochebus Judæus, ut Baſilides hæreſiarcha Eccleſiam vexant.*

Non ex Chronico aut Abulbaracato, ſed ex Menologiis.

90 SANCTUS EUMENIUS, Euſebio *Eumenes* vel *Hymenæus*, *obiit*, inquit Hiſtoria, *die Dominica, decima Babæ*, hoc eſt VIII Octobris; cum ſediſſet, juxta numeros marginales, annos X, dies CXXII, numerandos a deceſſoria obitu, nempe a VI Junii. Hoc quidem recte; ſed fallunt de more adſcripti anni. Cum enim ab anno CXXXV regere cœperit, atque ad CXLVI, ex eo Chronico perveneriit, jam non X, ſed XI anni cum diebus CXXII omnino haberentur. Pertinax vero & Julianus Cæſares, neſcio qua veri ſpecie in iiſdem marginalibus addi potuerint. Errat & Abulbaracas vel Vanslebius, non ſolum confundendo X Babæ eum X Octobris, ſed tribuendo Eumenio annos XIII, & menſes IX; ubi ſecundum ipſorum ſupputationem, a menſe Julio anni Alexandrini CCCCXL, ad X Octobris CCCCLIV, numerandi eſſent anni pleni XIV, & menſes ſere XV.

ſedet Euſebio.

91 Nobis præplacet Euſebiana ratio, ex Hiſtor. Eccleſiaſtica lib. V, cap. XI, ubi ſic habet: *Alexandriæ cum Eumenes tredecim annos expleſſet, Marcus in ejus locum deſignatus eſt: quo deinde poſt decem Pontificatus annos mortuo, Alexandrinæ Eccleſiæ adminiſtrationem Celadion accepit.* De Marco ſeu Marciano & Celadione, paulo poſt recurret ſermo. Hic *Eumenio* anni XIII pleni tribuuntur, iique menſe Junio anni CXXX inchoati, docunt ad CXLIII, non CXLIV, ut perperam ootant amhæ Chronici Euſebiani editiones; turpius adhuc erranies in ſucceſſore Marco, quem obiiſſe volunt anno CL vel CLI, manifeſta contradictione, annos ei X regiminis aſſignantes. Recte oihilominus Scaliger Eumenium defunctum tradit anno VI Antonini, qui ipſiſſimus eſt anons Chriſti CXLIII. Convenit nobiſcum Tillemontius in anno CXLIII, morti Eumenii vindicando, licet ex ejus Epiſcopatu triennium decurtare coactus fuerit, quod exotdia anno CXXXIII male collocaſſet. Mirifice quadrant omnia, in eum annum CXLIII Antonini Pii VI, vel ipſa etiam feria a Chronico Orientali ſubjecta, Dominica nempe, in quam, currente littera Dominicali G, VII Octobris tunc incidit. Quem vero in Eumenio ſcrupulum movet Tillemontius, tom. 2. p. 2. pag. 487, circa biſſextum Ægyptiorum, alibi exacuſſimus.

obiit Eumenius an. 143 y Octobris.

92 Cum hac Chronologia, Eumenii initia referente ad annum XIV Hadriani, non male convenit, quod ejus tempore dicator, in Hiſtoria Patriarchali, *Martyrio coronatu S. Sophiæ cum tribus filiabus.* Acta enim, illuſtranda die 1 Auguſti, certameu illud referoot ad *tempora Hadriani*; nec in illis quidquam atgumenti Baronius reperit, cur ad priores potius quam ad poſteriores ejuſdem imperatoris annos ipſum referret. Nam cæſis filiabus S. Sophiæ, *ſtutiebat Hadrianus præparari ſibi tum divinam*, quam reipſa expertus eſt anno CXXXVIII, hydrope extioctus. Celeberrimam toto Oriente fuiſſe oportet Sanctam illam Martyrem, Romæ paſſam; cujus tam honorificam memoriam Alexandrini recolerent. Siquidem & Hagiologus Habeſſinus, encomium Eumenii ſic etiam eanit: *Salutem Eumenio, qui bona elegit, mala ſprevit, digans at conſtitueretur in Sede S. Marci Alexandriæ. In diebus hujus Apoſtoli*, id eſt Apoſtolici viti, *tradidit Sophia ad martyrium filias ſuas.* Nihil præterea de hujus Patriarchæ rebus præclare geſtis tepetimus, plura ſuo loco datuti, ſiqua ex Copticis Synaxariis aut aliunde nanciſcamur.

ſub eo paſſa Romæ S. Sophia & filiæ, in Oriente celebres.

93 Probabile eſt Eccleſiam Alexandrinam, ejus tempore variis ærumnis exercitam, ſi noo ab Hadriano, aliquamdiu apud Ægyptum commoraso, dom Pompei monumentum teſtituit, & Antoninum amaſium donavit apotheoſi; ſaltem ab infidelibus, aut Judæis. Conſtat certe ex Euſebii Chronico, ſervente ultima Judæorum rebellione, anno primum CXXXVI plane oppreſſa, & quingentis & octoginta millibus interfectis; conſtat, inquam, *Barcochebum, Judaicæ factionis ducem, nolentes ſibi Chriſtianos adverſus Romanum militem ferre ſubſidium, omnimodis cruciatibus neceſſe*: id vero de Ægyptiis Chriſtianis intelligendum exiſtimo. Acceſſit & domeſticum bellum altero pecuieioſios, a Baſilide Alexandrino, Gnoſticorum parente, ertores illic ſuos diſſeminante. Hic autem *Arcanorum quorumdam ſpecie, portentoſas fabulas commentus, opinionis impiæ machinamenta in immenſum extendit*, ut pluribus proſequitur in Hiſtoria lib. 4. cap. 7. Euſebius prælaudatus. Qui fuerint SS. Victor, Corona & ſocii Martyres, an in Syria, an in Ægypto paſſi, explicat Henſchenios ad XIV Maji: hic eorum meminiſſe viſum eſt, quod ſub Antonino paſſi dicantur.

Eccleſia Alexandrina a Barcochebo Judæorum ducis

& ab Hæreſiarcha Baſilide vexata.

VIII. S. MARCIANUS.

Tempus Sedis, Elogium apud Habeſſinos; ea eo recte ſentientes de proceſſione Spiritus ſancti.

Ex Chronicis Orientali.

94 SANCTUS MARCIANUS, Euſebio *Marcus*, motato fortaſſe ab Ægyptiis nomine, propter reverentiam primi Patriarchæ, *Admirabilis fuit*, juxta hiſtoriam Patriarchalem, *vitæ & virtutum. Novem annis & menſibus tribus tenuit Sedem: tum defunctus eſt, die Dominico, ſexta Tubæ*, id eſt 1 Januarii, *ſub Antonino Imperatore.* Vera hæc omnia putamus, & calculis noſtris ipsiime coagruentia, adeoqoe ineptiſſime nogatus eſt notarum marginaliom conſaicinator, annum ſignans CLV, imperantibus *Severo Cæſare & filio ejus Antonino.* Abulbaracat, Æiæ ſuæ Alexandrioæ adhærens, eieatom ait *Marcianum* menſe Novembri CCCCLIV, qui eſſet Chriſti centeſimus eirciter & trigeſimus; vita fonctum CCCCLXIV, ſeptima Januarii: tenuiſſe nihilominus Sedem Patriarchalem annis X, & menſibus duobus. Oculos tuos, Lector, niſi hæc oſcitando ſcripſetine, & Abulbaracatus & ejus interpres Vanslebius.

obiit Marcianus a Januarii 153.

95 Felicius paolo rem expreſſit Chronicon Orientale ſeu Hiſtoria Patriarcharum, ut ſtatim diximus, annos novem & menſes tres, ſeu dies LXXXVI, Marriano adſcribeus; quibus perducimur ad annum CLIII præteuſo eoueotſu ootabilem, Domiuica nimirum in ſextam Tubæ ſeu 1 Januarii cadenta, ſub littera Domioicali A, in quo & Tillemontius nobiſcum conſeutit. Mirari ſamen ſubit, ſcriptorem illum, alias tam accuratum, non advertiſſe, qood ab octava Octobris ad primam Januarii, menſes quidem tres, ſed non pleoi intercorrant, & dies LXXXVI, deſumendi omnino ſint a prædeceſſoris obito, ut plerumque numerat præfatum Chrouicoo.

de conſenſu Eubii a

96 Verba Euſebii ſupra adduximus, ubi quos Marco, nobis Marciano, annos X tribuit, ſatis ea ejus phraſi intelligitur, non fuiſſe expletos, cum id alioqui ſempet, expreſſis terminis adde-

addere conſueverit. Eſt igitur in confeſſo, Marcianum ſedisſe annos rx, dies LXXXVI, obiiſſe vero die Dominica, I Januarii anno CLIII, non CL, ut Euſebii Chronicon, nuper refutatum, peſſime annotavit. Porro annus ille CLIII erat Antonini Pii xv, prope finitus, vel ut alii ſcribunt xvi; ſed necdum inchoatus; quandoquidem Hadriano noo ſucceſſerit ante xxv Februarii CXXXVIII; imo aliqui initia ejus differunt uſque ad nrr Julii ejuſdem anni.

ejus laus. 97 Breviſſimum Marciani elogium, de admirabili ejus vita & virtutibus, ex Chronico Orientali, ita amplificat Hagiologus Habeſſinus, a quo refertur, ut *Octavus in numero bonorum Epiſcoporum, Columnarum nomine appellatorum; quique ut converteret Ethnicos a via impietatis, & Chriſtianitatem gratiæ copioſa ditaret, conſecutus eſt donum Spiritus ſancti, ipſum a filio ſumentis*: unde apparet, quid de proceſſione Spiritus ſancti, contra errorem Græcorum, Habeſſini ſentiant.

IX. S. CELADION.

Ejus a Populo & Epiſcopis facta electio.

Juxta Chronicon obiit anno 167, 3 Julii. 98 SANCTUS CELADION: ita legunt Euſebius, Georgius Syncellus; Nicephorus, Abulbaracat, apud quem & *Beladian*; vocantur ab Hiſtoria noſtra *Claudianus*. *Erat*, inquit, *populo nimis dilectus*. *Sedem tenuit annis quatuordecim & menſibus ſex*, ſive diebus CLXXXIII, ut eſt in margine. *Defunctus eſt die Jovis*; *nona Abibi*, id eſt III Julii. Hæc quidem optime digeſta, ſed quis obſecro eum concurſum aptabit anno CLXIX? quis Macrinum & Antoninum Cæſares eo tempore vel ſomniando comminiſci potuit? Celadionem conſtituunt ait Abulbaracat, menſe Februario, Æræ Alexandrinæ anno CCCCLXIV, Chriſti circiter CXL; mortuum CCCCLXXVII, nobis CLIII, a ſana chronologia, more ſuo multum deficiens: verum hic ſolito ſelicior, quod conſequenter erret, annos Sedis numerans ARRI & menſes quinque, qui hic ſaltem in ejus computum conveniunt.

Conſentit Euſebius. 99 Anni illi quatuordecim & menſes ſex Pontificatus, obitum Celadionis trahunt ad annum CLXVII; quod ſi natalis dies vere III Julii recolitur, ſub curſu litteræ Dominicalis E, habetur concurſus feriæ, nempe dici Jovis a Chronico Orientali aſſignatus, Tillemontio hic etiam nobis ſubſcribente. Chronicon Euſebianum Scaligeri eumdem calculum ſequitur, Pontacus poſteriorem CLXVIII ſcribit: verum uterque is annus perpeſam cum anno VI *Marci Aurelii & Lucii Veri* copulari videtur. Porro annum CLXVIII Hiſtoria indicat, l. 4, c. 19, his verbis: *Supradicto Imperatore* (Lucio Vero, collega Marci Aurelii) *octavum principatus annum agente... apud Alexandriam, cum Celadion per annos* nrv *Eccleſiæ præfuiſſet, ſucceſſit Agrippinus*. Cœperunt Imperatores illi regnare a VII Martii CLXI, atque adeo octavus eorum annus, procul dubio nos deducerat ad annum CLXVIII. At recte monet Tillemontius, tom. 2, p. 3, pag. 143, quod & alii obſervarunt, Euſebium in horum Cæſarum ætate ad Chriſtianam æram applicanda, annum unum anticipaſſe; unde qui ipſi octavus annus eſt, vere tantum dicendus eſt ſeptimus; ac proinde, etiam de Euſebii conſenſu, Celadionis exitus ad annum CLXVII, omnino eſt reducendus, ut palam fiet in ſequentium ſerie diſponenda, juxta ipſius Euſebii ſententiam.

in anni Marci Aurelii præcurrent.

100 Hagiologus Habeſſinus, ad prædictam III Julii, Celadionem enornat, a quo nominatur *Keladian, nonus in numero Archiepiſcoporum*; *quem Dominus, propter opera bona & magnam fidem ejus, liberavit a ſervitute hujus mundi, eoque tranſtulit ubi eum exſpectabat parvum mercedem*. Nihil præter hæc de ejus Actis traditum reperimus. Electionem ad Patriarchatum narrat Severus apud Echellenſem pag. 149, *Erat autem iis diebus in populo, homo quidam unanus Deum, nomine Celadianus, quem convenientes, populus Orthodoxus & Epiſcopi, qui erant iis diebus Alexandriæ, aſſumpſerunt & Patriarcham conſtituerunt, ac in Sede collocaverunt Evangelicæ; eratque dilectus univerſo populo*. Niſi ſatis everſæ eſſent Eutychii & Seldeni machinæ, dicerem ex hoc teſtimonio iterum labefactandas.

Auct. l. B. S. Celadionis Encomium & electio.

X. S. AGRIPPINUS.

Quoad annum mortis in ſpeciem ſibi contrarius Euſebius, conciliatur.

Statutus obiiſſe 30 Januarii anno 179. 101 SANCTUS AGRIPPINUS, Abulbaracato *Agrippius* vel *Agrippa*, in Hiſtoria Patriarcharum *defunctus* dicitur *die Veneris*, V *Amſchirî*, id eſt XXX Januarii, poſtquam Sedem tenuiſſet annis XI, diebus CCXI. Belle hæc cum ſuperioribus concordant, eademque in annum CLXXIX, quo ſub littera Dominicali D, habetur concurſus feriæ, & ab anno, deceſſoris morti definito, anni XS; atque N III Julii ad XXX Januarii, dies CCXI juſto numero reperiuntur, ducuntque ad annum Marci Aurelii XIX: ſic ut hic iterum nota marginalis enarret, adſtruens annum CLXXXI, & ridicule addens Cæſares Alexandrum & Maximinum. Abulbaracat, pro omnia diſſentit a ceteris: ait enim quod ordinatus Agrippinus menſe Auguſto, obierit NV Amſchir, qui eſſet in Februaſii, non NV, ut male ſemper interpretatur Vanslebius. Male etiam tribuuntur anni NII, in defectu quinque menſium & amplius; quos tamen alibi Vanslebius annotare ſolitus eſt. Perſeverat hic auctor in diſcrimine annorum NIV, a calculis noſtris: ſiquidem creationem Agrippini tribuit anno CCCCLXXVII, Æræ Alexandrinæ, Chriſti circiter CLIII; mortem anno CCCCLXXXIX, Chriſti CLXV. Illud mirum, quod in circumſcribendo Epiſcopatus tempore, hic ſibi, ut alias, non contradicat.

Euſebius, in ſpeciem repugnans. 102 Opponi continuo hic poteſt quod in hujuſmodi ſupputatione calculus Euſebii a nobis deſeratur, quem tamen reliquis præferendum toties proteſtati ſumus. Scribit autem lib. 5, cap. 9, de Commodo: *Porro cum Antoninus novemdecim annis Imperium tenuiſſet, Commodus Principatum accepit: cujus anno primo Julianus Alexandrinæ Eccleſiæ ſuſcepit Sacerdotium, cum Agrippinus duodecim annos Epiſcopalis adminiſtrationis explevit*.... Non inficior, hæc Euſebii verba accommode eſſe intelligenda, præſertim in annis NII Patriarchatus, quos plenos videtur accipere, uſitata ſæpe phraſi, etiam tum cum deeſſe nonnihil ad complementum deprehendimus. Ceterum quod attinet ad annum I Commodi, cui reſpondet, ex optimorum chronologorum ſuffragiis, annus Chriſti CLXXX, ducto initio a NVI Martii; evidens eſt, obitum Agrippini cum eo combinari non poſſe, niſi deſunctus dicatur CLXXXI; quandoquidem abſque ulla controverſia Natalis figatur ad diem NNN Januarii (quo die anno CLXXX, Commodus Patri necdum ſucceſſerat) id vero apertiſſime Euſebius

A ſebio repugnare ex eo patet, quod Patriarchæ Juliano proxime ſecuturo, annos x integros tribuat, AUCT. J. B. S. & nihilominus obiiſſe dicat anno Commodi x, qui certa eſt CLXXXIX, quid manifeſtius quam quod ab anno CLXXX ad CLXXXIX, non niſi anni novem numerentur?

503 Sed neque ultra CLXXXIX, Juliani mortem per ipſum Euſebium protrahere licet, ſi velimus ſalvare tempus Patriarchatus Demetrii ad annos XLIII extenſum, terminandos anno Alexandri x, Chriſti CCXXXI, ut ex Labbeo, Tillemontio, & aliis contra Pagium infra demonſtrabitur. Adde quod nec anni XII, pleni inveniendi ſint in methodo Euſebii, tametſi annum CLXXX manu tenueris, conjungendo annum obitus Celadionis cum CLXVIII. Explanandis hiſce ambagibus, ſedula meditatione aſſecutus videor, quid Euſebium, vel ejus editores aut interpretes ſefellerit. Recole quæ non ita pridem diximus de Matthæi Aurelii temporibus annum uno anticipatis: quid magis pronum, quam ut in Commodi filii ætatem tale quid irrepſerit. Jam vero ſi Commodi initia, ex iſtius auctoris mente, ad CLXXIX te-
B ferantur, conciliabitur ſecum ipſe Euſebius, ita explicandus, ut annum Commodi appeller necdum inchoatum; quod chronologis frequentiſſimum eſt, annos Cæſarum ad Julianos aptantibus.

ſibi & nobis reſtituitur.

104 Dixi, *ex ipſius Euſebii mente*. Etenim ex ambobus Chronici editoribus conſtat, Agrippini obitum incidi anno Marci Aurelii XIX ſeu ultimo, Chriſti CLXXIX. Fieri autem poteſt, ut in Hiſtoria Euſebii, aliud Commodi initium accipiatur, vel dum *regni conſors factus eſt* CLXXVII, vel dum Auguſtus a Senatu nominatus, eo ipſo anno Marci Aurelii patris XIX. Hoc poſito anni x pleni Juliano vindicari poterunt, tametſi eorum finis reducatur ad CLXXXIX, & conſequenter anni XLIII, ſaltem non pleni Demetrio, ad VIII vel IX Octobris CCXXXI finiendi, qui omnino erit Alexandri Cæſaris annus x. Pro ea ratione Euſebium & nobis & ſibi reſtituendum. At, inquies, ſi annus Commodi primus connectitur cum CLXXIX, jam annus CLXXXIX non erit Commodi x, ſed fluet XI. Nihil ea me fugerit, quamquam cum Labbeo, Tillemontio, &c. ſtatuas Commodum a patre Collegam ab anno CL-
C XXVI declaratum. Hoc unum conor oſtendere, ex vario illo Commodi principio, altero dum conſors imperii factus eſt, vel dum Auguſtus eſt appellatus, altero dum patri extincto ſucceſſit, temporum ordinem faciliime interturbari potuiſſe. Hoc qui neſciunt, nullum ſe cum chronologis commercium habere, fateantur neceſſe eſt.

Hagiologi ſanctio.

105 Hagiologus Poeta ſic Patriarchæ huic accinit. *Salutem Agrippino, qui electus eſt poſt Celadianum, ut induceret Pallium Epiſcopale, fidei ſtamine contextum. Hic quia miſericors & pacificus erat, adeo nihil gregis ſui ad proprios uſus intervertit, ut moriens nec valorem quidem unius drachmæ in victu aut veſtitu poſt ſe reliquerit*. Probabiliſſimum eſt, Pantænum, ex Stoico Philoſophum Chriſtianum, Agrippino ſynchronum, ſimilibus diſciplinia alumnos inſtituiſſe, quos inter Clemens ille, ab urbe Alexandrina cognominatus, licet Athenienſis origine, plurimum eminuit, *Stromateus*, ab operibus, & *Contexter* nunquam paros.

D

CAPUT II.

Alii octo Patriarchæ uſque ad finem perſecutionum, ab anno CLXXIX ad CCCXI.

XI. S. JULIANUS.

Euſebio laudata ex Severo, Annus mortis, apud Pagium perpicuus, elucidatur.

106 SANCTUS JULIANUS, quando obierit, non additur in Hiſtoria Patriarchali, ſive id ignorantia diei accidetis, ſive librariorum tranſcribentium ineuria. Invocat illum Hagiologus Habeſſinus ad diem *octavum Berimaba*, id eſt IV Martii; & addit, *quod in fide & bonis operibus obdormivit, poſquam ſediſſet in Apoſtolica Sede annis decem*. Eoſdem x habemus adſcriptos margini apud Echellenſem, & dies XXIIII; ubi perperam ponitur annus Chriſti CXCI, & abſurde Pupienus & Gordianus Cæſares. Placent E tamen anni illi x & dies XXIII, quibus juſte calculo pertingitur ad annum CLXXXIV, atque a XXX Januarii ad IV Martii, diei etiam XXIIII inveniuntur. Fallit igitur Abulbircat, annos tantummodo IX & menſes VI innens, ac in reliquis de more turpiter aberrans; cui proinde identidem corrigendo ne lectori faſtidium eream, in poſtesum ſuperſedendum cenſeo, niſi ubi quid utilitatis redundare inde potarit. Neque Nicephorum eitare lubet, quod hic præſertim, parum accuratus ſis, dum Juliano annos IV, Demetrio x, Heraclæ XLIII tribuit; ſive id amanuenſium vitio, ut quidam volunt, ſive quaecumque alia ex cauſa eveniſſe dicatur.

De anno aut die obitus alibi trad. Chron.

107 Euſebius Hiſt. Eccl. lib. 5, cap. 22, Chronici Orientalis & Georgii Syncelli calculum diſſerte confirmat, ſic ſcribens: *Commodo decimum annum imperii agente, cum Julianus decimum annum expleſſet; Eccleſiarum Alexandriæ adminiſtrationem ſuſcepit Demetrius*. Annus Commodi x, ut paulo ante dictum eſt, reſpondet anno Chriſti CLXXXIX; tametſi hic dum Julianus moreretur IV F Martii, necdum in rigore eſſet inchoatus; quod hiſtoricis familiare eſt, ne perpetuis annotationibus rerum ſeriem interturbare teneantur. Itaque ex ordinata jam ſerie numerantur anni pleni omnino x Patriarchatus Juliani, cum diebus XXXIII, ex Chronici methodo, a deceſſoris exitu computaris: unde dubium mihi non eſt, quin Julianus obierit illa IV Martii CLXXXIX, die Martis. Chronicon Euſebii editionis Scaligeri, Demetrii ordinationem refert ad annum etiam Commodi x, ſed anno 219. Pontacus ad præcedentem, quod admitti nullatenus poſſe ſupra oſtendimus, & ex dicendis manifeſtius demonſtrabitur.

& cum Euſebio convenit in Sedis duratione

Obiit autem Julianus 4 Martii,

Pagius, aliter numerans,

506 Alia hic, noſtris haud ita quidem diſſona, ſed ſatis turbata, & nulli, quam ſaltem allegat, antiquorum auctoritati ioniza, ſtaruit Pagius in Critica Hiſtorico Chronologica: ubi ad annum CLXXXVIII aſſeris, *Demetrium eo anno Epiſcopatum Alexandrinum conſecutum eſſe. Cum enim (* inquit *) anno* CCXXX *vita functus fuerit, hoc anno Ecclefiam Alexandrinam adminiſtrare cœpit*. Supponit nempe, ex unanimi eruditorum ſuffragio adverſus Chronicon Orientale, Demetrium per annos prope XLIII Patriarchatum tenuiſſe; quod & in Nicephori codice Mſ. Londinenſi repetiti, affirmat Pearſonius in Annalibus Cyp-

tia-

A primicis. Poſtea vero apud eumdem Pagium, anno Chriſti CCXXXII, ita legitur: *Mors Demetrii Epiſcopi Alexandrini, & initium Heraclæ ad annum CCXXX pertinent, ex Chronico Euſebii, tam juxta additionem Pontaci quam Scaligeri.* Bona ejus venia, in noſtra Pontaci editione anni MDCIV, invenitur annus CCXXXIII: in Scaligerana MDCVI, annus CCXXXI; & recte, ut ego quidem exiſtimo, quidquid pro anno Alexandri X poſuerit IA, ita etiam in Pontaceni legitur, ea quo (ni fallor) Pagius argumentum deſumpſit.

109 Ceterum vellem hic meatem ſuam clarius exprimeret Pagius. Etenim ſi anno CCXXX, obiiſſe velit Demetrium, cur ſub Canonio anni CCXXXII, Baronio CCXXXIV, eum collocat; cur Marianum Scotum adducit, cum Lupi & Maximi Conſulatu (annus is certe eſt CCXXXII) Heraclæ initium copulantem? Cur ad retinendos annos Heraclæ ſedecim, recurrit ad annum CCXLVII? Contra, ſi annum cepit CCXXXII, cur utrobique nota Romanis exprimit CCXXX; aut cur, ad ſalvandos annos Demetrii XLIII, opus habet retrogradi ad CLXXXVIII? Denique quia Juliani obitum eum anno CLXXXVIII combinavit, poſtquam Euſebii Hiſtoria & Chronicon Scaligeri, ſufficientibus characteriſticis contrarium manifeſte affirmant? Nec in Pontaco quidquam præſidii Pagio ſupereſt, licet notetur annus Commodi IA; ſiquidem (ut ante probavimus) die XV Martii anni CLXXXIX, erat adhuc in curſu, uſque ad XVA ejuſdem menſis, annus ille Commodi nonus. Si Pagius menſes & dies vocaſſet in conſilium, non tam facile annos determinaſſet. Verum de his iterum ſtatim recurret dicendi locus.

aut obſcuritatis aut erroris arguitur.

B

Juliani laus.

110 Ad Juliani laudem, brevi Poetæ elogio nuper memorato addi poteſt, quod de ejus electione ex Severo tradit Echellenſis pag. 150. *Erat quidam homo, Presbyter ſapiens, qui operam dederat divinarum ſcripturarum ſtudio nouvenerat, nomine Julianus, ambulans in via continentiæ, religioſus & manſuetudinis. Conveniens igitur congregato Epiſcoporum Synodaliter, ſimulque populus orthodoxus in urbe Alexandriæ, & ſtudioſe inquirentes in univerſum populum, neminem comperierunt huic Presbytero ſimilem, quamobrem, omnibus illi impoſitis, Patriarcham eum conſtituerunt.* An hunc ex Capitulo Eutychiano aſſumptum gariet Seldenus? Sed quid de Demetrio agricola, qui Angeli monitu (ut Hiſtoria narrat, & mox declarabitur) fuit Juliano ſucceſſore deſignatus per racemum UVA, media hieme morituro oblatum. Sunt qui S. Pantænum a Juliano vel Demetrio ad Indos miſſum aſſerant, ut eos in fide Chriſtiana confirmaret, Clemente Presbytero Alexandrino in illius Cathedram ſubſtituto, quam uſque ad Severi perſecutionem anno CCII tenuiſſe dicitur. De templi Serapidis conflagratione, anno XA Commodi, Chriſti CLXXXI, meminit Euſebii Chronicon. Origenem vero anno CLXXXV, natum oportet, ſi, dum paſſus Leonides martyrium pateretur anno CCII, ſeptimum decimum annum attigerat, ut teſtatur præfatus Euſebius, Hiſtor. Eccl. lib. 6, cap. 2.

C

Sub illo Alexandro geſta.

XII. S. DEMETRIUS.

Miraculoſa ad Epiſcopatum deſignatio, ſingularis abſtinentia, virginitas in conjugio ſervata & probata. Cycli Epactarum inventio, relata in Faſtos Æthiopicos. Tres Epiſcopi an cauſa perſecutionis Alexandriæ creati? Floret Clemens Alexandrinus, Origenem ejus diſcipulum urbe pellit Demetrius.

111 SAnctus Demetrius, ex deceſſoris oraculo deſignatus raptuſque eſt ad Apoſtolicum Thro-

num, licet uxoratus, qualis antea nemo; ſed cum uxore virgine virgo comprobatus inſigni miraculo, ut ea hiſtoria Patriarchali & Abulbaracato poſt paulo memorabitur. Dies obitus iterum nullus exprimitur, & per inſignem lapſum, contra omnium ſcriptorum ſententiam, pro annis XLVIII, notantur in margine ſoli ANNI, & dies CCXVII; atque pari hallucinatione; tempus Patriarchatus ſub Philippo Cæſare exorſus, ſub Decio abſolviſſe traditur anno CCXXIV. Abulbaracat Demetrium ordinatum ait anno Alexandrino CCCCXCIX, mortuum DXLII (Verum non vacat errorem ultra corrigere) annos vero regiminis eidem tribuit XLII, & menſes XI, in quo propius ad veritatem accedit.

D

AUCT. I. B. S. *Licet decennium Demetrio ſubtrahat Cœrularius.*

112 Mihi indubitatum eſt ex Euſebio, Georgio Syncello, Nicephoro M. C. Londinenſi, Eutychio, & chronologis paſſim omnibus, Demetrium Eccleſiam Alexandrinam gubernaſſe per annos XLIII, non plenos: neque ἐφ' ὅλοις Euſebii & aliorum auctorum ſemper plenitudinem illam importat, ut alibi diximus, & recte etiam advertit Tillemontius, Nota 41 in Origenem tom. 3. p. 3. pag. 354. Rurſus abſque ulla hæſitatione aſſero, obiiſſe Demetrium IX Octobris anni CCXXXI; quod ita ex Euſebii Hiſt. Eccl. lib. 6. cap., demonſtrari poſſe exiſtimaos, ejus verba recito: *Decimus hic erat annus iam diſti Imperatoris Alexandri, cum Origenes, ub urbe Alexandriæ Cæſoream migraturus, Scholam, ad fideles ejus loci inſtituendos Heraclæ derelinquit. Nec multo poſt Demetrius, Alexandrinorum Epiſcopum, fato functus eſt, cum per tres & quadraginta annos Eccleſiam adminiſtraſſet. In cujus locum ſucceſſit Heraclas.*

certum eſt Sedem tenuiſſe per annos 43 ſaltem non plenos.

E

Euſebii Chronicon cum hiſtoria conferetur.

113 Nihil moveor auctoritate Chronici Euſebiani, Demetrii obitum anno anticipantis: nam, præterquam quod Hiſtoria longe ſit accuratior, palpabiliter errat editio Scaligeri, ſeceſſum Origenis ad annum Alexandri XI referentis; cum conſtantiſſima ſit eruditorum omnium opinio, vivo ſuperſtite Demetrio migrationem illam contigiſſe: in quo Pontaci editio toto triennio ab altera differt, Origenis exilium cum anno VIII Alexandri connectens. Præterea certiſſimum eſt, Heraclam in inſtituendorum catechumenorum munere Origeni ſucceſſiſſe; certiſſimum eſt, Heraclam poſt Demetrii obitum Patriarchatum adeptum: qua igitur veri ſpecie ſuſtineri poterit, Origenem, non niſi biennio poſt Demetri mortem Alexandriam deſeruiſſe? Quidquid Nicephorus, & aliqua fortaſſe Hiſtoriæ Euſebianæ manuſcripta a Tillemontio citata, de Origenis diſceſſu ſentiant, nihil a propoſito recedendum putamus. Quidquid Pagius de Demetrii obitu diſputet, nec Labeum, nec Tillemontium, nec mea ſententia dimovebit. Stratoniaque, Demetrium ab anno CLXXXIX, IV vel V Martii, Epiſcopatum exorſum, ſediſſe per annos XLII & dies CCXIX (ut Hiſtoria Patriarchalia tradit) ſeu menſes VII & dies XV, ubi pro annis ANNOS ſcribendi utique anni XLII: unde procul dubio obierit Demetrius; VII vel potius IX Octobris, die Martis, anno CCXXXI, quo die etiam in Hagiologio Habeſſino, nempe ad XII Babæ Natalis recolitur.

F

obiit Demetrius 8 vel 9 Octobris anno 231.

114 Illic porro ſic eum Poeta veneratur: *Salutem Demetrio, inſtitutori abſtinentiæ a potu, & conſtitutori ciborum in Pentecoſte. Niſi ipſe per Spiritum ſanctum revelaſſet, quomodo repertus fuiſſet Computus, cujus nomen Epactæ? Quid abſtinentia illa a potu, quid cibi pentecoſtales indigitent, neſcio. Epactas ab Alexandrinis ad alias gentes propagatas, communis*

Habeſſini laudant inventum ab eo Cyclum Epactarum,

AUCT. L.B.S.

A est eruditorum opinio, & res Scriptoribus Orientis notissime; tametsi Scaligero ignorata, ut constat ex libro ejus de emendatione temporum; quod hic Lodolfus annotavit, & ante ipsum Petavius. Cetera quod hic Hagiologus narrat, apud alios ma legere non memini.

& aliis Patriarchis communionem,

115 Noo est quidem improbabile, *scripsisse* Demetrium, *Patriarcham Alexandrinum* (ut tradit Eutychius) *ad Episcopum Hierosolymitanum, & Patriarcham Antiochenum, & ad Vicarium Patriarchæ Romanum, de ratione computi Paschalis & jejunii Christianorum, & quomodo a Paschate Judæorum abducatur; de qua re multos exaravit libellos & epistolas, donec eo, qui jam observatur, modo Christianorum Pascha constitueretur.* Sed hoc non probat, Demetrium Epactarum primum fuisse inventorem. Notandum interim est, non sedisse tunc Hierosolymis & Antiochiæ, quos Eutychius nominat *Gabiam* seu *Galum* & *Maximum*, ut alibi etiam monuimus; quare expuncta hic sunt eorum nomina, ut cuique liberum sit, vars substituendo, corrigere scriptorem, defectu sanæ Chronologiæ sæpius exer-

pro figendo die Paschatis.

B rantem.

& Syriacum eo fine sub illo collatum.

116 Videtur Epacta solaniter constituta in aliqua Synodo Alexandrinorum Presbyterorum, ad quam Hierosolyma fortasse, Antiochia, & ex aliis partibus convenerint legati in hoc missi, idque die 11 Hathur, id est XXIX Octobris, quando Habessinus Poeta ita canit. *Salutem vobis Sacerdotibus, laude & encomio dignis, qui sine cunctatione concurristis in unum locum, ad conveniendum super computo Epactarum, eumdem accepturi a Demetrio, ipsum per Spiritum sanctum edocto.* Ita quidem sentiendum, si Orientalibus istis creditur; probabilius tamen est, eam quæstionem Romæ, Lugduni, in Palæstina & in Græcia discussam; sed non omnino compositam, donec Quartodecimani a Concilio Nicæno, damnati & penitus extincti fuerunt.

Electio indicio necessitatis ova bicorpora allata ad destructorem movientem.

117 Non minus miranda sunt, quæ de Demetrii electione ab Historis Patriarcheli & Abulbaraario memorantur. Ea scilicet nocte, qua moriturus erat Julianus, apparuisse Angelum, qui nunciaret: *Qui ingredietur ad te, racemum afferens uvæ, hic Patriarcha erit post te.* Quod cum populo, de successore interroganti, Julianus prope agonizans enarrasset; *dixerunt: Ubi invenietur uva hieme? Pa-*

C *triarcha, morbo oppressus, nescit quid dicat.* Interea Demetrius, agricola, uxoratus, vinetum putans, racemum repererat; quam cælesti quodam instinctu ad Patriarcham deferens, a plebe *detentus, & vinculis fervere obstrictus, quod fugam pararet, ordinatus est Patriarcha.*

Stupenda probatio servatæ cum uxore virginitatis;

118 Fusius subinde deducitur in præfato Chronico Orientali; miraculosa servatæ cum conjuge virginitatis probatio, multisque ornatur circumstantiis, occasione murmuris suscitati ex eo; quod *cognoscendorum peccatorum gratia* præditus, occulta quæque delicta (puta carnis) redargueret, ipsemet conjugatus, ubi decessores omnes cœlibes fuerant. Itaque monitu Angeli de secreto revelando; & suam & uxoris integritatem, *in solemnitate festæ quietæ majoris*, mirabili prodigio palam exhibuit. Etenim celebrato eo die Sacro, uxorem coram universo populo, pruinas ardentes, linteo, qua præcingebatur, circumferre jussit, impositoque thure adolere incensum: eumque id, intacto sempet linteo, non semel repetiisset, agnovit populus utriusque pudicitiam plane inviolatam.

tajus miraculi memoria recolitur.

119 Reliqua huc spectantia servare præstat in diem, quo colitur, 12 Octobris. Numerabat tunc Demetrius annos LXIII; unde probabile est, nec Patriarchatus initio id factum, sitioqui sed annos D ecorum & sex vitam protraxisset, ceo sub finem, *colunt Habessini.* na dicatur, anno ætatis XX Episcopatum adeptus. Utut est, ipsum miraculum adeo celebre populo fuit, ut dignum censerent, cujus annuem commemorationem in Ecclesia agerent. Hinc in Hagiologio Habessino, ad XII Barmaha seu VIAR Martii, salutatur Demetrius, *quia bodie effudit virtutem virginitatis suæ.* Cur illa potius, quam vera qua res contigit die, ejus rei memoria racolatur, non habeo unde conjiciam. Satis certum est, *festum quietam majorem* in VIII Martii incidere non potuisse, si vera sunt quæ de observatione Paschatis, a Demetrio constituta, Orientales certatim affirmant.

120 Juvat hic iterum observare, quam lavea & vanæ sint Seldeni ratiocinia, ad stabiliendum jus illud Presbyterorum duodecim a Marco ordinatorum, extra quos nemo ad Patriarchatum promoveretur. En tibi hic, non laicum solum, sed agricolam, sed matrimonio junctum, legitime tamen in Sede S. Marci collocatum. Commentumne diceret Seldenus totam hanc narrationem, an, factum *Commentum Seldeni novo argumento evertitur.* insolitum nihil statuo juri derogare? Inepta effugia; præterexenda tamen, si *Beda Ægyptius* reliquis Orien- E talibus antefatur. Alteram etiam Seldenianæ arguiunculæ partem evertit Chronicon nostrum, ita in Juliano scribens: *Post hunc* (Julianum) *nullus Episcopus manere potuit Alexandriæ, sed clam exibant, & constituebant Sacerdotes omni in loco.* Erant ergo Juliani tempore Alexandriæ, vel saltem in Ægypto, plures Episcopi, & quidem ante *Alexandriæ manebant*: ergo falsum est, *ante* Demetrium, *nullum tota Ægypto fuisse Episcopum.*

Episcopi nobis cujusdam vicarium Presbyteros ordinasse,

121 At varo difficultatem ea Chroniel verbis movent, non tam facile dissolvendam. Quid enim causæ fuisse dicemus, cur post Julianum, *nullus Episcopus manere potuerit Alexandriæ?* An forte Demetrius omnes a se proprias Sedes dimisit? Si ita est, cur *clam exibant?* Opinor hic persecutionem indicari, qua sævientes, Episcopi, ut facilius Christianis succurreretur, *constituebant Sacerdotes in omni loco.* Sed Juliano, tempore Commodi vita functo, nulla Christiani persecutiona vexati leguntur, usque ad annum CCII, quo Severus eam excitavit, præsentia sua in Ægypto & Alexandriæ, variis cruciatibus & suppliciis eam accendens, anois omnino tredecim postquam Julianus e vivis excessisset. Nihilominus particula illa, *Post*, tanti temporis intervallum non videtur admittere. F

a tempore satis prolixo,

122 Quid hic probabiliter dici possit, non nidao, nisi ad seditionem aliquam Alexandriæ satis frequentem recurratur, & id quidem sine ullo fundamento. Malim ego illud, *Post*, ad totos tredecim annos extendere; quemadmodum & Eusebius particulam, *Recens*, accepisse legitur, dum lib. 6 cap. 2 initium persecutionis Severianæ, anno illo CCII motæ, ita consignat: *Igitur Severo annum imperii decimum agente, Alexandriæ & totius Ægypti Præfecturam obtinente Læto; Episcopatum vero Ecclesiarum illarum post Juliani obitum Demetrio recens adepto*; vel (ut est in græco) ὀγδόῳ μὲν μετὰ Ἰουλιανὸν, quæ ita melius Christophorsonus vertit, *Nuper tum post Julianum.* Utrumvis præponas, & *Recens*, & *Nuper tum post*, ad magnam certe latitudinem sunt amplianda: quod & in Chronico Orientali usu venire existimo.

& hinc forte explicari posset Eutychius.

123 Illud etiam non omiserim, ex ea ipsa Chroniei periodo, non incongruum Eutychii explicationem posse desumi. Quid si enim quis ita eum intelligendum putet, dum *a* Demetrio *treatos in Alexandria*

A *Alexandriæ Epiſcopos* narrat, ut illud potiſſimum tempus connotet, quo, aliis *item exemptibus*, alios a Demetrio ſubſtitutos indicet; qui lictoribus in Chriſtianos ſævientibus, ad martyrium eos excitarent, aut captivos ſolarentur, aut trepidantes accenderent, aut vacillantes in fide confirmarent. Fateor, etiam ſic, mendacii aliquid in Eutychio ſelictum iri, ut ſaltem rei ſubſtantia ex parte ſalvabitur, vel denegetur origo, unde veroſimiliter errandi materiam auctor ille deſumpſerit. Non vacat Eutychio longiores patare vindicias; ſi cui jam dicta non fecerint ſatis, haud gravatu concedam, totam ejus narrationem prorſus eſſe fictitiam.

Certiora quædam ex Pontificis geſtis.

224 Certiora ſunt quæ ſub Demetrio & a Demetrio geſta, variis locis narrat Euſebius. Sub ejus initia florebat Alexandriæ magna doctrinæ laude, ſanctus Clemens, Pantæno ejus Magiſtro ad Indos miſſo: ſed ille anno CCII, in Cappadociam ſeceſſit; hic vivebat & docebat adhuc Alexandriæ anno CCXI. Sæviſſimam perſecutionem, Severo præſente & inſtigante, promotam jam innuimus; qua innumerabilis Chriſtianorum multitudo, ex Thebaide & Ægypto Alexandriam pertracta, cum Leonide Origenis patre, ſub annum CCIII interiit; biennio poſt Plutarchus, Heraclæ frater, cum multis Origenis diſcipulis; Potamiena virgo, aliique, glorioſo martyrio coronati. Origenis in varias regiones peregrinantis, vices aliquando ſupplevit Heraclas, donec illo a Demetrio anno CCXVII revocaretur. Non eſt autem dubium quin egregiam Origenes Demetrio navaverit operam; verum diſſenſiones illæ tandem exarſerunt, ob quas Origenes exulare juſſus eſt. *Sanctas iſte Patriarchæ*, inquis Chronicon, *Sacerdotio amoverat quemdam nomine Origenem, qui aſtu Presbyterium obtinuerat ab Epiſcopo Ceſareæ Paleſtinæ; quare reverſum Alexandriam noluit recipere Pater* Demetrius, *quoniam hæreticus erat.* Satis crudo ea dicuntur; ſed neque de Origene hic diſſerendi locus. An ob Ipſum, an ob alias cauſas a Demetrio expulſus ſit, tum erit examinandum, eum ad IX Octobris, ipſius Demetrii Acta illuſtrabuntur.

martyrio illuſtria.

Origenis expulſio.

B

XIII. S. HERACLAS.

Expeditæ circa annum obitus difficultates: ejus & cultus dies; doctrinæ laus, & vigor in recipiendis ad Eccleſiam apoſtatis.

C

Obitus Heraclæ an. 246. 4 Decembris.

225 HERACLAS, aliis *Hieroclas* vel *Heraclius*, Coptitis *Taoclas*, Habeſſinis *Tacoclas*, *defunctus eſt die Lunæ, octava Chiac*, ſeu IV Decembris, & *vacavit Sedes anno uno*. Cauſa non additur; ceterum una diſplicet ea *vacatio*, uſui futura ut Euſebii Chronicon cum Hiſtoria componatur. At tempus Sedis, in margine annis XVI & diebus LVI definitum, adjunctus annus CCXL, ſub imperio *Valeriani Cæſaris*, aliaque, ſuſtinere nullaſenus poſſunt. Numeros quidem dierum LVI, a IV Decembris retractus, primordia Heraclæ, non abſurde conjungit cum IX Octobris, quo Demetrium obiiſſe innuimus: in annis autem determinandis hic, ſi uſquam, inſidus eſt Chronici Orientalis calculus, Demetrio XXXII, Dionyſio XIX, Maximo XII, Theonæ IX annos attribuens; unde & in Heraclæ tempore auctorem erraſſe ſuſpicamur. Eutychius & Abulbaracat annos ſolum complectuntur. Sed neque ſcita quidquam lucis affert; nam dies Lunæ, cum IV Decembris connexos, perduceret nos ad annum CCXLVIII; cui ſi ceſſationem addideris, non niſi ſub finem anni CCXLIX Dionyſius regere inceperit, quod ſanæ Chronologiæ repugnat. Nos Heraclam obiiſſe credimus anno CCXLVI, IV Decembris, die Veneris. Interea *anni* illi *ſexdecim* ab Euſebio, Syncello, Nicephoro Pearſonii, & aliis paſſim annotati, multum negotii Chronologis faceſſunt; adeo ut Pagius & Tillemontius, ad eos tegendos conſervandos, & Heraclæ mortem cum anno CCXLVII conjulandam; Scaliger, Pontacus & alii, Euſebii Hiſtoriam inſerpolatam putaverint. Exploradum ergo an Euſebii loca ad concordiam revocari nequeant.

D

AUCT. J. B. S.

226 Scribit is Hiſt. Eccl. lib. 6, cap. 35, in hunc modum: *Anno autem hujus imperii* (Philippi Cæſaris) *tertio, cum Heraclas, poſt* XVI *Epiſcopatus annos, diem extremum obiiſſet, Pontificatum Alexandrinæ Eccleſiæ ſuſcepit Dionyſius.* Annus ille Philippi *tertius*, idem omnino eſt, quo Heraclam vita functum ſtatuimus, nempe CCXLVI. Plana hic omnia apud Euſebium, præter hoc unum, quod ſedecim annos integros indicare videatur. Ceterum, eum tam diſerte, & annum mortis Demetrii cum Alexandri X, & obitum Heraclæ eum Philippi III connectas; quis non vides, annos illos *ſedecim*, non plenos, ſed inchoatos ſignificati? Mihi quidem id adeo certum eſt, ut putem, exiguo fundamento niti illam doctorum virorum conjecturam, nxiſtimantium in Hiſtoriam Euſebii, ubi de Heraclæ annis ſermo eſt, errorem irrepſiſſe. Quaſi vero non ſæpe etiam alibi, anni ab Euſebio notati, eo modo intelligendi ſint, ut jam aliquoties, Tillemontio præeunte, inculcavimus.

ut ex Eo hujus conſtet;

E

227 At, inquies, Scaliger in Animadvers. Euſeb. notat, codicum omnium, tam ſcriptorum quam editorum Euſebiani Chronici, una conſpiratione, Heraclæ mortem conjici in annum quintum Philippi; ideoque ſtare non poſſe, quod tradit Euſebius loco citato, *anno nempe Philippi tertio, Heraclam, poſt ſexdecim Epiſcopatus annos, diem extremum obiiſſe*. Rurſus Pontacus, in Notis ad Chronicon Euſebii, obſervat, hunc, lib. 7, cap. 28 Hiſtoriæ, aſſerere, Dionyſium e vivis exceſſiſſe, *anno Principatus Gallieni duodecimo, cum Alexandriæ Epiſcopatum ſeptemdecim annos occupaſſet.* Annum vero Gallieni XXX in annum Chriſti CCLXIV (mihi CCLXV) incidere, ideoque Dionyſii initium, cum tertio Philippi Imperatoris anno concurrere non potuiſſe. Ita ferc Pagius ad annum CCXLVI.

difficultatem, tum Pontaci, & Scaligeri

F

228 Pace doctiſſimorum virorum dicam: ingens illa difficultas levi momento evaneſcit. Hoc ante quam oſtendo, intercedere licet, quo pacto ipſi eam Chronicorum patentiſſimam contradictionem deglutiant, dum initia Heraclæ referunt ad Alexandri annum IX, Chriſti CCXXX; obitum vero ad V Philippi, Chriſti CCXLVIII? His tamen nihil obſtantibus, anni duntaxat XVI Heraclæ adſcribantur. Nunc ad Scaligeri animadverſionem reſpondeo; verum eſſe, quod initia Dionyſii collocentur in Chronico ſub *anno Philippi quinto*; ſed nego inde conſequens eſſe, quod Heraclas eo anno obiiſſe. Si annum & menſes, forte aliquot vacationis, annumeraſſent, nullo negotio & obſervatio Scaligeri, & Pontaci Nota conciliarentur. Ita ego rem componi poſſe exiſtimo. Obierit Heraclas IV Decembris CCXLVI, vacuo ſubinde throno per annum, ut notat Hiſtoria; cui addi poterunt menſes bini aut terni; jam ad *annum Philippi quintum* Dionyſii ordinatio reduci poterit. Inde ad annum Gallieni XII (quem ego, non cum CCLXIV, ſed eum CCLXV combino) commode invenientur XVII anni Dionyſii, quos Pontacus tanto molimine fruſtra quæſiverat. Puto, hac tatione difficultatibus illis pleniſſi-

ſatis commode explicatis;

A AUCT. I. P. S. rejicitur Pagii & Tillemontii calculo.

ma ſatisfieri; ſio minus, Chronicorum auctoritata nihil moveor, ut ab Hiſtoria recedam.

129 Pagius, iis ſeſe moleſtiis extricare conatus, in graviores incidit, nec Hiſtoriam nec Chronica ſecutus. Scribit is jam dicto anno oum. 4, *Heraclę obitus anno Chriſti* CCXLVII *contigit*. Quia hoc ante illum aſſeruit? aut quem in hoc calculo auctorem habet? Rurſus, a quo anno, XVS annos Heraclæ numerare incipit? ſi a CCXXX, anno integro & amplius exorbitat, ſi a CCXXXII, quocumque ſe vertat, numquam inveniet XVS annos completos. Tanti eſt antecedentia cum conſequentibus connectere. Pergit tamen: *Si* XVII *anni Dionyſii*, inquit, *anno ſequenti* (ipſi CCXLVII) *inciplantur, quo tertius Philippi adhuc in curſu erat*, Heraclas *annos ſedecim, quos ei Euſebius aſſignat, ſederit*. Nos annos Dionyſii ab anno CCXLVIII inchoabimus, & ſic etiam omnia apprime coaleſcent.

130 Annos ſedecim Heraclæ necdum invenit Pagius. Demus ei, annum Philippi III ad uſque CCXLVII protrahi; cum hic imperium adeptus ſit menſe Martio CCXLIV, annus ejus tertius non

B ſuperat menſem Martium anni CCXLVII. Quid inde Pagio præſidii? Iterum repetu, ſi Heraclam anno CCXXX incepiſſe dicat, anno integro in ſuo computo excedit; ſi vero CCXXXII, oce annos quindecim plenos reperire poterit. Mirum non eamdem methodum ſecutum hic Pagium, quam poſtea in *Maximo & Theonu* obſervat, ubi conſidarato etiam obitus die, accuratius in reliquis proceſſit, ut ſuo loco annotabitur. Eadem illa inveniendorum ſedecim annorum ſolicitudo Tillemontium etiam impulit, ut mortem Heraclæ anno CCXLVII innecteret, non ſatis conſequenter ad ſua principia: nam alibi Chronici *Feriam* ſcrupuloſius amplexus, hic etiam deſecit, annum pro arbitrio determinans, qui nec in Euſebii Hiſtoria, nec in Chronicis exprimitur; quique, admiſſo vacationis anno, ut ipſa non illibenter concedit, eum Dionyſii annis nullatenus componetur, ſervato obitus die, quem nobiſcum admittit XV vel V Decembris acceſſiſſe. Mittamus tricas.

Heraclæ laus a doctrina.

131 De Heraclæ ſanctitate & doctrina fuſius erit diſſerendum in Actis, ad ejus natalem diem XV Decembris vel ad XXV Julii, quo ejus memoria in Martyrologio Rom. agitur: pauca hic delibaſſe ſufficiet. Ab Origene, non Grammaticæ ſolum, ſed & fidei Chriſtianæ principiis cum Plutarcho fratre imbutum, auctor eſt Euſebius. Conſtat Philoſophicis diſciplinis egregie fuiſſe inſtructum, ſumpto inde ſubſidio ad vanam ethnicorum ſapientiam confundendam. Sunt qui velint præceptorem ei fuiſſe Ammonium, Philoſophum Chriſtianum. Tanta porro doctrinæ ejus celebritas, Julium Africanum Alexandriam invitavit, eo ſolum, ut ejus conſuetudine uteretur. Eruditioni conſimiles mores & virtutes adjunxit, quibus in tantum profecit, ut eum Origene, inſtituendorum catechumenorum curam ſuſcipere ſuerit coactus.

Rigor in recipiendis apoſtatis.

132 Tradunt nonnulli, poſt Demetrii exceſſum, compoſitas turbas Alexandrinas, Origenis occaſione excitatas; alii contra, Heraclam, non minus quam Demetrium, Origeni fuiſſa infeſtum; verum accuratiori ea examine indigent, & ſuo loco diſcutientur. De rebus in Patriarchatu geſtis vix quidquam memoriæ proditum. Dionyſius, in epiſtola, ab Euſebio recitata lib. 7, cap. 7, hæc habet: *Hanc ego regulam & formam a Beatiſſimo Papa noſtro Heraclæ accepi. Eos enim qui ab hæreticis veniebant, tametſi defeciſſent; ſeu potius non defeciſſent illi quidem, ſed in ſpeciem cum fratribus communicantes, clam perverſæ doctrinæ magiſtros audire deſiti eſſent;* D *ab Eccleſia ejiciebat, poſt multas tandem preces, non prius admiſit, quam quæcumque ab adverſariis audiverant, palam expoſuiſſent. Ac tum demum ad Communionem eos admittebat, nequaquam exiſtimans iterato Baptiſmate opus eſſe.*

133 In altero ordine Kalendarii Coptici apud Seldenum pag. 38, ad XVIII Babæ, id eſt XV Octobris, legitur nomen *Herculis*, ſeu *Heraclii* Patriarchæ. Sed an Alexandrini? Mihi ratio dubitandi non occurrit alia, quam quod tali die de eo nihil habeat Hagiologium, juxta faſtos Eccleſiæ Alexandrinæ deſcriptum, ubi ad XVIII Chiac, is de quo agimus ita ſalutatur: *Pax Beato Hieroclæ, qui fuit poſt Demetrium Patriarcha: cum oves ſuas ab hæreſis cuſtodiſſet, migravit in regnum cælorum, feliciter acceptaturus ibi Paſtorum* [bonorum] *præmium & mercedem Doctorum.* *Dies obitus ex Coptorum Kalendario.*

134 Prior illa dies menſis Babæ, potuit poſterius aſſumpta fuiſſe, ex cauſa aliqua nobis ignota: & in uno ſolum Kalendario reperta, ex tribus quæ Seldenus habet, non debet nos dimovere a

E conſenſu Hiſtoriæ & Hagiologii, circa menſem quo Patriarcha obiit. Verum quid eſt, quod pro die VIII Chiac, quem noſtr Hiſtoria, Hagiologium notat *diem* XVII ejuſdem menſis, id eſt XXV noſtri Decembris? Quid eſt, quod apud Uſuardum & in Martyrologio Romano, *Heraclæ* feſtum ponitor XIV Julii? Idne translationis, elevationis, aut inventionis cauſa factum ſit, nihil eſt unde dijudicari queat.

Martyria quædam.

135 *Ejus tempore*, inquit Chronicon Orientale, *martyrio coronati ſunt ſancti Sergius, Bacchus & Barbara*; quod indicio eſt, Sanctos illos Alexandriæ ſingulari in honore habitos. Et duorum quidem iſtorum cultus toto Oriente celebertimus ab antiquo fuit: de Barbara eſt quod ajaſdem cultoribus gratuler, cultum illius tam procul diffuſum inveniri. Colunt nam Latini IV Decembris: cujus Acta curioſius exeuſſa videre qui volet, adeat Reſponſiones Papebrochianas. Quod autem Chronicon addit, *Primum fuiſſe Heraclium, qui Papa cognominatus ſit*, quæſtionem tangit, tot lepidis circumſtantiis ab Eutychio exornatam, ut operæ pretium videatur peculiari diſquiſitione eam expendere.

PARERGON II.

F

De origine & notione nominis Papa.

Diſcrepantia Orientalium & Occidentalibus.

136 DIſquiſitioni propoſitæ occaſionem præbet adducta jam ſtatim ex Chronico noſtro Orientali penocha, aperte ſignificans, primam vocis hujus *Papa* originem ad Ægyptios referendam, contra quam ſenſerint olim Scriptores Occidentales omnes, magno numero citati a Theophilo Raynaudo, operum tom. 10. in Onomaſtico Pontificio, verbo *Papa*. Chronici prædicti interpres, Abraham Echellenſis, diſſertatione bene longa, de origine nominis *Papa*, illiuſque proprietate in Romano Pontifice, adverſus Seldenum edita Romæ MDCLX, Latinorum omnium opiniones operoſe juxta ac erudite examinat & refellere conatur; atque ex Orientalium Scriptorum monumentis ea ſa eruiſſe exiſtimat, quibus ad *Heraclæ* tempora pertinere nominis *Papa* primordia, non obſcure demonſtret. Scopum attigerit nec ne, aliorum erit judicium; operæ pretium certe facturi videmur, Lectori haud ingratum, ſi hoc loco, hujuſmodi diſcuſſioni quodammodo proprio, ea paucis, & ex inſtituto noſtro, delibanda

ſuſci-

A ſuſcipiamus; *ex* quibus non inveriſimilitèr aolligere quis poſſis, cui demum genti, cui idiomati, incunabula ſua debeat ſacra illa, & toti orbi Chriſtiano veneranda Pontificis Romani appellatio.

nonnullis etiam abſona quædam conjectanea;

137 Tres potiſſimum nationes, ſen mavis linguas invenio, hanc ſibi prærogativam jure quodam ſuo vendicantes; Latinam nimirum, Græcam, & Ægyptiam, vel potius Syro-chaldaicam. Quocirca tres *in* claſſes diſpertiæ, quæ in medium afferuntur veriſimilitudinis motiva; de ſingulis eam laturus ſententiam, quæ ſalvo meliori judicio, veritati conformior apparebit. Repetandæ interim & explodendæ ſunt ludicræ illæ quorumdam argutatiuncolæ, nullo fundamento ſubnixæ, nominique tam Anguſto injuriæ & inepti conſarcinatæ. Quis enim, obſecro, nomeo *Papa*, propter Romanorum Pontificum amplitudinem & majeſtatem ab Interjectione admirantis *Papæ!* frigida alluſione derivari non admiretur? Quis non rideat nugaces & ſeivolas originationes, ductas ab initialibus litteris *Pauli* & *Petri*: unde *Pa*, *pe*, & ſubinde *Pa pa*? item a *Pater Patriæ*, *Pater patratus*, aliaſque non minus ridiculas; ut quod

B *Papa a papilla* oriatur, quaſi Pontifex Mamma ſit totius Chriſtianitatis? Quis non ægre ferat, Symbolicam illam geneſim, a *pappo* carduorum flora in lanuginem abeunta, tamquam caducitatis & brevis Romanorum Pontificum vitæ periodi, indicativam? imo quis non cum Echellenſi eam levitate ſua evaneſcere fateatur? Plures id genus notatiunculas ſuppeditat Ignatius Braccius, quibus vel ſolum commemorandis inhæſere religio eſt, cum tanto temporis diſpendio.

pro primis allegatur Eutychius.

138 His ita prætermiſſis, probabiliores alias Latinorum etymologias ſolidioreſque ſententias, non prius adducam, quam Echellenſis *rationes* & argumenta tractavero, auctori illi uſque adeo evidentia, ut non ſemel pronuntiet, Orientalium opinionem, tot circumſtantiis prædictam, tot characteriſticis inſignem eſſe, ut Scriptorum noſtrorum adinventionibus, fera diceret ſomniis, longe ſit anteferenda. Videamus modo quanti momenti ponderiſque eſſe debeant auctoritates, ab ipſo allegatæ. Sic orditur cap. 8: *Eutychius Patriarcha Alexandrinus ..... originem, notionem, occaſionem, & quando nomen hoc* Papa, *Alexandrinis Patriarchis*

C *omnium primum impoſitum fuit, ſic in ſua Eccleſiaſtica narrat hiſtoria.* Sequitur textus Arabicus, cui Echelleoſis hanc ſubdit Latinam verſionem.

Papam, ut Avum dictum aſſerem (quia ſit Pater Epiſcoporum, & bi Patres populi)

139 *Si qui vero percunctati fuerint, cur Patriarcha Alexandrinus*, Papa *vocatur?* (Papa autem Avum ſignificat.) *Hoc quidem ideo fuit, quia a tempore Hananiæ, quem Marcus Evangeliſta Patriarcham conſtituit Alexandriæ, uſque ad tempora Demetrii Patriarchæ Alexandriæ, qui fuit undecimus Patriarcha Alexandrinus, nullus erat in provincia Ægypti Epiſcopus, nec Patriarchæ qui ante illum erant, conſtituerant* [ibi] *Epiſcopum ullum. Factus autem Demetrius Patriarcha, tres creavit Epiſcopos: & is eſt primus Patriarcha, qui in Alexandriæ ſecit Epiſcopos. Eo autem defuncto ſuffectus eſt poſt illum Heraclas Patriarcha Alexandriæ, qui viginti creavit Epiſcopos. Unus vero ex his Epiſcopus, nomine Eumenius, in legem prævaricatus eſt. Cujus quidem fama cum ad Heraclam delata eſſet, congregavit Heraclas Patriarcha Synodum Epiſcoporum, & ad urbem Eumenii perrexit; ejuſque ſtatu ſatis cognito, atque perſpecto negotio, illum ad veritatem reduxit. Plebs vero audiens Epiſcopos appellantes Patriarcham* Aba patrem, *dixit apud ſe, ſi nos Epiſcopum appellamus* Aba patrem, *& Epiſcopus appellat Patriarcham* Aba patrum, *oportet ut nos Patriarcham appellemus* Ba-

D *ſco* Papo, *id eſt* Avum; *cum ſit* Pater patrum. *Itaque a tempore Heraclæ, Alexandrinus Patriarcha* Boba *ſeu* Papa, *id eſt* Avus *dictus fuit*. Hactenus Eutychius ſupra refutatus. AUCT. I.B.S.

140 Addit deinde Echellenſis cap. 9: *Eutychianæ narrationi, quam ſuperiori capite vetuliimus, de illa origine nominis* Papæ *apud Ægyptios, hinc adhuc adſtipulantur Alexandrini ſcriptores, Chriſtianæ anus, alter Mahometanus. Horum primus Georgius Humaidius, parte* I *ſui Chronici in Nerone; alter Abubecrus Habbaſides, parte ſecunda ſuæ Apologiæ contra Chriſtianos, ex Chriſtianorum Ægypti* (ubi ſcribebat) *vulgatiſſimis ſcitis*. Apud Echellenſem, ſic ambo rem narrant, ut ex Eutychio totidem verbis totam rei geſtæ ſeriem, aut ille ex ipſis (Scriptorum enim illorum duorum ætatem ignoramus) deſumpſiſſe videantur. Tota proiada Echellenſis argumentatio mox ſubjungenda, unius Eurychii auctoritati innititur, poſtmodum diſcutiendæ. Eo tibi Echelleaſis ratiocinium ex cap. 10 deſumptum.

Echellenſis credit, ita tamquam dicti ſub Heraclea;

141 *Dicimus itaque*, inquit Echellenſis, *hanc Eutychii & Orientalium aliorum ſententiam, de origine nominis* Papa, *tamquam probabiliorem ſtatuendam eſſe; & id quia omnibus probabilitatis inniititur principiis. Principia autem & rationes probabilitatis*

E *ſunt* locus, *ubi nomenclatio* Papæ *originem habuit, qui eſt Ægyptus*. Tempus, *nempe ſub Heraclea* XXX (melius dixiſſet XIII) *Alexandrino Patriarcha, circa annum Domini* CCXXII (hic manifeſte hallucinatur, nam anno primum CCXXII Heraclas Thronum conſcendit) *imperante ex eodem Eutychio Alexandro Severo*. Auctores & parentes, *id eſt populus ſeu Ægyptiaca plebs, quæ id nomen Patriarchæ impoſuit*. Occaſio & ratio, *quæ plebem illam induxit ad id nomen imponendum Patriarchis* &c. Tum ita concludit:

& ſo hanc veriam & ſibi ſententiam

142 *Quæ omnes ſane circumſtantiæ ſatis ſuperque eſſe videntur, ad ſententiam hanc ceteris probabiliorem reddendam; ceſſæque tamquam obſcuras, ignobiles & ſparſas* (ita vocat omnes aliorum ſententias) *quodammodo habendas; cum nec parentes agnoſcant, nec auctores, nec natalium locum, neque tempus, neque impoſitionis aut originis occaſionem, aut veriſimilem rationem, aut demum notionem nomenclationis. Quamobrem, ratione ad hanc habita, futiles eſſe videntur*: Cum rationes, quæ non deducuntur ex

F *propriis principiis, inanes ſint, ut docet Philoſophus* 2 *de Gen. anim. cap.* 6; & 1 *de anim. cap.* 2. *Igitur omnium probabiliſſima habenda & exiſtimanda eſt, hæc Orientalium opinio, ut quæ ex propriis deducitur principiis. Jure igitur concludit P. Raynaudus, poſtquam varias attulit ſententias*: Itaque hæreo in vocis notatione, & ſubjecta ei notiona quam propoſui. *Aliorum non placent ipſi ſententiæ: in ſua notatione hæret*. Pace Echellenſis dixero, perperam Raynandi verba hic traducuntur. *Hæret Raynaudus*, non inficior; ſed hæret firmus, adhæret & inhæret ſeotentiæ, quam & ex potiori parte nos amplectimur; non tamen hæſitat, non titubat, non vacillat, ut male eum auctor hic intellaxiſſe debuerit. Sed ad Eutychii narrationem redeamus.

male tradit Raynaudum;

143 De fide eorum quæ narrat hic hiſtoricus in ſuis Annalibus, ſic habet in præfatione Edwardus Pochokius, eorumdem interpres: *Si in antiqua hiſtoria multa habeat fabuloſa, cum pluribus (plene dixeram omnibus) qui eam tractant, illud ipſi commune*. Pertinet ad antiquam hiſtoriam (nam ſcriptor ille ſæculo tantum *x* floruit, ut ſuo loco diximus) pertinet, inquam, ad antiquam hiſtoriam narratio, tantopere ab Echellenſi laudata, quæ ut

quia tamen eum refutarunt, aperiat lectorem, tam recens, infra fabuloſa;

A minimum ſuſpectæ fidei eſſe deberet; certe ſot ineptiis ſuffarcinata adverſit Raynaudus pauca, quæ ab Seldeno referuntur, ut pronuntiata non dubitet: *Hoc commentum* (de nomine Papæ) *annumerandum eſſe aliis bene multis, quibus hic Tages veteas vaticinus ſcatet; ut, quod S. Marcus non præfuerit Alexandrinæ Eccleſiæ, quod non ſcripſerit Evangelium ut inſcriptum, ſed a S. Petro exaratum, Marco ſit ſuppoſitum, quaſi dedignante Petra titulum & munus Evangeliſtæ; quod primus Epiſcopus Romanus fuerit S. Linus; & alia non pauca, quæ homini, inter nebulas ſchiſmatis Græcanici, intubantis Orientali Eccleſiæ, ſub annum* DCCCC. *ſcribenti excidiſſe mirum non eſt, præſertim cum Mediterram potius verſaſſe videatur, quam doctrinam ſacrorum; nec tam tum peritis Theologis conſuetudinem habuiſſe prodatur, quam tum Saracenis & Aſtrologis, Albategnio, Alchindo, Albumaſare, & ejuſdem furfuris aliis.* Ita Raynaudus; plura additurus, ſi omnia Eutychii commenta expendiſſet.

qualem conjecturam ipſius mox interpretor;

& Fauſtus Naironus Maronita;

B 144 Certe Fauſtus Nairoonus, Diſſ. de origine, nomine ac religione Maronitarum, Romæ edita MDCLXXIX, & in Euoplia ibid. MDCXCIV, Orientalis ipſe & Echellenſis popularis, acrius in Eutychium inſurgit; mendacem, fabuloſum, impoſtorem appellans; quod commentitia enarratione, Maronitas fecerit hæreticos Monothelitas; & Maronem, a quo ipſi nomen traxerint, Monotheliſmi anteſignanum. Profecto, ſatis mirari non poſſum, quod Echellenſis, ſcriptori de gente ſua peſſime merito, tantum auctoritatis tribuere voluerit, in rebus præcipue Monotheliſmo longo vetuſtioribus, quæque proinde ad ejus ævum propius accederent, ut earum receptior eſſe potuerit apud Ægyptios memoria. Nam illa quæ tot ſæculis Eutychium anteceſſerant, quid vetat, levibus, & fluxu temporis, ut fit, in immenſum auctis, fictiſque populi traditionibus, ad ipſius ætatem promanaſſe; maxime cum Echellenſis ipſe fateatur, non a lingua Ægyptiaca, ſed a Syro-chaldaica nomen *Papa* eſſe derivandum.

Ut autem Alexandriæ ſic vere ſit actum;

145 Aliorum hæc ſint de Eutychio judicia: nihil mihi definire lubet: mitius tractari virum facile patiar, caſtigatis nonnullis minoris momenti erroribus. At vero numquam hoc ei (ſeu mavis Echellenſi, id ex ipſo perperam deducenti) numquam hoc ei concedam, ut prima vocis illius, *Papa*, notitia Ægyptiis accepta debeatur. Sit ita, pace me licet: omnes ea circumſtantiæ concurrerint,

C dum vox *Papa*, primum Alexandrinis innotuit: verè ſint auctores, vera occaſio, verus apud Ægyptios uſus permanſerit: ecquid inde legitime confeciſſe ſe autumet Echellenſis, nullibi eam antea auditam fuiſſe? atque adeo originem & notionem ab illa gente unice repetendam? Hanc ego ſequelam negari poſſe, & pernegandam puto. Neque id gratis: ſuppetit enim non una abnuendi ratio, quæ Græcis æque ac Latinis, vocem illam, in ſenſu controverſo, non fuiſſe incognitam, antequam plebs Ægyptia ſimile quid parturiret, pluſquam probabiliter demonſtrat.

antiquior tamen ea vox. Latrait & Gratis eſſe;

probatur ex S. Ignatio;

146 S. Ignatii Martyris epiſtolam ad Mariam Zarbenſem, aliis Caſtabalytam, in qua beatus Anacletus, *Papæ* nomine decoratur, non audet ut ſuppoſititiam rejicere Echellenſis: nec ego illam, ut genuinum Igoatii fœtum, ſuſcipere hic cupio. Sit ſpurii, ſi ita vis, ſit cujuſcumque volueris: credibile tamen eſt ſcriptam eam fuiſſe, cum nondum Heraclæ nomen Orbi innotuiſſet. Non acquieſcis fortaſſe. Ello: At Tertulliani teſtimonium mihi omnino peremptorium eſt, ex cujus libro de Pudicitia cap. 13, luce meridiana clarius redditur, nomen *Papæ*, Latiois prius in uſu fuiſſe,

Tertullianus;

quam Ægyptii a Syris ſuum *Baba* mutuarentur, D
ot videre eſt apud Pamelium, alioſque Tertulliani Scholiaſtas ad prædictum caput tertium decimum. Tertullianus autem obiiſſe creditur circa annum Chriſti CCXV, jam decrepitus, cum librum de pudicitia diu ante ſcripſiſſet.

147 S. Cyprianum (qui martyrium ſubiit anno *Cyprianus Hieronymus & alii;*
CCLVIII, factus Epiſcopus CCXLVIII) Heraclæ ſynchronum fuiſſe nemo eſt qui dubitet: illa autem jam tum *Papa* cognominatus legitur epiſt. 3, ad quam ita Pamelius. *Papæ nomen priſtis temporibus accommodatum fuiſſe aliis Epiſcopis quam Romano, ſatis conſtat ex hac epiſtola, ac aliis infra Cleri Romani ac Confeſſorum, ad Cyprianum*, Pleoius ad eumdem locum Rigaltius ita ſcribit. *Sic appellari Carthaginis Epiſcopum, non invideat Romani: ſed nec aliter appellat Romanum Pontificem Tertullianus, libro de Præſcript. adverſus hæreticos, & libro de Pudicitia. Hi fuere tunc Romani Pontifices, cum plerisque aliarum urbium Epiſcopis, tituli communes.* S. Hieronymus aliquando Theophilum Epiſcopum Alexandrinum Papam appellat, ut in apologia contra Ruffinum: *Ergo & epiſtolæ Papæ Theophili & Epiphanii, & aliorum Epiſcoporum te petunt, te lacerant:* & E
paulo poſt: *Lectis nuper Papæ Theophili epiſtolis.* Iterumque: *Nunc primum a Papa Theophilo didiciſſe impietatem ejus.* Et in epiſtola ad ipſum data: *admitere ergo, Papa amantiſſime atque Beatiſſime.* Non quod hunc titulum Alexandrino Epiſcopo peculiarem crederet; Anaſtaſium enim ſimul cum Theophilo nominans, illum, non hunc, *Papam* vocat: *Quid faciunt epiſtolæ Theophili, Epiſcopi, quid Papæ Anaſtaſii, in tota orbe hæreticum peſtiferentes?* Imo in epiſtola ad Theophilum data, Anaſtaſium, *Papam* appellat: *Ea diſpenſatione Dei factum puto, ut ea in tempore tu quoque ad Anaſtaſium Papam ſcriberes.* Alios etiam eodem nomine iodigitat, *Ne me mittas ad ſex millia librorum ejus, quos legiſſe beatum Papam Epiphanium triminaris.* Et rurſus: *Erupit aliquando contra Papam Epiphanium &c.* In epiſtola ad Auguſtinum: *Incolumem & mei memorem te Chriſti Domini Clemencia tueatur, Domine venerande & Beatiſſime Papa.* Ita etiam reliqui ejuſdem ævi, nomen *Papa* cuilibet Epiſcopo tribuebant.

Quin potius aliunde didicerint Ægyptii eo titulo fuos Patriarchas honorare. F

148 Et erit qui nobis cum Ægyptiacis mercibus, nomen *Papa* Romam transfretaſſe perſuadeat? Liceat mihi potius aliunde ita concludere: Ergo apud Alexandriam nata primum ooo eſt vox *Papa*, oec Ægyptios auctores aut parentes agnoſcit; totumque Echellenſis ratiocinium corruere neceſſe eſt, omnibus illis circumſtantiis, tam accurate expenſis, circumveſtirum. Peccat, inquam, Echellenſis argumentatio: ſiquidem ſcriptor ille non ſolum cum Eutychio fontem affignat, unde fortaſſe Ægyptii primum ejuſmodi honorifica compellatione Patriarchas ſuos ornare cœperint, quod ei non gravate transmitterem; ſed ex ea narratione conſequens eſſe, etiam inſultando pertendit, pluſquam ante id tempus, nomen *Papa* innotuiſſe, quod mihi nullo modo probatur. Sic igitur iterum pronuntio. Admiſſa etiam & ſuppoſita veritate narrationis Eutychianæ, non continuo inde deducitur, nomen *Papa* natales ſuos primum apud Ægyptiacam plebem invenſiſſe. Atque hæc ad propoſitum noſtrum ſufficiunt. Ulterius procedit Pearſonius in Vindiciis Ignatianis, parte 2 cap. 11. oſteodens, traditionem illam Ægyptiacam ab Eutychio confictam; & quæcumque eo pertinent, *futilia eſſe, falſa & abſurda.* Juſto fortaſſe rigidior, viri hujus, licet doctiſſimi, critica videri poterit, certe ad rem noſtram nullatenus neceſſaria aut opportuna.

Nos

A Nos cœptam cum Echellenſi diſceptationem proſequimur.

Addo quod primitus ita vocabantur Presbyteri, aut etiam Clerici omnes;

149 Eſt præterea, quod in hac Ægyptiorum nomenclatura vehementer diſpliceat, ſaltem, prout vox illa antiquitus ſonuit apud Latinos; quibus familiare fuit *Papas* nominare Sacerdotes, & verosimiliter Clericos omnes, ut ex Tertulliano etiam colligitur; nam de Epiſcopis eſt extra controverſiam. Si autem vera eſt geneſis Ægyptiaca, ab ipſo principio, veſas fuiſſet id alteri tribuere præterquam ſoli Romano Pontifici; quemadmodum Alexandriæ ſoli & unico Patriarchæ, ut diſtinctivum adſcribebatur, nomine *Abæ* ſeu *Pater*, Epiſcopis reſervato. Conſtat vero, ut jam innuebam, ex S. Hieronymo, Baronio, Raynaudo, Cangio, aliiſque, & fatetur eandem ipſe Echellenſis cap. 22, quod prius cap. 20, improbabile aſſeruerat: conſtat, inquam, omnes ſaltem Antiſtites Latinos, ea olim appellatione donatos fuiſſe, donec Gregorii VII decreto, anno MLXXVII, ad ſolum Epiſcopum Romanum, gravi de cauſa reſtringeretur. Sane fruſtra ſudavit adverſarius, ut Theophili Raynaudi aſſertum infringeret, *quod omnibus olim Clericis, poſteaque omnibus ſaltem Epiſcopis, commune fuerit nomen Papæ, tamtſi non dicerentur Patres patrum*, id quod cum notione Ægyptiorum ex diametro repugnat.

& Patres Patrum dicti Epiſcopi, nihil ad rem facit.

150 Mirique vero ad rem facit, ut probetur, Epiſcopos olim vocatos *Patres patrum*, locus S. Epiphanii, Hereſi LXXV ita ſcribentis: *Ordo vero Epiſcoporum eſt ad gignendos patres, gignit enim patres Eccleſiæ: Ordo vero Presbyterorum patres non poteſt generare; per lauacrum vero regenerationis filios generat Eccleſia, non patres.* Quid tum poſtea? Quid hæc obſecro ad præſentem de facto quæſtionem? Numquid quia Epiſcopi etiam Epiſcopos generare, proavi olim dicti fuerint, atque ita etiam abavi & tritavi induci queant? Nec magis quidquam juvat, quod nonnulli Præſules inſignioris notæ (ut Gregorius Nyſſenus in Conc. Nic. Magnericus, & alii) ſemel aut iterum honoris gratia *Patris patrum* appellatione cohoneſtati fuiſſe reperiantur: nam ſi ex hujuſmodi titulis fas ſit arguere, non deerunt Clerici infimi ordinis, imo laici ſanctitate illuſtres, quos ad Patriarchatus, & ſiquæ ſunt majores dignitates, promoveas. Na pluribus moleſtus ſim, ita alteram partem contra Echellenſem abſolvo.

C Notio nominis *Papa*, ut ſonat apud Ægyptios, non reſpondet notioni, quam apud Latinos habuiſſe, ex Tertulliano & Cypriano intelligimus; ac proinde falſum eſt, originem & notionem nominis *Papa* eam eſſe, quam ex Eutychio ſe demonſtraſſe ſuperius arbitrabatur Echellenſis.

Latinorum de etymo vocis Papa, ſententia.

151 Non deſunt argumenta alia, paris ut majoris roboris, adverſus præcenſam Orientalium prærogativam; ſed præſertim nobis brevitati jam dicta ſint ſatis. Nunc Latinorum probabiliores nomenclationes paucis expendamus. Sunt qui putent apud Raynaudum, nomen *Papa*, complexum eſſe ex duplici *Pa*; quod monoſyllabum, auctore Feſto, pro patre uſurpatum eſt in Saliari carmine, qua ratione volunt, *Papam* idem ſonare quod *Pater patrum*: ſpecioſa ſane etymologia, ſed mihi non uſque adeo placita. Etenim, ut fatear titulum illum belliſſime quadrare in Romanum Pontificem, & origo & notio non minus diſplicent, quam Orientalium *Baba*, a Syro-Chaldæis deductum. Origo quidem, quod peregrinum videatur ea derivatio, ſtrivolam inducens balbutiam, eo, quo Pontifices cœpere, ſæculo, ni fallor, inaudiam, & a ſermone Latino ſatis alienam. Notio aero, quia eadem trahit eum opinione Echellenſis incommoda, continuo ad Pontificem reſtringens, quod ex Tertulliano, Cypriano, Hieronymo aliiſque novimus, primis Eccleſiæ ſæculis fuiſſe commune. Præterquam quod (ut argumentatur Celſus Mancipus, apud laudatum Raynaudum) battologiæ vitium inducit, dum Pontifex *Papa & Pater patrum* una vocitatur; quod eſſet dicere *Papa Papa* eodem idiomate, phraſi hacteuus inuſitata; licet non raro diverſi ſermonis ſynonyma, in uſu eccleſiaſtico conjuncta reperiantur; ut ſunt, *Pater Abbas, Presbyter ſenior, Epiſcopus Inſpector*, ſine ulla battologiæ nota paſſim circumferri ſolita.

D

AUCT. J. B. S.

152 Alii non pauci ſentiunt, nomen *Papa* idem ſignificare quod *Directorem* aut *Cuſtodem*, priſco idiomate apud Italos, ſive aliunde obrepſerit, ſive ab Oſcis manarit. Sic, inquiunt, *Papati*, *Papatas*, *Pappa*, pro pædagogis & moderatoribus in Actis SS. Vuli & Modeſti, apud Petrum Damiani, & alibi frequenter notati inveniuntur: atqui Pontificem Romanum, Chriſtianorum omnium Directorem & cuſtodem eſſe, nemo eſt qui dubitet: quidni ergo, a cura & munere indita ei denominationem agnoſcamus? Quid quæſo eſt, quod in hac opinione, tam plauſibili oratione ſubnixa, vehementer vituperes? Non eſt, ut verum fatear; at ſi, ubicumque vel umbra nominis *Papa* appareat, iuda liceat originationes eruere; profecto Braccius tot tibi fontes aperiet, ut quid tandem ſtatuas incertus ſis. Erit qui a *Peppa & peppare* puerorum, hoc eſt *ribo* vel *ribari*, pueriliem etymologiam adſciſcat, quod Pontifex ſpirituali cibo univerſam Eccleſiam nutriat. Erit qui a *Pappo*, teſte Polluce, quaſi ſervorum præcipuo, atque inter eos Domino, & Seniore, merito Pontificis appellationem oriri contendat, de quo nimirum eſt illud in Euangelio; *Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam?* Cumque Romanus Pontifex ſit ſervus Dei conſtitutus ſuper omnes conſervos, & a Chriſto dilectus, ut univerſæ ejus familiæ det cibum in tempore, paſcens eam doctrina & cæleſtibus dapibus, appoſite *Pappus* dicitur, quod eſt nomen ſervi primarii; omnibus ſub hero in familia præpoſiti. Omitto alia a variis in hanc rem, & ingenioſa, & non omnino inveriſimiliter excogitata; talia enim ſunt quæ animum explere non valeant.

eaque varia.

E

153 Reliquum eſt itaque ut cum Baronio, in notis ad Martyrolog. Roman. 1 Januarii, Raynaudo, Pearſonio & aliis, germanam vocis *Papa* notionem a Græcis accerſamus, quam ſuppeditat Marianus Victorius, in indice ad Hieronymum, verbo *Papa*; aſſerens, Romanum Pontificem dici Papam, quia eſt omnium Pater, Πάππας enim (vel ut alii Παππᾶς) & Πάππα Græce Patrem ſignificat. Id autem tam indubitatum videtur Ludolfo, linguarum Orientalium peritiſſimo, ut totam Eutychii ipſius ratiocinationem falſam & vanam pronuntiet. Quippe Arabicum *Baba*, inquit, nihil aliud eſt, quam Græcum Πάππας, quod Arabes, ob defectum literæ P aliter efferre non poſſunt ac *Baba*, in Comment. Hiſtor. Æthiopicæ pag. 446. Conſonat Walefridus Satrabo, lib. de reb. Eccl. cap. 7, ubi *Papæ* nomen, *Paternitatis* appellationem eſſe ait, & *Clericorum congruere dignitati. Sic ut Clerici venerandi*, ioquit Baronius *eodem nomine appellarentur: poſtea tamen nomen illud cœpit eſſe peculiare Epiſcoporum, ut iidem Papæ dicerentur.* Ex quibus egregie confirmantur, quæ ſuperius adverſus Echellenſem diſputavimus. Audiatur etiam Rigaltius, in ſuis ad Cyprianum obſervationibus pag. mihi 22: *Cæterum in matricula Citropalatina adeo deſcenderat appellatio*

F

Ipſa non veroſimiliter credidit inſituta a Græcis,

A AUCT. I. B. S.

pellatio Paparum, etiam ad infimos Sacerdotes, ut ipſe Protopapa (nobis forteſſe Archipresbyter) *ſubeſſet Patriarchæ Conſtantinopolitano; & Papa dicebatur quilibet Sacerdos, quales nos bodie Patres vocitamus: & Presbyteros etiam plerumque inferiores, ſicuti Senatores, patres jam olim appellatos fuiſſe, ait Salaſtius, vel ætate vel curæ ſimilitudine.* Scio Goarum, in notis ad Cedrenum, diſtinctionem fecere inter Πάπας & Παπᾶς, & alteram ſummo Pontifici, alteram Clericis minoribus, tribuere; ſed quo ea fundamento nitantur, non ſatis intelligo, in illo omnium conſenſu, vocem *Papa* Clericis omnibus olim fuiſſe communem aſſerentium.

& ab his tranſlata ad Latinos,

154 Plura qui cupit, laudatum nuper Pearſonium edeat, primam controverſi nominis ſedicem accurate expoventem, ubi ita concludit; *Erat igitur hæc liberorum, ab ipſa linguæ Græcæ origine, blanda appellatio Patri data. Poſteriores Græci, eamdem appellationem etiam illis tribuerunt, quos quaſi Patrum loco habemus. Scholiaſtes Homeri,* Πάππα, προσφώνησις φιλοφρονητικὴ νεωτέρου πρὸς πρεσβύτερον. *Juniores ſenioribus, tamquam filii parentibus, titulum hunc tribuebant; & ubi ætati dignitas aliqua acceſſit, titulus venerationis habebatur,* τὸ πάππα ἢ τὸ ἄππα. ὁ ψιλῶς ὁ πατήρ, ἀλλὰ πρὸς πατέρα σεμνὴ φωνή *Suidas. Sub hac venerationis nota* Πάπας *a Græcis, Papa a Latinis, primævis Eccleſiæ temporibus tribuebatur Epiſcopis, quos loco ſpiritualium Patrum habuerant.* Jam quomodo ad Latinos vox *Papa* tranſierit, ſiquis me roget, ſecilis & expedite reſponſio; ut terminos ſcientiarum & artium omnium taceam, ajo, cum ſexcentis aliis nominibus, uſu Eccleſiaſtico receptiſſimis, Romam commigraſſe. Si circumſtantius quærat Echellenſis, nihil ex me morantur, dum origo & notio ſibi recte conſtet. De cetero non improbabilitet cenſeri poſſe quidam exiſtimant, nomen *Papa*, Latinis venerationis jam tum uſurpatum fuiſſe, cum Chriſtiana religio eis annuntiaretur; paulatim vero ita proprium Chriſtianis factum, ut Clericis & Sacerdotibus illud ipſum adeveriut, ſubinde Epiſcopis; tandem, ut ſupra monſtravimus, ſoli Romano Pontifici ſeſervetum ſit.

(uti plures nationes amant peregrina vocabula potius quam nativa)

155 At, inquies, cur *Papæ* potius quam *Patris* nomine uſi Romani fuerint, quo nobis argumento faciles veriſimile? nam hoc tandem redeat neceſſe eſt, ſiqua ſupereſt, difficultas. Dicam, id populari vitio, ſeu mavis recepte conſuetudine factum, ut peregrina peſſim magis placeant quam native vocabula. Cujus rei exempla innumera Europæ potiſſimum nationes ſubminiſtrant, quorum copiam præ oculis habeo, extra Belgium non quæritandam. Vulgo notiſſimum eſt, enimerum directores, religioſos præſertim omnes, non vernacule hic, ſed Latine *Patres* indigitari, quaſi in ea voce honorificum quid & venerandum eluceat, quod lingua noſtra pari elegantie exprimere nequeat. Vicinos hæreticos Batevos *adeas*, illic Mioiſtellos comperies, vulgari ſolœciſmo *Domine* vocitari. Mercatores item in præcipuis quibuſque pottubus unum quemdam primarium geotilem habeot, quem Letine *Conſulem* dieï voluere. Quid quod filii patrisum familierum parentes ſuos Gallice nominare conſueverint *Mon pere*, *Ma mere*; Hiſpanice *Pappa*, *Mamma*, vocibus a ſermone Belgico quam remotiſſimis. Quod ſi nunc Echellenſis horum, & id genus ſexcentorum, primitivem originem, locum & tempus nativitetis, auctores & occaſionem inveſtigare voluerit, oæ is me hercule nugas ioceptet, quæ arbitrarie ſunt ed rationis oormam eeigendo, quod tentumdem eſt, ecſi operam det, ut eum ratione inſeniat.

156 Quæ enm ita ſine, veram & genuinsm nominis *Papa* originem, non aliunde quam a Græcis repetendam, puto eſſe indubitatum. Fee modo in id conſentient diſcrepantes ſententiæ, nullo negotio prrtem liiis ekerum compoſitam dabo, concilietis omniom quoad notionem differentiis; nam ex demom ſingulæ certatim conſpirare videntur, ut Romanum Pontificem antonomaſtice *Patrem* fidelium oſtendent, non natura ent genie, ſed ætate & admonitione, ut loquitur Rigaltius, auctoritatn ee doctrina; ut olim apud Romanos e Seoibus *Senatores*, & *Patres* dicitatos novimus: & ut ite Romanæ urbis Antiſtes dicatur *Papa*, quemadmodum antonomaſtice Rex Romanorum, *Auguſti* cognomento eondecoratui; illumque ideireo Pontificem Maximum merito appellamus, tamquam πρῶτον τῶν ἐσχάτων, ut Juſtinianus ait Novella 131.

D *& ſic ad Romanum Pontificem antonomaſtice Patrem reſtricta tandem ea eſt.*

XIV. S. DIONYSIUS.

Tempus Sedis & obitus ea Euſebio, eramus ſub Decio tolerate, ſcriptorum copia & præſantia, an fuerit Origeni adverſatus.

E

157 SAnctus Dionyſius, cognomento *Magnus*, *Hic erat Saboita ſapientiſſimus* (inquis Hiſtoriu Patriarchalis) *& ea gentis Primoribus ac Optimatibus; cui cauſa converſionis ad fidem fuit lectio epiſtolarum Pauli. Defuncto Demetrio, qui ip. ſum baptizarat, præfectus judicitis ab Hierocla, ejuſque Vicarius fuerat conſtitutus, ob inſignem ejus ſapientiam & ingenium.* Hoc ferme eſt quod alii memoraet, Dionyſium Herucliæ ſucceſſiſſe in Catechumenorum inſtitutione, dum hie ed S. Matet Thronum poſt Demetrium evectus eſt. Omiſit hic rurſus Chroniei Otientalis auctor indicare diem menſis ee ſeriam, qus Dionyſios vivere deſiit; unde ſortaſſe utilitetis aliquid fluxiſſet ad mortis tempus inquirendum. Annum CCLXI & Claudium Cæſarem, ut alibi fecit marginalium compilator, hic etiam per ſummam incurism appoſuit. Accedit quod ſcriptores Arebes mirum in modum verient in tempore, quo Sedem tenuit Dionyſius. Hiſtoſia ſiquidem annos XIX regiminis, & dies CCLXXXI illi adſcribit; Abulbarcat annos dumtaxat XI, & menſes IX. Cstelogus Kircheri annos XVIII. Contra vero, Euſebii, Hieronymi, Syncelli, Nicephori concors ſententia, Dionyſii Patriarchatum ad annos XVIII extendit; iis etiam computatis, quibus ſemel atque iterum exſulare debuit.

Variantibus circa tempus Patriarchatus Arabibus,

F

158 Euſeblus, Hiſt. Eccl. lib. 7, cap. 28, ita habet: *Dum hæc aguntur* (& Antiochiæ hæreſis Samoſateni exeutitur) *Dionyſius extremum diem obiit, anno Principatus Gallieni XII, cum Alexandriæ Epiſcopatum ſeptemdecim annis obtinuiſſet. In ejus locum ſubrogatur eſt Maximus.* Jam oſtendimus, annos illos XVII, non a tertio Philippi anno, Chriſti CCXLVI, quo Heraclas obiit, ſed a quinto Philippi, Chriſti CCXLVIII inchoandos: qua ratione tota Dionyſiani Patriarchatus duratio commodiſſime reperitur, modo annus XII Gellieni, non cum anno CCLXIV, ſed cum CCLXV conjungatur; ſive annus ille XII vere numereretur, cum exinctus eſt Dionyſius; ſive, ut ego exiſtimo, adhuc XI in eurſu eſſet, ut notat Euſebii Chronicoo utriuſque editionis Ponteci & Scaligeri.

ea Euſebii aliiſque ſcriptorum ætas.

159 Nota eſt celebris inter Chronologos controverſie, releta a Tillemontio Hiſt. Imperetorum com. 3, p. 2, pag. 885, de exitu Galli & Voluſiani, ee Valetiani & Gelliteni principio; eliis eum

inchoati 248, ſic ut obierit anno 265.

Peta-

A Petavio, Bocherio, Labbeo, Natale Alexandro, & communiori ſententia, epocham illam anno CCLIV ſigentibus; aliis, cum Pagio & Isudaco Tillemontio, certantibus pro anno CCLIII, ut Gallieno adhuc ſui xv integri vindicentur. Litem illam operoſius diſcutere nihil hic ad nos attinet. Magis placet priorum opinio, in quam tandem Pagius ipſe manifeſte inclinat, Dionyſii obitum ad annum CCLXV reducens; quidquid alibi ſæpe inculcet & repetat, Dionyſium anno CCLXIV obiiſſe, in quo viri eruditiſſimi diligentiam fortaſſe quis deſideret. Nihil igitur ſupereſſe videtur, quod remorari nos debeat a ſuligenda probabiliori ea & magis recepta opinione, quæ unanimi conſenſu Dionyſium aſſerit vita exceſſiſſe anno illo CCLXV; quem ſi pervicaciua contendas appellandum anoum xrs Gallieni, jam prope exactum, vel xiii proxime iochoandum, nihil magnopere refragabor.

Quædam ſub ea memorabilia Acta.

160 Alias nobis difficultates objicit diei obitus & ordinationis definitio. Latini in ſuis Martyrologiis Dionyſium colunt die xvi s Novembris, caſu fortaſſe potius quam conſilio. Baronius in No-
B ris male eum confundit cum Dionyſio, qui a Græcis colitur v Nonas Octobris; tunc enim Areopagiram venerantur. Certius de die cultus eruderunt Coptorum Kalendario apud Ludolfum, & Hagiologio Habellino, decimam ſeptimam Thoth hoc eſt xiv Septembris indicantibus. Hic Poeta ſic canit: *Salutem tibi, Dionyſi, Pater noſter & Patriarcha, merito cognominatus Sacerdos. Epheſiorum pueri dormierunt tempore ſeptimi tui, in diebus tuis mortui adjudicatus fuit Mercurius; Antanius autem Monachus factus eſt.* Melius dixiſſet, *natus eſt*; nam, ſicut ad diem xvia Januarii docet Henſchenius, in lucem Antonius venit anno CCL, & uſque ad annum circiter CCLXXI pie in domo parentum vixit; quo tempore jam Dionyſius pridem obierat. Melius Abulbaraeat Monachatum S. Antonii diſtulit ad tempora *Maximi* ſucceſſoris.

In die obitus multa difficultas.

161 Verum neque xiv Septembris fato ſuo ſtum Dionyſium affirmare audemus: cum præfatus Hagiologus, ad diem nobis ax Martii, ita canat: *Salutem Dionyſio* (Æthiopice *Dionatheo*) *Doctori omnium ſapientiſſimo, quem ab errore cauterizavit Pauli epiſtolæ lectio. Poſtquam affluentiam & exilium in diebus ſuis ſuſtinuiſſet, emigravit hodie in cœleſtem regionem, Archiepiſcoporum totius conjungendus.* Dubitare hæc non ſinunt, quin verus dies obitus ix
C *præferendus quam Hagiologus ſignat,* Martii recudendus ſit. Quod vero Coptis Habeſſiniſque venerabilior manſerit xiv Septembris, ſi conjectando opinari licet; crediderim id factum, propter aliquam ſacri corporis elevationem, translationemve, per quemdam ex ſucceſſoribus feſtivius celebratam.

9 Martii, cum die Jovis,

162 Fateor ix Martii mihi præ reliquis arride-re, quod exiſtimem eo fere menſe, ſeu mavis præcedenti Februario, Dionyſium probabiliter ordinatum anno CCXLVIII, dum numerari vulgo inciperet Philippi Cæſaris annos v; quia hac potiſſimum methodo Euſebii Chronicon cum Hiſtoria ejus Eccleſiaſtica putavi conciliandum. Quamquam de cetero non multum in eo laborem; neque enim prædictum Chronicon tam facile ad veram chronologiam reduxeris; dum enim *Dionyſium* ſtatuit anno v Philippi erectum, *Maximum* vero anno xs Gallieni ei ſubrogatum, nihilominus annos xvii rotunde adſcribit; quod nequit ſubſiſtere, niſi ſaltem eo, quo nuper diximus, ſenſu accommode explicetur. Alia, eaque urgentior cauſa, ad diem illam Martii ix præferendam, me movet; ut ita nimirum ſucceſſoris Maximi Epiſcopatum, quoad

at commodius ordinatur tempus ſucceſſoris.

fieri poterit, integrum conſervemus, cum ad annos xvii s, ſi non plenos, ut plerumque Euſebius loquitur, at ſaltem inchoatos producendo, quod aliter fieri nullatenus poſſet; cum, etiam ex Pagii calculo, indubitate mortuus Maximus ſit anno Probi ultimo, Chriſti CCLXXXII, ix Aprilis, ut brevi monſtrabitur. Reliquum eſſet, ut, quot menſibus, ſeu ex Ægyptiorum more quot diebus, præter annos illos xvii federit Dionyſius, inquireretur. Sed quis id auſit decernere, quamdiu de ordinationis tempore, poſt annum vacationis, nihil certi deprehenditur? Sane dies illi CCLXXXI æque ac anni XIX, pro mero libitu a Chronico Orientali videntur adjecti. In illa incertitudine hoc unum pronuntiare licet; Dionyſium, poſt annos xvii Epiſcopatus impletos, veroſimillime obiiſſe ix Martii, anni CCLXV, die Jovis. D AUCT. I.B.S.

163 Inclyti hujus Patriarchæ Acta, Hiſt. Eccl. lib. 6 & 7, Euſebius non incurioſe recenſuit, proprio ſuo loco digerenda poſtmodum atque illuſtranda. Summa rerum capita hic delibaſſe gratum proeul dubio iis fuerit, quos tricæ chronologicæ aliquantulum fatigarint. Obſervat in primis Valeſius, in Notis ad Euſebium pag. mihi 318, cognomen *Magni* ab omnibus fere antiquis Patribus Dionyſio tributum; quam appellationem, ſanc illuſtrem, adeptus eſt, multis præclare geſtis ac fortiter toleratis; nec non opuſculis illis, quibus & Catholicam veritatem egregie aſſeruit, & hæreticorum blaſphemias acerrime confutavit, inſignes iſtius ſæculi ſecus & Eccleſiæ ornamentum. Eo breve laborum ab eo exantlatorum ſpecimen. *Dionyſii bona elogium;* E

164 Sub ipſo Epiſcopatus initio futuris calamitatibus præludere viſa eſt, dira ſutibondi populi ſeditio, in Chriſtianos excitata, qua *ſenex Metras, nonagenum Quinta fidelis mulier, admiranda illa & provectæ jam ætatis virgo Apollonia*, excuſſis crudeliter dentibus, flammis conſumpta; alii alio mortis genere martyrium conſummarunt. Secutum non multo poſt *horribile & terrificum* Decii edictum, cujus perſecutione per Ægyptum graſſante, innumeri prope Chriſti pugiles, immanibus ſupplicüs uxcarnificati interierunt: de quibus Euſubius lib. 6 cap. 41 & 42. Dionyſius autem quo pacto, Dei nutu fogere primum coactus, inde a militibus juſſu Sabini, Tapoſirim perductus, mirabili demum diſpoſitione e manibus ſatellitum ereptus foerit, perſpicue tradit epiſtola, ab Euſebio præfato recitata, lib. 6 cap. 40. *grayem e plebe ver-nonnem* *ferox graviorque perſecutio Decii,* F

165 Sed parva ea videri poterunt, ſi cum iis comparentur, quæ ſub Valeriano idem, anno CCLVIII, fecit & pertulit, ab Æmiliano in Cephio relegatus, hinc ad interiora Lybiæ raptus, exſilio Apoſtolicis laboribus cumulato; ut ipſemet denuo luculenter exponit, apud Euſub. lib. 7 cap. 11, ubi Germanum quemdam increpitans, pauca pro ſe nervoſe inducit: *Quot vero numerare poteſt* (Germanus) *perlata atque ego, ſententias judicum, publicationes, præſcriptiones, direptiones bonorum, abjectiones dignitatum, contemptus gloriæ ſæcularis; laudum a præfectis ac decurionibus præſidarum deſpectus, minarum denique quæ coram intentabantur, vociferationum, diſcrimina, perſecutionum, fugæ; ærumnam, & cujuſque modi malorum tolerantiam, cujuſmodi ſunt ea quæ ſub Decio & Sabino, & quæ in hunc uſque diem ſub Æmiliano, nobis contigerant?* Pacem quidem Eccleſiæ, præſentim Alexandrinæ, reſcripto ſuo Gallienus reſtituerat anno CCLXI; at occupata ab Æmiliano tyrannide, non ante CCLXII ea ſui licuit Dionyſio; quando ad ſuas egreſſus, *formidoſiſſima & calamitoſiſſima* lue urbem depopulante, ac- *mox & Valeriani,* *tum lacrymas ejus pertinaciam multum parcunt;*

A cerbiora ſibi viſus eſt tolerare, quam quæ in exſilio pertulerat, videatur Euſebius, lib. 7 cap. 21 & 22.

AUCT. J. B. S.

166 Illud admiratione dignum, tot inter calamitates, inter diras ſævientium tyrannorum, ac furentis idololatricæ plebis perſecutiones, ea doctrinæ monumenta a Dionyſio elaborari potuiſſe, quibus merito Eccleſiæ lumen unnenpari meruit. Neque enim vitio ei vertitur, quod aliquando Cypriani & Firmiliani ſententiæ de rebaptizandis hæreticis faverit, dum ab ea opinione ſapienter juxta ac modeſte receſſit. De divina Filii ſubſtantia ita ſcripſiſſe putarunt nonnulli, ut Arianam hæreſim præformaſſe videri potuerit; verum ab ea tabe Baronius & alii, & ante ipſos Athanaſius, Dionyſium noſtrum doctiſſime vindicarunt: de quibus, reliquiſque ad opuſcula ejus ſpectantibus, opportunius alibi differetur. Hic ſummarie dici poteſt; quæ contra Novatianum, Sabellium, Nepotem, Paulum Samoſatenum, alioſque hæreticos edidit; quæ ab eo ſecte ſancita & decreta ſunt in Eccleſiæ utilitatem, quæ ad explananda orthodoxa dogmata etudite elucubrsvit, immortalem viti ſanctiſſimi memoriam, toto orbe Chriſtiano celebertimsm teddidiſſe. Nec ſilentio prætetierim iaram illsm & prope inſoliram, in homine litteris undequaque exculto, docilitatem, cum humilitate vere Chriſtisna conjunctam, ut poſteris dubium reliquerit, msgiſne modeſtiæ an doctrinæ laude ſit commendsodus.

Hæreſim Novatiani ſcripſit & exemplit.

B

167 Sstis certum eſt, præclaras eas virtutes, non ab Origine, ſed ab altioris ordinis Magiſtro, Dionyſium didiciſſe. Fuit quidem teſte S. Hieronymo, *inſignis Origenis auditor*, tslis nimirum, ut quæ bene doceret Origenes, non quæ male præciperet, amplecteretur. Vetum, su ejus etiam *impugnator?* ut vult Barooius, & notat Kitcheri Patriarchatum Alexandrinorum catalogus. Non eaiſtimo. Fsciln etuditi conveniunt, Demetrium præſertim, & probabiliter etism Herselsm, cum Origine conflictos; at vetuſimilius plerique ſentiunt, Dionyſium non adeo a primo ſuo inſtitutore slienum, ut potius laudatutem ejus fuiſſe Halloixius, Huetius alique exiſtiment. Cette Otigeoi io tormentis exiſtenti librum de martyrio ab Dionyſio miſſum, quo animum dolore ac miſeria tabeſcentem relevaret, inficiari nemo poteſt. Epiſtola vero ad Theotecnum ſeu Theoctiſtum, Cæſarienſem Epiſcopum, quam Stephanus Gobarus spud Photium prodidit Cod. 232 in fine, ſatis eviocit, quod defunctum Otigenem laudibus proſecutus ſit, Magiſtri etiam tum obſervaos Dionyſius, illius errotibus (upinor) nondum eo tempore multum pervulgatis.

Originis auditor?

nunquam ob ſuos adverſatus.

C

XV. S. MAXIMUS.

Ejus orthodoxia contra Paulum Samoſatenum & Manichæos. Manetis interitus. Anni natus vatatio.

Obiit juxta Euſebiam anno ſedis 18,

168 MAximus, Nicephoro *Maximianus*, male ab Hiſtotia Patriatchali ſediſſe dicitur annis dumtaxat XII, & diebus CCXI; nec ſetieius eadem aſſignat morti annum CCLXXIII, tempore Valetiani Cæſaris. Georgius Syncellus & Nicephorus adſcribunt Maximo annos VIII, quod factum reor omiſſione unius litteræ ſcribendo *vm* pro *ix*. Non tantum aberrat Abulbaracat in annosum numero, quos ad XVII, & menſes V extendit. Vix dubitandum eſt, quin Maximus e vivis exceſſerit anno CCLXXXII, poſtquam *Eccleſiam* XVIII *annis* rexiſſet, ut pslam eſt ex Euſebio Hiſtor. Eccl. lib. 7, cap. 32, ſub finem. Anous is erat Probi Imperatoris ſextus & ultimus, quo nempe is a militibus Sirmii interfectus eſt ſecunda Novembris. Concinit Euſebii Chronicon, eodem ipſo anno, & interitum Probi, & Theonæ Maximi ſucceſſotis initium tecitans; neglecto, ut ſolet, vacationis snno, de quo infrs erit agendum.

D

169 Hiſtoria noſtra Patriarchalia, licet in annorum numero longe abertet, videtur tamen ipſiſſimum illum annum deſignare, dum ait, obiiſſe Maximum XIV *Kalendas*, id eſt IX Aprilia, *die Dominica*; quæ omnia apte concurrunt io annum CCLXXXII ſub cenſu litteræ Dominicalis A, quo etism argumento utitus Pagius, ſolito hic acuratior, ſi monuiſſet anous illos Maximi XVIII, ex Euſebii methodo non complete accipieodos, cum ab anno CCLXV oumeretinr.

Chriſti 282, 9 Aprilis,

170 Laudst Maximum Hagiologus Habeſſious, quod cum impiæ doctrinæ vir diceret, *Humanitatem*, ſive humanam naturam, *audum eſſe a conjunctione Verbi*, id eſt, Divinitati non eſſe unitam; *diploma excommunicationis ſtatuit in omnibus regionibus*, contra ejuſmodi doctrinam tenentes, ſcilicet Manichæos, veram in Chriſto humanitatem agnoſcere recuſantes; ut videre eſt apud Batoninm alioſque, Manichæotum delitia recenſentes. Hiſtoria ſolum dicit, quod *ejus tempore fuit Manes*; & addit, *cujus pellem detraxerunt Perſæ, & projecerunt illum feris, ac quotquot in ejus juraverunt ſententiam, capite inverſo in terra ſepelierunt, donec mortui ſunt*. Ad quem annum teterrimæ iſtius inſaniarum colluvici exordis referenda ſiut, ttadit Pagius anno Chriſti CCLXXVII. Hagiologii verba ita ad Hiſtoriam Patriarchalem aptanda putarunt viti eruditiſſimi, ut utrimque credetent de Manete & Manichæis ſermonem eſſe, ex quorum ſenſu hæc dicta ſint. Mihi oihilominus probabilius videtnt, Poetam Habeſſinum allndere ad Paulum Samoſatem, impudentiſſimum Divinitatis Chriſti impugnatotem, a Dionyſio deceſſore & Synodo Antiocheos profligatum, quem & Maximus infectari debuerit. Atque huc referenda ſunt, quæ habet Barooius in Notis ad Martyrologium Romanum XXVII Decembris: *Ad hunc Maximum*, inquit, *quem alii Maximianum dicunt, S. Felix Papa, ſucceſſor Dionyſii, ſcripſit epiſtolam, adverſus tunc emergentem hæreſim Pauli Samoſateni, cujus epiſtolæ fragmentum recitatur in Actis Synodi Epheſinæ contra Neſtorium, reperiturque deinde intexta in Concilio Chalcedonenſi ex ſcriptis S. Cyrilli Epiſcopi Alexandrini*.

Paulli Samoſateni doctrina proſcripta:

Manetis interitus.

E

F

171 Plus aliquid ad Maximi laudem conferre videutut, quæ de eo ſcribit Euſebius, lib. 7, cap. 21; ſuiſſe nimirum exſilii, ætumnarum, ceteratumque Dionyſii perpeſſionum, ſocium & particlpem; atque adeo glorioſum Chriſti Confeſſotem. Quod nequis in dubium revocet, ita in fine capitis ſtudinſe mooet laudatus Euſebius, *Maximum* (qui a Dionyſio Presbyter, & Compresbyter dicitur) *poſt obitum ipſius Dionyſii adminiſtrationem Eccleſiæ Alexandrinæ ſuſcepiſſe*. Hioc procul dubio deſumptum eſt elogium, quo, ad ſupradictam diem XXVII Decembris, in Martyrologio Romano exotnatut: *Alexandriæ, S. Maximi Epiſcopi, qui ſatis clarus & inſignis titulo confeſſoris effulſit eſt*. Neſcio quid Latinos inducere potuerit, ut ea die memoriam Maximi facerent; quem verofimilime vita functum IX Aprilia, nopertime diximus ex Coptorum & Habeſſinorum Kalendatiis. Crediderim caſu id factum, aut (ſi divinare oportet) aliqua ex jam alibi repetiris cauſis fortaſſe alleganda eſt, Translationis nimirum, Elevationis, vel hujuſmodi ce-

Maximi elogium.

celebri-

lebitatis, quæ præ proprio natali die, aliunde noſtris Martyrologis ignotuerit.

Cur Sedes poſt ipſum annis nus vacaverit 172 Subjungit deniqee Hiſtoria Patriarchalis, quod *fuit Sedes vacans poſt* Mnaimum *anno uno abſque Patriarcha*. Neque hic facile cauſam conjecetis, præſertim imperante adhuc Probo, nulla te, quod ſciamus, Chriſtianis moleſto. Neque Euſebii ſilentium argumento eſſe poteſt ad eam ceſſationem negandam, quam ſcimus annis plerumque integris Patriarchatuum tempora ſubducere; ita ut Theonæ proxime ſequentis annos XIX, uttimque incompletos numerare teneatur, ut ſtatim videbitur. Quid ſi Abulbaracato tantiſper fides habeatur, narranti, quod *poſt Mnaimum, neſcio quis Bebaudenſis creatus eſt Patriarcha; at cum ſeipſum caſtraſſet, gradu dejectum, ideoque ex Patriarcharum catalogo expunctum*. Id ſi certum eſt, facile Bebaudenſis ille annum iſtum occupaverit. Notari nihilominus hic quoque poterit, & pro aliis ſimilibus caſibus prægreſſis aut ſecuturis ſereire, quod de S. Juliano ſuperius diximus, *poſt hunc nullas Epiſcopus manere potuit Alexandriæ*, propter immanitatem ſcilicet Alexandrinorum gentilium, populari ſæroc contra Chriſtianos fævientium, etiam tum, cum Magiſtratus ceſſabant; cujus rei luculentum ſpecimen in Dionyſio attulimus; quamquam de cetero hæc potius exſilii quam vacationis cauſam præcinant. Utcumque ſe *res* habeat, certum eſt annos Theonæ, ex Euſebii computu, a Mnaimi deceſſoris obitu deſumendos.

XVI. S. THEONAS.

Tempus Sedis; pietas erga Deiparam; Eccleſia Alexandrina.

Obiit 3 Januarii, anno 302. 173 SAnctus THEONAS, ſecundum Hiſtoriam noſtram ſeu Chronicon Orientale, ſedit annis IX, & diebus CCLXIII: in quo non minus fallitur, quam is qui margini annos Chriſti adſcribens, inepte Dioclctianum adſcripſit anno CCLXXXIV; qui cum Theonas ex Chronici calculo moretetur, necdum faſces Dioeletianus ſumpſetat. *Obiit* igitur *Theonas die Mercurii, octava Tubæ*, id eſt XXI Januarii, quod recte in Hiſtoria notatur; non anno illo, ſed quo cutrebat littera Dominicalis G, cucurrit autem anno CCC, quo uſque perducendus omnino eſt Theonæ Epiſcopatus, ut iovenianter anni circiter XIX, rotundo numero ei attributi ab Euſebio, lib. 7, cap. ultimo; Syncello, Nicephoro aliiſque. Suffragatur nobis Pagius, ad eum annum CCC *Theonæ* exitum & *Petri* initium recitans, nixus etiam auctoritate Chronici Alexandrini ſeu Paſchalis, ſub anni iſtius Conſulibus Petri inaugurationem collocantis. Quod autem ait, Euſebii Chronicon in unum ſequentem ea perperam differre, poterat ex editione Pontaci, paulo ante ab ipſo citatu, recte notaote unum Diocletiani XVII, refellere Scaligeranam; in qua male ſignatur annus XVIII, qui eſſet Chriſti CCCI; quamquam noe diffitear, ita etiam annum Dioeletiani XVII accipiendum, ut moriente Theona, necdum intelligi poſſit vere iocioatus, quemadmodum paſſim fieri, jam ſæpe monuimus. Sed neque de invcuiendis annis Theonæ XIX ſolicitus eſt Pagius, quo ſcrupulo alias plus nimin augebatur: in quo Tillemontium ſocium haber.

Anni Sedit 19, quomodo accipiendi,

174 Ioterea, cum certum ſit ex præcitato Euſebii lib. 7, cap. ultimo, Petrum, Theonæ ſucceſſorem, præfuiſſe annis XII; & ante perſecutionem quidem *tribus fere annis*, id eſt tribus circiter annis; dubitari profecto non poteſt, quin anno CCC throoum conſcenderit (ut admittunt præiaudati Pagius & Tillemontius) unde conſequens eſt, Theonæ temporu ita interpretanda, ut a menſe Aprili CCLXXXII, ad Januarium CCC, Sedem tenere non potuerit, niſi annis XIX uttimque incompletis. Quid Labbeum moverit, ad obitum Theonæ cum anno CCXCVIII copulandum, nec divinando aſſequi poſſum. Quod ad diem cultus attinet, diſſentiunt Latini a Copcis, & hi ab Habeſſinis. Ptimi Natalem ejus recolunt XXIII Auguſti, cujus rei non lubet iterum hzioiando cauſam indagare. Calcaſendius Arabs, recenſens feſta Coptitarum, apud Seldenum de Synedriis Hebræorum pag. 366, ad VII Tubæ, id eſt XI Januarii, notat feſtum Thomæ; ſed legendum Theonæ, vix equidem dubito; & memoriali eal Scriptoris ſphalmati imputandum, quod ſcribenti, VII pro VIII, & conſequenter ejus interpreti, obrepſerit XI pro XII Jannatii. Difficilius capio, quomodo Habeſſini, Alexandrinos faſtos ſequi ſoliti, Tennam (ſic ipſi pronunciant) retrahant ad ſecundam Tubę, XXVIII Decembris. Quomodocumque id factum ſit, Alexandrinis, de die cultus apud ſe uſitati teſtantibus, potius ſtandum cenſeo.

Theonæ laudes. 175 Antiſtitis hujus pietatem enarrat Poeta Habeſſinus, eumque alloquens ita canit: *Salutem dixi Patriarchæ* Teonæ; *qui Petrum, ſuum poſtea ſucceſſorem, baptizavit; & preces ſingulis horis, a quolibet recitandas inſtituit, ac turrim Mariæ Virginis acmiad ædificavit*. Quando id ille fecerit ea certo indicio determinari nequit. Certe ſi turris illa extructa eſt, ſedatiores fuiſſe opottet Gentiles Alexandrinos; vel ſaltem erigi omnino debuit, ante Achillei Tyrannidem, qui a Diocletiano victus, capta Alexandria, inaumeris calamitatibus totam Ægyptum immerſit; quando & funditus eccrſæ urbes *Buſiris & Coptus*, a quarum poſtrema *Coptitarum* nomen, aliquot poſtea ſeculis fluxiſſe, nonnemo exiſtimat; quo fundamento alibi diſcutiam. Catalogus Kircheri Theonam vocat *Eccleſiæ columen*. De Eccleſia, ſub Theona invocatione Alexandriæ poſita, meminit S. Epiphanius in Panario, hæreſi 69; & mentio de eadem haberur in Actis S. Petri Alexandrini Epiſcopi, inquit Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum. Vetat etiam dicit Hiſtoria, quod *ſub eo fuerit Dioeletianus Imperator perfidus*; ſed cujus perfidiam & crudelitatem Theonas procul dubio experius non fuerit.

DIGRESSIO BREVIS.

De Æra Martyrum, celebri apud Alexandrinos & Arabes Epocha.

Anni Martyrum & Æra Dioeletiani in quo diſtinguantur; 176 NIhil fortaſſe notatu dignius de S. Theonæ Epiſcopatu memorari poteſt, quam quod in ejus tempora incideric, celebrata tot arudirorum Chronologicis Diſſertationibus, Dioeletiani, vulgo *Martyrum* Epocha, Ægyptiis potiſſimum & Arabibus uſitata, & a nobis delaceps cum æra Chriſtiana frequentiſſime connectenda. Viſum eſt itaque operæ pretium ea hic ſemel dicere, quæ alias non ſine lectoris faſtidio ſæpe repetetentus. Non quæritur quo anno ferilia, ſeu mavis furialia Dioeletiani edicta ſint promulgata, & ſubinde horrenda illa carnificina in univerſos toto orbe Chriſtianos exerceri cœperit. Concors eſt Scriptorum opinio, ea ad annum CCCXI vel CCCXII pertinere; & (ni fallar) fatis evincit Valeſius, in Notis Euſebiacis, ad annum CCCXII eſſe rejicienda; ſubſcribente Labbeo, deſerta priori ſententiis,

Digitized by Google

A tia, qua cum Petavio ſenſerat, ea Concilisabulo Cirthenſi demonſtrari poſſe, anno antecedenti CCCII contigiſſe. Quod ſcribit Cangius in Gloſſario, Verbo *Annus; Epochæ Diocletianæ, ab Ægyptiis Chriſtianis Eccleſiæ Alexandrinæ bellonus uſurpatæ, initium deſumit a perſecutione Diocletiani*; id arbitror, virum cetera diligentiſſimum, ex inadvertantia poſuiſſe; uti & illud, quod adſert ex Exegeſi Henſcheniana, nihil ad rem propoſitam faciente.

AUCT. LB.S.

Incipit illo anno æra.

577 Neque indagamus etiam, quo anno Dioletianus imperare cœperit: id enim tot argumentis ſtabilivere Petavius, Bucherius, Labbeus, Ricciolius, & noviſſime Pagius ad annum CCLXXXIV; ut audiendi omnino non ſim, qui pro CCLXXXV, CCLXXXVI, vel CCLXXXVII adſtruendo, incaſſum antea defudaverunt: unde extra omnem controverſiam poſitum eſt, Dioclesianum anno illo CCLXXXIV, XVII Septembris, Imperatorem renuntiatum. Dubium ſupereſſe poteſt, quo anno Ægyptii æram ſuam Diocletianæam, vulgo *Martyrum*, auſpicati ſint; quandoquidem annum illi ſuum, non a Januario ut nos, ſed a XXIX Auguſti deſumere ſolerent. Scio, auctores a me laudatos uno ore aſſerere, exordium celeberrimæ Epochæ proficiſci a die XXIX Auguſti, ſeu 1 Thoth Ægyptiaci, præſati anni CCLXXXIV; quod novilunium, ut Calviſius apud Pagium obſervat, in ipſum diem XXIX Auguſti incidater, qui propterea Annus, primi Cycli lunaris, eſt appellatus, ut & hodie fit. Atque hæc doctiſſimorum virorum teſtimonia, & rationes aliæ ab iis adductæ, nullum videntur reliquum facere ambigendi locum, quin ſæpe dicta Epocha in anno noſtro CCLXXXIV fluxerit incipiat.

B

Baronii hac de re ſententia.

578 Aliter nihilominus annos illos ſupputaſſe videtur Cardinalis Baronius, tom. 6 Annalium, in appendien de legatione Coptitarum Patriarchæ Gabrielis ad Clementum VIII. Ubi, occaſione ſubſcripti anni, *a ſanctis Martyribus* MCCCX, hæc ſubnectit. *Peculiaris iſta eſt, natiquitus ſervata Alexandrinorum fidelium & totius Ægypti Chronologia, ut a SS. Martyribus numerent annos, ex pietate nempe deducta. Etenim horreſcentes nomen Diocletiani Imperatoris, acerbiſſimi Chriſtianorum perſecutoris, in annorum numerationis, quam ille ab exordio ſui Imperii facienda præſcripſerat, verterunt, (quod poſtros feciſſe diximus,) ipſi ab ejuſdem Imperatoris anno primo, illidem numerum deducentes, pro nomine perſecutoris Eccleſiæ Diocletiani, ſanctos Martyres poſuere: ſed quod indiſſe aamero inventantur ipſi eam Chronologiam inchoaſſe ab anno Domini ducenteſimo octogeſimo tertio, primus vero annus Dioletianæ a noſtris (ut vidimus) numeretur anno Domini ducenteſimo octogeſimo quarto: nihil tamen ſciat eſſi diſcrepantiæ; cum idem ſit apud eos octogeſimus tertius tertia ex parte, qui apud noſtros Latinos octogeſimus quartus. Nam menſe Thoth, qui incipit quarto Kal. Septembris, ipſi annum auſpicantur.* Hactenus ſcriptor ille eminentiſſimus; in quibus, ut fateat plerſque eſſe vetiſſima, non video qua urgente ratione pronuntiet, Ægyptios ſuam *Chronologiam* inchoaſſe *ab anno Domini* CCLXXXIII.

C

ex Chronologorum Canone refellitur.

579 Nec magis placet, quod ſubditur; *Nihil hic eſſe diſcrepantiæ, cum idem ſit apud eos* LXXXIII *tertia ex parte, qui apud noſtros Latinos* LXXXIV; mallem dixiſſet, annum LXXXIII Copticum, eſſe ex duabus tertiis partibus noſtrum, ut ita loquar LXXXII, quo tamen neque quidquam proficeret, ad probandum quod videtur intendere, nempe æram Martyrum habere principium anno CCLXXXIII. Videamus igitur, qua pacto annus ille MCCCX Martyrum, ad æram Chriſtianam aptari commodiſſime poſſit, ſervato ejus principio in anno CCLXXXIV. Trivs eſt Chronologorum Canon apud Riccioliam, Chronologiæ reformatæ pag. 102, de Epochis aliis ad Chriſtianam aptandis, ut annis datis dematur unitas, & reſiduum addatur anno quo cœpit ipſa Epocha. Id ſi hic fiat, non erit ullatenus neceſſe recedere a conſtantiſſima Chronologorum opinione, de capite æræ Diocletianæ ſeu SS. Martyrum, copulando cum anno, non CCLXXXIII, ſed revera cum anno CCLXXXIV; ut pluribus exemplis in decurſu fiet manifeſtum. Verum, ne a propoſito recedatur, ſumamus annum illum M. CCCX a ſanctis Martyribus, & ſubtrahatur unitas; reſidui fient MCCCIX; addatur modo anni ducenti octoginta quatuor, invenietur plane annus MDXCIII, quo legatio Coptica, ex ipſius Baronii conſeſſione inſtituta eſt, & ſcriptæ litteræ XVI Hathur, XII Novembris, non XXII, ut perperam ibi quoque ſcribitur. Ex his palam eſt, Epocham Martyrum immobiliter figendam ad toties repetitum annum CCLXXXIV. Qua proinde methodo impoſterum annos SS. Martyrum ad noſtram vulgaram Epocham tuto reducemus, regulam tamquam certam ubique applicando.

D

ejuſque diſſimilitudo ſolvitur.

E

XVII. S. PETRUS MARTYR.

Tempus Sedis & dies cultus, dedicata ei Alexandriæ Eccleſia, mirnculum in fonte Baptiſmali: Arii Sabiſmatici excommunicatio: an S. Dionyſio fuerit exſtiti ſocius? doctrina & martyrium.

580 SANCTUS PETRUS HIEROMARTYR, *præfectus eſt anno decimo quarto Imperii Dioletiani, qui nunc vigeſimo ſui Imperii imputari juſſit cupat iſtius ſancti Patris Patriarchæ, & martyrium conſecutus eſt.* Errat hic toto cælo Hiſtoria; errat auctor martyrologii, annos X & dies CCCXXXIII ei attribuens, & mortem conjiciens in annum CCXCV: errat denique in conjunctione diei Veneris eum XXIX Hathuri, quo *martyrium contigit*, XXV noſtri Novembris. Etenim iſte concurſus exigeret litteram Dominicalem B: quæ eum ſignet annum CCCIX, biennio integro decurſo retur S. Petri Epiſcopatus; quem ex Euſebio, eumque ſecuris Chronico Alexandrino & Nicephoro, conſtat annis duodecim, ſaltem incompletis, Eccleſiam gubernaſſe, atque adeo ante annum Chriſti CCCXI martyrii lauream non eſſe conſecutum. Baronius & Labbeus pro anno præcedenti CCCX errant; ſecuti procul dubio Euſebii Chronicon editionis Scaligeri, ubi Achillæ, Petri ſucceſſoris, ordinatio in annum Conſtantini V perperam rejicitur; quemadmodum Petri initia male collocantur ſub anno Diocletiani XVIII. Melius Pamſeus Achillæ ordinationem retulit anno Conſtantini VII, Chriſti CCCXII, vel anno CCCXIII, quo probabilius ſactam oſtendemus, ubi quæ ad Petrum attinent, ſatis fuerint confirmata.

Poſt Sabellium Hæreſiarchas & aliorum commata.

F

581 Euſebius Hiſt. Eccl. lib. 7, cap. 32, ita controverſiam omnem dirimit, ut oculato pene teſti fides negari non poſſit. *Poſt Theonam*, inquit, *qui annis XIX miniſterio perfunctus eſt, Epiſcopatum Alexandriæ ſortitus eſt Petrus. Qui quidem toto Sacerdotii ſui tempore, quod annis duodecim, maximam quoque ipſe gloriam eſt conſecutus, & ante perſecutionem quidem tribus ſive annis Eccleſiam rexit. Deinceps vero reliquum temporis ætatis, auctiore diſciplina ſemet exercens, tranſegit; nec minus interim communi Eccleſiarum utilitati magnifice proſpexit. Quam ob cauſam, nono perſecutionis anno, capite truncatus, coro-*

ſecundum Euſebium ſedit Petrus annis ferme 12;

A *coronam martyrii promerait*. In ſuperiori Digreſſione innuimus, tantum non certum eſſe, immaniſſimam Dioclctiani perſecutionem, ſic antonomaſtice appellatam, cœpiſſe anno CCCIII, exeunte Februario, vel (ut alii cenſent) menſe Martio. Sedem tunc Petrus obtinuerat *tribus fere annis*, ſeu tribus circiter annis; eſt autem indubitatum, *unum perſecutionis novum* eum ipſum eſſe, quem diximus Chriſti CCCXI. Fatcor annos XII in calculo Euſebii non expleri, ſed eam paſſim eſſe Scriptoris hujus numerandi ſatinnem jam totiea inculeavimus, ut ea de re plura dicere ſit plane ſupervacaoeum.

obiit an. 311 25 Novemb.

182 Martyrologium Romanum, ad diem XXVI Novembris, hujus ſanctiſſimi Patriarchæ memoriam ita celebrat: *Alexandriæ, Natalis S. Petri, ejuſdem urbis; qui cum eſſet omnibus virtutibus exornatus, Maximini præcepto capite obtruncatur*. Erat is *Maximinus, Maximiani Armentarii* ex ſorore nepos, qui Dioclctiano & Maximiano imperium abdicantibus, Cæſar dictos, erudeliratem ſuam in Oriente exercuit, ut habet Euſebius Hiſt. Eccl. lib. 9, cap. 6; cujus textum nulla emendatione indigere, quam fruſtra Baronius adhibuerat, oſtendit

Litera celatur 26 a Latinis

B Pagius ad annum CCCXI, num. XV. Sed a Latinis non colitur Petrus ipſo die qua coronam adeptus eſt. Id factum recentius, prævalente ſolenniori deinde feſto S. Catharinæ Virginis & Martyris: aliam enim antiquiorem praxim demonſtrant Uſuardi Mſs. omnia, Kalendarium quoque Copticum Seldeni, & aliud Mſs. quod habemus a Gratia Simonin Maronita Latine redditum, ſervant prædictam diem certaminis XXV Novembris. An vero alterutra iſta inde proceſſerit, quod Copti intercalare ſolirt anno biſſextilem noſtrum præcurrente, pro eo qui apud nos eſset XXV dies, ipſi XXVI aſſumpſerint, ut vult Tillemontius in Notis ad ſanctum Petrum, ex iis quæ de Coptorum intercalatione alibi dicuntur, prudens lector ſtatuere poterit.

183 Poetæ Habeſſinn, die 11 menſis Amſchiri,

& apud Habeſſinos celebrior ſit ejus edis dedicatio

quæ noſtri Januarii die XXVII reſponder, celebrator *Dedicatio ejus ædis, quam populus Alexandrinus verſus Occidentem ædificavit Petro, qui eſt ſumma & complementum veræ fidei; quando non de cælo audita eſt mulieris, prænuntians, quod prope eam quum habitabat domum, conſtrueretur Eccleſia*. In

C faſtis Æthiopicis Ludolfi ſolum notatur *Dedicatio ædis Petri*; & epitheton, *ſumma & complementum fidei*; videretur potius Petrum Apoſtolum ſignificare, niſi etiam de hoc Patriarcha legeretus apud S. Athanaſium, orat. a contra Arianos, quod *eodem pene articulo temporis* (quo S. Petrus decollatus eſt) *ſacrata Chriſti virga.... is qui aderant, has a Numine allatas voces ſe audiſſe fidem facerent: videlicet; Petrus initium Apoſtolorum, Petrus finis Epiſcoporum Martyrum Alexandriæ*. Et hoc oraculum idem Athanaſius omnino completum eſſe ait: *Nam noviſſimus omnium Martyrum Epiſcoporum, qui in Gentilium perſecutione ſunt paſſi*, Petrus *habetur*. Potuit ergo Hagiologus loco præcitato ſpectaviſſe Petrum Patriarcham, cum aliqua relatione ad Apoſtolum; imo potuit utrique Sancto communis fuiſſe Dedicatio ædis, in quam prioris corpus translatum ſit, & hujus facti memoria annua conſecrata in faſtis. Sed cur hæc potius quam dies anniverſarius martyrii; ubiquam ſic notatus iſtic, ubi plures ejuſdem nominis ſucceſſores adſcripti ſuis quique diebus inveniuntur; & quidem eorum duo cum rubrica, qui bonos potius huic primo tribuendos videri poſſet? Fateor hic mihi hærere aquam.

184 Hiſtoria Patriarchalis factum incredibile D
AUCT. J.B.S. *Congelatur fons ne baptiſmus iteretur.*
interſerit, *Hic eſt*, inquiens, Patriarcha, *cui Antiochena illa mulier filios ſuos adduxit, ut eos baptizaret, concrevitque aqua baptiſmalis, ut minime illos Patriarcha baptizare poterit. Quæ de re diligenter inquiſivit a matre ipſorum, cauſam: quæ ait illi; Mare concitatum eſt tempeſtatibus, & jam jam navi fragili periculum nobis aderat: tunc eductis ubertbus conſignavi eos ſanguine, & aqua maris baptizavi. Ait Patriarcha, Bene baptizati ſunt fide ran.* Subdit denique: *Ipſe quoque Arium communione privavit juſſu Dei:* non quod peſtiferam illam ſuam hæreſim jam tum vulgaſſet, ut a nonnullis perperam creditum; ſed quod fuiſſet particeps, pernicioſi Schiſmatis, a Meletio, in Synodo Alexandrina damnatus, excitati; ſubſultoria ut ita dicam pœnitentia, modo Catholicus, modo iterum apoſtata. Ceterum quæ de monſtro illo in ipſis S. Petri Actis referuntur, de celebri viſione in qua Chriſtus diſſeciſo pallio apparuit, deque ultima ad Achillam & Alexandrum admonitione, notiora vulgo ſunt, quam ut a nobis hoc loco commemorari debeant. Utrum vero prædicta Acta eas ſaltltatis & ſuppoſitionis notas præ ſe ferant, ut tamquam ſputia E
reprobanda fint, quemadmodum Pagius ad annum CCCX num. 3. ſentire videtur; ulterius eſt indaginis: quam ad menſem Novembrem, ubi ex profeſſo examinanda illa erunt, tantiſper ſejicimus.

Alii excommunicatos ab ſchiſmate Meletianum

185 Verum (utut ibi aliqua fortaſſe reperiantur non ſatis accurate conſcripta) quæ de fortiſſimo Chriſti Athleta Euſebius prodidit, eum tota Eccleſia Catholica illuſtriſſimum reddidere. In ejus elogium paucis ille concionat, lib. 9, cap. 6: *Per idem tempus Petrus quoque, qui Alexandrinæ Eccleſiæ ſummo cum laude præfuit, vere præcipuam ac divinum Epiſcoporum decus, tum ob totius vitæ ſanctimoniam, tum ob ſtudium ac peritiam ſacrarum Scripturarum; nullum ob crimen comprehenſus, præter omnium exſpectationem, ſubito & abſque ulla probabili cauſa, utpote Maximino jubente, capite truncatur*. Hinc nempe glorioſiſſimo fine coronari merebantur immenſi labores, pericula, fugæ, tentationes, quibus toto ferme Epiſcopatus ſui tempore Petrus vexatus fuerat; ut dicer Ammonius Monachus, in libro de exde SS. Patrum in monte Sina & in ſolitudine Raithu, apud Valeſium in F
Notis Euſebianis pag. 319; *Cum in cellula mea ſederem juxta Alexandriam, in loco qui dicitur Canopus, venit mihi in mentem ut proficiſcerer in Paleſtinam. Primum enim, æquo animo ferre non poterum, eum videtem vexationes & quotidiana pericula, quæ fideles ſub iniquiſſimis tyrannis ſuſtinebant: Petrumque ſanctiſſimum Epiſcopum, huc illuc ſubinde fugientem, ac ſeſe occultantem, cui proprium gregem ſecure ac libere paſcere non licebat*,

Petri elogium.

186 Baronius, inter alia quæ in Petrum confert laudum præconia, affirmare non dubitat, ipſiſſimum illum eſſe, de quo Euſebius lib. 7, cap. 11; ubi Dionyſius, crebras exſilii ſui, ſub Æmiliano, annn CCLVII mutationes enumerans, ita ſcribit: *Ego quidem nunc & Petrus & Cajus ſalt, reliquis Fratribus arbati, in deſerto & ſqualide quodam Libyæ loco concluſi ſumus, tridui itinere diſtantes a Parætonio*. Hanc ego laudis partem Patriarchæ noſtro concederem perlubenter, ſi qua probabilitatis ſpecie res ora fuloiretur. Euſebius certe, qui tam ſedulo monuit *Maximum*, ejuſdem exſilii ſocium, ipſum illum eſſe qui poſtmodum ad Epiſcopatum evectus eſt, non videtur id de Petro prætermiſsurus, cui profecto maximo erat decori vertendum, quod

Anfuerit Dionyſii exſilii ſocium

A ſexaginta fere ante annis, inſignem adeo pro Chriſto confeſſionem pertuliſſet: præterquam quod comitea illi Dionyſii, procul dubio in gradu aliquo Eccleſiaſtico fuerint collocati, ac proinde annum ſaltem vigeſimum forte, & trigeſimum explevérint; quo pacto octogenario proximum aut majorem fuiſſe Petrum oporteret, dum martyrium ſubiit; quam circumſtantiam Scriptorum ſaltem aliquis litteris conſignaſſet. De poſſibilitate altercari non vacat: non ægre feram, ſi quis Baronio plus quam rationibus meis tribuendum cenſeat.

Ejus doctrina, Canonici pœnitentiales &c.

187 De Sancti Petri doctrina ſatis conſtat ex præclaro Euſebii teſtimonio. In pretio ſunt Canones ejus pœnitentiales, ſcripti, ut ipſemet teſtatur, dum *quartum Paſcha perſecutionem jam appetebaderet*, hoc eſt anno CCCVI, non CCCV, ut vult Bzronius, quique a ſenta Synodo recipiuntur can. 2. apud Labbeum tom. 6, pag. 1141. Scripſit etiam librum de Divinitate, qui citatur in ſancta Synodo Epheſina, & reperitur in ſacro Concilio Chalcedonenſi Act. 5, teſte Bzronio in Notis ad Martyrologium Romanum. Sed de iis hactenus, qui cum tyrannis gentilibus colluctati ſunt: eum quibus & infinitus prope numerus omnis ætatis, ſexus & ordinis in Ægypto & Thebaide, martyrium conſummavit. Nunc ad eos pergimus, quibus cum aliis belluis, non minus
B exitialibus, fuit decertandum.

CAPUT III.

Patriarchæ, cum Ario & Arianis conflictati, uſque ad Dioſcorum. Ab anno CCCCI ad CCCCXLV.

XVIII. S. ACHILLAS.

Cultus ex vano ſcrupulo negatus a Coptis & Rabeſſinis, quia Arium ſuſceperit in gradu Diaconi. Ejus & S. Pierii laus.

Contra mendoſos Chronici & aliorum calculos,

188 SANCTUM ACHILLAM Hiſtoria *Archelaum* nominat, & *ſuffectum*, ait die Sabbati, *Sedemque tenuiſſe ſex menſibus tantum* & pauculos dies, qui hic pro nihilo habentur. *Cauſa* autem *ejus mortis fuit, quod Arium ſuſceperit*
C *imprudentius, & ideo occidit eum Deus.* Alexandrini, & conſequenter Habeſſini, indignum ea de cauſa cenſuerunt, quem inter Sanctos ſuis faſtis adſcriberent. *Obiit is decima nona Bunæ, die Martis*, qui eſſet XXII Junii, tali concurſu poſtulante litteram Dominicalem A, quo Achillæ obitus perperam retraheretur ad annum CCCX. Mendoſos proinde calculos hic denuo miſſos facimus, uti & Abulbaracenium, qui applicatis ſuperius infeliciſſime ad æram Chriſtianam annis Alexandrinis, turpiſſime labitur in ipſo Martyriis Epochæ principio, creatum Achillam aſſerens, anno Martyrum XCII; & ſucceſſori Alexandro, contra omnem omnino Scriptorum antiquorum fidem, annos XL attribuens; cum vix per annos XIV. inſulas Patriarchales poſſederit.

ex Geloſio Cyziceno oſtenditur,

189 Breviſſimum fuiſſe Achillæ Epiſcopatus curriculum, conſtans eſt Chronologorum ſententia; unde in Euſebii Chronicon manifeſtus error irrepſit, dum in altera editione, X; in altera VI anni adſcribuntur. Ita Euſebii Hiſtoria hic deſinente, nihil nobis amplius præſidii ſupereſt. Interea verum eſſe puto, quod tradit Pontaci editio., Achillam ordinarum eſſe anno Conſtantini Magni VII, a XXV Julii anni CCCXII fluere ineipiente, atque ita inaugurationem differendam in annum illum D
CCCXII vel CCCXIII, ut ſentit etiam Pa- AUCT.
gius, & ex Geloſio Cyziceno, nemine contra- J.B.S.
dicente, demonſtrari poteſt. Scribit hic, in Com- *Achillam obiiſſe an.*
mentatio Actorum Concilii Nicæni, quem tom. 2 *313.*
Conciliorum inſerut Labbeus a columna 106, ſcribit inquam, l. 2, c. 2: in fine, quod *poſt divini Petri martyrium, qui fuit Epiſcopus Eccleſiæ Alexandrinæ, & in ipſo martyrio fuit conſummatus, & incorrupta ſui certaminis corona redimitus; viduo remanſit Eccleſia illa annum unum: tranſacto autem anno, ordinatur in Sede ſancti Martyris Petri Achillas, vir gravis & magnanimus, ac ſancte prudens, veligioneque pariter ac ſapientia plurima ornatus, ut nobis antiqui & omni carentes errore Commentarii referunt: quia multa prius exhortationæ uſus, ſuſcepit Arium in Ordinem Diaconorum. Cum autem hic menſibus tantum quinque ſupervixiſſet, ſuſcepit Sacerdotis principatum ibidem Alexander.*

probabiliter 13 Junii,

190 Pluribus opus non eſt, ut evincatur quod propoſitum erat; ac proinde, ſi Achillæ obierit XIII Junii, mortem ejus incidere in diem Sabbati, ſub curſu litteræ Dominicalis D, anno CCCXIII. Nihil offert Tillemontius Nota 1, in S. Alexandrum, quod huic Geloſii teſtimonio opponi merito poſſit. Sane Chronici Orientalis & Eutychii calculis, ad rectam rationem reducendis, fruſtra E
inſudat; verum & de Chronico illo & de Eutychio ſatis ſuperque dictum eſt. Martyrologium Romanum, poſt Uſuardum, Adonam, ſuppoſititium Bedam & alios, Natalem ejus recolit VII Novembris, his verbis; *Alexandriæ, Beati Achillæ Epiſcopi, qui eruditione, fide, converſatione ac moribus fuit inſignis.* Quam cauſam habuerint talem dicm præeligendi, ignorantiam fateri malo, quam fruſtra hariolari. Mirari interim liceat inanem illum & unum Coptorum & Habeſſinorum ſcrupulum; *licet apud Latinos celebre 7 Novemb.*
qui vitam de Eccleſia præclare meritam, & Euſebio laudatiſſimam, ea cauſa divinam ultionem expertam dicunt, ac proinde Faſtis ſuis indignum, quod Arium, necdum hæreſim profeſſum, ſuſceperit imprudentius; addere poterat Chronicon Orientale, quod ad ſacerdotium promoverit. At obſecro, cur etiam Alexandrum ſucceſſorem non excluſerunt qui Arium ad altiores etiam gradus F
evenit? Utut eſt, nimia hæc Coptorum atque Habeſſinorum religio, Achillæ ſanctitati nihil prorſus derogare poterit, ut ex profeſſo demonſtrabitur tum, cum ejus res geſtæ prolixius erunt dirigendæ.

Achillæ laus,

191 *Magnum Achillam* appellat Athanaſius, orat. 2 contra Arianos, ut inquit Baronius in Notis ad Martyrologium. Euſebius, ſæpe citato lib. 7, c. ult., eum hoc elogio exornat: *Sub quo* (Theona Patriarcha) *etiam Achillas, eodem qua Pierius tempore Presbyterii honore decoratus, Alexandriæ claruit: erat etiam Chriſtianæ fidei inſtitutio commiſſa erat. Hic pro ceteris omnibus, ſublimioris Philoſophiæ & Evangelicæ converſationis ſpecimen operibus ipſis exhibuit.* Hæc de Achilla adhuc in minoribus conſtituto, quem in eadem vitæ ratione conſtantem perſeveraſſe, certioribus argumentis oſtendi non debet; quam quod, Petro martyrii lauea coronato, nullum habuerit Eccleſia Alexandrina Achilla digniorem, quem viro ſanctiſſimo ſubſtitueret.

& ea occaſione, laus S. Pierii.

192 Locus poſtulare videtur, ut de Pierio, Achillæ ſocio olim & quodammodo collega, obiter aliquid inſinuetur. Martyrologium Romanum, ad diem IV Novembris, ita eum præ-
dicat: *Natalis ſancti Pierii, Presbyteri Alexandri*
ni,

A *ui, qui in divinis Scripturis nobiliter eruditus, vita purissimus, & ad Christianam Philosophiam nudus penitus & expeditus, sub Caro & Diocletiano Principibus, regente Alexandrinam Ecclesiam Theona, florentissime docuit populos, & diversos tractatus edidit: post persecutionem vero omne vitæ suæ tempus Romæ versatus, in pace quievit.* Pro majori parte desumptum est hoc elogium ex S. Hieronymo de Script. Eccl. c. 76, ubi ait, veniſſe illum in tantam *elegantiam, ut Origenes junior vocaretur.* Subdubitat Photius Cod. 119, an martyrio vitam non finierit; ſcripta ejus Origenianis nugis & fabulis reſperſa aſſerens, *de Spiritu ſancto periculoſe & parum pie docere*, aliaque obſcurius tradita: quæ hic ex occaſione attigiſſe ſufficit, ſuo loco examinanda.

XIX. S. ALEXANDER.

Concilii Nicæni contra Arium pars magna, non tamen ejus Præſes fuit. Ab eo probatus baptiſmus, pueris a tredecim puere Athanaſio collatus.

193 SANCTI ALEXANDRI *anno XV coadunatum eſt Concilium*, CCCXVIII *Epiſcoporum, in urbe Nicæna, & Arium anathemate percuſſerunt. Ordinaverunt etiam Symbolum. Jejunium correxerunt, & conſtituerunt Epactam. Affirmat Athanaſius, diſcipulus hujus Patris Patriarchæ, dicens; Pater meus Alexander, quoties Evangelium in ſua cella legebat, id ſtans præſtabat, ac lampade accenſa, nec unquam Evangelium ſedens legit: nec fregit unquam jejunium, quamdiu ſol in mundo erat. Obiit autem* XXII *Barmudæ, die Lunæ*, menſis noſtri Aprilis XVII. Hunc oſque Chronicon ſive Hiſtoria Patriarchalis, adſcribens Alexandro Epiſcopatus annoot XXII, dies CCCVIII, & obitum ejus innectens anno Chriſti CCCXVIII; in quo apertiſſime more ſuo, hallucinatur, uti & Abulbaracat, cujus erroribus notandis tædet papyrum inficere. Fallitur præterea idem Chronicon, dum anno Alexandri XV notat convocationem Concilii Nicæni: eam illud anno CCCXXV congregatum nemo hodie dubitat, qui non cum aliquot hypercriticis cavillari velit. Superius autem conſecimus, Alexandrum anno primum CCCXIII Patriarchalem thronum conſcendiſſe. Danique nec feriæ concurſus quadrat in annum obitus, quem conſtat fuiſſe anoum CCCXXVI, currente littera Dominicali B, XVII Aprilis, in diem Dominicam tunc ineidente; ubi ad prædictum concurſum tequireretur littera Dominicalis A, adeoque notaretur anus CCCXXVII, contra quam ſentiane accuratiores Chronologi, & Hiſtorici, nullo ſeta excepto.

B *Contra Chronicon Orientale*

C *certo ſtatuitur Alexander*

164 Perſpicue id traduot S. Athanaſius Alexandri ſucceſſor, in Apologia ſecuoda, aliis Syllogo, & Theodoretus l. 1, c. 26; eum mortuum aſſerentes, poſt menſes quinque a Concilio Nicæno abſoluto. Theodoreti verba ſnot: *Cum admirabilis ille Epiſcopus Alexander, qui Arii blaſphemiam expugnavit, poſt quinque menſes a Synodo Nicæna, vivendi finem feciſſet; Alexandrinæ Eccleſiæ Præſulatum Athanaſius ſuſcepit.* Ille vero ita loquitur in Syllogo: *Nondum quinque menſes* (ſcilicet a damnatis Arianis in Synodo Nicæna) *præterierant, cum Alexander mortem obiit.* Sed & ſignaotius tempus exprimit Auctor Libelli Syoodici in Synodo Cæſarienſi, dum ait: *Alexandro Papa Alexandriæ, quinto poſt menſe quam Nicæa denuo reverſus eſſet, ad Dominum digreſſo, Athanaſius Præſulatum meritoque accepit.* In conſeſſo eſt, Concilium Nicænum, XVIII vel XIX Junii inchoatum, ad XXV Auguſti annii CCCXXV fuiſſe productum. Si igitur Alexander ad eccleſiam ſuam redierit exeunte Septembri menſe, aut ſub initium Octobris aut ſorte ſerius; minime dubium relinquitur quio vel initio anni CCCXXVI e vivis exceſſerit, vel ſub finem CCCXXV, ut putavit Hermantius, in Vita Athanaſii l. 3. c. 1. fretus, opioor, auctoritate Epiphanii, id diſerte aſſerentis hæreſi 69, ut dicetur dum de Athaoaſii ordinatione infra diſputabitur.

D AUCT. J.B.S. *obiiſſe anno 326, vel forte 325.*

195 Plana hæc ſuot, & ſatis explorata. De die obitus ambigi poteſt. Nam ſi Alexander, abſoluto Nicæno Concilio, Alexandriam recta perrexit; facile eo pervenerit circa finem menſis Septembris; quo poſito, dicendum erit, recte apud Latinos memoriam in faſtis recoli XXVI Februarii. Probabilius tamen cenſent Henſchenius, & eum ſecutus Pagius, verum diem obitus fuiſſe XVII Aprilis; ea nempe de cauſa, quod putaverint diem Lunæ, a Chronico Orientali ſignatum, cum XVII Aprilis coiocidere (melius notavit Tillemontius annum CCCXXVII.) Verum, quod pace eruditiſſimorum virorum dictum ſit, contestium evidenter ex chronologicis regulis demonſtrari poteſt. Vulgo notus eſt celebris verſiculus, quo litteræ menſium initiales oxprimuntur,

Concurſus feriæ cum die mortis Heſchenius & Pagius fefellit;

E

Aſtra Dabit Dominus, Gratiſque Beabit Egenos: Gratia Chriſticolæ, Ferat Aurea Dona Fideli. Prima littera initialis menſtrua A, reſpondet Januatio, Februario D, & ſic deinceps. Itaque Aprili debetur G. Jam vero littera Dominicalis, ut dixi, eſt B, onde certiſſimum eſt, primum diem menſis Aprilis anno CCCXXVI fuiſſe diem Veneris.

196 Notiſſima eſt & alia regula, nimirum eamdem in feriam ineidere cujuſque menſis diem 8, VIII, XV, XXII, & XXIX. Fuit igitur dicto anno XV Aprilis etiam dici Veneris, ergo tandem XVII noo potuit noo quadrare in diem Dominicam: atque adeo ex aſſignata feria nihil habeſi poteſt, quo dies mortualis Alexandri potiut in XVII Aprilis, quam in XXVI Februarii ſeferatur. Si eni hæc argumenta non ſatisfaciant, peremptorium aliud hinc deſumat, quod illo ipſo anno Dominica Paſchatis incidat in III Aprilis: digitos teſtes appellet, & manifeſtiſſima teperiet XVII Aprilis, anno CCCXXVI, oon cum die Lunæ, ſed cum Dominica coeuirrare. Si Chronicon pro XXII Bsrmudæ, ſcripſiſſet XXII Tubæ ſeu XVII Januarii, longe probabilius, meo quidem judicio, diviſſet, haberetque eo anno concurrentem omnino cum eadem XVII, aſſignatam ſerism, videlicet diem Lunæ. Verum de hoc certi aliqnid deſinire difficillimum eſt, quamquam mihi valde veroſimila videatur, ipſo Januario menſe, & quidem eitea initiom, ſi non ſub finem Decembria præcedentis, Alexandrum obiiſſe, quidquid ſargiverſetur Tillemontius.

her an feria 26 F.bruar. 27 April. an 26 Jan. anno 326.

F

197 Interim hnc elogio ornatur Alexander in Martyrologio Romano, ad diem XXVI Februarii: *Alexandriæ, ſancti Alexandri Epiſcopi, glorioſi ſenis; qui poſt beatum Petrum ejuſdem civitatis Epiſcopum, Arium Presbyterum ſuum, hæretica impietate depravatum, & divina veritate convictum, de Eccleſia ejecit, ac poſtea inter trecentos decem & octo Patres in Nicæno Concilio eumdem damnavit.* Actis ejus enarrandis ſuperſedeo, quæ ad prædictam diem illuſtrata conſuli poſſunt. Coptinæ & Habeſſini feſtum ejus recolunt die XVIII Aprilis ſupra indicata. Græci, quod mireris, illius nuſquam

Cultus apud Latinos & Coptos.

A meminerunt in Mæneis ſuis, ſed neque in Miſſ. Synaxariis, quæ vidi, præterquam in Divionenſi & Pariſienſi, ubi ad XXIX Maji, neſcio qua ex cauſa, refertur. Apud Alexandrinos celebratur præterea V Novembris commemoratio CCCXVIII Patrum ipſius Synodi, veluti tunc conclusæ, aut (quod mihi longe eſt veriſimilius) tunc apud ſe publicatæ ab Alexandro.

AUCT. J.B.S.

198 Hagiologus Habeſſinus Alexandrum *Glorioſum* appellat, ut qui *Nicæni Concilii Præſes exſtiterit, exclamavit, audiri facions hanc ſententiam : Excommunicatus Arius in cælo & in terra*. Simili etiam modo Abulbaracat aliique Schiſmatici Orientales, Alexandrum Concilio iſti præſediſſe fingunt; ſumpta fortaſſe errandi occaſione ex Synodo Alexandrina, anno circiter CCCXV contra Arium ab Ægypti Epiſcopis ſub iſto celebrata, vel ex alia ab Oſio congregata aliquot poſt annis, forte CCCXX; vel ſetius, ut mavult Hermantius & alii. Sed nihil nos movent commenta Ægyptiaca. Socrates, lib. I, c. 13, enumerans, qui Nicænam Synodum fecerunt, diſerte primo loco ponit Oſium, his verbis: *Oſius Epiſcopus Cordubæ Hiſpaniæ. Ita credo at ſapertus ſcriptum eſt. Vito & Vincentius, Presbyteri urbis Romæ. Aegypti Alexander Epiſcopus; magnæ Antiochiæ Euſtathius, Hieroſolymorum Marcarius.* Similiter in Catalogo ſubſcribentium bene loogo, apud Labbeum, eodem ordine, *Oſius, Vito, Vincentius, & Alexander Alexandrinus* leguntur. Nimirum tres illos, tamquam Sedis Apoſtolicæ Legatos, Nicænæ Synodo præſediſſe, ii ſoli negare audent, quibus Romani Pontificis auctoritatem lubet inceſſum atrodere. Adde, quod cum ea Synodus Nicææ in Bithynia eſſet congregata, nihil juris competere poterat Patriarchæ Alexandrino, in provincia illa, cum toto reliquo Oriente ab Helleſponto ad Euphratem, Patriarchatui Antiochæno attributa, uti poteſt intelligi ex Geographia ſacra Caroli a ſancto Paulo a pag. 288.

Concilii Nicæni Præſes non fuit Alexander, ut Ægyptii fictitiunt.

B

199 Qualis interim quantuſque Alexander fuerit, exiſtimari poteſt ex præconiis Scriptorum omnium, qui invictam illius, adverſus vaferrimos Arii machinationes, conſtantiam & fortitudinem prædicarunt. Utpote qui, teſte Athanaſio orat. 2, *Uſque ad mortem contra eam hæreſim depugnavit; tribulationes* multas, *labores* ingentes, *quamquam jam ſenex, in decrepita ætate ſuſtinuit*. Egregia illa epiſtola ad Alexandrum Conſtantinopolitanum, a Theodoreto lib. I, c. 4 recitata, paſtoralis ſollicitudinis, zeli prorſus indefeſſi, & illibatæ doctrinæ, luculentum præter cetera exhibet teſtimonium. Sed hæc omnia pauciſ complectitur ſupra laudatus Cyzicenus Gelaſius, ita Alexandrum delineans, lib. 2, cap. 1: *Vir in ſumma honore ab omni Eccleſiæ Clero & populo habitus, magnificus, liberalis, facundus, æquus, Dei amator, amans hominum, pauperum ſtudioſus, bonus & manſuetus erga omnes ſeuls alius.* Atque & illud poſtremo advertendum, quod fortaſſe Alexandrinis & Ægyptiis reliquis occaſionem præbuit, Patriarcham ſuum Concilii Nicæni Præſidem appellandi: Quoniam Concilii iſtius congregati Patres, in epiſtola, ad Eccleſias per Alexandriam, Ægyptum, Pentapolim & Libyam conſtitutas, deſtinata, ita loquuntur: *Siquid præterea vel Canonibus vel Decretis conſtitutum eſt, honoratiſſimus Dominus frater & collega noſter Alexander, ad vos, cæteroſus, certius perfecet, ut qui Aliorum omnium Auctor facuit & particeps.*

Ejus brevis Laudatio.

C

Anno ejus 1 Athanaſio.

200 Salvanda ſupereſt Rufini aliorumque narratio, vulgo decantata, de Baptiſmo ab Athanaſio puero ludibundis pueris collato, quo die Alexander jam Patriarcha Petri Martyris feſtum diem annua celebritate recoleret. Pagius ad annum CCCXI n. 20, pluribus eam rem proſequitur, Rufini auctoritatem ſatis probabiliter tutatus, Baptiſmum illum rejiciendo in annum CCCXIII, ipſo illo quo Alexandrum Patriarcham creatum diximus. Siquidem eo tempore Athanaſio adſcribi poſſunt anni circiter tredecim, adeo ut inter pueros, tamquam natu major, Præſulis munus ſibi vindicaverit, quid verba illa ὑπὸ προσκαίρου μειρακίου, octenni aut decenni majorem concipere prohibere videantur, quemadmodum Papebrochius in ejus Vita ad 11 Maji cap. 1 obſervaverat, alia via Hiſtoriæ Rufinianæ veritatem integram ſervare conatus; quam modo, ex totius ordinis chronologici ſerie hic ſtatuta, haud gravate ſecuturi & certioti methodo, poſt haberi volnit.

D *ſum tredecim*

201 Potiſſima difficultas, quæ Papebrochium aliosque induxerat, ad Baptiſmum illum retrahendum in annum CCCIV vel CCCV, eo faciebat maxime, ut Athanaſio XXX annorum ætas tribueretur, dum ad Epiſcopatum aſſumptus eſt. Verum ea non parum lenitur ea adducto per Pagium S. Remigii exemplo, quem conſtat ſequenti ſæculo, ætatis anno vigeſimo ſecundo, ad inſulas Rhemenſes evectum. Dicendum itaque, Athanaſium, dum Patriarcha ordinaretur, annum ætatis vigeſimum ſextum non fuiſſe prætergreſſum; unde juventutem ejus calumniandi anſam arripere potuerunt Arii aſſeclæ, quod nulla veri ſpecie prætexeretur, ſi ætatem Canonibus præſcriptam attigiſſet. Tillemontius, Nota 2 in Athanaſium, PP. Benedictinos congregationis S. Mauri ſecutus, putat prædictam hiſtoriam ad fabulas ablegandam. Non aſſentior, nec tanti roboris video ejus argumenta, ut non potius cum Pagio exiſtimem, totam Rufini narrationem veriſimilitudinis limites non excedere.

parvus baptizatus fuiſſe, non eſt inverſimile,

E *& anno æt. 26. Epiſcopum ordinatum;*

202 Commentum Eutychii, de poteſtate a S. Marco duodecim Presbyteris collata, ut Patriarcham ſuo ex collegio eligerent & ordinarent, quem ritum, tribus jam prope ſæculis uſitatum, invertiſſe Alexandrum, auctor ille ſolus & primus prodidit; ſupra abunde excuſſimus Patrego primo; cui proinde iterum commemorando aut refelleodo, operam inſumere ſupervacaneum eſt. Quod in Alexandri Chronologis deſiderare quis poſſit, in Athanaſio ſtudioſius examinatum inveniet.

contrum, ab Alexandro inverſum ordinem abhiſſimis

F

XX. S. ATHANASIUS.

Anni ordinationis & obitus certo ſtabiliti contra opiniones variorum, inprimis Pagii, ſolutis omnium argumentis. Epiſcopatus geſti chronotaxis. Gregorii & Georgii Arianorum ejus loco ſubintruſorum, exitus.

203 SANCTI ATHANASII, cognomento APOSTOLICI, *tempore congregatum eſt Concilium Galatiæ, cui adfuit Baſilius Magnus, & anathemate percuſſerant Arium; Athanaſius vero magnis conflictatus eſt perſecutionibus, & ſæpius e ſua Sede depulſus, ſive (ut alii referunt) tribus vicibus. Ejus tempore floruit Cyrillus Hieroſolymitanus, Baſilius Magnus, Gregorius frater ejus, Macarius major Alexandrinus, Antonius Magnus in Monte Orientali, & Pachomius in Ægypto ſuperiori. Obiit ſanctus Patriarcha ſeptima Beſcinas, die Jovis.* Hæc de Athanaſio Hiſtoria Patriarchalis, quibus omnino indicat annum CCCLXXIII, quo,

Exeat Hiſtoria Patriarchalis in notando obitu,

ſub

A ſub cuſtu litteræ Dominicalis F, ſeptima Beſcinas ſeu 15 Maji cum die Jovis coincidit. Tribuit ei in margine annos Patriarchatus XLVI & dies XV, eos computando ſcilicet ab obitu deceſſoris Alexandri, quem vitæ functum ſtatuerat XVII Aprilis CCCXXVII, in quo præter morem ſatis conſequenter errat. Turpiter vero labitur, quiſquis aſſerpſit annum CCCLXIV, regnante Conſtantino Conſtantini filio. Integra hæc ex hiſtoria referenda fuerunt, ne quid a me diſſimulatum exiſtimes. Quantæ porro auctoritatis ſint aut eſſe poſſint charactères hi Coptici, jam ad nauſeam decantatum eſt; ut mirum ſit, iis a Pagio ſuam firmari ſententiam, qua Athanaſium eo anno CCCLXXIII obiiſſe, putat ſe demonſtrative oſtendiſſe. Contra ego ſentire cogor, non ultra annum CCCLXXI Epiſcopatu perfunctum. Id quibus argumentis contra Pagium conficiam, ordinate explicandum.

errat & Pagius, dum Ordinationem,

204 Ilix itaque primum dirimenda eſt controverſia a quo nimirum tempore Athanaſius aut electus, aut ordinatus fuerit Patriarcha; qua de re ita laudatus Pagius ad annum CCCXXVI nu. 3. *Divi Athanaſii Ordinatio non niſi ſub hujus anni finem peracta eſt, cum anno trecenteſimo ſeptuageſimo tertio, die ſecunda menſis Maji, ad Deum migravit; &, ut teſtatur Cyrillus Alexandrinus, annos quadraginta ſex integros ſederit. Quare non dubito, quin ea Ordinatio VI Kalendas Januarii, ut ad genuinum Bedæ Martyrologium addixe in Manuſcripto Eccleſiæ Vaticanæ ſancti Petri, die videlicet XXVII menſis Decembris, ſancto Joanni Evangeliſtæ ſacra, facta ſit; & hoc uſque ſancti Athanaſii initium, hujus anni principio perperam conſignatum fuerit, prætermiſſa vacatione Sedis per aliquot menſes: cujus cauſa fuiſſe videtur fuga Athanaſii. Nam, ut ait Sozomenus lib. 2, cap. 27, Athanaſius ipſe fugam paraviſſe dicitur, & per vim ab Alexandro coactus eſſe, ut Sacerdotium ſuſciperet: cujus rei teſtis eſt Apollinaris Syrus, ita dicens: Poſt hæc vero impietas bellum inferre non ceſſat. Sed primum contra beatum hujus viri (* Alexandri nempe) doctorem armatur: & hic, tamquam filius patri, adjutor aderat: deinde vera contra hunc ipſum, exue cum ad Epiſcopatus ſucceſſionem venit, fuga quidem diu multumque uſus.* Tum ſubinfert præfatus Pagius, *Quid manifeſtius?*

ut multo antè tradit Sozomenus aliiſque, ad 27 Decemb. revocandam putat,

C 205 Eo nempe cullimant hæc omnis Pagii argumenta, ut probet, Athanaſium non fuiſſe ordinatum ante finem anni CCCXXVI. Verum in manifeſta ea luce excutivit Petavius, aliique eruditiſſimi chronologi: nec ego ea videre me fateor, quæ auctor ille vult eſſe pluſquam perſpicua. De anno mortis & ſedis duratione infra diſputabitur, confuſionis evitandæ gratia, ne principium per finem, ſeu (quod eodem recidit) dubium per æque incertum probari videatur. Mirum imprimis, tantum a Pagio tribui iis, quæ a Papebrochio in Vita S. Athanaſii num. 39 obiter indicata & ceſtata inveneras; non quaſi a Bede aſſerta, ſed a neſcio quo poſtmodum addita, & mi videri poteſt ante tom. 2. Martii cum hac reſtrictione, *Creditur*. Non dubitat tamen Pagius; & hinc confidenter ſubjungit: *Hucuſque ſancti Athanaſii initium anni illius CCCXXVI principia perperam fuiſſe conſignatum.*

contra communem Chronologorum;

evelvi ſuppoſitione fugæ,

206 Manifeſtius aliquid in medium proferre oportuit, ut contra receptiſſimam opinionem quidquam evinceret. Nam quod ex Sozomeni verbis, Sedis vacationem multorum menſium inducat; fallor, ſiquis alius ex ea narratione extundi poſſe exiſtimet. Eſto Athanaſius fugam paraverit (quod interim nec Athanaſius ipſe, ubi tamen id opportuniſſime poterat; nec Socrates, nec Theodorus, nec quiſquam alius tradidit) Eſto, inquam, Alexandri deſignationi multum obſtiterit, *Tunc eum ad Epiſcopatus ſucceſſionem venit, fuga diu multumque uſus.* Quid hæc aliud indicant, quam quod onus, angelicis humeris formidandum, merito extimeſcens, non prius acquieverit, quam divina diſpoſitione, Epiſcoporum votis, Cleri ſuffragiis, & totius Populi flagitationibus, Epiſcopatum capeſſendum adverterit.

D AUCT. J. B. S.

& contra Cleri Alexandr. teſtimonium.

207 At vero, ſive ex ſola Epiſcoporum declinandi, ſive quacumque alia ex cauſa Alexandria abfuerit Sanctus, non tam procul aberat (ut recte notat Papebrochius n. 41) quin tempore electionis, ſtatim poſt Alexandri mortem fieri cœptæ, vel intra vel circa urbem abſconditus ageret, citoque repertus, fuerit communi conſenſu ordinatus; uti ex ipſius Cleri teſtimonio n. 42 ipſemet aperte demonſtrat; cujus, imo & Arianorum verba, nullius interſtitii, nedum octo vel novem menſium vacationis, faciunt mentionem: ſed *poſt obitum Alexandri*, ait, *omnem multitudinem populumque Catholicæ Eccleſiæ in unum coactum, quaſi in ſpeciem unius corporis & animæ, clamoribus vociferationibuſque poſtulaſſe, Athanaſium Eccleſiæ Epiſcopum dari, idque publicis votis a Chriſto expetiſſe; noſque ut faceremus, per multos dies ac noctes, juramentis obteſtatos fuiſſe;* CUM INTEREA NEC IPSI AB ECCLESIA DISCEDERENT, NEQUE NOBIS DISCEDENDI FACULTATEM PERMITTERENT.

E

Sozomeni verbis vera ſententia expoſitis,

208 Quid ad hæc & plura hujuſmodi teſtimonia, quæ brevitatis cauſa omitto? quid ad hæc, inquam, ſeponet Pagius? Dicetne, obſecro, univerſum Clerum & Populum Alexandrinum a XVII Aprilis (quo die Alexandrum obiiſſe arbitratur) uſque ad XXVII Decembris, *ab Eccleſia non diſceſſiſſe?* Legerat tamen hæc & alia apud Papebrochium, vel apud Athanaſium ipſum editionis Pariſienſis anni MDCXXVII, tomo primo, pagin. 726. Unde igitur tanta vim confidentia, ut *manifeſtum* eſe velit, quod uſquequaque eſt incredibile, & nulla prorſus auctoritate firmatum? Videt hic Cleri Alexandrini ſententiam a Sozomeno non multum differre: nam ubi hic poſuit, *fuga diu multumque uſum Athanaſium*; illi *per multos dies & noctes* populum *obteſtatum* affirmant, *Athanaſium Eccleſiæ Epiſcopum dari.* Sed quis hæc ultra anſiculum extendat? Vidimus ipſi coram, Clementem XI, dum ad Pontificatum eveheretur, *dies multumque*, ſumma & Urbis & orbis admiratione, obluctatum; ubi interim lucta illa vix totum quatriduum tenuit.

F

Athanaſii ordinatio priſſimo loco reſtituitur.

209 Melius itaque & longe probabiliori conjectura cenſuit Papebrochius, ſupra citato num. 39, Ordinationem S. Athanaſii ad XVIII Januarii, ſive XV Kalendas Februarii reponendam; quo die a Græcis colitur, cum S. Cyrillo, Alexandrino itidem Epiſcopo, qui dies Athanaſii Natalis fuerit, non quidem in cœlis (nam ſi Maji obiiſſe dicendus eſt) ſed in Epiſcopatu: *ſic enim ſolemus* (Papebrochii verba ſunt) *locutas de Epiſcoporum Ordinationibus antiquitus Eccleſias: & quemadmodum ſolebant hunc ſuum Natalem quotannis celeberrime agere Epiſcopi, dum viverent, exemplo ab Imperatoribus ſumpta; ita ſæpe contigit, quod jam indicavimus, eum poſt mortem remanere feſtivum, ſubinde præ ipſo obtus die.* Atque hæc apprime conſonant iis, quæ ſupra retulimus de Alexandri obitu, non cum XVII Aprilis aut XXVI Februarii, ſed cum anni CCCXXVI initio probabiliſſime copulando; niſi quis malit ad anni CCCXXV exitum reducere, ut eſt apud Epiphanium, Hæreſ. 69 ita loquentem: *Ubi itaque reprobatus eſt Arius, & hæc ſic peracta*

A *sunt* (in Concilio Nicæno) *in eodem anno decessit e vita Alexander*, ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει τελευτᾷ Ἀλέξανδρος τὸν βίον.

AUCT. J. B. S. *& objecta difficultate complanantur*,

210 Ceterum cum aliqua ibidem immiſceuerit Epiphanius, utcumque inordinata, dum Achillam ſtatuit Alexandri ſucceſſorem, quem certum eſt præceſſiſſe; facile ſuſpicari quis poſſet, in alia etiam errorem irrepſiſſe. Nam quod Achillam vices tantummodo Athanaſii ſuppleviſſe ſcribat ad menſes circiter tres, donec a comitatu rediret, id aliunde clariſſime redarguitur. Putat nihilominus Papebrochius ita excuſari Epiphanium, quod ſuppoſito primo errore de ablegatione & abſentia Athanaſii, cum ſciret Alexandriæ *conſuetudinem eſſe, ut poſt Epiſcopi mortem ſucceſſor non diutius differretur, ſed ſubinde* αὐτίκα, *ſimul, ſeu ſtatim, pacis tuendæ gratia ſubrogaretur*; neceſſe habuerit aliquem ſubſtituere, donec reverteretur, *qui ea Deo vocatus erat, & a B. Alexandro decretus* Athanaſius. Quidquid interim, de his alii ſtatuant, nobis id probabiliſſimum videtur, ſtatim ab Alexandri obitu electum communibus *omnium acclamationibus* Athanaſium; & non multo poſt, licet fortaſſe reluctantem, ordinatum atque in throno S. Marci collocatum, *bonum illum* nempe, *religioſum, Chriſtianum, devotarium, & vere Epiſcopum*. Idque, ut jam diximus, ipſo anni CCCXXVI principio, &

B verisimiliter Januarii XVIII; ac proinde vane ſibi abblandiri Pagium, dum manifeſte eviciſſe ſe putat, *hoc uſque Athanaſii initium, anni CCCXXVI principio perpetuam fuiſſe conſignatum*. Hæc de Athanaſii primordiis, ſatis (ut opinor) firmata, viam ſternent, ut annum, mortis veteri ſuo loco; unde eum Pagius molitur depellere, non minori certitudine reſtituamus.

Ille non tenere Pagium anno 371 eddidit

211 Socrates, Athanaſio proximus ævo ſcriptor, lib. 4, cap. 16, ita habet: *Porro Athanaſius, Gratiano iterum & Probo Conſulibus, poſt tot & tanta pro Eccleſia certamina, ex hac luce migravit, cum annos ſex & quadraginta, non ſine ingentibus periculis, Epiſcopatum adminiſtraſſet*. Eumdem Conſulatum, qui annum CCCLXXI notat, eumdemque annorum Epiſcopatui impenſorum numerum habent auctor Vitæ Anonymus & Metaphraſtes, Socratem ſecuti, Baronius ad annum 69, num. 36 ita loquitur: *Tempora annumerata per Conſules, libentioribus fuit accipienda auribus, cum teteris illa frequentior, liberalior, & verior cenſetur eſſe chronographia, quæ a Faſtis deducta eſt conſularibus. Certe quidem, cum vetera monumenta in antiquis Scriptoribus interdum inveniunt Conſulibus eſſe ſignata, magno afficimur gaudio, perinde ac ſi in tenebris obtenti ſint aliqua exoptata præfulgeat*. Hæc ille; ſed poſtmodum (diceres lucis pertæſum) agens de Athanaſii morte, Conſulea, apud

ex Socrate aliiſque

C nullum antiquorum inventos, ſuo ipſe arbitrio ſupponit, eam ſignans anno CCCLXXII; mendacii que Socratem arguens, eo argumento, quod ex Pagio deinde referam, & haud difficulter refellam. Obſervavit etiam Petavius, in Diſſ. de Photiani damnatione cap. 2, *Socratem nunquam temere aut falſo notas Conſulares adhibere*: quem proinde ſecuti ſunt Hermantius in Vita ſancti Athanaſii, & Papebrochius ad Maji, quorum ſententiam adverſus Baronii, Pagii, & aliorum argumenta tueri conabimur.

Primum Pagii argumentum ex Cyrillo deſumtum;

212 Agmen ducat illud, quod ex Cyrilli epiſtola 2 ad Solitarios deſumpſit Baronius, loco ſuperius citato, Socratem ideirco mendacii redarguens, quod illic ſediſſe dicatur Athanaſius *annis totis ſeu integris quadraginta ſex*. Parum id Pagio viſum, niſi & Socratem contradictionis accuſaret, propterea quod & ipſe Athanaſio *annos quadraginta ſex* Epiſcopatus adſcripſerit, uti & D Nicephorus & alii; unde ſolita ſibi libertate exclamat, *vanas quaſcumque Cyrilli verborum interpretationes, a contrariæ ſententiæ aſſertoribus in medium adductas*. Legerat, opinor, Papebrochium dum hæc ſcriberet Pagius, apud quem cap. 34, num. 399, ea exſtat interpretatio, quæ vanitatem non redoleat, ex Græcorum potiſſimum loquendi modo deducta, quem Pagius ipſe, eum Euſebium alibi explicaret, non ſemel nobiſcum admittere coactus eſt; dum verba, *annis completis, annis totis*, vel, *poſt tot annos*, benigne eapoſuit de annis, non nndequaque integris, imo quandoque utrimque incompletis. Non eſt igitur vana Cyrilli verborum interpretatio, nec vana interpretatio verborum Socratis; ſed vana potius Pagii & Baronii illatio, ex Scriptorum illorum verbis deſumpta; ut fateri debent, quicumque Euſebium & Scriptores alios Græcos accuratius perpendere. Atque id ultro faſſus eſt Tillemontius de Cyrilli ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν &c. & Socratis ἐνιαυσιοις ἔτεσι &c.

& ea fide Ruſini, forte ementita.

213 Quod ſi cui non lubeat his acquieſcere, eredat ſaltem teſti fortaſſe oculato Rufino, Cyrillo antiquiori, lib. 2, cap. 3 diſerte affirmanti, Athanaſium *quieviſſe in pace quadrageſimo & ſexto anno Sacerdotii ſui*, vel, ut Sozomenus ait, lib. 6, cap. 20, eum ſex & quadraginta circiter annos Sacerdotium obtinuiſſet, quod in ſententiam no- E ſtram tam apte quadrat, quam repugnet Pagio, ea cujus calculo, non anni quadraginta ſex, ſed quadraginta ſeptem & amplius computandi ſunt; nec anno quadrageſimo ſexto e vita migraſſe diceodus eſſet Athanaſius, ſed quadrageſimo octavo, quod nec Pagius ipſe admiſerit. Equidem ſi a propoſita jam ſententia recedendum viderem, non ad Pagium, ſed ad Baronium ultro accederem, Vidit etiam Tillemontius, a XVII Aprilit CCCXXXVI, ad 22 Maji CCCLXXXII, annos reperiri XLVIII & nihilominus, quamquam vacillando, Pagium ſequitur; ductus etiam præteoſa auctoritate, a qua alterum argumentum deducit Pagius: nempe ex celebri epiſtola S. Proterii, qui & ipſe Epiſcopus Alexandrinus fuit, in locum Dioſcori ſubrogatus, ut ſuo loco dicetur.

214 Scribit is anno CCCCLXV, ad S. Leonem Papam, epiſtolam de Paſchate, quam ex M ſ. acceF pteam Bucherius noſter inſeruit ſuo ad Victorii Canonem commentario; ubi pagina 84, ſic legitur: *In octogeſimo anno ab Imperio Dioclefiani, ſupraſcripte beatæ memoriæ Patre noſtro & Epiſcopo Anaſtaſio* (legendum ajunt Athanaſio,) *cum XIV Luna Paſchalis, XXVIII die menſis Phamenoth, id eſt nono Kalendarum Aprilium die provenijſet, die Dominico; in ſubſequentem tranſlata eſt Dominicum, ita ut quinta die menſis Pharmuti, hoc eſt pridie Kalendarum Aprilium, celebraretur Paſcha Dominicum*. Hos characteres omnes, inquit Pagius, aptare annum CCCLXXII nullus inficias ierit. At vero caute diſſimulat, inveniſſe ſe apud Hermantium & apud Papebrochium num. 40n & ſequentibus, dilucidam loci illius explicationem, quem liquet mendoſiſſimum fuiſſe, adeo ut needum a Pagio plane correctus ſit. Nam ſi vere notetur in M ſ. *Octogeſimus Dioclefiani annus*, longe abſunt characteres illi ab anno CCCLXXII, & melius ſcripſit Buchetius annum *octogeſimum nonum*. Pagii infortunium eſt, quod textum, ut in Actis SS. vitioſe impreſſus erat, non conſulto fonte, tranſcripſerit. Ceterum nihil ex eo confici certo poſſe, non ſolus Papebrochius, ſed Petavius, aliique pridem obſervaverant,

215 Habet hic nihilominus ſuos Pagius ſubſi-

rios

Proterii de Paſchate epiſtola ad Pagio aſſumitur

A diarios apud Tillemontium, Nota 506 in S. Athanaſium, qui aliquamdiu in ſpeciem tergiverſatus, in hanc demum partem cum PP. Benedictinis aliiſque recentioribus inclinat, hac potiſſimum S. Proterii auctoritate motus; nam quod ea S. Hieronymi aut ex Orientali Chronico præſidii haberi putat, nullum omnino eſt. Mirum ſane, Socratem, Rufinum, Cyrillum, Sozomenum, antiquoſque alios, ancipiti illi epiſtolari periodo, poſthaberi. Ei, inquam periodo, quæ ad totius epiſtolæ contextum videri poſſit adjecta, eum ad totius controverſiæ Paſchalis rationem non magis faciat, quam ſi contrarium legeretur; niſi, ut recta advertit Tillemontius, indicare voluerit S. Proterios, Canonem Paſchalem, ſuperſtite adhuc S. Athanaſio, ad uſque eum annum CCCLXXIII, fuiſſe deſitum; idque in ſcriniis inventum, Proterium indnaerit, ut crederet, S. Athanaſium etiam tum ſuiſſe ſuperſtitem. Nihil hic attinet Magiſtri mei Papebrochii annotationes omnes repetere: ſed quid obſecro, mious ponderis ihi haberet *defuncto Patre noſtro Athanaſio*, quam *ſuperſtite Patre noſtro Athanaſio*, ubi de ſola Paſchatis celebratione eſt ſermo? Id autem onius alteriuſve litteculæ mutatione nullo negotio fieri potuit, ſcribendo ἐπιβιώτος pro ἀποβιοντος, uti pro *Athanaſio* in ea ipſa conſtructione, nullaque re mediante, habetur *Anaſtaſius*. Recte hic ſi uſquam alibi, ad textum Græcum provocare licet, quem oemo huc uſque genuinum prodnait; ubi tamen ſanctus ipſe Proterius monet, non ſatis certum ſeu tutum eſſa *eam epiſtolam tranſferre in Latinæ vocis eloquium*. Plura alii addueunt enervandæ hujus auctoritatis gratia, quæ ut minimum, incertam eam faciont & dobitatinni obnoxiam. Mihi certe longe probabilius videtur, io S. Proterii epiſtolam, tranſcribentium vitio, præter alios errores, etiam hoc ſphalma irrepſiſſe; & ſicut pro *Athanaſio* legitur *Anaſtaſius*, ſic pro *defuncto*, *ſuperſtitem* appellari, Utut eſt, rationum momentis, abſque ullo partium ſtudio libratis, non video, dubiam illam Proterii periocham certæ & indubitatæ Socratis, Rufini, Cyrilli, Sozomeni, aliorumque auctoritati præferendam. Dico, *dubiam Proterii periocham*: alis enim omnia quæ ab recentioribus ad firmandam ſuam

C ſententiam proferontur, aut refutata a nobis jam ſunt, aut ſtatim ita refellentur, ut ſperem, opinionem priſtinam priſtino loco reſtitutom iri, ea quo tam magno conatu & junctis quaſi vitibus, eruditi illi noſtri eam extrudere nequidquam moliuntur,

xibi etiam Hieronymi Chronicon,

216 Tertium Pagii argumentum nititur auctoritate Chronici Hieronymiani & Theophanis Chronographiæ, qui ambo mortuum referunt Athanaſium anno CCCLXXIII. Et quidem palam eſt S. Hieronymum, Petri, Athanaſii ſucceſſoris Ordinationem copulaſſe cum anno decimo, Fratrum Auguſtorum Valentiniani & Valentis, qui eſt CCCLXXIII: ſed & palam eſt, non ita haberi in editione Scaligeri, obi pro anno decimo, legitur nonus, adeoque CCCLXXII: qnare & hoc ſubſidium Pagio eripitur. Demum & illud palam eſt, iſtud Hieronymi Chronicon, parum hoc loco eſſe chronologicum; quod ne exemplis longe petitis oſtendam, nil mirum eſt Athanaſii obitum toto biennio differri, cum ejus Ordinationem poſuerit anno Conſtantini XXIV, Chriſti CCCXXIX, hoc eſt toto triennio ſerius, quam vere contigerit. Parco pluribus, unico hoc ſublato, ſiquod in eo Chronico habere Pagius poterat, præſidio.

nec Theophanis,

217 Nec ei magis prodeſt infida ſæpe Theophanis Chronographia. Etenim ea ipſo, quod Pagius citat, Canonio, tam diſparata conjunguntor, tam Pagio adverſa, ut ei de Theophane ſilere multo D fuiſſet præſtabilius. Exemplo rurſus utar non plus uno: Admittetne Pagius, ſanctum Baſilium anno primum CCCLXXIII creatum fuiſſe Epiſcopum? Sed non hic ſiſtendum eſt. Quid ſi ego ex ipſo Theophane ita contra Pagium arguam? Aſſerit illic Theophanes, illo ipſo anno obiiſſe Athanaſium, quo Baſilius ordinatus eſt Epiſcopus; atqui juxta Pagium hoc factum eſt anno CCCLXXI, ergo Athanaſius anno CCCLXXI migravit a vita. Non credo ego Baſilium eo anno inauguratum; verum non minus propterea premit argumentom ad hominem, nec minus oſtenditor, quam parum fundate arguatur ex Theophanis Chronographia.

imo ex hoc ad hominem premitur.

218 Reponet aliquis Pagii defenſor, eſto Theophanis Canonia non raro ſint perturbata, vel potius ipſius non ſint; ſed ab alio quopiam imperite ſuppleta, ac ſæpe contra ipſiuſmet Theophania manifeſtam ſententiam, uti demonſtrat Papebrochius in Exegeſi Prælim. ad tom. III Martii: demus, inquam Canonia, Theophanis Chronologiæ intexta, ejus non eſſe; illud ſane negari non poteſt, quod ibidem affirmat ipſemet: *Exercitatiſſimum & cruentis laboribus aſſuetum Chriſti Athletam Athanaſium, migraſſe ad Dominum, poſt geſti Epiſcopatus annos ſex & quadraginta, quorum integros quadraginta in perſecutionibus periculiſque, pro fide & pietate ſuſceptis, peregerat*. Ea hoc ita Pagios argutatur. Athanaſius anno CCCLXVI, menſe circiter Junio, revocatos eſt in Eccleſiam ſuam; igitur ab eo anno ad initium CCCLXXIII, ſex illi anni, quibus in tranquillitate vixit Athanaſius, numeraodi ſunt,

per periocham valde depravatam

rejectis evidentibus indè prodiit.

219 Mira æque ac falſa ratiocinatio. Mira, quod ipſi Pagio repugnet; falſa, quod nqe id aſſerere potuerit Theophanes, neque ea ejus verbis ollatenus profluat. Primom ex eo liquet, quod & Pagius & Hiſtorici omnes fatentur, Athanaſium anno CCCXLIX vel CCCL Alexandriæ honorificentiſſime receptum, aliquot ſubinde annis pacifice & quiete Eccleſiam ſuam adminiſtraſſe. Quomodo ergo aſſerere poſſet Theophanes, eum ſex ultimis duntaxat annis, periculis fuiſſe liberum. Neque vero id dicit auctor, neqoe etiam quod *quadraginta annos continuos* periclitatus ſit; ſed *quadraginta annos integros*. Sit ita, per me licet; facile ego ſex annos tranquillitatis iovenism, tametſi ad vitæ finem non rejiciantur; qoo nec rejici ollatenus poſſunt ex fiaa a nobis epocha; nec id permittente perſecutione, a Valente in Chriſtianos & maaime in Epiſcopos mota, quam Baronius, Labbeus & alii reducunt ad annum CCCLXX, contra quam velit Pagius, triennio citius eam conſtituens. Ceterum ne aliam hic litem intentemus, concedat modo Pagius, ab anno CCCXLIX ad CCCLIII, vel CCCLIV, vel forte ulterius, ſecore & quiete Eccleſiæ ſuæ Athanaſium præſoiſſe: ſtatuat deinda rediiſſe poſtremo Alexandriam, & pace frui denuo cœpiſſe anno CCCLXVII vel CCCLXVIII; nihil opus erit mortem tranſferre ad annum CCCLXXIII, ut anni ſex tranquillitatis numerari poſſint.

Fruſtra etiam inflatur Pagius exEpiſcopatu Baſilii ortus

220 Hactenus argomenta Pagii, cum ceteris ejus ſententiæ propugnatoribus fere commonia. Bina ipſa ex proprio penu depromit, quibus adverſarios cenſet penitus profligatos. En paucis vim totam: *Epiſcopatus S. Baſilii initium, anno ſuo reddituum* (melios dixiſſet ereptum) *& adventui Valentis Antiochiam, hoc anno* CCCLXXIX *conſignatus, Socratis errorem manifeſtum factum, evincuntque ſanctum Præſulem* (Athanaſium) *anno tantum ſequenti* CCCLXXIII *ad Deum migraſſe*. Eadem ipſa paulo poſt, atque iiſdem prope verbis, denuo inculcat. Placuit nempe

Pagio

AUCT. J.B.S.

A Pagio Divi Baſilii Initium definite anno CCCLXXI; eum autem Athanaſius *Baſilium in ſuis operibus vocet Epiſcopum, mors ejus, die 14 Maji anni CCCLXXI contingere non potuit*. Ita fere Pagius, hic denuo, contra receptiſſimam eruditorum ſententiam, Baſilii exordium loco ſuo exturbans; atque ex altero perperam ſtatuto, aliud non minus inconcinne deducens.

quod perperam ab ipſo aſſeritur ſuſpectum,

aar Totam illam controverſiam hic retexere non eſt operæ pretium, nec hujus loci. Eam ſolide juxta ac diligenter examinavit Collega meus Franciſcus Baertius, ad XIV Junii, in commentario prævio §. 4; obi, quemadmodum Pagius Baſilii Ordinationem ex obitu elicere conatus fuerat; ita Baertius, dilutis ejus argomentis omnibus, ex Pſendo-Amphilochio pro majori parte decerptis, ea qua in iſtiuſmodi rebus poteſt, evidentia demonſtrat, Baſilium, non anno CCCLXXX, ſed CCCLXXIX e vivis exceſſiſſe; atque adeo, non

ſolide evicit Baertius

anno CCCLXX, ſed CCCLXXI ad Epiſcopales inſulas aſſumptum. Plura qui volet, adeat laudatum Baertium locoque citato, & in ipſa Vita cap. 10. Satis mihi eſt indicaſſe, Pagii ſententiam de Baſilii Epiſcopatus initio, non eſſe in eo certitudinis gradu collocatam, ut inde ad Athanaſii obitum liceat argumentari. Quin imo adeo mihi indubitatus videtur annus mortis Athanaſii, ut ex illo potem multo ſolidius Baſilii Ordinationem pro anno CCC-

B

LXX, vel ut alii CCCLXIX, inferri poſſe.

Nec probat Pagii argumentum alia,

aaa Non multum huic abſimile eſt alterum, quod inſinuavi, Pagii argumentum, inde eductum, quod velit Imperatorem Valentem, nec anno CCCLXX, nec CCCLXXI, ſed CCCLXXII Antiochiæ commoratum, vel ſaltem eo perveniſſe. Cum vero Socrates, narrata lib. 4, cap. 22 Athanaſii morte, ſtatim cap. 22 ita loquatur: *Confeſtim igitur Ariani animos reſumpſere, ob Imperatoris religionem laſciviæ elati: & abſque mora Valenti, qui tunc Antiochiæ verſabatur, rem ſignificarunt*. Hinc ita ipſum arguit Pagius: cum Valens non niſi anno CCCLXXII *Antiochiam adventavit*, *anno poteſt dici Athanaſium anno præcedenti mortuum eſſe*. Dixi, hanc argumentationem priori omnino conformem, ubi nempe ex re admodum incerta & obſcura, quamque ipſe contra communem prope Chronologorum tuetur, procedit ad ſtabiliendam aliam, no-

C

bis certius & manifeſtius notam.

an dubio Valentis Antiochiam adventus,

aa3 In immenſum excreſceret tractatus hic noſter, ſi ſingula ejus generis incidentia ad exactam trutinam eſſent revocanda. Legi & expendi non ſemel quæcumque adducit Pagius, ad firmandum illum Valentis anno CCCLXXII Antiochiam adventum; verum (ut ingenue dicam) non ea repetio, quibus ipſe tantopere ſibi applaudit, ut *penitus evertî* putet *doctorum virorum ſententiam, quæ fert, anno CCCLXX aut CCCLXXI Valentem Antiochiam veniſſe*. Spero non deſuturam olim occaſionem, qua & hoc punctum excutiam accuratius. Interim (niſi multum fallor) facile contra Pagium ſtatuet eruditus lector, ex allatis ſupra pro noſtra ſententia argumentis, potius deduci, Valentem anno CCCLXXI Antiochiæ extitiſſe, eo quod tunc Athanaſius mortuos ſit; quam ut ex ambiguis Auctoris illius ratiociniis, eadem ſententia vel minimum labefactetur.

quæ ex Socrate & Theodoreto explanantur,

aa4 Hoc præterea obſervandum moneo, non ita Socratis narrationem accipiendam eſſe, ut in rigore intelligat, eodem ipſo temporis momento, quo moriebatur Athanaſius, Valentem Antiochiæ extitiſſe: neque illud *Confeſtim* ſignifieare putes, citatis equis Arianos continuo Antiochiam convolaſſe, ita ut ea omnia paucarum hebdomadarum intervallo geſta ſint. Non ita res præcipitat Theodoretus; ſed, relata lib. 4, cap. 20 Athanaſii morte, ſubdit; *Petrum, virum præſtantiſſimum, ſacerdotium ſuſcepiſſe ..... cum vicini Epiſcopi Alexandriam conflaxiſſent; & qui in monaſteriis degebant, relictis palæſtris ſuis, adeſſent*. Dein cap. 21, *Petro in Pontificali ſolio collocato*, ſecutas memorat turbas illas, *quas rector Provinciæ, collecta Gentilium & Judæorum multitudine*, excitavit: unde admirandus Petrus, *cum inſperatum bellum animadvertiſſet, clam diſceſſit, conſcenſoque navigio Romam ſe contulit*. Demum Euzoii adventum, *Lucium* ſecum Antiochia adducentis, proſequitur. Certum autem videtur ea omnia, non uno, ſed pluribus menſibus, & forte anno fere integro (quem Petro ante fugam Nicephorus adſcribit) tenuiſſe. Jam vero, cum valde probabile ſit, Valentem, (quidquid æſtivos calores opponat Pagius) Aocyra, ubi III Idus Julii morabatur, ea data ibid. lege *de Decurionibus*, Antiochiam recta pertexiſſe; non video, cur illa omnia anno CCCLXXI commodiſſime fieri non potuerint; præſertim cum fateatur Pagius, neſcire ſe, quamdiu Ancyræ degerit, quonam die profectus ſit, quidve egerit Valens, a menſe Julio CCCLXXI, ad hiemem CCCLXXII.

particulis ad ſenſum utrumque traductis

aa5 At, inquies, illud Socratis *Confeſtim*, & illud *Abſque mora*, & *Qui* tum *Antiochiæ verſabatur*, tantum interſtitium aut latitudinem pati non videntur. Solitos hic Criticorum, ſcopulos dicam, aut ſcrupulos, ſæpe litigiis & cavillis mareriam præbuit. Reſpondeo itaque, Pagium ipſum ad annum CLXXXVIII, particulam *verens* ad annos quatuordecim extendiſſe; ubi & ſolicite monuit, quod adverbia illa *Recens* & *Nuper*, ſæpe *longum tempus*, quemadmodum & adverbium *Jam pridem*, ſæpe breviſſimum ſpatium deſignant: *quod noſ vero*, inquit, *viros eruditiſſimos in errorem impulit*. Quid igitur tantopere laborandum, ſi particula *Confeſtim*, ad aliquot ſaltem menſes protrahatur? Idem dicito de particula *Tum*, non ſic explicanda, quaſi Valens Antiochiæ fuerit, *tum*, cum moreretur Athanaſius; nam ex toto contextu abunde datur intelligi, *tum* Valentem dumtaxat Antiochiæ verſatum, eum ablegati Ariani illuc appulerunt; niſi forte & its

F

aceipi debeant, ut prius ad Eoaoinm ſe contulerint (ut Sozomenus inouit lib. 6, cap. 19,) apud illum aliquamdiu commorati, donec Vslens adventaret, menſe forteſſe Auguſto aut Septembri aut ſerius; a quo tandem, *cum Imperialibus copiis*, Euzoius Alexandriam miſsus ſit, ut Lucium introduceret; quod non improbabiliter ad finem CCCLXXI, aut ad initiom CCCLXXII, rejicitur.

non ſo certi tantiſper verom ſupponatur, fui probatur mihi in hiſce Pagio ſuperſſe præſidii.

aa6 Nihilominus, ot aliquid Pagio demus, non certi tantiſper verom ſupponatur, non ante annum CCCLXXII, Valentem Antiochiam attigiſſe. Cedo, qui nobis hinc conficiet, annodemom CCCLXXIII, Athanaſium e vita migraſſe? Certe; ſi cui id faveat, noo ipſi ſed Baronio favet, pro anno CCCLXXII depugnanti. Etenim, ſi eo, quo Athanaſius obiit tempore, Antiochiæ agebat Valens; incumbit Pagio oſtendere, menſe Majo CCCLXXIII Valentem in ea urbe diuerſtum, quod adhuc omnino deſideratur. Imo vero Gothofredus, in Chronologia Legum., Valentem eo anno CCCLXXIII Conſtantinopoli conſtitiſſe, affirmat, multo veroſimilius, quam Pagius probare queat id quod intendit. Ut paucis complectar omnia: nihil hacteous produxit hic auctor, quo Socrates mendacii merito inſimuletor.

Si

A Si ergo mortuus eſt Athanaſius Gratiano Aug. & Probo Coſſ. anno CCCLXXI, & eodem eiuſdem tempore Valens Antiochiæ verſatus ſit; neceſſe eſt Valentem Antiochiæ aliquando ſubſtitiſſe, Gratiano & Probo Coſſ. illo ipſo anno CCCLXXI. Unde hic iterum concluditur, ex ſtabilito ſupra Athanaſii obitu, clarius & ſolidius deduci, Valentem Antiochiæ eo anno fuiſſe; quam ex implexis Pagii conjecturis, de Valentis Antiochiam adventu, contra veterem & noſtram ſententiam arguatur. Hæc, præter morem fuſius deducta, ſint ſatis.

Nihil ariana ſis multis alibi.

227 Non aufim tamen diſſimulare, augeri adverſariorum noſtrorum numerum pluribus doctorum virorum nominibus. Citatur imprimis P. Queſnellus, in Notis ad ſæpe citatam S. Proterii epiſtolam. Verum, ut fatear virum a nobis diſſentire, illud certum eſt nihil ab eo adferri quod non multo urgentius a Pagio proponatur, quodque proinde abunde ſuperius refutatum non ſit. Addunt Oudinum in ſupplemento de Scriptoribus Eccleſiaſticis, pag. 30. At hic (uiſt ſallor) aut improprie loquitur, aut ſibi apertiſſime contradicit. Poſtquam enim nobiſcum ſtatuit anno CCCXXVI, elapſo dumtaxat quinto poſt Concilium menſe, in locum demortui Alexandri, creatum Athanaſium Patriarcham Alexandrinum; paulo poſt ſubdit, obiiſſe a Maji, anno Pontificatus ſui B XLVI (poterat dicere XLVII) abſoluto, æræ Chriſtianæ CCCLXXIII. Puto annorum calculum melius a nobis initum. Qui præterea nobis oppouitur, is (mea quidem ſententia) præ ceteris exorbitat. Eſt hic Ludovicus Elias du Pin, in nova ſua Scriptorum Eccleſiaſticorum Bibliotheca. Recte quidem, & ille contra Pagium, Athanaſii exordia principio anni CCCXXVI reſtituit; at vero ubi de exitu quæritur, morte anno CCCLXXIII conſignata, pro ſua ſolius, ut exiſtimo, auctoritate, annos Epiſcopatus pluſquam octo & quadraginta Sanctu adſcribit. Nimirum annum apoſuit, quem Oudinus ſubtexerat. Sed ad diem mortis deſiciendum properemus.

Athanaſii feſtum celeberrimum a Maji.

228 Dies obitus non magnopere controvertitur, quidquid Tillemontios litem inteurare videatur: cultus ejus ubique celeberrimus eſt ra Maji, quando iu Martyrologio Romano its ejus memoria recolitur: *Alexandriæ Natalis S. Athanaſii, ejuſdem urbis Epiſcopi, ſanctitate & doctrina clariſſimi, in cujus* C *perſecutionem univerſus pene orbis conjuraverat. Ipſe tamen Catholicam fidem, a tempore Conſtantini uſque ad Valentem, adverſus Imperatores, Præſides & innumeros Epiſcopos Arianos, ſtrenue propugnavit; a quibus plurimas perpeſſus inſidias, profugus toto orbe actus eſt, nec ullus eſt tutus ad latendum ſupererat locus: tandem ad ſuam Eccleſiam reverſus; poſt multos agones, multaſque patientiæ coronas, quadrageſimo ſexto ſui Sacerdotii anno, migravit ad Dominum, tempore Valentiani & Valentis Imperatorum.* Cur Græci etiam de illo agant xv Kal. Februarii cum S. Cyrillo, ſuperius dictum eſt, cum de Ordinatione diſputaretur, quam & Baronius eo die factam putat. Jobus Ludolfus, ex Calcoſendio, ſuggerit præterea xx *Hatburi*, *ſeu xvi Novembris*, quando iu Copticis apud Seldenum, aliqua memoria *Athanaſii Patriarchæ* notatur, illius cauſa penitus ignorata. Hagiologium Habeſſinum, ſpectans ad Baptiſmum illum, pueris ulim a puero collarum, ſe ipſi accioit via Maji. *Salutem Athanaſio, qui Patriarcha factus eſt; ſicut vaticinati ſunt Chriſtianorum pueri, cum ipſo ludentes. Appellatus eſt inter omnes ſuos conſortes* Apoſtolicus, *quia multæ fuerunt contumeliæ & arumnæ maximæ, quas pertulit.*

Iisdem aliis etiam diebus ejus recolitur memoria.

229 De reliquis ſummi hujus viri laudibus, cete ſatius eſt quam pauca jejune decerpere, ut elegauter obſervat Maimburgus: quidquid enim de Hereuleis ejus laboribus, quidquid de ineredibili animi magnitudine, quidquid de doctrina ceteriſque prætentoſis virtutibus dixeris, numquam iis expreſſeris coloribus, qui prototypum vel leviter adumbrare queant. Adeundi ſunt Baſilius, Gregorius Nazianzenus, Socrates, Sozomenus, Theodoretus, aliique; ex quibus Metaphraſtes & Baronius, poſt illoſque Hermantius & Papebrochius, proliais Commentariis admiranda ejus Acta diligenter illuſtrarunt. Eum *Orbis oculum, Sacerdotum Antiſtitem, Vocem ſublimem, Fidei columen, Chriſti lucernam, & ſecundum Præcurſorem* merito appellat Nazianzenus. Atque hic ego manum tabulæ ſubduco. D AUCT. J.B.S. *Ejuſdem elogium.*

Athanaſius primum ad ſui anno 336.

230 Reliquum eſſet, ut ejus exilia & reditus, Concilia in ejus cauſa congregata, intruſos in ejus locum perfidos Arianos, pluraque hujuſmodi, ad certam etiam Chronologiæ normam reducerentur. Verum, præterquam quod ad propoſitum ea noſtrum non ſpectent, prætereunt citatos, in eam rem deſudarunt Valeſius, Obſervationum Eccleſiaſticarum lib. 2. ad calcem Socratis & Sozomeni; Schelſtrarius, Pagius, aliique: ex quibus omnibus hæc habe ſtrictim & obiter delibata. Primum quidem ab ipſomet Conſtantino Magno, manifeſto vitæ periculo eaemptum volente, poſt Synodum Conſtantinopolitanam, ab Euſebianis conflatam, anno CCCXXXVI Treviros abiegatus eſt. Inde a Juniore Conſtantino remiſſus ad ſuam Sedem, receptuſque honorifice anno CCCXXXVIII (ut contra Valeſium, Pagius & Schelſtrarius poſt Baronium, noviſſime demonſtrant) thronum ſuum adhue vacuum reperit. Sed biennio poſt, anno CCCXL, iterum Alexandria receedere, Romamque ad Concilium a Julio Papa iudictum accedere coactus, & veto ſenſu etiam profugus; dum ſuos aceuſatores fruſtra per ſeſquianonum expectat, novas paſſus calumnias, in Conciliabulo Antiocheno, ſub annum CCCXLI, damnatus deponitur. E

Romam confugit 340.

231 Tunc etiam contra ipſum ordinatus eſt pſeudo-Patriarcha, Gregorius Cappadox; cujus violentum tempore Paſchali ingreſſum in Eccleſiam, & eetera deinceps flagitia, accurate deduxit Papebrochius, c. 23, & 24. Cum autem obiiſſet iuvaſor ille Gregorius, menſe Januario anni CCCXLVIII; Athanaſius, ex Sardicenſis Concilii decreto, pridem reſtitui juſſus, ab ipſo Imperatore Conſtantio, innocentiam ejus toties edocto, humaniter revocatus eſt; & tutius, ut ita dicam, Ægypti humetis in patriam deportatus, Eccleſiæ redditur anno CCCXLIX, vel, ut alii, CCCL. Sed mortuis Conſtante Imperatore & Julio Papa, ſeuſim retrectari cœpit damnatio Athanaſii, & in variis conciliabulis, præſertim Mediolanenſi, concluſa anno CCCLV: unde ſequenti quoque anno, IX Februarii, violentiæ cedere compulſus, fugam iniit ad eremi monaſteria, Syriano perſecutionem movente; ac ſubingrediente in ejus locum, Paſchali rurſum tempore anni CCCLVI, *Georgio*, ſimiliter (ut prius) *Cappadoce*, cujus feralia auſa & enormia facinora habes in Actis c. 23, quorum teſtem fuiſſe Athanaſium; tunc Alexandriæ latitantem, exiſtimat Pagius, contra quam vulgo creditum ſit. *ſuffecto Gregorio Cappadoci;* F *quo defuncto honorifice reſtituitur 349.* *Expellitur iterum 356.*

232 Interea, cum anno CCCLXI, ſub Juliano Apoſtata, occiſus eſſet invaſor Georgius a fugeuti gentilium plebecula, quorum non minus quam ortho- *ſub invaſo Georgio; qui 361 a furente plebe interemptus locum fecit Athanaſio*

A orthodoxorum Chriſtianorum incurreret odium; locum Athanaſio fecit, ex Istebtis fere ſexennalibus prodeunti, ut putat Papebrochius; vel ſeptennalibus, ut ex Sozomeno elicit Pagius, ad annum CCCLXII numero II, eos annos utrimque incompletos sceipiens; quod enm priori calculo fere coincidit, præterquam qnod alius de ſeceſſu, alius de perſecutione intelligendus ſit. Illud certom videtur, effuſa bic iterum ſuorum lætitia Athanaſinm ſuiſſe exceptnm. At eito in ocnlos tyranni incurrit, iterumque coactus eſt delitefeere, qnnad ille vixit. Eo autem extincto, prodiit ſub Jovisno, Chriſtianiſſimo Imperatore, ſecurus Athanaſius; ad quem & fidei definitionem miſit, *Congregatis* prius, *dilectis Ægypti & Thebaidos Epiſcopis*. Denique Valente Ariaco in Orientis impetium recepto, denuo qnærendæ Istebræ fuerunt Sancto: Alexandria tameu non amplius exiviſſe ereditur; ſed ibi tandem in pace mortalitatem explevit, anno, ut dictum eſt, CCCLXXI.

prodeunti ea latebris 362a

ſed ecaſtus denuo delitefcere,

& alternis caſibus exilatas, inpace obiit 371, 2 Maji.

MANTISSA.

Ad duos præcedentes Patriarchas, adverſus nuperos editores Vitæ & operum S. Athanaſii.

B

Montfauconus Vitæ S. Athanaſii Auctor

233 CUM hæc ptidem elncubrata denuo recognoſcerem prælo ſubjicienda, enpidn inceſſit es etiam diſpiciendi, quæ de dnobus hiſce Patriarchis ſcripſerant PP. Beoedictini Congregationis S. Mauti, in Vita ſancti Athanaſii, novæ ejus operum editioni præfixa. Facta igitur copia libtotum, quos anrea non videram, id plane depreheodi, qnod a Tillemontio eitatum inveneram; Patres illos, vel ſaltem Auctorem præfatæ Vitæ, ſententiam noſtræ oppoſitam, in definiendo Alexandti & Athanaſii obitu, opetoſe tueri. Vitam illam & prævium Monitum adornaſſe dicitur (ita ad me ſcribit etuditiſſimus Caſtellanus) R. P. D. Bernardus de Montfaucon, eum quo proinde hic nobis tantiſper diſceptandum. Expendi quanta potui attentione, tum qnæ in Monito, tum quæ ſub Vitæ finem, pro ſua inſigni eroditione, ſtimara conatur vir doctiſſimus, præcipois Pagii argumentis innixus. Vetum nihil repeti, qnod me a ptopugnsta & reſtaursta veteri Scriptorum ſententia, tantillum dimoveat. Non licuit, ſcriptioni dudum elaboratæ ea interſerere, qnæ ſecundis curis diſcutienda videbantur, adeoque conſultius potavi, in appeodiculam rejicere ea rationum momeota, quibus Montfaoconi aſſerta inſtingi poſſe arbitror.

C

Pagium ſecutus,

234 Duo mihi hic eaigenda præfigo: alterum, quo oſtendam, male a Montfaucono in præliminari Monito, obitum Alexaodri affigi die XVII Aprilis anni CCCXXVI; alterum, quo nova ejus argumenta, ſub finem Vitæ Athanaſianæ producta, ex quibus cum Pagio cenſet mortuum Athanaſium, anno jam toties nominato CCCLXXIII, quam poſſum modeſtiſſime reſellam. Ptincipio quidem adverto, io ipſa Athanaſii Vita pag. 52, ex quorumdam opiuione, obitum Alexandri configuari XXVI Febtuarii, quemadmodum ſupta diximus haberi in Martyrologio Romano. Cur propriam ſuam opinionem ibi non expreſſerit Auctor quem impognamus, neſcio; ſuſpicor, ni forte non adeo notum tnne fuiſſe Orientale Chrooicon, ex quo ſubinde texendo Monito materia ſuppeditata eſt. Ego ſuperius, variis argumentis me commonſtaſſe exiſtimo, non ſatis congrue in Mstrytologio Romano, Alexandri Natalem ad Februarii exitum differri, multo mious ad menſem Aprilem; quod ii ſoli faciunt, quibus placet deperire mendoſiſſimnm Ecbellenſis Chrooicon, toties a oobis falſi convictum, & porro convincendum, tota ſequeoti Patriarcharum ſerie.

D

235 Videor mihi, poſt operoſam totius Chtonographiæ iſtius Copticæ diteuſſionem; videor inquam, conqueri poſſe, viros cetera eruditos, ſabellarum farraginem, impetite coagmentatam, onne paſſim appellare, uſque adeo confidenter, ut ejus unius auctoritate, evertete machinentur, quæ probatiſſimorum Hiſtoricorum fide hactenus fuerant incooenſa, Audismus Montfaveoni orationem, Moniti ſui n. 7: *Ad annum CCCXXVI*, inquit, *n. s, dialmas, mortem Alexandri Alexandrini Præſulis a quibuſdam conſignari in XXVI Februarii ejuſdem anni: res jam accuratius inveſtiganda nobis eſt*, (nempe ex Echellenſis Chronico.) *Ut diu ignotus Occidentalibus fuit annus obitus Athanaſii, ſic qua die deceſſerit Alexander, ad uſque noſtram etatem ignoratum eſt; donec ſcilicet Orientale Chronicon ab Abrahamo Echelleaſi editum fuit in Typographia Regia anno MDCLI, & quidem concinnatum ad mentem Coptorum ſtu Jacobitarum, non Melchitarum ſeu Græco ritui addictorum, cujus Chronici nos contemnenda pars eſt, Chronographia Patriarcharum Alexandriæ, Latine translata ab eodem Echellenſi.*

& Chronici Orientalis

E

eſtentata auctoritati

236 Siſtamus tantiſper. Quis hæc legens, non ſtatim inducat in animum, theſaurum aliquem pretioſum in Ægypto effoſsum, noſtra ætate orbi litterario a Montfancono portigi, quo tota Scriptorum Occidentalium Chronologia, eatenus ioformis, manca & vacillans, reſtituatur? Quam hæc ſpecioſe jactantur? *Ut diu ignotus fuit Occidentalibus annus obitus Athanaſii, ſic qua die deceſſerit Alexander, ad noſtram uſque ætatem ignoratum eſt.* Si Arabica luce pellenda ſit ea Occidentalium ignoraotia, ſpondere auſim, utrumque in ſempiternum ignoratum iri: *Donec Orientale Chronicon editum fuit in Typographia Regia, & quidem concinnatum ad mentem Coptorum*. Prælata me hercule Coptorum mens, quam paulo ante in eodem ſuo Monito, graphice & genuine Montfaucoous deſcripſerat, his verbis: *Eſt autem ea gens* [Coptica] *ſtupenda ignorantiæ & nugacitatis, ut etiam, quod graviſſimum dictu eſt, Græcos ea in parte, longe vetra vettaquat, quod vel ex hoc apuſculo* [Vita Athanaſii Arabica] *videre eſt, nugis & ineptiis ſupra fidem plenisſima*. Si tot horas triviſſet Montfauconus in evolvendo Orientali Chronico, quot forte impendit in examinanda Arabica illa Athanaſii Vita, a Cl. V. Renaudotio Latine reddita, dubium mihi nullum eſt, quin prædicatis nobilioribus, Coptorum gentem & Chtonologicas ejus quiſquilias exornaſſet; tanto potiori de cauſa, quanto enormios Copti exorbitant, & imperitius gatriunt, nbi tempora ad calculos redigunt, infanienti eerebto digeſtos. Interim ſi Superis placet, ea hujuſmodi Arabica ſtribiligine, neceſſe habent litterati Occidentales, annum obitus Athanaſii, & diem mortis Alexandri condiſcere.

F

237 *Ibi*, pergit Montfauconus, *annus obitus Athanaſii, & anni Epiſcopatus ejus adprime notantur.* Imo perperam & falſo notantur, eo loci, ubi Alexandro tribuuntur anni regiminis XXII & dies CCCVIII, contra patentiſſimam temporum rationem: ubi defunctus dicitur anno Incarnationis CCCXVIII. Et qoidem errores Montfauconos accumulat, dum ait deceſſiſſe Alexandrum *exacto jam anno* CCCXVIII, curren-

& manifeſtiſſimis calculis ſanatus.

A *currente vero* CCCXIX *Æræ Chriſtianæ Alexandrinæ*. Quænam ſit iſta Æra Chriſtiana Alexandrina, Æræ Chriſtianæ Martyrum adjecta, & in eo Chronico tam inepte conſuta, ultro fateor me ignorare, ſed taliſ eſt, ut ex ea ipſa ſeſe enaſiciat Montfauconus. Qua enim ratione, obſecro, eam concilisbit cum iis, quæ in Athanaſii Vita ſcripſit pag. 18; *Athanaſium totos quadraginta ſeu annos in Epiſcopatu conſedisſe, & quadrageſimum ſeptimum egiſſe?* Siquidem famoſum Chronicon, Athanaſii exitum componit eum anno CCCLXIV *Æræ* ſuæ qualiſcunque *Chriſtianæ Alexandrinæ*. Numeret, ſi poſſit, ab anno CCCXIX ad CCCLXIV, *annos totos quadraginta ſex*. Tu vero, Lector, vide ſis, quam *apprime annus obitus Athanaſii & anni Epiſcopatus ejus in Chronica notentur*. Montfauconum ſequamur.

diem obiisse Alexandri.

238 *Alexander vero ibidem obiiſſe fertur die XXII Barmudæ..... XVII Aprilis Juliani, cum eſſet littera Dominicalis B, Dominica nimirum ex antiquo Orientalis Eccleſiæ uſu, inchoata ad veſperam Sabbati occidente ſole, ad veſperam uſque ſequentem; ita tamen ut XXII Barmudæ menſis, qui Coptis pro Aprili habetur, ad mediam noctem, more Romano deſineret*. Ignoſcat vir doctiſſimus, ſi clericatus defectum incuſem. Fallor ſi quiſ-

B quam dilucide percipiat, quid ſub caliginoſis hiſce verbotum involucris deliteſcat. Dum ſingula rumino penſiculatius, id demum elicio; ſub littera Dominicali B, inchoatam a veſpera Sabbati, Dominicam duraſſe uſque ad veſperam ſequentem; addita, pro ſolius Montfauconi auctoritate, appendice Romana, qua uſque ad mediam noctem protracta eſt: hoc eſt, ſi recte aſſequor, diem Dominicam ad XXX horas, anno CCCXXVI extenſam fuiſſe, initio Coptico, ſine Romano; ſeu mavis, capite ſacro, cauda profana diſtinctam. Sed quorſum hæc omnia tam ſtudioſe intricata? Quid XXII Barmudæ ſeu XVII Aprilis, anno quo Alexander obiit, enim Dominica commune habuit, tametſi Dominicam ad horas LX extenderis, ducto principio a veſpera diei Veneris? Unum hoc Montfaucono demonſtrandum erat, quod nec fecit, nec facere unquam poterit, XXII Barmudæ, tunc concurriſſe cum feria ſecunde, a Chronico determinatiſſime poſita.

C *implexa ratiocinia,*

239 Miſſa ambagibus, rem dicamus. Sunt Coptis, ſicut Romanis, præter dies naturales, & civiles ſeu artificiales, hoſque varie inchoatos; ſunt, inquam, dies ſacri, ſeu cæremoniales & eccleſiaſtici, de quibus conſule Collegas noſtrum Janningum, tom. IV Junii in Actis B. Aloyſii a n. 32., Ad rem noſtram huc ſolum ſpectat, quod Ægyptii antiqui & hodierni, in communi humano commercio, & in computanda ratione temporum, diem civilem more noſtro, horis XXIV æqualibus, a medio noctis ad alterum noctis medium contrahant, ut poſt Chronologos omnes teſtatur Labbeus, tom. 1. Compendii Chronologici §. 6. Hinc manifeſtum eſt, dies Copticos hac in parte, noſtris omnino ſimiles, ſedeoque XXII Aprilis, apud Copcos inchoati a media noctis præcurrente, & inſequenti noctis medio deſinere. Unde turſus evincitur, CCII Barmudæ anno CCCXXVI, ſi eo die obiit Alexander, debuiſſe complecti totum diem Lunæ, ſecundum Chronici Orientalis ordinem. Atqui dies Lunæ, cum XXII Barmudæ non concurrit anno CCCXXVI, ut ſupra a n. 232 luce meridiana clarius demonſtravi: ergo ſi Alexander obiit die Lunæ cum CCII Barmudæ conſinente, non obiit anno CCCXXVI, ſed CCCXXVII. In has foveas Montfauconum impulit, obſcuri Chronici vindicandi cupido, ex quo ipſo, totam ejus ratiocinationem contritam exhibuimus.

240 Implexis præmiſſis non minus obſcura eſt Auctoris concluſio: *Obiit igitur Alexander*, inquit, *nocte Dominicam inter & feriam ſecundam intercedente*. Quidnam poſtea? Fac gratis concedam, quod gratis confictum eſt; obierit Alexander aſſignata nocte; an inde eadem aliquando innoteſcet, tamdiu *Occidentalibus ignorata dies qua Alexander deceſſerit*; dum tam ſolicite tenebris involvitur? Quæro qua noctis parte deceſſerit? Esne quæ ad prælongam illam Dominicam pertinebat, deſinentem more Romano media nocte? an quæ ad diem ſequentem? Si primum; obiit in ipſa Dominica, quod eſt Chronico contradicere; ſi ſecundum, jam non obiit XXII Barmudæ, ſed XXIIII, quod etiam Chronico ex diametro repugnat. Ne pluribus in re manifeſta verſemur; hoc Montfaucono aſſumptum eſſe debuit: Chronicon Orientale, *in Typographia Regia editum*, clare deſignat feriam, coaleſcentem cum XXII Barmudæ, quæ Coptis eſt XVII Aprilis Juliani, iſque concurſus mirifice confluit in annum CCCXXVI, quo Alexander certo obiit: Hæc inde docenda illatio; Igitur falſum eſt obiiſſe XXVI Februarii, ut quidem volebant; ſed XVII Aprilis; ut nos inſicte probatum dedimus. Hæc erat Moniti materies: & ſi hoc præſtitiſſet, rem plane confecerat. At convellendi ei ſunt Canones Chronologici, priuſquam evicerit, XVII Aprilis cum die Lunæ coaluiſſe, toties repetito anno Chriſti CCCXXVI.

D AUCT. J.B.S. *ad 17 Aprilis ann. 326 differre fruſtra conatur*

241 Sed eccum, Vanſlebium etiam, ſeu potius negatorium ejus Abulbaracstum, auxiliatorem Montfauconus adſciſcit, his verbis: *Vanſlebius, in Ægyptum haud ſemel peregrinatus, ex Coptorum libris eamdem obitus Alexandri diem adſignavit.... Eadem porro die S. Alexandri memoria celebratur a Coptis & Habeſſinis. Et in antiquiſſimo eorum Kalendario, ipſiſſima die mortuus fertur Alexander. Argumentum porro illud eſt, illam veram eſſe & genuinam Alexandri obitus diem, quod in Kalendario Habeſſinorum Æthiopum, quod ex Coptico Catalogo exſcriptum olim fuit, ad XXIX menſis Barmudæ, hæc legantur*: ALESKANDROS LIKÆ PAPAS &c. Agam eum adverſario perliberalitet. Si eam Barmudæ XXII, a Kalendario Copto-Habeſſinico adſignatam, velit cum die Lunæ conjungere, anno CCCXXVI, gratis ei largiar, ex iſtius Kalendarii mente, Alexandrum eo die fatis ceſſiſſe. Gratis inquam: nam rotunde ebnuo in præfato Kalendario, *ipſiſſima die mortuum ferri Alexandrum*. Agitur Alexandri commemoratio; unde Ludolfus, pro libitu placuit, eum diem Alexandri mortualem deſinire. Sed mortualia non eſt, niſi bis mortuus dicatur Alexander; ſiquidem ipſiſſima verba, *Aleſkandros Likæ Papas*, & quidem auctiori rubrica, leguntur in eodem Kalendario XVIII Muſre Coptici, XI Auguſti Juliani; ex quo, jure potiori, argumentum flueret, hanc *veram eſſe & genuinam Alexandri obitus diem*. Mirum quantam hic eruditionem Orientalem, Copticam, Habeſſiniſam, Aethiopicam, incaſſum collectam profundat Montfauconus, ut præconceptam, ni fallor, de Athenaſii obitu opinionem, quoquo modo ſalvam & integram præſtet, infidis ſubſidiis Arabicis contra Latinos & Græcos uſus. Mirum, quam fruſtra ſe torqueat, ut quibuſcumque officiis perſuadere conetur, XXII Barmudæ eecidiſſe in diem Lunæ, anno CCCXXVI, contra quam evidentiſſime probatum reliquerimus, eos characteres, ſatente Tillemontio, annum CCCXXII deſignare.

kalendario Copto-Habeſſinico nequaquam ſuffragante

242 Copticæ machinæ jam everſæ, Græcam ſubjungit, debilem æquo ac ruinoſam. Singulas perſtringamus. Its Montfauconus pro XVII A-

Nec ſolicitor eſt

prilis

AUCT. J.B.S.

prilis pugnare pergit: *Si Theodoreto fides eſſet, Alexandri obitus probe in Februarium anni* CCCXXVI *referri poſſet*. Quidni in Januarium, ut ego ſupra retuli? Siquidem, *menſes* illi *quinque, poſt Nicænam Synodam*, congruentiſſime menſe Januario deſinunt; & ſi Athanaſii ipſius verba in proprio, obvio & genuino ſenſu accipiantur; videtur demonſtrari poſſe, non ultra medium Januarii CCCXXVI, Alexandrum ſupervixiſſe. At, inquit Montfaconus, *Theodoretus haud ſatis accurate Athanaſii ſententiam excipit; longo eamque varia narrat Athanaſius*. Et quid narrat Athanaſius, quod non Theodoreti verbia conforme ſit, & quadret omoiomodo? Ego me fateor in toto Montfaucooi implexo, ex Græcis & Latinis, diſcoteſu nihil capere, niſi quod rem de ſe claram, & ante hac pro tali habitam, de indoſtria, caligine obducat. En verba Athanaſii, ea ipſamet Benedictinorum editione pag. 177. Ταῦτα δὲ πράττοντος τοῦ Μελετίου, γέγονε καὶ ἡ Ἀρειανὴ αἵρεσις. Ἀλλ' οὐ τῇ συνόδῳ τῇ κατὰ Νίκαιαν ἡ μετὰ αἵρεσις ἀνεθεματίθη, καὶ οἱ Ἀρειανοὶ ἐξεβλήθησαν, οἱ δὲ Μελετιανοὶ ὁπωσδήποτε ἐδέχθησαν. Οὐ γὰρ ἀναγκαῖον ἦν τοῦ υἱοῦ αἰτίαν ὀνομάζειν. Οὕτω γὰρ πεῖπ μλῶς πεφεῖλθον, ☾ ὁ μὲν μακαρίτης Ἀλέξανδρος πεπλάνηκε, οἱ δὲ Μελετιανοὶ, θεον προσεῖπ☾ χάριν ἔχειν ὅτι ἀπ' ὀλιγοῖδιχθάσας, οἱ δὲ κατὰ πᾶς κώμας ἐκ ἐπιλαθόμενοι ὧν ἐ ξήραναν, πάλιν πᾶς ἐκκλησίας ἐπήραντο. Hæc ipſi ſic vertunt: *Meletio hac agente, Ariana exorta eſt hæreſis: ſed in Nicæna Synodo, ipſa quidem hæreſis anathemate damnata, Arianique rejecti, Meletiani vero aliqua modo recepti ſunt: neque jam neceſſum eſt ejus rei proferre cauſam*. MENSIBUS QUINQUE NONDUM EXACTIS OBIIT BEATÆ MEMORIÆ ALEXANDER: *Meletiani vero, quos quietcere par erat, & gratiæ loco habere, quod aliqua ſaltem ratione in Eccleſiam eſſent admiſſi, mox eamum, non obliti vomitum ſuum, iteram pervertebant Eccleſias*.

in toquitur Athanaſio mobir.

243 Habet hic ſub uno conſpectu totam illam Athanaſii ſententiam, tam apertam, tam claram, tam perſpicuam, ſive Græce legas, ſive Latine, ut tenebras ei affundere Montfauconos non potuerit, etiam partes divellendo & tranſponendo. Ecquid oculis videa, & manibus tangis, ex Athanaſii diſertiſſimis verbis eſſe in propatulo, BONÆ MEMORIÆ ALEXANDRUM OBIISSE, NONDUM EXACTIS QUINQUE MENSIBUS A DAMNATA IN NICÆNA SYNODO HÆRESI ARIANA, ET REJECTIS ARIANIS? Totam fidem appello, ſi hinc aliud eatundi poſſe vel per ſomnium videas. Et vidit hoc ipſum procul dubio Montfauconus; & hoc advertit præterea, eum Athanaſii oaeratione conſiſtere nullatenus poſſe, quod in Chronico, *ex mente Coptorum concinnato*, tuendum ſuſceperat, obiiſſe nimirum Alexandrum XVII Aprilis; hinc enim conſequens erat, mortem illam ad octo fere menſes a ſoluta Nicæna Synodo differendam. Fiaum eſt Montfaucono non dimittere amatum Chronicon; quocirca comminiſcitur, illud *menſibus quinque nondum exactis*, non a ſoluta Nicæna Synodo fluere, ſed *a receptis Meletianis*. Utique a receptis Meletianis; nam & hoc Athanaſius elaiſſime aſſerit. Sed ego receptionem illam qualemcumque intelligo, Arianorum rejectioni conjunctam, (ARIANIQUE REJECTI, MELETIANI VERO ALIQUO MODO RECEPTI SUNT,) ſicut utramque iodivulſe conjungit Athanaſius, ac proinde io ipſo Concilio Nicæno factam; quod tam manifeſte indicant ſanctiſſimi Præſulis verba, ut in meridie tenebras quærere debeat, qui id non perſpexerit. D

244 Quid igitur tot motibus, tot intricatis græcia teatibus opus erat, ut ſtabiliretur, quod ultro, & attenta ſola verborum vi neceſſe eſt admittere? In eo volens fallitur Montfauconus, quod *receptionem, aliqua modo* factam, pro mero ſuo libitu transferat ad tempus, quo Meletiani, coram Alexandro reduce, aut abſolvendi aut reconciliandi compatuere; id quod Athanaſius, nec Græce nec Latine exprimit. Alibi quidem narrat, pagin. 188, qua ratione Meleriani Epiſcopi & Preſbyteri Alexandro oblati fuerint; ſed quid illa? Montfaucono ſuffragari poſſint, utut intelligere velim, prorſus non intelligo. Facile concedam: *Neceſſum fuiſſe, nua paulum interveaite temporis ſpatium, ab adventu Alexandri Nicæa remigrantis Alexandriam, uſque dum tot Epiſcopi in tam diſſiti locis poſiti, in eamdem urbem convenirent, ut Alexandra ſiteretur*; quimquam & hoc Montfauconus oratorie amplificet. Aſt hoc ei numquam concedam, exinde quinque menſium exoedium deduci; & hoc ex Athanaſii verbia conſici poſſe, conſtanter oego. Ruefua, haud gravate admittam, Athanaſium ibi exaggerare Meletianorum levitatem, prius faciendo quam infirma & quam damnoſa fuerit pas eum illis inita. Verum ea levitas & infirmitas tanto pateſcit luculentius, quanto minus temporis, & a receptione in Nicæna Synodo, & a reconciliatione eom & coram Alexandro facta, interceſſerit; idque totum veriſſimum erit, etiamſi Alexander nec totis quinque hebdomadibus Alexandrinę Meletiaoorum reconciliationi ſupetviaerit. Deſinat, precor, Montfaoconus, ad ſalvandam miſerabilem, & in præſenti puncto manifeſte falſam Chronici Orientalis auctoritatem, per tot patentes cuotorſiones, diſertiſſimis Athanaſii verbis violentiam inferre. *noſtram opinio nem aperte confirmant declaratio libus* E

245 Alia in præfato Monito ſubjicit Montfaconus, ad præſentem controverſiam eateous ſalum ſpectantia, ut Alexandri Natalem, in hodiernis Martyrologiis XXVI Februarii perperam relatum oſtendat. *In antiquis Latinorum Martyrologiis*, inquit, *nulla S. Alexandri Alexandrini memoria erat: verum* XXVI *Februarii die, memorabantur Alexander, Neſtor, & Theoa Martyres cum ſociis ſuis* &c. Addere poterat, ut nos ſupra annotavimus, nec in Græcorum Menæis, hujus Patriarchæ feſtum celebrari. Ejus porro omiſſionis cauſa, ſi indagari poſſit, ſuo loco declarabitur. Cetetum, quæ ibi pluribus vir eruditiſſimus diſputat, de Alexandri nominis intruſione, facta ab *Auctore brevioſſimi Martyrologii, Aquilejam Roma tranſmiſſi & poſtea Adoni Viennenſi oblati* &c., in ſupplemento Februarii, qui proprius hujuſce nodi ſolvendi locus erit, commodius diſcutientur. *quidquid ſit de vetuſtiore hoc Martyrologio* F

246 Nulla mihi ideirco eum Montfaucono diſceptario; eum id perſpicuum eſſe exiſtimem, Alexandri obitum, ea die XXVI Februarii nonteſta conſignatum; quippe qui, *menſibus quinque nondum exactis, a peracta Nicæna Synodo*, vivere deſiit; ac per conſequens (ut quæ ſuperius ſtatuimus, hic pro rei concluſione, iterum repetamus) aut ſub finem anni CCCXXV ad meliorem vitam evocatus eſt, ut poſt Epiphaniam cenſuit Hermantius; aut certe ipſo anni inſequentis CCCXXVI principio, ut alii, Athanaſii narrationi conformiua atbitrantur. Sic certe, ut antiquorum nullus ante famoſi Chronici & Paginæ Criticæ editionem, perſuaſum habuerit, Alexandri obitum tam ſero accidiſſe, ut ad XVII Aprilia, in diem Lunæ inci- *Alexandri Natalem non recte conſignantibus*

A ineidentem transferri poſſet. Hæc de *die qua deceſſit Alexander*; jam quæ ad *annum obitus Athanaſii* ab anno CCCLXXI removendum, de ſuo profert Montfauconus, paucis etiam expendamus.

Ex litteris S. Baſilii,

247 Præter argumenta Pagii aliorumque ſuperius abunde diſcuſſa, &, ni fallor, plane confutata, duo adducit, eadem facilitate convellenda. Verba ejus deſcribo: *Baſilius anno* CCCLXX *menſe Junio, ut firmior ferſententia, in Epiſcopum cooptatus eſt; atque exinde multas quæ hactenus exſtant miſit, multas itidem accepit ab Athanaſio litteras. Unde jam videatur anguſtius temporis intervallum, virle tanto terra marique ſpatio disjunctis, ad tot epiſtolas ultro citroque mittendas: minus enim undecim menſibus ab ordinatione Baſilii ad Athanaſii obitum interfuerunt. Et quod magis urget; ait Baſilius in una epiſtolarum ad Athanaſium, unum duoſve ex Arianis Romæ damnatos, ſcilicet Valentem & Urſacium, in priore ſcilicet Romana Synodo. Ex quo colligitur, necdum ſecundam ſub Damaſo Romanam Synodum, ubi damnatus Auxentius Arianorum nequiſſimus fuerat, celebratam fuiſſe. Unde conficitur eam, vel ſub finem anni* CCCLXX, *quo delectus Baſilius eſt, vel ſequente habitam faiſſe. Huic autem Synodo diu ſuperfuit Athanaſius erat, qui illam in epiſtola ad Epictetum laudat, quique multa alia, ut proxime oſtendebamus, ſecundum eam datam epiſtolam dedit. Ad hæc, in vivis erat Athanaſius anno* CCCLXXII, *cum Melania in Ægypto peregrinaretur.*

B

anno 370 in Epiſcopum coptati.

248 Hactenus argumenta gemina Montfaucono pecuniaria, ea mutuis Baſilii & Athanaſii litteris, atque ex Melaniæ in Ægypto peregrinatione. Primum non multum abſimile eſt Pagii ratiocinia, quæ talia eſſe dicebamus, ut ex dubiis ad avertenda notiora argueretur. Hic quidem contra Pagium, nobiſcum convenit Montfauconus, in figendo Baſilii Epiſcopatus exordio anno CCCLXX. Verum ſi interrogem, qua rei certitudine liqueat, ante menſem Junium non fuiſſe ordinatum; haud facile ſe expediet. Ita, inquit, *firmior ferſententia*. Quæ, & unde ea firmitas habeatur, ediſſerat, qui eam ſupponit. Illam certe non agnovit Collega meus Baertius in Actis S. Baſilii, ſumma diligentia illuſtratis tom. 2 Junii; videat lector cap. 10, pag. 845. Non agnoſcit eam firmitatem eruditiſſimus Caſtellanus, in litteris ad me datis xv Julii anni MDCCVII, recte obſervans, eam ordinationem xtv Junii adſcripiam, ab antiquis omnibus ignoratam fuiſſe, uſque ad finem ſæculi xvi, quo primum Martyrologiis cœpta eſt inſeri. Neque ego igitur prædictam firmitatem agnoſcere tenebor, donec Montfauconus ea fundamenta exhibeat, quibus firmiter innitatur.

C

ad Athanaſium datio, nullo modo confiſtit,

249 Everſa prætenſa firmitate, primarium & fere unicum Montfauconi argumenti robur enervatur; quod nempe *videatur anguſtius temporis intervallum, virle tanto terra marique ſpatio disjunctis, ad tot epiſtolas ultro citroque mittendas: minus enim undecim menſibus ab ordinatione Baſilii, ad Athanaſii obitum interfuerunt*. Non eſt mihi integrum, diem Baſilianæ ordinationis determinare: Ceterum non ſatis video cur undecim illis menſibus, accidere non potuerint, quæ tantopere ponderat Montfauconus. Sed *multas miſit Baſilius jam in Epiſcopum coptatus, multas itidem accepit ab Athanaſio litteras*. Illud *multas* multam patitur latitudinem, ad paucas item coarctari poteſt, modo ſervetur numerus multitudinis. Ubi Montfauconus earum litterarum numerum diſtinctius expreſſerit; mihi incumbet temporum intervalla definire, quibus curſores ultro citroque commode commeare potuerint. Si tum undecim menſes non ſuffecerint, habeo, unde tempus, ad quatuor vel quinque alios, pro meo jure extendam.

D

AUCT. I. B. S.

250 Coverit tamen advarſarius, ne Baſilii litteras ad Athanaſium Ancyranum, aut forte ad alios cognomines datas, Athanaſio Alexandrino inſcribat. Neque vero de tantis terra marique ſpatiis Montfauconus laboret. Non eſt uſque adeo longum terreſtre iter ex Cappadocia ad Mediterraneum, nec tanta maria intercapedo, ut non facile paucorum dierum ſpatio trajici poſſit. Quod de Synodis Romanis ſubjungit, æque quidquam urget; male ex iis colligit nec melius conficit quod intendit: quaſi neceſſe habuerit Baſilius de omnibus Synodis Romanis agere, de ea locutus eſt quæ ad inſtitutum ejus, id temporis pertinebat, ſive interim aliarum notitiam habuerit, ſive non. Idque ante me, optime advertit laudatus Caſtellanus. Quid reliquæ conjecturæ valeant, non eſt opetæ pretium pluribus aupendere; ut enim meræ conjecturæ ſunt, nos eſt quod poſitivis argumentis ſuperius adductis, merito opponantur.

poſt annum 372 Athanaſium in vivis fuiſſe:

251 Reliquum eſt Montfauconi ſubſidium, a Melaniæ peregrinatione Ægyptiaca deſumptum. *Ad hæc*, inquit, *in vivis erat Athanaſius anno* CCCLXXII, *cum Melania in Ægypto peregrinaretur*. Novum profecto apud Hiſtorico-Criticos argumentandi genus, in rei probationem aſſumere, ſen potius expreſſis terminis ſupponere, id ipſum quod controvertitur, & minime probatum eſt, imo vaſomillime falſum. Vicerit omnino Montfauconus, & antiquos mecum Scriptores omnes contriverit, ſi Melaniam demonſtret anno illo CCCLXXII in Ægyptum peregrinatam, & tunc in vivis ſuperſtitem fuiſſe Athanaſium. Non autumo id inde conſectum volniſſe, quod pſulo ante in S. Patriarchæ vitæ commemoraverit, Melaniam ab Athanaſio celebri ovina pella donatam, cum ignorare non potuerit, ſe manifeſte ea Palladio redargui, diſerte aſſerente, a S. Macario pellem illam Melaniæ traditam.

nec magis Melania in Ægyptum peregrinatione;

E

252 De cetero ſciat Montfauconus, Melaniæ iter Ægyptiacum, probabilius a Tillemontio & aliis referri ad annum CCCLXVII, vel ut alii citius, ex quo tota, ſique fuit, imbecillis argumenti vim corruere, vel ipſe agnoſcere non dedignabitur. Ad alia omnia ſuo loco propoſita, ita reſponſum, ut nihil ſuperſit quod ad hiſtoriam evidentiam ſuperaddam. Liceat itaque hic poſtremum concludere, ſententiam noſtræ oppoſitam, tam operoſe, & a tam multis adverſariis defenſatam, duobus ſolummodo fulcris innixi, eiſque adeo debilibus & ruinoſis, ut non ſatis percipiam, quo pacto evidentiſſimis antiquorum omnium teſtimoniis, temera, ſi ita loqui liceat, opponantur. Fulcrorum aliud eſt, mutila epiſtolæ Proterianæ lacinia, ſuperius abunde expenſa, &, ut opinor, convulſa; aliud mutuata ab Arabibus deprævatiſſima Chronographia, quæ magno Europæ bono, Ægyptiscis ſuis tenebris, melius jacuiſſet æternum ſepulta.

adeoque veterum Scriptorum ſententia ad harendum.

F

XXI. PETRUS II.

A Lucio mox ſibi ſuppoſito pulſus, ac tandem reſtitutus, moritur; nullo cultu a Græcis Latinisque donatus ob inconſtantiam & facilitatem in hæreticis recipendis.

Fabii Hiſtoria aliique obitum Petri anno 377 adſcribentes.

253 PETRUS II *multas pertulit tribulationes ab Arianis, qui eum perſecuti ſunt: quapropter fuga ſibi conſuluit, & poſt aliquod tempus*

A AUCT. I. B. S. *ad ſuam Sedem reverſus eſt, & eam per annum tenuit.* Ita Hiſtoria Patriarchalis, cui apprime conſonat Nicephori verba, quibus aſſeverat, eum ante exilium *anno uno*; & poſt exilium, quod ipſi quinquennale fuit, anno circiter altero Sedem tenuiſſe. Hiſtoria prædicta, annos quinque & ducentos octoginta octo dies; Abulbaracat, annos quinque & menſes novem; Theophanes, annos ſex numerant. Verbo; In hoc videntur conſpirare Chronologi illi, ut Petro annos non plus ſex Epiſcopatus adſcribant: quos ſi a menſe Mejo, quo Athanaſius anno CCCLXXI obiit, ad XXVI Abibi ſeu XX Julii CCCLXXVII produxeris; invenies omnino integros. Cum autem eo anno, ſub curſu literæ Dominicalis A, XX Julii aptiſſime quadret in diem Jovis ab Hiſtoria ſignatum; tot notarum concurſus, indubitatum Pagio argumentum porrigeret, eo anno CCCLXXVII Petrum ex hac vita migraſſe: adeo ut ſatis mirari nequeam, eum de hoc Patriarcha omnino tacuiſſe; niſi forte regulam ſuam Copticam hic apertæ falſitatis redargui animadverterit. Siquidem quis certioribus argumentis &

B Sedis dutationem & Petri obitum demonſtret, quam quæ a nobis hic allegata ſunt? Eſ fallunt nihilominus rationes illæ omnes, quantumvis ſpecioſæ, eum Petri obitus ad annum CCCLXXX ſit differendus; ut rectè a Baronio factum, manifeſte evincitur.

ut patet ex S. Hieronymo & Oroſio

254 Ac primo quidem, anno CCCLXXVII, Petrum mortalitatem non exuiſſa, ex eo liquet; quod orthodoxi Epiſcopi exules, ad ſuas Sedes tunc primum redire permiſſi ſint, *cum Valens Antiochia diſceſſiſſet*, Imperii ſui anno XVI, ipſiſſimo illo Chriſti CCCLXXVII, adverſus Gothos dimicaturus, ut refert Hieronymus in Chronico his verbis: *Valens de Antiochia exire compulſus, ſera pœnitentia noſtros de exiliis revocat*; vel, ut Oroſius lib. 7, cap. 33: *Valens de Antiochia egreſſus, cum ultima infelicis belli ſorte traheretur, ſera peccati maximi pœnitentia, Epiſcopos ceteroſque Sanctos revocari de exiliis impetravit*. Jam ſi vel ad annum unicum reſtitutioni ſupervixiſſe Petrum gratis admittemus; palam eſt, prædicto anno non eſſe vita functum. Sed & clarius id ipſum conficitur ex prælaudato Hieronymi Chronico, aſſerente Petrum, *poſt Va-*

C *lentis interitum, tam facilem in creipiendis hæreticis faciſſe, ut nonnullis ſuſpicionem acceptæ pecuniæ intulerit*. Quonam igitur pacto dici queat, Petrum ab anno CCCXLVII a vivis exceſſiſſe, Valente ipſo non niſi IX Auguſti CCCLXXVIII e Barbaris conſumato.

& ex S. Gregorio Nazianz. de vita ſua,

255 Rurſus certiſſimum eſt, ex carmine Gregorii Nazianzeni de vita ſua, Maximum Philoſophum auctoritate Petri (non Timothei ut vult Theodoretus) in Sedem Conſtantinopolitanam eſſe intruſum: quod cum probabiliſſime anno CCCLXXIX acciderit, Petrum tunc adhuc ſuperſtitem dicere neceſſe eſt. Porro, non ex Timothei, ſed ex Petri delegatione, Epiſcopos illos Ægyptios popularem ſuum Maximum, Cynicum, *canem* jam *detonſum*, nocto *in Cathedram nimis attollere*, ite in præfato carmine, juxta Danielis noſtri Caſdoui interpretetionem cap. 4, dilucide exponitur: *Ipſe Petrus, Præſulum utique illorum, quos dixi, princeps ac moderator, prius quidem per literas, manifeſte nos Cathedræ illi præfecit (ut ipſæ ſatis ſuperque literæ ad nos miſſæ declarant) omnibuſque muneribus & dignitatis iſtius notis ornavit; nunc vero pro Virgine*, (ut eſt in fabulis de Iphigenia Agamemnonis filia, Dianæ immolanda) *ſuppoſitus nobis hinnulus eſt*. Petrum autem, eo adhuc tempore, & aliquanto poſt, ſuiſſe ſuperſtitem, per- D gir idem Gregorius eodem capite ſub finem pari elaritate oſtendere. Poſquam enim Conſtantinopoli expulſum Cynicum narravit, & ſubinde a Theodoſio rejectum, *Alexandriam rurſum ſe contuliſſe* affirmat; *hoc ſolum*, inquit, *ſapientes ac eſſe facienſ; Petrum (qui duplici aliquando & ambiguo uſus genere ſcribendi, pugnantia quoque chartis committere non dubitarat) manus hominum vagarum collecta aggreditur, & magnas in angustiat virum ætate gravem adduxit. Anſus ſiquidem eſt hoc ab eo poſcere, at in Cathedra, quam ſpe jam devoraverat, ejus auctoritate confirmaretur; addens minaciter, niſi quod petebat ſibi concederetur, ipſiuſmet Petri Sedem a ſe invaſum iri.*

256 Ex his igitur pluſquam manifeſtum eſt, *atque ex Theodoſii Sanctione de fida Catholica:* quod Petrus ram citu vitæ curſum non abſolveſit. Ubi & illud obites obſerva, Petrum Ordinationi Maximi non interfuiſſe, quidquid viri doctiſſimi id inſinuare nonnumquam videantur. Denique & inde argumentum non inefficax deſumitur, quod Imperator Theodoſius, in celebri Sanctione de Fida Catholica, data Theſſalonicæ III Kal. Martii, Gratiano V & Theodoſio AA. Coſſ. E hoc eſt anno CCCLXXX; tunc nempe eum ipſe, debellatis hoſtibus & ſtabilito imperio, ab Achollio Theſſalonicenſi Epiſcopo orthodoxo, rita baptizatus eſt, diſcordes animos ad unionem conatus reducere, unam ab omnibus decernit ſervandam eſſe fidem, *quam Damaſus Romæ, & Petrus Alexandriæ prædicarent*. Ex quo iterum perſpicue demonſtratur, adhuc tunc temporis Eccleſiam illam a Petro adminiſtratam, atque adeo ante illum ipſum annum e vita diſcedere nequaquam potuiſſe.

257 Nec ſane aliud inſinuant verba Socratis, *quibus Socrates non eſt contrarius:* lib. 4, cap. 37 ſic ſcribentis: *Per idem tempus, cum Antiochia Valens Imperator diſceſſiſſet, quotquot ubique perſecutionem paſſi erant, magnopere animis confirmati ſunt, ac præcipue Alexandrini. Quippe tunc eccens ab urbe Roma reverſus erat Petrus, cum literis Damaſi Epiſcopi Romani, quibus ille & Conſubſtantialis fidem, & Petri ordinationem confirmabat. Itaque populus aſſumpta fiducia, Lucium quidem exturbat, Petrum vero in ejus locum ſubſtituit..... Petrus vero, cum exiguo tempore ſuperſtes fuiſſet, ex hac vita migravit, Timotheum fratrem Sedis ſucceſſorem relinquens.* Hic tamen *to, Tunc eccens reverſus*, non ſignificat, Petrum Alexan- F driæ extitiſſe, cum Valens Antiochia diſcederet; ſed *cum diſceſſiſſet*; anno fortaſſe & amplius antequam Petrus Alexandriam appelleret. Eſt enim probabiliſſimum ex verbis Theophanis, non ante Valentis necem, Epiſcopos ad propriam regredi *unde conficitur eôdem anno 380, probabiliter 20 Julii.* auſos, dum ſcilicet, *Damaſi Papæ conſiliis, Gratianus & Valentinianus, Epiſcopos ab exilio revocarunt*. Quod vero enuntiat illic Socrates, exiguo tempore Petrum fuiſſe ſuperſtitem, variſſimum eſt, cum veroſimiliter non integro biennio, redi- tui ſupervixerit. Sit igitur extra controverſiam, Petrum anno CCCLXXX vivere deſiiſſe, die (ſi Hiſtoriæ credimus) XX Julii, cadente ſub littera D, in feriam ſecundam, ſeu diem Lunæ.

Ex Athanaſii defignati & omnium conſenſu electus

258 De hujus Præſulis præclare geſtis & laudibus ſparſim ſuperius agendum fuit, quibus non multa addenda ſuperſunt. Conſtat enim calamitatum & ærumnarum Magni Athanaſii aliquamdiu fuiſſe participem, ejuſque moriantis ſuffragio, communique Epiſcoporum, Monachorum & populi conſenſu, Patriarcham conſtitutum. Conſtat inſuper, non diu Eccleſiam lætificaſſe, Arianorum (ut diximus) factione ejectum, ſubintruſo in ejus

locum

A locum Lucio, qui Sadem, armata manu occupatam, plusquam tyrannice depopulatus; eas excitavis tragœdias, quas Petrus ipse in epistola aocyclica, apud Theodoretum lib. 4, cap. 22. fuse prosequitur. Juxta supputationem nostram, Romæ ad sexennium circiter commorari debuit, donec ea coacta Valentis connivantia, sed maxima Damasi Papæ & Imperatorum Occidentalium auctoritate, Sadi postliminio restitutus, eam annis fortasse duobus aut paulo amplius tenuit. Poeta Habessinus eum iovocat XX Hamsehiri, XXV Februarii, hac formula: *Salutem Petro, in Sede Marci, qui sedit post Athanasium. Hic in diebus suis multam afflictionem & vexationem tulit ab Arianis, qui Dei Filium creaturam appellant. Ad æternam denique quietem migravit anno* CCCLXXX.

Lucio ab Arianis intruso cedere debuit.

259 Notabilem fuisse oportet annum illum obitus, præter mortem, ab Hagiologo consignatus, & quidam Romanis calculis. Cultus ejus apud Ægyptios meminit Papebrochius in Vita S. Athanasii ad Maji, atque in Actis S. Gregorii Nazianzeni, IX ejusdem, ex Seldeni, opinor, Kalendario Coptico. Ludolfus, ut alibi dictum est, eum rubrica exornat, solis insignioribus Sanctis attribui solita. Sed quid causæ essa dicemus,

Colitur ab Ægyptiis rubrica insignis.

B quod nec in Græcis, nec in Latinis Fastis, tam egregii pro fide exulis ulla reperiatur memoria? Credidarim ego, bonam fenam, post editum, justo facilioram fuisse (ut indicat S. Hieronymus) *in recipiendis hæreticis*; unde suborta fuerit turpis illa & ignominiosa *acceptæ pecuniæ* suspicio, quodqua procul dubio orthodoxis vehementer displicuerit: quemadmodum & vituperabilis illa inconstantia, qua modo Nazianzeno adhæsit, modo Cynico illi Philosopho, cui tantum non, levitatis suæ pœnas persolvere coactus sit, ut nuper retulimus. Cetarum sive id senectutis vitio, sive aliorum consiliis tribuendum dixeris, inaorruptum in fide Catholica perstitisse Petrum, ex Theodosii Sanctione tam manifesta perspicitur, ut vel inde Sancti titulum promereri etiam apud nos posset, tametsi ab eo illi adscribendo, hic abstinendum arbitremur.

Cur in Fastis Græcis & Latinis prætermissus.

XXII. TIMOTHEUS.

C *Hæreticis ab eo in Concilio CP. damnatis; annus obitus stabilitus contra Pagium. Ecclesia ei, in Hagiologio Habessino dicata.*

260 Timotheus hic, in sæpe citato Hagiologio sic invocator: *Salutem Timotheo, fratri Petri, ejus qui ante ipsum fuerat urbis Alexandrinæ Archiepiscopus, qui Concilio Constantinopolitano* (quod secundum Genarala foit, ibi autem primum anno CCCLXXXI celebratum) *præsidit* (hoc ast aota alios subscripsit) *una cum aliis tribus sanctis Patriarchis, Nectario Constantinopolitano, Cyrillo Hierosolymitano, & Meletio Antiochreno, aliisque* CXLVI *Patribus* (vulnis dicere CL.) *Tunc effusa fuit super fideles, gravi hæreseon tempestate diu agitates, pœna multa, donec præterissent dies ejus.* Alludit ad Macedonium, Sabellium, Apollinarem, Eunomium, Marcellum, Photinum, aliosque in ao Concilio anathemata percussos, de quibus apud Labbeum tom. 2 Conc. a Col. 912. Est tamen animadversione dignum, quod in Notis observat Severinus Binius, apud aictatum Labbeum Col. 972; Timotheum toti Concilio non adfuisse, ac subscriptionem ejus aliis subinda præfixam, ubi & multa alia perperam confusa

Concilio Constantinopolitano præfuisse dicitur.

castigat. Verum hæc & id genus plura, ad præsentem disquisitionem nihil facientia, consulto prætermittimus; libellum Synodiaum, Photium, Nilum, aliosque secuti, qui passim Timotheum ceteris annumerant, quidquid varians in primo loco, ob famosum Canonem de Ecclesiæ Constantinopolitanæ, post Romanam, præeminentia.

D AUCT. I. B. S.

261 Historia Patriarchalis de præfato Concilio ita differit: *Suo ordine amoverunt Macedonium, sancti Spiritus hostem; & absolverunt Symbolum fidei, dixerunt que; Credimus in Spiritum sanctum. Exciderunt quoque Sabellium, qui dicebat* Pater, Filius, Spiritus sanctus; *& Trinitatem sanctissimam unam personam esse affirmabat, particulam copulativam &, rejicient. Communione etiam privaverunt Apollinarem, qui dicebat* Magous, Major & Maximus; *Spiritum sanctum* Magnum *vocabat, Filium* Majorem, *Patrem vero* Maximum. *Obiit autem Patriarcha ipse vigesima Abibi, die Dominica;* qui concursus caderet in annum CCCLXXXIV, sub littera Dominicali F; nisi forsasse librariorum arrore irrepserit XX, pro XXVS Abibi; quo die colitur in Hagiologio Habessino, nempe XX Julii, quæ anno CCCLXXXV, in Dominicam incidis. Ex pio hoc anno stant Baronius, Labbeus, aliique Socratem secuti, lib. 5, cap. 12 scribentem; *Arcadio Augusto primum & Bautone Coss., mortuo Timotheo Alexandrinæ urbis Episcopo, Theophilum Sacerdotii curam suscepisse.*

in quo Macedonius aliique hæretici confixi.

obiit teste Socrate, 385.

E

262 Astu difficultatem componit Pagius; cum anim lagisset apud Theophanem, obiisse Timotheum die XXVI Epiphai sive Abibi, mox subjungit; *cui suffragatur auctor Patriarcharum Coptitarum, qui ait* EUM DIEM CONCURRISSE CUM DOMINICA, *quare cum dies ille* XXVI *Epiphi concurrat cum die* XX *mensis Julii, qui currenti anno* CCCLXXXV *Dominicalis fuit, liquet Timothei obitum recte a Baronio consignatum.* Quid est nodum dolo faindare si hoc non est? Varba Historiæ Patriarchalis fidelites jam retuli, ubi expressissima non XXVI diem, sed XX Abibi, cum Dominica concurrere affirmat. Mirus ast Pagius in vindicandu illo Oriantali Chronico. Admitsimus quidam *Timothei obitum recte a Baronio consignatum*, non Chronici istius, sed Socratis auctoritate, *numquam falso aut temere notas Consulares adhibentis.* Abulbaracat morti prædictæ assignat etiam XXVI Abibi, nam male cum XXVI Julii confundans. Verum Scriptoris hujus fides, passim surpissime easpitata spliti; abunde superius explosa est. Quin & hic eodam loco, more suo, immensum anorbitas, dicendo, ordinatum Timotheum anno CXII Æræ Martyrum; & defunctum CXVIII; quibus notantur anni Christi CCCXCV & CCCCX. Maoat intarim extra controversiam, Timotheum vivare desisse anno CCCCLXXXV, Julii XX, die Dominica.

quod cum Historiæ calculo perperam componit Pagius

dies obitus conferri potest ad Julii.

F

263 Ex his manifesta apparet, hallucinatam præterea Historiam Patriarchalem in Sedis duratione, dum Timotheo annos VI, dies CLVS; & Abulbaracatum, dum annos V, ac menses IX tribuit. Magis id misum in Theophana & Nicephoro, concordi calculo annos Timotheo octo adscribentibus; cum ex præfixa supputatione, annis non plus quinque Episcopatui præfuerit, etiamsi ab ipso decessotis obitus die inchoetur. Nequa varo ultra annum CCCLXXXV mortam ejus differendam, ex eo patet, quod Thaophilus successor annis plusquam XXVII Ecclesiam illam administraverit; certo certius anno CCCCXII vita functus. Verosimile ast

Sedis duratio ex Theophane & Nicephoro explicata.

AUCT. L.B.S.

A Scriptores illos Petri & Timothei tempora confudiſſe, ſubtractis uni annis, quos alteri adderent. An quod Timotheus exſulis fratris vices gerere cœperit, ex quo Valens Antiochia diſcedens, anno CCCLXXVII, liberum Religionis exercitium Orthodoxis reliquit? unde & aliqui annos ejus numerare inceperint, licet Petro reduci locum ceſſerit?

confirmata de Athanaſii obitu ſententia noſtra.

264 Placet conjectura, non omnino abſurda; ſed, ut conjectura eſt, nollim pro enuntiato accipi. Sic nihilominus optima componentur utriuſque ſtatis tempora, a Theophane & Nicephoro aſſerta. Etenim ab anno CCCLXXI ad CCCLXXVII habebuntur anni ſex integri, Petro aſſignati: deinde ab anno CCCLXXVII ad CCCLXXXV, Timotheo anni octo Vicariatus ſimul & Epiſcopatus ſervabuntur. Illud certe haud obſcure evincitur, inter Athanaſii & Timothei obitum, annos fluxiſſe quatuordecim aut amplius, ea quo ſententia noſtra de Magni Athanaſii morte, ad CCCLXXI retracta, egregie confirmatur.

An exſtructa Timotheo Eccleſia?

265 Fuit, tam ipſe Timotheus, quam frater præceſſor, *Civis Benhorcaſis*; ſi ejus illa Eccleſia fuit, cujus dedicationem ad XXVSI Bunæ (id eſt XXI Junii) præſudarus Hagiologus ita celebrat: *Venetor dedicationem pretioſæ tuæ ædis, Pater Timothee, ex civibus Benhor, quæ tibi exſtructa fuit poſtquam tempus afflictionis præterivit; dudum me ad opera humilitatis, qui de terra pauperem ſublevas; nam ubi ſuperbia eſt, bonorum inopia eſſe ſolet.* Utrum per *tempus afflictionis* hic innuatur Arianorum perſecutio, an forte ab auctore Jacobitice factionis alludatur ad ea tempora, quibus Chalcedonenſis Synodi edvetſarii oppreſſi ſuot, fateor me ſatis non poſſe diſcernere. De Timotheo apud Græcos aut Latinos Hagiologos nihil plus reperitur, quam de fratre ejus Petro; quinquam ambo Coptis & Habeſſinis non parvo in pretio habeantur. Exſtat præ-

Ejus encomium.

late de Timotheo memoria in reſcripto Imperatoris Theodoſii ad Optatum, de quo Baronius ad annum CCCLXXXV, ubi inter cetera hoc encomio cohoneſtatur, quod *Vir omnium Sacerdotum ſuſceptatione venerandus* ſit, & Cæſareo etiam *judicio approbatus*. Meminit ibidem Baronius epiſtolæ ejus Canonicæ apud Græcos, & ſententiæ de irregularitate, de quibus ſatis eſt feciſſe mentionem.

B

XXIII. THEOPHILUS.

C

Periodus Paſchalis ab eo ordinata, ejuſdem virtutes & vitia. Certamina contra S. Joannem Chryſoſtomum.

Obiit an. 412. 25 Octobris.

266 THeophilus, laudatus in Actis SS. Pachomii & Theodori XIV Maji, *Obiit decima octava Babæ* (inquit Hiſtoria) hoc eſt XV Octobris, ut expreſſa annotavit etiam Socrates, dum lib. 7. cap. 7 Idibus Octobris extremum diem elauſiſſe aſſerit, non XVSII iſtius menſis, ut ſcribit Labbeus, forte menſem Ægyptium cum Romano confundens. Fuit autem is annus (uti oſtendit Henſchanius, egens de ſucceſſore S. Cyrillo die XXVIII Januarii num. 6) ſuit, inquam, is annus Chriſti CCCCXII, ut diſerte ireum indicat citatus Socrates, annum nonum Honorio IX & Theodoſio V Coſſ. inſignem: quando XV *Octobris* eecidit in *diem Martis*, quod omiſit Hiſtoria indicare. In margine adſcripti inveniuntur anni XXVII, dies LXXXVII, qui retrotracti pertinguni ad diem quo obiit, ut jam ſtatuimus, deceſſor Timotheus: adeoque cenſeri poſſet ordinatus fuiſſe in Dominica. Refert Hiſtoria, quod eum Epiphanio Archiepiſcopo Cypri conſenſerit, ut S. Joannes Chryſoſtomus exſilio mulctaretur. *Ejus tempore excitati ſunt ſeptem illi juvenes, qui in ſpecu dormierant, poſt centum & quadraginta novem annos.* Sediſſe itaque Theophilum annis XXVSI, concors eſt ſententia: qui XXVIII adſcribunt, de inchoatis intelligendi, non de integris, ut hic denuo fallit Abulbatacat.

D

Deo Hagiologus,

267 Hagiologium ſæpe citatum; *Salutem*, inquit, *Theophilo, qui ex merito ſcientiæ ſuæ datum a Spiritu ſancto eſt, ut in Sede Marci poſt S. Athanaſium Patriarcha collocaretur* (duobus tamen mediantibus) *Datum quoque ei eſt, ut quoties populum baptizabat, radius luminis obſignaret characterem ejus.* Periodum Paſchalem condidit, non centum annorum (ut perperam ſe legiſſe in epiſtola S. Leonis Magni ad Marcianum putavit Scaliger,) ſed quadringentorum & triginta ſeptem annorum, in qua omnia Paſchalia annotatæ, quæ ab anno Chriſti CCCLXXX deinceps erant ſcentura. Ex ea porro centum obſervationis annos decerptos ſummo Pontifici obtulit, quotum in epiſtola illa S. Leo meminit, unde crediderim Scaligerum errandi occaſionem ſumpſiſſe. Cyclum autem illum ad XCV annos Cyrillus, Theophili nepos & ſucceſſor, contraxit. S. Joanni Chryſoſtomo viventi adverſatus, a S. Innocentio Papa excommunicari meruit; etque in ſententia diu pertinax, etiam obſtitit ne demortui Chryſoſtomi nomen referretur in Diptycha. Noluit tamen permittere Deus, ut ſic moreretur; ſed, reſte S. Joanne Damaſceno, *non poterat animam agere*, donec allata ei ſuit Chryſoſtomi imago, *quam tam adoraſſet, ſpiritum emiſit*, & magno poſtea in honore ſuit per totam Eccleſiam.

Qualis fuerit ejus periodus Paſchalis.

E

Moriens S. Chryſoſtomum venerator.

268 Mirum nihilominus, quam varia de Theophilo circumferantur, doctrinæ, induſtriæ, prudentiæ, fortitudinis, zeli Catholicæ Fidei, eliarumque inſignium virtutum; contra vero ex Socrate, Sozomeno, aliiſque, avaritiæ, improbitatis, atque faſtus, & ambitionis argumenta. Conſtans eſt eruditorum opinio, Scriptures illos & Græcos alios recantiores, plerumque Chryſoſtomo faventes, Patriarchæ Alexandrino fuiſſe iniquiores; quod de Socrate & Sozomeno eo admittes facilius, quod eos & Origeni & Origeniſtis monachis palam patrocinari, in aperto ſit. Notiſſima certe ſunt quæ præclare & fortiter geſſit Theophilus, in everſione templorum, deſtructione idolorum, & acerrima gentilium omnium perſecutione. Item induſtria ejus & dexteritas in componendis Antiochenæ Eccleſiæ diſſidiis, invicta animi magnitudo in debellandis Origenis aſſeclis, quidquid ejus patroni debacchentur: opera ab ipſo edita, & a Baronio enumerata, præter alia, quæ jam retulimus, immortalem profecto viri memoriam perennem reddidere.

Etſi variis de eo judiciis fuerint.

F

269 Verum hæc ita ſe habent, ut, eum parvis nævis inficiantur, Theophilum ab omni labe eximere nequeant. Sunt qui eum nimii faſtus inſimulent, & avaritiæ notam viro, cetera maximo, inurant. Juriſdictionis limites tranſgreſſus dicitur, in cauſa S. Hieronymi eum Joanne Hieroſolymitano. In *Longos Fratres* ira nimium præcipiti ſæviiſſe volunt, & bonos Ægypti ac Nitriæ Monachos ſeralibus diſſidiis, aut temere, aut maligne inter ſe commiſiſſe. Atque ut alia ſileam; quæ cæca vindictæ cupidine (inquiunt) ad exauctorandum S. Joannem Chryſoſtomum, *ad quercum* tumultuarie molitus eſt, numquam non Theophili gloriam obſcurabuat; tametſi vere & ſincera pœnitentia maculas eas omnes eapiaſſe non

meritò tamen inter Patres recenſetur.

du-

A dubitat adeo ut inter antiques Eccleſiæ Patres, non ſine magna vitietis & eruditionis lauda, recenſeatur. Et merito quidem. Nam S. Leo Papa, ep. 64 ad Marcianeum in editione Pariſienſi MDCLXXV, ordine 94, *Theophilum* appellat *ſanctæ memoriæ Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopum*; & ep. 52, ad Epiſcopos Galliatum in citata editione, ordine 77, eum cum Athanaſio & Cyrillo confereos, *probatiſſimum Præſulem* nuncupat. Quibus ſi addideris quæ Baroaius habet ad annum CCCCXXIX, plane conficies, Magni Theophili celebrem memoriam, in Eccleſia ſummo cum honore & æſtimatione retentam. Sed de his plura fortaſſe alibi; ad ordinem chronologicum revertamur.

Dicitur theſaurus ab eo repertus.

270 Abulbaracat apud Vanslebium ſuſe hic narrat, quomodo idem Theophilus in foro Alexandrino, ſub quodam marmoreo pavimento repererit, indicio triplicis ☩ ingentem theſaurum, quem Theodoſius Imperator juſſerit ædificandis & reſtaurandis Eccleſiis impendi. Sed ſatis fuerit hæc obiter iudicuſſe, cum refutari non mereantur.

XXIV. SCYRILLUS.

B *Neſtorius in Epheſino Concilio per eum, ut Legatum Apoſtolicum, damnatus: Acta ab Henſchenio illuſtrata.*

Obiit Cyrillus 27 Junii 444.

271 SAnctus Cirillus, vere Magnus, *Theophili* (inquit coæta Hiſtoria) *ex ſorore* (alii ſcribunt ex fratre) *nepos, primus omnium Stationes in Eccleſiis conſtituit, obitique tertia Abibi, die Martis*, id eſt XXVII Junii, currente litera Dominicali A, quibus ſignatur annus Chriſti CCCCXLIV, ut pluribus confirmat Baroaius; quintum Idus, ſeu IX Jocii, pro die obitus accipiens, quod tali die a Græcis colatur: non recte, ut exiſtimo. Potuiſſet enim eodem jure XXVIII Januarii aſſignare; quod eum tunc Latini celebrent, quo die ejus Acta illuſtravit Henſchenius. Fateor utriuſque hujus cultus rationem mihi non eſſe compertam. Sive id dedicationis, ſive elevationis aut translationis corporis causa factum dixeris, facile aſſentiar. Sediſſe Cyrillum annis XXXII, conſtat ex Actis Synodalibus Concilii Chalcedonenſis; traduntque Liberatus Diaconus & Nicephorus: quod apprime convenit cum noſtro calculo, niſi quod annus ultimus plenus eumerſi non poſſit, quod apud Scriptores frequentiſſimum eſſe, jam ſexcenties oſtendimus.

C *Error aſſer vindicatur.*

272 Scribit Baronius; Cyrillum ordinatum fuiſſe Epiſcopum anno CCCCXXIV, XI Kal. Novembris, qui eſſet Octobris XXII, ut etiam aumeravit Labbeus. Sed id arbitror a veritate alienum, teſtante Socrate, eum triduo poſt Theophili obitum fuiſſe ſubrogatum, adeoque XVIII Octobris vel ſummum XIX. Sedetit itaque Cyrillus, juſto oumero annis XXXI, & diebus circitar CCLIV. Memoria ejus notatur in faſtis Græcis elogio, viro tanto digniſſimo: *Natalis S. Cyrilli, Alexandrinæ civitatis Epiſcopi, eruditiſſimi & Catholicæ Fidei propugnatoris egregii, quem ſanctus Pontifex Cæleſtinus idoneum judicavit, cui vicer ſuas in Epheſino Concilio delegaret.* Quod de hoc Concilio damnatoque Neſtorio addit Hiſtoria, in Hagiologio XII Julii, Oda IIII, ſic commendatur: *Salutem Cyrillo, qui ſecutus eſt verba Scripturarum, ſicut eum Theophilus inſtituerat. Cum præſideret Concilio, ad fidem Neſtorii damnandam collecto, temperavit Divinitatem Lanæ, quam colores obtegunt; & humanitatem Ferro, quod ignis candefecit.*

273 De Cytilli virtutibus, laboribus pro fide

Catholica tenenda exantlatis, debellatis hæreſibus, D
expoſite atque illuſtrata doctrina orthodoxa, egre- AUCT.
gium, præter ceteros, commentarium elucubra- I. B. S.
vit Henſchenius, ad dictum diem XXVIII Janua- *a variis Scriptoribus.*
rii, quo Lectorem remittimus. Paucula decerpere liceat. Vocat eum Eulogius Alexandrinus, apud Photium Codice 213, *Studio veritatis ardentem, doctum, pium, minimeque vacillantem Cyrillum.* Anaſtaſius Sinaita in Duce Viæ, *Lumen Patrum celeberrimum, & beatiſſimum.* Menæa Græca, *Sacerdotum omnium decus, Patrum corypbæum, Synodi ſanctiſſimæ propugnatorem.* Martyrologium Romanum, *Catholicæ fidei præclariſſimum propugnatorem, doctrina & ſanctitate illuſtrem.* Denique in Conc. Chalcedonenſi Act 3, in libello Theodori Diaconi, dicitur ὁ ϯ ὀρθῆς Ⓒ ἀμωμήτου πίϛεως Συνήγορος, *Recta & immaculatæ fidei Advocatus.*

CAPUT IV.

Patriarchæ partim hæretici, partim orthodoxi, a fatali Schiſmate Dioſcoritano, ab anno CCCCXLIV ad DV.

XXV. DIOSCORUS HÆRESIARCHA.

E *Hujus ſectatores Jacobitæ, a Melchitis dicti, multa in ejus defenſionem mentiuntur, & ipſe mentitus fuerat contra Imperatores. Actaque Concilii Chalcedonenſis.*

Dioſcorus, non ex Hiſtoria Patriarchali.

DIoſcorus, inter Patriarchas XXV, *Cyrilli diſcipulus, quacum Concilio Epheſino, contra Neſtorium congregato, aderat, multis ac maximis ærumnis conflictatus eſt; a Marciano Imperatore, ejuſque uxore Pulcheria, ex ſua Sede depulſus, quod acquieſcere noluit Concilio Chalcedonenſi ſexcentorum & triginta Epiſcoporum: exſilio propterea amandatus eſt in inſulam, in Occidente conſtitutam, in qua ſeptem annis moratus eſt; ubi obiit ſeptima Tubi, id eſt XV Septembris.* Verba ſunt Hiſtoriæ noſtræ Patriarchalis, veris de more falſa immiſcentis, & Dioſcoro Patriarchatus annos adſcribentis XXV cum diebus LXIX, quibus perduceremur ad annum Chriſti CCCCLVIII. Verum ne etroneis hiſce calculis fidere hic denuo quidquam audeamus, facit annos CCCCLVII, cujus die XXVI moriens Marcianus, animos fecit, ad Timotheum Ælurem, principem factionis, Dioſcori damnationem improbantis, intrudendum in vacuum F
hæreſiarchæ obitu Sedem, ut eſt in eadem Hiſtoria Patriarchali. Erat ergo jam ante extinctus Dioſcorus, neque enim viventi ipſi ſubordinatus fuiſſet Timotheus ab iis ipſis, quibus præcipua tumultuandi occaſio fuerat S. Proterius, viventi Dioſcoro ſubſtitutus.

ſed ex S. Leone probatur ſatis 45 verſimillima. Supra.

275 Ex his liquet, aliunde quam ex hiſtoria Patriarchali aut hujuſmodi Scriptoribus, annum obitus Dioſcori definiendum. Ad hoc opportune ſe offert epiſtola S. Leonis Magni, data ad Julianum Epiſcopum Cæſenſem octavo Idus, ſeu VI, Decembris CCCCLIV, *Actio*, oimirum, & *Studio* viri Clariſſimi Conſulibos, qua ſibi ſignificatum indicat ſummus ille Pontifex Dioſcori interitum. Verba ejus tranſcribere viſum eſt, ut apertius pateant Coptitarum commenta. Sic habet: *Quamvis enim jampridem omnia hæreticorum machinamenta confracta ſint, & univerſas ejus vires dextera veritatis abſtulerit: nunc tamen intervenate, ut ſcripſiſtis, Dioſcoro, in profundiora ceciderunt, & perfidiæ incentore ſublato, inſtabiles quædam inſipientes animæ*

AUCT. I. B. S. *habent quod paveant, non habent quod ſequuntur, unde auxiliante miſericordia Dei, facilius eſt errantium ſperanda correctio, & efficacior erit prædicatio Evangelii, extincto defenſore mendacii.* Quid hic hæſitandum, non video, ſi vere præcitatis Conſulibus ſcripta fuerit ea Magni Leonis epiſtola, ut hic certum ſupponimus. Obierat itaque jam tum Dioſcorus, probabiliter ipſo illo anno CCCC. LIV, anno exſilii ſui quarto, IV Septembris; non in inſula Occidentis, ut Coptitæ fabulantur; ſed Gangræ (Liberato, Gangrenæ) Aſiæ minoris civitate, quo deportatus fuerat poſt Concilium Chalcedonenſe.

Ab ejus Schiſmate vera poſtmodum nomina Melchitarum & Jacobitarum

B 276 Hic illa infelix auctor eſt perniciosiſſimi ſchiſmatis; ex quo Tractatus hujus noſtri alteram quodammodo epocham exordimur, Patriarchas hæreticos in chronologica ſeria collocare deinceps coacti. De eo ſchiſmate deque Jacobo, præcipuo Dioſcori & Severi Antiocheni zelatore, cognomento Zanzalo, alias Bsradæo vel Clitellario, a quo *Jacobitarum* nomen initium traxit, per magnam Aſiæ & Africæ partem propagatum, infra ſuſius erit diſputandum. Concilii Chalcedonenſis propugnatoribus primum Orthodoxis, ſubinde Græcorum erroribus infectis, impoſitum eſt nomen *Melchitarum*, id eſt *Regiorum* vel *Imperialium*, quia plerumque pro Concilio Imperatores ſtabant. Hiſtoria, *Chalcedonenſes & Jacobitas* diſtinguit; & his impenſe favens, illos paſſim acriter infectatur. Eodem vitio laborat Hagiologus Habeſſinus: qui, ſicut in Copticis Jacobitarum Kalendariis pro Sancto reperit notatum *Dioſcorum*, ſic etiam eumdem ſalutat his verbis. *Salutem Dioſcoro, qui explosit religionem Melchitarum*, Dei & hominis *unitatem in Duas naturas diſtrahentium*.

Eutychetis & Dioſcori hæreſes.

277 Ita ſcilicet Chalcedonenſis Concilii Patres, eorumque fidei inhærentes calumniabantur, quaſi idem eſſet, duas in Chriſto naturas, quod duas perſonas (quæ Neſtorii hæreſis fuerat) affirmare. Quibus contradicens Eutyches, & ejus ſectator Dioſcorus, in alterum oihilo minorem impegerunt errorem, unam, poſt Incarnationem, in Chriſto naturam aſſerentes, ex humana divinaque velut mixtam, atque ex earum confuſione reſultantem. Aliter quidem Dioſcorum locutum fuiſſe, ut ſuo loco examinabitur; in re tamen cum Eutychete conſenſiſſe, in confeſſo eſſe videtur. Hunc errorem uſque hodie pertinaciſſime tuentur Jacobitæ, Copti & Habeſſini, eo facilius ab iis imbibitum, quod eorum aliqui earere dicantur opportunis vocibus, ad exprimendam perſonam ex duobus naturis ſubſiſtentem, unde fit ut omnis ſæpe eum illis diſputatio, defectu terminorum, ad tertiam de voce quæſtiones relabatur. De his non incuriose differit Ludolfus, Hiſtoriæ Æthiopicæ libro 3, cap. 8, & in Comment. pag. 451. Uti & Hiſtoria Critica de fide & ritibus nationum Orientalium a cap. 9. Quorum placitis eatenus ſolum aſſentimur, quatenus Eccleſiæ Romanæ conformia reperiumus, ut peculiari Diſſertatione poſtmodum oſtendemus.

C

Ad emendam poſtremi famam

278 Addit porro Hagiologus, quod Dioſcorus ut ſuos confirmaret: *Evulſos barbæ ſuæ pilos & dentes duodecim, tamquam fidei ſuæ fructus, miſit in regionem longinquam.* Nihil ſimile apud Græcos Latinoſve legas; quapropter placet fontem indicare ex quo talia accepit Poeta. Eum nobis oſtendit Abulbaracat, ex ſuorum Jacobitarum traditione, narrationem da Dioſcoro texens, qualem de ſuis exordiis ſolent hæretici, multa mentientes, quæ redarguere operæ pretium ſit. Sic ergo progreditur apud Vauslebium: *Tempore hujus Patriarchæ* (Dioſcori) *ut ſcribit Macrizius Hiſtoricus Mahumetanus, prodit ſecta Eutychetis Presbyteri Conſtantinopolitani, aſſerentis, quod Jeſu Chriſti corpus totum eſſe ſubtile, & corporibus noſtris multatenus ſimile; quodque ex beata Virgine nihil aſſumpſiſſet. Congregata idcirco CXXX Epiſcoporum Synodo, anathemate percuſſus eſt.*

D *metuimur Jacobita,*

279 *Rurſus, ejuſdem Dioſcori tempore, celebrata IV Synodus œcumenica in urbe Chalcedonenſi, occaſione ipſiuſmet Dioſcori, qui ſuſtinebat*; Quod in Meſſia poſt unionem facta eſſet ſubſtantia una de duabus ſubſtantiis, una perſona de duabus perſonis, una natura de duabus naturis, una voluntas de duabus voluntatibus, *contra quam Marcianus Imperator cum ſua Curia credi volebat: dicebant enim*, in Jeſu Chriſto duas eſſe ſubſtantias, duas naturas, duas voluntates, & unicam perſonam. *Videntes autem Epiſcopi hanc eſſe ſententiam Imperatoris, in eamdem omnes conſenſerunt, timentes ſuis Epiſcopatibus privari; ſolus Dioſcorus, & alii ſex Epiſcopi, reliquos imitari noluerunt. Cumque cæteri illi Imperatoris fidem, unum in libellum contuliſſent; ab omnibus confirmatam; ipſum ſibi exhiberi Dioſcorum petiit, veluti ſubſcripturus etiam ipſe; ubi autem libellum accepit, ſuam plane contrariam doctrinam eidem inſcripſit, excommunicatis omnes aliter ſentientes. Indignatus ve intellecta Imperator, quam meditabatur quæ Dioſcorum e medio tolleret: verum ſuadentibus aliis, hominem ad ſe vocavit, cauſam dicturum, comparuit Dioſcorus: Sexcenti triginta Epiſcopi congregati auctores partes fuerunt, ut voluntati Imperatoris obtemperaret, alias diſcrimen ſubiturus amittendæ Sedis Patriarchalis.*

quod in Synodo Chalcedonenſi

E

280 *At ille, Imperatori proſpera omnia primum precatus, reſpondit Epiſcopis*; Imperatorii munetis nequaquam eſſe intermiſcere ſe hujuſmodi quæſtionibus: ad ipſum attinere reipublicæ oego tia, cauſam religionis tractandam ab Epiſcopis, in talium rerum ſtudio verſatis. *Hoc cum audiviſſet Pulcheria Imperatoris uxor, quæ hujus lateri aſſidebat*; Dioſcore, *inquit*, tempore mateis men inventus eſt non nemo, atque ſe tu pertinax, ſed excommunicatus, a Sede ſua expulſus fuit. *Innuebat nimirum S. Joannem Chryſoſtomum. Cui Dioſcorus*; Meminiſſe etiam potes, *ait*, quod mſtti acciderit, dum gravi correpta morbo, ab eo relevari nequit, donec ad S. Joannis ſepulcrum ſupplex acceſſiſſet. *Tam libere Dioſcori reſponſo irritata Imperatrix, infiſſa alapa, dentes ei duos excuſſit*; *cui deinde homines duo, extra Concilii locum rapto, omnes barbæ pilos evulſerunt; tandem Imperatoris juſſu a Synodo excommunicatus eſt, atque in ejus locum conſtitutus Patriarcha Proterius, a Coptis* Bertares *appellatus. Ea cauſa divi ſos in geminas factiones Chriſtianis, alii Melchitarum, Jacobitarum alii cognomuta retinuere. Madavit autem Imperator occidi univerſos, qui recuſarent opinioni ſuæ adhærere. Dioſcorus interim, exuſſos dentes, revulſoſque barbæ pilos colligens, ad amicos Alexandriam miſit; ſedulo monens, injurias eas omnes, fructus eſſe laborum, veræ fidei cauſa a ſe exantlatorum.*

propter conſtantiam in fide ſpaſſi fuit dira,

ſæpius etiam dentibus & barba revulſa;

F

281 Habes hic male conſutam & concatenatam, ſomniorum dicam, an mendaciorum ſeriem; dignum profecto auctore ſuo figmentum: quibus tamen fabellis ita Annales ſuos inſerciunt Jacobitæ, ut nulla Scriptorum noſtrorum auctoritate ab inepiſſimis præjudiciis abduci ſe ſinant. Recentiſſima eſt relatio miſſionis Perſicæ, ab Illuſtriſſimo Archiepiſcopo Auevrano ſuſceptæ, ad

quod inſigne mendacium

Asme-

A Armenorum Dioſcori ſequacium unionem conciliandam, impreſſa Lutetiæ MDCCII, in qua non pauca alia refarciuntur, invidioſiſſime in Græcos præſertim jactata; ad tuendam Dioſcori memoriam: quæ ut fatear ſpecioſius excogitata, id ſane mirandum video, hominum tot flagitiis & ſceleribus infamem; per tot ſæcula, non ſectatores ſolum errorum ſuorum, verum etiam nominis & famæ patronos, & acerrimos defenſores reperiſſe potuiſſe. Tremendo plane exemplo; quantam hæreticis omnibus, a vera fidei regula ſemet deviamibus, perniciem adferant, imbibitæ matarno cum lacte, de ſuis anteſignantis conſictæ, ad ſeducendos animos, hiſtoriunculæ. Ad Martirium redeo, præcipua falſiſſimæ relationis capita, apertiſſimi mendacii convicturus.

ipſemet confutatur.

282 Atqui ut omnino negare non auſim; fieri potuiſſe, ut damnatus a Concilio Dioſcorus, & in exſilium abreptus, tale quid pertulerit a miniſtris; quia tamen credat hominem, in talis concuſſionis & perturbationis articulo, non ſolum excuſſos dentes, ſed etiam evulſos pilos collegiſſe, vel id alium pro ipſo feciſſe, cujus fautorem & amicum nemo ſe profiteri audebat, præter ſex ſupra indicatos, eiſdemque injuriis obnoxios, ac veroſimiliter ab invicem diſtractos? Multo igitur certius ſtatuemus (ſi tamen fidem aliquam mereatur Mahumetanum commentum) quod vaferrimus hæreticus, judicio quo damnatus fuerat calomniam ſtruens, confinxerit fabulam, ſeni confirmando ſervire fecerit dentes duos, caſu vel ſenio laxatos; nec non ſponte atque per otium evulſos, aut refectos barbæ ſuæ pilos, quos Alexandriam deſtinaret, fidem facile repertorus apud homines, ſuo jam veneno delibutos.

B

fidem reperit apud ſuos.

283 Ad Pulcheriam quod attinet, agebat illa tunc annum ætatis LIII, fratrumi Imperii pene ad extremum vitæ ejus conſors & moderatrix, tanta cum prudentiæ, modeſtiæ ac ſanctitatis laude, quantam coævi & proximi ſancti Hiſtorici non videntur ſatis commendare potuiſſe; & toto illo tempore etiam de Eccleſia univerſa optime merita, ſacris Sanctorum Faſtis digna fuit adſcribi, una cum Marcitno, quem recens aſſumpſerat, imperii potius quam tori conſortem, ſervata ad

C extremum ſpiritum virginitate. Et hanc exiſtimabit aliquis, tali ætate, loco, conſaſſu, oſque adeo abreptam, ut furioſo impetu de throno proſiliens, in Patriarchem, quantumvis reum & pervicacem, irruans, colaphum ei palam infregerit?

aliæ non minus abſurdæ mentiter

contra Pulcheriam & Marcianum

284 Quid vero Marcianus? Is, pietate non minus quam militari gloria clarus, nihil unquam per annos ſeptem, quibus imperium tenuit, homo ſexagenarius & Sanctis etiam ipſe poſt mortem adſcriptus, egit erudelitar; & exiſtimabitor principium regni tanto ſanguine cruentatum voluiſſe, quarum illi Jacobitæ imputant? Joannis Chryſoſtomi innocentiam inſignibus adeo miraculis declaraverat Deus, tamque certam habebat tota Curia, ut Theodoſius Imperator, poſt annos a morte triginta & unum, officii ſui eſſe duxerit, defunctum, miſſa in Armenia ad ejus ſepulcrum ſolenni legatione, ſibi ſuiſque parentibus & imperio placare, atque invitare ad reditum: quem etiam celeberrima pompa, profectus obviam uſque Chalcedonam, revexit in Sedem ſuam, omnia procul dubio dirigente Pulcheria, & una cum fratre quotannis ad XXVII Januarii, feſtivam illam translationem recolenta, ſient illa uſque hodie celebratur. Ab hac tam feſtiva exceptione, qualem numquam antea Conſtantinopolis videtat, anni dumtaxat tredecim fluxerant, quando D Imperatrix fingitur adeo ſui fuiſſe oblita, ut eoram tam multis conſciis, aut etiam participibus illius pompæ, & teſtimonii adeo publici Chryſoſtomo delati, ejus depoſitionem, velut juſtiſſimam, ac pertinaciæ ejus debitam, objecerit Dioſcoro in exemplum. AUGT. I. B. S.

285 Qua porro fida dicatur idem Dioſcorus repoſuiſſe Puleheriæ, matrem ejus, contracto morbo, non potuiſſe curari niſi ad tumulum S. Joannis, eoque ſupplicem acceſſiſſe? Qua, inquam, fide? Cum ipſa mater ejus, triennio ante Joannem vivere deſierit, defuncta anno CCCCIV, initio Octobris, quatuor fere poſt menſibus, quam ille in exilium ſecundo ejectus fuerat. Ita docent antiquiores fere omnes, & certior ejus rei teſtis optari vix poteſt quam Eunapius, de quo Photius in Bibliotheca, Codice 77 ſcribit, quod Hiſtoriam ſuam perduxerit uſque ad Honorii atque Arcadii tempora, quodque *tunc illius terminum ponat, quando Arſacius, Joannis Chryſoſtomi extermanato, ſolium Archiepiſcopale occupavit, Arcadiique Imperatoris uxor gravida, & mas abortiens vita deceſſit.* *addito novo de paſſione Eudoxiæ figmento* *quaſi ad tumulum Chryſoſtomi ſanata ſit*

286 Hæc omnia, eodem anno, id eſt ultimo Hiſtoriæ Eunapianæ, facta eſſe, & hic innitur, & clariſſime tradit Socrates, lib. 6, cap. 18, & 19, inquiens, Joannem in Paſchate a conciliabulo damnatum, Imperatoris juſſu in exilium fuiſſe ductum bimeſtri poſt, *die XII Kalendas Julias, Honorio ſextum & Ariſtæneto Conſulibus*, hoc eſt anno CCCCIV. *Paucis* vero *poſt diebus, Arſacium Conſtantinopolcos Epiſcopum fuiſſe conſtitutum, atque ſub idem tempus excidiſſe Eudoxiæ magnitudinis grandinem, pridie Kalendas Octobres, Conſulibus ſupra memoratis. Hoc autem* (ut proſequitur Socrates) *divinæ ultioni factum eſſe dicebant, ab Injuſtam Joannis depoſitionem. Mors Auguſtæ ſtatim ſubſecuta, auctoritatem ejuſmodi ſermonibus addidit; quarto ſiquidem die poſt delapſam grandinem, migravit e vita.* Hæc Socrates: cui omnino conſentit, in anno, quo mortua eſt Eudoxia, Proſper Aquitanus, dum *Honorio VI & Ariſtæneto Conſulibus*, ejus mortem collocat. *quæ quadriennio ante obierat* E

287 Denique Puleheriam ſediſſe in Concilio, feminam inter Epiſcopos, tam incredibile quam novum eſt, & a nemine hactenus aſſertum. Imo nec ipſum Dioſcorum adfuiſſe iis Concilii actionibus, in quibus ejus non ſolum hæreſis, ſed graviſſima infupar crimina comprobata fuera; ſed tertio legitima citatum, nunquam fuiſſe auſum comparere, ideoque damnatum per contumaciam; convincunt Synodi Acta, fidei profecto melioris, quam ſit eorum, qui Acta iſta & S. Leonis epiſtolam, tam in Ægypto quam Æthiopia, numquam ad oculos vel aures admittare voluerunt, & tamen etiam hodia pergunt utraqua graviſſime infacſati. Atque hæc prolixe deducere placuit, ut appareat quam nihil credi Schiſmatici iſtis poſſit, circa ſua principia tam evidenter mendacibus. *Item fabula de Pulcheriæ ſedente in Concilio.* F

288 Ad Dioſcori initia pertinet, quod S. Leo Papa ipſi referibens epiſtola 12, quæ alias eſt 81, monendum putaverit de abolendo, qui dicebatur inter Ægyptios obtinere, abuſu, errea Ordinationes ſacras, contra Apoſtolicam traditionem; formale præceptum hujuſmodi addens, poſtquam probaſſet S. Marcum, utpote S. Petri diſcipulum, non aliter Alexandriæ faciendas Ordinationes inſtituiſſe, quam Romæ vidiſſet facere S. Petrum: *Quod ergo*, inquit, *a Patribus noſtris*, *De epiſtola S. Leonis ad Dioſcorum;*

quo

AUCT. L. B. S. *propenſiore cura novimus eſſe ſervatum, a vobis hoc volumus cuſtodiri, ut non paſſim diebus omnibus, Sacerdotalis vel Levitica Ordinatio celebretur; ſed poſt diem Sabbati, ejus noctis quæ prima Sabbati luceſcit, exordia deligantur; in quibus, his qui conſecrandi ſunt, jejunis & a jejunantibus, ſacra Benedictio conferatur. Quod ejuſdem obſervantiæ erit, ſi manu, ipſe Dominico die, continuato Sabbati jejunio, celebretur; a qua tempore præcedentis noctis initia non excedent, quam ad diem reſurrectionis, ſicut etiam in Paſcha Domini declaratur, pertinere non dubium eſt. Nam præter auctoritatem conſuetudinis, quam ex Apoſtolica novimus venire doctrina (de jejunio ab ordinandis ordinaturiſque ſervando) etiam ſacra Scriptura manifeſtat..... Et*

pro Ordinationibus in Dominica faciendis,

idee pie & laudabiliter Apoſtolicis morem geſſeris inſtitutis, ſic hanc ordinandorum Sacerdotum formam, per Eccleſias, quibus Dominus præeſſe te voluit, etiam ipſe ſervaveris: ut his qui conſecrandi ſunt, numquam Benedictio, niſi in die Dominicæ Reſurrectionis tribuatur, cui a veſpera Sabbati initium conſtat adſcribi &c.

De iis quid ſentiendum?

289 Quam efficax hæc S. Leonis admonitio fuerit, rebus poſt quinquennium, per Schiſma hodiedum durans turbatis, haud facile dixero: B dicendum tamen ſuis de ea aliquid, ut appareret quam minimo vana ſolicitudine hinc inde conatus fuerim, priorum Patriarcharum initia ad Dominicas revocare; quantoque majori eum certitudine, eam regulam tenendam judicaverit Pontificibus S. Petri ſucceſſoribus, jam inde a primo Chriſti ſæculo; non niſi per turpem ignorantiam de tali regula gratis aſſumpta, accuſatus coram ipſamet Apoſtolica Sede, prout latius demonſtrarum legi poteſt in ejus ad objecta Reſponſionibus, art. 2. §. 15.

S. PROTERIUS MARTYR.

Cædes ejus patrata ab hæreticis & ab eorum Scriptoribus diſſimulata: cultus ſacer.

S. Proterius hæretico fabſtinatus,

290 SAnctus Proterius, alias *Bertaves*, Orthodoxus, in faſtis Copticis & Hagiologio Habeſſino prætermiſſus eſt, quod viveuti Dioſcoro ſubrogatus a Catholicis fuiſſet. In Chronologia Nicephori, Conſtantinopolitani Patriarchæ, dicitur anno tegiminis ſexto occiſus in baptiſterio (utique a Schiſmaticis, depoſiti Dioſcori ſectatiis, fidei cauſa) & a Græcia colitur XXVII Februarii. Acta ejus illuſtravit Henſchenius, martyrio recte aſſignans annum CCCCLVII, cujus principio obierat Marcianus Imperator, Concilii Chalcedonenſis vindex acerrimus. Hujus auctis morte (inquit Liberatus cap. 15 Breviarii) Schiſmatici, *Collectis turbis hæreticorum, qui Dioſcorum ſequebantur, ordinato Epiſcopo Timotheo Æluro, veniunt Alexandriam; & ante triduum Paſchæ, quo cœna Domini celebratur, ab ipſis turbis concluditur in Eccleſia, ſanctæ memoriæ Proterius, quo ſe timore contulerat: ibique eodem die in baptiſterio occiditur, lauiatur, ejicitur, & ſanus ejus incenditur, ſpargantur & cineres ejus in ventos.*

occiditur 457. 28 Martii in cœna Domini:

colitur autem 28 Februar.

291 Incredibilem illam hæreticorum rabiem fuſe deſcribit Euagrius, lib. 2, cap. 8, & Henſchenius in Vita ad dictam diem XXVIII Februarii. Hæc die certum eſt S. Proterium interfici non potuiſſe, ſi vera eſt Libeeati narratio: ſed cum Paſcha tunc inciderit in XXXI Martii, dicendum eſt, eædem factam fuiſſe XXVIII Martii, feria V in cœna Domini; niſi quis cum Petavio ex Victore Tunnunenſi, obtruncatum velit D S. Proterium ſexta feria ultima jejuniorum hebdomadæ, ſive in Paraſceve, adeoque Martii XXIX. Quid Euagrius intelligat per diem feſtum Paſchæ ſalutaris, non omnino conſtat. Fortaſſis autem dies illa alia, XXVIII Februatii, fuerit dies Ordinationis; eo veroſimilius conjecturanda, quod anno CCCCLII, quo conſecratum putamus Proterium, in Dominicam inciderit; vel forſan etiam Elevationis earum, quæ inveniri potuerunt reliquiarum; vel ut exiſtimat Henſchenius, nominis in Diptycha relati. Utra conjectura placeat ſua deque eſt.

292 Juvat ex Henſchenii Commentario hic *Aſſumum epitome,* ſummatim recolligere, Proterium fuiſſe ante ſuam promotionem Dioſcori Archipresbyterum; atque poſt eumdem damnatum ejectumque in Paphlagoniam, ab Epiſcopis Ægyptiis in Synodo Alexandrina conſecratum Patriarcham anno CCCCLII; non tamen abſque magna civium, Dioſcoro faventium, commotione: quos etiam, teſte Priſco Rhetore, *Præfectus Thebaidos ſuperveniens vidit ano conſeſſu contra Magiſtratus impetum feciſſe, jeciſſeque lapides in militum copias, quæ ſeditionem comprimere ſtudebant; atque milites vi cogiſſe, ad templum quod olim Serapidis dicebatur,* E *confugere: tum populum concurriſſe eo, templum expugnaſſe, militeſque vivos, ignis extremo incendio.* Hinc vero apparet, Schiſmaticos ſeu (ut hodie vocantur) Jacobitas, priores ad arma & cædes convolaſſe, ſibique ipſis accerſiviſſe incommoda, toleiata a bis mille militibus, per Imperatorem ſubmiſſis, ad ſeditioſos compeſcendos, & tuendum Catholicum Patriarcham. *& intuitum eædem factum ab ejus adverſariis,*

293 Cum autem civitatem, identidem tumultuantem, ablatis variis privilegiis mulctaſſet Imperator; miſſa legatione, apud eum intercedens pius Patriarcha, illa quidem iſte imperavit reſtitui, ſed commotos non ita ſedare potuit, quin militari præſidio Proterius ſemper eguerit, quoad vixit Marcianus. Et vixit uſque ad annum CCCCLVII defunctus XXVI Jauuatii, ut ſupra dictum eſt. Interim præcedenti anno celebraverat Synodum Alexandrin Proterius, & Timotheum Ælurum Presbyterum atque Petrum Mongum Diaconum, cum aliis nonnullis in hæreſi pertinacibus, gradu moverat; quos & Impeeatoe exilio præterea cenſuit puniendos. At vero intellecta ejus morte, Ælurus, (ut brevi dicam fuſius) cellas Monachorum noctu circumiens, & audaciſſima impoſtura Angelum lucis mentitus, eo adduxit, ut renovata in Protenium ſeditione, ſeipſummet pro eo ordinati fecerit. F *impietatem ſuam ſtudioſe celantibus,*

294 Proterii Ordinationem, tempus regiminis, & illatam ei necem, ſtudioſe Hiſtoria Patriarchalis ſilentio rexit. Abulbarcat vero de Proterii, quem Berrsrim appellat, Ordinatione tam ambigue loquitur, ac ſi de ea poſſet dubitari, ac ſacta umquam ſit. Plurima alia ſcitu digniſſima de turbis Alexandrinis, & Dioſcori ad plebem ſibi devincieudam artibus, ex Liberato, Euagrio, aliiſque diligenter diſcuſſa, invenies in prælaudato Commentario Henſchenii, & apud Natalem Alexandrum, ſæculi parte 1, articulo 14, & parte 2, diſſ. 13, quæ brevitatis cauſa a nobis hic præteriri neceſſe eſt, plus nimio ad aliqua delibanda immoratis. *uti & Ordinationem Proterii.*

A

XXVI. TIMOTHEUS ÆLURUS.

Patriarchatum fraudulenter adeptus, de cæde Proterii accusatus ac depositus, & a Baſilisco reſtitutus, ſumpto veneno male perit.

Audita Marciani morte,

295 TImotheus (cognomento Ælurus) *poſt obitum Dioſcori conſtitutus eſt. Magnas pertulit ab hominibus contrariæ factionis tribulationes, nec non in exilium exactus eſt cum. Anatolio. fratre; ſed poſt novennium reſtituitur, obiit Alexandriæ ſeptimo Muſi* (nobis XXXI Julii) *die Veneris.* Ita Chronicon Orientale, Dioſcoritanæ factionis hominibus impenſe favens, & in aliis pluribus hic a veritate aberrans. Longe aliter de impiiſſimo renebtione Scriptores Catholici loquuntur. *Vix factis ceſſerat Religioſiſſimus Imperator Marcianus* (ut nuper diximus) *cum Timotheus Ælurus* (verba ſunt Theophanis ad annum CCCCLVII) *præſtigiis & fraudibus uſus, Monachorum cellas nocturnus ambulator circumibat, nominatim ſingulos vocans: cui cum reſponderet quiſpiam, referebat ille: Ego ſum angelus, & ut a Proterii communione & ab iis quæ Chalcedone ſunt Acta, cunctis abſtineant; & ſubinde Timotheum Ælurum Alexandriæ conſtituant Epiſcopum, cunctitatum ſum miſſus.*

præſtigiis uſus, ſuperſtite adhuc Proterio,

B

introducit Sanctam crucifixuras:

296 Urebat ſycophantam quod a Proterio ipſe, & Mongus ejus aſſecla, damnati fuiſſent. Hos mirum, ineptas illas machinationes nebuloni ſucceſſiſſe ex ſententia. Sine mora enim ab Epiſcopis duobus ejuſdem furfuris, ob hæreſim abdicatis a Sacerdotio, Euſebio Peluſii & Petro Majumæ ordinatus, illam in S. Proterium tempeſtatem exeivit, quam ſupra commemoravimus ex Euagrio lib. 2, cap. 8; tanto furore & rabie uſus, ut eum ſuis perduellibus cadaver illius undequaque vulneratum circumduceos, per cuncta fere civitatis loca raptaverit, ejuſque viſcera ſicarii, ſetarum more, devoravetint. Hinc illa deploranda Eccleſiæ Alexandrinæ calamitas exordium ſumpſit; & diſtractis in partes ſtudiis, lamentabili ſchiſmate uſque adeo pertinaci ſciadi cœpit, ut incendii illius flammæ hodiedum perſeverent. Duces & auctores erant facinoroſi gemini, Mongus & Ælurus; quorum ſcelera, ſatis ſtinade petvulgata, ſummatim perſtringemus, rerum ordinem magis quam res ipſas examinaturi.

ſed a Catholicis apud Leonem magnum accuſatus,

C

297 Poſt crudelem illam & furialem lanienam S. Proterii, Catholici qui ex ejus communione erant, ad Leonem Magnum, virum aelo fidei & pietate Marcisno non imparem, confugerunt, porrecto libello ſupliei, quo engebant, ut in Proterii parricidas animadverteret; Ælurum vero, incentorem malarum omnium, ex occupata ſacrilege Sede expellaret. Crimina paucis ex citato libello, Euagrio & aliis, ita ſecenſet Henſchenius §. 151, de Actis S. Proterii: *Res Eccleſiæ devaſtavit, Orthodoxos Epiſcopos perſecutus eſt & Clericos, S. Proterii memoriam anathematizavit, nomine e diptychis raſo; ab eo ordinatos ubicavit, Sedem ejus Epiſcopalem combuſſit, conſanguineoſque venavit; Romanum Pontificem Leonem, & Conſtantinopolitanum Anatolium, & Baſilium Antiochenum, Chalcedonenſe Conſilium, omneſque totius orbis Epiſcopos & ubique Orthodoxos, Clericos ſimul & Laicos, anathematizavit; Sanctimonialeſ conturbavit.* Quid plura? Collecta ab Anatolio Conſtantinopoli Synodo Epiſcoporum qui ia urbe erant, audita hæretici legatis, damnatus eſt Timotheus.

& Epiſcoporum judicio Sede privatus,

298 Conſulti eadem de re Metropolitæ Orientis, una voce reſponderunt, *Chalcedonenſem Synodum uſque ad ſanguinem vindicandam, eo quod non alteram fidem teneret, quam Nicæna Synodus conſtituit; Timotheum vero, non ſolum inter Epiſcopos non habeti, ſed etiam Chriſtiana appellatione privari*: ut habet Liberatus cap. 15 Breviarii. Acceſſere S. Leonis Pontificis urgentiſſimæ litteræ; quibus omnibus permotus Imperator, Timotheum Ælurum Alexandria ejici juſſit, & alium Synodi Chalcedonenſis vindicem ei ſubſtitui. Annum illius ejectionis fuiſſe Chriſtianæ Æræ CCCCLX, ex pluribus S. Leonis Epiſtolis hoc ipſo anno datis evidenter demonſtrati poteſt, & omnes, quod ſciam, conſentiunt. Exilium illud totis fere quindecim annis durſſe (non octodecim, ut ſcribit Euagrius) ex eo conficitur, quod non prius Alexandriam libere remeare permiſſus ſit, quam Baſiliſcus tyrannidem occupaſſet, ideoque anno CCCCLXXV. Multa quidem neſarie molitus eſt exilii tempore, connivente Zenone Auguſto, auſus turbare Catholicum Antiſtitem Salophaciolum, & Sede iterum uſurpata Conſtantinopolim pergere, abi a fautoribus ſuis triumphantis in motem eaceptus ſuit; numquam tamen reditum potuit impetrare. Ceterum Eccleſiam infeſtavit ſacrilegus invaſor ſecunda illa vice, biennii circitar ſpatio; donec Zeno, recuperato imperio, reſciſſis Baſiliſci Actis, Concilii Chalcedonenſis defenſor aut ſuit, aut ſaltem videri voluit. Quo mox conſternatus Timotheus Ælurus; *optavit ſibi mortem*, inquit Liberatus, & *hauſto veneno ſolutus eſt*: digno utique tot neſandis ſceleribus exitu.

D

AUCT. I. B. S. exulare cogitur per annos 15.

revocatus a Baſiliſco,

ſub Zenone ſeſe veneno enecat.

E

299 At quo anno contigiſſe id ſtatues? Si Hiſtoriam noſtram ſequimur, inveniendus eſt aliquis, quo dies XXXI Julii coacurrat cum die *Veneris*, qui hic alius eſſe non poſſet quam CCCCLXXXI, ſub littera Dominicali D. Vexavit me non parum Coptica hæc ſupputatio, toto fere quadtiennio a communi Chronologia recedens; & pro ea aſſerenda cum certioribus deſtituerer, tamdiu laboravi, donec me Simplicii Papæ epiſtolæ ab ea revocatunt. Ad Liberatum quod attinet, facilius ille huc pertrahi poterat; Theophanis Chronologia in multis quidem adeo vitioſa eſt; ut ſine ſcrupulo deſeri poſſit; hic tamen tenenda, & Ælueri obitus ad annum CCCCLXXVII, non CCCCLXXVIII (ut Natalis Alexander & alii) omnino referendus. Argumento, inquam, mihi eſt epiſtola Simplicii, data III Idus Martii. Illo Conſule, anno ſcilicet CCCCLXXVIII, qua reſpondet litteris Acacii; quibus hic, peſtis illius interitum antea ſignificaverat. Reſcire illum ab Alexandrinis debuit Acacius; Romam ſcripſit; reſcriptum eſt initio Martii; puto inde probabiliſſime deduci, non oltra annum CCCCLXXVII vixiſſe Timotheum.

male-mente ejus anno 491 Hiſtoria

& aliis

F

300 Reliquum eſt, ut hiſtoriam noſtram, pluribus hic mendis ſcatere fateamur, Exilium non extendit niſi ad novennium: Sedem præterait ad annos fere XXIII: quid mirum ſi etiam zyfra aliqua vitioſa irrepſerit? Mutetur itaque ſeptima Muſi in quintam, quæ erit XXIX Julii, qua die præſtigiator ille animam efflare potuerit. Hagiologium ſæpe præcitatum, *ſalutem* immerenti dicit, *Timotheo, qui curſum ſuum decurrendo & bortando tenuit, & ſuper aurea & argentea fundamento animos fidelium ædificavit. Quapropter Patri Dioſcoro ſocius exilio, non minori quam ille præmio dignus cenſetur.* Melius Acacius in prædicta Epiſtola, *ſpirantem procellas & eccleſiaſticam tranquillitatem conturbantem, ſubductum*, ait, *vitæ humanæ a Deo, dicente; Tace & obmutefce.*

anno 477, 29 Julii

TI-

AUCT. I.B.S.

TIMOTHEUS SALOPHACIOLUS.

Inſignis ejus etiam in hoſtes clementia, & facilitas nimia, ab Orthodoxis accuſata.

300 PUlſo Æluro ſuffectus eſt *Timotheus* alter, cognomento *Salophaciolus*, ſive *Asbus*, inquit Liberatus, alii *Album* (forte quod alba faſcia uteretur, ſi *Salos* Ægyptiace *Album* ſignificet) interpretantur. Euagrius *Baſilicum* nuncupat. Subſtitutum Timotheum ſupra inſinuavimus anno CCCCLX, quo XV Kſl. Septemb. illi gratulatus eſt S. Leo Pontifex, *quod inſtinctu fidei, in eum Clerici & plebis & omnium fidelium egit electio.* Hic, teſte Liberato, *vixit ſine ſeditione, quiete, in Alexandrina Eccleſia, omni tempore Leonis & omni tempore Zenonis.* Exciperendas puto turbas, Zenonis initio ab Æluro excitatas; ſed adeo breves, ut præteriri potuerunt. Mitiſſimum hominem & humaniſſimum fuiſſe opponuis, quem etiam ſchiſmatici vel inviti amaverint; *Clamantes ei in plateis & in eccleſiis; vel ſi non tibi communicamus, tamen amamus te*; iſque favor eo uſque progreſſus eſt, ut *eum* (verba ſunt Theophanis) *multis in plures alios illatis malis, quod omnibus carus exiſteret, ladere non potuerit Æluri*, jam tamen ſub Baſiliſci tyrannide rerum potitus. *Quinimo Æluro Alexandriam adventanti, partium ejus ſtudioſi ſuccLamabant; Hoſtes tuos elabſti, o Papa, & ille vicifſim reſpondebat; Ita eſt, cibavi.* Nihilominus Salophaciolus, prudenter tempori cedens, impotenti belluæ ſe tradere noluit, *ad monaſteria in Canopo poſita profugiens, in quibus monaſticam vitam olim fuerat profeſſus.*

Æluro ſubſtituitur anno 460 vir plane Orthodoxus

ipſiſque etiam ſchiſmaticis carus

nonpatuit ſedisſe ann 23 m. 6)

301 Non diu tenuit illa calamitas: etenim a victore Zenone revocatus fuit Salophaciolus, Mongo Æluri ſucceſſore deturbato; de quo redituita ad Simplicium Papam Acacius: *Timotheus, paternorum cuſtos Canonum, qui Davidicæ manſuetudinis exemplo ſubditur, & uſque in finem patiens, atque pontificatu propriæ reſtitutus a Chriſto, propriæ Sedis honore lætatur.* Reliquam ſubinde vitam ſine moleſtia tranſegit, mortuus (ſi Liberato credimus) *anno Epiſcopatus ſui XXXIX, menſe ſexto.* Ita paſſim omnes computant; cum tamen ii ipſi obitum ejus referant ad annum CCCCLXXXII: nonnulli cum Theophane ad annum CCCCLXXXI.

C Non aſſentiuntur ii qui ex Liberati verbis annos XXXIII & dimidium eliciunt, cum aperte nequeant qua ratione ab anno CCCCLX (quo certum eſt, ex adducta Leonis epiſtola pluribuſque aliis Salophaciolum fuiſſu ordinatum) ad CCCCLXXXII, annos XXII & menſes VI invenire quis poſſit. In quorum ſententia Salophaciolt obitus anno CCCCLXXXIII illigandus eſſet, niſi vetaret epiſtola Leonis XVII ad Aeſchum, data Idibus Julii Severino Conſule, hoc eſt CCCCLXXXII; ubi ad ſe delatum ſcribit: *ſanctæ memoriæ Fratrem & Coepiſcopum obiiſſe Timotheum, & in ejus vicem conſona fidelium voluntate Joannem ..... ſubrogatum.* Dubitare hæc non ſinunt, quin anni hujus principio, vel forte etiam ſub priorisCCCCLXXXI finem, Timotheus noſter e vivis ſublatus fuerit. Intelligendus itaque Liberatus, in ſenſu magis obvio locutus de morte obita eunte VI menſe anni XXII, vel, ut jam ſæpe factum eſt, numerus ille annorum, non de plenis, ſed de primo & ultimo ſolum dimidiatis erit accipiendus.

ſed ſolum 22 cum dimidio i mortuus anno 482;

303 Nihil optimo huic Patriarchæ ad veram laudem deſuiſſe legimus, præter fortitudinem & zelum adverſus hæreticos. Siquidem eo proceſſerat mitiſſimi hominis manſuetudo & facilitas, *ut a ſuis etiam communicatoribus accuſaretur Imperatori* (ut teſtatur Liberatus) *tamquam nimis remiſſus, & circa hæreticos placidus. Ita ut ei ſcriberet Imperator, ut neque collectas, neque baptiſmata ſineret hæreticos celebrare; ille tamen manſuete agebat.* Pernicioſa ea conniventia utentes factioſi, ab eo emorſetuut, ut Dioſcori nomen ad altare inter Catholicos Pontifices recitaret. Verum ea de ignavia a Simplicio correptus venium petiit, ut probat ejuſdem Pontificis epiſtola IV, ad Acacium, his verbis: *Illud quod ante perterritus, de Dioſcori nomine fecerat, ſe deſtruxiſſe memoravit, & remiſſionem ipſius erroris expetiit.*

D *facilitatis nimia in hæreticos accuſatus, reſpuſcit.*

XXVII. PETRUS III, MONGUS.

Ob ſtelera etiam ſuis invifus (Stephalis ab eo ſejunctis) ideoque depoſitus, ſed brevi reſtitutus per Acacium CP. inglorius perit.

304 PEtrus, cognomento *Mongus*, ΜΟΓΓΟΣ (hoc eſt obtuſæ vocis) *paulo poſtquam ſuffectus eſt, fuit depulſus ab hominibus contrariæ factionis, & ordinatus eſt loco ejus Timotheus Aelurus* (Salophaciolum indicat) *tum Joannes Dalmatades* (de quo poſtea) *qui conſtitutus eſt poſt obitum Aeli; tum reverſus eſt Petrus ad ſuam Sedem, & obiit quarto Kalendas, ſive XXXI Octobris, die Dominica.* In margine notantur *anni octo & dies novem.* Multa hic, nimium quantum confuſa, involvit Hiſtoria noſtra, deinceps elucidanda. *Virum utiquam & veritatis adverſarium*, mortuo Æluro, *ab Epiſcopo depoſito conſecratum, poſt dies triginta ſex a Monachis deturbatum*, auctor eſt Theophanes. Graphicæ flagitioſam ordinationem depingit Acacius, epiſtola ad Simplicium Papam, quæ exſtat tom. IV Concil. collectionis Labbeanæ pag. 1079. *Petrus*, inquit, *noſtis exiſtens filius, & operum diei lucentium alienus apparent, omnino tenebras, ad latrocinium peragendum congenas, eorum cooperator inveniens; media nocte, adhuc jacente cadavere illius, qui paternos Canones ſubverterat inſepulto; ſubrepſit in Sedem, ſicut ipſe arbitratus eſt, uno & ſolo præſente, & eo qui conſors erat illius inſaniæ, ita ut propter hoc majoribus ſupplicils ſubderetur.*

E *Noſtrum præceſſor, ex invaſa ſede diu graſſatur.*

F

305 Non diu ſaptorem graſſari paſſus eſt Zeno, S. Theela opitulante recuperato Imperio, jam in Orthodoxos propenſior; ſed quem Monachi repudiaverant, ab Anthemio Auguſtali in exilium deportari juſſit. Mandatis illis obſequi detrectavetit, neene Anthemius, explorarium non habeo; id certum aliquamdiu, gravi Catholicæ rei diſpendio, executionem procraſtinaſſe. Non tulit Præfecti ſocordiam Simplicius Papa; pernicioſæ tergiverſationis certior factus, continuo ad Cæſarem litteras dedit, *ſpecialius ſupplicans, Petrum, Alexandrinæ Eccleſiæ pervaſorem, & ob hoc jure damnatum, quia mollet quædam, latens in Alexandrina (ſicut ad nos ſcriptum eſt) civitate, contra hæc quæ ..... ſunt ſtatuta memoratur, ad exteriora tranſferri jubeat.* Nec deſtitit vigilantiſſimus Pontifex Imperatorem & Acacium fatigare, quoad uſque peſtifero hæretico Alexandrini liberarentur. Quid multa? Sopitis magis quam extinctis exitialibus turbis, tamdiu Mongus aut exulare aut ſaltem latitare coactus eſt, donec Salophaciolo e vivis ſublato, fecundus fraudum artifex ad peſtilinas artes

& agente Simplicio PP. a Zenone exulare jubetur;

A artes dilapſus, aditum ſibi aperuit, ad gregem Dominicum denuo depopulandum. Non abs re erit, luctuoſam tragœdiam paucis ex Liberato delibare.

Salophaciolo ſuccedit Joannes Talaja

306 Defuncto CCCCLXXXII Salophaciolo, *ſubſtituitur a communicatoribus ejus Epiſcopis & Clericis & Monachis, qui ejus retinerant fidem & gubernationem, Joannes, ex œconomo Presbyter factus, Tabennefiotes, cognomento Talaja*. Non poterant melius, obductæ cicatrices omnimodo ſanari, niſi inde erupiſſet pernicies unde auxilium ſperare oportebat. Sane ingenii Catholicæ rei detrimentis accidit, ut Acacius Joanni adverſaretur, eam conciraverit turbas, quæ totam Eccleſiam miſere dilaceraruut. Cauſam prætexuit, quod ſive negligentia, ſive conſilio, Synodicas da more Conſtantinopolim non deſtinaſſet, adhæc enormiora alia commentas crimina, incentoribus & adjutoribus Mongi patronis, Zenonis favore fretus, eam accuſavit, *quaſi opportunas Epiſcopatus non eſſet, eo quod vivente Timotheo Catholico, tractavit fuire de Eccleſia, & ab ipſo ſuaderetur idem Timotheus ſuſcipere Dioſcorum in Diptychis poſt mortem..... quaſi eam Sedem, contra ſuum jusjurandum, quod regia civitate dedit, arripuiſſet.*

quem multis calumniis oneratum

307 Sunt qui ex Euagrio Simonia labem adjungere non verentur. Crediderim hujuſmodi criminationibus nonnulla ſubeſſe potuiſſe, quæ Acacii odio in immenſam aucta, ſpecie veritatis obvelata, opportune apud Imperatorem juctata, ranſum pro dolor! effecerint, *ut ſcriberet Apollonio Auguſtali & Duci Pergamio, Joannem expellerent, Petrus autem Mongus populo amabilis remaneret in Sede*. Jam tum vaferrimus hypocrita, Epiſcopatum pactis conditionibus mercatus erat: nimirum ut famoſo Zenonis Henotico, ſeu prætanſo pacis conciliativo ſubſcriberet; eos qui in Proterii consta Ælurum communione manſerant, in ſuam admitteret; Synodicas mitteret ad Simplicium Romanum, Acacium Conſtantinopolitanum ac cereos Archiepiſcopos.

Acacius pelli curat reſtitutus Mongo.

B.

qui incredibili perfidia apud alios Catholicum ſe ſimulans,

308 Plus aliquid præſtitiſſe viſus eſt, temporibus ſeſe accommodans, nullius, aut venalis fidei, *cothurnus veluti ac uterator*; ſicut eum vocat Euagrius. Etcoim litteris ad Acacium datis (quas auctor idem recitat lib. 3. cap. 17) duas in Chriſto naturas confeſſus eſt, & Synodum Chalcedonenſem ſubdole ſuſcepit, nullam vafritiem negleturus, modo impune latrocinia ſua exercere ſineretur. Protei, Pharii, atque Eutipi inſtar (inquit Nicephorus Calliſtus lib. 16, cap. 23) ſemper ſe temporibus & rebus ipſis accommodans. En egregium ſpecimen. Vix Thronum conſcenderat, cum eamdem *Synodum anathematizavit, & eorum Papæ Leonis; & hæc fecit, cum jam ſcripſiſſet Acacio & Simplicio, quia communicaret eorum eſſet & ſanctæ Synodi... Sublato nomine Proterii & Timothei Catholici de Diptychis, Dioſcori & Timothei Ælluri nomina ſcripſit: ejuſdem Timothei Catholici corpus de terra levavit, & foras projecit..... Catholicas Sacerdotes propriis civitatibus expulit.*

apud ſuos turbas omnia & Synodum Chalcedonenſem anathematizat.

Fruſtra de his monitus Acacius,

309 Videbat hæc Acacius & ſilebat? Silebat, imo etiam *miris laudibus eum proſequebatur, de quo ſe tanta crimina antea memoraverat retuliſſe*. Incredibile eſt, quanto ea Acacii perfidia dolore affecerit ſolicitam Simplicii animam; hominem oravit, corripuit, minis abſterruit; inani prorſus conatu: totu ſiquidem quinquennio ipſe & ſucceſſor Felix, hortando & obteſtando, *nihil penitus proficerunt*. Mittuntur Conſtantinopolim legati, *Vitalis & Miſenus Epiſcopi*: at illi *in cuſtodiam redacti ſunt, chartis ſublatis, ne Catholicis, quibus ſcriptum fuerat, redderentur. Quos iterum Acacius poſt hæc de cuſtodia ejiciens, ſecum fecit proceder, ut quaſi confirmato Petri Sacerdotio remitterentur*. Tantula odi cauſa florentiſſimæ Eccleſiæ exitium ſtetit.

D AUCT. L. B. S.

a Papa Felice hæreſiarcha declaratur;

310 Horret animus enumerare cetera, tyrannice ab Acacio perpetrata facinora, *ex* quibus *ad plenum detecta eſt Hæreticus*. Unde *Papa Felix in litteris ſuis Synodicis ad Acacium ſic poſuit; Peccaſti, ne adjicias, & de prioribus ſupplica*. Eo nihilominus perſeverante, ad extrema deventum eſt, miſſa ei *damnationis Scriptura*. Sed nec illa perterritus homo præfidentis ingenii, *uſque ad mortem, patrocinante Imperatore, remanſit ſacrificans*; Mongo, ea auctoritate fulto, libere in Catholicos debacchante. Sed Acacium miſſam facio: abunde ex dictis oſtenditur, Eccleſiæ Alexandrinæ perniciem, a Græcis Latiniſque ſcriptoribus merito ei imputari; quandoquidem ſimulata fidei profeſſio Petri Mongi, & ſubſecuta inde Sacrorum violatio, enm non latuerint. Agebat quidem partes ſuas non inſtrienue larvatus hiſtrio, *ſcribens Acacio, quin eſſet Synodi communicator, & fallens Alexandrinos, quia non communicaret Synodo*.

E

Mongus interea impune agit

311 At horum omnium a ſummis Pontificibus Simplicio & Felice *ſæpe admonitus Acacius, nihil umquam reſpondere dignatus eſt*: factus ejuſdem prævaricationis particeps, quam in ſcelerum ſocio, apoſtolica auctoritate munitus, corripere tenebatur. Mongus interea fanda & nefanda, nullo obſiſtente, aggreſſus, gregem Dominicum, lupi inſtar, immaniſſime dilaniate perrexit; quodque largitionibus atque impoſturis fuerat conſecutus, iiſdem artibus tenuit quoad vixit: inſcrutabili Dei judicio, Alexandrini populi levitatem, pioterviam, & inſanam tumultuandi libidinem (ita fera enm depingit Euagrius) in ceſigionis capita punientis: quo duce actus inbinde in præceps, primam ab Eccleſia divalſus, Saracenica, & dein Turcica oppreſſus ſervitute, pœnas perſolvit æternam duraturas.

F

Ex an. 490, 28 libb. exſtinguitur.

312 Reſtat ex inſtituto noſtro examinandum, quo demum anno ſacrilegus ille turbandi finem fecerit. Superius ex Hiſtoria Patriarchali diem *Dominicum* notavimus; cujus concurſus cum XXXI Octobris, viam ejus extenderet uſque ad annum CCCCXCIII, contra quam ſentiant Chronologi noſtri omnes cum Theophane: nullo fere contradicente, Mongum triennio citius extinctum aſſerenter, nempe CCCCXC, non ante, ut recte probat Baronius. Ab illia autem ut recedamus, non eſt cur nos Hiſtoriæ auctoritas movere, præſertim eum anni octo in margine adſcripti, juſto calculo Patriarchatum nobiſcum ab anno CCCCLXXXII ad CCCCXC producant. Sed quid de die? Fateri oportet mutatam denuo ſyſtam librariorum oſcitantia, & pro quarta Hathuri ſcribendam primam; & ſic ſervata Dominica, mortuus dicetur XXVIII Octobris.

Liberatus in ſpeciem diſſentiens, cum aliis conciliatur.

313 Hæc ad ſtabiliendam (ſiquidem operæ pretium eſt) Chronologiam ſæpe citatam: cui etiam Euagrius ex narrationis ordine, Mongi interitum ante mortem Zenonis collocans, conſentire haud dubie videtur. Non item Liberatus, ſub finem cap. 18, ex quo ferme jam dicta deſumpſimus, ita ſcribens: *In iſtis poſita Eccleſia, moritur Acacius, & ordinatur poſt eum Flavitas Presbyter, qui fuit a S. Thecla; qui non conſenſit ſine Romano Epiſcopo iuthrenizari, ſed tranſmiſit Synodicam Papæ Romano Felici. Qui medico vivens tem-*

AUCT. I. B. S. *tempore, moritur, non accipiens epiſtolam ipſius; & factus eſt Euphemius Epiſcopus, graece Alexandrinus, qui & ſuſcepit a Papa Romano ſcripta. Et mortuo Zenone, poſt aliquod tempus, expulſus eſt ab Anaſtaſio. Et hæc quidem Conſtantinopoli contigerunt.* NON POST MULTUM TEMPUS MORITUR ET PETRUS MONGUS ALEXANDRIÆ. Ad Acacium poſtrema hæc verba referat, an ad expulſionem Euphemii, nna facile dijudicaveris: mihi verisimilius eſt ad Acacinm referenda, ut ſtatutæ temporum rationi melius conſulatur.

In Hagiologio nulla Petri memoria, ſed alterius, verisimi ſuter Habeſſini.

314 Subnectendum eſſet ex Hagiologio Habeſſino Iatronis noſtri encomium, niſi de en illic altum fileretur. Nam Petrus qui ts Hathuri poſt Sanitium ex ipſo Hagiologio commemoratur (& quidem uterque ſub rubrica cum titnlo Patriarchæ Alexandrini in feſtis Æthiopicis Ludolfi) junior eſſe videtur, aut potius ambo Metropolitæ Habeſſiæ. Siquidem in eorum elogiis, nulla fit mentio vel Patriarchatus vel Alexandriæ, ſed ſolus Archiepiſcopi titulus additur, quem potuerunt ambo in Habeſſia geſſiſſe cum inſigni laude ſanctimoniæ, eaque meriti in Faſtis iſtis, juxta Hagiologium, prærogstivam coloris feſtivioris. Ita fecte in poſteriori bujus loci recognitione præfetus Ludolfus, in iiſdem Faſtis abolisurus titulum Patriarchæ, quem Sanitio & Petro dederat, motus auctoritate Calcoſendii, eum in Copticis ſuis ad ts Hathuri, inter Patrisrchas refetentis.

B

Mongo etiam fuit excſo: unde eati Acephali.

315 Illud admiratione dignum eſt, eum qui pro ſua contra Orthodoxus & Chalcedonenſem Synodum cacozelia, exilium paſſus eſt, non meruiſſe locum in Faſtis Habeſſinorum, nec peculiari ullo elogio in Hiſtoria Patriarchali celebrari. Unde non gratia quis conjeciat, multiplicis perfidiæ, & ut ita dicam, apoſtaſiæ reum, ſuæ etiam factionis ſequscibus tandem inviſum fuiſſe & exoſum; adeo *ut quidam communicatorum ejus, Clerici, Monachi & Laici, cognoſcentes ejus fallaciam, ſeparaverint ſe ab ejus communione*; non quod ad Catholicos tranſierint, ſed ſine capita vagantes, creduntur initium dediſſe Acephalis, in varia ſectarum divortia poſtea diviſis, ut apertius teſtatur Leontius lib. de ſect. act. 5. *Atque hi vocabantur Apoſtoli (capite carentes) quod Patriarcham ſuum* (Mongum) *minime ſoculi, ſeorſum communicarent.*

C

JOANNES TALAJA.

Alexandria pulſus ab Acacio CP. Romam profugit, ſtque Nolæ Epiſcopus, ſaltem pro Græcis,

Joannes Talaja, Nolanum Epiſcopatum obtinet,

316 IS, quem diximus pro Salnphaciolo & Tabenneſiota aſſumptum, Acacii CP. perfidia Sede ſua pulſum, *Joannes* cognomento *Talaja*, Romam ad Simplicium Papam confugerat; Acacin in ejus gratiam fruſtra per Pontificem interpellato, ut vidimus. Ibi itaque *remanſit*, inquit Liberatus. Defuncto interim Simplicio, ſucceſſor Felix, Talajæ *Nolanum dedit Eccleſiam, in qua plurimos reſidens annos in pace* quievit. Nempe per mortem S. Felicis juniuris, obitam v Idus Februar. poſt Conſ. Fanſti Fl. V. C. (ut ex epitaphio apud Ughellum conſtat) id eſt anno CCCCLXXXIV, vacabas Eccleſia Nnlana. Vocaſſe autem potuit uſque ad annum CCCCXCIX, non ultra; quia iſto anno ſub Symmacho Papa, celebratu Romæ Concilio, Serenus Nolanus ſubſcripſit.

in quem conſtitutus pro Latinis Severus, ipſe dia pergit Græcos curare,

317 Sederitne Joannes Nolæ Epiſcopus Latinorum, an potius Græcorum ibidem commorantium curam gefferis Græcus ipſe, non omnino conſtat; parn non inverisimiliter Græcis præfuiſſe, nt ſencit Pſpebrochius in Commentario de tribus Paulinis, xxii Iunii. Nihil præterea de eo memoriæ proditum reperimus, niſi quod Theophanes ad annum CCCCXCII, ita ſcribat: *Joannes vero Tabenneſiota, Romæ degens, Anaſtaſium imperare & Byzantium audites occupare* (anno CCCCXCI) *gratam beneficiorum vicisſitudinem ab eo, quod olim Alexandriæ ſummam in eum exercuiſſet humanitatem, quem etiam nudum naufragio acceperat, adeoque benigne foverat, ut miſerlarum ceddidiſſet immemorem, ad eum proficiſci decrevit. Anaſtaſius virum audiens accedere, legati prorſus ingrati animi vitio, juſſit exulem agi, aec ſolo conſpecta dignatus excipere. Joannes re præſcita Romam fugiens, ſaluti conſulit.*

D

Anaſtaſii Imp. ſibi obſtrikit ejus fruſtra imprecata,

XXVIII. ATHANASIUS II. ET ESAIAS.

Illius hæreſis, hujus Catholica Religio,

318 ATHANASIUS II, *qui una cum Petro Eccleſiæ Alexandrinæ ſerviebat, defunctus eſt* xx *Toti* (xvii Septembris) *die Martis*. Ita Hiſtoria, addens annos Sedis ſex & dies CCXXIII. Ejuſdem cum Mongo ſuiſſe hunc Athanaſium dubitare non ſinit Liberatus cap. xviii. Siquidem *in Edicto* Zenonis Henotico recipiendo (cum injuria Synodi Chalcedonenſis) *Conſtantinopolitanæ, & Antiochenæ, & Hieroſolymitanæ communicavit Eccleſiæ*; & *Petri nomen*, non ſine populi ſcandalo, *habebat in Diptychis*. Propterea *nec cum illo communicabant Acephali, quia Petrum recipiebat*, inquit Leontius loco ſupra citato.

E

Athanaſius II. Mongi gregalis.

319 Hujus tempore, aut aliquanto prius, & forſan etiam ſub uno alterove ſucceſſorum, erat in Ægypto *Eſaias quidam a Paleſtina Diaconus, ordinatus Epiſcopus, & Alexandriam miſſus, ſed ab omnibus, non receptus: ab illo ergo Eſaiani ſunt in Ægypto*. Sed plenior nobis de eo optanda eſt notitia, quam hic Liberatus ſatis confuſe tradiderit. Quod vero Athanaſius, una cum Petro, Eccleſiæ Alexandrinæ ſerviviſſe dicatur, non ita accipiendum eſt, quaſi ambo una fuerint Patriarchiæ, vel unius tempora cum alterius annis confundi debeant. Suſpicari malim, Athanaſium Petri adjutorem fuiſſe, & hoc defuncto ſtatim in throno ſubſtitutum, ſediſſe annis ſeptem non integris, a xxvsii Octobris CCCCXC, ad avi (non xvii) Septembris, anni CCCCXCVII, & die Martia vivere deſiiſſe, qun pacto Hiſtoriæ calculus, ea Hagiologio correctus, cum Theophanis & Nicephori Chronographia opportune conciliatur.

F

(ſub quo Eſaias) unde Eſaiani

obiit 497, 16 Sept.

320 Porro idem Nicephorus, ut ipſum a cognomine *Sancto* diſtinguat, addit ei, & merito, notam *Hæretici*. Habeſſini nihilominus ſuis Faſtis adſcriptum habent: quos ſecutus eorum Poeta Hagiologus, die xxi Toti, quo obiit (non die xx, ut male notavit Hiſtoria) laudat illum, ut ſimilem *Lucernæ ſplendenti, ac ſuper candelabrum poſitæ*; ipſumque ſalutans cum quadam, tunc etiam Coptis celebrata, *Madilaina Virgine Martyre*, petit ut *ille & hæc manibus ſuis venerandis, charactere ſalutis, id eſt Cruce, ſigneat frontem* ipſius, ſcilicet Poetæ. Kalendarium Copticum a Seldeno editum pag. 378, ex eoque Jobus Ludolfus die nona Toth (id eſt vi Septembris) Arabice

male inter Sanctos relatus,

A rafert Athanaſii Patriarchæ ſecundi nomen, in Faſtis Æthiopicis apud Poetam non reperti. Sed Hiſtoria Patriarchali, & Hagiologio, conveniantibus in XIX vel XX hujus menſis, ſuſpicari velim iſto priori die iadicari potius aliquod ſecundum faſtum Magni ac primi Athanaſii, puta elevationem aut translationem aliquam corporis, vel certe aliquem Athanaſium divarſum ab iis quos novimus; vel denique translationem ipſiuſmet Athanaſii ſecundi ab hæreticis factam, apud quos pro Sancto haberi potuerit.

mutationem 29 Sept. ſed aliud ab eo.

XXIX. JOANNES MELA,

A Judoiſmo converſus, apud Habeſſinos colitur minus recte.

351 JOANNES, Liberato *Mela*; Theophani, *Hamula*; Abulbaracato, *Monachus* cognominatus; *qui & ipſe ſecutus eſt Petrum & Athanaſium, præceſſores, & in Edicto, mutuo communicavit aliis Stdibus*; dicitur in Hiſtoria *tranſegiſſe dies ſuos in pace*. Sed cum hanc pacem adſcribit favori Zenonis, aerat vehementer; quia hic ab anno CCCC-XCI e vivis exceſſerat. Liberatus e contrario affirmat, quod *Joannes* hic *defunctus eſt, dum Eccleſia Alexandrina habuiſſet diviſionem Dioſcoritarum, propter Petrum Mongum, quaſi communicaſſet Synodo* Chalcedonenſi, per illam ſcilicet execrandam ſimulationem, ſupecius a nobis memoratam. *Defunctus* autem *eſt tempore Macedonii, Conſtantinopolitanæ Epiſcopi*, juxta Hiſtoriam, *quarta Baſchnes* (id eſt XXIX Aprilis) *die Veneris*: quæ omnia recte concurrunt in annum DV. Sediſſet ergo annos circiter octo, reſciſſis diebus quos ei adſcribit Chronicon; non annos novem, uti vult Theophanes, ad annum ſequentem Joannis vitam producens.

Alter Mongi aſſecla,

obiit 30 Aprilis 29.

352 Hagiologion de eo dicit, quod *Judaicam majorum ſuorum legem reliquens, ut filii Mariæ*, id eſt Chriſti, *Diſcipulus fieret; factus eſt Paſtor bonus ovibus ſuis & plagas triſtitiæ multa complens in ſuo corpore, migravit hodie illuc, ubi effuſa lætitia eſt*. Kircherus Catalogus ſucceſſorem ei dat Joannem Talaja quaſi fuerit, inter hunc & mox dicendum Joannem, medius. Sed is (ut jam vidimus) fuit Petro Mongo oppoſitus & orthodoxus. Magis idem errat in ipſo hoc *Petro*, cognomen ejus attribuens alteri æque hæretico, Theodoſii *nunris* Patriarchæ ſucceſſori, de quo infra.

Laur in Hagiologio;

Kirch et ſecta eum ſphalmo

CAPUT V.

Proſecutio Patriarcharum factionis Jacobiticæ, ab anno DV uſque ad DCXXI, & Orthodoxorum iis oppoſitorum.

XXX. JOANNES II.

Ejus parva ſinceritas, Chalcedonenſem Synodum detractantis, & Henoticum tenentis. Monachatus ejuſdem.

Severo Antiochenæ communicans

JOANNES, Liberatu, *Machiota*; Theophani, *Nicæota*; ab Hiſtoria male cognominatur *Clauſas*, ut advertit Ludolfus; quia verbum Aizbicum *Habaſſa*, non tantum *claudere* vel *concludere*, ſed etiam, *ſemet devovere* vel *Deo dicare* ſignificat, quod Joanni ab Hagiologio adſcribi ſtatim videbimus. *Ejus tempore* (inquit Hiſtoria) *conſtitutus eſt ſuper Sede Antiochena, Severus, cui Janli Tomus V.*

ptrpetuo ſcribebat, & ille reſpondebat de unitate ſi- D
dei orthodoxæ. Egregia enim vero orthodoxia! dum Joannes *priores ipſe ſuos ſecutus* (teſte Liberato cap. 18.) *ſuſcipiebat quidem' unitivum Zenonis Edictum, non autem Chalcedonenſe Concilium & Epiſtolam Papæ Leonis: tamquam non communicaret Flaviano Antiocheno & Eliæ Hieroſolymorum Epiſcopis, & Timotheo Conſtantinopolitano: dicebat eum imperfecte Edictum ſe habere, nec ad unitatem ſufficere, quod non in Anathemate Synodi fuiſſet factum. Deinde cum ei Imperator Anaſtaſius ſcripſiſſet, ut uniretur Conſtantinopolitano Epiſcopo; hoc reſcripſit: Quia non ſufficeret ei ad perfectam unitatem, eo quod non anathematizaret Synodum. Et tamen etiam ita ſapiat, ſeparatos habuit Dioſcoritas, non ſuſcipientes Petrum Mongum.*

354 Audaciſſimum fuiſſe oportet Machiotam illum, qui aperto marte Synodo Chalcedonenſi bellum indicere non formidaverit, eo impudentiæ progreſſus, ut *ducentas auri libras Imperatori ſe datarum pollicitus ſit, ſi modo celebratam Chalcedonenſem Synodum funditus abrogaret*, ut affirmat Theophanes ad annum DX. Addebat nimirum animos, & Anaſtaſius ipſe, eadem hæreſi tunc aſſluctus, & Timotheus Conſtantinopolitanus, cu- E
jus legati *Alexandriam miſſi, ex Eccleſiæ ſuggeſtu ſanctam Chalcedonenſem Synodum anathemate damnaverant*. Eo rea rediit, ut *impius Alexandriæ Præſul* (ita iterum loquus Theophanes) *Ægyptios Hieroſolymam aſcendere prohibuerit, ne in ſanctæ Crucis exaltationis feſto Chalcedonenſis Synodi Patribus communicarent*: ingemiſcantibus interea bonis omnibus, quorum cervicibus dira hæreticorum tyrannis, ſtrictis nonnumquam gladiis, minitabatur.

Synodum Chalcedonenſem anathemate damnant,

355 Spatium Patriarchatus perquam varie illi definitur. Defunctum, ait Hiſtoria, XXVII Baſchnes (id eſt XXII Maji) die Lunæ, notans in margine annos XXI, dies XXIII, palpabili arrore, ſi marginalia inter ſe conferantur. Melius Theophanes & Nicaphorus annos adſcribunt XI; qui, poſito uno interpontificii anno, ab Hiſtoria aſſecto, juſto calculo nos perducunt ad annum DXVII, quo prælaudatus Theophanes Nicæotam ſanctum ſcribit, quoque ſub littera Dominicali A characteriſmi omnes, ab Hiſtoria indicati, componuntur. Hagiologium porro ejus ſic meminit: *Salutem Joanni, qui Deo devovit ſeipſum, donec fuit electus ad Patriarchatum: in quo unum trinum Deum prædicavit, & verba exhortatoria loquus, atque libros Legis interpretans, creatori ſuo tradidit animam*; hoc die ſcilicet. Procul dubio voto caſtitatis & abſtinentiæ teſe Deo devoverat, atque devinxerat: iſte enim eſt ſenſus verbi Æthiopici *Makhá*, ut annotavit Ludolfus. F

defunctus anno 517, 22 Maji,

Hagiologium vocem inducit Monachum fuiſſe.

XXXI. DIOSCOAUS II.

Schiſma Alexandrinum ea parte ſublatum, receptis Mongi aſſeclis; unde laus ejus apud Habeſſinos. Communicatio cum Severo, quem Magiſtrum vulgo putant illius Jacobi, unde dicti Jacobitæ.

Non fuit turbis ordinatus,

356 DIOSCORUS II, *proteſtatus in ejectione Synodi ſe ſuſcipere Edictum, ſatisfecit eis qui in diviſione erant*; ait Liberatus. Hiſtoria ita de eo ſcribit: *Statim atque ſuffectus eſt, ſcripſit ad Severum de conformitate fidei, cui tamdem ſe profiteri reſpondit*, deceſſorem in hoc imitatus: quod eo minus mirere, ſi Timothei Æluri nepotem

A fuiſſe Dioſcorum hunc ex Theophane intelligas, & non ſine turbis & cædibus ordinatum. Quippe, *eo Epiſcopo creato, oppidanorum multitudo a reliqua Eccleſiæ unitate ſegregavit ſe, dicens: Non fuit Epiſcopus, niſi qui, prout ſancti Canones Apoſtolici præſcribunt, fuerit inſtitutus: Principis enim Magiſtratus ad Thronum ſuum ſubvexerant. Igitur ad S. Marci Dioſcoro profecto, convenientes Clerici, veſtibus iterum induerant, & Ordinationis ritum circa eum iterato perfecerunt.* Interfecto deinde Calliopii Auguſtalis filio, legationem ſuſcipere coactus Doſcorus, vix hoc Imperatoris Anaſtaſii animum emollivit. Liberatus (ut jam innuebam) aſſerit, ſatisfeciſſe eum *his, qui propter Petrum Mongam extra illam Eccleſiam communicabant*, unde & *uniti ſunt ei. Nam uſque ad iſtam Dioſcorum, in diviſione erat Eccleſia Alexandrina.* Quæ porro qualiſque illa unio eſſe potuerit, inter errores quotidie ſuccreſcentes, patebit ex ſequentibus.

Monga-nus ſibi adjungit

obiit 6 vel 7 O-ctobris anno 522

327 *Defunctus* eſt autem, inquit Hiſtoria, *decima Babæ*, quæ eſſet VII Octobris, *die Martis*. Qui concurſus exigeret litterum Dominicalem E, adeoque annum DXIV vel DXXV. Hæc autem manifeſte pugnant cum definito jam deceſſoris, & ſigendo ſucceſſoris obituali anno, ex ipſamet Hiſtoria; imo cum duratione Epiſcopatus Dioſcori, quam eidem aſſignat. Hæc enim omnia Dioſcori mortem ad annum DXX oos cogunt reducere. Nec difficulter Hiſtoriam ipſam huc pertrahes, ſi librarii vitio factum dices, ut pro IX Babæ, legatur X; nam ſic obiiſſet notata feria III ſeu die Martis VI Octobris, & inveniretur deſideratus concurſus. Vel, quid ſi pro die Martis, diem Mercurii ſcribeodum putes, atque ita manent X Babæ ſeu VII Octobris? Certe, utrovis modo correxeris, habebis annum qui quæritur DXX; & ſublata omni turbatione, recte cetera componentur; ſiquidem tanti ſit perpetuis prope errotibus compooendis labotis aliquid inſumere.

B

quid quid contradicat Abulbaratas.

328 Jam vero, ſi (ut habet præfata Hiſtoria) ſolum ſederit annos 11, dies CXLVI, Ordinatio facta fuit anno fere unn poſt mortem deceſſoris, Chriſti ſcilicet DXVIII. Si autem cum Nicephoro annos III integros malis ei adſcribere, immediate poſt Mschiotæ mortem dicetus inſtituetus. Abulbaracat, quem citare ultra piget, in hoc Patriarcha ſolens diſcrepat ab Hiſtoria & Scriptoribus aliis: nam ſecundum illum Dioſcorus II, uno tantum menſe poſt mortem deceſſoris creatus fuit, menſe Buna, hoc eſt Junio; idque anno Mart. CCXLI, qui eſt Chriſti DXXIV; & obiit XVII Babæ, id eſt XII Octobris anni Martyrialis CCXLIV; qui eſſet Chriſti DXXVII, ut proinde talium annotum nulla poſſit haberi ratio.

C

Ejus laus in Hagiologio

329 De eo agens Hagiologus Habeſſinus: *Salutem tibi*, inquit, *Dioſcore, Scriba magne, Patriarcha & Sacerdos, ſocie Seraphinorum, ad tradendam fidelibus ſanctæ Trinitatis fidem. Huic quoniam ſubſcribit anima mea, dicito ei; Quieſce mecum in regno cæleſti.* Ita factionis ſuæ primipilis velificatur Scriptor, magis fortaſſe ex ignorantia veri, quam ex pertinacia tenendi falſi, abreptus in ſchiſmn, Concilio Chalcedonenſi inimicum.

Sicut communicaverat cum impio Severo hæreſiarcha exule;

330 Severus (quocum Dioſcorus, & ejus deceſſor Machiota, communicabant in fide; quique in eodem Hagiologio ad ſecundum Babæ, id eſt XXIX Septembris, ſub nomine *Sanctæ* laudatur, quod *maluerit exilium tolerare quam fidem Chriſti abnegare*) dimiſſa Sede, Antiochia profugus, ubi lingua blaſphema ni amputari debebat, Alexan- D driam confugerat circa annum DXIX; exindeque cum Patriarchis Alexandrinis communicabat per litteras, XVII annis & amplius Eccleſiam Orientalem perturbaos; homo ſacrilegus, magus, vaterator, hæreticus, & ſiquid his flagitioſius, ut videre eſt apud Nicephorum Calliſtum, lib. 16, cap. 29, & 30, & 31. ex quo ſua fere deſumpſit Baronius; Coptis interim & Iacobitis reliquis incomparabilem viri ſanctitatem & ſortitudinem mirin encomio extolleotibus. Sed eos curioſus lectos conſulere poterit, nos ad alia feſtinamus.

331 Hujus Severi diſcipulus, Jacobus ille Syrus, alias Zanzalus fuiſſe perhibetur (malim ego ſectatorem dicere) unde Jacobitarum nomen fluxit, ut ſuo loco diſtinctius conabor exponere. Ceterum eorum ſententiam Abulpharagius Arabs, apud Jobum Ludolfum in Commentario, explicat pag. 461; *De natura una e duabus, divina & humana, ſine mixtione, confuſione, aut corruptione; verum ita ut eo modo quo fuerant manerent, ſicut natura hominis, duabus naturis anima & corpore conſtat, ita ut nec anima in corpus mutetur, nec contra.* Sic loquitur Abulpharagius, infra examinandos. Nempe, ut ait Nicephorus lib. 18, cap. 46, *nobis unam ſubſiſtentiam compoſitam dicentibus; illi unam potius naturam compoſitam inferunt, ... quod Eccleſia, tamquam placitum, prorſus averſatur.* Porro de Jacobi illius Syri origine, de ejus ſtudio in propaganda hæreſi, & de ſequacibus, in plurimas ſectas, ut Theopaſchitarum, Aphtartodocitarum, Monothelitarum, Armeniorum, aliaſque hujuſmodi plurimas, deinceps diviſis, multa congerit Nicephorus idem Calliſtus, citato libro 18; & per tria capita, 52, 53, & 54, ſuſe proſequitur, quæ alibi accuratius diſcutieoda pollicemur.

cujus ſectator Jacobus Zanzalus

E

Jacobitis nomen reliquit.

XXXII. TIMOTHEUS III.

De ss & Severo perturbate & falſo relata confutantur. De corruptibili Chriſti corpore nata ſub eo controverſia.

332 TIMOTHEUS hæreticus, ſicut & deceſſores ſui, loculeota mendacionum ſarragine ab Hiſtoria noſtra Coptica exornatur. Ita habet: *Ejus tempore defunctus eſt Anaſtaſius Imperator Jacobita, & Regnum poſt illum ſuſcepit Juſtinianus Chalcedenſis, qui pro Timotheo Apollinarem* [Appollinarium] *ſuſtinuit, totiſque viribus contendit, ut omnes Chriſtianos ad fidei Chalcedonenſis Concilii reduceret decreta, quare Concilium regi curavit Conſtantinopoli, cui præſidebant Vigilius Patriarcha Romæ, Apollinarius quem pro Timotheo ſuffecerat, & Eutychius Patriarcha Conſtantinopolitanus. Severum quoque & Orientales Epiſcopos acerſiit, at ſuæ fidei ſubſcriberent; qui noluerunt ipſi eſſentiri. Quamobrem multis & gravibus afflixit Jacobitas tribulationibus, & Severum detruſit in carcerem; ſed non multo poſt, efflagitante pro illo Imperatrice, quæ ejuſdem perſuaſionis erat, fuit dimiſſus.* Videas obſecro quam ineptu, falſa, & diverſiſſimis geſta temporibus, hic in unum coacerveotus.

Chronici Orientalis F

333 In pſimis, falſum eſt, Anaſtaſium eo tempore vixiſſe, quo Timotheus Patriarchali Sede potitus eſt; cum ab anno DXVIII vivere deſinerit ille, hic non niſi anno DXX, aut (ſi Hiſtoriæ credimus) DXXVIII fuerit ordinatus. Falſum

falſa & perturbata rerum ſeries

A ſum item eſt, quod poſt Anaſtaſium, Imperium ſuſceperit Juſtinianus; ſucceſſit enim Juſtinus uſque ad annum DXXVII. Ridiculum etiam eſt, Jacobitam dici Anaſtaſium; eum veroſimilius Jacobus ipſe, a quo Jacobitæ dicti ſunt, necdum tunc fuerit in rerum natura. Nec minus ineptum illud, quod de Apollinario in locum Timothei ſubſtituto garrit, ut ex ſequentibus manifeſtum fiet. Quid porro Synodus œcumenica V, anni DLIII, ad Timotheum ſpectet, non ſatis intelligo. Quomodo autem Severus ad idem Concilium vocari potuit? Qua vetitatis ſpecie aſſeritus Severum, detruſum in easceerem, ut Theodoræ ex eo liberatum; quem conſtat ab anno DXIX, Antiochia (ut diximus) profugum, in Ægypto latuiſſe; aut ſi malis eum Euagrio, lib. 4, cap. 11, profectionem Severi in urbem regiam tueri; certe id etiam admittere oportebit, nihil tunc temporis homini illi adverſi acciditſe. Audiamus modo reliquam Hiſtoriæ ſeriem.

refertur & refellitur.

334 *Antiochia igitur egreſſus* (Severus) *cum ſuis Epiſcopis in Ægyptum pervenit; & eam regionem circuibat, ab uno ad aliud monaſterium ſe transferens, & ab una ad aliam civitatem, modo elam, modo palam, homines ſuæ fidei confirmans. Eodem tempore ad Ægyptum pervenit Apollinarius, libellos habens de fide Concilii Chalcedonenſis recipienda, quam perplures amplexati ſunt, tam ex Laicis quam Monachis, & præſertim Monachi monaſterii ſancti Macarii, ſeptem exceptis; e quibus duos interfecit, reliqui vero evadentes, effecerunt, ne reliqui Monachi reciperent tomum illum. Eadem quoque præſtiterunt cum populis. Occidit autem Apollinarius ex Jacobitis ducenta circiter millia virorum, mulierum ac puerorum in ipſis eccleſiis. Juſtinianus vero Imperator, cum dudum laboraſſet, ut Severum Patriarcham Antiochenum ad fidem Concilii Chalcedonenſis reduceret, nec illum ullo modo ad id perſuadere potuiſſet, ipſum e vivis auferre decrevit.* Hactenus Hiſtoria, ex qua læiniam hanc placuit excerpere, ut pateat quam imbecilli fundamento nitantur, qui ex Chronici Coptici auctoritate opinionem ſuas identidem corroborare non deſinunt. Sed ad ordinem temporum revertamur.

Obiit Timotheus 7 Feb. 567.

335 Sediſſe dicitur ad marginem, annos XVIII, dies CXCVI; & defunctus decima tertia Amſchirî (hoc eſt VII Februarii) die Sabbati. Conſentit hic habetur anno DXXXVII, quo Timotheum obiiſſe credimus, non tam ratione hujus concenſus, quam quod Nicephorus, Theophanes, & ipſe Abulbaracat, in Epiſcopatus duratione conſentiant, quæ nos ad talem annum perducera omnino debet. Et quidem Nicephorus editionis Pariſienſis MDCLII, ex recenſione Jacobi Goar, eumdem annorum XVSI numerum clare exprimit, conſentiens itidem in aſſignando Juſtiniani Auguſti imperio, quod hic ab anno DXXVII ad DLXVI poſſedit. Theophanes vero adhuc expreſſius ſententiam noſtram confirmat, annos XVII adſcribens, & eum annorum numerum terminans eo ipſo anno DXXXVII. Cæterum annos illos ne completos exiſtimes; melius Abulbaracat ad XVI & dimidium reſtringit; unde corrigenda eſt nota marginalis Hiſtoriæ, & pro XVAI, ſcribendum XVI, & diem non CXCVI, ſed CXXIII, qui a morte deceſſoris effluxerant.

336 Poeta Hagiologus ita Timotheum laudat, ut plene Orthodoxum quis crederet, dum

D *uit, Salutem dico Timotheo, Concionatori & Patriarchæ, cujus diebus data fuit beatiſſimis fidelibus, & flamma verbi ejus tanſti fuerunt, ſicut aurum ejus, Moloke, qui crediderant doctrinæ hæretici Eutychetis.* Ita ſero ſectarii etiam hodierni, Sociniani, aliique, errorum ſuorum Auctores in ſpeciem abominantur, dum interim eorum doctrinæ quoad rem pertinaciſſime adhæreſcunt. Sane Jacobitas omnes, tum Coptas, tum Habeſſinos, varos eſſe Eutychianos paſſim Scriptores noſtri & vere aſſerunt; Jacobitis interim ubique Eutycheti anathema pronuntiantibus. Sed de his alibi. Cæterum non uſquequaque de Chriſti humanitate male ſentire videbatur Timotheus, ut ex Liberato cap. 19. Breviarii datus intelligere.

Hagiologus.

337 *Sub iſto Timotheo, de Corruptibili & Incorruptibili apud ipſum Eccleſiam quæſtio mota eſt, hoc modo: Requiſivit quidam Monachus Severum, quid oporteret dicere, Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti, Corruptibile an Incorruptibile? Ille reſpondit ei, ſanctos Patres Corruptibile illud dixiſſe. Hoc audientes quidam Alexandrinorum, cum requiſiſſent Julianum* (Halicarnaſſæum, Severi Socium, a Timotheo gratiſſime ſuſceptum) *in alio loco ſedentem, quid & ipſe diceret de eadem quæſtione; ille dixit, Sanctos Patres contraria dicere. Horum itaque ſinguli, ſtatuere proprium reſponſum volentes, ſcripſerunt libros adverſus alterutrum. Qui venientes in multitudinem civitatis, Eccleſiam illam diviſerunt: & alios quidem fecerunt Corruptícolas appellari; verum, Incorruptibilis aſſertores, Phantaſiaſtas. Timotheus vero magis ſententiam Severi ſecutus eſt.* Hactenus Liberatus, cui ſere conſentit Leontius, niſi quod affirmet Timotheum *modo huic, modo illi patrocinatum*, in quo conſtantiam deſideres. Videtur præterea, ipſi Timotheo, in Hagiologio ad diem octavum Barmudæ, hoc aſt ASI Aprilis, attribui, quod dedicaſſet Tabernaculum Jeſu Chriſto, eo in loco, *ubi in rupe reliquit veſtigium ſuum, quando in Ægyptum venit, Herodem fugiens.*

ejuſque ſuper corruptibilitate aut incorruptibilitate corporis Chriſti ſententia.

E

ASTERIUS.

F *Aſterius Orthodoxus*

338 Hiſtoria memoratu digniſſima refertur in Actis S. Arethæ Martyris, ad XXIV Octob. illuſtrandis, quæ ſi vera eſt, ut jam ſuppoſuimus, alium nobis Patriarcham ſubminiſtrat Aſterium orthodoxum, veroſimiliter a Juſtino Schiſmaticis illis oppoſitum. Siquidem ibi legitur, quod *Juſtinus Imperator*, intelligens, quæ & quam atrocia Tyrannus Dunaan ſeu Dunawas, Homeritarum Judaizantium in Arabia feliei Rex, contra Chriſtianos patrabat, *ſine mora ſcripſit ad Aſterium, Alexandriæ Epiſcopum, ut inciteret Regem Æthiopum ad movendum arma adverſus Homeritas.... Ipſe quoque Patriarcha Alexandrinus, poſtea quam cum Monachis orthodoxis, qui erant in Nitria & Scete, multas Deo fudit ſupplicationes, Regi illi ſignificavit, quæ pia videbantur Juſtino, ſucceſſu prorſus optimo.* Quæ, aliaque plurima eo ſpectantia videri poſſunt apud Baronium, ad annos DXXII & DXXIII, quo ultimo Tyrannum vicit S. Elesbaan.

339 De Aſterio illo nihil apud Græcos ſat Arabes inveniaa memoriæ prodirum. At enim Juſtini religio integerrima, non permittit nos

A dubitare, quin mortuo Eſaia (de quo ſupra in Athanaſio II) ſategerit ut orthodoxis proprius non deeſſet Patriarcha, iſque fuerit prælaudatus Aſterius: licet Liberatus procul dubio ſenſerit, Theophanes item & Nicephorus, poſt tot ſecula ſcribentes, eum omiſerint recenſere; quod eſt Doctorum virorum pro Aſterio retinendo argumentum. Sed hujus loci non eſt nam controverſiam dirimere, magnæ tantiſper Aſterius, licet ab Euagrio etiam, aliiſque prætermiſſus. Qua ratione Pagio ſatisfiet, hinc erutæ hiſtoriæ falſitatem arguente, quod *nullus Epiſcopus Catholicus eo tempore Eccleſiæ Alexandrinæ præfuerit.*

S. Eſaias initiat ad armamentaria tyrannum Dioscorum, 522.

XXXIII. THEODOSIUS ET GAIANUS.

B *Ille pulſus, hic intra triennium diſcedens, diu vixit privatus in Africa: Theodoſiana novæ hæreſeos a priori ſuſcitatæ, aſſecla.*

Qua de inſtitutione Theodoſii, & Gaiani ſubrogatione,

340 THEODOSIUS, Kirchero Archihæreticus, multis titulis celebris in Hiſtoria Coptica, quæ hic denuo non nulla vera, more ſuo, ſolus iofercit. Ita habet: *Poſtquam is ſuſtitutus eſt, alium ordinavit Patriarcham contraria factio (qui Archidiaconus erat Alexandrinæ Eccleſiæ) in domo cujuſdam Presbyteri, qui Theodorus dicebatur. Is paſſimis erat moribus, qui una cum ſua factione, expulit Theodoſium ſua Sede, ſcripſeruntque ad Tiberium Imperatorem* (rectius dicecet Juſtinianum) *adverſus Theodoſium. Imperator autem uxorem habebat nomine Theodoram, Jacobiticæ perſuaſionis; quæ Imperatorem enixe rogavit, ut id negotii ſibi deferret, cui acquieviit. Illa igitur, qui diſquirerent hac de re, & quis prius ſuſſectus eſſet, ſecundum Eccleſiæ canonem, miſit. Cum itaque reſciviſſet Theodoſium fuiſſe primum ordinatum, ſuo ordini illam reſtituit.*

male in Hiſtoria congeruntur.

C 341 *Quo facto Theodoſius rogatus, ut reciperet Gaianum, ipſumque Archidiaconatus reſtituceret ordini: qui acquieviit geſſitque morem. Aliquantulum poſt, Alexandriæ Præfecto & Patriarcha Theodoſio ſcripſit Imperator, ut ſibi conſentirent, ſuſcipientique Chalcedonenſe Concilium; ſi vero Patriarcha id præſtare renueret, ſua Sede expelleretur, & quocumque ipſi libitum foret, proficiſceretur. Qui ſtatim relicta Eccleſia egreſſus eſt, ne relinqueret, ut ipſe ajebat, fidem trecentorum octodecim. Imperator autem, metuens ne totus populus illum ſequeretur, ad ſe accerſitum multis honoribus & muneribus ornavit. Quem, cum ſibi acquieſcere noluiſſet, in exilium indignatus egit, conſtituitque loco ipſius Paulum Thebanum, qui ordinatus eſt a Patriarcha Conſtantinopolitano. Sed cum Alexandriam appuliſſet, utpote civium illum ſuſcipere voluit, & clauſæ ſunt Eccleſiæ Copbitarum.* Huc uſque Hiſtoria, addens, Theodoſium in exilio vita functum, neglecto menſe & feria.

melius narrantur a Liberato,

342 At vero quæ hic perperam congeſta ſunt, meliori fide docebit Liberatus, Breviarii cap. 20. aſſerens, Theodoſium, *ſtudio & permiſſione Calotychii, Cubicularii partis Theodoræ Auguſtæ*, fuiſſe ordinatum. Attamen populo & Monachis acriter ſe opponentibus, *Pallium beati Marci accipere collo ſuo*, atque *eden legitime ſedere*, prohibitus eſt. D Etenim *mox eum perſequi ſunt & expulerunt*, ne colligeret ſuos Timothei. Inthronizaverunt autem Gaianum, qui fuit tunc Acephiepiſcopus ex parte aſſertorum Incorruptibilitatis .... *Permanſit autem Gaianus in Epiſcopatu dies centum tres ... poſtbac a judicibus pulſus abſceſſit. Et poſt menſes duos Narſes Cubicularius, miſſus ab Auguſta Theodora, Theodoſium quidem intbronizavit, porro Gajanum miſit in exilium. Qui adductus Carthaginem magnam, & inde quaſi Sardiniam directus, quid de eo contigit ignoratur.*

343 *Manſit autem Theodoſius in Sede annum unum & menſes quatuor, pauci ei communicantibus; plurimi enim communicabant ad nomen Gajani ... Noviſſime Theodoſius de Sede diſceſſit, non ferens ſeditiones & bella, quæ contra eum exercebantur a populo. Miſſus autem eſt Conſtantinopolim cum honore. Sed perſiſtente & nolente eo Chalcedonenſem ſuſcipere Synodum ... foras civitatem regiam ſexto miliario in exilium miſſus eſt ... Vivitque uſque hunc.* Ita Liberatus, ſcriptionem ſuam ſicciens anno DLX. *Ex quo illorum contentiones intelliget.*

344 Itaque eum in exilio Theodoſius obiiſſe E aſſumet Hiſtoria, notans in margine Patriarchatus annos XXXI, dies CXXXI; extendenda erit ejus vita uſque ad annum DLXVIII, quo certe eum pertigiſſe facile crediderim; adeo ut annis circiter octo & viginti privatus in exilio delituerit, eo deportatus, teſte Victore Tunnunenſi, anno DXL, ex quo Chronologia noſtra egregie roboratur, utpote qui Timothæi deceſſoris obitum ad annum DXXXVII retulimus; cum manifeſto appareat, contentiones illas & viciſſitudines, Gaianum inter & Theodoſium, bicnnio minimum integro, forte etiam toto triennio, tenuiſſe. Theophanes & Nicephorus annos duos Patriarchatus Theodoſio adſcribunt, reſecto exilii tempore, quo a ſcriptoribus illis pro Epiſcopo non eſt agnitus. Cui Abulbaracat eum Theodorum potius, quam Theodoſium vocet; eur annos ei tribuat dumtaxat XXII & menſes tres, non vacat inquirere: forte huic Patriarchæ eos annos ſubtrahit, quos aliis alibi liberalius annumeravit. Ceterum eum defunctum dicat anno Martyrum CCLXXXII, qui eſſet Chriſti DLXVI; nos niſi biennio deficit a vero Hiſtoriæ calculo: utrique interim præfecenda eſt Chronologia Victoris Tunnenſis, cujus hæc ſunt verba: *Vixit Theodoſius præfatus hæreticus, uſque ad primum Juſtini junioris Auguſti conſulatum*; F adeoque uſque ad annum DLXVII. *Verisimile eſt illum obiiſſe an. 567.*

345 De die obitus non minor eſt difficultas. 22 *Junii* Hiſtoria feriam notare prætermiſit, Abulbaracat ſcribit XXIII Februarii: ſed familiari errore Wanſlebii, menſes noſtros cum Ægyptiacis confundentis. Iovenerat nimirum XXII Amſchir, quæ ſolum reſpondet XVII Februarii noſtri. Hagiologium, pro die mortis vel cultus apud Jacobitas, ſuggerit nobis viceſimam octavam Bunæ, hoc eſt XXII Junii. Utcc dies præferendus ſit, ſruſtra divinando quæſiecis; nos poſteriorem pro arbitrio ſeligemus, qui anno DLXVII iocidit in feriam quartam. Poera Habeſſinus in Encomio Theodoſii alludit ad verba, ex Chronico noſtro ſupertus recitata, quod *Eccleſia egreſſus ſit, ne relinqueret fidem trecentorum octodecim*: ibienim laudetur, velut *qui ſuſcepit onus afflictionis & exilii, damſilios ſuos verbo fidei recte inſtituit, nibilque detrabi patitur acceptæ ab Apoſtolis doctrinæ.* Hujuſmodi oempe prætextu ſe tuebatur olim, & etiamnum tuetur Jacobitarum pertinscia. *Laudatur apud Portam Hagiologum.*

346 In-

A *Ab eodem ob. Theodoſii,*

346 Interim ex Libertо, Leontio, Victore Tununenſi, aliiſque conſtat, Theodoſium illum, non hæreticum ſolum fuiſſe & antiſynodicum acerrimum, verum etiam hæreſiarcham. Nam præterquam quod Concilium Chalcedonenſe exemplo prædeceſſorum obſtinatiſſime reſpueret, aliteram hæreſim audiſſe convincitur, cui oppoſitam altetam Gajanus in lucem protrudit: unde Libertio teſte, *diviſa eſt civitas hoc ſchiſmate, ut Gajanitæ & Theodoſiani in ea vocentur, id eſt Phantaſiaſtæ & Corrupticolæ.* Denat hoc etiam miſeria Alexandrinis ad malorum cumulum, ut ex aliis in alias hæreſes dilaberentur, uti ſit quando *Epiſcopus, qui unus eſt & Eccleſiæ præeſt, ſuprema contemptione contemnitur* (inquit Cyprianus lib. 2, ep. 3) *nec unus in Eccleſia cogitatur Epiſcopus, qui vice Chriſti ſit judex.* Enimvero, quod S. Hieronymus, ſcribens contra Luciferianos, olim vaticinatus fuerat, *ſi non ſit in Eccleſia una emunctæ poteſtas, tot futura ſunt ſchiſmata quot Sacerdotes;* id in ea eorum colluvie Alexandrinis eveniſſe, nimis quam explocatum habemus. Operæ pretium eſt ſchiſmatis illius & ſuperiorum turbarum ſeriem paucis ex Leontio repetere, ex Bibliotheca Patrum Colonienſi ſæculo VIIIt, partu 1, pag. 449.

B *ipſe in exilium acto,*

347 Timothei tempore, ut ſupra innuimus Alexandriam confugerat Severus, Antiochiæ Pſeudoepiſcopus, cum Juliano Halicarnaſſæo: qui de corruptibilitate corporis Chriſti inter ſe lingua & uſtamo diſceptare euorſi, novis ſordibus Eccleſiam Alexandrinam polluerunt. *Erant id temporis viri duo, Gajanus & Theodoſius, ille quidem Archidiaconus Timothei, Theodoſius vero ſcriptor orationum. Itaque mortuo Timotheo, Cleruſ & Urbis Primates Theodoſium ſuffragiis ſuis Epiſcopum legunt; quo deſignato plebs ingreſſa, eum in ſolio ſedentem conſpexiſſet, uſque adeo indignata eſt, quod hominem odiſſet, ut non eum quidame throno dijiceret. Quapropter anfugiente Theodoſio, Gajanus ipſius loco per vim factus eſt Epiſcopus. Et incolarum Urbis quoque ſecuta ſunt factiones, quippe magnates Urbis a Theodoſio ſtabant, plebs a Gajano. Quapropter accidit, non ſolum ut hominum factionibus Urbs tota diſtraheretur, ſed etiam ſententiis. Num Gajanus Julianiſt ſententiarum* (hoc eſt Phantaſiaſtarum) *ſectabatur, Severi* (nempe Corrupticolarum) *Theodoſius.*

C *magis in valeſc. ant.*

348 Ita Leontius, alia narrare pergens de Gajani & Theodoſii exilio, ſatis a nobis ſuo loco explicata. Theodoſium porro ea pœna mulctatum Juſtino V. C. Coſ. ſive anno DXL, auctor eſt prælaudatus Victor Tununenſis in Chronico, ibidem docens peſſimi hominis exilio, hæreticam veſaniam magis propagatam fuiſſe. Siquidem Theodoſius *Conſtantinopoli Scyra relegatus, totum pene Palatium & maximum regiæ Urbis partem, ſua perfidia maculavit. Quæ occaſu eunctis pene hæreſibus licentiam tribuit: ita ut non ſolum Theodoſianitæ, ſed & Gajanitæ, monaſteria usque oratoria apud Urbem regiam conſtruxiſſent.*

PATRIARCHÆ ORTHOD. PAULUS, ZOILUS, APOLLINARIUS.

Primus ob cædis ſuſpicionem, alter propter defenſionem trium Capitulorum, depoſiti, tertius a Jacobitis infamatus ut tyrannus.

349 EXulantibus geminis Patriarchis hæreticis, ſucceſſit Paulus, Baſilio V. C. Coſ. ao-

D AUCT. J. B. S. *Theodoſio & Gajano ſubſtitutus Paulus an. 541.*

oo nimirum DXLI, ut habet Victoris Chronicon; ad eum ipſum annum Pauli etiam depoſitionem, & Zoili ordinationem referens. Theba-nom hunc ſuperius appellebat Hiſtoria, rectius Victor & Liberatus, Abbatem vel Priorem dicunt *Tabennenſium* ſive *Tabennefiotarum* Monachorum, *plane Orthodoxum*, inquit Liberatus, *ſuſcipientem Chalcedonenſem Synodum, ordinatum a Menna Conſtantinopoli, præſente Pelagio Reſponſario Vigilii, & Apocriſiariis Euphremii Antiochen.* & *Apocriſiariis Petri Hieroſolymorum.* Theophanes, ad eumdem annum DXLI, orthodoxum Pauli renovat in dubium, dum ait; *Paulum quemdam, de fide recte ſentire exiſtimatum, renuntiatum Alexandriæ Antiſtitem. Hic eccleſiaſticis in precibus & ſacrificiis memoriam ſacrilegi Severi facieus* (Victor Dioſcorum notat) *iratis Imperatoris juſſu Epiſcopatus dignitate motus, Hieroſolymam tandem profectus, ibi mortuus eſt.*

ob cædis ſuſpicionem

350. Longe diverſam cauſam Pauli depoſitionis commemorat Liberatus cap. 23, quam hic compendio adnecti, puto Lectori non ingratum fore. *Acceperat* Paulus *ab Imperatore poteſtatem ſuper ordinationem Ducum & Tribunorum, ut removeret hæreticos, & pro ipſis Orthodoxos ordinaret.* Hinc *Alexandriam deſcendens, timore ſui ſuaque induſtria omnem civitatem & omnia monaſteria adduxerat ſuſcipere Chalcedonenſium Synodum, niſi interventu diaboli talis cauſa emerſiſſet.* Pſoius quidam Diaconus, inſtigante Arſenio, imperante Rhodon Auguſtali, ulam occiſas fuerat. Rhodo a Libetio, in hunc finem Alexandriam deputato, interrogatus, reſpondit, *juſſione Epiſcopi factum fuiſſe.* Nec mora, Epiſcopus, nequidquam negans & *ſe ulciſcere clamitans, Gazam in exilio miſſus eſt... Et poſt hæc miſit Imperator Pelagium, Diaconum & Apocriſiarium primæ Sedis Romanæ, Antiochiam cum ſacris ſuis; quibus præcepit, ut cum Euphremio ejuſdem urbis Epiſcopo, & Petro Hieroſolymita & Hypatius Epheſinus venirent Gazam, & Paulo Epiſcopo Pallium auferrent, eumque deponerent.* Itaqun Paulo ablatum Pallium, & Zoilus pro eo ordinatus eſt, *quem poſtea Imperator depoſuit, & Apollinarium ordinavit, qui nunc eſt Præſul Alexandrinæ Eccleſiæ*; tunc nempe, num Liberatus ſcriberet, ante annum DLX, ut ſupra jodicavimus.

Sede expulſus,

E

F *ſucceſſorem habuit Zoilum,*

351 Quamdiu ſuo huic exſui ſupervixerit Paulus, nemo, quod ſciam, explicat: *morte peſſima deceſſiſſe* ii eredent, qui Hiſtoriæ, peſſim mendaciis refectæ, fidem aliquam haberi poſſe exiſtimabunt. Batonus depoſitionem ejus perperam refert ad annum DXXXVI; deceptus (ni fallor) verbis Liberati; qui etiato cap. 23 annum Juſtiniani decimum, cum Eccleſiarum unitate tunc facta, & Pauli inſtitutione conjungit. At Conſulatus, a Victore notatus, nec de brevitate Patriarchatus ejus, nec de anno depoſitionis dubitare nos finit, conſentiente etiam Theophane, ex quibus ad quinquennium differenda eſt; ſin ut eauſare demum juſſus ſit anno DXLI: Patriarchatus ſui anno ſecundo, ſi ſalvam velis Theophanis & Nicephori auctoritatem.

qui etiam cedere juſſus an. 551.

352 Scribunt iidem ipſi Auctores, Zoilum, Pauli ſucceſſorem, annis duntaxat ſeptem Epiſcopatum tenuiſſe: quod cum Victoris Chronico nequaquam convenit; ex cujus ſupputatione dicendum, annis fere undecim Zoilum Patriarchatum potitum. Ita ſcribit ille ad Poſtconſulatum Baſilii V. C. anno XI, hoc eſt anno DLIII. *Apollinarius Zoilo, tria memorata Capitula damnare nolente, Epiſcopus Alexandrinæ Eccleſiæ ſubrogatur. Poſt Zoilum,*

A AUCT. J. B. S. inquit Leontius: *ſit Epiſcopus Apollinaris, poſt Apollinarem Joannes, poſt Joannem Eulogius*, da quibus & nos ſuo loco. Itaque Patriarchatum exoeſus fuerit Apollinarius eo anno DLIII: eumque tenuerit annis non omnino XXX, quos adſcribuntur in Theophanis & Nicephori Chronologia; ſed XVI fortaſſe, aut XVII; adeo ut pertigerit ad annum DLXVIII vel DLXIX. Nec ulterius earundere Apollinarii Patriarchatum permittit Chronologia Marquardi Freberi, ante tomum de Jure Græco-Romano, ubi anno DLXIX referuntur initia Joannis, Apollinarii ſucceſſoris Orthodoxi. Monendus autem lector, alium illic ordinem obſervari, dum Joannes ille vocatur IV, & in ſerie Patriarchatuum XLIV, quæ vera ſunt, ſi Orthodoxi hæreticis immixti numerentur; quod cur a nobis præſtitum non ſit, in præfatione operis abunde eſt declaratum.

Theonam reliquit Apollinario.

Defuncto probabiliter an. 569.

353 Scio Apollinarii tempora, apud Thophanem, biennio circiter anticipari, adeo ut anno DL vel DLI ſedem cœperit, quo pacto anni fere novemdecim reperiri poſſent. At ea preſſa Victoris Tununenſis, oculati propemodum teſtis (utpote qui tum in Ægypto & in Aſia exulaverit) auctoritas, Chronographiæ Theophanis, ſæpe defectuoſæ, procul dubio eſt anteponenda. Hic

B

Hunc Jacobita tanquam tyrannum

ille Apollinarius eſt, Jacobitis eo magis inviſus, quod fidei Catholicæ aſſertor ſtrenuus fuiſſe videatur: nec parum contulisſe ad convocationem Synodi œcumenicæ V Conſtantinopoli, ea ſpe, ut gregem ſuum, novis in dies erroribus obnoxium, ad rectam fidem & unitatem revocaret. Fatetur Hiſtoria, eum Conſtantinopoli rediiſſe, Libellos ferentem de Synodo recipienda; ſed quæ de Patriarchæ crudelitate, aliiſque ſub Timotheo factis ſupra retulimus, & mox in Petro repetamus, enormibus ſcatent mendaciis: & tam falſo quam atrociter exaggerata, per ſummam injuriam Autiſtiti Catholico a peſſimis hæreticis adſcribuntur. Norunt eruditi, quomodo ſanctiſſimis Pontificibus

calumnioſiſſime diffamarunt.

Falici II & Damaſo, Luciferiani Presbyteri Marcellinus & Fauſtinus, in mendaciſſimo ſuo precum ad Imperatores libello, imputaverint cædes, cauſa ſchiſmatis paratas, eaſdemque ſupra fidem exaggerarint. Sic fieri potuit, ut in urbe Alexandri-

C

na, ab omni ævo turbis, ſeditionibus, tumultibus plena, errorum & ſchiſmatum cauſa nonnulli tanquam intarſecti fuerint, quorum nece Jacobitæ Orthodoxis, & præcipue Patriarchæ mendaciſſima imputarint.

XXXIV. PETRUS IV.

Tempus Epiſcopatus, Profeſſio monaſtica.

Quidquid multis circumfertur mendaciis mentiatur Hiſtoria.

354 PETRUS hic Catholicis Scriptoribus eum ſucceſſoribus incognitis, quamdiu exulantis Theodoſii Vicarius, quandonam ei ſuffectus ſit, ex Hiſtoria non colligitur. Crediderim ego, non ante Theodoſii obitum, Patriarchæ dignitatem aut nomen uſurpaſſe. Mentitur ergo Hiſtoria, dum ſcribit, *ejus tempore defunctum Imperatorem Chalcedonenſem* Juſtinianum: conſtat enim hunc obiiſſe XIV Novembris DLXVI; Theodoſium vero uſque ad primum Juſtini Conſulatum anni DLXVII ſupervixiſſe. Sed illud mendacium non incomitatum reliquit, addens, *Paulam morte peſſima deceſſiſſe*; & horrendam calumniam repetens, de decentis millibus Jacobitarum ab Apollinario interfectis.

355 *Defunctus eſt autem Petrus Patriarcha die Jovis*, XXV *Junii*, hoc eſt XIII noſtri Junii; in margine autem adſcribitur Petro Patriarchatus annus I, dies CCCLXII. Character notatus conſtans exigit ſub littera Dominicali E, unde ducit nos ad annum DLXX, atque adeo ita taxanda ſunt Petri tempora (eam aliis ſubſidiis careamus) ut ordinatus dicatur anno DLXVIII, XVI Junii; quo pacto & annus Sedis vacantis, & ſucceſſoris Damiani tempora nullo negotio enucleabuntur. Hagiologion dicit, quod *Petrus nominatus eſt Prior monaſterii Egag, conſtitutione ac lege bonus; quodque de limpida minimeque turbida doctrina ejus, quæ fluminis inſtar decurrebat, pueri biberunt, & expleverunt ſitim ſuam ſenes.*

D *Petrus creditur obiiſſe an. 570. 19 Jun.*

Laus in Hagiologio.

XXXV. DAMIANUS.

Ejus tempore Mauritius impie occiſus a Phoca.

356 DAMIANUS, Kirchero Dimanes, ignotus & ipſe eum ſuis, Scriptoribus Catholicis; Petro, poſt unum interpontificii annum ſuffectus, parti ſuæ, dicitur præfuiſſe annos XXXV, dies CCCLVIII, & *defunctus* XVIII *Junii*, hoc eſt XII Junii *die Lunæ*; qui eſt character anni DCVII: qua ratione hoc ſaltem na Hiſtoria varificatur, quod ipſius tempora *Mauritium Imperatorem occidit Phocas*; id enim conſtat factum anno DCII menſe Novembri. Convenit Abulbarcat eum Hiſtoria in dia obitus, ſed totis duodecim annis diſcrepat in duratione Patriarchatus, quam contrahit ad annos XXIV. Varum Auctor ille, nunc præcipitando, anna tardius gradiendo, pro more libitu multa nugatur, nullum interea chronologicum characterem ponens, quo fundari tolerabilis aliqua conjectura poſſit; in quo aliqualem ſaltem Hiſtoriæ diligentiam laudes, qua fera ſola impoſturum uti nos oportebit, certioribus notis deſtitutos.

Obiit an. 607 Junii 22.

E

PATRIARCH. ORTHOD. JOANNES, S. EULOGIUS, THEODORUS SCRIBO, S. JOANNES ELEEMOSYNARIUS.

Cujuſque eorum deſignata tempora.

F

357 ORthodoxis interea miniſtrabat Joannes, Apollinario ſuffectus, varoſimiliter anno DLXIX, ut ex Marquardo ſuperius referebamus. Theophanem & Nicephorum etiam oſtendimus liberaliores fuiſſe, dum præclaudato Apollinario annos XIX tribuarum. Atque hæc ipſa difficultas hic denuo recurrit. Siquidem Joanni dantur Patriarchatus anni XI, Eulogio XXVII, qui nos ducentat ad annum DCVII; quod Marquardo repugnat, anno DCV Theodorum, Eulogii ſucceſſorem, patriarchalem throonm tenuiſſe aſſarenti. Accedit peremptoria in hiſce dubiis Anaſtaſii auctoritas, diſerta affirmantis, quod *anno imperii Phocæ quinto*, Chriſti DCVI, *Theodorus Alexandrinus haberetur Amiſtes*: quo anno eum probabiliſſime obiiſſe putamus; ut taliqua Chronologiæ ſeries ſarta tecta ſervetur, præſertim in annis decem *S. Joannis Eleemoſynarii*, quem conſtat ultra annum DCXVI non ſupervixiſſe, quidquid Baronius pugnet, ut ad annum DCXX producatur. Sana Anaſtaſii locus alius, non minus aperte evincit, Joannem Patriarchatus munere ſunctum *anno imperii Phocæ ſeptimo*, Chriſti DCVIII, quod Baronio manifeſta repugnat.

Joannes obiit an. 577.

358 His

A 358 His in rectum ordinem digerendis non a-
S. Eu'o- lis tutior via quam ſi ex annis Joannis, Apolli-
gii 604. narii ſucceſſoris, triennium dempſeris; & cum prælaudato Marquardo S. Eulogii initia colloces anno DLXXVII, ſic ut ille annis non amplius octo Epiſcopatum adminiſtraverit. Nec obſtat, quod inpod præfatum Anaſtaſium legatur, quod *ſecundo imperii Tiberii anno Alexandrinæ Antiſtes haberetur Eccleſiæ Eulogius*; neque enim ita hæc accipienda ſunt, quaſi tunc Eulogius Patriarcharum ineboaſſet. Etenim Anaſtaſius nec principia nec exitus Epiſcopatuum ſcrupuloſius numerae, contentus hic & nunc indicare tempora, quibus ſedes ſuas poſſidebant præcipui Orientis Patriarchæ. Non me latet, alio etiam modo Apollinarii & Joannis ſpatia ſalvari commode poſſe; ſi cum Baronio Panli exordia teſeras ad annum DXXXVI; ſed hæc Victoris Tununenſis Chronico tam directe adverſantur, ut nulla probabilitatis ſpecie ſuſtineri poſſint.

359 Itaque S. Eulogium Joanni ſucceſſiſſe di-
Theodorus Scriba 606. eemus anno DLXXVII; annis XXVSS inſulas tenuiſſe, mortuum vero anno DCIV, ipſo illo, quo.
B e vivis raptus eſt S. Gregorius Magnus, cui Eulogium noſtrum fuiſſe familiariſſimum, perſpicue patet ex magna litterarum communione, quarum ultimæ ad Eulogium datæ indictione VI, Chriſti DCIII, numerantur libri undecimo Ep. 46; ſatis indicantes, ipſum, cui pro ſuſceptis recens muneribus gratias agit Gregorius, eo adhuc anno in vivis ſuiſſe ſuperſtitem. Quod autem ultra annum ſequentem DCIV non putemus vitam produxiſſe, facit biennium ſucceſſoris Theodori Scribæ, & decennium S. Joannis Eleemoſynarii, anno DCXVI abſolvenda.

S. Joannes Eleemoſynarius 616. 360 Etenim non placet Petavii ſententia, annis dumtaxat ſex S. Joannis Patriarchatum citeumſcribens; quod alicubi legerit, eum ſub *Heraclio* ad Patriarchatum promotum. At recte reſpondet Henſchenius noſter, in Vita §. 3, num. 14, nihil proferre Leontium, unde id confici queat; etſi in eam ſententiam adducatur a Baronio, Petavio & aliis: hæc enim verba, *Heraclius tunc ſceptra tenebat Romanorum*, referuntur a Metaphraſte num. 3; qui, dum ſuæ Chronologiæ Vitas Sanctorum conformat, non ſemel aberravit. Alia ibidem affert Henſchenius, quæ opinionem noſtram non obſcure perſuadeant. Plura in hanc rem videri poſſunt in Actis Tom. a Januarii ad diem 23 operoſe examinata & illuſtrata. De S. Eulogio agetur XXIX Septembris, quo a Latinis colitur, a Græcis XIII Februarii inter Sanctos relatus, Habeſſinis præteritus, uti & ceteri Chalcedonenſis Fidei profeſſores; in Hiſtoria vero, æque ac deceſſor & ſucceſſores, omnium non nominati.

C

XXXVI. ANASTASIUS, ET GEORGIUS.

Utriuſque tempora; illius contra Orthodoxos cacozelia, templis eripiendis monſtrata. Hic an cæſus a Jacobitis.

361 ANASTASIUS, alias *Athanaſius*, ſuffectus
Obiit 18. Dec an. 614. Damiano, *defunctus iſt vigeſima ſecunda Chiac*, hoc eſt XVIST Decembris, *die Mercurii*. Habetur hic concurſus anno DCXIV, poſt Damiani obitum annis VIZ, diebus CXC, nec rediit ante annum DCXXV. Corrigendus ergo Hiſtoriæ adſcriptus numerus rotundus annorum XII & dierum CXC; quem etiam Abulbaracat videtur inveniſſe, ſcribens annos XI menſes VI, eoſque perducens uſque ad annum Æræ Martyrialis CCCXX, qui eſſet Chriſti DCIII. Nobis certum D
AUCT. J.B.S. eſt, Hiſtoriæ calculos Abulbaracato præferre, & deinceps notis feriarum, quantum fieri poterit, inhærere; cum nihil adjumenti a Græcis aut Latinis Scriptoribus ſperandum ſuperſit. Quid Elmacinus conferre queat, dicetur ſuo loco.

Laudatur quod templa Melchitis eripuerit, & nova adificaverit. 362 Laudat Anaſtaſium Hagiologus Habeſſinus, ut *quem Dominus conſtituit ad opponendum ſe Melchitis multa cura & ſolicitudine*: ipſe enim *plures condidit Alexandriæ eccleſias, pluresque alias, quas Melchitæ occupaverant, recuperavit*, ut habet Hiſtoria: additurque, quod *poſtquam venire feciſſet terminum ſcriptionis, refutatoriæ*, ſive abrogationem Edicti, Jacobitis templa claudentis, tempore *Jejunii natalitii* (Adventum Domini nos vocamus) *leviter agentus, obdormivit*. Illam autem indulgentiam, ab Heraclio, Orthodoxo Imperatore, extoeliſſe potuit merus ab incurſione Perſarum, conſternatio ex captis multis urbibus, capta ipſo anno DCXIV Hieroſolyma, atque cupido pacificandæ interius Ægypti, cui exterius imminebat tam formidabilia hoſtis.

Patriarcha Orthodoxus Georgius, obiit 630. 363 Habebant nihilominus tunc Patriarcham ſuum etiam Orthodoxi, ſcilicet S. Joannem Eleemoſynarium, & poſt illum Georgium; cui Nicephorus (ſaltem editionis Lipſienſis anni MDLXXIII) adſcribit annos XIV, per quos ille uſque ad annum DCXXX viviſſet. In editione Pariſienſi MDCLII ſupra citata, anni tantum XI Georgii tegimini tribuuntur, prætermiſſo ſucceſſore Cyro, de quo mox agendum erit. Baronius huic Georgio annos integros quatuor adimit, neque ſic tamen Chronologiam ſuam ſatis reſtituens. Fuit hic (ut Doctiſſimus Andreas Schottus aliique exiſtimant) fuit, inquam, Georgius hic Alexandrinus Epiſcopus, qui deſcripſit vitam S. Chryſoſtomi, editam ab Henrico Savilio, ut notat Gerardus Voſſius, de Hiſtoricis Græcis lib. 4 cap. 19 pag. 487. Mirum porro quod habetur in Chronico Alexandrino ſive Paſchali, ut Cangio appellare placet, ad Poſtconſulatum Phocæ V, ipſi annum DCIX, quod eo anno *Africa & Alexandria defecerit*, & quod *Papa Alexandrinorum ab adverſariis occiſus ſit*; Orthodoxum an Jacobitam inſinuet, neſcio; ego nullum haſtenus reperi eo tempore interfectum.

Auctor vita S. Joannis Chryſoſtomi. E

An ſub Phoca aliquis Patriarcha Alexandrie occiſus, F

XXXVII. ANDRONICUS.

Laudatur a bono uſu magnarum opum, & zelo coetus idolorum templa: Moslemanorum exordium, & infelicitas Arabum in aptandis ad calculos ſuos annis Imperatorum Romanorum.

Obiit Andronicus anno 621, 2 Jan. 364 ANDRONICUS *erat vir ditiſſimus*, inquit Hiſtoria, *ac elargiendis eleemoſynis dediſſimus*. Dum vero addit, quod *eodem tempore vixit Joannes Eleemoſynarius*, non videtur diffiteri, quod ſanctiſſimi hujus viri imitator eſſe voluerit Andronicus. *Obiit die Veneris octava Tubæ*, hoc eſt XIS Januarii, exigente litteram Dominicalem E, quæ pro tali menſe ante annum DCXXVI non recurrit; eum tamen certum ſit ex Elmacino, ante eum annum Benjaminum Andronico ſucceſſiſſe. Quid hic facias? Notam marginalem, hanſaltem vice, textui ipſi liceat anteferre: eumque ibi dicatur ſedisſe annis VI, diebus XVI; ſupponatur tantiſper, Andronicum obiiſſe die Veneris, II Januarii, ſeu ſeptima Tubæ, DCXXI; quo, ab obitu deceſſoris anno DCXIV,

A DCXIV, Decembris XVIII, juſto calculo perdueimur, errore quoad poteſt, modificato. Enormius autem hallucinatur Abulbaracas, Andronici Patriarchatum ad annos XXXVIII, & menſes XI extendens; & eumdem annorum numerum repetens in ſucceſſore Benjamino, ut mox dicetur.

an idem, quem Habeſſinos colunt ad Maii?

365 Invocatur ab Hagiologio, ad diem XXII Baſcnes, ſeu XVII noſtri Maji, his verbis: *Salutem Andronico dico, qui Synodum convocavit, bibens ex flumine ſancti Spiritus; dum prædicaret Evangelium omnibus regionis vicinæ urbibus: templa Chriſtianorum ædificavit, & idolorum delubra deſtruxit, & ideo præmium in cælo adeptus eſt quod ſperavit.* Quæ eum non appareat de alio quam de Patriarcha accipi poſſe, inquit Ludolfus, nec aliis inter Patriarchas inveniatur hujus nominis, dubium reddit eauſam diverſitatis, inter diem mortis notatum a Coptis, & diem cultus apud Habeſſinos ſignatum; ordine variis de eauſis facile mutabili, ut in ſimilibus frequentiſſime uſuvenire jam toties oſtendimus. Niſi quis opinari malit, extitiſſe ejus nominis Metropolitam aliquem Habeſſinum, tali

B laude dignum, & menſe Majo mortuum; Patriarcha vero Alexandrinus, neſcio ob quam eauſam in Hagiologio prætieritus ſit, licet ia Hiſtoria laudatus.

Arabes annos Imperatorum ad Hegiram, infeliciter applicant.

366 Narrat hæc, quod ſedente Andronico, *initium habuit imperium Moslemanorum anno undecimo Heraclii*; & quod *eodem anno Choſroes Rex Perſarum invaſit imperium Romanorum, occupavitque Syriam & Ægyptum, & conſtruxit Alexandriæ palatium illud, quod hactenus dicitur Palatium Perſidis.* At vero mala hæc omnia compouit eam anno undecimo Heraclii, familiariſſimo, Saraceuis etiam Scriptoribus, errore, quos & deinceps infelices deprehendemus in Imperatorum Chriſtianorum annis ad ſuam Hiſtoriam applicandis. Ceste invaſio Perſarum anno Heraclii VII, Chriſti DCXVI; fuga vero Mahometis Meeca Medinam Talnabi, unde Moslemanorum initia repetuntur, ejuſdem Heraclii anno XIII, Chriſti DCXXII contigit.

PARERGON III.

C *De anno ſubactæ a Saracenis Ægypti & expugnatæ Alexandriæ.*

Ex temporibus Heraclii Imp intricatiſſimis

367 VEriſſime pronuntiavit Petavius, in Notis chronologicis ad Nicephori Breviarium, Heraclii Imperatoris tempora, non magis olim bellorum tumultibus, quam hodie narratione ipſa, & annorum ſerie eſſe perturbata: *Hoc enim*, inquit, *citra invidiam dici poteſt, nullum hac uſque Chronicon, Annales nullos exſtitiſſe, in quibus non illa præpoſtere deſcripta ſint, atque ex annorum vel anticipatione vel trajectione vitii aliquid adhæſerit. Equidem, quantum in illis partim eruendis, partim emendandis operæ poſuerim, mihi ipſe jam conſcius; quantum porro conſecutus ſuerim, malo id aliorum judicio relinquere, quam in oratione mea ponere.* Duces adhibuiſſe ſe, teſtatur, Theophanem, Cedrenum, & Chronicon Alexandrinum (Cangio Paſchale dictum) præter Nicephorum, quem præ manibus habebat. Potuit laudatum Chronicon præluxiſſe Petavio in reſtitueudis Heraclii annis vigiuti primis, quos ferme complectitur, quoſque apud Theophanem, qui quidem exſtat, non ſemel confuſos & in partes diſtractos, egregie demonſtrat Papebrochius, in Eaegeſi præliminari ante tom. III Martii.

368 Viris illis eruditiſſimis, plurimum debent Chronologiæ ſtudioſi, tametſi fortaſſe, non nulli nævi ſupereſſe poſſint, novo ſtudio & diligentia eruendi. Verum cum ad præſens argumentum priores illi non ſpectent, ad ſolos decem ultimos labor ſe noſter extendet, illa tantummodo illuſtraturus, quæ a Saracenis geſta ſunt; quam partem Theophanes, ſuttaſſe gentis odio, aut iaractam reliquis, aut ſatis negligentes & incurioſe tractavit. Idque eo magis deplorandum eniſtimo, quod ſolus ipſe & unicus eorum temporum Chronologus Chriſtianus ſuperſit. Etenim, quod ſæpe citatos inveniat *Theophanem, Miſcellam, Paulum Diaconum, Anaſtaſium, Cedrenum*, tanti (quod ad præſens attinet) facienda noveris ea omnia nomina, ac ſi Theophanes unus auctor adhibeatur. Nam de Cedreno conſtat, *iiſdem pene verbis omnia tranſtuliſſe ex Theophanis annalibus* (ut eos conferendo didici, reſtanturque Petavius in præfatione citati operis, & Voſſius lib. 2. de Hiſtoricis Græcis cap. 26) *ex Latinis vero Paulus Diaconus & Anaſtaſius Bibliothecarius, ſive quicumque Miſcellæ Scriptor, in poſterioribus libris, nihil* E *aliud agit quam eorumdem interpretem; atque ut ipſi mutilarunt priores, ita eorum quoque volumina mutilarunt juniores; idque judicio nullo, ſine ordine temporum, ſine delectu rerum.*

contra Theophanem unde alia ſua habeat.

369 Eſt igitur ſempes nobis unicus Theophanes, minime, ut dixi, accuratus, & in rebus Saracenis tam parum verſatus, ut de celeberrimæ urbis Alexandrinæ expugnatione ne verbum quidem fecerit, ingreſſum vero barbaræ illius gentis in Ægyptum enormi parachronismo toto triennio vel quadrienaio anteverteres, Hiſtoricos omnes traxerit in eumdem errorem, ſuoae omaino, an aliorum; ipſum, non ſatis ſcrupuloſe examinantium vitio, noſtrum non eſt definire. Ceste plura ſæpiſſime ab eo in eumdem annum congeri, quæ longe ſunt diſſita, tam obvium eſt & manifeſtum, ut ſatis mirari non poſſim, id a Baronio aliiſque doctiſſimis Chronologis non eſſe obſervatum. Ne vero ex mea unius fide id dictum putes, legenda propono quæ hac de re ſcripſit Goar in ſuis ad Theophanem Notis, pag. mihi 547, impreſſionis Pariſienſis MDCLV: *Rerum geſtarum Metathefes non præterenndas, infrequentius licet, animadverte; & ex Hiſtoriæ tantum fide, non ex temporis accurata recenſione plura narrari: quod eſt Hiſtoricum ubique, at non Chronographum ſemper ſe geſſiſſe Theophanem. Temporis Canonium & expreſſar in eo perſonas, cum Hiſtoria ad Canonium idem ſubjecta, non conſentire, manifeſto in annotatis; ut cum ad Damaſi annum quintum, Julii Pontificis obitum, & Liberii promotionem una legimus connecti. Anni unius geſta in alium quandoque reponere, cum accuratis etiam Hiſtoricis, Theophanis lapſus communis eſt.* Et quis, obſecro, ſeparanda non videat, quæ ille conjunxit (ut plurima alia fileam) ſub annis XX, XXI & XXV Heraclii, quæque in Miſcella aliter notata invenies, aliter ab aliis, eodem ex fonte pugnantia haurientibus?

levitas verſantium & crebra vacillationem in Hiſtoria Saracenorum. F

370 Ex hac potiſſimum radice pullulaſſe putamus errores chronologicos, & Hiſtoricorum variantes ſententias; ut quod Mahometis pſeudoprophetæ obitus, a Baronio ad annum DCXXX, a Petavio, Labbeo, & aliis ad DCXXXI; Damaſci expugnatio paſſim ad DCXXXIV, Hieroſolymæ ad DCXXXVI; invaſio Ægypti ad DCXXXIV vel DCXXXV; plurima alia ad alios annos perperam referantur. Habes hic diſſertationeulæ hujus noſtræ ſeopum, qua nimirum, ut annum ſubac-

& idcirco ipſe gen. tis Scriptore Elmacino, corrigendum;

explicandum hic familiare ubique mendum

D

Digitized by Google

A ctæ a Saracenis Ægypti & expugnatæ Alexandriæ ſtabiliamus, ea ætatis veteri temporum ratione reſtituere conabimur, quæ cum ſcopo noſtro, rerum geſtarum ſerie ſunt connexa. Huc nos impulit mendoſiſſima Hiſtoriæ Patriarchalis ſupputatio, ita referens: *Anno trecentoſimo quinquageſimo ſeptimo Martyrum*, qui eſſet Chriſti DCXLI (Abulbaracat CCCXXXIII tradit, qui nobis DCXVII) *duodecimo Bunæ*, VI Junii, *pervenit Hamrus filius Alaſii Calrum, & expugnavit eam, ac triennio poſt cepit Alexandriam*, annn ſcilicet Chriſti DCXLIV. Iis porro omnibus cognoſcendis illuſtrandiſque facem nobis præferet Elmacinus, rerum Saracenicarum ſcrutator diligentiſſimus, & in obſervanda temporum ratione, in iis quæ ad gentem ſuam ſpectant, in paucis accuratus. Neque mihi vitio vertendum puto, ſi ea quæ Scriptores noſtri implexa admodum & confuſe tractarunt, proprio ex fonte delibanda cenſuerim; non parvam a Chronologis initurus gratiam, dum reſtaurandæ Theophanis Chronographiæ laboris etiam ſtudiique aliquid contulero. Sed antequam
B ad præcipuum controverſiæ punctum deveniam, figendus primum eſt annus, quo Mahometes interiit; nam ab hoc ſeries Chronologica ſucceſſorum ejus recto ordine componetur.

Statuitur periiſſe Mahumetem anno 632.

371 Impoſtorem illum, vaferrimum æque ac turpiſſimum, neſcio quo auctore, obiiſſe tradit Baronius anno Chriſti DCXXX. Petavius ita præcitatis Notis, eumque ſecutus Labbeus, ſignat DCXXXI, diem vero Junii XVII. Neutet calculus convenit nam Elmacin, expreſſiſſime tradente, obiiſſe illum die Lunæ, qui duodecimus erat menſis Rabii prioris, anno Hegiræ undecimo, initium ducente a XXVIII Martii A. C. DCXXXII. Menſis autem Rabii prior cœpit eo anno, die XXVI vel forte XXVII Maji noſtri, atque adeo XII Rabii erit nobis VIII Junii, eaque aptiſſime cum die Lunæ concurrens; quo conficitur, in XVII Junii incidere potuiſſe Mahometis mortem, ſi anno ſuperiori accidiſſet; nos autem in XVII Junii, ut aliqui ſomniant. Rurſus, non anno decimo Hegiræ Mahometem, ſed undecimo, impiam efflaſſe animam, pluribus argumentis demonſtrat laudatus Elmacinus, quorum duo addnxiſſe ſufficiet. Primum, quod Amiratum te-
C nuerit, anais Lunaribus decem, & ſeptuaginta diebus integris a fuga Medinenſi: alterum eodem recidit, impleſſe illum annos ſolares novem, & menſes circiter undecim, qui ab anno Hegiræ I, inchoato XVI Julii DCXXII, non poſſunt non pertingere ad Junium anni DCXXXII, neglectis minutiis, quas examinare non eſt operæ pretium. Errat itaque Theophanes, & alios in errorem inducit, dum anno XXI Heraclii ita ſcribit: *Hoc anno Mahumed, Saracenorum Dux & Pſeudoprophcta, Abubachar cognato ſuo ſucceſſore deſignato, mortuus eſt*. Fallitur etiam in hac ultima circumſtantia, ſiquidem Abubecrus, non ex Mahametis deſignatione aut conſilio, ſed ex libera electione, & quidem fortuito caſu, opera Omari, apud Elmacinum legitur conſtitutus.

cui mox ſucceſſit Abubecrus

372 Offendit denuo Theophanes in ſecundo Caliſa Abubecro, alibi affirmans, *principatum* eum eſſe annis tribus, alibi annis duobus cum dimidio, utrobique hallucinatus. Ad ſanam Chronologiam ea omnia ex Elmacino ita revocabuntur. Ipſo die obitus Mahumetis inſtinctus eſt Abubecrus, annis duobus & tribus circiter menſibus imperio potitus, ab Hegira XI ad XIII, ab ineunte Junio ad finem Auguſti, quod mihi ſcrupuloſius excutere non vacat, cum ipſemet Elmacinus D
in aliquot diebus variet, ex qua tamen rectua AUCT.
temporum ratio nequeat iterturbari. Hæc cuſim I. B. S.
dicta ſunto, ut ad Omari fatale Chriſtianis imperium properemus; ex cujus ſchemate mox proponendo, nonnulla, aut perperam hactenus aut numquam tradita, ad genuinam temporum ſeriem reduci poterunt. Quocirca firmandum primo veſtigium in anno quo Caliſatum exorſus Omar eſt.

373 Anno Hegiræ XIII (cœpit ia VII Martii *& an.* 634
A. C. DCXXXIV) paucis poſt menſibus quam Sy- *Humarus*
riam adorti fuiſſent Muſlimi, extincto Abubecro XXIII Guinadi poſterioris, id eſt exeunte Auguſto noſtro, ipſo obitus die tyrannidem obtinuit Omar, aliis *Haumarus*, vel *Humarus*, Caliſa ordine tertius, Chriſtianorum cladibus aden nobilitatus, ut alterum Dei flagellum merito nuncupaveris. Hactenus Elmacino conſenſit Theophanes; verum quæ ille uno eodemque anno geſta narrat, hic in tres diſpertitus eſt, quaſi dividendæ materiæ gratia. En primum ſpecimen. Anno illo Hegiræ XIII *ingens contigit in Paleſtina terræ motus, tremuitque terra triginta dies & peſtis quoque in ea magna eſt orta*. Ita E.
Elmacinus. Addit alter; *ſignum in cœlo meridiem verſus viſum eſſe, quod Arabum imperium protendebat*, idque in gladii formam, & *ad triginta dies* perduraſſe: ſed hæc iſte revocat ad annum Heraclii XXIII, anno DCXXXII menſe Octobri inchoatum, ac proinde cum Hegira XIII nihil commune habentem. Nodus alius occurrit implicatior, Theophanæ ſecum ipſo diſſentiente, ubi narrat prælium a *Bunæ*, ſeu *Mabano*, adverſus Saracenos infeliciter commiſſum anno Heraclii XXV: ſic enim Græce habet, τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, ἤ τις ἂν τρίτη τῆς ἑβδομάδος, κγ' τοῦ Ἰουλίου μηνός. *Ipſo primo die, fuit hebdomadis tertius, Julii vero menſis tertius ac vigeſimus*. Quæ ſi vera eſſent, ita elideremt in annum Heraclii XXVI, Chriſti DCXXXVI, quod nulla ratione admitti poteſt. Rectius Miſcella, pro XXIII Julii ſuppoſuit XXIII Auguſti; ſed vel ſic labitur, tunc enim non ad XXV Heraclii, ſed ad XXIV ſpectabit prædicta pugna. Omnium accuratiſſime Elmacinus annum DCXXXIV numerat, in quem eharactetiſmi reliqui concurrunt. Captæ illo ipſo anno Gaza, Boſra, urbeſque aliæ, ſtrataque paulatim via ad univerſam Syriam debellandam.

qui Damaſcum & plura Syriæ loca occupavit

374 Anno Hegiræ XIV (cœpta eſt XXV Fe- F
bruarii DCXXXV) *capta a Saracenis Damaſcus* (verba ſunt Elmacini) *poſt obſidionem dirum* LXX, *aut ſecundum alios ſex menſium*, quæ facile ad verum ſenſum reduxeris, ſi ſemeſtre de latiori circumſeſſione, dies LXX de oppugnatione intelligas. Corrigendus hic iterum Theophanes, in eumdem annum congereas Damaſci expugnationem & prælium ſupra memoratum. At quid de *expeditione in Ægyptum*, mox poſt captam Damaſcum a Muſlimis ſuſceptam, aliiſque multis ſub uno canonio collocaris; ubi interim Elmacinus, expreſſis verbis non uno loco aſſerit, annodemum Hegiræ XVII Muſlimos Ægyptum ingreſſos, nec ante expugnationem Hiernſolymæ quidquam adverſus eam regionem molitos. Ita cum in eorum Annalibus traditum ſit, non habeo quo Theophanis parachroniſmum excuſem: quæ vero probabili conjectura de *Cyro* & *Manuele* Ægypti Proregibus dici poſſunt, ad annum Hegiræ XVII, Chriſti DCXXXVII opportunius differentur.

Sapiat probo ci-Bus,

375 Anno Hegiræ XV (a XIV Februarii DCXXXVI) *plurima commiſſa ſunt prælia, in quibus victoriam obtinuerant Muſlimi, atque innumeros occiderunt*. Poſtis caſtris ad Emiſſam, eam aliquam-

A quamdiu obſederunt; *ſed cancellati Muſlimi... ſecuritatem conceſſerunt, ea conditione, ut tributarii ipſis eſſent*. Captum deinde deditione Kinoaſtinum, poſtquam Mathias cum multis Romanis bellum movit in Hadiria; at occiſo Mathia, loca illa ingreſſi barbari ſubjugarunt. Hæc eo dicta ſunt, ut quid toto anni illius decurſu ab Humaro ducibuſque ejus in Syria & Paleſtina geſtum ſit, paucis innoteſcat. De Hieroſolyma ejuſve oppugnatione altum adhuc ſilentium, node non improbabiliter ſuſpicari licet, hoc quidem anno, ut tradit Theophanes, ſuſceptam ab Humaro expeditionem in terram ſanctam, capta pleraque oppida Hieroſolymis vicina, quo ſenſim undequaque urbs coarctari eminus, & ad anguſtias redigi cœperit: nec video quid ea Theophanis verbis pro hoc anno extundi amplius queat, dum ita loquitur: *Hoc anno* (Heraclii XXVI, Chriſti DCXXXVI) *Humarus in Paleſtinam ſuſcepit expeditionem, & obſidione per annos duos ad ſanctam Civitatem continuata, tandem fide data eam in poteſtatem accepit*.

B 376 Hoc anno accepit? Mirum ſane, ſi duos annos in unum non contraxerit Theophanes. Hoc anno ſuſcepta eſt expeditio, ad duos annos protracta obſidio: & tamen hoc eodem anno deditam civitatem Baronius & Scriptores noſtri omnes paſſim, uno excepto quod ſciam Papebrochio, ex iis verbis confeciſſe ſe putant. Quid eos fefellerit, ſuperius jam ea Goaro monui, nempe quod Theophanes anni uoius geſta quandoque in alium, & multorum in unum ſæpe reponat. Quod autem exiſtimem, non proprie dicta oppugnatione rentatam hoc anno Hieroſolymam, faciet Elmacini auctoritas, & obſidionem & expugnationem referentis ad annum proximum, ut mox apparebit. Quin imo ſi Sophronii lamentatio, apud Baronium, in Natali Domini habita, diligentius expendatur, puto ex ea evinci poſſe, tunc eum illam ad populum recitaret, Saracenos necdum urbem aggreſſos, neque eum eorum *armis aut obſidione impediri ſe invitum & nolentem* ait, quo minus Bethlemum exeurrat ad Salvatoris præſepe; ſed *Saracenica metu prohiberi & abſterreri*, quod tunc oppidum illud barbari occupaſſent aliaque circum jacentia, ut obſerato omni C aditu, fame primum, deinde armis ad deditionem Hieroſolyma adigeretur.

obſeſſam anno 636 Hieroſolymam

377 *Anno Hegiræ* XVI (principium habuit 22 Februarii DCXXXVII) *ingreſſus eſt Omar in Syriam... miſit Amrum Hieroſolymam, eamque obſedit: cum autem ad extremam anguſtiam redacti eſſent, pacem petierunt, ſed ea lege, ut ſecuritatem eis concederet Omar, quam & impetraverunt*. Reliqua huc ſpectantia ſuſe deducta reperies in tractatu Papebrochii de Patriarchis Hieroſolymitanis, ſolam ego temporum rationem diſcutiendam ſuſcipio. Poritos eo ipſo tempore ingentibus dominorum Perſarum opibus & theſauris, inveniſſe ter millies mille millia aureorum, & inæſtimabilem rerum omnium pretioſiſſimarum copiam, auctor eſt idem Elmacinus. Nunc illud indagandum ſupereſt, qua maxime ratione conciliari poſſint, quæ de Ægypti invaſione variiſque eo ſpectantibus tradunt Theophanes, Nicephorus & Elmacinus. Narrat hic, *ſubjugata Paleſtina Terraque Sancta, & impoſito hominibus tributo miſſum Amrum in Ægyptum cum magna Muſlimorum multitudine*. Quis hinc non continuo inferat, exeunte anno DCXXXVII bellum Ægyptiacum a Saracenis inchoatum? Eſt tamen longe veroſimilius, & aperte ab eodem Elmacino aſſeritur, anno demum Hegiræ XVIII, Chriſti DCXXXIX ineunte, Amrum Ægypti fines ingreſſum, poſtquam debellata tota Syria, captaque anno DCXXXVIII Antiochia, *reverſus Medinam Omar* (quo non legitur rediiſſe ab expugnata Hieroſolyma) *ſcripſit Amro, ut profectus in Ægyptum, eam expugnaret... perrexitque in eam anno Hegiræ* XVIII *cum magno Muſlimorum numero*.

in deditionem accepit anno 637

tum Ægyptum ingreſſus

D

378 Quæ hic primo obtutu oppoſita ſibi mutuo & contraria ſibi videntur, ita me arbitro facillime componuntur. Theophanes, quem hic truncatum habeo, ita in Miſcella ſibi reſtiturus, de prima illa expeditione, male ad annum XXV Heraclii relata, loquitur: *In Ægyptum actum dirigunt* (Ægypto minantur.) *Cyrus autem Alexandrinus Epiſcopus, cum horum impetum cognoviſſet, operam dedit & pactis firmatis pollicetur, timens avaritiam eorum, ducenta millia denariorum per ſingulos annos illis collaturam Ægyptum, ſed & definitarum eis inducias fore annum miſſurum: quibus præfixis, per tres annos Ægyptum liberam ab exterminio ſtatuit. Accuſatur interea Cyrus apud Imperatorem, quod aurum Ægypti Saracenis tribueret: qui cum iratus miſiſſet, hunc accerſivit; Manuelem vero quemdam, Armenium genere, deſtinavit Anguſtalem. Cum autem annus adimpletus eſſet, Saracenorum Alleres venerunt aurum accipere. At Manuel inefficaces eos expellit: Non ſum, inquiens, Cyrus iners, ut tributa vobis tribuam, ſed armatus ſum. Cumque iſti abiiſſent, confeſtim armantur Saraceni adverſum Ægyptum, & Manueli bello illato hunc abigunt: ipſe vero cum paucis quibuſdam Alexandriæ ſoli recipitur. Tunc Saraceni Ægyptum ſub tributo reddidere. Aſt Imperator, auditis his quæ geſta ſunt; mittit Cyrum ad perſuadendum eis ab Egypto ſub priori placito recedendi. Et abiens Cyrus ad caſtra Saracenorum, rationem reddit, ſe eſſe perhibens prævaricationis obnoxium, & ſi vellent priorem concordiam, juramentis affirmaturum. Porro Saraceni nullatenus his acquieſcentes, duxerunt Epiſcopo; Patres hanc maximam columnam devorare? Qui ait, Non poteſt fieri. At illi, Nec nobis, inquiunt poſſibile eſt ulterius ab Egypto recedere*. Hactenus in Miſcella Theophanes: Nicephorus infra recurret.

Cyro Alexandrina tributum pallorconedis imponit

E

quibus cum renuntiaſſent Romani

379 Licet modo, ea adducto teſtimonio, rem ſum ſeriem ita diſponere. Amrus anno DCXXXVII Ægypto appropinquans, Cyri promiſſis delinitus, in reliquam Syriam arma convertit toto anno DCXXXVIII. Cum vero deluſum ſe artibus Manuelis adverteret, ſine mora DCXXXIX, Hegiræ XVIII, violatæ fidei pœnas ſumpturus, ita Ægyptum ingreſſus eſt, ut nullis precibus adepiam prædam fiverit ſibi e manibus evelli. Præterеundum hic non eſt, quod ſuperius non ſemel attigi, plurima in allegato textu, a Theophane in unum articulum confundi, quæ certiſſimum eſt vix trieonii ſpatio contingere potuiſſe, ſi cum antecedentibus cooneſtantur.

redit anno 638 Humarus

F

380 Anno Hegiræ XVII) coincidit ejus initium eum XXIII Januarii DCXXXVII) *coegerunt* Saraceni *Romanos Emiſſam deſerere, eoſque fugarunt. Eodem anno egreſſus Omar eſt in Syriam, donec pervenit Damaſcum, ſubjecitque ſibi Syriam, quique in ea erant infideles*. Conſequens eſt ut ſimul etiam Antiochiam, regionis illius Metropolim, intereeptam ſtatuamus, tametſi Elmacinus id indicare neglexerit. Opportune autem ſuccurrit Theophanes, anno XXVIII imperii Heraclii expugnatam Antiochiam affirmans, miſſo ſubinde ab Omaro Muavia, qui *ditioni univerſæ, quæ ſub Saracenis erat, ab Egypto videlicet uſque Euphratem*, cum Amiræ poteſtate præeſſet. Eric fortaſſe qui Theophanem

poſt Syriam tam ſubactam

A phanem hic ſibi denuo non conſtare, obſervet: dum univerſam Saracenorum ditionem, inter Ægypti & Euphratis terminos haud obſcure concludit, tum eum Ægyptus ipſa a Saracenis ſubacta ea ejus calculo ſupponeretur. Verum debilius hoc nobis eſt ratiocinium, quam ut inde roboris aliquid ſententiæ noſtræ accedere queat. Interim ad primatium diſquiſitionis noſtræ punctum pertigimus.

& an. 639 jubet Ægyptum expugnari ab Amro, duce ſuo.

381 Anno Hegiræ XVIII (inivit hæc XII Januarii DCXXXIX) *reverſus Omar Medinam, ſcripſit Amro, ut profectus in Ægyptum, eam expugnaret: diſceſſerunque ſcripſiſſe; Si, cum reddentur tibi hæ meæ litteræ, adhuc in Syria fueris, ut tranſi in Ægyptum: ſi verum afferantur tibi poſtquam Ægypti fines ingreſſus eris, perge cum bono Deo. Ut autem tabellarius ad eum venit, dixit ei Amrus; Quid affers novi? Reſpondit ei; Hoc, & hoc modo ad te ſcribit Omar. Unde ille; Serva tibi litteras; perrexitque donec pervenit Arisjam: deinde adeſſe juſſit tabellarium, coram Principibus populi; receptaſque litteras coram iis legit; quæſivitque, an Arisja in Ægypti, an vero in Syriæ finibus eſſet; diſtumque ei fuit; In finibus Ægypti. Un-*

B *de; Pergamus igitur, inquit, cum bono Deo... Præfectus Ægypti erat nomine Heraclii Maecaucenus*, alias Macuacos, vel Mecaocus. Nulla hujus hominis apud Græcos mentio, frequens apud Arabes & Ægyptios, creditorque ille Melchitarum odin, Saracenos eo invitaſſe, ut Chalcedonenſium Imperatorum jugo Jacobitæ liberarentur. Ita fere Abolharacanus apud Wanslebium pag. 318, quæ mox ex Elmacino clarius intelligentur.

qui capta Miſra, tributum indicit.

382 Ut Ægyptum tenuit Amrus, continuo Miſram, arctiſſima obſidione cinxit. *Miſram* Arabes vocant antiquum *Memphim*, licet id nomiois proprie conveniat *Cairo*, ab ipſo Amro, priori illa exciſa, a fundamentis condituæ, quam *Fuſtatam* ipſi appellarunt, occaſione extenſi illic ab Amro tentorii, antequam Alexandriam contenderet. Ita ſentiunt nonnulli Geographi, licet fortaſſe probabilius ſit, Cairum non aliam eſſe quam *Alcabiram Muezzicam*, tantum ſeculo X a Gheoharo ædificatam, de qua Elmacinus lib. 3, cap. 4. Ceterum *capta eo anno eſt Miſra poſt adhibitas baliſtas. Regebat eam Macuacas: & pax deinde facta eſt inter Amrum & Macuacum ea lege, ut pro ſin-*

C *gulis perſonis Ægypti aureum ſolverent Ægyptiacum, atque Muſlimos omnes illuc tranſeuntes, tres dies hoſpitio exciperent; & tributum illis impoſitum eſt annuum duodecies mille millium aureorum. Deinde profectus eſt Marbutum, ubi multi erant Romani, quos fugavit: hinc in Cumajericum, ubi idem fecit: deinde venit Alexandriam, quam & ſixis ad eam caſtris obſedit*, anno DCXXXIX, vetoſimiliter Octobri menſe exeunte.

ſed Alexandriam obſidens 639.

383 Multa hic & mira commemorat Nicephoreus Petavii, pag. 73, quorum apud Theophanem & Elmacinum vix veſtigium reperias. *Joannem Barcenæ ducem*, adverſus Saracenos, qui Ægyptum occupabant, ab Heraclio miſſum: *quibuſcum commiſſo prælio cæditur; unaque & Martinus Thraciæ exercitus Præfectus, a barbaris vincitur, & multis ſuorum amiſſis agre ipſe ſervatus eſt. Poſt illum Marinus Cubicularius Dux eligitur, cum mandatis, ut communicato cum Cyro Patriarcha conſilio, ambo inter ſe Saracenico bello deliberarent. Etenim Cyrus Imperatori ſignificaverat, cum Omaro Saracenorum Principe, interpoſita tributi pactione, convenire poſſe, quod ipſum, nullo cunctis detrimento, mercibus indiceretur. Adhæc, deſponderi Barbaro Eudociam Auguſtam oportere, aut Imperatoris filiam alium quampiam: hoc enim modo ad divinum* D *lavacrum acceſſurum hominem, & Chriſtianum haud dubie futurum; Cyro quippe Omarus ejuſque exercitus fidei plurimum habebant, quem & impenſe amabant. Sed hæc Heraclio minime placuerunt. Quæ ubi omnia Marianus comperit, a Cyro diſſentiens, & cum Saracenis conſligens, cum ingenti numero militum occubuit.* Dices profectu turo decennio & amplius de Ægyptiaco imperio decerratum, ubi tamen fide hiſtorica indubitatum videtur, annos non duos integros bellum illud tenuiſſe. Adde quæ nuper ex Theophane retulimus; confer amborum narrationes; &, ſi potes, cum rei veritate & ſana Chronologia compone, nos cum Elmacino pergimus.

384 Anno Hegiræ XIX (incepit 1 Januarii DCXL) *venit rumor de obitu Heraclii*, ſparſus, opinor, Saracenorum fraude, ut Romanis metum incuterent; *eratque tunc Amrus obſidens Alexandriam.* Memoria dignum eſt, quod in ea oppugnatione factum tradit Annaliſta noſter. *Cum Alexandriæ arcem, erumpentes Arabes, ingreſſi eſſent, irruerunt in eos Romani, atque ejecerunt eos, & reperunt, Amrum F. Alaſi, Muſlimam F. Machalledi, & Werdanum ſervum Amri. Dixitque ei Gubernator Alexandriæ, jam captivi eſtis in manibus noſtris, itaque judicate nobis, quid a nobis velitis. Reſpondit Amrus, ut aut Religionem noſtram amplectamini, aut tributum perſolvatis; alioqui oppugnabimus vos, donec Dei exequamur mandatum. Dixitque Gubernator ſuis; Optime ego, hunc eſſe Imperatorem populi, voluntque eum decollare. At Werdanus, intelligens ſermonem Romanum Gubernatoris, traxit Amrum, eumque pugno percuſſit, dicens: Quid tu tam loqueris, cum viliſſimus ſis & minimus totius cœtus? Sine alium loqui. Unde Gubernator dixit: Si hic populi Imperator eſſet, non hoc ei contigiſſet. Muſlimas autem dixit: Imperator noſter ſtatuit diſcedere a vobis; & vult ad vos mittere Principe aliquot populi, qui vobiſcum agant, atque id vobis eruendum quo acquieſcatis. Si itaque nos dimittatis, indicabimus ei quam humaniter nos tractavtritis, & componetur inter vos negotium, ac recedemus a vobis. Gubernator rutus rem ita ſe habere, eos dimiſit. Ut autem egreſſi ſunt, dixit Muſlimas Amro; Pugnus utique Werdani ſervavit te. Deinde oppugnavit eos Amrus cum Muſlimis, donec Urbem cepit, & Romani fugerant in navet.* Quod hoc eodem anno contigit meſe Decembri, ut ſtatim oſtendam. Græci interim Ægypto expulſi, tempeſtive Conſtantinopolim appulerint, ut miſero Heraclio, multis eum malis conflictanti, ultimum hoc vulnus ad mortem adderent, quo tribus circiter poſt menſibus infelicem animam efflavit, XI Martii DCXLI.

a Romanis erumpentibus an. 640 capitur iſſemet.

Verum ita decreti, evidens.

Urbem victor occupat.

385 *Anno Hegiræ XX cœpit* XX Decembris DCXL) *captu eſt Alexandria, idque tempore orationis diei Veneris, initio menſis Muharrami, ut obſeſſa fuerat quatuordecim menſes, periereruntque in obſidione ejus viginti tria Muſlimorum millia.* Porro menſis ille *Muharrami* Mahumetanis ordine primus eſt. Cum itaque cœperit XX Decembris, noteturque dies *Veneris*, incidere eum neceſſe eſt in XXI vel XXVIII Decembris, currente Littera Dominicali A. Horum dierum quis præferendus ſit, non facile dixero; utrumliber elige, modo conſtet, non anno proxime ſequenti DCXLI (ut habet Labbeus, nullo auctore citato) ſed DCXL, Alexandrinæ Urbis expugnationem eſſe diligendam, conformiter ad ea quæ de Benjamini reditu dicemus in ſecie Patriarchali. Quis aut tunc temporis fuerit

21 vel 28 Decembris.

cele-

A celeberrimi illius toto orbe emporii ſplendor, quæ-
Auct. nam priſtinæ magnificentiæ monumenta, ex Am-
I. B. S. ſi litteris ad Omarum datis æſtimare liceat. *Capi*, inquit, *Urbem Occidentis, neque narrare paſſum, quid in ea ſit, niſi quod contineat* 4000 *balnea*, 12000 *oliteres vendentes olus viride*, 4000 *Judæos ſolventes tributum*, & 400 *mimas*.

An. 636 occiditur Omarus

386 Coronidis loco, tres reliquos annos Chalifatus Omari breviſſime exhibebo, ut plures alii Theophanis lapſus chronologici emendari poſſint. Non ſine paralipomeniſmo tradit ille, Perſiam anno demum Heraclii XXX a Muſlimis occupatam, direptos theſauros regios, aliaque ſuperius ex Elmacino ad annum DCXXXVII pertinentia. Anno DCXLII meminit *ſeptennalis obſidionis* Cæſareæ Palæſtinæ. Factum negare non auſim, verum rem adeo memorabilem ab Elmacino præteriri id certe mirum, & Scriptori illi inuſitatum; bella, ſuperatas provincias, urbes fere ſingulas, aliaque annis DCXLII & DCXLIII præſtare geſta, non oſcitanter commemoranti. Utut illa ſe habeant, corrigendus ſaltem manifeſtus Theophanis error, in die, menſe, & anno obitus Omari, de quo-
B tu ſcribit anno Conſtantis IV, Chriſti DCXLVI: *Hoc anno, menſe Die, feria Hebdomadis quinta, Omarus ſuorum dolis accitus eſt .... anno Amiratus ſive Principatus duodecimo.* Potior hic mihi Elmacini auctoritas, rem hoc modo narrantis: Anno XXIII Hegiræ (cœpit hic XVIII Novembris DCXLIII) *orante Omare oratorem matutinam diri Mercurii, qui* XXIII *erat menſis Dulhiggiæ ... venit Perſa, religione magus, cum pugione bicipite, atque teibus eum transfodit ictibus.* Dicitur autem ad aliquot dies ſuperſtes, ſolum obiiſſe XXVIII Dulhiggiæ, die Lunæ. *Regnavit annos Lunares* X & *dies* CLXXVIII, *elapſis annis Hegiræ* XXII, *menſibus* XI, & *diebus* XXVIII; *id eſt annos Solares* X & *dies* LXX. Nimirum Chaliſatum auſpicatus erat anno DCXXXIV, Auguſto exeunte: menſis vero Dulhiggiæ, Mahumetanorum ultimus, hoc quo Omar extinctus eſt anno DCXLIV, finem habuit VIII vel VIII Novembris, ſic ut omnia nullo negotio conciliari & intelligi poſſint.

C CAPUT VI.

Patriarchæ ſub Muſlimanorum Chalifis, Syriæ & Ægypto dominantibus, omnes Jacobitæ. Ab anno DCXXI ad DCCXLIII.

XXXVIII. BENJAMIN.

Huic oppoſiti anti-Jacobitæ tres ſub Heraclia. Ille latuit per annos XIII *ab Amro Saracenu reſtituitur.*

Benjamino oppoſiti anti Jacobitæ Georgius uſque ad annum 630.

BENJAMIN, ſuffectus Andronico anno DCXXI, æmulum ſibi tulit Orthodoxum *Georgium*, uſque ad annum DCXXX: quo optime confirmatur & elauditur Henſcheniana circa S. Joannem Elemoſynarium Chronologia. Georgio vita functo, Heraclius Imperator, poſt exſum ſugetumque anno DCXXVII Choſroen, *recuperatæ Ægypto præfecit Cyrum, Patriarcham & Gubernatorem*, uti teſtatur Hiſtoria; & hoc etiam ſub annum DCXL, defuncto, ad alios eireiter decem annos dicitur ſucceſſiſſe Petrus, Orthodoxorum Patriarcharum ultimus nominatus a Nicephoro, eoque ſatis inſinuante, omnes poſt ſecutos, fuiſſe Jacobitas. Porro de Cyri illius epiſtolis, Monothelitiſmum circumferentibus, & concilio habulo Alexandriæ habito, pluta refert Baronius ad annum DCXXXIII, & Synodus VI Actione XII. Dubitari etiam merito poſſet, an Petrus eadem luc infectus non fuerit, Heraclio non niſi errotia ſui ſocios tunc ad primas Inſulas promovente: quod tamen aſſeverare non auſim, aliis ejus Orthodoxiam propugnantibus, ac olim judicavit Papebrochius, in Chronologia Patriarcharum Hieroſolymitanorum.

Cyrus ad 640.

Petrus ad 650

388 Hiſtoria in Benjamino, ita habet: *Illius tempore occuparunt Perſæ Ægyptum*, (melius diceret, tenuerunt) *Heraclius vero Phocam Imperatorem occidit* (hoc falſum eſt) & *occupatis imperio totum ſe dedit Perſis expellendis, quos demum fudit.* Cum autem in Ægyptum, Heraclii armis recuperatam, perveniſſet Cyrus Patriarcha; *apparuit*, inquit, *Angelus Dei Benjamino Patriarchæ, præcepitque, ut lateret, donec tranſiret ira Dei, & latuit ſpatio decem annorum. Heraclius autem Imperator in ſomnio vidit quemdam ſibi dicentem, futurum eſt ut grus quædam circumciſa te invadat, ſuperet, & tui partem accipet imperii. Qui Judæos hos eſſe ratus eſt, quamobrem omnes Judæos & Samaritanos qui in imperio ejus erant, baptizari juſſit. Sed non multo poſt apparuerunt Muſelmani: quamobrem Heraclius omnes ſuos collegit exercitus ab Ægypto uſque Aſiaticum, & tributum appendit Mozelmanis annis octo, donec euhauſti ſunt omnes ejus theſauri.*

Ægyptus a Perſis primum, deinde a Saracenis occupata.

E

389 Benjamini exilium diſtinctius narrat Elmacinus; an autem Hiſtoria per decennium hic indicet mortem Heraclii, non facile dixerim. Sed is jam Orthodoxus eſſe deſierat, in Monothelitiſmum protractus ab Athanaſio, aliis Anaſtaſio quodam, *Jacobitarum* in Armenia *Catholico*; quo nomine Armeni Metropolitam ſuum indigitant. Revera autem ira Dei iſto anno ſexcenteſimo quadrageſimo primo, ſi vera eſt Coptitarum Chronologia, non tranſiit; ſed incumbere cœpit Ægypto, non amplius receſſura. Nam ut ait Auctor Hiſtoriæ, *anno trecenteſimo quinquageſimo ſeptimo Martyrum* (quorum Epocha, ut dixi, collocatur in Septembri anni CCLXXXIV) qui eſſet Chriſti DCXLI *duodecimo Junæ*, hoc eſt ſexta Junii, *pervenit Hamrus filius Alaſi* (aliis Humaini dictus) *Cairum, & expugnavit eam, & triennio poſt cepit Alexandriam. Tunc ſcripſit Hamrus filius Alaſi fidem publicam* Benjamino *Patriarchæ, qui reverſus eſt cum magnagaudia, poſtquam abſens fuit annis tredecim.* Nimirum *decem*, inquit Elmacinus, *regnante Heraclio, & regnantibus Muſlimis annis tribus.*

Benjaminus 13 annis latuit:

ab Imperio S. de ſua reſtitutione

F

390 Libellum illum ſecuritatis ſcriptum anno DCXLI, cum jam Hamrus, ut peculiari Diſſertatione oſtendi, Alexandriæ rerum potiretur, dubium non eſt. Cum autem ab initio anni DCXXXIX Ægyptum Muſlimi invaſerint, ut citata diſſertatione elarius demonſtravi, facile invenitur triennium circiter jam indicatum, dum ad Sedem ſuam reverſus eſt Benjamin, Saracenis longe lateque toti Syriæ, magnæ parti Aſiæ, & Ægypto dominantibus, ſub Chalifatu Omari, Hamro Ægyptum gubernante. Talis ſcilicet Moyſes Jacobitis hæreticis expectandus erat, qui ipſos ab Imperatorum Græcorum ſervitute liberaret; qualis deinde Græcis, Latinæ Eccleſiæ jugum averſaturis, advenit Turcarum Imperator Mahometes II, capta anno MCCCCLIII Conſtantinopoli; ſecitque, ut ad unionem cum Apoſtolica Romana Sede inſtaurandam, redire poſt hac amplius non poſſint, quantumvis vellent. Quod idem quia tunc Ægyptiis ſeu Coptis vel Cophtis contigit, ſcripſit de

cum libello libertatis anno 641

Jacobitis pravitatis, & ſe ſervitutis oppreſſis,

iis

A iis Zonaras, agens de Synodo generali VI, ad annum DCLXXX Conſtantinopoli celebrata lib. 14, cap. 21, quod *neque Alexandria neque Hieroſolyma Patriarcham habebant, a Saracenis occupatæ*; nempe, quem pro tali agnoſcerent alii, tum adhuc liberi Patriarchæ, Romanus, Antiochenus, & Conſtantinopolitanus, licet non deeſſent qui titulum iſtum ſub barbaris gererent, geraotque etiam hodie.

eo quo tempore

nulli Patriarchæ Ægypti apud Græcos aut Latinos nomen

391 Aliter etiam intelligi poſſunt Zonaræ verba, quod tunc nimirum Patriarchæ Orthodoxi, aut ooo eſſent, aut ſaltem Saracenorum metu (qui Jacobitis magis favebant) Sedibus ſuis exire prohiberentur. Certe per legatos interfuiſſe videntur in Synopſi Conciliorum, ex epiſtola Photii ad Michaelem Bulgarorum Principem ad calcem Nomocanonis pag. 172, ubi ita legitur. *In hoc qui præeſſent judicati ſunt digni, Georgius Regiæ ipſius civitatis Antiſtes* (nempe poſt Legatos Agathonis, ut habet Zonaras)..... *& magnæ civitatis Alexandriæ Sedis locum, Petrus Monachus ac Presbyter, in gradum Pontificiæ Sedis Hieroſolymorum aſcendit.* Sed an hi ex iis urbibus miſſi, an a Concilio ipſo deputati?

B *Nicephori catalogum propugnante Georgio Elmacino*

392 Utcumque ea ſe habeant, Nicephorus hic etiam finit ſuum Hieroſolymitanorum Patriarcharum catalogum in *ſancto Sophronio*, coætaneo Petri ultimi anti-Jacobitæ, a Græcis nominati, apud Alexandrinos; atqua Benjamini Jacobitæ. Pro Nicephoro autem ad ſubſidium continuandæ Chronologiæ Alexandrinorum Patriarchatum qualiumcumque, ſuccedit Hiſtoria Saracenica Georgii Elmacini, ter Chriſtianorum ritud ngligenter tractans; & Patriarchas quidem, ex eodem quo Hiſtoria Patriarchalis fonte, Vitis ſcilicet eorumdem Patriarcharum deſumans, quos hæc ſliquoties, iſte ſæpius allegat, non quidem in Benjamino, ſed in ejus ſucceſſore Agathone, ſic ut Vitæ illæ videri poſſint initium inde capere; quod tamen non temere affirmaverim, dum adhuc latet liber iſte, unde nec commodum eſt de ejus fidelitate quidquam ſtatuere. Verum ubi deficiunt omnino alii, & ipſe & qui ex eo profluunt Elmacinus & Hiſtoria noſtra, ſuſi nobis auctores eſſa poſſunt, in reliqua ſerie quomodocumque pertractanda. Et certe ao majoris hic erunt ponderis eorum ſuffragia, quod da rebut, propius ad ſuam ætatem pertinentibus, ferant teſtimonium.

C *Benjamin obiit 660. 3 Januarii,*

393 De Benjamino porro, cujus obitum oblita eſt nobis notare Hiſtoria, Elmacinus ſic loquitur lib. 3, cap. 5, in fine: *Chriſtianorum narrant Hiſtoriæ, quod Benjaminus, Patriarcha Jacobitarum Ægyptiorum, obiit anno Hegiræ* XXXIX; *ita ut duraverit Patriarchatus ejus ab anno Hegiræ primo* (nos paulo ante incepiſſe diximus) *ad annum* XXXIX. *Abfuit enim a Sede ſua annos* XXII; *decem ſcilicet ſub Imperio Heraclii, & tres ſub initio Muſſulmanorum; obiit autem die* VIII *menſis Tubæ* (hoc eſt 8 Januarii, anno nobis DCLX,) adeoque die Veneris; in quo cum Elmacini calculo ooo omnino convenire poſſumus, habita potiori ratione Hiſtoriæ, ubi non XXXIX ſoli Hegiræ ſive Lunares, ſed totidem Solares integri Benjamino tribuuntur. Hæc tamen conciliantur, Benjamini Patriarcharum ante Hegiræarum initia inchoando, ut nuper inſinuavimus, quamvis neque ſic anni plane integri, ab Hiſtoria notati, inveniantur. Mitati vero hic liceat ſupinam Abulbaracati inſcitiam & ſocordiam, dum Andronici & Benjamini annos turpiter confundit, ambobus XXXVIII annos & ni menſes adſcribens, amborum iogteſſum ad annum Martyrialem CCCXXV: ambo- D rum exitum ad CCCLXIV referens, ordine Chronologiæ penitus everſo.

394 Ad Benjamini commendationem referunt Æthiopes, quæ ſub Heraclio paſſi ſunt Jacobitæ, de quibus hæc ex vita Samuelis manuſcripta decerpſit Ludolfus in Comm. pag. 429. *Poſtea eſt magna perſecutio, juſſu Imperatoris Romani, propter Orthodoxam fidem: & expulerunt Sede ſua Abba Benjaminum, Patriarcham Alexandrinum, quem occidere volebat homo quidam, miſſus ab Imperatore Romano. Et attulerunt librum Chalcedonenſem, & juſſerunt ut omnes Presbyteri ſubſcriberent, & conſtitutus fuit alius in locum Abba Benjamini.* Item io eod. comm. pag. 463: *Miſit autem ducentos milites, ut inveſtigarent omnes Epiſcopos Jacobitas..... Illi autem ducenti milites congregaverunt omnes Proceres & Monachos ad Marcianum, qui præcepit eis & dixit: Credite in id quod ſcripſimus ſit in hoc codice; ut ſeduceret eos per codicem illum, qui plenus erat blaſphemiis, ſed ſiluerunt omnes. Clamavit ergo iterum & tertia* E *vice; ſed nemo erat qui reſponderet ei verbulum. Sic ira accenſus juſſit, ut flagellarentur; O Monachi rebelles, inquiens, ne videatur vobis quod parcere velim vobis, nec effundere ſanguinem veſtrum; quare mecum non loquimini? Illico ſurrexit Abba Samuel; & paratus exponere vitam ſuam morti, dixit Maximiano, Non utique non recipimus thoram impuram, neque obtrempramus conventui Chalcedonenſi, neque admittimus alium Patriarcham, quam Abba Benjaminum..... Et dixit Abba Samuel, anathema ſit liber Imperatoris Romani hæreticus; & anathema ſit Chalcedonica fides, & omnes qui credunt in eam, & ſic dilaceravit illum librum, & projecit eum ante januam eccleſiæ.*

Quid paſſi ejus ſub Heraclio Jacobitæ?

395 In Hagiologio, die VIII Tubæ, ſic legitur de Benjamino: *Salutem Benjamino, qui Sacerdos edoctus litteras, electus fuit, ut Alexandriæ obtineret Patriarchatum, quo ei manifeſtus prædictum erat per viſionem his verbis:* GAUDE BENJAMIN BEATE, QUONIAM CHRISTI GREGEM PASCES. Nec fuit Egyptiis Initio illo gravis Saracenorum dominatus; quin etiam eis lieuit reſtaurare, quæ Damiani Patriarchæ tempore devaſtata & deſolata fuerant monaſteria deſerti Abbatis Macarii: unde Hagiologus hac eadem die VIII Tubæ; *Gratulor dedicationi Eccleſiæ tuæ, Pater noſter Macari, quam dextera Dei fecit per manum Benjamini, ſacro Chriſmate unguntis templi penetrale. Non intret per avaritiam* F *iſtum Cherubinorum terminum* (id, eſt, Sedem) *quiſquis ſuperbia vel ſimonia tenetur obſtrictus.*

Elogium Benjamini a Petro Habeſtiae

ob reſtitutum monaſterium Abb. Macarii

XXXIX. AGATHON.

Poſt unius aut ſeſquianni, non trienni vacationem, ſecutus Benjaminum, Meſſ ab Habeſſinis comparatur.

396 DE Agathone ſeu Agitho *habent Vitæ Patriarcharum*, inquit Elmacinus, *ſediſſe annis* XVII, *& obiiſſe* X *Babe*, hoc eſt VII Octobria. Ita ille, libro 2, capite 5 ſub finem. Rurſus autem ſub finem capitis 7, notat annum LVIII Hegiræ, initium ſumentem a 12 Novembris anni DCLXXVII, itaque debuiſſet Agatho obiiſſe anno noſtro DCLXXVIII: atque adeo inter ipſum & Benjaminum interceſſerit vacatio

Obiit Agatho 6 Octobris 688.

ANCT. I. B. S. unius, ut minimum, aut ſeſquianni, luctuoſiſſima illa tempeſtate non difficulter admittenda. Pulchre hæc omnia inter ſe, & eum feria per Hiſtoriam indicata, nempe die Jovis, cohærent, & eum anno DCLXXVIII aptiſſime cuincidunt, currente littera Dominicali C. Nun ita, ſi cum citata Hiſtoria & Hagiologio, diem mortis componere voluerit eum XVI Babæ, hoc eſt XIII Octobris, non ceſſura in diem Jovis niſi ſub littera Dominicali B, anno nno ſeriis, nimirum DCLXXIX, vel quinquennio citius, DCLXXIII.

Meſſ comparatur. 397 Præferenda igitur in præſentiarum Elmacini accuratior temporum ratio, & cum ſequentibus facilius componibilis. Adde quod Hiſtoria, annos Agathonis non niſi ad XVI, & dies CCLXXIII extendens, teneatur admittere interpontificium prope triennale, intervallum ſane ab ea minime ſetieendum. Hagiologion Agathonem ſalutari jubet, *ut plenum ſapientia & laude dignum, quia accepit gloriam majorem quam Moyſes, & bodie emigravit, ut et ſanctus Angelus indicaverat, relinquens heredem ſuæ Sedis Joannem, virum juſtum*. Hæc autem habentur ad diem XVI Babæ, veroſimiliter librariorum ſphalmate poſitam pro decima.

XL. JOANNES III.

Laudatur hujus inſignis in pauperes caritas; & reſtaurata per eum eccleſia S. Marci.

Obiit 25, 27 Novemb. 398 JOANNES. Hic, inquit Elmacinus lib. I, cap. 7 ſub finem, *ut octo ſedit annos* (intellige annum octavum inchoatum) *obiit prima die menſis Chiac*, id eſt XXVII Novembris, anno, ſcilicet Hegitæ LXVI initium ſumenta a VII Auguſti anno noſtro DCLXXXV. Concordat Hiſtoria Patriarchalis in aſſignanda prima Chiac. Qui autem acciderit, ut pro *die Lunæ* ſcriptum reperiamus *diem Sabbati*, fateor me capere non poſſe, niſi per inſignem errorem tranſpoſitos dies arbitrari vellmur. Certe *dies Sabbati* cum XXVII Novembris concurrere non potuit, præterquam anno DCLXXXIX, currente littera Dominicali C; quem in annum C Joannis mortem nullo pacto referri poſſe, ex antecedentium & conſequentium Patriarchatum ætatibus, & Elmacini calculo, compertum habemus. Quid, quod & Hiſtoria ipſa hic ſibi non conſtet, Joannis Patriarchatum octo dumtaxat annis, & diebus LV circumſcribendo; ubi ſi recte determinata eſſet feria, anni omnino XII ſuiſſent numerandi. Nec lucis quidquam nobis affunditur ex Hagiologio aut Abulbaracato, eum utrobique diverſus notetur dies; quare in ſupputatione noſtra, tamquam hactenus probabiliori, hærendum cenſuimus.

Laus Joannis, 399 Interim notatu dignum eſt, quod ab utriuſque Hiſtoriæ, & Saracenæ & Patriarchalis Auctoribus referrur, *quod tempore annonatiæ caritatis maximæ, tribus annis ſuſtentavit pauperes, quotidiana argenti & panis diſtributione: quod remuneravit ei Deus facultates ſuppeditando, quibus intra triennium exſtruxit Alexandriæ novam S. Marci eccleſiam, Kamiſa dictam, pro ea quæ fuerat deſtructa ante Muſulmanorum ingreſſum, ſub tyrannide Perſarum*. Ejuſdem operis ſic meminit Hagiologium, I Decembris, Ode III: *Salvete Joannem, officio & Orthodoxia Patriarcham; qui tempore adminiſtrationis ſuæ eccleſiam ædificavit in nomine S. Marci; & , ipſe quo ex hoc mundo migravit die, requiem ſuam cum S. Athanaſio Patriarcha conjunxit*. Quibus verbis ſatſan indicatur aliqua falſa aut ſuppoſita ante mortem apparitio Sancti, ipſum ad ſe cum moreretur invitantis.

ab reſtauratam S. Marci eccleſiam & inſignem in pauperes caritatem.

400 Jacobus Ludolfus, attenta Joannis hujus caritate erga pauperes, eidem putat adſcribendum alterum ipſius Hagiologii locum ad diem XVI Chiae, hoc eſt XII Novembris, ipſum ſic invocantis: *Salutem dico Patriarcha Keri, qui largiter erogat opes ſuas ſpe mercedis uberrimæ, quoniam noluit reſiduum pauperum ſibi acquirere, & propterea vocatus eſt Joannes Miſericors*. Conjectat autem nomen *Keri*, quo ſub initium ſtrophæ Poeta utitur, relatum ad nomen Joannis in fine poſitum, eſſa cognomen familiæ, vel loci natalis. Erit qui exiſtimet elogium iſtud aptari poſſe S. Joanni Eleemoſynario, quem licet Orthodoxum, Jacobitæ quoque colendum aſſumpſerint. At conjectura hujuſmodi non ſatis fundata videtur; unde eum Ludolfo ſentire malim, cedendum prædictum encomium alteri cognomini, & ſimilis liberalitatis Jacobitæ.

unde dictus Joannes Miſericors.

XLI. ISAAC.

Ritus ordinandi in Dominica priſcam neglectus, non ſine obſcuratione Chronologiæ, ab hoc Patriarcha reſtitutus.

Obiit Iſaac anno 682, 3 Novemb. 401 ISAAC. *Hunc Chriſtiani Jacobitæ conſtituerunt Patriarcham anno Hegiræ* LXVI, inquit Elmacinus; adeoque poſt VII Auguſti anni noſtri DCLXXXV; *qui annos duos & undecim menſes ſedit ..... obiit autem anno Hegiræ* LXIX, ſumente initium V Julii DCLXXXVIII. Et ipſe quidem Elmacinus diem obitus nominat SI menſis Hatori, qui eſſet XXIX Octobris: Hagiologion vero SX Hathuri, hoc eſt V Novembris, exhibet, uti & Hiſtoria Patriarchalis, illum componens eum die Martis; qui concurſus anno DCLXXXVIII haberi non potuit, currente littera Dominicali D. Neque tamen ultra eum annum licet Iſaaci mortem differre; quandoquidem ex ipſa Hiſtoria & Elmacino, non ſederit pluſquam annis duobus & menſibus circiter undecim, vel decem, ut mavult Abulbataeat; opportune hic diem mortis notans VII Haturi, hoc eſt SII Novembris, feria & anno rectiſſime hoc pacto concurrentibus.

Statuit ne Patriarcha alio quam die Sabbati ordinaretur.

402 Apud Elmacinum legitur Iſaacus *teſtituiſſe, ne Patriarcha inſtitueretur niſi die Sabbati*: quod Apoſtolicum inſtitutum, longa deſuetudine neglectum, & ignorantia diei quo quiſque Patriarcha ordinatus fuit, ſuaſit auctori Chronotaxeos marginalis ad Hiſtoriam, pleroſque Patriarchas metiri ab obitu unius ad obitum alterius; ſaltem quoad numerum dierum, annis ab eo deſignatis addendorum, etiam quando longior interceſſit vacatio. Hagiologion apponit Iſaac titulum Juſti, & aſſerit, quod *ejus Baptiſmum ſignavit Crux lucida, ſupra manum baptizantis apparens*.

A

XLII. SIMON.

Hauſum ter immule venenum. Indorum ad illum legatio. Translatio corporis.

Hic venenum, poſt Communionem immiſtum ter hauſit, ſed eum anti eam prohibito extinguitur.

403 SIMON Syrus. *Hic ſuſcitaſſe mortuum, ſcribitur in ejus Vita*, inquit auctor Hiſtoriæ Patriarchalis; & addit, *quod ter hauſit venenum poſt Communionem abſque ullo nocumento. At quarto cum bibiſſet vinum, periit.* Elmacini id intelligentis de vino ante Miſſam ſumpto, verba ſunt, lib. 3. cap. 12 non procul a fine: *Narrant quoque ter venenum illi bibendum dediſſe poſt Euchariſtiam, neque id ei nocuiſſe, at quarto cum bibiſſet jejunus, mortuum eſſe. Captus* autem eſt *auctor & igne incenſus.* Hagiologion alt, *mortuum illum ſuſcitarum, fuiſſe Presbyterum jam pollinctum*; auctore vero propinandi ei ter veneni fuiſſe *morbus corruptis Presbyteris, quibus tamen ipſe a Rege, occidi omnes volente, vitam impetravit.* Quæ nerga inimicos clementia potuit martyrium meruiſſe, quarta potinne inferendum; niſi malis oplnari fuiſſe pœnam violati ritus, communicaturia præſcripti, ut jejuni ad ſacra Myſteria accedant. *Idem legatum accepit ab Indis, qui illum vocabant, ut ſibi Presbyteros & Epiſcopum conſtitueret: qui id præſtare voluit abſque Regis Ægypti conſenſu. Quamobrem ad illum profectus eſt legatus* (ſortaſſis ad Theodorum, chronum ſanctæ Reſurrectionis, hoc eſt Hieroſolymorum locum tenentem, ut ſubſcribitur Synodo VI, ſuperius citatæ, anno DCLXXX) *qui eis ſatisfecit, ſed multa hujus rei cauſa Chriſtiani perpeſſi ſunt.*

B

Non audet Indus Epiſcopum & Presbyteros ipſemet inſtituere.

404 Obiit Simon die vegeſima quarta Abibi in Dominica, quæ nobis fuit XVIII Julii anno DCC; vel, ut habet Elmacinus, anno Dioclctiani CCCCXVI, currente littera Dominicali C, omnibus apprime in hunc annum confluentibus, præter tempus Sedis, quod nota marginalia ad annos VIII & dies CCLXII reſtringit, ea calculo noſtro ad annos XI & ampliua extendendam. Verum illa marginalia apud nos auctoritatis tantæ non ſunt, ut, concordantibus rectæ ceteris, a præfixo anno dimovere nos poſſint aut debeant, præſertim eum Sedes triennio integro poſt Simonis deceſſum vacaſſe dicatur, & principium Alexandri ſucceſſoris coincidat cum anno Martyrum CCCCXX, nobis DCCIV; Hiſtoria Patriarchali & Elmacino, præter morem, hic expreſſiſſime conſentientibus. Porro Simonem habitum & cultum pro Sancto apud Jaenbitas, probat *translatio corporis in monaſterium S. Macarii*, inſcripta faſtis vigeſima ſeptima Abibi, id eſt XXII Julii; ubi Hagiologus eum iovocans, *Diſperge*, inquit, *oſſa corporis & inimicos animæ meæ, ſicut diſſipat ventus pulverem a facie terræ.*

Obiit an. 700 18 Julii,

C

colunt apud Herbiſſos.

XLIII. ALEXANDER.

Monachis Indiſium tributum a Præfecto Saraceno, ob id & ob violatam Deipara effigiem, terribiliter punito. Laudata Patriarchæ in fide conſtantia.

Poſt interpoſitionem triennale ſedare Alexander cepit an. 703 vel 704,

405 ALEXANDER *factus eſt Patriarcha Alexandrinus Jacobitarum*, inquit Elmacinus lib. 3. cap. 22, *die feſto S. Marci Evangeliſtæ, qui trigeſimus erat Barmudæ, anno Dioclctiani* CCCCXX (is male hic applicatur ad annum Hegiræ LXXXI) *Patriarchatum obtinuit* XX *annos & dimidium, nec deſunt qui dicunt annos* XXV: *obiitque die* VIII *Amſchiri*, hoc eſt, 1 Februarii noſtri. Hiſtoria Patriarchalis etiam aſſerit, eum Simoni *ſuffectum anno* CCCCXX *Martyrum*, ut nuper indicabam: & præter ſolitum, diem obitus & feriam notare prætermiſit, præcipuum ſcilicet ordinandæ Chronologiæ ſubſidium.

AUCT. I. B. S.

406 Ceterum quam facile eſt ex haſtenus dictis exordia Patriarchæ hujus ſtabilire, tam eſt difficile certum obitus anoum explorare, cum omnes varient in aſſignanda Sedis duratione. Siquidem Elmacinus, ut vel XXV annos numerans, obitum refert capite 27, ad annum CVIII Hegiræ, qui initium habuit VII Maji noſtri DCCXXVI; unde dicendus eſſet obiiſſe DCCXXVII, adeoque inſtituius DCCIII vel DCCIV, annum ut longe ſuperaret, nec ad XXV pertingeret. Non adeo differunt Hiſtoria & Abulbaracat, aonos ei integros XXIV & aliquot menſes tribuendo: quos ſi numerare incipias ab anno DCCIII vel DCCIV, protrahaſque ad 1 Feb. DCCXXIX perpleaam temporum rationem, optimo quo poteſt modo, reſtitueris.

obiit anno 729 Feb.

E

407 Elmacinus cap. 22 præcitato ita narrationem proſequitur: *Contigerunt tempore ejus Alexandri) anguſtiæ magnæ, atque ipſe, dies toleravit difficiles & amaros: quin & his tributum ab eo exactum fuit, & ſingulis quidem vicibus trium aureorum millium. Præfecerat autem Abdulmelicus; filius Merwanis, fratrem ſuum Abdulazizum Ægypto, qui recenſuit Monachos, & tributum ab eis accepit, a ſingulis ſcilicet aureum. Atque hoc primum tributum eſt quod penderunt Monachi. Habuit autem Vitæ Patriarcharum, Abdulazizum filium Merwanis, ingreſſum templum monaſterii Hulwanenſis, vidiſſe figuram Dominæ, habentis Dominum Chriſtum in ulnis ſuis, & ſpuiſſe in eos: atque ea nocte in ſomno ſuo vidiſſe Dominum Chriſtum, jubentem ut occideretur; ſeque illico lancea in latere ſua tranſfoſſum; indeque mox expergefactum, valde fuiſſe conſternatum, & expiraviſſe eadem nocte: obitque filius ejus poſt* XL *dies.* Melius Hiſt. Patriarchalis ait, patrem poſt XL dies occidiſſe. Laudatur porro idem Alexander in Hagiologio, quod *gravi tributo vexatus* (eo nempe de quo jam egimus) *precatione & jejunio mortem ſibi accelerare maluit, quam Pſeudo prophetæ Mahometis nomen ſcribere loco Crucis, ſicut Præfectus jubebat.*

Anguſtia ab Alexandro perpeſſa,

faſtile-gium præfecti tyrannidi ſubiliter ſubmiſſum.

F

XLIV. COSMAS, JACOBITA ET COSMAS MELCHITA.

Horum primus ſeſquianno Sedem tenuit, alter a Monotheliſmo converſus ablatas Orthodoxis Eccleſias reſtitui fecit. Poſt hunc videtur Æthiopia ad Jacobitas defeciſſe.

408 HIc obſcuram nobia ſucceſſionem, nec minus perpleaam Chronologiam faciunt Auctores, quos ſequimur, ex ona quidem parte Hagiolngus Hebeſſinus cum Hiſtoria Patriarchali, non ſolitus niſi Jacobitas ex ea ſumptos laudara; ex altera Elmacinus & Saidos ſive Eutychius, diſertiſſime deſcribentes Orthodoxum eodem tempore Patriarcham Melebitarum, nomine *Coſmam*; quo etiam Jacobita vocatus videtur; Abulbaraeato, *Benenſis*, a patria verofimiliter dictos. Qui cum aptior nobis ſit

Eudoxia Synonymis

AUCT. I. B. S. ad pertexendam ſeriem huc uſque deductam, placet ab ipſo auctori, quantum quidem diſtinguere ſynonymos per conjecturam licebit.

prior obit anno 732 24 Jun.

409 Da Coſma Jacobita ſcribit Hiſtoria Patriarchalis, quod, *invitus ac reluctans conſtitutus eſt, nec deſiitit Deum dies noctesque deprecari, ut eum ad ſe acciperet: quamobrem poſt annum defunctus eſt, die Sabbati, 1 Bunæ*, quæ eſſet XXVI Maji. Elmacinus: *Ut menſes ſedit quadraginta, ita quoque defunctus eſt die ultima Bunæ*, nobis XXIV Junii. Valde diſcrepant *prima* & *ultima*, nec alterutri dici ſubſidio venit Hagiologium, nomen hujus Coſmæ referens ad 1 Bermaha, hoc eſt XXVII Februarii ut nos dicetur. Non ita multum diſcrepant menſes quindecim numero rotundo, quos etiam ſic habet Abulbaracat, & annus 1, dies CXLIII. Nunc autem inveniendus eſt annus, qui prima vel ultima Bunæ cum Sabbato concurrerint. Pro *prima*, nullus annus idoneus; ſed pro *ultima*, quæ eſt XXIV Junii, opportuniſſime habetur annus DCCXXX, cui-

B rente littera Dominicali A, quo rarius temporum a nobis ſtatuta non parum confirmatur, & ſic proinde tenendum putamus.

Melchita obiit

410 Nunc jam illa difficultas ſolvenda ſupereſt, unuſne an geminus Coſmas exſtiterit, Melchita alter, alter Jacobita? eodem, an diverſo tempore? Auctor eſt Elmacinus, libro 2 cap. 17 in fine, ea Saido Filio Batrizi ſive Eutychio Patriarcha in Hiſtoria ſua, *anno tertio Chalifatus Hiſjami* (Theophani, Iſami) Hegiræ CVIII, nobis DCCXXVI, *Coſmam Orthodoxorum Patriarcham Alexandriæ factum fuiſſe: eraſſe autem eos Alexandriæ in templo S. Saba: quia Jacobitæ templo ſuum occupaverant. At Coſmam, Patriarcham illorum, præfectum eſſe ad Hiſjamum, filium Abdulmelichi, cum donis & muneribus; eique ſignificaviſſe, Jacobitas templa omnia Orthodoxorum occupaſſe: & Hiſjamum ſcripſiſſe ad gubernatorem ſuum in Ægypto, qui erat Aballa, filius Setcurii, ut Orthodoxis traderet templa eorum, qui in manu erant Jacobitarum, atque eum illis eripuiſſe templum Evangelii*; id eſt (ni fallor) Evangeliſtarum, vel S. Marci.

templa Orthodoxorum reciperat reſtituerat

eum abinvaſore Monotheliſmo ad Orthodoxiam ſuam reduxiſſet anno 742

C 411 Refert autem Theophanes anno ultimo Hiſjami, primo Walidis Muſſimorum Chalifæ, Hegiræ CXXV, nobis DCCXLII, *Coſmam Alexandriæ Patriarcham, cum ipſa civitate, Monotheliticarum pravitate, a Cyri* (qui ſub Heraclio vixit) *temporibus, eam civitatem obtinente, abjurata, & errore cognito, ad Orthodoxam Eccleſiam rediiſſe*. Meminit etiam Muquatdus, in cirata ſuperius una ſemel Chronologia, *Coſmi Patriarchæ Alexandrini*, quem reducit ad annum DCCXLIII, nullo alio Patriarcha, nec ante, nec poſt hujus tempora, nominato. Hæc nos dubitare non ſinunt, quin præter Coſmam Jacobitam, quindecim menſium (ut jam vidimus) Patriarcham, alter Synonymus ſederit, Monothelita primum, deinde Catholicus; quique annos triginta ſedecim Thronum illum obtinuerit, ceteris quæ ad eum ſpectant, ſcriptorum negligentia prætermiſſis.

& ideo non videtur eſſe is qui laudatur in Hagiologio.

412 In Hagiologio Habeſſino, ad diem 1 Bermaha, hoc invenio decantari Encomium: *Salutem dico Patriarchæ Coſmæ, in canon quaſi Sapphiro, S. Excelſi laudem ſanctam extulit, Æthiopiam ſine difficultate protexit, & ſuam adminiſtrationem feliciter abſolvit, quia ſub ejus Epiſcopatu pax fuit Eccleſiæ multiplicata*. Mirum ſi hæc in alterutrius Coſmæ tempora vere quadrent: certe, quem ſupra vidimus dies noctesque deprecatum, D ut calamitatibus libet avaderet, is pacem Eccleſiæ multiplicatam habuiſſe non videtur: nec ſelicius Orthodoxo alteri adminiſtrationem ceſſiſſe mihi omnino perſuadent, quæ ab immani Muſſimorum avaritia & crudelitate Chriſtianos perpeſſos eſſe, Elmacinus commemorat. Utcumque illa ſe habeant, erediderim licentiæ poeticæ nonnihil admixtum, eorumque elogium, non ad Orthodoxum, ſed ad Jacobitam referri, jam a primi ſchiſmatis origine, Catholicis plerumque excluſis.

Eccleſiæ autem Orthodoxi carnuere an. 974.

413 Porro ad Orthodoxi memoriam ſpectat, quod præcitatus Saidus ſcribit, Orthodoxos Alexandriæ ſine Patriarcha fuiſſe XCVII annis, inde a Chriſtatu Omaris filii Arebitabbi, donec Coſmas Patriarcha factus eſt. Cum autem Omar iſte Chalifatum exortus ſit anno XXII Hegiræ, nobis DCXXXIV, additis annis XCVII exurgeret annus DCCXXXI, atque adeo quinquennio ſetius Patriarchatum iniiſſet Coſmas Orthodoxus, quam ſupra ab eodem Saido aſſertum vidimus, in quo ſibi apertiſſime contradicit. Malim ergo Cyrum & Petrum Monothelitas ea Orthodoxorum Patriarcharum catalogo expungi, & initium Sedis vacantis apud Orthodoxos, ad mentem Eutychii, reducere ad annum circiter DCXXIX vel DCXXX, qua poſſibilium ratione recte omnia conciliari & ordinari poſſe videntur, ſic ut hic alter Coſmas inierit Patriarchatum anno illo DCCXXVI, eumque tenuerit uſque ad annum DCCXLIII, & forte ultertius.

Defunctus vivebat circa an. 743. E

poſt quod tempus Æthiopia ad Jacobitas tranſierit

414 Anſam hinc præbet Elmacinus, ex præcitato Saido, ut diſquiratur, quo fere tempore Æthiopia ſive Habaſſia Jacobitarum errores amplexa fuerit. Si enim Nubia, inter Æthiopiam & Ægyptum media, hoc primum tempore *Jacobitica facta eſt*, ut illic aſſeritur, *acceptis Epiſcopis a Patriarchis Jacobitarum*; præſumere licebit, ferius etiam id in Habaſſia factitatum, quod valde ſaveret iis qui ibidem hactenus floruiſſe creduntur, ſanctis vitis, & in Hagiologio metrico invocantur ut Sancti. Verum cum accuratiori examine illa egeant, neque huc ſpectent, F commodius alibi diſcutientur.

XLV. THEODORUS.

Pœnitentiæ rigor & ſtudium pacis in eo laudantur.

Virtutum ſtatum a cum pace ſuos

415 HUic in Hagiologio ſic decantatur, *Salute Theodorum, ferrea lorica & ciliciohirſuto gravem, qui dignus habitus fuit ſedere in Sede Marci, ſicut ei Pater ſuus ſpirtualis* (verſimiliter deceſſorem intelligit) *prædixerat, dum vixit; adhuc ei miniſtrabat*. Cum autem, ut teſtatur Elmacinus, lib. 1, cap. 17, eſſet *bonus, manſuetus, & amans hominum*; *tempore ejus tranquillitas fuit & pax*, vel (ut Hiſtoria narrat) *omnes dies ſuos in quiete & pace tranſegit, nec ullum habuit adverſarium*. Id nimirum prometeri videbatur, *vir egregia ſpecie & optimis moribus*, ut addit præfata Hiſtoria Patriarchalis, adſcribens ei Sedis annos 11, & dies CCXXII. Convenit autem eum Elmacino & Hagiologio, quod defunctus ſit ſeptima Amſchiri, hoc eſt, 5 Februarii; quem diem, Hiſtoria ait, fuiſſe diem Jovis; qui proinde, currente littera Dominicali G, cadet in annum DCCXLII.

A *Ch. obiit 1 Februarii anni 742.*

416 Cum itaque ſedere cœperit anno DCCXXX, ſi, ut ſupponere licet, facta ſit ordinatio Dominica proxime ſequente obitum prædeceſſoris, quæ fuerit XXV Junii (ſi, inquam, ab eo die numerare incipias, facile iovenies annos XI & dies CCXXII, vel (ut notat Abulbaracat) annos XI & menſes circiter VII. Sequitur in Hiſtoria Patriarchali, quod Sedes vacaverit anno uno abſque Patriarcha; addere poterat menſem unum aut alterum, ut deveniatur ad annum Diocletiani vel Martyrum CCCCLX, qui in hoc concurſu nobis eſſe debet Chriſti DCCXLIII; & quo Theodori ſucceſſor *Michael*, alias *Abanachayl*, & melius *Abbuna-Chael*, vacantem Thronum conſcendiſſe dicitur ab Elmacino, hic denuo inſolieiter Hegiras ſuas cum annis Diocletiani comparante. Sed leviora hæc ſunt quam ut morari nos queant, modo chronologicus calculus ex aliis abunde confirmetur.

B *Quomodo Æra Martyrum vulgari aſtro aptari debeat.*

417 Ceterum locus poſtulare videtur, ut cum deinceps toties recurrat applicatio vel reductio Epochæ Diocletianæ ad communem; locus, inquam, poſtulare videtur, ut Lectores moneantur, non ſempee planum annorum numerum, alteri numero ſuperaddi, ſed computationem fieri juxta canonem chronologicum, ſuperius recitarum in Digreſſione poſt Maximum Patriarcham XV; ita tamen canonem accipiendo, ut locum non habeat niſi in illis quatuor poſtremis anni menſibus, qui Martyriali & vulgari noſtro communes dici poſſunt. Exemplum eſto in Michaele proxime ſecuturo, qui creatus dicitur anno Martyrum CCCCLX die XV Decembris. Ut enim hic Æram unam alteri coaptes, alterutri demeuda eſt unitas, ut per te ipſe probare facile poteſt, ſi velis. At ſi ageretur de ro facta menſibus octo Septembrem præcedentibus, nihil anferendum eſſet, ut reperies in Michaelis & Minæ ſucceſſore Joanne, defuncto menſe Januario, anni Martyrum DXV, qui coincidere debet cum noſtro DCCXCIX.

CAPUT VII.

Duriora ſub Chalifarum Præfectis tempora, iiſque exerciti Patriarchæ, ab anno DCCXLIII ad DCCCLIX.

Elmacini relatio de calamitatibus.

HActenus ſatis quieti, ſub barbaricis Chalifis eorumque Præfectis, egerant in Ægypto Chriſtiani, Melchitæ junta ac Jacobitæ; nam pecuniaria extorſio ſub Alexandro, non tam cito conſecutionem illam habuiſſe videtur, quam pluribus enarrat Elmacinus lib. I, cap. 22 ſub finem, de Aſamæ tyrannide: *Hic enim, poſtquam Ægyptum ingreſſus eſt, pejus etiam fecit antecedentibus ſuis; juſſitque Duces interficere plebem, & facultates ejus ad ſe tranſtulit. Quin & Datibus ſcripſit: Trada vobis animas hominum, corrudite quantum poteſtis opum. Et juſſit adeſſe Monachis, ſignavit eos in manibus eorum annulo ferreo, ſingulas, inquam, nota circulari & die. Cumque deinceps quiſpiam compareret non ſignatus, amputata eſt manus ejus. Neque dici poteſt numerus eorum, quos ita deformavit. Deinde ſcripſit, ne quicumque ex ceteris hominibus comperirentur aſcendere aut deſcendere, neque penes ſe haberent diploma liberi itineris, ab eis ſumerentur decem aurei: ita ut vidua quædam habens filium, cum accepiſſet ejuſmodi diploma, atque iter faceret, filiumque ejus qui cum ea erat, flumine aquam hibentem, crocodilus abripuiſſet, ana cum diplomate quod in ſinu ejus erat, & mulier ploraus reverſa eſſet, miſertus ejus non ſit, & veſtia fuerit mulier veſtes ſuas vendere & mendicare, donec ſecunda perſolveret juſtum diplomatis pretium, decem videlicet aureos. Deinde miſit in monaſteria, ubi plurimos Monachos comperit ſigno carere, quorum alios decollavit, alios verberibus vexavit.*

AUCT. I. B. S.

419 Dedit quidem erudelitatis pœnas immaniſſimus Aſama, juſſu Chalifæ diris cruciatibus enecatus; verum ſucceſſor Abdalla illum crudelitate ſuperavit: *Et duplicavit tributum, juſſitque numerari homines & beſtias: & ſignavit Chriſtianos nota quadam, figura ſcilicet leonis; ita ut quicumque occurrerent, neque notam illam in manibus ſuis haberent, eorum manus amputarentur.* Sed neque ſumpta de hoc tyranno barbaro ſupplicia alios abſterruerunt; ſic ut perpetua viciſſitudine afflictiſſima regio, Præfectorum libidini & avaritiæ obnoxia fuerit. Unde patet arctiora ſubinde omnia Ægyptiis facta, juſta profecto ſupremi numinis animadverſione, eos ſub diriſſima Mahumetanorum ſervitutis premi ſinenie, qui fidem Deo & legitimis Principibus debitam toties violaverant.

quæ Ægyptii Chriſtiani ſub Chalifis paſſi ſunt.

E

XLVI. MICHAEL.

Cyriacus Nubiæ Rex ejus interceſſione placatus, ab Ægypto invadenda deſiſtit; multa nihilominus a Sarracenis patiuntur Chriſtiani.

420 MICHAEL, Kirchero, *Chael*, Abulbaracato *Cael*, Elmacino *Abanachayl*, *ſuffectus eſt*, inquit Hiſtoria, *anno quadringentesimo ſexageſimo Diocletiani*, quem annum diſerte etiam ſignat Elmacinus, in hoc Hiſtoriæ conformis: ſed hæc, *die Feſto Crucis*, ille decimo ſeptimo Thori inſtitutum Patriarcham ait; nam librario ſphalmati imputandum, quod legatur in verſione noſtra *ſeptimo*, pro *decimo ſeptimo*, ſicut habere textum Arabicum reperit Ludolfus: qui etiam animadvertit, per ſimilem errorem *Abanachayl* ſcribi pro *Abbuna Chael*. Jam Habeſſini, ex inſtituto Alexandrinorum, ſalutiferi ligni *Crucis*, feſtum triplex celebrant; primum decima Batmaha (hoc eſt VI Martii) in memoriam primi, quo in Perſidem avectum elaruit miraculi, quod vocant feſtum *Abſemſiatis*: alterum *Inventionis*, IX Baſchnes (hoc eſt XV Maji: ſed vocatio prænotata requirit ultimum *Exaltationis*, non ita pridem ab Heraclio ſolenniſſime inſtaurarum XIV Septembris ſeu decima ſeptima Thoti: cujuſmodi majora feſta, æque ac Dominicas, ad Epiſcoporum conſecrationem adhibuiſſe Ægyptios, ut ea adhibene Latini, credibile eſt.

Creatus anno 743 die 15 Septemb.

F

421 Hagiologion dicit XVI Martii, *Michaelem ex deſerto aſſumptum, ubi perfecte luctatus* (ſecum & cum dæmone) *fuerat eo autem die quo conſtitutus fuit Patriarcha, pacem exſtitiſſe, & cælum quoque dediſſe pluviam.* Rem utique in Ægypto rariſſimam, & prænuntiam imminentis primo ejus anno calamitatis; quando

Non fine prodigio;

AUCT. I. B. S. Michael, extorquendæ pecuniæ esuſa ; primum carceri mancipatus, deinde ad indictam ſummam colligendam, circuire eſt permiſſus. Rem ita deduxit Hiſtoria noſtra : *Multas perpeſſus eſt ærumnas, ſub regno Marevani Giahdenſis, ſub præfectura Abd-almâlechi filii Meſis, ex Judæo Moſlemani. Quidam etiam Epiſcopi Patriarcham accuſarunt, multoſque obtulerunt contra illum libellos ; quamobrem captus, in carcerem detruſus eſt, & male habitus, aimiſſaque propterea opprimus. Qui etiam cuique rogavit, ut ſibi egredienti concederetur facultas, ad bajuſmodi ſummam emendicandam per provinciam, quod ipſi conceſſum eſt. Incolæ autem regionis maximis afflictionibus tyrannice premebantur, ob ingentem pecuniæ mulctam, quæ ipſis indies imponebatur.*

illatæ ei ab avaris Profectis mulctæ injuria,

horribili terræ motu vaſtatæ,

422 Fuit *Merwanus*, ſeu *Meroanus*, Chalifarum ſuæ familiæ ultimus, * crudelem avaritiam Præfecti ſui ; primum ingenti terræ motu, quo *multæ diruta ſunt urbes, ut nec nunc quidem tripudium evaſerit : multæ quoque aquæ eadem nocte ſubmerſæ ſunt : tantaque fuit terræ metus quaſſatis, ut ligna portarum & parietum ſuo egrederentur loco. Quæ quidem afflictio totum conquaſſavit Merovani Orientale imperium. Recenſita ſaxorum loca, quæ in Oriente illa nocte diruta, & aſcendere reperta ſunt ad numerum ſexcentorum, tam urbium quam oppidorum & caſtellorum ; interiitque hominum & jumentorum infinitus numerus.*

* Hic nonnulla deſunt in primigenia editione Antverpienſi,

nec tamen omnino habetur tentatum poſſe aves ſuum perire ovum

423 Acceſſit, ipſo calamitatum principio, aliud afflictis ſubſidium, etiam procul dubio exlitus Immiſſum. Nam *anno quadringenteſimo ſexageſimo primo Martyrum, invaſit Cyprianus Rex Nubiæ regionem Ægypti, cum accepiſſet Patriarcham in carcere detineri ; habebatque ſecum centum millia algyrum, centum millibus equorum inſidentium ; ducebat quoque Camelorum centum millia : ferunt eorum equos ferocitate præcellere quam equites, & erant parvi, inſtar aſinorum. Cum autem appropinquaſſet ad Ægyptum, miſit Abdalmalechus filius Meſis ad Patriarcham, rogans ut illum ſuis literis placaret. Qui ſcripſit, pacem petens ; eamque obtinuit, deprecatuſque eſt pro illo, & benedixit ; reverſuſque abſque bello, gaudens plurimum Patriarchæ benedictione.* Quietis nonnihil tantum beneficium Patriarchæ Michaeli peperit, ſed ab ipſo Merovano *magnas* poſtea *perpeſſus eſt afflictiones ... & ſæpius gladio oblatus eſt.* Sed & hoc

a Cyriaco Nubia rege imminente ; eadem eximiſſe tyrannide liber a vinculis,

C luit Merovanus totius Imperii amiſſione, poſt internecinam eladem acceptam. Tunc ſcilicet ovus Chalifa Safahus Ægyptum occupavit, per ſuos Choraſanitas : quorum Præfectus Michaelem exemit vinculis, libertumque res ſuas agere ſivit : quod anno Hegiræ CXXXIII, qui cœpit VIII Auguſti DCCL, factum ſcribit Elmacinus, ab annis noſtris plerumque aliquantulum deflectens.

obiit an. 767 ; in Martii,

424 Præmiſerat autem Elmacinus capite 17, ubi Michaelis exordia exponit, quod manſit tres & viginti annos Patriarcha. Hiſtoria dies addit CLXXX, quos confirmat idem Elmacinus, cum paulo inſertus rotundo numero *nit*, quod ſedit Patriarcha annos XXIV. At obiit die, non *ſexto*, ſed *decimoſexto* Bermahati ſeu Martii XII, juxta textum Arabicum, ut nos hic denuo monuit Ludolfus, utique anno DCCLXVII. Hiſtoria eadem tempus mortis ac diem tacet : Hagiologion vero confirmat correctionem, Latinæ Elmacini verſioni adhibitam a Ludolfo, dum *Michaelem* commemorat decimoſeptimo Bermahati, ſeu XXII Martii : quo pacto dies CLXXX melius nos ducent *ad* medium Septembrem, quo vidimus eum fuiſſe inſtitutum. Quod ad ſeptimam hebdomadæ attinet, qua obierit *Michael* ; ex eum taceatur, non poſſumus ex ejus conſideratione quidquam definire. Cum autem ex aliis notis de anno & die conſtare videatur, facile eſt concurſum feriæ adjungere, quæ eo anno fuit dies Jovis, currente littera Dominicali D. D

Nobile veſtis Monachæ factum.

425 Huc ſpectat memorabile caſtæ Monachæ facinus, ab Elmacino tabulis conſignatum, neque a nobis prætermittendum. *Tranſiit* (Merwanus) *cum ſuis in cœnobium quoddam Monacharum, quas abduxit captivas. Erat autem inter eas puella quædam eximia forma, quam adductam in tentorium ſuum violare voluit. At illa deſiderans illum, dixit : Si reliquas me, ego aſſentiar tibi dabo, quæ qui ungitur, nullam in cum vim habet gladius. Reſpondit ille, atque aude hujus ego rei veritatem cognoſcam ? Periculum, ait illa, in me fatiet : ego inungar, tu autem me gladio percuties. Merwan fecere hæc dicta rſi vatus, & puella ſumpto unguento ſe unxit : atque ille extracto gladio, eam percuſſit, & caput ei abſcidit : unde* E *cognovit, maluiſſe eam mori, quam pati ut corpus ſuum adulterio pollueretur : quam ille rem admiratus eſt.*

XLVII. MINAS.

Gravis ſub eo Chriſtianorum oppreſſio, cum patientiæ ejus laude.

426 MINAS, a patria *Srmutenſis* Abulbaraeato cognominatus, *magnus & ipſe quique multaſque perpeſſus eſt afflictiones : ſiquidem cum Epiſcopis funes ſtuppeos nectebat & oblinebat pice, ad naviam uſum in Ægypto, ſoli expoſitus*, ut habet Hiſtoria. Hinc Hagiologos Habeſſinus ; *Salute*, inquit, *Minam, dignum, qui Patrum in numero electus fuit Patriarcha, patiens in afflictione & tentationibus. Ejus interceſſio me, inſtar Paſtoris, in ovibus vitæ defendat, a vi dæmonis in deſerto circumvertentis.* Hic, teſte Elmacino, *ut novem ſedit annos* (Hiſtoria, annos numerat VIII, dies CCCXX) *defunctus eſt in fine menſis Tubæ.* Hactenus bene. At quomodo Hiſtoria *ultimum Tubæ* determinaverit, in F *diem Ventric*, quæ eſſet XXV Januarii, fateor me non capere ; nec ſuſtineri omnino poteſt, niſi ſuam Chronologiam Hiſtoria ipſa omnino invertat. Etenim concurſus ille exigeret pro menſe Januario litteram Dominicalem F, non reperibilem præterquam anno DCCLXXI, vel DCCLXXXII : jam vero Minæ ſucceſſori Joanni aſſeribuntur anni omnino XXCC : iſque ex Elmacino *f* in annis Diocletiani referendis ut putamus accuraro) obiiſſe dicitur Æræ iſtius anno DXV, nobis DCCXCIX, atque ita deinde annorum ſupputatio optime conſiſtit.

Laudes Minæ inter afflictiones :

obiit 776, 19 Januarii

427 Dubium igitur mihi non eſt, undecumque demum error ille irrepſerit, mendoſe ſcriptam *ultimam Tubæ*, pro in *fine menſis Tubæ* ; atque adeo, ſi vere Minas *die Ventris* defunctus ſit, factum ejus ineidiſſe in XXIV *Tubæ*, nobis XIX Januarii, exigentem litterum Dominicalem G, ot concurrat cum nono DCCLXXVI, quo Patriarchsm illum obiiſſe (quantum ſaltem per Chronologicas hnſce tenebras licet) tantum non eſt manifeſtum. Ad Minæ tempora pertinent, quæ de immenſa Almanſoris Chaliſæ avati-

A avaritia ejuſque Vicariorum flagitiis prodit Elmacinus: a quibus *tantas*, ait, *fuiſſe oppreſſiones in Ægypto, ut nullus artifex nec literarius, nec eamslarius, nec tibicinarius, nec mendicus fuerit* (quanto minus Chriſtianus, iſque in dignitate Eccleſiaſtica) *a quo non exigeretur; tributum, & pecunia caperetur: afflixitque tantopere populum miſeria, ut canes & cadavera comederent.* Nec mitior fuit conditio ſub Almanſuris filio Muhade. Vacavit Sedes, ex Hiſtoria, diebus CCCL rotundo numero, mihi probabilius eſt ſuperaddendos VLI vel VIII, ut ſucceſſoris inſtitutio habita fuerit XVI Tubæ; hoc eſt XI Januarii, ut mox videbitur.

Oppreſſiones in Ægypto.

XLVIII. JOANNES IV.

Hujus laudes. Correctus error Elmacini. Patriarcha ſub Joanne Orthodoxus & Medicus, templa ſuis recuperat, Theophilus, Habeſſinis laudatus, quis ſit.

B 428 JOANNES IV, Abnibaracato *Beneuſis*, in Catalogo Kircheri male confuſus cum Eleemoſynario, ſancto & duobus ſæculis ſeniore, *conſtitutus* XVI *Tubæ*, XI Januarii, qui dies idem dicitur *nativitatis ejus*, *Patriarchatus & mortis fuiſſe*, unde liquet ſola unius vocis, *ſexta*, omiſſione factum eſſe, ut in contextu Hiſtoriæ ſolum legatur, *decima*. Elmacini dictum confirmat, ipſamen die XVI Tubæ, Hagiologion his verbis: *Salutem dico Joanni, revelatori myſterii diei venturæ, coram congregatione quadam cui dixit; Hora martis mea erit ipſa die, qua natus, & Patriarcha conſtitutus ſum.* Si Elmacino creditur, *fuit ejus tempore Eccleſia in quiete & pace. Ipſe autem fuit amans eleemoſynarum multaque commiſerationis; cum ejus tempore magna eſſet annonæ caritas, ipſe eatenus habuit, pauperum, neque paſſus eſt eos ea ulla indigere.* Atque hæc, opinor, hallucinandi occaſionem Kitchero facile præbuerint.

Joannes ordinatus 11 Januar. 777.

ejus encomium.

429 Sed quod ad annos Patriarchatus hujus Joannis, uti & ſucceſſoris Marci, attribuendos attinet, in iis deſignandis infeliciſſime verſatus eſt Elmacinus, quod nequis gratis me fingere exiſtimet, operæ pretium duxi uno obtutu breviter repræſentare. Non ita pridem ex ipſo demonſtravimus, Michaelis initia ad annum Diocletiani CCCCLX, Chriſti DCCXLIII, pro aſſignato menſe, reducenda; ſediſſe autem eum annos ſummum XXXV, nempe ad annum Chriſti DCCLXVII: Minæ autem Pontificatum limitat ad annos tantummodo IX, libro 2 cap. 3; quibus eum ſupra perduximus ad annum DCCLXXVI. Hic modo lib. 2 cap. 5, Joannem noſtrum ſediſſe, ait, annis non amplius XIII, obiiſſe vero anno Diocletiani DXV, Chriſti DCCXCIX. Subinde autem, libro eod. cap. 6, Marco tribuit annos X & dies LXX, obdormiviſſe aſſerens anno Diocletiani DXXXV, Chriſti DCCCXIX, palpabili decem annorum utrobique defectu: ſiquis enim ſummam, additis quatuor Patriarcharum annis, conficiat; reperientur univerſim anni LVI, cum a DCCXLIII ad DCCCXIX, fluxerint anni omnino LXXVI. En tibi lacunam annorum XX, cui implendæ nihil ipſo præter Hegiras male ſubductas, ſuppeditat. Melius Hiſtoria Epiſcopatum Joannis ad annos XXII, Marci ad XI extendens, & ſibi & annis Diocletiani, ab Elmacino notatis, pulcherrime conſonat.

Error Elmacini in annis hujus & ſequentis Patriarchatus.

C 430 Itaque Sedem tenuiſſe dicendus eſt Joannes uſque ad XI Januarii DCCXCIX, annis viginti integris. Dies 1, ab Hiſtoria adjunctus, redundat; eo remittendus, ubi nonnumquam deſuiſſe aliquot oſtendimus. Obiit hic etiam indicandum exiſtimavi, ordinationem hujus Patriarchæ, XI Januarii factam anno DCCLXXVII, non Dominica ſed Sabbato inſtitutam, contra quam ante annos ſem centum decreverat XLII Iſaac; ſed rebus Eccleſiæ ſic turbatis, ut diximus, quid mirum ſi ejuſmodi decretum citius nxoleverit, donec ſub felicinti Joannis Patriarchatu, quietios & ordinatius cœperunt agi omnia; & ſic ſucceſſor ejus die Solis ordinatus legitur.

AUCT. I. B. S.

Obiit Joannes 7 Januarii, an. 799.

431 Sub hoc Patriarcha templa ſua denuo recuperarunt Orthodoxi, quæ quidem, neſcio quis Chalifa, eis abſtulerat; idque hac, quam ex Saido Elmacinus narrat, occaſione. Rasjidi Chalifæ frater Abdalla, Ægypto Præfectus, pro anno CLXXX Hegiræ, Chriſti forte DCCXCVI, puellam formoſam Rasjido dedit, quam cum hic deamaret, & illa ægrotaret, *dictum illi fuit, Medicos Ægypti optime illam ſanaturos. Miſſus ergo Patriarcha Alexandrinus, qui Medicus erat urbanus, eam ita curavit, ut ſanitatem recuperaret. Rasjidus diploma ei dedit, ut templa omnia Orthodoxorum, quæ Jacobitæ occuparverant, iis reſtituerentur: atque ita ea recepit.* Nomen Patriarchæ, quem Melchitam apparet fuiſſe, non exprimitur; ſed additur, quod obiit annos natus XLVI, ut oporteat, inter hunc & *Coſmam* Orthodoxum de quo ſupra, vel alios, longiorem interceſſiſſe vacationem, Interim libenter illis adnumerarem Theophilum, ab Hagiologo Habeſſino relatum XII Hathuri, id eſt VIII Novembris, eo quod *ſub ejus adminiſtratione reſpiraverint Æthiopiæ populi, qui ſuper ſe impoſitum quendam impetvide conſtituerant.* Sed quia hactenus non inveni Patriarcham aliquem Melchitam, laudatum in Hagiologio, vereor ne hic Theophilus etiam Jacobita fuerit, non Patriarcha, ſed Metropolita Habaſſiæ.

Templa ſub 99 ab Orthodoxis denuo recuperata.

opera eorum Patriarchæ inſignis Medici.

E

An is Theophilus, Habeſſinis laudatus?

an potius metropolita Habaſſiæ?

XLIX. MARCUS II.

Monaſteria vaſtata a Barbaris; civitates vexatæ a rebellibus; profugus Patriarcha. Sciauſitæ ad unionem reducti.

F

432 MARCUS II, *Conſtitutus eſt Patriarcha die Solis*, inquit Elmacinus, turpiter lapſus, in anno Hegiræ noſtris conferendo, uti & in computanda Sedis duratione. Vacaſſe Sedem, ut Hiſtoria, mortuo Joanne, diebus quindecim: quos ſi a die obitus, nimirum XI Januarii, duxeris; invenies eum inauguratum XXVII Januarii, cadente in Dominicam, ſub curſu litteræ Dominicalis F, anno DCCXCIX. *Obiit* (pergit idem Elmacinus) *vigeſima ſecunda Barmudæ anni Diocletiani* DXXXV, *qui dies erat Solis & ſanctæ Reſurrectionis*; utique die XVII Aprilis, cum qua concurrit feſtum Paſchæ, anno Chriſti DCCCXIX. Conſequens ergo eſt, ut Thronum poſſederit Marcus, quemadmodum recte numeravit Hiſtoria, annis XX & diebus LXXXI.

Ordinatus 27 Jan. 799.

obiit 819 feſto Paſchatis, 17 Aprilis.

433 *Ejus tempore* (ſubdit eadem Hiſtoria) *Barbari, qui ſunt incolæ Occidentis, diruerunt multa monaſteria vallis Habibi, & ea depopulati ſunt, incenſis Eccleſiis & cellis, manſeruntque quadraginta annis abſque Monachis aut incolis quibuſcumque.*

A rebellibus Alexandria aliæque vaſtatæ

Eodem

ANCT. L. B. S. *Eodem quoque tempore rebelles quidam Alexandrinam aliasque urbes expugnarunt, neces patrarunt, flammis dederunt urbes, & eas depopulati sunt, ut prolixius in historiis refertur: quapropter Alexandria egressa est Patriarcha, & quinquennio absens fuit.*

laudatur in Hagiologio,

434 Encomium ejus requireos in Hagiologio, invenio ad eumdem, quem ceteri notant, diem XVII Aprilis, ipsum sic invocari: *Salutem Marco, redemptori captivorum populi, summa trium myriadum aureorum drachmarum impensa: is hodie migravit ad locum auptiarum cælestium, sruti prædixerat ei Pater Marcus, Huc invitatus, ubi exspectabat eum præmium & digna merces.* Quisnautem hic *Pater Marcus?* Eusngelista, credo, & Alexandrinæ Ecclesiæ fundator. Ludolfus hnc respiciens, suggerit quod in Calcosendio apud Seldenum inveniatur *Marcus, divus Patriarcha*; pro quo apud Elmacinum ridscula versione legatur MARCUS Novus: *Quæ enim novitas*, inquit Ludolfus, *in Marco dubatur? Ego in notis meis ad fastos Æthiopicos scripsi, quod* Marcus *iste a Coptis vocaretur* FELIX, FORTUNATUS PATRIARCHA. Ast egn observo nihil essa inter Sanctos synonymos præsertim Orientales frequentius, quam ut posterior voectur *Novus* seu *Junior*. Sic Maria neptis Abrahæ, respectu Ægyptiacæ; sic Stephanus sub Coptonymo pro cultu imaginum Martyr, respectu Protomartyris; sic Lucas pro eadem causa Confessor, respectu Evangelistæ, *Nios, Juniores* seu *Novi* nuncupantur, ut alios prætermittam. Quin igitur etiam hic Marcus dictus sit *Novus*, respectu primi in Ægypto Patriarchæ? Elmacinus & Historicus noster narrationem intersernnt, qua multum laudatur Marci prudentia, quod in suam communionem recperit Episcopos *Sciaufitarum*, jam iode a tempore Petri Mongi ab Alexandrinis Jacobitis abjunctorum. Quales ii Episcopi fuerint, quova schismate a Jacobitis avulsi in Historia non exprimitur. Verosimile est Melchitis adhæsisse, sed eorum pertæsos prætulisse patrios Coptitarum ritus. Utcumque illa se habesnt dubium mihi suboritur, numquamne Jacobitæ æque ac Melchitæ ad Ecclesiæ Catholicæ unionem redierint sæculis VII, VIII, & IX.

& titulus Noui, ei adscribitur,

freqn ap. apud Orientales, pro Juniore

B

C

PARERGON IV.

De Consensu Ecclesiæ Alexandrinæ Jacobiticæ, cum aliis Patriarchalibus Sedibus Orientis, & cum Romana, sæculis VIII & IX.

435 QUod de temporum Heraclii perturbatione, nuper cum Petavio monebabus; hoc ipsum de incertitudine & obscuritate corumdem, merito hic affirmari posset. Etenim qua Ecclesiam Alexandrinam olim flnrentissimam spectant, neglecta adeo reperias a Græcis ac Latiois ævi illius Scriptoribus, ut quo studiosius, corrasis hinc iode laciniis, ea investigara volneris, anceps magis dubiusque hærcas, nec oisi palpando divinara queas, nedum probabili conjectura quidquam assequi. Laceram illic Domini tunicam, & Dioscoritano schismate perorciosissima æmulatione propagato, distractus io partes Ægyptios, abuoda supra recensimus: arapta varits artibus, & restituta ultro citroqua templa, Patriarchas mutuum in excidium armatos; demum internecinum bellum, scryitute Saracenica nuctum cumulatum quc. Nibilominus tot inter tenebras & aalsmitates ea nonnumquam emicucre virtutum egregiarum, sanctitatis, & cælestium donorum specimina, quæ animum quantumvis obbrmatum, nescio qns injecta formidino, dubitare eogeraot ao numquam afflictissima illa Coptitarum Ecclesia, Dei flagellis perdomita, ad saniora coosilia rediisset. Hæc animo volventi, & & attenta sæpius considerationc meditaotl, alia necurrerc, quæ dubitationem augerent magis invcreotqua, adeo ut res digna censeretur Eruditorum oculis proponi, favorabila fortasse pro Ecclesia Alexandrioa cnrum elicitura judicium, siquis aliunde luminis aliquid & notitiæ affuodecodo, firmioribus eam argumentis stabilire possit, ae velit.

Scriptoribus ver Ægyptiae negligentius tractantibus,

agre ernantur indicia unionis aliquando facta,

436 Prinaipio, id extra contrοversiam positum arbitror, non Melchitas solum, verum etiam Jacobiticos Patriarchas, cum Antiochenis & Hierosolymitanis, Catholicam veritatem, circa cultum sacrarum Imaginum, acerrime & constantissime adversus Iconomachos propugnasse. In Christianorum silentio, fidem faciet Elmacinus, lib. 2 cap. II, retsarens legationem Patriarchæ, Imperatori Thcophilo Iconoclastæ missam. Pro comperto nnn habco, quo de Patriarcha ei sermo sit: ceterom eum de Jacobitis agat plurimum, verosimile est, hoc ad corum dugmata pertinera; uti & illud, quod in Cosma II, Hagiologion Habessinum occioit ad annum DCCCLVIII. Legationis vel epistolæ summa hæc erat: *Moses Propheta scalpsit imagines Cherubinorum in tabernaculo temporis & ita quoque Salomon filius Davidis, cum templum exstruxisset Hierosolymæ, Imagines Cherubinorum fecit ex auro. Quin & hoc constat; litteræ Regis cum afferuntur alicui ex Præfectis ejus, sigillo ejus configuntæ, ejque dicitur: Hæc a Rege est, eum illas legere & osculari, capitique suo & oculis admovere, ut Regem honoret, quod nomen ejus & sigillum ibi impressa sint. Ita nos quoque imaginem tantum recipimus, propter eum cujus fert nomen, non autem propter colores.*

unum constat, omnes Ecclesias

in cultu Imaginum tuendo fuisse consentes,

& Iconomachiam aversatas

437 Facit etiam ad rem nostrsm epistola Constantini Porphyrogenitæ, de Christi imagine Edessena, scripta sæculo X, & Lstine edita a Combefisio, in Maoipulo rerum & originum Constantinopolitanarum, cum Diatriba Allatiana. Narrat ibi, Job (forte Jacob) Alexandrinum; Christophorum, Antiochenum; Basilium, Hierosolymitanum; scripsisse Theophilo Imparatori, qni sacrarum violator essct Imaginum (factum id fuerit circa aooum DCCCXXX) *& longa dissertatione, divinas Imagines, sanctas & in veneratione habendas*, adstruxisse. Exstat prædicti Dissertatio seu Synodica bene longa apud citatum Combefisium. Denique, ut pancis complectar omnia, rem certam & exploratam reddunt, quotquot de Coptorum fida & errοribus scripsere, eorum in cultu Imaginum perpetuam & sanam traditionem confirmaotes; quidquid non oemo pictas tantummodo admitti memoret, rejectis iconibus sculptis; quod si verum est, gentis illius non minimam cum Græcis affinitatem demirari licet.

plus aliquid (nudet communio Alexandrinorum cum Antiochenis fac. 8

438 Hia mihi nnnc dubium suboritur, an, quemadmodum Alexandrini Præsules, tametsi Jacobitæ, cum reliqua Orientali Ecclesia & Romana convenerunt, in aversaoda Iconomachorum parfidia; ita & aliquando non consenserint

in

A in eadem fide & veritate Catholicæ, quamquam interim a Melchitis ſive Suriauis, lingua, & forte etiam ritibus, diſſidereot. Mnvet me inprimis communio prope continua Jacobitarum cum Eccleſia Antiochena, relata a ſupra laudato Elmacino ploribus in locis. Lib. 2 cap. 5 in fine, ait, Joannem Patriarcham Alexandrinum (Sedit hic ab anno DCCLXXVII ad DCCXCIX, ut ſupra a numero 428 videre eſt) Synodicam miſiſſe ad Georgiom Antiochenum, & recepiſſe ab illo *in unitate Eccleſiæ*. Item cum Antiochiæ Georgio ſucceſſit Syriacus, *Synodicam quoque ſcripſit, & miſit ad Patrem Joannem, qui cum gaudio eam excepit illique reſponſum miſit in unitate ſanctæ Eccleſiæ*. Sic cap. 6 & 9 aliæ enumerantur Synodicæ, *more recepto* miſſæ & acceptæ, *cum concordia & amore*, quoties novus aliquis Patriarcha alterutra in Sede collocaretur.

439 Jam vero illorum temporum Antiochenam Eccleſiam nemo hactenus, quod ſciam, Eutycheria vel Jacobitarum erroribus infectam memoriæ prodidit. Quinimo Catholicæ doctrinæ & Orthodoxorum dogmatum retinentem fuiſſe ex Synodica ad Concilium Nicænum II tranſmiſſa, erit oſtendendum. Commoninnem autem ſervaſſe cum Patriarcha Hieroſolymitano, puto etiam non eſſe ioverſimile. Mirom igitur videri non debet, ſi ux modo edductis conſtat poſſe exiſtimem, dubium reddi an Eccleſia Alexandrina Jacobitica, illa ſalem tempeſtate, in unitate Eccleſiæ Sanctæ cum Antiochena, & quod conſequens eſt, etiam cum Hieroſolymitana communionem ſervando, tantiſper a ſua hæreſi non defecerit; & ut erat coujuncta cum illis & cum Romana, in defeodendo Imaginom culto, ſic in ceteris quoque ad fidem ſpectantibus cum ipſa oon cooveuerit. Certe, quemadmodum ex Legatiouibus Thomæ Hieroſolymitani ad Carolum Magnum, & litteris ad S. Theodorum Studitem, nonoulli Patriarchæ Hieroſolymitani Catholicam cum Romana Eccleſia onionem tenuiſſe probantur, io Tractatu ad feriem Patriarcharum Hieroſolymitanotum eute tom. III Maji, ita ferme probabile redditur ex nuper recitatis, Jacobitas Alexaodrioos, cum Antioehena primum, deinde & cum Hieroſolymitana, & per illas cum Romana conſenſiſſe, denique poſt Coocilium Nicæoum II etiam cum Conſtantioopolitaoa, confixe hæreſi Iconomeeborum.

ar veriſimiliter etiam cum Hieroſolymitanis

utriſque tuæ ereditis hoas Catholicis

C 440 Erit qui obſervet, ea hoc ratiouicio minos eolligi a me, quam ex præmiſſis rationibus, ſi veræ ſint, educi poſſit & debeat. Quid enim? Si Antiocheni Patriarchæ Orthodoxi fuerint, ſi enm iis Jacobitæ iu unitete fidei communicavetint, jam uon dubia, ſed propemodum vera & iodubitetn eſt Jacobitarum reſipiſcentia. Non iafeior. At qoo miuus rotunde affererem, vetuit inextricabilis Patriarcharum Antiochenorum confuſio ſæc. VIII, IX & X aliis alios nominaotibus; ſic ut eotum ordioem ſumma diligeutia diſeuſſum, explicatum hactenus habere ueqoierim. Imo ut candide eloquar, in id magis magiſqoe inclino, ut eredam, Aotiochiæ æqun ac Alexandriæ, geminos ſediſſe Patriarchas, Melchitam alterum, alterum Jacobitam, perpetua ſerie, fortaſſe etiamuum durante; licet diverſis in urbibus Græci a Syris diviſi, throoos ſuos poſſideant. Interea tamen, dom ea eccuratius enodanda ſoſcipiem, dubitationem omoem deponere nnu poſſum, ea juris tegule

ime perſuaderet, ſi de Antiochenis veritas conſtaret.

ductus; quod tamdiu bonos eos eeiſtimare conveniat, donec malos eſſe, aperte probetur. AUCT. I. B. S.

441 Alterum de omnibus benignus opinandi motivum ſuggerit ipſum Nicænum Concilium II (Labbeanæ editiouis tomo 7 pag. 718.) in profeſſioue fidei, miſſa a Taraſio Conſtantinopolitano ad Orieutales Pontifices, & horum reſponſo plane Orthodoxo, quo profiteutur; quod *miſeriæ eſt Deus populi ſui deſperantis: quia etiam quæ diviſa erant, in unam fidei conveotaeulam reduxit*. Fallor, ſi hæe ad unionem Coptorum uon pertineant. Quis enim obſecro *populus deſperans*, niſi ſervitute Saracenieu preſſus? Quænam illie *diviſa in fidei coaveniontiam* reduci potuere, niſi Melehitæ eum Jacobitis coalueriut? Pergit paulo poſt Syoodiea: *Nunc obſtaculi medium ruptum eſt & diſſolutum, eminet autem ante diſcordiam & ſchiſma, unanimitas & confeſſio*. Noo videtur ſehiſma Jacobiticum elarius eaprimi potuiſſe, oce illa ad hæreſim Icooociaſtarum ſiue violentia traxeris. Audi quod ſubjungitur: *Pax quoque Dei, quæ excellit omnem cogitationem, ſplendide triumphat: nunc qui genuerunt inter eos convitium vicinis, & ſubſannatio participantibus nobiſcum, & impropcrium qui circumdant nos*. Per *Convitium* & *Subſannationem*, quid elind io- telligi datur, quam ſimultates & diſſenſioora Melchitarum & Jacobitarum, ſimul eum Saraeeuorom duriſſimo jugo, quo utraque ſecta miſerum in modum uffligebant; Profequamur Syoodieum.

eodem propoſitione faoit

Nicæni II Synodica

B E

442 *Hæc aliaque his ſimilia, glorioſæ litteræ veſtræ nos ſcribere coegerunt, ut in omni Canonico ſtata & Patribus tradita ordinatione incedentes, cognoſcat veſtra Sanctitas; in unitate fidei & recta fidei meatis ſoatentia idem nos cum dilectis & religioſiſſimis Fratribus noſtris ſapere & ſentire, quod Sanctitudo veſtra libellis ſuis declaravit, quos multo de cauſa libenti & alacri animo ſuſceperunt ..... Nos quoque bono conſilio utentes, Fratres noſtros veritatis ſtudioſiſſimos, Joannem & Thomam, zelo Dei & Orthodoxæ fidei amore ornatiſſimos* (miſimus) *non veluti Magnorum Patriarcharum ſedibus conſimiles, ſed ſanctiſſimi ſilentii & quietis amatores. Diximus autem ad eos: Ecce nunc tempus ſalutis & tranquillitatis, quo nullum aliud vel tempeſtivius vel utilius. Ite cum viris his, & viva voce docete, quæ Dominus veſtros per litteras cognovisſe putatis, aut potius ſuſpicamini, & FALSAM ACCUSATIONEM, qua quidam ECCLESIAS ÆGYPTI ET SYRIÆ infamant, infringite; & quis cultus, quæque ex Apoſtolica traditione in Eccleſiis Dei obſervantia ſit, exponite.*

veſtis ſoſpitatum diſcordiarum in

F

443 Inter Eccleſias *Ægypti & Syriæ* Jacobiticam numeroſiſſimem eſſe & tuue fuiſſe, pro indobitato habetur; mirum ſane, ſi de illa hic uoo ageretur. *Falſam* illem *accuſationem* ſuſpicor ad ſopitum ſebiſma referri. Sequitur iu epiſtola: *Quamobrem precamur veſtram Sanctitatem; ut bono animo eos accipiatis: habebitis enim telum Apoſtolicorum throoorum concordem ſententiam, & conciueutem, qua ſane ſex generales Synodos una voce prædicant*, Eu upertam fidei profeſſionem, quem ſi Jacobitæ fecerint, ad ouiouem Cetholicam jam tone redierunt. His addidere, ut fidei ſuæ regulam, exemplar Synodicarum literarum Theodori ſanctiſſimi Patriarchæ Hieroſolymotom, quas hic ante anoos forſaſſe XXV ad Alexandrinum & Antiocheoum, ſubinde ad Romanum Pontificem, tamquam Sedium iſtarum

quidoi etiam cum Jeuoo ebiſis

com-

AUCT. L. B. S.

communem fidei teſſeram, deſtineveret, ut eſt in Chronologia Patriarcharum Hieroſolymitanorum.

nom num quidem Patriarchalium diverſitas, dubitare facis de illis.

444 Perſpicua hæc Orientalium eum reliqua Eccleſia Catholica conſenſio, adeo me aliquamdiu permovit, ut ex ea Jacobitarum unionem, tantum non demonſtrata perſuaſum haberem. Aſt inquirendo ipſorum Patriarcharum nomine, in actis Concilii præmiſſa, novas offendi tenebras, ex quibus non omnino facile ſit eluctari. Tradit Photius, in illius Synodi hiſtorica epitome, ad calcem Nomocanonis, ex epiſtola ad Michaelem Bulgariæ Principem, Joannem & Thomam locum tenuiſſe *Univerſæ Orientalis Apoſtolicæ & Magnæ Diœceſis & Archiepiſcoporum ejuſdem dignitatem habentes*; APOLLINARII *nempe* (Nilus ibidem, non *Apollinarium*, ſed *Palitanum* vocet) THEODORETI & ELIÆ, *quorum primus Alexandriæ, ſecundus Antiochiæ, tertius Hieroſolymorum Eccleſias prudenter, &, ut Sacerdotes decebat, gubernabant*. Quid hic tandem
B ſtatuas? Ego apud Elmacinum tunc temporis Alexandriæ ſediſſe invenio, non *Apollinarium* aut *Politanum*, ſed *Joannem*; quæ inter nomine, non ea affinitas eſt, ex qua facile confundantur. Antiochiæ vero idem Elmacinus *Georgium* collocat, alius *Theodorum* quem per duos Epiſcopos Proviciales Concilio Nicæno II interfuiſſe aſſerit. Quid igitur? Liceat nobis tentiſper dubitare, an Jacobitæ umquam ad Eccleſiæ gremium redierint, dum Phœbus aliquis obſcuriſſimas haſce nebulas ſua luce diſpellat.

aut tamen etiam dicer ſe poſſe miſſe,

445 Nove temen, ed minus dubitandum, retio accedit ex aliquali conjunctione Jacobitarum Alexandrinorum eum Eccleſia Hieroſolymitana. Elmacinum hic itetum (ſilentibus Chriſtianis) Auctorem habeo, cujus ex hiſtoria, prætenſa communicatio haud difficulter colligetur. Scribit is in Jacobo Patriercha proxime ſecuturo, *Præfectum quemdam* fuiſſo *nomine Macara e Nahrabe, qui Patriarcham rogavit, ut ia demum ejus ingreſſus pacem ejus cum·deret. Erat autem jam tunc natus filius*; *& Patriarcha mortem ei geſſit. Poſt paucos dies obiit filius Præfecti Macaræ, qui ſerens eam ſuper manibus ſuis, attulit ad Patrem Patriarcham, atque hic eum accepit, & in*
C *ſinum ſuum poſuit, oravitque ſuper eo & flevit: cumque reviviſſet puer, dedit eum patri ſuo, dicens; Accipe filium tuam jam vivum, proclditque la terram metu magno, & tertiam facultatum ſuarum partem pauperibus diſtribuit, miſitque Hieroſolymam atque exſtruxit ibi templum, deſtinatum Ægyptiis illuc ſe conferentibus*. Si illa ætate ſeribuiſſent adhuc acerbiſſima illa odia Jacobitas inter & Melchitas, poſtremis hiſce apud Hieroſolymam Religionis Principatum, ut ita dicam, obtinentibus, ſub omnine Syrogræcorum; cred·bile noo eſt, ad templum ædificandum Jacobitas facultatem impetratuios fuiſſe, quos Mahometanis ipſis exacerabiliores olim Melchitæ habuerant. Similius igitur vero eſt, damoofiſſimas eas diſſenſiones, tracto temporis emollitas, mitigatos tunc animos ad concordiam & onionem revocaſſe. Sin mious, dubium equidem remanet, ao ee occaſione *pax Dei quæ excellit omnem cogitationem ſpicadide noa triumpbaverit, quæ diviſa erant in unam fidei convenientium reducendo*.

& Michael anno per legatos & epiſtolam præſens Concilio Generali,

445 Auget non parum conecpram ſuſpicionem benigniorem, Concilium œcumenicum VIII, anno DCCCLXX, eapreſſa referens Patriarcharum Orientalium nomina, qui per legatos adfuiſſe dicuntur; niſi ſuppoſitos illos & a Saracenis miſſos, ſomniaveris cum Henrico Hilario, in Philippi Cyprii Chronico Eccleſiæ Græcæ, edito Lipſiæ & Francofurti anno MDCLXXXVII. Ibi inter Patriarchas primum locum obtinet *Michael* Alexandrinus, procul dubio Jacobita, ut ex Chronologiæ noſtra infra patebit, per legatum ſuum Joſephum Monachum; ubi & recitatur Michaelis ipſius epiſtola, ad Baſilium Imperatorem, in cauſa Ignatii & Photii. Scio quid hic mihi continuo reponi poſſit, binos nempe & ſynonymos Michaelis uno tempore ſedere potuiſſe, Melchitam & Jacobitam. Utique: ſed hoc ipſum eſt quo abſterreor, ne abſolute compoſitem pacem pronuntiem; rem totam ut ineertam & ambiguam in medio relinquendo, tametſi ſemper mitior illa & Jacobitis favens opinatio non infundeta videatur.

& communis omnium Patriarcharum dictio,

447 Neq præterm̃iſerim verba de Michaele al bi e Magiſtro meo Papebrochio citate; verba, inquem, Bernardi Monachi Franci, cujus Itinerarium loca Sancta Viſitantis anno DCCCLXX, ea Bibliotheca Remigiana MS. vulgavit Mebilio, Sæculo Benedictino 3, tom. 2
E pag. 523, licet Albericus in Chronico editionis Leibaufiaoæ MDCXCVIII, parte altera, pag. 18, ea male revocet ad anoum DCCCLXX: eum certum ſit ex noſtra Chronologia quod Michael iſta ſæculo anteriori federit, ut habet Bernardus. Hic ibi, cum Alexandriam, ſive (ut ipſe legit) Babyloniam, appoliſtet, ita loquitur: *Erat in ea civitate Dominus Michael, Patriarcha ſuper totam Ægyptum, diſponens gratia Dei ordinem omnium Epiſcoporum; Monachorum & Chriſtianorum*. Ao hæc in ſchiſmeticos & hæreticos quadrent? uaas hic idemque Michael, iſque Jacobita, *ſuper totam Ægyptum*; non Melchita, cujus ſubditi, numero longe pauciores, Ægyptiorum omnium ſpeciem præferre non potuerant. Quid quod Beroardum iſtum imperitiſſimum fuiſſe oporteat, ſi nobis hominem, a fide Catholica alienum, iis depioxit coloribus, qui Orthodoxum exhibeant, *gratia Dei ordinem omnium Epiſcoporum, Monachorum & Chriſtianorum diſponentem*. Ut ut eſt, quive demum modo ea alii acoipienda ſtatuerint, hujuſmodi profecto eſte non negabuot, ut, ſi minus opinionem firmeot, dubium certe movere nata ſint, utrum Jacobitæ, ſuſceptum errorem eum pertinacia tueotes, ab hæreſi Eutychiana numquam deſciverint.

en tamen eſſe;

ſuadet expoſita Jacobitæ Hieroſolymæ eccleſia;

atque præſentia Saracenorum,

448 Quæri hic poſſet, quando & quomodo, hujuſmodi pacificam unionem coaleſcere potuiſſe, exſtimem; ſtabilemne eam ac diuturnam, an potius deſultoriam, quidni & coactam? Jam præmonui, in eo Scriprorum ſilentio & perpleaitate difficillimum eſſe, ſeic dixeram impoſſibile, certi quidquam deteeminate, aut vel probabili conjectura aſſequi. Ceterum Saracenorum barbaiem & tyrannicas exroſiones, puto, nonnumquam ſtimulum addidiſſe, ut depoſiris tantiſper odiis ad concordiem revocarentur. Egregium rei hujus exemplum ſuppeditat Elmacinus libro 3 cap. 2. Mahumetes erat Ægypti Præfectus, homo avarus non minus, quam in Chriſtianos crudelis; quarum theſauris inhians, eo impietatis devenit, ut & templa eis & vaſa omnia per vim eripuerit: *quod eam viderent Chriſtiani, diſſidiaque ſua hujus rei cauſam eſſe, pacem fecerunt & convenerunt in unum templo*. Decretorium, inquis, teſtimonium. Omnino: niſi dubium Elmacinus relinqueret,

fueritne

A fuerintne illa Chriſtianorum omnium unio, an ſolum Melchiarum, cui cum ſuo Patriarchâ Saido filio Pattiei (alias Eutychio) per continuum odium diſſidia foverant.

Interim plus lucis optatur;

449 Verum, ne obſcuriſſimis in rebus, dubia dubiis accumulando, operam luſiſſe dicar ab exorſa tela manum retraho; avide exſpectaturos, an quiſquam aliunde lucis aliquid ſubminiſtret, unde ſaltem probabiliter hæc controverſia definiri poſſit. Illud interim, diligenter omnia perſcrutando, aſſecutus videor, nihil, hoc ſaltem tempore, genti illi magnopere fidendum, ſua ſæpe commoda magis quam fidei puritatem ſectanti, ut manifeſtum faciunt, ſepe-

Licet Primarium Papæ ſapius vindicatur agnoviſſe

vitæ cum Eccleſia Romana conciliationes (ut veteres taceam) ſub Gregorio XIII, Clemente VIII, Urbano VIII, pari ſubinde levitate abruptæ. Paradoxo proximum eſt, quod de Coptis Vanslebius, aliquoties ſupra citatus, in ſua Alexandrinæ Eccleſiæ hiſtoria, pag. 333 & 334, ex gentis illius Doctoribus tranſcripſit; varia eorum teſtimonia producens, quibus ſole clarius demonſtrat, communem & antiquiſſimam eorum

B fidem de primatu Romani Pontificis, ſupra alias quatuor Patriarchales Eccleſias, eo quod ſucceſſor ſit Petri Apoſtolorum Principis, unde & *Reus*, Princes; *Mahdim*, Generalis; *Sultan*, Supremus Dominus, ab univerſa Eccleſia ſit agnoſcendus. Ita ſcribebant adhuc Sæculis XVI & XV; dum interea hodierni rabulæ ineptiſſime garriunt, eo gradu excidiſſe Romanos Pontifices, ex quo Concilio Chalcedonenſi ſubſcripſerint.

ADDITAMENTUM.

De aliis Alexandrinorum Jacobitarum cum Eccleſia Romana reconciliationibus, ſubinde notatis Sæculo XII & ſeqq.

Unio anno an. 1184 nonnulla videtur

450 SCriptores, ex quibus ſequentes reconciliationes accipio, non ſatis explicant, dum Alexandrinum Patriarchæ appellant, ſitne

C is, de quo loquuntur, Melchita, an Jacobita: neque ego operoſius ſingula putavi expendenda; paucis indicaſſe contentus, quæ mihi, alia quandoque agenti, in manus inciderunt. Inprimis meminit Concilium Florentinum ſeparationis cujuſdam, factæ anno DCCCC Martyrum, qui eſſet annus Chriſti MCLXXXIV, unde probabiliter arguere licet, factam antea acceſſionem, forte ſub Alexandro III. In Magno Concilio Lateranenſi dicitur Patriarcha Alexandrinus *feciſſe quod potuit, mittendo Diaconum ſuum Germanum*. Recitantur & ibi Innocentii III litteræ, ad ipſum datæ; ceterum, Græcine, Coptici, an Latini ritus is fuerit, non enpri-

Alia in diſcrepaſſe Innocentii III;

mitur. Certius aliquid tradere videtur Magnum Chronicon Belgicum ad annum, non MCCII, ut præfari Concilii additamentavit, ſed MCCV, neſcio quem Jonam memorans, Patriarcham de Sufis, qui Concilio illi Lateranenſi interfuerit, *poſtmodum in Patriarcham Alexandrinum promotus*. Nullum hujus nominis recitant Patriarcharum Alexandrinorum Catalogi, unde ſuſpicio eſt, potius e Romano Pontifice ſtatutum, quam a Coptis admiſſum. Sed quænam illæ *Sufæ*, quarum antea fuerit Patriarcha? An Perſicæ? unde expulſus Jonas Romam confugerit, ibique acceperit honorarium titulum Alexandrini? Reſpondeat qui poterit.

451 Lego apud Matthæum Pariſium, epiſtolam Fratris Philippi ex Ordine Prædicatorum, ad Gregorium IX, qua ſignificat, *miſſe ſe etiam Fratres in Ægyptum ad Patriarcham Jacobitarum Ægyptiorum, qui multo amplius errare ſolent quam Orientales, aliis erroribus Circumciſionem ad modum Sarracenorum addentes; a quo ſimiliter recepimus, quod velit redire ad Eccleſiæ unitatem, & jam multis eliſis erroribus, ſuos ſubditos prohibuit circumcidi*. Quid deinde ſecutum ſit, nuſquam reperio: Sed illud miraculum, Coptitas ipſos tradere, ut ſuo loco patebit, Eccleſiam ſuam totis XIII annis Patriarcha viduatam; niſi forte Patriarcham illum, de quo Fr. Philippus loquitur, etaſum voluerint, quod cum Larinia communicaret. Nam ſi de Cyrillo III agitur, Patriarcha LXXV, non eſt verioſimile, eum cum Romanis conciliatum. Sunt qui unionem eliam inſinuent, factam tempore Clementis V: at veto tam tenuia ejus ſui ſuperſunt veſtigia, ut de ea merito dubitetur. Quæ in Concilio Florentino inita eſt cum Jacobitis concordia, notior eſt quam ut ploribus deſcribatur. De arcibus Abrahami ad reddendos irritos Rodericii noſtri conatus, videri poteſt Sacchinus in Hiſtoria Societatis ad annum MDLXI & MDLXII. Recentiores jam ſupra memorati, ex quibus id confici poſſe dicebam, nihil magnopere hominibus illis fidendum, commoda magis ſua, quam fidei puritatem ſectantibus.

AUGUST. I. B. S. & Gregorii IX, fol. 23

Clementis V fol. 24

E

& Pii IV fol. 16 & 17, an ſincera?

L. JACOB.

Reſtaurata monaſteria omnia, miracula patrata.

452 FOrtaſſis hic eſt ille, quem ſub JORI nomine Conſtantinus Porphyrogenita, in oratione de Chriſti imagine Edeſſena, inter Patriarchas nominat Imaginum ſacrarum aſſertores. Eum Hagiologium Habeſſinum ſic laudat: *Salutem Jacobo, ſanctæ Domini, in cujus diebus omnia monaſteria Ecclesiæ reſtaurata fuerunt: attactus manus ejus, & umbra capitis ejus, in cadaver infantis reverſus eſt, qui exulerat, ſpiritus*. Rem pluribus Hiſtoria, Elmacinus etiam diſtinctius numero 445 ſupra narravit. *Hic ut decem fedit annos & menſes octo, obiit: decima quarta Amſchirî*, teſte Elmacino, nec non Abulbaracaſo. Sed hic XVSST annos Jacobo tribuit cum menſibus XVIII, nova ſuppotandi methodo. *Et mirum*, inquit Ludolfus, *Elmacinum & Abulbaracatum plerumque diſcrepare in numero annorum, convenire autem in die mortis*. Hunc Hiſtoria, Martis fuiſſe ait, anno nimirum DCCCXXX ſub littera Dominicali B, quo VIII Februarii cum die Martis componitur. Zyffra marginalis, ad annos XII dis CCLXXXIX Pontificatum producit, confirmius ad rectam Chronologiam: qua etiam poſita, ſi ordinationem *Jacobi* anno DCCCXIX 1 Maji in Dominica factam ſtatueris, adhuc tamen vacatio Sedis dierum XX intercedſerit. Hegiarum ab annis Diocletiani diſcrepantiam, quæ hic ſurſus ad quatuor annos perſeverat, alibi correximus.

Laudatur Jacob. eviam Jeh dictus; ut clarus miraculis.

Obiit 830, 8 Februarii.

ANCT. I. B. S.

LII. SIMEON.

Fortaſſi abdicato ejus Patriarchatu, in monaſterio XL annis ſuperſtes & ſanctus habitus.

453 ANno veroſimiliter DCCCXXX ordinatus, in Vitis Patriarcharum (ita ſeſeferenta Elmacino) ſediſſe dicitur menſes VIII, & dies XVI (melius diceretur XIV) vita defunctus eſſet tertio Babæ, hoc eſt XXX Septembris, eodemque die Veneria, juxta Hiſtoriam. Atque hinc facilis eſſet (omnibus apte convenientibus (ad ſucceſſorem progreſſus, niſi Abulbiracat Simeoni adſcriberet annos III & menſes II cum dimidio, dum ei accinit, ad perditam diem mortis, hanc ſtrophen: *Salutem Simeoni, qui habitum Angelorum* (hoc eſt monaſticum quem Æthiopes Græco vocabulo Σχῆμα vocant) *induit & voluptates mundi contempſit. Præteritis ſui Patriarchatus menſibus quinquaginta cum dimidio, Dominus eum cito ſuſcepit, ſicut oravit & petiit, ut a pedum ſuorum inſirmitate* B (Hiſtoria podagram, Elmacinus morbum frigidum vocat) *ſe recrearet.* Eadem Hiſtoria ipſum laudat, quod *ejus tempore pace & quiete fruita eſt Eccleſia*: tacet uterque Scriptor de Monachatu, hic per Hagiologum aſſerto. Quo tamen poſito, nihil eos juvat dies XXX Septembris, cum feria VI concurrens in obitu Simeonis, dum neſcitur quamdiu huic ſæcularizationi ſupervixerit. Haberetur aliquis concurſus iſte denuo anno DCCCXLI, ſub cæſa litteræ Dominicalis B; quouſque fortaſſe Simeon in Monaſterio vixerit, & poſt mortem ut Sanctus coli cœperit. *Fortaſſe*, inquam; neque enim incerta hæc, ratione certa reddare aut volumus aut poſſumus.

Obiit 30 Sept.

brevi tempore Patriarchatus

454 Quo autem anno factus Monachus dimiſſo Patriarcharu? Si ſucceſſor Joſeph, ut mox dicitur, ordinatus fuit, ipſo illo Simeonis aut ſeceſſus aut mortis, anno, nempe DCCCXXX, menſe Novembri, non poterit Simeoni ex tribus ſupra numeratis Patriarcharas ſpatiis aliud concedi, quam primam ex Hiſtoria, menſium VII & dierum XVI (malim dici XIV) invenieodorum a XIV Februarii qua obiit Jacob, ad XXX Septembris qua Simeon veroſimillime extinctus eſt. Conſuſionem illam, atque in ſubducendis Simeonis annis diſcordem calculum, opinor poceſſiſſe ex incertitudine temporis, quo Monaſticum habitum ab Hagiologo ipſe Simeon aſſumpſiſſe dicitur & geſſiſſe. Valeant tricæ, dum interim temporum ratio ordinate procedat.

dein factus Monachus, fuit uſque ad DXI ſuperſtes.

C

LII. JOSEPH.

Æthiopes Epiſcopum ſuum expulſum revocare miraculo cogunturs.

Conſtituitur an. 830, 19 Novemb. in Sabbato,

455 JOSEPH Abulbaracato patria *Menphiticus, conſtitutus eſt die Sabbati* XXI, imo XXIII, *Hatburi, anno Diocletiani* DXLVII, inquit Elmacinus. Annus iſte cum noſtro DCCCXXX apte conveniens, oſtendit, Hiſtoriam, Simeonem inter & Joſephum non ſatis recte annum unam Sedis vacantis collocaſſe. Quod ſi Joſeph vere ordinatus fuit in die Sabbati, perperam XXI Hatburi pro XXIII ab Elmacino ſcriptam oportet: quandoquidem non illa, ſed hæc eo anno cum Sabbato coaluerit per litteram Dominicalem B. Turpius labitur, ſibi ipſe contradicens, dum Joſephi Patriarchatum annis XVIII circumſcribit, atque interim obiiſſe aſſerit anno Diocletiani DLXVII, qui eſſet Chriſti DCCCL, idemque Joſephi non XVIII, ſed XX. Crediderim tranſcribentium negligentia id factum: ſiquidem ex aſſignato obitus die *Solis*, videlicet XXIII Babæ, ſeu XX Octobris, evideos fit, eum cadere in annum Chriſti DCCCXLIX, currente littera Dominicali F; quo poſito habebuntur anni XVIII & fere XIX; non (ut Hiſtoria numerat) anni ſolam XVIII, & dies CCCXXXVIII. Mallem ago ſcribi CCCXXXVI: quibus ſi XXX addideris a XX Octobris ad XIX Novembris, dies obdinationis & obitus juſtiſſimo calculo adæquabis.

D

obiit 830 20 Octobris.

456 Porro quo ratione Hegira ſuas cum annis Diocletiani hic iterum componat Elmacinus, verbi gratia CCXXIII cum anno DXLVII; faceor me haſtenus aſſequi non potuiſſe: jam enim diximus, annum Diocletiani DXLVII notare annum noſtrum DCCCXXX, at Hegira illa ad DCCCXXXVII nos perducetet. Cupio doceri. Narrat Hiſtoria Patriarchalis, uti & Elmacinus libro II, cap. 9, quod *tempore* hujus *Joſephi Epiſcopus quidam erat in Æthiopia, quem conſtituerat Patriarcha Jacob. Hunc egreſſo rege Æthiopiæ ad bellum, exſilii mulctavit Regina & Principes; ideoque minime eo pluit anno, & peſtis graſſata eſt per eas regiones: remiſſo autem Epiſcopo illo in Ægyptum, alium ſibi conſtituerunt exſuli, præter canonem. Quod percipiens Rex Æthiopiæ reverſus a bello, egerrime tulit, miſitque aliquos qui vitam poterent a Deo ac Patriarcha, & reduxerunt illum Epiſcopum in Æthiopiam.*

Hegiræ cum communi difficilis comparatio.

E

Æthiopes Epiſcopum ſuum expulſum revocare miraculo exuſi.

457 Ipſe Joſeph, ad mortis ſuæ diem, laudatur in Hagiologio, *ab intelligentia Scripturarum ſibi divinitus data.* Et in Hiſtoria dicitur, quod poſt eum *vacavit Sedes* XXX *diebus.* Hinc ſequetetur ſucceſſorem ordinatum XXIV Hathuri, hoc eſt XX menſis Novembris.

Joſephi laus.

F

LIII. MICHAEL.

Primus Patriarcharum ſepultus in monaſterio S. Macarii,

458 MICHAEL, Abulbaracato per apocopen Coptis uſitatam, CHAEL, *conſtitutus fuit* juxta Elmacinum *decima quarta* (imo, ut jam eum Hiſtoria diximus, vigeſima quarta) *Hatburi: atque annum ſedit* XXIX *& menſes quinque, obiit die duodecima Barmudæ anno Diocletiani* DLXVII. Hiſtoria *diem Veneris* ponit; ſed notat *vigeſimam ſecundam Barmudæ*, hoc eſt XVII Aprilis: & huc convenit etiam Hagiologion: atque ſic optime notatur annus mortis DCCCLI, ſub littera Dominicali D: aptiſſime vero concordant omnia; cum annus Diocletiani DLXVII pro menſe Aprilis recte numeratus inveniatur. Hagiologion, ad XXIX Barmudæ, *Salutem* dicit *Michaeli, qui ex tempeſtate tentationis, & ea tempore turbationis, prævenit ad portum; mundi gloriam odio habens & magnitudinem Patriarchatus, Suſcepit ergo Dominus animam ejus, ſicut orraverat & ſupplicaverat eum, ut ella ſe juberet hinc excedere.*

obiit an. 851, Aprilis 17.

Calculus ejus facer

A *& ſepultura in monaſterio S. Macarii.*

459 Notabile etiam eſt quod ſcribit Hiſtoria; nempe, Michaelem fuiſſe, *Presbyterum in monaſterio ſancti Joannis; primumque omnium Patriarcharum ſepultum eſſe in monaſterio Abbatis Macarii; nam quidam eorum ſepelebatur Alexandriæ in eccleſia Marci, quidam vero Cairi.* Demum & præfata Hiſtoria & Elmacinus addunt, quod vacavit poſt eum Cathedra diet LXXXI, qui a XVII Aprilis ad VIII Julii, quo Coſmas ſucceſſor ordinatus uſt, omnino iuveniuntur.

LIV. COSMAS II.

Imaginum cultus an miraculo aſſertus, & a Coſma defenſus, ſcripta ad Theophilum Imp. Epiſtola? Veſtes albæ Chriſtianis interdictæ.

460 COSMAS, Abulbaracato *Semenutenſis, conſtitutus die* XVI *Abibi*, nobis VIII Julii, *anno Dioclefiani* DLXVII *ſedit annos* VII & *menſes* V, *ac obiit* XXI *Hathuri*, XVII Novemb. *anno Martyrum* DLXXV: ita Elmacinus lib. 2, cap. 11 in fine. Neque hic caſtigandam putes Scriptoris hujus aut incuriam aut inſcitiam, qui ab octava Julii anni Dioclefiani DLXVII, ed decimam ſeptimam Novembris anni DLXXXV ejuſdem æræ, non niſi annos VII & menſes duos numeret; ubi manifeſtiſſimum videtur, annos octo integros cum aliquot menſibus computandos. Ne id, inquam, corrigendum putes: nam ex regula Chronologica ſuperius data, licet annus Dioclefiani DLXVII bene convenias menſi Julio cum anno noſtro DCCCLI; ſedulo adverteudum eſt, annum ejuſdem Dioclefianæ epochæ DLXXV menſu Novembri, non eſſe alium quam noſtrum DCCCLVIII; atque adeo, ducto Patriarchatus exordio ab anno illo DCCCLI, habebuntur anni ſeptem; & ab octava Julii ad XVII Novembris, dies CXXXIII, conumerato ingreſſu & exitu; non autem menſes quinque integri; ut adſtruere videtur Elmacinus, forte de inchoatis intelligendus.

Ar. 851, 8 Julii ordinatus B

461 Placet interim dies obitus, non ad XXVII Hathuri, ſicut habet Hiſtoria; ſed ad XII, nobis XVII Novembris relatus, ut mox dicetur. Non multum diſcrepat ab Elmacino Hagiologion, ad diem XXIII Hethuri ſic canens: *Gratulet vero tuo Epiſcopatui, Coſma, quoniam omnes etiam eterni te laudant, quia fuiſti virtute fidei fortis. Imago Mariæ Virginis, aſpiciens afflictionem quæ tibi contigit, & illatam tibi injuriam, fluere lacrymis cepit.* Quæ illa fuerit injuria, neque illic, neque in Hiſtoria exprimitur.

imago Deiparæ lacrymari viſa C

462 Elmacinus diverſo prorſus modo narrat rem, veluti ſub Theophilo Imperatoru Iconomacho actam, quaſi tunc deprehenſus ſit Parochus lucri cauſa fecille, ut ex Mariana effigiei uberibus lac fluere conſpiceretur; quam fraudem Parochus morte luerit, & Imperator cauſam cognoverit proſcribendarum Imaginum. Vix dubito quin verum miraculum ſiu obſcurare conati hæretici, vel rem numquam factam commenti ſint. Tumen ad Coſmam nihil pertinet, niſi rem prorſus aliam legerit Hagiologus, de qua nihil a nobis uti ſi divinando ſtatui poſſit.

An pro cultu Imaginum,

ad Theophilum Imperatorem ſcripſerit,

463 Interim hoc loco refert Elmacinus, celebrem illam epiſtolam, quam a Coſme ad Theophilum ſcriptam, & ubi a nobis recitatam pro ſacrarum Imaginum cultu. Rem, ut ubitramur veram, falſis circumſtantiis vitiat auctor Saracenicus; dum Theophilum alium, Michaelis patrem; alium rurſus Theophilum, Michaelis filium facit, aliaque miſcet non verifimilia. Ad quem, & a quo ſcripte ſit præfata epiſtola, non facile dixeris, niſi ſi ſyuchronum Theophilo Patriarchem quæras: cumque ille obierit DCCCXLII, dicas a Joſepho miſſam, aut forte Epiſtola illa ſcripta ſit impulſu Patriarchæ Melchitici, Imperatori ei obnoxii, nec audentis in faciem reſiſtere, quod impune licebat Jacobitæ, Saracenorum turela freto, & ab illo nihil ſibi meruenti: quamquam fatear neſcire me, quid eo ſæculo Patriarchæ Jacobitæ cum Imperatoribus Græcis habuerint negotii. Rem dubiam in medio relinquimus. Utut eſt, non (ſicut dicit Kitcherus) *Imaginum cultum, a Theophilo Imperatore ſublatum*, Coſmas *reſtituit*; ſed reſtitutum egregie procul dubio ſtabilivit. Hoc certum, ſacras Imagines Coptis ſemper in honore fuiſſe, & uſque hodie permanere.

D AUCT. J. B. S.

nihil ob ea mouemur, ut motuero poterat Melchita?

464 Dicit Hiſtoria, quod ejus *tempore præcepit Chaliſa Almotuachele, ne ullus Chriſtianorum aut Judæorum uteretur veſtimentis nibis, ſed aliis coloribus tinctis.* Facile hiuc amatoribus antiquitatis dari potuit occaſio, ad longe anteriora tempora, ſcilicet occuparæ ab Humaro Hieroſolymæ anuo DCXXXVII, referendi originem veſtium verſicolorum, quas Monachi aliique viri religioſi olim geſtabant. Sed hæc Humaro imputanda non ſunt, quem conſtet non modo non fuiſſe crudelem adeo in Chriſtianos & Monachos, ut potius pro gentis illius indole humanus dici debeat.

Veſtes albæ Chriſtianis interdictæ. E

465 Eadem Hiſtoria Patriarchalis, Coſmam obiiſſe ponit *vigeſima tertia Hathuri*, hoc eſt XII Novembris, *die Jovis*. Sed talis concurſus anno DCCCLVIII (quem exiguut anni VII, dies CXXXIII, Coſmæ hujus Patriarchatui adſcripti) potius convenit (ut ſupra monuimus) diei *vigeſimæ primæ*, id eſt XVII Novembris, ob hanc currentem litteram Dominicalem B. Et hoc eſt iam notaſſe videtur Kircherus, ideoque XXI non XXIII, ut alibi forte inveneraf, ſcripſiſſe. Porro ſi u Coſmæ morte *vacavit ſedes* dies LI, ut Elmaciuus æque ec Hiſtoria affirmat, vacavit uſque ad VIII Januarii ſequentis; ſic ut vacarioui iſti adſcribaurur ultimus unius, & primus diei alterius: alias ſolum numerari poſſunt dies XLIX.

Obiit Coſmas hic an. 858, 17 Novemb.

CAPUT VIII. F

Alii, ſæculo IX, & X Patriarchæ Jacobitæ, plerique ſatis probi; quidam etiam Patriarchæ Orthodoxorum, ſeu potius Melchitarum ejuſdem temporis, ab anno DCCCLIX ad DCCCCLVIII.

LV. SANITIUS.

Mira Coptitorum Faſtorum diverſitas. Signo Crucis fugati hoſtes; converſi hæretici.

SANITIUS vel *Sanutius*, aliis *Oſanius*, Abulbaracato *Sennodius Botennanenſis. Hunc narrant Chriſtianorum Hiſtoriæ*, inquit Elmacinus, *Patriarcham conſtitutum fuiſſe die* XII *Tubæ*, *anno* DLXXV *Martyrum*, hoc eſt VIII Januarii in Dominica, anno Chriſti DCCCLIX. Tædet Hegirarum meminiſſe, quas paſſim jam toties oſtendi infeliciſſime annis Martyrum ab Elmacino conjungi. Alibi defecit, hic exorbitat, ludicie

Sanitius ordinatus 8 Jan. 859.

AUCT. J.B.S.

piane numerandi methodo afferens, prædictum annum Martyrum ineidiſſe in annum Hegiræ CCLII, eum tunc ſolum fluxerit annus Hegiræ CCXLIV, XVIII Aprilis præcedentis inchoatus. Undecumque ortum habeat ea tam frequens aſpiratio, facile illi condonandam putarem, ſi, qua ſolebat diligentia, ſequentium Patriarcharum obitus, annis Martyrum notare, perrexiſſet, diſtinctis accuratius ſingulorum temporibus, quorum nonnulla pene intolerabilem ſocordiam turpiter inſriesta confudit. Hinc nobis moleſtiſſimum reddit. Patriarchatuum ſpatia determinare, Abulbaracato tenebras plerumque affundente, Hiſtoria vero eas quandoque ſignante ſeriae, quas nulla poſſis diligentia conciliare niſi cetera inverteris.

Difficilis hoc aevo tarditas computorum, ex faſtorum diverſitate.

Correcto errore feriae, dici poteſt

467 Hæc præmonuiſſe ſufficiat; eam modo rationem ſequemur, quæ tot inter perplexa & dubia, poſt operoſius examen, reliquis viſa eſt probabilior. Ea primum ſcopulum. Hiſtoria & Elmacinus concordant in adſcribendis Sanitio annis XI; hic menſes addit tres, ſatis veroſimiliter; illa diem notat XXIV Barmudæ (XIX Aprilis) eamque *Sabbati*. Anni XI Epiſcopatus ducunt nos ad annum DCCCLXX: ſed talis concurſus eo anno non invenitur, quando per eanſum litteræ Dominicalis A, dies iſta in diem Mercurii cadebat. Confirmat tamen diem XXIV Barmudæ Hagiologion mox recitandum. Abulbaracæ vero, cujus calculi cum calculis Elmacini convenire ceperant, rurſum in diverſa abit, nunc præcurrens, nunc ſubſequens, ſæpiſſime ſuis ipſe numeris implexus. Sanitio tribuit annos XII & menſes tres, finiens eos anno Martyrum DXCVII, Chriſti DCCCLXXXI; ea vero dubites probe callera Arithmeticam, ubi ſucceſſoris initium fiait eodem illo anno martyriali DXCVII, prodnxitque ad annum DCXXV, Chriſti DCCCCIX; ſubdit, Sedem eum tenuiſſe annis XXI, quos ab exordio ad mortem debuiſſet numerare XXVIII. Vigilabat Vanalebios dum hæc ſcriberet? Tutius ergo videtur, ſuppoſitis annis XII, ab Elmacino & Hiſtoria aſſertis, errorem agnoſcere aliquem in aſſignata ſeria, mutato Sabbato in diem Mercurii.

Sanitius obiit ſo 870, 19 Aprilis.

468 Hagiologion *ſalutem* dicit *Sanitio, Patriarchæ forti, qui brachio manus ſuæ, ſcilicet Cruce, pepulit hoſtes; & interceſſione ſua ſalutem attulit regioni, ſpatio trium annorum afflictæ penuria veris & pluviæ*. Primum factum, ex faſtis Alexandrinis, Hagiologion Habeſſinorum ita celebrat. *Gratulor virtuti ſigni, quod datum ſuit Patriarchæ Sanitio, feria quinta ſeptimanæ Paſchalis, antequam lavaretur: quando Arabes, qui venerant latus gladio acriuſti, ſolus populi ſcipſum manus ſuæ, in quo ſignum Crucis erat, populumque ſervavit.* Ita legitur nona Barmudæ hoc aſt XV Aprilis: quo die ſi miraculum contigit ante Paſchs, VII Aprilis celebrandum, enatigit anno DCCCLXVI; neqna enim alio anno quam iſto, tali die Paſchs Sanitius habuit, toto ſui Patriarchatus tempore.

Signo Crucis hoſtes fugat

469 Elmacinus ex Vitis Patriarchsrum addit, quod *converſit tempore ſuo quoſdam, qui negabant paſſionem Domini Meſſiæ, inde a tempore ſeparationis; eoſque receptt & baptizavit, ac concionatus eſt in templis eorum; ſcripſiquc ad Patriarcham Antiochenum, & certiorem id eum fecit, qui converſione eorum gavilus eſt. Fecit quoque hic Patriarcha Alexandriæ aquæductus ſubterraneos, quibus aquam dulcem derivavit e lacu Alexandrino in alveos urbis*

baptizat eosdem.

D

LVI. MICHAEL III.

Exactio pecuniaria gravis valde a Præfecto impoſita, non impune. Longa annorum XXV vacatio.

470 MICHAEL, aliis *Chaël*, conſtitutus eſt, inquit Elmacinus, *Patriarcha Alexandriæ Ægyptiis Jacobitis anno octavo Chalifatus Mutamidi, aut ut alii volant, ſeptimo, qui fuit Hegiræ* CCLXII. Minime vero; ſolena more ſuo fallitur; nam annus ille Hegiræ ſignatet annum Chriſti DCCCLXXVI, parenti ſea annorum laeuna, quod ipſius Elmacini calculo aperte repugnat. Cue hic annum Diocletiani indicare negleaeris, haud equidem intelligo. Cerie, ut ſemel dicam, ubique ſuſpectæ mihi ſunt Hegiræ, ad annos Chriſti reductæ. Quia enim patiatur Baſilii Imperatoris obitum referri ad annum Hegiræ CCLIX, Chriſti DCCCLXXII, quem conſtat vita ſunctum prima Martii DCCCLXXXVI, defectu annorum XIV: contra vero Leonis mortem eollocari anno Hegiræ CCCIX, Chriſti DCCCCXXI; qui obiit XI Junii DCCCCXI, annorum fere XC exceſſu? Mitto alia, jam plaſquam ſatis, exemplis hujuſmodi, Lectori faſtidioſus. Mihi illud prope certum eſt, Michaelem ordinatum menſe Aprili DCCCLXX: probabiliter XXVII Aprilis die Dominica. Elmacinus, Hiſtoria, & Kircheri Catalogus conveniunt in annis XIV Patriarchatus, diſſentiente Abulbaracato; qui tamen primo ſubſcribit, in notando die obitus XX Barmshati, hoc eſt XVI Martii, taeente ſeriam Hiſtoris.

Ordinatur menſe Aprili 870,

E

471 Hæc ſi vera ſunt, videtur tempus Sedis producendum ad annum DCCCXCVI, additis XI fere menſibus; & ſic facilius ſalvsbirnt cædes cojuſdam Chalifæ, quem factum aſſerit Elmacinus XXVI *Tubæ*, XXI Januarii, anni DCXII *Diocletiani*, Chriſti DCCCXCVI, *Michaele Patriarchatum tenente*. Scio, in marginali Hiſtoriæ nota non addi niſi diei XXXIX: verum id nullatenus ſuſtineri poteſt, ſtante die obitus a nobis ſtabilito; pro quo etiam ſtat Hagiologion, *ſalutem* dicens *Patriarchæ, ſortito nomen Michaelis, militia cælestis Præfecti.*

obiit an. 896, 16. Martii.

F

472 *Huic*, inquit Elmacinus, lib. 2, cap. 16, *Ahmed filius Tulani tributum impoſuit viginti millium aureorum. Ob quod ille vendidit Judæis quartam templorum Alexandriæ partem, terram Habaſiæ in Ægypto, & templum illud vicinum Malacæ in Caſrojama, in urbe Miſra: & ſingulis Chriſtianis tributum annuum Kirati unius impoſuit: ſalvitque dimidium tributi ſibi impoſiti. Et admod filius Tulani vita exceſſit, antequam partem alteram perſolveret.* Hactenus Elmacinus; cujus verſioni inhæret Hiſtoriæ Patriarchalis interpreta Echellenſis.

Grandi pecunia a Præfecto moleſtatur

473 Ad hanc animum advertens Ludolfus, *Obſtupui*, inquit, *miratus, qui fieri potuerit, ut Patriarcha Chriſtianus Judæis venderet vel minimum ſacellum, vel populus id permiſſet; & cur Hiſtoricus partes templorum enarraſſet, & non potius templa ipſa numeraſſet & nominaſſet. Illico igitur cucurri*, inquit, *& textum Arabicum Elmacini evolvi; atque reperi, bonum interpretem mire hallucinatum eſſe in expoſitione ipſius loci; ignoſcendum tamen, quia operi immortuus, ut mihi renuntiat, non habuit otium eclegendi. Hallucinatus eſt autem; nam in textu Arabico nulla Judæorum ſit mentio, ſed*

vegitur domos Eccleſiarum

Exa-

A *Exactorum, in verſuræ plane omiſſorum; nec quarta pars templorum, ſed domuncularum vel manſionum: cetera etiam incenſum admodum ſunt reddita. Nulla etiam urbs Miſra nobis nota eſt, ſed Memphis vel Cairus: deinde nomina appellativa, velut propria efferuntur. Sic autem mihi verendus videtur locus ille totus*: Et exegit ab eo Ahmed viginti aureorum millis; & ille vendidit Exactoribus menſinoes templorum, id eſt, ædificia ad templorum Alexandriæ jus ſpectantia, ac prædium quoddam Habeſſinorum Ægypti, & templum ... ceræ domum commercii, in urbe Cairo Judæis. *Sed ego malim ſimpliciter dicere, quod geaves pecuniæ exactiones a Chalifa, ſive Præfecto Ahmedo, perpeſſus Patriarcha fuerit: adeo ut etiam domos & manſiones, ad jus Eccleſiarum pertinentes, Exactoribus tributi in ſolutum dederit, & ceræ domum vel commercium Judæis vendiderit. In Hagiologio dictum, quod mors ſuperbi Præfecti acciderit quadrageſima die ex illa, qua id pronuntiatum fuerat ex ore cujuſdam pauperis.*

In ſolutionem vendere Exactoribus &

& jura quædam vendere Judæis

474 Subnectit Hiſtoria, quod Michael, eadem occaſione coactus, *vendiderit etiam bona Monachorum, ut poſſet dimidiam multæ partem perſolvere; ſed defuncto Ahmeto libertate donatus eſt ope* B *Dei*, vacavitque *Sedes abſque Patriarcha annis* XIV, procul dubio integris; quos etiam ootant Elmacinus & Catalogus Kircheri, ſic ut integrum non ſit ab eo calculo recedere; tametſi ratio nulla peculiaris occurrat, quæ diuturnam illam ceſſationem, hoc magis quam alio tempore, credibilem faciat. Atque idcirco diu multumque hæſi dubios, præſerrine deberet Ordo Abulbaracati, ne unius quidem anni vacationem hic inducentis, quemque alii magis probabant.

sed vita morte puniri Præfectum.

Vacat Sedes annis 14.

475 Verum cum ille in reliquis tam multa peccet, nec aptam monſtret Chronologiam, ſatius viſum eſt, ſpreto Abulbaracato, primis veſtigiis inſiſtere, quidquid tandem moleſtiæ adferant, in diſponendis temporibus duorum ſequentium Patriarcharum, Gabrielis & Coſmæ II. Hic certe potiſſimum locum habet confuſio nuper indicata, cum Elmacinus lib. 2, cap. 19, ambos eodem anno, eoque (ſi Soperis placet) Hegiræ CCCI, Chriſti DCCCCXIV, conſtitutos affirmet, prioti annos Sedis XI, poſtremo XII adſcribens. Interim Hiſtoria Gabrielem ſediſſe, ait, annis XXI, Abulbaracat annis X & totidem menſibus; Coſmam vero annis XIII; quem Kircherus in ſuo Catalogo innominatum prætermiſit. In ea perplexitate, unum hoc certi habeo, per tenebras haſce Ægyptiacas trepido greſſu eſſe procedendum.

Ingens confuſio in Gabriele & Coſma I.

C

LVII. GABRIEL.

Profunda humilitas, ad verenda pavimenta ſe demittentis.

Hic ordinatus an. 910.

476 GABRIEL, juxta ſupputationem noſtram, ſtato Michaelis obitu anno DCCCXCVI, XVII Martii, & admiſſa vacatione annorum XIV, Throno S. Marci conſcendiſſe dicendus eſt anno Chriſti DCCCCX. In Hagiologio ſic laudatur: *Salute Gabrielem, qui propter bonitatem ac pietatem ſuam dignus fuit, ut, juxta cujuſdam ſenis Prophetiam, conſtitueretur Patriarcha. Hic, quamvis Archiepiſcopus magnus eſſet atque honoratus; tamen ut debilitaret vim concupiſcentiæ, operibus caritatis atque humilitatis aliis adjecit, verrere ſcopis pavimenta unnis cireiter duobus.* Dicit præterea Elmacinus, *quod viris mulieribuſque monaſteria conſtruxit.* Hiſtoria a contrario illi impiogit, quod *ſingulis viris & mulieribus indixerit denarium, Patriarchæ ſolvendum.* Quid ſi ſalvandæ virtutis gratia, dicamus, exactos denarios condendis monaſteriis impenſos?

laudatur in Hagiologio,

D

AUCT. I. B. S.

477 Supereſt nodus difficillimus, ut annus mortis & Sedis duratio concluſione determinentur. Dictum, ait Hiſtoria, XXI Amſchiri, hoc eſt XV Februarii, die Mercurii, concurſu illo exigenta litteram Dominicalem A, ſignatam anno DCCCCXXVI & DCCCCXXXII. Si mihi ſequi liceret computum Hiſtoriæ, per annos XVI apte perduceret ad DCCCCXXXII; at quo minus id undeam, facit annus Diocletiani, notatus in Patriarcha Mina, ultra quem anni Coſmæ, Macarii, & Theophanii extendi non poſſunt, ut locis propriis erit oſtendendum. Quamobrem tenendus erit annus DCCCCXXVI, quo vita exceſſerit Gabriel, tranſactis in ea dignitate annis circiter XVI, nometo, in ea Scriptorum varietate, maxime probabili, & præ aliis eligendo, donec quid certius appareat.

obiit 915 Februarii.

LVIII. COSMAS III.

E

Aliqua inter Epiſcopos & Presbyteros contentio ſuper ejus electione.

478 SOlo hic nomine apud Coptos notus, imo a nonnullis prætermiſſus, ſed. ſſe dicitur ab Elmacino annis XII, & ab Hiſtoria annis XIX & diebus XII, *defunctus quinta Barmahat*, 5 Martii, *die Martis*. Novs conſuſio. Concurſus ille reperitur ſub littera Dominicali B, anno Chriſti DCCCCXXXVI; ſed ita Coſmæ Patriarchatus ad annos non amplius decem eſſet reſtringendus; quod non placet, in conſenſu Hiſtoriæ & Elmacini, de annis XII integris ei vindicandis; a quibus non niſi coactus, & quidem ægerrime, recedo. Maneant itaque anni illi XIX & totidem dies; ſed pro quinta Barmahat, male ab Hiſtoria notata, ſubſtituator tertia, quam rectius ſuggerit Abulbaracat, tametſi eam ſolito ſibi ergnare confundat enim tertia Martii, cum vera ſit XXVII Februarii, quæ aptiſſime coincidit cum die Martis in annum DCCCCXXXVIII ſub littera Dominicali G. Sic habebis annos XII, & a XV Februarii, qua deceſſor obiit, ad XXVII, dies XII, ab Hiſtoria requiſitos. Hagiologion, quod mitamur, nullam hujus Coſmæ facit mentionem, adeo ut tam ex Habeſſini iſtius, quam Kirchetiani Catalogi ſilentio, dubitari poſſit, utrum illius nomen ſit aliqua ex cauſa erafum ex nonnullis Patriarchalium Catalogorum exemplaribus.

Obiit hic 938 27 Februarii

abeſt nomen ab Hagiologio

F

479 Certe neque Hiſtoria neque Elmacins aliquid laude dignum de ipſo narrant, ut fere de aliis ſolent. Eum tamen Patriarcham agnoſcere videtur is, qui Vitas Patriarcharum, ſuperius aliquoties allegatas, compoſuit, Severus Alexandrinus, Epiſcopus Aſmouin, neſcio quo uſque perductas; onde Echelleoſis, in ſuo Eutychio viodicato, pag. 83 ſcribit, quod *diſſidia orta ſunt prima die conventus, poſt obitum Coſmæ, inter Epiſcopos & Presbyteros Alexandrinos, de Patriarcha creando.* Quid autem eajode ſecutum ſit, nondum hue ſpectare videtur, juvat an eodem auctore commemorare; ſic enim proſequitur.

& laude caret apud alios.

Mortem hujus vel aberius Coſmæ ſecuta diſſenſio inter Epiſcopos & Presbyteros,

480 *Cum altera adeſſet dies, convenerunt, convenerunt, & ſederunt, adſuerunt que Presbyteri Alexandrini, dixitque πρῶτος; Gubernate hoc negotium, Domini mei Patres. Cui Theodorus reſpondit; Quemnam elegiſtis vos, ut illum nos quoque cognoſcamus? Dixit πρῶτος, Talem; & hoc eſt nomen*

A *ejus ſcriptum : Quibus verſus Theodorus : Si placet Synodo, optimus eſt. Tunc illi πρῶτος ; Noſtrum eſt hoc negotium, non autem Epiſcoporum, ad quos nihil aliud pertinet, quam impoſitio manus ; noſtrum vero eſt eligere Patriarcham. His reſpondit Abbas Abraham, Epiſcopus Phalum, Epiſcopi quoque veſtri ordinabunt vobis, quemcumque elegeritis ; ſi dignum itaque proponetis, ordinabimus illum ; ſin vero indignum ; cum abigomus.* Hactenus ille ; quæ quia videntur aliquam contentionem indicare, neque omnibus æque certus fuiſſe habitus Patriarchatus hujus Coſmæ, ad eum potius referenda præſumimus, quam ad duos ejuſdem nominis Patriarchas XLIV & LIV, quod ex ipſiuſmet Severi opere, ſi eſſet ad manus, certius judicaretur.

certe non reddit de jure electionis ad Presbyteros redux.

LIX. MACARIUS.

Dies obitus & laus ex Hagiologio.

Obiit hoc anno 938 20 Martii.

481 APud Hagiologum Habeſſinum & Abulbaracatum, a patria *Severenſis* cognominatus, Coſmæ immediate ſucceſſit, ſeditque ex Elmacino annis xx, ſuperadditis ab Hiſtoria diebus xxi. Si ita eſt, Thronum poſſederit uſque ad annum Chriſti DCCCCLVIII, quo uſque commode extendi poteſt. At non capio, quomodo Hiſtoria obitum ejus reſciat in ſecundam Tubæ, quæ eſtet xxvii Decembris : ſic enim, non annis xx & diebus xxi, ſed decem tere menſibus ſupra xx annos Patriarchatus duraſſet.

B

ordinatus 938, 28 Februarii.

482 Errorem hunc opportune corrigit Hagiologion, diem xxiv Barmaha, ſeu xx Martii aſſignans ; qua ratione & *dies Sabbati*, ab eadem Hiſtoria notatus congruit, & cetera omnia aptiſſime concordant ; unde dubium nobis non eſt, quin Macarius defunctus ſit illa xx Martii die Sabbati, anno DCCCCLVIII, currente littera Dominicali C ; ordinatus ſcilicet xxviii Februarii, poſtridie obitus Coſmæ anno DCCCCXXVIII.

laudatur a cura paſtorali.

483 Paucis encomium ejus complectitur Hagiologion his verbis : *Salutem dico Patriarchæ Macario, ex urbe Sebra oriundo. Memor hic fuit verborum bonorum matris ſuæ, quæ ipſum hortata erat bono conſilio. Gregem ſuum impenſo ruſtodivit pervetuo, ſine pigritia.*

C

CAPUT XI.

Patriarchæ per alteram ſæculi x medietatem & totum ſæculum xi : ab anno DCCCCLVIII ad annum MCII.

LX. THEOPHANIUS.

Ob apoſtaſiam occiſus a ſuis, non videtur ab Habeſſinis haberi Sanctus, niſi calumniam paſſum crediderint.

Hic occiſus eſt anno 962, 6 Decembris.

THEOPHANIUS, Abulbaracatn *Alexandrinus*, *Chriſtum abnegavit*, inquit Hiſtoria : *quare inſurgentes in illum Epiſcopi occiderunt in navi, & in mare projecerunt. Mortuuſque eſt morte peſſima, decima Chiac die Sabbati.* Conſentit quoad rem Elmacinus, a quo ſcidiſſe dicitur anois quatuor & menſibus ſex : ſed rectius ab Hiſtoria tempus regiminis producitur ad annos xv, dies CCLXI, numerandos a die xn Martii, quo Macarius vitam cum morte commutavit. His omnibus aptiſſima reſpondet notatn feria, cadens in x Chiac ſeu vi Decembris, anno DCCCCLXII, quo procul dubio, Theophanius a ſuis occiſus interiit, conſentiunus illa ipſa xx Martii, vel potius poſtridie, Dominica die.

D

485 Admiratione dignum eſt, Patriarcham hunc, ab Hiſtoria pro apoſtata habitum, locum inveniſſe in Hagiologio metrico ad præcitatam diem x Chiac, ſeu xi Decembris, uti in ſuis notis ad talem diem & nomen in ſiſlia Æthiopicia cenſuit Jobus Ludolfus ; nihil dubitans, quin Rubrica deſcripta cum titulo *Patriarchæ Alexandrini*, fuerit in ordine tuo *ſexageſimus*. Videtur autem iſtie laudari a pietate ; & ab Hagiologio invocari, ut e ſomno deſidiæ ſe expergefacere veiit, his verſibus : *Salutem ſæpius dico Theophanio, qui unus eſt e numero Patriarcharum ; nec non Sanctis Patri & Nicolao propinquo ejus. Excitet me e ſomno meo, & evigilare me faciat pietate ſua, quoniam dies mei omnes in deſidia conſumpſi.*

com ordinatus fuiſſet 22 Martii anni 938.

Mirum eſt celebrari eum ab Hagiologio,

486 Sed quid ſi Sawirus & Nicolaus, hic etiam nominati, Habeſſini ſint, & præter commemorationis diem, nihil habeant eum Theophanio commune ? Aut, quid ſi per calumniam oppreſſum ab æmulis crediderint Habeſſini, innocentemque impoſui criminis, quod tamen noluerint diſtinctius explicare, aliunde perſuaſi, virum ſanctum fuiſſe ? Utut eſt, ſuſpectam hæc reddere poſſent eadem, ab Hiſtoria memoratam, cujus fama ad Habeſſinos non perveoerit, niſi eadem & apud Elmacinum, & in Kircheti Catalogo legeretur.

niſi forte putarit, calumniam paſſum.

E

LXI. MINAS.

Neque hunc aequæ altos, uſque ad annum MCCCLXIII, alio Elogio dignatur Habeſſus, niſi ſolos quosque.

Ordinatus hic 963, 7 Dec.

487 MINAS (de Sodla occidenrali apud Abulbaracat) *conſtitutus eſt Patriarcha* juxta Elmacinum, *anno Diocletiani* DCLXXVIII, Chriſti DCCCCLXII, concurrente cum anno Hegiræ, non CCCL, ſed CCCLI, quo tandem ſolum intervallo a recto calculo Scriptor ille diſcordat. Ceterum annua Æræ Martyrum, hic denuo aſſignatus (niſi multum fallor) abunde evincit, bene ordinatam a nobis ſuperiorum Patriarcharum Chronotaxim. Pergit Elmacinus : *Cumque ſediſſet annos xi, defunctus eſt medio menſis Hathari.* Expreſſius Hiſtoria, xv Hathuri ponit, & feriam v seu diem *Mercurii* ; ſed perperam in nota marginali ſignantur anni xvii, pro xi, ſeu fere xis, quibus perducimur ad annum Chriſti DCCCCLXXIV, quando ſub littera Dominicali D, omnia rectiſſime concurrunt ; quo maxime argumento monemur ad annum hunc præ ceteris manutenendum, licet non modica ex Elmacino ſuperſit moleſtia, quæ cum ad ſucceſſorem magis ſpectet, ibi etiam opportunius diluetur.

F

488 Interim de rebus ab hoc Patriarcha aut illius tempore geſtis, nec Elmacinus, nec Hiſtoria quidquam commemorant ; neque Hagiologium hujus ſecundi Minæ meminit : credo quia nulla eximiæ ſanctitatis aut doctrinæ laude elaruit. Quod etiam intelligi poſſit de pleriſque aliis, uſque ad Josannem, LXXIV Patriarcham, (ille poſtremus in Hagiologio laudatur) cjuſque ſucceſſoribus ab Abulbaracato deductis, uſque ad annum MCCCLXIII : en iſtia enim elogium habent ſoli quinque. Sedem vacaſſe anno uno Hiſtoria æque ac Elmacinus affirmant, nos interpontificium illud non ultra xii Novembria anni DCCCCLXXV extendendum putamus

LXII.

A

LXII. ABRAHAM.

Laus ejus a Simonia ſublata, & miraculis.

489 IN ABRAHAMI nomine conſentiunt Coptitæ apud Kircherum, & Habeſſini apud Hagiologum: ipſum autem Arabice & Turcice pronunciatur *Ibrahim*; quod Elmacinus, Abulbaracat, & Hiſtoria, vel ipſorum interpretes, magis corrupiſſe videntur, feribentes EPHRAHEM & EPHREM. Addunt quod fuerit *Syrus*, & Elmacinus etiam, quod *filius Zaræ*. Ab hoc ultimo dicitur illa Patriarcha conſtituius anno Martyrum DCXCIV, Hegiræ CCCLXVII; qui eſſet menſis Novembri annus Chriſti DCCCC-LXXVII, calculo, toto biennio a noſtro diſcrepante. Nihilominus a ſtatuta nobis annorum ratione nequaquam recedendum, tam mihi eſt certum, quam avideas ſit, Elmacinum hic manifeſti erroris convinci. Ut etiam taceam, quod inter Minam & Absahamum non anni unius, ſed totius triennii vacationem indicare debuiſſet, vel Minæ regimen ad annos XIV. integros protendeſa; elarius in hoc Abrahamo, & proxime ſequenti Philotheo detegitur hallucinatio. Illum quippe, ait, ſadiſſe annis XII & menſibus ſex; hunc annis, XXIV, & menſibus ſeptem, atque obiiſſa XII Hathuri, ſive XXX Octobris; additque vacationem VI menſium. Summam ea conficiunt annorum XXVIII. & novem menſium, per quos, ex ipſiuſmet Elmacini computo, perveniretur ad finem anni MVI. Interea tamen Zachariæ, Philothei ſucceſſoris initia collocat anno Martyrum DCCCXX, Chriſti MII vel MIV & id quidem recte, ut ſuo loco erit demonſtrandum.

Variæ nominis enuntiatio

Patriarcha conſtituitur, non an. 977.

B

ſed 975, 12 Nov.

490 Igitur relicto Elmacini calculo, ita ego numeros reſtituendos putem. Poſteaquam Thronus, obitu Minæ, anno integro fuiſſet vacuus, ſuccedenta Abrahamo impletus eſt anno DCCCC-LXXV, verſimiliter XII Novembris; hunc autem brevi regimine, trium ſcilicet annorum & LXXV dierum ſpatio, perfunctum, obdormiviſſe ſtatuimus XXVI Jan. DCCCCLXXIX; methodo iis conformi, quæ in ſequentibus ab Hiſtoria accurate notantur, licet aa hic, præter morem, diem menſis & feriam neglexerit indicare. Subſecuta eſt vacatio non ſea menſium, ut Elmacinus comminiſcitur, ſed diarum LXI; ergo ad uſque XXVIII vel XXIX Martii, quo Philothei inauguratio poſtmodum referetur.

C

obiit 26. Jan. 979

491 Multa in Abrahami laudem congerunt Hiſtoria & Elmacinus, paucis hic delibanda. Natura excellenti fuiſſe fertur, vita optimis moribus ornata, ſubſtantiam ſuam omnem pauperibus erogaſſe, aboleviſſa *Sartoniam*, pro quo Hiſtoriæ interpres Echellenſis ſcribit, quod *munera pro ordinum collatione abrogaverit*. Recte omnino, nam vocem Arabicam, hoc loco ſcriptam, non intelligens Erpenius, noluit eam latina reddere; ſcripſit autem *Sartoniam* (uti notat Ludolfus) pro *Chirotonia*, quod Græci ſcribunt χειροτονία: ſolent enim Arabes Græcam litteram X efferre cum ſibilo, more gallico, & *Eutyſtius* pronuntiara pro *Eutychius*. Eſt autem *Chirotonia* (ut notum eſt) *Manuum impoſitio*, per quam ſacri Ordines conferuntur.

Simoniam abolevisſe,

492 Claruiſſe præterea dicitur inſigni & notiſſimo miraculo, cum aſſet ad montem fide ſua tranferendum, a Judæis provocatus: ac denique *veneno ſublatus a quodam ſcriba, quod eum Communione amoverat ob concubinatum*. Kircherii Catalogus mortem quoque veneno illatam confirmat: Hagiologus vero Habeſſinus, ad VI Chiae, hoc eſt 11 Decembris, ſic eum invocat: *Salutem tibi, Abraham, ex Peregrinatore*, id eſt mercatore, *facto Patriarchæ. Dum ſaltus ob ſui cordis duritiem, renuit audire ſermonem excommunicationis, lingua tua ardente prolata, limen Apoſtatæ coram te diſſilit.* Plura hujus generis haud dubie legeremus, in Vita, ſi exſtaret.

montem tranſtuliſſe, & dicitur,

veneno extinctus ac ſacrilegum miraculo ſe pudiviſſe.

D

AUCT. I. B. S.

LXIII. PHILOTHEUS.

An ab hoc Habeſſinis laudato, diverſus Philoponus Simoniacus? Laus Severi interpretis Scriptaræ, qui & Vitas Patriarcharum compilavit. Memoria Jeremiæ Hieroſolym. & Arſenii Alexand. Patriarcharum Melchiticorum.

493 PHILOTHEUS, Elmacino *Philoponus*, *conſtitutus eſt*, non anno CCCLXXI Hegiræ, inchoato VI Julii DCCCCXXXI, ut male hic Scriptor affirmat; ſed, juxta culculum noſtrum, anno Chriſti DCCCCLXXIX: *Sedit* E *autem annos XXIV & menſes ſeptem*, ſive *dies* CCXXVI (ut accuratius numerat Hiſtoria) *& obiit tertia Hathuri*, hoc eſt XXX Octobris; unde per dies prædefinitos retrocedendo venitur ad XXIX Martii, a nobis nuper vindicatum, quæque eo anno Dominica fuit.

Ordinatus 29 Martii anno 979

494 Mortis dies ab Hiſtoria componitur cum *Sabbate*, unde iterum toboratur aſſerta a nobis ſupputandi ratio, ſiquidem concurſus ille petit litteram Dominicalem C: ergo coincidunt omnia in annum MIII, tali characlere ſignatum, complecturque anni XXIV, dies CCXXVI; & interpoſita vacatione dierum LXVII (ut habet Hiſtoria) venitur ad V Januarii MIV, ſeu DCCXX anni Martyrum inchoati præcedenti Septembri, quo inauguratum ſucceſſorem moa apparebit.

obiit 1003, 30 Octob.

495 Jam nobis aliam difficultatem objiciunt mira illa, & tantum non inter ſe oppoſita, quæ de hoc Patriarcha commemorantur. En verba Hiſtoriæ: *Erat Patriarcha iſte congregandi opibus deditiſſimus, nec minus navabat operam comeſſationibus & potui; & balneis lavacris apprime delectabatur, nec a muneribus acciplendis pro Ordinum collationibus abſtinebat. Dum itaque ſacram quadam die in Eccleſia S. Marci Alexandriæ celebrabat vidit manum a pariete egredientem, & obſignantem ſigno Crucis Hoſtiam, quæ ſtatim partita eſt in manus ejus. Quamobrem timore concuſſus eſt, nec tremere deſiit, donec mortuus eſt tertia Hathuri die Sabbati.* Diem obitus omiſit notare Elmacinus, eadem omnia quoad ſubſtantiam narrans, ſed Philoponum (ut ſupra dixi) nominans.

Paralyſis ob avariciam punitus.

F

496 Ad hoc animadvertens Ludolfus, & ſimul ad laudem, quæ Philotheo datur in Hagiologio, dia Hathuri prædicto, jubet me dubitare; an non ſint diſtinguendi PHILOTHEUS & PHILOPONUS; quorum hic exeeratinnem omnium meruerit, a Chalifa forte intruſus, idcoque indignus creditus ſit, qui inter Patriarchas numinaretur a Coptis, Catalogi Kircheriani auctoribus, Abulbaracato, & Habaſſinis; iſte, ur ſanctus, fuerit poſteritati commendatus, quem Hagiologus, ſic invocando, honorat: *Salutem tibi, Philothee Apoſtole, Patriarcha Alexandrino. Cum Æthiopibus præfeciſſent* (ii ſcilicet qui Philoponum volebant Patriarcham haberi) *impoſterem; ita ut eſſent*

& tamen in Hagiologio laudatur,

A AUCT. I. B. S.

ludibrio vitiuis & præda bostibus; sub tuo regimine o Philothee) *remotu illo, respiravit Æthiopia*. Certe non facile sibi quia persuaserit, iu unam quadrare hæc eamdemque personam.

unde videri possent diversi Philoponus & Philotheus.

497 Similius vero est, Alexandrinos, repulso Philopono, Philotheum præposuisse, quorum virtutes & vatia, propter affinitatem nominis, Scriptores aliqui subinde confuderint. Mihi ita hoc videtur. Si cui conjectura non placeat, malitque pro gemino unicum dici, per me licet. Exponit insuper Elmacinus, quod Philopono, seu potius Philotheo, *sedente, fuit felicissimus interpres Siabidus, filius Righal, quem S. Mercurius una nocte en valle lapidosa Mescæ, transtulit in Ecclesiam ejus in Ægyptum, id quod contigit vivente Severo, filio Massal, Episcopo Asmunaiæ*. Hic est ille Severus (ni fallor) a quo scriptas Vitas Patriarcharum aliquoties vidimus allegari, & cujus ætatem hinc discimus.

Cedit Melchitis templum Dominæ, jussu Chalifæ.

498 Enumeratis deinde libris ab interprete illo scriptis, & narrata Patriarchæ qualiscumque morte, subjungit, quod *ejus quoque tempore acceperunt Melchitæ a Jacobitis templum Dominæ, quod nunc* (hoc est anno MCXVIII, in quo desinit ejus Historia) *ab ipsis vocatur templum Patriarchæ. Cujus rei tanta fuit, quod Azizus Billa, Dominus Ægypti, uxorem duxerat Christianam Melchiticam, ex qua filiam susceperat. Erant autem ei mulieri* B *duo fratres, quorum alterum, nomine Jeremiam, constituit Patriarcham Hierosolymitanum; alterum autem, Arsenium nomine, Patriarcham Melchitarum Alexandriæ & Misræ. Atque hi tum Azizo aliquam habebant familiaritatem, quod avunculi filiæ ejus essent, unde & eo imperante promoti fuat. Atque Arsenius iste petierat templum illud, & is jusserat ut ei daretur.*

Arseniae eorum Patriarcha.

LXIV. ZACHARIAS.

Sub Hakemi tyrannide Patriarcha, uti & senior Abunagiabus, pro fide Christi gravia passi.

Suffectus hic est an. 1004. 5 Januarii.

499 ZACHARIAS suffectus est, post LXVII dierum vacationem ab obitu Philothei, adeoque quinta die Januarii (non xx Babæ, seu XVII Octobris in quo procul dubio Elmacinus fallitur) *anno Martyrum septingentesimo vigesimo*; vigesimus octavus male in Chronico notatur. Si- C gnant hæc annum Christi MIV, perperam ab eodem Elmacino cum anno CCCXCIII Hegiræ comparatum. Nota marginalis Historiæ, Pontificatui Zachariæ adscribit annos XXVIA & dies CCCLIV, melius scripsisset dies CCCLXIV, ut sibi ipsa constaret; vel cum Elmacino annos XVIII fere integros. Cum enim de utriusque consensu, vita functus sit octava Tubæ, seu tertia Januarii, regere cœperit quinta; tanti tamen non fuerit istud hiduum, ut propterea anni XXVIII numerasi non possint. At vero per annos illos opportune pervenimus ad annum Martyrum DCCXLVIII, recte ab Elmacino notatum, Christi MXXXII.

Obiit 1032. 3 Januarii.

500 Sed hæc ut bene quadrant omnia, non perinde obvium est, diem Martis componere cum tertia Januarii. Fuit annus ille MXXXII bissextilis sub litteris Dominicalibus B A: si primam accipias, quemadmodum more Romano est numerandum, dies Martis erit secunda Januarii, si autem sumatur A, consensus requisitus omnino habebitur. Qua in re, illud animadversione dignum, Coptos, sicut in anni principio nos antevertunt, D ita anno proxime præcedenti intercalasse, quo fiesi possit, ut sola littera A illis hoc anno Dominicam signet, itaque difficultas tota nullo negotio componatur. Esto tamen id cuiquam non probaretur, non ideirco ab anno MXXXII, sufficienter aliunde stabilito, dimoveri me patiar; sed ferta quæstio in locum tertiæ substituta, culpam omnem, siqua est, in librariorum inadvertentiam refundam.

Dira Hakemi persecutio.

501 Venio nunc ad crudelissimam persecutionem, quam sub inhumani Hakemi tyrannide, non Christiani solum, sed & Judæi perpessi sunt, teste Elmacino, & Coptis Scriptoribus omnibus; in qua prisci fervoris Christianorum specimina liceat admirari. Rem fusius prosequitur Historia Patriarchalis, quam liceat ex parte dedecit Papebrochius in Tractatu Patriarcharum Hierosolymitanorum, non gravabor hic totam, proprio loco describere. Sic oritur de Zacharia: *Hunc crudeliter persecutus est Albachemus, ut septennio latere coactus fuerit. Aliquando leonibus fame laborantibus projectus est; qui tamen nullam ipsi attulerunt noxam: ecclesiæ vero sub eo clausæ sunt multo tempore* (Elmacinus multas destructas asserit; *) nec quisquam Missam celebrare audebat, nisi in ecclesia S. Macarii; & plurimis ærumnis affecti sunt Christiani ab Hachemo, qui etiam appendi jussit cruces collis Christianorum, & vitulli caput, collis Judæorum.*

Ita qua Zachariam meriquam leonis objicitur. E

Senex Abunagiabus egregie profide certans.

502 *Tandem comprehendit scribas aulæ & nobiles Christianorum, eisque proposuit, aut fidem amplecti Moslemanicam, aut sibi separare. Qui responderunt ei: Omnes nos sequemur seniorem Abunagiabum, quoniam ipse est noster Primas & Major. Cui accersito, Moslemanicam proposuit Albachemus religionem. Respondit ipse senior Abunagiabus: Permittat mihi Chalifa, concedatque hanc noctem, ut animum meum consulere possim, eras autem dabo responsum. Qui dimisit illum ad sequentem diem. Ille autem ad suam profectus domum, valedixit uxori & liberis; & quas eleemosynas & sacrificia post ejus obitum effent facturi, commendavit; totamque noctem vitam in orationibus persolvendis transegit. Illucescente die se se Albachemo sistit, cui ait ille: Quid tibi, senior Abunagiabe, dixit animus tuus, & consuluit? Domine mi, respondit, Animus meus optimus ac fortissimus est in mea fide & religione patrum meorum. Tunc præcepit Albachemus, ut loris subulis, mille ictibus* F *perueterentur, absque ulla pausa aut intermissione. Cum itaque septingentis ictibus peressus esset, dixit, Sistio. Tunc milites id ad Chalifam retulerunt, qui ait ipsis, si Moslemanicam amplectatur fidem, date ei bibendum. Qui dixerunt ipsi: Moslemanicam amplectere fidem, & dabimus tibi bibendum. Qui respondit eis; Non: jam Dominus meus Christus bibendum mihi dedit. Et viderunt milites, ejus barbam & labra aqua madida, statimque tradidit spiritum. Quod cum relatum esset Chalifæ, dixit: Percutite illum donec complebuatur mille ictus, & peressurunt eum trecentis ictibus post ejus mortem.* Egregium profecto barbaræ feritatis, sed simul etiam Christianæ constantiæ & fortitudinis exemplum.

inter tormenta occumbit.

Zacharia apud Hagiologum enimium.

503 Interim Hagiologus Hubedinus Zacharium merito laudat & solenniter invocat; non quidem octava Tubæ prænotata, sed XIII Hathuei (IX Novembris) qua forte die ea Æthiopia, ubi sepulcrum ait Elmacinus, Alexandrism relatus foerit. Sic ibi legitur: *Salutem dito Zachariæ, qui constitutus fuit postquam Philotheus obdormivit; quem perfectum certamen certantem pro fide ac veritate, devo-*

A *devorare leones nequiverunt, neque cum primo eis datur, neque cum sanguine illitus, objectus illi iterum fuit.* Peculiaria persecutionis Acta plura videri possunt apud sæpe laudatum Elmacinum, ex quo etiam discere, bellum, ex atheismo & iosania consutam, etudelitatis suæ pœnas dedisse, annoque MXX intersectam. Ceterum, post Zachariæ obitum, vacasse Thronum diebus LXXIV ambo Scriptores nostri constanter tradunt; sic ut usque ad XVIII Martii inclusive cessatio illa protrahenda sit, & successor Sanitius XIX Martii sufficiendus, ut mox palam fiet.

LXV. SANITIUS II.

Elmacini Chronologia correcta.

Simoniacus consecratus est 19 Martii 1032

504 HIC Patriarcha, tamquam opibus congregandis & accipiendis muneribus pro Ordinum collatione deditus, ab Historia traducitur. Pontificatum gessit, ut ibidem accurate notatur, annis XIV & diebus CCXXV; ordinatus nimirum XIX Martii anno MXXXII die Dominica, præmissa vacatione illa dierum LXXIV; desunctisque secunda Hathuri, XXIX Octobris, die Mercurii: quæ omnia justissimo calculo concurrunt in annum Christi MXLVI, sub littera Dominicali E, habitis XIV annis & diebus omnino CCXXV. Nihil igitur morari nos debent, quæ hic infeliciter miscet turbatque Elmacinus. Nam

B

obiit 3 Octobris.

ubi ait, constitutum Sanitium XXV Barmahatisen XXII Martii, sibi ipsi contrariatur, affirmanti supersius, Sedem non vacasse ultra dies LXXIV, quæ tamen ex ea suppuratione vacua fuisset diebus LXXVI. Verum minutiæ illæ sint; turpius labitur, quando lib. 3, cap. 6, Patriarchatus tempus extendit ad annos XIV enm dimidio. Ubi ne zyfræ vitium esse quis putet, facit compositus eum illius obitu annus Martyrum DCCLXXIV, ab initio, qun ipse notat, nempe ab anno Martyrum DCCXLVIII, distans annis totis XXVI. Uttobique autem corrigendum scriptorium sphalma, apparet ex ingressu successoris, collato cum *anno Martyrum septingentesimo sexagesimo quarto*, & apprime conformi calculo nostro, ut statim ostendemus. Quippe si Sedes vacavit post Sanitii decessum anno ono & mensibus qninque, ut recte ponit Elmacinus ipse, in hoc Chronicæ præferendus, in quo dies non amplius XLVIII cessationis supra annum computatur: si, inquam talis intercessit vacatio, aptissime pervenietur ad XXVIII Martii anni MXLVIII, coincidentem cum anno Martyrum DCCLXIV; & successoris Ordinatio eadem probabiliter poterit in diem Dominicam. Verum quid de Sanitio Hagiologus? Solius nominis memoria servatur ad XXIX Octobris: forte ob simoniam indignum censuerit, qnem elogio celebraret. Abulbaracat *Tavanensem* a patria appellat, ejusque interpres Vanslebius vicum esse scribit, situm ad ripam Nili occidentalem, ad leucas XXIV infra Cairum, vere an falso, nihil magnopere interest:

Elmacini Chronologia emendata.

C

Hagiologium festias nominis meminit.

LXVI. CHRISTODULUS.

Patriarcharum Sedes Cairum translata.

Institutus 28 Martii 1048

505 CHristodulum *referunt Christianorum Historia* (apud Elmacinum libro 3, cap. 7.) *propositum fuisse Patriarcham anno Martyrum* DCLXIV, hoc est (ut diximus) Christi MXLVIII. Hactenus bene: sed additur, *Mense Kehac* id est Decembri. En apertam contradictionem. Etenim si Sedes vacavit a mense Baba, hoc est Octobri, ut in Sanitio scripserat, per annum & menses quinque; quis capiat Christoduli Ordinationem illigati posse mensi Decembri? Ita prosequitur: *& sedit annos* XXX; numero nimirum totundo. Scrupulosior Historia annos tradit XXIX, dies CCLIX; mihi CCLVIII: *ac obiit die Sabbati decima quarta Kebact* (id est *n* Decembris) *anno septingentesimo nonagesimo quarto*, Christi MLXXVII. Annus convenit, feria exerrat; accuratior hic etiam Historia *Dominicam* suggerit, qnæ eo anno eum *n* Decembris concurrit, & cetera omnia, chronologica seric composita; Christoduli inaugurationem factam probant XXVII vel XXVIII Martii MXLVIII, die Dominica.

D

AUCT. I. B. S.

obiit 1077 10 Decemb.

506 Nomen ejus in Hagiologio non rapesitur: sed quia Christodolus interpretatur *servus Christi*, & istic ad XX Abibi, XIV Julii, invenitur *Gabra Jesu*, suspicari vellet fortassis nonnemo, hunc esse Christodolum Coptorum. Sed non audet talem suspicionem suscipere Ludolfus; quia neque additur titulus Patriarchæ Alexandrini, neque per Rubricam nomen expressum legitur.

De eo nec Hagiologium

507 *Defunctus est Cairi*, inquit Historia, *ubi consistitorat, ad Patriarcharum habitationem Ecclesiam S. Mercurii, & Ecclesiam Dominæ nostræ Virginis Romanorum*. Et hæc ultima forsan est *Ecclesia Moblatæ* (Erpenio Muallacæ) in qua & ipse Christodolus, & duo ex successoribus defuncti dicuntur. Credibile autem est, quod Ægypti Regibus sive Dominis tunc residentibus Cairi, utpota in capite Ægyptiaci Delta posita urbe; ibi quoque Patriarchæ jam pridem sibi residendum ecnsuerint. Id, inquam, nulli non credibile videbitur, quamquam Vanslebius pag. 55 scribat, hunc Christodulum primum fuisse, qui Alexandria Cairum migravetit, ut jam ex Historia audivimus. Sed quisquis Sedem transtulerit, certum est, ibidem hactenus Patriarcharum mansionem continuari.

E

nec Historia quidquam laude dignum commemorat.

508 Elmacinus Sedem vacavisse ait, *centum & duodecim dies*; Historia, dies tantummodo LXXII; verum hæc differentia ex eo commode conciliari posse videtur, quod, recte Elmacino, successor Cyrillus alio die institutus (nempe XXI Februarii, Amschiri XVIII: qun pacto salvantur dies LXXII) alio confirmatus dicatur, scilicet Dominica Palmarum, 1 Aprilis; itaque dies CXII omnino numerantur.

Vacatio Sedis.

F

LXVII CYRILLUS II.

Miraculum exundantis sacri Chrismatis inter ejus manus; doctrina laudata.

Profectus ad Aprilis 1078 13

509 HIC ex jam dictis, *constitutus est Alexandriæ* Dominica Palmarum, *die*, non *decimo sexto*, sed *sexto Barmudæ*, seu 1 Aprilis, *anno septingentesimo nonagesimo quarto*, cœpto cum Septembri anni MLXXVII, & tunc adhuc currente, quando Pascha celebratum fuit anno MLXXVIII, VII Aprilis, ipsisque Kalendis Dominica Palmarum. Hæc eum ita optime cohæreant, missum facio alium confirmationis diem, ab Elmacino dubie indicatum, nullique usui futurum, nisi ut bene ordinata perturbet.

Miraculosa Chrismatis exundantia honoratur,

510 Notat autem Historia, quod *cum Cyrillus esset Alexandriæ consecratus, Cairum accersitus est ab Almoslanfare* (Erpenius Mustansirum-Billa, Ægypti Dominum, vocat) *qui adduxit illum ad matrem*

A AUCT. L. B. S.

matrem & fratres, ut illos benediceret. Cum autem aliquando conficeret Chrisma in Ecclesia Abbatis Macarii, *miraculose exundavit super Altare vas Chrismatis in manibus ejus*. Item, quod *ipse Patriarchis* (puta Antiocheno & Hierosolymitano) *Pallium constituit, & munera pro Ordinum collatione sub anathemate prohibuit*. Denique quod *defunctus est Mochcarae in insula Ægypti* (ea forte quæ est supra Cairum) *die Dominica, secunda Baunæ*; sed melius Elmacinus *duodecima Baunæ, anno Martyrum octingentesimo octavo*, qui est Christi MXCII, quando sub littera Dominicali C, XII Baunæ, sive Bunæ, seu VI Junii, Dominica erat; non item II Bunæ tunc feria V, & cum XVII Maji concurrens.

obiit 1092, 6 Junii,

& locum habet in Hagiologio.

511 Ad XII autem refertur in Hagiologio sæpe dicto, ubi ei accinitur: *Quod ejus Episcopatus ex vaticinio viri pii contigit, quodque fuit Doctor a mundi gloria vacuus, cujus fructus eloquio viruerunt rami*, hoc est discipuli, *& in ipsius doctrina pecmanifruut*. Porro CVI dies, qui supra XXV annos huic Cyrillo tribuuntur in Historia, inveniuntur a XII Februarii ad VI Junii; & vacantis Sedis dies CXXIV, etiam ab Elmacino notati, perdueunt ad diem VIII vel IX Octobris anni prædicti MXCII.

B

LXVIII. MICHAEL IV.

Ejus in Æthiopiam legatio, ut aquæ Nili laxarentur: quid ea de re sentiendum.

Creatus die 9 Oct. 1092.

512 HIC, *prout referunt chronica Christianorum*, inquit Elmacinus, *Patriarcha Alexandriæ creatus fuit, qui detentus in carcere fuerat Singiaræ* (Eremitam in Sangiaro vocat Historia) *ex ditione Nesterudæ*, ignoto hactenus mihi loco: *& præfectus fuit die duodecimo mensis Babæ*, hoc est IX Octobris, ut & nos nuper statuimus, *anno* DCCCIX *Martyrum*, per Septembrem præfati anni MXCII inchoati; *fuitque Patriarchatus ejus* IX *annorum & mensium* VIII (sive, ut est in Historia, dicuntur CCXXIX) *& mortuus fuit die primo Pentecostes, ultimo Baschinas, in ecclesia Moblakæ in Ægypto, anno* DCCCXVIII *Martyrum*, hoc est Christi MCII, quando ultimus dies mensis prædicti, id est XXV Maji, Dominica fuit; & propter Pascha tunc actum die VI Aprilis, primus dies Pentecostes.

obiit 1102, 25 Maji.

C

513 De hac Patriarcha, apud præfatum Elmacinum, sic legitur: *Tempore illius Nilus quam plurimum decrevit, ita ut Muslimus illum in Æthiopiam mitteret, cum muneribus & ornamentis multis; eique obviam venit Rex ejus, & cum reverenter eum excepisset; quæsivit qua de causa eo veniisset. Et exposuit illi; quod Nilo Ægypti, aquæ penuria laborante, magnum terræ ejus & incolis damnum imponderet. Itaque diverticulum recludi jussit, ut aqua inde ad Ægyptios diffluerit, propterea quod eo usque Patriarcha veniisset; & accrevit Nilus una nocte ad trin brachia, ita ut eo impleto tempi Ægypti irrigati atque confiti fuerint, magnoque cum honore rediit Patriarcha*. Ad quem locum disce ex Plinio, lib. 18 cap. 18. *Si duodecim cubita non excesserit* (Nilus,) *fames certa est; nec minus, si sedecim exsuperavit... Evagari autem incipit... a solstitio aut nova luna; ac primo lente, deinde vehementius, quamdiu in Leone Sol est: Mox pigrescit in Virginem transgressa, atque in Libram recidet.*

ejus legatio in Æthiopiam

ut inde aqua in Nilum derivaretur:

Ludolfus de re judicium.

514 Mirabilem illam Elmacini narrationem, de alveo Nili obstructo & aperto a rege Æthiopum, multis expendit examinatque Jobus Ludolfus, sæpe jam a nobis laudatus, in Historia sua Æthiopica libro 1 cap. 8, a numero 76; & in Comment. num. 66; ubi, repudiatis hac de re multorum fabellis, ex pacto conciliandas censet affirmantium & negantium sententias, ut dicatur, non posse totum Nilum humana opera aliorsum verti aut declinari; poste tamen minores amnes aut rivos in arenas Æthiopum diverti ita ut ad justam suam altitudinem Nilus, in Ægypto non ascendat, quod sufficeret ad famem Ægyptn inferendam. Id vero Elmacinus videtur significare, dum scribit, quod Nilus una nocte ad ad tria brachia excreverit, non quod antea totus exaruisset. Sed de his satis.

D

515 Michael in Hagiologio sic invocatur: *Salutem Michaeli, Dominus quem laudavit, ut sibi cum valdeque additum. Verbis ac scriptis corda fidelium exhortatus obdormivit bodie, expandens coram circumstantibus brachia in formam Crucis*. Utrum vero hæc ab Hagiologo ad hunc Michaelem IV dirigantur potius quam ad alium, non facile dixero. Ita quidem censuit Ludolfus; sed quo minus ei subscribam, facit quod Hagiologus plerumque addat aliquid, quo synonymi Patriarchæ distinguantur. De hoc autem duo erant singularia, primum quod in Sangiam aut carceratus aut Eremita vixerit; alterum quod præfatam legationem obiverit: interim nihil de eo dicitur quod de Patriarchis fere omnibus prædicari non possit.

Michaelis laus in Hagiologio.

E

CAPUT X.

Patriarchæ sæculi XII & XIII, ex Historia Patriarchali & Abulbaracato, ab anno MCII ad MCCLXI.

LXIX. MACARIUS II.

In hoc desinit Elmacini Historia. Ritus quidam ab illo mutati, & Circumcisio jussu Baptismo præmitti.

PRout referunt Chronica Christianorum, *Jacobitis Alexandriæ præfectus fuit Patriarcha Macarius anno* II *imperii Amri-Billæ, Principis Ægypti. Collata illi præfectura fuit in monasterio Abulmatari die Solis,* XIII *Hatburi* (hoc est IX Novembris) *anno* DCCCXIX *Martyrum, qui convenit cum anno* CCCCXCVI *Hegiræ* (omnino & eum nostro MCII.) *Alexandriæ vero confirmatus fuit die Solis,* XI *Cahyli*, seu Chiac, hoc est VII Decembris, *reversusque fuit Misram die Sabbati,* XXIV *ejusdem mensis* (hoc est XX Decembris) *atque tamen ibi Sacra fecit: rediitque in monasterium Abulmacari, ubi sacris functus fuit die Solis,* XIII (imo XVI) *Tubæ* seu II Januarii. *Dein se iterum recepit Misram, ubi rem sacram administravit in templo Muallacano, die Solis, ultimo Tubæ* (id est XXV Januarii) ..... *subsitit vero Matarius annos & XLI circiter, diem obiens suum nonu* XIII *Chiac*, hoc est II Decembris, *anno* DCCCXLV *Martyrum*, Christi MCXXVIII. Hactenus Elmacinus lib. 3, cap. ultimo; cui Historia addit, quod obitus inciderit in *diem Mercurii, in Ecclesia Moblacæ*.

Ordinatio anno 1102, 9 Novemb.

F

obiit anno 1128, 29 Decemb.

517 Habetur plane hic concursus, pro Maestrii exitu, sub cursu litteræ Dominicalis G, sic ut in anno ingressus ejus cucurrerit littera E, & proxime sequente littera D; unde apparuit typogra-

Hic Elmacinus desinit.

A graphico mendo irrepſiſſe xxii Tubæ pro xvi, quod correxi. Interim noto accuratiſſimam & toe ebaracteribus egregie firmaram, Chronici Chriſtianorum, in Elmacino hic definentis, obſervantiam temporum pro ultimo iſto Patriarcha, in quo etiam Elmacinus ipſe definit, ſolum addeos, *quod vacavit poſt* Macarium *Patriarchatus annos duos & totidem menſes*; quos meoſes ad XLV dies reſtringit Hiſtorio-, qui dedncnnt uſque ad tii Febrnarii anni MCXXXI. Abulbaracar, indiligens (ut ſolet) totam illam vscationem deglutit, & Macarium dicit fuiſſe ordinatum menſe Buna, id eſt Junio; fediſſe autem xxvi onnos & ſex menſes, atque obiiſſe xxv Chiac, hoc eſt xxi Decembris, anni Martyrum DCCCXLIV, ſive anni Chriſtionorum exeuntis MCXXVII.

errante de more Abulbaracate.

Videtur Macarium in Hagiologia laudari a probitate

518 Huic Macario, putat Jobna Lodolfus, poſſe applicari locum Hagiologii ad diem xv Thot, hoc eſt 8 Septembris, hic legendum: *Salutem Macarla, cui concreditum fuit, ut populum Chriſtianam Alexandriæ paſceret. Qui cum elegit populus, Probi cognomen ipſi indidit. Ut enim evitaret ordinationem Epiſcopalem, dixit; Filius ſum ſecundæ uxoris, quamvis id non eſſet.* Quomodo ergo id aſſerere de ſe potuit? Credo, quia mater ſua alteri fnerit deſponſata, priuſquam ejus patri nuberet, atque ita videri ipſa potuerit quaſi bis uxor fuiſſe, licet id non fuerit, ſponſalibus primis ante matrimonii celebrationem diſſolutis, vel per mortem ſponſi, vel alio ex cauſa. Secundæ autem nuptiæ apud Orientales cenſeotur irregularitatem inducere, non tantom eas contrahentibus, ſed etiam indn genitis.

& fuga aonerit.

B

Inditamentum vitæ ab illo mutatæ.

519 Elmacino hic definente, adhne alios ſeptem addit Hiſtoria Patriarchalis, Abulbaracat vero omnino quindecim; ad quos priuſquam progredior, addo ex jam dicto Elmacino, quod *hic Patriarcha multos abrogavit in Eccleſia ritus, quemadmodum ſuſſitus; & poſitam in Eccleſia Horam Alleluja, quæ dicebatur in eel ſacræ admiuiſtratione poſt lectionem Actorum; ita ut cum Miniſter Sacrificio adeſſet, ante intermitteret Sacra, quæ Sacrificus abſolvebat. Ordinavit itaque Alleluiam ante lectionem librorum, & Miniſter eam diviuam exurſus eidem ad finem uſque inſiſtebat. At qui Oblationæ fungebantur, uru inclinabant ſeſe; ille vero ut ſieret, præcipiebat.* Utrumque horum pro majori decentia mutatum ſuiſſe, ſatis apparet. *Item* quod *ſponſalia, quæ* (ut eſt in Hiſtoria) *cum orationibus & thure contrahebantur in domibus* (ſicut apud nos etiam abſque illis) *ille decrevit fieri in Eccleſia tempore coronationis ſponſorum.*

C

inter quos jubetur præmitti Baptiſmo Circumciſio

qua antea poſtponebatur.

520 Nuſquam hactenus de Coptitarom Circumciſione, in tota Hiſtoria Potriarchali aut Elmacini Chronico, vel verbo facta eſt mentio: hic vero dicitur Macarius, inter novos quos ordinavit ritos, id etiam *conſtituiſſe, ut prius circumciderentur, tum baptizarentur: nam filii Coptitorum prius baptizabantur, tum circumcidebantur.* An quia circumciſio Baptiſmo antiquior? Aſt cur hujuſmodi morem, non ita pridem, ut opinor, Chriſtianis Jacobitis uſitatum, potius non abolevit? An quod actionem apud ſe profanam, ſed ſolum humani cujuſdam moris, vel decoris ant commodi cauſa inductam, licitam putarent; actioni tamen ſacræ poſtponendam? Variant ſententiæ: qoa de re vide differentem Jobum Ludolfum Hiſtoriæ Æthiopicæ lib. 3, cap. 1; & rurſus in Annotatis dicto loco, num. 3, quæ cum pluribus aliis ad examen revocentur in Diſſertatione noſtra de Jacobitarum erroribus, §. 7. poſt ſeriem Patriarchalem.

D

LXX. GABRIEL II.

Æthiopia per eum ſublevata.

521 GABRIEL, *filius Tarili Abulbala Sabedi* (Abulbaracat nominat *filium Taecik*) *erat Diaconus Eccleſiæ ſancti Mecurii Cairi, ſuffectuſque eſt die Martis, nona Amſchiri* (hoc eſt iii, Februarii) *anno nongenteſimo* (imo octingenteſimo) *quadrageſimo ſeptimo Martyrum*, Chriſti MCXXXI, *initio Caliphatus Albafidi, ægeus quinquageſimum annum. Defunctus eſt die Jovis, decima Barmudæ*, v Aprilis, *hebdomada Palmarum, in Eccleſia ſancti Mercurii Cairi*: ita Hiſtoria. Ad eumdem diem in Hagiologio ſæpe dicto, ſic invocatur. *Salutem dico ſilio Toraych, Patriarchæ cui vocatum eſt nomen nomine Gabrielis Archangeli: eruditione ejus & voce veritatis ejus benedicta abſceſſit afflictio & commotio, quæ fuit in regione Æthiopiæ.*

Obiit anno 1131. 5 Aprilis.

522 Hiſtoria in margine addit regiminis annos xiv, & dies LXII: & merito; cum omnes mortis E characteres exigant annum Chriſti MCXLV, quando ſub littera Dominicali G, v Aprilis incidit in ſeriem v, quato ſubſequens eo anno Dominica Palmarum (apparet enim Ægyptios more Græcorum a Dominica ſequenti appellare hebdomades ſuas) celebrata fuit viii Aprilis, & Paſcha die xv. Vacavit autem Sedes XC diebus, id eſt uſque ad v Julii: ſic autem oppoſite inveniuntur anni & dies requirti.

poſt an. 14

Abulbaracatur & Vanslebius corriguntur.

523 Cæpecat Abulbaracat & interpret Vanslebius ad rectam ſupputationem accedere in Patriarchatu Macarii: verum neglecto interpontificio, ab Elmacino & Hiſtoria concorditer aſſerto, rurſus a recto tramite deviat, tam palpabili oſcitantia, ut prima arithmeticæ elementa hominem ignorare putes. Quid moltis opus? *Cutam Patriarchalem ſuſcepit Gabriel*, inquit, tx *Februarii*, pro tx Amſchiri DCCCXLV *& morte. depoſuit* x *Aprilis*, pro x Barmudæ *anno Martyrum* DCCCLXI. Omitto confuſionem perpetoam in meoſibus. Numeroo autem hic, ni fallor, annos omnino xvi & amplius. At via ille bonus invenit tantum annos xiv regiminis & menſes duos. Video quid miſeruos Chronologum ad ceſpitandum impulerit; ſed nihilomious tam intolerabilem incutiſm, toties recurrentem, ſatis demirari non poſſum. Unam nobis in ſequentibus proderit, quod ut hic in die & anno obitus Gabrielis nobiſcum convenit, ita in reliquis ad Hiſtoriam plenmque accedat, brevi magno uſui futuras, dum alii jam deficient. Auctor eſt ipſe Patriarcham Gabrielem compoſuiſſe Officium Hebdomadæ ſanctæ, Coptis *Kitab il Paſqua*: & aliot Canones.

F

LXXI. MICHAEL V.

Laudatur ab affectu erga Deiparam.

524 MICHAEL FILIUS DAKALTI, præmiſſus in Catalogo Kircheri, *erat Monachus in cella Danſcitt: ſuffectus eſt die Jovis* xi *Abibi* (hoc eſt v. Julii) *anno octingenteſimo ſexageſimo primo Martyrum*, Chriſti MCXLV, *& decimonono* Califatus Athafedi. *Defunctus eſt in Monaſterio S. Macarii, feria ſexta Crucifixionis*, adeoque xxix Martii, ſeu tertia Barmudæ; cum Paſcha anni noſtri MCXLVI celebratum ſuerit xxvi jam dicti Mortii. Hinc autem manifeſte apparet, quomodo ſuppleodus ſit in margine Hiſtoriæ ome-

Creatus die 5 Julii 1145

Digitized by Google

A marus, & pro diebus xx scribendi sint CCLXVII; pro quibus scribit Abulbaracat menses VIII & dies XV; menses hic denuo male confundens, nec ullam habens præteritæ vacationis rationem.

545 Hagiologus Habessinus III Barmudæ, non III Aprilis, ut putavit Ludolfus, oda XII, in ejus laudem dicit, quod *virginitatis cingulum ejus fuerit cestus: quodque cum sortirentur Episcopi pro eligendo Patriarcha, ex tribus schedulis urnæ immissis, exivit ea quæ nomen ejus inscriptum habebat*. Denique velnti peculiariter ipsi obstrictus, ac forsitan Alexandriæ ab ipso institutus, orat pro animæ ejus salute, dicens: *Ama eum, o Maria; & pro salute ejus intercede, sicut vivens te dilexit ex corde & animo. Non vicit eum adolescentia, nec avertit senectus, quia absolverat celebrationem festi sui quod inceperat*. Dicitur autem in Historia, quod vacavit post eum Sedes anno I, diebus LXX, justo numero ut perveniamus ad diem, quo successor Episcopatum auspicatus est, anno MCXLVII, die octavo Junii.

obiit 1147 29 Martii

laudatur ut cultor B. V.

B

LXXII. JOANNES V.

Ejus illustre genus, & Acta.

526 JOANNES FILIUS ABUL-FATAHI, *ordinatus est in ecclesia Moblake Cairi, die Pentecostes, Dominica, decimaquinta Bunæ, anno octingentesimo sexagesimo tertio*, Christi MCXLVII: sed scribenda est *decimaquarta Bunæ*, non XV, ut hic in Historia obrepsit, cum certum sit eo anno Pascha incidisse in XX Aprilis, adeoque festum Pentecostes celebrari debuisse VIII Junii, cui illa XIV Bunæ respondet. *Defunctus* dicitur *die Veneris, quarta Baschnes*, hoc est XXIX Aprilis: in margine vero assignantur ei anni regiminis XVIII, & dies CCCXXVI: quibus attingimus annum MCLXVI, quo procul dubio Joannes desiit vivere, nam XXIX Aprilis bene diei Veneris computatur sub cursu litteræ Dominicalis B, & cetera conveniunt: nec audiendus Abulbaracat, more suo a vero deflectens. Vacatio dierum XLIII, quæ subnectitur, perducit nos ad XII Junii seu festum Pentecostes, quo successor Marcus III Patriarchatu potiri cœpit.

Ordinatur an. 1147 die 8 Junii,

C

527 Mirum est GABRIELI, MICHAELI, huic nostro JOANNI, & successoribus aliquot, addi nomen Patris, sicuti facere solent Scriptores Arabes. An quod in hujusmodi additamento lateat insignis aliqua nobilitas? Ita fere suspicor; & opinionem confirmat Hagiologium, cum huic Joanni, die IV Baschnes eo nempe quo obiit XXIX Aprilis, sic accinit: *Salutem Joanni, ex filiis Regum gloriosorum, qui super probos Metropolitas constitutus est Patriarcha. Per eum ædificata fuerunt templa Christianorum, juvante ipsum Rege Zenone de fructu tritici, vini, & olei*. Quis autem hic Zenon sive Zainun? Suspicor aliquem Nubiensem vel Habessinum: nam inter Constantinopolitanos Imperatores nullus hoc tempore Zeno fuit; ipsique mutuis sic atterebantur discordiis, barbarorum insuper circumsepti armis, ut de adjuvandis Ægypti ecclesiis cogitare eis non vacaret. Præterquam quod Græcorum Ecclesia, schismati suo immersa; & Jacobitis non minus quam Catholicis infesta, nullum cum illis commercium habuisse legatur. Nec a Francis, tunc Palæstinæ dominantibus, subsidii quidquam Jacobitis obtigit, cum Cruce-signati illi, non Jacobitas solum, sed Surianos ipsos seu Melchitas, tamquam hæreticos & schismaticos, merito adversarentur. D

obiit anno 1166, 29 Aprilis.

Laudatur a regia stirpe, & ecclesiis restauratis.

LXXIII. MARCUS III.

Abbatis Marci cum multis suorum ad Melchitas defectio: quantus tunc adhuc Melchitarum in Ægypto numerus. Cairi incendium.

528 MARCUS ABULFARAGI, FILIUS ZARAÆ, *suffectus est die Dominica Pentecostes, decima octava Bunæ* (XII Junii) *anno octingentesimo octogesimo secundo*, Christi MCLXVI. Concordant omnia, celebrato Paschate XXIV Aprilis; & hinc etiam errorem, nuperrime correctum, revincas. Cum enim anno MCXLVII Pascha incideret in XX Aprilis, non poterat Dominica Pentecostes concurrere cum XV Bunæ, sed cum XIV; seu VIII Junii, ut primo obtutu redditur manifestum. *Ejus tempore transiit Abbas Marcus, filius Alkonbari, ad Melchitas; quem ingens turba Bsameeitarum secuta est: quem non multo post pœnituit, & eversum noluit Patriarcha suscipere. Magnus singulis diebus apud hunc Patriarcham ciborum fiebat apparatus, carnium aliarumque rerum, quem nobiles Christianorum frequentabant. Accidit incendium Cairi XVIII Hatburi*, XIV Novembris, *anno* DCCCLXXXV (Christi MCLXIX) *Audore Scinure, & incensa est Ecclesia sancti Mercurii & aliæ. Defunctusque est hic Pater die Dominica sexto Tubæ*, I Januarii. Cum autem Thronum possederit annos XXII, dies CCV, ea nos recta perducunt ad annum MCLXXXIX; & secuta vacatione dierum XXVII; si successoris consecratio vere facta est in Dominica, non potuit non cadere in XXIX Januarii, IV Amschiri, uti accurate in Historia notatum, jam videbimus. E

Regimen auspicatur 12 Junii anno 1166,

finivit 1189 Januarii,

529 Ex illo Abbatis Marci cum suis Bsameritis ad Melchitas accessu, & subsecuta deinceps defectione, uti & illis quæ superius de Melchitis eorumque Patriarchis sparsim diximus, manifeste apparet, floruisse tunc adhuc in Ægypto Melchitas, qui suos seorsim cœtus agebant sub proprio capite & Episcopo; ut brevi ostendent litteræ Nicolai Patriarchæ Alexandrini, datæ ad Honorium III Romanum Pontificem, apud Raynaldum anno Christi MCCXXIII; ubi & illud observari poterit, Melchitas fuisse ibi non paucos, si centum & quindecim ecclesiæ, a Saracenis destructæ, earum ex numero dicantur, quæ ipsorum Patriarchæ suberant potestati. Hoc autem annotasse operæ pretium est, ne quis Ægyptios omnes ad Monophysitas paulatim defecisse existimet. Præterea ut inde confirmentur, quæ in Dissertatione de Coptorum etymo dicta sunt, ubi Melchitas a Coptis vel Cophtis putavimus distinguendos. Denique ut etiam probetur, morem circumcidendi Christianos in Ægypto, non adeo antiquum esse; quippe quem Melchitæ non adhibeant; eum, & ipsi procul dubio eum frequentaturi, si ante schisma Dioscorianum, vel Saracenorum ingressum, semper fuisset usitatus. F

De numero Melchitarum eo tempore in Ægypto.

LXXIV.

A

LXXIV. JOANNES VI.

Ex opulento mercatore Patriarcha, laudatur a largitate in pauperes. Longa post eum vacatio Sedis, sub tyrannide Saracenorum, de qua a Nicolao Melchita est epistola ad Honorium III.

Suff. Hac 29 Januarii 1189.

530 JOANNES, ABULMAGEDUS, FILIUS ABILHALA (Abulbarecatu filiue Abigaleb) *suffectus est Cairi die Dominica, quarta Amschirî* (hoc est XXIX Januarii) *anno nongentesimo quinto*, Christi MCLXXXIX. Cumque sedisset annos XXVI, dies CCCXLIII notatos in margine (& convenit Abulbaracat, neglecto paucorum dierum defectu numerans annos XXVII) *defunctus est die Jovis post meridiem, undecima Tubæ, die Epiphaniæ*, hoc est VI Januarii. Annum non notat Historie; Abulbarecet ennum Martyrum signet DCCCCXXXII, qui est Christi MCCXVI; & hunc exiguot enni Sedis XXVIII. Eo autem anno, qui nobis bissextilis fuit, sub litteris Dominicelibus C B, non potuit VI Januarii cadere in diem Jovis, tali concursu exigente pro mense Januario litteram B; nisi si hic recurramus ad præcessum Coptorum bis quinatum, seu intercalationem quæ præcedeati anno facta ab ipsis fuerit, queque mediante videretur difficultas dissolvi posse, alias pro die Jovis scribendus esset dies Mercurii.

B

obiit anno 1216.

Vacat. post annos 19, m. 3, d. 10.

531 Addit Historia, quod post mortem Joannis vacaverit Sedes annos XIX, menses V, dies; quos annos etiam habet Abulbaracat, neglectis more suo mensibus ac diebus, rotundo numero superebundantibus. Sequitur itaque quod ordinatio Cyrilli successoris, dilata sic in annum MCCXXXV, usque ad XVIe Junii: in quo corrigendus Abulbaracat, cum eam adscribit diei XVI Junii.

Largitia pauperi.

532 Laudetur Joannes in Historia, quod, *antequam ad Patriarchatum ascenderet, exercuerit mercaturam, & saptus ad Indias transfretaverit; suffectus autem in Patriarcham, septemdecim millia denariorum.... in usum Christianorum pauperum &*

C *eorum necessitates erogaverit. Imo defunctus est*, inquit, *ære nepotum obstrictus: Nec, quamdiu vixit Patriarcha, panem alicujus Christianorum comedit, nec accepit munus. Sed non æque laudandus fuit ex eo, quod Confessionem ab Ecclesia Coptitarum abrogavit, Circumcisionem vero plurimum commendavit.* Quid Patriarcham, sinum illum commendare oportuit, qui jam a viginti quinque fæculis, ut aliqui volunt, Ægyptiis erat familiarissimas? Magis ego suspicor, non commendatorum fuisse, nisi in ea eliquid sacrum, adeoque Judeicum agnovisset, contre doctrinam Apostoli: sed de his alibi fusius. Hagiologus, die XI Tubæ ode 7, Joannem Majorem sive Seniorem nuncupat, *ejus fidei candefcentem, & Spiritu sancto calentem*; additque, quod ite *in elemosynas pauperum erogavit omnia, ut de viginti myriadibus denoriorum argenti & auri, nec unus quidem obolus superesset.*

commendat Circumcisionem.

vocat Sedes annos 19.

533 Vecasse post Joannis obitum Sedem Alexandrinam annis XIX, nemo tantopere mirabitur, qui consideraverit, quam misera debuerit esse conditio Christianorum sub Saracenis in Ægypto, ita sæviente, indefesso & felici progressu Cruce-signatorum contra se; maxime cum anno MCCXVIII obsideri ab eis cœpta sit Damiete (aliis Pelusium) & intercepte fuerit anno sequenti MCCXIX. Celamitatum, tunc a Christienis toleratrum, testis est Nicoleus Pettiecha Alexandrinus (non Jacobitarum, epud quos notue non est, & quorum tunc Sedes vecebat, ergo Melchitarum in Ægypto degentium) cujas epistolem ed Honorium III datam, & a Rsynaldo Baronii continuatore recitetam in Annalibus ed ennum MCCXXIII, statim trenscribemus. Sed an tunc minus Melchitis trepidandum fuit, quam Coptitis, epud Mahumetanos plerumque magis gratiosis? Non opinor. Verum ita fieri potuit, ut cum Nicoleus diu ente electus fuisset, misesiarum istarum tempore, administrationem non neglexerit; Jacobitæ vero, vacantem Thronum obitu Joannis Abulmagedi non putaverint, inter tot angustias, commode expleti posse. Utut est, javet Nicolei epistolem hic inferere, ad veries disquisitiones nonnulli fortasse usui futuram; ita habet:

D AUCT. J. B. S.

subjugatur a Saracenorum,

534 *Reverendissimo Patri ac Domino Honorio, Dei gratia S. R. E. Summo Pontifici & universali Papæ, Nicolaus eadem gratia Alexandrinæ Sedis humilis Patriarcha, tam promptam quam debitam reverentiam. Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri, Clerici, ac omnes Christiani, qui sunt in terra Ægypti, vestræ Paternitati atque Sanctitati supplicant, cum suspiriis & lacrymis vocibus. O! Quanta est tribulatio & angustia, quæ in hac vita nobis data est ad sustinendum, credimus jam vobis clarificatum esse; quamvis, ut notum fiat, vobis Domino nostro, prout possumus, patefacimus. Equum in domibus nostris habere non audemus, nec mortuos nostros cum. Cruce per civitatem portare sumus ausi. Quod si aliqua ecclesia Christianorum aliquo casu ceciderit, de cetero nullo modo sumus ausi tam reædificare. Et unusquisque Christianus de Ægypto, a quatuordecim annis in antea, oportet dare Gellam, Latine autem dicitur tributum, Bizantium unum auri, & quatuordecim Karubbas. Et si pauper erit, mittatur in carcerem, & non poterit inde exire nisi reddat totam. Gellam, id est. tributum.*

quam describit Nicolaus Patriarcha Melchitarum,

E

ad Honorium III

535 *Tot & tanti Christiani sunt in terra Ægypti, quod omni anno oportet reddere curiæ Soldani centum millia Bizantios aureos Saracenatos de Babylonia. Quid plura vobis referam? Cum ad omnia vituperabilia & sordida opera, & etiam ad plateas civitatis mundificandas mittantur. Christiani, quod est dedecus totius Christianitatis. Hierusalem, quæ ædificatur ut civitas, qualiter jacet destructa in terra & desolata, non oportet vobis scribere; scitum est per universum orbem. De facto Damiatæ, qualiter vituperabiliter factum fuit, non oportet per litteras assignare, quod turpissimum est dicere.*

F

a quo suspicat pestatas

536 *Miserere itaque, Domine, miserere nostri, veni & libera nos, Pater noster spiritalis. Sicuti Sancti ante adventum Christi exspectabant redemptionem & liberationem a Christo Salvatore; ita exspectamus adventum filii vestri Imperatoris; & non solum nos exspectamus hanc gratiam, sed etiam Renegati plusquam decem millia, qui dispersi sunt per terras Saracenorum.... Unum quidem possimum factum fuit in terra Ægypti, ad dedecus Christianorum, scilicet pro facto Damiatæ, quod centum quindecim ecclesiæ factæ fuerunt destructæ. Per viventem in sæcula, non mentior. Valeat manus vestra super inimicos Crucis Christi. Saraceni, qui dicuntur Molemæ, id est Domini, qui ante Saladinum regnum Ægypti tenuerunt, vestræ Sanctitati supplicant, & rogant per Deum, ut festinetis mittere quem missuri estis, quia tota terra Ægypti vestra est.*

LXXV.

A

LXXV. CYRILLUS III.

An hic a Simonia culpatus ſit, in Hagiologio laudatus ob probitatem?

Hic propter Simoniam ſæpius multatur,

537 CYRILLUS, *filius Laklaki, vel* (ut legit Abulbaraeit) *Lakloki, ſuffectus eſt die Dominica anno nongenteſimo quinquageſimo primo, vigeſima tertia Bunæ*, ut dixi ſupra, id eſt XVII Junii, MCCXXXV. *Erat vir doctus, ſapiens ac multæ peritiæ, ſed congregandis opibus & muneribus accipiendis pro Ordinum collatione deditus. Hinc aliqui inſurrexerunt adverſus illum, & oppreſſerunt, atcuſaruntque ad tribunal Vicarii Regis, & apud judices & Præfectum provinciæ, Mohmaddinum filium Alſchi; multatuſque eſt duodecim millibus denariorum diverſis vicibus.* Obiiſſe dicitur die Martis, decima quarta Bsrmahati, anno nongenteſimo quinquageſimo nono, hoc eſt anno Chriſti MCCXLIII, die decima Martii; itaque habentur notati in margine Epiſcopatus anni VII, dies

obiit 1243, 10 Martii:

B CCLXIX; omnibus in illum annum recte conſluentibus.

vel potius in Habeſſinos profugus. Canones ordinaris

538 Abulbaracat, in die & anno cum Hiſtoria conveniens, teſtatur Cyrillum complures Canones compoſuiſſe: quod confirmari fortaſſe poſſet ex Hagiologio, ubi idem, ut videtur, Cyrillus, ſic laudatur: *Salutem Cyrillo, bonæ memoriæ & recordationis, qui ad Patriarchatum Alexandrinum electus fuit. It ordinavit tempus Miſſæ & Canonicae precationum Horas. Oves ſuas ſalvas ſervavit, & ideo præmium aſſecutus eſt in regno cælorum.* Quadrantne hæc in Simoniacum? Non arbitror: & XX Amſchir, XIV Februarii, quo elogium recitatur, magis dubitationem confirmat. Unde ſuſpicari licet quod oppreſſus per calumniam, octavo

mortuus 14 Februar. anno 1251

fui Patriarchatus anno, in aliquod monaſterium ſe receperit, ac forte ad Habeſſinos, inter quos, Canones novos ad Miſſam compoſuerit; & quaſi eo mortuo Patriarchatus vacaverit; revera autem obierit ipſa XIV Februarii anno MCCLI; ejuſque morte poſt ſeptem fere menſes certo cognita, proceſſum ſit ad electionem, ſeu potius ordinationem ſucceſſoris, etſenus impeditam ab iis, qui depoſi-

C ti Cyrilli partes tenuerant. Sequitur vacatio annorum VII, menſium VII, minus tribus diebus.

LXXVI. ATHANASIUS III.

Suffectus 1250, 2 Octobris,

539 ATHANASIUS, *filius Calili, ſuffectus eſt die Dominica, quinta Babæ, anno nongenteſimo ſexageſimo ſeptimo*, hoc eſt anno Chriſti MCCL, die II Octobris. Characteres omnes mirifice conveniunt, proindeque corrigendus Abulbaracat, notans ejuſdem menſis Ægyptiaci diem XXV, noſtri autem XXII, qui tali anno in Dominicam non incidit. Spatium Patriarchatus ejus & annum ac diem mortis non definit Hiſtoria, ſed

obiit 27 Nov. 261

hæc ſupplet Abulbaracatus; mortuum dicens I Chiſe, hoc eſt XXVII Novembris, anno Martyrum DCCCCLXXVIII, Chriſti MCCLXI: qui retrotracti ad annum & diem Ordinationis, complectuntur ſpatium annorum XI, menſis unius & dierum VI. Huic porro idem Abulbaracatus, Gallice translatus a Vanslebio, vel etiam (ut Ludolfo videtur) contractus in compendium, addit alios novem ſequentes Patriarchas, tanto hic dignior fide, quanto propior tempore, licet in multis hallucinetur.

540 Dicitur Athanaſius lo Hiſtoria, fuiſſe *vir bonus, juſtus, & humilis*; & ideo fortaſſis inſcriptus eſt Coptico apud Seldenum Kalendario pag. 364; ſed nomine corruptu Aſiſius, quod Ludolfus correxit; qui etiam putat de eo intelligendum quod habet Hagiologus ad diem XXIX Harhuri, hoc eſt XVIII Novembris, his verbis: *Ante omnia Deo O. M. gratias & laudes dicam tui cauſa, & mox bonitati tuæ ſalutem dicam, O Athanaſi, qui finis limitis & omnis vindictæ neſcius. Æquum propterea eſt, ut nomen tuum vocem, Bonam animo, & perſonam gratam.* Vacavit Sedes poſt Athanaſii obitum annis prope ſeptem, haud dubie etiam ærumnarum cauſa, quas a Saracenis Chriſtiani pertiebantur.

D *Hagiologi ſalutatio.*

CAPUT XI.

Alii novem Patriarchæ, ex Abulbaracato; ab anno MCCLXVIII ad MCCCLXII.

E

LXXVII. GABRIEL III.

Tempus Sedis, & laus in Hagiologio.

Deitur fuiſſe *Epiſcopi Tamidenſis* ex fratre vel ſorore *nepos*, *inſtitutus Patriarcha anno* DCCCCLXXXV, XXIV *Babæ*, non XXIV noſtri Octobris (ut perperuo male vertit Vanslebius) ſed XXI, quæ ſub curſu litteræ Dominicalis G, fuit Dominica, anno illo Chriſti MCCLXVIII. Vacavarat ergo Patriarchatus VI annis, & XI menſibus. *Obiit* autem Gabriel *anno Martyrum* DCCCCLXXXVII. *die* VII *Tubæ*, hoc eſt 1I Januarii, anno Chriſti MCCLXXI, eum ſedliſſet annos II, menſes II, dies XII.

Creatus 21 Octob. 1268 obiit 2 Jan. 1271.

542 Ad hunc ſpectare Ludolfo videntur verſus in Hagiologio pro die XVII Abibi, hoc eſt XI Julii, ſic deſcripti, *Salutem tibi, vir aſcetæ Patriarcha* Gabriel; *cum ſe perterruiſſet mors & hora ejulatus, ex filio Sectæ Mariamæ Virginis* (quidni Mariæ Deiparæ?) *per imaginem loquentæ, audiviſti hanc vocem; Ne timeas; adeptus enim es regnum cælorum.*

videtur laudari in Hagiologio.

F

LXXVIII. JOANNES VII.

Creatus fuit Patriarcha anno Martyrum DCCCCLXXXVII, Chriſti (ut dictum eſt) MCCLXXI; die menſis Tubæ, non VI (uti errore typographico apud Vanslebium legitur, nam ſic ordinatio ejus præceſſiſſet mortem deceſſoris, nec facta fuiſſet in Domioica (ſed XVI, ſeu XI noſtri Januarii, quæ Dominica fuit, ſub curſu litteræ D. Vacaverat itaque Sedes ſolum octiduo. *Obiit anno Martyrum* MIX, *die* XXVIII *Bermudæ*, hoc eſt Chriſti MCCXCIII; die XXII Aprilis; atque ita ſederit annos XXII, menſes III, & dies XI; uti habere etiam deberet Vanslebius, niſi innata ſibi incogitantia annos XXIX ſcripſiſſet pro XXII, neglecto etiam menſium numero requiſito. Vacavit poſt ejus mortem Thronus annum I, dies LXXIII.

Creatus 1271, 11 Januarii.

obiit 1293, 22 Aprilis;

544 Ad hunc ſpectare putat Ludolfus, Odam diei XXIII Babæ, hoc eſt XX Octobris, ubi *Minor* ſive *Junior* vocatur, ad differentiam præcedentis LXXIV, cui ſimillimus fuit beneficentia in pauperes, in eodem Hagiologio dicti *Majoris* ſeu *Senioris*. Invocatur autem hoc modo: *Salutem frequenter dico* Joanni Minori; *cujus magna*

laudatur a benignitate in pauperes.

erat

ANCT. L. B. S.

erat benignitas in eleemoſynis erogandis. Ut autem intelligerent illi, qui munditiam (ornatum) hujus ſæculi affectant, hujus eos vanitatem; ille in vita monaſtica unctus ſtetit, hoc eſt, male veſtitus. Translatio ejus corporis memorator XXIX Auguſti, in ædes quas ille exſtruxerat. Eleemoſynas autem diſtribuere, & ædes ſacras ædificare, non eſt Monachi privati, ſed Patriarchæ; nec *Minos* aut *Jualos* dictus fuiſſet niſi præceſſiſſet alius *Sealos* in Patriarchatu; pari laude & ſanctitatis opinione clarus, & casus ſuis.

LXXIX. THEODOSIUS II.

Suffectus 1294, 4 *Jul.*

543 Filius *Zevabelis Franci*, ſorte ex Syria oriundi, *creatus eſt Patriarcha anno Martyrum* MX, x *Abibi*, Chriſti MCCXCIV, XV Julii; quæ tali anno, ſub curſu litteræ C, Dominica fuit. Obiit anno Martyrum MXVI, V Tubæ, Chriſti MCCXCIX, XXXI Decembris; cum ſediſſet annos V, & fere VI menſes; non annos VI & menſes VI, ut hic denuo ſe feliciter ſupputat Vanslebius. Vacavit poſt eum Sedes dies XXXVIII. Et hi quidem integri inveniuntur a XXXI Decembris, quo obiit Theo-

obiit 31 *Decemb.* 1299.

dosius, ad VIII Februarii proxime ſequentis, quo inſtituitur eſt ſucceſſor Joannes VIII: & ſic

B apparet quod nuperrime dicebam, fide digniorem eſſe Abulbaracatum, addo & paulo diligentiorem, quo Patriarchis hiſce tempore fuit proximior, ſi ſemper recte numeroſinaires Vanslebius.

LXXX. JOANNES VIII.

Gravis perſecutio interceſſione Laſcari Conſtantinopolitani mitigata; ſed quis hic?

Inſtitutus 1300, 8 *Febrna. obiit* 1310, 29 *Maji*;

546 Joannes, *filius Iſaaci il Raddis*, hoc eſt *Sanctus*, *ex Miniet buſis Patriarcha factus eſt anno Martyrum* MXVI, XIV *Amſchirs*, Chriſti MCCC VIII Februarii; *obiit anno* MXXXVI, XV *Banæ* Chriſti MCCCXX, XIX Maji, eum ſediſſet annos XX, menſes VII, dies XXI. Ludolfus putat hunc Joannem eſſe illum, qui ad XII Paſchatis, hoc eſt VIII

C Maji, in Hagiologio toties citato laudatur, quod *ſimilis fuit præcedenti in eleemoſynis diſtribuendis, ita ut etiam veſtibus ſuis non pepercerit, & ne cilicium quidem reliquerit, ſed nudus in fovea fuerit repertus*. Et ſic Patriarchæ hujus numinis fere omnes, præſertim orthodoxus ille celeberrimus, a Græcis Latiniſque eodem ritulo cultus XXIII Januarii, largitate in pauperes clarueriat. Vacavit autem Patriarchatus, poſt mortem hujus Joannis, XV menſes, & totidem dies.

Diſtitur etiam eleemoſynis dedi-tus;

547 *Tempora hujus Patriarchæ* (ioqoit Abulbaracat) *Chriſtiani Ægyptii gravem perſecutionem paſſi ſunt a Sultano, qui juſſit omnes pilos ut Saracenico* (vulgo turban) *carulos, viliſſimi pretii; non niſi aſini vehi permittens, inverſa utroque crure ad unum latus pendente, ut ita deſpectui haberentur omnibus aliis nationibus, in Ægypto degentibus. Cluſit præterea illorum templa, ab iis incipiens quæ in nova veterique Cairo reperiebantur, & reliqua deinde per Ægyptum omnia, excepta ſolis illis quæ erant quatuor monaſteriorum deſerti ſancti Macarii, quæque exſtabant Alexandriæ. Hoc modo ſententia & tribus diebus ecclaſiæ manſerunt eccleſiæ, donec intercedens apud Sultanum Legatus Laſcari, Domini Conſtantinopolitani, obtinuit ut Jacobitis ſua aperiretur, dicta Beatæ Mariæ de Maallaca; & quæ ſancti Archangeli Michaelis vocatur, alteri propinqua. Paulo poſt adveniit etiam Legatus alius, miſſus a Berſcienſibus; quo itidem pro Chriſtianis deprecante reſtitutæ ſunt aliæ duæ eccleſiæ, ea videlicet quæ eſt in Haret Zuelle* (vicus hic eſt ubi Patriarcha commoratur) *& Melchitica una in Binducanſia.*

Gravis perſecutio Chriſtianorum in Ægypto

548 Quid ſibi velit Abulbaracat per *Laſcarim*, Dominum ſeu Dynaſtam Conſtantinopoleos, non ſatis intelligo; ſi Græcorum Imperatorem indicare voluit, & tempora & Imperatores confudit. Regnabat tunc Andronicus, is qui anni fere XLVI imperio potitus eſt; atque hic non ex Laſcaritana, ſed ex Palæologorum familia ducebat Originem. At forte privatus quidam ex Optimatibus, nomine vel ſtemmate *Laſcaris*, preces illas apud Sultanum interpoſuerit. Non placet. Nam privatorum, tametſi Magnatum, non ex Legationes aut Legatos ad alios Reges deſtinare, nec id apud Græcos in uſu fuiſſe legere me uſpiam memini. Denique quid Græcis commune cum Coptis ſeu Jacobitis? ſi Melchitis id poſtulatum diceret, haud difficulter crederem; quandoquidem iſti Græcorum ſchiſmati jam dudum communicarent. De cetero factum negare non auſim; id dicere eodeo, multas Arabum narrationes ad ſectam hiſtoricæ veritatis trutinam revocare, paſſim eſſe permoleſtum; præſertim ubi de aliis gentibus aliqua rebus ſuis intermiſcent. Jam vero quis ille *Berſelennus* fuerit, Æthiops, an Nubienſis, an natioois alterius, nec conjectando, nec divinando aſſequi hactenus licuit.

an hic Imperator CP?

an potius privatus quidam ex ea familia?

LXXXI. JOANNES IX.

549 *Creatus Patriarcha anno Martyrum* iuente MXXXVII, I *Babe*, hoc eſt Chriſti MCCCXX, XXVIII Septembria, quæ ſub curſu litteræ E, anno noſtro biſſextili, Dominica fuit; *obiit* MXLIII, II *Bermudæ*; Chriſti MCCCXXVII, XXVIII Martii, cum ſediſſet annos VI cum dimidio, non annos VII, in quo ſemper ecſpitat Vanslebius, Vacavit

F Sedes dies XLII.

Creatus eſt 1320 a 28 *Septembris*;

obiit 1327 28 *Martii*;

550 Huic accommodari poſſe, putat Ludolfus (ut nullus ſit Joannes qui in Hagiologio noo laudetur, iotra ſæculum XIV, alioquo uſque progreſſum) putat, inquam, Ludolfus aptari huic id poſſe, quod ibidem ad diem II Baſchnes, hoc eſt V Maji, ſic caoitur: *Salutem dico* Joani *Patriarchæ, qui mane moleſtiis conflictatus, & veſperi luctatus eſt, Obediens verbis ſacræ ſcripturæ, dixit; Mane ſeminа ſemen tuum, & veſpere ne ceſſet manus*: ubi Mane & Veſpere intelligi poſſunt, initium & finis Patriarchatus. Eſt autem locus hic allegatus ex capite Eccleſiaſtæ XI, verſ. 6.

locum habere videtur in Hagiologio.

LXXXII. BENJAMIN II.

551 Origine *Democradenſe*, conſtitutus eſt Patriarcha *anno Martyrum* MXLIII, XV *Baſchnes*, Chriſti MCCCXXVII, X Maji in

Suffectus 1327, 10 *Maji*,

A Dominica, ſub curſu litteræ D. *Defunctus anno mortuus 6 Jan. 1339.* MLV, XI *Tubæ*; Chriſti MDCCCXXXIX, VI Januarii; cum ſediſſet annos XI, menſes VII, dies XXVII; licet menſes & dies Vanslebius vel ejus typotheræ neglexerint. Vacavit Sedes, poſt Benjamini obitum, anno fere integro.

LXXXIII. PETRUS IV.

Creatus eſt 2 Jan. 1340 552 *Creatus Patriarcha anno Martyrum* MLVI, *die* VII *Tubæ*; hoc eſt Chriſti MCCCXL, die II Januarii in Dominica, ſub curſu litteræ B, nulla habita ratione præcurſi Coptorum biſqointi, ut alibi faciendum fuit anno noſtro biſſextili, uti hic eſt annus MCCCXL, ex quo patet nihil adeo certi in hac re determinari poſſe; ut dixi ad calcem tabulæ, Kalendarium noſtrum Coptico adapiantis. *Mortuus eſt anno Martyrum* MLXVI, *die* XIV *Abibi*; Chriſti MCCCXLVIII, die VIII Julii; cum ſediſſet annos VIII, menſes VI, dies VIII. Vacavit Sedes incertum quamdiu, quia extritas fuiſſe in autographo notas anni ac diei, quibus B ordinatus eſt ſucceſſor, indicat Vanslebius, puncta ſignando. *defunctus 8 Julii 1348*

LXXXIV. MARCUS IV.

553 Ordinatus anno ..... *Obiit anno Martyrum* MLXXIX, *die* VI *Amſchiri*; Chriſti MCCCLXIII, die XXXI Januarii; quamdiu autem ſederit non poſſumus definire, dum ignoramus diem & annum ordinationis. Vacavit interim eo mortuo Sedes III menſibus. *Defunctus eſt 31 Januarii 1363.*

LXXXV. JOANNES VI.

554 *Damaſcenus, creatus Patriarcha anno Martyrum* MLXXIX, *die* V *Baſchnes*; Æræ Chriſtianæ MCCCLXIII, die XXX Aprilis, in Dominica, ſub curſu litteræ A. Dies mortis ignoratur; quia hic, inquit Vanslebius, deſinit *Abulbaracati Patriarcharum Catalogus, unde colligitur, eum vixiſſe anno noſtro* MCCCLXIII. Et id ſaltem veriſimillimum eſſe, nemo, opinor, negaverit. *Obiit eſt 30 Aprilis 1383.*

C

CAPUT XII.

Ultimi Patriarchæ, ſolo fere nomine a Vanslebio notati, ab anno ..... ad MDCLXXIII.

MOnet hic Vanslebius, ſe in margine illius tomi manu-ſcripti, ex quo Catalogum Patriarcharum poſt Abulbaracatum texuit; monet, inquam, reperiſſe ſe alios ſeptemdecim, qui ſolo nomine notabantur, quoſque deſcribere viſum eſt, ſi forte poſtmodum luminis aliquid accedit, quo dies ordinationis & & obitus definiri queant. Illud adverto, ſequentes omnes inſigniti prænomine *Amba*. *Alii 27 ſolo fere nomine notantur.*

AUCT. L. B. S.

LXXXVI. GABRIEL IV.

Abbas monaſterii Moharrak.

LXXXVII. MATTHÆUS I.

LXXXVIII. GABRIEL V.

LXXXIX. JOANNES XI.

Fortaſſis a patria cognominatus, *Makſeſſis*.

XC. MATTHÆUS II.

556 *Saideſis*, etiam, ut puto, a patria dictus. Unum hoc de Matthæo Saideſi notabile ſcribit Beroatus noſter, ſæpe poſtmodum citandus, quod is ultimus fuerit qui ſacrum Chriſma confecerit, uſque ad annum MDCCIII, quo novum confecerunt Joannes XVI, Patriarcha CIII. E

XCI. GABRIEL VI.

Abbas monaſterii S. Antonii.

XCII. MICHAEL.

Filius Semelloti.

XCIII. JOANNES XII.

Neggadenſis.

XCIV. JOANNES XIII.

557 Dictus *Coirenſis*, a Kirchero in Patriarcharum Catalogo prætermiſſus.

XCV. GABRIEL VII.

Minſcianenſis.

558 Hic ille procul dubio eſt ſycophanta inſignis, cum miniſtris vaferrimis Abrahamo Syro, Georgio & Gabriele altero, homine impotentiſſimo juxta ac ſtupidiſſimo: hic, inquam, eſt ille Gabriel, ad quem Legationem, juſſu Pii IV Pontificis, anno MDLXI ſuſcepit Chriſtophorus noſter Rodericius, eo ſucceſſu & exitu, quem memorat Sacchinus Hiſtor. Societatis part. 2, lib. 5, a num. 135, & lib. 6, a num. 125. Primam totius fraudulentæ machinationis telam exorſus eſt Abrahamus quidam, Romæ ad quadriennium commoratus, optime habitus, multiſque ornatus muneribus; quorum vice non niſi ſummam ingratitudinem & perfidiam Pontificio Nuntio exhibuit. Patriarcha Gabriel, ſenex verſutus, ita ſe ad omnem ſimilitudinem formavit temperavitque, ut acceptis, quæ Roma deferebantur, donis non exigui pretii, & perſonam & obedientiam & fidem exnerit, quam binis primum in litteris, tam coram Rodericio ſæpius & palam fuerat profeſſus. Benn eum Nuntio & duobus ſociis actum eſt, quod poſt ingentes labores & biennalem ſine fructu Legationem, incolumes evaſerint. Qui totam expeditionis hujus, ut apud Sacchinum recitatur, ſeriem perpenderit, facile, ni fallor, intelliget, Coptos *Rodericii ad hunc Legatio, Pii IV, Artibus Abrahami obitarum, ſed infructuoſa.*

non

A non eo eſſe animo, nec veroſimiliter umquam futuros, ut Patriarcham ſuum, Epiſcopos, ſeque omnes Francis (ita Latinos Romanoſque vocant, & averſantur graviſſime) ſubjiciant, quidquid in magnis anguſtiis aliquando ad eos recurrerint, ut in altero Gabriele, mox ſecuturo, etiam appareat.

odio Coptorum in Francos.

XCVI. JOANNES XIV.

559 *Omſallotenſis* hic fuit; ad eum ſcripſit Gregorius XIII, ut reſtatur Gabriel ſucceſſor. Unde nonnullis Scriptoribus dicare placuit, ſub Gregorio XIII, factam Coptorum ad Eccleſiam Romanam acceſſionem, uti & nos ſupra innuimus.

XCVII. GABRIEL VIII.

De hujus ad Clementem VIII, aliorumque ad alios deinde Pontifices Epiſtolis; quorum unus Theophilus Melchita; quales forte ex iis plures.

B 560 *Abrenſis*, epiſtolam ſcripſit, ſeu mavis profeſſionem fidei miſit ad Clementem VIII, in ſuo titulo ſemet vocans *nonageſimum ſeptimum*; qui numerus falſus eſſet, niſi nonageſimus quartus Joannes Cairenſis (in ſimili apud Kircherum ſupplemento omiſſus) ſuo loco relinqueretur. Prædicta epiſtola proferetur a Kirchero in ſæpe citato ſupplemento pag. 517, & ſaſſiſſime a Baronio ad calcem Tom. VI Annalium, quo curioſum lectorem remitto; quamvis non ignorem Acta illa a nonnemine revocari in dubium, præſertim ab auctore Hiſtoriæ Criticæ, *de fide & moribus nationum Orientalium*, in editione Francofurtenſi anni MDCLXXXIV, pag. 134, dum aſſarit, *Aulam Romanam multum demiratam eſſe, quod Baronius tam facile Acta illa publicaſſet, ſub nomine veri Patriarchæ Alexandrini & Eccleſiæ Coptitæ.* Ita ejus verba ſonant, ex Gallicis Latine reddita; nihilominus profeſſionis illius particulam hic lubuit attexere, ut de tota re non inconſulte ſtatuatur. Sic habes.

Scripſit ad Clementem VIII.

addens profeſſionem fidei aliquibus dubiam.

561 *Humilis Gabriel, Dei gratia famulus Sedis* C *S. Marci, in urbe Alexandrina Ægypta, & in omnibus aliis locis ſibi conjunctis, Auſtralibus, Maritimis, & Æthiopicis, nonageſimus ſeptimus Patriarcharum, S. Marci Evangeliſtæ ſucceſſor, ſalutem impertitur, atque oſculum offert ſpirituale, Patri, Domino, Patrum Patri, Patriarcharum Principi, tertiodecimo Apoſtolorum, gloriuſi noſtri Jeſu Chriſti, & quinto ſanctorum Evangeliſtarum, S. Petri Apoſtoli ſucceſſori, Petræ fidei, ſuper ejus Cathedra in magna Roma ſedenti; cui data eſt a Deo poteſtas ligandi atque ſolvendi; cujus mentio ſit in ſacro Evangelio, cum dicit; Tibi, o Petre, dedi claves regni cælorum, quod ligaveris ſuper terram, ligatum erit in cælis, & quod ſolveris ſuper terram, ſolutum erit in cælis. Tu enim loco ejus conſtitutus & ſucceſſor es ſuper terram, Pater noſter & Dominus noſter, atque corona capitis noſtri, Dominus Papa Clemens octavus, Papa Romæ.*

Tituli Pontifici Romano adſcripti

etiam ab aliis Patriarchis Coptis,

562 Conſervantur autem, teſte Kirchero, ſimiles litteræ, a diverſis Patriarchis eorumque Vicariis Romam datæ, in quibus ſemper hiſce titulis ornant Papam, ut ſunt, *Papæ Magnifico, Patri Sacerdotii; Succeſſori in Eccleſia univerſali Apoſtolica orthodoxa; Patri Patrum, & Principi Principum; Vicario Chriſti in terris, ſedenti ſupra Sedem ſancti Petri Principis Apoſtolorum*, Gregorio XIII. Sedit hic ab anno MDLXXII, ad annum MDLXXXV: cujus ſetibentis (forte Joannis) nomen ſi addidiſſet Kircherus, aliorumque ſimiliter, quorum litteras habeti ait; plus aliquid addidiſſet nudæ iſti nominum Patriarchalium ſeriei. Quidni & inter illos agnoviſſet aliquos, non Jacobitarum Coptos, ſed Melchitarum Patriarchas; eos ſcilicet quos ſeries Coptorum non comprehendit. Talis ſane dubio ſuit Theophilus ille, cujus ad annum Chriſti MDXXIII, memiuere Spondanus & Raynaldus; cojuſque litteræ Græce ſcriptæ dicuntur, ſermone, Coptis non minus odioſo, quam inuſitato.

quos Kircherus non nominat.

563 Interim fruamur acceptis ab eo, & exordium præfatæ epiſtolæ conſideretur, quod ita ex Arabico redditur (Arabice enim ſcripta eſt epiſtola, tamquam lingua hodie uſitatiori per Ægyptum, ac notiori Romæ.) *Gratias agimus Deo altiſſimo, eumque ſanctificamus & magnificamus in terris, quod Te conſtituit Chriſtus Catholicæ fidei habentis tenentem, & ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ Romanæ Dei Eccleſiæ fundamentum ſervantem, miſericordem & pium ſuper univerſum populum Chriſtianum, ac diligentem omnes in Chriſtum credentes, lætor Chriſti, qui Te ſucceſſorem fecit in ejus Cathedram. Tu qui effectus es caput & maximus Patriarcharum, & magiſter & prædicator totius populi Dei; illos doctrinis tuis ſpiritualibus irrigas, eoſque ſermonibus tuis vitæ ſalutaribus.* Incipit poſt pauca Gabriel profeſſionem fidei ſuæ, quam totam deſcribere ſupervacuum cenſuit Kircherus, nec nobis eam lubet integram ex Baronio tradere: ſufficiat articulus de Eccleſia, quo ita affirmat:

Alia Pontificum Romanorum prærogativa ab illis agnita;

E

564 *Teneo & confiteor ſanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum Pontificem in univerſum orbem tenere primatum, & ipſum Romanum Pontificem ſucceſſorem eſſe B. Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ aſſe caput; & omnium Chriſtianorum patrem ac doctorem exiſtere; & ipſi in B. Petro paſcendi, regendi & gubernandi univerſalem Eccleſiam, a Domino noſtro Jeſu Chriſto, plenam poteſtatem traditam eſſe: cujus Eccleſiæ unitatem tanti faciendam eſſe affirmo, ut nullus, extra eamdem Eccleſiam Catholicam exiſtentes, æternæ vitæ participes fieri poſſe confitear.*

unde apparet quid ſentiant de Primatu Cathedræ S. Petri,

F

565 Digna ſane Catholico Antiſtite profeſſio, ſed rebus potius probanda quam verbis, quæ ſola hactenus a Coptis data videntur. Dum vero ſic loquuntur & ſcribunt de Romana Eccleſia, ſcientes ſe ab illa per ſchiſma ſeparatos; quid aliud agunt, quam manifeſte ſibi contradicere, aut magnas agere nugas? Id ſaltem non obſcure oſtendunt; nempe, quo loco Romanum Pontificem habendum gens ſua acceperit a majoribus, quorum communem de illo æſtimationem nec ſchiſma quidem potuerit abolere; quin ſaltem in multis tabulis & uſu externo, remanerent formulæ, Romani Pontificis ſuper omnes Primatus, indubitanter aliquando creditæ, teſtes non prorſus contemnendæ: id quod ex Abulbaracato Vanslebii, & teſtimoniis ibidem addactis, alio loco demonſtrabitur.

ſerthenus ceteris ſimilia in ſchiſmate.

Digitized by Google

AUCT. I. B. S.

D

XCVIII. MARCUS V.

Creatus 1602, die 22 Sept.

566 Dictus de *Beliadi*, vel ot Bernatus, de *Baladi*, *factus eſt Patriarcha*, ea eo quem ſequimur Vanslebii calculo, *anno Martyrum* MCCCXIX, *die* XV *Thot*, quæ fuit ſtylo noſtro veteri, XII Septembris in Dominica, ſub curſu litteræ C, annus vero coincidit cum noſtro MDCII. *Obiit* Marcus XXX *Tubæ*, *anno* MCCCXXXIV *Martyrum*, Chriſti MDCXVII, XXV Januarii.

obiit 1617, 25 Januarii

CXIX. JOANNES XV.

567 EX *Melave*, vel *Melavienſis*, Bernato *Melavani*. De eo nihil præter nudum nomen ex omnibus Catalogis nobis innoteſcit:

B

C. MATTHÆUS III.

568 FUit ea *Tuch*, *Toukbi*, puta *Tuchenſis* patria: quem Vanslebius perpetuam Joannem appellavit, errore via condonabili; utpote eum ipſe Cairi exiſtens, Coptorum tabulas facile conſulere potuerit. Hæſeram ego ſatis diu perplexus utrum Vanslebio, tamquam teſti oculato, potiorem quam Kirchero fidem haberem? Et eo certe inclinandum videbatur, niſi alitet difficultas componeretur: ad quam complanandam nulla ſecurior via apparebat, quam recurſus ad ipſum fontem; Cairum intelligo, quo me P. Bernati ſæpe jam citati humanitas ultro vocabat. Scribit is palpabilem eſſe Vanslebii lapſum, qui Joannem pro Matthæo poſuerit. Hic porro Matthæus idem ipſe eſſe debet, de quo ante Catalogum ſuum Kircherus narrat, litteras miſiſſe ad Sanctiſſimum D. N. Urbanum VIII, *ejuſdem tenoris*, cujus fuerant litteræ Gabrielis Patriarchæ XCVII, ad Clementem VIII deſtinatæ, ut nuperrime explicuimus.

Miſit profeſſionem fidei

ad Urbanum VIII.

CI. MARCUS VI.

C 569 BAbgurenſis; Bernatus ſcribit de *Bajour*. *Ex monaſterio S. Antonii*, *Patriarcha creatus anno Martyrum* MCCCLXII, *die* XVII *Barmudæ*, Chriſti MDCXLV, XII Aprilis die Dominica, ſub curſu litteræ D, ſtylo veteri. Annum mortis indicare Vanslebius prætermiſit,

Conſtitutus eſt 12 Aprilis 1645.

CII. MATTHÆUS IV.

570 MIrabar, *erat hic profeſſus monaſterii S. Mariæ in Baromus (quod eſt unum ex quatuor præcipuis in deſerto S. Macarii) Patriarchatum adeptus eſt anno Martyrum* MCCCLXXVII *menſe Hathur*, anno noſtro MDCLX menſe Novembri. *Vivebat adhuc*, inquit Vanslebius, *cum Cairi exiſterem anno* MDCLXXIII, *qui erat annus Martyrum* MCCCLXXXIX. [an non MCCCXC?] Atque hic deſinit ſuperadditum Abulbarecato a Vanslebio ſupplementum.

Creatus menſe Nov. 1660

adhuc ſuperſt 1673

CIII. JOANNES XVI.

571 EX *Toukbi*, ut ait Bernatus, Matthæi III, ni fallor, popularis. Hujus Patriarchæ, qui adhuc ſupererat MDCCVI, notitiam Bernato acceptam refero; & ejus deceſſori P. Bichot, ſingularem deſcriptionem Chriſmatis ab eo Patriarcha conſecti anno MDCCIII, magno ſumptu & apparatu, qualem Ægyptus non viderat a ducentis & amplius annis. Erit alibi de Chriſmate ſermo; ſed Bernatos majorem a me gratiam iniiſſet, ſi prædeceſſoris obirum & moderni creationem diſtinctius annoteſſet. Ceterum ea eo quem ad me miſit Patriarcharum Catalogo, ex Coptorum Liturgia Cyrilliana deſcripto, licuit perſpicere, ſupinam eorum negligentiam, in rebus ſuis eccleſiaſticis memoriæ commendandis. Mitto quod ea præſtito Catalogo ad oculum pateſcat, annis pluſquam ducentis a vera Chronologica Patriarcharum ſerie Coptorum calculum deficere: ſufficiat ſolam hujus ſæculi Chronologiam ob oculos ponere.

Chriſmate conſecravit 1703.

Ex Bernati Catalogo Ms.

E

572 Jam ſtatim ex Vanslebio diximus, Marcum V, anno MDCII creatum, obiiſſe MDCXVII. Marcum VI, conſtitutum anno MDCXLV. Porro Matthæum IV, MDCLX Patriarchatum adeptum, MDCLXXIII adhuc ſuperſtitem. Cum his concordari velim quæ mihi Bernatus tranſmiſit in hunc modum. Mateus (quintum indicat) ſedit annis XVI, Joannes qui ſequitur annis IX, Matthæus Tuchenſis annis XVI, Mareus Bajourenſis XI, Matthæus IV, annis XIV; denique Joannes, qui etiamnum ſupervivit, annis XXX, & menſibus X. Noto imprimis, ſi vera eſt hæc annorum ſeries, ab anno MDCII ad MDCCVI, Sedem debuiſſe vacare per annos ut minimum ſeptem vel octo, quod veroſimile non eſt. Noto præterea Marcum illum V, annis ſedeciin non ſediſſe. Quod ſi ſucceſſor Joannes XV, Sedem tenuerit annis IX, obierit veroſimillime anno MDCXXVI: addantur deinde anni XV Matthæi III, ſummum pertingetur ad annum MDCXLII vel MDCXLIII. Itaque vel fallit Vanslebius qui Matthæi III, ſucceſſorem Marcum VI, conſtitutum ait MDCXLV, vel fingenda ſunt vacationes Sedis juſto diuturniores, quarum nullum occurrit veſtigium.

cum Vanslebio collato,

patet commutari non poſſe

573 Addo jam Marco IIIi Bajourenſi ſive VI, annos Pontificatus a Bernato tribui non plus XI, qui ab anno MDCXLV enm non perducerent ultra annum MDCLXVI, eum interim diſcrte aſſerat Vanslebius, Matthæum IV, Marci ſucceſſorem, Patriarchalem Cathedram primum conſecutum anno MDCLX. Uter Scriptorum iſtorum erret, quemve hiarum hic comminiſci oporteat, non temere judicavero. Uti nec qua ratione intelligendum, quod Matthæus jam dictus annis tantummodo XIV Eccleſiam Alexandrinam Copticam gubernaſſit, qui anni non niſi ad MDCLXXIV pertingerent; & tamen proximus ejus ſucceſſor Joannes XVI, Patriarcha modernus, tantum numeravit annos regiminis XXX & menſes X, dum Bernatus ad me ſcriberet, videlicet XI Aprilis MDCCVI. Unde videtur conſequi, vel in hoc tam recenti calculo hallucinari Coptos, vel Sedem biennio citeriur vacaſſe, priuſquam eam Joannes Patriarcha hodiernus conſcenderet.

Chronologiam Patriarcharum ſæculi noſtri ſpectantem.

propter sequiorem Coptorum

574 Nihil ultra Copticis hiſce rationibus immorer, ob quas jam toties fruſtra mihi frontem perfricui. Conciliet illa & componat qui res Copticas propius intueri poterit, nobis nec operæ pretium videtur, nec otium ſuppetit. Quamquam ſperari in vanum potem, ex Ægypto lucis aliquid, ubi rerum hujuſmodi neglectus eſt prope incredibilis. Nec prodeſt hominibus illis exprobrare ſocordiam, quibus illud in promptu eſt, victum cuique ſuum prius quæritandum. Pluſcula invenies infra, ubi de ritibus & moribus Coptorum propriis. Hæc ad univerſam Patriarcharum, tum Catholicorum, tum ſchiſmaticorum ſeriem, ad noſtra hæc tempora perducendam, abunde dicta ſunto.

in hiſce rebus ne. gligentiam,

ADDITAMENTUM.

De Patriarchis, pleriſque Latinis, ex magno Lexico Biblico Simonii, edito Lugduni MDCCIII.

B 575 Additamentum voco, quod cum præmiſſa Patriarcharum ſerie nec connecti poſſit nec conciliari. Ceterum cum liber ille multorum manibus teratur, & in eo Catalogus Patriarcharum Alexandrinarum extenſus legatur, non potui non verbo indicare, etiam in manus meas nuperrime incidiſſe. Teſtatur illic Simonius, ſe Patriarchas priores duos & quinquaginta ex Nicephoro deſumpſiſſe, neſcio ex qua editione; noſtra a Goaro adornata non niſi quinquaginta enumerat. Illud adverto apud Chronologos non ſatis aſſeratum, ut anni non ab Incarnatione ſed a Paſſione Domini inchoentur. Quam vero a recta Chronologia paſſim Auctor ille deflectat, per te, Lector, judicare poteris, ſi Simonii laciniam cum noſtro Tractatu conſerta. Huc ſolum ſpectat præſatum additamentum de Patriarchis aliis a Simonio hinc inde corraſis, quos viſum eſt hic adnectere nequid a me neglectum dicas. De meo nihil addirum volui, Auctoris ordinem & numeros ſervo, tametſi facile intelligam, aut C aſſigno aut nulli prorſus uſui futuros. Itaque Patriarcha

LIII *S. Athanaſius*, Claromontanus pro Latinis MCCXIX.

LIV *Joannes*, qui Concilio Conſtantinopolitano interfuit, excommunicatus, quia cum Latinis fœdus inerat, MCCLXXXIV.

LV N. electus Patriarcha pro Latinis in Concilio Viennenſi MCCCXI.

LVI *Joannes Aragonius*, Patriarcha Latinus, anno MCCCXXX.

LVII *Guillelmus de Chenac*, Lemovicenſis, Epiſcopus Pariſienſis, electus Patriarcha pro Latinis, ſedem tenuit uſque ad mortem, quæ accidit MCCCXLVIII.

LVIII *Humbertus Viennenſis*, Patriarcha Latinus, obiit MCCCLVI.

LIX *Arnaldus de Monte*.

LX *Seguinus*, Archiepiſcopus Turonenſis, Patriarcha Latinus.

LXI *Seguinus* II, etiam Archiepiſcopus Turonenſis, Patriarcha Latinus.

XXII *Petrus*, Archiepiſcopus Bituricenſis, Patriarcha Latinus.

Jonii Tomus F.

LXIII *Nipho*, Patriarcha Græcus, cui Urbanus VIII (*vult dicere* Urbanus V) ſcripſit ſuper unione Græcorum & Latinorum MCCCLXVII. AUCT. L. B. S.

LXIV *Simon de Cremeaux*, Archiepiſcopus Duc Rhomenſis & Cardinalis, creatus Patriarcha pro Latinis anno MCCCCVII.

LXV *Silveſter*.

LXVI *N.*

LXVII *Cyrillus*.

LXVIII *Gabriel*, qui Legatus miſit ad Papam Clementem VIII, ſeque ſubmiſit MDXCIV.

LXIX. *Cyrillus*, annis MDCXVIII.

LXX *Cajetanus*, mortuus Caſeriæ in regno Neapolitano x Auguſti MDCXLVII.

COROLLARIUM.

De quibuſdam Habeſſiæ Metropolitis, in Hagiologio laudatis.

576 Recenſitis jam ex ordine Patriarchis omnibus, eo quo apud Coptos modo dinumerari ſolent; reliquum eſſet, ſupplementi loco nonnullorum aliorum nomina ſubjicerentur, qui vel ab Hagiologo ſalutati, vel notati in Faſtis, vel alibi ab aliquibus ſcriptoribus citati ſunt, tametſi a ſerie excludantur. Omiſſi alii Patriarcharum nomina, but, E

577 Hujuſmodi eſſe poſſent Macarii plures, iis ornati encomiis, quæ duobus aliis, LIX & LXIX ſuperius adſcriptis, non conveniunt. Cyrillus item aliquis, & a magno Neſtorii debellatore, & a Patriarcha LXXV, ut videtur, diverſus. Dein Theophanius, alius a Patriarcha LX, cum patre Salvitu (*Severo*) & Nicolao propinquo, ab Hagiologio multum laudatus; licet ibi ea Ludolfi auctoritate moveamur, iſtud Elogium impio Theophanio adſcribi poſſe. Eſt & Philotheus, nulla avaritiæ nota infamis, quemadmodum de LXIII Patriarcha cognomine, ſun loco retulimus, unde nec cum eo confundendum. quæ forte ejusdem temporis ſunt.

578 Mitto reliquos, Patriarchæ titulo cohoneſtatos, quibus tamen vacuus in Catalogo locus non relinquitur. Nec dicat quiſquam, eos Melchitis annumerandos: nimis enim quum certum eſt, Melchitas omnes in faſtis Jacobiticis eſſe prætermiſſos. Sed erit qui hujuſmodi nomina apta putet, ſupplendis lacunis ſeu vacationibus, plurium quandoque annorum in decurſu admiſſis. Opportune: verum cum id omnino gratis dicatur & pro arbitrio; exemploque res careat, nec oſi ad Interturbandam ſeriem prodeſſe poſſit; maturiori id examine penſandum trutinandumque iis, quibus otium eſt, relinquimus. non Melchitas, F

579 De Habeſſinia Metropolitis, in Hagiologium ſæpe dictum relatis, operæ pretium eſt, lectori non injucundum, arceſſere, quæ hinc inde collecta ſunt, quod ita de Jacobitis Æthiopibus, præter errores quos alibi attingemus, ea cognoſcet, quæ ad Metropolitarum ſanctitatem pertinent. Petro vaſtiſſimo in regno & numeroſiſſima gente, ſolus Metropolita Epiſcopus eſt, iſque Alexandrino Patriarchæ adhuc paret; nec alios minores Epiſcopos ſub ſe habet, uti Ludolfus plane docet pag. 444 num. 78, in Commentario Hiſtoriæ ſuæ Æthiopicæ. Abbonas autem vocant Habeſſini Metropolitas, hoc eſt *Patres ſuos*: quem venerationis titulum Copti etiam ſuis Patriarchis tribuunt, ut apud Elmacinum perpetuo legitur: & apud Vanslebium, in ſed post Habeſſiæ Metropolita, ſive Abbuna recenſitur.

AUCT. I. B. S. ultimis Patriarchis Amba ſcribitur, quod veroſimiliter idem ſignificat, Oidioem & annos iſtorum Præſulum ignoramus, quippe quorum Catalogus necdum in Europa viſus fuit.

Abba Salama, alias S. Frumentius,

580 Primus & præcipuus inter omnes eſt ABBASALAMA, a S. Athanaſio Metropolita conſtitutus, nobis S. Frumentius dictus. Hujus in Hagiologio aliquoties mentio fit, eique converſio Æthiopiæ merito tribuitur. Sic autem illi aceinitur, tt Muſre, xxvs Julii: *Salutem voce lætitiæ dico Salamæ, quem tamquam portum miſericordiæ & gratiæ magnifica & cutollo: per ipſum enim ſplendor luminis Chriſti exortus eſt in Æthiopia, cum prius in ea tenebræ & caligo fuiſſent.* Et die xxii Chiae, xvtat Decembris: *Salut ſit tibi, Salame, qui juſſus es manifeſtare doctrinam, eo uſque occultam, ut oriretur luſtre Phoſphori. Ob lumen tuum jucundum & ob pulcritudinem tuam ſuavem, uſque in hunc diem lætatur & exultat Æthiopia.*

Æthiopia Apoſtolus, ex meſſe S. Athanaſii,

581 Reliquos etiam, ſine ordine & tempore, prout ſeſe in Hagiologio nobis obtulerunt, recenſebimus. *Sanctius & Petrus*, die xi Hathuri, nobis xxix Octobris, & ſic laudantur: *Salutem dica Beata Sanctio, & Petro quoque, magnitudinis tuæ participi; quos Pater* (cæleſtis) *conſtituit Metropolitas, ut paſceret Eccleſiam, quam Chriſtus ſanguine ſuo acquiſivit, ſicut populus complacuit in illis eoſque elegit.* Alexandrinos Patriarchas vocaverat eos in Faſtis ſuis Ludolfus, qui in Caleceſendianis Seldcoi, Petrus dictus erat Patriarcha, uti arabice dicto loco notatum. Quia igitur eum Sanitio conjunctus erat, & regimini Eccleſiæ a populo *præfecti* dicebantur, ideo Patriarchas eos fuiſſe crediderat, qui & ipſi ſæpe Archiepiſcopi vocantur. Verum, accuratius evoluto Partiarcharum Catalogo, in quo hi viri nonſpiam conjuncti, nec ſucceſſores nuncupantur, mutavit ſeoreatiam, eoſque Metropolitas Æthiopiæ fuiſſe ad Papebrochium pridem ſcripſit; cui ſententiæ & ego libens ſubſcribo; eoſque fortaſſis e primis, poſt Eccleſiam ab Athanaſio ordinatam, fuiſſe arbitror.

Sanctius & Petrus,

(quos Ludolfus putaverat Patriarchas Alexandrinos)

582 Alios invenio: xi Chiae, hoc eſt, vta Decembris ABBUNA BARTHOLOMÆUM Metropolitam, ita ſalutatum: *Salutem dica tibi Bartholomæo, Patri noſtro; qui dignus fuiſti ut jure merito Epiſcopus fieres. Ab omni infortunio, quod nobis imminet, virtus precum tuarum cuſtodiat nos, haud aliter ac ſi quis pupillum oculi ſui cuſtodiat.*

Bartholomæus,

583 Item die tt Amſchiri, hoc eſt xxvtt Januarii, reperio *Longinum*, ſpecialem ipſius ſcriptoris Patronum, cujus tiara cuoſpecta dæmonum fugavit: *Salute die meliuque reliquias tuas, Pater mi Longine! Miror magnitudinem quæ tibi conceſſa fuit; nam tui ipſe præſens non fuiſti, cum tiaram tuam videret ſatanas, & confuſus plane aufugit.* De alio *Longino* Dominici latoris pereuſſore, ita legitur xxttt Julii: *Salutem dico Longino, quem divina benevolentia monuit, ut ſuſciperet Petri Doctoris doctrinam. Non imputavit ei idcirco lanceæ in manu ſua, neque enim mori volebat eum in peccatis; propter miſericordiam & patientiam ejus.* De alio neſciu quo, Romanis

Longinus Meretopita,

aliunde pertuſſore acerbi Chriſti Domini,

adhuc ignoto, hæc habentur ad v Novembris: *Salutem Longino, qui coronatus fuit Romæ, & ſepultus fuit in valle Hieroſolymæ, cum filius ejus cum eo obdormiviſſet, ſicuti narraverat feminæ in ſomnio. Cum fragrantia balſami caput ejus bodie viſum fuit.*

Hippolyti in mari merſus

584 Iterum die v Amſchiri, hoc eſt xxx die Januarii, Abuledem Metropolitam habemus ab hæreticis lapidatum, cujus corpus mergi non potuit licet pedi lapidem alligaſſent. Eum ſic Hagiologus invocat, citata die: *Salutem tibi dico, Hippolyte* (Æthiopice Abuledis) *Pater noſter, qui dignus fuiſti ut appellareris Sacerdos, Doctor mundi; cum cadaver tuum in mari nataret incolume, pudice & indubrioſiſſimi fuerunt ii tyranni, qui illud, cum lapide pedibus alligato, illud projecerant.* Idem die vt ejuſdem menſis, alia ſtropha ſic inſignitur: *Salutem dico emerſioni corporis tui e mari, quamvis lapis gravis pedibus tuis alligatus fuiſſet. Hippolyte Doctor, generationum tuarum peritus; afferat mihi benedictionem e monaſteria Gerizan, ſicuti navis materiam divitiarum & ſplendoris affert.*

corpore poſtridie terræ reddita.

585 Præter hos reperitur etiam in Hagiologio quidam Gregorius, xix Thot, ſeu xvi Septembris & ſic. nppellator... *Salutem Gregorio, Domini Martyri & Patriarchæ, qui tempore adminiſtrationis ſuæ renovit monumenta Virginum, quæ fuerunt mortem obierant: Hinc autem egreſſus ejus de batathra accidit, ſicut noctu vidit ſocer Regis.* Nun tameo huno exiſtimes accenſeri poſſe Alexandrinus Patriarchis: habeo enim a Patris Kercheri manu initium Kalendarii cujuſdam Coptici, latine reddinm; ubi ad hanc diem Gregorius iſte vocatur *Patriarcha Armeniæ*; eſtque omnino is, uti ex Elogio jam recitato apparet, quem Latini colunt xxx Septembris; in cujus Actis narratur Martyrium S. Ripſimes & Sociarum, pro ſervanda virginitate paſſarum; & indicatur ſomnium, quo ſoror Regis Thiridati, hunc & proceres ejus, humanæ, quam amiſerant, formæ reſtituendos intellexit, ſi Gregorius educeretor ex batathro, in quod velut in ſepulcrum, detruſus fuerat.

Colunt etiam Habeſſini S. Gregorium,

primum Armenorum Patriarcham,

velut ipſi vocant, Catholicum.

586 Ipſi quidem Armeni Metropolitam ſuum ſolent inſignire titulo Catholici, pro quo Copticæ & Habeſſini uſurpare malunt titulum Patriarchæ, ut ſibi notiorem. Dignus autem eſt Gregorius, qui hoc loco, licet non ſuo, commemoretur, quia celebertimum ejus tota Ægyptu & Æthiopia cultum probant utriuſque gentis Faſti, in quibus refertur etiam ad diem xix Chiae, hoc eſt xv Decembris; hoc modo *e Salutem Gregorio, qui cruciatum patiutur tulit, in nocte frigus, & in die æſtum, per quindecim annos, ex qua in foveam conjectus fuit. Salutem ibi tulit, quæ illi optime miniſtrarit, etiam illi cibum projecitus.* Diem xxx Septembris & vta Octobris Coptitæ tantum, non item Æthiopes habent, ut ſpatium in faſtis vacuum oſtendit. Hujus Gregorii vitam Æthiopice deſcriptam poſſidere ſe ſignificat Ludolfus, ex qua quæ hic adjecta ſunt & ad nos tranſmiſſa, ſummatim ſe deſcripſiſſe teſtatur.

APPENDIX

AUCT. L. B. S.

APPENDIX
AD SERIEM PATRIARCHALEM

De Copte Jacobitis, eorumque initiis, erroribus, moribus, institutis.

PRÆFATIO.

JAm a biennio & amplius, scriptæ & prælo paratæ erant, quas de rebus Copticis, in hanc Appendicem rejeci disquisitiones, ad præcedentis Tractatus intelligentiam & utiles & necessarias. Nihil opus est dilationis causas prætexere; dum Europa propemodum universa, & maxime hoc nostro in Belgio, perpetuis bellorum motus, ita commercia intervertunt, ut de libris imprimendis cogitare nec utrum nec integrum videatur: Dum itaque serèniora tempora exacta lucubrationes nostræ exspectent, en tibi Incunte hoc anno MDCCVII, litteræ pridem desideratissimæ ex Ægypto ad me delatæ sunt, ex Februarii MDCCVI Cairo datæ. De his pauca præfari opportuit, ut, quo consilio, qua occasione & modo quæsitæ & impetratæ fuerint, prius innotescat, quam ea iis aut mutationes aut additiones ad jam absoluta, subjunctas, lector advertat.

Obstacula asperorum in Ægypto Missionum operam eluctantur,

2 Nimirum ad difficultatum fontem recurrendum statuaram, si forte lucis inde aliquid erueretur, rebus incertis juncta atque obscuris quoquomodo enodandis opportunum, in tam mirabili Scriptorum, diversissima sentientium, ambiguitate & discrepantia. Commodum accidit ut R. P. Joannes Verteau Gallus, e Societate nostra Missionarius, ex Oriente rediit, Romæ commoraretur, tractandis, ut inaudieram, missionum istarum negotiis intentus. Erat cui allatis ob causas ad virum in Urbem scriberem, ea occasione usus, una cum interrogavi, num quis de Societate in Ægypto degeret, rerum Copticarum adeo peritus, ut de dubiis & prope inextricabilibus gentis moribus, ad eum referri posset, cum non dubia spe solutionem obtinendi? Non poterat quisquam, postulatis quantumvis difficilibus, favere impensius: liquidem litteras ipsas meas continuo Cairum recta transmisit ad R. P. Bichot, tunc Missionis Superiorem. Nec mora, obtulit hic aliquot post mensibus, humanissime obsequia sua; promptamque operam ad eruderanda quæcumque, vel proprio ipsi studio fieret assequi, vel loci commoditate & beneficio, vel diuturnioris experientia comperisset.

difficultates eis suas proponis an. 1701

3 Ego vero, tam officiosa urbanitate invitatus, collegi protinus quæ mihi cum magis vidébantur implexa, & oculato testimonio seculis dirimi posse arbitrabar, eaque in chartam conjecta, XXe Januarii MDCCIV in Ægyptum destinavi, interea tamen ne rebus mediatis incumbere pergens; ann respondi nihil ex iis petibus exspectandum esse. Nec consilii pœnituit, dum paulo post Bichotum è vivis excessisse intellexi, atque una, ut ex eo casu ominabar, spem omnem ulteriorem præclusam. Forte fortuna, aliter & felicius evenit atque ego suspicatus fueram: nam dissertationibus meis dudum ad finem perductis, renuntiatum est, defuncto in officium successisse R. P. du Bernat, eumque rem meam ita cordi habere, ut adhibita omni industria, propediem subministraret, quæ ad elucidandas dubitationes meas ab ejus decessore fuerant postulata. Et fecit profecto non minus gnaviter quam spoponderit, ad quæsita prope singula appositas solutiones suggerendo, sic ut iis modo instructus, lectoribus harum rerum studiosis, ea quæ facisfaciunt, a me suppeditatum iri confidam.

& ea occasione ad eos responsa delata

4 Atque ex est epistola bene longa; quam innuebam Cairo missam, recte commentarium dixeris, de rebus Copticis controversis, studiose & accurate elaboratum. Id certe testari debeo, nihil me legisse hactenus aut curiosius aut diligentius discussum. Habuit ille, quo ex litteris meis amplis & fusis ad explorandum duceretur, verum hoc ita præstitit, ut si ejus notitiæ ut manum tunc fuissent, cum de rebus hisce illustrandis primum cogitavi, dimidia facile laboris parte, levati potuissem. In uberique mecum convenit, non pauca clarius deduxit & elucidat, difficilia in paucis, ut in loco eandide & ingenue promebor; idque ea fide & integritate, ut nec vetera dissimulem, nec præterniserim quidquam, quod ad tertius operis emendationem & perfectionem vel minimum conferret.

supplex quæ pridem egregie decorant

5 Nunc vero cum hic animus, nec alius occupatissimo otium superfit, ad ea aut describenda denuo aut ex integro retexenda, quæ ante non indiligenter tractata existimo, lectorem hic monitum volo, me Bernati elucidationibus ita usurum, ut quæ commode rerum scriptarum contextui interseri posse judicavero, ea ibi adjunctus sim, cetera sub finem paragraphorum ex ejus mente explicaturus. Mitto pluribus præloqui, & ut rem ipsam aggrediar, ab hac ipsa proxime sequenti de etymo Coptorum disputatione exordium ducam. Plane restituam quod me non recte conjectasse Bernatus censuit, & ejus hac de re sententiam etiam ad calcem hic proponam, ut vix dubitem quin ceteris omnibus, tamquam verisimilior & probabilior sit præferenda. Utrum autem veritatem assecutus sit, tum erit discernere.

§. I. *De etymo nominis Copta, vel Cophta.*

apud Ægyptios olim in usu.

6 MOlestus nobis spinosaque disquisitiones suggerit gens Ægyptiaca, ut mysteriis olim suis occultisque sacris celebratissima, ita hodie, ob morum, linguæ, cultus, vestiumque mirabilem diversitatem, Scriptoribus nostris tribus tam varie delineata, ut singulos ad examen revocare necesse sit, si quid probabile & fabulis expurgatum reperire desideres; & hoc quidem inani sæpissime conatu, ut ex hac ipsa forsasse Dissertatione brevi apparebit. Gentis etymon hic proponimus, & diversimode passim

etiam nom.

AUCT. L. B. S.

paſſim exeſtum, & tot modis explicatum; ut ſit difficillimum veroſimile quidpiam in medium proferre. *Cophtus* ſcribunt nonnulli, aliis præplacet *Cophthus*: *Cophtus* legitur frequentius: ſed quidni nomen, & ſcriptu & pronuntiatu facilius, præferendum putemus; *Coptus* ſcilicet vel *Coptita*, ut fere hactenus a nobis expreſſum eſt? Quæritur modo, unde, quo eaſu, qua occaſione, quo tempore Ægyptii omnes, vel eorum aliqui, ita primum fuerint appellati.

quod Kircherus de urbe Copto ſumpſerit,

7 Dubium hoc omnium accuratiſſime excuſſiſſe videri potuit Athanaſius Kircherus, in Prodromo Copto cap. 1; ubi refutata, tacito nomine, Joſephi Scaligeri ſententia, ex tomo de emendatione temporum pag. 705, omni quo poteſt conatu pertendit, non aliunde appellationis illius originem deſumendam, quam ab urbe *Copto*, celebri olim, inquit, mercimoniis emporio, tametſi hodie vix ejus occurrant veſtigia. Multa congerit vir alioquin eruditionis vaſtiſſimæ, de quibus dubitare poſſis, an ſatis exacte diſcuſſa ſint, & ad juſtæ criſeos normam ponderata. Inter cetera monet ibidem, ec nequaquam diſſimulandum cenſet, errorem, in quem plurimi ex non infimis auctoribus inciderint, qui impetite paſſim *Coptos* & *Cophthos* confundant, cum tamen *Cophthus* nihil aliud ſit quam e Mahumetanis confictum vocabulum, qun Chriſtianos Ægyptios ſeu Monachos alioſque religioſæ vitæ ſectatores, *Cophthos*, quaſi dicas *Inciſos*, appellare ſolent: *Quæ diligenter notanda ſunt*, inquit, *enim κόφθος apud priſcos auctores legiſſe me memini*. Vellem ego aſſignaſſet Kircherus, apud quos priſcos ante medium ævum, *Coptos* ſe legiſſe meminerit. Certe ſive *κόφθος* ſcribas ſive *Cophtos*, nomen eſt ejuſdem ætatis, & promiſcue accipitur & confunditur enm *Coptos*; ſic ut alterutrum, & ſæpius utrumque ſimul, & disjunctive poſitum inveniatur.

in Coph hoc a Syracenis deterſum putat,

quaſi inciſos;

eam tamen hi quoque ſalte ſum:

8 Nun placet mihi ſcrupuloſe illa Kircheri obſervatio, nec video qua fronte Mahumetani Ægyptios per contemptum *Cophthos*, hoc eſt *Inciſos* vel *Circumciſos* vocitent, eum & ipſi eadem labe infecti ſint; niſi injurioſum quis dicat, ſi Chriſtianus Judæo improperet, auritum eum eſſe eni bipedem. Scribebat eodem quo Kircherus tempore, Quareſmius Elucidationes ſuas Terræ Sanctæ, editas MDCXXXIX; in quibus lib. 1, cap. 49, ita habet: COPHTI; *qui & ÆGYPTII, & CHRISTIANI PRÆCINCTURÆ, vulgo appellantur, & præcipue in Ægypto habitant, Alexandrino ſubditi Patriarchæ, viri ſunt maxime abſtinentiæ. Olim circumcidebantur omnes, ac ideo Cophti, id eſt Circumciſi, appellati ſunt, & hunc uſque in diem adhuc circumciſi dicuntur, etſi non omnes, ut ipſi aſſerunt.* Lime indigent quæ hic dicuntur. Ceterum nihil illic de *κόφθος*; *Cophtus* ipſe ſcribit ut paſſim alii, & temen a Circumciſione deductum aſſimat. Verum hujuſmodi minutias miſſas facio: aliquid probaſſet Kircherus, ſi oſtendere potuiſſet, apud priſcos auctores, ſi non *κόφθος*, ſaltem *κόφτος* ſe legiſſe, eoque nomine Ægyptios omnes antiquitus fuiſſe inſignitos; quod nec præſtitit, nec ei præſtari promptum fuit, in veterum omnium ſilentio.

neuter veterum auctorum edixit.

Nec Arabes Circumciſionem probroſam credunt,

9 Unum eſt quod recte demonſtrat Kircherus, & a nemine (ut puto) in dubium revocabitur; nimirum, & urbem *Coptos* olim notam fuiſſe, & ejus incolas *Coptos* vel *Coptitas*, & Nomum unam ſeu Præfecturam Ægyptiacam, ab eadem urbe *Coptitem* dictam. Quod autem inde legitime concludi putat, priſcis temporibus Ægyptios omnes *Coptos* vel *Coptitas* vocatos, illud mihi tem videtur improbabile, quam quod *Cophthorum* vel *Cophtorum* cognomentum per contumeliam a Mahumetanis ei genti exprobretur. Fatur, me nec Arabicæ nec Copticæ linguæ elementa noſſe. Ceterum, cum Scriptorem nullum invenerim Kirchero veruſtiorem, qui talem poſuerit nominum iſtorum diſputationem, & quidem Cophthotum vocabulum a Mahumetanis confictum dixerit, quaſi qui ita Chriſtianos Ægyptios contemptim vociteot; tam diu dubitare licebit, donec linguarum iſtarum peritus, lucis aliquid affuderit. Equidem non capio, quamodo Chronicon Orieotale ſuos paſſim *Cophthitas* nominaret, ſi hujuſmodi titulus eis adeo foret propudioſus. Præterea, quid ſi in dubium revocetur, an ſatis recte omnes Ægyptii Chriſtiani Jacobitæ, ſæculo ſaltem VIII eut IX, *Cophtitæ* dicantur; ubi veroſimile eſt, non ante ſæculum XII, ſub Patriarchis Macario & Joanne Abulmagedn, Circumciſionem in eotum Eccleſiam promiſcue inductam, ſaltem commendatam; quæ ſi ente in uſufuerit, non niſi a privatis quibuſdam pro mero libitu ſit aſſumpta.

nec concedat Ægyptios Patriarchas antea ſac.

ea præſertim ætate commendaſſe.

Alii Regem ſignant, alii Chibib, unde Copti;

10 Jam vero priuſquam, de re pluſquam ambigua, opinionem, vel potius conjecturam noſtram pruſtramus, variæ variorum ſententiæ, de vocis *Coptus* vel *Cophtus* origine, paucis exponendæ ſunt. Ut autem ea mittamus quæ de Ægyptiorum antiquitate inſulſe nugantur, qui eos ipſa mundi creatione multis ſæculis priores faciunt (quod videre licet apud Moterium verbo Præadamitæ col. 2, circa medium;) vetus Scheda, inquit Cangius, contineos ſeriem Regum Ægypti, edita a Druſio poſt Hiſtoriam Severi Sulpitii, ita habet: *Secundus (Ægyptiorum Rex) Cabim, unde denominati ſunt Copti.* Credite poſteri, Joannes Leo, in eximio opere de Africa apud Scaligerum, ſic habet: *Ita etiam Arabes vocant totam Regionem Meſre, habitatores autem ipſos Elchibib. Ajunt Chibib primum fuiſſe, qui ibi primus & imperavit & ædificia conſtruxit, quod etiam ipſi indigenæ non alio nomine appellant: nulli vero Ægyptii ſuperſunt ibi, præter illos Chriſtianos, qui nunc ibi ſunt, reliqui omnes ad Mahumedismum deſecerunt.* Nun video quam affinitatem magis tribuere poſſis *Chibib* quam *Cabim*, pun autem, *El* ante *Chibib* non eſſe niſi articulum Arabicum.

alii Copten nepotem Noe.

11 Nugis agimus, ſed inanimes ſubjicit Euſebius, in præfatione Hiſtoriæ ſuæ Alexandrinæ, ubi Ægyptios nuncupatos ſcribit a *Copt*, filio Miſraim & Nepote Noemi (rectius, opinor, diceret, Miſraim fuiſſe filium *Chus*, nepotem Chami, filii Noe.) Hic *Copt*, trium aliorum fratrum victor, & in Regem agnitus, toti regioni nomen dederit, imo & populo. Nullus me hercule, vel ſexcenties ſignem perfricando, feliciorem invenerit & ſimul antiquiorem Coptorum nomenclaturam.

Scaliger tranſtulit a Græco Ægyptus,

12 Non adeo a veritate alienum eſt, quod ſcribit Joſephus Scaliger, loco nuper indicato, ita loquens: *De Ægyptiis Chriſtianis, qui hodie Kupti dicuntur, alibi ſatis a nobis actum* (vellem addidiſſet, ubi & quando.) *Putavimus aliquando nomen Kupti aut Kopti ab urbe Coptu deductum, ſed perperam, nam decurtatum eſt ex ultima*

parte

A *parte vocis* ΑΙΓΥΠΤΟΣ. Gupri *igitur pro* Ægyptiis *dicti. Æthiopes vero eos vocant* Gipcu *aut* Gibecu. *Mahumedani Ægyptii vocant Chriſtianos ipſos populares ſuos* Elehibch, *quod nihil eſt aliud quam* Elcupti: *nam alioquin etiam hodie tota Ægyptus vocatur, ab ipſi Arabibus* Metzer, *ut olim.* Hæc Scaliger.

13 Cujus derivatio, utut non improbabilis prima fronte videri poſſit, ſuis non caret incommodis. Hoc primum occurrit: quod eo paſto Græca appellatio Ægypti, antiquitus dicenda eſſet, quam ipſa vernacula Ægyptiorum, quod nun putem admittendum. Ecquid præſtaret opinari, priſcis illis ſæculis Ægyptios *Gupios*, *Kupios* vel *Koptos* dictos ſuiſſe, unde Græci ſuam *Ægyptum* formaverint, fortaſſe ſb Αἰ pro γαῖα *terra*, quaſi dicerent, tertam *Guptorum* vel *Gyptiorum*. Verum, quamvis id genus conjecturæ fundamento non careant; non auſim circa Ægyptiorum originem ab antiquis Geographis recedere, apud quos etymologiam hujuſmodi non invenies; noſtra autem inveſtigatio circa *Coptos* vel *Copbtes*, eoſque Chriſtianos Ægyptios, & quidem Jacobitas verſatur, quos B ſolos certum eſt hodie ita appellari; quod Scaliger aut non advertit, aut de induſtria retinuit. Illud igitur hic obſervandum præcipue, ne quis Ægyptiis omnibus commune putet *Geptorum* ſeu *Cophterum* nomen, quod apertiſſime liquet ſolis Jacobitis eſſe tribuendum, qui ſoli ad mediam Ægyptiorum partem non pertingent. Sed Morinum etiam audiamus.

14 Hic tomo de ſacris Eccleſiæ Ordinationibus, in præfatione ad ritum Ordinationum Cophticarum, ſcribit in hunc modum: *Novit eruditus Lector, Coptos ſeu Ceptitas vulgo dici Chriſtianos Ægyptios. Neſcio quo fato Ægyptii dicti ſunt Copti. Coptus equidem eſt urbs non incelebris in ſuperiore Ægypto, cujus mentionem faciunt Strabo, lib. 17; Plinius lib. 6, cap. 24; Ptolomæus, in Geographia ſua, & Plutarchus ſept, in tractatu de Iſide & Oſiride. Multæ enim ſunt Ægypti urbes, iſta & celebriores & populoſiores, a quibus Ægyptios nomen trahere æquum erat* (hic tacite Morinus Kirchetum redarguere videtur.) *Vocat Strabo* Coptum *communem Ægyptiorum & Arabum urbem; affirmatque, omnes Indicas & Arabicas merces, atque etiam Æthiopicas, quæ Arabico ſinu devehuntur, Coptum deferri.*

C 15 *Probabile eſt, Arabes, Coptum urbem frequentare ſolitos, poſtquam Mahometis deliramenta ampleti ſunt, Chriſtianos illius regionis Coptos ſeu Cuptitas appelluſſe, eo quod ii, cum quibus commercia exercebant, Coptitæ dicerentur. Hic accedit quod Arabes, Meccani & Medinenſes, a quibus religio exorta eſt, urbi Copto vicini ſint, intercedente tantum freto Arabico. Huic etiam conjecturæ favet Georgius Elmacinus, in Hiſtoria Saracenica non longe a principio, qui ſcribit; Mahumedem ſuis præcepiſſe, ut bene facerent Ceptitis Ægypti, Chriſtianos intelligens.* Ita prorſus: nam ibi Elmacinus in laudes Mahumedis excurrit, quod erga Chriſtianos bene afficeretur. *Benefacite*, inquit, pag. 63, *Cophitis Ægypti, ſunt enim vobis genere & affinitate juncti.* Ad urbis Coptanæ incolas, ajuſque vicinos, ea reſtringi videntur: ſed eos Cophtitas potius, dixit quis Coptitas? an prolepſi uſum dicemus? Latet aliquid. Iterum repeto, Cophtitæ Ægypti, non alii ſunt quam Jacobitæ. Cur igitur in toto Hiſtoriæ Saracenicæ decurſu nuſquam amplius *Cophtitæ* nominantur; ſed *Ægyptii Chriſtiani Jacobitæ*, ut contradiſtincti ab *Orthodoxis* ſeu *Melchitis*?

16 Addit deinde idem Morinus, probabilius eſſe, Cophtitas dictos Ægyptios *per Aphæreſim prioris ſyllabæ, quaſi* Gyptios: *Elmacinus enim eo loco* Coptos *ſcribit per* Gain *litterarum Arabicam, deinde per* Be, *denique per* Ca, *Gobt. Similiter Chronicon Orientale ſeu Alexandrinum inſcribitur* Hiſtoria Patriarchatuum Cophtitarum, *hoc eſt Ægyptiorum: & textus prima verba ſunt*; Incipimus ope Dei ſcribere nomina Patriarcharum Cophtitarum Ægypti. *Et in Theodoſio Patriarcha*, Clauſæ ſunt Eccleſiæ Cophtitarum. *In Patriarcha Abulmagedo*: Confeſſionem ab Eccleſia Cophtitarum abrogavit. *Et in Macario*, filii Cophtitarum prius baptizabantur, *hoc eſt Ægyptiorum*; *nam alias ſemper Chriſtianos Ægypti vocat Jacobitas. Arabes igitur Ægyptios Chriſtianos vocant* Gobth, Gnphtos. *Ægyptus autem Arabibus & Hebræis dicitur* Metzer. *Ideo non male ab iis vocantur* Gophtitæ Ægypti, *hoc* E *enim apud eos ſonat* Gnbt Metzet. *Favet huic conjecturæ Talmud Babylonicum in tractatu Megillh fol. 18, p. 2, vocat enim Ægyptios* Gyptios &c. Hæc Morinus ex intimia Arabicæ linguæ ſcriniis: ſimilia iis quæ ſuperius adduxerat Scaliger, ſed eo vitio laborantia, quod nomen, ad unam tantummodo ſectam probabiliter reſtringendum, velint toti genti commune; imo tale, ut, ſi vera ſit hujuſmodi etymologia, æque antiquum cenſeri Coptorum vocabulum, quam ſit aut fuerit gens ipſa Ægyptiaca.

17 Idcirco ſudabis multum, nihil efficies: ſi ab antiquiſſima Ægyptiorum appellatione (de qua Pinedus in Stephanum, Ortelius, aliique Geographi mitanda comminiſcuntur,) ſi, inquam, ab ea denominatinne, *Coptitarum* etymon derivare vulueris, tot in ſenpulos incides, ut nulla ad evadendum via ſit ſuperſuturis. Fabulas ego cum hiſtntica veritate conciliare necdum didici. Itaque ut quid hac in re, perplexa admodum atque obſcura, exiſtimem, vel potius dubitem, candide prupunam; puto nullam ex allatis npinionibus difficultati ſatisfacere. Etenim (niſi vehementer fallor) F *Ceptorum, Coptitarum* vel *Cophtiturum* appellatio ia Ægypto, Saracenorum vel Arabum in eam ingreſſu nnn eſt antiqnior: nec vetebor ſuſpicari, doctiſſimos illos Antiqnarios fruſtra laboraſſe, nt vel a priſcis Regibus *Coptim* & *Cept*, vel a *Kupti*, *Repti*, *Chibth* vel ab ΑΙΓΥΠΤΟΣ eam repetitum itent. Scio equidem *Coptites* ipſos nobilitatem ſuam ex eo vetuſtatis ſumu accerſere; communi hnminnm vitio, etiam ea incertiſſimis traditiuncularum raderibus, modo antiqnitatem ſapiant, glnriam mutuati enuantium. Sed ent id a concepta npinione nullatenus me tetatdet, ſundamentum ſuppeditant ſcriptnres iidem ipſi, quorum ſententias tejiciendas arbitremur.

18 Quid enim obſecrn sden temots ſcrutari npus eſt, ad prima ſæcula tecurrendn? dum nec auctur unus profertut qui ante ſæculum x sut at (nam Elmacini prolepſis nubis obeſſe nnn poteſt,) qui, inquam, ante ea tempora, Ægyptios eoſque ſolos Jacobitss, *Coptitæ* aut *Cophtitas* nuncupaverit; tantum abeſt, ut Ægyptios omnes generali appellatinne antiqnitus ita nominatos

hactenus

AUCT. I. B. S.

& ſitus hiſtoria Cophtitarum,

quidni Græci ex Κοπτος fecerint Αἰ γῆ terra Copti?

Nunſolitæ vocantur Jacobitæ.

Morinus Coptum urbem profert,

communem Arabibus & Ægyptiis olim emporium;

favere videtur Elmacinus,

Tandem etymon quærentium nemo ſatisfecit.

aut ſua antiquitate gloriantur Copti;

nec ante Saracenos Ægyptum ingreſſos

nec forte ante ſæculum 10 aut 11 ſe nominasſe.

AUCT. I. B. S. hactenus quiſquam demonſtrare potuerit. Certe quod Kircherus evincit, urbis Coptaeæ incolas, *Coptitas* dictos ab antiquis; ut hoc ipſi ultro concedamus; numquam inde conſequens oſtenderit, Ægyptios univerſos ſic ab ullo vetuſto ſcriptore fuiſſe vocitatos: eſtque profecto ipſius hac in re ſilentium, validiſſimum contra ipſummet argumentum. Quid quod Eccleſiaſticæ aut profanæ hiſtoriæ, nuſquam *Coptitarum* ſeu *Cophtitarum* meminerint, totis ferme decem primis ſæculis; magno iterum iudicio, iſtiuſmodi appellationem recentiorem & paucis forte Saracenis vel Græcis notam fuiſſe, a quibus deinde ad aliarum gentium notitiam pervenerit.

quando coeperunt Jacobitæ, & quidem ſoli, ſic vocitari

19 Porro ſuppoſita tantiſper ea veritate, quod rotis octo aut decem primis ſæculis & forte amplius, *Cophtorum* & *Cophtitarum* & *Coptitarum* nomen reliquo orbi ignotum fuerit; reſtat determinandum, qua demum occaſione gliſcere & invaleſcere coperit. In hunc finem, inculcandum denuo quod ſupra repetii, nimirum *Coptos* noſtros ſive *Cophtos* perperam cum Ægyptiis generali appellatione confundi, ubi in confeſſo eſſe debet, ſolos & unicos Jacobitas ita a Saracenis fuiſſe cognominatos, quemadmodum auctores a me ſuperius citati, ſui quaſi immemores, identidem indicant, eos cum ab Ægyptiis Mahumetania, tum ab Ægyptiis Melchitis, & aliarum, ſi quæ ſunt, ſectarum aſſeclis, diſcernentes. B

e ſua Hiſtoria Patriarchali, eos diſtinguente a Melchitis,

20 Omnium inſtar eſt Chronicon Orientale, diſerte notans ſe ſcribere *nomina Patriarcharum Cophtitarum*, ex quorum proiode ſerie Melchitas omnino excludit. Ubi elaufas narrat *Eccleſiar Cophtitarum*, eapreſſe etiam ſolos Jacobitas intelligit, perpetuum in Melchitas odium non ſemel manifeſtans. Hos vero 2, & non exiguos numero, & alteri a Cophtitis Patriarchæ ſubjectos eſſe ex ſupra dictis abunde conſtat. Illos autem (de Melchitis loquimur) perſeverare in Ægypto, notius puto, quam ut in controverſiam venire poſſit. Scribit quidem Hardninus, pulſos omnino ex Ægypto Melchitas, ut hi olim ex inſula Cypro Coptos C omnes pepulere: ſed id mihi hactenus perſuaſum non eſt. Puto enim ea præmiſſo Tractatu abunde evinci, ab ipſo Dioſcoritani ſchiſmatis exordio ad hæc uſque tempora, Melchitas in Ægypto manſiſſe, ut ex erepris ultro citroque & reſtitutis templis aperte liquet pag. 78, 83, 93, 99, 105 & aliis, ex quibus continua Melchitarum commoratio in Ægypto, in omnium oculos incurrit. Et habent Melchitæ illi Patriarchum ſuum, & quidem Alexandrinum, ut vocitant, quo Georgii Douſæ fabellam exſibiles, temere comminiſcentis, legatinem Gabrielis Patriarchæ Coptitarum ad Clementem VIII, de qua ſuperius egimus, Jeſuitarum inventum eſſe. Erravit nempe vir bonus, ea quo quod geminos Patriarchas Alexandrinos neſciverit, Gabrielem Coptorum, & Melchitarum Meletium. Vide ſis Allatium libro 3 cap. 8 De perpetua conſenſione. Nos ad propoſitum redeamus.

ut pro Jacobita dictum poſſit videri Copta,

21 His ita ſtabilitis, reliquum eſſet ut ob via & naturali derivatione ita nomenclaturam putaremus explicandam, ut a *Jacobita*, per aphæreſim vel apocopen, arabicum *Copta*, vel *Cophtita* proceſſiſſe diceretur, ſic ut *Jacobita* Ægyptius, & *Coptus*, *Coptita*, *Cophtus*, *Cophtita* ſynonima eſſent, idemque prorſus & convertibiliter ſignificarent, uti omnino ſignificant. Hic mihi & Arabica & Ægyptiaca lingua opus eſſet ad etymologiam illam enodandam, quibus adminiculis cum plane deſtituar, non eſt quod ea arbitrio meo decernere tuto poſſim; quamquam a qua demum alia radice nomen illud *Coptitarum* & *Cophtitarum* conretom ſit, non facile intelligam. D

ſed inſola Ægypto

22 Malo tamen ex aliorum judicio litem dirimere, quam acquieſcere propriæ conjecturæ: quæ ex eo etiam ſuam patitur difficultatem, quod ſi nomen *Coptus*, a *Jacobita* ſit diminutum; jam Arabicæ Jacobitæ omnes, toto Oriente diſperſi, imo etiam Habeſſini, Coptitæ eſſent denominandi. Hoc video objici poſſe; ſed ex eo facile ſolvi, quod levi de cauſa Chriſtianis Ægypti Jacobitis id vocabulum adhærere potuerit, quæ ad ceteros non extenderetur; quis neſcit Calviniſtas Gallos, *Hugonottos*; Belgas, *Geuſos* dici, privata nomenclatura, quam fruſtra quia omnibus communem prætenderet. At, inquam, ea aliorum ſeoteotia res componenda eſt. E

in qua loci, urbe Coptus ſit,

23 Conſulueram Ludolfum, linguarum Orientalium peritum, quid de ea vocum *Coptæ* & *Jacobitæ* affinitate cenſeret? verum hic xxx Novembris MDCCII videri ſibi reſpondit, demonſtrari ea hiſtoria poſſe, Chriſtianos Ægyptios urbe in Copto diutiſſime viniſſe, atque inde factum, ut Chriſtiani, *Copti* vel *Coptæ*, ſpeciatim vocati fuerint. Addo ego ſpeciatim ita *Jacobitas* vocari potuiſſe, quod ii Saracenis, occaſione commerciorum, familiarius utereotur. Pro eadem derivatione ſtat etiam auctor Hiſtoriæ Csiticæ de fide & moribus Orieotalium cap. 10, ubi *Cophtos* vel *Coptos* putat ab urbe *Copto* appellationem accepiſſe. Eo itaque res redibit, ut prima Morini ſenteoria recte explicata, pro veriſimiliori habeoda ſit. Horum ego triom virorum eruditiſſimorum opinioni tantiſper ſubſcribo, dum nihil probabilius occurrit quod propoſitæ quæſtioni ſolvendæ adhibeatur.

Religionis tamen primus quam Gentis nomen eſt.

24 Subſcribo, inquam, tametſi invitus, quamdiu mihi perſuaſum erit, non ſolos *Coptos* aut *Coptitas* ſupereſſe in Ægypto, qui fidem Chriſtianam qualemcumque profiteantur. Satis oſtendi, & in id propeodere me, oc Coptitarom vocabulum, non gentile, ſed religionis deatur, eo fere modo quo Mahumetani aliique ſectarii appellationem ſortiuntur. Verum tanti non erit mea forſaſſe uoius opioatio, ut contra torrentem obnitar: nec adverſariis aliis amicum adjungero luber, virum etiam eruditiſſimum, P. Joannem Harduinum, qui ſuper rebus Ægyptiacis a me conſultus, reſpondit; hac parte ſe plane mihi repugnare. Ejus verba recitare non pigebit ex litteris ad me datis Pariſiis, Kal. Februarii MDCCIV. F

docte major antiquitatis aſſertor ab Hardnino,

25 Kebth, & Kibth, & Al-kibth, inquit, *Ægyptum Arabes appellant, Ægyptium hominem*, Kabthi, Kibthi & Kobthi, *unde Coptorum appellatio eſt. Eo nomine diſtinguntur Ægyptii, ex veteribus Ægyptiis prognati, ac non ex Arabibus Mahometanis, quibus ea nunc ſubjecta ditio eſt. Atque hi quidem Ægyptii, ex indigenis prognati, omnes Chriſtiani ſunt, & ſe* Copros *ipſi appellant, ſive diminuta voce ex Græca* Αἰγυπτιος, *ſive ab urbe ſuperioris Thebaidos* Copto, *quæ & ipſa hodie ab Arabibus* Kibth *nuncupatur, æque*

oc tota

A *certius probetur.*

ac tota regio. Natos in Ægypto Arabes & Mahometanos ac Judæos, Miſri ac Miſraim appellant; Coptorum appellatione ſolis attributa iis, qui orti ſunt ex indigenis, & ſunt iidem Chriſtiani. Auctoritati cedo, quamquam ſi hæc vera ſunt, non minus convenisset Chriſtianis primorum ſex Eccleſiæ ſæculorum; quam iis qui hodie in Ægypto naſcuntur, eo autem tempore ſic nuncupatos, hactenus mihi demonſtrari deſideto.

Ulterior ex P. Bernati litteris Elucidatio.

Solos Jacobitas, Coptos dici,

B 26 NImis quam ſæpe inculcatum inveneris, quod mihi acte animo inſediſſe advertis, habita videlicet ſolius veriſimilitudinis ratione, eſſe prope incredibile, nullos hodie in Ægyptios veros & proprie dictos reperiri, præter ſolos Coptos Chriſtianos Jacobitas. Movebat ad ita ſentiendum, quod paradoxum videretur, exorto Dioſcoritano ſchiſmate, & ferventibus ſubinde magis ac magis Orthodoxorum & Schiſmaticorum diſſidiis, neminem ex Ægyptiis indigenis pro Concilio Chalcedonenſi, contra Eutychianos, deinde Jacobitas dictos ſtetiſſe, ſed omnes quaſi ſigno dato certaſſe pro Dioſcoro ejuſque aſſeclis; Græcos vero contra, tametſi & Imperatores aliqui Eutychianis aperte faverint, uti in Tractatu dictum eſt, & ſequenti paragrapho amplius patebit.

non gentile ſed ſectæ nomen eſſe,

27 Non deerunt, opinor, qui id mecum moraliter adynaton exiſtiment. Si vero ſemel ſupposueris, partem Ægyptiorum non minimam, ut paſſim & plerumque in hujuſmodi religionis ſchiſmatis accidere ſolet; ſi, inquam, ſtatuas, magnam Ægyptiorum partem, Catholici dogmatis tenacem, hæreticis illis tumultuantibus conſtanter fuiſſe oppoſitam; adeoque & veros Ægyptios, præter Græcos, Melchitis ſeu regiis adhæſiſſe; qua, quæſo, veri ſpecie credibile facies, nullos hodie in Ægypto indigenas veros perſeverare, quos anti-Eutychianos ſeu anti-Jacobitas, ſive, quod eodem recidit, Melchitas Ægyptios diceris?

lites incredibile videatur:

C 28 Hinc ego confici ajebam, Coptorum nomen non vere gentile, ſed religionis ſeu ſectæ appellationem eſſe oportere. Addebam porro, ex ipſis genuinis Ægyptiis plurimos fortaſſe ad Saracenos acceſſiſſe, alios erroribus aliis irretitos, quibus *Copti* nomen nequaquam tribueretur; & ſic iterum putabam confectarium, majorem Ægyptiorum indigenarum partem Coptorum dogmata non ſectari, atque idcirco & veros eſſe Ægyptios, etiam Coptorum nomine deſtitutos: ex quibus id demum fluebat, aliud Ægyptium eſſe, aliud Coptum appellari, quemadmodum plus nimio diſſerunt, *Hugonottus* & *Gallus*; *Genuſus* & *Belga*, *Proteſtans* & *Germanus*.

perſiſtit tamen Bernatus;

29 Ad hæc Bernatus, poſtquam aperte faſſus eſt, rationes meas ſibi primum viſas eſſe longe veroſimillima, reſpondet tamen, receptiſſimæ hominum opinioni, ex cujus arbitratu pendent, & rerum, & gentium nomina, officere argumenta mea nullatenus poſſe. Sibi perſuaſum eſſe, & quotidiana experientia compertum, nullum omnino verum Ægyptium dici, qui Coptus non ſit, nec quemquam eorum græcanicos ritus ſecutum, ſed pulſis olim Græcis ſeu Melchitis omnibus, Ægyptios univerſos in Jacobitico ſchiſmate perſtitiſſe. Verbo, qui cumque Copti non ſunt, eos id Ægypto cenſeri extraneos. Irrito, inquit, conatu Reverentis veſtri contendit, Ægyptios multos ad Mahumetem defeciſſe. Utique veriſſimum eſt defeciſſe innumeros, & mirum eſt in tam ſupina ignorantia non plures tranſire quotidie. Nihilominus ruit confectarium. Nam qui ex Coptis progeniti ad Mahometanos deficiunt, ii adhuc Copti, non quidem ſimplicites, ſed Copti apoſtatæ (*vulgo Renegati*) vocantur, ut nos apoſtatas Francos nuncupamus, qui pſeudoprophetæ ſacris fœde initiantur.

quia Copti renegati dicuntur, Ægyptios qui ad Mahometum deſciunt, cujuſcumque ſectæ fuerint.

30 Ne pluribus tædium pariam, paucis complectar omnia. Ita paſſim in Oriente longiſſimo uſu invaluit, ut gentium nomina cum ſectæ appellatione confundantur. Quo pacto Francus, Græcus, Armenus, Syrus, Coptus, Turca, & nationem & religionem una eademque voce important. Ne autem per *Francum* Gallum intelligas; memineris nomen eſſe Chriſtianis Latinis omnibus commune, ab antiquis belli ſacri expeditionibus, nobis Europæis relictum. Fruſtra uſum impugnaveris; quem penes arbitrium eſt & jus & norma loquendi. Sit igitur ex Orientalium beneplacito, Coptorum numen Gentile, & Chriſtianum Ægyptium indigenam ſignificet. Jacobitarum ſchiſmate & erroribus infectum, & ita quidem ut proprium, ut nulli alteri quantumvis Ægyptio adaptari poſſit. At enim ex his necdum dirimitur, de vocis etymo controverſia. Eo ſenſim accedimus, ſed hæc prius ex Bernati judicio cenſui retractanda, ut in præfatiuncula factuſum me pollicitus ſum.

E

Admittit autem,

31 Jam vero ut de communi acceptione, Bernati teſtimonium ultro admiſimus, ita ille in eo nobis conſentit plenilſime, quo ante diximus Ægyptios eo titulo nequaquam inſignitos fuiſſe: antequam Saraceni Ægypto potirentur. Quin etiam mecum cenſet, nomenclationem illam, alteram fortaſſe & pluribus ſæculis, Mahumetanorum ingreſſu eſſe poſteriorem; uti ex antiquorum Scriptorum ſilentio, non ſemel dixi & porro dicam, adverſus Kircherum alioſque, niſi vehementer fallor, demonſtrari poſſe. An igitur a Saracenis confictum cenſet vocabulum an ab Arabica, Ægyptia aut Hebraica lingua profectum? Minime vero: ſed quod illi ab infidelibus, nomen Ægyptiis Jacobitis credebant impoſitum, ob aſſumptam Circumciſionem, id probabilius autumat Bernatus a Græcis ſeu Melchitis in eos detortum, quod tam exoſum morem ab ingratis hoſpitibus turpiter didiciſſent. Placuit haud dubie Saracenis amica agnominatio, quapropter & ipſi poſtea eo cognomento uſi, effecere ut toto ſubinde Oriente inclaruerit, jamque per urbem univerſum, non alio quam Coptorum nomine Ægyptii indigitentur.

F *Saracenis gratum*

Melchitis ſuoſam Circumciſionem,

32 Sentit itaque, vocabuli radicem & originem a ſola lingua Græca repetendam, duendamque a verbo κόπτω, quod *cædere*, *incidere*, *ſcindere*, *ſecare*, & aliis ſignificationibus Latine redditus. Sic ut proinde Κόπτος, nos aliud ſonet quam *circumciſum*, vel melius, *inciſum*, ut Coptis & Habeſſinis tantummodo convenire, oſtendit Jobus Ludolfus id Æthiopicis de quibus vide § noſtrum VI. At ne putes id ſolo Bernati judicio definitum, diſerte aſſerit ſe Melchitarum doctiſſimos & Græce peritos conſuluiſſe, qui omnes uno ore affirmaverint, non aliunde

AUCT. I. B. S.

AUCT. L. B. S. unde id nominis Ægyptiis Jacobitis adhæſiſſe, quam quod a Melchitis mjoribus ſuis, id ipſis per ludibrium & contemptum impactum fuerit, poſtquam iuſamem a Saracenis notam ſuiſſent mutuati. Dicam candide, arridere mihi præ reliqnis eam Coptici nominis geneſim, nam cum § VII hujuſce Appendicis, multis ptidem eviciſſe me credam, Circumciſionis ritum, ea Arabia in Ægyptum iudnctum, & ante invaſionem Saracenorum, Chriſtianis illis fuiſſe incognitum; placet, inqnam, & a Circumciſione vel inciſione, Coptorum etymou, & u Coptorum nuncupatione, Copticæ Circumciſionis ætatem colligere.

tuſſiore potuiſſe la ſuum nomine

33 Erit fortaſſe qni luſtratis Græcorum Lexicis, neget in eo ſignificatu vocem Κύπτος apud antiquos reperiri, qnique proinde tricis grammaticalibus rem putet implicandam. Reſponſum is habeat ex receptis verbalium regulis, non ineptu a tertia perſnna præteriti perfecti paſſivi κέκοπται effomari Κύπτος, ut exemplis pluribus manifeſtum inveniet. Id porro ſciae, medii ævi ſermonem ad priſcas regnlas nollateons exigendnm. Mihi certe ceteris jam relatis præferenda videtur hæc, clarior, & ea re nata deducta Coptorum etymologia. Ad quam etiam ſcile nominum variationes reduxeris, ſive Coptos ſcribas, ſeu forte melius Cophtos Κόφθος quod pro ſua auctoritate Græci recentiores ab aoriſto primo indicativi paſſivi effingere potuerint. Equidem eo ſenſu recte intelligi video, quod ex Quareſmio ſuper referebam, Ægyptios, *Coptos* dici cœpiſſe, ea quo Circumciſionem adhibnerunt.

tamquam a Κύπτω, *ineido dudit:*

B

34 Hic tandem exiſtimo gradum non temere figi poſſe; niſi quis, ſtudio qualibnmque noſtro excitatus, aliud in medium afferat, aut certius ant ſalkem probabilius. Nihil reperit Bernatus quod huic Coptorum nomiuis derivatinni merito opponi poſſit. Non diffitebor, inquit, legiſſe me apud Eutychium Alexandrinum, ſæpe a nobis alibi citatum, & tamquam ſcriptorem ſubleſtæ fidei refutatum, Ægyptios Jacobitas, Coptos appellari, in ea, quam cum Sara-

quod ea Patriarcholi b ſtatia confirmetur,

C cenis inivere de Cairo dedenda conventione, ex quo ſequeretur, jam tum Coptitas aut Coptos fuiſſe nuncupatos. At hæc nullo modo me feriunt, qui Eutychii auctoritate parum moveor, & alinnde plus ſatis noverim, apud Hiſtnrjos uſitatiſſimum, prolepſibus aut anticipationibus uti. Et ne ad alia digrediamur, luculentum exemplum exhibet, ipſa quam toto ſuperiori Tractatu diſcuſſimus Patriarcharum Alexandrinorum Hiſtoria, eujus hoc eſt initium: *Inciplmus ope Dei ſcribere uomina Patriarcharum Cophitarum Ægypti, Sedis urbis Alexandriæ* &c. Unde quia eodem argumento ipſum Ægyptiorum Apoſtolum, Euangeliſtam Marcum Cophtis annumerandum ſtatueret. Quod ex Elmacino ſuperius retuli, aut ad ſolos urbis Coptanæ habitatores referri debet, aut ſimili anticipatione dictum, intelligi. Nihil hæc moror, nec plura de Coptorum etymo diſputare lubet, id operæ ad Coptorum notitiam attuliſſe contentus, quo Lectoribus, nomen tocies in noſtra Chronologia repetitum, non plane ignotum relinquatur.

aut ab Eutychio aut Elmacino inſomari poteſt.

D

§. II. *De obſcurit Jacobi & Jacobitarum initiis.*

35 NIhil In Chronico Orientali, nihil in Ludolfi Æthiopicis, nihil apud Vanſlebium, & apud eos omnes qui vel de Coptis vel de Orientalibus medii ævi meminerunt: uihil, Inqnam, recurrit frequentius quam *Jacobitarum & Melchitarum* appellatio. Originem & notionem, ut paſſim traditur, admitto perlubenter; nempu a *Jacobo*, Dioſcoritani erroris defenſore zeloſiſſimo, *Jacobitis* nomen eſt inditum: eorum vero adverſarii, quoniam Imperatoribus, Concilii Chalcednnenſis viudicibus, adhærierent, a voce *Melchi*, quæ Syriace Regem ſignificat, *Melchitarum* cognomen acceperunt; unde datur intelligere, in Syria primum contentiones, ſerbuiſſe, atque illic etiam ad partium diſtinctiouem diverſa utriſque agnomina remanſiſſe. Ut hac in parte omnes fere conſentiunt, ita plerique iu alio diſcrepant; qui Diſſertationis hujus noſtræ ſcopus eſt, nimirum quo tempore *Jacobus* illu vixerit, unde Dioſcoritani nomen acceperunt; deinde quando demum ea *Jacobitarum & Melchitarum* appellatio cœperit invaleſcere.

A Jacobo Dioſcori ſectatore dicti Jacobita,

ſeu ab Imperatore, Chalcedon. fidei defenſore, Melchita;

E

36 Rejiciendi imprimis, non refutandi, qui nomen *Jacobita*, non ſectæ proprium, ſed gentile exiſtimarunt, ut, ſicut Judæi, Armeni, aliæque gentes, mercaturæ vacant, per varias partes diſperſæ; ita Jacobitæ diſtinctum popnlum componant, toto Oriente longe lateque diffuſum. Vaniſſima item ſunt quæ tradit Hottingerus, apud Ludolfum in Comment. pagina 462, iucaute ſcribens, *Regem Æthyopum, Jacobitarum Regem appellari, non tam ratione dogmatum Jacobitarum, quam familiæ ſeu ſanguinis Iſraelitici ſeu Jacobæi, a quo ortum ex linea feminea ipſi deducant.* Apage & illud commentum, quod alii ſomniant, Jacobitas dictos a *Jacobo Apoſtolo* fratre Domini, quo neſcio, an quid ineptius excogitari poſſit, quidquid eo gloriari pergant Copti, eu Adulbaracati ſui hiſtoricnlis, quarum unam refert Bernatus, poſtea producendam. Mitto plures hujuſmodi gentes, antiquitatis amoru conſictas, quo vitio non Orientales minus quam Europæi laborant: jam paulo verſimiliora diſcutiamus.

nomiuat, non gentili,

vel ad Jacobum Patriarcham

F

vel Apoſtolum recidendo,

37 Multa inveſtigando, obſervare me memini, recentiores præterlapſi ſeculi Scriptores, in eo quaſi certatim conſentiru, quod ſeculo ſexto ineunte Jacobus & Jacobitæ, ac proinde & Melchitæ (quorum unam eamdemque geneſim eſſe oportet) nnudo innotuerint. Atque hnic opinioni Baronius facem prætuliſſe cenſeri poteſt, dum ad annum MXXXV indubitanter affirmat; Jacobi ætatem ad poſteriora tempora differri non oportere; eo argumento iuuixus, quod non ſemel repetit, quia nempe Photius in Bibliotheca ſua aſſerit, *Ephrem Epiſcopum Theopoſitanum ſive Antiochenum, egregium commentarium conſcripſiſſe, quo perſtringit Severianum hæreſiarcham Jacobum, a quo ſunt Jacobitæ denominati: ibique adverſus Baradatum, Eutychetem, & alios Triſagitas* &c. Cum vero Ephrem ille Antiochenæ Eccleſiæ præfuiſſe ſupponatur circa annum DXXX & DXL, elarum fieret, Jacobum ad ſeculi quinti finem & ſexti initium pertinere.

Is autem, quem Severianis putat accenſeri Baroniae,

ab eo quem citat, Epiſcopo Ephrem

38 Hæſi

non accuſator, ſed laudator;

A 38 Hæſi fateor, ad cleationem adeo expreſſam; Photium conſuluoi; Ephremi opuſcula ab eo recitata pertuerri ſemel atque iterum; et Jacobi aut Jacobitarum nullo occurrente veſtigio, quid ſuperetat, niſi ut io æquivoco labotaſſe Baronium ſoſpicaret. Ita prorſus factum opinor. Impugnat ibi Ephrem Severianos hæreticos, *Jacobum* alicubi nominat cum *Baradato & Simeone*: ſed tamquam *viros admirandos* & imitandos, utpote virtutis nomine *toto terrarum orbe celebres, qui totam vitam in eccleſiaſtica diſciplina tranſegerunt*. Fallur, ſi hic Jacobus noſter Zanzalos deſcribitur: verſimilius eſt, Barouium, neſcio unde deceptum, nomina confudiſſe; quandoquidem & Baradatum, ab Ephremo impugnatum affirmet; quem fuiſſe laudatum, dicere debuiſſet. Utut eſt, non evincit Baronios, Jacobitarum caput eure annum DXXXV floruiſſe, aut extinctum eſſe. Quin imo ex ipſomet Ephremi ſilentio (ubi reliquas Monophyſitarum ſectas nominat & impugnat) argui poſſe exiſtimo, Jacobum tunc temporis, euc orbi igootum fuiſſe, aut nulla ſaltem nominis fama celebratum.

B Ex pro Baronio nec Leontius Byz. nec

39 Scio, ibidem loci adduci a Baronio Leontium, Advocatum & Monachum Byzantinum, ue Joannem Damaſcenum: ſed quid tum poſtea? Recte eos aſſerri uon negaverim, ud explicandos Theodoſii Alexandrini & Juliani Halicarnaſſei, vel Severi & Gaiani errores, quemadmodum & io tractatus noſtri chronologiel decurſu ſuis locis exponitur. Ad annum DXXXV pertioere qua de Jacobo Syro Jacobitis a Damaſceno, libro de hæreſibus, referuntur; hoc vero eſt quod needum ſatis intelligo, quodqoe nec ex Leontio, nec ex Joanne Damaſceno facile confectum iri opinor; quaſi vero eo errorum ſimiliuudiue, affinitotem temporis colligeodem putes; quo ſane pacto Monophyſitae nmnes, integris ſejunctos ſæculis, ad ſæculum qoinum revocaveris, Dinſcoro, imo & Eutycheti coævos futuros. Hæc ad Baronium.

aut Joannes Damaſcenus facimus;

40 Fauſtus Nairnus, in indice chronologico uuctorum aute ſuam Enopliam, ſcribit, Jacobum Baradæi, ſive Zaoalum, vixiſſe ſæculo quinto vergenio ad ſextum. Vellem id alionde probari; ſicuti & illud, quod narrat Quareſmius, Jacobum abaono ECCCL cœpiſſe hæreſim ſpargere, vixiſſe annis centum & quinque, mortuum DXXXV: nam ubi hoc invenerit ſcriptor ille, uon iodicat. Chronicon Orientale, ab Echelleoſi editum, & jam toties a nobis citatum, pag. 59 Leonem Zenonis patrem, Zenonem ipſum, & Anaſtaſium, Jacobites vocitat; addens ſub finem, quod *Severus diſcipulum habebat quemdam nomine Jacobum* (is procul dubio eſt de quo quærimus) *qui defuncto Imperatore* (Anaſtaſio) *etiam vagabatur & homines revocabat ad ſectam Dioſcori, ita annuente & præcipiente Timotheo Patriarcha Alexandrino*, qui ſedit ab anno DXX ad DXXXVII. Vanlebius, in Præfatione Hiſtoriæ ſuæ Alexandrinæ, paulo altius Jacobi & Jacobitarum atque una Malchitarum originem repetit. Nimirum vel a Dioſcoro ipſo, qui Jacobus ante Patriarchatum fuerit appellatus, vel ab alio Jacobo Dioſcori diſcipulo, cognomento *Baradæo* ſeo *Lacernoſo*, qoi Palæſtioam ceoronibus indutos circumiens, Chriſtianos hortabatur, a Magiſtri fide ne deſciſcerent.

interim plerique auctorum Jacobitarum,

ubicumque in perſona diſſentiant;

C

ad ſæcul. 6 initium referunt;

41 Quomodo hæc eum Chronico Orientuli conciliari poſſint uon video, neque ultru eſt aoimos, Arabicas temporum notes, plerumque fallaces, ad rectam Chrooologiæ normam revocare. Cauſam iſtorum uominum ſoiſſe æmulationem Ægyptiorum, vel Syrorum & Græcorum, quod illi horum dominationem exoſum haberunt, com Vensleblo facile credidero; tam cito nomina cœpiſſe circumferri, non admitto; malimque ad ſæculum ſextum cum Chronico differre. Neque tameo indocor us credam, ſæculi illius principio, Jacobitas orbi notos fuiſſe; quidquid ex Chrnnico præcitato, ſoſſragaote præſertim Baronio, moderni fere nmoes, id io confeſſo eſſe, incunctantes affirment. Nec contendere, nec diſceptare lubet; nec certe tanti eſt diſquiſitio, ceteru utilitatis uon magna, niſi accuratius aliquid de Jacobitarum initiis, ſatis hue uſque coofuſe cogoitis, viſum eſſet proferre in medium. Dudum eſt quod Baroniana epocha diſplicuit: rationes eor eb ea putarim recedendum lectorum judicio examinanda relinquo.

D AUCT. J. B. S.

dum Jacobitæ accenſent ejus ad Imperatores,

42 Moveor itaque primo, ex eo quod idem Chronicon aut manifeſtiſſime ſibi contradicat, aut ſaltem per inſigoem prolepſim loqui neceſſe habueris. Qui enim obſecro Zeno & Anaſtaſius Jacobitis accenſentur, ſi Jacobus nou niſi poſt Anaſtaſii ubitum errores ſuos diſſeminare, aut ſi mavis, ſocios conſcribere cœperit? Rurſus, que ratione *Melchitæ* ſeu Regii vel Imperatorum aſſeclæ, dici potuerunt illi, qui Jacobitis erant oppoſiti, ſi Imperatores ipſi Jacobitiſmo infecti & Jacobitarum propugnatores erant? De- E niqoe quo argumento fiet veriſimile, Jacobitarum nomen auditum ſub illis Patriarchis, qui prope omnes uſque ad annum DXL (ut ex ſerie Chronologica manifeſtum eſt) Imperatorum, Imperatricum vel Magiſtratuum favore contra Orthodoxos intruſi fuot? Ego, ante Apollinarium Catholicum, anno DLII nndinarom, quique ad annum circiter DLXIX Sedem Patriarchalem obtinuit, nullam apertam vim, Imperatorum juſſu, Dioſcoritanis factam deprehendo. Nam quod S. Proterius Dinſcoro, Salophaciolus Timotheo Æluro fnerit ſubſtitutus, ad rem præſentem nihil conſert, ſecuto poſtmodum Zenonis & Anaſtaſii favore, quo, uſque ad Juſtioiani tempora, Dioſcoritune ſectio, Aule etiam ferme ſemper patrocinente, prævalnit.

eo quod favorint Dioſcoritis.

43 Moveor 11, ex eo quod illorum temporum Hiſtorici, cetera in recenſendis novis hæreſibus ſatis accurati, ne verbum quidem faciant de Jacobo uuc Jacobitis; quos mirum eſſet udeo fuiſſe invifibiles, ut Victor Tununenſis, circa medium ſæculi ſexti ob & a, defenſiooem trium Cepitulorum Juſtiniaut juſſo in Ægypto exſul, de iis nihil inaudirer, Timothei, Theodoſii, Gaioni, Severi, aliorumque hujus furfuris hominum infaoiae recenſens, ut ſuo loco F oſtenſum eſt. Nec minus eſt incredibile, Liberatum, Carthaginenſem Diaconum, Victori ſynchronum, Jacobites igoorare potuiſſe, in turbis Alexandrinis uſque ad annum DLX enumerandis, diligenter in paocis verſatum. Adde quod nec Euagrius eos verbo attigerit, ubi tamen ſecuodi iſtius ſæculi ſcati hæreſen & hæreſiarchas non prætermittit. Scio equidem Jacobum, ut obſcutum & ignobilem, a Nicephoro Calliſto depingi: at certe oon credam fieri potuiſſe, ut Magiſter tam famoſus, in tenebris delituerit, tanta diſcipulorum multitudine circumſeptus.

Nam & Jacobitæ latent Hiſtorici ſæculi 5

aliqui in recenſendis hæreticis diligentes,

44 Moveor 121. Quia Scriptores, etiam polemici coætanei, adverſus multiplicia Eutychianiſmi capitu decertentes, de Jacobo & Jacobitis altum ſilent, eos nec nomine dignati: quod futurum fuiſſe nemo ſibi facile perſuaſerit, ſi tunc Jacobitæ exſtitiſſent. Sic Ephrem Antiochenus, Leontius Advocatus & Monachus, Eulogius Patriarcha Alexandrinus, omnes, ut ita dicam, Eutychioiſmi angulos perſcrutati, nec Jacobitas ioveoire ſe meminerunt; magno utique argumeoto, ſectam illam, alioquin omnium longe numeroſiſſimam, necdum Orientalibus ſuiſſe cogoitam ſæculo ſexto. Et

nullus qui contra Eutychianos ſcripſerunt.

AUCT. J. B. S.

quis credat; Scriptores antiquos omnino omnes, hæresim Jacobiticam nescivisse, quam recentiores volunt fuisse in proparulo, tum cum forte necdum Jacobus existeret in rerum natura. Erant utique schismatici, Eutychiani, Dioscorani, Severiani; Anti-chalcedonenses, & plures hujusmodi, ut in contextu Tractatus chronologici deduximus. Non hoc quæritur; nego ante finem sæculi sexti nomen Jacobitarum gliscere incepisse.

45 Asserit etiam posset Chronici Alexandrini, Cangio Paschalis, in rem nostram silentium; verum cum illud Constantinopolitanis rebus præcipue intectum, res Ægyptiacæ aut Orientales circa hæc tempora vix quoadoque fulsent, imo tum desinat, nil mirum, si de Jacobo & Jacobitis nullam faciat mentionem. Militat & pro nobis Theophanes usque ad sæculum septimum, quo demum, regnante Heraclio, finito bello Persico, anno DCXXIX vel DCXXX, nescio quem Athanasium in scenam produxit, Jacobitarum Patriarcham, titulo prorsus insolito, cum præter nullimodas quatuor Sedes, nulla per id tempus Patriarchalis in Oriente agnosceretur. Et addit paulo inferius, Sergium, Monothelismi auctorem præcipuum, Jacobitis parentibus ortum, utpote Syrum patris, æque ac Jacobum ipsum, qui sua ineunabula illic nactus, collectis copiis Sedem fixeras. Noo ita pridem, ut ego existimo; quidquid Sergii parentes Jacobitæ dicantur, hac maxime de causa, quod Syri essent genere; apud quos Jacobus & Jacobitæ aliquam nominis aut existimationem aut infamiam consequi cœperant, sub finem elapsi proxime sæculi sexti aut principio septimi tunc cuiquam; extenuo enim tota vis argumenti negativi videtur subsistere.

Donec verum mentionis Theophanis anno 634.

46 Nicephorus Callistus, sæculo primum decimo quarto, ignobilem & obscuram prorsus Jacobi nostri originem delineavit, tot, tam varios, tam hinc inde oppositos errores ei adscribens, ut salvo meliori judicio, in hominis cerebrum non arbitror incidere potuisse, nisi insulsissima & contradictoria somnieveris. Tempus quærimus, quo Jacobus vixerat, & errores spargere cœperat; sed hoc Callistus indicare neglexit. Nominat quidem Jacobitas cum *Severianis*, *Theodosianistis*, *Julianistis* &c. quas hæreses constat sub Justiniano posissimum vel paulo ante exortas: verum inde consequens non est, Jacobum Severo, Theodosio, Juliano & aliis fuisse synchronum; nec id puto velle Nicephorum; aut si volt, in eo convorum silentio, nego tanti ipsum esse, ut ea ejus auctoritate quidquam statuatur; præsertim cum in historiæ suæ contextu de illis taceat, haud dubie, quod in antiquioribus historicis, quos fermo describit, nihil hac de re reperisset.

Nicephorus Callistus nullum tempus determinat.

47 Ego sic existimo, eliorum judiciis facile acquieturus, si quid explaratius afferatur; sic, inquam, existimo, Jacobum illum, quem alii *Zanzalum*, alii *Syrum*, & *Baradæum* cognominant, ex Severi schola gnavum discipulum hic intelligi posse; quamquam qui de hæresibus tractant, Severianos a Jacobitis distingunt, ut eapressissime facit Theophanes, loco a nobis nuperrime citato. Sed demos Severi discipulum fuisse, qui supra Magistrum sapuerit, quique demum exeunte sæculo sexto & initio septimi, non tam novam hæresim disseminare adortus sit, quam Monophysitarum dispersas, & intestinis dissidiis attritas turmas colligere, & quam quodammodo in cohortem aut legionem reducere. Nimirum sub Justiniano, Justino juniore, Tiberio & Mauritio, acerrimis Chalcedonensis Synodi defensoribus, adeo debilitatæ erant schismaticorum Acephalorum copiæ, ut paulatim interitum crederentur. Ibi videlicet Jacobus noster industriam suam exercuerit, *confociando Monophysitarum vires omnes*, opponendas Sectatoribus Chalcedonensis fidei, *Cæsarum favoris potentioribus* (quos tunc merito Melchitas seu Regios aut Cæsareos nuncuparis dixeris) *ea opera meritus apud suos*, ut coadunati illi, Severiani scilicet, Theodosiani, Gaianitæ, Julianistæ a suo nomine *Jacobitæ* dicerentur. Atque hac via facile intelliges Maimburgi in schismate Græcorum essentum, cui eruditi alii subscribunt, Eutychianissimi ramos seu proles omnes, in unam Jacobiticam sæculo septimo coaluisse.

Videtur ergo Jacobus Zanzalus,

circa an. 700 refocillandis contra Orthodoxos Monophysitis inventus,

48 Occurrit vir clarissimus, & (ut alibi dixi mus) de Tractatu nostro Chronologico optime meritus, Jobus Ludolfus. Is super controversa Jacobitarum ætate a me interrogatus, ita respondit Kal. Februarii MDCCIII, ut pro certo habere videretur; *Baradæum, sive Baraditæum, Severi Patriarchæ Antiocheni Discipulum fuisse, ejusque doctrinam longe latoque divulgasse. Ille autem Severus*, inquiebat, *sub finem sæculi quinti vixit*. Satis eo innuit Ludolfus, & Jacobum ipsum sub exitum sæculi quinti & sexto incunte vixisse & floruisse: quod mihi non omnino probatur. Haud gravate concesserо, Jacobum fuisse Severi discipulum; sequacem, sectatorem; sed doctrinæ magis quam hominis, quales hodie Discipuli scholarum implent subsellia, quorum Magistri jam pridem, imo a multis sæculis vivere desierunt.

Severi quidem sectator fuisse,

sed non regnante

49 Hoc cum Ludolfo reposuissem, innata sibi urbanitate & modestia rescripsit, X Maji MDCCIII, in hæc verba: *Quæ de nomenclatura Discipuli scribis, ea sunt vetustissima; non enim viventium tantum, sed defunctorum præceptorum sectatores, Discipulos eorum vocamus*. Dicatur itaque Jacobus Severi Discipulus per me licet; sed dicatur etiam sæculo prope integro, Magistro suo posterior. Quod addebat in primis suis litteris Ludolfus, *fidem omnino habendam Eutychio Patriarchæ Alexandrino, qui Annalibus suis Tom. 2, pag. 125 & segq. Jacobum illum accurate describit*, parum probat; notarne quo tempore vixeris, an solum ait Severi fuisse Discipulum? Auctorem jam diu conquisitum, bello præpediente obtinere hactenus non licuit & ut forte ulpiam reperirem, vix paterer ejus solius auctoritate a sententia dimoveri.

ut alii aliorum pridem mortuorum discipuli,

50 Hactenus dicta, puto, non inverisimiliter posse sustineri, quamquam tela fortasse non sint, ut pristino apud Chronologos loco Jacobum & Jacobitas excludant. Superest difficultatis non nihil in eo, quod si ad ea sæcula hæresis istius origo differatur, tum nata dici debet, cum ad talem generis occasio & opportunitas deesse videretur. Id urgeo is maxime adversus hypothesim de sæculi septimi initio, quando nempe primum sub Persis, deinde sub Saracenis gementes Ægyptii, haud dubie consternues aliquantulum missas fecerant. Nec sane Melchitis tunc cognominandis ansa dabatur, dum nulla erat Imperatoris auctoritas, qua Concilii Chalcedonensis defensores, seu partium Cæsareanorum assecla propugnaretur. Esto igitur Jacobitæ oriri tunc primum potuerint, manifestum apparet defuisse opportunitatem, qua Melchitæ denominarentur. At enim ut certum suppositumus utriusque tesseræ originem non esse separandam; ergo ad eam ætatem redeundum est, quo Imperatores Græci summam retinebant; nullum autem tempus commodius quam sæculi sexti initium, pro quo scriptores plerique certant.

contra quam Orthodoxi, Imperatorum potentia sulti,

Ægypto nec dum Saracenis subjecta,

coperint schismatici persequi, & Melchitæ vocari.

51 Non inficior, speciem verisimilitudinis inesse huic ratiocinio, nisi forte aliunde rationes suppeditentur, ut cum aliqua probabilitatis specie credamus,

A mus, exorta non eſſe ſaltem in Ægypto ea nomina, antequam Græcis Ægyptus eſſet erepta; ceterum nec occaſio, nec rationes ſunt, ob quas commodiſſime, adulto jam ſæculo ſexto, & ineunte ſeptimo, dicantur in lucem prorrſa. Nimirum Juſtiniano imperante ii, qui a Concilio Chalcedonenſi & a Cæſare ſtabant, prævalere omnino, & Alexandriæ, & tota deinceps Ægypto, Syria reliquiſque Imperii partibus cœpere; adeo ut ad ea tempora perſecutionum ſuarum initia referant Jacobitæ, ut videre eſt apud Lodolfum in Commentario hiſt. Æthiop., pag. 462 num. 91, & in hiſtoria Patriarchali hoc in Tractatu citata, cum de ducentis Jacobitarum millibus, ab Apollinario Patriarcha Orthodoxo occiſis, ageremus in Theodoſio Patriarcha XXXIV. Non abſimiles calamitates, quas a Melchitis paſſi deinde ſunt iidem Jacobitæ, præſertim ſub Benjamino, memorat præfatus Ludolfus pag. 429 num. 5.

donec Jacobitæ Saracenis ſe dederunt,

52 Porro Juſtiniani ſucceſſor Juſtinus alter, nihilo majori humanitate homines in ſchiſmate jam obduratos inſectatus eſt. Tiberius, Mauritius, Heraclius, deceſſorum veſtigiis ita inhæſerunt (diceret Ludolfus, *tanta crudelitate Jacobitas perſecuti ſunt*) *ut bi tandem Saracenis Ægyptum invadentibus ſeſe dederent.* Eam ego tempeſtatem appello, qua Orthodoxis ubique prædominantibus, Regiorum ſeu *Melchitarum* appellatio indita fuerit, cum nempe arbitrio regio omnia ſchiſmaticis indies arctiora reddarentur; quoque potiſſimum rerum articulo, ut dicebam nuperrime, longe probabiliſſimum eſt Jacobum Zanzalum, copias ſuas ex adverſo conduxiſſe, quibus Orthodoxorum vires infringere conaretur.

B

Huic verſimili fruſtra oppugnato

53 Habeo hic iterum adverſantem Harduinum, in præcitato reſponſo Kal. Februarii MDCCIV, quo pronunciat, Auctores omnes conſentire, Jacobum Zanzalum æqualem fuiſſe Severo Antiocheno. Aſſert deinde Emychii locum, ex Tomo 2 Annalium pag. 545, cujus hæc verba ſunt: *Porro fuit Severo Diſcipulus nomine Jacobus, qui amictus erat ea ſegminibus albarudei, ſeu dorſualium, quæ jumentis inſterni ſolent, confutis: unde cognomen Jacobi Albadienſis accepit: cujus doctrina erat, eſſe Chriſto naturam unam e duabus naturis, ſubſtantiam e ſubſtantiis duabus, & voluntatem unam ſecundam ſententiam Severi, Dioſcori & Eutychis maledictorum..... Inde qui Jacobi fidei conſenſerunt, idemque cum ipſo aſſeruerunt Jacobitæ appellati ſunt, ab ipſius nomine Jacobo, inquit, Said Ebn Batrik medicus.* Qui eſt ipſemet Eutychius, poſtea Patriarcha Alexandrinus, ut quidem ipſe prodit.

fabuloſiſſimus Eutychius,

C

& quidem falſa nec antiqua.

54 Mirabar ego, tantum ab Harduino tribui Scriptori, quem alias fabuloſum, imo fabuloſiſſimum duxerat. Unde eum alia occaſione, novis rationibus quæ antea propoſueram, urſiſſem paulo lætius, id demum XXI Maji ejuſdem anni reposuit: *De Jacobo Tzanzalo, ſi neges diſcipulum Severi fuiſſe, & eidem σύγχρονον, nemo tibi aſſentietur; tanta eſt apud omnes, vel auius, quiſquis ille ſit; vetuſti Scriptoris auctoritas.* Unus & unicus objici mihi poteſt Eutychius, nequaquam antiquus dicendus, qui primum ſæculo X vixit, nec manifeſte nobis contrarius. Igitur experiri lubet, utrum ille plus fabulis poſſit, quam ego argumentis, quæ proinde in medium proferre non ſum veritus, ſequenti paragrapho alteri auctoritati ſatisfacturus.

& eo ipſo loco tum primum lapſus a

55 Hic pridem defieram, probata non inverſimiliter, ni fallor, opinione quamvis nova. Nihil magnopere ſubminiſtrare potuit Bernatus, quo lucem dictis afferret, oeceſſariis librorum adjumentis deſtitutus. Habuit tamen Said Ibn Batrik, Eutychium illum, quo Harduinus aliique nituntur; ſed, hoc ipſo loco proxime citato, turpiſſime lapſum, dum Severum obiiſſe ait anno XXXIII Anaſtaſii, qui eſſet Chriſti DXIII, palpabili annorum pluſquam viginti anachroniſmo. Errorem hunc cum ceteris condonet qui voluerit, nihil ego ex ejus ſolius auctoritate ſtatuendum velim. Pluris mihi eſt Bernati judicium, conjecturam noſtram, iis quæ in Ægypto didicit, conformem cenſentis. Quod vero inter alia advertit, hoc Orientalium in ſcribendo ſocordiam mirifice exprimit, quibus ſervandorum temporum ratio plerumque nulla aut perturbata. Sic Abulbaracatus, cum de Dioſcori depoſitione loquitur, in Concilio Chalcedonenſi facta, continuo Jacobitarum & Melchitarum nomina inſonat, quaſi vero tunc Jacobitæ dici potuerint, cum eorum antefiguanus necdum vivere cœpiſſet, ut admittere debeat etiam ii, qui nobis hic adverſantur. Nauſeam creem, ſi alibi toties ingeſta iterum repetam.

D AUCT. I. 8. S.

ex quo tamen habetur, Jacobitas & Melchitas,

56 Illud autem notatu digniſſimum eſt, quod Bernatus ex eadem Abulbaracati Hiſtoria obſervaſſe ſe ſuggerit, Jacobitarum & Melchitarum nomina, licet præpropere ibi indicata, communi tamen & vulgari appellatione, non ante Saracenorum dominatum in Ægypto percrebuiſſe. Auctorem illum ante ea tempora, ad verſarios Catholicos, paſſim *Chalcedonenſes*; ſuos vero Schiſmaticos Monophyſitas, *Orthodoxos* indigitare; quibus nominibus etiam Hiſtoria Patriarchalia per id tempus utitur; haud obſcuro indicio, recentiora eſſe alia illa agnomina, nec niſi per inſignes prolepſes, ut ſupra dicebam, prioribus ſeculis a Scriptoribus Arabicis uſurpata. Divinare non auſim, at ſi in rebus adeo dubiis magis exploraudis, conjecturis aliis novam addere voluerit, non abſurde opinaberis, etiam Saracenorum occaſione, ea ipſa nomina aut exorta aut ſaltem magis recepta. Tum ſcilicet, cum Græcorum jugo liberati Ægyptii, Regiorum ſeu Cæſareanorum appellationem ad conflandum invidiam Græcis impoſuerint, & bi vicc verſa hæreticis illis cognomentum, a viliſſimo homine detivatum, improperarint. Quamobrem indignati Copti, fabellam eam orſi ſint, ut a Jacobo Apoſtolo Jacobitarum nomen ſibi inditum fingerent.

ſe primum communiter appellatos

57 Et hue facit Abulbaracati hiſtoriuncula, ſupra a nobis verbo infinuata. Litigabant inter ſe, neſcio qun potiſſimum de cauſa, Melchitæ & Jacobitæ; habitoque ad Emiram Saracenum recurſu, ingentes utrimque chartarum faſces obtulere; quibus ille quodammodo perterritus, & homines & charias, ad Cadum (is loci judex eſt) remiſit. Hic litigantes intuitus, Coptos primum interrogat, cur Jacobitæ dicerentur? A Jacobo, inquiunt illi, Apoſtolo, Chriſti diſcipulo, Propheta noſtro. Tum ad Græcos converſus, & vos, ait, qua de cauſa Melchitæ vocamini? Quibus reſpondentibus, hoc ſe nomine appellati, quod Regis religionem ſequerentur, ſubrifit Cadus, reſponſumque vellicans; Ecce, inquit, a Rege denominamini? Rectius profecto diceretis, vos Dei religionem & amplecti & ſequi. Manſit ex eo tempore Saracenicum dictum, quo Copti Græcos Melchitas ſubſannare ſolent; illis nihilominus regia ſua appellatione gloriari non deſinentibus; adhibita tamen ſemper correctiuncula, qua non regios, quaſi Regi ſubditos, ſed trgios religione ſeſe profiteantur.

fefſ fabulam a Saracenis Ægyptum.

Abulbaracati de utriuſque fabula.

58 Erit fortaſſe qui altius fodiendo, plura eruat & vero proximiora; imo & illud fortaſſe, quod non nemo ſuſpicari viſus eſt, Coptos ipſos ceteroſque Orientales, *Jacobitarum* & *Melchitarum* nomina aliqua iſtiuſmodi didiciſſe ex libris in Occidente ſcriptis. Alius liſem verbo dirimet, ſervataque Baronii de Jacobi ætate epocha, Jacobitarum appellationem vel uno vel pluribus ſæculis faciet poſteriorem. Alii aliter ſentient: faxit Deus ut conatus hic noſter excitamento eſſe poſſit ad ſcrutandam rei veritatem, quam deprehendeſe hactenus non licuit. Id iotcrim eviciſſe videor, ex Scriptoribus Arabicis, ſive

Quid ex dictis concludi poſſit.

A AUCT. L.B.S. ii Melchitæ fuerint ſive Jacobitæ aut Satsceni, nihil contra propoſitum a me ſyſtema urgeri poſſe, quod non contra ipſos ſortius retorqueatur. Silentium vero Græcorum & Latinorum omnium, totis ſax primis ſæculis, irs pro me militat, ut ſi uſpiam locus ſit argumento negativo, hic vim omnem exerere debeat & obtinere. Jam ad præcipuam, ſi qua eſt, auctoritatem reſpondemus.

§. III. *An ex Anaſtaſio Sinaita, contra Acephalos ſcribente, oſtendi poſſit, Jacobum & Jacobitas citius notos fuiſſe?*

Ita affirmat Morinus,

59 EX adductis ſuperius rationibus non improbabiliter conſeceram, Jacobum Zanzalum ejuſque aſſeclas Jacobitas, non ante finem ſæculi VI, vel initium VII, in ſcenam prodiiſſe. Interea caſu incido in Motini Præfationem *ad vitam Ordinationis Jacobiticum*; ubi ex pervulgata opinione rotunde aſſeritur, Jacobum Syrum *Imperante Anaſtaſio, Orientem cum Severo perturbare cœpiſſe*. Nimirum id ex Chronico Orientali, nuper a nobis reſuſcito, Morinus deſumpſerat; atque ideirco, parum illis movere me

B potuiſſent, niſi id ipſum auctoritate Anaſtaſii Sinaitæ auctor ille damnoſtrare contenderet. *Ducentis*, inquit, *ante Damaſcenum annis, hoc nomine* (Jacobitarum) *jam appellari incipiebant; ut conſtat ex Anaſtaſii Sinaitæ libro, cui nomen fecit*, DUX VITÆ (dicere voluit, *Dux viæ*, Ὁδηγός) *illius enim hæreſis* Eutychianæ *ſtudioſos, Jacobitas paſſim vocat & Severianos*. Ita ille, paucis multa involveos & ſupponens vel falſa vel dubia, quæque proinde accuratius examen deſiderant, ut ea iis quidquam definiatur. Sed antequam ea diſcutio, vera a falſis ſecerneada ſunt.

quin Sinaita Jacobum adſcribis decemviratûs erroris,

60 Admitto in Sinaitæ Ὁδηγῷ non ſemel *Jacobum & Jacobitas* nominari cum *Eutyche, Dioſcoro, Timotheo, Severo, Gaiano, Juliano, Petro Cnophæo, Barſanuphæ, & Theodoſio*, ea quibus, *decem cornibus inſtructus decemviratus* exutgit, quos *Orcheſtram decem cornuum* nuncupat, *Decicornæ Sodalitium, Decicornem Cohortem, Turbam, Catervam*. Sic in *Duce viæ* paſſim Sinaita loquens, non *paſſim* Jacobitas impugnat, ſed Gaianitas potiſſimum & Theodoſianos, quibuſcum Alexandriæ congreſſum ſeſe teſtatur. Eſto tamen Jacobitæ etiam cum ceteris exagitentur, ecquid inde conſtare poterit, Jacobum ducentis ante Damaſcenum annis, aut imperante Anaſtaſio, hæreſim ſuam propagaſſe? Id ego inficior, ex Sinaitæ libro rite demonſtrari.

C *ſed hoc non me quit facile Jacobum Severo ſynchronum,*

61 Primum itaque falſo a Morino ſupponitur, Jacobum, Severo, Timotheo, Theodoſio, Gaiano eſſe ſynchronum, ex eo nempe quod eum illis in *Decemviratu erroris* componatur, quos cum certum ſit, ſub Anaſtaſio Imperatore & ſanis proximis ſequentibus delirare cœpiſſe, conſequens ſit, etiam Jacobum tunc temporis inſaniiſſe, quod eſſet ducentis ante Damaſcenum annis, Chriſti circiter DXXX, & ſirius. Male, inquam, id a Morino ſupponitur; niſi eodem argumento probari velit, Eutycherem & Dioſcorum aliis fuiſſe coætaneos, quod patentiſſimæ falſitatis redarguereturr, utpote qui ante oſtoginta annos jam ſatis ceſſiſſent. Ego vero contendo, Jacobum totius Decemviratus natu poſtremum eſſe, ex iis quæ ſuperius diſputata ſunt, atque ea ipſo Sinaita haud difficulter evinci; quippe qui Jacobitas nuſquam ea profeſſo aggrediatur, Severianos, Theodoſianos, & Gaianitas, perpetuo vellicans: quod manifeſto indicio eſt, Jacobitas tunc adhuc ignobiliores fuiſſe, eum Sinaita diſputaret. Jam vero ſi nom non niſi centum poſt annos cum hæreticis illis dimicaſſe & *Ducem viæ* elaborauſſe oſtendero, puto non exiguum opinioni noſtræ momentum acceſſorum. Id qua ratione conficiam, appatebit, ubi alterum Morini ſuppoſitum evertero.

62 Non potuit Auctor ille Jacobum & Jacobitas ad principium ſæculi VI reducere auctoritate Anaſtaſii Sinaitæ, niſi crediderit ſanctum illum Monachum circa medium ejuſdem ſæculi opus ſuum contra Acephalos conſcripſiſſe, ſecutus in eo receptam recentiorum prope omnium opinionem, quod Sinaita idem Monachus, & Patriarcha Antiochenus fuerit, ſtatutus DLXI; expulſus DLXXII, reſtitutus DXCV, defunctus DXCIX. Quod quam a veritate alienum ſit, non poteſt non ſpertiſſime deprehendere, qui vel tantum levi oculo Ὁδηγὸν, evolverit; ut ſatis mirari non poſſim Gretſerum operis interpretem, ad ea animum non advertiſſe. Ceterum non ſolus Gretſerus, ſed poſt Baronium eruditi quique, a Nicephoro Calliſto libro 18 cap. 44 decepti, ea duobus Anaſtaſiis, Patriarcha altero, altero Monacho Sinaita, unum conſtarunt.

Illeritum mol: præſumitur Ὁδηγὸν ſcripſiſſe circa an. 558,

63 Primus, quod ſciam, ſeveriori nomine Nicephoti commentum excuſſit Henſchenius ad XXI Aprilis; oſtendens, citato capite tres Anaſtaſios a Callixto pet inſignem ſocordiam conſoſos, nempe Patriarchas Antiochenos duos, primum magnæ doctrinæ laude celebrem & S. Gregorio Romano Pontifici per litteras familiarem, mortuum DXCIX; ſecundum ſucceſſorem prioris a Judæis immaniter obtruncatum DCVIII, & tertium Sinaitam Monachum, utroque Patriarcha juniorem. Quibus id argumentis demonſtret Henſchenius, ad memoratam diem XXI Aprilis curioſus Lector videre poterit; hic ea ſola producere lubet, ex ipſo Sanaitæ Ὁδηγῷ, quæ ab Henſchenio ſunt prætermiſſa, quæque probeat Morinum ea eo opuſculo perperam inferre, Jacobum & Jacobitas, ducentis ante Damaſcenum annis, aut imperante Anaſtaſio, paſſim fuiſſe appellatos.

idemque Patriarcha Antiochenus fuiſſe

E *quod evidenter refutatur ab Henſchenio, duos Anaſtaſios diſtinguente;*

64 Argumentum præcipuum ſumitur ex Capite X præcitati Ὁδηγοῦ, advetſus Severianos vel Acephalos; ubi ſic legitur: *Narrabant nobis Catholici, qui Alexandriæ degunt, poſt tempora beati Eulogii Papæ* (Alexandrini) *hic fuiſſe Præſectum Augoſtalem Severianum, qui ſatis dia quatuordecim calligraphos ſeu librarios ejuſdem ſecum ſententiæ habuerit ac aluerit, quibus id negotii dabat, ut Patrum libros ſolſarcent ac depravarent*. Notiora ſunt B. Eulogii Alexandrini tempora, quam ut in dubium revocari poſſint. Etenim ex omnium confeſſione Sedem illam tenuit annis circiter XXVII, nempe ab anno DLXXVII ad annum DCIV, ut nobis cum Baronio, in Tractatu noſtro Chronologico, probabilius videtur. Loquitur autem hic Sinaita de temporibus poſt B. Eulogium; ergo multis poſt Eulogium annis, diſceptationes ſuas cum Decemviratu Monophyſitico in orbe Alexandrino inſtituit: ergo vivebat ſanctiſſimus Monachus, cum uterque Patriarcha Antiochenus, nomine Anaſtaſius pridem e vivis exceſſiſſet. Quo tempore verſimiliter ea contigerint, noſtrum erit inquirere; ſufficit, ea adductis inviſte oſtendi, Anaſtaſium Monachum Sinaitam non niſi in Nicephori cerabro Patriarchatum Antiochenum poſſediſſe; do quo ne illud quidem ſatis compertum eſt, utrum Antiochiam oculis ſuis unquam viderit, in Arabia & Ægypto vitam ſolitariam non ſine ſanctitatis & eruditionis fama profeſſus. Jam veto ne quis in Eulogii nomine cavilletur, aut eitatum a nobis locum interpolatum exiſtimet, rurſus capire ex contra eoſdem Monophyſitas allegatur *Dominus Eulogius Papa Alexandrinus, ſcribens pro tomo ſeu epiſtola decretali S. Leonis*, cujus operum compendium nobis reliquit Photius in Bibliotheca cod. 230.

& ex ipſo Ὁδηγῷ

mortuus audum poſt an. 604,

F

65 Ex his abunde confirmatur Henſchenii ſententis, Sinaitam Anaſtaſium ad uſque Heraclii tempora vitam protraxiſſe, qui ab anno DCX ad DCXLI Imperio potitus

Stella ex eam Præfecto Auguſtali

A potius eſt, ſtque adeo Patriarchatum Anaſtaſii Sinaitæ merum eſſe Nicephori figmentum: niſi fortaſſe Sinaita alius fuerit, prius Monachus deinde Patriarcha, alius Sinaita noſter, auctor libri Ὁδηγοῦ, nunquam ad talem gradum promotus. Ad vetam ejus ætatem quod attinet, nihil Henſchenius habuit unde illam determinaret: nos ex eodem opuſculo id non obſcure colligi poſſe exiſtimamus. Teſtatur ibi Anaſtaſius, congreſſum ſe cum Theodoſianis Alexandriæ, *præſente Præfecto Auguſtali in publica civitatis audientia*. Factum id oportuit tum, cum Alexandria Græcis Imperatoribus adhuc erat ſubjecta, ante Saracenorum irruptionem in Paleſtinam & Ægyptum, rebus etiamnum tranquillis, aptiſque hujuſmodi concertationibus inſtituendis. Hiſce autem nullum opportunius tempus invenio quam annum circiter DCXXX vel paulo citius, ſedente Georgio Patriarcha Orthodoxo & Benjamino hæretico.

alrea an. 630

66 At, inquiet, cur DCXXX aptior tibi videtur, quam DCXX? Dicam. Quia Anaſtaſius Saracenos increpitat, quod *Naturam* nimis abſurda intelligant, quaſi in *Saracenorum diſciplina inſtitutum eſſet*: qui *cum Dei conceptionem & nativitatem audiunt, derepente nuptias & ſemen, carnalemque conjunctionem ſomniantes, blaſphemant*: quibus verbis Mahometanos deſignari, clarius eſt quam ut probatione indigeat. Eſt autem veroſimillimum, ante annum DCXXII Mahometanas blaſphemias nbi fuiſſe ignotas, publicari vero ſubinde potuiſſe, ita ut eas Sinaita, Arabiæ incola, ſub ipſis principiis inaudierit; & poſtmodum Saracenos, tamquam earumdem comparticeps, ſecuſarit.

B

poſt exordia Mahometiſmi;

67 Porro inter Saracenicæ impietatis curridin, ad annum nonum DCXXII, figenda, & Ægyptum ab illius ſectatoribus anno DCXXXIX ſubactam, captamque anuenta anno DCXL Alexandriam, ex quo Præfecti Auguſtaler nominari deſinarunt; nullum commodius tampus, ad memoratas diſputationes ea in urbe habendas, ſeligi potuit, quam annus a nobis deſignatus, ſeacenteſimus ſcilicet & trigeſimus, val forta biennio citius aut tardius. Statua ut lubet, mndo Anaſtaſium Sinaitam illum, qui Ὁδηγὸν advarſus Acephalos compoſuit, multis annis ambobus Anaſtaſiis Antiochenis poſtetiorem conceſſeris; ac proinda fatebre, eo ex libro nihil adduci poſſe, quin ſtatuta a nobis Jacobi & Jacobitarum ætas val minimum labefactetur.

auctore ad diſputationes vegeto,

68 Quamdiu noſter hic Anaſtaſius ſuis, contra Severianos, certaminibus ſuperſtes vixerit, quova demum anno laborum ſuntum præmium a Deo ſic adeptus; fatanr ma nulla hactenus probabili aonjectnra aſſaqui potuiſſe. Non aſt dubium, quin eo qno dimicabat tampore, vegeta adhuc ætate, eoque rnbore & viribus aſſet præditus, quales exigebant accerrimæ illæ cum ſectariis contentiones, ſæpius rapetitæ, ubi unus contra omnes congredi neceſſe habebat. Si divinare licet, non exiſtimo majorem multo qninquagenario inna temporis fuiſſe. Cum autem in magnis Græcorum Menæis, tum exaufis tum manuſcriptis (teſte Henſchenio) *ad grandævam ætatem dicatur perveniſſe*; quid obeſt, quo minus ad annos prætatea viginti ani ttiginta, pcivatam vitam in Monta Sinai duviſſe ſupponatur, nempe ad annum DCLX, Saracenis omnia occupantibus, atque impedimentibus, ne in oppugnandis hæreticis raliquos vitæ annus, ut erat ſolitus, collocaret.

C

& uſque ad 660 verſimiliter ſuperſtite.

DIGRESSIO.

Ad cenſuram Albertini cujuſdam, in Anaſtaſii Sinaitæ Ὁδηγὸν *contra Acephalos & Severianos.*

Tractatus hic, a Gretſero

69 QUoties Ὁδηγὸν nomine, toties Lactorem monitum voln, da illn mihi ſarmonem aſſe, qui contra Acaphalos ſeu Monophyſitas a Sinaita ſcriptus aſt, & Gretſaro noſtro interprete anno 1606 typis Sartorianis aditus, infertaſque magnæ SS. Patrum Bibliothecæ Colonienſi, ſæculi VI, parte 2, pag. 582 ad 628. Quod ad alium *Hodegum* attinet, CLIV quæſtionum, Sinaitæ pariter attribnitum, nihil ad præſens facit; & longe probabilius aſt, non Anaſtaſii hujus, ſed ſtarius, & forte anonymi tribuſque ſæculis juninris, collectionem eam eſſe. At vetm ptior illa Hodegos tam certo opuſculum eſt Anaſtaſii Sinaitæ, da quo ſupra agimus; quam certnm eſt, diſputationes Alexandriæ ab eo eſſe inſtitutas, in qnibus nomen ſuum profitetur; *Ego Anaſtaſius, Monachus ſancti Montis Sina, profiteor* &c. De illo itaqua pancn hic notare lubet, uſui futuca, dum quis caſtigationem libri aditionem cuera, & cum variis Mſſ. codicibus variantes lactiones conferre voluerit, plus otii nactus, quam nobis aliter occupatis ſuppetat. Interim dum Anaſtaſii ætatem inquirens tractatum cum pervolverem, nonnulla occurrarunt, ex quibus Albertini prædicti cenſura apud Labbeum, tom. 1 de Scriptoribus Eccleſiaſt. pag. 722, actioc & iniquior videbatur, quam ut ab Oudino ultro admiſſa, conſectarium illud aliceret, Manuſcriptos codices, ſub Anaſtaſii nomine, modicam fidem mereri. Integram cenſuram, qualis illa a Labbeo refactut, hia ſubjicio, ut commodius quæ in editione Gretſariana, quam & Albertinus ſecutus eſt, obſervavimus, ſuo loco annotentur.

certus Anaſtaſio Sinaitæ facut,

D

E

70 *Juvat lectores monere* (Albertini verbis ſunt) *tractatum hunc* (Ὁδηγόν) *non eſſe librum continui texturæ, rhapſodiam ex variis ſcriptis, tamquam centonibus, ἀμαλδόδως plane congeſtam. Nam caput tertium initiam eſt alterius operis, a duobus præcedentibus capitibus diſtincti, ut patet ex titulo illi oppoſito*, Anaſtaſii minimi Monachi npus da Orthodnxa fida, au ſaaris litteris aa doctoribus decerptum. *Caput quintum ſimiliter* (quartum vnluit dicere) *quod pro titulo habet*, Anaſtaſii Presbyteri ſancti Montis Sina opns de fide œconomiæ Chriſti filii Dei, ad ſanctam Ecclaſiam Catholicam Babylone ſaripcum, *novum prorſus opus eſſe, & a ceteris ſeparatum, non minus liquet. Pruet ut eſt codex Græcus, pro Joanne de Raguſio olim Manaſcriptus, abi ſub hoc titulo τῶ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀναστασίου P. Θ. περὶ πίστεως, deprehendi enſtare duo tantummodo priora hujus* Ὁδηγοῦ *capita*, nec *ea quidem inchoata a prioris initio, ſed ab iis verbis, quibus pro titulo apponitur* Brevis expoſitio fidei: *vicissim autem ad compenſationem plurimas alias diſſinitiones & diſtinctiones habent, quæ editioni Gretſerianæ ad finem ſecundi capitis, & ceterte, quos vidi, codicibus Mſſ. deſunt.*

ab Albertino revitatum, & judicatum rhapſodice temere congeſtus,

propter codicum Mſſ. dicrepantiam.

F

71 *Tres autem vidi Bibliothecæ Regiæ, quorum duo ſine auctoris nomine, unus enim hoc titulo*, Συὶ Θεῶ προθεωρία τῦ ὑποθέσεων τῦ ὅρους &c. *Alter cum illo titulo*, Συὶ Θεῷ ὅροι διαφοροι &c. *ea tantum complectuntur, quæ tractatus editus habet duobus prioribus capitibus: ac reipſa idem ſane cum illello illis adhuc brevior, qui exſtat inter Athanaſii opera ſub hoc titulo*, Tractatus da definitionibus. *Tertius ea fere omnia continet quæ habentur in editis. Sed & in plurimis multo auctior eſt, & ordine non eodem: caret enim eo exordio & indice, quę in editione caput primum antecedunt. Titulus fere idem, tamen abſque auctoris nomine, cui ſubjiciuntur ea quæ primo editionis capite, uſque ad* § Univerſa generis noſtri &c. *His dein verbis, quaſi novum opus inchoarent, præponitur hic titulus*, Ἀναστασίου μοναχῦ τῦ Σιναΐτου, συὶ Θεῷ προθεωρία πῆς ὑποθέσεως τῶν ὅρων ἡ βίβλου, ἥς ἡ πρωτομία λέγεται Ὁδηγός. *Inde ad finem uſque capitis ſecundi, ſcholio excepto, cum editis conſentiens, ſubjungit triginta duo folia, quæ ab*

& pertextum capitum primorum ordinem,

A AUCT. I. B. S. *illo prorſus abſunt, excepto de Euchariſtia cum Galanis diſceptatione; quæ cum in editione remota ſit, ad caput acmpe* 23, *nono folio hic habetur. Ab his autem* 32 *ſolliis redit cum editis, in nonnullis tamen brevior, uſque ad finem, cui ſubjunguntur, quaſi continui operis, innumera veterum teſtimonia, tractatum ſexies majorem efficientia.* Hactenus Albertinus apud Lubeum.

non recte tam injuriosam cen-ſuram; 72 Duo ſunt, opinor, quæ Critieum hunc induxere ad ſe teodum hujuſmodi judicium. Alterum quod Codices manuſcripti, & inter ſe, & cum editione Gretſeriana in pluribus diſcrepare deprehenderit; alterum, quod in illis ipſa editione, nonoulls perturbato ordine diſpoſita videantur. Neutrum horum negare auſim; id nego, minutias iſtiuſmodi ſufficere, ut Tractsrus Ὀδηγὸς, Rhapſodia, & ſine methodo congeſtus Cemo nuncupetur, eiqua proinde fides omois sdimstur, non ſoe Catholiæ rei jacturs, quam ibi Sinsita egregie tuetur; quidquid ſortaſſe paucula, quę caſtigatione indigeant, librariorum vitio irrepſiſſe nonnulli ſuſpicentur. Si vidiſſet Albertinus

ſed collationem cum Mſs. Cæſarits. Mss. codices Cæſareos, quorum meminit Petrus Lambecius in ſua Auguſtiſſima Bibliotheca Vindo-

B bonenſi, variantium lectionum Catalogum amplificare potuiſſet, non finem totius operis inſtringere. Bina illic aſſignantur exemplaria; primum libro 3, Codice XLVI, pagina 64, quarto loco, titulo *Anaſtaſii Sinaitæ* (male addit Lambecius, *Seniorii Patriarchæ Antiochæi*) Ὀδηγὸς ſive *Dux ejus adverſus Acephalos*. Deeſt ſolium ejus primum, quod continuit Prœœmium & indicem capitum totius libri, atque inſuper principium capitis primi uſque ad hæc verba: Ὅτι δεῖ γινώσκειν κατὰ ἀκρίβειαν τὰ φρονούμενα ὑπ' ἐκείνης. *De reliquo, inquit* Lambecius, *dignissimum eſt exemplar manuſcriptum ut diligenter & accurate cum eo confratur editio græcolatina &c.*

a Lambecio dicit; 73 Alterum continetur eodem libro Cod. LXXVII, ordine ſeptuageſimum tertium & habetur pag. 164 165; differt autem, tam reſpecto *ordinis*, quam ratione *variantium lectionum & nonnullorum additamentorum non mediocritur; tum ab editione Gretſeriana, tum quoque ab altero antiquo manuſcripto exemplari*, de quo jam facta eſt mentio. Monet deinde Lambecius, deeſſe omnino indicem capitum; & quod in editione Gretſeriana eſt caput tertium, illud hic collocatum eſſe primo loco, & inſcribi atque incipere hoc modo:

C Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου πρεσβυτέρου περὶ πίστεως ὀρθοδόξου &c. Ubi etiam notandus eſt inſignis iconiſmus capitii χιε adjungendus, more Orieotali expreſſus, & plane diſſimilis illi, quem typographus editioni Gretſerianæ pro libitu inſeruit. Jam vero quid de toto opere cenſendum ſit ex animadverſiunculis noſtris, æqui lectoris judicio ſtatuendum relinquemus.

nam quæ ibi ab diſcrepantia, 74 Animadverto imprimis, totam illam manuſcriptorum codicum diſcrepantiam ad duo prima capita potiſſimum ſpectare, eaque a nonnullis codicibus abeſſe, in aliis auctiora, in aliis truncata, in aliis denique tranſpoſita, quod & in editiooe Gretſeriana manifeſtum eſt. Etenim quod ibi caput quintum nominatur, certiſſimum eſt ad priora illa eſſe revocandum, æque ac alia quæ de Natura agebaot, & ſub capite de Definitionibus continari, Gretſerus obſervavit. Porro variationes iſtæ omnes, trun-

fere non pertinent niſi ad duo priora capita, cationes, & additamenta nihil operi nocero poſſe exiſtimo; quandoquidem bina illa Capita ad totius tractatus ſeriem nullo modo ſpectare videantur, iiſque teſeiſſis maneat integerrima Sinaitæ diſſertatio adverſus Severianos, ad quos priora illa capita non magis pertinent quam ad Arianos, Neſtorianos, Manichæos, & quoslibet alios hæreticos.

75 Crediderim ego collectionam eſſe terminorum, definitionum, explicstiooum, aliorumque D *ad ipſum opus ſua ſpoliavit,* prærequiſitorum, ut methodice & accurate cum hæreticis diſputatio inſtituatur, quamque vel Sinaita ipſe, vel alius ſortaſſe Anaſtaſius, ex ſancto Athanaſio aliiſque Patribus conſeeerit, tamquam promptuarium ad ſectariotum ſallacias detegendas. Certe non unius Auctoris eſſe, quæ duobus illis *& ab alia ei præfixa;* capitibus continentur, non poteſt non apparere vel ſolos titulos percurreori; adeo ut, ſi ad ea tantum cenſutam ſuam Albertinus reſtringere, ultro concederem, Rhapſodiam, ea multis centonibus congeſtam, vocitari poſſe; ita tamen ut reliqui operis contextus nec minimam inde jacturam patiatur.

76 Obſervo præterea, in editione Gretſeriaoa, *ſicut etiam aliqua nulla ma-le inſerta capiti* 3: nonnulla ſub operis ioitium haud ſatis apta diſpoſita, unde ſortaſſe Albertinus intulerit, caput tii, initium eſſe operis, diſtincti ab eo quod incipit capite av vel v. Quis ſectiones illas multiplices ioduxerit; ſitne Sinaitæ ipſius, an potius alicujus interpolatoris, non eſt mihi promptum divinare; at, niſi vehementer fallar, puto tractatum Ὀδηγὸν iochuart ab orstione vel invocatione cæ-

E leſtis luminis, poſita capite tertio; *Principium verborum tuorum Chriſte* &c. esmque velut Præfatiuncuism ab auctore præmitti. Scio eo capite paragraphos duos orationi anteponi, quorum primus ſit intertogatio Orthodoxi, stver ad Lectorem munitio; ſed quid illi ad operis eontextum faciant, non intelligo: uti nec alter paragraphus, qoi ſubſequitur, *Imprimis Neſtorius* &c. quem facila ad duo priora capita rejeceris. Nihil autem ineptius collocatum video, quam eſput quintum, *de ſanctis Concilits*, immixtum ſeriei operis, cum eo errore, quod ſtudioſum moneat tenenda *œcumenica ſea Concilia*; cum poſtes oon niſi quinque eoumeret, nec plura indicari potuerint, dum Anaſtaſius ſcriberer. Puto irsque, totam illud caput, ut nuper dicebam, ad primam definitionum & terminorum explicarionem, remittendum eſſe.

77 His ita reſtitutis, poſt præcitatam Orationem, *Principiam verbatum tuorum, Chriſte*, ſequatur eſput iv, quod proprie, oi fallor, rotius Tractatus exor- *cujus ſolum exordium ſit Anaſtaſii,* dium eſt: in quo, eosrratis variis hæreſibus, quarum blaſphemias & impietatem Eutychiani renovabant, eapite ſes to Severianos ſeu Aeephalos aperto maria aggredirur; nempe *Orcheſtram illam, decem cornibus inſtructam, & Decemviratum erroris* &c. Eos F autem totis reliquis oovemdecim capitibus ita ſemper exagirat, *Decicornem turbam, Decicornem cohortem, Decicorne ſodalitium* identidem ominando, ut dubium eſſe oemini poſſit, quin omnia illa ad continuam & ordinstam lucobrationem pectineant. Enim- *& caput 4 initium operis, contra Severianos ſcripti, idque ordine quarto.* vero ubi capite vi oſtendit, *unde Monocula Severi fidei pullulaverit*; demonſtrat Capite vii, *Patres ab eo eſſe repudiatos*: Capite viii probat, *ea veteri & nove Teſtamento, naturam & perſonam diſtingui*: Capite ix idem examinat ex Concilio Nicæno: Capite x deſcendit ad diſputationes eum Joaone Zyga, Dorotheo Antiocheno, Severi diſcipulo, Damianio aliiſque, habitas Alexandriæ; toto denique deinceps opere conſtricte adeo proſequitur conceptam materiam, ut Monophyſitas ad ultimam uſque periodum inſectetur. Oculos conſulat, ſi cui diligentis noſtri non omnem ſcrupulum ademerit; judicetque per ſe, quam immerito cenſuram ſuam ei operi Albertions inuſſerit, ex ſolum de cauſa, quod in uoo Codice Ms. librariorum inſcitia, non nulla inſerta invenerit, quæ in aliis plutibus & in hac Gretſeriana editione non reperiuntur. Cæca ad alias lectionum varietates & interpolationes quod atti-

A attinet, commune id habet Θ'ηγὸς cum omnibus antiquis Mss. operibus; nec ea ita quidquam adverſus Sinaitam effecerta; niſi eadem via omnium prope SS. Patrum auctoritatem everſum ea.

§ IV. *De Jacobi & Jacobitarum apud Coptos hæreſi.*

De hæreſi eamquam præcipua ſui temporis,

78 Diſcuſſis ſuperius ea qua potui probabilitate, Jacobi Jacobitarumque primordiis & ætate; ſequitur ut de ejus ſectæ erroribus ea proponantur, quæ ad notitiam hiſtoricam pertinent; re ipſa id quodammodo exigente, nequid hic lectores deſiderent, aut merito conqueranter, tam multa toto Tractatu de Jacobitis differi, neglecto interim accuratiori de falſis ipſorum opinionibus examine; quo fieret, ut vel ignoraremur penitus, vel alienis coloribus depictæ, ut fere hactenus contigit, non quales revera ſunt, exhiberentur. De Dioſcori impietate & latrociniis, deque ejus a primigenia Eutychetis inſania receſſu, non ſemel ſuperius agendum fuit. Habuere & primi ejus aſſeclæ ſuum quique locum; at cum inter illos præcipuus nominetur Jacobitarum Coryphæus, utpote Monophyſiticæ hæreſeos propagator ſtrenuiſſimus, pluſculum hic ſibi poſtulare viſus eſt.

pollicitus ſcribere Nicephorus Callixtus,

79 Nicephorus Calliſtus, lib. XVIII cap. 45, de eo ſcribit in hunc modum. *Quis Jacobus iſte fuerit, unde Jacobitæ nomen acceperunt.... æquum eſſe puto ut hic referam. Altius autem narrationem petam. Poſtquam Eutychetis & Dioſcora a ſancta quarta Chalcedonenſi Synodo dignitas abrogata eſt; qui illorum dogmata defenderunt, ſacta ab Eccleſia Catholica deſectione, ἀκεφαλοποιεῖς, hoc eſt* Segregatos *ſive* Ambigentes *ſeipſos appellarunt; neque allo modo, ut quæ recte in Concilio ſtatuta eſſent, comprobarent, adduci potuerunt. Et in duodecim ſectas diſſecti ſunt, ex quibus multa millia hæreſum pullulavere: ex quarum ſectatoribus quidem Eutychianiſtæ vocati, quod Dioſcorum tantum & Eutychetem reciperent; qui Chriſtum docuerunt, Patri quidem conſubſtantialem eſſe, nobis autem minime; propterea quod nobis non aſſentiantur, veram eſſe in Chriſto humanam naturam profitentibus. Poſtquam autem Imperator Leo diem ſuum obiit, atque Zeno & Anaſtaſius Imperii adminiſtrationem ſuſceperunt, quam maximam libertatem ſibi, qui quatuor Synodo reſiterant, uſurpavere. Eodem tempore & Acephali, quorum Dux Severus Antiochenus fuit, unam Verbi & carnis naturam male prædicantes, & præterea Jacobitarum, Theodoſianorum, Julianiſtarum, & plurimorum aliorum catervæ Eccleſiæ inſultarant, qui Monophyſitæ appellati ſunt, quod unam Verbi & carnis naturam poſt inarſabilem unionem in Chriſto eſſe ſentiant & doceant.*

dilabitur ad varias Eutychianorum factiones,

qua demum in unam Jacobiticam coaluerint,

80 Peegit deinde portentoſas illas delirantium & delitorum acies explicare, *Tritheitarum, Agnoetarum, Theopaſchitarum, Armeniorum, Aphtartodocitarum, Damianiſtarum, Angelitarum, Peritarum*, & hujuſmodi monſtrorum innumerabilem turbam, adeo ut Severitarum analyſis claſſica omnino quinque apud ipſum expleat: Hæ ſunt nimirum Eutychianæ ſeu Dioſcoritanæ Hydræ, capita dicam, an incrementa, enumerata potius a Nicephoro quam explicata, illius interim quodammodo immemore, quod primum pollicitus fuerat. Quippe, qui de Jacobitarum hæreſi actuurn ſe recepcrat, vix nomine tenus ſubinde attigit, eloquentiam ſeu potius multiloquentiam magis quam res ipſas meditatus. Obſervandum hic non ofcitanter, catervas illas hæreſum, immerito Jacobitis imputari, imo non tam diverſas quam unam eamdemque cenſeri poſſe; eatenus multiplicem, quod de conſectariis ad primam inſaniam, ſequaces non ignobiles, per ſeſquiſeculum, acerrime (ut fit) digladiantes, tot hæreſes producere viſi ſint, quot fuerunt capita diſſentientia; ſic tamen, ut in primam illam, ſæculo VIII fere omnes poſtliminio coaluerint, ſopitis inteſtinis diſſidiis (ut ſubi diximus) majori vi Synoditas ſeu Melchitas, communem hoſtem, oppugnaturi. Sed ad Nicephori caput 54 conſcamus, ubi quæ de Jacobitis refert, non levi examine opus habent.

ſic dictum a quodam Jacobo,

81 *Jacobus porro, a quo nunc quoque Jacobitarum hæreſis denominata celebratur, Syrus genere fuit, obſcurus prorſus & nulla gloria vir, qui etiam Zanzalus propter ſummam tenuitatem eſt cognominatus. Ille Eutychetis, Cnapheique præterea Petri atque Severi dogmate recepto, magnopere id apud Syros propagare ſtudult. Eccleſia ſane Catholica Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſubſiſtentiam unam, e duabus naturis conſtantem, Deitatis, inquam, & Humanitatis, profitetur; ita ut uteaque harum poſt unionem proprietates ſuas ſalvas conſervet, & duarum iſtarum naturarum unio mixtionem & confuſionem, mutationemque & alterationem nullam admittat; ipſeque idem, Deus ſit & Homo, & volantates virtuteſque operatrices duas, divinam videlicet ſimul & humanam, habeat. Eutyches autem, duas quidem & ipſe ante unionem naturas dixit, & deinde unitas; poſt unionem autem in unam eas naturam abliſſe, confuſaſque eſſe, & mixtionem ſubiiſſe, opinatus eſt, adeo ut & divinitas, ea quæ humanitatis ſuæ, paſſa ſit, & contra. Ea ipſa opinione, Dioſcoras Alexandriæ Patriarcha, & Petrus Cnapheus, Severaſque Acephalus, Epiſcopi Antiochani, atque inſuper alii, tranſverſim abducti ſunt.*

Mea phyſitarum dogma propugnante,

contra Orthodoxos Melchitas dicat dicitur,

82 *Enimvero, eo, quem diximus, Jacobo Monophyſitarum opinionem apud Syros prædicante, magnum exortum eſt diſſidium. Nam qui rectæ opinioni adhæſerant, Melchitæ appellati ſunt, quod ſanctam quartam Synodum, & Imperatorem ipſum (Melchi enim Syris Rex eſt) conſeciarentur. Qui autem diverſum ſenſerunt, multa variaque habuere nomina; Jacobitæ tamen maxime ſunt cognominati, propterea quod ei, quem dixi, Monophyſitarum hæreſi ſtudioſa Jacobo, adhæreretat.* Tandem ne parum diaiſſe videatur Nicephorus, cap. 54 ſub finem, enumeratis omnibus hæreſum ducibus & doctoribus, Neſtorio, Eutychete, Dioſcoro, Cnapheo, Severo, Theodoſio, Juliano, Gaiano, totoque illo *infelicium mortalium choro*, ſubjungit: *Quorum impiorum dogmatum ſectator atque reſtaurator, quem diximus, Jacobus fuit.*

hui temere dicitur errores omnes priores ample-xus?

83 Ita ille, magis ex ſuo genio, quam ex rei veritate, narrationem ſæculum V contexens, quam antiquis monumentis inniti vellent rerum Orientalium periti. Nam, ut alia taceam, ubi obſecro reperit Auctor ille Dioſcorum, naturarum in Chriſto confuſionem & commixtionem admiſiſſe, ſempec ab ipſo blaſphemiæ inſtar repudiatam? Jacobum autem, *Eutychetis, Cnapheique præterea Petri & Severi dogma* recepiſſe; vel *Neſtorii, Theodoſi, Juliani, Gaiani errores inſtaurafſe*, quo argumento demonſtrat? Præterquam quod Armenianorum ſectæ Jacobum quoque auctorem facit, quam hæreſum omnium confluentem ſentinam nuncupat, & de qua cap. 53 & 54 plurima congerit, Jacobi principiis aut omnino contraria, aut tam diſſona, ut ſtolidiſſimum fuiſſe oporteat hominem, ex cujus cerebro tot ſimul intemperiæ proſtuxerint. Illud mitiſſime dici poſſe exiſtimo, Nicephorum iſtum non ſatis explorata habuiſſe quæ memorat, & ipſum æque ac Latinos, multa paſſim Jacobo

nec animadvertiſſe Dioſcori confuſionem admiſſi.

nec alia multa, ipſi afficta a Latinis

Syro

A AUCT. I.B.S. Syro dogmata erronea appinxiſſe, quorum apud Scriptores antiquos, maxime orientales, nec veſtigium exſtat, teſte Vanslebio in præfatione ad Hiſtoriam Eccleſiæ Alexandrinæ, aliiſque pluribus, qui res Jacobiticas ſtudioſius ſe excuſſiſſe profitentur.

præſertim apud Proteolum,

84 Hæ de exuſa plurimos palam redarguere non veretur Fauſtus Naironus Maronita, in Euoplis fidei Catholicæ Hiſtorico-dogmaticis, Romæ edita orque alibi a oobis cirata, pag. 29, ubi ex ipſis Jacobi Zanzali ſcriptis oſtendit, falſum eſſe Bernardi Luxemburgi aſſertum, apud Prateolum, quem & plerique alii Auctorem habent, quod *Jacobus Zanzalus, Jacobitarum Auctor, ſacroſanctam Trinitatem minime credideriit, ſed unam duntaxat in divinis Perſonam eſſe docuerit, adeoque Crucis ſignum digito non pinxerit.* Contrarium enim, inquit, ex ipſo Jacobi Zanzali Catecheſis limine conſtat, hiſce verbis: *Dico, credo & profiteor, Patrem eſſe genitorem, non genitum; habentem ſemper ac perpetuo proprietatem generandi, & paternitatis. Item dico, credo & profiteor, Filium eſſe genitum, non genitorem, & habentem propriietatem generationis & filiationis. Item dico, credo, & profiteor,* B *Spiritum ſanctum procedere a Patre, extenſum per Filium, nec eſſe Patrem neque Filium, ſed habentem proprietatem proceſſionis.* Et ſane (pergit idem Naironus) error iſte, una cum Sabellio Auctore, periit in Oriente; nulluſque Orientalium Syrorum illum tribuit Jacobo Zanzalo, vel Jacobitis, quorum libri & monumenta nihil penitus hujuſmodi erroris redolent, quin imo paſſim contrarium occinunt; & utinam æque bene ſentirent de myſterio Dominicæ Incarnationis, ac de myſterio ſacroſanctæ Trinitatis!

quaſi non velit ſuſtinere de Trinitate,

ideoque Crucem uno digito formanti.

85 Quod attinet ad ſignum Crucis, unico depictum digito a Jacobitis, ipſimet rationem reddunt, ac præſertim Dsvid Barpheulos, in Dialogo inter Melchiram & Jacobitam de Triſagio, in hæc verba: *Alt Melchita; Dicite mihi, qua de cauſa pingitis Crucem unico digito? Reſpondit ei Jacobita; Quia Chriſtus eſt unus, Verbum Dei, quod incarnatum eſt, & non ſunt duo; & crucifixus eſt ſupra una Cruce, & crucifixus eſt unica vice, ideoque pingimus Crucem unico digito.* Conſtat igitur, Jacobitas, inquit Naironus, pingere ſignum Crucis unico digito, non ad deſignandam unam perſonam *in* divinis, ut aſſerit Prateolus, ſed propter cauſas ſuperius allatas, quæ etiam leguntur in eorum Catechiſmo.

Unaſt præcipua Jacobi tenſit,

86 Hecteous Naironus, cujus verbis verum hæreſim Jacobiticam paulo poſt declarabimus, qualem nobis Orientales traduut, hoc eſt propriam & ipſiſſimam Monophyſiticam, ſeu naturæ unius in Chriſto aſſer- C triem: præciſis aliis propaginibus, quas Jacobitis perperam adſcribi putamus, quod earum nec Naironus, nec Orientalium alius meminerit. Atque hinc etiam fuleiri eredimus conjecturam, num. 41 a nobis inſinuatam; Jacobum nampe non tam hæreſiarcham, quam Monophyſitarum atque Anti-ſynoditarum pacificatorem conciliatorem fuiſſe; qua inſigni ſolertia id conſecutus ſit, ut a ſuo nomine poſteri Jacobitæ dicerentur.

eſto quod ſequatur ejus

87 Nolim tamen inficiari, ab S. Anaſtaſio Sinaita, uno quem ex antiquis noverim, Jacobitas, tamquam diſtincta aliqua, Monophyſitarum *in* claſſe collocari: at cum peculiarem nullum errorem aſſignatum invenerim, nec is aliunde innoteſcat; non eſt quod homines, ſoria per ſe denigratos, nova fuligine inſpergam. Neque me latet, in illa Jacobitarum multitudine, Aſiaticorum, Copitorum, Habeſſinorum, alios aliis erroribus irretitos, & quoad dogmata, & quoad diſciplinam ritusque eccleſiaſticos, ut ſuo loco explicabitor. At eoim poſteriores eos abuſus, non omnes a Jacobo traditos, ſed ſucceſſu temporis itre- *in varios errores aliunde acceptos deflexerunt,*

pſiſſe, hinc datur colligere, quod pauciſſimi Jacobitis D omnibus communes ſint. Veroſimile eſt igitur ea aliorum nationum ſectarumque commercio, uſu, familiaritate (quidni & auctoritate?) ritus ejuſcemodi introductos; niſi malis ſupinam eorum gentium ignorantiam, & a bonis artibus alienationem, tantorum malorum cauſam pronuntiare. Quod nemini mirum *per ſupinam illorum ignorantiam* profecto videbitur, ſi miſerendum & deplorabilem hæreticorum iſtorum ſtatum & conditionem attentius conſideraverit; quorum Patriarcha & Cletus univerſus (falrem in Ægypto) ex ruſticæ generis hominibus, rudibus & ſtupidis componitur, quibus Arabicæ linguæ elementa noſſe, pro omni litteraturæ & doctrinæ præſidio ſufficere, eruditi recentiores affirmant, & noviſſime Bernstrus in ſupra citata epiſtola.

88 Sed ad Nicephorum redeamus, in eo ſaltem *Ferocem communicat omnibus Monophyſitis* non oſcitanter verſatum, quod Jacobitarum eum ipſis Orientalibus eodem reducat ad hæreſim de natura una in Chriſto, hoc eſt, ad Monophyſitarum veſaniam, ſive Eutyches & Dioſcorus revero conſenſerint, ſeu potius mixtionem & confuſionem admiſerit ille, hic conſtantiſſime pernegaverit. Certe Jacobus Zanzalus, accerrimus Dioſcori ſectator (teſte Nairono) *Eutychetem dire petcellit anathemate, delirum cum appellans & inſipientem, quod admitteret confuſionem, permixtionem & ſimiles voces in myſterio Dominicæ Incarnationis.* Vanslebius vero libro 3 capite. 2 aſſeverat, Coptitas credere, *quod in Verbo divino, poſt quam aſſumpſit naturam humanam, non detur niſi una natura, una ſubſtantia, una operatio & una voluntas; agnoſcentes nihilominus adunationem iſtam fine ulla confuſione, commixtione, aut alteratione.* De famoſo illo Eutychetem inter & Dioſcorum diſcrimine, ut ſemel dicam, tam accurate tractarunt recentiores polemici, ſuntque hæc adeo pervulgata, ut ſupervacaneum ſit & extra rem præſentem, ei controverſiæ diutius immorari. Eam recens, erudite non minus quam cutioſe, excuſſit Ludolfus in Commeut. Æthiop. ad librum 3 cap. 8, ſingulos prope hæreſeos illius diffeiliores apices perſcrutatus.

poſſe imputari Jacobus promotori ejus,

89 Ceterum utut illa ſe habeant, unum compertum *fere ſicut a Nicephoro explicatur:* indubitatum, Jacobiticam hæreſim ab Orientalibus, hiſce terminis concludi; *Ex divina & humana natura factum eſſe compoſitum quoddam, quod unam naturam vocant, ſine confuſione tamen & commixtione, æque ac animæ & corporis in homine.* Audiatur Nicephorus, de Monophyſitis loquens cap. 46. *Nobis* (inquit) *unam ſubſiſtentiam compoſitam dicentibus* (Quid F ſibi velit per *ſubſiſtentiam compoſitam* non intelligo, una nobis eſt & ſimpliciſſima Chriſti ſubſiſtentia) *illi unam potius naturam compoſitam inferunt. Et rationem ſententiæ ſuæ exemplo confirmantes, dicunt, hominem animam obtinere & corpus; & aliam animæ naturam eſſe, aliamque item corporis, ſiquis quamlibet perſe ipſum contempletur: cum vero illæ coierint, hominem efficere, unam naturam compoſitam obtinentem. Non enim, inquiunt, duas naturas hominem dicere oportet, ſed unam compoſitam. Atque ad eumdem modum de Servatore Chriſto opinantur; illum videlicet, ex duabus quidem conſtitiſſe naturis, poſt unionem autem duas eas naturas, in unam evaſiſſe compoſitam, quod ſane Eccleſia tamquam piaculum prorſus averſatur.* Sano ſenſu explicanda, quæ Scriptor hic tradit: nam, ſi Monophyſitæ ſeu Jacobitæ opinarentur, Chriſtum *conſtitiſſe ex duabus naturis* ante unionem, quæ *poſt unionem in unam evaſerint*, jam Chriſtus fuerit Chriſtus, antequam Chriſtus eſſet. Non opinor eos adeo deſipere. Putoitaque, illos ita intelligendos, ut veline, naturas eas in ſtatu ſeparationis ut duas conſiderari, ſi conſidereotur ut compoſitæ, non niſi unam efficere.

90 Ceterum, ut hic nobis deſcribitur, unanimis

&

A *Licet eum non ſatis ſecernant ab aliis,*

& conſequentia Monophyſitarum omnium ſententiis fuit: quidquid de confectariis ad poſita principia inter ſe per duo fere ſæcula (ut ſolent qui a recto tramite deflexerint, novis identidem ambagibus implicari) graviſſime ſunt altercati. Unde & enatas videmus varias illas monſtrorum catervas, germina errorum, quos recenſebat Nicephorus, & quorum prope omnium Jacobum & Jacobitas reos decernunt Scriptores aliqui, rebus, opinor, non ea quæ opus erat diligentia examinatis. Anſam ipſis præbere potuit idem Nicephorus, cujus auctoritas non eſt quod adeo terreamur, poſtquam & fabuloſa nonnumquam, incerta ſæpe & falſa comminiſci, jam dudum deprehenſum eſt: Quaſi vero Jacobus & Jacobitæ non ſatis infamiſſe convincantur, niſi ex obſoletis & detritis Eutychetis, Dioſcori, Cnaphei & Severi ſcrutis (ut ex illo loquitur Gualterius) variæ & multiplicis hæreſis centonem conſuerint. Sana moderatiores doctiſſimi, & in rebus Orientalibus diu multumque verſati, non aliam hæreſim Jacobiticam agnoſcere videntur, prætes eam quæ propoſito jam dogmate continetur.

B *indo conſequentibus;*

91 Jam ſiquis inſtet, maximam aliorum errorum partem, quos Jacobitis tribuere non audemus, legitima conſecutione deduci ex primaria illa aſſertione, a nobis aſſignata: reſponſum is habeat, Theſim aliam eſſe, aliud quod ex ea conſequens apparet, atque admiſſa illa, hoc paſſim confidenter negari, ut ex Dialecticorum placitis notiſſimum eſt. Adde quod, ut ſupra retulimus, ex ipſo illo Dioſcoritano dogmate pugnantes propoſitiones alicujus ſciamus, ex quibus feralia iſta Monophyſitarum diſſidia, tanto tempore errantia ingenia exercuere. Ex uno noſce reliqua. Si una dumtaxat in Chriſto natura exiſtit, continuo quæritur, ſitne corpus Chriſti ejuſdem cum noſtris ſubſtantiæ, an contra? Ajunt Corrupticolæ negant Phantaſiaſtæ. Quid nunc de Jacobitis ſtatuas? Mihi ita hoc videtur, non juſte accuſari, donec omnino exploratum ſit, utram an nullam admittant conſequentiam; credantque præſtabilius, philoſophari male, quam pravos per omnia dici Chriſtianos.

quæ ipſis Monophyſitæ varie diſtra-xerunt;

& a Jacobitis rejiciuntur.

92 Quod de corruptibilitate Corporis Chriſti, in exemplum deprompſi, trahi pariter licet ad cetera, Jacobitis non affricanda, quamdiu ab ipſis rejiciuntur. Conſtat vero, ex diſputationibus noſtrorum Patrum eum Habeſſinis apud Balthazarem Telleſium, hujuſmodi ſequelas repudiari non ſolum, verum & quoad radicale principium, ſæpe tam ambigue Jacobitas loqui, ut quid velint, nec ipſi perſpectum habeant, nec aliis dilucide explicare poſſint. Habeſſini imprimis, qui eum οὐσίαν, ὑπόστασιν, πρόσωπον, φύσιν, æquivalentibus vocibus vernaculæ reddere non valeant, ad tædioſiſſimas logomachias plerumque confugiunt, dicta indicta, rata irrita, quod conceſſerunt, ineptiſſime abnuentes.

C *doctrina Severi præciſe inhærentibus;*

93 Ineerim dogma illud capitale Jacobiticæ hæreſeos, elariſſime in rem noſtram explicant Abulpharagius apud Ludolfum loco citato, his plane verbis: *Severus Patriarcha Antiochenus* (hujus potiſſimum aſſeclam fuiſſe Jacobum, fatentur omnes) *libros multos compoſuit, ad oſtruendam ſcientiam de natura una e naturis duabus, divina & humana, ſine mixtione, confuſione aut corruptione. Verum ita, ut ea modo quæ fuerant, manerent, ſicut natura hominis, duabus naturis animæ & corporis conſtat; & corpus, duabus naturis materia & forma; ita ut nec anima in corpus mutetur, nec materia in formam, vel e contra.* Atque hæc ipſiſſima hodiernorum Jacobitarum eſt opinio, (inquit Ludolfus) quam apud Scriptores noſtros tam nitide expoſitam legere ſe non memiuit. Nec dubium eſſe poteſt, quin eadem illa hæreſis, iiſdemque concepta verbis, ab ipſomet Zanzalo olim fuerit tradita: quandoquidem nullus, quod ſciam, hactenus Jacobitas mutaſſe quidquam aut variaſſe memineræ, ſi unum Bretewoodum excipias, idcirco a Ludolfo merito caſtigatum.

D AUCT. L. B. S.

94 Hiſce a nobis huc uſque deductis, conformia ſunt, quæ ſcribit prælaudatus Naironus pag. 26. *Monophyſitæ* (inquit) *arbitrantur nullam ſubſiſtere poſſe naturam ſine propria ſubſiſtentia; ac proinde, eum in Chriſto Domino ſit una ſubſiſtentia, unam quoque naturam neceſſe eſſe affirmant. Quocirco falſo ſibi perſuadent, Chalcedonenſes Patres, ſub nomine duarum naturarum inſinuare voluiſſe dualitatem perſonarum; adeoque damnatam in Epheſino Concilio Neſtorii hæreſim inſtauraſſe, vel inſtaurare eo nomine voluiſſe. Ceteroquin in re minime abhorrere videntur: quod quidem aperte teſtatur Severus Antiochenus Hom. 2, cap. 9 his verbis*: Numquid aliquis arguit Concilium celebratum Chalcedone, quod duas naturas in Chriſto eſſe dixerit; Abſit, ſed quia abſtinuerunt dicere unitatem perſonarum, & quod eſſet ex duabus.

prout eam exponit Naironus

E *quaſi non diſtinguerent perſonam a natura;*

95 *Monophyſitæ etenim ex dictis omnino in terminis æquivocare videntur; nam non obſcure colligitur, eos perſonam a natura minime diſtinguere, ac pro eodem accipere, dum aſſerunt eſſe in Chriſto duas naturas ſeparatas, quæ coaleſcunt in unam naturam, ut aperte habetur ex Anaphora Sinalta in* Ὀδηγῷ *cap. 6, ubi ait*: Monophyſitas aſſerere, naturam eſſe perſonam, & ſimiliter perſonam naturam, ideoque contendunt, nullam perſonam ſine natura eſſe. *Ideoque non abs re Marianus in tract. de ſacris Eccleſiæ ordinationibus, in Præfat. ad ſacram Neſtorianorum ordinationem, ubi loquens de Armenis, qui eamdem Monophyſitarum tenent hæreſim, notat ſic*; eos unam naturam in Chriſto profitendo, errore magis ignorantiæ diſcriminis inter perſonas & naturam, quam deliberata unius ſubſtantiæ in Chriſto definitione. *Imo eos neſcire quid ſit perſona, deducitur ex ipſa Jacobitarum Catecheſi, ubi*: Deus novit quod plures hominum neſciant, quid ſit perſona, neque quæ ſint ejus notiones. Perſona eſt id, quo cognoſcitur res, v. g. ſolem cognoſcimus ex ejus perſonis, ſplendore ſcilicet, luce & lumine, quæ ſunt tria, & unus ſol. *Ex hac definitione, in qua, pro perſonis in ſole agnoſcunt ſplendorem, lucem, & lumen; ſequitur rerum proprietates eſſent perſona, & in ipſomet Chriſto Domino, in quo negant pluralitatem naturarum, admitterent pluralitatem perſonarum.*

defectus congruentium terminorum.

F

96 Confirmat hæc omnia Tellezius noſter, in relatione Æthiopiæ, æquivocationem illam Jacobiticam frequenter detegens, & ipſam refutans, eosdem verbis, qui eum Habeſſinis diſceptaverant. Operæ pretium erit pauca e multis attexere, quæ habet lib. 6, cap. 3, ut ea ex ſermone Luſitano Latine reddidit Ludolfus: *Cum Romani dicant* (verba ſunt Baſilidis Regis Habeſſinorum ad Patriarcham Alphonſum Mendeſium) *in Chriſto dari duas naturas, ultimam divinitatem & humanitatem; id ipſum etiam nos ſtebamus, ſtatim ab initio uſque in hodiernum diem. Credimus enim, quod idem Chriſtus Dominus noſter, ſit perfectus Deus & perfectus homo; perfectus homo in humanitate, & perfectus Deus in ſua divinitate. Quandoquidem vero hæ illius naturæ, non ſeparatim, neque diſcretæ a ſe invicem exſtant* (*divinitas enim ejus cum carne nulla eſt, neque ſeparatim conſiſtit; & caro ejus conjuncta eſt cum divinitate, neque per ſe ſubſiſtit ſine divinitate*)

vere Deum & hominem fateantur Chriſtum;

nolunt tamen naturas dici,

A AUCT. L. B. S.

tate) *propterea non dicimus, quod ſint duo; eſt enim unum, quia facta eſt una res ex duabus; ita tamen ut non confunderentur, neque miſcerentur naturæ in ſuo eſſe; & quoniam eadem res eſt, nos ultimur nomine Unitatis: diſceptatio autem ſuper hoc articulo, non eſt res magni momenti*, &c.

ut a Neſtorio recederent,

97 Ita loquuntur & ſpecioſe imponunt Jacobitæ Habeſſini. Sed *libros paucos, quos habent monachi illorum* (inquit idem Tellezius) *nolunt venire in manus Catholicorum, ob fortia & efficaciſſima argumenta, quæ ex illis deſumimus ad confundendos errores Dioſcori & Eutychetis*. Ita etiam loquuntur Copti, referente Sacchino Societatis Jeſu Hiſtoriographo, parte 2, lib. 6, numero 123, Chriſtophorum Rodricium, contra eos arguentem, hæc demum extorſiſſe: *Ut a Neſtorio recederent, naturam dumtaxat unamſe agnoſcere*. Et iterum: *Modo tantum loquendi interdum ſe differre, ajebant, a Romanis, & in odium Neſtorianorum ſe eo loqui modo*.

cum interim animo fovent Eutychianiſmum,

B 98 Ita de ipſis referunt Scriptores alii, nec pancl, nec contemnendi, ex quorum fide (ut ego opinor) Auctor Hiſtoriæ Criticæ de religione & ritibus Orientalium, ſatis liberaliter, totam Jacobitarum hæreſim ad errores imaginarios & phantaſmata ablegavit. Fecerit hoc ipſe pro ſua auctoritate; qua & Neſtorianiſmum & Monotheliſmum univerſum, peue dimram antiquis omues hæreſes, ad inanes & pueriles de vocibus contentiones reducit. Fecerit, ſi ita vis, recta intentione & pia credulitate. Non tam facile ſibi imponi ſinent alii ſplendidis illis encuſarionibus & præteatibus. Enimvero credulitare nimia eruditum criticum peccaſſe, non facile credidero, ſatisalias libera animi ſenſa declarare ſolitum. Id uquidem non ſatis perſpicio, cur pſſim & quaſi dedita opera Orieotalibus illis, & ſchiſmarieis & hæteticis, patrocinetur: quorum tamen fabdolam fidem nonnumquam enpertus fuerat. Unum omnino inſtat erit luculentum perfidiæ exemplum, quod ipſemet nobis ultro ſuggerit, ſelectarum epiſtolarum ſuſtum tom. 5 5 5; epiſtola 5. Narrat ibi, Eliam Presbyterum Neſtorianum, ita variis arribus Romæ

quidquid diſſimulans.

impoſuiſſe, ut ei Sactum celebrare licuetit, modo Miſſali utcretur Chaldaico, ad ufum Maronitarum impreſſo; quo pacto etiam Pariſiis proCatholico habitus eſt: dum interim proprium Euchologium circumferret, in quo ea tantiſper induxerat, quæ hæreſim ſuam detegere poſſe arbitrabatur; non ſic tamen, quio in Simonii oculos

C apetta ſraus incurretit. Monet hie igitur amicum, a veteratore cavendum eſſe. Nam *Elias*, inquit, ſemper in animo Neſtorianus eſt, quidquid in ſpeciem Eccleſiæ Romanæ placitis adhæreie velle videatur. Plura illic videat cutioſus lector, & apud Sacchinum, inſignis impoſtoris Abrahami fallacias, quibus & Romanos, & Roderieium, ad Coptos ablegatum, deluſit. Taceo alias hujuſmodi ſycophantias, quales & hic Antverpiæ in Epiſcopo Armeno non ita pridem intueri licuit. Credat ſpecioſis & fucatis ſchiſmaticorum illorum confeſſionibus qui voluerit.

Sic ſpecioſe Latinis imponunt;

99 Malim ego certe tritiſſimas dicere & ſæpe recoctas Jacobitarum uænias, ab ipſo ſciſmatis principio, adverſus orthodoxos ad nauſeam decantatas, & hodie decantari ſolitas; undea multis dubitatum ſit, contumaciaoe hæretica magis, an invetetato potius odio & æmulatione; vel (ſi apertius loquendum eſt) craſſiſſima, ſed maxime vincibili ignorantia, deliria ſua pertinaciſſime tueantur; Neſtorianis annumerantes Latinos, Græcos, eoſque omnes qui duas in Chriſto naturas confitentur. At cum utrovis modo peccent, graviſſime D culpandi ſunt, quod vetitate ex ſuiſmet libris, imo ex propria confeſſionn agnita, etiam cum ipſo ſalutis æternæ diſpendio, deſipere malint, quam ad Eccleſiæ gremium, toties ipſis beoigniſſime apertum, poſtliminio redire. Nimirum *eor Jacobitarum* (quod de Habeſſinis ſcribebat ad Baſilidem Mendezius Patriarcha) *adeo induratum eſt, ut divina beneficentia non vincatur*.

In hæreſi & ſchiſmate pertinaciſſimi;

100 Nihil me movent quæſita tories lenociuis, quibus Francis ſeu Latinis interdum abblanditi viſi ſumi, infeliciter plerumque exitu; ut ex Roderici Indificatione, ex tot Æthiopicis legationibus, Miſſionibus, & præſtantiſſimorum virorum ſuſcepris incaſſum laboribus, manifeſtiſſime colligitur. Quid, quod, dum ficta illa ſubmiſſione, errorem palam confitentur ſuum, clam interim ſetibere & dieere non dubitent; QUI DUAS IN CHRISTO NATURAS ET DUAS VOLUNTATES ADSTRUUNT (eos) SUBMERGAT ABYSSUS STULTITIÆ ET OBTENEBRET CÆCITAS NUGARUM. Quemadmodum & veterator ille Jacobita anonymus, apud Ludolfum Comment. lib. 3, cap. 10, u. 555, paulo ſincetius profeſſus eſt. Credat Co- E pris aliiſque Jacobitis qui voluerit; id mihi comperiſſe videor, eos hæretico & ſchiſmatico ſpiritu abteptos, non facile ab erroribus revocatum iti, id exercite (ſi ita loqui fas eſt) & invicte demonſtrantibus iis, qui ſudores, ſanguinem & vitam ipſam ad eorum converſionem ſiniſtra impenderuut, hodieque in Ægypto impendunt, petenti- guo, imo auſim dicere, via ullo ſpersbili fructu.

ex inveterato odio orthodoxorum odium

101 Nempe imbibitum eſt, materno enm lacte, inveteratum & indelebile odium adverſus eos, qui Concilii Chalcedonenſis plscita, auctoritstem & orthodoxiam propugnsnt. Fauda & neſanda commenti ſunt, quæ a teneris nnguicul's, quaſi dn memotia diſcantut n ipueris. Exaggerant atroces perſecutiones, Concilii iſtius cauſa a majotibus toleratas: trucidata uno fere die ducenta Ægyptiorum millia, evarſa templa, dejectas domos, ſævitum in monachos, feminas, infantes; verbo, vix enormius depingitur crudeliſſima Diocletiani in Chriſtianos exercita ibi olim carnificina. Hæc illis, ipſis infortunata traditio, toi farta mendaciis, ut inter alia S. Leonem Romanum Pontificem, S. Pulcheriæ maritum ineptiſſime fingant. Neque eſt quod aniles illas fabulas, eradicari poſſe exiſtimes, eum vel ſola rerum iſtarum recordatio, adeo bilem aeuar, ut de iis ſe interpellari nullatenus patiantur. Interim a majorum ſuorum veſtoia recedere F turpiſſimum erederent, quos toties *Codicem Chalcedonenſem*, tamquam *blaſphemiis plenum*, anathemate percuſſiſſe, & Magni Leonis epiſtolam diris devoviſſe, etiamnum meminerunt. Videatur Ludolfus in Commentariis pag. 463, ex quo nonnulla in Patriarcha Benjamino decerpta invenies.

quod ſuorum atrocitas in eos calumniis.

Coptos ſi nunc interroget, Catholicos ereſes

102 Supereſt modo, quod ex Ægypto quæſivi, de præſenti controverſia, Bernati teſtimonium, ita jam dictis conforme, ut, quæ ſuſe in ſæpe citata epiſtola deduxit, ſic breviſſime complecti poſſim. Coptos, ſchiſmatice & hæretice ſentire, ſi tamen examinando interroges, catholice & orthodoxe, fal- tem in ſpeciem, explicare omnia, quamdiu eum orthodoxis agunt. In quo notes velim varium, ne dicam vafrum, Coptorum ingenium, ac miram facilitatem, qua ſe bardos, ſtupidos, ſtolidos ultro fatebantur; ultro admittent, pravas eſſe ſuorum opi- *& de Francis Latinis bene ſentire;*

niones; verſati ſe in manifeſtis erroribus; Francos eſſe viros doctiſſimos; apud eos repetiri vetom fidei depoſitum. Interim obverſo tergo ad proptia re-

A redunt, iiſque adhærent tam pravicaciter, ut dum integro ſæculo laboraveris, paucos admodum, ſinceram & veram converſionem ad fidem catholicam perdocere queas. Eorum verbis loquor, qui id experti ſunt. Nullam forſaſſe gentem invenies, quæ facilius ſe rationibus victum faceatur; converſos diceres quos ſemel atque iterum ſueris alloquutus. De cæteris, qui tem propius incubi ſunt, non multos norunt qui a Coptis ad Latinos, vulgo Francos, tranſierint. Nunc ad plenioremhæreſeos præfatæ notitiam nonnulla, recens ex Ægypto allata, proferamus in medium.

interim fruſtra excuſans defectum terminorum.

303 Notat primum Bernatus, Coptis non convenire Habeſſinorum & Armenorum excuſationem, qua gentes illæ, ad explicanda Catholicæ dogmata, terminorum in lingua ſua penuriam præteunt. Etenim, cum Copti paſſim & loquantur & ſcribant Arabice, vocum illis abunde eſt, ut Perſonam, Naturam, eliaque diſtinctiſſime explicent. Nec minus Coptice præſtare id poſſint, ſi ita loqui voluerint: Unum hoc illis deeſt præcipue, quod vel ex ignoB rantia non poſſint, vel potius ex vera pertinacia nolint, Perſonam a Natura diſtinguere. Omnia ipſis & perpetuo una ſunt: *Perſona una*, *Natura una*, *Voluntas una*, *Operatio una*. Sic ſentiunt, ſic loquuntur, ſic ſcribunt: ſi ad explicationem deveneris, ea diſturbant, quibus ſeme Orthodoxi appareant; ſi libros eorum conſulas, multa etiam occurrent quæ ad ſenſum Catholicum accedant, multa quæ hæreſeos ſuſpicionem ab eis removeant. Atque eo pacto promeriti ſunt, ut critici benigniores, imaginationem exiſtiment eorum hæreſim; quam ego, ſalva recentiorum iſtorum pace, eamdem eſſe autumo, quæ fuit a mille ducentis annis & amplius; hoc eſt purum putum Monophyſiſmum, & quod ex eo conſecutum eſt, Monotheliſmum &c.

nunquam duas in Chriſto naturas ſimpliciter admiſuri.

304 Non inficior, Bernatum quandoque in partem miriorem propendere; verumtamen Coptorum patrocinium ſuſcipere ipſe non audet, cum nimis aperta viderit, ex frequentiori uſu & commercio, hæreſeos indicia, quidquid in expoſitione ita theſimeut torqueant aut tacite retractent, ut Catholicis approximare videantur. Illud certiſſimum eſt, Bernato teſte, via ullum repertum iri, qui admiſſis quibuſcumque præmiſſis de divina & humana in Chriſto natura, huic concluſioni ſubſcribat, imo non pertinaciter obluctetur, ergo *dantur in Chriſto naturæ duæ*, C quæ tamen eſt ipſiſſima Catholica veritas. Habent qui doctiores ſunt, in promptu nonnulla effugia, quibus propoſitionem nimis crude negatam, modeſti norunt; continuo ſubjuogentes: Non dari in Chriſto duas naturas, *diviſas*, vel *ſeparatas*, aut hiſſimilia, nimis quam ceita. Verum enimvero & hæcantilenæ ſunt veteres ac obſoletæ, ab Eutychianis & Monophyſitis abipſo fere ſum hæreſeos exordio decantatæ. Urge, inſta, quantum quaeunq; volueris, eo demum redibit oratio, quo blaſphemiasſuas Eutyches ſolebat concludere; *Nunquam ſe duas in Chriſto naturas agnituros*, utpote qui in eo Neſtorianiſmum etedant conſiſtere.

non magis quam tempore Concilii Chalced.

305 Video, me divertere ad res foci & inſtituti non mei, quo ſeoſim perduxere modernorum Eutychianorum patroni, dum hæreſim, vera, ut ego exiſtimo, ſubſiſtentem, umbratile faciunt & inane ſpectrum. Liceat mihi fautores illos monere, uti ad Acta Concilii Chalcedonenſis recurſum habeant, inventuri illic Epiſcoporum, præſertim Ægyptiorum, ſummam in tuendo Dioſcoro ejuſque errore pertinaciam, Copticæ hodiernæ ſimilem plane atque germanam. Hoc unum ipſis præfixum erat, hoc occinebant perpetuo; *Eum qui dicit duas naturas, in duo incidite: qui dicit duas naturas, Neſtorianus eſt.* Quid non moliti ſunt Concilii Chalcedonenſis Patres, ut ab illis Epiſcopis extorquerent, *anathematizare eos Eutychen aperte, qui dixit ante Incarnationem duas naturas Salvatoris noſtri, & poſt Incarnationem, unam?* Quid non actum eſt variis edictis, collationibus, minis, pmnis, precibus, ut Eutychiani, Severiani, Acephali, duas in Chriſto naturas admitterent? Nihil inventatum relictum eſt; ſed nihil vel tunc obtentum, vel modo a cervicoſiſſimis hominibus obtinebitur, quidquid interdum fingaet aut aſſimulent.

Fruſtra etiam prætexitur ignorantia.

306 Tædet me narrarum iſtarum: at eum videam viros, etiam eruditos, ſic Coptorum noſtrorum dicta accipere, acſi a primo errore reſipiſcentes, jam eadem ad Catholicum ſenſum accederent; id mo audacter edicere poſſe puto, vel nuſquam fuiſſe Monophyſitas, vel Jacobitas omnes, etiam moderatos, æqualicumque ſeu vocali & coorentioſa, ſeu reali & vera Eutychiana hæreſi eſſe affatos. Apage prætextum ignorantiæ & ſtupiditatis, imo ad eas advertuquam maxime, cum inde hæreſis enata ſit, teſte S. Leone Papa epiſt. 13 ad Pulcheriam Auguſtam, E in ſcribente: *Dignum gloria veſtræ eſt, ut error, qui in arbitrio, de imperitia magis quam de verſutia natus eſt, auferatur, priuſquam ullas ſibi vires de conſenſu imprudentium & pertinacia pravitatis acquirat. Quia etiam* ignorantia *graves nonnunquam incidit lapſus, & plerumque in diaboli ruit foveas* incauta ſimplicitas; *per quam ſupradicta obrepſiſſe intelligo, ſpiritum falſitatis, ut dum eſtimat, ſe religioſus de filii Dei majeſtate ſentire, ſi ex natura noſtræ veritatem hæreſe non diceret, totum illud quod* Verbum caro factum eſt, *unius atque ejuſdem putaret eſſe ſubſtantiæ.* Quid obſecro aliud reipſa ſentiunt Copti omnes & Jacobitæ reliqui? quibus veriſſime aptaveris intortum olim in ipſum Eutychen ejuſdem S. Leonis dictum *indoctos eſſe antiquæ fidei impugnatores.*

ubi pervicacia certa eſt.

nec in mere laborant æquivocis.

307 At tota hodierna Jacobitarum hæreſis in multa ſolum æquivocatione conſiſtit. Lubens fateor æquivocationum eſſe plus ſatis: ſed nonquid a principio æquivocationibus concertatum eſt? Sane ſi ea tibi ratio ſufficit, ut ab hæreſeos labe Jacobitas purges; id una effeceris ut nulli umquam Monophyſitæ hæretici fuerint in rerum natura. Rurſus, ex ignorantia potius, quam ex malitia aut hæretica pravitate ſchiſmatici immerſi ſunt. Voca ignorantes, rudes, ſtupidos, imperitos, imprudentes; nihilo apud me ſanctiores reddideris, donec, ejurata hæreſi, Catholicos, & a veteribus erroribus reſipiſcentes oſtenderis. Sed fallor, ſi umquam a pſeudopatriarcha Eutychete receſſuri ſunt, cujus hoc palmare aſſertum: *Duas in Chriſto naturas ante unionem, unam vero poſt unionem.* Antiquitatem excute & evolve, relege Conciliorum Acta, Hiſtoricos conſule, eo ſemper redactos invenies Eutychianos, ut duas in Chriſto naturas confiteri abnuentes, pro hæreticis habiti fuerint. Sic Agapitus Papa Juſtiniano famoſum Anthimum detexit, alii alios, quibus enumeranda ſuperſedeo.

claram & apertam hæreſim profitentes.

308 Neque vero ad Baſilidis neque ad Coptorum ſupra citatas Confeſſiones provoces: nam apud Eccleſiam Romanam nihil amfractos illi proficient, niſi ut olim in Concilio Florentino, & in pluribus aliis unionibus, ſincere, ſimpliciter & abſolute hæreſim quam unvir in æquivoco conſiſtentem, ejurent, aſſirmentque *duas in Chriſto naturas, duas voluntates, duas operationes.* Ita cum Armenis, ita cum Chaldæis actum eſt. Et hi quidem dum ſub Paulo V ad Eccleſiæ communionem reducti ſunt, Monotheliſmum ſuum, teſte Petro Strozza, ad meras etiam æquivocationes retulere. Sic ajebant: *Orientales unam voluntatem in Chriſto fatentur: non eo quod alte-*

ram

A AUTC. I. B. S.

ram voluntatem concilcent, ſic dicunt; ſed ut ſit confuſio in una filiatione unita Chriſto, dicendo voluntatem & voluntatem, humanam & divinam. Dicunt enim unam voluntatem: ſcilicet voluntas humana voluntatem ſecuta eſt; nimirum conjuncta eſt una voluntas cum alia, & duæ voluntates unum quid ſimul ſunt. Atramen ambages illæ & circuitiones facere non potuerunt quo minus errorem clare & rotunde ejurare & deteſtari Chaldæi nos debuerint, cum ſub involucris illis, totum Sergii venenum deliteſceret, quemadmodum & ſub fucatis illis Coptorum retractationibus & explicationibus, ubi accuratius paulo expenduntur, Eutychianæ hæreſeos ſeu Monophyſiſmi virus deprehenditur.

quam juſſi, ſine ambagibus deteſtari.

109 Id non obſcure perſpexiſſe videor ex iis quæ Bernatus refert a Coptis adduci ſolere ad errores ſuos, quantum poſſunt, emolliendos. Eſt, inquit, apud ipſos liber ſummo in precio & æſtimatione, quemque adeo vocant *Doreſtimin*, LAPIDEM PRETIOSUM, tamquam totius fidei Copticæ

B breve compendium. Ibi capite 3, dum de Incarnatione agitur, ſic habet: *Aſſumpſit corpus & animam rationalem ſicut nos, & in omnibus nobis ſimilem, excepto peccato; nec divinitus in humanitatem mutatus eſt, nec humanitus in divinitatem, ſed unaquæque ſervavit quod ſibi proprium erat: non ſunt duæ perſonæ, non ſunt duæ naturæ ſeparatæ poſt unionem, quæ ſeparationem non patitur, ſicut dicunt communi conſenſu SS. Athanaſius, Cyrillus, Epiphanius & Severus.* Quis hæc, prima fronte non catholice dicta exiſtimet? Audi modo qua ratione probetur ſpecioſa propoſitio. Et primo quidem refutet errorem Apollinariſtarum & Manichæorum ſuper myſterio Incarnationis. Deinde hæreticos omnes qui dividunt vel confundunt Chriſtum. Tum auctoritate D. Cyrilli utitur ex celeberrimis illis ad Succaſſum Dioceſarienſem Epiſcopum epiſtolis, quibus rem aperte & paucis deciſam ait, cum dicitur VERBUM HABERE NATURAM INCARNATAM.

provocant ad ſuam de Incarnatione Confeſſionem.

& S. Cyrilli auctoritatem, pro ſenſu intellectam.

110 Nota eſt eruditis controverſia circa binas haſce Cyrilli epiſtolas, quam ab annis aliquot diſtinctius aggreſſus ſum in ſua Neſtorianiſmi hiſtoria P. Ludovicus Doucin pag. 245 & 246, ubi priſcas illas Eutychianorum argutias ſic diſſolvit, ut fruſtra Cyrilli auctoritatem Copti appellent, nihil ipſa omnino profuturam. Ex uno, quod ego hic proponam opiſtolæ ſpecimine, quid Cyrillus velit, lector intelliget. *Igitur cum id conſideramus, nihil illum in unitatem concurſum violamus, dum ex duabus naturis factam eſſe dicimus: ſed poſt unionem naturas, alterum ab altera non dividimus, neque in duos filios illam unum impartibilemque ſecamus; ſed unum aſſerimus filium, & ut ſanctæ Patres dixerunt, unam naturam Dei Verbi incarnatam. Itaque quantum ad conſiderandum attinet, atque animi oculis tantummodo contemplandum, quemadmodum homo factus ſit ille unigenitus, duas naturas unitas eſſe dicimus, unum vero Chriſtum & filium & dominum illud Dei patris Verbum hominem factum & incarnatum aſſerimus.* Deſumpta hæc ſunt ex Tomi v parte altera operum S. Cyrilli editionis Aubertinæ MDCXXXVIII, ubi plura curioſus lector inveniet, quæ ab Eutychianis in pravum ſenſum torqueri poſſint & ſolerent, ſed quæ apud Doucinum breviter, clare & catholice expoſita reperiet. Si ad eam normam Copti fidem ſuam exigi velint, ſpes erit fore, ut aliquando ad nos accedant.

111 At quam procul inde abſint, ex reliquis collige. Poſtquam auctor, *Lapidis pretioſi* multa tractatui ſuo inſeruit ex litteris Synodalibus, e

D Patriarchia Alexandrinis & Antiochenis ultro citroque miſſis, eum mutua fidei Confeſſione; rem concludit dicendo, quod Patres ſui Patriarchæ, puta Alexandrini, ut ex litteris, ad Suffraganeos ſcriptis, aperte liquet, ſemper injuraverint, UT CONTESTARENTUR UNAM NATURAM, UNAM VOLUNTATEM, UNAM OPERATIONEM DEI INCARNATI. In quo demum recidant, quæ prius orthodoxa videbantur. Sudabia, opinor, priuſquam hanc propoſitionem ad ſenſum reduxeris bene catholicum, niſi denuo in metis æquivocationibus ludi contendas, & plicando explicandoque novis æquivocationibus involvas omnia. Quid multis opus? Finge & refinge quamdiu lubuerit, unum hoc extundes, Coptos, & Jacobitas reliquos, eidem labyrintho immerſos, cui a principio majores eorum ſe imprudenter irretierunt, & ut ſuperdicebam, multa garriret catholico, cum revera & ſchiſma & hæreſim profitebatur. Nam

E quæ jam effugia, quaſi nova, procuduut; arma ſunt jam olim ærugine obſita. Denique expoſitiones, circuitiones, modificationes, antiquæ ſunt, & a tot ſæculis everſæ & obtritæ. Ita equidem ſentire cogor; avide amplexuras, ſi quis ſolidius & perſpicacius res explorando, Coptos, & aberrore immunes oſtendat, & ad Eccleſiæ Catholicæ gremium, potentiſſimo Dei auxilio, reducat. Sed de prima & præcipua Jacobitarum hæreſi, dictum abunde eſt; errores alios, ſucceſſu temporis inductos, præſertim in eccleſiam Coptorum, ſequentibus paragraphis proſequemur.

ac denique ad naturæ unitatem aſſerendam revolvuntur.

§ V. *Alii Jacobitarum errores: atque inter Aſiaticos, Coptos & Habeſſinos differentiæ.*

Ex inſidelibus relationibus,

112 ALios errores dico, eoſque tales, qui cum primario illo præcipuoque dogmate hæretico, quod jam abunde diſcuſſimus, nullam affinitatem habeant aut connexionem. Ea eſt hæreticorum & ſchiſmaticorum infelix conditio, ut propter indomitam pertinaciam & rebellionem, flecti neſcium, a ſummo Eccleſiæ capite divulſi, ex una in alias culpas ſenſim dilabantur. Excuſſo Paſtoris jugo, deficit purioris doctrinæ pabulum, & ſuccedente ignorantia, ſecunda ſcelerum mater, ad propudioſas etiam inſanias aperitur oſtium, ut quotidianis & lamentabilibus exemplis funeſta doceat experientia. Porro Jacobitarum noſtrorum errores, rurſus invenio a Scriptoribus non paucis, F nec mediocris auctoritatis, & præter modum multiplicatos, & auctos enormiter: credo, quia homines illi ſatis noti non fuerunt, aut quia infidis relationibus nimia facilitate aſſenſus eſt præbitus. In aliud extremum abit Hiſtoricus Criticus, a pag. 518, ita Jacobitas excuſans, prope ut in numero Catholicorum eos ponere videatur. Sed quæ ille paucis præſtrinxit, multa definiens, examine paulo longiori perpendenda ſunt.

multa ipſis imputantur,

113 Tradiderunt paſſim Jacobitæ univerſi, tamquam qui ſacroſanctam Trinitatem minime confiteantur, quo de errore ſat multa ſuperius retulimus. Deinde, quod ſacri Baptiſmatis vice, utantur Circumciſione, vel Baptiſmum ſimul eum Circumciſione requirant. Quod fronti aut genis inuſto cauterio, puteat peccatum originis perſanandum. Quod Euchariſtiam ſub utraque ſpecie infantibus ſimul cum Baptiſmo & Confirmatione impertiant. Quod Sacerdotes, Diaconi & Subdiaconi, ſimul adſint ad altare, unaque communicent; exemplo, ut nugantur, tſium illorum Regum, qui Chriſto ad præſepe obtule-

A tuleruot monera. Quod Confeſſionem ab Eccleſia abrogaverint. Quod negent dari Purgatorium, ac proinde animas a corporibus ſeparatas, fidelium precibus juvari. Quod de Sacramentis non recte ſentiant. Quod Primatum Romani Pontificis, tametſi ſuorum monumentis expreſſum, reipſa rejiciant. Alii alia, pro libitu, Jacobitarum rationibus adſcribunt; inter quæ illud denique palmare putant, quod eum Græcis ſchiſmaticis, negent Proceſſionem Spiritus ſancti a Patre & Filio.

quæ, ut pleriſque, ita non omnibus tamen vera videntur.

114 Hæc fere præcipua ſunt errorum capita, Jacobitis attribui ſolita, quæ poſt antiquiores Scriptores (Vittiacum, Sanutum, Praeolum) recentiores alii, bona, ut puto, fide, ad verbum deſcribunt, vel novis epiſodiis amplificant. Ita olim invaluerat, ut de nationibus procul a nobis diſſitis, fas eſſet quidvis referre: & hinc etiam hæreticis noſtri temporis, oblata fictionum ſeges, ex qua in Romanocatholicos inſurgerent, extremo ab Oriente ſela, ſed imbellia, colligentes, ad impugnandam præſentiam realem Dominici corporis in Euchariſtia. Sed hæc abunda tarda ſunt, nec futuros puto, qui Bratrevodum & ſocios ſecuti, aut Armenis ſeorſim, aut Jacobitis omnibus, Calvinianum dogma impoſterum audeant adſcribere. Sufficiant errores jam recenſiti, ut ſatis fœde Jacobi ſectatores deturpentur. Verum enimvero, ut admittam eorum pleroſque Jacobitis aliquibus, ſeu ex toto, ſeu ex parte convenire; ita ex recentiorum itineratiis, & fidelioribus relationibus, videtur indubitatum, non omnes omnibus iiſdem ſordibus eſſe inquinandos. Hinc, utcumque potero, generatim expendam, quæ variis nationibus, Jacobi ſeu potius Eutychetis lue infectis, quocumque titulo affricantur: de Coptis ex profeſſo acturus toto paragrapho ſequenti.

B

Ex Baſilide, Iatiſſivo per Syriam & Meſopotamiam diffuſus.

115 Vulgo notum eſt, Jacobitas in tres potiſſimum claſſes ſeu nationes diſtribui, Aſiaticorum nempe ſeu Orientalium, quos inter Armenos connumeres licet; Coptorum Ægyptii; atque Habeſſinorum; lingua, moribus, diſciplina quin & dogmatibus inter ſe diſſentientium. Primos illos, olim creditum eſt, per quadraginta & amplius regna latiſſime fuiſſe diſperſos, vere an falſo inquirere non lubet. Fauſtus Naironus, a nobis alibi laudatus, in ſua Euoplia teſtatur, Syriam illos hodie & Meſopotamiam incolere; & recentius, Richardus de Simon, in Hiſtoria Critica de fide & moribus Orientalium, affirmat, non ultra quadraginta aut ſummum quadraginta quinque familiarum millia ſupereſſe. Conſtat eſſam, magnum eorum numerum ſub Andrea Patriarcha, Eccleſiæ Catholicæ adhæſiſſe; & neqnidquam obſiſtentibus aliis, ſub Gregorio ſucceſſore in bona propoſito perſeveraſſe; atque illud demum certum videtur, eorum reductionem ad fidem Orthodoxam non adeo eſſe difficilem, quod & pauciores ſint iſtetiis erroribus, nec ita pervicaces in tutandis ritibus, quemadmodum Copti & Habeſſini.

C

multi ad Eccleſiam redeuntes.

116 Etenim, ſi Nairono credimus, ex dogmatibus ſupra enumeratis, non multa ipſis merito imputantur; & in ipſa capitali hæreſi ejurauda, molliores ſe præbent & docileres Jacobitis omnibus aliis. Confeſſionis abrogationem apud Syros induſtam, aperte inficiatur pagin. 32 & 32. Falſo eis tribui Circumciſionem, aſſerit pag. 36. Refellit opinionem Latinorum prope omnium, dicentium, errorem Græcanicum de proceſſione Spiritus ſancti a ſolo Patre, toti Orienti eſſe communem: & nominatim oſtendit pag. 56, Jacobitas hac in parte recte ſentire, non incongrue profitentes, proceſſionem Spiritus ſancti a Patre & Filio, in 111 Generali Synodo Epheſina, fuiſſe definitam. His tamen oppoſita aenſet Hiſtoricos Criticus, ſatis magiſtraliter multa definiens, quæ, an ejus ſolida ſuffragio ſatis ſtabilita ſint, alii judicabunt. Plura mox ſubjicism, ex quibus lector ſtatuet, non tam deformes eſſe Jacobitas, ut olim etediuum eſt.

D

AUCT. J.B.S.

Habeſſinis varia quoque affingunta.

117 Coptorum plaeitis examinandis ſerviet, ut dixi, ſequens paragraphus, nunc Habeſſinos contemplemur. Fuera & hi tetertimis olim depicti coloribus, quaſi inter cetera delirarent, *Jeſum Chriſtum eſſe filium Patris, & filium ſui, & principium ſui: deſcendiſſe ad inferos, ubi fuerit anima Adæ atque ipſius Chriſti, quam animam Adæ ipſe Chriſtus receperit ex Maria Virgine: Sabbato & Dominica die, animas pie defunctorum in Purgatorio minime cruciari: juſſu & decreto Reginæ Maqueda, mulieres quoque circumcidi.* De his porro aliiſque id genus figmentis conſuli poteſt Ludolfus, libr. 3. Hiſtoriæ Æthiopicæ. Judaiſmi ſuſpicionem non omnino iuſundatam dare viſi fuerant, per uſum Circumciſionis, obſervationem Sabbati, abſtinentiam a nonnullis aibis, lege Moſaica aut Majorum traditione prohibitis &c. At veto. eorum Rex Claudius, in apiſtola anno MDLV ſcripta, qua potuit efficacia, eam ſuſpicionem a ſe ſuiſque amoliri conatus eſt.

E

inter quæ Judaiſmi ſuſpitio.

118 Rectius paulo Habeſſinorum peculiaret opiniones recenſuit P. Tellezius, apud eiiatum Ludolfum. Nimirum, *Spiritum ſanctum a ſolo Patre procedere; repeti ab eis Baptiſma quotannis ipſo Epiphaniæ feſto die; animas juſtorum in cælum non recipi ante finem mundi; eas autem non creari, ſed e materia educi; neque peccatorum numerum, neque ſpecies eos conſtitui, ſed generatim dicere,* Peccavi, Peccavi; *non roborari Chriſmatis Sacramento; neque ſacro ungi Oleo, neque vitæ pane ſtabiliri; negare Purgatorium.* Mitor hic Circumciſionem, obſervantiam Sabbati & alia, eſſe præterita. Ceterum, teſte eodem Ludolfo, & iſtos errores declinant ipſi, & eſpiralem. ipſam hæreſim Monophyſiticam excuſare contendunt; adeo ut Rex Baſilides, dum anno alapſi ſæculi XXXIV, Patriarcham reddetet; de expulſo Patriarcha Mendezio, & reliquis Miſſionatiis noſtris, non prætexeret, quod Orthodoxi oppoſitas opiniones tueretur, quas etiam prope admiſſurus videtur; ſed, *quod pravaverint lectos Calice ſanctæ cænæ; quod rebaptizaverint, quodque ordinarint de novo Sacerdotes & Diaconos*; quodque nonnulla in ritibus & diſciplina immutaverint, videnda apud prælaudatum Ludolfum, Commentariorum lib. 3, cap. 13, num. 133.

Veriora recenſet P. Tellezius.

quæ ipſi excuſant.

F

& Miſſionarii nonnulli aliquando impugnant.

119 Quin imo Patriarcha ipſe Mendezius teſtatur, contentionis cauſam, quæ mutationem religionis ibi ſecuta eſt, in eo conſtitiſſe, quod noſtri, *Circumciſionem* permittere nollent, neque etiam *obſervationem Sabbati*; quod nollent connivere in *polygamia Regum*; quod vetarent maritis *dimittere uxores* & uxoribus *deſerere maritos*. Nam in ceteris a Baſilide objectis, jure Patriarcha diſpenſaſſe, videtur. Ego hic tot dogmata non reperio Eccleſiæ Catholicæ adverſa. Videat aoriofus lector, quæ locis jam dictis, citatos Auctor non diligenter proſequitur. Ubi id

aliaque in modo ſibi mali pratexunt.

A ſtatim incurret in oculos, & forte offendet, quod
AUCT. J. B. S. erudimus Scriptor Habeſſinis plerumque faveat, tum in diluenda Judaiſmi labe, tum in reliquis, modeſte tamen & moderate eacuſandis. Laudabilis interim in viro acatholico matura judicii gravitas, quam in hiſtorico Critico non nemo deſideret, multa paſſim pro ſua auctoritate, decernente, nec a me, nec veroſimiliter ab aliis continuo probanda.

Licet Habeſſini in religione Coptis ſubſint.

120 Poſſet hic opportune ſubtexi catalogus eorum ſeu dogmatum ſeu rituum, in quibus Habeſſini a Coptis deflectunt; quidquid illi ab his, & doctrinam acceperè, & ſuperiores eccleſiaſticos admittere teneantur; & quoties ſe a Romanis diſtinguunt, non alio utantur diſcernendi modo, quam, quod ſacra & inſtituta ſua Alexandrina appellent. Nimium excreſceret ſcrupuloſior trutina, non magnopere uſui futura. Si cui vacet, hinc Ludolfi Æthiopica, inde Vanslebii Coptica expendere, plurima occurrent, quæ utriuſque gentis conſenſionem, non modo in dubium revocent, ſed in multis aperte convellant. Certe in Sabbati obſervatione Habeſſinos excedere neceſſe eſt, cum ipſis improperaverit Rex ſuus Suſnens; velle eos ſcilicet, *obſervare Sabbatum Judæorum, quod nunfaterentur Chriſtiani Ægypti*, ut eſt apud Ludolfum, Comment. lib. 3, cap. 10, num. 111, pag. 308. Deſunt Habeſſinis Sacramenta aliqua, Coptis nequaquam. Si illi Purgatorium negent; & in hoc a Coptis diſſentiunt. Rurſus, Clericos omnes Æthiopiæ non Monachos, uxoratos eſſe debere ſcribit Ludolfus; id Coptis liberrimum aſſerunt Vanslebius & Bernatus, ut poſtea pluribus dicemus. Polygamia ſimultanea apud Habeſſinos toleratur, fruſtra legibus eccleſiaſticis improbata; nullum tantæ incontinentiæ apud Coptos veſtigium. Præterea, quæ de variis Ordinationis ritu, altiſque Coptorum & Habeſſinorum diſcrepantiis Bernatus tradit, neque enim operæ pretium eſt minutias ſingulas enucleare.

In multis tamen inter ſe diſſentiunt.

B

Dicuntur Jacobitæ generatim errorem de proceſſione S. Spiritus;

121 Hue diſtuli articulum, Jacobitis univerſis ſupra imputatum, de Proceſſione Spiritus ſancti, in quo difficillime Scriptorum relationes & ſententiæ conciliari poſſunt. Etenim, ut ſemel rem totam exponam, recentiores noſtri paſſim, poſt Spondanum ad annum MDLXI, Sacchinum, Hiſtoriæ Societatis parte 2, n. 122, aliosque, unanimiter aſſeruere, Jacobitas cum Græcis ſchiſmaticis profiteri, Spiritum ſanctum procedere a ſolo Patre. Teſtatur id facentiſſime, de Habeſſinis, Ludolfus in Æthiopicis; de Coptis Vanslebius, in ſæpe citata Hiſtoria Alexandrina, Richardus Simon, & alii paſſim. Acriter ſe contra opponit Echellenſis, apud Morinum, in præfatione ad ſacras Jacobitarum Ordinationes, ſcribens in Synopſim Arabicam Conſtitutionem Concilii Nicæni, quam Latine edidit. Ibi is, ex recepto totius ſectæ Catechiſmo, notat; *Jacobitas proceſſionem Spiritus ſancti a Patre & Filio tranſiteri, atque tranſlantes affirmare, hoc fuiſſe in Concilio Epheſino definitum*. Fauſtus Naironus, quem etiam præ oculis habeo, pag. 55 & ſeqq; *aſſerunt*, inquit, *quidquid illis libet, Scriptores naenulli verentiores, Orientalium rerum oppido ignari, qui falſo ac per ſummam injuriam, hunc errorem omnibus Orientalibus, cum Græcis ſen Melchitis & Neſtorianis communem eſſe cenſent. Maronitæ enim, Jacobitæ, Armeni, Copthæ ac Æthiopes aſſerunt, Spiritum procedere a Patre & Filio.*

C

ſed ex vindicant Echellenſis & Naironus;

122 Illud memorabile, quod indicabat Echellenſis, Jacobitas unanimiter credere, id in Epheſino Concilio, œcumenico tertio, eſſe definitum; quod Naironus, adductis pluribus teſtimoniis, inculenter ſe demonſtraſſe exiſtimat. In ſermone de laudibus fidei Jacobitarum, quem Catechiſmo ſubjungunt, ita habent: *Quid loquar de Theodoſio majori, eloquar de filio* (imo nepote) *ejus Theodoſio Juniore, Imperatore Fidelium, qui congit Concilium* 111, *Spiritu ſancto confirmatum; & demonſtravit nomina trium Perſonarum in Symbolo fidei; & dixit in ea, & in Spiritum ſanctum, Dominum vivificantem, procedentem a Patre Filioque, adorandum & glorificandum*. Additio illa particulæ FILIOQUE, quamquam neque exſtet, neque conſteret ea Epheſina Synodo (ſubjungit Naironus) dogma tamen ipſum, loculentiſſime ibi aſſeritur Anathematiſmo 12 S. Cyrilli, & in defenſione ejuſdem adverſus reprehenſionem Theodoreti, utrumque ſacro approbante Concilio. Ita ille, volens offendere, non incongrue dici, dogma de Proceſſione Spiritus ſancti *a Patre Filioque*, in Concilio Epheſino eſſe definitum.

D

Epheſi definitam;

quod eſt veriſimillimi.

123 Hæc ſunt Echellenſis & Naironi argumenta, pluris, opinor, facienda, quam Latinorum noſtrorum nuda aſſertio, nullis rationibus, ſaltem quas ego legerim, uſquam fundata. Ex quibus id ſponte conſequitur, ſtare ab Orientalibus illis Naironi & Echellenſis præſumptionem, donec evidentius demonſtretur oppoſitum. Mihi certe, libratis jam ſæpe rationum momentis, viſum eſt magis veriſimile, Jacobitas, ex diametro Græcia ſeu Melchitis adverſos, errorem vere Græcanicum ab iis non hauſiſſe. Et ſiquidem Catholice non ſentiant, ignorantia potius, quam hæretica pravitate, a recto veritatis tramite deflectere. Nec me hactenus, ab ea opinione dimovere potuit Hiſtorici critici auctoritas. Quid de Coptis in particulari ſentiendum ſit ex Bernati teſtimonio, dicemus infra.

E

Cautè rium, Bacriſeo junctum;

124 Statuat interim, æquus rerum æſtimator, quod maxime viſum fuerit. Non is ſum, qui controverſiam accdum ſatis elucidatam, meo unius arbitrio decidi cupiam. Illud ſane admiratione dignum eſt, tam varios illos, tam decantatos olim Jacobitarum errores, dum ad exactiorem trutinam revocantur, exiguo eſſe numero (ſaltem, quos ipſi agnoſcant) & qui ſaniorum Scriptorum judicio ipſis merito imputentur. Reliquum eſt ut de cauſtico Jacobitarum Baptiſmo, olim etiam tam famoſo, pauca ſuperaddam, ſed quæ ſufficiant, ad detergendam prætenſam aliam hæreſim, hominibus illis, de unanimi ferme Europæorum omnium conſenſu, adſcriptam; ut videre eſt apud eos Scriptores, qui hæreſum catalogos, magis ex aliorum relatu, quam ex proprio examine, tenuerunt.

F

Jacobitis omnibus tribuit Vitriacus;

125 Accipe igitur Auctorum illorum ſententiam. Tenent Jacobitæ, inquiunt, verba illa Præcurſoris Domini (*Ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto & igne*, Matth. 3) ad literam intelligenda; unde & parvulis ſuis ſimul cum Baptiſmo, vel tamquam propriſſimum Baptiſmum, candenti ferro, frontem; vel, ut alii, genas; vel demum brachia adurunt. Audiatur hac de re Jacobus de Vitriaco, Hiſtoriæ Orientalis cap. 76 circa medium. *Tertius error*, inquit, *prædictarum Jacobitarum ſen Jacobinorum, eſt ignorantia exaſſa, & quaſi tenebræ palpabiles, quod plures eorum, ante Baptiſmum, parvulos ſuos cum ferra calida adorentes & ſignantes, in frontibus imprimunt cauterium. Alii autem in ambabus genis ſen temporibus, in madum cruris infantes ſuos cauſignant; perverſe putantes, eos per ignem materialem expiari,*

& quidem ut ſervantes fidem

ea

A *ro quod in Euangelio beati Matthæi ſcriptum ſit, quod B. Joannes Baptiſta de Chriſto dixerit*; IPSE VOS BAPTIZABIT IN SPIRITU SANCTO ET IGNE.

quem ad verbum ſecuti alii, ſi. dem non augent,

126 Hoc errore ex Scripturis refutato, ſubdit paulo poſt Vitriacus: *Horum vero qui inter Saracenos commorantur, tam Jacobinorum quam Suriacorum* (Melchitas intelligit) *in brachiis cruces, ex ferro calido impreſſas, aſpeximus. Ipſi autem, ad paganorum diſtinctionem, & ob ſanctæ Crucis reverentiam, crucis characterem ſibi imprimi, aſſerebant.* Hactenus Vitriacus; quem mirum eſt, tucolis fidem non habuiſſe, clariſſime affirmantibus, *cruces* illas *brachiis* aut aliis partibus, non ad eloendum peccatom originis, ſed *ad paganorum diſtinctionem, & ob ſanctæ Crucis reverentiam impreſſas*. Vitriaco Macianum Sanotum Toiſclum, lib. 3 parte 8 cap. 4, hæc eadem referenciem, ſtuſtra aliqui adduat, cum ex priori, ſua omnia deſcripſerit; atque ea iis, ni fallor, plures alii, qui magis ad augendum Auctorum uumerum, quam ad aoctoritatem faciendam recitari eoufucvere.

B *multis mouet Portugal, ea Vitriaco, interpolatore, nec ſine errore.*

127 Eqoidem cur Matthæus Pariſius ab omnibus recenſeatur, haud ſatis perſpicio. Habet hic iu Henrico III ipſiſſima verba Vitriaci, ne apice quidem immutato, prætet ioeptam marginalem additiuncolam, qua Neſtoſiaoorum hæreſim ſeſe reſecre teſtatur, dum de Jacobitica differit. Cetera taceo non ſatis exacta; dum ſic loquitur, acſi quæ Vitriacus viderat, oculis ipſe ſuis contemplatos ſuiſſet, quem Europa egreſſum, nullibi legimus: uode ſoſpicari licet, totum illud Vitriaci capitulum 76, ab alio quopiam Pariſii-Hiſtoriæ ioſertum. Quodque magis mirere, poſtquam ex litteris F. Philippi, Ordinis Prædicatorum Terræ ſanctæ Vicarii Provincialis, ad ſummum Pootificem datis anno MCCXXXVII (ut eſt in noviſſima editionc) diſerte tradidetur, nun Aſiaticos, ſed Ægyptios Jacobitas, Circumciſionem adhibere; fui immemor, cootinuo ea Vitriacenſi, illam univerſis Jacobitis impingit. Sunt qui Nicephorum eorum quoque iu claſſa collocent, qoi Jacobitis generatim tribuunc, ignitum illum Baptiſmum, ex lib. 18 cap. 43. Verum ubi & aſſignarom caput, & præcedentia & conſequentia evolvi, neque de aduſtione, neque dn ſtigmatibus qoidquam potui deprehendere.

& Nicephorus, mitsale dicens.

C

Vitriacus autem, audita de aliquibus

128 Itaque Vitriaceoſis ſollius aoctoritati inuititut, quidquid de prætenſa baptiſmali Jacobitarum cauterizatione, Scriptores, tanto uumero aum ſecuti, tradidere. Auctorem, cetera accuratum & fidelem, falſitatis arguere, prope temerarium eniſtimo. Attamen, nou ſatis perſpecta illi fuiſſe, quæ da Jacobitis generatim ſcripſit, hinc iutellige; quod Circumciſionem tribuat omnibus, quam Domiuicanorom Provincialis ei fyuchronos, ab Aſiaticis omuino removet, ut ſtatim oſtendetur. Crediderim ego, Vitriocum, aliorum in Syria commorantiom relatiooibus deceptum, extendiſſe ad Jacobitas omnes quæ de nonnullis referri audierat. Nimirum qoia cauterizatio aliqua Habeſſiois, & Circumciſio eiſdem Habeſſinis & Ægyptiis, utriſque Jacobitis, in uſu eſt; eaa ipſe, toti ſectæ propriaa, bona fide aotumare potuit. Quæ do Crucibus, ferro calido ad brachia impreſſis, narrat, nihilo magis ad Jacobitas, quam ad Syro-Græcos ſpectant. Fanatici ei fuerunt, an nimia ſimplicitate ſuperſtioſi, non diſputo.

ad errorem extendendo,

Cruces brachiis inuri ſolita,

129 Scimus etiam & vidimus, ex peregrinatione Hieroſolymitana reduces, iſtiuſmodi cruces, pulvere nitrato cuti inuſtas monſtrare: vel voti perſoluti, vel popularis devotiouis, vel ioanis oſtentatioois indicium. Ceretom, quod ad rem noſtram ſa-

ciet, ſi communia erant Jacobitis omnibus illa geoarum, frontis, aut temporum ſtigmata; mirum, quod nullum in Syria, hujuſmodi honeſtamentis inſignem, ſe reperiſſe, Vitriacus memoret; facilius ecne iu vulto, quam in brachiis, veſte plerumque obtectis, ea ſigna patuiſſe, oemo non intelligit. Quocumque demom modo Vitriacum excuſes, aut explices, numquam perſuaderis, Baptiſmum ignis a Jacobitis uſurpatom; adeoque ſi qui forte ex tempeſtate cauterium, in illom finem, faciei admoverint; ſputios Jacobitas merito dixeris. Hoc ſaltem tempore certom aſt, neo Jacobitas Aſiaticos, nec Coptos, tali ſuperſtitioni aſſueviſſe. Sed & illud veriſſimum, Bernato teſte, Coptos etiam hodiernos, tum viros, tum ſemioas, ſignum aliquod in brachio oſtentare, qoos Turcis diſtinguantur; idque maxime feminis & pueris in uſu eſt, qui nulla alia exteriori nota diſcerni poſſent.

D AUCT. J. B. S.

alio ſuo flatu

& error de Baptiſmo ignis

130 Utrum autem ſtultiſſimum illum cauterizandi morem, juſta de cauſa, in Æthiopiam ablegenc nonnulli, poſtquam nec in Aſia, nec in Ægypto inventus eſt, docchir Ludolfus Hiſt. Æthiop. lib. 3. c. 6. n. 42. *Credidere*, inquit, *& ſcripſere plerique* (Paulus Jovios & alii plurimi) *ſtigmate notari Æthiopas poſt Baptiſmum, implendis verbis Ioannis Baptiſtæ*: Qui E poſt me veniturus eſt, ille vos baptizabis Spiritu ſancto & igne. *Sed Gregorius* (Habeſſinum indicut ſibi familiarem) *negavit. Nec mentionem ejus vel faciant Patres Societatis, in ſuis epiſtolis. Conſtat autem Africa populos, tam gentiles quam Mahomedanos, puteis recens natis, venas temporum, cauterio inurere contra catarrhos* (quo oofirates pocliæ, eumdem in fiuem, ipſis applicant nigra quædam formæ orbicularis emplaſtra) *idque ab Habeſſinis noonullis factum, ab exteris imperitis pro more religioſo habitum fuit; quæ fortaſſis audiverunt, fuiſſe aliquando tam ſtultos hæreticos* Seleucianos ſcilicet & Hermiaoos, de quibus Baronius ad annum CLXX, ex Auguſtino c. 59, & Philaſtrio cap. 55, 56, 57, de Hæreſ.) *qui ignis vocabulo proprio, Baptiſmi vero, improprie accepto, cauſticam ignis ſignum, lavacro aquæ prætulerint.* Eo tandem recidit pervulgata illa in Jacobitas criminatio, qnod ceteros inter errores, cum qooque ſectentur, ut recepto Chriſtianorum Baptiſmo minime contenti, impia crodelitate & ferro & igni parvulos ſuos initiaudos delirent.

Matth. 3. verſ. 11. male o. ſtium ab Habeſſiuis dedu citur

F

Quod de Circumciſione indicat Vitriacus,

131 Porro quod errare ſuperius dicebam Vitriacum, io appingenda univerſim Jacobitis omnibus Circumciſione, ex ejus verbis, citato capit. 79 planum eſt: *Obtenebrati*, inqoit, *parvulos ſuos in utroque ſexu, more Saracenorum, magna exparte circumcidunt.* Niſi quis pet voces *magna ex parte*, Orientales excludi velit, ut vere aa cludi ſuut, teſte Naisono pag. 39. Nam Jacobitæ eo citu non utuntur, niſi ſub nomine Jacobitarum, intelligantur Coptitæ & Æthiopes, qui etiam a Jacobo Syro hæreſim hauſerunt. Magis id adeo miror a Vitriaco, ſine expreſſo diſcrimine, aſſertum; cum prælaudatus Philippus Prior, ex Prædicaturum Ordioe, tum ſcribens ad ſummum Pontificem Gregorium IX, cum adhuc in vivis Vitriacus ſupereſſet, anno nempe MCCXXX. VII (non enim niſi circa annum MCCXL illum obiiſſe, oſtendit Papebrochius, in Supplemento ad vitam B. Mariæ de Oigoics XXIII Junii) com, inquam, eo anno ſcribens Philippus, conceptis verbis affirmet, ÆGYPTIOS MULTO AMPLIUS ERRARE QUAM ORIENTALES, ALIIS ERRORIBUS CIRCUMCISIONEM, ADMODUM SARACENORUM, ADDENTES.

negat certior teſtis ei Synchronus

132 Nc vero Philippi dicta, graviori Vitriaceoſis auctoritate elideuda putes, epiſtolam eorum u

qui multos Jacobitas convertit.

A AUCT. J.B.S. Pariſio recitatam conſule. Narrat illic, veniſſe Hieroſolymam Jacobitarum Orientalium Patriarcham, magno Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Monachorum numero comitatum; quos omnes fidem Catholicam adoſtos, ad Eccleſiæ gremium reduces, ſe excepiſſe aſſtatur, facta errorum omnium abjuratione. Eo autem manifeſtum redditur, accuratius paulo & diligentius Jacobitarum inſtituta excuſſiſſe Priorem illum, quam Vitriaco licuerit, audita plerumque, non viſa referenti. Sed jam in re aperta verſamur, cum ex modernis, earum rerum petitionibus, in confeſſo ſit, Jacobitas Aſiaticos, ab eo ritu eſſe quam alienoiſſimos, nec a Jacobo Zanzalo, Circumciſionem magis, quam cauſticum ſtigma umquam fuiſſe præſcriptum.

Falſo enim eis tribuitur confeſſio ad thuribulum,

133 Uti nec introductus a Jacobo fuit error alius, a Vitriaco ſecundo loco relatus: *Quod Confeſſiones peccatorum ſuorum, non Sacerdotibus, ſed ſoli Deo lenter faciant; ponentes ibus junta ſe in igne, tamquam cum fumo peccata ſua aſcendant coram Domino.* Hoc certe de Jacobitis, per calomniam prædicatur: Coptiſne conveniat, examinabitur paragrapho ſequenti ſectione 3. De cetero, quos errores ſibi vere proprios ſectentur Jacobitæ Syriæ & Meſopotamiæ, non eſt hujus loci diligentius indagare; videatur ſæpe B citatus Auctor Hiſtoriæ criticæ n pag. 128., paucis multa complexos; ſed ita, meo quidem judicio, legendus, ut non ſtatim vera exiſtimes, quæcumque ibi tamquam decretoria venditantur.

De aliis quibuſdam non ita quis

134 Quid de Purgatorio vera ſentiant, non ſatis explicatum iovenio. Quæ io Matrimoniis obſervent leger, quibus otantur jejuniis, quandonam infantibus Bapriſmi lavaerum impertiant, quæ denique ezremoniæ & inſtituta teneaot a Romanis diverſa, nemo, quod ſciam, hactenus ſatis accurate recenſuit, Notatu dignum eſt, quod habet Naironur pag. 35, cujus cauſa Syros a Coptitarum communione excluſos refere Auctor Catecheſis Jacobitarum: *Et facta eſt amoris acceſſio inter Coptitas & Syros, nempe Jacobitas, uſque ad tempus Patris noſtri Joannis Barſuſan, Patriarchæ Antiochiæ. Deinde orta eſt inter Coptitas & Syros diſſenſio, quia Syri ponunt in ſua oblatione ſalem & oleum, & ſcripſit Pater noſter Joannes Barſuſan libellum, in quo demonſtravit verificationem poſitionis ſalis & olei in Euchariſtia.*

Cauſa diverſii inter Coptas & Syros,

C Hæc de Jacobitis generatim dicta ſunt, ut Coptorum noſtrorum errores, placita & inſtituta ſecurius exploremus.

§. VI. De moribus, placitis, erroribus & inſtitutis Coptorum propriis.

Poſt diſcretos tres ſectarios Jacobitarum,

135 NOn ita proprios intelligo Coptorum ritus aut errores, ut eorum pleroſque, Jacobitis aliis communes negem, ſed ita proprios nomino, quod Coptis vere tribuendi ſint: a quibus poſtquam duas Jacobitarum claſſes jam diſcrevimus, & pariter omnes ab erroribus falſo imputatis vindicavimus; reliquum eſt, ut ad ipſoſmet propius accedamus; moreſque eorum, opiniones, conſuetudines, paucis ita memoremus, ut, non quales audiant, ſed quales revera ſint, ex probabilioribus relationibus confici poſſit. Atque huc mirum in modum conducet P. Bernati epiſtola, jam ſæpe laudata; utpote quæ & gentis ſtatus varios, in- *de tertia quæ Coptorum eſt, egregia ejus epiſtola P. Bernati.* dolem, mores, & eccleſiaſticos ritus complexa, genuinis coloribus ita Coptos depingit, ut vix quidquam deſiderari poſſint. Itaque ex ea, narionem primum univerſam in ſuas claſſes diſtribuam, hinc ad errores ritusque peculiares progreſſus, quæ eo ſpectant ita exequar, voluti ab Auctoribus deſcribi, augeri vel excuſari ſolent: quibus omnibus ea demum ſubjungam, quæ recentiſſima ex Ægypto allata & rite examinata, fidem procul dubio ceteriorem merebuntur. D

SECTIO I.

Coptorum hodiernorum ſtatus, mores, indoles; ex Bernati epiſtola.

136 UNiverſæ Coptorum gentis genuinam notitiam germanamque ideam aptius proponere non potuit Bernatos, quam dum ab ejus hodierno ſtatu, atque in claſſes diviſione initium ducit. Sic itaque ſuccinctam deſcriptionem orditur. Gens Coptica, quam late ſe per totam Ægyptum diffundit, in tres maxime ordines diſtribuitur. Primas tenet is, qui apud nationes omnes cenſetur præcipuus, ſanctior Clericorum ſtatus, divinis miniſteriis deputatus. Laicos inter nobiliſſimi ſunt, quos indigenæ Mebacheros appellant. Quibus tertia demum & infima claſſis accedit, artificum ſeu plebeiorum, ſub qua fæcem populi, ruſticos & quoſvis viliſſimos homines comprehendit. Quæ ad claſſes ſingulas exacte pernoſcendas neceſſaria ſunt, eurſum delibabimus. *Copti tribus claſſibus dividuntur,* *in Clericos, Nobiles, & plebeios.*

137 Cleru præpoſitur eſt Patriarcha, quem & hodie Alexandrinum dicunt; licet Cairi, Ægypti urbe Metropoli, ſemper habeat & pridem habuerit ſtabilem manſionem. Patriarchæ ſubſunt Epiſcopi, numero undecim aut duodecim, quos lector diſtinctos inveniet in ſæpe citata Simonii Hiſtoria Criticæ pag. 130. His adde magno numero ſæculares Clericos, quique celeberrima SS. Antonii, Pauli & Macarii monaſteria incolunt, Monachos ſeu regulares. De horum eccleſiaſticorum erroribus, peregrinis ritibus, ſupina ignorantia, nihil diſſimulat accuratus rerum Ægyptiacarum indagator; ſed oec tacendam putavit inſignem ipſorum & vere ſingularem laudem, quę ex eo capite merito repetitur, quod inter omnes ſchiſmaticos Orientales, ſoli ipſi a diguitatum eccleſiaſticarum ambitu & Simoniaca ad ea promotione immunes prorſus exiſtimentur. *Clerici aliunde ſunt ab ambitu & ſimonia,*

138 Græcorum ea potiſſimum contagio, nec Græcorum ſolum, ſed Chriſtianorum paſſim omnium, qui Turcico jugo ſubjecti, ſacrilego mercamonio, ambitioni propriæ & infidelium avaritiæ Sacroſancta quælibet exponere dicuntur. Nimirum apud illos in deploraodam conſuetudinem abiit, ut magis pecuniæ vi & Turcarum auctoritate, quam virtutum merito, Cleri ſuffragiis, plebiſve conſenſu Antiſtites fiant; adeo ut dignitate etiam ſacerdotiſſimæ, turpi commercio, munerum corruptelæ, & propemodum auctioni expoſitæ videantur. Abbis Copti, tametſi eadem ſervitute oppreſſi, tamquam a præſentiſſima Eccleſiæ ſuæ peſte, abhorrent, integritate plane incorrupta, & canonica quantum ipſi licet, promotione vendi ſationis, Patriarchas ſuos eligere & inaugurare ſoliti. Ea procedendi ritu res palam fiet. F *vitiis apud Orientales vicinales induſtrii ſub jugo Turcico;*

139 Ad præfatam electionem concurrunt Epiſcopi, Presbyteri, & populi Primores, Cairum convocati. Cautum eſt ſedulo, ne quis ad primam illam dignitatem promoveatur, qui non fuerit *Beſouſ*, ita eum vocant qui continentiam profeſſus, virginitatem perpetuo ſervavit. Atque ea præſertim cauſa eſt, cur plerumque e Monachis aliquis Patriarcha deſignetur, quem proinde neceſſe eſt e ſolitudine abduſtum, Alexandriam primum deportari, ut in S. Marci Sede collocatus, tituli profeſſionem adeat. Siquando accidat non omnia in unum ſuffragia concurrere, ſed diverſos poſtulari, hac ratione diſcordiis via præcluditur. Scripta candidatorum nomina toto templo duo altari impoſita relinquunt, oblatiſque eo tem- *Ab iſtis Patriarcha non niſi ergo eligitur,* *ac fere ea methodo in cæteris ecclaſiis*

pore

pora incruentis Deo ſacrificiis cæleſte implorarur auxilium, quo dignior in Præſulem coopterur. Tum facto ſcrutinio, cujus primum nomen ex urna a pueſo eductum fuerit, is confeſtim, unanimi conſenſu declaratus, ad Patriarchatum evehitur. Quam vero a dignitatibus eccleſiaſticis alieni ſint Copti, ex eo conjicias, quod ut plurimum non niſi invitiſſimi, etiamſi Patriarchæ fiant, ſeſe a ſolitudine avelli patiantur.

Ab hoc conſtituuntur

Archiepiſcopi virgines,

140 Miranda itidem eſt, & ipſiſmet Europæis imitanda, hierarchia Cleri Coptici ſubordinatio, in hunc modum diſpoſita, ut penes ſolum Patriarcham ſit Archiepiſcopum ſeu Metropolitam Æthiopiæ, reliquoſque per totam Ægyptum Epiſcopos, ſolo ſuo arbitratu conſtituere. Hi autem a ſupremi ſui Antiſtitis nutu ita pendent, ut major in obſequendo alacritas & promptitudo deſiderari non poſſit. Funguntur Epiſcopi omnes delegatorum vice, ut a populo decimam quamdam colligant, in proprium, opinor, & Patriarchæ neceſſarium victæ ſubſidium. Quam Epiſcopos inter & Archiepiſcopos ſtatuunt differentiam, in ea maxime conſiſtit, quod poſtremos non ſecus ac Patriarcham virgines aut ſaltem cœlibes eſſe oporteat, ac proinde ex Monachis aſſumi; ad Epiſcoparum vero, non raro provehuntur, qui annis pluribus in matrimonio exactis, tandem uxore defuncta, ad eccleſiaſtica munia animum adjiciunt.

Epiſcopi ſolitum cælibes

B

ejuſque vicarius nominatur Patriarcha Jeroſolymitani,

141 Inter Ægyptios Præſules, ſecundum a Patriarcha locum is obtinet, quem ipſe Patriarcham vocant Hieroſolymitanum, ex antiquo jure, ſeu recepta conſuetudine, ſolitum moderati omnia, vacante Sede Coptorum Patriarchali. Habet hic licet, titulo ſaltem tenus, cathedram Hieroſolymæ, Cairi jam pridem domicilium fixit, verſimiliter quod Hieroſolymis Copti non multi reperiantur. Ideirco illuc tantum excurrit in Paſchate, ac de cetero aut eam Ægypti partem percurrit, quæ Paleſtinæ proxima eſt, ajuſque juriſdictioni ſubjecta. Mirabar ego unde id nominis Ægyptio competeret, cum ii qui Paleſtinam incolunt, quamquam Jacobitæ, a Coptis tamen diſſideant. Sed monuit me Bernardus in poſterioribus literis, titularem hunc Patriarcham, proprie Epiſcopum Cairenſem dici oportere, qui ea potiſſimum de cauſa, extraneum quaſi nomen mutuatus ſit, ne quis, ſedente Cairi Patriarcha Alexandrino, ullam ibidem loci aut auctoritatem aut poteſtatem arrogare præſumret; ex quo rurſus ſummi Antiſtitis in reliquos abſolutiſſimum dominatum perſpicias. Quis Simonio perſuaſerit, Patriarcham Alexandrinum, titulum etiam Patriarchæ Hieroſolymitani ſibi arrogare, nuſquam deprehendi.

qui Patriarcha Alexandrino nec eſtimatur

C

Presbyteri foro conjugati ceſſibus aliqui;

142 Epiſcopis proxime ſunt Sacerdotes, paſſim quidem, ut toto Oriente ita in Ægypto, conjugati, ſi ſæculares ſint, non ita tamen ut ad matrimonium obligentur, quemadmodum de Habeſſinis tradit Ludolfus. Plures vidiſſe, ait Bernardus, qui cœlibatum, Latinorum more, perpetuo obſervant. Qui apud nos dignitate factum Presbyteratus Ordinem ſequitur, non eodem apud Coptos loco eſt; etenim Diaconorum multitudo illic prope incredibilis, ad id tamen neceſſaria, ut ne aliquando deſint qui Eccleſiæ miniſteriis operam navent. Non unam eſſe Latinorum & Coptorum de Ordine illo ſententiam, ex eo perſpicue datur intelligi, quod hi pueros etiam ſeptennes aut ſexennes adlegere conſueverint. Et, quod magis mireris, tametſi Diaconi illi (ſi ita fas eſt appellare) a puero functionibus eccleſiaſticis aſſueſcant, exiguus plane, imo nullus prorſus apud eos gradus ulterioris ambitus, nullum promotionis deſiderium, ſic quidem, ut ad Sacerdotium vi aut artibus compelli eos & adigi quodammodo neceſſe ſit: ea nihilominus, ſaltem in ſpeciem, Ordinationis liberate ſervata, ut dum ſubſtantialis conſecratio peragitur, poſſit qui voluerit a ſuſcipiendo ſacro Ordine ſeſſitare.

Diaconi fere innumeri,

etiam in puerilia ordinati

D

AUCT. J. B. S.

143 Quam id in Europa inſolitum, tam non abſurdum videbitur, ſiquis miſeram iſtorum hominum conditionem perpendat. Coptorum nullus ad ſacros Ordines aſſumitur, qui de plebe non ſit, quique proinde vili arte aut opificio vitam non ſtat. Acceſſio dignitatis Sacerdotalis nihil magnopere lucri, certam temporis jacturam adfert. Sustentanda familia, alenda uxor & liberi, interim ſtipendii nihil aut perparum quo egeſtari ſuccurratur. Quid igitur miſi ſi Diaconatu contenti, eo ſtudia convertant, ut de neceſſariis ad vitam ſibi ſuiſque proſpicient. Eodem ferme ex capite oritur ſupina tam Epiſcoporum quam Sacerdotum ignorantia: ut quibus videlicet non ultra annum duodecimum ſcholas triviales frequentare liceat, ubi doctiſſimi cenſentur evaſiſſe, ſi legere noverint & ſcribere Arabice. Ex eo tempore dierno labore vicſitarant, nec ad annum uſque trigeſimum, quo ad Sacerdotium promoveri ſolent, quidquam acceſſit, niſi quod ſorte & eorum ſiant immemores, quæ pueri didicerunt.

ſiqui ſplendoris ſibi addidit,

ut hæreat nunc de victu

qui tantum annum ab abſtrahi eſtabilit

ignorantiſſimi ſunt,

E

144 Tam craſſam ignorantiam fruſtra deploraveris, in tanta illa totius fere gentis pauperrate; qua impulſi coguntur ſinguli rerum ſuarum ſatagere, ut domeſticæ penuriæ ſuccurrere queant. Hinc nec magiſtros, nec doctores alere inregrum eſt; & ſi graria illi adeſſent, inopia præpediti, ſaltem qui adulti ſunt, docentes audire non poſſent. Quo fit ut bonarum artium & ſciantiarum, non dico rudimenta, ſed nec nuda nomina compenta habeant. Quid? Quod nec Sacerdotes ipſi ſingnam ſuam Copticam calleant; quamquam ipſis ſacra ſit, & in officila eccleſiaſticia uſurpata. Præclare res geritur, ſi Coptice legere noverint, de intelligentia parum ſoliciti. Et vero eorum ignorantiæ ſubventum eſt appoſitione textus Arabici ad Officiorum marginem, nec piaculum cenſent ſi aliquot Miſſæ partes, præſertim Epiſtola & Euangelium, Arabice recitentur.

etiam cum Proſyteri poſſit ordinantur

145 Quid in hujuſmodi Preshyteris, ſeu perſonam, ſeu fortunas, ſeu denique dotes & metira ſpectes; quid, inquam, in hujuſmodi hominibus non contemptu & virnperio dignum? Si perſonam conſideres, plebei ſunt quam maxime; ſi fortunas, egenciſſimi; ſi reliqua, indocti, bardi & hebetes. Nihilominus tanta apud ſuos reverentia, tanta æſtimatio, ut gentis etiam Primotes unmquam Presbytero occurrant, quin inclinato capiti manum impoui poſtulent, quam deinde demiſſiſſime oſculantur. Par eſt Sacerdotum omnium erga Epiſcopos veneratio, & horum erga Patriarcham; cujus in univerſos ſtupenda auctnritas, qua diſſidia omnia, lites, controverſias, vel nutu, ut ita dicam, terminat & compouit. Ex ſuo ingenio Francos metiuntur; quocirca eis videtur prorſus incredibile, Chriſtianorum Principum contentiones non ſtatim ſopiri ac dirimi, unius Pontificis Romani arbitrio.

ſunt tamen in ſumma apud laicos veneratione

F

ſervi apud illos Epiſcopi,

& Patriarcha apud hos,

146 Ceterum quæ præterea Bernatus memorat, lacrymas commiſerationis mereutur elicere. Obſervat nullas illic Parochias reperiri, Parochos nullos; nullam doctrinæ Chriſtianæ per catechiſmos explicationem, verbi divini prædicationes nullas: gregem indiviſum, nulli paſtori, nulli animarum curatori ſubditum, atque ideirco ita oglectum, ut Coptorum pleroſque ſolo nomine tenus Chriſtianos appellare oporteat. Ad hoc itaque præcipuum & ſere onuſ tot Sacerdotum & Diaconorum munus reducitur,

Catecheſis nulla,

Officium divinum in P[alte]rio,

AUCT. J.B.S. A ut ſi plures templo alicui deſerviant, alteruis vices ſuas in eccleſiaſticis muniis obire teneantur. Hebent more noſtro quotidianum Officium ſeu Pſalterium Davidicum, in Matutinum, Laudes, aliaſque diurnas nocturnaſque Horas diſtributum. Hoc vero iodoctis hominibus commodi accidit, quod Rubricis (ita Regulas legeſque, ad Officii divini recitationem ſpectantes vocamus) omnino careant, uno eodemque Pſalterii tractu immutato permanente, quodque proinde de memoria recitare poſſint & debeant, neque er Miſſæ ſacrificium.

numquam tenendum,

neſtroque prolixius,

147 Quid de ceteroquin inter ipſorum noſtrumque Officium diſcriminis ſit, non ſatis explicat Brocardus, nec ſane id operæ pretium videtur. Ait noſtro eſſe longius, & tempore Quadrageſimæ ſolito prolixius. Addit, Epiſcoporum Horas Canonicas aliis eſſe longiores, eas autem longiſſimas, quæ Patriarchæ peculiares ſunt. Miſſam faciunt diebus Dominicis & feſtis aliis, quot ſatis frequenter numerant, imo frequentiſſimos; ſi feſtivis adſcribere liceat, quos diſtinctis characteribus notat Ludolfus, in Kalendario ſuo Æthiopico, quod a Coptis acceptum exiſtimamus. In templis majoribus etiam celebrant quarta & ſexta feria, ac per totam Quadrageſimam. Pridie Dominicarum & feſtorum ad templa ſe ſua conferunt ſub occaſum ſolis, ibique aliquam noctis partem pſallendo exigunt, non prius egreſſuri, quam poſtridie mane rem ſacram fecerint. Sunt & quandoque laici, qui eum Sacerdotibus noctem in templis traducunt; non orando, ſed, ſi Simonio credimus, dormiendo, garriendo, tabacum fumando, aut raſſeom bibendo. Quæ ſane omnia locum tam ſacrum dedecent.

Dominicis ac feſtis aliquam noctem

B

Liturgia triplex

148 De Liturgiis quod refert Betnotus, vulgo notum eſt. Triplicem Copti, pro vario tempore, ut ferme ceteri Orientales, Liturgiam adhibent. Communis & paſſim frequentata eſt, quam Baſilianam nuncupant; quæque reliquarum breviſſima. Altera eſt S. Gregorii Nyſſeni, S. Cyrilli altera; ſed hæ, ut multo longiores ſunt, ita non niſi ſemel ſingulis in anno recurrunt. Hæc aliter tradit Vanslebius, nam Hiſtoriæ ſuæ pag. 94, poſtquam ordinariam faſſus eſt Liturgiam Baſilianam, in quo cum Bernato conſentit, ſtatim ſubdit Gregotianam, non tantum ſemel quotannis, ſed feſtis omnibus Servatoris noſtri Jeſu Chriſti, eliiſque ſolennioribus uſurpari ſolitam: Cyrillianam autem toto

ſed fere toto anno Baſilianâ;

C Quadrageſimæ decurſu, atque in pervigilio Dominicæ nativitatis. Quæ narrett idem Scriptor de diverſis Liturgiis duodecim, ceteriſque ad Coptorum cæremonias ſpectantibus, nec referre vacat, nec examinare, Bernatum ſequimur.

Monachi omnes plebei; iique viliſſimi;

149 Ad Monarchos quod attinet, inquit, ii monaſteria magno numero implent, ut plurimum plebei & ſortis infimæ homines, atque aden pauperiati prius aſſueti quem eam in ſolitudine profiteantur. Non facile eis perſuadeas plurimos in Europa Monachos, alioſque omnis ordinis viros religioſos, titulis, honoribus, bonis, illuſtri familiæ valedicere, ut Chriſtum Servatorem, inopem, humilem, deſpectum imitentur. Generoſos hujuſmodi animos olim Ægyptus progenuit, hodie penitus ignorat. De cetero Monachi illi parce vivunt, auſtere & duriter, carnibus ſemper abſtinentes, niſi e ſolitudine egreſſi, extra monaſteria commorentur. Quid dicam de Monialibus? Conſtat & earum conventus aut claſtra illic reperiri, verum xenodochia rectius dicenda, Bernatus exiſtimat; neque enim virgines, ſed mulieres plerumque viduæ, egeſtate preſſa, ad ea confugere ſolent. Utut eſt, & hæc & alia virorum monaſteria, piorum Chriſtianorum eleemoſynis, quæ pro eorum tenuitate, large diei poſſunt, perpetuo ſuſtentantur.

uxi & monialeſ plerumq; viduæ;

D

eleemoſynis vilitatem. Vanſlebii de his rumentum

150 Hæc ſunt quæ de primeris Copticæ gentis claſſe jam recentiſſime perſcribit laudatus toties P. du Beroat, paucis multa complexus, veriora opinor, quam quæ de ſtatu Coptorum eccleſiaſtico corraſit Vanslebius. Eo tamen id dictum nolim, quaſi mihi ſuſpecta ſint, quæcumque Auctor ille tamquam oculatus teſtis retulit. Verum hoc ipſo ipſum omnes mecum deſiderabunt, quod rerum multarum farragine contexat, non ita ad veritatem exactum, ut non ſæpiſſime Arabicis ſabellis triſperſa ſit & contaminata. Librum ejus conſulat, qui de Patriarchæ dignitate, juriſdictione, titulis, habitu, vivendi norma, reditibus, & id genus aliis, plura noſſe voluerit. De Epiſcopis item, eorum ætate, munere, jejuniis, abſtinentia: de Sacerdotum functionibus, & impedimentis: de Archidiacono, Diaconis, Subdiaconis, Lectoribus, ſacriſtis: denique de monaſteriis, eorumque ſuperioribus & diſcriptione, quæ per varia capita deducta invenies, ad præſentem autem tractatum parum conferunt, & brevitati noſtræ nullo pacto conveniunt.

fidei neque mag, neque noſtræ.

151 Poſt Clerum præcipui nominati ſunt, opibuſque & dignitate ſoli præſtant, quos ſupra dicebam vernacula lingua *Mebacheros* nominari. Arabica vox eſt, quam proprie *nuntium* ſeu *nuntiantem* Latine reddideris, unde nec Euangelium & Euangeliſtas ſignificent, eodem prope vocabulo utuntur. At enim, non in ſacra illa, ſed profana prorſus nomenclatione hic uſurpatur. Nimirum Mebacheros vocitant, eos omnes, qui aut publicis norum aut quæſtoum aut œconomorum officiis apud Turcas, rerum illic dominos, fungnuntur, eorumque bona, reditus & vectigalia adminiſtrant. Siquis in genus adeo miſera & miſerabili, Nobiles, Primores aut quoquomodo Illuſtres luveoire voluerit, non alii recurrent ee digni appellatione quam ſoli Mebacheri; rerte præditra, ſi præſertim qui ferme duodecim numero tamquam reliquorum priuripes, ita ſibi proſpexiſſe dicuntur; ut ea munera ad filios, propinquos & heredes continua ſucceſſione tranſmittant.

Mebacheri ſeu Nobiles,

E

politica ſeu Turcis adminiſtrant,

quorum familia praditiores ſunt

152 Eam hujuſce rei cauſam Bernatus aſſignat, quod & Ægypti Prorex & alii viginti quatuor Turcarum Optimates, penes quos tota reſidet gubernandæ regionis poteſtas, militiæ duces, Officialeſque alii Turcici, ære ſciaor ipſi, nec magnopere reſcire curent, quantum pecuniæ ea ſolitis vectigalibus aliiſque enactionibus confici ſolear, ſatis contenti, ſi a Mebacheria poſtulata accipiant. Tanta eſt apud Mahumetanos illos, Chriſtianæ fidelitatis & integritatis æſtimatio, ut & in bonis adminiſtrandis, & procurandis familiarum negotiis, Coptos maliut, quam propriæ ſuæ gentis homines adhibere. Verumtamen & hoc luctuoſum eſt, quod nihilo inde feliciur diti queat Mebacherorum iſtorum conditio, ſi chriſtianæ vitæ virtutumque exercitium attendae. Nam quod alii, tum egeſtate preſſi, tum Sacerdotum aut iucuria aut inopia neglecti, ea ignorant quæ ad ſalutem ſpectant; tantumdem detrimenti Mebacheris affert, ſæcularium curarum tanta multitudo, ut iis plane immerſi, de rebus fidei, officiiſque juſtitiæ Chriſtianæ minime cogitent.

F

Omnes pecuniæ tractandi ſemper occupati

de chriſtiaque vitæ exercitiis parum ſolicitus ſuis

153 Sequitur demum ordo tertius, iſque plebejus & infimus, operariorum, opificum, famulorum, ruſticorum, quos inter pauciſſimi ſunt qui non vivunt in dies, quique proinde ſi morbo aliquo corripientur, non ſtatim ad ſummam egeſtatem redacti, vitam degant longe miſerrimam. Illud nobis inter miranda reliqua mirabilius haud dubie videbitur, in gente tam

Plebeium ordo pauperrimus

popu-

populoſa vix ullos inveniri qui mercaturam exercerent, ubi tamen Alexandria & Cairus, tamquam emporia mercimoniis clara, celebrantur. Judæos itaque, Græcos, Armenos, aliaſque nationes extraneas Coptorum ſpoliis ditescere neceſſe eſt. Idæ eorum inertiæ an imperitiæ, an utrique adſcribendum, pronuntiare non auſim. Victus ratio, outritio, educatio, longe a noſtris moribus diſſident. Magna ubique parſimonia; cibus quem capiunt, obvius: dulcias & condimenta, aut per impotentiam non adhibent, aut ignorant, aut negligunt; eorum vices ſupplet, quæ ipſis familiariſſima eſt, repetita per diem refectio. Plus aliquid liberalis educationis & urbanitatis præ ſe ferunt Græci incolæ, vulgo, Melchitæ, utpote qui varias urbis partes nonnumquam peragrare ſoleant, Coptis uſus Ægypto uuſquam pedem efferentibus.

ars aſſectus mercaturæ (quam vaferi exercent)

parciſſime vivit,

154 Enarratis breviter gentis conditionu & ingenio, ſuſpicor, inquit Bernatus, rem gratam me facturum, ſi de Catholicorum, ſiqui ſunt, Coptorum numero pauca interſeram. Anni ſunt octogima aut eo amplius, ex quo PP. Capucini Galli hanc vineam excolunt. Narrabat uuper eorum aliquis, conſtatu an rabulis, majores ſuos, Coptos non paucos, eoſque primæ notæ ad Eccleſiæ Romanæ gremiom reduniſſe. Pasi fere modo loquuntur PP. Minoritæ Itali de Propaganda (ut loquimur) qui a multis annis eamdem provinciam ſuſcepere, Quin & PP. Societatis, qui fere ultimi ad uam meſſem acceſſerunt jam u decenniu, & ipſi converſiones uumerant nequaquam contemnendas. Quæro (pergit Bernatus) quæro, ſed incaſſum, converſionum iſtiuſmodi aut reductionum veſtigia. Si pauperculos excipias, eoſque noo valdu numeroſos, pauni ulii apud Coptos uecurrent, qui fidem Catholicam, eo ſaltum quu par eſt, uſu modoquu profiteantur. Faxit Deus ut innumeri alii occulti deliteſeaot, qui ad notitiam meam non pervenerint.

Dicuntur ab annis 80 converſi multi ad fidem Catholicam,

qui modo non comparent;

155 Hæc Bernatus, tam veru, upinor, quam candide. Veru, inquam, nam quæ ipſe ſcribis, u viro honoratiſſimo, teſte itidem ocularo, non ſemel mihi antea coofirmata fuerant. Quapropter alibi inſinuare me memini, ſpem ſupereſſe valde exiguam, fore ut Copti ad Eccleſiæ matris ſinum poſtliminio reducantur. Quæ ne paradoxa cuiquam appareant, non gravabor hic integre referre quæ Bernatus adducit, ſinceræ & ſolidæ reunionis impedimenta. Primum eſt, innata quodammodo, aut ſaltem cum lacte imbibita alienatio & avuſio animi a Fraocis, quo nomine, ut aliasdixi, Latinos ſeu Occidentales Europæos intelligunt, Italos, Hiſpanos, Gallos, Germanos, eoſque omnes qui ſub Francorum numine, ſaeris olim expeditionibus interfuere, ſchiſmaticis Orientalibus etiam infeſti, quorum proinde ex eo tempora inveteratum odium in ſe concitaverunt. Crudiderim ego, ita a teneris Coptus effurmari, ut in eorum cerebro non minus terribilis Francus reluceat, quam apud noſtros pueros Turca aut Tartarus videri ſoleat. Minuitur, Berosto teſte, idea illa teterrima, dum Francos intuentur propius, iiſque familiariter utuntur: at quantum adhuc viæ ſupereſt, cum rariſſimi ſint qui Francos aut noverint aut alloquantur, neſcio qua formidine aut terrore panico pureuſi; quo ſi nun prohiberentur, Francorum amicitias & conſortia ambirent, nempe quos tot ſcientiis & artibus liberalibus inſtructos ſuſpiciunt, præſertim Medicina, apud ipſos plurimum æſtimatu.

neque ſtatera omnino ſuo nunc eſt melior

propter innatum ed um Francorum Europæorum,

156 Impedimentum alterum facit ſumma illa Coptorum ignorantia, uſquu adeo ſupina & craſſa, ut nullo ferma rerum ad religionem & ſalutem ſpectantium ſenſu tangi videantur. Acredit incredibilis, adiaphoria dicam, an incuria? Quam putat Bernatus nonnulla ex parte regionis climati adſcribi poſſe; præcipue tamen, oriri aut, ex ipſa Chriſtianorum Ægyptiorum conditione, qui paſſim, ut ſupra dictum eſt, aut egeniſſimi ſuos aut valde divites. Illorum ſula fereeſt & unica cura, paupertatis levamen quoquo modo perquirere, ſuntque hi Cairi ingenti oumaro, parati pletumque & dicere & credere quidlibet, modo egeſtati ſuccurrant quod ſubſidiu deficiente, mun ad antiqua revertuntur. Interim nec Paſtores norunt, nec a Paſtoribus noſcuntur; nec ſane proderſet quidpiam muena illa notitia, dum Paſtores illi qualeſcumque, paupercnias oves negligunt, u quibus ſubſidii nihil ſperaodum vident, imo quarum ipſi miſeriam ſublevare tenerentur.

ſupinam gentis ignorantiam,

ſummam paupertatem;

Apud Michaelem Sacerdotum maximum,

157 Hinc luctuoſiſſimam Coptorum ſortem meritu planaeria, tam profunde ignorantium, ut pro omni doctrioa ipſis ſit, ſcire, ſe Chriſtianos vocitari; eos certe inter doctiores computo, qui vel ſolam Orationem Dominicam ex norma Catholica tecitare didicerint. Hæc ſi in urbibus, hæc ſi Cairi obvia ſunt, quid de ruſticis ſtatuendum ſit, pronum erit cuilibet judicium ferre. Jam ad divites quod ſpectas, eum Mebaeheri ii ſint, & in opt imatum domibus occupatiſſimi, tantum terrenis illis & perituris diſtinentur, ut, ſi maaime voluerint, æterna nequeant meditari. Videas inter illos qui totounni decurſu, nec ipſi Miſſæ ſacrificio interſint, multo minus Sacramenta frequentent. Bene eum eis comparatum eſt, qui feſtis ſoleuniuribut externam aliquam & exercitam fidei ſum profeſſionem emittunt.

158 Obſtat tertio, quod homines, ſupra modum metieuloſi & trepidi, minima quaque de cauſa terrore concutiantur; tamen ſi toro, quam vaſtum eſt, imperio Turcico, uullibi Chriſtiani degant tutius, majoriquu fruantur libertatu; ita quidem ut eu omnibus Orientis partibus, alii in Ægyptum, tamquam in portum tranquillum ſeſe recipere non dubitent. Prohiberinsita ea timiditas, ne veritatem, quam ultro agnoſcere & amplecti videntur, aperte profiteantur. Miſſionarius quilibet, harum rerum neſcius, plurimos ſe convertiſſe continuo arbitrabatur, adeo prompte annuunt & victas præbent manus, propoſitis rationibus numquam reluctantes. Verum ſi ad praxim duveneris, ſi externam agnitarum veritatum confeſſionem popoſceris; verbo, ſi cultum vere Catholicum demoaſtrari exigas, ſurdis canes fabulam; timore præpediti, nihil minus cogitant, quam de promiſſorum executione. Vuroſimillimum eſt, formidinem illam ab educatione inſtillari, cum a teneris annis parentes ſuos, infidelium jugo ſubditos, & dura preſſos ſervitute, advertunt. Nendeſunt (Bernati verba ſunt) qui mihi candide faſſi ſint, Coptos, ſucceſſione hereditaria Phraonicæ induurationis factos eſſe participes.

Item propter immanem ſamitidiam.

159 De Dei bonitate quam magnifice miſſime ſentio, nec Domini manum abbreviatam credo; at in præſenti, ut loquimur, providentia, ſperari haud quaquam poteſt, fore ut geos Coptica Eccleſiæ Romano-Catholicæ concilietur aut reuniatur, quamdin poteſtati infidelium manebit ſubjecta, iiſque offuſa ignorantiæ tenebris, quibus hacteuus immerſam vidimus. Quid fides, quid religio poſtulet, ſuliciros non habet, hac in parte tranquilliſſimos. Audias, bonitatem Dei & miſericordiam certatim extollentes, utque io eis ita confidentes, ut ſibi abunde ad æternam ſulutem proſpectum putent, ſi dicant Chriſtum eſſe Mediatorem, beatiſſimam Virginem Mariam Sanctoſque reliquos, ſibi fore patronos & propitios. Interea in eodem luto hæſcare pergunt, niſi vehemuter fallar, de miſeri-

intuitum de ſalute per Deo miſericordiam variis præſumunt;

cor-

AUCT. J.B.S. *Remedium unicum effectus ab inſtitutione ſuscepti*

A ricordia Dei vanè prorſus præſumentes, olim ignorantiæ ſocordiæque ſuæ pœnas daturi.

160 Morbo tam immedicabili carendo, ac depellendæ, præſertim in adultis, ignorantiæ, vix ſola Europæ ſufficiemes Miſſionarios ſuppeditet: aliunde vero ita perpetuum victu quæritando occupantur, ut petmro convenire & colloqui liceat. Unicum Eccleſiæ illi reſtaurandæque remedium eſſet, more Europæo ludos aperire, ut pueri ab infantia inſtructi, ſcientiæ virtutem pietatemque conjungerent. Hoc ipſum ultro fiteutur Copti, hoc ſe deſiderare affirmant, ſpondeutque liberos ſe quantocius ad ſcholas deſtinaruros, eo libentius quod nullum minerval ſolvendum intelligant; quo certe motivo dubium non eſt, quin Coptorum pars mxima ad nos confluereet. Iu id modo laborant Miſſionarii noſtri, arduam tædioſamque provinciam alacriter aggreſſuri, ſi ſpiorum Europæorum miſericors liberalitas, de neceſſariis ad vitam ſuſteutandam ſubſidiis benevole proſpezerit. Tuam, Lectos, pietatem ex ultima Ægypto implorari cogita, ut ſi ad miſembilis gentis ſpirituale emolumentum, conferre quidquam potes, viſcera miſericordiæ deſiderari nou patiaris. Hæc de Coptorum conditione, claſſibus, indole, moribus generatim dicta, ad eorum ritus & inſtituta facilius pereipienda, lucem non modicam ſubminiſtrabunt.

saque gratuita,

ad quam Europæorum liberalitas optatur.

B

SECTIO I.

De Coptorum erroribus, ritibus, placitis, velatis ex Sacchino aliiſque Bernati ſententia.

Sacchini noſter

161 NUne ad veros Coptorum errores propius accedimus, neglectis minutiis minoris momenti, quas proſequi ſcrupuloſius nec vacat nec labet. Illorum omnium catalogum bene longum contexuit Sacchinus noſter, Hiſtoriæ Societatis parte 2, lib. 3, num. 122: quem ad examen revocare operæ pretium fuerit, ut ex recentiorum, præſertim Bernati fide, quantum fieri poterit, certa a dubiis, vera a falſis diſcernantur. Haud ignota eſt Abrahamsi Copti inſignis impoſtoris ſimulatio, qua Romæ tantum profeeetat, ut ſubornatis fallaciis, confictis literis, aliiſque dolis mnlia, Pontificem & Catdinales ſpe vana lactando, dona & munera per Nuntium Apoſtolicum,

C ad Patriarcham ſuum, Eccleſiæ Romanæ concitiandam deferenda impetraret; quibus Cairum, vel ut Sacchinus vocat, Memphin deportatis, & Patriarchæ traditis, Legato Pontificio turpitet illuſit. Fuit is Chriſtophorus Roderieius Societatis Jeſu, vir plane Apoſtolicus, & ideireo a Pio IV Pontifice ad rem perficiendam delectus. Hanc Sacchinus auctorem habuit, ex cujus commentariis deſameret, quæ de Coptorum religione hiſtoriæ ſuæ inſerait, in hunc modum:

ex relatu P. Roderitii ad Coptos Legati,

ad præcipua errorum capita reducti,

162 *Chriſtophorus, Coptorum placitis moribuſque noſcendis laſſiens, manifeſtis hæreſibus involutos repezit. 1. Repudiare apud illos, & vivis prioribus alias ſuperducere uxores, in more eſſe. 11. Ante Baptiſmum parvulos circumcidere. 111. Sacramenta, ſeptem quidem numerare, verum præter Baptiſmum, Euchariſtiam, Confeſſionem, Sacerdotium; cetera longe a veris diverſa, Fidem, Jejunium, Orationem. 1v. Spiritum ſanctum non tredere a Filio procedere. v. Concilia non recipere niſi tria, Epheſinum, Conſtantinopolitanum, Nicænum, in quo odoginta quatuor Canones habent. v1. In Chriſto, poſt conjunctionem Humanitatis cum Divinitate, non niſi unam naturam eſſe, unam voluntatem, actionem unam, Chalcedonenſi* D *Concilio penitus damnato. In ritibus quoque multa peccare, exiſtimantes adhuc ſuffocato & ſanguine abſtinendum; matrimonia in ſecundo cognationis gradu paſſim licere contrahi; in Diaconorum numerum quinquennes pueros adlegentes, & inſtantes facris; inter baptizandum dum ter infantem demergunt, totam formulam ter pronuntiantes.*

itemque Spondanus

163 His fere ſimilia tradit Spondanus ad annum MDLXI, probabiliſſima ex eadem Roderiei relatione deſumpta; quæ ego tam erude enuntiata, nec ut vera admittere auſim, nec ut falſa omnino rejicere. Nonnulla ex Vanslebii fide, Coptis imputanda non ſunt. Polygamiam illis familiarem eſſe, nullibi inſinuat. Sacramenta ſeptem, Romanorum more, ita attribuit. Echellenſis & Naironus Coptos vindicant ab errore Græcanico de proceſſione Spiritus ſancti a ſolo Patre. Abſtinentia a ſuffocato & ſanguine, aliiſque eibis lege Moſaica vetitis, ita nonnullis viſs eſt Habeſſinorum propris, ut ad Coptos univerſim tranſferri non poſſit, niſi quis eum laudato Hiſtoriæ Criticæ Scriptore, rotunde aſſerat, non Græcis minus quam reliquis omnibus Chriſtianis Orientalibus commu-

quorum nonnullos negant alii

nem eſſe obſervantiam: quod an ſatis certum eſſet, mihi non conſtabar, donec ex Bernati judicio poſtea proferendo, habui quod verſimilius ſtatuerem. His ſic obiter indientis, illud modo agendum eſt, ut quinam indubitati gentis Copticæ errores ſint, manifeſte appareat; tam qui eorum ritus & inſtituta a Romanis plurimum diſſentiant. Sacchini ſeriem repetam, ſingula quæ ante ſufficientet explicata non fuerint, ex Bernati relatione per ordinem diſcuſſurus.

E

puta, quod polygamiam, probent,

164 Primus itaque articulus Coptis imputatus is eſt, quod *repudiare apud illos, & vivis prioribus alias ſuperducere uxores, in more ſit.* De Polygamia ſimultanea hæc intelligi non poſſe, ex eo videtur certiſſimum; quod Vanslebius, nihil de ea commemoret. Agit hic de Coptorum Matrimonio, parte 2, eſpp. 32, 33, 34 & 35, de uxorum plurnlitate aliam ſilentium. Primo ex eitatis capitibus, accurate enumerat quindecim diverſi generis impedimenta, quæ utrum dirimant, an ſolum impediant, parum interest. Paucis colligo, quas receptas, ait, in faciendis divortiis confuciadines. 1. Si uterque conjux Monachatum ſuſcipiat. 2. Si alteruter morbo laboret; qui cohabitationem impediat, ut ſi hermaphroditus ſit, ſi

licet diversis eum eam ſa plures ſint,

F eunuchus, leproſus, epilepticus &c. 3. Si uxor luerit adultera, non item ſi maritus eo crimine laboret. 4. Si alter altetius fanitati grave afferret detrimentum. 5. Si uxor, ante conjunctionem epilepſiæ obnoxia, id reticuerit. 6. Si alterutes in captivitatem abductus, toto quinquennio ſuperſtiti non innoteſcat.

& illam tolerent Habeſſini

165 De conjugiis conſobrinorum, & ſuſpicionis ealice olim petmiſſo, nihil attinet dicere. Ex adductis legibus viderit eruditus lectos, quo ſuo merito Copti, ut polygamiæ ſimultaneæ rei, traduci poſſint. Non me latet Habeſſinis quoque ſuos eſſe Canones eccleſiaſticos polygamism vetantes, at nihilominus, jura politica in eo connivere, ut ſuperius ex Ludolfo innuimus. Coptos vero talis etiam prævaricationis partieipes, nemo, opinor, aſſeret, ubi Vanslebium, tam ſcrupuloſe omnia in hac materia ſcrutatum, nihil referre animadvertit. Nec ſolo Vanslebii ſilentio uitimur, dum recentiſſime Bernatus confirmat, polygamiam Coptis æque ac Latinis eſſe exoſam. Igitur Sacchini verba de ſolo repudio intelligenda,

dubium

A dubium non eſt, cum id unice aſſerat, *Repudiare apud illos, & vivis prioribus alias ſuperducere uxores, in more eſſe.*

Verum tamen eſt quod diverſo ſuperve-nio,

166 Impedimenta jam a Vanslebio enumerata vidimus, examinet qui voluerit. Sane frequentia nimis in Ægypto repudia ex auctoribus perſuaſiſſimum habui, idque durum & Chriſtianis indignum judicabam, præſertim ſi ira uſus invaluiſſet, ut vere licitus cenſeretur, quemadmodum Saechinus indicare videbatur. Ego abuſum potius credidi, coorta apertiſſimam Euangelii veritatem, corruptis hominum moribus iotroductum. Conſultus itaque a me Bernatus, ſic rem explicuit, ut, utrum recta opinatus fuerim, haud difficulter ſtatui poſſit. En, inquit, hæc de re Coptorum ſententiam & conſuetudinem. Primum quidem ultro fa-

nunc eam jugis te-neretur;

teotur, tam clara eſſe Euangelii oracula, ut de indiſſolubilitate Matrimonii nihil dubii reliquum ſe-iant. Catholica plane confeſſio. At veritati tam peſpicuæ non omnino conformis eſt eorum praxis. Si vir uxorem in adulterio deprehenderit, nulliſque rationibus induci poſſit ut eam retineat; licitum eſt repudium, & ad ſecundas nuptias tranſitus conceditur. De morbo contagioſo & impotentis nata-ſali idem eſto judicium, ut ferme nuper iudicabat

B Vanslebios.

167 Tolerabiles videri poſſent, adductæ hactenus repudiorum rationes, niſi fœda Matrimoniorum diſſolutio, & eorum conjugum ſuperductio ulterius ſe extenderet. Turpiſſima eſt quam ex

ad ea diſpenſante tribunali laico,

Chere (Arabica vox eſt quæ juſtitiam ſignificat) quam, inquam, ex juſtitia fieri prætexunt. Juſtitiæ modum attende. Dum alterutrum conjugem alterius tædium cœperit, tribunal laicum loci, in quo commorantur, conveniunt; oblatoque utrimque repudii libello, mox aliis copulantur, idque ea Turcarum lege & placitis, ne quis deinde Prælatus eccleſiaſticus impedimentum afferre audeat. Horrorem incutit tanta perverſitas, atiam mediocriter probis, qui idcireo viam ineunt magis apparenter

vel Prælati ea coactiſ,

canonicam. Importunis, &, ſi opus eſt, minacibus precibus, a Patriarcha aut Epiſcopis id primum exorant, ut legitime ſeparentur. Hue uſque non male. At brevi ſolitudinis pertæſi, ad Prælatos recurrunt, rogant, obſecrant, clamitant incontinentiæ periculum; verbo, incuſſis atiam minis extorquent, ut ſecundo connubio alteri conjungi liceat. Cum tam enormem abuſum, ait Bernatus, Sacerdoti exprobrarem, ſtrigide repoſuit, *melius eſſe nu-*

C *bere quam uri.*

& jugum Turcicum excuſan-tibus,

168 Ex his confice, quam tara hic ſint in eccleſiaſticis Superioribus paſtoralis fortitudinis exempla: ionata timiditas infelicis conjuncta, facile perſuadet, eas eſſe rerum circumſtantias, ut accipienda & diſſimulanda ſit, ſanctiſſimarum etiam legum violatio. Ceterum lectores monere teneor, licet quandoque patentur hujuſmodi crimina, non continuo exiſtimandum eſſe ea paſſim frequentari. Qui Coptorum abuſus tam exacte refert, is ſancte teſtatur, non uſque adeo obvios eſſe, ut toti genti merito imputari debeant. Quin nec honeſta in ſpeciem deeſt indulgentiæ palliatio. Subjungunt, inquiunt, poteſtati infidelium, apud quos impius quilibet multum negotii facereſſere queat. Faxis Dena

nec ad Canones obſervandos ſatis ſeveros

ne Prælatorum integritas muneribus corrupta, facilimes reddat ad pudendas id genus diſpenſationes concedendas. Adde, quod illis renitentibus, non deſint Sacerdotes pravi, qui vices ſuppleant. Inſurgunt eum quidem Præſules, atque a Sacramentorum participatione continuo repellunt; ſed eveneſcente inſolito rigore, facile admiſſa, ſuperductam uxorem rejicere, & ad priorem redire minime enguntur. Hæc primi Saechini articuli vera, ni fallor, expoſitio. Utrum & Græcis & Orientalibus omnibus adeo communis ſit repudiorum libertas, quemadmodum aſſerit Auctor Criticus pag. 16, 17 & 71, parum ad nos attinet, qui de ſolis Copris agere inſtituimus.

D

169 Proxime ſequens, *de Circumciſione Baptiſmo præmiſſa*, materiam tangit operoſiori examine §. vii diſcutiendam. Quæ tertio articulo *de Sacramentis* tradit, in propriam item locum rejicienda cenſui, quod de iis multa curioſe Betoatus digeſſerit, proximæ ſectioni materiam datura. Super quarto articulo, *de Spiritus ſancti a Patre & Filio proceſſione*, acriter, ut dicebam, depugnant Echellenſis & Naisonus, quo Græcanicum errorem a Coptis & Jacobitis reliquis avertant. Contra Auctor Hiſtoriæ Criticæ, adverſus Brerevvodum & Thomam a Jeſu, conteudit, doctrinam de Spiritus ſancti a Patre & Filio proceſſione, Latinis eſſe propriam, qua in re conſentientes habet Europæos alios, qui id tamquam indubitatum repetunt & inculcant. Vanslebius autem pag. 123, ut Coptos eum Græcis ſantire oſtendat, id eos deducere ait ex iis Chriſti verbis apud Joannem c. 15. v. 26. *Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.* Argumentum profecto ſubtilius quam ut e Coptorum penu procedat; neque ego a quoquam, præterquam a Vanslebio, illud relatum inveni, Maronitis Catholicis, & Jacobitis ipſis eum ſuo Jacobo, re-

Errorum de proceſſione Spiritus S. Coptis aſſeri-tum, negant alii;

auctiam contra-rium ſen-tire ſuſpi-cari;

E

clamantibus.

170 Nullus porro, me quidem judice, liti huic dirimendæ aptior, nec ſincerior Betnato arbiter, cujus ſcotaotiam puro eſſe veriſſimam. Ipſiſſima ejus verba referam Latine reddita. Quod ſpectat, inquit, ad Spiritus ſancti proceſſionem, ſudabo affatim priuſquam Coptorum mentem Revereotiæ veſtræ clare expreſſero. In promptu eſt ratio, cum ipſimet quid ſentiant, quidve ſentire debeant, prorſus ignorent. Falluntur enimvero Europæi, ſi Coptos vel ſolum *Proceſſionis* terminum intelligere exiſtimeot. Non aſſerunt Spiritum ſanctum procedere a Patre & Filio, ſed nequa negaot. Norma fidei eadem hic ipſis, quæ nobis eſt, antiquum Niceuum Symbolum, in quo cum de proceſſione a Filio primitus nihil continere-

verſum eſt; miſerere eos de illo quid-quam,

F

ſimpliciter te-nent Sym-bolum Nicæ-num ſuffi-cere, neque ne aiſi ſcio pri-mum in Con-cilio no-tatum

tur, ſimpliciter ajunt Spiritum ſanctum a Patre procedere, nihil ultra inveſtigaotes. Poterunt Scriptores veſtri, eorum nomine vendilare quælibet; nihil ipſis in hac parte tranquilliius, ſecurius nihil: imo fallor vehementer, ſi in tota natione Coptica unus unicus reperiatur, qui, quid hoc articulo, quid hac diſceptatione in quæſtionem veniat, primis ut ajuot, labris unquam deguſtavesit. Et quid miri, quod in eorum Symbolo non exprimatur particula *Filioque*, dum præter tria prima Concilia, aliud nullum unquam admiſere: ea vero additio, non niſi multis poſt ſæculis, ab univerſali Eccleſia recepta fuerit? Ita Bernatus.

ſcisſent

171 Circa articulum V, de receptione *trium tantummodo Conciliorum Epheſini, Conſtantinopolitani & Nicæni*; ſatentes jam habes reos Saechinus Coptos, & quotquot ſunt, Jacobitas omnes, quibus communes ſunt Nicæni Concilii Canones illi LXXXIV, & apud Catholicos hodie ſatis celebres, poſtquam ab Echellenſi aliiſque erudite ſunt & Annotationibus illuſtrati. Qui eos & ejuſdem tenoris alios plures compendio deſcriptos anpit, adeat Vanslebium, multa, ni fallor, falſis vera miſcentem, a pagin. 238 ad pag. 301. De VI & poſtremo articulo, *Eutychianiſmum*

& ex Ni-cæno to-mentes Canones

De Eutyo-chianiſmo, apud ipſos Jacobitas conſtat

ſen

A *ſeu Monophyſiſmum* conceroente, nihil mihi dicendum
AUCT. J.B.S. ſupereſt. Recte matricem eam Coptorum hæreſim, pluribus cum Abrahamo colloquiis & concertationibus habitis, Rodericius obſervavit; recte Sacchinus retulit inter genuinas Coptorum ab orthodoxa fide aberrationes, ut me abunde credo confeciſſe §. IV. Reliquum eſt, ut quæ in ritibus peccare Coptos Sacchinus ait, breviter etiam, quoad neceſſe erit, expendamus; quibus ea demum eccedent, quæ ab extraneis Scriptoribus eidem gentí imputantur, aut quæ a Bernato ſuggeſta, ad majorem Copticorum rituum & placitorum notitiam conducere videbuntur.

De Judaicis ſuperſtitionibus accuſati,

172 Qui Coptos criminantur veluti legalium cæremoniarum & Judaicarum ſuperſtitionum reos, abſtinentiam a ſuffocato & ſanguine exprobrant, & ſuſpicionem confirmant, ingeſta inſuper Sabbati obſervantia. Quæ in his Coptorum eſſet conſuetudo, apud Vanslebium non legeram ſetis diſerte propoſitum, tametſi inter eorum Apoſtolicos Canones pagin. 246 hunc referrer ordine LXV: *Municipia Sabbato & Dominica a ſervilibus ceſſare debere.* Et pag. 250: Crimini verti *ſi quis carnem non occiſam, aut a feris dilaniatam, comederit.* Rurſus: *Siquis Dominica aut*
B *Sabbato jejunaverit.* Denique pag. 255: Pœnam latam *in Clericos, qui cibis vetitis uſi fuerint.* Hæc quidem inſinuabant, Coptos ſuperſtitioſarum obſervantiarum tenaces eſſe. Verum cum Auctor Hiſtoriæ criticæ pag. 134 ritum celebrandi Sabbatum, & a ſanguine & ſuffocato abſtinendi, toti prorſus Eccleſiæ Orientali convenire, ſed *eam propterea perperam Judaiſmi incuſandam*, ſolita ſue libertate pronuntiaret; nihil putavi determinandum, priuſquam Bernati judicium acederet. En ejus verba.

exiſtimator Bernatus,

173 Imponunt certo Criticí veſtri, dum Coptos traducunt tamquam Sabbati obſervatores. Jam hic triennio & amplius, in eorum conſuetudines non otioſe inquiro, nec tamen deprehendi quidquam, quo talis eis cultus meritò imputetur. Falluntur item, dum

alii de eoſdem a ſuffocato & ſanguine abſtinere,

Græcis, Armenis, Syris idem tribuunt, quos hic oculis ipſe meis ab ea religione alienos perſpicio. At vera prædicant circa abſtinentiam a ſuffocato & ſanguine, quem fateor Coptis eſſe familiarem, licet non omnibus eadem id faciendi ſit ratio. Alii abſtinent *ex* mera parentum traditione, a quibus id uſu magis quam mandato didicere. Alii tales earnes reſpuunt, quod ſanitati noxias exiſtiment: alii demum, quod falſo credant, etiam hodie præcepto Apoſtolico, Act. 15 v. 29,
C Chriſtianos omnes obſtringi. Sunt etiam quibus ſuilla veſci piaculum eſt, contra vero pars major ea uſitatur non ſecus ac Europæi Catholici. Id enim perſuaſi videor, Habeſſinos veros eſſe Sabbeti obſervatores: ſic ſaltem apud Coptos audiunt, idque mihi recentiſſime teſtatus eſt, qui non ita pridem *ex* Æthiopia huc advenerit. Hinc uſque Bernati reſponſio.

Habeſſini nomen obſervandi Sabbatum,

Copti ſolum non jejunant in ſabbato.

174 Quid, quantumvis hic peccent Copti, non diſputo; in eo certe Simonin non aſſentior, innocuam illam obſervantiam rotunde definienti. Mover me Eccleſiæ matris auctoritas, a qua perſancte declararum video, cæremonias eas omnes puritati fidei eſſe contrarias. Non id negabit, opinor, erudirus Criticus, ſi modo Concilium Florentinum conſulat, & Profeſſionem fidei Gabrielis Coptorum Patriarchæ a Baronio romo 6 Annalium (non 5 ut ipſe) ſubnexe: quæ omnia ſequenti paragrapho ed verbum referam, ubi de Circumciſione ex profeſſo erit diſſerendum. Circa ritum celebrandi Sabbati, de vocabulo forte litigare quis poterit. Si enim ea obſervatione non aliud indicetur, quam quod eo die Copti, & ſi vis, ceteri Orientales non jejunent (excepto ſolo Sabbato ſancto) fatebor Coptos Sabbati obſervatores, neque ritum eumdem in primitiva Eccleſia uſitatum infeciabor. Sed & illud D
mihi conceſſeris, jam pridem obſervantias illas omnes Chriſtiani eſſe prohibitas, poſtquam Magiſtra eadem fidei, morum, & diſciplinæ, filiis ſuis eas vetuit & interdixit.

Matrimonia in ſecundo cognationis gradu (intelige collaterali) *licere contrahi*, non tam docent Copti, quam uſu ipſo & conſuetudine in ptaxim reducunt. Ultro edmittunt, inquit Bernatus, id antiquitus ſibi non fuiſſe conceſſum, ſed dura neceſſitate eo compulſos majores ſuos, ut ne eorum filiæ e Turcis ſapierentur. Caſum præiexerunt, verum an fictum neſcio, quo olim contigiſſe ajunt, ut, cum Mahumetani puellas Coptorum plurimas nubiles conſpicerent, andirentque Chriſtianis conſanguineis matrimonia non licere contrahere, eas ſibi copulare voluerint. Conſilium tempeſtive reſcivit Patriarcha, atque imminenti malo remedium allaturus, mox Sacerdotes quaqua verſum immiſit, qui puellas omnes, nulla habita proximitatis ratione uſque ed ſecundum conſanguinitatis gradum, viris quantocius conjungerent. Ea arte delufis Turcis, ne idem impoſterum periculum recurreret, quod caſu permiſſum fuerat, in receptam abiit conſuetudinem. Et eo pacto, inquiunt, ea evitamus incommoda, quibus aliæ nationes, Turcico jugo ſubjectæ, expoſitæ ſunt, in ſervandis impedimentis ſcrupuloſiores. Hæc certe verisimilior, ſaltem plauſibilior eſt ratio, quam illa quæ a Vanslebio referrur pag. 107; nempe, hujuſmodi connubia ab omni ævo in Ægypto recepta, a S. Marco non fuiſſe prohibita, quod de Circumciſione aliiſque peregrinis ſuis ritibus falſo Copti comminiſcuntur.

Matrimonia in gradu 2, olim apud illicita

uſurpare ne Turcis filiat nubiles timeant

E

176 De *pueris Diaconis* egimus præcedenti proxime ſectione. Crediderim ego, quinquennio paulo eſſe majores, quandoquidem alio loco Bernatus, ad ſeptem Horas Canonicas, ſeu, ut ipſi vocant, ſeptem preces teneri, quod infantibus convenire non videtur, quamquam ſciam & tales promoveri, qui vix binas aut ternas Horas de memoria recitare noverint. Reſtat ultima Sacchini accuſatio, *de trina formulæ Baptiſmi repetitione, ad trinam infantis immerſionem.* Debuit Roderius, ea aliena & falſa relatione, Commentario ſuo inſerere, quod apertiſſime negat Vanslebius, teſtante etiam recentiſſime Bernato noſtro, ita Baptiſmum conferri, ut baptizandus ad tertiam primum corporis partem aquæ immergatur, pronuntiata forma: *Ego te baptizo in nomine*
F *Patris*: Tum facta immerſione ad alteram tertiam corporis partem, dicitur: *Ego te baptizo in nomine Filii*: Tertio denique totus demergitur, dicente Sacerdote: *Ego te baptizo in nomine Spiritus ſancti.* Habes hic omnium Sacchini articulorum, elarum quouſque licuit elucidationem. Nunc alia breviter perſtringamus, de quibus Scriptor ille non meminit.

Diaconi etiam pueri, obligantur ad Horas

Baptiſmus ſub triplici immerſione,

antica tamen forma, præmiſſa præmunitione catechetica.

177 Auctor Hiſtoriæ criticæ pag. 125 aic, ſe ex Kirchero referre, quod *Copti ſolam ſuam, Armenorum & Habeſſinorum Eccleſiam, veram Chriſti ſponſam exiſtiment.* Haud difficulter inducam in animum, & hoc reliquis Coptorum inſomniis adjungi poſſe; ſed enim id alibi traditum non reperiem, tantiſper ſub judice relinquo, donec mihi conſtet quæ ipſi fronte ceteros Jacobitas a regno cælorum excludant. Nam quod Melchitas & Francos pro hæreticis habeant; ex eo id ſequitur quod Neſtorianis annumerent omnes duarum in Chriſto naturarum adoratores. Proinde apud eumdem Auctorem additur: *Quod non credant defunctorum animas, aut beari cæleſti gloria, aut æternis pœnis cruciatibus, ante extremum dium judicii.* Non adeo peregrina olim fuit hæc propoſitio in ipſa Catholica Eccleſia, & inter Græcorum

Non videntur ſibi ſolis arrogare Eccleſiam,

licet ab Græcorum & Melchitarum exclu-

(reli-

A (reliquos ſimul Orientales intellige) articulos eam collocat præfatus Criticus pag. 22. Nihilominus Copticis immerito adſcribi cenſet Bernatus, qui ex Sacerdote ſciſcitatus, quæ ea de re Coptorum eſſet ſententia, paucis hic, ſed plane appoſite reſpondit: *Unumquemque poſt mortem tendere in domum ſuam.* Non potuit elatius & brevius mentem indicare, niſi & Copti geminum paradiſum adſtruant, ut loco proxime citato, de Græcis prodit præfatus Simonius.

nec ad diem judicii mortuorum gloriam aut pœnam reſervare.

178 Magna aſt apud Coptos, ut apud reliquos toto orbe Chriſtianos Epiphaniæ ſolennitatis. Inter multa celebritatis ſigna, nihil antiquius habent, quam ut eo die, ritu peculiari, in memoriam Baptiſmi Chriſti, vim aquæ ingentem benedicant, tum in templis, ſi vaſa & lavacra ſuppetant, tum ipſo in Nilo, & veroſimiliter in aliis fluviis, ne cui poteſtas deſit ſe eo die lavandi. Hinc orta ſuſpicio, Baptiſmum quotannis ab ipſis repeti, idque mox inter ceteros Coptorum errores, Itinerantium tabulis conſignatum. At quid ſi ſcrupulum dicamus, hominum inexpertium & impetitorum, quibus familiare eſt, damnare omnia, quæ ipſis quoquomodo videntur inſolita. Non diffitebor, inquit Bernatus, multos eſſe, qui in prægrandibus illis vaſis, corpus totum abluant; alios, qui manus & faciem laveut; imo verum eſt, infantes ipſos tunc a Sacerdotibus aquæ immergi. Neque tamen inde legitime inferes, Baptiſmi Sacramentum a Coptis ſtetari: aliequin ingentem Turcarum numerum, Chriſtianis imprudens accenſebis; quippe qui eo die, cum reliqua Coptorum turba, in Nilum ſe projiciunt, ut de aquæ benedictione perciples fiant. Quin & animalia ſua domeſtica in eumdem fluvium præcipitant, quæ nemo, opinor, eo die Baptiſmi lavacrum ſuſcepiſſe, recte arbitrabitur.

Solennis in die Epiphaniæ lotio.

B

non eſt iteratio Baptiſmi,

cum ſic etiam bruta ziuganiur,

179 Alia item Coptorum nomine fabella circumfertur, de Communione Sacerdotia & Diaconorum omnium ad altare, exemplo trium Regum præſepi aſſiſtentium. Quis ridiculum ſcenam primus delireverit neſcio: hoc quidquid a Coptis circa præfatam Communionem peragitur, non putat Bernatus vituperio aut reprehenſione dignum. Sacerdoti celebranti ſemper miniſtrant Diaconi: ſi Epiſcopus aut Patriarcha rem ſacram faciant, aſſiſtunt etiam Sacerdotes, plures vel pauciores pro dignitate perſonæ, aut feſti ſolennitate. Moris eſt apud Coptos, ut quicumque ſacris operanti ſerviunt, cum eo, & plerumque ex ejus manu communicent, non ſic tamen, ut qui Presbyteri ſunt, cum celebrante conſecrent; ut quibuſdam ridicule fingere vel ſomniare libuit. Inſulſo ſtaque commento anſam præbere potuit, quod cum Diaconorum magis ſit copia, iique paulo grandiores facti & opificio iacenti, non niſi ſemel forte in anno, puta feſto Paſchatis, ſacris induti, munere ſuo fungantur, ac per id tempus, Communionem ſuſcipiant de manu Sacerdotia; id, inquam, imperito cuidam fuſſecerit, ut generali ritu apud Coptas receptum ſcriberet, ſemper Diaconos omnes cum Sacerdote, Miſſam faciente, communicare; idque, ſi ſuperis placet, exemplo trium Regum, præſepi una aſſiſtentium.

Communicantes cum Presbytero Diaconi,

C

male dicuntur cum ipſo conſecrare.

180 Sacrarum imaginum cultores eſſe eximios, cum Auctore Hiſtoriæ Criticæ, tradunt paſſim omnes. A Romano-Catholicis parum diſſentiunt, ſi debitæ venerationis limites non excedant. Corrigenda porro ſuepta opinatio, qua ſculpteas Sanctorum ſtatuas, tamquam idola averſari dicuntur: ac quod ſculptoribus careant, an quod ipſi, quid ſentiant, ignorent? In ceteris enim apprime nobiſcum conſentiunt. Magno pictarum imaginum apparatu templa ſua exornant; perſuaſiſſimum habent, Deum ad invocationem Sanctorum ſæpe patrare miracula. Summa illis in veneratione Sanctorum omnium Regina, beatiſſima Virgo Deipara; preces ad eam devotiſſime funduut, luminaria & accenſas lampades appendunt, beneficia non raro ſe impetraſſe aſſerunt. Plures ejus imagines, tota Ægypto celeberrimas, vidiſſe ſe narrat Vanslebius patr. 3, cap. 10, atque in eorum librialegiſſe miracula, quæ eis tribuuntur. Angelis devotiſſimos eſſe, hinc liquet, quod templa eis & altaris erigant, minime dubitantes, quin per ſanctiſſimos illos ſpiritus, orationes noſtræ ſummo Numini offeramur.

Sanctorum ſtatuas averſantur,

pictturas amant,

181 Quæ de imaginum ſculpturarum infectatione hic legis, non ita intelligi vult Bernatus, ut ab iis penitus abhorreant, quod ex aliorum relatu mox dicebam. Ut ſunt bonatum artium oſores Copti, ita nec ſculpteas icones, nec artem eas effingendi norunt; debitum nihilominus honorem exhibituri, ſiquia Sanctorum ſtatuaa efformaverit aut veneratione expoſuerit. Qui ſpecioſis prætextibus etiam errores valeant, ii a templis Coptorum iconea abeſſe dictitant, ne idololatriæ labes eis a Turcis affricetur; at ratiſſimi ſunt qui ſibi perſuadeant, iſtiuſmodi imagines vetitum eſſe a Chriſtianis honorari. Bernati fide nitimur, cui Sacerdos Coptus aſſeruit, exſtare in templo Cairi primatio, ſuſam Crucifixi imaginem æneam opere anaglyphico, quam, ad excitandos teneriores erga patientem Chriſtum affectus, in Paraſceve populi oculis exponunt; certiſque titibus ſepultam, ac balſamo & aromatibus conditam, ſervant uſque ad noctem, quæ Sabbatum & Dominicam reſurrectionis intercedit; qua ipſi, ut apud nos in Natalitiis moris aſt, Miſſam, ſed unicam tantum, quemadmodum & in nocte natali, celebrare ſolent.

E

& anaglyphum Crucifixum in Paraſceve.

182 De Purgatorio quid ſentiant, multum ambigi video. *Super hoc punctο* (verba ſunt Vantlebii) *nondum ſe ſatis explicuit Eccleſia Coptica.* Ridicula & abſona hic fingunt boni illi homines. Admittunt quidem, animas, poſt ſeparationem a corpore, torqueri, & fidelium precibus, ſacrificiis & piis operibus ſublevari; quo ſpectant exequiæ, eleemoſynæ, Miſſæ celebratæ tertio & ſeptimo die, & ultimo menſis quo defunctus obiit, & quadrageſimo, ſexto menſe, in anniverſario; & tandem genuflexiones aliquot, feſto Pentecoſtes in eum finem inſtitutæ. Quis hæc affinia negee doctrinæ noſtræ Catholicæ? Interea ſi eorum opinionem examines diligentius, ſobrios delirare comperies. Inter abſurda reliqua docent, non alia eſſe animarum tormenta, quam quod dæmonibus rationem reddere debeant peccatorum, cum corporibus unitæ eſſent commiſſorum. Item quod cruciatus illi qualeſcumque, ultra diem quo judicati fuerint, qui ipſis eſt quadrageſimus ab obitu, non protrahantur; atque hujuſmodi inſulſa plurima, a Vanslebio fuſius dedu-

Pro defunctis orant,

ſed de eorum animabus ridicula tenent,

F

183 Verumtamen quæ ille ibi narrat, a Bernato non omnimode confirmantur. Negat imprimis, ex Coptorum opinione, nulla animabus tormenta infligi, præter rationem dæmonibus reddendam: alias enim pœnas refert, quamquam non minus ridiculas. Solicite quæſivit ex eorum presbyteris, nullumne peculiarem locum animarum cruciatibus deſtinarent? Audi deliria. Demortui anima, inquiunt, portatur ab Angelo trans mare ingens igneum, in quod ſæpius aut iterigitur aut immergitur, pro peccatorum qualitate & quantitate. Sa magni Sancti fuerunt, ut B. V. M, S. Joannes &c. tam alte ab Angelo elevantur, ut aqua flammivoma eis nocere nequeat. Ceterum anima, igoitas undas eluctata, eteacori ſuo ſiſtitur: a quo,

atque ac de loco purgationis,

non ultra 40 diem durantis,

dilata

Digitized by Google

A AUTC. I. B. S.

dilata in quadrageſimum diem ſententia, ad propria remittitur, corpus quæſitura. Hoc autem non reperto (jam enim terræ mandatum ſupponitur) tridui ſeliquum dumi ſuæ motari cogitus, donec Sacerdotum precibus inde expellatus; tum totis XXXVSS diebus gyrovagam agit, loca omnia pœnarum & gloſiæ cum Angelo circumeurſans. Ubi advertas, Angelum habere in mandatis, ut illis ſpectaculis animam exerceat, quouſque elapſis XL diebus, & ipſa promerita mercede compenſetur, aut meritis deſtinetur ſupplieiis: & hoc ſorte per eamem ſnum Vanslebius indicare voluit.

& tamen pergunt etiam poſt hæc orare,

284 Tæderet me gerras ioſulſiſſimas referre, niſi ex talibus inſciturum hominum placitis, magis pateret deploranda fatuitas. Primis illis potiſmum XL diebus, ſacrificia, preces, aliaque pietatis officia pro defuncti requie Deo offeruntor. Ubi ſi perennſteais, eus etiam finita quadragenariu urate pergant, quandoquidem loco jam ſuo animam receptam doceant; ea difficultate preſſi, ad Euangelii verba proſugiunt: *Manſiones multas eſſe.* Si puſculum iuſtes, rubore fuſſuſi, ſua ipſi deliramenta agooſcere videntur; porro quid altra reponant, non habent, niſi quod nugas nugis accumulent. Eu unia diſce reliquas. Ajunt, ſuſas preces poſt XL ab obitu dies, uſui eſſe poſſe, ut ſi defunctus juſtus fuerit, augmentum glotiæ illi acereſeat. Nec illud tacendnm aſt, magnos illos Sanctos, de quibue ſtatim agebam, communi legi XL dierum non ſubjici, ſed recta in cælum ab Angelo deportari. Hæ ſunt Coptorum intemperiæ; eu quibus hic ſalem recte colligit Vanslebius, *Eccleſiam Copticam nondum ſenſu ſuo ſatis explicuiſſe.* Addeie poterat, numquam futurum ut ſatis explicet; quemadmodum nec illud recte eapooere poterit, quod notat idem Vanslebius pag. 285, pueros ad uſque annum quartum decimum & ultra, peccati eſſe incapaces.

quaſi ſe augeri poſſit defunctis gloria,

B

Lexici Bibliei inepti cirsa Coptas

285 Dum hæc abſolverem, caſu incidn in magnum Leaicon Biblicum, Lugduni editum anno MDCCIII, eo Auctore, quem ſæpius appellavimus de Ritibus & fide Orientalium. Librum evolvens animi gratia, obſervo inter voces biblicas etiam Coptos noſtros, nullo ſuo merito collocasi, ac multa de ipſis aſſeci a veritate prorſus aliena, aiſque plane oppoſita, quæ citato opuſculo de ea gentn Auctor ſemlerat. En pauca de multis ex Gallico Latine reddita; *Circumciſionem* (Copti) *eum*

C *Judæis obſervant, quia credunt Baptiſmum non ſufficere, ſed illam etiam ad ſalutem eſſe neceſſariam ..... Baptiſmo nque Baptiſmum iguis ſuperadduut, imprimuntque candenti ferro ſignum Crucis frontl, temporibus, & genis baptizati, dicentes, hoc ultimo Baptiſmo peccatum originis omnino deleri. Cruces etiam imprimunt brachiis, ajuntque hoc ſe ſigno, non ſolum a paganis diſtingui* (quod verum aſt) *ſed adimplere Chriſti Domini præceptum: Qui non accipit Crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus. Signum Crucis ſolo iudice formant. Agnoſcunt tamen hodie Romanam Eccleſiam, cui a paucis annis conciliati ſunt opera RR. PP. Societatis Jeſu ibidem Miſſionariorum. Copti Romæ Collegium habent, ubi eorum adoleſcentes inſtituuntur.* &c. Advertis, opinor, falſitatum aut, ſi placet, ioeptiasum farraginem, a neſcio quo, operi illi intruſam; quam egu Simonii eſſa non credam, niſi apertiſmarum coarradictionum convictum fatesre. Sed eas pes tranſenoam aſſignaſſe ſufficiat, ea ſupsa teſtatia & probatis, ac porro probandis exeutiet qui volet, mihi certe jam non vacat, ad ultimam paragraphi partem feſtinanti.

indignantſ ſuoſmori

D

SECTIO III.

De Coptorum Sacramentis & Jejuniis.

Quid de propoſito themate Eruatus præſtitiſſe

286 QUam varia & ferme oppoſita Scriptoret noſtri tsaduut de natura & nnmero Sacramentorum apud Coptos, tam mihi neceſſarium putavi, ſingularem adhibere diligentiam, ut veram eorum doctrioam & praxim quaqua via eruerem. Ea propter, cum ei materiæ aliquatenus elucidandæ, fidem quodammodo obſtrinxiſſem, variis intes quæſtiones, Patribus noſtris in Ægypto Miſſionariis propoſitas, id rogavi inſtantiſſime, ne quid prætermitterent quo, ſolutis dubiis, quæ controverſa erant, explanata reddereotur. Gnavum ſe hie, nti in aliis præbnit Bernatus noſter, ſincere teſtatus, ſe quam potuit diligentiſſime libros eorum, & potiſſimum Ritualia conſuluiſſe, Sacerdotes examinaſſe; ulterum ut eorum ſententias detegeret, alterum ut de hodierna Sacramentorum admioiſtratione indubitata referret. Id jam præſtitiſſe videri poterat Vanslebius, in enumerandis explicandiſque Coptorum Sacramentis. non minima libri ſui parte occupatus: verum, ut ſæpe jam diximus, oon ſatis exacta eſt Vanslebiana illa compilatio, nec ſatis tutu procedese licebat, niſi certiora & exploratiora ſuppeditarentus. Ne tamen neglecta omnino putes quæ Auctor iſte in rem contulit, ex ipſumet Coptorum Sacrementorum numerum, ordinem & Arabica nomina mutuabor, aliaque nonnulla quæ eum Bernati relatione convenire, aut ei lucem afferre poſſe deprehendam.

jam deſerat Vanslebius,

E

deſignato Coptorum Sacramenta eorumque nomina,

287 Itaque parte 2, cap. 19, pag. 77 ſic habet præfatus Vanslebius. Eadem apud Coptos & ſpecie & numero Sacramenta recenſentur, quæ a Romano-Catholicis frequentari ſolent. 1. Saeamentum *Baptiſmi*, qui ipſis *Tanſir*. 11. *Confirmatio*, quam dicunt *Telbit*, vel *Meiron*, quod eſt *Chriſma*. 111. *Confeſſio*, quam *Eteref* appellaot. 1V. *Miſſa* ſen ejus celebratio, quæ non unum ſortitus nomen: pro oblatiuna audit *il Korbna*; pro ſanctificatione, *Koddas*; pro ſacrificio, *Seteide*. v. *Matrimonium* veoit nomine *Zauagé*. VI. *Ordo* vocator *Kuhnnut*. VII. Denique quod nobis eſt *Extrema unctio*, & quintum intes Sacramenta numeratus, turbato paululum apnd Coptos ordine, ultimum locum tenet, & a lampade nomen ducit, dicitur qun *Zeit il Kandil*; vel appellatur Oleum ægrorum, ſub nomine *Zeit-il-murade*.

qua ſeptem illis ut nobis numerantur

ſed ordine turbato,

F

nec paſſim notis, de feſtu Conſeſſoreum,

288 Hæc Vanslebius ex Coptoram Ritualibus ſe accepiſſe teſtatus, habetque Beroatum, in iis ſaltem quæ ad totius doctrinæ ſubſtantiam attinent, ſibi omnino ſuffragantem; adeo ut Roderieius, magia eu Coptorum ſermonibus, quam ex eorum libris deprompſiſſe debeat, quæ de quatuor tantummodo Sacramentis, Societatis Hiſtoriographo ſuppeditavit. Ex ſermunibus, inquam, qui procul dubio errandi occaſionem facile præbuerint. Etenim, Besnato teſte, nemnem onnm etiam inaer Sacerdotes repetiaa, qui ſeptem Sacramenta ordine enumeret, ſi eos ſolos excipias, qni a Latinis enm numerum didicere. Itaque ſi ea myſteaia ab eis percuncteria, unum, alterum & forte tria ediſſerent aliqui, alii hærebunt ferme ad ſingula. Si quæres ulterius, utrum quæ ab iis omiſſa ſunt v. g. Confirmatio ant Matrimonium, Sacramenta ſiot; mox reſpondebunt affirmative, tandemque fatebuntus ſeptem eſſe nnmero.

omnia tamen credunt a ſolo Chriſto inſtituta.

289 Coptornm, ut alias dixi, infortunium eſt, quod Catechiſmis careant, ſeu brevibus Chriſtianorum dogmatum compendiis, qualia nobis abunde ſuppetunt.

A petunt. Quod autem alicubi me legere memini, Coptos non credere Sacramenta eſſe inſtitutionis Divinæ, ab Europæis gratis fingitur; quæſtionis terminos certe non intelligunt; verum ſi de Auctore Sacramentorum diſtinctius ſciſciteris, inconſtanter reponent, non alium quam Chriſtum Dominum eorum eſſe Inſtitutorem. De cetero, quantas quamque a ritibus noſtris abhorrentes caremonias, tum in confectione, tum in uſu Sacramentorum omnium adhibeant, ſiquis curioſius ſcrutari deſideret, Vanlebium conſulat, fallor ſi vel ſola lectione non fatigetur: nos ex Bernato ea ſuggeremus, quæ ad totius rei intelligentiam ſatis eſſe videbuntur.

DE BAPTISMO.

Maſculis die 40, 190 VEtum & proprium Baptiſmatis Sacramentum & Coptis & reliquis Orientalibus, non ſecus ac Latinis, ab ipſo Eccleſiæ exordio fuiſſe receptum, cum nemo dubitet, multis probare ſuperfluum eſt: circa ejus uſum & abuſum, hæc potiſſimum notanda putavi. Infans baptizandus, abipſa matre ad templum deferri debet; adeoque poſt dies *fœmellis. 80 baptizetur,* XL ſi maſculus fuerit, poſt LXXX ſi femina: nam ante id tempus (ſunt hi dies Purificationis, ſeu id B ex legia Moſaicæ reliquiis, ſeu ex peculiari ſitu obſerveat) matri ad templum acceſſus non patet. Poſt preces varias in ipſo ingreſſo recitatas, ad Baptiſterium ducuntur: ubi factis exorciſmis, & ſex primum, deinde & ſex trigiata unctionibus in formam Crucis, Gallico, quod eſt oleum ex facto Chriſmate reſiduum, conſecratur fons baptiſmalis; atque immixto oleo, & formatis denuo variis cruciibus, fiunt immerſiones, pronuntiaturque Baptiſmi formula ad eum modum, quem, contra Sacebini aliorumque falſas relationes, ſupra enarravimus.

poſt Miſſam 191 Coptis in more poſitum eſt, ut finito Baptiſmo Miſſam celebrent; non dimidiatam, aut ſine Conſecratione, ut aliquibus ſomniare libuit; ſed veſam & integram: ſub cujus finem venerabilem Chriſti Sanguinem neobaptizato porrigunt, Sacerdote digitum intingente in calicem, & Infantis ori admovente. Et hæc conſuetudo fere toto Oriente receptiſſima eſt, ut inter alios ſcribit Ludolfus Comment. pag. 373, num. 93. *Euchariſtiam apud Græcos & Armenos infantibus dari, docent omnes,* inquit, *qui de eorum ritibus ſcripſerunt: idque defendunt dicto Joannis 6,* NISI MANDUCAVERITIS &c. *Sic æque neceſſariam eſſe opinantur infantibus Cœnam Domini ac Baptiſmum. At non illi tantum, ſed & reliqui Orientales Chriſtiani, Maronitæ, Neſtoriani, Jacobitæ, Georgiani, id in more poſitum habuit .... Veteres Latini eumdem modum ſuſpexerunt, teſte Bartholdo Nihuſio, allegante Hugonem Victorinum, qui ante quingentos annos Communionem infantium probavit.*

probant Sanguinem Chriſti, C

putantes æque neceſſarium ac Baptiſmum:

192 Addere poterat Auctores plures xlius & ſanctos Patres, cum S. Auguſtino, antiquum Eccleſiæ uſum in hac parte confirmantes: qui tamen a Tridentino jam reprobatus eſt. Quæ porro ratione neceſſariam putaverit Auguſtinus recens baptizatis Corporis Domini manducationem, inter Scriptores controvertitur. Nobis hic ſatis eſt, cum Ludolfo oſtendiſſe, nihil adeo in Coptorum ritu abſonum; quem puriſſimis Eccleſiæ ſæculis, conſtet fuiſſe uſurpatum. Illud interim obſerva, licet toto etiam Oriente adhuc uſitatum ſit, ut ſacri Corporis Dominici communio ſub utraque ſpecie ad omnes extendatur; certum nihilominus eis eſſe oportere, ſub alterutra ſpecia totum Chriſtum contineri; ſuiurum alias ut parvulus moriens, vitam æternam non conſequeretur, utpote qui non Corporis aut Carni,

Junii Tomus V.

ſed ſoli Sanguini communicaſſet. Nunc abuſus, in D ipſa collatione Baptiſmi introductos, expendamus. AUCT.

193 Jam indicavi, maſculos non ante quadrageſimum, feminas non ante octogeſimum diem ſacrum lavacrum ſuſcipere, & tunc quidem quam citiſſime. Cauſam facile intelligis; nimirum qui externam mundiriam interiori puritati anteferunt, indecens eſſe exiſtimant, mulierem puerperam ante id tempus in eccleſiam intromitti. Equidem id condonari Coptis poſſe haud diffiterer, niſi præſcriptæ obſervantiæ terminos, inexcuſabili negligentia ſæpiſſime excederent, atque pretextibus, plane frivolis & ineptis; adquinque, ſex & plures menſes, tam neceſſarium regenerationis remedium paſſim different. Matrem ſolito ornatiorem eſſe oportet, infantem nitide inſtructum; ære opus eſt ut propinqui & amici invitentur ad convivium; hæc ſi defuerint, eodem apud Coptos loco eſt Baptiſmi lavacrum, quo ferme ſunt cetera religioſæ vitæ virtutumque exercendarum officia, non ſine deplorando Chriſtiani nominis dedecore.

J. B. S. Sæpe alibi 40 & 80 diem Baptiſmum differunt,

nam ſordidis præ-textibus

194 Abuſus alter, craſſum errorem admixtum habet & plane intolerabilem. Rem explico. Cautum eſt apud Coptos, ne extra templum Baptiſmus cuiquam conferatur, aut ab alio quam a Sacerdote aut Epiſcopo. Quod ſi igitur ante præfinitos dies in mortis periculo infans verſetur? Hæc eorum praxis: vel ad templum defertur, ſiquidem id pati queat; ibique E non per immerſiones, ne mora infantia accelereturi ſed per neſcio quas lotiones aut perfuſiones, novo ritu Baptiſmus perficitur. Verum ſi ad templum nequeat deportari, Sacerdos in domum parantum accerſitus, recitatis nonnullis precibus, ſexies eum ungit ſacro oleo, ad eum modum quo exorciſmi in templo fieri aſſolent; fidei profeſſionem exigit de Deo uno & trino, Patrino & Matrina pro infante reſpondentibus; denique benedictione impertita, nullo collato Baptiſmo, recedit. Audi modo inſomnia. *Si infans moriatur*, ut habet eorum canon aliquis a Bernato lectus; *Si infans moriatur poſt ultimam hujus olei unctionem, imo etiam poſt primam, Ne timeas*, inquit ad Sacerdotem, *ſed certo ſcias, eam unctionem Baptiſmi vices ſupplere*, & *infantem ſalvari per firmitatem* (deſideriu) *Baptiſmi*.

Miniſter ſolus Epiſcopus aut Sacerdos eſt,

ſi aliud opus ur-geſtiat,

ſola unctio tar ha-bent

195 Quod autem commiſeratione digniſſimum aſt, ineptum canonem confirmant antiquo exemplo, canone ipſo magaciori. Quæritur, utrum infans moriens poſt dictam unctionem cenſeri debeat recepiſſe Baptiſmi gratiam, ſicus recipiunt illi quibus conferitur Baptiſmus aquæ? Reſpondetur quod ſic, & F quod *firmitate diſiderit, juſtitiam fidei conſecutus ſit.* Jam vero hiſtoriuncula, qua canon ille nititur, ea ipſa eſſe videtur, quæ ab Hiſtoria Patriarchali in Petro Hieromartyre recitatur, a nobis in præmiſſa Tractatu inſerta n. 284, quamque Copti hic tribunut Theophilo, de matre, lacte & ſanguine filium vel filloa ungente; quæ cum ad Patriarcham acciſſiſſet Baptiſmi repetendi gratia, fons congelatus dicitur, ut pluribus citato numero invenies. Unde ipſis arguere lubet, hujuſmodi unctionem Baptiſmi gratiam contuliſſe, ſuppreſſa interim eſſentiali circumſtantia, qua exipſa qualicumque hiſtoriæ error evidenter refellitur; nempe quod mater falſa ſit, ſeſe infantem *aqua unxiſſe*. Diſcant igitur Copti ex ſuomet canone, non ſolos Sacerdotes Baptiſmi miniſtros eſſe, nec unctiones illas, Sacramenti a Chriſto tam notorie in aqua inſtituti, vices umquam ſupplaviſſe aut ſupplere poſſe.

& hoc pro Baptiſmo ſufficere

inepta exempla.

probant

Inepte probant Communionem ſub unica ſpecie.

DE CONFIRMATIONE.

196 APud Coptos, ut apud reliquos Orientales, antiquiſſimo uſu receptum eſt,

a ut

AUCT. I. B. S. *Ad hanc complendo adhibentur medium, Chriſma te*

ut Sacramentum Confirmationis, mox a collato Baptiſmate, infauſti tribuatur. Ritum accipe. Præmiſſis variis orationibus, ſacro Chriſmate (*Meirum* vulgo dicunt) ſeu & triginta unctiones repetuntur, quas Sacerdos in Baptiſmi adminiſtratione, Oleo ſacro, ſeu Galilæo, paulo ante fecerat. Frontem & oculos ungens, hæc verba pronuntiat: *Chriſma gratiæ Spiritus ſancti.* Ad naſum & os: *Chriſma pignus regni cœlorum.* Ad aures: *Chriſma ſocietas vitæ æternæ & immortalis:* Ad manus, intus & daforis: *Unctio ſancta Chriſte Deo noſtro, & Character indelebilis.* Ad cor: *Perfectio gratiæ Spiritus ſancti, & ſcutum vitæ fidei.* Ad genua & cubitos: *Chriſma vitæ Spiritu ſancto in nomine Patris & Filii.* Impoſita deinde manu inſtantis capiti, multis eum benedictionibus enmulat, atque in faciem exſufflans; *Accipe*, inquit, *Spiritum ſanctum.* Veſtem denique albam induit, senes ciogit, caput corunola redimit: quamvis hæc indumenta fere pro arbitrio adhibeantur. Fruſtra eſſet hic obſervare, Sacerdotem apud Coptos, etiam Confirmationis miniſtrum eſſe, quod hoc ipſi eum omnibus Orientalibus commune habeant, ut vulgo notiſſimum eſt.

B *a ſolo Patriarcha conficiendo*

197 Opportune invitor, ut de Coptorum *Meirum* ſeu ſacro Chriſmate, quod in Confirmatione præcipue adhibetur, paucis ſubjungam, quæ Bichotus & Bernarus memoranda ſuggeſſere. Quæ habet Vanſlebius a pag. 86 & 232, deſcribere non vacat. Summa in veneratione eſſe apud Coptos præfatum Meirum, ſcribunt omnes, uſque adeo ut Diacono piaculum ſit lageuam aut vaſculum tangere quo continetur; ejus autem conſecratio ſoli Patriarchæ, excluſis quibuſcumque Epiſcopis, ſit reſervata. Dictum eſt *in* Tractatu de Patriarchis, ducentis & amplius annis conſecratum non fuiſſe, donec anno MDCCIII, eam functionem ſumma ſolennitate peregit is, qui modo in Sede ivlxei collocatus eſt Joannes XVI, convocatis ex tota Ægypto Epiſcopis, Abbatibus, & Clericis præcipuis, tum ſecularibus tum regularibus, ut tantæ feſtivitati intereſſent. Ea eo Chriſmate participat etiam Archiepiſcopus ſeu Metropolita Æthiopiæ, ad quem laguaculam deferendam tradiderat Patriarcha ſæpe laudato Bernato, ſomma otique in noſtros benevolentiæ & fiduciæ ſignificatione. Verum (inquit, pro ſua inſigni modeſtia, jam dictus Pater) me *ab* Æthiopia excluſere peccata mea, eum jam regni fines attigiſſem.

quod poſt annos 200 fecit Patriarcha hoc anno 1703.

C *qui in ea conſecratione ſumpſit,*

198 Superſtitioſa videri poſſet, ſaltem ſcrupuloſa Coptorum circa Chriſmatis confectionem obſervantia, ſic quidam ut ſoli Patriarchæ & Epiſcopis materiam tangere & præparare liceat. Pharmaca pluſquam centum, ſeu mavis aromata, qualia gignit Oriens, divaſi generis pretioſiſſima commiſceantur; omnia tam ſelecta, tam odorifera, ut longe ſuperent quidquid *in* Europa ſuaveolentium reperiri poteſt. Jam vero Chriſmatis illius & qualitatem & quantitatem hinc collige, quod Mebaeherus, qui ſumptus de ſuo ſuppediravit, ad octigenta & amplius ſcuta Romana expendiſſe dicatur. Dum paratur & coquitur Chriſmatis materis, Epiſcopi omnes, templa recluſi, perperois precibus & Pſalmis decantandis incumbunt, creduoturque eo tempore recitare univerſam Scripturam ſacram, tum veteris tum novi teſtamenti. Re peracta, multis præterea diebus Sacra celebrantur in altari, in quo vas Chriſmatis repoſitum eſt, cujus demum intus Epiſcopos omnes ſit diſtributio, Undecim dies, inquit Bichotus, qui coram aderat, tenuit exremonia. Tribus primis conſectum eſt Chriſma (opinor tribus ultimis Hebdomadæ ſanctæ, in eum finem deſtinatis) & octo ſequentibus, per preces publicas aliaſque ritus, actæ Deo gratiæ, donec ſingulis poteſtas facta eſt ad proprias remeandi. Ex dictis proſluit dubitatio, quo tandem Chriſmate uſi ſint Copti, ſi per ducentos annos non fuerit conſecratum. Unica eſt ſolutio, quam alibi me legere memini, affuſione novi olei, ita vetus Chriſma per tot annos dilutum, ut pro vero Chriſmate ſit adhibitum. D

qui vitat

ex recenti celebratione d (ſc. bitur.

DE EUCHARISTIA.

199 SAcroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum, apud Coptos genuinam Sacramenti rationem obtinere, nemo, quod ſciam, hactenus revocavit in dubium; nec ſine hæſitare licet, dum circa hoc myſterium Coptos recte ſentire, ipſa Conſecrationis formula palam faciat. Eam do, qualem Bernatus, ex eorum liturgis deſcripſit. Poſteaquam a populo dictum eſt; *Secundum miſericordiam tuam, & non ſecundum peccata noſtra*... pergit Sacerdos: *Et reliquit nobis hoc magnum adorabile Sacramentum, & voluit ad mortem trudi, propter vitam mundi. Accepit panem in manus ſuas, purus, ſanctus, immaculatus, & vivificantes, & reſpexit in cælum ad te Deum patrem ſuum omnipotentem, & gratias egit* (reſpondet populus, Amen) *& benedixit* (Amen) *& conſecravit* (Amen) *& fregit & dedit illum ſanctis Diſcipulis & puris Apoſtolis, dicens; Accipite, manducate ex hoc omnes, Hoc eſt corpus meum, quod frangetur propter vos, & propter multos, & dabitur in remiſſionem peccatorum: hoc facite in meam commemorationem* (Amen). *Et ſimili modo etiam hunc calicem, poſtquam cenatum eſt, temperavit illum vino & aqua, & gratias egit* (Amen) *& benedixit* (Amen) *& guſtavit & dedit eum etiam ſuis ſanctis Diſcipulis & puris Apoſtolis, dicens; Accipite, bibite ex eo omnes, hic eſt Sanguis meus novi Teſtamenti, qui effunditur propter vos & propter multos, & dabitur in remiſſionem peccatorum. Hoc facite in meum commemorationem.* (Amen.) *Verſiſſimum apud Coptos Sacramentum liberi,* E *ſſhondis conſecrationis formula*

200 Quid in hac formula Copti eſſentiale exiſtimant, in ordine ad Conſecrationem aut Tranſubſtantiationem panis & vini in Corpus & Sanguinem Domini, fruſtra ex ipſis quæſieris; quos certum eſt, talium quæſtionum nec apices intelligere, & bona fide recitare quæ a majoribus ſuis tradita acceperunt, non ſoliti ad normam ſcholaſticam dogmata ſua expendere. At vero, *nobiſcum unanimiter convenire in ſubſtantia ſacrificii, & in omnibus quæ fides orthodoxa de tanto myſterio credenda proponit*, recte docet Cardinalis Bona, Rerum Liturgicarum lib. 1, cap. 9, & probat ex profeſſo Vanſlebius a pag. 123 ad 129. Sed pridem exhauſta ſuot, quæ huc ſpectant, & adverſus pſeudo-reformatores ita ſtabilita, ut labotem fruſtra inſumerem, ſi vindicandæ Coptorum in hoc dogmate orthodoxiæ diutius inhærerem. *quamquam eſſentialia Conſecrationis verba nos minime diſtinguere.* F

201 Quamquam Coptis perſuaſum eſſe oporteat, ſub alterutra ſpecie totum Chriſti Corpus & Sanguinem contineri, ut ex infantium Communione aperte liquet; nihilominus Dominici Corporis participationem, ſub utraque ſpecia, etiam ad laicos exrendunt cum Habeſſinis, Græcis, cereriſque Orientalibus ſchiſmaticis; quos indiſcriminatim ambas ſpecies ſumere, paſſim ſcribitur; etmeſſi Allatius *in* Symmictis, parte 1, pag. 205, id cum Arcudio, Græcis olim uſitatum neget; & parta altera pag. 436, Habeſſinorum teſtimonium adducat, de Communione, ſub unica panis ſpecie frequentari ſolita. Ceterum quod ad Coptos ſpectat, ita explicat Vanſlebius Hiſtoriæ ſuæ parte 3, cap. 5: *Eccleſia Coptica Laicis Euchariſtiam porrigit ſub utraque ſpecie; quod tamen de ſolis viris, non de feminis intelligendum: ſiquidem eorum tunonibus tantum eſt, ne mulieres ſanctuarie appropinquent; & ne Sacerdotes venerabilem* *Copti communicant ſub utraque ſpecie,* *quatenus de feminis id ſit intelligendum.*

A *lem Chriſti ſanguinem ex ſanctuario deferant. Igitur ſacroſancto ſanguini ſeorſim communicare feminæ non ſinuntur, niſi quod Sacerdos poſt Conſecrationem, digitum intingendo incalitem, Korbanum* (ita hoſtiam conſecratam nominant) *tantillum humectet in ſuperficie & circum latera; quo ſolo modo dici poterit, feminis quoque ambas ſpecies impertiri.* Ex Korbani forma hic effigiata, rem melius inrelliges.

B

Non conſervant Hoſtiam conſecratam

202 Notat præterea Vanslebius, ſanctiſſimum Sacramentum, nec poſt Miſſam conſervari, nec de loco in locum transferri, eo quod olim ex Agno Paſchali reſidui nihil fieret: quodque in cœna ultima Chriſtus ipſe nihil in craſtinum ſervari voluerit. Logi. Verior ratio eſt, quod conſervare nequeant; erti quam maxime vellent; nam eum eotum Korbanum (oblatio, dooom) & ſpiſſum ſit, & plerumque male coctum; continuo mucidum redderetur, & durum adeo, ut difficillime mandi poſſet aut comedi. Forma ut vides in ectypo, cruciſus duodecim ſigillata eſt, in memoriam ſeoatus Apoſtolici. Major illa io meditullio Chriſtum Dominum repræſentat, quam *Isbadicon*, veluti quadrati medium vocare placuit. Limbo impreſſa exhibet, litteris Græcis aut Semicopticis, verba quinque, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος σαβαωθ, quæ ſaris obvia ſunt, nec proinde explicatione opus habent.

vano protexta.

C 203 Ut ſunt Copti multis minutis & tædioſis cæremoniis aſſueti, ſic Korbano conficiendo miram præferunt religionem. Profanis uti nefas eſt in Miſſæ ſacrificio; profana vero ab ipſis cenſentur, quæcumque ab Eccleſiæ miniſtris diſpoſita & præparata non ſunt: panis profanus eſt, ſi pinſatur a laico; vinum profanum, ſi ab œnopola comparetur: Ne itaque Korbanum profanus panis dici poſſit, farina ex theſauro Eccleſiæ coemi, aut a perſona honeſtæ profeſſionis ſubminiſtrari debet. Ipſomet ſacrificii die ſubacta ſit oportet: a muliere tangi periculum eſt; piſtor ſacriſta ipſe, ſeprem Pſalmos recitans, furnus denique in ipſo eccleſiæ ambitu contineatur, neceſſe eſt. Notabis obiter, Coptos confecrare in fermentato, unde fermentum reſervatur in dies, præterquam XII menſis ipſorum Junii, inquit Vanslebius (puto indicari XIX Buoæ, quæ erit VI noſtri Junii) cujus præcedenti nocte, neſcio, quæ gutta decidua, fermenti vices ſupplere omnino creditur.

Minuta in confectione Korbani obſervari ſolita.

aliaque fabella cur non conſervetur.

204 Cur Korbanum, ſeu Hoſtiam conſecraram, Copti non ſervent, ſaris, opinor, jam dictum eſt. Reſtat fabella alia, a Bernato indicata, quam præterunt Copti anſam dediſſe, quo minus Korbanum, poſt peractum ſacrificium, de more in ecD
cleſia deponeretur. Fatentur enim id olim apud AUCT.
ſe uſitatum fuiſſe, atque idcirco arculam exſtitiſ- J. B. S
ſe, tamquam Korbani ſacrarium aut repoſitorium. Contigit, inquiunt, ut ſerpeos per arculæ commiſſuras aditum inveneric, & ſæpius Korbanum abſumpſerit. Facta diligenti perquiſitione, repertus demum a Patriarcha ſacrilegus Korbani devoraror; iſque in varias partes conciſus, ita Sacerdotibus, quorum incuria id eveniſſe putabarur, in pœnam diſtributus eſt, ut ſingulis venenatum fruſtulum ſuerit deglutiendum; quo, cum plerique interiiſſent, ad præcaveoda hujuſmodi pericula, ea eo tempore decretum eſt, ne ex Korbano quidquam reliquum fieret. Sitne hæc potior ratio Korbani non cuſtodiendi, quam quæ ſuperius explosæ ſunt, pro comperto non habeo.

Ægris quomodo deferendum Viaticum.

205 Quæret hic aliquis, qua ratione ægris, in mortis periculo verſantibus de ſacro Viatico proſpiciatur, dum ſupponitur vetitum eſſe, ne Korbanum e templo ad alia loca deferatur? Reſpondet Bernatus, eam inhibitionem non adeo erude accipienda; quia eorom Ritualibus præſcribitur, ut rali caſu Miſſa quantocius celebretur etiam E
media nocte; ſtatimque Korbanum ad ægrum deferatur. Ira quidem ægrotantibus proſpectum, inquit, aſt affirmare non auſim id tam ſolicite obſervari. Saris prudenter; nam ubi ram multa, quæ ad ſalotem ſpectant, turpiter collapſa ſunt, facile erediderim, hoc etiam caritatis officium a Sacerdoribus negligi. Uteumque fuerit, certum eſt, ægros illos tunc ſacro Calici non communicare, ſed eo ſummum modo, quo ſuperius narrabar Vanslebius feminis Korbanum porrigi, aliquatenus Dominico Sanguine tinctum. Quod autem Catholicis in uſo eſt, communicaturos præmonere bis verbis: *Ecce agnus Dei* &c. id Copti hac plane formula exequuntur: *Ecce Panis Sanctorum. Qui purus eſt a peccato, accedat; qui vero peccato contaminatus eſt, caveat appropinquare, ne divina fulmine ictus corruat; ego certe peccato ejus non particeps.*

Non vino utantur pro conſecratione Calicis

206 Quam miri ſunt & ſcrupuloſe religioſi, ut dicebam, in materia ſacrificii, præſertim in confectione Korbani, eam interim ſecuri videntur circa materiam Calicis, ad quam vino uruotur, quod Europæorum nullus auſit adhibere. Vinum com- F
mune, & profanum exiſtimant, & aliuode ſacrificio Miſſæ aptum non putant; Quoniam, inquiunt, aut oleum, aut liquor alius admiſceri quandoque poſſet, eoque pacto fieret, ut idonea non eſſet ſacrificii materia. Sed, niſi fallor, evitata charybdi in ſcyllam incidunt. Hæc vini iſtius Coptici qualiſcumque, quod ſacrum vocare liceat, ſeu ſacrificio unico deſtinarum, hæc, inquam, vini illius exprimendi ratio. Uvas paſſas, ſed non omnino exſuccas, colligunr, iiſque aquam affunduar, paris cum ipſis uvis ponderis: ita commiara ſolaribus radiis per triduum aut amplius exponunr, quique inde in torculari extorquetur liquor, vinum vocaror, ſoli Miſſæ ſacrificio præparatum. Rogatus D. Poncet, medicus Gallus & Chimicus expertiſſimus, quid de eo vino ſentirer; abſque hæſitatione repoſuit, videri ſibi materiam Miſſæ ſacrificio idoneam; ſaltem ingredientia illa (utiloqnimur) ita atcemperari poſſe, ut materia idonea evadant, idqoa variis argumenris Bernato demonſtrare conatus eſt. Verum, inquit hic, eom probe ſciam Coptos non eſſe Chimicos adeo expertos haud facile in animum inducam eo vino Miſſam facere, quidquid Poncetti rationes probare videantur.

A AUTC. I. B. S. *& quale ea sacramentis ullum exprobrium.*

207 Adhæc, caſum refert Bernatus plane ſingularem, quo magis pateſcet quam in hoc parum religioſi ſint Copti noſtri. Sedente Coſma Patriarcha LIV, ut narrat famoſus Abulbsraeat; qui tunc Ægypto præerat Chaliſa, Almotuaehelum nominat Hiſtoria Patriarchalis, vel ut ſcribit Bernatus, Gairabdelmerith, inter innumeras Chriſtianorum diverſtiones, ære campano uti prohibuit; & ne Miſſas celebrare poſſent, expulſis œnopolis omnibus, vini commercio omnino interdixit. Addere debuiſſet, inhibitum etiam, nequis uvas aut ſibi reſervaret aut aliis divenderet, ut facilius intelligeretur, quid Coptos ad id faciendum impulerit, quod ibidem egregius Hiſtoricus narrat. Audi modo ingenioſum imperitæ gentis inventum; quo, ſi non vinum de uva, ſaltem de vite exprimerent. Etenim arrepta vlocarum ſarmenta minutiſſime diſſecta, & forte contuſa, uvarum loco, aqua attemperſrunt, atque expreſſum inde ſuccum, adeo vino ſimilem reddidere, ut eo Miſſam facere non dubitariot. Nihil tam abſurdum eſt, quod homines indocti ſibi non licere arbitrentur,

DE POENITENTIA,

B *Neque Patriarcha anni 1849 Confeſſionem plane abrogavit*

208 MAjor eſt difficultas circa Sacramentum Pœnitentiæ: etenim Auctores ipſi Copti, in diverſe abeuntes, anſam præbuere hæreticis noſtri tempotis, ut Coptos ſibi in hac parte conſentire mentirentur, Verum eſt, in Chronico Orienteli referri, quod in Tractatu non prætermiſſimus, ad annum Chriſti MCLXXXIX, Joannem Abulmagedum Patriarcham, *Confeſſionem ab Eccleſia Coptitarum abrogaſſe, Circumciſionem vero plurimum commendaſſe*. Aſt longe diverſa, inquit Naironus, Coptitarum & hæreticorum noſtrorum eſt ratio; neque enim Patriarcha ille negare voluit, Confeſſionem eſſe Sacramentum, neque eam penitus abolendam cenſuit: verum, ut teſtatur Aba-Hſſalius, in Conſtitutionibus Eccleſiæ Copticæ cap. 42: *Cum Confeſſio ſit medicina ſpiritualis, ejus comparatio ad animam eſt, ut comparatio meditinæ corporalis ad corpus; non peragitur niſi per medicum probum & peritum, alioquin melius eſſet ejuſmodi relinquere tentationem, quæ ſit ab imperito & improbo; nec non ut ægrotus amplectatur & utatur quidquid ipſi præſcribitur. Deinde ut meditina ſit poſſibilis, ex parte temporis, loci & potentiæ, alias nihil prodeſt; ita ſpiritualis. Cum ergo raro reperiatur probitas in perito, quemadmodum & aliæ duæ conditiones, hinc factum eſt, ut raro reperiatur Confeſſio inter Coptitas. Quidam autem ex eorum Patriarchis interdixerunt plebi ejus uſum, ob defectum concurſus illarum trium conditionum; ſine quibus non bene peragitur. Et quemadmodum etiam non omnes egent meditina corporali, ita nec ſpirituali.*

neque ſufficiens ratio extat contra ejus frequentem uſum;

C *quaſi plaeimi ea non indigeant;*

209 Egregis profecto Doctoris Coptici ratiocinatio, ex intimis Philoſophiæ arcanis petita; ex qua id demum conſequeretur, plurimos numquam Confeſſione indigere, ut plurimi ſunt qui numquam laborant corporali ægritudine. Verius dicam, ingentes eſſe nugas, ab otioſis hominibus quæſitas, ad palliandam, qua vere laborant, in rebus ſacris adhibendis, deplorandam ſocordiam. Verbo, hæc eorum eſt, ſed paucorum ſententia, quibus frequentior Confeſſionis uſus diſplicere viſus eſt; aliis contra eum impenſe commendantibus, ut videre eſt apud prælaudatum Vanslebium parte 3, cap. 9, pag. 135; ubi multas affert, pro Confeſſionis neceſſitate, Coptorum rationes; citatque Auctores, qui, pro facilitanda ejus praxi, varia opuſcula ediderunt.

vanſlebium adhuc in vivis apud

210 Nequis vero Confeſſionis ex aretitium apud Coptos ultra in dubium revocet, teſtatur ibidem Vanſlebius, oculis ſe ſuis vidiſſe, qui confiterentur peccate. Id quidem rarius contingit, *non ex ſacramenti contemptu, ſed quod alii ob ſupinam ignorantiam & ſuperſtitionem, deliſta ſuæ Chriſtianæ aperiendi modum non noverint; alii metu abſterrentur, ob moleſtiores pœnitentias, a Sacerdotibus injungi ſolitas*. Facile credidero, veriſſimam eſſe rationem primam; ſecundam probare numquam potui, quidquid idem Auctor pag. 97 id ipſum diſertius confirmet his verbis: *Coptis non licet ad Communionem accedere, priuſquam perſolverint injunctum a Confeſſario pœnitentiam, quod ſeveriſſime obſervatur; eamque tam ſanctam exiſtimo, ut tam raro confiterentur. Satisfactiones pro peccatis a Conciliis & antiquis canonibus determinatæ, nec dum mitigatæ ſunt, quæque inter pœnitentias minima eſt, ad duodecim dies protrahitur*. Interpeſtivus mihi ſemper viſus eſt rigor ille apud gentes a Chriſtianis officiis ſatis alienas; nunc perſuaſum, erraſſe Vanslebium, qui hæc retulit, ut ex Bernato brevi demonſtrabo.

D *Coptos eſſe fidi oculata probatur;*

raritatem tamen laudat ignorantiæ;

non Confeſſarium vigore ut narrat Vanslebius.

211 Sed diſſimolanda nou eſt Auctorum duorum Coptitarum mirabilis & inepta opinio de Confeſſione ad thuribulom facienda, unde manaſſe arbitror, ut Jacobitis univerſis iofania illa tribueretur. Amba-Michael & Abulbaracat, enm confitendi modum commenti ſunt, ut, dum Sacerdos tempore Miſſæ templum circumiens ſingulos incenſat, thuribulum faciei admoventes, pronuntient paucula hæc: *Domine Deus, peccator maximus ſum; pœnitet quod te offenderim, veniam humillime deprecor*. Sintne etiam hodie in Ægypto, quibus ridiculs illa inſtitutio placeat, explicatum non invenio; ejus certe Vanslebius nuſquam meminit: nobis ſuffiteiat, abrogationem illam Abulmagedi ab ipſis Coptis ita acceipi, ut interim Sacramentum Pœnitentiæ & neceſſarium eredatur, & uſuratum ſit; tantum adeſt ut abolitum cenſeri poſſit.

Expoſitur Confeſſio ad thuribulum, temere conficta;

E

212 Hoc ultimum plane confirmat Bernatus, ridetque inſulſam Michaelis & Abulbaracati opinionem, a qua Coptos non minus abhortere exiſtimat, quam reliquos per orbem Chriſtianos. Porro Confeſſionem auricularem revera Copris in uſu eſſe, tam eſt exploratum, ut oihil poſſit eſſe exploratius; tam unſaimis Secerdotum & laicorum conſenſio, quos ea ſuper re interrogavit Bernatus, ut in nullo alio puncto controverſo magis concors fuerit Coptorum omnium ſementia, imo tam exacta peccatorum explicatio, ut quod fera ſchiſmaticis aliis inſolitum eſt, Copti & eorum diverſss ſpecies, & numerum, quod fieri poteſt, explicarn conſueverint.

& auricularis certa eſſe aſſerituo

F *æque ac pœnitentiarum leviores;*

213 Non oegat Bernatus, ratius Copros Confeſſione peccata expiare; verum id negat expreſſiſſima, quod Vanslebius nupertime aſſerebat, grsviorum nempe pœnitentierum metu eos abſterreri; enm plerumqoe leviores ſatisfactiones imponi ſoleant, puta inclinationes aut inflexiones eorporis in terram, quas ipſi vocant *metbanot*, quibus adduntur Pſalmi aliqui, ſi legere noverint qui confiteotur; item jejunia, ſed talia dumtaxat ad quæ obſervanda aliunde obligentur: nam id cavent ſedulo, ne extraordinsria jejunia præſcribant, dicera ſoliti, eo pacto pœnitentium peccata aliis innoteſcere. Siquando itaque ad peenlia ria jejunie pœnitentes obſtringunt, id fit tantummodoob peccata enormia & plane ſcandaloſa. Circa inimicorum reconciliationes, exemplum nobis præbent quod Cstholicos omnes deceat imitari: neque enim ad Exomologeſim eos umquam admitrent, qui noo remiſerint fratri ſuo de cordibus ſuis.

recepit cariſſimir raſibus

214 Iterum dico, fictitius eſt rigor ille nimius, a Vanslebio perperam aſſertus; quandoquidem in praxi Confeſſionis eam ſibi regulam tenendam propoſuerint, qua Servator noſter Petrum docuit, non ſolum remittere ſepties, ſed ſeptuagies ſepties. Laxos hic potius Coptos dixeris, de bonitate & miſericordia

Quia putant ſe abſolvendo laxiores ſunt Copti;

Dei

A Dei præſidentes, & in eis extollendis tam aſſiduos, ut verendum ſit, ne inani fiducia ſeducantur ipſi, & alios ſeducant. Facit ea conniventia aut præſumptio, ut abſolutionem numquam recenſent Confeſſarii, de diſpoſitione pœnitentium nimis ſortaſſe ſecuſi, dummodo ſe diſpoſitos dicant, ſint licet in occaſione proxima. Tum enim Confeſſarius muneri ſe ſuo putat ſatisfaeere, ſi reum admoneat, non ſibi Confeſſatio, ſed ipſi imputandum ſi relabatur. Raſiſſima item eſt Abſolutionis dilatio, niſi ob peccati enormitatem aut ſcandali gravitatem eo adigantur; quo caſu vel totam pœnitentiam, vel ſaltem ejus partem cenſent Abſolutioni præmittendam; ſed hoc ipſum, ut dixi, rariſſime contingit.

& in pauperibus curandis negligentes.

a 15 Quid igitur Coptos a Confeſſione aut retrahit aut avocat? Reſte id obſervavit Bernatos. Supina, quæ tota Ægypto dominatur, ignorantia, rerum etiam ſanctiſſimarum pretium occultat; ut paſſim apud imperitos vileſcunt, quæ Chriſtianis maxime æſtimanda ſunt. Sacerdotes indocti & victu quæritando occupati, exiguam plebis curam gerunt. Ovibus paſtore deſtitutis, & nullius cuſtodiæ commiſſis, B quid aliud conſequens ſit, quam ut deſertæ vagentur ſine directore, ſine pabulo, ſine auxilio? Adde quod Pœnitentiæ tribunalia more noſtro in eccleſiis non exponantur, adeoque Confeſſio, non in templo, ſed domi propriæ ſit facienda, quo proinde Sacerdotes Confeſſarios accedere oportet. Solent autem ſchiſmatici omnes, a Confeſſione expiatis, ſtipendium exigere; & quamvis in eo Copti ceteris forte moderatiores dici queant, abſque ſpe lucri ad fidelium domos non accedent. Cum vero plerique Chriſtiani pauperes ſint, facile negliguntur. Ex quo pronum eſt intelligere cur varior apud Coptos Confeſſionis ſit uſus, licet ab ea frequentanda exoticis pœnitentiis non arceantur.

dum iis ſtipendium deeſt;

multis etiam deeſt confitendi;

a 16 Ditiores illos Mebteberos, tot negotiis diſtentos diximus, ut ad eos acceſſus non pateat, nec ipſis de Confeſſione vacet cogitare. Devotus ſemineus ſexus, ut toto paſſim Oriente, ita in Ægypto, ad eam ſervitutem redactus eſt, ut eis Confeſſarios alloquendi vix concedatur facultas. Miſeranda prorſus & divitum & pauperum, virorum & mulierum conditio! in qua, cooperante haud dubie ſatana, concurrere omnia videntur, ut tametſi vellent, nec Chriſtiane inſtitui, nec Sacramenta ſuſcipere, aut integrum aut licitum ſit. Idque adeo invaluiſſe conſtat, ut qui bis C in anno ad Confeſſionem & Communionem acceſſerit, inter maxime pios merito numeretur. Et mirabimur tantopere, ſi inter Coptos reperiantur, qui etiam per plures annos a ſacris omnino abſtineant, ubi Catholici aliqui, utinam pauci, quibus nec ſcientia deeſt nec opportunitas, ſæpe tamen, tam neceſſaria ad ſalutem remedia annis pluribus differre, aut etiam omnino negligere, cum evidentiſſimo animæ interitus periculo, *non reformidant?*

nec obligari putantur niſi mariores;

a 17 Aliud eſt, in quo culpandus Coptos non diffitear; nempe, quod pueros & puellas, quamvis grandiores, ad frequentanda Sacramenta tum Euchariſtiæ tum Pœnitentiæ non obligent, niſi tunc primum dum Matrimonio copulantur; unde frequenter accidit, ut ad annum ætatis XVIII aut XVIIII pertingant, priuſquam vel peccata eluere, vel Corpori Domini communicare noverint; haud dubie quod innocentiam puerilem ad eos uſque annos producant, quo toto tempore pueros credunt peccati incapaces, ut alibi inſinuavi. Magis mirabere, quod Ludolfus de Habeſſinis tradit, lib. 3 cap. 6 num. 57, pueros in Æthiopia cenſeri innocentes, donec annum XXV attigerint, nec ante id tempus Sacramentis aſſueſcere. Scio equidem Diaconos illos qualeſcumque apud Coptos, to-

ties communicare, quoties rei ſacræ inſerviunt: verum nec ipſi peccata confitentur niſi compleverint annos diſcretionis. His junge prætextus innumeros, quibus a ſuſceptione horum Sacramentorum ſe excuſari purant cum viri rum mulieres; nempe, ſiquid adverſi evenerit, ſi amico aut conſanguineo orbati ſint, ſi veſtes deſint decentiores, ſi levi plaga aut vulnere laborent &c. De veſtibus quidem in templo proviſum eſt, tunicis albis, quas pauperes induant: ſed tanta in abjectiſſimis hominibus ſuperbia, ut malint non communicare, quam publice tsmquam pauperes agnoſci. D

AUCT. J. B. S. *& excuſi vaniſſimi excuſantur.*

a 18 Prope exeideiat, ipſam Abſolutionis formam proponere, quam ſe a Coptis Confeſſariis accepiſſe teſtatur Bernatus. Quam primum pœnitens peeratа expoſuit, recitat Sacerdos, paucis immutatis, eam ipſam orationem, quam, dum altare celebraturus accedit, pro ſua Confeſſione dicere conſuevit. Sequitur deinde benedictio, ei precatiuncula reſpondens quæ Abſolutioni noſtræ ſubjungitur. Quibus peractis, pœnitens denuo repetit ſe peccaſſe, ſeque Abſolutionem demiſſe poſtulare. Tum Confeſſarius hac Abſolutionis formula utitur: *Sis abſolutus ab omnibus peccatis tuis.* Non video quid magnopere diſplirere debeat: ſi enim tamquam valida admittitur, ſimilis apud Græcos forma Baptiſmi imperativa; *Baptizetur ſervus Chriſti*, eccur non pateretur Eccleſia pari modo Coptos a peccatis abſolvere? Siquid amplius ad Sacramentalem Abſolutionem requiri contendas, non me habebis adverſarium; qui ſimpliciter denarandum ſuſcipio, quid Copti circa Sacramenta ſentiant, quam in iis adminiſtrandis praxim ſequantur. Satis de Pœnitentia dictum eſt.

Utuntur formula noſtræ ſore ſimili;

E *licet imperativa, ut Græci ad Baptiſmum*

DE EXTREMA UNCTIONE, ORDINE ET MATRIMONIO.

a 19 EXtremam Unctionem, etiam apud Coptos rationem habere veri Sacramenti, reor eſſe indubitatum, quamtumvis in ejus collatione a Latinis differant. Ad probandam Sacramenti eſſentiam, & neceſſitatem, eodem ſancti Jacobi teſtimonio nobiſcum uruntur, nec niſi ægris proprie impertiuntur. Nunc, in quo diſcrepent, adverte. Solus Sacerdos, abſente Epiſcopo, Oleum confecrat; idque fere toties, quoties ægris conferenda eſt unctio. Quod ſi Clemens VIII, ut eſt apud Platelium, id Græcis concedandum putaverit, s Auguſti anno MDXCV; non eſt quod in Coptis vituperari debeat aut poſſit. Præſcribit Eccleſia Catholica, ne ægri ſacro Oleo ungantur, priuſquam verſentur in mortis periculo: Coptis non una eſt Sacramenti adminiſtrandi ratio, apud quos ægrorum appellatio magnam patitur latitudinem. Ægros ipſi intelligunt morbo corporali, ægros ſpirituali ſive peccato, ægros denique ex quacumque afflictione ſeu animi ægritudine. Solet plerumque Unctioni præmitti Confeſſio: imo ſemper conficitur *Kandil*, ſeu adhibetur aliqua unctio, dum Pœnitentiæ Sacramentum ſuſcipitur. Porro ordinariam praxim ægros ungendi, ſic deſcribit Bernatus:

Verum ea Coptis Sacramentum eſt,

F *ſed ægri conſent illiex variis cauſis.*

a 20 Sacerdos, ægrotantis domum ingreſſus, audita ægri Confeſſione, more in omnibus Coptorum exemoniis conſueto, a ſanctificationibus incipit; dein Oleo in lampadem infuſo (nam inde *Kandil* dicitur, quod Arabice Lampadem ſignificat) aceenſoque lychno, ſeptem preces, ut vocant, recitat; quas aliquæ lectiones ex Epiſtolis, præſertim S. Jacobi, ex Actis Apoſtolorum & Euangelio, comitantur. Quibus finitis, ipſo illo Oleo, ægri frontem ungit, dicens, *Deus te ſanet in nomine Patris & Filii* &c. Juxta Ritualis præſcriptum, adeſſe poſſunt Sacerdotes ſeptem; quo caſu ſinguli & lychnum accendunt,

Oleum ſacerdos infundit lampadi;

& frontem ungit, tum ægro;

A & ex ſeptem precibus unam decerpunt. Si adſit
AUCT. Epiſcopus, ad eum ſolum ſpectat lychnos omnes
J.B.S. accendere preceſque fundere, Sacerdotibus Epiſtolas aliaque ex Actis & Euangelio legentibus; id quod Diaconorum proprium eſt, quoties a Sacerdote Sacramentum conferetur. Hi ritus, fateor, a noſtris longe abhorrent; ſimue tameo cootinuo rejiciendi aut damnandi, Eccleſiæ judicium eſto.

tum adſtantibus ne ad hoc ex illo damna tranſeat:

221 Seriia ludicra interſero, quæ noo poſſint non iofulſa & abſurda eenſeri. Videſis, quæ ſtupidos homines agitent intemperiæ. Non ſtis eſt Sacramenti miniſtro quod ægrum unnerit, id etiam Diacono præſtat & aſſiſtentium cuilibet. Rogatus Sacerdos Coptus, quæ demum tam ridiculæ praeeos ratio ſedderetur; dignam dedit Copto reſpenſioem. Cum pur Unctionem, inquiebat, ex ægri corpore fugatus ſit cacodæmon, facile corpus alicujus en circumſtaotibus occupaſſet: ot itaque rota domo expellatur, ii etiam ungendi ſunt, nd quos ſe nequam illic potuiſſet recipere. Hadenus. vera Coptorum praxis. Errant autem, & Coptos immerito criminantur Europæi aliqui, quaſi & mortuorum cadaveribus entremam Unctionem conferent. Non eſt ita, ait Bernatus, in quo fe a Scriptoribus illis deceptum queritus. Mortuos nngi ultra admittit, quod eotem intuitus eſt; ſed eo ſolum Oleo, quod ex lampadibus, ante Sanctorum

B

non autem mortuis.

imagines appenſis, deſumitur. Ut clarius rem percipias, ita mortuos ſuos ungunt Copti, quemadmodum nos Catholici, ſepeliendos aqua benedicta inſpergimus. Quaotum vero inter hujuſmodi Coptorum Unctiones interſit, me tacente, nemo non intelligit.

222 Sacramentum Ordinis, ſeu Sacerdotium apud Coptos, Sacchinus & Scriptores reliqui admittunt, Gradus inferiores (quos ferme Ordines minores appellare licest) ita diſtinguit Bernatus: Infimi ordinis ſunt quos ipſi *Agnoſtes* [Anagnoſtas] ſeu Clericos vocitant; quique Oſtiariorum (Lectorea vocant alii) vices quodammodo ſuppleot. Ordo ſecundus etiam minor, dicitur *Abondiacon*, egn Subdiaconos intelligo; nam qui in eo gradu collocati ſunt, Subdiaconis noſtris nquiparantur. Inter ſacroſanctameo non reputatur; utpote cum Abondiacoui illi arceantur ab ingreſſu ſanctuarii, jubeantutque præ foribus Epiſtolas & Prophetias legere; a quo munere, voce Arabica *Chummas el veitajel*, Diaconi Epiſtolarum denominantur, ut condiſtincti a *Chmumias Angeli* Diaconis Euangeliorum; quibus in ſanctuarium aditus patet, quique miniſtranti Sacerdoti aſſiſtunt, Euangelium canunt ant legunt, aliaque enercent officia, quæ Ordinem ſacrum verofimillime deſignant; iis præterea aſtricti vinculis, ut ſi ad ſecundas nuptias tranſieriat, adepto gradu exoidant; & ad Sacerdotium proveri, ullove Diaconatus munere fungi prohibeantur.

Iacer Ordines mie nores

conſtetur Subdiaconatus,

C

nec habet annexas obligationes Diaconales.

223 His ſubjungit Bernatus, ex Pontificali Coptico, modom & ordinem quo Anagnoſtæ illi, Subdiaconi, Diaconi & Presbyteri ab Episcopis inſtituuntur; ubi advertit, tam pulcra & elegantes preces adhiberi, ut a multis ſeculis, ab hodierna Coptorum barbarie remotus, compoſitas eſſe oporteat. Operæ pretium eſſet ſingula ſaltem obiter percorrere, niſi eaen ipſo fonte Coptico jam pridem Latino reddita, eruditis communicaſſet Athanaſius Kircherus, apud Allatium in Symmictis parte 1, pag. 239; ex quo eadem Morinus, tomo de ſacris Ordinatiooibus inſernit a pag. 505. Quæ com videam parum aut nihil differre ab iis quæ mihi Bernatus compendioſius ſuggeſſit, eo Lectores remitto, unde plenius totam Ordinationum

Ad Ordinum collationem invitatur

vetuſtis & pulcherrimis Precibus

D

ſeriem cognoſcat.

224 De Matrimonio pruciſſima habeo iis ſuperaddenda, quæ de conſanguineorum apud Ægyptios conjunctione, naorumque repudiatione ſuperius annotata ſunt. Inter Sacramenta verum & proprium habere locum, ut cetera omittam, en eo aperte cooheitur; quod Sacerdos, nubentibus aſſiſtens, & conſuetas preces recitans, identidem repetat gratiam contrahentibus ea ea ſuſceptione conferri. Omnia ordinare procedunt: præmittuntus ſponſalia, cavenrur impedimenta, mutuus conſenſus & acceptatio expreſſe declaratotur; iiſque sitn perfectis, celebratur Miſſa, ſub cujus finem, ſponſus uterque, prævie confeſſus, ſacram Euchariſtiam recipit & io pace dimittitur. Quid hic ad Sacramenti rationem deeſſe velint Critici haud equidem aſſequor; ſiquid aliunde peecet Coptorum ignorantia, id neque huic, neque aliis Sacramentis detrimentum afferre poſſe, perſpicuum eſt. Hinc rurſus Vanilebium argoe. Ipſomet conjuoctionis die, ſponſus & ſponſa peccata confitentur, eodem ſacram Euchariſtiam recipiunt; non ergo pœoitentia peragenda, ipſique Communioni præmittenda, ad duodecim diea producitur. Sed Auctori illi ſæpius ignoſceodum eſt.

Contractus Matrimonio dicitur Miſſa

ſub quo ſponſi communicant.

E

DE JEJUNIIS.

224 Multa de Chriſtianorum Orieotaliom Jejuniis vulgo circumferuntur, uti quæ apud ipſos præcipua dici debeat Chriſtiani cultus obſervantia. Id certe de Coptis veriſſimom eſt, qui cum in cereris non minus negligentes ſint quam profunde ignorantes, in jejanus ſuis ſpem prope omnem collocatam habeant. Servant ipſi, ut ſchiſmatici reliqui, annia ſingulis jejunia quatuor; inter quæ primum, toti Eccleſiæ commune, diea XL complectitur, unde apud nos Quadrageſimo nuncupatur, in honotem quadragenarii, ipſius Chriſti Domioi jejunii io Euangelio expreſſi. Durat hoc in Eccleſia Coptica dies LV; verum cum oec Dominicis nec Sabbatis umquam jejunent, ſi ſolum Paſchæ pervigilium excipias, diebus illis ſubductis, ſuperſunt ſoli XL, quibus a cibis & refectionibus eo tempore vetitis abſtinetue. Cur Sabbato Paſchæ jejunent Copti, rationem reddunt; quod eo die Chriſtus in ſepulcro jacuerit; Graeci id ſe facere dictitant; ut e ſepulcro lumen egrediatur, quem diem propterea vocant Sabbatum luminis. Si feſtum Natalitiorum aut Epiphaniæ in Dominicam incidat, peidie non jejunatur, ſed ſervatus abſtinentia, qualem brevi accuratius deſcribam.

Copti plurimum jejuniis aſſueti;

præter Quadrageſimam ante Paſcha

F

226 Jejunium alterum, quod a Chriſti Domini Nativitate nomen obtinoit, illud fere tempus comprehendit, quo nos, recepto Eccleſiæ more, Adventum, ſeu adventus Servatoris ea ſpectationem, feſtivios celebrare conſuevimus. In eo diſcrep a jejonio magno, quod Claricis & laicis æquale non ſit; his enim nnees diebus circumſcribitur, illi ad dies XLIII extenduntur, computatis utrobique Sabbatis & Dominicis. Olim in more poſitum erat, ut Adventui tres innecterentur dies, in memoriam Prophetæ Jonæ, in ventre balenæ triduo commorati; ſed hoc jejonium Patriarcha aliquis tranſtulit in hebdomadam Quadrageſimæ pronimam, Jejunium tertium a beatiſſima Virgine Maria denominatur, procul dubio quod ejus Aſſumptionis feſtum præcedere ſoleat, idque per dies xv, tum a populo tum a Clero obſervatur, ſi hic iterum Sabbata & Dominicæ connmerentur.

etiam ſervant Adventum

& etiam B. V. M.

227 Hia interpooitus jejuniom quartum ſanctorum

A *quarta-mum Apoſtolorum;*

ſum Apoſtolorum, ſolos XLII dies pro laicis complectens; ſic tamen ut Clericis determinatus non ſit dierum numerus, a varitate feſtorum mobilium computandus. Proinde ita Eccleſiaſticis præfixi ſunt hujus jejunii termini, ut involvat totum illud tempus, quod a Dominica 1 poſt Pentecoſten ad XXIX Junii intercedit, qua die SS. Apoſtolorum Petri & Pauli Natalem Copti cum Latinis recolunt. Pendet usque jejunii hujus duratio a feſto Paſchatis, Coptis tam celebri, *ut* inde genialium dictum initium ducant. *Chamſin* vocant eos quinquaginta dies (id enim iſta vox Arabice ſignificat) qui Pentecoſtæ nomen indidere, eoſque adeo feſtive decurrunt, ut nec jejunent, nec ullo die a carnibus abſtineant. Neque id Coptis peculiare, cum eam conſuetudinem Orientalibus omnibus communem teſtetur Bernatus. Tranſacto *Chamſin*, ſeu quinquageſimo dierum lætitiæ, addita hebdomada Pentecoſtes, incipit Apoſtolorum jejunium, quod ipſorum feſto die abſolvitur. Quæ horum jejuniorum cauſa, quæ prima eorum inſtitutio, hactenus traditum non inveni.

A Paſchate ad Pentecoſten genio indulgent;

228 Epiſtola mea ſuperius citata, inſtanter rogavetam de Coptorum jejunandi ratione accurate edoceri, quo & propriæ & aliorum eutioſitati ſatisfacerem. Reſpondit Bernatus, rigidiſſimam eſſe in hac parte iſtorum hominum obſervantiam, ut mox intelliges. Totis illis quatuor jejuniis, omnibus quartis & ſextis feriis (excepto Chamſin) non carne ſolum, ſed ovis & lacticiniis interdictum eſt; imo per totam Quadrageſimam nec piſcibus veſci licitum. Tempore jejunii B. M. V. peculiaris omnium devotio tam ſingularis eſt, ut & oleo & cibis aliis liciris abſtinentes, ſolo fere & pane & aqua victitent. Adhæc, quindenum jejunium, alii ad diem XX, alii ad XXIX & XXXV, quaſi ea æmulatione protrahere ſolent. Si cauſam interroges tam diuturnæ auſteritatis, id ſe ex voto facere dictitant; ut votum illud tam eſt univerſale, præſertim intes mulieres, ut hodie in conſuetudinem, etiam apud feminas Turcicas, abiiſſe videatur. Mirabar, inquit Bernatus, unde ea religio Mahometanas inceſſiſſet; verum da origene cerrior factus, mirari deſii. Videntes feminæ Turcicæ, Copticas tam rigide jejunantes, intelleuern id ea voto procedere, ob ſingulares favores: tum in partu, tum in aliis caſibus, patrocinante beata Virgine, impetratos: unde & ipſæ, idem factitate aggreſſæ, cum paria beneficia allecutæ eſſent, id modo tamquam ex inſtitutione habent, ut pari cum Chriſtianis auſteritate, in honorem Deiparæ jejunium ſervent.

B *aliarum rigidiſſimi e tam lacticinii abſtinent*

& in honorem B. V. in pane & aqua jejunant ex voto:

C

229 Circa teſtationum quantitatem aut numerum, hæc ſunt quæ a lege præcipiuntur. Diebus jejunii ſemper celebratur Miſſa, quæ dici deberet hora nona, ſeu tertia poſt meridiem; verum apud Coptos, etiam magni jejunii tempore, haud dubie ea conniventia, abſolvi ſolet hora prima, aut ad medium ſecundæ poſt meridiem; in aliis jejoniis, uti feria quarta & ſexta, etiam ante meridiem. Ante Miſſam ſevere prohibita eſt omnis cibi vel potus ſumptio, quin & tabacum ſumare, quod ipſis peſtmoleſtum accidit, nefaſeſt, ſaltem in Quadrageſima, nam in aliis major libertas conceditur. At ubi Miſſæ ſacrificium abſolutum eſt, comedere & bibere licet quoties libet, ad horam uſque ſecundam noctis, qua ſequentis diei jejuninm inchoari præſumitur. En hodiernum Coptorum praxim. Finito ſacro ita plerumque teficiunt, ut cibis utantur levioribus, quales Eccleſia Catholica pro collationcula veſpertina permittit. Inde ad

Ante Miſſam noſtri ſaluant quidquam ſumere;

poſt illam cibo ſolum leviori utuntur;

donec eanant.

porionem caſſeam dilapſi, bibunt; & tabacum ſumunt pro arbitrio, donec ſub occaſum ſolis ad cœnaodum accumbant.

D AUCT. J. B. S.

230 Quæ jam in jejuniis obſervanda diximus, lege communi præſcripta ſunt; ſed quæ ad ſolos propemodum Sacerdotes hodie reſtricta eſt. Si magnum jejunium exceperis, putant Copti laici ſe jejunare, modo a carnibus & lacticiniis abſtineant, unde abſtinentiam rectius, quam verum jejunium dixeris; ſed abſtinentiam adeo ſeveram, nullius ut rationibus, quantumvis ægri, ſe induci patiantur, ad admittendum jejuniorum tempore, quartis item & ſextis feriis, aut carnes aut lacticinia. Eu hac jejunandi & abſtinendi conſuetudine, mire ſibi abblandiuntur Copti, Franciſque ut launes infectantur, quod ſudiant tot jejuniorum non eſſe obſervatores. Ne ſcandaloſimus, inquit Bernatus, tempore Adventus, Orientalium more jejunare, ſeu potius abſtinere cogimur. Monet denique, nec pueritiam, nec ſenium ab his jejuniis eximi; infantes ipſi, ut vires paulo firmiores adepti ſunt, jejunium æque ac alii ſervare tenentur. Habes diſtinctam & forte omnis longam de Coptorum Sacramentis & jejuniis tractationem; ſi minutias alias huc ſpectantes perſcrutari eſt animus, Vanſlebium conſule.

Laici non tam jejunare quam abſtinere a certis tenentur;

etiam pueri,

E

F

Præmia ad Paragraphum ſequentem de Circumciſione.

231 CUm ſupra non ſemel de Coptorum Circumciſione ſermo ineiderem, huc me rejicere indicavi, quæ ad rem illam operoſius examinandam pertinebant, ne alias, nodo implicatiſſimo rerum ſeries interturbata obſcurior redderetur. Nodum ego implicatiſſimum voco, nectam ſcilicet, quidquid Ludolfus, Vanslebius, Simonius, aliique, Coptos in ea præxi, ab errore immunes declarent. Exſtat apud Naironum pag. 39 Abu Hiſſahi apologia, ea Conſtitutionibus Arabicis cap. 55 in hæc plane verba: *In nova lege Circumciſio, apud eos qui circumciduntur, eſt per modum conſuetudinis, non autem legalis præcepti. Nam in veteri lege ſanctum eſt, ut fieret Circumciſio octavo die nativitatis, ergo extra octavum non eſt habenda pro legali. Qui autem circumcidunt in nova Lege, atque in octavo id faciunt, neque licitum eſſe arbitrantur. Apud reliquos quoque nationes, conſuetudines quædam ſunt, quæ illis pulcræ videntur, alii tamen turpes eas ducunt; ut eſt cauterizatio vultus apud Habeſſinos & Nubienſes: tonſio barbæ apud Latinos, & tondere medium caput Sacerdotum: apud Græcos & Monachos eorum, longos alere crines.* Hæc ille, in ſuo ſenſu vehementer abundans.

Circumciſionem uſurpaſſe ſe ajunt præconſuetudine;

eam voluiſſe præceptum Judæorum more;

232 Vanslebius autem parte a, eſp. ao, ita Coptos tueri ſatagit: *Circumciſio*, inquit, *etiamnum apud eos in uſu eſt, non ex præſcripto Judaico aut alio quovis religionis præſcripto: unum octavo die non peragitur, & quidem non omnes circumciduntur, ſed ſoli illi quibus ita libet. Antiqua dumtaxat illis eſt conſuetudo, ab Iſmaelitis accepta (ut tradit Amba Michael) quum hi ab Hagare didicerant, tunc quando cum Iſmaelo filio pervenit in Jetreb, in terra Hegiaz, quæ hodie regio Meccana. Cum Copti adveterent Circumciſos ſeu Iſraelitas, gentem eſſe & generoſam & nobilem; eum & ipſi eitum colendum decreverant. Qui ſubinde a S. Marco minime prohibitus, ab ipſomet S. Paulo in diſcipulo Timotheo circumcidendo adhibitus, aſque hodie in Eccleſia perduravit. Exiſtimant Copti, rem illam plane adiaphoram eſſe, huc torquentes verba Pauli 1. ad Cor. capite 7, ℣ 15: Circumciſus aliquis vocatus eſt,*

ſed ut acce tam ab Iſmaelitis;

A *non adducat præputium; in præputio aliquis vocatus eſt, nam circumcidatur. Quæ ipſis ita ſonant, ut, qui Circumciſione antea uſi fideles fiunt, in ea pergere poſſint, & ad poſteros propagare. Adde quod in feminis, neſcio quam carnis ſuperfluitatem (ſit verbo venia) commiſcantur conceptioni noxiam, quam & præcidi jubent. Ceterum tum hæc tum alia Circumciſio, per multitrem Turcicam peragitur, aut in balneis publicis, aut privatim domi, abſque ulla religioſa cæremonia.*

AUCT. J. B. S. & rem plane adiaphoram.

Ege Iſmaelitas intelligo Saracenos.

233 Hactenus Vanslebius, nimis bonus & credulus in Michaelis iſtius nugis ſine diſcrimine referendis. Nam quod dicit ab Iſmaelitis, hunc morem fuiſſe tranſductum in Ægyptum, recte dicit: ſed recentiores Iſmaelitas, intelligo, eos omnium qui poſt Mahumeti tempora Ægypto ſunt potiti. Pauli locus, quem affatunt ex 1. Cor. 7, 18, depravatus eſt ea Syriaca verſione; quam non eſſe vetuſtiorem ſæculo xrrr, certo ſcimus, inquit Hardouinus, in literis ad me datis rv Septembris MDCCIII. Quamquam & illam verſionem, quæ tolerabilem alioquin ſenſum habet, Copti iſti deſeciores παραμυθῆς ſecus interpretantur. Addit Copticam ipſam verſionem, quæ eſt M ſ. in Bibliotheca regia, ſæculo xsse aut

B xrv non eſſe vetuſtiorem.

Ludolfus patet vetuſtiſſimum ipſum per Orientem

234 Venio ad Ludolfum, controverſiam hanc, tum lib. 3 cap. 1. Hiſtoriæ Æthiopicæ, tum in Commentariis, folita ſua eruditione egregie pertractantem. Agit quidem de Habeſſinis plurimum, ita tamen ut ad reliquas etiam nationes, quæ Circumciſione utuntur, ejus argumenta ſpectent. Quam bene vir ille & de Patriarcharum Chronologia & de his noſtris Diſſertatiunculis meritus ſit, ſupervacaneum eſt repetere. Facile ignoſcet, ejus adhuc ſuperſtes filius, ſi parentis placita undequaque approbare non audeam. Statuit is I, Circumciſionem, non Judæis ſolum aut Iſraelitis, ſed & aliis gentibus, Ægyptiis præſertim & Æthiopibus, vetuſtiſſimo uſu (igneta penitus origine) fuiſſe uſurpatam, teſtibus Herodoto, Philone Judæo, & Diodoro; adeo ut inter doctos agitetur quæſtio, an Iſraelitæ ab aliis, an alii ab Iſraelitis eam mutuati ſint; ubi enim probabiliori opinantur, a Judæis ad gentes promanaſſe. II, Accurate explicat differentiam, quæ inter Circumciſionem Judaicam & aliarum nationum intercedit. Statuit III, Circumciſionem apud Habeſſinos (eadem de Coptis eſt ratio) non eſſe cultum ſacrum, idque ex Confeſſione Regis Claudii, & iiſdem ferme rationibus quibus ſundatur Abu-Haſſalii apologia nuperrime recitata. De ſemellarum exſectione, loqui pudore prohibeor: Auctorem adeat, qui ea curioſius voluerit indagare.

C

etiam Chriſtianis licitum,

235 Eo videlicet diriguntur Ludolfi & reliquorum Circumciſionis patronorum ratiocinia, ut ſenſim conficiant, ritum illum quantumvis olim legalem, atque adeo nunc mortuum & mortiferum, talem adhuc hodie eſſe & ab antiquo fuiſſe, ut innocue adhiberi potuerit & etiamnum poſſit. Unde fit conſequens, Ægyptios, Habeſſinos, & Chriſtianos alios, etiam tum, cum Orthodoxam fidem ante Diſcoritanum ſchiſma profiterentur, libenter Circumciſionem exercuiſſe, quod diſerte apud Vanslebium aſſerebat Amba Michael, utpote a S. Marco numquam interdictam. Id vero eſt quod hactenus mihi perſuadere Ludolfus non potuit, tametſi ſuppoſita ejus alia tantiſper ut vera admittentur. Sintne porro ſatis comperta quæ ille cum multis aſſerit, ubi oppoſitas rationes, toto ſequenti paragrapho, in medium attuleram, Lectoris judicio ſubmittam.

quod ſequentis § ex profeſſo refutabitur.

§ VII. *De Circumciſione, a Coptis & Habeſſinis uſurpata.*

236 REM iterum aggredior ſpinoſam atque perplexam, totque moleſtiis obnoxiam, ut ab incepto prorſus deſtitiſſem, niſi animos iis addidiſſent, quorum doctrinæ prudentiæque imo fidendum exiſtimavi. Patet, opinor, ea jam dictis, ea planandæ controverſiæ difficultas, eo verſanda ſerupuloſius quod non cum ſolis Hiſtoricis decertandum ſit; ſed de ſacrarum Litterarum intelligentia agatur, ea qua ſerme pendet totius litis deciſio. Nulla mihi proinde cum Ludolfo diſceptatio, ſuper diverſitate, quam ipſe cum multis adſtruit, inter Circumciſionem qua Hebræi, eamque qua Copti, Habeſſini & Mahumetani utuntur. Sit ea qualiſcumque, ſeu *Inciſio*, ſeu *Deciſio*, ſeu *Circumciſio*. Ecquis Catholicus negaverit, eam Judaiſmi ſurculum eſſe, aut aliunde quam ab Hebræis profectum? Id ego nunc unice pugno, id volo, id contendo; nunquam illam a reliquo orbe Chriſtiano, multo minus ab Eccleſia Catholica, inter ritus aut cæremonias adiaphoras fuiſſe numeratam. Ludolfum hic multoſque alios ei conſentientes, in iis impugno, quæ ſtatim propoſita ſunt. Urque ordine procedatur, binæ erunt hujus articuli partes, quarum prima, quæ ad antiquam Circumciſionem attinent; altera quæ ad hodiernam Coptorum ſpectant, diſcutientur. Unde paulo altius ea repetenda ſunt, ut in reliquis totius & ſeculius progrediamur.

D

Circumciſionem qualemcumque

Judaiſmi ſurculum eſſe paſſim tenent Catholici.

E

Pars prior, de antiqua Circumciſione.

237 VIdeo Scriptores quamplurimos, etiam Catholicos; imo ſanctos Patres & ſacræ Scripturæ Interpretes, ab ea ſtare ſententia, quod Circumciſio non Hebræis ſolum, ſed etiam pluribus gentibus ante Chriſti tempora fuerit uſitata; ſic tamen ut ab Iſraelitis ad reliquos profluxerit, non vice verſa, ut nonnulli, a Ludolfo erati, audacius quam probabilius affirmare ſunt auſi. Eam quæſtionem ut operoſe, ita erudite excuſſit Michael Ghiſlerius, Comment. in Jeremiam Tom. 1. in cap. 9. ℣ 26 & 26, ubi adductis ſumma diligentia oppoſitæ ſententiæ argumentis, ita eandem concludit: *His probabiliter ad utramque partem circa hanc quæſtionem diſputatis, ut tandem ingenue fatear quid ipſe ſentiam, quamvis neutrum de fide eſſe profitear, ad asſentiendum tamen partem ita propendeo, ut affirmantem parum a temeritate & errore abeſſe cuiſlibet: tam quia conſtans apud Catholicos id reperio aſſertum, Circumciſionem primam inſtitutionem eam cuiſſe, quam Abrahæ a Deo præceptam legimus in libro Geneſis; tam quia id inter Juliani Apoſtatæ adnumeratur errores, quippe qui apud Cyrillum Alexandrinum, libro 10 contra Julianum, hæc habet: Adorans Deum Abraham & Iſaac & Jacob, qui Chaldæi ex ſacra gente Sacerdotali exiſtentes, Circumciſionem qui didicerint, Ægyptiorum facti hoſpites.*

Ante Chriſtum a variis nationibus uſurpatam Strictoperi

non tamen Judæi eam acceſſiſſe a Gentibus

F

licet veteres quidam id aſſeruerint

238 Hæc Ghiſlerius, cui ſaniora eruditorum ſuffragia meritoaſſentiuntur; Chriſto Domino diſſentiente, non eſſe *ex Moſe* Circumciſionem, ſed *ex Patribus*; nempe ex Abrahamo, Iſaaco & Jacobo. Hæc ſola auctoritate ita oriimur, ut aliorum argumenta facile negligenda putemus; quod hi, ignorata vera origine, neſcio ad quas fabulas recurrentes, tem ipſam dubiam faciant, ineptis circumſtantiis depravatam. Jam illud expendendum eſt, utrum Circumciſio ſic a Judæis accepta, ſi vere acceptæ eſt, gentibus Idololatris, Ægyptiis præſertim, ante Chriſti tempora in uſu fuerit? Sed hac de re vel dubitare piaculum nonnullis videbitur, antiquis Scriptoribus id apertiſſime teſtantibus. Hic primus eſt controverſiæ nodus, hac ratione ſolvendus. Veneror antiquitatem atque ſuſpicio, verum ea tanti hactenus mihi non fuit, ut in animum inducerem, numeroſiſſimas gentes, cetera ſatis cultas, aſſumere voluiſſe morem abſurdum ſordidumque (ut loquitur Tacitus apud Ludolfum) & dolorificum valde, quem nemo, niſi

ratio-

Tomo V. Juntz. pag 125

A rationibus altioris ordinis inductus, aut ſibi in loco tam pudendo inferre velit, aut alteri inferri patiatur.

quæ inter Herodotum, multa de Ægyptiis mentitus arguitur;

239 Nihilominus aciem inſtruunt deſenſores παπῆς, ſpecie rerum formidandam, dum Herodotum, Diodorum Siculum, Straboncm, Philonem, & neſcio quos alios inducunt pro ea gentilium Circumciſione apertum ferentes teſtimonium. Venator, inquam, antiquorum illorum auctoritatem; ſed quod Herodotus de Ægyptiis ſcribit, non in Clio aut Thalia, ſed in Euterpe, adeo fabulam ſapit, ut merito apud Voſſium, de Scriptoribus Græcis cap. 3, eam illi cenſuram inuſtam reperiam, *multa eum in rebus Ægyptiacis per ignorantiam mentitum*. Nimirum cum audiſſet a Paleſtina, hoc eſt ea Iſraele præſertim, homines Judæos ac circumciſos in Ægyptum & Colchidem fuiſſe tranſlatos, & ex Ægypto eoſdem olim in Paleſtinam veniſſe, humana falſaque conjectatione prodidit, Ægyptios Colchoſque ſolitos eſſe circumcidi. Nihilo felicius rem exequitur Diodorus Siculus, lib. 2. cap. 2, ubi inter cetera hariolatur, *pueros circumcidendi conſuetudinem ab Ægypto ad Judæos Colchoſque tranſtuliſſe*. Strabonis error palpabilis eſt, lib. 17 de ſitu Orbis pag. mihi 781, dicentis; *Hoc quoque peculiare apud Ægyptios eſt, omnes filios educare, & circumcidere, & feminas excidere*. QUOD JUDÆI EX LEGE HABENT, QUI AB ANTIQUO SUNT ÆGIPTII; ſcilicet, Judæi feminas excidunt, & ab Ægyptiis trahunt originem, Nugæ.

Diodorus Siculus hariolatur;

Strabo manifeſte ineptit.

B

240 Philonis aſſertum haud ita facile infringendum putatem, niſi rem ipſam, ereditu ardoam, cauſis ineptiſſimis fulciret, quas nemo arbitrabitur apud *gentes nobiles & ſapientia præcellentes* (ejus verba ſunt) tantum valere potuiſſe, *ad perferendos cruciatus mutilationis in ſuis & cariſſimorum pignorum corporibus*. Philonis cauſas, ſi lubet, introſpica: fallor ni mecum judices, nugaces eſſe & plane ridiculas. Primam adſtruit, nequid *poſſet obeſſe puritati ſacris debitæ*. Lepida enimvero modities. Verum aa, ſi quidquam valet, ad ſacrificulos pertinet; quibus fortaſſe ſuperſtitionis gratia non negaverim, bellam eam cæremoniam fuiſſe familiarem, ut cum Origine ſubinde dicturus ſum. Tres reliquas intelliget, opinor, nemo, niſi ceteros homines, eum Ægyptiis comparatos, cæcos poter & ſtolidos, qui & ipſi eas non viderint. Etenim, ſi per abſciſſionem præputii *morbus carbunculi cavebatur*, plumbeum Hippocraten dicam, qui tam ſalubre antidotum in Aphoriſmos non retulerit. Si *cordis ſimilitudinem quamdam habeat circumciſa hæc particula*, mitum ſapientiſſimos Græcos id ignoraſſe. Denique ſi *fecunditati & aameroſæ ſoboli* ſervit, quis obſecro mentis compos *cavillis puerilibus videre* anſit tam *neceſſariam* conſervando humano genori medicinam? Imo quis non ſomnium dicat aliquorum hominum, qui neque ſatis ſiot vereeundi, nec ſatis conſiderent quid in otio ferbant? veluti ſi remedium illud ad generationem magis Africanis oeceſſarium ſit, quam reliquis toto orbe homioibus.

Philo, quaſi ſomniet, allegat cauſas plane ridiculas;

C

ut diſtimules ineptiſſimam a Deo:

241 Recta, meo quidem judicio, pronuntiavit vir eruditiſſimus, & longe me perſpicaciot; vera hæc eſſe Philonis ſomnia; qui licet Judæus eſſet, atque adeo ex ſacris paginis perſpectum habere deberet, primam Circumciſionis originem ad Dei ſolius inſtitutionem eſſe referendam, auſus tamen eſt, temere, ni fallor, neſcio in quorum gratiam, hypotheſim non ſatis piam inducere, qua ab ipſa natura, ſive inſtinctu ſolo naturali, injectam hanc fuiſſe cogitationem circumcidendæ carnis, credi voluit: atque ob eam rem, & communem multis gentibus Circumciſionem falſo prodidit, & cauſas illius admittendæ naturales comminiſci debuit. Fuit ex eodem illo grege Auctor epiſtolæ, quæ Barnabæ nomine circumfertur, qui cap. 9, Syros omnes circumcidi ſcripſit: quo vel uno omine ſuppoſititius Scriptor a multis agnoſcitur; ac quod Joſephus (quem hi magni æſtimant) neget in Syria Paleſtina, præter Judæos, quemquam circumcidi: ut ſunt interdum falſorum teſtium conſentientia inter ſe teſtimonia.

D

AUCT. J. B. S. *& ripſius Barnabæ vel ideo ementitus ſuppoſititia;*

242 Si quos præterea citatos videas prætenſæ Circumciſionis aſſertores, ſcito majoris nequaquam auctoritatis eſſe, quam priores illos, unda ſun mutuati ſunt, quorum pruiode teſtimoniis, quantumvis multiplicatis, plus verborum, roboris nihil adjugitur. Mirum ſum non ſamel, Plioium, Solinum, alioſque, qui Ægyptios eorumque mores graphice depinxere, tam multa, tam varia, abſurda & ridicula de ipſorum myſteriis memorantes, porteotis reliquis Circumciſionem non annumeraſſe. Quid quod & oppoſitum, in Actis ſancti Marci ad xxv Aprilis, exſtat teſtimonium, licet fidei non omnino indubitatæ. Sumitur illud ex Miſſ. ab Henſchenio recenſitis, ubi oumeto s ita legitur: *Primus* (Marcus) *in tota Ægypti regione, in Libya, Marmarica, Ammoniaca, & Pentapoli prædicavit Evangelium, & adventum Domini & Salvatoris JESU Chriſti. Erant enim enneti, qui in his terris habitant, incircumciſi, & idolis ſervientes, repleti immunditia, ſuffocata edentes* &c.

tacentibus ea de re Plinio, aliiſque;

& adverſantibus Actis S. Marci.

E

243 Sed nec his daciditur controverſia, ex ipſis ſacris litteris plane ditimenda. At enim eo provocant moleſtiores adverſarii, quibus eo potiſſimum titulo ſuſpecta non aſt antiquorum illorum fides, quod eam divinis oraculis confitmari exiſtiment, Interpretibus omnibus, Divo Hieronymo duce, in eam opinionem euntibus, ut apud Gentiles, Circumciſionis uſum receptum fuiſſa arbitrentur. In eo interim inter ſe diſcrepant, quod nonnulli communem omnibus velint, alii ad pauciores, alii ad ſolos fera Sacerdotes reſtringant. Longum eſſet ſingulorum opinamenta expendere, ſunt ea perquam obvia, ſi vel eorum opera inſpicias in Caput 1x Jeremiæ ℣. 25 & 26, quos ibi curioſus lector conſulere poterit. Porro celabris Jeremiæ locus hic eſt: *Ecce dies veniunt dicit Dominus, & viſitabo ſuper omnem qui circumciſam habent præputium; ſuper Ægyptum & ſuper Juda, & ſuper Edom & ſuper filios Ammon, & ſuper Moab & ſuper omnes qui attenſi ſunt in comam, habitantes in diſerto: quia* OMNES GENTES HABENT PRÆPUTIUM, *omnis autem domus Iſrael incircumciſi ſunt corde.*

Aſt ſecus Interpretes in cap. 9 Jerem.

F

244 In hooe locum ita ſcribit Divus Hieronymus: *Malarum ax quadam parte gentium, maxime vero quæ Judææ Paleſtinæque confines ſant, uſque hodie populi circumciduntur, & præcipue Ægypti & Idumæi, Ammonitæ & Moabitæ, & omnis gens Saracenorum quæ habitat in ſolitudine.* Hieronymo addunt Juſtinum Martyrem, in colloquio cum Tryphone Judæo pag. 63, ut eſt in appendice; Originem, lib. 5 contra Celſum, Theodoretom alioſque apud Gaſparem Sanctium, ad ciratum Jaremiæ textum. Ex quibus id ipſis videtur confici; vaniſſimam ſuiſſe Hebræorum gloriationem, de qua hic a Propheta reprehenduotur, quaſi ipſis propria eſſet carnis Circumciſio: quandoquidem & geotes, non paucæ, nec ignobiles, tametſi veri Numinis cultu deſtitutæ, ea etiam tunc temporis utarentur. Ita Interpretes paſſim, Patrum illorum auctoritate, ut ineluctabili argumento nixi, cui contradicere nefas ſit & temerariom. Verum, ut dicebam, in eo diſcordant ſententiæ, quod illi ritum eum valint præfatis gentibus & conſtanter & perpetuo familiarem, contra quam ſentiat Divus Hieronymus, id diſſerte ad *quemdam partem* reſtringens; iſti vero ſalvandæ Patrum auctoritati ſufficere autument, modo aliqui, etiam pauculi morem hujuſmodi frequentaverint,

poſſ Hieronimum, aliiſque Patres;

licet diverſimode intelligantur.

245 Hic

A AUCT. J. B. S. *Salva tamen reverentia illorum.*

245 Hic ego, ut candide dicam, multo tempore perplexus hæsi, & anxius, nihil in utramvis partem determinare audens probeque perspicient periculosum censeri a communioni & recepta Scripturarum interpretatione recedere. Non quod ex Jeremiæ verbis id evinci putarem, quod ii unaquemiter pertendercot; sed quod ex reverentia, tot Patrum & Interpretum auctoritati contraire, religioni ducerem. Quidquid Ludolfus, quidquid amici alii ingerent; persuaderi mihi non poterat, nec potuit hactenus, Circumcisionem a gentibus Ægyptiis fuisse usurpatam. Id autem cum ad Catholicæ fidei dogmata aut mores nullatenus spectet, serupulum eximi confidentius; & verba Prophetica seria meditatione considerans, ibique aperte inveniens, OMNES GENTES HABERE PRÆPUTIUM, decretoriam pro me sententiam ab Jeremia dictam, plane sum arbitratus. Neque sic tamen propriis viribus satis fisus, ne quid fortasse temere decernerem, ad Hsrduinum recurri: cujus demum judicio id proponere non dubitavi, quo manifestius declaretur, gentilibus Ægyptiis circumcidendi consuetudinem numquam fuisse usitatam. At priusquam argumenta profero, quibus id confici autumem, non gravabor referre verba Gasparis Sanctii, in eam ipsam opinionem, licet timidius, haud obscure tamen inclinantis.

videtur Jeremias expresse contra-afferre,

B *quæstionem proponit Gaspar Sanctius*

246 *Fatear*, inquit, *aliquas esse gentes, quæ ad Judæorum similitudinem, aut propter vicinitatem, aut propter generis conjunctionem circumcidi voluerunt, ut Hieronymus putat. Enimvero autem illis gentibus, neque perpetuum utique commune omnibus esse ut circumcideretur. Et quidem, si de superioribus temporibus ferme sit, victus populi circumcisi non erant, ut de Sichimitis constat Genesis 34; qui ea lege inire cum Jacob connubia permissi sunt, si Circumcisionis legem vellent subire. Neque tamen eo modo a Jacobi filiis tractati sunt, ut pactum illud postea conservare voluisse credendum sit. De Palæstinis magis est certum, qui in Scriptura sacra sæpe vocantur Incircumcisi, & a Davide Saul dolo nomine centum posuisse Philistæorum præputia. De Ammonitis & Moabitis mihi videtur valde verosimile, tum quia ipsi non fuerunt ab Abrahamo pregnati, sed a Loth, tum quod Hebræorum generi hostiliter infensi; quare ab illis dissidere malent diversa nota, quam communi conjungi. Sane Achior Dux Ammonitarum & ipse Ammonites, cum interfecto Holoferne, aggregatus est ad Judæorum gentem, carnem suam circumcidit, haud dubie quia ante illud tempus circumcisus non fuerat. Judith cap. 14 ℣ 6:* Tunc Achior videns Virtutem quam fecit Deus Israel, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo & circumcidit caroem præputii sui. *Quare ex hoc id unum saltem habemus, aliquos in illis nationibus non circumcidi.*

multa e Scripturis auctoritate hui;

C

247 *De Idumæis verisimile id quoque fuit, quia licet Esau, qui illius nationis pater fuit, ortus fuerit ex circumciso patre Isaac, & ipse quoque circumcisus fuisset; tamen offensus, quod deceptus esset a fratre, & a patre in primogenituræ dignitate posthabitus, præputium adduxit & notam in se Circumcisionis delevit, ut Epiphanius tradit libro de ponderibus ad medium. Quod si paterni odii heredes fuerunt Idumæi, neque melius affecti fuerunt in Hebræos, quam eorum pater olim in Jacob; non est incredibile, eos non abstulisse Circumcisionem præputium, quod pater in se positum ablatum fuerat, arte reduxerat. Quod ad Machabæorum usque tempora Circumcisionem non agnoverint Idumæi, docet Josephus lib. 13 Antiq. cap. 17; ubi coacti dicuntur ab Hircano, ut præputia deponerent, & religionem amplecterentur Judaicam. Adde quod gentes a Judæis hac nota, imo ea solum nomine interdum distinguuntur. Quare idem est Præputium quod Gentilitas, & Circumcisio quod Judaismus. At nemo dubitat, Ægyptios inter gentiles numerari, licet unus aut alter præputii carnem depositerit. Cum vero eodem modo de Ægyptiis locutus fuerit Jeremias, atque de Ammonitis, Moabitis & Idumæis, sit inde verisimile, hos quoque fuisse præputiatos. Neque id fluit hoc loco Jeremias, dum statim subjicit,* QUIA OMNES GENTES HABENT PRÆPUTIUM.

& per omnes eiectam Judæam Gentes discurrat;

etiam Idumæos; licet Abrahamo pregnatos.

D *Harduinus; Jeremiæ verba accuratius expendens*

248 Hæc Sanctius, Jeremiæ sensum prope assecutus; qui si paulo altius rimatus fuisset, haud dubium quin in Harduini sententiam incidisset. En igitur perspicuam laudati hujus viri in Prophetæ locum expositionem. Sex, inquit, Jeremias populos appellat, & tres tribus opponit; gentilibus scilicet Abrahamitieus; Ægypto, Judam; Idumæis, ex Esau sive Edom ortis, Ammonitas; Moabitas denique Ismaelitis, qui sunt ex Ismaele filio Abrahæ. Verba Prophetæ iterum pensitanda exhibeo: *Ecce dies veniunt dicit Dominus, & visitabo super omnem qui circumcisum habet præputium; super Ægyptum, & super Juda, & super Edom, & super filios Ammon, & super Moab & super omnes qui attonsi sunt in comam, habitantes in deserto: quia omnes gentes habent præputium, omnis autem domus Israel incircumcisi sunt corde.* Sententiam autem hujus loci hæc est, ut ea parte vidit Menochius noster: Non discernam inter circumcisos & incircumcisos; inter domum Juda, quæ circumciditur, & Ægyptios qui spernunt Circumcisionem, æque atque Deum Israelis Circumcisionis auctorem: sicut Ægyptum, sic Judam visitabo, seu puniam: sicut Ammon sic Edom, & sicut Mosb sic Israelitas. Tres enim, ut dixi, tribus opponit populis, tres incircumcisos totidem circumcisis; & servato accurate oppositorum ordine, suum cuique statim opponit, Ægypto, Judam; Idumæis, Ammon; Moab, utonsis in comam habitantibus in deserto, hoc est Ismaelitis.

E *cum Menochio;*

constat tribus populis tres opponi, æqualiter visitandos;

249 Ammonitas certe fuisse gentiles, nec circumcisos, eo quod essent ex Abrahami posteris, sed ortum traxissent ex Ammon filio Lusi, docet sacra Scriptura, ut ex Judith proxime vidimos, dum *Achior, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo & circumcidit carnem præputii sui* &c. Achior itaque *Dux omnium filiorum Ammon*, ut appellatur Judith 5, ℣. 5 incircumcisus est. *Genium* ipsam, qui scripsit eodem sæculo quo gesta hæc res est Jeremias, testatur HABERE PRÆPUTIUM, hoc est gentem omnem: nam cum *omni domui Israel* filios Ammon opponit, omnem profecto Ammon intellexit. Et audet quisquam, saltem aliquos ex ea gente circumcisos fuisse asserere? Quo teste autem, quem quis conferre cum Jeremia velit & audit? Quod si Ammonitæ circumcisi non fuere, certe nec Moabitæ; quippe orti ex Mnab Loti pariter filio, fratre Ammonis, ut prodit Moises Gen. 19, 37, 38.

ex quibus certa incircumcisi fuerunt, Ammonita;

F

250 Quod si deinde Ammonitæ & Moabitæ gentiles incircumcisi fuere, quis inficiabitur inter gentes incircumcisas Ægyptios pariter hoc loco a Jeremia simul commemorari, & opponi gentibus circumcisis? Nam eum e tribus populis, qui circumcisis opponuntur, duos constet ex sacris litteris incircumcisos fuisse, Ammonitas & Moabitas, pertinacem esse oportet qui tertium quoque, Ægyptiacum scilicet, quippe æque vel magis gentilem, neget fuisse incircumcisum? Si duobus opponuntur duo, cur non tribus tres dicantur oppoai? Quod si denique Jeremiæ tempore Circumcisionem Ægyptii non habuerunt, a quonam postea hanc acceperunt? Et vero OMNES GENTES HABERE PRÆPUTIUM Jeremias cum

& Moabita

quidni & Ægyptii, cum illis tum?

A cum affirmat loco citatu, gentes intelligit proxime deſignatas, quas opponit circumciſis, ut Interpretum ii viderunt, qui ſunt ſagaciſſimi.

ipſe quod horum ſacrificuli fuerint circumciſi,

251 Si cui hæc Jeremiæ verborum explicatio minus arrideat, elara licet & valde appoſita, quoniam a trita Expoſitorum via nonnihil deflectit; is meminerit vitio verti non poſſe, quod rei obſcuræ luminis aliquid affundatur. Quibus vero duriuſculum videbitur a ſancti Hieronymi aliorumque Patrum ſenſu recedere, reponere liceat, nullam eſſe auctoritatem tantam, quæ Prophetæ ipſius vel potius Spiritus ſancti teſtimonio ſit præferenda. Nollim contendere pervicacios, ſi ad Sanctium mavis quam ad Harduinum accedere, non reluctabor tacopere, cum ad opinionem ejus tuendam nihil amplius requiratur, quam ut ad ſacrificulos Ægyptiacos, peeomnia ſuperſtitioſiores, præputii circumcidendi ritus exrendatur, quod ad intentum noſtrum ſatis & abunde eſt. Eodem trahi poterit præcipua Philonis cauſa, nempe ne Sacerdotibus illa deeſſe quidquam poſſet ad *puritatem ſoeris dbitam*. Pergam ulterius; ſi ita vis, & vel Pythagoram ipſum circumeiſis annumerare non formidabo.

B *ipſe quo Pythagoras amaſſit;*

252 Ridebis forte meam hac in re ſacilitatem, cum alioquin propugnatoribus *παραπομῆς* uſque adeo me adverſari profiteae. Uteumque ſit, vide obſecro quam probabilitee id ſtatoi poſſe videatur. Scribit Jamblichus in iſtius Philoſophi vita cap. 4: *Quod annos omnino viginti duos in Ægypti ſacraviit, & arcanis remotiſque templis verſatus ſit, Aſtronomiæ & Geometriæ operam dans, eunctiſque ſacris initiatus, haud temere & quaſi ſaltuatim.* Quaſi diceret maturе prius omnia circumſpectaſſe Philoſophum, & gradatim ad ſecretiora admiſſum. Quis igitue dubitet quin & impræputiatus inde abſceſſerit? Nam apud Ægyptios, *qui in ſuperſtitionibus verſatiſſimi & tenditiſſimi habebantur, & a quibus ceteri prope omnes ritum ſoeroram & cæremoniæ mutuati ſunt, nullus out Geometriæ aut Aſtrologiæ ſtudebat, aut geneſeos ſecreta rimabatur, utſi circumciſus eſſet.* Vceba ſunt Origenis libro 2 Comment. in cap. 2 Epiſtulæ ad Romanos, aliquanto ante finem libri, ubi id expreſſius aſſerit de Sacerdotibus, Aruſpicibus, Hierophantis &c. Quod ſi ad Pythagoræ diſcipulos inſignem morum trauſmiſſum quis dicat, ſiquis Thaletem circumciſia accenſeat, hanc illis laudem vendicari haud gravate ſeram.

C *ita Hieronymus aliique putarunt intelligi de paucis.*

253 Hic viam apetiri eunſpicis, qua inter duarum opinionum extrema ſecurius incedere liceat, quaque Sanctorum Patrum & Interpretum ſententia non incongrue intelligatue. Nempe, quod ſanctus Hieronymus, de *quadam parte* populorum geotilium ſcripſit, quid vetat ad Aruſpices & Hierophantas contrahere, idque cum Sanctio ita tueri, ut pauciſſimi inter Ægyptios ſuvrint qui Circumciſioois morem ſequereotur? Si id patitur Jeremię locus, facile acquieſcam. Vel ſi quia poſt Jeremię tempora etiam ad alios dicat exenſam eam conſuendinem, quo verba Hieronymi turqueri poſſe putet, non multum litigabo. Etenim quod pauculos illos attinet, nihil Ludolfi & aliorum aſſerto momenti aſſeret, quod noſtro officere vel minimum queat.

Nunc quæritur an Chriſtianis Circumciſio unquam licita fuerit

254 Volunt illi, ut ſub finem præcedentis Articuli dictum eſt, non ſolum uſurparam ab Ægyptiis ante Chriſti tempora Circumciſionem, verum etiam primis Eccleſiæ ſæculis licite & promiſcue ſtequentatam; quod mihi & paradoxum videtur, & a temporum illorum poritate perquam alienum. Quod autem Ægyptios ſacrificulos impræputiatos fuiſſe tantiſper admittam, id abſque ſententiæ meæ jactura admitto; ſiquidem id in confeſſo eſt, abrogatis gentilium ſacris, & eum ritum, ſiquis ſueeit, penitus intercidiſſe; adeoque non minus in Ægypto, quam reliquo orbe Chriſtiano, tamquam mortiferum, veritum fuiſſe, rejectum, atque euoſum. Et hæc Articuli hujus para altera, qua id examinandum ſuſcipimus, ullane probabili ratione evinci poſſit, morem circumcideodi, ut Habeſſinis & Coptis in uſu hodiedum eſt, non eſſe de taliquiis cæremooiarum legalium, neque cum fide Carholica & Orrhodoxa pugnare, tamquam Judaiſmi, vel (ut mihi veroſimilius eſt) Mahumetiſmi propaginem.

D AUCT. J. B. S.

Pars poſterior, quid de Circumciſione Coptorum ſtatuendum.

255 EXhibita ſunt ſuperius Abn-Haſſalil argumenta, pro ritua conrroveſi apud Coptos aliosque, ionocentia; circumcidere enim nihil plus legalium exemuniaeum apud ipſos redolet, quam apud *Latinos barbam tondere*, & apud *Græcos monaebos alere capillitium*. Juvat & Claudium Habeſſinorum Regem audire, ita in epiſtola apologetica, anno MDLV data, & a Ludolfo non ſemel recitata, loquentem: *Quod vero attinet ad morem Circumciſionis, non utique circumcidimur ſicut Judæi; quia (nos) ſcimus verba doctrinæ Pauli, fontis ſapientiæ, qui dicit ad Gal. 6, 15; Et circumcidi non prodeſt, & non circumcidi non juvat; ſed potius nova creatio, quæ eſt fides in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Et iterum dicit ad Corinthios, Epiſtola 1, 7, 18: Qui aſſumpſit Circumciſionem non accipat præputium. Omnes libri doctrinæ Paulinæ ſunt apud nos, & decent nos de Circumciſione & de præputio. Verum Circumciſio noſtra, ſecundum conſuetudinem regionis ſit, ſicut inciſio facta in Æthiopia & Nubia, & ſicut perforatio auris apud Indos. Id autem quod facimus, non facimus ad obſervandas leges Moſaicas, ſed tantum propter morem humanum.* Ita Habeſſini, & Scriptores aliqui Copti, ex corruptis, opinor, codicibus, Apoſtoli verba contorquent; ita Circumciſionem ſuam ab omni ſuperſtitionis labe vindicare conantur. Non omnino abſurde & improbabilitet. Quis enim, obſecro, inficiabitur, ritum iſtum, ſecundum ſe & præciſe ſpectatum, ut Theologi loquuntur, vel ea natura ſua, omnia religionis expertem cenſeri poſſe? Verum nihil ad nos ſpinoſa ea quæſtio. Quid vete Paulus Apoſtolus, quid Eccleſia Catholica de ea haſtenua cenſuerit, quid declaraverit, hoc inquirimus, hoc tudagamus.

Sitne adiaphora ad religionem,

E *prout ea ſunt Copti & Habeſſini;*

& qualis ipſa ſecundum ſe ſit,

F

256 Conſtat autem ex Patriatchæ Mendexii epiſtola, ad Regem Baſilidem ſcripta anno MDCXXXIV, ſupra a nobis allegata, nihil adeo Habeſſinorum animos a Romanis abalienaſſe, quam quod hi ex Eccleſiæ præſcripto, eumdem ritum abolendum judicarent. Dudum ſiquidem ea ſupee re ſenſum aperuetant Concilii Florentini Patres ſub Eugenio IV, anno MCCCCXLI, in decreto pro Jacobitis apud Labbeum tomo XIII, col. 1208, hiſce verbis: *Omnes ergo poſt illud tempus* (promulgati Euangelii) *Circumciſionis & Sabbati, cæteiquorumque legalium obſervatores, alienos a Chriſti fide denuntiat, & ſalutis æternæ minime poſſe eſſe particeps, niſi aliquando ab iis erroribus reſipiſcant. Omnibus igitur, qui Chriſtiano nomine gloriantur, præcipit omnino, quicumque tempore, vel ante vel poſt Baptiſmum, a Circumciſione ceſſandum; quoniam ſive quis in ea ſpem ponat, ſive non, ſine interitu ſalutis æternæ obſervare nullo omnino non poteſt.*

aſſeque nihil Ecclæſia vetuiſſet,

tamquam latiſſimam aquo ac legalia cætera

257 Idem recentius deſinitum Mendetius noverat in profeſſione fidei Legatorum Gabrielis Patriatchæ

A ANCT. I. B. S.

ebæ Alexandrini ad Clemeorem VIII, quæ exſtat apud Baronium in Appendice ad tomum VI, ubi num. 39 ita legitur: *Item firmiter credo, legalia omnia veteris Teſtamenti ſeu Moſaicæ legis, quia Chriſtum figurabant, licet divino cultui illa ætate congruerent, illo adveniente ceſſaſſe, & jam promulgato Evangelio, ſervari non poſſe ſine interitu ſalutis æternæ. Omnes igitur poſt illud tempus, Circumciſionis, Sabbati, ciborum, eadem lege prohibitorum, reliquorumque legalium obſervatores, alienos a fide denuntio, & ſalutis æternæ non poſſe eſſe participes, niſi aliquando ab his erroribus reſipiſcat.* Liquet igitur Eccleſiam ſempee cenſuiſſe, morem circumeidendi, Chriſtianæ religionis puritati adverſari, ſive is legaliter, ſive humana tantum conſuetudinis uſurparetur.

& tam expreſſe prohibitum Sabbati etiam.

B

258 Nec ſola hic inhiberut Circumciſio, ſed & Sabbati & quorumcumque legalium obſervatio. Da Sabbato quidem exſtat pervetuſtus Laodiceoi Concilii, ſub ſancto Silveſtro Papa celebrati, canon, ordine XXIX apud Labbeum tomo 1, col. 1502, in hunc modum præcipiens: *Quod non oportet Chriſtianos judaizare & in Sabbato otiari: ſed ipſos eo die operari: diem autem Dominicum præferentes, ſi modo poſſint, ut Chriſtianos. Quod ſi inventi fuerint judaizantes, ſint anathema apud Chriſtum.* Non ignoro variis a variis in hunc canonem annotari, & da Sabbati jejunio ſuſa Baronium diſſerere ad annum Chriſti LVII a num. 102, quæ ad rem noſtram directe non pertinent. Satis ſit ex præfato canone collegiſſe, quod ſi Patribus illis, vel ſolum Sabbati otium, cum judaiſmo affine, ita exoſum fuerit, nuo minus reprobandam Circumciſionem, ſi vel ejus veſtigium per id tempus occurriſſet.

Quis credat omnes Ægyptios Sanctos fuiſſe circumciſos,

259 Age vero, quis unn credat impudentiſſime mentitum Michaelem illum apud Vanslebium, qui Circumciſionem a ſancto Marco permiſſam, & ab eo tempore nuo interrupta ſerie ab Ægyptiis continuatam aſſerere non dubitavit? Id mihi quidem nuo minus eſt incredibile, quam ſi augator aliquis, contra indubitatam hiſtoriæ fidem, oullos umquam in Ægyptu Chriſtianos exſtitiſſe ſomniare præſumeret. Nimirum Demetrios, Petros, Alexandros, Athanaſios, Cyrillos, Paulos, Antonios, & innumeros alios cujuſque ſeaus, ſtatus & ordinis, nobiliſſimos Martyres & Confeſſores, in circumciſorum numerum referemus? Puriſſimis illis Eccleſiæ ſæculis, propudioſam labem non prorſus exoſam & exterminatam fuiſſe, tunc credam, cum monumentis, aliunde quam ex Coptorum aut Habeſſinorum penu petitis, paulo evidentius demonſtrabitur. Interim aotiquoeum omnium Patrum & Hiſtoricorum ſilentio, tamquam inſragabili argumento innitar. An eoim exiſtimas veriſimile, eu Græcis & Latiois Patribus, quos Ægyptiorum Circumciſio latere non poterat; an, inquam, veriſimile exiſtimas, nemioem unum futurum fuiſſe, tum maxime cum inter Eccleſias ferverent diſſidia, qui turpiſſimam maculam illis exprobraret? Novi ſæculorum iſtorum manſuetudinem & inalterabilem charitatem; verum Euſebios Athanaſio, Neſtorium ejuſque aſſeclas Cyrillo peperciſſe, haud ita facile mihi perſuaſero: certe quem per contemptum *Ægyptium* dicebaot, plauſibiliori ſcommate *Circumciſum* appellaſſent.

C

nemine Græcorum id cuiquam exprobrante?

Quin potius Circumciſionem ignoraverint

260 Rem penitius introſpiciamus; illueſcet procul dubio aliquid, eu quo ritus illius origioem apertius detegamus, oſteodamuſque, conjectura pluſquam veriſimili, Coptos non aliunde quam a Mahumetanis eum fuiſſe mutuatos. Compertum eſt, niſi fallor, gliſceutibus ſeralium diſſenſionum turbis, quo ſempore Dioſcoritani, poſtea Jacobitæ dicti, cum Chalcedonenſibus Melchitis acerrime cunflictabantur, Ægyptios, ut fit, in pactes tractos, alios primis, alios poſtremis adbæſiſſe; uiſi velimus, ſingulari prodigio omnes indigenas pro Dioſcoro, Græcos omnes pro Concilio ſtetiſſe, quod vel ex Tractatu noſtru chronologico depreheudes eſſe falſiſſimum. Hinc conſequi videretur, ut etiam hodie non ſoli Copti, Ægyptii generis dici poſſint, ſed & Melchitæ non pauci, tametſi Græcis accenſeantur, quod poſtmodum horum ſchiſmati immerſi, & dogmata eorum & mores, adverſus Jacobitas, pari utrimque pertinacia tueantur. Quid tum poſtea? Dicam. Si verum eſt, antiquiſſimo uſu Circumciſionem Ægyptiis familiarem ſempei perſeveraſſe, tamquam ceremoniam plane adiaphoram, nec umquam vetitam; quid, obſecro, Melchitas ab eu abſterruit? Qua ſpeciali lege ipſis magis quam aliis interdictam probabis? Mihi profecto longe eſt probabilius, ipſo ſchiſmatis rempore, Jacobitis æque ac Melchitis, Circumciſionem aut ignotam, aut certe utriſque abominationi fuiſſa.

D

tam Jacobitæ quam Melchitæ.

æque ac Heraclium Imp.

261 Imo ut apertius animi ſenſa ediſſeram; id tam certum puto, quam quod certiſſimum. Et habeo E hujus rei clariſſimum teſtimonium ex Coptorum ipſorum ſcriptis deſumptum. Narrat citata ſexcentiea Hiſtoria Patriarcharum Echellenſis, in Benjamino Patriarcha XXXVIII, *Heraclium Imperatorem in ſomnio vidiſſe quemdam ſibi dicentem; futurum eſſ ut gens quædam circumciſa te invadat, ſuperet, & tui partem occupet imperii. Qui Judæus hoc eſſe vatus eſt. Quamobrem omnes Judæos & Samaritanos, qui in imperio ejus erant, baptizari juſſit. Sed non multo poſt apparuerunt Muſelmani* &c. De hujus hiſtoriunculæ veritate aut falſitate non diſputo: mihi talis eſt, ut a Coptis ſaltem admitti debeat. Jam vero ſi eo ſæculo uſitata fuiſſet, ut poſtmodum fuit apud Ægyptios, Circumciſio, cedo cur Heraclius nihil ab eis ſibi timendum putaverit? Ab eis, inquam, qui jam totius ferc duobus ſeculis tot dederant rebellionis indicia, Imperatoribus Chalcedonenſibus & ipſimet Heraclio pertinaciſſime obluctati? Diceſne forſaſſe, Ægyptios eitcumeiſos quidem, ſed ſimul baptizatos? Vanum mehercule effugium; nam id ſolum oraculum prædixerae, *gentem circumciſam imperium invaſuram*; atque adeo cum toties tumultuantes Ægyptios experti fuiſſent Romani Cæſares, nihil pronius erat, quam ut de ipſis, tunc Græco nomini infeoſiſſimis, ſiniſtri aliquid ſuſpicaretut Heraclius, ſi vere circumciſi fuiſ- F ſeut.

nullos niſi Judæos circumciſos cognitum.

262 Huic & ſuperiori argumentu tantiſper immorandum, ut quid de iis ſenciat Bernatus, audiamus. Jam ſupra §. 1, dum de Coprorum noſtroeum etymo agerem, mutata, quam præconceperam da Melchitis Ægyptiis, ſententia, amplexus ſum, ut ibi diai, P. Bernati judiçium. Hic igitur reperitum vides, quod ibi retractandum putavi: nam cum eodem ratiocioio & Coptorum nomenclaturam, & Circumciſionis antiquitatem imperetem, nil mirum ſi utrobique recurrat. Atque ita Bernatu in epiſtola mea rem propoſueram. Reſpodis ille, ſe quidem omnimode mecum ſentire in evertenda Circumciſionis antiquitata; nec ullatenus dubitare, quin ante Mahumetem ab Ægyptiis Chriſtianis plane fuerit ignorata; morem iſtum neriſſime per Saraeenos in eam regionem induſtum &c. Attamen ex allegata ratione, videri ſibi id erui nequaquam poſſe, ſtante vulgatiſſima Orientalium opinione, quod Melchita nullus Ægyptii generis fuerit, aut in Ægypto perſeveraveris. Ejectos videlitet Græcos Melchitas omnes ex iis partibus, quemadmodum Græci Coptos pepulerant ex ſerris omnibus Græco Impeiatori ſubjectis. Quæ ſi vera ſunt ut admittenda non diffi-

Conferatur Bernatus

teor

A teor, viam amnem argumenti a Melchitis Ægyptiis desumpti, enervari necesse est. Nec tamen delendum centui, quo clarius pateat mo nihil lapsuum meorum dissimulatum velle.

quamvis rationes nostras

263 Ad alterum de Heraclii somnio ratiocinium, fatetur Bernatus hujusmodi probatione Coptorum jugulum pesi. Nihilominus de Ægyptiorum tunc temporis aut potentia aut viribus, non eam habet existimationem, ut puret Imperatores Romanos, sibi ab iis merito formidari quidquam debuisse. Fateor, inquit, Græcorum jugum ab Ægyptiis exemtum, verum id ita factum novimus, ut nec bellum adornare; nec servum stringere necesse habuerint, Saracenorum armis abunde defensi. Dicam ego, bona Bernati pace; non arbitrari me, vereres Ægyptios adeo imbellica & socordes fuisse, ut ex hodierna inopia & inertia eos metiri quis debeat. Dederant non semel virtutis suæ, aut saltem immoderati animi & ad emotionem rebellionemque proclivis, satis manifesta indicia, & non ita pridem, sub Justino & Justiniano, potius leges præscribere quam accipere soliti fuerant; adeo ut Heraclius, supposita somnii veritate & Ægyptiorum communissima (ut

non omnino approbo.

B adversarii volunt) Cucumcisione, non vane suspicati debuerit, & circumcisis Ægyptiis invadi se & superari posse; certe non minus, imo longe magis quam a Judæis inermibus, hac illac dispersis, nec usquam stabilem mansionem habentibus, aut vires sufficientes, quibus Imperatorem aggredi vel per somnium cogitarent. Maneat ergo propositi argumenti vis & efficacia adversus defensores παγκυμῆς.

Ostenditur itaque ignota Circumcisio

264 Aliud non absimile subsministrat Bernatus ipse, ab ipsa itidem Coptorum confessione desumptum. Narrat siquidem Abulbaracatus, sæpe a nobis supra citatus, in vita Josephi Patriarchæ Alexandrini (LII) quem in Tractatu nostro Chronologico constitutum ostendimus anno DCCCXXX, defunctum DCCCLIX; Narrat, inquam, Polyhistor Arabicus, & ex eo Bernatus, multo diffusius, quæ de Æthiopum Episcopo illic a nobis adducta invenies, quæque hic describere non pigebit. *Fuisse* nimirum *tempore Josephi, quemdam in Æthiopia Episcopum, quem constituerat Patriarcha Jacob* (L.) *Hunc, egresso Rege Æthiopiæ ad bellum, exilio mulctavit Reginæ & Principes, ideoque minime eo plait anno, & pestis grassata est per eas regiones. Remisso autem Episcopo illo in Ægyptum,*

C *alium sibi constituerunt præter Canonem. Quod percipiens Rex Æthiopiæ, reversus a bello, egerrime tulit; misitque aliquos qui vocarent petierunt a Deo ac Patriarcha, & reduxerunt illum Episcopum in Æthiopiam.*

ex Episcopo Æthiopia

265 Multis hæc amplificat Abulbaracatus, quæ ad rem nostram nihil spectans, uti nec dicta hactenus. Ex iis quæ Episcopo, in Æthiopiam subinde reduci, contigerunt, argumentum nostrum desumitur. Nempe, cum Auriftes ille Æthiopibus displiceret, suggestum a diabolo est, inquit Historicus, non posse Episcopum iis præfici, qui ex torius gentis more, circumcisus non esset; tantumque apud Regem ex populi seditio valuisse dicitur, ut quamvis jam toties, ob expulsum Præsulem, vindicem Dei manum expertus esset, tamen ad aucupandam plebis gratiam, vocatum ad se Episcopum monuerit, aut inde recedendum denuo, aut subeundam Circumcisionis legem, in ea regione pridem observatam. Verane sint an ficta quæ deinde

incircumcisis sæculo IX

accidisse memorat præfatus Abulbaracat, non est nostrum plutibus inquitere, illud ad hominem contra Coptos ex hoc facto legitime deducitur, vel ipso sæculo IX nondum in Ægypto receptam promiscue fuisse, pueros circumcidendi consuetudinem. D AUCT. J. B. S. & *ex similis Scriptorumque ad sæc.* 12.

266 Hisce jam addo, quod nec apud Elmacinum, nec Jacobitarum Ægypti sæpe memorantem, uec in ipsa Historia Patriarchali, toria undecim primis sæculis, vel verbum fiat, unde communem ipsis fuisse Circumcisionem conjectare liceat. Illios primum memiuit in Macario Patriarcha LXIX, ubi ita scribit: *Is Patriarcha plures abrogavit ritus, nam filii Cophitarum prius baptizabantur, tum circumcidebantur, ipse vero constituit ut prius circumciderentur, tum baptizarentur.* Et id quidem pro arbitrio, sæculo tandem XIII. Accessit Joannes Abulmagedus, qui sæculo XIII *Confessionem ab Ecclesia Cophitarum abrogasse* dicitur, *Circumcisionem vero plurimum commendasse.* Hæc sunt quæ de famoso ritu a Coptis memoriæ tradita accepimus, fide, ut ego existimo, non undequaque optima. Sed eut tos sæculis silnisse putabimus ram insignis ritus cultores? Cur Circumcisionem Baptismo postpositam, deinde præmissam? Cur Confessioni, E si superius placet, substitutam? quod falsum esse, supta ostendimus. Cur denique a Patriarcha commendatum oportuit, quod tam longa annorum serie Ægyptii exercuerant? Hæc ego, nisi vehementer fallor, ad suam originem & jam teduai, & porro facilius reducam & probabilius;

Credatur itaque suscepta a Copris

267 Statuo itaque totia sex primis Ecclesiæ sæculis, nullum prorsus in Ægypto Circumcisionis vestigium reperiri; ritus scilicet, ita post Euangelii promulgationem aboliti, ut non solum inter legalia mortua, se mortifera reputaretur. At unde eam postea in Coptorum Ecclesiam introductam enisimabimus? Dicam quod sentio. Ita paulatim sub Saracenorum tyrannide deformata est, quæ jam a duobus ferme sæculis in tetrum schisma defecerat Coptorum istorum Ecclesia, ut crassæ Ignoraniæ & errosum tenebrisobscurat a, ab iis moribus non abhorruerit, a quibus lucri & elemeotioris jugi spes affulgeret. Verbo dicam, non aliunde quam a Mahumetaniarium istum accepetunt majores ipsorum, *Saracenos ita mitiores ergo fore sperantibus*

sæculi ut eitissime octavi vel noni; verosimiliter, ut eum circumcisos se profiterentur, minus aspere tractarentur a Mahumetanis. Oppones, quæ supra retuli, immanea tyranorum persecutiones. Audio: sed vel inde proposito argumento robur accedit: nam ea ipsa de causa, non omnes continuo id fecisse dicimus, sed paucos aliquos, pravo consilio eo inductos, qui Judæi forte existimari voluerint, ne pejoria essent conditioois apud Soldanos Ægyptios quam Judæi, quibus libere commercia aliaque munera exercere permittebatur. F

initio pauci, postea pluribus

268 Hinc factum sit, ut principio paucissimi sortasse eo accesserint, dum interim alii Christiani, prudentiores quam isti hujus sæculi filii, hanc cum Judæis & Mahumetanis communionem peoitus respuerent. Crevit haud dubie sensim circumcisorum numerus, ut quosque impellebat avaritia & lucri cupiditas, aut captatio benevolentiæ nonnunquam urilis & necessariæ, aut si mavis insani movia æmulario, ut facile sit apud homines rudes, & in omnem partem, quo capita ducunt volubiles; quousque Patriarchæ ipsi, æque stupidi & moticulosi, id commendandum putaverint, quod pro pastorali munere fortiter prohibere tenebantur, aut impedire pertimescebant. Non sic tamen admissam credideim eam commendationem, aut præcepti vices subiret; nam neque necessaria creditur Circumcisio, sed tantum (quamquam & istud ex crassissimo errore) prout cuique libet, ut brevi ex Bernato plutibus ostendamus.

& ipsis denique Patriarchis

269 Con-

A AUCT. J. B. S. *eam tamen ut neceſſaria,*

269 Conjecturam hanc noſtram confirmat Sacchinus ſupra citatus, ita ſcribens: *Horum errorum quidam ea inſcitia tantum oriebantur, alii ex prava aſa: ut ipſimet facile in.... Circumciſione..... putabantur errare ſe, eaque facere, quod ita invaluiſſet uſus. Adhæc Circumciſionem Turcarum metu vetuere.* An metum hujuſmodi non augaciter præexant, viderint alii; ax ſolo cum infidelibus commercio inaaluiſſe, tam mihi eſt perſpicuum, ut ambigendi locum non aideam. Accedic & nobis Vanslebii ſuffragium, aſſerentis, non ex inſtituto eccleſiaſtico, ſed pro mero libitu, alios *ſed ut contraria.* Circumciſionem colare, alios ſine ullius offenſione eamdem negligere. Idem tradunt & alii in Hodœporicis aiatores, qui aut Ægyptum luſtraverunt ipſi, aut ab aliis de Coptorum mutibus edocti, prolixor quandoque, utinam & varos, texuut commentarios. Utcumque acceperis, licitam Circumciſionem aliquando hir ſuiſſe aut etiamnum permittendam eſſe, nemo dixerit, niſi qui aelit Apoſtolo Paulo, & totius Eccleſiæ Cathulicæ ſenſui reſragari.

B *Idem teſtantur Copti hodierni,*

270 Concluſionis argo ſuccedat oculatum, & ſi ita loqui licet, auritum teſtimonium P. Bernati, quem in his omnibus habeo mihi plene planeque conſentientem, quin & noais auctoritatibus & elucidatione ea ipſa confirmantem illuſtrantemque. Primum itaque, ut nuper dicebam, diſerte & conſtanter aſſerit, certum ſibi & indubitatum videri, quod Circumciſio Ægyptiis Chriſtianis omnino inuſitata & incognita fuerit, antequam Saracenorum armis ſubjugarentur. Hic eam quæſtionem ſepoſitam aolo, utrum ſorte gentilibus quibuſdam & idololatris aut nota aut familiaris fuerit. En ejus epiſtolæ verba, ex Gallico Latine reddita. Rectiſſime, inquit, cenſet Reverentia veſtra Circumciſionem Copticam, maculam eſſe a Mahumetanis ei genti inuſtam. Quoſcumque hac ſupee re conſului (conſuluit autem plurimos) ii omnes continuo repoſuere, morem circumcidendi a Saracenis ad ſe transfuſum. Eoque magis inducor ut credam, quod ſeama pudore ſuffundantur ſinguli, quamprimum de Circumciſione ſermo inſtituitur. Mebacherus ille, quem ſæpius appello præterſummam apud ſuos eruditionis famam, qui librum compoſuit, & ad C quem Sacerdotes ipſi, argumentis noſtris preſſi, recurrere ſolent; hic, inquam, a me etiam interrogatus, ita mentem ſuam candide explicuit:

adduncque vitium illum

271 *Circumciſio, qua etiamnum gentis noſtræ rudiores ſtupidiores ſque uti ſolent, a Mahumetanis in Ægyptum certo introducta eſt. Etenim cum Arabes hanc noſtram regionem armis ſubegiſſent, reliquæ tyrannidi eam poſtea addidere, ut filios noſtros per vim ipſi circumciderent. Cum vero graves nonnumquam turbæ inde orirentur, parentibus aut repugnantibus, aut chirurgo circumcidenti ſolvere renuentibus, ut hujuſmodi tumultum cauſa prætideretur, fuit e Patriarchis aliquis* (Macarium illum Indicum, in ſerie LXIX) *qui pueros ante Baptiſmum circumcidi juſſit, ea ratione ductus, ut cum deinde vel alia occaſione egreſſos, Arabes inſpicerent, requiſita nota ſignati reperirentur. Verum prædicta conſuetudo ita exoleviſſet, ut in ultimos Ægypti angulos bodie relegata, a nemine niſi ignorantiſſimo frequentetur.* Hac, inter Coptos doctiſſimus: ut magni apud ſuos nominis, ſic in hac controverſia teſtis haud contemnendus, quamquam ritus iſtius inducendi nonnullas cauſas diſſimulet, a nobis antea traditas, ſola illa, ut argentiori & plauſibiliori, contentur. D

jam apud ſuos exoleviſſe.

272 Ad ea cum Bernatus objiceret eorum opinionem, qui ante ſancti Marci tempora, uſum περιτομῆς in Ægypto viguiſſe contendunt; repoſuit Mebacherus, id quidem a ſe non omnino improbari; verum ita accipiendum, ut de paucis affirmari queat, iiſque potiſſimum, qui aut Iſraelitis aliquando ſerviviſſent, aut ex eorum commercio receptam Circumciſionem, tranſmiſiſſent ad poſteros. De cetero ita paulatim abiiſſe in deſuetudiem, ut ſancti Marci ætate pauciſſimi ſupereſſent circumciſi, iique ferme ignoti, ſic ut proinde aut nulla, aut certa perexigua apud Ægyptios ejus exſtaret memoria. Utut fuerit, ſibi compertum ajebat, ea conſtanti & perpetua gentis ſuæ traditione, non alinnde quam ea Arabia, & per Mahumetanos Arabes invectam, aut potius tyrannice & violenter inductam, famoſam, da qua quærimur, Coptorum Circumciſionem. *S. ſi tempore S. Marci uſitatus fuerit, id de paucis intelligendum:*

273 Inſtitit Bernatus, legiſſe ſe in aliquo Rituali Coptico, circumcidendi ritum, *laudabilem eſſe regionis conſuetudinem, & qua ejus cultores arctius Deo conjungerentur.* Nihil cunctatus Mebacherus reſpondit, ex mera ignorantia ſuorum Sacerdotum id eſſe profectum; ſic nempe eudi populo impoſitum, ne quod anta puderet aſſumere, imo quod non niſi per vim ei inferretur, ſenſim tranſiret in ritum & honeſtum & laudabilem: ita ſerenta hominum malitia, ut injuſta & prava, moribus paulatim recta & bona perverſe cenſeantur. Viaebant confuſi Saracenis Chriſtiani, ſpectabaut epulas, intererant plauſibus, aliiſque lætitiæ ſignis in puerorum Circumciſione a Mahumetanis exhiberi ſolitis; eorum beneanluntiam patrociniumque promereri ſtudebant, egebant eorum amicitia, ope, præſidio. Quid igitur miri, ſi homines, cetera nomina tenur Chriſtiani, iis cæremoniis ita aſſueverint, ut poſtmodum, decorum erediderint, quod prineipio tamquam abſuedum & ſuperſtitioſum averſabantur. E *laudabilem dictum* *per meram ignorantiam,*

274 Plura ex Bernato non refero, nec ſane pluribus opus eſt, ad ſubruendam penitus præteuſam Circumciſionis Copticæ, & vane jactatam antiquitatem aut obligationem. Ad praxim hodiernam quod attinet, ſcribit idem Bernatus, Coptos ipſos perſancte teſtari, ſe a cinu illo quam maxime abhorrere. Quemlibet interrogea ſeu Clericum ſeu laicum, aperta profitentur, non tantum non præceptum, ſed nec licitam eſſe, nec niſi a audibus & ruſticis forteſſe nonnullis, hoc tempore frequentari ſolere; idque arbitrio, nulla prorſus, quæ religionem redoleat, adhibita cæremonia. Quin imo, inquit iterum Bernatus, non deſunt Cairi, qui aſſerant, a moderno Patriarcha plane interdictam, tametſi hujuſmodi decretum nondum in manua pervenerit. Hoc nunc reliquum eſt, ut Diſſertationem, præter mentem prolixius diffuſam, pio voto concludamus. Videlicet, ut miſericordiſſima Deus, gentem infelicem cæleſti ſua lumine illuſtrare dignetur, quo diſſipatis errorum tenebris, ad Eccleſia matris unitatem poſtliminio reducta, a Turcica ſervitute, libertatem filiorum Dei & æternam denique beatitudinem conſequatur. Amen. F *eo hodierna praxi* *facile elapſe conſtat.*

IN-

INDEX RERUM

AD HISTORIAM CHRONOLOGICAM PATRIARCHARUM ALEXANDRINORUM.

Numerus Paginam indicat: a, b, c, d, e, f, ſectiones Paginarum: † Sanctum deſignat.

A

ABbunx, *Habeſſinorum Patriarcha* 95 c
Abulbaracati *Chronologia, identidem refutanda* 2 d
Abunagiahi *ſenis conſtantia inter tormenta* 84 f
Acacios *Patr. C. P. declaratus hæreticus* 53 c *pellit orthodoxum Patr. Alexandrin.* Ibid.
Achior, *Dux Ammonitarum incircumciſus* 136 c
Acepbalorom, *in Ægypto initium* 52
Ægri, *quomodo inungantur, eiſque circumſtantes* 131 f
Ægyptii, *an & unde acceperint Circumciſionem* 134 c
Prius incircumciſi excepti Sacerdotibus 135 b
Ægra Martyrum *per Orientem celebris* 29 f
Æthiopes *expulſum Epiſcopum ſuum cogunter mittere* 78 e *Æthiopia ſublevata in afflictione, 14 ſæc.* 87 d
Album veſtem, 9 *ſæc. Chriſtianis interdicunt Saraceni* 79 e
Albertioi *de S. Anaſtaſii Sinaitæ* Ὁδηγῷ *cenſura expunctа* 107 d
† Alexander *Pat. ſingitur mutaſſe ordinem eligendi Patriarchas* 34 e *Error circa ejus Natalem* 42 b
Alexandria *an. 640 intercipitur a Saracenis* 65 f
Alleluiatici *hora, apud Coptos mutata* 87 c
Ammonitæ *incircumciſi* 136 e
Amrus, *Dux Saracenorum 7 ſæc. captus, evadit & vincit* 65 d
† Anaſtaſi Sinaitæ *liber contra Acephalos* 85. *Dux viæ* Ὁδηγὸς *vindicatur a cenſura* 108 b. *Ipſe ad an. 660 ſuperfuiſſe oſtenditur* 107 c
Angelos *venerantur Copti* 125 a
Apoſtatarum 3 *ſæc. difficilis eccepti*e 22 c
Apoſtata Patriarcha *occiſus a ſuis* 82 c
Arabes, *infelices Chronologi* 62 b
Arius, *propter ſchiſma excommunicatus* 31 d
Aſterius, 6 *ſæc. Patr. Alexandr. orthodoxus* . 57 f
Athanaſii *vita recentior, in quibus corrigenda* 40.
Feſtum a Maji 39 b
Avarus Patriarcha *parabſi punitus* 83 f

B

BAptiſmi *Formula probanda* 124 d e. Miniſter *Epiſcopus aut Presbyter* 129 b. *Differtur maſculis ad* 40, *femellis ad* 80 *dies* 127 b *proco in caſu neceſſitatis ſubſtituitur nullo* Ibid. c. *Pueris ab Athanaſio collatus per luſum* 34 a
Baptiſmalis fons *areſcit, ne iteretur Baptiſmus* 31 c
Barchochebas, *Dux Judæorum, vexat Eccleſiam* 16 c
† Barnabæ *Acta mendoſa* a f. *Epiſtola ſuppoſititia* 134 f
Baſilides *hæreſiarcha vexat Eccleſiam* 16 d
† Baſilii *an.* 271 *ad S. Athanaſium litteræ* 43 c
Bzameritæ *Copti, ad Melchitas tranſeunt* 88 e

C

CAirus, *nunc Ægypti Metropolis* 65 b. *Ad eam translata Sedes Patriarchalis* 85 d *urbis incendium* 88 e
Canonicæ *preces* 12 *ſec. Coptis ordinatæ* 90. b *ad eas obligati Diaconi, etiam pueri* 129 d
Catecheſis *Coptis nulla, cauſa ſupinæ ignorantiæ* 169 f
Cauterizatio *baptiſmalis, an & quare* 126 f
Catholicus Armenorum 2 *Patriarcha* 96 f
Chirotonia *Patriarchalis triplex ultimam Epiſcopi conferunt* 8 a b
Chriſma *ſacrum inter manus Patriarchæ exundans* 86 a *ejus conficiendi ratio* 128. *Confectum anno* 1703 *poſt defectum* 200 *annorum* 99 c
Chriſtianorum *in Ægypto* oppreſſio 8 *ſæc.* 72 f *eam Honorio III deſcribit Nicolaus Patr.* 89 d e *eorum templa, 12 ſæc. reparata* 88 c 87 f
Circumciſio *hanc Judæi a Gentibus non acceperunt, ſed contra* 134 c. *Uſurpata a Coptis pro conſuetudine* 133. e *tamquam res adiaphora* 137 d *accepta ab Iſmaelitis, ſed Saracenis, ante hos illis ignota* 133 b. *Jubetur Baptiſma præmitti 12 ſæc.* 87 c. *Commendatur* 88 c. *Damnatur ab Eccleſia in Concilio Florent.* 137 e
Clemens VIII *profeſſionem fidei mittit Gabriel Patr.* 93
Clemens Alexand. *floret* 21 a
Clementia *in hoſtes pæne nimia argultur* 52 c
Colapho *caſus captivus Amrus, mortem evadit & vincit* 65
Concilia *tria prima generalia, ſola agnoſcunt Copti* 124 a
Confeſſio *auricularis necdum abrogata apud Coptos* 117 c *ad thuribulum unde induſta & qualis?* 161 d f
Confirmatio *Coptorum, ejuſque ritus* 128
Coptici *nominis etymon* 97 *an a Jacobita per aphæreſim?* 101 a. Coptorum *in ſchiſmate pertinacia immedicabilis*, 121 *Chronologiæ ignorantia* 94 f
Corbanum, *panis ad Miſſam; ejus forma & modus conficiendi* 129 a
De Corruptibili & Incorruptibili *Chriſti corpore diſceptatio* 56 e
Coſmas *Pater an ſcripſerit ad Theophilum Imperat. pro imaginibus?* 79 b
Cruces *cur brachiis, fronti &c. inurant Copti* 117 c *ejus ſigno fugati 9 ſec. hoſtes* 80 c
Crucifixi *in Paraſceve adorandi mos* 125 c d
Cyprianus *Rex Nubiæ, Ægypto imminens, ad preces Patriarchæ recedit* 71 c
Cyros *Epiſc. Alex. jubetur pactas cum Saracenis inducias rumpere* 64

D

DAmaſcus *capta a Saracenis* 63 e
Dedicatio *eccleſiæ S. Petri Patr.* 22 & *S. Timothei* 45
Pro Defunctis *orant Copti, deque eorum animabus edicula tenent* 126 d e
Deiparam *valde venerantur Copti* 126 c. *Ejus cultor eximius 12 ſæc. Michael V Patr.* 87 f *Ejus Quadrageſimam ſervant feminæ etiam Turcicæ, in pane & aqua* 133 *Ei turrim ædificavit S. Theonas* 29 c: *effigiem violans punitur* 69 c
Diacooi *innumeri, etiam pueri, ordinantur.* 119 d
Dioſcorus *in Chalcedonenſi damnatus, ſchiſma excitat* 47, & *per impoſturas fovet* 49
Divortia *apud Coptos impetratu facilia* 123 b
Dominica *die faciendæ Orationes* 50 a
Dormientes *ſeptem Epheſi reperti* 46 f

Doosan, *Dux Homeritarum Chriſtianus in Ægypto venit* 58 a

E

ECcleſiæ *Orthodoxorum annuis* 97 *clauſæ* d, *reſtitutæ* 72 d
Ab Eleemoſynarum *largitate laudati Patriarchæ*, *Joannes VI* 89 a *VII* 90 f *VIII* 91 b
† Elesbaan *Rex Æthiopiæ Homeritas debellat* 6 *ſæc.* 58 a
Elmacini *Hiſtoria Saracenica, in anno* 1228 *finiens* 87 a
Epactarum Cyclus, *quando & a quo inventus ſit* 19 f
† Ephrem Syri *cultus varius & celebris in Oriente* 24 25
In Epiphaniæ *feſto ſolennis lotio, non eſt iteratio baptiſmi* 125 a
Epiſcopi *in Ægypto ſemper plures* 10 e, *aliqui exules* 119 b. *Expulſum recipere coguntur Æthiopes, non ſine miraculo* 78 e
Errores, *Coptis non recte imputati* 122 b
Eſaiani *in Ægypto* 5 *ſæc. ſchiſmatici* 60 b
Euchariſtia, *ut neceſſaria, etiam infantibus baptizatis datur* 127 c, *viris ſub utroque ſpecie* 129, *unica ſufficere creditur* 127, *non ſervatur pro ægris* 129 a. *Conſecrationis forma, materia &c.* 128 d
Euſebius Hiſtoricos, *certior dux ad Chronologiam* 2 c: *ſecum ipſo conciliatus in Agrippino Patriarcha* 57 f
Eutychianiſmus *ſeu* Monophyſiſmos *apud Coptos ſtabilitus* 118 b
Eutychii *Alexandrini commenta rejecta* 9, 105 b

F

FEminæ, *non niſi* 80 *dies natæ, baptizantur* 127. *Sacramentorum uſu ferme carent* 131 b; *non communicant calici* 128 f
Francos (*ita vocant Latinos*) *quantum oderint Copti* 92 f
† Frumentius, *Habaſſiæ Apoſtolus floruit* 4 *ſæc.* 56 b

G

GRæci Epiſcopi *cum Latinis in regno Neapolitano* 55 Græci *in Ægypto paſſus cum Saracenorum Principibus induciis comere violant* 64 e
† Gregorii Armeni *cultus ſacer etiam apud Æthiopes* 96 f

H

HAbeſſini *quos cauſas prætexant ſuo ſchiſmati* 116. *Eorum Metropolita aliqui Sanctus* 55. *Circumciſionem pertinaciter tuentur ut adiaphoram* 137 c
In Hæreticos *nimis facilis Patriarcha Petrus II ab Orthodoxis arguitur* 45
Hakemi *Saracen tyrannis in Ægypto* 11 *ſæc.* 84
Hegirorum *cum Æra communi difficilis comparatio* 78 e
Henſchenius *correctus in obitu S. Alexandri* 24 d: *ejus Anaſtaſios Sinaitas velle diſtinguit* 107 a
Heraclii Imperat. *Chronologia intricatiſſima* 62 *Ægyptios non credidit circumciſos* 138 d
Herodotus, *multa de Ægyptiis mentitus* 135 a
Homeritæ judaizantes 6 *ſæc. Chriſtianos vexant* 58 e
Honorio III *ſcribitur calamitas Chriſtianorum ſub Saracenis* 89 c
Humar *Saracenus Alexandriam occupat atque anno* 644 *occiditur* 66 a
Humilitas *Patriarchæ ad verenda eccleſia pavimenta* 81 c

I

JAcobitarum *auctor* Jacobus, *Severi Antiochenſi diſcipulus* 56 e, *ſectator Dioſcori & Monophyſitæ anno* 600 *propagatur*, 103 & ſeqq. *Illi quid paſſi ſub Heraclio* 67 d. *Saracenis ſe ſubjiciunt, ut Melchitis prævaleant* 103 a, *templa ſua anno* 726 *recuperant* 73 d *uniuntur* 8 *ſæc. cum omnibus Eccleſiis Patriarcharum* 74, *illorum Hieroſolymis eccleſia ſtruitur* 8 *ſæc.* 76, *eorundem varie cum Romanis reconciliationes parum ſolidæ* 77 d. *Eorum hæreſis quæ?* 109. *Ab Aſiaticis & Habeſſinis quomodo differant* 115 b. *Eorum in ſchiſmate pertinacia* 112 d
Idumæi *incircumciſi* 136 e
† Jeremiæ Prophetæ *difficilis locus de Circumciſis & incircumciſis, ab illis excludit Ægyptios ſi recte intelligatur* 136 d
Jeruſalem *a Saracenis obſeſſa & capta* 63 f. *Jacobitarum ibi eccleſia erecta* 78
Jeroſolymitanus Patriarcha *titularis apud Coptos* 119 b
Jejunia *Coptorum ſevera* 132 c, *etiam pueris ſervanda* 137 d
Imagines *colunter Copti*, Iconomachos *adverſantur* 74 e, 126 c. *An pro iis ad Imperat. Theophilum ſcripſerit Cosmas Patr.* 79 b
Indi *Alexandriæ Epiſcopum & Presbyteros petunt* 69 b
Induciæ *cum Saracenis, violatæ, Ægyptum perdunt* 64 d
Incendium *Cairi* 88 e
† Joannes *Eleemoſynarius* 61 b
† Joannes Mareus, *Barnabæ conſobrinus, alius ab Evangeliſta* 5
Jonæ Prophetæ *triduanum jejunium apud Coptos* 132
Judaicæ obſervationes, *an recte Coptis imputentur* 124 a
Judæorum *anno* 115 *exitialis in Ægypto tumultus* 14 f

L

LAſcarus *Conſtantinopolitanus, pro mitiganda* 14 14 *ſæc. perſecutione interceſſor* 91 c
Lexici Biblici *circa Coptos ineptiæ* 126 e
Liturgia *Coptorum triplex* 120 b
Lucius *pſeudepiſc. S. Athanaſio ſuppoſitus* 44 i

M

MAcarii *monaſteria*, 7 *ſæculo reſtituta*, 68 e. *In eo incipiant ſeptimi Patriarchæ* 9 *ſæculo* 78 e
Macedonius, *in Conc. C. P. damnatus* 45 e
Madilaina, *V. M. apud Habeſſinos* 54 f
Mahometi *anno* 632 *obitus* 63 a
Maneris *interitus funeſtus* 28 e
† Marci Evangeliſtæ *in tempore obitus & Apoſtolatus hallucinantur Orientales* 1, *Evangelium quando ſcriptum* 4 a. *Ejus eccleſia reſtaurata* 7 *ſæc.* 68 e. *Non permiſit Circumciſionem* 135 d 140 c
Marcus Abbas 12 *ſæc. tranſit a Jacobitis ad Melchitas* 82 e
Maria Virgo, *vide* Deipara
Matrimonia *in o gradu, quomodo indulta* 131 d *eo contracta ſponſi confitentur & communicant* ibid.
Mauritius Imp. *occiſus a Phoca* 60 d
Maximus Cynicus *in Sedem C. P. intruſus* 379 *anno* 44 c
Mechitheri *ſunt mobiles Copti: horum duodecim divites curant negotia Turcarum* 120 d
Medicus *inſignis Patriarcha Orthodoxus, eccleſias diu clauſas ſuis recuperat* 73 d
† Melaoin *in Ægypto peregrinatur* 43 e
Melchitæ *a Jacobitis diviſi* 47, *illorum magnus adhuc numerus* 12 *ſæc. in Ægypto* 82 f
Mercaturam *non exercent Copti* 120 f
De Mercatore *Patriarcha, in pauperes liberaliſſimus* 12 *ſæc.* 88 f
Miſra, *an vetus* Memphis? 65 b
Ante Miſſam *illicitum Coptis aliquid cibi aut potus ſumere* 133 e
Miſſionariis *Societatis Jeſu quid imputent Habeſſini* 116 b
Moabitæ *incircumciſi fuerunt* 136 f
Monachi *Coptorum quales* 112 c, *tributum grave iis impoſitum* 69

Monaſteria

Monaſteria *in Ægypto* 7 *ſæc. reſtituta* 67 e *vaſtata a barbaris* 73 f: *reſtaurata* 77 b
Monialis *caſtæ inſignes propudicitiæ facinus* 8 *ſæc.* 72 d *ceteræ nunc Coptis ferme viduæ* 120 b
Montfauconus, *auctor noviſſimus Athanaſianæ vitæ, refutatur* 42 43
Montem *orando tranſfert* 10 *ſæc. Abraham Patriarcha* 37 f
Mortuos *quomodo lugant Copti* 132 b
Moslemanorum *initium* 83 c

N

Nili *fluminis ſolitus inundatio ab Æthiopibus impedita* 11 *ſæc.* 26 b
Nicæno Concilio *interfuit, non præfuit*, 7. *Alexander Patr.* 35. Nicæni Canones 84 *apud Coptos* 124 c
Nicolaus Patr. *perſcribit miſſeriam. ſuorum Honorio III* 89 d
Nolunit *Græcis Epiſcopus, Joannes Talata Patriarcha Alexandrinus* 54 b
Nubiæ Rex *Cyriacus, Ægyptiis formidatus* 71 e *Zaynum Rex* 12 *ſæc.* 88 c

O

Officium divinum *Coptis proſixum, ſemper idem* 20 a: *ad illud obligantur Diaconi, etiam pueri* 115 a
Ordinarii S. *Athanaſii ſuo tempore reſtituta* 36
Ordinationes *in Dominica faciendæ* 302
Ordines *quibus ritibus conferantur, inter Minores cenſentur Subdiaconatus* 132 f
Origines, *expulſus a S. Demetrio Patriarcha*, 28. *Non fuit ei adverſatus Dionyſius Patr. ejus olim auditor* 28 a
Orthodoxis *reſtituta in Ægypto eccleſia* 70 a

P

Pagius *correctus, circa Heraclam* 29 no 22; *& Ordinationem S. Athanaſii* 36; *& initium S. Baſilii* 38 a
Papa *unde, quando, & quomodo dictus* 22 f *& ſeqq. Ad Romanum Pontificem reſtricta tandem illa vox* 26 c. *Hunc quibus titulis ornent Copti* 93 b c: *ejus primatum quomodo agnoſcant* 76
De Paſchate Epiſtola S. Proterii 37 a. Periodus *a Theophilo Patr. ordinata* 46. Tempus Paſchale *totum Coptis geniale*, 133 c
Paſſionem Domini *negantes hæretici, convincuntur* 9 *ſæc.* 80 f
Patriarchæ *Coptorum non niſi virgines* 118 f *ab Epiſcopis ſemper ordinandi fuerunt* 8
Pauperes *a Sacerdotibus Copticis neglguntur* 131 c
Pauli Samoſateni *hæreſis proſcripta* 17 e
Pax Eccleſiæ *Ægyptii ſub an.* 300 *qualis* 12 c
Perſecutio *contra Chriſtianos in Ægypto, ſub Decio, & Valeriano* 27 e f
Perſæ *Syriam & Ægyptum occupant* 62
Perſonam *Chriſti, a natura non diſtinguunt Jacobitæ* 11 e
Petrus Mongus *Sedis Alexandrinæ fraudulentus invaſor* 52 f
Philonis Judæi *fomnia de Circumciſione Ægyptiorum* 135 b
Pii IV *ad Coptos infructuoſa legatio* 92 c
Plebs *Coptica, hominum vilifſima* 220 c
Pluvia, *aliàs rara, Ægypto* 12 *ſæc. data* 72 a
Pœnitentia *rigida Theodori Patr.* 8 *ſæc.* 70 f Canones pœnitentiales S. *Petri Patr* 32 a
Polygamium *non probant Copti; tolerant Habeſſini* 122 e
Presbyteri & Diaconi *Coptorum, ſine conjugati* 119 d. *Duodecim ſinguntur a S. Marco ordinati ad creandum ex ſe Patriarcham, & dicti etiam Papæ*, 25: *ab exulibus Epiſcopis vicatim ordinati* 80 e
† Proterii *indignum cadus* 10 b. *Ejuſdem Epiſtola de Paſchate* 37 a

Pulcheria & Marcianus *a Diaſcoro impoſturis vindicantur* 49
Purgatorium *credunt Copti, ſed ad* 40 *tantum dies reſtringant; de eoque ridicula multa tenent* 125 e
Pueros *Diaconos ordinant Copti* 119 c *ad Horas Canonicas obligant* 119 e
Pythagoras *in Ægypto circumciſus fuit* 136 f

Q

Quadrageſimæ *Coptorum quatuor*; 1, *ante Paſcha*, 2, *ante Natalem Domini*; 3, *Apoſtolorum*; 4, *B. Mariæ Virginis* 132

R

Regis familiæ *Patr. Joannes V* 88 c
Rodericii *Jeſuitæ legatio ad Coptos* 92 c
Romanæ Eccleſiæ 1 & 2 *ſæc. unita Orientales Eccleſiæ, ſaltem in cultu imaginum* 74

S

Sabbatum *obſervant Habeſſini* 124 c
Sacerdotes *Ægyptii idololatræ circumciſi* 136
Sacchinus *Soc. Jeſu Scriptor, de Coptis non ſuit bene informatus* 122
Sacramenta 7 *credunt Copti inſtituta a Chriſto* 126. d *Ad Euchariſtiam & Pœnitentiam non obligant antequam Matrimonium contrahant* 131 e
Ea Sarmentis *vinum fecerunt Copti ad Miſſam* 129 f
Sciapuſitæ *ad unionem Coptorum inducti* 73 f
Seldenus *quoad ordinationes Epiſcopales ſecutus Butychium, refutatur* 7 *iterumque* 20 e
Serapiaca, *quibus paſſus S. Marcus, an poſſint cum Dominica conciliari* 4
Simonius *auctor Lexici Biblici vel alius, circa Coptos errans* 90 b
Simoniam *abolviſſe laudatur Abraham Patr.* 62. *Ea minus laborant Copti* 119 a
Simoniacus *Patr. ſæpe mulctatus* 90 e
Severus *Patr. Antiochenus, hæreticus* 55 63
† Sophia *cum filiabus M. ſub Hadriano* 16
De Spiritus S. Proceſſione *quid ſentiant Habeſſini & Copti* 116 d
Statuus, *etiam Sanctorum, an vere averſentur Copti* 125 c
Scrubo *inceptit circa Ægyptios* 135 a
Subdiaconatus *Coptorum inter minores Ordines referendus* 132 d

T

Theodoſiani *hæretici* Corrupticolæ 59 b Theophanes, *in Hiſtoria Saracenorum leviter verſatus & vacillans* 62 f
Theſaurus *a Theophilo Patr. repertus* 47 a
Tillemontius *refutatur in Cerdone* 14 b & *Heracla* 21 d
Tributum *enorme Chriſtianis impoſitum ſæculo nono* 80 b c:

V

Vaacatio Sedis *Patriarchalis per* 24 *annos* 80 d; *& per an.* 19, 22 *ſæc.* 89
Valentis Imperat. *acceſſus Antiochiam* 38 b *obitus*
Veneno *ſe necat Timotheus Ælurus* 51. *Illud bis impune ſumit jejunus ante Miſſam* 69 a *paſtus non item* ibid.
Viaticum *ægris quomodo ferunt Copti* 129 d
Vino *quali utantur ad miſſam* ibid. f
Virginitas *in confugio a S. Demetrio ſervata, miraculo probatur* 20 a
Unctio extrema *Coptis* 131 f
Unio *omnium Eccleſiarum Patriarchalium* 1 & 2 *ſæc. qualis* 74 c
Unionis *Coptorum cum Romanis ſpes nulla* 122
Uvæ recentis *in hieme indicio eligitur S. Demetrius Patr.* 20 a

INDEX SANCTORUM

AD TOMUM V JUNII.

25 ADelbertus Diac. Egmundæ in Hollandia. COM. PR. De initio Comitatus Hollandiæ : Vitaque & Miraculis, per Mediolacenſes & Egmundanos Monachos ſcriptis 94. *Cap.* 2. Res in vita & obitu geſtæ 97. *Cap.* 2. Varia miracula : corpus elevatum 100. *Cap.* 3. Baſilica erecta ; alia miracula, tempore Scriptoris probata 101. *Cap.* 4. ALIA ſcripta ſæc. XII. *Cap.* 2. Monaſterium protectum, malevoli puniti, cæci & alii ægri curati 104. *Cap.* 2. Templum vetus deſtructum, novum erectum, miracula ſecuta 106. *Cap.* 3. Alia poſt adjuncta 109

30 Adilia V. Monacha Orpii in Brabantia, *ex Natalibus Molani* 587

30 Æmiliana Romana, an Martyr 578

25 Æmilianus, Ep. M. Auguſtuduni 78. COM. PR. De cultu, Legenda, mortis tempore 78 Lect. Off. pt. *ex Codd. eccl. propriæ* 85

26 Agapitus, M. in Africa, *ex Hier. Mrl.* 156

26 Agatho, M. cum ſociis Alexandriæ, *ex Synax. & Martyrologiis* 157

28 Alexander, M. in Africa, *ex Martyroll.* 357

25 Amandus Erem. in Petracor. & Domnolenus. SYLLOGE de utriuſque cultu, & illius Sociis 78

28 Ambenius, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355

29 Anaſtaſius, M. Argeatonii 476. ACTA Martyrii 477

27 Anectus vel Anicetus, M. Cæſareæ in Cappad. *ex Menæis* 256

29 Angelina, V. Clariſſa Spoleti in Umbria. *Syll. hiſt. ex Jacobillo* 528

27 Anicetus vel Anectus, M. Cæſareæ in Cappad. *ex Menæis* 256

26 Aothelmus, Ep. Bellicæc. in Gallia. COMM. PR. De Vita per coætanum ſcripta & recenti Corporis elevatione 229. VITA *ex Ms. Carthuſiano*. Prologus. 227. *Cap.* 1, Puerilia, vita Carthuſiana, Procuratura majoris Carthuſiæ 228. *Cap.* 2. Prioratus ejuſdem & Domus Portarum 229. *Cap.* 3. Labores in ſchiſmate pro Alexandro III; Epiſcopatus invito collatus : Acta contra concubinarios 232. *Cap.* 5. Zelus pro juſtitia, bona monaſteriis collata, miracula 233. *Cap.* 5. Morbus, pius obitus, miracula 237. ELEVATIO, *ex Gallico*. *Cap.* 1. Ejus poſtulatio & ad illam Proceſſus, 238. *Cap.* 2. Modus & pompa ejuſdem, 240. *Cap.* 3. Miracula ſecuta, 242. APP. De reciprocis inter Epiſcopum Bellicenſem & Generalem Carthuſianorum officiis 243

26 Anthico, Conſ. apud Græcos, *ex Synax.* 176

25 Antidius, Ep. Veſontionen. in Burgundia. COMM. PR. De ejus cultu, tranſlatione corporis, Actorum fide ſuſpecta 39. VITÆ Epitome, *ex Brev. Veſont.* ACTA fabulis admixta. *ex Ms. Veſont. Cap.* 1. Locus Chryſopolis ſeu Vaſontio : Antidii virtutes 42. *Cap.* 2. Ejus Romam a dæmone transvecti indeque revecti fabula 43. *Cap.* 3. Groci R. irruptio in Gallias : Antidii tranſlatio. APP. de cultu Ulliſſippone in Luſitania 47

25 Antonius, M. Romæ cum Luceia 11

25 Apamius, M. Romæ cum Luceia 11

26 Aphamon, M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357

25 Apollonius, M. Romæ cum Luceia V. M. 11

28 Apollonius, M. in Africa, *ex Martyroll.* 357

28 Argimirus, Mon. M. Cordubæ, *ex Memoriali S. Eulogii* 282

27 Arialdus Diac. & Herlembaldus Miles, MM. Mediolani. COMM. PR. De veneratione ſepulcrorum, Actorum ſcriptoribus, & certaminum Socio Luitprando Presb. 279. VITA auct. B. Andrea, Sancti diſcipulo, *ex Puricello*. Præfatio. *Cap.* 1. Arialdi natalea ; inſtitutio ; prima contra Clericos impuros concio 281. *Cap.* 2. Socium Landulfum nactus, Romam abit, & ambo vexantor 283. *Cap.* 3. Simoniacos infectatur Arialdus 286. Ad eum accedit Herlembaldus, & ab Alexandro PP. Defenſor Eccleſiæ creatur 289. EMBOLISMUS, de hujus principiis, & Laudulfi obitu 290. *Cap.* 5. Virtutes Arialdi : jejunandi & pſallendi accurata ratio 293. *Cap.* 6. Victoria de Archiepiſcopi Simoniaci partiariis 294. *Cap.* 7. Arialdi, ab hoſpite Presb. proditi, crudelis cædes 266. *Cap.* 8. Corporis per octo dies incorrupti delatio Mediolanum 299. *Cap.* 9. Appendix litterarum Auctoris ad Syrum, priorem ſcriptorem, & hujus ad illum, cum quibuſdam miraculis 302

28 Arion, M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357

28 Ariuſius, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355

30 Arnulfus Mon. Ciſterc. Villarii in Brabantia. COMM. PR. De Vita, duobus libris a coævo ſcripta & corporis veneratione 606. VITA, auct. Goſwino, Cantore Villar. *ex Mss.* Præfatio 608. *Antiqua diuſio* 606. LIB. I. *Cap.* 2. Arnulfi converſio, acceſſus Villarium, & prima pœnitentiæ inſtrumenta 609. *Cap.* 2. Flagrorum frequentia & varietas mira atque cruenta 611. *Cap.* 3. De ejus cilicio, caligis, pedulibus, tribus cæmentis & lecto ſaxeo 612. *Cap.* 4. Victus, ſomni, veſtitus ratio, plena aſperitatis 613. *Cap.* 5. De afflictione, quam ſibi per Quadrageſimam intulit, addita lorica ferrea 615. LIBER II. *Cap.* 1. Summa Arnulfi caritas erga omnes 616. *Cap.* 2. Obedientia, oratio, devotio erga Deiparam 618. *Cap.* 3. Viſio cæleſtis gloriæ, indeque crebrior riſus ac jubilus 620. *Cap.* 4. Prophetiæ dono accepto, conſulentibus ſe gratiis impetrat. *Cap.* 5. Cordium arcana cognita, præterita etiam & futura 625. *C.* 6. Alia plura prophetice cognita aut prædicta 627. *C.* 7. Mors, eamque ſequuta miracula 630. Encomium rhythmicum ; & Epitaphium auct. Franc. Moſchi 631

30 Aſclepiades, M. apud Græcos, *ex Synaxario Ms.* 574

30 Aſclinus, ſive Aſclepius, M. Coloniæ Agrippinæ 574
28 Atheſius, M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357
25 Aucejas Rex, M. cum Luceja, *ex Mrll.* 11

B

26 BAbolenus, Ab. Foſſæ in Gallia. COMM. PR. de Actis Vitæ omittendis, referendis miraculis 179. Datur hæc *ex Mss.* 18
28 Baſilides, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355. Paſſio *ex Euſebio* 356
29 Beata ſeu Benedicta V. Senon. *ex Mrll.* 492
25 Bejocus, Anachoreta Ægyptius *ex Hagiol. Habeſſino* 72
25 Benjamin, Anachoreta Ægyptius, *ex Hagiol. Habeſſino* 72
27 Benevenutus, Ord. Minorum Corneti in Apulia, SYLLOGE, De ejus approbato cultu, vitæque & miraculorum epitome 327. MIRACULA, *ex Mss.* 329
28 Benignus Ep. M. Ultrajecti in Belgio, *ex Molano* 358
20 Berta Recluſa, Ultrajecti in Belgio, *ex Necrologio Ms.*
25 Bigaius, M. Theſſalonicæ in Macedonia, *ex Martyrologiis Mss.* 10

C

27 CApito M. Cordubæ, *ex Martyrologiis* 252
Capitolinus, M. in Africa, *ex Mrll.* 357
28 Capitulinus, M. in Africa, *ex Martyrol.* 357
28 Capitulinus, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355
29 Caſſius, Ep. Narnien. COMM. HIST. §. 1. Nomen in Faſtis, Acta ex S. Gregorio: tempus Sedit ex Epitaphio 486. §. 2. Reliquiæ Lucæ petitæ ao. 1679, & impetratæ 487. §. 3. honorifice exceptæ & collocatæ 489
27 Clemens, M. Cordubæ, *ex Martyrologiis* 252
30 Cloſendis, Abbat. Marchianenſis in Gallo-Flandria, *ex Vita S. Rictrudis matris* 587
25 Cotaus, M. Romæ, cum Luceja 11
27 Creſceos, Diſcip. S. Pauli. SYLLOGE. De ejus apud Græcos & Latinos cultu, aſſertoque ad Viennenſes & Moguntinos Apoſtolatu 250
27 Creſcens, M. Cordubæ, *ex Martyrologiis* 252
Controverſia circa ſeptem ſocios: an omnia ſumpta a filiis S. Symphoroſæ 253
27 Criſpianus Clericus, M. Romæ, *ex Martyrologiis Hieron.* 258
28 Creſcens, M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357
27 Criſpus vel Criſpinus, Presb. M. Romæ, *ex Martyrologio Hieron.* 258
30 Curticus ſeu Cajus, Presb. M. in Africa, *ex Martyrologiis* 573
25 Cyprianus Erem. ſocius S. Amandi Petracoricenſis 78

D

26 DAvid, Erem. Theſſelonicæ in Macedonia SYLLOGE. De cultu, Vita, ætate, notitia etiam apud Latinos 576
25 David, *alias* Petrus, Princeps Ruthenus, *ex Synax. Ruth.* 115
27 Deodatus, Ep. Nolæ in Campania Italica. COMM. PR. de Vita, poſt Corporis tranſlationem ſcripta; deque ordine Deceſſorum ac Succeſſorum ejus reformando 258. VITA *ex Dalio ſacra Ughelli* 260
25 Dicentius ſeu Dizantius, Epiſc. Xantonenſis. COMM. HIST. De cultu, ætate, actis, *ex off. proprio* 91
26 Diogenes, M. Alexandriæ, *ex Synax. & Martyrologiis* 257
30 Diomedes, M. apud Græcos, *ex Syn. Ms.* 574
28 Dionyſia, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355
25 Dionyſius, M. Romæ, cum Luceja V. M. 11
26 Dionyſius, Bulgariæ Archiep. prope Kioviam in Ruſſia, *Ex Synax. Ruth.* 247
28 Dionyſius, M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357
28 Dioſcorus, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355
28 Dioſcorus alter, M. Alexandriæ Ægypti *ex Martyrologiis* 355
28 Dioſcorus, M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357
28 Diſta, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355
30 Donatus, M. Romanus in Eyffliam translatus, *ex litteris Colonien. Soc. Jeſu.* 574

E

28 ELapha, M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357
30 Erendrudis V. Abb. Salisburgi in Bavaria. COMM. PR. Vitæ Synopſis *ex Vita S. Rupertl.* Monaſterii ſitus & reſtaurario 580. MIRACULA a Cæſare Nonbergenſi ſcripta 582
30 Enlampius, M. apud Græcos, *ex Synaxariis Ms.* 574
25 Euphroſyna, *alias* Febronia, Princeps Ruſſiæ, *ex Synax. Ruth.* 111
25 Euroſia, V. M. Jacetæ in Hiſpania. SYLLOGE. De ejus cultu certa relatio: incerta de ætate ac patria coojecturæ 88
25 Eutropia, V. M. Sibapoli in Meſopotamia 14

F

28 FAbianus, M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357.
25 Febronia, V. M. Sibapoli, ſive Niſibi, in Meſopotamia. COMM. PR. §. 1. De actis Syriace vel Græce ſcriptis, & ex Græco Latine redditis 14. §. 2. De ejus & Sociarum cultu C. P. 15. §. 3. Ejuſdem cultus apud Latinos, præſertim Trani in Apulia 16. ACTA Auct. Thomaide Magiſtra, *ex Ms. Vatic.* 17. *Cap.* 1. Lyſimachi, cum Seleno patruo & Primo conſobrino, miſſio in Orientem: Parthenonis Sibapolitani diſciplina, Febroniæ ibi educatio 17. *Cap.* 2. Tyrannidis meto fugientibus pleriſque, ſola remanet Febronia, & ad certamen animatur 21. *Cap.* 3. Delata ad Selenum, atque a militibus adducenda, Bryenę & Thomaidi valedicit 22. *Cap.* 4. Interrogata, froſtraque ſolicitata, bis torquetur 26. *Cap.* 5. Ubesibus, manibus, pedibuſque truncis, decollatur: Selenus judex ſibi mortem conſciſcit 28. *Cap.* 6. Delato ad monaſterium corpore, celebrantur exequiæ, plures alii cum Lyſimacho & Primo baptizantur 31. *Cap.* 7. annua Febroniæ feſtivitas, ejus apparitione honorari ſolita: eccleſia ei erecta, & in hanc pro corpore dens unus tranſlatus 32
25 Febronia Princeps Ruthena. *Alias* Euphroſyna, *ex Synax. Ruth.* 11
27 Felix, M. Romæ, *ex Martyrologio Hieron.* 252
26 Felix, M. in Africa, *ex Mart. Hieron.* 256
28 Felix, M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357
23 Ferdinandus Aragonius, Ep. Calatinus in Calabria. COMM. de ejus cultu, ætate, actis 313
27 Fratria, M. Cordubæ, *ex Mrll.* V. Creſcens 252

G

25 GAllicanus, Dux & Conſul Romanus, M. in Ægypto. COMM. PR. De Actis, Paſſioni SS. Joannis & Pauli MM. præfixis,

memoriisque Martyrologiis inſcripta, & temporum ratione. 35 ACTA *ex Mſs. ſex* 37
26 Gaudentius, M. in Africa *ex Hieronymi Martyrologio* 156
25 Gulielmus, Ab. Fundator Montis Virginis in Apolia. COMM. PR. de Scriptoribus Vitæ cultu Sancti, & primario Ordinis Monaſterio 112. VITA Auctore Joanne Diſcip. *ex Mſs. edita a Jordano Generali Ordinis* 124. Prologos. *Cap.* 1. Vercellis educatur: quaterdennis Compoſtellam adit, circulis ferreis cinctus 124. *Cap.* 2. Dimiſſo Hieroſolymas adeundi propoſito, loricam indutus & gelaam, Virgilianum montem ſibi deligit 126. *Cap.* 3. Collectæ ibi Presbyteria, monaſterium condit, non ſine miraculis 128. *Cap.* 4. Anachoreſeos locus, ex Virgiliano in Lacenum, indeque in Cuneatum montem translatus: B. Joannes ſocius additus ne dimiſſus 132. *Cap.* 6. In valle Compſana ſtructa moneſteria, facta miracula, meretrix per ignem ſuperata 134. *Cap.* 7. Beneficia, a Rogerio Rege impenſa ſancto. Hujus mors pia 139. *Cap.* 8. Miracula poſt mortem 133. APPENDIX §. 1. De Ordinis principio in Monte-Virginis, hujuſque ſitu & veteſtiori a Virgilio nomine, ac decem primis Abbatibus generalibus 134. §. 2. De Gulielmo utriuſque ſexus monaſterio, primum S. Salvatoria, dein S. Guilielmi dicto 138
25 Guidus Maramaldus, Ordinis Prædicatorum *ex Diario Marchefi* 111
25 Gunhardes Epiſcopus Nannetenſis & Mertyr. *Vide in Supplemento poſt hanc Tomum ad diem* XXV
28 Gurdianus, M. in Africa, *ex Martyroll.* 117

H

28 HEimeradus, Presb. in Haſſia. COM. PR. De Haſungenſis Monaſterii origine, Sancti iſtic cultu, & duplicis Vitæ ſcriptoribus 385. VITA, Anct. Egelberto Mon. Hersfeldenſi, *ex Mſ. Badecen.* Prologus. *Cap.* 1. Romam & Hieroſolymas peregrinatus, ab Hersfeld. Abbate excipitur, & flagellatus pellitur 387. *Cap.* 2. Convitia & flagra iterum patienter toleraia, receſſus in Haſungen 389. *Cap.* 3. Quædam viventis miracula 391. *Cap.* 4. Mors & miracula ad ſepulcrum 309
29 Hemma Vidua, fundatrix Gurcenſis in Carinthia. COMM. PR. De ipſius loci ſitu & fortuna; Epitaphio ſeculi 12; recentiorique Vita 498. ACTA *ex Mſ.* Sermo prævius de laude ſanctitatis Matronalis 499. Summa vitæ piis operibus jugiter impenſæ 500. MIRACULA uſque ad 1228 inclus. 501. ALIA ex proceſſu 503. ACTA RECENTIORA, Auct. Paulino Waldinero. Præfatio Capituli Gurcenſis 506. *Cap.* 1. Natalis, educatio, matrimonium, & natorum ei liberorum atque nepotum mors 507. *Cap.* 2. Viduitas, fundatio monaſterii, mors & ſecutus cultus 509. *Cap.* 3. Miracula ex proceſſu pro Canoniz. 512. Alia recentioris memoriæ 514. ANALECTA veterum monumentorum de ea. §. 1. Affinitas cum S. Henrico Imp. & Abbatiæ fundatio 516. §. 2. Canonicine an Benedictini inſtituti fuerit ipſa, & quomodo ejus monaſterio inducta, quæ hodiedum perſeverat Regularitas Auguſtiniana 518. §. 3. Series Epiſcoporum Gurcenſium 520. §. 5. Cultus Beatæ, ſub Epiſcopis & Canonicis inſigniter auctus 522. §. 6. Poſtulata a Pontifice Canonizatione, formatur ad eam Proceſſus 523. APP. 1. De venerabili Beatrice, Catinthiæ Ducissa, Beatæ, ſi non carne, moribus ſorore APP. 2. De Carinthia Seizenſi, Beatæ, in fundatrice, perperam adſcripta 525. Nomina & ſeries Priorum Seizenſium 529
27 Hennuſticus *vel* Venuſtus, M. Cordubæ, *ex Martyrologiis* 252
25 Hericus Zdicus, Ep. Olomuc. in Moravia, Ord. Præmonſt. SYLLOGE. §. 2. Ex Commentariis P. Bohuslai Balbini S. J. 140. §. 2. Ex Joanne Dubravio Epiſcopo Olomucenſi, & aliis 141
35 Henricus Eremita Veronæ in Ditione Reipublicæ Venetæ 632
28 Heraclius, M. Alexandriæ Æg. *ex Martyrologiis* 355. PASSIO *ex Euſebio* 356
28 Hereis, ſive Rais, M. Alexandriæ Ægypti *ex Martyrologiis* 355. PASSIO *ex Euſebio* 356
25 Herenæus, M. Romæ, cum Luceja 22
27 Herlembaldus Miles, M. Mediolani 279. *V.* Arialdus. ANALECTA de illo, *ex Purkello Cap.* 1. Pacem ægre conſtitutam turbat Guido Epiſc. pro ſe ſubſtituens Gothofredum Simoniacum: contra hunc Herlembaldus educit Mediolanenſes 303. *Cap.* 2. Canonicam electionem procurat; inſtitutum Gothofredum coercet: juvatur a Gregorio VII per litteras 305. *Cap.* 3. Ejus ædes: Luitprandi Presb. mutilatio: Tebaldi in Epiſcopatum intruſio *Cap.* 4. Utrique Martyri poſita in S. Dionyſii monumenta 308
26 Hiermoygius Ep. Tudenſis in Luſitania, Patruus S. Pelagii M. Cordubenſis. Translatio corporis 213
28 Heron, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Moll.* 355
29 Hilarius, Ep. Patavienſis. SYLLOGE Hiſt. 483
28 Hinus, M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357
28 Hirenæus, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355

I

25 IAſon, Cognatus & Diſcipulus S. Pauli Ap. SYLLOGE Hiſtorico-critica, de ejus cultu & diſtinctione a Mnaſone Cyprio 4
25 Joannes Hiſpanus, Carthuſianus in Sebaudia. COMM. PR. Acta Vitæ, Elevationis, Translationie 143. VITA *ex Mſ. Domus Reparatorii* 144. ELEVATIO *ex Mſ. Majoris Carthuſiæ* 146. TRANSLATIO *ex publico Inſtrumento Mſ.* 147. APPEND. Miracula recentiora, ex *Gallico* 148
26 Joannes & Paulus MM. Romæ COMM. PR. de veteriſſimo cultu & Actis, atque Terentiano filio ejus 158. PASSIO *ex 7 Mſſ.* 159. APP. De eorum Reliquiis 161
26 Joannes, Epiſc. Gothiæ. COMM. PR. §. 1. Cultus, elogia, patria, parentes: Epiſcopatus Gothiæ duplex. §. 2. Joannis Epiſcopatus inter Mæotidem paludem & Pontum Euxinum 186. §. 3. Caſpiæ portæ duplices, earumque ſitus 187. §. 4. Chazarorum ſedes & Chagani aliqui: horum ab aliis Chaganis diſtinctio 188. VITA *ex Mſ. gr. Vatic. Cap.* 1. Ortus, ſanctitas, epiſcopatus, zelus pro imaginibus & libertate ſuorum; captivitas, mors, depoſitio. *Cap.* 2. Miracula adhuc viventis 193
28 Irenæus, Ep. M. Lugduni in Gallia. COMM. HIST.

HIST. §. 1. Antiquiores notitiæ : nomen, quando & quomodo adſcriptum antiquis Faſtis ; cultus apud Græcos. 335. §. 2. De ejus geſtis ac ſcriptis. 337. §. 3. Martyrium, ſepultura, tranſlationes. 339. §. 4. De eccleſia & crypta, a S. Patiente Ep. ſtructa. CONTROVERSIA inter eccleſiar S. Juſti & S. Irenæi, de hujus corpore. *Cap.* 1. Petri Card. de Thureyo an. 1410. pro Ireneníibus præjudicium. 342. *Cap.* 2. Teſtimonia pro Canonicis S. Juſti. 345. *Cap.* 3. Alia pro Ireneníibus, & pro his ſententia lata 347

27 Italica, M. Cordubæ, *ex Martyrologiis* 252
30 Italica, M. in Africa *ex Martyrologiis* 573
29 Judith vidua, Recluſa in Bavaria, *V.* Salome 493
27 Julianus M. Cordubæ, *V.* Creſcens 252
28 Julius, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355
25 Juoiaona, diſc. S. Amandi Eremitæ Petracoſicenſis 78
27 Juſtious, M. Cordubæ, *V.* Creſcens 252

L

27 LAdislaus, Rex Hungariæ. COMM. PR. De cultu, Actis, Reliquiis, non impune violatis 315. VITA *ex Mſs.* 317. ACTA ex Bonfinio. *Cap.* 1. Geizę & Ladislai fratrum reditus ex Polonia, victuria de Barbaris & Salomonæ parruela 319. *Cap.* 2. Ladislai electio in regnum poſt fratrem : exclusio Salomonis 321. *Cap.* 3. Ejus de Salomone & Chunis victoriæ 323. *Cap.* 4. Regno pacato, Dux ſacræ expeditionis futurus Ladislaus, in proceſſu moritur 325
25 Lamianus, M. Theſſalonicę in Macedonia, *ex Martyrologiis Mſs.* 10
27 Lellus, M. Cordubæ, *ex Martyrologiis* 252
28 Leo II. Pont. Rom. Ejus chronologia. 374. ACTA *ex Anaſt. Bibliothe.* 375. APPEN. de corpore S. Leonis Papæ, creditі haberi Ferrarię 376
30 Leo Subdiac. M. in Africa, *ex Martyrol.* 573
29 Leolinus Ep. Patavicenſis. SYLL. Hiſt. 483
28 Leonidea, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355
28 Leonides alter, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355
28 Leonis, V. M. Sibapoli in Meſopotamia 14
25 Luceja, V. M. Romę cum Auceja Rege & Sociis MM. COMM. PR. De Actis, ætate, cultu, etiam 1 Julii, & apud Græcos VI ejuſdem. ACTA *ex a. Mſs.* 13
26 Luceja, V. M. Alexandriæ, *ex Synax. & Martyrologiis* 157
28 Lucianus, Coſm. apud Græcos, *ex Synax.* 358
30 Lucina, matrona Romana. DISQUISITIO HIST. Duæne, an una exſtiterit, colanturque Luciæ 333
27 Luitprandus ſeu Liprandus. Presb. Confeſſor Mediolani. APPEND. ad Vitam SS. Arialdi & Herlembaldi M. M. §. 1. Groſſulanus Epiſc. a Liprando ſimoniæ convictus judicio iguit 310. §. 2. Reliqua ejus vita & mors miraculis illuſtrata 313
25 Lunitanus, M. Theſſalonicæ in Macedonia, *ex Martyrologiis Mſs.* 10
28 Lupercius vel Loperculus, M. in Novempopulania. *Sylloge*. De ejus ætate, cultu, ac diſtinctione a M. Cæſaraugustano. 349. ACTA.

M

28 MAcedonius, M. apud Græcos, *ex Synaxariis* 358
27 Majorinus Ep. Aquenſis in Italia, *Notitia ex variis* 278
28 Marcella, mater Potamiæ, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355. PASSIO ex Euſebio 356
27 Marcellinus, M. Cordubæ, *ex Martyrol.* 252
27 Marcellus, M. Cordubę, *ex Martyrologiis* 252
28 Marcellus, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355
29 Marcellus, M. Argentonii 476. ACTA Martyrii 477
30 Marcianus, Ep. Pampelonæ in Hiſpania. NOTITIA ÆTATIS ex Conc. Toletano XVI Cultus *ex Prudentio Sanctevallia* 586
29 Maria, Matrona Hieroſolymitana, mater Joannis, qui & Marcus 475
30 Martialis, Lemovicenſium in Gallia Apoſtolus. COMM. PR. de ejus ætate & Actis apocryphis 535. DISSERT. *Jo. Cordeſii Presb. & Canon. Lemovic.* De tempore miſſi in Aquitaniam Sancti, *ex Gallico Latine reddita a Franc. Boſqueto*. §. 1. Proponitur opinio, aſſerens a S. Petro miſſum, & demonſtratur xtar Epiſtolarum ac Vitæ, Aureliano ſucceſſori ejus adſcriptæ 538. *Animadverſio* 540. §. 2. De tempore quo ſcripta vulgaris Vita, & modo, quo Apoſtoli titulus Sancto confirmatus 540. *Anim.* 545. §. 2. Veroſimilius pro anno 250 opinio exponitur 543. EPIST. *Petri de Marca Archiep. Toloſ.* §. 1. De tempore primum prædicatæ in Galliis fidei, *cum Animadverſionibus* 546, 548, 550. §. 2. Primorum in Galliis Epiſcoporum Epochæ expenduntur, & in favorem antiquitatis ſtabiliuntur 547. §. 3. Reſpondetur ad objecta ex Severo Sulpitio & Gregorio Turonenſi ; & tandem contra hunc concluditur 551. MIRACULA *ex Mſs. noſtris*. §. 1. Antiquiora aliquot, parrata ad ſepulcrum 553. §. 2. Sæculo 7, 8, 9, ſcripta, 554. §. 3. Poſt annum 852. facta, & a coævo ſcripta 557. §. 4. Alia, *ex Mſs. Turonenſi* 557. ANALECTA de Eccleſiis, Reliquiis & Cultu. §. 1. de Collegiata Lemovicenſi, ſacri corporis cuſtode, in monaſterium verſa, & hujus primis Abbatibus 562. §. 2. Fortuna Abbatiæ, ab an. 935. ad 1023. 564. §. 3. Novæ baſilicę, ſub Odolrico Ab. abſolutę, dedicatio per Urbanum II 596. §. 4. Geſta ſub Ademaro Ab & ſucceſſoribus, uſque ad 1167. 568. §. 5. Alia quædam circa Abbates & theſaurum. Cultus in Hetruria. Vita Italicæ a Lombardello ſcripta 570
28 XII Martyres Galatæ, in Aſia minori, *ex Synaxariis* 358
27 VII Fratres MM. Romani, *ex Martyrologio Hieronymiano* 252
28 XXXII MM. Scythopoli in Paleſtina *ex Synaxariis* 358
26 Maxentius Presb. Pictavis in Gallia. COMM. PR. De ejus monaſterio, Actis a coævo ſcriptis, & cultu, 169. VITA *ex Mſs.* Prologus. *Cap.* 1. Ortus, adoleſcentia primo Adjutoris dicti. nomen Maxentii eum habitu aſſumptum ; miracula quædam 170. *Cap.* 2. Vita in cellula recluſi, Miracula, obitus 172. *Cap.* 3. Miracula poſt obitum 173. APPEND. De Translationibus Corporis 175
28 Maximus M. *ex Martyrologio Coſinen.* 358

25 Ma-

25 Maximus Ep. Taurin. in Pedemontio 48
COMM. PR. de ejus ætate & cultu, atque Legenda poſt ſæc. 11 ſcripta. VITA. Auct. Anonimo Monacho Novaliciensi, *ex Ms. eccleſiæ ejus* 50
25 Medicus M. Utriculi in Umbria. COMM. PR. de Actis, cultu, inventione & Translatione 7. Lectiones Officii veteris, *ex Brev. Ms.* 8. Decretum S. Coog. Rituum *ex Ms.* 9.
28 Meleus M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357
30 Meliton M. apud Græcos, *ex Synax. Ms.* 574
28 Memmius, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355
25 Mnaſeus Cyprius, Chriſti diſcipulus 4

N

27 NEmeſius, M. Cordubæ, *V.* Creſcens 252
28 Nemeſius M. *ex Martyrol. Caſinen.* 358
28 Nica, M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357
28 Niſia, M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357
28 Noonica M. Alexandriæ 355
27 Novatianus, M. Cordubæ, *ex Martyroll.* 253

O

25 ODuinus Presb. M. Hugsidiæ, in Brabantia, *ex Molano* 149
25 Orion, M. Romæ, cum Luceja 11
28 Orion, M. Alexandriæ, *ex Martyrologiis* 355
28 Orion alius, M. Alexandriæ *ex Martyrol.* 355
28 Orioſus, M. Alexandriæ, *ex Martyrologiis* 355
30 Oſtianus Presb. in diœc. Vivarienſi 579

P

28 PAmbanus, M. Alexandriæ, *ex Mart.* 355
30 Pampbilus, M. Colouiæ Agrippinæ, *ex Hieronym.* 572
28 Paonus, M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357
28 Panoſus, M. Alexandriæ, *ex Martyroll.* 255
28 Pantamius M. *ex Martyrologio Caſinen.* 358
28 Pantiberus, M. Alexandriæ, *ex Martyrol.* 355
28 Panubtius, M. in Africa, *ex Martyroll.* 357
25 Papieus, M. Romæ, cum Luceja V.M. 11
26 Papolenus, Ep. Ab. ſtabulenſis & Malmundarienſis. SYLLOGE Notitiarum, & Actorum ejus, cum diplomate Regio 195
28 Pappus vel Pappianus, M. Mylia in Sicilia, *ex Synaxariis* 359
29 Paulus Apoſt. *Vide* Petrus Apoſt. 391 & ſeq.
26 Paulus cum Joanne M. Romæ *V.* Joannes 158
28 Paulus, Pontifex Romanus. COMM. PR. de cultu, Actis, & Anſelectis 378
28 Paulus Medicus, Confeſſor apud Græcos, *ex Synaxariis* 358
28 Paſtaphus, Martyr Alexandriæ Ægypti *ex Martyrologiis* 355
28 Peſſimus, M. Alexandriæ Ægypti *ex Martyrologiis* 355
25 Peeinoa ſeu Perſeveranda, V. Pictavienſis. COMM. PR. De vero ejus per tres dies cultu, titulo Martyris alieubi additu 82. VITA ſub nomine Perſeverandæ, *ex Mss. Cap.* 1. Ejus & Columbæ ac Maerioæ ſororum inſtitutio monaſtica: Columbæ ad tyraonum conveniendum promptitudo 84. *Cap.* 2. Virginum ad eumdem deductiu: mors Peeinuæ per viam 85. *Cap.* 3. Hujus ſepultura, & ad eam miracula 87
28 Pece, M. Alexandriæ, *ex Martyrologiis* 355
25 Perſeveranda V. *Vide* Peeinoa 84
26 Pelagius, M. Cordubæ in Hiſpania. COMM. PR. Actorum ſcriptores, diſcordes circa genus mortis. Translationes, cultus 204. ACTA. *Ex relatu Reguelis Presb. coævi.* ALIA *Auct. Roſwitha coæva Cap.* 1. Cotdoba a Mauris ſubacta; Abderrahemi ibi regnum; victoria de Chriſtianis 209. *Cap.* 2. Obſes barbatis traditus puer Pelagius, blanditias Regis impune averſatur 210. *Cap.* 3. Martyrium, corpus inventum, caput igne probatum 211, APPEN. de Epiſcopo Hermoygio Sancti patruo 213. Offeinm vetus *ex Ms. Tudenſi* §. 1. Collario ejus cum Gothico S. Eulaliæ & hodierno S. Jacobi 215. §. 2. Matutioum 217. §. 3. Offeiuoi ad Miſſam Catechumenorum 218. §. 4. Miſſæ SS. Columbæ & Pelagii 219. §. 5. Miſſa de S. Jacobo Ap. 213
29 Petrus & Paulus Apoſtolorum Principes COM. PR. §. 1. Vitæ a variis ſcriptæ, quædam rejectæ, aliæ dandæ 398. §. 2. Tempus vitæ & Martyrii amborum 401. §. 3. *Anamneſis* D. P. de ſua & Henſchenii Chronologia, circa Paſſionem Chriſti, & annos Petri 404. §. 4. Chronologiæ Henſcheniauæ claritas, ſtatua Simoni Mago Romæ erecta: idem ſub Nerone victus a Petro 405. §. 5. De rempore ac loco, quibus paſſi Apoſtoli 407. ACTA Gr. lat. *ex Mſs. Mediceo*, interprete Jacobo Sirleto, *Cap.* 1. Petri patria; res ſub Chriſto, & proximia ab Aſcenſione hujus aonis geſtæ 411. *Cap.* 2. Ejuſdem congreſſus cum Paulo. Varii Epiſcopi ordinati. Rumæ acta contra Simonem 413. *Cap.* 3. Ultimæ peregrinationes; reditus Romam & Martyrium 416. *Cap.* 4. S. Pauli perſecutio, converſio, peregrinationes uſque Theſſalonicam 417. *Cap.* 5. Reliqua Pauli itinera uſque Romam 420. *Cap.* 6. Pauli profectio in Hiſpaniam, reditus Romam & Martyrium 422. ACTA S. PETRI, *Lino Diſcipulo & ſucceſſori ſuppoſita*, *ex Ms.* ANALECTA De muoumeotis, reliquiis, miraculis, apparitionibus, feſtis, & Eccleſiis, utriuſque §. 1. De locis, vivantium Apoſtolorum memoriæ conſecratis in Syria; quædam Petru in Italia feorſim ſacra 429. §. 2. De S. Pauli ad Melitam naufragio, ejuſque ibi culru 431. §. 3. Reliqua utriuſque trophæa Romæ 432. §. 4. Ubi primum ſepulti a morte Apoſtoli, & quando & a quo rranslati ad Catacumbas 434. §. 5. Quæna revetenter a conſpectu habita ſancta Corpora, ac proinde dubiæ pleræque Reliquiæ, iis adſcriptæ 438. §. 6. De Capitibus Apoſtolorum uſque ad Urbanum V. 440. §. 7. Eadem ab illo inventa & ornata 442. §. 8. De inventione Brachii S. Pauli Miſniæ in Saxonia, inde in Puloniam translati 445. §. 9. De Vinculis S. Petri, & memoria primæ ab ipſo dedicatæ eccleſiæ, converſa in feſtum ad Vincula 449. §. 10. de Catenis illius, annuliſque earum, & raſura, ineluſa clavibus, S. Petri dictis 452. §. 11. De clave, Laude veteri ſervata, contra morſus rabidorum canum 454. §. 12. De lignea Cathedra in Vaticano 456. §. 14. De Gladiis Apoſtolorum, aliiſque eorum Reliquiis 461. §. 15. Amborum apparitiones nonnullæ, ac nominatim S. Petri 463. §. 16. Pauli ſingulares quædam apparitiones 466. §. 17. Feſtum Converſionis S. Pauli: & veteres de eo & S. Petru Liturgiæ 467. §. 18. De tribus præcipuis Baſilicis, a Conſtan-

ſtantino extrui Romæ juſſis, & a S. Silveſtro dedicatis 469. §. 19. De tempore depoſitionis ſacrorum Corporum in Baſilicis utriuſque, & feſto Epularum S. Petri 477
30 Petrus, M. apud Græcos, *ex Synax.* 573
30 Petrus, Conf. Aſtæ in Lombardia 579
24 Petrus Princeps Ruthenus, *alias* David, *ex Sinax. Ruthenico* 111
28 Phelicus, M. Alexandriæ *ex Martyrol.* 355
28 Philocius, M. in Africa, *ex Martyrol.* 357
28 Pleoſus, M. in Africa, *ex Martyrol.* 357
28 Pirhrius, M. in Africa, *ex Martyrol.* 357
28 Plutarchus, M. Alexandriæ, *ex Mſſ.* 356
31 Plutarchus alter ibidem. Paſſio *ex Euſebio* 356
25 Proſper, Ep. Regii Lepidi in Italia. COM. HIST. §. 1. Memotia in Faſtis: Vita a variis ſcripta. Proſper Aquitanus ſcriptor, non fuit Epiſcopus, nec ullus eo nomine Regienſis in Gallia 53. §. 2. Acta prioris in Epiſcoparu, *ex Lect.* deque monaſterio ejus 55. TRANSLATIONES, ab anno 1144 ad 1380, *ex Mſ. editæ ab Ughello* 57. TRANSLATIO ultima, anno 1601, juſſu Clementis VIII. *Cap.* 1. Petentibus Canonicis procedi ad executionem Brevis Apoſtolici, ipſum aliaque an ſpectantia producuntur 62. *Cap.* 2. Accerſitis rite partibus, inſpiciuntur utriuſque Eccleſiæ contendentis Reliquiæ 63. Cap. 3. Dirimitur controverſia, junctis utriuſque eccleſiæ Reliquiis, & iis, quæ Proſperi credebantur, ad ejus Collegiatam; quæ S. Venerii, ad S. Petri, translatis 66. *Cap.* 4. Inſcriptiones & Laminæ utriuſque partis Venerabilis Thomæ Ep. translatio prior 67. *Cap.* 5. Hujus nova Translatio, & unius oſſis ex Corpore S. Proſperi 70
28 Potamina, V. M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355. PASSIO *ex Euſebio* 356
28 Potamious, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355
27 Primitivus, M. Corduhæ, *v.* Creſcens 254
28 Pueri duo, MM. apud Græcos, *ex Synax.* 358
25 Pronicus, M. Romæ, cum Lucela, 11

R

RAis vel Herss, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355
36 Raymundus Lullus; Etem. & Mart. Majoricenſis Univerſitatis Patronus. COMM. PR. §. 1. Brevis notitia de Sancto 633. §. 2. Cultus ſacer ab olim cum Officio & Miſſa. 634. §. 3. Mauſoleum inſigne, Epitaphia duo: alia conſtantis cultus argumenta. 637. §. 4. Qui Vitam poſt annum 1400 ſcripſerint ex antiquiore, quam habuit Waddingus, eruderaverit Cuſtrerius 633. §. 5. Epiſtola Cuſtruerii, Vitæ veteris authentiam probans. 640. §. 6. De Lulli origine, nativitate, peregrinationibus uſque ad 53. ſæc. 644. §. 7. Opera & itinera ſæc. 14. uſque ad obitum chronologice deducta. 646. §. 8. De muoere Seneſcalli, quod ei omnes paſſim tribuunt 649. §. 9. Expediuntur difficultates occurrentes in Actis, & Auctores ſubinde conciliantur 652. §. 10. De Florenis Lulliſtico Collegio dotando aſſignatis a R. Jacobo; deque litteratis lenticiſ ſolis 655. §. 11. Ipſe Lullus periclitationa Chimica nihil exploraſſe oſtenditur, *ex Vinc. Mut.* 657. VITA I per Anonymum coævum, *Mſ. Majoricenſ* 661. Præfatiuncula. *Cap.* 1. Raymundi converſio ex Chriſti apparitione; martyrii deſiderium, zelum animarum, Grammaticæ & linguæ Arabicæ a ſervo diſcendæ ſtudium, cum vitæ periculo 661. *Cap.* 2. In monte Randa illuſtratus, ſcribit Artem generalem. Proficiſcitur in Montem-Peſſulanum, Romam, Patiſios, Genuam, Superato matu Tuniſium properat 663. *Cap.* 3. Diſputatio cum Saracenis. Adventus Neepolim. Inanes apud Pontificem, Genuenſes & Galliæ Regem conatus, exçurſio in Cyprum, reditus in Galliam 664. *Cap.* 4. Bugiæ nova cum Saracenis concertatio, diuturnus carcer & expulſio, unde naufragus Piſas appellit. Genuæ, Pariſiis & Avenione fruſtra pridem meditata proponit 666. VITA II *per Catolum Bouillum ex editione Genoui*, Præfatiuncula 668. *Cap.* 1. Prima juventus, reſipiſcentia ab inſano amore, divina illuſtratio, & opuſcula aliqua 669. *Cap.* 2. Arabice diſcens prope occiditur. Poſt ſolitudinem, Romam & alias urbes petit: Cuneti periclitatus, varie peregrinatur in Orientem 671. *Cap.* 3. Bugiæ mortem evadit: naufragus Piſas enatat, Genuæ pecuniam colligit, convenit Clementem V, inſectatur Averroem *ib.* Cap. 4. Sua promovet in Concilio Viennen. Aſiricam repetit, Martyr obit: Corpus Majoricam deferrur, doctrina laudatur. ENCOMIUM *Auct. Nicolao de Pax.* Epiſtola ad Archiep. Conſent. *Parts* I. Ortus, munia, amores, converſio, Illuſtrario, labores, ſcripta, doctrinæ laus & defenſio 674. *Pars* II. Reliqui labores pro Eccleſia, Miſſiones, Martyrium. Vindiciæ pro doctrina contra Eymericum 677. MIRACULA, collecta a Cuſtuterio ex Hiſpan. Proceſſ. 679. *Cap.* 1. Cerei; in feſto ad horas 13 citra imminutionem ardentes *ib. Cap.* 2. Morbi letales admotis Sancti Maxillis curati. 680. *Cap.* 3. Alia beneficia, iiſdem mediantibus obtenta 683. *Cap.* 4. Varii a variis morbis, Sancto jovocato, curati 685. *Cap.* 5. Alia prodigia eumdem ſpectantia 688. DISSERT. HIST. De orthodoxia Raymundi ejuſque libris, genuinis ac ſuppoſititiis 691. *Art.* 1. Scopum differentis explicans *ib. Art.* 2. *Ex bibliath. Hiſp. Nicolai Antonii Sect.* 1. Synopſis Vitæ ac mortis 692. *Sect.* 2. Artis Lullianæ accuſatio & exculpatio 693. *Sect.* 3. Variorum variæ de Arte ſententiæ 695. *Sect.* 4. ELENCHUS OPERUM. Animadverſio prævia 696: & omnium in §§. 13. diſtinctio, APP. §. 1. De libris ſub nomine Lulli editis 706. §. 2. Libri Chimici, eidem perperam attributi 707. §. 3. Syllabus Illuſtratorum Artis Lullianæ 709. Nicolai Antonii judicium 710. *Art.* 3. Aliorum auctorum de eo ſententia 711. *Art.* 4. Elucidatio controverſiæ cum Eymerico, occaſione Bullæ, Gregorio XI adſcriptæ 716. §. 1. Expenduntur acta in cauſa Lulli, ante & poſt Bullæ deſcriptionem 716. §. 2. Tenor Bullæ controverſiæ, cujus aſſertor Eymericus, impoſturæ convictus, etiam Avenionem cauſa cadit, excuſſo Regeſto Gregoriano 719. §. 3. Nova totius cauſæ recognitio, & hanc ſecuta ſententia irritans in contrarium acta

an. 1419; ac denique finis, poſt reſuſcitatam deouo contraverſiam 733. *Art.* 5. Alia argumentu, quibus probatur, Lullum non accenſendum hæreticis, ejuſque Doctrioam manſiſſe immunem u cenſuris 726. Regum pro doctrina Lulli ſtudia, & favores Lulliſtis impenſi 728. Concluſin ad impugnatores 730. EPILOGUS exhibens herniea virtutum ſpecimina, præſertim ex Blsquesnu, ſeu libro de Amicn & Amato.

S

16 SAlvins, *Ep. M. Prope Valencenas.* COMM. PR. §. 2. Diſtinguendl tres Salvii, male confuſi. Acta triplicia 196. §. 2. Sedes Epiſcopalis incerta, ætas, cultus 197. VITA *ex 7. Mſs.* auctnre coævn. *Cap.* 2. Peregrioatio, concioues, captivitas, martyrium 198. *Cap.* u. Miracula, elevatio, translatio 201. Alia ſub Carolo Magno; poœitentia homicidarum 203

17 Sampſnn, Xenodochus CP. COMM. PR. §. 1. Auctor Vitæ Symeon Metaphraſtes 261. §. 2. Tempus mortis 263. §. 3. Cultus ex Faſtis Græcis & Latinis 264. VITA *ex Mſ. Gr.* Prologus 265. *Cap.* 1. Genus, virtutes, nbitus 266. *Cap.* u. Miracula poſt mortem facta 271

29 Salome, Virgo Reclnſa in Bavaria, COMM. PR. de ætate, genare, vita, & cultu 493. VITA anct. coævo *ex Mſ.* Prologus *ibid. Cap.* 2. Regis Angliæ affinis Salnme, cum duabus ancillis ſuis deliberat de patria ſæculoque deſerendo 494. *Cap.* 2. Jernſolymam peregrinatu, viſum in Bavaria umittit factaque loprofa apud Altcham reeludltur 496. *Cap.* 3. Accipit ſociam conſanguinesm Judith: moritus: utraque corpora in eccleſiam deſeruntur 497

25 Salonita, M. Theſſslonicæ in Macedooia, *ex Martyrologiis Mſs.* 81

25 Satyrus, M. Romæ, cum Luceja 11

28 Secundinus, M. *ex Martyrologio Caſin.* 358

28 Sereuus, M. Alexandriæ Æg. *ex Martyr.* 355
Paſſin *ex Euſebio.* 356

28 Sergius Magiſter militiæ, fundator monaſterii prope Bithyniam 392

28 Sidiſtus, M. Alexandriæ, *ex Martyrolog.* 355

27 Silvanus, M. Cordobæ, *ex Martyrolog.* 252

28 Simerus, M. Alexandriæ, *ex Martyrolog.* 355

25 Simon Anachoreta, apud Græcos, *ex Sinaxario Mſs.* 310

28 Sindus, M. Alexandriæ, *ex Martyrolog.* 355

25 Sorus, Erem. ſucins S. Amandi Pettacor. 78

25 Soſipater; cognatus & diſcipulus S. Pauli, & Sopater Bereœnſis. SYLLOGE. De cultu & actis iu Corcyra inſula 4

27 Stacheos M. Cordubæ, an Staſteus? *ex Martyrologiis* 252

26 Soperus M. *Vide* Salvius Ep. M. 196

29 Syrus Epiſcopus Genuenſis 478. VITA auct. Oberto Epiſcopo 481

T

28 TEchildis. *V.* Theodechildis. 362

26 Thadæus, M. apud Habeſſinos, *ex Hagiologio* ipſorum 257

30 Theobaldus Presb. Erem. ditinois Vicentinæ in Lombardis. COMM. PR. §. 1. Acta vitæ & translationum: ætas, cultus facer 588. §. 2. Cultus & Reliquiæ in Gallia & Belgin 589. §. 3. Quæſtin, an apud Camaldulenſes Vangadiciæ quieſcat. 591. VITA auct. coævn *ex Mſs. & Surio* 592. *Cap.* 1. Ortus, edneatio, peregrioatiooes 593. *Cap.* 2. ACTA Salanicæ; obitus, traoslatio 594. VITA alia, Addita Bullæ Caunnizat. *ex Mſs.* 596. Miracnla Vicentiæ, Latiuiaci, Baſilicis, & Mercuriæ ſacta Cap. 2. ex Ms. Ciſtercienſi 598. Cap. u. ex Ms. Regia Galliæ 599. Cap. 3. ex Mss. noſtro & Bonifontis 602. Cap. 4. Recentiora ex impreſſo Gallico Paſtoris Mercurien. 602. Cap. 5. Alia ud Montis-acuti Sacellum impetrata 603

28 Theodechildis V. filia Clodovæi I. R. Franc. COMM. HIST. §. 1. Diplnma, qun Sancta, illius filia fuiſſe, & fundatrix S. Petri-Vivi, ſuſtinetur 362. §. 2. Ejus quoad ſubſtantiam fides aſſerltur, interpolationea notaorur, quæritur anuus mortis 362. §. 3. Ipſa fundatin, prnprin Sanctæ teſtamento completa, aonis 9 poſt patris mortem 366. §. 4. Servasi pes ipſam Boſoli Ducis monachatus & ſepultura: Mauriaci eccleſia in ejus fundis erecta fne. 22: Clodovæi diploma, iterato eapeoſum 367. §. 5. Theodechildis Vidua, fil. Theodatrici Auſtraſii, a Fortunato laudata, a multis confuſa cum umita ſua 369. §. 6. Cultus feminis, & nupera corporis inſpectiu ac translatio 372

28 Theodorus, M. Alexandriæ, *ex Martyr.* 355

28 Theonas, M. iu Africa, *ex Martyrologiis* 357

25 Thomas, Ep. Regii Lepidi. Translacio. 66

28 Tilinus, M. Alexandriæ, *ex Martyrolog.* 355

27 Tinus, M. Cordubæ, *ex Martyrologiis* 252

27 Timarænus, ſeu Tuſius, M. Cordubæ, *ex Martyrologiis* 252

28 Turbauus, M. Alexandriæ Ægypti, *ex Martyrologiis* 355

30 Timotheus, M. in Africa, *ex Martyrolog.* 173

22 Tubonus, M. iu Afrlca, *ex Martyrolog.* 317

25 Tudwalus ſeu Tugdoalus, Epiſcopus Trecoſeoſis iu Bsitannia minorn. *Vide ſupplementum ad hunc diem*

27 Tuſiua ſeu Timarænus, M. Cordubæ, *ex Martyrologiis* 253

25 Tygris V. Mauriaon in Sabaudia 72. VITA *ex Mſ. loci* 73. APP. *ex alio Ms.* 76

28 Tyticus, M. Alexandriæ, *ex Martyrolog.* 355

V

25 VEnerii Erem. Translatiu Regii Lepidi 66

17 Venuſtus, vel Hennoſticus, M. Curdubæ, *ex Martyrologiis* 252

28 Venuſtus Eunuchus, M. in Africa, *ex Martyrologiis* 357

15 Victor, M. Romæ cum Luceja 12

W

26 WAmbertus, M. in Normannia. SYLLOGE HIST. De Cultu, & loco ejus antiqun, 225

Z

17 ZEdinus, M. Cordubæ, *ex Martyr.* 252

30 Zoilus, M. in Africa, *ex Martyr.* 173

27 Zoilus, M. Cordubæ. COMM. HISTOR. §. 1. Cultus iu Faſtis 252. §. 2. Ejus Martyrium, Inventin, cultus ſpecialis 253. §. 3. Translatio, & Reliquiæ variæ 255

INDEX CHRONOLOGICUS.

SÆCULUM I.

An. 54 PEtrus extremum Romam venit, ibi mssurus juxta Lactantium 404 & *seq.*
An. 56. Romam vinctus adducitur Paulus 402.
Linus ordinatur S. Petri adjutor & vicarius 403 c
An. 64. Nero incensæ Urbis invidiam devolvit in Christianos 403
An. 65 Petrus crucifigitur, Paulus capite plectitur 403
An. 72 Fingitur obiisse S. Martialis Apostolus Lemovicensium, 536 e

SÆCULUM III.

An. 202 Alexandriæ passi multi, in quibus aliquot Discipuli Origenis 355
An. 207 Lugduni in Gallia cum S. Irenæo passi alii plures 336 a
An. 228 Heliogabalo Romæ insaniente, Calixtus PP. abdit in Catacumbis corpora Apostolorum 436
An. 258 Aliqua Depositio S. Petri ibidem 409 e
Circa 300 S. Anectus seu Anicetus Cæsareæ 257

SÆCULUM IV.

An. 301 Romæ Lucejo V. & Aucejus Rex, martyrio afficiuntur 13 e
303 Februario V. M. Sibapoli seu Nisibi in Mesopotamia 14, 15
312 Constantinus Imp. victo Maxentio Romam ingreditur: fundat Basilicas tres 469 d
317 Fundatur Sibapoli ecclesia S. Februoiæ 35 a
319 S. Silvester super lapide porphyreticu patitur ossa SS. Apostolorum, in utriusque Basilicis deponeoda 440 d
329 S. Gallicanos & rem gerit contra Scythas & fit Christianus 57
Circa 330 Moritur S. Syrus, Liguriæ Apostolus 480 e
337 Concilium Romanum sub Julio 73 c
362 SS. Joannes & Paulus MM. Romæ 159 b
S. Gallicanus M. in Ægypto 35 f

SÆCULUM V.

An. 405 Vigilius Ep. M. Tridenti 163 e
411 Antidius Ep. Vesontionensis 395
440 Nascitur S. Auxentius Ab. 169 c
473 Deodato Ep. Nolano succedit Felix II. 460
496 Chlodovæus Rex Franc. baptizatur 365

SÆCULUM VI.

An. 509 Senonis signatur fundatio S. Petri Vivi. 365 a
515 S. Theodechildis junior nascitur Metis 370 c
518 S. Theodechildis senior testamentum condit 367 f
524 Erselides Ep. Senonensis 363 e
530 Constantinopoli conflagrat nosocomium S. Sampsonis, & ipse obit 264 c
540 S. David Erem. Octogenarius obit Thessalonicæ 177 f
594 S. Gregorius negat Constantiæ Imp. Caput & sudarium S. Pauli Ap. 435, 438
600 S. Venantius Fortunatus, auctor duplicis poematis de S. Radegunde, moritur 369 d

SÆCULUM VII.

An. 630 S. Zoili M. Ecclesia Mediæ Sidoniæ dicatur 256 d
653 Emmo, Ep. Senon. signat privilegium monasterio S. Petri-Vivi 362 b
670 S. Baboleous Ab. Fussiteu. obit 180 d
683 S. Leo II ordinatur, brevis temporis Papa 374 c
Circa 700 Floret Marcianus Episcopus Pampelonensis 586 S. Salvius Ep. creditur prope Valencenas 197

SÆCULUM VIII.

An. 714 S. Eurosia creditur a Mautis 89
754 S. Joanna ordinatur Ep. Gothiæ 192 a
758 Pippinus R. Francorum obit 383. f. Desiderius R. Longobard. succedit Aistulfo 380 f
784 S. Tarasius fit Patr. CP. & indicitur Synodus Nicæna II. 195

SÆCULUM IX.

Anno 824 Fundatur monasterium Mauriacense 368 f. Et S. Salvii prope Valencenas 198 b
829 Dedicatur Lemovicis monasterium S. Martialis 565. Et prope Patavium ecclesia S. Hilarii Ep. Pataviui 484 d
839 Transfertur Corpus S. Biboleni Ab. in novam ecclesiam 184. Et Beneventum corpus S. Deodati Ep. Nolani 259
851 S. Zoili Reliquiæ S. Eulogio mittuntur Barcinonem 256 d
852 Incipiont scribi mitacula S. Martialis 553
856 Egmonda destruitur a Normannis 102 e
S. Argimirus, Cordubæ martyrizatur 384 e
866 S. Maxentii Ab. corpus transfertur, eique conditur monasterium S. Salvatoris 175 d
880 S. Juditb reclusa in Bavaria, post sociam Salomeu, moritur 493 b
891 Sunzo Archiepiscopus Moguntinus cæsus a Normannis 155 e

SÆCULUM X.

Anno 901 Floret Symeon Metaphrastes 262 e
Comitatus Hollandiæ initium capit 94 e
923 Carolus R. Franciæ victo Roberto, offert spolia S. Martiali 563
924 S. Marentii corpus Malliacum refertur 576 b
933 Decem primorum Epp. Moguntt. corpora transferuntur ad S. Albani 251 b
951 Deflagrat monasterium S. Martialis 646 b
960 S. Pelagii corpus transfertur Legionem 206 a
973 Metaphrastes anno ætatis 80 scribit vitam S. Sampsonis 263
966 Baldricus Ep. Ultrajectinus ex Italia adfert varia corpora Sanctorum 359 e
969 Otthoni Imp. familiaris obsessus, ad Vincula S. Petri liberatur 452 d
985 Regum & S. Pelagii corpora transferuntur Ovietum 214
994 Scribuuntur alia mitacula S. Martialis 537 e
997 Gregorius V dedicat ecclesiam S. Prosperi apud Regium Lepidi 57

1000 Invenitur corpus S. Mediei M. Otriculi in Umbria 7 e

SÆCULUM XI.

Anno 1017 Reſtauratur monaſterium S. Martialis 565 c
1019 S. Heimeradus Presb. obit 385
1023 Conſecratur nova eccleſia S. Martialis 566
Et ad reſtauratam Ovetenſem refertur corpus S. Pelagii M. in Novam arcam 214 f
1028 Abſolvitur monaſterium S. Heimeradi 386 a
1031 Decernitur S. Martiali titulus Apoſtoli in duplici ſynodo 541 f
1043. B. Hemma Comitiſſa, Gurcæ parthenonem fundat 517 a
1048 Canonici Lemovic. fiunt Monachi 563 b
Veſontionem adfertur corpus S. Antidii 40 d
1051 Iterum deflagrat monaſterium S. Martialis 566
1060 S. Theobaldus Camaldulen. obit 592
1061 Synodus Rom. contra Simoniacos 289 b
1063 Ad S. Martialis aſſumitur Regula Cluniacenſis 567 a
1064 Obit Landulfus Cotta, frater S. Herlembaldi, Mediolani 492 c
1065 Belæ Ungariæ Rgi ſuccedit Salomon filius 518 f
1066 S. Arialdus a Simoniacis occiditur 480 c
1067 Idem ab Alexandro II Canonizatur 303 c
1070 Archiepiſcopo Mediolani abdicanti ſuccedere nititur Gothofredus 304 f
1071 Grande ibidem incendium 304 f
1072 Hartwigo Ab. Hertzfelden. dicatur Vita S. Heimeradi 383
1073 S. Theobaldus Erem. Canonizatur 146
Marquardus creatus Dux Carinthiæ 507
Gregorius VII zelosus contra Simoniacos 305 f
1074 Geiza ſit Rex Hungariæ pro abdicato Salomone 321 c
1075 Abolentur inveſtituræ in Syn. Rom. 357
Iterum ardet Mediolanum, & occiditur S. Herlembaldus 307
1077 Rex Hungariæ eligitur S. Ladislaus 322 f
1080 Pugnatur in Saxonia contra Henricianos 395. Corduba Carionem transferuntur ſancti Pelagius & Felix 255
1081 Vicohabentia Ferrariam S. Leo transfertur. An Papa? 377 b
1085 S. Guilielmus fundator Montis-Virginis naſcitur 214 b
1086 Transfertur corpus S. Herlembaldi Martyris 309 a
1090 Invenitur corpus S. Pecinnæ in agro Pictavienſi 83 d
1093 Conradus, Henrici Imp. excommunicati filius, coronatur 310 e
1094 S. Ladislaus Rex eligitur Dux belli ſacri & obit 326
1099 S. Arialdi oſſa transferuntur 309 f
1100 S. Irenæi eccleſia Lugduni fit regularis 342

SÆCULUM XII.

Anno 1101 Anſelmus Archiep. Mediol. ab Jeruſalem rediens, obit C. P. 311 c
1102 Liprandus Presb. Mediolan. contra Simoniacos ignem experitur 312
1103 Cluniacenſes inducuntur ad S. Salvii 198 a
Transfertur corpus B. Thomæ Ep. 70 e
1105 Ardet Lemovica cum Cathedrali 568 d
1110 Paſchalis PP. transfert corpora ſanctorum quatuor Leonum 374 f
1112 B. Liprandus prope Mediolanum obit 480
1114 Obit Adimarus Ab. S. Martialis 569 a
1110 Canonicis Gurcenſibus indicitur Regularitas Lateranenſis 518 a
1123 Ardet monaſterium S. Martialis 569
1124 Dedicatur eccleſia Montis-Virginis 120 f
1136 Invenitur corpus S. Martialis 569 d
1137 Præmonſtratenſes Hieroſolymis Pragam adducti 140 e. Obit S. Heraldus Ep. Mauricenſis 77 a
1139 S. Anthelmus ſit Prior Carthuſiæ 477 a
Lotharii Imp. privilegium pro eccleſia S. Hilarii Patavini 585 a
1141 Sobieslao Bohemiæ Duci ſuccedit Wladislaus 140 e
1142 S. Guilielmus fund. Montis Virg. obit 131 c
1143 Dedicatur nova eccleſia S. Adelberti Egmundæ 208 e
1144 Apud Regium Lepidi de altari prodicitur corpus S. Proſperi 57 c
1147 S. Henricus Ep. Olomuc, contra concubinarios Romam tendens, ſpoliatur & ægre evadit 142 & recuperatur Lisbona ope S. Antidii 48 a
1148 Dedicatur nova eccleſia S. Proſperi, corpora altaribus includuntur 58
1149 Ephemerides figuratæ Moſcorum ſculpi incipiunt 178 e
1151 Fundator Carthuſia Repauſatorii 145 c
1157 Obit S. Henricus Ep. Olomuc. 241 c
1158 Laus pompeja funditus deletur 455 d
1160 Obit B. Joannes Hiſpanus, fundator Repinſatorii 545 e
1161 Cathedra S. Petri ab igne ſervatur 459 a
1163 S. Anthelmus ſit Ep. Bellicen. 233 c
1165 Fundatur Carthuſia Seitzen. in Stiria 26
1172 Elevatur corpus B. Hemmæ 522
1175 Obit Petrus ſenior, Ep. Tarentaſ. 396 c
1177 Obit S. Anthelmus Ep. 236 f
1180 Fundatur in Stiria Hoſpitale Seiz. 528
1182 Dedicatur novum monaſterium Montis Virginis 136 f. Henricus R. Angliæ viſitat monaſterium S. Martialis, & rebellat ei filius ſuus 511
1192 Canonizatur S. Ladislaus R. Hung & corpus elevatur 319 a
1198 Innocentius PP. III monetur reconciliare altaria, in baſilica Vatic. violata 464 f

SÆCULUM XIII.

Anno 1208 B. Hemma miraculis clareſcit 503 f
Obit B. Arnulfus Villarien. 606
1209 Majoricam debellat Jacobus R. Arag. 644 c
1232 Benvenutus Ord. Min. Corneti ob. 327
Et 4 poſt anno ejus miracula juber examinari Gregorius IX 328 e
1235 B. Raymundus Lullus Majoricæ Balearium naſcitur 644 c
1240 Varaſdinum in Hungaria exſeinditur a Tartaris 316 b
1260 Transferuntur corpora S. Theodechildis & Baſoli ex Duce Monachi 368, & 372
1263 Genuæ reteguntur loculi trium Sanctorum Epiſcoporum 480 b
1266 Convertitur B. Raym. Lullus 645 b: & paulo poſt inviſit B. Mariam de Rupe-Amatoris & Compoſtellam S. Jacobi *ibid.*

1267

1267 Incipit ducere vitam ſolitariam *ibid.*
1269 Clemens IV mandat Romam mitti Pariſiis præteoſum caput S. Pauli Ap. 441 f
Ottocarus R. Bohemiæ auger fundationem Carthuſiæ Seitzen. 327
1275 B. Raymundus incipit peregrinari 645 c
1276 Primum examen ſubit Ars Generalis 645 e
1283 Invenitur Genuæ epitaph. S. Syri 478
1286 B. Raymundus Romam profiſciſcitur 645 d
1287 Sanctorum Epiſcoporum Genuenſium corpora transferuntur 345 b
1289 Pariſiis aliquamdiu commoratur B. Raymundus, Artem ſuam prælegit, & Magiſtrum diſcipulus inſtituit 645 a
1290 Repetit Italiam, *ibid.*
1291 Genuam & Romam properat, ut procuret unionem Ordinum militarium *ibid.*
1292 Tunetі Saracenis Euangelium prædicat *ibid.*
1293 Artem ſuam prælegit Neapoli 646 a
1294 Apud Pontificem Cæleſtinum V, ejuſque ſucceſſorem Bonifacium VIII, pro Eccleſiæ utilitatibus incaſſum laborat *ibid.*
1296 Redit Genuam 646 c
1298 Pariſiis ſcribit Diſputationem ſuper Magiſtrum Sententiarum *ibid.*
1299 Pergit inſtare apud R. Franciæ Philippum, pro rebus Eccleſiæ perutilibus 646 d
1300 Majoricam repetit 646 d. Inde in Cyprum & in Armeniam tendit *ibid.*

SÆCULUM XIV.

An. 1301 Ex Armenia in Cyprum redit Raymundus, ubi multa adverſa paſſus eſt 646 f
1303 Idem Genuæ libris componendis denuo inſudat *ibid.*
1304 *Et* 5 Pariſiis Montem Peſſulanum, & hinc Pariſios oltro citroque commeat 647 d
1305 Clementem V convenit Lugduni 647 d
1306 Bugiæ in Africa cum Mahumetanis diſputat, & multa tormenta paſſus, ex naufragio Piſas allabitur *ibid.* e
1307 Novos libros edit Piſis & in Monte-Peſſulano 648 a
1308 Matronæ Genuenſes triginta florenorum millia ipſi pollicentur in ſubſidium Terræ ſanctæ 648 b
Hinc rurſus ad Clementem V Avenionem properat, & inde Pariſios *ibid.*
1309 A Quadraginta Magiſtris & Baccalaureis Pariſienſibus Ars Lulliana ſolenniter approbatur 648 c
1310 Ibidem Averroiſtas ſtrenue impugnat, aliaque ſcribit in Monte-Peſſulano 648 d
1311 In Concilio Vienneuſi multa proponit ad reparationem fidei Orthodoxæ 648 f
1312 Redit Pariſios & poſtea Majoricam repetit 649 a
1313 Meſſanæ Tractatum ſcribit in probationem Trinitatis 649 b
1314 In Africam tertium trajicit, ad martyrium properans 649 b
1315 Tandem Bugiæ lapidibus obrutus, martyrio coronatur 649 c, 673 & *alibi*
1332 S. Petri Apoſtoli apparitio & miraculum in Suevia 465 a
1350 Obitus B. Henrici Erem. Veronen. 632
1354 Pars baculi S. Petri Pragam miſſa a Carolo IV 462 f
1360 Corpus S. Antidii Veſontione elevatus 402 e
1363 Rudolfus Dux Auſtriæ transfert corpora SS. Joannis & Pauli MM. Rom. 400
1366 Deſtructa Abbatia S. Petri Regien. corpora SS. tranſeruntur ad S. Matthæi 163 a
1367 Urbanus V. ornat inventa Capita SS. Petri & Pauli 59
1369 Corpora SS. Regien. referuntur ad Abbatiam reſtauratam 441 a
1372 Juſſu Gregorii XI examinantur libri Luliſtici 60
1388 S. Proſperi Regien. corpus ad reſtauratam eccleſiam ſuam refertur 717 b
1392 Artem magnam Raym. Lulli prælegi ubique ſucceſſive jubent Reges Aragon. 59 f
Ante 1400 ſcribitur prior Vita B. Raymundi Lul- 729

SÆCULUM XV.

An. 1410 Suſcitatur Lugduni controverſia de corporibus Sanctorum inter eccleſias Sanctorum Juſti & Irenæi 342 a
1413 Dirimitur ea lis 347 f
1419 Fertur definitiva pro libris B. Raymundi Lulli 704 e
1436 S. Pauli Apoſtoli apparitio Aſtigi, pœnitentiam populo indicentis 466 c d
1438 Furtum gemmarum, Apoſtolorum capitibus Romæ detractarum, miraculo detegitur 444 a
1448 Conditur vetus epitaphium B. Raymundi Lulli 637 e 642 a
1450 Obit Spoleti B. Angelina Clariſſa 530
1453 Palavicinus Ep. Regienſis recognoſcit S. Proſperi & aliorum corpora in Abbatia S. Petri 611 a
1454 Eccleſia SS. Joannis & Pauli Romæ erigitur Jeſuitis 161 f
1456 Inchoatur proceſſus pro Canoniz. B. Hemmæ 511 a Includitur Ultrajecti venerabilis Bertha 151
1461 Inerebreſcunt miracula B. Hemmæ 503 f
1475 Lubecæ imprimitur Codex de 6 ætatibus mundi, dictus Rudimentum Novitiorum. Alius 6 ærarum an. 1493 Norimbergæ 340
1476 Canonicis Regularibus confirmatur titulus Lateranenſium cum privilegiis 518 f
1478 Directorium Eymerici quomodo Romæ imprimi permiſſum 725 f
1481 Elevantur corpora Sanctorum Bobienſium 181 a
1483 Majoricæ inſtituitur Univerſitas Luliſtica 726 a
1490 Perficitur Mauſoleum B. Raymundi Lulli 637 a

SÆCULUM XVI.

An. 1509 Ferrariæ transfertur corpus S. Leonis an Papæ II? 377. Mediolano Pariſios corpus S. Arialdi M. 310
1511, 14, 19, 62, & 1610 ſcribitur a variis Vita B. Raymundi Lulli 639
1514 Obit Ven. Berta Recluſa Ultrajecti 151 a
Papiæ inveniuntur Reliquiæ S. Davidis Theſſalonic. & aliorum 178 e
1516 Deſtruitur pars una Baſilicæ Vaticanæ, pro fundanda nova 318
1517 Mediolani elevantur Reliquiæ S. Vigilii Ep. Tridentini. 646
1521 Sanatur S. Ignatius de Loyola ab apparente S. Petro. 465
1540 Abbatia S. Martialis Lemovicenſis ſæcularizatur. 672 e
1544 Victoria de claſſe Turcarum, Salerni Officio proprio celebris 249 a

1560

1560 Corpus S. Theobaldi Camalduleníis tranſlatum Vicentiam 592 f
1561 Ordinatur primus & ultimus Archiep. Ultrajectinus, Fredericus Schenkius 152 a
1562 Lugduuenſes eccleſiæ ab Hugenotis exſpoliantur, S. Irenæi corpus diſpergitur 342 e
1565 Corpus Ven. Menendi, Prioris Canon. Regg. in Luſitania, reperitur quadamtenus incorruptum 96 d
1572 Evertitur a Gheuſiis Abb. Egmondana 96 d
1595 Clemens VIII dirimit controverſiam de corpore S. Proſperi Regien. 61 b
1598 Corpus B. Guidi Maramaldi Ord. Præd. abſconditur, Francis Neapolim ubſidentibus, nec uſque modo reperitur 150 f
1600 Editur alia Vita B. Arnulfi Villarien. 607 f

SÆCULUM XVII.

An. 1601 Apud Regium Lepidi ſopitor controverſia de SS. Proſpero & Venerio, hojus Reliquiis omnibus ad eccleſiam S. Petri, iſtius ad propriam delatis 66
1611 Utriculi invenitur & transfertur corpus S. Medici M. 7 e
1612 Inſtituitur proceſſus pro Canonizatione B. Raymundi Lulli 635 u
1613 Corpus B. Benvenoti invenitur & transfertur Ilicetum 329 b
1620 Ferdinandus, Dux Mantuæ, donat Melitenſibus partem brachii S. Pauli 431. Romæ in Vaticano transfertur Statua ænea S. Petri ad ingreſſum Baſilicæ ejus 434 f. Transfertur corpus S. Ferdinandi Epiſcopi Calatini 332
1623 Ultima translatio B. Thomæ Epiſcopi Regienſis 70 c
1630 Elevatur corpus S. Anthelmi Epiſcopi Bellicenſis 239 d
1633 Cracoviam Miſnia adfertur brachium S. Pauli Apoſtoli 446 a
1634 Urbanus VIII conſtituit novum altare fabricandum pro Cathedra S. Petri 463 e
1643 Transfertur ſolenniter corpus S. Theodechildis V. 372 d
1648 Ejus & Baſoli, ex Duce Monachi, ſepulcra inſpiciuntur. 376
1649 In Carthuſia Repoſitorii elevatur Corpus B. Joannis Hiſpani 243 a
1651 Engelbertus Desboia, Ep. Namurc. deſcribit Pileolum S. Petri 463 b
1666 Alexander VII transfert Cathedram S. Petri ad Caput Baſilicæ Vaticanæ 458 f
1679 Imprimitur Menologium Ruſſicum 218 b
S. Caſſii Narnienſis Reliquiæ Lucæ Narniam referuntur 487
1690 Os unum S. Preſperi Regien. theca argentea ornatur, & biennio poſt ſolenniter circumfertur 71 a
1692 Recipitur a Cæſare Leopoldo Varaſdiuum: ſed S. Ladislai nihil reperitur 327 d

NOTITIA FIGURARUM

Orationum hunc Tomum.

CORbannus *ſeu panis euchariſticus Coptorum pag.* 129
S. Medici Mart. Utriculani, *Epitaphium cum arca refoſſum pag.* 7
Abbatiæ Egmundanæ, *a Geuſiis funditus everſæ, iconiſmus* 96
Monſis Virginis *ſitus conſpectuſque cum primario ibidem monaſterio Ordinis, atque aliis ædificiis, nec non vicinis locis, in folio* 135
S. Guilielmi, ejuſdem Ordinis Fundatoris, *ex veteri pictura effigies* 137
B. Guidi Maramaldi, *Ordinis Prædicatorum Neapoli, icon* 150
Bazoli Ducis Aquitaniæ; *a Clodoveo Rege capti, Epitaphium* 368
S. Theodechildis, *Regis ejuſdem filiæ, Epitaphium ſimile* 373
S. Leocadiæ V. M. *Statua vetus, Toletanæ foſſa* 398
Sacellum S. Petri, Domine quo vadis? 433
S. Petri ſtatua nova, *in Vaticana Baſilica* 434
Altare Apoſtolorum *in Catacumbis* 437
Capita Apoſtolorum *in Baſilica Lateranenſi* 455
Clavis de Confeſſione S. Petri, *a Servatio allata Trajectum* 453
Lignea Cathedra S. Petri, *in Baſilica Vaticana* 456
Clavicula ex compedibus S. Petri, *Laudæ apud Inſubres* 457
Pileus ſeu Mitra S. Petri, *Namurci in Belgio* 462
Altare B. Raymundi Lulli *in Eccleſia Minorum Majoricæ* 636
Mauſoleum B. Raymundi Lulli *in eadem eccleſia* 637
Alia ſanctitatis judicia B. Raymundi Lulli, *apud Trinitarios Majoricæ* 638
Specimen ſcripturæ Seculi XIV, *ex veteri Vita B. Raymundi Lulli* 641
Folia lentiſci literata *in Monte Randa, ejuſdem aſceſi nobilitatu* 657

MENSIS JUNII

TOMUS QUINTUS.

DIES VIGESIMA QUINTA.

SANCTI QUI VII KALENDAS JULII COLUNTUR.

SAnctus Sosipatet,) cognati S.
Sanctus Jason,) Pauli, in insula Corcyra.
S. Sopatet Borœensis,) Discipuli A-
S. Mnason Cyprius;) postolorum.
D. P. S. Medicus Martyr, Utriculi Narnienſis diœceſis in Umbria.
B S. Salonita,) Martyres, Theſſa-
S. Bigatus,) lonicæ in Mace-
S. Lantanus,) donia.
S Lunitanus,)

S. Luceja Virgo,	S. Apamius,)	Martyres Romæ.
S. Aucejas Rex,	S. Pronicus,)	
S. Antonius,	S. Coteus,)	
S. Hereneus,	S. Orion,)	
S. Theodorus,	S. Papicus,)	
S. Dionyſius,	S. Satyrus,)	
S. Apollonius,	S. Victor,)	

S. Febronia,) Martyres, Sibapoli
S. Lybe,) ſeu Niſibi in Me-
S. Leonis,) ſopotamia.
S. Eutropia,)
S. Gallicanus Dux Exconſul Romanus, Martyr in Ægypto.
E S. Antidius, Epiſcopus Veſontionenſis in Burgundia.
S. Maximus, Epiſcopus Taurinenſis, in Pedemontio.
S. Proſper, Epiſcopus Regii Lepidi in Æmilia.
S. Tygris Virgo, Mautianæ in Sabaudia.
S. Benjamin,) Anachoretæ in
S. Bejocus,) Ægypto.
S. Amandus,) Gemeſiaci in
S. Domnolenus,) Petracoriis.
S. Molocus ſeu Molomonachus, Epiſcopus in Scotia.
S. Æmilianus, Epiſcopus & Martyr in Burgundia.
S. Gohardus, Epiſcopus Namnetenſis in Gallia.
S. Salamon, Rex Britanniæ Armoricæ, Martyr.
S. Pecinna, alias Preſeveranda, E
Virgo in Agro Pictavenſi.
S. Euroſia, Virgo Martyr, Jaccæ in Aragonia.
S. Dicentius vel Dizantius, Epiſcopus Santonenſis, Arduſii in Arvetnia.
S. Adalbertus Diaconus, Egmundæ in Hollandia.
S. Simon, Anachoreta apud Græcos.
SS. David, & Euphroſynas, Principes Rutheni.
S. Guilielmus Abbas, Fundator Eremitarum Montis Virginis, in Italia.
B. Henricus Zdicus, Epiſcopus Olomucenſis in Moravia, Ordinis Præmonſtratenſis. F
SS. Petrus & Febronia, in monaſterio dicti, & SS. David & Euphroſyna, Principes Rutheni.
B. Joannes Hiſpanus, Prior Carthuſiæ Repaulatorii in Sabaudia.
S. Odurnus Presbyter, Martyr Hugardiæ in Belgio.
B. Guidus Martamaldus, Ord. Prædicatorum, Neapoli in Italia.
Ven. Berta Jacobi, Recluſa Ultrajecti in Belgio.

PRÆTERMISSI ET AD ALIOS DIES REJECTI.

SAncti Canuti, Ducis Sleſwicenſis & Regis Obotritorum, translatio *memoratur, in Breviario Sleſwicenſi, Ms. Florario, Martyrologio excuſo Coloniæ & Lubecæ anno 1490, item a Greveno & Canſio. Acta ejus illuſtravimus* VII Januarii.

S. Filani, Abbatis Scotiæ memoria, ob victoriam obtentam, *inſcripta eſt Menologio Scotico Dempſteri: de ea Victoria agimus ad diem Sancti natalem* IX Januarii.

S. Severa, Virgo & Martyr, *inſcripta eſt Martyrologio Greveni ad Uſuardum & Martyrologia*

Germanico Canisii. Eamdemque Joannes Gamansius reperit in variis Paderbornensis Eccleſiæ ac diœceſis Kalendariis manu & typo expreſſis, unde judicavit iſtic alicubi Patronam coli. Videtur ea eſſe, de qua egimus ad diem XXIII Januarii.

S. Serenæ Virginis Translatio *indicatur in Greveni Auctario. Forte eſt illa, quæ Metis colitur*, Serena Martyr XXX Januarii.

Commemoratio Theodori *apud Seldenum de Synedriis pag.* 371 *ex Kalendario Coptico Calceſendii, & pag.* 404 *ex alio Ms. Arabico* Theodori Martyris & Judicis ſeu Præfecti: *videtur ſpectare* S. Theodorum Ducem, *de quo actum* VII Februarii.

S. Stephani, Fundatoris Ordinis Grandimontenſis, Translatio prima, Mureto ad Grandem montem, *cecolitur hoc die in Officiis propriis. De illa egimus ad ejus Vitam* VIII Februarii.

D. P. S. Milburga, *ſoror* S. Etheldrithæ, *filia Regis Merciorum in Anglia, quaſi hoc die obierit a Mabillone ſæc.* 3 *parte* 1 *huc refertur, cum*

B *aliis duabus ſororibus ſuis. Henſchenius obiiſſe docet, quando de ea egit*, XXIII Feb.

S. Conſtantia Auguſta, filia Conſtantini Magni Imperatoris; SS. Attica & Artemia, filiæ S. Gallicani *infra hoc die referendi, indicantur a Greveno & Canifio. Illarum Acta illuſtravimus* XXVIII Februarii.

SS. Eligii & Vindiciani Epiſcoporum Translatio, *inſcripta eſt antiquo Ms. Tornacenſi S. Martini, & aliis quamplurimis. Ea his* S. Vindiciani Epiſcopi *Cameracenſis Acta dedimus* XI Martii.

S. Eligii Epiſc. Noviomenſis & Tornacenſis *data erant* I Decembris.

Eva, Recluſa Leodienſis, & B. Julitta in Monte Cornelio *hodie feruntur*. Hujus corpus *olim ſervabatur in Altari Ordinis Ciſtercienſis, & tamquam cum titulo* Beatæ *referetur ab Henriquez & Chalemoto. Alii volunt ibi vixiſſe Ordinem Præmonſtratenſem. At nos oſtendimus Regulam S. Auguſtini ſimpliciter ibi fuiſſe obſervatam; & pleraque de Eva narrantur in Vita B. Juliannæ, illuſtrata* V Aprilis.

S. Philippus, Epiſcopus Gortinenſis in Creta, *indicatur in Mſs. Leodienſibus S. Lamberti & S. Laurentii, duplici Pariſienſi S. Germani de Pratis & Ms. Floriacenſi; item apud Maurolycum & Felicium; & cum elogio apud Adonem: de eo egimus* XI Aprilis.

S. Egebertus, Apoſtolus in Friſia, *inſcriptus eſt Menologio Scotico Dempſteri: de eo egimus* XXIV Aprilis.

S. Marci Euangeliſtæ inventio corporis Venetiis, *alias* apparitio, *indicatur a Bellino, Greveno, Molano, Maurolyco, Canifio, Ferrario & Floriacenſi Ms. In Breviario Romano Venetiis impreſſo anno* 1490 *ſic legitur hoc die in Kalendario prævio.* Apparitio S. Marci, dom apparoit Venetiis Viſibiliter. *De illa egimus ad Vitam* XXV Aprilis.

S. Probus Monachus, *Moguntiæ ad S. Albani, inſcribitur Monaſtico Martyrologio Hugonis Menardi, quaſi hoc die obiiſſet, quia Hermannus Contractus* VII Kal. Julii *notavit; ſed Annales Fuldenſes certius habent* VII Kal. Junii: *quia autem Ferrario teſte nullum in eccleſia Moguntina cultum habet, & Hermannus ſolum dixit quod fuerit* Presbyter religioſus & ſanctus, D *egimus de eo inter Prætermiſſos ad* XVII Maji.

B. Ægidii Ordinis Præd. Converſio, *inſcripta Hagiologio Luſitano Cardoſi. Vitam dedimus* XIV Maji.

S. Radulphus, Archiepiſcopus Bituricenſis, *celebratur a Wione, Dorgano, Menardo, Bucelino, in Faſtis monaſticis; a Gbinio, in Natalibus Canonicorum, & Ferrario. Acta dedimus die ejus natali* XXI Junii.

S. Amphibalus, *Magiſter S. Albani, & Socii Martyres, referuntur in Martyrol. Anglic. Wilſoni, & a Ferrario Acta Immiſſa Vitæ S. Albani, ſimul dedimus* XXII Junii.

S. Walheri Martyris, *duplex Officium Dionanti propter notabiles Reliquias ea pago* Onhay *habitas, cum facultate Epiſcopi Namurcenſis,* 1672; *qui idem Reverendiſſimus tranſtulit hoc feſtum in* 25, *cum indicat in* XXIII Junii.

S. Firminus,)
S. Cyriacus,) fratres Martyres in Armenia,
S. Longinus,) *referuntur in Menæis excuſis.*
S. Orentius,) *Alia Mſs. ſynaxaria cum Mar-*
S. Pharnacius,) *tyrologio Romano, eoſdem ha-*
S. Eros,) *bent* XXIV Junii. E
S. Firmus)

S. Simplicii, Epiſcopi Auguſtodunenſis, *Officium Eccleſiaſticum ob feſtum S. Joannis Baptiſtæ ad hunc diem tranſlatum, ejuſque memoria inſerta Martyrologio Gallicano Sanſſajii. Acta ejus dedimus* XXIV Junii.

S. Theodulphus, Epiſcopus & Abbas Lobienſis, *colitur Officio Eccleſiaſtico apud Lobienſes & Binchienſes, & refertur a Molano, Gbinio, Ferrario. Nos de eo egimus, cum Martyrologio Romano & aliis, die quo mortuus* XXIV Junii.

Bodaldus Confeſſor *inſcribitur Auctario Greveni ad Uſuardum, aut Carthuſianorum Colonienſium anno* 1515 & 1521 *excuſo. Habemus* Vitam Mſ. S. Bodardi *ex Ms. Trevirenſi S. Maximini, eamque ſcimus extare in Ms. Bodienſi in diœceſi Weſtphaliæ Paderbornenſi; in qua dicitur vixiſſe S. Hilario valde familiaris, & exemplo S. Maxentii in eremum diſceſſiſſe, & interim ita Vita incipit:* In illo F tempore cum Lotharius Aquitaniæ teneret regnum in civitate, quæ Pictavis nuncupatur, erat quidam nobilis Boduildus nomine: qui ab ipſo pueritiæ ſuæ tempore B. Hilarii Epiſcopi diſcipulus in monachico habitu conſtitutus vivebat. *Qui ſimul puer cum ſine baptiſmo defunctum ſuſcitarunt. Deus diſcedens ad S. Maxentium duos cæcos illuminavit; & apud hunc exiſtens, mulierem a fluxu ſanguinis liberavit; & alia* XL *miracula fecit. Deus a S. Hilario, per Angelum monito, accepta benedictione ſucceſſit in eremum; itaque peractis* XL *annis migravit* VII *Kalendas Julii ad Chriſtum &c. Hæc placuit latius deducere: ſi forte inde poſſet effundi hiſce tenebris: quis enim tum Lotharius Rex præerat Aquitaniæ? ne dicam ſummum ſilentium apud alios auctores de illo Sancto eſſe, uti etiam in Actis S. Hilarii* XIII *Januarii, S. Maxentii* XXVI Junii.

S. Proſper Aquitanus, Scriptor, dein Epiſcopus Reienſis in Gallia, *refertur a Sanſſajo in Martyrologio Gallicano. Verum* Proſperum Aquitanum *non fuiſſe Epiſcopum*; & S. Proſperum

ſperum Epiſcopum Regii Lepidi *hoc die cæli infra oſtendimus, unde videtur arrepta occaſio adſcribendi Rejenſi ſeu Regienſi in Gallia diœceſi Epiſcopum Proſperum.*

Leontius & Calidonius, Epiſcopi Veſontionenſes, *adjunguntur S. Antidio, de quo infra agimus; & Sancti appellantur; uti etiam a Chiffletio, in Veſontione, ubi eos collocat poſt Antidium: at Sammarthani inter hunc & illos, eciam pſeudo-epiſcopos duos Arianos interponunt, & a titulo Sanctitatis abſtinent.*

S. Albertus, Monachus Madiolanenſis territorii Trevirenſis, ſanctitate celebris, *memoratur a Trithemio lib. 3 cap. 328, eumque ſecutis Wione, Dorgano, Bucelino, Ferrario, Sauſſajo in Supplemento hoc die: & iſti quidem diſtinguunt eum a S. Adelberto, cujus Vitam ſcripſerunt Monachi Mediolacenſes, quam nos hoc die damus ſed putamus, nihil inter eos diſtingui a Trithemio qui ejus res geſtas aſſerit extare.*

* Hæc delenda; habentur enim ejus Acta p. 140.

B Henricus Epiſcopus Olomucenſis *in Moravia, & Fundator Sionæi ſeu Strahovienſis Præmonſtratenſium Monaſterii Pragæ, defunctus anno 1151. Georgius Cruſerius inter Sacros pulveres menſis Junii longum ejus encomium texens,* Veſtem, *inquit,* Præmonſtratenſem Epiſcopali ſuperinduit. Vixit obſervantiſſimus legum Ordinis ... unde promeruiſſe videtur, ut eum titulo Beati paſſim in ſcriptis ac tabulis dignacentur. *Enumerat deinde idem Cruſerius octo Epiſcopos Olomucenſes ex Sionæo illo Conventu aſſumptos: cujus modernus Abbas Vitus, interrogatus num quis cultus illi apud ſuos haberetur, reſpondit,* nomen in benedictione eſſe, *aliud nihil. Tacet etiam de eo Chryſoſtomus vander Sterre Abbas Antverpienſis inter Natales Præmonſtratenſium.*

Lambertus Presbyter, Beggingii Leodienſis conditor, magna ſanctitate ſæculo XII floruit, *& cum titulo* Sancti *indicatur a Sauſſajo in ſupplemento Martyrologii Gallicani: at Piſen, in Floribus Eccleſiæ Leodienſis, abſtinet a titulo Sancti & Beati, quamvis pluribus ejus virtutes deducat.*

D. P. Guilielmus, Abbas Bellæ-laudæ *in Anglia, a Chryſoſtomo Henriquez, Cholemio & aliis Ciſtercienſibus, cum titulo Beati proponitur;* C *abſque illo in Kalendario Ordinis Divione eneuſo, an. 1617; in alio, quem Mr. Heuelquez reperit poſt vecus Miſſale nec nominatur quidem; aliunde vero nullum adducitur vetuſti cultus apud Anglos indicium. Catalogus Joannis Generalis necdum prodiit: ſed ſi ipſe eſt hujus nominis ultimus (ut eſſe videtur) anno 1540 electus; is tanti non eſt, ut quotieſcumque inter Beatos numeraverit, cenſeri debeant publicum etiam cultum habuiſſe; cum ejus ætati ſcriptores ſatis liberaliter utercntur titulo* Beati.

Joannes Hieronymus, anno MDLXXIII ab hæreticis in vico Hollandiæ Schagen poſt plurima illata tormenta occiſus, *cum aliis pluribus refertur a Raiſſio in Auctario Molani.*

Jacobus,] in Sycia anno 1266 a Saracenis ex-
Jeremias,] coriati, Ordinis S. Franciſci, ut beati Martyres *ab Arturo celati*

Daniel Guardianus,] Ordinis S. Franci-
Cornelius,] ſci, Conventus
Joannes,] Presbyteri,] Alcmarienſis in
Ludovicus,] Hollandia, a
Engelbertus,] Laici] Geuſiis hæreti-
Adrianus,] cis capti, & En-

chuſam abducti, & ob conſtantiam fidei Catholicæ ſtrangulati, *poſt alios ſcriptores ab eodem Arcuro inter Beatos feruntur.* D

Hiernymus a Condriaco, Capuciuorum Guardianus Valentiæ in Gallia, anno 1629 ab Hugonotris hæreticis erudeli morte interemptus, ac Beatus & Martyr *refertur in Martyrologio Franciſcano. Ac denique,* ut Beati *ejuſdem Ordinis diem ibidem implent.*

Joannes a Ripa, *Menici anno 1562 defunctus,*
Amadeus, *in Auſtria propugnator fidei ſæc. 16,*
Magdaleus de Tiſon, *Piſauri anno 1444 mortua: quorum nulli putamus aliquem eccleſiaſticum cultum deferri.*

Joanna Figueyra *nobilis Luſitana vidua facta ſanctimonialis Ordinis S. Dominici, & Joanna a Conceptione dicta, ne quidem voluit accedere Regem, ut proprium filium liberaret a morte; ſed reſpondit, Si filius meus eſt, moriatur: & ſic vitam ſancte peregit, laudata a Lopez 3 par. lib. 2, cap. 85, & a Joanne Rechac ſeu Joanne de S. Maria Tomo 2 lib. cap. 7, atque ab hoc titulo* Beatæ *honoratur, uti etiam in Anno ſancto ejuſdem Ordinis.* E

P. Fr. Joannes Sanz Carmelita, *Valentiæ in* D. P. *Hiſpania obiit anno 1608. Ejus Vitam, tamquam viri eclam poſt mortem miraculis clari, habemus editam Valentiæ an. 1612, eaque Teutonice redditu primum tenet locum ante alios Solis Eliani Radios, quos juſſe volumine habemus editos per R. P. Jacobum a Paſſione Domini, an. 1684. Indicare autem eum hic volui, præter ſpem quam habet Ordo impetrandæ Beatificationis, cum voto ut perficiatur auctquam abſolvatur hujus menſis ſupplementum; quando fine dubio plures accedent miraculoſæ gratiæ, per eumdem his 90 annis impetratæ.*

S. Agathò, Martyr Alexandriæ, *refertur in Mſs. Epternacenſi & aliis, uti indicamus,* XXII Junii.

SS. Gaudentius, Felix, Agapitus, Emecitus, *aliis* Emerita, Martyres in Africa; *memorantur, aut omnes, aut aliqui, in variis Mſs. & Auctario Grevenl ad Uſuardum. In antiquioribus.* XXVI Junii.

S. Maxentius, Recluſus in monaſterio ſuo intra terminum Pictavenſem, *recolitur a Caſſanæo in Notis ad Litanias Pictonicas. Acta ejus illuſtravimus* XXVI Junii. F

S. Rumoldus, Scotorum Archiepiſcopus, D. P. Mechliniæ, *indicatur a Dempſtero in Menologio Scotico: quem ne id credam, ut plura alia gratis fuxiſſe, facit Uſuardus Conventus Niſſadienſis in Dania ad nos Pcaga allatus, ubi ex Anglicano aliqua, ut arbitror, exemplari, ita ſcriptum lego:* In Maglinîis, paſſio S. Rumoldi Epiſcopi Martyris. *Colitur ipſe* 1 Julii.

S. Adeodatus Presbyter, *Galliani in agro Mediolanenſi; memoratur a Galeſinio, Moſino & Ferrario in Catalogo generali. Epitaphium videtur mortem ejus ponere* IX Kal. Julii; *quæ autem de eo ſciuntur, refert idem Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, de quo corpus tranſlatum eſt.* 11 Julii.

S. Iberius Epiſcopus Bituricis, ſucceſſor Sancti D. P. Sævitiani, conditus in baſilica ſanctæ Crucis, clarus ſuis indiciis, *memoratur a Sauſſajo, ſecuto Monachum San-ſulpitianum, Patriarchii Bituricenſis ſcriptorem; qui aſſerit,* Sanctum corpus nunc, *id eſt ſuperiori ſæculo,* in magna haberi veneratione. *De hac interro-*

A gatus ecclesiæ ipsius Parochus, negat apud se illam extare memoriam tumuli, nedum cultus. Ita R. P. Petrus Carité Collegii nostri ibi Rector, an. 1692 omnia diligenter scrutatus; & pro comperto affirmans eum qui bodie Biturigibus vitu semidupliei colitur, incertum quande causa; esse Episcopum Nivernensem; nescisi tamen hujus an illius sint ecclesia Collegiata duæ non e longe e civitate Bituricensi, Ricasis & Sancergiensis: qua de re plenius cupio edoceri, pro die quo alter Nivernis colitur VIII Julii.

D. P. SS. Athanesius & Theodorus Compostellæ, ut discipuli Sancti Jacobi relati a Maurolyco & Galesinio, Ferrario autem ad XV Maji, iterumque a Ferrario & Cardoso ad hunc diem ex ara ecclesiæ Compostellanæ, a nobis in Majo ejecti sunt ad diem, quo de ipsomet S. Jacobo agetur, XCV Julii.

S. Gerulphi Martyris Translatio, celebratur solenni Officio in Trunchiatensi apud Gandavum monasterio, & memoratur a Molano, Cocisio, Saussajo. Natalis ejus dies est VII Septembris.

B D. P. Dorotheæ Viduæ anno sal. 1394, memoria celebratur in Ms. Florario Sanctorum. Annus mortis additus indicat ipsam esse Prutbenam, quam hoc quoque die mortuam scripsit Frederious Schembeck, in Vita Pelonice impressa, usus Processibus Mss. quos uti & veteris pictaras ipsius ac S. Juttæ, V Maji in Appendice post tom. 7 illustratæ, etiam nunc præstolamur, tanto facilius, quod vetus Vita, quam habemus, in titulo præferat, festum ejus celebrare anno Octobris.

S. Lebuini, Transsalanorum Apostoli, Translatio in Mss. Ultrajectino, Tornacensi, Trevirensi & aliis. Colitur etiam ipse hoc die in diœcesi Antverpiensi sub ritu semidupliei. At dies depositionis est XII Novembris.

S. Livini Translatio proponitur a Dempstero & in Ms. Florario, & (nisi Lebuinus sit, de quo alii agunt) colitur XII Novembris.

S. Gennadius, Episcopus Constantinopolitanus, D indicatur in Ms. Florario. Colitur passim a Græcis XVII Novembris.

S. Saturnini, Episcopi Tolosani, Translatio indicatur a Saussajo & in quodam Ms. Ejus dies natalis est XVIII Novembris.

S. Radbodi, Episcopi Ultrajectini, Translatio, in Mss. Ultrajectino, Trevirensi, Bruxellensi & aliis etiam excusis Fastis refertur. Molanus festum secundarium appellat: agitur primarium, die quo obiit, XXIII Novembris.

S. Tugdualus Episcopus Trecoricensis in Britannia Armorica, ab Hagiographis Benedictinis aliisque refertur hoc die. Natalis ejus celebratur. XXII Novembris.

S. Alo colitur Venetiis, Bononiæ & alibi; æstimaturque esse S. Eligius, Gallice S. Eloy, Noviomensis Episcopus, cujus Translatio hodie celebratur in variis monasteriis Benedictinorum per Galliam, præsertim Beccensi in Normannia, & S. Petri super Divam, ut videre est apud Martinæum. Natalis ejus est II Decembris. D. P.

S. Eligius & Vide App. t. 6. Jualip. 240. col. 2.

S. Remacli, Episcopi Trajectensis Translatio indicatur a Molano, Saussajo, Ferrario, Vione, Dorgano, Menardo, Bucelino. Dies ejus E natalis est III Decembris

Mercurius Martyr inscriptus est auctario Grevenii ad Usuardum. Quis iste non constat. Est Mercurius miles Martyr XXV Novembris, & alius, etiam in Martyrologio Romano. Martyr X Decembris.

S. Luciæ Virginis Syracusanæ Translatio, inserta est scriptis additionibus ad Grevenum. Dies natalis est XIII Decembris.

S. Joannis Evangelistæ dormitio, inscripta est Martyrologio sub nomine Bedæ vulgato & alio excuso Coloniæ atque Lubecæ, anno 1490. De ea vide agendum XXV Decembris.

DE SS. SOSIPATRO ET JASONE

DISCIPULIS ET COGNATIS S. PAULI APOSTOLI.

F

G. H. # ITEM DE S. SOPATRO BEROEENSI,

C # ET S. MNASONE CYPRIO DISCIPULIS CHRISTI.

SYLLOGE HISTORICO-CRITICA.

De priorum cultu & actis in Corcyra insula, distinguendisque Sosipatro & Sopetro, Jasone & Mnasone, male confusis.

SEC. I. SAnctos hos duos Jasonem & Sosipatrum *cum Apostolo Paulo conjungunt Græci, & una eademque festa & die eorum Acta constituunt. Paulus in Epistola ad Romanos cap.* 16 *ver.* 21 *hos ita exprimit*: Salutat vos Timotheus adjutor meus, & Lucios, & Jason, & Sosipater cognati mei. *Acta* S. Timothei *dedimus* XXV *Januarii, & S. Lucii* XVIII *Octobris celebranda erit solemnitas: creditur enim is esse* S. Lucas, *Pauli individuus comes; in festivitatibus cum Origene passim ad ipsum Apostoli locum, Interpretibus omnibus: licet de* Lucio, *veluti alio, agatur in Synopsi pseudo-Dorothei ubi is Laodiceæ Episcopus dominatur; ab Hippolyto autem* Episcopus Olympiadis. Jason vero, *inquit idem Origenes*, ille est, de quo etiam in Actibus Apostolorum scribitus, quod Thessalonicæ, pro Paulo & Syla, seditionem commoventibus turbis, semetipsum dederit, ut Apostolo dicendi faceret libertatem. *Quæ cap.* 17 *Actuum cum Paulus Christum Thessalonicæ prædicaret, a versu* 4 *ita exprimuntur*: Quidam ex eis crediderunt & adjuncti sunt Paulo & Sylæ, & de colentibus Gentilibusque multitudo magna & mulieres nobiles non paucæ. Zelantes autem Judæi, assumentesque de vulgo viros quosdam malos; & turba facta concitaverunt civitatem, & assistentes domui Jasonis, quærebant eos producere in populum. Et cum non invenissent

Ex epist. ad Romanos 16 quoniam appellat.

In Actibus etiam laudatur Jason.

A ſent eos, tradebant Jaſonem, & quoſdam fratres ad Principes civitatis, clamantes: Quoniam hi, qui urbem concitant & huc venerunt, quos ſuſcepit Jaſon: & hi omnes contra decreta Cæſaris faciunt, Regem alium dicentes eſſe Jeſum. Concitavarunt autem plebem: & Principes civitatis audientes hæc, accepta ſatisfactione ab Jaſone & a ceteris, dimiſerunt eos. *Hæc de Jaſone.*

nominatur deinde Sopater Bereæſis

2 *De Soſipatro autem, addit Origenes*, Suſpicor quod ipſa ſit, qui in Actibus Apoſtolorum ſcribitur, Sopater Pyrrhi Bereenſis. *Scilicet cap. 20, ubi dicitur Paulus Epheſo pertranſiſſe in Macedoniam*; verſu 4. Comitatus eſt eum Sopater Pyrrhi Berœenſis; *ubi* Sopater *per cruſim apud Interpretes dicitur, qui Origeni & Martyrologio infra eſt* Soſipater, Pyrrhi Berœenſis *filius, Berge urbe Macedoniæ natus: quod ne quis putet non convenire ei, quem Apoſtolus ſupra Cognatum ſuum nominat*; Arbitor, *inquit Origenes, ita dici* propter cognationem aut conſanguinitatem ex

B baptiſmo contractam. *Neutrum placet: quia*

D. P. baptiſmo cognatos *vel* conſanguineos, *non modo nulla uſpiam Scriptura novit, ſed neque ſancti Patres: imo ne nunc quidem ſic loquimur, poſtquam ſpirituales cognationis gradus diſtinctius definitos habemus ex majorum diſciplina; ſed* Compatres & Commatres *audimus ſolummodo inter ſe appellare eos, quibus communis ex baptiſmo eſt* filius. *Apparet autem Origenem, cujus alias magna hic eſſet auctoritas, ita conjectare, ut alteram ſuam fulciat conjecturam, quaſi idem* Sopater *ſit, qui alibi* Soſipater; *quod uti gratis præſumitur, ita facile negatur, dum nulla adfertur alia fundandæ identitatis cauſa, quam nominum ſimilitudo; quæ interim nullo exemplo probantur poſſe, nedum debere identificari. Quare æque conceſſerim præſtitulatos ex Epiſtola Romanis ſcripta, duos Pauli* Cognatos, *licet ejuſdem cum illo tribus aut etiam familiæ fuerint, in Macedonia natos, quod voluat aliqui, non in Cilicia. Quamquam enim id impoſſibile haud ſit; non placet tamen eo confugere, propter gratuitam (ut dixi) conjecturam, quod idem nomen eademque perſona in Epiſtola nominetur, qua in Actibus; licet propter eam factum ſit, ut in pſeudepigrapha Synopſi Dorotbei, & in ſimilis farinæ Laticulo Hippolyti*, Berœenſis Sopater *omittatur.*

C *Quod* Jaſon & Soſipater *ibidem inter Septuaginta Diſcipulos nominentur, æque ac ceteri omnes, quorum Paulus in ſuis Epiſtolis meminit, non meretur æſtimari. An autem pluris faciendum ſit, quod* Soſipatar, Iconii; Jaſon, Tharſi *vel* Syriæ *dicantur fuiſſe* Epiſcopi; *pendet an eo, an credere quis velit, majori cum certitudine adſcriptos eoſque Epiſcopatus, quam nomina fuiſſe inter Diſcipulos Chriſti diviſa.*

G. H. *Iſtorum Elogiam ex Menologio Baſilii Imp. adnot Apr.*

3 *Græci*, Sopatro Berœenſi *omiſſo* (*credo quia nihil ultra de eo legerunt*) Jaſonis & Soſipatris *memoriam aut feſtam recolunt diebus variis, ſecundum varia Synaxaria; ſcilicet* XXVII, XXVIII *& XXIX Aprilis; & ad primum quidem diem in Menologio antiquiori, quod juſſu Baſilii Porphyrogenitr colleCtum habetur, Elogium utriuſque extat, olim a nobis Græce editum, quod hic Latine ſic damus*; Memoria ſanctorum Apoſtolorum Soſipatri & Jaſonis. Jaſon & Soſipater diſcipuli fuerunt Apoſtoli Pauli: ac Jaſon natus eſt Tharſi in Cilicia, cujus etiam urbis Epiſcopus fuit. Soſipater vero, Pateis in Achaia genitus, & ipſe Epiſcopus Iconii fuit. Cum autem per annos aliquot Eccleſias ſuas gubernaſſent, ut aliquibus prodeſſent, in Occidentem abierunt: D & in inſulam Coreyram appulſi, in nomine AUCT. S. Stephani Protomartyris eccleſiam conſtruxe- G. H. runt. Hoc cum didiciſſet Cercylinus ejus inſulæ Rex, conjici eos in carcerem juſſit: ubi cum eos vidiſſent ſeptem latrones, qui ibidem inclnſi erant, in Chriſtum crediderunt, ſimiliter & carceris cuſtos Antonius, iden capita obtruncatus. Poſt hæc cum ignis e cælo lapſus, duos Regis filios ejuſque uxorem combuſſiſſet, Sancti vinculis ſoluti ſuerunt: qui cum multos adjuviſſent, demum in pace deceſſerunt. *Ubi non omiſerim notare*, Patrenſem Soſipatrum *dici, atque adeo ſatis diſtingui a* Sopatro Berœenſi. *Ibidem non ſequuntur ſimilia Elogia, prius de* S. Cercyra *Virgine, filia Regis, ob fidem Chriſti telis confixa & lapidibus obtruta; alterum de* diſtis Septem latronibus, *qui in ferventis & ignea vaſa, pice, cera atque oleo repleta conjecti martyrium conſummaſſe feruntur: quorum Elogia dedimus* XXIX *Aprilis.*

4 *Ad ejuſdem* XXIX *diem, habentur eadem omnia quæ ſupra de* SS. Jaſone & Soſipatro *in dictis* (*aliis ad 29*) E *Menæis, & in Menologio Sirleti, ex quibus adpræmiſſa poſt Latronum converſionem & martyrium, additur, quod* Rex Jaſonem & Soſipatrum eductos a carcere, Carpiano Præſidi cruciandos tradidit: quos examinatos rurſus in carcerem vinctos conjecit. Τὸν δὲ ἁγίους Ἰάσονα καὶ Σωσίπατρον ἐκ φυλακῆς ἐξαγαγὼν, Καρπιανῷ τῷ Ἐπάρχῳ τιμωρεῖσθαι ἐκδίδωσιν· οὓς πάνυ ἡρωτήσας, καὶ αὖθις τῇ εἱρκτῇ δεσμεύσας, ἀπερρίψεν. *Dein relata* Cercyræ *converſione & martyrio ſic perguut Menæa*: Perſecutionem adverſus Chriſtianos commovit Rex; & ſanctis viris, qui in adjacentem inſulam confugerant, ſupplicio affectis reverſus, * cum eſſet in medio pelago, ſ. ſine ſupplicio at- lecturus ut olim Pharao ſubmerſus eſt. Itaque populus eo navigavit, Domini gratiarum hymnos Deo obtulit. Jaſon vero & Soſipater e carcere liberati, verbum Dei ſine impedimento prædicabant. Poſteaquam vero ſurrexit novus Rex, & de ſanctis illis viris didiciſſet; juſſit lebetem ferreum illuc ferri, in eumque injici picem, reſinam & ceram, aa vehementer accendi, & SS. Jaſonem & Soſipatrum in illam demergi. Sed nihilominus Sancti illi ſervati ſunt incolumes; in- F fideles vero multi combuſti: quod videntes plurimi ad Chriſtum ipſum concurrerunt. Rex vero ſuſpenſo lapida ex collo, elamabat: Deus Jaſonis & Soſipatri miſerere mei. Quem cum ita lamentantem Beatus Jaſon vidiſſet, omnem populum admonens & docens, Catechiſmo inſtructum baptizavit in nomina Patris & Filii & Spiritus ſancti: quem Sebaſtianum nominavit. Nun poſt multos dies filius Regis in morbum concidens mortuus eſt; quem S. Jaſon ſuis precibus a mortuis ſuſcitavit. Multaque alia cum edidiſſet miracula, & pulcra templa erexiſſet, aliaque omnia bena & ſancte perfeciſſet, aucto Chriſti grege, in ſenectute laudabili, ad eum quem tantopere deſiderabat Chriſtum migravit.

cum prolixiori relatione,

converſa per eos Coreyra inſula,

etiamod ad legenda.

5 *Hæc ex Menologio, Latine per Sirletum collecto, deſumpta, in Menæis ſic Græce excuſa leguntur*: Μετὰ πάντα διαγωνισάμενον κατὰ τῶν Χριστιανῶν τὸν βασιλέα, ἐπὶ Ἀγίαν ἐπαρχείαν ἐπιστρέψαντα διαφυγόντων, τοὺς τιμωρισομένους πάνυ, ἀπέπλευσε· καὶ δὰ μέσου τοῦ πελάγους γενόμενος, ὡς ἐπὶ Φαραὼ, τῇ θαλάσσῃ κατεπόντισε. Καὶ ὁ μὲν τοῦ Κυρίου λαὸς ἐχαρίσ-

AUCT. G. H.

Jaſonis quæ ea obiit.

Ἀ σπρίως ὕμνος τῷ Κυρίῳ προσάγαγε· Ἰάσων δὲ ὁ Σωσίπατρος, ὁ φυλαπὼς ἀπολυθείσης, ἐδιδάσκησε ἀκολουθως τὸ λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ δὲ ἀνέστη Βασιλεὺς ἕτερος, ὃς οὐ περὶ τῶν Ἁγίων ἐμάθε, ὃς πολλὰς ἀχθῆναι βύτλωσιδηρᾶς, καὶ βληθῆναι πίσσαν ἐν αὐτῇ καὶ ῥητίνην καὶ πῦρ, καὶ ἐκπυρωθῆναι σφοδρῶς, καὶ τὰς Ἁγίας σὺν αὐτῇ βληθῆναι. Τῶν δὲ γενομένων, καὶ τῶν Ἁγίων ἀφλέκτων διαφυλαχθέντων, πολλοὶ τῶν ἀπίστων καπηλίχθησαν, οἱ δὲ τῷ Χριστῷ προσέδραμον. Ὁ δὲ Βασιλεὺς, λυθεὶς ἐξαρτίσας τῆς ἰδίας τραχήλου, ἐθρήνει· Ὁ Θεὸς, λέγων, Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου, ἐλέησον μη. Ὁ δὲ μακάριος Ἰάσων, παρόντος τοῦ Βασιλέως, καὶ λαὸν ἅπαντα νουθετήσας καὶ διδάξας καὶ κατηχήσας, ἐβάπτισεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὑποτομάσας τὴν Βασιλέα Σεβαστιανόν. Οὐ μετὰ πολλὰς δὲ ἡμέρας, ὁ υἱὸς τοῦ Βασιλέως νόσῳ περιπεσών, ἐπελεύτησε· προσδεξάμενος δὲ ὁ Ἀπόστολος, ἤγειρεν αὐτόν.

B Πολλὰ γὰρ ἐν τῷ πατεργάσατο θαύματα· καὶ ναὸς ἀναγείρας περικαλλὴς, καὶ πάντα καλῶς ἐξ ὁσίως πλέσας, καὶ τὸ τῆ Χριστῷ ποιμνίον ἐπαυξήσας, εἰς γῆρας καλῷ πρὸς τὸ ποθούμενον διαβαίνει Χριστόν. *Eadem habentur ad* XVIII *diem Aprilis in Mr. Synaxario, Conſtantinopolitano, in Mſs. Menæis Mediolanenſibus Bibliothecæ Ambroſianæ, Pariſienſibus Cardinalis Mazarini & Patrum Prædicatorum, & Divionenſibus Collegii Societatis Jeſu. Quo etiam die in Typico S. Sabæ eorum memoria celebratur.*

D. P. *Acta videntur nimis in certa;*

6 *Quod ad narrationem prædictam attinet nullis extantibus vel tam vetuſtæ teſtibus, quorum idonea atque proportionata antiquitas & auctoritas ſit; vereor ne illa aliquibus videatur fabulæ quam hiſtoriæ propior, eamdemque cenſuram ſubeant tam Carcylinus Rex, nomine a ſua inſula derivato dictus, quam filia Cercyra Græcum ejuſdem inſulæ nomen referens; quod* Κερκύρα *ſcribitur: nihil enim familiarius Mythologis, quam perſonis in ſecnam adducendo nomina mutuari a locis eo ſpectantibus. Nolim ergo me vadem præſtare, quod non ſit tota illa res ficta, poſt plurima ſæcula, ex traditionibus vulgi, fundatis in conſtanti opinione, quod illi, quorum iſtic venerabatur corpora, tamquam primorum ſuorum Apoſtolorum, & nomina inveniebantur in Epiſtola ad Romanos, fuerint diſcipuli & cognati S. Pauli. Ambos certe Cocyteæ, vulgo Corfu dictæ, in pace quieviſſe vel inde*

C *colligimus, quod eorum corpora ibidem detenta in veneratione fuerint, & inde Genuam, cum eam inſulam occupaſſent Ligures, avecta fuiſſe diximus in Addendis ad* XIII *Januarii pag.* 1136, *in Vita S. Arſenii Archiepiſcopi Corcyræ inſulæ, ex relatione Vicarii generalis, Jadertenſis in Dalmatia Archiepiſcopi, qui viginti per annos Corcyræ Archidiaconus fuerat: quo tamen illa devenerint ignoratur. Grave certe nulla eorum memoria ſupereſt, vel inter Officia propria, juſſu Cardinalis Stephani Durazii edita, cum Kalendario Sanctorum qui in particularibus eccleſiis celebrantur; & in Sanctuario Genuenſi Mariani de Grimaldis, ſub annum* 1613 *excuſo.*

non tamen quia Reges Corcyræ inducunt.

7 *Cæterum non ideo velim omnem fidem dictis Actis abrogari, quod in iis* Reges Corcyræ *adducantur, quaſi ſub Romanis Imperatoribus veroſimile non ſit inſulam Reges habuiſſe; cum id non adeo a diſciplina Romana ſit alienum, quin tempore nativitatis Chriſti, cum edictum exiret a Cæſare Auguſto ut deſcriberetur orbis univerſus, & in Paleſtina executioni mandaretur per Præſidem Syriæ ab eodem Auguſto conſtitutum; Herodem ibidem Rex fuerit, & ſua auctoritate curarit occidi infantes; atque hujus filius Archelaus eo mortuo Romam profectus ſit, ut ex patris teſtamento regnum ab Auguſto obtineret. Sta & S. Lucius fuit Rex in Britannia, ſub proteſtate eorumdem Romanorum conſtitutus, & alibi alibi. Hoc magis miror, quod dicta Acta ſic deſinant in obitu geſtiſque S. Jaſonis, ut non amplius meminerint S. Soſipatri: cujus tamen nomen videtur a Græcis recoli die* X *Novembris, ubi in Menæis primo loco ſic habetur, in Rubrica ſeu Titulo ipſius diei:* Τῷ αὐτῷ μηνὶ ϊ. Τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Ὀλυμπᾶ, Ῥόδιωνος, Σωσιπάτρου, Τερτίου, Ἐράστου, καὶ Κυάρτου. *Eodem menſe die* X *Sanctorum Apoſtolorum, qui communis eſt titulus omnium Apoſtolicæ ætatis ſanctorum Evangelii præconum; Olympæ, Rhodionis, Soſipatri, Tertii, Eraſti, & Quarti, ideo forſitan conjunctorum, quia eorum Reliquiæ in aliqua Conſtantinopolitanarum eccleſiarum infimul requieſcunt: unde & primum locum in Officio iſtius diei habent, & proprium Canonem, cum Verſiculis eo ſpectantibus, a S. Joſepho Himnographo compoſitum: in quo tamen de Soſipatro propetum nihil. Ne tamen dubium ſit, de quo hic agatur; in Elogio, ubi de ſingulis ratio redditur, de illo ſic legitur:* Ὁ δὲ Σωσίπατρος, ὅτινος πρὸς Ῥωμαίους γράφων ὁ ἅγιος Παῦλος ἐν ἐπιστολῇ μέμνηται, Ἐπίσκοπος Ἰκονίου γενόμενος, ἐν εἰρήνῃ ἐτελειώθη, καὶ πολλὰ ἔστιν εὑρεῖν τὰ Ἀποστόλου μεμνημένου αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς. Soſipater *vero, cujus meminit S. Paulus ſcribens ad Romanos in ſua Epiſtola; factus Iconii Epiſcopus, requievit in pace: ſæpius autem iuventus Apoſtolus in Epiſtolis ejus meminiſſe. Hæc ibi, ſed abſque fundamento ultimum; cum in Epiſtolis ſemel dumtaxat nomen iſtud inveniatur.*

Jaſonem *quod attinet, relatum in Martyrologio Romano* XII *Julii his verbis:* In Cypro Beati Jaſonis antiqui Chriſti diſcipuli; *cum in Notis*

D Soſipater *colitur etiam* 10 *Novembr. CP.*

Latini videntur ſolum de Sopatro Bergomi agere

E

F

G. H. *& Jaſone ſuo Macedone Cyprio,*

A *Nolis Baronius cenſet ullo ac veriori nomine* Muſonem *dictum*; *& ſic in plerisque apographis Uſuardi, Adonis, Notkeri, Bedæ ſuppoſititii, Bellini & aliorum legitur nomen* Naſonis, *atque de hoc in Actibus Apoſtolorum cap.* 21 *verſu* 16 *iſta leguntur.* Aſcendebamus Jeruſalem. Venerunt autem & ex diſcipulis a Cæſarea nobiſcum, adducentes ſecum, apud quem hoſpitaremur Mnaſonem quemdam Cyprium, antiquum diſcipulum: *& inde verba omnium Martyrologiorum deſumpta ſunt, & ab aliquibus ipſe* Moſſon *ſive* Naſon *etiam* Jaſon *appellatur, quæ ad dictum diem Julii poterunt fortaſſis latius confirmari. Interim de omnibus ſimul agere hic debuimus, ut ipſi corrigeremus, quod erroremcommunem ſequentes, ſimus arbitrati, de* Sopatro *ad hunc diem, & de* Jaſone *Soſipatri ſocio agi in Martyrologiis ad dictum* 25 *Julii; itaque inter Prætermiſſos menſe Aprilis utrumque remiſerimus ad Junium Julumque.* D AUCT. G. H.

DE S. MEDICO MARTYRE,

UTRICULI NARNIENSIS DIOECESIS IN UMBRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. D. P.

De actis, cultu, inventione & translatione.

B NArulam *inter & Faliſcam, alias dictam Civitatem Caſtellanam, Umbriæ Suburbicariæ civitatis in Sabinis, pari fere utrimque ſeu milliarium intervallo ſitum* Utriculum *eſt; de quo pluribus Henſchenius ad diem* XXII *Maji, agens de S. Fulgentio, cjus civitatis ſub Totila Epiſcopo; de quo ex relatione S. Gregorii certiora habens, non curavit requirere prolixiorem aliam illius Legendam, apocryphum, nec bona fide conſarcinatam; neque recordatus eſt, eam nos, ſub fide Notarii publici, Dominici Ciotti de Carbio, anno* MDCLXI, XIV *Julii tranſcriptam accepiſſe, dum adhuc eſſemus Romæ, ex Ms. Membraneo anni* MDXV. *Simili modo ex eodem Ms. tunc accepimus de aliis Utriculanorum Patronis Lectionet, cum Miſſa eujque propriis, ſcilicet* SS. Victoris & Coronæ ſanctique Medici (*de quo agere inſtituimus*) *ipſas quoque antiquitatis & auctoritatis non magnæ; nec aliud fere aptas probare, quam certum ab immemorabili cultum. Nam ſicut* Victorem & Coronam, *de quibus* XIV *Maji egimus in Analectis num.* 2 *ex Syria, ubi paſſos conſtabat ſub Sebaſtiano, Antonini Imperatoris Præfide & Ægypti Duce, cum eodem Sebaſtiano* C *traducunt Utriculum, ubi eorum habentur notabiles Reliquiæ; ita* S. Medicum *ſinguli ejuſdem Sebaſtiani juſſu tormentis varia, ac denique capitalem ſubiiſſe ſententiam. Malim ego fateri, quod ignorem, ſub quo Imperatore paſſus hic Sanctus ſit, quam tam male conſutis Actis inſiſtere; ipſa tamen ut accepi proferam, quia in ceteris nihil eſt quod offendat, & melius nihil ſuppetit.*

Ex Ms. an. 1515 *accepta hujus & aliorum Patronorum Lectiones;*

anni 1612 *auctoritatis non magnæ.*

Additur decretum Cong. Rituum anni 1612.

2 *Lectionibus ſubjungo Notariale* exemplar cujuſdam Brevis, expedii ab Illuſtriſſ. & Reverendiſſimo Cardinale de Monte, ſacræ Congregationis Rituum Præfecto, de anno MDCXII, ſedente S. D. Paulo Papa V, anno ſui Pontificatus VIII, ex proprio originali in charta pergamena, habente Sigillum appenſum cordula ſericea, *tranſcriptum* XXII *Auguſti, anno prædicto* MDCLXI. *In hoc Decreto narratur Inventio corporis, & faciendæ Tranſlatio permittitur. Ludovicus Jacobillus, tom.* 3 *de Sanctis Umbriæ, aſſerit, quid* S. Medico *dictata olim eccleſia extra civitatem ſteterit in loco qui hodiedum nuncupatur* Campus S. Medici; *cujus nominis mentio fiat in Brevibus Pontificis, Eugenii III, pro* XVIII *Februarii* MCXLVIII; *Honorii III, pro* MCCXXI; *Gregorii IX, pro* MCCXL; *& Alexandri IV, pro* MCCLVIII, *confirmantium ejuſdem loci poſſeſſionem Canonicis Regularibus, exiſtentibus in eccleſia Collegiata S. Mariæ Utriculenſis. Deinde ſubjungit idem Jacobillus, quod* anno MDCXI die V Septembris, Joannes Baptiſta Toſcus Regienſis, Epiſcopus Narnienſis, in antiquiſſimo lapideo monumento, ſub altari ejuſdem S. Medici, in ſuburbana S. Victoris eccleſia, reperit ipſius corpus alioſumque circa ipſum jacentium; & ipſum de licentia Pontificis Pauli V ex judicio ſacræ Congregationis Rituum, expedita XVI Julii MDCXII, eodem anno eodemque menſe, tranſtulit a ſuburbana in urbanam atque Collegiatam prædicti S. Victoris eccleſiam: deinde vero proximi menſis Maji die XVIII in capellam ipſius Honorii erectam inter ſubterraneam ejuſdem Collegiatæ Cryptam. E

S. Medici eccleſia olim dicata,

corpus etiam in S. Victoris feria ſecunda inventum anno 1612

3 *In eodem veteri monumento repertus eſt parvus lapis octo unctus longus, tres altus, & ita, quos in minori forma hic exprimimus; inſcriptus characteribus.*

cum titulo anni 10.

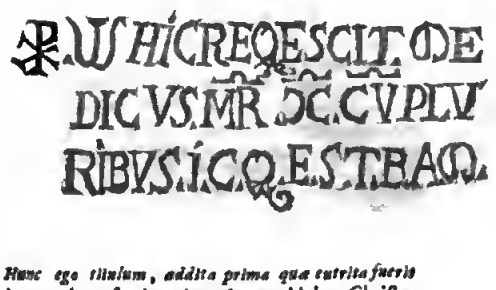

Hunc ego titulum, addita prima quæ rutrita fuerit littera A, *ſic legendum ſentio* Alpha Chriſtus & Ωmega. Hic requieſcit Medicus Martyr Chriſti, cum pluribus in Chriſto quieſcentibus & ſub terra repentis, anno milleſimo. *Tali explicatione admiſſa, ſequeretur, quod prima forſitan inventio, in crypta in qua ſepultus ſtatim a morte Sanctus fuerat, & tranſlatio ad prædictam ſuburbanam S. Victoris eccleſiam Utriculenſibus feſtivum reddiderit initium ſæculi Chriſtiani* XI *non item, quod cetera pariter tranſlata Corpora, pariter & certo credita ſint ſanctorum Martyrum eſſe.*

Quare

A AUCT. D. P. *Quare merito cunctata Congregatio eſt, eorum ut ſaltem veneratione permittere. Conſequens etiam nobis videtur, quod eodem* XX *ſæculo compoſitæ ſint Lectiones prædictæ.*

Miſſa autore an. Mr. anni 1481.

4 *Credo etiam eodem tempore compoſitas Orationes, & ordinatam Miſſam propriam, qualem deſcriptam habeo die* XVII *Julii prædicti, ex Miſſali anni* MCCCCLXXXI, *quod conſervatur in Collegiata S. Mariæ. Sic autem ordinatur hæc Miſſa.* INTROITUS. Protexiſti me Deus. *Colleſta.* Omnipotens ſempiterne Deus, fortitudo certantium & Martyrum palma, ſolennitatem hodiernam propitius intuere; & intercеſſione B. Medici Mſtyris tui, omnium in te credentium vota perficias. *Lectio libri Proverb. cap.* 5 *V.* 8a. Beatus homo qui invenit Sapientiam. *Graduale.* Gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum. Alleluja. O Chriſti Martyr Medice, fortis in certamine pro nobis Dominum rogita, ſiſtens in cæli gloria. *Euangelium ſecundum Matthæum, cap.* 10. Nihil opertum eſt, quod non reveletur. *Offertorium.* In virtute tua Domine lætabitur juſtus, & ſuper ſalutare tuum exultabit vehementer, deſiderium animæ ejus tribuiſti ei. *Secreta.* Sacrificium, Domine, quod deſideranter offerimus, ſuffragante B. Medico, Martyre tuo, gratum tibi efficiatur, *Communio.* Poſuiſti, Domine, in capite ejus coronam de lapide pretioſo. *Poſtcommunio*, Præſta quæſumus, Domine, ut Sacramenti tui perceptione vegetati, ſancti quoque Martyris tui Medici precibus adjuvemur.

B

Ferrarii Galluci autore de hoc Martyrio.

5 *Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ anni* 1613, *Aſtorum epitomen exhibet*, ex Veteri Ms. Eccleſiæ Utricularis: *additque in Notis*; Corpus Utriculi, ubi paſſus creditur, eum in Aſia Sebaſtianus Chriſtianos aliquot morte affecerit. *In Cataloga autem generali eorum, qui non ſunt in Romano Martyrologio:* In in Aſia, *inquit*, ſub Sebaſtiano Duce paſſus eſt, quemadmodum Acta Mss. quæ vidimus, indicant. *Quibus oculis ea viderit, ut* in Aſia paſſum Medicum *legere ſe crederet, equidem non capio*; neque Sebaſtianus, *per ignorantiam adſcriptus Martyrio ejus ab auctore Lectionum, me movebit, ut Sanctum indigetem ereptum Utriculanis, Aſiæ tranſcribam. Ipſas tamen Lectiones qualeſcunque accipe, collatas cum vetuſtiori Ms. Ergrapho, inter Gallonii collectanea Romæ reperto, in Vallicellana Patrum Oratorii bibliotheca. Porro eumdemmet eſſe credo, cujus* Reliquias *habeat* Bononiæ ad S. Grabielis portæ Ravennianæ, *dicit Joannes Paulus Maſinus in ſua Bononia perluſtrata, licet eum differat uſque in* XXVIII *hujus menſis, forſaſſe pro majori eccleſiæ ipſius commodo ſic mutato die.*

C *Reliquiæ Bononiæ.*

LECTIONES OFFICII VETERIS

Ex Breviario membranco Mr. anni 1515.

1 ANtonino Imperatore *a* regnante, erat ingens perſecutio Chriſtianorum; in civitate vero Utriculana erat Dux quidam, Sebaſtianus nomine: erat autem ibi quidam Maleficus amiciſſimus Imperatori. Tunc nuntiaverunt miniſtri Sebaſtiano Duci dicentes, Clementiſſime Domine; Maleficus, Chriſtianos effectus eſt, & blaſphemat deos noſtros, & dicit illos dæmonia eſſe. Tunc indignatus Sebaſtianus juſſit eum comprehendi, & ad ſe perduci: cui & dixit ſigillatim, Maleficе, *b* amice noſter, quid tibi deeſſe exiſtimaſti, ut te Chriſtianum feciſſes. S. Medicus reſpondit: Nam ego Chriſtianus aperte ſum; Chriſtum Jeſum, Dei vivi filium, de Matia Virgine natum adoro, & credo eorde, & opete laudare non ceſſo. Tunc Sebaſtianus, ira repletus, juſſit eum in cateerem mitti, & dixit ei, Vade, ſtracta tecum qualiter poſſis evadere ſormenta horrida, quæ te ſortiter lanisbunt, ſi ſacrificeare nolueris.

a Delatus ei Chriſtianus.

D *b* *fidem generoſe confitetur.*

2 Miſſus itaque in earcerem ſtetit ibi dies duodecim: & juſſit neque panem, neque aquam ei dari: tertio decimo autem die juſſit ſupradictus Sebaſtianus Tribunal exacto *c* Hippodromo præparari, & juſſit adduci S. Medicum, & dixit ei: Quid decretaſti eirca ſalutem tuam *d* amice? B. Medicus reſpondit: Oportet tibi eos amicos eſſe, qui non timent Dominum ſuum habere inimicum: nam quantum ſunt amatæ mihi amicitiæ tuæ, tantum ſunt tuæ inimicitiæ duleiores. Sebaſtianus Dux dixit, O Mslefice, quid dicis? B. Medicus reſpondit: Ego dico nullam habeo teeum communis fidei vitam. Sebaſtianus dixit: Ergo hoc tibi placet, ut præcepta noſtra contemnens morte morlaris? B. Medicus reſpondit: Mortem, quam tu mihi minaris inferre, magna vita eſt; & ideo non timeo itam tuam: quare ex ipſa mihi naſcitur vita petpetua; & corona petpetua & palma.

& poſtea dierum earcerem aque conſtanter c d

E

3 Tunc Sebaſtianus iratus dixit Tetentiano *e* Conſiliario ſuo: Cras mane in Secretario ruo diverſis vexetur ſuppliciis, ſi ſacrificeare noluerit; ſi vete conſenſetit, & tuo eum amori copula, & meis eum amicitiis repræſenta. Terentianus Coofiliarius dixit: Quare non ſacrificas diis, quos Imperator adorat; & quibus cetvicem ſuam flectit? Certe ſi præceptis ejus conſenſeris & obedietis, patatus eſt eum diverſis muneribus te ſublimare honore. Cui glorioſus Martyr reſpondit: Ego præmia a vobis promiſſa non accipio, quotidie enim a Domino meo accipio fortitudinem.

necnmiatis nec promiſſis cedit, e

poſt al as 3 dies adductus

4 Tunc nuntiavit hæc Tetentianus Sebaſtisno; qui juſſit eum in earterem mitti, & cuſtodiri a militibus. Et cum ibi diebus quinque fuiſſet reeluſus, juſſit Sebaſtisnus ipſum quinta die de earcere educi, & dixit ei: Saerifica diis, quos magnos eſſe dictitavi *f* .... & eum multa his ſimilia diceret, juſſit eum ad ſtipitem ligari, & acutos elavos in manibus ejus & pedibus figi præcepit, & dixit ei: Depone jam duritiam mentiatuæ, & immola diis immortalibus, quos vera divinitas demonſtravit. B. Medicus dixit: Ego diis paganotum non immolo: turpe eſt, quod in Baptiſmate ſanctificationis percepi, [perſuaſus] a te, homine corruptibili & in omni oeceſſitate conſtituto, reſpuam. Et reſpondit Sebaſtianus: Tamdiu fixus ſtabis, quamdiu diis immortalibus debitom reddas officium.

F

f clavis configitur

5 Ad hæc glorioſus Martyr, in Dei amore fixus, læto animo pendens in ligno, pſallebas Domino dicens; In Deo ſeperabo, non timebo, quid faciat mihi homo. Tunc Sebaſtianus dixit: Saerifica diis. Medicus dixit: Ego non adoro deos ſordos & mutos, mann hominom factos: qui os habent & non loquuntur; oculos habent, & non videne; aures habent, & non audiunt; nares habent, & non odorant; pedes hsbent, & non ambulant. Similes illis fiant, qui confidunt in eis. Tunc

Seba-

A *& in eculeo ſuſpenſus torquetur,*

Sebaſtianus, furore repletus, juſſit eum diu torqueri. B. Medicus oravit ad Dominum dicens: Gratias tibi ago, Domine Jeſu Chriſte, unigenite fili Dei vivi & veri, quod merui computari modo in eorum ſocietate, qui pro tuo nomine ad Martyrii coronam perrexere.

ac pedibus ſuſpenſus:

6 Tunc iratus Sebaſtianus juſſit eum ſolvi, & ſic de ſtipite deponi. Medicus, cui^us deſiderio [martyrii] dixit; Fac quod facturus es: quis ego ſcio quod fortior te eſt qui pro me pugnat. Tunc Sebaſtianus & Terentianus juſſerunt fuſtes afferri, & ſuper eum extendi, & quinque terniones tranſire, & clamare ad eum: Sacrifica diis, quos Imperator adorat. B. Medicus reſpondit: Dominus meus Jeſus Chriſtus æternus eſt, & ipſe dixit: Omnis qui Idolis ſacrificaverit, eradicabitur. Tunc Sebaſtianus juſſit eum appendi in eculeo, & lampadibus uri, & ungulis radi. B. Medicus dixit illi: Nonne tibi dixi; quoniam inimicitiæ tuæ me lætificant, & faciunt gratiam ampliorem in conſpectu Regis mei acquirere?

B *quibus aibil vitus* g

7 Terentianus Conſiliarius dixit, Quoniam video hue rebellem, & verbera, & tormenta optare potius, quam timere, ad montem iſtum g & collegam ejus introducite: & dixit B. Medico, Die modo, Malefice, quæ cauſa eſt duritiæ mentis tuæ, quod tantis verberibus & eculeo cruciatus, & flammis exuſtus & ungulis laceratus, nullo modo conſentire potuiſti, ut ſanctiſſimi Imperatoris præcepta impleres. S. Medicus reſpondit: Verus Magiſter docuit me. Tereutianus dixit: Unde hæc noſti? quo ordine ſe docuit? B. Medicus ait:

& Chriſtum Deum laudans,

Filius Dei, ut omnibus ſubveniret, hominem aſſumpſit, quem virgo concepit, virgo peperit, & virgo poſt partum permanſit. Hæc fides maxima, quæ eſt in Chriſtn, non tormentis vincitur, non flammis, non gladio ſuperatur. Terentianus dixit: Ut video, Deus meus verus Deus eſt: nam Deus tous, quem tu ipſe dixiſti, crucifixus eſt. Deus meus Omnipotentiam ſuam nunquam depoſuit, ſed Imperium amplisvit.

igni fruſtra objicitur; b

8 Tunc ſubriedees B. Medicus, dixit ei: Hunc ſi credis Dominum, b ipſe non eris perpetuis in incendiis exureudus. Iratus autem Terentianus, juſſit eum ignibus cremari. Qui eum miſſus fuiſſet in ignem, incolumis permanſit. Tunc glorioſus Dei Martyr dixit: Afflictio iſta temporaliſque confuſio magnam fiducism stque æternam glorism patiet apud Re-

C

Pſ. 88, 7. gem cæli & terræ: terreni quippe Principes

Pſ. 36, 35 cadunt velociter, erga quos Pſalmus dicit: Vos autem ſicut homines moriemini, & ſicut unus ex Principibus cadetis: & iterum: Vidi impium exaltari & elevari uſque ad cedros libani: tranſivi, & ecce non erat; quæſivi eum, & non erat inventus locus ejus.

ac demum capitalis ſententia plectitur i

9 Tunc Sebaſtianus juſſit eum iterum mitti in carcerem. Poſt aliquot dies perrexit in palatium, & juſſit ad exemplum Chriſtianorum vinctum carenis ſecum duci; & poſt dies tres, juſſit ſibi eductum i parari extra civitatem. Cui ad medium deducto dixit: Jam depone ſuperbiam tuam, & artem magicam relinque; nam tu eris exemplum omnium Chriſtianorum. Beatiſſimus Martyr reſpondit: Artem magicam neſcio, ſed habeo Dominum Jeſum Chriſtum, in quo credo, ideoque minas tuas non paveſco. Tunc iratus Sebaſtianus juſſit eum ſuſtibus cædi, & capitalem ſubire ſententiam. Qui ductus extra portam civitatis decollatus eſt. Cujus corpus collegit noctu quidam Eloximus k nomine; & ſepelivit eum in crypta cum l multis. Paſſus eſt autem glorioſus Martyr Medicus, ſexto Kal. Julii.

D

EX MSS. k l

ANNOTATA D. P.

a Antoninus, *in Actis S. Victoris huc adductus, ibidem dicitur* Sebaſtianum Ducem Ægypti *miſſe in Syriam, ad perſecutionem Chriſtianorum; quod Ferrarium movit, ut in Aſia paſſum S. Medicum diceret. Jacobillus, ad majorem veriſimilitudinem comminiſcitur, Victoris, patria Utriculani, Reliquias ex Syria allatas, tantis continuo miraculis claruiſſe, ut ad eorum evidentiam Medicus factus ſit Chriſtianus*

b *Videtur Auctor exiſtimaſſe* Medici *nomen non fuiſſe Martyri proprium, ſed ex profeſſione indictum; ideoque illud convertiſſe cum nomine* Malefici, *quaſi hoc indifferenter uſurpari poſſit in bonam ac malam partem, ſicuti Græce indifferenter dicitur ὁ φαρμακὰς.*

E

c *Alias*, ciro: *hic vera etiam* Oppodromo, *ſed perperam ſcribebatur.*

d *Ibidem*, Malefice, amice noſter.

e Terentianus *hic, videtur mutuo ſumptus ex Actis SS. Joannis & Pauli, 26 Junii.*

f *Supple & adde* Majorum religio, *vel quid ſimile. Quin etiam excidiſſe plura verba videntur: nam quod ſequitur, videtur ad verba* S. Medici, *hic prætermiſſa referri.*

g *Alias*, Ad montem iſtum & collegam ejus introducere: Terentianus, ait: *ſed utrobique hiulcus eſt ſenſus, & librarii vetuſtioris, a quo hæc ſumpta, ſocordiam indicat.*

h *Alias & melius*, Deum.

i *Ibid.* Eductionem.

k *Vereor ut ſincerum nomen ſit, mallemque* Eleoſium *legere.*

l *Vel ante martyrizatis, vel Chriſtiano more ibidem ſepultis. Nec mirarer, ſi multa corpora, pariter inventa, plurium ſint, etiam in pace Eccleſiæ ibi poſtea ſepultorum, ex devotione erga ſanctum Martyrem.*

DECRETUM S. C. RITUUM

F

Super inventione corporis & cultu.

Ex autographo membranaceo Ms.

Inventis per Epiſcopum Narnienſem S. Medici & aliorum 59 corporibus

FRanciſcus Maria, miſeratione divina tituli Sancti Laurentii in Lucina S. R. E. Presbyter Cardinalis a Monte, Congregationis ſacrorum Rituum Præfectus, univerſis & ſingulis præſentes inſpecturis, lecturis & audituris, ſalutem in Domino ſempiternam. Cum in terra Otricoli Narnienſis Diœceſis, inter ruinas antiquæ civitatis Otricolanæ prope Tiberis Ripam, ubi antiqua eccleſia S. Victoris ejuſdem civitatis [Patroni] ædificata fuerat, ſeptem & quinquaginta Corpora, quæ ſanctorum Martyrum eſſe judicata fuerunt, inventa fuerint; & in primis inter ea in quodam ſepulcro ex Tiburtino lapide confecto, oſſa multa cum capite, cum ſequenti inſcriptione, poſita in parvo lapide in dicto ſepulcro recondita, videlicet; Hic requieſcit S. Medicus Martyr Chriſti cum plutibus; & cum Epiſcopus

A pus Narniensis curaverit omnis prædicta diligenter perquirì & annotari ; & judicaverit prædicta omnia corpora inventa, verosimiliter esse sanctorum Martyrum corpora ; Universitasque d. Terræ Otricoli Sanctissimo Domino nostro supplicaverit, ut dignaretur eis concedere, ut dicta Corpora, sicut supra inventa & ab Episcopo & aliis personis Ecclesiasticis piis atque eruditis recognita, ex loco, in quo inventa fuerunt, in eorum Ecclesiam transportari, & decenter collocari possint. Et cum idem Sanctissimus Dominus noster negotium hoc a Sacra Rituum Congregatione examinari jusserit ; & de ejusdem sacræ Congregationis Ordine processus ab Episcopo ad Urbem transmissus, de dictorum Corporum inventione, cum ejus relatione transdita fuerint Illustriss. & Reverendiss. D. Cardinali Bellarmino ; audita ejus relatione, in plena Congregatione facta die septima præsentis mensis Julii, de contentis in d. Processu & relatione ad Urbem, transmissis a præd. Episcopo Narniensi : eadem sacra Rituum Congregatio judicavit, ex d. processu & relatione non satis constare omnis supradicta quinquaginta septem Corpora, esse vere Corpora sanctorum Martyrum, & pro talibus esse veneranda, excepto tantum Corpore supradicti sancti Medici, quod vere Corpus Martyris esse, & pro tali posse coli judicavit ; cetera vero Corpora prædicta ; esse in loco decenti & honesto collocanda & conservanda, sed adhuc non esse colenda tamquam sanctorum Martyrum Corpora, eadem sacra Rituum Congregatio judicavit. Et facta per Nos de supradictis omnibus relatione prædicto S. D. N. Paulo Papæ V in Consistorio secreto, hac infrascripta die : Sanctitas sua sententiam Congregationis approbavit ; & concessit ut Corpus prædicti S. Medici possit, tamquam Corpus sancti Martyris Christi, ab omnibus fidelibus coli & honorari, & cum debito honore transferri in ecclesiam Cathedralem ; cetera vero Corpora prædicta non esse tamquam Corpora sanctorum Martyrum colenda, sed ad partem ponenda in loco decenti & honesto, donec Altissimo placuerit demonstrare an vere sint sanctorum Martyrum Corpora. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præsentes, per infrascriptum nostræ Congregationis Rituum Secretarium, fieri jussimus ; manu nostra propria subscripsimus, & nostri soliti sigilli impressione muniri fecimus, hae die decima sexta mensis Julii, anno Domini millesimo sexcentesimo duodecimo, Pontificatus vero ejusdem Sanctissimi in Christo Patris & D. N. D. Pauli divina providentia Papæ Quinti anno octavo. Franciscus Maria, Tituli S. Laurentii in Lucina Cardinalis a Monte. Loco sigilli appensi. I. P. Mucantius Secretarius Congregationis.

ex MSS.

consulius Pontifex

audito judicio Congregationis Rituum,

B

D

solum S. Medici corpus jubet exponi

cetera honeste recondi.

E

anno 1612

DE SS. SALONITA,

BIGATO, LAMTANO, LUNITANO,

MARTYRIBUS THESSALONICÆ IN MACEDONIA

G. H.

Notitia ex vetustis Martyrologiis Mss.

VEtus Ms. Martyrologium Serenissimæ Reginæ Suecíæ, ab Holstenio editum in Animadversis ad Martyrologium Romanum, ista habet: Thessalonicæ S. Lambanitis, & aliorum trium. Horum quatuor nomina ita exprimuntur in Luceusi Martyrologii Hiroysmiani apographo Thessalonica Lunitani, Thessalonicæ, Bigati, Lamtani fratris. In Corbeiensi apographo tres configuantur his verbis: Thessalonica Lanitani Thessaulonicæ Bagati, Germanorum. Epternacense apographum ita eosdem profert. Thessalonicia Salonitæ, Bigati, Lamtani. At Blumianum Thessalonica Lamtani, Thessaulooicæ. Romanum Ms. bibliothecæ Cardinalis Barberini. Thessalonica Lamsaei, & Bogissi: Ms. Trevirense Thessalonica Lamsaei, & Bogissi: Ms. Trevirense In Thessalonica Lamtami & Bigati. Rabanus eos ita refert. Thessalonica Bigati, Lantani. Quæ verba inde translata sunt ad Martyrologium sub nomine Bedæ vulgatum. Mss. Florentina Magni Ducis & Strozzii. In Thessalonica sanctorum Martyrum, Bigatii, Laterani En quanta varietate hi Thessalonicenses Martyres referantur. In Epternacensi primum nomen Salonitæ, aliis Thessaulonicæ & Thessalonicæ scribitur. Secundum Bigati aliis Bagati & Bigitti; Tertium Lamtani aliis Lantani & Lampsaci, cui quartum nomen in Luceusi est Lunitani, Corbeiensi Lanitani. Jam vero palæstra Thessalonica omissa, inveniuntur nomina in Mss. Augustano S. Udalrici, Bigati, Banthanii; in Parisiensi Labbei, Bigati Lameotani, in Ms. antiquo monasterii S. Cyriaci Lamtanii, Lubnunciæ. Casinense & Altempsianum, Lamsani, Solonicæ habent. At Romæ adscribuntur in Ms. Vaticano S. Petri nomina Lampsais, Salonicæ. Et Alexandriæ tribuuntur in Ms. Aquiferamensi Bigatus, Lantanus. Iterum die XXVI Junii in Mss. Richenoviensi & Rhinoviensi ista leguntur: Thessalonica Lantani, Bigati, seu Bigiti: item in Ms. Epternacensi. Et in Thessalonica Lantini. Ita etiam refertur Bigatus a Notkero, sed Alexandrinis adjunctus.

F

Refertur et etiam ad 26 Junii.

D

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMÆ PASSIS,

LUCEJA VIRG. ET AUCEJA REGE,

ANTONIO, HERENEO, THEODORO, DIONYSIO,

APOLLONIO, APAMIO, PRONICO, COTEO,

ORIONE, PAPICO, SATYRO, VICTORE.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Actis, ætate, & cultu, etiam 1 Julii & apud Græcos vs ejusdem.

AN. CCCL. ROmanæ urbis Præfectorum Indiculus, *ea temporibus Gallieni, & anno Christi* CCLIV, *per annos ceatum deductus, atque productus ab Ægidio Barberio noſtro Capite* 13 *Commentarii in Canonem Paſchalem Victorii, præſtitulatæ Martyrum coborti luce præcipuam præfert. Nam qui ibidem*, Titiano II & Nepotiano Coſſ. *id eſt anno Christi* CCCI, *Diocletiano & Maximiano Eccleſiam perſequentibus, dicitur Præfecturam urbis adminiſtraviſſe* Ælius Dionyſius, *in eorumdem Actis ſimpliciter* Ælius *nominatus, ſatis veroſimiliter demonſtrat annum quo paſſi ipſi ſunt; cum totis illis centum annis alius nullus* Præfectus, Ælius *dictus, lateat. Habemus ea Acta ex duobus inſignibus Mſs. altero Vaticano Romæ a nobis, altero apud S. Amandi in Hannoniæ monaſterium invento a Roſweido: & eadem ſæpius alibi vidiſſe meminimus. Mire autem prædicta duo Mſs. conveniunt, tota phraſi nominibuſque ipſorum Pugilum; niſi quod* Theodorus & Dionyſius *ſcriptori Amandino exciderint. Alii Græci, quibus iidem recitantur (ut infra dicam)* VI *Julii, pro* Hereneo, Theodoro, Dionyſio, *obtulerunt*, Sereuus, Diodorus, Dioo; *pro* Apamio *quoque* Papisius: *pro* Coteo, Cotyus, *pro* Orione, Omnus *legitur apud eoſdem, nec reliquorum numerus indiratur.*

B *Annum indicat Urbis Præfectus,*

nomina ſociorum habentur ea Actis,

C 2 *Ex Actis illis, utrobique (ac veroſimiliter etiam alibi) affixis huic diei in titulo, Paleſtram* Romam *notarunt Ado, Uſuardus, Rabanus, Notkerus: & duo quidem priores, hoc modo*: Romæ, S. Luciæ Virginis cum aliis viginti duobus. *Rabanus, omiſſis ſociis, ſolius* Aucejæ Regis *nomen addidit, Notkerus utrumque diſtinctius expreſſit, hoc modo*: Romæ, Lucejæ Virginis & Aucejæ Regis, qui cum aliis viginti duobus pariter martyrio coronati ſunt. *Quod in Martyrologio Centulenſi monaſterii addatur* Via Salaria, *vereor ne aliunde irrepſerit: cum talr nihil habeant Acta, ubi poſt decem ſocios nominatim expreſſos, in Vaticano*, alii novem, *in Amandiano decem ſcribuntur, quorum* omnia ſoli Deo cognita ſunt. *Iſta autem diverſitas ex eo orta videtur, quod, qui in numero* XXII *convenirent ſcriptores, dubitarent an illi* Aucejam *includerent: uti aperte fecit Wandelbertus, ſic canens*;

& armea Paleſtra Roma

quod forſi Uſuardus aliique.

Septem Romam Luceja exornat honore.
Campio [a] bis deno & bino Martyre læta,
In quibus Aucejas ſocio conlucet honore.

[a] i. pugil. victrix.

3 *Vetuſtiora iſtis omnibus ſunt Martyrologii Hieronymiani quatuor apographa ſæpius allegata: ſed eadem brevitate ſua magnas huic martyrio tenebras offundunt: nam Epternacenſe ſolam* Lucejæ Virginis *nomen habet, & quidem Theſſalonicenſibus Martyribus, cum conjunctione* Et *adjectam; neque magis eamdem ab illis diſtinguunt alia. Non Corbejenſe, ubi abſque illa particula, poſt memoratam* Lsuitaoi, Bigati Germanorum, *ſequuntur nomina* Lucejæ Virginis & Aucejæ Regis. *Non Blumlanum aut Lucenſe: quia potius hæc errorem, ex prioribus facile arripiendum, manifeſte adſtruunt: cum ſcribunt primum quidem* Theſſalooica *nominabatur)* Lucejæ Virginis & Aucejæ Regis, *poſterius vero etiam corruptius*, Lucejæ Virginis & Aeejæ Virginis loco Regis. *Genuinæ autem Bedæ ſupplementa Atrebati & Tornaci ad hunc vacantem ibi diem, inſarciunt hæc*; In Theſſalonica civitate, natale S Lucejæ Virginis. *Hæc dum confidera, & quod eadem vetuſtiora Martyrologia* Lucejæ Virginis Romæ *paſſæ, die prærrdeati coacorditer addunt ſocios* XXIX *omnino cogor debitare ſine alia* Lucia, *hic & ibi etiam ſub nomine* Lucejæ, *celata: ſi tamen diverſæ ſunt, valde propendeo ut oxiſtimem, propter nominis ſimilitudinem factum, ut ſociis* XII *hic nominatim ſignatis, alii adderentur* IX *vel* X, *ad complendum numerum iſtic relatum. Græce certe, præter eos quos ab iis nominari dixi, Anonymorum nullorum mentionem facimus.*

Apographa Martyrologii Hieron.

E

ſola 3 nominaſe ibi ambigo referam;

ut videamur eos Theſſalonicenſibus jungere

4 *Quid Galeſinius, Maurolycus, Felicius, Ferrarius, & ſimiles recentiores bene vel male de iiſdem Sanctis ſcripſerint, nihil attinet ventilare. Unum hic omitti propter antiquitatem non poteſt, quod eadem omnia vetuſta quatuor Hieronymiani Martyrologii apographa, in quibus ad præſentem diem tam jejuna utriuſque ſit mentio, ſociis* XXII *ad præcedentem diem aliamque veroſimiliter* S. Luciam *relatis ad diem 1 Julii conſentiant in iiſdem, cum novem vel octo ſocii referendis, & quidem expreſſe ut Romæ paſſis, hoc modo*: Romæ S. Gaji Papæ, & natalis SS. Lucejæ Virginis & Aucejæ Regis, cum aliis octo. *Ita Mſs. tria, Epternacenſe, Corbejenſe & Blumlanum. Lucenſe ſilet quidem urbem* Romam, *ſed dum illos conjungit* Gajo Papæ, *ſatis locum explicat, & numerum augent* VIII *ſcribit*; *ut vel ea bot nova confirmetur conjectura de* Vigioti duobus *male traductis a die* XXIV *ad* XIV *Junii, ex duodecim autem qui nominantur in Actis, nonnulli fortaſſis ſpectant ad aliam Claſſem Martyrum, ipſis Kalendis* Io eadem urbe *Roma paſſorum, ſub nominibus* Efici *vel* Iſici, Proceſſi, Marini *alias* Marinæ *seu* Martiniani, Antoni *vel* Antonini, Sereni, Victoris.

diſtinctius autem Jalii *cum 8 ſocijs fecit*

5 *Rho-*

A AUCT. D. P.

5 *Rhabanus ex dictis collegit Kalendis iſtis prio-res poni ad ſolemnitatis incrementum, ac forte ad indicium potioris cultus, in talem diem relati; itaque ſcribit:* Eodem die Romæ, Octava Lucejæ Virginis Sanctimonialis, cum Auceja Rege ſponſo ſuo: *ſed Petrus de Natalibus lib. 6. cap. 4.* per eundem (ut videtur) Octavæ *aptius* Dominum carnalem *vocavit. Interim, ſi vera eſt illa Rhabani de* Octava *divinatio, eximium plane iſtorum Martyrum Romæ cultum fuiſſe demonſtraret. Etenim continuatio alicujus feſti per integram hebdomadem ejuſdemque iterata celebratio die octava, primis Chriſtianæ pacis ſæculis ignota fuiſſe videtur, cum in Miſſali Gallo-Gothico nuſquam inveniatur. Vetus Romanum Kolendarium, quod ante annos fere plus quam nongentos exaratum Pariſiis Joannes Frontō illuſtravit præter* Octavas Domini Paſchæ & Pentecoſtes, *ſolas novit* Octavas Apoſtolorum *Petri & Pauli: Gelaſianus Codex Sacramentorum inſuper habet* Octavas S. Laurentii & S. Andreæ, *ſed hæc rurſum Codex Gregorianus omittit. Habet* Fuit Lucejæ nata in Campania Urbicaria, *quidem uterque codex ſicut & Kalendarium Frontonis,* XXI *Januarii &* XXVIII, Natale S. Agnetis; B *ſed dum primum* de Paſſione, *ſecundum* de Nativitate *vocatur, non tam* Octava *ea videtur, quam aliud Feſtum, ſicut ſunt Nativitas & Decollatio Baptiſtæ; idque indicat Gelaſiani codicis Secreta ad* V *Kal. Februarii cum ait, quod Sancta iſta* ab exordio ſui uſque in finem beati certaminis ſic exiiit glorioſa, ut ejus nec initium debeamus prærerire nec finem. *Si ergo vel hoc vel alio modo geminata aliquando Romæ fuit* SS. Lucejæ & Aucejæ *feſtivitas, eava ea omnino prærogativo fuit, cujus non facile ſit cuiquam reddere, niſi aliquam forte ſanctorum Corporum tranſlationem tali die factam, cujus una cum ipſis deſierit cito haberi memoria.*

6 *Vixit* Luceja *peregre, non ut captiva, ſed* ideſt ſubur-bana *ut libera, Deum ſuum, ut vellet, colere permiſſa annis* XX, *ante quos abducta illa fuit cum eſſet* civis Urbica de territorio Urbicario, *ut habet* Mr. *Vaticanam; Amandinum vero interpretatur* de territorio Campaniæ: *unde Græci in Menologio apud Sirletum, de* Campania Reginne natam dicunt, *eoque diſtinguunt a* Lucia Syracuſana. *Iſtud vero non eo intelligendum eſt ſenſu, quo ultra Neapolim* Campaniæ *nomen porrigitur; ſed quomodo id hodiedum reſtringitur ad* Campaniam C Romanam; *& quomodo ex altera urbis parte nunc dicitur* Fuſcia ſuburbicaria, *ad Eccleſiæ Romanæ patrimonium pertinet. Videſis Baronium ad annum 325 n. 134 & 135. Ibi is erudite docet,* Urbicarium & Suburbicarium, *eodem ſenſu dici; non tamen* unde Græci ad eodem, *quo* Urbanus & Suburbanus: *harum enim vocum ſtrictiorem eſſe ſignificationem docet, iſtas latius patere; ſic ut non ſolum terras, ſed & Provincias integras complectatur, Juliano Imperatore ad Taurum ſcribente, emphiteuticorum fundorum vires ſervandos,* per omnem Italiam, tum etiam per omnes Urbicarias Africanaſque regiones. *Verum hic tum ipſa territorii appellatione, tum etiam ea quod Sancta juſſa redire* ad civitatem ſuam, de qua capta *erat,* Romam *properavit, ſatis intelligitur prope urbem nata in Suburbanis fuiſſe. Non bene hoc intellexit Bartholomæus Tridentinus, cæpertus* inter Cardinalis Barberini *variorum Mſs. Epitomen Actorum ſic ordiens:* Luceja Virgo, civis urbe Caria. *Male ſcilicet divifit, quod unico verbo legendum erat,* civis Urbicaria. *Et ſic forte antiquitus legebatur, ſoliuſque explicationis cauſa additum fuerit (ſubintelligendi, id eſt, particulam in talibus uſitatam)* de territorio urbicario.

7 *Interim Græci ad ut Julii, Sanctos hoſce in* D *ſua relatuli Synaxaria, ut multa alia perperam ex Latino vertuerunt, ita cum initio forte legerent,* Αυκείαν ἐξ Οὐρβικαρίου, *& in progreſſu Legendæ invenirent ejus Dominum per illum converſum, ac veroſimiliter ſuſpectum habentem numen Λύκειαν quaſi per errorem gemitantum a librario; crediderunt ſe verum nomen ſocii invenire; ſcripſerunteque in titulo,* Μνήμη τῆς ἁγίας Λυκίας τῆς παρθένου, ἐκ Πόλεως βιτκαρίου, καὶ ἑτέρων πλειόνων τῶν Καππαδοκίας μαρτυρησάντων. Memoria Sanctæ Luciæ Virginis, & Rexi Vicarii, & aliorum plurimorum in Campania martyrizatorum. *Fortaſſis etiam ex Latino* Regis *factum illis eſt* Πόλεως: *quæ omnia tam merito explodenterur, quam Pſeudo dexter Hiſpanicus, qui Sanctos hoſce Julioobrigam traduxerunt, paſſos ibidem ait* ſub Præſide Richiovaro, *quem novimus Præfectum Galliarum ſub Diocletiano, rectius fortaſſe diviſo nomine appellandum* Richium Varum. *Pergunt porro Græci, errore ſemel poſito; & Rexi & Vicarii per Luciam converſi, meminiſſe, nulla facta* Aucejæ Regis *mentione. Hoc tamen me non commovet, ut diverſos ſtatuam: nam quod ad diverſitatem dici attinet, jam experientia comperi, mojaeram partem Sanctorum, a Latinis acceptorum, diverſo apud Græcos die coli; quomodo ejus diverſitatis,* E *præter arbitrariam inſtitutionem, cauſæ nihil reddere in pluriſque paſſim, neque ſemper tranſlationem aliquam Reliquarum, tali die ad ipſos factam, cum veroſimilitudine ſuſpicari.* ſicut Hiſpani in Pſeudo dextero Richiovaro, Luceja Regis Barbarorum

8 *Supereſt quærere, quomodo* Aucejas Rex Barbarorum (*ſic enim vocatur in Actis*) *ex* Campania Urbicaria *potuerit captivam obdaxiſſe* Luciam, civem Urbicam ſeu Urbicariam, *idque annis* XX *antequam Præfecturam Urbis ſuſciperet* Ælius, *aliis* Elius *& Helius paſſim ſcriptus, ſicuti etiam urbe Hieruſalem promiſcue ſcribitur,* Ælia, Elia *& Helia; anno ſcilicet* CCLXXX *vel ſequenti, Probo Imperatore. Lucem huc aliquam afferet Flavius Vopiſcus in Probo, ab anno* CCLXXVI *ad* CCLXXXII *Romanis dominato, de quo ait;* in Illyrico Sarmatas cererasque gentes ita contudit, ut prope ſine bello cuncta reciperet quæ illi diripuerant. Tetendit deinde per Thra- a Probo Imp. domitarum ad 2 c. ſeq. cias, atque omnes Gericos populos.... aut in deditionem aut in amicitiam ſecepit. His geſtis O rientem periit ... Barbarorum qui apud Iſauros ſunt, vel per terrorem, vel per voluntatem ingreſſus eſt loca.... Blemyas etiam ſubegit, quorum captivos Romam miſit. *Quidni ex aliqua iſtarum gentium Regulis quiſpiam, Probum vel ſponte vel invite ſecutus uſque Romam, ac deinde ad ſuos remiſſus, non quidem aperti belli jure, vel latrocinii manifeſti injuria* Luecjam *acceperit: ſed dolo ac fraude interceptam, barbarica licentia ſerum abduxerit? Quodſi omnino apertam vim malis, audi eumdem Vopiſcum ſic porro narrantem.* Cum ex Gepidis, Gautannis, & Vandalis pleroſque in Romanom ſolum tranſtuliſſet *Imperator,* illi omnes fidem fregerunt; & occuparo bellis tyrannicis Probo, per totum pæne orbem, pedibus & navigando vagati ſunt, nec parum moleſtiæ Romanæ gloriæ intulerunt. *His ita prævie explicatis, utbil video cur accipi hæc Acta non poſſint, non ſolum ut antiqua, ſed etiam ut ſincera groviterque & veroſimiliter ſcripta: neque ullatenus ſimilia iis quæ excuſare cogimur, eamquam multis poſt rem geſtam ſeculis ex parum ſincera traditione, aut etiam præſumpta veroſimilitudine adornata circumſtantiis, fabulam potius quam hiſtoriam referre judicandis.*

ACTA

A

ACTA

Ex duobus vetuſtis Codicibus Mrs.

1 LUceia Virgo Dei, ſanctimonialis civis urbica, de territorio Urbicario capta eſt ab Auceia Rege Barbarorum. Cum vero cepiſſet eam & duxiſſet in patriam ſuam, videnſeam eſſe pulcherrimam, voluit corrumpere. Hæc ſane ut vidit illius libidinoſi Regis inſaniam, ait ad illum: Noli mihi vim facere, quoniam magnum habeo ſponſum, qui ſtatim vindicet injurias meas de te. At ille iracundia repletus, dixit ad eam: Et quia eſt ſponſus tuus, vel cujus eſt poteſtatis, ut vindicet injurias tuas de me? At illa fiducialiter, ut ancilla Chriſti, nihil metuens, reſpondit ad eum, Deum habeo Dominum Jeſum Chriſtum ſponſum, qui eſt in cælo, cui me devovi virginem, qui habet poteſtatem univerſæ carnis, cui ſervio ſine macula, qui eſt poteas præſtere omnie peretibus ſe ex fide. At ille hęc audiens, dixit ad eam, Tu ergo, ut video, Chriſtiena es. Caſtiſſima Dei dixit, Chriſtiana ſum plane. Audiens vero eam Chriſtianam, timore territus eſt valde, & digne cœpit honorare eam. Statimque juſſit cubiculum condignum fieri, ubi nullus virorum haberet iegreſſum, & lectum ibidem juſſit ſieri, & puellis mandavit ur ad obſequium eſſent peratæ, ita ut nec diſcederent ab ea, ſed honorifice eſſent paratæ ad obſequium ejus, diceos eis; Hæc virgo magna eſt, quæ Deum qui eſt in cælo colit. At illa ingreſſa in cubiculum; cœpit orationibus & jejuniis vacare, gratiaſque maximas agere Deo die & nocte, qui eam dignam habuit reſpicere poſitam in captivitate, & tantam haberi eam in conſpectu Regis alienigenæ: pro quo etiam frequenter orabat Deum, ut nihil illi mali eveoiret, neque domui ejus.

Captivo abdulla ne violetur,

profitetur ſe Chriſtum ſponſam habere;

permiſſa ne vellet videre,

2 Cum hæc agerentur, contigit poſt paucum tempur, ut ad bellum iret contra adverſarios ſuos; & dum proficiſceretur vocavis ancillam Chriſti, & eit ad eam: Luceia, ancilla Dei, pete Deum tuum pro me, ut ſanus redeam ad domum meam, triumphator de adverſariis meis, & amplius te honorabo. At illa reſpoodens dicit ad eum, Vade, inquit, ſaons & ſalvus reverteris; credo enim in Dominum meom Jeſum Chriſtum, quia incolumem te reducet. At ille profectus venit contra adverſarios ſuos; deviciſque eis habuit magnum triumphum de inimicis ſuis, venitque in domum ſuam cum magoa gloria; magis magiſque apponens ut illam honoraret velut matrem, quod ita ei proveniſſet; intellexit enim quod ejus petitionibus Dominus eum adjuvaſſet. Longum eſt totum, quod per eam Dominus eſt operetus, enarrare per ordinem rerum geſtarum: ſed omnia brevirer proſequar. Quoniam quorieſcumque iviſſet ad bellum, ſive provocatus ſive voluntate, ite ei contingebat, ut proſtratis inimicis ſuis iode victor rediret in domum ſuam. Dominus autem Jeſus Chriſtus orationibus eorillæ ſuę Luceiæ hoc illi præſtabat.

Dominus victoriam ſæpe obtinet ſuis precibus;

qui eam poſt annos xx, ut ipſa divinitus, reducitur;

3 Cumque compleſſet ibidem viginti annos ſupramemorata ſancta Luceia, Dominus nocte in viſu apparuit ei dicens: Exurgens, inquit, Luceia, & amplius hic ne moreris; ſed severterę ad urbem vel ad civitatem de qua capta ea, quoniam oporter te ibi martyrium tuum complere. At illa exurgens primo mane, exulteos & gaudens ac gratias agens Deo, quod illa nocte eam viſitare dignatus eſt, & hoc illi præcepiſſet ut ad civitatem ſuam remearet; magis eotem ut ad gloriam martyrii feſtinaret; ait ad Regem Auce'am, Permitte mihi ut redeam ad patriam meam; quia ibidem curſum meum habeo conſummare; ſiquidem ed coronem Martyrii vocor, ſic enim revelavit mihi Dominus meus Jeſus Chriſtus, cui ſervio corpore & ſpiriru meo immaculata. Vide ergo, ne velis me hic retinere, & greveris. At ille inquit ad eam; ſi ſic hinc exieris, ego hic ut quid remanebo? Non eopedit mihi: nam venient adverſarii mei, quos Dominus ruus ſemper orante te interfecit, & occident me, ideoque omnia mea relinquens veniam tecum. Sanctiſſimx Virgo Dei Luceia reſpondit, dicens ei; Si placet tibi hoc, veni; credo enim in Deum meum, quod te ſibi ſervum adoptabit & ſociebit gregi ſuo ſancto. Audiens autem hæc Auceia Rex, deteliquit domum ſuam, neenon & matronam & filios ſuos, & omoia ſua, & comitatus eſt ancillam Chriſti; non ut alienigena, ſed ut domeſticus Sanctorum; non ut barbarus, ſed ut civis Romanus; non ut lupus, ſed ur ovis Chriſti, irer ageus cum magna Dei ſemula Luceia: & utrique properant Romam.

dimiſſo omnibus Romam ſequitur;

ubi ipſe a Præfecto Urbis Ælio,

4 Ingreſſis veru in civitatem, perſecutionis tempus agebatur; ita ut religioſa Luceia, quæ in captivitate commonita revocata fuerat Romam, ſe palam oſtenderet. Poſt paucos dies comprebenſa eſt ſancta Luceia a miniſtris, addnerunt ad Urbis Præfectum Ælium, qui dixit ad eam; Tu Chriſtiana es? Virgo Dei reſpondit; Chriſtiana ſum, nam ad hoc me Dominus poſt viginti annos de captivitate revocare dignatus eſt, ut Martyrii coronam accipiam. Præfectus dixit: Juſſerunt Imperatores Chriſtianos aut ſacrificare aut interfici. At illa reſpondit; Dixi tibi quia parata ſum mori: nam ad hoc me Dominus de captivitate revocare dignatus eſt, ut paſſa certamen accipiam coronam. Sic Præfectus, data ſententia juſſit eam decollari.

capite plectitur,

etiam ille ſe morti pro Chriſto offert.

5 Cumque hoc vidiſſet Aorcie Rex in ancillam Chriſti geſtum eſſe, & ipſe offerens ſe Præfecto dixit: Et me cum ea jube decollari, quia vere hæc Domine mea eſt. Præfectus interrogavit eum, quis eſſet. At ille reſpondit; Ego ſum Auceia Rex gentis meæ; qui eam ceperam cum contra Romanos pugnatem; nam multa mihi Deus ipſius per ram præſtitit, quam ego per annos viginti venerando in caſtitate ſervavi; ſed cum Deus ipſius epparuiſſet ei, ut venieos Romam martyrium ſuſciperet; elegi magis & ego, derelictis meis omnibus, pro nomine Dei ipſius mori cum ea, quam vivere in regno. Præfectus dixit; Quomodo ſic, qui Chriſtianus non es, pro nomine Dei ipſius poteris mori? Auceia Rex reſpondit: Effuſio ſanguicis mei credo quod facier me Chriſtienum, nec

A a conſpectibus ſuis & ab ancilla ſua faciet alienum. Et hunc quoque venerabilem virum, in confeſſione permanentem, Præfectus juſſit decollari.

EX MSS.

Mox alii ut ſuprà memorantur.

6 Cum vero recepiſſet ſe Præfectus in prætorium ſuum, offerantur ei alii viginti, id eſt, Antonius, Hereneus, Theodorus, Dionyſius, Apollonius, Apamius, Pronicus, Coteus, Orion, Papicus, Satyrus, Victor, & alii novem: quorum nomina ſoli Dei cognita ſunt. Et interrogavit eos ſi eſſent Chriſtiani. At illi confeſſi ſunt ſe Chriſtianos eſſe: & juſſit eos ſimiliter decollari. Qui veneranter ſuſcipientes ſententiam, Domino gratias egerunt, qui eos ad confeſſionem nominis ſui dignos habuit: cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum Amen.

DE SANCTIS VIRGINIBUS ET MARTYRIBUS,

FEBRONIA MONACHA,

LYBE, LEONIDE ET EUTROPIA,

SIBAPOLI SEU NISIBI IN MESOPOTAMIA.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

B

§. I. De actis Syriace vel Græce ſcriptis, & ex Græco Latine redditis.

E

CIRCA CCCLV.

Totum hujus diei Officium, juxta Typicum Græcorum & ipſorum Magna Menæa pariterque Synaxaria omnio Mſs., occupat prætitulata Sancta; cujus gloriosa pro Chriſto certamina, tanto ubique per Orientales eccleſias celebratiora fuerunt, quanto luculentiori teſtimonio ſcripta ea habebantur, fide ſcilicet oculata Thomaidis *Sanctimonialis locum ſecundum tenentis in eo monaſterio, ubi* Febronia *ab infantia fuerat educata ſub diſciplina amitæ ſuæ* Bryenes. *Etenim illa, & cum Virgo cruciaretur præſens (ſub habitu ſæculari) interfuit; & ex ipſo ejus judice* Lyſimacho, *melius erga Chriſtianos quam tutor ſuus & collega* Selenus *affecto, ac poſtea Monacho, accuratius didicit omnia; & quæ circa cultum ei inſtitutum Reliquiaſque acciderunt, per decem aut plures annos Martyrii ſuperſtes, ſcire certiſſime potuit debuitque. Græcum Thomaïs an Syriace ſcripſerit incertum nobis facit, non quidem textus Græcus, quem ex Mſs. Vaticanis damus, & in quo id non legitur; ſed vetus inter Latinos interpres, Joannes Diaconus Neapolitanus, apud quem illa, ſuæ ſcriptionis teſtis, ita ſub finem Latino loquens inducitur;* Ego denique Thomais, ultima famularum Chriſti, quæ Dominæ ac venerabili Bryenæ in regimine ſucceſſi, cuncta quæ huic Sanctæ evenerunt ab exordio perſpicue novi; & quæ ipſa videre non potui, a Domno Lyſimacho didici: propterea omnem illius vitam vel geſta [in patrio lingua] feriatim ſtylo tradere curavi.

Aſſa præcipua ſidei,

ſcripſit Thomaïs teſtis oculata;

C

vertit Joannes Diac.

quo verſione ex Mſs. emiſſa,

2 *Habemus hanc Joannis verſionem, prout ipſam* Actuarius Junior, Neapoleos urbis Antiſtes, ſcripturarum ſtudio apprime eruditus, vitam & agonem gloriosæ Martyris Febroniæ, necnon & B. Petri Alexandrinæ Cathedræ Pontificis, ex Græco ſtylo Latinis auribus transferre coegit. *Habemus, inquam, verſionem circa finem ſæculi IX curatam, ex triplici Mſ. primo quidem Belgico, inter Roſweidi vetuſtiora collectanea reperto; ſed cui deeſt interpretis Prologus, quodque ſub initium eſt multo contractius, ſic enim incipit:* Dioeletianus Imperator, ſectam Chriſtianorum deſtruere cupiens, Præfectoſque ad id peragendum conſtituens, Selenum & Lyſimachum ejus nepotem in Orientis partes miſit: aſſumentes Imperialia decreta & militum agmina, Orientale aggreſſi ſunt iter. *Cetera fere ſequuntur ut in Græco. Ejuſdem verſionis geminum exemplar ex Codice Capuano Longobardicis litteris exarato apud Monachos S. Joannis, Bollando noſtro miſit Silveſter Ayoſſa Presbyter Capuanus anno* MDCXLVII & LI; *ſed utrum eadem ibi ſit contractio initii, non poſſum dicere, quia Codex mutilus eſt fere uſque ad num.* 57. *Tertium porro deſcribi curavimus Romæ anno* MDCLXI, *ex Codice ſimiliter Longobardico, qui Cardinalis S. Severini fuerat, & apud D. Joſephum de Coſta Cardinalis nepotemque heredem ſervabatur; in quo integra omnia) etiam ipſe Prologus) ac forte ipſius Joannis Diaconi ætate ſcripta, cujuſmodi etiam Codex Bovinenſis a Bartholomæo Chioccarelli, libro de Epiſcopis Neapolitanis allegatus, ut ſimili charactere in membrana ſcriptus. In iſtis legimus interpretem cuncta ſatis ipſum ſe, quod,* quia Latina conſuetudo Græco idiomati reſpondere minime ſufficit, non verborum copia ſed ſenſus ubertate, transferre *prædictam Vitam conatus ſit* quibuſdam additis, quibuſdam ademptis: *quapropter conſultius exiſtimavi novam fidelioremque adornare verſionem; antiquiori omiſſa, Græco textui ex intere reſpondurum.*

damos propriam novam.

Aſſa male adſcripta Metaphraſti & diei 25

F

3 *Ceterum ſive* Græce, *quod non miraretur, ſcripſerit* Thomais; *ſive, quod ait Joannes, & in ſuo codice forſitan legebat,* Syriace; *extitit tamen Græcus contentus, diu ante Metaphraſtem; cui ille apud Lipomanum & Surium imperite adſcribitur, quia inventus inter Vitas ab eo aut ſub ejus nomine collectas: an inventus eſt autem textus ille ab ipſis ſub nota dicī XV? quia ſubjnem, poſt narratam dentis unius translationem, ſic legebatur;* Repoſitæ ſunt S. Febroniæ Reliquiæ quintodecimo die menſis Junii: *dixerim potius veteris librarii errore factum eſſe, ut pro xī irrepſerit ıē: hoc enim ſuadent omnes Græcorum Faſti, quibus accenſendi Paſſenſes in Sicilia, unde Octavius Cajetanus* Febroniam *inſeruit ſuo Sicula Martyrologio in Operis Idea. Ad unum diem a Græcis diſcrepat Joannes Diaconus, in omnibus pariter Mſs. aſſerens, Reliquias collocatas & eccleſiam dedicatam eſſe Sanctæ,* die quo ipſa pro Chriſto Martyrium ſuſcepit, hoc eſt octavo Kal. Junii, *quod eſſet XXIV menſis.*

ann. 24 Junii

4. In

A *Indicatur dies 25, qua commune martyrio.*

4 *In Græco nihil de die mortis legitur, ideoque vereor ne iſta Joannis conjectura ſit, cui (ut de differentia unius diei taceam) fortaſſis præiverit Synaxaria Græca, tali die ponentia titulum* Α Θλήσεως, id eſt certaminis S. Febroniæ: *quemadmodum etiam fecit Auctor Ephemeridis metricæ: cujus hic verſus proferatur:*

Δῶκε Φεβρωνία τλῶ αὐχένα εἰκάδι πέμπτῃ.

Vicena quinta tendit Febronia collum.

Sed jam alibi oſtendimus, in ejuſmodi ſolere Græcos diem cultus martyriique confundere: quamvis mirum non ſeret, ſi dedicandæ eccleſiæ idem fuiſſet electus dies, qui erat Martyrii anniverſarius: & huic congruentiæ favent Hagiologium Habeſſinorum, & Kalendarii Coptici apud Seldenum Ordo primus, ubi ad tuſtium Abibi reſpondens XXV *Junii, in hoc quidem notatur memoria S.* Afraniæ Virginis, *in iſto* Kephronia *ſalutatur (ita pro varietate linguarum alteruntur ſubinde nomina, & laudatur quod* eam non valuerunt Diocletiani aſſeclæ avertere a Chriſti amore, quemvis ei dentes omnes excuſſerunt, & artus amputarunt, *ſatis autem Græcos hic ſequentibus,*

B *minus mirum idem feciſſe Moſchos, a Græcis immediate inſtructos, in quorum Synaxario, titulo non uſitato, vocatur* Simillima Martyri Phebronia.

5 *Locus Martyrii atque tuſtus, in Actis a Thomaide ſcriptis vocatur* Sibapolis; *& hæc deſcribitur, ſita in confiniis Aſſyriorum, ſub Romanorum tamen poteſtate, adeoque haud longe a Tygri fluvio, utriuſque imperii, Perſici inquam & Romani, diribitore. Sed ubi textus noſter Græcus habet, τλῶ Σιβαπολιτ, ibi altus, quo uſus Joannes, videtur legiſſe τλῶ τῆ Σιβᾶ πόλει; ubi cum entrita forſitan eſſet littera* T, *ipſe articuli diphthongum reliquam conjungens nomini, legit ὐσιβᾶ; itaque vertit*, urbem cui vocabulum Uſiba. *Auctor prolixi in Menæis Synaxariſque encomii, dicit viviſſe Sanctam, ὑπὸ τὴ χάνοια τῆ καθ' αὐτὴν μονῆς, εἰ πῖς μεθορίοις Περσῶν & Ρωμαίων διαχειμένης, εἰ πόλει λεγομένῃ Νισιβῆ, ἥτις λέγεται Ἀντιόχεια ἡ Μυγδονίας*, ſecundum Regulam ſui monaſterii, jaceotis ad confinia Perſarum ac Romanorum in civitate Niſibi dicta (*a* Niſilis *aliis*) quæ nominatur, Aotiochia Mygdoniæ, *ſcilicet a Mygdonibus, ex Macedonia illuc translatis ab Alexandro Magno: Ea certe urbs Epiſcopalis fuit, quod de* Sibapoli *in Actis aſſeritur; & quamvis nequaquam ſit adjuta Tigri, ſed facile ad xii leucas diſtet ab ejus*

C *ripa; Mygdonius tamen fluvius illum intervlueus, Tygrim ſubiit; & Imperii* Romani limites *ſive* Aſſyriorum confinia, *ſuam latitudinem habere conſentur, cum proportione ad utriuſque termini ampliudinem. Forſitan etiam* Niſilis, *Syriaca dialecto idem valet, quod in lingua Græca ἡ τῆ Σιβᾶ πόλις. Idque eo veroſimilius credi poteſt, quod auctor tota Meſopotamia locus ſit, nedum urbs Epiſcopalis, quæ apud Geographos veteres, Ptolomæum & alios,* Sibapolis *appelletur.*

6 *Tempus Martyrii videmur poſſe definire extremos annos* Diocletiani, *tunc ferme agentis Nicomediæ, unde in Orientem miſſus ſit Laſmathus. Hinc enim, poſt necem* Febroniæ, *non impune ceſſiſſet, abdicato ad quod miſſus erat officio, Chriſtianum ac Monachum factum mox fuiſſe, pleramque Chriſtianis dediſſe libertatem; niſi ſub idem tempus anno ſcilicet* CCCV, *Imperium abdicaſſet Diocletianus; itaque ſucceſſorem ejus Galerium Maximianum, quamvis Chriſtianos ſimiliter perſequatatem, facilius illic latuit; prius forte mortuus, quam in extremo illo Oriente recrudeſceret perſecutio, per Lyſimachi converſionem interrupta. Idem perſuadet ætas Brynæ, jam tum annis cum* Febronia *pateretur, & tamen uſque ad annum circiter* CCCXX *ſuperſtitis: vixit enim biennio poſt dedicatam eccleſiam, cui tum ſen annis allaberatum fuerit, nte potuerit initium dari ante annum* CCCXI, *non potuit illa morlente* Febronia *anuriuiſſe, niſi ſeculo* IV *paſſa hæc ſit: etenim non niſi anno* CCCXI *prodiit Galerii præfati Decretum, quo ceſſare juſſa eſt perſecutio, & libertas conceſſa eſt Chriſtianis ejus ſuos agendi, adeoque etiam extruendi eccleſias ad eumdem finem.*

D AUCT. D. P.

§. II. *De S. Febroniæ & aliarum ejus cultu Conſtantinopoli.*

7 *Quas in titulo junximus* S. Febroniæ *non ut Martyrii ſocias, ſed ut eodem loco veroſimiliter paſſas, ipſique a Brynæ preſata, in eaemplum ſubeundi conſtanter agonis propoſitas num.* 15. *eas putamus pluribus annis prius coronatas fuiſſe. In iis tamen hic nominandis ſequimur Synaxarium Divionenſe nobis alias a Chiffletio commodatum, ubi poſt memoriam* S. Febroniæ, *ponitur*, Μνήμη τῶν ἁγίων Μαρτύρων, Λεωνίδος, Λιβυης καὶ Εὐτροπίας, τῶν μὲν διὰ πυρός, τῶν δὲ διὰ ξίφους πελεκηθέντων, Memoria ſanctorum Martyrum, Leonidis, Libyes, & Eutropiæ: quarum una quidem igne, aliæ vero gladio conſummavere agonem.

E *Quam. non omnia paſſa; alia incertum.*

8 *Addunlur ibi conſequenter hæc diſtichα.*

Πηδᾷ Λεωνὶς εἰς πῦρ τῆ καμίνου
Ὡς εἰς τροφὸν λέαινα πεινῶσα σφόδρα.

Leonis igrem elibani ardentis ſubit,
Leænæ adinſtar valida quam ſtimulat fames.

Κομμωτικὸν τι βάπτμα, νύμφη Κυρίου,
Βάπτει Λιβύη, δῦσα τλῶ ἀρρητ ξίφει.

Dum ſponſa Chriſti gladio pellem tradit,
Non invenuſto tingit ipſa ſe fuco.

Ο' κόσμου αὐχῶν νοσεῖ ας συχεῖν δίκλω
Τ'π' Εὐτροπίας παίζεται πτημμένος.

Qui gloriatur pro nido habere mundum,
Capire minuta Eutropiæ factus eſt ludus.

laudantur ſic latine in Synaxario Ms.

non ſine emendat.

F *Sed neſcio quomodo* Eutropiam *gladio cæſam ſibi potuit imaginari Poeta, quam Brynæ expeſſe dicit ſagittis confixam concidiſſe. Lyben etiam illa nominat, quam ipſe* Libyen *facit. Joanni Diacono* Libys *redditur, qui & jam nomina feminina in* ις, *ut* Platonis, Leonis, Thomeis, *Latine perperam terminat in* ides, *quæ eſt terminatio Maſculina; quod vitium Indici hodierni Romani frequens eſt, exemplum ſecutis qui ipſum Martyrologium in vulgares linguas verterunt.*

9 *Philippus a Viſitatione, in ſua Sanctorum ac Beatorum Carmeliticorum Acie (ut vocat ipſe) bene ordinata*, Febroniæ *addit Martyrii æquat ac profeſſionis Socias* Thomaſiam, *pro Thomaide, & Brienam; cum tamen de harum martyrio nihil legerit in Surio, quem ſolum auctorem laudat. Neſcio autem quanam ſit illa Calendariorum copia, quæ illas Virgines Ordini Carmelitano aſſerit, ut Notæ Ms. indicant: cum Speculi Carmelitani Auctores talia nuſquam invenerint, ſicuti neque Lezana; haud facile alias omiſſurus occaſionem ſui Ordinis antiqua monaſteria uſque ad confinia Aſſyriæ extendendi. Synaxarium Collegii noſtri Pariſienſis, (quod Conſtantinopolitanæ alicujus eccleſiæ fuiſſe omnino exiſtimamus, quia omnes Urbis illius Feſtivitates accuratius multo quam alia uſpiam nobis viſa, indicat) poſtquam de*

aetiam Thomaide & Brynæo Martyres?

Cahat CP. in adv. S. Joannis Baptiſtæ in Oxio.

A AUCT. D. P. *de* Febroniæ *martyrio eadem propoſuit quæ paſſim cetera; addit: quod* τελείται αὐτῆς σύναξις εἰ τῷ Προφητείῳ τῶ ἁγίᾳ Προφήτᾳ Προδρόμῳ, τῷ Βαπτιστῇ Ἰωάννῃ ἐν τῇ Ὄξιᾳ. Agitur ipſius feſtivitas in Prophetico templo ſancti Prophetæ Præcurſoris & Baptiſtæ Joannis, quod eſt in Oxin: *quodque aliis quatuordecim, eidem Sancto dicatis, & in eadem urbe reperti ab Eruditiſſimo Cangio, addas licet; dum interim quæres ad quam urbis Regionem* Oξεῖα *pertineat.*

quo videntur tranſlatum corpus;

10 *Cultum ipſum credibile eſt inductum per aliquam Sanctæ Reliquiam, Conſtantinopolim adductam, ipſumque forſitan integrum corpus. Græcum enim Canonem, cujus Acroſtichis*

Τ᾽μνοῖς σε μέλπω πρεσβεύειν Φεβρωνία;

Febronia hymnos provide cunto ruos.

Canonem inquam ipſum, non puto intelligendum de arca corporis adhuc in Meſopotamia exiſtente, quando ille compoſitus eſt; dum penultimum Strophon ſic concludit: Ἐκτεῖς ἀκαθρύπτως ὡς πεπαμὼς ρεῖθρα δὲ, πῆξε πηγὰς πρόθυμος σῷ τῷ σώματι δυνηθῆναι. Ut fluvius eum imperu decurrens

B exundat curſionibus, in eorum gratiam, qui cum fide udhærent tuo ſancto loculo. *Etenim* Niſibis *anno* CCCLXIII, *cedente ultro Joviano,*

poſt urbem Peræ ſe reditam anno 363

pacem a Perſis poſt Juliani necem & cladem redemptuco, in eorum venit poteſtatem, nec deinceps amplius ad Romanorum jus rediit: a qua ſi diverſam ponere quis velit Sibapolim, *hanc illis tanto magis dedebit relinquere, quanto propiorem*

vel Item ſub Choſroe:

facilet ipſorum ante id bellum finibus. Non eſt autem credibile, Chriſtianos ibi manentes, inde non extuliſſe quotquot potuerunt Sanctorum pignora, ſaltem tunc quando ſacra eorum omnia peſſumdabat impiiſſimus Choſroes, paulo poſt annum DC *contra Romanos inſurgens, ac Hieroſolymam uſque & ultra progreſſus cum populabundo exercitu.*

§. III. *Cultus S. Febroniæ apud Latinos, preſertim Teani in Apulia.*

11 SIc *nota cultaque apud Græcos* Febronia; *tandem etiam Eccleſiæ Occidentalibus innotuit. Primum quidem per aliquas Tranum in Calabriam appulſas Reliquias, ut mox dicam; quæ occaſione redditis Latinæ Actis, & per varia Legendaria ſparſis; deinde per novam Actorum eorumdem tranſlationem apud Lipomanum & Surium, ſed ſub prænotato errore dicti; quem antea ex ſimili fonte etiam temerat Uſuardi Tornacenſis Scriptor, & Martyrologii Baſilicæ anno* MDLXXXIV *editi Collector: Errorem caverunt, Græcorum ſecuti Faſtos, Galeſinius, Molanus, Genebrardus, Ferrarius, ac denique Romani Martyrologii ex Sirleti Menologio auguſti Recognitores ſub Gregorio* XIII: *per quos factum eſt ut omnibus fere Occidentis eccleſiis, Romano Ritu utentibus, communis nunc ſit* Febroniæ *commemoratio, ſub hujuſmodi elogio*: Sibapoli in Syria (*latius ſumpto nomine, ut etiam Meſopotamiam comprehendat, ſolumque ab Aſſyria diſtinguatur*) S. Febroniæ Virginis & Martyris, quæ in perſecutione Diocletiani, ſub Lyſimacho Præſide (*ſeu potius* Silenio judice) ob fidem & pudicitiam ſervandam, primo virgis cæſa & oculeo torta, deinde peſtinibus luniatu atque igne ſuccenſa; demum excuſſis dentibus mammiſque abſciſſis (*addi poterant & pedes*) capitis damnata, tot paſſionum ornata monilibus, migravit ad Sponſum.

Syriæ Latinis, alii 14 Jun.

C

alii 25 Febr. mam agnovere.

12 *Quod civitatem Tranenſem in Calabria attinet, eamdem ob cauſam, ob quam ceuſus corpus non ultra ſeptum ſeculum manſiſſe in loco monaſterii, ubi Sancta adoleverat, (ſi tamen tandiu manſit exiſtimo illuc non ex Meſopotamia, ſed Conſtantinopoli vel alio alio aliquo vicinlorit Græciæ Aſiæve minoris loco advectum eſſe brachium, ſeu potius manuum cum parte infima bracbii, cujus cauſa ibidem Patrona colitur* S. Febronia, *idque ex ſupranotato errore* XV *Junii. Imo eadem civitas putat ſe corpus totum habere: de quo notitiam Italice ſcriptam, nobiſque a prælaudato Silveſtro Ayoſa tranſmiſſam, hic Latine ſubjicio.*

D *Tranum allata Reliquia*

13 Inter alios Protectores civitatis Traneo- *ſeptum manet una cum parte brachii,*

ſis eſt S. Febronia, Virgo & Martyr, de qua tota prædicta civitas, cum ſua diœceſi feſtivitatem celebrat XV Junii, ritu duplicis, cum Octava; putaturque id fieri, quia tali die allatum ſit corpus. Sed quia id valde pridem factum eſt, non ſoit poſſibile in Archiepiſcopali eccleſia dictæ civitatis reperire locum, ubi facer iſte theſaurus lateat. Fama eſt bellorum eauſu eſſe abſconditum, atque extra aream ſervatum dumtaxat brachium E unom ipſius Sanctæ, in capſula argentea, quæ retinetur in ſacrario. Eſt autem animadverſione dignum, quod veneranda Reliquia illa etiamnum appareat, propria pelle veſtitu, eum unguibus ad digitos hærentibus, quamvis ab igne nonnihil læſa, ſicut ipſa in Vita ſua legitur uſtulma fuiſſe. Adeſt capella, ſub ipſius nomine, cum facellania, de jure patronatus familiæ Filigeriæ, apud Neapolitanos ac Traneoſes nobilis. De modo, quo illud ſanctum pignus huc advenit, ex antiqua traditione habetur; quod navi quadam per tempeſtatem fracta circa Pudulus (*locus eſt inter Teanum & Barlettam*) duobus ab urbe milliaribus, inventa ſit in littore capſula cedrina, & juxta ipſam imago Salvatoris, qua in capſula repertum fuerit ſacrum Corpus, abſiſtente ubinde fulgore; qui ipſa in civitate conſpicuus, Archiepiſcopum moverit, ad ejus cauſam ſolicitius requirendam: qua compertu ipſe proceſſionaliter egreſſus cum Clero ac populo, omnaque conſiderunt eſſe, ut ſibi relatum fuerat, inſuper invenerit tabellam plumbeam, cui inſcriptum FEBRONIÆ VIRGINIS.

adhærentibus etiamnum unguibus & cute uſtulata,

in capſula in naufragio appulſa,

F

14 *Græca potius inſcriptio fuerit,* ΦΕΒΡΩΝΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ: *quæ inſcriptio cum indifferens eſſet ad quamcumque ejus nominis aliam, puta Heraclii Imperatoris filiam* XX *vel* XXVII *Octobris hoc in opere commemorandam, dubium ſuſtuliſſe dicitur cui conſpicuæ antæ adjiciendæ, quas dixi, ſed exiſtimo in* capſula *ſive* Cæſettina (*ſicuti expreſſe nominatur voce bis diminutiva*) *non niſi brachium prædictum fuiſſe. Cepit eccleſia Trancaſis, depulſis Saracenis reſtituta, habere Archiepiſcopos ſeculo Chriſti* XI, *& Latiois uti ritibus; ſecundum quos compoſitum ibidem fuit Officium proprium, ex Vita jam Latior reddita a Joanne Diacono, cujus etiam verba paſſim innectuntur Reſponſoriis. Sed neque hæc, utque Hymni indidem ſumpti merentur huc referri, cum rudes valde ſint, nec quidquam novum apti docrec. Satis ſit mihi Collecta haud paulo concinnius ſic recitari ſolita:* Omnipotens ſempiterne Deus, qui in Sanctis tuis es glorioſus & mirabilis, & mirabiliter in eis tuæ virtutis miracula operaris, maxime in ſexo fragili; da nobis in B. Febroniæ Virginis & Martyris tuæ ſolennitate, magnalia tuæ Majeſtatis

cum in ſcriptione nominis,

ſeculo XI ſcripſerint.

Conditum deinde Officium proprium,

digais

A dignis meritis glorificare; ut mereamur, ejus intervenientibus precibus, ad æterna gaudia pervenire.

an etiam in Sicilia ufficetur?

15 *Ex Apulia porro videtur ad plura Neapolitani Regni Sanctimonialium monaſteria, præſertim Benedictinarum (quale eſt Capuanum S. Joannis, unde Vitam & Officium habemus) tranſiſſe cultus S. Febroniæ. Quod verò in Sicilia eadem maxime colatur, ut ſcribit in Notis ad Catalogum ſuum Genealem Ferrarius, non probat mihi ſimplex nititia, ex illius eccleſiæ libro aliquo in margine allegato a Cajetano: cum is in ipſo opere, cujus Ideam præmiſerat cum S. Febroniæ appellatione, hujus deinde nullam fecerit mentionem. Maſſinus, in Bononia peluſtrata, etiam Febroniam nominat, quaſi Reliquiæ ejus ſint in eccleſia S. Jacobi Majoris, & apud Confratres Reginæ Cæli. Sed an hujus, quis dicet? nec videntur valde notabiles eſſe, quarum illi tam jejunam inducit memoriam, ſolitus alias diſtinctius explicare qualitatem quantitatemque & cetera ad rem ſpectantia.*

an Reliquiæ ibi monſtrentur.

B 16 *Sauſſayus, in ſupplemento Gallicani Martyrologii, ad diem* XXIII *Junii, ita ſcribit:* In monaſterio fontis Ebraldi, natalis S. Febroniæ Virginis Martyris. *De eo monaſterio eſtimat ad Vitam S. Roberti Fundatoris* XXV *Februarii: hinc fidentius appellavi Priorem loci ut dignaretur indicare, num quæ illius ibi Reliquiæ eſſent, ob quas fortaſſis ibi ſolennius coleretur. Reſpondit autem mox perquam humaniter anno* MDCXCII, *eo tunc officio fungens F. Soriz, neque Reliquias nunc, neque cultum ſupereſſe: in veteribus autem Faſtis & Officiis, quorum uſus erat ante illic inductum Romanum Breviarium ac Miſſale, inveniri ad prædictum diem S. Febroniam vel* Febrooium V. & M. *aliud nihil. Addit Proverbium etiam in Parthenone iſto vigere, quo, ſi laudanda quæpiam ſit a præcipua caſtimonia, obſervantia & ſedulitate, dicatur;* Eſt una Febronia: *hoc an ad ipſam qua de agimus Sanctam*

Cultus olim ad Fontem Ebraldi in Gallia.

referatur, an vero ad quamdam ejus nominis ibidem Sanctimonialem, antiquæ illius cultricem atque imitatricem, qui divinabis? Sublucere tamen etiam ſic videtur in eo aliquid, ad ſpecialem eo loci honorem Sanctæ referibile.

D AUCT. D. P.

Alia Febronia Ticini apud Ingubrer.

17 *Certius etiam eſt aliam eſſe* Febrooiam, *de cujus corpore agunt ſcriptores Papienſes, tamquam olim recondito una cum pluribus aliis in eccleſia S. Marini; quod cum reliquo ſacro theſauro, a Monachis, qui cuſtodire eum civitati debuerant, neſcio quo ablatum, queritur Breventanus lib.* 3 *cap.* 24; *ex eoque Gualla lib.* 5 *cap.* 1. *Iſtam enim* Febrooiam *nequaquam urbi peregrinam fuiſſe, ſed una cum S. Euſtaſia Aiſtulfo Rege Longobardorum natam, ſcribit prædictus Breventanus; aſſeritque Regem iſtis duabus filiabus ſalis erexiſſe & dotaſſe eccleſiam prædictam, cum monaſterio; earumque corpora, in muro ipſius Eccleſiæ olim inclauſa manſiſſe, & locum inſcriptis lapidi nominibus notatum. Verum non magis nunc corpora latent quam documenta antiqui cultus, qui forſitan nullus fuit.*

E

Vitæ Italicæ duæ.

18 *Ad extremum indicanda hic obiter Vita* S. Febroniæ *Italica paraphraſi deducta elegantèr atque in tres libros diſtincta, & Simpliciano Mediolanenſi, Ordinis Cappucinorum Miniſtro Generali dedicata, typis Venetis anni* MDCLX *a Fr. Antonino Caputo de Cryptalelis. Hæc, utcumque proſint diſtenſa ſit, nihil tamen addit ad Acta hic proferenda, niſi præter ea nihil legere vel diſcere curaſſet auctor: quare ipſam indicaſſe abunde ſufficiet. Preſſius Hiſtoriæ antiquæ inhæret alia, quam Maſini Juſtinopolitanus edidit loco tertio in Corona Sanctarum* XII *Virginum, Piſauri excuſa anno* MDLXVII *cum Annotationibus ad calcem contra hæreticos iſtius temporis, obſervationes monaſticas alioſque Catholicæ Eccleſiæ ritus contemnere ſolitos, ad earum ſimilitudinem, quas Aloyſius Lipomanus anno* MDLI *cœpit addere editis a ſe Sanctorum Vitis, quaſque deinde recuſit Surius.*

F

VITA ET MARTYRIUM.

C

Auctore Thomaide Magiſtra Sanctæ & teſte oculata.

Ex Mſs. Bibliothecæ Vaticanæ.

CAPUT I.

Lyſimachi cum Seleno patruo & Primo conſobrino miſſo in Orientem; Parthenonis Sibapolitani diſciplina; Febroniæ in eo educatio.

1 Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Διοκλητιανοῦ τοῦ Βασιλέως, Ἀνθίμου τοῦ Ἐπάρχου ἀῤῥωστείᾳ τοῦ σώματος παρειλῆφθαι. καὶ προσκαλεσάμενος Σέλινον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ· Ἐγώ, Κύριέ μου ἀδελφέ, τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ὑπερέρχομαι, Λυσίμαχον δὲ τὸν υἱόν μου εἰς τὰς χεῖρας σου δίδωμι. Καθὼς ὁρμασάμεθα αὐτῷ μνηστεύσασθαι Προσφορᾶ τοῦ συγκλητικοῦ, σπούδασον ὡς μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτὴν τὰς γάμους ποιῆσαι, καὶ γενέσθαι αὐτῷ εἰς πατέρα. Ταῦτα διαταξάμενος ὁ ἔπαρχος, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐτελεύτησεν. Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Βασιλεὺς Διοκλητιανὸς Λυσίμαχον τὸν υἱὸν Ἀνθίμου, καὶ Σέλινον τὸν θεῖον, κατ' ἰδίαν

1 COntigit tempore Diocletiani Imperatoris ut Præfectus a Aothimus corporea infirmitate correptos decumberet; qui Selenum germanum ſuum accerſens, dixit ei: Ego, Domine mi frater, humanis excedo rebus; in manus autem tuas trado Lyſimachum filium meum. Ergo quemadmodum ipſi deſponſavimus filium Proſphori Senatoris; ita fac ut poſt obitum meum nupitæ perficiantur, ſiſque ei in patrem. Hæc ultima voluntate teſtatus Præfectus, tertio poſt die e vita abiit. Tunc Imperator Diocletianus, Lyſimachum Aothimi filium accerſeos, & Selenum patruum ejus, privatim ipſi Lyſimacho dixit: Equidem ado-

Lyſimachus Aothimi Præfectus a

A. COMO EX MSS. *eo modo ſucceſſerunt*

A leſcens, memor amicitiæ patris toi, volebam te poſt illius exceſſum, in ejuſdem thronum ſublimare, & Præfectum conſtituere: ſed quoniam fama quædam allapſa eſt auribus meis, quaſi Chriſtianorum religioni faveas, hactenus id facere differo: volo autem te in Orientem proficiſci, ut Chriſtianorum ibi ſuperſtitionem compeſcas: quo facto regreſſus inde confidebis ut munus Præfecti geras.

jubetur primi ſ. d. m proh. in Oriente contra Chriſtianos;

2 Hæc audiens Lyſimachus non audebat quidquam reſpondere Imperatori: erat enim juvenis admodum, utque annorum dumtaxat viginti. Selenus autem procidens ad pedes Imperatoris, Obſecro, inquit, immortale caput tuum, indulge ei adhuc paucos dies, ut nuptias ejus celebrem; & tunc proficiſcar etiam ego cum illo, atque omnia fient, ſicut præcipit divæ Majeſtas tua. Cui Imperator: Nequaquam, ſed prius ite in Orientem, ibique exinguite Chriſtianiſmum: cum autem ſicut decet egeritis, tunc revertimini huc, neque habebitis cooperatorem ſedulum ad conjugalem Lyſimachi copulam celebrandam. Tunc illi, nihil ultra auſi repoſcere Imperatori, ſumpſere præcepta ejus, atque cum multitudine militari iter direxerunt in Orientem. Liſimachus autem aſſumpſit Primum cum titulo Comitis, ſuum ex matre *b* conſobrinum; eumque militiæ ſuæ præfecit.

qui cum patruo & conſobrino illuc profectus

b

3 Cum autem in Orientem veniſſent, tranſeuntes Palmyrenam regionem *c* atque Meſopotamiam, quoſcumque ſibi oblatos Chriſtianos aut igni tradebant, aut ferro occidebant. (Selenus enim admodum ferus atque inhumanus erat) Neque ſolum iſta faciebant, ſed etiam occiſorum corpora jubebant feris devorandu objici. Magnus igitur terror univerſam illam tenebat regionem, propter inclementiam crudeliſſimi Seleoi. Sed Lyſimachus oodle quadam ferocaot Comitem Primom dixit ei; Domine mi Prime, noſti quod licet pater meus gentilis obierit; mater tamen mea defuncta ſit Chriſtiana: multomque laboravit ut fierem Chriſtianus etiam ipſe: ſed propter metum Imperatoris atque patris mei oon potuit id fieri: præceptum tamen ab illa aeceepi, ne quem Chriſtianorum umquam interficerem, ſed potius Chriſti amicus eſſem. Nunc autem video omnes qui incidunt in patroom meum erudelem Selenom peſſime excrucisri, xiſque compatitur unima mea: volo igitur, Chriſtianos qui in maous noſtras iocident, xlam dimitti priuſquam eos peſſime diſperdat. Talia audiens Primus, non amplius præcepit quemquam comprehendi: ſed monaſteriis ſignificabat, ut fuga ſibi conſolentes qui ibi erant, in mauus Seleni non deveoirent.

c

hoi etiam mandat idiis parcere.

Veniunt deinde Sibapolim;

4 Cumque in iis partibus adhuc verſareotur, ſtatuerunt Sibapolim proficiſci, quæ ſita eſt in confiniis Aſſyriorum, ſub poteſtate Romanorum. Erat autem ibi monaſterium ſeminarum cirsiter quinquaginta ioibi ſeſx exercentium, quibus præerat quædam nomine Bryene, diſcipula olim cujuſdam Platonidis, uotx ipſam functæ Disconatue officio, cujus regulam & traditiooes oſque illud tempus præclare ſervabant. Et erat reguls Platooidis hujuſmodi. Feria quſque ſexta, oulli Sororum licebst quidquam operari: ſed io oratorio congregstæ mnebant: ubi poſt expletum Pſalmodiæ corſom, εἶπεν τῷ Λυσιμάχῳ· Ἐγώ, πατέρα, μιμνη- D
μονεύω τῆς φιλίας τοῦ σοῦ πατρός, ἐβουλήθην μετὰ τοῦ ἐκεῖσε πλεῦσαι ἐπὶ τὸ θρόνον αὐτοῦ ἀναβιβάσαι σε πράττειν τὰ Ἔπαρχον· ἀλλ' ἐπειδὴ φήμη τις περιέχει τὰς ἀκοάς μου, ὡς ὅτι χαίρεις τῇ τῶν Χριστιανῶν θρησκείᾳ, πως τοῦτο ποιῆσαι ἀναβάλομαι. Τοίνυν βούλομαί σε ἐκπέμψαι εἰς τοὺς Ἀνατολάς, ἵνα τοῦτο τὴν Χριστιανῶν θρησκείαν παύσῃς, καὶ ἅπαντα τὰ ἐκεῖσε καταλάβῃς, τότε καθὼς καὶ πράττῃς τὰ Ἔπαρχον.

2 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Λυσίμαχος, οὐδὲ ἐτόλμησεν ἀπαντῆσαι τῷ Βασιλεῖ· οὐ γὰρ ἦσαν αὐτῷ ἡλικίᾳ, ὡς ἐτῶν εἴκοσι. Σέλινος δὲ ὁ τοῦ Θείου, πεσὼν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Βασιλέως, ἐφη· Δέομαί σου βασιλεῦ κορυφῆς, ἀνὰς αὐτῷ ὀλίγας ἡμέρας, ὅπως ἐπιτελέσω τοὺς γάμους αὐτῆς, καὶ τότε ἐξελεύσομαι κἀγὼ μετ' αὐτῆς, καὶ πάντα γενήσεται καθὼς προσέταξε τὸ θεῖόν σου κράτος. Καὶ λέγει ὁ βασιλεύς· Πρότερον παραγενόμενοι ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ τῶν Χριστιανῶν παύσαντες θρησκείαν, καὶ πάντα αἴσιως διαπραξάμενοι, ὅταν τὰ ἐκεῖσε καταλάβητε, ἔξεστι κἀμὲ πάσαν σπουδὴν συνεισαγαγόντα περὶ τὸν γαμικὸν τοῦ Λυσιμάχου στεφάνωμα. Ταῦτα ἀκούσαντες, οὐκ ἔτι ἐτόλμησαν ἀπαντῆσαι τοῖς προστάγμασι, καὶ πλῆθος στρατιωτῶν, τῷ πορείαν ἐποιοῦντο ἐπὶ τοὺς Ἀνατολάς. Ὁ δὲ Λυσίμαχος ἔλαβεν τὸν Πρίμον, καὶ Κόμητα καὶ αὐτὸν αὐξῆσαν ἐκ μητρός, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἅπασαν τὴν στρατείας ἡγεῖσθαι, καὶ ἐξάρχειν τῶν στρατιωτῶν.

3 Παραγενόμενοι ποιοῦνται τὴν Ἀνατολήν, καὶ ἀπιβαίνουσι τὴν χώραν τῆς Παλμύρης, καὶ ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, τοὺς δὲ ξένους ἀπέκτεινον· ὁ γὰρ Σέλινος ὢν ὠμὸς καὶ ἀπάνθρωπος, καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἐπράττεν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν σωμάτα κυσὶ βορὰν ῥίπτειν προσέπεττον. Πολὺς τοίνυν φόβος πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιέχει διὰ τὴν ὠμότητα τοῦ ἀνηλεῦς Σελίνου. Ἐν μιᾷ δὲ νυκτὶ προσκαλεσάμενος ὁ Λυσίμαχος τὸν Κόμητα Πρίμον, εἶπεν αὐτῷ· Κύριέ μου Πρίμε, σὺ γινώσκεις, ὅτι, καὶ ὁ πατήρ μου ἐθέλων ὢν ἐπλάσθην, ἀλλ' ἡ μήτηρ μου χριστιανὴ ἐκοιμήθη· καὶ πολλὴ αὐτῇ σπουδὴ ὑπῆρχεν γενέσθαι με Χριστιανόν, ἀλλὰ διὰ τὸ φόβον τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ πατρός μου, τοῦτο παῖσαι οὐκ ἰσχυσεν· Ἐγὼ δὲ F
οὐδεὶς ἐντολὰς μηδένα τῶν Χριστιανῶν ἀνελεῖν, ἀλλὰ καὶ φίλον τῷ Χριστῷ γενέσθαι με ἠνάγκασεν. Καὶ νυνὶ ὁρῶ τοὺς ἐμπίπτοντας Χριστιανοὺς ὑπὸ τῆς λυμαίνας Σελίνου τοῦ ἐμοῦ θείου τιμωρουμένους, καὶ πάσχει μου ἡ ψυχὴ ἐπ' αὐτοῖς. Τοίνυν βούλομαι τοὺς ἐμπίπτοντας χριστιανοὺς λάθρα ἀπολύεσθαι, πρὶν ἢ παραπεσόντας ἀναιρεῖσθαι κακῶς. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Πρίμος, οὐδένα τῶν Χριστιανῶν συλλαμβάνεσθαι προσέταττεν, ἀλλ' ἐμίσουν τοῖς μοναστηρίοις φεύγειν τὰς χεῖρας τῆς λυμαίνης Σελίνου.

4 Ἔτι δὲ αὐτοῦ διατριβόντων ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἐβούλοντο τὴν Σιβάπολιν καταλαβεῖν, ἥτις ἐστὶ πόλις ἐπὶ τοῖς ὁρίοις τῆς πρὸς Ἀσσυρίους, πεπυμένην δὲ ὑπὸ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν. Ἦν δὲ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ μοναστήριον γυναικῶν, ἔχον πεντήκοντα ἀσκητρίας. Τούτων ἡγεῖτο Βρυένη τις ὀνόματι, μαθήτρια γενομένη Πλατωνίδος τῆς πρὸ αὐτῆς γενομένης Διακόνου, ἧς τὴν παράδοσιν καὶ τὸν κανόνα μέχρι πολλοῦ καλῶς διεφύλαξαν. Τοιοῦτος γὰρ ὁ κανὼν τῆς Πλατωνίδος ὑπῆρχεν. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς παρασκευῆς οὐκ ἐξόν τινα τῶν Ἀδελφῶν ἐργάζεσθαι· ἀλλ' ἐκκλησιάζονται ἐν τῷ ὠκτηρίῳ, καὶ ὅπου μὲν τὸν κανόνα τῆς ψαλμῳδίας ἐπετέλουν, ὅπου δὲ τὸ βιβλίον κα-

πίχω-

A πέχυσα ἡ Πλατωνὶς, τὰς θεοπνεύστους γραφὰς παῖς Ἀδελφαῖς ἀκέκτητο μέχρι τρίτης ὥρας· μετὰ δὲ τὴν τρίτην ὥραν ἐις τὰς χεῖρας τῆ Βρυένης ἐδίδυ τὴν βίβλον, κελεύσα ἀναγνώσκειν ταῖς Ἀδελφαῖς ἕως ἑσπέρας. Οὕτως δὲ ἡ Βρυένη ἐποίει διξαμένα τὴν διακονίαν. Τῆ δὲ Βρυένη δύο παιδίσκαι ὑπῆρχον ἀϊατρεφόμεναι παρ' αὐτῆ παλῶς, ἃ τὴν ἀσκητικὴν μετερχόμεναι παλαίσρας· ὄνομα τῆ μιᾶ Πρόκλα, ἡ ὄνομα τῆ δευτέρα Φεβρονία· ἡ μὲν Πρόκλα ἦν ἐτῶν ιζ· ἡ δὲ Φεβρονία δὲ ἐτῶν ιη.

5 Ἡ δὲ Φεβρονία ἀδελφόπαις ἐτύγχανε τῆ Βρυένης, ἣν δὲ πεφυκαλὰς ἡ Φεβρονία, ὥμιλλα τὴν ἀλικίαν φέρουσα· ἣν δὲ ἃ φαιδρὰ τῷ προσώπῳ, ὡς μὴ δυνάσθαι ὀφθαλμὸν ζωγράφειν πάντα θεῖν τῷ προσώπῳ αὐτῆς καλὸν. Πολὺς δὲ ἀγὼν ὑπῆρχε τῆ Βρυένη τὸ πῶς περισώσῃ τὴν Φεβρονίαν, ὁρῶσα αὐτὴν σὺ πάντῃ φαιδρῷ χαρακτῆρι. Πασῶν δὲ τῶν Ἀδελφῶν ἀπὸ ἑσπέρας εἰς ἑσπέραν τροφὴν μεταλαμβανουσῶν, ἡ Φεβρονία τὰ δύο ἡμέρων ἐδίετο. Ὁρῶσα δὲ ἡ Φεβρονία ἑαυτὴν σὺ τοιαύτῃ κα-
B πασκευῇ σώματος οὖσαν, ὄπτον ἄρτον, ὄπτον ὕδατος εἰς πλεσμονὴν μεταλάμβανε· σκαμνίον δὲ μικρὸν προσετάξατο γενέσθαι πηχῶν τεττάρων τὸ μῆκος, ἡ πλάτους ἡ ἥμισυ τὸ πλάτος, ἡ εἰς αὐτὸ διανύσειν σὺ τῇ ὥρᾳ τῶ καθεύδειν αὐτὴν· ἦν δὲ ὅτε ἡ γυμνὸν τὸν ἔδαφος τὰς σάρκας προσανέκλινε. Ἐπεὶ δὲ συνέβαινεν πειράζεσθαι ἑαυτὴν ὑπὸ τῶ διαβόλου νυκτερειναῖς φαντασίαις, ἐξανίστατο, ἃ μετὰ πολλῶν δακρύων ἱκέτευε τὸν Θεὸν, ὅπως ἀποδιώξῃ ἀπ' αὐτῆς τὸν πειράζοντα διάβολον. Ἃ δὲ Ὑὸς τὴν βίβλον ἀναπτυσσα τὰς θεοπνεύστους γραφὰς ἐφιλοπόνει· φιλομαθὴς γὰρ γενομένη παῖς, γέγονεν ἡ πολυμαθὴς, ὡς θαυμάζειν τὴν Βρυένην τοσαύτην τὴν Φεβρονίας φιλομάθειαν.

6 Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἂν τὴν παρασκευῆς πασῶν συνερχομένων τῶν ἀδελφῶν εἰς τὸ ὡκτήριον, τὸν Φεβρονίαν ἐκέλευσε ἡ Βρυένη τὰ Θεῖα λόγια ταῖς Ἀδελφαῖς ἀναγινώσκειν· ἐπειδὴ δὲ γυναῖκες ἀγορεύδεις εἰς τὴν ἡμέραν τὴν παρασκευῆς εἰς τὸ ὡκτήριον παρεγίνοντο, ἡ τὴν πνευματικὴν ἀπέλαυον διδασκαλίας, ἐκέλευσε ἡ Βρυένη ὑπὸ βῆλον ἀναγινώσκειν τὴν Φεβρονίαν· ἀνθρώπων γὰρ χαρακτῆρα ποιοῖς ἐστιν ἀδύνατον ἐνιδεῖν.
C Διεδίδου δὲ εἰς τὴν πόλιν πασαχοῦ ἡ διδασκαλία τὴν Φεβρονίας· ἡ μὲν ἀλλ' ἡ ὁ πρεσκαλὴς αὐτῆς χαρακτὴρ, ἡ τὸ πρᾶον, ἃ ἡ πενοφροσυνὴ. Ταῦτα ἀκούσασα ἡ Ἱερία ἡ Συγκλητικὴ, πόθῳ θείῳ φλεγομένη, σωτυχεῖν ἠπείγετο τῆ Φεβρονίᾳ. Ἦν δὲ ἐλλὴς ἡ Ἱερία, μηπω ἀπὸ τὸ βαπτισμα ἐλλυθυῖα· αὕτη δὲ συνοικήσασα μετὰ τὸν ἀνδρὸς αὐτῆς μῆνας ἑπτὰ, ἡ χηρεύσασα, ἀνέκαμψε εἰς τὴν οἰκείαν πόλιν πρὸς τοὺς οἰκείους γονεῖς ἀσυχάζουσα, ὅσαν γὰρ ἡ αὐτοὶ ἕλληνες. Παραγίνεται δὲ εἰς τὸ μοναστηρίον, ἡ ἑαυτὴν καπαυσσε τῆ Βρυένη διὰ τὴ θυρωρῶ. Ἐξελθοῦσης δὲ ἡ Βρυένης πρὸς αὐτὴν, πεσοῦσα ἡ Ἱερία πρὸς τοὺς πόδας αὐτῆς, προσκυνήσασε αὐτὴν, ἃ ἐπιλαβομένη τῶν ποδῶν αὐτῆς ἔλεγε, Ὁρκίζω σε τὸν ποιήσαντα τὸν ὑρανὸν ἡ τὴν γῆν, μὴ βδελύξῃ με, τὴν ἑλληνίδα ἡ ἀκαθαρτον, ἃ μέχρι τοῦ νῦν εἰδώλων παιγνίοις γενομένην· μὴ στερήσῃς με τὸν διδασκαλίας ἃ σωτυχίας τὴν Ἀδελφῆς μου Φεβρονίας, ἵνα μάθω δι' ὑμῶν τὴν ὁδὸν τὸν σωτηρίας, ἵνα βαδίσασα αὐτῆ, ἕτοιμος ἃ ἀπιμάσα πᾶς Χεμένους. Ῥῦσαί με ἐκ τὸν ματαιότητος τὸν αἰῶνος τούτου, ἡ τὸν ἀκαθάρτου εἰδωλολατρείας· ὅτι

librum accipiebat Platonis, divinaſque Scriptoras ex eo prælegebat Sororibus uſque ad horam tertiam. Poſt tertiam vero tradebat librum Bryenes, jubens ut & ipſa inde Sororibus legeret uſque ad Veſperam: eumque ipſa Bryene Diaconatum excepiſſet, ejuſdem etiam ſequebatur tenorem. Erant autem ſub Bryenes diſciplina puellæ, quas diligenter in aſcetica erudiebat palæſtra, una quidem nomine Proela, altera vero Febronia dicta: quarum hæc octodecim, *d* iſta viginti quinque erat annorum;

5 Febronia vero etiam neptis erat Bryenes. Hæc formoſa admodum & corporis quoque proceritate ſpectabilis, tanta excellebat venuſtate auctus, ut floridam ſpeciei talis elegantiam nullus oculus ſatis poſſit exprimere: quapropter vehementer ſolicita erat Bryene, videns eam tali decore conſpicuam, quomodo eam conſervaret. Ceteris ergo Sororibus a veſpera in veſperam capientibus cibum, jubebat Febroniam alteruis duntaxat diebus veſci. Ipſa quoque Febronia, conſiderans talem ſui corporis compoſitionem, neque panem neque
E aquam ſumebat ad ſatietatem: juſſerat autem ſcabellum *e* quoddam fieri cubitos tres longum, & latum ſeſquipalmo, in quo ſtatuto tempore ſomnum caperet: quandoque etiam ſupra nudam humum membra ſua ſternebat. Quodſi contigeret, ex diabolica tentatione, nocturnis eam phantaſiis urgeri; ſurgebat continuo, multiſque eum lacrymis deprecabatur Deum, ut tentatorem Sathanam a ſe propelleret: ſtatimque aperiens librum, divinarum Litterarum lectioni ſeſe tradebat: eum enim adoleſcentula eſſet admodum ſtudioſa, facta eſt etiam multiſcia, ſic ut docilitatem ejus etiam Bryene admiraretur.

6 Itaque ſextis feriis, cum in oratorium convenirent Sorores, jubebat Bryene ut illis Febronia *f* legeret. Quoniam autem matronæ nobiles tali die ad oratorium idem confluebant ſpiritualis doctrinæ gratia, jubebat Bryene velum tendi, poſt quod lectionem peragereut illa: tantum aberat ut viri cujuſcumque vultum aliquando intueri ipſam paterentur. Hinc factum ut fama excellentis doctrinæ celebrem tota urbe Febroniam redderet: quin & egregia ejus forma & animi demiſſio
F atque lenitas ex Sororum relatu innoteſcebat quamplurimis. His ergo mota Hieria Senatrix, divino accendebatur deſiderio agendi cum Febronia. Erat autem ipſa Gentilis adhuc, neque baptiſmo initiata: ſed cum viro conjuncta fuiſſet menſibus ſeptem, eoque viduata, redierat in proprium civitatem ad parentes, Gentiles etiam ipſos; & quietam apud illos vitam agebat. Venit igitur ad monaſterium, ſeque adeſſe per oſtiarium indicavit Bryenæ. Progreſſa autem in occurſum ſuum ad pedes accidit, eoſque complexa & adorans, Adjuro te, inquit, per cæli terræque Creatorem, ne me impuram gentilemque repellas, quæ uſque nunc ſui ludibrium idolorum; neque me fruſtreris doctrina Sororis meæ Febroniæ, ſed diſcam per eam ſalutis viam, qua gradiens inveniam bona Chriſtianis præparata. Eruite me ex hujus ſæculi vanitate idololatriæ ſpurcitia, quam parentes volunt compellere ad ſecundas nuptias: ſed converſatio

D A. COÆ- EX MSS. ubi vivebant Monachæ ſub Bryene Abb.

d

e

ad fingularem vitæ vigorem,

eadem utitur ad Scripturas alias

f

prælegendas, cujus audiendæ cupida Gentilis Hieria

A verſatio & doctrina Febroniæ ſalutem mihi & viram confetet : ſatis enim eſt ad ſupplicium quod hactenus per meliorem ignorantiam feci.

A. COÆVO EX MSS.

Eadem ivò Monacha habita introducta,

7 Hæc dicens Hieria, lacrymis rigabat pedes Bryenes, ſic ut ad magnam ſui commiſerationem moveret : reſpondit tamen ; Novit Deus, Domina Heria, quod bimulam illam excepi in hoc monaſterio ; & ecce jam decimum octavum annum ita ſub manu mea vivit, ut neque viri cujuſcumque, neque ſæcularis mulieris ſpeciem umquam viderit, neque mundanum veſtitum omnino ullum. Imo nec nutrix ejus uſque modo vidit vultum illius, quamvis ſæpe eum lacrymis oraverit, ut hoc ſibi liceret ; nolui enim id ipſi permittere. Nihilominus propter tuum Deum noſcendi ipſiusque alloquendi deſiderium, introducam te ad illam, indutam Monaſtico habitu. Suſcipiens ergo Hieriam Bryena, introduxit ut promiſerat : quam ubi vidit Febronia tali in veſte, rata ſe peregrinam Monacham videre, accidit ei ad pedes. Cumque invicem eſſent oſculatæ, juſſit Bryene conſidere ambas, & Febroniam ſacras Scripturas legere. Tum vero ad ejus doctrinam ita compuncta Hieria fuit ; ut ambæ totam noctem inſomnes agerent ; cum neque Febronia fatigaretur lectione, neque Hieriam tæderet doctrinæ faſtidium, tantum autem lacrymarum hæc fundebat, ut iis totum pavimentum madeſceret.

B

nebrumque conſumpſiſſe,

Reperit Febroniam parentes convertit,

8 Porro cum mane factum eſſet, ægre potuit perſuadere Bryena, ut ab oratorio recederet Hieria, atque ad parentes ſuos reverteretur. Tandem poſt mutua iterum oſcula & reciprocas lacrymas, abiit illa ; atque domum ſuam mane tegreſſa, perſuaſit parentibus recedere a paternarum conſuetudinum vanitate, atque idolorum cultura, & Deum univerſorum factorem agnoſcere. Febronia vero interrogavit Thomaidem ; ſecundum a Diaconiſſa, dicens ; Obſecro te, Mater, quænam fuit illa peregrina Monacha, quæ ſic perſundebatur lacrymis, acſi divinas Scripturas numquam audiviſſet explicari. Neſcin, inquit Thomais, quæ illa ſit? Ego vero, reponit Febronia, quomodo noſſem eam, peregrina cum ſit ? Cui Thomais: Ipſa eſt Hieria Senatrix. Ut quid ergo, reponit Febronia, id mihi non indicaſtis ? Ecce enim tamquam ſomni locutus ſum ei ! Magna Domina ita voluit fieri reſpondit Thomais. Cumque iiſdem diebus Febronia uſque ad mortem eſſet infirmata, ſupra ſcamnum ſuum incumbens, nuſquam ab ea declinavit Hieria, quoad uſque illa convaluit.

& Sanctæ egressam monaſterio refert.

C

ἀναγκάζουσί με οἱ γονεῖς μου δόλῳ πρόσωμι- D
λῆσαι γάμῳ· ἀλλὰ γενοῖτο μοι ζωὴ ἡ τῆς Φεβρω-
νίας σωτηρία & διδασκαλία, ἀρκετὸν γάρ μοι
τὸ προλαβοῦσης χρόνου τῆς ἀγνοίας ἡ τιμωρία.

7 Ταῦτα λέγουσα ἡ Ἱερία, τῇ τῶν δακρύων καταβρέχουσα τοὺς πόδας αὐτῆς, εἰς πολὺν οἶκτον & συμπάθειαν ὠθήσαι τὴν Βρυένην· λέγει
δὲ αὐτῇ ἡ Βρυένη· Ἐπίσταται ὁ Θεός, Κυρία
Ἱερία, ὅτι δύο σχεδὸν ὑπάρχουσι δεδεξάμην
αὐτὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ εἰς τὰς χεῖράς μου,
καὶ δὶς σήμερον δεκαοκτὼ ἔτη ἔχει ἐν τῷ μο-
ναστηρίῳ, & ὅπου ἀνδρὸς χαρακτῆρα, ὅπου γυ-
ναικὸς κοσμικῆς ἑώρακεν, ὅπου δὲ κοσμικὸν χῖτ-
ωνα πεφόρεται μέχρι τοῦνυν· ἀλλ' οὐδὲ αὐτὴ ἡ τρο-
φὸς αὐτῆς μέχρι τοῦνυν πεφόρεται τὸ πρόσωπον
αὐτῆς, καίτοι μετὰ δακρύων πολλάκις ἱκετεύ-
σασά με, συμπαθεῖν αὐτῇ οὐκ ἠξίωσα. Οὐ γὰρ
συνεχώρησα αὐτῇ· διὰ δὲ τὸν Θεὸν, ὃν ἔχεις
πρὸς τὸν Θεὸν, & πρὸς αὐτὴν, εἰσφέρω σοι πρὸς
αὐτὴν, ἀσκητικὸν μὲν περιβεβλημένην χῖτ-
ωνα. Λαβοῦσα δὲ ἡ Βρυένη τὴν Ἱερίαν, εἰσήγα- E
γεν αὐτὴν πρὸς Φεβρωνίαν. Θεασαμένη δὲ αὐ-
τὴν ἡ Φεβρωνία ἐν τῷ ἀσκητικῷ χιτῶνι, ἔπε-
σεν εἰς τοὺς πόδας τῆς Ἱερίας, ἐνόμιζεν γὰρ ξένην
τινὰ θεάσασθαι μοναχήν. Ἀσπασαμένων δὲ
ἀλλήλας, ἐκέλευσε ἡ Βρυένη καθῆσθαι ἀμφο-
τέρας, & τὰς θείας γραφὰς ἀναγινώσκειν τὴν
Φεβρωνίαν· εἰς ποσὸν δὲ καιρὸν ἦν ἡ Ἱερία ἐν
τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Φεβρωνίας, ὡς πᾶσαν τὴν νύκ-
τα αὐτὰς διαπλέσαι ἀμφοτέρας· ὅτε γὰρ ἡ Φε-
βρωνία τὰ λεγόμενα ἔπαυε, ὅπου ἡ Ἱερία τῆς διδασκα-
λίας ἀκόρεστος ἦν· ποσῶν δὲ δακρύων
ἐξέχεεν ἐπὶ τὴν γῆν Ἱερία, ὡς πᾶν τὸ ἔδαφος
καταρυῆναι ἀπὸ τῶν δακρύων αὐτῆς.

8 Ὀρθρευόντων, μόλις ἔπεισε ἡ Βρυέ-
νη πεῖσαι τὴν Ἱερίαν καθεῦδειν ἀπὸ τὸ ὀκτώ-
ριον, & πορεύεσθαι πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῆς· Ἀσ-
πασαμένων δὲ ἀλλήλας, δακρύων πεπλεγμέ-
νων, κατῆλθεν ἡ Ἱερία· & παραγενομένη εἰς
τὸ ἴδιον οἶκον, ἔπεισε τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἀπαλ-
λαγῆναι τῶν πατρίων πατροπαραδότων ἐθῶν, &
τῶν εἰδώλων δουλείας, γνωρίσαι δὲ τὸν Θεὸν, τὸν F
πάντων δημιουργόν. Ἡ δὲ Φεβρωνία πρώτη τὴν
Θωμαΐδα, τὴν διάκονον τῆς Διακόνου, λέ-
γουσα, Δέομαί σου, κυρία μου μῆτερ, τίς ἐστιν
οὗτος ὁ ξένος Ἀδελφὴ, ὃν οὕτως ἐκόρεσας πᾶς
δάκρυσιν, ὡς μηδέποτε ἀκούσασα θείων γρα-
φῶν; Τότε ἡ Θωμαΐς λέγει τῇ Φεβρωνίᾳ, Οὐκ
οἶσθας τίς ἐστιν οὗτος; Ἡ δὲ λέγει, Πεῖσε ἔχειν
γνῶναι αὐτὸν, ξένην οὖσαν· Ἡ δὲ Θωμαΐς εἶ-
πεν· αὕτη ἐστὶν Ἱερία, ἡ Συγκλητική· Καὶ λέ-
γει ἡ Φεβρωνία· Καὶ ἵνα τί οὐκ ἀπηγγείλατέ
μοι, κἀγὼ ὡς ἀδελφὴ διελεγόμην αὐτῇ; Καὶ
λέγει ἡ Θωμαΐς· Ἡ Κυρία ἡ μεγάλη, ὅπως
ἐκέλευσε γενέσθαι. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκεί-
ναις ἠθύμησεν ἡ Φεβρωνία ἕως θανάτου, ἀνέκειτο δὲ ἐπὶ τῷ βαθρῷ· ἦν δὲ Ἱερία οὐκ ἀπέστη ἀπ' αὐ-
τῆς πάντα τὸν χρόνον τῆς ἀῤῥωστείας αὐτῆς, ἕως ὅπου ἀπενεκάγη ἡ νόσος.

ANNOTATA D. P.

a Præfectum Urbi *Romæ non fuiſſe* Anthimum, *probat indiculus eorum qui ab anno* 255 *ad* 354 *munus iſtud geſſerunt : potuit Nicomediæ Præfectus fuiſſe extremis Diocletiani annis ibi degentis.*

b *Cum Græcum* Ἀνέψιος *& indifferens ſit ad* nepotem *&* conſobrinum *ſignificandum, exigua ejus Lexeos exigit, ut* Conſobrinum *potius hic intelligam, licet* Nepotem *Joannes verterit. Idem in Menæis nunc* Primus, *nunc* Firmus *nominatur.*

c *Ab urbe* Palmyra *dicta* Palmyrene *ad Euphratem uſque pertingit, qui Syriam a Meſopotamia dividit.*

d *Exciderant hæc Latinæ Joannis verſioni, & in Græcocegrapho ſolum erat ſcriptum* ἡ *quem defectum ex infra dicendis præſtitio ; ſupplevi, ut eſſet in*

e *Hac*

A e *Hoc aptius quam vox* βόθρος *&, quo utuntur Menæa quæque propriè* ſoſſam *ſignificat, & quoddam ab ejus ſimilitudine dictum tormenti genus.*

f *Apparet ex ſequentib us non ſimplicem hanc fuiſſe lectionem, cui ut ſupra dicitur dies pæne integer impendebatur, ſed explicationi conjunctam; quomodo hodiedum in Scholis, dicitur Scriptura* legi, *&* Lectores *vocantur qui Magiſtrum Sententiarum, aut D. Thomæ vel Scoti Summas prælegunt diſcipulis.*

g *Ita Abbatiſſas, qualis Bryene erat, ſolent Græci nuncupare honoris cauſa, ſicut & Abbatem* τὸν Μεγάλυς, Magnos. *Vide Vitam S. Eupraxiæ 13 Martii.*

D A. COÆ- VO Ex MSS.

CAPUT II.

Tyrannidis metu fugientibus pleriſque cum Bryene & Thomaïde, ſola remanet Febronia, & ad certamen animatur.

9 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις φήμη ἐξῆλθε εἰς τὴν πόλιν, ὅτι Σέλινος ὁ Λυσιμάχος ἐπιβαίνουσιν τῇ πόλει, ἵνα τὰς χριστιανὰς τιμωρήσονται. Ἅπαντες οὖν οἱ αὐτῇ πόλει χριστιανοὶ, Κλαυσικοὶ τε καὶ λαϊκοὶ & μοναχοὶ, ἔφυγον καταλείποντες τὰ ἴδια, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν Ἐπίσκοπον τῆς πόλεως ἀποκρυβῆναι διὰ τὴν ἐπικειμένον φόβον. Μαθοῦσαι δὲ αἱ τῆς μοναστηρίου ἐκείνης αἱ ἀδελφαὶ, προσῆλθοῦσαι, εἶπαν τῇ Διακόνῳ Βρυένῃ· Τί ποιοῦμεν, Μάτερ, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐκεῖνοι καταλαβόντες τὴν πόλιν ταύτην, καὶ πάντες ἔφυγον διὰ τὴν ἐπικειμένην ἀπειλὴν; Βρυένη λέγει· Καὶ τί βούλεσθε; Αἱ δὲ εἶπον· ἵνα κελεύσῃς ἡμᾶς ἀποκρυβῆναι πρὸς μικρὸν, καὶ περισώσωμεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Καὶ λέγει αὐταῖς ἡ Βρυένη· Οὔπω τὸν πόλεμον ἑωράκατε, & τὴν φυγὴν μελετᾶτε, Οὔπω πάλαι, & δίκαιος ἦν ἄτη; Μὴ, παρακαλῶ ὑμᾶς· ἀλλὰ κλαύσωμεν, & ἀγωνισώμεθα· ἀποθάνωμεν ὑπὲρ τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα καὶ συζήσωμεν αὐτῷ.

10 Ταῦτα ἀκούσασαι αἱ Ἀδελφαὶ ἀσύγχυτοι· τῇ δὲ ἑπαύριον μία τίς τῶν ἀδελφῶν, ὀνόματι Λαοθρία, λέγει ταῖς Ἀδελφαῖς· Οἶδα ἐγὼ ὅτι ἔνεκεν τῆς Φεβρονίας ὁ συγχωρεῖ ἡμῖν ἡ Κυρία ἡ μεγάλη ταύτην καταλιπεῖν καὶ ὑποχωρῆσαι· πᾶσα δὲ αὐτὴ βούλεται πάσας ἡμᾶς ἀπολέσθαι; Ἀλλ' ἐλθὲ λέγωμεν, προσέλθωμεν αὐτῇ, καὶ ἐγὼ λαλήσω περὶ πασῶν ὑμῶν τὰ δέοντα. Ἀκούσασαι δὲ αἱ Ἀδελφαὶ, αἱ μὲν ἐπείθοντο τῇ Λαοθρίᾳ, αἱ δὲ ἀντέλεγον, καταγινώσκουσαι τὴν συμβουλίας αὐτῆς. Πολλῆς δὲ στάσεως γενομένης ἐπὶ πλεῖστον ὥρας, πλεῖστον πᾶσαι εἰς συμφωνίας προσῆλθον τῇ Διακόνῳ, ἰδεῖν τί συμβουλεύσει αὐταῖς. Παραγενομένων δὲ αὐτῶν, προγνοῦσα τὴν συμβουλίαν ἡ Λαοθρίας ἡ Μεγάλη, ἀπεῖσασα λέγει αὐτῇ· Τί θέλεις, Ἀδελφὴ Λαοθρία; Ἡ δὲ· ἵνα κελεύσῃς ἡμᾶς ἀποκρυβῆναι, καὶ φυγεῖν τὴν ἐπικειμένην ὀργήν· ἐγὼ γὰρ χρεωστούσης ἐσμεν Κλάρῳ & Ἐπισκόπῳ· δέον οὖν σε καὶ τοῦτο ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι εἰσί τινες ἐν ἡμῖν νεανίδες, μήπως συναρπασθοῦσαι ὑπὸ τῶν στρατιῶν ὑποπέσωσι φθορᾷ σωματικῇ, καὶ τῆς ἀσκήσεως μηδὲν ζημιωθῶμεν· καὶ πάλιν μήπως τὰς τῶν βασάνων ἀγώνας οὐχ ὑπομείνωμεν, καὶ γενώμεθα λατρεῖς δαιμόνων, καὶ ἀπολέσωμεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Εἰ οὖν κελεύεις διασῶσαι ἡμᾶς, λειψόμεθα & τὴν Κυρίαν Φεβρονίαν, καὶ ὑποχέλθοσώμεθα.

11 Ἀκούσασα δὲ ἡ Φεβρονία, λέγει πρὸς αὐτάς· Ζῇ ὁ Χριστός μου, ᾧ ἐνυμφεύθην, καὶ ᾧ τὴν ψυχήν μου ἀνέθεμην, ὃ μὴ ἐξελθω τὸν τόπον τοῦτον, ἀλλ' ὧδε ἀποθανοῦμαι, καὶ ὧδε ταφήσομαι. Ἡ δὲ Βρυένη λέγει πρὸς τὴν Λαοθρίαν· Σὺ ἄφες ὃ ἐπραγματεύσω· ἀθῶος ἐγὼ περὶ τοῦτο. Εἶπε λέγει καὶ ταῖς Ἀδελφαῖς· Ἕκαστα τὸ συμφέρον αὐτῇ γινώσκει, ὃ δ' ἂν

9 In diebus illis pervenit in urbem fama ſupplicia Chriſtianis inferenda: quapropter quotquot ibi erant tam Clerici quam Laici Monachique, rebus omnibus dimiſſis, fugam iniarunt; quin ipſe etiam civitatis Epiſcopus propter inumbentem metum latibula quæſivit. Quæ ergo monaſterium iſtud incolebant Sorores, acceſſerunt ad Diaconiſſam Bryenen dicentes: Quid agimus, Mater? jam enim ferè illæ ingreſſæ ſunt civitatem hanc, & omnes fugerunt propter imminens ſupplicium. Quid autem vultis? inquit Bryena. Cui illæ; Ut jubeas nos quoque pauxillum dalitaſcere, itaque ſalvare animas noſtras. Tum illa: Necdum bellum vidiſtis, & fugam cogitatis? Necdum acepta eſt pugna, & jam victæ aſſis? Non ita filiæ; non ita obſecro. Sed flemus, pugnemuſque & moriamur pro eo quî pro vobis eſt mortuus, ut vivamus cum illo. *Ad fœminam venientium tyrannorum* E *de fuga conſultantes Monachas confirmat Bryene.*

10 His auditis conquieverunt Sororas: poſtridie varo una earum, nomina Ætharia ait illis: Novi ago quod propter Febroniam non patitur nos Magna Domina locum hunc dimittere atque diſcedare: an forte & propter illam nos omnes vult perire? Dico ergo vobis, adeamus illam, & ego pro omnibus loquar ut convenit. Tam varo audientes illæ partim quidem aſſentiebantur Æthariæ, partim vero diſſentiebantur, ſperantes conſilium ejus: unde cum magna inter illas oriretur diſſenſio, unanimiter denique venerunt ad Diaconiſſam videre, quid ipſa conſilii daret. Ipſis autem accedentibus, præſciens Bryana quid conſuluiſſet Ætharia, ita eamque intuendo, dixit: Quid vis Ætharia? Ait illa, Ut jubeas nos abſcondi & fugere propter vaurarum iram: nec enim meliores ſumus quam Clarus & Epiſcopus. Oportet etiam conſidatare te quod inter nos aliquæ ſint adoleſcentulæ, quæ nobiſcum a militibus comptehenſæ, poſſint ſimul corporeæ coinquinationi ſubjici, noſque exercitationis ipſis impenſa marcede privari: rurſus autem timendum aſſe, ua non ſuſtinaamus tormentorum atrocitatem, atqua ita perdamus ipſamet animas noſtras. Si autem jubes ſalvari nos, accipiamus etiam Dominam Febroniam, itaque egrediemur. F *nequidquam juramento ſe munitam Febronia*

11 Aſt Febronia, ut audivit illam; Vivit Dominus, inquit, cui deſponſata ſum, cuique animam maam credidi, quia non egrediar ex hoc loco, ſed hic moriar atqua ſepeliar. Bryene varo dixit Æthariæ; Tu, quid molita ſit, videris; innocens ego ex hac parta ſum: deinde ait Sorotibus: Singulæ quid ſibi expediat noverint, & quod voluerint eligant. Omnes

A nes ergo propter metum valedicentes Bryenæ atque Febroniæ, multo eum planctu & ejulatu, suaque petentientes pectora, exierunt de Monasterio. Procula vero, Febroniæ columna, collo ejus circumplexa & osculans ipsam, exclamabat dicens: Ora pro me, Domina Soror. Cujus manum cum apprehendisset Febronia non permittebat exire illam, sed dicebat; Deum time, Domina Procla, neque tu saltem nos desere: an non vides, quam infirma sim, & quod, si me mori contingat, nec ad sepulturam quidem mihi dandam sufficiat Magna Domina? Mane igitur, ut funus meum cures. Respondet Procla: Quoniam ita vis, Domina Soror, non dimitto te. Cui iterum Febronia: Ecce coram conscio horum Deo, obtestor, ne me derelinquas. Vespere nihilominus egressa est Procla, atque disparuit.

A. CCÆVO EX MAS. exitu quasi licentiam abeundi,

Hinc conflagrantiam Bryenæ fatetur Thomais,

12 Tunc videns Bryene desolationem monasterii propter impendentia mala, ingressa est oratorium; homique se prostravit, amare plangens atque ejulans valde. Thomais autem, ipsi secunda, assedit illi, consolans ac dicens: Quiesce, Domina Mater; potens est Deus facere B eum tentatione & tribulatione proventum, ut possimus sustinere. Quis credidit Domino, & confusus est; aut quis permansit in timore ejus, & despexit illum? Ait illi Bryene: Omnino, Domina mea Thomais, ita se res habet: sed quid faciam cum Febronia? ubi abscondam ipsam & salvabo? quibus enim oculis potero aspicere illam a Barbaris abduci captivam? Thomais respondit; An ergo oblita ejus es quod tibi dixi? Qui potens est mortuos suscitare, idem & Febroniam corroborabit salvabitque. Age ergo, Domina Mater mea, transi hinc, & a lacrymis cessans veni, ut confortemus Febroniam, jacet enim infirma.

cumque accedit ei ad Febroniam

13 Igitur accesserunt ad scamnum, in quo jacebat: sed Bryene statim cœpit amare plangere; vultuque super genua jacentis conjecto, perfundebatur lacrymis. Tunc oculos in Thomaidem intendens Febronia; Obsecro, ioquit, Mater, quis iste Magnæ Dominæ plectus? nam & paulo ante audivi ipsam in oratorio magnum clamorem emittere. Thomais vero illacrymans respondit ei: Propterte C gemuit & plorat Magna, & propter mala nobis per tyrannos inferenda: nam quia juvenis & formosa es, supra modum angitur. Ad hæc Febronia: Obsecro vos, orate pro ma famula vestra; potens est enim Deus respicere humilitatem nostram; neque corroborare & patrocinari largiri, sicut & omnibus servis suis, qui ipsum dilexerunt in veritate.

quam ad sustinendum agonem animat ipsa

14 Thomais vero: Filia mea, inquit, Febronia, ecce tempus agonis adest. Si capiamur a militibus, nec quidem ramusculum vetulas statim de medio tollent tyranni; tibi vero ut juveni atque formosæ insidiabuntur. Cum igitur comprehendemur, reque adulatoriis sermonibus demulcere cœperint, ne acquiescas eis: & si oblato auro atque argento pretiosisque vestibus & epulis delectatis re fuerint aggressi; vide filia, ne persuaderi tibi finas, meritorumque laborum mercedem amittas, facta ludibrium dæmonum & idolorum. Nihil honestius est virginitate, quam multa mercede & retributio manet: sponsus enim Virginum immortalis est, & immortalitatem largitur concupiscentibus se. Satage igitur,

Θλιψιν επιλίξητει. Πασαι ουν δια τ φοβον D σωπᾶσαι σα τ Βρυσῆ κ τ Φεβρονία, μετα πολλ θρηνω κ οδυρμ τ εαυτ ςηθη τυπτουσαι, εξεπορευοντο τ μοναστηριυ. Η δε Πραξλα, η συντροφος τ Φεβρονιας, επιπεσουσα τω τραχηλω αυτ, κ καταφιλουσα αυτ, εβοα λεγουσα· Ευξαι υπερ εμ, κυρια Αδελφη. Η δε Φεβρονια κατασχουσα τ χειρος αυτ, η συνεχωρει αυτ εξελθειν, λεγουσα· Φοβηθητι τ Θεον, κυρια μου Πρακλα, καν συ με εγκαταλιπης ημας· ουκ αρας οτι εν τ αρρωστια υπαρχω, μηπως συμβ με πλεωσαι, κ ουδε εις τ παρον εισενεγκειν με ισχυει η Κυρια η μεγαλη· παραμεινον ουν, ινα συ κηδευσης με. Ειπεν δε η Πρακλα· Ως κελευεις, κυρια Αδελφη, ουκ εγκαταλειπω σε. Ειπεν δε αυτ η Φεβρωνια. Ιδου εωρακιον τ Θεον σωσαι με, μη εγκαταλειπης με. Επειρας δε γενομενης, εξελθουσα κ η Πρακλα, αφανης εγενετο.

12 Η ουν Βρυσυη, θεασαμενη τλ γυμνωσιν τ μοναστηριυ, δια τα επελθοντα κακα, εισηλθεν εν τ οκτηριω, κ εβριψεν εαυτλ εις τ εδαφος, πικρως αλαλαξουσα κ θρηνουσα. Η δε Θωμαις α δυπερλυπουσα τη Βρυσυη E παρεκαθιζεν αυτ παρακαλουσα κ λεγουσα· Παυσαι, κυρια Μητερ· δυναται εσιν ο Θεος σωσαι τ θλιφθεν κ τ πειρασμ ποιησασθαι κ τλ ενεγκειν. προς τ δυνασθαι ημας υπενεγκειν. Τις επισευσε τ Κυριω, κ κατηχυνθη; η τις εστηκεν τ φοβ αυτ, και υπερειδεν αυτον, Και λεγει αυτη η Βρυσυη· Ναι, Κυρια μου Θωμαις, παντ τροπ εχει· αλλα τι ποιησω τλ Φεβρονιαν; πω δε αυτλ αποκρυβω, κ σωσω; ποιοις δε οφθαλμοις απεισω, ορωσα αυτλ υπο βαρβαρων αιχμαλωτιζομενλ, Θωμαις λεγει· Επελαθε παρ εμοι σοι ερημενων; Ο δυναμενος εκ νεκρων εγειραι, αυτος κ τλ Φεβρονιαν ενισχυσει κ περισωσεται. Ως ει, κυρια μου μητερ, μεταβλητι· κ τ οδυρμ παυσαμενη, ελθε ινα υπαντησωμεν τλ Φεβρονιαν, δια το αυτλ εν αθεσεια καπικδαι.

13 Παραγενομενοι ουν εν τ βαθρω, ενθα κειτο η Φεβρονια, ιδουσα η Βρυσυη πλαλαξεν πικρως, κ θεσα το προσωπον επι γονατα αυτς, συνεχετο τοις δακρυσιν. Α πεισασα δε εις αυτλ η Φεβρονια, λεγει προς τ Θωμαιδα, Διεμαι σου, μητερ, τις ο αλαλαγμος τ Κυριας μου τ μεγαλης; ηκουσα γαρ αυτς, κ προ μικρου ωρας εν τ οκτηριω, οτι αφηκεν μεγαλλι βοην. Τοτε η Θωμαις δακρυσασα, λεγει τ Φεβρονια· Δια σε στενει κ θρηνει η Μεγαλη, δια τα μελλοντα αυτν επαγεσθαι κακα υπο τ τυραννων· κ δια το ειναι σε νεαν κ πεζικ, συμβιβαται κ θρηνει. Και λεγει η Φεβρονια· Δεομαι υμων δεξασθαι υπερ τ δυλης υμων· δυνατος γαρ εστιν ο Θεος επιβλεψαι επι τλ πεινωσιν με, κ ενισχυσαι με, κ χαρισασθαι μοι υπομονλ, ως κ πασι τοις δυλοις αυτ τοις αγαπωσιν αυτν εν αληθεια.

14 Λεγει η Θωμαις· Τεκνον μου Φεβρονια, Ιδου καιρος αγωνος εστιν· εαν ουν συλληφθωμεν υπο τ στρατιωτων, ημας μεν ως προβιβυηται σωτομως αναιρεθησομεθα υπο τ τυραννων, σε δε πεζευοντα ουδεις φεισεται κ πεζικ. Εαν συλληφθωμεν, κ κολακευτικοις λογοις παρακαλωσιν σε, μη πειθης αυτοις· κ εαν σε δελεασωσιν χρυσω κ αργυρω, η σε ιματισμω, η σε εδεσμασιν πολυτελεσιν, ορα, μη πειθης αυτοις, πικρον, κ πλν προλαβοντων καιρον

απο-

A ἀπολέσεις ἡ μιδὸν, & ἡ γενὴ δαιμόνων πατήγελος, & εἰδώλων παίγνιον. Οὐδὲν τιμιώτερον ἡ παρθενίας, πολὺς γὰρ αὐτὸς ὁ μισθὸς ᾧ ἡ ἀνταπόδωσις, ὁ νυμφίος ἡ παρθενίας ἀθάνατος, & ἀθανασίαν παρέχει τοῖς ποθοῦσιν αὐτόν. Σπουδασον οὖν, κυρία μου Φιβρωνία, τῶν θεάσασθαι, ᾧ ᾗ τλῶ ψυχλῶ σε ἀνθ' ὧν. Βλέπε, τέκνον μου, μὴ ἀθέτησης ὡς ἀρραβῶνας αὐτῷ, ᾗ πῶς πρὸς αὐτὸν στωθῆκας· φοβερὰ γάρ ἐστιν ἡμέρα ἐκείνη, ὅταν καθίζεται ἐπὶ θρόνου δόξης ὁ κριτὴς, ὅπως ἕκαστος ἀπολαμβάνῃ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ταῦτα ἀκούσασα ἡ Φιβρωνία ὑπεστρίζετο, ᾗ γενναίως κατὰ τῶν διαβολικῶν πνευμάτων ἑαυτὴν παρεσκεύαζε· ᾗ ἀποκεκλεῖσθαι τῇ Θωμαΐδι, εἶπεν· Καλῶς ἐποίησας, δέσποινα, ὑποστρίζουσα τὴν σὴν δούλην· γενναιοτέραν γὰρ ἀπεργάσω ἡ ψυχήν μου. Πλὴν εἰ προαιρούμην εἶχον τὸ φυγεῖν ἡ ἀγῶνα, οὐκ ἂν συνῆκα τῆς ἀδελφῆς ἐξελθεῖν εἶχον ᾗ ἐμαυτὴν ὑποκρύψαι· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνον πεθῶ, ᾧ τὴν ψυχήν μου ἀνέθεμην, ἀνεδέσω πρὸς αὐτὸν πορεύθηναι, εἴγε ἀξίαν με ἀποδεῖξαι ὑπὲρ τοῦ
B ὀνόματος αὐτοῦ ἀγωνίσασθαι & ἀποθανεῖν.

15 Ταῦτα ἀκούσασα ἡ Βρυένη, ἤρξατο ᾗ αὐτὴ λέγειν αὐτῇ· Τέκνον μου Φιβρωνία, μνημόνευε πῶς παρεκαλέσθης με τῇ διδασκαλίᾳ· μνήσθητι ὅτι & ἄλλων διδασκαλὸς εἶ ἐγώ· μνήσθητι ὅτι δύο ἐπὶν σε ὧδε ἐδεξάμην εἰς τὰς χεῖράς μου παρὰ τροφῆς σου, & μέχρι τοῦ νῦν οὐχ ὁρᾷ σε ἄνθρωπος πρόσωπόν σου, κοσμικὰς γυναῖκας συναυλίζομαι σε οὐκ ἐποίησα· ἐδὲ μέχρι τοῦ νῦν διαφυλαξά σε ὡς σὺ γινώσκεις. Νῦν δὲ τί ποιήσω, τέκνον μου; μὴ ὄν ἐνυβρίσῃς τὸ γῆρας Βρυένης, μὴ ματαιώσῃς ἡ κάματον ἡ πόνματικῆς συμπορος. Μνήσθητι τῶν προλαβόντων ἀγωνιστῶν, οἵ τινες ἐνδόξως ἐμαρτύρησαν, & τὸ σίφανον τῆς νίκης παρὰ τοῦ κρατοῦντος ἀγωνοθέτου ἐδέξαντο, οὐ μόνον δὲ ἀνδρες, ἀλλὰ & γυναῖκες & παιδία. Μνήσθητι Λυβύης καὶ Λεονίδος τῶν δύο ἀδελφῶν, αἵτινες ἐνδόξως ἐμαρτύρησαν· ᾗ ἡ μὲν Λυβὺη ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη, Λεονὶς δὲ πυρὶ παρεδόθη· μνήσθητι Εὐτροπίας τοῦ παιδίου, ἥτις δωδεκαετὴς ὢσα σὺν τῇ μητρὶ αὐτῆς ἐμαρτύρησεν. Οὐκ ἄρα σὺ ἐθαύμαζες αἰεὶ ἡ Εὐτροπίης τὴν ὑπακοὴν ᾗ τὴν ὑπομονὴν, ὅτι τῷ δικαστῇ κελεύσαντος αὐτὴν πεδηθῆναι ἐκτὸς δεσμῶν, ἵνα φοβηθεῖσα
C φύγῃ, ἀκούσασα παρὰ ἡ μητρὸς, Τέκνον μου Εὐτροπία μὴ φύγῃς; ἔδωσε τὰς χεῖρας αὐτῆς ὀπίσω, ᾗ οὐκ ἔφυγε, ἀλλὰ πληγεῖσα ὑπὸ τοῦ πρέξεως, ἔπεσε εἰς τὸ ἔδαφος, ᾗ ἐθέως διεφώνησεν, ᾗ ἡ μητρὸς μὲν ἐτελεύτα ᾗ παρέβη. Οὐ παύσῃς τὴν ὑπομονὴν ἐθαύμαζες; Καὶ αὐτὴ μὲν παιδίον ᾗ ἀμαθὲς, σὺ δὲ ᾗ ἀλλων διδάσκαλος εἶγενο. Ταῦτα λεγόντων αὐτῶν ᾗ πλείονα τούτων, διῆλθεν ἡ νύξ.

Domina mea Febronia, eum intueri, cui te D
ipſam itadidiſti. Vide, filia, ne quas ei A. COM-
feciſti ſponſiones, facias irritas, & quas tibi VO
dedii arrhas dimittas: tremenda enim erit di- EX MSS.
es illa, quando in throno gloriæ ſuæ ſedebit
judex, ut unicuique reddat ſecundum opera
ejus. His corroborata Febronia, & generoſe
ſeipſam præparans ad certamen cum ſpiritibus
diabolicis ineundum, reſpondit Thomaidi:
Recte facis, Domina, quod famulam tuam
confirmes; robuſtiorem enim feciſti animam
meam. Scito tamen, quod ſi agoeem voluiſ-
ſem effugere, exiviſſem utique cum Sororibus,
neque abſcondiſſem: ſed quia illam ardenter
cupio, cui animam meam conſecravi: conabor
ad eum pervenire, ſiquidem dignam me
fecerit, quæ pro nomine ipſius decertem ac
moriar.

15 Talia audiens Bryene, cœpit etiam ip- & Bryene
ſa illi loqui: &, Filia mea, ioquit Febronia,
memento, quomodo doctrinam meam aſſecu-
ra, aliis quoque magiſtra effecta es. Memen-
tu quod bimulam te a nutrice tua meis ex- E
cepi manibus, itaque cuſtodivi, ut uſque mo-
do nullus virorum faciem tuam conſpexerit,
ſed nec permiſit ut fœculares mulieres intuera-
re. Ecce, ut hactenus cuſtodivi te, noſtis.
Nunc autem quid faciam filia mea: Ne quæ-
ſo debonеſtes ſeneclutem meam, neque va- aliis in
nos reddas labores tuæ ſpiritualis matris. Me- exemplum
mento eorum qui nos præceſſere pugilum, additis.
& quomodo glorioſa confeſſione perfuncti,
victoriæ coronam a cæleſti Agonotheta ac-
ceperunt, non ſolum viri, ſed etiam mulie-
res atque puellæ. Recordare Lybes atque
Leonidis, ſororum & martyrum inclyta-
rum; quarum quidem Lybe caput gladio am-
putandum ſubjecit, Leonis vero igni tradita
eſt. Sed & Eutropiæ puellæ duodennis recor-
dare, cum matre ſua martyrizatæ. Numquid
& ipſa admirabaris generoſam ejus toleran-
tiam; quam cum judex, fugittis conficiendam,
juſſiſſet abſolvi a vinculis, ut conterrita fugam
capere poſſet; mateteque ei dixiſſet, Nefugias,
filia mea Eutropia; ipſa adſtrinxit ſibi manus
poſt tergum, neque declioavit, & teln trauſ-
verberata humi cecidit, ſtatimque exclamans F
expiravit, nec in hoc quidem matris præce-
ptum trauſgreſſa. Numquid noo ejus virtu-
tem ſemper collaudabas? Ipſa vero puella adhuc
indocta erat; tu autem eliarum fuiſti magi-
ſtra. Inter hæc colloquia nox trauſiit.

CAPUT III.

Delata ad Selenum Febronia, atque a militibus abducenda, Bryene ac Thomaidi valedicit.

16 Πρωΐας δὲ γενομένης, & αἴρατε ἥλιος τῷ ὄρθρου & βοὴ ἐγένετο ὑπὸ πάν- *Immiſſi in mona-*
τὸν τὸν πόλιν οἰκούντων, ὡς ἤδη τὸ Σελήνου ᾗ τὸ *ſterium*
Λυσιμάχου ἐπιβαίνοντα τὴν πόλιν. Πολλῶν τοίνυν *militibus*
τῶν Χριστιανῶν συναρπαδέντων ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ᾗ ἐν φρουραῖς ἀποτεθέντων, τινὲς τῶν ἐλλήνων ἀνήγειραν τῷ Σελήνῳ περὶ τὸ μοναστήριον, ᾗ δύο ἐκπέμπει στρατιώτας εἰς τὸ μοναστήριον. Κυκλώσαντες οὖν οἱ στρατιῶται τὸ μοναστήριον, &

16 MAne autem facto & ſole exoriente, per
omnes qui civitatem incolebant, tu-
multus & clamor invaluit, quia jam Lyſima-
chus & Selenus intraverant civitatem. Cum-
que multi Chriſtianorum comprehenderentur
a militibus, & in carceres compingerentur,
gentilium quidam Selnuo indicium fecerunt
mooaſteril: qui continuo illuc armatos deſti-
navit. Hi vero circumcingenies locum, &
ſecuribus

A. COÆVO EX MSS.

A securibus ostia perfringentes, illuc ingressi sunt; ad mortem pro Bryene sfferos Febroniæ; atque Bryenam statim comprehendentes, volebant eam gladio interficere. Videns autem Febronia periculum imminens, devulsit se ex scamno, ad pedes militum, exclamansque dixit eis: Adjuro vos per Deum qui est in cælis, ut me priorem interficiatis, ne videam uecem Domiuæ meæ. Superveniens autem Comes Primus, & milites increpans, jussit eos de monasterio ejici, & ait Bryenæ: Ubinam sunt, quæ hic commorabantur? Vestro, inquit, timore omnes a monasterio discessere. Cui Primus; Utinam & vos sic essetis salvatæ! & ait ad illas: Ecce sscultatem habetis, ut egressæ salvemini ubicumque potestis; assumptaque quæ ibi erat militia iude recessit.

de cujus forma edoctus a Primo Lysimachus

17 Ingressus autem prætorium accessit ad Lysimachum; interrogantique num vera essent quæ didicerant de monasterio; Vera, inquit. Et seorsum illum accipiens dixit ei: Quotquot ibi erant fugs elapsæ sunt; neminemque ibi inveuimus præter anus duas & adolescentem unam. Verumtamen uecesse hsbeo easrrare tibi Domine mi, quid stupendum viderim in monasterio. Vidi enim ibi puellam, qualem usque modo inter mulieres non conspexi, tanta pollentem veuustate. Testes mihi sunt dii, quis videns illam in scamno jacentem, totus obstupui; & uisi ita pauper atque abjecta esset, digna erst quæ tibi Domino meo uxor obveniret. Ad quæ Lysimachus: Numquid non hsbeo præceptum matris, ut uon effundam sanguinem Christianorum, sed potius amaarer iis utar? Quomodo igitur Christi servis infidiabor? Non faciam sane; sed rogo te, Domine Prime, accipe illas, atque educ de monasterio, & esto ipsis salvator, ut non incidaut in msnus Seleni, patrui mei inclementis. Tunc quidam pessimorum militum cursim accessit ad Selenum, eique nuntiavit quod inventa sit iu monasterio puella formosissima, & quod Primus Comes locutus eum Lysimacho sit de ea ipsius conjugio copulanda. Quibus auditis indignatione & ira plenus Selenus, misit confestim ad monasterium qui custodirent illas, ne fugs elabi possent: jussitque præcones proclamare per civitatem, quod sequenti die ad quæstiouem publicam esset adducenda Febrouia: quo præconio excitati, non solum qui erant in civitate, sed etiam qui circumhabitsbant viri atque mulieres, concurrerunt ad spectandum illius agonem.

jubet eam in uxorem subdui;

sed prævertit consilium Seleni.

18 Postridie ergo maue venerunt milites in monasterium, & de scamno rapientes Febrouiam, ferreis vinculis constriuxerunt eam, numella eriam collum implicantes, itsque extra monasterium pertrahebant. Bryeue autem atque Thomais msnibus eam complexæ exclamaverunt dolenter, rogaveruarque milites ut tantillas sibi indulgerent iuducias, per quas illi loqui ulrimum possent. Illi vero multa compassione dignati Febrouiam, cum id eis annuissent, cœperuat ulterius orare illæ, ut ipsæ in agonem adducerentur, aeque cogerentur Febrouiam derelinquere solam, ne forte eam timor corriperet. Sed respondernnt: quod ipsas jussi non essent ad tribunal sistere, sed Febrouiam dumtaxat. Cœperunt ergo Thomais & Bryene consolari & adhortari illam. Prior Bryene: Ecce, inquit, filia, egredeIlæ ad tribunal trahuntur

πύλυξιν τὰς θύρας διαῤῥήξαντες, ἐπεσπλθον τῷ μοναστηρίῳ. Καὶ ὡθίως καταγόντες ἡ Βρυένη, ξίφει παραυτὰ αὐτὴν ἀπέκτεινε. Ἡ δὲ Φιβρωνία, θεασαμένη ἐπικείμενον αὐτῇ κίνδυνον, ἐῤῥίψεν ἑαυτὴν ἐπὶ τῶν βάθρων τοὺς πόδας τῶν στρατιωτῶν, καὶ βοησασα λέγει πρὸς αὐτούς· Ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν Θεὸν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἵνα με πρώτην ἀποκτείνητε τὴν δούλην τοῦ Κυρίου μου Φθασωπος δὲ τῶν Κέμητος Πρίμος, καὶ ἀγανακτήσας κατὰ τῶν στρατιωτῶν, ἔξω τοῦ μοναστηρίου ἐκβαλεῖν αὐτὰς ἐκέλευσε, καὶ λέγει τῇ Βρυένῃ· Πῦ εἰσὶν αἱ ἐνταῦθα οἰκοῦσαι; Βρυένη λέγει, Διὰ τὸν φόβον ὑμῶν πᾶσαι ἀνεχώρησαν τοῦ μοναστηρίου. Πρίμος λέγει, Εἶδες καὶ ὑμεῖς διεσώθητε. Καὶ λέγει πρὸς αὐτάς, Ἵνα δύνησθε ἐξελθοῦσαι διασωζεσθαι, ὅπου δ' ἂν βούλησθε, ἢ λαβὼν τὴν στρατιὰν ἀνεχώρησε τοῦ μοναστηρίου.

17 Καὶ παραγενόμενος εἰς τὸ πραιτώριον, ἔρχεται πρὸς τὸν Λυσίμαχον. Καὶ λέγει αὐτῷ Λυσίμαχος· Ἀληθῆ εἰδάχθημεν περὶ τοῦ μοναστηρίου, Πρίμος λέγει, Ἀληθῆ· καὶ παραλαβὼν αὐτὸν κατ' ἰδίαν, εἶπεν αὐτῷ. Πᾶσαι αἱ εἰς τὸ μοναστήριον φυγῇ ἐχρήσαντο, καὶ οὐκ εὕρομεν εἰ μὴ δύο πρεσβυτίδας, καὶ μίαν νεανίν· ξένον δέ, Κυρίε μου, ἔχω σοι ἀπαγγεῖλαι ὃ εἶδον ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Ἴδον γὰρ νεανίδα, οἵαν οὐκ ἑώρακα μέχρι τοῦ νῦν οὐ γυναῖκα πιστὸν φέρουσαν χαρακτῆρα· ἐπίστευσαι οἱ θεοί, ἵδον αὐτὴν κειμένην ἐπὶ τῶν βάθρων, καὶ ἐξέστη μου ἡ διάνοια· καὶ εἰ μὴ ὅτι πεπεχρείωκε τὸ πρωΐ, ἀξία ἦν τῷ Κυρίῳ μου γενέσθαι εἰς γυναῖκα. Λυσίμαχος λέγει. Εἰ ἐπιτρέπεις ἔχω τὴν μητρός μου μὴ ἐκχέαι αἷμα Χριστιανῶν, ἀλλὰ μᾶλλον φίλος γενέσθαι, πῶς πῖς τῷ Χριστῷ δούλοις ἐπιβουλεύσω; οὐχί, ἀλλὰ παρακαλῶ σε Κυρίε μου Πρίμε, λαβὼν αὐτὰς, ἐξάγαγε τοῦ μοναστηρίου, καὶ γενοῦ αὐτὰς σωτήρ, ὅπως μὴ ἐμπεσῶσιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Σελήνου τοῦ ἀνεψιοῦ ἐμοῦ θείου. Εἷς δέ τις τῶν κακίστων στρατιωτῶν δραμὼν πρὸς τὸν Σελήνου, ἀπήγγειλεν αὐτῷ λέγων, Ὅτι νεανίδα τινὰ εὕρηκαμεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, σφόδρα περικαλλῆ, καὶ περὶ αὐτῆς περὶ γάμου ὁμιλεῖ τῷ κυρίῳ μου Λυσιμάχῳ Πρίμος ὁ Κόμης. Ταῦτα ἀκούσας Σέλινος, καὶ πληθεὶς θυμοῦ καὶ ὀργῆς, ἀπέστειλεν φυλακὰς ἐν τῷ μοναστηρίῳ φυλάττειν αὐτὰς, μὴ πῶς φυγοῦσαι διασωθῶσιν· καὶ ὡθίως προσέταξε κήρυκας βοᾶναι τὴν πόλει, Ἄυριον δημοσίᾳ πρόοδος τῆς Φιβρωνίας. Ἀκούσαντες δὲ οἱ τὴν πάλιν οἰκοῦντες, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ τὴν περιχωρον, συνέτρεχον πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, τῆς Φιβρωνίας τὸν ἀγῶνα θεασασθαι.

18 Ὄρθρου δὲ γενομένου, παραγίνονται οἱ στρατιῶται ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ εἰσελθόντες, ἥλκυσαν ἀπὸ τοῦ βάθρου τὴν Φιβρωνίαν, καὶ σιδήροις ἀσφαλισάμενοι, καὶ κλοιὸν περιτιθέντες τῷ τραχήλῳ αὐτῆς, εἵλκυον ἔξω τοῦ μοναστηρίου. Ἡ δὲ Βρυένη, καὶ ἡ Θωμαΐς συμπλεξασαι τὰς χεῖρας τῇ Φιβρωνίᾳ, ἔβοων πικρῶς, καὶ παρεκάλουν τοὺς στρατιώτας ἐνδῦναι αὐτῇ μικρὸν ἵνα διαλεχθῶσιν αὐτῇ. Οἱ δὲ στρατιῶται πολλῆς συμπαθείας ἀξιώσαντες τὴν Φιβρωνίαν, ἔδωκαν παρέχοντα αὐτῇ. Ἡ δὲ Βρυένη καὶ Θωμαΐς παρεκάλουν τοὺς στρατιώτας, ὅπως καὶ αὐταὶ παραγένωνται εἰς τὸν ἀγῶνα, διὰ τὸ μὴ καταλειφθῆναι τὴν Φιβρωνίαν μόνην, ὅπως μονοθεῖσα δειλιάσῃ. Οἱ δὲ στρατιῶται εἶπον· Οὐ προσετάχθημεν ὑμᾶς τῷ δικαστηρίῳ παραστῆσαι, ἀλλὰ μόνην τὴν Φιβρωνίαν. Ἤρξαντο δὲ ὑπὸ Θωμαΐς καὶ ἡ Βρυένη παρακαλεῖν καὶ ὑποτυρίζειν τὴν Φιβρωνίαν. Λέγει οὖν Βρυένη, Τέκνον Φιβρωνία, ἰδοὺ ἐξέρχῃ εἰς τὸν ἀγῶνα· βλέπε

ὅτι

A ὅτι ὁ ὑραίος συμφίας ἐφορᾷ τ ἀγῶνα σου, ᾗ αἱ τῶν ἀγγέλων δυνάμεις κατέχουσιν τ τ νικας ςέφανον· βλέπε μὴ πτοηθῇς πὸς βασάνους Ϲ γενῃ χλόη τῷ διαβόλῳ, μὴ ἐλπίσῃς τὸ ἑαυτῆς σῶμα διαλυόμενον ὑπὸ τῶν αἰκισμῶν, πῦρ γαρ, κἂν μὴ θέλωμεν, μετ' ὀλίγον παρος διαλύσαμενος, εἰς γῆν πῦρ διαλυσει· ἰδὺ ἐγω περιμένω σε τῷ μοναςηρίῳ θρηνῶσα, ᾗ περιμένουσα ἀγγελίαν περὶ σῦ, ὥπα ἀχθῶ, εἴτε πονηραν· δεομαι ὖν σου, τέκνον μου, ἀγαθὴ ἀγγελίαν ἀκῦσαι περὶ σῦ· Τίς ἀναγγελεῖ μοι, ὅτι Φεβρονία ἐπλειώθη ᾗ σὶ μάρτυσιν καπελογίθη.

19 Ταῦτα ἀκύσασα ἡ Φεβρονία, λέγει τῇ Βρυένῃ· Πεπόιθα εἰς τ Θεὸν, Μῆτερ μου, ὅτι ὡς ὐδέποτε παρῆλθόν σε ἐντολὴν, ᾗ δύνωμαι παρελθῶσα τὴν ἐντολὴν ταύτην Ϲ τὴν παραίνεσιν· ἀλλ' ἰδονται λαοὶ Ϲ ἐκπήσονται, ᾗ μακαριοῦσιν γυναῖκας Βρυένης, ᾗ ἐροῦσιν, Ἀληθῶς αὕτη ἡ φυτεία Βρυένης τ μεγάλης ἐςὶν· δείξω γὰρ ἐν σώματι θηλείας φραγμα ἀνδρεῖον· ἀλλ' ἀξαθέτω μοι, Ϲ ἀφετε με ὑπάγειν. Θωμαΐς λέ-
B γει, Ζῇ κύριος, Φεβρονία τέκνον μου, ὅτι κἀγω, τὴν μεσμικὴν περιβαλλομένη, ἐλεύσομαι Ϲ θεάσομαι τ ἀγῶνά σου. Τῶν δὲ ςρατιωτῶν ἐπηγγείλατο αὐτῇ, λέγει αὐταῖς ἡ Φεβρονία, Δέομαι ὑμῶν, Μητέρες μου, δὸτε μοι δίλογίαν ἐμβῆναι, ᾗ ἀξαθέτω μοι ἐκ τ ἅπαξ πᾶν, Ϲ ἀφετε με προθθῆναι. Ἡ δὲ Βρυένη ἐκτείνασα τὰς χῖρας εἰς τ ὐρανὸν, ᾗ βοήσασα φωνῇ μεγάλῃ, εἶπεν· Κύριε Ἰησοῦ Χριςὲ, ὁ φανεὶς τῇ δούλῃ σου Θέκλῃ Ϲ τῷ ἀγῶνι σὺ χιτῶνι Παύλου, φανῆθι καὶ τ παντοκράτορι πάππῳ σου τῇ ὥρᾳ τ ἀγῶνος· Ταῦτα εἰπόσης τῆς Βρυένης, περιεπτύξαμένη τὴν Φεβρονίαν, ᾗ ἀσπασαμένη μετὰ πολλῶν δακρύων, ἀπέλυσεν αὐτὴν. Λαβοῦσαι δὲ αὐτὴν οἱ ςρατιῶται ἐξῆλθον. Ὑπέςρεψε δὲ ἡ Βρυένη ἐν τῷ μοναςηρίῳ ὀδυρομένη ᾗ θρηνῦσα· Ϲ ῥίψασα ἑαυτὴν εἰς τὸ ἔδαφος ἐν τῷ ὠκτη-
C ρίῳ, βοῦσα ἐκέτευε τ Θεὸν περὶ τ Φεβρονίας.

20 Ἡ δὲ Θωμαΐς, ἡ δευτεράσασα τῇ Βρυένῃ, καπαλιπῦσα αὐτὴν ἐν τῷ ὠκτηρίῳ, ᾗ περιβαλομένη χῶμα κοσμικὸν, ἤρχετο ἐπὶ τὴν Θεωρίαν. Πᾶσαι δὲ αἱ κοσμικαὶ γυναῖκες, αἵτινες συνήρχοντο πρὸς αὐτὴν ἐν τῷ μοναςηρίῳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τ παρασκευῆς, ᾗ τῆς διδασκαλίας ἀπηλλαγησαν, τύπτουσαι τὰ ςέθη ἑαυτῶν μετὰ δακρύων, ἔτρεχον ἐπὶ τ τόπον τῆς Θεωρίας, Ϲ τὸν ςέφανον τ διδασκάλου ἐθρήνουν. Μαθοῦσα δὲ ᾗ ἡ Ἱερία ἡ Ζυγλυτικὴ, ὅτι Φεβρονία ἡ μοναχὴ πρόεδον δίδωσιν δημοσίᾳ, ἀναβοήσασα βοήσει φωνῇ μεγάλῃ, ὡς ἐκ τῶν ὠτὸς πὸς γονεῖς αὐτῆς ᾗ πᾶσας τὰς ἐν τῷ οἴκῳ, ᾗ πυθέσθαι παρὰ τ Ἱερίας τὸ τί συμβὰν αὐτῇ· Ἡ δὲ ἀποκριναμένη λέγουσα· Ἡ ἀδελφή μου Φεβρονία πρόεδον δίδωσιν δημοσίᾳ, ἡ διδάσκαλος μου δίκας εἰσπράτ-
πῃ ὡς Χριςιανή. Πολλὰ ὖν παραυτίκα ὑπὸ τ γονέων παύσασθαι τῶ θρήνῳ, πλεῖον ἐβόα ὀδυρομένη, παρακαλῦσα τὸς γονεῖς ᾗ λέγουσα, Λ'φετέ με πικρῶς κλαῦσαι ἐπὶ τῇ ἐμῇ ἀδελφῇ ᾗ διδασκάλῳ. Ταῦτα λεγούσης αὐτῆς, ᾗ τὸς οἰκείους γονεῖς εἰς θρῆνον διεγειρεν ὥςε ὀδυρεσθαι ᾗ αὐτὸς τὴν Φεβρονίαν. Πείσασα ὖν τὸς γονεῖς αὐτῆς παραγενέσθαι ἐπὶ τὴν Θεωρίαν, ἔλαβεν πλῆθος παίδων ᾗ παιδίκων, Ϲ καπελθῦσα ἔτρεχεν ἐπὶ τ τόπον τ Θεωρίας θρηνῦσα· ᾗ φθασασα πλῆθος πολλῶν γυναικῶν συντρεχόντων ᾗ θρηνούντων, ἤρξατο Ϲ τὴν Θωμαΐδα κατὰ τὴν ὁδὸν, ᾗ ἀναγνωσθεῖσαι ἀλλήλαις, θρηνῦσαι ἀμφότεραι, ἐπὶ τ τόπον τ Θεωρίας παραγένονται ἰδὺν τ ἀγῶνα.

rit ad certamen: vide quomodo cæleſtis Sponſus agonem tuum inuetur, & Angelica Virtutes paratam teneant victoriæ coronam. Vide ne formides tormenta & occaſionem nobis inſultandi diabolo præbeas. Nulla te corporis tui miſeretio tangat, cum illud flagellis diſſolvetur: ipſum enim, etiamſi nollemus, eitn excipiet ſepulcrum atque in cinerem rediget. Ecce ego maneo io monaſterio lugens, atqua de te nuntium expectans fauſtum vel infauſtum. Fac obſecro, filia, ut fauſtum audiam. O quis mihi ſignificabit, quod Febronia, agone conſummato, Martyrum numero adſcripta ſit!

D A. COÆTVO Exmas. *iterum animatur a Bryene*

19 Ad hæc Febronia inquit Bryenæ: Confido ie Deum, Mater, quod ſicuti numquam tranſgreſſa ſum mandatum tnum, ſic neque nunc vanam reddam adhortationem tuam: ſed videbunt populi & mitabantur, ac beatam dicent ſenectutem Bryenes dicentes; Vere hæc mogex Bryenes plaetula fuit: oſtendam enim in muliebri corpote animum virilem latere. Interim orate pru me atque finite abire. Cui Thomais; Vivit, inquit, Dominus, filia mea Febronia, quia & ego venism ſæcularem induta veſtem, atque ſpectabo certamen tunm. Cumque abducetent ipſam milites, dixit ad illss Febronia, Oro vos, Matres mex, dste mihi ad certamen eunti benedictionem veſtram, atque adhuc ſemel pro me deprecemini, & ſic permittite abire. Brieue igitur tendens in cælum manus, & magna voee exclamans dixit: Domine Jeſu Chriſte, qui famulæ tuæ Theclæ in sgone conſtitutæ apparuiſti ſub figura *a* Pauli; appare eriam humili iſti, tempote certaminis ſui: atque his dictia amplexata Februniam oſculaqne cum lacrymis, eam dimiſit: quam aceipientes milites egreſſi ſnet de monaſterio; in quod regreſſa illa, lamentans & ejulans proſtravit ſeſe ſupra pavimentum oratorii, nec ſine clamote valido oravit Deum ſuper Febronia.

E *& Thomaide;*

deinde meinſque benedictione acepta; generoſo diſcedit;

a

20 Thomais vero ipſius ſecunda, aſſumpto ſæculari habitu, proceſſit ad ſpectaculum: matronæ eriam ſæculares quæ coeſueverant ſextia feriis ad illam venire in monaſterium, au dieedæ doctrieæ gratia, percutientes pectora ſua eodem properabant non ſine fietu, & lamentabaetur quod tali privarentur magiſtra. Hieria vero Senattix, audiens quod Sanctimonialis Febronia in publicum eſſet producenda, ſurgens exclamavit vehemeuter, ſic ut parentes ejus omneſque domeſtici conſternati, intertogarent, quidnam ipſi accidiſſet: quibus ipſa teſpondit dicens: Soror mea Febronia procedit publice Interroganda: Magiſtra mea adducitur in judicium, tamquam Chriſtiana. Cumque ejus parentes multis ei ſuadetent quieſcere a planctu, magis atiam vociferabatur ejulans, ſuiſque parentibus dicebat: Sinite me amare plangere ſuper Sotore & Magiſtra mea. Movebantut ergo etiam parentes illius ad lugendam Febroniam; perſuaſique ipſi licentiam dare eundi ad ſpectaculum, addiderunt ei multitudinem famulorum famularumque; cum quibus procurtees illa *b* & plaegens iuvenit multitudinem mulierum pariter eodem currentium; invenit etiam in via Thomaidem; quæ mutuo agnoſcentes lacrymanteſque feſtinaverunt ſimul ad locum, ad videndum Febroniæ agonem. *c*

profequuntur eam Thomaide,

F *Hieria vero palm*

b

c

A

ANNOTATA D, P.

D

A. COËVO EX MSS.

a S. Thecla colitur 23 Septembris, in cujus Vita per Basilium Seleucitanum scripta, itemque in ea quam compesuit Metaphrastes, idem legitur, atque ex his eam vetustis Actis egregie confirmatur.

b Dicunt Menæa utramque induisse vitilem vestem, quod cum his Actis non convenit, sed Thomaidi solum datur vestis secularis, & Hierlam infra apparet palam appellatam, nec e veste mutata culpatam fuisse a Judice.

c Eadem Menæa non solum initium interrogationum sequentium, sed & tormentorum totam seriem Lysimachi imperio adscribunt, male: siquidem eadem ipse in suo Selenum propterea periisse dicunt, Lysimachum vero laudant, ut militis affectum.

CAPUT IV.

Interrogata frustraque sollicitata Febronia, *bis torquetur.*

Ad vilibus ina induBa Virgo,

11 PLenus erat ingenti multitudine, quæ confluxerat, locus: in quem progressi etiam atque considentes Judices, Selenus & Lysimachus, jussserunt induci Febroniam. Inducta est autem manus revincta & gravem nonnullam colli ferens, quam conspicatæ tubæ proruperunt in lacrymas, & erat magnus omnium planctus ac lamentatio: sed eum adducta in medium esset, & Selenus tumultum cessare jussisset, silentio facto, dixit Lysimachus; Ineipe quæstionnes & excipe responsa. Dixit ergo Lysimachus: Die mihi, adulescentula, cujus conditionis es, serva an libera? Serva, inquit Febronia. Cujusnam vero? inquit ille; hæc vero, Christi. Tum iterum Lysimachus, Quo nomine vocaris? Humilis Christiana, respondit Febronia. At ego nomen tuum scire volo, inquit Lysimachus: cui Febronia, Jam dixi tibi quod humilis Christiana sum: si autem & nomen scire cupis, Febronia appellor a Domina mea.

B

& a Lysimacho interrogata,

12 Tunc Selenus, jubens Lysimachum ab interrogando cessare, cœpit interrogare etiam ipse, & dixit: Testes mihi sint dii, Febronia, quin statuerem te nec interrogatione quidem dignari: sed quoniam modestia & honestas tua, conjuncta cum specie tam eximia, vincunt audorem furoris & iracundiæ contra te concepræ; age, non ut rem interrogabo te, sed ut filiam meam fundendo aggrediar. Audi igitur, filia. Norunt dii quod ego & frater meus Anthimus, Domina mea Lysimacho despondimus mulierem magnis opibus & possessionibus dotatam: ast nunc dissolvo sponsalia contracta cum filia Prosphori, erisque tu uxor Dominæ meo huic Lysimacho, qui mihi ad dexterum consident, quemque vides formosum esse sicut & tu. Meum igitur ut patris consilium audi, faciamque te gloriosam super terra. Nec est, quod vereunderis propter egestatem tuam: mihi enim nec unus nec liberi sunt; itaque mea omnia tibi eradam ac Dominum universorum te constituam; quæ Domino meo Lysimacho pro dote dabo, eroque vobis in patrem; & glorificaberis super terra, atque beatam te dicent nunnes mulieres tanto honore dignatam. Sed & invictissimus Imperator gratificabitur vobis, multaque largietur etiam ipse; pollicitus enim est in sublimi potestatis throno confirmare Dominum meum Lysimachum & Præfectum erearc. Ecce omnia audivisti, da mihi patri tuo responsum, quod diis placeat, & animam meam exhilaret: quod si appareat te perfundi non posse, testor Deos,

multisque sollicitata a Seleno,

Lysimachi amoriat offerentis,

12 Πελλὰ δὲ πλήθως συνηγμένου ἐν τῷ τόπῳ, παραγίνονται καὶ οἱ δικασταὶ ἐπὶ τὸν τόπον τῆς θεωρίας. Προκαθίσαντες δὲ ὅτε Σέλευκος & ὁ Λυσίμαχος, ἐκέλευσαν εἰσαχθῆναι τὴν Φεβρωνίαν. Εἰσηχθη δὲ πεπεδημένη τὰς χεῖρας καὶ πλοιῷ βαρυῖ κατὰ τῆς τραχήλου φέρουσα. Θεασάμενοι δὲ οἱ ὄχλοι ἐδάκρυον, καὶ ἦν κλαυθμὸς πάντων. Προαχθείσης δὲ αὐτῆς ἐν τῷ μέσῳ, ἐκέλευσεν ὁ Σέλευκος παῦσαι τὸν θόρυβον & μεγάλης σιγῆς γενομένης, λέγει ὁ Σέλευκος τῷ Λυσιμάχῳ, Διὰ τὰς πίστεις, καὶ δέχε τὰς ἀποκρίσεις. Λυσίμαχος λέγει· Λέγε μοι πρώτη, τίς εἶ τὴν τύχην; δούλη, ἢ ἐλευθέρα; Φεβρωνία λέγει· Δούλη. Λυσίμαχος λέγει· Τίνος δὲ τυγχάνεις δούλη; Φεβρωνία λέγει· Τοῦ Χριστοῦ. Λυσίμαχος λέγει· Τί λέγει τὸ ὄνομά σου. Φεβρωνία λέγει· Χριστιανὴ πένης. Λυσίμαχος λέγει· Τὸ ὄνομά σου μαθεῖν θέλω. Φεβρωνία λέγει· Εἶπόν σοι, ὅτι Χριστιανή πένης· εἰ δὲ τὸ ὄνομά μου μαθεῖν θέλεις, Φεβρωνία ὑπὸ τῆς Κυρίας μου καλοῦμαι.

multisque sollicitata a Seleno,

13 Τότε ὁ Σέλευκος παύσας τὸν Λυσίμαχον τῶν ἐρωτήσεων, αὐτὸς ἤρξατο ἐρωτᾶν τὴν Φεβρωνίαν· καὶ λέγει πρὸς αὐτήν· Εἴπατε (εἰ θεοί) Φεβρωνία, ὅτι οὐκ ἠβουλόμην ἐρωτήσεως ἀξιῶσαί σε· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πρᾶον, καὶ ἐπιεικὲς συνὸν τῷ παιδικῷ χαρακτῆρι σου ἤττησάν με τῆς μανίας σου ὄγκον καὶ τὴν κατά σου ἀγανακτήσεως, διὰ τοῦτο ὡς καθαρεύουσαν ἐρωτήσω σε, ἀλλ' ὡς ἴσχυον, καὶ ὡς θυγατέρα ἐμὴν παρακαλέσω σε. Λάβε οὖν τὸν οἶνον, θύγατερ. Εἴπατε (εἰ θεοί) ὅτι πολλῶν χρημάτων & πολλῆς περιουσίας ἐρημωσάμενα γυναῖκα τῷ Κυρίῳ μου Λυσιμάχῳ, ἐγώ τε & Ἀνθιμος ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς πλὴν ὅμως, συμφέρον τὸ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ τῇ Προσφόρᾳ διαλυσαι συναλλαγμα, καὶ πῶς ἐν σοὶ θησόμαι συνοικας, & ὃν τῷ κυρίῳ Λυσιμάχῳ εἰς γυναῖκα, ὃ εἰς τὰ δεξιὰ καθεζόμενον ὁρᾷς ὅτι καὶ αὐτὸς περικαλλὴς ἐστιν ὡς καὶ σύ. Λάβε οὖν τὸ συμβουλίας μου ὡς πατρός σου, καὶ ποιήσω σε ἔνδοξον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ μὴ πτοήσῃ σε πενία, ἐπὶ γὰρ ἐμοὶ γυνὴ περίεστιν, ἐπὶ πάντα· πάντα δὲ τὰ ἐμὰ σοὶ δωρήσομαι, & διαστείλω πάντων κατήκοον σε, καὶ πάντα εἰς προῖκα ἐπιδώσω τῷ κυρίῳ μου Λυσιμάχῳ, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, & δοξασθήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ μακαριοῦσί σε αἱ θυλίαι πᾶσαι εἰς τιμὴν ἐξιώσης. Χαρίσεσθε (εἰ θεοί) δὲ & ὁ καλὸς ἡμῶν Βασιλεὺς, καὶ δωρήσεται ὑμῖν & αὐτὸς πολλά· ἐπαγγέλλεται γὰρ ἐπὶ τῷ ὑπερέχοντι τῶν Ἀρχῶν θρόνου καθιδρύσαι τὸν Κύριόν μου Λυσίμαχον & πράττειν τὴν Ἔπαρχον. Ἰδοὺ ἀκούσας πάντα, δὸς ἀποκρίσιν ἡμῖν τῷ πατρί σου καὶ ᾗ πῶς θεὸς θεραπεύσας καὶ νῦν ψυχήν μου χαροποιήσαν· ἐπεὶ ἐὰν ἀπειθήσῃς θεοῖς πρὸς τὸν πα-

A παραίνεσίν μου, ἐπίσανται οἱ θεοί, ὅτι ἐμὴ ζωσις ἓξ ὥρας εἰς τὰς χώρας μου· ἀποκρίνου πέρι τοῦ δοκοῦντός σοι.

23 Φεβρονία λέγει· Ἐγώ, δικαστά, παιδία ἔχουσα ἐν οὐρανοῖς ἀχειροποίητον, νυμφῶνα ἀκαταλυτον κεκτημένα, πρῶτα ἔχουσα πάσων τῶν ἐπιγείων βασιλείαν, γυμνὸν ἔχουσα ἀθάνατον, θνητῷ καὶ φθαρτῷ ἀνθρώπῳ συνοικοῦσαι οὐκ ἀνέχομαι· ὥστε, δικαστά, μὴ κάμνε· οὐ γὰρ κολακείαις ὠφελήσεις, οὐ πειλαῖς ἐκφοβήσεις. Ταῦτα ἀκούσας ὁ δικαστής, καὶ μεγάλως ἀγανακτήσας, ἐκέλευσε τοῖς στρατιώταις λέγων· Περιρρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῆς, καὶ ῥάκεσι περιζώσαντες, ἀτιμόν τινα καὶ ἀκόσμητα ἐπὶ πάντων ἐνδύσατε, ἵνα ἐνδύσασα ἑαυτὴν τοιαύτην ἀκαμοσύνην, παλαίσει ἑαυτῇ ἀνθ' ὧν μεγάλης ἐξέπεσεν δόξης, καὶ ἴσως πτύσεται ἀτιμίας. Οἱ δὲ στρατιῶται ταχέως περιρρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῆς, καὶ ῥάκεσι αὐτὴν περιζώσαντες, ἔστασαν ἐπὶ πάντων γυμνήν. Τότε ὁ Σέλευκος λέγει· Τί λέγεις Φεβρονία; ὁρᾷς οἵων ἐξέπεσας ἀγαθῶν, καὶ οἵας πτυχὰς ἀτιμίας, Φεβρονία λέγει· Ἄκουε,
B δικαστά, κἂν ὅλων μοῦ ἱματίων περιέλῃς τὴν γυμνωσίν μου, ἐγὼ παύτην ἀκαμοσύνην οὐ λογίζομαι· οὐ γὰρ ὁ δημιουργός με ἄρρενος καὶ θηλείας· οὐδὲ γὰρ μόνην τὴν ἱματίων γυμνωσίν περεμέσω, ἀλλὰ καὶ τὴν διάφυσιν καὶ πυρὸς τιμωρίαν ἐκδέχομαι, εἰ γε ἀξία γενήσομαι παθεῖν ὑπὲρ τῶ παθόντος ὑπὲρ ἐμοῦ.

24 Σέλευκος λέγει· αἰσχύνῃ καὶ πάσης ἀτιμίας ἄξια, οἶδα ὅτι σεμνύνῃ ἐφ' ᾧ περιβέβλησαι καλλει, καὶ διὰ τοῦτο οὐ λογίζῃ αἰσχύνην καὶ ἀτιμίαν τοῦ σώματός σου γυμνωσιν, ἀλλὰ ἴσως τινὰ οἴει τὸ ὅπως ἔσεσθαί σε γυμνόν. Φεβρονία λέγει· Οἶδεν ὁ Χριστός μου, ὅτι οὐ πεθύμησε μίσχει τοῦ νῦν χαρακτῆρα ἀνδρός, καὶ ἵνα ἐμπέσω εἰς τὰς χεῖράς σου αἰσχύντως τις ὠφθήσομαι; Ὅμως, μωρὲ καὶ αἰσχύντε δικαστά εἰπέμοι, τίς τῶν ἀθλητῶν ὀλυμπιακὸν ποτε ἀγωνιζόμενος ἀγῶνα ἱματίοις ἀμφιεσμένος συμπλέκει τοῖ πάλῃ, ἢ γυμνὸς ἐξανίσταται ἀγῶνα ἕως οὗ ἢ αὐτίπαλον νικήσῃ; ἐγὼ δὲ βασάνων καὶ πυρὸς ἀπειλὴ περιμένουσα, πῶς ἱματίοις ἀμφιεσμένη τισὶ συμπλέξω; Οὐχὶ γυμνὸν τὸ σῶμα τοῖς αἰκισμοῖς δέξεται; ἕως οὗ καταγωνίσωμαι τὸν πατρός σου τὸν σατανᾶ, τὸν
C βασάνων σε καταφρονήσασα; Σέλευκος λέγει· Ἐπειδὴ προῖξος ἑαυτῇ τιμωριῶν καὶ βασάνων ἐγένετο, καὶ ἢ τοῦ πυρὸς ἀπειλῆς καπνόλμησεν, τότε τοῦτο αὐτῇ ἐκ παραρῶν, καὶ πῦρ ὑποκαυθὲν αὐτῆς ἔκαυσεν, παραρες στρατιῶται ἐπισώπες ῥαβδοις τὸν νῶτον αὐτῆς διαῤῥῆξαν. Τότε δὲ γενομένου, καὶ ἐπὶ πολὺ αὐτῆς τυπτομένης, ἄμβροί τινες αἵματων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τοῦ νωτου αὐτῆς ἐπὶ τῆς γῆς καπφέροντο. Ἐργάζετο δὲ καὶ τὸ πῦρ ὑποκαῦν αὐτῆς ὑπὸ τὰ σπλάγχνα αὐτῆς δικαίως· ἔλαιῳ δὲ ἐραθίζόμενον τὸ πῦρ πλέον καὶ σφοδρότερα φλόξ ἀποπλυμένη καπανάλισκε τὴν Φεβρονίαν. Ἐπὶ πολλὰς δὲ τὰς ὥρας τυπτομένης αὐτῆς, ἅπας τὸ πλῆθος τοῦ δήμου ἐβόα, καὶ ἢ δικαίως ἐκέλευον λέγοντες· Φεῖσαι, φιλανθρωπε δικαστά, φεῖσαι ἡλικίας. Τῶ δὲ μὴ πειθομένῳ, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον αὐτὴν μαστίζεσθαι προσέταττε, ὅτι ἴδε τὰς σάρκας αὐτῆς μετὰ τοῦ αἵματος ἐπὶ τῆς γῆς καταφερομένας, τοῦ ἐκέλευσε παύσασθαι τὰς δημιους· νομίσασας δὲ αὐτὴν πεθνηκέναι, ἀρρίψαν αὐτὴν ἔξω τῆς πυρᾶς.

25 Ἡ δὲ Θωμαὶς, θεωρήσασα τὰς ἐπισυμβάσας βασάνους τῇ Φεβρονίᾳ, ὀλιγοψυχήσασα, κατέπεσε εἰς τὸ ἔδαφος παρὰ τοὺς πόδας τῆς

quod ſub manibus meis non vives ad tres horas, D
Reſponde igitur ut placuerit tibi. A. CONVO

23 Ad hæc Febronia; Ego, inquit, in cæ- EX MA
lis habeo thalamum non manufactum, ſponſum *respondet Chriſto deſpon-*
irrefragabilem nacta, & pro arrha totum cæ- *ſam,*
lorum regnum, ſponſum vere immortalem, mortali & corruptibili ſponſo neque volo neque poſſum conjungi. Itaque noli, o Judex, in vanum laborare: quia nec blanditiis emolliar, naque minis terrebor. Tali audito reſponſo, iratus vehementer Judex, mandavit militibus ſuis dicens, Auferte ei veſtimenta ſua, & laceris pannieulis eam cingite, ut coram omnibus vilis contemptibiliſque appareat; ſeque videns in tali vilitate conſtitutam, ſeipſam ineipiat accuſare, quod pro magna unde excidit gloria in tantum ſe deſpectum conjecerit. Itaque milites conſeſtim abripientes veſtimenta ejus lacerumque circumcingentes, oudum coram omnibus poſuerunt.

Tunc ad eam Selenos; Quid nunc ais, Febronia? Jamne vides, ex quantis delapſa bonis, ad *ideoque nudata,*
quaotam perveneris inhoneſtatem? Cui Febronia: Audi, inquit, o Judex: etſi omni prorſus indumento me ſpoliaveris, ego id mihi ignomi- E
niæ non vertam: neque enim ſolam expecto expoliationem veſtium; ſed etiam ferri igniſque ſupplicium: atque urinam digna iuveniar pro eo pati, qui mea cauſa tanta eſt paſſus.

24 Tum Selenus, Impudens, inquit, & *& inverecundia*
omni dedecore digna, ſcio quod gloriaris *accenſeris,*
ea qoa polles pulchritudine, & ideo nec ignominiam ſeputas ouditatem corporis tui neque propter eam verecundaris, ſed decorum reputes ita nudam te conſpici. Novit Chriſtus meus, inquit Febronia, quod uſque modo numquam cognoverim viri faciem: quia autem in manus tuas incidi, viſa ſum impudens. Dic mihi, ſtulte & inſenſate judex, quis in Olympisco decertaturus agone, luctam aggreſſus eſt nuquam veſtimentis indutus? numqnid nudus certameu init quoad *reſpondes ea ſe paratiorem ad tormenta eſſe.*
ſuum adverſarium vicerit? Cum autem tormentorum & ignis ſupplicia expectem, quomodo eum iis veſtitus congrediar? numquid nudandum corpus non eſt, ut verbera excipiat? Eja! quandonam congrediar cum patre tuu diabolo, tua contemnens tormenta? Ad hæc Selenus, Quandoquidem, inquit, ipſa ſibi nltro depoſcit ſupplicia atque tormenta, F
& contra ipſius etiam ignis minas audacter infurgit; ad quatuor palos extendite illam, ignemque ſupponite; interim dum quatuor milites terga illius jugiter virgis lacerabunt. *Suppoſito igne extenſa virgis cædi-*
Eo facto, cum diu cæderetur, ex utraque *tur,*
dorſi parte velut imber ſangnineus deplnebat in terram: ſed & ignis viſceribus ejus ſubjectus, vires exerebat ſuas, tanto vehementiores quod oleo irrigabatur, & magis accendebatur flamma, Febroniam conſumeus. Illa autem ſic diu cruciata, totius plebis multitudo elamabat, & Judicem deprecabantur dicentes, Miſerere, Judex clementiſſime, miſerere adoleſcentulæ. Ille vero nihil commovebatur, ſed magis etiam inculcari verbera imperabat, donec vidit carnes ejus ſimul cum ſanguine in terram defluxiſſe: tunc primum ceſſare carnifices juſſit; arbitratis autem ipſam obiiſſe ab igne extraxerunt.

25 Tunc Thomais cum illam Febroniæ tor- *deficiens ad hæc Thomais*
menta vidiſſet, animo deficiens humi corruit *dat,*
ad pedes Hierię: Hæc autem magna voce

A exclamavit: Hei mihi, Soror Febronia! Hei mihi, Domina nc Magiſtra! ecce non modo doctrina tua ptivor hodie, ſed etiam Domina Thomaide, quæ proter te moritur. Audiens autem Febronia vocem Hieriæ, iſtic ubi ſuper terram jacebat, rogavit milites, ut faciei ſuę aquam affunderent; qua allata inque ejus vultum conſperſa ad ſe redit, & in ſemetipſam reverſa orarit ut Hierium videre poſſet. Sed Judex nnluit conſentire, ſed ad rationem ſui reddendam aſſurgere juſſit, inquiens, Quid dicis, Febronie? quomodo hæc primo tibi ſuccеſſit congreſſio? Ad quem Febronia: Jam potes primo experimento didiciſſe quod invincibilis ſim, & tuos contemnam cruciatus. Selenus ergo, In eculeo, inquit, ſuſpendite eum, & pectinibus latera ejus radite, atque admoto igne ad ipſa uſque oſſa comburite. Tunc miniſtri arreptis pectinibus, eo uſque illam radebant, quoad carnes cum ſanguine in terram decidерent; ignemque admoventes etiam viſcera torrebant. Febronis vero ſublatis in cælum oculis; Veni, inquit, Domine in adjutorium mihi, neque derelinquas me in hac hora. Atque hæc dicens conticuit: vehementer enim eam ignis urebat.

dolade ſublato in cælum

diro ſupplicium & oſſa ſtra

B

26 Tum vero multi ex ſpectatoribus, non valentes ultra ſuſtinere crudelitatem Seleni, abſcurrerunt: alii vero acclamantes ſupplicabant judici, ut ignem juberet ab ea removeri. Juſſit ergo rolli flammas; ipſaque adhuc ex ligno pendente, renavit iterum illa interrogare. Cumque ei nihil reſpondere poſſet, mandavit ablatam de eculeo alligari palo, & medicum vocari; cui adducto dixit: Exſcindatur organum loquelæ illi infeliciſſimæ & impuriſſimæ, quæ in judicio recuſat reſpondere, eademque lingua in ignem conjiciatur. Febronia vero linguam protendeos, innuebat miniſtro, quaſi horaretur eum ac diceret, Scinde. Miniſter autem linguam apprehendens, cum eam exſecare vellet; prohibuerunt turbę, per deorum ſalutem deprecantes Selenum ne id fieret. Et ille quidem ſceleſtiſſimus & execrandus eatenus nequivit; ſed juſſit dentes ei omnes evelli. Ergo medicus, ferrum confeſtim arripiens, cœpit puellę dentes radicitus extrahere, & in terram projicere; eumque jam ſeptemdecim eradicaſſet, multuſque per terram ſanguis flueret; mandavit Selenus medico ut deſiſteret; Febroniam autem animus liquit, propter nimiam ſanguinis effuſionem; ſed medicus producta pharmaco eum ſtirit.

Linguam exſcindendam vitupe-rigit;

eradican-tur ei dentes.

C

λιγοψύχησε ἐπὶ τῇ τοῦ αἵματος σφοδρότητι. Εὐθέως οὖν ὁ ἰατρὸς φάρμακόν τι προσενέγκας ἔπαυσε τὴν τοῦ αἵματος ῥύσιν.

Ἱερίας· ἡ δὲ Ἱερία, βοήσασα φωνῇ, εἶπεν· D Οὐαί μοι, Φεβρονία ἀδελφή, οὐαί μοι, Κυρία μὲ διδάσκαλε, ὅτι ἀπὸ τῆς σήμερον ἡ σὸς ἀπεστέρημαι διδασκαλίας. ἐ μέντοι δὲ ἡ σῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς κυρίας Θωμαΐδος· ἰδοὺ γὰρ & αὐτὴ διὰ σε πλήττεται. Ἀκούσασα δὲ ἡ Φεβρονία τοῦ φωνὴν τῆς Ἱερίας, κεκυφυῖαν ἐπὶ τῷ ἐδάφει, παρεκάλεσεν τοὺς στρατιώτας ὕδωρ προσενεγκεῖν αὐτῇ τῷ προσώπῳ. Οἱ δὲ στρατιῶται ἀθέως τὸ ὕδωρ κομίσαντες, προσηνεγκαν τῷ προσώπῳ αὐτῆς· καὶ ἐλθοῦσα εἰς ἑαυτὸν, ἐκέλευσε τὸν Ἱερίαν ἰδεῖν. Τοῦ δὲ ἀνασχεῖν μὴ θελήσαντος, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀπαχθῆναι ἀπολογεῖσθαι, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Τί λέγεις Φεβρονία; πῶς ἡ πρώτη συμπλοκὴ τῆς πάλης; Φεβρονία λέγει· Ἐμαθες ἐκ τῆς πρώτης πείρας ὅτι ἀήττητός εἰμι, καὶ τῶ βασάνων σου καταφρονῶ. Σιλίνος λέγει, ἐπὶ τοῦ ξύλου κρεμασθεὶς καὶ ταῖς πλήκτροις τὰς πλευρὰς αὐτῆς ξύσας, & πῦρ προσενέγκας, μέχρι τῶν ὀστέων αὐτῆς κατέλιξεν. Λαβόντες δὲ οἱ ὑπηρέται πλήκτρα, ἐπὶ πολὺ ἔξεσαν, ὥστε & τὰς σαρκας αὐτῆς σὺν E τῷ αἵματι ἐπὶ τὴν γῆν καταπίπτειν· καὶ προσενέγκας τὸ πῦρ, κατέκαιον τὰ σπλάγχνα αὐτῆς. Ἡ δὲ Φεβρονία τὰς ὀφθαλμὰς εἰς ἡρακὸν ἀτενίσασα λέγει· Ἐλθὲ, Κύριε, εἰς τὴν βοήθειαν μου, καὶ μὴ παραδῷς με εἰς τὴν ὥραν ταύτην· καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἡσύχασεν· κατέφλεγεν γὰρ σφοδρα ὑπὸ τοῦ πυρός.

Linguam exſcindendam vitupe-rigit;

26 Πολλοὶ τοίνυν τῶν θεατῶν ἀπέδρασαν τὴν θυμηρίας, διὰ τὴν ὠμότητα τοῦ Σελήνου, ἄλλοι δὲ ἐπιβοῶν, καὶ ἠξίουν δικαίως ἐκέλευσεν ἀρθῆναι τὸ πῦρ ἀπ' αὐτῆς. Τοῦ δὲ δικαστοῦ ἐπιτρέψαντος ἀρθῆναι τὸ πῦρ, κρεμαμένης αὐτῆς ἐπὶ τῷ ξύλῳ, πάλιν ἐρωτᾷν αὐτὴν ἐπειράτο. Τῶν δὲ μὴ δυναμένης ἀποκριθῆναι, ἐκέλευσεν αὐτὴν καταισχυθεῖσαν ἀπὸ τοῦ ξύλου, πάλιν προσδεθῆναι, καὶ κελεῦσαι κλοθῆναι ἰατρὸν, & λέγει πρὸς αὐτὸν· Τῆς τελευταίας πάσης καὶ μιαρᾶς ἀποκρίνασθαι τῷ δικαστηρίῳ μὴ βουλομένης, πρόσθω τὸ λαλοῦν ὄργανον, καὶ ἐπὶ τὸ πῦρ ῥιπτεῖσθω. Ἡ δὲ Φεβρονία, προκαλέσασα τὴν γλῶτταν, δήνδρε παρακαλοῦσα ἡ ὑπασπίζω καὶ λέγουσα, Τίμιε. Ὁ δὲ ὑπασπιστὴς ἁψάμενος τῆς γλώττης, καὶ πιέσειν πειρώμενος, οἱ ὄχλοι κατὰ τῆς τῶν θεῶν σωτηρίας συορκοῦντες τὸν Σέλινον, ἐποίουν F αὐτὸν μὴ ποιῆσαι. Ὁ δὲ ἑκατοντάρχης καὶ παμμίαρος Σέλινος ἐκέλευσε τὰς ὀδόντας αὐτῆς ἐκριζωθῆναι. Εὐθέως οὖν ὁ ἰατρὸς λαβὼν τὸ σιδήριον, ἤρξατο τὰς ὀδόντας τῆς ἁγίας κόρης ἐκρίζειν, & ἐπὶ τῷ ἐδάφει ῥίπτειν. Ἰζ τοίνυν ὀδόντων αὐτῆς ἐκριζωθεισῶν, & σφοδρᾶς τοῦ αἵματος ἐπὶ τῆς γῆς χεομένης, ἐκέλευσε ὁ Σέλινος παύσασθαι τῷ ἰατρῷ· ἡ δὲ Φεβρονία ὁ-

CAPUT II.

Uberibus, manibus, pedibuſque tranca Febronia, decollata expirat; Selenus judex ſibi mortem conſciſcit.

Iterato minat cruciatus Seleno

27 TUnc iterum cœpit Selenus interrogare Febroniam, dixitque; An vel nunc arbitrio Judicis pares, & Deos confiteris? Cui illa: Anathema ſibi ſit, ſenex execrande, quia impedis iter meum, neque finis me tandem profiſci ad Sponſum. Feſtina, & educ me de hujus corporis luto, quia expectat me ama-

27 Ἤρξατο οὖν πάλιν ὁ Σέλινος ἐρωτᾶν αὐτὴν, & λέγει πρὸς αὐτὴν Φεβρονία, καὶ νῦν πείθῃ τῷ δικαστηρίῳ & ὁμολογεῖς θεούς; ἡ δὲ Φεβρονία λέγει· Ἀνάθεμά σοι, βδελυκτὲ γέρον, ὅτι ἐμποδίζεις τὴν ὁδόν μου καὶ οὐκ ἐᾷς με λοιπὸν πρὸς τὸν νυμφίον μου πορεύεσθαι· ἀπόδυσαι, καὶ κάλεσόν με ἐκ τοῦ πηλοῦ τοῦ σώματος τού-

A τι, ὅτι πεμψόει με ὁ ἱρατὴς μι· Σέλινος λέγει· Ἐγὼ κατ' ὀλίγον διὰ ξίρης ϗ πυρὸς ἀφανίσω τὸ σῶμά σι· οἶδα γὰρ ὁτιῦτι ϗ νῦν τὸ ϗ πιότητός σι θράσος ὠὰι χωρεῖν σε παρασκιάζει· ἀλλ' ὑδρμίαν ἔχεις ἐκ τῶν ὠρίλειαν· αὕτη γὰρ ἡ ἀλαζονία παῦτά σι τὰ ἐπιλθεῖν παρεσκιάσεν· ἡ δὲ Φεβρονία ἀποκρινᾶσθαι μὴ δυναμένη διὰ τὸ ὄγκον τῶν βασάνων, εἰς πλείονα ἀγανάκτησιν ἤγαγε τὸν δικαστήν. Τότε ὁ Σέλινος κέλευει τῷ ἰατρῷ λέγων· τὰ γαλακτορυὰ ϗ ἀναιχυσίν τμνσθω· ἡ δὲ ἰατρὸς λαβὼν τὸ ξῖρος, ϗ προσελθὼν τῇ Φεβρονίᾳ, ἐπειρᾶτο ποιεῖν· εἰ δὲ ἤχλει ἐβόων παρακαλοῦντες ϗ δικαστήν ϗ λέγοντες· Δεόμεθά σε, κύριε δικαστά, συγχωρίθω τῇ νίᾳ ἡ τιμωρία αὕτη· ἐπὶ πολλὰς δὲ τὰς ὥρας ἐκβοώντων ϵ παρακαλούντων, ἀγανακτήσας ὁ Σέλινος κατὰ τῦ ἰατρῦ, λέγει πρὸς αὐτόν. Τέμνε, ξεσκατάρατε ϗ τ Θεῶν

B ἀλόβητε. ὁ δὲ ἰατρὸς λαβὼν νῦν σμίλαν, καὶ ἁψάμενος τῦ δεξιῦ μαζῦ τ παιδὸς, ἤρξατο τέμνειν· ἡ δὲ αἰσθόμενα φωνῇ μεγάλῃ, ϗ ἀνατείνασα τὸς ὀφθαλμὸς εἰς τ ὑρανόν, εἶπεν· Κύριέ μ Θεός μν, ἰδὲ τῶ βίαν μν, ϵ ἐλθέτω ἡ ψυχή μν εἰς τὰς χεῖράς σν· ϗ ὐκίτι ἐρθέγξατο.

28 Ἀποτμηθέντων τοίνυν αὐτῆς τῶν δύο μαζῶν, ϗ ἐπὶ τῇ ἑδάφης ῥιφείσων, πῦρ κατὰ τῶν δυο τόπων προσεκχθῆναι αὐτῇ προσέταξε· ἐπὶ πολλὰς δὲ τὰς ὥρας καπφλεγομένης αὐτῆς, διεκαίοντο γὰρ τὰ σπλάγχνα αὐτῆς· ὀρῶντες οἱ ὄχλοι, τί μοὶ πλέῖστοι αἰσχυνν τ Θεὸς, βοῶντες ϵ λέγοντες· Ἀνάθεμα Διοκλητιανῷ, ϗ τοῖς θεοῖς αὐτῦ. Η δὲ Θωμαὶς, ϗ ἡ Ἱερία ἀπῆλθαν εἰ τῷ μοναστηρίῳ πρὸς τὴν Βρυσέλλαν, ἀπαγγέλλουσαν τὰ γενόμενα. Παραγενομένη δὲ ἡ παιδίσκη εἰ τῷ μοναστηρίῳ πρὸς τὴν Βρυσέλλαν, ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ ϵ εἶπε· Οὕτως λέγει ἡ κυρία Θωμαὶς ϗ Ἱερία· Μὴ σκυλθῶσιν αἱ χεῖρές σν διαπεπασμέναι πρὸς τ Θεόν, μὴ ἀπονήσῃ ἡ καρδία σν βοᾶν πρὸς αὐτόν, ϗ ἐκτενῶς ἔχεσθαι

C μεγάλοις γὰρ ἄθλοις πεκλήκασιν ἡ Φεβρονία· δέξασθε δὲ τὴν ἀγγελίαν ἡ Βρυένη, ἐβόα πρὸς τ Θεὸν λέγουσα· Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ἐλθὲ εἰς τ βοήθειαν τ δούλης σν Φεβρονίας. Καὶ ἐπὶ πολλὰς τὰς ὥρας προσεύχομένη, ἔῤῥιψε ἑαυτὴν εἰς τὸ ἔδαφος, ὀδυρομένη ϗ βοῶσα Βρὰ, βρὰ, βρὰ, Φεβρονία πῦ εἶ. Πάλιν δὲ ἡ παιδίσκη ἐδραμεν ἐπὶ τὴν Θεωρίαν· ἡ δὲ Βρυένη διαπεπασμένας ἔχουσα τὰς χεῖρας εἰς τ ὑρανόν, ἐβόα λέγουσα· Κύριε, ἴπιδε ἐπὶ τὴν παρεύνουσιν τ δούλης σου Φεβρονίας, ϗ ἐλθὲ εἰς βοήθειαν αὐτῆς· ἴδωσιν τί ὀφθαλμοί μν, ὅτι ἡ Φεβρονία ἐπλεώθη, ϗ ἐν Μάρτυσιν καπλογήθη.

29 Πάλιν δὲ ὁ δικαστὴς ἐκέλδσε λυθῆναι τὴν Φεβρονίαν ἀπὸ τῦ πάλε. Λυθείσης δὲ αὐτῆς, ἔπεσεν ἐπὶ τὸ ἔδαφος, ὡδὲ γὰρ ἰσχυσε ἔτι σῶαι. Τότε ὁ Πρίμος λέγει τῷ Λυσιμάχῳ· Ἔτι ἡ ἀπώλεια τῆς ψυχῆρας ταύτης. Λυσίμαχος λέγει· Ἄφες, κύριέ μν Πρίμε, εἰς πολῶν σωτρίαν κάμνει αὕτη, τάχα δὲ ϗ ἐμῦ αὐτῦ· πολλὰ γὰρ πεταῦτα ἄκουσα παρὰ τῆς μητρός μν. Οὐχὶ ἐν τῇ ἐμῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχε τὸ ἀπολυθῆναι αὐτὴν καὶ σωθῆναι; Ἀλλ' ἄφες αὐτὴν ἀγωνίσασθαι, ἴτι εἰς πολλῶν σωτρίαν ἠγωνίσατο. Στᾶσα δὲ ἡ Ἱερία, καμβόα τῷ δικαστῇ λέγουσα· Ω' ἀλάστορες τῆς αἰθρωπίνης φύσεως, ὐκ ἠρκέσθης τοῖς πρώτοις βασάνοις κακοῖς, οἷς ἐπήγαγες τῇ ἁθλίᾳ κόρῃ ταύτῃ; ὐκ ἐμνημόνδσας τῆς μητρός σου, ὅτι ϗ αὐτὴ τὸν τὸ σῶμα καὶ χῦμα πεῖχεν; ὐκ ἐμνημόνδσας ὅτι πεχθεὶς ἐν κακοῖς, πρῶτον ἐκ τ γαλακτορυῶν πόνων ἐτράφης μαζῶν,

tor mens. Respondit Selenus: Equidem brevi D
ferro & igne corpus tuum exterminabo: scio EX MSS.
enim quod etiam nunc fiducia adolescentiæ Academo
tuæ te facit inverecundam; unde tamen nihil commodi reseres, quia præsidentia illa cumctorum tibi causa malorum est. Cumque Febronia ulterius nil posset respondere, propter *post unius mamillæ abscissionem loqui desinit.* acerbitatem tormentorum, vehementiori ira exeanduit Judex; quapropter dixit medico: Abscindantur impudentis illius mamillæ. Accipiens ergo novaculam medicus, & Febroniæ accedens, volebat imperata facere; cum populus cœpit exclamare, dicens; Oramus te, Domine Judex, remitte adolescentulæ supplicium istud. Ipsa autem sic diutius elamantibus & deprecantibus, indignatus Selecus medico, ait ad eum: Scinde, impie & a diis alienæ. Medicus ergo cultrum arripuit, simulque dexteram puellæ mamillam fecare cœpit: ipsa vero exclamans voce magna, oculosque in cælum attollens dixit: Dominæ Deus meus, vide quid patiar, & eat anima mea in manus tuas: neque amplius quidam locuta est.

28 Cum vero mamilla utraque abscissa esset, *Abscissa etiam altera adurituranlus:* jussit Selenus utriq; vulneri admoveri ignem, cujus diututua vi etiam viscera adurebantur: quod videntes turbæ indignabantur, nec pauci, ferre non valentes immane spectaculum, abibant elamantes: Anathema Diocletiano & diis ejus. Thomais veto atque Hieria miserunt puellam ad monasterium, quæ Bryenæ acta nuntiaret. Hæc ergo eo advenienti, clata voce dixit; Mandant tibi Dominæ Thomais & Hieria; Non fatigentur manus tuæ extentæ ad Deum, *Bryenes intellecta impensas orat.* neque langueas elamando ad illum, & jugiter deprecando: magnis enim laboribus implicatur Febronia. Tali nuntio accepto, clamavit Bryenæ ad Deum, dicens: Domine Jesu Christe, veni in adjutorium famulæ tuæ Febroniæ: diuque sic orans prostravit se humi, atque clamabat Bra, bra, bra! Febronia ubi es? Rursum ergo recurrit puella ad locum spectaculi: & Bryene, manibus ad cælum expansis, cum clamore validò; Domine, inquit, respice humilitatem famulæ tuæ Febroniæ, ut videant oculi mei quod agonem suum consummaverit, & relata sit in numerum Martyrum.

29 Mandavit autem Judex solvi Febroniam F
a palo: quæ soluta, in terram corruit; nec *Lysimachus laudat Virginis patientiam,* enim stare amplius poterat. Tunc Primus Lysimacho ait: Periit adolescentula hæc. Cui Lysimachus: Noli sic loqui, Domine mi Prime: ad multorum enim salutem, ac forte etiam meam, ipsa sic laborat; multa enim talia audivi a matre mea. An poteram facere ego ut absolveretur ac servaretur? Sinn illam decertare, cum ad multorum salutem id seriet. Stans autem Hieria clamavit ad Judicem, *Hieria Solem fo. statem orepat,* O crudelis omnisque humanitatis expers, non sufficiunt tibi tot mala illata hactenus miseræ huic puellæ? Non meministi matris tuæ, quæ & ipsa simile corpus habuit? Non recordaris, quod malo omnine nutua primum alimentum ex uberibus sumpseris, indeque ad hoc malorum culmen ascenderia? Miror equidem, quod nihil hocum flectere potuerint immitem tuum & inhumanum animum. Non parcat tibi Rex cælorum, sicut non pepercisti miseliæ isti. Hæc illa dicente, excandescens Judex, jussit illam quoque ad quæstionem publice subeundam adduci: quod intelligens Hieria, multo

A cum gaudio & hilaritatis plena ibat, dicens; Suſcipe me, o Deus Febroniæ, quamvis gen-
ΔΕΞΑΙΣΘΕ ΜΟΥ. tilem & humilem, una cum Domina mea.

30 Subeunte autem illa ad tribunal, conſuluerunt amici Seleno, ut Hieriam admitteret ad publicam quæſtionem; dicentes, quod omnis multitudo cum ea pariter eſſet confeſſura Chriſtum, & tota civitas periturа. Et ille quidem conſilio eorum paruit, ne jure eum ea ageret; frendens tamen in illam, magna voce clamavit; Audi, Hieria & uleiſcantur te dii, quoniam multa mala Febroniæ concivisti: ſtatimque juſſit ut Virgini ambæ manus peſque dexter amputaretur. Supponentes ergo lictores manui illius dexteræ lignum, fecerunt abſcidere illam, ſimiliter & ſiniſtram. Cum autem dexterum quoque pedem ligno impoſuiſſet carnifex, eumque abſciſſurus ſecurim arripuiſſet, & manga vi impegiſſet in talum Febroniæ, non potuit pedem auferre, ac ut ſecundo quidem ictu proſecit aliquid: unde
B magnus extitit clamor turbarum, & ipſe vix demum tertio feriens, executus eſt mandatum. Febronia vero, corpore toto contremiſcens, atque jamjam defectura, conabatur etiam pedem alterum imponere ligno, petens ut hic quoque abſcinderetur. Quod intuens judex, dixit: Videtis pertinaciam impudentis? magnaque eum furore miniſtro, Scinde, inquit, & auferet etiam pedem illum.

31 Tunc ſurgens Lyſimachus, inquit Seleno: Quid demum miſeræ iſti adhuc facies? Eamus tandem: tempus prandii eſt. Crudeliſſimus autem Selenus reſpondit: Uleiſcantur me dii, ſi ipſum vivam dimiſero: hic omnium manebo, donec ſpiritum emiſerit. Ipſa autem din animam agente, dixit carnifici bus Selenus: Etiamne vivit execranda illa? Ubinam eſt virtus veſtra? ecce adhuc ſpiritus in ea ſupereſt. Juſſit autem ei caput reſcindi. Ergo militum unus apprehendens gladium, & ſimul comæ capitis manum implicans, ictumque deſignans, enſe impaſto Caput ſanctum reſcidit, ſicut quando ovis jugulatur ad victimam: ſtatimque ſurgentes Judæi ad prandium abierunt. Flebat autem Lyſimachus, & concurrentes turbæ vulebant cadaver Febroniæ rapere: ſed Lyſimachus
C juſſit ibi manere milites, ipſumque cuſtodire. Cumque multo in luctu animique perturbatione magna poſitus Lyſimachus, neque comedere neque bibere vellet, ſed ſub inclu-
deus cubili ædem Febroniæ deplanaret; ſubdiens patruus ejus Selenus ſic eum affligi, nec ipſe cibum guſtavit: ſed ſurgens obambulabat pre anſiam prætorii: correpteſque mœſtitia grandi, dum ſic ambulans in eum ſuſpiceret, extra mentis ſuæ poteſtatem raptus, vehementerque irrugiens ac veluti taurus mugiens, caput ſuum impegit in unam columnarum, concidenſque obmutuit.

Ἐπὶ τίνι ἐπὶ τὸ πλεῖον ἦλθες ἢ κακῶν σε πρά- D
ξεων; Ἐγὼ θαυμάζω πῶς οὐδὲν τῶν κατ-
πλήξει σου τὴν ἀπλοῦν καὶ ἀκακόηθες γνώ-
μην. Μὴ φείσωμαί σε ὁ ἡρώιος Βασιλεὺς, ὡς
οὐ ἐφείσω τὴν παιδικῆς ταύτης. Ταῦτα εἰπόσης τῆς
Ἱερίας, μεγάλως ἀγανακτήσας ὁ δικαστὴς, ἐκέ-
λευσεν αὐτὴν κατασχεθῆναι, ἕως δίκας δῶσι
δημοσίᾳ· γνοῦσα δὲ ἡ Ἱερία, μετὰ πολλῆς ἀπω-
δῆς καὶ χαρᾶς ἀσπλθεν, λεγουσα· Ὁ Θεὸς Φε-
βρονίας, δέξαι κἀμὲ τὴν ἐλλωιδα καὶ παιδικὴν
μετὰ Φεβρονίας.

30 Ταύτης δὲ καταρχομένης, οἱ φίλοι τῷ Σε-
λεύκῳ συνεβούλευσαν αὐτῷ, λέγοντες· Μὴ κα-
ταγάγῃς τὴν Ἱερίαν δημοσίᾳ, ἵνα μὴ ὅλα τὰ πλη-
θη συνῶ αὐτῇ μαρτυρήσει, καὶ ἀπόλυται πᾶσα
ἡ πόλις. Ταύτην τὴν συμβουλίαν δεξάμενος ὁ
Σέλευκος, ἐκέλευσε κατάγεσθαι τὴν Ἱερίαν εἰς τὴν
πρόσοδον· δυσμενῶν δέ, καὶ μανομένου κατ'
αὐτῆς, ἤρξατο φωνῇ μεγάλῃ λέγειν· Ἄκουε,
Ἱερία, ζήτησαν οἱ θεοί, ὅτι πολλὰ κακὰ προ- E
ξένησας τῇ Φεβρονίᾳ. Καὶ εὐθέως κελεύει τὰς
δύο χεῖρας ἀποτμηθῆναι τῇ Φεβρονίας, καὶ τὸν
δεξιὸν πόδα. Εὐθέως δὲ οἱ ὑπασπισταὶ ὑποθέν-
τες τὸ ξύλον ὑπὸ τὴν χεῖρα αὐτῆς τὴν δεξιὰν
κρούσαντες τῇ πέλεκει ἀπέτμησαν, ὁμοίως δὲ καὶ
τὴν ἀριστεράν, ὥστε ποιῆσαι, ἀπέτμησαν· ὑπο-
θέντες δὲ τὸ ξύλον ὑπὸ τὸ ὀκλάσαν γόνυ τοῦ
πλησίον ἀπέτεμνον, ἕως ἔκυσεν· πολλὰ
δὲ ἐπὶ τῷ βαὶ ὑπὸ τῶν ὀχλων γινόμενον· ἕτερον δὲ
πλησίον ἀπέτεμνον, μόλις ἔκυσεν ἀραι τὸ ποδὰ
αὐτῆς. Ἡ δὲ Φεβρονία ὅλῳ τῷ σώματι συντρο-
μος γενομένη, καὶ μόλις λοιπὸν ἐκλιμπάνει,
ἐβιάζετο καὶ τὸ ἕτερον ποδὰ ἐπὶ τῷ ξύλῳ ἐπιθῆ-
ναι, ἐξύσα δὲ πάλιν ἀφαιρεθῆναι. Θεασάμενος
δὲ ὁ δικαστὴς λέγει· Βλέπετε τὸν τὸ ἀναχω- F
ρεῖ; καὶ μετὰ πολλῆ θυμῷ λέγει τῷ ὑπασπιστῇ·
Τέμε, ἐκκόψας δὲ καὶ τὸν τὸ ποδά.

31 Ἀνασὰς ὁ Λυσίμαχος, λέγει τῷ Σελεύ-
κῳ· Τί λοιπὸν ἔχεις ποιῆσαι τῇ ταλαίνῃ ταύ-
τῃ; παρέθωμεν λοιπὸν, ἔτι καιρὸς ἀρίστου ἐστίν.
Ὁ δὲ ἀνωμοτὰς Σέλευκος λέγει· Ζητοῦσα οἱ
θεοὶ, ἔτι οὐκ ἰάσω αὐτὴν ζωσαν, ἀλλ' οὐδὲ ἔσο-
μαι ἕως ὅτι παραδῷ τὸ πνεῦμα. Ἐπὶ πολλὰς
δὲ τὰς ὥρας ψυχορραγοῦσης αὐτῆς, λέγει ὁ Σέ-
λευκος τοῖς ὑπασπισταῖς· Ἔτι ζῇ ἡ ἐσπαράτ-
τος αὖν; Ναὶ δεσπότα σε ἀκμὴν, ἡ ψυχὴ αὐ-
τῆς ἐν αὐτῇ ἐστιν. Τότε κελεύει ὁ Σέλευκος ἀπο-
τμηθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτῆς. Λαβὼν δὲ τὸ
ξίφος ὁ σπεκουλάτωρ, πρατήσας τὴν κόμης τῆς κεφα-
λῆς αὐτῆς, καὶ ἀπασπάσας, ὑποθεὶς τὸ ξίφος,
ὡς ἂν τις θυσιάζει πρόβατον, ὕπως σφαγιάσας
αὐτὴν, τὴν ἁγίαν αὐτῆς ἀπέτμησε κεφαλὴν· καὶ
εὐθέως οἱ δικασταὶ ἐπορεύοντο ἐπὶ τὸ ἄριστον. Ὁ
δὲ Λυσίμαχος δακρύων, ἀπορεῖτο· τὸ δὲ πλή-
θη συνεδρεύοντα, ἤθελον ἁρπάσαι τὸ σῶμα τῆς
Φεβρονίας· ὁ δὲ Λυσίμαχος ἐκέλευσε σπεκουλά-
τορας παραμεῖναι, καὶ φυλάττειν τὸ σῶμα. Ἐν
πολλῇ δὲ συνοχῇ καὶ λύπῃ δακρύων ὑπάρχων ὁ
Λυσίμαχος, ἐκ ἔφαγεν, οὐ δὲ ἔπιεν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἀπέκλεισεν ἐν τῷ κοιτῶνι, καὶ τὸν ἀναίρεσιν τῆς
Φεβρονίας ἐθρήνει· Σέλευκος δὲ, ὁ τῶν θεῶν, μαθὼν ἀδημονοῦντα τὸν Λυσίμαχον, ὡς ἔφαγεν οὐ-
δὲ αὐτὸς· ἐγερθεὶς δὲ, ἀπέστειλε εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πραιτωρίου. Ἐν πολλῇ δὲ αὐτὸς λύπῃ καὶ ἀδη-
μονίᾳ ὑπάρχων, ἐξαίφνης ἀναπαύσας αὐτὸν, ἀνεῖσας εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐπὶ πολλὰς τὰς ὥρας
ἐνεός γενόμενος, καὶ ὥσπερ πῦρος ἀποκυπρίσας, προσέρρηξεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ εἰς ἴσα τῶν
λίθων, ἐπὶ πεσὼν, διεφώνησεν.

CA-

A

D

CAPUT VI.

EX MSS.

Delato ad monaſterium Sanctæ corpore, celebrantur exequiæ, & plures converſi baptizantur cum Lyſimacho, Primo atque Hieria.

31 Ὁ δὲ ὁρῶν τὸ βοῦς γενόμενος, ἔδραμεν ὁ Λυσίμαχος καὶ ἅψας τῷ πνεύματι, ἠρώτα τὸ γεγονός. Οἱ δὲ ἀπήγγειλαν αὐτῷ τὸ γενόμενον· ὁ δὲ Λυσίμαχος ἐπὶ πολλὰς τὰς ὥρας κινήσας τὴν κεφαλὴν ἑαυτοῦ, εἶπεν· Μέγας ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, ἀλλογενὴς ὁ Θεὸς τῆς Φεβρωνίας· ἐξεδίκησεν ὁ Θεὸς τὸ αἷμα τὸ μάτην ἐκχυθέν. Καὶ πέμψας εἶπεν, ἐκάλεσεν ἐκκομιδῶντα τὸν Σίλινον, τὸν ἐκκομιδεντὴν αὐτοῦ, προσκαλεσάμενος ὁ Λυσίμαχος τὸν Κόμητα Πρίμον, B εἶπεν αὐτῷ· Ὁρκίζω σε τὸν Θεὸν τῶν Χριστιανῶν, μὴ παρέλθῃς τὴν ἐντολήν μου, ἀλλὰ πάσχων ἐπίταξον γενέσθαι τῇ Φεβρωνίᾳ γλωσσώκομον ἐν ξύλοις ἀσήπτοις, καὶ ἀποστείλον πανταχοῦ κηρύξας, ὅπως οἱ βουλόμενοι Χριστιανοὶ παραγενέσθαι εἰς τὴν κηδείαν τῆς Φεβρωνίας, ἀφόβως παραγένωνται, μάλιστα καὶ τῶν ἐμῶν θείων πλήσασθε. Οἶδας, Κύριέ μου Πρίμε, τὸν ἐμὸν πόθον· λαβὲ τοὺς στρατιώτας, καὶ ὃς ἐὰν βούλῃ, τοῦτον ποίησον βαστάσαι τὸ σῶμα τῆς Φεβρωνίας, C ὅπως ἀποκομίζω σὺν τῷ μοναστηρίῳ αὐτῆς πρὸς τὸν Βρυεννᾶν. Μηδεὶς τῶν τῆς ὄχλου ἁρπάσῃ τι τῶν μελῶν αὐτῆς, ἢ τι τῶν ἀποκοπέντων ἐκ τοῦ σώματος αὐτῆς, μὴ δὲ ἐκλίξῃ ὕφασμά τι τῶν ἀκαθάρτων τοῦ ἐκχυθέντος αἵματος αὐτῆς· ἀλλὰ C τὸν γὰρ καπρὸν ἔξω, ἐνθα τὸ αἷμα τῆς Φεβρωνίας ἐξεχύθη, καὶ αὐτὸ ἀποκόμισον ἐν τῷ μοναστηρίῳ.

33 Ταῦτα ἀκούσας Πρίμος ὁ Κόμης, ἐποίησεν πάντα καθὼς προσέταξεν ὁ Λυσίμαχος· C τὸ μὲν σῶμα τῆς Φεβρωνίας στρατιῶται ἐκέλευσεν βαστάζειν· αὐτὸς δὲ ὁ Πρίμος λαβὼν τὴν κεφα- C λὴν τῆς Φεβρωνίας, τὰς πόδας καὶ τὰς χεῖρας, καὶ ἅπαντα τὰ ἀφαιρεθέντα μέλη ἐξ αὐτῆς, C πᾶσα ἐν τῇ χλαμύδι ἐμβαλὼν αὐτῇ, ὅπως ἐπορεύετο ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Συνδραμόντα δὲ τὰ πλῆθη, ἁρπάζειν ἐπιχείρησέ τι τῶν ἀποκοπέντων μελῶν τῆς Φεβρωνίας, ὡς ἐκ τούτου μέγα κίνδυνον ὑπομεῖναι τὸν Κόμητα Πρίμον ἐκ τῆς βίας τῶν ὄχλων. Οἱ δὲ στρατιῶται ξιφήρεις ἐπερχόμενοι τοῖς ὄχλοις, μόλις ἴσχυσαν ἀποσοβεῖν τὰ πλήθη. Φθάσαντες οὖν τὸ μοναστήριον μετὰ πολλῆς βίας ἴσχυσαν εἰσκομίσαι τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Φεβρωνίας εἰς τὸ μοναστήριον, μὴ συγχωρήσαντές τινα εἰσελθεῖν πλὴν τῆς Θωμαΐδος καὶ Γηρίας· τὰ δὲ πλήθη διεκώλυον οἱ στρατιῶται. Ἡ δὲ βρυένη θεασαμένη τὸ σῶμα τῆς Φεβρωνίας ὅπως κατακοπὲν, ἔπεσεν εἰς τὸ ἔδαφος ὀλιγοψυχήσασα. Ὁ δὲ Πρίμος φύλακας παρακαταστήσας τῷ μοναστηρίῳ, ἐπορεύθη ἐν τῷ πραιτωρίῳ πρὸς τὸν Λυσίμαχον.

34 Ἡ δὲ Βρυένη μετὰ πολλὰς τὰς ὥρας ἀναστᾶσα ἐκ τοῦ ἐδάφους, περιπτυξαμένη τὸ σῶμα τῆς Φεβρωνίας, ἔβοα λέγουσα, Οὐαὶ τέκνον μου Φεβρωνία, ὅτι σήμερον αἴρῃ ἐξ ὀφθαλμῶν τῆς μητρός σου Βρυένης. Τίς ταῖς ἀδελφαῖς τὰς θεοπνεύστους γραφὰς ἀναγνώσεται; ποῖαι δὲ χεῖρες τὰς σὰς κινήσουσιν βίβλους; πῶς τῆς Βρυένης βοώσης, ἔφθασαν πᾶσαι αἱ ἀδελφαὶ, αἱ τὸ μοναστήριον οἰκοῦσαι ἅμα τῇ Λιθηρίᾳ, καὶ ἐπιπεσοῦσαι τῷ σώματι, προσεκύνησαν, ὁμοίως δὲ καὶ Γηρία ἔβοα λέγουσα, προσκυνήσω τὰς ἁγίας πόδας τὰς κατασπασαμένας τῆς ὁσίως κεφαλῆς, καταφιλήσω τὰ τραύματα τῶν ἁγίων σωμάτων, δι'

32 Concurſu ad hæc facto & conclamatione domeſticorum, accurrit & Lyſimachus, & interrogando diſcens quid actum eſſet, caput movit ac dixit, Magnus Deus Chriſtianorum! Benedictus Febroniæ Deus! Vindicavit ſanguinem injuſte effuſum. Juſſit autem Lyſimachus efferri Selenum: eoque elato, accerſitum ad ſe Comitem Primum, ſic allocutus eſt; Adjuro te, per Deum Chriſtianorum, ne tranſgrediaris præceptum meum; ſed ſtatim jube Febroniæ ſarcophagum fieri ex lignis imputribilibus; & mitte quaquaverſum præcones, ut Chriſtiani, quicumque volnerint exequiis Febroniæ aſſiſtere, ſine metu comparent, eum jam obierit patruus meus. Noſti, mi Prime, deſiderium meum: accipe militem, & eos quos volueris ſue bajulare corpus; itaque perducito illud in ejus monaſterium ad Bryenem. Nullus ex turba auferat quidquam membrorum, aut corpore reſectorum; neque canit vel immundum animal aliquod lingat effuſum ſanguinem: ſed terrum quoque quæ ipſum ſuſcepit, effode ac defer in monaſterium. *Lyſimachus jubet corpori ſociatum; & exequias a Chriſtianis fieri.*

33 Sic juſtructus Comes Primus, perfecit omnia ſicut juſſerat Lyſimachus: & corpus quidem Febroniæ bajulandum militibus commiſit; ipſe vero accepit caput, eum manibus pedibuſque, & ceteris, quæ fuerant ablata, membris, ſuæque involvens chlamydi abibat in monaſterium. Verum concurrentibus turbis, ut de membris reſectis raperent aliquid, haud modicum ſubiit Primus periculum, propter impreſſionem concurrentium, quos vix potuerunt milites gladiis inſtructi ſubmovere. Multa autem cum difficultate perveniens ad monaſterium; neminem illue ingredi permiſit, præter Thomaidem & Hieriam, arcentibus turbas militibus. Bryenæ vero mox ut Febroniæ corpus conſpexit ſic mutilatum, humi corruit animo deficiens. Primus vero apponens cuſtodes monaſterio, in prætorium rediit ad Lyſimachum. *Primus mandata exequitur.*

34 Bryene porro, tandem ad humo conſurgens, & amplexa Febroniæ corpus, exclamavit in hæc verba; Ah! filia mea Febronia, hodie ex oculis matris tuæ Bryenes ſublata! Ecqua nunc Sororibus divinas Scripturas prælegeret? quæ manus libros tuos tractabunt? Hæc illa dicente advenerunt Sorores omnes ejus monaſterii ſimul cum Ætheria, & coram corpus ſe proſternentes adoraverunt; ſimilitæ & Hieria vociferabatur dicens: Adorem & ego pedes tuos, qui caput ſerpentis contriveruut: deoſculer vulnera ſanctorum membrorum tuorum, per quæ ſalvata eſt anima mea: encomiorum floribus ornem caput, quod ſenum noſtrum coronavit decore certaminum. Inter has voces Hieriæ, ſimileſque ſororum aliarum, adfuit tempus Nonæ, & contenta voce proclamans Bryene; Febronia, inquit, adeſt tempus orationis, veni & ipſa, filia, nobiſcumque aſſiſte: deinde cœpit Dialecto Syriaca *F & corpus tradit Bryenæ: quæ cum aliis ipſam plangens.*

A Syriaca dicere, Bra, bra, bra, teliuhtà, coume talithà, coumeshà, id eſt Filia mea Febronia, ubinam es? Surge & veni. Et addidit Thomais, Filia mea Febronia, numquam mandatum magnæ Dominæ tranſgreſſa es, quin igitur huic ejus voci obedis?

ACOEVO EX MSS.

turbis illad ſpectandum exhibet,

35 Talia dum dicerentur, magnaque eſſet vocum confuſio, & veſper ineumberet, locum diligenter corpus compoſuerunt ſupra ſcamnum, unumquodque membrum ſuo aptantes loco: juſſit Bryene oſtium aperiri turbis, quæ ingreſſæ glorificabant Deum: matronæ autem ſæculares lamentabantur, quia privatæ erant ſua Magiſtra. Advenerunt etiam aliqui ſanctorum Patrum cum magna multitudine Monachorum, & inſomnes totam ibi noctem traduxerunt. Lyſimachus vero Primum Comitem accerſens, Ego, inquit, Domine mi Prime, abrenuntiens paternis moribus totique ſubſtantiæ meæ ad Chriſtum accedo: Et ego, ſeponit Primus, anathema dico Diocletiano ejuſque imperio, paterna inſtituta execror, & Chriſto adhæreo: dimiſſoque prætorio ambo ad monaſterium acceſſerunt, ſeque turbis conjunxerunt.

accedunt eadem Lyſimachus & Primus;

B

& clauſo poſtridie loculo,

36 Mane autem facto adfuerunt qui ſarcophagum ferebant; ad quem poſt multas lacrymas atque preces, etiam deſuderunt corpus ſanctæ Febroniæ; ipſumque intra illum componentes, ſingula ſexecta membra applicaverunt ad locum ſuum: dentes vero collocaverunt ſupra ipſius pectus. Turbæ vero unguento & moſco ac thure ſic impleverunt ſarcophagum, ut corpus amplius non appareret. Interim magna exſtitit vociferatio prohibentium ſarcophagum

ſi loiteque Obſte,

claudi; & quamvis Epiſcopus Monachique & Clerici multis ſuaderent, ut cadaver ſinerent tumulari, nihil proficiebant; quoadoſque Bryene, ex eminentiori loco turbas allocuta; Obſecro, inquit, Domini ac Fratres mei, ſinite Sanctam abire in locum ſuum proprium. Ad hujus vocem perſuaſa eſt turba acquieſcere, & multis cum lacrymis precibuſque proſecutæ ſunt ſacrum illud Depoſitum, intra monaſterium ad locum congruum ipſi; & omnes

C Deum glorificaverunt.

37 Exhine Gentilium magnus numerus converſorum ad Chriſtum baptizabantur. Baptizati ſunt autem etiam Lyſimachus & Primus, ſæculoque renuntiantes, ſecuti ſunt Dominum Marcellum Archimandritam, Monaſticaque exercitatione quoad viaerunt pulchre perfuncti, mortalem vitam in Domino compleverunt. Multi præterea ex militibus baptizati crediderunt Domino. Hieria quoque & parentes ejus baptiſmo ſuſcepto crediderunt Domino, quibus illa valedicens & humanis rebus omnibus nuntium remittens, intravit monaſterium, ad ipſumque detulit quæcumque poſſidebat: & accidens ad pedes Bryenes dixit: Obſecro te, Mater mea, ſoſcipe me famulam tuam in locum Febroniæ: ego tibi ſerviam, ſicut illa: frengeuſque omnem ſuum ornatum, bracteis aureis margaritiſque undique circumveſtivit loculum S. Febroniæ.

baptizantur ac Monachi fiunt,

ſicuti & Hieria.

ὧν ἐάθα με ἀ ψυχὰ, σίφω αὔθετσιν ἰγκωμίων D τὼ κορυφὼ τὼν σεφασων τὸ γσος ἀμῶν τῷ καλλει τῶν ἀγώνων. Ταῦτα τῆς Ἱερίας βοωσης, ὁμοίως δὲ ϗ πασῶν ϗ ἀδελφῶν, ἴφθασεν ὁ ϗ σύνταξις καιρὸς, ϗ βοασασα μέγα λέγει ἁ Βρυένα, Φιβρονία ἰδὼ καιρὸς ϗ προσδυχῆς, δὸρο σᾶθι τιχον μι εἰς τὼ προσδχῶ. Καὶ ἄρξατο τῇ Σύρᾳ διαλέκτῳ προτρέπεθαι τὼ Φιβρονίαν ϗ λέγειν, βρά, βρά, βρά, ἰαθα πλειωθά, χὰμα παλιθά, χὰμαθα, ὅ ἰσιν, Τιχον μι Φιβρονία πῦ εἶ; αἴισαθι ϗ ἐλθέ. Λέγει δὲ ϗ ἁ Θωμαΐς, Τιχον μι Φιβρονία, ὐδέποτι σὺ πλὼ παρᾶλθες ϗ Μεγαλης, ϗ νυῦ διὰ τί ϗ φωνᾶς αὐπῶ ὐχ ὑπακυεις.

35 Ταῦτα λεγοντων αὐτῶν, ϗ πολλᾶς ὄσης συγχύσεως ϗ βοᾶς, ἐὰν δὲ ϗ τῆς ἑπέρας καταλαβύσας, λύσαντες τὸ ἅγιον σῶμα, ἐθηκαν ἐπὶ σκαμνιν, ἁρμόσαν τῆς ἕκαστον μέλος πρὸς τὸ σῶμα· ϗ ἐκελδσεν ἁ Βρυένα ἀνοιγεθαι τῆς ὀχλοις. Εἰσιλθόντα δὲ τὰ πλὼθ, E ἐδοξαζον ϗ Θεὸν. Ἐθρήνων δὲ ϗ αἱ κοσμικαὶ γυναῖκες τὼ σίρασιν ϗ διδασκάλω αὐτῶν Φιβρονίας, ἴφθασαν δέ τινες ϗ ϗ ἁγίων Πατέρων, ϗ πλὼθα πολλὰ Μοναχῶν, ϗ αὔτινοι διεπλεν πᾶσαν τὼ νυκτα. Ὁ δὲ Λυσίμαχος, προσκαλεσάμενος Πρίμον ϗ Κόμητα, λέγει αὐτῷ. Ἐγὼ, κύριέ μι Πρίμε, πᾶσιν τῆς πατρώοις ἐθεσιν ϗ πασῃ τῇ περιουσίᾳ ἀποπεξάμενος, προσίρχομαι τῷ Χριϛῷ. Πρίμος λέγει, Κἀγὼ, Κύριέ μι, ἀνάθεμα Διοκλατιανῷ, καὶ τῇ βασιλείᾳ αὐτῦ, ἀποτάσσομαι πᾶσι τοῖς παῤῥώοις, ϗ προσίρχομαι τῷ Χριϛῷ. Καὶ καταλειπόντες τὸ πραιπώριον, παραγίνονται σὺν τῷ μοναστηρίῳ ϗ αὐτοῖ μετὰ παντὸς τῦ πλὼθους.

36 Πρωΐας δὲ γενομένης, παραγίνονται οἱ τὸ γλωσσόκομον κομίζοντες, ϗ μετὰ πολλᾶς δύχῆς ϗ δακρύων σωσκόμιζον τὸ λείψανον ϗ ἁγίας Φιβρονίας· ϗ τῶν ἀποθέμενοι σὺν τῷ γλωσσο- F κόμῳ, ἕκαστον ϗ ἀποκοπὲν των μελῶν ϗ ἁγίας παρετίθεν εἰς ϗ ἴδιον τύπον· τὼ τι κεφαλὼ, ϗ τὼς πόδας, ϗ τὰς χεῖρας, ϗ τὰ λοιπὰ μέλα· τὰς δὲ ὀδόντας ϗ ἁγίας ἔθαπτον ἐπὶ τῦ ϛαθους αὐτῦς. Οἱ δὲ ὄχλοι τὸ μύρον, ϗ τὸ μόχυ, ϗ τὸ θυμιάματος ἐπλάρωσαν τὸ γλωσσόκομον, ὡς μὴ φαίνεθαι τὸ σῶμα ϗ ἁγίας. Πολλᾶς δὲ σάσεως γενομένης, ϗ ϗ ὄχλων βοώντων, ϗ μὴ συγχωρύντων ἀσφαλισθῆναι τὸ γλωσσόκομον, ϗ πολλὰ παρακαλεύντος τῦ Ἐπισκόπυ ϗ πόλεως, ϗ τῶν Μοναχῶν, ϗ ϗ Κλερικῶν, καταπεθῶσι τὸ λείψανον, ὐκ ἐπείθοντο οἱ ὄχλοι. Τοτε ἀπελθῦσα ἁ Βρυένα ἐπί τινος ὑψαλὸ τόπυ, παρεκαλει τὸ πλὼθ λέγυσα. Δεόμαι ὑμῶν κύριοι μι ἀδελφοὶ, ἄφετε αὐτὼ πορδθῶαι εἰς ϗ ἴδιον τόπον· ϗ ἕπως ἅπαν τὸ πλᾶθος ἐπείθα τῇ Βρυένᾳ, ϗ μετὰ πολλῶν δ'χῶν ϗ δακρύων σωσκόμισαν τὸ ἅγιον λείψανον, ϗ ἀπέθεντο αὐτὸ εἰ τῷ μοναστηρίῳ εἰ τοτῳ ἐπισήμῳ, ϗ πάντες ἐδόξαζον ϗ Θεὸν.

37 Πολλὰ ὖν πλὼθα ϗ Ἑλλήνων ἐβαπτίθησαν, ϗ ἐπισθσαν τῷ Κυρίῳ· ἐβαπτίθησαν δὲ ϗ ὁ Λυσίμαχος, ϗ ὁ Πρίμος, ϗ ἀποτξαμενοι ἐπορδθασαν μετὰ τῦ Κυρίυ Μαρκέλλυ Ἀρχιμανδρίτυ, ϗ τὼ ἀσκητικὼ παλαίσραν μέχρι τέλους καλῶς διαπλέσαντες, ϗ αὐθρώπινον ἐν Χριϛῷ καπήλυσαν βίον· πολλοὶ δὲ ϗ ϗ στρατιωτῶν βαπτιθέντες, ἐπίσθσαν τῷ Κυρίῳ. Ἱερία δὲ ϗ οἱ γονεῖς αὐτῆς βαπτιθέντες ϗ αὐτοὶ, ἐπίσθσαν τῷ Κυρίῳ· ϗ καπαλιπῦσα ἁ Ἱερία τὸς γονεῖς, ϗ ἀποπξαμένα, εἰσῆλθεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ϗ παῦτα τὰ ἑαυτῆς προσεκύρωσεν τῷ μοναστηρίῳ· ϗ ἐδιαθα ϗ Βρυένης, λέγυσα· Δεομαι συ Μαπρ μυ, ἐμὲ ἔξεις τὼ δὺλω συ εἰς ϗ τόπον ϗ κυρίας μυ Φιβρονίας, ἐγὼ δυλδσω σοι ὡς ϗ αὐτὴ. Ἅπαντα ὖν ϗ κόσμον αὐτῆς λύσασα ἁ Ἱερία, ἐλάσμασιν χρυσοῖς ϗ μαργαρίταις παντοχόθεν τὸ γλωσσόκομον ἐσφαλίσατο ϗ ἁγίας Φιβρονίας.

CA-

A

D

A. coævo EX MS.

CAPUT VII.

Annua S. Febroniæ feſtivitas ejus apparitione honorari ſolita : eccleſia ei erecta, & ea hanc pro corpore deas unus translatus.

38 Κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν τῆς ἀθλήσεως αὐτῆς, ἡ μνείας αὐτῆς ἐπιτελουμένης, συνέρχονται αἱ μοναχηγὰ τῶν γυναικῶν, ἐκ πλήθη πολλὰ μάλιστα διὰ τὸ γινόμενον σημεῖον. Ἐν γὰρ τῷ καιρῷ τῷ μεσονυκτίου ὅτε ἀν αἱ προσδρομαὶ ἐπιτελῶνται, ἐπιφαίνεται ἡ ἁγία Φεβρωνία ἑστῶσα εἰς τὸν ἴδιον αὐτῆς τόπον ἕως τρίτης ὥρας, ὡς μέγαν φόβον γινέσθαι ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ· οὐδεὶς μέν τι τολμᾷ ἅψασθαι αὐτῆς, ἢ ἐπερωτῆσαί τι. Ἐν γὰρ τῷ πρώτῳ ἐπιφανείσης αὐτῆς, πᾶσαι μὲν αἱ ἀδελφαὶ ἐφοβήθησαν φόβῳ· ἡ δὲ Βρυένη αἰφνίδιος λέγουσα, Ἰδοὺ τὸ πάντοτε μου Φεβρωνία, ἐκ προδραμοῦσα περιεπτύξασθαι αὐτῆς, ἀθρόως ἀφανὴς ἐγένετο. Οὐκ ἔτι οὖν τις τολμᾷ ἢ προσελθεῖν αὐτῇ ἢ ἅψασθαι αὐτῆς· ἀλλ' ἢ μόνον ὅταν φανῇ, ἅπαντων γίνεται πλημμύρα, ἅμα δὲ ἐκ χαρᾶς μεγάλης ἐπὶ πάντας διὰ τὴν γενομένην ὄπτασίαν.

B

39 Ὁ οὖν Ἐπίσκοπος ἡ πόλεως ναὸν τῇ Φεβρωνίᾳ αἰσίσας περικαλλῆ, ἐν ὅλοις ἓξ ἔτεσι συνετέλεσε τὸ ἔργον, ἐκ πληρωθέντος τοῦ ἔργου, συγκαλέσαμενος ὡς πέρι ξ Ἐπισκόπους, Ⓒ δοχὴν μεγάλην ποιησάμενος, ἐπετέλει τὴν παννυχίδα μιᾷ ἐνιαυσίᾳ εἰκάδι ἑ· Ⓒ σωπλήθον πλῆθη πολλά, ὥστε μὴ χωρεῖν ἡ ναὸν μήτε τὸ μοναστήριον· καὶ πάντως γὰρ ὅπου ἡ ψαλμῳδία ἐπετέλειτο. Πρωΐας δὲ γινομένης πληρωσάντες τὰς ἑωθινὰς δοξάς, παρεγένοντο οἱ Ἐπίσκοποι ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἵνα ἡ μετάθεσις ἡ ἁγίας Φεβρωνίας ποιήσωσιν· ἠκολούθη δὲ ἐκ τὸ πλῆθη μετὰ λαμπάδων Ⓒ θυμιαμάτων. Εἰσελθόντες δὲ οἱ Ἐπίσκοποι ἐν τῷ μοναστηρίῳ, Ⓒ δέξαμενοι, ἐκαθέσθησαν, ἐκ προσκαλεσάμενοι τὴν Βρυένην, ἤρξαντο λέγειν αὐτῇ· Τῆς μὲν περὶ γῆς πολιτείας σου, Ⓒ τῶν ἀναρίθμων σου πόνων ἡ ἐπαίνου τίς ἱκανὸς σε ἐπαινέσαι δυνήσεται· τοιαύτας γὰρ τὰς πρωτούσας τῶν μοναστηρίων χρὴ ὑπάρχειν, Ⓒ τοιαύτης καρπὸς προσφέρειν Θεῷ. Ἐπειδὴ οὖν ἡ ἀθλοφόρου ἐγκώμια ἐξειπεῖν ἀδύνατον, τοῦτο σιωπᾷν δεῖ· οὐδὲ γὰρ οἵα περ γλῶσσα ἱκανὴ

C

ὑπάρχει ἀξίως ἐπαινέσαι τὴν Μάρτυρα. Ἐπειδὴ δὲ ἄξιόν τι ἡ ἀθλοφόρῳ ἐκ λόγοις, ἐκ ἔργοις ἀπλῶσαμεν, πρὸς σὲ ὡς πρὸς Ἀδελφὴν παρόντες περὶ τῶν προκειμένων παρακαλοῦμεν. Τοίνυν τίμησον ἐκ αὐτὴ σὺν ἡμῖν τὴν Μάρτυρα, ἐκ χάρισαι αὐτὴν αὐτῇ, ἵνα ἐνοικήσῃ ἐν τῷ ναῷ, τῷ οἰκοδομηθέντι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτῆς.

40 Ἀκούσασαι δὲ αἱ Ἀδελφαὶ πᾶσαι, αἰφνίδιον ἐν σῶμα, ἐκ πεσοῦσαι ὑπ' ἐν εἰς τοὺς πόδας τῶν Ἐπισκόπων, εἶπον· Δεόμεθα τῶν ἁγίων ὑμῶν ἰχνῶν, ἐλεήσατε ἡμᾶς τὰς πατείσας, καὶ μὴ φείσησθε ἡμᾶς τῶν μαργαριτῶν ἡμῶν. Ἐπὶ πολλὰς δὲ τὰς ὥρας πασῶν ὀδυρομένων, ἐκ παρακαλούντων, λέγει ὁ Ἐπίσκοπος τῇ Βρυένῃ, Ἄκουε Ἀδελφὴ· σὺ γινώσκεις πόσῃ μοι σπουδὴ ὑπῆρξε εἰς δόξαν ἐκ τιμὴν ἡ ἀθλοφόρου ἀνεγεῖραι ἡ ναόν, ἐκ ἰδοὺ σήμερον ἓξ ἔτη εἰσὶν· μὴ οὖν ἄκαρπον ἐκ ἀνόητον τὸν κόπον μου γενέσθαι ἐπιθυμήσῃς. Ταῦτα ἀκούσασα ἡ Βρυένη, λέγει· Δέησαι ὑμῶν, τί ἄρεσόν τῇ Μάρτυρι, τίς ἐμοὶ ἐγὼ ἵνα τὸν διακωλύσω; Τοίνυν εἰσέλθοντες, λάβετε αὐτὴν μὴ πορεύετε. Ἀνασάντες δὲ οἱ ἐπίσκοποι, ἐκ εἰσελθόντες, ἐκχὶ ἐπέλυν. Ἡ

38 AD diem paſſionis & ſupplicationis quæ in honorem Febroniæ ducitur, convenire ſoleot mulierum monaſterii magnaquæ multitudo, præſertim propter miraculum quod eontingit. Mediæ enim noctis tempore quando preces decurruntur, apparet S. Febronia in loco ſuo uſque ad tertiam orationem, *a* omnibus ea hora vehementer paventibus : oemo enim audet attingere ipſam vel eam quidpiam interrogere. Anno ſiquidem primo, cum ſic appareret, omneſque formidarent ; exclamavit Bryene, Eccum filia mea Febronia, præcurrit ut amplecteretur eam, ſtatimque diſparuit. *b* Quapropter nemo amplius præſumit ad ipſam accedere, uedum attingere, ſed ſolummodo apparente illa perfuſæ omnes, quæ adſunt lacrymis, implentur gaudio propter viſionem ſibi oblatam.

Conflatis ſuo more verſatis quæ mox apparebant

a

b

39 Epiſcopus *c* igitur civitatis, pulchram eccleſiam Febroniæ erigens, intra ſex annos opus abſolvit : quo completo omnes in circuitu Epiſcopos *d* convocans & convivium magnum inſtituens, nocturnam celebravit die veſperina quinta Junii Synaxim, ad quem convenit multitudo tanta ; ut neque eccleſia neque monaſterium totum caperet ; per omnem locum pſalmodia reſonabat : die autem ſequenti abſolutis precibus matutinis convenerunt Epiſcopi, tranſlationem S. Febroniæ peracturi : ſequebatur autem eos populus multus, cum lampadibus ne thymiamatis : eom quibus Monaſterium ingreſſi Epiſcopi, præmiſſe oratione conſederunt ; advocatoque Bryene coeperunt ei dicere : Quis ſupet terrum converſationis tuæ pulchrorumque laborum laudem protulerit ? digne profecto te nemo poſſit glorificare. Tales oportet eſſe mooaſteriorum Præfectas, & tales fructus proferre Deo : ſed quoniam triumphatricis laureatæ veſtræ Martyris eneomia exequi eſt impoſſibile, ea convenit ſilentio præterire : neque enim cujuſcumque lingua ſuffieret Martyrem digne celebrare. Cum autem nec verbis nec operibus quidquam adferre poſſumus ipſi dignum, ad Te veluti ad ſpiritualem noſtram Sororem venientes, oramus, honorem nobiſcum etiam Martyrem, & ipſam nobis largire, ut eam collocemus in templo quod extructum eſt ſub ejus nomine.

conſtruitur ſub ejus nomine eccleſia

c

d

rogatur quæ Bryene caput illius ut fieri poſſit tradere

e

40 Audientes autem hoc Sorores, omnes uno ore exclamaverunt, procidenteſque ſimul ad pedes Epiſcoporum dixerunt, Deprecemur ſancta veſtigia veſtra, miſereminí noſtræ humilitatis, & Margarita noſtra nolire nos privare. Omnibus autem ſic diu lamentantibus ſupplicantibuſque dixit ad Bryenem Epiſcopus : Audi me, Soror. Tu noſti, quanta cum diligentia ad honorem & laudem Martyris excitare eccleſiam, & ecce hodie ſex annı ſunt : ne igitur velis ut infructuoſus atque inanis hic mihi labor fuerit. Ad quæ Bryene : Obſecro, ſiquidem placitum eſt io oculis veſtris ipſique Martyri gratum, ecqua ego ſum ut hoc impediam ? Ingredimini igitur, & ipſam accipientes abite.

invita Sorores

Tum

A Tum conſurgentes Epiſcopi & monaſterium ingreſſi ad orationem ſe compoſuerunt. Hieria autem exclamavit dicens: Væ nobis, quia magna benedictione privabitur hodie monaſterium! Væ nobis, quia tribulatio & orbitas hodie advenit monaſterio. Væ nobis, quia ipſe tradimus Margaritam noſtram! Et ad Bryenem converſa: Quid agis, Mater, inquit; cur me privas Sorore mea? Propter ipſam dereliqui omnia, & in tuas manus me conjeci. Videns autem Bryene ſic lamentantem Hieriam, converſa ad ipſam dixit: Quid ita afflige ris, filia mea Hieria? Si placet ulli hinc abire, abibit omnino: ſin minus, non egredietur hinc.

A conveniunt Ex Maria & Hieria reclamante audiuntur.

41 Interim completa oratione ſurrexerunt Epiſcopi, dictoque ab omnibus, Ameo, eum manus loculo admoviſſent, factum eſt tonitru in aere, ſic ut omnes ea pavore corruerint. Poſt paululum vero, cum iterum inſiſtereot cœpto; factus eſt terræmutus grandis, ſic ut civitas tota videretur abſumenda. Cognoverunt ergo Epiſcopi omniſque multitodo populi, quod Martyr nollet exire de monaſterio; unde triſtes effecti, dixerunt Bryenæ; Quandoquidem recuſat Martyr derelinquere monaſterium; accipe unum refectorum membrorum, idque nobis concede, ut eo accepto diſcedamus. Accipiens ergo Bryene clavim, reſeravis loculum: & ecce radius admiſtar ſolaris corpus circumfuſſit, & veluti fulgur quoddam ſupra illud ſe expandit: quatn non abſque tremore magna manus ſuas extendit, unamque ſacrarum manuum apprehendit, voleos ipſam Epiſcopo tradere: ſed manum ſuam ſenſit deorſum capere atque emoti. Illacrymans igitur Bryene dixit: Filia mea Febronia, ne iratearis Matri tuæ. Memento laborum meorum, neque confundas pudore ſenectutem meam. His dictis eum Manum ſacram loco ſuo repoſuiſſet, iterum extendens [manus] ſuas, ſic oravit lacrymabunda: Præbe nobis benedictionem aliquam, neque me contriſta, Domina. Et accipiens unum dentium, jacentium ſuper defunctæ pectus, tradidit Epiſcopo, & loculum ſtatim obſeravit.

ſed divinitus prohibiti ipſum auferre;

ut ne manum quidem accipere permiſſi,

dentem non impetrant

42 Tunc Epiſcopi ſanctam Reliquiam ac cipientes in aurea theca, cœperunt exultantes progredi; præcedebant autem eos turbæ pſallentes enm cereis & thymiamatis. Cumque ad eccleſiam perveniſſent, aſcenderunt in ſublimiorem locum Epiſcopi; & populo expoſnernnt myſterium. Quotquot autem tunc derant cœci, claudi, valdæmoniaci, enrati ſuot omnes. Quo per univerſos præſentes divulgato, cucurrerunt adoleſcentes quaquaverſum, & partim humeris inferre cœperunt ægrotantes, partim bajulare in grabatis, vel jumentis impoſitos adducere: univerſique enrabantur, a quacumque detinebantur infirmitate. Quamdiu autem non ceſſabant inferri agri, non permiſit deponi Reliquiam S. Febroniæ: ſed tandem perſanatis uolverſis Deumque glorificantibus, depoſitæ ſunt ſacroſanctæ Reliquiæ Martyris die vigeſimo quinto a menſis Junii: & univerſi magnis acceptis beneficiis remexrunt in domos ſuas, gaudentes & laudantes Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & ſanctum ejus Spiritum, cui ſit honor & poteſtas, in ſeculs ſæculorum Amen.

eccleſiam dedicant 25 Junii.

in quo mox omnes infirmi curantur.

43 Bryene vero poſt dedicationem eccleſiæ

B

C

D

E

F

δὲ Γ῾ιρία ἐβόα, λέγυσα· Οὐαὶ ἡμῖν, ὅτι μεγάλης ἀλογίας ἀποχερίζεται τὸ μοναστήριον σήμερον· Οὐαὶ ἡμῖν ὅτι σήμερον Θλίψις ἡ ὀρφανία τῷ μοναστηρίῳ ἐπῆλθε· Οὐαὶ ἡμῖν, ὅτι ἡμεῖς προδίδομεν τὸ μαργαρίτην ἡμῶν. Καὶ ἐβόα πρὸς τὴν Βρυσέην λέγυσα, Τί ποιεῖς, Μῆτερ, τί ἀποστερεῖς με τὴν ἀδελφῆς μυ; δι' αὐτὴν πάντα κατέλιπον, καὶ ὑπὸ τὰς χεῖρας ὑμῶν κατέφυγον. Η' δὲ Βρυσέη, θεασαμένη τὴν Γ῾ιρίαν ὅπως ὀδυρομένην, γραφεῖσα πρὸς αὐτὴν, εἶπε· Τί ἐδυνήσατο πεῖσαι Γ῾ιρία, εἰ ἤρεσκεν εἰπεῖν αὐτῇ πορεύθηναι, πορεύσεται· εἰ δὲ μὴ ἀρεσὸν αὐτῇ, ἡ μὴ πορεύσεται.

41 Πληρώσαντες δὲ τὴν εὐχὴν οἱ Ε῾πίσκοποι, καὶ πάντων εἰπόντων τὸ Α῾μήν, ἀψάμενοι τῆ γλωσσοκόμυ, γίνεται βροντὴ εἰς τὸ ἄφαι, ὡς ἅπαν τὸ πλῆθος καταπεσεῖν ἐν τῷ φόβυ. Πάλιν μετ' ὀλίγον ἐπισυσπᾶς, σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὡς δοκεῖν καταφερεθῆναι πᾶσαν τὴν πόλιν. Ε῾γνωσαν δὲ οἱ Ε῾πίσκοποι, Ϛ ἅπαν τὸ πλῆθος, ὅτι ὐ πείθεται ἡ Μάρτυς ἐξελθεῖν τῦ μοναστηρίυ ἀλλ' ἐπιβλυποχολόμενοι, λέγυσι τῇ Βρυσέῃ· Εἰ ὐ πείθεται ἡ Μάρτυς καταλιπεῖν τὸ μοναστήριον, ἓν τῶν ἀφαιρεθέντων μελῶν λάβε, καὶ δὸς ἡμῖν, καὶ τότε λαβόντες πορευόμεθα. Η' δὲ Βρυσέη, λαβοῦσα τὴν κλεῖδα, ἀνέῳξε τὸ γλωσσοκόμον· Ϛ ἰδὺ ὥσπερ ἀκτὶς ἡλίυ ὅπως ἐράσθη τὸ σῶμα, Ϛ ὥσπερ ἀστραπὴ πυρὸς, ὅπως ἐπιπολάζει τῷ σώματι. Μετὰ πολλῆς ὖν φοβυ ἐκτείνασα τὰς χεῖρας αὐτῆς, καὶ ἁψαμένη τὰ ἁγίας χειρὸς αὐτῆς, παρέλαβε τῷ Ε῾πισκόπῳ παραχεῖν βυλομένη, ἐκράθη ἡ χεὶρ αὐτῆς κάτω, καὶ ἀπεστερώθη. Η' δὲ Βρυσέη δακρύσασα, εἶπε· Δεομαί συ, τέκνον μυ Φεβρονία, μὴ ὀργισθῇς τῇ Μητρί συ· Μνήσθητι τῶν μόχθων μυ, καὶ μὴ παραδειγματίσῃς τὸ γῆρας μυ. Α῾ναθεῖσης δὲ τὴ χειρὸς αὐτῆς, πάλιν ἐκτείνασα αὐτὴν, παρελάβε μετὰ δακρύων λέγυσα, Παράσχε ἡμῖν ἀλογίαν, μὴ λυπήσῃς μι Κυρία. Καὶ λαβῦσα ἓν τῶν ὀδόντων αὐτῆς, ἐπέδωκεν τῷ Ε῾πισκόπῳ, Ϛ διέθεως ἠσφάλισατο τὸ γλωσσοκόμον.

42 Οἱ δὲ Ε῾πίσκοποι λαβόντες τὸ ἅγιον λείψανον σὺ κάμερρα χρυσῆ, ἐπορεύοντο χαίροντες· προῆγον δὲ τὰ πλῆθη ψάλλοντα, μετὰ κηρῶν καὶ θυμιαμάτων. Φθασάντες δὲ ἐ ναὸν, ἀνέβησαν οἱ Ε῾πίσκοποι ἐπὶ ὑψηλὸν τόπυ, ἐσημαίνον τῷ λαῷ τὸ μυστήριον. Ο῾σοι ὖν ὑπῆρχον τυφλοὶ, ἢ χωλοὶ, ἢ δαιμονιζόμενοι, ἰάθησαν. Τότε δὲ πᾶσι καταδήλον γενόμενον, ἔτρεχον οἱ νεανίσκοι πανταχῦ, καὶ ἔφερον ἐπ' ὤμων τοὺς ἀσθενῦντας, ἢ ἄλλες, ἐπὶ κραββάτων, ἕτερες δὲ ἐπὶ κτηνῶν ἐπιβιβάζοντες ἔφερον, Ϛ πάντες ἐθεραπεύοντο, ἢ ὁποίῳ δ' ἂν τις κατείχετο νοσήματι ὑγιὴς ἐγίνετο· ἢ μοχλεῖς τὰ ἐκαύσαντο φέρειν τὰς ἀσθενῦντας, ἐ σωθέντες οἱ ὄχλοι κατεπαῦσαι τὸ λείψανον τὰ ἁγίας Φεβρονίας. Πάντων δὲ τῶν κακῶς ἐχόντων ὑγιασθέντων, ἢ τῆς Θεὸν ἀνυμνύντων, κατεπαῦσε τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Μαρτυρας μηνὶ Γ῾υνῳ εἰκάδι ἐ· ἢ πάντες μεγάλων ἀπολαύσαντες δωρεῶν, τὰς ἰδίας οἴκας κατέλαμβανον, χαίροντες Ϛ δοξάζοντες τὸν Θεὸν, Ϛ τὸν Κύριον ἡμῶν Γ῾ησῦν Χριστὸν, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ᾧ ἡ δοξα ἢ τὸ κράτος, εἰς τὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Α῾μήν.

43 Η' δὲ Βρυσέη δύο ἔτη ἐπιζήσασα κατὰ τὴ ἐγκαινισμὸν τῦναὸ τὴ ἁγίας Φεβρονίας, Ϛ πάντα καλῶς διαταξαμένη, σὺ εἰρήνη ἐκοιμήθη· ἐγὼ δὲ Θωμαὶς, μετὰ τὴ κοίμησιν Βρυσέης, διεδέξα-

A δεξάμενον αὐτῆς τὴν διανοίαν· ᾧ πάντα ἐξ ἀρχῆς ὑπισχόμενος τὰ συμβησόμενα τῇ Φιβρωνίᾳ· ὑπερπλ δὲ ᾧ τὰ λοιπὰ διδαχθεῖσα παρὰ τοῦ Κυρίου Λυσιμάχου, ἄπαντα τὸν βίον, ᾧ τὰ ὑπομνήματα αὐτῆς συνεγραψάμην, εἰς ἔπαινον ᾧ δόξαν τῆς ἀθλοφόρου Μάρτυρος Φιβρωνίας, προθυμίαν δὲ τοῦ ἀκούοντος, τὸ διεγεῖραι αὐτὸν εἰς προσκύνησιν Θεοῦ δόξαν τῷ Πατρὶ, ᾧ τῷ Υἱῷ, ᾧ τῷ ἁγίῳ Πνεύματος, νυνὶ, ᾧ ἀεὶ, ᾧ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ferentis nomen S. Febroniæ adhuc biennium *f* supervixit; & poſtquam omnia recte diſpoſuiſſet, in pace obdormivit. Ego autem Thomas, poſt obdormitionem ejus, ſuſcepi monaſterium ejus: cumque cunctis quæ Febroniæ acciderunt, ac cetera eo ſpectantia, ex Domno Lyſimacho didiciſſem, totam ejus vitam atque hiſtoriam conſcripſi, ad laudem & gloriam ipſiuſmet triumphalis Martyris, & auditurum utilitatem: ut quibus hæc lecta fuerint, ſlacriores omnes reddantur, in adorando laudandoque Patre, ac Filio, & Spiritu ſancto, nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum. Amen. D A. COÆVO EX MSS.

ANNOTATA D. P.

a Addunt Menæa, apparuiſſe pſallentem cum Sororibus.

b Non fuſtiones, *inquiunt eadem*, contractum manus, τὴν ὑπερβολὴν μὴ ὑπομείνασα τῆς χειρός.

c S. Jacobus, *Martyrologio Romano inſcriptus* 15 *Junii*; *in perſecutione Galerii Maximiani Confeſſor, uſque ad annum* 311; *quando egrotus admonituſque tyrannus, eum ſibi morbum eveniſſe propter mala quæ Chriſtianis intulerat, perſecutionem quieſcere juſſit, edicto propoſito, quod vide apud Lactantium in libro de mortibus perſecutorum. Aperiis autem mox ubique carceribus, emiſſus cum ceteris* Jacobus *eſt; qui exinde potuit inchoaſſe eccleſiam iſtam, & poſt ſexennium an.* 317 *dedicaſſe; ſupervixit autem non ſolum uſque ad Nicænum, ſed & uſque ad Antiochenum Concilium, cui æque ac iſti interfuit an.* 341. B

d *Puta* Amidenum, Rheſinenſem, Cartharenſem, *& ſi qui alii in Meſopotamia, nobis nunc ignoti, tunc fuerunt Epiſcopatus.* E

e *Fuiſſe hunc anniverſarium paſſionis, facilius præſumitur quam probatur.*

f *Ergo uſque ad annum fere* 320, *nulliſdum Sanctorum Faſtis inſcripta, niſi nuper Hiſpanica Tamaji Martyrologio ad* 15 *Junii, ex pſeudo-Dextri Julianique figmentis, quaſi in Hiſpania tandem obierit Martyr.*

DE SANCTO GALLICANO

DUCE ET CONSULE ROMANO

MARTYRE IN ÆGYPTO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De Actis, Paſſioni SS. Joannis & Pauli præfixis; memoriaque Martyrologiis inſcripta, & temporum ratione.

ANNO CCCLXII. C *A Juliano exſul in exilium Gallia. mittitur an.* 360.

Ullanus *Cæſar, vivente adhuc patruele ſuo Conſtantio, acclamatus Imperator a militibus in Gallia, anno* CCCLX *menſe Auguſto, quam animo pridem ejuraverat ecligionem Chriſtianam, adhuc profitebatur exterius anni ſequentis Epiphania, eccleſiam Chriſtianorum ingreſſus: deinde Romam venit, & collecto contra Conſtantium exercitu; contra eumdem tendens, ipſum exeunte anno mortuum intellexit; ac palam cepit profiteri idolorum cultum atque odium Chriſtianorum, exorſus a nobilioribus atque opulentioribus, quorum bona præſentibus variis addicebat fiſco. Id cum cepiſſe, priuſquam Conſtantinopoli exiſtens Conſtantii exequias pullatus celebraſſet, non exiſtimo; iſtic autem non ſcitum fuiſſe ante Januarium; cujus die* XII *Idus data ibi legitur prima ejus in Codice Theodoſiano lex, atque aliæ deinceps uſque ad* XV *Idus Maji. Intra hoc tempus omnino oportet miſſas ab eo Oſtiam litteras, ibidem degenti Ex-conſuli* Gallicano: *quibus* mandavit ei, Aut ſacrifica diis, aut diſcede a finibus Italiæ, *ſicuti in mox proferendis Actis dicitur num. ult. Etenim ille* ſtatim relictis omnibus petiit Alexandriam, & ibi junctus eſt Confeſſoribus Chriſti per continuum annum; poſt etiam ſeceſſit in eremum: ibique cum cogeretur ſacrificare & contemneret, perculſus gladio perrexit .... ad Dominum .... *utique anno* CCCLXII, *ultra Januarium promoto, ac veroſimiliter etiam ultra Martium vel Aprilem, prius certe quam in Ægypto intellecta eſſet mors tyranni obita* XVI *Junii: qua audita & Joviani Chriſtianiſſimi Principis evectione ad Imperium, ſtatim* Baſilicam Gallicani nomine conſtruxerunt *Fideles, ipſo ubi obiit vel quo corpus delatum fuit loco.* F *vixit uſque* 365, *& eccleſiam ſuper ſuos eodem ſuos conditam habuit:*

a *Iſta in eccleſia, quin fuerit annue celebratus dies vel Paſſionis vel Depoſitionis, dubium mihi nullum eſt; quamvis nec ad Græcos nec ad Latinos fuerit ea religio propagata; nec enim antiquioribus eorum Faſtis ullis invenitur adſcriptus* S. Gallicanus. *Hoc vero minus mirandum eſt, ſi forte in interiori Thebaide, procul ab utriuſque commercio eccleſia illa ſteterit, inter fideles, Ægyptia dumtaxat lingua id eſt Coptica utentes. Linguæ iſtius litteras & monumenta quædam Athanaſius Kircherus noſter primus in lucem protulit: ſed quæ Chriſtianiſmum ſpectent vel nulla hactenus prodierunt, vel prodierunt lingua litteriſque Arabicis, adeoque poſteriora* ubi quo die cultus fuerit ignoratur

AUCT. D. P. *ſolum ſitur obiiſſe intra Februarium & Julium*

ſeriora ſunt ſeptimo ſæculo, quo primum Saraceni Ægypto potiti ſuas illuc litteras, Copticis abolitis, introduxerunt. Talis eſt libellus de Feſtis Coptitarum, proditus a Scideno lib. 3 de Synedriis Hebræorum cap. 13; ubi XVI menſis Tuba & menſis Amſchir (qui dies ut Januarii noſtri & X Februarii reſpondent) ponitur Feſtum Kilani: quod utinam ad Gallicanum referri poſſe, corrupto (ut plurima ibidem, nomine, aliis divinandam relinquo: ex prædictis unum illud deduco, quod is, qui poſt ſuum ex Italia diſceſſum, integram annum Alexandriæ vixit, vix potuerit Martyrio coronari ante menſem Februarium; e contrario vero vivere potuit uſque ad Junium plus quam dimidium.

Eligerunt 25 Junii Ado & Uſuardus

3 *Igitur, quamvis certus Martyrii dies non exprimatur in Actis, haud incongrue tamen Ado & Uſuardus elegerunt diem immediate præcedentem feſtum SS. Joannis & Pauli; ſiquidem horum Acta, prioris ſua parte aliquot non ſunt quam Acta* S. Gallicani. *ibi poſt hujus mortem celatam, refertur mos illorum, ſicut eam partem dabimus die ſequenti: hac vero damus partem priorem, ex duplici*

B *noſtro Ms. membranea, vetuſtiſſimo uno & annorum facile ſexcentorum, altero majoris foliî ſed duplo recentioris ſcripturæ; necnon ex duobus Mſs.* *quia Acta præmittuntur Paſſioni SS. Joannis & Pauli.* *Trevirenſibus S. Maximini & S. Martini, & tertio Audomarenſi, inter ſe collatis a Roſveydo; ac denique collatis cum egregio Neapolitani cujuſdam Codicis, per Beatillum miſſo ad Bollandum. Hæc Acta, quantumvis antiqua, non ſunt tamen ætatis tantæ, quantam haberent, ſi revera forent conſcripta ab ipſomet Terentiano, qui Sanctos illos fratres capitali affecit ſupplicio, ſicut plerique Mſſ. habent, ex iiſque Romanum etiam Breviarium; cum in melioribus Mſſ. ſolum dicantur ſcripta illa referente: imo probantur vix ante VI ſæculum collecta. Nec enim antiquior aliquis ſe erraviſſet, ut Imperatorem Conſtantium, fratrem Conſtantini junioris & Conſtantis, unaque cum his Conſtantiæ Magni filium, faceret hujus nepotem & illorum ſucceſſorem, cum quibus pariter Imperium ſumpſit, licet decennio poſt illos tenuerit.*

Eadem. mur ea Mſſ. fidei aux magnæ, licet antiquæ;

etiam quod S. Gallica nus.

C 4 *Pars prior, quæ hoc ſpectat, nihilo leviora peccat; I ceterum Julianum non indacat Oſtiæ agentem cum Gallicano, ſi ut præterea illam malo evaſiſſe Romæ cum ſanctis Martyribus alteretantem, ubi publice actas apoſtata præſens numquam fuit niſi per ſuos miniſtros; peccat tamen multa in Conſtantino; cum diſceſſum Gallieni ad bellum Scythicum, poſt obitam in Capitolio diis hoſtias, & triumphalem abunde regreſſum ſanctius inſtitutum cum votiva ad* B *ſitam Apoſtolorum ſupplicatione: aliaque plura ſic deſcribit, acſi toto belli iſtius tempore Romæ fuiſſet Conſtantinus, ubi ab anno CCCXV uſque ad obitum vix ſemel iterumque, & hoc non niſi ad breve tempus ipſum fuiſſe, extremis autem annis numquam, ſatis evidenter probari poteſt ex ejus teſcriptis Codici Theodoſiano inſertis, & ab Antonio Gothofredi in Chronologia ejuſdem Codicis eruditiſſime digeſtis. Hoc aliiſque indiciis deprehenſus Auctor, non ſcribere res ſe vivente geſtas, ſed diu præteritas veſtire elocuentiantilis, ſuo arbitratu fideiter æque ac imperite adjectis; tanto minus fidei apud me invocat quanto ipſimet S. Conſtantiæ, Conſtantini filiæ familiarioremſe facit, num. 4 ſic loquens:* Hunc orationem fuiſſe Conſtantiæ ipſamet narrante didicimus, quam etiam ab ipſamet legimus ſcripram: quæſiter autem Atticum Artemiamque (*filias Gallicani*, converteret, ſtudio narrandi celeciter martyrium Gallicani, præteæo.

5 *Ado nihilominus tanti ea Acta fecit, ut modice contracta inſerverit tota Martyrologio ſuo Uſuardus, brevius elogium, longius tamen quam paſſim de aliis fohat, ſic contexuit:* In Alexandria S. Gallicani Martyris: qui eum triumphalibus inſulis ſublimatus, acceptus eſſet Auguſto Conſtantino & carus; per ipſius filiam nomine Conſtantiam, ac Chriſti Martyre Joannem & Paulum ad fidem converſus eſt. Hujus ſæræ opinionis fama poſtmodum in toto orbe in tantum exerevit, ut ab Oriente & Occidente venientes viderent virum, ex Patricio & Conſule, lavantem pedes pauperum, ponentem menſam, aquam manibus affundentem, languentibus ſolicire miniſtrantem, & ceteram ſanctæ ſervitutis officia exhibentem. Ipſe vero poſtea eum ſacrificare cogeretur ſub Juliano & contemneret, pereuſſus gladio in corpore, Chriſti Martyrem fecit: *vel ut alia exgrapha*, Martyrium complevit. *Adonem Notkerus; Uſuardum ſuppoſititius Beda, Bellinus, Galeſinus aliique receatiores ſecuti ſunt; & omnes pariter* Alexandriam *ſtatuunt certaminis locum. Verum in Eremo, incertum quam procul inde remota, palmam conſecutum dicunt Acta: cujus corpus ſi* E Alexandriam *delatum, ibique eccleſia tondita honoratum fuiſſet; non videtur is ignotus manſurus faiſſe Græcis, a quibus fere ſolis Alexandrinæ ebvitatis eccleſiæ tcachantur; nec ttiam Habeſſinis Alexandrinos Faſtos plerumque exprimentibus.*

Ado Sanctus Alexandria adſcribendus?

6 *Porro celebre eſt in Conſularibus Faſtis* Gallicanorum *nomen, jam inde a ſeculo Chriſti* 81. *Siquidem annum* CXXVII Coſſ. Gallicanus & Tulianus *notarant; &* CL, *prioris fortaſſe filius* Gallicanus & Vetus. *Sæculo autem* IV *annum Chriſti* CCCXVII *aperuerunt* Ovinius Gallicanus & Septimius Baſſus. *Illum fuiſſe primum* Gallicani *noſtri adhuc Gentilis Conſulatum, cenſuit* Henſchenius, *ad* XVIII *Februarii, agens de Sanctis ejus filiabus atque Coæſtanta. Id ego quoque indubitanter aſſererem, ſi alibi etiam* Ovinii *prænomen legeretur, vel annus* CCCXXX *notaretur* Gallicano II & Symmacho; *nunc cogor ſubverori ne* Ovinius *iſte diverſus a noſtro* Gallicano *ſit, ut forte hujus pater. Conſulatum autem ſic initam haud diu videtur tenuiſſe, ſed Oſtiam receſſiſſe: ſiquidem Caſſiodorus, pro* Gallicano, *Conſtantium edidit, quem illi ſaffectum Onufrius cenſet. Poſt illum vero receſſum ſuum idem* Gallicanus obtulit Baſilicæ SS. Petri & Pauli & Joannis Baptiſtæ, *quam* Conſtantinus ex ſuggeſtione Silveſtri in civitate Oſtienſi, juxta Portum urbis Romæ fecerat, coronam argenteam cum delphinis, penſantem libras XII; calicem argentum anaglyphum, penſantem libras XV; Amam argenteam penſantem libras IIVSIT; Maſſam Mullianam, territorio Sabinenſi, præſtantem ſolidos C & XV & ſemiſſem; ſundum Picturas, tercitorio Veliterno, præſtantem ſolidos XLIII; ſundum Surocum via Claudia tecritorio Vegentano, præſtantem ſolidus LVI; Maſſam Gargilianam, territorio Sueſſano, præſtantem ſolidos CCCLVI. *Ita Anaſtaſius Bibliothecarius in Vita S. Silveſtri; quæ receſſum* Gallicani, *in his Actis relatum, haud parum confirmant.*

Ea dedit Oſtienſi eccleſia oblata a Gallicano,

F

confirmantur Acta,

7 *Et ſane egent Acta illa, per ſidei non modicum, aliunde confirmari; tunc vero per conjecturam ſic ordinati & explicari hiſtoria poterit, ut Saporis Perſarum Regi, quem anno circiter* CCCXXVII *cepiſſe Chriſtianos perſequi ſcribit Theophanes, futot ille contra ipſos vecerit, ex dolore cladis illatæ copiis Perſicis Syriam populantibus, atque trans*

illuſtranda per conjecturas quoad Perſicum

Tigrim

A *Tigrim tota etiam Meſopotamia pulſis; cujus aliquot latrocinalis, potius quam billi, nulla extat apud Hiſtorices mentio. Inde reverſus Romam* Gallicanus, *caperit cum Conſtantino pro litteras agere de nuptiis filiæ, Romæ apud S. Agnetis ſepulcrum viventis in propoſito caſtitatis. Quod matrimonium dum fit, ut Acta dicunt, tractatur; & Conſtantinus per annum* CCCXXVII *ferme totum in Bithynia moratur; Scythæ, quos nunc Tartaros dicimus, tranſmiſſo Boryſthene, per Sarmatiam penetraverint in Daciam, id eſt in regiones utique Danubii ejus adjacentes, indeque in Thraciam. Contra hos accerſitus Roma* Gallicanus, *Auguſti futurus gener, tum iſte tum ſequenti anno* CCCXXIX *eum geſſerit auſpicits Conſtantini, ea de cauſa in Europam tranſgreſſi, Sardicæque & Naiſſi & Sirmii in Pannonia Dacisque ut plurimum agentis, uti apparet ex reſcriptis inde datis; inſtituti etiam condendæ ad Boſporum Thracium Conſtantinopoli, unde in omnes eos barbatorum motus deinceps invigilaret, ſtatuta iſtic Imperii ſede. Et tunc quidem ab ipſis Philippopoli in Thracia circumſiſſus* Gallicanus, *longe inferior numero, invocate ex SS. Joannis ac Pauli conſiliis Chriſtianorum Deo, inſignem de illis victoriam retulerit; ac Romam remiſſus ſit, cum titulo Conſulis in annum ſequentem deſignati. Confirmatur hoc ex Faſtis correctioribus apud Buchetium cum anno* CCCXXX *notantur* Conſules Gallicanus & Symmachus. *Conſtantinus vero poſteriorum annorum aliquot ipſoſmet Scythas ſuis aggreſſus in ſedibus, perdomitæ gentis laudem mecuerit, quam ei dat Euſebius lib. 4 Vitæ cap. 5; quæ laus in hiſce Actis tota non magis ceſſatri-*

B *buitur* Gallicano, *quam ſubjugata dicitur Perſis: quæ ſui juris & tunc erat, & poſtea manſit, modo pacem, modo bellum cum Romanis habens.*

Hiſpanorum ſigmenta reſecta.

8 *Sed ſi Acta, licet perquam vetuſta, non abſque correctione excipiuntur, quid ſiet Adverſariis Juliani Petri? In his num.* 8 *vocatur* Ovinus Gallicanus, *is qui in Faſtis Bucherianis cum* Septimio Baſſo *Conſulatum geſſit anno* CCCXVII, *licet verſimiliter a noſtro diverſus; ipſeq;* & Joannea & Paulus *dicuntur* Hiſpani Saguntini, *ac num.* 399 *inter ſe* cognati, *atque* Braganti, non procul admodum

C Brachara nati: *quare etiam Hagiologio Luſitanico omnes tres adſcripſit Cordoſus. Tamayus addit* Epitaphium, *velut ex* Cypriano Presbytero Cordubenſi; *ubi ſimiliter aſſeritur, quod fuit* Hiſpanus, grandi ex origine quondam Saguntina. *Hæc tamen omnia flocci faciet, qui cum eruditioribus Hiſpanis agnoverit, cujus auctoris & ætatis ſint iſtæc omnia, quæ tam fidenter, ut antiqua valde, a ſuis fautoribus & admiratoribus proferuntur.*

A C T A

Præfixa Paſſioni SS. Joannis & Pauli.

Ex Codicibus Mss. ſex.

1 SUb Conſtantino Auguſto & Gallicano Duce Romani exercitus, Perſarum gens, quæ Syriam *a* invaſerat, victa eſt, & virilitet ſubjugata: qui cum triumphalibus inſulis ſublimatus, acceptus eſſet Auguſto & earus, filiam ejus ſacratiſſimam virginem Conſtantiam *b* ſibi poſcebas uxorem; & hoc non mediocri inſtantia flagitabat, tempora quo imminebat gens Scythica, quæ & Daciam & Thracias occupaverat: & quoniam bene erat potens, omnium poteſtatum Comites ac Præfecti cum omni populo Romano id fieri poſtulabant. Conſtantinus vero Auguſtus contriſtari cœpit, & eſſe mœſtiſſimus; ſciens filiam ſuam, poſitam in ſancto propoſito, facilius occidi poſſe quam vinci.

a Conſtantini filiam petit Gallicanus,

b

& Scythicum bellum,

ſucceſſu animi amplificato,

atque ea Conſulatu anni 330.

D AUCT. COÆVO EX MSS. *movens in Scythas:*

2 Quæ cum patria ſolicitudinem ſtudioſanctitatis conaretur excludere, dixit *c* patri ſuo: Si certiſſimum non haberem quod mi non deſerat Deus, recte formidini meæ & ſolicitudini tuæ locus aliquis cederetur. Cum vero certa ſim de Deo, depone omnem ſolicitudinem tuam, & te daturum me illi conjugem repromitte; ita ut, ſi Scytharum ſuperaverit gentem, victor ſimul & conſul me accipiat. Hujus autem ſponſionis gratia duas filias ſuas virginea, quas ex amiſſa conjuge natas habet, mecum uſque ad nuptiarum diem eſſe permiſit: ſecum vero Præpoſitum & Primicerium Joannem & Paulum eſſe gratanter admittat: ut ille me per meos familiares, alloqui & cognoſcere valeat; & ego illius, per ejus filias, votum, moreſque & inſtitutum cognoſcam. Facta ſunt hæc omnia ſicut virgo Chriſti diſpoſuit, & velut ſub arrhationis loco dantur duo fratres eunuchi, ex latere Auguſtæ; & duæ ſorores Gallicani filiæ ipſi Auguſtæ tradantur, ita liberalibus ſtudiis eruditæ, ut vix illis quiſquam par ſcientia in virorum numero ſapientum inveniri potuiſſet, quatum una Attica, altera Artemia dicebantur.

illa, ſi eſt certa virginitatem ſervare, c

ejus filias ſibi poſtea commiſit,

ipſique SS. Joannem & Paulum adjungit.

E

3 Quæ Conſtantia cum ad ſe venire cognovit, expandens manus ad Dominum ſic oravit: Domine Deus omnipotens, qui me orationibus tuæ Mattyris Agnæ a lepra *d* mundaſti, & ſemitam mihi timoris tui propitius oſtendiſti; & Virginis tuæ Mattis thalamum reſeraſti; ubi tu ſponſus, tu filius manifeſtatus es; tu genitus es ex Maria, tu genitus probatus es Mariæ; tu lactatus uberibus Mariæ, tu omne ſæculum nutriens, ſimul etiam illam ex qua lactatus es & nutritus; tu Infantulus creſcens ætate; tu omni mundo *e* incrementa concedens; ut ſapientia proficiens, eum ſis ipſe totus ſapientia; tu ita magnus, ut te magnificentiua nihil ſit, tu verus humo de matre ex tempore editus, tu verus Deus ex patre ſine matre genitus; Deus de Deo, feciſti quæ non erant: ex matre ſine patre carnali editus, qui lapſum incutrerant, reparaſti: tu fuſus in lucem illuminatus es, eum ſis qui illuminas omnem hominem in hunc mundum venientem. Te deprecos etedens, ut ipſe juſſiſti; te quæſo egens, quod ipſe promiſiſti cum dicerea, Amen dico vobis quia omia quæcumque petieritis a patre in nomine meo, dabit vobis. Peto itaque Domine, ut has Gallicani filiæ, tu lucreria, ipſum quoque Gallicanum, qui me tibi ſollere conatur, tuæ fidei applica & caſtitati. Aperi, Domine, os menm, & aperi aures cordis earum ſermonibus meis, & conſenſus earum mihi januam pande; ut tantam verbia meis virtutem infundas, ut casnia commercinm execrantes, tibi conſecrari deſiderent; & ex ipſo deſiderio tantus amor in earum mensibus oriatur, ut ferventer ad thalamum illum tunm cæleſtem pervenire deſiderent; quem plenis oleo lampadibus, & tuæ caritatis fulgentibus flammis attingant, ut loco ſibi inter

Sit tradicio ſibi SS. Attica & Artemia d

e

F

pro ipſarum conſenſu

AUCT. COÆVO EX MSS.

A ſapientes virgines dato, de tua miſericordia gloriantes, nihil terrenum deſidereot, & te ſolum iotegro affectu ſuorum viſcerum concopiſcant.

4 Haoc vero orationem fuiſſe Conſtantiæ ipſa narrante *f* didicimus: quam etiam ab ea legimus ſcriptam. Qualiter autem ad Dominum Atticam Artemiamque convertetit, ſtudio celeritet narrandi Martyrium Gallicani, prætereo. Igitut veoiens Gallicanus ovans, a *g* Conſtantino & Conſtaotio ac Cooſtante Auguſtis ſuſcipitur, & ab omni comitatu & Seoatu: qoi non prius iagreſſus eſt Romam, niſi prius ad ſacra Petri Apoſtoli limina perrexiſſet. Cui Conſtantinus *h* ait, Cum ad bellum pergeres Capitolium & templa ingreſſus dæmonibus immolaſti; inde victor rediens, Chriſtum & ejus Apoſtolos adoras. Unde eupienti mihi noſſe quid rerum ſit, paode per ordinem.

5 Quem Gallicanus adorans, ait: Cum Scythica gens me intra Thraciarum Philippolim *i* urbem concluſiſſet, & ſtrages plurimas B feciſſet, metuenti mihi confligere eum eis, eo quod exigua mihi eſſet militum manus, hoſtium vero eſſet innumerabilis multitudo; inſiſtebam ſacrificiis, & Martianas victimas offerebam. Quid multis moror? Ad ultimum erevit obſidio, & uoiverſi tribuni mei ac milites *k* ſe hoſtibus *k* tradiderunt. Cumque cuperem fugiendi aditum reperire, Paulus & Joaones (ex quibus Præpoſitus unus eſt, Primicerius alius Dominæ meæ, pietatis veſtræ filiæ, Conſtantiæ *l* Auguſtæ) dixerunt mihi, Faevorum Deo cæli, quodſi te liberaverit, Chriſticola fias; & eris victor melius quam fuiſti. Fateot, ſaetatiſſime Imperator, mox ut hoc votum meo eſt ote prolatum, apparuit mihi Juvenis ſtatura exceſſus, ferens io humero *m* Crucem, dicens: Sume gladium tuum & ſequere me. Quem ego dum ſequeret appatuerunt mihi hinc inde milites armati, confirmantes me, & diceotes, Nos tibi præbemus offieium: tu ingredere hoſtiom caſtra, & dextra lævaque gladium tenens evaginatum, ne reſpice, quouſque pervenias ad Regem ipſorum nomioe Bradam. Quo eum perveniſſem cum eis, veniam ſui ſaoguinis proſtratus meis pedibus C poſtulavit; oullumque penitus ex eis gladio nec feci nec juſſi occidi. Hunc vero Regem eorum *n* Bradam, com duobus filiis, vinctum ab illis militibus accepi; & ita uoiverſæ ſont Thraeiæ liberatæ a gente Scytharum, & tributarii facti ſunt. Tribuni omnes ad me cum ſuis militibus reverti volueront: ſed niſi fierent Chriſtiani, a me recipi minime potuerunt: conſeotientes vero gradu ſublimiotes effeci, oon conſentieotes, ptivati *o* militia; meipſum ſutorum Chtiſtianum ita Deo devovi, ut etiam a conjugio mihi promiſerim abſtinendum. Ecce habes quadruplicatum exercitum; habes & omnem gentem Scythicam ſubjugatam ac tributariam, totas Thracias liberatas *p*: mihi vero felicitet jube ſuccedi *q* propitius, quo poſſim vacare religioni qoam didici, & in veritate conſtate quam perfecte cogoovi.

6 Tunc Imperator Conſtantinus miſit ſe in amplexus ejus, referens ei univerſa quæ geſta ſunt circa filiaa ejus, & qoomodo ſint virgines Chriſto utiliter conſecratæ; & qualiter alias virgines duas, per ſuam gratiam evocaverit Deus; & quomodo eruditioois ſummam corripientes ad perfectionem [conniti] cœpetint, & quomodo univerſa perfectæ vitæ tudimenta ſuſceperint. Tunc cum Auguſto intranti palatium Gallicano occurrit Heleoa *r* cum filia filii ſui *s* Conſtaotia, & filiabus ipſius Gallicani. Fuodebantut lactymæ gaudiis plenæ, nec permirtitut ad domum reverti propriam Gallicanus; ſed quaſi genet Auguſtorum in palatio ſucceſſit. Et conſidetans filias ſuas in laudibus Dei florentes, cum vellet privatus abſcedere, rogatus ab Auguſtis Conſul proceſſit: in ſaſeibus poſitus: quinque millia ſervorum liberos civeſque Romaoos fecit; quibus prædia domoſque donavit, eunctaſque faculrates ſuas, excepto jure filiarum, diſtrahi ac dooari pauperibus juſſit; ae ſe in Oſtieoſi urbe manentem ſancto viro cuidam Hilario nomine ſociavit; cujus habitaenlum ampliari fecit ad peregrinorum ſuſceptiooem, quam ipſe plurimis impendebat.

7 Huie adbæſerunt multi ex ſervis, quos liberos feeit, & divulgata eſt ſama ejus per totum orbem; *v* ita ut ab Oriente & Occidente veoieotes viderent vitam ex Parritio & Conſule, qui erat amiciſſimus Auguſtorum, lavantem pedes, ponenteni menſam, aquam manibus affundentem, languentibus ſolicite miniſtraotem, exhibentem ſanctæ virtutis officia *w*. Hic primus in Oſtienſi urbe extruxit Eccleſiam, & dedicavit *x* officia Cleticorum. Huic ſe ſanctus Levita Laurentius revelavit, adhortans eum, ut in ajus nomine eccleſiam fabricaret io porta, quæ nunc uſque Laurentia nuncupatur. Rogatus auteo ut ibi leveretur Epiſcopus, non conſenſit; ſed ex ſua voluntate ipſe qui ordinaretur *y* elegit: tantamque ei gratiam contulit Deus, ut dæmonibus pleni, mox ut viſi fuiſſent ab oculis ejus, protinus mundarentur; multaque in eo etant ſanitatum inſignia.

8 Sed cum a Conſtantio Julianus Cæſar factus eſſet, dedit legem ut Chriſtiani nihil in hoc ſæculo *z* poſſiderent. Tunc Gallicanus habens io Oſtieoſi pago qoatuor caſas, quarum peoſiones his operibus quibus diximus miniſtabant, ita Deum habere meruit defenſorem, ut quicumque iogrediebatur in eas malitioſe ut poneret titulos fiſci, aut exigeret penſiones, ſtatim a diabolo tepleretur; & quicumqoe actorum ejus eſſet exactor, leproſos fiebat. Tune interrogata dæmonia dederunt reſponſum, quodſi ſacrificare coactus fuiſſet Gallicanus, caactoses reditonm ejus iſta pericula evitarent. *a* Et quooiam nullus audebat convenire de hoc ſcelere Gallieaoum; mandavit ei Julianus Cæſar; Aut ſacrifica diis, aut diſeede a finibus Iraliæ. Statim autem relictis omnibus petiit Alexandriam: & ibi junctus eſt Confeſſotibus Chriſti per continuum annum; poſt etiam feceſſit in eremum; ibique a Rautiano *β* Comite templorum, com cogeretur ſacrificare & contemneret, percuſſus gladio in corpore, Chriſti Martyr *γ* effectus eſt; atque ita perrexit ad Domioum gaudens cum triumpho; cui ſtatim baſilicam ſui nominis conſtruxerunt, in qua exuberant beneficia Martyria ex eo tempore & nunc, uſque in ſæcula ſæculorum. Amen. Hilarious autem, qui quondam Gallieanum in Oſtienſi urbe ſoſcepetat, cum cogeretur a perſe-

nec ſtupra, *f*

Victor redit Gallicanus, *g* *h*

Conſtantino narrat

i

k *l*

m

quod obſeſſus a Scythis Chriſtum invocarit

n

a

& capto eorum Rege omnes eos ſubjugavit.

o

p *q*

Gaudet de filiarum ſuarum converſione

Gaudet Julianus inde pulſus, *z*

Alexandriam ſaepiſſime, *a*

β

γ

& capite plectitur, S. Hilarione ſuppliciis maſtatur.

A ſecutoribus fidei Chriſtianæ ſacrificare, & nol- ♂ ler; fuſtibus cæſus martyrium ♂ ſumpſit, cujus corpus Chriſtiani venerabiliter ſepelierunt in Oſtia *f*.

ANNOTATA D. P.

a Ita Mss. tria, alia utiliter.

b Totidem quidem eaque antiquiora Conſtantinam *ſcribunt, ſed hoc nomine dictam Conſtantini filiam alteram, conſtat fuiſſe conjugatam.*

c Imo ſcripſit; Romæ enim agebat illa, Conſtantinus in Bithynia, ſicut jam monui.

d Vide hæc prolixius in Januarii in Vita S. Agnetis, auctore S. Ambroſio num. 15 & 16, allegante abditum *quoddam* volumen, *unde iſta acceperit, & fortaſſis ipſiuſmet Conſtantiæ ſcriptum, de quo infra.*

e Quædam Mss. addunt, in Deo.

f Jam dixi non poſſe cum veritate conſiſtere, ut ipſimet Conſtantiæ auctor familiaris fuerit.

g Primum oportebat ad Conſtantinum *Imperatorem, Conſtantinopoli vel alibi in Thracia tunc* B *agentem, adduxiſſe* Gallicanum, *& inde Romam; ubi tres ejus filii* Conſtantinus *tunc annos natus 15, Conſtantius 12, Conſtans duntaxat 10, ſub aviæ Helenæ cura educabantur; omnes quidem pene ab infantia Cæſares dicti, & Conſulatibus honorati a patre; non autem* Auguſti & Imperatores, *niſi illa mortuo, id eſt anno* 337.

h Conſtantinum *patrem intelligamus oportet: quem hic inepte Romam adduxit auctor.*

i Philippopolim *integre ſcribendum erat, in priori tamen ſcriptione codices omnes conveniunt; diſtat autem illa a Conſtantinopoli plus quam 70 leucis.*

k Hoc prorſus ineptum eſt & incredibile: multum fuerit, ſi plures eorum deditionem hoſti faciendam faſaerint.

l Auguſtus *dici filias Imperatorum, necdum alibi legi: uxorum ſolarum hic titulus erat.*

m De Conſtantino ipſo dicit Euſebius, quod Servatoris ſui auxilio fretus, triumphali ſigno ac trophæo *(Crucem paſſim intelligunt auctores)* in Scythas illato, brevi cunctos ſubegit; *& hoc* C *modo* Scythæ Romanis tandem parere didicerunt, *quibus* ſuperiores etiam Imperatores tributa pendebant.

n Captum aliquem Scytharum ſeu Regem ſeu Ducem non eſt ſaveroſimile, ſed abſque prælio: eo quo hic dicitur modo, credibile non eſt, in ſilentio me. D liorum auctorum, qui illud non omiſiſſent Conſtantino laudi vertere. A. COÆ-VO EX

o At hoc nec Conſtantinus quidem ipſe fecit unquam, cogi voluit neminem. MSS.

p Omnia hæc ſupra veritatem exaggerata videntur.

q Scilicet in militiæ ducatu.

r Hulenum *tunc adhuc in vivis fuiſſe multum aliunde probari.*

s Neptem *dixiſſe debuerat: nam alia* Conſtantia, *quæ Conſtantii ſoror fuit, Licinii Imperatoris uxor, non fuit Helenæ filia, ſed Theodoræ.*

t Alias, per totum Urbem.

x Mss. noſtra, aliud dixit, *aliud* dixit, *uti & in Audomarenſi. Aſt in Mſ. Neapolitano omittuntur omnia reliqua hujus articuli ab* aſſerisco.

y Poſt mortem ſcilicet Maximi, qui an. 313 ſub Miltiade Papa Romano Concilio adfuit juxta Optatum Milevitanum: quis autem tunc fuerit ordinatus, nos latet.

z Non invenio qui Juliano *hujuſmodi legem im-* E *probaverit; ſed alias eo tendentes, quibus præſertim eccleſiæ ſpoliarentur, & qui ſacrificare nollent, ad graviora ceteris tributa in bellum Perſicum conferenda cogerentur, quæ aliaque hujuſmodi vide apud Baronium ad annum 361 n. 161 & ſeqq.*

a Alias, non paterentur.

β Abrantianus *alibi &* Brantionus. Comitem *autem templorum alibi nuſquam legimus; primus fortaſſis inſtituit* Julianus, *reſtaurandis templis idolorum, quæ Chriſtiani everterant latentus: quod officium cum ipſo ceſſaverit.*

γ Ita unicum Audomarenſe, cetera Martyrem fecit.

δ Illis ipſis verbis refertur S. Hilarinus, *addito (neſcio unde)* titulo Monachi *ad 16 Auguſti ab Adone & Uſuardo, aliiſque poſt eos: qui ſi revera paſſus eſt illo die, quod nuſquam in Actis legitur; paſſus eſt diu ante* S. Gallicanum, *cum hic ſcilicet Oſtia diſceſſiſſet. Idem in Romano hodierno confunditur cum* S. Hilariano, *quem* S. Donatus Aretinus *diu poſt hæc creditur ſocium Martyrii habuiſſe, 16 Auguſti: ideoque dicitur ille etiam Aretii paſſus, ſed Oſtiam translatus: quod* F *vereor ne propter nonnullam ſimilitudinem ſit fictum, & poterit ſuo tempore plenius examinari.*

ε Qui paſſionem SS. Joannis & Pauli cum his Actis contineant, ſic progrediuntur: Præterea Julianus Cæſar captus cupiditate ſacrilega: *quæ vide die ſequenti.*

DE SANCTO ANTIDIO

EPISCOPO VESONTIONENSI IN BURGUNDIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. H.

De ejus cultu, translatione corporis, Actorum fide merito ſuſpecta.

CIRCA ANNUM CCCCXI. Vesontio, *maxima Sequanorum metropolis habita, antiquis Notitiis provinciarum & civitatum Galliæ, atque etiamnum urbs Archiepiſcopalis in Comitatu Burgundiæ inter illuſtres ſuos Epiſcopos recenſet* S. Antidium, *martyrio etiam corona clarum. Ejus feſtum præcipitur in Breviariis Veſontionenſibus, de quibus infra, celebrandum* XV Kalendas Julii, *ſive* XVIII *die Junii Tomus V.*

Cultus 17 *ſolli: quo die in antiquo Mſ. Martyrologio Uſuardi, auctо ad uſum Eccleſiarum Alſatiæ & dictæ Burgundiæ, iſta leguntur:* Biſuntiæ, S. Antidii Epiſcopi & Martyris. *Ejus etiam meminit ad diem Ferrarius, in Catalogo generali. Alii* & 23 Junii *retulerunt ad diem* XXV *Junii. Horum primus fuit Grevenus cum ſuis Carthuſianis, in Uſuardi Martyrologio variis editionibus auctius edito ſub annum*

A MDXV & MDXXI, *in quo ad dictum* XXV *Junii ipſa habentur* : Antidii Epiſcopi Chryſopolitani
AUCT. G. H. ſen Biſantini & Martyris, a Wandalorum Regu ob Chriſti fidem occiſi. *Quæ plane eadem apud Molanum in Auctario Uſuardi recuſa ſunt, præpoſita littera* e, *quam ſua præfatione ad Martyrologium cap.* 23 *indicat*, ſe ea deſſumpſiſſe ex Additionibus per Patres Caeſhuſiæ Colonienſis ad Uſuardum jam ſecundo anno MDXXI adjectis. *Eadem quoque leguntur in Martyrologio Canſii Germanice excuſo, & ſecuti ſunt Galeſinius atque Miræus in Faſtis Belgicis & Burgundicis, cum hodierno Martyrologio Romano, in quo ipſa referuntur* ; Veſontione in Galliis, S. Antidii Epiſcopi & Martyris, qui ob fidem Chriſti a Wandalis occiſus fuit: *& in Notis allegatus Molanus in Additionibus ad Uſuardum, quem ſecuti ſunt Romani Martyrologii Recognitores ſub Gregorio XIII. Hæc de die Natali, quem arbitramur eſſe hunc* XXV *Junii*; *at* XVII *Junii corpus fuiſſe anno* MCCCLX *revelatum, ut infra dicitur, & inde eam diem aſſumpſit*.

Translatio corporis facta 24 Januarii

a *Altera eſt ſolemnitas translationis corporis* S. Antidii *ad monaſterium S. Pauli. Joannes Jacobus Chifletius part.* 2 *Veſontionis pag.* 92 *aſſerit*, vero ſimillimum putandum, eam translationem ab Hugone Archiepiſcopo, eccleſiæ S. Pauli reſtauratore, factam eo ipſo die, quo reædificatam Baſilicam ſolemni cultu dedicavit XXIV Januarii. Id adducor, *inquit*, ut eredam, quod in Martyrologiis S. Joannis & S. Pauli, eadem dies menſis Januarii vigeſima quarta, & dedicatæ S. Pauli baſilicæ, & translato S. Antidii corpori ſacra habeatur. Sic enim in eis leges IX Kal. Febr. Biſontii dedicatio Eccleſiæ S. Pauli, & translatio corporis S. Antidii: quod non obſcure ſignificat, non modo eadem die poſteaquam alicujus anni, ſed eadem die anni ejuſdem, ſimul importatum in eam eccleſiam S. Antidii corpus, ſimul eam ſub Beatæ Virginis ac S. Pauli & B. Antidii patrocinio ab Hugone Archipræſule dedicatam. Dedicationis ipſa Januarii XXIV die per Hugonem Primum factæ monumentum proſtat in veteri Rituum codice S. Pauli, ubi hæc habentur : In nomine Domini. Amen. Altare S. Mariæ & S. Pauli dedicatum in honore Spiritus ſancti, S. Mariæ, S. Pauli, & ſanctorum Innocentium: in quo continentur Reliquiæ de capillis S. Joannis Baptiſtæ, Reliquiæ S. Antidii Martyris & Archiepiſcopi noſtri ... Altare quo finum eſt retro hoc majus altare, conſecratum eſt in honore S. Antidii Martyris, S. Joannis Euangeliſtæ omniumque Martyrum ... Hæc autem dedicatio Eccleſiæ ſive Altarium facta eſt per manus Domini Hugonis Archiepiſcopi Biſuntini, IX Kal. Februarii. Extat pone Altare majus S. Pauli antiquus tumulus lapideus S. Antidii, qui eirenm Epiſcopi decumbentis in plano inſculptam effigiem ſic inſcriptus eſt: CORPUS BEATI ANTIDII EGREGII MARTYRIS A ROFFEJO TRANSLATUM ET IBI POSITUM, QUI PRO NOBIS ORET. AMEN.

Sub Hugone I Archiepiſcopo.

Revelatio corporis 27 *Junii anni* 1360.

3 Hæc *ibi Chifletius* : *at* anno MCCCLX, die XXV. Kalend. Julii *ait pag.* 287, a Joanne de Vienna Archiepiſcopo revelatum corpus S. Antidii Archiepiſcopi Biſuntini, ut ferit præter alia monumenta antiquus lapis, retro majus altare eccleſiæ S. Pauli, qui ſic ſe habet:

Anno milleno, centum ter, ſex una deno,
Cum his jungendis Julii ter quinque Kalendis,
Antidi foſſa tollunctur dignius oſſa, D
Ponuntne caſſa, pec quæ ſint crimina laſſa.

Illud ter quinque verſus cauſa poſitum putamus, cum alioquin antiqui & optimæ notæ codices in hoc omnes conveniant, revelatom eſſe corpus S. Antidii anno MCCCLX, XIV Kal. Julii. *Hæc Chifletius. At mallem ſervare* XV *Kal. Julii, id eſt* XVIII *diem Junii, atq; inde cœptum ab aliis coli dictu die ut ſuperius diximus. Ex aliqua Chifletii ejuſdem ad Marçum epiſtola diuimus* cranium S. Antidii penes Divionenſes magna veneratione ſervari: *Item* Flameti apud montanos Fuleinintes, Sedonenſibus finitimos in diœceſi Gebennenſi, annlverſatio ritu coli S. Antidium, ſacræ Flametenſium ædis ac oppidi Patronum. *Cranium Divione, item Flameti.*

4 *Hæc de veneratione & Reliquiis ſatis certa videntur. Aſſ circa ſinceritatem Vitæ & Actorum plura occurrunt controverſa. Laudatus ſupra Chifletius in Actis* S. *Antidii aſſerit, memoratum* Hugonem Archiepiſcopum, in ſuo inſtrumento dotationis Canonicæ (quod Hugonis Primi teſtamentum vocant) dato ad annum MXLIV, XXV Martii, meminiſſe S. Antidii jam in ea eccleſia quieſcentis: *cujus ſcilicet corpus translatum fuiſſe ad dictam Eccleſiam ſupra retulimus. Pluribus poſtea a Pag.* 191, *de Hugone* XLVIII *Antiſtite agit, aebitcatus eum* creatum Archiepiſcopum anno MXXXI, mortuum anno MLXVII die V Kalendas Auguſti. *Circa hoc tempus Vitam* S. Antidii *conſcriptam arbitramur, in qua ſub finem Indictione translatio corporis facta ad monaſterium S. Pauli, Pontifice cum Clero præcente: cujus tamen nomen non exprimitur, quod id eſſet omnibus notum &c. Sic potuit ea ætas venire in noticiam Sigeberti Gemblacenſis, qui aliqua inde inſerult ſuo Chronico ad annum* MCXII *dictato. Urbem* S. Antidii *Epiſcopalem auctor nunquam* Veſontionem *aut* Beſuntium *nuncupat, ſed ſempec* Chryſopolim: *& quia novum nomen videbatur aliis, illud explicat ſub initum. Secuti ſeculo mox ſequenti* XII *eum in hoc ſunt, Guntherus Ligurinus, Gaufridus Abbas Altæ combæ, Joannes Saresberienſis Epiſcopus Carnotenſis, & Auctor Vitæ S. Bernardi, allegati a Chifletio lib.* 2 *cap.* 22. *Elapſi tunc erant a cæde S. Antidii anni ſexcenti, forte adhuc quinquaginta; ut auctor non videatur ſatis ſecure progreſſus, ſed quilibet uti effecebantur vulgari incertaque traditione arripuiſſe.* E *Vita ſcripta fatale, elapſi poſt martyrium annis 650*

5 *Nos illa qualiacumque Acta habemus ex Ms. Trevirenſi S. Maximini, & contulimus cum editione Chifletiana, quam aſſirit ſe ſumpſiſſe ex veteri codice Mſ. Metropolitanæ Baſilicæ S. Joannis, & contuliſſe cum Ms. Monaſterii Aquicinctl Ordinis Ciſtercienſis, & aliis quibuſdum exemplaribus. Reperimus nos eadem anno* MDCLXII *in Aeebimonaſterio Ciſtercienſi; atque Prologum, qui alibi decrat deſcripſimus. Selmus etiam extare illa in Caetbuſia Colonienſi & Confinentina, nec tamen videntur Surius, Moſander, alique judicaſſe proio digna. Fatcor, quod cum ante diſcuſſionem more noſtro inciperem addere marginalte notas, ac legerem* Antidio *occurriſſe legionem dæmonum, atque inter hos Æthiopem ja Dantem ſua induſtria Pontificem Romanum in loquium impudicitiæ attractum, Amidium dein Æthiopi infidentem Romam delatum, & poſt reductum ad pœnitentiam ſummum Pontificem, ad propriam Sedem relatum; fatcor, inquam, viſum mihi ſomnium; ſi non S. Antidii, ſaltem alterius; & a ſcriptore in vera hiſtoria aſſumptum. Magis autem confirmatus in ea cogitatione ſui, cum ſimilia* F *in pluribus videntur fabuloſa*

adſcribi

A *adſcribi vidi S. Maximo Taurinenſi Epiſcopo, ut accepta ex quadam Vita S. Leonis Papæ primi, quam ut fabuloſam rejeci* XI *die Aprilis. Voluit quidem Sigebertus inde aliqua in ſuum Chronicon tranſferre, ſcilicet ut plura alia parum fundata, quæ nos ſæpius ut meras fabulas ejecimus. Merito autem Baronius in Notis ad* ANN *Junii reſpondit, a* Sigeberto miſceri apocrypha, & a vetitate aliena, &, unm magiam magis, quam pietatem redoleant, merito rejicienda.

habitur perperam Epiſcopus Tarentaſiæ 3 Septembris

6 Petrus de Natalibus eadem retulit lib 8 cap. 43, *ſed* Antidium *novo errore appellavit* Epiſcopum Tutonenſem, & tertio Nonas Septembris gladio cæſum feripſit. *Secuti nihilominus eum ſunt Maurolycus, Felictus, Ghinius, Ferrarius. Sed nullum* Antidium *fuiſſe Tarentenſem Epiſcopum, certiſſime conſtat. Eadem inſcripta ſunt Floratio Sanctorum, & ad* XXIII *Maji relata: ſed iſtis defenſoribus falſitas non promovetur. Miratur Chifletius* a Cardinale Baronio dictam hiſtoriam apocryphum dici, cum nulli ſupra fidem videri debeat, poſtquam Chriſtus ipſe a diabolo ſopra montem excelſum & ſupra templi

B pinnaculum delatus eſt. Magis certe ultro obtemperant dæmones ex pacto neſario; ſed & Sanctis parent vel nolentes, non pacto inducti, quin potius ejus imperio, cui quondam reverſi diſcipuli cum magno ſuo gaudio retulerunt: Domine, etiam dæmonia ſubjiciuntur nobis in tuo nomine &c. *Et ſuperius ita ſcripſerat*: De hiſtoria S. Antidii, Romam vectore dæmone profecti, adeo multa ſunt certaque monumenta, ut eam ut ſpiriam rejicere, vel ſeticere ut indecoram, nec hiſtorici eſſe putem, nec æqui rerum æſtimatoris. Ejus eerte veritatem adſtruont primum libri vetuſtiſſimi, & conſtans majorum traditio; deiode antiquiſſimæ imsgines, pictæ fictæve in eccleſiis Ruffei, S. Panli, S. Petri, S. Magdalenes &c. necnon & Breviaria vetera, & Caroli de Novo-eſtro editum anno MCCCCLXXX, Antonii de Vergejo MDXXXV, Claudii a Bauma MDLXXVIII. *Hæc alteque Chifletius in Veſontione: atque ei fides habeatur, miſit nobis frater ejus Petrus Franciſcus ipſam hiſtoriam S. Antidii vectore dæmone Romam profecti ex Legendario æſtivo S. Joannis, prout eſt inante memoratis Actis. Sed hæc omnia reſpectu talis antiquitatis nihil omnino probant. Nos ut hiſce amicis ſatisfiat, ipſa Acta damus, ſed tamquam ſuſpecta fidei vel potius ut mera ſomnia, quod quidem tranſvectionem diabolicam attinet, ut benevolus lector per ſe judicet de re ipſa. Habemus Breviarium Biſuntinum, juſſu Ferdinandi a Rya Archiepiſcopi Biſuntini* MDXC *editum, ubi nihil iſtiuſmodi habetur in Lectionibus tribus, quas præmittimus, ut via ad meliorem inſtructionem ſternatur. Habemus & antiquum Ms. Breviarium Biſuntinum, quod olim ad dictum Chifletium pertinuit; in quo Lectiones habentur ex initio Actorum; & omiſſa controverſa tranſvectione ſolum dicitur Sanctus habuiſſe* virtutem imperandi ſpiritibus malignis; *agiturque de ejus martyrio, uti infra ad ipſa Acta annotamus: ex quibus colligemus non debuiſſe tam fideuter provocari* ad conſtantem majorum antiquitatem. *Plura alia in Notis obſervamus.*

fabula fruſtra defen a a Chifletio.

C *Præponitur ſpuriæ vitæ in Breviariis Biſuntino.*

D

VITÆ EPITOME

Ex Breviario Biſuntino anno MDXC *edito.*

ANtidius, nobili genere & parentibus Chriſtianis natus, a pueritia litterarum ſtudio deditus fuit, præſertim ſacrarum: adultus vero, factus eſt Canonicus Eccleſiæ Biſuntinæ, quando Canonici apud *a* Sanctum Stephanum ſub regula degebant *b* Beati Iſidori. Aecidit autem (ut ſunt occulta Dei judicia) ut *c* Germeiſylus Archiepiſcopus, qui clauſtrum Sancti Stephani & Ordinem Canonicorum magna ſapientia nec minore ſumptu ac pietate inſtauraverat, tantus vir a fide Catholica deficeret, & in Arianam hæreſim prolaberetur. Quare Clerus & populus, Deo revelante, Antidium Sedis Chryſopolitanæ Præſulem, quamvis invitum & pro vitibus reluctantem, elegere. In eo munere tanta exhibuit documenta ſanctimoniæ & virtutis, ut nullus eo major fuiſſe inveniatur. Is virtutem haboit impersndi ſpiritibus maligais. Obſeſſa poſtmodum a Wandalis civitate in caſtrum ſe recepit, quod multo antea Imperator ei dono dederat Theodoſius *d* junior. Caſtrum hoc vocatur Ruffeium juxta Marniaeum. Illic multos invenit fideles, immanitatem barbarorum fugientes. Hos conſolatus Antidius, & ad ferendum patienter martytium exhortatus, ipſe in medios hoſtes venit, alta voce Chriſtum annuntians. Sed ab exercitu procedentes aliqui ſanctum virum humi projecerunt, calcibuſque & omnibus contumeliis affecerunt. Ductus ad Regem eorum ſeu Ducem, *e* Croeum nomine, interrogatur quiſnam & unde ſit? Reſpondit, ſe Antidium eſſe, Epiſcopum Chryſopolitanum. His auditis, Crocus jubet hominem prius quidem verberari, & probris omnibus affici, deinde percuti gladio. Sed antequam espite plecteretur, ſpatio orandi impetrato, oravit Antidius pro civitate primum & populo ſibi commiſſo, deinde pro toto populo Chriſtiano: poſtea juſſit carnifici ut petficeret quod ſuſceperat. Obiit XV Kalendas Julii, anno quadringenteſimo nonageſimo. Cujus corpus in Eccleſia S. Pauli Biſuntini ſervatur *f*.

Ex Canonico Epiſcopus

a

b

c

d ſub Wandalis Martyr.

e

E

F

f

ANNOTATA G.H.

a S. Stephani baſilicam, cœptam erigi ab Hilario V Epiſcopo, promotam a Panehario VI Epiſcopo, abſolotam a Fronimio X Epiſcopo, atque in ea Regularium Canonicorum Collegium conſtitutum, *aſſerit in dictis Epiſcopis Chifletius: addens id factum* multis privilegiis a Damaſo & Siricio Pontificibus in eam rem obtentis. *Verum difficulter probabit tam antiquum fuiſſe nomen* Canonicorum Regulariom, *imo vel* Canonicorum.

b *Magnum* σφάλμα *Illuſtravimus Acta S. Iſidori ad diem 4 Aprilis, quo mortuus eſt anno 636, creatus Epiſcopus Hiſpalenſis tempore S. Gregorii Magni.*

c Gelmeiſilus *alibi, cujus nomen e diptychis expunctum, a Chifletio non memoratur.*

d *Suſpicor id factum potius a* Theodoſio ſenio-

A re *anno* 395, 17 *Januarii mortua: quo tempore* Ex MS. S. Antidius *si non fuit Episcopus, potuit tamen ipsum illud Presbyter accepisse. Nam* Theodosius junior *in Oriente imperavit octennii ab anno* 408.

c Crocus, *aliis* Croscus *aut* Carocus *potuit cum fuit subsistisse in Gallis, dum alii Wandali abirent in Hispaniam, ac deinde in Africam.*

f *Chiffletius pag.* 86 *addit* S. Antidium *prophetico spiritu cognovisse, non fuisse sacratam hostiam in vase, cum Sacerdos abiret ad viaticum infirmo perrigendum, aut aliat habuisse hostiam non consecratam. Quę optaremus antiquioribus monumentis confirmari.*

ALIA ACTA MAJORA,

Sed, ob fabulas iis insertas, suspecta.

Ex Mss. & Vesontione Chifletii.

B

CAPUT I.

Laus Chrysopolis seu Vesontionis S. Antidii virtutes.

1 QUoniam in beatorum Martyrum Natalitiis, ut sacræ religionis suggeris institutum, de ipsorum differendum est vita & martyrio; necessarium valdeque opportunum duximus, ut de B. Antidii vita & moribus pauca nudatis enucleatentur sermonibus: quod enim in conspectu Domini sore creditur pretiosum, profecto a credentibus in eum tenendum est religiosum. Sunt denique declaranda Martyrum certamina, ut audientes ad Sanctorum instruantur imitanda vestigia, neve prudentium segnitie imputentur inertium inopiæ. Lucerna nempe sub modio posita, frustra proprium consumit splendorem: thymiama quoque semper reconditum, sibi suum servat odorem. Ponitur ergo lucerna supet candelabrum, ut luceat: thymiama super prunas, ut suum circumquaque flagrantiam dirigat. Quid itaque per lucernam & thymiamata, nisi summæ sophiæ signantur dogmata? Qui vero per candelabrum & prunas, nisi prudentiæ spiritu vivificati, & ad ejus arcana elucidanda sufficensi? Qui quoque per modium & carbones, nisi suæ segnitiæ miseriis extincti præcones? quippe qui ad capessenda sophiæ mysteria sunt avidi, ad distribuenda vero infructuosi & pigri; sicque facti segnes agricolæ, maturas etiam fruges per inertiam amittunt. Unde nos, Fratres carissimi, admoniti, non præsumptione temeritatis, sed pretiosæ affectu caritatis, officioque commissæ servitutis, ne sucidamur infructuosæ ficui compatati; secundum nostræ conscientiæ vires, de præfati Patris Martyrio vel gestis pauca delectis notificamus verbis *a*.

Prologus.

C

a

2 Fuit igitur B. Antidius Chrysopolitanæ urbis Archiepiscopus, nobili germine editus, veræ religionis efficacia deditus, factis eruditus moribus, servandis plenus operibus. *b* Urbs illa a priscis Romanorum Tribunis condita, tanta fertur floruisse fortunidinis & magnitudinis amœnitatisque potentia, ut ceteris Galliæ urbibus pretiosior sit habita. Hoc autem quare antiquum sortita sit vocabulum, vetusta pandit dignitas locique situs firmitas. Crysos namque dicitur aurum, Polis civitas, inde Chrysopolis civitas aurea. Merito quippe aurea, quæ sui naturalis situs inexpugnabili perstat constantia, enm ipsius pæne cuncta manustructa, non hostili violentia, sed suæ vetustatis mollitie sint dilapsa mœnia. Hæc enim spatiosa tribus ex partibus, in modum circumscisse sphæræ rapidissimo vallatur amne, qui præruptis utrimque ripis ingressum impedit urbis *c*. Huic denique pons lapideus est impositus, constanti & firmo opere constructus, quadratis ferro plumboque adnexis lapidibus, ab imo fabuli ad cacumen summum fulcitus: qui quadrigarum inter se occurrentium sine periculo capiens commeatum, fluminis despicit impetum, urbisque pandit introitum. Ceterum qua spectat urbi Orientem, rupeo elanditur monte: qui præceps undique præ aliis utrimque & abscissis parietibus, ambitum eurvati dividit amnis. Nulla itineris inter rupem flumenque facultas, si ventus parumper immescens turbaverit undas. Tribus ergo peranguſtis meatibus, manuscissis non naturalibus, mons urbis inclusæ reserat introitus. Horum unus præ ceteris publicus, in alam rupis fluminis imminentis scissus, mirabili conspicitur opere præcisus. Iter nempe non plus latitudine quam binos capiens equites, longitudine sexaginta cubitorum, altitudine triginta octu constat. Est & aliud [iter] arduum, quo per montis conscenditur fastigium, quod quadrato & ingenti saxo munita & inexpugnabili sauce continet porta. Mons ille non acuto constrictus cacumine, sed spatiosa decoratus planitie, tedolentium herbarum fragrante dulcedine, Regum fuit antiquorum potitus palatiis, ut celsiorum columnarum patet indiciis. Nunc itaque pretiosis Protomartyris Stephani emptus *d* Reliquiis, firmioribus fundatus mœniis, aelsioribus sublimatus columnis, amœnitate & gloriæ constantia inexpugnabilis, & præcipue plurimorum Sanctorum solatiis eunctis Galliæ montibus permanet dissimilis.

Urbs Chrysopolis munita mœnibus, *b*

fluvio *c* *ponte lapideo* *monte* *introitus angusti* *porta saxea* *d* *Reliquiæ sibi S. Stephani*

3 Hujus igitur montis urbisque totius pastoralis Princeps gloriosus Antidius, inter ereberrimos luporum discursus positus (quippe quia tunc plures *e* Ariana sedabat dementia) de suorum studiose satagebat custodia. Certabat eustos pro gregis ineolumitate totis viribus, quia ferum hostem suis insidiari eernebat ovibus. Hic quindecim caritatis circumfulgens radiis, pietatis succinctus balteis, vexillo triumphans dogmatis, quæ populis pandebat eloquio, actu fervabat & animo. Erat enim humilis & benignus, patiens & modestus, fidelis & castus, spe firmus & verus, pius & caritativus, eunctis & sobrius, obediens & lætus, mente securus. Vigilabat pro posse super eos quibus præerat, ne serpens callidus deciperet quos regebat; neque retrogrados faceret, quos jam ante damnaverat. Summi Regis suppetens præsidium, illud semper præferebat Davidicum: Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Orationi invigilabat, jejuniis instabat, eleemosynis inhærebat; nihil de transitoriis cogitans, omni nisu ad æterna tendebat; quæque in se studebat [alere], eis ceteros instruebat. His & similibus roborarus armis, tantis eum Dominus donavit triumphis, ut etiam dæmonibus

S. Antidius Episcopalibus præditus virtutibus. F

A bus imperarer, eoſque ſui corporis famulatibus ſubjugaret.

ANNOTATA G.H.

a *Hæc uſque Prologus relatus ex ſolo Ms. Cl. ſterſienſi.*

b *Reliqua hujus numeri de laude Chriſopolis amiſſa ſunt apud Chiffletium.*

c *Hæc uſque Ms. Breviarium Biſuntinum, ac deinde tranſitur ad Martyrium.*

d *Eſſe ibidem brachium S. Stephani a Theodoſio juniore Veſontionem tranſmiſſum, conſtantem eſſe traditionem; aſſerit Chiffletius in Celidonio* XV *Epiſcopo: ubi pag.* 209 *de aliis Reliquiis ibidem aſſervatis agit.*

e *Ob deſertorem Epiſcopum in Arianam perfidiam delapſum.*

B

CAPUT II.

Fabuloſa narratio tranſvecti per dæmonem Antidii Romam, & inde revecti.

a Exrelatu ſenum

4 UNde commodiſſimum duximus, quod ab ejus geſtis pauca, quæ veridicorum a ſenum relatu competimus, ſacræ catholicæque religioni maneipatia notificaremus: rem quidem maximam humanaque admiratione confertam, ſed divinæ potentiæ habilem ſuæque juſſioni parentibus quamento præſtabilem. Univerſa nempe ſuo juſſe obedinnt Plaſmatori, ſuoque imperio ſacræ inſtitutionis obſecundane ſervatori, ſanctæque legis piſtico famulantus cultori. Nam fide munitis invicta facultas eſt promiſſa imperandi virtutibus eunctatum erearurarum, ucenoa & elementorum poteſtetibns a ſummo & univerſali conditore, qui dixit: Si habuetitia fidem ſicur granum ſinapis, & dixeriris montibus ut recedant a ſuæ conditionis loco, & ſe mitcant in mare; Amen dico vobis, obſecundsbunt dictui veſtro. Imperane etiam & dæmonibus milites Chriſti, merito quidem, ui qui ad teſtaurandum ejus formati ſuot ordinem, qui ſua protesvitate & concu- C piſcentia, cæleſti ptivatus eſt gloria; humilitaris ae esritatis fideique toborati potentia, ipſum antiquiſſimum hoſtem, a dignitate dejectum Angelica, quam loco ejus poſſeſſuri ſunt, poſt tranſitotiæ vitæ tempora, protetant & eonculcent imperio, ſuæque ſervitutis ſubdant offieio.

Inſertur viſio de monem

5 Memoratus itaque Pontifex, ſuos circumquaque dirigens palmites, ot vitis ſtuctifera, dum prædicationis gratia prætitulatæ urbis pıæterire vellet mœnia, contigit ut Duvii fluminis pontis conſcenderet eulmina; ubi divino teſtus velamine, fretus Angelico ſolamine, dæmones vidit adſtantes, ſui labotis aecidentia reeitantes. Nomea ergo Duvii omnes, cut ita ouncupatom ſit, ne ſorte legentibus vel ſtudioſis lectoribus, vel auditoribus faſtidium iagesat; brevites pandendum eſt. Dieitur namque Duvius motata littera quaſi Dubins, eo quod dubio & flexuoſo alveo diſcurtat, ſuaque ſutioſitate ac velocitate ſoper ſa navigantes dubios reddat. Hujus quippe fluminis vallo, ut auta fatum eſt, urbs prædicta eingitur, ejuſque perenni ſitu robotatur: non illius tam firma profunditate vel undis, quam Protomartytis Staphani munita triumphis; Beatique Anridii, cujus honoratus oſſibus, ſolata meritis. D Vir denique venerabilis, ubi jam dicti pontis EX MSS.

oblata S. Antidio, ingreſſo pontem,

a intravic aditum, repeote ex adverſo apparuit ei agmen dæmonum, ſua Magiſtro geſta coefitentium: videbatur namque inras illos judicis modo ſublimiori reſideus ſeda, ceteros ad ſe convocans, ac uaiuſcujuſque certamina ſuſcitans. Caput ejua diademate cingebator, manus Regio ſceptro firmabatur, corpus. puspura variis tincta coloribos regebatur. Ia quem ut inpertesritus Antidius defixic intuitom, ſubito viſus eſt adveniſſe quidam Æthiopum ni- *b* miæ torvitatis, rertibilis ſpeeie, miſera con- *in qua ſerum unus* ſumptus macie, reſolutis & torpentibus membris, uti ſeſſus itinere, manu geſtaus ſandalium, ſui laboris & certaminis indieium. Cumque ſcrutaretur quid talia portenderent, ferrur reſpondiſſe; Romaoæ Eccleſiæ Pontificis ſandalium ſore, in quem eum pet ſeptem annotum curricula pluta vibraſſet jacula, multa libraſſer certamina, ut ſuæ ſpeciei monſtrabat miſeria, nec ulla poſſet impudicitiæ ſuperari macula, diutina primum profitebator peregiſſe *jactat a ſe Papam adforni- cationem indu- ſtum.* rempora. Ad ultimum ceu victo devicti detrimento ſeſe glorificans, aſſerebat ſupra memoratum Romanum Antiſtitem ſuæ ſuaſioni ceſſiſſe, & in impudicum laqueum cecidiſſe, E cujus rei iadico ſandalio ſe ſolabatur. Ac B. Antidius, haud procul ſtans, quid rei exitus indicaret expectans, hæſitabat in animo de Patris & Magiſtri, univerſalis ſcilicet Papæ, præcipitio. Ipſa, qua viſa ſunt hæc, dies erat tertia ante feriam qua Dominica celebratur Cœna, ſanctumque conficitur Chriſma. Præcetita vero Dominica, Palmarum videlicet die, dæmon gloriabatur ſommom Pontificem deliquiſſe, & de recti ordinis tramite receſſiſſe.

quare Sanctus dimiſſe Clero

6 Veneraodus igitur Antidius benedictæ Crucis ſigno munitus, tam de Magiſtri ſolicitus ignavia, quam de futuræ ſolennitatis curioſus præſentia, meditabatur in animo quid expleret obſequii. Aſtabant circa Præſulem Clerici confabulantes, variiſque compaſſibus ſeſe conquatientes, pædagogum attonitum conſpicientes, nec tamen illi colloqui audentes; quos ipſe convocans, ſuæque benedictionis munimine confirmans, talibus illos fertur alloqniis admonoiſſe: Recedite, eommilitones mei, pax vobis: de dietum adveaientium ſtatu vel ordine ſolicite cutate: populum qui ad Eccleſiam convenerit pro poſſe roborate: oportet enim me, pro veſtra multotumque ſalute, ſiogulare certamem iniræ, dieque Sabbati ad vos redire. Iſtis dictis, fratribns inde remotis, dæmones ſic alloquitur: Diſcedite maligni ioſidiatores, pontis aditum occupantes: oeminem noceatis, nec quemqnam urbem hanc inhabitaetium recipiatis. Converſuſque aḍ ſupra notatum Æthiopem diait: Præcipio tibi, dæ- *mendavit dæmoni ut ſe deferret* mon, in oomine Dei Patris omnipotentis, & Filii & Spiritus ſancti; in quo vivimus, ſperamus & ſumus, cui omnia famulantur elementa, qui te offeeſiooe tua ſegregavit, ut meo re corpori ſupponas; meque Romam, ſub manu Domini Dei noſtri, eadem velocitate qoa veniſti, ſalvum & incolumem perferas, oollam habens evadendi poteſtatem, quouſque ad locum quem dixero tibi perveuias. Tu namque ceu quoddam leve navigium, per rapidiſ-

EX MSS. pidiſſimas diſcurrens undas; Dominus autem noſter Jeſus Chriſtus, qui numquam iuſe credentes deſerit, rector erit & remiget. His finitis, vexillo ſe muniens *c* Crucis, non oblitus ſaodalii, dæmoni ſn ſopetpoſuit, illum ſæpæ iterans verſum: Deus in adjutorium meum intende, Dominn ad adjuvandum me feſtina. Ferebatut itaqun Dei famulus curru diabolico, divinn urgeote ſtimulo, levis ut penoiſet, fortis ut armiges, Dominum ſempet iovocans, & pto totius Rnmanæ urbis populo ſupplicans. Ergo oullo tertorn concuſſus, oullo ioexplicabili itinetn impeditus, hora fere diei tertia, qua Cœna colitut Dominica, antn fores Lateranenſis Eccleſiæ pervenit. Ibi quoque relicto, dæmone, Dominicæ virrutis ſuique imperii conſtructo ligamioe (quippe ut qui malorum incitator eſt omnium, nulla calliditatis ſuæ arte ſummi Sacerdotis irretiret animum, qun ſui teatus occultaret vinculum) domum denique Domini intratit, poſtratuſqun in otatiooem gratias Deo omnipotenti reddidit, qui ferociſſimum & indomirum hoſtem ſuæ ſetvituti ſuppedavit.

quo pertractus

B 7 Erigens autem ſe, ut multitudinem coeuntium ad tam ſoleone ſtatutum cunſpexit, quidnam quætereot, vel ubi ſummus *d* Sacerdos moretetur, ſolieite tequirebat. Cui quidam Cleticotum primus omnium inculit, ipſum quem eapetebat Aotiſtitem io ſanctuario eſſe, ut ſaetis iuductus veſtibus, inde procederet ad altare, Officia dici eonvencutia mioiſtraturus. His auditis B. Antidius, jam receitsntis ſermone territus, ubi Pooriſex ioduebatur cucurrit feſtimus. Extraheus ergo illum ſeorſim abaliis, ne nb eapertibus tei impediretur, oeve conſilium ſuum ab ipſis oudaretur; ordiuem pattari ſceleris plane reptæſentavit. Cumque ille tanti etimiois ſeſe reum diſculparet, virque beatus illum ſaudalii indicio apptobsret, oimio ſere exanimis factus terrore, meditabatur quid reſpondendo ſotet idoneum. Deſperatin oamque ängens, adeo ut vin laetymis abſtineret, inceſſerat, inuſitatique restus illum enuſeſſio coarctabat. Tandem beati viti pravvlutus pedibus, prnprii crimiois pro poſſe ſolvit nodum, omnique niſu remiſſionis ſupplicat præſidium. At B. Antidius, ita magiſtri ceu propriis compunctus laetymis, manibus illum erigit, verbis ſolatur, quidquid agendum ſit expedito indicat fermone. Rogatn igitur ejuſdem Papæ, conſabulautibus miniſtris, vir Dei factis nroatus indumentis, cunctiſque nrdinatim diſpoſitis, quæ ad procedendum mote Rnmano ſolita ſunt inſtituit: atque a ſanctuario procedens, cum laudibus & hymois, proſequente Cleto, ad ſacrum deducitur altate. Spectabant uodique Præſulem ignotum populus ſtupefactus, ſeſe variis agitaus ſolieitudinibus, quid rei præſentis ſignaret eventus. Cernebst enim innpinstum nec aute viſum Vicarium, myſtetia tanto diei congruentia diſpenſantem; nntam vero & quotidianum Pourificem, nullam ſui corporis infanitatem patientem, vacantem. Vir denique veneraudus cœpta peragens nfficia, balſamiticum conſecravit Chriſma, Oleiqun ſanctificavit liquamina. Cunctiſque Miſſæ completis myſteriis, in ſnnctuarinm regreſſus, ſacris exurtus veſtibus, Magiſtro nmni diligentia remiſſinois & curationis ſuæ commiſit certamina. Hærebant ſimul diſcipulus & magiſter, ſeſe viciſſim ſtc-

d conveuerat Papam in procinctu ad Miſſam dicendam;

eaque ad pœnitentiam virum admiſit,

C *ipſe ſſs. ſeum Cœnæ Domini celebravit,*

& Chriſmatem conſecravit:

ſtcutes, lactymarum affluentia inadentes, pro- D
pria alternatim confitentes delicta, deque ſuis iovicem reatibus ſupplicaotes.

8 Benedictionis ergo dooo mutuatim dato, paciſque muuimine firmato, Præſul Antidius, nou Chriſmatis Oleique immemor, (quippe ne ſibi Commiſſis Chriſtianæ iuſtitutionis deeſſeot ſubſidia) rediit ad locum, io quo dæmonem ſtatuerat. Regem quoque rerum omoium iovocans, Cruciſque ſignaculo ſe toborans, ditectis in exlum luminibus, dixit: Deus io nomioe too ſalvum mn fac, & in virtute tua libera me. His dictis ſe jam ſubdito ſibi hoſti ſuperpoſuit, vitili imperans juſſu, ut eum eadem velocitate sevehetet ad urbis Chtyſnpolitanæ ſedes, qua jam ante illum exportavetat, ad ipſius Lateranenſis Eccleſiæ fores. Vectus itaque dæmouis nbedieotis poſſibilitate, veluti rapidiſſima cujuſdam currus agilitate, Omnipotenti rectus autiga, proximioris Sabbati feria, hora diei ſexta, Chryſnpolim repatriat. *e* Morabatur adhuc in utbe præfatn multitudo Clericorum, qui convenerant ad diem Cœnæ Domini, expectantes [Epiſcopi] advcotum, quotidianis ſolieitudinibus macersti: qui dum Patris comperiſſent reditum, læti & præ gaudin vix abſtinentes lacrymis, concurrentes undique ſalutabant. *f* Quidam aotem ejus provnluri pedibus; redeundi licenriam flagitabaot: quorum precibus vix acquieſcens Beatus, ſemotis prius a conventu Eccleſiaſtico commuoionem domuſque Dei ingreſſum teddidit: coovocatiſqun delnne Archilevitis, juſſit Chriſma *g* Sacerdotibur diſtribui. Ad extremum vero cunctis nrdinatim expletis, quæ in Dominicæ Reſurrectionis Vigilia ſunt celebranda, ſacræ Miſſæ finivit Officia. O mirn Dei Omoipoteotis potentia! o mira virtus ſalutis magnifica: cujus regimine cuncta ſubſiſtunt enndita; qui ſibi famulantibus tantn confert ſubſidia, ut etiam inviſibiles & indomiti hoſtes ſua timeant imperia! O virum laudibus meritiſque politum, cujus beſtia maoſueſcens oraeulo *f* quæ quidem oeccami tegitur vinculo, oec coocitari poteſt calearis aculeo) nbedientet ejus ſe ſubmiſit obſequio. Nulla illum dæmonis terruit ſpecies, oulla maceravit eſuſiea, nec potus terruit inopia, per quinque dierum jejunia. Omiſſis ergo quæ de beati vi- F
ſi geſtis præſcripſimus, nd ipſius martyrii ſetiem revoluto margine redeamus.

deinde ab eodem deſuper reflexus,

e

E

f

g Miſſam in Vigilia Paſchæ fecerit.

ANNOTATA G.H.

a *Hi Veſes ſaltem quingentis annis diſtabant a temporibus* S. Antidii: *& potuerunt quadam ſimplicitate credidiſſe, quæ ludo poetico videntur conficta.*

b *Huc ſpectare putat Chiffletius, quod, juxta Ritualia antiqua, in feria 4 Rogationum*, eum veniunt ſuper pontem ineipitut Reſponſorium, Miles Chriſti, a Canonicis S. Pauli. Tonc ſunt parati duo Canonici S. Pauli, qui cantant verſum in medio pontis: & Prinr debet habere Stolam, & dicere Orationem, & aquam beuedictam jſtare in Duvio. *Eſt autem illud Reſponſorium ejuſmodi*: Miles Chriſti glorioſn, Antidi ſanctiſſimn, tuo pin interventu eulpas noſtras ablue, ut exleſtis regni ſedem valeamus ſcandere. *Nihil tamen inde con-*

ſici

A *fici videa, pro adſtruenda tali, qualem fabula indicat viſione: neque Reſponſorium ipſum eo quidquam facit, niſi ut credamus coercendis dæmonibus, flavio illi ad civilem perniciem concitando intentis, & a Sancto forte conſpectis ejuſmodi inſtitutum fuiſſe.*

c *Addit Chiffletius pag.* 85 *inde hoc carmen Sotadicum prodiiſſe:*

Signa te ſigna, temere me tangis & angis
Roma tibi ſubito motibus ibit amor.

d *Idem Chiffletius pag.* 95 *ſuſpicatur* ea temporum rationibus fuiſſe S. Innocentium Papam, S. Antidii commonitione permotum vel maxime, ut eam in poſterum vitam ageret, ob quam inter ſanctos Confeſſores ad quintum Kalendas Auguſti merito cenſeretur. *Sed abſit talis blaſphemia, abſque ulla antiquorum notitia, in ſanctiſſimam Pontificem jactata.*

e *Baronius ad* a5 *Junii annotat* apocrypha eſſe & a veritate aliena; quæ, eum magiam potius quam pietatem redoleant, rejicienda ſunt.

f *Chiffletius pag.* 87; Ex quodam, *inquit*, auctore *addit hos* in admirationem converſos, ob B Chlamydem totam nive & gelu conſperſam. *Præterea* Papam miſiſſe Chryſopolim, ad ſciendum utrum Archiepiſcopus extra civitatem fuiſſet, & quando: *aliaque quæ ibidem legi poſſunt, ad fabulam fulciendam excogitata.*

g In tanti miraculi memoriam, *inquit Chiffletius*, intra altare eccleſiæ caſtri Ruſſeji, nunc in pagum redacti, hodieque recondita creditur phiala, plena eo ipſo Chriſmate, quod Romæ conſeeraverit S. Antidius. *Quidſi ipſam non attulit, ſed Roma accepit a Pontifice conſecratum? Namquid ea ſatis juſta cauſa eſſe potuit, ipſam ſtudioſius aſſervandi, in memoriam honoris, Sancto habiti a Chriſti Vicario?*

CAPUT III.

Crocī Regis irruptio in Gallias, Antidii martyrium, tranſlatio corporis.

9 HOnorio igitur Magni Theodoſii filio, cum prole fratris Arcadii minore Theo- a C doſio, *a* ſummam imperii moderante jura Regio; tot tantique perturbationibus percuſſa undique eſt Gallia, populi primum peccantis inſolentia, barbara dehinc prævalente valentia Dei inſuper permittente potentia; ut quæ paulo ante gloriabatur multarum gentium cæde ſuaque victoria, immenſo ac terribili barbarici impetu repente eneculeata, omnibus viribus amiſſis, triumphi gloriam hoſtis crudelitate ſuperatam, lugubri clamore plangeret, ingentique permixto mœrore recogitaret, animoque miſere commendaret. Crocus enim Rex Wandalorum, nequiſſimæ mentis impio fretus conſilio, eum Suevis & Alemannis de finibus ſuis egreſſus, Galliam appetens, omnia ferro, rapinis & igne, in quibus ſua prævaluit ferocitas, vaſtavit & ad perniciem uſque delevit. Mater namque illius, filium ad perverſa incitans, Si cupis, inquit, fili, novæ rei effector videri, tibique nomen omnium maximum acquirere; Chriſtianæ legis eſto deſtructor, eunctarumque Eccleſiarum everſor. Nil quoque utilius peragere vales, quo nomen elevet, quam ſi præceſſorum ſuorum inſtituta anathiles, ædificia ſubvertas & conculces. Quibus incitamentis tyrannus, nimio furore ſuccenſus; Rhenum apud *b* Moguntiam tranſiens, eamdem urbem primum cum populo vaſtavit, dehinc Auſtraſiorum civitates vallans, *c* Metis pervenit: cujus muros ruens noru divino, Wandalorum adjuvit ingreſſum. Univerſas poſt hæc Galliarum urbes pervagans, alias ſubcidione delevit, alias igne cremavit, plures autem non ſolum pecuniis, ſed etiam populo privavit. Chriſtianæ quoque legis fautores pravis & inauditis perſecutionibus quatiens, quoſdam etiam variis pertraxit pœnis, quoſdam vero cirato ſecuit ictu bipennis: inter quos *d* B. Nicaſium Remenſem Epiſcopum vitam vita motibuſque glorioſum, poſt multorum cruciatuum varietates, moderati nuſquam memor animi, ſtemmate decoravit martyrii. Nullus in barbaris veſaniæ modum, nullus indulgentiæ locus, ſed ſemper ad exdendum continuus [furor]. Inſtabant cruenti lictores, inſatiabiles, non ſolum devictarum gentium ſpoliis, ſed de patronorum ſuppliciis. *e* Burgundionum ergo invadentes confinia, ſua nimia invaleſcente ferocia, omnium fere Eccleſiarum ſtraverunt ædificia; Chriſtianos quoque ſua ſpernentes imperia, pœna ditarunt ultima. Inſaniebant in eos ſæviore inſania, quos majore cernebant vigere conſtantia; invictaſque turres nitentes ſubvertere, hoſtiliori dimicabant certamine. Unde factum eſt ut *f* B. Deſiderium, Legionenſem Antiſtitem, virentem atqun fructiferum vitis Dominicæ palmitem, quia bruris ipſorum præſtigiis, nummibus ſelicet noluit libare vaniſſimis, mucronis ictu cervicis nudarent intima. Memorabilem nec non & *g* Valerium, ejuſdem, Doctoris eximii diſpoſitum, quem ad Archilevitæ delegaverat officium (eo quod a prophanis omnino ritibus diſtulit animum) multimodis cruciatibus diſtortum, cæleſtis militiæ tironibus reddidere conſocium.

10 Chryſopolitanus antem in fines ut perventum eſt, non minori exarſere ferocia; ſed patvi pendentes cœpra, primis certabant diſæquare ultima. Gloriosus itaque Antidius, cæde comperta, variis in diverſa cogitationibus revolvens animum, plebis ſibi commiſſæ curioſn quærebat præſidium: ſed ſolicitationis ſumma F vertebatur ad Dominum. Meditabatur primum, ſeſe cum Cleio, intra mœnia urbis invictæ, turum hoſtibus poſſe reſiſtere, ſi dimicando malit ſe ulciſci barbarico ſanguine, quam tormenta pati pro Chriſti nomine. Recogitabat dehinc; non quietis, ſed perlitantibus opus ſore remige; non ſecuris, ſed trepidantibus conſolatoris levamine. Denique ſu prælio magis quam ſuga præparans, agmeo urbanum divini Verbi prædicatione corroborat; ſeque Euchariſtiæ ſacræ mualmiae firmans, benedictione ſuſa, foras ad opem ferendam progreditur. Feſtinat ergo cotioſus Paſtor jam naina ovilis nves ſimul locare, affines pecorum greges immlnentium impetu luporum tettitos eruere, proſtratos allevare, diſperſoſque contrahere. Eſt autem oppidum ab urbe decem milliaribus diſtans, quod *b* Ruſiacus dicitur; in quod, quia non ſolum muro, ſed etiam flumine ad montis radicem ſtagnantem muniebatur, Provincialium plures, deſertis vicis, agitante metu confugerant. Ad præparandos

D Ex mss.
b devaſtat Moguntiam
c Metas, & alias urbes
d occidit S. Nicasium E. piſc. Remenſem,
e
f Deſiderium Lingo. nenſem.
g & Valerium Archidiaconum.
Temporibus Honorii & Theodoſii junioris
Crocus Wandalorum Rex,
a
b Ruſiacum mon. aſtei
5 Antidius ob ſalutem ſubditorum,

A parandos itaque fidelium animos, quo majorem ſibi plebis commiſſæ partem confugiſſe comperit; & indubius ſcilicet, quin hoſtium illic primum illapſura foret atrocitas; vir venerabilis, ut miles intrepidus, occurrit. Nondum in Patris & Magiſtri adventu exultantium oppidanorum finierat ſonitus, eum incurrantium undique audiebatur fremitus. At beatus Antiſtes, jam ſui eernens tempus adeſſe martyrii, ſe pro ſuis hoſtiam Deo libare cupiens, filios incitabat dicens; Nemo veſtrum, ſtarrea, a veritatis tramite devians mortis metu ab honore ſe glorioſi triumphi ſegreget: levis enim eruciatus qui volucri cum tempore tranſiens, perennem reddit pro mercede quietem. Multum quoque pretioſius reor fore negotium, quam ſi dolutis citati merea, ſalutis æternæ emitur remedium, & exultationis perenne gaudium. Eſtote ergo mei imitatores, quem vobis delegiſtis Primicerium; quemque favente Deo necis egregiæ videbitis eſſe principium. Comitentur ergo meeum ad victimam qui ſuam Chriſto ſocitre nituntur animam.

excitat ſuos ad Martyrium

B 11 His & ſimilibus Chriſticolas inſtruens hortatibus, barbaris obviam exiit, ſupplicans & ſuadens, ut eos ſibi, ſed plebi ignoſcerent, ſuæque erudelitatis modom vel in præſentibus traderent. Ad hæc quidam Wandalorum, ſuccenſus veſania, eruentas in Chriſti famulum manus jam mentis inops audaciet intulit; ictibuſque crebris eum diverberans, cujus profeſſionis virum ſe teſtaretur minaci voce tequirit. Cui vir venetandus, jam ſummi deſiderii munus impetratum comperiens lætus reſpondit: Chriſtianæ teligionis me fautorem profiteor; Chriſtique Crucis me ſignum geſtare glorior: quem verum & omnipoteotem Deum fateor, cujus ad arbitrium cæli volvitur ſphæra, terræ ſubſiſtit maſchina, maris reguntur ſpatia, cunctſque moderantur condita. Incenſus his veſanus barbarus, manus Sancti cervici impliecat, faciem alapis pulſat, vinctumque manu utraque veſano Judici præſentare feſtinat. Judeo igitur Impius ut in Chriſti famulum direxit intuitum, corporis ſtatum vultuſque ſpeciem conſiderans, cujus honoris culmine ſublimaretur, ſteri juſſit. Cui beatus Antiſtes, hilari voce reſpondens, diait: Chriſtiani vocabulum, ſi juxta Chriſti vixero mandata, mei culmen hoooris eſt. Nullum enim ſublimiorem honoris gradum fore eaiſtimo, quam omniporenti Deo famulantem pro ipſius famulatus præmio gaudia in cælis ſempiterna conſequi. Tunc quidam indigenarum capti, & ante Præſidem ducti, aliquid ſibi remedii in morte Pontificis præſtari ſperantes, ſceleris miſeri participes effecti ſunt; acceuſanteſque, ut fertur, dicebsnt: Caput hic eſt Chriſtianorum: populus hanc omnis ſequitur, novæque legis inſtructor; baptizat, populi poſſidet Pontificium.

occurrit hoſti.

Interrogatus fidem Chriſti profitetur.

Judici oblatus

C

Pontifex eſſe a perfido indicatur:

ta Motus ad hæc Tyrannus immitis, juſſit inde tapi Pontificem, ut cunctis ſpoliatus amictibus, cruciaretur ictibus, ſi ſacris nollet libare unmioibus. At cruentus carniſea, juſſa magiſtri citius compleas; viri Dei os atque oculos ceteraſque eorporis compagines fuſtibus flagelliſque tundens, omnia erudelitatis inſtrumenta, niſi Chriſtum ſuis litans aris negaret, minabatur. Beatus aotem Antidius inter tormenta poſitus (quamquam hinc verba, illinc gladius, non ſolum ad pœnam ſed etiam ad mortem ingerebantur) poſtquam corpus intumeſcens vulneribus, incuſſos ſtigellorum ictus nodis vix ferre poſſet oſſibus; luminibus ſurſum directis, conſtanti voce dicebat: O Deus omnipotens genitor, o Chriſte cum Patre Deus orbis conditor, Pneuma ſacrum, Dei hominumque mediator! qui ſimplex es in eſſentia, quem juſte trinum fatentur perſonarum vocabula: viſita quæſo mei corporis ergaſtula, ut mundialibus a vinculis erutus tibi dicatus ſpiritus, ſanguine ſui immolatus hoſpitii, cælorum ſocietur civibus. Rege Domine populum mihi commiſſum, ne quis illorum impatiens pœnæ formidet faſtigium. Tortoris ergo reſpiciens orn dicebat, Perage miſer cœpta; Dominus enim mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo. Id indigne ferens mortifer, ſanguine paſtus, gladium n latere revocens, besti Viri caput ſingulari excuſſie ictu. Strato ſoli pulveraria petunt exanimes artus, celſa poli penetrat ovans ſpiritus culmina, caterva ſtipante cum tripudio Angelica. Adfuerunt noctis in ejuſdem obſcuro propetantes nb abditis viri Chriſticolæ: qui partim collecta beati Martyris membra, eutra caſtri prætitulsti mœnia, tumulo dederoot. Lugebat hunc multitudo chriſticola, quam invictam urgebat msnus barbarica, de nece magis Antiſtitis, quam de ſuo crucistu territa; & mœſta Chryſopolis, virum obiiſſe fiuctiferum, quem Paſtorem habuerat egregium, Doctoremque præcipoum.

præter fundit,

capite plectitur,

D

E

& ſpoliatur

13 Quis deiode eaitus agonem ſtrioſum ſit aſſecutus, quævo pœna eruentis earnificibus ad vindicandas fidelium injurias tradita ſit, intimare non piget. Direpto igitur prætitulato caſtro, incolis omnibus captivatis, mortis ſuæ vinculis aſtrictis; Crocus cum omni ſubſequente exercitu, ad expugnandam Chyſopolim, eœpto furore feſtioabat. Cujus impetum Chryſopolitsoi, loci ſitu fiſi, audaci reſpuentes conamine, & militari ſerpentes certamine, furoris ejus iram verterunt in rabiem. Urbem denique diutina vallans obſidione, enm nulla poſſet invicta mœnia civeſque animoſos calliditatis arte ſuperare; oppidum ſuper nnum montium, haud longe ſuperfluentis amnis a margioe ſitum, ad prohibendum ingreſſum vel feceſſum civium *f* qui nunc uſque Wandalorum mons ab incolis nuncuparur) condidit. Quod etiam urbani parvipendentes, B. Antidii magis interventionibus protecti, quam ſua valitudine defenſi, perſequentium evsfere perfidiam: quæ tes barbaricæ erudelitati ingens fuit incendium. Ad ulciſcendas itaque Chriſtianorum contumelias tanta barbaros iovaſit rabies, *l* ut atrocitatem, quam in Chriſtianos exercuerant, nutu divino in ſeipſos verterent, ſeque invicem morti traderent. Crocus itaque cum Suevis & Alemannis Galliam Lugdunenſem pervagans, cum Arelatum petveniſſet, *k* jam majori deſtitutus exercitu, captus a Mario Præſide, eatenis nexus, per plures quas vaſtaverat urbes ad impropetium reductus, victiſque victor ad vindicandas injuriss tepræſentatus; poſt multorum cruciaruum tormenta, implam vitam miſero finivit obiru. Barbati nutem qui cædi ſuperfuerant, amiſſo Judice, quo quemque metus compellebat, diffugien-

Rex Crocus fruſtra obſidet Veſontionem

F

l ab Arelatenſi Præſide capitur occiditur

k

tet:

A tes: nec minima quidem ex eis pars reſtitit qui captionis mortiſve pœnam libet poſſet evadere.

participes sedit etiam in posterit puniuntur.

14 Mortis etiam B. Antidii fautores finitimos, quia ſcilicet (Domini & Magiſtri cooſenſere in contumeliam) ita divina protraxit ultio, ut luridi facti & imbecilles, conſtiſque enrporie pæne vitibus & ſupellectilis ſupplemento deſtituti, calamitatem quam in ſeipſos perpeſſi ſunt, ad ſæninoris perpetrati memoriam & beati Antiſtitie gloriam, poſterie ſucceſſoribuſque ſuis, ſuo videlicet ex germine prodeundis reliquerunt. Videntur enim ex eorum editi ſtirpe, uſque ad triceſimum annum vigere corpore, opibuſque creſcere, poſt triceſimum vero viribus & facultatibus deſtitoi, ſicque vitam inhoneſto funere finire. Quod qoia ſceleris in Dei famulum emmiſſi cauſa, proteſtantibus eiſdem, comingera comperi, in hujus teſtamenti ſerie digerere eoravi.

Corpus miraculis clarum,

B 15 Vas igitur electum, ne traditom oblivioni vileſceret, neve inani frueretur ſolatio, a patre-familiæ detegitur, & magnæ utilitatis honoriſqoe præmio, familiæ fruentium traditur. Plebe namque fidelium paularim revireſcente, tantis Dominus Antidium ſublimavit honoribus; ut quocumque languore detenti, impetrandi remedii gratia tumolom ejos adirent, quocumque morbo gravati angerentur, ſaoitati redditi, læti domum repetant. Unde cultu & reverentia non mioima habitus, baſilica ibidem ædificata; aliquamdiu ibi conditus requievit. Chryſopolitani vero *i* poſthæc non ſerentes tanti muneris decus, haud longe ab urbe non urbano venerari cultu, ſui ſuaſionne Præſulis animati, properantibus ondiqoe multis Chriſtiannrum agminibus, beati viri corpus inde remotum, Pontifice cum Clero præunte, cum magno tripudiorum ſtrepitu, undique laudibus hymniſque conſonnntibus, in ſuam tranſtulerunt Chryſopolim, io monaſterio ſcilicet B. Pauli Apoſtoli, ubi etiam alia Sanctorum corpora requieſcunt. Ibi ergo joxta baſim altarie, glorioſiſſimi Aotiſtitis Reliquiæ, omni cultu & reverentia conditæ, molris, opitnlante

C Deo, pollent miraculie, qui vivit, gloriatur, & regoat, in Trinitate perfecta Deus, per infinita ſæculn. Amen.

i fertur intra urbem ad monaſterium S. Pauli.

ANNOTATA G. H.

a *Imperarunt ſimul* Honorius & Theodoſius junior, *ab anno* 408 *ad* 423, *hic in Oriente & ipſa in Occidente. Reſumitur hinc relatio in Mr. Breviario Biſuntino: ſed pauca continet.*

b *Severus lib.* 1. *Rerum Moguntiacarum ex Mſ. Colonienſi ait, Moguntiam anno* 406. *vaſtatam a Rege Wandalorum Caroco, apud Marcellinum libr.* 3. Crocho *dicto: Chiffletius* Croſcum, *alii communius* Crocom *dicunt: ſed plerique volunt omnia infra notatu eſſe veferenda ad* Crocum Alemannorum Regem, *quem tempore Valeriani & Gallieni Imperatorum* commoto exercitu Gellias pervagatum *ſcribit Gregorius Turonenſis libr.* 1. *cap.* 3. *ubi & hunc* per conſilium matrie iniqnæ *concitatum aſſerit.*

c *Civitas Metenſis variis clades paſſa eſt ab Hunnis & Wandalis, eaſque non ſatis inter ſe diſtinctas, uti alibi ſæpius dicendi occaſio erit.*

d *Colitur* S. Nicaſius 14. *Decembris, quem Baronius ſub Wandalis paſſum anno* 407 *aſſerit num.* 42, *aliqui ſub Hunnis arbitrantur.* D EX MS.

e *Provinciæ tempore ſcriptoris Burgundionibus attributæ.*

f *Alin* S. Deſiderii *illuſtravimus ad diem* 23 *Maji, diximuſque circa annum* 264 *a Croco Alemannorum Rege antiquiore occiſum: nec enim quidquam vetat ejuſdem gentis plures Reges ſynonymos fuiſſe.*

g *Colitur* S. Valerius 22 *Octobris; videturque ſub priore Croca ſæculo* 3 *occiſus.*

h *Ruffiacus Chiffletio* Ruffacus & Caſtrum Ruffeium, *cujus aſſerit pag.* 91 adhoc ſupereſſe torrim *ab* indigenis S. Antidii torrim vocatam.

i *Hæc pag.* 88 *poſt octiſum Antidium ita contigiſſe ſcribit idem Chiffletius:* Illud vero mirandum accidit, ut præciſum a reliquo corpore Martyris caput, laudem Deo diceret; & abſque pectore, abſque pulmone ac ſaocibus, uno Omnipotentis nolu vocem lingua formaret. Quo prodigio attoniti Wandali, ac furore amentes, quos antea in pium gregem, io E ſuorum deinde capita ſtrinxere gladios, ea rabie, ot intra perbreva tempus, ad mediem circitur partem mutua internecione deleti ſint. *Societas noſtra ad* 16 *Novembris privatim recolit mortem Venerabilis P. Rochi Gonzalez an.* 1628 *in Urvaja Paraquariæ portione a barbaris fidei cauſa crudeliſſime interempti; cujus caput cum barbari clavis camminuiſſent, cor ex ipſo radavere gravi & articulata oratione in hunc modum carnifices perſtrinxit: Occidiſtis me veſtri nmantem, occidiſtis corpus meum, & oſſa mea confregiſtis, non ſpiritum, qui jam inter Beatas regnot: ob id magnæ vos manent calamitates &c. Hæc alliaqut unonimes poſtea aſſeruere captivi ex porricidiis plures, uti plenius lib.* 2 *cap.* 25 *narrat noſter Nicolaus de Techo in ſua Provincia Paraquaricæ hiſtoria. Utinam æque tuto credi poſſent, quæ nullo allegato teſte ſcribit præcitotus Chiffletius.*

k *Hæc de antiquo Croco Gregorius Turonenſis dicto lib.* 2. *cap.* 34 *id hæc ſub Valeriano & Gallieno contigiſſe ſcribit:* Chrocoe vero apud Arelatenſem Gelliarum urbem comprehenſus, diverſis affectus ſuppliciis, gladio verberatus, in- F teriit, non immeriro pœnas, quas Sanctis Dei intulerat, luens. *Videat lector tui potius credendum, num Gregorio Turonenſi, an hujus fabulatori, qui poſteriorio temporis* Croco *eadem hic aptat.*

l *Sæculo Chriſti undecimo, ſub Hugone primo Archiepiſcopo, uti ſupra probatum.*

APPENDIX D.P.

De cultu ejus Ulliſſippone in Luſitania.

Ex Hagiologio Georgii Cardoſi.

a QUod hunc XXV Junii, natalem S. Antidii putaverit Henſchenius, potius quam XVII, vereor ne ex ſola urgn Romanum Martyrologium reverentia fecerit; dubitaturus fortaſſe, ſi Luſitanæ linguæ ſufficientem habuiſſet notitiam, ad expendenda accuratius ea, quæ de extruptis Sanctis ſubinda Cardoſus habet: non ſempre contemnenda, neque ex pſeudo Dextro & ſuccen- *Feſtum 17 Junii io die Natali ab anno* 1147

turia-

A turiatis ei figmentis hausta. Tale est quod ad EX MS. XXV Junii, solitum colendi Sancti in Lusitania referat Cardosus ad annum MCXLVII; quo si etiam assumptus est dicc XVII, non potest is esse assumptus primum anno MCCCCLX, uti in Comm. prævio num. 1 & 3 visum Henschenio est. Verba Cardosi ex Lusitanico Latine reddita, hæc sunt.

post imaginem Sancti miraculosam

2 Ulisippone in sumptuoso Conventu S. Vincentii extra muros, festum S. Antidii (*vulgo San Tude*) Episcopi & Martyris, cui Wandali, in odium fidei Christianæ, acerbam mortem intulere, imperante Honorio. Miraculosam hujus Sancti imaginem, quæ ibi asservatur, attulerunt exteri, qui convenerunt ad gloriosam expeditionem anni MCXLVII, quo recepta de Saracenis urbs est; sperantes per illius intercessionem victoriam de barbaris. Quapropter magnanimus & sanctus Rex, D. Alfonsus Henrici, tantum erga ipsum concepit affectum, ut ei juxta dictum Conventum capellam erexerit cum cœmeterio, inde S. Antidii dicto; ubi sepulti sunt illustres milites & generosi pugiles, qui Saracenorum telis aut gladiis istic occubuere, qui vulgo ut veri Martyres coluntur. Certum est quod mediante imagine illa, usque hodie multa ac manifesta miracula operetur Deus, præcipue circa febricitantes & tussi vexatos; cum jam inde a principio multi sanitatem recuperassent, haustu crystallinæ istius aquæ, quæ in prædicto cœmeterio emanat.

in capella sui nominis, B

tum Reliquiis vestium C

3 Conventus *ille, ut idem Cardosus inter Annotata ait, lit.* b. Canonicorum Regularium *est: ibique* asservata a plus quam sæculis quinque imago, eamdem adhuc retinet vivacitatem colorum, cum qua fuit advecta ex Gallia, sex palmos alta, & Sanctum exhibens in habitu Episcopali cum mitra & pedo. Ejusdem vestes Sacerdotales, (*quas vel quarum partes oportet pariter a Burgundionibus allatas fuisse*) per domos infirmantium circumlatæ innumera operantur miracula. Sub choro, qui situs est post capellam majorem, est quædam species catacumbæ, post totius operis absolutionem magis exornanda, ubi servantur ossa cæsorum in recuperatione civitatis, quos identidem appellat Martyres brevis Chronica ipsius Conventus, impressa ex mandato Joannis III, *adeoque ante annum* MDLVII. Jacebant isti in Ossario quodam veteris ecclesiæ, intra capellam S. Antidii; & hoc viderat cœmeterium esse: da quo loquuntur Chronica nostra: in cujus fundamenta primum lapidem jecit D. Joannes Peculiaris, Archiepiscopus; per hanc religiosam cæremoniam advenas obligans, ad dimittendum istic miraculosam imaginem ipsius, cui festum ex usu Gallicano fit XVII Junii, quando martyrium subiit ad annum CCCCXXV, nt videre est in Vita Ms. quæ ad finem Chronicæ habetur fol. 33 & 34, & unde in die festo sub ritu duplici sumuntur Lectiones ad Maturinum. D *& cœmeterium assertum ex pugna cæsorum* E

4 *In veteri ibidem Missali sic notatur*, Sexto Idus Novembris festum Martyrum Heoriei & Sociorum, quorum Reliquiæ sunt in monasterio S. Vincentii Ulixbonensis. *Tunc ergo ea ipsis Chronicis dabitur plenior descriptio istius ecclesiæ, & cultus istis ut Sanctis ibi olim exhibiti: unde ea hic attigisse est satis.* *qui colunter 8 Novembris,*

DE SANCTO MAXIMO,

EPISCOPO TAURINENSI IN PEDEMONTIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De ejus ætate & cultu, atque Legenda post sæculum XI collecta,

C POST ANNUM CCCCLXV. *Scriptis clarus;*

GEnnadius, *Presbyter Massiliensis, qui sub finem sæculi* V *collegit librum de scriptoribus Ecclesiasticis, ut est a Miræo editus, cap.* 40 *prætitulatum Sanctum Antistitem, sibi propemodum coævum, laudat his verbis:* Maximus, Taurinensis Ecclesiæ Episcopus, vir in divinis Scripturis satis instructus, & ad docendum ex tempore plebem sufficiens; composuit in laudem Apostolorum tractatus, & in Joannis Baptistæ nativitatem, & generalem omnium Martyrum homiliam. Sed & de Capitibus Evangeliorum & Actuum Apostolorum multa sapienter exposuit. *Enumeratis deinde aliis pluribus ejusdem lucubrationibus, elegium ubi ita concludit idem Gennadius:* Floruit Honorio & Theodosio Juniore regnantibus. *Regnarunt autem, Honorius quidem, usque ad annum* CCCCXXIII, *Theodosius vero, cujus ex Fratre Arcadio nepos; jam inde ab anno* CCCCII *dictus Augustus, usque ad annum* CCCCL. *Post hunc annum idem* Maximus, Episcopus Ecclesiæ Taurinarit, *in omnia scripta ab Eusebio Episcopo Mediolanensi ad Leonem Papam, quoad hujus fidem in Orientem directam, consensit & subscripsit;* anathema dicens his, qui de Incarnationis Dominicæ Sacramento impia senserunt, *Nestorio & Eutychet.* Ea *Eusebii, sic a* Maximo *subscripta Epistola, extat post* 52 *Epistolam Leonis, anno* CCCCLII *adscripta a Collectoribus. Imo Hilarius Papa anno* CCCCLXV *Synodum Romæ celebravit, primo post ipsum loco, eamquam omnium Episcoporum seniori,* residente Maximo, Taurinæ civitatis Provinciæ Galliarum. *Certum est igitur errasse Gennadii transcriptores, utcumque antiquos, in quibus,* obiit, *vel* moritur *irrepsit pro* floruit: *unde contigit Petrum in Catalogo lib.* 2 *cap.* 9, *citato Gennadio scribere;* Quievit autem Honorio & Theodosio juniore imperantibus. *floruit, non obiit, sub Theodosio Jun.* *adhuc superfuit an.* 465. F

2 *Vitam nemo antiquorum scripsit, sed primum sæculo* XXII *vel serius Novaliciensis aliquis, in extremo Pedemontio versus Sabaudiam Monachus,* Legendam *composuit ad usum* ecclesiæ S. Maximi de Collegno, extractam de diversis locis, *uti legitur ad calcem exemplaris, ad Bollandum nostrum missi anno* MDCLIV *a R. P. Joanne Jacobo Turinetto, tunc Collegii nostri Taurinensis Rectore. Fuit autem prædicta ab ejus nomine* *Vita ex Ms. provincia ecclesia*

A *mine appellata eccleſia ipſo eodem loco, ubi ſteterat* parvula baſilica, in B. Joannis Beptiſtæ honore conſtructa, quinque fere milliaribus Taurini eb urbe remota, *quam* ſæpius frequentabat *turbarum fugitans Sanctus*; & in qua, uri elegerat, a Clero & populo ſuit ſepultus; *quæ etiam uti dicitur nem.* 8, ſuit poſtmodum a devoto populo mirifice dotata & ampliata, & in ejuſdem Sancti viri vocabulo notabiliter inſignita. *Hanc ego credideriem ſucceſſu temporis in poteſtatem Novalitienſiam Monachorum devenuiſſe, ab eiſque adminiſtratam fuiſſe; quæ cauſa eorum uni extiterit Legendam compilandi.*

in qua olim ſepultus,

3 *Quærenti quæ nunc ſit eccleſiæ iſtius conditio*, reſpondit anno 1631 *R. P. Carolus Franciſcus Genta, Taurinenſis noſtri Collegii Rector*, Collegienſe oppidum vulgo Collegno, ſuperioribus ſæculis longe majori quam in præſentiarum ſit ambitu porrectum, & in tres parœcias diviſum ſuiſſe: quarum iſta S. Maximi una & quidem primaria fuerit; ſed nunc eb oppido, megis reſtricto & intra annius parochiæ limites contracto diſter- longius, diſjectis circumundique habitationibus, campeſtre ſacellum, quo ramen annis ſingulis Collegienſes appidani conveniunt in feſto ipſius Sancti, temquam primerii Patroni, Miſſam iſtic ſolennem celebraturi. Sed neque ibi neque in Perochieli nova ec ſatis elegenri eccleſia, ſancti quoque Meximi dicta, hujus Corpus vel Reliquias inveniri, *ſcribit ille*, ant omnino ſciri quo devenerint, inter bellicos tumultus frequentes & hæreticorum populationes. Illuſtriſſimum Julium Cæſarem Bergerem, ab annis circiter quinquaginta ſactum Aichiepiſcopum, multum laboris fruſtra poſuiſſe in ſcruteoda circa ipſum ſacellum terra, quod populeris rumor oocturno iſtic viſe lumina & Angelicos cantus auditos celebreret. Jem vero, *inquit Genta*; plerique opinaotur, & e majoribus treditum effirment, intre turrim, quæ oppidi caſtro imminet, rentopere deſideretum theſaurum latere: itaque oppidi & caſtri Dominus, Comes Provanæ, pollicetur, ſi ubi præſenrie belle reſederint, cararurum ur ſubſura rurri eruentur inde ſacra lipſene, ſiquidem ibi latent, & venerarioni publicæ exponantur. Interim feſtum ibi de præcepto obſervatur: Taurini vero ubi ejuſdem Sancti ſacellum in Metropolitana eſt, atque per diœceſim reliquum Officium ſit ritu Duplicis cum Octeve. *Hæc ille.*

nunc ea fere deſolato ab oppido omnium reſtrictio abeſt longius,

ubi fruſtra requiſitum corpus

creditur ſub turri quodam latere.

4 *Allegat Auctor Vitæ num.* 6. & 10. Petrum Damieni in Legenda, quem de B. Maximo luculento ſermone compilevit: *in cujus operibus licet talis nullus ſermo reperiatur; non eſt tamen diſſimile vero, ipſum, qui ſæpius Taurino tranſiit, aliquando etiam de iſto Sancto habuiſſe ſermonem, qui modo non inveniatur: nec ſi inveniretur, auctoritatis foret maximæ. Obiit enim S. Petrus Damiani anno* MLXXII, *quando jam poterant de Sancto, cujus nulla ſcripta antiquiores Vita extabat, narrationes quædam parum ſolidæ circumferri. Tale imprimis eſſe puto, quod dicatur* S. Maximus S. Leonis *Papæ* I germanus frater extitiſſe; *adeoque* (*uti aſſumit Auctor hic noſter*) ex Patre Quintiano Tuſcorum ſanguine procreatus. *Hoc ſi credidit S. Petrus Damiani, eu ſuorum temporum uſu credidit, quibus jam familariſſimum erat ab Imperatoribus deſignari, & a Pontificibus Romanis vel recipi vel tolerari Epiſcopos aliunde ad.*

Dicitur Legendam ſcripſiſſe S. Petrus Damiani

in eaque eum facere fratrem S. Leonis I.

ſciros. Non ita agebatur ætate S. Leonis, *quando vix aliter ordinabantur Epiſcopi, quam ea Cleri* AUCT. *electione libera, & quidem plerumque ex proprio* D. P. *corpore.*

D

3 *Addidit auctor etiam certum fratrem*, S. Juſtum *Novalicienſem, Monachum & Martyrem, Patronum Seculienſis oppidi, ubi corpus aſſervatur, lrvcutum circa annum* MXXIX, *que ſub ejus nomine erecta ibi Abbatia fuit. Verum huac ego, donec res accuratiùs defiuatur* XVIII *Octobris, uoa diuerim occiſum a Woudalis, quos ſæculo* V *utramque Galliam, Belgicam & Celticam, depopulatos ſcio: ad Alpes autem penetraſſe non credo; ſtd a Saracenis occiſum conjecturam; iis ſcilicet qui, occupato ſub finem ſæculi* IX *Fraxinero, Provinciam Sabaudiamque & Pedmontium excurſionibus prædatoriis fatigaverunt, annis fere centum, uſque ad annum circiter* DCCCCLXXIII, *qua eos inde a S. Beboue eapulſos oſtendit Heuſchenius ad* XXII *Maji. Iſto autem ſæculo fuerunt Romæ Pontifices* Leones *quatuor*, V, VI, VII, VIII, *Romani omnes, quorum tamen nullus fratrem* Juſtum *dixerim*; *ſed potius Leonis* IV, *etiam Romani & Sancti, qui ab anno* DCCCXLVI *ad* LV *Eccleſiam rexit, & cujus frater facile potuit ad tempus occupati a Saracenis Fraxineti & vaſtati Novalitii ſuperſuiſſe. Epitaphium certe quo auctor Vitæ nixus, Leonis I fratrem Juſtum fecit, ipſomet fatente abſque numero Leonem nominat.*

Aunion frater S. Juſtus?

an hic potius ad ſæc. 10 referendus?

& frater Leonis IV?

E

6 *Verum tres iſtos Sanctos in unam germanitatem compingi tolerabilies fuerit, quam huic* S. Maximi *Legendæ inſcribi fabulas, quas nefas duxerim S. Petro Damiani adſcribere. Primam, de manu, quam ipſe ſibi S. Leo ampetaverit ex mulieris venerabundæ contactu motum aliquem carnis expertus; deinde receperit a Delpara Virgine; quam fabulam jam indicavimus rejecimuſque* XI *Aprilis: altera longe fœdior hic inſeritur, de fornicatione meditata, quam impedierit frater Maximus, in conclave Pontificis deportatus ab eodemmet dæmone, quem viderat de conciliato flagitio ſeſe jactantem. Undecumque id defecerit auctor, ipſum confiemaus eu ſimili caſu relato in Vitis Patrum, & legenda etiam apud Caſſianum Collat.* 8 *cap.* 16, *nullam prorſus meretur fidem. Placet igitur tranſilire numeros* 3, 4, & 5; & *ſolem verosimiliora proſequi, maxime eum ſimilis emulue fabula jam exhibita fuerit & rejecta in Vita S. Aatidii. Miranda pleraque apparet verbatim accepta eſſe, ta prælaudata ſub nomine S. Petri Damiani Legenda: alia tamen aliunde etiam aſſumpta, probat miraculum, tempore* Gumberti Epiſcopi *factum*, & *relatum num.* 11: *hic enim floruit anno* MXCVIII, *annis pluribus quam* XXV *poſt mortem S. Petri. Unicum ergo ea omittendis conſtare nobis dicimas, quod nempe Novalicienſis aliquis Monachus Vitam collegerit, quia putavit ſic ſe reddere cauſam, quam habuerit Juſtus*, adeundi Novalicienſn cœnobium.

Fabulæ quædam de S. Leone hinc reſciſſæ

F

Aliunde addita quædam a Collectore nimi aſſa circa finem ſæc. 11

7 *Porro diem quo obierit* S. Maximus *Legenda non explicat; libenter, tamen recipimus cum Romano Martyrologio diem præſentem, uti Taurici celebrem eo titulo. Verba hæc ſunt*: Taurini Natalis S. Maximi, Epiſcopi & Confeſſoris; doctrina & ſanctitate celeberrimi: *præceſſerant autem, in eodem* Maximo *cum titulo* ſancti Epiſcopi & Confeſſoris *referendo, Bellinus de Padua, & Grevenus in ſuis ad Uſuardum additionibus. Mſs. Floerium; neſcio unde, ad* XIX *Kal. Januarii*; Item,

dies ea Martyrologio Rom.

A AUCT. D. P. *alias* 14 *Decembris* *inquit* B. Maximi, Taurinenſis Epiſcopi & Confeſſoris, qui in Homiliis componendis & in eccleſia decantandis ſtuduit eleganter. Claruit anno ſalutis CCCCXV, *ubi* LXV *ſcribere verisimiliter collegit volunt. Oblatus noſter, in ſuo Athenæo Liguſtico, laudat* Franciſcum Fulvium Frugone Ordinis Minimorum, quo eloquentiorem multorum judicio noſtra ætas neminem vidit, *quod* ſalutatione Italiæ *præter alia vulgavit anno* MDCLXVI Vitam S. Maximi Epiſcopi; *ex qua non illibenter hic transferam, ſiquid ad poſterioris temporis cultum ſpectans accipi inde poſſit. De hoc tamen vehementer dubito: nam qui librum nobis Genuæ emit, per occaſionem tranſmittendum, præmonet ſtylo ullo procedere quam biſoctam decet, & potius Romanicum ſucum videri.*

2 *De ſcriptis ejus vide Bellarminum, Labbeum, & ſimiles Eccleſiaſticorum Scriptorum elucidatores, quibus cura eſt diſcernere genuina a ſuppoſititia. Docebunt illi, multa quæ* Maximi *hujus ſunt, SS. Auguſtini & Ambroſii operibus permixta circumferri, quæ ſuo Auctori reddita, & cum aliis pridem agnitis apte coordinata, promiſerunt Patres Benedictini Congregationis S. Mauri. Præluſit illis diligentiſſimus Mabillo, Partem* 2 *Tom.* 1 *Muſei Italici exorſus a duodecim ipſius Maximi Homiliis, necdum editis, cum erudita ad eaſdem præfatione, ad quam placet Lectorem remittere. Inter inedita haſtenus fortaſſis inveniatur aliquid, quo confirmetur magna quædam inter Sanctos* Maximum *Taurinenſem & Remorum Epiſcopum* Remigium *ſimilitudo; cui nihil eſt quod ex ulteriori ætate obſit: ſiquidem* S. Remigius *Epiſcopalem Ordinationem ſuſcepit circa annum* CCCCLXV, *& vixit uſque ad* DXXXIII, *expletis in eo munere ſeptuaginta aut eo amplius annis, juxta Gregorium Turonenſem, qui nequeunt ultra terminum hic notatum extendi, cum ſucceſſor ejus Flavius nox inveniatur Concilio Arvernenſi ſubſcriptus. Juſſus autem amicitiæ monumentum perenne creditur inſtituto inter Eccleſiam utramque fraternitas, per quam alterutrius Canonici inter alteros ſedere, & diſtributiones recipere permittuntur, ſi quis cujus Remenſem Taurini, vel Taurinenſem Remis inveniri faciat.*

9 *Sed ut nihil hic repugnantiæ hiſtoricæ eſt, ſic multa apud Ughellium tom.* 4. *col.* 1425 *dum* S. Maximum *dicit*, alumnum *fuiſſe* S. Willembegi Trajectinenſis Epiſcopi; *nam inter Trajectenſes ad Moſam Epiſcopos, quorum ſeriem accurate expoſitam Henſchenius dedit, tum vivus in peculiari Diatriba, tum mortuus ante tomum* 7 *Maji, nullus eſt cujus nomen vel emanus eo pertingat. Inferioris autem ad Rhenum Trajecti Epiſcopus quidem primus fuit S. Williberdus, Feiſonum catenus Gentilium dpoſtolus, ſed nunc dumtaxat* DCXCIV *conſecratus, & uſque ad annum* DCCXIV *ſuperſtes fuit, S. Maximo tribus fere ſæculis junior.* Potuit, *inquit Ughellius*, jam inde a Primis *prædicati Euangelii* temporibus, Epiſcopum habuiſſe *Taurinenſis Eccleſia*, ejuſdemque quamplurimos ſucceſſores, quorum ſeriem uſque ad Maximum delevit invidioſa vetuſtas; *& eorum aliquis potuit eumdem* Maximum *eadem in diœceſi verisimiliter natum, ſuſcepiſſe inſtituendum & Clericum feciſſe. Sed difficile captu eſt, quomodo pro* Taurinenſis Epiſcopi *titulo*, Trajectinenſis *ex Belgio petitus obrepſerit; nec minus, quomodo inter illos fuerit ſæculo* IV *aliquis Fenucio nomine* Willembegus *Francis necdum in Gallias tranſgreſſis.*

B

C *nomitem diſcipulatus alicujus Trajectenſis Epiſcopi*

cui nomen fuerit Willembegi.

D

VITA

Auctore Anonymo Monacho Novalicienſi.

Ex Ms. Eccleſiæ S. Maximi.

1 BEatus Maximus, Doctor egregius & Confeſſor Domini glorioſus, regionis Tuſciæ & Patrea Quintiano, ex nobili ſcilicet Tuſcorum ſanguine propagatus eſt. Tres enim fratres ex utroque parente eſſe dicuntur, ſcilicet B. Leo primus, Juſtus cujus corpus requieſcit in urbe Secuſienſi, & B. Maximus. Primus quidem, id eſt S. Leo, in throno Apoſtolici culminis, ſicut honore, ita cunctos doctrina & virtute præibat; ſecundus, id eſt S. Maximus, Eccleſiam Taurinenſem ſibi creditam mira providentia gubernabat: tertius vero, id eſt S. Juſtus, his duobus non inferior, quod ipſi verbo docebant, vita & operibus adimplevit. De B. Maximo dicit Petrus Damiani: Quid mirum, ſi Beatus Pontifex Maximus miraculis emicat, ſignorum atque prodigiorum ſplendoribus coruſcat, dum jam in cæleſti beatitudine regnat; qui etiam dum in corpore vixit, mirabilis & inſignis apparuit. Beati quippe Leonis, ſummi Pontificis & Doctoris uberrimi, germanus extitit frater; quem conſecutus æquiparabat, & affluentis eloquentiæ plenitudine, & Epiſcopalis excellentiæ dignitate. Hinc eſt quod eloquiorum ejus flores, per prata eccleſiæ immarceſſibiliter vernant; & quia, dum in hac vita fuit, non ſuam, ſed Dei gloriam quæſivit; nunc a Deo, vice verſa, remuneratur in cælis, honorificatur in terris.

a *Dicitur fuiſſe Frater SS. Leonis Papæ I & Juſti ſecundum.*

E *& miraculis claruiſſe.*

2 Qui B. Maximus cum Philoſophiæ ſtudium impendiſſet, tandem hanc deſerens divinis lectionibus incumbebat; & dum B. Leo in throno Apoſtolici culminis eſſet ſublimatus, caulas Romanæ Curiæ, omni procul pulſa perſonarum acceptione, ſplendide perurabat. Interim civitatis Taurinenſis Epiſcopo *b* per mortem ſublato de medio, B. Maximus per B. Leonem ad Eccleſiam Taurinenſem *c* Epiſcopus eſt deſtinatus; & non ſine magna populi lætitia & laudibus, intra urbem Taurinenſem fuit receptus, & in ſua ſede locatus. Ipſe autem eamdem quam prius humilitatem & morum gravitatem in omnibus ſectabatur. In oratione pervigilabat, corpus macerabat, mulierum conſortia fugiebat. Humilis erat in omnes excipiendo, efficax in loquendo, alacer in exhortando: unde populus, propter ſermones quos in Eccleſia faciebat, eum plurimum diligebat. Nec mirum. Ipſe enim erat aſpectu Angelicus, ſermone nitidus, integer corpore, Sanctus opere, conſilio magnus, fide catholicus, ſpe patientiſſimus, caritate diffuſus. Fuit autem miræ liberalitatis & largitatis ad pauperes: quia omnia quæ habere poterat, Eccleſiis & Pauperibus, nihil ſibi retinens, tribuebat; qui in tantum eum diligebant, ut ſiquis Maximum quæreret, ad domum vallatam panperibus mitteretur. Et dum quadam die propria manu eleemoſynam pauperibus daret; unus eorum, contractam habens manum, alteram extendit: cui S. Maximus,

fallus E. piſcopus Taurinenſis.

b

F

vivente adhuc prædicto.

monumentum quidem jam non eſt.

A aimus. Alteram mihi quidem extende. Quare cum pro poſſe extenderet, cœpit eam palpare & extendere: & ſic eam oleo ungens, ſanavit. Et cum omnes laudarent eum, pulchre ſe texit. Putavi, inquit, quod fingeret, ut eleemoſynam facillus impetraret.

ſolitariam ecclesiam frequentans,

6 Quædam alia mirecule per eum facta recitat Petrus Damiani, in quadam Legenda, quam de iſto Sancto luculento ſermone compilavit in his verbis: Beatus iſte Sacerdos Domini Maximus, ut ingruentium negotiorum turbines fugeret: ac divinæ contemplationi peculiarius inhæreret, ſibimet confuciudinis fecerat, ut baſilicam quamdam pervulam, in Beato Joannis Baptiſtæ honore conſtructam, ſæpius frequentaret: quæ nimirum baſilica quinque fere milliaribus a Taurini videbatur urbe remota. Cum vero inter ſanctos viros & reprobos hominos ſæpe ſoleat fomes odii & ſimultatis inoc otiri; Præſes ejuſdem provinciæ beatum

B virum omnino habebat exoſum: & quia clarescentem atque conſpicuem ejus ſemam unde obnubilaret habere non poterat, inſidiarum illi tendiculus clanculo ſubſtruebat. Cuidam ergo

quo ſuſpicem Clericum olim ſe-cerunt,

Clerico, eidem Taurinenſis Eccleſiæ Pontificis neceſſitate, non fidelitate ſubjecto, callidi-tatis ſuæ myſterium pandit; eumque ad inveſtigandum iter Epiſcopi, dum ad præfatam gradieretur Eccleſiam, dirigit: opinabatur enim vir odioſus & lubricus, quod Præſul ſanctus, ad explendæ potius luxuriæ voluptatem, ſecretioris loci latibulum quæreret; quam ob familiaris illuc orationis gratiam ſe, tam longo itinere videlicet, fatigaret.

ſitique deficiens opem petit,

7 Cum itaque Beatus Sacerdos ſimplici corde, prout ſolitus erat, pſallendo procederet, Clericus autem poſt ejus veſtigia callidus explorator anxie feſtinaret; tandem itineris labore defeſſus graviter adeo ſitivit, ut nimierate ſitis guttur ejus areſceret, & tamquam poſiturus animam ſqualidis faucibus æſtuaret. Quid faceret? quo ſe verteret? quodnam ſuæ ereptionis conſilium inveniret. Si gredum ſubſiſtendo

C reprimeret, ſitis ardorem ferre non poterat; ſi ſancto Sacerdoti prævolans auxilium poſtulaſſet, deprehendi ſe nimis erubeſcebat. Adjuvat moleſtiam pudoris vis neceſſitatis; acceleranſque vito ſancto manifeſtius innotuit, quo gravaretur exitio non negavit, & ſitis extinguendæ quodcumque ſaltem remedium petiit. Porro autem ille, ut eras mitis ac placidus, deprehenſæ pertidiæ clementer indulgens, an-

& Sancti juſſu cervam ſiſtens, hauſta lacte reficiatur.

xiari cœpit ac ſolerter inquirere, quomodo periclitanti fratri, in tantæ neceſſitatis anguſtia, ſuccurrere potuiſſet. Sub hoc itaque pietatis motu ſeu intuitu, dum huc illucque ſanctos oculos verteret, ſed unde fratri ſuccurreret penitus non videret; tandem aſpiciens cervam, plenum lactis ubet habentem; Vade, inquit, & cervæ illius ubet emulge, ſicque ſitis ardorem quo gravaris extingue. Ad imperium itaque viti Dei oblita fugæ cerva *d* ſubſtitit, ſe alieni generis hinnulo præbuit; ſicque ſitienti potum, non ut agreſtis fera, ſed tamquam ovia manſueta conceſſit. In hoc itaque divinæ virtutis indicio, & vir Dei notam falſi reatus evaſit, & Clericus ad violatæ fidei ſignaculum rediit, & Præſes falſæ opinionis ſententiam sadicitus amputavit.

8 Aliquando plene ſubtractis imbribus, per ſtriennium fere rerram ariditatis æſtus oppreſſerat, omniſque populus acerrimæ ſamis inopia laborabat. Congregata itaque non minima per te cleri ſimul & populi, Beatus Pontifex Maximus orationis gratie Romem petiit, beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli ſuffragia lacrymabiliter poſtulaturus: ſicque per eos Dei omnipotentis itam, quæ peccanti mundo debebatur, averit. Meritis quippe famuli ſui divina clementia, non ſolum modo [avetti] gladium, ſed & copioſi muneris beneficium mirabiliter præroganit. Nam ex quo vir Dei Romanis egrediens mœnibus, cum populo qui eum ſequebatur, ad ſedis propriæ Cathedram rediit; & quotidie profuſis imbribus abundanter pluit, & rameu ſuper eum ejuſque comites ne una quidem pluviarum gutta deſcendit. Hæc Petrus Damiani.

D

Ex MS. Areſcentibus trienuio agris pluviam impetrat, Romam profectus.

Oblatum ſibi piſcem pauperi donans, e

9 Pes idem fere tempus, quidam dum piſcem qui Sturio *e* dicitur, in Pado piſcatus ſuiſſet, illum B. Maximo devote præſemia ſit. Qui cum eſſet coctus, & totus appoſitus ſuiſſet in diſco coram ſancto Dei Præſule; ecce pauper quidam ad januam illud maxime ſibi dari poſtulat, quod Epiſcopo appoſitum erat: & ſanctus Dei Epiſcopus totum piſcem ei mittit. Illico pauper cum diſco pleno piſce in ſublime ſe extulit, & cælum cunctis videntibus penetravit. Forte in hujus miraculi teſtimonium, ut pie credendum eſt, deduEctum eſt ut ſi Sturio in Pado capiatur, illico Epiſcopo præſentetur: conſtet quippe quia non ſine virtutibus ignobiliter viait, qui virtutibus & miraculis coruſcavit. Tandem Beatus, morti appropinquans, Clerum qui fueras ſibi delegatus, de rebus admonuit; ut inter ſe caritatem haberent. Eccleſias ſuas diligentius gubernarent; & gregem a luporum moſſibus cuſtodirent. Poſt hæc, multis clarus virtutibus, in Domino feliciter obdormivit, & in ſupradicte parvula B. Joannis Baptiſtæ baſilica, prout elegerat, a Cleto & populo ſuit cum crebra devotione ſepultus: quæ baſilica ſuit poſtmodum a devoto populo mirifice dotata & empliata, & ejuſdem ſancti viri vocabulo notabiliter inſignita.

E

Angelo datum intelligit,

Mortuus in præfata eccleſia ſepelitur.

10 De miraculis quibus coruſcavit, poſtquam adeptus cælicas ſedes eſt; idem Petrus Damieni in Legenda, quam de iſto Sancto & almo Confeſſore B. Maximo luculento ſermone compilavit, proſequitus. Aliquando nempe conſpiratæ militiæ *f* procinctus agebatur, & quidquid in agris ſive villis reperiri poteras de prædationibus atque rapinis, velut quadam tyrannide graſſante, patebat. Contigit itaque ut eccleſia, quam ſupra retulimus B. Maximi crebris orationibus frequentatam, quæ nunc etiam eſt ejuſdem ſancti viri vocabulo nobiliter inſignita, quidam ea conjuratis miles irrumperet, & tintinnabulum, quod illic ed congregandum populum dependebat, ſacrilegæ rapinæ bajulus aſportaret: quod nimirum quamdiu penes ſe habuit, frequentius agitavit, ſæpeque perpendiculo *g* hinc inde pultante percuſſit; ſed ex eo tinnitum, nolatum more videlicet, executore nullatenus potuit: mox etiam in gravem contracti corporis ægritudinem decidit; multaque in medicos donorum ſuorum bona profligans, vel ad modicum quidem reparandæ ſalutis remedium non pervenit. Poſt multum vero tempotis B. Maximus, in viſione, dum dormiret, apparuit;

Miles ſacrorum inde tintinnabulum;

F

f

munum experitur & cruciatu ſtliene corporis punitur.

A adjecitque, quia de valetudinis, qua tenebatur, moleſtia uſque ad obitum collatenus convaleſceret, niſi ad ſuam eccleſiam tintionabulum quod abſtulerat revectaret. Expergefactus illico duos cuttus ſibi parari cum omni feſtinatione præcepit; in quorum altero tintinoabulum poſuit, eumque reliquis bonorum ſuorum muneribus oneravit; in altero eſt ipſe vectatus, atque ad Eccleſiam deductus, quod abſtulerat tintionabulum reddidit, preces cum muneribus obtulit, ſicque ſaluti priſtinæ reſtitutus ad propria cum ſuo ſuorumque omnium gaudio remeavit. Hoc itaque modo dum tenuit alienum, perdidit ſemetipſum; mox autem ut rapioam reddidit, ſe recepit.

ex MS. Ppenſ. quæ ſanatus.

b Indicto per Epiſcopum fiſco

11 Quodam vero tempore, vir venerabilis *b* Humbertus Epiſcopus, qui tunc eamdem, Taurinenſis videlicet civitatis, Deo præſule regebat Eccleſiam, omnibus in commune præceperat, ut ad ſolemnitatem B. Maximi, quæ tunc propediem imminebat, devote concurrerent, eamque feſtiva ut dignum erat frequentia celebrarent. Quidam ruſticus, ſancti Paſtoris edictum protervo ſpiritu parvipendens, boves junxit; oneranſque fœno vehiculum, carrariæ vectationi operam dedit. Repente vero ex ipſa congerie ſubitus ignis eropit, & non ſolummodo corium fœnumque corripuit, ſed ipſos boves incendio vorante conſumpſit. Completum eſt itaque quod per Prophetam dicitur, Et nunc ignis adverſarios *i* conſumpſit. Merito itaque ſolus planxit, qui communiter cum populo Dei noluit ferire.

B *puniuntur ipſum violantes*

i

12 Alius dum ejuſdem beati Confeſſoris feſtivitate fœni conſtruerunt & conſtiparet acetvum; ſubito vehemens [turbo] irrupit, totumque fœnum, uſque ad unam germinis ſtipulam, per agros ac rura diſperſit. Quod igitur ille, ſanctæ feſtivitatis contrarius, in unum congregare ſtuduit, aer vento concitus diſſipavit; dicente Domino, Qui non colligit mecum, diſpergit. In utroque igitur digeſto miraculo luce clarius diſcernitur, quia celebrandæ ſolemnitati B. Maximi ipſa etiam elementa famulentur; & in contemnentibus aperte colligitur, quanta celebrantibus gratia debeatur.

colligendo ſœna, ſimiliter in aliud turbine,

Luc. 11, 23

C

13 Præterea vir quidam, B. Maximi ſolennitatem colere parvipendens; cum ad eccleſiam devoti populi multitudo conſlueret, ipſe falce fœnaria pratum ſecare cœpit, ſed (O divinæ ultionis acceleratas ſeveritas!) protinus, brachiis ſtupefactis & cruribus, omne pæne corpus obriguit, donec advixit continui cordolomatis ægritudinem non evaſit. Penſemus dilectiſſimi quanta dignitatis gloria ſummus hunc remunerator attollit, ad cujus ſolennitatem indevotos homines tam violenter impellit; & cum tam ſevere perentitur, qui eum diſpicere non formidat, quantam ſpem divinæ miſericordiæ habere poterit, qui eum prout dignum eſt reverenter honorat?

rigore corripit,

14 Vir quidam dum in die feſtivitatis ejus inſiſteret [operi, ut] ad domeſticum uſum ligna conſcinderet, libravit ictum: ſed dum incaute depoſuit, cruris ſui tibiam gravi vulnere ſauciavit: tum multo poſt tempore, piaga recuſante medicum, lecto decubuit, nec ſibi quælibet dum adhiberetur medicina profecit. In Vigiliis autem ejuſdem feſtivitatis poſt bien-

vulnere ſibimet inflicto,

nium ad ejus eccleſiam eum oblationibus venit, in orationibus ac gemitibus excubans pernoctavit, mane facto curatum atque compoſitum ſe reperit: ſicque non jam vehiculo, ſed propriis greſſibus, lætus & alacer ad propria repedavit. D

rapit collectas fruges vicinalis,

15 Adoleſcens quidam, quoniam in feſtivitate S. Maximi, dum alieni juris virentes ſegetes cumulato faſce colligeret, & nocturnus prædo quod coacervatum fuerat, alligare teotaret: per quindecim fere vices id ipſum iteravit; & fruſtratus a cœpto opere, [quoties] innectere ligaturæ faſciculum cœperat, nexus ſe protinus diſſolvebat, nec ſui conatus effectum obtinere quomodolibet potuit; donec divinæ virtutis judicium recognoſcens, dimiſſis ſegetibus, vacuus ac fruſtra laſſatus abſceſſit.

fulmine extincti.

16 Duo ſiquidem juvenes, dum B. Maximi ſolennitatem, cum frequentiſſima conviceneorum ſuorum devotione contemnetent, ſeque colligendi fœni laboribus mancipaſſent: veſpertina propinquante jam hora, protinus aer vento ſæviente concutitur, ſerena cæli facies nubium denſitate contegitur, & coruſcis atque turbinibus æſtivi caloris tranquillitas immutatur. Mox itaque omnes illi, ſicut in laboris exercitio reperti fuerant, ſub fœnilia acetvi ſtruem confugiunt, ſicque ſe protegi ab imminentium [imbrium] inundatione contendunt. Sed ecce ſuper illos duos, qui ſanctam feſtivitatem celebrare contempſerunt, fulgur irruit; eoſque ceteris *k* evademibus terribiliter interfecit. Tali itaque feotcotia digne percellitur, qui B. Maximo contumax invenitur. Sic nimirum adverſus eos, qui B. Maximi memoriam celebrare deſpicont, ipſa quoque mundi elementa confligunt; ut implerum videatur eſſe quod ſcriptum eſt, Pugnabit orbis terrarum contra inſenſatos. Ecce, Fratres cariſſimi, pauca de multis B. Maximi glorioſi Pontificis miracula ſuccincta deſcripſimus. Hæc Petrus Damiani. E *k*

Sap. 5. 21.

17 Idem in fine Legendæ ſic inquit; Veneremur, Fratres, tanti Patris ſolennia, Doctoriſque eximii ſectemur veſtigia; & contra cunctas frementium acies vitiorum, juxta B. Maximi, Doctoris tanti, veneranda præcepta, accipiamus arma virtutum. Ejus ſane vita ad reſtitudinem ſancti operis provocat, ejus doctrina ad componendos vitæ noſtræ mores invitat. Hinc itaque, dilectiſſimi, ſalubriter admonente, hunc imitemur, per divinæ voluntatis lioeam indeclinabiliter iocedentem: quo nunc provocante contemnimus mundum, eo poſtmodum præcedente perveniamus ad Chriſtum, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat Deus, per infinita ſæcula ſæculorum. Hæc ille. F

Præconi. tardo ſunctus omnibus colendus.

ANNOTATA D. P.

a Quintianum *S. Leonis patrem fuiſſe, convenit; licet Vita apocrypha, unde fabellas hic omittendas auctor tranſcripſit*, Petrum *appellet*, de genere Aniciorum, *matrem* Piam. *Quamquam autem ægre perſuadeor fratres fuiſſe* Leonem & Maximum, *nolui tamen hanc Legendam acephalam prodire. Interim non admodum diſcrepant tempora: nam* S. Leo *ordinatus an.* 440, *ad* 461, *Vitam produxit*: Maximus *an.* 465 *omnium Italicorum Epiſcoporum, qui Romæ ad Synodum tunc*

con-

A *convenere ſenior, haud diu ultra eamdem propagavit.*

b *Latent nomina deteſſerum S. Maximi omnino omnium: nam* S. Victor, *quem tabulæ eccleſiæ Taurinenſis ſuggerunt pro anno* 310, *quique ampliavit ædiculam SS. Solatoris, Adventoris, & Octaviani Martyrum Thebæorum, de quibus agendum* 20 *Novembris, merito creditur idem eſſe, qui* Maximo *ſuffectus iiſdem Sanctis monaſteium condidit, & ad Burgundiæ Regem legatus ivit an.* 495.

c *Licet Eccleſiarum, ætate illa, ut diximus, uſus fuerit ex proprio Clero Epiſcopos ſumere; non tamen deſunt exempla aliquorum Roma acceptorum. Sic Ravennatibus, cum ſuo Electo Romam conſecrationis cauſa venientibus, a S. Stato Papa Sancti Leonis deceſſore datus eſt, rejecto quem elegerunt, Sanctus Petrus Chryſologus Foro Cornelienſis, ex mandato SS. Petri & Pauli, qui Stato eum in viſione demonſtraverant, uti narrabitur* 2 *Decembris.*

d *Hujuſmodi miraculum in variis Sanctorum Vitis occurrit, ac noviſſime die præcedenti in Vita S. Ivani.*

e Sturio, *Latinis* Acipenſer, apud noſtrates piſcium nobiliſſimus habitus, *teſte Plinio libe.* 9 *cap.* 17: *quia cum ſit grandis ac mari proprius,* D *earum eſt ſi reperiatur in fluvio, & quidem tam* EX MS. *procul a mari quam eſt Taurinum ab Adriatico, in quod Padus influit, licet in Ligueiæ Alpibus ortus.*

f Procinctus *proprie dicitur, cum exercitus ad prælium inſtructus caſtris egreditur. Hinc* in procinctu *aliquid fieri dicitur.*

g *Aptum ſane vocabulum pro quo* lingnam *dicunt alii, aptius quam* malleum, *niſi ubi vero malco pereutitur campana, immota manens ipſa.*

h Gumbertus, *alibi* Umbertus & Guibertus, *anno* 1098 *in diverſis locis ſubſcriptus, teſte Baldeſano apud Ughellum: ſed hoc aliunde quam a Petro Damiani ſumpſerit Auctor, ſi is vere Legendum hic identidem allegatam ſcripſit.*

i *Senſum forte in Prophetis reperias, verba eadem nuſquam.*

k *An ergo ceteri quique non violarunt feſtum? Credo urgente neceſſitate, ut ſæpe apud nos pluvio tempore, cum periculum eſt ne ſectum jam fenum pluviis corrumpatur, diſpenſatum fuiſſe, ut Sacris auditis ipſum colligeretur: duos autem illos* E *etiam Sacris defuiſſe, atque ita ſolos dici violaſſe feſtum.*

B

DE SANCTO PROSPERO

EPISCOPO REGII-LEPIDI IN ÆMILIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§. 1. Memoria in Feſtis. Vita a variis ſcripta. Proſper Aquitanus ſcriptor, non fuit Epiſcopus, nec ullus eo nomine Sanctus Proſper, Rejenſis in Gallia.

FORTE SÆC. V. *S. Proſperi Eccleſiæ*

REgium Lepidi, *urbs Galliæ Togatæ, in medio viæ Æmiliæ, ad lævam ejus Cruſtali amnis, inter Parmam & Mutinam ſita, eum hac ſubeſt Principibus Ateſtinis. Inter hujus urbis Epiſcopos cenſetur* Sanctus Proſper, *quem Ferdinandus Ughellus tomo* II. *Italiæ ſacræ columna* 299. *aſſerit* tumulatum in templo quod ipſe Sancto Apollinari dicaverat; ibidemque munſit uſque ad tempora Luitprandi Longobardorum Regis, indeque poſtea translatum in eccleſiam ejus nomini conſecratam, ubi hoc tempore quieſcit. Quam poſtea eccleſiam, Comitiſſa Mathilda auctam, mirificeque dotatam, in nobilem ex Sancti Benedicti Ordine Abbatiam erexerit. *Ita Ughellus. Mortua eſt* Comitiſſa Mathildis *anno* MCXV, *& poſtea ſequentibus ſæculis honor cultuſque* Sancti Proſperi *promotus ad poſteros eſt. Bellinus, in Martyrologio ſecundum morem Romanæ Curiæ ſub nota anni* MCCCCXCVIII *Venetiis excuſo, ad hunc* XXV *Junii ſub finem iſta ſolum habet:* Item Sancti Proſperi Epiſcopi. *Quæ eadem nuda verba repetit Molanus, in ſuo ad Uſuardum Auctario. Habemus aliqua Martyrologia Mſ. ſub nomine Uſuardi aucta, non valde antiqua, ſed* XIV *aut* XV *ſæculo exarata: in quibus iſta leguntur:* Item Sancti Proſperi Epiſcopi Doctoris præcipui: *quibus iſta adjuncta leguntur in Mſ. Florario;* Qui fuit Aquitanicæ regionis & B. Leonis Papæ Notarius. Obiit anno ſalutis CCCCLXX. *Poſtea Grevenus Carthuſianus, in ſuis additionibus ad Uſuardum editis Coloniæ anno* MDXV & MDXXI, *appoſuit Sedis locum his verbis:* Proſperi Epiſcopi Reginenſis & Confeſſoris præcipui anno Domini CCCCLXV. *Quæ quoad locum clarius expoſuit poſtea Maurolycus, hac phraſi uſus,* Apud Regium Ciſalpinæ Galliæ Proſperi Epiſcopi: *verum dum addidit,* Chronographi & Poetæ Clariſſimi, *plures in ipſum congeſti titulos, quam poſſint cum veritate ſubſiſtere: ſequaces tamen in hoc errore habuit plures recentiores, in quibus* F *Galeſinius & Canſiſius, cum hodierno Martyrologio Romano, atque Philippo Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiæ.*

C

& miracula

memoria in Martyrologiis

u Vitam ipſius edidit ad hunc etiam diem XXV *Junii, Laurentius Surius, auctore Joanne Antonio Flaminio; qui inter alias Sanctorum Vitas, anno* MDXVI, *Vitam B. Alberti Magni dicavit Leandro Alberto Bononienſi. Hic in Deſcriptione Italiæ, in Romanula pagin.* 493, *aſſerit* Flaminium fato conceſſiſſe Bononiæ, ubi diu ludum habuerat, anno MDXXXV, ſepultumque in Divi Dominici porticu. *Uſus is eſt Vita* S. Proſperi, *a Bonino Mombritio com.* 2. *operis folio* 221 *& ſequentibus ante ducentos circiter annos excuſa, & a quodam alumno ipſius eccleſiæ, in qua Corpus ſervabatur, compoſita ad uſum feſti atque per modum homiliæ. Hanc Vitam nobis Neapoli ſubmiſit Antonius Bratillus noſter forſan ex codice* Mſ. *egnobii Olivetani, in quo nos cuſtientes Neapoli eamdem reperimus, uti etiam Romæ in Mſ. Membraneo Legendario Eminentiſſimi Cardinalis Barberini, in quibus aderat Prologus a Mombritio negletlus, quia præter nudam Spiritus ſancti invocatio-* Vita a Flaminio ſcripta 26. ſæculo ab aliis aliquamto citius,

AUCT. G.H. *in quibus Rejecerit Prosperum Aquitanum habitus;*

A *nem nihil continet ad Historiam aut ad cognoscendum Auctorem faciens. Aliam Vitam* ex gestis S. Prosperi sotiquis excepta & acceptam medullam, sub compendio, *misit nobis Praga Joannes Scholtz noster, cui subjungitur relatio* de Translatione Corporis S. Prosperi, de primo ad secundum tumulum, in quo fideliter veneratur, *uti titulus præfert: quibus similia extant apud Surium. Ceterum sicuti Martyrologia S. Prosperi memoriam faciunta, jam indicavimus supra vix attingere ætatem trecentorum annorum; ita videmus posse de præfatis Mss. censeri, primum eorum fontem, quartum seculum non excedere, atque adeo absque magno scrupulo in dubium revocari quæ de* Prospero Aquitano *scriptore intelligenda, Regiensis Episcopi memoriæ, propter nominis identitatem temere sunt adjuncta: quod etiam de aliis similiter* Prosperis *appellatis ante nos ab aliis dictum est.*

Ut etiam S. Prosper Epis. Aurelianensis

3 *Horum primus constituendus* S. Prosper Episcopus Aurelianensis, *successor S. Aniani anno* CCCCLIII *mortui, qui proinde cum* Prospero Aquitano *vixit; & ad diem* XVIX *Julii, sub finem adscriptus invenitur antiquissimo Martyrologii Hieronymiani*

B *Epternacensis apographo, & quidem tamquam proprio sua Depositionis die, his verbis:* Aurelianis civitate, depositio Beati Prosperi. *Hic in Martyrologio Rabani appellatur* vir doctissimus & sanctissimus: *qui (ut additur apud Notkerum)* multa ad utilitatem Ecclesiæ conscripsit, maximeque gratiam Dei contra superbiam hæreticorum defensare curavit. *Sed hujusmodi elogia* Prospero Aquitano *scriptori sic conveniunt, ut ab hoc ad Aurelianensem timere translata fuisse, nequeat dubitari. Aurelianensi scripsit Apollinaris Sidonius epistolam* XV *libri* VIII, *in qua* Aniani *successorem appellat: & ad eam epistolam ista in Notis eruditè observat Jacobus Sirmondus;* Hunc ætate prior, ac plane suppar, fuit Prosper Aquitanus, quem alii Rejensem in Gallia, alii Regiensem in Italia Episcopum faciunt. Sed is, mea quidem sententia, Episcopus unquam fuit... utque ita sentiam facit veterum omnium auctoritas, Victorii de Cyclo Paschali ad Hilarum, Gennadii Scriptorum Ecclesiasticorum cap. 84. Gelasii Papæ de libris apocryphis, Fulgentii ad Monimum libr. 1. cap. 30, Marcellini Comitis in Chronico sincero & non vitiato aliorumque; qui cum de Prospero alia omnia narrent, de Episcopali ejus honore mentionem nullam faciunt. Quare Prosperum, qui inter Regii Lepidi Antistites numeratur, alium ab Aquitano fuisse credideram; fallique qui eum Thrithemio & Flaminio utrumque confundunt. *Hæc Sirmondus.*

Prosperum Aquit. tantum non fuisse Episcopum, demonstrant Sirmondus

Philippus Labbe, in dissertatione Historica de Scriptoribus Ecclesiasticis tamen a. pag. 147, resumit argumentum Sirmondi, Quia, *inquit,* nonnullos etiam hoa tempore viros non inetuditos video Prospero Episcopales insulas asserere, & nuperi Galliæ Christianæ post Cladium Robertum editores ad eumdem scopulum alliserunt; placet hoc probatis veterum Scriptorum testimoniis ostendere, ne quidem ad sacros umquam Ordines, saltem majores, fuisse promotum. Præcat, qui eum ipso multos annos vixit, Victorius Aquitanus in epistula ad Hilarum Urbis Romæ Archidiaconum, quam præfixit Canoni Paschalis festi. [Recensitis] igitur fidelibus Historiis veterum, beati scilicet Eusebii Cæsareensis Palæstinæ civitatis Episcopi, viri inprimis eruditissimi atque doctissimi, Chronicis prologoque; ac perinde his quæ a sanctæ memoriæ Hieronymo Presbytero iisdem Chronicis sunt adjecta, per quem in Latinum quoque probantur translata sermonem; hisque etiam quæ a sancto ac venerabili viro Prospero, usque ad Consulatum Valentiniani Augusti VIII & Antemii, constat fuisse supleta; repeti &c. Ac paulo post: Cujus tenorem vir venerabilis Prosper secutus, iisdem Chronicis hæc eadem egregia brevitate composuit, ut eorum initium a mundi inchoaretur [exordio]. Scribebat anno Christi CCCCLVII Victorius Constantino & Ruffo Consulibus, anno postquam excessetat ex vivis Prosper (quem Sanctum ideo vocare mihi semper visus est ac Venerabilem) non tamen Presbyterum aut Episcopum; quos titulos Eusebio Hieronymoque non invidebat, nec denegasset (opinor) amico, si iis umquam fuisset insignitus. Quod palmare est ἐκ διαμετρολόγου ἀτεκμηρτον argumentum.

Auctoritate Victorii Aquitani

5 Victorium sequatur Gelasios Papa, Canon Romana, dist. XV. [Item opuscula B. Augustini, Hipponensis Episcopi; opuscula B. Hieronymi, Presbyteri; item opuscula Beati Prosperi, viri religiosissimi]. Tertio loco accedat Gennadius Massiliensis Presbyter, qui nullum illi dignitatis Ecclesiasticæ titulum affingnat, in ceteris pro merito suo laudandis minime parcus. Quartus sit Sanctus Fulgentius, Ruspensis in Africa Episcopus, libr. 2 ad Monimum cap. 30. [Cujus, id est Augustini, dicta, quia ipse celeri prævenius est obitu, Prosper vir eruditus & sanctus recta defendit fide & copioso sermone &c.] Quintus Marcellinus Comes in Chronico ad annum CCCCLXXII. (Quem tamen non videtur attigisse Prosper) iisdem cum Gennadio verbis usus, (Hominem Aquitanicæ regionis, sermone Scholasticum, & assertionibus nervosum) dumtaxat appellat. Ado Viennensis Archiepiscopus in sexta ætate, [Sed & Prosper Aquitanicæ regionis, Notarius Beati Leonis, a qun dictatæ creduntur Epistolæ adversus Eutychen de vera Incarnatione Christi male sentientem]. Ut juniores prætermittam, & contemporaneos Hincmarum, Florum, Prudentium, Rabanum &c.

Gelasii Papæ, B *Gennadii* *Fulgentii* *Marcellini Comitis,* *Adonis Viennensis.* F

6 Solus Honorius Augustodunensis, aut scholus aliquis ac semidoctus ejus corrector edidorve, cap. 83 libelli 2. Hominem (*ab aliis scriptum*) mutavit in Episcopum Aquitanicæ regionis, quod nemo sanus ne per somnium quidem cogitaverat. Sixtum Senensem, Baronium, Possevinum, aliosque hujus aut superioris sæculi scriptores missos facio, qui Honorium Augustodunensem dumtaxat exscripserunt, aut a Josnne Antonio Flaminio, qui res ejus gestas pro libitu ex meris conjecturis composuit a Surio editas, in fraudem inducti, Regii Lepidi Episcopum fuisse censuerunt. *Hæc Philippus Labbe. Cæta Flaminio invigendi alii Vitæ* S. Prosperi *Episcopi Regii Lepidi scriptores supra a nobis relati. Verum quia apud Honorium, ex Labbei judicio imperite interpolatum, appellatur* Episcopus Aquitanicæ regionis, *ab* Episcopatu Italico Regii Lepidi *transfugerunt eumdem alii ad* Episcopatum Reiensem, *quem etiam* Regiensem *appellant sub Aquensi in Provincia Metropolitana, atque, fieri eumdem eruditum scriptorum facium, ita inter* SS. *Mendacia*

Male ergo confusus fuit cum sancto Episcopo Regiensi in Italia

&

male etiam dicitur Reiensis in Gallia

A *& Fauſtum collocant. Sed ſupra laudatus Sirmondus iſta ibidem oppugnit*: Rejenſi ſuna Eccleſiæ præſſa non potuit, cum certum ſit, vel Sidonio auctore, in ea Cathedra poſt Maximum ſediſſe Fauſtum: quorum ille Hilarii Arelatenſis temporibus (ut ex Rejenſi, Arauſicanoque Concilio atque ex Hilarii ipſius Vita conſtat) Epiſcopus jam erat, ac proinde ſuperſtite adhuc Proſpero, qui ultra Hilarii ætatem, hoc eſt ad Urbam uſque a Wandalis captam, ſux Chronicа perduxit. Fauſtus vero Maximi ſucceſſor, ut ex Sidonii epiſtolis liquet, exceſſit annos Proſperi, quem omnes conſentiunt ad Anthamii Auguſti tempora non pervaniſſe. Unde ſequitur Proſperum Aquitanum neque ante Maximum, neque poſt Fauſtum, Rejenſem Cathedram regere potuiſſe. *Hæc Sirmondus, Verba etiam Sidonii Apollinaris in Carmine Euchariſtico ad Fauſtum ſunt hæc.*

..... Quis Maximus ille,
Urbem tu cujus Mnaeheſque Antiſtas & Abbas
Bis ſucceſſor agis?

Fuerat ſcilicet Fauſtus, & in Lerinenſi Abbatia,
B *& in Cathedra Rejenſi immediatus S. Maximi Succeſſor. Cardinalis Bellarminus de Scriptoribus Eccleſiaſticis ſupponens Proſperum Aquitanum Epiſcopum fuiſſe, ſuſpicatur potius in provincia Provinciæ Regienſem Epiſcopum* fuiſſe, quaſi ſubſcripſiſſet in Concilio Provinciali Vaſenſi & Carpentoractenſi. Quod argumentum eſt, inquit, illum fuiſſe Epiſcopum in Provincia Galliæ. *Verum abreptus eodem errore Bellarminus eſt, quo Baronius dicta Concilia in ſuis Annalibus ad annum* CCCCLXIII *referuerat; quapropter etiam Carolus Sauſſajus in Annalibus Eccleſiæ Aurelianenſis pag. 9. arbitratus eſt ſupra relatum* S. Proſperum Epiſcopum Autelianenſem, *dictis Concilis ſubſcripſiſſe. Verum Sirmondus, tomo* I *Conciliorum Galliæ, oſtendit Concilium Carpentoractenſe habitum*, Mavortio V. C. Conſule, *anno* DXXVII, *& Vaſenſe*, Deein juninre V. C. Conſule, *anno* DXXIX; *proinde uſque cenſendus eſt adfuiſſe S. Proſper Epiſcopus Aurelianenſi, S. Antiana anno* CCCCLIII *vita functo ſubrogatus; neque alius Rejenſis, qui cum Proſpero Aquitano, licet diverſus ab hoc, potuerit vixiſſe.*

& ſubſcripſiſſe habetur ſæculo ſequenti Conciliis

qui etiam

C *Statuendus ergo eſt pro iſtis Conciliis alius multo junior* Proſper, *cujus ſedes Epiſcopalis hactenus ignoretur.*

male ſolitus ut Sanctus

7 *Hiſce Sirmondi & Labbei ſolidis Argumentis inducti, dicimus*; Proſperum Aquitanum fuiſſe, virum venerabilem, eruditum, religioſiſſimum, & Sanctum *etiam appellatum; non tamen* Epiſcopum *fuiſſe, neque ſeorſim ut talem uſpiam Faſtis ſacris inſcriptum; vel a nobis repertum: de cujus ſcriptis legi poteſt poſt alios dictus Labbæus. Secundo juxta eoſdem Auctores cum Claudio Roberto, non videtur, donec aliunde id probetur, fuiſſe aliquis* Proſper Rejenſis *in Provincia* Epiſcopus, *neque Sanctis propriis illius Eccleſiæ annumerandus; quod ad hunc* XV *Junii fecit Sauſſajus in Martyrologio Gallicano, & ad* VIII *ejuſdem fecit Ludovicus Dorus d' Attichy Rejenſis ſeu Regienſis Epiſcopus in Officiis propriis ſuæ Eccleſiæ, Aquis Sextiis anno* MDCXXV *excuſis: in quibus præſcribuntur Lectiones ſecundi Nocturni ad Matutinum recitandæ, tam ipſo die* XXVII *Junii, quam* VI *Julii in Octava, prout ea deſumpta ſunt ex Officio Eccleſiæ Regii Lepidi in Italia, in quibus & corporis tranſ-* D *latio per Thomam Epiſcopum Regii Lepidi facta*, ANCT. *etiam memoratur: quæ omnia melius omitterentur.* G.H.

§. II. *Acta a S. Proſpero Epiſcopo Regii Lepidi in Epiſcopatu, ea Lectionibus Eccleſiæ Collegiatæ, deque monaſterio S. Proſperi.*

8 *Reliquum eſt, ut de* S. Proſpero Epiſcopo Regii Lepidi *agamus, omiſſis iis quæ* D. P. *de* Proſpero Aquitano *vera ſunt, & fuerunt illi falſo attributa. Quia ergo Acta ejus, a Flaminio ſcripta aliaque a Mombritio edita, minus placent, & a curioſo lectore apud illos legi poſſunt; damus ex Lectionibus illa ſolum, quæ ab eo in Epiſcopatu referuntur acta, & quæ corporis tranſlationem antiquam ſpectant. Interim de ejus* Acta in- *ætate ac Sedis tempore præfati placet, nihil eſſe certa unde conjectura formari poſſit; ſi quæ feruntur de Actis* Proſperi *apud S. Leonem Papam (cujus, anni* CCCCXL *creati, dicitur fuiſſe* Secretarius) *vel ad Aquitanum Proſperum ſpectant, vel gratis conficta ſunt. Nullum certe in Epiſtolis vel Actis* E *Leonis fundamentum habent, & toto quarto quinto ſæculo nulla in Italia reperitur celebrata Epiſcoporum Synodus, cui diſtincte habeantur adſcripta præſentium nomina & Sedes, ante Symmachum Papam; cujus tamen Conciliis nullus* Regienſis *vel* Reginus *interfuit. Sed neque poſtea ullas cuplam Italicæ Synodo uſque ad Mauritium, qui anno* DCLXXX *ſubſcripſit Synodicæ Agathonis Papæ. Adeo ut uſque ad hunc* Mauritium *omnes omnino Regienſes Epiſcopi ſolo nomine tenus numerentur, quorum proinde incertus & ordo & tempora, nihil docere poſſunt, de ætate* S. Proſperi. *Nam qui dicitur Mediolanenſi Concilio anni* CCCCL *ſubſcripſiſſe* Favantius, *non agnoſcitur, ſicuti nec ipſum Concilium; & qui pro anno* CCCCLVIII *ei datur ſucceſſor* Elpidius, *certe talis ætatis teſte: ut licet ſeniatur, quod tamen non ſentur, illis immediate ſucceſſiſſe* S. Proſper, *necdum cognita haberetur ejus ætas. Placet tamen per veram conjecturam ipſum adſcribere Sanctis ſæculi* V. *De eo autem ſic ferunt Lectiones.*

9 Proſper cæleſti imperio Regienſis Epiſco- F *Cura pro ſalute ſubdito-* pus, licet lovitus ac reluctans erearus eſt. *rum.* Qun in munere tam præclare ſe geſſit, ut omnibus verbo & exemplo præluceret: frequenter enim populum ſibi commiſſum in Eccleſiam vocabat, ac ſalutatibus præceptis inſtruebat; ſed nihil illis faciendum proponebat, quod ipſa opere non impleſſet. Magnæ illi curæ erant egeni, magna pietate pupillos proſequabatur & viduas. Super gregem ſuum inceſſanter vigilans, da omnium ſolote continuo ſnlieitus erat, ne qua de ſanctæ Eccleſiæ gremio antiqui hoſtis ſrnudu per ejus culpam ovis peciret. Seniores Eccleſiæ ſuæ Saeerdotes, Dieum Paulum imitatus, ut patres reverenter admonebat, juniores docebat ut ſrores, anus ut matres, puellas ut ſnrores aut filias, ſicque omnes in viam Domini ditigebat. Quin etiam magno caritatis impulſu, finitimarum urbium Epiſcopos erebro per epiſtolas hortabatnr, ne dignitatis ſuæ, ne impoſiti ſibi oneris obliviſcarentur; & ne cum aliis prædicaſſet, ipſe reprobus efficeretue. Ad euemplum ejuſdam Apoſtoli vigiliis & oratio-ni-

A tionibus perpetuo vacabat, ac multiplici macceratione corpus domans, illud parere ſpiritui
AUCT. G. H. eogebat. Denique adveniente die quo virtutum ac meritorum paratam ſibi a Deo mercedem receptrus erat, oculis ac manibus in cælum extenſis, eum adſtantibus ſibi non ſolum Clericis, ſed etiam quamplurimis e populo, qui frequentes advenerant, benedixiſſet;
piæ obitus animam Deo reddidit, magno totius civitatis Regienſis mœrore; tantopere ſui relicto deſiderio, ut non aliter quam ſi domeſticus unicuique luctus eſſet, dolerent omnes ac lamentarentur. Sepultus eſt extra pomœrium urbis,
ſepultura, miracula, in templo, quod in honorem B. Apollinaris ipſemet conſecraverat: ubi multis & magnis diu fulſit miraculis: nullus anim ad Deum pet ejus opem, quacumque detineretur ægritudine, fruſtra confugit. Claudis greſſus, cæcis viſus, paralyticis quoque membrorum uſus redditus eſt, & dæmones ab obſeſſis corporibus effugati.

10 Sed cum honor & veneratio, S. Proſpero ad ejus ſepulcrum delata, paulatim lapſu &
B injuria temporum conſenoiſſet; ne cultus ille
apparitio Thomæ Epiſc. ejuſdem ſuſcitatio penitus obſoleſceret; cavit miro quodam modo divina benignitas, quæ in Sanctis ſuis clarere non deſinit. Sedebat pec id temporis in Regienſi Cathedra vitæ ac morum integritate ſpectabilis Epiſcopus, nomine Thomas. Is dum ex more oraret in templo, ſubitus illum ſoper iavaſit. Quieſcenti B. Proſper apparuit, auguſta ſpecie, candida indutus ſtola, & venerabili canitie conſpicuus: a quo monitus eum eſſet, ut ſacram illam ædiculam ſeu capellam, in qua corpus ejus parum decenter jacebat, amplificaret; cupergefactus Epiſcopus, vocato ad ſe Clero & populo, cæleſte præcepium eis aperuit, ac illico executioni mandavit. Extructa igitur æde ſacra, ac præparato magnifico
ad novam eccleſiam translatio loco, in quem ſacræ inferrentur Reliquiæ, ſepulcrum verus, in quo uſque ad tempus quieverant, apertum fuit: e quo tanta divini odoris fragrantia effuſa eſt, ut nulla ei aromata comparari poſſent; variaque alia ſubinde miracula, prætentis non diſſimilia, a Deo optimo maximo in ſolemni hac & celebri translatione patrata fuere. *Hactenus eæ lectiones, ſumptæ, uti apparet, ex Chronico monaſterii, cujus contextum, verbis aliquanto prolixiorem, re eumdem, videre eſt apud Ferdinandum Ughellum tom. 5. Italiæ ſacræ col. 15. ex Ms. in Appendice ad tom. 2, ubi de Epiſcopis Regienſibus egerat. Ibi autem dicitur res actu* Calendis Decembris, quo tempore quot
C quantaque miracula, Chriſto cooperante ac Sancti ipſius meritis, patrata ſint, translationis illius Hiſtoria pleniſſime narrat. *Sed illa nunc fruſtra requiri videtur, ipſi Ughelli haud dubie, ſi ſuppeteriſſet, mittenda abiit, qui, ad ſecundi tomi ſterilitatem circa Epiſcopos Regienſes ſupplendam, ſuis eum monumentis adeo ſedulo inſtruxerunt. Ex eodem interim tomo 2 habemus, decimum nonum ſtatui memoratum* Thomam, qui ſanctimonia vitæ clarus vivebat anno DCCI. Hic S. Proſperi templum exorſus eſt ædificare, ubi poſtea illius corpus tranſtuliſſe narratur: fato autem functus eſt anno DCCXIV.

9 Decemb. vel 24 Novembr. ao ne forte 698 11 *In Mss. Progenſi dicitur ea translatio facta* VIII Kalendas Decembria, anno Dominicæ Incarnationis DCCIII: *ſed aliquantis annis ebtius id factum aſſerere videntur Monachi ſenſuces, qui Chronicon monaſterii compilarunt, infra ubi-*

gaudium; & ſcripſerunt, anno MCXLIV. Elapſos D annos circiter CCCCXLIV a tempore quo Thomas Epiſcopus beatæ memoriæ ſanctum Beati Proſperi corpus in altari depoſuit; *hi enim ad initium ſæculi* VIII *nos ducunt; & quoniam latitudinem aliquam patitur vox circiter, annus autem* DCXCVIII *diem* VIII *Kalendas Decembris, ipſarumque Kalendarum habuit cum Dominica compoſitum; facile crediderim, illo potius factum, translationem prædictam. Aſt Flaminius Epitaphium Thomæ apud Surium, factum eam vult,* ſub Luitprando Longobardorum Rege. *Hic vero Aſprandi Patri primum ſucceſſit anno* DCCXII, *neque talem concurſum videre potuit ante annum* IX *regni ſui, Chriſti* DCCXX. *In iſtam tamen Flaminii ſententiam, translato poſtea in urbem Thomæ Corpori poſitum titulum recitat Ughellus, in Appendice ad tom. 2 addita poſt tomum 5 col. 5560, hiſce verbis:* Beati Thomæ, Regienſis Antiſtitis, qui tempore Luitprandi Longobardorum Regis Baſilicam Abbatialem S. Proſperi, extra civitatem ædificatam, Regienſium Tutelari dicavit, mortales exuviæ, hoccc intra civitatem, a Benedictinis Caſſinenſibus, dictæ Abbatiæ ab illius fundatione incolis, bellorum ergo magnifica vetuſtiore ſuffecto, ejus membra, cælo aſſervante ſpiritum, æternitati quieſcunt. E

12 *Hæc ſi vera ſunt, opertet ut Benedictinorum Regienſium fundatio, ipſius Caſſinenſis monaſterii, a Longobardis deſtructi & per annos* CXXX *deſolati, reſtaurationem, a S. Petronace pontifice cæptam anno* DCCXX, *annis aliquantis præceſſerit: prima quæ Caſſini, non Caſſina, ſed Roma ex Lateranenſi eorumdem monaſterio Regium adducti fuerint. Malim ergo dicere, ſacrarum monaſterii, Eccleſiæ a Thoma eoadiq; adſtructi, ignotum haberi, num cum forte Abbatum ſi qui ibi fuerint ante Teuſanum, anno ut Ughellus numerat* DCCCCXCIII *factum Epiſcopum. Hujus apud eumdem, in d. Appendice col.* 1588 *extat inſtrumentum, de caſtris quæ* Randenaria & Pratinſolum dicitur, ad omnipotentis Dei ſervitium, & Sancti Proſperi atque S. Venerii Confeſſorum, necnon & S. Jocundæ Virginis *donatis:* ſed quia inquit hactenus turbine procellarum ſæcularium quaſſati, & ultra modum laceſſiti ac ſtigati, monaſterium, quod cepimus, ad unguem & perfectionem perducere nequivimus ..... prætitulata loca in integrum præfecipio monaſterio, utique tandem abſoluto, Abbati ſuiſque ſucceſ- F ſoribus ac Fratribus..... per hanc paginam confirmavimus. *Nullam hic videas ullas præexiſtentis monaſterii indicium, ut illud vel nullum unquam fuerit, vel pridem deſtructum jacuerit ſuperſtite ſola ibi eccleſia. Idem* Teuzo *dicitur abiiſſe anno* F MXXX, *& ſecundus Abbas Manuen aſſumptus anno* MXXV. *Fieri ergo potuit, ut monaſterii fundatio vel reſtauratio, primique Abbatis Lunadalfi inſtitutio, & chartæ præcitatæ traditia, cadant in annum circiter* MXVI *vel* XVIII; *& ſic effluxerint anni* XX *aut plures, quod idem Teuzo ipſa in urbe conſtruxerat* Collegiatam S. Proſperi eccleſiam, *inſtitutis ibi Præpoſito & Canonicis octo, translatiſque in eam* SS. Proſperi & Venerii *corporibus ſaltem ad tempus; quoad uſque peficeret novi monaſterii fabricam; ne interim abſque debita cultu tam Sancta pignora remanerent, inter ruinos loci tunc (ut videtur) deſerti.*

Anni fundationis monaſterii, incertum.

an anno Teuzo idem qui ferebat dedicavit urbanam S. Proſperi eccleſiam,

13 *Translationis iſtiuſmodi teſtes allegantur duo ſunt, in eccleſia urbana appoſiti parieti hoc tenore:*

Teuzo

A Teuzo præſentem ſundavit Epiſcopus ædem,
Ad decus & Sancti inſtituit Proſperi:
Cujus ad hanc ſemper venerandæ tranſtulit oſſa,
Cum Papa Quinto nomine Gregorio,
a Gregorio V. Papa conſecratum Forte Ticinenſem quirunc pergebat ad urbem,
Concilii ſacri eauſam habiturus ibi.
Pontificem [*Clerus eſt*] multaque turba ſecuta,
Suſcepit Teozo quos potet hoſpitio.
Venerat Antiſtes junior & ipſe Joannes,
**an? dexter* Sede Ravennati * dexter abiturus ibi:
habiturus. Cum quibus a dicto primo Teuzone rogatus,
Hoc per ſe templum reddidit ipſe ſacrum.
Tot ſimul ac tantis domus ſacrata Patronis,
præſentia illius S. Teuzonis corpori Corpus eſt poſitum Proſper hic alme Beati,
Cum quo Venerii ſimul oſſa levata Beati,
Hujus in eccleſiæ coudira ſunt latere.
Sunt hæc dante Deo, dum Tertius imperat Otto,
Atque Kolendarom facta nona Februarii.
Feſtum fuiſſe Concilium Ticinenſe *anno* DCCCCXCVII, in eoque Creſcentium Antipapam anathemate perculſum, *legitur in Chronico Hildesheimenſi*: Gregorius *autem Papa V, uatione Germanus, ante Bruno dictus, Ottonis Imperatoris conſanguineus, eſt conſecratus anno* XCVI *decimi ſæculi, &* XCIX *vita functus. Anno autem prænotato* XCVII, *habente litteram Dominicalem* C, *dies* XXIV *Januarii cadebat in Dominicam, eccleſiarum dedicationibus opportunam; itaque veriſimile ſit, Concilium Ticinenſe, ad quod pergebat Pontifex, indictum fuiſſe in menſem Februarium, qui menſi alias ignoraretur.*

anno 997 24 Januarii.

B

Ab eodem eundem Abbatiam poſſe ditavit Com. Mathilda,

33 *Ad Abbatiæ initium quod attinet, agnovit ſine dubio Ughellus, viſo præfato inſtrumento, conditorem ejus ſeu primum ſeu ſecundum fuiſſe* Teozonem; *non autem (ſicut antea dixerat tom. 2 col. 999)* Comitiſſam Mathildam, *quæ obiit anno* MCXV, *integro fere ſæculo poſt Teuzonem. Verſus autem prædictos falſitatis habere ſuſpectos cum nonnullis, aut omnino convictos cum Ughello in Appendice, nihil nos cogit eorum quæ non deducentur. Potuit tamen Mathilda, Pacifico vel Joanne, ſeptimo & octavo loco Abbatiam tenentibus (ſecundum ordinem Prælatorum ab Ughello col. 1580 in Appendice enumeratorum uſque Philippum de Zobolis, poſt quem ſæculo* XV *circiter dimidio Caſſinenſium Congregationi unita Abbatia Prælatos perpetuos eoſque aliquamdiu Commendatarios habere deſiit.) Potuit, inquam,* Mathilda *adeo benefica monaſterio pridem condito fuiſſe, ut altera ejus fundatrix cenſeri mereretur; eamque liberalitatem exercuerit, tutultu Sanctorum ibi reconditorum requieſcere, nemine tunc dubitante, fortaſſis nec recordante amplius, a Teuzone conſtiſſe loco motos fuiſſe, dum condito ibidem novo quod meditabatur cœnobio reportarentur. Imperturbata certe poſſeſſione fruebantur Monachi uſque ad annum* MCLXIV, *quando exorta deſuper controverſia novæ elevationis tranſlationiſque cauſa fuit, uti ex vetuſtiſſima, & forte non totis centum annis poſt ſcripta Chronica, habet Ughellus.*

ubi rurſum credebantur Sancti requieſcere.

C

D

HISTORIA TRANSLATIONUM.

Ab anno MCXLIV ad MCCCLXXX.

Ex Chronica Monaſterii edita ab Ughello.

Anno 1144 Albertus Ep. invenit ſub altari S. Proſperi corpore aliquo,

1 ANno milleſimo centeſimo quadrageſimo quarto, elapſis tunc annis circiciter quadringentis quadraginta quatuor, a tempore quo præfatus beatæ memoriæ Thomas Epiſcopus, ſanctum B. Proſperi corpus in prænominato majori altari eccleſiæ monaſterii S. Proſperi repoſuit; Albertus, Regienſis Epiſcopus, ſuaſu & conſilio quorumdam ſuorum, monaſterio prædicto disbolo ſuedente inſidiantium, corpus ipſum B. Proſperi per ambigua loca requirere cœpit. Et noctu quadam, quæ pro feſtivitate S. Clementis celebris habebatur, fodiens altare majus S. Proſperi de Caſtello, invenit quædam oſſa, nullius titulo conſignata; convocatiſque prædictis ſuis, cœpit aſſerere, illud eſſe corpus S. Proſperi: & pulſatis ejuſdem eccleſiæ ſignis, conabatur hoc ipſum populis hinc inde confluentibus ſuadere, dicens: Ecce corpus glorioſiſſimi Confeſſoris Chriſti Proſperi, Domini & magni Patroni noſtri. Sed populi ipſi, audientes quæ facta fuerant, nullam Dei nutu ſuis verbis fidem adhibuerunt; clamantes operis vocibus, ſimul omnes tam viri quam feminæ, non eſſe hoc corpus S. Proſperi, ſed olicujus defuncti ibi depoſiti.

E

quod illum eſſe publicabat,

nequidquam conatur Abbatem traherein eamdem opinionem,

2 Tunc Amizo, dicti monaſterii Abbas, ſentiens ſe ſuum monaſterium ex hoc ipſo gravatum, ſequenti mane adiit Epiſcopum ipſum Albertum, rogans, ut ad monaſterium ſuum veniens, altare majus aperire dignoretur, inventurus procul dubio ibi veriſſimum B. Proſperi corpus: quod per multo annorum curricula ſemper ob Italiæ populis ibidem celebre & præclarum habitum fuerat, & etiamnum in præſenti habebatur. Qui renuens, & pluries, tam ab ipſo Abbate, quam a diverſis Regienſis urbis Proceribus ſuper hoc obnixe rogatus, venire contemnens; & conſilium ſuum in longum protrahere conabatur, & per nuntios & per ſcriptum [Abbatem & Monachos] ad conſentiendum dicto errori ſuo, quatenus pacata & tranquilla uteretur voluntate, impellere; pollicitus, quodſi ejus conſilio & voluntati obedirent, & ſuper hoc contenti & taciti eſſe vellent, ipſe eis ficti illius corporis medietatem tribueret, & coram Clero & populo ambas eccleſias ad nomen & honorem ipſius dedicaret; duaſque feſtivitates per totum Epiſcopatum celebrandas dediearet, unam monaſterio, & alteram Caſtello.

F

oblata medietate tantum corporis,

3 Quod audiens Abbas; Heu! inquit, quis unquam tam ſtrivolum tamque peſſimum audire potuit, ut ſanctiſſimum & præclariſſimum Proſperi corpus, quod per quadringentos & quadraginta quatuor annos, a ſanctæ memoriæ Epiſcopo Thoma, in loco quem ipſe ſibi Sanctus vivens in corpore elegerat, repoſitum ab omni Regio cognoſcitur, cuique nos pæne ab ipſis cunabulis deſervivimus; nunc neſcio a quibus vel unde venientibus, dimidium vel ſo majori parte diviſum recipere rogamur, Deo lau-

EX CHRONICO LOCI

laudes, Deo gratias referimus, quia totum S. Proſperi corpus habemus. Abſit ut illius veſtri Sancti, quem vos reperiſſe dicitis, aliquam portionem ex nomine S. Proſperi recipiamus: qui enim totum poſſidemus, dimidium habere nolumus: ſed iterum atque iterum precamur, ut, ſicuti veſtri eſt honoris & Officii, cum Clero, ut jam diximus, & populo ad monaſterium veniatis; & ipſum ſanctiſſimum Corpus ſine omni ſcrupulo illud videre deſiderantibus oſtendatis. Cumque nullum ſuæ petitioni congruum ab Epiſcopo accepiſſent reſponſum, dolorem maximo eum dolore reverſi, inito ſecum conſilio, & admonito prius per nuntios populo, quodam mane, pulſatis omnibus eccleſiæ ſignis, coram maxima populi multitudine, Abbas cum Fratribus proceſſione ordinata, eum magna reverentia & Litaniarum ſupplicatione, eccleſiam ingreſſi, ſuper altare ipſum beatiſſimi Proſperi, Miſſarum ſolennia celebrarunt. Fodientesque arcam, quæ poſt altare citra tumulum S. Proſperi olim firmiſſimo muro conſtructa fuerat; invenerunt ſacratiſſimum mauſolæum pretioſiſſimi corporis ſanctiſſimi Proſperi; quod & præ gaudio lacrymantes, devotiſſime deoſculati ſunt.

quod ille reſpuerat

altare ſuum aperit & arcam tangit;

B

4 Iterum autem Epiſcopum adeuntes, ſæpe & ſæpius deprecati ſunt, ut ſalrem tunc, ad apetiendum inventum jam tumulum, venire dignaretur. Quod cum, ut prius facere renuiſſet; tandem poſt multos dies, juſſu & imperio Reverendiſſ. D. Guidonis, S. R. E. Presbyteri Cardinalis & Legati Apoſtolici, (cum jam Nobiles quidam & Proceres civitatis cum nonnullis Monachis, dolore nimio ob tantam ejus obſtinationem permoti, impetu facto, ſacrum B. Proſperi ſarcophagum aperuiſſent; ex quo tanta vis odoris tantaque fragrantia manaverat, ut omnium qui ederant natibus pectoribuſque refectis, non ſolum baſilica, ſed omnis eriam plarea odore nimio repleretur) eum Clero & populo ad monaſterium adveniens, ſuper ipſas ſacratiſſimas Reliquias Miſſarum ſolennia celebravit. Interque ſolenois, præfatus Reverendiſſ. Cardinalis ceterique Epiſcopi qui cum ipſo aderant, doctiſſimum luculentumque, ad honorem Dei & beati Confeſſoris Proſperi, ac populum dedere ſermonem.

ad quem operiendum coactus venire Epiſcopus

C

5 Peractis itaque Miſſarum ſolenniis, ipſe Præſul & ejuſdem monaſterii Abbas (qui induſtria & hortatu jam dicti Reverendiſſ. Cardinalis, Epiſcoporumque & Abbatum qui eum eo erant, reconciliati inter ſe fuerant) aporuerunt, eum maxima devotione & reverentia prælibatum ſarcophagum; viſiſque ſacratis B. Proſperi Reliquiis, & a præfato Reverendiſſ. Cardinale, Epiſcopis quoque Abbatibus & omni Clero ac populo qui ſimul aderant, in veritate cognitis, ſumma cum jucunditate & lætitia ac ingenti gaudio, unuſquiſque laudantes Deum, ad propria remearunt. Parvo autem poſt hæc temporis ſpatio idem Epiſcopus, rogatu d. Abbatis, decrevit ad monaſterium cum Clero ac populo redire, Sanctorum Venerii Monachi & Jucundæ Virginis altaria ſimiliter ſcrutaturus; eorumque corpora, ſi, ut antiquorum fama vulgante percrebuerat, inibi invenirentur, populis alacriter ac devote oſtenſurus. Cum igitur, cum D majori eccleſiæ Clero ac civitatis, reverenter ad monaſterium veniſſet; celebratis devote ſuper S. Venerii altare Miſſarum myſteriis; cœpit, una cum Archidiacono & Præpoſito aliiſque Sacerdotibus, acceptis malleis cœmentum viriliter confiligere, quo ipſum altare cum menſa decentiſſime conglutinatum [erat]: elevataque menſa ſtatim apparuit loculus pulcherrimus, eandidiſſimo marmore opertus. Quo non ſine gravi labore ſperro repererunt corpus B. Venerii Monachi. Cujus ſacratiſſimum caput accipiens præ manibus idem Epiſcoput, devotiſſime deoſculatus, ipſum omni populo oſtendit. Deinde accedentes ad altare ſanctiſſimæ Jocundæ, elevata deſuper menſa, invenerunt ſimili ordine compoſitum locellum, in quo ejus corpus ſanctiſſimum antiquitus devotiſſime tepoſitum fuerat; elevatoque plumbeo ſigillo, accipiens idem Alberus Epiſcopus ſacratiſſimæ Virginis caput in manibus, ipſumque reverenter ac devore deoſculans, oſtendit cunctis palam adſtantibus.

cohortatur ipſum innovatis,

& poſtea corpora SS. Venerii ac Jucundæ

6 Sicque per Dei gratiam certi facti de E ſue ſpe, univerſi cum magno tripudio Deum laudames ad propria rediere; remanentibus eiſdem Reliquiis ſic in propatulo per quatuor circiter annos, ob innumeram quotidie advenientium multitudinem, ad eas viſendas vel potius venerandas, tam ex longinquis quam ex finitimis regionibus. Veritas autem Abbas prædictus, ne tantum theſaurum, ab aliis recoodendum ſe obeunte, quod facile accidere poterat, reſervaret; pretioſiſſimas ipſas margaritas in propriis altaribus recondere decrevit. Reverendiſſimus igitur Moyſes, tunc Ravennas Archiepiſcopus, rogatu ac precibus inſtantiſſimis præfati Abbatis, atque ſuaſu præd. Albeti Epiſcopi & Achillis Regienſis Archidiaconi, una cum d. Albero Epiſcopo Regienſi, & Lanfranco Parmenſi, ac Gregorio Adrieoſi Epiſcopis; conſecravit eccleſiam prædictam monaſterii Sancti Proſperi, extra & prope Regii mœnia. Recondenſque cum maxime veneratione & reverentia, corpus præd. ſanctiſſimi Confeſſoris Proſperi, in eodem locello in quo repertum F fuerat, ejus venerandum altare conſecravit, eum ſuprafcriptis Albero Epiſcopo. Amizone d. monaſterii Abbate, & Achille Archidiacono, multiſque Monachis & Clericis & fidelibus laicis; poſita ibi lamina plumbea in qua ſcripta ſunt omnia eidem cognitioni neceſſaria. Sanctiſſimi quoque Venerii, Monachi & Eremitæ atque Presbyteri corpus, reconditum eſt, eum lamina ſimiliter plumbea, ejuſque altare conſecrarum a D. Gregorio Adrianenſi Epiſcopo. Sanctiſſimæ etiam Virginis Jucundæ venerandum corpus collocatum eſt ſimiliter eum lamina ſcripta; ipſiuſque altare conſeeratum, a Lanfranco venerabili Parmenſi Epiſcopo. *Hactenus Chronicæ verba, ubi dum dicitur conſecrata eccleſia, intelligitur haud dubie nova eccleſia, a Monachis extructa loco ejus quam Thomas fundaverat, quæque monaſterii recentis amplitudini non reſpondebat.*

quibus ad quadrienniam in propatulo ſervatis,

conſecratur nova eccleſia cum 3 Altaribus

7 *Porro qui præfata Ughello deſcripſit, de ſuo ſic addidit*: Acta ſunt hæc omnia per Dei gratiam, præſentibus ſupradictis Epiſcopis, Abba-

A Abbatibus & quamplurimis Archipresbyteris & Præpoſitis, diverſorumque Ordinum Cleſub iſque condantur corpora 1248 Junii, ricis; populiſque diverſarum terrarum innumeris, anno Incarnationis Dominicæ milleſimo centeſimo quadrageſimo octavo, die Kalendarum Juniarum, tempore Sanctiſſ. D. Eugenii Papæ tertii & Conradi Imperatoris Romani: ut patet ex antiquiſſima Chronica, regiſtrata in Legendario veneriſſimo magno d. monaſterii de pergamenis fol. 32. *Ordinatus eſt Pontifex* Eugenius III *anno* MCXLV, XVIII *Februarii, & Conradus obiit anno* MCLII XV *Februarii, ſicſqui anno ante illum. Chronica autem ipſa fuit anno* MCCCLXIX *cum tunc vetuſta lamina callata, laveutaque eſt concordare; qua collatio nan magnam vim habuiſſet, niſi etiam pro tunc ad aculum patuiſſet, Chronicam non recens ſcriptam ſed revera* antiquam, *ut appellabatur, eſſe, & ante ducentos aut etiam trecentos annos exaratam, quæ antiquitas magnam auctaritatem addit relationi præfatæ: & tacens de translatione corporum a Tenzone facta, ſuſpectam illam poſſet reddere de falſitate, & ſimul ſupraſcriptas de ipſa Verſas. Certe Canonici S Proſperi non videntur talis inſcriptionis magnam habuiſſe rationem, qui eam non caraverunt inſert proceſſui ſub Clemente VII formato, & mox producenda; vel ſaltem Apoſtolici judices eam non ſenſneraat recipiendam. Excuſari tamen poteſt Chronicæ ſilentium de tranſlatione illa in urbem, quod temporaria ſolum fuerit, Monachorumque induſtionem præceſſerit. Interim notabile eſt, quod cum de Capitibus* SS. Venerii & Jucundæ *ſpecialis fiat mentio, nihil dicatur de Capite* S. Proſperi; *ideoque quod videri illud poſſet in eccleſia Urbana retinaſſe Tenzo, ne illa gratis nomen Sancti ferret. Interim ubi illud nunc ſit neminem dicere invenio. Ex dictæ porro Chronicæ ſupplemento vel aliis publicis monaſterii ſcripturis ſequentia accipe.*

juxta veter Chronicon;

B

ta quo nulla mentio tranſlationis prioris

8 Anno Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo nono, die quinto decimo Junii; eum jam anno trecenteſimo quinquageſimo ſexto, die decimo ſexto Februarii, per D. Feltrinum de Gonzaga, deſtructum fuiſſet præfatum monaſterium; D. Petrus dela Garaia, tunc ejus monaſterii Abbas, & Abbatis Zifredini immediatus ſucceſſor; timens ne ob totalem ipſius monaſterii deſolationem, nb quam nec Monachi habitare, nec divina in eo celebrari myſteria poterant, præfata Sanctorum corpora inde furtive ſubtraberentur, aut repentina vinlentia derobarentur, præſertim propter guerras quæ tunc in diœceſi Regienſi & comitatu vigebant; obtenta licentia a Sanctiſſimo Pontifice Urbano V (ut ex ipſius Bulla plumbea, quæ in eodem monaſterio eſt, manifeſte apparet) volens eam transferre ad eccleſiam Prioratus S. Matthæi in civitate Regii, eidem monaſterio pertinentis, ubi tam ipſe quam Monachi ſui tunc temporis morabantur; adiit Reverendiſſimum tunc Laurentium Epiſcopum Regienſem, ut, juxta præfatæ Bullæ ſeriem eidem translationi intereſſe dignaretur. Qui cum ei in dubium revocaſſet an dictæ venerabiles Reliquiæ eſſent in d. monaſterii eccleſia, an in eccleſia S. Proſperi de Caſtello; idem Abbas eum rogavit, ut pro elucidanda veritate & amovenda omni de fidelium cordibus dubietate, cum illo Clero qui ſibi placeret, ad monaſterium veniens, dictorum Sanctorum altaria perſcrutari diligentiſſime dignaretur, conferens una cum ſupraſcriptis antiquis monaſterii Chronicis.

Propter deſtructum anno 1366 monaſterium tranſgreſſi in urbem Monachi

C

eodem an. 1369 tranſlaturi Sanctorum corpora,

D

EX CHRONICO LOCI

9 Cui idem Epiſcopus benigniſſime annuens, die quinta decima menſis Junii anni ſupraſcripti, ante auroram ad monaſterium veniens per portam S. Nazarii, cum Archidiacono ſuo & eom Præceptore S. Joannis Hieroſolymitani, Priore S. Jacobi, & principalibus aliis Canonicis, Clericis, & diverſorum Ordinum Religioſis, ſed & diverſis d. civitatis Nobilibus ac civibus; celebrata prius ſuper altari S. Proſperi Miſſa Spiritus ſancti, invocatoque Jeſu Chriſti nomina, per Mag. Guidonem Bazam, Bartholomæum Spongam, Antonium Cavacini, muratores, non ſine maximo labore cum liveriis ferreis & malleis, coram ennctis prædictis & aliis adſtantibus, fiangi & aperiri fecit altare præd. & aream magnam, ultra communem ſtaturam, in ipſo ſub una laſtra marmorea poſitam. Qua aperta exivit odor ex ipſa eximius: & videns Reliquias B. Proſperi, coopertas panno ſerico ruben, cum lamina plumbea in qua erat ſcriptum: *Anno ab Incarnatione D. N. Jeſu Chriſti* MCXLVIII *Indictione* nndecima, *die Kalendarum Junierum, conſecratum eſt hoc altare, & repoſitum eſt ibi corpus S. Proſperi Epiſcopi & Confeſſoris, a D. Myſe Archiepiſcopa Ravennatenſi, & ab Epiſcopo Regienſi Alberto, & ab Epiſcopo Parmenſi Lanfranco, & ab Epiſcopo Adrienſi Gregorio, & ab Amizone Abbate ejuſdem Monaſterii, & multis aliis*: eamque in omnibus & per omnia cum ſupraſcripta Chronica concordare comperiens; ſumma cum reverentia & devotione, unam ex prædictis S. Proſperi Reliquiis accipiens, oſculatus eſt, oſculandamque obtulit adſtantibus.

regnus ad id venire Epiſcopum Laudunenſem

qui cognita priori altarium conſecratione,

E

10 Et declarans illud eſſe corpus S. Proſperi, acceſſit ad altare S. Venerii, illoque ut ſupra aperto, reperit corpus ipſius, cum ſimili lamina plumbea, prout in Chronicis continetur in capſa marmorea. Accipienſque in manibus cum reverentia & devotione caput ipſius, deoſculatus eſt; oſtendens ipſum circumſtantibus, & deoſculandum offerens, & dana Indulgentiam quadraginta dierum, tam adſtantibus tnne ibi, quam ennctis d. eccleſiam & altaria viſitantibus. Cumque iterum fieret ibi non parvus populi concurſus, præfatus D. Epiſcopus, cum prædictis Dominis eum aſſociantibus, ad propria reverſus eſt: ut patet Inſtrumento publico & anthentico, manu Ubaldi de Sturgidis, Imperiali auctoritate Notarii, rogato, tempore ſupraſcripti ſummi Pontificis Urbani Quinti, & D. Caroli Romanorum Imperatoris, anno, menſe, & die conſcriptis; in quo Inſtrumento deſcribuntur plurimi teſtes, tam eccleſiaſtici quam ſæculares, & inter eos multi nobiles & potentes viri: quod Inſtrumentum habetur in d. Monaſterio. Supradicta igitur corpora ſanctorum Proſperi ac Venerii, inventa, ut ſupra in eccleſia ſupraſcripta, necnon ſanctæ Virginis Jucundæ, portata fuerunt in civitatem Regii ad eccleſiam S. Matthæi prædictam, ubi tunc habitabat Abbas præd. & Monachi: & per ipſum Abbatem Petrum ac Fr. Rolandinum de Bertis, Priorem clauſtralem d. Monaſterii, repoſita fuerunt in altari S. Matthæi anted. ſecreto.

ipſa declarat eſſe ſua

F

itaque deportentur in eccleſiam S. Matthæi;

11 Anno milleſimo trecenteſimo octogeſimo reædificata fuit eccleſia & monaſterium S. Petri prædictum, per d. Abbatem Petrum;

nde anno 1383

EX CHRONICO LOCI *quid illo reſpuant*.

laudes, Deo gratias referimus, quia totum S. Proſperi corpus habemus. Abſit ut illius veſtri Sancti, quem vos reperiſſe dicitis, aliquam portionem ex nomine S. Proſperi recipiamus: qui enim totum poſſidemus, dimidium habere nolumus: ſed iterum atque iterum precamur, ut, ſicuti veſtri eſt honoris & Officii, cum Clero, ut jam diximus, & populo ad monaſterium venitis; & ipſum ſanctiſſimum Corpus ſine omni ſcrupulo illud videre deſiderantibus oſtendatis. Cumque nullum ſuæ petitioni congruum ab Epiſcopo accepiſſent reſponſum, domum maximo cum dolore reverſi, inito ſecum conſilio, & admonito prius per nuntios populo, quodam mane, pulſatis omnibus eccleſiæ ſignis, coram maxima populi multitudine, Abbas enm Fratribus proceſſione ordinata, cum magna reverentia & Litaniarum ſupplicatione, eccleſiam ingreſſi, ſuper altare ipſum beatiſſimi Proſperi, Miſſarum ſolennia celebrarunt. Fodientesque arcam, quæ poſt altare citra tumulum S. Proſperi olim firmiſſimo muro conſtructa fuerat; invenerunt ſacratiſſimum mauſolæum pretioſiſſimi corporis ſanctiſſimi Proſperi; quod & præ gaudio lacrymantes, devotiſſime deoſculari ſunt.

altare ſuum aperit & arcam tangit;

B

4 Iterum autem Epiſcopum adeuntes, ſæpe & ſæpius deprecati ſunt, ut ſaltem tunc, ad aperiendum invenirum jam tumulum, venire dignaretur. Quod cum, ne ptius facere renuiſſet; tandem poſt multos dies, juſſu & imperio Reverendiſſ. D. Goidonis, S. R. E. Presbyteri Cardinalis & Legati Apoſtolici, (cum jam Nobiles quidam & Proceres civitatis cum nonnullis Monachis, dolore nimio ob tantam ejus obſtinationem permoti, impetu facto, ſacrum B. Proſperi ſarcophagum aperuiſſent; ex qno tanta vis odoris tantsque fragrantia manaverat, ut omnium qui aderant naribus pectoribuſque refectis, non ſolum baſilica, ſed omnis etiam platea odore nimio repleretur) enm Clero & populo ad monaſterium adveniens, ſuper ipſas ſacratiſſimas Reliquias Miſſarum ſolennia celebravit. Interque ſolennia, præfatus Reverendiſſ. Cardinalis cererique Epiſcopi qui cum ipſo aderant, doctiſſimum luculentumque, ad honorem Dei & beati Confeſſoris Proſperi, ac populum dedere ſermonem.

ad quem aperiendam conſtat venire Epiſcopum

C

5 Peractis itaque Miſſarum ſolcaniis, ipſe Præſul & ejuſdem monaſterii Abbas (qui induſtria & hortatu jam dicti Reverendiſſ. Cardinalis, Epiſcoporumque & Abbatum qui cum eo erant, reconciliati inter ſe fuerant) aperuerunt, cum maxima devotione & reverentia prælibatum ſarcophagum; viſiſque ſacraris B. Proſperi Reliquiis, & a præſato Reverendiſſ. Cardinale, Epiſcopis quoque Abbatibus & omni Clero ac populo qui ſimul aderant, in veritate cognitis, ſumma cum jucunditate & lætitia ac ingenti gaudio, unuſquiſque laudantes Deum, ad propria remeruor. Parvo autem poſt hæc temporis ſpatio idem Epiſcopus, rogatu d. Abbatis, decrevit ad monaſterium cum Cleto ac populo redire, Sanctorum Venetii Monachi & Jucundæ Virginis altaria ſimiliter ſcrutaturus; eorumque corpora, ſi, ut antiquorum ſama vulgante percrebuerat, inibi invenirentur, populis alacriter ac devote oſtenſurus. Cum igitur, cum majori eccleſiæ Cleto ac civitatis, reverenter ad monaſterium veniſſet; celebratis devote ſuper S. Venerii altare Miſſarum myſteriis; cœpit, una cum Archidiacono & Præpoſito aliiſque Sacerdotibus, acceptis malleis cœmentum virilirer conſtringere, quo ipſum altare cum menſa decentiſſime conglutinatum [erat]: elevataque menſa ſtarim apparuit loculus pulcherrimus, candidiſſimo marmore opertus. Quo non ſine gravi labore aperto reperetunt corpus B. Venerii Monachi. Cujus ſacratiſſimum caput accipiens præ manibus idem Epiſcopus, devotiſſime deoſculatus, ipſum omni populo oſtendit. Deinde accedentes ad altare ſanctiſſimæ Jocundæ, elevata deſuper menſa, invenerunt ſimili ordine compoſitum locellum, in quo ejus corpus ſanctiſſimum antiquitna devotiſſime repoſitum fuerat; elevatoque plumbeo ſigillo, accipiens idem Alberus Epiſcopus ſacratiſſimæ Virginis caput in manibus, ipſumque reverenter ac devote deoſculans, oſtendit cunctis palam adſtantibus.

corpus ipſum invenit,

& ipſius corpora SS. Venerii ac Jucundæ

D

6 Sicque per Dei gratiam certi facti de ſua ſpe, univerſi cum magno tripudio Deum laudantes ad propria rediere; remanentibus eiſdem Reliquiis ſic in propatulo per quatuor circiter annos, ob innumeram quotidie advenientium multitudinem, ad eas viſendas vel potius venerandas, tam ex longinquis quam ex finitimis regionibus. Veritus autem Abbas prædictus, ne tantum theſaurum, ab aliis recondendum ſe obeunte, quod facile accidere poterat, reſervaret; pretioſiſſimas ipſas margaritas in propriis altaribus recondere decrevit. Revetendiſſimus igitur Moyſes, tunc Ravennas Archiepiſcopus, rogatu ac precibus inſtantiſſimis præfati Abbatis, atque ſuaſu præd. Alberi Epiſcopi & Achillis Regienſis Archidiaconi, una cum d. Albero Epiſcopo Regienſi, & Lanfranco Parmenſi, ac Gregorio Adrienſi Epiſcopis; conſeeravit eccleſiam prædictam monaſterii Sancti Proſperi, extra & prope Regii mœnia. Recondenſque cum maxima veneratione & reverentia, corpus præd. ſanctiſſimi Confeſſoris Proſperi, in eodem locello in quo repertum fuerat, ejus venerandum altare conſecravit, cum ſupraſcriptis Albero Epiſcopo. Amizone d. monaſterii Abbate, & Achille Archidiacono, multisque Monachis & Clericis & fidelibus laicis; poſita ibi lamina plumbea in qua ſcripta ſunt omnia eidem cognitioni neceſſaria. Sanctiſſimi quoque Venerii, Monachi & Eremitæ atque Presbyteri corpus, reconditum eſt, cum lamina ſimiliter plumbea, ejuſque altare conſeerarum a D. Gregorio Adrianenſi Epiſcopo. Sanctiſſimæ etiam Virginis Jucundæ venerandum corpus collocatum eſt ſimiliter cum lamina ſcripta; ipſiuſque altare conſeeratum, a Lanfranco venerabili Parmenſi Epiſcopo. *Hactenus Chronicæ verba, ubi dum dicitur conſecrata eccleſia, intelligitur haud dubie nova eccleſia, a Monachis extracta loco ejus quam Thomas fundaverat, quæque monaſterii recentis amplitudini non reſpondebat.*

quibus ad quadriennium in propatulo ſervatis,

E

conſecratur nova eccleſia cum 3 Altaribus

F

7 *Porro qui præfata Ughello deſcripſit, de ſua fic addidit*: Acta ſunt hæc omnia per Dei gratiam, præſentibus ſupradictis Epiſcopis,

Abba-

A Abbatibus & quamplurimis Archipresbyteris & Præpoſitis, diverſorumque Ordinum Clericis, populiſque diverſarum terrarum innumeris, anno Incarnationis Dominicæ milleſimo centeſimo quadrageſimo octavo, die Kalendarum Juniarum, tempore Sanctiſſ. D. Eugenii Pſpæ tertii & Conradi Imperatoris Romani: ut patet ea antiquiſſima Chronica, regiſtrata in Legendario veroſtiſſimo magno d. monaſterii de pergamenis fol. 32. *Ordinatus eſt Pontifex* Eugenius III *anno* MCXLV, XVIII *Februarii*, & *Conradus obiit anno* MCLII XV *Februarii, ſeſqui anno ante illum. Chronica autem ipſa fuit anno* MCCCLXIX *cum tunc eteſtia lamina collata, inventaque eſt concordare; quæ collatio non magnam vim habuiſſet, niſi etiam pro tunc ad oculum patuiſſet, Chronicam non recens ſcriptam ſed revera* antiquam, *ut appellabatur, eſſe, & ante ducentos aut etiam trecentos annos enaratam, quæ antiquitas magnam auctoritatem addit relationi præfatæ: & tacras de tranſlatione corporum a Teuzone facta, ſuſpectam illam poſſet eeddere de falſitate, & ſimul ſuptaſcriptos de ipſa Verſus. Certe Canonici S Proſperi non videntur talis inſcriptionis magnam habuiſſe rationem, qui eam non curaverunt inſeri proceſſui ſub Clemente VII formato, & non producendo; vel ſaltem Apoſtolici judices eam non cenſuerunt recipiendam. Excuſari tamen poteſt Chronicæ ſilentium de tranſlatione illa in urbem, quod temporaria ſolum fuerit, Monachorumque Inductionem præceſſerit. Interim notabile eſt, quod cum de Capitibus* SS. Venerii & Jucundæ *ſpecialis fiat mentio, nihil dicatur de Capite* S. Proſperi; *ideoque quod videri illud poſſet in eccleſia Urbana retinuiſſe Teuzo, ne illa gratis nomen Sancti ferret. Interim ubi illud nunc ſit nemiaem ditere invenio. Ex dictæ porro Chronicæ ſupplemento vel aliis publicis monaſterii ſcripturis ſequentia accipe.*

ſub iiſque condamnor corpora 1148 5 Junii

juxta veter Chronicon

B *in qua nulla mentio tranſlationis priorie*

8 Anno Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo nono, die quinto decimo Junii; cum jam anno trecenteſimo quinquageſimo ſexto, die decimo ſexto Februarii, per D. Feltrinum de Gonzaga, deſtructum fuiſſet præfatum monaſterium; D. Petrus dela Garata, tunc ejus monaſterii Abbas, & Abbatis Zifredini immediatus ſucceſſor; timens ne ob totalem ipſius monaſterii deſolationem, ob quam nec Monachi habitare, nec divina in eo celebrare myſteria poterant, præfata Sanctorum corpora inde furtive ſubtraherentur, aut repentina violentia derobarentur, præſertim propter guerras quæ tunc in diœceſi Regienſi & comitatu vigebant; obtenta licentia a Sanctiſſimo Pontifice Urbano V (ut ex ipſius Bulla plumbea, quæ in eodem monaſterio eſt, manifeſte apparet) volens eam tranſferre ad eccleſiam Prioratus S. Matthæi in civitate Regii,

Propter deſtructum anno 1366 monaſterium tranſgreſſionem Monachi

C

eadem an. 1369 tranſlatuti Sanctorum corpora;

eidem monaſterio pertinentis, ubi tam ipſe quam Monachi ſui tunc temporis morabantur; adiit Reverendiſſimum tunc Laurentium Epiſcopum Regienſem, ut, juxta præfatæ Bullæ ſeriem eidem tranſlationi intereſſe dignaretur. Qui cum ei in dubium revocaſſet an dictæ venerabiles Reliquiæ eſſent in d. monaſterii eccleſia, an in eccleſia S. Proſperi de Caſtallo; idem Abbas cum rogavit, ut pro eliucidanda veritate & amovenda omni de fidelium cordibus dubietate, cum illo Clero qui ſibi placeret, ad monaſterium veniens, dictorum Sanctorum altaria perſcrutari diligentiſſime dignaretur, conferens una cum ſupraſcriptis antiquis monaſterii Chronicis.

D EX CHRONICO LOCI

regant ad id vocare Epiſcopum Laurentium

9 Cui idem Epiſcopus benigniſſime annuens, die quinta decima menſis Junii anni ſopraſcripti, ante autoram ad monaſterium veniens per portam S. Nazarii, cum Archidiacono ſuo & cum Præceptore S. Joannis Hieroſolymitani, Priore S. Jacobi, & principalibus aliis Canonicis, Clericis, & diverſorum Ordinum Religioſis, ſed & diverſis d. civitatis Nobilibus ac civibus; celebrata prius ſuper altari S. Proſperi Miſſa Spiritus ſancti, invocatoque Jeſu Chriſti nomine, per Mag. Guidonem Bazam, Bartholomæum Spongam, Antonium Cavacini, muratores, non ſine maximo labore cum livereis ferreis & malleis, coram conctis prædictis & aliis adſtantibus, frangi & aperiri fecit altare præd. & arcam magnam, ultra communem ſtaturam, in ipſo ſub una laſtra marmorea poſitam. Qua aperta exivit odor ex ipſa eximius: & videns Reliquias B. Proſperi, coopertas panno ſerico rubeo, cum lamina plumbea in qua ſcriptum erat: *Anno ab Incarnatione D. N. Jeſu Chriſti* MCXLVIII *Indictione undecima, die Kalendarum Junlarum, conſecratum eſt hoc altare, & repoſitum eſt ibi corpus S. Proſperi Epiſcopi &* E *Confeſſoris, a D. Moyſe Archiepiſcopo Ravennatenſi, & ab Epiſcopo Regienſi Alberto, & ab Epiſcopo Parmenſi Lanfranco, & ab Epiſcopo Adrienſi Gregorio, & ab Amizone Abbate ejuſdem Monaſterii, & multis aliis*: eamque in omnibus & per omnia cum ſupraſcripta Chronica concordare comperiens; ſumma cum reverentia & devotione, unam ex prædictis S. Proſperi Reliquiis accipiens, oſculatus eſt, oſculandamque obtulit adſtantibus.

qui togaito priori altarium conſecratione,

ipſa declarat ſe vera

10 Et declarans illud eſſe corpus S. Proſperi, acceſſit ad altare S. Venerii, illoque ut ſupra aperto, reperit corpus ipſius, cum ſimili lamina plumbea, prout in Chronicis continetur in capſa marmorea. Accipienſque in manibus cum reverentia & devotione caput ipſius, deoſculatus eſt; oſtendens ipſum circumſtantibus, & deoſculandum offerens, & dans Indulgentiam quadraginta dierum, tam adF ſtantibus tunc ibi, quam conctis d. eccleſiam & altaria viſitantibus. Cumque iterum fieret ibi non parvus populi concurſus, præfatus D. Epiſcopus, cum prædictis Dominis eum aſſociantibus, ad propria reverſus eſt: ut patet Inſtrumento publico & authentico, manu Ubaldi de Srorgidis, Imperiali auctoritate Notarii, rogato, tempore ſupraſcripti ſummi Pontificis Urbani Quinti, & D. Caroli Romanorum Imperatoris, anno, menſe, & die conſcriptis; in quo Inſtrumento deſcribuntur plurimi teſtes, tam eccleſiaſtici quam ſæculares, & inter eos multi nobiles & potentes viri: quod Inſtrumentum habetur in d. Monaſterio. Supradicta igitur corpora ſanctorum Proſperi ac Venerii, inventa, ut ſupra in eccleſia ſupraſcripta, necnon ſanctæ Virginis Jucundæ, portata fuerunt in civitatem Regii ad eccleſiam S. Matthæi prædictam, ubi tunc habitabat Abbas præd. & Monachi: & per ipſum Abbatem Petrum ac Fr. Rolandinum de Bertis, Priorem clauſtralem d. Monaſterii, repoſita fuerunt in altari S. Matthæi anted. ſecreto.

Itaque deportantur in eccleſiam S. Matthæi;

unde anno 1383

11 Anno milleſimo trecenteſimo octogeſimo reædificata fuit eccleſia & monaſterium S. Petri prædictum, per d. Abbatem Petrum;

A EX CHRONICO LOCI

Petrum, & anno milleſimo trecenteſimo octogeſimo octavo die decima nona Martii per præd. Abbatem Petrum & Fr. Rolandinum ſuprad. qui tunc factus fuerat Abbas monaſterii de Canoſa ſeu de Canuſia, accepta fuerunt dicta Sanctorum corpora, præſentibus multis viris de d. eccleſia S. Matthæi, & reportata ad d. Monaſterium S. Proſperi. Eodemque anno Indictione undecima, die duodecimo Aprilis, repoſitum fuit in altari majori eccleſiæ d. Monaſterii corpus præd. beatiſſimi Proſperi; altareque ipſum conſeceratum per Reverendiſſ. P. D. Joannem Antibarenſem, atque Cæſareoſem, & alios plures Epiſcopos, præſentibus clero & populo Regieoſi. In altari quoque S. Venerii eodem die, anno & menſe, recondirom fuit corpus S. Venerii: & in altari S. Jucundæ corpus ejuſdem ſanctiſſimæ Virginis. Conſecrataque fuerunt ipſa altaria per ſupraſcr. D. Joannem Epiſcopum Antibarenſem & alios Epiſcopos & Prælatos, qui ibi fuerunt. Vacante tunc Imperio, tempore D. Urbani anted. Papæ, & D. Ugolini de Seſſo Epiſcopi Regienſis, ac dominante Illuſt. Principe D. Galeatio de Vice-comitibus de Mediolano in civitate Regii ac in tota fere Lombardia, uti apparet in laminis plumbeis quæ ſunt in dd. altaribus.

in nouam eccleſiam referuntur 12 Aprilis.

B

ANIMADVERSIO D.P.

Tranſlatio illa ultima facta fuit per Antibarenſem,

In *Prædicta lamina regiſtrantur infra ad calcem Proceſſus, num.* 24, 25 & 26, *ſunt autem, præter primariam præcedenti numero verbotenus deſcriptam, aliæ quinque, ſeptem præſentium reſtium, ad majorem certificationem ex ſuperabundanti additæ corpori S. Proſperi. Ex ea autem quam dixi primariam, ibi accuratius tranſcripta, agnitus eſt & correctus error qui hic apud Ughellum irrepſerat, feceratque irrepere* Atrebatenſem Epiſcopum Joannem *in Belgio (qui unus non vocabatur* Joannes, *ſed* Petrus, *nec pedem in Italiam tuliſſe unquam ſcitur) pro* Antibarenſi, *qui in alia præcti lamina num.* 23 *melius nominatur* Archiepiſcopus. *Erat enim* Antibarum *in Dalmatia Sedes Archiepiſcopalis, vulgo* Antivari *ad oram Adriatici maris, inter Raguſam atque Dyrrhachium media. Is autem tunc verſimiliter in Italiam fugerat, nomine Sigiſmundi Hungariæ Regis auxilium imploraturus, contra Stephanum Raſciæ ac Boſniæ Regem: qui Chlſſa Cataroque potitus, reliquæ imminebat Dalmatiæ, eamque, victis demum Hungaris & Turcis, magna ex parte obtinuit, unde in literis, quas idem ad Tragurienſes amicos ſuos dedit anno* 1389, *ſcribitur,* Stephanus Tuertko D. G. Rex Raſciæ, Boſoiæ, Maritimæque &c. *de quo vide Joannem Lucium lib.* 5 *de regno Dalmatiæ cap.* 3.

C *Sede ſua in Dalmatia profugum,*

Quomodo autem idem Joannes *dicatur* Antibarenſis atque Cæſareoſis, *non auſim per conjecturam definire; legitimam eſſe ſcriptionem non dubito. Interim apparet ipſum ſolum inter plures Epiſcopos præſentes nominatim exprimi, tamquam Archiepiſcopali titulo potiorem. Fortaſſis etiam non ſua voluntate venerat in Italiam, ſed ſede ſua pulſus a Stephano. Opportune certe aderat Regii, ubi tranſlate ſub annum* MCCCLXXVII *Seraphino Epiſcopo in Sardiniam ad eccleſiam S. Juſti, ſeu verius illuc per Galeatium expulſo, Epiſcopatum tenebat quindennis puer Ugolinus (ut eſt apud Ughellum tom.* 5 *col.* 1617) *adeoque Epiſcopatus Adminiſtratore idoneo egebat; ac fortaſſis etiam dum ado*

vice Epiſcopi Uſ- lini ſolum quindennis.

D *itſceret, ſtudiorum cauſa Pariſios tranſierat, unde & contigit eum Antverpiæ in Belgio mori, ætatis ſuæ anno* 22, *necdum Sacerdotio initiatum. Hæc quæ tum emula juverit expendiſſe, ne quis poſſit de harum laminarum veritate dubitare, quas qui fingere poſt annos octoginta voluiſſet, quando reſuſcitata eſt, ſtantia capta ſub Alvero Epiſcopo adverſus Monachos contentio Canonicorum, numquam cogitaſſet de componendis rebus, in ſpetiem adeo diſparatis; licet reipſa conjunctiſſimis. Accedit huc publica celebritas, qua facta eſt collocatio ſanctorum Corporum & conſecratio Altarium, electo ad majorem populi commoditatem die* XII *Aprilis, qui anno* MCCCLXXXVIII *Dominicus fuit.*

quæ tum extraordinaria circumſtantia ea firmant,

14 *Ex adverſo, qui contentioni anno* MCCCCLI *denique ſuſcitatæ, arma præparavere, fortaſſis tempore haud longo poſt iſtæc tam notorie in Monaſterio acta, nihil penſi videntur habuiſſe quid ſcriberent, modo ſcriberent aliquid, quod multis poſt annis repertum opponeretur prodacendis ex parte Monachorum documentis. Cum enim adverſus ea non viderentur ſaffecturæ lamellæ illi quæ in S. Proſperi de Caſtello erant corporibus olim appoſita ab Epiſcopo Alvero,* Corpos & Reliquiæ S. Proſperi Epiſcopi Regii, &c; Hic eſt Corpus S. Venerii, *uti infra Proceſſum eum* 21 & 22 *legunlur; aliam majorem laminam exaravere ſic continentem.* Ad perpetuam rei memoriam.

& ſidem elevant ſtatuaria relationis,

E *quaſi idem Laurentius corpora prius reperta ad Alvero, removeri ab altari ſui vos feciſſe ſubdia,*

Notum ſit omnibus Chriſti fidelibus, devotis beatiſſimi Proſperi Confeſſoris, quod anno Domini MCCCLXIX die VX Junii, tempore D. Laurentii de Pinottis Epiſcopi, conſentiente Clero & populo Regino, corpus ipſius fuit translatum ab eccleſia S. Proſperi de Caſtello, & depoſitum apud ſacriſtiam majoris eccleſiæ Reginæ. *Nota obſervo diem & annum eumdem, quo idem Epiſcopus adeo ſolenniter in eccleſia monaſterii, de ſub altaribus loci jam deſerti, eduxerat Sanctorum corpora, edicta probaverat, probata ad eccleſiam S. Matthæi tranſtulerat. His autem factis, ad removendum periculum ſcandali ex eo proceſſuri, ſi ſub iiſdem nominibus haberi in eccleſia S. Proſperi pergerent, alia ibi ab Alvero condita corpora, prudenter juſſit ea inde amoveri; & (ſicuti in iis mos eſt, de quorum ſanctitate nihil certo conſtat) deferri ad ſacriſtiam, non ejuſdem eccleſiæ ubi eſſent in poteſtate Canonicorum, ſed Cathedralis ſuæ, unde abſque Epiſcopi & Collegii principalis ſcientia auferri non poſſent.*

F

qui diſſimulato opus fuo eaſſor ea quidem repoſuit anno 1387,

15 *Sic exorſi a vero Epiſcopi Laurentii facto, ſed aliter quam oportebat accepto; & veluti ſi ipſe ea corpora, ſub iis quæ præferebant nominibus approbaſſet; pergunt laminam ſuam ſcribere ejus auctores, & addunt:* Poſtea, die XV Aprilis (*erat hæc feria* 1e *poſt Domiaicam in Albis, niſi legendum ſit ut infra* XXV *Aprilis & eopiſa noſter* 15 *ſcripſerit pro* 25, *tunc autem erat feſtum S. Marci & Letania major*) Poſtea *inquam* Rev. Seraphinus, Epiſcopus Regieoſis & Prioceps, una cum Clero & Capitulo, palam eum campanis & proceſſionibus, honorifice demum beatum Corpus fecit ad eccleſiam S. Proſperi felicite deportari, & in arca propria devotiſſime introclodi. Et altaria BB. Proſperi & Venerii fuerunt conſecrata d. anno & die XXV Aprilis per d. D. Seraphioum. *Nempe cum prope eſſe appareret, ut perducta ad calmen eccleſia Monachorum dedicaretur, eoque referrentur corpora Sanctorum ex ede S. Matthæi; gliſcente inter Epiſcopum & Galeatium Mediolanenſem diſſidio, cum hic*

sed eo non obſtante curatos ſ. anno 1343 translatio prædicta,

A *bic dominium civitatis Regienſis affectaret, ille Laurentii deceſſoris exemplo* Epiſcopum Regii & Principem *ſe diceret. Facile autem eidem perſuaſerunt, ut urbanum Clerum, ad partes ſuas arctius colligandum demereretur reſciſſa deceſſoris in favorem Monachorum lata ſententia; & impetrata quam dini translatione, rei geſtæ ſeriem, ſicuti poſita eſt, laminæ plumbeæ inſcripſerunt. Sed non diu gaviſi ſunt conſilii talis ſucceſſu: ejecta enim mea, ut apparet, Seraphino, rerum in urbe potens Galeatius, quindecim puerum conſecrari Epiſcopum fecit, diſſimulante forſitan Gregorio* XI, *quo a Florentinis beſtibus abjunctum Galeatium retineret in obſequio; interimque jubente, Archiepiſcopum Auſcitanenſem proſpicere neceſſitatibus diœceſeos iſtius, & Epiſcopalia munia exercere. Et ita quidem Monachis & verisnil reddita juſtitia eſt, ſed non ideo coacti Canonici removere ab altaribus corpora jam ibi repoſita.*

ac rurſum anno 1453

16 *Anno* MCCCCLI *controverſia renovata fuit ſub Baptiſta Palaulcino Epiſcopo, qui perſuaſus fuit (uti infra num.* 21 *leges) recognoſcere & approbare corpora in eccleſia S. Proſperi aſſervata: ſed de jure Monachorum poſtea melius edoctus,*

B *lite per biennium protracta, manus tandem dedit; & petitam ab illis recognitionem corporum, in novas capſas transferendorum, ſuſcepit anno* MCCCCLIII, *uti infra num.* 26 *&* 31 *apparebit. An autem Canonicis tunc fuerit ſuper ea re indictum ſilentium, non liquet: non apparet certe quidquam eos moviſſe, cum anno* MDXVIII *celebrata nova*

1518 & 1551 ;

translatio eſt ab Abbate D. Paulo Borella. Sed cum anno MDLI *belli cauſa ſolo æquatum monaſterium ſuburbanum eſſet, atque ad aliud loca ejus in urbe extructum transferenda corpora, renovatis eſt, & abſque præſentia Epiſcopi Joannis Baptiſtæ Geoſſi, Tridentino Concilio aſſiſtencis, cum interventu Cleri, per ſolum Abbatem & Monachos facta translatio* XXI *Decembris, feſto S. Thomæ Apoſtoli, cuigua (ut credibile eſt) pompa: exindeque continuata eſt per annos quinquagiata*

prudens controverſia an. 1451 renovata usque ad 1602.

C *controverſia, magnis hinc inde animis agitata, ac tandem ad Apoſtolicæ Sedis judicium devoluta. Huic Sedi præſidens Clemens VIII, quomodo Pontificatus ſui anno* X *Chriſti* MDCI *nodum non tam ſolverit quam ſciderit, & indicto Partibus utrimque ſilentio, Canonicis quidem S. Proſperi Reliquias tam quæ revera erant, quam quæ eſſe dicebantur attribuerit; Monachis ſimiliter eas quæ S. Venerii nomine ubique habebantur, ſequens docebit Hiſtoria.*

17 *Prius tandem ad initium controverſiæ redeo,*

Ejus primus auctor Albertus Ep.

& ad Epiſcopum Albecum *ſive* Albetium (*uti ſcribi jubet Ughellus tom.* 5 *col.* 1599) *aliis etiam* Adalbertum *&* Albericum, *Lucio vero Papæ* III Alberonem, ex Canonico Regulari & Priore S. Mariæ de Rhenn Bononienſis diœceſis *aſſumptum ad Infulas Regienſes. Hunc ego, utpote virum religioſum, deque eccleſia ſua optime meritum, & quod caput in agendo ſincerum (ſicut probavit prioris ſententiæ adeo publica retractatio) credere non poſſum quidquam mala fraude egiſſe, ſuppoſitis corporibus undecumque acceptis:*

credi potuit bona fide egiſſe;

ſed perſuaſum a ſatis conſtanti, & per publice cotautem titulum probata fama, de facto Teuzonis Epiſcopi, omnino credidiſſe, cum necdum eatenus in monaſterio feciſſet, eadem corpora in Collegiata remanſiſſe. Cum autem præfatus titulus ſolum diceret, in eccleſiæ latere condita illa eſſe, neque eorumdem inde ablatorum in eadem eccleſia extaret monumentum; induci ſine culpa

requirenda de corporibus Sanctorum

potuit vir bonus, ut putaret ipſa ibi adhuc poſſe D *inveniri, & inventa duorum Anonymorum corpora, licet abſque titulo, eorumdem eſſe crederet qui requirebantur.*

18 *Quamquam enim eccleſiam S. Proſperi in Caſtello Tenzo Epiſcopus dicebatur ædificaſſe; eo tamen loco ædificandi non alia videtur cauſa fuiſſe, quam quod iſtic, ante civitatem a Gothis everſum, Cathedralis olim eccleſia fuiſſe tradecretur. Hoc autem, ut eſt veroſimillimum, poſito; mirum non futrit ſi eidem Teuzoni, bonum ad fundamenta novæ eccleſiæ jacienda mollenti, & curioſus omnia obſervanti, occurrerit ſine titulo nominis corpus alicujus Sancti, ante vel poſt* Proſperum *Epiſcopi, indicium ordinis Epiſcopalis focientibus annuli vel baculi Paſtoralis reliquiis, defuncto tonumulatit; aliud item talibus indiciis cavens, eo tamen modo compoſitum, ut appareret ſanctius eſſe cadaver, quod ſic humatum invenirebatur; quæ ille ſine ſcrupulo collocaverit ſub altare majus, iſtic ubi illa invenit Amizo; prudentius facturi, ſi quot inveniebat a Teuzone collocatos anonymos, etiam anonymos reliquiſſet, neque definiviſſet quotum illa eſſent: nam ſub ta-* E *li cautela manſiſſet illis honor ſuus imperturbatus, & ſua quies Monachis. Nullos quidem civitas Regienſis tunc noverat & nunc novit Sanctos ſuos antiquos, niſi* Proſpecum, Venerium & Jucundam, *in eccleſia ſuburbana compoſitos a Thoma Epiſcopo ſæculo* VIII; *via tamen poſſum dubitare, quin, æque ac Italicæ ceteræ civitates, plures en primis Epiſcopis ſuis pro Sanctis habuerit, colueritque etiam alios nonnullos inferioris Ordinis, & eorum corpora detulerit in ædem ſacram ex cæmeterio ſuburbano (ubi ſepelire etiom Epiſcopi mos Romanis erat) quorum memoria prorſus*

& Sanctos aliquot anonymos pertinet tranſtulisse Teuzonem ſub altari locandos

periecit ipſa cum urbe. Hæc vero cum ſub Longobardis reſtaurari ſæpiſſet, initium factum ſit circum veteris Cathedralis parietinas; quibus propter ſecuritatem circumjecto maximine vallatis, indicum fuerit nomen Caſtelli; *quod hodiedum perſeverat in nomine Portæ, quæ* Caſtelli *dicitur, nullo iſtic alias nunc apparente munitionis veſtigio indicio; ſed ex oppoſita fere parte ædificata ad veterem S. Nazarii portam a Ludovico Gonzaga avo, ſub annum* MCCCXXXIX, *uti Leander Albertus docet.*

19 *Sed Acta Inventionis prætenſæ pro anno* MC- F
XLIX *die* XXIII *Novembris, ſcribi feciſſet Epiſcopus Alberus, aut ſcripta forſitan non juſſiſſet aboleri; ſciremus quibus indiciis & quem non temere judicaverit, duorum a ſe repertorum corporum, alterum Sancti alicujus Epiſcopi, alterum Sancti non Pontificis eſſe; nec alios niſi* SS. Proſperum *&* Venerium *noſcenti, qui etiam iſtic dicebatur aliquando a Teuzone locati, facile ignoſceremus, quod eorum crediderit eſſe corpora illa: quodque jam progreſſus ad publicam Tranſlationem, toto triennio cunctatus fuerit audire preces Monachorum, contraria urgentium. Sed horum jam cognita probataque cauſa, prudentiæ fuit aboleuda curare publica omnia prioris erroris, ſi qua extabant, monumenta; unde factum eſt, ut nihil eorum produxerint Canonici pro cauſa ſua, ſed ſatis habuerint Laurentii Epiſcopi Acta, controvia quam debuerunt ſenſu allegare ad probationem prætenſæ ſuæ poſſeſſionis.*

ſia quibus mamaade decepiat Alberus vocatus mentiatur

20 *Hujus porro poſſeſſionis inanitate probata, ſolum optandum nunc ſupereſt, ut dignetur Deus manifeſtare, quorumnam Sanctorum ea ſint Reliquiæ, quæ cum Reliquiis apud Monachos, &*

poſtquam rerum retractatus

quem nobis diſcernere licuit

AUCTORE D. P. *sium poſt lapſum a Clemente VIII compoſitum.*

quibuſdam apud Canonicos extra altaria repertis, nunc honorem obtinent communis ſaltem nominis. Verum non ſolet ille, qui ſimplici fidelium devotione magis, quam curioſa arcanorum ſuorum perveſtigatione delectatur, hujuſmodi votis obſecundare: & Romani Pontifices ſui officii ſolum eſſe exiſtimant, a commiſſis ſibi eccleſiis amoliri ſcandala, in animorum diſſenſiones prorumpentia; cetera Deo temporique committunt, nec prohibent ab eruditis ea moderate diſcuti; niſi ipſamet illa qualifcunque diſcuſſio, periculum fidei moribuſque adducat; quod in præſenti caſu minime ſubeſſe arbitramur. Nunc ergo tandem ad ipſam Clementis VIII ſententiam veniamus, atque ad ejus executionem per Commiſſarios Apoſtolicos; quorum interim unus Franciſcus Gonzaga, *vir notæ integritatis ac ſanctitatis,* in ipſa Reliquiarum apud Monachos quieſcentium inſpectione, *dicitur apud Ughellum col.* 1584 coactus *palam exclamando* aſſerere, *quod* hoc eſt verum corpus ſancti Proſperi.

B

HISTORIA TRANSLATIONIS

Juſſu Clementis PP. VIII, factæ an. MDCI.

CAPUT I.

Petentibus Canonicis procedi ad executionem Brevis Apoſtolici, ipſum allaque eo ſpectantia pronuncuntur.

Anno 1601 verum Executoribus Brevis Apoſtolici,

IN Chriſti nomine. Amen. Anno Incarnationis ejuſdem milleſimo ſexcenteſimo primo, Indictione quarta decima, die tertio decimo Novembris, tempore Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris & D. N. D. Clementis, Divina providentia Papæ VIII anno decimo; coram Illuſtriſſimis & Reverendiſſimis D. Gaſpare Silingardis, Epiſcopo Mutinenſi, & D. Fratre Franciſco de Gonzagis, Epiſcopo Mantuæ, Executoribus Brevis Apoſtolici in Membranis, ſub Annulo Piſcatoris, exiſtentis in Palatio Epiſcopali civitatis Regii, C & in Cameta Rangona; comparuerunt infraſcripti Illuſtres & Adm. Reverendi Domini, Antonius Nuſchius, Præpoſitus infignia Collegiatæ Eccleſiæ S. Proſperi de Caſtello civitatis Regii; necnon & Dominus Andreas Aliatus, Prior; Petrus Antonius Caſſolius, Hieronymus Briſeus, Achilles Grudellus, Horatius Majolius, & Ludovicus Codrus; omnes Canonici d. Collegiatæ Eccleſiæ, vocem habentes in Capitolo, & totum Capitulum d. Eccleſiæ facientes & repræſentantes, conjunctim & diviſim, omni meliore modo; & inhærentes præſentationi Brevis Apoſtolici, & Litterarum de quibus infra; necnon & ſententiæ, ſeu voto ſacræ Congregationis Rituum & Cæremoniarum, alias ſeorſum præſentatis & prodactis, coram ſupraſcriptis Illuſtriſſimis & Reverendiſſimis Dominis Epiſcopis Mutinenſi ſcilicet, ex rogitu D. Alexandri Boſcheti publici Notarii Mutinenſis, & Mantuano, ex rogitu D. Caroli Righelli Notarii Mantuani; quos exhibuerunt & præſentarunt ambos cum litteris legalitatis in forma; iterum & de novo produxerunt capitulariter congregati ut ſupra, exhibuerunt & præſentarunt d. Breve, datum Romæ ſub Annulo Piſcatoris, ſub die undecimo Februarii anni MDXCV; una enm ſententia ſeu voto dictæ ſacræ Congregationis, ſuper executione d. Brevis, facta ſub data diei ſecundi Octobris anno MDCI, enm ſubſcriptione & ſigillo Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. D. Cardinalis Florentiæ, una cum litteris ſcriptis ad Vos Illoſtriſſ. ac Reverendiſſ. Dominos Epiſcopos per d. D. Cardinalem de Florentia, ſub die ſecundo Octobris anni inſtantis, & prædicta omnia ſana, & in forma probanti appatentia; inſtantes & enixe petentes per Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. Dominationes veſtras deveniri ad executionem & conſummationem omnium & ſingulorum, de quibus in d. Brevi, ſententia ſeu voto, ac litteris antedictis, in omnibus & per omnia, juxta formam & continentiam eorum, ſervatis omnibus de quibus in eis, ad finem ut tandem juſtom & honeſtum deſiderium eorumdem comparentium adimpleatur, & executioni tradatur; offerentes ſeſe paratos parere omnibus mandatis & juſſionibus Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. Dominationum veſtrarum; & proteſtantes per ſe non ſtare, quo minus omni meliori modo &c.

petunt ad ejus executionem procedi;

D

E

a *Tenor vero ſcripturarum Brevis, voti & litterarum, de quibus ſupra, hic ſequitur: omiſſo utroque ſupra memoratorum Notariorum regitu prædicto.*

CLEMENS PAPA VIII.

Venerabiles Fratres, ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem.

Injuncti nobis Apoſtolici muneris debitum expoſcit, ut non ſolum ea quæ pacem & concordiam nutriunt, pura intentione perquiramus; vetum etiam illa ab Eccleſiaſticis perſonis enſtirpare ſolicite ſtudeamus, quæ ſeditionem & ſcandalum introducunt. Dudum ſiquidem nira controverſia inter dilectos Filios, Capitulum & Canonicos Collegiatæ Eccleſiæ S. Proſperi civitatis Regienſis, prætendentes, quod jam ſupra ſeptingentos annos Corpora SS. Proſperi Epiſcopi, & Venerii Monachi d. civitatis Patronorum, ex illa Eccleſia, in qna tunc recondita erant, ad prædictam Collegiatam, quæ ſub invocatione ejuſdem S. Proſperi in civitate præd. tune a bonæ memoriæ Teuzonio Epiſcopo Regienſi ædificata, & poſtea ..... per Communitatem Regienſem magnifico ſumptu pluries reſtaurata & aucta extitit, translata fuiſſent; ut ex antiquiſſima traditione publiciſque documentis conſtare aſſeront, ex una; ac dilecta etiam Filios, Abbatem & Monachos monaſterii S. Petri, etiam Regienſis, Ordinis S. Benedicti, prætendentes Corpora dd. Sanctorum Proſperi & Venerii in eorum Eccleſia S. Petri recondita eſſe; ex altera partibus, lite ſuper hoc a quamplurimis annis mota, eo deventum eſt, ut, licet Epiſcopi pro tempora, & Communitas & homines civitatis Regienſis, qui cum præd. Capitulo & Canonicis firmiter eredunt, Corpora prædd. Sanctorum in præd. Collegiata Eccleſia, ad quam ſemper ea ratione univerſus Clerus & populus ejuſdem civitatis peculiarem geſſerunt & gerunt devotionis affectum, ſeſe oppoſuerint

ſtent Clementi VIII, intellecta controverſia

inter ipſos Canonicos

F

& Monachos S. Petri

ſuper poſſeſſione Corporum SS. Proſperi & Venerii

A fuerint, & quod Abbatem & monachos ab hac eorum præsentione rejicere conati fuerint: nihilominus quia iste Abbas & Monachi semper in eorum opinione perstiterunt, nedum maxima exinde fidelis populi perplexitas, sed etiam scandalum non mediocre cum devotionis imminutione, cœpit exoriri.

& causa Congregationis Rituum propositæ,

3. Nos autem ubi primum hæc ad aures nostras sunt delata, opportunam rationem inire cupientes, qua huiusmodi controversia omnino præscinderetur ac omnis e fidelium mentibus dubietas, de medio tolleretur, hujusmodi causam venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, Congregationis sacrorum Rituum & Cæremoniarum, pes eos mature examinandam & discutiendam, ac nobis referendam commisimus. Cumque novissime per venerabilem Fratrem nostrum, Alphonsum Episcopum Essensem Cardinalem Gesusldum, præced. Congregationis sententia ad nos relata fuerit; Nos juxta illam, causam hujusmodi terminare deliberavimus.

B *an ejus sententia mandavit ut consolatio concedatur*

4 Motu igitur proprio, non ad alicujus partium præced. vel aliorum, pro eis nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia ac matura nostra deliberatione, ac de ejusdem Congregationis Cardinalium consilio, causam seu causas litesque & controversias, super hujusmodi materia hactenus excitatas, motas, introductas, ac indecisas pendentes, a quocumque seu quibuscumque judicibus ordinariis vel delegatis, in iisdem statu & terminis, in quibus reperiuntur ad nos harum serie avocantes, illasque penitus exeinguentes ac perpetuum utrique partium desuper silentium imponentes, vobis per præsentes committimus & mandamus, ut vos conjunctim si fieri possit, sin minus alter vestrum ad præd. civitatem Regiensem accedatis vel accedas; ac vocatis Episcopo Regiensi ac tribus Dignitatem obtinentibus, ac tribus Canonicis

accedunt ad utrumque locum Commissarii

partim Cathedralis, partim dictæ Collegiatæ Ecclesiæ, pro parte Cspiruli & Canonicorum præd. ac Abbate & sex Monachis ex senioribus magis qualificatis pro parte d. Monasterii;

C ac assumptis etiam quinque aut quatuor testibus, viris gravibus & fide dignis, cum iis omnibus ad loca tam Ecclesiæ Collegiatæ, quam monasterii prædictorum, in quibus Corpora SS. Prosperi & Venerii recondita esse dicerentur; vos conservis aut alter vestrum se conferat; ac loca prædicta in præsentia duorum auctoritate Apostolicæ Sedis Notariorum, ac dictorum

omnibus imposita,

quinque vel quatuor testium, ac assistentibus Partibus prædictis, ac auctoritate nostra, omni & quscumque appellatione, reclamatione & recursu penitus remotis, aperiri mandetis & faciatis, aut alter vestrum mander & faciat, & in loca ipsa de Reliquiis dictorum Sanctorum diligenter inquirsis & inspiciatis, seu alter vestrum inquirat & inspiciat.

5 Et prout in quolibet ex dictis locis reperta fuerint corpora dictorum Sanctorum, Corpus S. Prosperi Episcopi in Collegiatam

Canonicis Reliquias S. Prosperi,

Ecclesiam prædictam transferri, & in ea sererenter collocari, perpetuoque custodiri; Corpus vero S. Venerii in Ecclesia prædicta Monasterii S. Petri & transferri, & in ea religiose collocari, & perpetuo custodiri. Cetcrum Capirulo & Canonicis Ecclesiæ S. Prosperi membrum integrum, non tamen Caput, D S. Venerii; Ecclesiæ vero & Abbati & Monachis d. Monasterii, membrum integrum, non tamen Caput S. Prosperi, in iisdem respective Ecclesiis perpetuo asservanda, concedi & tradi eadem auctoritate nostra curetis & faciatis, aut eures & fscias; atque super his omnibus publicum instrumentum pes dd. Notarios, in solidum sogsodos, in præsentia dd. testium confici, ac ejus instrumenti exemplas authenticum utrique partiom consignari mandetis aut maodes. Nos enim vobis seu alteri vestrum præmissa omnia & singula, faciendi, ac tam Capitulum & Canonicos Collegiatæ Ecclesiæ, quam Abbatem & Monachos Monasterii præd. auctoritate nostra, & sub censusis & pœnis Ecclesiasticis, arbitrio vestro vel alterutrius vestrum imponendis & aggravandis, cogendi & compellendi, auxiliumquo brachii sæcularis, si opus fuerit, invocandi, aliaque super his necessaria, opportuna ordioandi, gereodi & exequendi plenam & liberam eadem Apostolica auctoritate tenore præsentium concedimus facultatem. E

PROCESSUS MSS. Monachis S. Venerii consignans, Apostolica auctoritate nixi,

non obstantibus quibuscumque

6 Non obstantibus Apostolicis & In Universalibus Provincialibusque & Synodalibus Consiliis ediris, generslibus vel specialibus Constitutionibus & Ordinationibus ac Collegiatæ Ecclesiæ & Monasterii, illiusque Ordinis prædd. eriam juramenro, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia, roboratis statutis & consuetudinibus, Privilegiis quoque, Indultis & Literis Apostolicis, in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, approbatis & innovsatis, cererisque contrariis quibuscumque. Darum Romæ apud S. Petrum, sub Annulo Piscatoris, die XI Febrarii MDXCV, Pontificatus nostri anno VI.

M. Vestrius Barbianus.

Tranſilio vorum Congregationis Rituum, huic Brevi conforme, & litteras Card. Florentinii, Italice ſcriptas, quibus ad ipſius Brevis executionem argentar Mantuanas & Mutinenſis Epiſcopi.

CAPUT II.

Accerſitis vite Partibus, Inſpiciantur utriuſque Eccleſiæ tenteadentis Reliquiæ. F

Epiſcopi Commiſſarii

7 ILlustriss. & Reverendiss. Domini Episcopi, sedentes ut supra ea qua decuit reverentia, d. Breve una cum voto & litteris acceptaverunt, eisque visis & perlectis, & de eorum tenore certioratis, sese obtulerunt, & qoilibet eorum obtulit pro prædd. omnium executione; offerentes sese ad hanc civitatem contulisse hac de causa, parati adimplere & exequi Jussa Apostolica, & pro executione suia loco & tempore facienda, juxta dictorum omoium productorum & exhibitorum formam & continentiam; sic etiam instantibus & petentibus DD. Præposiro & Canonicis, & elegerunt ac depuraverunt ac deputaverunt nos Petegrinum Vellanum, & Stephanum Ghisonum Notarios Apostolica auctoritate, in solidum in Notasios præsentis Cansæ, ac pro Tribunali Cameram Rangnam in Episcopali Palatio; præsentibus Perill. D. Pompilio Raymundo,

conſtituitur coram Notariis,

PROCESSUS MSS.

A Adm. Rever. D. Jacobo ejus filio, D. Capitaoeo Balthaſare Vigarano, Nobili Regienſi, teſtibus ad prædicta adhibitis, vocatis & ſogatis, die quarto decimo Novembria, anno & Indictione quibus ſupra. Exiſtentibus ergo Illuſtriſs. & Reverendiſs. Dominis, Gaſpare de Siliugardis Epiſcopo Mutinæ, & D. Fr. Franciſco de Gonzagis Epiſcopo Mantuæ, in Eccleſia Collegiata inſigni S. Proſperi de Caſtellu civitatis Regii, in quam ſeſe contulerunt ad finem exequendi Breve Apoſtolicum. Votum S. Congregationis Rituum & Cæremoniarum Urbis, una cum litteris ad ipſos tranſmiſſis, & de quibus ſupra, & prout inſtitum & petitum fuit ..... & denuo pro parte D. Capituli petitur, & in ſtatu ab Illuſt. & Rev. D. Joanne Baptiſta Buſanæo Syndico & Procuratore d. Capituli ſpecialiter & expreſſe ad id conſtituto, ea mandato ſui Syndicatus, quod autenticum producit, ad ſuæ perſonæ legitimationem: *hic quidem in Ms. expreſſam, ſed nobis minime neceſſariam.*

ac verſus inſtante per ſuum Procuratorem Capitulo

8 Volentes porro & intendentes prædd. Epiſcopi Commiſſarii, ut obedientiæ ſanctæ filii, parere juſſionibus Apoſtolicis, quarum ſunt meri & puri executores & Miniſtri, illud idem Breve in manibus & præ oculis tenentes & habentes, in quo jubentur pro ejus executione vocari pro parte d. Capituli Illuſtriſs. & Reverendiſs. D. Epiſcopum Regienſem, & ejus loco (cum abſit, & officio legationis Nuntii Apoſtolici penes Sereniſs. Poloniæ Regem fungatur) Ill. & Adm. Rev. D. ejus Vicarium.... necnon & tres viros, in dignitate conſtitutos, ac tres Canonicos partim Eccleſiæ Cathedralis, & partim d. Collegiatæ inſignis; & pro parte multum Rev. Abbatis, & Monachorum adverſantium, eumdem D. Rev. Abbatem Monaſterii S. Petri eum ſex aliis Monachis ex ſenioribus & magis qualificatis d. Monaſterii & alterius ſecum aſſumeret, quatuor aut quinque teſtes, Vitos graves & fide dignos cum præſentia duorum Notariorum, Apoſtolica auctoritate conſtitutorum. Vocaverunt ideo Ill. & Adm. Rev. D. Innocentium Juſcherium, Nobilem Mutinenſem, Vicarium d. D. Epiſcopi Regii, & Illuſtres & Adm. Reverendos D. Bartholomæum Tuſchium Archidiaconum; D. Jacobum Antonium Cappellinum, Archipresbyterum Cathedralis Eccleſiæ Regii; D. Antonium Tuſchium Præpoſitum d. Collegiatæ S. Proſperi, in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutos, & D. Hieronymum Corradinum, Canonicum Cathedralis; D. Andream Alcatum, & D. Petrum Antonium Caſſolium, Canonicos d. Collegiatæ, & Rev. P. D. Hieronymum a Potentia, Abbatem S. Petri de Regio, Rev. P. D. Zachariam, Abbatem S. Petti de Mutina; Rev. P. D. Androſium de Brixia, Abbatem S. Joannis Evangeliſtæ de Patma; D. Gregorium a Poreto, Priorem Clauſtralem S. Petri de Regio; R. D. Matthiam a Papia, Decanum & Confeſſorem Monaſterii S. Martæ Magdaleuæ de Regio; R. D. Andream a Moverbio, Decanum & Cellerarium; R. D. Placidum a Neapoli, Decanum monaſterii S. Petri de Regio, pro patre d. Abbatis & monaſterii.

Vicarium Epiſcopi,

& Abbatem S. Petri,

9 Et pro teſtibus, viris gravibus & fide dignis, Illuſtres & Eximios D. Paulum Bugerium, Priorem III. Communitatis Regii, D. Joſephum Bataſium, Syndicum ejuſdem Communitatis, D. Horatium Sacratum I. V. Doctores; D. Carolum Pariſettum, & D. Tuſcium Fontanolium, Nobiles Regienſes; de quorum fide, probitate & integritate diuerunt ſeſe fuiſſe ac eſſe informatos. Et adhibuerunt pro Notariis Apoſtolicis, nos Peregrinum Veſnum, & Stephanum Ghiſonum; omnes ibi præſentes perſonaliter conſtitutos, audientes & intelligentes: quibus omnibus & ſingulis auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, & in virtute S. Obedientiæ, injunxerunt & injungunt, ut debeant aſſiſtere, & reſpective præſentes fore aperturæ arcatum, tam ipſius Collegiatæ inſignis, quam d. monaſterii, in quibus Corpora SS. Proſperi & Venerii recondita dicuntur; & omnibus & ſingulis per ipſos Illuſtriſs. & Reverendiſs. Dominos, perageudis; & ſub fideotio retinere quæ viderint & audiverint, eaque minime alicui propalare, ſub pœna inobedientiæ, donec omnia exacta fuerint. Et ſtatim mandasunt publicari Breve præd. quod alta voce fuit a me Stephano præd. & infraſcripto publicatum, præſentibus Mag. Neolao Sampolio, & Mag. Petro de Pezzis, cæmeotariis Regii, teſtibus ad præd. adhibitis.

& Notarios

eorum quibus publicatur Breve.

E

B

afferunt pro ſua inſtantia parte

C

F

10 Poſt quæ in continenti, hora ſexta vigeſima quarta, ea qua decet devotione & reverentia, iidem DD. Epiſcopi acceſſerunt, una eum ſupradictis omnibus, ut ſupra vocatis, & Nobis Notariis, ad arcam d. Collegiatæ, in qua recondita dicuntur Oſſa Corporis S. Proſperi Epiſcopi Regii, exiſtentem in Choro ejuſdem Eccleſiæ, extractam de mandato dd. DD. Illuſtriſſimorum, de ſubtus Altare Majus Eccleſiæ, ſub quo jacebat per Mag. Nicolaum de Sampolio & Mag. Petrum de Pezzis, cæmentarios Regienſes: quæ ibi reverenter viſa & perſpecta fuit & eſt, in Choro d. Eccleſiæ verſus Partem Orientalem & Meridionalem, mandatumque eſt nobis Notariis, deſetibi Arcam præd. cum ſuis ligaminibus ferreis undequaque ſtipatam, quæ deſcriptio facta fuit & eſt ut infra. Arca præd. eſt in Petra viva ioeiſa & tabula ejuſdem Petræ clauſa; & jacet ſuper ſaxum magnum Petræ vivæ, & a quatuor ligamiuibus ferreis colligata, tribus ſcilicet per obliquum, & alio per longitudinem, d. Arcæ eum aliis elavatum, & capita dd. ligsminum ſunt magno artificio inſertata & implumbata, in d. ſuo maſigno, ab omnibus partibus d. arcæ, cum multis ſigillis in quolibet capite dd. ligamiuum, ſub inſcriptione, & armis civitatis Regii, & olim D. Epiſcopi Palavicini.

Exponitur Arca S. Proſperi,

deſcribitur,

inſpicitur,

11 Et facta d. deſcriptione, mandatuut per dd. Operarios, ibi ad hunc effectum convocatos, aperiri d. arcam: qua aperta, intus eam invenerunt duas capſettas ligneas, & pannum quemdam ſericeum; in una quarum adſunt Reliquiæ oſſium & raſuræ, in altera vero fragmenta capſettæ veteris: & in d. panno adſunt Oſſa multa, Corporis ſcilicet & Capitis ſub titulo & inſcriptione Corporis S. Proſperi; prout atteſtantur tres laminæ plumbeæ in d. arca pariter repertæ; duæ ſcilicet maguæ; altera ſub inſcriptione anni MCCCCLI, incipiens; Ad perpetuam rei memoriam; altera de anno MCCCCLI incipiens, Univerſis Chriſti fidelibus: & altera parva in forma ſphærica,

& deferuntur in Archiviam.

Teſtes iſtem

io-

A ineipiens, Corpus & Reliquiæ S. Proſperi, quarum tenores infetius regiſtrabuntur. Quæ omnia poſtquam ab Illuſtriſs. & Reverendiſs. Dominus, ac aliis prædictis omnibus; ut ſupra vocatis, & a Nobis Notariis viſa fuerunt; iidem Illuſtriſs. Domini mandarunt, pronunc reponi & euſtoditi in Archivio d. Eccleſiæ, ſub cuſtodia clavium, peoes dd. Illuſtriſs. Dominos uſque ad novam eorum deliberationem; prout ſtatim a præd. Domino Præpoſito, cum tortiis accenſis delata fuerunt in d. Archivio, & repoſita. Et Archivio bene elauſo, claves fuerunt conſignatæ, & traditæ per R. D. Præpoſitum prædd. Illuſtriſs. DD. Epiſcopis.

Item arca S. Venerii.

12 Et his peractis Illuſtriſs. Domini, una cum ſupradictis ſeſe contulerunt ad Altare S. Venetii, exiſtens in d. Eccleſia, verſus Septemptrionem; quo deſubtus aperto per dd. fabros, inventa fuit arcula lapidea, & iode extracta eum duabus ligulis ferreis in cruce colligata, cum ſigillis octo plombeis, duobus ſcilicet pro quolibet capitu ligaminis, ſub inſcriptione & armis civitatis, & quondam D. Epiſcopi Palavicini, quam pariter B mandarunt aperiri: & ea aperta, reperta fuerunt intus eam plura oſſa, cooperta panno ſeſiceo colotis tubei; & duæ laminæ plumbeæ, una quarum incipit, Univerſis Chriſti fidelibus; altera vero, Hic eſt corpus S. Venerii; quarum tenores inferius regiſtrabuntur. Et omnibus reverenter viſis & perſpectis, mandarunt prædd. Illuſtriſs. Domini oſſa prædd. pro nunc, uſque ad eorum oovam deliberationem cuſtodiri io d. Archivio: quæ ſtatim a Domioo Præpoſito, eum tortiis accenſis, delata foerout in d. Archivio, & in eo tribus clavibus bene elauſa, quarum duæ fuerant a d. Domino Præpoſito conſignatæ dd. Illuſtriſs. Dominis, & altera d. R. D. Abbati S. Petri.

Iter ad monaſterium S. Petri,

13 Et poſtea ſtatim e d. Eccleſia receſſerunt, & ſe contulerunt enm prædd. omnibus ſupravocatis, & Nobis Notariis ad facellum, exiſtens io Monaſterio Monachorum S. Petri, ad finem diligenter perquirendi de Oſſibus & Reliquiis Corporum præd. SS. Proſperi & Venerii. Et eo pervento mandarunt rumpi per dd. fabros Altare, ibi exiſtens a latere orientali; & eo fracto extracta fuit capſa nuoca duabus C elauſuris ferreis munita, quam Monachi dixere, alins ſubtus d. Altare repoſitam fuiſſe, & io ea eatate Oſſa Corpotum, SS. Proſperi ſcilicet & Venerii, ut ex publico rogito publicorum Notarintum Regienſium, confectu de aooo MDLXXXVIII, die XVI Februarii. Quæ capſa fuit a prædd. fabris de mandato prædd. Illuſtriſs. Dominotum apetta, & intus eam invenoetunt, aſtantibus omnibus ſupradictis & videntibus, duas capſettas tela ſericea coopertas: in quatum altera recondita ſont oſſa Corporis ſub inſcriptione S. Proſperi cooperta, velo ſericeo albo eum liſtis inargeoratis, eum undecim laminis plumbeis circumeirca eam exiſtentibus, ſeptem ſcilicet magnis, & quatuor parvis, quatum tenorea infetius regiſtrabuntur: in alia vero capſetta repoſita ſunt oſſa Corporis, ſub inſcriptione S. Venerii: & circumeirca d. capſettam extant quatuor laminæ plumbeæ; duæ ſcilicet magnæ, & aliæ duæ parvæ, quarum copiæ inferius regiſtrabuntur. Et prædictis omnibus devote & reverenter viſis, iidem Illuſtriſs. Domini mandarunt Oſſa prædd. ſob inſcriptiune S. Proſperi pro nunc in aliqoo tuto loco repoot, quæ ſtatim per RR. Ftatres de monaſteilo reverenter delata fuerunt in ſacriſtiam, ind. eap ſetta, & elauſa in quadam capſa magna, ibi exilleote eum duabus clavibus; & claves fuerunt traditæ prædd. Illuſtriſs. Domiois; qui mandarnot, Monachis præſentibus & audientibus, quod ſub pœna Excommunicationis noo audeant amovere d. eapſettam, nec oſſa io ea exiſteotia uſque ad novam determinationem [movere]. Et his peractis, omnes receſſerunt, mandantes Nobis Notariis, ut de prædictis publicum conficiamus documentum.

D PROCESSUS MSS. *& una S. Proſperi nomen præferebant pomonitur in ſacriſtia.*

14 Die quioto decimo Novembtis ejuſdem anni, hora fere ſecunda oodtis, exiſtentibus ſupradd. Dominis Epiſcopis in facriſtia Monaſterii S. Petri, civitatis Regii, pro executione Brevis Apoſtoliei; R. P. D. Hieronymus a Potentia, Abbas ejuſdem Munaſterii, exhibuit & præſentavit ſcripturam quamdam, mann ejus ſubſcriptam, & proprio ſigillo ſigillatam, cujus ſctipturæ tenor talis eſt.

15 *Nov. negoſſit ad monaſterium Epiſcopis*

D. Hieronymus a Potentia, humilis Abbas, & Monachi S. Pruſpeti, & Monaſterii S. Petri, eivitatis Regii; qui a quingentis annis eitra & ſemper euſtodierunt venerabile Corpus Divi Proſperi ae illius benedicta Oſſa; imo illud & illa ſemper devote & pie venetarunt & honoraruut, & reverenter coluerunt, & omnia pro ſuo poſſe ejus bona opera imitati ſunt; nune audientes motum properum S. D. noſtri hucuſque illis ignotum; memeque ejuſdem Sanctitatis illam eſſe, ut Illoſtriſs. & Reverendiſs. Domini, ejuſdem Executores, tranſferant Corpus ipſum ad Eccleſiam S. Proſperi de Caſtello, eis modo & forma, de quibus in præſentato Brevi; ad quod licet ſint, prout ſemper fueruot, parati obedire, videlicet etiam ſimplici voto ſuæ Sanctitatis, memotes ſententiæ illius Cannis dicentis, Aliquando omittendum eſſe bonum propter meritum obedientiæ, & ſemper in dubiis quoque obediendum eſſe; tamen ad declarationem actionum ſuarum, tam præteritarum quam præſentium, notum omnibus faciunt, ſeſe nullam unquam negligentiam commiſiſſe, nullove quæſito eolore omiſiſſa aliqua ex illis quæ ad divinum cultom pro honore & decore Divi Proſperi ſpectarent; nec a ſeipſis quidquam proceſſiſſe, quo impedierint aut quoquomodu impedire potuerint honotem, dignitatem, ſanctitatem, & cultum ipſius, ptout in præſentiarum, & ſemper erunt ejuſdem voluntatis, ſive præſens ſive abſens fuetit, ut nulla eis d. venerabilis Corporis recuſatio unquam imputari poſſit. Unde omne qnod nunc exequi patatur, totum provenit ex mera voluntate S. D. noſtri, cui libenter etiam boonm intermittendo, & non ſub proprio nomine aſsenſus vel conſenſus, ſed ſub vero nomine Obedientiæ, pariturос ſe exhibent; rogantes tamen Illuſtriſs. & Reverendiſs. Dominationea veſtras, ne terminos ſibi limitatos & præfixos excedere noliut, prout alias de recurſu habendo, & de aliis expreſſe proteſtantur. D. Hieronymus a Potentia, Abbas S. Petri de Regio.

E *proteſtatur Abbas*

ſe ſuæque tradiciones Corpus S. Proſperi

F *falſum obedientia motivo induſtos.*

A

PROCESSUS.

CAPUT III.

Dirimitur Controverſia, junctis cujuſque Sancti Reliquiis; & iis quæ S. Proſperi credebantur, ad Eccleſiam ejus collegiatam; quæ S. Venerii, ad monaſticam S. Petri ſolenniter translatis.

15 Die ſexto decimo Novembris in mane, cum indictum fuiſſet feſtum publicum, ex proclamatione Illuſt. D. Hatculis Boſii, Judicis Victualium, per Illuſt. & Adm. Rav. D. Vicarium intimata eſt juſſu publico, ſolannis proceſſio, totius Cleri & cunctorum Religioſorum, & Confrarernitatum Civitatis. Poſt Miſſæ autem ſolannis & exremonioſæ celebrationem, peracta ſermone in d. Collegiata Eccleſie, a R. D. Fr. NN. Cappucino, Ordinis S. Francifci da Obſervantia, ad laudam & gloriam Omnipotantis B Dei, SS. Proſperi & Vanerii; iidam Illuſtriſſ. & Ravarendiſſ. Domini Epiſcopi, volentaa devenire ad executionam d. Brevit, & conſummationem antum, quæ in d. Brevi continantur, cujus ſunt puri & mari axecutores, e d. Eccleſia Collegiata recedantes, una cum toto Clero, cunctiſque Religioſis, & Confraternitatibut hujus Civitatis, præſenta etiam Illuſt. D. Comite Harcule Bondinello, Nobili Farrarienſi, ac civa Regii, Gubernatoro hujut civitatis, pro Sereniſſimo D. Cæſare Eſtenſi, Duce Ragii & Mutinæ Sexto, ac præſentibus etiam præd. Ill. & Adm. Rev. Vicario; Illuſtriſſimiſque & Eximiis DD. Balthaſara Attolioo Carphignanenſi, Regii Prætore; D. Patro Pauln Saxolanſi, Judice Appellationum, ac dd. Domini Gubernatorit Conſultora, Illuſtribut Dominis, Priore & Syndico, cum Dominis Antianit, & toto Conſilio Generali; Illuſtri Collagio dd. Doctorum, ac toto populo civitatis Regii; ſeſa contularunt ad Eccleſiam S. Proſpari, & in ſacriſtiam ajuſdam Eccleſiæ; in quam priori noctc horam ſecundam, ſecreto illata arant Oſſa C Corporis, quæ fuerant inventa ſub inſcriptione S. Proſpari, in d. Eccleſia Collegiata.

16 Quia autem in ambabut Eccleſiis reperta fuarunt Oſſa, ſub titulo & inſcriptioibus Corporis S. Proſperi cum ſuis laminis plumbeis; attandaotes ad pium & ſanctam mentem ſuæ Beatitudinis, tum ex Bravi, tum litteris Illuſtriſſ. & Ravarendiſſ. D. Cardinalis Florentiæ, ipſis pateſacta, & ut, quo magis fieri poſſit, omnis tollatut occaſio dubietatis & perplexitatis in ſaciando translationa & collocatinne Corporis S. Proſperi in Collegiata Eccleſia præd. ut io ea perpetuo cuſtodiatur & veneretur; Oſſa Corporis, ſub inſcriptione S. Proſperi invanta & raperta in d. Collegiata Eccleſia detulerunt; ibique unioam facarunt da illis, cum tapertis nocte præcedente in eadem S. Petri Eccleſia. Eaque oſſe omnia, ioeadam ſacriſtia, in ona & eadam capſa ſarrea ibi ad hunc effectum parata (io qua tamen ſeparatim diſcernebantur) repoſuerunt. Ibi exiſtens multum R. P. D. Hieronymus a Potentia Abbat, ad petitionem & inſtantiam D. Joannis Baptiſtæ Buſanei, Syndici Capituli d. Collegiatæ, in præſantia DD. Dionyſii Zoboli, Torquati Brancei, & Hieronymi Siarufii, Nobilium Regienſium, taſtium ad hæc adhibitorum; dixit & publice atteſtetua eſt ſibi anmina d. Monaſterii per Ill. Dominos in Executiona d. Bravis, datum & traditum ſuiſſe membrum intagrum Corporit S. Proſperi, quod eſt cruris, & ibi publica nſtandit; affarens quoque in virtute ſanctæ Obedientiæ, noo axta in d. Monaſtario alias Reliquits d. Corpotis, prætar minutiam in Raliquiario, & fruſtulum Brachii ai da conſanſu DD. Canonicorum d. Collagiatæ traditum.

17 Poſtea vato aperuerunt capſam prædictam, & ex aa axtraxerunt duat capſulas lignaat, io quibua ſuot recondita Oſſa Corporis S. Proſperi prædicti, eas cum nſibus in eis incluſis repoſuerunt ſuper feretrum ibi paratum, ac pannis ſaricit mirifica ornatum. Quæ oſſa in dd. capſettis ſuper d. feretrum poſitis exiſtentit, da mandato dd. Illuſtriſſ. Dominoſum, in execnione d. Bravis, ſub Baldachino, in d. Eccleſia ad hunc effectum exiſtaota, a duobus aa DD. Canonicit d. Collegiatæ Eccleſiæ, habitu Ditconorum indutis, proceſſionalitar miro ordine, multa devotione, magnaque totius civitatit lætitia, cum Hymnit & Canticit, ac tubarum ſnno, & cum cantiis accenſit in manibus prædictorum omnium, ad d. Eccleſiam, magno ſumptu E mirifice ornatam, daltia fuerunt. Ad quam perventi dd. Illuſtriſſ. Domini, faretrum præd. cum dd. capſettis & Oſſibus, ſuper ipſum exiſtentibut davote detulerunt per d. Eccleſiam, uſque ad Altera majus ejuſdem, & ſuper ipſum dd. capſettit cum oſſibus in ait recnnditis, revarentar poſuerunt; & præmiſſis debitis cæramoniis & Orationibus, Oſſa præd. in dd. capſettit axiſteotia, conſignatum DD. & Præpoſitn, Canonicit ajuſdam Collegiatæ præſentibus, & davote recipientibus ad finam, ut in d. Eccleſia Corput S. Proſperi perpetun collocetur & veneretur, juata formam d. Bravit, præſantibus d. conſignationi Perillnſtri D. Equita Camlo Zobolo, D. Comita Horatio Saſſio & D. Julio Jaculo, Nobilibut Regieoſibus, teſtibus adhibitis atque rogatis.

F

18 Poſt hæc iu cnntinanti iidam Epiſcopi ſa cootulerunt in Arebivium ejuſdem Collegiatæ Eccleſiæ, in quo, nocta paritet præſanti, & ſub boram quartam noctit (qoia in ambabut Eccleſiis taperta fuerunt Oſſa ſub inſcriptione S. Vanarii) ad tollendam omnem occaſionem dubietatis & perplexitatit, ut ſupra, Oſſa reperta in Eccleſia S. Patri ſub inſcriptiooe Cnpnetit S. Vanerii, detulerunt ſecreto; eadamque unierunt cum oſſibut io d. Collegiata repartis, & in unam & aamdem capſam nuceam, ibi a RR. Monachit delatam poſuerunt, in qua taman ſeparatim diſcernebantur; aaque in d. Archivio repoſuerunt. Et ibi axiſtena R. D. Præpoſitus d. Collegiatæ Eccleſiæ, ad petitionem & inſtantiam R. D. Abbatis, coram Illuſtriſſ. Dominis, & in præſentia ſupradd. Equirit Caroli Zoboli, D. Comitis Hnratii Saſſii, D. Julii Jaculi & D. Marcelli Lancai Nobilium Ragianſium, teſtium ad hæc adhibitorum, dixit & atteſtatus eſt, ſibi oomioa Collegiatæ, in aaecutiona

16 Nota poſt publicam Proceſſionem,

redditur ad Eccleſiam S. Petri,

eoque prædie delata in Collegiata

Oſſa S. Proſperi

exhibentur cum ibi invenirr,

D atque poſt traditum Abbati Os unum Cruris

impoſita ſimulacri feretro,

proceſſionaliter deportantur ad Eccleſiam ipſam,

atque Canonicis conſignantur,

Similiter in unam capſam compoſita Oſſa S. Venerii,

utrobique reverta,

A cutione d. Brevis, a dd. Illuſtriſſ. Dominis conſignatum fuiſſe, & tradirum membrum integrum Corporis S. Veneril, id eſt Brachium; & non extare in d. Collegiata alia Reliquias ejuſdem S. Veneril, præter fruſtulum Brachii, quod heri oſtendit dd. Illuſtriſſ. Dominis & duobus Monachis d. Monaſterii.

poſt traditum Caput exuitur ejus Brachium

proceſſionaliter transfertur ad eadem S. Petri,

16 Poſtea vero iidem Illuſtriſſ. Domini Archivium aperuerunt, & capſolam cum oſſibus in eam reconditis, devote ſuper d. feretrum poſuerunt. Quam ſtatim duo ex dd. Rev. Monachis, habitu Diaconorum induti, ſub d. Baldachino eademmet Proceſſione, & cum tortiis accenſis, Hymnis & Canticis, ac tubarum ſono, devote & reverenter de mandato dd. Illuſtriſſ. Dominorum in executione d. Brevis detulerunt ad Eccleſiam S. Petri. Et eo perventi dd. Illuſtriſſ. Domini, feretrum portarunt uſque ad Altare majus ejuſdem Eccleſiæ, & ſuper d. Altare ea qua decuit reverentia poſuerunt dd. Oſſa in d. capſula exiſtentia: & factis debitis Orationibus tradiderunt & conſignarunt R. D. Abbati & Monachis ejuſdem Eccleſiæ præſentibus, & devote recipientibus,

& Monachis conſignantur,

B ad finem ut in d. Eccleſia collocentur, & perpetuo venerentur, juxta formam d. Brevis. Et his omnibus peractis omnes receſſerunt, Deum laudantes & gratias agentes, mandantes nobis Notariis ſupranominatis & infraſcriptis, ut de prædictis publicum conficiamus inſtrumentum, præſentibus d. Conſignationi præd. Equite Carolo Zobolo, Comite Horatio Seſſio, Julio Jaculo, & Magnifico D. Hippolyto Pratoocrio eive Regii, teſtibus.

CAPUT IV.

Inſcriptiones & laminæ, quibus utraque pars conata fuit ſuam poſſeſſionem probare, Venerabilis Thomæ Epiſcopi translatio prima.

20 LAminæ repertæ in arcis SS. Proſperi & Veneriti, in Collegiata Eccleſia S. Proſ-

C peri, de quibus ſupra, hic ſequuntur. Ad perpetuam rei memoriam. Notum ſit omnibus Chriſti fidelibus, devotis Beatiſſimi Proſperi Confeſſoris, quod anno Domini MCCCCLXIX die xv Junii, tempore D. Laurentii de Pinottis Epiſcopi, conſentiente Clero & populo Regino; Corpus ipſius fuit translatum ab Eccleſia S. Proſperi de Caſtello, & depoſitum apud ſacriſtiam Majoris Eccleſiæ Reginæ. Poſtea vero anno Domini MCCCLXXXVII, die xv Aprilis Reverendiſſ. Seraphinus, Epiſcopus Regioos & Princeps, una cum Clero & Capitulo, palam cum campanis & proceſſionibus honorifice demum Beatum Corpus fecit ad Eccleſiam S. Proſperi de Caſtello feliciter reportari, & in arca propria devotiſſime introcludi. Et Altaria Beatorum Proſperi & Venerii fuerunt conſecrata d. anno, & die xxv Aprilis per d. D. Seraphinum.

Notitia tranſlati Corporis S. Proſperi a nno 1369 a Collegiata in Cathedralem,

& an. 1387 relati.

21 Alia lamina: Univerſis Chriſti fidelibus ac devotis S. Proſperi Confeſſoris, notum ſit & manifeſtum, quod anno Incarnationis Dominicæ MCCCCLI, Indictione XVI die XXI menſis Novembris, orta quadam contentione, inter D. Abbatem Monaſterii S. Proſperi Inferioris extra muros Ragienſes, & D. Præpoſitum Eccleſiæ S. Proſperi de Caſtello; Abbate quidem affirmante, corpus ipſius S. Proſperi, fore apud monaſterium ſuum; Præpoſito vero ex adverſo idipſum corpus in Altari majori Eccleſiæ ſuæ fore reconditum ſimiliter affirmante. Rev. in Chriſto Pater D. Baptiſta Marchio Palavicinus, Epiſcopus Regienſis ac Princeps, pro veritate intelligenda aperuit hanc præſentem aream marmoream, & in ea reperit reliquias corporis ipſius S. Proſperi, ſerico panno involutas; ac unam tabulam plumbeam, qua inclpit, Ad perpetuam rei memoriam; & atteſtatur corpus ipſius S. Proſperi ibidem eſſe translatum atque reconditum; cum duobus ligneis capſettis, in altera quarum ſunt raſuræ capſæ, in qua ſepultus fuit tempore obitus ſui; in altera vero pulvis carois ipſius cum oſſibus minutis. Die vero XXVIII ejuſdem menſis & milleſimi, idem D. Baptiſta Epiſcopus Regienſis, hoc ipſum Altare denuo conſecravit, & ipſas Reliquias in eodem Altari prout invenit cum capſettis devoriſſime repoſuit & introcluſit. Alia lamina Corpus

& approbatis,

E & Reliquiæ S. Proſperi Epiſcopi orbis Regii.

22 Univerſis Chriſti fidelibus ac devotis S. Venerii Confeſſoris, notum ſit & manifeſtum, hoc anno Domini MCCCCLI, die vero XXI menſis Novembris, Rev. Pater & D. Baptiſta Marchio, Epiſcopus Regions & Princeps, Altare ſub vocabulo S. Venerii, in Septemtrionali parte poſitum in Eccleſia S. Proſperi de Caſtello, aperuit, & in eodem Altari aream marmoream, in qua poſitæ erant Reliquiæ Corporis ejuſdem S. Venerii invenit; & in ea parvam laminam plumbeam, in qua ſcripium erat & eſt: Hic eſt corpus S. Venerii, reperit. Die vero XXVIII ejuſdem menſis & ejuſdem milleſimi d. Altare denno conſecravit, & ipſas Reliqoias, in eodem Altari devotiſſime lotrocluſit. Alia lamina. Hic eſt Corpus S. Venerii.

quando ibidem recognitum quod fuit Corpus S. Venerii.

23 Laminæ ſub Inſcriptionibus dd. SS. Proſperi & Venerii repertæ in capſa nucea, extracta ſub Altari, poſito in ſacello Monaſterii S. Proſperi, hic apponuntur, & tales ſunt. Anno ab Incarnatione D. N. Jeſu Chriſti, F MCXLVIII, Indict. XI die Kalendarum Junarum, conſecrarum eſt hoc Altare, & repoſitum eſt ibi Corpus S. Proſperi Epiſcopi & Confeſſoris, a D. Moyſe Archiepiſcopo Ravennate; & ab Alberto Epiſcopo Reginо, & ab Epiſcopo Parmenſi Lanfranco, & ab Epiſcopo Adrianenſi Gregorio, & ab Amizone Abbate ejuſdem Monaſterii, & multis aliis. Alia lamina. Die XVI Febr. ex mandato Feltrini de Gonzagis, fonditus deſtinctum foit Monaſterium S. Proſperi Regini, tempore Abbatis Guſtadini. MCCCL XIIII, die XVII Aprilis, creatus fuit Abbas, Pater Petrus de Gazata. MCCCLXIX, die 15 Junii, licentia Domini Papæ, præſente D. Laurentio Epiſcopo Regino, propter guerras, aperta fuerunt Altaria SS. Proſperi & Venerii, a ac Jocundæ Virginis; & inventa fuerunt in eis Corpora Sanctorum prædd. quæ portata fuerunt in civitatem ad Eccleſiam S. Matthæi, obi ſtabant Abbas & Monachi: & per d. Abbatem Petrum, & Fr. Rolandinum de Rerciis Priorem clauſtralem

Notitia Corporum anno 1348 apud Monachos poſitorum ſub Altaribus,

indeque abſtractorum cum Corpore S. Jocundæ anno 1363

a

d.

PROCESSUS MSS.

A d. Monaſterii, repoſita fuerunt in Altari S. Matthæi ſecrete. MCCCLXXX *b* rædificata fuit præd. Eccleſia & Monaſterium per d. Abbatem. MCCCLXXXVIII die XIX Martii, per d. Abbatem Petrum & Fr. Rolandinum, qui tunc factus erat Abbas Monaſterii de Canoſa, accepta fuerunt Corpora dicta præſentibus multis viris, de d. Eccleſia S. Matthæi, & portata ad d. Monaſterium: & eo anno, die XII Aprilis, hic fuit repoſitum Corpus S. Proſperi Epiſcopi & Confeſſoris; & Altare conſeeratum per D. Joannem Archiepiſcopum Antibarenſem, & alios Epiſcopos & Prælatos.

b ab relatorum anno 1388,

24 Alia lamina. MCCCLXXXVIII, Indict. XI, die XII Menſis Aprilis, vacante Imperio, tempore ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini D. Urbani Divina providentia Papæ ſexti tempore Rev. in Chriſto Patris & Domini D. Hugolini, Dei gratia Epiſcopi Regini; & tempore Rev. Patris Fr. Petri de Gazata, Dei gratia Abbatis Monaſterii S. Proſperi Inferioris da Regio; & dominante Ill. Principe, D. Galeazzo de vice-comitibus de Mediolano io Regio, ac fere in tota Lombardia; conſecratum eſt hoc Altare per Reverendiſſ. in Chriſto Patrem & Dominum D. Joannem, Dei Gratia Epiſcopum Antibarenſem, atque Cæſareenſem, & alios plures Epiſcopos, præſentibus Clero & Populo Regioo: & reconditum eſt corpus S. Proſperi, Epiſcopi & Confeſſotis, & Doctoris *c* eximii: & in Altari S. Venerii eo die, anno & menſe reconditum eſt corpus ejuſdem S. Venerii; & in Altari S. Jocundæ, Corpus ejuſdem, & Altaria conſecrata. In fine vero reperiuntus inſignia d. F. Petri Abbatis, cum litteris infraſcriptis, Josnnes de Relenzonibos fecit hoc opus.

& condi. rorum ſub Altari cuique proprio,

B

c

25 Alia lamina. MCCCLXXXVIII & Gnilielmus de Asdizzonibus fuit præſens R. D. Jacobus de Ardizzonibus, Prior S. Jacobi præſens fuit. Alis lamina. MCCCLXXXVIII die XXII Aprilis conſecratum & reconditum fuit corpus S. Proſperi. Ego Nicolaus de Piſcina, Rector eccleſiæ de Maſenzo, hoc vidi & præſens fui. Amen.

ut lamina atteſtantur;

Ex alio latere d. laminæ. Ego Donus Franciſcus de Coſta, Archipresbyter de esmpiola, vidi omnia. Alia lamina MCCCLXXXVIII & ego Fr. Benedictus de Razonzono, Ptior elauſtralis hujus monaſterii; præſens fui, quando propter guerras portatum fuit hoc corpus ad Eccleſiam S. Matthæi, & quando huc reportatum fuit iſtud corpus, & in hoc altari repoſitum, & honorifice conſecratum. Ex alio latere ejuſdem laminæ Ego Fr. Venerius de Lothregis, Prior della Galzata, hic præſens ad omnia. Alia lamins. MCCCLXXXVIII hic præſeos fui, ego Petrus qn. D. Mstthæi de Albinea ſtudens io jure civili. Alia lamina MCCCLXXXVIII, die XII Menſis Aprilis conſecratum eſt ſecundo hoc Altare S. Venerii, & recondirum eſt corpus ejuſdem, per D. Joannem Archiepiſcopum Antibarenſem, & alios Epiſcopos & Prælatoa, tempore D. Patsis Petri Galzata, Abbatis ejuſdem monaſterii. Ex alio latere Inſignia Fr. d. Petri Abbatis. Alia lamina MDLI, Indict. IX, V Dec. translata fuere oſſa Corpsis Beatiſſimi Venerii Eremitæ, ab Eccleſia S. Proſpesi prope mœnia Regienſia, ad ſacriſtiam S. Petri Regii, per R. D. Vitalem de Mutina, Abbatem Monaſterii S. Proſperi, die XXI ejuſdem menſis Decembris, Oſſa ipſa per eumdem D. Abbatem recondita fuere in Altare S. Maaimi ejuſdem Eccleſiæ S. Petri, ut ferioſius in lamina, in Arca S. Proſperi repoſita continetur. Dominicos Canoſſa, Aurifex Regienſis ſculpſit. Alia lamina Corpus S. Venerii reconditum per D. Fr. Zobolum Abbatem hujus monaſterii anno MCCCLII Dominica I Octobris, ut patet in lamina quæ incipit, Noſcans, poſita io ſepulcro S. Proſperi.

D

26 Alia lamina. Nos Joannes de Benedictis, Abbas Maraulæ, Chriſtophorus de Auguſtonibus, Archipresbyter majoris Eccleſiæ; Jacobus della Foſsa, Magiſter ſcholæ, Gabriel della Foſsa, Joannes de Meliis, Gaſpar de Jaculis, Jacobus de Malvitiis, Chriſtophorus de Cortiolo, Franciſcus de Jaculis, omnes Canonici majoris Eccleſiæ; Bartholomæus de Corradis, Griſantus de Grimaldis, ambo Canonici S. Proſperi de Caſtello; Mstchio Barsholus de Laneiis; Joannes de Furlivio, Manſionatii; Geneſius Galeottus; Petrus de Lanceis; Joannes de Burgonovo; Dominicus de Monte, omnes Capellani, & nniverſus pæne Clerus Regienſis; Paſchalis, Archidiaconus; Autrisnus Decretorum Doctor, Vicarius R. D. Epiſcopi Mutinę, & pro D. Illuſtriſs. Duce noſtro, Judea Appellationum Mutinæ; Baptiſta Manzolus, Canonicus Bononienſis; Franciſcus de Foliano, Præpoſitus Mutinæ; Rainaldus de Mezaurebus, Maſſarius; cum nniverſo fere totius hujus urbis Populo, fuimus præſentes in conſecratione Altarium & ſublimatione Corporum ſanctorum Proſperi, Venerii & Jocundæ, anno Domini MCCCCLIII, *d* Dominica prima Octobris, ut apparet in lamina plumbea, quæ incipit: Noſcant fuecefſuri pii Chriſti fidelea. Et hac eadem die compertum eſt Corpus B. Thomæ, *e* cum lamina plumbea hoc atteſtante, & conditom fuit in Arca marmorea, in qua prius erat Corpus S. Proſperi, ex oppoſito ſepulcri, ubi & nunc eſt Corpus S. Proſperi.

rorſum- que vo- cam quamplu- rimis

E

anno 1453 ſublima- torum,

d

e

cum cor- pore B. Thomæ,

27 Ea alio latere laminæ ejuſdem. Nos Frarer Bartholomæus de Regio, ſacræ Theologiæ Magiſter, Prior Conventus S. Dominici, Inquiſitor hæreticæ pravitatis; Frsnciſcus de Caſali, Ordinis Minorum, ſacræ Theologiæ Magiſter, Chriſtophorus de Piſano, Ordinis Eremitarum, ſacræ Theologiæ Magiſter, Joannes de Complano, Ordinis Carmelitarum; cum univerſis Fratribus Conventnum noſtrorum, qui fuere nnmero octuaginta; Opizo de Gaciolis, Prior S. Antonii; Hieronymus, Prior hujus Monaſterii; Proſper de Zobolis; Bastholomæus de Futiis, Nicolaus de Scandaſavis, Benedictus Vianini, Monachi omnes hujus Monsſterii; ad omnis præſentes ſuimus, ot continetur io hac ſuperioti lamina, huic conjuncta. His omnibus interfuere, ſpectabilis vir D. Federicus Marchio Pallavicinus, & Miles Pinus de Vercaciis; Legum Doctor Proſpet de Donellis, legum Doctor Jacobus de Zobolis, Legum Doctor Josnnes Andreas de Bogiaciis, Notarii Regienſes; Magiſter Abrahsm de Carbonibus, & D. Franciſcus de Fieſſo.

F

quibus & plures alii ipſi ac- cedunt.

28 Alia

A 28 Alis lamina. Seitote poſteri Regi-
Alia memoria eiuſdem S. Proſperi
enſes in Chriſtu Jeſu, devoti S. Proſperi Patroni noſtri glorioſi, templum hoc ſuburbanum, ſemifractum & diruium fuiſſe ex ruina turris, magnæ & tutiſſimæ ipſi adjectæ jam pridem ſolo æquatæ vi & juſſu Alphonſi Ducis Eſtenſis, ne arei noceret timentis; & ipſa ruina concidente orientali parte d. templi, & fornice cum muro capellæ magnæ
in veteri area,
ejuſdem, ſupra Altare ibidem. Et ſepulcrum marmoreum, ſublime ipſi Altari, & ſupra illud inſertum, in quo ſanctum Corpus prælibati Patroni noſtri olim locatum fuiſſe, multis documentis certam fidem aſtruentibus, ſatis abunde conſtat, emiſſis quamplurimis fiſſuris concrepuit, & ad apertum extitit. Inde fideli diligentia R. Pater, D. Paulus Boriella Genuenſis, Abbas hujus Monaſterii S. Proſperi, Ordinis S. Benedicti, Congregationis Caſſinenſis alias S. Juſtinæ, iſta ſuperſtite parte d. templi, inſtaurato Altari hoc, aliud novum marmoreum ſepulcrum addidit; in quo d. Corpus ſanctum, in capſula lignea ſerico rubeo
una cum prioribus notitiis,
B tecta condiium, a d. veteri ſepulcro confracto, una cum laminis omnibus plumbeis conſcriptis in eo repertis (prout in Actis & publico Inſtrumento ſuperiude apparentibus, Joannis de Ronzagnis & ſociorum Notariorum) d. Patet Abbas poſt ſolemnis Miſſæ pii
in eamdem translati 1518,
& cæremonioſi Officii ſanctam celebrationem, mira devotionis ferventia, & conctorum adoratione, tranſtulit atque repoſuit anno Domini MDXVIII, die XXIII Dec. Pontificatus S. D. N. Leonis X anno ſexto. His omnibus præſentes extitere R. Pater D. Ruffinus Gar-
eorum ad-ſcriptis teſtibus,
bonetta, Protonotarius, & Canonicus Mantuanus; Fr. Cyprianus Baldicellus, Præpoſitus Monaſterii S. Marci Regienſis; Fr. Stephanus de Paterno, Prior Monaſterii S. Dominici; Fr. Benvenutus de Vitelliana, Prior Monaſterii S. Auguſtini; Anaſtaſius Fontanenſius, Capellanus Eccleſiæ S. Petri; Petrus Marius Suarius, Artium & Medicinæ Doctor Regienſis, cum aliis ex Clero & ſaeria Ordinibus civitatis: publicamque notam ſuperinda edidere, Thomas Cambiator, Reipublicæ a Secretis ejus Cambii, qui olim fuit unus ex Sociis prædictis filius; Hieronymus de
C Favalibus; Thomas Maro, cives & Notarii Regienſes.

29 Lamina ultima recens. Sciant poſteri, quod anno ab ortu Chriſti MDLI, Indictione nona, die quinto Novembris, Pontificatus Julii Tertii anno ſecundo imperante
& quamvis ab anno 1551 diruta Eccleſia ſuburbana,
Carolo V, de mandatu Herculis II Eſtenſis, IV Ducis Ferrariæ & Regii, Reliquiæ monaſterii, & templi Divi Proſperi Epiſcopi Regienſis, prope mœnia urbis fuiſſe penitus ſublatas & ſolo æquatas, pro urbe ipſa munienda, a bellicis periculis imminentibus; & ne oſſa BB. Proſperi, Venerii Eremitæ, & Jocundæ Virginis, in tribus Altaribus d. templi recundita, indecore jacerent; R. Pa-
tranſlata fuit Corpora ad S. Petri,
ter D. Vitalis de Mutina, Abbas ejuſdem monaſterii, ad præſentiam R. D. Peregrini de Murina, Abbatis Abbatiæ S. Joannis Euangeliſtæ de Parma, & multorum aliorum, tam Laicorum quam Religioſorum, ex dd. Altaribus & arcia, ſuperimpoſitis, oſſa ipſa beatorum Corporum, tranſferri curavit ad Eccleſiam S. Petri Regii, & reponi in ejuſdem Eccleſiæ ſacriſtia. Die vero XXI ejuſdem men- D
ſis Decembris, diſtuſmet D. Vitalis Abbas, PRO-
ad præſentiam multorum virorum, Oſſa ipſa CESSUS
ex d. ſacriſtia repoſuit in tribus Altaribus ejuſ- MSS.
dem Eccleſiæ S. Petri: hoc eſt Oſſa Corporis S. Proſperi in Altari magno, cum ſuis laminis undecim plumbeis ſcriptis; Oſſa S. Venerii in Altare S. Martini, a latere ſeptemprionali d. majoris Altaris, cum ſuis laminis quatuor; Oſſa S. Jocundæ in Altare S. Ægidii, a latere meridionali, cum ſuis laminis quatuor, in capſulis ſuis ligneis antiquis, tectis tela ſericea rubea antiqua. His omnibus interfuere D. Jacobus Suavius, Legum Doctor; D. Cambius Cambiator; Thomas de Maro, Proſper Gialdinus, Dominus de Coſta, Notarii, togati de præfatis inſtrumenta publica conficere Dominicus de Canoſſa, Aurifex Regienſis ſculpſit.

30 Jeſus. Noſcant ſucceſſuri, pii Chriſti Jeſu fideles, & devoti SS. Proſperi Epi- *monitis ea de re Canonicis,*
ſcopi, Venerii Eremitæ, & Jocundæ Virgi- E
nis, anno ejuſdem MCCCLI, XVIII Nov. R.
P. D. Philippum Zobolum Abbatem, edo-
ctum pluribus rationibus, ſacra Corpora hoc ſuburbano templo condita eſſe; Præpoſito & Canonicis S. Proſperi de Caſtello, eadem corpora in eorum Eccleſia ſe habere aſſerentibus, ad ambiguitatem tollendam, convocato Rev. in Chriſtu Patre, D. Baptiſta Palavicino, Epiſcopo Regino, & omni pæne Clero & populo, ipſorum ſepulcra, palam aperiri feciſſe, & præfatorum Sanctorum Corpora, inveniſſe ſignata, undecim laminis plumbeis hoc atteſtantibus.

31 Demum anno MCCCCLIII, Dominicæ prima Octobris, concedente Nicolao Papa V, *& anno 1453 in aprili eorum tranſpoſita.*
idem hujus Monaſterii Abbas, Corpora ipſa, F
advocato d. R. Patre D. Baptiſta Epiſcopo
Regino, R. P. D. Jacobo Epiſcopo Sebaſtenſi, R. D. Joanne Abbate Maraulæ, urbis Rectoribus, & omni Clero & Populo; poſt ipſorum Altarium conſecrationem, ex prioribus tumulis ſublata, in his ſublimioribus, ubi modo ſunt condidit: quo die d. ſummus Pontifex, ſingulis annis, omnibus hanc Eccleſiam viſitantibus, ſeptem annos & totidem Cæruna Indulgentiæ conceſſit. De his conſtat pleue per Acta probatiſſimorum virorum, Joannis de Ruuziquis, Antonii de Pictoribus, Andreæ de Peregrinis, Cambii de Cambiatoribus, Joannis Franciſci de Scarlatinis, Joannis Franciſci de Rabinis, Tabellionum Reginorum, Corpora SS. Venerii & Jocundæ, a dexteris & ſiniſtris, in diverſis tumulis ſunt locata. Hac die Corpus B. Thomæ iuventum eſt. Vir inſignis præſtans, D. Gerardus Giſilerus Bononienſis, Juris Canonici peritus omnibus interfuit.

32 Ego Peregrinus Villanus, Notarius Imperiali & Apoſtolica Auctoritatibus Re- *Subſcriptiones Notariorum.*
gienſis, prædictis omnibus & ſingulis, ſicut
ſupra, geſtis interfui eum infraſcriptis Magnifico D. Stephano Ghiſono, eaque vidi & audivi; & de iis cum eodem in ſolidum rogatus fui; licet aliena mano ſcriptis. Ego Stephanus Ghiſonus, olim Magnif. D. Blaſii, civis, probatus Apoſtolica & Imperiali Auctoritatibus Notarius Regienſis, de prædictis in ſolidum, cum ſuprafcriptis Magnif. D. Peregrino Villano, etiam Notario, rogatus fui;

A PROCESSUS MSS.

ſui: in quorum fidem hic me ſubſcribo, & more ſolito ſignavi requiſitus. ✠ *Additur fides publica a Priore & Conſulibus almi Collegii Notariorum Regienſium ſignata anno* MDCXVIII, *die* XIII *menſis Aprilis. Idem Stephanus Ghiſonus anno* MDCXXVII *invenitur ſubſignatus Inſtrumentis novæ Translationis* SS. Venerii & Joeundæ *ac* Ven. Thomæ. *De prioribus ad ſuos cujuſque dies agetur; de Thoma, nullum hactenus publicum cultum habente, quia alias nulla erit tractandi occaſio, ex libro Authenticorum monaſterii, ſignato littera* F *pag.* 213 *exhibeo, quod accepi inſtrumentum.*

ANNOTATA D. P.

a S. Venerius Eremita, *in Inſula Palmaria colitur Regii* 13 *Septembris; alibi autem* 11, *teſte Ferrario in Catal. Sanctorum Italiæ.* S. Joeunda Virgo *colitur* 25 *Novembris*, cujus corpus, *inquit Ferrarius*, in æde S. Petri condituni, in præſentem uſque diem aſſervatur: *memoriale igitur ſphalma eſt, quod in Indice Alphab. ipſum adſcribas eccleſiæ S. Proſperi.*

B b *Ecgraphum per typhram* 1370; *ſed ſcribendum fuiſſe* 1380 *patet ex præcedenti hiſtoria num.* 22, *ubi ad longum ſcribitur annus.*

c *Hic primum invenio indicium confuſionis a Regienſibus factæ, quaſi ſuus* Epiſcopus *fuerit* Proſpes Aquitanus: *unde intelligo circa hoc tempus ſcripta Acta Vitæ, apud Mombritium extantia & a nobis rejecta: quorum etiam libentius dixerim collectorem aliquem ex Monachis, quam ex Canonicis; Regienſem certe ſatis indicat hoc exordium*: Licet, Fratres catiſſimi, omnium Sanctorum ſoleoni ac miro upere celebranda ſit feſtivitas ..... eorum tamen præcipue ſolemnia largius venerari, piaque mentis devotione celebraſe oobis convenit, quorum cospora in urbe noſtra vel in propinquis locis, Deo favente, quieſcunt; qooſque Patronos noſtros jugi intercelſu, ſignis & miraculis coruſcantibus, pro certo fotu cognoſcimus.

d *Ecgraphum noſtrum* 1454; *ſed ſequor Laminam hic allegatam, & infra num.* 30 *ſequutam, ubi ſcribitur* 1453.

C e B. Thomas, *hic eſt coaditor ipſius Eccleſiæ aut etiam monaſterii, ſed nullum invenitur argumentum peculiaris cultus ipſi olim delati; & dies etiam mortis ignoratur: poſſet tamen aſſumi dies Inventionis vel Translationis, quando decernendum ei feſtum anniverſarium eſſet.*

CAPUT V.

Nova translatio Ven. Thomæ Epiſcopi, & Reliquiæ oſſis unius ex corpore S. Proſperi; ejuſque publica expoſitio.

D. P. *Anno* 1672

33 IN Chriſti nomine. Amen. Anno Circumciſionis ejuſdem milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo ſeptimo, Indictione decima, die vigeſima tertia Novembris, ſedente Urbano VIII. Pont. Max. & dominante Sereniſs. D. Cæſare Eſtenſi Duce V Domino noſtro. Cum inter ceteras ſanctas Reliquias, quæ io monaſterio S. Petri civitatis Regii venerantur, Reliquiæ ſeu oſſa Corporum S. Jocundæ Virginis, & B. Thomæ Epiſcopi, in eodem monaſterio colantur, & in capſulis, recondituis in capſa nucea, aſſervari aſſeritur &c..... Dominus Abbas extruxit ex d. capſa nucea, capſulam ligneam, in qua recondita ſunt oſſa ſeu reliquiæ corpotia B. Thomæ Epiſcopi, velo ſericeo albo coperta, ut patet ex laminis tenoris infra regiſtrandi; & veneratia ac incenſatis per d. Abbatem oſſibus præd. devote ſumpſit propriis manibus caput ejuſdem B. Thomæ, & illud omnibus adſtantibus demonſtravit, qui humiliter ejuſdem intercceſſionem imploratunt: irreſque dentes ex maxillis ejuſdem Beati evulſit, illiſque donavit. Unam nempe Domno Epiſcopo, alteram Domno Gubernatori, & tertiam D. Priori Ancianorum: qui libentes acceperunt, & pro tanto munere gratias egerunt. Reliquiaſque prædd. omnes d. B. Thomæ devote collocavit in aliam capſulam ligneam novam, velo ſericeo culoris rubri auro contexto ioſtar ornatam, poſitam in alia arca lapidea in d. loco ad huoc effectum parata, reteoto ſibi ex dictis Reliquiis ſruſtulo, ad effectum illud collocandi, ut dixit, in Cruce cupulæ eccleſiæ præd. *extrella grand-ort arca, Ven. Thoma Ep. eſſa,* *nova capſula imponitur,* D E

34 Et d. oſſa ſic collocata ſunt, ſuprapoſita lamina plumbea rotunda, his litteris plumbeis ſculpta, videlicet. Corpus beati Thomæ Epiſcopi Regii, nono ſalutis MDCXXVII velavit (D. Abbas....) duobus velis ſericeis coloſis turchini. Aliaa vero duas laminas plumbeas repertas io capſula præd. dd. Reliquiarum, quarum tenor inferius regiſtrabitur, poſuit in arca prædicta extra d. capſulam, quam duabus ſeraturis munitam clauſit, ambaſque claves tradidit, unam ſcilicet D. Epiſcopo, alteram D. Gubernatori. Et d. capſula muoita per D. Priorem duobus ſigillis Illuſtriſs. Communitatis in cera Hiſpanica, Mag. Nicolaus Sempolius, juſſu d. D. Abbatis, arcam lapideam præd. clauſit lapida vivu cum ſuis ligulis ferteis, ab utroque capite ejuſdem plumbo liquefacto firmatis, & impreſſioon ſigilli d. Communitatis in d. plumbo munitis. *Lamina Corporis B. Thomæ* In nomine Domini. Anno milleſimo ducenteſimo decimo, tempore Domini Papæ Innocentii III, translata ſunt oſſa Veoerabilis Thomæ Epiſcopi Regini, de ſub elauſtro hic io eccleſia: primo anno Impeſii Otthonis (*fuerat enim anno præcedenti, duodecimo ab electione in Regem, Romæ coronatus die* XV *Octobris*) Veoerabili Abbate Proſpero præſidente. *In alia lamina.* Corpus B. Thomæ ioventum 5 die videlicet Dominica prima Octobris, poſitum in hoc ſepulcro per P. Zob. Ab. *Hic autem eſt* Philippus de Zobolis, ultimus perpetuus & Commendatarius Abbas *apud Ughellum tomo* 5 *col.* 1380, *qui ſæculo* XV *jam declinante præfuit, ſuccedentibus exinde Congregationis Caſſinenſis Abbatibus triennalibus, quorum hodiedum ſucceſſio durat.* *& arca lapidea includuntur,* *cum indicatione translationis anno* 1211. F *& alterius ſabbato ſequente* 15.

35 *Jufferat* Clemens, *ut ſupra num.* 5 *dictum*, Monachis, *eo quod ſe habere tetdebant corpore* S. Proſperi *privandis*, membrum integrum, non tamen caput, in eorum eccleſia perpetuo conſervandum concedi & tradi. *Id autem deinde factum narratur num.* 16, *& eſſe* os cruris *dicitur*, *Cum ergo anno* MDCXXVII. *Abbas, ſicut dictum eſt, tranſtuliſſet SS. Venerii, Jocundæ* *Eodem an.* 1617 *ex eadem grandiori arca*

A *dæ, nempe B. Thomæ corpora;* danun aperta capſa nucem præd. auſtraxit aliam capſulam breviorem; qua ibi aperta, invanit intus eſſe aſſum unum integrum, quod aſſa dicitur Cruria enrporis S. Prnſperi Epiſcnpi Regii, chartula invnlutum his litteris ſcripta, Reliquia S. Proſperi Epiſcopi Ragii. Quo viſn d. capſulam clauſit, & reponi mandavit in ſacriſtia. *Ita liber Authenticorum præcitatus. Hæc cum legiſſet anno* MDCXC D. Adeodatus Bonzagnius Abbas, *& ſacrum iſtud pignus die* XV *Novembris inſpexiſſet, iſtic ubi cum aliis ſuæ eccleſiæ Reliquiis ſervabatur ab annis* LXV; decravit ipſum os ſacrum publicæ vaneratinni exponare.

extractum os cruris S. Proſperi ponitur in Sacrario

ubi anno 1691 recognitum

36 Uſus ergo npportunitate præſentium in ſua eccleſia, ad feſtum S. Jucundæ XXV Novembris celabrandum, Illuſtriſs. D. Proſperi Scarulſi Vicarii Generalis atque Illuſtriſs. Antianorum, rogavit illns ut dignarentur recognoſcare ſigilla quique ſua, d. capſulæ impreſſa. Qnn facto, mandavit D. Vicarius ipſam aperiri: & aperta mox fuit coram multa Nobilitate civitatis, aſſiſtantibus continuo Monachis & Prælatn entum. B Ipſe autem Illuſtriſſimns manu ſua inde extranit chartam, in qua vatuſtia & grandioribus litteris legebatur, RELIQUIA S. PROSPERI EPISCOPI REGIEN. Conformiter ad Inſtrumenta Actorum annn MDCI & XXVII zum in finem allata. *Extractum* poſtea indidem eſt antiquum velum coloria varii, intra quod repererunt prænominatum Os quod Excellentiſs. D. Proſper Marmiroli medicus, & D. Andreas Pozzi chirurgus daſinierunt eſſe os coxæ ſiniſtræ. Tum ipſum ſupta mundæ chartæ folium axplicuit Abbas, in qua illius aircnmferentiam calamn deſcripſit D. Hiarnuymus Maſtarini pictor, ut ad eam menſuram formaretur reliquiarium daſignatum. His factis tutſus ſuo velo involutum ſuit os ſanctum, C & elauſa capſula ut prius repoſita in ſacrario, donec damandarum ſibi npus confectum argentaria reddaret: de quibus nmnibna rngati inſtrumantum daderunt Domini Bernardinus Bonaretti, Alexandar Roſſi, & Joannas Baptiſta Veſpolati.

nova liſponesbenda inſaurandum:

ad cujus expoſitionem anno 1692, 22 Junii

37 Hoc varn anno MDCXCII, poſtquam ab hoc Statu receſſit miles Germanicus, & Illuſtriſſimis Dominationibus veſtris (*Senatum Regienſem Auctor alloquitur*) ab urgentioti illa cura vacuis, licet attendere ſupplicationibus nnſtris; rogantur illæ ut præſentiam exhibere dignentur Dominica mana dia XXII Junii, publicæ expoſitioni tum ſanctæ Raliquiæ, quam Revarendiſs. Patet noſtat Abbas D. Adeodatus Bonzagni, intervenientibus Seraniſs. Domino Principe Ludnvico Eſtenſi, Gnbernatnre urbis, & Illuſtiſs. Domion Vicatio nobiſque omnibus Monachis. *Ita ille totius monaſterii nomine, ad calcem compendioſæ relationis rerum, circa prædictam Reliquiam geſtarum,* AUCTORE D. P. *jam inde ab exordio litis ſupra memoratæ, quæ Relatio tribus Sanctis uſque ad ejus deciſionem communis, prodiit Italice expanſa in uno chartæ folio, cum expreſſione argentei reliquiarii, eum in finem confecti, & quatuor circiter pedes alti.*

invitatur Senatus.

38 *Quid autem Collegium Canonicorum S. Proſperi? Sunt illi numero octo, præter Manſionarios ſeu Sacrillanos viginti ſex, cum uno Præpoſito, jam olim decerpti ex Collegio eccleſiæ Cathedralis S. Mariæ: quod cum inſtitutum fuiſſet ſub numero viginti quatuor, cum tribus Dignitatibus, reſtrictum ad ſedecim eſt, & amiſſo Præpoſito retinuit Archidiaconum & Archipresbyterum: quo fit ut in Proceſſionibus publicis Præpoſitus S. Proſperi primum locum teneat poſt Archidiaconum & Archipresbytecum S. Mariæ, ante omnes utriuſque Capituli Canonicos, ſub duabus Crucibus veluti ſub una progredientes, ac ſi unum ſolum Collegium conſtituerent. Cum autem anno* MDCLXXXI *Cathedralis ædis Capitulares facultatem obtinuiſſent utendi violacrie cappis, per hyemem pelli armellina, per eſtatem rubro ornamine ekſa ſupfattis; inſtituerunt Canonici S. Proſperi, ac idem quoque ſibi licerot; & cauſa ad Congregationem Rituum delata, atque ad inſtantiam aliorum ſemel iterumque rejecta, tandem defialtivam obtinuere ſententiam ſub data anni* MDCLXXXV, XVII *Febnarii*, cum elanſula, ſino præjudicio jurium Cathedralis; *cui alias conſultum ſatis videbatur per differentiam Armuzii, qua alteri ab alteris notabiliter diſcernuntur, ne prorſus iidem inter ſe videantur.*

Collegium Canonicorum S. Proſperi iamvbe

Collegio Cathedralis ecclia ſupra poſ.

E

39 *Et ergo S. Proſperi honorem curandum proprie ſibi vindicant: & qui jam inde a deciſione litis per Clementem Papam, habebant ejus Caput inclusum argenteæ hermæ, ad modum ſtatus naturalis effictæ, curarunt ornando majori altari, ſub quo reliquum corpus quieſcit, pallium argenteum Romæ fabricandum pretio bis mille ſcutorum; & Senatui perſuaſerunt Decretum condere, quo jubentur feriati haberi dies tres feſtum antecedentes, cum quatuer ipſum ſequentibus, quod hodiedum ſervatur. Ut autem ſolenitati iſti celebranæ ſpleador accederet ab excellenti aliquo Oratore; capit in eum finem anno* MDCLXXXVII *currere reditus centum ſcutorum; ex legato D. Doctoris Baſilii, expedito per obitum D. Hippolytæ Rugerii, ejus relictæ uſufructuarie. Denique Senatus totus oſtendere volens quantum habeat cordi ſui ſancti Protectoris honorem & dignitatem, quotannis quatuor deligit ex ſuo corpore, qui faciunt* Congregationem ſuper negotiis S. Proſperi. *Atque hæc ſunt quæ* S. Proſperum Regienſem *ſpectantia noviſſime accepi anno* MDCXCII, *adnitente noſtri tunc Collegii Rectore R. P. Ignatio Seniga.*

honorem Sancti variis promovet,

F

uti & Senatus Urbis.

DE

DE SS. BENJAMINO ET BEJOCO

D. P. ANACHORETIS IN ÆGYPTO

Ex Hsgiologio metrico Habeſſino.

Ex more Anachoretarum ſtruendi Euchariſtiam

CArdinalis Bona, *rerum Liturgicarum lib.* 2 *cap.* 12, *demonſtraturus, quam uſitata ſemper fuerit fidelibus Chriſtianis Communio ſub unica ſpecie; cum Lectorum remiſiſſet ad exempla capitis præcedentis, de* Euchariſtia domi aſſervata, ad abſentes tranſmiſſa, atque in longis itineribus ac navigationibus a fidelibus delata; utique in ſola ſpecie panis ſumenda; *ſic porro ratiocinatur:* Nec aliter communicabant Anachoretæ in vaſtis ſolitudinibus, quam Particulis, quas ſecum ferebant, cum in ſolennioribus feſtis ad eccleſiam conveniebant, vel ad eos mittebant vel portabant Sacerdotes.

B

videntur illi ipſam quoque habuiſſe,

ſed introniſſe arroſam a ſerpente;

2 *Ita omnino videntur feciſſe* SS. Benjamin & Bejocus, *quos Hagiologus Æthiops hoc die ſic invocat;* Salutem dico Benjamino & Bejoco, qui aſſiduis orationibus inſtiterunt, donec ad eos mitteretur Angelus, jubens manducare ſerpentem, qui comederat de Chriſti corpore benedicto. *Ex hac ruim tam ſuccinctæ brevitate ullum nequeo ſenſum colligere, quam quod ambo illi, in armariolo ſeu foramine quodam ſuæ vel cellæ vel ſpeluncæ, repoſitum habentes Corpus Domini, illudque ſtato die religioſe ſumpturi, reperierint ſerpentem, qui partem arroſerat. Hinc perplexos hæſiſſe, quid agerent; & ſerpentem quidem cautius uſſervaſſe vivum vel mortuum, dtudy orando inſtitiſſe, ut divinitus edocerentur quid facto opus eſſet: Angelum autem a Deo ſubmiſſum mandaſſe, ut illum ipſimet manducarent; eoque diſcerni, tam ſaiſſe Chriſto fucile Corpus ſuum a ſerpente ſervari, quam ipſos præſervabat a veneno ejus, ſi ſibi placuiſſet: itaque & fidem rorum de Euchariſtiei myſterii veritate firmaſſe, & ſimul cautiores in eo aſſervando reddidiſſe.*

proinde videntur Ægyptii fuiſſe

3 *Quam illi tum antea, tum poſtea ſanctæ vluerint, diſcendum erit ex Synaxariis gentis, cum inveniantur, luterim Anachoretis Ægypti quam* Æthiopiæ, *ipſos malo annumerarr: quia dr Æthiopibus Jobus Ludolfus V. Cl. aſſerit, lib.* 3 *Hiſt. Æthiop. cap.* 6 *num.* 80 *quod panem ſuum ſacrificalem, quem* Corban *vocant, quotidie recentem* C *pinſunt, miranturque Latinos eum in craſtinum aſſervare: & num.* 83, extra ædem ſacram, in ptivatas domos Myſteria ferre, ſummum nefas putant; atque id neque Rex, neque Metropolita ſibi arrogarent. *Sed hoc ſuperſtitioſe potius quam religioſe, cum aliis omnibus Orientis Eccleſiis, & (niſi fallor) etiam Ægyptiis in more olim fuerit, domum ſuam ferre; atque etiam nunc ſit uſitatum, eamdem ſervare in eccleſiis ad uſum infirmorum, quotieſcumque neceſſitas eam requiſierit. Et fortaſſe, quod prius punctum aliud non intenditur, in Habeſſia non adhiberi panem ad Sacrificium niſi ipſo die collum; conſeveratum autem æque ac apud nos, ſervari: nam (ut de infimis nihil dicam) infantibus cum ſolenne cum Baptiſmo conferre: quis autem credat nullas baptizari niſi tempore Miſſæ? Ego nihil deſinio, ſed ulteriori diſquiſitioni libens relinquo res tam procul poſitas.*

non Æthiopes.

D

DE SANCTA TYGRE VIRGINE,

G. H. MAURIANÆ IN SABAUDIA.

C F

SÆC. VI.

Mauriana cuius Sanctæ

MAuriana, *aliquibus* Mutiana, *eſt vallis oblonga in Sabaudia inter montes aſperrimos, diſtincta a Tarentaſia ad Boream, & a Delphinatu ad Auſtrum. Ejus primaria urbs etiam* Mauriana *dicitur, ad Arcum fluvium, decem leucis a montr Cenijo in Decuſum, & quatuordecim a Cumberio in Ortum ſita; non meabilus, ſe undique montibus cinctus, vulgo* S. Joannis de Maurienna *dicta: eſt enim hujus* Baptiſtæ *dicata Eccleſia Cathedralis, in qua etiamnum aſſervantur duo digiti ejus, delati a* S. Tygre Virgine, *cujus natalis incidit in hunc* XXV *Junii: quo die in Breviario ad uſum Mauriennenſis Eccleſiæ (quod habemus anno* MDXII *excuſum) præſcribitur Officium ſolenni ritu recitandum, deſumptis ex ejus Vita octo Lectionibus ad Matutinum; nam una eſt cum Evangelio de* D *dicem Virginibus. Hanc vitam integram ſubmiſit nobis eruditiſſimus & nobiliſſimus Carolus du Freſne, toparcha Cangii, rara ſua doctrina in Gallia notiſſimus; hanc Vitam deſcriptam aſſervat ex membranis Miſſali characteris Gothici, quod in Archivio Mauriennenſi aſſervatur. Unde ipſam anno* MDCXXXIX *jam antea ſub ſui chirographi fide Bollando miſerat D. du Verny, ibidem Canonicus ac Vicarius Generalis. Alia monumenta Archivii Cathedralis Eccleſiæ S. Joannis Mauriennenſis ſubmiſit nobis Joannes Jacobus Turinettus, tunc Rector Collegii Taurinenſis Societatis Jeſu, quem ibidem ſenem, noſtris ſtudiis addictiſſimum, ipſi Taurini anno* MDCLXII *agnovimus: ubi etiam varia de Vita S.* Tygris *habentur, deque digitis S. Joannis Bapt. per ipſam allatis.*

Vita in Mſs.

Digiti S. Joannis B eb ea allati

2 *Inter Reliquias præcipuas in dicta Eccleſia Cathedrali numerari non ſolum* duos digitos S. Joannis Baptiſtæ, ſed etiam brachium S. Tygris, *indidem habemus. In Vita autem nominantur loca duo, ipſius habitatione celebria; ſcilicet* Voſnivium *ejus patria, quæ eſt etiamnum magna & illuſtris parochia,* Voloize *dicta, ſub juriſdictione temporali & ſpirituali Epiſcopi Mauriennenſis, ubi duodecim viduas ex ipſius patrimonio ſumptus uſuſfurios accepiſſe infra num.* 13 *indicatur. Alter locus eſt* Loconia, *hoc tempore* S. Tegre, & *corrupte* Tegle *aut etiam* Tecla: *ubi in rupe eſt par-*

& brachium

Hujus patriæ Voloizium

Digitized by Google

A *Locuriæ ſepultura.*

una ſacellum, & ſub eo ante illam eſt Spelæum quoddam inſtar ſepulcri, ubi S. Tygris habitavit cum duodecim vidnis & ſorore ſua Pegmenia, ſub una mateicula, & ſupra caviiatem rupis in atrio cellam conſtruxit, ubi ſanctum ejus corpus fuit ſepultum in capella ſubterranea ad latus altaris majoris, *uti additur ex ſupraeitato Archivio.*

Eccleſia fundator habetur S. Guntramni Rex,

3 *Eu eodem habetur quod inter ipſius Eccleſiæ Maurianenſis Reliquias numeretur* brachium S. Gunthramni Regis, *quem agnoſcunt* Eccleſiæ Cathedralis fundatorem; eumque veniſſe dicunt ad dictam civitatem, ac præſentem adoraſſe Reliquias S. Joannis, & in veneeationem eaeumdem donaviſſe Principatum Maurianenſem eis Aream torrentem, cum mero & mixto imperio, pro Eccleſia cum Epiſcopatu & Cloro ibidem ſtabiliendis; beata Tygri ſeu Theigla, cum graciarum actione, Deo, Regi & patriæ Reliquias concedente. *Hæc ibi. Acta S. Gunthramni Illuſtravimus ad* XXVIII *Martii, oſtenditnuſque ex Chronico Martii*, anno XX poſt Conſulatum Baſilii, Indictione IX (*is eſt annus* DLXI) *poſt obitum Chlotharii, regnum cum fra-*

B *tribus obtinuiſſe, & vixiſſe uſque ad annum* D. P. DXCIII.

quid præſt de nova Cathedrali præſiſcari

4 *Hadleuus Heſchenius, quaſi nos per Chronologiam Guntramni manuducturos ad diſtinctius cognoſcendam ætatem* S. Tygriæ, *ipſiuſque Maurianenſis Eccleſiæ originem. Verum reſpiciens ad S. Gregorium Turonenſem, Guntramni Regis amantiſſimum, eique coævum; & legens libri Miraculorum cap.* 54 *relatum a me die præcedenti in Comm. de S. Jo. Bapt. num.* 336, *merito dubius hæſit, an tranſlatio Reliquiarum Præcurſoris Mauriennam, quæ totam fere Vitam* S. Tygriæ *conſtituit, ibi tamen non indicatæ, niſi ſub voga* cujuſdam mulieris *appellatione, recte ad Guntramni regnum differatur: ubique rem totam accuratius examinandam reliquit. Dixi ego ibi, & iterum dico, totam illam rem multo prius accidiſſe, quam Guntramnus regnare, forte etiam prius quam vivere cœpiſſet; & ſiquidem S. Tyſchius Vienneuſis primum Mauriannæ Epiſcopum, in deditata a ſe ibidem nova Cathedrali conſtitait* S. Felmaſium, *id eum feciſſe ante Guntramni initia: prius autem quam hæc fieret, Mauritnuam cum veteri ſua eccleſia, in qua dicta mulier Reliquiam S. Joannis depoſuit,*

C *fortaſſis circa annum* DXXX *aut citius, pertinuiſſe ad diœceſim Archiepiſcopi, non Vienneuſis, ſed Taurineuſis; uti clare aſſerit Turoneuſis*, Rufinum *Præſulem nominans: quem cum hac Vita Vienuenſem facit, cota Vieuuenſium Epiſcoporum ſerie reclamante; manifeſtum ſit ejus auctorem neque Gregorii Turonenſis librum ſincerum legiſſe, neque cognitam habuiſſe veram Maurianenſis eccleſiæ originem, & aliquam multis ſæculis poſtea ſcripſiſſe.*

Nullus ibi an. 337 Epiſc. Luciauus,

5 *Franciſcus Auguſtinus ab Eccleſia in Hiſt. Chronol. Pedmontii cap.* 45 *& cum ſecuti Sammarthani, Epiſcopatum Maurianenſem ipſis etiam Burgundici regni initis longe faciunt antiquiorem propter* Lucianum Maurianenſem *Concilio Romano tempore Julii Papæ annoque* CCCXLI *ſubſcriptum: ſed bene advertit Labbe incertam iſtam lectionem eſſe; & Concilium quidem anno non* XLI *ſed* XXXVII *habitum*, Lucianum *vero ibi ſubſcriptum, alias ſcribi* Marianenſem, & ſuis quondam Archiepiſcopatus Calabriæ; *alias* Maranenſem, & fuit quondam Epiſcopatus Dalmatiæ; *eſſe etiam qui* Marianenſem quærunt in Corſica. *Nihilo magis probari poteſt, pro anno*

CCCCLII *nominatus a Claudio Roberto, aliiſque* D *hunc ſecutis*, Voconius; *donec appareat, unde & qua fide acceptus ſit. Ex Turoneuſi autem nihil verioſimilius cogitari poteſt, quam Mauriancuſem ſub Roſo Taurineuſi eccleſiam parochialem dumtaxat fuiſſe, cui a* S. Tygria *illata Reliquia S. Joannis Baptiſtæ, tanta cito attulerit loco celebritatem & frequentiam, ut meruerit Epiſcopum accipere a Metropolita Burgund. ordinandum, idque non ſub Guntramno, ſed deceſſorum ejus proximorum aliquo factum fuiſſe, cum plurcæ ſynonymi in ejuſmodi ſerie ſoleant ſæpe invenirl.*

AUCT. D. P. ann 452 Voconius fuit

ſed Parochialis dumtaxat,

falſa Epiſcopatus ſub R. Guntbramno.

6 *Interim Epiſcoporum initium videtur ex hoc, nonnullius ſaltem antiquitatis & auctoritatis ſcripto haud inepte peti, & primus Epiſcopus recipi poſſe* Felmaſius, *iſque Guntramni Regis juſſu ordinatus a Vienuenſi Epiſcopo, non* Yſicio *veteris & ſolum Parochialis eccleſiæ conſecratore, qui Taurinenſi diœceſi ſubtractam regio juſſu Maurianam ſuæ primus annexuiſſe credi poteſt; ſed* Philippo *vel* Evantio *aut* Vero *ab anno* DLXVII *ad* DLXXXVI *& ultra noti in Conciliis tempore Gunthramni celebratis. Secundus erit* Æconius *vel* Higonius, *Maciſconenſi ſubſcriptus anno* DLXXXI. *Tertius ſi* Leporius *vocabatur eique cum Ebredunenſi fuit de finibus controverſia, quam idem Gunthramnus divini ſynodaliter fecerit, uti narratur num.* 12. *Niſi hic etiam erraverit Auctor, ſicut in Yſicio Vienuenſi, & controverſiam poſt ſemiſæculum motam atque deciſam tempore* Leborii, *ejus qui cum titulo* Mautianenſis *interfuit Cabilonenſi anni* DCL, *retraxit ad Guntravnum, quaſi omnia ſub uno illo acta fuiſſent. Catalogus apud Sammarthanos ubique hiat: cum uſque ad finem ſæculi* XI, *id eſt per annos quingentos, quinque dumtaxat Epiſcopos numeret certos: nam* Felinaſius *relatus pro anno* DCCCXIII *ex nulla auctoritate probatur in rerum extitiſſe natura. Dabitur in Appendicula ad Vitam Catalogus alius ab eo quem Sammarthani tenuue diverſiſſimus, ut utroque inter ſe conferendo & ad vetera monumenta exigendo diligentiam probeue Maurianenſes, & tenebras quas illi nobis offenduut, illuminent.*

E

V I T A

Ex Ms. veteri Eccleſiæ Maurianenſis.

F

a

b

S. Tygria Virgo Mauriannenſis,

1 FUit in diebus præſtantiſſimi Regis *a* Guntramni, mulier, nomine *b* Tygria, orta in territorio Manrianenſi, loco qui Volonium nominatur, nobili ſtirpe progenita ſacriſque litteris ſufficienter inſtructa: quæ curam Sacerdotum & Peregrinorum non parvipendens, ſed (ut facultas permittebat) hoſpitalitati ſemper inſerviens, indigentibus neceſſaria miniſtrabat. Habebat autem ſibi ſororem, Pigmeniam nomine; quæ conjugalem ſocietatem quondam habuerat, ſed defuncto marito continenter vivens, ſororis contubernio & doctrinæ in divinis cultibus & pauperum obſequiis, ſe devote ſubdiderat. Vacabant itaque ambæ jejuniis & vigiliis, atque ſanctorum locorum viſitationibus.

de Reliquiis S. Joannis Baptiſtæ edicta,

2 Hæc & alia pietatis opera agentibus accidit, ut Monachorum religioſorum fruerentur adventu, qui ex Hirnſolymitanis partibus Scotiam *d* pergere fatebantur. Apud quas eum triduo demorarentur: de Reliquiis S. Joannis Baptiſtæ, volente Domino, cum illis habuerunt colloquium, dicentes, cum decollatum

G ſuiſſe

A fuiſſe apud quoddam Arebiæ ceſtellum, quod EX MSS. Machæruntа nominantur; & apud civitatem Samariæ, quæ nunc Sebaſte dicitur, conditum; caput autem Hieroſolymam *e* perlatum, & ibi cum maximo honore humatum. Poſt longa decollationis ejus tempora, ab ipſo revelatum duobus Monachis Orientalibus, qui orationis cauſa venerant Hieroſolymam, & inde Edeſſam *f* Phœniciæ civitatem perlatum; niſi vero ejus ſancte, prius de Samaria Hieroſolymam translata, & inde Alexandriam tranſmiſſa, ubi nunc in eccleſia, quæ in ipſius nomine eſt conſtructa, recondita habentur. Quod divine providentia ejebant eſſe factum; ut ſcilicet per plurie loce deportatis ſancti Martyris Reliquiis, plura virtutis ſigna per ejus decollationem, Chriſto largiente, cui teſtimonium perhibuit, cujuſque præco vel præcurſor extitit, per eas fierent manifeſta.

e est Alexandriæ absti,

f

3 Inſtructa itaque Dei famula a præfatis viris, abeuntibus illis; cœpit iter ſuum, cum Dei auxilio præparare; unius tantum ſimulæ comitatu contenta. Quæ poſtquam Romam pervenit, ad limina B. Petri Apoſtoli per dies aliquot morata, ibidem, Deo diſponente, invenit ſocios itineris, mare tranſire cupientes. His igitur juncta, navigio pervenit ad locum *g*, ubi eccleſia erat conſecrata in honore S. Joannis Baptiſtæ, in qua pollex & pars digitorum manus dexteræ, & quædam aliæ præfati Baptiſtæ Reliquiæ reconditæ fuerant *b*.

illuc navigat,

B

g

b

4 Tunc S. Tygris, fide plena, vinculo ſo juramenti conſtrinxit, quod non prius ab ipſo loco diſcederet, quam, permittente unigenito Filio Dei, ex membris B. Joannis Baptiſtæ, aliquem partieulam mereretur accipere: ſed loci illius incolæ illud juramentum omnino impoſſibile judicabant. Ipſa tamen quotidie ante ſanctas Reliquias ſeſe offerebat, orans, ut Deus iter ſuum proſperum efficeret, & deſiderium adimpleret. In qua intentione continuit duobus annis, jugitec Dominum depoſcens, devote perſeverevit.

certa inde non diſcedere, niſi obtenta parte:

5 Tertio tandem incipiente enno, cum jam nimium orando, jejunando, vigilando, aſſiduas lacrymas fundendo, fatigata eſſet, & ad effectum ſuam petitionem pervenice non cerneret; projecit ſe ente ſepulcrum corde contrito, & humiliato, Dominum lacrymabiliter orans, ut ejus diutiſſimam petitionem exaudire dignaretur, adjiciens, numquam ſe ab ipſo pavimento ſurrecturem, priuſquam pius & miſericors Dominus ſuam impleret petitionem: ibique jacens, nullumque eibum guſtans, & flere & orare non ceſſavit; cupiens diſſolvi & eſſe cum Chriſto, magis quam in carne permanere. Sed miſericors Dominus, videns ejus conſtantiam, fidem inviolabilem, & invictam perſeverantiam, miſericordia motus conceſſit ei donum quæſitum, & omnibus ſæculis admirandum. Dei enim motu apparuit, ſupre ſepulcrum S. Joannis Bapriſtæ, pollex ipſius [& pat digitorum, quì meruerunt Domini verticem tangere in Jordanis flumine, quando ipſe redemptor ſub eo dignatus eſt baptizari.]

pro qua biennium orant

C

miracula accipit pollicem & digitos

x

6 Cognovit autem ſancta Dei famula, ſe eſſe exauditam: & ſumens illud ſanctum Dei donum, reſumpto ſpiritu qui pæne in ea defecerat, & receptis viribus læta ſurrexit. Reconditoque eo in capſula quam dudum paraverat, [cum ceteris minutiis Reliquiarum] gaudens cœpit ad propria remeare. Impietum eſt in ille, quod in Evangelio ſcriptum invenimus, Omnis qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulſanti aperietur *i*. [Recedente autem famula Dei, eum eſſet jam longe ſpatio aliquot miliarium, Provinciales in ſe reverſi, magnæ emeatiæ & ignaviæ imputare cœperunt, quod mulier peregrina & inermis, honorem regni, tutamentum populi, ſine contradictione & abſque injuria, ſola auferret. Qua de re ſimul omnes commoti, curſu velociſſimo inſeeuti ſunt. Quos ut vidit, nimio terrore empavit: ſed fugiendi loeum non hsbuit.

i nec latere inſequen tes ſinunt

D

7 Tunc toto eorde ed Dominum converſa, orevit, ne gaudium ſuum in mœrorem converteret; & dnnum, quod ab eo lacrymando acceperat, gaudendo deportsverat, cum triſtitis emitteret. Tunc Reliquias de espſula ſumptas, ſub memilla abſcondit; & quas externo ſepulcro inviſibiliter & potentisliter extrexit has ipſi mamillæ, reliquæ carni coæqnatæ, interno ſepulcro, videlicet ſanctæ mulieris pectori, omnipntentiſſima ſua virtute, mirabilitec condidit. Tunc venientes qui eam perſequebantur, juſſerunt Reliquias reddere. At ille ſupplicans, dixit, Ablata eſt ſpes gaudii mei, & lætitia mee converſa eſt in lamentationem: quie donum quod accepi, propter peccsia mee amiſi. Et illi accipientes capſulam, nihil invenerunt: deinde caput ejus diſcooperientes denudaverunt[: *k* & eum non invenirent, confuſi reverſi ſunt ad ſue. Ipſa autem, onuſta & ſecura, ibat per viam gaudens.

ſub memilla abſcondit,

E

k

8 Et eum jam eadem Dei famula, poſt longum & laborioſum itineris laborem, Mauricanam veniſſet, & ibidem Dominus multa miraeula & præclarsa virtutes, per merita venerabilis Joannis Baptiſtæ, operatus fuiſſet; audientes ex vicinis civitatibus Epiſcopi tres, [Taurinenſis ſcilicet, *l* Auguſtenſis, nec non *m* Bellicenſis, cum multitudine fidelium, ſacin conſilio,] ad viſitandas Reliquias convenerunt; & ut, ſi fieri poſſet, aliquas partieulas de ſanctis Reliquiis eccipere mererentur. Non negatur votum, imploratur Dei voluntas, in medio ponitur ſuper linteum mundum pignus ſacratiſſimum; ſed nihil nmnino de donn auferre potuerunt. Tunc tridun jejunantes & vigilias obſervantes, Domieum humillime rogaverunt, ut ſliquod dnnum eis inde largiretur. Tertio vero die cum digitis ſanctis ſuppoſuiſſent linteum, una ſanguinis guta ex eis exivit: quod cernentes, devotius ſe iterum in orationem poſtraverunt: tuncque guttæ duæ ex eis profluxerunt: quas iterum magno gaudio colligentes, linteum, ſancto ſanguine tinctum, eum ſummo honore diviſerunt; & eum magna devotione unuſquiſque pertem ſuam ad propriam deportavit civitstem. [Eo eo die Epiſcopi, per omnes has tres civitates in honorem S. Joannis Baptiſtæ eccleſiam dedicarunt.

& per Mauricanam rapuit.

l

m

Epiſcopis inde ſuis ſedibus remeantibus tres ſorores ſimul ſuscipiunt.

F

9 Tune Sancta Dei famula, timens ne ſorte adventum paganorum, vel violentia Prineipum, ſibi Reliquiæ tollerentur; abſcondit ſe in uno loco qui dicitur Loconia, ibique turgurium parvulum conſtruxic, ut otetionibus ſecretis ſibi vacare liceret in locis remotis. In quo loco tutiſſimo paſſerum multitudo conveniebat, qui eam nimin ſtrepitu inquietabant: quæ de re Dominum proſtreta oravit, ut

Tygris in ſolitudinem ſe recipit,

A ut eam ab illorum impedimento liberaret. Cumque ſurrexiſſet ab oratione, plus ſolito eam aviculæ inſeſtabant; & hac illacque ſuper eam volitabant. Quas per nomen Chriſti adjuravit, ut ab ipſo loco recederent: quæ mox fugam inierunt, & ab illo die uſque in præſentem numquam paſſeres ibi comparuerunt.

indequo moleſtos ſibi paſſeres pellit.

10 Locus autem Maurianenſis illis temporibus ad Taurinenſem *u* urbem pertinebat, (uſquo ad vallem quæ dicitur *o* Cottiana;) in qua urbe Domnus Rufus, vir religioſus, Archiepiſcopatus ſungebatur officio: ad quem dixit ſuus Archidiaconus: Non eſt dignum ut tam ſacratiſſimus theſaurus Reliquiarum in loco vili teneatur: ſed mitte, & fac inde huc tranſportari Reliquias. Ad quem B. Rufus Archiepiſcopus: Fac, inquit, Frater, quod libes: ego enim hoc agere non audeo. E contra Archidiaconus dixit: Si permittis me illuc pergere, ego huc eas deferam. Igitur, non prohibente Archiepiſcopo, infelix propere vadit Mauricanam, quæſiturus mortem ſuam. Perveniensque ad locum, nullam moram fecit; audaciter eccleſiam intravit; præſumptuoſeque capſulam, in qua S. Baptiſtæ erant digiti, apprehendere volens, mox in amentiam vertitur; & gravi febrium morbo correptus, tertia die expiravit. (Quod divina providentia factum, nemo fidelium dubitet: placuit enim Deo, ut nous moreretur homo, ne multi in eadem præſumptione perirent:) qua de re timor magnus irruit in populum, ita ut deinceps nemo ſancta pignora vel capſulam tangere auderet, niſi obedientiæ cauſa, aut humillimæ devotionis gratia. *p*

Virorum Archidiaconus volens Reliquias Mauriano auferre

u

o

mortis pœnitur.

p

11 Audiens autem glorioſus Guntramnus Rex tanta & talia miracula, quæ ibi Dominus per electum ſuum Joannem operatus eſt, legatos Mauricanam miſit, præcipiens ut confines Epiſcopi & Comites, qui in terminis ipſius Epiſcoparus habebantur, quales fuerunt manifeſtiſſime declararent: & eccleſiam in honore Dei & S. Mariæ ſanctique Joannis Baptiſtæ, honorabili ſtructura & ordine competenti Chriſtianæ Religioni, fabricari fecit; & conſtructam S. Yſicio *q* Viennenſi Archiepiſcopo conſecrare præcepit, & regimen & curam Mauricanenſis Epiſcopatus S. Felmaſio, *r* ſcilicet primo Epiſcopo S. Joannis Baptiſtæ, commiſit & conſulto Epiſcoporum & Comitum ceterorumque regni Primatum eamdem Eccleſiam ſubjectam eſſe conſtituit Viennenſi Eccleſiæ: inſuper eidem Eccleſiæ Mauricanenſi, per conſenſum & conſilium Romanæ & Apoſtolicæ *s* auctoritatis & Epiſcoporum ceterorumque eccleſiaſtici Ordinis Clericorum & laicalis dignitatis virorum, Secuſiam *t* civitatem ſubjectam eſſe præcepit, cum omnibus pagenſibus loci illius, qui nominantur publici *u* Curiales, & cum duabus Cluſis S. Martini, primamque caſtelli hærentis civitati: conceſſit autem vallem Cottianam, in gyrum Mauricanæ ſtructam, *x* & ruſtes & ſivum quæ muris & tectis eccleſiæ miniſtrarent.

Guntramnus Rex Epiſcopatum fundat

q

r

s

t

u

x

definiens ei dotem & terminos

12 Conceſſit autem & Leudes *y* & Graſſiones, qui cum Comitibus marcam defendebant, ut ab eo die deinceps Epiſcopo Mauricanæ obedirent, & in omnibus ſubditi eſſent *z*. Poſt hæc cum conſenſu ſanctæ Synodi & conſulto ſacri Palatii, ad ſopiendas lites in præſens, & ad præcavendas contentiones in futurum, deſignavit certos terminos, inter parochiam Mauricanenſem & Epiſcopatum Comacenſem, *α* ut nullus propter inverecundam cupiditatem vel virtutem poteſtatis majoris, ſerminum diviſorium, præſumptive vel forte ignoranter tranſgrederetur; ſed unuſquiſque contentus ſuis & cognito limite, ſufficientiam ſibi haberet imperatricem & magiſtram. Eſt autem unus terminus in partibus Italiæ qui dicitur Vologia *β* uſque in partes Provinciæ uno diſtans milliario a civitarula nomen illi impoſitum *γ* Rama; qui terminus continens propter altercationem Ebredunenſis Archiepiſcopi & Domini Leporii *δ* Mautianenſis Epiſcopi. Propter hanc altercationem deſtruendam, miſſus eſt a Rege Mero Dux ut ibidem convenientum lisberet. B. Leporius cum Ebredunenſi Archiepiſcopo, laudante Duce, plantaverunt Crucem unam in ſupradicto ſpatio, milliario diſtante a civitarula pauln ante memorata, ut nullus præſumeret alterius invadere parochiam; a ſupradicto autem termino, id eſt milliario diſtante a civitatula, uſque ad flumen quod dicitur Baxera, a qui intrat in Iſaram flumen ad Brienrinum *ζ* caſtrum quod Sabaudia vocatur.

y

z

α

β

γ

δ

lium cum Ebredunenſi compoſuit.

ε

ζ

13 Hæc, Fratres cariſſimi, ad utilitatem præſentem ſcripſimus, ut ab his indubitabiliter ſciantur, & futuris temporibus ad memoriam poſtaris revocentur: quodſi aliquis præſumptuoſe infringere voluerit hæc ſcripta vel immutare; ſciat ſe offendiſſe Dominum, & ejus Virginem Matrem, ac Præcurſorem ejus Joannem; & non valeat evindicare quod vult, ſed hæc notitia propitiante Deo ſit firma & ſtabilis, ad honorem S. Mariæ ſanctique Joannis Baptiſtæ & ſanctæ Dei famulæ Tygriæ, quæ pro Chriſto tot & talia perpeſſa eſt pericula.

Tygria in Nativitate S. Joannis Baptiſtæ

14 Hæc ergo ſancta & venerabilis Virgo Tygria, obitum ſuum ſibi e vicino imminere præſciens, Deum deprecata eſt ut Nativitatem S. Joannis Baptiſtæ & Dedicationem eccleſiæ, quam ipſa inchoaverat, Regis vero juſſu ad perfectionem ducta fuerat, mereat celebrare, & illud audire, quod Dominus de Joanne dixit, Multi in nativitate ejus gaudebunt. Laus Domino noſtro Jeſu Chriſto, ſicut rogavit, ita & Deus conceſſit. Die Nativitatis S. Joannis Baptiſtæ, poſt Miſſarum ſolennia, dedis dona pauperibus, orphanis & viduis, & diſpoſuit bona ſua domeſticis familiæ. Poſtea tradidit ipſius eccleſiæ villam Voloniæ nomine, cum Presbyterata & omnibus quæ ibidem ſub ejus regimine haberi videbantur; & conſtituit matriculam eum duodecim viduis, quæ omni temporo præſentis vitæ ex ipſius patrimonio ſumptus neceſſarius acciperent. Sequenti die valedicens Fratribus, & multis ab ea venism poſcentibus, & ejus orationibus ſe commendantibus, ipſa rafecta corpore & ſanguine Chriſti, de hac temporali vita migravit ad patriam; ubi enm Angelis & omnibus Sanctis gaudet in ſæcula ſæculorum. Amen.

teſtamentum condit

& poſtridie moritur.

ANNOTATA D. P.

a *Imo* Theodebaldi *aut patris ejus* Theodeberti, *quamvis & Guntramnum regnantem vidiſſe potuerit mulier de qua hic, ſed tunc valde an-*

A *noſa ; eique ceſſiſſe jes patronatus in prima fundatione ſibi competeat.*

EX MS.

b *Nomen minus miraberis , ſi* Tigridium *Epiſcopum Taurinenſem noverit Symmacho Papæ initio ſæculi 6 Romæ ſubſcribentem*, & Tigrinum *Anconitanum anno 816 : aſus tamen vulgi fecit* Tegle, *nudo* Theclu *Comeſtori.*

d Scotie *hic eſt Hibernia, ſola tali nomine nota uſque ad ſeculum* XI. *Ea autem, jam inde ab annis* 100 *& altra , ſacta Chriſtiana per S. Patricium , frequentis ad loca ſacra omittebat peregrinos.*

e *Non Caput ſed aliæ quædam partes allatæ eo ſacrunt teſte Rafino : ipſum autem ibi manſit ubi feriale convivium fuit celebratum.*

f *Imo* Emeſſem Meſopotamiæ.

g *Utique* Alexeudriam *Ægypti.*

h *Hinc uſque Lectiones excuſæ de Vita S. Tygris : & hic incipit relatio S. Gregorii Turon. lib. de gloria Conf. cap.* 14 *ſed ſtylo ideatidem mutato plurimumque interpolato: prout præcipuæ quæque additiones his notis* [ ] *indicantur.*

B i *Quæ ſequuntur uſque ad num.* 8, *Gregorio non ſolum præcitato ſunt, ſed etiam ignorata videri poſſunt , & fabulam ſapere.*

k *Clarius in Mſ. Archivii* . Perquiſita Tygri & denudate, ſe ejus ſic junxere ubera ; ut etiam denudets illa non potuerint reperiri Reliquiæ ; ipſi eum Iserymis aſſerente, ſe ex eo nullem habere eulpem : quippe cui Dominus eas conceſſerit, prævideus iis in locis diuturnem u fide deſectinnem ſure. *Et ſunt jam tum, imo jam pridem miſcenda erat conditto Alexandrinæ Eccleſiæ, in hæreſes & ſchiſmata poſt mortem S. Cyrilli inductæ , ut videre eſt in noſtra Epiſcoporem iſtorum Chronologia.*

l *Diſſut* Auguſte Prætoriu *pacl ſers quo Taurinum* an *leucarum intervallo a Mauriana : ſed hujus Epiſcopi ea ætate ignorantur.*

m Bellieium *vulgo* Bellay *trans Rhodanum in ſimili diſtantia , Epiſcopum habebat an.* 555 Vincentium *Concilio Pariſienſi ſubſcriptum.*

n Mſ. *habet* Vienneuſem , *ſed mendo manifeſto librario ; eum mox dicatur, quomodo primum Viennenſi ſubeſſe Mauriana coperit.*

o Cottiæ Alpes *circa montem Cenſium . Hinc infra videtur dici* vallis Cuttiana.

C p *Hactenus quoad ſenſum & ſæpe quoad verba Gregorius Turonenſis , ea ſequentibus nonnulla inſecuit Labbe Tom.* 5 *Conciliorum col.* 964.

q *Hunc demonſtravimus diu ante Guntrammum vixiſſe , adeoque eccleſiam multo prius conditam , ſi eſt ab illo dedicata ; tumque lavenio obiiſſe* 17 *Novembris. Sauſſajus , quia diem ignorabat , ejus meminit ad* 12 *Novembris , quo Senior colitur.*

r Felmaſium *nullis adhuc reperi ſacris Faſtis inſcriptam.*

s *Bulla Joannis* III, *Benedicti* I, *vel Pelagii* II; *qui regnante Guntramno Romanæ eccleſiæ præfuerunt.*

t Secuſia *vulgo* Suze , e8 *circiter leucis in Orientem.*

u *Id eſt ad* Curiam publicam *pertinentes : ſic Bignonius apud Cangium* ; Geſtis municipalibue cum Curia publice proſequi deberem , *Gallice* la Chembre aſſemblée : *inde autem videtur locus , ubi conventus Subandiæ agebantur nomen habere , ut dicatur* la Chambre , 8 p. m. *ad Septemtrionem diſſitum oppidum.*

x Ruſtes , *an* Ruſtici , *quos alias dicimus* Servos glebæ ? Fivum *videtur idem hic eſſe , quod Gallice* Fief *dicitur ; aliàs* Fiedum, Fiodum, D *& uſitatiſſime* Feudum.

y Leudes *alibi* Laudes *apud Cangium docentur dici prætaviæ multæ , & penſiones a ſubditis exigi ſolitæ ; ut videatur hic radicari jus illas percipiendi : niſi quis perſonale hic nomen eſſe velit , ſumique pro* Litis *ſeu* Lidis , *nomine ſumpto ex Teutonico* Liden , Luyden . *Idem Cangius* Leudes *appellat , Vaſallos nobiliores.*

z *Utinam extaret aliquod inſtrumentum fundationis , vel Synodalia quæpiam acta ad confirmationem eorum quæ hoc ſequantur vel aliquid inde certius doceamur de tempore motæ & deciſæ inter Maurianenſem & Ebredunenſem controverſiæ.*

a *Abeſt quidem Mauriana Comum leucis circiter* 50, *nihil tamen invenio quod propius hue ſpectare putem : nam quæ obſtaret intermedia diœceſis Epredicenſis , ne tam procul Comenſis ſi extenderet , videtur tunc proprios Epiſcopos non habuiſſe.*

β *Ita legendum cenſeo , licet regraphum habeat* Vologi uſque in partes Provinciæ , *quod ſeaſum nullum facit.* Locum *autem* Vologi *puto vix ultra Suſam quærendum , ne nimium acciſa ad Septemtrionem fuerit diœceſis Taurinenſis ; alis placeat eum terminum concipere diœceſis Auguſtanæ , cujus caput Mauriana diſtat ad* 64 p. m. E

γ Ramu *civitatula Delphinatus ad Druentiam fluvium* 4 *leucis ſupra Ebredunum.*

δ Leporius *ſeu* Leborius , Epiſcopus Eccleſiæ Meurianenſis , *ſubſcripſit Concilio Cabilonenſi anno* 650 , *cum* Ætherio Epiſcopo Ebredunenſi , & *tunc Rex erat* Cladovæus II , *cujus evocatione coactum Concilium dicitur . Verum ſi ſub Guntramno cauſa eſt acta , aliam* Leborium *concipere oportet , vel fateri quod hic obrepſerit auctori pro* Æconio : *cui controverſia fuerit cum* Eb.edunenſi Saloiio , *vel ejus poſt annum* 580 *ſucceſſore* Emerito.

ε *Hic fluvius in tabula Delphinatus videtur perperam dici* Arca, *quia ſcilicet nomen amittit , poſt circumitum Maurianam vallem , Arcæ immixtus , ac denique cum eodem infra Gratianopolim Iſaram ſubiens ; oriatur autem ex monte Cenſio.*

ς Brieutinum caſtrum, *vulgo* Brienzou , *pacl* 59 *fere millium ſpatio diſtat Mauriana & Ebredano , utrimque verſus Occidentem declinans a medio.* F

APPENDICULA D. P.

Ex Mſ. Archivii Maurianenſis.

Reliquiæ ibi præcipuæ ,

15 IN ea Eccleſie Meurianeeſi præcipuæ Reliquiæ ſunt hæ : Duo digiti manus S. Joannis Baptiſtæ : nam pollex populo non oſtenditur . De ligno ſanctæ Crucis particula. De pennis ſuper quibus decidit e ſanguine Domini , & quibus Dominus fuit involutus in ſepulcro . Unus ex digitis S. Petri Apoſtoli . De cruce S. Andreæ . Une ex coſtis S. Laurentii . Caput ſive Crenium S. Blaſii . Brachium S. Guntramui . Breehium S. Tygris . Brachium S. Anaſtaſiæ . Annulus , qui infantium elbuginem ab oculis pellit , dicitur eſſe S. Mauritii . Multæ ſunt aliæ Reliquiæ minuriores , de ſanctis locis & Apoſtolis , Martyribus , Confeſſoribus , atque Virginibus , quarum probatio habetur tantum per viſitationem perſonalem Martini V , Conſtantia venientis (*anno* MCCCCXVIII)

&

A & Legatorum Apoſtulicorum ; & particulariter Reverendiſſ. DD. Epiſcoporum Mauriauenſium : nam multa ejus eccleſiæ jura *ſeu monumenta* fuere deperdita , in invaſione ejus eccleſiæ anno MDXXVII.

Fons B. Heraldi Epiſcopi.

16 Hæc prælocutus Archivii Mauriauenſis curioſus ſervatoue quaſdam nobis deſcribit indidem acceptas a fidelibus gentias per ſanctum Baptiſtam , ſuo loco relatus num. 340. Quibus accedit , *inquit* , Fons olei e tumulo B. Heraldi , vulgo ſaint Heraud , Epiſcupi Mauriauenſis , manantis: cujus olei veſtigia adhuc euoctis patent in lapide ſuperpoſito, cum ſigno candelarum accenſarum . Ibidem & a fide dignis accepi , quoſdam fuiſſe a vitæ diſcrimine in infirmitate ereptos , precibus amicorum ad illud ſepulcrum fuſis . Dicitur ſepultus fuiſſe anno Domini MCXXVII. *Interim tam vulgo notus , nec nomen quidem habet in Hiſtoria Chronologica Pedemontii , edita per Feaciſcum Augaſtinum ab Eccleſia , ſed ejus loco videtur poni ſolo nomine indicatus* Aycaldus , *pro anno* 1125. *Mihi veroſimile eſt præmemoratam* B. Heraldi *ſepulturam , non eſſe primam a morte , ſed ſecundam aliquam , potius elevationem vel translationem dicendam.*

B

Series Epiſcoporum ex Ms.

17 Operæ pretium autem cuiſtimo apponere hic ſeriem Epiſcoporum ſicut ex ipſius Eccleſiæ Archivio cum miſit Turinettus , nullis annorum notis additis , niſi ex ipſius Turinetti conjectura . Ego hic omiſſis , commoditatis cauſa præponam numerum ordinis .

1 S. Felmaſius.
2 Leporinus.
3 M. Veranus. *
4 Hyporius. *
5 Bernardus. *
6 Brochaedus. *
7 Artaldus. *
8 Cono.
9 Amedeus. *
10 Heiualdus. *
11 Brocardus II. *
12 Theobaldus. *
13 Hyporius II. *
14 B. Heraldus. *
15 Bernardus II. *
16 Willelmus,
C 17 Lambertus.
18 Bernardus III.
19 Amedeus II. de Mirabello.
20 Ermarius.
21 Amedeus III.
22 Petrus de Chordeſtello.
23 Anſelmus,
24 P. Snelz.
25 Aymo de Miolano,
26 Amblardus de Imramentis.
27 Aymo II. de Utteriis.
28 Auſelmus II. de Claromonte.
29 Amedeus IV. de Sabaudia.
30 Joannes Mabalius.
31 Henricus de Symiriaco.
32 Amedeus V. de Monte-majori.
33 Ogerius.
34 Ludovicus de Palude.
35 Aymo III. Gervaſius.
36 Ludovicus II. de Eſtoutevilla Card.
37 Stephanus Mirelli.
38 Ludovicus III. de Gorrevodo Card.
39 Philiberrus de Chales.
40 D. Sancti Victoris.
41 Cardinalis Capo di ferro,
42 Card. Ferrarienſis,
43 D. de Trottis,
44 Petrus de Lambert , beneficentiſſimæ recordationis.

D Ex MS.

45 PHILIBERTUS MILLIETUS ; *creatus anno* MDXC: *poſt quem ab aliis additur* Carolus Bolba, & Paulus Millietus , *ordinatus* MDCXLI. *Quibus autem hic additur * in impreſſis non receaſentur , aut pro iis alii nominantur.* Abbo, Adalbertus, Odelardus, Eurardus, Amoldus. *Et hi quidem ante* Conuuem, *pro aliis vero ſeptem hunc ſequentibus* , Bernardus , Joannes, Aycardus, Bernardus, Petrus, *ſolum quinque , uſque ad* Gulielmum , *ordinatum anno* MDLXVII. *In ſequentibus non quidem tanta , notabilis tamen differentia reperitur , tam ordinis quam nominum & perſonarum , quam vide apud Sammarthanos . Ego hac potiſſimum attigi cauſa* B. Heraldi , *cujus diem anniverſarium ſcire velim , & num ſepulcrum ejus adhuc eadem in veneratione ſit.*

E *ab editis valde diverſa.*

18 Denique ex eodem Archivio accepimus quædam notata in Viſitationibus diœceſis , quibus anno MDXCII, *die* XXV *Septembris , juxta Concilii Tridentini decreta , ſubſcripſit Antonius Cortaillus , Doctor & Canonicus Theologalis eccleſiæ Mauriauenſis . Horum ultimus articulus hic inſertur notari , ut aliis auſa detur pluca & diſtinctiora quærendi .* In Prioratu & Cura Eytonis extat tumulus , cum ſuperpoſitione plurimorum votorum , B. Calis Cardinalis & Prioris ejus loci : qui pro veritate ab ipſis Cardinalibus Romæ perſecutionem eſt paſſus, in eoque Prioratu vixit pariemiſſime quaſi exul , & poſtea miraculis claruit . *Locum haud difficulter Mauriauenſes oſtendent ; utinam æque facile docere poſſint , ſub quo Pontifice vixerit , & quo die obierit.*

B. Calis Card. ſepulcrum

F

A D

DE SS. AMANDO ET DOMNOLENO

GIMELIACI IN PETRACORICIS.

G. H.

SYLLOGE HISTORICA.

De utriusque cultu, & propositi eremitici Amando sociis, SS. Soro, Cypriano ac discipulo Juniano.

SÆC. VI. Gaufredus, *Canobita monasterii S. Martialis Lemovicensis, ac Prior Vosiensis canobii, circa annum* MCLXXXIV *scripsit Chronica, a Philippo Labbe tomo 2 Novæ bibliothecæ ex quatuor Mss. codicibus edita, in quibus cap.* 15 *agitur* de Sanctis in Episcopatu Lemovicensi præclarioribus; *ac pag.* 286 *inter Sanctos ipsius urbis ista leguntur*: In ecclesia S. Gregorii, juxta monasterium S. Andreæ, tumulus cernitur S. Domnoleni; de quo nihil aliud reperi, nisi quod fama restatur, illum Principem Lemovicorum: & ejus festivitas agitur VII Kalendas Julii, & S. Domnoleni ecclesia in urbe anno MCV Kalendas Julii concremsta *dicitur pag.* 267. *Ast prædicta pagina aliquanto superius leguntur ista*: Beatus Dominicus in basilica S. Stephani de Gimel requiescit. *Ibi locus* Gimel *forte aliis* Gemiliacus, Geniliacus, Genelaicus *dicitur*. *Molanus in secunda & tertia editione Usuardi cum suis additionibus ista habet*: In Gemeliaco, natalis SS. Amandi & Domnoleni Confessorum. *Et de Amando seorsim ita in Ms. Barberiniano*: In Genelaico natale S. Amandi Confessoris. *Verum* in Geniliaco *scribitur in Ms. Adonis Leodiensi S. Lauretii*, & Genuliaco *in Ms. Floriacensi. At loca non exprimo*, S. Amandus Confessor, *in Ms. Florentino Magni Ducis, & Ms. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus, est relatus. Qui perperam etiam* Amandus *sive* Amantius Episcopus *scribitur*.

a In Registro beneficiorum diœcesis Lemovicensis plures sunt parochiæ S. Amandi, *uti in Archipresbyteratu Chavusiano aliqua sub patronatu Episcopi; alia* parochia S. Amandi prope Peiratum *in Archipresbyterato Aechipresbyteratu, quæ agnoscit Patronum Capitulum Lemovicense S. Stephani: item* parochia S. Amandi, Gertondoix *cognominata, in Archipresbyteratu Bonaventano, sub patronatu Præpositi Auracensis: & prope urbem Lemovicensem* parochia S. Amandi, *ubi nunc est Conventus Recollectarum. Sed an omnes istæ parochiæ rumdem Amandum, & hoc die colant, optaremus scire.*

Utriusque porro Sancti cultus confirmatur ex Breviario Lemovicensi, quod habemus anno MDCXXV *excusum; ubi ad hunc* XXV *Junii sic Commemoratio ipsorum, & hæc præscribitur recitanda Oratio*: Deus qui nos annua sanctorum Confessorum tuorum Amandi & Domnoleni festivitate lætificas; da nobis eorum intervenientibus meritis, & perpetua protectione muniri, & salutari gaudere profectu.

3 *His præmissis, restat dispiciendum unusne hic S. Amandus sit cum eo de quo apud prædictum Gaufredum pag.* 285 *sub finem ista leguntur*: Commodoliacenses Juniano jubilant, cum Amando præceptore suo. *Vitam* S. Juniani *ipsi anno* MDCLXII *Cluniaci descripsimus, dandam ad* XVI *Octobris: unde de* S. Amando *hæc licet decerpere*: Sub eo fere tempore (*sæculo sexto*) vir nobilis, Amandus nomine, illustribus ortus natalibus, Evangelii non surdus auditor, relictis omnibus, in vastæ solitudinis agro, cujusdam viri nobilissimi Ruricii Pontificis, cujus nominis vocabulum Commodoliacus dicitur, sibi haud grande tuguriolum, in quo remotiorem vitam duceret, visus est construxisse. Sed cum in eodem loco vitam virtutibus plenam duceret, ibi a pastoribus reperitur. Mox ut ad prædicti agri Domicilium ejus fama se intulit, pro opportunitate prædicti viri cellulam parvulam ei construi jussit: in qua eum solitariam vitam duceret, nonnisi hostis certamina, ut fertur, non modica toleravit. Tunc prædictus religiosus puer Junianus, relictis parentibus, hoc modo cavere cupiens, ut ab æternæ patriæ hæreditate minime privaretur; prædicti viri Amandi institutis se Christi notitiæ commendare cupiens, ejus fores pulsare, ut sibi aperiretur, cœpit. Ad quas fores cum cognovisset eum esse vle Dei, æstimans ne illusio aut tentatio diabolica adfuisset, aliquamdiu se sub silentio dedit: nec tamen mox ei patefecit ingressum, donec probaret, cujus rei causa prædictus venerabilis puer ad ejus cellulam accessisset. Sed agnitione comperta, mox cum gaudio fuscepit, ac viam solutis ostendit. Qui Junianus tanta humilitate tantaque sanctitate, opitulante Domini misericordia, excrevisse se scirut; ut non solum Magistri imitatot caisteret, sed etiam amore divino incensus, Magistri vitam virtutemque succenderet. Igitur iisdem diebus cum hujus Amandi obitus appropinquaret, felici excessu migravit ad Dominum. Multos tamen, ut fertur, suo salvavit exemplo. Post cujus obitum prædictus venerabilis Junianus, in ejus cellula longo spatio temporis solitariam vitam duxit. *Hæc ibi, in quibus citatus* Ruricius Episcopus Lemovicensis *interfuit Concilio Aurelianensi quarto, circa annum* DXLI, *& quinto per Antaredum Archidiaconum anno* DXLVII. *Ex quibus liquet* S. Amandum *dicto sæculo sexto floruisse*.

4 *Hactenus Hruschenius, quibus ex vita S. Sorii Eremitæ, per Bollandum illustrata ad* 1 *Februarii, additum velim, quod habita temporum ac locorum ratione, videbatur* S. Amandus S. *Juniani magister, prædicti S. Sorii fuisse socius, de quo ibi sic legitur*. Hic sanctus vir Sorus, territorio ortus Arverutico ..... ut libera ortus est ætate, junctis sibi duobus commilitonibus ejusdem vitæ, Amando atque Cypriano ..... Arvernicum excedentes solum ..... Petragoricum ingressi pagum, una mente parique consensu eremiticam aggressi sunt ducere vitam. *Venerat autem ex Hispania in Arvernum* Cyprianus; *& factus deinde Abbas colitur* XI *Decembris*.

Compendium vitæ S. Amandi,

ex Vita S. Juniani ejus discipuli.

D. P. *Adcensui in Petragoricum SS. Soro & Cypriano*,

Cultus S. Domnoleni

B *& ecclesia ipsius.*

S. Amandi

ubi parochiæ

C

utriusque in Breviario Lemovic. commemoratio.

E

F

A *bris*. *Illis porro* aliquamdiu pariter commoratis ..... cœpere confluere quamplurimi ..... At hi nequaquam *obliti* prioris propositi, dum aliquamdiu fatigationem patiuntur undique confluentium, quod dente discretionis interius suminabant, ad invicem coqueruntur: frustra se deseruisse sua, si talibus implicarentur negotiis ..... & remotius sibi habitaculum sequirendum judicarunt ..... Nec mora dictu citius animati beati viri Amandus & Cyprianus sanctusque Sorus iter arripiunt, quo Domini eos pietas & velle duxerit. Dumque sanctis sermonibus pia refovent corda, interea eundum deveniunt ad quemdam locum ..... Petras erectas vocabulo, ibique gressum figentes psuliſper subsistunt; concite .... socii profundo obdormiunt somno; *quibus sic dormientibus, Sorus interim exquirit idoneum sibi locum*; *eoque reperto dissimulanter regreditur, & tandem excitatis persuadet* fraterna ex acie *discedere*, & sola manu vel brachio contra potestates aeris iter aggredi: Et quia, *inquit*, quos caritas jungit emensio certarum non separat .... pro ejus naritatis dulcedine aliquid eulogiarum paritee sumamus.

Illeque ad Petras erectas relictis,

5 *Tum oblatum fortuito in alterius cruce defectu, fruſtum laridi partitur* Sorus, *quod unus sociorum* (Amandus, an Cyprianus *non exprimitur*) *dum scrupulo ductus finu abdit, in solutorum versum non invenit*; *& ad jam digressum Sorum referens, culpam agnovit*; *factum ostendit*; *in priorem statum benedictione reformatum sumpsit* & quo venerat recessit. *Recessit autem, ut jam dictum est*, Gimeliacum: *ubi ambo eodem fuerunt loco diversi*. Et Amandus *quidem solitaria vita propositum tenuit, ad extremum usque vitæ terminum, nisi* quod *discipulum* Juvianum *susceperit*: Cyprianus vero ab ejusdem loci Fratribus (*ut in ejus Vita dicitur*) affectuose receptus: *tandemque* alectione Fratrum circumquaque manentium .... ad Presbyteri officium est assumptus, *factusque eorum Abbas*.

D AUCTORE D. P. *& ad Geliacum alios*,

ibidem facto Abbate.

DE S. MOLOCO &c. Vide Append. tom. 6. Junii pag. 240

DE SANCTO ÆMILIANO

B EPISCOPO NANNETENSI ET MARTYRE E

APUD AUGUSTODUNDUM IN BURGUNDIA D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De cultu, legenda & ætate, seu tempore mortis ipsius.

CIRCA DCCXXVI. *Festum in ecclesia propria, Dominica post S. Joannis Baptiſtæ,*

ÆDuorum *veterum Metropolis* Augustodunum *vulgo* Autun *hodiedum extendit diœcesim suam usque ad Ligerim fluvium, a quo non multum distat ultimum ea parte illius oppidum* Bourbon Lancy *dictum, Latine scribentibus* Burbonium Anselmi. *Huic vero, intervallum leucarum circiter duarum*; *adjacet vicus* S. Joannis de Luzia, *alias* Lenay *dictus, a Metropoli distans leucis minimum quatuor, si non fallunt novissimæ tabulæ. Hic* S. Æmilianus, *vulgo* Saint Millan, *ecclesiam a se nominatam habet, corporis sacri depositi honoratam, quo magnus quotannis accolarum confluxus est ad festum, solitum prima post S. Joannis Nativitatem Dominica celebrari. Ibidem habetur Confraternitas, sub eodem erecta nomine, auctoritate Jacobi Hurardi, Æduensis ab anno* MDXII *ad* MDXLVI *Episcopi, cujus tempore crediderim etiam compositas Lectiones Officii proprii*; *quod una cum Missa etiam propria, Petrus Franciscus Chifletius noster eleganter & cum notis maſeis descriptum reperit*; *notavitque ætatem libri litteris rubris notatam legi, in circulo majoris litteræ O, unde incipit prima ad primas Vesperas Antiphona*; *sed verbis Gallicis, quæ sic Latine vertas*. Anno MDCXII factus sum per D. Stephanum Chaffault, Bassum in ecclesia S. Lazari Augustodunensis, fecit autem me fieri D. Edmundus Baldreaudus, Cutatus S. Æmiliani.

C *cum Officii & Missa*

Ex illis Legenda Gallice edita

2 *Circa idem tempus ex prædictis Lectionibus extracta fuit Gallicæ vitæ ipsius Sancti*; *quam, prima vero similiter vice, imprimendam approbavit Robertus quidam Doctor Theologus, anno jam dicto* MDCVII *die* XX *Julii*; *rursum autem a Blasio Simonesio Augustodunensi Typographo excudi permisit Antonius de Gmay, Vicarius Generalis, anno* MDCXXXIV *die* XIX *Junii, cum hac ad calcem oratione*: Omnipotens sempiterne Deus, qui beneficiis B. Æmiliani, Martyris tui atque Pontificis Nannetensis, herniosis, ruptis, calculosis, & divarsis infirmitatibus sanitatem concedis, familiam nostram quæsumus Domine, respicere digneris; ut quicumque ejus implorave rint auxilium, puritatem mentis & corporis se impetrasse sentiant & lætentur. *Ex prædicto autem Officio descripsit nobis Chifletius Orationes proprias alias duas, vero similiter antiquiores, unam ad primas Vesperas*, Omnipotens sempiterne Deus, fortitudo certantium & palma laborantium, solemnitatem hodiernæ diei propitius intende; & Ecclesiam tuam sic celebritate lætari; intercessione Martyris tui Æmiliani, omnium in te sperantium vota perficias. *Ad Laudes vero*: Omnipotens sempiterne Deus, qui devore deprecantium preces benignus exaudis, Majestatem tuam supplices exoramus, ut sicut in honore gloriosi Episcopi tui & Martyris Æmiliani fides fuit exstructa; ita ejus intercessione, hostes nostros visibilitee, ne nobis nocere valeant, separari concedas; & ab infirmitatibus sapiris & eruptionibus ventris sanari nos facias.

cum oratione ipsi miraculorum,

F *qualis etiam sumta Officio.*

3 *Dignum nihilo minus Chifletio visum est quod transcriberet Responsorium ad* IV *Lectionem, hujus tenoris*: Quam felix es Gallia! quam inclita urbs Hædua! dum excipis eximium amicum Dei Æmilianum, incomparabilem thesaurum, super cunctas opes tibi percommodum. Hic te defendet ab omnibus adversitatibus, devotis precibus conferet plurima beneficiorum præmia. In hujus exceptione pange Christo laudem

Eodem facit Responsorium 4,

A laudem animo & corde : cujus patrociniis illuſtraberis continuis miraculorum ſignis. *Notavit deinde Chiffletius Auctorem Legendæ Gallicæ, ultra quam præducebant Lectiones proceſſiſſe per conjecturas novas; & alia quædam, iſtic non expreſſa, ex incolarum traditione addidiſſe; niſi forte antiquior alia præcubuerit, quod ipſamet Lectiones indicare videntur, cum de numero Martyrum Chriſti ſcripſe Æmilianum dicunt*, ut Vitam & Legendam intuentibus manifeſtabitur.

deſiderantur Legenda vetuſtior.

Gallica ſunt ſic,

4 *Ea ſic ergo ſcripta Legenda Gallica, excerpſit Chiffletius, fuiſſe Æmilianum illuſtri genere in Britannia natum, ſtudiis eruditum litterarum; factumque Epiſcopum Nannetenſem, venisse cum ſuorum exercitu in ſubſidium Auguſtodunenſium, obſeſſorum a Saracenis, qui anno* DCCLXXVIII, *poſt regreſſum ſcilicet ab Hiſpaniis, fidei Chriſtianæ reſtitutis, Carolum Magnum, in Gallias ſe infuderint, diviſo triſariam exercitu, Burdegala, Tholoſa, Maſſilia, occupatis. Hac capta & deſolata Cabillone ad Sequanam, trajeciſſe in Burgundiam, longaque obſidione Auguſtodunum preſſiſſe*; Æmilianum *vero eum ſuis, ad certamen animatis, aggreſſum illos; primum quidem in vico*, Saint Forgeot *vulgariter dicto, una ab Auguſtoduno leuca; iterum*

B *ad* S. Petrum de Eſtrerio, *tertio ad vicum* Auſſy *nuncupatum ad ſcſquileucam; ac denique apud* S. Joannem de Luzia, *ubi occubuit: ex traditione autem haberi, quod ſupra corpora Chriſtianorum eæſorum miraculoſe atque inſtantanee fuerint poſita pulchra illa grandium petrarum monumenta, quæ hodiedum ibi videntur.*

& Idea excuſuli a Chiffletio concepti,

5 *His ita decerptis, proponit ſibi Chiffletius Ideam peculiaris opuſculi, de hoc Sancto conſcribendi, in hunc modum.* I Danda eſt Hiſtoria S. Æmiliani pro tribus Lectionibus ſecundi Nocturni (*novis ſcilicet, veteres enim novem numerantur*) II. Quod non fuerit occiſus DCCLXVIII poſt Caroli Magni expeditionem Hiſpanicam. III Quod tempore Caroli Martelli, & quod anno DCCXXXVI eum anno DCCXXXV præceſſiſſet obitus Eudonis & invaſio Aquitaniæ per eumdem Carolum; ſecuta vero eſſet anno DCCXXXVII Saracenorum clades ad Narbonam. IV Traditionem non evertunt Catalogi Epiſcoporum Nannetenſium, ubi nulla mentio S. Æ-

C miliani: nam hi Catalogi ſunt recentes & imperfectiſſimi. V An licuerit & deceuerit Epiſcopum armorum tractatio. VI An ſit vere inter Sanctos relatus, & qua auctoritate vindicatur? VII De ſepulcris loci monoluhis. VIII An ſit vere Martyr? IX Confraternitas S. Æmiliani. X Multi in baptiſmo de ejus nomine appellantur. XI Fundationes & Indulgentiæ Confraternitatum, *quas proinde plures eſſe videre cupiebat. Erit fortaſſis, qui, quod ille mente conceperat, plenius exequatur ſcripto: nobis tam prolixis eſſe non licet: nam* VI *caput ſatis patet ex dictis*; VII *vero diſcuſſione peculiari non eget, cum omnes morte cruenta defunctos Sanctos*, Martyres *appellare & ut talis colere Eccleſia conſueverit; etſi Martyrii proprie dicti laureolam fortaſſis non conſecutos.*

qui vellet negare ſub Carolo Magno trumphaſſe in Galliis Saracenos

6 *Ad tempus quod attinet, quodque hujus loci poſſimum eſt, facile aſſentior Chiffletio*, Caroli Magni *regno perperam attributum rem, quæ (ſi vere contigit, uti habet traditio) ad* Caroli Martelli *ætatem debet pertinuiſſe. Licet enim Magnus ſuos in Hiſpania triumphos dolnerit funeſtatos clade Roncevalicnſi, inter anguſtias montium a Vaſconibus accepta; nunquam tamen uſi ſunt Saraceni, quod ille vivit, Gallias infeſtare. Quod autem ſupponit* D *Chiffletius auſos eſſe, ſub Martelle id tentare admiſerim, ut factum ſit antequam Aquitania expellerentur illi, ab Eudone Comite victi: licet enim hoc mortuo, & cum defuncti filiis altercante Martello, reſumpſerint Saraceni animos; dum tamen ad Narbonam victos fugatoſque lego, non poſſum mihi perſuadere, eos tunc altius penetraſſe, quam uſque Narbonam, ubi iis obviam factus Martellus eſt.*

7 *Annales Breves apud du Chene tomo* I *Francicorum ab anno* DCCVII *uſque ad* DCCXC, *quod poſtea uſque a* DCCVIII *uſque ad* DCCC, *aptius nobis tempus oſtendunt; dum primi quidem dicunt, quod anno* DCCXXV Sarceni venerunt primitus; *ſecundi autem adduxt occaſionem, per quam id ipſi licuerit, cum dicunt*; *quod*, quando Karolus primum fuit in Bauvarios, Saraceni venerunt. *Cronographus Sano ſeu Magdeburgenſis qui magno nobis uſui fuit ad Acta S. Norberti Sedis illius Archiepiſcopi, & cujus Chronicon ex noſtro Ms. Celeberrimus Vir Leibnitius poſuit in capite Acceſſionum ſuarum Hiſtoricarum Lipſiæ editarum anno 1698*; *Chronographus inquam Suxo dicit, quod anno* DCCXXVI Karolus Princeps cum Bajoariis pugnavit, eoſque vicit, *& hoc bellum biennio duraſſe potuit. Idem anno* DCCXXXII : Karolos Sueviam ingreſſus contra Lanfridum pugnavit, & genrem illam vicit. *Alii quidem bellum hoc ad annum nnu referunt, intereim tamen dicunt, quod anno* DCCXXVIII Karolus fuit in Saxonia; *& nnin voluit pergere Saxonism; adeo ut is videtur in Germanicis partibus fuiſſe occupatus, uſque dum anno* DCCXXXI fuit in Wafconia contra Eudonem, *eumque vicit; ſed ita, ut hoc ipſum, quo animati videbantur Sarateni ad irruptiones ſuas fidentius reſumendas, fracto to quem ſibi præcipue obſtitutem habuerant in Aquitania, majori ipſis damno fuerit.*

quod poſtea illo contra ipſos venientes, atque vincente

8 Saraceni *enim* ex Hiſpania cum parvulis & uxoribus venientes, *ſicut idem Chronographus habet*, Aquitaniam Galliæ provinciam, quaſi in ea habitaturi, intrarunt: Karolus autem cum Eudone, contra eoſdem pari conſilio dimicavit. Nam irruentes Franci ſupes eos CCCLXXV millia ex eis interfecerunt: Eudo quoque ſuper eorum caſtra irruens, pari modo multos interficiens, omnia devaſtavit. Mille quingenti tantum ex Francis ce-

F ciderunt. *Pugnam hanc* ad Pictones *commiſſam* in menſe Octobri die Sabbati, *dicunt prædicti Annales*; *utique credibile eſt tunc ultra Pictones penetraviſſe Saracenos; uti nec anno* DCCXXVII, quando Karolos bellum habuit contra Saracenos in Gothia, *id eſt Languedocia: tunc enim non ultra Narbonem venerunt dicente Chronographo Sanone*, *quod* Saracenorum exercitus, rurſum in Galliam introiens multam devaſtationem fecit: contra quos Karolus, non longe a Narbona bellum committens, maxima eos cæde proſtravit. *Anno denique* DCCXL Saraceni, Gallias rurſus ingreſſi, Arelaten ceperunt, & omnia circumquaque demoliti ſunt. Sed Karolus miſit ad Luitprandum Regem, petens auxilium: qui & venit cum omni exercitu Longobardorum. Quod Saraceni mox ut audierunt, fuga elapſi ſunt. *Hactenus Chronographus ptalaudatus, quæ inde decerpere placuit, ut conſtaret fieri vix potuiſſe, niſi intra annum* DCCXXV *&* DCCXXX, *ut Auguſtodunum Saraceni obſederint, & contra eos veniſſe S. Æmi-*

non videtur uſque ad Ædnet penetraſſe

lianus

A lianus *petierit. Nunc ipſum, ut habemus, Legendam accipe: & vide, num tota excipi poſſe, correcto unico illo errore, quo pro* Martello *obrepſit* Karolus Magnus; *qui error eo facilioremi meretur veniam, quod* Martellus, *licet Principis contentus nomine, Regia tamen poteſtate utens*, Rex *etiam ſubinde dictus inveniatur: unde id quod Papiras Maſſonus in Annalibus dicit, tumulo ejus in æde S. Dionyſii inſcriptum legi*, CAROLUS MARTELLUS REX.

LECTIONES OFFICII

Ex Mſ. Codice ipſius Eccleſiæ.

Interpretes Chriſti Martyres

1 CUm per univerſam Gallorum provinciam, longo tempore a paſſione Domini noſtri Jeſu Chriſti, per oracula Sanctorum, verbum Dei tam dulciter intonuiſſet, & claritas divinæ legis audita fuiſſet, enavertens animas & ſpientiam præſtans parvulis, multi ad fidem ſuſcipiendam convolarunt; doctrinisque & meritis, & precibus ipſorum ſacro baptiſmate
B abluti ſunt. Quos Dominus, ſua providentia omnium ſalutem zelans, & ſua membra ad ſe trahere cupiens, [paſſionibus] & tormentis juſtificare voluit: ne per mundi proſpera, obliviſcerentur eorum quæ ſunt in patria. Alii lapidari

fuit S. Æmilianus

ſunt, ſecti ſunt; alii tenrati ſunt, & alii in occiſione gladii mortui ſunt. De quorum numero beatus ac ſanctus Æmilianus, miſerarione divina *a* Nanthenſis Anciſtes in Britannia inventus
a fuit, ut Vitam & Legendam intuentibus manifeſtabitur. Qui ſub perſecurione Euſtragei *b*
b & Nemphei commilitonum floruit, & crudele
c martyrium ſuſcepit, paulo poſt triumphum *c* Caroli Magni, Rolandi & aliorum, ut in eorum geſtis apertum eſt.

qui contra Saracenos Galliam vaſtantes,

2 Unde antiquus humani generis inimicus, invidia procurante & ſuggerente, multos paganos infideleſque a fide alienatos, ſanctam Chriſtianitatem per totam dictam Galliam deglutientes, & multas urbes devaſtantes, permiſſione divina (demeritis forte exigentibus) ſuſcitavit. Quod audiens ille beatus Æmilia-
C nus, fidei æmulus & zelator, ſanctiſſimus Epiſcopus, ex Britannia natus, pulcherrimus aſpectu, vultu amœnus, dulcis eloquio, populo valde compatiens, & ſupra modum amabilis, quia bonis virtutibus & moribus pleuus, multos ex ſuis propinquis & longinquis animavit, ad fidemque defendendam roboravit & ſolida-

ſuos cives animavit,

vit, iſta affabiliter dicens; O viri fortes in armis, in fide vero fortiores; ſcutum fidei veſtris in manibus, & cruceem Domini in frontibus veſtris aſſumite; galeam ſalutis in capite, & loricam in pectore. Eja milites Chriſti, vobiſcum arma deſerte bellica, canes veoenoſos trucidaorin & conterentia. Melius eſt nobis mori in bello, ut ait Judas Machabæus, quam videre mala gentis noſtræ, & opprobria Sanctorum in lege divinæ Majeſtatis ſuſtinere.

ac ſequi paratos,

3 Qui inſtigante Spiritu ſancto, feſtinantius Beato reſponſum concorditer fecerunt; Domine venerande & bone Paſtor, jube, impera, & quocumque ieris to ſequemur. Ipſe ardens, volnntatemque divinam anhelans, diem receſſus ſuis intimavit: qui ſicut boni fidei zelatores, D
& fno Paſtori adhærentes, armis aggreſſivis & EX MSS.
defenſivis munuti, in grandi numero in dicta Nanthenſi eccleſia compatuerunt: ubi Beato Miſſam celebrante, de Corporn & Sanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti omnes communicavit, uti Pontifex piiſſimus. Qui divino peraſto Officio, una cum proprio Comite, ſuos ſolidans, & inſide confirmans aiebat; Filioli, gratias Deo Salvatori noſtro seddamus, qui condidit cælum, terram & mare ex nihilo, & omnia quæ in eis ſunt ereavit: qui nos ſua bonitate in tanta multitudine aggregavit, & animos noſtros calirer roboravit & ſanctificavit. Devote ipſum deprecemur, ut voluntatem ſuam adimplere valeamus in ſalutem.

in Burgundiam ducit

4 Et valefaciens omnibus, ipſe & ſui commilitones, omnibus mundanis ſpretis, ſpe E
ſuffulti, Sacramentis munisi, veluti boni milites, prævio Duce illo venerando Æmiliano exierunt. O quantus luctus omnium lugentium plangentiumqnn civium, vidnarum, orphanorumque! His minime præpediti, die noctuque ambulantes, ſuos greſſus verſus Burgundiam direxerunt: ab irinere non ceſſantes, donec ad quamdam civitatem Hæduenſem, in diſtrictu Burgundiæ firnstam, appuleruut: in qua benigne cives illius, auxilium a Deo cognoſcentes, & crudelem inimicum obſidionem *d* formidantes, affectuoſe exce-
d perunt.

& Auguſtodnno appropinquantibus hoſtibus

5 Qui ſtatim audientes, Paganos adeſſe prope dictam civitatem, Nemphei fere ſex millia, & Euſtragei viginti millia paganorum equitantium, pedeſtribus minime computaris; appropinquantibus Pagnis non longe a civitate, obviavernnt foras ut audaces, vigilantes, non formidantes, in Deo ſperantes ſub Divi Æmiliaoi ducato: & aciem intrantes, enſes & lanceas in facies inimicorum magnanimiter injeceruut, ut in omnibus glorificetur Deus: & multis occiſis, nominatum Euſtrageum cum quinque aut ſex millibus, ad S. Jnannem dn Luzia uſque fortirer perſequentes, inter burgum *e* Colcharum & Hæ-
e dueuſem civitatem ſitnatum, viriliter fugarunt.

partem unam capit,

contra alteram quoque ſuos animans

6 Cni, inſcio provido viro, venit in ſuccurſum a Cabilnne maleficus ille Nempheus, F
velut canis rabidus & veneficus; Euſtragei ſui commilitonis ampliorem exercitum habeus, ſupra numerum ſuperius dictum. Quod videns conſolator beatiſſimus ſuos buccinavit, & iſtis conſolatoriis affatur verbis, diceos; Congratulor fidei veſtræ, commilitones optimi, qnod amorn chriſtiauitatis & fidei, nullam vobis inimicorum viſus ſotmidinem artulit. Acciogimini, & nullus vos merus terreat humanus: fortes animo, fide fortiores, eſtare Deo confidentes, quia protector eſt omniom ſperantium in ſe. Non in multitudine bellantium, ſed de cælo victoria eſt.

fortiter dimicat,

7 Adhue illo loquente, venit veſtus equn nuntius, diceus; Domine feſtina: jam Pagani ad gentem & ad exercitum tuum decurrunt. Qui in Domino confidens, & ſigno Crucis ſe muniens diait; In manus tuas, Domine, commendo Spiritum meum. Et aciem invadens clamabat; Eia milites, in Deo confidite de vobis. Accidit autem ut nutu Dei, prædicto Nempheo, mirabili fortitudine & ſtatura,

ex MSS. sed plurimis eorum teſtes

A ſtatura, primo occurreret: quem, viſis opprobriis & crudelibus martyriis ſuis inflictis, eudenter inveſit, & magna vi ec potentia viriliter percuſſit, hinc & illinc atrociter eruentavit. In cujus exuvilium affuerunt Pagani grandi numero, ipſum e terre ſublevantes: & in ſanctum Antiſtitem (irruentee) enſes & lanceas in Sanctum corpus dederunt.

profitentur etiam ipſe

8 Qui voluntate divina proſtratus, ſuos non ceſſabet ſanctis exhortetionibus ed fidem enimare, dicens; O inclitiſſimi milites, in fide conſtantes eſtote, animo potentes dimicate contre inimicos, & audaces in Pegunos convaleſcite: quia jam video qui enimos veſtros delectabit & ſolicitebit: jam video cælos epertos, & Angelos aſpicio de adventu veſtro Deo congratulantes. Nolite metuere mortem, quæ ſine dubio ducit ad vitam: filii non hominum, ſed Dei, [pugnatur] pro noſtre vera matre Eccleſie, quæ clamat ad Deum vindictem Sanctorum ſuorum.

& capite truncatur.

9 Capite diſſolvi, & eſſe cum Chriſto Selvatore noſtro. Ibi nos meliora loca menent, & tota merces noſtra. Et hæc, ultimo in laudem prorumpens, enimem ſanctam Angelis ſuſcipientibus, æternis gaudiis cum certicis & laudibus, audientibus cunctis ibi exiſtentibus reddidit, ſæviente illo ſcelerato Nempheo, ejuſque ſanctum eapus detruncante.

B

D

ANNOTATA D. P.

a Nanthenſis, *a vulgari* Nantes; *antiquior aliquis* Nannetenſes, *vel ſaltem* Nannetenſes *ſcripſiſſet*.

b *Nolim reſpondere pro biſce nominibus, alibi necdum repertis a me.*

c *Cladem potius dixiſſet, aſſi triumphum Martyrialem intelligat*; *cui fabuloſas Turpinus aſſignat* XVI Kalendas Julii, *anni* 778; *Sanſa(ius* pridie Kelendas Junii, *quando de eo & ſociis inter Prætermiſſos egimus*.

d *Auctor Legendæ Gallicæ, reipſa obſeſſum, & quidem diu, Auguſtodunum aſſerit.*

e *Videtur* Burbonium Anſelmi *intelligi*, Bonrbon Lency, *& forte non ſatis recte ſcriptum eſt nomen*.

E

DE SS. GOHARDO &c. Vide Append. tomo 6. Junii pag. 244.

DE S. SALOMONE &c. Vide Append. tomo 6. Junii pag. 248.

DE S. PECINNA SEU PERSEVERANDA

D. P.

VIRGINE AGRI PICTAVENSIS IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De vario ejus per tres dies cultu, titulo Martyris alicubi eddito, & Vita ſcripte ſub nomine S. Perſeverandæ.

FORTE SÆC. VIII. *Vita da-tur ex* 3 Mſ.

Tribus continenter diebus reperitur in ſacros Faſtos relatum nomen Nobiliſſimæ Virginis Peeinnæ, egnomine & meritis Perſeverundæ: *his enim titulis appellatur in vita, quam deſcriptam habemus in præclare grandis membranæ Paſſionario, Vitae Sanctorum Maji & Junii continente, quod una cum aliis quatuor ejuſdem molis argumentique voluminibus, ſequentes menſes præter Auguſtum continentibus, redemimus ne diſcerperetur, ſicut diſcerptus fuerat iſte aliique primi menſes quatuor, ante annos circiter trecentos paritur deſcripti in monaſterio Valcellenſi Cameracenſis diœceſi. Iſti ſimile aliud in Aroaſienſi apud Atrebates monaſterio; quod atque ac illud eſt Canonicorum Regularium, Invenitur fortaſſi etiam nunc; certe initio ſæculi hujus inveniebatur, quando Joannes Bronkel, ipſius loci Sacerdos Canonicus, ejuſdem Vitæ exemplar inde deſcriptum tranſmiſit P. Heriberto Roſweydo, qui ipſum cum alio contulit apud monaſterium S. Feliani Ordinis Præmonſtratenſis ſervato, quodque comperimus ad verbum convenire cum noſtro præfato codice, niſi dum* Peeinne *ſcribitur* Picinne. *De hac tamen Vita priuſquam agam, reddenda mihi ratio eſt cultus tam varii, ut propterea & propter duplicatum Sanctæ nomen, fuerit ab aliquibus diviſa in duas; eo maxime quod* Peeinnæ *nomini etiam* Martyris *titulus inveniretur ſubindr additus,* Perſeverenda *ſimpliciter* Virgo *appellabatur.*

ante annos 300 exaratis,

a *Molanus acceſſo unde nactus exemplar Uſuardi, minus iterater auctí quam cetera recentiora quædam alia, ad* XIII *Junii ibi ſcriptam reperit tranſcripſitque*; In agro Pictavenſi S. Pecinnæ Virginis: *quod ſecutus in Gallicano ſuo Sanſſoyus lectia fortaſſis etiam Vita prædicta, phraſim ſic varcadit*; In agro Pictavenſi S. Pecinnæ, Virginis Deo ſacratæ, Angelica puritate & morum innocentie ac religionis fervore illuſtris. *Quo autem ia prædicta Vita etiam nominantur ſoteres ejuſdem propoſiti ſociæ*, Columba & Macrina *ſive (ut eſt in Follaanenſi)* Mr. Magrine *ſimulque caſtitatis cauſa vexatæ dicuntur, etſi cruentam mortem nulla earum obiiſſe feratur: placuit aliquibus, ſimul omnes, & quidem ut Martyres, adſcribere Faſtis, cum nonnulla (ut paſſim fit) in nomiaum ordine ac literatura diverſitate. Hinc in Mr. Carmeli Colonienſis, quod apparet ab exemplo quodam Gallicano ſumptum, ſic legitur*: In territorio Pictavenſi ſanctorum Virginum, Putinæ, Matrinæ, & Columbæ Martyrum. *In Martyrologio, Coloniæ & Labecæ ſub annum* 1480 *excuſo, necnon Auctarii Grevenii ad Uſuardum annorum Chriſti* 1515 & 1521; Pictuvis ſanctorum Pectinæ, Matrinæ, & Columbæ, Virginum & Martyrum: *quæ verba modice alterani Mauroſcut*, In agro Pictevienſi, *inquit*, SS. Columbæ, Materaæ, & Picinnæ, Virginum & Martyrum. *Hunc vero ordinem modumque ſcribendi nomina, ſequuntur Ferrarius & Felicius: talibuſque exemplis motus Sanſſoyus in ſupplemento quaſi priora correcturus ſic legi jubet*: In territorio Pictavienſi netelis ſanctorum Virginum & Martyrum, Columbæ, Meternæ, & Picinnæ.

Ipſa Sancta videtur primum culta fuiſſe 24 Junii ſuccenta Martyrologiis, etiam ut Martyr,

F

cum ſocoribus Materna & Columba,

3 *Verum, ſicut jam dicere cepi, nulli earum contigit virginitatis illio jungere veſam Martyrii*,

&

A *& ſicut de ſolo* Pecinna *narratur, quomodo & ubi interim ſolo & Virgo tantum colitur die 25, mortua atque ſepulta ſit & colatur; ita ſola poteſt a nobis referri in hoc opere. Paterat autem referri ad diem præcedentem, qua pro majori ruſticanæ plebis commoditate, utpote alioqui feſtivo, primitus cultum credo; niſi, eodem cultu ſub finem ſæculi* XI *auctо, cum etiam viſum eſſet Officium Eccleſiaſticum pro ejus honore inſtituendum in eccleſiis ei dicatis, dies hic præplacuiſſet, proinde vacuus a celebrieri Officio. Itaque ad finem Vitæ præfatæ in triplici Ms. ſic legitur.* Celebratur autem depoſitio ipſius Virginis ſeptimo Kalendas Julii. *Habemus vetuſtum abſque anno impreſſionis Breviarium Sanquinicenſis in Veromanduis diœceſis: ubi, propter delatas illuc (ut mos dicam) Reliquias, ad dictum diem ſic notatur in Kalendario præfixo,* S. Pecinnæ ſemiduplex; *notatur autem per rubricam, tamquam feſtum a populo feriato celebrandum, æque ac Nativitas S. Joannis Baptiſtæ & proxime ſequens Apoſtolorum. Idem dies in Pictavis ſervatur; prout teſtatur Hiturius Ludovicus Caſtanæus de la Rochepozay, Epiſcopus Pictavienſis, in ſuis Notis ad Litanias* B *Pictonicas a ſe vulgatas, quibus etiam inſcripſerat* S. Pecinnam Virginem.

apud Pictones & Veromanduos.

4 *In omnibus tamen Legendariis Mſs. ſupra allegatis & ultio verosimiliter pluribus ſic legitur;* Incipit Vita S. Perſeveraodæ Virginis, *cujus feſtivitas eſt* IV. Kal. Julii (*licet id per errorem, ipſi textui contrarium, inductum videatur*) *accidit ut in eccentoribus pleriſque, tam manu ſcriptis quam typo cuſis Uſuardi auctoris exemplaribus, etiam illis quibus* Picinna *cum ſororibus inſcripta erat die* XXIV; *ad diem quoque* XXVI, *poſt memoriam S. Maxentii, adderetur;* Eodem die S. Perſeverundæ Virginis. *Hoc ſecuti ſunt iſti quoque qui alias nihil de S. Pieinna habent; inter manu ſcriptos quidem Codices, Vaticanus S. Petri, Centulenſis S. Richarii, Bituricenſis S. Laurentii, ſex membranæ noſtræ, quorum ultimum nuper nobis allatum Prage præfect ticulum Conventus Niſtadenſis in Provincia Daniæ; inter impreſſos vero, Bellinus, Galeſinius, Canifius, ac denique Romanum hodiernum: quos jam pridem præcedens Petrus de Natalibus,* Perſeverandæ Virgo, *inquit lib.* II. *cap.* 180, eodem die in Domino requievit. *At Maurolycus & Felicius nonnullaque Martyrologia Mſs.* Perſeverantiam *appellant. Quibus omnibus non obſtantibus, neque ſecernenda cenſeo nomina quaſi duarum Sanctarum: neque ſequendum errorem in die manifeſtum.*

variumque ſub nomine perſeverunda refertur 26

volut diverſa ſed per errorem.

C

5 Locus *ſepulturæ & cultus, uti in Vita num.* 25 *legitur,* ſitus eſt in pago Pictavenſi, & dicebatur tunc Taucinicus *(in Ms. Foilluni Tauriacos ſcribitur)* nomine nunc quoque mutato, honorabili vocabulo nuncupatur ad S. Pecinnam, *vulgo* Sainta Pezaine, *inquit Epiſcopus Caſtanæus in notis ad ſuas Litanias,* junta Nyorthum *regiuncula ſibi cognominis caput, ad Seuram fluvium, Pictavis fere tantundem atque Rupella diſtans, hinc ſcilicet* VIII, *iſtinc* XIV *leucis; & infra* S. Pecinnæ *Parochiam, ea altera fluminis ripa leuca una ſupra ſe proſpectans. Ad eamdem ripam ſurſum per leucas* IV *jacet oppidum S. Maxentii, qui* XVI *Julii in iiſdem omnibus Martyrologiis commemoratur; ut ideo conjuncta illi eodem die fuerit* S. Perſeveranda. *Addit Caſtanæus eſſe* alteram ejuſdem nominis Parochialem eccleſiam prope Mouſtiers ſur le Lay, *ubi ſimiliter* S. Pecinna *ut Patrona titularis colitur,* in Lucionenſi diœceſi: *in qua Chronographica quidem Pictavii tabula* Layum *fluvium nominat, ſed uſquam* Mouſtiers *vel* Pezaine; *ut nequeam dicere quantum ab invicem diſtent ambæ ejuſdem Virginis parochiæ; ſed ſolum monſteare poſſim diſcrimen fluminum prædictorum, quorum eſtia ad* VIII *leucas diſtant ab invicem; qua vero Nyorthum Layæ vicinius eſt, ſaltem* VII *Leucæ cenſentur.*

Etiam ſeculo IX in parochia ſui nominis prope Nyorthum;

aliaque ad Layum ſi.

D

6 *Aſt Magno ventum ut minimum leucarum Gallicanarum intervallo, ab Nyortho diſtat oppidum & monaſterium S. Quintini, in Veromanduis Belgio vicinis; cujus Dominus & Abbas, idemque Veromandenſis & Criſpinicenſis Comes, Hugo Magnus, eo prælio, quod adverſum Comitem Andegavenſem comiſe victor, Pictavos quoque depopulatus eſt; & Nyorthum uſque oacurreret,* anno MXC, ablata *inde* Pecinnæ Virginis pignora induxit in eccleſiam, quæ etiamnum Virginis nomen obtinet; in qua inſtituti Canonici duodecim, diſtincti in Presbyteros, Diaconos, & Subdiacooos, ſubditi majoris eccleſiæ juriſdictioni patronatuique S. Quintini, cum aliquot Capellanis. *Ita Claudius Hemereus ad annum prædictum, in ſua Veromanduorum Auguſta, quæ vulgo urbs S. Quintini nominatur; addens id factum,* Magnatibus ejus ævi arbitratis, illuſtri apice ſuas victorias coronandas, ſi Divorum Reliquiis eccleſias divictæ provinciæ ſpoliuſſent, ut ſuas iiſdem exornarent, Adventum vero Divæ Pecinnæ Reliquiarum celebramus, *inquit,* XXCV Julii. *Quales vel quantæ ea ſint dum ipſe non explicat; ſuſpicari licet, quod ea ſolum ſint, quæ ad publicam ventrationem fuerant reſervatæ, & lipſanothecis argenteis impoſitæ, tum cum primum condita vel eſtaurata ſub ipſius Sanctæ nomine fuit Tauriacenſis eccleſia, corpore ſub altari verosimiliter collocato. Ita ſalvabitur quod ex Chronico Malliacenſi Ms. his verbis refert Caſtanæus;* Anno MXCVIII inventum eſt corpus S. Pecinnæ: *Deo utique conſolante inquilinos poſt priorem cladem, & eductio in lucem corpore reliquo jacturam compenſante unius fortaſſe brachii, alteriuſve partis: quoadusque apud Pictavos aque ac Veromanduos, graſſata erumnis Calviniana, utrobique ſacra iſtac pignora diſſipavit.*

tertio in oppido S. Quintini,

ob allatas ea Reliquias anno 1050,

E

24 Julii.

Corpus repertum in Pictonibus anno 1098.

7 *Crediderim vero haud diu ante ſæculi* XI *medium, factam ſeu ædificationum ſeu reſtaurationem eccleſiæ, eodemque tempore compoſitum fuiſſe ab aliquo S. Maxentii vel alterius victoriis monaſterii Aſceta, Vitam, quam habemus & hic daturi ſumus, ſtyla quidem pro ea ætate eleganti ſatis, ſed cum exigua veræ certæque hiſtoriæ notitia, utpote acceptam non per ſcripturam coævi relatoris, ſed per ſolam verosimiliter vulgi traditionem. Huic tamen videmur poſſe credere Sanctam quidem* in quibuſdam partibus Hiſpaniæ, *puta haud longe a Pyrenæis ortam, ſed non etiam ibi mortuam, quod ſuſpicatur Hemereus, in medio relinquens, utrum ejus* Reliquias Childebertus ab Hiſpaniis in Gallias deportarit, ſeu alio quovis caſu in agrum Pictavenſem allatæ illæ ſint. *Vivam primus, æque ætate prima floruiſſe crediderim ex Hiſpania, ob Dei amorem, tranſiſſe cum Severibus in Aquitaniam; & trajecto Garumna uſque in Pictavenſem aut huic proximum Xantonenſem agrum veniſſe; ubi in monaſterio quopiam cum illic vixerit, donec pirata quidam Barbarus, Occiduis id eſt Maritimis potiretur partibus; unde mediterranea quoque ſuis incurſionibus*

F

Vita videtur ſat. XI ſcripta.

hac ipſam Hiſpanam facta.

AUCT. D. P. (*nequit nomen abindit*) A *nibus infeſta*. Oliverum *vel* Oliverium Regem *nominat Vita, nomine nec plane Latino, nec prorſus barbaro, & Britannis ſatis familiari*, Olivarium *Latinius diceremus*: Pecinnæ *nomen barbarum etiam ipſam eſt, ſed tale, ut ex veteri Hiſpanorum Celtiberorum ante Romanos lingua potius quam ex alia poſt illos inducta, poſſis videri derivatum, quomodo hodiedum Hiſpanis* Pekeño *quoque* Pekeña *dicitur*, parvus parva, *voce nec Latinam, nec Gothicam, nec Maaricam, adeoque antiquiorem originem referente; niſi malis ſuſpicari* Pecinnæ *nomen idem patria dialecto ſignificaſſe quod Latinis ſonat* Perſeveranda; *& propterea utrumque in uſu fuiſſe.*

& monaſterium non longe a Pictavibus ſtetit, 2 *Ut ut eſt*, Pecinnæ *monaſterium, locutis ut minimum viginti, nec tamen multo pluribus diſtare Nioro, concepiſſe debuit ibi, qui de ipſa ſepelienda loquitur; tamquam toti regioni nota atque percara; & tanta ait illuc perveniſſe ubi obiit, ſeptimo demum die, itineribus ſcilicet modicis & ſexui ſuo debilitatique congruis. Quodſi ex ſilentio Adonis Uſuardique, in ſuis Martyrologiis de Pecinna tacentibus, conjectare quis velit, ipſorummet ævo illam floruiſſe; conjectare etiam poſſet*

B *illum Barbarorum paganorum ducem, qui in Virginis concupiſcentiam exarſit, fuiſſe ex Normanis aliquem, Caroli Calvi ævo, id eſt ſæculo* IX *exarſit Galliam longe latque populari, excurſionibus plerumque annuis, quandoque ex occupata aliquo munitiori loco pertinacioribus. Concipi etiam poteris, Ulterum five Olaronem inſulam, ab iis infeſſam ſubinde diutius fuiſſe, unde ipſi licuerit quaſi uſque Pictavos domitari, & tributa atque ſervitia quodammodo imperare; ut venire jubenti tyranno non potuerit non obedire* Pecinna, *nec impiæ violentiæ quiſquam pro illa ſe opponere: quo caſu Ducis nomen indidem accerſere poteris, unde ſuam Olavus habet, Danis Norvegiſque notiſſimus: ſed quanto Normannicæ irruptiones propius accedunt ad tempora, quibus cenſemus ſcriptam fuiſſe Vitam, tanto minus veroſimilitudinis videtur habere conjectura. Itaque cum jam docuerim, S. Æmiliani Martyrium referri poſſe ad tempus Saracenorum, circa annum* DCCXXVI *per Galliam graſſatorum; magis proprndet animus, ut eodem referam obitum S.* Pecinnæ; & Olivesii Regis *nomen, curamque ſtabiliendæ idololatriæ, opinabor ab auctore adjecta gratuiti ornatus cauſa; ſic ut tota Vita fictionis plurimum, perparum habeat veritatis; in hoc poſita, quod mortem obierit Virgo, cum duceretur ad eum, a quo vim meC rachar ſuæ pudicitiæ infrendam, ſororibus divinitus ab eadem præſervatis vita incolumi. Lege & judica.*

in quo forte annis tempore Normannorum regionem illas populationibus fæc. 9.

ſeu potius Saracenicæ circa an. 727.

Pſeudo dexter Caroli natam figit,

9 *Porro non exiſtimo, quod Dexterini pſeudochronici ſignias aliquam habuerit Vitæ illius notitiam, in qua S.* Perſeverandæ *actus Hiſpaniæ tam diſerte aſſeritur. Si enim habuiſſet, eadem duce procuidubio fuiſſet etiam de ſororibus, denique Rege Oliverio, & Taurinica ſepulturæ loco commentus aliquid; ac fortaſſis etiam Pictavenſem Pegum traduxiſſet in Hiſpaniam, eadem qua ſimilia plura fidentia. Nunc ad illam Hiſpania vindicandam ſufficit nudum nomen apud Petrum de Natalibus, & in Romano Martyrologio repetitum abſque diſtinctione loci, cum propoſitum haberet hujuſmodi omnibus patriam aſſignare apud ſuos; nunquam turpius deceptos, quam cum perſuaſi fuere, tot veris ſuis Sanctis admiſcere plures, pro ſolam ſiGendi libidinem illac attractos. Hoc igitur animo*

& facta adſcribit, *ad annum* CCCLX *ita ſcripſit Pſeudodexter;* Caracæ *in Carpetania (voluit quidam* Guadalaxaram *nunc eſſe ad* XII p. m. *ſupra Complutum*) Perſeveranda, Virgo Deo devota, floret. *Nec defuit qui dignum patella operculum adderet poſtaſter, ſub noſcio cujus Aali Hali nomine, uti aliis multis, ita etiam illi Sanctæ Epitaphium conſarcinans tribus male toenatis diſtichis; quorum hoc primum accipe, cetera apud Tamajum Salazarium in Martyrologio Hiſpanico lege, ad diem* XXVI *Junii.*

D

Marmore ſub cavo, virtutum plenæ Caracæ
Sarcinis, en Virgo Perſeveranda jacet.

VITA

Ex tribus Codicibus Mss.

CAPUT I.

Sanctarum trium ſororum inſtitutio monaſtica, Columbæ ad tyrannum converſandum promptitudo.

1 EGregiis Sanctarum dilucidare triumphos Virginum, geſtaque ipſarum ad notiE tiam attollere paſterornm, æterni Regis eſt præconium; qui etiam in ſexu fragili victoriæ perficit agniam. Ergn qualiter inclita Virgn Pecinna quæ juſtn agnnmine dicitur Perſeverands, a primæve ætatis infantia, Chriſti adimplere ſtuduerit præcepta; & ipſius adjuvante clementia, hoſtis nequiſſimi ſuperaverit tentamenta, humillimis verborum ſermonibus fidelium mentibus ad memoriam commendare cupimus. *Prologus.*

2 Nobiliſſima igitur Virgn Pecinna, agnomine & meritis Perſeveranda, in quibuſdam partibus Hiſpaniæ ex illuſtri nrta eſt progenie. Quæ licet nobilis eſſet genere, & nobilior fide, puellaribus tamen annis famulatum divinæ adamavit ſervitutis. Ab ipſius namque infantiæ cunabulis, Chriſtianæ religinnis inbuta eſt documentis. Ornata eteuim generis dignitate, necnon Virginitatis pulchritudine, atque magnificæ mnrum ſanſtitate, Ibat, jnxta Pſalmogrsphi vocem, quotidie de virtute in Pſ. 83, 8. virtntem, quatenus per bonnrum operum exhibitinnem mereretur ſponſum habere cæleſtem. Conjungit quippe eam nmnipotens F Deus duabus religioſis puellis ..... ſororibus quarum altera dicta eſt Columba, altera quidem nuncupata eſt Magrina. *In Hiſpania nobiliter nata,*

3 Adepta vero memorabilis Chriſti Virgn Pecinnæ harum venerabile conſortium, quæ mortalis poteſt dicere lingua, quantum Dominica ſtuduerint implere præcepta? Diligebant certe Deum totis mentibus, & amabsnt prnximorum bona ſicut ſemetipſas. Inerat illis fides vera, ſpes firma, & cnritas perfecta. Spernebant omnia quæ ſciebant Deo eſſe contraria: perficiebant cuncta, quæ in Scripturis legerant eſſe mandata. Jejunia viſiliter exercebsnt, eleemnſynis fnlerter inſiſtebant, inſtabant omni hora pſalmodiis, intendebant ſine ceſſatinne ſtudibus divinis, nfferebant Domina conſtantiſſimæ nrationis incenſum; petnoctabant fortes in aſſiduitate vigiliarum. Quæ quamvis, prnhibente ſexns natura, nnn celebrarent Miſſarum ſnlemnia; ſerventes tamen integræ dilectionis flamma, immolabant Regi *cum ſororibus Deo ſeſe ſacrarat,*

æterno

A æterno ſeipſas in ſuaviſſimi odoris victimas; volebantque fieri, juxta Apoſtoli dicta, Vivens & Deo placens hoſtia. Ut autem hujuſcemodi libarius implere poſſent officium, conſtruxerant ſibi quoddam monaſterium, ubi habitarent velut unanimes in unum, aliaſque vita & religione ſibi ſimiles Chriſto aggregarentur Virgines.

in monaſterio ſe conſtruxit

ubi dum ceteras virtute antecellit

4. Deniqua cum tam reverendis actibus inſtarent, ſcilicet ut diabolo repugnarent, ac Deo ſoli monte, actu, & habitu placere deſiderarent; diffudit ſe earum opinionis fama per regiones finitimas, quia lux tantæ religioſitatis abſcondi non potuit in tenebris: qua de ſancta gaudebat Eccleſia, & beatiſſimæ Virginis Pecinnæ glorioſa prædicabat merita. Ipſa quidem inter Sororum euſortia, tanta morum reſulgebat elegantia, quanta Lucifer matutinali tempore ceteras ſtellas prævenit excellentia. Ipſa enim aliis Sorores informabat exemplis, robobatat conſolationibus & doctrinis. In quarum ſchola caſtitatis ſplendebat & parcimonia, humilitas manebat & obedientia.

B 5 Illis igitur diebus quidam Regulus nomine Oliverius, in occiduis partibus ſceptrum tenebat Regiæ poteſtatis. Qui diabolico ſpiritu debriatus, & furoris crudelitate inflammatus, Chriſtianos crudeliter cœpit perſequi, & ad mortem uſque torquere. Unde multos Martyres ſuo interfecit gladio, quos omnipotens Deus in æternæ claritatis coronavit regno. Cum autem per diverſa loca perſecutionis ſuæ rabiem exerceret, & in Chriſtum credentes variis tormentorum pœnis cruciaret; famam prædicatum Virginum audivit, & quod omnipotenti Deo ſervirent admodum ingemuit. Quarum caſtitatem certius ſciſcitans, & pulchritudinem attentius inveſtigans; cœpit erga illas cunctis ſuæ impietatis ſenſibus æſtuare, & juſſit ut velociter ſuo præſentarentur aſpectui. Acceptu itaque legatione Regis milites, quos ad ſacratiſſimas mittebat Virgines, perrexerunt ad earum monaſterium, ut prædictas famulas Dei comprehenderent, ac illas feſtinato ad impii Regis aulam perducerent.

ſuperavit ceteras regionibus quidam tyrannus

& audita earum formoſitate ad duci Virgines jubet.

C 6. Interea felix Virgo Columba, ſerviens Deo cum beatiſſimis ſorore Peciuna, necnon aliarum Virginum congregatione devota, intellexit Spiritus ſancti gratia paſſionis ſuæ certamina citius affutura eſſe. Denique Spiritu ſancto repleta, atque animo virili divinitus vigorata, uttiſquam ſororibus prædixerat, quæ illis poſtmodum erant ventura. Ecce inquiens, ſorores duleiſſimæ, tempus reſolutionis meæ cognoſco imminere: & mecum oratu obſecro, ut requieſcens mereat in Domino Deo noſtro. Vobis etiam veraciter annuntio, & certiſſime prædico quia Rex Oliverius ad iſtam Congregationem ſuos dirigit apparitores qui nos comprehendant, & ad ejus præſentiam uſque perducant. Attamen pro certu ſorores ſcitote, & abſque dubio mihi credite, quoniam ad cœleſtis Sponſi copioſam perveniemus miſericordiam, & ipſi cum Electis adhærebimus in cœlis, cui tota intentione ſervimus in terris. Ipſa quin etiam Congregatio tota diſpergetur, quia Rex perfidus nobis multum inſidiatur. Nobis tamen a cœpto nequaquam decet deficere, & cui ſemel noſmet ipſas obtulimus, eum

Ejus rei præſcia ſoror Columba

& deſolationis meæ ſpecie immaneris,

D unaquaque abnegare debemus, quoniam potens eſt ipſe eum tentatione etiam proventum facere, ut poſſimus ſævitiam impii Regis conſtanter ſuperare, & coronas perennis gloriæ da manu illius feliciter accipere.

EX MSS. *Sorores præmunit ad certamen*

7. Talibus ſiquidem ſanctæ Columbæ Virginis ſermonibus finitis, illicu advenerunt impii Regis milites, litterarum indiculum deferentes, quatenus caſtiſſimæ Virgines ad Regalem aulam ſponte properarent, & ejus voluptati aſſenſum præberent. Suſcipiens itaque ſancta Virgo Columba litteras quas Regalis tranſmiſit impietas; legit eas in puellarum præſentia, ut feracitet ſcirent eſſe complenda, quæ illis ipſa prædixerat antea. Tunc animo valde fortes, & viriliter agere volentes, obtulerunt Domino noſtro Jeſu Chriſto cum lacrymis vota orationum, quatenus illis ferat auxilium, in magnæ tribulationis periculo.

ipſa polorum ad tyrannum parata.

CAPUT II.

E *Virginum ad Tyrannum deductio, mors S. Peciunæ in itinere obitæ.*

8 INterea fortis & pulcherrima ſempiterni Regis Virgo Peeinna, agnomina & præcipuis actibus Perſeveranda, nec mandato Regis perterrita, nec pavore mortis concuſſa, conſtanti corde talia profudit verba. Ejs, ſorores amantiſſimæ, templum, ut credo, Spiritus ſancti inviolabile, nolite quæſu neſandi Regis minas metuere, quia hæc eſt dies quam deſiderabamus; ecce adeſt gloria paſſionis, quam ſemper optabamus. Quapropter conſolamini in Domino, & in potentia virtutis ejus, quoniam ipſe conterit brachium peccatoris & maligni, & eſt fortis adjutor in opportunitatibus, exaudiens clamantes ad ſe in latitudine miſericordiæ ſuæ. Etenim ut Pſalmiſta proteſtatur; Prope eſt Dominus omnibus invocantibus ſe in veritate, & numquam derelinquit ſperantes in ſe. Quodſi aliquo tempore credentes ſibi permittit ad horam tribulari, non ideirco id agit ut pereant, ſed ut putiores quaſi per ignem recipiat, quas in æterni- F tatis gloria ſecum regnare concedat. Uode offeramos nos ante præſentiam Regis paganiſſimi, quo agnoſcat etiam in ſexu fragili virtutem eſſe Domini noſtri Jeſu Chriſti. Ad hæc quoque gaudens omnis ſacrarum Virginum caterva, laudes & gratias uni Deo retulerunt, qui pretioſam Virginem ſuam Pecinnam ſpiritu fortitudinis adimplevit, & per eumdem ſuas famulas tam ſalubriter confortavit.

Peeinna roborat ad tolerantiam

Pſ. 114. 11.

qui hæc bene animatis

9. Deinde dixit Beata Columba: Vos interim oves Dominici gregis, audita conſilium veſtræ ſalutis. Miſericordem Deum precibus interpellate, & lacrymarum fletibus pulſate, ut cuſtoditi mereamur ab ipſo qui eſt Rex ſolus Regum, & Dominus Dominantium. Nunc quidem ſola ego neſandi Regis præſentiam adibo, & quid ex nobis agere machinetur, diligenter ſcire tentabo. Regis igitur ſurentibus miniſtris, & eam ſolam Dei diſpoſitione cogentibus abire, illud Davidicum mente ſimul & ore canebat dicens; Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum, Domine, & non

valedicit Columba,

Pſ. 118. 133 & 139. 5.

A non dominetor mei omnis injuſtitia. Et ſubjungens ajebat: Cuſtodi me de manu peccatoris, ut fiat cor meum & corpus meum immaculatum, ut non confundar in æternum.

Ex MSS. tyrannus pellitur, frequo Chriſtianam profitetur.

10. Cum ergo Regi Oliverio præſentata fuiſſet Columba virgo, dixit ad eam; Quo nomine vocaris juvencula? Aut cujus religionis tenes inſtituta? Ad hæc reſpondens Jeſu Chriſti famula dixit: Nomine dicor Columba, religione vero ſum Chriſtiana. Ad hæc Regulos ipſe reſpondens dixit: Vivere & regnare nobiſcum amicabiliter poteris, ſi Chriſtianam fidem dimiſeris, & deos adoraveris, voluntatique noſtræ aſſenſum præbueris. Tunc quidam in auribus Regis ex aſtantibus miniſtris dixit: Neqoaqoam poteſt pulchritudo hujus virginis aſſimilari duabus aliis, quas in eodem loco reliquimus, ubi eas pariter demorantes reperimus. Ad hæc momoratus Rex unius hilaris præſentia, duarumque triſtis abſentia, ita loquenti ſibi reſpondet militi: Abito rogo celerius, & illas mecum præ-

Illæ allas quoque adduci jubet,

B ſentate conſpectibus. Attamen juro per deorum potentiam, & per Regni mei gloriam, quia ipſe ego illuc ire non differam, ut earum ſpecioſis amplexibus delectari valeam. Iſtn quoque diligenti cura interim cuſtodiatur, donec reliquæ ad noſtri aulam palatii adducantur.

Et quæ per veſtum mon ta Pecinna.

11. Interea memorabilis famula Chriſti Pecinna, & egregia virgo Magrina orabant Deum cum lacrymis & jejuniis quotidie, ut eas cuſtodiret ſua protectione ab iniquo & doloſo Principe. Cumque prolixis orationibus, ac jejuniorum longis attritionibus nimium eſſent fatigatæ, omnipotentis Dei ſibi propitiante clementia, viſione manifeſta futurorum ambæ ſimul viderunt præſagia. Enimvero videbatur illis quaſi multitudo populi furentis locum ſanctum crudeliter intrare, & ipſas de Eccleſia extra compellere, multiſque injuriarum ludibriis illas audacter dehoneſtare. Hujus terrore viſionis expergefactæ, ſomnium

cum ſorore Magrina,

ſibi invicem retulerunt, & quod ventorum erat certiſſime cognoverunt.

12. Denique ſponſa Chriſti Pecinna, vitili animo vegetata, fideoſque multum in Dei miſericordia, quatenus mererentur diſſolvi & cum

C Chriſto lætari, Dominum humillimis precibus dicitur exoraſſe: Tu, inquit, Domine Deos Pater, qui unigenitum Verbum tuum, per quod omnia ex nihilo creaſti, in noviſſimis temporibus, per uterum ſecundiſſimæ Virginis Matiæ, ad terras venire voluiſti; ut genus humanum, primi hominis culpa perditum, tibi per crucis reconciliaret trophæum; per ipſum te, ſumme Pater, mediatorem tui & hominum, hominem Jeſum Chriſtum, ſuppliciter petimus; quo nos a præſenti tribulatione eripias, & in confeſſione tui nominis perſeverare facias, atque ad ſocietatem ſupernorum civium cum integritate virginitatis pervenire tribuas, ad laudem nominis tui, quod eſt benedictum in ſæcula ſæculorum. Cumque omnes in eadem congregatione degentes reſpondiſſent, Amen: Hæc faciat Deus, & hæc addat; ſignavit ſe glorioſa Virgo Pecinna ſigno ſanctæ Crucis, dicens; Tibi Domine Deus, Redemptor mundi, animam meam offero, quam redemiſti; & corpus commendo, quod de terra feciſti. His dictis cœperunt ſimul iter agere, poſcentes Dominum, ut eis quo vellet viæ ductatum oſtenderet.

commendat Deo virginitatem ſuam

ſigno cum eadem dat in viam;

D

13. Glorioſæ tandem Virgines, Peciona ſcilicet & Magrina, iter agentes per ſeptem dietum curricula, implorabant æterni Regis ſoffragia, ut ſuæ protectionis dextera ipſas ab imminente defenderet plaga. Fatigatæ præſertim maximi itineris vexatione ac jejuniorum diutino labore, ſubſederunt ambæ paululper, uti diſpoſuit totius creaturæ Arbiter. Sancta itaque Virgo Magrina, cum videret pallida pretioſæ Virginis Pecionæ ora, traxit alta ab imo pectore ſuſpiria, dicens: Heu, cariſſima Soror & Domina, quis metus aut quæ triſtitia pulchritudinis tuæ immutavit ornatum? Cui Virgo conſtantiſſima reſpondit: Perſeveranda: Non terror infauſti Principis, neque formido paſſionis, mihi ſpeciem abſtulit pulchritudinis; ſed, credo, me vocare diſpoſuit, qui me a juventute mea cuſtodivit, ſibique uſque in præſens me famulari contulit. Ecce, Soror ſancta, diſſolvi cupio, & cum Chriſto eſſe deſidero; ut animam meam in paradiſum recipiat, corpuſque meum uſque in diem ſui adventus cuſtodiat immaculatum.

in qua ſeptimo die deficiens,

E

14. Te autem, dulciſſima ſoror, per Redemptorem mundi obteſtor, ut ſi in manus Oliveri Regis ferociſſimi incideris, fidem individuæ Trinitatis tormentorum pavore non obliviſcaris, ſed in Deum credas, ipſumque trinum & unum confiteatis, qui te de limo terræ creavit, ac pretioſo ſanguine redemit, & in cæleſti ſolio perpetuæ felicitatis dotabit præmio. Hortor, quin etiam repetens iterumque monebo, ut Sanctorum ſuffragia humiliter expetas, quorum precibus & meritis ad delicias cæleſtis paradiſi cum palma pervenias martyrii. Talibus quippe finitis ſermonibus & mutuis conſolationibus, cariſſima Virgo Pecinna, permanens mente & corpore integerrima fide, & opere catholica, terminato curſus ſui certamine, ſpiritum exhalavit vitæ. Cujus plane felix anima a corpore exuta & ab Angelis ad cælos evecta, ſociata eſt ſacris Virginum choris, ut gaudens & exultans vivat in perpetuum, habens jucundiſſimæ Virginitatis perpes emolumentum.

ſororem animam ad confeſſionem.

& moritur.

F

CAPUT III.

Defunctæ Pecinnæ honorabilis ſepultura, & ad eam miracula.

15. AD declarandam equidem hujus ſanctæ adoleſcentis dignitatem, ad commendanda piorum mentibus pretioſa merita illius; mox cælitus magno cum ſplendore veniens quaſi columba, alis plaudere cœpit ſuper ſanctiſſimæ Virginis Pecinnæ membra. Hinc in capite uſque ad pedes volitando, oſtendebat cunctis aſſiſtentibus, qualem gloriam ejus animæ poſſideret in cœlis, cujus corpori Angelicus columbino candore ſpiritus famulabatur in terris. Credimus ſane illius Angelum ſuiſſe, qui in columbæ ſpecie ſuper Dei filium deſcendit in Jordane; ut cunctis pateſceret credentibus, quod ab eodem ſpiritu etiam poſt mortem palam fuerit viſitata, cui conſtanter ſervivit in vita. At vero Chriſtiani venientes, tam

Apparet Columba ſupra corpus.

quod a Chriſtianis reverenter excipitur,

A tum viri quam mulieres, qui nobilitatem [defunctæ] ſciebant & ſanctitatem, eamque ſicut Dominam coluerant & matrem cariſſimam, collegerunt corpus venerabile, armatizantes illud Chriſticolarum more, prout dignum erat tantæ Virgini. Deinde levantes illud curru, operientesque ſericis veſtibus, eum pſalmodiis & hymnorum concentibus, duxerunt ipſum ad ſepulturæ locum, olim illi a Chriſto deſtinatum. Locus ſiquidem ipſe ſitos erat in pago Pictavenſi, & dicebator tunc Tauriacus; qui nomine nunc quoque mutato honorabili vocabulo nuncupatur ad Sanctam Pecinnam. Miniſtri igitur Regis Oliveri, quos ſupra diximus directos ſuiſſe ad ſacras Virgines comprehendendas; cum ad monaſterium perveniſſent earum; ipſas penitus non invenerunt.

Tauriacum forte ſepeliendum.

16 Tunc quidam ex illis nomine Auſtorgius, furens ad Regem rediit, eique ſeptem diebus jam tranſactis ſacras Virgines aufugiſſe enuntiavit. Quo audito impius Rex Oliverus vehementer eſt iratus, ſuiſque cum ira & indignatione dixit militibus: Per ſolem & lunam juro, & per regni mei gloriam vobis affirmo, quia ſi eas aſſecutus non fuero, earumque Virginitatem non violavero, me poſtea vivere nequaquam optabo. Quapropter nunc mihi equus paretur velociſſimus, qui poſt eas ſumma celeritate percurram, ut captas in contubernio lupanari deludam; & quoniam ad me noluerunt venire, poſt diluſionem, tormentorum pœnis illas uſque ad mortem affligam. Talia eum dicerer relicto ſui exercitus agmine, ipſe, cum paucis memoratas Virgines quæſiturus, furens hac & illac cœpit abire. Ignorabat nempe Rex miſerrimus, flamma libidinis ſuæ orbatus, quod ipſum omnipotens Deus Pecinnam in cæleſti coronaſſet ſede, Msgrinamque ſua poſſet defœdare protectione.

Libidum ſæpe dolens tyrannus.

B

fruſtra perquirit abſentes,

17 Fidelibus namque pretioſum corpus ad tumulandum deferentibus, & infidelibus illam circumquaque perquirentibus, advenit unus ex Regis ſatellitibus, qui tentavit retinere vi poteſtatis membra Pecionæ Virginis, ut vel corpus defunctum poſſet dehoneſtare, qui viventem nimis deſideravit illudere. Sed qui currus Pharaonis ſubvertit in mare, membra Virginis ſuæ non diſtulit mirabiliter glorificare. Oculos ejus excæcavit illico, quibus non fruetetur ſolis radio; ſed damnatus audacia præſumptionis, maneret in tenebris ſuæ iniquitatis. Verum qui dicit, Noln mortem peccatoris, aſpiravit ei donum converſionis; ut purgatus humilitate confeſſionis interventu gloriosæ Perſeverandæ Virginis reciperet lucem oculorum in corpore, adeptus lumen fidei in mente: glorificans quoque Deum eum etteria ad ſepulturæ properavit locum, habendo gaudium utriuſque ſanctatis. Cumque terram cœpiſſent effodere, ubi pretioſum corpus volebant reconderе; ſtatim columba rediit, illiſque alium locum effodi deſignavit; ſedisque in terra modicum plaudens mirabiliter alis ſuper eumdem locum.

Miniſter ejus auſus fodere corpus.

& puniens illuminatur.

18 Cum ergo inibi cavare cœpiſſent, & Deum mirabilem in Sanctis ſuis laudarent; ſtatim tanta odoris ex eo emanavit fragrantia, ut vinceret nuguentorum aromata, & univerſa opobalſami undamenta. Tumulato tandem caſtiſſimæ Virginis corpore, & compoſito honeſtiſſime, columba ad cælos rediit, quæ illis viæ ducatum præſtitit, & ſepulturæ locum divinitus oſtendit. Quo proviſus io loco, omnipotentis Dei celſitudo pinxima ſervis ſuis beneficia dedit, ac copioſa infirmis gaudia conceſſit.

Columba præfatum monſtrat locum ſepulturæ:

crebroſcunt miracula.

E

Auditum ſurdi, lumen capiunt ibi cæci,
Mutorum vinclis reparatur ſermo ſolutis.
Paralytici greſſum, debiles recipiunt robur ſanitatis optatum.

Auctor Sanctam invocat.

19 Quodſi divinorum operum inſignia quemlibet intueri delectat, ad ejus reverenda devotus accedat oracula, ibique ſatis poterit contemplari quam dignitatem habeat in regno Dei, quæ per Chriſti gratiam in tertis tantis coruſcat miraculis. Cujus quidem intercelſione & precibus ſupplices delictorum veniam nobis impetrari obtoixe depoſcimus, ut illius ope & meritis a cunctis eroamur imminentibus malis, & ad præmia perducamur æternæ felicitatis. Ubi Domino Deo opitulante, & beata Pecinna interveniente, mereamur fieri ejus gloriæ partieipes, & jocundiſſimæ beatitudinis in perpetuum poſſeſſores. Celebratur autem depoſitio ipſius Virginis ſeptimo Kalendas Julii, regnante omnipotente Deo, in perſonarum trinitate, & unitatis Majeſtate per immortalia ſæculorum ſæcula. Ameo.

D EX MS. viſa primum,

DE S. EUROSIA VIRG. MART.

D. P.

JACCÆ IN HISPANIA TARRACONENSI.

SYLLOGE HISTORICA.

De ejus cultu certa relatio, incertæ de ætate ac patria conjecturæ.

SÆC. VIII. TArraconenſis Hiſpaniæ, montibus Pyrenæis ſubjecta, dioeceſis una illiſque proxima, Jaccenſis eſt. Jacet urbs ad Aragonium fluvium (unde toti poſtea regioni Aragoniæ nomen factum) qua in ea montibus præfatis procurrens in Meridiem, curſum vertit ad Occidentem, montium novorum objectu prohibitus rectam ad liberum viam tenere. Simili fere curſu per eamdem dioeceſim fretur Gallega; ſed a montibus citius expeditus, raptum in Meridiem curſum repetit, junctaurus ſe libero ſupra Caſtrangustam, cum Arago non niſi prope Calagurrim eo pertinget. Trans Gallegam autem tribus ab Jacca leucis, eis Baſſam rivulum, jacet Hiebra five Yebra, juxta quam ingens ſub rupe caverna, latibulum præbuiſſe creditur præfatalatæ S. Euroſiæ; nec longe inde fons monſtratur, ab ejus nomine appellatus, quaſi ipſum ea precibus elicuerit, ut aquæ penuria laborantibus facilis ſubveniret, quod in tanta vitali præmonitæ victus via apparet credibile; eſto fons illa caverna ſit propior, ideoque inuſu fuerit ipſi Sanctæ, quod ad nomenclaturam inde ſumendam eſſe ſatis.

2 In eadem caverna deprehenſam cum comitibus Sanctam a Mauris ferunt: corpus autem ibidem exſtare, quod barbarorum Duci conjux ipſis fieri noluit, perlatum in pelle quadam, ab admonito per Angelum paſtore ovium, ſomnientibus quacumque tranſibat per ſe campanis. Hujus admonitu excitus loci Epiſcopus & Clerus, egreſſique obviam, ipſum reverenter exceperint collocaverintque in Cathedrali ibidem eccleſia: ubi uſque hodie eum magna veneratione ſervatur, cœpitque omnigenis miraculis clarescere. Præcipue autem invocatur interceſſio illius ad pluviam, quoties deſideratur, impetrandam: nec enim unquam contigit efferri proceſſionaliter ea de cauſa ſacras Euroſiæ Reliquias, quin intra triduum pluvia de cælo copioſa ſit data. Servatur autem ſæcum Corpus, carne & nervis compactum, adhuc ſuavem de ſe expirans odorem: caput autem ſimiliter adhuc integrum cum parte capillorum habetur reverenter in ſupradicto martyrii loco. Sunt porro anni circiter quinquaginta vel ſexaginta, quod Epiſcopus, Joannes de Navarra aliquam inde voluit particulam ſibi tollere; ſed continuo exivit e vulnere vivus ſanguis, qui bombacio exceptus ſervatur cum capite, & uſque hodie in eodem bombacio perſeverat & creſcit. Feſtivitas autem agitur poſtridie S. Joannis Baptiſtæ, quando Jaccam ex locis circumjectis accurrunt plus quam centum vicorum incolæ, ſub ſuis quique crucibus; aſſiſtuntque ſolenniſſimæ quæ tunc circumducitur proceſſioni, poſt quam etiam ipſum Sanctæ corpus ſpectabile proſtat.

3 Ita Epiſtola Hiſpanica, quam habeo originalem, una cum credentialibus literis, per Jaccenſis urbis Juſticiarios juratos Joannem de Villanova, Martinum de Saraſa, Hieronymum de Arguis, & Thadæum de la Sala propria cujuſque manu ſignatis, ac civitatis ſigillo munitis XIX Maji, anno MDLXVIII; traditis autem Joanni de Xaverre civi Jaccetano, ad ipſam ferendam Bohemiæ Regibus, qui tunc Maximilianus & Maria, hac filia, ipſe nepos ex fratre Ferdinando & gener Caroli V, jam tum a quadriennio Imperatoris etiam facti. Mittebatur ideo ea legatio, ut Reges illi perſuaderentur, ſuam apud Pontificem Pium V, una cum Philippo II Hiſpaniarum Rege, operam interceſſionemque interponere, ad hoc ut Sanctam, Bohemi Regis (uti Jactæ credebatur) filiam, ſolemni Sanctorum Canonizatione dignaretur; itaque Officium, quod de ea in ſola civitate recitabatur, toti Aragoniæ aut etiam omnibus Hiſpaniarum regnis commune fieret. Quid deinde factum ſit, & quouſque negotium Romæ procceſſerit, nuſquam ſcriptum comperio. Originales autem prædictæ Henſchenio noſtro miſſa Madrito fuerunt a ſuo amico, D. Joanne Gualtero del Bruggen, Hanſeaticarum civitatum ibidem Procuratore, viro erudito, ſed quomodo ad hujus manus devenerint, adeoque an unquam fuerint in Bohemiam perlatæ, nequeo divinare. Non pervenitſſe, ſuadere poteſt ſilentium noſtri Boleslai Balbini, tam in Epitome rerum Bohemicarum, quam in Miſcellaneis, ſolicite congereus quidquid alibunde didicit ad Bohemiam ſpectans; licet eatenus Bohemis ignotum, quales ſunt SS. Angela & Euphraſia. Perſuaſionem autem iſtam Jaccenſium, de Bohemica origine Sanctæ ſuæ quam volunt Hiſpaniæ Regis filio deſponſam; tunc venille, cum totum illud regnum anno DCCXCV Mauri ex Africa advecti recenter occupaſſent. primum peculiari tractatiuncula; deinde, ad refutationem ignorantiſſimi cujuſdam Apologiſtæ, obſervationibus novis ſolidiſſime prater morem ſuum, redarguit Tamayus de Salazar, Martyrologii Hiſpanici Auctor in cujus Notis ad hunc diem ſatis eſt ea legi.

4 Nitebantur Jaccenſes antiqui ſui Breviarii Lectionibus & Hymnis, ex quibus etiam Maritetea lib. 4. de Sanctis Hiſpaniæ cap. 18. Vitam Hiſpanice reddidit anno 1596. Sed cautior ille Thomas de Trugillo an. 1583 theſauri Concionatorii Tom. 2 pag. 2289 ſatis habuit ſe breviter & Latine ſcribere. In perſecutione illa, quam excitavit in Hiſpania contra Chriſtianos perfidus Rex Cordubæ Abdarragman, inter alios Sanctos quos Martyrio affecit, fuit B. Euroſia; quam quidem variis cruciavit tormentis impius tyrannus: in quibus quidem tormentis glorioſum ſpiritum reddidit, corpus autem allatum

A

D

B

C

E

F

In Jaccam deuerſi.

Sinus & caverna.

ubi caſa creditur S. Euroſia

& Jaccam tranſlata invocatur pro pluvia:

caput Hiebra ſanguinem fillas.

Ex Epiſtola a Magiſtratu Jaccetana in Bohemiam an. 1568.

cum de ea Canonizatione ſolemni tractaretur

ſed in ea quod Sanctam faciat Bohemiæ Regis filiam

non recipiendo.

A allatum eſt in civitatem Jacceoſem, ubi ſanctæ Martyris interceſſione multa præſtitit Deus miracula. *Trugillum meo ſecutus Ambroſius Moralez, lib. 16 Chronicæ Gener. Hiſp. cap. 15, cum narraſſet victoriam, ad Septimancas anno* MCCCCXXXVIII *relatam a Chriſtianis de prædicto Rege Cordubenſi; & quomodo is eum ſucceſſum imputans ultiæ ſuæ erga illos indulgentiæ, cœperit eoſdem in ſuo regno perſequi*; Sancta, *inquit*, Eroſia magna io veneratione habetur Jaccæ, in montaois Aragoniæ, ubi eſt ſacrum ipſius corpus, quod ex revelatione inventum, & ad iſtius civitatis Cathedralem delatum fuit. Martyrium ipſi intulerunt Mauri, abſciſſis manibus pedibuſque: quod quia hoc tempore factum volunt aliqui, hic referre volui; & ſi non ignorem eſſe, qui ad Roderici Regis tempora & generalem Hiſpaniæ deſtructionem ipſam referant: ſed & alia multa de illa narrant, quæ quia omni fundamento carent, prætermitto.

Sancti qui Cordubæ cæſam pavoverc.

Hiſpana aevo eſſe videtur:

B 3 *Nomen Græcum* ἀπὸ τῆς εὐρώστειας bene robuſta corporis aut animi habitudine *ſumptum, neque peregrinum quid, nedum Bohemicum, id eſt Slavonicum ſonans, mihi quoque veroſimile facit nequaquam peregrinam Sanctam, ſed indigenam eſſe Hiſpaniæ, ubi Græca nomina in uſu ſatis familiari fuere, uti probant* SS. *Leocadia, Eneratis, Leucritia, Eulalia, aliæque. Quamquam autem ejuſmodi Græca nomina non inuſitata fuerint vicinis trans montes Aquitanis, utpote per Romanos illuc inducta promiſcue cum Latinis; nullam tamen neceſſitatem video inde accerſendi Euroſium. Nam Roderico Gotthorum Regum ultimo (ſub quo veriſſe illa debuiſſet, ſecundum Jaccenſe Breviarium) nullus fuit filius cui illa ſponſa petita fuiſſet; ſicut nec Reges in Aquitania, quorum aliquem eadem habuiſſet parentem. Atque hoc forte Marianam movit, ne lib. 8 cap. 9 nonniſi obſcuriſſime de ea loqueretur, quaſi forte poſſa ſæc. x tempore Comitis Garſiæ. Parum igitur ad rem facit, quod Tamajus, ex Itinerario Antonini*, Bojos *nobis offendat in Aquitania; & ſic videri poſſit erratum in affini nomine Bohemorum, quos etiam Bojos multi votant. Nam licet Julius Cæſar petentibus Ædnis conceſſiſſe legatur, ut Bojos apud ſe permitteret commorari, credaturque aſſignata eis pars agri Burbonienſis in Aquitania: quamvis etiam iidem, everſa unica quam tenebant civitate Gergovia, partim ad Æduorum latus alterum tranſierint, Lingonibus Senonibuſque vicini, tempore Plinii; partim proximius ad Pyrenæos acceſſerint, inter Loſam & Burdigalam commorantes, quando Antonini Imperatoris Itinerarium ſæculo* II *fuit ſcriptum; eſt tamen omnino veroſimile nullos eos fuiſſe, cum Romana apud Gallos potentia ceſſavit. Nec prodeſt in ſubſidium vocatus Aulus Haly, novus ſub veteri ac peregrino nomine Pottaſter; non etiam Pſeudo Juliani fictitium Chronicon, neque a Mauroleo producta Primi Cabilonenſis Epiſcopi Topographia Sanctorum, quæ ipſa non valde vetus figmentum eſt ejus auctoris nomini inſcripta pro anno* MCCCCL *quo nullus neque tunc neque alias Cabilone fuit, imo nec tota Gallia Epiſcopus Primus.*

non placebit qui Bojos in Aquitania fugeret,

C

diu ante Mauros irruptionem extinctos.

6 *Ut tamen Hiſpana* Eroſia *fuerit, non ideo Cordubenſibus ſæculi* X *Martyribus, nulli veterum notis eam adnumerem; ac ne quidem illis, quos deſcribit S. Eulogius æra* DCCCXC, *Chriſti anno* DCCCLII, *quando nunc ibi Abderaman Chriſtianos perſequebatur. Aliquid dandum cenſeo traditioni Tebrenſium, paſſam apud ſe & ſepultam Sanctam tenentium; nec enim apparet qua fundamento dicerentur a Cordubenſium finibus translatum in Aragoniam corpus. Volo etiam traditionem tenere, qua dicitur a Mauris cæſa illa, & quidem ſub tempus excidii univerſalis, poſt profligatum Roderici Regis exercitum, uſque ad Pyrenæi cacumina penetrantibus Barbaris anno circiter* DCCXIV, *ſub altero ſpurcitiæ Abderamene fortiſſimo Duce, qui deinde toti Aquitaniæ Piſtonas uſque terrorem intulit & veſtitatem, quoad uſque anno* DCCXXXII *apud Tuenes cæſus eſt a Carolo Martello. Sed & pro caſtitate tuenda cæſam negare nolim, aut ejus amore captum Barbarum; velim autem doceri ab iis quibus contigit corpus inſpicere, ſatiſne certo dicatur manibus pedibuſque fuiſſe mutilata, ſeu viva ſeu mortua. Cetera ignorare malim, æque ac* Aciſclum Epiſcopum *Virginis patruum, ac fratrem ejuſdem Virginis* Cornelium *ſimul cæſos, quia eorum nullus uſpiam cultus invenitur, neque corpora unquam reperta narrantur. Fieri aliqui facile potuit, ut tempore deſolationis illius, Oſcenſis Epiſcopus, cum familia ſua, in prænemorata cavernæ latibulum quæſierit mortemque invenerit, dictus reverà* Aciſclus, *a nomine famoſi illius ſub Dioclctiano Cordubæ martyris, cujus memoria recurrit* XVII *Novembris, eſtque totis Hiſpaniis celeberrima.*

Malim credere in Aragonia natum.

ibi revera cæſum eſſe a Mauris in Gallias tranſmigrantibus ſec. 8.

D AUCTORE D. P.

E

7 Oſcenſem *autem* Epiſcopum *dico, non* Jaccenſem. *Nec enim civitas, licet antiqua, ſedem olim habuit Epiſcopalem: ſed cum ipſa eſſet de Mauris prior recepta anno* DCCXCV, *ii quos ſibi Epiſcopos elegere Aragones, cedebant in vicinis ei urbi monaſteriis, S. Petri Streſienſis & S. Joannis Pinnatenſis, dicebanturque* Aragonenſes Epiſcopi, *uſque ad annum* MXXXV. *Tunc celebrato Jaccæ Concilio, quod Baronius male refert ad* MLXI, *placuit* Sancium, *titulo Aragonenſis ultimum*, Jaccenſem Epiſcopum *dici, quoadusque recuperaretur etiam* Oſca, *eoque Sedes poſtliminio referretur, prout factum anno* MXCVI. *Si ergo* Joccæ Epiſcopus *erat, quando illatum eſt illuc* S. Euroſiæ *corpus; fuerit is vel ipſe Sancius, vel unus ex ejus ſucceſſoribus a Tamayo ad* VIII *Februarii nominatis, puta Garſias, Stephanus, vel Petrus, ſub quo recuperata Oſca fuit. Integrum ergo ſæculo aberraverit is, qui ſub nomine Juliani Petri Chronica Adverſariaque commenta, ſcripſit, quod anno* DCCCCXXXV *fuit inventum divoitus corpus S. Euroſiæ, a quodam paſtore, Joanne autem de Navarra, qui delibatarus quidpiam de Sanctæ capite, ſanguinem miraculoſum elicuit; fuit Epiſcopus Oſcenſis, ab anno* MCCCCLXXX *uſque ad* MCXXVI, *ut eſt apud Martinum Carillium Cæſarauguſtanum Canonicum, poſt hiſtoriam S. Valerii Epiſcopi Cæſarauguſtani & Martyris; cum jam ſcilicet Jaccæ Epiſcopi a quatuor fere ſæculis eſſe deſiſſent, donec eos Philippus II primis Monarchiæ ſuæ annis reſtituit fecit, Oſcenſique Epiſcopo urbem ſubtraxit.*

tractatum vero ſec. 11

quando Jacca Epiſcopus habuit poſtea Oſcam recuſſet.

F

8 *Queritur porro Tamajus malam ſibi a Jaccenſibus relatam gratiam, quod illis aperuerit errores Breviarii ſui; & inter alia oppoſitam ſibi fuiſſe alt relationem quamdam, apud illos authenticam æſtimatam, hoc principio.* Die XX Februarii, anno MCCCCLXXXXIII, Fr. Joannes de Monte-oliveti, regni Bohemiæ, venit ad civitatem Jaccam, ad viſitandum corpus B. Euroſiæ, & dixit: quod nomen patris dictæ S. Euroſiæ erat, Joannes Lodici, Rex Bohemiæ, Sclavoniæ & Albaniæ; & nomen

Expeditar deinde alind de Sanctæ Bohemo figmentum

AUCTORE D. P.

A matria ejus, Enlalia: nomen fratris ſui Carmionus Lodici, nomen ſuæ avunculæ Martianæ Lodici: nomen civitatis Laſpicum: & baptizati fuerunt in una ſanctiſſima Eccleſia, intitulata in honorem S. Euſebii: & ſanctiſſima corpora ipſorum requieſcunt in uno ſanctiſſimo monaſterio Ordinis S. Benedicti, in honorem SS. Fabiani & Sebaſtiani, juxta civitatem Laſpici ad ax milliaria &c. *In hoc figmento arietando defudat Tamayus, non ſine magno operæ pretio. Quis enim, ipſo tacente, non videat, nihil in tota iſta barbarie eſſe, quod Monotheo vere Bohemo potuerit in mentem vel ſomnianti veniſſe? Nomina ſoltem illic Bohemica dediſſet hominibus; civitatem etiam nominaſſet, ex notis aliquam. Cum autem tota phraſis Hiſpaniſmum ſapiat, dubitari non poteſt, quin eodem genio conficta res ſit, & Jaccenſibus nimium credulis pro antiquo cimelio obtruſa, ipſo hoc facto, aut forte poſt multam a Tamayo contrarerſiam. Certe juratis quos ſupra dixi Juſticiariis civitatis ignota illa adhuc erat anno* MDLXVIII, *cum Legatum ſuum diſtinabant in Bohemiam, ſolicite*

B *colligentes omnia quæ de ſua Patrona vel ſciebant, vel ſcire ſe credebant.*

9 Fr. Martinus a Cruce, Auguſtinianus Sodalis exalceatus Provinciæ Aragoniæ, ejuſdemque Generalis Procurator, anno MDCXXVII Cæſarauguſtæ in lucem emiſit, nomine ſuo, non ſuum opus, ſed (ut fatetur ipſe) Anonymi cujuſdam, eamdem Religionem profeſſi, qui præcepto Superiorum adactus, in Martini manum & nomen ire illud permiſit; *quemadmodam in Bibliotheca Hiſpana ſcribit Nicolaus Antonius; operis autem titulus, ex Hiſpanico Latinus, hic eſt:* Hiſpania reſtaurata in Aragonia, virtute mulierum Jaccenſium, & Sanguine S. Roſiæ. *Tamayum credo in ſuo Notorum ſuarum appellare* Vitam S. Roſiæ, *cujus cap.* 27. *fol.* 150 *dicit recenſeri*, cujuſdam Baſurti vnruſti Poetæ Caſtellani rythmos, necnon & plura miracula, *quorum cauſa Vitam iſtam naciſci opto. Amicus noſter Primus Aloyſius de Tattis, Comenſis apud Inſubres Hiſtoriæ ſcriptor, Congregationis Somaſchæ Presbyter, librum habuit, ex eoque nobis ſignificavit, eu-*

C *dorem in eo eſſe ſententia, ut* Aquitaniam Roſiam *faciat. Plura fortaſſis idem Amicus noſter ex illo ſuggeſturus erat, ſi edere potuiſſet Vitam, quam inde ab anno* MDCLXXX *habere ſe ſcripſit prælo paratam, ſolumque expectari Reliquiarum aliquid ex Aragonia, do cujus Translatione feſtiva poſſe ad calcem agere. Verum cogitationes optimas mors intercepit anno* MDCLXXXVI *obita, ſicut mihi deſcripſit, ejus in Præfectura ſucceſſor Angelus Maria Baltzius, pollicitus ſe communicaturum ſiquid inter defuncti ſcripta reperiret huc ſpectant, & ex libro præcitato etiam deſcripturum quidquid inveniſſet; addens Reliquiam Comum perlatam quidem aliquam eſſe, ſed tam exiguam, ut commemorari non mereatur.*

10 *Interim habemus ab Aloyſio editum an.* 1675 *Martyrologium Novocomenſe de Sanctis iſti Eccleſiæ propriis, ubi ad* XXVa *Junii ſic legitur:* Novicomi, in ſacra æde Lauretana, ſolennitas votiva S. Roſiæ Virginis & Martyris &c. *ex Trugillo: in Commentario autem ſubjecto, cum oſtenderet Auctor, fieri non poſſe, ut Bohema credatur, ac ſoror S. Wenceslai, quæ unica huic fuit Premislava; propendet, ut ſit Cerdubæ poſſa. Translatus eſt inquit*, S. Eulogius D Ovetum, translata eſt S. Leocritia: quidni potuit & Jaccam Roſia? *Tum expendit promiſſum morituræ factum cælitus, ut quotieſcumqun pro pluvia vel contra quameumque tempeſtatem fuerit a Chriſti fidelibus invocata, eorum oratio ſit exaudienda. Equidem nihil dubito, quin experientia frequentium gratiarum in tali neceſſitate, occaſionem dederit iſtiuſmodi voces cæleſtes comminiſcendi, ad ornatum hiſtoriæ alioqui inculta: ipſique experientiæ innixam fidelium fiduciam magis quam credulitatem laudo: & ſic, eodem teſte*, præſens Vi- *& ut talis*
ginis auxilium noviſſimis hiſce temporibus *feſtum ce-*
experta eſt Inſubria, quæ aſſiduis turbinibus *gunt 26*
agitata, lætantes fruges ſuas in ſuis ſingulis *Junii:*
dilapidari lugebat: vix Euroſiæ nomen invocavit, eum afflictis rebus ſuis præſidium, quod peroptabat, invenit. Mediolanenſis agri religionem, *per Hiſpanos arcem obtinentes, uti credo, inductam*, amplexata ſit Regio Novocomenſis; quæ inter alias crebris obnoxia tempeſtatibus, ærumnas ſuas implaE eabili luctu deflebat. Toti Provinciæ adjecta eſt Patrona Euroſia, anno MDCLXI, in ſacra æde Lauretana, a Patribus Congregationis Somaſchæ; & uti Patrona quotannis ſolenni ritu colitur a civibus hac die, qua non ſolum ex urbe, ſed etiam a finitimis urbi pagis, populi certatim confluunt, ad deprecandum Virginis interceſſione Numen, ut impendentis infortunia illius meritis amoveat. Ab eo tempore & jamjam decidentes grandines, Euroſiæ, ut pie credimus, interceſſione vel redactas ad nihilum, vel alio ſportatas ſæpe ſæpius ſgnnvetunt.

11 *Trugillo pro errorem typographicum obrepſiſſe credo, ut in margine legeretur*, 26 Junii, *quod ſecutus in Catalogo Generali Ferrarius: & hinc Inſubres veniam facilem merentur: ſed quod idem Ferrarius, etiam die* XIV *Junii eam colli dicat, veluti* ex tabulis Eccleſiæ Jaccitanæ, *minime videtur, nullam talis diei mentionem facientibus in ſua Epiſtola Jaccenſibus juratis, vel Hiſpanis ſcriptoribus ullis. Dicit idem Ferrarius*, Euroſiam *coli* XXV Julii *etiam* ex tabulis Eccleſiæ Jaccenſis. *Forte excuſari poſſet pro* Junio Julium *ſcriptum fuiſſe a Ferrario per errorem, &* F *hunc in ipſo Julio impreſſum ejus elogium eſſe. Citat hic etiam Archidiaconum Arnudenſem & Auctorem Floris Sanctorum. Interim facile crediderim, ipſum diem quo Jacca colitur Sanctæ, non eſſe mortis ſed inventionis vel translationis. Arturus in Gynæceo ſacro, Ferrotium ſecutus, elegit etiam diem* XIV; *addiditque in Notis*, Arbitroe eſſe S. Euphroſynam, Cordubæ Martyrii gloria decoratam anno DCCCXXVIII, apud Baronium tom. 10. *Barenii Chriſtianorum de Mauris victoriam eo anno narrantis verba hæc ſunt:* Addunt nonnulli, qui proſecuti ſuns res Hiſpa- *an aliqua*
niæ, ipſum Acabum Regem hac accepta ela- *Cordubæ*
de, ubi Cordubam eſt reverſus, magnam ad- *Euphroſy-*
verſus Chriſtianos perſecutionem excitaſſe: *quod* *nam?*
ſane etiam apud Ambroſium de Morales lego; ſed non item tunc paſſum S. Victorem, nec etiam, Euphroſynam pari decoratam palma Martyrii. *Vellem hic Auctores ſuos citaſſet Baronius: nam Tamayus in ſuo Martyrologio neutrum novit, nec alius quem viderim Hiſpanus ſcriptor. Interim Balbinus noſter lib.* 4. *Miſcellaneorum Bohemicorum* §. 28, *Barenii auctoritate motus, nolnit*

Inſubres Patronam elegerunt contra tempeſtates

Octavus anno 1627 edita miracula.

Ioannes Monachus Bohemus, qui auctor dicitur.

eam

A *eam omittere ; quin etiam tacendum ſibi non putavit eſſe, qui S. Angelæ ſororem faciant ; licet fateatur ſcriptores Bohemos utrius meminiſſe, nec apparere cujus filia eſſe potuerint, aut quomodo Angela Carmelitano Ordini adſcribi, quem Carolus IV Imperator primus in Bohemiam advexit. Idem fecerat in prius edita Rerum Bohemicarum Epitome ; ubi enumerans utriuſque ſexus Bohemos tempore Premiſlai Regis ſæculo XIII ſanctitate illuſtre ;* Vivebat, *inquit, miam hoc ſeculo Angela inſtituti Carmelitani in Tyro, & S. Euphaſia* D
Martyr in Hiſpania, utraque ex Principum Bo- AUCTO-
hemorum ſanguine ; ſi vera ſunt quæ de iis RE
non ignobiles ſcriptures, noſtris licet tacenti- D. P.
bus, tradiderunt. Ita egre adducuntur homines etiam optimi, ut omnino rejiciant id, quod qualicumque indicio intelligunt ab aliquibus credi, cum id ad patriæ ſuæ decus facere videtur, etiam id quando habent de fictione ſuſpectum.

vel ſoror S. Angelæ Carmelitana ?

DE S. DICENTIO SEU DIZANTIO

EPISCOPO SANTONEN. ARDUSII IN ARVERNIA.

D. P.

COMMENTARIUS HISTORICUS

De cultu, ætate, actis ex Officio proprio loci.

SÆC. VIII.

ARduſium, *vulgo* Ardes, *oppidum eſt, inter Clarum montem Arvernia metropolim, & civitatem Epiſcopalem S. Flori, media plane in Meridiem via, pari fere octo leucarum ſpatio utrimque diſtans. Hic Patronus, præcipuo & proprio per Octavam integram cultu, habetur* S. Dicentius, *recentiori communitorique uſu, & ad formam Francici idiomatis aptiori*, Dizantius, *Sanctalo, Martyrologii Gallicani conditori, prorſus ignotus. Agit de eo ſatis prolixe Jacobus Branche, in opere de Sanctis Arvernia, aliisque Acta Mſs. quæ tamen oſtendit fidei non magnæ eſſe, ut quæ cum Imperatore* Hadriano *componunt* Linum Papam II *toti eccleſiaſticæ hiſtoriæ peregrinum, & cum his* Pipinum Francorum Regem Caroli Magni patrem, *totis ſexcentis annis Adriano Imperatore junio rem. Optavi tamen illa ipſa habere, ſcitus quanti referat etiam fabulas in ſuo fonte legere, ad judicium ferendum de narrationibus, aliud nullum fundamentum habentibus, & tamen majorem veri ſpeciem præferentibus, dum abſunt patentis animum fictionis indicia manifeſta.*

B

Acta plena confuſionis

a *Hujus mei deſiderii ut compotem me faceret Claromontani noſtri Collegii ſub annum* MDCXCI *Rector, Gabriel Brivazac, e ſubditis ſuis unum miſit, qui cum Parocho ageret, & in Acta illa ſtudioſe inquireret. Sed is invenit pridem illa periiſſe, poſtquam ſcilicet deferunt inde Lectiones peti ad Officium Matutinum, impreſſo quaterno proprio ad eum finem, quo continetur totus Ordo ſervandus per Octavam. Utinam vero hunc ſaltem tranſmiſiſſent integrum ! Nam hujus, forte jam etiam uſurpari deſiti, aliud non retulit is qui miſſus fuerat quam altimat duas pagellas, pro Officio per Octavam & in ipſa Octava die; in quibus pro hac tres, pro illa duæ Lectiones habentur ; aliæ autem tres pro ipſo feſto, unde initium ſumit narratio, ſeorſim cum ſuis Reſponſoriis deſcriptæ mihi ſunt. Credidivim quod integro exemplari carere vel non poterat vel non volebat Parochus, aut mea id non referre putabat, haud conſideranti, quod ſaltem inde habuiſſem annum auctoremque impreſſionis, & alia quædam iſti Officio propria ; quale eſt illud quod in pagellis mihi miſſis reſtat ex ſecundis Veſperis feſti hoc modo .....* Clementiſſimi Chriſti Domini Confeſſor beatiſſime Dizanti, te ſuppliciter petimus, ne nos derelinquas, ſed apud Dominum pius ſemper pro nobis interceſſor aſſiſtas, quo te opitulante ad gaudia æternæ vitæ pervenire mereamur. *Tum ſequitur* PROSELLUS, *alibi necdum nobis lecta terminus, idem forte quod in* E
Romano uſu Verſiculus *dicitur, hoc modo :* Omnes igitur humili corde poſcimus, ut nos benigne, Pater ſancte, exaudias ; quo te &c. ORATIO, Propitiare, ut ſupra. Ad Completorium, ut in primis Veſperis. *Interim quia pro die Octava aſſignantur* in primo Nocturno Lectiones de Scriptura occurrente : in ſecundo Nocturno Lectio IV, V, VI *de Sancto*, reliqua ſicut in die ; *intelligo ad hunc ſecundum Nocturnum ſpectare quas Mſs. accepi Lectiones tres ; per Octavam autem non fieri Officium niſi ſub uno Nocturno : pro hac enim notatur* Lectio I de Scriptura occurrente ; Lectio II & III *de Sancto.*

cujus fragmentum hic datur,

3 *Ipſius vero diei Lectiones hæ ſunt :* Dizantius qui apud nos vulgo, & in publicis tabulis vetuſtioribuſque monumentis Dicentius appellatur, apud Xanctones nobilibus parentibus natus fuit, Dioſcoro patre, matre Marina. A primis annis ex virtutis legibus vivens, diu noctuque orationi ſedulus incumbebat, a qua non niſi per vim abducebatur ; ut preces ſuadens, a ſenſibus avulſus, a terra elatus, & medius extans in aere, in amorem cæleſtem ſancta prolapſione res divinas contemplaretur. Quamvis procul a vitiis vitam duceret, jugiter tamen pœnitentiæ actis corpus divexabat : ſacra celebrans jejunia carnem ſuam frequenter a cibo prohibebat ; maxime illis diebus, quibus corpore & ſanguine Chriſti paſtus, de Deo ſaginabatur. Sapientia divina, quæ Dizantium deſignavit Epiſcopum, eum omnibus Epiſcopalibus numeris abſolvit. Alte in memoria illios recondidit, qui eum præficiebat ſuæ civitati, Spouſæ, & ovibus, civitati, ut vigilaret ad cuſtodiam concordiamque ; Spouſæ, ut ſunderet ornatui ; ovibus, ut attenderet paſtui : utque illa adimpleret exemplis & doctrinis, illum variis dotibus illuſtravit. Unde in illo emicuit gravitas cum modeſtia, auctoritas cum ſimplicitate, magnanimitas ſine elatione, animi amplitudo, fama celebris, meritum præcellens, Ipſi ſoli præ humilitate incognita, omnibus aliis obvia & probe nota. Ille non ſuis modo diœceſanis proderat ; ſed

ipſa vero hæc ut recitantur die feſto, F

C

Inde tranſlata ad Lectiones

compoſitas pro Officio proprio,

AUCTORE D. P.

A univerſis Galliarum Eccleſiis, quibus ad ſalutem præduces eraot. Dizantii ſalutares ſermones; quos etſi vernacula efferret lingua, eos tamen, cum de divinis agebat, mente concipiebaot & intelligebant omnium licet externarum nationum populi. *Quantum hæc pia Dizantii opera Deo eſſent accepta, teſtata ſunt, quæ præter naturæ vim ac plane divinitus edidit miracula. De meaſæ & cibarum ejus reliquo ſumentes leproſi, & variis aliis affliti morbis, curabantur; a dæmonibus poſſeſſi obſeſſique liberabantur. Id ipſum operabatur aqua qua lavabat, & manuum ac veſtium attactus.*

narrant promotionem Sanctii ad Epiſcopatum

4 Ultico Epiſcopo Xanctonenſium vita functo, ſedes aliquo tempore vacavit. Conſeſſus Eccleſiaſticus frequenter celebratus eſt pro delectu Paſtoris, ſed fruſtra, propter ſuffragiorum diſſenſum: donec Deo monente & Angeli ducto, de ſuo receſſu & pietatis diverſorio, Mediolanum Xanctonum devenit Dizantius. Cui Eccleſiam ingreſſo, aſpectante comitiorum Eccleſiaſticorum cœtu, ſumptum ab altari majore Pontificale pedum in manus dedit Angelus. Illo ſigno approbantibus Clero & B populo, in Epiſcopum exlitus deſignatum fuiſſe Dizantium, conſtans omnium fuit ſeotentia.

haud incpte referendo ad ætatem Pipini R.

5 *Hactenus Lectiones illæ, in quibus nihil eſt, ut acc ia ſequentibus, quod ad Pipini temporanea poſſit commodiſſime referri: nam* Ulticus Epiſcopus, *cui ſuffectus* Dicentius *dicitur, ſuo Francico vel Burgundico nomine ſatis oſtendit, non poſſe eum ante atriaſque gentis converſionem ad Chriſtianiſmum Epiſcopatui admoveri. Epiſcopales autem Catalogi apud Antonium Manachiacenam Demotharem, Joannem Chenu, Claudium Robertum, & Sammarthanos fratres ſic ordinantur, cum aliqua licet diverſitate, ut inter* Leoarium, *qui anno* DCXXX *apud Flodoardum interfuit Remenſi Concilio*; & Islonem, *qui anno* MXII *adſtitit Ordinationi Geraldi Lemovicenſis, vix octo vel novem Epiſcopi nominentur; ſed omnes abſque ulla certa temporis nota, pluribus ut apparet omiſſis, inter quos numerandus* Frecnlfus, *qui anno* DCCCLXII *ſubſcripſit Decreto Piſtenſis Synodi, at* Sanctonicenſis Eccleſiæ Epiſcopus. *Duo ante hunc ſæculo ſederint, qui in omnibus Catalogis concorditer nominantur,* Ulticus *atque* Dicentius: & C *hic quidem uſque ad tempora* Pipini *Regis pervenerit; forte etiam cum aliis Epiſcopis interfuerit Metenſi Synodo anno* DCCLIII. *Sic obiter declarata*

Alia per Octavam

veroſimiliori temporis ratione, cujus notitiam Anſlot Lectionum primarum ſubtraxerat oculis, taccado nomen Regis, in quo certior potuit ſuadari traditio, quam in aliis characteribus Galliæ peregrinis; pergo ad Lectiones per Octavam, quæ ſic recitantur.

continent auctium

6 Vitam ducens cæleſtem Dizantius, miſcnlis clarus, totus Deo, totus populo vivens, ſaluti ſuorum Xanctonum verbo & opere nunquam non invigilsbat. Indnrati tamen cordis populus, de rabidorum & phreneticorum more medicamina, quæ ſalubriter vitiis curandis adhibebat ſanctus Paſtor, non modo non ferebar, ſed diris eum convitiis afficiebat, eumque verbo & facto injuriis onerabat; quibus non parum dedecus in Deum, in Religionem & in Eccleſiam redundabat. Quod ut vitaret ſanctus Paſtor (Deo prius fervenri oratione ad conſilium evocato) pravis illis moliſionibus a ſuis expulſus, & in propria civitate & diœceſi diu vexatus, Cæſarodunum Turonum tamquam ad aſylum ſe recepit, ad locum ſcilicet ubi Magnus Martinus tot divina opera patrarat; & ad ædem, quam ſub titulo S. Petri, ſanctus Turonenſis Epiſcopus conſtruxerst; ubi in oratorio receſſu, Deo petennes ſundebat preces ſanctus Dizantius. In illa ſacra exercitatione dum ferventius aliquando contemplationi inſiſteret Dizantius, divino afflatu revelatum illi ſuit, exitia & elades calamitoſas impendere ſuæ diœceſi, & univerſis Galliarum Germaniæque provinciis. Quod eum Epiſcopis Medinmatrici tunc exiſtentibus retuliſſet; omnes una mente multum pierati ipſios fidentes, illum rogarunt obnixe, ad illud malum avertendum, ad Apoſtolorum limina Romam peregrinationem ſuſcipere: ut ſanctorum Petri & Pauli precationibus, peccatoribus gratiam & locum & tempus pœnitentriæ obtinerer.

D *& profectum Turonem,*

revelatas ſibi ejus eladem imminentes,

7 Msgno in honore Dizantium habebsnt, quotquot eum norant Epiſcopi, maxime Metenſis; videtat enim patrantem varia ſupra oateram opera: inter quæ illud illuſtre narratur, E quod ſolo digiti ſuppoſiti arractu, fractam altaris menſam in baſilica ſancti Stephani tedintegrarit. Annuena Metenſis aliorumque Epiſcoporum, qui rnne Metis erant, voluntati Dizantius, iter aggreditur & recta Romam pergit. In via ad ejus otationem novum fontem manaſſe (ex quo hauſta aqna ſcypho Angelica msnu delato ſirim extinxit) natrant besti viri Acta, & hujus Ardenſis Eccleſiæ traditio. Ingrediente etiam Dizantio Romam, æi campanarum licet mann hominum non ageretur, & cymbalis ſponte ceciniſſe ferunt; viſamque a multis civinm Romanorum ſupra urbem ſtantem mirifice radiantem & inſolitam ſtellam: quibus ſignis ſervi ſui ſanctitudinem ſignificsbat Deus, Chriſtique eſſe imitatorem, & terra & cælum teſtabantur: exhibitumque per Angelos miniſterium Angelicam puritatem & caſtimoniam, in ipſo Chriſtiana demiſſione reconditam & ſancte deliteſcentem, manifeſtabat. *Hæc infra Octavam:* in *die* vero Octavæ Invitatorium, Antiphonæ, Pſalmi, Verſus, Reſponſoria ſicut in die, ſine Proſello. In primo Nocturno Lectiones de Scriptura currente; in ſecundo *autem præſcribatur hanc qualemcumque vitæ hiſtoriam continuantes:* F Ubi Romam petvenit S. Dizantius, religioſe Juſtravit ſactas Urbis baſilicas, illic propenſe orans, frequenter extaſim paſſus eſt. Et in æde Principis Apoſtolorum animo a ſenſibus evocato, corpore trium pedum altitudine a terra elato, dum lacrymaos pro populo precatur ardentius; a S. Petro reſponſum accepit, ob ingraveſcentia populorum pro quibus otabat ſcelera, firmatum eſſe divinæ vindictæ Decretum, ſolis Metis & Turonibus ignoſci precibus ſancti Stephani, ob Dizantii, ab ſua Diœceſi pulſi, in eorum civitates ineuntis, & benignam receptionem; & in hujus effati cæleſtis veritatis ſignum, divinitus ſabricatam de manu Petri clavem accepit. Rediens Roma, in hoſtiles copias incideos, carceri mancipatus ſuit; verum indicante illius ſanctitatem lumiois radio, qui adinſtar columnæ frequenter capiri inſidebar, brevi e cuſtodia ednctus eſt. Aliquando longo itinere & srdentibus ſolis radiis deſtigatum, humi jacentem ſervum recreavit

pro quibus avertendis Romam peregrinatus ſit.

habent Acta Romæ

Reliqua pro die Octava,

& in reditu,

A creavit Deus, immiſſa aquila, quæ alcum una ad modum umbellæ vitam ſanctam inumbraret, & altera tanquam flabello eum refrigeraret.

¶ Roma reverſus, quæ illic ſibi & in via evenerant Epiſcopo Metenſi, & aliis, quorum rogatu peregrinationem ſuſceperat, obi expoſuit; iterum Mediolanum Xanctoonm revertitur, ſuos Xanctonenſes ad pœnitentiam hortaturus. Quo ubi pervenit, ſumma quæ potuit vocis animique contentione commonuit, ut peculiatâ pœnitentia irato reſiſterent Deo, & ſummo dolore tacti eum ad miſericordiam flecterent. At in viam, in ſpinas, & in ſaxa cecidere divina Dizantii monita, & contracta duritie inveterati populi nihil paternis adhortationibus flectuntur; imo animum in malo obfirmantes, coegerunt bonum Pontificem, cum ſanctis Reliquiarum pignoribus, iterum eamdem ad perfugium Cæſaroduuum Turonum ſe recipere, ubi vitæ reliquum cæleſti Philoſophiæ conſeeravit; ita in divinorum meditatione prænus, ut in agendo pietatis opere promptum ac ſtrenuum ſemper ſe exhiberet; ſic B mortificationem in corpore ſuo portans, ut mentem in Deum defixam fere continuo haberet, uſque ad vitæ exitum; quem ipſi Sacrum facienti, ſtans ad dexteram altaris Angelus, renoviavit.

fruſtra provocatur ad pœnitentiam Xanctonenſes,

obitus apud Taxones,

9 A Miſſa ſeſe ad tranſitum in cæleſtem vitam apparuit Dizantius; quod ubi cognovit populus, frequens ad ejus cellam accurrit: quo aſtante, elatis in cælum oculis, plenus meritis ſolenter obdormivit. Sanctitatis indicium fuit, ſtatim a tranſitu manu Angelica ſupra venerandum cinerem demiſſum & extenſum velamen ſericum. Fuere & certum illius documentum crebra quæ edidit Turonis miracula. Aliquo poſt tempore per ſanctum Confeſſorem Adrierium, illinc in Eccleſiam Atdeoſem translatæ ſunt ſacræ Reliquiæ; ubi in lipſanotheca religioſe aſſervantur, ad quas plane divinitus creberrima fiunt miracula. A continentibus & acutis febribus, aliiſque morbis curantur ægroti, labantes præ debilitate infantes vel lipſanodochii attactu, vel aquæ ſanctis, qui S. Dizantii dicitur, lavatione perſanantur. Variis & aliis operibus Dizantium illuſtrat Deus, qui eſt mirabilis in Sanctis ſuis.

corpuſcula Translationeque per S. Adrierium;

C 10 *Poſt hæc additur ſequens Rubrica*: In eadem eccleſia Ardenſi fit Officium ſolenne de S. Ardrierio, tertio die Martii; & feſtum Translationis celebratur Dominica ſecunda Octobris. Omnia dicuntur de communi unius confeſſoris Pontificis. *Jacobus Branchet rationem addit*, quia tali die de mandato Epiſcopi Clarmontani caput ipſius una cum aliis pluribus ſacris Reliquiis translatum fuit in capſam argenteam delatumque in ſacriſtiam; dum utriuſque Sancti oſſa fervantur ex otreque cornu altaris alte elevata lotea nuceas aeeae argento & auro illuſtratas. *Interim nemo eſt qui dicere poſſit, quis vel qualis ille* Adrierius *fuerit: ſed citius faciendi de eo tamquam de Confeſſore Pontifice, perſuadere poteſt, Chorepiſcopum fuiſſe, ex iis unum, qui pro Epiſcopo inter ſe poteſtatem habebant vicariam eucam dioeceſeos, ut nunc habent Decani quos vocant Chriſtianitatis, in præcipuis oppidis reſidentes, in quibus Ardeſium cenſebatur. Addit Branchæus*, haud procul ab oppido, in amœnam quodam prato verſus Meri-

hujus cultus 3. Martii.

diem, qua ad proximum oppidum vulgo Bleſis dictum itur, haberi fontem, *S. Dizantio* ſacrum; ad quem lavandi feruntur infantes debiles, & gradiendi facultate deſtituti, optimo cum ſucceſſu. *En ipſius porro quæ apud Andeſem eccleſiam reperit Actis Mſs. pulchra Gothica id eſt Teutonico charactere, quæ lic. ante duo vel tria ſæcula maxime in uſu fuit, abolito paſſim etiam per Gallias charactere Romani uſu, idem Branchæus hæc refert in Lectionibus præmiſſis; quod Sanctonenſis eccleſia ſeptem annis vacuerit, donec poſt ſeptuaginta duos iterum conventus Cleri ſupra electione, Dizantius obſtatus eſt per Angelum eſt: quod hic olim baptizaverit Arianum Barbatum, quem tum Deuterus Epiſcopus Arianus baptizaret forma verborum ex ſua ſecta vitiata, evanuerat aqua de baptiſteria; quodque Miſſam Veſpere celebranti, ex lapidari defluxerint tres guttæ criſtallinæ, quæ patena collecta in unam confluxerint gemmam; quam eam vellent inſerere cruci, aliis pluribus gemmis ornatæ, defluxerint hæ omnes, ſola illa locum obtinente.*

Acta quam recentia, cognita,

E *Sed ut hoc ex Gregorio Turonenſi, libro de gloria Martyrum cap. 63 eſt temere aſſumptum, ubi illud accidiſſe dicitur innominato cuidam Sacerdoti, urbem obſidente Gauſerico Ariano, ſub annum (ſi non fallor)* CCCCVI; *gratis autem præſumitur iterum accidiſſe Miſſam facienti Dizantio hoc illud, Conſtantinopoli actum & a Baronio relatum anno* DVI *ex Theodoro Lectore, unde ipſum etiam ſumſit Nicephorus Calliſtus lib. 16. cap. 35, illud inquam Conſtantinopoli actum, aque inepte traduitur ad eumdem S. Dizantium. Reliqua de hujus defignatione ad Epiſcopatum, ſecta per Angelum, qui coram omnibus ei baculum tradiderit; de revelata ei clade Gallis imminente, & pro ea deprecanda, Romam ſuſcepta peregrinatione; inde unde captivitate a barbaris, aquila obumbrante, clave a S. Petro accepta, fonte elicito, redintegrato Metis lapide altaris, & alia plura, tum ex mutuo ſumpta ſunt ex Vita S. Servatii Trajectenſis Epiſcopi; ea ſcilicet, quam Jucundus Presbyter exaravit, extenditque in molem ſane magnam; ſed fide tam exigua aut potius nulla, ut ab hoc opere prorſus reſcindendam judicaverit, Aſſorum & Miraculorum ipſius Illuſtrator Heroſchenius. Interim novo hoc exemplo apparet, quam vere alibi proountiaverim, nullo ſæculo non fuiſſe alios, qui commodum licitumque putaverunt, alicujus Sancti apud ſe parum noti geſta ſeu vera ſeu fictitia aptare alteri ſibi notiori & Actis propriis carenti; ſed hoc plerumque tam parum caute, ut pro veriſimilibus elegerint interta, & merito in ſuſpicionem fictionis vocanda ſo ſua ipſorum origine.*

Vita S. Servatii,

F *An ſi ullum Epiſcoporum Gallicanorum conventui, Metis celebrato*, Dicentius *interfuit; non eſt id alienum a tempore Pipini, cujus anno* LX *Chriſti* DCCLIII *nota eſt Synodus ejus nominis cujus & Decreta habentur. Tunc autem Epiſcopus ibi erat annum jam decimum S. Chrodegandus, cujus Acta illuſtravit Henſchenius ad* VI *Martii. Si Dicentii Vita, ut Branchæus videtur aſſerere, Victorem nominet, qualis haud facile demonſtrabitur aliquis ibi fuiſſe, niſi anno* CCCXLVI *recenſetur per ſimilem auctoriam aſſumptus, qua Liuus Romanus Pontifex; & ſi illius nominis ſecundum aliquem invenit Democharis, invenit in corrupto aliquo exemplari Sigeberti ad annum* CCCCLIII, *ubi correctiora exemplaria Auctorem nominant. Hic autem ſive Auctor ſive Victor, rurſus multum abeſt a tempore irruptionis Longobardicæ in Italiam;*

Potuit Dizantius interfuiſſe Synodo Metenſi,

ſed non ſub Epiſc. Victore.

AUCTORE D. P.

Italiam ; & tamen acta dicunt Dicentium Roma redeuntem incidiſſe in eorum manus, quod debuiſſet circa annum D factum fuiſſe.

14 Quam autem infuſum eſt, collectos Metis quacumque cauſa vel tempore Epiſcopos, ibi dotionem ante nere quoad Romam iverit redieritque Dicentius, pro avertenda clade Gallie immunite oratarus; unde tantum acceperit, ſolos Turones Mediomatricoſque immunes evaſuros. Plura expendere non vacat: ſufficiant dicta ut ſciatur, in totis Actis, indeque ſamptis Leſtionibus, via quidquam eſſe quod non aliunde mutuo ſumptum ſit; ſolamque ſupereſſe ut opinemur, apud Turonenſes obſcuram memoriam temporis, quo Sanctonenſis Epiſcopus Dicentius apud ipſos fuerit obieritque regnante Pipino; tranſlato autem Aduſium corpore, & miraculis clarefcente, cogitari cœptum de inquirendis ſcribendiſque Vitæ Actis, ſæculo forſan X aut XII. Quare laborandum mihi non cenſeo ut defuiſſe quo tempore acciderit clades quam conatus ſit Dicentius deprecari. Si tamen neceſſarium foret per conjecturas aliquam deſignare; reſpicerem ad irruptiones Saracenorum, eamque poſiſſimum quæ accidit, Carolo Martello, Pipini patre, Principatum teneate; cum illi anno DCCXXXII Pictavos uſque ac Senonas penetrarunt; adeoque & Xantonas vaſtaſſe potuerunt, Turones autem tanoxii tranſiviſſe, Mediomatricum autem fines ne emiſſe quidem aſcitiſſe. Sed ſi ea irruptio fuit Dicentio revelata, factum id multo prius, quam Epiſcopi ad nobis notam Synodum Metas convenirent. Pro qua ſi aliam nolit ignotam velis ibidem fuiſſe coactam, tempore Pipini Herſtallii; cogevis ad primordia Epiſcopatus reponere ea omnia, quæ ad ejus finem videntur in Actis referri.

D

ſed poſt tacarſonne Saracenorum

DE S. ADALBERTO DIACONO,

EGMUNDÆ IN HOLLANDIA.

B

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

E

G. H.

De Initio Comitatus Hollandici: Vita & Miraculis, per Mediolacenſes & Egmundanos Monachos ſcriptis.

SÆC. VIII.

HOllandia *illuſtriſſimas inter Belgicas Provincias Comitatus*, cenſendus eſt ſuæ celebritatis originem debere S. Adalberto, *de quo hic agimus, quia hanc debet* Egmundæ, *prope Alcmariam ad Oceanum ſitæ, per converſationem, ſepulturam, ventilationem & miracula ipſius Sancti, ad magnum ſplendorem claritatemque promotæ. Hanc a Carolo Simplice Rege Francorum obtinuit Theodericus ſive Diedericus, idte habitus primus Comes Hollandiæ.* Diploma Regis, ex antiquiſſimo membranaceo codice Ms. & Archivio Abbatiæ Egmundanæ, *aſſerit ſe* bona fide exhibere *Petrus Scriverius, libro de Principibus Hollandiæ, Zeelandiæ, Friſiæ ari inclſi a Sentmanno ſub annum* MDCL, *in quo anaat diplomatis ſignati a Miræo, Denſa, & aliis omiſſus, ita exprimitur*; Anno XXX regnante, Domino Karolo Rege, redintegrante XXV, largiore vero hæreditate indepta.... *Ubi unaar* XI *omiſſus ſuppleadus eſt ut mox dicetur. Caroli Simplicis vaclas Epochas optime explicat Jacobus Sirmondus, in ſuis Notis ad Caroli Calvi & ſucceſſorum aliquot Fraclæ Regum Capitula; inter quæ ſunt Caroli* III *ſive Simplicis altima duo, & ſecundam eſt datum* anno regni XXIX, redintegrante XXIV, largiore vero hereditate a indepta X, *unde ſupra ſupplere licuit annum* XI. *Ad iſtas autem temporis Notas ita commentatur Sirmondus:* Annus primus repetitur ex die, qua Remis a Fulcone Archiepiſcopo unctus eſt in Regem, V Kalend. Februarias, anni DCCCXCIII. At Karolus, quo anno is Regem conſimatus eſt, integrum regnum in poteſtate ſua non habuit: quis Odo Rex, quoad vixit, Aquitania & Burgundia potitus eſt. Mortuo poſt quinque annos Odone, quæ ab illo poſſidebantur recepit regnumque redintegravit, atque hujus redintegrationis annus regni ſui annis deinceps in publicis tabulis ſubjecit. At largior hereditas indepta, pertinet ad regnum Lotharii: cujus acceſſione Karolus hereditatem ſuam ampliavit, quod Sigebertus notat factum anno DCCCCXVI. *Hæc Sirmondus: ſed ultimum characterem cefereadum ad annum* DCCCCXII *quo Rex Ludovicus filius Arnulphi eſt vita functus, conſtat ea ipſi diplomatis.*

Theodericus filiaſtia primus Comes dictus

a Carolo Simplice obtinuit Egmundam

C

2 His poſitis annus diplomatis *Theoderico facti ſupra judicatus*, regni XXII, redintegrationis XXV, largioris hereditatis indepta XI, *convenit in annum Chriſti* DCCCCXXII, *ſed anſelo a quonam antiquitatis nimium amante, res tota retro acta ſit ad tempora Caroli Calvi, & annum Chriſti* DCCCLXIII. *Verum dicto anno tota ea ditio, de qua in ipſa diplomate agitur, pertinebat ad Lotharium junioremi; quo Placentiæ in Italia anno* DCCCLXIX *vita functo, regnum ejus divilum eſt inter duos patruos, Carolum Calvum & Ludovicum Regem Germaniæ: atque ad hunc Ludovicum ſpectabat Ultrajectum, & ſub eo bodierna Hollandia & Batavia cum Egmundana ditione; quæ tandem ut diximus, anno* DCCCCXI *ad Carolum Simplicem, poſt mortem ultimi heredis ex ſtirpe dicti Ludovici, devoluta eſt. Dicta ergo anno* DCCCCXXII, *cui congruunt omnes characteres Regimiais Caroli Simplicis, conceſſum diploma fuit Theoderico Comiti, & quidem* XVIII Kalendas Julii, *ſive* XV *Junii, inter maximos cegni tumultus, quando Optimates Franciæ contra Regem, quod Haganonem aollet ablegare, inſurgebant; & tandem Robertum, Odonis ſupranominati fratrem, ſibi Regem electum curabant conſecrari die* XXX *Junii. Tunc autem Hagano, ut ſibi fideliorem amicum haberet Theodericum, fecit ipſi a Rege diploma capediui hoc exordio.* Regalis celſitudinis *eſt*, fideles noſtros donis multiplicibus honorare. Ideireo notum fieri volumus omnibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, præſentibus ſcilicet & futuris, quomodo adiens præſentiam noſtram Hagino venerabilis

anno 922

F

per diploma 15 Junii ſignatum

Digitized by Google

A lis Comes, expetiit a Manſuetudine noſtra dari cuidam fideli noſtro, nomine Theoderico, quaſdam res, Eccleſiam videlicet Eemunde, cum omnibus ad eam jure pertinentibus, a loco qui dicitur Suithardeshage uſque ad Fontrapa & Kinnem. Cujus petitionem benigne, uti decebat, ſuſcipientes, concedimus fideli noſtro hæc omnia ex integro &c.

3 *Ex dictis corruunt etiam ſupputationes Jani Douſæ, Miræi & aliorum, qui rejecerunt hanc donationem ad annum Chriſti* DCCCCXIII, *mutata prioris numeri* DCCCLXIII L *in* C. *Tunc autem inſcriptio quam ideo omiſerunt, debuiſſet facta fuiſſe anno regni* XXI, *ordinationis* XVI, *largitoris hæreditatis adeptæ* III, *quorum contraria in diplomate leguntur. Habetur ergo initium Comitatus Hollandiæ in eccleſia Egmundana, Theoderico anno* DCCCCXII *donata. Dum enim tumultus regni Francorum multiplicarentur, crevit Theoderico poteſtas, & formatus eſt Comitatus prætitulatus: ſiquidem anno ſequenti* DCCCCXXIII, *Robertus Rex victus* XV *Junii a Carolo Simplice, in prælio occubuit; ſed in hujus locum, contra Carolum mox captum, aſſumptus eſt Rodulphus, filius Richardi Ducis Burgundiæ, qui regnavit uſque ad annum* DCCCCXLIV: *hoc autem mortuo, regnum ſuſcepit Ludovicus Tranſmarinus filius Caroli Simplicis. Quæ omnia in Chronico Flodoardi optime explicantur. Ipſe eſt autem Theodericus Comes, quo procurante, ſacras Reliquias S. Adalberti fuiſſe elevatas, & in oratorium ab ea electum tranſlatas, illique adjunctum Sanctimonialium cœnobium, habens illius Sanctæ Acta; quæ etiam narrant quemodo ipſe periculum ſubmerſionis avaſerit illo intercedente: at quamdiu vixerit, non ſatis conſtat. Auctor vetuſtus in Rythmo vernacula dicturnam provinciæ adminiſtrationem 18 tribuit: annos aliqui numerant octo & triginta aut etiam quadraginta, atque ita ſecundum calculum ſupra poſitum pervenitiſſet Theodericus I ad annum circiter* DCCCCLX; *eique ſucceſſiſſet filius Theodericus II; ætatem tunc etiam grandiorem nactus: qui poſt annos triginta octo & viginti, mortuus ſtatuitur anno* DCCCCLXXXVIII. *Hunc baſilicam lapideam S.* Adalberto *erexiſſe, & loca Sanctimonialium monachos Benedictinos introduxiſſe Acta aſſerunt, idque etiam confirmatur ex Chronica Ms. Egmundano, quod penes nos antiqua manu exaratum habemus.*

B

4 *Secundi Theoderici filium Egbertum, meritis S.* Adalberti *a febri liberatum fuiſſe, ac poſita Archiepiſcopum Trevirenſem creatum (annuente* DCCCCLXXVIII *Browerus notat) eadem Acta docuit num.* 19, *jubente dicta Egberto conſcripta a Monachis Benedictinis monaſterii Mediolacenſis, apud Trevi-ros vetuſtiſſimi; cui tunc, poſt Heſſelonem expulſum* præfuit Nithardus ſive Nizo, præſtanti ingenio, rerum uſu & erudione inſignis: qui proclivita jam vitæ monaſticæ ſtudia erexit, & languentes jam ta bonas artes honorifice excitavit, mortuus circa annum milleſimum, *uti ſcribit Bucelinus: at quo anno creatus Abbas non indicatur. Tempore Egberti, anno* DCCCCXCIII *vita functi, conſecratum arbitramur, & ad dicti monaſterii reformationem introductos Egmundanos Monachos ex eo colligimus, quod illi num.* 18. *infra aſſerant ſe vidiſſe declarata miracula. Vitam iſtam habuit in ſuæ Colonienſis Carthuſiæ codice Laurentius Surius; ſed edidit partim ſtylo paſſim mutato, partim in compendium redactam. Ex eodem eamdem habuerunt Lucas Acherius & Joannes Mabillo, atque omiſſa priore parte uſque ad num.* 13 *ediderunt reliquas inter Acta Benedictina tom. 3. par. 1. Nos integram damus, qualem nacti ſumus, deſcriptam manu Joannis Vli-*

C

merii, qui apud S. Martinum Lovanii olim inter Canonicos Regulares profeſſus, anno MDLXXI *(quando* XXVI *Auguſti ſcriptioni iſti commodavit operam) Rector ſeu Pater erat Sanctimonialium Amſteloda-menſium. Adjungebatur Hiſtoria parva ejuſdem Vitæ, ſed aut ex priore extracta, aut aliunde perperam aucta, ideoque omittenda. Sequuntur miracula,* XII *ſæculo patrata, & ab Egmundenſibus Monachis ſcripta: quorum Prologus deerat apud Surium & Mabillonem: ſed aderant ipſis aliquot recentiora miracula, quæ etiam damus. Simile exemplar integrorum Actorum intelligo adhuc in ve-*

D

tuſta antiquorum Mſs. bibliotheca ſervata penes nobilem virum D. Adrianum Weſtphalen, qui nobis ſcripſit codicem ſuum pertinuiſſe ad Collegium S. Benedicti Cantabrigiæ in Anglia, exaratumque notari anno MCXXXVI *manu Otberti Monachi de S. Claro.*

5 *Porro res præclare a S.* Adalberto *geſtas, præter citatum Chronicon Egmundanum ſcripſit Joannes Gerbrandus a Leydis Carmelita, in Chronico Hollandiæ Comitum & Epiſcoporum Ultrajectinorum, uſque ad annum* MCCCCXVII *deductum, potiſſimum lib. 2 cap. 41, lib. 9 cap. 14 & 15, & lib. 7 cap. 3. & duobus ſequentibus. Eadem ſcripſerunt Joannes de Beka & Wilhelmus ab Heda, in Hiſtoria ſeu Chronico Epiſcoporum Ultrajectinorum: ſed Heda ſcribit S.* Adalbertum *fuiſſe* filium Edilhaldi Regis Deirorum, cujus pater fuit S. Oſwaldus Rex & Martyr: *itaque in Appendice Mabillonii fingitur frater S.* Edmundi Regis & Martyris, *& ante hunc* XXXVII *annis regnaſſe dicitur. Hæc omnia ut figmenta ejecimus, Sanctique ætatem certius diſcimus ex ætate S. Willebrordi, qui cum ſociis circa annum* DCCX *miſſus in Friſiam eſt, & multis ibidem annis laboravit, uſque ad annum ejus ſæculi* XLV: *quem utrum morlende præceſſerit, an ſecutus ſit* S. Adalbertus, *non diſtinguitur. Dic eo tamen quod in Actis S. Bonifacii, Willibrordo in cura Friſonum ſuffecti, nulla Adalberti fiat mentio, veriſimile ſit prius vita functum: uti etiam credibile eſt ad Diaconatus Ordinem provectum fuiſſe eum, qui Levita hic nuncupatur. Commemoratur ipſe S. Adalbertus & ſolemniter colitur ad hunc diem* XXV *Junii, quo in Actis dicitur obiiſſe, & plurimis miraculis in ipſa patratis claruiſſe. Neque per hæreſim cultus ille univerſim ceſſat, ſed adhuc apud Catholicos in tota Provincia Ultrajectina ſit de eo Officium ſub ritu duplici, cujus Antiphonæ & Reſponſoria cum Lectionibus ſtrundi Noctuni deſumuntur ex iis quæ circumferuntur Actis, atque hæc de eo recitatur Oratio:* Excita, quæſumus, Domine, in Eccleſia tua Spiritum, cui B. Adelbertus Levita ſervivit, ut eodem nos repleti, ſtudeamus amare quod amavit, & opere exercere quod docuit. *Ejus memoria inſerta eſt Martyrologiis Mſs. Trevirenſi S. Martini, Centulenſi S. Richarii, Bruxellenſi S. Gudilæ & aliis cum Florario Mſs. & excuſis anno* 1490 *Coloniæ & Lubecæ; necnon Auctariis Grevenii & Molani ad Uſuardum, & hujus Indiculo atque Natalibus Sanctorum Belgii. Secuti ſunt veteres & amplificatores Martyrologii hodierni Romani, in que ipſa leguntur:* In Hollandia S. Adelberti Confeſſoris, diſcipuli ſancti Willibrordi Epiſcopi. *Eumdem Gbinius inter Canonicos refert; inter Benedictinos Trithemius, Wion, Menardus, Bucelinus: eumdem Martyrologio Germanico inſcripſit Canifius, Gallicano Sauſſajus, & Anglicano Wilſonus; Joannes Velde, in Faſtis Weſtphalicis nuper collectis, & necdum excuſis, appellat* Apoſtolum Twentiæ & Trentiæ & vicinorum locorum.

6 *He-*

non autem an. 993

mortuus circa an. 960 *devotus S. Adalberto,*

cujus Acta ſcripta ſec. 10 a Monachis Mediolacenſibus,

Cultus Sancti

E

eorum compendia.

F

A AUCT. D. P. eigne adhuc Egmunda.

6 *Hactenus commentarium Henſchenium repe-* A
rieme, impelli me ſenſi, ut ex vicina Egmundæ Alk-
maria quærerem, quo vel abbatiæ Egmundanæ loco,
& numquid veteris religionis eſſet ſuper. Reſponſum
eſt autem a noſtro, ibi rem Catholicam procurante,
Florentio Monfortio, meo quodam cariſſimo diſci-
pulo, Egmundanos cives pene adhuc omnes Ca-
tholicos, quotannis quam religioſiſſime celebrare fe-
ſtam veteris Patroni in ſuo oratorio, nec raro no-
ſtros illuc Alkmaria evocari ad panegyrim cele-
brandam. Addidit porro ſpecialibus ad me litte-
Abbatiæ annexæ 1572 deſtructæ conſpectus. *ris prænominatus Adrianus Weſtphalen; Abba-*
tiam totam diruptam jacere, ab anno circiter
MDLXXII, *quo ibi Gubernator Snoyus ſtativa pro*
Gruſiis habuit; tanta in omnes Monachorum ædes
ipſamque eccleſiam debacchatus rabie, ut ne qui-
dem relinqueret, quo militet ſui recipi poſſent, adeo- D
que ſub dio cogerentur pernoctare, aut later parieti-
narum rudera ſibi ex ramalibus gunguſtia parare.
Supereſſe tamen ille aſſerit partem craſſæ turris ex
tepho conſtructæ, & partem templi inter gemina-
rum turriculariarum ruinas cum ſupra ſtante S. Petri
rubro in marmore effigie; addito nomine A II
litteris fere Græcis, Græcanico more a Γ H
ſummo deorſum ex utroque latere ductis, Y T
quæ tantum valeant ac Latina plane for- P
ma ſcriberetur, SANCTUS PETRUS. ω V
Scribebat idem reliqui ædificii ſpeciem, C C
ſicuti ante ruinam erat, cognoſci poſſe ex proſpectu
delineato ab ea parte, qua Auſtro-zephyrum locus
excipit. Hanc ergo ab ipſo acceptam delineationem
ad poſterorum memoriam æri inciſam accipe.

Diſperſæ Reliquiæ

7 *Corpus* S. Adalberti (*uti & alia plura, par-*
tim integra, partim notabili portione reliqua) *in-*
ſignis ſpecie ac pretii arca claudebat: quam capa-
C *citas harpyarum iſtarum diſſipavit, una cum ſacris*
ipſanis ac reliquo loci theſauro; niſi fugientes
Monachi ad alia ſui inſtituti monaſteria, cum ultimo
loci Abbate Nicolao Ninlandio, aſportare ſecum for-
taſſis aliquid potuerunt, quod tamen ubi ſit (ſi
forte eſt aliquid) necdum innotuit. Puteum faxeo cir-
ſuperſt puteus hic hortibus ſolitarii. *cum, in loco primæ olim ſepulturæ Sancti, ſcatentem*
aqua dulci, frequatus adhuc peregrinorum devo-
tio celebrat; atque ex ejus aquæ potu crebra repor-
tant beneficia ſanitatum, quarum ſe teſtem prælan-
datus Adrianus profitetur; ſed qui ex excipit ſcio-
pro authentico neminem eſſe: ut nec alibi fere per
ſæderatas illas provincias, ne hæreticis omnia ſub-
ſæ naturis occaſio præbeatur petulantius blaſphe-
mandi Sanctos, quorum hinc inde ſuperſtites me-
moriæ proſus abolitas vellent. Interim ſumpta in-
de aqua, etiam, in longinquas partes auferitur opti-
mo cum ſucceſſu, & ſperata languentibus beneficia
confert. Minui tamen annis abhinc aliquot concur-
ſus peregrinorum ad illum fontem cæpit, & nu-
geri ad quendam ſemirutum capellam la Heyla,
ubi alius ſimilis puteus habetur ſub nomine S. Wil-
lebrordi.

8 Chronicon Egmundanum, *ab Henſchenio*
laudatum, ſcripſit Joannes Gerbrandus a Ley-
dis Carmelita, Conventus Haerlemenſis Prior; Chroni-
tempore Nicolai de Adrichem Abbatis, * *& ſic con Eg-*
ipſum nuper in Hollandia excudi fecit Vir Cla- *mundanum nuper edi-*
riſſimus Juris in Illuſtri Academia Lugduno Ba- *tum,*
tava Anteceſſor Antonius Matthæus. *Videtur au-* * Vide
tem Joannes *vixiſſe uſque ad annum* 1524. *Nam* Appendi-
ad hunc uſque annum invenitur Idem Chronicon, tom. 6.
cultiori nonnihil ſtylo, ſecundis curis ab ipſo for- Junii p.
ſan Auctore tranſcriptum, non ſine plurium Stem- 219. colat. F
matum genealogicorum Epitaphiorumque additi-
mento; & tale habet Alkmariæ prænominatus
Adrianus Weſtphalen triplici exemplo; cum quo-
rum uno noſtrum contuli, deſcriptoque poſteriora ad-
ditamenta, & ultima duo arcuum impreſſa capi-
ta. Præfatus Hollandicæ editionis Curator aetate
præterito ſæculari anno MDCC *edidit mihique mi-*
ſit ſuum veteris ævi Analectorum Tomum IV, *quo*
continetur Chronicon Wilhelmi Monachi & Pro-
curatoris Egmondanæ *ab anno* DCXLVII *uſque*
ad annum MCCCXXXIII; *ubi pag.* 2 *breviter*
meminit prædicatæ a S. Adalberto fidei, mira-
culorumque & cultus ad ſua uſque tempora perſe-
verantis. Eo an & quatenus uſus ſit Joannes Ger-
brandus, necdum mihi licuit examinare; ſolum
excuſandus venit Eruditiſſimus Egmondani Chro-
nici Editor, ne ipſe quis imputet ſpontaneum
in titulo errorem, quo Auctor quem ipſemet lo-
co non uno profitetur Carmelitam fuiſſe, adſcri-
bitur

A *bitae Ordini Prædicatorum. Illa tamen qualiscumque editio fecit, ut dimiserim consilium sumptum de Actis Abbatum Egmundensium ex Ms. utroque colligendis, futuram aliquâ hisce S. Adalberti Actis haud incongruam Appendicem; eoque facilius cogitationem istam, aliàs forsitan resumendam, sepositi, quod mensis ac tomi præsentis moles ægre pateretur se augeri tali Commentario, nec prorsus necessario, nec plane novo, quamvis breviorem eam factaram fuerim, rescissis Comitum Hollandorum & Procerum aliorum Actis, ac rebus reliquo orbe memorabilioribus, quæ eidem inserta Chronico, & alibi facile ac melius invenienda, Abbatum historiam inutiliter auxerunt.*

VITA

A Monachis Mediolacensibus descripta.

B *Datura integra, ut promisi Acta, eaque ad pauciora capita reducturus, & quæ Capita fuerant transformaturus in totidem Articulos sive numeros; congruum censui veteris partitionis titulos conjunctim subtexere.*

I. Quomodo S. Egbertus, Northumbrorum Episcopus, Dei respectu patriam deferens, in Hiberniam migraverit; illoque S. Adalbertus eum secutus fuit cum plurimis.

II Quomodo S. Egbertus, ad lucrandos Germaniæ populos, ire exlitus sit inhibitus; & pro se SS. Willibrordum & Adalbertum destinarit.

III Quomodo S. Willibrordus cum sociis ad Frisiam sit directus.

IV Quomodo S. Adalbertus omnium perfectioni virtutum studuerit.

V Quomodo S. Adalbertus Eggoni promisit, se tunc a patria reversurum, cum pomi grana ab igne revitescerent.

VI Quomodo in reversione S. Adalberti combusta pomi grana fructificaverint.

VII Quomodo consummatus in virtutibus ex hac vita S. Adalbertus migraverit.

VIII De eo quod oratorium S. Adalberti a servis Dei numquam sit derelictum.

C IX Quomodo mulier Escwar, per S. Adalberti merita, partum invenit.

X De eo quod in sancti viri oratorio brevior primo trabs, longior ceteris post eminebat.

XI Quomodo rusticus ex casco furato punitus sit & liberatus.

XII Qualiter arenosæ congestionis mons ab oratorio ejus sit dimotus.

XIII Quomodo S. Adalbertus cuidam femioæ Deo sacratæ in somnis appatuit; & ut ejus corpus de tumulo levaretur monuit.

XIV Quomodo salubris fons, sub sarcophago viri Dei, repertus fuerit; & quod mirecula in sancti Corpotis depositione claruerint.

XV Quomndo Theodericus Comes ligneum construxit oratorium, & illuc sanctum deduci fecit thesaurum.

XVI Quomodo Sigistidus sit punitus, & post pœnitentiam liberatus.

XVII Quam mirabili studio Comes Theodericus a fluvii periculo sit liberatus.

XVIII Quomodo junior Theodericus constituxit lapideam basilicam, removens Sanctimonialium vitam, & instituens Monachicam. D A. MON. MED.

XIX Quomodo Theoderici junioris filius, Egbertus nomine, Trevirensis post Archiepiscopus, febrem per B. Adalberti merita effugit. EX MS.

XX De restitutione visus Erliudæ.

XXI De Wolmari Presbyteri illuminatione.

XXII De plurima languidorum seformatione, & quod adversus dæmones maximam vim berti viri merita habent.

XXIII De Ruoschini Comitis filio curato.

XXIV De infante curato, qui fugere non potuit.

XXV De eo quod pallium, quo sancti viri corpus diu velabatur, post exustionem oratorii incombustum sit repertum.

XXVI De quodam patricida ligato, & per merita S. Adalberti liberato.

ALIA MIRACULA.

I De irruptione marina, a monasterio E Sancti divinitus prohibita.

II De his qui Sancto injuriosi fuerunt, terribili pœna mulctatis.

III De monocula illuminata.

IV De Presbytero illuminato, & plurimis per S. Adalbertum curatis.

V Quomodo quorumdam consilio vetus templum destructum sit.

VI Quomodo meritis S. Adalberti locus Egmundensis in meliorem statum sit restauratus.

VII De artifice & rustico, a mortis periculo liberatis.

VIII Item simile.

IX De eo quod facta inundatione, supra thecam Sancti pluvia non cecidit.

X De servo, ex eminenti loco cadente, nec quidquam læso.

XI Quomodo machina lignorum, corruens cum artificibus, non eos læserit.

XII De dedicatione templi ejusdem.

Alia item miracula.

F

CAPUT I.

Res præclare in vita & obitu gestæ.

1 LEgimus in Ecclesiasticis historiis, a Egbertum cælesti afflatum desiderio, patriam, parentes, omnemque frequentiam cognatæ nobilitatis reliquisse; atque studio peregrinationis, & ardore vitæ remotioris, in Hiberniam secessisse: ubi cum uberiori prospectu virtutum & sanitatum evidentia se plurimis notabilem exhiberet, contigit divina opitulatione, ut sibi multos sectatores efficeret. Certatim ergo ad eum tam Anglorum quam Scotorum convolabant examina, ejus sub disciplinatu gestientium vivere deliberatione voluntaria: quibus S. Adalbertus ut generosior apis adjunctus, arctioris vitæ institutis non segniter, uti post potuit, est adorsus. Actus quippe suos ad exemplum pii præceptoris dirigebat; & ut mundum animal, quidquid boni auditu perceperat, ore ruminabat. Non plausibili scientia favorabiliter di-

a Bed. lib. 3 cap. 27

S. Egberti Presb. discipulus S. Adalberti.

A. MON. MED. EX MS.

A ſtendebatur, ſed effectuali exhibitione indefinenter augmentabatur: ſicque divinorum arctam viam percurrens mandatorum, in brevi potitus eſt ſpatio cæleſtium latitudine vitutum.

abiit in Pruſſiam ipſo Germaniam adeunte,

2. Interea vir Domini Egbertus, quotidianis in Deo pollens ſucceſſibus, parvipendebat ſuæ ſolius ſaluti proſpicere: ſed pro inſitæ ſibi benignitatis affluentia, pluribus æſtuabat in commune prodeſſe; maxime ut quos adhuc conſtabat inſectos nævo paganitatis, per opem ſanctæ prædicationis ad ſalubritatem conduceret Chriſtianitatis. Audiens itaque Germaniæ populos infidelitatis errore cunctis tenacius irretitos (utpote qui, ob ferocitatem ſui, divini verbi fautoribus uſquo in id temporis erant pæne inacceſſibiles) induxit animum eo tendere, ſi quos, cooperante gratia ſuperna, ex filiis perditionis poſſet filios reconciliationis efficere. Cumque huic expeditioni inſiſteret aperoſius, divino oraculo, ne efficeret, eſt inhibitus. Vir autem ſanctus, nec valens nec volens Dei ordinationi refragari; elegit quos pro ſe deſtinaret, & ſanctitatis merito, & eruditionis eſſinacia tanto idoneos operi: miſitque primo *b* Wigbertum ſinceriſſimæ converſationis Presbyterum: qui diu multumque eum barbarico rigore deſudando luctatus, inconvertibilem horreſcens perfidiam, infecto negotio eſt revertus. Sed vir prudentiſſimus, optime ſciens de Dei miſericordia numquam deſperandum; alios miniſtros ad ejuſdem prædicationis ſubrogavit officium, virum ſcilices Apoſtolicæ gratiæ *c* Willibrordum Presbyterum, clariſſimumque Chriſti Confeſſorem (de quo præfati ſumus) Adalbertum, cum decem aliis, eodem fidei calore ferventibus: adeo ut aliqui eorum, poſt multipliees initi certaminis agones, Martyrii palmam adepti ſint; alii poſt confeſſum an nobiliter moderatum ſummi Pontificatus gradum, in pace quieverunt.

B *b miſſus primo Wigbertus.*

c dein SS. Willibrordus, Adalbertus & alii 10.

3 Hi ergo Chriſtianæ religionis propagatores ſacræque fidei propugnatores, tam Patris juſſione quam propria deliberatione, ad opus inhiantes Euangelii, ſpatioſi maris tranſmeantes pericula, divinæ pietatis auſpicante regimine, optatu portui ſunt omnes gratanter expoſiti: adeunteſque ſtrenuiſſimum Ducem *d* Pipinum, cum omni veneratione ab eo ſunt ſuſcepti, ac omni tempore hoſpitalitatis honoratiſſima commoditate tractati. Quorum adventus cauſas ac piæ intentionis teoorem, ut cognovit, ſd nuper armis acquiſitam Friſiam, Chriſto per eorum miniſterium acquirendam, ſuo munimine fultos, auctoritate roboratos, continuo deſtinavit. Nec multo poſt, cum jam egregii rationabilium novalium agri cultores, jactis ſeminibus ſui laboris viderent fructificare incrementum; annuente fraternæ unanimitatis aſſenſu, cum conniventia prædicti Principis, S. Willibrordum Romam dirigunt, ab *e* Apoſtolico ad Archipræſulatus Ordinem promovendum. Quo adepto, ad cœptum opus revertitur, Epiſcopaliſque Sedis prærogativam in Trajecto caſtro ſortitur. Quæ vero ejus virtæ qualitas fuerit, vel quo fudore in prædicationis erogatione certaverit, quibus quantique miraculis coruſcaverit, liber geſtorum ejus luculenter ſcire volentibus aperit: nos enim hæc pauca, ad atteſtationem

C *d Pipini Duces auſtraſiæ ufolti, Friſiam adeunt*

e ac S. Willibrordus Epiſcopus inſtituitur

virtutum ſanctiſſimi Patris noſtri Adalberti, D
prælibavimus; qui his omnibus efficiendis
comes & cooperator extitit indefeſſiſſimus:
dehinc articulum ejus ſpecialitati, prout Dominus conceſſerit, accommodemus.

4 Fuit argo in B. Adalberto tanta morum leonitas, ut omnes ad ſui imitationem ejus alliceret ſuavitas. Quidquid verbis ſuadebat jubendo, factis præmonſtrabat exequendo; maximo ſe reputans diſpendio mutilatum, ſi non ejus dicta actuale comitaretur exemplum. Ante omnia veræ ſavens humilitati, aſſerebat hujus caurela cetera omnia conſervari. Supervacaneum autem videtur ejus dilectionis magnitudinem referre: cum hæc cauſa ſuerit, eum patriam, proximos, ac omnia oativi commoda ſoli reliquiſſe. Et ne in referendo plus juſto immoremur, hoc ſolum pro compendio dictum ſufficiat; eum ita ſingulis virtutibus initiatum, ut numquam deeſſet compagi Cardinalium. Hæcque fuit ſanctiſſimo viro indefeſſa militiæ ſpiritualis continuatio, donec hoſtiæ cauda eremanda redoleret in holocauſto; juata quod Dominus dicit: Qui preſeverſerit uſque in finem, hic ſalvus erit. Talibus eminentiſſimus heros muniius & redimitus apparatibus, *f* quaquaverſum pergens, luerandis invigilabat animabus.

S. Adalbertus comes,

humilis,

amans ſalutem aliorum,

E

f

5 Sæpius tamen in Hæc-munda loco vocato manſirabat, hujuſque receſſibus, importunitatis fraquentiam aliquantiſper declinabat. Ubi inter plurer, quos fama virtutum ejus attraxerat, quidam Eggo *g* vocabulo, ad eum veniens, in brevi ejus familiaritatem adeptus, ejus inhæſit contubernio attentius; io tanrum, ut vir Del Adalbertus ejus frequentius uteretur hoſpitio; & ſelici recompenſatione ejus merebat carnalia, eui ſeminabat ſpiritualia. Ad robotandum quoque hujus caritatis tenorem, filium ejus de ſacro ſonte ſuſcepit; & ut decuit, pleriſque ſuis ſecretis intimum habuit. Factum eſt quadam die intet cœnandum, dum ſolitis oblectaretur alloquiis, ut Pater ſanctus amico profeſſus eſſet, ſe patrium parentemque velle reviſere, quatenus etiam eis aliquid gratiæ ſpiritualis poſſet impertiri. Ille vero, nimis ægre ferens tantæ benignitatis præſentia fruſtrari, cœpit da ejus reditu lacrymoſa curioſitate ſciſcitari. Cujus piæ ſolicitudini vir Deo plenus, placida conſideratione compaſſus; reſiduum pomi, quod forte manu geſtabat, igni projiciens; Ubi, inquit, grana invirgulata fructificaverint adolendo; me, Deo propitio, enmporem habebis in revertendo. His dictis, S. Adalbertus tranſmarinæ expeditioni operam dedit, & diutius expectatam ſui adventus benedictionem nativæ regioni invexit. Ubi aliquantiſper commoratus, verbis & examplis ad imitationem ſui multos illexit, quia ſuperna gratia ſemper prævenit & ſubſecuta eſt, comitando virum Dei quocumque divertit. Sicque lucrandis animibus totus inſiſtens, præſentis aſperitatem laboris, futuræ mitigabat intentione mercedis.

Egmunda dicit

g ejus hoſpitio Eggonis,

F *additis reditum, ubi grana pomi ab igne reviviſcunt,*

6 Interea præfatus Eggo, ſponſionis viri Dei æſtimator aviditſimus, ejus reditum votis ſitiebat indefinentibus. Ut autem mirsculum, ad declaranda viri Dei marita proviſum, magnificentius extolleretur; contigit ut hoſpitiolum, in quo votiva grana igni exemerat, favilla-

A favillatenus eremaretur. Quis unquam ex ſic commiſto loco aliquid viriditatis undecumque crederet emergere? Nedum fructiferi vitulamnis exuberantiam ſperaret reliquiis carbonum gignere? Sed Deo, cui omnino eſt idem velle quod poſſe, nihil eſt in efficiendo difficile. Denique ut temporis artiſa congruentia,

b quibus fructum proferentibus redit.

b germinavit idem locus germen odoris Domini; & eadem grana, redivivum pubeſcentia in florem, non tantum fructificando miraculi, quantum gaudii ex optato reditu ſanctiſſimi Patris Adalberti: qui juxta condictum Friſism reverſus, tanto ardentiori omnium unanimitate ſuſcipitur, quanto ejus ſanctitas evidentioti virtutum atteſtatione & propheticæ ſponſionis præſentiali exhibitione qusquaverſum nubilitatur. Attamen vir ſanctus, omni virtutum exercitstiune inſtructus, & omni ex parte circumſpectus, & undique cuntra tentatotis veſtutias oculatus; non intendens in via ſui propoſiti, quantum jam cucurelſſet itineris, ſed quantum ad emetiendum ſupereſſet certaminis; ſic quotidie tranſactæ obſervantiæ aliquid adjicere ſtuduit, ſeſi tunc novus tyro

B converſionis ſervitium inierit.

pie moritur 25 Junii.

7 Igitur de virtute in virtutem proficiens, quod feliciter cœpit, felicius conſummavit; & inmarceſſibil-m ſui agonis percepturus coronam, tenebroſam præſentis ſæculi convallem lacrymarum, mutavit cum paradiſo deliciarum. Chriſto itaque Jeſu, cui fideliter inhæſit, VIII Kalendas Julii ſanctiſſimam animam

Pſ. 47. tradidit: in cujus præſentia lætus decantabat; Sicut audivimus ita & vidimus. Ibi credimus eum & optamus noſtrarum miſeriarum memorem; & quantum ſupernæ pietati viciniorem, tanto relevandis noſtris incom-

Sacro ſepulcrum eccleſia condidit.

modis efficaciorem. Corpus autem beati viri Adalberti, a fidelibus tunc temporis, qui ejus exequias procurabant, diligentiſſime conditum, ac humanitatis more terræ mandatum, ſanctæ reſurrectionis præſtolatur edictum. Supra quod conſtruentes eccleſiam, in quantum eades adhuc tolium rerum petetant, ejus ſtequentabunt memoriam: ſed Normannicæ irruptionis impetu, ipſa eccleſia *i* ſæpius diruta, ac quæque circumpoſita atrocius ſunt de-

C vaſtata.

ANNOTATA G. H.

a Colitur S. Egbertus *Presbyter* 24 *Aprilis*, *ad quem diem hæc ex Beda producta pluribus expoſuimus. In Actis fabuloſis S. Suiberti* Athelepiſcopus Eboracenſis *appellatur. Fuit ibidem quidem*, Egbertus *nomine*, *ſed anno ſolum* 733 *conſecratus*, *cum forte jam vita ſanctas eſſet* S. Adalbertus, *ac S. Willibrordus ſenex etiam eſſet. Joannes de Beka*, *& auctor Chronici Egmundenſis evitantes iſtum ſcopulum*, *vocarunt* Egbertum Epiſcopum Nortanhumbrorum: *ſed talis uſquam extitit.*

b S. Wigbertus Presbyter & Confeſſor in Germania *inſcriptus eſt Martyrologio Romano ad diem* 15 *Auguſti*, *ſed is paſſim habetur* primus Abbas Friſiarienſis: *quo etiam die hic relatus* Wigbertus *ab aliquibus recentioribus ipſi adjungitur*, *quod tunc erit examinandum.*

c *Colitur* S. Willebrordus 7 *Novembris*, *de cujus geſtis late egimus ad Vitam S. Suiberti* 1 *Junii Tomus V.*

Martii, *eorumque unum renſaimus fuiſſe* S. Adalbertum. *Venerunt hi anno* 690. D

A. MONA. MEDIO. EX MS.

d *Hic eſt* Pipinus Herſtallius, *quem* cum Ratbodo Friſonum Rege bello ſortiter geſſiſſe, *ſcribit Paulus Diaconus lib* 6. *Hiſtor. Longobard. cap.* 37 *editionis Raphelingica*: *hunc autem victum & profligatum fuiſſe anno* 693, *ſcribit Joannes a Leidis lib.* 1. *cap.* 9.

e Conſecratum a Sergio Papa Romæ anno 695 *oſtendimus ex propria ejus ſcriptura*, *in Præfatione generali ad Acta Januarii pag.* XLVI.

f Joannes a Leidis lib. 2. *cap.* 41. *iſta ſcribit*: S. Willibrordus miſit S. Athalbertum Archidiaconum ſuum in Kenuemariam, ad euangelizandum Gollandenſibus pariter & Friſonibus regnum Dei & veritatem Euangelicam: qui ibidem plurimorum corda ad fidei ſalutem erexit, in loco qui nunc Egmunda nuncupatur, olim Hallem dictus. Quo in loco & in terminis ejus, & in villis adjacentibus, adhuc ſere in adventu ejus tota gens idolis ſerviebat. Unde S. Athelbertus Levita omni die non ceſſabat illis euangelizare regnum Dei, idola confringere, & eccleſias Deo ædificare. *Hæc ibi*, *quorum aliqua legantur in Mr. Chronico Egmundano. Joannes de Beka in S. Willebrordo*, *aſſerit* hos ſanctos Doctores propagatos in Anglia, de ſtirpe Saxonica, ideo convenienter prædicare potuiſſe Euangelium in lingua Germanica. E

g *Ab hoc* Eggone *dictam* Egmundam *paſſim creditur: ſuar etiamnunc qui* Aymond *vel* Eymond *pronunciant. Et potuit* Eggo *iſte* (*cujus nomen integre* Egbertus *ſcriberetur*, *ſicut & alia diminutiva in* o, *a longiore nomine ſunt plerunque*) *potuit inquam* Eggo *affectaſſe*, *ut ſubditi ſibi loci nomen ſumeretur ex ſuo*, *levi facta mutatione. Hactenus enim eadem inſulæ rivulus* Y *dictus*, *ex veteri dictatus Rheno*: *& ſicuti hic ſuum in mare exitum amiſit ad Caluicum*; *ita etiam ille ſuum amiſiſſe certi dicit*, *per Egmundanam paludem nunc agrum*, *varie ſectus abductuſque*: *qui rivulus*, *antiquitus* Ay *vel* Ey *forte ſic dicebatur*, *eo quod maris ſtaaum reflaxumque reciperet*, *ſicuti & aqua ejuſdem aquatis ad Amſtelodamum vulgo* Het Y. *Cur autem Monachi maluerint latine ſcribere* Hæc-munda *infra dicetur. Eſt autem nomen* Egmond *nunc commune locis quatuor*; *dicunturque* Egmond op zee; *id eſt*, ad mare, *ubi portus & oſtium fluminis fuerit*, *& unde porro videtur nomen traductum* Egmond binnen; *id eſt*, interius, *nunc oppidum totum fere adhuc Catholicum*, *ubi præcipuus adhuc viget S. Adalberti cultus*; Egmund ten hoef, *caſtrum olim Comitis*, *a Curia dictum* Egmond Abdye, *Abbatia*, *nunc tota deſolata.* F

h *Joannes a Leidis cum Chronico Egmundano & Vita breviori*, Arborum germina quatuor proceſſerunt & fructus.

i *Manet etiamnunc loco nomen* Capella S. Adalberti *in tabulis*, *& rudera cum puteo Sancti*, *eo loci ubi effoſſum corpus eſt*, *plurimum a fidelibus frequentatus etiamnunc inter maximum Egmundam & interiorem medius in Dunis.*

A

A. MON. MEDIO. EX MS.

CAPUT II.

Varia miracula. Corpus a Theoderico primo Domito elevatum.

Clarus miraculis:

1 VErum Dei ordinatio, ut qualis meriti esset S. Adalbertus, cujus Reliquæ ibi servabantur, ostenderet; ita providit, ut numquam deesset qui inibi debitam servitutis congruentiam impenderet. Nec mirum, si humanis honorabatur excubiis, qui quotidie miraculorum fulgurabat infiguiis: quæ tam numerosa sunt, ut si ea per singula describere tentremus, non modo difficultatis, sed etiam impossibilitatis anfractus incurreremus. Quocirca necesse est morem teneamus cujuslibet, amœna vireta adeuntis, qui eligendarum dubius specie florum, eatenus temperat appetitum, ut satisfaciat usuali delectationi, non excessuali succumbat oneti. Hoc quoque nos oportet uti meditullio; ut compendiosa recitatio tam studiosis quam fastidiosis sit geminæ alternationis morigeratio. Ceterum de fide dictorum astruenda non multum nos laboraturos speramus, cum satis absurdum sit in fidelibus scrupulum generari, unda Deo auctore incredulos ptistino renuntiasse constat etroti. Proinde hoc jam satis dictum: nunc redeamus ad propositum.

B

vidua, post eruptionem barbarorum a

2 Mulier quædam, Eswar nomine, Sancti Adalberti se devovit servitio, credens suæ viduitatis angustias, ejus defensionis relevari solatio. Quæ cum per multos annos devotis institisset obsequiis, accidit a pitatas, his in partibus advectos, omnem circumquaque regionem devastasse ioeursu hostilitatis. Possessionibus itaque deprædatis, possessoribusque in captivitatem redactis, præfata vidua sola relicta, quid ageret, quo se verteret, ignorabat omnimodis: nam nec unde ad momentum reficeretur habebat, nec unde vel ubi acquirere posset, nlla copia suppeditabat. Postremo nihil testabat consilii, nisi in consueta benignitate S. Adalberti: quam etiam de se præsumentem non despexit, sed ei pius adjutor in opportunitatibus extitit. Quotidianum quippe ei victum ministrabat ab Oceani littoribus; monstrans quam verum sit, nil deesse Deum timentibus: nec potuit commune sentire dispendium, quæ specialius S. Adalberti quæsivit patrocinium.

victum submini-strat:

C

b maxim Angelico referentur oeclesia,

3 Proeedente tempore, Presbyter quidam, b Amalathus nomine, officii sui timoratus executor, Angelico admonetur oraculo, quatenus in refarciendis diruris ecclesiæ sanctissimi Patris, omni postbabita dilatione, insisteret; & ne ullius dubietatis interstitio ab efficiendo revocaretur, habuit ejusdem revelationis participes tres viros, adeo religiosos, quantum laicalis admittit habitudo: qui omnia convenientia suæ referentes visioni, multum huic deliberationi contulerunt alacritatis & incitamenti. Proinde collectis undique operariis, divinitus indictum servebat opus. Cumque hujus artifices structuræ convectam lignorum considerarent materiam, invenerunc unam trabem ceteris multum breviorem. Quo detrimento sui operis non medioeriter afflicti, consequentiam tractatus distulerunt diei sequenti. Mane facto, convenientes in id ipsum, divinum præsentialiter seoserunt ndesse nuxilium. Nam trabs, quæ illis ob brevitatem sui difficultatem laboris intendebat; alias non solum æquiparabat sed etiam mirabiliter eminebat. Gaudentes ergo, tanto accuratius cœpto insistebant operi, quanto ocrius se videbant virtuum signis comitati. Idem nutem locus, sanctissimo pignora consecratus, quonlam littori maris videtur contiguus, ac per hos piraticæ infestationi patet expositus; non ast silentio prætermittendum, quam potenti miseratione meritis sancti Viri hac molestia sit stequenter exemptus. Nam barbari multoties, eidem nppropinquantes ac pœna applicantes portui, intervontu uubis cælitus objectæ prospectum perdentes, suæ perversitatis conatibus visuntur alusi. Cujus assiduitate miraculi congruum nomen oidem videtur indiium, ut e Hecmunda dicatur, quasi locus ab irruptione incursionum mundatus hostilium; unde factum est, ut non solum a Christianis, verum etiam a Paganis non mediocriter frequentaretur; in tantum ut oblationibus cebris suæ devotionis exprimerent instantiam. Nullins enim illue cassati voci querulus causator abscessit, nullus qui perditi laboris damna gemuerit. Verum quod ibi magis expavescenda sit potestas divinæ severitas, ubi propensius enutricrit illius gratiæ dapsilitas, ex subsequenti potest perpendi mirsculo: ipse enim in Sanctis sui operatur, cujus omnes viæ misericordia & veritas.

trabe divinitus longiore facta

ab incursione paganorum immunis.

c

D

E

Foratus ossium oblatum Sancti; digitos sui redit.

4 Rusticus quidam inconsulta temeritate persuasus, oblatum ad beati viri pignora caseum, sutari non est reveritus. Cujus edulio dum spicarum illapsus denticatem, conaretur potiri; uullum desiderii sui poterat efficaciam consequi: sed, ut æquitatis justissimo tenore ipse puniret in se, quod commiserat sanæ mentis; ipsos pro furtivo pabulo digitos manuum suarum derodebat. Quod ubi Dominus suus competit, ad saeratissimas Reliquias sine dilationis interstitio duci jussit. Ubi supernam benignitatem, en indulta sibi sanitate nactus; legali traditione factus est ipsius ecclesiæ proprius. Vere magnificis tanti viri merita sublevanda præconiis: cujus ope digna temerarium non absorbuit ultio, sed in meliorem statum enrulit pia correctio.

F

removetur mons arenosus ab oratorio.

5 Alio quoque tempore, res miranda satis evenit. Ex marinæ siquidem tempestatis eruptione continua (sicut his cognitum est, qui maris vel viderunt vel iahabitant contigua) plurima littoris arenarum subvehitur copia: quæ, perurgente vi ventorum, tantis cumulantur acervis, ut montibus videatur altissimi coæquari. Hujuscemodi denique persuasio nimis pronima, sancti viri quodam tempore consedit oratorio. Quo dum forte d Rocus barbarorum Ren appulisset, cunctis sibimet obsequentibus indixit, ut ocius ab ædificio sacro montem arenosum dimoverent. Quod enm mane sequenti fuisset universis implere placitum; invenerunt præfatum arenæ montem, per sanctissimi Adalberti merita, quantum jactus lapidis emitti potest, longius esse secretum; clarescente supernæ bonitatis affluentia, quæ quantum apud se dilectus suus valeat, etiam viro incredulo manifesta præbuit indicia.

d

23 Appa-

A 13 Apparuit amabilis Chriſti Confeſſor Adalbertus in ſomnis cuidam Sanctimoniali, Wilflir *e* nomen habenti; denuntians, ut pretioſiſſima ſui corporis oſſa, quæ more ceterorum profundius ſub humo recondita tenebant, eminentius elevata cunctis in conſpectu locarent; ſcilicet ad devotionem fidelium efficacius incitandam, & meritorum ejus interventionem præſentialibus obtinendam. Et ne fidem quivis forſitan ambiguitatis offenderet ſcrupulus, trinis feminam præfatam dignatus eſt certificare viſionibus. Quæ ne ſtringeretur inobedientiæ reatu, Theodetico primo Comiti, qui locum eumdem, ſicuti nunc poſteri ejus retinent, proprietatis jure poſſidebat, haud ſegnis intimatrix, per ſomnum ſibi revelare ſuggerere præparabat. Ille vero, ſicuti ſemper in illis quæ religionis ſunt promptus & officioſus extitit operator; ita in exequendis his, quæ Sanctimonialis retulerat, velox fuit executor. Patatis ergo quæcumque ſuerant tali operi congrua, ſancta levari fecit pignora.

Viſione triplici

monito Theodetico Comiti, ut curet ſacra eſſe

14 Tunc ſubtus ſarcophagum repertus eſt fons, mira limpiditate peſpicuus, qui uſque in hodiernum diem, ad recuperandam ſanitatem incluſa ſpe, multis extat idoneus. Aperto quoque locello, pallium quo Sancti corpus velabatur, ut requieſcentis vivacitas apprehenderetur, ab omni corruptione putredinis immune conſpiciebatur. *f*

pallio inventio tecta

B *& fons detectus prompſit*

15 Prædictus vero Comes in loco, qui Hallen nuncupatur, ex ligni materia conſtruxit oratorium: conſtitutaque die, qua fidelium unanimis devotio convenire potuiſſet, illuc ſanctum deduci fecit thaſaurum. In quo venerabili deportationis officio quot ſanitatis impotes reformarentur, non parvo colligi poteſt numero; præcipue denique cæcis redditum lucis decus alludebat; & quoſcumque greſſus debilitas unervabat, redigeſta membrorum compages erigebat. O divinæ pietatis fontem, inæſtimabilibus miſerationum rivis ſemper inundantem! En Confeſſor ſanctiſſimus, cujus anima vera beatitudinis ſecuritate nullius indiga fuit, ut relicti corporis artus erigantur alius, loculis honorentur utidioribus, adhortari videtur. Num in cæleſti conſpicuitate poſito hæc ineſt delectabiliras, cui carualiter verſanti cuncta terræ viluit ſpecioſitas? Procul abſit a piis

eadem in oratorium ad id orationis gratia transportantur: cæci & claudi ſanantur,

C mentibus hæc credulitas. Sed qui in hac conſtitutus peregrinationis, caritatis viſcera numquam dehabuit; jam manens in patria, compaſſionis & miſericordiæ reminiſci non deſinit. Vult ergo Reliquias ſui ſancti corporis manifeſtius tractari, ut reſpicientium corda, compunctionis accenſa ſtimulo, facilius ad impetrandam Divinitatis opem mereantur aptari. Vult magnificentiori frequentia celebrari, ut magis ac magis in memoria futuræ gloriæ bonorum deſideria valeant dilatari. Nunc ſequentia videamus.

dedignatus collaborare populus,

16 Certatim autem Isboranibus id præfati conſtructione oratorii, Sigifridus quidam nomine, ſervarem ſociorum imitari dedignatus, omni membrorum mobilitate & officio eſt deſtitutus. Qui poſtquam, ſalubri pœnitentia motus, in cogitionem ſui pervenit; recepto ſine mora vigore, totius corporis contractione caruit.

17 Accidit quoque brumali tempore, dum cuncta fuiſſent aſpero frigore conſtricta, ſupranominatum Comitem Theodericum, vehiculo reſidentem, trahi ſuper cujuſdam profundiſſimi lacus terga, glaciali rigore conſecta. Verum, ſicut hujuſcemodi conflat periculoſa mentio, jam fere media contingentibus, dum glaciei tenuitas non æquipararet ponderis impreſſionem, ſubmerſionis ſuæ miniſtrabatur rupta voraginem: unde cunctis tremore fugatis, Comes relictus eſt ſolus. Qui cum humanum penitus deeſſe videret auxilium, ad expertum crebrius B. Adalberti totis ſuſpitiis confugit patrocinium; per cujus interventum celerem meruit impetrationis obtentum. Nam, quod mirum eſt dictu, ubi fundus vix credibilis haberur, ſummotenus pendentem lympha forbere non valuit; cinguli tantum uſque finitima lambere præſumpſit. Sic nempe tam ipſa liberatus exivit periculum, quam cuncta quæ vehicula impoſita ferebantur ſuut liberata.

D A. MCM. MED. *Comes Theodericus periculum ſubmerſionis ſuæ evadit.*

ANNOTATA G. H.

a *Mſ. Chronicon Egmundanum cap.* 3 *addit*, poſt annum 760 nam vaſtationem corrigiſſe: *at cap.* 5 *deſcribit maximam vaſtationem, per Normannos anno* 856 *factam: quando aſſerit* eccleſiam S. Athalberti eum Egmunda deſtructam, & apud Norwyck S. Jeronem Presbyterum decollatum. *Quæ etiam apud Joannem de Leidis, lib.* 5 *cap.* 33 *& 34. leguntur. Corpus* S. Jeronis *poſtea in eccleſiam Egmundanam* S. Adalberti *fuiſſe delatum, dicetur ad diem* 17 *Auguſti, ejus natalem.* E

b *Idem Chronicon cap.* 4 Amslech.

c *Idem Chron. varias addit conjecturas, non magni faciendas omnes, quantumcumque Monachi in omnibus ſuis ſcripturis conati ſint obſcurare verum nomen, ſcribendo,* Hæc-muuda, *& nomen latinum facere; quod procul dubio Teutonicum eſt, ut cetera hujus generis, in quibus* Mond *ſignificat os fluminis.*

d *De hoc* Rorico, *ſeu* Rorue, *ejuſque proſapia, egimus* 3 *Februarii ad Vitam S. Anſcharii §.* 9, *& conflat ex Annalibus Fuldenſibus, eum* Doreſtadio præfuiſſe anno 857: *quæ huic narrationi congruunt.*

e *Gerbrande* Wulfit, *cui etiam locus monaſterii infra* Hallun *dictus ſcribitur* Hallem, *ac forte hoc melius, cum vocalem* hem *domum, ſignificans in terminandis locorum nominibus ſit uſitatiſſima.* F

f *Addit Beka:* Crux etiam aures ſuper pectus ejuſdem ibidem inventa eſt, quæ contra varias ægritudines medicina ſalutaris eſt: *de fonte autem quod dicitur hodiedum perſeverat, multis ad illum non obſtante loci deſolatione per hereticos inducta, confluentibus: ut ſupra dixi.*

CAPUT III.

Baſilica lapidea erecta, Miracula tempore Scriptoris probata.

18 NEc ſunt memoriæ ſubtrahenda, quæ temporibus *a* Theoderici juniuris, prædicti videlicet Comitis filii, nos ipſi vidimus declarata miracula. Is enim paternæ devotionis ſerventiſſimus æmulator, in honore ſancti Confeſſoris Chriſti Adalberti lapideam baſili- G

In lapidea baſilica Monachi reddita corpus honorantur.

A basilicam non sine magna constraxit difficul-
A. MON. MED. EX MS. tate: quippe enim tellus hæc, arenosa tennis exilitate, nimium sit egena lapidum & calcis opportunitate. Pignus quoque sancti corporis, inclusum sarcophago, eleganti fabricæ decoravit artificio: & ne quid ei, in præmio sanctæ beatitudinis, deesset perfectæ remunerationis; cultores monasticæ observantiæ inibi Deo vacare constituit: quibus etiam ad quotidianum victum de reditibus suis sufficientiam præbuit. Nam patria ejus institutione Sanctimonialium prius ibi vita florebat: sed ob imminentem sæpius Frisonicæ feritatis molestiam, ad observantiam propositi sui facultas eis minime suppeditabat.

b Sanctus Egbertus filius Comitis e Fevi

19 Hic itaque tam eximiæ liberalitatis Comes, genuit filium, *b*Egbertum nomine; quem divini timoris intuitu Clericatus fecit delegari sorte. Qui dum jam in adulta ætate Subdiaconatus ministerio fungeretur, quodam anno sequente die Palmarum, valida vi febrium est invasus: cujus acerbitate, usque ad festivitatem sancti viri, quæ est septimo Kalendas Julii, graviter est vexatus. Cum vero sacræ festivitati, fiducia meritorum piissimi Confessoris, cum ceteris interesse decerneret; ita penitus ab omni adversa valetudine est absolutus, quasi numquam ab ea fuisset pulsatus: & lætus ob tantæ pestis evasionem, ad Missarum solennia ministerii sui obsecutus est devotionem. Hic denique est Egbertus, qui post Archiprælatus a Deo sortitus insulam, tam vivacissimo religionis ardore, quam moderatissimæ libramine discretionis, Trevirensem rexit Ecclesiam.

& Erlinda filia oculus

20 Fuit eidem Comiti filia carissima, nomine Erlinda, quæ diu unius oculi est usu frustrata. Sed quomodo tantum Confessorem non sentiret sibi placabilem, quem patria sui sedulitate tot munificentiis fecit debitorem? Recepit ergo visum, plus gaudens ex restitutionis beneficio, quam si numquam naturali careret officio.

Presbyter 20 annis cæcus

21 Fuit item de gente Anglorum Presbyter quidam, nomine Wolmarus, qui per viginti annorum revolutionem, nullam potuit penitus habere visus hilaritatem: unde multis Sanctorum locis peragratis, Romam quoque perveuit, ut ademptæ lucis recepto potiretur. Verum superna
C pietas, quæ per Apostolicum meritum erebris & multifariis est modis patefacta, hujus viri sanitatem, ad declarandæ S. Adalberti distulit patrocinia. Nempe dum Romana reverteretus ab urbe, attrahente fama curationis multorum, Egmundam studuit adire: veniensque saluberrimi sontit ad locum, quem supra memoravimus sub sancti corporis loculo repertum postquam oculos suos trino lignoris lavacro tersovit, serenissimo lumine donatus abscessit.

alique variis infirmi,

22 Moderno quoque tempore plurimi cæcorum, claudorum, aliisque ægritudinum varietatibus debilitati, per efficacissima Sancti Adalberti merita, ad integram vegetationem sunt restormati: quorum nomina sive numerum colligere supersedimus, ne, per verbosam styli vagationem, legentibus forsitan quamlibet ingeramus fastiditatem. Sed hoc certissimæ fidei commendandum, quod eum locus hic sit fœcundus incomparabili languentium medicatione; præcipue tamen gaudeat dæmoniacorum liberatione: nam quisquis hoc venerit hujuscemodi captivatus amentia, integerrimæ redemptionis gloriabitur obtinentia. Nam cui non declinent dæmones potentiam Confessotis cum Christo triumphantis, cujus ineluctabile certamen experti sunt in carne militantis? D

& dæmoniaci,

23 Extitit etiam Comes urbanus quidam, Ruosekin habens vocabulum, cujus mansioois hand procul a beati viri monasterio constabat habitaculum. Hic divino præmonitus instinctu, filium suum illuc divinis obsequiis mancipandum, atque regularibus institutis devoverat imbuendum. Postea vero dum tam supernæ aspirationis immemor, quam propriæ sponsionis extitit prævaricator; puer in immensum decidens invalet ndinem, a cunctis irremediabilis habebatur; donec ad altare sancti viri regulari oblatione traditus absolveretur: evidenter insinuans, paternæ defraudationis perfidiam, languoris sui fuisse causam. Felix nimirum cujus momentanea ægritudo, tam paternæ temeritatis correctio, quam sempiternæ salutis fiebat occasio. *immediabilis ager,*

E infans a jugendis uberibus abhorrens

24 Mulierem quamdam, non longe ab eximii patris cœnobio degentem, puerum patere contigit; qui per viginti dies alimentum lactis penitus adhorrens, ubera materna contempsit habuit. Mirabile forsitan & incredibile habeatur, si non late veridicorum relatione testium comprobaretur. Patentes ergo, considerantes humanum consilium tali non esse profecturum periculo; eumdem puerum B. Adalberti offerentes altari, ipsius sanandum commendavesunt patrocinio. Mox autem puer naturali vigoratus robore, ad sugendum cœpit avidius gestire. Quis non in hoc mirabilem divinæ dispensationis attendat ordinem? Subtrahitus ergo parvulo hnic naturalia affectio nutrimenti, ut & tanti Confessoris in curando pateſcat excellentia, & eidem parvulo sublimioris propositi provideatur observantia. Io hoc perpendi potest, divinæ dispositionis provenientem numquam a boni vacare prædestinatione, sed semper in lucrandarum animatum versari provisione.

Pallium, quæ sacra effugiebat ab incendia villarum.

25 Oratorium quoque celeberrimi Patria, minus justa custodum vigilantia conservatum, hia incendii deprædatione est devastatom. Sed qui, non dormitans neque dormiens, conservat Israel, sic negligentium punivit injuriam, ut meritosum Sancti inibi tequiescentis declararet eminentiam. Nam cunctis illic depositis, flammarum violentia savillatenus erematis; solum pallium, quod sacratissimum Corpus velare meruit, remansit expers hujus exustionis. Nullus ergo tam stolidæ mentis haberetus vesania, ut Sancti hujus præjudicare velit potentiæ, quod adscriptum sibi templum ab igne non servaverit immune: Deus enim qui in Sanctis suis est mirabilis operator, humilium & in præceptis suis ambulantium propitiabilis est exauditor: negligentia & pigritia mereidis, misericordissimæ suæ patientiæ monita ingerit; superbis autem & in perversitatis calle durantibus, sententiam justissimæ vindictionis insetibit. Hic denique in combustione rerum templi hujus incautos expergefecit; in conservatione vero pallii, devotis & sancta suffragia quærentibus, spem impetrationis providere decrevit. F

26 Nostris quoque temporibus, ad declaranda sancti viri illustria virtutum insignia, divini-

A divinitus oſtenſum miraculum edere pergsm: ut tanto devotius, in ejus venerationis debitum, Chriſtianis recaleſcas animus populis, quanto largiflua ſignorum efficacia crebrius eum proſpexit cæleſti glorificari benedictione. Tranſmarinia namque in partibus quidam, infinita pollens divitiarum opulentia, inflammante ſæva rapacitatis cupiditate, nepotum ſuorum ſura, quæ eis hereditario jure ex paterna ſucceſſione congregarant, injuſta pervaſione in ſuos moliebatur redigere uſus. Quem *ob poſſeſſiones ſuas occupatas* cum tam per affines & amicos, quam conſanguinitate propinquos, ut neſandos compeſcerat conatus, multifariis precarentur oraminibus; dicentes non decere eum aliena concupiſcere, utpote qui ſuis eſſet ſufficiens; ille nihil dignum ratione reſpondit: ſed ſpretis amicorum adhortationibus, quid malitiæ mente diu tractaverit, ſceleratiſſimi prodit exhibitione operis, & injuſte poſſeſſa ſuos juſſit exercere colonos. Interim juvenum feroces animi vehementius concitabantur in iram: & neſanda, quæ tantis laceſſiti injuriis cogitaro

B compellebantur, verbis promere pertinacius non verebantur; ſcilicet, quælibet ſe malle ſubira diſcrimina, quam fundis carere paternis. Inde ſuſcitantur iræ, rixæ, diſſenſiones: adulantur partibus militares manus: poſtremo ſævo exemplo patricidale exoritur bellum; *patruum occidunt nepotes* producuntur ex utraque parte acies bellatorum. Tunc germani fratres, conſpirata manu patrem acceptis contumeliis vicem rependere prompti, patruum ſuum, dira paſſum vulnera, ſolo proſternunt, mortique (quod nefas eſt dicere) tradunt.

27 At poſt ſpatium temporis, noleas Deus perpetuo perire peccantes, immiſit eis pœnitudinem tanti criminis. Mox ſine dilatione *qui parentes gladio, nivialenſe coenobium ſe ſtringunt* Epiſcopum, ad cujus diœceſim pertinebant, adeunt; ſeque peccaſſe, ſe reos eſſe, lacrymoſis proclamant vocibus: & vulnus admiſſi facinoris congruo mederi antidoto, toto cordis precabantur oratu; ita ut ferro puo reatum perperraverant, eos juberet tamdiu conſtringi; quouſque, qui ſolet gratuita ſua gratia dimittere peccata, ſuo eos judicio decreviſſet abſolvere. Itaque Pontifex non abnuit,

C videlicet ne impunito crimine tanto, eorum animæ inextinguibili perpetuæ pœnæ poſtmodum cruciarentur incendio. Unde cum boni conſilii compotes afficerentur (nam alter eorum brachium ſibi vinxerat, facto loro ex gladii capulo; alter vero ipſo gladio, quaſi faſcia pectorali ſe conſtrinxerat) circuibant plurima Sanctorum loca; ut eorum ſuffragiis quandoque veniam obtinerent criminum, quorum votis ſciebant citiſſima annuere Dominum. *& alter liberatur apud S. Gertrudem,* Tunc puri devotionis ſtudio Nivialenſe properant ad Cœnobium, ubi mira ſignorum gratia ſacra effulget Virgo Gertudis: ut & ipſi experirentur beneficio, quantum Dei famulæ conveniret honorare meritum. Ubi eum aliquantiſper, effuſo lacrymarum imbre, orationi incumberent; beatæ Virginis ob meritum, unus a Domino ſolutionem vinculi meruit, unde non modico repleti ſunt adſtantes gaudio. Alius vero, dum enixius divinum ſibi *alter apud S. Adalbertum.* adſore precsretur auxilium, hoc a Domino merpit percipere reſponſum, ut omni feſtinatione properaret ad limina ſacræ aulæ Levitæ Chriſti Adalberti; ibique ſe ſciret ſolvi vinculo, quo ſuo ſe obligaverat voto. Cupit D itaque ignotum ſibi perquirere locum, Angelico dicto in ſomnis ſibi Egmunda nomina- A. MON. MED. ſum: nec cuiquam palam fecit, quid illuc Ex Ms. quærere vellet, ſed tantum quod orationis cauſa animo haberet eum inviſere. Et ſicut deſideria, cælitus inſpirata, divina ſempet ad effectum perducuntur gratia, licet difficili greſſu, tamen diu deſideratum pervsnit ad locum: ibique perendinatis aliquibus diebus, ſpe indubitanti præſtolstur olim promiſſæ ſibi a Deo ſolutionis donum. Et dum aliquando, ſicut ſemper conſueverat, ad horam divini Officii adſiſteret vultui divino imaginis Domini noſtri Jeſu-Chriſti; ſubito illa ferrea ſine manibus diſrumpitur armilla: ut palam daretur intelligi, hæc S. Adalbertum ſuis promeruiſſe meritis, quia in ſuo corpore Crucis ſtigmata portare non erubuit. Mox admiratio erevit populi, hymnidica monachorum gratulatur caterva: & quia talem meruerunt habere Paſtorem, in commune bonorum largitorem collaudat Dominum.

28 Hæc de vita & virtutibus opinatiſſimi E Confeſſoris Chriſti Adalberti Medinlacenſis *Epilogus.* cœnobii excudere cuecullarii; jubente Sereniſſimo ejuſdem monaſterii Domino ſupranominato, videlicet ſummo Præſule Egberto: qui rerum honeſtarum, & addivinum cultum proficientium, ſolertiſſimus & indefeſſus eminet procurator. Calcumque igitur libellus hic in manus venerit, non hebetis ingenii craſſitudinem, non incultæ ruſticitatis attendat abſonitatem: nec arguat eos temeritatis, qui imbecillitatem vitium non trutinarunt ad immenſitatem ponderis: quia majori ſe ſubjicit periculo, qui inobedientiæ noxam non pertimeſcit, quam qui propriæ poſſibilitatis modum obſudiuonia intuitu penſare negligit. r Ergo quidquid incoctum deprompſerit ſcribentium tenuitas, hoc roboret præcipientis auctoritas. Et ſicut non cernitur a quam deſpectibilibus perſonis, ſed quam nitidum & pretioſum ſit quod deſertur aurum; ſic in hoc opuſculo non inde diſtantium ſpernatur ingenium, ſed [conſideretur] quam laudabilis & Deo acceptabilis B. Adalberti fuerit vita, quam tot virtutum fulgoribus ſuperna clareſcere fecerit gratia. Nulla denique ſana meditanti provenit jactura, ſi F linguam ejus foliorum exuberatio non adumbret, eum mens ipſius malorum odore & ſapore dulcorata pingueſcat. Diſcat ergo legentis animus, ſcribentis imperitiæ compati, ſi S. Adalberti Confeſſoris Vitam, quam pia curioſitate appetit, deſiderat imitari. Ex radice namque fraternæ condeſcenſionis, Sancti juſtiua anima pullulaverit ad inuendam ſublimitatem Creatoris; unde miſericordi nos attendens exauditione, tam clementiſſimus pro noſtris reatibus interventor, quam promptiſſimus anguſtiarum tribulationis noſtræ ſit relevator; ipſo annuente, qui de ſupernis cælorum ſedibus veniens, miſerorum effectus eſt conſolatio, Jeſus Chriſtus Dominus noſter, qui eum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat unus & verus Deus, per infinita ſæculorum ſæcula. Amen.

ANNOTATA GH.

a *Theodericus II Comes patri ſucceſſit, mortuus*

A *tus anno* 985, *& cum uxore ſua Egmund ſe-* A. MON. MED. EX MS. *pultus: cujus variæ donationes, huic loco factæ, referuntur in Archivis monaſterii Egmundani a Servatio apud Soutmannum.*

b Egbertus, creatus eſt Archiepiſcopus Trevirenſis circa initium anni 978, *mortuus* 10 *Decembris anni* 993.

c Reliqua deſunt apud Mabillonem, quæ ſupplemus ex Ms. in quo ſequebatur minor hiſtoria, a Monacho Egmundano compoſita, ſed ex priore relatione deſumpta, aliquibus minus recte adjunctis.

ALIA MIRACULA

Ab Egmundenſi Monacho ſæculo XII *ſcripta.*

Prologus. 1 CUm pium & honorificum ſit prædicare Deum in Sanctis ſuis; miracola, quæ per beatum Confeſſorem ſuum B Adalbertum, noſtris temporibus operatus eſt, & aſſidue operatur manus Domini, vel quæ ipſi vidimus vel venerabilium virorum adhuc ſuperſtitum certa relatione comperimus; etſi imperiti ſermone, non poſſumus vel juſtum æſtimamus ſilentio prætereire. A cujus operis incepto cum nos diu abſterreret inſcitia, pudor averteret; Fratrum compulſi inſtantia, ob devotionem Sancti nos ad calamum compellentium; conſultius rati ſumus affectuoſæ voluntati obedire eorum, quam commodo privato vel pudori per ſilentium conſulere. Quiſquis ergo ad hoc opus accedere dignabitur, non verborum ſaleras, quibus ruſticus minus ſuffulta eſt, requirat; ſed rerum ſeriem, & miraculorum Beati Confeſſoris magnitudinem attendat; nec virtutum verba putet, ut lucrum linguæ; ſed Dei virtutem, ſeria imitatione pii operis, fructum faciat neceſſitatis. De rerum porro veritate nemo ambigat; cum & pudor noſter, multo labore ad ſcribendum coactus, inutiliter ad mendacia referenda & probroſe ſolutus eſſet; nec indigeat Sanctus Domini noſtro mendacio commendari.

C

CAPUT I.

Monaſterium profectum: malevoli puniti. Cæci & alii ægri ſanati.

a TEmporibus igitur *a* Florentii Craſſi, piiſſimi, octavi Comitis Hollandenſis, cujus erga Sanctum Domini ejuſque Congregationem multa devotio, proſperos ſibi vitæ præſentis ſucceſſus, & ſpem de futuro bonam obtinuerat; Dominus, cui ſpecialiter ſuppetit cum volnerit poſſe, per merita dilecti ſui, ſuæ potentiæ tale dignatus eſt indicium demonſtrare. Palus *b* quædam ex irruptione maris proveniens, cujus adhuc indicia magna ſuperſunt, elauſtro Egmundenſi contigua fuit. Quæ plerumque hiemali tempore, tum pluviali tempeſtate, tum maris impetu convaleſcens, adeo intumuit; ut vix a elauſtri ambitu coerceri potuerit. Hæc hieme quadam ſolito amplius inundavit, in tantum ut his qui in proximo villa, ſcilicet Caſtriken, *c* monabantur, non levem jacturam, non facile periculum, agrorum invaſione & domorum, minaretur. Erant autem eo temporis pagi ipſius habitatores, tam nobilitate generis, quam rerum copia, fortuna ſibi arridente, præpollentes: quæ utraque res, iræ, rixæ, contentionis, inſolentiæ, & multorum malorum fomes erat in eis & irritamentum. Tumido ergo ſpiritu, manu armata, ore ad injurias præparato, Egmundam venerunt, aggerem eidem aquis oppoſitum *f* quod abſque clauſtri læſione & gravi diſpendio fieri non poterat (effringere proponentes: ut dum undæ per alios meatus decurrerent, ipſi damni minus ſuſtinerent. Sed non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum. Hæc itaque ſunt nuntiata Abbati loci ipſius Stephano: *d* qui paſtoris officium, in quantum decrepitus, & jam juſſu Imperatoris de præſidio & ſtatione vitæ præſentis migraturus poterat, ſtrenue ſatis exercebat: cujus ut compendio mores adnotemus, fructibus ſenectutis jucunde fruebatur, memoria ſcilicet E & copia bonorum, pio labore antea paratorum: nam & ſtrenuitatis ſuæ, & laboris in ſtudiis liberalibus exteritati argumenta non debilia poſteris reliquit, libros ſcilicet, quos clauſtro Egmundenſi & nonnoſe & accurate deſcribi fecit.

a *Ut inundationis periculum aſſe averterint Caſtricenſes,* *b*

D c *franguntur aggerem undo monaſterio ſalutem,* *d*

2 His ergo auditis venerandus ſenex contremuit, & obſtipo *e* capite defigens lumine terras, infra cordis ſecretarium quid ageret, quo ſe verteret, conſilium quæſivit. Et cum in ſenibus ſapientibus, rerum præteritarum cognitio, futurarum cautela ſit; quod viribus minus poterat, conſilii manu egregie ſupplevit. Miſit enim ad eos, qui in Sancti injuriam temerarii anſu proceſſerant, cum ſcrinio quodam aureo, unum de Fratribus ſuis Adalardum nomine, qui & ipſe poſtmodum eidem regiminis in honore ſucceſſit; ut vel Sanctorum præſentia conterriti, vel ipſius Fratris (eum eſſet cognatus eorum; qui in ipſis potentiores erant) precibus emolliti, a temere incepta ſanctiſſimi Confeſſoris Adalberti abſiſterent injuria. Verum hi mente obſtinata, nec verbo Domini penetrabili, contumelias pro reverentia, pro precibus maledicta, minas pro F exhortatione reddiderunt; & impetu facto nullum timoris Dei reſpectum habentes, aggerem aquis oppoſitum infregerunt. Sed (mirum dictu!) mox ut ſcrinium ſanctarum Reliquiarum, cum ſancti Patris Adalberti commemoratione, Fratre memoratus aquis impoſuiſſet; aere in tempeſtatem commutato, grando & nix de cælo corruerunt, aquæ in ſeipſas converſæ ſunt: nec in partem multo deteriorem effluere præſumpſerunt, ſua voce imprudentium ignorantiam confundentes, & meritum Sancti cujus poſſeſſioni pepercerunt, prædicantes. Cujus miraculi novitate inimici omnes in ſtupotem converſi, confuſi & reveriti, Sap. 1, 4. in ſua redierunt. Sed cum ſcriptum ſit: In malevolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis; ſuperbiæ radicem viriosis ſemel innatam medullis, nec eradicavit de cælo miraculum, nec commutare potuit mutata vis naturalis elementorum. *f*

e *ſed ſiſtuntur aqua objecta Reliquiarum.*

3 Alio item tempore, cum prædictus *f* Adalardus

A lardus Abbatis officio fungeretur, ſupradictæ paludis tanta facta eſt inundatio, ut jam jamque, lictore non contenta ſuo: clauſtro item periculum minaretur. Habito igitur Abbas loci cum ſuis conſilio, id potiſſimum invenit quod ipſa rei neceſſitas imperavit; ſcilicet ut aggerem, ejuſdem aquis oppoſitum, quia alibi non liceret, in propria monaſterii poſſeſſione longiuſcule e clauſtro effringeret. Aſſumptis itaque ſecum paucis Fratribus & quibuſdam eccleſiæ miniſterialibus, ad locum monaſterio vicinum, quem Arenam appellant, proceſſit, diſpendio minori periculum majus, per aquæ ipſius deductionem, moderaturus. Aſſumpſit nihilominus ſecum Reliquiarum B. Adalberti venerabile ſerinium, ne quid forſitan adverſitatis obviaret, ne quod impedimentum inferre præſumeret temeraria turba virorum de Kaſtriken, qui tumida ſemper cervice, cornu minaci Sancto Domini contrarii fuerunt, donec divinitus compeſciti ſunt. Nec inanis timor ejus, nec falſa ſuſpicio fuit. Vix enim negotio ad quod proceſſerant peracto, quales ſupra memoravimus, ore, corde, manu, ad B maledicta, ad inimicitias, ad injurias armati, cum gladiis, lanceis & ſuſtibus adfuerunt, ad vim faciendam pervicaces: qui & multitudine & malitiæ ſuperiores fuerunt. Quo viſo Abbas cum ſuis, qui pacificus & imbellis venerat, ſtat eadem gelatu attonitus, riguere cunctæ: & quia nec verbo exhortationis, nec ullis ſuorum vitibus huic bellulæ feritati reſiſtere potuit; cum Reliquiis ſanctis feſtinanter rediens, per fugam cæcum illorum impetum declinavit. Sed quia velocibus equis inſederant, fugientes occupaverunt, extremos quoſque & ad fugam tardiores injuriis vel cædibus aſſiſtentes.

eoſdem averſarius alibi rapto aggere Abbati,

contra ſe oppoſitum reſt Reliquiæ adſore:

eos non impune repellere iſti;

7 Erant autem in parte hoſtili fratres germani ſex, forma, viribus, divitiis omnes fere compatochianos ſuos præcellentes; actis animi, ſubdoli, audaces; cædibus, rapinis, diſcordiæ vacantes; divinæ & humanæ promiſcuæ habentes. Horum tres, Arnoldus videlicet, Wolbrendus, & Eilgerus, cum duobus conſobrinis ſuis Sicke & Garbrando, in injuriam Sancti procaciores fuerunt, verbis, geſtu opprobrio & minas jacientes; adeo ut C (quod dictu nefas eſt!) armis ſuis in ſanctiſſimam thecam impegerint, ſpumanti ore rabiem cordis evomentes. Quorum idcirco nomina & auſus temerarios non tacemus, ut pœnam illorum qua erudeli & horribili animadverſione mulctati ſunt, obſidem vindictæ, timoris exemplum, argumentum cautelæ, inimicis Eccleſiæ noſtræ & cunctis edverſus eam teſtamentum diſponentibus, proponamus. Nec immerito in eos ultio divina proceſſit. Cum enim Oræ, ercam Domini tangentis, indifferata devotio mente punita ſit; injuria Sancti, qui vere virtutum arce fuit, hebens in ſe tabulas teſtamenti & virgam diſciplinæ cum mente mansuetudinis, non potuit vel debuit inulta dimitti. Fratrum ergo crudeliſſimus, Arnoldus ſcilicet, ad offenſionem iræ Dei, in loco eodem quo Sancto injurioſus extiterat, qui Arena nuncupatur, non multo poſt, a fratre ſuo juniore, letales ictus gladii in pectore & cerebro, ſedibus rationis, tatione abutens accepit; tremenſque toto corpore verſuſque in fugam, digna ultione animam emiſit. Pereuſſor autem, qui & ipſe in D Sanctum Domini reus extiterat, mentis incurrens alienationem & inaniam cerebri paſſus, de divite, potenti, nobili, ed tantam miſeſiam devolurus eſt; ut aliquot annis per domos mendicans, ſtipem publicam petierit; donec tandem vermibus conſumptus, in dimidio dierum ſuorum vitam finivit. A. MON. MEDIO. EX MS.

ſanior a fratre occiditur:

hic in amentiam vertitur,

6 Tertius autem fratrum Wulbrandus, proprium incurrens gladium, ſeipſum occidit; terribilis exempli telinquens veſtigia, quia nemo impune adverſus Dominum & Sanctos ejus conſurgit. Sicke vero, conſobrinus eorum, infra dimidium annum ob injuriam ſancti Confeſſoris (nam & venabulo ſerinium ejus impetliſſe dicitur) miſerabili morte rebus humanis exceſſit. Garbrandus entem, cum eſſet agillimus omnium de Caſtriken, ad omne opus bellicum ſtrenuus; pede, manu ad agendum, ad diſcutrendum facilis; tantam membrorum omnium invaletudinem & contractionem incurrit, ut numquam in vita ſua, non modo equum conſcendere, ſed nec umquam incedere, niſi ſuſtentaculis inter brachia eptatis, potuiſſet. Præterea (quemadmodum nobis, qui eum ſanum & invalidum cognoverunt, conteſtantur) temeritas ejus, & effrenata jactantia, & injuria in ſanctum Domini Confeſſorem, ad hanc illum miſeriarum & calamitatis extremitatem perduxit, ut perofus fratribus & cognatis, civibus & omnibus amicis & neceſſariis ſuis, in quodam vilifſimo tugurio, nullius ſolatiatus contubernio, manſitaret, miſeram, & degenerem exigens vitam: cui nec fundus hereditarius, qui ſibi inutiliter abundebat, nec fratrum ſurrum effectus, nec ulla fortuna ſubveniebat. Igitur ſuccedentibus miſeriis, nec Domino miſerante, nec quoquam hominum auxilii manum porrigente, ſolitudine deſtitutus, conſumptus inedia, hominum perditiſſimus hominem exuit; exemplo commonens, quod pulvis & cinis inaniter erigitur, ſtulte ſuperbit. E

tertius fratrum occidit

quartus brevi miſero obiit

quintus paralyſi laſſatur

miſerrime cruciabiſcit

7 O ineffabilem judiciorum Dei abyſſum, cujus juſtitiæ ſpecialiter competit injurias ultiſci Sanctorum ſuorum! o admirabilem & piam Domini Confeſſorem, qui actius ſemper & ſolicitius ad ſuorum invigilat ſalutem, quam F effera rabies iniquorum ad perniciem! Alii autem hujuſcemodi diſſenſionis auctores, quidam morte, quidam mentis elienatione, vel alia gravi pœna mulctati ſunt; de quorum miſeriis ſcribere ſuperſedemus, tum ne lectori faſtidio ſimus, tum quia ed alias beati Patris noſtri mirabiles operationes feſtinamus. Hoc tantum dicere ſufficiat, quod parochia hæc tota, ab illo tempore & deinceps, ſic humiliate eſt & in pulvere ſedit, ut numquam ulterius cervicem adverſus Sanctum Domini temeraria præſumptione erexerit: ſed ſecundum illud propheticum, quæ primo fuerat mollis & tenera, nunc adeo vilis facta eſt, ut ipſa diſcooperto humero tollat molam, & molat ſtioam: humiliavit enim eos qui eſt ante ſæcula, adhuc manus ejus extente. Dominus enim omnipotens, pro quo pugnat orbis terrarum contra inſenſatos, hinc aquis g terram eorum impugnat, illinc arenis meris ſubmergit & devaſtat: & ſuffragium Sancti in opportunitatibus nunc humiliter depoſcunt, erga quem inſipienter quondam tumuerunt.

alii varie puniuntur

ipſaque parochia exinde dejicit.

Iſ. 47, 1.

8 Con-

A A. MON. MED. Ex MS. *Illuminantur, alteri oculo cæca.*

3 Contigit eadem tempeſtate miraculum, quod ex relatione cujuſdam ſonioris noſtri, viri religioſiſſimi, cognovimus: cujus auctoritati non credere, cum vita ejus auctoritas & laus Dei ſit, nefas putamus. Gens Freſonica, quæ ex vicino nobis commoratur, fama virtutum beati Confeſſoris Adalberti attrahente, pace temporum invitante, rorum copiis adhuc ſuffragantibus, perpetui moris habebat, cum multa frequentatione & oblationibus, ad ejus feſtivitatem annuatim convenire. Venit ergo eum ceteris mulier quædam Freſonica, tum paupertatis neceſſitudine deſpecta & humilis, rum unius oculi privatione deformis. Sed cum alii ſotenſibus negotiis intenti avaritiæ conſulerent, para jocis vaniſque diſcurſibus & curioſitati operam daret; hæc a templo Domini non recaſſit, ſed fidei & precum ſuarum quadrantem, in gazophylacium divinæ pietatis, mediante beato Adalberto miſit. Nec diſtulit exaudirionem benignus Jeſus, cui pauperis viduæ donativum in tantum complacuit, ut convocatis diſcipulis illud commendans dixerit: Amen dico vobis, quoniam hæc vidua pauperula plus miſit omnibus, qui miſerunt in gazophylacium. Dum ergo Evangelium legeretur, Videte, vigilate & orate; orante Sancto, qui utriuſque hominis oculis veraciter viderat, prudenter vigilaverat; pauperculæ mulieris oculos, divina excitate ſoporatus, ad contemplandum lucis hujus jucunditatem avigilavit.

Matt. 32, 43

B

Id. 33. 33.

& Presbyter cæcus:

4 Item annua feſtivitate B. Adalberti Confeſſoris piiſſimi ſeſe repræſentante, venit cum ceteris Presbyter quidam, præter irineris labotem, (nam de Hieruſalem ſe veniſſe teſtabatur) ſenii, ſtupertatis, cæcitatis incommodo fatigatus: cujus illuminationem, cum plurima Sanctorum loca curationis gratia circuiſſet; Dominus nimirum diſtulit, ut notum faceret populis & gentibus, quantum valeat apud ſe dilectus ſuus. Dum ergo Miſſarum ſolennia celebrarentur, ab itineris ſui ductore baculo ſuſtentante, ad ſeretrum Sancti, quo plurimi oblationum gratia catervatim accedebant, perductus eſt: & dum devotioni cordis precibuſque lacrymoſis indulget, tanta prurigo oculorum invaſit eum, ut non modo digitis & pugnis hos defricaret, ſed etiam ad lapides pavimenti contunderet; & vaſa luminis, viſu vacua, ſordibus plena, gratia replenda, cruentando & expurgando, apta lumini præpararet. Nec mora: oculorum lumen recepit, non ſine admiratione multorum, rei aventum deſiderantes præſtolantium. Hilaris ergo & Dominum benedicens, abſque ductore eſt egreſſus; baculo tamen, non propter lumiuis indigentiam, ſed propter ſenilis ætatis & præteriti laboris defenſionem, ſuſtentatus.

C

ſanantur variis agri & energumeni.

10 Conteſtantur nobis præterea Fratres noſtri maturioris ætatis, quorum religioſa converſatio, amor Ordinis, affectus ad Deum, veri teſtimonii argumentum eſt; tanta ſe vidiſſe ſæpenumero, ſed præcipue in die natali Sancti, in curationibus diverſarum neceſſitatum facta miracula, ut & ſcribendi excedant modum & numeri æſtimationem. Noſtra quoque memoria, cum adhuc celebris populorum concurſus, mira fide, plena devotione, ad feſtivitatem Sancti conveniret; ſtequenter vidimus, ut diverſis impediti infirmitatum neceſſitatibus, ſeu dæmonibus, obſeſſi, templum gemitibus, clamoribus, manuum contuſionibus implorent: adeo ut Fratres, pſalmodiis ſeu lectionibus divinis vacantes tumultus eorum impediret, vulneraret compaſſio, dolor afficeret. Hæc autem præcipue in præcurſoris Domini ſolennitate, quæ proxime feſtivitatem Sancti præcedit, fiebant: cujus precibus glorioſus B. Adalbertus ſuas adjungens, apud benignum Jeſum obtinuit, ut plurimi eorum ſopiris incommodis, qui" triſtes advenerant, ſani & conſolati redirent.

D

ANNOTATA G. H. & D. P.

a Florentius Craſſus, *Comes VIII dicitur omiſſis avia Gertrude, hujuſque a maritis Roberto Friſio Flandriæ Comite, & Golfredo invaſore, ab aliis, qui & hos connumerant, undecimus cenſetur; & Theoderico V patri ſuo, anno 1091 defuncto ſucceſſit, mortuus anno 1122.*

b *Palus hæc, ea eſſe videtur, cui vulgo* Schermeer *nomen datum; bona ſui parte nunc evendicata ab aquis.*

c *Hodie* Caſtrycum *una leuca verſus Meridiem diſtans a clauſtro, duplo quam hoc longius diſtans a mari, quod utrique ad occaſum eſt.*

E

d *In Chronico Egmundano*, Stephanus Abbas quintus *dicitur vita functus anno 1083; ergo ante Florentii regimen; hinc mallem ejus obitum aſſignare anno 1093.*

e *Id eſt*, tecto *inquit in margine Mabilio, attracto ſcilicet cuppicio, quod ſollicitorum & indignantium eſt.*

f Adalardus ſextus Abbas *ſtatuitur in Chronico Egmundano poſt Stephanum uſque ad annum 1124, quod ſatis convenit cum hic relatis.*

g *Nunc exhauſtis per molas aquis aut in canales deductis, pulcherrimus ager; ali & alia in vicinis paludes ſalcatæ, vetera retinent nomina:* & Meeren *id eſt* Maria *vocantur*, Egmundermeer, Berger-meer, Heyloch-meer &c.

F

CAPUT II.

Templum vetus deſtructum, novum conſtructum & dedicatum. Miracula patrata.

11 PEtronilla *a* relicta uxor Florentii Craſſi Comitis, tres habens filios puſillos, Theodericum, Florentium, Simonem, Comitatum ſtrenue regebat. Sed quia muliebris ſexus ſucilis eſt ad circumveniendum, circumventa eſt a quibuſdam potentibus familiaribus ſuis, ut capellanum ſuum, nomine Aſſelinum, a Fratribus Egmundenſibus in monachum ſuſcipi impetraret: ut illo ſtatim Abbate conſtituto, ipſa do ſubſtantia eccleſiæ ſuo commodo & voluntati liberius conſuleret. Effectum igitur habuit ſuggeſtio perverſorum: & homo ſimplicis naturæ, ignarus penitus monachici Ordinis, nomine tantum *b* Abbas eſt conſtitutus. Ceterum res eccleſiæ in poteſtatem devenerant manus alienæ: & erat videre miſeriam, filiis pennriam patientibus, extraneis de noſtra oppreſſione glorianibus. Præterea, reſpectu magis avaritiæ quam timoris Domini, ſuggeſſerunt Comitiſſæ,

a Interfo Aſſelino Abbate

Digitized by Google

præparatio novi templi struendi

A ſit, ut deſtrueretur vetus templum, quaſi indecens & nimis anguſtum. Factum eſt: & tres conſtituti ſunt laici Prælati eccleſiæ, lupi magis quam paſtores, ſcilicet Folpertus Albus, Eylgerus & Staphanus: qui occaſionem ſacti elandeſtinæ prædationis, ſub ſpecie conſulendi, prædam de noſtro peculio exercebant: domumque Dei paulatim exhaurientes, hominesque eccleſiæ ſuæ ditioni ſubjicientes, domos ſuas pecuniis impleverunt. Filii eorum & filiæ, cognati & affines, per dotem noſtræ poſſeſſionis nubebant & uubebantur: & ſic paulo poſt res magnæ ad magnam paupertatem devenerunt. Et quia quæ non conveniebant fecerunt, convenienti malitiæ eorum pœna mulctati ſunt, pro eccleſia ſua illo dimicante, qui air: Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. Omnes, ſiquidem inopinata morte in dimidio dierum ſuorum in uno anno, non in domibus vel in villis ſuis, mortui ſunt, & poſteris terroris exemplum reliquerunt, quia qui deſtruit remplum Dei, diſſipabit illum Deus. Non enim erat ſemen electum Domini, quod manus Domini ab initio præparavit, ad deſtruendum, ad ædificandum, & plantandum in nomine Domini; ut per hoc non ſolum templi & clauſtri & omnium officinarum ejus ruina innovaretur; ſed magis morum, ordinis, religionis & Fratrum miſerabilis & magnus defectus, favente Domino & S. Adalberto conſurgeret & melioraretur.

diſſipatio boni monaſterii ſed non impia.

Zach. 2.8

B

Conſtat reſtaurat Abbas Waltero.

12 Cum animarum de vitiis ad virtutes converſio multo propenſioris miraculi, quam cæcorum illuminatio ſit; non ab re videtur miraculis ſancti Confeſſoris inſerere, qualiter poſt obitum Florentii Craſſi Comitis, cujus ſupra meminimus, locus Egmundenſis omni fere humano auxilio deſtitutus, conſilio filiorum ſæculi, qui filiis lucis prudentiores in generatione ſua ſunt, fere peſſumdatus, fere ad extremam miſeriam humiliatus; in priſtinum ſtatum, imo multo meliorem, meritis ejuſdem Patroni noſtri, Domini gratia ſit reſtituius. Cum ergo placuiſſet gratiæ divinæ viſitare locum Egmundenſem, inſpiravit Epiſcopo *e* Andreæ & Comitiſſæ Hollandiæ Petronillæ, mittere legatos eum litteris ad Abbatem Gandenſem *d* Arnoldum pro monacho qui ideoneus eſſet animas regere, exteriora diſponere, & lapſa promovere. Qui conſilio eum ſuis habito, Præpoſitum curtis eorum, quæ dicitur *e* Lens, Walterum quem frequenter probum & militem probaverat, miſit: quem Epiſcopus Andreas in Vigilia Nativitatis S. Mariæ Abbatem *f* ordinavit. Qui veniens Egmundam, & defectum in omnibus reperiens, quid ageret, quo ſe verteret, niſi ad Deum & S. Adalberti patrocinium, ignoravit. Sed proceſſu temporis Dei gratia, in qua multum ſperabat, proſperum in omnibus ſucceſſum habuit, & omnia bene & ordinate, tam exteriora quam interiora, componi cœperunt. Cujus ſtudium quale fuerit, præter cætera, teſte eſt templum & omnes ejus officinæ.

C

d

e

f

deſtruendo novo vetus tantum ſuſtinuit,

13 Cum veteris templi deſtructio fieret, novique jam ædificatio immineret; futurorum præſcius omnipotens Dominus, utrumque negotium ſuæ voluntatis eſſe, miraculis atteſtantibus oſtendit: de quibus pauca pro tempore dicemus. Malum quamdam magnitudinis non parvæ, ferro roſtratam, manus artificum aptaverat, ut lignis hinc inde infixis, a multis impelli ad muri deſtructionem vice arietis potuiſſet: cujus extremam partem naus artificum dirigebat, ut malo per directum procedente, uullo impulſus in incertum, nullus in vanum iret. Inter agendum igitur accidit, ut præponderans pars roſtrata, partem alteram in ſublime ſuſtolleret, & artificem rectorem ſuum, meuto comprehenſum, in *periculum mortis miraculoſe evadit.* eriete ſuſpenſum detineret. Sed ne quid periculi vel gravioris incommodi (quod facile in tali aventu fuerat) ſuſtineret; in adjutorium ejus potentiæ & miſericordiæ Pater, per merita ſancti Confeſſoris Adalberti, feſtine inreudit: & arborem, quam multa manus hominum frengere non poruiſſet, poteuti brachio ſuo confringens, leniter hominem & ſua ulla læſione depoſuit. Cujus miraculi ſtupenda novitas omnes in admirationem & laudem Domini convertit, omnes ad glorificationem & ſervitium Sancti devotiores effecit. Item dum Frater quidam monachus, *Item ruſticus,* Gerardus uomine, in dejectione ejuſdem veteris ædificii laboraret; lignum quoddam non modicæ quantitatis incaute dejecit, quod capiti enjuſdam ruſtici inferius ſtantis illiſum eſt. Sed cum & loci altitudo, & impetus mittentis, & ligni vaſtitas, fracturam penitus cerebri illius minarentur; in ſumma tantum cute ſanguis uavit. Cetarum homo ſanus & incolumis appareas, præſentiæ Domini & laudis ejus, qua in Sanctis ſuis eſt mirabilis, fomes & materia modica non fuit.

D

A. MON. MEDIO. EX MS.

E

14 Cum veteri templo deſtructu, novi *ſuſtinetur Officia in male tecto ædiculæ faciendibus Monachis.* ſtructura magis magiſque indies, venerabili Waltero Abbate, de quo præfari ſumus, annitente, gratia Domini conarum ejus adjuvante, eſcenderet; per merita beati Patris Adalberti ſtupendum contigit miraculum: quo & præſentia divini favoris magis arrendi, & fidelium devotio ad dilectionem Sancti & imitationem copioſius poſſet animari. Tugurium quoddam ante ſtructuram novæ ædificationis ſtabat, quo Fratres ad perſolvenda divini officii munia diu noctuque conveniebant: in quo & altare ad celebranda myſteria aptarum, & ſcrinium beati Patris noſtri, prout tempus & rei neceſſitas conducebat, convenienter ſecus altare locatum fuerat; tabulam quamdam depictam habeas ſuper ſe, quæ illud obumbrans a pulvere vel qualibet injuria poſſet defendere. Dum ergo pro more in eadem domuncula Fratres nocturnis inſiſterent Vigiliis, & cæli magna ſerenitas fuiſſet; derepente Dominus miraculum oſtenſurus, eamdem aeris tranquillitatem in tempeſtatum horrorem convertit; & taurus imbrium deſcendit impetus, ut in ſtuporem omnes & metum converteret. Erat autem eo tempore tectum ipſius tugurii derectum, & ad modum ulnæ unius cælo patens eodem loco, quo tabula fuerat & ſcrinium beati Confeſſoris Adalberti. Sed cum tanta inundatio facta fuiſſet, ut, inter muros novos aqua decurrente, via poſſent Fratres diſcalceati de domuncula ad clauſtrum redire; mirum dictu, ſuper tabulam que ſcrinium Sancti tegebatur, nec gutta quidem ejuſdem inundationis decidiſſe reperta eſt: quæ ſi naturali curſu uſa,

F

Non penetrans eam inundantes plurium,

nec

A. MON. MED. EM MS.

A aec divinitus compeſcita fuiſſet ; non modo tabulam , ſed & totum domunculæ pevimeotum inveſtiſſet. Fratres ergo ſtupentes miraculo grates Patri luminum , a qun omne donum perfectum deſcendit , perſolverunt ; gaudentes ſe talem habere Patronum in terris , quem ſic conteſtantur miteculorum inſignia placuiſſe Patri qui eſt in cælis.

famulus ex alto citra no- nandi

15 Eadem tempeſtate eum (ut prædiximus) favor cælestis corda & manus omoiom in domo laborectium, exercerei ; totius malitiæ eommentor & invidiæ ceput diebolus, gratiæ Domini fevorem , glorificationem Sancti , ſui ejectionem ægerrime ſerens ; artibus quibus poterat msoue eorum euarmare , impedire favorem , alaeritatem in contrarium commutare ſatagebat. Fsmulus ergo quidsm , Irbreodus nomine , cui mioiſterium hujus officii deputatum fueret , ut cæmenteriorum volumaci ad quæ opus habebeot deſerviret ; eum arbores & ligne , quibus ad

B ſtructuram deſcendebatur, effet conneaurus ; incaute agens , cum arbore cecidit de tam eminenti loco, ut haud dubium conſtractus & mortuus æſtimaretur. Is cotem, vertiginem tentum momeoteneam paſſus, incolumis ſurreait : tenstoque sd ſerviendum devotior , quanto majori gratie conſervatus fuerat , ed negotium quod inchneverat miniſterii ſui redit ; voce eſtuque Dominum glorificaos, & ſeucti meritum effecti

item fa- bri plores. miraculi clamore conteſtans.

16 Cum onns en quatuor srehubos, qui chorum cmbiunt, coocludandus eſtet ; tota machina lignorum , quibus ad ſtructurem aſcendebetur quibuſque conſtitcmnt operariorum pedes , ea impraviſo cum ingeati fragore cotruit . Sed velox auxilium Domini, qui que vult occaſiosae ſuos conſervat , per patrocinium ſancti Patris noſtri Adalberti , emoes incolumes , ipſis quibus aciderat , cunctiſque qui viderunt vel audierunt admirantibus , conſervavit . Sed quia identitss fatietatis master eſt , & prolixs relatio ſimilium faſtidium generat ; lectotis tædio conſulentes , dę hujuſmodi ceſibus , vel eetremis periculis & Irberatione illorum, qui hac incideriat, ſcribere prærermittimus , quæ mirabili &

C & copioſo effectu per ſanctum ſuum , ſive in deſtiuctione veteris templi , ſive in reparatione novi operatus eſt Dominus.

Dum an- no 1143. 7 Octobris ded catur Eccleſia ,

17 Anno Domini MCXLIII , Nonis Octobris dedicatum eſt templum io Egmuoda a Domino *g* Hertberto Trajectenſi Epiſcopo ; præſento *h* Theodorico nono Comite & uxore ejus *i* Sophia , & congregato populo infinitæ multitudinis , tanta præparatione neceſſariorum a Domino Weltero Abbate proviſa [ſuit], ut qui præſentes fuerunt, numquam teli Dedicstioni ſe adfuiſſe hodieque teſtentur . Aurę etiam derepeate ſuperveniens jucunde ſerenitas, feſtivitati erriſit ; cum per ſex hebdomedss ente pluvielis aura ſnetis . Hujus eventus , imo miraculi domious Hartbertus Epiſcopus , in ſermone quem locutus eſt ed populum , mentionem feeit : & dicebat ſe mirasl , quod tentæ & tot Reliqolæ maximorum Sanctorum , Apoſtolorum , Mertyrom , Confeſſorum , & Virginum continerentur in extremo margioe mundi . Cum autem Sanctorum Reliquiæ recondereotur e Domino Epiſcopo ctiuribus , Frithericus pius & religioſus monachus, in quærendis , videndis , ttactandis , dividendis & exportandis Reliquiis ſtudioſiſſimus omoinm fuit : quem Dominus D e veſtigio completa dedicstione caſtigans caſtigavit , & tam in corpore quam in ſenſu eito utrumque ſanaturus flagellavit . Aſcendente enim ad cerebrum infirmitatis humore , e ſemetipſo in tentum alienetus eſt, ut nec verbu ejus, oec geſtus conveoirent conſuetudiai & perſonæ ipſius. Poſt eliquoc dies , cum Frster ille infirmitatis immenſitate , & Cnagregatio tota orando & vigilando, ſuper eo laboraret ; ſignatus eſt Cruce , quam Egbertus Trevirenſis Archiepiſcopus Egmundenſi contulit Eccleſiæ : cujus virturis effectum ſæpenumero experti ſont & narrare ſolene Fratres ejuſdem eccleſiæ , & laici quamplures ad eam pertinentes . Hac igitur Cruce ſigoato conſeſtim Dominus reddidit lætitiam Salutaris ſui, & ſenſu integro devotia eum inelicoiis ſalutavit : nec multo poſt ab ægritudine mentis & eorporis convaloit. Creditum eſt autem e multis, hanc eum plagam ea hoc incurriſſe , quod tam eudecter & minus cante Sanctorum Reliquias trectaverit : ut diſcat homo , & putredo & vermis , talibus ſe nuo præcipitenter ingerere , ſed cum tremore & ſumma reverentie trectare divina.

Monachus hæreticus Reliquas tractans ,

amentia punitur ſed Cruce ſalvatur.

E

ANNOTATA G. H. & D. P.

a Petronilla, *filia Ducis Saxonie*, *facta vidua anno* 1122, *mortua an.* 1144.

b Aſſelinus, *conſtitutus Abbas anno* 1114, *depoſitus anno* 1119, *mortus anno* 1134.

c Andrees de Kuyck, 25 *Epiſcopus Ultrajectinæ Eccleſiæ*, *præfuit ab anno* 1128 *ad* 1138.

d Arnoldus 23 *Abbas Brandnicenſis* , *ab anno* 1117. *ad an.* 1138, *reformarat ſuum monaſterium*, *qui ſub initium anni* 1107 *a B. Carolo Bono Comite Flandriæ legatus fuerat* , *cum Caſtellano Gandenſi* , *Aquiſgranum ad Lotharium Imperatorem*.

e Leus, *oppidum Artefiæ*, *Flandris conterminæ inter Armenterias & Atrebatum*, *pari fere utrimque ſpatio*.

f *Anno* 1139, *ordinatus* Walterius , *mortuus* 28. F *Novembris anni* 1161.

g Hertbertus *ſeu* Hertbertus *fuit Ultrajectinus Epiſcopus ab anno* 1138 *ad annum* 1150, *quo obiit* 30 *Novembris*,

h Theodericus VI *cum matre Petronilla*, *poſt obitum patris Florentii Craſſi anno* 1121 *mortuus*, *præfuit ac dein vixit uſque ad annum* 1157. *Supereſt adhuc* , *ſupra veteris ad templum portæ reliquias lapis rubeus*, *in eoque effigies S. Petri* , *cui uterque adgeniculatur ſub hoc lemmate*:

Hic Diderie orei , opus hoc Petronilla decorat
Deinde ſic legitur.
Janitor n cæli, ſibi pronum mento fideli
Intromitte gregem , Superum præſtans ſibi Regem.

i Sophia, *piſſima Comitiſſa* , *a morte mariti Hierosolymam peregrinata*, *ibidem anno* 1136 *mortua eſt* .

A

CAPUT III.

a *Miracula a poſtea adjuncta.*

Circa annum 1250 juvenis a novercæ conatu poſitus, b

18 SAnctiſſimi Adalberti Patroni noſtri virtutum gratia, olim variis miraculorum prodigiis enodata, noſtris etiam temporibus non modica, verum mirabilis & magna oſtenditur, quod in laudem Dei tota ſimul patria propalatur. Temporibus namque *b* Wilhelmi Regis Romanorum necnon Comitis Hollandiæ, mulier quædam, una de novercarum numero, privignum ſuum, mariti videlicet filium, tam inſatiabili odio proſequitur, ut ejus per ipſam interitus, tam rebus quam conſiliis poſtuletur. Dicto interea juvene comedente, & novercæ machinationis ignorante, ſitienti potus tribuitur, eum quo etiam venenorum commixtio deglutitur. Quibus ſuſceptis idem juvenis ſecundum majora tempora magis intumuit, prægnans apparuit, nec aliquod remedium vel pes artem vel per *c* phyſicam adinvenit. Poſtquam itaque dictus juvenis miſerabili corpore ad ſenectutis ætatem perveniſſet, & ejus mors quotidie plus quam vita amicis etiam propriis placuiſſet; quidam forte diviuitus inſpirati, illi ſtudent conſulere, ut vorum peregrinationis ad S. Adalberti Eccleſiæ limina velit promittere, & ibi Chriſti gratiam implorare.

c B

indeque tumefactus tentus,

19 Is itaque horum inſtantia Egmundam veniens; & sam enm monachia, quam cum illis quos adduxerat amicis, ante Reliquias S. Adalberti orationi procumbens; erectus ſitire dicitur, a quo etiam lympha plus quam aliquis liquor poſtulatur: nnde divinæ pietasia intuitu ad minorem S. Adalberti baſilicam ducitur, quo ſibi de fonte vel puteo liquos amabilis præſensatur: quo hauſto ſecundo vel tertio, dictus tumor incipit quodammodo deficere, & quemdam partui exitum vomitu præparare. Qnod eum adſtantibus cernitur, hauſtus hauſtui ſociatnr. Nec mora: vir iſte mortuo ſimilis incipit vomere, & de ore ſuo bufones plurimos præſentare. Poſt cujus actum potus additur: quo ſuſcepto turba vilior proſcreatur. Cum autem ſimiliter & tertio ageret, & omnem quaſi maledictiouis progeniem maximo dolore emitteret, tot videlicet bufones, quot magna pelvi nou poterant recipi, & via ab aliquo numerari; ipſe dolore quaſi deficere cernitus, & mortis faciem oſtentare. Poſt quos horum prima parens, mater videlicet omninm, quia integra exita non poterat, Dei miſericordia in quatuor partes dividitnr, quarum viciſſim ſingulæ vomitu præſentantur. Quo facto magis horrendnm horum, ſcilicet cubile vel tabernaculum ſeqnitur: quo emiſſo ſæpedicta famulus, Gerardus Ever habens agnomen, poſt præſentis paſſionis recuperationem ſanus efficitur: tantum etiam poſtea vivena, donec plenam habens ætatem, naturalia quaſi ictu funeris declinatur. Verum ſæpedicti Chriſti miſericordia & beatiſſimi Adalberti gratia curati, filios novimns & nepotes.

cum jam ſenex Egmundam venſſet,

ejuſdem multi bufonibus

ſanatur.

20 Ne autem B. Adalbertus ſolum per præterita, & non in præſenti eredatur per Deum

ſacere miracula; notandnm eſt quod tempore *d* Wilhelmi Comitis Hollandiæ decimi octavi, quidam Clericus, oppidi de Harlem *e* Notarius, variis infirmitatum languoribus ſubjicitur: inter quos præcipue cruris ſolatium, ejuſque officium denegatur. Cum autem præfatus multo tempore ſic deficeres, nec aliquis amicorum ejus recuperatione vel remedio ſpem haberes; uxor, raro modo præ ceteris ſibi fideliſſima, cœpis quampluriumum hujus languoris tædio affici, & ſupra modum ut decuit contriſtari. Quæ videns humanum conſilium merito deficere, ſtatuit corde puro divinum necnon Sanctorum auxilium implorsre: quorum numero ſanctiſſimus Chriſti Confeſſor Adalbertus præ ceteris affectuoſius tangitur, cui etiam peregrinationis devotio & oblationnm munera pro dicti remedio promittuntur. Hac itaque in ssli propoſito perſiſtente, & Sanctiſſimi limina viſitare diſponente, ſæpedictus *f* Clericus, dictæ videlicet maritus cœpit reviviſcere, & ſanitati priſtinæ congaudere. Quo viſo, facta ſibi ſocia, lino & calceis denudata, S. Adalberto ſtudet applaudere, ejuſque cœnobium viſitare. In qna varaciter dignum relatione perpenditur, quod cum ſæpedicta mulier ſalis eſſet corporis, hnjuſque complexionis, ut ad matricem eccleſiam, vix quarta parte ſtadii ab ejus manſione diſtantem, abſque msgnis ſuſpiriis variiſque ſufflationibus, hactenus non procederet, ſed qnaſi hydropica crocitaret *g*, ipſa ſamen, ut veriſſime retulit, hac via, trium neque leucarum, non læditur: ſed hæc per eam peregrinatio, quaſi tranſitu leviſſimo, Chriſti gloria ejuſque Sancti gratia adimpletur.

Cruris ejus defectus invocato per uxorem Sancto

f

ſanatur, & cum eo Egmundam venit ex voto.

E

g

21 Anno MCCCXXXII, dum apud Egmundam quædam mulier in die translationis B. Adalberti ibidem Patroni, qnæ *h* eſt XVIII Kalendas Julii, more conſueto caſenm faciens, manuumque comprehenſionibus cosgulum glutinans, liquorem effundere nitiur, vix ſeri color modicus, verum ſanguinis dimidium ſextarii reperitur. In quo ſtrages multorum prænoſticati poterunt: nos autem petimus Deum cum patrono noſtro eiſdem miraculis venerari. Quædam de Limmeu *i* vidua, oculorum beneficio privata, ad S. Adalberti capſam ducitur, ubi remiſſis ductoribus, ſola flens & ejulans, ineurvatut. Cujus clamor a monachis pereipisur: quorum ab nno quærisus, & cur plangeret ſciſcitatur. Quæ confuſis lacrymoſiſque ſuſpiriis reſpondere ſtuduit, & breviter perhibere: Domine mi, ego cæca & miſerrima hunc locum petii, ſperans Sanctorum munere & hujus Patroni præcipne ſublevari: nec horum loca deſeram, niſi viſn recepto ſpretis ductoribus domum quæram. Monacho itaque recedente, viduaque in ſuis precibus perdnssnte; mirum valde cernitur, in quo confueta S. Adalberti pietas commendatur. Quoniam mulier, qnæ multis annis viſu privata extitit, fatum quoque locum triſtis alieno ducatu petiit, læta & gaudens ad propria, propriis videlicet ducta luminibus, remeavit. Cujus miraculo pium omnes benedicimus Dominum, ejuſque piiſſimum Confeſſorem. Verum ſi Patroni noſtri ſimilia pront continguns quotidie, ſcripto tradamus; non ſolum fauces legentium, ſed & aures docentium * prolixitate nimia confundemus.

Feſtum violenti in ſanguinem vertitur forum caſui, h

i

cæca illuminatur.

F

*an diſcentium?

AUCT. D. P.

ANNOTATA G. H. & D. P.

a *Hic fabula miſcebatur de proſapia S. Adalberti, quaſi annis 37 fuiſſet Rex Anglorum, eique ſucceſſiſſet S. Edmundus frater a Normannis occiſus. Quæ legi poteſt apud Mabillonem, qui & ipſe monet fabulam eſſe.*

b *Wilhelmus II. Comes ita Regem Romanorum electus anno 1248, mortuus anno 1255.*

c Phyſica *videtur hic pro incantatione accipi, qua quidem promittant morbos curare: unde &* Phyſienlator *dicitur; alias idem eſt quod* Ars medendi.

d *Hic eſt* Wilhelmus III, *Comes ab 22, præfuit ab anno 1305 ad an. 1337.*

e *Diſtat Harlemum Egmunda leucis 4.*

f *familiare Belgis eſt*, Clericos *dicere, quoſcumque ſcribas publicos, etſi aliàs ſacrorum Ordinum etiam minorum expertes; ea eo forſitan, quod ſoli olim Clerici futuri ad litteras diſcendas applicabantur.*

g Crocitare, *an crocitis ſub aatillaribus ad gradiendum nisi? an vero præ laſſitudine ſuſpirare, teutonice* eroggen?

h *Eſt ea Translatio inſcripta Mſ. Floriacio & alteri Mſ. ad diſtam 25 Januarii.*

i Limmen *ab Egmunda in Meridiem una circiter leuca diſtat.*

DE SANCTO SIMONE,

ANACHORETA APUD GRÆCOS.

Notitia ex Synaxario Conſtantinopolitano Mſ.

Videtur ſepulcrum habuiſſe pro cella,

QUod ſæpe laudavimus *Mſ. Synaxarium Ecclaſiaſtinopolitanum, Pariſiis aſſervatum in Collegio noſtro*; cui (*ſi recte memini*) *etiam conſonat aliud Collegii noſtri Divionenſis, hujus Sodalis notitiam nobis obtulit ſub hac formula:*

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ὁ ἅγιος Σίμων ἐν εἰρήνῃ πελειῶται.

Eadem die S. Simon in pace requievit.

Additur porro Diſtichon, unde intelligi videtur ipſum in ſepulcro habitaviſſe, quemadmodum S. Jacobus Pœnitens, *de quo actum* XXVIII *Januarii.*

Σορὸς Σίμωνι σαρκὸς ἐξιν ἐρίπα,
Πολλοὶ δὲ τύτῳ πτώματος κατηγία.

Tumulus Simoni carnis hoſpitium breve,
Ejus ſed animæ ſtabilis eſt cælum domus.

ſicuti olim S. Jacobus Pœnitens.

Vixit Jacobus *in Paleſtina ſæculo Chriſti* VI. Simonem *nihil eſt quod ſuadeat ſæculo* IX *eſſe ſeniorem aut longe a Conſtantinopoli vixiſſe: quare eum hic locamus, addimuſque titulum* Anachoretæ, *iſtiuſmodi vitæ propoſito congruum.*

niſi forte eſt ille homonymus humani generis corruptor.

2 *Librum* V *de Vitis & Apophthegmatis Patrum apud Roſweydum Auctore incerto, de Græco Latinum fecit* Pelagius *S. R. E. Diaconus, quem ille cum Georgio Garneveltio cenſu poſita Romanum Pontificem factum, adeoque ante annum* DLVI *functum Legationibus Apoſtolicis in Oriente, unde libram iſtum creditur attuliſſe. In hoc laudatur Orientalis aliquis, ipſoque Jacobo verosimiliter ſenior* Simon; *alius certe ab hoc auctore, ſiquidem hic vere habitavit in ſepulcro; de quo ibidem hæc referuntur:* Venit aliquando Judex Provinciæ videre Abbatem Simonem: & ille tulit ſorum quo eiogebatur, & aſcendit in arborem palmæ ut purgaret eam. Illi autem venientes dixerunt ei, Ubi eſt Senex qui hac in ſolitudine habitat? Et ille reſpondit: Non eſt ſolitarius aliquis (*Quia nempe jam ibi etiam Judex erat cum ſua comitatu*) Et cum hoc dixiſſet, diſceſſit Judex. *Idem Græco latino legitur, ſicut etiam id quod ſequitur apud Cotelerium in Apophthegmatis Patrum, tomo* I *Monumentorum Eccleſiæ Orientalis pag.* 685.

cujuſdam in lib. 5 d. Vitis Patrum.

3 Alias item venit alter Judex; & præcedentes Clerici dixerunt ei, Abba, Patatus eſto; quia Judex, audiens de te, venit ut benedicatur a te. Et ille dixit: Etiam ego præparabo me. Et cooperiens ſe facco ſuo, & tollens in manu ſua panem & caſeum, ſedit in ingreſſu cellulæ ſuæ, & cœpit manducare. Venit ergo Judex eum officio ſuo, & videntes eum ſpreverunt, dicentes: Hic eſt Monachus ſolitarius, de quo talia audiebamus? Et ſtatim diſceſſerunt, & reverſi ſunt ad ſe. *Ecce* cellulam *habitabat hic* Simon, *non ſepulcrum: referre tamen iſta hic placuit, ſi forte aliter culpiam videatur. Fieri enim poteſt ut in ſuprapoſito Diſtichon eavo* Simonis, *non vita, ſed mortua dicatur in ſepulcro commorata, ſicuti anima in cælo neque novum eſt ea antiquioribus Patribus aliquos ſic inſcriptos vocantibus Synaxariis fuiſſe e quo caſu poſſet iſte* Simon *ad* V *ſæculum referri, ipſoque etiam Jacobo ſenior cenſeri, & in eadem Paleſtina vixiſſe.*

A D

DE SS. PRINCIPIBUS RUTHENIS

PETRO ET FEBRONIA,

IN MONASTERIO NOMINATIS,

DAVIDE ET EUPHROSYNA.

V. F.

Notitiæ ex Synaxariis Ruthenicis.

Memoria ex variis, anno 1688 latine redditis,

VOlodemerie *inter præcipuas imperii Ruſſici Provincias, ad Aquilonem Moſcuæ adjacitur;* B *qua Orientem reſpicit, clauditur* Occa *flumine. In hujus ripa occidentali ſitum eſt oppidum haud ignobile,* Murom *uetolii dictum: quod Sanctos hoſte Principes ac Conjuges* Petrum & Febroniam *luci dedit. Horum memoriam continet Menologium Slavo-Ruſſicum, verbotenus e Slavonica lingua in Latinum verſum a Præuobili ac generoſo Domino Joanne Gabriele, Barone de Sparwenfeld anno* MDCLXXXVIII, *collatum cum variis codicibus tam Mſs. quam variis temporе editis; præcipue vero cum codice Moſcuæ impreſſo ſub Magno Duce Theodoro Alexeide, & ſub Patriarcha Joachimo adhuc vivente anno mundi ex ſupputatione Ruſſica 7187, Chriſti* MDCLXXIX *Indictione 11 menſe Auguſto.*

ex impreſſo anni 1679.

2. *Eorumdem quoque Sanctorum nomina deſcripta ſunt Synaxario Ruthenorum peculiari Diœceſis Kiovienſis, quod præter Sanctos a Græcis acceptos continet etiam Pieczaritenſes) Baſilianos ſcilicet Monachos) & Proprios Ruthenorum. Hoc Synaxarium quod Moſcuæ etiam uſitatum eſt, miſſum & in linguam Latinam tranſlatum accepimus a R. P. Georgio David, Societatis noſtræ Miſſionario anno* MDCLXXXVIII *Moſcuæ reſidente. Nunc vera cum Papebrochius in ſua ad Ephemeridas Græco-Moſcas præfatione, evidenter demonſtraverit Moſcos ſatis ſero in ſchiſma prolapſos eſſe, nec ullos ſuis Sanctorum Faſtis adſcripſiſſe, præterquam qui in orthodoxia mortui plurimis deinde clarueriut miracuſ lis; ſeorum exiſtimamus* Sanctorum *titulum ipſis concedere, atque in hoc opere locum dare*

& Synaxario Kiovienſi

3. *Inquiſitum itaque eſt per R. P. Caſimirum* BIELSKI, *Collegii noſtri Poloceuſis in Lithuania Rectorem; num quæ 55. Principum extaret Vita. At poſtquam omnem adhibuit operam, datis 27. Julii anno 1694. litteris, incuſant Græco Ruthenorum circa hujuſmodi Sanctorum monumenta negligentiam, ſignificavit nihil inveniſſe ſe præter Elogium aliquod commune: abſq; ulla temporum characterе; neque ex Monachis Schiſmaticis (ex quorum Menologiis hoc acceperat) annum ortus, obitus, imo ſæculum quo vixerunt diſcere potuiſſe; tranſtuliſſe vero ſe Elogium hoc ex nullique Slavonico vel Ruthenico in linguam Latinam adhibito interprete ex noſtris, qui hoc idioma optime callebat; utque ubi ſenſus patiebatur verba verbis reddidiſſe, ſubinde vero rem brevi periphraſi exprimere debuiſſe, quando alias ad litteram exponendo, aliquid non intelligibile protuliſſet. Cum igitur nihil aliud ſuppetat, juvat elogium hoc ipſis verbis, prout ab illo tranſlatum eſt, lectorum oculis ſubjicere cum ipſo titulo.*

C

Meoſe Junio 25. Memoria ſanctorum Orthodoxorum, Sſocti Principis Petri, & Sanctæ Principiſſæ Febroniæ dictorum in ſtatu religioſo, Davidis & Euphroſynæ, Muromenſium novorum Thaumaturgorum. *Elogium Menologii Ruſſico.*

4 Iſte Beatus Princeps Petrus natus eſt ex fidelibus progenitoribus, & educatus in recta diſciplina & continentia, in civitate Murom, & probe munus ſuum geſſit. Poſt aliquod tempus iniit conjugium ſanctus Petrus cum Beata ſua Principiſſa Febronia, & hæc etiam fidelibus majoribus progenita eſt, & bene erudita eſt in fide: & ſic ambo ſancti & fideles erant, miſericordes, & juſti, & humiles, & liberales, & manu ſua egenis miniſtrantes, & religioſum ac ſacerdotalem ſtatum diligentes, & eleemoſynas illis impertientes; ſimiliter pauperes vehementer diligentes, & jejunii ac abſtinentiæ tenaces. Et iterum poſt multum temporis ambulantes in omnibus coram Chriſto per ſua opera bona, deſiderabant ſecundum Deum imitari humiles in terra, & pacem juſtorum ioduere. Et poſt hæc Beatus Princeps Petrus in extrema ſenectute in ægritudinem corporalem incidit, & ſuſcepit tonſuram monachalem, & in ſtatu religioſo vocatum eſt nomen ejus David. Et demum producta aliquantum ægritudine tranſlatus eſt ad Deum, bona confeſſione ad regnum cœleſte. E

5 Similiter ſancta Principiſſa Febronia cum magno deſiderio velamen monaſticum accepit, & in ſtatu religioſo vocata eſt Euphroſyna. Eademque ratione, & ipſa bona confeſſione, & pura conſcientia obiit, & tradidit in manus Dei animam ſuam. Et ambo imitati ſunt humiles in terra, ſicut & a teoeris annis idem fecerunt. Eorum obitum flevit nobilitas & Magnates, beatus tamquam patentes amiſſos deplorentes; incolæ civitatis, utì defenſores & tutores; pauperes vero & viduæ & famelici, tamquam potus & cibi largitores. Et ſic Sanctos tota civitas duxit honorifice ad ſepulturam, & poſuerunt venerabiles eorum Reliquias in eadem civitate Murom, in Eccleſia, in eodem ſepulcro. Faciuntque varia miracula ſua beneficia per ſanctas ſuas Reliquias, venientibus ad eas cum fide, uſque in hanc diem ad gloriam Dei. F

A D

DE* S. GUILIELMO ABBATE

FUNDATORE EREMITARUM MONTIS VIRGINIS

SUB REGULA S. P. BENEDICTI,

GULETI APUD NUSCUM IN APULIA.

**Vide Append. t. 6. Junii p. 259. col. 2*

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De ſcriptoribus vitæ, cultu Sancti, & Ordinis loco primario.

ANNO MCXLII

E *Remiticum Benedictinæ obſervantiæ inſtitutum egregie reſtorsit ſæculo* XII, *in regni Neapolitani atque Siciliæ provinciis, per duos novos Ordines*, Pulſanenſem *atque* Montis-Virginis; *quorum Inſtitutores ambo hunc menſem Junium ſuo obitu conſecraverunt. Pulſanenſem, jam exactum inchoavit* S. Joannes de Matera, *cujus Vitam illuſtravimus die* XX; *alterum, adhuc vigentem, licet per bella variaſque rerum viciſſitudines pluribus monaſteriis ſexus utriuſque imminutum, exorſus eſt* Gulielmus *prætitulatus, monaſterio condito in* Monte, Virgilii *primum, deinde* Virginis *dicto; ex quo deinde ad alia aliaque eſt progreſſus, conſtitutis iſthic unde recedebat pro ſe Abbatibus; licet ipſemmet in publicis inſtrumentis non inveniamſit appellatum, ſed modo* Eremitam, *modo* Prælatum Montis Virginis; *alibi denique* Cuſtodem & Rectorem dictæ eccleſiæ, *etiam tum cum mons iſte proprium ſuum Abbatem habebat Albertum, primum Sancti diſcipulum; ut nomen* Prælati, Cuſtodis, Rectoris, *videatur hic amplioris eſſe auctoritatis, idemque valere quod hodiernus uſus Abbatem Generalem aucupat: ſiquis interim recentiores*, Abbatem *paſſim nominantes, & addo in hodierno Martyrologio Romano cum ultimo loco, auctoritate Gregorii* XIII, *ſic adſcriptum legi*; Guleti prope Nuſcum S. Guilielmi Confeſſoris, Patris Eremitarum Montis Virginis.

Condito monaſterio ſub anno 1118, B

ipſum & alia deinde Prælatus regit:

2 Beati Sancti *titulum a tempore immemotabili, ſi non etiam ſtatim ab obitu, ei tribui cœptum, cultumque in Ordine, probat Officium totum proprium, antiquitus uſurpatum; quod, nec cum Vita antiqua, anno* MDCXLIII *edidit* Joannes Jacobus Jordanus, præfatæ Congregationis Abbas Generalis ſemel iterumque (*ut præfatur*) lectus: *qui* cum priori Præfecturæ collapſum vetuſtate templum Virginei-montis reſtitui curaſſet, altera, Divorum Vicas, vetuſtate obliteratas, profligare *voluit; pollicitus*, arrham *hanc fore* Chronicorum quamprimum typis mandaturus *ſermone* gati, in quibus de antiquiſſimis & præclaris geſtis in præfato monte pleniſſime certiorem faceret Lectorem. *Neque diu diſſulit: ſed primum illorum tomum emiſit in lucem ſexto poſt anno, diviſum in duos libros. Horum prior totus* ſumitur *deſcribendis ipſius Montis profanis ſacriſque antiquitatibus; ſecundus, Vitæ ac gestorum* S. Guilielmi *impenſus, cum ejus obitu & anno* MCXLII *definit: adeo ut ſi jam editus non eſſet, adhuc ſperari deberet tomus alter, qui reliquos Ordinis Abbates Generales, eorumque actus (prout titulus promittit) Chronologice deductos complectatur: hujus interim tomi defectum utcumque ſupplebit nobis non laudandi Felicis de Renda opuſculum.*

ſtatim a morte auctus ut Sanctus, C

de quibusdam Cœleſtinis ejusdem Ordinis

3 *Vitam, quam ex primo opuſculo damus*, Joannes *ſcripſit, quem patria Naſutum, & a ſancto viro Guleti ſuſceptum ad Ordinem ſub annum* MCXXXII, *una cum Jacobo, ſancti viri in S. Salvatoris ibidem monaſterio ſucceſſore, Jordanus aſſerit, eidemque Jacobo ipſam ſcriptam a Joanne: quod etiam ex Prologo liquet, ubi is ait*: Dignata eſt mihi, venerande Jacobe Pater, injungere veſtræ ſanctitatis religio ..... beati Patris noſtri Guilielmi, cujus vicem Dei gratia geris, vitam vel obitum ſcriptis tranſmittere. *Neque dubitare poſſumus, an non alius poſterior Abbas* Jacobus, *adeoque &* Joannes *ſcripſerit intelligi poſſit: quia num.* 37, *ea omnia quæ narrat, didiciſſe profitetur ex altero ſibi cognomine* Joanne de Nuſco, *uno ex primis Sancti in Virgineo monte diſcipulis. Profitetur autem Jordanus quod hæc & aliæ Vitæ, quas editurus erat*, ut barbarum fere ſæculum ferebat, incultæ *a ſe proferantur*; vetuſtate tantum probandæ, quæ in ſua ſimplicitate non parum habet dulcedinis, & multum auctoritatis; *quodque* nihil in illis innovavit, nihil addidit, præter diſtinctionem, *in Capita ſcilicet* XXXIII: *quibus in eodem Longobardico Ms. ſæculi* XIII, *apud Montem Virginis aſſervato, tria Capita juxta totidem Miraculorum, anno* MCLXXXV *&* MCCLVIII *patratorum. Quæ diſtinctio cum recens ſit, liberum mihi eſt nullam ejus rationem hic habere, & in pauciora ſed longiora ulla Capita, Annotatis fere ex Jordano ſumendis illuſtranda, totam Vitam partiri.*

Vitam diſcipulus Joannes a Nuſco ſcripſit, E

& ex Ms. edidit Jordanus Generalis

4 *Eamdem Vitam proprio ſtylo contraxit tumque ſimiliter concinnavit SS. Amati Epiſcopi Nuſcani & Donati Monachi Vitis, utrumque cum Privilegiis Ordinis, anno* MDLXXXI *Neapoli edidit* Felix Renda, *Mercurianenſis, adeoque ad ipſum Montis Virginis notus, & in ſynonymo Neapoli monaſterio* Prior: *quæ edita nobis haud parvo uſui erit ad concinnandam de* X *primis Abbatibus Generalibus Appendicem. Prædicti porro Jordani diligentia fecit, ut haud æque careamus* Hiſtoria Montis *prædicti a* Thoma Coſto *Neapolitano iterum edita anno* MCXCI, *in qua Rendam ferme Italice reddidit. Iſtis ſi obiter indicatis, redeo ad Officium quod primus prælo dedit Renda, & recudi fecit Jordanus, aſſeruus ipſum in uſu fuiſſe uſque ad annum* MDCXIII; *quo Breviarium Monaſticum reformavit Paulus V, & ipſi nihilo minus tres amplas Lectiones de S. Guilielmo inſerunt, quas ſæpe allegat idem Jordanus. Nos ipſum Breviarium necdum vidimus, ſed neque ex eo quid-*

quem recentiorem quidam ſecuti.

Officium Vitus in uſu fuit uſque ad annum 1613

A *quidquam putamus haberi poſſe, quod in antiquioribus non reperiatur, præter confirmatum ea ratione cultum, quæ confirmatio majoris quidem eſt auctoritatis ſed potioris antiquitatis illa quam vetus Officium ſuggerit. Ipſum tamen, quamvis proprium totum, nihil attinet hic recudere, ſed fatis erit excerpere pauca.*

datur inde aliquid ex ereſque Veſperis

5 Ad Magnificat Antiphona *hæc eſt*; Sancte Guilielme, Confeſſor Domini, divinæ Majeſtatis interpella pro nobis clementiam, ut noſtrorum peccatorum deterſa ærugine, tecum in futuro gloriemur in cæli palatio. ORATIO. Omnipotens ſempiterne Deus, cunctorum ſplendor fidelium, qui nectum Beatiſſimum Guilielmum, Confeſſorem tuum, tibi mirabilitet inhærere feciſti, ejuſque dogmate populi multitudinem fidelitat adunaſti; concede propitius, ut quæ in te ſtuduit agere, & quod doctrina divinitus contulit, exequi mereamur. *Pro ſecundis Veſperis:* O divinæ pietatis admiranda potentia, quæ inter beatorum Spirituum agmina, ſuper cæli faſtigia Guilielmum
B ſuum famulum hodie elevavit; ejuſque ſancti nominis memoriam propagavit in terris? Hanc tocia viribus diligamus, hanc dignis jugiter extollamus præconiis. ORATIO. Largire nobis quæſumus, omnipotens & miſericors Deus, Beati Guilielmi Confeſſoris tui digne memoriam venerari; ut tuæ Majeſtati placere poſſimus, & ejus ſempet patrocinio muniamur. *Similiter ad Laudes & Horas omnes & ſingulas propriæ habentur Antiphonæ, Capitula & Orationes: necnon Reſponſoria & Antiphonæ, ad ſingulos Nocturnos: Capitula etiam & Hymni, ſed ad leges metricas male formati. Suavior eſt* Sequentia ad Miſſam, *quam ides placet hic addere, quamque ſolam in Chronico Jordanus vetuſti fecit.*

cum Sequentia ad Miſſam.

6 In æternæ regno vitæ
Supernorum genus mite
Laudis cantet modulis.
Chorus noſter colat rite
Sancti feſtum Cœnobitæ,
Guilielmi nobilis.
Qui Lombarda gente natus,
Jam parentibus orbatus,
Eſt a pueritia.
A malignis revocatus
Spernit mundum & reatus,
C Sitiens cælestia.
Pedes nudus, unica
Tantum tectus tunica,
Pro Religione
Viſitavit Ilmina
Sanctorum, & crimine
Victi in agone.
Caritate fabar, ſoſpes
Sancti prece, ſtruxit hoſpea
Binos ferri circulos;
Qui cingant ventrem, & pectus
Sancti; cujus erat lectus
Terra propter tumulos.
Potus aqua, cibus panis
Hujus erat: de Melphanis
Idiotam docuit.
In ſoliculo Caſtello
Cæco patiens miſello
Lumina reſtituit.
In Monte Virgilii
Magni vir conſilii
Eccleſiam ſtruxit.

Lupus devoras errantem
Aſellum & paſcentem,
Inde hujus opus explet.
Urſo Sanctos imperat,
Nec ad fontem properat,
Quem prius deſtruxit.
Sibi Chriſtus in Laceno
Corporali viſu pleno,
Quem orabat, patuit.
Ad laudem Regis cunctorum,
Domum Fratrum & Sororum
In Goleto ſtatuit.
Suam præſciens qui mortem,
Monialium cohortem
Sacra docens monuit.
Et miraculis infandis
Factus vir virtutis grandis,
Cæli regna petiit.
Ergo pracemur grandibus
Guilielmum cum precibus
Anachoritam,
Ut ſoia nobis meritis
Sit tacitudo tramitis
Jam ad vitam.
Guilielme, Pater cata,
Pro nobis Deum precara
Prece ſemper ſedula.
Abbatiſſam & Conventum
Regnum ducat ad potentum,
Salvandos per ſæcula. Amen.

AUCT. D. P.

B

7 *Corpus defuncti anno* MCXLII *ſepultum fuit, in eodem ubi obiit* Guleri apud Nuſcum *Convcatu.* Conditum *autem* fuit *ſanctum corpus, ut dicit Vita n.* 57, ſub altari marmoreo, in ædicula, ad ſiniſtram partem eccleſiæ paulo poſt ejus mortem, ab Agnate Abbatiſſa Sanctimonialium erecta: *Unde intelligitur, primo ſepultum in communi cœmeterio, more aliorum Religioſorum, etiam Abbatum: ſed crebreſcentibus ad ſepulturam miraculis, motum Epiſcopum Nuſcanum Rogerium, ut cum aliis quibuſdam Epiſcopis vicinis curaret corpus exhumandum, atque ad dictum altare tranſferendum.* Hujus rei monumentum, *teſte Jordano c. xlii.* adhuc extat in ipſa fronte veteris illius altaris, in qua ſpectatur ſculptum corpus defuncti, extenſum ac junctis ſupra pectus in Crucem manibus; ad ſiniſtram vero Epiſcopalis perſona, Pontificaliter induta cum pedo in ſiniſtra, dextra vero in actu benedicentis elevata; C circumſtantibus paritar Epiſcopis quatuor, ſimiliter indutis cum ſuo ſingulis Paſtorali pedo, uno etiam thuribulum ad incenſandum teneote. *Illi autem quatuor ceuſeri poſſunt* Frequeotinus, S. Angeli, Maranenſis, Abellinus, *vel (ſi eorum aliqui defuerunt) proximi poſt illos* Arianenſis *aut* Biſacenſis. *Archiepiſcopus nullus adfuiſſe videtur, quamvis ſub Salernitano B. Falcone omnes illi eſſent: hic enim vel in ipſo lapide ſatis præ aliis dignoſcendum ſe præbuiſſet Pallio & Cruce.* Supra idem altare erecta hodiadum cernitur Sancti ſtatua, cum luminoſo circum caput diademate. *Omnia hæc petii mihi accurate delineari ære incidenda; neque dubito quin mittenda fuerint æque ac alia ex monte Virginis miſſa, ſi apud Nuſcum haberi delineator potuiſſet.*

Corpus condituum ſub altari

paulo ante poſt mortem

ea delatum a quinque Epiſcopis

8 Capellam *iſtam, ad quam delatum corpus ſanctum dixi, Jordanus pagin.* 418. *docet fuiſſet nuncupatam* Baſilicam, *propter loci vel venerationem vel majorem capacitatem; de qua capella ealſtimo intelligendum Rendam, qui pagin.* 16. *ſic ſcribit:* Corpus autem glorioſiſſimi S. Guilielmi,

in propriam capellam inter corpora SS. Philippi & Luca App.

A cum tot miracula faceret, ad præſens magno
A. JOANNE DISC. veneratur honore, in ædicula ſibi ædificata, in monaſterio ſancti Salvatoris de Guleto, in medio ſanctorum Corporum Philippa & Lucæ: *brachium in Monte Virginis.* *de quibus libenter intelligam, quomodo iſtuc allata fuerint.* Ab hoc autem loco de iſtorum prædictorum corporibus fuerunt tranſlatæ Reliquiæ ad Virgineum montem, magno cum honore; Humerus Sancti Philippi Apoſtoli, Brachium Sancti Lucæ Euangeliſtæ, Brachium ſanctiſſimi Guilielmi Fundatoris, in vaſis argenteis recondite. *Aſt Jordanus annis poſt Rendam Rendam* LVI; In præſenti, *inquit*, S. Guilielmi corpus invenitur intra eccleſiam in altari longe puleriori, uti infre dicemus, *ſcilicet in tomo altero quem adhuc deſideramus, indicaturum nobis prædictæ ultimæ tranſlationis annum & modum.*

an Caput Antverpiæ. 9 *An una cum corpore Guleti etiam habetur Caput, nemo indicat: remque dubiam videtur facere Laurentius Beyerlink in Theatro vitæ humanæ, verbo Reliquiæ libr. 15. pagin. 883, inter eas quibus Domus Profeſſa Societatis noſtræ Antverpiæ locupletatur a loco ponens* Caput S. Guilielmi Confeſſoris, Patris Eremitarum Montis Virginis, qui obiit anno MCXLII. *Neque hoc ex confuſione quapiam; ſeorſim enim nominat* Caput S. Guilielmi Ducis Aquitaniæ (*ita vulgo ferebatur*) approbatum per Clementem VII. Pontif. Max. an. 1594. *Fateor tamen ingenue neſcire me, quo fundamento hoc ei ſuggeſtum ſit. Poſterius illud habemus & veneramur* 2 *Februarii, uti ad eum diem late deduxit Henſchenius: de priori nihil unquam vidi vel audivi, nedum quomodo allatum vel quo ablatum ſit.*

Synopſis vitæ Chronologica. 29 *Concludunt hunc prævium commentarium verba, quibus Renda Vitam Sancti claudit:* Hic Monachorum Pater ſanctiſſimus Guilielmus, Religionis virorum & mulierum Inſtitutor, natus eſt anno MLXXXV, & cum quindecim eſſet annorum dereliquit ſuos. Anno ætatis ejus trigeſimo octavo incepit monaſterium montis Virginis condere (*in quo tamen jam ſuperat annis quinque citius habitare*) & Religionem ejuſdem inſtituere. Interiit ætatis ſuæ anno LVII, *Chriſti* MCXLIII, *uti dicit Auctor Vitæ.*

C

VITA

Auctore Joanne a Nuſco Sancti diſcipulo.

Ex Mſs. edita a Jordano Ordinis Generali.

PROLOGUS.

NOſtræ parvitatis non tolerandæ ingenio, & quæ ſuæ exiguitatis ſunt ſtupenda intuitu, ſummorum etiam virorum eloquentiam ac ſubtilitatis acumen facile poſſent excedere. Dignata eſt mihi, venerande Jacobe Pater, injungere veſtræ Sanctitatis religio, ad multorum ſcilicet ædificationem Beati Patris noſtri Guilielmi, cujus vicem Dei gratia geris, vitam vel obitum ſcriptis tranſmittere poſteris; nec ad Summi Regis honorem & gloriam inerti occultare ſilentio, quæ pro ipſius viræ meritis, tam in ejus militiæ tempore, quam poſt exacti laboris præmium, divina miſericordia fuerit operata. Quanto etenim, qui in Sanctis ſuis eſt mirabilis, pro ejus amore majora feciſſe, fideli fuerit narratione compertum (in noſtris quippe temporibus, in quibus, ſecundum Dominicum dictum, ſeipſos amantium multorum caritas jam refriguit) tanto amplius ad laudem Dei, brutorum etiam animalium linguæ promptius reſolventur. Hoc itaque, ſi ego Joannes, excellenti fretus ingenio, ſi clara polleus ſcientia, me poſſe implere conſiderem; etſi abſque magno difficultatis timore idipſum minime poſſem attingere, ultroneus tamen & gaudens ad hujus officii curam incunctanter accederem: nunc autem, quoniam, quæ ſit noſtris facultas ingenii, viſu rationis perluſtrans, ſuis eam viribus parum valere comperio; idcirco graviſſimi ponderis farcinam noſtris imponere humeris vehementer formido. Vereor quippe non modicum, ne, ſi quod arduiſſimum eſt ac difficillimum tractare incipiam, perfectionis ſapientiæ viris, dum quod cœpero conſummare non valeam, non immerito ridiculus fiam; & quod gravius eſt, tam ſancti Viri laudibus damnum inferat noſtræ ruſticitatis eloquium.

ad Dei gloriam ſcribere jubſus,

licet ſua conſcius tenuitatis.

a Ceterum, non ſine divino (velut ipſe enjicio) nutu veſtræ Sanctitatis in extorquendo injuncti officii manus urget inſtantia, quæ nihil humilitatis obedientiæ ſperat difficile, nihilque caritatis ardori non credit poſſibile. Quid igitur faciam? Cogit inſtantia, dehortatur inſcientia; invitat auctoritas, formidat debilitas; velle adjacet, poſſe ſubterfugit. Verum quoniam id ejus amore vos flagitando jubere cognoſco, qui ſuæ virturis potentia naturæ legibus imperans, in ipſam etiam mirabiliter operatur; inconſiderate detrahentium morſus non meruens, veſtræ Sanctitatis confiſus orationibus, tanto meri colla ſubjicio. Non enim me adeo lædet levitatis crimine a pleriſque accuſari, meque temerarium & importunum inconſiderata voce reprehendi; quæ ſi humanitatis aliquo modo fuerint & rationis participes, mei animi nota ſententia aliquando tamordere deſiſtent. Nam cum in altero fuerat delinquendum, malui fateor temerarius, quam parum humilis veſtris rogationibus apparere; nam, etſi quæ hic temeritatis inſunt veſtigia, obedientiæ quidem meritis veſtriſque ſupplicationibus, ſpero in Domino poſſe facile aboleri. Verum, ne longior faciat ſermo faſtidium, ad propoſitum (Domino adjuvante) noſtræ orationis ſtylum vertamus.

aggreditur tamen,

ſpreto verecundiæque contrario reſpectu.

CAPUT I.

Vercellis educatur; quaterdenuis, Compoſtellam adit, circulis ferreis cinctus.

3 GUilielmus itaque venerabilis Pater, nobili progenie, morum ejuſdem nobilitate longe præclarior, Vercellenſis a genere fuit. Hic a puerilibus annis ſola cælestia mente volutans, quæque hujus mundi vanitati obnoxia, non ſolum quaſi ſterilia & oullum afferentia

Vercellis natus.

Vitam ſanctæ ſuæ

A ſerentia fructum, procul e ſe animo & manu removit; verum etiam abhorrendo contempſit.

b *ſique educatus,*

b Nam cum ab infantia utroque fuiſſet orbatus parente, a ſuis illico in curam ſuſceptus eſt; qui, etſi propter futuræ probitatis indicia tenere diligerentur ab ipſis, nunquam tamen jocis ceteriſque puerilibus oblectamentis animum dedis; ſed maxima morum gravitate puerilem tranſcendens ætatem, aſſidue volvebat in animo, qualiter patria ſuiſque omnibus derelictis, ad Dei ſervitium liberius convolaret.

c *Cum 14. annos habitum Peregrini aſſumit,*

4 Quartum decimum igitur, hæc ſalutaria meditans, annum ingreſſus, habitum ſacræ Religionis aſſumpſit; ſuiſque ſuo ſacienti deſiderio, relicta patria, una contentus chlamyde, nudis etiam pedibus, ad Beati Jacobi aliorumque Sanctorum ſacra viſendum limina, impiger eſt iter aggreſſus. Ardebat utique beati adoleſcentis animus eorum in terris ſacras viſitare Reliquias, quibus, ad perpetuæ felicitatis gloria perfruendum, in cæleſtibus Regnis ſocium divina gratia ab æterno prædeſtinarat.

Compaſſionem itineris;

B Cum ergo ſanctum ſequens propoſitum iter faceret, peregrinorum more circa occaſum crepuſcula ad civitatem quamdam hoſpitaturus divertit. Erat in ea quidam faber ferrarius, homo quidem magnæ religionis ac Dominum timens; cui, hoſpitalitatis gratia Deo accepta, jam diuturni uſus in morem converterant, diebus ſingulis pauperibus dare hoſpitia; eoſque, poſt refectionem lotis a ſe pedibus, ad nocturnam quietem ſtraris lectulis invitare: apud quem Dei famulus cum aliis hoſpitatus, ſicus a prima die ſuæ peregrinationis ſtatuerat, ſolo pane & aqua refectus, cetera ejus humanitaris ſuſcipere nolens officia, quieto tempore ſecundum morem ſuda quievit in humo; Cujus ut abſtinentiam & habitum diligentius hoſpes advertit, eum vere Dei famulum ratus, decrevit, ita ſequenti mane maturius ſolito de ſomno conſurgere, ut non prius a ſuo diſcederet hoſpitio, quam communem cum ipſo poſſet ad libitum ſermonem conferre: ſero namque præterito, propter ſilentium, quod ut Monachus obſervabat, nec verbum potuit ab eo elicere.

ab hoſpitali fabro benigne excipitur.

C 5 Tempeſtivius itaque de ſtrato conſurgens, jam proficiſcenti & exire paranti, feſtinus occurrit; ſupplici voce depoſcens, ut eum ſuæ ſanctitatis dignaretur affatibus. Tunc Dei famulus, prout erat ſereno vultu affabilis, morum facilitate cunctis amabilis, caritatis viſceribus circa Deum & homines affluens, ejus petitionibus facile dedit aſſenſum. Hoſpes igitur, ſui deſiderii compos effectus, talibus eſt exordiis eum lætabundus affatus: Quamvis peccaminum mole depreſſus, viriorum tabe pollutus, nec ad cœlum lumina erigere, nec Sanctorum cœtibus audeam ſociari; eis tamen in noſtro ſuſceptis hoſpitio, divinæ miſericordiæ dono largiſſuo, pro noſtræ facultatis opibus jam dudum ſtudui miniſtrare ipſique etiam quælibet ſibi appoſita cum gratiarum actione ſomentes, noſtræ parvitatis numquam ſprevere officia; Io te autem, Frater, ſem inſolitam & novam conſpicio, qui & appoſitorum tibi quædam tangere abhorres, & mea, tamquam peccatoris & iniqui (quod fateor) contemnis obſequia. Et ille: Abſit,

& ſingularis virtutes eſſe cognitus,

atque de ſua propoſito interrogatus,

abſit, ut in fraternæ dilectionis obſequiis unquam fuerit aliqua mihi contemptio, vel quod a Deo ereara & humanis uſibus deputata velut ſordida abhorreſcam: ſed quoniam meorum non ſum immemor delictorum, deliciosioribus cibis & potibus, ſitut plerique peccatores abſtineo. Ceterum quod veſtræ humanitatis eon ſuſcepi officia, nec arrogantiæ (quæſo) aſcribas, nec contemptioni attribuas, ſed quod veſtræ ſanctitatis officii me miſerum & peccatorem indignum conſpicio, & quod ſuperbienti & periruræ parcere cæuni neſarium eſſe exiſtimo. Ejus poſtquam Religionem verborum humilitate, quod aliis conjectarat indiciis, jam evidenter hoſpes agnovit; cupiens ſemper ejus comitatu ſanctiſſimo ſefoveri, talibus ejus animum a ſuo propoſito tentavit deflectere: Votum mihi eſt in meo prædiolo quamdam ædificare eccleſiam, propriiſque rebus eam dirare: nunc autem (ſi ſibi placet) noli, Frater, recedere; mecum maneto, eamque ædificatam veſtræ providentiæ committam arbitrio. Ad quem Sanctus: Quamquam in adminiſtratione rerum eccleſiaſticarum Domino famulari rem conſtet egregiam; tamen, quia a puero Sanctorum viſitare limina concupivi; cœpti mutare ſententiam (quæſo ignoſcas) non eſt conſilium.

cogatur manere ad ſtruendam in ejus prædio eccleſiam,

E

quod ille recuſans

6 Poſtquam igitur hoſpes a ſuo propoſito non facile poſſe mutari Sanctum cognovit; iterum atque iterum blandis præcibus exhortatus, ſuppliei tandem voce depoſcit, quatenus de ſuis aliquid ſalrem dignaretur accipere. Tum denique, tantæ dilectionis viſa inſtantia, venerandus Vir metuens, ne ab eo nihil accipiens, ipſum penitus contriſtaret, talibus eſt affatus ſermonibus: Quoniam ad accipiendum aliquid de veſtræ benignitatis ſtudio me tantopere exhortaris; licet, quæ ad procurationem corporis attinent, eorum prorſus nihil indigeam; veſtræ tamen fiam libenter caritatis morigerus; tu autem, quod petiero, ſicut hilari animo tribues, ita rogo ut in ſilentio habeas, & quod dederis, ad nullius preces aures accedat. Duos ergo mihi circulos ferreos ad hunc modum faciss, ut eorum unus ventrem, pectus alter circumdet, a quorum ſuperiori brachia duo ferrea porrigantur, unum a dextero latere, alterum a ſiniſtro, quæ per humeros, ad alteram inferioris circuli partem pervenientia, utrimque prædictis circulis fortiter clavis colligentur. Ejus poſtquam petitionem hoſpes accepit, plurimum ſecum admiratus, quod homo videlicet id ætatis, ſibiipſi ſenuntians, tantam in Dei dilectione haberet conſtantiam, tantumque temporalium omnium rerum contemptum; ſub omni celeritate ſtudioſius perita perfecit, eique perfecta conceſſit. Quæ, ubi accepit, illud Evangelii memorans; Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me; ea ſibi continuo cum maximo gaudio ad mortificationem carnis aptavit, & vale faciens ab eo ſeceſſit. His ergo ſumptis deliciis, & una (ut dixi) veſte contentus, nudis etiam pedibus ſeptentrionalia frigora luſtrans, Sanctorum limina viſitavit. Quo in itinere ſi quanta fuerit perpeſſus perſecula, non eſt noſtræ facultatis exprimere.

F

petit ab eoſdem fabro duos ferreos circulos,

quibus acceptum iter proſequitur.

AN.

Digitized by Google

A AUCT. D. P.

ANNOTATA D. P.

a *Vercellensis civitatis prolixum encomium texit Jordanus cap.* 1. *lib.* 2, *qui liber totus delinceps de* Guilielmo *est, nato ut ipse ait* 1085.

b *Idem ait undecimi, patrem; duodecimi, matrem obiisse.*

c *Renda* Album habitum *interpretatur, nec dubitat Jordanus quia talis fuerit, qualem suus postea Ordo gestavit. Utut est, videtur is nullius certi Ordinis, sed simpliciter Eremiticus fuisse; & albis vestitas Eremitas etiam in Italia vidisse meminit, Redarguitur interim Arnoldus Wion, qui parte* 1. *Ligni Vitæ, lib.* 1. *cap.* 51. *ponit Guilielmum inter* Stellatos Abbates, in habitu potius sæculari quam Monachali, & sine monastica tonsura, duos diversorum Ordinum Fundatores, Humiliatorum scilicet & Montis virginis.

d *Quinque circiter annos huic peregrinationi impensos scribit Jordanus cap.* 4. *reversumque in Italiam Sanctum an.* 1106, *& hunc annum fere egisse Romæ.*

B

CAPUT II.

Depositis Jerosolymas adeundi propositis, loricam induens & galeam, Virginianum montem deligit solitudini colendæ.

Jerosolymam iterat

7 HIs itaque peractis, a sancto desiderio non desistens venerandi Viri animus, incessanter ardebat Jerosolymam petere; quatenus loca sanctissima, in quibus humanæ generis facta est reparatio, cernere mereretur. Verum, quia, quod ardenti animo geritur, omnis est moræ impatiens, si libera perficiendi sit præsto facultas; ad multorum salutem in Apuliam *a* prædictæ rei gratia Melphim *b* pervenit; ubi aliquamdiu in domo cujusdam *c* Rogerii commoratus, litteralis scientiæ prius ignarus, centesimum nonum *d* non amplius, ab homine didicit Psalmum; quem adoctus (mira Dei providentia! mira clementia!) tanta postea, Domino largiente, sacræ Scripturæ fuit ajus peritia; ut facile posset adverti, Spiritum Domini, cui toto corde adhæserat, loqui per os ejus; scriptum quippe est: Qui adhæret Domino, unus spiritus est. Quamnam enim erant Scripturarum mysteria sibi incognita? quæ sententiarum abscondita profunditas? Omnia cernit, qui condidit, secundum ineffabilem suæ dispositionis gratiam, sibi manifestius revelarat.

a *b* *c* *d* *Melphi subditus; & Psalmum* 109 *edidit.*

C *acquirit intelligentiam Scripturarum*

8 Profectus inde ad oppidum quoddam, *e* Montam-solicolum *f* veniens, circiter duos *g* annos apud quemdam Militem, Petrum nomine, mansit. Nemini autem credibile debet videri, quod sanctus Vir in Apuliam tanto desiderio transfretaturus advenerit, tamquam sui oblitus propositi, a sancti itineris deserbuerit amore; idem namque fervebat in animo desiderium, & in ea meditatione ignis ardebat amoris: ille autem, a quo gressus hominis dirigumtur, quemque ad multorum salutem destinaverat Deus, ab incepto revocabat itinere, quatenus ejus sanctitatis exemplo ad amorem æternæ vitæ multi accenderentur. Erat eo tempore venerabilis Viri cibus, panis & aqua, ad recreationem potius quam ad satietatem. Si quando vero deliciosiora fercula sumere vellet; ea erant, sine oleo cum aceto legumina; quod etiam ad carnis attenuationem frequenter bibere consueverat.

e *f* *Secedit in Montem solitudinis.*

D *ubi in summa abstinentia vivens,*

9 Per idem tempus homo quidam erat in præfato loco, qui lumen amiserat oculorum. Hunc, dum forte ab agro redeuntem filia duceret, eminus aspiciens; tunc eidem u vestigia nuntiare curavit, quod Guilielmum Confessorem in tope fixia genibua orantem videret; erat namque sancto Viro in consuetudine, dum maximus æstus solis incumberet, ad rupem quamdam exire, ibique verum solem justitiæ totis viribus implorare. Qui protinus (spe fuæ salutis concepta) filiam orat, ut ad venerabilem Dei virum eum perduceret. Cum ergo ad Guilielmom esset homo perductus, provolutus ad genua ejus, rei familiaria inopiam, eoram alendæ sobolis prætendena, miserabiliter cœpit orare, ut sui misertus, lumen sibi redderet oculorum. Quod ubi vir Domini audivit, id fuæ virtutis non esse commemorans, suo condolens infortunio, cœpit eontinuo admonere, quttenus in tribulationibus e Dei servitio non cessaret: Potens est enim ajebat, qui percutit, & mederi. Dum hæc & hia similia sanctus vir, eum admonens, loqueretur; prædictus homo sopori concessit; qui tandem somno evigilans (benedictione a Sancto accepta) eontinuo lumen, quod amiserat, clariua quam unquem habuerat recepit.

addolle filo u filia cæco.

E *ei um reddit.*

10 Hoc itaque audito miraculo, fame fuæ sanctitatis cœpit clarescere, ejusque vitæ eontinentia prædicari. Quod ubi præcipuua humilitatis custos eodivit, plurimum contristetua, simulque veritus ne popularibus eutis moveretur; uteumque statuit iode recedere, seque Jerosolymam conferre. Nec mora: quod animo decreverat iter arripiens, opere cœpit implere. Erat eo tempore magni meriti magnique nominis vir quidam Deo devotus, oomine *Joannes, g* Pater cujusdam monasterii, quod juxta Genutium ipse costruxarat. De hoja itaque *sancti* viri fama, eum prædicta rei gratia faciens iter audisset; operæ pretium duxit ab incepto itinere declinare, causa alloquendi cum prædicto Dei Vicario. Ubi ergo inter mutuos amentes amplexus conveniunt, vicissimque datur copis fandi; sermo inter eos alius non fuit, nisi de contemptu rerum mundanarum, & acquisione cælestium, ac qualiter soli Deo sit serviendum.

Iode digressus.

g Genutium venit, egisque cum Abbate loci

F

11 Altero die profectus, a prædicto viro licentiam petiit, insinuans, quod devotionis causa Jerosolymam tendere vellet, suumque desiderium ampliut differri non posset. Et ille, Noli, Frater, frustra fatigari, ooli, quod adimplere non poteris, non profecturus incipere; major est quippe ad fidelium salutem tom incræ utilitas, quam propositi fieri pro voluntate particeps. Cujus monitis ooleus præstare assensum, ardore sancti itineris mox iter arripuit. Qui eum juxta Oream *h* deveniisset, a latronibus deprehensus, crudis est affectus verberibus; (noodum enim patruelia Regna hereditario jure capessens ille iniquorum omnium metus, æquitatis amator, malorum omnium exterminator, optimus tranquillitatis & pacis patronus, Rogerius *i* videlicet, Rex magnificentissimus, feliciter triumphans, a rapacibus & latro-

& illo detentante iter Jerosolymitanum prosequatur,

h *insidiis in latronum*

A latronum faucibus Apuliam liberatae in hoc tamen certis cognovit indiciis ſecundum (Dei famuli dictum) quod corde gerebat, opere complere non poſſe. Neceſſitate autem compellente, ad prædictum Patrem ſub omni eſt celeritate tegreſſus; a quo dum per ſingulos dies ſtatuta dilectione, ut ſecum cohabitaret, plurimum rogaretur; ei Dominus in viſu apparuit, prædicens quod & ipſe per ſa Congregationem fidelium eſſet ſuctutus, adeoque oportere inde ipſum recedere, alibi Domino ſerviturum. Evolutis ergo diebus *k* quindecim, prædicti Viri voluntati reuuntiavit, proſequens diligenter quæ fuerant ſibi a Deo injuncta.

deinde diſcit alibi aſſumendam Congregationem

k

as Inde itaque proſectus, accepta licentia, per montana iter facere cœpit, loca ſingula diligentius explorando ſolitariæ vitæ convenientia. Quæ ubi minus pro ſententia animi comperit, pervenit Tripaldum, *l* quod non multum diſtat a Virgiliano monte. In hoc vico, in domo cujuſdam mattonæ aliquantulum commoratus, ab ejus incolis diligenter inquirens, cognovit, præmiſſum montem idoneum & opportunum eſſe ad ſolitariam vitam duenndam. Interea, quoniam cilicii, quos ad carnis maceratiouem induerat, frequcutius tumpebantur; coſque ferratlis oſtendere, & ſimiles fieri, ab ipſis quærere opottebat; planſum hominum metnens, vit prudentioris conſilii Salarnum proficiſcitur; ſperans ibi aliquem invenire, a quo ferream loricam, aumquam depoſiturus, acciperet. Nec num faſellit opinio; nam poſtquam *m* Salarnum ſuit ingreſſus, quidam Miles occurrens, ejus cognita volnntate, quotquot habuit loricas oſtendit, ejuſque ſubjecit arbitrio, ut quam vellet meliotem acciperet. Majorem quidem ponderis veſtem indutus, compos voti effectus, gratulabundus ad prædictum temeat vicum: in quo etiam, ut & galeatus poſſet ad bellum procedere, ad modum ſui capitis ferreum tegumen fieri juſſit, quod vulgo Cophia *n* dicitur: quam poſtquam Dominl miles in capite ſumpſit, eam ulterius una temovit; ſicque eam latenter portavit, ut vitæ ſuæ tempore uemini unquam foret compertum.

Tripaldi pro circumſitis ferreis l

loricam induitur

m

& pileolum ferreum, cyrinum ei-mgeſſadum

n

13 Inde cum præfata matrona cœpit habere conſilium, quomodo in prædicto monte illo poſſet aquam invenire. Et illa; Domine, eſt in jugo ejuſdem montis (prout fama refert prænuntia veri) quidam Eremita; *o* ia, ſi qua eſt aqua in hoc monte, certiſſime docebit. Aſſumpto itaque quodam ſocio, Petro nomine, montem aſcendit; Eremitam invenit: qui Patris cognita voluntate dixit ad eum, aquam poſſe invenire, ſi in ſupercilio montis *p* quæreret. Mox ab ipſo digreſſus, cum ſocio diligentius cuncta perſcrutans, tandem inſpicit lutum ſine aqua, non modicum ab urſuis conculcatum veſtigiis; quo accedentes, manibus pro raſtro utentes, lutum effodiunt; tandem ab eodem loco, a quo lutum projiciebant, aquam aliquantam vident emergere. Interim advcſperaſcente die, aliquantulum progredientes, nocturnæ quieti idoneum *q* locum inveniunt. Hic non parum pro penuria aquæ ſolicitus, quoniam prædicta aqua patum vel nulla videbatur ei; quærere diſpoſuit ſicubi affluentiorem aquam Deus in eo monte ei oſtenderet. Ubi ergo ſequens dies effulſit, nequaquam ſolito patiens labori, nocturui inſtituta propoſiti avide exequitur. Interim venatorea occurrunt; qui de aqua conſulti, humanitatis ſtudio ad uberiorem

C

o

In monte Virgiliano habitaturus

p

aquam quaerit a

q

fontem *r* illum dedueunt. Quibus abeuntibus, prædictus Dei famulus cum comite in aſpectu illius fontis perſiſtens, a cuſtodibus cujuſdam caſtelli, Mercuriani *s* nomine, viſus eſt: qui arbitrantes eos latrones eſſe, confeſtim prorunne, capiunt, & contumelioſe deponunt, enmque uſque ad Bajulum ipſius caſtelli deducunt; qui, ubi ejus ſaeris auditis ſermonibus, cujus eſſet ſanctitatis cognovit; eum illico in pace dimiſit.

D

A. JOAN. DISC.

r

s

v

& invenit t

14 Cum igitur ad jam ſæpe dictum vicum, Tripaldum videlicet, fuiſſet reverſus; nullius moræ patiens, aſſumptis quibuſdam conſanguineis & vicinis illius mulieris, apud quam hoſpitabatur; ad locum, in quo prius aquam tuvenit aſcendit; ubi quadam domuncula ab eiſdem ſibi ædificata, ſolus ibi cum Domino venetabilis Dei famulus Guilielmus remanſit. Die quadam cum gratia hauriendi aquam cella exiret, in prædicto fonte parum aquæ invenit; urſus enim veniens fontem conculcaverat, & luto oppleverat. Quid multa? Fontem reſtituit, domumque regreſſus eſt: urſus autem nihilominus ſingulis diebus adveniens, aquam ſorbebat, fontem conculcabat. Quod cum diu perpetitur, dic quadam iterum ad haurieudam aquam egreſſus, belluam bibentem invenit, eamque his verbis alloquitur: Quid eſt quod agis? Alieno (ut video) labori injuriose incumbis: aquam, quam propriis manibus ego effodio, perturbas & abſorbes? Vade hinc, & cave ulterius ne accedas. Ad cujus imperium, mox depreſſo in terram capite; urſus nihil feritatis prorſus oſtendens, protinus receſſit, ad fontem amplius non eſt revertus.

E

urſumque ipſum turbantem fugat

15 Victus ejus erat (en quidem tempore tantum fabæ & caſtaneæ, quas propriis colligebat manibus; & hordeaceus panis idemque ſubcinericius. Interim emenſo anni ſpatio, quidam Monachus, Albertus *t* nomine, ejus ſanctitatis fama competta, ad illum veniens, ſupplicitet orat, ut ſecum habitare permitteret; cujus poſtquam conſtantiam cognovit, ejus voluntati non contradicens, in ſuo ſacro comitatu ſuſcepit. Hic, inter multa quæ de eo fideliter narrare conſuevetat, quoddam difficile & multis fere incredibile commemorabat. Teſtabatur namque, quod in nocturnis horis, quamprimum vit Dei ſcire potetat ſe obdormiſſe, illico a ſtrato (nudum ſaxum hoc poterit nomine appellari) conſurgens, ante Crucem, quam in cellula ſibi confixerat, uno pede innixus, *v* ſacris orationibus uſque mane vacabat. Hæc autem cellula, in qua ſacras actitabat orationes, non multum diſtat a fonte, *x* quem ſibi manibus effoderat; & utnumque uſque ad hæc noſtra tempora perſeverat, tetinetque nomea a beato Viro; fons enim & domus Pœnitentiæ *y* ſancti Guilielmi dicitur.

& adjuto Alberto diſcipulo, s

F

vitam ibi auſteram ducit:

v

x

y

ANNOTATA D. P.

a Hic primo adiiſſe Montem Garganum, cultu S. Archangeli Michaelis celebrem, tum Barium ad venerandas S. Nicolai Reliquias acceſſiſſe, vult Jordanus.

b Melfis *ſeu* Melfia, *civitas Epiſcopalis in Baſilicata, ſub Archiepiſcopo Acheruntino, verſus Capitanatam provinciam.*

c Bato-

A ANN. DISC. e *Baronius ad an.* 1090 *narrat, quomodo Urbanus* II *vi Synodum celebravit, in qua Rogerius Dux, ligius ejus homo effectus eſt: qui etiam Melfienſi eccleſiæ multa eſt largitus. Hunc omnino ſuppoſuit Jordanus fuiſſe Guilielmi hoſpitem, hic indicatum quia iſtic fuerit Ducum Apuliæ prima ſedes: ſed quæ ſequuntur, id faciunt difficile creditu. Intelligit autem Jordanus* Rogerium, *Roberti Guiſcardi ex Rogerio filio nepotem.*

d *Pſalmus* 109 Dixit Dominus Domino meo, *cujus explicationem cum deceſſ Rogerius*, litteralis ſcientiæ prius ignarum, *id eſt*, ſcientiæ Scripturarum factarum: *neque enim idiotam patitur concipi Jordanus, quem in patria humanioribus litteris excultum fuiſſe aſſerit; nec apparet ubi alias didiciſſet: didiciſſe autem ſatis probatur ex Vita num* 44, *ubi peracta conſecratione dicitur frequentare ad Regem acceſſiſſe; & num.* 56 peracto Sacro *Conventum Sanctimonialium ingeſſus: unde apparet Sacerdotio initiatum, quod de præſuſ illiterato præſumi non debet.*

e Montem-Ilpiſum & Montem-vultur, *prope Melfim tabulæ exprimunt*; Montem ſolicolum *tacent. Jordanus cum caſtello diſtinguit.*

f *Scilicet* 1108 & 1109, *ex calculo Jordani.*

B g S. Joannes, *Matherianſis a natalitate, a condita deinde alibi Oedinis novi capite* Pulſanenſis *dictus, cujus Vitam dedimus* 10 *Junii. Eſt autem* Canuſium *ad ſupradictum fluvium Aufidum* 22 *p. m. infra Melfim.*

h Ordi, *tivitas Epiſcopalis inter Tarentum & Hydruntum; ſed illi quam huic plus duplo propinquior.*

i *Alius hic a præcedito* Rogerius *eſt, ejus ſcilicet patruelis, ex Simone Duce Seniorie Rogerii filio primogenito natus, qui mortuo Wilhelmo Apuliæ Duce, prædicti Rogerii filio tertio, Apuliam abtinuit an.* 1128, *ac deinde Panormi ſe fecit Regem coronari utriuſque Siciliæ.*

k *Hos* 15 *dies & a d. apparitione numerat Jordanus, dicens Sanctum manſiſſe apud Joannem fere tota anno* MCXI.

l Tripaldum *alias* Atripalda, *de qua ad S. Hypolitum egimus* 1 *Maji. diſtat a Monte-Virginis circiter* 6 P. M.

m *Tripalda Saltruum ad mare ſitum, iter eſt* 14 *miliarium.*

n *Italis* Cuffia, *Gallis* Coiffe: *quem Jordanus haud inepte conjectat fuiſſe obductam panno aliquo, ut communis pileolus videri poſſet: qui ſaltem Sacerdotii tempore deponendus Sacerdoti fuit. Ab hoc autem facto hujus S. Guilielmi, exiſtimo traductas locutam & galeam cum catenis ad alium Guilielmum in ſtabulo Rodis, in cujus hiſtoriam compacta ſunt fere omnia, quæ de pluribus Guilielmis Sanctis & non Sanctis ſcribuntur: uti oſtendit Heuſchenius ad* 10 *Febr. licet necdum hujus* Guilielmi *uetitiam aſſecutus.*

o Jouni *nomen fuiſſe, inquiunt Rendo & Reginus: quem Jordanus aic paucis meaſibus, poſtquam illuc habitatuent Sonitus venit, vita functum, abeoque illuc translatum in novam ibi eccleſiam, de quo Renda:* Corpus Joannis ad hunc miracula facit; dæmones abopreſſis expellit in moote Virgiois. *Interim quæritur dies cultus, ſi quis fuit.*

p *Addit Jordanus, illuc accedentibus viſas eſſe columnas quaſdam albas, ex vicina ſummitati plauitie ſeſe attollere, & poſt aliquot in aere gyros eadem recidere ac diſpacere. Jta ex traditione habuiſſe credo, quia auſterem nullum citat: idque præſagium fuiſſe cendendi iſtic albatorum Menachorum cœnobii.*

D q Autrum Ispidi itu a natura productum *inquit Renda.*

r *Idem* Fontem Lidiæ, non longe ab eo de Fidio. *Hunc autem ad pedem ſeremantis, quæ Nolam is reſpicit, ponit tabula ſub num.* 18. *Ibi ajunt inventi veſtigia templi olim Deo Fidio ſacri.*

f Mercurianum *oppidulum, ad pedem & latus montis Meridionale, ipſi ſubjectum monaſterio, vulgo* Mercoglianoo *num.* 12.

t *Hic poſtea* Guilielmo *ſucceſſit in regimine Ordinis, & in variis antiquis ſcripturis* Beatus *intitulatur. Diem mortis & cetera ejus acta docebit Jordanus pacto altera ſui Chronici, quam nondum vidimus. Eſt autem ſatis mirabile, quod alterius* S. Guilielmi *primus unicuſque diſcipulus etiam vocetur* Albertus; *& niſi ab hoc ſcriptam Vitæ partem allegaret Theobaldus auctor qualiſcumque & multa confundens; ſuſpicaretur* Albertum *quoque a noſtro hoc ſumptum. annus autem erat* 1116, *cum ad Guilielmum* Albertus *acceſſit.*

v De B. Rolando ſive Orlando de Medicis *(cujus vitam mirabilem dabimus* 15 *Septembris) legitur, quod ſpatio* 26 *annorum* viſus fuit a pluribus perſonis fide dignis, de die & de nocte ſuper uno pede, ſpatio quinque vel ſex E horarum, oculis fixis infra rotam ſolis & lunæ, brachiis elevatis, devotiſſime Deum inſpiciendo.

x *Hunc fontem* a Columba *dum Sanctus viveret nominatum, ex ſupradicta columbarum apparitione, natas Jordanus ex Inſtrumentis variis, ubi dicitur* monaſterium, quod conſtructum eſt in monte qui Virginis vocatur, in loco ubi Aqua columbæ dicitur. *Addit, eundem fontem perquam exilem & ſæpe exiccari ſolitum; cum ſemel inventus iſſet exaruiſſe, facta a Sancto oratione, copioſum exiliviſſe, neque unquam exinde defeciſſe, eundemque ſanandis frigoreticis efficaciſſimum haberi, potius devotione erga Sanctum, quam naturali vietate, cum ſit ipſe frigidiſſimus, includitur autem nunc monaſterio, vivo ſaxo circumcinctus.*

y *Plus quam* 300 *annos eſſe ait Jordanus, quod dictam cellulam, ceteris pie conſervatam deſtruoportuit, pro extendendis monaſterii ædificiis: quæ ipſa tamen adhuc retineant vetus nomen* Pœniteotiæ *ac nominatim grande & 20 perſonarum capax conclave, proximum fonti.*

F

CAPUT III.

Collectis in Viegiliano Monte Presbyteris eccleſiam condit, non ſine miraculis.

e6 DUorum vero annorum peracto circulo, *a* jam per univerſas illius regionis partes ejus nomen innotuit; ejuſque celebri fama ubique clareſcente, viri & mulieres ſumma cordis alacritate ad eum concurrebant; inter quos de Sacerdotibus convenientes, dum ejus ſacris diſciplinis inſtitui copiunt, ſub ejus magiſterio ſe ad Dei ſervitium *b* mancipaverunt. Quibus inquirentibus, quam Religionis normam eos obſervare præciperet; ait, Eſt conſilium, Fratres, ut propriis manibus laboran tes, victum &. veſtitum nobis, & quod pauperibus erogemus, acquiramus; & in ſtatutis horis convenientes, divinæ celebremus Officia. Cujus ſalutare conſilium *c* brevi tempore Presbyteri tenuerunt; nam antiqui hoſtis

a Poſt bienmam aſcitis in contubernium Presbyteris

b vitæ normam præſcribit

c

A ſtis perculſi malitia, inter ſe prios clanculo conquereotes, publica tandem voce clamare cœperune, ſe Sacerdotes eſſe, divinifque de-
libros & veſtes ſacras Bario poſuit putatos Officiis; ideoque non oportera eos laborare, nec in cultu telluris ut ruſticos exercerei; ſed potius par eſſe eccleſiam in illo Monte ædificari, libros & ſacerdotalia veſtimenta emi, & ita eos diviois tantum vacare Officiis. Quorum voluntati metuens refragari, ne ipſo-sum ſeditionibus *f* ſoliis mentis tranquillitate amiſſa) a contemplatioois lumine mentis aciem declinarene; eorum ſatisfactotus deſiderio, ono contentus comite, aſellum aſcendeas, Barium perrexie; obi inter amicos & notos omoia pro voto Sacerdotum lavaoiens, dum
d peracto negotio Gravinum *d* regreditur, ibi ejus ſocius cœpit infirmari.

57 Septem ergo diebus exactis, poſtquam
ad illeſ-quo reverſa-ſus cognovit eum non facile ab infirmitata poſſe convaleſcere; cœpit eum rogare, ut ipſe aſellum aſcendens, ad proprium locum ſecom regrederetur. Illa vero cognito, quod moleſtum ſatis erat Dai viro pedibus incedere, tum quia orationibus, jejuniis & vigiliis debilia
B erat, tom quia ferrea lotica indutus; precabatur, ut ſa potius dimiſſo, ipſe ad Fratres reverteretur. Quid opus eſt verbis? Ejus auctoritatis devictus imperio, aſellum aſcendit, eumque Venerabilis Pater nudis pedibus ſequens (mira patientia! mira humiliras!)
eccleſiam in monte exiſtit. uſque ad deſtinatum locum ei miniſtrare non deſtitit. Libris igitur & ſacerdotalibus veſtimentis acceptis, cœperunt illico Sacerdotes sogare, quatenus ſibi eccleſiam in monte conſtrueret. Quo audito, jam non inconſulta, ut antea, de prædictis rebus deſiderin Fratrum ſe ſatisfactarom ſpopondit, ſed prius ad ſecre-
e tum quemdam *e* locum digreſſus, flexis genibus, ſantem totius pietatis humiliter cœpit orare, ut ſi eccleſiam in illo loco ſibi ædificari placeret, tantam frequentiam populi illuc mittere dignaretor, quatenus eodem die calcariam conſtruere cœpiſſet. Vix oratione completa, tanta multitudo populi ſupervenit, ut ad ejus imperium & calcariam laborare cœpiſſent, & ligna incidere; tantsque deſervivit inſtantia, ut altero die, igoe ſuppoſito, lapi-
C des ſolverentur in cæmentum. Neo mora, auxilio adjacentium civitatum, Eccleſia ædificator pancis diebus, necnon & cellulæ ad utilitatem Fratrum.

58 Miracula, qoæ in ſequentibus relatusi
f ſumus, qnodam Sacerdote & Monacho, save-
Huic ali-laborare jubens quemdam advenam rendiſſimo valda vito, Joanoc *f* de Nuſco cognomina, noſtro concive & ſancti Patris diſcipulo reſetente, agnovimus. Aiebat enim, quod, poſtquam Confeſſori Domini Guilielmo cælitus juſſum eſt, quod in Virgiliano Monte ad honorem Sanctæ Virginis Mariæ Eccleſiam conſtructe deberet; congregatis in unum lapidibus, reſolutis in cæmento petris, omni apparatu collecto, conductis fabricatoribus, ad conſtruendam Eccleſiam, Vir Dai toto conamino ſolicitus & devotus inſtitit. Quadam denique die, cum eidem operi ſolerter intenderet; ecce quidam ligur, advaoa Gualterius nomine, aridum habens brachiom, ad eumdem locum advanit: qui, ut vidit virum Dei & fabricatores, ejoſdem Eccleſiæ fabricæ intentos; hinc & inde cœpit quaſi explorator reſpicere. Quem Domini Confeſſor cernens circumeuntem & Inſpicientem, aie ad eam; D
Ut quid noſtræ fabricæ, frater, explorator AUCT.
exiſtis? Si talis operis artifex es, incipe, & JOANNE
operari noli negligere. Et illic, O mi Pater, DISC.
utinam meum poſſe non deficeret! Si enim *excuſans inualidita-tem brachii;*
poſſem, non libentius mihi miſerrimo veſtra ſanctitas præciperet, quam ego veſtris obſecundarem imperiis. Ego namque in Liguriæ partibus, architectonica arte non ignarus, imo periſſimus extiti & inſtructus; nunc autem, peccatis mais exigentibus, nec ad hoc, nec ad aliud opus peragendum ſum efficax vel idoneus. Nam cum ad quamdam turrim ædificandem in noſtris partibus laborarem (infortunio imminente) a ſuperioribus miſorabiliter cecidi; ſicque factum eſt, ut ex eadem ruioa, quam perpeſſus ſum, totum brachium irremediabiliter perdere; & ab eadem hora illud fere aridum & inutile teneo.

59 Et hæc dicens, cum mœrore, incolumi manu ægrum eliciens brachium, lacrymabiliter *ipſum ſanat* Viro Dei oſtendit. Quod intuens Confeſſor Domini Guilielmus, miſericordia motus ſuper eum, infremuit ſpiritu cordis, interna agitans; ac confidens in Domino, oſtendit ei quemdam lapidem, & dixit; In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſume lapidem illum, & E
ædificio compone. Qui protinus ad lapidem accedens, recuperate quam numquam melius habuerat ſoſpitate, utraque manu ſoſtulit illom; & gaudens & exultaos, caleti corſu ædificio compoſoit. Sed non immemor nec ingratus tanti beneficii, provolutus ad pedes *& Relicto ſolito ſæpe mittur,* ſancti Viri, ubertim præ gaudio lacrymas ſuodens, pro ſuæ ſalutis reſtitutiona, omnipotenti Deo & beato Viro gratias egit; & paucis interjectis diebus, ſacræ Religionis Habitom devote & humiliter ſuſcepit; & ejus diſcipulus effectus, ſerventi carkate jugiter ajus obtemperabat imperiis. Qui poſtea multis vivens temporibus, plurima ſuæ artis peritia conſtruxie opera: nam in S. Cæſarii eccleſia domom, & in Cuneato eccleſiam, & alia multa in moosſterio condidit ædificia; & ſic demum, conſummato vitæ termino, obdormivit in Domino.

60 Inter miracula qnoqua, qnæ per venerabilem virum Goilielmum omnipotens Deus operari dignatus eſt, hoc memorabile, priſcorum ſolertia, noſtras devenit ad aores. Hic F
nempe ſanctiſſimus Pater, dum præmemora- *Aſini devorati vices ſupplere*
enm Templum erigeretur, aſino ad deferendum lapides, ligna, & alia operi neceſſaria utebatur; qui eui cum per montem dimiſſus, paſcens erraret, a lupo invaditur; feriniſque dentibus mox dilaniatus, ejuſdem eibus affectus eſt. Quod ubi Confeſſor Domini Guilielmus comperit; in nomios beatæ Virginis Ma- *jubet lupum:*
riæ, in cujus honore eccleſia ædificabatur; lopo imperat, axhibenda per aſioom opera & labores mox ipſum ſubire. Mira Dei potentia, & beati viri merita fidei! Ad ejus vocem, abjecta ſcritate, flexo capite, homana quaſi mente, ſancti Patris vorax lupus *g* ſuſcepit *g*
imperia; & vices aſini, donec uoiverſum perficeraeur opus, clitellatus ſubivie. Nulli vero mirum videatur, lupum aſini vices potuiſſe ſubire; nam, etſi id natura negarit; omnipotans tamen Deos vites ſubminiſtravit, ue inceptum opus quamcitius *h* perficeretur, & *h*
quam caras ipſi Deo ſanctus Pater Guilielmus exiterit, plebs univerſa ſentiret.

AUCT. JOANNE DISC.

Ecclesia perfecta & dedicata,

mulieri quædam claudæ

divinitus sanatur,

Lapidem, a 3 paribus boum frustra contatum,

per duos juvenes trahit ad fabricam.

A ns Igitur ædificata ecclesia, & ad Dei servitium non parva multitudine ibi coadunata, placuit beato Viro, ex communi consilio, ut ad honorem Dei Genitricis, semperque virginis Mariæ *i* dedicaretur. Profectus itaque ad Abellinensem *k* Episcopum, quænam esset de ipsa Ecclesia sua fratrumque peritio, humillime ostendit. Ille vero (ejus audito desiderio) cum magna cordis jucunditate spopondit, pro ejus velle suis satisfacturum petitionibus. Constituto ergo die sancto *l* Pentecostes, ecclesia solenni ritu B. Virgini Mariæ dedicata est. Ad hujus ergo sacti templi dedicationem maxima populi multitudo convenit; in qua mulier quædam adfuit, quæ per septem annos locutione amissa muta silebat; sed sanctitate venerabilis viri audita, anxia de sui corporis salute, nutu quo poterat, cum consanguineis, ubi vel quinam esset Dei famulus, inquisivit. Quid multa? Ad eum deducta, & ad ejus genua procumbens, a Dei famulo, quid quæreret, interrogata est. Et illa subito (mira Dei omnipotentia!) ad ejus interrogationem sine aliquo impedimento libera voce respondit. B Quod ubi miraculum multitudinis auribus insonuit, omnes uno ore Deum laudantes, eum Sanctum publice prædicare cœperunt. Mulier etiam salute accepta, ingratitudinis non rea, per omnes fines regionis illius, quanta pro amore sancti viri Guilielmi sibi Dominus impenderat, incessanter prædicabat.

a2 Interea, sanctitate venerabilis Viri divulgata, illarum partium Proceres, summa devotione, subsidia quæque poterant ad sustentationem Fratrum, grato animo, illi offerebant; inter quos quidam, Adam nomine, *m* auctoritate Frequentini Episcopi, quamdam ecclesiam ad honorem S. Cæsarii *n* Martyris dedicatam obtulit. Ad quam, dum frequenter visendam homo Dei pergeret; vidit furtivo marmoreum sarcophagum, cujus antiquitus ibi relicti majorem partem terra cooperuerat. Hujus itaque utilitate ad prædictam perpensa ecclesiam, præcepit adstantibus Fratribus discooperiri, & ad ecclesiam sine mora deferri. Eo itaque recedente ad ecclesiam, illi avide cupientes suo Patri obtempetare, quinque paria boum ad illud trahendum insimul adjunxerunt. C Quos postquam, stimulis & crudis verberibus instantes, non posse moveri respiciunt, rem illico ad Patrem referunt. Quo audito subridens, prout ejus moris erat, semper in vultu (ut diximus) hilaritatem habebat, eorumque increpans inertiam, ad locum, ubi marmor illud jacebat, per seipsum pervenit. Tunc quatuor boum paribus amotis, duos boves, qui remanserant, baculo, quod manu gerebat percutiens, eos imperat ire. Ad cujus vocem, tanta facilitate motus est lapis, tamquam si, non marmoreum saxum, sed aridum lignum foret; ipseque boum sequens vestigia, usque ad januam ecclesiæ, quæ octo fere stadiis distabat, detulit; quod usque ad hodiernum diem adhuc in ipsius cernitur fronte ecclesiæ, a qua paucos post dies, ad monasterium, jam in Virgiliano monte constructum, venerabilis Pater se recepit. *o*

ANNOTATA D. P.

a *Erga an.* 1118; *ex jam dicto calculo.*

b *Anno inquit Jordanus* 1119, *quem Ordinis* D *natalem existimat vocandum. Sed enim verosimile sit aliquanto ibi tempore solitarium habitasse Sanctum, magis placet Rendæ calculus, initium referens ad annum Sancti* 38, *Christi* 1123.

c *Nulladum alia præcepta Regula, quam tamen mox super inductam agnoscit Jordanus, Benedictinam videlicet.*

d *Nunc* Gravina, *Episcopalis civitatula, distat Bario* 24 p. m; *tantumdem autem Acheruntia, cujus Archiepiscopo suffragatur, a Monte Virginis* dictis quatuor *distans, inquit Jordanus, ostie mando singulas dictas* 20 p. m.

e *Eo loco, qui num.* 4 *notatur in tabula, infra ad appendicem danda, hodie capella est, sub nomine* Torrionis, *cum altari, supra quod extat columna usque ad tectum pertinens, & supra hanc ultra tectum Crux eminens, etiam marmorea. Ad ipsam autem capellam gradibus novem scanditur, quos solent peregrini genibus reptando ascendere. Distat autem a cellula Sancti, quantum ter lapide jaceretur. Hic dicunt Christum apparuisse Guilielmo, jussisseque ut super rudera templi antiquitus Matri Deum facti, matri Deiparæ ecclesiam ipse erigeret: præcepisse etiam ut eo loci nemo carnem vel lactlcinia gustaret, quod hactenus observatum,* E *numquam vero impune a quoquam violari tentatum, demonstrat Jordanus per plura capita lib.* II *unde discessurum a loco Sanctum se loquentem facit Renda:* Verum præsentes & subsequentes incolæ & peregrini, divino mihi revelante Numine, carnis, ovorum, & casei esu & inductione hoc in loco abstinento perpetuo. *Idem ait* biduo *istic orasse Sanctum.*

f Joannem *hunc ejusdem nominis & patriæ, diversumque a scriptore, asserit Jordanus cap.* 9.

g *Hinc omnibus Sancti statuis & picturis lupus additus invenitur. Addit autem Jordanus, lupos quidem eo in monte hodiedum frequentes esse; ab illo tamen tempore intellectum hactenus nunquam, alicui vel homini vel quadrupedi nocuisse: ut continuum illud videatur esse miraculum, ex imperio Sancti non uni isti, sed toti speciei facto.*

h *Modica enim (ut idem notat) prima ecclesia, & cellula exiguæ fuerunt.*

i *Eodem quo constructa est ecclesia anno, inventum in ipso monte esse corpus* S. Vitaliani *Episcopi Capuani, qui colitur* 16 *Julii, fuse indicat Jordanus; fusius idem argumentum profecutus lib.* I *cap.* 16. *Docet autem, ipsum Corpus, jussu Calixti Papæ* II, *ad montem excurrentis, translatum esse Catanzarum in Ulteriorem Calabriam; quamvis Ferrarius dicat, Anximates antiqua ejusdem sancti Corporis possessione gloriari. Deinde, postquam variis argumentis persuadere conatus est Sanctum Fundatorem non vixisse expertem sacrorum Ordinum, ut volebant aliqui; omnibus expertis censet ordinatum an.* 1123.

k Joannem *vocat Jordanus, ex eoque Ughellus in Episcopis Abellinensibus; & eumdem, ait, remisisse monasterio subjectionem erga diœcesanum suum.*

l *Anno* 1114 *consecratam ecclesiam scribunt Renda & Regius, eosque sequitur Jordanus, hinc autem Pascha* 6 *Aprilis, Pentecoste* 25 *Maji celebratum fuit, qua die concursus populi ad eamdem ecclesiam secutis temporibus sic crevit, ut Sabbato in Vigilia, aliquando ad* 15 *millia numerari, dicat Jordanus. Alius nihilominus eodem est concursus in Nativitate Virginis,* 8 *Septembris.*

m Adam

A m Adam de Rocca S. Felicis, *ſub Epiſcopatu Frequentino, qui nunc Abellinenſi unitur: Epiſcopi nomen non invenimus pro* MCXLV, *quo donatio facta.*

n S. Cæſarius Diaconus, *Martyr Tarracinæ* X *Sept. cum Juliano Presbytero: eam eccleſiam* XV p. m. *diſtare a monaſterio dicit Jordanus, & ex Coſſo notat, ſolum nunc nomen ſupereſſe, vix paucis veſtigiis conſpicuis.*

o *Hic conſequenter refert Jordanus inſtrumenta donationum*, S. Guilielmo *factarum* an. MCXLV menſe Novembri, Indictionis XV *inchoatæ*, n Patro Joannis Arderii de Caſtello Summontis, & uxore ejus Gemma filia Joannis; & anno MCXLVI menſe Januarii, XV Indictione, ab Alferio filio Joannis Judicia de Caſtello Summontis; & menſe Julio, XV *ſimiliter* indictione, ab Alferio filio Alferii qui vocatur Bove; & anno MCXLVII menſe Martio, V Indictione, e Raone, Dei gratie Domino de Caſtello Summontis, & filio Domini Guilielmi, qui Malhecba vocatur: in quibus omnibus indicatur monaſterium, quod conſtructum eſt in monte, qui Virginis vocatur, & ubi Aqua-columbæ dicitur, & ubi nunc Deo favente, Dominus Guilielmus, Dei gratia Cuſtos & Rector præeſſe videtur, & quod a novo fundamine conſtruxit, auxilio Dei multorumque Chriſtianorum. *De quibus omnibus notæ adhuc ſupereſſe originalia integerrimæ, ac velut recenter ſcripta; idque attributi virtuti manuum S. Guilielmi, quibus identidem tractari ipſe contigit.*

B

CAPUT IV.

Anachoreſeos locus ex Virgiliano in Lacenum, indeque in Cunentum montem translatus: B. Joannes, ſocios additus ac diviſus.

Bx affluentibus largis eleemoſynis

23 HAbitabat venerabilis vir Dei Guillelmus, cum anteſatis Presbyteris & nonnullis Fratribus, in Monte Virgiliano; qui ob nimiam frigiditatis intemperantiam, niſi in tribus æſtivis menſibus, difficilis eſt & aſcendendum valde laborioſus. Tempore ergo, quo

C poterat, maxima populi multitudo ad eum confluene, aurum, argentum, & quæ habere poterant, pedibus ſancti Viri offerebant: quę benigne ſuſcipiens tamquam bonus diſpenſator, quæ neceſſaria noverat Fratribus retinebat, cetera pauperibus erogabat. Hæc prædicti Presbyteri, per habitus ſuſceptionem Monachi effecti, intuentes; avaritiæ telo jam dudum peteuſſi, & de miſericordia Dei diffiſi; cæperunt prius

alibi in futurum reparui quærentibus Fratribus,

blandis vocibus Venerabili Patri rogando perſuadere, quatenus futura previdens, quę offerebantur non tam largus expenderet; ſed potius arcam inveniret, in qua ad opus ipſius eccleſiæ pecunia reconderetur: poſſe etenim fieri teſtabantur, quod eb hac liberalitate populus ceſſaret, ipſiqne rerum neceſſariarum tentarentur inopia. Quod poſtquam ſecus ac arbitrati ſunt vident procedere, neque eorum precibus dari eſſenſum (teſtsbatur enim venerabilis Pater, eccleſiam pecunia potius deſtrui quam ædificari, ipſoſque nihil terreni in hoc ſæculo debere poſſidere) tandem inſenis vocibus in clamores prorumpunt, dicentes; D A. JOAN. DTSC. P S eum contre jus facere, eum bona eccleſiæ, quæ communia ſunt, quæ etiem porius pro ſuis officiis & orationibus quam pro ejus meritis offerebantur, eis invitis, pauperibus eto. gatet.

Præpoſitum pro ſe conſtituit.

24 Ille vere ad eorum clemotes humiliter ac blande reſpondens, talibus eſt eos exhortatus alloquiis: Quid eſt Fratres mei, quod clemando perſtrapitis? Quid eſt, quod inconſiderata voce tumultuamini? Dixi vobis, idem replicate non piget: Regem ſæculorum in hereditatem elegiſtis. Ipſum ſolum diligite, ipſum ſolum poſſidete. Sinite quæſo ſæculatia ſæculnrium eſſe, vos vero ſpiritualia ſæcularibus prę-

a ferte. Verum ſi (quod abſit) idem vobis fixum in animo, eaque incommutabilis ſedet ſententia pecuniæ; vos mecum id agere haud poſſe ſcialis. Subſtituio n ergo Præpoſito, Albeito

b nomine, Regulari *b* norma tradita, quoniam inter eos ſe ulterius proficere non poſſe videbat; metueos, ne ad majora animorum detrimenta ſuis factis inciderenr; *c* qniaque dz idotis Fratribus aſſumptis, inde ſeceſſit, majorem locorum aſperitatem inquirens.

c E

In monte Lacenno tranſit:

25 Peragatis itaque quibuſdam locis, tandem vir Dei Guilielmus eum præactis quinque idiotis Fratribus ad Montem *d* Lacenum

d pervenit. Montem hunc ſilvn denſiſſima ab ipſius radiee uſque ad ſummiranis faſtigia circumcingit; in qua nliquantulum depreſſus, planitiem quamdam nudam arboribus fere duodecim ſtadiorum ſacit. Per cujus medium fluvius decurrens, montem peſſotat, & oſque ed radicem montis impetuoſe decurtit. Ad eum poſtquem locum acceſſit, ſibi ſo-

ubi ab nimium frigoris aſperitatem perpeti nequeates, feigus deſero a ſecit.

ciiſque ſingula ſecit tuguria: qui tamen nimiam frigoris aſperitatem perpeti nequeates, non multo poſt ab eo ſeceſſerunt. Hic, dum nb humano deſtitutus ſolatio, contemplationi deſerviena, & herbarum contentus radicibus ſine ſnermiſſione oraret; vir quidem magnæ nuctoritatis, Joannes nomine, omnipotentis Dei ſamulns, (de quo facta eſt mentio, & poſtea io eo loco, qoi Pulſanus dicitur, Monaſterium conſtruxit) ad eum viſendum aeceſſir. Qui viſa eognitaque ejus Religionis conſtantia, ſiatesna dilectione conſtrictus, apud illum ſolicitus & devotus vivere & habitare incepit: & donec divinitus ſunt commoniti, ut ab

F eo loco diſcederunt & alibi Domino miniſtreſent, inter eos non niſi de mundi contemptu, de carnis mortificatione, de orecionis inſtantia, de ſpe futuræ beſitudinis, ſermocinetio & nctio Sancta ſuit. Cariietis itaque nmore igaiti, divinæ contemplationis otio vacantes, ad ſupernæ vocetionis brevium flagtenti deſidetio inbiabant.

B. Joannes ſe adjungit:

& Chelſini virſondumſe prabent

26 Hujns qnoque ente adventum venetebilis Pater Guilielmus ſtatuerat, ur quietis tempore in orationibus pernoctaret, & diurnis horis ad cruciatum corporis uſque ad ſetigationem, pet ſentoſa & aſpera nemoris loca incederet: qnod devotius etiam ambo poſtee ſetvaverunt. Cum autem die quadam ſolito more perambulans, nnte meatis oculos Dominum Jeſum haberet, eujus iadefinenter amore flegrabat; ſubito, ecce quem ſpiritualiter intuebatur, corporaliter in ea forma, qua paſſus eſt, ei appatuit. Erant qnidem veſtimenta ejus nive candidiora, facies vero ſole ſplendidior:

A. JOANNE DISC.

A quem ſimul aſpexit, ita perfecte (ipſo dante) cognovit, tamquam ſi in Beatiſſimo Apoſtolorum comitatu ab initio converſatus fuiſſet, & ejus ſacro refectus intuitu, ejuſque familiaribus inſtructus fuiſſet eloquiis. Ad pedes ejus ergo illico proſtratus, & ubertim præ gaudio lacrymis manans, talia humili prece cœpit exposcere: Plaſmator omnium & medicator mentium Deus, qui de Virgine naſci dignatus, & pro nobis hoſtia factus, antiquum confregiſti Draconem; miſericordiam tuam ſuppliciter imploro, quærenus, donec in hoc fragili corpuſculo maneo, (in quo, dum ſpiritus adverſus caroem, & caro advarſus ſpiritum concupiſcit, nulla eſt mihi de hoſte certa victoria) ita gratia tui ſpiritus viſitare digneris, ut virtutis robore confirmatus, nihil me valeat a tua caritate ſeparare. Cui Dominus; Guilielme, Guilielme, veſtræ caritatis circa me iotuitus viſcera, dignatus ſum in forma, quam vides, viſibilitet apparere; ſimul, ue in ergaſtulo carnis poſitum tn ego ipſe confortans, moneam, ne moram hie facias, nec ſtes *e* in loco iſto; ſed ab eo ſecedas: alibi enim mihi ea neceſſarius. Ad hæc verba, ſui ſocii illico recordetna, rogare cœpit; ut, & Conſtrater ejus, (ſi fieri poſſet) eum aſpiceret. Et Dominus; Vade, inquie, & voca eum. Cum autem ſimul ad eum intuendum interdum adeſsem; non jam itn clare, ut priua, eum videre, vel cum ipſo confabulari potuerunt: pedes autem ejus prædictus Joannes tenuit. Deinde ad cellulam eum gaudio revertentes, ſimul cogitare cœperunt, qualiter Dominicæ juſſiooi parentes, locum deſererent.

jubet alio migrare.

e

B

f

Rogatus infirmum viſere

a7 Eo quidem tempore, *f* quidam Beneventsnus ejus familiaris, cujus mulier gravi tenebotur languore, ad eum veniens, cœpit ſupplici voce rogare; quatenus Beneventum pergens, ſuam conjugem viſere dignaretur: tanto enim amore (prout ſarebatur) eum cernere deſiderabat, quod, ſi ipſum aſpicicndi ſibi eopia fieret, putabat illico ab infirmitate poſſe liberari. Cujus prece Vir Dei audira, dixit, ſe ad præſens ire ooo poſſe; eum aurem lieeret, libenter ad eam videndam properater; ideuque eum reverti admonuit. Cum autem nox adveniſſet, quem evigilaos mulier videre noo poterat, dormiens hoc modo proſpexit. Erat namque ſibi eernere, qood acceoſa candela domum ejus ingrederetur, eaque affixa in pariete, ad ejus lectulum ferena veſtigia, quidnam vellet, eam interrogabat. Ad cujus interrogationem mulier ſuſpirans & gemens, infirmiraria cauſam pſtefaciens, ejus ioterventum pro ſua ſalute rogabat. Et vir Dei, Noli timere, qnia jam ſana facta es. Cum autem mane jam factum fuiſſet, ita incolumis de ſtrato proſilivit, ue nec contractionis, quam paſſa fuerat, aliqua appareteot veſtigia: candelam etiam, quam ſomnians affigi io pariete viderat, *g* vigilsna io eodem pariete affixam cognovit.

C

videm aedes apparet ac ſanitatem reddit.

veſtigia præſentiæ ſigoo.

g

a8 Interim, dnm decedere ab eodem loco differrent, ecce dic quadam, dum ambo io tugurio ſimul ſedebant, ex improviſo aſpiciunt tugurium ignn cremari. Cujus dum incendium alter eorum, qui ſortior erat, extinguere fruſtra ſatageret; omnia etiam alia tuguria comburi aſpexie. Ex hoc jam manifeſtius cognoverunt, ſn ulterius ibi manere non poſſe; & quod contra volontatem Dei fecerant, quia tamdiu ibi permaoſerunt. Arrepto itaque itinere, iterum, iterumque convenientia loca ioquirunt. Nocte inſequenti Joanoi Dominus in viſu apparuit, prædocens, eum in Oriente, Guilielmum in Occidente oportere ſervire; numerum etiam dierum vitæ urriuſque inſinuavie. Quod poſtea rei probavit eventus: nam, ſicut ſoliua erat frequenter prædieere, bieonio ante e vita deceſſit. Cum ergo ad Montem *b* Coneatum nomine veniunt, ibi cellulam quamdam ædifieaot, io qua per oon paucos dies ſimul permaoſerunt. Nam, ſecundum viſionem Domini, Joannes, a S. Guilielmo perita licentia, (licet iovitus) a loco & a beato Viro diſcedens, ad Orientem in Garganum Montem ſeceſſit; ubi & Monaſterium conſtruxit, & uſque ad vitæ ſuæ diem extremum in Dei ſervitio permanſie: Confeſſor vero Dei Guilielmus eum Domioo in eodem Moote remanſit intrepidus.

D

ſecedit in Montem Cuneatum.

b

ANNOTATA D. P.

E

a *Hinc Jordanus arguit modernum ſcriptorem Avellinenſem, qui aſſerit, ab Epiſcopo inſtitutos ſucceſſores, & aliunde confirmat, pridem Epiſcopum jure inſtituſmodi ceſſiſſe.*

b *Scilicet* Benedictina, *quam Wion male refert primum receptam ſub Roberto Alberti ſucceſſore, juxta Decretum Alexandri III; in hoc inſuper hallucinatus, quod confundat tempora Roberti, anno* 1149 *mortui; & Alexandri, primum anno* 1159 *ordinati.*

c *Ms. vetus allegat Jordanus, quo dicitur, quod Albertus,* venerabilis Patria juſſa ſtudioſius facere fraterna caritate compulſus, quam primum de avaritiæ erimine Fratres revocavit; jugiterque in ea, quam pius Pater norma reliqnit, videre docuit. Pro qua re B. Guilielmus, non ſemel ante Omnipotentia clemeniam genua flexit; & (ut poſtmodum ſingulorum qui in præfato monaſterio convenerant, Sacerdotum exempla teſtata ſunt) tantum monaſticæ diſciplinæ morumque ad Chriſtianam viram ſpectantium perfectionis ſunt adepti, quantum nullus qui priores noverat defectus ſperaret.

F

d Mons-Laceaus *in Principato ulteriori, Nuſco diſtans* 6 p. m. *ad cujus radices ſitum eſt & oppidum* Balneolum *tefte Jordano.*

e *Notat Jordanus ibidem ſupereſſe ſtopulum, vulgo ex tali cauſa dictum* Ne-ſta, *corruptius* Reſta; *ubi poſtea ædificatum ſacellum ſit; quo deſtructo, maneat nihilominus reverentia loco apud circumjectos agricolas, qui in defectu pluviæ ſolenni eo accurrere; cantatoque hymno* Iſte Confeſſor, *eam Oratione de* S. Guilielmo, *opem impetrare.*

f *Anno, inquit Jordanus* 1128.

g *Idem obſervat, inter Montem-Lacenum & Beneventum eſſe ſpatium* p. m. 40; *eodemque magnitudinem miraculi exaggerat.*

h *Vulgo* Serra Cognata, *in Trecaricenſi territorio provinciæ Baſilicatæ; quo res perveniſſe circ Novembrem, Jordanus aſſerit.*

Exuſtis diruitur in Lacenio tugurio

CA-

A

CAPUT V.

Injuriè in S. Guillelmum puniti, & alia in monte Cuveato miracula.

a Venator, Sanctum ratus explorato-rem esse,

29 ILlo quidem *a* tempore, homo quidam nobilis & prædives, aujusdam adjacentis villæ Dominus, eum multorum equitum, clientum & venatorum comitatu, & aum accipitribus & canibus venatoriis, causa venandi ad montem, in quo Vir Dei erat, accessit. Venatores ergo, per alpes & uamora, cum circumquaque perlustrarent, ut venatu aliquid caperent; nonnulli aorum ad locum, in quo Vir Domini Guilialmus orarioni insistabat, perveniunt. Quem cum intueremur, nnus ex eis audacior cataris, torquens sanguinea lumina, tumido aspectu, suffuso amaritudinis felle, ait ad eum: Quis es tu? Vel, Unde huc advenisti? In varitate dico, Exploraror es. Illa

B vnro, ut erat columbina simpliaitate, hilari vultu respondit; Ut fateris, frater axplnraror sum. Er vere explorator erat, quia congruum locum, & Raligioni ad habitandnm aprum omni nisu ioquirebat. Ur autem audivit iniquus ille, Quia explorator sum; furore accensus & servidus, spumanri ictu, vibrato venatorio pilo, Virum Dei in capite acriter percussit; & quoniam Confassor Domini ad asrnis macerationem ferream galeam gestabat, ictu ferienris quassatam, plaga interruptionis cutem capitis ejus aperuit, & aruor impetuose de plaga profluens, saiem & induvia inficiendo perfudit. At nbi sancti Viri caput sævus ille immeni feritata percussit: diabolus malorum incitator eum invasir; & qui prius, ut Virum Dei perculeret, accenderat; in eo habitare, & ad suum libitum horribiliter vexare iucepit. Quem socii, edmiratione & stupore perculsi, comprehenderunt; &, licet cum maxima difficultate ad Dominum & ad Socios eorum usque perdnxeruns.

30 Quem Domus illorum, & ceteri venatores perspicientes, dum ligatis manibus

C ad se ram miserabiliter vinctum edduci deprehendunr, ingenri pavore exrerriri, scisciteti sunt, quid hoc asser, & qnomodo ei accidisset. Illi autem feriatim totum propalantes, sicut avenerar veridico fermone uarraveruna. Igitnr homo ille nobilis, hoc divino judicio perpendens essa actiaarum, ait suis secum comitantibus: Nisi homo ille servus Christi esset, non utique suæ injuriæ tam cirn & evidanter omniporans Dans ex alto respectans ultor exisreret; sed capite eum, & omnium virium eonamina, ariam nolentem, ad Virum Dei trahamns; & ad genua ajus procumbenres, humili prece daposcere uon cessemus, ut istius sceleratissimi & miserrimi misereri non dedigneiur. Qui jussa perficientes, dæmnniacum illum, a tergo menibus vinctis, discerpentem se & frementem, licet invirnm, ad Dei servum perducunr; & statim solo prostrati, Christi Confessorem Guilielmum suppliciter rogabant, dicentes; Serve Dei omnipotentis per ipsum te suppliai prece flagitamus, qui pro suis Crucifixoribus Patri elamentiam interpellare dignatus est, cujus te imitatorem incunctantnr credimus, ut uostre precamina susaipere digneris, & huic miserrimo & sceleslo, tuæ probitati delinqueuti, clementia tuæ pietatis snbvenire non differas: ut sicut pro sceleris immauitara, quam in vestra sanctirate exercuir, a diabolo invasum ceruimus, irs ruis sacris orationibus eum liberatnm intueamur.

31 Respondens autem Confessor Domini Guilielmus ait eis: Misereatur vestri, Fretres, Omnipotens Deus, quare de ma talia opinari voluistis? Non enim tanti meriti, anr tantæ sum euctorisatis, ut divina justitia in ultionem maæ iujuriæ hoc fieri permitteret; peccator etenim homo sum; sed pecearis exigentibus aliis, hoc discrimau eum incurriffe sciatis. At illi instabanr precibus, & humilibus vocibus dicentes, Miserere, Miserere, Pater sanctissime; nea ad nostrorum saaimrum enormitatem, qui digni axaudiri uon sumus, sed ad tuæ sanctitatis puritarem respiaias. Scimus enim, & pro certo tenamus, quod nisi in te prncaciter manns extendissat & perausssiset, non utiqua diabolus justissimem a E Dominn potestatem, ut eum tam valide vexaret, accepissat. Sed precare quæsumus Salvatnris clamentiam, ut sicut prn tuæ injuriæ ultione omniporans Deus in eum ingredi dæmonnm permisit, ab en eapellat; & quemadmodum de ejus miseria mœsti effecti sumus, ite dn eieptione gavisi, lætabundi & exultantes ad ptnpeia regredi valeamus. Videns itaqua Vir Dei fidei aorum eonstantiam, ad pietatis viscera, quibus in Domino jugiter affluebat, enrdis oculorum dirigens, præcepit, ut relicto dæmnniaco, psrumper sibi locum darent orandi. Cumque illi semoti recederent, Confessor Christi flexis genibus diutius divinam potentiam exoravir. Denique oratioue expleta, dæmon, qui miserum tam sævissime vexahar, statim exiit ab eo. Vir aotem Dei solutum maniais, quibus ille colligatos fuerat, vocato Domino suo & Sociis, eis sanum & incolumem reddidit.

32a Perpendens varo Herus ille cuncta quæ Deus opetarus est per servum suum, miseratus est velde; & iogenti pavore perterritus, ae provolutus ad pedes ejus, se suis sacris preaibus davotissimo committebar. Qui adjungens aiabat; Patar, si ad uostres partes aliquem F placet construere eccleſiam, cnnsilinm nostrum uostrorumqna hominum ad vastrum libitum modis omnibus habere potaris; parari enim sumua pro virihus & posse tnæ parere Sanctitati, & tuis asibus quæque necessaria humiliter & devote submiuistrare; Deum etenim in te per inhabitanrem gratiam indnbitata fide intensius inesse eredimus. Et hæc dicens, petita licentia, ed propria remeavit enm omni suo comitatu, & gaudio magno. Quoniem igitar lumen in tenebris minime latere potest, fama suæ sanctitatis aonrinuo universis innotuit, multiudo utriusque sexus virnrum seilicet & mnlierum, ad eum erebro confinebat: inter quns etiam Rnbertus *b* Comes ad eum visendum & nudiendum sitibundo pectore cœpit concurrere. Quibus omnibus salutis munita aaritatis studio dare non desistebat; eorumque consilio & solatin, necnon & auctoritate Diœcesani *c* Poorificis, ubi congruentius & opportunius ei visum ast,

a fevit ad sumdem vindictam reparabitur,

qui bus, pro miseris ut intercedat, orantibus,

invasit, que a dæmone

dæmonem pell.e.

Hinc egre fieri ad eum concursus,

b novum condirur monasterium,

c

A Eccleſiam ad honorem Virginis Matiæ Matris
AUCT. Domini fundare non eſt oblitus; ibiqua colle-
JOANNE gis Fratribus monaſterium conſtruxit. *d*
DISC.

33 Erat eo tempore quidam homo *e* Albani, Grammaticæ Profeſſionis; quem ſcientia ſine caritate ſicut ſolet) inflaverat. Hic poſtquam audivit de beato Viro ab omni populo prædicari, invidiæ foce acceaſus, & ſuperbiæ tumota alatus cœpit non ſolum coram populo, verum etiam coram Comite *f* Robarto, beato Viro detrahare, & ajus ſonctitati darogare; videlicet, quod, tamquam homo idiota & ſine litteris naſceret qnid faceret, vel qnid profertet; &, ſi facultas loqoendi cum ipſo daretur, eum inſcium oſtanderet omnibus & ignarum. Die igitur quadam, eo præſenta contigit ſanctum Virum, cauſa accleſiaſtici negotii, Comitem prædictum adira. Non opus eſt verbis; ſetmo protinus intet eos eſt inictus, inter litraratum & idiotam orta aſt diſputatio. Verum, qnia *Spiritui* ſancto, qui loquebatur per eum, oon aſt ſspientia, non eſt prudantia, quæ poſſit raſiſtere; Comitc recognoſcente, contumax & ſuperbus Grammaticus confuſus abſceſſit. Doloris itsqna felle commotus, ſociia & amicis ad vindictam ſui dedecoris aſſumptis, viam, per quam Vir Dei tranſiturus erat, explorat, axploratam cbſidet, obſeſſam cuſtodit. Tranſeunte ergo Dei Famulo, impia manus occurrit, & turpitar eum de aqno depoſitum ſævo afficiunt verbare; ſocio nequaquam etiam parcentes.

Invidus Grammaticus,

f

cum Sanctis congreſſus offenſus,

B *illum injuriose cadit;*

34 Cum itaque, tanto ſcelere perpettato, nequam viri auſugiſſent; ejus ſocius, moleſte illata mala perpetiens, prout qui noviter a ſæculo venarat, ad Comitam ire apparat, proclamationem facturus: Sanctus autem Domini, ejus cogaita voluntate, talibus eſt aum ad patientiam tevocare aggreſſus: Filii hujus mundi, viri divitiarum, quæque ſibi cariora & oprima diligenti cura, ne amittaot, cuſtodiunt; & theſaurus abſcondirus, ne aliis innoteſcat, ſtudiuſius cavent. Quid eſt ergo, quod præcipiti voluntate noſtras divitias & theſaurum prodere properas, & prodita negligenter amittere? Noſtræ ſiqoideoi opes, divitiæ & gloria, injuriæ, flagella, & quæ pro Dei amore patimut opprobcia ſunt; quæ ut impnienria comiratur, omnia protinus amittuntur. Ubi eſt, quod Dominus in Euangelio dicit: Si quis te percuſſerit in unam maxillam, præbe ei altetam? Signa quæſo cot tuum, Fratec; & quod talia voluiſti, pœnitentiam age, & idipſum nemini deinde manifeſtum facias. His & aliis dictis, cum omni patientia ad monaſterium ſunt ragreſſi. Non multo antem poſt Deus, qni omnium ultor eſt ſcelerum, peſſimo languore illum Grammaticum, ſuperbiæ & iniquitotis filium, percuſſit: nam ctura ejus ita computruerunt, ut maximo fœtore nec propinquioras vellent ad eum accendere; & in eo fœtore pet biennium cruciatus, mortuus eſt.

quo rem arcanam habeat,

C

vindicta ipſe Deus famis.

Aprum hortulo eruum mandat a lupis pelli.

36 Non prætetenndum hoc arbitror, quod cum in eodem monta Cuneato Vir Dei moraretur, hortulum ſibi aptaverat, quem propriis manibus ipſe colebat. Inarea quidam ſus, ſolito more de ſilva veniens, quæ ſeminavarat Sanctus, ipſe eruens, devaſtabat. Quem die quadam dum in proprii laboris detrimanto conſpaxiſſet, alta voce clamare cœpit; Ubi ſunt? Ubi ſnot deſanſores hortuli D mei? Ad cujus vocem duo lupi ſubito vanientes, atrectis auribus aſtara cœperuot, quaſi expectantes qnid eis Vir Domini effet juſturns. Ad quos imperat, nt ſuem ſine mora capieotes, da horto traherent, eumque illæſum abire permittarent. Quod ubi factum ſuit, ad hortulum ſus amplius non eſt ragreſſus.

Sanata lunatica filia mo-ritis Sanctis,

36 Eodem quoque tampora, quidam lunaticam filiam habebat: qnam dum frequentet tanto pericolo ſtigari aſpiceret, paterna piatate commotus, & ad Deum toto corda coovertus, talibus autes ſuæ pietatis interpellavit ſermonibus: Deus, qui Sanctorum tuorum meritis mirabilitet opetans, eos glorificare non ceſſas, pietatis tuæ elementiam pronus adoro, ut per merita Guilialmi Confeſſoris ſaiotem filiæ meæ largiaris, cujus interceſſionibus ſi quod poſtulo ma omnquam impetrare cognoveto; tuæ Majeſtati promitto, nt ſacræ Religionis Habitu accepto, ſub ejus diſciplina jugiter in tuo ſervitio permaneam. Ejus vota Deus ab alto teſpectans, ita aſt beati Viri meritis ſuæ filiæ ſalutis dona largitus, ot ea multo E poſt tempote in ſæculo vivens, numquam tale ſanfiſſet peticulum. Quod ubi pater comperit, ſui noo immemor voti, ad Gulielmum e veſtigio properavit; & Religionis veſtem ab ipſo secepit, ſeriatim proſequens, quanta pro ajus amore Dominus dignatus fuerit opetari. Quod ubi ſanctus & vanarabilis vir audivit, admonere ſtuduit; quatenus non ſuis meritis, quæ nulla aſſent, ſed ſnæ fidai puritati id debaret adſcribera.

hujus Habitum pater ea votoſuſcepit.

ANNOTATA D. P.

a *Anno* 1129 *inquit Jordanus.*

b Robertus *Lauri*, Comes Caſertæ, *pater Rogerii Comitis Tricaricenſis.*

c *Tricaricenſis Epiſcopus, ſub Archiepiſcopo deberuntino, tunc erat vel Libraadus, apud Ughellum pro anno* 1099; *vel anonymus, qui interceſſerit inter ipſum & Robertum, Lateranenſi Synodo præſentem an.* 1177.

d Monaſterium magnum, *inquit Rendu, utpote cui Coſius alt ſubjectas ſuiſſe Eccleſias S. Mariæ de Olivu, de Angelis, de Defunctis; item SS. Margaritæ, Iconli & Helenæ, ut apparet ea* F *Bullu Cæleſtini III afſerit. Hodie tamen eccleſia iſta, qnia in ſilvis ſita ægre contra malevolos ſe tuebatur, deſertaque erat a Monachis, applicata eſt Epiſcopatui Tricaricenſi.*

e Albanum, *parum admodum Tricarico diſtat.*

f *Hujus Comitis* Pædagogum *fuiſſe Grammaticum ait Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ: eſſque hoc tolerabilius, quam quod hunc appellet* Robertam Guiſcardium Comitem Apuliæ: *hic enim obierat an.* 1085.

CAPUT VI.

In valle Cempſuna extructa duo monaſteria, falſa miracula: meretrix illecebroſa per ignem ſuperata.

37 MOnaſtrio igitur in prætacto monte Cuneato conſtructo, congregatiſque Fratribus, Prælatum ibi relinquens; non immemor,

memor, quod in occidentali parte Domino eum oportaret ſervire, eis Valere dicens, Regularum normam prius tradita, ab eis *a* diſceſſit; & ad Vallem *b* Compſanam tandem Deo duce pervenit, & juxta Auſidi fluenta bono omine habitare cæpit; ubi arbore quadam pro tugurio ſere per otium ſui ſpatium uſus eſt. Erat eo tempore in monaſterio montis-Virgiliani Prælatus, Albertus nomine, vir per omnis honeſtiſſimus, quem Confeſſor Domini Guilielmus, cum ab eo loco decederet, eidem monaſterio præpoſuerat. Is, cum ad eccleſiam Martyris Chriſti Cæſarii operarios ſtatuiſſet, ut operis quidpiam exercerent; prædictum Joannem de Nuſco, a quo hæc omnia didicimus, ad eamdem obedientiam delegavit, ut quidquid arga operis ædificium ageretur, ſibi ouantiando iutimarer; nondum enim ad Sacerdotis gradum fuerat promotus, ut divinæ contemplationis intima mentis oculo ſpeculari deberet. Attamen ad actionis exteriora deditus, quæ ſibi imperabantur (ut Monachotum enigit ordo) ſedulus complere ſatagebat. *c* Qui imperantis juſſa perficiens, ad S. Cæſarii eccleſiam properavit; & perſpectis omnibus pro quibus venerat, ait intra ſe: Non revertar donec ad Guletum, juxta Auſidum, ubi Dominus noſter Guilielmus noviter advenit, pergam, *d* & qualiter ſe habeat videam, ut de ſuæ continentiæ ſtatu etiam Domino Alberto nuntiare ſtudeam. His itaque cogitatis, ad eum ſitibundus circa ſolis occaſum venit; & mutuo ſe ſalutantes, ac paxis oſculum dantes, vir Dei de actu, & continentia Fratrum eccleſiæ montis-Virgiliani ſolerti inquiſitione ſciſcitatus eſt: Joannes vero (ut rei ordo poſcebat) ſeriatim ea, de quibus interrogatus fuerat, explicare impiger eſt exorſus. Itaque omnibus de quibus percunctatus eſt, auditis, Confeſſor Domini Guilielmus ait ei; Frater, recedendi hora jam præteriit, uſque mane oobiſcum maneto, & in ſequenti die (Deo concedente) profeciſcere.

38 In loco igitur, ubi vir Domini degebat, erat tugurium, ſanta cujus fores ædificiolum parvum & uncum, ſubductum in conchæ ſpeciem, annexum eidem tugurio adhærebat, & in ſummitate ejuſdem conchæ (quæ vulgo dicitur *e* Coccia) erat parviſſimum foramen, unde diurnæ lucis jubar ingrediendo, tugurium illuſtrabat. Ea vero nocte Confeſſor Domini Guilielmus, intra tugurii cubiculum, clauſo & obſerato oſtio, orationi vacabat; Joannes autem forinſecus in ædificiolo Pſalmodiæ deditus axaubabat. Circa ſecundæ vigiliæ noctis horam vidit idem Joannes, quaſi duas aves magnas, ad modum arionum *f* albas, & ſplendidas, cum magna luce per foramen illud ingredi; ad quarum ingreſſum, omnes ſtras noctis tenebras effugari conſpexit. Quas cum, diutius ſupet caput ſuum imminentes, pervolare vidiſſet ait intra ſe: Niſi hæ aves Angeli Dei eſſent, non utique hoc imperterritæ cum luce inæſtimabili ingredarentur. Hæc eo in corde volvente, aves illas januit clauſis evidenter intuitus eſt intrare ad virum Dei. Joannes vero, admiratus de hoc quod viderat & extarritus, totam noctem illam duxit inſomnem, & æſtuabat meditando, indagare cupiens, quid hoc eſſet. Mane autem facto diſcaſſurus, licentiam petiit. Cui vir Domini ait: Vade in pace; & ſcito præmoneens, quoniam, quod in hac nocte videre divino outu promeruiſti, donec vixeris, videra tibi ulterius non permittitur. His Joannes ſuditis, magis ac magis pavidus effectus, eum interrogare non præſumpſit, quæ illa ſuerit viſio; ſed vale faciens, cum omni feſtinatione ad Montem-Virgilianum reverſus eſt. Nemo igitur Confeſſori Chriſti Guilielmo titubare poteſt prophetiæ ſpiritum non fuiſſe; cum & Angelos frequenter ſibi ad cuſtodiam delegatos corporeis oculis cerneret, & quod Joannes in ſuum ſpecie coſdem Angelos viderit, ſua indiee agnovarit; & quod denuo eos videre non poſſet, ei nuntiaverit. Quod poſtea, ut prophetatis veritas probaretur, de cetero nullo modo videre promeruit.

39 Incolebat vanersbilis Pater vallem Compſanam, & interea in tattitorio Guleti prope Nuſcum, locum idoneum ad conſtruendum ibi monaſterium inruitos eſt. Etenim terræ fertilitas, lignorum copia, aquarum affluentia, opportunitatis ſpeciem præbebat. Quid multa? Maxima devotione dominatoris *g* loci illius, monaſterium ibi virorum & mulierum, ad gloriam & honorem omnium Salvatoris *b* Domini noſtri Jeſu Chriſti conſtruxit; in quo ut utriuſque ſexus fieret Domino acquiſitor, non parvam Virginum multitudinem congregavit; quibus etiam ſanctæ Religionis Habitum tradidit. Harum vitam, & nobis ſcribere, & omnibus nodire fidelibus, operæ pretium duximus. In earum namque ſacratiſſimo comitatu nulla eſt, quæ, vel in infirmitate viuum cognovarit: carnes vero, caſeum & ova, etiam nominare nefas exiſtimant. Victus etenim earum eſt, in tribus diebus hebdomadæ, ſolus piſcis, & poma cum crudis herbis: in reliquis vero tribus diabus, nunm habent aum pane taotum ſerculum, oleo conditum; dia autem Dominico ſimili tramite vitam truſiguut. A feſto etiam omnium Sanctorum uſque ad Nativitatem Domini, & a Septuageſima uſque ad Reſurrectionem Chriſti, pane tantum veſcuntur & aqua; nonnullæ etiam, & a pane abſtinent, pomis & leguminibus contentæ. Earum equidem communis eſt voluntas & deſiderium, cum vitiis & concupiſcentiis carnem crucifigendo, mundo mori & Domino vivere. Sed ne, licet expediat, occupati citra deſcribendam ſanctarum ſeminarum Religionem, a noſtro propoſito longe digredi videamur; ad eum, de quo ſermo eſt inſtitutus, ſtylum reducamus.

40 Cauſa ergo evenit, ut aum Beoeventum ire *i* oporteret, cumque prope mœnia civitatis eſſet (ut eſt conſuetudo) nuntium ad quemdam hortulanum, apud quem hoſpitarus fuerat, direxit; habebat autem homo iſte filiolam quamdam octo menſium fere, quæ cæca a materno utero nata lumen non viderat. Ut autem mater ejus per nuntium de adventu Dei famuli fuit certificata; accepta infantula, alveudit in ſpeculum, expectant quando vir Dei eſſet venturus. Quamprimum ergo vir Dei deſcendit, ſubito ad eum mulier vanens, filiolam ſuam ad pedes ejus proſtravit, dicens: Accipe, quis tibi nata eſt, non mihi: & confeſtim aſcendens, in remotiori parte domus alaoſo oſtio ſe abſcondit; infantulam autem ſocius ejus ſcipieus, cum veuerabili Patre domum aſcendit. Poſtquam autem aſcenderunt, a ſocio infantula accepta, & in gremio ſuo poſita, cum ea pariter obdormivit. Nec mora, infantula ſubito

a Ad vallem Compſanam tranſlatus
b
c Monachotum Virgiliano miſſum Joannem de Nuſco
c hoſpitio excipit.
d
e
f ſub avium ſpecie
g
b
i Hic ad eum tranſeam oidet Angelos venire
i Juxta Beneventum nativitate
Sanctus pro Virginibus monaſterium condit
vigilaque inſormet diſciplina

A IOANNE DISC. *contactu illuminat.*

10 expergefacta, tamquam maximo terrore perterrita, clamans & vociferans, Sanctum Dei excitavit: qui dum, ut aſſolet ſomno evigilans, manum levaret; jam viſu accepto, ejus ſacra manu quoquo ducere cœpit infantulam & contrectare. Quod ut ſocius ejus aſpexit, nonnihil aſturgens cœpit diligentius aſperiri, ſi jam ſuperan bonitas ſancti Viri meritis, ei fuerat ſalutis dona largita. Ubi ergo, quod jam dudum ferebat in animo, certis cognovit indiciis, protinus ad Sanctum Dei de illius ſalute annuntiavit. Quo ſibi ponente ſilentium, mater, ut erat ſolicita, eventum rei expectans, confeſtim de thalamo prorumpens, rem, ut erat, cognovit. Quæ pro ingenti lætitia, quam ſalus filiæ miniſtrabat, vicinis & notis, quod ſancti Viri meſita fecerant, iudicavit. Hæc res per totam civitatem audita eſt, campanæ pulſatæ ſunt, concurſus populorum ad eum factus eſt, omnes uno ore vere ſanctum & amicum Dei confitebantur. *k*

k

l

B *Bonis e conductis ejus juſſu fabris aqua in vinum vertitur.*

41 Tempore quodam ad quamdam Eccleſiam, apud quoddam Caſtellum, Binettam *l* nomine, domum fieri præcepit, ad cujus ædificationem quidam de Fratribus vacantes operarios conduxerunt; quibus cum jam vinum deficeret, puerum ad quamdam eccleſiam S. Georgii, quæ non multum a Barinis mœnibus diſtat, canſa ferendi vinum, miſerunt: de cujus mora metuens propinator, vas plenum aqua juxta illud, quod parum vini habebat, appoſuit, cogitans, ſi, eo moram faciente qui pro vino erat, operariis vinum eſſet neceſſarium, eam vino commiſcere, & ſic eorum ſatisfacere voluntati. Cum autem, jam ſole occidente, moram ille faceret, & fabricatores vinum exigerent; ſecundum propoſitum, aquam, quam in vaſe poſuerat, vino admixturus, in optimum vinum vidit eſſe converſam: quibus inquirentibus, unde tam bonum vinum haberet, nihil aliud, quam quod Deus dederit reſpondit. Quis igitur dubitet ſancti Viri meritis hoc tantum miraculum contigiſſe, cujus ſanctitatis auxilium; prout ipſum poſtea confitentem nadivimus, aquam hauriens, invocavit?

C *m* *Ignis ſegetes collectas exurens,*

42 Cum in tempore meſſis Confeſſor Domini Guilielmus, in loco *m* qui Crypta-muſcarum dicitur, conſiſteret, & meſſorum manipuli per diverſa campi loca in congeriem eſſent congregati, ſubito ignis vehemens ab Orientis oris, omnes illius Regionis ſegetes comburens, apparuit: quem videntes diſcipuli ejus, qui eum eo erant, terrore perculſi, ajunt Viro Dei; Ecce ignis immani impetu propius necedit, univerſa incendens & vorans, & nemo ei reſiſtere prævalet, & quid faciemus, cum noſtras fruges conſumi videmus, & eas nullatenus defenſare vel tueri valeamus? Heu pro dolor! in ſequenti anno nos mendicare oportet. Et hæc dicentes, diſſecabantur cordibus ſuis, quid facerent, aut quo ſe vecterent, neſcientes. Quibus ſanctus. Parce; Nolite, Fratres; nolite contriſtari, & hoc dicens, exuens ſe quod indutus erat ſcapulare, dedit eum uni diſcipulorum ſuorum, dicens; Cito equum aſcende, & circumcinge quanto citius hoc ſcapulari univerſum campum. Qui protinus equum aſcendens, citato curſu imperantis juſſa complevit; & totum campum, in quo manipulorum aggeres erant uniti, perluſtravit. At ubi ignium flammæ fines, quos ſcapulare circumſepſerat, applicuerunt, ultra progredi non præſumpſerunt; ſed protinus ita ſunt divinitus extinctæ, acſi imbrium inundatio eas involviſſet. Videntes autem diſcipuli ejus, quod Deus omnipotens ſervi ſui meritis immanes ignes potenter extinxerat, eo devotius ei obſequebantur, quo eum per miraculorum coruſcationes divino amori connexum cernebant. *circumdat per ſcapulare Sancti,* *reſtinguitur*

D

43 In civitate Salpitana, *n* quæ in partibus Apuliæ ſita eſſe videtur, erat vir quidam nomine Jordanus, qui familiaritate fraternitatis ſancto Vito adhæſerat; ad cujus domum quotieſcumque iode tranſitum Confeſſor Domini habebat, in eundo & redeundo, utpote ad Fratris hoſpitium divertebat; quem venerabiliter ille ſuſcipiens, devote ei & ſuis ſociis, ſæcum comitantibus, totis viribus obſequium exhibebat. Quadam igitur die, cum more ſolito apud eum hoſpitaturus divertiſſet; uxor prædicti Jordani, Delicia nomine, recordata eſt cujuſdam puellæ lunaticæ, ejuſdem civitatis indigenæ; cujus infirmitatis moleſtia parentibus, vicinis, & notis omnibus horribilis atque exoſa entiterat. Præfata namque mulier, divino contacta ſpiritu, ait intra ſe, Si de manuum ablutione ſancti Viri hujus puellæ lunaticæ potum tribuero; credo, quod ab ægritudine, qua tam graviter tenetur, meritis ejus Divina elementia eam liberabit. Hæc eam intra cordis ſecreta volutans, hora, qua vir Domini pranſurus diſcubuit, accepta aqua Sanctus manus ſuas lavit, quam ſcypho ſuppoſito ſagaci ſolertia mulier recipere ſtuduit; dehinc reverenter puellæ lunaticæ propinavit: ſique factum eſt, ut omni ægritudine propulſa, integerrimæ puellæ ſit ſoſpitati reſtituta, & de cetero præteritæ infirmitatis aliqua ſigna aut effigies ei numquam comparuerint. *n* *Aqua ablutionis manuum ſanatur lunatica* E

44 Quoniam de miraculis & virtutibus ſancti Patris Guilielmi (divina cooperante gratia) diſſerere conati ſumus; de quodam miraculo, inter cetera digniſſimo memoria, compellimur rimante ingenio tractare; eo quod per omnes partes finium Apuliæ, per multorum ora fidelium, & (ut latius dicamus) quaſi vulgi rumore ſuper omnes virtutes, quas omnipotens Deus per eum operari dignatus eſt, ab omnibus vocitatur. Et ne ineiti ſilentio, & inſtructioſa taciturnitate indignæ tradatur oblivioni, placet ut noſtri dictaminis ſtylo, ad illud miraculum infringendum, propulſa omni ineptia, ardenti animi devotione aggrediamur. Dicitur a multis, qui a perſonis quæ interfuerunt, veridica aſſertione didicerunt, quod in tempore illo, quo Rex Rogerius, Siciliæ & Apuliæ monarchiam regens, totius regni moderabatur habenas, contigit eumdem Regem in Apulism o venire; cui Confeſſor Guilielmus aſſiſtens ſalutis monita dare ineepit; &, licet eum Rex libenter audiret, corde tamen hæſitabat, utrum vatax an hypocrita poſſet teneri. Cum autem crebris acceſſibus (peracta Confeſſatione) prædictum Regem & Magnates ejus Curiæ (Spiritu ſancto dictante) ſervida mente, divinis inſtrueret eloquiis, & eiſdem prædicationibus ſacris ſolicitus & devotus inſiſteret; Ammiratus *p* ejuſdem Regis, *p* Georgius nomine, ſanctæ exhortationis verbis F *Rogerio R. adhortationibus Sancti hypocriſim ſuſpicante,* *o*

A bis profluentibus de ore ejus, humiliter & fragranti devotione assistebat, cupiens magis ac magis Mariæ Magdalenæ more, sitibundo pectore sseri eloquii fluenta haurire; credens illum, non hypocritam, sed veracem Dei servum existere. Rex itaque memoratus hypocritam potius, quam veracem eum credere videbatur.

45 Accidit autem, ut quadam die Confessor Domini Guilielmus Regi assisteret, & sacrorum eloquiorum sermocinationem ei & nmoibus suis domesticis ministraret; & post sermonis finem vale faciens Regi, abscessit & secessit ad hospitium. Et ecce quædam meretricula speciosissima, ad Domioum Regem propius accedens ait ei; Si de beneplacito Regiæ Majestatis procederet; ego citius ostenderem istius hypocritæ quanta sit simulatio; io nocte etenim subsequenti mecum illum concumbere ex industria faciam. Et Rex, io gsneam fuscipiens, respondit cum magno risu dicens; Si hoc tua versutia perpetrare poteris, peracto usu libidinis, tibi donabo bona amplissima; ut Ammiratus, qui eum, non hypocritam, sed quasi Prophetam veneratur, delusum se sentiet & confusum. Quæ protinus a B Regis facie discedens, ad domum, in qua Vir Dei cum suis hospitabatur sociis, celeriter advenit; & meretricario more eum alloquitur, dicens: Cur, Domine, corpus tuum diutius affligens, gaudia tuæ juventutis amittis? qui posses mundi bona luctari, & oblectamentis sæcularibus dulciter perfrui & (quod desiderabilius est & delectabilius) pulcherrimæ juvenculæ amplaaimus delectari; certe, si vestræ placerer amantissimæ personæ, me in vestro concubitu ad libitum habere poteris. Et sanctus Vir religiosa simulatione respondit, dicens; Volo. Et ganea, Quando vis veniam? Et Sanctus, Quacumque hora vis. Et illa; Nocte hac venism. Et Dei Servus, Bono omine venias. Impudens autem meretricula ad Regem reversa, cum ingenti derisu & violento cachinno, dixit ei; Ecce, quem prædicatorem & Dei servum Ammiratus credebat, in ictu & momento uno ejus spparuit sanctitas; in nocte enim ventura mecum se concubiturum ineuntanter spopondit.

C 46 Rex itaque subridens contra Ammiratum, ait; Ecce, quem virum Dei & servum Altissimi tenebas, quomodo ad unius seductionis vocem se promisit meretriculæ consensurum? Er Ammiratus ad Regem; Per mulicbrem impulsionem pnissimus Adam miserabiliter de Paradiso exiit; Sampson fortissimus oculorum visum turpiter perdidit; Salomon sapientissimus, idola fabricando & adorando, scientiæ acumen & Dei amorem amisit; Petrus, sanctæ Ecclesiæ Architectus & Apostolorum Prioceps, ad unius ancillæ vocem corruit; & quid mirum, si tantus homunculus isti horribili meretriculæ assensum præbuit? Tamen rei notitiam, si Regiæ placet Celsitudini, indagare subtilirer studeamus; credo equidem, quod fœdissima hæc gsnea, divins favente elementia, probabitur per omnia esse mentita. Mittamus, si placet, provldos exploratores & solicitos; qui clam stantes & perspicientes, agnita per eos veritate, rei exitum noscere valeamus. Er Rex, Ita fiat, ut locutus es. Horrida ganea, ad Regem & ad Ammiratum respondens, dixit; Si D hoc quod locuta sum effectui mancipare nequivero, numqnam a conspectu vestro sine mxximo dedecore recedere recnso vel exopto: & hæc dicens, a facie Regis abscessit.

47 Confessor igitur Domini Guilielmus, de adventu pestiferæ mulieris præscius, divinitus admonitus, a suis sociis lignorum copiam afferri præcepit, & circa solis occasum in pyram compositis, igne suppositio in iogenrem esrbonum aggerem consumere fecit: ita ut, noo solum ignis, verum etiam caminus immanissimus videretur, igoorantibus & mirantibus sociis quid ipse factnrus esset. Et cum jam totus nibis noctis caligine involveretur; eece præscripta ganea venit, stibio & fmigmate facie peructa, vestibus prostibulariis & odoriferis, ornsta cæsarie vittis & redimicnlis composito capitis vertice theristro turrita, & omni decore decipiendi redimita. Et eum juxta Dei Servum, ut illum deluderet, resedisset, ait ei; En, ut condecet juvenem, flore juventutis pollentem, pulcherrimam juvencnlsm in tuo lectulo ad libitnm habere poteris. Ad quam Sanctus; Et ago psratus sum: si vis in meo lectnlo mecum jaeere, te libentissime recipism. Et illa: E Ubi est cubiculum, obi elam a sociis tuis tecum esse valeam? Er Dei Servus, Ego tibi & cubiculum & lectnm in Dei mei nomine ostendsm. Er protinus surgens, invocato nomine sanctissimæ & individuæ Trinirstis, & impresso Crucis signaculo, & cautis laeertis nudisque manibus, ignium prunas per medium divisit; & saeris suis exuviis, inter utraque prunarum incendis se intrepidus jactans, favillas ignium verrere studuit; & dnm din inter duos rogos, verrendo ad libitum, securus moraretur; stravit vestes, quibus prunas mundaverat: & proeumbens extendit se in medio ignis, vocavitque puellam jsm dictam, & ait illi, Eece, in virture Dei mei omnipotentis, lectulum, in quo quiescere volo, paratum habeo; si placet, huc veni, & mecam quiesce. Cum autem, quamdiu voluit, in igne moratus est, alaoer surrexit: & ita (se cælesti protegente gratia) illæsus & inustus de incendio exiit, ot nec capitis capillus, nec pilus teguminis læsus incendio appareret. Videns autem impudens mulierenla, F quod factum fnerat, timoio & admiratione perculsa & exterrita, deposita omni corporis compositione q & orostu, confusa discessit; q & veniens ad Dominum Regem, quæque dicta & facta fuerant ei narravit.

48 Msne aotem facto, eaplorstores, qui a Rege & a Georgio Ammirato missi fuarant, ut sancti Viri Gnilielmi & gsneæ dicts & acta subtiliter perscrutarentur; eum maxima admiratiooe & cordis compunctione ad pedes Domini Regis tertatenus prostrati lacrymabiliter, cunctis quæ audieraat & viderant, seriatim eidem Domino Regi & Ammirato intinuare studuernnt. Andiens hæc Rex aspergesactns, timor itruit super eum, & exhorruit fscious; pœoitens & dolens, quod Dei servum ausus fuerat deludendo tentsre: gsudens vero Ammiratus oxultasit foper victorism & gloriam viri Dei, qnam foper aum & in eum omnipotens Dominus ostendere digoatus est. Non multo post Christi Confes-

exporimentum ejus per se dandum offert meretricula.

eadem impudens, offerendo, nudam se ostendit.

Id illa refert Regi ejusque Ammirato

sed ad invidendum regum

invitata a Sancto.

nullam omnino passionem patiente

confusa discedit.

Quo intellecto,

A ſoc Guilielmus ad Regis Curiam ingreſſus eſt, Sacra facturus & Euangelica monita prædicaturus; & videns eum Rex eminus ad ſe venientem, ſtatim de ſolio ſuo proſiliens, ei obviam pariter cum Ammirato occurrit: & ad genua ejus ſimul procidentes, cum lacrymis veniam ſuppliciter poſtulabant, ut ſui miſertus, tam nefandiſſimum ſcelus ſibi dimittere dignaretur, eo quod tantum Dei ſervum auſi ſunt procacitet tentare. Quibus Dei famulus reſpondens, dixit; Abſit, abſit hoc a me, ut alicujus indignationis vel commotionis ſervore erga vos perturbatus ſim; non enim in me, niſi quod ad laudem Dei & divinæ Majeſtatis glorificationem redundare videtur, exercuiſtis: & ideo quod ad gloriam ſui nominis omnipotens Deus operari dignatus eſt, mihi adſcribere nolite; ſed quod ſua ineffabilis gratia in me parare placuit, ad veſtræ incredulitatis ſocordiam propellendam, & fidei conſtantiam robotandam, eum peregiſſe credatis. Ego enim homo peccator ſum, pari creatione ſimilis vobis conditus, humanæ naturæ conditioni ſubditus, membrorum ordine & B qualitate conſtructus & compactus, carnis miſeriæ expoſitus & ſubjectus; nihil in me, niſi quod humanum eſt, ſentio & agnoſco. Si autem Dominus in me, ſua incnarrabili provideotia aliquid operatur: ad veſtræ ſalutis augmentum eum facere non dubiteris.

A JOANNE DISC. Illi veniam Rex panitenti petit.

Sanctus virtutem refert ad Deum.

ANNOTATA G. H.

a *Anno* 1130 *junxu Jordanum.*

b Compſa, *vulgo* Conza, *urbs Archiepiſcopalis, ſed, loco ſere ad formam caſtelli redacto, Præſul reſidet in oppido S. Meunæ: hinc valli nomen* t *ſed Ferrarius diſtinctius notat locum inter* Nuſcum & Fanum S. Angeli, *cognomento* Lombardi *ſecundum Jordanum.*

c *Renda ait, quod* obedientiæ merito prophetiæ gradum ſuit adeptus, *eumque poſtea Panormitanot monaſterii conſtitutum a Guilielmo Abbatem, dicit Jordanus ex Renda, qui* Sanctum *quoque vocat, cognomento* Eremitam: *ſed hoc fortaſſis, confundendo ipſum cum alio, de quo ſupra. Addit autem idem Renda, quod* ſanctitas vitæ *ejus adhuc colitur a* Siculis; atque ejus exemplo in Siciliæ partibus, mulierum & virorum, eum multa Siciliæ gloria & fama, fuerunt nonnulla templa conſtructa. C

d *Nempe ſolum* 4 *milliaribus Guleto diſtabat eccleſia* S. Cæſarii.

e *Tuſconis aliud vox hæc ſonat, quibus Feminine quidem glandoloſam ſignificat; Maſculine* Coccio, *fragmentum teſtæ ſignificat, juxta Academiæ Cruſcanæ Vocabularium.*

f *Vulgo* Aironi, *latine* Ardea.

g Rogerium *hunc vocat Jordanus, ex familia Sanſeverinatium* Dominum Montichii, *oppidi paruum diſtantis a valle predicta.*

h *Renda ait hanc Sanctæ deſuper orauti iterum apparuiſſe, & conſilium laudaſſe, jubendo maximum monaſterium ibi condi. Rem autem executioni mandatam, ait idem Jordanus, poſt biennem anni* 1131; *additque Sanctum, conſu conſilii cum Fr. Gualtero Architecto cupiendi, excuriſſe in Montem-Virginis, ubi ſuſceperit, tanquam Fundator monaſterii, donationem* menſe Maji, in Iodictionis *factam a quatuor fratribus*, Bernardo, Ademaro, Riccardo, & Roberto, filiis Gemmæ filii Joannis, qui fuit Judex. *Addit porro Ferrarius duos ibi diſcipulos eccepiſſe Sanctum, Nuſcanos ambos*, S. Amatum, *qui deinde Epiſcopus Nuſcanus fuit & colitur* 30 *Auguſti*; & Joannem *Vitæ ſcriptorem, cujus etiam ea ſanctitas fuit, inquit Renda*, ut Joannes Sanctus appellaretur a cunctis. D

i *Cauſam Jordanus allegat, pacem procurandam inter Rogerium Regem & Rainulfum Comitem Avellinum, qui uxorem Mathildam Rogerii ſororem non ſatis bene habere dicebatur: quare is, allegato Romam Rainulfo, ſororem ſuam cum filio in Siciliam tranſmiſerat: quod ægerrime is tulit, cum redux factum intellexit, atque per interpoſitos amicos conabatur utrumque recuperare. Rem ex Falcone Beneventano pluribus explicat Jordanus.*

k *Idem ait, hoc miraculo motos Beneventanos*, Guilielmo *tradidiſſe in ipſa ſua civitate parochialem SS. Philippi & Jacobi, quam etiam tenet Guletanum cœnobium: ac mox ſubjungit, eidem ipſo anno* 1232 *ab Epiſcopo Rapolitano donatam eccleſiam S. Mariæ de Perno, in territorio Atellano.*

l Binetta *diſtat Bario* 10 p. m. *Bitetto proxi-* E *mus. Jordanus cap.* 26 *refert hoc miraculum ad an.* 1138.

m Grotta delle Muſche: *hunc vicinum fuiſſe Guleto, æque ac ipſum cumpum, judicat Jordanus; remque adſcribit an.* 1133, *quo toto iſtic moratus ſit Sanctus: & utriuſque miraculi fama Melfienſes motos ait ad fundandum apud ſe Monachorum cœnobium, primum S. Mariæ, nunc S. Bartholomæi dictum.*

n Salpe *in Capitanata, antiquit* Salapia, *prope Auſidi oſtium* 3 p. m. *a mari.*

o *Barii rem actam dicit Jordanus.*

p *Ita Archithalaſſum vocant, quo munere donatum* Georgium, ab Antiochia *cognominatum, ſcribit Jordanus pag.* 363 *anno* 1131, *ubi ſubitum notitiæ ejus cum Sancto refert ad an.* 1127, *quo is ſit Avellinum amandatus a Rogerio, tunc adhuc Comite, ad ſororem ejus viſitandam; & ea occaſione Montem-Virginis adiens, tatrilleaerit en eo, Comitis res omnes, quas ipſius precibus commendabat, optime proceſſuras. Brevi autem Rogerius acquiſivit Apulium fere totam, & Rex Siciliæ factus eſt.*

q *Renda:* Meretrix vero lactymis immeoſis ſe ſusque Confeſſoris Chriſti pedibus offerens, F ſuæ ſacræ Religionis habitum quærit; & ut prope Venuſium conderet monaſterium mulierum, expoſcit. Quod Dei famulus exequi cupiens, a Rege licentiam petit: cui Rex ſe, regnum & ſuam curiam obtulit. Monaſterium, ad meretricis converſæ libitum, ſanctiſſimæ Virgini dedicans, conſtruit aliud, ubi maximam mulierum copiam regulari jugo ſubmittit: illam, cujus gratia monaſterium condidit, in Abbatiſſam eligit, ac proprio nomine Agneram vocat, ſubſtitutamque reliquit: ipſa vero tantam ſuit religionis perfectionem adepta, quod a multis reputabatur ut Sancta. *Notat tamen Jordanus, hujuſmodi monaſterii nullam nunc Venuſii ſupereſſe memorium, nec Monachas ubi habitus.*

CA-

A

CAPUT VII.

Beneficia a Rogerio Rege impenſa Sancto hujus moris pia.

Rex, S. Guilielmum ea-litus ſibi datum ſtudentis,

49 INtelligens itaque Rex & perpendens, non jactantiæ cauſa non arrogantiæ faſtu ſanctum Virum ſibi affari, reſpondens, dixit ad eum: Ut aſſeris, Reverende Pater, ſacrum & certum eſt, clementiſſimum Deum, ad noſtræ ſalutis proventum, ſua ineffabili gratia virtutes & miracula operari; ſed quia per electos ſuos, quos a mundi exordio, ad capellendas infidelitatis tenebras, & illuminanda fidei radiis corda fidelium, providendo elegit, de eorum numero te ipſe miſit, cui ſit laus & gloria ſemper & per infinita ſæculorum ſæcula; qui noſtris temporibus Regno noſtro talem delegavit doctorem & illuminatorem. Niſi enim carnis incendia & vitiorum æſtus Spiritus ſanctus cælitus in te non extinxiſſet, materialis ignis incendium, ut te eaurere non prævaleret, contra naturam Deus nullatenus permutaret: ſed ſicut te a vitiis liberum, ita cooperante Spiritus ſancti gratia, virtutibus uberrimis confidimus fore perfuſum. Et ideo ea hac hora & deinceps, non ſimpliciter ut Dei Servum, ſed ut Apoſtolum & divinum nuntium, nos te diligere & venerari profitemur. Ab illo ergo die Rex cælitus inſpiratus, de perſonis Religioſis totius regni neminem cariorem & amabiliorem S. Guilielmo penes ſe habuit: & ita humiliter & devote eum audiebat, acſi Petrum Apoſtolum ſibi loquentem contueretur: credens, illum non per Pſ. 80, 88 ſe loquentem, ſed per eum, qui per Pſalmiſtam loquitur, dicens; Aperi os tuum, & ego implebo illud: & ita caritatis fervore eum dilexit, quod (ſicut vulgari proverbio dicitur, De vite vera & fructifera malleolum inſerere noli dubitare) etiam amore & devotione illius inductus, de ſuis diſcipulis monaſterium, ad faciem Panormitani palatii in viſu aulæ Regiæ, ad honorem S. Joannis conſtituere a diligentiſſime a ſtuduit; unde uſque hodie, C in memoriam S. Guilielmi Confeſſoris & Eremitæ, monaſterium S. Joannis Eremitarum b vocitatur. Ac inſuper ipſius ſancti Viri devotione totam congregationem in ſuæ Regiæ majeſtatis protectionem ſuſcepit; eamque nonnullis gratiis, favoribus, exemptionibus, bonorumque conceſſionibus ditavit & illuſtravit, pront ex duobus infra notatis privilegiis res conſtat aperte.

deinde ejus conſilia audit,

a *b* *ejus monaſterium Panormi erigit;*

50 In nomine ſanctiſſimæ & individuæ Trinitatis, &c. Cum trino ſalutis remedio orationibus videlicet, jejuniis & eleemoſynis fidelium, tam vivorum quam mortuorum animas a tenebrarum pœnis poſſe liberari, divina teſtetur Pagina; juſtum eſt, ut quiſquis fidelium, dum ſuperſtes eſt, ad iſta animi intentionem ſummopere advertat; quæ ſi digna fiant, & jam defunctis proſint, & adhuc in carne degentibus, ſi in finem uſque bene operando perſeveraverint (ſicut in Euangelio legitur) ſalus æterna promittitur. Nos itaque Rogerius divina favente clementia Rex Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ, audito frequentius (quod in Euangelio legitur) Abſcondite eleemoſynam in ſinu panperis, & ipſa orabit pro vobis ad Dominum, D ſalutem promiſſam attendentes, Fratres in AUCT. Chriſto Guilielme, S. Mariæ Montis Virginis JOANNE Prælate, quia ſancte ac religioſe Dei ſervitio DISC. ſine intermiſſione orando, invigilas, & tuis tuæque Congregationis & aliorum Religioſorum ſanctis orationibus, divina præeunte miſericordia, relevari confidimus; juſto voto dignæque petitioni tuæ, pietate moti, acquieſcere dignum duximus. Eapropter pro ſalute animarum patris noſtri Comitis Rogerii, & matris noſtræ Abdelaidæ, & Reginæ Alvirie beatarum memoriarum cetesnrumque parentum noſtrorum, tam vivorum quam defunctorum; eccleſiæ S. Mariæ montis Virginis, cui præeſſe videris, & tibi tuiſque ſucceſſoribus, in eodem loco ſub Religionis Regula degentibus, libere & quiete in perpetuum habere & tenere, nmnes eccleſias & obedientias, atque eaumdem poſſeſſiones, quas poſſidetis & hactenus poſſediſtis, aut in poſterum emptione, donatione, concambio, ſeu juſto quolibet donationis titulo (Domino annuente) poteritis E adipiſci, rata eſſe volumus, & auctoritate Regia confirmamus; tenimenta etiam & univerſa mobilia, & immobilia, & ſupradictam eccleſiam cum omnibus obedientiis & pertinentiis ſuis, & perſonis eis ſubjectis, in qnacnmque parte Regni noſtri commorantibus, in protectionem noſtræ Majeſtatis recipimus, & præſenti privilegio communimus. Concedimus etiam, ut ſi Fratres ejuſdem eccleſiæ, ad uſum & utilitatem ipſorum, aliquid emerint per ſe vel per nnntios proprios; nullum propter hoc in toto Regno noſtro plateaticum exigatur. Si vero prædicti Fratres aliquid de rebus eccleſiæ vendiderint, nullum ex pretio venditarnm rerum plateaticum c cogantur exſolvere; & nbicumque per totum regnum noſtrum præfatæ eccleſiæ homines pannos emerint, pro indumentis Monachorum & aliorum hominum ſuorum, vel aliquid aliud, nemo ſit, qui aliqnid eis de rebus ipſis, plazam vel aliqnam juſtitiam pro parte Curiæ exigat aut tollat; ſed prædicto modo libere & abſque exactione vendant & emant. Con- F cedimus etiam, nt de animalibus, quæ ad jus prædictæ eccleſiæ ſpectare videntur, nullus herbaticum aut aquaticum tollat vel exigat, aut aliquam aliam faciat exactionem; ſed omnia alia ipſorum ſecure, ſub noſtra protectione & libere paſcantur per totum Regnum noſtrum, in quscumque parte fuerint reperta.

Rex, S. Guilielmum ea-litus ſibi datum ſtudentis,

quorum precibus ſperabat defendi a

eccleſiæ Montis Virginis poſſeſſiones declarat libe-ras

ab omni onere,

c in emendo vendendo,

& paſcendo

51 Præcipimus etiam Regia auctoritata, ut homines qui ad jus prædictæ eccleſiæ pertinent, vel (Domino dante) in futurum pertinere noſcentur, nullum gravamen ab aliquo vel moleſtiam patiantur, nec aliqnis audeat exactionem aut coltam in eis facere, in qua- ſpellam-enmque parte Regni noſtri fuerint reperti aut degere videbuntur: auctoritate Regis prohibentes omnibus, tam clericis qnam laicis ditioni noſtræ ſubjectis, ne quis eorum, inſanæ mentis furore pulſus, præfatas eccleſias, obedientias, poſſeſſiones, ſeu ſervos Dei vel ancillas Chriſti, ibidem ſive alibi die noctuque continuis orationibus inſiſtentes, & pro nobis & Regni noſtri ſtatu Omnipotentia gratiam interpellantes, ſive aliquos vel aliquas qni prænominatis eccleſiis, vel tibi, vel ſucceſſo-

item quod homines ad ipſam ſpellam-tice,

AUCT. JOANNE DISC. *& bona emoſtorum acquirendo.*

A ceſſoribus tnis ſpontanee ſe obtulerit, nullatenus inquietare vel moleſtare præſumat; nec ulli Epiſcoporum de bonis earumdem eccleſiasum ſubtrahere, vel auferre, vel præter canonicam obedientiam xb eis aliquid violenter exigere ullatenus audeat. Præterea volumus, & præſenti Privilegio ſxneimus, nt ſi quis Prælatorum nnſtnrum ſeu Principum nobilium, ſive cujuſcumque ſint conditionis, prædictæ eccleſiæ S. Mariæ Montis Virginis, & ribi, aut tuis ſucceſſoribus eatiatis ſuæ beneficium impertiri voluerit; (ſalvo regiæ Majeſtatis jure) libere habeatis & pacifice poſſideatis. Hoc autem conſtitutum, pro ſalute prædeceſſorum noſtrorum, & peccatorum noſtrorum heredumque noſtrnrnm remedio, ſcimus. Si qua igitur perſona de regno noſtro huie privilegio contraire tentaverit; centum libras xuri Regali Curiæ perſnlvat, & eccleſiæ Sanctæ Mariæ Montis Virginis libras anri quinquaginta. Quodſi perſona de regno

B noſtro non fuerit, quæ noſtra ſancita violare præſumpſerit; anathematis gladio ſodiatnr, & Omnipotentis Dei, Patris & Filii, & Spiritus Sancti iram ſentiat ſempiternam, niſi reſipuerit & congrux ſxtisfactione correxerit. † Amen † Amen † Amen †

† Signnm Guilielmi, Dei gratia Principis Taranti, filii Regis.
† Signum Gnilielmi Caput-aſini.
† Signum Gauſr. Malleo Venat.
† Signum Sigbeſi. Caſtell. teſtis.

Egn Robertus Mariſſen. teſtis.

Locus ſigilli, quatuor minimum uncias in diametro hxbentis, eum hoc eireumſcripto † BENEDICTUS † DEUS ET † PATER † DOMINI NOSTRI †XPI. Inter xngulos autem crucis rectangulæ ſic. Datum Panormi, per manum Magiſtri Thomæ Capellani Regis, octavo Kalen. Septembris, Indictione xv, Incarnationis Dominicæ anno MCXXXVII. *anno 1137.*

ROG. DEI GRA.	REX SICILIÆ
C	
DUCA. TUSA. PULIÆ	ET PRIN. CIPATUS CAPUÆ.

51 *Aliud, idem prorſus exordium habens uſque ad ſignum* ° Nos *inqnit*, Rogerius & attendentes, Pater ſancte in Chriſto Guilielme, *&c...* concedimus Eccleſiam S. Mariæ de Ruſſinixnx

d *d* tibi tuiſque ſucceſſoribus, ſub Religionis regulx degentibus, libere & qulete in perpetuum habere & tenere ..... Auctoritate regia prohibentes, *ut ſupra uſque finem rum ſub iiſdem pœnis, iiſdemque ſubſcribentibus atque eodem ſigillo: & additur*, Datum Pnormi per manus Migiſtri Thnmæ Csppellani Regis, Octxvo Kalen. Decembris, Indict. III Incxrnationis Dominicæ anno MCXXXX, regni

e vero Regis Rogerii anno decimo.

Anno 1140 multis utriuſque ſexus accedentibus,

63 Ejus igitur ſanctitatis fama per Regiones crebreſcente, & prædicatinnis ſuæ verbo perſonante, viri, relinquentes uxores, filios ſrxtres & ſorores, & ſæculares divitias, ad ejus Religionis magiſterium gliſcenti animo convolabant: mulieres, virorum teſpuentes connubia, ei ardenti devotione adhærebant; virgines, D nuptias ſpernentes, & abhorrentes mundi oblectamenta, & Chriſto copulari cupientes, ſancti Viri Guilielmi conſortium flagranti deſiderio amplecti peroptabant: de utroque ſexu tamen, virorum ſcilicet & ſeminarum, ſupernx cooperante gratia, plnrima condidit monaſterix, in quibus, ductu & meritis B. Guilielmi Confeſſnris, jugiter laudatur, benedicitur & glorificatnr ſancta & individux Ttinitas, Deus nnſter, cui eſt honor & gloria, per infinita ſæculorum ſæcula. Amen. *plura condit monaſteria.*

54 Annis itaque jam octo a conſtitutione mnnaſterii, quod ad honorem Domini & Salvatoris condiderat, evolutis; ſui obitus diem vicioum eſſe prænoſcens, vehementi flagrabat deſiderin, enm ptænominatn Rege Rogerio, ſicut ſnlitus fuerat, habere colloquium; videlicet, ne prius e vitx excederet, quam de juſtitiæ patrocinio ſibi commiſſæ, regiæ affabilitstis prudentism admnneret, eumqne ſuæ ſanctitatis exhilararet præſentia; nemonamque ſnis temporibus ipſi fuerat carior, nemo ae- E ceptabilior, nemo cujus unqusm apud regism Dignitatem tanti conſtaret auctoritas. Ubi ergo de ejus adventu eerto comperit nuntio; ſub omni celeritate properans ad Regem, Salernum perrexit. Poſtquam igitur de ſuo adventu antibus Regis innotuit, illico per ſuum Cancellarium & Ammiratum honorifice eum ad ſe duci præcepit. Cum autem jam jnxta cameram ſuam illum adeſſe cognovit, de ſolio ipſe conſurgens (depoſito diademxte) obvium ſſlutavit, eumque per manum acceptum, uſque ad locum, qno erat ;ſeſſurus perduait. Omnibus ergo ſilentibus, talibus eſt vir Dei exorſus alloquiis: Prout veſtra, Rex, novit prudentia, frequenter te tamquam filinm viſitate conſuevi, frequenter te admonere curavi, & ad memnriam tuam redneere ſtudui, quatenus temporalibus bonis itx utaris, & tno ſic præſideasregno, ut æternorum nno oblitus, totx cordis intentione Chriſto ſoli deſervias. Nil tuia viribus, nil moribus, nil diviriis, nil tuo ingenio, nil tux ſtrenuitati, ſed ſoli Deo ndſcribas; ipſe eſt enim per quem reges regnant, & conditores legum juſta decernnnt. Hic, quod bxbes, tibi ſubdidit regnum, & de nmnibus hoſtibus triumphare conceſſit, & F te in pace cuſtodiens tnum Regnum augere non ceſſat. Nune idem, Rex, moneo, idem repeto, & ultima vice ineulco; nxm, nec ad te ultetins veniam; nec, ſi pro me veneris, poteris invenire. *Opus extremum lequi Regi,* *a quo Salerni honorifice excepius,* *eidem extremo dat mandata,*

55 Et Rex: Qnid eſt Pater, quod audio? Quid eſt, quod ſancto profers ab ore? Numquid indignxtionis ſervore talia loqueris? Si quid in ſxnctitstem tuam deliqui, paratus ſum emendare, & veſtræ ſanctitxtis conſiliis libentius nbtemperxre. Et Sanctus; Nulla eſt, Rex, indignatio; nulla eſt cordis commotio; plura ſuper hoc tibi ſati prohibeor. Tu ergo, *ac valedicit* ſecundum prudentiam cælitus tibi collatam, quæ ſint dicta concipias: æqnitatis & jnſtitiæ, ſieut hactenus (Domino auxiliante) ſnifti defenſor & tutor, diligentius etiam, (ſi potes) de cetero patronus exiſtas. Honor etenim Regis, ſicut Pſalmiſta teſtatur, ju- Pſ. 98, ſtitiam diligit. Populum Dei tibi ſubditum 4. commendo; Fratribus & Sororibus meis a nemine in tuo regno injuriam fieri permitas;

quatenus

A quatenus de tranquillitate & pace regni, in quiete manentes, Deum valeant obſecrare. His dictis a Rege, erſi invito, licentia petite, ed Monaſterium repedavit.

ſimiliter & Sanctimonialibus ſuis

56 Sequenti die, peracto Sacro, conventum Sanctimonialium eſt ingreſſus; & ſoluto Capitulo, ab hora prima uſque ed tertiem, de continentia, & divini amoris ſervore egregius prædicator eas admonuit. Ad ultimum vero ſui ſermonis, id ſubdere non eſt oblitus; Sorores & filiæ, uſque nunc (Deo volente) vos, ut melius potui, cuſtodivi; ſi bene, Deo congratulator; ſi mele, mihi contriſtor; nunc autem velde admoneo, ut amodo inſtantius contre antiqui hoſtis inſidias vigileris. Nullam præteriti temporis ſecurim reddat victoria, nullam præteritæ vitæ triumphus oblectet, ſed potius eudiat, Ne glorieris in craſtinum; neſcis enim quid venturus pariat dies. Non eſt quippe nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed edverſus principes & poteſtates, edverſus mundi hujus rectores & renebrarum, adverſus ſpiritualie nequitiæ in cæleſtibus. Magnis denique inimicorum circumdamur agminibus; omnia plene ſunt hoſtibus; qui eum multe poſſideant, ea pro nihilo computantes, quæ divini juris ſunt obſorbere deſiderant. Volunt quemlibet ſeducere, Seul, Regem a Domino electum, & Judem Apoſtolum ſupplantevere; unde de diabolo legitur, Eſcæ ejus electæ; & alibi, Abſorbebit fluvium & non mirabitur, & habebit fiducium quod influat Jordanis in os ejus. Ideo, cariſſimæ mihi in Domino, vos edmonere tantoperu ſtudeo, ut omni diligentia corda veſtra cuſtodiatis: menm enim jam conſilium & ſolarium in proximo deſicit. Quo audito ingemiſcentes Sanctimoniales interrogant, cur talia diceret, eum eum præcipuæ ſenum & incolumem eſſe videremus? Ad quas & ipſe; Nolo vos, filiæ, letere; nolo in occulto vobis habere. Tempus inſtat, ſempus prope eſt; in ſequenti hebdomada, enn-ſummato eurſu mei laboris, ed bravium, eb æternum mihi deſtinatum, ſelici paſſu perveniam. Quod poſtquem ſanctæ mulieres percipiunt, intimo cordis dolore perenſtæ, langie incipiunt fletibus ora perfundere: quarum lacrymas & doloree nequiens venerabilis vir paternæ pietatie viſceribus tolerere, ab eis eſt, petita licentia, egreſſus.

ipſiſque perſeverantiam apprecatus,

inſtare ſibi mortem prædicit;

B

C

57 Die vero ſequenti dolore capitis laborare cœpit; ſeprimo die ed eccleſiam ſe duci, & ante Crucem deponi fecit: ubi eum rogeretur a Sororibus, ut, vel pelliculas, quas ed pedes habebant, ſubſteroi permitteret, nec audire voluit, prohibens, ut nec etiam poſt mortem veſtis ſibi alique mutaretur. Sequenti nocte ad galli cantum venerabilis Confeſſor Chriſti, carnis ereptus ergaſtulo, ed regna cæleſtia Domino vocante migravit, anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo quadrageſimo ſecundo, regni vero Rogerii Illuſtriſſimi Regis duodecimo, Indictione quinta, ſeprimo Kalendas Julii. Ad cujus exequias multitudo maxime populi concurrit: in qua mulier quædam pervenit, quæ per multum temporis eudirum amiſerat; hæc meritis ejus confidens, digitum ejuſdem ſancti Viri in eurem ſuam miſit, & mox audirum recepit. Hujus beſti Virl ſacretiſſimum corpus, in eadem eccleſia ſancti Selvatoris de Gulcro, ubi martyrus eſt, recondituм ſuit ſub altari mermoreo, in ædicula, ed ſiniſtram partem ipſius eccleſiæ, paulo poſt ejus mortem, eb Agnete Abbatiſſa Sanctimonialium erecte, ipſique beato *f* Viro dicare; & in marmore utriuſque arcus ædiculæ, ad perpetuam tei memoriam, hoc epiraphium reperitur ineiſum.

Sarda lacrymatur.

& moritur anno 1142.

D

Corpus ſub altari in proprio Sacello

f

cum Epitaphio.

Clauditur hoc opere homo ſanctitatis;
Per quem Chriſto redoleut flores honeſtatis.
Is in terris entitit cultor Trinitatis,
Et emicus unicæ veræ Deitatis.
Cœnobites regulans Guilielmus eſt vocatus,
Modo qui cum Superis gaudet laureatus;
Cernem inops domuit gratia ditatus,
Qui nunc æternis epulis conſtat invitatus.
Auxit hanc Baſilicam Agnes Abbatiſſa,
Huic ſacrum ramulo corpus locet ipſa.
Hic Landis Officie reddantur, & Miſſe;
Nos Deus ed præmie ducat repromiſſa.
Hoc opus enimium Urſus Isborsvit,
Iſtud ſuis digitis Artifex paravit.
Hujus loci Populum ille, qui creavie
Suis ducat meritis, eum quo locavit.

E

ANNOTATA D. P.

a *Renda alt, ea cauſa vocatum Sanctum a Rege Panormum, idque anno* 1136 *adſcribit Jordanus.*

b *Lelius, in Deſcriptione Montis regalis, indicat (& idem affirmat Jordanus) monaſterium illud alienatum ab ordine, & Monachis Montis-reguli traditum; qui nihilominus adhuc reverenter ſervant aliquam ipſius S.* Guilielmi Reliquiam: præcipuum *tamen* monaſterium Monielinm, S. Salvetoris nomine, *ait Renda*, (& edhuc ita dicitur) Penormi idem S. Guilielmus ædificavit: cujus religionis habitum ſuſcepit Sereniſſima Conſtantie, proneptis Rogerii Regis. *Paulus Regius* filiem *fuiſſe ait. Sed & hæc deinde ad Habitum nigrum, & S. Baſilii Regulam tranſtulerunt.*

c Plateeticum, *quodvis tributum interpretatur Cangius in Gloſſario, multiſque probat exemplis; & ſic etiam* Pleza *non dici videtur, vox detorta ex Latino* Pleten.

d *Alias* Vulſiniana, *inquit Jordanus: quin & prodecit donationem anni* 1141, *qua* Jeeobus, Gratia Dei & Regis Minerviui Dominus; Tibi, *inqeit*, Domine Guilielme, Eremitæ eccleſiæ S. Mariæ Coronatæ, quæ eſt in territorio Bulſinienæ *&c.*

F

e *Exiſtimat Jordanus, Sanctum hoc an.* 1140 *acceſſiſſe Regem, Salerni agentem; cum eoque Panormum navigaſſe, cauſa reviſendorum cœnobiorum, ibi novitet erectorum. Solvit autem Rex, teſte Falcone Beneventano*, querto die intrantis menſis Octobris.

f *Jordanus deſcribit* capellam, ad ſiniſtram altarjs majorie per modum cupulæ fabricatam cum columnis, epiſtyliis, ſtatunculis, antiqui ſed valde ſpecioſi operis, ſupra quod adſtat ſterna ipſius S. Guilielmi & Abbatiſſæ Agnetis, quæ febricandam capellam curavit. Sub ipſa vero cupula factum eſt altare lapideum, ac ſupre ipſum collocate lignea ed modum viventis ſtatue, ſicuti in præſentiarum videre eſt, *inquit ille an.* 1649 *librum ſuum evulgans. Ego petii accurate delineari opus totum, ut incidendum, ad conſervandam apud poſteros memoriam.*

CA-

A AUCT. JOAN. DISC. a

CAPUT VIII.

Miracula patrata poſt a mortem.

Anno 1193

58 ANno ab Incarnatione D. N. Jeſu Chriſti milleſimo centeſimo octogeſimo quinto, quadrageſimo autem tertio ſuæ migrationis anno, menſe Aprilis, quod per ſancti Viri merita omnipotens Deus, ex alto proſpectans, patrare ſua ineffabili pietate dignatus eſt, orthodoxis omnibus, in Matris Eccleſiæ gremio conſtitutis, qui Sanctorum virtutes & exempla devote imitantes, animos ad ſublimia Regna ſuſtollere ſatagunt, caritatis ſtudio intimare curamus; quatenus ad amorem noſtri Conditoris ardentius ferveant, & Sanctorum magnalia alacri animo tripudianter extollant. Erat igitur quædam Nuſcanæ civitatis indigena, quæ orbata utroque parente remanſerat domi, eum uterina ſorore ſua ſe juniore, omni deſtituta ſolatio. Huic erat avia quædam anus, quæ licet inops & egeſtate confecta, materno tamen affectu poſt parentum deceſſum utramque neptem ſuſcepit in curam. Quadam vero die vetula illa hortata eſt majorem ſororem, ut cauſa deferendi olera ad vineam iret. Quæ cum abiiſſet, & ſe incurvaſſet ut olus colligeret, ſuo infortunio, ingruente quadam ægritudine, quæ quaſi paralyſis videbatur, ſubito tam graviter & immoderate invaditur, quod numquam ſimili modo aliquem in noſtris ntis tam valide invaſum tali infirmitate recoleremus. Nam totius unius lateris membrorum vim & libertatem ita repente amiſit, ut ea ſua nullatenus depuaaret. Itaque dexteri lateris membra tremula, videlices, humerum, brachium, manum, tibiam, pedem, cum mœrore ſic vegetabat, acſi alterius ponderis veheret gravedinem: ſæpiſſime vero ægra manu & pede agitando miſeros artus, ſe invita corpus ſuum impetuoſe crebris ictibus percutiebat; nec quidquam ſe inde cohibere valens, tamquam ſi alienjus extranei pugnis & pedis ictibus immoderatius feriretur. Linguæ etiam officium non niſi impeditiori & tardiori prolatione edere poterat. Per ſpatium vero unius anni & eo amplius, cum magno ejulatu ſe miſeram clamitans, ſuam infirmitatem miſerabiliter bajulabat. Quorumdam denique Sanctorum limina, ut ſui Dominus miſereretur, expetierat; nec tandem obtinere valuit quod poſcebat.

Nuſcana puella, B *non latera paralytica,* *poſt annum morbi,* C

59 At ubi divina clementia, ejus compatiens miſeriæ, voluit eam ad priſtinæ ſoſpitatis reparari officia, & B. Guilielmi clarius & lucidius prædicare magnalia; ſorori ſuæ juniori mater per viſum apparuit, dicens; Filia, nonne gravi ægritudine premitur ſoror ſua? Cui illa reſpondens, ajebat; O mater, utinam divino potius nutu diem clauſiſſet extremum, quam ſic vita comite permaneret! Et illa; Si vultis ut ad integrum amiſſam recuperet ſanitatem, & priorum membrorum ſuorum obtineat vigorem, S. Guilielmi Confeſſoris Chriſti quanto citius adeat tumulum; ibique excubias nocte una vobiſcum concelebret, beati Viri merita implorantes, ut ſuo pia interventu divina Majeſtas ſui miſereri dignetur; Dominicique corporis & ſanguinis Communionem ferventer & humiliter in ejus Eccleſia ſuſcipiat; & ſic ſancti Confeſſoris Domini precibus ſalute recepta, lætabunde exultantes ad domum cum gaudio repedabitis. Hæc illa dicente, ecce in eadem viſione apparuit eidem puellæ quidam vir ſtatura mirabilis, vultu decorus, dicens ei; Surgite, & domum meam adeuntes viſitate, & Deo opeaante ſoror tua ſaniſſima & incolumis ad propria cum gaudio revertetur: & illa, Ecquis es tu, Domine, qui mihi talia loqueris? At ille reſpondens, ajebat: Ego ſum Guilielmus, fundatur ejuſdem domus. Et hæc dicens, ab oculis ejus diſparuit. Igitur puella mane conſurgens, cuncta quæ audierat & viderat in ſomnis a matre, vetulæ ſuæ aviæ & ægrę ſorori ſeriatim narravit. Vetula denique hoc audiens, alicujus morę impatiens, ad eccleſiam Dei, quæ ad honorem S. Salvatoris Jeſu Chriſti conſtructa eſſe conſpicitur, ubi corpus B. Guilielmi quieſcit, cum utraque nepte, ægra videlicet & ſana, citius venit; & juxta ſomnii revelationem coram ejus tumba pernoctantes, precibus & lacrymis cum ſuſpiriis & ſingultibus Sanctum Dei depoſcere non deſiſtebant, ut ſuis intervenientibus meritis, omnipotentis Dei miſericordia ſibi ſubvenire dignaretur. Circa autem mediam noctis horam, ægra puella parumper ſe ſopori dedit; & eatemplo evigilans, ita incolumitati priſtinæ reſtitutam ſe perſenſit, acſi numquam ejuſmodi infirmitatis moleſtia contacta etiam renuiter extitiſſet. Mane autem facto ad ſacroſanctum altare humiliter accedens, cum omni reverentia Corpus & Sanguinem Chriſti per Sacerdotis manus accepit; & gaudens atque exultans, Deo & ſancto Guilielmo, pro ſuæ ſalutis reparatione, gratias egit; & ſic ſoſpes & gratulabunda, cum vetula & ſorore ſua, ad propria remeavit eum gaudio.

monetur ad Sancti corpus accedere. B *ibique integram recepit ſanitatem.*

60 Humanæ generationis devotio, quæ cultui noſtræ fidei & actibus ſanctitatis inſiſtit, tanto latius in divinis egreditur laudibus, quanto ſacris omnipotentis Regis æternis virtutibus crebrius illuſtratur. Poſtquam denique ipſe Dei Omnipotentis filius Jeſus Chriſtus Dominus noſter, imperio cujus omnia inclinantur, pro nobis voluit ſe inclinare, egreſſus a ſede ſuperna, noſtræ carnis ergaſtula pie intrans, factus eſt pauper, ut nobis virtute pauperibus opem ferret; factus eſt æger, ut nos ab ægritudine liberaret; ſe pœne tradidit, ut nos a pœnarum ſolveret eruciatu; dignum fore conſpicitur ſuis nos inſiſtere laudibus, & toto mentis conamine ejus nomen mirificum aſſidue debere venerari; cui etiam non tantum humanum genus, ſub poteſtate tyrannira Protoplaſti ſuperbia detentum in vinculis, placuit liberare; verum equidem tantam eidem dignatus eſt gratiam impertiri, ut conſors ſanctorum fieret Angelorum; & unde Angelus, venenn repletus ſuperbiæ, veſte pulchritudinis & gratiæ felicis exutus, ſuperna Majeſtate dejectus, ruinam meruit; innocentis Agni cruore redemptum, ejuſque humiliatis exemplo inſtructum, illuc elevaretur per gratiam. Ad hoc autem Angelorum conſortium tanto quis erigitur feſtinanter, quanto renuntiatis curis, hujuſque ſæculi dignitatibus

Poſtquam Deus, pro homine homo factus D *B. Guilielmum ſibi ſociavit in gloria.* C

A ribus, ſpretis carnis voluptatibus univerſis, ſibi, Deo totis diſſideriis totiſque viribus ſervire plurimum concupiſcit. Hujus itaque ſocietatis & gaudii Confeſſor Domini Guilielmus cupiens particeps fieri, tanto ſtudio, tantaque devotione ab annis puerilibus Domino ſtuduit famulari, ut nihil, præter victum tenuem, rerum mundanarum affectans, ſanctorum Patrum veſtigis omni deſiderio imitari ſtuduerit. Cumque felix principium, felix quærat medium & extremum; Confeſſor Domini felix principium per ſuæ vitæ medium ad finem duxit beatum; ut non tantum vivente corpore, ſævientis hoſtis, virus in humanum genus fundentis, a compluribus invocato Chriſti nomine dejiceret ſuperbiam; verum etiam poſt ſui obitum, quamplures ipſius venenoſi draconis, cæcum humani generis ſidelia, crudeli detentos laqueo voluit ſui Confeſſoris meritis liberare.

B 61 Anno itaque ſuæ migrationis centeſimo ſexto decimo, miraculum, quod Omnipotens Dominus ejus meritis oſtendere dignatus eſt, eum lingua carnis tanti Creatoris laudes filere non debeat, operæ pretium eſt ut cunctis fidelibus eluceſcat. Erat eo tempore quædam
b mulier de Oppido Paterni *b*, quæ propter humana ſcelera, per plures dies tam miſerabiliter fuerat a dæmonio fatigata, quod eam
Anno 1258, mulier Paternen. energumena nequam ſpiritus comedere vel bibere, nec nocte dieque per unius momenti ſpatium quieſcere permittebat. Erat denique ipſius aſpectus deterrimus, lumina ſanguinea amaritudinis felle ſuffuſa, facies ejus exhauſta, & velut fumi obſcuritate denigrata, ſpirandi & reſpirandi actione terribilis & inordinata, cunctis ſpeculum & ad intuendum horribilis facta. Cumque eam conſanguinei ac univerſi ejuſdem noti, ab immundo ſpiritu tam crudeliter vexari conſpicerent, & hoſtem humani generis voce terribili ſine intermiſſione clamantem audirent; Dei Confeſſoris Guilielmi precibus, & meritis divina voluntate confiſi, non ſine magno conamine ad monaſterium, ubi pretioſiſſimum ejus humatum eſt corpus, eamdem miſeram conſtrictam vinculis adduxerunt. Statim autem, ut ad ſacrum Viri ſancti pervenit tumulum, illico dæmon ore mulieris præfatæ clamare cœpit, dicens, ſe S. Guilielmi [meritis] vinci debere, & confuſum
ducta ad illius tumulum, C atque devictum a Dei creatura recedere.

62 Facto autem ſero, celebratis Dei Genitricis Vigiliis, ſicut diu conſuetum extiterat; ſe totus Conventus ad Chriſti miſericordiam impetrandam, pro tanto mulieris infelicis periculo cum lacrymis & ſuſpiriis integra nocte in oratione proſtravit: in qua denique nocte, quanta fecerit, quantaque inimicus ille humani generis inſidiator dixerit, non eſt facile declarare. Surgente vero mane, divino Miſſæ officio, quod quolibet die Sabbati, ad memoratæ Virginis honorem & gloriam canitur, jam incepto; ſperans iniquus hoſtis Dei famulos a pia devotione movere, cœpit ore ipſiuſmet mulieris clamare, ſervum Domini Guilielmum tantæ non eſſe potentiæ, ut eum, proot prius dixerat, extra poſſet ejicere. Et hæc dicens, ſtatim apparuit potentia Summi Dei; quoniam mulier, quæ prius oculos aperire nequibat, converſens caput, imaginem ſancti Patris aſpiciens, ad
poſtratus ante illius corpus *Chriſti ſub Miſſæ,*

eam acceſſit; & tremebunda oſculati plurimum ipſam cœpit; inter hoc, omnibus admirantibus, mulier illa erexit oculos, Chriſti prætioſiſſimi aſpiciens corpus, elevatum Sacerdotis manibus celebrantis officium, divina manu ab hoſte nequiſſimo penitus liberata: manuſque ad cælum pandens, læta cum gaudio clamavit, dicens, Laudetur & glorificetur Deus, & ejus nomen ſit benedictum in ſæcula, quia recte agnoſco & ſentio iſtud eſſe corpus illius, qui pro noſtra ſalute de cælo deſcendit ad terras; incarnari, mori, & reſurgere teſtia die voluit; qui aſcendit in cælum, & ſedet ad dexteram Patris, & venturus eſt judicare vivos & mortuos; qui etiam me infelicem & miſeram, B. Guilielmi Confeſſoris precibus & meritis, dignatus eſt ab hoſtili laqueo liberare; cujus nomen ſit Benedictum & exaltatum, in ſæcula ſæculorum. Et hæc dicens, lacrymas præ gaudio fundens, ſe tota din coram ſancti Viri tumulo in oratione proſtravit: altera autem die Sacerdoti confeſſa eſt, a cujus manibus omni deſiderio pretioſiſſimum Chriſti ſuſcepit corpus. Cuncti vero, tantum ac tale miraculum intuentes, cœperunt exceliis vocibus laudare clementiam Salvatoris, qui talia per ſuum famulum Guilielmum dignatus eſt operari; ipſa vero exultans, ingenti gaudio repedavit ad propria cum ſaluto

63 Paucis diebus interea poſtmodum evolutis, arduum aliud & inſigne miraculum, almi Confeſſoris Guilielmi precibus, pie pius Dominus voluit operari; quod ad laudem & gloriam ſui nominis, & ſancti Viri merita declaranda, juxta meæ parvitatis ingenium, prout mihi gratia a Domino dabitur gratiſſimum, cunctis fidelibus pandere minime recuſabo. Erat eo tempore fere annorum duodecim quædam puella *c* Maranenſis; quæ ob rerum inopiam mundanarum a domo ſuæ matris egrediens, Monticuli *d* Caſtrum advenit, ſperans ibidem ab aliquo beneficio caritatis, ſaltem a ſe depellere famis auſteritatem. Hujus poſtquam pauperiem depreſſam animum quædam mulier lumine pietatis aſpexit, afflata divino ſpiritu, eamdem velut ſpiritualem filiam ſui ſuſcepit in euram. Quadam vero die cum hilaria & incolumis, causa lavandi, juſſu ſuæ ſpiritualis Matris, ad flumen ſoliro more pergeret, & nullam ſui corporis læſionem ſentiret; ſubito nequitiæ ſpiritus, rumore ſuperbiæ a cælo depulſus, qui lu caliginoſa hujus aeris nocte humanis ſemper inſidiatur profectibus, eam tam erudeliter vexare cœpit; quod omnes eamdem videntes, timore & admiratione perterriti, quid agerent neſciebant. Ipſa denique die infelix illa puella totum latus amiſit; & ſic unius partis ſui corporis organa videbantur contracta, necnon etiam ab omni humore conſumpta, adeo ſpaſmoſam ægritudinem longo tractu temporis incurriſſet. Cumque eam quamplures iam seritet infirmari, & moleſtari a ſpiritu ſuperbiæ conſpicerent, pietatis & miſericordiæ ardore accenſi, per diverſas Sanctorum Reliquias, ut tam afflictæ puellæ ſumma pietas miſericordiam elargiri dignaretur, eamdem miſeram miſericorditer perduxerunt.

64 Cum autem ſalutis gratia eidem miſeræ negaretur, & de ſuæ liberationis remedio in

D A JOAN. DISC.

ſequelibus ratam profitetur

E

Paulli Maranenſis,

F

invaſa a damone,

fallaque hemiplegia

A eorum cordibus deſperatio eſſet orta; infelix
AJOAN. DISC. rumor ed aures ipſius corporalis pervenit matris, eſtum tanti diſcrimis ignorantis. Quæ nam hoc audiſſet, dilaniare facie, ſciſſiſque veſtibus, quanto citius præcorrit, & infelicem natam infelix mater melius, prout potuit, in tanto periculo poſitem cuſtodivit. Cumque mater etiam de ſalute ſuæ natæ fiduciam non haberet, & penitus quid ageret ignoraret; *ab apparente Sancto conſortatur* eadem nocte Confeſſor Domini Guilielmus per viſionem epparuit puellæ, dicens; Noli timere, filia, ſed ſurge quanto citius, & meum ſtudeas tumulum viſitare, & eris e cruciatu dæmonis & ab omni ægritudine liberate. Facto autem mane, quod vidit puella, potius nutu quam voce, matri ſtuduit declarare. Poſtquam autem, ad Dei ſervi pervenit tumulum, ſtatim dæmon, ore ipſius puellæ ſe miſerum eſſe clamans, dixit, ſe ſancti Confeſſoris potentie expelli debere; & puellam, ipſius Confeſſoris Guilielmi auxilio, ab omni ægritudine liberari. His autem auditis, Sanctimonialium Conventus totus ſe cum lacrymis & orationibus in terra poſtravit, & pro ſalute tam infelicis puellæ, eum
B pſalmis, hymnis & canticis divinam orare clementiam minime quieſcebant.

65 Inter hæc dæmon, ore puellæ clamabat dicens; Cur me pellis, Confeſſor Guilielme? Cur me pellis? Et quo me ducere proponis? Et adjungens, Exuite puellam Chriſticolam, & eam veſtimentis veſtræ religionis induite; & quæ ſeris indumenta, per me multoties inquinata, igni tradite; nam ego, ut ignis comburor, & ante Guilielmi præſentiam amplius manere non valeo. Statim autem, ut hoc exiit opetasum (mira res!) puellæ guttura cœperunt tumeſcere, lumina cruore repleri, labia & facies undique denigrari, elta a corde ſuſpiria emanare, & ſymptomata ab omnibus ejuſdem membris organicis amaræ mortis emergere. Enimvero, eum in tam ingenti periculo præfata puella conſiſteret, & cum ſputo ſanguinem corruptum nigrumque emitteret, ei miſericordie non defuit Salvatoris: ſancti Confeſſoris Guilielmi precibus adjurata, extitit a cruciatu dæmonis & ab omni membrorum contractione & ægritudine ſubito liberata. Cunctis vero tanta ac
C talia cernentes miracula, Domino & S. Guilielmo, expanſis ad cælum manibus, gaudio & admiratione repleti, immenſis vocibus laudes & gratias reddiderunt. Ipſa vero puella, una cum ceteris ſecum venientibus, Jeſu Chriſti magnalia collaudantes, felici repleti lætitia, ad propris repedavit, ad laudem & gloriam D. N. Jeſu Chriſti, qui eum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat Deus, per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a *Sequentia fuerunt* in eodem vetuſtiſſimo codice litteris Longobardicis deſcripta, *circa finem ſeculi* XIII. *Eſt autem mirum nullam memoriam ſervatam aliorum, quæ acciderunt inter mortis tempus & primum hic notatum miraculum anni* 1185. *Renda plurium ſolum in genere meminit, unumque duntaxat in particulari refert de claudo ſubulco curato, ſub Generalatu Abbatis X fortaſſis, circa an.* 1210. *Concludens autem Vitam,* Hæc multaque, *inquit*, glorioſiſſimus Chriſti Confeſſor miracula fecit, quorum notitia vie poteſt haberi: ſed quæ in ſcripturis antiquis invenimus, manifeſta fecimus. *Non eſt igitur quod ex a Tomo Chronicorum aliud expectemus, quam recentiores quaſdam hujus ſeculi gratias, ſi tamen hæ ſatis notatæ fuerant.* D

b Paretnum, *non illud in Calabria, de quo toties actum a Aprilis, ubi de S. Franciſco Paulana; ſed alterum ſolis 7. p. m. diſtans Galeta, Beneventum verſus.*

c Mons-Marani, *Epiſcopali Sede inſignitus, ſed adeo exigui diœceſ, ut in tota nullum eſſe Monachorum aut Monialium cœnobium notet Ughellus: diſtat Nuſco ſolis 5 p. m. paulo pluribus Galeto.*

d *Vulgo* Monticello *in Campania, diœceſis Aquinenſis ad Lirim ſive Garilionum fluvium; niſi forte intelligatur vulgo dictum* Mooticchio, *quod ſolum 24. m. a Monte Marano diſtat & in valle Compſana ſitum.* E

APPENDIX

De duobus præcipuis Conventibus.

§. 1. De Ordinis principio in Monte-Virginis, hujuſque ſitu & vetuſtiori a Virgilio nomine, ac decem primis Abbatibus Generalibus.

e LEander Alberti, *in Deſcriptione Italiæ, Latine reddita a Guilielmo Kyslandro, pag. 410 in Samnitibus, Montem præſtantiſſimum ſic deſcribit*: Dextra Sabbati ripa procedenti fluvius occurrit, prælato latoque ee Monte-Virginis, per planitiem in Sabbatum tendens. Mons-Virginis eſt Regno toto nominatiſſimus, nobileque templum in vertice habet, D. Virginis Mariæ, Cælorum gloriosſimæ Regina, miraculis & ſanctitate inclitum, & innumerabilibus Divorum Reliquiis plenum: adjecto etiam in cœnobio earnibus omnino lactariiſque veſci neſaeſt: quo cum adferuntur; mox vermibus ajunt ſcatere. Nunc ad locum quotannis, die feſto Penteceſtes, infinita populorum multitudo confluit, ad ſacrata delubra viſenda, Matremque Dei venerandam: uti priſcis temporibus finitimæ gentes ædem matris Deum, quæ hic erat, frequentabant; cujus mentionem facit Antonius in Itinerario, iter Sulmone ac Columnam deſcribens in quo prius Equum-Tucicum, deinde Matrem magnam raccoſet. D. Virginis templum initiis hujuſmodi fundatum e Chriſtiaois eſt. Prius quidam vir Guilielmus, hoc in loco domicilium ſibi perexiguum, vitæ ſolitariæ degendæ eum conſtituiſſet, jamque vitæ integritate ſanctitateque innotuiſſet finitimis; eorum ope paulatim maligni dæmonis ædem demolirt, novamque hanc Matri Dei condere cœpit, Virginique Mariæ dedicavit, quod ente tot ſæcula Matria Deum eſſet dicta. Sed & cœnobio poſt adjecto, novum religioſæ vitæ modum inſtituit, appellavitque Sodalitatem Fratrum Montis-Virginis quæ deinceps, illo ita pertſancte rebus humanis defuncto erevit. F

Montis deſcriptio ex Leandro Alberto.

Cœnobii ſervii exordium.

a Mons

A *ejuſdem ſubmontographia.*

a Mons hic præcelſus ab Apennino diviſus eſt, itemque ab ceteris montibus, quos ſolum radicibus contingit. Et talet eriam plurer, ab Apennino ita ſeparatos tantæque altitudinis, qua etiam ipſa illius juga ſuperent, Beneventanus ager habet. Rurſum in valle amnis, quem de Monte Virginis in Sabbatum fluere diximus, hæc ſunt; oppidum Alta-villa, Mouſque Freddinus, & in propinqua convalle vetus civitas Abellinum, *ad cujus dioceſim mons iſtus ſpectat*; *hic, deſcriptus a Leandro, quatenus Beneventum Sabbato adſitum ſpectat, a Septemtrione declinans ſe Orientem: ſed qua mons idem ſic Occaſum proſpicit, ut verſus Meridiem vertatur nonnihil, faciem conſideratione dignorem exhibet, qualem vides in hac adjuncta ex Jordano tabula; ubi præter eccleſiam & monaſterium, ſignata num.* 1 & 2, *inprimis ſub num.* 5 & 6 *notandæ capellæ duæ, quouſque carnes deportare eſt libitum; ſecus facientes quæ ſecuta ſit pœna, an Caſſo altiſque proſequitur Jordanus per plera Capita, quorum ſolos titulos hic legi ſatis erit*

B *Cap.* xx. Portanti carnis aliquid ad Montem *Suppliciis illuc inferendis cavet.* Virginis, grandia ſubito tempeſtas ſupervenit. xxi Qui eamdem iſtuc ineredulus tulerat comederatque, in deſcenſu montis eum equo ruit in præcipitium, eum evidenti periculo viræ. xxii Religioſo tale quid geſtanti abſceſſus venit, eadem in parte corporis, juxta quam carnem geſtabat. xxiii Improviſus & graviter noxius imber incumbit monti, dum ibi quidam fareimen comedit. xxiv Dum ibidem carne veſcuntur quidam, gravis & damnifica procella ſuſcitatur. xxvi Prædicto ſimiler caſus duo. xxvi Juvenes duo patinatur incommoda nonnulla, propter earnes in ſacrum Montem allatas comeſtaſque. xxvii Pavo impaſtatus delatuſque in montem invenitur totus ſcatere vermibus. xxviii Tres huic ſimiles eventus alii. xxix Rapaciſſimorum corvorum multitudo ingens ſubito apparet in monte, ad eorum vindictam, qui iſtic mandncare carnes parabant; & paulo poſt gravis tempeſtas excitarur. xxx Mulieres aliquæ, quæ capillos pinguedine unctos deferebant, impeditæ fuerunt vel montem contingere, vel eccleſiam ingre-

C di, donec ipſos ſibi præſcindi aut lavari feciſſent. xxxi Hoſpitium Montis Virginis, *num.* 3 *ſigeotum*, miraenloſe inflammatur, grandi cum damno & morte plus quam quadrigenrarum perſonarum, propter earnes illuc illatas: *quod anno* MDCXI *factum in Vigilia Pentecoſtes, concurrente cum die* xxii *Maji, in contexte legitur. Poſteriores vero temporis ſunt, adeoque & recentioris memoriæ, quædam alia ex ſupre memoratis: quod autem Cap.* xxii *ex Coſſo relatum fuit, anno* MDXXIX *cotatur acciditſe.*

3 *His ita ſe habentibus, ne agris vel Mona-* *Hoſpitium pro infirmis ad pedem montis.* *chis vel ſaeularibus deſit neceſſarium earnei eſus ſolatium, in loco qui a Lucrorum copia, circum Apollinis templum ab olim ut creditur ibi conſitarum, Lucretum nuncupatur, ſignato numero* 12; *alterum quaſi extructum ad montis pedem cernitur monaſterium, ſub nomine* Hoſpitii; *in quo præter infirmos, plerumque etiam commoratur Abbas Generalis, cum duobus Definitoribus ſive Viſitatoribus, jegiter et aſſidentibus ad commeditorem excurſum verſus omnes juriſdictionis ſuæ partes, & ea loca, in quibus Pontificalia ipſi per ſtatus anni feſtivitates exercere ſoi eſt. Ut autem patatur iſtic tem-*

plum Apollini ſacrum feiſſe; ſic in locis ſignatis 16 & 18 *creduntur fuiſſe fana, Veſtæ, Dei Fidei & Mercurii; credulitate, ſaltem quoad priora duo numina, fundata in cominibus* Veſtæ & Fitiæ, *hodiedum ſeperſtitibus. Sed hæc minus digna ſunt Chriſtiani ſcriptoris animadverſione, quam quod num,* 16 *in loca* Prætorii, *milliaribus tribus a civitate Abellica diſtantis, qui etiam ipſe Mercurio dicitur ſacer fuiſſe, inventa ſint* x Junii *Corpora* SS. Modeſtini & Sociorum Martyrum *circa annum* MCLXXX, *quæ cum Abellinum eſſe tranſlata legnntur in Hiſtoria edita ad Natalem eorum* xiv *Februarii, eadem in magno Montis ipſius ſacrario ſervari dicit Reeda, vel de parte intelligendus eſt, vel de poſteriori aliqua per Abellinti ruinam tranſlatione. Alia viginti duo Sanctorum Corpora, ibidem præter minores Reliquias aſſervata, idem Renda numerat, de quorum ſingulis, cum die cultus cuiuſcujuſque optamus porro edoceri. Plures alia ad devotionem ingendam capellæ ex eodem moetis latere pendimes ſic indicantur:* Capella Torrionis *dicta a grandiuſculæ turris forma num.* 4; *alia* Cer-

E reti *dicta num.* 7; Spelunca Angeli nuncupata *nem.* 8; *tum* eapella Paſſcharelli *num.* 9; Capella exealeearorii *eum.* 10: *quarum appellationum cauſas ſigillatim inveſtigare eihil huc attinet: quærantur ea apud Jordanum. Notantur etiam loca quædam ad jeriſdictionem Abbatis & proprietatem monaſterii ſpectantia: puta* a Hoſpitaletum; *ita dictum oppidum a parvo i cui accrevit hoſpitali, num.* 11; Mercugliano *fortaſſe ſic appellatum a Mercurio ibi olim culto; quaſi* Mercuriano, *num.* 12; Caſale-Vallis, *num.* 13, Caſale turricularum, *eum.* 14. *Circumjacentia vero loca grandiora, & Regiæ poteſtati ſubjecta ſunt,* Nola, *num.* 19; Beneventum, *eum.* 20; Neapolis *num.* 22; Puteoli, *num.* 23, *Epiſcopali aet Archiepiſcopali titulo fulgentes civitates. Tum* Veſuviui, *ignivomis eructationibus terribilis accolis, & toto Italia celeberrimus mons, num.* 21, *qui videri poſſit ſubterranei ignis communicationem habere cum ſulphureo campo, vulgo dicto* Solfatera, *num.* 24. *Eminus quoque in mari ſpectantur inſulæ* Prochita, *num.* 25, & Iſchia, *num.* 26.

F 4 *Si alterum quoque montis latus delineandem curaſſet, ærique inſculptum conſpiciendum dediſſet Jordanus, alia verofimiliter ſuccella & loca monaſterio ſubjecta exhibuiſſet, interque ea Nolam verſus,* Latibula illa, *de quibus ipſe prolixe agit, veluti quæ refugium præbuerint* S. Maximo *Nolæ*, & S. Vitaliano *Capuæ Epiſcopis*; & *quidem ætſi eorum tempore imo jam inde a tempore Auguſti Cæſaris* Mons-Virgilii *conſueverit nominari, qui nunc* Virginia *dicitur: ſed untiquiorem nullum auctorem laudat quam Jouuenem a Neſco, & quem ubique videmus nominare* Mon-rem-Virgilianum; *indicio certo, quod creditum ſit ſaltem medio ævo & ſæculo* xi *ac* xii, Virgilium *iſtic aliquos ſuos habuiſſe hortos, mediis, an magicis dicam? Herbis fameſos: & multa ſunt quæ de figuris ſub certa ſiderum conſtitutione ab ipſo Virgilio fabricatis, ad hirundinum, cicadarum, muſcarumque averruncationem, carrat Jordanus ex Joannis Schoppe, Grammatici Neapolitani nobilis Collectanea; neque ab ſimilia illis ſunt quæ in vulgaribus de Virgilio mago fabellis leguntur, ubi & de ejus uxoribus probroſe illuſis multa, ac prorſus indigna, quæ de Porcarum*

Monti medio ævo Virgilianus dictus.

AUCT. D.P. *Idolorum veterum memoria.*

Corpora Sanctorum

Sacella varia.

loca monaſterio ſubdita.

alia notatu videnda.

ab hortis cujuſdam magi.

AUCT. D. P.

Principe Virgilio intelligantur: adeo tamen iſtuc optato apud Neapolitanos invalait, ut etiam in ſacri montis Archivio, inter alias memorias vitæ S. Guilielmi additus, eodem veteri charactere, indeque apud Ferrarium pag. 92, ſic ſcriptum legatur.

non ſine errore credentium eum eſſe Virgilium Poetam;

¶ Nuncupatur Mons-Virgilianus, a quibuſdam operibus & maleficiis Virgilii Mantuani, Poetæ inter Latinos principis. Conſtruxerat enim hic maleficus dæmonum cultor eorum ope hortulum quemdam, omnium genere herbarum, cunctis diebus & temporibus, maxime vero æſtatis pollentem: quarum virtutes in foliis ſcripſerat [reliqnit.] Monachi quidam, noſtra fide digni Fratres, qui prædictum montem inhabitavere, apertis vocibus teſtantur, ſæpe caſu in prædictum hortum non ſemel, dum per juga montis ſolatii cauſa errarent, ineidiſſe; nihilominus intra hortum hujuſmodi ſic maleficio affectos eſſe, ut, nec herbas tangere valuiſſe, nec qua via inde regreſſi ſint cognoviſſe, retulerint. *Hujuſmodi hortum cum ne verbo quidem totes Jordanus uſpiam extare, nedum in tabula locum, oportet ut credamus ejus notitiam, quaſque ibi daman operabatur præſtigias, cito evaniuiſſe, poſtquam firmatus ibi ſub conſecutis Abbatibus Ordo atque Deiparæ cultus fuit. Quidquid autem de illis ſit, aliud numquam mihi ſinam ſuaderi, quam fieri poſſe, ut ſæculis ante S. Guilielmum aliquot, aliquot etiam poſt ætatem Auguſti, magus quiſpiam*, Virgilius *nomine, ibi fuerit; de quo multa etiam ſupra verum circumferantur, eaque propter ſolum nominis identitatem Poetæ integerrimo caſtiſſimoque applicata fuiſſe.*

B

Quamquam enim his Brundiſii obiit, reduci ab Oriente Auguſto progreſſus obviam, ejuſque ſepulcrum hodiedum monſtratur Neapoli; quod tamen de diuturniori ejus apud Neapolitanos mora, deque ejus frequenti in dicta monte converſatione, medicaque & oſtrologicæ artis ſtudio cum magia conjuncto, prædicatur, nullum habet in antiquitate fundamentum, imo manifeſto nititur errore. Errarem ego ſilentio dico, quo Jordanus poſt alios ſibi perſuaſit, veniſſe cum titulo Conſulis Neapolitani, ibi per Auguſtum collato. Ad hoc enim ſtabiliendum allegarat locum Senecæ, librum 6 Quæſtionum naturalium ſcribentis, occaſione terræ-motus, *qui* Campaniam magna ſtrage vaſtavit Nonis Februatii, C Regulo & Virginio Conſulibus; *ubi illi, ex corruptis nonnullis codicibus*, Virgilium *legunt; non animadvertentes, Romanum ſcripturem non niſi Romanos ſignare Conſules; deinde rem recte adeo deſcribere, denique indicare annum æræ Chriſtianæ* LXIII, *& ab Archiportæ morte* LXXVIII, *quo Conſulatum inierunt* L. Memmius Regulus & Virginius Rufus; *quemadmodum Faſti Conſulares docent. Tacitus lib.* 15 *Annalium, ejuſdem terræ motus meminit, ſed ſub prioris anni Conſulibus: in qua licet alterutrum memoria lapſum neceſſe ſit, apparet tamen utrumque in eo convenire, quod agant de re, Virgilii Poetæ ævo longe poſteriori, atque adeo Conſulem, cui adſcribitur, nihil cum illa habere commune, præter nomen aut nominis affinitatem.*

pro an. 63 Indicatus a Seneca; Tacitus pro 62.

Et hunc Neapoli Conſulem fuiſſe, cum aperte dicit terræmotus, v. Viſle App. t. 6. Junii p. 250. col. 1.

His ad Virgilii *excuſationem, ab impoſita ſibi per adeo turpem auiſoriam calumnia, Virgilianique nominis undecumque ſumpti explicationem, paulo extra propoſitum, ſed non abs re deductis; video ad ipſum ſacrum montem ejuſque monaſterium, cujus Sanctos, productis eorum Vitis laudaturus Pelix de Renda, incipit operis Præfationem ab admiratione, quam ſibi movebant* Montis cacumen, latæ viæ, veſtibula plana, clauſtra ſplendentia, imperialia mœnia, alta ædificia, magnifica tecta, religioſiſſima ſacella, ſanctiſſimæ Virginis magnæ molis imago, Reliquiarum & ſanctorum Corporum numerus ingens, eccleſia eum cellarum copia, hoſpitium magno nitore ſefulgens: *quibus ſimul ſumptis* non modo oppidum ſed civitas videtur a longe, ornamentis decorata magnificis, *quæ* circum ſe montes ſcopuloſos, inacceſſos, præcipites habet; & ita præaltos, ut ſecundam aeris regionem videantur attingere; eo obſitos continue nivibus, *at monaſterium* hiberno tempore ob nivium & glacierum ingentes horrores, vix habitabile ſit: mons *tamen ipſe*, aeris temperie æſtiva, ob ſegetum commoditatem, varietatem fructuum, frumentorum atque leguminum copiam non modicam, pecudibus collium & virentium convallium paſcua, & numeroſis diverſorum animalium armentis pabula fecunda producit. *Montis ipſius deſcriptio Rendæ.*

8 *Hujus montis* Religio, *inquit idem Renda*, meritis ſancti Patris Guilielmi brevi monaſteriis innumeris magnificata fuit, a Siciliæ Rege Rogerio familiari ſuo, cujus auxilio Paormi monaſterium virorum Sanctæ Mariæ, & Ruffiniacæ mulierum Sancti Salvatoris conſtruxit; poſt Meſſinæ & Cataniæ, ad Virginis & Salvatoris gloriam. At Conſtantiæ Regis filia, una cum viro Henrico VI, Montis Virginis monaſterio terram Mercuriani donavit a Fredericus Imperator, paternæ & maternæ devotionis in hanc Religionem non immemor, ei Rocellam Siciliæ, poſſeſſiones bonas, multaque loca dono dedit; & tanta religio fuit Siciliæ Regum & Imperatorum, quod Siciliæ, Calabriæ, Baſilicatæ, Apuliæ & Campaniæ innumera virorum ac mulierum monaſteria conſtruxerunt, conſtructa privilegiis decoraruut. Idem fecerunt Carolus primus, ſecundus, tertius, Robertus, Reges; & Domos Joanna Regina, uxor Ludovici; cujus Ludoviei Regis, Citharicæ matris ejus, Imperatricis Conſtantinopolitanæ (quæ ſuam Imperialem coronam, ut ad præſeos videtur, ad ſanctiſſimæ Virginis caput accommodavit) Joannæ uxoris, filiorum & filiarum corpora, in prædicto ſacro monaſterio, ante aram Virgini dicatam, collocata jacent. *Prædicta* Privilegia Rex Alfonſus, Rex Ferdinandus, & F alii Reges approbaruut: poſtremo vero Chriſtianiſſimus Rex Catolus V, Imperator Romanorum Auguſtus, confirmata ſtabilivit in Caſtello novo Neapolis MDXXXVI. Et a Lucio III ſanctæ Sedis Pontifice Maximo, uſque ad præſentem (*inquit Renda*) S. P. N. Gregorium XIII Indulgentiarum exemptionumve Privilegiis illuſtrata manet præfata Religio. *& inde progreſſi Ordinis* E *intermonium* *ac privilegia.*

9 *Auctorus ille in ſua Præfatione; qui deinde in progreſſu declarat, quomodo* paucis fere diebus a ſancti Fundatoris funere, D. Albertus Generalis Abbas, migravit ad Dominum, & D. Robertus unico conſenſu a Monachis eligitur Abbas III ..... Quo mortuo, Abbas IV Joannes pari voto eligitur ..... ad quem tantus virorum concurſus ad Habitus ſuſceptionem venit, ut monaſterium & eccleſiam magnificare decreverit, & ea magnificata, ad ejus Dedicationem, in die Sancti Martini anno Domini MCLXXXII invitavit; & præſentes fuere, D. Rogerius Beneventanus, & Nicolaus Salerni- *ſucceſſio Abbatum Generalium*

Digitized by Google

ſub quibus anno 1182 dedicata nova eccleſia,

A Salernitanus, Archiepiſcopi; Abellini, S. Angeli Lombardi, Montis Cotvini, Triventions, Averſanus, Frecentinus, S. Agathæ, Sarni, Theleſinus, Vicanus, Aſculanos, Ferentinanus, Vulturariæ, Epiſcopi; Abbates, S. Benedicti Abbellinenſis, S. Agathæ, & S. Meonæ, & plures alii religioſiſſimi viri ..... Poſt Joannem dum Daniel quintus eligeretur Abbas, anno Domini MCLXXXV, & Imperator Henricus Barii eſſet ..... audiens quod mulier e Petina venit a dæmone multum oppreſſa, & ad functi Viri ſepulcrum propeſtando dum tangeret illud, ſalva effecta fuit; ſanctæ religionis devotione movetur ..... Poſt non multum vero temporis ab Hieruſalem Virginis figura magnæ molis, uſque ad pectus in lino depicta, per manus S. Lucæ, una cum corporibus ſanctorum Sidrac, Miſae & Abdenago, trium Puerorum, magna cum gloria fuit oblata, & ad ſacrum Virginis montem miſſa, cum equitatu non parvo & ingenti honore. At Daniel Abbas, una cum Fratribus per montana obviam venit, ac Virgini dicatam Iconiam altari accommodans Virgini conſecrato, tempore conſecrationis Puerorum corpora majori altari reponit, & Imperatoris capellam proprio nomine vocat.

aurata dimenſionis?

altaris icon Deiparæ in Oriente?

B

& alia prodigioſa ac in qua ſe pingi fecerat S. Guilielmus ad pedes D. V.

So *Sic locatu fuit imago illa Mariana, quam, in actu filium lacte paſcentis, ibidem depoſuerat ſanctus Fundator; de qua imagine Jordanus hæc ſcribit pag.* 337: Credibile eſt quod picta ſit ipſomet præſente; quoadoquidem ſeſe voluit ad ejus pedes vivaciter depingi, quemadmodum etiamnum cernitur, in habitu albo cum capucio monaſtico moris antiqui, ſub figura orsutis. Allata autem Conſtantinopoli ea, quæ credebatur picta a S. Luca; tranſlata eſt prior; poſt ſacriſtiam, ad altare & capellam S. Virgilii a Partu dictam, multiſque ibi annis honorata; ſed eum ibi, propter loci humiditatem, deprehenderetur aliquarum corrumpi, deportata eſt in alteram magis ſiccam, quam vocant Bilancinm, a ligneis ſcilicet duabus lancibus, ad quas iſtic ex voto appenduntur, quicumque pro ſui liberatione parem corpori meoſuram tritici alteriuſve obla-

hoſtiarum miraculoſa conſervatio.

tionis quantitatem *offerunt (de quo ritu vide dicta ad Vitam S. Huberti Bretinniarenſis in Gallia,* C xxa *Maji*.) In hoc ergo Sacello inveniebatur antiqua illa imago, eum anno MDCXXIX eccleſia corruit, ut illa huc translata videatur non ſine ſpeciali Dei providentia, conſervatam volentis iſtam venerandæ antiquitatis effigiem cum ſancti Fundatoris memoria, quæ ſi in ſacello Partus manſiſſet, omnino ſorrat comminuenda; illuc enim præcipua ruina incubuerat. Verum, quia nec iſte locus humiditate carebat, curavi ego anno MDCXXXV, Generalatus mei V, ut ad Novitiatum, loco prorſus immuni a tali periculo tolleretur. *Talia cum apud Jordanum legiſſem, ruruvi ipſius delineationem ab eo qui nunc eſt Ordinis Generali, petendam; & ea mox repræſente ari iuriſom effigiem Beati. Ad hujus autem humilitatem animique demiſſionem ſpectare credo, quod in tabula ſatis grandi, & Deiparam juſta ſtatura repræſentante, vix uſque ad genua pingi ſe voluerit, adeoque exiguum, ut reſpectu totius tabulæ, non niſi minimam partem ipſius eamque infimam occupet.*

11 *Mortuus porro* Daniel *eſt anno* MCXCVI, *eique ſuffectus* ſeatus Abbas Gabriel; *qui mox Cæ-*

leſtinus III, *deceſſorum ſuorum Alexandri* III & *Lucii pariter* III *veſtigiis inhærere profeſſus, miſit Bullam ampliſſimam confirmatorum auctorumque Privilegiorum, tredecim Cardinalium ſubſcriptionibus munitum: ubi omnes & ſingulas ſacri montis ubicumque locorum poſſeſſiones, ſane plurimas, videre iſt enumeratas. In ea Bulla hoc ſpeciale eſt, quod notetur data* per manum Gentii S. Luciæ in Orthea Diac. Card. Domini Papæ Camerarii, *loco* Bibliothecarii: *eumque datu ſit anno* MCXCVII, II Nonas Novembris, *male tranſcriptam legi* Indictionem XII, *quæ futur notanda 1, a Septembri inchoata. Sicuti male pro* Presbyter *ſcribitur* Pater, *ex litteris* Pr. *titulo Cardinalitio præfixis: male etiam Diaconorum Cardinalium nuda exprimuntur nomina abſque titulo: & in ipſis nominibus erravit librarius loco plus uno, quæ nimiæ vetuſtati originalis imputanda, tantæ, ut commode legi non poterit. Hac Bulla relata, pergit Renda Abbates Generales revenſere, & ait*: D. Gabriele mortuo, ſeptimus fuit electus Paſchaſius, cujus corpus inter Sanctorum corpora in Sanctuario reperitur: (*non tamen videtur cultum ſpecialem habere*) poſt cujus interitum D. Gabriel, *eo nomine ſecundus* Abbas ſucceſſit VIII; ipſoque mortuo S. Donatos, Abbas XII anno MCCVIII; qui magno cum honore lo civitate Acernii ab illius civitatis civibus venerarur & colitur. (*Optem ego ſcire, quo die*) Decimus Abbas Joannes fuit, cujus tempore puerulus elaodus, dum ſues paſcentes claudicando inſequeretur, ne damnum agris inferrent, ad ſanctiſſimi Guilielmi preces maxima devotione ſe vertit; qui ſanatus ad ſuum fuit segreſſus domum: & ſero dum interrogaretur a ſuis, ſanctiſſimi Guilielmi precibus ſanum ſe eſſe reſpondit. *Iſti autem decimo Abbati Joanni, a Friderico Imperatore, tamquam Regi Siciliæ & adjunctæ ei Neapolis alteramque in Italia Provinciarum, data ſunt Privilegia illuſtria duo; unum* datum apud S. Germanum, *ad pedem Montis Caſſini, anno* MCCXX, *menſe Decembris Indictionis* IX, *Imperii ejus anno* I, *Regni Siciliæ* XXIX; *& alterum* datum *Mriſæ*, anno MCCXXIV menſe Februarii, XII *Indictione, quæ apud Rendam legi poſſunt.*

E *Privilegia a Celeſtino III*

F *& Friderici Imperatoris*

A AUCTORE D. P.

§. II. *De Guletano utriuſque ſexus monaſterio, primum S. Salvatoris, nunc S. Guilielmi dicto.*

Guleti ditio Sanctis ad 900 Mo. nutbet veſtiſſe,

12 *Poſtquam anno* MCXXVII, *dimiſſo primæ Fundationis Monte, laſtitutoque ibi pro ſe Abbate* Alberto, *variis hinc inde molis Sanctus cœpit, Montiſque Cuneati cœnobium fundaverat; ſolitarias aliquamdiu vixit in valle Compſuna, ac eandem anno* MCXXX *Canſilium ſumpſit, non jam ſolis viris, uti haſtenus, profuturam; ſed etiam mulieribus, de tondendo huic quoque ſexui cœnobio. Cœtatim autem juventibus peluuribus viris, & gaudentibus promovere ædificationem loci, in quo ſuas ipſi filias conſanguineaſque poſſent ſub tam religioſa diſciplina tollocatas videre; ita ſucceſſit talis monaſterii fundatio, ut Reada dicat pag. 7 quod* conſtituto monaſterio tanta mulierum multitudo confluxit, ut brevi fere quingentas acceperit; ac non parvum numerum congregavit virorum, quibus monaſticum tradidit Habitum. Monaſterium vero molis fuit tantæ, ut celeberrima & maxima urbs adhuc procul videatur, circuitu milliarii unius, uti per veſtigia apparet. *Sed ex illis ipſis veſtigiis probat Jordanus pag. 416, non omnes quingentas pariter ibi habitaſſe (quia tantam numeram locus, utcumq; amplus, capere non potuiſſet) ſed juxta ſeniorum traditionem, ad ducentas ibi ſimul fuiſſe, quibus ut minimum teiginta Monachi ſemper aderant; habitatione tamen non una, ſed contigua; ſicut fuit uſus Ordinis S. Salvatoris, jubente Chriſto per S. Brigittam ſæculo* XIV *in Suevia inſtituti; quod addo, ne quis dubitare poſſit, quin idem ejuſdem conſilii auctor* S. Guilielmo *fuerit. Hoc autem ſaveate, per decennium & amplius ad quingentas potuiſſe ibidem ſucceſſive recipi, nihil prohibet credere; ita tamen, ut earum multæ, ob ſummum vitæ rigorem, cito conſummaverint curſum ſuum, non paucæ etiam alio ad alia ſui ſtrictiora monaſteria informandæ tradudæ fuerint, nec pauciores ipſe in tirocinio deſtterit pelme vel valetudinis vel voluntatis conſtantia, ut fuerint ante profeſſionem dimittendæ, itaque in aſſumpto Habita præſtatium numerus numquam exceſſerit ductarium.*

& credi. tur 200 ſi. mul ha. buiſſe,

ſucceſſive 300;

13 *Diſtat a Monte Virginis, millibus paſſuum ferme viginti, locus,* Guletum *alias dictus, a* Guliarum *id eſt (ſi velit vocem interpretor) ſcirporum frequentia, ibidem copioſius in convalli cecrescentium, paucis a Nuſcana urbe Epiſcopali milliaribus. Hic ædificia utcumque capacia toeſtruxerit* Guilielmus, *ſucceſſu temporis tamen ea multipliciter aucta fuiſſe nihil poſſumus dubitare: omnium autem ſimul formam ſic deſcribit Jordanus pag. 417, ut appareat, ſub unius fabricæ forma, quaſi duo fuiſſe monaſteria, in quibus ſeorſim viri a mulieribus degerent. Id ut melius capiatur, placet ipſa illius Italica verba Latine reddere.* Principio, *inquit*, occurrebat grande verſus Meridiem ſeptiſpicium operis, cujus hodiedum reſtat major porta, per quam erat ingreſſus in amplum impluvium. Circum hoc inferiori in ordine variæ cernebantur diſpoſitæ officinæ, ſuperior autem pars ſerviebat dormitorio eumeriſque tam Monachorum quam Converſorum iſtic habitantium. Dextrum quoque ejuſdem impluvii latus occupabat cœmeterium, pulchro fornice tectum, qui fornix ſuſtentabatur lapideis columnis variis, ſatis elegaoter laboratis, circum

adificato ibidem grandi monaſterio;

ubi degebant ſeorſim Monachi a Monialibus,

præcipuum fabricæ ipſius murum. Ab his diverſæ grandiores duæ, cum ſuis capitellis antiquo more ſculptis, in medio poſitæ reliquarum, præcipuum fornicis incumbentis pondus ſuſtinent; uti & ſimiles aliæ duæ, perpendiculariter inſiſtentes prioribus, ſuſtinent foroiecm impoſiti cœmeterio oratorii, de quibus hoc inſigne narratur miraculum.

B

C

D

14 Poſtulabat operis ratio, ut columnæ iſtæ multum excederent molem aliarum; nec erat tales invenira in proximis, unde ceteræ petebantur, latomiis. Curavit ergo Sanctus, ut quatuor abinde leucis præparantur quantæ erant neceſſariæ. Sed cum tantæ eſſent, ducendæque per aſpera & abrupta montanarum viarum; contigit, ut iratrahendis applicata plura bonom paria, auctо aliquoties numero, vel nihil vel adeo parum proficerent, ut ſpes nulla videretur tam vaſtos lapides perducendi quo oportebat. Id cum ſancto Patri eſſet relatom, iſque ad locum veniens conſideraſſet omnia; non viribus, ſed precibus agendum cenſuit: ad quas cum ſeſa ſeduxiſſet a turba, magna cum fide eodem tediit, mandavitque ut plauſtris ſingulis unicum boum jugum applicaretur, quos ſuffecturos operi pollicebatur. Et ſuffecerunt, poſtquam ſeiſices, facto Crucis ſigno, cuſpide virgæ qua nitebatur levitæ impulſa animalia, juſſiſſet in nomine Dei procedere. Ita prima, ita ties aliæ columnæ provectæ ſunt: tam facile, ac ſi exigua lapidum fruſta fuiſſent; multum admirantibus quorquot aderant, vel pergentibus animalibus occurrebant, & famam miraculi quaquaverſum ſpargentibus: quæ res vehementer excitavit alacritatem tum vicinorum, ad ſumptus conferendos; tum operarum, ad quævis ardua generoſe ſuſcipienda. Reſtat autem memoria facti tum in eo, quod ipſe locus, Grammaticus dictus a ſuo olim poſſeſſore, donatus propterea monaſterio ſuit; tum in ipſis columnis, dum qui peregre accedentes, vel cœmeteriam præditum vel oratorium intrant, ipſas primum ſolent veluti Reliquias oſculari, & earumdem attactu corollas precatorias ſanctificare.

& columnæ 45 grandi miraculo adductæ,

per ſingu'a boum ju. ga

E

15 Circumcirca cœmeterium iſtud per ordinem collocatæ erant multæ tumbæ lapideæ divertimode laboratæ, plenæ terra benedicta; in quibus ſepeliebantur ſolæ Sanctimoniales: uno autem in latere præparatus erat congruæ capacitatis locus, ubi reponebantur revereodatum iſtarum Matrum oſſa, poſtquam conſumptis carnibus de terra levata erant. Itaque ibidem in præſentiarum videre aſt illarum oſſa & calvarias multas, eaſque tam integras, candidas & ſuaveoleotes, ot magnæ admirationis tractantibus ſint, utpota haud ioepte arguentibus, id eſſe ſignum beatitatis, qua animæ perfruuntur. Eodem in cœmeterio erant, ſieuti etiamnum ſunt, portæ duæ: una reſpondebat & reſpoodet inferiori eccleſiæ, a qua per eam ingrediebatur in cœmeterium Monachi, Miſſas vel Officia pro defunctis recitaturi; aut conſuetum Reſponſorium, Libera me Domine da morte æterna, eom aquæ benedictæ aſperſione cantaturi; quemadmodum hebdomadis ſingulis uſurpatur in Ordina; nec non in ſepultura Monachsum, poſt æxequiarum officium in eccleſia celebratum. Altera porta reſpondebat habitationi ipſarum, quæ uſque ad illam deportabant ſuarum mortuarum corpora,

F

Cameterium Monachorum.

Ritus ubi ſepeliendi,

A pora, iſtic excipienda a Monachis, eadem in eccleſiam delaturis, & poſt finitas ibi cæremonias, intra tumbat prædictas collocaturis. Supra ipſum vero cœmeterium erat eſtque modo, quod dixi, oratorium, eum duobus altaribus; ad quod ex dormitorio Monachorum de plano dabatur acceſſus.

forma eccleſiæ

16 Ex adverſo majoris portæ procedebat impluvium prædictum uſque ad parietem eccleſiæ inferioris, non frontalem ſed lateralem; cui parieti porta inerat in eccleſiam ducens: & ante hanc portam exiguum atrium aſſurgebat inſtar podii, gradibus aliquot elevatum, ac fornice tectum. Hæc autem ingreſſis, apparebat ad lævam Chorus Monachorum, alte ſuſpenſus & latitudinâ eccleſiæ commenſuratus, cui lumen infundebat orbicularis feneſtra prægrandis: ad dextram fons baptiſmalis, cujus veſtigia dumtaxat remanent; atque in medio pulchertimum ex lapidibus altare elegantis ſculpturæ; ad cujus dextram ſtabat altare Domiuæ noſtræ ſanctiſſimæ; ad ſiniſtram vero capella, corpori S. Guilielmi aſſervando erecta. Ultra eccleſiam & cœmeteſium videre eſt ad Orientem, Septentrionem atque Meridiem, veſtigia plurium ædificiorum prægrandium, quæ demonſtrant iſtic fuiſſe dormitoria, clauſtra, capitulum, refectorium, noviciatum, aliaſque officinas cum horto & fontibus ſanctimonialium uſibus congrua. Inſuper priuſquam veniretur ad prædictam majorem portam, occurrebat caſale ſive vicus plurium habitationum, prout indicia ſe præbent, ad uſum eorum ſæcularium, qui utrique Monachorum & Monachrum Congregationi miniſtrabant, vel terram eolebant; vocaturque etiam hodie, licet deſtructum, Caſale S. Guilielmi. Intra ipſum porro ſanctimonialium habitationem, anno MCLIV, fabricata fuit altiſſima & munitiſſima turris; ubi illæ ſuas habebant campanas, & ipſa earum recreationi ſerviebat ſimul & defenſioni, ſi quando, (ut ſæpe in aperta illa planitie bellorum tempore eveniebat) metus aliquis ſive incurſus hoſtilis eo cogeret. Erant igitur habitationes duæ, ſed monaſterium videbatur quaſi unum, propter contiguitatem & reditus ac poſſeſſiones communes Monachis & Monialibus.

B *& monaſterii Virginum nunc dirutæ*

cum turri anno 1254 erecta.

C 17 Et monachis quidem fundator ſua haud dubie dederat eumdem habitum quem geſtandum inſtituerat in monte Virginis, quoque uſus ipſe ſemper erat, ſcilicet tunicam; ſcapulare, capucium, & ehlamydem ex lana, coloris albi univerſa, ſicut modo; quamquam in illis principiis paulum rudior ac groſſior pannus eſſet: Monacharum vero habitus etiam ipſe totus albus erat, quemadmodum cognoſcere eſt ex picturis antiqua, quæ nunc quoque in monaſterio ſuperſunt; tunica ſcilicet, quam cingulum album coriaceum adſtringebat, & ſupra tunicam ſcapulare, tum ſubtilioris telæ lineæ peplum, quo caput collumque obvolvebantur; ſic deſuper velum nigrum. Quando autem proceſſiones per monaſterium ducebantur, aut majoribus feſtis veniebant ad chorum, vel ſimul omnes communicabant, vel aliqua occaſione progrediendum publice erat; coopertiebantur inſuper oblonga palla, panni quam tunica erat tenuioris, quali fere utuntur Equites Ordinum S. Jacobi & Alcantaræ ad publicas ſuas functiones. Induſia denique lanea ſemper, lectulus ſtramineus, lodices etiam non niſi ex lana.

Quis ibi olim Abbatum & Monachorum habitus

18 Porro a principio conditionis ſuæ, Abbatiale monaſterium fuit; & tam Abbas, quam Abbatiſſa fruebantur prærogativis ac juribus tali titulo competentibus. Abbatiſſa autem utebatur pedo paſtorali; Abbas vero etiam mitra, uti nunc quoque eadem utitur: ſuperintendebat etiam ſanctimonialibus, quæ numquam fuerunt Epiſcopis ſubjectæ, ſed ſimul cum Monachis ſubjiciebantur Abbati Generali, hic vero uni ſoli Romano Pontifici. Cumque ædificatum caſale cœpiſſet colonia frequentari, hi quoque, ſicut & famulitia omnia, in temporalibus ac ſpiritualibus juriſdictioni Abbatis ſubjacebant; eoque titulo inveniuntur Reges Regumque Miniſtri, in exigendis tempore bellorum ſubſidiis, ad ipſum Abbatem, uti ad alios Regni Barones, ſcripſiſſe. Ad tantas etiam opes monaſterium excrevit, ut viginti millia ducatorum inveniatur exceſſiſſe ſumma annui reditus, quotum major pars procedebat ex fundis juribuſque donatis eccleſiæ, ſed horum multa paulatim fuerunt a monaſterio ſubjuncta, poſtquam decurſis aliquot centenis annis a fundatione receſſerunt inde ſanctimoniales, quarum ſecuritati in campeſtri illa ſolitudine non ſatis conſultum erat, & ipſum monaſterium in commendam datum eſt. Ex hinc enim partim a Commendatariis alienata, partim Epiſcopiis applicata, partim Hoſpitali Annuntiatæ Neapoli, tanæ ceſſa pleraque jura ac bona ſunt. Panciſſima tamen adhuc ſuperſunt in diſtrictu Venuſino, Melfienſi, Ripæ-Candidæ, Minervini atque Montellæ, ex quibus & ex territorio quod circum monaſterium adjacet, eique addita colendi induſtria ex animalibus, proveniunt circiter octingenti ducati annue, unde duodecim circiter Monachi, cum neceſſario ipſis miniſterio, ſuſtentantur.

bit Abbas illic Abbatiſſa præerat.

E *Eatinum ibi Sanctimonialibus*

non niſi 12 Monachos nunc habet locus.

F 19 *Hactenus Jordanus lib. 2 cap. 19, ubi licebit ex publicis inſtrumentis diſcere nomina Eccleſiarum monaſterio olim ſubditarum, & terminos territorii monaſterio attributi, quos olim ad lites præſcindendas etiam placuit notare lapidibus, S. G. ſignatis, & idem valentibus quod* Salvatoris Guleti, *aliaque plura eodem ſpectantia. Operæ pretium profecto fuiſſet etiam Guletani monaſterii, qua ſtantis formam, qua everſi parietinas, in tabula ſculptas conſervari ad poſterorum memoriam, ſervaturas etiam tunc quando ædificia adhuc ſtantia corruerint: ſed hoc eorum curæ relinquo, qui Hiſtoriam Ordinis proſequentur.*

DE-

Digitized by Google

DE BEATO HENRICO ZDIKO

EPISCOPO OLOMUCENSI IN MORAVIA

ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS.

SYLLOGE HISTORICA.

G. H.

§. I. Ex Commentariis P. Bohuslai Balbini Societatis Jesu.

ANNO MCLI. BOhuslaus Balbinus e Societate Jesu, in erudita ſua lucubratione, quam Epitomes hiſtoricum Rerum Bohemicarum inſcripſit, anno MDCLXXVII Pragæ excuſam, dedit nobis occaſionem proferendi Beatum Henricum Zdik, Epiſcopum Olomucenſem in Moravia, & Ordini Præmonſtratenſi adſcriptum. *Beatus paſſim bonitas.* *Nam libro 3 cap. 13, dum deſcribit Przemyslaum Ottogarum bellicoſum Principem, in Bohemia regnantem, pagina 256 addit:* Sæculum illud, *ſcilicet duodecimum*, ſæculum Sanctorum in Bohemia fuit: & Omitto, *inquit*, Beatum Henricum Zdik Epiſcopum Olomucenſem ex Regio Bohemorum ſanguine; *licet autem jam ante Acta ejus protuliſſet, hic tamen cum ante alios ſanctitate illuſtris voluit primo loco nominare. Porro capite 10 pag. 285 cum egiſſet de rebus anno* MCXXVIII *geſtis, ita ſubdit*: Paulo ante hæc tempora Sobieſlaus, Bohemiæ Dux, templum S. Georgii in monte Zrit, quod conciderat inſtauravit, conſecrante Henrico Zdik Epiſcopo Olomucenſi. De hujus Henrici genealogia non parva eſt inter ſcriptores diſſenſio. Notæ, quas huic capiti apponam, conſulantur. Conſtat inter omnes Præſulem ſanctiſſimum fuiſſe, ideoque Beati nomine honoratur.

Epiſcopus anno 1126 creatur. 2 At illud, quod Auguſtinus Motavus, Præpoſitus Olomucenſis, addit; Strahovienſi in cœnobio Pragæ prius vitam religioſam profeſſum, ſuſtinerit quomodo poſſit, non video. Cœnobium enim Strahovienſe anno MCXLIII a Wladislao Rege fundatur. At Henricus jam ab anno MCXXVI Epiſcopatum Olomucenſem habebat: Jaroslaus, qui tum vivebat inter Pragenſes Canonicos, poſtea in Monte Sion Religioſam vitam profeſſus, diſerte ſcribit: Zdiko ſeu Henricus, Epiſcopus Olomucenſis, habitum noſtrum (Præmonſtratenſem) quem Hieroſolymis viderat, ſuper Sepulcrum (Domini) tite ſuſcepit, cum multo (ſicut tradam) imbre lacrymarum; & abdicatis ibi tamen carnium, quam ceteris vitæ blandimentis, reportabat Sobieslao Duci & Bohemis, ſicut novum hominem, ita & novum ordinem. Id factum eſſe oportuit anno MCXXXVII, quo Hieroſolymam ebiit; aut MCXXXVIII, quo Hieroſolymis in patriam remeavit. Sub hoc Præſule Henrico, Wenceſlaus Princeps Olomucenſis, ex caſtro ſuo Olomucii, Cathedralem Eccleſiam Wenceslao condidit & dedicavit.

Hieroſolymis Præmonſtratenſis factus. *anno 1137 aut ſeq.*

3 *Hæc ibi. Dein pagina 285 ita ſcribit*: Anno MCXI Sobieslaus Princeps non pietate minus quam armis, nec his magis quam juſtitia, magnificentia, ceteriſque Regum virtutibus clariſſimus, e vita diſceſſit menſe Martio .... Wladislaus II Bohemiæ gubernacula & Sobieslai patris nuper & Cæſatis, nunc etiam Procerum voluntate tractanda ſuſcepit .... Cujus bona gratia anno MCXLI B. Henricus Zdik Epiſcopus Olomucenſis, Cruce, more eorum temporum aſſumpta, collectoque exercitu, adverſus Prutenos idolorum cultores duxit; & plurimos ex iis partim armis, partim prædicatione adduxit ad Chriſtum, ut Hagek narrat: at Paralipomena Coſmæ, Henricum parum in ea gente profeciſſe, ſignificant .... *anno 1141 Prutenorum converſionem laborat.*

anno 1143 juvat in extruendo Strahovienſi cœnobio. 4 Anno MCXLIII Wladislaus Princeps, B. Henrico Zdik impellente, qui omnia apud Ducem poterat, ut habet Pulkava, Strahovienſe cœnobium magnis opibus pro Præmonſtratenſi Canonicorum Regularium Ordine fundat. Reducti ſunt Fratres ex cœnobio Steinfeldenſi, primuſque Abbas electus, Hezo nomine: de cujus ex Colonienſi Canonico ad Ordinem Candidum vocatione, mira narrat ejus ætatis & ordinis Jaroslaus Godefcalcus, qui poſtea Abbas in Silos factus eſt: habitacula interim lignea (verba Jaroslai recito) Conventui Pragenſi præparavit. Anno ſequente Gertrudis conjux, Doxanenſe pro factis ejuſdem inſtituit Virginibus ſtatuit. Non caroit præmio pia Principum liberalitas: namque anno MCXLV, in altari aſſumptæ in cælos Dei Matris, in eccleſia Pragenſi, beatiſſima Virgo Regio culta, Redæ Sacerdoti regio, dum ſacra facit, videndam ſe obtulit. Cumque a ſe Principes ſalutari juſſiſſet, ſimul locum Gilovir in certa fodina deſcripſit, ubi ingens putiſſimi auri via excreviſſet. Reperti ſunt Redæ indicio quatuor & viginti auri probatiſſimi centenarii, ut nunc appellant. *Hæc ibi, ubi & ſimilia plura leguntur, quæ forte etiam* B. Henrico *impellente, peracta ſunt.*

Cathedralem Olomucii ædificat. 5 *Idem Balbinus pag.* 234 Henrici Epiſcopi elogium ex vetuſto ſcriptore Bohemo Pulkana addit hoc modo: Henricus, inquit, Epiſcopus Olomucenſis ſanctæ converſationis fuit, in conſiliis dandis prudentiſſimus, ut ejus opera demonſtrant. Eccleſiam S. Wenceslai Olomucii, quam Priacipes ædificare cœperant, glorioſe abſolvit; & cum facultate Sanctiſſimi Patris Innocentii, a S. Petri Eccleſia ſeparavit Cathedralem Eccleſiam, eamque apud S. Wenceslaum conſtituit, eondecorans auro aliiſq; pretioſiſſimis cimeliis. Hieroſolymis quoque ſecum ſatis magnam partem ſanctiſſimæ Crucis attulit, & illi Eccleſiæ donavit. Cum eſſet Hieroſolymis, ſuſcepit Ordinem S. Auguſtini, quem ſancti Apoſtoli inſtitueront. Idem ipſe Henricus, cum Uladislao & ejus conjuge Gertrude, fundarunt cœnobium Strahovienſe in monte Strahow, & appellarunt

ilium

A illum Montem-Sion, ob ſimilitudinem quam habet ad Montem-Sion Hieroſolymis.

cœnobii Leſcenſis fundator

6 Aliud item cœnobium ejuſdem Ordinis fundavit, quod Olivetanum appellavit, ob ſimilitudinem montis Oliveti: ex quo cœnobio poſtea Carolus IV, Cæſar & Rex Bohemiæ, erexit Epiſcopatum per Clementem VI: cujus Eccleſiæ primus Epiſcopus fuit Joannes, ante in eodem cœnobio monachus; qui ibidem mortuus & ſepultus requieſcit in Domino. Huc uſque verba Pulkanæ. Videſne hoc loco ipſum etiam Pulkavam affirmare, Henricum Epiſcopum fundatorem cœnobii Litomiſſenſis fuiſſe? Idem ſcoſere omnes noſtri ſcriptores, ne unico, quod ſciam, excepto, Cuthenus, Lupacius, Hagek, Dubravius, Veleslavinus, Hiſtoria Sedlocenſis, Auguſtinus Moravus, & omnes qui de Henrico egeruot. Ar obſtant litteræ Wladislai, nuper adductæ. Contra vero tot ſcriptorum auctoritas negligenda non eſt. Ego crediderim utrumque conciliari poſſe, Quid enim vetat, ne plures ejuſdem cœnobii appellentur fundatores, diverſis temporibus? Sane in plurimis memoriis cœnobiorum

B *ſolum ſecundus,*

inveuies primum, ſecuodum, imo & tertium fundatorem ... Poterat igitur Henricus Epiſcopus ita primam fundarionem auxiſſe, aut alio benevolentiæ genere cœnobium ornaſſe, v.g. templo vel cœnobio extructo &c. ut alter fundator dici mereretur. Deinde probabiliſſimum eſt, ab eodem Henrico nomen cœnobio datum, Monſ-Oliveri: idem namque Henricus Strahow Montem Sion appellavit. Quippe ſummus Terræ ſanctæ amator, qui Hieroſolymam peregrinus adierat, & his nominibus memoriam oblectabat. *Hæc ille qui litteras citatas Wladislai & ſeries Epiſcoporum profert pag.* 233.

anni 1141 imperat exemtionem monaſterii S Georgii,

7 *At cap.* 13 *ſub finem paginæ* 258 *ipſa idem Balbinus ſcribit*: B. Henricus Zdik, quem antea nominavi, etſi ſuis Præmonſtratenſibus, ut par fuit, faveret maxime; ſtudioſiſſimum nihilominus facti Parthenonis ad Georgium fuiſſe, multa oſteodunt. Extant in archivo Georgiano litteræ originales, ut vocant, Eugenii III. Summi Pontificis, anno MCXLV datæ, quibus ad inſtantiam Henrici Moraviæ

C Epiſcopi, cœnobium hoc Virgineum, miris prius cæruatum laudibus, in honorem virtutis in propriam ac immediatam (verba ipſa retinere volui) Sedis Apoſtolicæ tutelam recipere ſe profiteur. Hoc igitur tantum beneficium B. Henrico in acceptis referre debet cœnobium.

movitur anno 1151;

8 *De obita ejus cap.* 20 *pag.* 228 *ſub finem ipſa habet Balbinus*. Magnus hoc anno MCLI cœnobiorum amarot & pater e vivis abiit, B. Henricus Zdik Olomucenſis Epiſcopus, Præſul vitæ ſanctimonia clarus, in cœnobio Strahovienſi Pragæ ſepultus. Alii annum MCLVII poſuerunt: nos vetuſtiſſimos codices ſecuti ſumus.

Wladislai Regis,

9 *In citatis ſupra Notis ad caput* 20 *ipſa obſervat*: De B. Henrico Zdik, Epiſcopo Olomucenſi, Regit in Bohemia ſanguinis, quod conſtat inter omnes, controverſia eſt non levis. Auguſtinus Moravus, Cathedralis eccleſiæ Olomucenſis Præpoſitus, qui Catalogum Epiſcoporum Olomucenſium, cum brevi elogio ſingulorum conſecit; ſcribit, Henricum Epiſcopum Olomucenſem, fratrem Wladislai Bohemiæ Ducis poſteaquu Regis foiſſe, & pro-

D feſſum prima Strahovienſia cœnobii, Ordinis Præmonſtratenſium; obiiſſe vero anno MCLVII, prima Julii. Peſſina & ipſe Wladislai Regis Bohemiæ fratrem fuiſſe aſſerit, & fundatorem Oliveraui cœnobii Præmonſtrarenſis, Litomiſlii mortuum anno MCL. Weleslavinus, diligentiſſimus Chronologus Bohemiæ, in Kalendario hiſtorico; Henricus Zdik, inquit, Regis Wladislai frater, Epiſcopus ordinatur anoo MCXXVI: citatque Paralipomena Coſmæ: & iterum duobus aliis in locis; Henricus Zdik, Epiſcopus Olomucenſis, filius fuit Wladislai Ducis, & frater Wladislai primi Regis, obiit MCL, XXV Junii. Idem ſenſit Lapacius, qoi mortis annum & diem poſuit 1 Julii anni MCLI. Sed Weleslavinus poſte-

an Othonis Ducis ſint,

rius ſententiam mutavit: nam in Tabulis Genealogicis Ducum ac Regum Bohemiæ, Henricum Epiſcopum Olomuceoſem poſuit filium Othonis primi, Znoymenſis & Olomucenſis Principis, qui fuit frater Wratislai primi Regis Bohemiæ, & pater Wladislai primi Boleslavienſis Ducis Bohemiæ. Dubravius, Epiſcopus Olomucenſis, in alia omnia diſcedit.

E Nam diſerre Henricum Epiſcopum Olomuceoſem air fuiſſe Sobeslai primi Ducis Bohemiæ fratrem, qui ſcilicet ab anno MCXXV uſque ad MCXL in Bohemia regnavit. Quod ſi verum eſt, non igitur fuit Wladislai primi Regis frater, ſed Wratislai primi Regis filius, & Wladislai primi Ducis Bohemiæ / qui fuit pater Wladislai primi Bobemiæ Regis / frater, arque adeo Wladislai primi Regis patroua, id eſt patris fratet. Ego in re tam controverſa nihil auſim definite. Weleslavino interim, egregio & diligenti Geoealogiſtæ, libenter accedo, & Othonis primi filium ſuſpicor Henricum fuiſſe.

natalis 23 *Junii.*

10 *Hactenus Bohuslai Balbini verba, ex hiſtoricæ Epitomes variis locis collecta. Quod ad tanti viri diem natalem attinet, licet aliqui eum referant ad Kalendas Julii, malumus tamen adſcribere ſeptimo Kalendas Julii, tam quod facile prior nota poterit excidiſſe, tam quod Weleslaus diligentiſſimus Chronologus, cui Balbinus præ reliquis adhæret, ſcripſerit eum obiiſſe die* XXV *Junii; tum denique*

F *quod Joannes Chryſoſtomus Vander Sterre, in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonſtratenſis, ex aliis ſibi ſubmiſſis documentis, ad eumdem diem retulerit illum cum hoc elogio*: Septimo Kalendas Julii, Olomucii in Moravia natalis Beati Henrici Olomucenſis Epiſcopi, Eccleſiæ Strahovienſis Canonici & Fundatoris. Qui Wratislai primi Bohemiæ filius, a teneris annis religioni & pietati deditus, Olomucenſem Eccleſiam, vir miræ ſanctitatis & innocentiæ, miſerorumque ſingulare profugium, laudatiſſime rexit. Demum varlis pro Dei gloria, Sacerdocum ædibaru, & pace publica perfunctus laboribus, extructis pluribus piis locis, glorioſus Pontifex ad cælos migravit.

§. II. *Ea Joanne Dubravio Epiſcopo Olomucenſi & aliis.*

D. P.

Titulus Beati qui Crugerius Babinſque

55 *Cum prægreſſum Paragraphum ſcriberem Heſtbenius, necdum ad manus noſtras perpenerant* Memoriæ ſacræ regni Bohemiæ & pertinentiarum Moraviæ & Sileſiæ, a Georgio Crugerio *noſtro per menſes dieſque digeſta, quo-*

rum

ERRORES DUBRAVII.

rum Junius ac conſequenter menſes quatuor lucem aſpexerunt anno MDCLXIX: *ultimos duos menſes utinam addat aliquis! Auctor hic Beati titulum, quantum hactenus ſcire poſſum, editis in libris uſurpavit primus, additisque* Henrico. *Id quia ex immemorabilis temporis uſu, Pragæ atque Olomucii noto, fecerit, dubitare vix poſſum; cum ubique profitentes ſe velle decretis Urbani octavi inſiſtere; & in appellando* Beato Henrico *ſequacem habuerit præludatum Balbinum, idem etiam expreſſius proteſtatum in prima Decade Hiſtoricorum ſuorum Miſcellaneorum, ad calcem libri tertii. Hæc proteſtatio extendenda eſt etiam ad librum* IV *ejuſdem Decadis, cui* Bohemiæ ſanctæ titulum *fecit, continenti* Sanctos & Beatos Bohemiæ, Moraviæ, Luſatiæ; tam eos qui publicis faſtis, aut ipſo immemorabilis temporis deeurſu, in cenſum Divorum venerunt; quam eos, qui licet hoc titulo careant, aut morte ob Chriſti fidem fortiter tolerata, aut innocentia vitæ in antiquitate claruerunt, aut a ſcriptoribus idoneis virtutum & ſanctimoniæ merito commendantur. *Ex tribus hic propoſitis ordinibus ſolus primus proprie ad nos ſpectat, & ſolus videtur libri iſtius* IV *parte prima contineri; cum pars ſecunda complectatur* brevem ſummam vitæ eorum qui enm publica & conteſtata ſanctimoniæ fama vixerunt, pieque & ſancte deceſſerunt, *quorum nemini auctor addit titulum* Beati; *at prolude ceſeri debuit primi ordinis ipſi eſſe* Henricus, *cujus elogio impendit præfati libri §.* 30.

videtur ab eo Henrico dici, ut ab immemorabili uſitatus

B

Dubravius Romano ſcribit Dubravius,

12 *Ibi cum pauche perſtrinuiſſet occaſionem ſuſcepti ab* Henrico *Romani itineris*: quid per hujus cauſam & quam gravia, *inquit*, paſſus ſit, Dubravius & Hageeius late commemorant. *Wenceslaus Hageeius Annales ſuos, ac jam alibi indicavi, Bohemice edidit anno* MDXLI; *quem cum ferme Latine verſiſſet Dubravius, primum Proſnanæ in Moravia editus ſub annum* MDLI, *ac deinde Baſileæ recuſus eſt poſt annos* XXIII. *Placet itaque ab eo tranſcribere, quæ de* Henrico *habet lib.* 12 *Hiſtoriæ ſuæ Bohemicæ. Liber hic initium ſumit a Wladislao, Conradi Cæſaris genero, per eumque primo Bohemiæ Rege anno* MCXLI *coronato; qui poſtquam conjurationem a Conrado Moraviæ Duce contra ſe conſanguineam ſuſcitatam, Henrici Epiſcopi conſilio & Cæſaris ope diſpuliſſet; templa diruta ab adverſario veſtaurauſſet, monaſteria nova quædam erexiſſet, juſtitiæ publicæ conſuluiſſet, etiam eccleſiaſticæ diſciplinæ, ad priſtinum vigorem reducendæ, intendebat.* Laborabant idem quod ipſe & Principes, *inquit Dubravius*, ambo Præſules; Otto Pragenſis in Bohemis, & Henricus Olomucenſis in Moravia, ut leges Sacerdotibus dictas, & ab illis per ſummam vitæ licentiam atqun libidinem neglectas, ad ſuum ſtatum reducerent. Ad hunc namque modum vivebant, ut ægre aliquem, præſertim inter paganos Sacerdotes, inveniſſes, qui ſe lupa concubinaque infamem cum inceſtis liberis non faceret; Dominis pleriſque, quorum in pagis Sacerdotia gentilitia erant, lenocinio ejuſmodi ſupparaſitantibus potius quam ab illo coercentibus, cum utilitatem ſuam ante publicam honeſtatem haberent.

quod eo ad compeſcendos concubinarios ſuſceperit,

in Conradi Moravi infeſtos proteſtus,

13 Igitur eum nulla domi remedia apparerent, quæ hanc luem tollere aut levare poſſent; Henricus ultro ſe offert Romam iturum, ad Paſtorem & curatorem animarum Sacerdotum. *Hageeius conſilium hoc initum ait anno* MCXLVII, *quando Pontificatus ſui annum* III *numerabat* Eugenius III, *adverſus hujuſmodi peſtem zelo minime vulgari inceaſus.* In procinctu erat ut abiret *Hæreticus*; enm eum quidam a Conrado ſubmiſſi adeunt, multis orantes verbis, ne ſe in tam longinquum peregrinationem daret, priuſquam diſjunctos improbitate hominum, Wladislaum & ipſum Conradum fœdere rurſum priſtinæ beoevolentiæ conjungat: neminem enim hominum exiſtere, qui id commodius præſtare perficereque valeat, quando alius nullus tanta gratia & auctoritate apud Wladislaum polleat. Henricus, ſincere iſta dici exiſtimans, candide eiam reſpondet: Cur hoc, inquit, quod petitur, Conrado non gratificer, etiamſi longius de via mihi deflectendum videam? Peigentem in Bohemiam ad Wladislaum, aſſequitur ipſemet Conradus, haud procul Lythomiſlio, ad villam quæ de menſa ditioneque Epiſcopi erat. Vocat hoſpitem ad eœnam Henricus, neſcius lupum veniſſe qui ſe agnum vellere aureo ſpoliaret, quod pro viatieulo corraſum fuit: nam mane eandem inſidiæ paruerunt, quas viator quidam obvius, agnito Epiſcopo indieavit, dicens, ſaltum proximum ab equitibus eſſe obſeſſum, alieui omnino inſidiantibus: ſe eireiter duodeeim illorum vidiſſe, intentos ad incurſandum.

14 Jubet protinus Henricus tetrocedete ſuos. At Conradus, ſubito exiliens, a tergo inſtat; & quemcumque comprehendit, ſternit. Conſiſtunt eeteri, & ſe ad defendendum convertunt. Ibi Henticus, ſpatium elabendi nactus, ſe intra ſilvam abſcondit ſolus ſine comite, ipſo eiam equo a ſe extruſo: delituitque eodem loco, totum illum diem ac noctem inſequentem. Poſtero die a colono, lignatum proſecto, repertus plauſtroque ruſtico impoſitus, Lythomiſlium eſt devictus, paucis ex ſuis incolumibus inventis, ceterum pecuniis rebuſque ſuis omnibus amiſſis. Actum de vita erat, ſi poteſtas aſſequendi eum data Conrado fuiſſet; sam is ægreſti odio adverſus Præſulem & affinem ſuum laborabat; nulla eauſa alia, niſi quod Wladislai Principis ſui partes conſtanter fovebat. Celeriter hujus tam acerbæ rei nnnarius ad Wlrdislaum perlatus eſt; atque is ſine ulla mora ex aula ſua equites mittit, qui ad ſe Pragam Henricum deducant, ut commnnem hanc ſibi eum ipſo injuriam communi conſilio ulciſcendam capiat. Sed Henricus, remiſſa in præſens omni ultione, novo rurſus viatico noviſque comitibus ſe inſtruit, se cœptum Romam ter, ad Eugenium Romanum Pontificem continuat. Qui audita querela Henrici, legationem de ſententia Pstrum decernit, nominato ſtatim Legato Guidone, qui una eum Henrico in Bohemiam iret, ad explorandam puniendamque, tom improborum Sacerdotum vitam, tum atrocem ipſius injuriam.

ægre mœſtum ſpoliatus vaſavit;

ipſum tamen tuto animo ſuo regredi,

15 Legatus Pragam veniens, cum ad omnia, in quæ agenda incubuerat, Wlsdislaum ſibi adjutorem adſciſceret; facile ejus auxilio conſeeutus eſt, ut citati ordine Sacerdotes coram adeſſe, rationemque vitæ ſuæ reddere cogerentur: dein pro negoitiæ licentia, alii exilio, alii carcere puniti, nonnullis interdicta adminiſtratio Sacrorum foit. Ipſe vero Conradus, pro contumacia ſua & crimine,

& Apoſtolicum Legatum adduxerit,

diris

A diris Pontificiis eſt profciſſus : quas cum nihili penderet, imo præcerea Legatu inſultaret, quaſi execratio ejus non ſolum de ſpoliis Henrici ſibi nihil detraxerit, ſed inſuper orexim acceaderit ad devorandas etiam Legati fortunas, ſi quas præda dignas ſecum habeat ; ad ſedandam tam rabidam latrocinandi eſuriem, Wladislaus, pro verborum anathemate, vim armorum iterum ei obtrudit ; *Smyrna obſidet hominem, urbem capit, non item Conradum fuga elapſum : qui denique ad Cæſarem Ceſaradum ſe conferens, ad ſacram ſeſe militiam Cruce ſignatus obtulit, priora ſcelera ſic expiaturus.* Henricus interim Præſes cœnobium Lythomiſlii, a ſe in periculo vorſam, quali forma ſe in Oriente vidiſſe meminerat, ædificato perſit ; vocatque illud, ex ſimilitudine ſitus, Montem-oliveti ; Wladislao non ſolum factum ejus approbante, ſed etiam de ſuo largiente agros & pagos, unde cœnobitis Deo conſecratis vitæ neceſſaria large ſuppeditarentur.

deinde Montis-Oliveti monaſterium ex voto fundavit.

16 *Ante Dubravium, Olomucenſium Epiſcoporum ſtriem digeſſit* Auguſtinus *quidam* Doctor Decretorum, ejuſdemque & Brunenſis B Eccleſiarum Præpoſitus, & Secretarius Regis ; *quem* Stanislao Dei gratia Epiſcopo Olomucenſi *circa annum* MDXX *dedicavit*. *Hic laudat Henricum, quod*, cultum divinum amplificare ſtudens, & Epiſcopium (quod parvis coarctabatur anguſtiis) glorioſis ſtructuris evehere ; templum ſub honore & titulo Martyris & Penatus ſui Wenceslai, in arce ſua Olomucenſi erexit ; ſedemque illuc Epiſcopalem ex eccleſia S. Petri, permiſſione ſummi Pontificis, Innocentii VIII tranſferri curavit, duodecim ibi Canonicis inſtitutis. Hic etiam corpus S. Chriſtini, pro eccleſia ſua recens conſtructa obtinuit, ibidemque religioſe ſecondidit. Addidit idem & eccleſiam S. Mauritii, intra civitatem Olomucenſem, quæ ante hac ad monaſterium Gradicenſe pertinebat. Moritur tandem glorioſus hic Pontifex anno MCL, VIII Kal. Julii, in monaſterio Strahovienſi ſepultus. *De S. Chriſtino ejuſque ſociis, Ordinis Camaldulenſis Martyribus, agendum nobis erit ad Novembris, quando tum alibi, tum in Eccleſia Olomucenſi colitur Officio duplici.*

D EX DUBRAVIO *Addit aliqua fundationem aliasque.*

E

DE B. JOANNE HISPANO,

CARTHUSIANO PRIORE IN SABAUDIA.

Acta Vitæ, Elevationis, Translationis, nuda accepta. D. P.

MCLX. PRope Gallionem in Normannia, nobilis Carthuſia eſt, Burbonienſis a Fundatoribus dicta ; unde per noſtrum ex Italia per Galliæ reditum, *aliquoties accepi litteras, a virorum ſui Ordinis ſtudioſiſſimo*, Fr. Leone Vaſſorio ; *qui cum præſtitutæ Beati vitam nobis mitteret anno* MDCLXVII, *humaniſſime ſignificavit, præ manibus ſibi eſſe opus, cui titulus*, Notitiæ Carthuſiarum, *per Provincias diviſum* ; Ad quod, *inquit*, ſatis felici conamine amplam materiam congeſſi ; & in ſingulis quibuſque proviociis Ordinis noſtri monaſteria, hiſtoriam fundationis, chartas, bullas, diplomata, & alia hujuſmodi deſcribam ; deinde viros qui ſanctitate vel doctrina eaſdem Domos illuſtrarunt, recenſebo ; adjecta etiam Priorum ſerie. *Opus jam abſolutum eſſe intelligo & duobus voluminibus editum : tamen necdum nancifci potui, valde autem requiro ; quia de iſtius Ordinis viris beatis, ſi quando agendum nobis eſt, vix quidquam diſtincte proferre poſſumus tali auxilio deſtituti ; dum eoque loca neque tempora ſecure licet definire.*

Optantur Notitia Carthuſiarum annis 1667 collecta *Interim datur Vita Joannis,*

2 *Attamen de* Repauſatorii Domo, *quam* P. Joannes Prior *venit, dicere poſſumus ex ejus Vita, ipſum fuiſſe in ſtabilem poſſeſſionem* acceptatam *ab Ordine ſub annum* MCLI. *Obiit enim is circa annum* LX *ejuſdem ſæculi*, VII Kalend. Julii, novem annis Prioratu Domus *ejus, ad quam ædificandam miſſus fuerat*, gubernato, *uti dicitur in Vita num. 7. Idem annus ac dies martis ſacello ſupra tumulum ejus extructo inſcripti etiam legebantur anno* MDCXLIX ; *quando Carolus Auguſtus Saleſius, Gebennenſis Epiſcopus, Sanctæ Franciſci ex fratre Ludovico nepos ter. tiuſque ſucceſſor, locum adiit, antiquum* Joannis *cultum recognovit, & corpus de primo ſepulturæ loco extulit : quod anno deinde ſequenti, conſulto Ordinis Generali & Romana ſacrorum Rituum Congregatione, in decentiorem extulit locum, pro majori illius accurrentium, & crebra ſalutatum beneficia obtinentium devotione : & hanc probant exempla quædam miraculoſorum curationum Gallice miſſarum, hic Latine dandarum pro Appendice. Elevationis Translationiſque inſtrumenta invenimus ipſi, nobiſque diſcripſeramus in Carthuſia Majori.*

propium ſecellum habuit *& an. 1650 tranſlati.*

3 *Nunc autem rurſus eadem litteras dedimus pro obtinenda delineatione* notiquiſſimæ imaginis *quæ cum capite aureis radiis cinctæ, in Repauſatorii eccleſia inventa eſt a prælaudato Antiſtite ; dicebaturque ipſum Beatum* repræſentare ad vivum, *ſed reſponſum accepimus, nec antiquiſſimam eam, neque ortæ ad vivum repræſentare Sanctum. Et merito. Cum cum eadem pictura repræſentet pariter* S. Brunonem *qui anno* MCI *obierat* VI *Octobris* ; *cum* S. Hugone Lincolnienſi Epiſcopo, *qui, colitur* XVII *Novembris adſtatque ſancto Fundatori denter, vita ſoactos anno* MCC, *anno deinde un inter Sanctos relatus ; ad ſiniſtram conſiſtente* B. Joanne, *dimidio ſecolo prius demortuo ; multum videri poſſit, ſi annorum* CCC *ætatem habeat pictura iſta. Satis ergo ſit eam tabulam hic laudaviſſe, velut mutam teſtem antiqui cultus* Joanni, *tamquam Sancto, inter Sanctos delati.*

Effigies ejus cum SS. Bruno & Hugone picta F

4 *Sita eſt* Repauſatorii Domus, *quantum hactenus ex inſtrumento Elevationis ſcire poſſumus*, in Fancinenſi provincia ; *hanc enim viſitabat Epiſcopus, cum illuc eſt invitatus. Eſt autem in tractu in Sabaudia, cis lacum Lemanum*, vulgo le Foſſigny *vel* Faucigny, *ubi potius*, Focunates Plinii, *quam in Tridentinis Alpibus cum Simlero collocarim. Pignerolas certe* Polciniacum Comitatum *appellat. Olim it Delfinatui adhærebat ; ſed ab anno* MCCCLV *Sabaudiæ ceſſit in Commutationem quorumdam locorum, quos hic in Delfinatu tenu-*

Situs loci ab ejus fundatore.

AUCT. D. P.

Vita ex Ms.

tenebat, addito Baronis titulo. Eodem in Italia eſt duplex Cluſa, *eis & trans Arvam fluvium, hæc Gebennenſi adſcripta dioceſi, illa Sabaudiæ attributa in mira cultis recentioribus. Via autem dubio quia loci Dominus*, Aymo de Fulciniaco *dictus in Vita ejus*, q, *nomen ſuum hinc traxerit. Neque hactenus mihi licet diſtinctius definire ſitum, quia non invenitur topographicis expreſſus tabulis; uti nec aliæ eorum quæ hic notantur domorum, ut vel ideo optabilius nobis ſit opus a Vaſſorio promiſſum.*

5 *Vitæ ad nos miſſæ titulus hic præfigebatur:* Vita Beati Joannis Hiſpani, primi Prioris Carthuſiæ Repauſatorii: ſupra cujus tumbam a febre ſuorum ægrotos. *In altero exemplari inſuper addebatur*, in præfatæ Carthuſiæ antiquis traditionibus ſtudioſe ſervatæ. *Quorum verborum ſi ſenſus hic eſt, ut intelligi debeat, non ſcriptura, ſed rei recentius ſcriptæ notitia*, antiquis traditionibus *fuiſſe ſervata; optandum fuerat, ut nomen ſuum Auctor addidiſſet. Si autem ipſamet ſcriptura vetuſta eſt, mirandum erit, quod veterum miraculorum nullum in particulari adſcriptum inveniatur: non item quod ſolo* Venerabilis vel *titulo uſus ſit Auctor, religioſorum omnes abſtinent, qui aliter jam paſſim noto calleque Sancto aut Beato conveniret. Habent interim hinc Tamayus & Sellatores ejus, patriorum Sanctorum multiplicandorum adeo cupidi, ut eo nomine ſæpius ipſis contradicere cogamur, genuinum nationis ſuæ Sanctum, de cujus tamen patria urbe, haud facile diſtincte expreſſa a ſcriptoribus Vitæ, teſtimonia cupimus doceri.*

VITA

Ex Ms. Domus Repauſatorii.

a In Hiſpania natus

1 JOannes, natione Hiſpanus, civitate quadam ortos extitit nomine Almanceps, *a* parentibus non ignobilibus, plebeis civibus tamen. Hic a primævo puerilis ſui tempore, litterulis ſtudiis ab eiſdem traditus eſt. Erat enim elegantis & ſubtilis ingenii ac tenacis memoriæ; adeo ut omnium ſociorum ingenium ſenſus illius capacitas ſuperaret. Cumque creſceret corpore, proficeretque ſenſu; flagrans diſcendi deſiderio, relictis ſuis genitoribus, aſſumptoque uno ſecum comite, tertio decimo ætatis anno, ex ſuo egreſſus, in ulterum profectus eſt patriam. Et perveniens ad quoddam quod adjacet Rotanem partibus *b* Provinciæ caſtrum; ibique circiter unum etiam annum commoratus, ad extremum Arelatem pervenit. Poſt paucos autem dies, inter alios in ſcholaſticos contulit; cœpitque cum eis converſari. Inter quos eum ipſorum Doctor ſcholarium ſubito illum intueretur; protinus cœpit ab eo percunctari, qoiſnam eſſet & unde, ac quorum gratia advenoiſſet? Videbat enim illuſtriſſimum juvenem, bonæ indolis adoleſcemem, vultu elucrem, atque omni elegantia adornatum. Cui mox ille reſpoodens, ſe Hiſpanum natione, ac cujus rei gratis adeſſet, profitetur. Quo audito prædictus Doctor, penſans tanti itineris laborem, & ſolicitum ſtudio diſcendi alienia in patriis convenire exulem; protinus illum docere, atque ei multum prodeſſe ſe pollicetur, & inſuper aliquem nobilium civium inquirere, qui ei quæcumque victui veſtituique neceſſaria eſſent, alacri tribueret animo.

b Haud ſcio an cupidine ſtudii in Gallias

2 His ita geſtis, accidit quod ſæpe ſolet contingere, ut promiſſum beneficium hoſpitii necdum haberet; & pecunias (ea ſua quamquam pluſculas patria artulerat) diuturnia in ſumptibus expendiſſet. Itaque multis miſeriarum angoſtiis circumdatus, & multo mœrore cogitationum angore circumceptus; tandem cœpit egere. Quod ego factum divius providentia eſſe reor, ut quem præponeret pluribus jam deereverat, aliquamulum calamitatis ſentire ipſum prius permitteret; quatenus ex ſua egeſtate diſceret, quomodo poſtea ſibi ſubditos regere debuiſſet. Sed ſubito ab eadem divina reſpectus elementia, quidam e ſpectabilium numero civium Deo ita diſponente accepit eum in domum ſuam; præſtans ipſi quidquid ad victum veſtitumque neceſſarium erat abundanter: tantæque gratiæ, tam apud prædictum virum, quam eiga conjugem ſuit; ut non ſolum ſupradicta beneficia ei faceret, verum & in unicum filium ſibi, ſi ipſe vellet, adoptarent. Manſit quoque apud eos fere duobus annis, omnium in circuito ſe videntium vultibus ac cognoſcentium valde exiſtens gratus.

egeſtate premitur;

a viro dilecto domo excipitur.

3 A quibus eum diſcederet triſtibus ac fientibus, nam comes ejus cogebat eum in ſuam patriam redire, nequaquam tamen eo regreſſus eſt: ſed pertexit ad quemdam locum, vocabulo *c* S. Baſilii: in quo unum nuper audierat verum habitare Religioſum, qui a multis illic temporibus frequentabatur. Quo accedens, ut quorumdam illicitorum, ſicut pluribus mos eſt ſcholaribus, pœnitentiam ab eodem efflagitaret; (tempus enim imminebat Quadrageſimæ) contigit quidem ut paucis ab ipſo verbis admonitus, & divina deſuper gratia illuſtratus, litteris tam divinis, quam humanis admodum eruditus, eumdem ſacræ Religionis Habitum induereat. Eo in loco tanti ſervoris, tantique regularis diſtrictionis ſibimet extitiſſe referetur, ut præ nimio jejuniorum exercitio, abſtinentiarumque frequentia, gravem in ſe morbum pectoris, qui Defecit a medicis vocatur, conciperet. Nam plerumque vir ille, cujus ſupra mentionem fecimus, eum ſe ab eo in Religionis exercitio ſæpe præcelli conſpiceret; & illam carnium eſus, quibus tameo fiebatur, ſæpiſſime reſpuere cerneret; aiebat ei Frater Joannes, nobis veſcentibus, vos abſtinetis: unde arbitror vos deiocepſ virtutes operari.

c

pio cuidam ſolitorio confeſſus, ei adhæret;

4 Manſit denique ibidem duorum & dimidii per ſpatium annorum, tam Deo quam hominibus placeos; uſquequo relata eſt ei fama & fervor cultuſque religionis cujuſdam Domus, videlicet *d* Monoria rivii, quæ Carthuſieuſi Ordini mancipatur: ad quam etiam eum feſtivus veniret, & cordis ſui affectum & propoſitom voluntatis ejuſdem Domus habitatoribus ionoteſceret; indifferenter atque honeſte ub eis ſuſceptus eſt. Non poſt multum vero temporis memoratæ Domus Prior, cernens illum in omnibus, quæ ad prædicti Ordinis cultum pertinent, valde eſſe ſolicitum, moribuſque & vita honeſtom; tentavit illi officium ſacriſtæ & totius eccleſiæ curam imponere. Qui in accepto utique miniſterio ac modeſte atque ordnate ſe exercuit, quatenus ferma

d deinde apud Momem veſti ſacram Carthuſianam

domus commoda valde promovet.

cella

A cella tranſactis ſex annis; in ſeptimo quoque, Deo placente, ad totius Domus regimen aſcendit. Præterea delectat audire ac ſubtilitee indagare, quomodo ſit ab eo Domus diſpoſita, qualiterve plurima domorum ædificia, vel nova conſtructa, vel vetera ſint renovata. Sed & vias, quæ præfatæ Domus terminos influebant, eamdem inſeſtantes, cum pluribus aliis perturbationibus, Deo auxiliante, correxit atque ſedavit. Libris autem authenticis ſcribendis & emendandis, magnum ſtudium præbuit: necnon ſanctimonialibus Prati-Bajonis conſuetudines, quee eb eo poſtulebant, nobili ſtylo eddidit.

Inde ad Carthuſiam tranſit.

5 Cujus tameu felicibus actibus hoſtis invidens antiquus, excitavit contra eum quemdam hominem, quem ſuæ veneno diræ potaverat iræ. At vir diſcretus, plus timeus recentium diſcipulorum detrimentum, quem formidans eacitatæ iræ perfidi provocamentum; ac juxta Dominicam vocem: (Si perſecuti vos fuerint in una civitate, fugite in aliam) duobus annis cum dimidio Prioratu prudeuter adminiſtrato, diſceſſit inde venitque Carthuſiam: cujus Regimen eo tempore tenebat S. Anthelmus, & huic antea jam fuesar notus: a quo tunc benigne eſt ſuſceptus atque humaniter, manens ſecum per aliquod tempus, tam illi quam uoiverſis amabilis. Poſtmodum autem eum præfatus Prior, & ejus Conſiliarii, inter ſe tractare cœpiſſent, quid illi & ſociis facere poſſent; repeuto Aymo de Fulciniaco, vir divitiis pollens & gloria, legatos Carthuſiam miſit; optans atque humiliter deprecans, quatenus ad eremum quamdam (quæ in tersirorio ejuſdem jacet, & ſub poteſtate Præſulis Gebennarum conrinetue) ejus adminiculo inhabitandam, cultores quoque eorum ordinis tranſmitterent; eo quod ipſa antiquitus ab eodem aliis tradita fuerat hujus Religionis habitatoribus; ſed parumper ab eis poſſeſſa, vacue remanſerat. Cujus precibus auditis, cognoſceutes quod conſilio Dei res ipſa ageretur; petitionibus ejus aſſenſum præbuerunt, & memoratis hominibus, plurima veſtium, nummorum, libroruuque beneficia impertiverunt, ad incolendum hoc deſertum.

poſtea ad Repauſatorii dignum;

B

C 6 Iſte uimirum locus, quem vir venerabilis ad ædificaodum adiit, vallis eſt quædam profunda, inter montana ſita; &, ut hoc dicam, ſicut congruit ordini, valde hiemoſa; ab omni ligno pumifero funditus aliena; neque ſatis abundanter fiugifera: in cujus medio juxta aquarum fluenta planities jacet permodica, in qua domorum ſedent ædificia: in circuitu vero magnis altiſſimarum montibus rupium eminentibus, in quibus pulcherrima abietum aliarumque ſilveſtrium nemora ſunt conſita arborum: In quarum rupium ſummitatibus optima ſunt undique paſcua ad alenda animalia. Huc dum vir veneraudus cum comitibus ſuis undecimo Kalendas Februarii intraret (tali quippe tempore prædicta eremus cœpit ab eo inhabitari) vix pauca in ee corporea alimenta, & quaſdam domuculas veterea, & ipſas ſordido ſchemste compoſitas, invanit. Unde utique compulſi, qui ingreſſi ſunt, ob cibi potuſque penuriam, nimis auſtera ducebant Religionis uxercitie: quibus avenaceos panis tunc erat dulcis, & ipſe feſtivus.

quam tunc deſertam & inopem,

7 Exinde cœpit homn cognoſci, & ab univerſis qui illum noſcebaut, magna in reverentia haberi, domos ædificare, loca anguſta dilatare, humum colere. Sub ejue uamque regimine, univerſa ſuperioris atque inferioris domus ædificia, quæ hodie ceruuntur, fere ſunt conſtructe. In ejus quoque tempore, conſilio ejua ae diſpoſitione, præfata Domua magnum tam hominum a Deo, quam aliorum incrementum beneficiorum inveuire meruit & obtinere. Libris quoque divinie ſcribendia & emendaudis, eumdem quem prædiximns modum retinuit. Sed & hiſtoriam, quam ipſe manibus ſuis ſcripſerat, optimam, ſanctimoniulibus virginibue ſupradictis, Deo ſibi inſpirente, ante obitum ſuum impendit. Qualis autem erga ſibt ſubditos fuerit, difficilu videtur poſſe narrari; quorum mores ſingulorum, ſive magni, ſive parvi, ſive fortes, ſive puſillanimes fuerint peuitus noverat. Erat in eo ſapieutia & gratia ipſa, uude magni altiue ditareetur, parvi creſcerent & amplificaeeutur, fortes magis roborarentur, puſillanimes ue ſundirus ruetent ſuleirentur, ſibimet enim erat in oratioue pernox, in diſciplius oimis etudeliot, in jrjuniis auſteriot, ia corripiendo ſeverus, at iu ſufferendo manſuetus. Novem igitur aunie Prioratu Domus Repauſatorii gubernato; cum a converſatioue ſua vigeſimus; e uatlvitate vero trigeſimus ſeptimus circiter annus agereetur; prædictus Prior ſeptimo Kalendas Julii, bonoaum ſtudiorum actuumque piorum faciene finem, felicem Domino ſpiritum commendavit, circa anoum Domini milleſimum ceuteſimum ſexageſimum.

D EXMS. *brevi multimodis ornat,*

& poſt 9 annos in eo moritur.

E

8 Eodem etiam tempore, quo memoretus vir venerabilis præfatum gubernebat Prioratum, tale ſertur ſubiro infortunium eveniſſe, ut petroſis alpibus, vehementi & inopinato concurſu, ab ipſorum eltiſſimorum montium cacumine, nives in tanta quantitate cum velocitate & impetuoſitate defluereut; quod duo de numero paſtorum ſimuli, de loco qui dicitur Arox, *f* ubi tunc gregea animalium conmanebaut, ad Domum Monachorum accedentes, ut victualia neceſſaria ſecum ferrent, ſubito ſub ipſis nivibus ſufforari ſpiritum eahalarent. Quam tribulationem ad ejus probandam patientiam (ſicut de Beato Job legitur) & meritum ampliſicandum, pie eredimus ſui temporibus regiminis eveniſſe. Aliquanto ſiquidem non modico temporis curriculo evoluto, & nivibus in reſolutionem revolutis, corpora de ſunctorum inventa ad locum Monaſterii adduci fecit, honorificæ tradenda ſepulturæ. Diſpoſuit tameu in cœmererio nullatenus inhumare, ne forſao ſententiæ, quam merito poterat ignorare, uodo qualicumque ionodsti ſuiſſent: ſed in loco eccleſiæ contigno, quaſi circa medium, ſecit honorabiliter, ut eſt moris in Ordine, eorum corpora ſepeliri, licet ab ipſius Ordinis Profeſſoribus nullatenus, quoad eatraneos, apud eorum loca ſoier aſſuetum.

Quia duorum nivibus oppreſſorum corpora,

f

F *f. eorum extra cœmeterium ſepulti,*

9 Quapropter, cum a ſuis majoribus, prout fertur, fuerit *g* repreheeſus, licet pluia intentione & juſta cauſa & excuſabili hoc egerit; cum ad extrema perveniſſet, ſeipſum multare volnit & punire; non formidans hujus confuſionem ſæculi perlabentia, ut futuram extremi ultionem judicii, ſi culpa ſuiſſet, meserenr evadere. Adjuravit ergo cunctoe Fratres ſuos, ut juxta prædictorum corpora, ex-

G *extra ipſum quoque humari ſe mandavit*

A tra cœmeterium, poſt ejus obitum terram ſui
EX MS. corporis terræ redderent, juxta exemplum B.
b Marcellini b Papæ, qui ob quamdam offenſam
ubi eundo de ſuper ſepelit a ſub anathemate prohibuit, ne Eccleſiaſticæ ſe-
pulturæ corpus ejus traderetur. In quo quidem
loco proceſſu temporis, nutu divino, Capelle
cum altari in eadem, pulcro tabulato extitit
perornata; ubi quamplurimi correpti febribus,
nedum levibus, ſed etiam gravibus, cum fide
ac devotione accedentes, cum ſuper ejus tum-
bam dormierint, ad propria redeuntes, ejus
ſuffragantibus meritis & precibus, beneficie
reportent indubitanter facitatum. Multo ma-
gis animabus ſuciatis credendus eſt medici-
nam ſpiritelem edhibere, indulgentiam a Deo
febres treat & gratiam obtinendo, ſi fides & devotio eni-
gat poſcentium humilitet. Cujuſmodi autem
meriti ie ſua converſatione, dum advixit, ex-
siterit; poſt ejus mortem pretioſam præſtan-
do beneficia ſanitatum uſque hodie pius Do-
minus Jeſus, cui fideliter ſervivit in vita, di-
gnatur miſericorditet propalare, ed laudem &
gloriam ſanctiſſimi ſui nominis, qui cum Patre
& ſpiritu ſancto, vivit & regnat Deus, per
B omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

c Almaneeps, *corruptum haud dubie nomen, quod conjecturibus Hiſpanis indagandum relinquo: verosimile eſt in proxima Galliæ Navarræ, vel Borbonenſi Ruſcinonenſive Comitatibus, requirendum eſſe locum.*

b Rotaneam Provincism *placet intelligere eas partes Provinciæ, quæ Rhodano adjacent, ubi eſt etiam non nominanda civitas* Arelare.

c *Hic lotas abi ſit libenter diſcam: nam qui ad Garumnam eſt in Vaſatenſi tractu, vulgo* S Bazeille, *longius vectdit, & forte* S. Baſiliæ *eſt.*

d Montis-rivii *mentio aliquoties ſit in Vita S. Roſſelinæ* XI *Junii, ſitum necdum reperi.*

e S. Antelmus, *poſtea Bellicenſis Epiſcopus, præfuit Carthuſiæ ab anno* 1139. *ad* 1151. *Id operabit ex Vita danda die ſequenti: ut hæc acta eſſe oporteat ultimo ejus anno.*

f *Aliud exgraphum*, Agnes: *puto Repauſatorio vicinam eſſe locum.*

g *Dubites quid culpatum fuerit, an quod extantes tam prope eccleſiam, an quod ex ſcrupulo extra cœmeterium fecerit ſepelirt? Ultimum videtur indicari ea quam ſibi indixit pœna.*
C

h *Nuſquam hoc legitur in iis quæ de* S. Marcellino *dedimus ad ejus diem* 26. *Aprilis; imo contrarium potius: ſtillicet quod ſepulcrum ſibi præparaverit* in Cœmeterio Priſcillæ, juxta corpus S. Creſcentionis Martyris: *quod autem iſtic ſepelirt ſe voluerit, quaſi conſortio Martyrum ladignum; id ex opinione erronea de ejus thatificatione proceſſit.*

ELEVATIO CORPORIS

Ex authenticis Mſs. Majoris Carthuſiæ.

Anno 1649 Palmonenſes viſitant Epiſcopum,

1 CArolus Auguſtus de Sales, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus & Princeps Gebennenſis, ad perpetuam rei memoriam. Notum facimus & manifeſtum, quatenus volente Deo (qui, cum ſit mirabilis in Sanctis ſuis, ex quorum congrementatione æternum ſibi præparat habitaculum, diſponit D
omnia, ſuaviter ad ſuam gloriam) poſt enactas eliquot diœceſis noſtræ viſitationes, in Faucinienſi provincia cum eſſemus, ſtatim in noſtram ordinariam reſidentiam redituri; rogavit nos R. P. D. Joannes Baptiſta de Bely, Presbyter ae devotæ Domus Repauſatorii Ordinis Carthuſienſis Prior, uti ad benedicendum ſacellum, de novo, in honorem Beatiſſimæ Mariæ Virginis Compatieotis, juxta ipſam Domum enſtructum, hue divertere dignaremur. Cujus petitioni continuo annuentes, quando-quidem ipſum Ven. Priorem, cum familia ſibi credita, ac totum Ordinem Carthuſienſem ſingulari amore meritu proſequimur; venimus ad hoc monſterium heſterna die VIII Septembris: ac hodie, inter Miſſarum ſolennia, quæ in Pontificalibus celebravimus, venit nobis in mentem fama Venerabilis ſervi Dei Joannis Hiſpani, primi Prioris hujuſce Domus; quem multis ægrotorum cutationibus celebrem jam pridem Deus reddidit; cujuſque ſepulcrum multa populorum religione in hac eadem domo frequentatur. *ad conſecrationem Capellæ in Repauſatorium venit*

2 Exiſtimavimus hanc cogitationem eſſe E
ſancti Spiritus afflatum: quocirca, re cum aliquot piis & eruditis Sacerdotibus nobis aſſiſtentibus peoſata & deliberata, advocato quoque ipſo Domno Priore, & cum ſuis Religioſis in concilium adhibito; de noſtra & eorum ſententia, viſum ſuit operæ pretium, ipſius ſervi Dei ſepulcrum & Reliquias, juxta formam Conſtitutionum Apoſtolicarum, primum viſitare: quandoquidem de fama ſanctitatis ipſius ſervi Dei ſatis ſuperque conſtat, eſtque de illorum numero, qui ante longiſſimi temporis ſpatium eum ſanctitatis odore migreverunt ad Dominum, ac proinde Ordinariorum cognitioni relinquuntur. *quæ poſtea acta agit de requirendo corpore B. Joannis*

3 Igitur hac præſenti die & hora meridiana, adhibitis teſtibus infraſcriptis & Epiſcopalis noſtræ curiæ Cancellario, publico Notario, duxerunt nos verſus ſepulcrum dicti ſervi Dei Venerabiles Patres, D. Joannes Bapt. de Bely ſupradictus Prior, & DD. Antelmus Philippus Vicarius, Petrus Feris, Joannes Donceu, Nicolaus Juliard Sacriſta, Antonius Bigouche, Philippus Mereier, Placidus Bremoud, Ambroſius Fontaine, Carolus Emmanuel Jacques Procurator, Ludovicus Bally Coadjutor; F
omnes Sacerdotes & Religioſi profeſſi ejuſdem Ordinis Carthuſienſis, conſtituentes Familiam & Capitulum hujus Domus Repauſatorii. Cum quibus, ab inferiori parte chori eccleſiæ, intravimus in quoddam ſacellum, juxta murum ipſius eccleſiæ ad Septemtrionem, quæ eſt pars Euangelii, opere fornicatu eccdepicto conſtructum: ad cujus parietem, qui eſt ipſi eccleſiæ communis, legitur characteribus capitalibus Romanis hujuſmodi inſcriptio, videlicet: Hoc in ſacello jacet Beatus Joannes Hiſpanus, primus Prior hujus Domus; ſuper cujus ſepulcrum a febribus ſanatur ægrotus. Obiit anno MCLX XXV Junii. *8 Septembris cum Religioſis Carthuſiæ progreſſus ad ſacellum eccleſia exmitiguum,*

4 Statim prædictus Prior oſtendis nobis ſepulcrum dicti ſervi Dei; quod eſt fere in medio ipſius ſacelli, ante altare prope clathra, ex ligno nuceo: ſuper qun eſt operculua ſeu patvo ports, ex ſimili ligno nuceo: quod notatum eſt emblematico opere & circulo ſolari, habente in medio cruecm candidam, & in quatuor *ipſum introſpicit,*

A toor angulis totidem ſtellas. Ad ipſum vero altare, inter quatuor columnas ligneas venuſte depictas, ſunt trea imagines ad longum opere olearium ſuper tela; ſcilicet in medio, S. Joanes Baptiſta; a dextris, S. Joannes Euangeliſta; & a ſiniſtris, ipſe ſervus Dei Joannes Hiſpanus, habitu Carthuſienſi, manu dextra palmam teneos, & ſiniſtra librum, capite radiis circumdato. Ac ad majorem confirmationem famæ & exiſtimationis de ejus ſanctitate, duxerunt nos ſupradicti Religioſi in aliud inferius ſacellum conjunctum, ac Divo Joaoni Baptiſtæ & Divo Antnoio Abbati dicatum: ad cujus ſacelli parietem affixa eſt antiquiſſima imago ſuper tela, repræſentans tres Beatos ex Ordine Carthuſienſi; nempe, S. Hugonem, Lincolnienſem Epiſcopum; S. Brunonem, ejuſdem Ordiois initiatorem: poſt quorum nomina legitur hujuſmodi ſubſcriptio, videlicet, B. Joannes Hiſpanus, primus prior Repauſatorii: patiter ad longum ut ſupra: qui palmam teneos & librum, etiam radios habet in capite ex auro: & dicitur hæc imago ipſum ad vivum repræſentare, quæ repræſentatio eſt ætatis multum proveſtæ.

& veteres notæ ſanctitatis confidoras.

B

5 Itaque in primum ſacellum redeuntes, vocari juſſimus voce ipſius D. Prioris devotos Fratres, Fraociſcum Faure & Jacobum Diuletupetit, hujus domus Donatos: ac janoia ſtatim claoſis, per ipſos aperiri ſopradictam portam ſepulcralem, dnos pedes longam & latam. Deſcendimuſque nos ipſi per ſcalam, in foveam quioque pedes altam, duos pedes & ſex uociaa latam, & octo pedes longam, opere ſtenicato conſtructam & dealbatam; cujus pavimentum aliud non erat, quam terra bene compreſſa; fornix autem ac parietes innumeris guttulis madebant. Qua ſtructura bene perſpecta, per dictos Fratres Donatos præcepimus effodi ac egeri tertam ad altitudinem trium pedum. Poſt quam effoſſionem, reperti ſunt lapides quadri, male compacti & disjuncti præ nimio pondere, ac ita loculo abiegno, omnino putrido, incumbentes, ut ſubjectum corpus, præcipue circa pectus & crura, fregerint: unde & imprudenter etiam ligooe ferreo percuſſum capnt, in multas partes ſit diviſum. Interrogavimus ipſum D. Priorem ac alios Religioſos, num aliquando effoſſa fuerit illa terra, & apertum id ſepulcrum. Qui reſponderunt unaoimitet, ſe numquam audiviſſe, fuiſſe apertum imo ſamper clauſum, a tempore obitus dicti ſervi Dei.

dsinde jubet aperiri ſepulcrum;

quo verſ. fratres.

C

(idque tunc primum)

6 Unde juſſimus ampliua aperiri: & tunc primo extracta ſunt oſſa capitis, in qoibus circa dentes hærebst adhuc caro cum pelle, ipſique dentes optime infixi erant. Succeſſive extracta ſunt oſſa brachiorum, quæ decoſſata erant io modum Crucis; & circa illa inventa eſt ligula, ea corio nigro, ac, ut videtur, bubulo, longitudinis circiter ſex unciarum; ac multa præterea oſſa immionta & minuta. Deinde extracta ſunt oſſa crurum & tibiarum; in quibus hærebat adhuc caro eum pelle. Cetera oſſa terræ madefactæ immiata erent, quam exterſimos: ipſa vero oſſa, quæ ſexaginta ſex dioumeravimus, ac cum mandibulis dentes, quos dinumeravimus etiam ad viginti qnatnor, repoſoimus reverenter in capſula ſeu arcula ex platano, unum pedem & ſex uncias longa, unum pedem lata, decem uocias alta; aliquot characteribus Gothicis ineiſa, lectu difficillimis, cum pari opeculo trectilt: ac D. Prioti commiſimus, fideliter ac revereoter in ſacrario dictæ eccleſiæ aſſervanda; quouſque, poſt acceptum Rev. Patris Generalis dicti Otdinis Carthuſienſis ſenſum, ae ſi opus fuerit, Sedis Apoſtolicæ, aliter provideator. Ipſeque D. Prior, cum omnibus Religioſis ſuis, ipſam capſam ſeu arenlam aceipiens, promiſit ſe eam ſic fideliter ae reverenter aſſervaturum.

extrahuntur ſigillatim oſſa omnia,

capſaque imoſita deferuntur in ſacrarium;

D

Ex MS.

7 In quorum omnium fidem præſentibus ſubſcripſimus; ſigilloque noſtro eas firmavimus, ac per Secretarium noſtrum & Epiſcopalem Cancellarinm publicumque Notarium contraſcribi & ſubſignari juſſimus. Acta autem fuerunt in hac domo Repanſatorii dicti Ordinis Carthuſienſis, die VICESIMA Seprembris anno MDCXLIX Indict. IX, Pontificatus Sanctiſſimi D. N. D. Innocentii divina Providentia Papæ X anno V, præſentibus teſtibus ad hoc ſpecialiter vocatis & rogatis; R. D. Petro Maguin, Sacræ Theologiæ Doctore, Caooni- E eo eccloſiæ noſtræ Cathedralis, & Vicatio Geoerali ae Officiali ooſtro; R. D. Renato Sauvage, Sacræ Theologiæ Doctore, Presbytero Congregationis Miſſionis; Venetabilibus Nicolao Carrat, & Joanne Philippo Chappet, Presbyteris Capellanis ooſtris; ae Jacobo Metmaz, Clerico familiari noſtro; teſtibus, ut ſupra dictum eſt, vocatis & togatis: qui omnes in originali, in archivio Epiſcoparus temaoeore, ſignaveruot.

confeſſi deſuper laſtamento.

Signatum erat, Carolus Auguſtus Epiſ. Gebennenſis...

Et ego Amadeos Flory, Notarius publicus & ſcriba Epiſcopalia, hoc exſcriptum rei geſtæ actum ſubſcripſi, & ſigoo meo coofueto ſignavi, de mandato Illuſt. & Rev. D. D. Epiſcopi & Principis Gebennenſis. *Et hic ſignatum*, Flory.

Nota poſt illa verba cum pelle; *quæ habentur in præcedente columna ad aſteriſcum * legi quoque in primo exemplari, ad Carthuſiam allato, hæc verba*; *videlicet*: Ae in oſſe genunm ſupereret para notabilis pellis: *quæ non habentur in ſecundo exemplari autcatico, ex quo præſens copia deſcripta eſt.* F

Nota etiam, in illo primo exemplari referri ad finem, omnes Religioſos iſtius Domus, una cum V. D. Petro in regiſtro ſubſignaſſe.

TRANSLATIO CORPORIS

Ex ſimili publico Ms. Inſtrumento.

Idem E. piſcopus anno 1605 rogatus

5 CAtolus Auguſtus de Sales, Dei & Apoſtolicæ Sedis gretia Epiſcopus & Princeps Gebennenſis, omnibus quorum interierit vivcntibus & poſietis, & ad petpeoam rei memoriam, teſtatum facimus ae manifeſtum, quod, cum ſacria Litteris, nimia honoratos amicos Dei Spiritus ſaoctus pronuntiet; nihil eorom omittere debemus, quæ ad majorem Sanctorum gloriam pertinent. Et quamquam noſtria laudationibus & honorificia actiombus eam promovere, eum tanta ſit apod Deum, ſatis pro votis noſtris non poſſumus; curare tameo quæ ad eorum majurem honorem faciune, pto munere ooſtro & ſtudioſi in eocum cultum animi noſtri teſtifica-

A tione tenemur. Iis rationibus permoti, feriis
Ex ms. solennibus & ſacris Nativitati Beatiſſimæ Vir-
Reliquiæ B Joannis ginis anni proxime elapſi, requirente R. P. D. Josuue Baptiſta de Bely, Priore Carthuſiæ Repauſtorii uuncupatæ; in eamdem Carthuſiam, pro benedictione ſacelli, de novo in honorem beatiſſimæ Mariæ Virginis Comparientis ad fores dicti monaſterii conſtructi, cum veniſſemus, eamque benedictionem perfeciſſemus; ſepulcrum Venerabilis ſervi Dei Joannis Hiſpani, primi Prioris ejuſdem monaſterii, multorum non ſolum vicinorum, ſed etiam circumfuſorum populorum, pro beneficiis ad ejuſdem ſervi Dei preces obtentis, religione celebre & frequentatum, de aſſenſu & conſilio ejuſdem R. P. Prioris, ſuorumque Religioſorum, & piorum aliquor ac eruditorum
quas prior. anno effodi fecerat Sacerdotum nobis aſſiſtentium, aſpirante Deo, juxta formam Conſtitutionum Apoſtolicarum viſitavimus, in ſacello ipſius eccleſiæ ad Septentrionem poſito: in eoque effodi curavimus Reliquiar dicti ſervi Dei, ut plenius habetur in actu, quem per Notarium noſtrum fieri juſſimus: atque ita ejuſdem ſervi Dei venera-
B bilea Reliquias, reverenter in ciſtula recondidimus, eamque ciſtulam debite clauſam eidem R. D. Priori diligenter conſervandam commiſimus, donec aliud vel de R. D. Generalis Carthuſiæ aut Sedis Apoſtolicæ ſuper iis conſultæ ordine & juſſu, ad earumdem Reliquiarum majorem honorem præſtandum videretur.

decentius collocare 2 Cum igitur hoc anno, in viſitatione noſtræ diœceſis pergentes, idem R. D. Prior certiores nos reddidiſſet, bonum videri probarique a R. P. Generali Carthuſiæ, literis ad illum datis VIII Septembris proximè elapſi, eaſdem Reliquias Ven. ſervi Dei honeſtiori in loco collocari, idque reſponderi a Conſultoribus ſacræ Congregationis Rituum; ut populi, ad eas honorandas beneficiaque curationum poſcendi ventitantes, ad majorem illarum cultum & Dei laudem, prædicti ſervi Dei glorificatione, magis ac magis accenderentur; idem R. D. Prior nos
eodem accedit 50. efflagitavit, ut ad idem monaſterium pro earumdem Reliquiarum translatione ac decen-
C tiore collocatione nos tranſferre dignaremur. Cui petitioni libentiſſime annuentes, ad majorem Dei gloriam ejuſque ſervi Dei cultum, III Nonas Octobris anni ſupra milleſimum ſexcenteſimi quinquageſimi, ad poſtulata d. Rev. Prioris exequenda, eodem comite, ad præd. Carthuſiam Repauſatorii aſcendimus: & craſtino conſequenti die, S. Brunoni Ordinis dicti monaſterii fundatori dicato, pro dictarum Reliquiarum translatione proceſſimus, ut ſequitur.

& in ipſo feſto S. Brunonis 3 Igitur eodem die, hora nona antemeridiana, ad majus altare eccleſiæ d. monaſterii, Pontificalibus veſtimentis induti, ad inſtantiam d. R. Prioris, eamdem prædictam tranſlationem requirentis; Actum a nobis editum ſuper viſitatione dicti ſepuleti, earumque Reliquiarum effoſſione & repoſitione, a Notario noſtro legi intelligibili voce juſſimus. Quo perfecto, capſulam in qua prædictas Reliquias repoſueramus, exhiberi coram nobis præcepimus. Quam ſtatim nobis exhibitam debite recognovimus, eum ſigillis ab eodem R. P. Priore ſuper ipſa impreſſis, eamdem ipſam eſſe, in qua prædictas Reliquias decenter recondideramus. Quam poſtea aperuimus, D
omniaque in ea contenta diligenter perſpeximus; eaque ut a nobis recondita fuerant, omnibus immutatis iiſdemque repertis, comperimus. Ad quarum Reliquiarum apertionem non modica populi, etſi in montania longe a pagis & urbibus ageremus, multitudo ad nos acceſſit; offerens coronas & roſaria, ad comparandam illis ex dictarum Reliquiarum attactu dignitatem.
reſervata capſa eorum vagabundo populo,

4 Cui eum abunde ſatisfactum eſſet, ſolenni
eſſa transferimus in novam arculam; ritu novam arculam affabre, ſplendide & decenter pararam ac ornatam, benediximus; in eaque prædictas Venerabiles Reliquias cum honore debito repoſuimus; eamque arculam ad latus altaris, dum Pontificalem Miſſam de S. Brunone celebraremus, collocavimus. In qua poſt Communionem ſacram, Religioſis nonnullisque de populo conceſſam, & ſolennem Benedictionem datam, ſoleuni etiam proceſſione eaſdem Reliquias, (quas idem R. D. Josnnes Baptiſta de Bely cum R. D. Martino Symonnes, Vicario monaſterii Melani, gratiſſimo onere vectabat) per utrumque ejuſdem monaſterii clauſtrum, comitante Sacerdotum & Lai-
E corum magno numero, cum candelis & cereis
& deinde in loco ſacelli ad id parato accenſis, decoravimus: & peracta proceſſione, eaſdem in dicto ſacello, in armario, ad latus ejuſdem ſacelli ornatiſſime parato, & cancellis ferreis munito, recondidimus; Indulgentiamque quadraginta dierum, in forma conſueta, omnibus adſtantibus conceſſimus.

5 Cujus noſtri Proceſſus hunc Actum in eo-
conditamque de re acta inſtrumentum ſit ſignati dem monaſterio, per Notarium noſtrum fieri curavimus: cui ſubſcripſimus cum R. D. Petro Franciſco Jaco, ſacræ Theologiæ Doctore, Archidiacono & Canonico eccleſiæ noſtræ Cathedralis, Vicario Generali & Officiali noſtro; & prædicto R. P. Priore, Reverendiſque ejuſdem monaſterii Religioſis, & præſentibus Ven. DD. Nicolao Carrar, & Joanne Philippo Chappet, Capellanis noſtris; R. D. Petro de Liſle, Theologiæ Doctore, Plebano eccleſiæ Cluſenſis; R. D. Humont, Presbytero eccleſiæ de Sionzire, Capellano; diſcreto Jacobo Mermat, Clerico Parochiæ d'Vgny, familiari noſtro; *cum teſtibus* Claudio der Turches, parochiæ S. Joannis Tho-
F lomæi in Faucunari; & egregio Agnete Symmoner, loci de Sauville prope Mottam in Lotharingia; teſtibus ad præmiſſa vocatis & rogatis: qui omnes in originali, in archivio Epiſcopatus remanente, ſignaverunt. Ita ſign. Carolus Auguſtus Epiſcopus Gebennenſis.

Et ego Amadeus Flory, Notarius publicus & ſcriba Epiſcopalis, hunc exſcriptum rei geſtæ Actum ſubſcripſi, & ſigno meo conſueto ſignavi, de mandato Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi DD. Epiſcopi & Principis Gebennen.
& Notavit.

Ita ſign. Flory cum ſigillo Epiſcopali inſra in plica impendente, & utrumque Actum duabus vittis ſericis, rubes & cærulea, nectente.

APPENDIX.

Miracula quædam recentiora Gallice deſcripta.

6 PEr traditionem habetur, quod cum Beatus hic vellet bibere de quodam fonte, qui

A qui eſt in via Repuſtatorii, inter eoſdem mon-
Aqua in vinum verſa, tet; aqua ipſi verſa ſit in vinum : qui foos ex-
inde ominatur Fons S. Joannis.

dæmoniacus curatus, 7 Anni circiter quadraginta ſunt, quod Religioſus quidam Ordinis S. Franciſci de Obſervantia, Conventus oppidi Cluſæ in Sabaudia, poſſeſſus a dæmone, adductus fuit ad S. Joannem, per R. P. Guardianum & Fratres aliquos d. Conventus. Hi cum ibi ſolemnem Miſſam celebraſſent, pro liberatione d. Religioſi; ſolum incluſerunt in caveam, quæ eſt ſubtus tumba ipſius Beati : ſupra cujus valvam poſuerunt grandem lapidem, atque ita ad prandium ſumendum abierunt. Poſt duas autem horas reverſi, invenerunt hominem, in ſpelta ambulantem, ſanum ac ſilvum, qui deinde vixit multis annis, abſque ſenſu alicujus incommodi.

item epilepticus 8 Famulus quidam Carthuſiæ Vallis-ſanctæ, morbo caduco laborans, accepit a Ven. P. D. Raphaele Guilielmo, tunc Priore, phylacterium, in formam Agnus Dei compoſitum, cui incluſerat aliquid de terra ſepulcrali B.
B Joannis, cujus ille virtute integram conſecutus eſt ſanitatem. *De hujus Prioris ætate vegetus Dominus Carolus le Coultoux anno* MDCLXXXXI, *in Carthuſia Majori operam dans Annalibus Ordinis colligendis, reſcripſit : in quodam Priorum Vallis-ſanctæ indiculo notari, quod ipſam revexit ab anno* MCCX *ad* XXIV : *verum recentius ſibi viderî miraculum, quam ut ad tantam antiquitatem poſſit aſſurgere : idcoque hic potius intelligendum* Domnum Nicolaum Raphaelem Guilielmum, *Repuſtatorii Priorem ab anno* MDCXXIV *ad* XXXII, *quando officio abſolutus rediit ad dilectam quam erat profeſſus Carthuſiæ Majoris ſolitudinem, in eaque obiit* MDCXXXIV, 1 *Aprilis, nec feleus unquam Repuſtatorio præfuiſſe : cujus tamen titulum reperiſſe ſe ait Dominus Carolus, Raphaelem Guilielmum additum : in ſuo accuratius relatio Ms. bis Latinis verbis ;* V. P. D. Raphael Guilielmus, tunc Repuſtatorii Prior, ſervo Carthuſiæ Vallis-ſanctæ dedit excerptam ſertam de Beati ſepulcro, in modum Agnus Dei inva-
D lutam : cujus virtute ſanatus eſt.

Ex Ms. & *dæmoniaca* 9 Claudius Hudry, ex vico Cluſæ ditionis Gebennenſis, annos jam elapſis novem, ſedduxit ſuam uxorem ad ecclemdium celebrandum, ex voto quo ſe obſtrinxerat B. Joanni, ſi ejus meritis a malo, quo poſſidebatur, dæmone liberaretur, ſicut & liberata mox fuerat.

amens quoque 10 Vir quidam, prope Mentonum in Sabaudia manens, mente ſua exciderat : pro quo cum ſui conſanguinei vovilſent, ipſum ad Repuſtatorium adducere peregrinum; executi votum ſuum ſunt, & ille ad ſanos ſenſus rediit: credo jam elapſos annos quatuordecim.

& nulla febri laboraret, 11 Puerula, cum febri vehementi luctans, commendata fuit a matre B. Joanni; miſſo ad Repuſtatorium puero, qui ibi Miſſam dicendam curaret, pro recuperanda puerulæ ſanitate. Hic ſua legatione perfunctus, tradidit matri aliquid terræ, quod de ſepulcro Beati ſumpſerat : ipſa vero ejus particulam appendit collo filiæ, quæ tum forte ex paroxyſmo tremebat : & continuo ceſſavit tremor. Verum, cum fortuito caſu exciditſet amoletum, rediit conti-
E nuo paroxyſmus. Quod cum animadvertiſſet mater, terramque ſactam collo filiæ decidiſſe, continuo ipſam ei reaptavit : & ſtatim ſanatam filiam, omnique febri liberam habuit. Erat mulier illa ex oppido Cluſæ in Sabaudia; res autem contigit, quo tempore Repuſtatorium Prior regebat Ven. P. D. Ireuæus Douroais.

Quando hæc ſcripta. 12 Atque hæc ſcripta quidem non invenium-tur, vera tamen ſunt, quemadmodum apparet. *Quomodo autem id apparebat ? Credo ex vetusti & certa atteſtatione eorum qui præſentes adfuerant & vivebant, dum iſta ibi ſcriberentur : quod tempus utcumque cognoſci poterit ex tempore ultimo nominati Prioris, quem Repuſtatorio præfuiſſe intelligimus ab anno* MDCXXV *uſque ad* XXXIII ; *triennio autem poſt majorem Priorem, conſtitutum : quo munere cum ſimiliter abſoluti petiiſſet anno* MDCXLIII, *eodem anno e vivis ablit.*

C

DE S. ODUINO,

F

PRESBYTERO MARTYRE HUGARDIÆ IN BRABANTIA

Notitia ex Molani Natalibus Sanctorum Belgii.

G.H.

XXV. JUNII

Cultus, HUgardia *ſic dicta, quaſi* Hugonis ſterta, *celebre municipium eſt dioceſis ac ditionis Leodienſis, Brabantiæ Regiæ oppidis undique circumſeptum : quod cum anno* MXIII *muris cingere pararet Balduinus Epiſcopus Leodienſis, a Lamberto Comite Lovanienſi prohibitus fuit. In hoc colitur* XXV *Junii* S. Oduinus Martyr, *cujus res geſtas ex Leodiensibus proprîis, more ſuo Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii deſcripſit, in hunc modum.*

Sacerdotium 1 Hugardiæ, natalis Sancti Oduini Martyris, qui ad Sacerdotii honorem provectus, ſingulariter invigilabat jejunio, orationi, pſalmodiæ & eleemoſynis. Unde cum iret in villam Merceles (aut Meldaert ut potatur) celebraturus Divina, obvios habuit duos ſcurras : qui fraude machinabantur extorquere pecuniam, quam pupillis, viduis, & indigentibus diſtri-

buere eum agnoverant. Sed alter, qui ſe mortuum fingebat, juſto Dei judicio mortem obiit : a qua tamen piiſſimus Oduinus eum re-
mortuus reſuſcitatus, ſuſcitavit. Poſtmodum exorta eſt quæſtio inter agricolatorem quemdam & filiolum ſpiritualem Sancti Oduini, de meta inter confinia agrorum : de qua, ſecundum jus & æquitatem decidendi, communi conſenſu omnium eſt
Martyrium arbiter. Beatus autem vir ſententiam decidit contra ſuum filiolum. Unde is ira percitus, foſſorium a manu patrui ſuſcepit, & in verticem ejus violenter direxit, ſciditque ei caput medium. Sanguinis autem effuſio fontis venas mox aperuit, de cujus lotione multos fuiſſe re-
fons emanans ſtitutos ſanitati perceptum eſt. Natalem habet in die natali Præcurſoris Domini. Ideoque Hugardicenſes ad Divum Gorgonium Canonici feſtum ejus, quod Duplex celebrant, transfe-

runt in diem ſequentem. Et Reliquias corporis ſacri, quieſcentes in capſa, in Proceſſionibus ſæpius circumferunt, potiſſimum tamen ultimo feſto Pentecoſtes. *Hæc Molanus, qui fere eadem habet in Indiculo Sanctorum Belgii. Ejus exemplo S. Oduinum etiam vetuſtiores Miræus in Faſtis Belgicis & Burgundicis, Sauſſajus in Martyrologio Gallicano, Ferrarius in Catalogo generali: & longa ſatis encomio, ſed mutata ſolum phraſi, Bartholomæus Piſcen in Fluviis Eccleſiæ Leodienſis, & in Hiſtoria ejuſdem Eccleſiæ lib. 11. num. 31; ubi Martyrium ejus refert ad annum* MCCIX. *Reverendus Dominus Decanus, anno* MDCLIV *regatus de S. Oduino, reſpondit, nihil poſſe ſe amplius adferre, quam quæ apud Molanum de eodem habentur: Reliquias, utpote diſperſas ab impiis, nullas amplius certas ſupereſſe. Eodem ergo caſu exiſtimare licet deperditas quoque fuiſſe Lectiones vetores, quarum ægraphum ſequi ſe profitetur Molanus, nec facile ſperare nunc poſſumus aliud alibi inveniendum.*

AUCT. D. P. *Reliquiæ*

DE B. GUIDO MARRAMALDO,

D. P.

ORD. PRÆDICAT. NEAPOLI IN CAMPANIA

Ex Diario ſacro Dominicano Dominici Mariæ Marcheſii.

CIRCA MCCC-XCI.

PRæſtitulati ſcriptoris, in colligendo Diario iſto, & ſub annum MDCLXXII ſex tomis vulgando grandia merita, Hiſpaniarum

B *Rex ſeu potius tot Sancti ac Beati Dominicani, per tum eruderati, poſt annos circiter viginti coronarunt Puteolanæ Eccleſiæ Inſula, ad decorem potius, quam uſum conceſſa; ſiquidem haud diu poſt vita exceſſit. Primus nos hic docuit, ſuum concivem* Guidum *numerare inter Ordinis Prædicatorii Beatos, tribus potiſſimum argumentis.* I. Quod ad corpus ſub annum MCCCXCI defuncti ea eiſtruerint ſigna ſanctitatis certæ, ut capella S. Matiæ a Roſario cognominata, in ædo primaria Sancti Dominici, intra quam ſepultum illud fuit, mutato mox nomine nuncupari cœperit Capella B. Guidi, quemadmodum conſtat ex publico iſtic inſtromento, quo Zizotta de Acceiis anno MCCCCXXVIII fundum quemdam Patribus legat ea conditione, ut pro ſalute animæ ipſius legatricis quot hebdomadis terna fiant ſacrificia in ſacello B. Guidonis. II. Quod ibidem publice exponator vetus ejuſdem effigies, cum radiis circa caput ac titulo Beati; ſimiliterque in Capella Sancti Dominici; nec non Eugubii in Umbria in clauſtro S. Martini, *teſte Michaele Pio parte 2. libc. 4. pag. 348, ubi ſimpliciter appellatur*, B. Guidus de Neapoli. III. Quod in Comitiis Provincialibus Ordinis, per regnum Neapolitanum celebratis anno MDCXII, commiſſum ſuit Seraphino de Nocera, tunc Provinciali, daret operam, ut Roma impetraretur facultas colendi illum cum Officio & Miſſa.

Cultus antiqui argumenta certa

C

B. GVIDVS MARAMALDVS
Ord. Prædic. Neapoli ad Sum.

2 *Pro qua autem anni die? Crediderim aliquam in genere optaviſſe Patres, ſacræ Congregationis Rituum arbitrio deſiuiendam; Marcheſium interim hanc legiſſe, quæ nullius ei alius occurrebat ſui Ordinis vel Sanctus vel Beatus, prout alias quandoque a ſe factum ipſe mihi per epiſtolam deſcripſit; licet id diſſimulaverit de* Guido *fatevi. Rogavit tamen alia occaſione, ut quando de antiquo cultu conſtat ſatis, ideoque intretur* Guidus *noſtris Aris inſeri; non gravemur huic diei relinquere nomen ejus, quam ſpecebat facile a ſacra Congregatione approbandam, cum cultus illi futuri probatus. Interim miſit effigiem Beati, hanc quam vides, acceptam ex tabula veteri, quæ communiter creditur opus eſſe celebris illius Ziacaci: qui ſi floruit ſub finem decimi quinti ſæculi, ut mihi ſcribitur; datur occaſio ſuſpicandi, eadem tempore factam aliquam tranſlationem corporis in æde Sancti Dominici, aut alia ratione inſigniter auctum* B. Guidi *cultum, annis jam fere centum elapſis a morte: qui cultus perſeveravit; quod uſque obſeſſa anno* MDXVII *a Francis Neapoli & extremam famam patiente, corpus cum vita & magno ſupellectilis eccleſiaſticæ ſcripturorumque veterum theſauro, ſic abſconditum fuit; ut ſuperveniente poſt ſolutam obſidionem peſtilentia, & defunctis, qui notitiam loci ſecreti habuerant, haberi non potuerint repetici, quantumcumque magna adhibita diligentia. Perſeverat tamen tradita per manus credulitas, tunc inveniendi omnia, cum extremæ penuriæ neceſſitate aliqua Conventus premetur: quæ licet ſæpe maxima fuerit, nondum tamen contigit eam ſic levari.*

dies incertus

effigies antiqua cum titulo Beati.

corpus cum theſauris occultatum anno 1582.

3 *Hæc*

A 3 *Hæc ſumma triam epiſtolarum, quas ea ſupra Marchaſius ſcripſit: quibus ex Sammontii Hiſtoria Neapolitana addiderim, præcipuam defendendæ contra Francos urbis curam acriſque pro Cæſare ſervandæ cuſtodiam creditam fuiſſe* Fabritio Martamaldo: *quem quia exoſum Francis habebant, haud vana Fratres formida occulti inceſſiſſe, ne ſi urbe caperetur, dolorem receptarum a Fabritio cladium miles exacerbatus ulciſceretur in ejuſdem nominis & familiæ Beatum; ideoque abſcondendum potius ejus corpus crediderint, quam tot aliae inſignes ſuæ Reliquias, quibus minus periculi fore credebant. Ex tunc autem deſiit Beatus cultus, & capella ad priorem nuncupationem redit, donec divinæ providentiæ placuerit theſaurum ſacrorum oſſium (quem vel inde conſtat de terra honorifice elevatum fuiſſe, tamquam Beati, non abſque Ordinariis conſcientia) denuo in lucem educere, nec cum Vita, ſi qua antiquitus ſcripta adſit. An autem adſit, haud leviter dubito; cum nullum ejus indicium reperiatur neque in Mſs. Codicibus Ambroſii Taegii, uſque ad annum* MDXIII *diligentiſſime collectis; neque in Vitis editis vel a Leandro Alberto ſub annum* MDXVII, *vel a Joanne Flaminio ſub annum* MDXXIX, *vel a Seraphino Razzio ſub annum* B MDLXXV; *quorum duo primi ante obſeſſam per Lautrechium Neapolim & præteaſe Vitæ amiſſionem ſcripſerant.*

Fabritio arrama-do ariem evente?

an tunc etiam diſparue-rit Vita?

Dicitur nobiliter nacto

4 *Circa medium hujus ſæculi edidit Theodorus de Piperno Compendium hiſtoriarum virorum illuſtrium Neapolitanæ provinciæ: ex quo nobis adhuc ignoto ſumpſiſſe profectur Marchaſius qualemcumque Vitam hic Latine reddendam.* Natus eſt B. Fr. Guidus Neapoli, parentibus ibidem nobiliſſimis, ex quibus Guilielmus Marramaldi ad Nidenſem Sedem ſive Coriam (*inter antiquas quatuor, ſecunda hæc numerabatur, poſt Capuanam prima*) nunc extinctam, pertinens, Fratres habuit Landulfum Archiepiſcopum Barienſem Legatum Apoſtolicum, ac deinde S. R. E. Cardinalem, & Carolum Majoremdomus Caroli Regis. A puero vixit cum omni modeſtia, mire diligens ad ſtudia. Camque frequens eſſet in Conventu S. Dominici, pia & erudita Fratrum converſatione captus, inter ipſos recipi petiit & obtinuit. Receptus, & Philoſophicis ac Theologicis bene inſtructus, non ſolum perquam devotos religioſus, ſed etiam egregius evaſit Verbi divini prædicator. C Quod ille talentum locis pluribus fructuoſe exercuit, nominatim autem in civitate Ragufina, cui ſic placuit, ut ejus intuitu fundatus ibi ſit Conventus Ordinis.

ſumpta habitu egregie ſtudueſſe

5 Regreſſus in patriam, inſtitutus a ſummo Pontefice fuit Inquiſitor Generalis per totum Regnum; multuſque labores ac perſecutiones ſuſtinuit, liberrime exercens officium iſtud, moleſtiæ atque invidiæ plenum. Sed in virtute Crucis, cujus etiam figuram ligneam penes ſe geſtabat ſemper, illæſus ab omnibus periculis exiit. Ita cum aliquando conventum obſediſſet ingens tumultuantium multitudo, ipſe in tectum chori progreſſus, Crucem ſuam contra illos protulit, mandans ut continuo inde abſcederent; & tantum cunctis terrorem ineuſſit, ut momento citius diſſipati fuerint. Alias a Rege Roberto accerſitus, miſſis militibus, quaſi ad ſuam præſentiam illum tuto adducturis, revera autem in carcerem retruſuris; ipſe divinitus cognito illorum conſilio, elata Cruce adjuravit eos, ne io ſe violentas manus injiceret quiſquam: iturum ultro ſe, & acturum cum Rege; quem ſuo alloquio ſic placavit, ut qui eum antea ferre non poterat, perſuaſus ſuum ab illo regnum turbaci, propter frequentes tumultus, exercitæ contra hæreticos ſeveritatis cauſa exorientes; non ſolum liberum a ſe dimitteret, ſed etiam ſecutum, quod Inquiſitionis ſacræ cauſis Rex ſe amplius non immiſceret.

D AOCT. D. P. *& Inquiſitor ſtatus*

abſente Cruce ſemper ſu tutatus.

6 *Habemus libellum, cui titulus, Dux Adventarum, Neapolim curioſe perambulantium, auctore Abbate Pompeju Sarnelli Italice ſcriptum, editumque anno 1685; ubi cap. 17. deſcribitur* Regalis eccleſia Sancti Dominici, *in cujus numen reſtaurata & conſecrata fuit anno* MCCLV *ab Alexandro Papa IV, cum ante annos* XXIV *S. Michaelis nomine adhuc colueretur, ſub quo fuerat Benedictinis anno* MCXVI *conceſſa. Hic intra portam majorem eccleſiæ portamque monaſterii, legere eſt antiquum titulum hoc principio.* Nimbiſer ille *&c. qui titulus quoniam din ſteterat ad us cujuſdam ciſternæ; conatus fuit Fr. Cyprianus a Neapoli explicare, in eum ſenſum, quo ſignificaretur, in ipſius ciſternæ fundo latere corpus* B. Guidi Marramaldi *cum argentea eccleſiæ ſupellectile, iſtic pariter abdita: ſuamque ea de opinione lucubrationem edidit, ſub titulo* Ciſternæ diſcoopertæ; *ſed ego, inquit Sarnellius, oppoſui eidem* Filum Ariadnes; *docuique petram illam non eſſe aliud, quam naufragi cujuſdam monumentum, ſublatum de pavimento eccleſiæ, quando chorus tranſponebatur, applicatumque ciſternæ iſti, cum qua alias nihil commune habebat. Iſtam vero controverſiam indicare hic placuit, ut indicetur, num ita pridem adhuc quæſtum fuiſſe de theſaurum iſtum, & quam firma perſuaſione Neapolitani credunt, ipſum apud Prædicatores delitescere.*

E *Corpus cum Theſauro abſconditum adhuc latet.*

DE VENERABILI BERTA,

P. D.

RECLUSA ULTRAJECTI IN BELGIO

Notitia ex Necrologio, juxta corpus ſervato.

ANNO MDXIV. *Anno 1456 Reclusa Berta.*

ANno Domini MCCCCLVI, *quo David, Philippi Boni Burgundiæ Ducis filius, per tranſactionem cum Gisberto Bredeodio, prius quidem electo, ſed numquam confirmato, pacificam iniiſſe viſus eſt Ultrajectinæ ſedis poſſeſſionem, multis deinde modis & factionibus per annos* XI *inquietandam, ingreſſa eſt Reclusorium ſuum* Venerabilis Berta; *extra omnes publicarum revolutionum curas vilitura per annos* LVII. *Ita legimus in egrapho Chartæ mortualis, quæ veluti quoddam vitæ compendium, ſitt ſignata ac ſigillata, intra pyxidem vitream cluſa & reperta fuit in ejus ſarcophago. Egraphum autem illud ex* memoriis Lappii *Bullaude ſubmiſit ann.* MDCXLIII Bartholdus Nihuſius; *poſtquam eamdem Chartam Tentonice verſam publici juris feciſſet. Florebat tunc Ultrajecti eruditionis fama clarus*

AUCT. D.P. videtur reperiſſe 1562,

A rus Jureconſultus Gisbertus Lappius ; *cujus cura habemus Hiſtoriam Ultrajectinam Joannis a Beka ex parte ſuppletam editamque : ſed eam cujus memorias allegat Nihuſius, exiſtimo illius Synonymum avum eſſe ; qui, teſte Valerio Andrea in Bibliotheca Belgica, ibidem fixa ſede, & uxore ducta Medicinam exercuit, circa medium ſæculi* XVI, *& obiit anno* MDLXXIV. *Igitur tempore intermedio, ac forte ſub Frederico Schenckio, primo ultimoque ejus loci Archiepiſcopo, ſub annum* MDLXI *inſtituto, & collapſa per Cleri incuriam ſacra ſtudioſius reſtaurante, apertum fuerit monumentum Bertæ, vulgo venerabiliter habitum ; niſi quis opinari malit a Calviniſtis deſtructum, defoſſo alibi corpore, cujus noſtriam in ſarcophago repertam, exaraverit Lappius ſenior tranſcribere, ad ſuam poſterorumque memoriam, & juxtim miſerit Bollando per Nihuſium. Ipſa ſic legebatur.*

tanquam mortuæ 1514,

a Anno milleſimo quingenteſimo decimo quarto, ipſo die S. Lebuini (*die feliciſ Tranſlationis, Natalis enim colitur* XVI *Novembris*) poſt Nativitatem S. Joannis Baptiſtæ devota Chriſti Virgo Berta, filia Jacobi, intra ſeptimam & octavam horas migravit a ſæculo, plena operibus bonis, anno ætatis octuageſimo ſeptimo, pro-

B feſta ſoror ſecundum Regulam Anachoretarum, per Rev. in Chriſto Patrem, Dominum Judocum Epiſcopum Hierapolitanum, ac ſacræ Theologiæ Profeſſorem, cum licentia & approbatione Reverendiſſ. in Chriſto Patris & Domini, Domini David de Burgundia, Epiſcopi Trajectenſis. Quæ devota Berta arctam peregit pœnitentiam, in cilicio & ſimplici tunica æſtate & hiemo, ſine carnibus & lacticiniis ; ſine igne, nudis pedibus & obſervantiis pluſimis. Dumque in tam ſigida pœnitentia viviſſet annis quinquaginta ſeptem & amplius,

& juxta veſtibuli. totum ſepulcr.

quievit in Domino, in loco apud eccleſiam Civilem Trajectenſem ; petiitque ſepeliri in loco ubi pœnitentiam explevit. Quæ omnia & ſingula prædicta, Nos, Hermanus de Lockhorſt, Decanus eccleſiæ Sancti Salvatoris Trajectenſis, & Vicarius Reverendiſſ. in Chriſto Patris & Domini noſtri, Domini Friderici de Raden Epiſcopi Trajectenſis ; & Nos, Jacobus de Appelteren, Decanus eccleſiæ Majoris Trajectenſis, & ego Theodorus Prior Regularium in

C Trajecto certificamus & notum facimus per præſentes cum ſigillis noſtris, anno Domini ut ſupra.

in eccleſia civili dicta,

3 *Non eſt hæc formula (ut Nihuſio in Epiſtola Bollando ſcripta viſum) ex earum genere, quibus alicujus Fratris aut Sororis mors annuntiari ſolebat & etiamnum ſolet per Collegia & Monaſteria, ad poſtulandum ſuffragia precum. Plus aliquid illa ſapit, & teſtimonium publicum eximiæ ſanctitatis continet, in omnem poſteritatem durabile. Quare dignam cenſui* Bertam, *quæ hic, poſt alios dies præſentis Sanctos atque Beatos, referretur cum titulo* Venerabilis, *donec aliunde aliud quid lucis affulgeat. Ex impreſſo Teutonico interim ſubjicio, quod ſcripſit devota ſoror Berta libellum Precum & Meditationum de vita Chriſti, editum Leydis* MDXVIII. Civilis eccleſia, *juxta quam illa vixit, & in qua voluit ſepelivi*, vulgo de Buerkerke, *id eſt Parochialis, in qua vicinis, id eſt, civibus ſub eadem Parochia conſtitis, miniſtrantur Sacramenta, curantur funera, aliaque geruntur, Collegiatis majoribus*, vulgo Dom kerken, *ideſt*, Dominorum, *ubi nobiliora dumtaxat officia celebrantur, minus commoda,*

4 *Scribit autem de ea Nobis vir patriarum antiquitatum ſtudioſiſſimus Antonius Matthæus, Lugduni Batavorum Juris Anteceſſor, libris etiam editis notus. In quibus ſunt Veteris ævi Analectorum, hactenus necdum viſorum Tomi tres, beneficio ipſius ad nos pervenit, atque inſuper Tomus unus grandior de jure Gladii Tractatus, & de Toparchis qui exercent id in Diœceſi Ultrajectina. Scribit, inquam, nobis de civili Eccleſia vir iſte Clariſſimus, deſuper interrogatus in hæc verba :* Parochialis ea fuit. Frequens in ea plebs. Convenite in eam ſolita collegia machanica ; condebant ibi plebiſcitar habebant ibi, & adhuc habent ſua ſingula ſepulcra. Epiſcopus inaugurationis cauſa cum in urbem veniſſet, mox ab ingreſſo eam adibat : in ejus ſacriſtia exuebat habitum ſæcularem & eccleſiaſticum induebat : & ſic inde progrediens a Canonicis S. Martini, ad proximum pontem obviis, ſolebat excipi, & in eccleſium deduci. Verum ſuperioti ævo, cum cœpiſſet Ultrajecti reformari religio, chorus eccleſiæ iſtius, quo commodius eſſet iter, deſtructus juſſu Magiſtratus : & factum tunc ut perirent multa, quæ jam obruta, eccleſiaſtica monumenta. Nec ego de fundatore ejus quidquam adhuc ſcio.

D Regula anachoretarum, ſub qua vixit Berta

E

5 *Hactenus V. Cl. Antonius Matthæus, inſuis ad me litteris datis* XVI *Feb.* MDCC. *Regulæ Anachoretarum, ſecundam quam profeſſa dicitur Berta nullum potuit invenire veſtigium in tota Hiſtoria Ultrajectina ; nec potui ego reperire quidquam, unde conjecterem, quantum illa Regula præceſſerit ætatem Bertæ. Quamquam enim cum Necrologio prædicto miſſa nobis ſit* Regula Canonicorum Regularium & Eremitarum Ordinis S. Adalberti, Archidiaconi Ultrajectenſis & Eremitæ Hæremundani, Friſiæ, Northollandiæ & Kemerlandiæ Apoſtoli ; *hæc recentias ſcriptam ſe probat vel ſolo titulo* Northollandiæ, *anno* MDLXXX *primum audiri cœpto ; cum ea ditio antea Friſiæ nomine conſeretur, a qua tunc avulſa fuit & Hollandiæ adjuncta. Totam etiam ſe novam offendit, hiſ facienſ mentionem* Cappucinorum, *quos conſtat in Italia primum cœptos nominari circa annum* MDXXX, *uti videre eſt in tractata Fr. Joannis de Terra-nova tunc viventis, quem dedi* XVIII *Maii poſt Acta B. Felicis ; in Belgium autem non fuerunt recepti ante annum* MDLXXV. *Quia tamen fieri poteſt,* F *ut ejus compilator vetuſtiorem aliam, & ſæculo* XIV *priorem præ oculis habuerit, placet eam ſanctam & minime prolixam, alibi autem non facile inveniendam, hic apponere, quo facilius ſit de ſanctis judicare. Sic ergo habet.*

nova ſpes, quæ inveniatur Ms.

tamen hic proponitur, lectori dijudicandæ.

6. Quicumque hanc ingredi Regulam in votis habent hujuſque onus leve ſuſcipere, oportet ante omnia caritatem erga proximum, cujus affectus maxime in Collegas reluceat ; ſemotaque omni vanitatum pompa mundanorumque affectuum illecebris, Divum Adalbertum ſumant in fautorem, protectorem & patronum, hujuſque tam exemplaris viræ a Deo conſtitutum conſervatorem.

Finis & vota,

11 Singulis hanc amplexantibus vivendi normam, annus probationis datur, quo peracto vota ſolennia hæc Deo offerunt, Paupertatis, Caſtitatis, Obedientiæ, Clauſtri perpetui, Silentii & Abſtinentiæ perpetuæ.

forma habitus.

ssa Hujus Regulæ ſtudium in ſpiritu contemplativo & meditationibus ad acquirendam perfectionem ponitur.

av Deo laudes per Officii Romani ſolennem cantum, in dies horaſque diſtinctas celebrabunt.

v Omnes

A v Omnes totius orbis neceſſitates, etiam per particulares orationes commendabunt.

vi Omnes hujus Ordinis Collegæ hiſce veſtibus uratur. Tunicam ſive ſutanam unam, ex panno Capucinorum confectam, hoc eſt cordato, hancque talarem ferent, & in forma aliorum Sacerdotum, excepto colore; nihil infra geſtantes, præter caligas ſuperiores ex tela ſaccea laboratas: nullis veto linteis licitum uti. Pedibus nudis incedent. Calceamenta illis libera in formam Capucinorum: permittitur tamen ut in hieme propter vim frigoris, domo exeuntes, ligneis utantur calceis: nec tamen panneis utantur ſoccis, niſi pro morbo, Superiorum permiſſu. Cingulum ferens e corio nigro, pileuſque quadratus & niger, in formam Sacerdotum ſecularium illis erit; non refragante tamen Reguli, ſupneiolum habere nocturnum, pileumque domeſticum poterunt. *forma habitus.*

vii Præpoſito Superiori ſola hæc in veſtitu differentia: pelliolum geret uſque in media brachia, cum parvo ſupucio nigro; exeuntique illi concedetur pallium, uti ceteris, nigrum.

B viii Novitiis in veſtitu nulla diſtinctio. Coronam in capite ferent Sacerdotes, ſed ordinariam, & quiſque ſtrundum Ordinem quo eſt inſignitus.

ix Silentium omnibus erit perpetuum, niſi per Superiorem aliter conceſſum fuerit, cujus conſcientiæ hanc rem committimus. *rigor clauſuræ.*

x Nullus umquam e clauſtro reperietur exiiſſe, qui non apoſtaſiam, viſceribus depravatæ mentis lue corruptis, cordi, in ruinam animæ, velis inhærere.

xi Superiori ſoli libertas, cum eo quem elegerit, pro urgenti neceſſitate ex eremo exire concedetur; & hoc non niſi votorum omnium conſenſu, cujuſque conſcientiæ committetur; ut nullius conſiderationis particularis affectu deſiderare directe aut indirecte exitum poſſit, aut quovis modo vota ſuorum ſolicitare.

xii Quiſque Canonicus in domo diſtincta per clauſtrum vivit, ſemel tantum in die refectionem ſumens. *vitæ ratio.*

xiii Tribus in hebdomade diebus, carnibus veſci licitum.

xiv Tribus in hebdomade diebus, Matutinis abſolutis, diſciplinam corpori adhibebunt.

C xv Cilicium præſumitur continuum in veſtitu.

xvi Contemplationi ſe quiſque dabit una hora, poſtquam ſurrexit; una etiam hora ante prandium, una denique hora poſt Completorium.

xvii Dum pulſus campanæ dtue ad Horas, quiſque debita diligentia properabit, niſi a Superiore ob morbum diſpenſetur.

xviii Orationi privatæ vocali, media hora mane, quiſque vacabit: ante prandium etiam & ſub veſperam.

xix Bis in die Viſitator cellam cujuſque ingreſſus, debiliores animos confortabit; dæmonis, ſi neceſſum eſt, impulſus ſalutaribus monitis repellet; nec hoc tamen ultra quadrantis ſpatium, niſi gravior neceſſitas aliud poſceret. *occupationum.*

xx Quod reliquum eſt temporis, poterit quis aut in hortis ſuis terere laborando, aut per clauſtrum deambulando: ſilentio tamen continuo obſervato.

xxi Nil poterunt habere ſibi proprium; ſed quidquid datum fuerit, juſſu Superioris commune erit.

xxii A nullis recipere aut mittere litteras poterunt, quas non legerit Superior. A nullo viſitari, niſi præmeditato & recepto conſenſu Superioris. *relaxationis modo.* D

xxiii Singulis quindenis ſimul omnes uno in refectorio comedant, obſervato tamen in menſa ſilentio, poſt quam una hora recreationi conceditur, omnibuſque colloqui eſt licitum. D. P.

xxiv Singulis menſibus unus dicaderur recreationi, quo tempore tollunene legas ſilentii, permittiturque in magno clauſtro aut horto deambulatio.

xxv Prout mandabit Superior, in horto communi quiſque laborabit.

xxvi Habebit quiſque in cella culcitrum repletam palea: nec ſibi aſſumant lectos. Cooperturæ duæ pro frigoris rigore concedantur, infimi tamen pretii.

xxvii Omnibus ſeptem horæ ſomni concedantur.

xxviii Duo tantummodo erunt Officiales domeſtici; unus diſtributioni & œconomiæ, alter culinæ inſudabit.

xxix Oeconomus portionem cuique hora prandii per cellulas diſtribnet, ſinguliſque hebdomadis ſalem, olenm & acetum, prout judicabitur oeceſſe. *Officialium munia.*

xxx Solus œconomus, quo poteſt fieri rarius, pro neceſſitate domus, cum conſenſu Superioris exibit. E

xxxi Coquus non erit Sacerdos; ſed tamen Canonicus & Eremita, uti ceteri, ſola tonſura munitus.

xxxii Superior habebit ſuum domicilium juxta templum, in quo erit culina communis: mnnebitque cum eo, ſi copia Religioſorum exigit, unus titulo Sacellani ſive Aſſociati, cum duobus Officialibus. *habitatio.*

xxxiii Ab alio latere templi jungetur refectorium commune: cui annexa cellula Cuſtodis templi.

xxxiv Omnes Canonici euntes ad templum aſſument in brachia ſuas pelles in ſignum Canonicatus; & canent cum ſuperpelliceo, ſequentorque Officium Romanum.

xxxv Omnis officia mutabilia, & nulla permanentia erunt. *commutationis.*

xxxvi Superior omnium votis creabitur per ſingulos tres annos: permittitur tamen continuari, ſed ſemel; & is vocabitur Præpoſitus; illi vicarius, Decanus; iſque conſtituetur a Præpoſito, ſed ſingulis annis renovabitur. F

xxxvii Caſtos templi per ſingulos annos mutabitor a Superiore, ſimulque & œconomus.

xxxviii Poterit ſibi quiſque Superior alium aſſumere Sacellanum aſſociatum.

xxxix Solos coquus in vitam manebit, heres humilitatis.

xl Numquam Superiori, niſi peditem exire licebit.

xli Confeſſarii nunquam niſi in quatuor anni temporibus, poterunt ſe dare publice confeſſionibus excipiendis, niſi peculiaris facultas Superioris acceſſerit. *jejunii rigor. Novitiorum inſtitutio.*

xlii Superior tenebitur ad eumdem rigorem, quo minimus per leges adſtrictus eſt; tenebiturque ſingulis diebus novum denominare cellarum viſitatorem; ſinguliſque menſibus unum habere de zelo religionis & de merito ſtrictioris vitæ concionem, & hanc in Capitulo.

xliii Adventum cum magno rigore jejunii commendabit: per Dominicos & Feſtos dies concionem ordinabit, & per Adventum & Quadrageſimam in templo. Uoam in Capitulo ſingulis hebdomadis inter Fratres jubebit dici.

xliv Novitii in templo non poterunt geſtare

A ſtare ſignum Canonicatus, & hæc ſola differentia inter alios.

AUCTORE D. P.

XLV Senior Eremi habebit curam inſtructionis Novitiorum, dabitque eis formam ſtudii contemplativi, ſovebitque in viſceribus eorum ignem ſeptiformis Spiritus; quo aceeoſi, in majorem caritatis effectum eluceant.

XLVI Nulli pes legea, excepto Superiore & œconomo, darur tractare monetam. *eorumdem ſolemnis veſtitio.*

XLVII In ingreſſu Religioſi in Ordinem, in meditullio templi, io eorona Fratrum proſternetur; reſpouſoqoe dato da petitiona paais, benedictio veſtibus adhibetor; & dum cantatur Pſalmus Miſerere, iiſdem induetur; & poſt mutuum omnium amplexum, aget Superior de exitata aiga Fratres, & merito religionis. Poſt quæ cantabitur Te Deum laudamus: dabitur ai a Superiore poſſaſſio ſedia in templo: jubebitur publica intonara, Deus in adjutorium meum intende, oihilque aliud: quo abſoluto procedet ad pedem altaris, ubi Sacro de Spiritu ſanctu votivo intererit.

XLVIII In die unius Canonici & Eremitæ; B permirtitur, pru devotione parentum, Collegis reeraatio. *Pauperes in communi, quales.*

XLIX Ubi curnua laborum mors avenerit, ſepelietur quiſque in veſtitu; deponeturque in loco publicu, & caven omnibus deſtinata.

L Caſu quo fidaliom devotione augeantur Eremi reditus, non admitteotur ſupra ducentos florenos auuuos in ſingola capita: & hoc ſancitum, legequa voti paupertatis corroboratum declaramus.

LI Donaria templu, pro devotione fidelium, recipienda ſeutimus; non tamen uſibus applicaoda domeſticis.

LII Manebit Superior titulu Præpoſiti, uſque dum per Pontificem titulo Abbatis honoretur; tum Decanus titulu Præpoſiti honorabitur.

LIII Hujus Regulæ Canonicis omnigenæ D vocis cautus permittitur, ſi pleuo pectore vox effertur.

5 Hactenus Regula Ms. juxta exemplum mihi miſſum: & quidem juxta correctionem interlineatem, eadem manu ſed chatactere minori factam, ſenſu tamen uuſquam variato. Exemplo ſint Articuli III, IV & V, *qui per verba modi infinitivi ſic fuerant ſcripti* III. Hujus regolæ ſtudium, ſpiritu contemplativo inſudare Meditationibus ad aquirendam perfectionem. IV Dei laudes per Officii Romani ſolennem cantum in dies horaſque diſtinctas celebrare. V. Omnes totius orbis ſacri, id eſt, Eccleſiæ, profanique neceſſitates, etiam per particulares oratione, tamquam pes jacola ad Spiritum ſanctum, in meliorem eventum individuæ ineffabilique Trinitati eommendare. *Nec ſolum pluries ita mutatur phraſis, ſed etiam Articulus* V *inveuitur ſtucolis ſubductus, quaſi Auctor dubitaverit, effetne retinendus an expungendus; ſicut reipſa unus, poſt Art.* XXX *expunctus inveuitur*; Obligantur hi duo Officiales (*coquus ſcilicet & œconomus*) ad cantum Horarum uti ceteri; *ut quid enim ad eas obligaretur* coquus, *de que mox ſubditur, quod non erit Sacerdos? His ego attentius conſideratis, plane perſuadeor, non haberi hic regulam definitive ſcriptam, nidum approbatam ab Epiſcopo, vel ſaltem Pontifici oblatam; multoque minus uſu receptam; ſed primam ac metam Regulæ ideam, quam chartæ commiſerat Auctor, reſtauranda Anachoreticæ Regulæ, quam ſub Davide Epiſcopo floruiſſe videmus, zelum habens, ex voluntate forſitan aut conſilio primi ultimique Archiepiſcopi Ultrajectini Friderici Schenckii. Verum poſt obitum ejus anno* MDLXXX, *mutato ſtatu tam civili quam ſacro, adeo non licuit de novo vel quaſi novo Ordine condendo cogitare, ut veteres quoque ſubſiſtere non potuerint in Provinciis, contra Regiam ac Pontificiam poteſtatem fœderatis.* *Videtur hæc non tamen Regula,* *quam quadam regula ſtatuto fuiſſe,* E *nunquam in uſus deducta.*

F

DIES VIGESIMA SEXTA JUNII.

SANCTI QUI VI KALENDAS JULII COLUNTUR.

C

SAnctus Gaudentius,)
S. Felix,) Martyres
S. Agapitus,) in Africa.
S. Emerita,)
S. Agatho,)
S. Luceja,) Martyres Alexandriæ.
S. Diogenes,)
S. Therapon,)
S. Macarius,) Martyres apud Græ-
S. Marcus,) cos.
S. Marcia,)
S. Thaddæus Martyr apud Habeſſinos.
S. Joannes,) Fratres ac Martyres
S. Paulus,) Romæ.
SS. Terentianus, Campiductor, Ejuſque filius. Ibidem.
S. Vigilius, Epiſcopus Tridentinus, in Alpibus.
S. Maxentius, Presb. Abbas, in agro Pictavienſi.
S. Anthion, apud Græcos.
S. David Recluſus, Theſſalonicæ in Macedonia.
S. Babolenus, Abbas Foſſatenſis in Gallia.
S. Joannes, Gothiæ Epiſcopus.
S. Papolenus, Epiſcopus & Abbas in Belgio.
S. Salvius Epiſcopus,) Marty-
S. Superius ejus diſcipulus,) res prope Valencenas in Belgio.
S. Romanus Epiſcopus Feſulanus in Hetruria.
S. Pelagius Martyr, Cordubæ in Hiſpania.

S. Wam

A S. VVambertus Martyr, in Sagienſi Normanniæ diœceſi.
S. Anthelmus Carthuſianus, Epiſcopus Bellicenſis in Gallia. D
S. Dionyſius Bulgarorum Archiepiſcopus, prope Kioviam in Ruſſia.

PRÆTERMISSI ET AD ALIOS DIES REJECTI,

Opera & ſtudio R. P. Godefridi Henſchenii piæ memoriæ, niſi litteræ margini appoſitæ aliud indicent.

SAnctus Vigilius, Epiſcopus Auriſſiodorenſis, *occaſione S. Vigilii Epiſcopi Tridentini, adjunctus huic dici eſt a Petro de Natalibus, quem ſecuti Maurolycus, Greven us, Canifius, Sauſſajus, cum Florario Ms. uti diximus ad hujus diem natalem num.* 4. XI Martii.

S. Joannes, Presbyter in agro Turonico, *inſcriptus eſt Martyrologio Anglicano ſecundæ editionis, cum in priori editione eſſet cum Martyrologio Romano & aliis die ſequenti. Nos de eo egimus* VIII *Maji. Sunt etiam qui cum Joanne Monaſterienſi confundant, de quo* V Maji.

S. Quadratus, Epiſc. Athenis, *indicatur in Martyrologio ſub nomine Bedæ excuſo. De eo egimus* XXVI Maji.

S. Lambertus, Epiſcopus Vocieoſis in Gallia, *relatus a Baronio, Ferrario, Sauſſajo, ut diximus ad diem natalem* XXVI Maji.

S. Probus, Presbyter Moguntiæ, *a Ferrario in*
D. P. *Catalogo gener. relatus, ab aliis præcedenti dic, a nobis inter Prætermiſſos, & ibi,* & XVII Maji.

Corbicanus, *tamquam S. Confeſſor notus in Belgio, quo ex Hibernia venerit cum* S. Adalgiſo, *refertur a Ferrario in Catalogo, allegato Scotia Martyrologio; credo ex ſuggeſtione Camerarii, qui deinde illum præterivit, nempe ignotum Belgis, ignotum etiam auctoribus Vitæ* S. Adalgiſi, *quam examinavimus* II Junii.

Bartholomæus, Epiſcopus Laudunenſis, S. Norberti ſantor eximius, & quaſi Archimonaſterii Præmonſtratenſis confundator. Qui relicto Epiſcopatu, Fuſcioiſci factus Ordinis Ciſtercienſis Monachus, hoc die mortuus,
C *cum titulo* Beati *memoratur a Chryſoſtomo Henſchenio & Chalemoto: inter Pios a Sauſſajo De eo actum ad Vitam S. Norberti* VI Junii.

S. Radulphus, Archiepiſcopus Bituricenſis, *indicatur in Ms. Florario, & apud Grevenum. De eo egimus* XXI Junii.

SS. Lantanus & Bigatus, Martyres Theſſalonicenſes, *leguntur in nonnullis Mss. uti diximus præcedenti die* XXV Junii.

S. Euroſia Virgo Jaccæ, *indicatur a Ferrario in Catalogo generali. De ea egimus* XXV Junii.

D. P. S. Perſeveranda Virgo, *variis Uſuardi recentius auctis exemplaribus, tandemque etiam Romano inſcripta, alio nomine eſt* S. Peciuna. *Cujus vetus dies, quo colitur, eſt* XXV Junii.

S. Deppæ Martyris & Socii Anonymi Roma allatæ Reliquiæ, *anno* 1612, *tranſlatæ ſolemniter hoc die fuerunt in eccleſiam Novitiatus Sororitatis Jeſu Tornaci, annuum autem feſtum ita inſtitutum agitur* XII *vel* IV *Dominica poſt Paſchæ, & extat ea de re libellus, Gallicus, quod indicaſſe ſatis arbitramur.*

S. Superius Martyr colitur Officio Eccleſiaſtico, ſub rito duplici, Bononiæ in Eccleſia Patrum Franciſcanorum, ubi hujus ſacrum Corpus aſſervatur Roma anno 1622 ſub Gregorio Papa XV eo delatum. *Ita nos ibidem accepimus, & in Bononia perluſtrata confirmat Maſinus.*

SS. Baudelici & Nonoſæ, fratris & ſororis Martyrum, *memoria inſerta eſt Martyrologio Ms. Bruxellenſi eccleſiæ S. Gudilæ. Sunt bini ſic conjuncti, alibi nondum reperti. Datur ad* XX *Maji.*

S. Badelius Martyr Nemauſi, *an ex loco Nemauſo, Nonnoſa formatu? Eſt* Nonoſus Abbas *in monte Soracte, a S. Gregorio laudatus, & ad* 15 Septembris *in Faſtis relatus. Ut ſeorſim utrumque celebremus, non audemus ſatis fidere uni huic Ms.*

S. Deodatum Padam *notavit Henſchenius, repertum alicubi velut Sanctis adſcriptum. Eſt is* D. P. Adeodatus *hoc die ſepultus ad S. Petrum: ſed nullum ibi cultum habens. Eum ego baccarus invenio obiiſſe* 18 *Maji anno* 677.

Sunno *ſeu* Suoderoldus, Moguntinos Epiſcopus, *in prælio contra Normannos, Belgium anno* 891 *depopulantes, caſus prope Moſam, ut non* XVI Kalendas Julii, *cum ſimilis Beati ac Martyris refertur a Bucelino, aliiſque Monaſticorum Faſtorum Auctoribus. Conſultius ea abſtinet ſæculi* 4 *p.* 2. *Mabillo: certe cultum nullum obtinuit a morte; ſolum dicitur* corpus honorifice Moguntiam ralatum, & apud S. Albanum ſepultum *fuiſſe, cum Epitaphio, quod teſtes Serarius, nihil conturme nobis notandum.* D. P.

Nongenti monachi in monaſterio Hibernia Benchor, ſimul a piratis interfecti, martyrio coronati, ad regnum cælorum perveniſſe *dicuntur a Tvlibernio lib.* 3 *de Viris illuſtribus Ordinis S. Benedicti cap.* 33. *Quo citato,* Sancti *appellantur a Wione & Menardo in appendice ad Martyrologium Benedictinum, quod dies feſtus aut obitus ſit ignotus. VVilſonus in ſuo Mar.* F
tyrologio Anglicano eis hunc XXVI *Junii aſſignavit: & ſecuti ſunt Ferrarius atque Fitzimon. Libenter aliquod antiquius teſtimonium nanciſceremur. Interim quæ hactenus ſcimus, protulimus.* D. P.

S. Hermoygios, Epiſc. Todeoſis in Hiſpanis, *refertur a Tamayo, occaſione S. Pelagii Martyris, nepotis ſui, ubi aliquid de eo in Appendice. Ferrarius in Catal. Gener.* Legioni *eumdem adſcripſit: melius hoc, de Pelagio illuc Cordubatranſlato, feciſſet.* D. P.

Rudolfus, Epiſcopus Eugobinus, *defunctus anno* 1070, *ut* Sanctus *refertur a Ferrario & Bucelino, Laudavit hominem ſibi familiarem S. Petrus Damiani, & ſanctam ejus mortem cum morte S. Dominici Loricati perſcripſit Alexandro* II; *unde editur operum, Epiſtolam iſtam vocavit* Vitam SS. Rudolfi & Dominici: *ſed tuli auctoritas nulla eſt; neque* Eugubini Sanctum vocant, *necdum colunt ut talem.*

Rodulfus, Monachus Presbyter, *ab invadentibus Lubecenſem agrum Slavis occiſus, circa ann.* 1150, *refertur ex Chron. Sclavorum Helmoldi lib.* 1 *cap.* 64, *ut* S. Martyr *a VVione, Ferrario,*

Bu-

A *Bucelino. Nihil de cultu* Helmoldus, *neque Sanctum vocat; abſtinemus ergo ab eo etiam nos.*
Beatrix a S. Mauritio, ſanctimonialis Ordinis S. Dominici Eboræ in Luſitania, patientiſſima in ſuis morbis & inciſione membrorum, & affectu erga paſſionem & mortem Chriſti, *in Anno ſancto honoratur titulo* Beatæ Sororis, *& ſolum* Venerabilis *a Joanne Rechac ſive de S. Maria, lib. 1 cap. 3 in littera B.*
Benedictus a Græceio in Italia an. 1304,) Ordinis
Petrus Romerus,) nis S.
Joannes Lagesnus) in Vaſconia, an. 1400,) Fran.
Albertus Moriginis Mediolani, an. 1448,) ciſci,
Angelus de Groppina, *in* Tuſcia an. 1498,) *ut*
Catharina de Orvelas in Luſitania an. 1520,) Beati *inſcripti Martyrologio Franciſcano Ariani, cum aliqua illorum commendatione ex Auctoribus ibi allegatis, ſed cultum non probantibus.*
Joannes Heckius, Presbyter & Proviſor Ordinis Præmonſtratenſis, ex monaſterio Dom-martinenſi junta Heſdinum, hoc die anno 1568 ab hæreticis tormentarii pulveris cruciatu toſtus ad mortem uſque *inſtar* Beati *refertur in*
B *Natalibus Sanctorum Præmonſtratenſium Chryſoſtomi Vander Sterre; & cum* Beatæ memoriæ *titulo a Petro de VVagenaer, inter Perſonas Præmonſtratenſes Sanctitate illuſtres, ubi vita & mors latine deſcribitur tamquam paſſi hoc die 26. Junii, quamvis a Chryſoſtomo Vander Sterre referatur ad diem ſequentem, alterutrius in errore.*
S. Decentii Epiſcopi &c. *Vide dpp. t. 6. Junii pag. 280. col. 2.*
S. Theodechildis, Virgo ſacra, *filia Chlodovæi Regis Francorum, fundatrix monaſterii S. Petri Vivi apud Senones, ab aliquibus hoc die refertur: nos de ea agemus* XXVIII Junii.
Giſwaldus, comes S. Diſibodi, *inſcriptus eſt Menologio Scotico Cumeranii, de quo poteris agi ad Vitam ipſius Sancti* VIII Julii.
D. P. S. Venera, Virgo Martyr, apud Caſtrum Regale in Sicilia, *refertur ab Octavio Cajetano in Idea, & in opere de Vitis Sanctorum Siculorum* D *tamquam ob ſtudium caſtitatis afrutcibus, ad nuptias cogere volentibus, occiſa, idque ex fide veteris cujuſdam cantiunculæ. Sed Anſelmus Craſſus Caputinus, diſcuſſo 6 de S. Venetia, oculatus loci indagator, teſtatur nullius alterius imaginem & Martyrium in pluribus iſtic locis exprimi, quam ejus quæ a Græcis ſub nomine S. Paraſceves colitur: quamquæ ipſe conatur probare ſe ejuſdem inſulæ oppido Acis natam. Quare alteram iſtam, ut diſtinctam a S. Paraſceve, non putamus admittendam; de ejus cultu publico adhuc ad diem ipſius S. Paraſceves, Latinis* Veneræ *aut* Venerandæ XXVI Julii.
S. Theodori encomia templi in Rheſio, *notantur in Ms. CP. Synaxario Collegii Pariſienſis. De Rheſio alias Rhegio & Rhuſio porta & navali Conſtantinopoli, vide erudite differentem Cangium, lib. 1 Conſtantinopolis Chriſtianæ cap. 15. Aſt* Theodorum *a Martyribus & Studita diverſum nullum novimus, niſi eum qui τῶν Ὁροβατῶν eſt* Margaritorum Hegumenus *colitur* VIII Auguſti.
S. Marcelli Epiſcopi Pariſienſis Tranſlatio, *inſcripta eſt Auctario Greveni ad Uſuardum, & Martyrologio Germanico Canſii. Dies ejus natalis eſt* I Novembris. E
SS. Ruſus, Timon, Epenætus, Apoſtoli ex LXX, D. P. *encomium ſinguli hoc die habent in Ms. Synaxario noſtri Collegii Pariſienſis. Solus* Ruſus *in Divionenſi & quodam Mediolanenſi. Aſt a nobis jam alias relatus eſt ad diem, quo Romano Martyrologio inſcriptus invenitur* XXI Novemb.
Timon (*qui etiam unus ex ſeptem Diaconis*) *a Latinis creditur, quando de eo agimus* XXI Aprilis.
S. Epenætus *a Græcis colitur ſeorſim* XXV Julii.
Hugo Monachus Hemmerodenſis Ordinis Ciſtercienſis, ut Beatus *refertur ab Henriquez & Chalemoto. Ejus vitæ ſanctitas laudatur in Vita B. Davidis Hemmerodenſis, quando de hoc etiam agi poterit* XI Decembris.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS GAUDENTIO, FELICE, AGAPITO, EMERITA.

G. H. Notitia ex Martyrologio Hieronymiano, & aliis.

C *Referuntur una cum 1 ad diem 26*

Quatuor Martyrologii Hieronymiani apographa, ad hunc XXVI *Junii, Martyres prænominatos conſignant hiſ verbis:* In Africa Gaudenti, Felicis, Agapiti, Emeritæ. *Pro hac, in unico Lucenſi, legitur* Emeritii. *Verum eoſdem omnes ita etiam refert Notkerus:* In Africa Gaudentii, Felicis, Agapiti & Emeritæ. *In quodam Ms. a Philippo Labbe Pariſius ad nos miſſo iſta habentur:* In Africa Gaudentii, Felicis &, *poſt alios interpoſitos,* Agapitii: *Verum in Mss. Caſinenſi & Altempſano ita conſequenter collocantur:* In Africa Gaudentii, Felicis, Agapiti. *In Ms. Auguſtano S. Udalrici ſic mutilo* Agapiti & Emeritæ. *At pridie ſive* XXV *Junii eorum memoria etiam celebratur in variis Mss. & in Richenovienſi iſtis verbis:* Africa, Gaudentii, Felicis, Agapiti, Emeriti *In Mſs. Florentinis bibliothecæ Mediceæ & Muſæi Strozziani, Bruxellenſi S. Gudilæ, & Caſinenſi alia, omiſſa paleſtra Africa, iſta ſignantur:* Natalis Sanctorum Martyrum Gaudentii, Felicis & Agapiti. *In vetuſto apographo Martyrologii Hieronymiani Epternacenſi, & in Mss. Altempſano, Caſinenſi, Aquiſgranenſi, & Ms. Adonis Reginæ Sueciæ, item in Auctario Greveni ad Uſuardum iſta leguntur* In Africa natalis S. Gaudentii, Felicis. *In Mss. Atrebatenſi & Tornacenſi indicatur natalis S. Agapi ſive* Agapiti. *Quæ omnia de iiſdem quatuor Martyribus Afris, utroque die accipienda eſſe prorſus arbitramur, & propter quatuor Martyrologii Hieronymiani apographa & Notkerum, potius illos ad hunc* XXVI *Junii referimus quam ad præcedentem.* F *item ad diem 25, aut omnes aut alii quidam.*

DE

A D

DE SS. AGATHONE, LUCEIA VIRGINE, ET DIOGENE MARTYRIBUS ALEXANDRIÆ.

Ex iisdem antiquis Martyrologiis. G.H.

Apographum Martyrologii Hieronymiani Lucenſe, a Franciſco Maria Florentinio illuſtratum, conſignat hos Martyres iſtis verbis: In Alexandria, Agathoni, Luceiæ Virginis & Diogenis. *Quæ eadem habentur in Ms. Cerbejenſi, quod D. Lucas d'Achery Pariſiis excudi fecit; licet nomen* Luceiæ *non integre proferatur. In apographo Epternacenſi, ad diem præcedentem* XXV *Junii iſta habentur*: In Alexandria, Agathonis, *item in Mss. Richenovienſi, Rhinovienſi, & Aquiſgranenſi*: Et in Alexandria, Agathonis. *Aſſ hoc* XXVI *Junii in eodem Epternacenſi rurſum iſta indicantur*: In Alexandria, Luciæ & Gigni. *Verum cum aliis eos ita adducit Ms. Bluminum*. In Alexandria, Luceiæ Virginis & Diogenis. *Mss. Barberinianum, Trevirenſe S. Maximini, Auguſtanum S. Udalrici, Pariſienſe Labbei, & Grevenni, ita duos celebrant*; In Alexandria, Agathonis & Diogenis. *His addidit Notkerus* Bigatum, *de quo egimus die præcedenti. Iidem duo abſque poëſtra* Alexandria, *memorantur in Mss. Caſinenſi & Altempſiano; & ſolus* Diogenes *in Ms. Richenovienſi*: *in quo* Romæ Acteia *conjungitur*: *ubi forſan* Luceia *hic relata intelligitur, a qua alia diverſa eſt* Luceia *ſeu* Lucia Romana, *& a nobis ad* XXIV *Junii relata*. B E

DE SANCTIS MARTYRIBUS, THERAPONTE, MACARIO, MARCO, ET MARCIA.

D.P.

Ex Mss. Synaxariis Pariſienſi & Mediolanenſi.

Horum quatuor uſquam nihil conjuncta memoria reperitur, quam in Conſtantinopolitanæ urbis inſigni Synaxario, quod Irmendus noſter Collegio ſuo Pariſienſi acquiſivit, & a veteri illius Collegii nomine ſæpe vocamus Claromontanum; ubi ſic legitur, poſt memoriam S. Rufi, *a nobis cum Romano Martyrologio ad* XXI *Novembris dilati*. Καὶ τῶν ἁγίων Μαρτύρων Θεράποντος, Μακαρίου, Μάρκου, καὶ Μαρκίας; Et Sanctorum Martyrum, Therapontis, Macarii, Marci, & Marciæ. *Aliud in Ambroſiana Bibliotheca Mediolani reperimus, ubi ſolus* Therapon *Martyris titulo honoratur*: *& ſeorſim ab illo referuntur* Sancti Marcus & Maria, *omiſſo Macario, hoc modo*: καὶ τοῦ ἁγίου Μάρκου Θεράποντος, καὶ τῶν ἁγίων Μάρκου καὶ Μαρκίας: *quod non volui diſſimulare, ſi forte aliunde plus lucis afferri hinc aliquando poſſit, per quam conjici duos vel tres ex prædictis adnumerandos Confeſſoribus eſſe, & Therapontem eſſe, de quo apud Cyprum paſſo & Conſtantinopolim tranſlato, egimus* XXVII *Maji. Fieri enim poteſt, at omnium quatuor vel ſaltem trium, litteræ diverſo titulo venerabilium, ſimul in eodem collocatæ loco Reliquiæ fuerint, atque illo titulo eidem quoque dies fuerint adſcripti*. C F

DE S. THADÆO MARTYRE, APUD HABESSINOS CULTO.

D.P.

Notitia ex eorum Hagiologio Metrico.

Strangulatus abiit,

Jam ſæpe citatum Habeſſinæ in Æthiopia gentis Hagiologium, Æthiopicæ Hiſtoriæ illuſtratore inſigni, Jobo Ludolfo Francofurtenſi, nobis communicatum, Sanctum hanc Martyrem ita ſalvere jubet, ſecundo menſis Hamle, Coptice Abibi dicti, qui diei XXVS *Junii noſtri reſpondet*. Salutem dico Thaddæo, qui cruciatum ſtrangulationis perpeſſus eſt. *Ubi, vel quando, non additur. Veroſimili tamen conjectura ducor, ut in Ægypto, ante imperium Magni Conſtantini, paſſum eſſe opiner. Niſi forte minus antiquam videri faciat diſtinctior notitia memorabilium converſionum, ab eodem, dum adhuc viveret, patratarum, quibus verbo & opere*

poſt conſecutum divitem

potens inclaruit. Harum ſpecimen ſic proponit Poeta: Fama miraculorum ejus ſcribetur in generationem noviſſimam: quoniam factum opulenti cujuſdam hominis corripiens, camelum per foramen acus tranſire coegit, *ſecundum quod ſcriptum eſt Matthæi* XIX, 24, *quod facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam divitem intrare in regnum cœlorum. Nec minus hoc facto æſtimandum illud, ſiquidem ſpiritualiter intelligatur, quod* ſemiopam, ſcortationi aſſuetam, *quaſi ventre in ſublime, id eſt in cælum, extulit, e cænoſo illo barathro voluptatum, cui jacebat immerſa. Pium utinam aliquando detur ex Actis cognoſcere!*

ac mœritem.

A D

DE SANCTIS FRATRIBUS MARTYRIBUS

JOANNE ET PAULO

ROMÆ IN PROPRIA DOMO NUNC ECCLESIA,

ITEM TERENTIANO ET FILIO EJUS IBIDEM.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D.P. **De vetuſtiſſimo eorum cultu, & Actis, atque Martyrio S. Terentiani & filii ejus.**

ANNO CCC-LXII. *Eorum ortus Eccleſia*

NOna urbis Regione, *quæ vulgo a* Ripa *nomen habet*, ad Clivum-Scauri *ex Cœlio monte pendentem iuxta ruinas Curiæ Hoſtiliæ & Matthæorum ornatiſſimos hortos, ſita eſt eccleſia prætitulatorum Sanctorum, jam inde ab ætate S. Damaſi Papæ nota ſub* titulo Pammachii, *a Sanctо hujus nominis Presbytero Paulæ Romanæ genere & Hieronymi amico, qui illam fundaviſſe creditur, aut ſaltem ad eam amplitudinem extuliſſe, ut inter Presbyterales Urbis titulos uſque modo habita ſit. Duravit poſt annis S. Gregorius Magnus, Stationes ordinans, ſuam huic eccleſiæ conſtituit Feriam VI poſt Cineres; & profeſto ordinavit Miſſam, qualem hodiedum legimus; niſi quod alia* Secreta *nunc ponatur pro illius* Super Oblata *oratione*, Hoſtias altaribus tuis, Domine, placationis imponimus, potentiam tuam in Sanctorum tuorum paſſionibus honorando, & per eos nobis implorando veniam peccatorum. *Omittitur etiam hodie Præfatio propria, quæ in Sacramentario Gregoriano, poſt verba*, Per Chriſtum Dominum noſtrum, *ſic procedit*: Pro cujus amore gloriоſi Martyres Joannes & Paulus martyrium non ſunt cunctati ſubire; quos in naſcendi lege, junxit germanitas; in gremio Matris Eccleſiæ, fidei unitas; in paſſionis acerbitate ferenda, unius fidei ſocietas. Per quem nos petimus eorum precibus adjuvari, quorum feſta noſcimur venerari.

cum Statione, B

& Miſſa propria Gregoriana,

2 *In hac Præfatione componenda, præ oculis Gregorius habuit vetuſtiorem aliam, quam pro ſua eccleſia Mediolanenſi S. Ambroſius ſic ordinavit, ut poſt verba*, Omnipotens æterne Deus, *adderetur*, (*ſicuti etiamnum eadem eccleſia ſervat*) Beati etenim Martyres tui Joannes & Paulus, quorum feſta prædicamus, veraciter implevrunt quod Davidica voce canitur, Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum; naſcendi ſorte conſortes, fidei ſocietate conjuncti, paſſionis æqualitate conſimiles; in uno ſemper Domino gloriоſi: quem pariter confeſſi ſunt, permanentes cum Angelis, qui gloriam tuam concinunt ſine ceſſatione dicentes, Sanctus. *Adſunt ibidem & propriæ orationes*: SUPER POPULUM *hæc*: Defende Domine, plebem tuam, in ſola miſericordiæ tuæ venia confidentem; & intervenientibus Sanctis tuis Joanne & Paulo, quidquid eidem debetur pro caſtigatione delicti, tranſeat ad conſolationis effectum. SUPER SINDONEM, Beatorum tuorum Joannis & Pauli Natalitia, queſumus, Domine, Eccleſia tua devota ſuſcipiat, & fiat magnæ glorificationis amore devotior; SUPER OBLATA. Sint tibi, queſumus Domine, noſtri munera grata myſterii; quia tunc eadem in Sanctorum tuorum Joannis & Pauli digne commemoratione deferimus, ſi & actus illorum pariter ſubſequamur.

C *atque Ambroſiana*;

3 *Gelaſius Papa, libro* 2 *Sacramentorum* (*tres tum ordinaverat, ſicuti nuper Romæ habeantur editi, quos in unum contraxit Gregorius*;) *Gelaſius, inquam, non contentus dictorum Sanctorum natalem propriis ad Miſſam Orationibus ornare, quas Gregorius retinuit; voluit eumdem* Vigilia *quoque & jejunio præveniri, cum propria etiam ad id Miſſa; ubi* Secreta *eſt eadem, quæ Ambroſii* Super Oblata; *niſi quod loco* Myſterii, *dici jubratur* Jejunii. *Prima eadem quæ Ambroſii ſuper Sindonem*: Poſtcommunio vero *ſpecialis hæc*: Protege, Domine, plebem tuam, & quam Martyrum tuorum Joannis & Pauli aſſidua tribuis feſtivitate devotam, tibi ſemper placitam fieri precibus concede juſtorum. *Verum jejunium cum Vigilia, ter intra ſex dies itervandum, fortaſſe diſplicuit S. Gregorio: ideoque, ſervato more antiquo ſic præveniendo nativitatem Baptiſtæ, & feſtum Apoſtolorum Petri ac Pauli; fatis eſſe cruſuit, Natalem Martyrum, utriuſque interjectum, celebrari abſque illo onere.* *Gelaſius Vigiliam cum jejunio inſtituerat*, E *ſed abrogavit Gregorius.*

4 *Hieronymianum Martyrologium eorum ſic memiuit in omnibus ecgraphis*: Romæ Joannis & Pauli. *Beda, rerum Acta nactus, addidit*: Quorum primus Præpoſitus, ſecundus Primicerius fuit Conſtantiæ Virginis, filiæ Conſtantini; qui poſtea ſub Juliano martyrium capitis abſciſſione meruerunt, per Terentianum Campiductorum, qui deinda Chriſtianus factus eſt. *Eadem poſtea alii omnes Martyrologi antiquiores recenſioreſque tranſcripſerunt, niſi quod Uſuardus cum hodierno Romano taceat de* Terentiano. *Hunc tamen, non ſolum Chriſtianum cum filio, in proximo poſt Martyrum certamen Paſchate; ſed Martyrem etiam factum, habent veteſtiſſima Acta, quæ ex Corbeienſi plus quam mille annorum codice, litteris Romanis quadratis ſcripto, & apud S. Germanum de Prætis ſervato, ſubmiſit nobis diligentiſſimus Mabillo. Alia omnia eorumdem Actorum ecgrapha, quorum quatuor vel quinque habemus cum aliis tribus collata, ea de re tacent, æque ac de corporibus Sanctorum, a Byzantio, Pammachii patre, Jovinia-no Imperatoris juſſu requiſitis inveniſſque, & eccleſia nom conſtructa, quæ unuſa in prælaudato Codice Corbeienſi habentur: in quo etiam illud placet, quod* ipſo Tecnotiano referente ipſam paſſionem Sanctorum, ſcripta *ea* eſſe *dicatur; non autem, ut habent alia plerique Acta, ex iiſque Ado & Romanum Breviarium quod* ab ipſo Terentiano deſcripta paſſio iſta Sanctorum *ſit.* *Nomina in Hieronymiano aliiſque omnibus.* F *Acta ut relata a Terentiano*, *ea iiſque Ado & Romanum Breviarium*,

5 *Sic corruptum textum habuerunt illi, qui veteres Lectiones Brevlarii compoſuerunt ab annis circi-*

ter

non autem ab ipſomet ſcripta,

A *ter ductutis: ſed ejuſdem Breviarii recognitores ſub Gregorio* XIII *prudenter dubitantes de talt aſſerto, maluerunt ponere, quod* ub ipſo *Terentiano ea paſſio ſcripta eſſe dicitur. Dubium iſtud attigit Baronius, ad annum* CCCLXII *num.* LXI; *ubi, narrata* Terentiani *converſione & baptiſmo, addit, ea ſimiliter corruptis (ut dixi) Actis; quod certamen Martyrum, cujus auctor fuit, ſcriptorum monumentis perpetuæ memoriæ commendavit: quæ tamen, inquit, haud ea eſſe*

mus ſine errore de tunc Romæ præſente Juliano;

prorſus contendimus, quæ præ manibus hodie habentur; ſed ex illis nonnulla accepta additaque alia, quæ veritati haud videntur poſſe congruere: ut dum res geſta ponitur Romæ, eum ibi Imperator Julianus adeſſet, quem conſtat his perſecutionis temporibus, quibus ſolus regnavit, numquam receſſiſſe ab Oriente. Hujuſmodi autem error facilius etiam irrepere potuit, ſi Romæ aderat Juliani Imperatoris avunculus, Julianus dictas etiam ipſe, eo fortaſſis miſſus cum titulo Præfecti Urbis, & nepotis nomine cuncta ibi agens: qui deinde Antiochiæ agentem aſſecutus fuerit, ibi ab eodem contra Perſas ituro taliſtus Comes Orientis, ſub eoque titulo eas Leges acceperit, quæ extant in

B *Codice Theodoſiano a* V *Kal. Decembris & deinceps; ſanctum quoque Artemium martyrio affecit* XI *Octobris, ut eſt in hujus Paſſione, ac denique ibidem Chriſtianos plurimos miſere perdit. Sane utrumque Julianum in unam perſonam conflari pronum fuit ab iis, qui ereteam dumtaxat a Terentiano relata, nec ex ejus ore immediate accepta, in litteras ſeculo ſertaſſis* VI *contulerunt; tum quæ poſten acta ſunt ſub Joviano, tam quæ autem ſub Conſtantino acta fuerant cum Gallicano Duce, per S.*

& cum præmiſſis Actis S Gallicani per ipſos converſi.

Joannem & Paulum converſo. Hinc fit ut in Codice Neapolitano, unde Beatilius Hagiographum Bollandi miſit, bipartita ievenlantur Acta: quod idem fortaſſis contigit Corbejenſi, ut ſolam partem ultimam, velut a priori abundam prorſus narrationum, exhibeat ſub hoc titulo, Incipit Paſſio Sanctorum Joannis & Pauli. Hanc ergo partem ſolam hic damus, alteram die præcedenti dedimus contrati.

6 Contigit autem Sanctorum Paſſio anno CCCLXII

Tempus Martyrii anno 362

cum Julianus adhuc Conſtantinopoli ageret, unde ad ipſos ſcribere tyrannus, & de ipſis referibere Terentiano potuit: Paſcha autem ſequentis anni, quo baptizatus cum filio Terentianus *eſt, cecidit in diem* XI *Aprilis, quo tempore Julianus appropinquabat Perſidi; ſi vera eſt conjectura Gothofredi, ſuæ verſimillima, quod Lex* 2 *de Ponderatoribus data* VI *Kal. Majis, data ſit Sicronæ in Aſſyriæ & Suſianæ confinio, pro cujus nomine perperam notatur*

C

26 Junii;

Salonæ Dalmatiæ civitas. Addo hoc, ut intelligatur, Julianum de Terentianum nec per litteras quidem mandaſſe quidquam potuiſſe, & eadem ejus imputandam Præfecto urbis, vel ſimili alicui miniſtro Imperatoris Juliani. Hic vero haud diu impune tulit ſuſum ſanguinem SS. Joannis & Pauli; ipſo enim anniverſaria eorum die manu inviſibili eſt ſauciatus ad mortem, ſicut hiſtoriæ referunt.

ſi Terentianus frequenti anno poſſus eſt;

7 De Terentiani autem Martyrio non ideo dubitaverim, quia nomen nullis adſcriptum ſit Martyrologiis; hoc enim feciſſe potuit diei ignoratio, & diem ignorari fecerit mors ejus procurata, eamdem ob cauſam, ob quam ipſemet Terentianus *curavit* SS. Joannem & Paulum *ejus interfici. Horum diem æqui (credo) ignoraremus, niſi ipſum definite* Terentianus *tradidiſſe præſumeretur: ſed hæc præſumptio fi nos fallat; & ſi dies, Natali eorum adſcriptus, ſumptus ſit a die conſecrateæ ipſis Eccleſiæ; poſſent Sancti menſe Januario aut Februario eccliſ*

cenſeri, & Terentianus *ipſo an.* CCCLXII *baptizatus, circa Paſcha celebratum* XXXI *Martii; ejuſque cædes a Juliano Conſtantinopoli adhuc agente faſſe imperata: imo neceſſario id eſſet dicendum, ſi idem* S. Pigmenius Presbyter *eos ſepelivit, qui* XXIV *Martii, regnante adhuc Juliano dicitur in Tiberim fidei cauſa præcipitatus, adeoque ante Paſcha anni poſt mortem Sanctorum ſecuti.*

D AUCTORE D. P. *vicino multo, ſi eodem.*

8 Nefas videbatur Dextrinarum fabularum confarcinatoribus, ſi tam illuſtres Martyres, quorum nuſquam ſatis expreſſa patria, (nam Romanos *dici in Martyrologio, non videbatur excludere quamcumque alibi urbem, cujus eſſet civitatis Romanæ) non aliquid Hiſpanicæ ſanctitati conferrent. Ergo ſuppleturi eorum omiſſionem in pſeudo Chronico Dextri, ſuccenturiatum ei pſeudo Julianum, in paris fidei dovorſariis num.* 8 *ſic ſcribere fecerunt:* SS. Joannes & Paulus, & Ovious Gallicanus vir Conſularis, quorum hic Alexandriæ, illi Romæ paſſi ſunt, Hiſpani Saguntini, & in aula Cæſarum diu verſati. *Quæ verba ab Higuera mutuo acceptens poetaſter æque recens, ſub nomine Cypriani Cordubenſis, ſcripſit cœnotaphio, apud Saguntinos ponendo, titulum neque ſenſu, neque numeris ſatis conſtantem; quem apud Tamayum Salazarianum lege la Notis ad Martyrologium. Sed infeliciter ipſis*

Hiſpanorum figmenta

E *accidit, quod Pſeudo Julianus nam.* 399, *vel Saguntì prius nominati oblitus, vel dicta retractare, ita ſcripſerit:* Eodem tempore cognovi Sanctos, Ovinum Gullicanum Martyrem, virum Conſularem, & Joannem ac Paulum cognatos ejuſdem, natos Brigantii, non procul admodum Bracara, Romam delatos (*ſcilicet* cum Bernardo Toletano *æque gratis confitto*) Martyres fuiſſe elariſſimos. *Privitne utramque locum deſcribere Tamayus, & non animadvertere contradictionem tam manifeſtam? Animadvertit Georgius Cardoſus in Hagiologio Luſitano, & omnia, ipſumque Romanum Martyrologium, ubi Fratres Romani dicuntur, putavit ſe poſſe concillare fingendo,* Sagunto *eriundos, Brigantii natos, Romæ cives fuiſſe; quæ fictio etiam aliis Luſitanis hujus ævi iſtic nominatis placuit.*

PASSIO.

Ex vetuſtiſſimo Codice Corbejenſi, collato cum aliis ſex Mſs. a

a

1 IGitur poſtquam Conſtantinus Imperator F migravit ad cælos, *b* & ſecuta eſt filia Conſtantina; *c* dum eſſet peſſimus Julianus, a Conſtantio, *d* nepote Conſtantini, effectus Cæſar, cupiditate pecuniæ captus, *e* patrimonia Chriſtianorum auferens, dicebat; Chriſtus veſter dicit in Euangeliis; Qui non renunciat omnibus quæ poſſidet, non poteſt eſſe meus diſcipulus. Perveuit namque ad eum, quod Paulus & Joannes omnibus diebus turbam Chriſtianorum pauperum recrearent, ex his quas ſacratiſſima Virgo Chriſti Conſtantina eis reliquerat divitias: & miſit qui eos conveniret, dicens, debere eos ſibi adhærere. Illi autem dixerunt; Viri Chriſtianiſſimi, Auguſtæ memoriæ Conſtantinus & Conſtans, & nepos eorum Conſtantius, cum Auguſtæ dignitatis apicem ornarent, & ſervos ſe eſſe Chriſti gloriarentur, nos famulabamur imperio eorum. Pergentes etenim ad eccleſiam, excuſſo diademate capitis ſui, Deum adorantes, pronos ſe in faciem ſtruebaot in terram. Poſtquam vero mundus non dignus fuit tales

b
c
d
e

Delati ad Julianum, propter opes, ibi a Conſtantia relictas,

exprobrant ei apoſtaſiam a Chriſti fide.

A les habere Auguſtos *f*, & cæli eos inter Angelos
Ex MS. ſuſceperunt ; remanſit nepos *g* Conſtantini,
f [Conſtantinus] qui ex quo tibi ſolium Imperii *h*
g tradidit, reliquiſti religionem virtutibus ple-
h nam, & ſequeris ea quæ optime noſti a Deo penitus non poſſideri. Pro hac iniquitate a tua ſalutatione deſtitimus, & a ſocietate Imperii veſtri noſmetipſos ſubtraximus : ſumus enim non falſi Chriſtiani, ſed veri.

ideoque recuſant ad ejus miniſterium tranſire :

2 Quibus Julianus mandavit : Er ego etiam Clericetum in Eccleſia obtinui, & potui, ſi voluiſſem, ad primum gradum Eccleſiæ pervenire ; ſed conſiderans, venum eſſe, relictis rebus neceſſariis & utiliùs, inertiam ſectari & otium, bellicis rebus enimum tradidi, & diis fautoribus immolavi ; ut ad Imperii faſtigium pervenirem. Unde conſiderare debetis, quia & vos Regalis aula nutrivit : Idcirco non deberia deeſſe lateri meo, ut habeam vos primos in palatio meo. Quod ſi contemptus a vobis fuero, neceſſe mihi erit ita agere, ut contemni non poſſim. Tunc Paulus & Joannes dixerunt : Non tibi facimus hanc injuriam,
B ut præponamus tibi qualemcumque perſonam : Deum tibi præponimus, qui fecit cælum &
i terram, mare & omnia quæ in eis ſunt. Timeant *i* enim tuas inimicitias homines temporales : nos timemoa ne in inimicitias incurremus æterni

& datum dierum indutiæ ſibi datæ,

Dei. Et ideo ſcire te volumus, quia numquam ad culturam tuam, neque ad palatium tuum veniemus. Quibus Julianus mendans ait : Decem diebus vobis a me dantur indutiæ, ut animum veſtrum componentes, prudentiori conſilio, non coacti, ſed ultro ad me venire maturetis. Si vero hoc non feceritis, coacti poſt hæc facietis, quod facere non euratis ſponte. Paulus & Joannes dixerunt : Jam inducies decem dierum æſtima præteciiſſe : & ideo quod poſt de-
k cem dies minaris te eſſe facturum, hoc *k* hodie perfice. Julianus dixit : Poratit quia Martyres vos ſibi faciant Chriſtiani. Et hæc cum dixiſſet, iratus ſurrexit dicens; Si decima tranſacta die ſponte ad me venientes, amicos vos habebo ; non venientes vero, quaſi hoſtes publicos puniam.

impendunt diſtribuendos ſuis omnibus,

3 Tunc ſancti viri Joannes & Paulus [miſerunt
l & rogaverunt ad ſe venire Criſpum Presbyterum, & Criſpinianum Clericum, & Benedictam venerabilem feminam, quibus narraverunt omnia quæ geſta erant : & obtulerunt Sacrificie in domo ſua, & Communionem participantes,]
C Chriſtianos ad ſe invitantes, ordineverunt de omnibus quæ relinquere poterant, ac per totos decem dies inceſſanter die noctuque eleemoſynis inſiſtentes, die undecimo ſunt conſtricti intra domum ſuam. [Hoc audito beatus Presbyter Criſpus, quie conſtricti eſſent intra domum ſuam Joannet & Paulus, venit ad eos cum Criſpiniano & Benedicta, ut eos conſolaretur. Qui cum veniſſent, non ſunt permiſſi introire, aut videre, aut loqui. Tum ad Sanctos Dei eadem hora]
m miſſus eſt Terentianus Campiductor *m* cum militibus hora cœnandi ; qui ingreſſus invenit eos orantes. Quibus dixit Terentianus : Dominus noſter Julianus Imperator ſtatunculum aureum Jovianorum *n* ad vos miſit, ut adoretis

n

eumſque qui reſiſtentes Juliano patere,

o

eum, & thura incendatia ; quodſi non feceritis, ambo modo gladio feriemini : non enim decet vos, in aula palatii nutritos, ut publice occidamini. Joannes & Paulus dixerunt, Julianus ſi tuus eſt Dominus, habeto partem *o* cum Domino tuo ; nobis autem alios Dominus non eſt, niſi unus Deus, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, quem ille negare non timuit ; & quia ſemel a facie Dei projectus eſt, vult & alios ſecum in interitum devenire. D

4 Hæc & ſimilia multa eis dicentibus, Terentianus eos ad adorendum Jovem, & thura incendenda impellebat. Tertia hora noctis tranſacta, Terentianus, volens placere Juliano, ſicut illi dictum fuerat, ſine ſtrepitu famæ, punire eos fecit : fovemque fieri juſſit intra domum eorum ; in qua cum decollari eos juſſiſſet, ſtatim involvi & teponi eos juſſit, faciens hanc famam, quod juſſu Cæſaris miſſi fuiſſent in exilium : nullum enim nec ſignum interfectionis eorum inventum eſt ſuper terram. (*p* Beatus vero Criſpus Presbyter, & Criſpinianus & Benedicta lamentabantur in domo ſua ; & orsbant, ut aliquod ſignum eis oſtenderet de ſanctis Martyribus. Er manifeſtavit eis Deus. * Tunc Julianus iratus, juſſit eos teneri, & capitalem ſubire ſententiam : quorum corpore occulte rapuerunt Joannes & Pimeeius Presbyteri, & Flavianus vir illuſtris, Expræfectus *q* urbis ; & ſepelierunt eos in domo Joannis & Pauli, non longe ab ipſis. *r*)

p

& poſtridia 55. Criſpus, Criſpinianus & Benedicta

q

r

5 Tunc unicus filius Terentieni, qui eos noſte occideret, venit in domum ſanctorum Joannis & Pauli ; & clamare cœpit per os ejus dæmon, quod Paulus & Joannes incenderent eom. Tunc Terentianus veniens proſtravit ſe in faciem, clamans quod, neſciens quid fecerit, homo paganiſſimus juſſum Cæſaris adimpleſſet. Unde factum eſt, ut dato nomine ſuo, proximo die Paſchæ, perciperet gratiam Chriſti. Quod cum feciſſet & pœnituiſſet ; poſt baptiſmum aſſidue orans & flens, ad locum ubi Sanctorum erant corpora, a Sancta Dei filius ejus ſanatus eſt.

Terentianus convertus

E

6 Ipſo autem Terentiano referente ipſam Paſſionem Sanctorum, ſcripta eſt. [Qui Terentianus non poſt multos dies ab ipſo Juliano cum filio ſuo capite *s* truncatur, quorum corpora rapuerunt Joannes & Pimenius Presbyteri, & poſuerunt in eadem domo Joannis & Pauli.] Statim autem ut Julianus ambulavit in bellum Perſicum, ibique interfectus *t* eſt, poſt Jovianus *v* ſumpſit imperium, Chriſtianiſſimus, qui & ipſe amicus erat Joannis & Pauli. Eodem tempore apertæ ſunt eccleſiæ, & cœpit religio Chriſtiana gaudere. *x* Tunc Jovianus Imperator miſit, & rogavit ad ſe Vizantium Senatorem, cui ſic dixit : Nos gratie Dei Domini noſtri Jeſu Chriſti ad te mandavimus, eo quod jam nobis declaratum ſit, de Beato Criſpo Presbytero & Criſpiniano & Benedicta ; eo quod & ipſos interfeceriit Julianus, & in domo ſanctorum Joannis & Pauli corpora eorum ſepulte ſunt. Unde rogo, ut diligeoter requiras eorpora ſanctorum Joannis & Pauli. Et cum manifeſto eot inveniſſet Vizantius cum filio ſuo *y* Pammachio, gratias agens Deo renuntiavit Joviano Imperatori : quibus gratias agens ita præcepit dicens : Deus omnipotens bonum donum donavit nobis : accipe conſilium, niere digne Sanctis Domini, & fac fieri Eccleſiam in domo Sanctorum. Et cum cœpiſſet Vizantios facere, cœperunt dæmones ſanctam Paſſionem eorum declarare * ed laudem Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat Deus per omnia ſecula ſæculorum. Amen

s

t

v

x

Jovianus Imp. requiri jubet corpora

F

y

& eccleſiam in domo Sanctorum erigi.

ANNOTATA D. P.

a Sunt illa, primum Mſ. Neapolitanum, a Beatillo

A *tillo ſubmiſſum: & Audomarenſe, n Roſweido deſcribi curatum; cui ſimile, ſed paulum diverſa phraſi, inveniri in Cæſaris inſula adnotavit Bollandus. Et in iſtis quidem ita ſeorſim hæc Paſſio legitur, ut in Cerbejenſi; alibi vero paſſim ſubnectitur Paſſioni S. Gallicani: & ſic habemus ipſam duplicem Paſſionem ſub unico titulo* SS. Joannis & Pauli, *vel etiam*, Gallicani, Joannis & Pauli, *ut eſt in noſtro prægrandi membraneo, qui olim Valcellenſis cœnobii fuit in diœceſi Cameracenſi, prius vero in duobus Trevirenſibus S. Martini & S. Maximini, & ultero noſtro perquam veteri membraneo: quibus ſimilia in triplici Ms. Reginæ Sueciæ aliiſque pluribus inveni, partim a deſcriptoribus mihi notatum invenio, partim memini in omnibus fere Paſſionalibus vidiſſe, ſic ut copia eucurrerit ſolicitudinem inventa notandi.*

b *Obiit* Conſtantinos *an.* 337 *menſe Majo.*

c *Etiam vetuſtiſſimum noſtrum* Conſtantinam *ſcribit, alia vero melius* Conſtantiam: *de qua multis actum ab Henſchenio die ejus Natali 18 Februarii; videtur autem uſque ad annum* 360 *& ultra in vivis fuiſſe, ac forte primum mortua cum jam ſolus imperaret Julianus. Fuerunt autem ſorores* Con-

B ſtantina *&* Conſtantia, *quarum priori bis nupta obiit anno* 354: *ſed non eſt novum nomina iſtius infeminis æque ac maribus confundi.*

d *Imo, filio. Hic tamen error in omnibus Mſs. Et paulo inferius idem Conſtantinus vocatur nepos Conſtantini & Conſtantis Auguſtorum; cum tamen frater eorum ſit. Alius enim ab ipſo Conſtantius hoc tempore nullus imperavit, quam filius Conſtantini Magni, prædictorum frater.*

e *Ubi Actis S. Gallicani ſubnectuntur hæc Acta, omiſſis prioribus lineis, hæc inveniuntur tranſlata:* Præterea Julianus, captua cupiditate ſacrilega, avaritiam ſuam Evangelii teſtimonio colorabat.

f Conſtantinus *junior occiſus fuit an.* 340.; Conſtans, 350.

g *Ita paſſim Mſs. errore jam prænotato: graviori etiam* Abnepos *legitur in Corbejenſi & Audomarenſi: talis autem error, cum nequeat eſſe Auctoris, qui eodem vel proximo ſæculo vixerit, videtur tota illa collectio ad ſæculum ſextum poſſe rejici.*

h Julianus, *accepta in uxorem Helena, filia Magni Conſtantini, Cæſar dictus fuit anno* 355. *Vivente autem adhuc patruelo Conſtantio, Imperatorem ſe fecit ſalutari in Gallia an.* 360: *quod tantum abeſt, ut probarit Conſtantius, ut contra rumdu-*

C *nerit exercitum anno ſequenti; ſed in itinere obiit* 3 *Novembris. Tum vero* Julianos, *quod clam gerebat animo Chriſtianorum odium, palam cœpit prodere.*

i *Alia Mſs. paſſim,* Non timemus enim eos amicitias, hominis temporalis, *quod magis placeret, ſi adderetur verbum,* amittere.

k *Hic magis incipit prodere Auctor, ſe de* Juliano *agere, tanquam Romæ, ubi Martyres morabantur, præſente: alias non eſt abſimile vero, nisi per internuntios hæc acta dicuntur, ſic etiam per litteras inter abſentes actitata: quod ſolum indicatum voluerit Terentianus, talia narrans.*

l *Deſunt hæc in aliis Mſs. item quæ ſimili modo paulo poſt incluſi* [], *ſed res ita continuatur;* Tum ad Sanctos Dei miſſus eſt Terentianus, *vel,* Miſſos namque eſt ad eos Terentianus.

m *Alias* Campidoctor: *& hoc magis placet, quam* Campiductor, *& pluribus probatur n Cangio in Gloſſario, tanquam melioribus & antiquioribus uſitatum: eſt autem is, qui militibus exercendis præeſt.*

n *Mſs. Trevir. S. Martini & Neapolit.* Jovis. Jovianos *hic dici cenſeo, Sacerdotes aut Cultores Jovis.*

o *Vetuſtius noſtrum, & utrumque Trevirenſe, cum Romano Breviario,* pacem.

Junii Tomus V.

p *Sequentia nuſquam alibi leguntur, præterquam* D *in noſtro Ms. majori, ubi etiam ad* additur totum iſtorum Sanctorum Martyrum, dumdum die frequenti,*

q *Idem noſtrum Ms.* ex Prætorio Urbis: *quod minus placet, mallem,* ea prætor.

r *Ibidem additur* v Kal. Julias. *In aliis vero Mſs. omnibus non ſequitur & ſtatim* Jolianos in bello Perſarum iotерfectus eſt, *ſubditurque converſio Terentiani: quæ hic ordinatius præmittitur.*

s *Hoc Terentiani Martyrium auſquam alibi legitur, eſt tamen ex tam veteri Ms. veriſimile.*

t *Majus noſtrum, Juliani mortem ſic plenius refert:* Julianus autem Imperator invitus (*an* iojuſtos? *id mallem*) ambulavit in Perſidem: obi n quoquam ſimolato profugo *ad* deſerta perductos, cum fame & ſiti apoſtatam perdidiſſet exercitum, & incooſultius *a* ſuorum erraret agminibus, ab obvio forte hoſtium equite, eonro ilia perfoſſus, perimitur. Ubi eum fuiſſet vulneratus, mox manum ſanguine ſuo implevit, & in aerem projecit, & Chriſtum Domioum blaſphemare cœpit, dieens: Vieiſti, Galilæe, vieiſti *(* atque in his voeibus miſer, dum adhuc ſpiraret, ab E exercitu Perſarum vivus tenetur, & excoriator ab extremo vertice uſque ad ungulas pedum: & tinctum vermieulo eorium [ſervantes] omni tempore Reges Perſarum, dum pacem habuerunt, ſuper eo ſedentes gratulabantur. *Equidem iſtam fuiſſe S. Mercurium, ſatis teſtatum eſt: cetera licet varie referuntur, plerique tamen in eo conveoiant, ut in ipſo prælio vulnus acceperit, nec venerit in beſtium poteſtatem: cadaver autem in Ciliciam ſit delatum, ibique ſepultum juxta Maximianum Herculium, ſcribit Philoſtorgius.*

u *Proximo a Juliani obitu die,* 27 *Junii, electus Joviauus ab exercitu eſt, non prius ei aſſenſus, quam is quoque ad Chriſtum reverti ſe profiteretur: & ſic, concluſa cum Perſis pace, eum reduxit.*

x *Addunt alia Mſs.* Dæmones autem ex obſeſſis corporibus, intra domum Joanois & Pouli, ejiciebantur, confitentes ſanctam Paſſionem eorum: im nt unicus filius Terentiani &c nt *ſupra: quæ autem ſequuntur, in ſolo Corbejenſi & noſtro Mſ. habentur: ſed in noſtro ad ſignum * ponitur converſio Terentiani, & tacetur martyrium, ſolumque in fine additur* : ipſo autem Terentiano reſe- F rente, iſta paſſio Sanctorum deſcripta eſt ad laudem &c.

x Viſaotiua *in noſtro* Vizantios, *melius* Byzantius *ſcriberetur: ejus autem filiur* Pammachius, *unde eccleſiæ timium Pammachii vetuſti, videtur eſſe S. Paulæ gener, Hieronymi amicus, qui defuncta Paulina uxore, Presbyter & Monachus factus, colitur, Romano Martyrologio inſcriptus* 30 *Auguſti.*

APPENDIX D. P.

De Reliquiis Sanctorum Martyrum Joannis & Pauli.

Corpora in ipſorum Eccleſia

PRædicta Sanctorum Joannis & Pauli *Eccleſia, teſte Pancirollo, Colleginta facta anno* MCCXVI: *deficientibus autem paulatim Canonicis, anno tandem* MCCCCLIV, *cum illius titulum teneret Latinus Cardinalis Urſinus, ad hujus interceſſionem tradita fuit Fratribus Jeſuitis; ſub quibus varie reformata ornataque perſeveravit uſque ad annum* MDCLXVIII, *quo illorum Ordinem Clemens Papa IX ſuppreſſit. Ab hic vacuum locum cum*

A AUCT. D. P. *unde ſumpta Reliquiæ & tranſlatæ,*

monaſterio, emit Philippus Thomas Cardinalis Huardus, anno MDCLXXV *ſacra Purpura eraſtus, ex Ordine Prædicatorum, & donavit ſuis ea eodem Ordine Anglicanæ Provinciæ Fratribus; quos ibi aluit quoad vixit: & an.* MDCXCIV *mortuus, etiam heredes ex aſſe reliquit. Hos tamen, intelligo, non multo poſt alia tranſtulere, aliis Religioſis locum ceſſiſſe; qui ſi inter Reliquias ejus numerare velint (ut merito poſſunt) Corpora* SS. Joannis & Pauli, *oportebit ut fateantur, decerptas inde Reliquias, cum pluribus almæ Urbis Eccleſiis fuiſſe communicatas, ut ſcribit Panciroltus: neque eum his modo, ſed etiam cum pluribus per Europam Provinciis.*

7 *Sanè Nobiliſſimus D. Richardus Joſephus de Cambis, Toparcha de Fargues p. m.; (de cujus inſigni erga ſacras Reliquias ſtudio ſuſe egimus ad Maji, occaſione feſti ipſius in ædibus Avenionenſibus inſtituti, propter illarum theſaurum grandem ibi collectum, & publicæ civium devotioni quotannis exponi ſolitum) Domiuas, inquam, de Fargues Avenionenſis addens nobis peculiari Ms. rationem ceterarum, quæ eadem in urbe ſervantur Reliquiarum, ſcripſit, quod* Eminentiſſimus Fabius Chiſius Cardinalis, pro patruo ſuo Alexandro Papa VII ſolenni ad Regem Galliæ legatione functus anno MDCLXIV, atque in regreſſu tranſiens Avenione, metropolitanæ ibidem Eccleſiæ donavit vas cryſtallinum, duobus argenteis Angelis ſuſtentatum, continens vertebras colli duas, de corporibus Sanctorum præfatorum, acceptas ab eccleſia Jeſuatorum: quo eodem tempore dicebat ipſe Venetos quoque a Pontifice patruo quædam oſſa alia eorumdem petiiſſe & impetraſſe. *Ad quam eccleſiam ea pervenerint, utcunque comperi. Avenionenſem autem intelligo, eo quod detollati Martyres, in illis quæ ipſa poſſidet membris, paſſi creduntur, duplex officium ipſis facere.*

8 *Iſtis recentioris memoriæ tranſlationibus, addiderim vetuſtiores alias, atque inprimis, ea S. Gregorio Turonenſi: qui libro I de Gloria Martyrum cap.* 13 *refert miraculum liberatæ ſubito navis, jamjam ad ſcopulum confringendæ, in qua Diaconus ſuus ferebatur, ferens a Pelagio Papa acceptas* Reliquias Sanctorum, quorum ſacra veſtigia Domini manibus ſunt abluta *(quarumdam ſcilicet Apoſtolorum)* cum Pauli, Laurentiique, atque Petri, Chryſanthi, Dariæque Virginis, Joannis atque alterius Pauli fratris ejus Reliquiis, quorum certamina ac palmas victoriarum, ipſa cunctis orbis urbs Roma devote concelebrat. *Paulus Diaconus lib.* 2 *de geſtis Langobardorum cap.* 9 *memorat eccleſiæ, ipſis Sanctis apud* Ravennam *dicatæ. Huiuſmodi autem dedicatio præſumere facit, aliquas etiam ibi eorum fuiſſe Reliquias; ipſarum tamen non fuit miraculum, ſed S. Martini Turonenſis, quod ibi patratum hiſtorici referunt ea Venantio Fortunato. Browerus lib.* 2 *Antiquitat. Fuldenſ. cap.* 8 *inter Sanctos, quorum Reliquiæ oſtendi* Fuldæ *ſolent, nominat par iſtud Fratrum,* qui *(antiqui Auctoris verba ſunt)* ad monaſterium novi montis, ut pie creditur, palmaque cernitur, translati; *parte ſcilicet aliqua ſui, ut in margine Browerus, unde &* Patroni Novi-montis *appellantur ſub armis, quæ ipſis ibi cernuntur appicta ex Apocalypſi, duæ palmæ & duo candelabra. Ughellus* T. 2 *col.* 288 *dicit, quod* Vernlis *in Cathedrali habetur* magna portio ex capitibus SS. Joannis & Pauli. *Pezzana Pragenſis Decanus, in ſuæ eccleſiæ Diario, hoc die aſſignat* SS. Joannis & Pauli Martyrum duo notabilis magnitudinis oſſa, Roma per Carolum IV allata anno MCCCLV. Item, *inquit,* minores partes duæ allatæ Mediolano, per Danielem de Lippa, Epiſcopum Pragenſem an. MDLIX; & a me nuper inventæ, inter alia eccleſiæ noſtræ eimelia, in grandiori quodam (ut vocamus) Reliquiario reconditæ. *Hic autem eodem in Diario accedit* S. Conſtantiæ Virginis pars Capitis, allata per Carolum *anno* MCCCLXX; *ideo credo, quia ad* XVIII *Februarii quo ipſa colitur, & ejus aliæ quædam Reliquiæ indicantur, Auctorem præterierat illa pars. Joannes Pauli Maſini, in ſua Bononia perluſtrata, ad S. Petronium, S. Joannem in Monte, & S. Mariam Gratiarum, quaſdam prædictorum Martyrum Reliquias habere aſſerit, præter eccleſiam olim Parochialem in ripa Savenæ, ipſorum nomini dedicatam, ſed iſtas omnes Reliquias exiguæ quantitatis eſſe reor.*

9 *Longe majorem portionem corporum, anno* MDCLVIII *menſe Julio, in theſauro eccleſiæ Cathedralis* Viennæ *ſe vidiſſe, ad Bollandum ſcripſit P. Theodorus Martus; ſimulque tranſcripſit, ex vetuſta membrana originali, ipſum cum quo data illa fuit diploma, annorum plus quam trecentorum, hujus tenoris:* Nos Rudolfus IV Dei gratia Archidux Auſtriæ, Styriæ & Carinthiæ, Dominus Carniolæ, Slavoniæ, ac Portis-Naonis; Comes in Habſpurg, Tyrolis, Phioretis & in Kiburg; Marchio Burgoviæ, nec non Landgravius Alſatiæ; ſignificamus univerſis Chriſti fidelibus quod nos.... *Briſati accepimus* corpora SS. Gervaſii & Protaſii, *de quibus* XSU *hujus num.* 82; *& in Eccleſtin Argentinenſis diœceſi*, corpora SS. Felicis & Adaucti, *de quibus agendum* XXX *Auguſti*.... Poſthæc deſuncto Alberto Duce, quondam noſtro genitore, cum prima vice ad terras Germaniæ deſcendimus, ſub anno Domini MCCCXL, in die S. Stephani Protomartyris, ætatis noſtræ anno *22*, in Augia majori prope Conſtantiam ſuſcipimus; ac religioſos & venerabiles in Chriſto, Abbatem & Conventum monaſterii ibidem, Ordinis S. Benedicti, Conſtantienſis diœceſis, exoravimus humiliter propter Deum, quatenus nobis corpora Sanctorum Joannis & Pauli.... quæ ibidem conveniunt (*unde, quando, & quomodo, doceant, ſi poſſint, Augienſes*) nobis donare dignarentur, quæ habere deſideravimus cum magna devotione & integro deſiderio noſtri cordis. Super quo ex gratia ſancti Spiritus etiam ſumus exauditi; nobiſque eadem duo corpora, propter Deum & preces noſtras ſeduli, donaverunt.

10 Quæ quidem duo corpora, una cum dictis quatuor corporibus SS. Gervaſii & Protaſii, Felicis & Adaucti, cantu laudabili, magnis orationibus, & devotione intenta, nec non ornatu eximio, in civitatem noſtram Viennenſem per alveum Danubii deduximus reverenter. Et hæc ſea corpora, in honorem omnipotentis Dei, manibus noſtris in hunc ſarcophagum depoſuimus, quem de ſubſtantia noſtra propria fecimus comparari. Et hoc totum obtulimus & dnnavimus pure propter Deum, & in honorem Sanctorum omnium, ad eccleſiam S. Stephani in Vienna; in qua nos, Sereniſſima Catharina de Bohemia, D. Caroli Romanorum Imperatoris filia, noſtra Conthoralis, nec non illuſtres Albertus ac Leopoldus, Fratres noſtri cariſſimi, poſt noſtros deceſſus, aſpirante Altiſſimo, feliciter quieſcemus, ut omnipotens Deus, in cujus poteſtate & voluntate cuncta ſubſiſtunt, Nobis, dictæ noſtræ Conthorali & fratribus; omnibuſque noſtris ſucceſſoribus in hac vita donet & enucleat proſperitatem & ſalutem, ac vitam æternam ſæculo in futuro. Amen. Acta ſunt hæc Viennæ in Vigilia diei ſancti Pentecoſtes, anno Domini

Aquenſem, — *Vercellas,* — *Turonenſi,* — *Ravennam,* — *Fuldam,* — *Veruleto,* — *Pragenſi,* — *Bononiam.* — *Rudolfus IV Dux Auſtriæ,* — *apud Augiam majorem ſuſcepit partem magnam anno* 1360. — *anno* 1363.

A Domini MCCCLXIII, ætatis noſtræ XXIV, regiminis vero V anno. *Subtus autem Germanice*
✠ Nos Dux Rudolfus firmamus hanc Brevem manus noſtræ propriæ ſubſcripto ✠, *appenſumque* D
eſt majus ſigillum in cera rubra, ubi vox Corpora, AUCT.
ſignificat notabilem corporum partitionem, D. P.

DE SANCTO VIGILIO,

EPISCOPO MARTYRE, IN ALPIBUS TRIDENTINIS,

COMMENTARIUS PRÆVIUS,

De anno ac die mortis, Actis variis, Reliquiarum translationibus, D. P.

AN. CD. vel CCCV. *Acta ſunt non omnia eo primigenia;*

Occaſionem agendi de Tridentina civitate ſæpius nobis hic Sanctus ejus Epiſcopus dedit, cum ex ſuæ vitæ Actis ſuggeſſit notitiam S. Maximæ matris, XXX Aprilis; SS. Claudiani & Magoriani fratrum, VI & XV Martii; ac denique ſacrorum Martyrum Siſinnii, Martyrii & Alexandri, XXIX Maji. *Nunc ipſa illius Acta integre exhibenda veniunt; quæ utinam tam ſincera habeantur, quam illa fideliter dicuntur ejus martyrio præſentes*
B *ſcripſiſſe, & Romam miſſe; ſicut ipſe antea Mediolanum atque Conſtantinopolim miſerat conſcriptam a*

ſe prædictorum Martyrum paſſionem, anno CCCXCVII *præſtam. Habemus tamen ea ex Ms. monaſterii S. Maximini prope Treviros ſincerorum multo, quam ipſa habemus ex Mſ. Carthuſiæ Colonienſis, & quæ ante quatuor ſæcula reperit Bartholomæus Tridentinus, aptavitque Legendario Sanctorum, a ſe compilato, & a nobis tranſcripto Romæ ex Bibliotheca Barberina. Itaque hic omiſſis, quæ ſatis habemus allegaſſe in Notis, ſola prima damus, ſi non omnino primigenia; tamen (excipiendis quædam ſub finem addita vel mutata, & priores fortaſſis lineas) primigeniæ proxima. Eadem habuiſſe videtur Janus Pyrrhus Pincius Mantuanus, de Vitis Pontificum Tridentinorum libros* II *Mantuæ vulgaturus anno* MDXLVI; *ſed maluit ipſe proprio inculentiorique ſtylo Vitam dare, quæ librum primum faceret.*

Obiit Stilicone Coſ. an. 400 *vel* 405

8 *Annum mortis omnes uniformiter, notant* Stilicone Conſule, *quem Conſulares faſti ſuggerunt pro anno ſæculari* CCCC, *horumque pro anno* CCCCV. *Hunc ſecundum Conſulatum ideo eligit Philippus Labbe in Epitome Chronologica; quia conſtare putat, quod Martyres tres ſupradicti occiſi fuerint Feria*
C *VI concurrente cum* XXIX *Maji circa novam lunam, quem concurſum non invenit, niſi anno* CCCCXII. *Acta ab ipſomet S. Vigilio Mediolanum ſcripta, quæ Labbeus legiſſe potuit, ſolum dicunt;* Dies autem paſſionis Sanctorum quarto Kalendas Junii *ſexta feria, luce naſcente: ſed hos videtur idem Sanctus in epiſtola Conſtantinopolim data explicare, cum rem actam dicit num.* 5, matutinis horis, auroræ repente cæli umbra cedente. Igitur lucem naſcentem, *non lunam, ſed diem interpretaberit, nihilque te illa movebit, ut hunc vel iſtum annum ſtatuas, uti fecit Labbeus; qui annum* CCCCXII *elegit, quia tunc* XXIII *Maji concurrebat cum die* VII *Lunæ. Ego e contrario, ex ætate S. Veneri, anno ut minimum* CCCC *ad Sedem Mediolanenſem promoti in locum S. Simpliciani, ad quem data eſt* Vigilii *epiſtola, manifeſte confeci, anno* CCCXCVII *paſſos Sanctos. Potuit ergo* Vigilius *ipſe anno ſæculari paſſus fuiſſe, primo Conſulatu Stilichonis, cumque non legatur* Stilicone II, *nulla eſt cauſa, cur ea mors ad annum* CCCCV *differatur, niſi putes reliquis ejus Actis tres annos non ſufficere.*

3 vel 8 an. poſt SS. Siſinnium Martyrium & Alexandrum.

3 *Diem Martyrii Acta nulla exprimunt: ſed Eccleſia Tridentina feſtum S. Vigilii celebrat* VI Kal. Julii, *veroſimiliter ut Natalem, Talem certe videtur judicaſſe Florus Lugdunenſis, quando ſuis ad Bedæ genuinum Martyrologium additamentis,* S. Vigilii *elogium addidit, quod tamen haſtenus invenire integrum nemini contigit: neque poſſemus divinare ab ipſo ſcriptum fuiſſe, niſi poſt Bedæ verba, SS. Joannis & Pauli memoriam ſentiencia, immediate ſequeretur in Mſs. Tornacenſi & Letbenſi* Hic cum quoddam idolum in quodam loco conſtruxiſſet, in ejuſdem idoli baſi ſedens, & verbum divinum prædicans, ab incolis loci illius imbre lapidum obruitur, & ſic Martyrii gloria coronatur. *Quæ verba, quam nihil ſpectant ad SS. Joannem & Paulum, vel ad poſtea converſam, & a Beda etiam nominatum Terentianum; tam certum faciunt quod librariorum ſecordia in prædictis Mſs. omiſſa ſit linea una, hujuſmodi circiter verbis concepta.* Apud Tridentinam urbem S. Vigilii Epiſcopi, ſcilicet Paſſio *vel* Depoſitio: *ab his enim verbis brevior Uſuardus orditur elogium, & ſic proſequitur:* qui ſub Stilicone Conſule magno lapidum imbre percuſſus, martyrium complevit. *Pro iſtis in hodierno Romano (ut medii ævi cætera præſteam) ſic legitur:* Apud Tridentum S. Vigilii Epiſcopi: qui cum reliquias idololatriæ penitus extirpare conaretur, a feris & barbaris homiuibus lapidum imbre percuſſus, martyrium implevit.

Colitur ab Julii

inſcripſit Martyrologio Flo

Deinde ritam Uſuardi,

4 *In Actis num.* II. *dicitur, quod Tridentini* veneranda pignora Præſulis glorioſi, tertio die ſuæ paſſionis ... condiderunt in baſilica, quam ipſe ad portam Veronenſem viveus conſtruxerat. *Ea eccleſia, ſi ipſe fuit loco, ubi Cathedralis hodierna viſitur, dicendum erit antiquum Tridentum duplo fere quam nunc ſit, minus fuiſſe; atque ab Atheſi* F *fluvio, cui adjacet, non longius in Meridiem porrectum, quam uſque ad grandiorem ſeu vivum ſeu foſſam, qui a Molendinis verſandis unus nomen habet; & eam quæ nunc eſt urbem interſecans, ipſam Cathedralem ab alia majori parte dirimit; ubi liberi portam Veronenſem concipere, quæ nunc nulla ſit, muris ubili ad Meridiem clauſis; idq; confirmare videtur* Pincius *fol.* 8 *ubi ait, Adalpretum Epiſcopum circa annum* MCLXXXI *ſepultum,* in templo D. Vigilii ad portam, quæ in eam urbis partem ducit, quod Burgum-novum appellant. *Hoc teſtum, Cathedralem prædictam, ſi non mutavit ſitum, mutaviſſe formam, aliquoties innovatam & amplificatam; & quod conſequens eſt, ſancti Præſulis corpus plus vice ſimplici tranſlatum fuiſſe; quas omnes mutationes præceſſerit Actorum hic dandorum compoſito, nullius mutationis indictum præbentium.*

Tridenti in condita ab eo eccleſia ſepultus

3 *dies poſt martyrium.*

5 *Vigeſimus primus poſt* Vigilium, *iiſque quibus hic decimus octavus, quadrageſimus tertius Epiſcopus Tridenti* Hildegarius *ponitur a Pincio*, circa tertium ſupra octingenteſimum Chriſti annum, qui D. Vigilii aram maximam renovavit, in qua ſanctarum Martyrum Reliquias condidit, *non etiam ipſius* Vigilii, *quantum conjecto. Poſt hunc decimus ſeptimus, & in iſto ordine ſeptageſimus,* Udalricus

Tranſtulit altera poſt an. 803

A AUCT. D. P. *ut ruſus poſt* 1022:

eus II, anno a Chriſtiana ſalute milleſimo vigeſimo ſecundo, locum ſobterraneum & concameratum in templo D. Vigilii, & aram maximam ſublimius erexit, totamque eccleſiam reparavit, & ad elegantiorem formam reduxit. *Senageſimus Septimus* Altemannus, *qui uſque ad* MCXXX *vixit*, templum refecit ac conſecravit: & Vigilii, Siſinnii, Martyrii, Alexandri & aliorum Sanctorum Reliquias honorificentius *collocavit*. *Exhinc ergo* ſepelitur *Sanctus* in eccleſia, quam ipſe ædificaverat *quidem*, *ſed alii poſt illum reparaverant ampliſicaverantque*, in monumento marmoreo, ubi tale Epitaphium legitur:

& anno 1130:

Item tumulus cum Epitaphio

Suſcipit Athletas, agonas Domino dare lætos,
In virtote Crucis terit idola præco ſalutis.
Pro fide zelo fertur moriens modo cælo.
Ad patris exequias currunt populi venerandas;
Obſequio turbæ propria ſepelitor in urbe.

Qui Leoninorum verſuum originem & ætatem norunt, haud difficulter mihi aſſentientur, non eſſe Epitaphium iſtud Altemanni prædicti ævo antiquius, & fortaſſis dimidium duntaxat hic haberi, altera parte abolita, qua fiebat mentio corporis in novum iſtum tumulum tranſlati.

B

unde cor pus petuit abiiſſe ſæc. 5

6 Sæculo XII *ultra dimidium progreſſo, Veronenſes Tridentum expugnarunt & diripuerunt. Poſtea Meinhardus Tiroleuſis Comes vi tenuit urbem annis aliquammultis; & multa alia adverſa acciderunt civitati, inter quæ potuit auferri S.* Vigilii *corpus, & Mediolanum deportari; ubi jam pridem in templo S. Simpliciani magno in honore habebantur Reliquiæ Sanctorum istius Martyrum, hinc a Sancto miſſæ; & anno* MCLIX *nova celebrata fuit translatio; ſicut dictum eſt in Hiſtoria noviſſimæ translationis, anno* MDXCVI *pericla num.* 19. *Hinc autem ultimam tranſlationem præceſſerat anno* MDXVII *laventio, ac privata Tranſlatio eorumdem, aliorumque jam olim ibi depoſitorum Sanctorum corporum; quando ſupra eaſdas tres ibi deſcriptas,* compoſita ſuit petra, altare medium dividens; & ſopra ipſam ſpatioſæ duæ tegulæ, quarum una excepit oſſa S. Vigilii Epiſcopi Tridentini, abſque capite, quod Tridenti manſit: in cujus rei teſtimonium ſolebat Madrutius, Epiſcopus Tridentinus, quando Mediolaneoſi ſtatui præerat, (*fuit id circa annum* MDLXVI) quotannis ad eccleſiam S. Simpliciani accedere in feſto S. Vigilii, & ibidem Miſſam Pontificaliter decantare.

& M. dio Imonibus aliorum;

apud quos lacebatum anno 1509

C

ſed fide mon ſatis certa;

7 Non tamen hoc ſatis S. Carolo Boromæo fuit, ut ipſius S. Vigilii *corpus haberi Mediolani pro certo crederet: ideoque in prædictorum corporum collocatione ſub novo altari, capſæ ad eorum Evangelii collocandæ, inſcribi duntaxat hunc titulum voluit:* Corpus Antonini Archiepiſcopi Mediolanenſis. Multæ Reliquiæ Sanctorum, reperiæ in altari majori ſine nomine, *Addit Puricellus, rem narrans*; Quod poſtremum ita ſcriptum fuit: quia iotra ipſam capſam pec medium diviſam, continetur corpus alterius ionomioati Sancti: quod Monachi aliæque perſonæ ſenioces exiſtimabant eſſe S. Vigilii Tridentini Epiſcopi. *Hinc apparet talem opinionem ex ſola traditione haberi, non vero ex veteri aliqua ſcriptura, idonea ad rem tantam probandam contra Tridentinos, qui ſui ſancti Patroni corpus, aut ſaltem præcipuam ejus portionem, etiamnum penes ſe eſſe credunt, ſub altari majori: cujus latere Jacinctus noſter, anno* MDCLXXXVI, *die* XXVI *Auguſti eccleſiam ipſam viſitans, hujuſmodi titulum inciſum reperit:* Translatæ fuerunt huc Reliquiæ S. Vigilii, una cum hac area, die menſis anno 1620. *Interim arca nulla apparet, forſan clauſa intra altare, & eadem de qua ſupra:*

nam anno 1600 *adhuc putabatur haberi Tridenti.*

locus vero notandis numero dierum ac menſis nomine D *vacuus relictus, nec non ipſa forma litterarum, credi faciunt recentiſſimam eſſe ſculpturam, eo ipſa loco exaratam, ubi iiſdem verbis ſteterat titulus priſtino colore aliquo, ſed lapſu temporis diſſuo; unde factum ſit, ut prædicti dies numerus ac nomen menſis reparari nequiverint, nulla ſuperſtite ejus rei memoria diſtinctiore.*

8 *Gennadius, Presbyter Maſſilienſis, lib. de Scriptoribus cap.* 37, *ſic ſcribit:* Vigilius Epiſcopus, ſcripſit ad quemdam Simplicianum, in laudem Martyrum libellum & Epiſtolam, continentem geſta ſui temporis apud barbaros Martyrum. *Quæ licet obſcura ſint, ſatis tamen videntur congruere illis, quæ ſub noſtri hujus* Vigilii *nomine dedimus de præfatis Martyribus, velut ad Simplicianum Mediolanenſem & Joannem Conſtantinopolitanum directa. Majores tenebras effundit loco præcitato Honorius Auguſtodunenſis, Gennadium, (ut profitetur) ſubſegens hiſce verbis*; Vigilius ſcripſit ad Simplicianum in laudem Martyrum libros quinque: *hæc enim de libello & Epiſtola prædictis tutilligi omnino non poſſunt. Præſtitit ſi tales libros alicubi Honorius vidit, qui ſub annum* MCXX *floruit, dolendum eſt eos ſic perviſſe Tridenti, ut Bartholomæum Tridentinum, vix centum annis illo junior, ipſos ignoraverit; qui tamen libellum & epiſtolam non omiſit commendare, addens,* In quibus & facundia, & ſolicitudo, & doctrina catholica commendatur. *Sed fortaſſis Bartholomæi tentus non habetus integer, ipſeque poſuerit ex Honorio, quod* S. Vigilius ſcripſit in laudem Martyrum libros quinque; in quibus &c. *Licebit etiam ſuſpicari Honorium confudiſſe numerum librorum, eum eorum argumento, & huic addidiſſe numerum, qui erat aliorum librorum, contra Neſtorium & Eutychen ſcriptorum, quos libros Pincius* Vigilio *Tridentino adſcribens, fuſe in eorum laudem diſcurrit. Sed contra ipſum & alios in hoc deceptos, jam pridem judicarunt Baronius, Pitrarius, allique deinceps; ac quod uterque hæreſiarcha ſint Vigilio Tridentino poſteriores. Et Baronius quidem, in Notis ad hunc diem, alios tres* Vigilios *nominat, qui illo floruerint tempore, quo iſta vigebat diſceptatio; non audet tamen determinare quod alicui eorum adſcribendi ipſi libri ſint: ſed audent Brixiani pro ſuo* Vigilio *qui colitur* XXVI *Septembris quando licebit eorum fundamenta eruere.*

Vigilii ſcripta,

E

a quibus rem vendidi t.bri contra Eutychen

F

9 *Georgius Cardoſus, in Hagiologio Luſitano, duos Tridenti* Vigilios *comminiſcitur, Epiſcopos ambos; quorum poſterior, Confeſſor dumtaxat, libros prædictos ſcripſerit. Sed talem Tridentini non agnoſcunt: quod autem prior ex ſide Pſeudodenteri, una cum matre ac fratribus ex Luſitania proceſſiſſe dicitur, Caotiæ Vettonum natus, id explodi potius quam refutari meretur; ideoque vix attingere obiter dignatus Etuſchenius fuit ad* XXX *Aprilis. Interim figmentum iſtud verſat & reverſat Tamayus, in Martio atque Aprilli; aſſerti tam inſulſi adeo ſecurus in Junio ut ulteriori putet probatione non egere tam certum ipſi veritatem: qui tamen alibi ſæpe offendit, non omnia ſeſe Dextero iſti credere: quod multo etiam liberius facit Cardoſus, quando Dexter ille in eum ſuam non facit.*

explodendi autem, qui Luſitanum Sanctum fingunt.

ACTA

A

ACTA

Ex Ms. Trevirenſi S. Maximini.

CAPUT I.

Studia, Epiſcopatus, prædicatum Gentibus Euangelium per eum & alios.

1 SAcratiſſimæ Martyrum laudes multifariis ſunt proferendæ præconiis, ut eorum geſta inertes quoque animos excitent ad profectum, cognoſcentes, qualiter pervigiles Sacerdotes, pro Domini ſui Jeſu Chriſti amore, ut avidi bellatores, fuderunt ſanguinem ſuum, qui pro illis vel pro nobis omnibus ſeipſum Deo Patri obtulit: cujus exemplo edocti, animas hominum vicarie mercati ſunt ipſi, virtutum oſtenſiones habentes in habitum credendi. Ex quibus unus in illis diebus Vigilius effulſit, genere Romanus, civis Tridentinus, Atheuis liberalibus litteris eruditus, ad ſerviendum Chriſto devotione mentis ab infantia traditus *a*. Reverſus itaque a ſtudiis ab Atheuis, vel urbe Roma, in civitate Tridentina reſedit, impletutus propoſitum ſanctæ religionis, a Deo more Apoſtolico jam ordinatus dictæ civitatis Epiſcopus, a primo *b* tertius. Exiſtens ſiquidem circitet, annorum viginti, clamor populi in eum irruit, quia multa miracula in Chriſti nomine ſibi ab eo cognoverant oſtenſa. Illo autem eacuſationem ætatis atque juventutis ſuæ opponente, quanto magis ſe accuſabat, tanto clamoribus vulgi attollebatur, qui etiam ſeniores ætate, ſanctitate præcellebat.

S. Vigilius Atheuis imbuitur litteris, a

B *a*

b Tridenti Epiſcopus acclamatur an. 385,

2 Poſthæc invitatus Epiſcopus *c* Aquilejenſis Eccleſiæ, Beatum Vigilium, extra *d* muros civitatis Tridentinæ, ad eamdem Sedem gubernandam, conſecravit Epiſcopum. Ingreſſus vero urbem ipſam, legem Domini prædicando, populi converſi quotidie augebatur numerus credentium. At ubi totam civitatem catholice convertit, eccleſiam *e* infra muros civitatis Domino collocavit; ibique Chriſti perfecit aſilum, in quo orationem continuans, languores ægrotantium curans, oppreſſos a dæmonibus Chriſti impreſſione vexilli curabat: cujus etiam opinio per vicinas civitates efflorebat. In quibus temporibus populorum turbæ extra civitatem poſitæ, vana colentes ſimulacra, mollito corde gentili, gratia Spiritus ſancti, eodem viro docente, ad fidem convertebantur Chriſti quotidie: donec omnis Diœceſis ſua, in fide adunaretur catholica. Inter quos etiam parentes ſui ipſius prædicatione eum ſuis *f* germanis converſi, Domino fideliter deſerviebant.

ordinatur ab ep. Aquileienſi

c

d

e

C *claret miraculis*

f

3 Congregatis autem Presbyteris atque Diaconibus ſuis, ita eos allocutus eſt: Cariſſimi Fratres, non neceſſarium nobis eſt, commiſſa talenta Domini in ſudario, unius velut pigri ſervi, ſingulari cautela recondere; ſed ut boni ſervi, lucra Dominica augentes, duplicata in adventu Domini noſtri oporteat repræſentare, ut in gaudium ipſius mereamur introire. Eligens itaque ex latere ſuo, viros fide probatos ordinavit, dirigens eos ad Epiſcopos civitatum Veronenſis *g* atque Brixianenſis, dicens eis: Domini & ſanctiſſimi Fratres, nolite negligere verbum Domini, in quo Chriſtus in Eccleſia ſua ordinavit Rectores. Exite igitur, prædicate inſtantes verbum Domini, ne amplius ille ſerpens antiquus animas hominum ſibi obliget, propter quas Chriſtus & Redemptor noſter mortuus eſt. Qui reſpondentes dixerunt, ſe non poſſe per ſe tantum ſubire periculum. Beatus autem Vigilius hoc audiens dixit: Ego pro Deo paratus ſum mori, qui dignatus eſt pro nobis ſupplicium perferre Crucis: nec patiar mihi coronam præparatam aliis vendere. Cui percunctanti tale dederunt reſponſum: Perge ergo in interioribus civitatum noſtrarum, quibus nos præfeciſti, tecum itutos, & acquire Domino animas, quæ adhuc captivæ tenentur, demonſtrans illis viam ſalutis. Reſpectu ergo divino ſanctus Vigilius animatus exiit ad territoria Veronenſium vel Brixianorum, & multitudinem populorum agreſtium Chriſto per baptiſma acquiſivit, fundatis ultra teigiata eccleſiis.

agreſtibus adhuc ex hac parte Athesim præditis, ut. iam Brixiæ & Veronæ;

g

D *cum conſenſu diœceſanorum*;

4 Relictis autem prædictis ſuis viris Dei, quos ad Ordinem promoverat Pontificii, ipſe regreſſus eſt ad interiora civitatis ſuæ territorii, ducens ſecum quoſdam, Siſinnium ſcilicet atque Alexandrum, Deo dignos Martyres futuros, viros religione Chriſtianiſſimos, natione Cappadoces; de tranſmarinis qui adventantes pattibus, aliquantum tempotis Mediolani demorati fuerant. Cum quibus non multo poſt ingreſſus civitatem *b* Anagnea, in ea plurimam Chriſtianorum turbam, fundata Eccleſia, Domino acquiſivit: inde ad propria rediens, Sanctos Dei præſcriptos ibidem dereliquit, ad teliquam partem Paganorum convertendam: ſed inſtigante hoſte antiquo, dum ſancti Viri injunctum officium inſtanter exercerent, cives Anagnenſes ira accenſi, apprehenſos Dei ſervos vinculis alligatos, ſupplicliiſque aſque ad defectum vitæ maceratos ſemineces igni ſummiſerunt concremandos. Illi vero Deo gratias tetdenrea, ſpiritum exhalaverunt; in quo etiam loco, depreſſa corpora ſanctiſſima eorum concremata ſunt, ut geſta eorum *i* continent.

Anagnionis prædicatores mittit;

E

b

quibus Martyrio fublatis,

i

5 Beatus vero Vigilius intentus piis operibus, Deo invigilans, vidit in ſpirito *k* pretioſas animas eorum ab Angelis in cœlum deferri. Quo ardore ſuccenſus, cœpit ipſe in ardore Martyrii efflagrare, ut particeps fieret eorum ad coronam: arreptoque itinere, cum uno ſuorum Diaconorum Anagnam petebat. Quem ſui retinere volebant, dicentes; Quo, Pater, pergis, qui oves commiſſas, necdum omnes Chriſto pio tuo verbo adunaſti; Cui fremens ſpiritu retineri non poterat *l* pervenieſque ad quemdam fluvium, ſuo Diacono dixit: Diſcaleceati hunc tranſgrediamur, ut nudam gentem nudi aggrediamur: quorum inceſſus necdum in viam pacis eſt directus; Cum autem perveniſſet ad locum, ubi incenſa fuerant pretioſa corpora ſanctorum Martyrum, collegit buſta eorum in Sindonibus mundis; tedienſque Tridentinæ urbi, honorifice condidit in eccleſia, ipſorum nomini ab ipſo *l* Domino conſecrata. *m*

k ipſe sit ſuccedo, barbaroſque convertit;

F

l

m Randonam vallem adhuc Paganam adiuvat,

6 Poſt paucum deniquo tempus, dum (ut dictum eſt) Veronenſi atque Brixiano territoriis, & Tridentino, quos invenerat Paganos jam convertiſſet ad Chriſti fidem; unus ex reſtiterat locus in Montanis poſitus, nimium horridus, ſupibus hinc inde præruptis obſeſſus, vallem habens in aſcenſu per devexum declivem, cui nomen Randera; a per quam etiam fluvii cujuſdam delabitur curſus, qui locus præſcriptus Chriſtianæ religioni ſemper erat infeſtus. Servitium namque cujuſdam divitis erat, habens inibi

n

miſe-

A miſerabilia diſpendium, diabolo ſcilicet æreum ſimulacrum, Saturno dicatum: quem ignara fidei ruſticanorum plebs colebat ut Deum, quaſi inferoi jura renentem. Quod compertum (habens) vir Apoſtolicus Vigilius ſanctus Præſul, ſic ſuos deouo alloquitur: Quid hic ſtamus toto die otioſi, tam mane conductiꝰ pergamus io vineam Dominu noſtri, ad gaudium ipſios laborururi: vexilloque ſe ſanctæ Crocis ſignaodo municas, iter dirigit verſus portam ſuæ civitatis, Brixianam a dictam, pertingeotem ad pontem, uſque fluvio propinqui civitatem ullueotis.

ubi Saturni colebatur,

7 Populus autem vel Primates civitatis deduceotes ultra tranſitum pontis eum, atque valedicentes, tegreſſis ad civitatem ipſe progreſſus cum æque viris Dei, Claudiano videlicet atque Maugurio p ſuis Germanis, Presbyteroque Juliano, ad locum deſtinatum reteudit. Cui cum omnis populus Chriſtianorum, ejus doctrina converſus, occurriſſet, petens ut ex ejus ſacris manibus corporis & ſangoinis Chriſti ſui confecratioem ſumeret; ipſe uſque ad locum, quo præſcriptum idolum erat conſtitutum, fide ſervens, B in ugone certaminis boſtiam Chriſto obtulit. Ira idem Dei Sacerdos, ad palmam Martyrii accipiendam feſtinans, velut opinatiſſimus miles, jacturam prælii cavens, poſt exiguum belli peractum, palma victoriæ intet coeſſentes a proprio donatur Regni Domino.

fabulæ Tridentinæ ultimam imponitur Commonitionem.

p

ANNOTATA D. P.

a *Alia Acta etcruttora in Ms. Colon. hoc habent exordium:* Imperantibus Gratiano, Valentiniano & Theodoſio (*quorum primus* Gratianus *imperare cœpit ann.* 367; Valentinianos 375, Theodoſius 379, *primus vero*, Gratianus *occubuit* 385) Matrona quædam nobilis, Maxentia nomine, Romanorum genere præclara, cum filiis ſuis Claudiano, Maſſoriano, & Vigilio, ad civitatem Trideutum pervenit; ibique eives effecti, Deo devotiſſime ſerviebant. Vigilius vero, ab infantia totum ſe Deo tradidit; & io puerili ætate Athenis liberalibus ſtudiis eruditus, Trideotum rediit; & cunctis amabilis, clarere miruculis cœpit. *Itaque in medio relinquit Pincius, Romam ad Tridentum abiiſſe Athenas Vigilium, parentibus jam Chriſtianis*; *an vero poſt editum ejus* C (*quod hæc acta indicant*) *primum converſis.*

b *Pincius fatetur multos eſſe, quibus* Cyriacus, *Aſterii Vigiliique deceſſor. primus cenſeatur Epiſcopus, quique S.* Jovinum, *S. Hermagoræ Aquilejenſis diſcipulum, ejuſque quatuordecim ſucceſſores, ſolum voluit fuiſſe Presbyteros ſive Parochos. Horum autem opinionem ſic patat conciliari poſſe cum aliis, illos quoque omnes Epiſcopos cenſeatibus, quod primis ſæculis Epiſcopi & Parochi, poteſtate nihil differrent, deſignata per baculum; ſed ſolo uſu mitræ, Presbyteris non conceſſæ.*

c Patriarcham, *etcetatiori phraſi, alia Acta appellant, quibus hæc eſſe antiquiora & ſinceriora, vel ea hoc tolligat. Fuit autem Fortunato Ariano, ſub annum* 381 *aut ſtiam prius, ſuffectus S.* Valerianus (*de quo* 27 *Novembris*) *& anais circitte* 10 *Sedem tenuit. Dimus autem, quod primis ſui Præſulatus annis, vocuatem dumtaxat* Vigilium *ordinarit Epiſcopum, fuerit is circa anaum* 361 *natus.*

d *Quia ſcilicet, civibus adhuc majori parte gentilibus, nulladuin (ut mox intelligitur) ſacra ædes in urbe erat, aliqua autem in ſuburbanis.*

e *Pincius*, Templum, *inquit*, apud forum erexit, Divis Protaſio & Gervaſio dicatum. *Horum certe Reliquias, corporibus anno* 386 *Mediolani inventis, creditur a S. Ambroſio accepiſſe* Vigilius: *ſed forum Pincius intelligit novum, ſi ipſa eſt eccleſia, modo Cathedrolis.* D

f *Mater* Muxentia *colitur* 30 *Aprilis*; *Fratres*, Claudianus, 6 *Martii*, Magorianus, 15 *ejuſdem*; *abi ſingulorum Acta vide, deducta ab Henſchenio, ex his fere quæ de* S. Vigilio *habemus & prætermittimus, eo minus hic neceſſaria, quo magis iſtic delibata.*

g *Potuit* Vigilius, *una cum Aquilejenſi Valeriano, ordinaſſe Veronenſibus* Syagrium, *Brixienſibus* S. Gaudentium; *utc enim probantur ante illum ordinati, & ſimul cum illo Eccleſiis iſtis præfuerunt. Erant aliqui Epiſcopatus illi ipſomet Tridentino antiquiores.*

h Regiooem Anauoiam *vocant Acta apud Monibritium, & melius*; *eo cum nomine ceuſebatur* Vallis Anagnia, *alias* Anaugia, *dicta vulgo Val di Non a fluvio Nauno, cujus locum ipſe Vigilius in Epiſtola ad Joannem CP. collocat*, viginti quinque ſtudiis a civitate.

i *Vide ea 19 Maji, ubi paſſos oſteadimus a.* 397.

k *Id ipſimet ſubobſcure indicat, ita ſcribens ad* E. *Joannem CP.* Spectator, confiteor, fui inter iſta myſteria, & ad Sanctorum cineres cucubator... Vidi, vix hodieque credulus mihi: excedunt facti revereutiam reluta dictorum.

l *Non Trideati, ſed in loco ipſo Martyrii. Bartholomæus tamen addit, quod* S. Vigilius Aoauuios convertit, & Sanctorum Reliquias Tridentum deportavit.

m *Addit Ms. Colon. & Bartholomæus*: Intee hæc Remedius (*Pincio* Rhomedios *dictus*) oobilis de Tauro, cum ſociis ſuis Abia & David, Romam pertexit; & redieus, ultra mille uoimas, cum omnibus ſuis poſſeſſionibus S. Vigilio reliquit; & (*ut in ejus geſtis legitur*) in ejus diœceſi apud caſtrum Tuo, juxta locum ubi paſſi ſunt Sancti, ad Duminum, cui devote ſervierat, cum ſociis ſuis migravit. De S. Romedio agit *Ferrarius* 15 *Januarii, ad quem diem Bollandus promittit de eo agendum* 1 Octobris. *Interim vide pluribus jam tulata illuſtrantem Pincium pag.* 3.

n *Addit idem Ms.* Sarchu, a quo Benacus oritur, lacus Italiæ. *Bartholomæus*, a quo Benacus lacus Italiæ, de quo fluvius Mincius procedit. F *Pincius ait* peritiores Mincium vocare, *ipſum qui nunc Sarca dicitur. Ms. Trevir. Sarcham ſemper ſcribit, ſed vitiam ſcriptionis id eſſe perſuaſus ex aliorum conſenſu*, Sarcham *ſcripſi.*

o Athefis *ſcilicet*, ubi is, *inquit Pincius*, pulcherrimo poote ſuperatur, trabibus iogenti artificio contentis. *Bartholomæus addit*, juxta quem Frarres Prædicatores ultra flumen nunc habitant. *Ergo ab anais jam fere* 500, *loco nunc S. Laurentii dicto.*

p *Aliis* Majorianus, *ut jam dictum*: *de* Juliano Presbytero *nihil ultra legitur, neque* (*quod ſciam*) *Sanctus habetur.*

CAPUT II.

Martyrium S. Vigilii, corpus in urbem telatum. Acta Romam miſſa.

8 REſpiciens autem ipſe Sanctus in cælum, iuxta ſacra ſolennia ſanctæ Sacrificii vidit gloriam Dei, & air: Chriſte, gratias ago tibi, quis quod a te deſiderabam, inveni: ecce enim *Invocato rio Deo,*

A nim oculis meis video in dextere tua, quæ mihi præparantur. Hæc omnes ſui circumſtantes audiebant eum clara voce dicentem: ſed nihil prorſus videntes, tantummodo cum lacrymis eum audiebant talia proſequentem. Celebratis itaque myſteriis, communicataque fidelium turba ſanctis Sacrificiis, in idolo memorato irruens, minutatim illuc confregit, In fluviumque nomine Aroam projecit: ac reſidens ſuper baſim ſimulacri minutati, circumſtantibus fideliter loquebatur verbum Dei.

Idolum evertit S. Vigilius:

9 Cognoſcens autem truculenta ruſticanorum turba ipſum locum incolentium ejus adventum, & ſui idoli comminutionem; facto impetu, in eum gladiis & lapidibus ac lignis ſubita incurſione ituunt. Quos Beatus Præſul eminus venientes, velut quædam purgamenta deſpexit: Illi autem tumore diabolico inflati, magno imbre lapidum Sanctum Dei percellunt, ſancti capitis effracta compage, *a* cerebroque diſperſo. Beatiſſimus vero Martyr, madefacto ſanguine vultu, reſpiciens in cælum, Deo gratias agens, ſuiſque valedicens, emiſit ſpiritum. In quo loco paſſionis viri Dei Chriſtiani meritis ipſius poſtea fundavernnt Eccleſiam, *b* dedicato altari ſuper lapidem ipſum.

quare cruenta turba

a cum fecit cerebrum,

B

b Socii Tridentinum reſervant corpus;

so Presbyteri autem vel Diaconcs, qui eum ipſo venerant, licet grandine lapidum multitudinem ſuſcepiſſent ictuum, (ſed nemo eorum livorem alicujus plagæ perpeſſus ſuit; tamen præmio non caruerunt, Confeſſoris patrocinüis adjuti:) colligentes glebam *c* ſancti corporis, equo cui ipſe inſederat impoſitam, rapeim ad civitatem, in qua, Deo auctore, Sacerdotio functus eſt reportare feſtinabant; plurima miraculorum ſigna, in quibuſcumque locis ſe repauſabant, experti. Igitur cum perveniſſent ad fluvium nomine Sarcham, multa populi *d* Brixianorum turba cum apparatu armorum obviat, ut ſanctiſſimum corpus ſui Apoſtoli cum vi auferant. Quibus Tridentini reluctantes, dato inſuper pro benedictione quodam vaſe ſancti viri, corpus ſanctiſſimum deducentes, antequam perveniſſent ad urbem, jam dæmones confitebantur Sancti adventum, per ora pervaſorum dicentes; Ecce vir ſanctus, Chriſti Martyr Vigilius cum triumpho revertitur, qui nos expellit e propriis ſedibus. Hæc in communi audientia clamantes, in adventu ſacri corporis, fugatis inimicis, perſonæ proprio reformantur creatori.

c

d formidatum dæmonibus;

C

honorifice excipiunt cives;

ss Pervenientes vero ad oppidum, ad ejus exequias occurſio magna facta eſt vicinorum, eum ſuis Sacerdotibus, populi Chriſtianorum: ſicque venerauda pignora Præſulis glorioſi, tertio die ſuæ paſſionis, cum magna gloria & aromatibus condiderunt in Baſilica, quam ipſe ad portam Veronenſem vivens conſtruxerat. Ex Saloniris *e* quoque mercatoribus in eadem urbe negotiantium quidam, iuundantem cruorem ex ſacris exuviis, juxta Velam *f* dictam, linteo mundo colligendo detergens, ad patriam rediens, memoriæ eaſue ſancti viri, ſecum tulit: ubi *g* nunc Chriſtus per ſuum fidelem plurima ſignorum inſignia indeſinenter ad laudem ſui nominis operatur. Conſcripta ſnut autem geſta beati viri ab his, qui Martyrio ejus interfuerunt, gratiaque roborationis (ut mos erat) Papæ Romano *h* tranſmiſerunt, ot ſacris Martyrum memorialibus inſererentur: quæ ſuſcepta venerabilis Epiſcopus Apoſtolicus, omnia digna memoria haberi ſubſcribens adjudicavit.

e

f

g colloſſus ſanguis Salodium deferatur;

h Acta Romam miſſa,

se Eodem denique tempore Barbara gens Alemannorum, vagina ſuæ habitationis elapſa, Italiam vaſtabat. Quibus obviam Cæſar *i* Romani Imperii iturus, contractum in procinctu bellandi adunavit exercitum: cui ſic Papa intulit: Bonc Imperator, ſume tibi geſta noviter compeita a Vigilii Martyris, Tridentinæ civitatis Epiſcopi, ut ejus virtus pateſcat in populis. Quæ ſummo gaudio ſuſcipiens Auguſtus, tradidit in vexillo militi deferenda, confidens de Dei clementia, ſuique dilecti interceſſione gratiſſima. Ergo dum vicinitas hoſtium proximaſſet, ita virtus Chriſti oſtenſa eſt in geſtis Martyris, ut adverſarii in ſugam torpem converſi, relicta præda omni, gladii cæſionem vix pauciſſimi evaſerint. Rediens ergo eum triumpho de bello, & ſtrage facta per Martyrem barbariea, tranſlatipte ſancti viri geſta de latino ſermone in Græco *k* a Papa Romano, ſecum ejuſdem ſumptis Reliquiis, Conſtantinopolim rediens *l* detulit, plurimu expertus Dei beneficia, Sancti auxiliantibus meritis.

D

EX MS. *i*

quibus pro vexillo ſe capiſſet,

fundantur barbari Italiam vaſtantes,

k

l

s3 Paſſus eſt tandem Beatus Vigilius, Tridentinæ civitatis Epiſcopus, Martyr glorioſus, Theodoſii & *m* Honorii Auguſtorum regnantium tempore, Stilicone *n* Conſule urbis Romæ, necnon Hormiſdæ *o* Papæ Sedis Apoſtolicæ; Deo autem & Domino noſtro Jeſu Chriſto regnante, cui [gloria] cum Deo Patre in Spiritus ſancti unitate, in ſæcula ſæculorum perennitate. Aman. *p*

Annus mortis.

m

n

o

E

p

ANNOTATA D. P.

a Addit Pinctus, quod multorum, imo omnium ea loca incolentium opinio eſt, D. Vigilium calonibus interemptum fuiſſe: quo genere calceamenti ferrati gena montana utitur: idque eo verosimile fit, quod in illis vallibus, cum mortalium oculis ſubjicere volunt vetuſtam ejus martyrii memoriam, & novum mortis genus; pingnnt in templis D. Vigilium, taſtica circumſeptum turba, illios ora calonibus ferratis percutiente *r* quamobrem & conſtanti judicio, & tam valido argumento reor non eſſe a veritate alienum, quod ſuſpicantur earum vallium indigenæ, calceis ligneis Vigilium contuſum periiſſe; nec propterea defuiſſe in tanta turba, qui torquerent ſaea & omnium generum tela.

b Idem Pinctus: Eum vicum, qui parum abeſt a loco, ubi lapidatus eſt Vigilius, e morte ipſius Mortaſium deinceps appellandum cenſuerunt, quo nomine hodie quoque vulgo vocitant: in ripa vero fluminis, ubi ſtecerat Saturni ſtatua, hoc poſitum eſt publicis ſumptibus templum, D. Vigilio conſecratum, quam Rendenæ plebem nominant, magnis noſtra tempeſtata expenſis (ut accepimus) repararam. *Ita ille in libro, ſub nota anni* 1546 *excuſo. Abeſt autem* Vallis Rendena (*prout in topographicis tabulis deſcribitur*) a 15 m. p. *Tridento*; *In ulteriori autem Sarcæ ripa rem geſtam oportet*; *ſiquidem tranſeuntes fluvius fuit*, *Tridentum cum corpore redeuntibus. Interim nec* Mortaſum *nec* Rendenæ plebem *ſive parochiam tabula exprimit.*

F

c Idem Pinctus ſuſe hic exponit trepidationem Tridentinorum, ad primum cædis eventum, quaſi jam civitati hoſtilis turba, ex conſpiratione communi, immineret.

d Nempe Brixianſis diœceſis, quam excoluerat Sanctus, pene uſque ad Sarcam fluvium pertingit; finitimos tamen ruſticos hic intellexerim, potius quam civos longius ſemotos.

e *Ms.*

A AUCT. D.P.

e *Ms. Colon. cum Bartholomæo*, Occurrerunt etiam corpori ſancto plurimi; inter quos Salonitani, qui in villa, quæ dicitur Vela, ſanguinem fluentem collegerunt, & ad terram ſuam detulerunt; ubi per Martyrem ſuum Deus multa mirabilia demonſtravit. *Eſt* Salodium, *vulgo* Salò, *oppidum ad Benaci ripam ſitum: ſed conſiderata loci diſtantia veroſimilior hic habetur narratio; ubi intelligitur, non extuliſſe Salodii cives; ſed eorum aliquem, cunc Tridenti præſentem, cum ceteris exiviſſe obviam.*

f Non longe a Tridento, *inquit Pinctus*, quem locum conſtat hodie Buſum-Vellę nuncupari, ubi canes ioter ſe coneurrentes, & juga montis cautiona, ſaxo ad radices vel a natura conſtato, vel hominum induſtria perfracto, anguſtum & ſcopulotum in urbem euntibus præbent aditum. *Hæc ille, & addit, eſſe qui* Villam, *non* Vellam, *legi velint: atque duo eſſe hujus nomiais loca*; alterum haud procul a caſtro Stenici, 20 *p. m. a civitate*; alterum ab hac ſemotum in valle Judicaria, ſub plebe Blecy; *quodque* per utrumque ex Rendena tranſitus eſt Tridentum verſus; illae brevior, ſed difficilior; hae longior, ſed
B commodior. *Aſt* Buſum-Vellę, *quam illa urbi propius, eam noſtræ relationi aptius eſt.*

g *Pinctus, qui a pluribus collectum* ex terra *ſanguinem ſcribit*; Partim, *inquit*, eam Brixiam, partim in oppidum ſuum deferam; & in templum, ejuſdem ſanguinis miraculo opulentum, recondam. *Videtur hic ſanguis die tertio miraculoſe effluxiſſe.*

h *Eo ſcilicet modo, quo de Sanctorum a ſe collectorum Martyrio ipſe* Vigilius *ſcripſerat SS. Ambroſio & Joanni Chryſoſtomo: non quod ea ætate mos fuerit (uti hic videtur parentheſi addita inuicare) cauſam Martyrii cognoſcendam offerre Romano Pontifici. Hic autem tunc erat* S. Innocentius II, *non vero* Hormiſdas, *infra per magnam auctoriam nominatus, & integro ſæculo junior.*

i *Anno 555, Juſtiniani Imp. 29, Lentharem & Bucellinum fratres Alemannos, auſpictis Theodebaldi Francorum Regis, cum copiis Alemannorum & Francorum, irrupiſſe in Italiam ſcribit Agathias lib. 1, narrans porro, quomodo Leutharis cum Alemannis perierit, graſſante inter reduces cum ſpoliis lue; Bucellinus vero cum Francis, apud Capuam a Narſete Romanorum Duce ad internecionem ſic*
C *profligatus: ſed quoniam hæc omnia acta ſunt ſeſqui ſæculo poſt mortem* S. Vigilii, *exiſtimo Auctorem, recentiori adhuc Alemannicæ invaſionis memoria, acta hæc exornantem, ſæculo 6 vel 7,* Alemannos *ſuppoſuiſſe pro* Gothis, *quos Baronius probat anno 405, Duce Radagiſo Pagano, irruiſſe in Italiam; vehementerque ſolicitum de iis reptilendis Honorium Imperatorem, edicto publico etiam ſervitia armaſſe, & ingenuis ſtipendia triplicaſſe: quomodo autem totus ille exercitus Paganorum, apud Feſulas in Hetruria, Gothorum Chriſtianorum Hunnorumque auxilio, cum ſuo Duce turpiter fugato, cæſo, ac cæſa, fuſus diſſetuſque ſit, lege apud Oroſium, vel ex eo apud Baronium.*

k *Latinæ linguæ ſatis peritus Honorius erat: ſieri tamen poteſt ut Sancti geſta, ad Arcadium fratrem mittenda Conſtantinopolim, optaverit Græce*
D *eeddi: ſed hæc videtur eo miſſa non eſſe, vel ſaltem non magni æſtimata cito excidiſſe a memoria; ſiquidem nulla in Synaxariis Græcorum uſpiam invenitur mentio* S. Vigilii, *ac ne nomen quidem inſertum eſt Græcorum faſtis.*

l *Imo* Mediolanum, *ordinariam Honorii Imp. Sedem. Hactenus fortaſſis interpolator.*

m *Melius ſcripſiſſet*, Arcadio & Honorio, *etiam poſito quod anno, non 400, ſed 405 paſſus* Vigilius *ſit.* Theodoſius junior *tunc annum 4 Imperii numerabat, cum patre ac patruo regnans, non tamen erat primo loco, nec abſque patre nominandus: ſi autem anno 400 obiit* Vigilius, *nec nominandus quidem Theodoſius ille fuit, an. 402 primum dictus Auguſtus.*

n Stiliconis *ſecundus Conſulatus hic erat ex plurium ſententia, poſt primum conſulatum an. 400 geſtum.*

o *Enorme nsadum, cum* Hormiſdas *primum ordinatus ſit an. 514, ſecuta hoc tamen ſunt Acta Colonienſia cum Bartholomæo Tridentino hoc modo:* Geſta vero viti Dei S. Hormiſdæ Papæ tranſmiſſa; ab eodem, Imperatori, contra Alemannos, qui Italiam invaſerunt, rudi haſta deferenB da traduntur: unde meritis Vigilii haſtes feroces in fugam converterunt, omni præda relicta. Geſta igitur cum ejuſdem Reliquiis in eccleſia S. Petri condiderunt. *Quod ultimum ſatis credibile eſt: nam etiam* S. Vigilius, *quando Mediolanum miſit Paſſionem S. Siſinnii & ſociorum, aliquid ex eorum Reliquiis addidit.*

p *Addunt eadem Acta*; Dum autem S. Vigilius his & aliis miraculis clareſceret, Theodoſius ſuæ Eccleſiæ vellem Lagorinam eum Urſinico contulit; Conradus Imperator Bauzanum cum Comitatu Ritennri; Ripam eum Judiciaria tota; & alii diverſi diverſa ſunt elargiti. Interfectores vero ejus vindicta Dei in tantum eſt proſecuta, ut cunctis fierent odioſi. Ita ut uſque hodie apud Bergomum, ubi ejus eccleſia in monte juxta caſtrum ſita eſt, Epiſcopi benedictionem aliquibus ſubtrahat, eo quod ex interfectorum proſapia fuiſſe referantur: *quæ omnia etiam Bartholomæus deſcribens, addit locum ex Gennadio de Scriptoribus. Prima donatio a Theodoſio Scriptore facta eſſe poteſt eccleſiæ Tridentinæ, vivente adhuc* Vigilio, *cum an. 494 Theodoſius*
C *Imperator Mediolani eſſet, ubi non anno ſequenti obiit.* Vallis *autem* Lagarina *hic appellatur, vulgo* Val di Leder, *ut forte legendum ſit* Ladarina, *trans Sarcam & Benacum. Urſinicum non habent tabulæ.* Bauzanum, *quod Conradus ſæculo 10 inchoato dedit, videtur eſſe* Bolzanum *ad confinia Tirolis, 25 p. m. ſupra Tridentum, verſus Septemtrionem; ſed Comitatum ipſum Tirolenſem hic corrupto nomine illi additum, vix auſim dicere; licet is Tridentini Epiſcopi Fiduciarius ſit. Pinctus addit, quod* Conradus II. an. 1027 Comitatum Tridentinum anno vero ſequenti Vallem venoſtam eccleſiæ dedit, & Bolgianum reſtituit, *allegato auctore qui litteras viderit.* Ripa *vulgo* Riva *ad caput Benaci jacet, intervallo 8 milliarium, atque lade porro porrigitur* Judiciaria, *cum Reudena valle: hoc vero Caroli IV donum fuerit, poſt medium ſæculi decimi tertii.*

DE

A D

DE S. MAXENTIO PRESBYTERO,

ABBATE IN AGRO PICTAVENSI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. G.H.

De ejus monaſterio, Actis a coævo ſcriptis, & cultu.

CIRCA AN. DXV

FLoruit *quinto & ſexto ſæculo* S. Maxentius, *virtutum & miraculorum gloria illuſtris*, intra terminum Pictavenſem; cujus monaſterii nomen, *inquit Gregorius Turonenſis, libr.* 2. *Hiſtoriæ Francorum c.* 37. lectioni non indidimus, quia locus uſque hodie Cellula S. Maxentii vocatur. *Ita adhuc dicto ſæculo ſexto, atque etiam ſequenti Urſianus & alter auctor coævus in Vita S. Leodegarii Epiſcopi Auguſtodunenſis, appellant* cœnobium & monaſterium S. Maxentii, in quo prius fuerat Abbas conſtitutus, & corpus ſacrum ſepultum. *Inter alios Abbates, elapſo ſæculo decimo, fuit Ebulus, ex Comitibus Pictavenſibus & Ducibus Aquitaniæ oriundus, Epiſcopus etiam Lemovicenſis creatus, qui reſtauravit* monaſterium Sancti Maxentii, & caſtellum in circuitu perfecit: *uti teſtantur Ademarus, Monachus S. Eparchi, & alius in Chronico S. Maxentii, vulgo Maltatenſi dicto. Atque ita paulatim crevit Abbatia, ut inter oppida agri ſuperioris Pictavenſis merito cenſeatur, ad Separam ſeu Sebrim fluvium ſita, in qua Duces Aquitaniæ ſuam etiam ſepulturam elegerunt.*

S. Maxentii cellula

& monaſterium

B

2 *Acta ipſius* S. Maxentii *hic damus, a nobis accepta ex antiquo Mſ. codice Reginæ Sueciæ præfectate numerum* XIII: *ex quibus alia plurima paſſim inveniuntur contracta, ad commodiorem uſum Eccleſiarum, ut pro Lectionibus ad Matutinum eccitarentur: & talia habemus in præclaro codice noſtro meæſtr Junii: item deſcripta ex Mſſ. Aroaſiani & Belfortiano. Talia etiam ediderunt ex Mſſ. Compendienſi & Hirſaugienſi Lucas Acherius & Joannes Mabillo, inter Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti in appendice ad Tomum primum. Auctor ſcripſit poſt obitum Childeberti Regis Pariſiorum, anno* DLXIII *vita functi, quem num.* 25. *appellat* Actis a coævo ſcriptis, & cultu.

Acta ex Mſ. domo

D. P. eum ſic compoſuerunt

C

Inclitæ recordationis. *Videri tamen poſſet eodem ſæculo ſcripſiſſe, ea ex quod Gregorius Turonenſis loco jam citato dicat*; Multas & alias virtutes operatus eſt: quas ſi quis diligenter inquiret, librum Vitæ illius legens, cuncta reperiet. *Verum, tum n.* 8 *comparat Sanctum* venerabilis viro ac patri ſanctiſſimo Benedicto, *propter miraculum ſuſcitati mortui, celatum in hujus Vita per S. Gregorium ſcripta, & a nobis edita* 21 *Martii n.* 11; *damque n.* 29. *excuſat ceciniſſe viventis miracula pauca ex multis, quæ innumera & veterum narratione & poſterorum ſunt comperta*; quanti *autem*, poſt tranſitum *Sancti, fiat miraculoſe tutati negot* humano ore enarrari poſſe: *dum, inquam, ita loquitur, videtur non ſcripſiſſe, niſi ſæculo ut ſuminum ſeptimo, quando & libri Dialogorum S. Gregorii, tantiacutet Vitam S. Benedicti (antea ſcriptam a nemine, quod ſtatur) paſſim jam noti erant in Gallia; & Benedictina Regula laudata in Monaſterium S. Maxentii*; *librum vero a Gregorio Turonenſi allegatum delibaſſe dumtaxat, & pauca inde excerpta ſtylo lutulentiori exornaſſe; unde accidit ut in circumſtantiis nonnullis variaret a relatione Gregorii Turonenſis, quemadmodum in Annotatis videbimus.*

Videntur illa a nobis ante 6, ſed 7 ſcripta,

ex aliis multo poſterioribus

3 *Sunt tamen etiam ſic antiqua valde, & magni merito æſtimanda hæc Acta; in iiſque primus nobis notandus modo occurrit character temporis, quo* S. Maxentius *vixit; quando ſcilicet Rex Chlodovæus primus Alaricum Regem Gothorum in bello devicit, anno Chriſti* DVII: *poſt quem annum cum* S. Maxentius *tunc ſenex adhuc aliquandiu viaſſet, viarium eſt feria ſexta, die* XXVI *Junii, adeoque littera Dominicali* D, *qua littera quadrat in annum* DXV. *Quia autem Sanctus, annos natus ſexaginta ſeptem, e vita diſceſſit, oſſet natus circa annum quadrageſimum octavum ſupra quadringenteſimum; & poſt vitam ab adoleſcentia in monaſteriis traductam tam ſubdito quam Abbati, circa annum* CCCCLXVIII. *fuiſſet receſſus.* Tempus Vitæ

E

4 *Cultus ei non diu a morte collatus, intelligitur ex Actis jam laudatis, & ex Hiſtoria Gregorii Turonenſis quod continue* S. Adjutor *priori ſeculari ſuo nomine & S. Maxentius appelletur: & hoc ſequenti ſæculo ſecuti ſint Auctores Vitæ S. Leodegarii, atque alii paſſim in ſuis Chronicis. Memoria etiam ejuſdem inſcripta eſt vetuſto Martyrologio Reginæ Sueciæ, per Lucam Holſtenium in Animadverſis ad Martyrologium Romanum vulgato, his verbis*: Pictavis S. Maxentii Confeſſoris: *quod paulo latius ita exponit Uſuardus*: In agro Pictavenſi S. Maxentii, Presbyteri & Confeſſoris glorioſi in miraculis. In *aliis Mſſ. additus invenitur, tum titulo* Abbatis & admirandæ ſanctitatis viri. *Sequuntur Bellinus, Greveaus, Maurolycus, Felicius, Galeſinius, aliique cum hodierno Martyrologio Romano. Imo, quod mirandum, eumdem Martyrologii Benedictini ſcripſerunt Vvion, Dorganius, Bucelinus; qui tamen antequam S. Benedictus monaſteretur, non ſuum Monachus, ſed etiam Abbas fuit electus: quia nempe Regula S. Benedicti poſtmodum in ejus monaſterium introducta fuit. Porro in Charta Pippini Aquitaniæ Regis, a Mabillone laudata, monachi anno* DCCCXXVIII *querelas depoſuerunt, quod non haberent* Abbatem, ſecundum Regulam S. Benedicti traditam, *id eſt*, veluti S. Benedictus Abbates Regulares juſſit inſtitui. *Idem S. Maxentius tum aliique elogio celebratur a Caſſanæo ad Litanias Pictonicas die* XXV *Junii, & uſque ad diem* XXVII *Maji inſcriptus alicui Mſ. Kalendario Benedictino, uti etiam apud Greveaum in Auctario Uſuardi, & Canſium in Martyrologio Germanico.* Cultus

memoria in Faſtis

Actis a coævo ſcriptis, & cultu.

VITA

Auctore coævo.

Ex pervetuſto codice Mſ. Reginæ Sueciæ.

Prologus

1 QUotieſcumque Divina opitulante gratia, Sanctorum actus vitamque deſcribere littetiſque mandare ſatagimus; eo valde eſt metuenda temeritas, quo eorum nequaquam pleniter actuum vel meritorum valet

A. COÆVO Ex MS. Sanctorum

A comprehendi ſublimitas. Caute enim ac veraciter diſcutere debet humana fragilitas, quod in eis benigne diſpoſuit divina Majeſtas. Nequaquam tamen eorum debet virtus ſilentio contegi; eum debeat etiam poſteris, juxta quod divina tribuerit largitas, imitanda propalari. Gaudet etiam augmentatione fidelium, quoties Sanctorum recurrit annua ſolemnitas; & eum virtutum eorum pes Dei famulos declaretur ubertas, quid aliud apparet, niſi quod nonnulli, qui pet deſidiam turpebant ad pœnam, auditis eorum virtutibus excitentur ad palmam?

Vita digne perpenſa ad imitationem

a Sanctus igitur Adjutor, a Agathenſis urbis incola, nobilibus quidem parentibus ortus; meritis tamen & fide, infantiæ exuperans ſtatum, ad ecclſiaſtici ordinis divinæ præmium pervenit vitale. Qui cum, divina gratia comitante, ad intelligibilem perveniſſet ætatem; ſancto b Severo Abbati in monaſterio traditur imbuendus; ut & in eo proficeret eruditio divina, & ipſe uteumque ad legitime certantium pervenire mereretur coronam. Interea ſalubri ac ſedulo a S. Severo commonetur alloquio; id eſt, ut fugiens vitaſque ſæcularia, clericalem ſub regulari inſtitutione, Chriſto donante, valeret aſſequi diſciplinam: hinc jam prudenter utitur armis, in Chriſti militia adhibendis. Cumque ejus dictis animum accommodaret, ejuſque in eo prævaleret ubertim doctrina; ita ſe divino cœpit operi mancipare, ut cunctis ſe cernentibus, velut jam futurus in Eccleſia Præſul, forma fieret & exemplum.

a Adjutor primi dicitur

b a S. Severo inſtituitur

laudare & vituperari fugit.

3 Cumque in eo Evangelica reluceret præcepta, prudentiæ cerneretur aſtutia, & columbæ ſimplicitas haberetur; quidam eum nimiis attollere cœperunt laudibus, quidam vero zelo accenſi invidiæ, ejus felicibus actibus invidere. Qui etiam magis a populis abhorreſcens laudari, quam ab æmulis detrectatoribus vituperari, ſectus a propria diſceſſit regione, quæ nec ab hoſtibus læderetur, nec etiam nolens a civibus laudaretur. Cumque idem vir ſanctus proprio diſcederet ſolo; tanta, ut fetunt, aquæ ſterilitas accidit, ut duobus & eo amplius annis in eadem nequaquam plueret regione. Cumque non ſolum a parentibus, verum etiam & ab omnibus ejuſdem regionis civibus, tandem quæſitus inveniretur, regrediens dicitur ad propria remeaſſe. Cum autem in prædictam jam regreſſus regionem, felici ſubintraret adventu; tanta aquarum dicitur inundaſſe copia, ut non ſolum homines & jumenta, verum etiam arbuſta gauderent & ſata. O virum ineffabilem ac laude dignum, quem nec lingua fari, nec mens cujuſquam, quanti ſit meriti potuit explicare! Cui etiam eum ſimilem dixero? Cui ſimilem coæquabo? niſi Eliæ, qui cælum orationc claudens, terram imbribus privatam reddidit, atque iterum precibus eamdem aquarum ſalubri inundatione replevit.

regreſſum in patriam ſequitur diu deſiderata pluvia.

4 Cum vero in prædicta urbe Agathenſi idem S. Adjutor inſignibus ortus polleret natalibus, & ab ipſis fere cunabulis, docente S. Severo, totus in Dei opere conſtitutus, apud eumdem velut ſortis athleta habitaret; progrediens iterum de regione qua fuerat oriundus, ad diœceſim civitatis Pictavenſis, in qua ſedes S. Hilarii habebatur, relictis diſperſiſque prius omnibus quæ ſua fuerunt pauperibus, feſtinus uſque pervenit (memor præcepti divini, quod ait: Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da paupertibus & veni, ſequere me) ibique ſe in monaſterio reverendiſſimi viri e Agapii, Preſbyteri vel Abbatis, providus collocavit. Cumque in idem monaſterium ab eodem venerabili viro Agapio ceteriſque Monachis gratanter eſſet receptus; continuo nominis ſui vocabulum, quod per baptiſmi gratiam renatus aſſumpſerat, ne propinquorum dilectione, aut amore civium Agathenſium, in via per quam Chriſtum ſequi cœperat, impedimenta retrorſum abiret, occulte ſibi voluit immutare: ita ut qui prius fuerat nuncupatus Adjutor, Maxentius deinceps in eo monaſterio vocaretur.

d diſſribuit in paupertet bonis

e Piſtavis in monaſterio ſepelitur

ſub nomine Maxentii

5 Cujus opera vel merita, ſiquidem cujus indigena eſſet loci, idem B. Agapius divino cognoſcens revelatione, dignioremſe eum cunctiſque Fratribus æſtimans, Abbatem inſtitueodum unanimiter Dei nutu ſibimet elegerunt. Nec mirum, ſi in monaſterio Magiſter & Doctor eligitur, qui ſanctiſſimi ac in omnibus prudentiſſimi Severi, omnium bonorum operum ſectatoris, per annos aliquot fuiſſe diſcipulus comprobatur. Erat enim idem Maxentius in pſallendo ſedulus, in vigiliis expertus, in jejuniis continuus, in eleemoſynis promptus, in oratione creberrimus, in humilitate fundatus, in caritate perfectus, in caſtitate glorioſus, in converſatione ſanctiſſimus, in litteris doctus, & in cunctis dogmaribus eruditus. Semo autem illius in colloquio non alius erat inter Fratres & ceteros quoſque fideles, quam mundi illecebras & ſæculi onera relinquenda; & ut pœnitentiæ remedio ac eleemoſynarum ceterarumque largiratibus virturum dediti, Dominum Jeſum Chriſtum liberi expeditique ſequerentur. Nequaquam in eo reperire poterat antiquus hoſtis pet aſtutiam fraudulentiæ, vel quod doloſis ingeniis maligne fuaderet, vel quod venenoſis morſibus fauciaret.

Abbas creatur.

ſibi & aliis proficit.

E

F

vere ædificantes paſcit

6 Nec illud omnino putavi ſilendum, quod valde animis eſt humanis mirandum. Eo tempore cum jam Præſul monaſterii ſacris actibus apprimebatus, idem vir ſanctus haberetus & Paſtor; multoties aves fetæ, relictis nemorum ramis, quorum erant incolæ, advolantes in manu Illius, modo grana tritici, modo panis fragmenta ſumebant. Ex illo jam tempore illius ſanctiſſimi viri & nomen & virtus emicavit: quia cum indomiti paſſeres in dextera illius menſæ reliquias collegebant, manſuetudinem & ſanctitatem ejus populi compererant venerandam. O quam dulcis, o quam ſuavis & mitis vir iſte Maxentius, cujus manſuetudine & ſenitas deponitur avium, & ſanctitatis ejus oſtenditur præmium!

puero ſo primeſtri baptizando datſacultas ſum profitendi fidem

7 Illud quoque non eſt reticendum miraculum, quod eum ſit in ordine tertium, in virtute haberi potuit primum. Quodam tempore contigit, ut quidam e civibus præfatæ urbis Pictavenſis, non infimis procreatus parentibus habens filium ſeptenis fere menſibus educatum, accederet; & ſuppliei prece ſanctum depoſceret Maxentium, ut eum ſacris fontibus abluendum offeret, ac renatum ex latice propriis dignaretur ulnis elevare. Quod vir ſanctus caritate permotus, tandem benigne obaudiens, non recuſavit. Cumque eum ad baptizandum venerabili Agapio Presbytero tenſis brachiis obtuliſſet; continuo Dei nutu rudis infantis lingua d diſſerint, qui necdum fari noverat nec racere: atque idem ſe credere ore proprio ſanctam confitetur Trinitatem, ac Symboli plenitudinem credentibus ad vitam prodeſſe

pet-

A perpetuam : certum eſt enim tertia repetitione eum propriis hoc ediviſſe ſermonibus, in cujus parvuli profeſſione populi exultabant Chriſtiani, fides catholica augebatur, turba Judaica triſtabatur ; dum ex ore infantis, menſe ſeptimo elauſtris alvi remoti, inter manus beati Maxentii, & divinitatis agnoſcitur potentia in virtute, & ſanctitas Maxentii illuſtratur in opere. Quanta, putamus ſit virtus in B. Maxentio, cujus meritis ante tempus infantis formatur eloquium? Sed ſi jure ejus merita perpendantur, æqualis virtutis Sanctis innumeris demonſtratur.

in ortum reſuſcitat

2 Contigit autem in illis diebus, ut puer cujuſdam Sabelis, ſeptimo ætatis ſuæ anno, perurgente caſu mortifero, finitis vitæ curſibus, exhalato jaceret ſpiritu. Cum autem parentes ejus, nimium lamentabili vultu turbati, Dei militem obſecrantes, atque ab eo defuncti imꝑlorantes medelam, ad eum uſque velocius perveniſſent, hic protinus exiliens impiger, ad viſitandum corpus exanimo veloci greſſu per-
B venit. Qui cum flendo cælum fide oratione pulſatet, gratia in ſe operante divina, mortuum revocavit a funere, genitorem lætificavit ex prole, & Chriſtum, acclamantibus turbis, clarificavit ex opere. Cujus meriti vel fidei hunc virum ſanctiſſimum eſſe dicemus, qui etiam obtinere meruit, ut ad vitam ſuſcitaretur mortuus ; & qui fuerat ſorte ſuppliciis deditus, æternæ ſpei redderetur ſecurus. Poteſt etiam hic ſanctitate præpotens, virtutibus eximiis pollens, in cunctis ſemetipſum ſanctitatis operibus exercens, venerabili viro ac patri ſanctiſſimo comparari Benedicto ; qui e unum e Fratribus, diabolicis inſidiis ſub ruina maceriæ confractum atque oſſibus imminutum, precibus & oratione ab omni corporis læſione reddidit ſanum.

ANNOTATA G. H.

a Agatha, *urbs antiqua & Epiſcopalis in Occitania ſub metropoli Narbona*; x *quo verſus Ortum diſtat* 8 *leucis Gallicis, in ora fere littorali maris Mediterranei, prope oſtia Araxuris fluvii. Colitur autem* S. Maxentius *in urbe & diœceſi Agathenſi, ſub ritu duplici, lectionibus ex Actis deſumptis.*

b *De* S. Severo *agendum erit* 25 *Auguſti. Hujus aliqua Vita extat apud Petrum de Natalibus lib.* 7, *cap.* 113, *unde conſtat floruiſſe ſub Arrico Epiſcopo Agathenſi, ſæculo Chriſti quinto.*

c In *Chronico S. Maxentii, vulgo Malleacenſi apud Labbeum, tomo* 2 *Bibliothecæ novæ pag.* 225, *iſta leguntur*: Anno MXCIX Beati Agapiti corpus inventum eſt in Eccleſia S. Saturnini Martyris: in qua idem S. Agapius cum ſuis Monachis, & Beatus Adjutor Maxentius Deo militavit poſt ipſum, ſicut in Vita ejus clarius legitur. *Henricus Ludovicus Caſtaneus de la Rochepozay edidit Notas ad Litanias Pictonicas, quibus in Appendice alios Sanctos jungit, inter quos collocatur* Agapius Presbyter Pictavenſis, præceptor S. Maxentii Abbatis. *In Actis contractis ſcribitur* Agapitus.

d *Ita omnia Mſs.* diſſeritur ; *at Mabillo*, diſſerit.

e Puerulum Monachum *appellat S. Gregorius Magnus in Vita S. Benedicti*, at *Martil. a nobis edita num.* 11.

D A. COR. VOEX MS.

CAPUT II.

Vita in cellula recluſi. Fons elicitus. Patrata apud Childoveum I *miracula. Obitus.*

9 POſt quinquageſimum autem annum, aut eo amplius ætatis ſuæ curriculum, a cellulam quamdam præfati monaſterii, in qua ſecretius orationi vacaret, virtutum executor & amator elegit ; ut quanto tutius ſegregatus eſſet ab hominibus, eo libarius ei liceret jejuniis & orationibus Domino militare. In quod habitaculum citiſſime perfectum, elam ingreſſus, quidquid ad cultum divinæ pertinet religionis, inceſſanter implebat : ideoque ſæpius viſitabatur ab Angelis, quia quantum ſecretius eſſe voluit ab hominibus, in tantum ei erat viſio Angelorum proxima, ut ſplendore cellula, in qua pſallens jugiter habitabat, veluti micantium globis aſtrorum, videntibus miniſtris vel monachis ſuis, ſæpe præfulgida reluceret : in qua, E ſi ciborum qualitas aut ſeta teſtatio a legentibus fortaſſe ſolicitius inquiratur ; panem hordeaceum ſibi apponebat pro epulis ; aquam fontium pro falernis : frequenter tamen divinis dapibus paſcebatur ab Angelis. Inter hæc vero laboriosa & Deo acceptabilia prandia turpes luxus abolere ſatagebat, tentamenta diaboli nobilibus magniſque triumphis vincebat, virtuſque ejus ælitus ſemper creſcebat : nam & diebus ſanctæ Quadrageſimæ, quos anni decimas Deo ſolvendas eorpotis ſui afflictione cenſebat, ſic ſe divinis occupabat Officiis, ſic ſemetipſum exercebat vigiliis, ſic orationibus incumbebat, ut ſe incurvando ac divinis conſpectibus humiliando ; adinſtar camelorum in ejus ſacratiſſimis ac Deo dicatis membris velut gibbi apparerent effecti, & crebris inſiſtendo parſimoniis magis magiſque ejus attenuata macies redderetur. Sicque factum eſt, ut vir iſte ſanctiſſimus, Spiritu ſancti virtute roboratus, virtutibus pollens, ſanctitate vigens, catitatis, F ardore cuncta mundi proſpera abjiciens, adverſa non metuens, ſemetipſum ſacris ſtudiis exercens, ſeque Chriſto hoſtiam vivam immolans ; quanto earnem affligendo domate nitebatur exterius, tanto robuſtior reddetetur intetius.

In ſecreſſu degens, ab Angelis viſitatur.

& paſcitur.

ſanctiſque extra eniti cumbit.

10 Factum eſt, ut quodam tempore æſtivo, inter opera monachi æſtuantes, ſiti nimia gravarentur : nec eſſet cominus locus, in quo aquam de fonte, ad ſitim reſocillandam reperire valerent : neque enim erat eis illo in tempore vinum ſumere, pro abſtinentiæ devotione. Tunc S. Maxentius, nimiam afflictionem ſitimque intolerabilem Fratribus intuens imminere ; fideliter Dominum cum pſalmorum capitulis poſtulans, fideliter ad eum preces effudit. Oratione vero expleta, fixo baculo quem dextera tenebat in atena, in conſpectu adſtantium fons vivus & aqua viva deorſum effluxit : unde & ille Deo gratias agens, guſtata paululum aqua, necnon & Monachi ſui, inter nimium æſtatis calorem, ſitis validum extinxerunt ardorem ; ex qua & multorum languentium variiſque infirmitatibus laborantium, uſque in hodiernum diem, imbecillitas ſuffragatur. Nam conſtructa deſuper baſilica in honorem S. Martini Antiſtitis in eodem loco divino beneficio multis ſanitatis

fontem prætulit ſitienti

morbis pellendis ſalubrem

A. Corvo ex ms.

A præmia conferuntur. O digna & vere veneranda in Maxentio parcitas, ac ſanctitatis reverendo immenſitas! quæ & eſurientibus cibum ponit in ſalute, & ſitientibus aquam tribuit in virtute. Quid enim magis fuit, cum Moyſes bis percutiens ſilicem, aquam populo produxit; quam cum Maxentius in ſolo aridiſſimo, baculo manu propria defixo, aquam tempore indeficientem moltiſque ſalutem corporis afferentem eduxit? O vir venerabilis Maxenti! admirari potes; ſed virtus tua vel meritum enarrari non poteſt.

Tempore Chlodovæi pugnavit cum Gothis,

12 Numquid & illud eſt recitandum, quod in eo divina gratia contulit memorandum? Nam eo tempore contigit ut Franci eum Gothis conſtictu bellico advenirent, præcedente eos Chlodoveo Rege. Cum autem monaſterio propinquaſſent, in quo S. Maxentius Paſtor habebatur egregius, & veniſſent in villam vocabulo Vocladum, inſtinctu diaboli cogitare cœpeſunt, ut idem monaſterium debellare deberent.

B Cum autem multa de virtutibus S. Maxentii auditeot, ejuſque meritis vel precibus defendendum putarent, de ejus cœperunt nece tractare, quomodo ipſum extingere ac punire valerent. Tunc antiquus hoſtis diabolus, qui ſemper electus Dei argumentationem decipulis impugnare non deſinit: immiſit in eorde cujuſdam

barbarus oculos excidere S. Maxentio

ex barbaris, qui ad debellandum venerant monaſterium, ut in ſanctum virum manus audaciter extenderet, & caput illius gladio amputaret. Cumque ad ſanctum perveotum eſſet Maxentium, & ſuprædictus barbarus manum impudicam extenderet, ut eum decollaret; *b* ſuſpenſo in aere gladio, manus gladiatoris remanſit extenſa, & cervix Sancti permaoſit illæſa; quia eum ſalvavit ſalutis galea, & undique protegebat fidei lorica. Tunc nec enſis perfidi ſpiculatoria mittitor in vagina; nec manus vel vacua ad priſtinum redit officium. Poſt paululum autem ſemetipſum dentibus laniare, ac proprium corpus crebris cœpit vulneribus lacerare. Tandem vero idem demens, accenſus inſaoia, propriis infelix eanitit homicida, qui in Dei famulum vindictam exercere conatus eſt fruſtra:

rabidus fames mortuus

ejus ſocii

reliqui vero, qui ea acie hoſtili ad deferenda

C hujus ſacinoris ſolatia convenerant, ſic repente luminibus cœcati, mente turbati, ſenſu ſunc immutati, ut vix alter alterum recognoſceret, aut redire calle priſtino prævaleret.

13 Cumque hæc ad aures Principis perveniſſent Chlodovæi, accurrens ocius ipſe, ad

e ſanctum virum pervenit; ſeque *e* proſternens in terram, humiliter adoravit; & veniam ſibi ſuiſque cum magnis precibus poſtulavit. Quem

poſt accepſum Regis

locum in quo idem Princeps venerabilis ad pedes ſancti viri jacuerat, in eodem monaſterio uſque in hodiesnum diem apparere manifeſtum eſt. Quod ideo nutu Dei diſpenſante factum creditur, ut idem locus tanto tempore invenidus hominibus reſervetur, quod in eo victoriæ ac miraculorum virtus S. Maxentii demonſtretur. Quo viſo vir Dei plenus, eum eſſet humilitate fundatus, pietate repletus, in caritate perfectiſſima radicatus; his motus precibus, *d*

d ſigno Crucis ſuper eos expreſſo, mox illis eulogiarum ex panis fragmine benedictione largita, ſanitatem intulit, & eos incolumes ad caſtra redire permiſit. Hi vero qui impio corde

ſigno Crucis & per benedictionem ſolvuntur,

in caſtris remanſerant, eamdem patiebantur inſaniam. Quo audito vir Dei Maxentius, panem eis ſanctificatum miſit velocius, ut & ipſi ſalutem conſequerentur interius: ſicque factum D eſt, ut dum unus fragmen panis morderet pro ſalute, & alteri porrigeret pro emundatione, de modico fermento omnes acciperent medi-

offertur villa Milon.

camentum: & ſic virtus S. Maxentii, quem prius perſequebantur, elanit in agmine; eo quod panis fracta, invicem porrecta, ſalvaverint ipſos de nece. Rex vero Chlodovæus, multis impenſis veneratiooibus, ſanctum honoravit Maxentium; dedit que ei tunc temporis Villam vocabulo Milon, nec non & alia multa. Ab illo autem die & deinceps ita eum dilexiſſe ut proprium dicitur filium, eo quod eum virum agnoverit ſanctiſſimum, vel quia mox, ut voluit, ejus ſanitati reddidit exercitum. O quanta fuit pietas in Maxentio? qui etiam inimicis largitus eſt beneficia; & tanta in Chriſto pollebat gratia, ut in Confeſſionis perſiſteret Sacramento; & temen Martyrii non eareret triumpho. Vere enim cunctis meritis, Martyri ſociatur Stephano: quia ut ille pro ipſis orans, paſſus eſt Judæorum rabiem; ſic fere & iſte barbarorum eſt aperitus inſaniam.

E

videndo Dominicam tentat

13 Poſt hæc autem inſignia ac univerſalitas divulgata miracula, accidit ut quidam cultor ſegetis, ad evellendum radicitus ſilicem, die Dominico properaret in meſſem. Cujus herbæ peſſima incrementa dum vivibus abſtrahere vellet, manus ejus circumſtricta ab ea die uſque ad tempus biennii, contracta nervorum compagine, manſit; ita ut nullus medicorum ei proficuam potuiſſet adhibere medelam. Tandem vero, commoritus opinione veridica, ad ſanctum perrexit Maxentium. Cujus vir Dei Maxentius intuens debilitatem, fundens Domino pro eo orationem, hominis manui integram

vratione Sancti ſanatur;

ſeddidit ſanitatem; replentur venæ eruoribus, & digiti propriis reguntur vivibus.

14 Addunt etiam & his virtutibus præſcendis, ut mulier quædam, opus lanificii bajulans, cupiditatis impellente ſtimulo, indie Dominico fila torqueret, & manus ejus ſimili damnatione junctutis gelaſceret, ac per omoia inutilis facta remaneret. Hæc vero, abſque morarum dilatione, præſectum feſtinat ad medicum: qui etiam, impoſito ſuper manus ejus Crucis ſignaculo, continuo eam reddidit ſanitatis præmio: mulier incolumitatem adepta, gaudens

F ac lxtabuoda remeavit ad propria. O vere felix & venerabilis vir Maxentius, qui & aliis ſuis meritis largitus eſt ſanitatem, & ſibi ipſi a Chriſto promeruit felicitet æternitatem! Inde, in-

uxi & mulier ſimiliter ſanata.

quam, felix; quia & vivens Chriſto, mori mundo voluit, & diem mortis ipſe ſcire meruit ad Chriſtum. Quid plura dicenda ſunt? Quia enim longum eſt ite per ſingula, ſufficiant hæc vel pauca de plurimis: & ſatis ſit io excellentibus ejus miraculis veritatem non ſubtrahere, & in multit faſtidium vitare. Nam penitus non ignaſua idem vis ſanctus, quia niſi origa peccati ſuccidatur in corde, eitius dilatatur in opere; & dum ſcelerum ono reſecantur fomenta, magis vitiorum accumulantur incrementa; ſic a ſe carnis abſterſis incendiis, ſemetipſum coercebat aſſutius, ut totus ſine querela moneretur mundo, in fide vero robotatus ſemper viveret Deo. Quanta autem beneficia Dominus per ſervum ſuum, inter turbines ſæculi fluctivagos adhuc conſtitutum, hominibus largiri dignatus eſt, videlicet variis infirmitatibus effugatis, atque oculorum viſu, ſuiderum auditu ubertime reſtituto, mortuorum affaminibus pee

Alii miracoli clarent,

eum-

A eumdem patefactis, non eſt noſtræ parvitatis, ut dignum eſt, verbis explicare per ſingula.

& anast 67 natus, 15 Idem namque vir ſanctus, poſt ſeptuaginte & ſeptem annotum ſpatium, quo in prædictam cellulam ab aliis quodammodo ſecretus intrarat, velut beatus Martinus Turonenſis Epiſcopus, longe obitum ſuum ante præſcivit, & Fratribus ſuis diſſolutionem ſui corporis indicavit. Tantam quippe gratiam a Chriſto promeruit, ut trenſitus ſui non ignarus, Monachis ſuis & diem prædicaret & horam: Namque præfetus eſt eis, ſe tranſiturum de mundo ad Chriſtum, feato Kalendas Julii, hora dieī nona: quod & illo *e* ſexta feria evenit in tempore: nam id eventus rei, ſicut vir ſanctus prædixerat, in eadem probavit hebdomada. Quibus etiam corpus ſuum mandans ſepeliendum, more ſolito eos paterna caſtigatione monebat, ut illis caritate præeminentibus, caſtitate fulgentibus, & Chriſto jugiter adhærentibus, ſemper eſſet de hoſte antiquo, Deo auxiliante, victoria triumphalis; ut poſtmodum cum Chriſto regnare mererentur in cælis. Inter hanc autem ſanctam & ſalubrem collationem cum eis, ſpiritum, Angelorum cœtibus dignum, ipſis cantantibus, miſit ad cælum. O virum ſanctiſſimum, qui & Angelorum participato conſortium, & in morte de mortis auctore meruit habare triumphum! Quanta autem & qualia Dominus in eo contulerit beneficia, lingua humana explicare non valens, iners & quaſi balbutiens eſſe videtor: eo quod omnia ejus miraculorum contingere nequeat ſacramenta. *f* Hæc eameo Domino largiente, pauca de multis ſufficiant dicta.

e

diem & horam mortis prædixit:

B

moritur

f

ANNOTATA G. H.

a *Gregorius Turonenſis lib.* a *Hiſtoriæ cap.* 37; *dicitur* reelanſus in ſuo monaſterio ob timorem Dei; eum Monachi timore perculſi aperto oſtio producunt de cellula ſua. At ille in occurſum hoſtium pergit intrepidus. *De his mox agitur.*

b *Greg. Turonenſis*, manus ad aurem erecta dirigit, gladioſque rectorſum tuit.

c *Hæc de barbaro milite ita exponit Turonenſis:* C At ipſe ad pedes beati virt veniam depoſcens, ſternitur.

d *Iterum Turonenſis hanc ad dictum militem ita retorquet*: Hujus brachium beatus Confeſſor eum oleo benedicto contrectans, impoſito ſigno Crucis reſtituit ſanum.

e *Anno, ut ſupra diximus* 515.

f *Reliqua capite ſequenti relata deſunt in Mss. nliis, niſi pauca, quæ ſub finem, pro concluſione, de miraculis in genere referuntur.*

CAPUT III.

Miracula poſt obitum patrata.

A morte miraculis claret

17 UT autem miraculorum ejus fides augmentatione clareſcat, atque ejus tranſmigratio ad Chriſtum vitam mutari in melius, non finiri videatur; reſtat ut quædam, quæ poſt tranſitum ipſius per ipſum conferre dignatus eſt beneficia, ed laudem ipſius cumulandam, Domino donante, propalare ſtudeamus: ut ſicut ſupra dictum eſt de ſanctiſſimo viro Maxentio, ex operibus ejus cognoſcatur vita ipſius finem non habere, ſed

potius in æterne quiete manere, & illic ſemper ſine fine cum Chriſto regnare. D

AUCT. COÆVO EX MS.

17 Quodam autem tempore contigit, ut duo muti accedentes ad ejus tumulum propinquareot, & priſtinum vocis officium animo potius quam vocis-ſono ab ipſo Sancto reddi ſibi rogarent. Tunc vir Dei, quamquam in ſepulcro jaceret humatus, ſpiritu tamen Deo conjunctus, qui ſibi mente magis precarentur quam voce, iu occulta eorum intellexerat preee: & mox eorum faucibus ſpiritualem effudit medicinam, & illis clare jam locuturis, & vocem pariet reſtituit & loquelam.

Sanatur ad tumulum duo muti,

18 Item contigit ut tres viri, de diverſis partibut veuientes, una cæcitate damnati, in eumdem convenirent laeum, ubi corpus S. Maxentii jacebat ſepultum. Cumque in ſolo proſteroerentur orstorii, eapectantes ſibi dari per gratiam Dei lumen de tumulo, remedium de ſepulcro; quod rogabatur, humatus lumen porrigit de ſepulcro, & eæcorum oculos tertæ datos aperit in momento. Quis in Sanctorum agmine magis admirandus? Quis in eorum cœtibus dignius venerandus, qnam vir Dei S. Maxentius? qui & in vita præſenti tanta omnibus contulit beneficia, & in morte non deſtitit iodigentibus ſpiritualia largiri ſuffragia. O Vir Dei Maxenti; In noſtris a te ſperamus mentibus effici, quod eorum corporibus dignatus es pie largiri.

3 *cæci:*

E

19 Inde nec poſt longa temporis intervalla contigit, ut quædam molieteula quæ a Saxonibus duebatur captiva; juſſa eſt a Dominis ſuis eadem nocte, qua Virgo ſancta lumen peperit mundo, ot molam manu verteret; & panes ſuis Dominis præparare vellet. Quod cum agere cœpiſſet, ligno, quo mnlam rotare cœperat, manus ancillæ, pro teſtimnnio noctis ſanctæ, adhæſit: nec alitet lignum de manu illius evelli potuit, donee a ſnit adducta prædonibus, haud procul S. Maxentii aſtitit ſepulturæ: eumque eum ipſo ligno ſuperpoſite manus mulieris ſuiſſet pallio, quod S. Adjutoris membra ſacrata contexerat; mnx ligno dimiſſo, quod tenebat invita, uſum proptium paupereula reſumpſit in dextera.

mulier ob feſtum violatum punita,

20 Sed & iiſdem diebus contigit, ut paralyticusquidam ea vico Nivorto, hujus Sancti foiſſet advectus ad tumulum; precanſque ſibi auxilium ab eo ferri, jaeniſſet expoſitus in grabatn. Tand m ejus ſe cœpere paulatim artus lento promovere conamine, ac ſubitn coram circumſtantibus populis, rediviva hominis membra, quæ noper emortna fuerant, effugato languore, naturali ſubito adſtiterunt in baſide.

F

Paralyticus,

21 Nec illud prætermittendum eſt, quod quodam tempore quædam puella, cujuſdam matris familias filia Betrudis nomine; ſed & altera alterius cnjuſdam in nimia febrium gravitate, cum facie nimium pallente, & ſpiritu nimis defecto tenerentur ægrotæ, ante Sancti hujus ſepulcrum fuerint allatæ. Sed nullius interjecto ſpatio moræ, exeutitur e facie pallor nocivus, & in genis puellaribus rubor effunditur unvos. Hic levantur puellæ ſoſpites, ne orbati ab ipſis remanerent parentes, ſed potius ad S. Adjutoris pertinerent laudes. Vere enim & digne vocatur Adjntor, qni & in vita indigentium ſuiſſe probatur adjntor, & poſt mortem mœrentium egregius extitit conſolator.

a ceci ſo bri affus anset.

AUCT. COÆVO EX MSS.

a puncti in brachiis.

22 Poſt hæc autem oſtenſa jam ejus virtutum potentia, ac longa leteque multoties promulgare; contigit ut puer quidam, aujuſdam filius Matronæ, Domioico opere exercere vallet die; nec non & duæ mulieres, in eodem panem coquentes eſſent dio. His edditur quartus homn qoidam Sentomicus, oomine Fisoearedus, in eodem die corrigiam decepulaas calceamenti; eni ſubito damoere calkallus adhæſit in deatere. Hi quoque quatuor in diebus Dominicis opere exercentes, manuum ſibi brachiorumque erent veſtetinne damneti: qui ariam ad hujus Sancti limina cuenrrerunt, atqua ab ipſo remedium ſibi darl jugiter popoſcerunt: qni ſaoitate ſibi largita, poſt dies aliquot cum geudio revertuotur ed proprie.

23 Contigit entem, ut ejuſdem Sancti ſolenaitate in vico Brioſſe, retrnſorum in ergaſtulo carceris retinacula nlrro rumperientur catenarom, ipſique e ſupplicio ſolverentur pœnarum: ſicque feſtom eſt, ut & popolis magnem eahiberent lætitiam, & ipſi affugerent debitem ſibi pœnam.

captivi liberantur.

24 Nam & iſtod inter ceters oon eſt reticendnm mirseulom, quod pio ejus ſanctiſſimis meritis vslde onbis eſt venerandum. Contigit autem nt aliquando de ejus foute heuſte atlet aqus in vaſculo; ſed cælitus io vini liquoiem mutata eſt ſubito: ex hoc multis eſt ſaoitas debilibus attribute, membie relevare væſena guſtato vini ſapoie, quem non protulerat vitis in palmite. Quento puremus dignus emore Dei eatiterit in vita, pro cnjus meriris, tenta poſt mortem ipſe conferre dignetos eſt beneficia.

B

aqua in vinum mutatur.

25 Accidit autem poſt longo in tempore, ut inolitæ recordetionis Childebertos Rex Francorum, qnemdam Principem, Vulcramnum nomine, de pertibns Franciæ, populo mitteret Pictsvenſi, pro quibuſdam negotiis dirimendis. Cumque ed prædictum perveniſſet populnm, ite magnis cœpit febribus fatigeri, ut via rsndem veleret faltem enhelirum reſpirare. Qui cum laſſeſcens per dies eliqnot ægrotere cœpiſſet, magno efflagitaos deſiderio, precabatur ut ei equa ipſius facii fontis, qui reliquos (ut dictum eſt) medebatur ægrotos, fuam deferretur in firim. Quæ cum ſibi fuiſſet oblete, vinum puriſſimum facte in mann pioberur pinceinæ. Cum eutam inde propria recreaſſet viſcera infirmue, omni purgate valetudine, ite eum reddidit ſanum, ecſi nullum peſſus eſſet corporis detrimentum: & continuo confortatis artubus, ocius forrexit a lectnlo ſaaus. Coi in vulto Angelico ſenctus spparens Adjutor, pateroe ceſtigarione præmonuit, ut cum ſomme pietate plebi nibis illius propria privilegia conſerveret. Ille vero edimpleto uriliter ec fideliter officio ſibi a Rage commiſſo, cum ſelote reveiſne in petria, io hoore ipſius S. Maaentii eellsm mino a fundamentis opera devota conſtruait, & congruis operibus dedicetam ditavit.

eadem fabre continua fervore depulſo:

C

iterum aqua in vinum verſa;

26 Nec non & cnidam aa ſupradicta nrbe vlro nobiliſſimo, Teodolfo nomine, veſculis ejuſdem fontie aqne repletis, ſimile demonſtratur myſterium. Nam aqua in vaſe hauritur; ſed vini liqnur e miniſtro propinatur. O edmirabilis & venaranda Maxentii fides! nam cum Dominus dicat; Qui credie in me, opere quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora horum fecier; cum tamen & elio loco ait, Sine me aihil potaſtis ſsctre; numquid noo majus eſt, quod Dominus per ſamulum fidelem & in ſe credantem opereri digaatus eſt abſene quam quod per ſemetipſum fieri voluit præſeos? Quid enim mirum, ſi rerum omoium Creatora præſenra, moa ut voluit, aqua mutete eſt in vinum; cum & ipſa ſolo præcepto, euncta creavit ea nihilo? Sed & illud ideo eb hominibus admirandum haberur, quie non ſæpius fieri videtur. Iſtud vero & credi & admirari poteſt, quod aum vir iſte ſanctiſſimus abſens eſſat corpore, per gratiem Dei vinum factum ea aqua mirabiliter fuie rneritis dera potuit in virtute; mira enim res & miris depoſite modis: ſaporis fui unda obliviſcitur, & vini liquor fregrentie egnaſcitur; ur demonſtretur, quanta fuerit virtus io Maxentio, & quente polleet ſanctitaris gratie. Quanta eutem vir iſte, in terris adhuc degens, fuerit ſanctitate prædirus, qoante nunc io cæleſtibus glorie ſoblimatue, admirari volo; ſed in ipſa mea admiiationa deficio: quem Dominos tente gratie ſublimavit, ut ei atism ipſa famulerentur elemente.

D

27 Denique corrigit, ur fur quidam, maligno inſtigsnta ſpiritu, nocturnis horis hujus ingreſſus baſilicam, crucem, qnæ ed feciſtiſſimi corporis caput variis erat eaoioaea lepidibus, impudenter eudaret præripere, ac furtim eam ſuis vellet nſibus exhibere. Quod cum factum eſſet, ut eam furtim auferret, per totem uoctem in gyrum divaricens, numquam recto potuit irinere progredi, quia deviabat eum ceuſa peſſimi reatus ſoi. Ad quem perquirandam Monechi ocius progredientes, ad locum in quo fur latirebet, indicantibus paſtoribus, nec non & ſancto illis viem oſtendente Maaentio, uſque pervenerunt, & ipſum gemmes de cruce vellentem repererone. Hanc etiam ipſum vinctum ed tnmulum referre feaerunt in publico, qui eam audacter furtimque sapneret in occulto. Nocte vero ſequenti eodem jam fuie a miniſtris correpto, atque in facie ejus, ipſine clsva tabernscnli chasactere ſignoque impreſſo, viſum eſt illi de ſancti viri manu elenſa, iſtnm ſe pectorn fuſcepiſſe. Sta- eim vero inteſtina illius verecundum corporis deſcenderunt in locum, adeo ut inter genoa illiue pendens decideret pondus immenſum. Cum autem Infelia, nimia ponderis immenſitata gravetus, pedeſtri ire ordina non velaret; duebus vehentibns rotis, miſer per plereas forebatur inanis. Non enim auſteritata vel arudelirate ſancti viri, qui plenus eret eeritate & perfectiſſimæ dilectionis ubertate, hoc factum eſſe putemus; ſed potius, ut idem infelia, qui corde videbatur impœnitens, peccatorum ſuorum oon reminiſcens, ſed magis eræ eadem, qnibus ooxius tenebatur, mala ſua voluntere repetans, ne in æternum periret, nec eliis exemplum fuæ praviteris oſtenderet, ſed potius caſtigationa paterna reſipiſceret, & tandem a malis priſtinis emendatus animum cohiberet.

furatur e baſilica Crucem gemmeam E

referre eam re- gitur;

F

gravique hernia punitur

28 Nem & jnxta Apoſtnlum intelligi poteſt hoc factum: nt hic ſathanæ in interitum carnis in tempore rnderetnr, & ſpiritus ejus in diem Domini miſericorditer ſalvaretnr. Nnn anim eum occidit, non inclemenier evertit. Sed qnid? Hic eum corripuit, ut emenderet, ne in æterna dsmnatione periret. Qoid enim

redeuntur ad pœnitentiam 1 Cor. 5 5

poterat

A poterat tantus vir habere crudelitatis, qui tanta exhibuerat officia pietatis? Nam cum Dominus dicat: Estote misericordes; ipse in eum misericordiam habuit, qui eum misericurditer, ne in æternum periret, ab itinere, quo periturus tendebat, revocavit. Pietatem exhibuit, qui non eum mortis verbere aut præsenti sententia judicis damnari permisit; sed pie pugno tetigit, & ejus animam minime læsit. Cui etiam Dominus inter cetera tantam præstitit gratiam, ut post mortem quidem ejus, nemo, quicumque esset adversariorum latronum seu & ceterorum, malis suis alios impugnantium, his quæ ad eum pertinebant vim inferre impune valeret, atque ejus discipulis absque judicis Dei ultione naufragium præpararet. Quanta putamus vir iste a Christo fuerit defensione protectus vivens in corpore, quantaque nunc apud ipsum dignitatis polleat gratia; cum illa quæ ad eum pertinere videntur, ita servantur immunia. O quanta sanctitate & merito Maxentius cum Christo regnans refulget in cælis, cui tanta ac talia beneficia præstantur in terris! Merito ab hominibus veneranda ac recolendus habetur, qui tantis indiciis, gratia largiente divina Angelorum consortio dignus, Patriarcharum cœtibus ipsius, eiciniam Prophetarum expertus, Apostolorum agmini sociandus, Martyrum ac Confessorum meritis coæquandus, gloriam pudicitiæ virginalis intemeratæ probatur adeptus.

Luc. 6.

& Sancti apud Deum gloria demonstratur.

B

Miraculorum varietate

quæ numerari nullus,

59 Miraculorum autem ejus copia tanta essa dignoscitur, ut nec lingua fari, nec mens cujusquam ea valeat enarrare; quæ innumera & veterum narratione audita, & posterorum sunt comperta. Sed hæc pauca de plurimis in hoc opusculo lucidiora & manifestiora a nobis sunt insita: ut per hæc, illa quæ pro sui immensitate nequirent explicari, per signa jure probentur esse non ficta. Quanti post transitum illius ab eo cæci illuminati, surdi & muti propriis officiis restituti; totis membrorum compagibus debiles redditi sanitati; leprosi mundati, hydropici ab infirmitate curati, claudi gressu pristino reborati, de carceribus misericorditer ac mirabiliter erepti, quantique a

C dæmonibus sint liberati, humano nequeunt ore enarrari per singula: quoniam, ut dictum est, pro sui magnitudine probantur esse immensa. Quid plura de ejus sacris actibus replicemus, cum etsi omnia a quoquam comprehendi valerent, antea tempus quam verba, deficeret? Illud tantum nunc restat agendum nobis, ut eum simplici ac devota mente poscamus, quatenus qui regnat in cælis, nobis suis precibus salutem obineat mentis & corporis; ut in præsenti Christo placere valeamus, & in futuro vitam mereamur adipisci sempiternam, ipso adjuvante, cui cum Deo Patre & Spiritu sancto est omnis honor & gloria, virtus & imperium, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

finis peroccinium imploratur.

APPENDIX G. H.

De Translationibus Corporis.

Corpus in Britanniam Armoricam delatum

1 FUisse * aliquod in Britannia Armorica monasterium S. Maxentio dicatum, & Abbatiæ S. Salvatoris Rothonensis subjectum, *indicat Mabillo sub finem Vitæ S. Maxentii*. *Bertrandus Argentræus, lib.* 2 *Britanniæ Armoricæ cap.* 26, *asserit*, Salomonem Regem in *dicta* Abbatia S. Salvatoris Rotonensi depositisse corpus S. Maxentii, sibi ea Aquitania pro singulari munere submissum: & *cap.* 17 *in charta fundationis dictæ Abbatiæ*, In qua, *inquit*, *ego* corpus meum sepeliendum devovi, nec non ad augmentum felicitatis & pacis totius Britanniæ, munus adeo maximum nobis transmissum præteritis temporibus, sanctissimum feci collocari Maxentium. *Annus transmissionis judicatur* MCCCLXVI, *quo tempore a Normannis devastabatur Regio Pictavensis, ac vicina Aquitania, ut Sacrum corpus Salomoni ad majorem securitatem fuerit ad tempus commissum.*

* Vide App. c. 6. Junii p. 260. col. 2.

D AUCT. CUÆVO EX MS°

a *Idem satis colligitur ex quadam charta*, a anno 866 *Joanne Besly in Historia Aquitaniæ pagina* 217 *edita*, ea chartulario S. Salvatoris Rotonensi; *quam placet hic integram dare*. In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Cum consuetudo meræ veritatis veraciter constet, ut quidquid justum ac religiosum est, & in ea agitur, tam divina auctoritate quam humana, litteris ob memoriam ætatis commendetur, Idcirco notum sit omnibus Christianis Deum timentibus, tam Clericis quam laicis nobilibus, qualiter adiit Turgaldus Sacerdos Pictaviæ, cum consilio &

E consensu Domini Haimerici Vicecomitis, Britanniam de Pictavis, causa corporis B. Maentii ad nos; & locutus est cum nostro Decano, nomine Moroe, ut deportaremus illud ad propria, promittens nobis plurima beneficia ea parte Haimerici. Et nos ei credidimus, consentientes deportavimus eum cum labore maximo ad Ligerim flumen. Deinde cum ibidem castra meteremur, audivimus quod Pagani devastabant Pictavensem regionem, plorantes & ejulantes in faciem cecidimus; eo quod beatum virum a suo mansuæo, quem Christus sibi paraverat, expulimus, quatenus vero redire non poteramus, nec in antea ad propria portare. Ecquid inde noster luctus requievit, deinde movimus ad Condatensem Ecclesiam, super illud flumen quod vocitur Bebronns, comparantes eam sexaginta solidis cum omni suo territurio: & ibi demorantur nostri monachi in honorem S. Maxentii, cum una capsa eburnea, plurimorum Sanctorum Reliquiis plena.

postea fuisse relatum ad Ligerim,

Surdo ad Condatensem Ecclesiam,

F 3 Devastatio autem Normannorum & timor crevit super nos, quatenus ad salvamentum definivimus deportare corpus ipsius viri [Dei]: & ita fecimus, deportantes honorifice in Autissiodorum pagum, cum adjutorio Ricardi Comitis, tunc tempore in corpore viventis. Ille vero cum Episcopo & primatibus totius regionis plurima beato viro beneficia & fiscos & prædia libenti animo ac devote donare voluerunt. Sed nos expectantes, expaveſcentes Domini timorem ac stabilitatem rationis, quam habuimus cum nostro confratre Turgaldo, pro quo Sanctorum merita a suis locis fuerunt permota, volentes tenere, quatenus hæc ratio fieret ea toto definita, nec insanis reputaretur ex nostra parte, nec illius. Et ideo misimus Præpositum Sacerdotem cum duobus Monachis adeum Pictavim, causa illius legationis, quam nobis ea parte Vicecomitis portavit Britanniam causa beati viri. Ipsa vero sententia inter nos & Turgaldum concordante, ipse sunm hominem cum nostri fratre Decani direxit, mittens ad Haimericum. Ille autem ut audivit, hilari vultu, ut decet, dedit eis responsum,

delato Autissiodorum pagum,

A AUCT. D. P. ſum, promittens ante Comitem & Optimates totius civitatis venire ; quod & ita fecit ; & ſuum fratrem, Abbatem noſtrum, ſecum adduxit Pictavim.

4 Convenerunt autem ante Comitem Ebulum, virum inæſtimabilem, ſermone veridicum, Vicecomes cum ſuo fratre, & noſtri Monachi & Archidiaconus B. Petri Ricardus, & Decanus ejuſdem Apoſtoli, qui eſt totius civitatis Doctor veridicus, mente devotus, nomine Mainardus. Conlocuti ſunt inter ſe de corpore S. Maxentii Confeſſoris eximii, & quomodo & qualiter eum habuimus, & rationabiliter ſcrutati ſunt per omnia. Io ſumma promiſerunt Monachi noſtri, & alius noſter homo, corpus beati viri cum capite ſuo, exceptis maxillis, Pictavim deportare ; & Vitam illius & Miſſale. Haimericus autem & noſter Abbas promiſerunt nobis centum modios ioter panem & vinum hoc anno præſenti gratulaoter dare, & unum molendinum cum chartula ex parte Haimeriei, & terram cultam & inculcam pariter dividere : & nos ſimus ipſius corporis B fine fine cuſtodes, cum auctoritate & ſecuritatn Ebuli Comitis. Nam in ipſius miſericordia fiducism habemus ; & ſi quis ex noſtratibus talem habitum indui voluerit, nullatenus ſit præoccupatus. Et hæc omnia ſunt cum jnramento facta, tam ex parte Abbatis, & per ſe & in advocatione ſui fratris. Ebulus autem Comes direxit eos ad eccleſiam beatæ Virginis Mariæ in Canonica B. Petri, ubi merita [ejus] coluntur in nomine Chriſti & Beatorum Innocentium. Facta ſunt ſacramenta præſentibus his oobilibus.

docuit acta de relatione Corporis ad Pictavenſes,

juramento firmata

Ademarus Abbas qui juravit. Haimericus Vicecomes ſignavit. Ricardus Archidiacoous D ſignavit. Meſet Præpoſitns. Joſeph Monachns. Turgal Sacerdos Glenhoiardus.

Factum eſt hoc XII Kandas Julii, feria prima, *anno* ab Incarnatione Domini anno DCCCCXXIV. *924*

5 *Hactenus illa charta. De* Evolo *Comite Pictavenſi, & poſt mortem Guillelmi Pii, Duce Aquitaniæ (a quo prognati plurimi ſæculoſque Guillelmi Aquitaniæ Duces) egimus* X *Februarii num.* 32 *ad Vitam S. Guillelmi Eremitæ, ex Comitibi proſapia oriundi, oſtendimuſque eum aſque ad annum* DCCCCXXXV *vitam propagaſſe. Relatum autem tunc vere fuiſſe ſacrum corpus, conſtat ex Chronico Malleacenſi ; in quo de oſtenſione ipſius & nova ſepultura hæc legumur :* Anno MLIX Corpus Beati Maxentii Adjutoris oſtenſum eſt, & conditum el iſtud ſepulcrum novum, & dedicatum ſexto Nonas Octobris, temporibus Ainrici Imperatoris, & nibilominus Ainriei Regis Francorum, & Goffredi Comitis atque Iſembert Pictavienſis Epiſcopi, & Aichimbaudi Archiepiſcopi Burdegalenſis, & Abbatis cœnobii Adjutorii Maxentii. *His ſupra laudatus Mabillo ſubjungit, quod* S. Maxentii magna pars Reliquiarum in monaſterio S. Leodegarii de Ebrolio diœceſis Claromonteoſis, etiam nunc aſſervatur ; necnon quædam particulæ in proprio monaſterio Pictavenſi.

quod deinde ſequens anno 1059.

E *Ebroili Reliquia,*

6 *Andreas Sauſſajus, in Martyrologio Gallicano eccleſiæ ad hunc* XXVI *Junii, poſt longum encomium ex Actis deſumptum, iſta addit :* Arvernis etiam ſacræ dudum ejus memoriæ condita eſt Eccleſia : in qua, ſub S. Adjutoris Maxentii titulo, propter auxilia, quæ ſepe apud Deum ſuffragiis poſcentibus impendit, in hunc uſque diem celebratur & colitur. *Arvernis.*

DE SANCTO ANTHIONE,

APUD GRÆCOS.

D. P. Ex Ms. Synaxario Divionenſi.

XXVI JUNII. *Quod nobis olim Petrus Franciſcus Chiffletius commodavit Synaxarium Ms. & Collegio Divionenſi reſtituimus, plures Sanctos Anachoretas & Monachos ſuppeditavit : ad hunc vero*

C *diem prænominatum Sanctum : quem illis ſimilem ex inſtituto fuiſſe, ſuſpicari facilius poſſumus, quam affirmare ; quando nulla ejus vita profertur ; ſed cum nominis commemoratione, ſolam unum Diſtichon, quo videtur commendari infignis quædam patientia, in toleranda corporis infirmitate grovi, puta lepra, vel plaga alia tarnem diſſolvente. Sic enim ibi legitur :* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ὅσιος Ἀνθίων ἐν εἰρήνῃ πελειώτης. Eadem die, XXVI *Junii*, ſanctus Anthion in pace requieſcit. *Et ſubjungitur :*

Videtur lepra aut alia tabe confectus, obiiſſe.

Δενδρον τε θείον ἀκλόφυλλον Ἀνθίων,
Φυλλορροεῖ δὲ τῷ ῥύσει τῷ σαρκίνῳ.

Pulchræ comatæ ſimilis arbori Anthion, F.
Deſtuxum caenis ut foliosum tulit.

Videtur autem alludi ad nomen Ἀνθίων, *quaſi eſſet* Ἀνθίζων, *id eſt*, Florens ſeu Floridus ; *ſed intelligitur multiplicis virtutis ſioreſcentia, qua ornatus Sanctus, pro nihilo habuit carnis ſuæ emarcidæ defectum ; quem ſciebat in vita æterna reparandum : haud ſecus quam arbori, per hiemem nudæ, redeant folia, redeunte vere.*

DE S. DAVIDE SOLITARIO

THESSALONICÆ IN MACEDONIA.

D. P.

SYLLOGE HISTORICA

De ejus cultu, vita, ætate, notitia, etiam ad Latinos derivata.

CIRCA AN. DXL. *Celebratur hoc die præcipuus*

PRæcipuum hoc die in Patriarchata Conſtantinopolitano cultum, tam in Typico quam in magnis Menæis, obtinet Sanctus Pater noſter David in Theſſalonica, ut *habet titulus : quod etiam indicat Ephemeris metrica, quæ tomo primo Maji noſtri præmittitur, ipſius nomine diem ſic notans :*

Εἰαρὶ ἐξεπέρασε πύλας Δαβὶδ βίου ἁγιστῆρ.

Vicena ſextaque David vitæ oſtia tranſit.

Elogio ſeu compendio vitæ (quod etiam reperimus Pariſiis in duplici Ms. altero Cardinalis Mazarini, altero Prædicatorum in vico S. Honorati) hujuſmodi præmittitur Diſtichon in Menæis excuſis :

Δαβὶδ συνῳδὸς τῷ παλαιῷ, Δαβὶδ νέῳ,
Ἄλλον Γολιὰδ σαρκικὰ κτείνας πάθη.

Veteri

A Veteri Davidi novus ſimilaris David,
Ut Goliat alium carnis affectus necans.

Elogium de ejus aſcesi

2 *Ipſum elogium tale eſt*: Οὗτος ὁ Μακάριος ἐξ Ἑῴας ἔλαχε τὸ γένος, ὡς ἀφ' ὑψηλοῦ φωτὸς τῷ Ἑωσφόρῳ παμφαίνοντος. Ἐξ ἁπαλῶν γὰρ ὀνύχων ἐγκρατείᾳ τῇ ἀγγελικῇ τὰ παθητὰ σαρκὸς ὑπέταξας, ἀράδην μετὰ σώματος Ἀγγελος. Καλλιέργει γὰρ παξαμεύσεως εὐ ἀμυγδάλας φυτῷ, ὡς ὁρᾶς ἀκέλαδος, πᾶσιν μεγὶ τοῖς λαοῖς κατυφραίνεσθε, αὐτὸς δὲ ἑαυτὸν εἰς ὕψος εὐθύτερον αὐτοπρέπεσθε· ὅθεν τῷ θαύματι ἐπλάτυνται τὸ εὐέργειαν. Στύλος ὡφθαι φωτοειδέσατος, πᾶσιν καταφωτίζων τοῖς θαύμασι. Κρίνει γὰρ πυγνυμένος, τῇ θήρᾳ καυσάμενος, πρὸς ἀπάθειαν ἤλασε· ἐξ οὗ φλέξας σαρκὸς τὰς ὕδρας, εὐ χερσὶ τὰς ἀνθρακας λαβών, πρὸ προσώπου τοῦ Βασιλέως ἐδς, ἐξ πάντα θυμιάσας, ἀφλεκτος ἔμεινε. Διὸ πᾶσαν ἀνθρωπίνην φύσιν τῷ βίῳ ἐξ τοῖς θαύμασι κατεπλάξας, πρὸς Κύριον, ὃν ἐκ βρέφους πόθησας, μετέπαξαν. *Quæ ſic Latine reddo:*

3 Hie ex Oriente genus trahens, Occidentem illuſtravit, inſtar ſideris multifarie ſplendentis. Etenim a teneris unguiculis temperantia & puritate ſubjugans carnis paſſiones, viſus eſt quaſi Angelus corpore amictus. Cum autem in amygdalino trunco nidulum, veluti avis canora, ſibi compegiſſet, omnes quidem ſermonibus oblectabat; ipſe vero mentem ſuam, velut alatam, exſtulit in divinam ſublimitatem: unde & miraculorum adeptus eſt efficaciam. Videbatur ergo columna eſſe lucidiſſima, omnes miraculis illuminans. Nam frigore conſtrictus, & æſtu aduſtus, quamdam quaſi impaſſibilitatem fuerat conſecutus; & tamquam is qui carnis voluptates exuſſerat, prunas manibus tenens, adſtitit in conſpectu Imperatoris, animadem ſic incenſans, & manſit incombuſtus. Omnem proinde humanam naturam in ſtuporem adducens vita & miraculis, ad Deum, quem a puero conſpiverat, tranſiit.

& prunis coram Imperatore in manu tractatis.

B

4 Iſtis conſonant Στιχηρὰ προσόμοια, Verſus ſimilares, *qui Officium Eccleſiaſticum inchoant, hoc modo*

5 Πάτερ Δαβὶδ παμμακάριστε, δι' ἐγκρατείας τὸν νῦν λαμπρυνόμενος ἄθλοις, πρὸς τὸν πρῶτον αὐτοῦ τῶν καλῶν ἀνατάτρωσας, καὶ στύλος ὤφθης φωτοειδέσατος, φωτίζων πάντας λόγοις τῷ θαύμασι, τοὺς προστρέχοντας σοι διανοίᾳ πάντοτε θεοπρεπῶς· ὅθεν σε γεραίρομεν τὴν μακαρίζομεν.

Similis habentur in ejus Officio.

C

Pater David batiſſime, temperantiæ mentem tuam pulcherrime illuminans, ad primam bonorum cauſam ſuſtuliſti eam; & velut lucidiſſima columna apparuiſti, colluſtrans verbis & prodigiis eos, qui eum animo ad divina perſuaſibili te accedebant, quapropter te laudamus, atque Beatum prædicamus, ss Καθάπερ ὄρνις ἀκέλαδος εὐ ἀναβάσει φωνῆ καλιάν, Πάτερ, ἔπηξας, τῷ πυρὶ πυγνύμενος τῇ θήρᾳ καυσάμενος, χρυσᾶς εἶτα ἔλαβες πτέρυγας ἐπὶ ἀπαθείας τὴν πελειάπτερος, τῇ πρὸς ὑράνιον ὕψος κατασκάψας, πάντοτε θεόμενος τὸ ἀφαμάντον σε. Tamquam canorus volucris, in aſcenſu fruticis nidum tibi faciens, & frigore conſtrictus atque æſtu toſtus, aureas veluti alas impaſſibilitatis perfectioniſque acceperiſti; & ad cæleſtem ſublimitatem aſcendiſti, ſemper oraua pro celebrantibus te. 11 Θείᾳ ἀπαθείας ἔρωτι φλέξας σαρκὸς ἀδονάς, ἀκατάπλεκτος ἔμεινας, εὐ χερσὶ τὰς ἀνθρακας πρὸ προσώπου τοῦ Βασιλέως κατέχων, ἐκπλαπτόμενε τοῖς θείοις λαμπρόμενε· ὅθεν παρέχεις σοῖς τὰς αἰτήσεις, μέγιστον πρὸς τὸν Θεὸν πρόβλωσιν, Μακάριε, πλυτίσας χάριτι. Divino impaſſibilitatis amore exuſtus carnis concupiſcentias, manſiſti incombuſta, in manibus detuliſti prunas coram Imperatore, tuam demirato claritatem: quapropter quidquid poſtulabas indulgens, maximum te maruit habere apud Deum advocatum, o Beate.

D

AUCT. D. P.

Elogium de ejus aſcesi

5 *Horum Verſiculorum auctorem eumdem poſſumus credere, qui & Canonem compoſuit*, S. Joſephum, Theſſalonicenſem *Epiſcopum*, *S. Theodori Studitæ fratrem, anno circiter* DCCCXL *vita functum, quod accuratius ad* XIV *Julii definietur; interim diſcimus, eo ſeniorem fuiſſe* Davidem, *& ſub aliquo priorum Imperatorum (qui utinam nominaretur) ante Iconomachorum tempora floruiſſe. Plus aliquid lucis accipimus ex Joannis Moſchi Prato ſpirituali cap.* 69, *ubi de viſo apud Alexandriam Abbate Palladio ſic narrat Auctor*; Rogatus a nobis, ut ædificationis noſtræ cauſa diceret nobis, qua ratione quibuſque cogitationibus ad monaſticum ſtatum xeeeſſiſſet; narravit nobis dicens: In regione mea (erat autem ſenex Theſſalonicenſis) ſenex quidam extra mœnia civitatis quaſi ſtadiis tribus ineluſus erat, ex Meſopotamia, nomine David, virtutibus valde ornatus, miſericors & contineus; tranſegit autem in cellula ineluſus fere annos octoginta (*aliæ* ſeptuaginta *legitur.*) Quoniam vero, propter metum barbarorum, nocte muri civitatis cuſtodiebantur a militibus, hi, qui illam muri partem obſervabant quæ ſenis cellulam reſpiciebat, nocte quadam aſpexerunt, quia ex feneſtris cellulæ ignis egrediebatur. Putaverunt ergo milites, barbarus in cellam ſenis ingeſſiſſe ignem. Mane autem facto ingreſſi milites, invenerunt & ſenem illæſum & cellam omnino incombuſtam, & obſtupuerunt. Rurſus igitur ſequenti nocte eumdem aſpicientes ignem, admirabantur. Non ſolum autem ſequenti nocte ignis in cella ſenis apparuit, verum & multo tempore; ita ut univerſæ civitati manifeſtum factum fuerit, plurimique nocte in muris ſæpe vigilaſſent inſpiciendi ignis gratia. Viſus autem ignis ille eſt uſque ad obitum ſenis. Hoc ego miraculo, non ſemel & bis, ſed ſæpius inſpecto, dixi in me ipſo: Si in hoc ſæculo tantam gloriam ſervis largitur Deus, quantam putas eis reſervavit in futuro, quando illorum facies fulgebunt ut ſol? Iſta mihi, filioli, cauſa extitit arripiendi monaſticum habitum.

auctore Joſepho Theſſalonicenſe.

In Prato ſpirituali dicitur 80 *annos vixiſſe incluſus.*

E

& noctur-nis ignibus ibi oſtenſus.

F

6 Conſilium adeundi Ægyptum cum ſuo diſcipulo necdum Monacho Sophronio, ceperat Moſchus ſub initium Mauritii, imperare cœpit anno DLXXIX, *uti oſtendi ad Vitam S. Sophronii* XIX *Martii num.* 50. *Inde ſi detrahas annos circiter quadraginta vel quinquaginta, quibus monachum profeſſus Palladius fuerat, antequam eum jam ſenem Moſchus & Sophronius convenirent; oportet ut* David *mortuus fuerit ſeculi* VI *anno circiter* XXX *vel* LX, *tempore Juſtiniani Magni; qui piiſſimus initio, imperare cœpit* DXXVII; *poſt avunculum ſuum Juſtinum, conſtanter optimum,* DXVIII *regimini admotus. Præceſſerant illos Zeno & Anaſtaſius, hæretici ambo, ſucceſſores Leonis Magni, qui ab anno* CCCCLVII *ad* LXXIV *ſceptrum tenuit. Sub hujus ergo initium, ex Meſopotamia in Macedoniam venerit* David; *cellamque ſibi poſuerit in arbore, ut multi quoque hodie apud Moſcos Anachoretæ faciunt, qui etiam S. Davidem in ſuis figuratis Kalendariis ſic pingere didicerunt. Nec aliud quod dicamus de Actis illius ſupereſt, deficiente Vita, quæ ſi (ut verisimile) ſcripta*

Mortuus circa 540

coepit an. circ. 600.

A AUCT. D. P. *ſcripta olim fuit, optandum eſt ut alicubi ſervata, aliquando in lucem veniat: veniet autem fortaſſis, ſi Chriſtianorum arma Theſſalonicam recuperent.*

7 Quod ad Canonem attinet, cujus jam cœpi meminiſſe, is, ſicut & alii a prædicto Joſepho Theſſalonicenſi compoſiti, nomen ipſius habet Acroſtichidi ſubtextum, hoc modo:

Τ'μεῦ, Μάκαρ, σὺ ϗ βίον θεόσε λύγους.
ΙΩΣΗΦ.

Hymnis divinis canentem vitam, Beate. JOSEPH. *Hujus Canonis Ode* vi *ſic incipit*, Οἶκος θείᾳ Πεδ-ιμαπεὶγνωρίϑας, ὅσοις Δαβὶδ, ἐκπεμφϑῇ αἰκέσιμῳ συγκλεόμενος, Domus ſancti Spiritus agoitus es, ſancte David, cooclufus parva in domuncula: *quod Palladii verba confirmat, de ejus reclufione. & Odes* ix *Strophe ſecunda nonnihil etiam facit ad intelligendum, quando & qua ex cauſa Imperatorem accefſerit, biſce verbis*: Σὺ πρόφατε κώτατε Θεωρήσας, ὅσοις Δαβὶδ, τὸν ἔξοδον, πρόφητᾶ πανσὸν τοῖς λαοῖς, ἀείκα σελέμενος τὸν κατὰ αὐτῶν ἔγασας, Σοφὲ, σοφοφορώτατον ἀγαϑάκτησιν Tu Sancte David, propheticiſſimo oculo prævidens exitum tuum, eumdem prædixiſti populis; & tunc miſſus, o Sapiens, ſtitiſti graviſſimum eorum indignationem: *utique Imperatoris Juſtiniani, ſed eae hic Macedonibus ſuccenſuerit, non eſt facile divinatu.*

Ex Coœvae intelligitur iram Imperatoris placeſſe.

B *Unde ad Latinos notitia manarit.*

8 Molanus, Græcorum Horologium nactus, anno MDXXXII *oncuſum Venetiis (quod deinde habemus recuſum anno* LIII *ejuſdem ſæculi) ſuis ad Uſuardum Additionibus hæc verba inſeruit*: Die vigeſima ſexta ſancti Patris David Theſſalonicæ. *Illo prior Genebrardus, ante Pſalterium Davidicum Pariſiis excuſum anno* MDLXXVII, *in Kalendario Græcorum retulerat nomen* David Theſſalonicenſis. *His autem prælucentibus Romani Martyrologii ſub Gregorio* XIII *compoſitores potius, quam recognitores, eidem ipſum ſic inſeruerunt*: Theſſalonicæ S. David Eremitæ. *Ad quæ verba in Annotatis Baronius*: De quo etiam Græci hic die agunt in Menologio, & multis quidem narrant ejus res geſtas; in eoque præcipue magnam ſibi apud Deum & homines laudem comparaſſe ferunt, quod frequentem populum, ad tugurriolum ſuum adventantem ſalutaribus imbuens diſciplinis, a peccatis liberos ſinceriſati Chriſtianæ diſciplinæ reſtituit. *Equidem neſcio, quæ ſint illa multa, quibus res ejus geſtas narrari a Græcis dicit Commentator: nam in Sirleti Menologio quod Cantibus edidit, & quod ſolum habuiſſe Baronius putatur, in Græcis Sirleti non alias fere ſecutus; hoc duntaxat legitur*: Apud Theſſalonicam S. P. N. David, continentiæ, caſtitatæ, & miraculorum ſplendore inſignis; qui prope orbem Theſſalonicam diverſorium habens, omnes ſe adeuntes ſermonum jucunditate exhilarabat, & ad meliorem vitam convertebat."

Ad Reliquias Papiæ?

9 Jacobus Gualla, lib. 4 Sanctuarii Papienſis cap. 24 *ſub finem, notat, quod* die XXIV Julii anni MDIV *ſimul* cum reperiæ, apud aream ſeu ſepulcrum Regis Luitprandi, exiſtentis in eccleſia S. Petri in cœlo aureo Papiæ, in quadam capſa lignea, veluti de ferro, infraſcriptæ Reliquiæ: videlicet oſſa & cjoares S. David Eremitæ, & Thomæ Martyris, aç S. Luitprandi, & una manilla S. Mariæ Magdalenæ integra & valde miroeuloſa; necron & de Reliquiis SS. Primi & Feliciani. *De his egimus* IX *Junii: iſtam eniſſimamus eſſe potius alicujus S. Mariæ vel Mariæ Martyris, cui abſciſſa inter tormenta ſit: nam* de Magdalena *tale quid ſuſpicari non poſſumus. S.* Luitprandum *nullum novimus, niſi Mediolanenſem Presbyterum, cujus Vitam & Miracula, a nepote Landulfo ſcripta, dabo* XXVII *hujus, poſt Acta SS. Arialdi & Heriembaldi. Obiit is anno* MCXIII VI *Januarii in Pontidenſi Mediolanenſis diœceſis monaſterio, ubi ejus corpus ani ſepulcrum nullo amplius in honore eſſe deſinemus mirael, ſi credere volimus, oſſa Papiam fuiſſe tranſlata: & tunc etiam liceret cogitare, S. Thomam Martyrem, alias ignotum, recentioris eſſe ætatis, ac forte ſimili cauſa a Simoniacis & Nicolaitis Presbyteris caſum*; Davidis vero Eremitæ, *de quo agimus, Reliquias, propter Iconomachos vel alia occaſione fuiſſe tranſlatas in Italiam, ſed nunc etiam poſſemus ſuſpicari, ſimili occaſione illuc perlatum aliquid S. Thomæ, in* Malæa, *Peloponneſi promontorio Aſceteæ celebris, de quo agendum nobis erit* VII *Julii: nam Theſſalonica venientibus in Italiam tranſeunda longo flexu Peloponneſus eſt.*

C

D

E

10 Adeſt etiam idem S. David, ſuæ inſidens amygdalo, in figurata Moſcorum Ephemeride, qualem illi, quod Sanctos, Græcis communem, videntur accepiſſe, & Sanctis indigenis auctam patria lingua, Ruthenica explicaſſe, anno MCXLIX. *Hanc enim tabularum iſtorum ætatem ſuadet credere prima ordine, Septembrem anni Græci ac Moſcovitici primum menſem, continens. Ibi quod prius laudobſervatum negleni, nunc primum te aucam tabulam noſtram tranſferri jubeo, ſupra ultimo Sanctorum menſis Septembris* Gregorio, *notatur* INΔ. IB. *id eſt*, Indictionis, & *ſubtus*, Θ.M. *id eſt*, annus XLIX; *ejus ſelicet ſæculi, quo primum apud Moſcos ſcripta eſt hujuſmodi tabula. Sæcula autem non numerari hic ab orbe condito more Græcorum, ſic ut ultimus numerus octennio præveriat eumdem numerum apud Latinos, indicturque annus ſenies milleſimus* DCXLIX, *qui reſpondet noſtro* MCXLI. *ſed more Latinorum ab Incarnatione; ex eo demonſtro, quod iſte annus* XLIX, *neque ſæculi apud Græcos* LXVII, *neque alio quocumque ſexies milleſimo* D *poſt, quo primum Moſchi converſi ſunt, concurrat cum* XII *Indictione, concurrat autem cum eo annus* MCXLIX *Latinorum. Concurrit quidem rum eadem Indictione etiam annus* MCCCXLIX: *ſed cum inde conſequens videretur (quod non eſt veroſimile) tabulas illas, quas ſecuti ſumus, ſculptas fuiſſe ante duo & ſemi ſæcula, & hactenus necdum penitus deletas duraviſſe; malim opinari, quod ibi notetur annus ſæculi* XII, *quo primum Italis innotuerunt, ſæpius poſtea innovata, ſed ſemper abſque variatione anni, ſemel in principio notati.*

Efficies in Ephemeride Moſcovum

F

A D

DE S. BABOLENO,

ABBATE FOSSATENSI IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De actis Vitæ omittendis, referendis miraculis. G.H.

SEC. VIII. *S. Babolenus Foſſatenſis alius a Stabulenſi*

VIXIT ſæculo Chriſti ſeptimo vir, vitæ monaſticæ obſervantia, & ſanctitate morum illuſtres, floruerunt, Baboleni, Bobuleni aut Papoleni appellati; quorum res geſtæ inter ſe permixtæ & perturbatæ apud nonnullos ſcriptores fuerunt, & uni eidemque attributæ. Ex his duo, tabulis Martyrologiorum hoc XXVI Junii adſcripti, hanc confuſionem plurimum auxerunt. Horum alter, Foſſatenſis in agro Pariſino, ad Matronam fluvium, monaſterii primus Abbas extitit; alter, monaſteriorum Stabulai & Malmundarii apud Arduennotes Abbas ſtarvit: quos in Diatriba mea de tribus Dagobertis Regibus Francorum lib. u. c. 18. diſtinctos ac diſparcatos judicavi. Necdum tum obtinueram tomum quartum Inediæ ſacræ, a Ferdinando Ughello elaboratum; in quo poſt celatos Epiſcopos Bobienſes, etiam Abbates ejuſdem tituli referuntur, qui ibidem dictum locum prius excoluerunt. Ibi poſt SS. Columbanum, Attalam & Bertulfum, quartus ponitur Abbas Bobulenus; *& Bobienſis* buius autem non ſatis a Foſſatenſi ſeparavi, quem tamen plane alium fuiſſe apparet, & a duobus aliis diſtinguendum. Imo ibidem in chartula, qua S. Columbanus monaſterium Bobienſe tradidit S. Gregorio Magno, ſubſcripſerunt tertio loco Bobulenus monachus & Sacerdos, & ſeptimo loco Bobulenus monachus & Sacerdos, ſi tamen & ſubſcripciones & ipſa chartula ſubſiſtant; dum annus IV Pontificatus conjungitur cum Indictione III, cum eſſet Indictio XI aut certe XII. Quidquid ſit de ea chartula, certum eſt aliquem ex illis Bobulenum, ſeu Babolenum, fuiſſe Bobienſem Abbatem; sui & S. Waldeberti Abbati Luxoviſi, inſcripſit Jonas Vitas SS. Columbani, Attalæ & Euſtaſii. Præterea Ughellus in Præfatione de Bobienſibus Epiſcopis columna 228, monaſterium Bobienſe potiſſimum laudat, quia ibi SS. Columbani & Attulæ, Bertuſi & Bubulni, Abbatum, corpora requieſcunt; C & apud Wionem in Martyrologio Benedictino ad XXXI Auguſti celebratur, anno MCCCCLXXXII facto Bobio monaſterio Translatio Sanctorum Abbatum ejuſdem loci, Columbani primi, Attalæ ſecundi, Bertulphi tertii, Bobuleni & Camugelli. Simili modo Foſſatenſes & Stabulenſes habent Corpora & Reliquias ſuorum Sanctorum.

ac etiam a Theodulfo Babolene, laterum.

u Alius eodem tempore vixit plurium monaſteriorum conſtructor, ſaltem cognomine Bobolenus, de quo ad Vitam S. Euſtaſii Abbatis Luxovienſis, u nobis ad diem XXIX Martii illuſtratam, ipſa n. 16. legantur: In ſuburbano Bituticenſis urbis vir venerabilis Theodulfus, cognomento Babolenus, monaſteria ex regula Columbani, omni religione pollentia, conſtruxit; primum in Inſula ſupra fluvium Molinandram, obi Religioſorum virorum adunavit catervam; aliud, Gaudiacum nomine, haud procul a fluviolo Albeto; tertium, Chriſti Virginum, loco Carruconio nuncupato, ſupra fluvium jam dictum Molinandram; itemque aliud Chriſti Virginum, juxta Nivernenſe oppidum, ſub eadem Regula conſtruxit. Hæc Jonas, monachus Bobienſis, qui dictam Vitam S. Euſtaſii, unæ cum Attalæ geſtis Vitæ S. Columbani adjecit, abſque ulla mentione Foſſatenſis cœnobii, quia vel id fecit, antequam cœnobium iſtud conſtrueretur; vel in Italia conſtitutus, nihil de ipſo ſcivit; vel quia noluit meminiſſe fundationis, factæ poſt tempore S. Euſtaſii, adeoque ad ipſum nil pertinentis. Tempora quidem & loca vicina ſatis congruere videntur, ne potuerit idem Bobolenus obtinuiſſe a Blidigiſilo Archidiacono Pariſienſi dictum locum Foſſatenſem, ibique monaſterii tunc conſtructi primus Abbas extitiſſe: E ſed id revera factum eſſe, non obſtante illo Jonæ ſilentio, nolim ego decernere, aliorumque judicio relinquere malo.

3 Andreas du Chene, tomo primo Scriptorum hiſtoriæ Francorum pag. 658. & ſex ſequentibus, plurima delibat ex Vita Ms. S. Bubuleni Abbatis, additque exemplar extare in Bibliotheca monaſterii S. Germani de Pratis, quod nos olim operæ Guilielmi Thierſanli, Societatis noſtræ Sacerdotis, curavimus deſcribi; ſed mature examinatam judicavimus aliud nihil eſſe, quam ineptiſſimam congeriem ex Actis variorum Babolenorum, in unam perſonam conflatorum, ſcriptam ſæculo XI, id eſt quingentis circiter annis poſt obitum S. Babolenl Foſſatenſis, a quodam iſtius cœnobii Monacho: qui tamen ſub finem addit miracula, quorum aliqua aſſerit ſe vidiſſe; variaque de eulus & tranſlatione corporis; quæ cum aliquam fidem mereantur, ſola hic a nobis edentur. [Ipſa Acta ſi quis requirat, inveniet en Ms. Foſſatenſi edita a noſtro D.P. Petro Franciſco Chiffletio, in opere ejus noviſſimo, quod inſcripſit Bedæ & Fredegarii concordiam. Eſt autem ea Hiſtoriæ Gentis Anglorum nova accuratiſſimaque editio, illuſtrata inſigni Diſſertatione de annis Dagoberti, cujus Diſſertationis Caput 6. hac Acta conſtituunt: quæ ille conatur excuſare, & aſſertum a nobis aliiſque diſtinctionem declinare: ſed fruſtra; cum in Notis litt. l. fateri cogatur, Auctorem eum Agilbertu confudiſſe Audoberlum, & libertate prope poetica ſe effundendo inepiſſe.] Quænam autem in Actis illis rejicienda poeſimum ſint, definire conatus Mabilio tomo u. de Actis Sanctorum Ordinis Sancti Benedicti pagin. 590. & ſequentibus, & Carolus le Cointe tomo 3. Annalium Eccleſiaſticorum Franciæ ad an. 638 a numer. 98. ad 125, & ad an. 640. a numer. 33 ad numer. 42 Jacobus Bruellus, Monachus S. Germani de Pratis, in Appendice ad Antiquitates Pariſienſes a pag. 37, edidit ex prædicto Ms. codice compendium; in quo ipſo graviores errores commiſſos oſtendit prædictus le Cointe, atque ad 648 n. 98. de auctore primo ipſa ſcribit, Anonymum fabulatorem, qui Geſtis Regum Francorum ſcripſit, ſæpe ſequitur & laudat. Quamvis autem tot ſcatear erroribus, non eſt improbandus ex omni parte, ſed eget diligenti ſeveroque proruſus examine, cui navabimus operam, ne falſa pro veris, vera pro falſis aſſumantur: deinde plerasque tamquam inepta ejicit, & orditur ab iis

Vita habetur en M. ſed omittitur

ab emendatior erat

& quia jam edita a Chiffletio;

G.H.

ſolumque indicatur

quæ

AUCT. G.H. *quæ apud Audream du Chesne, leguntur omisso Prologo & tribus prioribus Capitibus, quæ etiam a Mabillone rejiciuntur. Ne igitur actum agam, ad præditos auctores duos remitto benevolum lectorem; cui placebit ipsorum excerpta, deque illis judicia conferre cum iis, quæ priores duo ediderunt: quid autem de S. Baboleno Fossatensi credi posse putent duo alii, posterius laudati, ipsorummet verbis referamus.*

4 *De patria & ætate ejus ita censet le Cointe ad a.* 640. *n.* 38. Babolenus igitur, qui primus Abbas Fossatensis fuit, nec cum Bubuleno Abbate Bobiensi, nec eum Papoleno Abbate Stabulensi confundi debet, patria fuit Italus, in monasterio Bobiensi monachum induit: S. Columbano, qui cœnobium Bobiense construxit, superstes extitit annis plus minus sexaginta: vivere enim desiit regnante apud Francos Theoduricо; ideoque vix existimari potest edoctus ab ipsumet Columbano. Cum licentia Bertulphi Abbatis (cujus obitus in hunc annum Christi DCXL, decimo quarto Kalendas Septembris incidit) a monasterio digressus, in Francism venit hoc eodem anno; eumque preces ad Deum Parisiis in basilica beatissimæ Virginis profunderet, ab Audoberto illius civitatis Episcopo interrogatur B quis esset: ac postmodum oblatus est Blidegisilo Diacono ac Clodovæo Regi, quorum desideriis ut obtemperaret, passus est se monasterio Fossatensi cum Abbatis titulo præfici. *Hæc Colitur. Sed quæ habet de Italia & Monachatu Bobiensi, optaremus probari, cum ipse hunc Fossatensem ab Abbate Bobiensi distinguat. Mabillo etiam n.* 13. *Vitæ S. Baboleni, epilogum addidit his verbis*: Ea dictis intelligitur, quid Baboleno Abbati Fossatensi tribuas. Is e monasterio Luxovio aut forte Solenniaco accersitus videtur, ut monasterium Fossatense, anno secundo Chlodovæi junioris aut sequenti a Blidegisilo Archidiacono Parisiaeensi constructum, regeret. *En plane opposita, & ex ea solum conjectura prolata, quod dicta monasteria tunc essent celebria. Sed pergit Mabillo* Quæ de constructo Fossateosi monasterio, Privilegiis ae Donationibus a Brulio relatis dicuntur, a vero non abhorrent. *Verum ea a Cointio, ut perperam scripta, rejiciuntur ad an.* 638 *n.* 101 *& sqq. Dein num.* 23. Præceptom Chloduvæi a Brulio cum aliqua depravatione, quam emendat, recitari *asserit, ut etiam ad an.* 640. *num* 40 *&* 41 exemplar donationum C Blidegisili deprayatum emendat. *Joannes Launojus, in Assertione Inquisitionis in Chartam Immunitatis B. Germani, part.* 4. *c.* 10. *sect.* 1 *&* 2, *exagitat quæ de Fossatensi privilegio in Vita* S. Baboleni *recitantur, eaque pro commentitiis censet reputanda. Launoyum allegat Cointius ad an.* 642 *n.* 45; *addatque nihilo fide dignius esse, quod* S. Babolenus *statuatur etiam Abbas S. Vincentii Parisiis; cum hic fuerit* Babo *prorsus distinguendus a* Baboleno.

5 *De obitu S. Baboleni, ejusque virtutibus & sepultura, ista sub finem apud Chesnæum leguntur* Chlotarius denique Rex, cum parvo tempore strenue gubernasset regnum, immatura prævenAlibi vetus de ejus obitu tus morte, Theodorico fratri quinto anno dimisit Principatum. Sanctus autem Domini Baboleous, dum multo labore jam dictum construxisset cœnobium, multos ibidem congregavit Fratres, Christo semper devote famulantes. Et dum sciret, sui obitus diem imminere, successorem sibi elegit virum reverentissimum, Ambrosium nomine. Quo facto, dum viveret eum mortalibus, transibat ad Christum sanctis virtutibus. Sacris autem refulgens actibus, immortali existebat devotus. Qui in cunctis Domini mandatis exercitatus, & cælestis gloriæ dignus factus VI Kalendas Julii migravit a sæculo, conjunctus Sanctorum choro, atque in gaudio Angelorum exultat ante Dominum. Sepultum est autem sanctum ejus corpus ad Septentrionalem plagam, secus Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis ab ipso constructam, in pretioso lapideoque sarcophago: in quo multis annis jacuit decenter humatum; ubi operatur ejus meritis virtutes, ad laudem & gloriam nominis sui, Dominus noster Jesus Christus: *Hæc ibi: ex quibus Cointius refert obitum S. Baboleoi ad annum Christi* DCLX, *qui est quintus Chlotarii, quem olim demonstravi, & forsan primus, non quatuor solum annis, sed quatuordecim regnasse. De Mabillio ponit* S. Baboleni *obitum ad annum* DCLXX, *quo post excessum Chlotarii sepit Theodericus regnare; ad cujus regnum Babolenum pervenisse, suprarelato loco habet Cointius. Addit dictus Mabillo:* Babolenus prope B. Mariæ ecclesiam sepultus miraculis claruit, inferius referendis. Auctor longe potiorem in iis fidem meretur, eum de iis, quæ a sua ætate non ita remota erant, quæque oculis partim viderat, restificetur. Sancti corpus, una cum S. Mauri Abbatis Reliquiis, co- E litur religiose a popularibus in Ecclesia Fossatensi, quæ sæculo proxime elapso ad Canonicos sæculares transiit. Nomen loco cessit S. Mauri Fossatensis a sæculo IX, quando S. Mauri, discipuli S. Benedicti, Reliquiæ, Caroli Calvi Principatu eo illatæ sunt: qui locus tertio fere milliari supra Lutetiam Parisiorum, ad Matronam fluvium, insula circumclusus cernitur. *De S. Mauro ejusque Translatione & loci hujus situ, egimus* XV *Januarii. Consulat porro Lector, quæ de S. Papoleno Stabulensi ibi subjungimus.*

Hactenus Henschenius, merito cunctatur Cointii & Mabillonis, Scriptorum tota Francia notissimorum, disputationes retractare. Placet tamen trium prædictorum Sanctorum distinctionem declarare verbis Ven. Patris ac Martyris Patricii Flemingi quod eum minus notum existimem; optemque succisi occasionem de Sanctis hunc meritum laudandi. Patria fuit Hibernus, strictioremque Regulæ Franciscanæ observantiam professus anno MDCXXXI. *Pragam profectus ad ordiendum illic suæ observantiæ & nationis conventum, cum in Bohemiam populabundus irrumperet Elector Saxo, Lipsiensi victoria tumidus; & Pragam regni caput, imparatam ad vim, destinaret præda, coactus a primoribus urbe egredi, in alterum illustrium personarum comitatus, per viam a furibunda rusticorum hæreticorum manu intercepta, die* VII *Novembris* F *institus mactatus fuit; Martyrologium Franciscanum Arturi a Monasterio meritissime auctorus, si hic ejus notitiam habuisset. Sed descripta mors ea primum fuit, duodecimo post editum secundo Martyrologium illud, & una cum priorib Vitæ synopsi præfixa Collectaneis ejus sacris de S. Columbano prædicto, aliisve Lovanium; ubi ea anno* MDCLXVII *invenit & prælo aptavit Thomas Sirlaus, successor designatur Joanni Colgano ad prosequenda Acta Sanctorum Hiberniæ, quorum nonnisi primum trimestre habemus, ceteros menses avide expectamus. Sed laboriosa operi, pro dolor! immortuus Sirlaus fuit, neque adhuc nactus successorem, cui inter angustias, Catholicissimam nationem prementes, elucubrari possit ad editionem jam paratorum aut porro parandorum.*

7 *Ad hoc Patricius, instigante Hugone Vvareo Colgani decessore, multam materiam contulerat ex Italia, cujus pars illa quam dixi lucem videt,*

in

D *& sepultura*

Caltus fuit

D. P. *V. a. Jo. Flemingi Mart.*

A *in eaque ad Vitam S. Columbani Commentarium, ubi num* 2 *agens* de Baboleno, quarto Monaſterii Bobienſis Abbate, *eum ab aliis, atque adeo a Foſſatenſi, de quo agimus, ſit egregie diſtinguit.* Baboleous, qui renit Abbatiam Bobienſem, vixit & obiit in Bobio, in quo uſque adhue ejus oſſa, lapideo incluſa monumento, aſſervantur; quę una cum aliorum Sanctorum ejus monaſterii ſacris Reliquiis anno MCCCCLXXXI, *anno* Auguſti, ſolenniter in eadem civitate, præſente Cleto & populo, ab Epiſcopo Bobienſi tranſlata ſunt. Illo vero, qui legitur S. Remaelum adiiſſe, eum ipſo deincepa permanſiſe; deinde poſt ejus obitum Stabolenſis monaſterii regimen accepit: quo io loco (inquit Molanus) quieſcunt quoque ejus Reliquię, & altare habet in ſui honorem conſecratum, atque feſtum duplex majus. Ex quibus & aliis multis indiciis ſatis clare videor cognoſcere, non recte in Lectionibus monaſterii Foſſatenſis, eum Boboleno Abbate Bobieoſi, & S. Remaeli apud Stabulenſes ſucceſſore, Bituticenſium monaſterium fundatorem (*adde, ac Foſſatenſis Rectorem*) confundi.

de tribus Boboleniis diſtinctionem.

B 8 *Id autem facit Auctor Vitæ, ut ab aliis, ſic etiam ab Henſchenio jure prætermiſſæ: neque hoc tantum facit in ipſa vita, ignoſcendo propter elapſi temporis diuturnitatem errore; ſed etiam inter Miracula, ubi majorem fidem merere cenſetur, aliquid admiſcet, quod ejus illorumque fidem ſuſpectam reddit, uti obiter tantum annotavit Henſchenius, diſſimulavit Mabillo, ego diſtinctus declarandum pute. Eſt illud num.* 9, *ubi devoto ſibi Monacho apparens* Baboleous, *& librum quem dextra ferebat porrigens, legere jubet; ille autem*, ut videbatur inveuit hoc Capitulum. Qualiter renit ſanctus vir Bobium; mox vero & alia revolvens, & miraculum de illumminato eęco reperiens, totum perlegit; & ſic evgilans ... Miraculum poſt diea aliqoot litteris tradidit, ae multa quod ſibi contigerat narravit. *Sed late quid ſaltem in Vita S. Columbani legeretur, cogitari poſſet, quod hanc Vitam, tamquam ſui quondam Magiſtri, legendam obtulerit apparens Sanctus, quamvis non apparet cui ſivi. Cum autem non ſolum ab illa, ſed etiam a pariter ſcriptis Vitis SS. Attalæ, Euſtaſii & Bertulfi, diſcipulorum & ſucceſſorum Columbani, abſit illud de cæco miraculum; quid potuiſſet aliud Monacho iſti revelatum velle Sanctus, quam ſe Bobienſe monaſterium rexiſſe, in eoque cacum illuminaſſe? Quod ſi omnino nequeat, ut nequit, dici; reſtat, ut tota illa narratio vel ſomnium ſit, ea præconcepti erroris reſuſcitato phantaſmate natum, vel purum figmentum; uptandumque manet, ut gravior Auctoe habeatur etiam eorum, quæ alioquin verofimilia ſunt.*

Quid de apparitione Foſſatenſi hic referenda cenſendum?

C 9 *Porro invenio Epiſtolam, a P. Guillelmo Thierſault anno* MDCLIV *ſcriptam Bollando. Petierat hic certior fieri de præſentia corporis, & numinatim capitis* S. Baboleni *in ſuo Foſſatenſi monaſterio, ſi forte apud Stabulenſes ſaltem caput eſſet, apud Foſſatenſes corpus; & ſic dirimi controverſia poſſet. Reſponſum autem accepit; Arcam haberi, qua quin ſaltem corpus contineatur dubitare neminem; priidem tamen eſſe quod aperta non ſit: & Canonicos ſæculares, qui ſub initio hujus ſæculi, de mandato Pariſienſis Epiſcopi locum Monachorum ſucceſſerunt, minus talium rerum curioſos eſſe, quam ut docere quidam poſſint. Nunc compoſito Abbatis utriuſque diſſidio, minus neceſſaria eſt ejuſmodi inquiſitio, & utilius erit nos doceri, ſi quid circa prædictam arcam innovatum eſt hic ultimis quadraginta annis: vel ſiqua nova miracula certiaſque probata contigerant. Chiffletius noſter, cujus ſupra mentionem induai Commentario Henſchenii (hic enim opus ipſum videre non potuit, eodem quo illud editum eſt anno mortuus) diſſimulationem illam ſequi negat, ex eo quod tria telum* Baboleoorum *corpora oſtendantur: Imbecillis, enim, inquit, argumentatio, cum experientia compertum ſit, ſæpiſſime ſi non mentiri, certe errare populos in Reliqoiis Sanctorum ſibi aſſerendis. Sed error iſte non aliunde frequentius oritur, quam ex plurium ſuccenſia, neque facilius excuſatur, quam aſſerta & demonſtrata plurium diverſitate: quare non excutiendum contemptim, ſed cupide arripiendum argumentum eſt, quo nne uptime liberatur a culpa majorum in pluribus confundendis ſimplicitas.*

Caſſa corporis Foſſat.

D AUCT. D. P.

MIRACULA

Ex Ms. Codice S. Germani Pariſis, collatu cum editione Chiffletiana ex Ms. Foſſatenſi.

IGitur, ſicut in Prooemio hujos operis promiſimus, huie paginę dignum inferere decernimos ea, quę de tanto viro veracium dictis antiquorum, veridica & probabili aſſertione, ab partim illis audivimus & oculis noſtris partim vidimus.

E

1 Poſtquam elementia Dei nutu egregius Chriſti Confeſſor Babolenus ea hae inabilli luce ad cælos emigraſſet, & ejus corpus ſanctiſſimum digne, ut decebat, ſicut jam præmiſſum eſt, ſecus eccleſiam ſanctæ Dei Genitricis humo commendatum eſſet; pualatim paries ille, cui inhęrebar, de die in diem virtute divina ſe aperire cœpit, & ſarcophagum, in quo ſanctus vir jacebat, lapideum intra ſe raelodere. Devoluto ergo a non multi temporis ſpatio, & eccleſiæ pariete, ut uumquam lapillus inde eeciderit, divinitus in perforato; ſancti viri corpus ioſra eamdem junta Dei Genitricis pertranſiit aram, cum ipſo ſuo lapideo ſarcophago, foramine ad teſtimonium jugiter manente in pariete. Non hoc itaque cuipiam videatur iocredibile, quia Deo nihil eſt impoſſibile: ipſe enim qoi univerſa mortuorum corpora, Angelica perſonante tuba, euſurgere per diverſa locu jubebit, & ſuę Matris integritatem, naſcendo ex ea, non abſtulit, quique ad Diſcipulos elauſis reſurgeos janois intravit; aelerime & huic ſuo fideli amico iſtud concedere potoit. Sic quippe ſuia loqnena fidelibus promiſit. Qui credit in me, ea quæ ego, faciet opera & majora. Hoc ergo a Deo factum eſt, ad propalandu beati viri merita; ut membra, que in ſuo famulatu ufflictione domaverat pervalida; infra oratorium, quod illi ſuo labore ædificaverat, transferentur virtote operante Divina. Inde igitur eſt levatum corpus ejus poſt annos multos, pio ſtudio Monachorum inibi Deo ſervientium; atque io alteram Baſilicam (quæ elegantiori opere a religioſo Abbate *b* Benedicto conſtructa, & *c* S. Aldrico Senonenſium Arehiepiſcopo aliiſque Præſulibus dedicata fuerat) ſeptimo Idus Decembris translatum.

Certus ſe cui eccleſiam humatum.

a in eamdem miraculoſe tranſformatur.

Inde a Monachis in aevam baſilicam

b

c

a Sed quoniam mentionem fecimus de dedicatione eccleſiæ Foſſatenſis cœnobii, placet proſecto huic noſtro breviter operi inſerere, quod a veracibus perſonis referre audivimus, vel quod ſcriptum in ipſa eccleſia invenimus. Nocte etenim illa, quæ diem dedicandæ Baſilicæ præ-

EX MS. A cedebat, res velde memorabilis accidit, relatu-
que nnn indigne. Namque idem beatus Archie-
piſcopus, ipſa que prædiximus nocte, cum in
peridie de-dicatio-nis vi-ſam ab Angelis emiſſora-ri. eadem eccleſiem more ſibi ſolito oratum iiſſet,
ſoloque proſtietus, jamjamque prolixius preces
ed Domioum & lacrymas fudiſſet; vidit ſpecia-
liter ſanctos Angelos, ut olim Jecob alibi, de
cælo deſcendere, totumque in circuitu errium
& eccleſiam luſtiere, ſacrare atque benedicere;
ut divinis laudibus ibidem jugiter perſolvendis
aecto congruentior fieret idem locus, quanto
& ſanctior, oee jam dubitaretur quod in eo ſpe-
cialem ſibi Deus elegerit manſionem, cui ſacran-
do dignitatem deputaſſet Angelicam. In hanc
igitur eccleſiam deleta ſunt S. Babolenr mem-
bra, in qua ſemper reddentee Chriſtn munie
Forma monu-menti laudum congreganiur mnnachi, ut onn ſreu-
derentur aſſiduitete divini officii.

3 Ne vero aliqua immunditia ſordideretur
Sancti ſercophegus, gypſn eſt decenter adnper-
tus, ac ſuper gemines duorum akitudine cu-
bitorum columnas lapideas poſitus. In pariete
quoque, qui ed ceput traditus ſuiſſe ipſius, le-
B pis uſque hodie habttur ionexus, in quo inven-
tn fuerunt inſertæ litteræ, quæ vix ab eli-
quo legi poteieot, diutinæ vetuſtatis ebolitione,
& pluvierum incurſiooe. Tendem vero eb ali-
qnibus altioris ingenii enucleatæ difficilime,
diei mor-tis 26 Ju-nii compa-rato le-ctum; inveotum eſt nomen ejus, cum terminn vi Ka-
lendarum Juliarum, diſcriptum certiſſime. Qua
de re paruit, eum procul dubiu ed cælos mi-
greſſe ipſo termino, licet ex pluribus ipſius lo-
ci everſionibus uſque ed diem illum, oblivinni
fuerit tredirus. Ad teſtimonium igitur hujuſce
rei quem præſeti ſumus, quud uoſtræ ætetis puerti-
ria vidimos, proferimus. Parictem enim transfo-
retum, & ſancti viri ſepulcrum inter altere & ip-
ſum poſitum, quouſque eadem eccleſia ab Ade-
lerio ejuſdem loci Præcentoie, poſtea Milidu-
idusque 7 Decem-brit eve-dittur dor Tranſla-tionis. neuſi Abbate, emendandi gratie ſubverſa ſuit,
adſpeximus. Alia vero ejus ſnlennitas, quę tam
e devotis ejuſdem loci Fratribus, quam etiam
eb nmnibus ipſins inſulæ incolis, ſeſtivo etlebra-
tur obſequio, VII Idus Decembris, nulli du-
bium eſt, quin ſit ejus Translationis, quæ facta
d eſſe dignoſcitur per *d* centom quinquegenta
ennorum ſpatium & eo emplius. In qua quidem
ſtaturum eſt e Rectnribus antiquitus Fnſſatcn-
C ſis eccleſiæ, ut naves, per gytum ipſius inſulæ
diſcurrentes cenſum perſolverent, ob piſcatio-
e nis merltum, quem nuncupant vulgeriter *e* Re-
ſtes. Quod diſpoſitum ideo ite creditur, ut ea-
dem die ſancti viri Trenslctionem eclebrantibus,
copinſa piſcium ſeu eliarum dspum effluenter
refectio præparetur.

4 Porro in preſatu Dei Genltricis eccleſie,
Oleum ex monſolei manare ſolitum. in qua idem prɛcipuus Confeſſoi ſcpulrus quie-
vit, nleum multis diebus & annorum curricu-
lis de lapide ejus ſacri mauſolei manavit, quo
infirmi veriis languoribus oppreſſi liniti priſtine
ſtetim ſanitati reddebsntur. Cum vero hoc
ed laudem nominis ſui & ad declerendum ſan-
cti viri merium Chriſtus operaretur: aecidit ut
die quadam Seceidos, faem velatus indumento,
illuc eccederet; & impiovide ipſum quo eret
Sicut id poſſet ceſſaris. indutus veſtimentum, eodem liquore intinctum
redderet. Quod cernens eltaria miniſter, in-
flammatus iracondię ſtimulis, quę modum te-
nere neſcit, inutile mox verbum meligno ore
protulit, ne videlicet beniguiſſimi Jeſu Chriſti
ſaoctęque ejus Genitrleis ec Baboleni inclii
Confeſſoris volumtes foret, ut umplius quid-
quam ipſius liquoris olei eb hinc & deinceps in D
ęternum manaret. Cujue miſertimam vocem
ſtetim ſecutos effectus; nam liquur ſubſtitit, &
lepis aruit. Ne ergn onquam hoc incredibile
videatur, quoſdem Monaſtici Ordinis religioſos
viros ad teſtimonium in medium deducimus,
qui ſe vidiſſe hæc & audiſſe veriſſimis affirma-
bent affertionibus; Hubertum ſcilicet cogno-
mento Calvum, Bernardum qooque Ultra re- *teſtantur ſenores & duo de viſu.*
gulam dictum, quorom vite ſatis probabilis ex-
ſtitiſſe dignoſcitur. Quie veto duorum teſtimo-
nium protulimus, in robarandis iis ſubſtituitur
tertius, qunniam in ore dunrum eni tium te-
ſterur Scripture omne conſtare verbum. In cœ-
nobio uemque S. Mauri, quod Glennaſolium
dicitur, quidam religioſus cœnobita extitit no-
mine Odulcricus, cenium viginti veluti elter
Moyſes exiſtens annorum & eo amplius, qui
ſic ſe vidiſſe edſtruebat multis vicibus. Ut er-
go reprimatur dens ęmulus, etiam quartus te-
ſtis iotroducatur Adicus, quidam monechus iis
entiquior, qni hęc ſe vidiſſe affirmabat tem-
pore diuturno. Talibus & tantis beatiſſimus Con-
feſſor Domini Babolenus decoratus virtutum ſi- E
gnis, vivere ſe demonſtrat cum Chriſto & ejus
Sanctis. Ad ſepulcrum quoque ipſius, vel ubi
ejus ſancte permanent membra, plurima infir-
mis prętantur ejus meritis beneficie, & ma-
xime ſebres vel patientium [vel]portantium in-
commoda [ſublevantur.] *f* *f*

5 Queoiæ igitor ſeveritetis vel vindictę in
ſuis vel ſibi exiſtat contrariis, dicendum nobis *Abbas Sancto injuriat punitur,*
eſt nerratione ſtyli preſentis. Fuit Rector qui-
dam Foſſatenſis eccleſiæ, dictus Robertos in
baptiſmate, S. Baboleuo contrarius omni sem-
pore; qui in tantam ſe contra eum erexit ſuper-
biam, nt ejus nomini cunſecretetem everteret u-
ram. Inſuper etiem hoc addidit, ſimiliter elta-
re ſibi debere ſtatui, illateque convicia multi-
plicat & opprobria. Sed ultra Dei deartra unn
diu pertulit Sancti impioperia: nam eo ennn
captus & vinculis irretitus, juſſu Regis Hen-
rici *g* caretere eſt clauſus. Sed qnomodo illinc
evaſerit, quibuſque conſiliis accuſatus fuerit, *g*
potius eſt reticeodum qoam proferendnm. Sui
quoque coadjutores in alteris ſubverſinne, ca-
pti ſimiliter diſperſi ſunt, ſacti populo in
deriſum & imprnperii canticum. Præſatus au- F
tem Abbas impudice perdidit Paſtnrale decus;
& qui ſuo prędeceſſori, videlicet S. Beboleno,
obſequi noluit ſpontaneus; ob negligentię ſuæ
meritum tali ludibrio eſt dedltus, ſicque qond
male cnmmiſerat, impune non pertranſiit: quia
deinceps cum mœrore viait, exemplum poſte-
ris factus, ne tale edverſus S. Babolenum ul-
tre edmittant ſecious.

6 Exitit prætetea & alius quidam Mone- *item Prior ejus cele-britatem minuere volens;*
chus, Robertus Cenomenenſis & ipſe dictus,
in Monechos eeercens officium Prioratus; qui
invidiæ ſtimulis agitatus & odii, tanta indigne-
tione exarſit contra Sanctum Dei, ut feſtivite-
em Translationis ipſius, quę eſt VIII Idus
Decembris, quęreret annihilari, nulla eam di-
cens ratione fieri; maxime cum pro ea S. An-
drtę Apoſtoli viderentur Octavę dimitti. Sic
fatus, nec diu cunctetus, votum ſuum edim-
plevit. Nam eo ennn, ipſa die Translatioois,
quetuor Lectiones de Apnſtolo ſtatuit, & octo
reliquas de Confeſſore fieri decrevit. Sed San-
ctus Domini patiens ſuper hoc fuit: annuatim
vero redeunte eadem ſolennitate, de Apoſtolo
omnia juſſit fieri, diceos Babolenum quemdam

mortuum

A mortuum esse, nec festum de eo a quoquam solenoizari debere. Cujus voto faventes ceteri, paruerunt ei ut Magistro & Priori. Sed hoc diu noo pertulit ultrix dexteta Domini, eo quod fieri festum fecerit B. Apostoli, non tam ex devotione, quam invidia & clarione. Itaque eum idem Decanus non multo post ad necessaria naturæ iisset, & plus solito in illo opere decertasset; tepente (urita loquar) ostia ventris sunt aperta, & pene omnia foras exierunt intestina? sicque manibus aliorum ad strarum relatus, cum dnlore nimio non multis supervixit diebus; stupori & admiratiooi factus omnibus, tanta celeritate factsm in eo vindictam videntibus. Sicque miserior factus miseris, dum noo resipuit, vitam eum dolore amisit.

& Præcentor, 7 Quidam quoque Hilduardus, Fossatensis Cœnobita, gereos officium Præcentoris in eadem ecclesia, vir quidem erat veoerauda canicie, sed multories in Sanctum Dei verba proferbbat arrogoriæ. Dum vero quadam vice a Mouachis fidelibus sancti viri vt Kalendas Julii celebraretur transitus; & syoaxi nocturnali jam ex parte decantata, ab Abbate vel a Priore terminaretur Lectio duodecima, quatuor Fratribus, or assolet, ante altare adstantibus, ac in jubilo vocis eum orgaoo Responsorium, Sanctus Domini Consossnr, altissime reboantibus; dies tetris illuxit, illis eum modulamine in canendo perseverantibus. Tune subito selle iracundiæ eommotus Cantor præfatus, in medium prosiliit, & ecce *b* Israelita, Respoosorium violeater arripiens, decantare cepit, sed nnn illis prævaluit. Unde cum superari se cerneret, & Chorus aliud [quam] quod idem inceperat teneret, non ut Scripturn jubet apposito ori digito; sed facto importune vel irregulatiter silentio, S. Baboleno iotulit plura convitia, dejerans quod quamdiu viveret, adinventiooes eujusdam Odonis *i* (fuerat quippe auctor hujus operis) in eadem ecclesia caotari non fineret: moxque ad cubile rediit, & capite involuto obdormivit.

ab apparente illo redargutione 8 Et ecce repente anto eum vir sanctus adstitit, illicque sicut sol resulgens apparuit, & iis verbis, ut idem post rerulit, ad eum dixit: Hilduarde, in me respice. At ille, putans aliquo se Monacho vocari, capite erecto respexit. C Cui Saoctus: Scis me quis sim? Qui tremeos eum noo respouderet: Me, toquit Saoctus; noveris esse Babolenum, quem hodie exprobrasti io conspectu omnium, propter Domini & meum servitium. Cur honorem auferre conaris, quem mibi dedit Deus in terris? Ille autem, eum noo posset ferre Sancti adspectum, caput lectn reclinans, operuit se iterum. Saoctus vero Domioi dixit ad eum; Quia eum juramento meum servitium te superstite amplius dixisti noo fieri, scito certissime, quia voto tuo minime frustraberis; hoc enim anno morte morieris. Sic dixit, & mox disparuit. Ille quoque gravi enntinun iofirmitate eotreptus, e lecto quo incumbebat surrexit conritus, referens cuncta quæ sibi dicta fuerant, Prioti & aliis Fratribus. Ea namque die servitio Sancti omoi nisu se immisit, putaus eum eo concordari: sed nihil illi prosuit. Nam tertia die aggravatus lecto decubuit, nec inde surrexit, quousque vigesima sexta die viam universæ carois ingressus, mortem obiit.

Idem Monacho sibi devoto apparet, 9 Nunc quoqiam de ultione, quam per servum suum Babolenum virtus exercet divina, in suis adversariis sufficieotet diximus; restat, ut quantæ benignitatis erga sibi devotos sit, per-

D paucis dicamus. Monachus quidam, desiderio videre Saoctum multotues suspirabat: quippe EX MS. quia quem Parrem & Pastorem se habere gandebat, cujusque amore flagrabat, ab illo visitari se aliquando non diffidebat. Cui in boc perseveranti, & ob id Dominum deprecanti, saoctus vir in visu noctis apparuit, & blando vultu eum intuens, librum quem dextera ferebat, ei portigens, dixit; Pax tibi; accipe & lege. Cumque, ut ei videbatur, librum accepisset, & solium unum veniisset; invenit hoc Capitulum: Qualiter rexit sanctus vir *k* Bobium. Mox vero alia *k* revolvens, & miraculum de illuminato cæco reperiens, totum perlegit: & sic evigilans, visio ab oculis ejus evanuit, in seque reversus, miraculum post dies aliqnot litteris tradidit, ac multis, quod sibi cootigerat, narravit. Alius vero *alium* dentium adeo vexatus dolore, ut præ nimia an- *odontalgia liberat.* gostia putaret sibi mortem imminere; de misericordia Domini fisus, ad sepulcrum sancti viri aceessit intrepidus: ibiqoe oratione suppliciter fusa, sancti viri ornam attigit morbida maxilla: & ita, meritis Sancti dolore sugato, efficitur saous continuo,

E to In Fossatensi deoique villa, quidsm manebat juvenis advena, linguæ & auditus privatus nfficio, victum sibi quærens meodicaodo. *Mutus & surdus curatur.* Qui dum decumberer in stratu sonnocte, sancti viri die solenni, videlicet sui traositus existente, dum Monachi nocturnale Officium decantareot; vidit coram se sanctum virum stantem, ac debere ire ad ecclesiam sibi præcipieotem. Isqon suum inclamare cœpit hospitem, factum se dieeus snspitem: coneitatusque surgens gauden- F ter expectabat diem. Cumque hora matutinali euncti surrexissent; bospes, Fulco nomine, ejus colln immisit suoem, & ita deduxit usque ad sancti viri aram: illicque Frarribus Deum laudantibus & campanas ob hoc pulsantibus, Deo egit gratias pro sibi reddita salute coram omnibus. Idem vero adolescens vocabator Petrus; cui (ut nobis postea retulit) vir sanctus, qui ei apparuit, linguam de ore ejus protrabens, digitos suos ei in aurea lmmisit, sicque ei loquelam & auditum reddit. Ecce in isto homine duplex miraculum scimus factum esse. Respiscant igitur æmuli, derogaotes huie Sancto Domini: erubescant & confundatur, qui eum cum Christo tegnare noo confitentur: de- *Altaria S. Babolenofacrata, l* sinat detrahentium pertioacia, eum per eum viderint & audierint facta fuisse mitacula

tt Hujus igitur Patris adeo excrevit memoria, nt eriam altaria in ejus oomine sacrareotur per multa loca. Est nempe vicus in territnrio Parisiensi, scilicet inter Gornacum castrum *l* & Latiniacum positus, qui dicitur Campus, in quo ædificaverunor ecclesiam hic venerabilis Pater Babolenus & B. Furseus *m*: eontemporanei enim fuerunt, ut ab anteceSSoribus vera narrantibus accepimus. Quam postquam ædificaverunt, Parisiacæ urbis Episcopum, Audobertum nomine, ot eam dedicaret, advocaveruor. Quam dedicans, conSecravit in ea duo altaria, unum in bonore Beatæ Virginis Mariæ, alterum vero in B. Petri Apostolorum Principis oomine: ibique permanserunt ono modien tempore. At ubi sancti Patres, Babolenus scilicet atque Furseus, Domino vocante, de sæculo migraverunt, & cælicas sedes pro mercede bonorum operum obtinuerunot; supradictus vicus, Campus scilicet, grande discrimen diripientium sustinuit, & colonos qui inibi habitabant, hue illucque

A EX MS. manens illæſa ab igne.

diſperſit ac diſſipavit: unde actum eſt, ut prædicta eccleſia nullo reparante deſtrueretur, & fere ad nihilum redigereretur. Poſtquam vero devaſtatorum quievit immanitas, ceperunt coloni redire ad propria, & ædificare domicilia, & ab eis reparata eſt eccleſia; in qua in honore B. Furſei, necnon & S. Baboleni, duo conſecrata ſunt altaria, quæ inibi duraverunt per multa annorum ſpatia. Ceterum exigente habitatorum mole peccaminum, eumdem vicum invaſit grande incendium, ita ut in eo oulla remaneret ædificia, & inſuper ipſa concremaretur eccleſia; altaris vero beati Furſei peoirus ſunt combuſta velamina; illius vero quod in honorem S. Baboleni conſecratum erat, cum deſuper prunarum ac titionum multiplicitas corruiſſet, ex toto remanſerunt intacta. Hoc igitur, bone Jeſu, Fili Dei vivi, Rex ſæculorum, ad laudem & gloriam nominis tui fieri voluiſti, ut quanti eſſet meriti B. Babolenus, demonſtrares hominibus, In Epiſcopatu vero Meldenſi Fontaneto *n* villa, in B. Baboleni nemine conſecrata eſt ara: quam oullateus Meldenſis Pontifex conſecrarer, niſi apud ipſum pro magno ejus haberetur memoria. Gloria, Chriſte, tibi cum Patre & ſancto Flamine, qui Sanctos tuos ita mirificas in terris, dum per ſigna recum eos regnare teſtaris in cælis, & nunc & ſemper & per infinita ſæcula. Amen.

n

B

ANNOTATA G. H. & D. P.

a *Carolus le Cointe ad annum 666, num. 5. ob hæc verba*, devoluto non multi temporis ſpatio *ejicit adjunctam hiſtoriam, de corpore divinitus translato, quia ſupra num. 5 apud Cheſneæum legerat*, Corpus in lapideo ſarcophago multisannia jacuiſſe decenter humatum. *Interim Philippus Labbe, tomo 2. Novæ bibliothecæ pag. 656, adfert aliquid de S. Baboleno ejuſque variis Translationibus, in quo idem narratur.*

b *In Chronico Fontanellenſi tomo 3 Spicilegii Arberiani pag. 234 dicuntur Monarbi Fontanellenſes* a viro jocoſo Benedicto, Foſſatenſis coenobii Abbate, in Philoſophia eruditi.

C

c Aldricus *præfuit ab anno 830 ad 841. Ejus Acta illuſtravimus 6 Junii.*

D

d *Citato loco Labbæi dicitur ea translatio facta anno 989, a quo, ſi ſubtrahantur anni 150, veſtabit annus 839; quo S. Aldricus vivebat, & eccleſiam potuit dedicaſſe, ut breve animadvertit Chifletius, qui pro* per, *merito mallet legi* poſt: *& obſervat, quod Translatio iſta, cui conjuncta fuit eccleſiæ dedicatio, ſi Dominica die celebrata eſt (ut eſt veroſimile) fuerit ille annus Chriſti 839: quia poſt annum 833 primas Idus annas idemque Aldrici Epiſcopi ultimus, habuit litteram Dominicalem* E.

e *In Vita S. Joannis Elemoſynarii 23 Jan. n. 33* mille reſtet ſiccatorum piſcium, *ubi vide annotationem Roſweidi, unde apparet* Reſtem *dici rerum quarumcumque faaiculum, veſti aut vimini implexarum, puta ficuum, caparum &c.*

f *Ope hic aliqua egebat hiatus verborum ſenſus: eam ea additis vocalis duabus feliciter attulerim, tuum eſto judicium, Lector.*

g Henricus I, *vivente adhuc patre Roberto, coronatus an. 1018, cepit ſolus regnare an. 1032, 20 Julii, & regnavit uſque ad 1060.*

h *Ita corrigo, ubi in Mſs. legitur* & vir Iſraelita: *non enim poſſum dubitare, quin hoc fuerit initium alterius Reſponſorii, forſitan de Communi Confeſſoris, quod alteri proprio volait Præcentor ſubſtitui: nam in Monaſtico Breviario anni 1600, vidre S. Benedicto omnia 12 Reſponſoria propria aſſignari; quam prærogativam etiam* S. Baboleno *a ſuis Foſſatenſibus tribatam, auctore quodam Odone, non videtur indicari.*

E

i *Hic* Odo *anno 1058 libellum de Vita Burchardi Comitis ſcripſit, & inde ætas ſcriptoris colligitur.*

k *Hic propterea indicatur Babolenus Foſſatenſis vexiſſe monaſterium Bobienſe, quod ſupra rejecimus.*

l *Vulgo* Gooroov & Lagny, *hoc tribus, iſtud quatuor & ſemi leuris Pariſiis diſtans ad denteram Matronæ, at corrigenda ſit tabula, quæ infra utramque collocat vicum* Champ, *niſi duo cognominis ibi vici ſint.*

m *S. Furſeus mortuus eſt circa annum 653, die 16 Januarii, quo ejus Acta dedimus.*

n *Locum tabula nulla exprimit, niſi forte eſt* Fontanea Nonnarum, a *leucis ab urbe in Betam.*

F

DE SANCTO JOANNE

EPISCOPO GOTTHIÆ.

C. J.

Commentarius Hiſtoricus & Geographicus.

§. I. *Cultus, elogium, patria, parentes Joannis. Gothiæ Epiſcopatus duplex.*

CIRCA DCCC. Qui ſæculo VIII *ſub Imperatoribus Conſtantino Copronimo, Leone Porphyrogenito, Irene ac filio ejus Conſtantino floruit* Epiſcopus Gothiæ Joannes, *obſcuras admodum & forte ignotas Latinis foret, niſi memoriam ejus recoleret Ferrarius, in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologia Romano non ſunt. Recolit autem illam die XXVI Januarii cum Græcis, ex rerumdem (uti ipſe notat) Menologio; ſed verbis nimirum a vero alienis diſcet:* Conſtantinopoli S. Joannis Epiſcopi Gothi & Martyris, ſub Leone Iſaurico. *Nec veriora in Notis addit, eum* Martyrio affectum pro cultu ſanctarum imaginum *aſſerit, Conſtat enim ex Actis, non* Conſtantinopoli, *ſed* Amaſtride *in Ponto; non violento, ſed naturali, eaque ab ipſo prædicta morte, non ſub* Iſaurico Leone, *ſed ſub* Ireoe *ejuſque filio* Conſtantino, *aut poſt horam obitam, e vivis eceſſiſſe. Paſſus quidem aliqua fuit, perfidia ſuorum traditus hoſti; ſed paſſum iſta pro cultu imaginum aut ilia titulo Martyrem appellatam eſſe, nuſpiam invenio.*

Via notæ Latinis.

a *Græcis eodem, ut dixi, die XXVI Januarii perquam celebris memoria ejus recolitur in Synaxariis* Menæiſque, *tam excuſis quam Mſs. uno fortaſſis excepto Jalii Cardinalis Mazarini, quod ultima Maji* memoriam *ejus cum elogio proponit, hic nobis præ ceteris*

ſubiber Gregorii VI Junii

A *ceteris deſcribendo, quia præ ceteris congruit cum Actis noſtris quorum ſynopſis occurata illud eſt.*

Prius tamen notavero, in Martyrologio quoque Arabico Ægyptio (quod ex Arabico a Domino Gratio Sſmonio, in Collegio Maronitarum Romæ olim alumno, deinde Tripoli in Syria Archiepiſcopo, tranſlatum habemus) mentionem fieri prædicto die XXVI *Sancti Patris Ioannis, Epiſcopi (uti illic habetur Perſarum) interpretis, ut puto, errore pro Gothorum, ut conſtanter ubique ponitur.*

3 *In Synaxario itaque Chiffletiano die* XXXI *Maji, ut diximus, colitur* Μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου Ἐπισκόπου Γοτθίας. Ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ μεγάλου Βασιλέως Κωνσταντίνου, ὁ εἰρηνικὸς παρ' ἡμῶν Ἰωάννης, ἦλθε σὺν τῇ χώρᾳ τῶν Γοτθῶν, ὡς ἐκ γένους γεγονώς, ὥσπερ παλαι Σαμουήλ. Καὶ τῇ ἀσκήσει ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων παιδευθείς, γέγονε Χριστῷ καταγώγιον. Καταλθὼν δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐν τελεσι χρονοις πάσης τῆς σεβασμίας τόπος περιπολεύσας, οἰκαδε ὑπέστρεψε. Καὶ Ἐπισκοπεύσεως προβληθεὶς ὑπὸ Ἡρακλείας τῆς Θρᾴκης ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐπραπθη ὑπὸ... [ὑπὸ] τῶν ἐκεῖσε φιλοχρίστων, ἐκ ἀπαγαγόντος εἰς Βερροίαν (*imo* Ἰβηρίαν, *uti habent Acta & Menæa*) σφραγίσαντος Ἐπίσκοπον, ἦλθον σὺν τῇ παρῥησίᾳ.... B Σπάσιος δὲ γενομένης ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν παρὰ τῶν χαλδαίων.... πολλὰς τῷ ξίφει ἀνῄρεσεν, ἐκ διὰ Χριστὸν, δίκασπος, ἔρυξε δίωγθείς· ἐκ πέρασας ἐν Ἀμασείᾳ, πεπαιθ χρόνον πεποίηκεν. Ἀκυσας δὲ τὸν πλάστην Χαλδαίων, φησὶ πρὸς τοὺς σὺν αὐτῷ· Κἀγὼ μετὰ παραλαβὼν πέμπας ἀπέρχομαι διάσασθαι μετ' αὐτὸ ἔμπροσθεν τοῦ Χριστοῦ. Οἱ δὲ γέροντες· Μετὰ γὰρ παραλαβὼν πέμπας ἡμέρας, διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν τὰ πρόσωπα ψυχῆς, παρέδωκε τὸ πνεῦμα τῷ Κυρίῳ. Καὶ αὐτίκα τὸ πλοῖον αὐτοῦ κατέλαβεν ἐκεῖσε, προειρηκότος ἐκ τοῦ τὸ Ἅγιον. Τοῦ Γεωργίου ὁ ἁγιώτατος Ἐπίσκοπος Ἀμάσειδος, θεὶς αὐτὸν ἐν γλωσσοκόμῳ, μετὰ κηρῶν ἐκ θυμιαμάτων, προαγάσης ἐκ πάσης τῆς πόλεως, κατηγαγεν εἰς τὸ πλοῖον. Καὶ διαπεράσαντες αὐτὸν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ τὸ παρθενῶνα, κατέθεντο αὐτὸν ἐν οσίᾳ θήκῃ. Καὶ πολλὰ μὲν θαύματα γεγόνασι μετὰ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, ἐκ ἕως τοῦ νῦν γίνονται ἐκ ἀδονται παρὰ τοῦ ἐγχωρίων. ἀλλὰ ἐκ ζῶν ἐκ ὀλίγα πεποίηκεν.

4 Memoria ſancti Patris noſtri Joannis Epiſcopi Gothiæ. Temporibus magni Imperatoris Conſtantini (Coprony mi *nempe, quem* magni *additamento honorare auctori libuit, niſi homonymia deceptum multi credere Synaxarii compilatorem*) fluxit ſanctus Pater noſter Joannes in regione Gothorum, orationibus, uti olim Samuel, impetratus inſtructuſque a teoeris unguiculis pia exercitatione, factus eſt domilium Chriſti. Profectus vero Hieroſolymam, trium ſpatium annorum cuncta circoivit veneranda loca, domumque rediit. Promotus ioterea fuerat Epiſcopus Gothiæ a magno Conſtantino ad ſedem Heracleæ Thraciæ; eum hic noſter ſb incolis Gothiæ, Chriſti amantibus tentos & in Berœam (*imo* Iberiam, *uti Acta & Menæa habent*) perductus, ibique Epiſcopus ordinatus eſt; & ſic eum illis in patriam rediit. Cum autem illa in regione conciitata eſſet ſeditio abiis qui erant partium Chagani (Chazarorum Principis) multos infontes gladio diſſecantis non tameo Chriſti cauſa, fuga ſibi ut melius potuit, conſuluit Joannea; trajecitque Amoſtrim, ubi quadriennium *exegit*. Tunc audita morte Chagani ad ſocios converſus; Et ego poſt dies quadraginta, ait, hinc abco, cauſam eum illio di-

cum magno elogio C

& epiſcopum geſſerunt.

ſturus coram Chriſto: quod & factum eſt. Poſt dies enim quadraginta, docens populum quæ ad ſalutem animæ ſpectant, ſpiritum Domino tradidit. Continuo autem navigium ejus, prout etiam prædixerat, illuc appulit, ſanctiſſimoſque Amaſtidis Epiſcopus Georgius, impoſitum ſandapilæ corpus cum cereis atque incenſo, proſequente tota civitate, deduxit ad navim. Hinc ipſum tranſvexerunt ad Partheronem (Parthenitas *legunt Acta*) in Monaſterium ejus, depoſuerunteque in ſacra area. Multa autem poſt obitum ejus & facta ſunt, & hactenus fiunt celebraturque ab indigenis miracula; imo non pauca etiam vivus patravit.

D ANCT. C. J.

Nomine patriæ ut parentum,

5 *Patria* Joannis *ac parentum nomina, in præmiſſo elogio deſiderata, diſſidue in Actis exprimuntur: ubi patria quidem aſſignatur* Tauroſcythia, *in eaque* Parthenitarum *urbs: parentes appellantur* Leo & Plantina. *Actus paternus e Ponti Polemoniaci urbe Boureo ortus, militiamſecutus dicitur. Utraque urbs, tam quæ Joanni, quam quæ avo ejus natalii fuit, ignota Geographis, ſuæ tamen quæque provinciæ tertiæ hic attribuitur. Notior* Gothia *eſt, memorata in Concilio Nicæno I, ſubſcribente cum aliis Epiſcopis Actis ejus*, Theophilo Gothiæ Metropolis, *uti videre eſt apud Labbæum, Tomo* 2 *Concil. Qui idem Theophilus in Actis S. Nicetæ Gothi Martyris* XV *Septembris legitur obtinuiſſe τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἐπαρχίαν τῶν Γοτθῶν*, Supremum apud Gothos Pontificatum, *uti & ſucceſſores in ſede ſua pontificali legitur habuiſſe* Ulphilum, *ſeu potius* Ulphilam, *qui cum Theophilo pridem Synodo Nicænæ anno* CCCXXI *interfuerat, eadem ſenſerat; deinde vero cum Patribus ſecundæ Synodi Conſtantinopoli conſedit anno* CCCLXXXI: *adeo ut quæ de* viridi ſenectute *ac longævo vitæ Ulphilæ pridem memoraverunt deceſſores noſtri in Commentario ad Acta S. Sabæ Gothi die* XII *Aprilis, mire confirmentur ex prædictis S. Nicetæ Actis, utrique Concilio annis* LVI *inter ſe diſſito ipſum interfuiſſe aſſerentibus. Succeſſit Ulphilæ, cujus unnunenſi fuerat, & dogmata Ariana retinebat*, Gotthorum Epiſcopus Sebinas, *teſte Sozomeno lib.* 7 *cap.* 17.

Nomina patriæ ut parentum,

caſſaeculoa præfuerunt Theophilus,

Ulphilas

Sebinas 2

6 *Verum iſthæc* Gotthia, *cui prædicti Metropolitæ videntur præfuiſſe, un eadem dicenda ſit cum illa, cui Epiſcopus præfuit* Joannes *noſter, non facile definiero. Inclinat ſane animus opinari, non fuiſſe. Qui enim eis paludem Mæotidem ſæculo IV invaluerant Gottborum longe maxima pars, inde expulſa ub Hunnis, in Occidentem paulatim declinarunt; diſtinguuntur apud Procopium ub ullis, qui apud eumdem cognominantur* Tetraxitæ, *ſiti primum eis Boſperum Cimmerium, deinde ad ulteriorem ripam translati, ex qua habitatione ſua, cum mortuus eſſet eorum Epiſcopus, anno* XXI *Juſtiniani, miſerunt legatos Conſtantinopolim, poſtulaturos ſibi ultum ab Imperatore Antiſtitem, quem & obtinuerunt: videnturque ſucceſſive alios atque alios habuiſſe uſque ad Joannem noſtrum; cujus deceſſor in Actis infra legitur ermpariſſe in concilibulo Conſtantinopolitano Epiſcopus Gothiæ, ejuſque impiis dogmatibus de cultu ſacrarum imaginum abolendo ſubſcribens, impietatis ſuæ præmium ab impio Imperatore Conſtantino Copronymo tulit metropolim Heracleæ Thraciæ, vacillia Gothiæ eccliſia diguiori ſucceſſori, noſtro Joanni orthodoxorum gentilium ſurrum votis eum ſuſcipere compulſo. Docemur porro ex* Notitiis Græcorum Epiſcopatuum, *quas pleniores, quam olim Jacobus Greiſerus noſter & Carolus a S. Paulo, nuper impreſſit Jacobus Goar poſt Codini Officia; ubi in Ordine quem occupet qualibet eccleſia Conſtantinopolitana Patriarchatus, diſpoſita per Imperatorem*

deviſa videntur ab illa, quæ a Juſtiniano Epiſcopum petiit, F

uſque 2 Joannem noſtrum, habemus

deceſſore adSedem Heracleam tranſlato

quæque Ex Epiſtolis ſupra,

A AUCT. C. J. *dicta fa-ctaque ab Archiepiſcopis & Metropolitana.*

Leonem Sapientem, *annumeratur inter* Archiepiſcopatus *trigeſimo quarto loco* Gotthia. *Deinde vero in ordine*, *per Andronicum Palæologum ſeniorem reformate*, *recenſetur inter* Metropolitanas *eccleſias*, *loco octogeſimo tertio*, *his verbis*: Metropolita Gotthiæ, quæ cum eſſet antea Archiepiſcopatus, metropolis facta erat.

Confirmatur dignitas Gotthia,

7 *Eadem ſenſa noſtra de duplici* Gotthia *confirmari poſſunt ex eo, quod prior jam tum ſæculo* IV *fuerit Metropolis*, *poſterior vero ſæculo* VI *apud Procopium*; *& ſæculo* VIII *in Actis legatur tantum Epiſcopatus fuiſſe*, *qui poſtea Archiepiſcopatus ac demum Metropolis evaſit*. *Si una igitur* Gotthia *dumtaxat admittatur*; *dic ſodes*, *quis illam Metropoleos dignitate auxit? aut quid attinebat dignitatum illi*, *quam pridem obtinebat*, *denuo conferre? Sed in ſitum* Gorthiæ *civitatis* (*nempe enim provincia aut regnum hic intelligi pro* To Gotthia *videtur debere*) *propius inquirendum eſt*. *Carolus a S. Paulo in ſua Geographia ſacra pag.* 204 *opinatur*, Zitmizegetuſam, *uti regia ſeu metropolis civilis Daciæ antiquæ*, *a Gothis deinde infeſtæ*, *fuit*, *ita etiam Metropolim eccleſiaſticam ſeu Gotthorum Archiepiſcopi ſedem extitiſſe*; *illo præcipue motus argumento*, *quod* unna tantum, *ut ait*, apud Gotthos eſſet Epiſcopus, nſuſque in eccleſia invaluiſſet, ut in primatiis nibibus thronum haberent Epiſcopi. *Sed cum deinde pag.* 212, *metropolim Gotthorum*, *admittat*, non longe a Ponto Euxino *abfuiſſe*, *difficile captu eſt*, *quomodo id conciliet cum ſitu* Zarmizegetuſæ, *quam in Tranſilvania hodierna plerique locant*: *totius Moldaviæ & Beſſarabiæ interjectu a Ponte diſcreta*. *Atque hæc ille de antiquiore* Gotthia *utique ſenſerit*, *confirmans ſenſu ſuo ſententiam noſtram de duplici ejuſdem nomine Epiſcopatu*; *cum retentior*, *de qua nobis præcipue ſermo eſt neceſſario collocandus ſit inter Mæotidem paludem Pontumque Euxinum*, *uti nunc vidimus*.

etiam ex eo, quod altera paruerit in antiqua Dacia,

B

quamvis non teſtis.

§. II. *Gothia, Epiſcopatus Joannis inter Mæotidem paludem & pontum Euxinum.*

Gothiam noſtram ad latus boreale Ponti locant Stephanus,

C

Ortelius,

Acta Joannis,

Stephani junioris,

8 *Stephanus de urbibus*, Gotthi, *inquit*, populus olim inſita Mæntidem habitarunt: poſtea vero in interiotem Thraciam migraverunt. *Quod ſic tamen intelligendum patebit*, *ut & nomen ſuum & gentis portionem reliquerint in parte ſedium antiquarum*. *Eoſdem collocat Ortelius in Theſauro Geographico* ad ſeptemtrionale latus Ponti Euxini. *Ibidem ſæculo* VIII *imperaſſe Gotthos*, *etiamtaxat* Joannis *Acta*, Tautoſchytiam *ejus patriam imperio Gothico ſubjicientia*, *eumque a gentilibus ſuis* Epiſcopum Gotthiæ *electum aſſerentia*. *Sub eadem tempora jubente Conſtantino Copronymo præclarum martyrium pertulit S. Stephanus*, *cognominatus Junior*; *in cujus Actis*, *accurate deſcriptis apud Surium die* XXVIII *Novembris*, *dicuntur hæreſeos iconoclaſticæ*, *latiſſime Imperium pervagatæ*, *immunia eſſe loca*, *quæ* ad acclive Ponti Euxini ſunt; hoc eſt Zicchiæ & Chetſonia & Boſpori & Micopſis & Gotthiæ. *Quod autem hic vocatur* acclive Ponti, *Græce legitur* πρὸς τὸ ἀναντες τῆ Πόντου, *& explicari poteſt*, ad partem Ponti ſuperiorem, *qualis reſpectu Conſtantinopolis intelligi poteſt pars ejus borealis*, *ubi Cherſo* (*quæ aliis Cherſona*) *& Boſporus*, *notæ apud Procopium in tractu iſto maritimo civitates*, *nec non Zicchia paulo illis orientaliori in eadem boreali plaga*; *in qua & reliquæ duæ*, *utpote in eodem* acclivi, *conſtituendæ ſunt*. *Quid*, *quod natale* Joannis *ſolum* Tauroſchytia, *quæ in eodem Ponti tractu jacet*, *ſubdita tunc fuerit imperio Gotthorum*, *utique non admodum longe ab illis remotas habeat ſuas ſedes?*

item patria Joannis Tauroſchytia

D

Gothi Tetraxitæ ab aliis diſtincti

9 *Sed haſce viciſſitudine temporum*, *ut fieri in ſimilibus aſſolet*, *translatas de loco in locum*, *dilatatas quoque ac imminutas fuiſſe*, *& veriſimile per ſe eſt*, *& certum redditur e Procopio*, *fortunam Gotthicæ gentis*, *quæ fugientibus in Occidentem aliis*, *ſedes ſuas ad Mæotidem paludem retinuerunt*, *deſcribente lib.* 4 *cap.* 4 *& 5 de bello Gothico*. *Diſtinguit ibi* Gotthos Teteuxitas a Gotthis *aliis*; Tetraxitas *olim habitaſſe ait*, *ubi Mæotis palus incipit ſe effundere per Boſporum Cimmerium in Pontum Euxinum*, *in tractu nempe Boſpori occidentali*: *ab his atque a Mæotide palude longius recedebant latuſque incolebant Occidentem verſus* Gothi *reliqui*; *quos ſuccedente tempore ingens multitudo Hunnorum*, *Boſphorum aut Paludem tranſgreſſi*, *ſedibus ſuis expulerunt*, *eaſdemque pars eorum altera*, Cuturguri *dicta inſederunt*; *altera*, Uturguri, *antiquas ſedes repetentes*, *occiderunt* in Gotthoa Tetraxitas, *quos paſſis conditionibus ſecum ad orientalem Boſpori ripam tranſtulerunt*, *ibidem moratos ſaltem ad tempora uſque Procopii*; *quamvis poſtea videantur valentiores facti ex Boſporum remigraſſe*, *aut certe imperium ſuum extendiſſe*, *uti mox videbimus*, *poſtquam præmiſſa ex auctore ſuo pluribus deſcripſerimus*.

non una ſemper ſedes habitarunt,

E

Hunni alteri Boſporum poſiti,

10 *Locutus itaque Procopius de locis*, *ad ortum Mæotidis Paludis Boſporique Cimmerii poſitis*; *ſic proſequitur orationem cap.* 5: Ea loca colebat olim multitudo ingens Hunnorum, qui tunc Cimmerii vocabantur, uniqne omnes Regi parebaot. Aliquando his quidam præfuit, cuidno erant filii; Uturgur alter nomine, alter Cnurgut. Patre mortuo, regnum inter ſe ambo partiti, de ſuo nnmine dixere ſubditos. Inde alii Uturgnti etiamnum, alii Cnurguti appellantur .... Nihil illi habebaot commercii cum populis ultra Paludem ejuſque faucea habitantibus ..... Ut vero quis Paludem ejuſqun meatum ſuperavit, in ipſo ſtuim littore antiquas initat ſedes Gotthorum Terraniturnm. Hioe longios iiti erant Gotthi, Viſigothi, Vandali, alique omnea populi Gothiei. Procedente tempore ..... Hunni Cimmerii ſumptia armis, cum omnibus copiis tranſgreſſi, in adverſam continentem evaſerunt, cum inde egreſſi Vandali in Afiica, & Viſigothi in Hiſpania jam habitarent. Tnne Gotthos, qui regionis illius campoa iocolebant, adoti inopinato, multis cæſis, teliquoa omnes in fugam agunt ..... Atque illic Cnurguri accitis liberis & oxotibna confederunt: ubi etiamnum habitant .....

illum tranſ-greſſi,

F

pars una præliquae Gotthorum ſedes occupant,

pars altera ſaltem repetente,

15 Uturguri vero eum ſno Principe revertentes in patriam, ut eam deinceps tenereot ſoli, cum ad palndem Mæotidem neceſſiſſeoi, in Gotthos Tetraxitas inciderunt. Ae primum quidem Gothi, muniti clypeis, ſtetere contra, ut impetum prohibérent, cum ſnis vitibos, tum loci fimmitate freti. Nam & barbarorum, qni in illis partibus degunt, ipſi fortiſſimi ſnnt: & Mæotis, ubi in Pootum illabi incipit (qno in loco agebant tunc Tettaxitæ) lunatum ſinum efficieos, ae fere uodiqne eos ambiens, eo veniembos unum eumque haud adeo latum aditum dabat. Dein tameo eum neque Hunni tempus ibi terere vellent, neque hoſtium multitudioi ſe reſtituros Gothi ſperarent, colloquio habito cooveoit, ut permiſſi una trajicereot, & Gothi fixis in oppoſito continente ſedibus, ad littus alvei, quo Palus influit, ubi hodieque habitant, amici impoſterum ſocique Uturguro-

incidunt in Gothos Tetraxitas tranſlatos,

quos ſeram ultra Boſporum tradu-cunt.

rum,

A rum, pari cum ipſis jure, ſemper viverent. Sic igitur Gotthi iſti domicilia ibi collocarunt: & Caturguris, ut dixi, trans Paludem relictis, ſoli Uturguri orus patrias retinuerunt. *Hactenus Procopius cap. 5, poſtquam præcedenti capite locutus fuerat in hunc modum.*

Eorum religio

12 Ubi ſe primum aperit alveus, quo palus Mæotis effunditur, deguot Gotthi, Tetraxitæ cognomine, qui quamvis pauci numero, nihilominus Chriſtianorum leges & inſtitutu religioſe ſervant ... An vero Arii ſectam Gotthi iſti, quemadmodum ceteræ gentes Gotthicæ, aliamve ſecuti umquam fuerint, affirmare nequeo; quando oee ipſi id ſciunt: ſed jam, pietate admodum credula ſimpliciue, religionem colunt. Haud pridem, nimirum anno XXI imperii Juſtiniani Auguſti, Legatos quatuor Byſantium miſerunt, rogantes ut Antiſtite ſuo reeens mortuo, aliquem ſibi Epiſcopum daret. Au ſietunt enim deſtinatum ab Imperatore fuiſſe Præſulem ad Abaſgos. Eorum petitioni libentiſſime concedens Juſtinianus Auguſtus, ipſos remiſit. Cum vero Hunnos Uturguros hi Legati metuerent, piam quidem, ae multis audientibus, legationis eauſam exponentes, de Præſule tantum mentionem fecerant Imperatori. At in utcaoo intimoqoe colloquio utilitatea omnes declaravetant, quas Imperium Romanum cupturum eſſet, ſi diſcordia inter vieinos ſibi barbaros aleretur.

& legatio ad Juſtinianum Imp.

B

Eorumdem habitatio ultra Boſporum;

13 *Habitabant tunc in orientali Boſperi Cimmerii plaga tam* Gotthi, *quam* Hunni Uturguri, *quemadmodum paulo ante vidimus. Cumque jam tum ſimultates inter utramque gentem alerentur, non fuerit diuturna deiade inter illas concordia; ſed aut quas ſedes vel altas eis Boſporum in Tauriea Cherſoneſo poſſunt repetiviſſe Gotthi. Id vero ex duplici capite verosimile videri fortaſſis poterit; videlicet, quod duobus poſt ſæculis, uti ex vita noſtra diſcimus,* Tauroſcythia *eorum dominio ſubdita aut certe vEligalis fuerit: quod ſane fieri vix potuerit, quamdiu* Gotthi *iſti* Uturgutis *quodammodo ſubjecti, habitarunt ultra Boſporum: idem etiam poteſt factum eſſe, ſi pertæſi gravem vicinam* Uturgutorum, *a quibus ſibi metuendum eſſe aſſeudunt ſupra Legati ad Juſtinianum miſſi, eis Boſporum redierint; ibique viribus auctì, uſque ad Tauroſcythas dominium extenderint.*

an ibi maaſeris,

Aliud ita ſentiendi caput indicat Ortelius *in Theſauro Geographico voce* Tauriea Cherſoneſus, *ubi ait, hanc appellari ab Antonio Piacro* Petocopska *& Gazara: a Mario autem Nigro eamdem Cherſoneſum ſuorſum dividi in Septemtrionalem & Meridionalem; & illam quidem dici* Gazatiam, *hanc vero* Gothiam *appellant. Poſſunt igitur* Gotthi, *quos, ex Protopio conſtat in Septemtrionali parte Cherſoneſi ad Mæotidem paludem habitaſſe, prius quam Boſperum eum* Uturgutis *traiſtrent; poſtea inde remeantes in meridionali ſedes ſuas fixiſſe, ibique potentiam ſuam dilataſſe poſterioribus temporibus, atque ita regionem illam a ſe denominatam reliquiſſe.*

C

an eis Boſporum tranſtra dmus ſit?

§ III. *Caſpiæ duplices: earumque ſitus.*

Chazarorum ſitus definiendus

14 NUnc porro *aliam, omiſſis* Gotthis Gothiaque, *texamus telam de populo atque imperio* Chazatorum *ac ipſa* Chazaria; *de quibus* Joannes, *in* Chazarium *abductus ſit. Qua in re circumſpicienſi mihi, diverſus* Chazariæ *ſitus pro temporum diverſitate definiendus eſt: videtur namque populus iſte in orientali Sarmatia natus eſſe, inde veo, paulatim creſcens, ad Occidentem ſe extendiſſe, ac tandem quidquid inter Tanaimpontumque Euxinum ad Mæotidem uſque paludem interjacet, occupaſſe; imo & eis paludem pervaſiſſe uſque ad Boriſthenem, certe populos illos ſibi vectigales feciſſe. Ad ea ſitu indagandum eorum ſitum, viam nobis aperiunt* Caſpiæ portæ, *per quas apud Procopium atque Theophanem egredirbantur* Chazari *in Perſarum ac Romanorum ditiones:*

D

ea ſitu portarum Caſpiarum,

15 *Ptolomæus lib. 6. cap. 2* Caſpias portas *collocat gradu 64 longitudinis, latitudinis vero 37, ubi perpetuo montium jugo Media diſterminatur a Parthia, uti in adjunctis Ptolomæo tabulis videre eſt; annotaturque ad textum ejus* Caſpiarum clauſtra rupturam eſſe montis, longitudinis octomilliarium itinere manufacto anguſtiſſimo, per quem Babyloniis & Perſis eſt tranſitus ad mare Caſpium. *Citantur deinde in horum confirmationem Plinius ac Solinus: quos antequam examinem, videſis quam non recte* portæ Caſpiæ *illic locentur a Ptolomæo, vel inepte adjecta ſit annotatio præſcripta ab auctore ſuo. Ad tabulam Ptolomæi Geographicam mare Caſpium adire volentibus, tranſeundum eſt per portas, ut illic ſtatuuntur,* Caſpias; *longius multo iter emetiri debebunt per Suſianam Perſidemque Orientem verſus, ut perveniant ad portas illas; quam deberent per Maſopotamiam atque Armeniam, aut per Aſſyriam Mediamque Septemtrionem verſus ad ipſum uſque Caſpium mare.*

quæ alii qui inter Mediam, & Parthiam collocant,

E

06 *Sed quid de his, etiamſi Plinius? Arguit, fateor, lib. 6, cap. 31 & 12 erroris illos, qui* Caucaſias portas, *ex Iberia in Sarmatas tranſmitteates, prorperam apellant* Caſpias. *Capite vero 14 dicit Ecbatana Mediæ caput eſſe, diſtaſque inde XX millе paſſus* Caſpias portas, *quæ interruptis anguſto tranſitu jugis, ita ut vix ſingula meent plauſtra, patent* longitudine octo mille paſſus, totu opere manu facto. *Eaſdem portas, cap. ſequenti dicit teneri a* Pratitis ſeu Paredonis, *earumque a latere altero occurrere deſerta Parthiæ & juga Citherri. Relegit deinde iter, & Egreſſos portis, inquit (utique verſus Mediam) excipit protinus gens* Caſpia, *ad littora uſque, quæ omnem portis & mari dedit. Atque hæc Plinlana obiter legenti nefas vidrri poterit dubitare de ſitu* portarum Caſpiarum *inter Medos Parthoſque. Nec ego id negare conando; appendere tamen accuratius Plinii dicta non verebor. Auctore illo tenem* portas Caſpias *Pratitæ ſeu Paredoni ex parte Mediæ, quo igitur pacto egreſſos portis in Mediam* excipit protinus gens Caſpia, *utique diverſa a Pratitis? Tum vero eur* Portæ *iſtæ non potius vocentur* Pratiticæ *aut* Paredonieæ, *quam* Caſpiæ, *? Si enim a gente denominandæ ſint, a qua potius quam a vicinore & portas ipſas occupante? Imo cum Caſpii (neque enim præter Plinium invenio alium, qui ipſos jubeat mare inter Hircanos & Cyrum fluvium accolere) remotiſſimi totaque Media diviſi ſint a Parthis, inter Caſpios montes, mare Caſpium & prædictum Cyrum incluſi; mirum videri debet, quomodo gens Caſpia portis illis, tam longe diſſitis, nomen ſuum tribuerit, & (quod magis mirum) cum ipſo montium tractu, in quo portæ ſint, id non communicaverit.*

reprobandæ Plinii ea qui illi fingunt,

F

ejus dicta expendantur,

17 *Cedo tamen, hic non obſtantibus, deſcriptum a Plinio e Media in Parthiam inter montes tranſitum,* portas Caſpias, *quacumque demum de cauſa, fuiſſe olim appellatum, Strabonis auctoritate præcipue motus, ubi dicit libro 11;* Maxima latitudo Mediæ videtur, a tranſitu Sagri (*eſt hic inter occidentales Mediæ montes* uſque ad portas Caſpiaa per

& porta Caſpia admittuntur quidem,

Sigria-

A Sigrianam, *Orientem & Parthiam versus. Sed nego, illas solas & esse dici debuisse* Caspias portas. *Ipse mons Caspius*, qui sinus est, *teste Strabone*, qua ex Colchide ad mare Caspium transcenditur, *habuit & transitum suum, quem* portas *more ultrarum similium*, Caspias *vero ab ipso monte aut mari Caspio vicino cognominarunt etiam olim probatissimi quique auctores, idque potieri jure quam suas Plinius prope Parthos sic vocaverit.*

ANCT. C. J. *sed & alia flaminatur potuisse jure Caspiæ appellatæ,*

18 *Venia quoque his dari potest, quod ub eodem auctore argutos errosis diximus, quod* portas Caspias *confuderint eam* Caucasiis. *Quidni enim eædem portæ utroque nomine appellari potuerint, quemadmodum idem montium truncus saepe plura sortitur nomina:* & Caspius mons, *uti Tauri Asiam late percurrentis pars est, ita & Caucasi sub Tauro comprehensi esse pars potest: aut certe* Caucasus & Caspius *utrimque ad illas portas terminari, & suam ambo eis nomen dare. Verte etiam distingui potuerunt portæ duæ, non procul inter se distitæ, quarum altera* Caucasia, *altera* Caspia *dictæ fuerint a montibus quæque suis. Certe duas distinguit Procopius, gravis hac in re, si usquam alibi, auctor; utpote qui Belisario, contra Persas militanti, datus fuerit ab Imperatore Consiliarius, & eorum multa quæ scripsit, videre potuerit.*

quæ eod. m enim Caucasiæ conferri possunt,

possunt etiam conferri diversa,

B 19 *Orditur is caput* 3 *libri* 4 *de bello Gothico* descriptione Caucasi montis, *cujus partem, ait*, in Meridiem vergere & ad portas evadere, quæ Hunnos vicinos in Persarum ac Romanorum inducunt oras. Taur altera; alteri veteri nomine Caspia dicitur. *Et prosequitur:* Tractum illum, qui a monte Caucaso ad portas Caspias pertingit, Alani tenent, nullius imperio subditi, Persarum plerumque socii, & in Romanos ceterosque eorum hostes arma soliti ferre. *Quidni hic per* portam Tzur *intelligatur illa, quæ Plinio aliisque* Caucasia *dicitur, Caucasum ipsum permeans; a qua* Caspias portas *expresse removet Procopius, totam Alanæ gentis interjecta regione.*

ex Procopio,

qui Caspias accurate describit,

Easdem portas idem Auctor de bello Persico lib. 1 *cap.* 10 *accuratius etiam describens;* Ultra Iberiæ fines, *inquit*, inter summas angustias trames quidam stadiis quinquaginta in longitudinem patet, & prærupto atque insuperabili monte sic terminatur, ut exitus prorsum nullus appareat. Ibi portam dumtaxat, quam dicetes arte & manu factam, molita est natura: eam vetusto nomine Caspiam appellamus. *Ultra illam* omnes fere populi, quos Hunnorum nomen complectitur, habitant; eorumque sedes ad paludem usque Mœotin pertinent. Qui, si ea possa in Persas Romanos erumpant, ad Iberiæ fines *emergunt. Fines porro hosce ann cum Persarum situ distincte explicat lib.* 1 *cap.* 12 *:* Iberum Asianorum sedes portas Caspias contingunt a Septemtrione; sinistra Lazicam ad Occasum; dextera ab Ortu populos qui Persis parent.

C

eorumque finem definit,

Caucasiis sepuruntur. Hos autem Procopium nunamerare Caspiis; vel ex eo, quod Portas ipse nomine Caspias *vocet, colligi posse videtur. Atque ita probe intelligitur, quod supra dixit, Hunnos, ultra Caucasum positos, in Romanorum Persarumque fines erumpere per binas portas: Per alteram, videlicet* Tzur, *transeunt Caucasum ab Oriente in Occidentem extensum, indeque pervadentes Alanorum sedes, per alterum, quæ* Caspia vetusto nomine appellata fuit, *eunem in prædictos Romanorum ac Persarum fines, Iberum nempe, Persis Romanisque subditum teste Theophane,* D *sub Heraclio, imo & sub Justiniano. Quamquam & ceuctpi posse* porta Taur *esse in Caucaso monte, non quæ ab Ortu in Occasum, sed quæ a Septemtrione in Meridiem protenditur, sic at Hunni recta per* Caspias portas *Iberiam ac Persarum ditionem versus Austrum tendentes, a dextris relinquunt* portam Tzur *per montem Caucasum, in Romanorum ac sociorum provincias emittentem. Certe inter Alanos eorumque ad Occasum confines Abasgos intercedere montes Caucasios, in ilsque esse Clisuras, ut vocant, seu angustum transitum, constat ex Theophane ad annum* 1 *Leonis Isauri.*

Alanos Occidentem versus encipiebant Bruchi, Bruchos Abasgi, Abasgos Apsilii pertingentes ad Pontum usque Euxinum, ita quidem nominatæ gentes sub imperio Justiniani a Procopio de bello Gothico lib. 4 *cap.* 2. *in fine*, 3 & 4. *Idem auctor supra dixit;* ultra portas Caspias habitare omnes fere populos, quos Hunnorum nomen complectitur, & *ad Mœotidem pertingere paludem usque. Theophanes vero ad annum* VIII *Justini Junioris scribit,* Hunni, quos Turcas nuncupamus, per Alanorum serras legationem ad Justinum destinant. *Ex quibus colligitur, gentem aliquam* Hunnorum, *quos hucusque se extendere Procopius dixerat; fieri* Turcas *apud Theophanem: Cum vero idem Theophanes ad annum* XVI *Heraclii,* Turcarum *aliquot* Orientales *distinguat ab aliis, atque* Chazaros *vocari dicat; quidni per hos ipsos* Orientales Turcæ *intelligi possint* Hunni *illi, quos Procopius lib.* 1 *de bello Persico cap.* 3 Albos *nuncupari ait, distinguitque per situm magis* Orientalem *ab aliis Hunnorum populis; dum ipsos asserit, Persarum ditioni a*

Septem-

Idem fere indicatur Theophane

E

Hunnorum gens Turcæ, Turcarum vero Chazari,

forte idem cum Hunnis olim,

§ IV. *Chazarorum sedes, eorumque Chagani aliquot: horum ab aliis Chaganis distinctio.*

Chazarorum, vicinorum Persidi ultra paludem Cas pium & Albaniam.

F aa *Præmisi, quæ §. superiori diximus; facilior intelligentia fiet in Chazarorum sive Turcarum orientalium sedes. Constat enim ex illis, portas Caspias ipsos perrumpere debuisse, ut in Iberiam dictionemque Persarum evaderent; imo certum etiam est, ultra portas illas habuisse sedes suas. Et proximam quidem portis terram incolebant Alani; Alanos Occidentem versus excipiebant Bruchi, Bruchos Abasgi, Abasgos Apsilii pertingentes ad Pontum usque Euxinum, ita quidem nominatæ gentes sub imperio Justiniani a Procopio de bello Gothico lib.* 4 *cap.* 2. *in fine*, 3 & 4. *Idem auctor supra dixit;* ultra portas Caspias habitare omnes fere populos, quos Hunnorum nomen complectitur, & *ad Mœotidem pertingere paludem usque. Theophanes vero ad annum* VIII *Justini Junioris scribit,* Hunni, quos Turcas nuncupamus, per Alanorum serras legationem ad Justinum destinant. *Ex quibus colligitur, gentem aliquam* Hunnorum, *quos hucusque se extendere Procopius dixerat; fieri* Turcas *apud Theophanem: Cum vero idem Theophanes ad annum* XVI *Heraclii,* Turcarum *aliquot* Orientales *distinguat ab aliis, atque* Chazaros *vocari dicat; quidni per hos ipsos* Orientales Turcæ *intelligi possint* Hunni *illi, quos Procopius lib.* 1 *de bello Persico cap.* 3 Albos *nuncupari ait, distinguitque per situm magis* Orientalem *ab aliis Hunnorum populis; dum ipsos asserit, Persarum ditioni a*

Septem-

Hunnis olim,

A *Septemtrione, ubi urbe* Gorgo, *conterminos eſſe; additque cum Perſis de finibus ſolitos dimicare: in Romanorum autem ditionem numquam irrupiſſe, niſi una cum Medis ſeu Perſis.*

ad fines Perſarum breves ſitis:

23 *Quodſi ex his Procopii ſenſis conſtat urbe* Gorgo *ad ortum Caſpii maris, terminum eſſe Perſas inter & Hunnos albos; hique ab Occaſu ejuſdem maris per* Caſpias portas *ſe conjunxeriat cum illis contra Romanos; dicendum erit, totum illum tractum maris Caſpii ſeptemtrionalem ab ipſis inſeſſum fuiſſe. Cum autem ſuccedente tempore Turcarum appellatio, adhæſiſſe putetur Chazaris, poſſunt eamdem regionem iſti etiam reliquiſſe, & ad poſteros tranſmiſiſſe, qui eam apud Ortelium in Europæ veteris tabula vocant* Turcheſtan: *quam & Turcium veterem, teſte Mario Nigro, appellari, idem Ortelius ait in Geographia veteri ad vocem* Juxartæ.

quod & de Chazaris invaſit Theophanes.

24 *Cum tali* Turcarum *ſitu optime etiam convenit texcus Theophanis indicatus. Sunt enim ipſi* Orientales *reſpectu aliorum; & ab Imperatore, in Lazica morante, ad belli ſocietatem contra Perſas allici commode potuerunt, Perſiſque ob vicinitatem plurimum nocere. Proceſſerunt deinde* Chazari *ſeu* Turcæ *prædicti,*

B *paulatim in Occidentem progreſſi,*

paulatim in Occidentem progreſſi, donec ad Mæotidem paludem Pontumque Euxinum late omnia occuperint. Teſtatur id citatus Theophanes ad annum 10 *Conſtantini Pogonati his verbis:* Numeroſa Chazarorum gens ex ioreriori Berziliæ, quæ eſt primæ Sarmatiæ, receſſu prorupit, omoibuſque trans flumen *Tanain* provincis uſque ad mare Ponticum in poteſtatem ſuam redactis, Bulgariæ *eis Tanain* Principem ſibi veſtigalem fecit, ab eoque tributum in hanc uſque diem, (*qua ſcribebat Theophanes*) accipit. *Atque hæc magis etiam in rem noſtram faciunt, ſi* Sarmatiæ, *quæ ab Orientali parte eſt,* prima *forte dicenda ſit. Id certe ex dictis conſtat, extendiſſe ſe* Chazaros *ſæculo* VII *ad Tanaim fluvium,*

conſtituta prope Pontum regia ſua

paludem Mæotidem, pontumque Euxinum; in cujus vicinio regiam ſuam habuiſſe eorum Principes debet; uti colligi poteſt ex eo, quod Juſtinianus Rhinotmetus exulans Cherſone, inde ad Chaganum Chazarorum *confugerit, ab eoque filia in conjugem data, receſſerit Phanagoriam ad Boſporum Cimmericum. Eodem fatit, quod deinde Cherſonenſes, a Juſtiniano denuo Imperatore, internecionem ſibi metuentes, a* Chaguno *præfato ſuppetias ſibi ferri poſtularint; quodque idem Juſtinianus conjugem ſuam a ſocero*

C Chagano *repetens, naves miſerit ad eam recipiendam.*

quæ non fuit urbs Daras

25 *Prædicta omnia, quæ* Chaganum *ad pontum Euxinum alicubi conſediſſe commonſtrant, pluribus legentus apud Theophanem: qui eum ad annum* VI *Tiberii Aſſimari regiam Chaganı, aut certe locum, ubi Juſtinianus eum convenit filiamque uxorem duxit, appellat* Daras, *aut in nomine dicendus eſt erraſſe, ac* Darus *ſcripſiſſe pro* Dorus, *cujus mentio ſic in Actis noſtris num.* 5, *caſtrumque appellatur, ex quo* Joannes *cum ſuis expulit præſidium Chazarorum: nec ipſa* Darus *debet ob argumenta præmiſſa ad littora Ponti ſeptemtrionalia alicubi collocari, a quibus* Dorus *videtur etiam non longe abfuiſſe. Neque enim intelligi hic poteſt* Darus, *e pago civitas facta a Juſtiniano Magno Imperatore, teſte Procopio, prope Niſibin in Meſopotamia, quæ graſſantibus late Arabibus, imperante Juſtiniano Rhinotmeto, iiſdem ſubjecta erat; toca quantum patet Armenia Iberiaque a Chazaris ſemota. Nec in eorum quir duci debet, quod ſub idem tempus, quo Juſtinianus confugit ad* Chagaoum, *Theophanes mentionem faciat cujuſdam* Chagan *ſive* Chogani, *ſtrenui militis, qui Abimelechc Meſopotamiam aliaſque provincias, ſubegit, ab eoque propterea* Perſiæ Dux *creatus eſt. Nam ab hoc* Chagano *illum expreſſe diſtinguit auctor per additamentum* Chazarorum, *quod Perſiæ Duci convenire non poterat. Multo etiam minus ille ceaſcundi debet cum alio* Chagano, *ad Mauritii ſecutorumq; Imperatorum tempora Hiſtoricis notiſſimo, quem Chronicon Paſchale* Avarum Deo inviſorum, *Conſtantinus vero Manaſſes in Compendio,* Scytharum Septemtrionalium Regem *appellant. Nam hic eis Boryſthenem incolebat, ille trans pentum Euxinum ad mare Caſpium. Hic inſtigatus a Perſis Conſtantinopolim obſedit, eodem tempore que ille rogatus ab Heraclio ſuppetias ei miſit contea eoſdem Perſas. Atque hac de diſtinctione* Chagani Chazarorum *u* Chaganis *aliarum nationum; qui eiretter idem tempus vinerunt.*

Chogani Chazarorum longe ante fuiſſe

primas anno 617,

alive an. 696,

E *teriae an 724;*

26 *Reſtat modo, ut ipſos inter ſe diſtinguamus* Chazarorum Chaganos, *ſive id proprium eorum Principum nomen, ſive commune omnibus fuerit, ut fait apud Romanos* Cæſar; *apud Ægyptios* Ptolomæus: *apud alios alia. Primi* Chazarorum Chagaoi *meminit Theophanes ad annum (ut ipſe computat) Chriſti* DCXVII; *quem auxilia poſtulavit contra Perſas Heraclius. Alterum profert, priorii verſimilitee nepotem, anno* DCXCVI, *qui exuli Juſtiniano filiam ſuam Theodoram uxorem dedit. Ab hoc porro diſtinguendus ille,* cujus filiam Leo Imperator anno DCCXXIV Conſtantino filio ſuo uxorem accepit; eum Chriſtianum prius eam feciſſet, appellaſſerque Ireneo. *Vix enim fieri potuerit, ut idem pater Juſtiniano filiam ſuam, quæ ei mox filium genina eſt, conjugem dederit;* & XXVIII *poſt annos alterom juvenl Conſtantino, utique juvenem, deſponderit. Habuit & hic* Chaganus *filium ſuum, qui* anno DCCXX Mediam & Armeniam infeſtis armis venavit ... & magoo nominis ſui terrore Arabibus relicto, domum rediit. *Sed an etiam*

qui etiam Lazicam vidiſſe temiſſet

huic nomcn Chaguoo, *an alind fuerit, non indicatur. Solum noto ea prædicto* Chazarorum *in Armeniam atque Mediam incurſu, etiam Meridiem verſus ipſos Imperium ſuum tunc dilataſſe, ac Lazicam provinciam, ponto Euxino ad Orientem contiguam (quæ antiqua Colchis eſt, Argonautarum expeditione nota) tenuiſſe. Quod ut de Lazica poſſimum & expreſſe dicam, moveor loquendi modo, que utuntur Menæa, appellantia* Luzorum Præfecton, *quos Acta noſtra vocant* Chazarorum. *Prædictus* Chugani *filius, cujus nomen nos latet, &*

quæ ut ſub annum 80

F *ipſe filium* Chaganum *videtur reliquiſſe, illum nempe, qui (ut legitur in Actis)* Joannem *carcerl incluſit, ac dies* XL *ante ipſum obiit ſub finem octavi aut initium noni ſæculi.*

Quorum poſteri Tauricam Cherſonenſum inhabi, tantis a

27 *Poſt hæc tempora, quo ſtatu & loco res* Chazarorum *manſerint, minus liquet. Tauricam Cherſonenſum ſi nondum tunc habuerint, videntur poſtea obtinuiſſe, adſtipulantibus Ortelio, qui eam in tabula veteris Europæ, omiſſo nomine prædicto, inſcribit* Cazatiam; *& Leunclavio, qui in Pandectis hiſtoriæ Turcicæ pag.* 105, *explicans vocem* Chuo, *ac* Regem *aut* Principem *ſignificare docens, adjungit,* reperiti in hiſtoriis Græcis ac Latiois nomea Chagani Avarum, quod idem eſt cum Chuo vel Chahan. Nam Avarum ſive Chazarorum patria Cherſoneſus eſt Taurica, quæ hodieque ſuos habet Chagaoos. *Que ut admittam*

illum a ſe Chazariam appellatum

recte dici de patria Chazarorum *hodierna in Cherſoneſo; tacere non debeo, perperam hic pro eadem gente ſumi.* Avares *ac* Chazaros. *Habuit quidem utraque ſuum* Chaganum, *& habuit eodem tempore, ut ſupra vidimus: ſed non continuo gens eadem aut una ſunt* Avares *diximus cum ſuo* Chagano *eis Boryſthenem pontumque Euxinum conſediſſe, ac paulatim*

prope Niſibin in Meſopotamia

A AUCT. C. J. latim Occasum versus late populatos Paunoniam & Istriam esse. Chaari autem cum Chagano suo ab Oriente eadem pervenerunt ad paludem Mœotidem ac Bosporem Cimmerium; quo trajecto ingressi Chersonesum, plagui gleba, & se ipsa quammodo deseasam peninsulam, elegisse sibi ie diuturnam sedem posuerint.

28 Addo etiam quod Ducas, pag. mihi 74, narrat de Manuele Imperatore, quod ditiones suas inter filios dividens, Constantino regiones ad Pontum sitas, Chazariæ finitimas, attribuit. Ex quibus colligi debet, vel Imperatorem Romanum tunc temporis adhuc possedisse aliquot loca trans Pontum ab alterutra parte Chersonesi Tauricæ sive Chazariæ modo explicatæ: vel Chazaros tunc tractum Ponti occidentalem trans Istrum etiam occupasse, si Romanis in eodem tractu eis Istrum tantum superfuerint loca aliqua, quæ scitima Chazariæ, ampliata nomine, dici ponerent, a qua sola Istro dividebantur. Antequam finiam, lubet aliis conjecturis etiam aliquam de origine nominis Chazerorum adjicere.

& forte latius idem nomen cum imperio sus tendentes.

Plinius lib. 6 cap. 17 de Scythis agens; Persæ illos, inquit, Sacas in universum appellavere proxima gente; Scythæ ipsi, Persas, Chorsaros. Posuimus supra, Chazaros Scythicam gentem Persis proximam & finitimam fuisse. Ea quo deducitur commercium inter ipsos frequens fuisse, & Persas Chazaris permistos habitasse, atque ideo eodem nomine ipsos reliqui Scythæ, quo Persas, possuet appellavisse, mutato paulatim, ut fit, vocabulo Chorsari in Chazari. Sed de hisce, quæ ad institutum nostrum non admodum spectant, satis, & plus quam satis. Acta ipsa, quæ utinam diu latuerent in tenebris; nunc primum a nobis tade cruta & latinitate donata proferantur in lucem. Sunt illa satis accurate scripta, ab auctore quidem incerto, sed qui non diu post Sanctum vixisse videtur; fortasse etiam contemporaneus & Monachus ejus fuit. Descripta nobis illa fuerunt e bibliotheca Vaticana codice 655, præferuntque hunc titulum. Βίος τῦ ὁσίυ Πατρός ἡμῶν Ἰωάννυ Ἐπισκόπυ Γοτθίας. Vita sancti Patris nostri Joannis Episcopi Gotthiæ.

Conjectura de origine nominis.

Alia, nunc primum latina.

B

VITA

E codice Vaticano nunc primum Latine versa. E

CAPUT I.

Joannis ortus, sanctitas, Episcopatus, zelus pro imaginibus, & libertate suorum, captivitas, mors, depositio.

a *b* *Joannis ortus, patria, parentes, e* *f* *g* *sanctitas,*

1 SAnctus hic Peter noster Joannes, Episcopus fuit Gotthiæ *a*, imperantibus Constantino ac Leone *b*; oriundus ex ulteriori trans Pontum Teuroscytharum terra, quæ Gotthorum ditioni subest, ex emporio dicto Partheniterum, Leone ac Photina genitus. Leonis autem hujusce preter ea Bonosto in Ponto Polemoniaco ortum duxit, isque Armeniacorum *e* legione Candophorus fuit. Joannes igitur hicce adhuc infantulus, instar Hieremiæ & Samuelis *g* sanctificatus totusque Deo consecratus fuit. Photina quippe ejus mater, precata Deum, ut prolem sibi largiretur, quem Domino offerret ministrum, Jannem concepit: qui ubi natus corroboratusque fuit, escetticam fere ex incunabulis secutus est vitam, verbo ac opere omne virtutum genus præclare exercens. Sub Constantino deinde Imperatore accersitus C est, qui tunc temporis Ecclesiæ Gotthiæ præerat Episcopus, ad synodum, quæ sub eodem *b* coacta fuit *b* adversus sacras imagines; rogatusque Actis ejus subscripsit: quamobrem & Metropolite Heracleæ Thraciæ ab Imperatore constitutus est.

Iter Hierosolymitanum,

2 Hæc de causa fideles Gotthiæ orthodoxi, nihil sibi cum vanis illegitimæ synodi constitutionibus esse rati, imo & Pastore orbi, sanctum hunc Joannem sibi Antistitem postularunt. At ille prius ad sanctam Civitatem profectus, triumque more annorum omnis sacrosancta ac divinis *redditus in patriam,* pedibus calcata loca religiose veneratus, tandem *i* in patriam rediit: nec multo post in Iberiam ia gentilibus suis missus ad Catholicam Sedem; illic *ordinatio & recta fides.* Episcopus consecratus est, atque dogmata Catholicæ Ecclesiæ, rectumque fidem inviolatam servevit. Scribit ireque per Diaconum suum Longinum ad Patriarcham Hierosolymitanum, *k* ut synodum convocet, ad seque mittat fidei definitor

D Οὗτος ὅσιος Πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης, Ἐπίσκοπος ἦν Γοτθίας ἐπὶ Κωνσταντίνυ & Λέοντος τ Βασιλέων, ὁρμώμενος ἐκ τ πρατικῆς e τ Ταυροσκυθῶν γῆς, τ ὑπὸ τὴν χώραν e d τ Γότθων πλησιοχώρων λεγομένυ Παρθενιτῶν, Λέοντος & Φωτεινῆς γεγονώς. Οὗτινος Λέοντος ὁ πατὴρ ἐκ τ λεγομένυ Βονοσῦ, κατὰ τὸ Πελεμόνιον τῦ Πόντυ ἀειμένυ ὑπῆρχε, & οὗ τῷ θέματι τῶν Ἀρμενιακῶν Καστροφόρος γεσόμενος. Οὗτος ὁ ὅσιος Ἰωάννης καθαγιασθεὶς [ἐκ βρέφους] ὡς ὁ Ἱερεμίας, & Σαμουὴλ ὁλικῶς ἀφιερωθε τῷ Θεῷ. Φωτεινῆς γὰρ, τ μητρὸς τῦ Ὁσίυ, δεξαμένης τῷ Θεῷ δοθῆναι αὐτῇ καρπὸν, εἰς τὸ προσαχθῆναι αὐτὸν λειτυργὸν Κυρίῳ, ὅπως συν.λαβε αὐτόν. Τεχθεὶς δὲ & αὐξεθεὶς, τ ἀσκητικὸν ἐκ παργανων ἐπεσατο βίον, ἔργῳ & λόγῳ πᾶσαν αρετὴν καταρθώσας. Ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνυ τῦ Βασιλέως, F ὁ πατικᾶτε Γοτθίας Ἐπίσκοπος, μεταπεμπτος πρὸς τὸν τότε, συναθροισθέσης κατὰ τὸν ἱερῶν εἰκόνων συνόδον, προκλεθεὶς & ἀσθυπογράφας, Ἡρακλείας τ Θράκης Μητροπολίτης ὑπὸ τῦ Βασιλέως κατέστε.

2 Οἱ δὲ οἱ τ Γοτθίας ὀρθόδοξοι, μὴ κοινωνῦντες τῇ κενοπμίᾳ τ ἀθέσμυ συνόδυ· ἀλλὰ μὲν & ποιμένος ἀνὰ ὑπαρχοντος, πᾶσιν τ ὅσιον Ἰωάννλυ εἰς Ποιμένα προτεβάλοντο. Οὗς δὲ πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν ἁγίαν πόλιν ἀπελθὼν, & τρὶς τὴν διανύσας χρόνον, & πάντα τόπον ἅγιον & διοσιβῶς κατασπασάμενος, ὑπέστρεφε δ' ὅπως ἐπὶ Ἰβηρίαν εἰ τ Γοτθίας πρὸς τ Καθολικὸν Θρόνον ἐξέπεμψαν· κἀκεῖ χειροτονθεὶς Ἐπίσκοπος, τὰ δόγματα τ καθολικῆς Ἐκκλεσίας & τὴν ὀρθὴν πίστιν ἄτρωτον διεφύλαξε. Γράφει δὲ διὰ Λογγίνυ τῦ Διακόνυ αὐτῦ τῷ Πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων πειθεσαι σύνοδον, & ἀποσταλῆναι ἕνα πίστως πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ & ἐποιη-

Conjectura de origine nominis.

Alia, nunc primum latina.

A ἐποίησε· ἐκ γὰρ παλαιᾶς καὶ πάλαι διαθήκης, καὶ πάντων τῶν ἐγκρίτων Πατέρων ἀναδεξάμενος χρείας, περὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνων, καὶ τιμῶν λείψανον, καὶ τῶν προσβευτῶν τῶν Ἁγίων, ἐξέπεμψε τῷ ἱερωμένῳ Ὁσίῳ.

3 Μετὰ δὲ τοῦτο πάλιν τοῦτο Κωνσταντῖνος καὶ Λέοντος τῶν Βασιλέων, Εἰρήνης δὲ τῆς αὐτῶν βασιλευσάσης, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πάλιν Παῦλον, τὸν ἁγιώτατον τῶν πατριαρχῶν· καὶ λαβὼν λόγον παρὰ Εἰρήνης καὶ Λέοντος, εἰσῆλθε εἰς τοῦτο βασιλεύουσαν πόλιν· καὶ παῤῥησίᾳ λαλέσας πάσι περὶ τῆς ἀποδοχῆς τῶν ἱερῶν εἰκόνων ἐν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, αὖθις ὑπέστρεψε. Μέλλων δὲ πάλιν τῶν Παῦλος, ὁ ἁγιώτατος Πατριάρχης, ἔτι σκοπὸν ἔχων τὸν Ὅσιον, καπῆλθε εἰς τὸ πατριαρχεῖον, γήρους Μοναχὸς εἰς τοῦτο μονὴν τῆς ἁγίας Θεοτόκου τοῦ Φλώρου, καὶ καθώρισε τὸν Λέοντα ἀποκοῖσαι τὸ σφάλμα.

4 Ταράσιος δὲ ὁ Πρωτασηκρήτης, δίλαβὲς ὢν καὶ εὐσεβὴς, προβληθεὶς μετὰ τὸν εὐλογητὸν τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ Πατριάρχου, ὃς καὶ ὑπ' B αὐτοῦ ἐμαρτυρήθη, γενέσθαι Πατριάρχης, οὐκ εἴλατο δὲ βαρέως, ἕως ἀνυπέσχοντο οἱ Βασιλεῖς πεῖσαι τὸν εἰρημένον συνοδον. Καὶ ἱερῶν γραμμάτων ἐκ τῶν πατρῴων Θρόνων ἀνδρῶν δίλαβῶν καὶ ἱερῶν γραμμάτων ἐκ προσώπου τῶν Πατριαρχῶν· συναθροισθέντων δὲ καὶ τῶν ἀπανταχοῦ ἐπισκόπων (ἐδέχετο γὰρ ὁ τοῦτο τοῦ μακαρίου Ταρασίου) πρῶτον μὲν ἐκαθέζησαν οἱ τῆς ἁγίας Ἀποστόλοις καὶ κηρυττούσης αὐτῶν τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδοξίας, ἐπελθοῦσα ἡ τῶν Σχολαρίων πληθὺς, μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, διαλυσαν πάντων, ὑβρίσαντες καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῶν ἐξερίζονται σὺν γυναιξὶν καὶ τέκνοις περὶ τὰς ἓξ χιλιάδας, σὺν αὐτοῖς δὲ καί τινες τῶν αἱρετικῶν Ἐπισκόπων. Καὶ τῷ ἐπιόντι χρόνῳ καὶ αὖθις Ἐπίσκοποι καὶ οἱ Ἀποστολικοὶ Θρόνοι τοποτηρήσαντες, συνελθόντες εἰς Νικαίαν, ἐξέθεντο τὸν τῆς ὀρθοδοξίας ὅρον.

5 Ὁ δὲ ὅσιος ὅπως Ἐπίσκοπος Ἰωάννης μετὰ πάσης μετὰ τοῦ ἰδίου λαοῦ, πρὸς Ἄρχοντα τῶν Χαζάρων ἐξεδόθη, διὰ τὸ συγκαθῆναι αὐτῷ τῷ Κυρῷ Γοτθίας, καὶ πρὸς Ἄρχοντα αὐτοῦ, καὶ παντὶ τῷ λαῷ, πρὸς τὸ μὴ καπαυσεῦσαι τὰ χώρας αὐτῶν τὰς εἰρημένας Χαζάρους. Ἀποσείλας γὰρ C ὁ Χαγάνος, παρέλαβε τὸ κάστρον αὐτῶν τὸ λεγόμενον Δορὸς, θέμενος ἐν αὐτῷ φυλακὰς πολλὰς, ὃς καὶ ἐξεδίωξε ὁ εἰρηνικὸς ὅσιος Ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ τὰς Ἐλευθέρας ἐκράτησαν. Ὅθεν εἰδυνὴς ἡ Ἀρχιερέα ὑπὸ ἑνὸς χωρὶς παραδοθέντα προσέφυγον τῷ Χαγάνῳ, καὶ τῷ μετὰ Κυρῷ Γοτθίας ἐφόνευσαν, δικαίως δὲ ἄδικος ὁ Χαγάνος ἐκράτησεν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ὅσιος παραφυλαχθεὶς ἐδυνήθη διαδρᾶς αὐτὸς πεῖραν εἰς Ἀμάσειαν, τὴν φιλέχειρον πόλιν· κἀγὼ ἐπὶ πολλοῖς χρόνοις περιελαύνοντος, ἀκούσας τὴν πλάνην τοῦ Χαγάνου, ἄφες, Κἀγώ, ἀδελφοί, μετὰ παραπόντα ἐμέρας ἀπέρχομαι δικάσασθαι μετὰ τοῦ δικαίου μου ἐμπροσθεν τοῦ κριτοῦ καὶ Θεοῦ.

6 Καὶ ὅπως τῇ παραπόντῃ ἡμέρᾳ διδάσκων ὁ Θεοῦ λόγον, καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν παραινῶν πᾶσιν, εἰς χεῖρας Θεοῦ τὸ πνεῦμα παρέθετο· καὶ αὐτίκα τὸ πλοῖον αὐτοῦ καπέλαβε, κατὰ τὴν αὐτοῦ πρόῤῥησιν, ἐμβαλόμενος αὐτὸν εἰς γλωσσόκομον, Γεωργίου τοῦ ἁγιωτάτου Ἐπισκόπου Ἀμάσειος, καὶ πάσης ὁ πόλεως αὐτοῦ μετὰ θυμιαμάτων καὶ κηρῶν προπεμφθέντων αὐτὸν ἕως τὸ πλοῖον, καὶ ὅπως αὐτοπάρασε εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ, τὸ ἐπονομαζόμενον τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, εἰς Παρθενίτας, tionem. Quod & factum fuit. Nam excerpta D
tam ex veteri novoque Teſtamento, quam ex nu- Ex MS.
mium probatorum Patrum ſcriptis teſtimonia, f
de ſacroſanctis imaginibus, de venerandis Reli- Conſulite
quiis, de interceſſione Sanctorum, miſerunt ad Patriar-
præfatum Sanctum. chum
Hieroſol.

3 Poſteaquam vero e vivis exceſſerant Conſtantinus ac Leo Imperatores g, jamque Irene cum venit ac
filio ſuo Imperii habenas moderabatur; miſit Jo- CP. pro
annes illum ipſum monitorum libellum Paulo, tunc imagini-
temporis ſanctiſſimo Patriarchæ h, & obtenta ſe- bus per-
curitatis fide ab Irene Auguſta, venit Conſtan- orat.
tinopolim, ubi libero quibuſvis de laudabili ſacra- h
rum imaginum in ſancta Catholica Eccleſia uſu m
locutus, remeavit ad ſuos. Paulus vero Patriar- Mortuo
cha ſanctiſſimus, eum mortem proſpiceret, ſanc- Paulo,
tum concepit propoſitum; eque palatio Patriar- i
cheli deſcendens, Monachum induit in monaſte- k
rio Fiori i, ſanctæ Dei Genitrici ſacro, jurejuran- l
do obſtrictos Auguſtam, ut corrigeret errorem. p P

4 Tarafius q autem, primarius inter Secretarios, q
vir pius ac virtute præditus, propoſitus fuit poſt Tarafius
obitum B. Pauli Patriarchæ, a quo etiam ſuffra- fit Pa-
gium pro Patriarchatu obtinuerat. Sed noluit is triarcha
id ſibi onera imponi, priuſquam ſpopondiſſent CP.
Imperatores, fore ut præfatam ſynodum congre- E
garent. Ad quam cum equatuor Patriarchalibus qui Syno-
Thronis convenijſſent viri pietate & ſacrarum lit- dum te-
terarum ſcientia inſignes, tamquam ipſorum Pa- git,
triarcherum legati, ſimul cum congregatis unde- r
eumque ceteris Epiſcopis (inaugurato jam tum
ſacris B. Tarafio r) primum quidem confeſſum
habuerunt in eccleſia ſanctorum Apoſtolorum s
cumque prædicareot dogmata orthodoxæ fidei, t
irruit eo multitudo Scholariorum u cum gladiis
ac fuſtibus, ſynodumque diſſolvit, ipſi etiam Im- u
periali Majeſtati injurioſa. Ejecti autem iden ex diſſolu-
iis in exilium ſunt, cum uxoribus filiiſque, circa tam vi
ſex mille, interque eos nonnulli etiam hæretico- Scholo-
rum Epiſcoporum. Succedentibus deinde tempo- riorum,
ribus, iidem Epiſcopi, & qui Apoſtolici Throni et Nicæa
locum obtinebant, convenientes Nicæam t, con- denuo ha-
ſtituerunt orthodoxæ fidei definitionem. bitam.

5 Poſt hæc ſanctus Epiſcopus Joannes cum po- t
pulo ſuo traditus eſt Præfectis Chazarorum v, Joannes
quod ab ipſo Gotthiæ Domina, Præfectis ejus & fuis con-
cuncto populo ſtaret; non permiſſurus, ut domi- ſulens
narentur in regionibus ſuis prædicti Chazari. Im- v
mittens quippe Chaganus ſuos, cepit caſtrum eo- F
rum, quod appellatur Dorus x, impoſuitque ei præ- x
ſidium militare: quod inde præfatus Epiſcopus
cum populo ſuo expulit & Eleſoras y occupavit. y
Hinc videntes, ſacrum Antiſtitem ſuum ab una traditur
regione traditum eſſe, confugerunt ad Chaga- belli
num; qui Domino Gotthiæ pepercit quidem, Chagano,
ſervos vero ſeptemdecim peremit inauoxios. San- cujus ca-
ctus autem Epiſcopus, qui cuſtodiæ maneipatus ſtodia
erat, nactus eſt occaſionem fuga transferendi ſe elapſus
Amaſtrim, z dilectam Chriſto civitatem: cumque tranſit
ibi quadrimam duxiſſet moram, andito Chagani Amo-
abitu, dixit: Ego quoque, Fratres mei, poſt dies ſtrim,
quadraginta abeo, cauſam dicturus cum perſe- z
cutore meo coram Deo ac Judice.

6 Ita uſque ad quadrageſimum diem ſacram ubi d'e
Scripturam docens, & ad ſalutifera quævis hortans præd ſuo
omnes, in manus Dei ſpiritum tradidit: & continuo moritur,
adveoit navigium ejus, pront etiam prædixerat;
impoſitumque ſarcophago cadaver profecti ſunt profe-
ad navem uſque Georgius, ſanctiſſimus Ameſtri- quente
dis Epiſcopus, ac tota civitas cum incenſo & ce- funus tota
reis. Atque ita ſanctus fuit ad Parthenitas in urbe,
monaſterium ſuum, quod appellatur ſanctorum

Apo-

A Apoſtolorum ; ibique depoſitus eſt . Accidit etiam miraculum quoddam in celebritate trajectus . Die quippe XXVI Junii mortuus Joannes , XXVII advectus eſt , appulitque XXIX , pervigilio Sanctorum in monaſterium , quod ipſum Vir ſanctus præclaris prædiis , vaſis ſacris , & omnis generis codicibus a ſe ornatum , multitudine ſanctorum Monachorum implevetat .

Et Poſthumus depoſitus,

καὶ παννύχιδα ἐπῆσαι . Ὅπερ καὶ θαῦμα γέγονε D
ἐν τῇ πομπῇ τοῦ περάματος αὐτοῦ . Τῇ γὰρ
εἰκάδι ἕκτῃ τοῦ Ἰουνίου μηνὸς τετελεύτησε αὐ-
τὸς , καὶ τῇ εἰκάδι ἑβδόμῃ ἀπάραντος , τῇ εἰκά-
δι ἐνάτῃ , εἰς τὴν παννυχίδα ἀφθάσας τῶν ἁ-
γίων Ἀποστόλων ἐν τῷ μοναστηρίῳ , ὅπερ μο-
ναστήριον πᾶσιν εὐκοσμίας κτήσεως περιέρων
καὶ βιβλίων παντοίων κατακοσμήσας ὑ
Ὅσιος , ὁσίων μοναχῶν πλήθει ἐγκατέσκε .

ANNOTATA C. J.

a *Inter Mæotidem paludem & Euxinum pontum ponendæ, ut in Commentario oſtendimus.*

b *Nempe* Porphyrogenito, *qui Conſtantini Copronymi ſucceſſor fuit ; non* Iſaurico, *uti Menæa addunt, qui ejuſdem Copronymi fuit deceſſor, anno 741 mortuus. Debet quidem ſub Iſaurico natus fuiſſe* Joannes, *eam, deceſſore ejus Gotthiæ Epiſcopo, ſub annum 754 Heracleam tranſlato, ipſe Epiſcopus creatus fuerit, in ætate utique a ſacris Canonibus requiſita. Non tamen* floruiſſe (ἀκμάσαι *ut Menæa loquuntur*) *ſub eodem potuit, annos ut minimum 13 ante Epiſcopatum* Joannis, *& fere ſeptuaginta ante obitum ejus mortuo, quando* Joannes, *ne nimiam ei ætatem aſcribamus, viginti aut paulo plures annos natus fuerit, uſe dici nunc poteſt* floruiſſe.

c Πέρα, *quod Conſtantinopolitanis ſignificat* ultra fretum: *atque ita hodiedum* Pera *vocatur oppidum illic ſitum. Extenditur tamen notio τοῦ περατηρίου, ut non tantum ſignificet, quod ſtum ſit* ultra fretum; *ſed etiam quod* ultra mare. *In priori ſenſu accipit illud Theophanes pag. 264 ſub finem anni 18 Heraclii: in poſteriori vero, pag. 318 anno 6 Juſtiniani ſub medium.*

d *Menæa pro* χώραν *legunt* ἐξουσίαν, *loquunturque de regione, quæ* Gotthorum poteſtati *ſubjecta ſit.* E

e *De milite* Armeniaco *frequens mentio eſt apud Theophanem atque Cedrenum, ubi de imperio Conſtantini & Irenes. Videtur militis illa præcipuæ dignitatis fuiſſe, quia Imperator ipſe Leo Iſauricus filiam ſuam Artabaſdo Armeniacorum Duci in matrimonium collocavit, teſte Theophane ad annum 1 Leonis .*

B Καυδωφόρος *autem ſignifer eſſe videtur, & nominis interpretatio ex Armeniaca potius lingua quam aliunde petenda: ut autem quale* ſignum *id fuerit intelligamus, interrogatus Romæ anno 1693 Illuſtriſſ. Tarjanopolitanus Epiſcopus Adeodatus, ſuggeſſit vocem* Candiem, *quæ Armenis* Palmam *ſignificet : Joannes autem Paſtritius ibidem in Collegio de Propaganda Lector Theologiæ putat, quod* Καυτοφόρος *legi poſſit, & miles haſtatos ſignificari . Addo ego : ſi* Καυδοφόρος *ſcriberetur, ſuſpicari liceret, Equitem caudam, quæ Turcis budiaque præcipuæ nobilitatis vexillum eſt, Armenis quoque in uſu fuiſſe, & Latino græcum vocem hanc eſſe: ſed auctorem invenire cuperem qui id aſſerat.*

f Ἐν Βρέφος *ſuppleo ex Menæis, quia ad ſenſus & comparationes additæ poſtulare videntur.*

g *De Hieremiæ ſanctificatione lege caput 1 Hieremiæ: de Samuele vero per preces obtenti, adhuc infantis oblatione, Deo per matrem facta, vide caput 1 libri 1 Regum .*

h *Anno vulgaris Æræ 754 ; Conſtantini vero Copronymi, de quo hic agitur, 13.*

i *Orientalem intelligit, inter Pontum & mare Caſpium ſitam, quæ facilis e Gotthia per Pontum ipſum tranſvectio erat. Atque illic proximus ſortaſſis fuit Catholicæ fidei Antiſtes, pleriſque ſub Patriarchatu CP. conſtitutis, hæreſi iconoclaſtica infectis: ſortaſſis autem ſicut Armeni Metropolitam ſuum proprio titulo* Catholicum *appellant ; ita etiam liberi appellabant ſuum.*

k *Utinam hic nobis expreſſiſſet Auctor nomen Patriarchæ? Allaturus ſine dubio fuiſſet aliquid lucis Hiſtoriæ noſtræ Chronologicæ Patriarcharum Hieroſolymitanorum, tom 3 Maji præmiſſæ, circa hæc tempora ſatis obſcuræ . Poteſt fuiſſe Patriarcha, ad quem Sanctus Longinum miſit,* Theodorus , *quem anno 741 aut 742 ordinatum putamus, veroſimiliter ſuperſtes aliquot annos poſt coacillabulum CP. quo vacare cepit*
C *ſedes Epiſcopalis Gotthiæ: in quam Sedem ſublectus* Joannes, *eriennium Hieroſolymitanæ peregrinationi impendit. Tunc autem contrahere cum Patriarcha familiaritatem, & in patriam redux, thronoque Epiſcopali* F *impoſitus, mox eumdem de recta fidei regula conſuluiſſe poteſt.*

l *Nondum alibi iſtius Synodi mentionem inveni: ſed latent iſti celebratæ procul dubio plures.*

m *Obiit Conſtantinus, Copronymus nempe, anno 775 14 Septembris, Leo vero ejus filius anno 780 8 ejuſdem menſis ; ſuccedente mox in imperium Conſtantino, ſub tutela matris Irenes.*

n *Electus fuit* Pſolus *auctore Theophane anno 780 Dominica 2 Quadrageſimæ . Abdicavit vero ſeſe anno 784 die 31 Auguſti. Atque ita male cœptum Patriarchatum pœnitens reliquit , ac religioſe paulo poſt obiit, meritus hocce elogium apud eruditum Theophanem; quod* venerabilis vir eruditet, miſericordiæ operibus mirum in modum addictus, omnique revereotia dignus; cui plurimum fidei habebat tum Reſpublica, tum Imperatrix ipſa. *Plura de* Paulo *dedimus Acta S. Taraſii cap. 2, edita a nobis 25 Februarii .*

o *Hujus ipſius monaſterii meminerunt pauci deciſſores noſtri ad cap. 2 Vitæ prædicti S. Taraſii die 25 Februarii. Meminit ejuſdem etiam Canglus in ſua CP. Chriſtiana, atque pro eodem accipit monaſterium* Floti; *& monaſteriam, aut potius eccleſiam,* ſanctorum Floti & Laoti. *Sed pace eruditiſſimi Viri dixiſſimabo, aliter ſentiendum, & monaſteria illa inter ſe ſeparanda eſſe: idque imprimis ob diverſum ab uno atque altero loquendi modum ſcriptoribus uſitatum . Nam de primo ſimpliciter loquuntur abſque epitheto* Sancti *aut ſocii* Lauro. *Theophanes enim pag. 385, ubi de Pauli abdicatione, ait, habitum ab eo mutatum ἐν τῇ μονῇ* Φλώρου, *& antea dixerat pag. 307 de Gregorio quodam, quod eſſet* Ἡγούμενος τῆς Φλώρου. *Similibus loquendi modis utuntur S. Nicephorus in Breviario pag. 115; Cedrenus pag. 370 & 443 ; nec non Vita S. Taraſii, nuper e bibliotheca Cæſarea nobis deſcripta ; quæ monaſterium idem* τὸ μεσεῖον τῆς Φλώρου *appellat. Is autem loquendi modus nihil ſanctitatis Floro attribuit , ſed potius innuit , conditorem monaſterii ipſum fuiſſe: uti de aliis eccleſiarum aut monaſteriorum conditoribus paſſim alibi legitur. Nimirum μονὴ τοῦ vel τῆς* Ἀετίου, Ἀλεξίου, Καλλιτράκου, Δαμιανοῦ, Μαρτυρίου, Πινακίδιου, Σμαράγδου;

item

A *item τῆς Εἰρασίας, & ſic de aliis ſexcentis, quæ ſignificant monaſteria a nominibus conditorum ſuorum appellata*, Aetii, Aleaii, Calliſtrati, Damiani, Martinaci, Picridii, Smaragdi, & Icaſiæ, *quæ teſte Cedreno*, Sanctimonialis piiſſima *monaſterium extruxit, nomine ſuo inſignitum. Jam vero de ſeeundo monaſterio non ſimpliciter & tamquam de perſona profana loquuntur, ſed expreſſe addunt ſanctitatis vocabulum & Martyrii ſocium, uti ſupra ſcripſimus. E Cangio citato pateſcit etiam clarius eadem diſtinctio ex hac Joannis Vita, quæ Paulum narrat Monachum induiſſe in monaſterio τῆς ἁγίας Θεοτόκου τῶν Φλώρου*, Sanctæ Dei genitricis Flori, *aut potius* Monachorum Flori. *Quod inſuper, monaſterium Florosi, ſeu a* Floro *fundatum, dedicatum fuiſſe ſanctæ Dei genitrici.*

p *Publicum nempe, hæreſeos iconoclaſticæ: quem Paulus ipſe apud Theophanem Patricios alloquens, vocat* Σφάλμα τὸ ὂν ἐν τῇ μέσῃ ὑμῶν: errorem inter ipſos obtinentem.

q *Fait hic rectæ fidei reparator, mœruitque inter Sanctos adſcribi, & a nobis referri cum præclara Vita ad 25 Februarii.*

r *Contigit ordinatio S. Taraſii anno 784 die 25 Decembris feſto Nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti.*

s *Suat Scholarii; milites prætoriani ſeu palatini ac Principi a cuſtodiis: qui 17 Auguſti anno 786 turbarunt vix inchoatam CP. Synodum.*

t *Fuit hoc Concilium, Nicænum ſecundum, Œcumenicum ſeptimum, inchoatum 24 Septembris anno 787.*

v *De Chazaris eorumque origine ac progreſſu plura diximus in Commentario prævio §. 10: ubi & de Chaganis, Chazarorum principibus.*

x *Idem videtur locus, quem Theophanes* Daras *appellat, ubi Juſtinianus profugus convenit Chaganum, ejuſque filiam uxorem duxit. Vide Theophanem ad annum 6 Tiberii Auguſti.*

y *Ecgraphum* Ἐλασύρας. *Fortaſſis commodius legetur* Κλεισύρας, *quod claſtra, ſeu angaſtos inter montes tranſitus ſonat, eſtque uſitata in ſimilibus vox apud Theophanem.*

B z *Græce εἰς Ἄμαξειν, addunt Menæa τὸν κατὰ Πόντον. Eſt nempe notiſſima civitas, in ponti Euxini littore meridionali.* C

CAPUT II.

Sancti, adhuc viventis, miracula quædam.

7 Οὗτος ὁ Ὅσιος αὐτὰρ πολλοῖς χαρίσμασι διὰ πίστεως καὶ πράξεως κοσμηθείς, τὰ πορρῶ καὶ τὰ μέλοντα θεόθεν ἀποκαλύπτειν ἐλάλει. Λογγῖνος γάρ, ὁ μαθητὴς αὐτοῦ, ἀποδημήσας εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ, καὶ ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν ληφθεὶς καὶ σταυρῷ ὑψωθείς, ἐν Ὅσιον τὸν δίκαιον ἐπικαλεσάμενος, ἰδοὺ αὐτῷ ὀφθαλμοφανῶς ὁ Πατὴρ, καὶ αὐτίκα ὁ Πρωτονοτάριος τῶν Ἀμαρέι πεντακόσια δὺς μιλιαρίσια, τὸν κατηγορεῖ καὶ ἀπέλυσε. Καὶ αὖθις ὑπὸ ἄλλων ληφθείς, τῷ Ὁσίῳ ἐντυγχάνων καὶ δεόμενος τοῦ ῥυθῆναι, ἄφνω τῶν σιδήρων ἐν τῷ ποδῶν αὐτοῦ ἐκπεσόντων, διεσώθη. Καὶ τὸν μαθητὴν αὐτοῦ τὸν ὄντα ἐν τῇ φυλακῇ, ἐν ᾗ παρεφυλάττετο ὑπὸ τῶν Χαζάρων, φυγόντος αὐτοῦ εἰς Ῥωμαίαν, κραC τηθέντα, καὶ τῷ Χαγάνῳ παρασχόντων, καὶ συραθῆναι ὑπ' αὐτοῦ κελεύσαντος, τῇ τοῦ Ὁσίου δυνῇ ἀπελύθησαν ὑγιεῖς· φησαντος τοῦ Χαγάνου, ὅτι ὅσοι παῖσμα οὐκ ἔχουσιν. Ὅθεν τῇ αὐτῇ ὥρᾳ, ἐπὶ παρέσεσιν τῷ Χαγάνῳ, ὁ Ὅσιος ἐν Ἀμάσεῖδι, τὸν καιρὸν πολίσας τοῦ ὄρθρου, καὶ ἔξω τῆς ἐκκλησίας ἐκτείνας τὰς χεῖρας ἐδυδύχομενος ἕως ὥρας ἕκτης· ὡσεὶ ἐπὶ πάχων ἕνα ὁραθῆναι αὐτὸν κρεμάμενον· καὶ ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, τίνος χάριν ἐξέτεινε τὰς δύχας, ἔφη, Ὅτι τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ, πάντες, οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν τῷ Χαγάνῳ παρέστησαν, καὶ ὁ ἀγαθὸς καὶ ἐλεήμων Θεὸς ἐρύσατο αὐτοὺς ἐκ θανάτου.

8 Μοναχός τις, Βασίλειος τοὔνομα, μαθητὴς τοῦ Ὁσίου, ἔσπευδε αὐτὸν καὶ ἀναχωρῆσαι πολεμηθεὶς, καὶ μὴ πολεμῶν αἱμάξεσθαι τὸν λογισμὸν αὐτοῦ καὶ ἀπολυθῆναι τῶν ἀλλήλων ὁ Ἅγιος ἔφη πρὸς αὐτόν. Ἐν Κυρασαΐνοις τῷ ἐμπορίῳ ἀναπαυόμενος εἰς ἐκκλησίαν ἦν ὁ Ὅσιος, καὶ ἦν σῶρος πολὺς πλήρης· ὁ δὲ πᾶς νυκτὸς διελέγετο, καὶ τις τῶν μαθητῶν τοῦ Ὁσίου, ἀκούσας τοῦ νεκροῦ, φωνῆ ἀποκρινομένου, καὶ συλλαλοῦντος τῷ Διδασκάλῳ. Πάλιν τε ἑσπέρας νυκτὸς δύχόμενος ὁ Ὅσιος, ἔφη πρὸς τοὺς νεκροὺς

7 Fuit hic Sanctus multis gratiis per fidem atque opera cumulatus, quibus & loco longe remotos & tempore futura divinitus revelabat, & eloquebatur. Longinus *a* enim diſcipulus ejus, dum a ſancta civitate Jeruſalem revertens a Saracenis captus & in Cruce ſublimis elatus eſſet, ſancti Patris orationes implorans, conſpicuum ſibi ante oculos ipſum habuit: & continuo Protonotarius Amerei, exhibens quingenta miliariſia *b*, ipſum reduxit libertatique reſtituit. At vero iterum ab aliis detentus, iterum ad Sanctum recurrit, ut aut inde ut eriperetur; & ſubito decidentibus ex ejus pedibus catenis, ſalvus evaſit. Diſcipuli quoque ipſius in eodem carcere, ubi ipſe Sanctus a Chazaris detentus & fuga elapſus in Romaniam *c* fuerat, incluſi, & coram Chagano præſentati, jamque ab hoc morte damnati, precibus Sancti incolumes abire permiſſi ſunt; dicente Chagano, quod ipſi nullum piſculum ſdmiſiſſent. Eadem quippe hora, qua coram Chagano iſti ſdſtabant, Vir ſanctus in Amaſtride perſolvebat canonem matutinum, & extra eccleſiam protendens manus, orationi operam dabat ad Horam uſque tertiam, ſic ut ex uno cubito videretur ſuſpenſus: interrogatus vero a quodam ſuo familiari, quam ob cauſam ita in longum protraxiſſet orationem, dixit; Quoniam illo tempore, fili mi, fratres noſtri coram Chagano adſtabant; & benignus ac miſericors Deus morti ipſos eripuit.

8 Monachus quidam, cui nomen Baſilius, diſcipulus ſancti Patris gravi tentatione conflictabatur, ut ipſum reſinqueret abireteque; nec audebat exponere ei mentem ſuam ut dimitteretur. Iſtunc redarguit Sanctus tali modo: In emporio Curafainorum quieſcebat ipſe in templo, ubi pluvima erant monumenta; ſurgebat autem noctu, & orationi vacans, cum mortuis, perinde acſi viverent, colloquebatur: mortuos vero unus aliquis diſcipulorum ejus audivit, intelligibili voce reſpondentes & colloquium proſequentes. Alia rurſum nocte ſimiliter orans Sanctus, ad circumpoſitos convertus monumenta: Quouſque tandem, inquit,

Diſcipulum ſuum bis reptum a

b bis liberat abſentes

c uti & alios

quos etiam edicit liberatos.

Occulta Monachi cogitata

cum mortuis colloquens

EXMS. *se ſcire vndicat.*

A inquit, jaceris ut non loquimini, Fratres? Ecce Baſilius, diſcipulus meus, mortuus eſt, & loquitur. Quod ipſum audiens, dum forte vigilabat Baſilius; cognovit, quæ mente agitabat, divino Patri ſuo revelata eſſe; & procidens ad pedes ejus, quidquid premebat corde, explicuit ac veniam petiit.

Puerum omni ex parte ſeucium ſanat.

d

9 Sedebat aliquando vir ſanctus in carcere apud Phulos *d*; cum ipſorum Phulorum Dominus accurrens, poſuit ad pedes ipſius puerum ſuum a vertice capitis uſque ad plantam pedis ita ſeucium lepra, ut nulla videretur ſupereſſe hominis forma: quem ipſe ſignans Cruce baptizavit; & ulnis ſuis amplexans, illico mundatum ſanavit. Alius quiſpiam, injuſte ineuſans Sanctum, quaſi cauſa fuiſſet tradendi Chagano cuſtri Gothiæ & iniquæ occiſorum, dum pedem allevat, equum conſcenſurus, inter calumniandum, pronus in terram ruens, ſpiritum evomuit. Duo quidam contendebant inter ſe impleabilitet de cado vini pleno; qui intercedente Sancto digreſſi, compererunt vinum, contentionis cauſam, in cado coagulatum; illudque adinſtar caſei ſcindentes, inde ejecerunt.

Calumniator Sancti ſubito cadit ac moritur

In pleno vaſis eadem vinum coagulatur vinum.

B 10 Alia quoque miracula Sanctus patravit plurima, quę regionis iſtius incolæ palam omnibus enarrantes, auditores ſuos ad compunctionem inducunt, ad Deumque convertunt. Quam ob rem, Pater ſancte, & ſpiritu divino plene, atque orthodoxæ fidei præco conſpicue, nec non cuſtos divinorum atque factorum dogmatum, memento noſtrum indignorum ac peccatorum: etſi enim a divino atque inflammato zelo pietatis tuæ multum boni perceperimus, nihilominus confirma nos, ut liberemur a noxia ſocietate illorum, qui res ſacras comburunt, turpium hæreticorum, ac tecum aliquando compotes ſiamus æternę vitę: quia benedictum & glorificatum eſt ſanctiſſimum nomen Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Invocatur Sancti auxilium contra Invaſiones.

ΕΞ ΜΣ. *ſe ſcire vndicat.*

A εἶπεν, κεῖσαι καὶ οὐ λογίζῃ, ἀδελφοί; ἰδοὺ Βασίλειος ὁ μαθητής μου νεκρός ἐστι, καὶ λαλεῖ. Καὶ ταῦτα γρηγορῶν ὁ Βασίλειος ἀκούσας, ἔγνω, ὅτι τὰ βεβουλευμένα αὐτῷ ἀπεκαλύφθη τῷ θεοφόρῳ Πατρὶ· καὶ πεσὼν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, πᾶ σὸ τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ πᾶπα διηγεῖτο, καὶ τύπον τὴν συγχώρησιν ἤπετο.

Puerum omni ex parte ſeucium ſanat.

d

9 Ἐν δὲ τῇ φυλακῇ τῶν Φύλων τῷ Ὀσίῳ καθεζομένῳ, ὁ Κύριος τῶν αὐτῶν Φύλων ἐλθών, ἐρρύψατο εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ τὸ παιδίον αὐτοῦ, πεφυραπισμένον ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν, ὥστε μὴ ὁρᾶσθαι αὐτῷ εἶπόνα περικεῖσθαι ἀνθρώπου· τὸν σφραγίσας, καὶ βαπτίσας, καὶ ἀγκάλαις δεξάμενος, αὐτίκα ἐκαθαρίσθη. Ἐπρές τις, ἀδίκως ἐπιμεμφόμενος τῷ Ὀσίῳ, ὡς αἰτίῳ γενομένῳ τῷ παραδοθῆναι τῷ Χαγάνῳ τὸ κάστρον ὁ Γοτθίας, καὶ τὸν ἀδίκως ἀποθανόντα, ἁρὰς ἐπόδα αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐπικαθῆσαι τῷ ἵππῳ διαμεμφόμενος, πρωΐας πεσὼν ἐξέψυξε. Δύο τινὲς διαμαχόμενοι πρὸς ἀλλήλους περὶ οἴνου, ὕστερ ἐν πίθῳ, καὶ μεταξὺ διαστάσεως μεσιτεύσαντος τοῦ Ὀσίου, ἀπελθόντες, εὗρον τὸ φιλονεικούμενον οἶνον ἐν τῷ πιθῳ παγέντα· καὶ τὸν ὡσεὶ τυρὸν κατακόψαντες, ἔξω ἔβαλον.

Invocatur Sancti auxilium contra Invaſiones.

10 Καὶ ἔτερα δὲ θαύματα πλεῖστα ἐποίησεν ὁ Ὅσιος, ἅτινα οἱ τῆς χώρας ἐκείνης πάντες ἀκριβῶς διηγοῦνται, εἰς κατάνυξιν καὶ πρὸς Θεὸν ἐπιστροφὴν τοὺς ἀνατιθεμένους ἀναγόντα. Διὸ, Πάτερ ἅγιε καὶ διεπτάστε, καὶ τὸ ὀρθοδόξου πίστεως διαπρύσιε κῆρυξ, καὶ φύλαξ τῶν θείων καὶ ἱερῶν δογμάτων, μάρτυρσε ἡμῶν τῶν ἀναξίων καὶ ἁμαρτωλῶν· εἰ καὶ τῷ ζήλῳ τῷ θείῳ καὶ διαπύρῳ τῆς ἀσεβείας πολὺ ἀπελήφθημεν· ἀλλ' ἐν τῇ πρεσβείᾳ σῇ σύνεξον ἡμᾶς, ὅπως ῥυσθείημεν τῆς ἐπιβλαβοῦς κοινωνίας τῶν ἀγιαυχένων καὶ ἀκαθάρτων αἱρετικῶν, καὶ τυχοίμεν σοὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς· ὅτι εὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ παναγιον ὄνομα τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νυνὶ, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA C. J.

a *Supra is dicitur Diaconus Sancti fuiſſe, per quem ſcripſit ad Patriarcham Hieroſolymitanum, fortaſſe & ipſum eo miſit, per vinum lapſum in periculo hic enarrato.*

b *Eſt* Miliarenſium *Græcis parvi duodecimo nummiſmatis, cuntinetque in ſe folles, quæ minutiſſimæ monetæ ſpecies eſt, viginti duos, teſte Joanne Meurſio,*

C c *Conſtat ex capite præcedenti elapſum fuga Joannem pervenisse* Amaſtrim. *Cum vero hic dicatur pervenisse in* Romanium; *conſequitur, Amaſtrim, quæ provincia Paphlagoniæ civitas Epiſcopalis eſt, etiam in Romania latius patente fitam eſſe. Nolim enim putes, pervenisse in Thraciam, quæ hodierni Geographis* Romania *ſcribitur: ſed notes velim,* Romanium *olim pro imperio Romano, tum orientali, tum occidentali ſeorſim, tum præcipue & ſimpliciter pro utroque ſimul acceptam ſæpius fuiſſe; uti videbitur in ſequentibus. Theophanes anno* 12 *Heraclii, Ciliciam in Romania ponit, cum ſic loquitur:* Perſarum Dux eductis ſecum copiis ſuis in Ciliciam proficiſcitur, ſperans ſe ita, irruptione in Romanorum ditionem (*Græce ἐς Ρωμανίαν*) Heraclium e Perſide revocaturum. *Idem ad annum* 5 *Leonis Chazari ſeu Porphirogeniti dicit, Arabum Ducem expidiviſſe filium ſuum in* Romanium, ipſum vero remeaſſe in ſanctam civitatem. *Epiphanius hæreſ* 46 *refert, Manem, e Perſarum ditione egreſſum,* Romaniam *intraſſe. Idem hæreſ* 49, *Conſtantinum, inquit, per totum* Romanium *dimiſiſſe litteras contra Arium. Athanaſius Epiſtola ad Solitarios, appellat Romam* Metropolim Romaniæ: *& Poſſidius in Vita S. Auguſtini Vandalos,* Romaniæ everſores. *Notari hic iterum velim apud Theophanem citatum & alibi, nec non apud recentiores Græcos, per* Romaniam *fere intelligi* Aſiam minorem, *aut certe eam Aſiæ partem, quæ Romano Imperio ſuis temporibus ſubdita erat. Unde nunc etiam a Turcis appellatur* Rum-ili, *quod eſt regio Rumæorum ſive Romanorum, uti teſtatur Leunclavius.*

d Phuli *caſtrum vel oppidum aliquod in Chazaria fuerit, ubi cuſtodiebatur Sanctus: idque mihi perſuadet eorumdem* Κύριος *ſive Toparcha, eodem modo dictus, quo ſupra* Κύριος ὁ Γοτθίας.

A D

DE S. PAPOLENO EPISC. ET ABB.

STABULENSI ET MALMUNDARIENSI IN BELGIO

Sylloge notitiarum & actorum ejus, cum diplomate Regio. G. H.

CIRCA DCC. *EGimus jam de* S. Babolenu, *Abbate primo monaſterii Foſſatenſis in agro Pariſienſi, eumque aliquem oſtendimus a* S. Papuleno, *aliis* Bapoleno & Baboleno, *Abbate ſecundo monaſteriorum Stabulenſis & Malmundarienſis: quorum res geſtæ adeo permiſtæ fuerunt, ut eorum veneratio ad eumdem hunc* XXVI *Junii celebretur, apud Foſſatenſes & Stabulenſes ac Malmundarios; difficulterque ea poſſe in filentio Uſuardi, Adonis, Notkeri & aliorum antiquorum Martyrologorum, penes quas prior ac vetuſtior fuerit ejuſmodi obſervantia, quæ poſtiſſimum ſubſtitit in ipſis monaſteriis.. Joannes Molanus in Additionibus ad Uſuardum, ſub finem etiam repoſito die, ita ſcribit:* Sexto Kalendas Julii S. Baboleni Abbatis & Confeſſoris. *Idem deinde in Indiculo Sanctorum Belgii, ſemet ipſe explicat his verbis:* S. Babolenus, Abbas & Confeſſor, ſucceſſit in Stabulato S. Remaclo immediata, per reſignationem Abbatiæ. Ibidem quieſcunt ejus Reliquiæ, & altare habet in ſoi honorem conſecratum, atque feſtum duplex majus ſexto Calendas Julii. Eſt in patria & diœceſi Leodienſi. *Eadem eodem die habet in Natalibus Sanctorum Belgii: & quia aſſerit, ſe Hiſteriam non vidiſſe, profert teſtimonium Nodgeri in Vita S. Remacli, ad diem* XIX *Septembris illuſtranda, quod eſt hujuſmodi.*

B *Calmetator,*

A S. Remaclo ordinatur Malmundarienſis Abbas,

2 Dominus & Pater Bapolenus, ad Remaclum inviſendi quidem cauſa venit, ſed ejus inhærere magiſterio, quam domum redire maluit. Receptus a B. Remaclo officioſiſſime, vixit apud eum fine offenſione: quique inſtruendus eo venerat, complures ſuis exemplis ad virtutis ſtudium excitavit. Cernens id B. Remaclus, ſecumque cogitans ea cauſa eum miſſum fortaſſis a Domino, rogavit ne diſcederet. Eum C præterea, ob Fratres in diſciplina continendos, Malmundarienſi cœnobio, ſalva in omnibus auctoritate ſua, præfecit. *Hæc ibi.* Deinde, *inquit Molanus*, in fine libri habet, B. Remaclo ſucceſſiſſe S. Papolenum, virum Apoſtolicum, cujus ſupra fecit mentionem. *Anſbertus Miræus in Faſtis Belgicis & Burgundicis, ita ſic confirmat:* S. Babolenus Abbas, primum Malmundario, poſt Stabuleto Abbas præfuit, S. Remaclo ad Superos evocato. Corpus ejus quieſcit Stabuleti, ubi aram habet nomini ſuo dicatam. *Multa etiam congerit Bartholomæus Fiſen in Floribus Eccleſiæ Leodienſis. Succeſſionem iſtam & tempus, quo* S. Papolenus *præfuit, indicat diploma genuinum Chlodovei tertii, ſub hoc titulo.* Exemplar præcepti Chlodovei Regis, dati Papolano Abbati, de quodam commutatione.

videm ſucceſſit in Stabulenſi

a Chlodoveo III Rege Epiſcopus appellatur,

3 Chlodovens Rex Francorum, Illuſtri Aetico Duci & Charievio Comiti. Quoties iotec anteriorum Regum Celſitudinem & congregationem ſanctam Monachorum pec inſtrumenta chartarum, de qualibet re facta fuerit commotatio, oportet ſcripturarum ſeriem inter partes per noſtram præceptionem convenire. Ideo vir Apoſtolicus Dominus & Pater noſter Papolenus Epiſcopus, Clemantiam regni noſtri ſuggeſſit, eo quod Domnos noſter & ſvuncolos Childericus quondam Rex, una cum anteceſſore ſuo Remaglo Epiſcopo quondam vel ſuis Monachis, ubi ipſe ad monaſteria Malmundario & Stabulao Coſtos eſſe videtur, locella aliqua commutaſſent. Undu accepit pars Domni & avonculi noſtri Childerici quodam Regis locellum, eoi nomeo Aithetaſis, eum hominibus ibidem commanentibus, & omoe peculiare eorum, vel terras eorum quas excolere videntur, his nomi- E nibus, Radefrido eum nepotibus ſuis, Berthram- no, Aganulfo, item Radefrido, Signfrido. Pro ipſa re in commutatione ipſe Pontifex accepit de filio noſtro locellum, qui dicitur Maipa, com hominibus ibidem commanentibus, his nomi- nibus Adulino, Akone & Winſgario, cum terris quas excolere videntur, & omne peculiare eorum; ut hæc pars ipſi Pontifici & ſuis Monachis in perpetuo tempore debeant permanere. Unde & commutationem ipſius Principis, etiam ſuis manibus roboratam, nobis in præſenti oſtendit relegendam. Quod pro firmitate ſtuduimus petitiones eorom plenius eirca ipſa monaſteria vel congregstionem ſanctam confirmari præceptum. Cui nos hoc beneficium præſtitiſſe vel confirmaſſe, & in omnibus conceſſiſſe cognoſcite. Præcipientes enim; ot quidqoid conſtat pec inſpectam ipſam commutationem ipſius Principis, juſte & rationibos inter ipſom & glorioſum Domnum Remoglum jam dictum Pontificem ſuit commutatum aut concambiatum, tam terris, curtibus, caſis, campis, ſilvis, aqois, aquarumqoe decurſibus, mancipiis, ædificiis, vel reliquis rebus atque corporibus, Domnus ae Pa- F ter noſter Papolenus Epiſcopus ad partem jam dictorum monaſteriorum Malmundario & Stabulao, per noſtrom Præceptum plenios confirmatu, perennibus tamporibus habeat confirmatum atqoe indultum. Et ot hxe Præceptiu noſtris & futucis tamporibus firmiorem obtineat vigorem, manus noſtræ ſignaculo ſubtec esm decrevimus adfirmare. Signum Chlodovei glorioſi Regis. Datom quando faeit menſis Junius dies XXV, anno ſecuudo regni noſtri. Nsmucbe recoguovi.

poſt S. Remaclum non Godwinum.

4 *Erat ſigillum ex litteris Regii nominis more illius ævi efficium. Annus ſignati hujus diplomatis eſt* DCXCIV *aut proxime ſequens. Succeſſit S. Remaclo, inter quem & S. Papolenum non fuit Godwinus, uti aliquando ex ſubſcriptionibus ſed adulteratis ſcripſeram. Verum ut nos docuit Benedictus delle Rive, monaſterii Stabulenſis Sacerdos, bibliothecæ & archivii Præfectus, poſt* S. Papolenum *fuerunt Abbates Sigolinus & dein Godwinus tempore Theoderici, filii Dagoberti II, & nepotis S. Sigeberti, qui regnavit ab anno* DCCXX *uſque ad annum* DCCXXVII. *Præterea, quod alii non obſervarunt,* Papolenus, *in jam dato Præcepto, bis appellatur* Epiſcopus, *ſcilicet ut præpoſitus* Apoſtolicus, *ab hiſce ſit Sedi affixus: atque videtur Roma advenisse*

A *cum variis Reliquiis Sanctorum, interque has attuliſſe corpus S. Symmetrii Presbyteri & Martyris, & in parochia Lędernaco depoſuiſſe, ubi at præcipuus Patronus colitur die* XXVI *Maji, quo nomen Symmetrii eſt Martyrologio Romano adſcriptum: uti ad dictum diem deduximus.*

AUCTORE G.H. *videtur attuliſſe Reliquias S. Symmetrii.*

5 *Arnoldus Wion in Martyrologio monaſtico Benedictino, etiam refert S. Babolenum Abbatem, & ex Molano & Vita S. Remacli ſua confirmat dicta, atque eum* ſucceſſiſſe in regimine monaſterii Stabulenſis S. Remaclo: *verum ex ſuo addit*, anno DCCXVIII, fuiſſeque poſtmodum & Abbatem Luxovienſem, & fundatorem monaſterii Foſſatenſis. *Similia aut etiam plura alibilo aptius congerunt Menardus & Bucelinus, & cum iis Sauſſajus in Martyrologio Gallicano. Quæ apud Carolum Colinium & Joannem Mabillionem melius corriguntur. Conſule quæ nos de S. Babolено Abbate Foſſatenſi jam retulimus hoc ipſa die* XXVI *Junii, nonnulla inter homonymos diſtinguentes.* D *alibi plura confundantur.*

DE SS. SALVIO EPISCOPO,

ET SUPERIO EJUS DISCIPULO,

MARTYRIBUS PROPE VALENCENAS IN BELGIO,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.H.

§. I. *Diſtinguendi tres male confuſi. Acta triplicia.*

SEC. VIII. JOannes Molanus *inter ſuas Additiones ad Uſuardum ſecunda & tertiæ editionis, obſervat* S. Salvii & ſocii hiſtoriam extare manuſcriptam & B *antiquo* ſtylo & recentiori. *Nos eam vetuſto ſtylo & habemus & damus ex ſeptem illuſtribus codicibus Mſs. ſcilicet Arroaſcenſi, Canonicorum Regularium in Arteſia; Audomaropolitano, Eccleſiæ Cathedralis; Vallis-Lucentis, diœceſis Senonenſis Ordinis Ciſtercienſis, a Petro Franciſco Chiffletio Societatis Jeſu nobis Divione donato; alioque a Ludovico Nicqueto, Bibliothecario Sueſſionenſium Cæleſtinorum ſubmiſſo; tum demum ex Mſs. tribus noſtris, quorum unum antiquitate Characterum æſtimabile eſt. Auctor eſt cæcus, ut qui num.* 14. *teſtatur* Winegarium, *qui hos duos Martyres occiderat*, uſque in diem mortis ſuæ, paſcuæ gregum in ſervitio S. Salvii Epiſcopi deſervire ſe odiſſe: vidiſſe *etiam* & audiviſſe miracula *ibidem patrata*: Ubi, *inquit*, nobiz adilantibus plurimi ſanitatem priſtinam recipere meruerunt. *Potuit ergo ex relatione coram, qui Sanctos occiderant, cuncta accurate cognoſcere, atque, uti ſub finem aſſerit*, ſolecter ſcribere. *Alio deinde ex 7 Mſſ. hiſtoriam inedita auctor cæcus.*

2 *Alia Acta habemus vetuſtiori ſtylo exornata, a Philippo Priori, dein Abbate Bonæ-Spei, Ordinis* C *Præmonſtratenſis in Hannonia, qui ea inſcripſit* Hugoni Eccleſiæ S. Salvii venerando Prioti, *quem cæca annum* MCXLVI *vita functum eſſe aſſerit Henricus d' Outreman, pag.* 3. *Hiſtoriæ Valentianæ cap.* 2. *Sunt ea Acta iatre opera Philippi an.* MDCXX *typis Duacenis exeuſa, quæ Roſweidus contulit cum Ms. codice monaſterii S. Foillani Ordinis Præmonſtratenſis in Hannonia, & alio Ms. Prioratus Beatiſſimorum S. Salvii; in quo diverſus præponitur Prologus, & nonnulla, potiſſimum numero* 8, *ex prioribus Actis inſeruntur. Tertia Acta habemus in vetuſto etiam codice Ms. Tornacenſi monaſterii S. Maximini, qua videatur ante tempora Philippi Bonæ Spei conſcripta; poſſe atque etiam ipſa, & quidem ſecundo loco edi, niſi graves pleriſque videretur ſubiade duplicia, nedum triplicia ejuſdem Sancti Acta, uno in opere collecta legere. Quare non placet, hiſce ſalo ſtylo diverſis augere molem operis.* *alia duplicia omittuntur*

3 *Quis vero in prædictis Actis non exprimitur Cathedra Epiſcopalis* S. Salvii, *poſtea incæperunt plures ejuſdem nominis Sanctos Epiſcopos in unum conflare. Ac primo qui Vitam a Philippo Bonæ-Spei compoſitam accepit, & abjecto hujus Prologo, alium in Mſ. Prioratus S. Salvii ſubſtituit; hunc in eo appellans* egregium Præſulem Ambianenſium, ejuſque ſocium Superium. *Ambianenſis Vitam dedit Bollandus* XI *Januarii, Galliniam Maurolycumque ſecutus, quibus etiam alios haud multo vetuſtiores adjecit. Sed hi ſimul omnes non merebantur poſtpoſi auctoritati ipſius eccleſiæ Monaſteriolenſis, ubi corpus; & Ambianenſis, cui præfuit; quarum prima ipſo mortis ſuæ die* XXVIII *Octobris Patronum colit; altera, propter Apoſtolorum potius feſtam, die ſequuntur; maxime cum* XI *Januarii nihil aſpiam de eo fiat. Illum autem eam ob rem Valentianenſis colitur confundendi, hoc quoque occaſione dediſſe potuit, uti nobis notavit Claudius Caſtellanus Canonicus Pariſienſis, quod prope Monaſteriolum in Pontivo ſit vicus* Valencendici *dictus, nomine haud multum abludente a* Valencienes. *Speculo* XIII & XIV *E. Vincentius Bellovacenſis lib.* 24. *Speculi hiſtorialis cap.* 23., *S. Antoninus par.* 2. *tit.* 4, *cap.* 4., & *Petrus de Natalibus lib.* 2. *Catalogi cap.* 63. *tres Sanctos Epiſcopos* Salvios *in unum conflarunt, quod etiam factum eſt in Prologo Actis præmiſſo, ut in ſupra citato Mſ. Vallis-Lucentis, nec non in Mſ. Ultrajectino S. Salvatoris, quod ſic incipit:* Beatus Salvius, temporibus Chilperici Regis Francorum, civitatis Ambianenſium Cathedra reſidebat, multiſque pollebat virtutibus. *Ac deinde ab omnibus iſtis aſſeritur, Chilpericum lapſum in Sabellianiſmum & a* Salvio Epiſcopo *emendatum, quem tamen* Salvium *Gregorius Turonenſis lib.* 5. *hiſtoria cap.* 45. *vocat* Epiſcopum Albienſem, *mortuum circa annum* DLXXXV, X *Septembris, ad quem diem eſt Martyrologio Romano adſcriptus. Vitam* S. Salvii Epiſcopi Ambianenſis *dedimus, ut dixi*, XI *Januarii*, & S. Honorati deceſſoris *ejus* XVI *Maji, quem arbitramur ad Chriſtum migraſſe circa ann.* DC, *eique tunc ſub Chlotario II ſucceſſiſſe Salvium: quo etiam tempore erat Burgundionum Rex Theoderitus.* *ab Ambianenſ.* E

4 *Procul ergo ab hiſce Epiſcopis diſtat* S. Salvius Epiſcopus, *qui Valentianas vocat ſæculo Chriſti* VIII, *ſed dubitatur num ſub Carolo Martello, an vero ſub Carolo Magno; quæ controverſia eſt potiſſimum ex prioribus Actis reſolvenda. Hæc vero videntur magis favere Carolo Martello, qui proprie Dux Francorum fuit. Atque ita Auctor coævus cum.* 12. Revelatum, eſt *inquit*, viſione Angelica glorioſiſſimo Duci Francorum Carolo, ut Miſſos ſuos mitteret ad Valentianas ſiſcum. *Cui Angelus alter* *quidam eum non diſtinguunt* *Veris Valentianas ſub Carolo Martello* F *& Alibi paſſ.*

A *tera vitæ diuli* Rogavi te, qui es Dux & Princeps exercitus Domini .... Expergefactus Dux accerſivit & convocavit. *Deia anm.* 13.: Miſit iſdem glorioſiſſimus Carolus, Dux Francorum, nobiliſſimos viros ex domeſticis ..... & interrogaverunt Genardum Miſſi & domeſtici Ducis. *Hactenus eclata, nonſunt transferenda ad Carolum Magnum, vivente adhuc patre Pipino, imo cum ipſo, coronatum Regem, ejuſque dein mortui ſucceſſorem : ſed ad Carolum Martellum Ducem ſpectant, qui etiam Reges conſtituit*; Chlotarium ſcilicet, *eoque mox defuncto* Theodericum, *ſive* Theodericum *anno* DCCXX, *de quo Clothario vel Theoderico poſſit intelligi auctor, ubi ſcribit, quod* domeſtici Regis dixerunt: Per ſalutem Domini noſtri Caroli diverſis pœnis & tormentis te afficiemus & *mox num.* 14., Magiſtratus Regis apprehenderunt Genardum cum filio Winegardo & Winegarium ſervum .... & adduxerunt eos ante conſpectum Regis, & dixerunt ei. Iſti ſunt, Rex, viri ſceleratiſſimi ..... Iuuens eos Rex dixit .... Quare regnum noſtrum, quod dedit nobis Deus ad regendum, ſic ſubvertere voluiſtis? ..... At illi....non cudebant cernere faciem Regis, & *mox nullo verbo interpoſito tamquam a Rege ultus*, Dux diligenter obſervabat, inquirens qutliter geſtum ſuiſſet ..... At illi narraverunt ei omnia..... Tunc glorioſiſſimus Dux Francorum Carolus præcepit lictoribus... Lictores quidem Regis impleverunt omnia.... *Et num.* 15.; Rex juſſit convocari univerſos Epiſcopos & Sacerdotes..... Et translata ſunt ſancta corpora: & *dein concluditur hiſtoria formula conſueta uſque* per infinita ſæcula ſæculorum Amen.

& Theoderico Rege Francorum.

B 3 *At quæ ſequuntur, libenter concedemus poſtea ſub Carolo Magno patrata, & ſic referuntur num.* 16. Glorioſiſſimus vero Carolus Rex Francorum, largitus eſt ſancto Martyri Salvio partem tertiam fiſci. *Et anm.* 17.: Juſſit Carolus campum magnum parari, *quando ſorores apud Regem de fratre egerunt : & tandem anm.* 18. *narratur pœnitentia Genardi, Winegardi & Winegarii uſque in diem mortis, & hunc auctor ſcribit ſe vidiſſe, itaque ſcripta eſſet hiſtoria* S. Salvii, *tempore Caroli Magni, Regis adhuc ſæculo Chriſti nſclavo. Hac porro diſtinctione admiſſa, explicandi erant poſteriores, qui aut omnia tribuunt : & ita Baldericus lib.* 2 *Chronici Cameracenſis cap.* 31. *omnia Carolo Martello aſſignat, Sigebertus contra in Chronico ad annum* DCCCC., *inventionem corporum, tertio anno poſt Martyrium factam, refert ad Caolum Magnum tunc Imperatorem. Verum Georgius Colvenerius, in Motis ad Baldericum, aſſerit* non minorem fidem huic, qui Sigeberto eſt antiquior, quam ipſi Sigeberto tribuendam videri in hac re, donec conſtet de contrario. *Interim Sigebertum Miræus, Bucelinus & paſſim alii ſecuti ſunt. Atque hæc de Actis & tempore martyrii, inventione corporis, & de dotatione eccleſiæ S. Salvii dicta ſufficiunt.*

Sub Carolo Magno dotatur eccleſia S. Salvii.

C *annum* DCCCC., *inventionem corporum, tertio anno poſt Martyrium factam, refert ad Caolum Magnum tunc Imperatorem. Verum Georgius Colvenerius, in Motis ad Baldericum, aſſerit* non minorem fidem huic, qui Sigeberto eſt antiquior, quam ipſi Sigeberto tribuendam videri in hac re, donec conſtet de contrario. *Interim Sigebertum Miræus, Bucelinus & paſſim alii ſecuti ſunt. Atque hæc de Actis & tempore martyrii, inventione corporis, & de dotatione eccleſiæ S. Salvii dicta ſufficiunt.*

§. II. *Sedes Epiſcopalis Incerta, ætas, cultus.*

Cathedra apud antiquos non exprimitur;

6 REſtat inquirendum, *cujus loci aut urbis hic* S. Salvius *ſit dicendus Epiſcopus, quod ejus vel nihil omnino in triplicibus Actis ſupra relatis indicetur. In Martyrologio Flori, uti opinati ſumus aute tomum ſecundum Martii, in Mſs. Atrebatenſi, Toracenſi & Letienſi iſta habentur ad hunc* XXVI *Junii:* Ipſo die apud Valenciannas, paſſio S. Salvii Epiſcopi & Martyris, *& additur in Torcuntn-*

Juuii Tom. V.

ſis; Qui pro nomine Chriſti ſuos relinquens, & Gallias aggrediens, primam Martyrii edeptus eſt, *ubi per ſuos intelligantur* Arverni *in Aquitania, a ceteris Gallis diſtincti. Proximus Floro Waudelbertus Abbas Prumienſis, hunc illi verſum appoſuit apud Molanum, omiſſum apud Acherium,*

D AUCT. G. H.

Salvius & ſanctus ſealdis cum littora viſit.

Uſuardi & Adonis exemplaria, quæ pluſima habemus tam manuſcripta quam excuſa, hoc memorarunt S. Salvii, *excepto Ms. Uſuardi Pariſienſi S. Germani, in quo ſub finem iſta leguntur :* In portu Valentianas S. Salvii, Engoliſmæ civitetis Epiſcopi: *Sed dubitari poſſet, an hoc inter additamenta debeant iſta rejici, ſicut rejicimus die* XIII *Januarii, addita ad Acta & translationem S. Vivantii in monte Verſiaco, anno* DCCCCXXIV, *ſub Manaſſe, Domino ſeu Comite Vergiacenſi peractam. Abſunt eaim a pluribus exemplaribus, quæ ſincerioa videri poſſint procul a Belgio ſcripta, ut Paliauenſe in Apulia, Niſtadienſe in Dania, aliud quoddam in Alſatia, unum in Anglia, quin etiam Albergenſe in Belgio ſcriptum cum alio ſimili, quæ omnia apud nos ſunt, præter alia alibi viſa.*

apud alios quoi notatur Engoliſmenſis,

E 7 *Interim in MS. Centulenſi ſeu S. Richarii, iſta leguntur :* In territorio Cameracenſi oppido Valenciannis, paſſio S. Salvii Engoliſmenſis Epiſcopi & Martyris. *In Ms. noſtro Bruxellenſi S. Gudulæ, cum longiori elogio ſic :* In portu Valenciano S. Salvii Engoliſmæ civitetis Epiſcopi, qui ab Aquitanis pro fiſco Valenciennas veniens, a Wiuegerdo filio Genasdi Procuratoris fiſci clavi perimitur. Sed Carolus Magnus Rex (*melius* Carolus Dux *nominatus fuiſſet*) ut ipſum quæreret ter per Angelum commonitus, forte occiſorem ejus quæſitum invenit : in quem ae patrem ejus ipſe tantum ſcelus graviter vindicavit. *Ita etiam* Engoliſmæ civitatis Epiſcopus *habetur in Martyrologio Coloniæ & Lubecæ anno* 1490 *excuſo, & apud Molanum in prima editione Additionum ad Uſuardum : verum idem in ſecunda & tertia editione, omiſſa Engoliſma, aſſerit* ab Abbia civitate veniſſe, *ſed quæ hæc ſit, non explicat : nos* Abbiam *aatlam novimus; forte* Albia *eſt ſive* Albiga, *ubi S. Salvium, ſed aliam, ſub Chilperico Rege fuiſſe Epiſcopum diximus. Interim in Iudiculo Sanctorum vocat* Epiſcopum Engoliſmenſem, *ac tandem in utraque editione Natalium Sanctorum Belgii, appellat* Epiſcopum Angoliſmæ civitatis. *Baronius, uianus ut plurimum auctoritate Molani, ita taſcripſit Martyrologio Romano :* Apud Valencenas paſſio SS. Salvii Epiſcopi Engoliſmenſis & Superii Martyrum : *ac de ultimo iſta annotat :* De eo Molanus in Iudiculo Sanctorum Belgii hæc ait : S. Superius coujungitur S. Salvio, eum quo Martyr occubuit apud Valencenas. *Sed inſuper addit Molanus :* Quia nomen ignorabatur, dictum eſſe Superium, quod in inventione deprehendebatur ſuperius jacere. *Eſt autem nomen illud infertum ab auctore; qui Vitam a Philippo Bonæ Spei ſcriptam interpolavit. Aubertus Miræus in Faſtis Belgicis & Burgundicis, anno* MDCXXII *editis, abſtinet a Cathedræ Epiſcopalis deſignatione, ſicuti cum omnibus antiquis vitæ ſcriptoribus fecerunt Baldricus & Sigeberius. Idem & nos judicamus faciendum eſſe : quia nomen* Salvii *non reperitur in Catalogis Epiſcoporum Engoliſmenſium tam excuſis, quam Mſs. hujuſmodi tamen uliquem habemus in codice Mſs. Reginæ Suecia, ſcriptam circa annum* MCL, *quo Hugo ibi tricefimus ſeptimus Epiſcopus præſidebat.*

Hoc plur. martyrologia Mſs teneniens

F *ſed nomen deeſt inter Epiſcopos Babolicmenſes,*

8 *Præclara porro hujus, de quo agimus,* S. Salvii *memoria eſt apud Eginhardum, in Hiſtoria tranſ-*

AUCTORE G. H.

A lationis SS. Marcellini & Petri, a nobis ad diem ſecundum Junii illuſtrata, in qua num. 68. ſic legere potuiſti. Nunc ad eas virtutes veniendum eſt, quæ in his locis factæ ſunt, ad quæ religioſis viris patentibus, ac me largiente, venerandæ eorumdem Martyrum Reliquiæ venerunt, & in quibus hactenus cum magna reverentia colunter. Quæ primus omnium Gregorius Presbyter & Rector monaſterii S. Salvii Martyria, quod in pago Favoniartenſi, in vico Valentianas appellato, in ripa Scaldis fluvii ſitum eſt, me duce ſuſcepit, & per quemdam Diaconum ad memoratum monaſterium de Aquenſi palatio deſtinavit *idque (ut num. 69. dicitur)* anno quarto decimo Imperii Ludovici Auguſti, *ergo an. Chriſti* DCCCXXVI. *Arbitramur monaſterium iſtud fuiſſe Clericorum, ſub Carolo Magno inſtitutum, cui aſſignavit tertiam partem redituum ſui, illoſque vixiſſe ſecundum ſimilem aliquam Regulam, qualem Clericis præſcripſit S. Godegrandus Epiſcopus Metenſis, editam tomo primo Spicilegii Acheriani, ubi in præfatione monetur lector*, Patres Concilii Aquiſgranenſis, *ſub memorato Ludovico Pio habiti*, tanti feciſſe hanc Godegrandi Regulam, ut quidquid ad Clericorum morem Canonice efformandos conduceret, ad ſua, licet ſuppreſſis nomina, decreta tranſtulerint. *Mortuus eſt S. Godegrandus anno* DCCLXVI, *ut Martii, quo ejus Acta illuſtravimus. Baldericus lib. 2. cap. 31. appellat* monaſteriam canonicale S. Salvii Epiſcopi & Martyris. *At poſtea anno* MCIII *introductos fuiſſe Monachos Cluniacenſes, conſtat ex Privilegio Manaſſis Archiepiſcopi Remorum, relato in Bibliotheca Cluniacenſi columna* 535. *At columna* 1713 *iſtu legunter:* Prioratus S. Salvii de Valentiniis, Cameracenſis diœceſis, ubi debent eſſo cum Priore viginti octo Monachi; & debent ibi celebrari quotidie duæ Miſſæ cum nota, & tertia ſine nota. Eleemoſyna generalis ter in hebdomada debet ibidem fieri. *Catalogum omnium Priorum & nomina variorum benefactorum edidit d' Outreman part. 2. Hiſtoriæ Valencenenſis cap. 2.*

anno 827

B an Clericorum ſecundum Regulam S. Godegrandi

jam Ordinis Cluniacenſis ab anno 1113.

9 *Arnoldus Raiſſius, in Hierogazophylacio, aſſerit in jam indicato Prioratu adhuc* poſſideri corpora SS. Salvii Epiſcopi & Superii comitis ejus: *ac præterea in monaſterio Lætienſi aſſervari* vertebram dorſi S. Salvii Epiſcopi, & os S. Superii; *item in Eccleſia Cathedrali Atrebati eſſe* os S. Salvii Martyris: *quod etiam* S. Salvii *videtur eſſe. Eſt illi dicatu eccleſia in arce Limburg prope Sittardiam, in Ducatu Juliacenſi: ex cujus eccleſiæ libris ſequentia olim huc miſit Joannes Kritzraat Societatis Jeſu, olim diſcipulus Joannis Bollandi, & ſtudiis noſtris dum vixit addictiſſimus.* Chriſte tui prælari Martyria Salvii colentes ſolennia, adjuvemur tua ſemper gratia, ut ejus exemplo continue inhærendo, morum atque vitæ placeamus puritate. Hic ſummus Eccleſiæ villæ Limburgiæ Martyrii fulgida donatur gloria. Dum Baſilicam, Chriſte, tuæ Matri edicam, pergit iſte ſacrandam, Illam Wingardus, bonia ejus invidens actibus, mactavit pallidus, atque bipenne ſiniſtra vitam in carcere, enm diſcipulo humatus brutorum ſtabulo. Lumina cæli illico produnt immenſa, innocentium corpora pretioſa. Concives tnorum feciſti Sanctorum, Jeſu, collocans fruitione polorum, qua nunc præludo læti gtudeut ſolatio. Nos tibi Salvius commendet precibus ſednlis oramus. Ut ergo per Patronum conſequamur vitæ donum, in illius die feſto chorus noſter lætus eſto, decantans in Eccleſia, jucundum Alleluja.

Reliquiæ,

C

Eccleſia in agro Juliacenſi.

D

So Hymnis novis augmententur, laus quæ latet non celetur, totus mundus gratuletur, de tam ſacro Præſule, per quem fiunt continue frequenter & aſſidue, quærentibus præcipue miracula mirifice. Si toto corde quæritur, nil perditur, acquiritur; & ablatum reperitur, ſpe ac fide mediante. Firma fides conceditur, imploranti quod precatur a Superno per quem datur, deprecante non ceſſante. Ut augmentaret meritum reliquit opes divitum, cæli quæſivit [præmium] oratione ſednla. Deo Patri ſit gloria, noſtra ſit in memoria laus & virtutum gratia per infinita ſæcula. Amen. Oratio. Propitiare, quæſumus Domine, nobia famulia tuis per S. Martyris tui atque Pontificis Salvii, qui in præſenti requieſcit Eccleſia, merita glorioſa, ut ajus pia interceſſione ab omnibus ſemper protegatur adverſis. Per Dominum noſtrum. *Alia Oratio propria eſt in Laudibus; nihil habet ſingulare, ſicut & propriæ Antiphonæ, Verſiculi, Reſponſoria, niſi quod laudant in vocibus* Salvius, Salvus, Salvans, Salvare. *Si de parte aliqua corporis eaque non magna agatur, facile crediderim unam aliquam illuc fuiſſe perlatam. Sed ſi integro aut majori parte, vix dubitaverim Roma vel aliunde advectum ſimilis nominis Martyrem, cui applicata ſint Acta Valencenatis advenæ, ut loco propioris.*

Hymnus ad laudes.

E

VITA

Auctore cœvo hactenus inedita,

Ex ſeptem codicibus Mss.

CAPUT I.

Peregrinatio, concliones, captivitas martyrium.

F Prologus ſcriptoris. Luc. 2. 14.

a CHriſto *a* donante, & univerſali Eccleſia in Domino quotidie fide creſcente, ſpropinquante finis mundi termino, Paterna populi [turba], quæ Chriſtianæ eſt legi inferta, pulſante pias aures Domini, paſtorem propitius tribuit & propugnatorem, ad ulendas vel docendas oves ſuas omnipotens Deus: ut eas liberet a delaceratione ſerpentis tortuoſi, qui indefinenter ſævit, rapere volens ac dilaniare eas. Chriſtus vero Dominus noſter non ceſſat ſcuto protectionis ſnæ munire ſigno fidei ſingulorum corda credentinm, qui liberator noſter aſt verus de manibus inimicorum omnium. Denique Zacharias Propheta ſic dicit, Liberati ſerviamus Domino, cum juſtitia & ſanctitate. Manifeſtans igitur Rex Regum per ſanctos Doctores ſnos cunctis gentibus regni cæleſtis gandia, valt eſſe nos omnes unam ovile, ut ipſe Paſtor pius & bonus fiat nobia omnibus cum victoriæ triumpho.

a

b

c

S. Salvius venit Valentianas,

a Igitur regnante in perpetnum Domino & Salvatora noſtro Jeſu Chriſto, tempore glorioſiſſimi Ducis Francorum *b* Karoli, advenieus vir quidam vitæ venerabilis Salvius *c* Epiſcopus, partibus Hemonenſis ſifci, qui vocatur Valentianas; cœpit ibi prædicare & docere divinis ſermonibus pœnitentiæ fructum, & ut bonus athleta Chriſti regnum Dei populo. Erat autem vir ſanctus, decorus aſpectu, Dei virtnta & magnificentia pollens; faciss autem ejus ni-

mio

A mio ſplendoris nitore fulgebat. Interea dum ex prædicto fiſco egrederetur, elevans oculos, a longe vidit Baſilicam, in honore B. Martini, *d* magnifici Præſulis, quodam *d* loco dedicatam; ſuſpiciensque cum lacrymis in cælum ait diſcipulo ſuo: Video, inquit, fili, trophæum gloriæ & ſalutis ſignum, collocata patrocinia beati Antiſtitis Martini eximii Confeſſoris: de quo ut audivimus & modo cognoſcimus, Dominus noſter Jeſus Chriſtus, tantam illi gratiam conferre dignatus eſt, ut ejus obtentu, cæci viſum, claudi greſſum, & leproſi munditiam, atque qui diverſo morborum genere tenebantur adſtricti, ſanitatem priſtinam recipere mererentur. Ioſnper & mortui, eo pro ſupplicum vota aures Domini pulſante, reſurgebant. Nos, inquit, fili, eamus cum fide ad ejus patrocinia, forſitan per ipſius obſecrationem invaniemus locum, quo nos exculſus Dei Filius, in ovili ſuo recipere dignetur.

Itur ad baſilicam S. Martini abit.

adhortatur populum,

3 Tunc B. Salvius Epiſcopus ad prædictam baſilicam B. Martini celeri greſſu perreait, ibique hoſpitium ſibi nos eum diſcipulo petiit.

B Deinde Miſſarum ſolenni Officio peracto, venit ad refectionem. Cumque crepuſcolum noctis ingruerat, iterum ingreſſus eſt baſilicam, totamque noctem cum pſalmis & hymnis, & ſpiritualibus canticis benedicens Deum, daduxit. Illucreſcente itaque jam die, cœpit S. Salvius induere ſe veſtibus. Igitur populis advenientibus, audita fama S. Salvii Epiſcopi, cupiebant audire melliſluum Chriſti ex ore ejus

celebrat Miſſam, prædicationem. Facta autem prædicatione, S. Salvius hora tertia ingreſſus ſacrarium, deinde indnit ſe Dalmatica & ſacris veſtibus: & procedens de ſacrario, cœpit celebrare Miſſarum ſolennia. Expleto autem Canone convocabat Sacerdos populum, ut humillarent ſa ad benedictionem: & benedicto populo, ſubſecuta eſt Collectio. Incurea axpletis omnibus, ſicut

e mos eſt, vir quidam veniens, qui *e* providebat res prædicti fiſci, nomine Genardus, ſub Domino ſuo Abbone, cœpit petere a ſancto Epiſcopo, ut ſibi refectionem corporis acciperet ob amorem caritatis Chriſti. At ille audito nomine caritatis Chriſti Domini non denegavit.

f Erat autem ſacratiſſima dies illa *f* Dominicæ

C Reſurrectionis. Reficientibus autem illis adfuit prædicti viri filius nomine Winegardus. Habebat autem S. Salvius miniſterale aureum Eccleſiaſticum, veſtimenta ex auro & gemmis ornata, nec non & cingulum aureum micantibus gemmis & margaritis intextum. Ferebat enim hæc omnia vir ſanctus coram omnibus. Hoc autem faciebat, quia cupiebat inſtanti animo pro Chriſti amore ad palmam martyrii *g* pervenire. Videns autem Winegardus filius Genardi, omnia hæc beatum virum ſecum deferentem, concupiſcentia ductus, & tactus cupiditate intrinſecus, cœpit providere, quanam in parte vis Dei carpere cuperet iter.

æquat apud Genardum patrem Winegardi,

g

4 Denique S. Salvius, data benedictione populo; ſurrexit a refectione, cum omni apparatu, una cum diſcipulo ſuo, & cœpit iter agere. Circumiens itaque loca vel oppida, pervenit ad quemdam rivulum, *h* Buttionem nomine, qui inter devia montis latera ducebat ad monaſterium, cujus vocabulum eſt Coudatus. (Erat autem dedicatum prædictum monaſterium, in honore ſanctæ Dei Genitricis Mariæ.) Tranſacto autem rivulo, pervenit ad viam quæ ducebat ad Monaſterium. Interea iter agente S.

tendit verſus Coudatum

h

Salvio, adfuit ei obviam *i* prædictus vir Wine- D
gardus, plenus doli & omni fallacia circumdatus, cum ſodalibus ſuis, & interrogavit virum Dei, dicens: Quanam in parte, o vir ſancte, cupis carpere iter? S. Salvius dixit: Eſt nobis cauſa, ut ad monaſterium, quod eſt non longe ab oppido iſto, in honore ſanctæ Dei Genitricis Mariæ dedicatum, ſi Comitis permiſerit, vita comite perveniamus. Tunc Wine- *a Winegardo interpellante,*
gardus dixit ei: Habeo, inquit, in facultate mea eccleſiam fabricatam, ut in honorem Dei dedicetur. Num poteris venire ad eam, o Vir ſancte, & ipſam conſecrare? S. Salvius dixit: Inſanis, o homo, oportet Deo obedire magis quam hominibus. Tunc S. Salvius expreſſius cœpit concito gradu iter agere, ſciens, Spiritu ſancto revelante, quæ ei eſſent ventura. Tunc Winegardus dixit: To mihi dicis, quia inſanio? S. Salvius dixit: Vide, fili, jam tibi dixi, quia oportet nos magis Deo obedire quam hominibus: dignum eſt enim nos primum viſitare loca Sanctorum, ut omnes illos mereamur habere intercedentes, quatenus beatitudinem regni cælorum cum ipſis adipiſci mereamur. Tunc E
Winegardus clamculo præcepit ſervis ſuis, ut apprehenderent S. Salvium una cum diſcipulo ſuo, & omnia, quæ illius erant, violenter ab eo auferrent. Ablatum quippe a ſancto viro mini- *ſpoliatur,*
ſterale aureum, id eſt calicem & patenam, ſtatim juſſit ſibi ex hia fabricari ſellam, quæ ſuper equum poni ſolet ad equitandum, ut pro dignitate nobili poneret eam ſuper equum ſuum, eo quod valde protervus & lavis vir eſſet: reliquum vero miniſterium eccleſiaſticum atque mirificas veſtes, quas vir ſanctus ſecum deferebat, & ad Miſſarum ſolennia ioduere conſueverat, omnia miſit ad *k* domum ſuam. *k*

5 Factum eſt autem, cum ſanctus Epiſcopus *carceri includitur,*
duceretur in cuſtodiam, Winegardus cum magna velocitate profectus eſt ad patrem ſuum. Et interrogavit eum pater ejus, & dixit: Quid tibi eſt, fili, quod cum tanta velocitate ad me veniſti? Sunt omnia proſpera circa te, an non? Tunc Winegardus expoſuit ei omnem rei veritatem, narravitque omnia quæ erga virum Dei geſſerat. Dixitque pater ejus ad eum: Quid eſt quod egiſti? Ut quid ſervum Dei, qui nos viam veritatis & ſalutis docuit, tam graviter con- *improbante Genardo patre.*
citaſti? Quid eſt quod agere voluiſti, ut traderes eum in carcerem? Aut quis tibi conſiliarius F
fuit, ut tantum malum erga virum Dei agere debuiſſes? quis tibi dedit hoc conſilium? Forſitan atqo pondere peccatorum noſtrorum non premimur, idcirco peccata parentum noſtrorum concitaſti adverſum nos, ut ſuper nos permaneant uſque in tertiam & quartam generationem. Ecce ſanguis ejus eſt ſuper nos, & ſuper omnem progeniem noſtram. Reſpondit ei filius; Quid faciam, pater? Dimittam eum ſolutum, an liberum retinebo illum? Da mihi conſilium quid da eo deioceps faciam. Reſpondit ei pater ejus, & dixit: De nece viri iſtius non placet mihi conſilium tuum, ſed omnimodis diſplicet. Unum tibi dico; Si dimiſeris eum, non tibi erit vitæ ſolatium; ſi autem occideris, ut homicida reus eris.

6 Tunc Winegardus relicto patre, inito con- *juſſus occidi per cuſtodem carceris.*
ſilio cum ſodalibus ſuis, perrexit ad domum ſuam, & juſſit omnes *l* regias domus ſuæ obſervari, ita ut nemo ad eum potuiſſet ingredi. Ac- *l*
cerſitum itaque unum ex fervis ſuis, Winegarium nomine, qui erat cuſtos carceris, præcepit

ei

A ei ut ingrederetur ad B. Salvium, & occideret
A. COÆVO EX MS. ipſum & diſcipulum ejus pariter. Winegarius vero cuſtos carceris, aperto oſtio vertit ſe ad virum Dei, & deſcendit ad eum. Tandemque progrediens, pervenit ad eum locum, ubi Sanctus Dei morabatur, orationi inſiſteas. Ut autem vidit ſervus ille B. Salvium, conſtanti animo in agone conſiſtentem, pavore perterritus, cœpit valde intra arcana cordia ſui metuere: dixitque ad virum Dei: Coarctor nimis, o vir ſancte. Reſpondit ei ſanctus Epiſcopus: Num erga te proſpera ſunt, o fili? Cuſtos carceris reſpondit: Video te quaſi Angelum Dei. Quis ego ſum infelix, ut miſſus a Domino meo tanti flagitii ſcelus perperrem? Numquid celare tibi poſſum, homo Dei, ſecretum Domini mei Winegardi, quod in te hac nocte mihi perficere præcepit? Audi me, vir ſancte, acquieſce conſiliis meis, ut ex iſto carcere evadere queas una cum diſcipulo tuo, & ego vobiſcum pariter: quia Dominus meus præcipiens præcepit mihi, & fortiter perurget me, ut hac nocte, antequam lucis creB puſculum adveniat, interficiam vos. S. Salvius
m non credit huic illud eum eratum; dixit: O fili, ſapientiſſimus Salomon *m* ſententiam nobis protulit dicens: Ex abundantia enim cordis os loquitur: ſed ego, ut puto, per temetipſum hæc omnia mendaciter loqueris. Dominus enim tuus non juſſit tibi hæc agere quæ loqueris: quia neque doloſum verbum cogitat, neque dicit, niſi quod rectum eſt, quanto magis ut hoc ſcelus tibi perpetrare præcepiſſet?

fugere recuſat. 7 Ad hæc cuſtos carceris cum lacrymis reſpondit: Teſtor Deum cæli & terræ, o vir Dei, quia ex his ſermonibus quos a me audiſti, nullum penitus verbum falſum reperire poteris. Item ſubjunxit: Nunc autem audi me, electe Dei, & fac quæ hortatus ſum, ut Domino ſuffragante evadere valeas. Me enim indignum atque inutilem ſervum perpetualitet in collegio veſtro vel calceamenta pedis veſtri detrahendi atque mundandi habebitis paratum. S. Salvius dixit: Fili, non oportet nos effugere præmis Chriſti, ſed inviolabili fide magis amplecti. Cuſtos carceris dixit: O Pater ſancte, ſciu quia ru coronam paratam habes a Chriſtu, ſed ego ex malu conſcientiæ meæ ingemiſco; & pro tanto flagitio, quod in te Dominus meus agere mihi
C præcepit, neſcio ultra quid faciam. Idcirco æſtuo & tremit ſpiritus meus nimio terrore, eo quod domus hæc divino nutu, ut mihi videtur, ſic concutitur, ut nec lapis ſuper lapidem, nec lignum ſuper lignum, uno momenti ſpatio valeat ſtare. Rurſumque dixit ei: Dominus enim meus grave ſervitutis jugum ſuper me impoſitum habet: ſi enim ego aliquando unum ex minimis mandatis ejus præteriſſem, ſtatim ſæviebat indignatio ejus, & exardeſcebat in me ſervum tuum, & minas tormentorum incutiebat, & ſæpe verberibus afficiebat: quanto magis ex iſto magni reatus crimine, quod imperatum ab eo mihi eſt, ſi non perficiam? Et, ſi infelix ejus præceptum implevero, vereor ne ira Dei divinitus veniat ſuper me, & aperiens terra os ſuum deglutiat me vivum, ante pœnitentiæ tempus, & deſcendam uſque ad inferos. Tamen ſi hoc non egero,
animat cuſtodem, non effugiam manus Domini mei. S. Salvius dixit: Non contriſteris ex hoc, fili, nequa turberis, ſed forti animo eſto. Si enim Dominus tuus aliquod mandatum tibi præcepit, libenti animo ejus præcepto obtemperare debes: commemorans ſermonem Apoſtolicum, ubi ait: Servi ſubditi eſtote Dominis veſtris ... in omni timore Domini, non ſolum bonis & modeſtis, D
ſed etiam dyſcolis. *n* Cuſtos carceris dixit ei: *a Petri* Jam tibi dixi, ſerve Dei excelſi, ut ſi egredi *2.* volueris, egrediar & ego tecum: ſed ſi nolueris *n* egredi, mutare non poſſum, ut dictis Domini mei non obtemperem: gladio te confodiam & diſcipulum tuum. Tamen tellis mihi ſit Rex cæleſtis & Angeli ejus, quia non faciam quidquam ex his ſponte mea; ſed quia Dominus meus graviſſimis ſuppliciorum generibus corpus meum minatur arctari.

8 Hæc autem eo loquente, miſit Winegar- *a qua, per Winegardum inceptio,* dus, & juſſit cum venire ad ſe, credens certiſſime, quod omnia quæ de ſancto viro præceperat, patrata habuiſſet. Qui cum adſtitiſſet ante faciem ejus, dixit ei: Compleſti omnia quæ præcepi tibi, an non? Cur ita moras feciſti? Reſpondens autem ſervus, dixit Domino ſuo: Utinam placeret liberatori, ac redemptori noſtro Chriſto Dei filio, ut oculi cordis Domini mei aperirentur, & videret quantam erga virum Dei Dominus præbet familiaritatem. Tunc furore repletus Dominus ejus, dixit ei: Quid egiſti, ſerve nequam, per totam noctem iſtam? Cuſtos carceris reſpondit: Quæſo, Domine mi, ne iraſcaris mihi E
ſervo tuo, uſque dum audias verbum ex ore meo. Ait illi Dominus ejus: Die quæ dicturus es: aperienſque os ſuum, narravit ei omnia magnalia, quæ in carcere circa virum Dei viderat, dicens: Miſiſti me, inquit, Domine mi, ut hoc juſſionis tuæ decretum agerem: ego ſervus tuus aperiens oſtium carceris, ſtatim in ipſo introitu tremor magnus & intolerabilis timor irruit ſuper me: & cum ante faciem viri Dei perveniſſem, illico mente conturbatus ſum, & perterritus cecidi prunus in terram ante pedes ejus, & putabam ut aperiret os ſuum, & abſorberet atque deglutiret me. Tunc Winegardus, furore commotus, irrideas eum, ſecretu dixit amicis ſuis: In veritate comperi, quia iſte, *adjungeque ei ſocietatis ſocio,* ſecundum morem infidelium ſervorum, officium ſuum complet; & ſicut vulpes, quod eſt animal valde timidum, pavore concutitur, quando agmen eanum venantium incurrit; ita & ſervus iſte nequam, pavore perterritus, abſcondit ſe, mori timens: vocanſque clam unum ex ſociis ſuis, dixit: Rogo enim te, ut excas eum eu, & vadas ad magum illum, unde mihi ſuas ſententias & inania proferat verba, quia cor F
illius in eo valde formidat, & eſto illi ſolatium: forſitan accipiet ex te fortitudinem, ut extendat manum ſuam ſuper eum, & interficiat, & vel tunc complebit præceptum meum. Iterum ſubjungens, eidem ſervo ſuo dixit: Præcipiens præcipio tibi, ut non videas faciem meam, donec omnia compleas quæ præcepi tibi. Per ſalutem patris mei, niſi compleveris ea quæ de mago illo & ejus miniſtru præcepi tibi, diverſis ſuppliciis te efficiam.

9 Illi itaque egreſſi, pervenerunt pariter ad *intrepidus ad martyrium, occiditur cum diſcipulo;* lucum carceris, ubi vir Dei retruſus, vinculis tenebatur adſtrictus. Apertoque carcere, ingreſſi ſunt in eum, & pervenerunt uſque ad locum, ubi S. Salvius coronam Martyrii expectabat intrepidus. At ubi viderunt eum, cœperunt hæſitare. Diſcipulus vero illius, humanitatis cauſa, caſu ab eo ſe disjunxerat. S. Salvius ſedebat ſuper ſellam ruſticanam, quæ tripedia a ruſticis vocatur; & videns eum, inquiem eodem ſervo ſolarii cauſa miſſus fuerat, dixit ſervo: Quid moraris? Cur non imples præceptum Domini tui? Tunc arrepta ſecuri, tremefactus valde, non

audebat

A audebat eum percutere. Dixit ad eum B. Salvius: Quid hæſitas, fili? Fac quod tibi Domiaus tuus præcepit, nudamque cervicem percutienti præbuit. At ille timens Dominum ſuum, percuſſit, & interfecit eum. Erat autem diſcipulus B. Salvii, ex altera parte in angulo domus carcere ſegregatus. Statim ut audivit ictum ferientis gladii, intellexit Magiſtrum interfectum, & exclamavit voce magna dicens: Nuli me deſeliaquere, Patet ſancte; pervenerunt igitur carnifices ad diſcipulum ejus, & interfecerunt eum. Martyrizati ſunt itaque pariter S. Salvius & Diſcipulus ejus eum eo ſub Winegardo; ſexto
26 *Junii*. Kalendas Julii, ſubmiſſo colloeorpora ſua percuſſoribus tradidetunt, & animas ſanctas in holocauſtum Creatori Domino obtulerunt. Ideo coronati ſunt, & acceperunt diademata de manu Domini. Orinndi ſunt igitur Sancti Dei Arverno territorio regionis Aquitaniæ, in Frauciam vero devoti perveneruat. In pago autem Hainonenſe martyrio coronati ſunt, & modo regnant eum Chriſto Jeſu, coæterno Patri filio, una eum Spiritu ſancto, per cuncta ſæcula ſæculorum, Amen.

B ANNOTATA G. H. & D. P.

a *Expungi quod hic abundabat*, Igitur, *quodque ex uſu Legendaeiorum plurium additum videtur, licet Prologum, quem ea vocula aliat ſignificaret adfuiſſe, hic habeamus; niſi Auctor exuſus eſt, in meate habens aliquem conceptum dedicationis aut præfationis majoris. Qui præpoſitus eſt Prologus in Mſ. Vallis Lucentis; cum a poſteris inepte adjunctum fuiſſe, ſupra diximus. Philippi Prologus aliud non continet quam excuſationem, quod antea S. Auguſtini vitam ſcripſerit peculiari erga Sanctum affectu, hanc vero mandato ſui Abbatis.*

b *Caroli Martelli Ducis Francorum, ut ſupra probatum.*

c Epiſcopus, *ad prædicandum verbum Dei conſecratus, aut certe ignotæ nobis urbis: veriis* Engoliſmenſis *habetur, quod non ſatis probari ſupra dictum.*

d *Brena, infra* Brevitica villa *dicta, media ab oppido leuca, nunc* S. Salvii, *vulgo* ſaint Sauve. *Alia Acta*, S. Martini nomini & Reliquiis dicatam, *ajunt.*

C e Prævidebat *in omnibus Mſs. In uno correctum* providebat. *Infra num.* 13, *& a Philippo Bouæ-Spei & in Mſ. S. Maximini*, Procurator *fiſci appellatur.*

f *Non quia tunc Paſcha fuerit, ſed quia omni die Dominico myſterium eccleſiæ reſargeretis Chriſti.*

g *Prudentius Philippus*; Hæc autem omnia ſecum ferebat, non pretii temporalis cupidus provocatus, ſed divinum myſterium tali miniſterio veneratus.

h *Doutremaaaus*, Bucion *appellat; Philippus*, Bontionem.

i *Alia Acta*, in devexo cujuſdam montis latere nactus opportunitatem.

k Caſtrum Bervicnum, *vulgo* Beuvrage, *inquit Doutremannus, qui locus trans Scaldim tantum diſtat a Prioratu S. Salvii, quantum uterque Valenciene, id eſt duabus fere leucis, quaſi per triangulum.*

l Regias domus ſuæ, *ita omnia Mſs. hujus Vitæ: ſunt autem* Regiæ, *primariæ poetæ domorum, aliter* Baſilicæ, *de quibus multa erudite Cangius in Gloſſario.*

m *Imo Evangeliſta Matthæus* 22. 34. *Lucas* 6. 45.

n *At, non manifeſte mala jubentibus: ut ſummum igitur dixit permittendo, non ſuaſit hortando Sanctus, ut faceret quod juſſus erat: nec eſt verosimile eo abuſum verbis Apoſtoli: quare miror nihil hic correctum a Philippo: ac rurſum num.* 54., *ubi ſimilia dicere fertur Dux Carolus.* D

o *Finitur prima pars Actorum.* A. COMES. VO EX MSS.

CAPUT II.

Miracula ad corpora, dein monitu cæleſti elevata & translata.

IN illis diebus annuiatum eſt Winegardo, quod B. Salvius una eum diſcipulo ſuo conſummaſſet Martyrium, & juſſit ſervis ſuis ſancta corpora latenter aſportare ad armentum gregis ſui, & præcepit ea ibi in medio foſſæ humo operiri, antequam lucis crepuſculum adveniret. Fecerunt autem ſervi ejus, ſicut eis fuerat a Domino ſuo imperatum, & primo Magiſtrum in antrum projecerunt, deinde diſcipulum ſuper pectus Sancti in eruce poſuerunt, æſtimantes ut quod de Sanctis viris geſtum fuerat, a nemine cognoſci aut patefieri unquam potuiſſet. Sancti vero Dei ſecuti ſunt verba Domini Salvatoris, in Euangelio dicentis: Qui vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ. Factum eſt autem, poſtquam ſancta corpora in prædicto armento latenter humata fuerunt, ut vaccæ ſecundum eorum conſuetudinem in eodem morarentur. Erat autem in prædicto armento, taurus miræ magnitudinis, qui cuſtodiebat & obſervabat armentum quotidie cum grege ſuo. Providebat igitur taurus ille ſemper locum illum a die illa, ex qua ſancta membra ibidem abſconſa fuerant, tam diebus quam & noctibus, in tantum ut nulla quidem ex buculis locum ſanctum penitus attingere vel appropiaquare auderet. Nempe, ut dictum eſt, ſi aliqua ex eis ire voluiſſet ad locum illum, taurus quidem verſis calcibus, & cornuum ictibus eiſdem reſiſtebat, omnemque multitudinem bucularum promiſcui ſexus, in circuitu ſtare faciebat, ut eumdem locum ſanctum coinquinare non valerent. Providebat enim ſolicite per omnia idem taurus locum ſanctum, ut nulla macula, neque a vento agitata, neque ex quolibet ſtercore fuſcari potuiſſet. Et ſi contigiſſet, ut aliquæ ſordes caſu ibi cecidiſſent, pes totam noctem laborans requiem non habebat, donec pedibus ſuis locum ſanctum mundatum habuiſſet. E F

Corpora inter armenta in globo ſepulta.

cuſtos. diuturna taurus.

& abimmunditia comprimuntur.

11 Evoluto itaque tempore poſt trium annorum curricula, ſancti Viri ſuffragantibus meritis, Chriſtus Dominus Deus noſter, cœpit aperire ſecretum quod in armento latebat obſcurum. Erat autem anus quædam in villa Brevitica, nomine Raſuvera, quæ circa domum ſuam per noctisquietem valde erat ſolicita. Quadam vero nocte contigit, ut intempeſtæ noctis ſilentio domum ſuam gyraret, ſicut ſæpius facere conſueverat. Reſpexit ex adverſo ſæpedicti armenti, ubi S. Salvios & diſcipulus ejus abſconſe homati jacebant: & vidit haud longe in prædicto armento magni fulgoremi luminis, & cucurrit ad oſtium, ut probaret quidnam eſſet. Cognovit autem eadem anus quod virtus Dei eſſet, & proſpiciens diligenter obſervabat locum, quem tautus cuſtodiebat. Et in ejus

Apparens lumina.

cornua

A cornua aſpexit duas lampades ardentes adhæſas, tam magno ſplendore fulgentes, ut per totum armentum non eſſet locus, quo velut meridie clare omnia cernere non potuiſſet. Denique ſtatim convocatis vicinis vel civibus, nec non & domeſticis ſuis, popoſcit omnes, ut ad viſionem eamdem diligenter conſiderandam, quam viderat, in eodem loco convenirent; & quid tei geſtum eſſet, Domino favente, repetire valuiſſent. Et videntes tanti ſplendoris gloriam, admirati valde, dixerunt: Vere Angelica eſt hæc viſio. Tranſacta autem prima nocte, iterum congregaverunt ſe omnes, & viderunt ſicut prius viderant. Noviſſime inito conſilio, cœperunt omnes hoc myſterium, quod viderunt, ſacratiſſimis Deo Sacerdotibus declarare, & deprecati, ut Domini miſericordiam poſtularent, ut dignaretur Rex cæleſtis gloriæ myſterium illud revelare, ut quidnam eſſet, potuiſſent cognoſcere.

A. COÆVO EX MSS. & lampades inter cornua auri.

12 In ipſo quoque tempore, revelatum eſt viſione Angelica glorioſiſſimo Dnei Francorum *b* Carolo, ut Miſſos ſuos mitteret ad Valentianas ſiſcum; & ibi diligentiſſime sequirere feciſſet, ubi famulus Dei Salvius, una cum diſcipulo ſuo, sequieſceret. Tranſacta autem nocte expergefactus Princeps, cœpit infra arcana cordis ſui volvere, quænam fuiſſet hæc viſio. Altera vero nocte admooitos iterum in ſopore noctis, ut juberet perquirere, quid actum eſſet ex famulo Dei Salvio. Iterata vero nocte tertia, venit ad eum Angelus Domini poſt pullorum cantum; percuſſoque ejus latere, dixit: Semel & ſecundo rogavi te, qui es Dux & Princeps exercitus Domini, ut perquirere feciſſes, & eum omni diligentia inveſtigare, ubinam famulus Dei Salvius Epiſcopus requieſceret. Cur non obediſti voci meæ? Feſtina velocius & accelera quantocius, adhibitis tecum Optimatibus ac domeſticis tuis in conſilium, & diligenter inveſtiga de prædicto famulo Dei Salvio ejuſque diſcipulo. Cave ne prætermittas imperium Domini Dei tui, quia viri illi amici & Martyres Dei altiſſimi facti ſunt. Expergefactus itaque Dux accerſivit & convocavit omnes Principes, Satrapas & Optimates, ac Magiſtratus & Doces, necnon & omnes domeſticos ſuos, qui gubernabant ſub ipſo regnum & imperium ejus, & C enpoſuit eis per ordinem, quid per triduum revelatum ei fuiſſet: intellexerat enim, Angelo Domini revelante, quod a Deo eſſet hoc decretum: præcepitque eis, ut diligenter inquirerent de morte & martyrio S. Salvii Martyris ejuſque diſcipuli, & per maximam mitterent ſolertiam in omnibus locis, vicis, villis, atque fiſcis, ſeu per omne regnum ſuum.

b Carolo Duce, tertium ejus nato viſio ne Angelica.

13 Miſit itaque primum idem glorioſiſſimos Casolus Dux Francorum nobiliſſimos viros ex domeſticis ſuis ad fiſcum, qui vocatur Valentianas. Hi vero ſummo ſtudio totis viribus fortiter inveſtigate cœperunt de nece impiiſſima viri Dei, ejuſque diſcipuli. Et convocantes Vicarios, Tribunos & Centuriones, Judices & Decanos Regis, coogregata eſt ad eos multitudo populi non minima. Perſcrutari igitur cœperunt ſinguli per turmas ſuas, & diligenter inveſtigare, uſque dum pervenit ſors ad domum Genardi: ſtatuerantque eum in medio eorum, & caute obſervabant, interrogantes, & inquirentes ex his quæſtionibus, ad quas miſſi fuerant de ſancto viro inquirendas; ut ſi aliqua ei notitia fuiſſet comperta, eo quod ipſe eſſet Procuratos de

miſſi Valentianos nobiliſſimi viri,

rebus fiſci illius, & villa Brevitica, ubi latebant Sanctorum corpora. Inventumque eſt, eo confiente, qualiter ibi viri ſancti convenerant, & hoſpitium ſibi eodem in loco acceperant, atque quemadmodum Dominicæ reſurrectionis die hora refectionis cum eo diſcenderant. Et interrogaverunt ad eum Miſſi & domeſtici Ducis, & dixerunt: Quid actum fuit de viro illo, poſtquam a refectione ſurrexit? Genardus reſpondit: Iter ſuum arripuit, deinceps neſcio quid actum fuit. Domeſtici Regiæi dixerunt: Per ſalutem Domini noſtri Caroli, diverſis pœnis & tormentis te affligemus, niſi dixeris veritatem.

D *examinatum Genardum.*

14 Tum Magiſtratus Regis apprehenderunt Genardum una cum filio ſuo Winegardo, nec non & Winegarium ſervum ſuum, qui in Sanctos Dei viros flagitioſiſſime injeceranr manus; & adduxerunt eos ante conſpectum *c* Regis, & dixerunt ei: Iſti ſunt, Rex, viri ſceleratiſſimi, qui inique auſi ſunt extendere manus ſuper viros Dei ſanctos. Intuens autem in eos Rex, dixit eis: Audite me, viri iniqui & impiiſſimi: quare regnum noſtrum, quod nobis omnipotens Deus dedit ad regendum, ſic ſubvertere voluiſtis, ut E extingnere feciſſetis nomen Chriſti de medio noſtrum? Cur interfeciſtis viros ſanctos, quos omnipotens Deus ad nos & regnum noſtrum ſalvandum miſerat? At illi tremefacti obmuerunt, & fixis oculis in terram, non audebant cernere faciem Regis. Dua vero diligenter obſervabat, inquirens ab eis qualites geſtum fuiſſet erga Sanctos Dei. At illi narraverunt ei omnia, ſicut actum fuerat. Tum glorioſiſſimus Dux Francorum Carolos, furore commotus, præcepit lictoribus dicens: Ite accipite eos, & truncate Genardi & Winegardi viſilia, & oculos eorum eruite. Winegario vero ſervo eorum tantum oculos eruite: nefas enim eſt, ut contra præceptum Domini quis agat, liber aut ſervus, & impunitus evadat. Lictores quidem Regis impleverunt omnia, ut eis fuerat imperatum.

cum filio & famulo adducuntur ad Regem, c

quibus Caroli Ducis juſſu oculi eruuntur,

15 Rex autem juſſit convocari univerſos Epiſcopos & Sacerdotes Domini, qui ibidem aderant, ut eum magna reverentia ſancta corpora ex illo loco ad locum alium transferrent. In die autem illa fecerunt Sacerdotes & univerſus Ordo Eccleſiaſticus dedicationem ſolennem Domino Deo exercitnum, in honore B. Salvii Epiſcopi, cum gaudio magno, laudantes Deum & benedicentes Dominum. Translata ſunt autem ſancta corpora die illa, & aromatizaverunt ea indoentes linteaminibus ac veſtibus honorificis, & impoſuerunt ea in plauſtro *d* novo, appoſitiſque bobus, volebant illos vertere ad baſilicam S. Vedaſti Confeſſoris. Tanto autem pondere Spiritus ſanctus plauſtrum fixit, ut joga boum multa non valerent ex eodem loco movere illud. Videns omnis populus quod nequaquam valerent e loco illo vehiculum eum ſanctis corporibus movere, unanimiter cœperunt manus impooere, volantes iterum ad baſilicam *e* S. Pharaildis eum ingenti apparatu illud deferre, ſed nequaquam potuerunt. Tunc Pontifices ſummi & omnes Domini Sacerdotes dixerunt; Viri Fratres & Patres, non nobis videtur, ut Beati iſti in locis iſtis voluntatem habeant quieſcendi. Dimittite illos; forſitan revelabit Dominus, ubi eos requieſcere oporteat. Jam videtis, quod multa juga boum & multitudo populi, impoſitis manibus, nihil agere potuerunt.

Corpora ſacra elevata,

F *nequeunt transferri ad eccleſiam S. Vedaſti,*

d

e aut S. Pharaildis

Tollite

A Tollite ergo multitudinem hinc, & relinquite boves tantum duos cum vehiculo, & ubi Dei fuerit voluntas, forsitan eo patronum devehent. Fe-
sed facile vobiscum ad ecclesiam S. Martini. eit igitur populus, ſicut Sacerdotes Domini dixerunt. Ablata vero multitudine, & duobus tantum bobus relictis, mox tanta in eis fuit velocitas aundi, us vix caterva populi eos ſumma velocitate currentes, ullatanus attingere poſſet. uſque dum ad Valeotianas ſiſcum, aota baſilicam S. Martini da venirant, ubi Sanctus illa vivea, ſolitus erat frequentius orationis causa convenire, expectantes ibi populum poſt ſe venientem. Denique convenientibus populis, depoſuerunt Sacerdotes Domini ſancta corpora venerabiliter de plauſtro, intelligentes quod Domini voluntas eſſet, ut in eadem baſilica reconderentur. Speliesunt igitur S. Salvium in eodem ſacratiſſimo tem-
f plo *f* gaudio magno repleti: gratias in excelſis a-
g gentes omnipotenti Deo, Sanctum ſuum mirificanti una cum diſeipulo ſuo, *g* feſto Kalandas Julii, adjuvanta Domino noſtre Jeſu Chriſto, qui eum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat
h Deus *h* per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

B ANNOTATA D. P.

a *Quia nomen ignorabatur*, dicitur *ex tali causa* Superius *appellatus ſecundum Molanum & monachos Prioratus S. Salvii.*

b Karolo Martello, at *ſupra declaratum eſt. Alia Acta & Philippus Regem faciunt, qui non alius eſſe poſſet quam* Karolus Magnus; *ſed male.*

c *Videtur intelligi* Theodoricus, *Rex a Martello conſtitutus. Conſule ſupra diſcuſſa.*

d Extra portam Valencenenſem. *Colitur autem* S. Vedaſtus 9 *Februarii.*

e Ad pagum Brueil, *dictum inquit d' Outreman. Vita* S. Pharaildis *data eſt 4 Januarii.*

f *Poſtea* eccleſia S. Salvii *dicta: non placet autem in his Actis, quod eccleſia illa dicatur* Sancto adhuc viventi ſæpius frequentata; *cum ſemel tantum, idque ante mortem immediate, ibi ſacrificaſſe legatur.*

g *Colitur* Elevatio *in dicta eccleſia* xv *Octobris* & Translatio vel *Septembris.*

h *Pars ſecunda concluditur.*

C CAPUT III.

Beneficia ſub Carolo Magno præſtita. Perjurus punitur. Occiſorum pœnitentia.

a 16 GLoriosiſſimus vero *a* Carolus Rex Francorum largitus eſt ſancto Martyri Salvio
Donatur hæc a Karolo partem tertiam ex omnibus ſæcultatibus ſiſci
b illius *b*, quæ & ibi permanet uſque in præſentem diem.

c 17 Eo namque tempore juſſit Carolus Campum e magnum parari, ſicut mos erat Francorum. Venerunt autem Optimates & Magiſtratus omniſque populus, & caſtra metati ſunt univerſi in circuitu, ubi *d* Dux reſidebat.
d Congregatis autem omnibus, adfuit inter eos unus e Ducibus, quem valda Rex deligebat.,
Dux aliquis aegans ſororibus hereditatem debitam, Clamare vero cœperunt ſorores ejus adverſus eum coram Rege dicentes: Piiſſime & glorioſiſſime Rex, gubernator & conſolator noſter, qui poſt Deum gubernas regnum & imperium Francorum, miſereri dignare nobis duabus famulabus tuis orphanis, tu jubeas ſtrem noſtrum reddere partem hæreditatis noſtræ, quam ratinet poſt ſe injuſte. Accerſivit autem eum mi-
D tricordia motus ſuper eas: & diligenter inquiſivit ab eo, utrum aarum portionem injuſte poſſideret, an non. Dixitque ad eum: Audi fili, & acquieſcn conſiliis meis, & redda hereditatam ſororibus tuis debitam; faciamque te honoratum valda ex ſiſcis & villis noſtris. Erat autem vir ille valde Regi dilectus, & noluit acquieſcere conſilio ejus, ſed cœpit magis aa magis conttadicere, numquam ſe io vita ſua ax eadem portione, quam poſſidere videbatur, quidquam eis redditurum. Ad hæc Rex reſpondit: Tu dicis quod eis nullam portionem reddere debeas; & iſtæ teſtificantur, quod earum hereditatem injuſte retineas poſt te, hoc non mihi rectum eſſa videtur. Verumtamen ecce habemus hic Patronum Neophitum, quem Deus nobis manifeſtare dignatus eſt. Si hereditatem aarum vis poſſidere, vada & da ſacramentum ſuper ejus ſanctum ſepulcrum: forſitan tunc manifeſtabit Dominus Deus, per ipſius
falſe falſo juramentum ad ſepulcrum Sancti, intercoſſionem, ſi juſtum ſit tibi ad poſſidendum, an ais reddi debetur actin. Tunc infelix
E ille, cum magno gaudio acquieſcens verbi ejus, ad ſacrum Sancti pervanir ſepulcrum: injectaſque manus ſuas ſuper illud, cum audacia magna juravit dicens: Per hunc locum ſanctum, & B. Salvium Epiſcopum, quæcumque hæ ſorores meæ de portione ſua adverſum me repetunt, nullatenus eis ex hac quidquam re debeo. Et peracto juramento ſtatim medius erepuit, & diſrupta ſunt omnia viſcera ejus, & per ſecretam alvi ejus naturam ſtercora prorupcsunt, & ex oculis ajus & auribus vel ore exivit ſanguis, & cadens in terram factus eſt velut mortuus. Statimque domeſtici & amici ejus
mortui ſepelliuntur. tuletunt ex eodem loco: nec ultra loqui potuit, ſed poſt duarum vel trium fere horarum ſpa-
g rium vitam finivit. *g* Et factus eſt rimor magnus in populo: & poſt hæc nullum fragile penitus ſacramentum, in eodem ſacratiſſimo loco, quiſquam hominum mendaciter auſus eſt jurare.

Pœnitentia Germanus ſua tradit S. Salvio, 18 Igitur Genardus, pater Winegardi, omnem pecuniam & poſſeſſionem ſuam per teſtamenti ſeriem tradidit B. Salvio; & perditis
F oculis corporalibus, acceptis oculis ſpiritualibus, reſedit omnibus diebus vitæ ſuæ in domo ſua. Winegardus itaqua veniens ad fratrem ſuum Iſembardum, dixit ad eum; Quid faeism frater? Recognoſco enim qualiter circa S. Salvium Epiſcopum, in impio erudilitatis ſeelere exarſi. Sed obſecro te ut dones mihi conſilium, quid facere debeam, ut indulgentiam ax hoc peccatorum meorum, Domino miſerante, adipiſci
Winegardus petit conſilium ad eum fugus mereat. Germanus quidem ejus non conſenſerat in neeem, quam frater ejus in S. Salvio exareuerat: dixitqua ad aum: Bonum eſt, frater mi, ot ad eumdem locum ſanctum, in quo ipſe Sanctus requieſcit, quantocius properes: forſitan ipſo intercedente aceipies a Domino indulgentiam. Tunc Winegardus, cum magno timore & tremore, anta primam diei horam pervenit ad januam baſilicæ S. Salvii, & proſtrato
in memoria S. Amandi lugens ſua vita omni corpore in terram, cœpit orare. Cum autem diutiſſime voluiſſat in oratione perſiſtere, commota eſt omnis baſilica, & invaſit eum intolerabilis timor & tremor; & in fugam retro
f converſus, perveoit ad *f* monaſterium S. Amandi Confeſſoris, & ibi permanſit lugens ac pmnitantiam agens omnibus diebus vitę ſuæ. Servus autem ejus Winegarius, cum magna reverentia ſiena & ejulans, cucurrit ad S. Salvii baſilicam:

A ſilicam: & cum ingenti clamore ſtans ante ſe A. COM. vopulcrum S. Salvii Epiſcopi, clamabat dicens; Ex MS. Miſetere mei, vir Dei ſanctiſſime: ſcia enim ipſa quia ob timorem Domini mei nefarium in ta ſcelus perpetravi. Idcirco ſupplici corde & humili ſpiritu, deprecor, ut mihi hoc tam magnum flagitium ſervo tuo digneris ignoſcere. Et cum hæc dixiſſet, ſtatim proſtravit totum corpus ſuum humiliter ante ſepulcrum S. Salvii, eum ingenti gemitu & fletu, manibus pectus tundens: tantaque ei inundatio lacrymarum confluxit, ut totam pavimentum quod erat aeta ſanctum ſepulcrum, humefactum redderet. Et cum diu proſtratus jaceret in terra, inter amaras lacrymas, ex uno oculo viſum recepit. Ipſum vero uſque in diem mortis ſuæ paſcens gregem in ſervitio S. Salvii Epiſcopi deſervita g vidimus.

Wimgariat ad ſepulcrum ubi ſum unius oculi recipiunt, gregem cuſtodit S. Salvii.

19 Multa quidem & alia miracula, quæ longa ſunt narrare per ſingula, de ſancto viro vidimus & audivimus. Cæci viſum, debiles & claudi, & plurimi qui diverſo morborum genere teneri videbantur, oobis adſtantibus, ſanitatem priſtinam recipere meruerunt; & modo, B Chriſto Sanctam ſuom mirificante, recipiunt.

Alia miracula patrantur

Peroratio ſcriptoris. Nos itaque, Fratres, qui geſta vel vitam S. Salvii ſummo cordis amore ſcribere curavimus, obſecramus aruditiſſimos lectores, vel omnes Deo ſervientes Sacerdotes, ejuſdem ſancti Martyris vitam legentes, ut orationem pro nobis ad Dominum fundere non dedigneminl; quatenus eodem ſancto Martyre Dei interveniente, anima noſtra a peccatorum nexibus ſiat abſoluta: quin in quantum laborare potuimus, vitam & geſta illius cum magno ſtudio ſoleiter ſcribeta curavimus. Magnificemus eoim nosnimiter, Fratres cariſſimi, omues omnipotentem Deum, qui eſt Pater in Filio, & Filius in Patre, cum Spiritu ſancto, in tribus perſonis unus Deus, trinus in unitate, & unus in Trinitate; & laudes illi demus io excelſis, qui eſt ſemper mirabilis in ſuis Sanctis, qui contritos elevat, & lapſos in vera confeſſione reparat: qui confractos ſolidat, & oobis peccatoribus ad ſe converſis pœnitendo, miſericorditer peccata dimittit; & hinc avectos ad paradiſi gaudia omnes iu ſe credentes, Angelorum ac Sanctorum ſuorum agminibus clementer conſociat. Ipſi bonor, laus & jubilatio, virtus & poteſtas ſine fine perenniter per infinita ſæcula ſæculorum. Aman. D

ANNOTATA D. P.

a *Eſt hic* Carolus Magnus *nepos per Pipinum Regem Caroli Martelli; inter mortem autem hujus & regnum illius interfuerunt anni* 27.

b *Addit d' Outreman*, tunc a Carolo Magno conſtructam fuiſſe Eccleſiam SS. Petri & Pauli, *adjunctam eccleſiæ S. Martini*.

c Curiam *paſſim appellant ſcriptores ejus ævi*, vel Placitum; Comitia *Latinius dicerentur*. E

d *Quidni hic legatur* ubi Rex reſidebat?

e *Deeſt hoc miraculum in aliis Actis. Philippus e contrario ipſum faſe narrat; ſed omittit pœnitentiam reorum.*

f *De monaſterio hoc late actum ad Vitam S. Amandi 6 Februarii.*

g *Hinc accurate ſingula potuit auctor noviſſe.*

DE SANCTO ROMANO &c. Vide Append. tom. 6. Junii pag. 161.

DE SANCTO PELAGIO

MARTYRE CORDUBÆ IN HISPANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ſcriptoribus Actorum, circa quos mortis, diverſis tranſlationibus & cultu.

D. P.

C A. DCC. CCXXV. *Acta ab Ambroſio Morale edita*

Ambroſius Moralez Cordubenſis, Hiſtoricus Regius, editis anno MDLXXII *D. Eulogii Martyris Cordubenſis operibus, de Chriſtiana republica atque inprimis de Sanctorum hiſtoria optime meritus, enumeratis ab illo Martyribus ſubjunxit paucules, qui non multis poſt annis, ſub iiſdem impiis Arabum Regibus, paſſi ſunt, everſus a* D. Eugenia, *qua de regimas* XXVI *Martii inter Prætermiſſos, quod de ejus cultu antiquo nihildum liqueat. Inde porro ad* S. Pelagium, *tranſitus, ſic præfatus*: Duobus poſt D. Eugeniam annis, hoc eſt Dominicæ nativitatis MCCCCXXV, menſis Junii die XXVI, qui in Dominicam eo anno inciderat, Cordubæ D. Pelagius, martyrio, per omnem Hiſpaniæ eccleſiam uſque hodie celebratiſſimo, fuit coronatus. Cujus glorioſi triumphi fama, etſi ad exteras quoque regiones inclita permanarit, & in Saxoniam uſque remotiſſimam regionem actutum penetrarit; ibique Roſvvitham clariſſimam Virginem commoverit, ut ſanctiſſimi hujus Martyris victoriam, heroico carmine inſigni cum præconio deſcriberet ac celebraret; & noſtrates etiam priſci hiſtorici ejuſdem meminerint; Eccleſiæ etiam per Hiſpaniam multæ, in Lectionibus Breviarii, Martyrii ejus ſeriem tetineant: ego tamen hic eam ejus Martyris hiſtoriam apponam, quæ (ut ſuo loco apparebit) ipſis martyrii diebus, ab eo qui tunc vixit & interfuit, ſcripta videatur. F

a Ea in pervetuſto codice, Gothicis litteris in membrana deſcripto, continetur, qui in inſigni S. Petri de Cardeana Ordinis S. Benedicti cœnobio, prope Burgos nobiliſſimam urbem, olim fuerat, & nunc in Regio S. Laureotii ad oppidum de Eſcurial aſſervatur. Codex etiam S. Eccleſiæ Tolanæ Sanctoralis, Smaragdinus dictus, admodum vetuſtus, eamdem iiſdem verbis habet S. Pelagii hiſtoriam. Vidimus eriam ipſam in vetri Tudenſi eccleſiæ Sanctorali: ibi enim indigenam Martyrem civemqua ſuum, & ſolenoi in Sacria pompa, Tudenſes concelebrant. *Hinc ergo immediate acceptam recudit Prudentius Sandevallius, in Antiquitatibus Eccleſiæ Tudenſis ejuſdem Epiſcopus ipſe anno* MDCX: *tum alii aliique ex alterutro, ſed vel idiomate vulgari vel ſtylo contractiori; ac denique verbatenus rurſum Joannes Tamayus Salazar, in ſuo Hiſpanico Martyrologio, quem non pigebit imitari. Sed quoniam* ubique omnia

ex antiquiſſimo Ms. Cardenenſi

& ex ſimili Tudenſi a Sandevallio.

A nia corruptiſſime erant deſcripta, pæteequam quod obſcura multa videbantur, quod fuit illorum temporum; nos, *inquit Morales*, quoquo ratione potuimus, nihil ferme immutantes, emendavimus. *Conſuluimus ergo utramque Moralii & Sandovallii editionem; cognovimuſque illinc emendationum totam ſe continuiſſe intra ſcriptorum menda, Hiſpanica dialecto propria, ut* devocati *pro* debacchati. *Alia vero pauciſſima, rectè atque ex auctoris ſenſu mutata, probabit diverſitas Lectionis, tribus dumtaxat locis notanda in margine.*

In iſta aderat nomen Raguelis Presb.

3 *In Codice Cardonnenſi hic titulus aderat*: Vita vel Paſſio S. Pelagii Martyris, qui paſſus eſt Corduba civitate, ſub Habdneraghman Rege, die VI Kalendas Julii: *& in margine appoſitum*, Raguel Presbyter doctor fuit hujus Paſſionis Cordubenſis. *Hoc ita accipendum putat Morales, ac ſi ſcriptum eſſet*, Raguel Presbyter Coedubenſis, ſcriptor fuit hujus Paſſionis: *deinde notat* hunc Raguelem ipſum S. Pelagii tempore vixiſſe, ut ejus Martyrium vidiſſe potuerit: nam de ejuſdem Martyris ſodalibus ſimul vinctis audiviſſe ſe aſſerit, quæ de præclara ejus ſanctitate ſcribit ..... Loquitur etiam de ſancti Martyris ſepultura, tamquam Cordubæ ndhuc corpus caputque permaneant, ſine ulla quæ tunc facta eſſet transferendi corporis mentione; *eum tamen inter Martyrium & Legationem Sancii Regis, pro eodem ceperunt mittere, ſolum interceſſerint annı* XXXV. Sodales non tacent, *inquit auctor num.* 4, & fama non ſilet: *præſentem autem nuſquam ſe indicat: & ubi dicit ſeorſum corpus fuiſſe poſitum, dubitare not facit, ſatiſque certo ſcripſerit, quod miniſtrorum in eo diſcæruntium* alius brachium radicitus amputavit, alius tibiis deſecavit: *eam longe aliter narrante Roſwitha, & velut ſi per baliſtam trant mœnia fluviumque excuſſus Martyr, repertuſque illæſus, capite dumtaxat imminutus fuerit, relicto corpore in flumen merſo: quod ad ripam ejectum abſque capite invenerint piſcatores, alibi deinde caput alii; unde poſtea contigerit dubitare fideles, an utrumque vel certe alterutrum vere* S. Pelagii *eſſet.*

In quibus non omnia æque certa

& diverſa a relatione Roſwithæ,

4 *Vixit* Roſwita, *ſive* Hroſwitha, *alias* Roſwid, *formato ab equis paſcendis, vel rubro alboque colore, nomine, in Gandersheimenſi Ducatus, nunc Brunſuicenſis apud Saxones monaſterio, quod anno* DCCCXLII *Lutolfus Saxoniæ Dux condidit, Altfridus Hildesheimenſis Epiſcopus locupletavit: & quin* C *Ottonis primi Imperatoris geſta, juſſu ſecundi Ottonis ſcripſit, non modo Latino carmine pollens, ſed etiam Græcum docta; Trithemius in Chronico Hirſaugienſi eam retulit ad an.* DCCCCLXXX, *poſt quem ſecundus Otto adhuc triennium vixit, & regnare cœpit Otto III. Gandersheimum autem per Viſurgim ac Leinam fluvios facilis aſcenſus eſt mercatoribus ex Hiſpania venientibus, adeo ut negotiatorum Saxonicorum aliqui, & tunc cum res ageretur Cordubæ præſens, æque certa aut certiora etiam ſcribere aut referre in patriam ſuam potuerit, quoad modum quam aliquis Chriſtianorum Cordubenſium, quibus minus tutum erat talibus intereſſe ſpectaculis, utpote magis expoſitis invidiæ ſuſpicionique Barbarorum. Baccetus ergo ſuſpecta eſſe non debet narratio Roſwithæ; eſto hæc minus diſtincte cognitam habuerit ætatem Martyris, & ſpatium temporis in carcere acti, ac genus illius, itaque crediderit filium Ducis Chriſtianorum a Barbaris capti qui fuerat Epiſcopi eorum conſobrinus; neque curaverit aut ſciverit nominare templa, apud quæ humatæ Reliquiæ fuerunt.*

quæ & quando martir cœpta. d. ſint. Hiſpani ad Saxones ſuæ ætatis fuere

Licet de aliis vetera minus infor-mata,

5 *Neſcio an adhuc nata erat Roſwitha, cum res Cordubæ agebatur; itaque vix ante annum* DCCCCL *ſcripſiſſe de* S. Pelagio *potuit, & verſibus reddere quæ ſemibarbare ſcripta acceperat. Potuit autem ex* D *ſuo de Cordubenſium atque Saracenorum rebus conceptu imperfecto & rudi, utriſque, cum Corduba caperetur, Regum dare; Saractus quoque, quos Paganos haberi audiebat, Idololatras fingere; erroribus facile ignoſcendis Virgini tam procul viventi. Nos, ut accepimus, ita damus ea editione Poematum ejus, Norimbergæ procurata an.* MDCI *per Conradum Celte, primum in Germania laureatum Poetam: qui tamen libraria menda in talibus frequentia, non omnia correxit; ſed multa nobis per conjecturam emendanda etiquit, uti ex margine apparebit, indicibis exercantis ſcriptionis antiquæ onuſtr: hoc enim ad fidelitatem pertinere putamus. Abſque ejuſmodi correctionibus exgraphum a Bollando nactus Tamayus, plerasque inemendata recudit; neque in Notis laboravit, ut lectorem doceret, quid inter Roſwithæ & Raguelis narrationem intereſſet. De illa quid ſentiam, jam explicui; de hoc etiam cœpi dicere, eum neque præſentem Cordubæ fuiſſe, licet ortu forſitan fuerit Cordubenſis, ideoque creditus rem diligentius exploraſſe; neque videri ſcripſiſſe quidquam, ſed ſcribere voluiſſe, præceleſta aliqua novi Martyris cultum ampleua, docuiſſe quæ noverat vel nuſſe ſe putabat.*

Ejus Poema his recuditur ſed emendatius.

Aliæ qui ſcripſ. ea Raguelis relatu,

6 *Utrum autem ſcripta ejus relatio ſit, antequam* E *in Saxonia carmen ſuum Roſwitha elaboraret, haud facile dixere: unum mihi videor poſſe definire, quod id ille fecerit non valde diu ante annum* DCCCCLX, *cum ſcriptor ita ordiatur*, Temporibus illis cum ſævitima urta fuiſſet tempeſtas Chriſtianis, *quæ verba notabile temporis intervallum indicare ſunt apta. Magis incertum eſt, cui Eccleſiæ primum ſcripta ſit Paſſio iſta. Martyrem quidem ſic invocat Auctor*, Patrocinare Eccleſiæ, eamque ſuveru indefeſſis præſidiis, quam tibi famulaei conſpicis vutoeum ubſequelis, quatenus te coeam Deu habeat Patronum, quem Gallæein uriundum, ſed Martytii ſanguine Coeduba tenet gluriofum. *Non erat tamen is eccleſiæ Cordubenſis ſtatus, ſub Mauvorum jugogementie, ut ab illis interfecto Martyri Officium condere, eumque feſtivius celebrare auderet. Ergo parvulam* ſed *interpretabor* licet; *& ipſam ſuſpicabor in Tudenſi Eccleſia, pro cujus Epiſcopo ille fuerat in captivitatem datus, laltium factum ejus publice invocandi. Tali enim ſuſpicioni favet, quod præter Paſſionis hiſtoriam, etiam alibi repertam, in ſolu illa repertum fuerit, ideoque & vere ſimiliter compoſicum Officium totum proprium cum Miſſa, qualia Sandovallius eucudi fecit: ubi ad Veſperas primas ita in Hymno:*

eidetur Eccleſia Tudenſi ſcripſiſſe,

qua prima eultum Sanctum ſuſceperit,

F
En ſancte Martye, ndoleſcens Pelagi, preces ſuſcipe
Tudenſium fidelium, deferque vota ſingulis...
Ut ortuſque Gallæeia, paſſuſque fiſtis Curduba,
Peo nobis Chriſtum ſupplica, ſuperna paeiens gsudin.

ut civis ſui ſ

7 *Porro quam elto cœperit ille coli, per ea quæ Hiſponi fideles tenebant ad Septentrionem & Orientem regna, Mauris obtinentibus omnia vaque meliora, ac majora ad Meridiem & Occaſum, ſatis apparet, ex inſtrumento cujuſdum Blaſii, quod Prudentius Sandovallius, in libro fundationum monaſticarum num.* 2. *pag.* 46. *produxit, confirmatum a Rege Navarræ Garcia Sancii, Æra* DCCCCLXXI, *ideſt anno Chriſti* DCCCCXXXIII, *octavo dumtaxat poſt Sancii agonem. In eorum donatue Abbati S. Æmiliani, Geneſio, eccleſia S. Pelagii, cum quadam ei juncta hæreditate, in villa Solii Rivogienſis provinciæ, ad Caſtellum veterem pertinentis. Alia multo celebrior, ſub ipſius & S. Joannis Baptiſtæ invocatione, ædificata in urbe Legionenſi fuit a Rege*

eita late diffuſum

ſtruxiſſe mox relatum.

A AUCT. D. P. *Suncio, hujus nominis I: poſtquam is pacem ſimul & corpus Sancti a Cordubenſi tyranno petitum miſiſſet anno* DCCCCLX; *in quam deinde ſeptimo poſt anno ipſum attulit ejus filius Ranimirus III. Et Tamayus quidem prodito veteri, ut appellat, Carmine credi vult, quod fuit.*

Translatio Legionem an. 967 anno 28 Novembris?

Quarta Kalendarum dies adnumerata Decembris,

quando ſacrum pignus excepit Legio. Sed Carmina Tamayi toties convicta ſunt falſitatis, ut dicam fictionis, totieſque deinceps convincentur, ut omnia debeant eſſe ſuſpecta. Et hoc quoque loco novitatem facile ſyllur prodit. Quare de die tunc incipiam credere, cum veterum Breviariorum Kalendariorumque teſtimonia Tamayus produxerit: quod hic non facit, facturus ſuo more ſi potuiſſet.

alterum Ovetum an. 935.

8 *Neque vero diu licuit Legionenſi urbi bono illo frui: nam anno* DCCCCLXXXV, *metu barbarorum urbi imminentium, cum omnibus, qua ibi cives habebant cariora, Ovetum fuit translatum. Noſter tamen Ribadineira, alio quidem avectum tunc corpus non negat, ſed Ovetum primo allatum dicit anno* MXXIII *die* VIII *Novembris, quo nempe Rex Ferdinandus ipſius translationem aliquam celebravit.*

B Ecclesiæ nunc plures ei ſacræ.

Monaſterium vero, *inquit Morales*, quod primum ab Suncio Rega ad reponendum Martyris corpus fuit Legione ædificatum, Almanſore totam urbem devaſtante cum fuiſſet dirutum; poſt ejus urbis cœnobiique reſtaurationem divi Iſidori aorpori excipiendo locum dedit (*anno* MLXXIII); ab eoque Divo nomen novum accepit. Sed prior jactura multis aliis iiſque magnificis [operibus] quæ hodie per Aſturiarum, Galleciæ & veteris Caſtellæ regiones aernimus, abunde fatisfeſt compenſata. *Sola Corduba (quaſi ad ſe non amplius pertineret Sanctus, cujus alio tranſlatæ Reliquiæ erant) tarda fuit in ejuſmodi Officio uſque ad annum* MDLXXXVI, *quando urbis Epiſcopus Antonius de Pazos, natione Gallecus, ſub Sancti ſulgentilis nomine inſtituit fundavitque ſeminarium & collegium Clericorum, quod ejus deinde ſucceſſores confirmarunt, & nova dote conſtituta, propterea quod prior eſſet litigioſa, denuo ſtabilwerunt, teſte Martino de Roa, in hujus Sancti Vita inter alias Sanctorum Cordubenſium anni* MDCXV. *Ovetenſis porro Eccleſia, æque ac Legionenſis, cum adhæreute ſibi Virginum monaſterio antea ſimiliter ſancti Joannis Baptiſtæ erat: nunc vero etiam* S. Pelagii *propter præſentiam corporis ejus appellatur: quod nomen qui contractius vulgo pronuntiant, Sampayo efferunt, unde inter Hiſpanorum cognomina illud apud Luſitanos uſurpatum, ſicut & patronymicum* Paez, *a* Payo *derivatum.*

C

& cultus ubique fere per Hiſpaniam

9 Reliquæ per Hiſpaniam eccleſiæ, *inquit Morales*, paucis exceptis annuam ejus feſtivitatem concelebrant, *quod eorum Ritualia & Kalendaria ſatis docent. Sed apud exteros fere admodum nomen illud in ſacros Faſtos receptum eſt: erant enim qui Uſuardum nominant, ipſomet Sancto vetuſtiorem Scriptorem. Pauca fortaſſe, eaque recentiſſima, ac multiplicitter interpolata exemplaria ejus, & quidem corrupto loci nomine, ſic meminerunt* Civitate Longina S. Pelagii Martyris: *quod Ms. Florarium & Catibuſiani Bruxellenſes ſunt ſecuti. Molanus correxit, & Cordubam poſuit. Mauroleyci deinde ac Galeſinius ſuis Martyrologiis Sanctum inſcripſerunt, quaſi* in Legionenſi civitate *poſſem. Hos ſecuti Romani Recognitores primi ita ſcripſerunt*: Apud Legionem Hiſpaniæ civitatem S. Pelagii adoleſcentuli, qui ob confeſſionem fidei, juſſu Abdarameni Saracanorum Regis furcipibus ferreis membratim præciſus, martyrium ſuum glorioſe complevit. *Sed Baronius cum, lecto Ambroſio Morali, & Truxillo Theſauro conclonatorio, didiciſſet, Cordubæ paſſi corpus nunc eſſe Ovoti, primum verbum mutari juſſit, & ſcribi*; Cordubæ in Hiſpania. *Potuiſſet etiam mutari, quod ibidem dicitur* furcipibus ferreis membratim præciſus. *Nihil ejuſmodi legitur in Vita, aut in editis auctoribus Morale ac Truxillo.* In Furcipes *quidem* ferreas appendi *juſſum Sanctum, habent Acta*, ea ſtrictim ſurſum deorſumque levari, *ſed* furcipes *hic intelligi* furcas, *per modum equulei erectas, res ipſa loquitur, & nihil iſta faciunt ad furciper illas de quibus diſſerit Baronius in Annotationibus ſuis.*

D nec ſine mendis;

10 *Primus talis ſententiæ auctor fuiſſe videtur Joannes Vaſæus, in Chronico Rerum Hiſpanicarum, ſub annum* MDLI *abſolute; ubi tam Raguelis quam Roſwithæ relationes erdigens in compendium priorit verba ſic intellexit, ac ſi tyrannus mandaverit*, ut furcipibus farreis ſtrictum Palagium membratim ſcindant. *Huic proximus accedit Joannes Baſilius Sanctorius, in Flore Sanctorum (ſic Legendaria vocant Hiſpani) primum edito Cæſarauguſtæ anno* MDLXXVIII, *quem ſeptennio poſt habemus Bilbai excuſum, ubi dicitur tyrannus mandaſſe*, que lo atenealazzeo, haſta que la alma le falieſſe da las carnes, *id eſt*, ut furcipibus eum diſcerperent, quoad anima egrederetur de corpore; *idque factum ait*, a prima uſque ad veſperam. *Antiquiora ejuſmodi Legendaria non videntur* Pelagii *paſſionem habuiſſe, vel in communi per annum ordine, vel inter Extravagantes, ut appellant, relatam. Num quod apud nos eſt, Biſpali editum Hiſpanice anno* MDXXII, *nihil habet de* S. Pelagio: *nihil etiam quod Ulyſſiponæ prodiit Luſitanice anno* MDLXXXV, *Attheptiſtepi Bracarenſis juſſu collectum per Didacum de Reſarin. Joannes de Marietta, in hiſtoria Eccleſiaſtica Hiſpaniæ, edita Conchæ anno* MDXCVI, *inſerunt quidem* S. Pelagii *Paſſionem lib. 2. de Martyribus non Pontificibus cap. 77; ſed de furcibus tacuit, ſolumque ſcripſit Martyrem a carnificibus fuiſſe ad tormenta palo ligneo alligatum & excruciatum, ab hora decima uſque ad noctem: idem habet Alfonſus Villegas in opere excuſo Cæſaraugustæ anno* MDCXXVI *ſeu prius forte Valiſolæti ante duodecimum*; & ab hora tertia in veſperum, *ait*, continuaram ad palum carnificium; *ſed non aliam, quam quæ in Actis Latinis deſcribitur: ſicuti nec aliam deſcripſerat, illis aliquanto accuratior Petrus Ribadineira noſter; qui nec pali quidem meminit, ſed equulei, ante membrorum diſſectionem adhibiti. Dicit tamen etiam ipſe, a* prima poſtmeridiana totis ſex horis *duraſſe ſupplicium; cum Acta dicant illud* hora decima conſummatum: *ut videantur auctori ab ortu ſolis ad occaſum horæ numeroti, more fortaſſis tunc uſitato Saracenis etiam in Hiſpania.*

ſero etiam inſorta paſſio vulgatis Legendariis

E

horum quod deſcriptionem ſupplicii diſſerunt.

F

ACTA

Ex relatu Raguelis Presbyteri coævi.

Prologus;

a ILluſtre quidem cujuſque operis tunc habetur exemplum, cum ajus narrationis textus cœptum bene tenuerit curſum: quia ex hoc maxime ad laudem probationis * proficitur ſubſequentis, ſi ultima haud diſcrepaverint primis, ut quæ fuit cœpti cauſa initii, ſit etiam ad complementum operis peragendi. Et licet noſtra ſcriptio martyrium diſponere nitatur fidelisſimi teſtis ſui, tamen primordiis non diſ-

*proficit

jun-

A jungitur, ubi ſupplicium paratum extitit populis Chriſtianis. Unde autem urandus eſt Dominus, ut loquendi nobis in laudem ſui præbeat initium, quod conſummato opere, nullus penitus habeat diſſidium: quo tandem ille foris reſonet in lingua, qui auctor erat intus in conſcientia.

a Pro Epiſcopo peruenit

a Igitur tamporibus *a* illis, cum ſæviſſima orta ſuiſſet tempeſtas Chriſtianis; contigit, ut totius Hiſpaniæ hoſtes contra Galleciam moverentur; ut, ſi fieri poſſet, funditus ea ſubverſa, fideles omnes dominatio poſſideret externa. Sed non deſtitit divinum omnino auxilium, temeritatem reprimens jadehite contra ſuos venientium. Ad quemdam itaque locum *b* cum prædicti hoſtes perveniſſent, e contra Chriſtianorum exercitus occurrit, & ſeſe utrique obviaverunt.

b Cordubæ captivo,

Mos eſt autem Regis fidelium Chriſtianorum, ut ſuos ſimul ſecum in expeditione Epiſcopos habeat. Conſerto itaque prælio, ita populus Dei in fugam verſus eſt, ut etiam ipſi Epiſcopi *c* cum aliquantis fidelibus captivi tenerentur: in quibus autem unus nomine fuit Hermoygius, qui ferro vinctus Cordubæ carcere mauſit clauſus. Porro, quia divinitus varia ſunt judicia his, quos omnipotens Deus ad regna vocat cæleſtia; ſeſſus iſte Hermoygius Epiſcopus carceris anguſtiis, ac ferri oneribus, obſidem pro ſe ſuum dedit ſobrium, nomine Pelagium; ea quoque ſpe retanta, ut ipſo abeunte captivos mitteret, quibus hunc ſobrium redimere poſſet.

c

B

obſes datur Sanctus:

qui carceris arumna purgatur,

3 Verum ſolita divinitus affuere beneficia, quæ hunc Pelagium ita illuminarunt, ut carcerem haberet probationem, vel quotidianorum, ſine quibus humana fragilitas vivere non poteſt, caſuum limam; ut eo etiam ſibi hoc ergaſtulum ad ablutionem inducerer peccatorum, qui antea in propria poſitus patria eum eſſet, quamvis puer, abſque illecebris vitam nequibat ducere lucentivorum: quia vix homo in honore poſitus, Deo placere poteſt, cum ſibi quæ ſua ſunt, quiſque vult vendicate. Unde Dominus dicit viam eſſe arctam, quæ ducit ad vitam, latam veto & ſpatioſam, quæ ducis ad perditionem. Revera quanto facilius eſt ex proſpetis ad ima dilabi, tanto unicuique congruentius extat ad ſublimia per aſpera & confragoſa provehi: quiaimo, unde morti ſimilis extat, inde Angelorum opportunius curæ aſſociatur.

Matt. 7, 13.

ab an. 10 ætatis

4 Igitur iſte beatiſſimus Pelagius, ſibi divinitus hæc omnia inſpirata, juxta quod ejus narrant indicia, examinans, caute in carcere vivebat, ubi ferme decem annorum ætate clauſa fuerat. Porro qualem ibidem ſe gerebat, ſodales non taceat, & fama non ſilet. Erat enim caſtus, ſobrius, quietus, cautus, orationibus vigil, lectioni aſſiduus, Dominicorum præceptorum non immemor, bonorum colloquiorum aſcitor, malorum axpers, ſi ſui non facilis. Elegerat enim ſibi magiſtrum Paulum Apoſtolum, in doctrinis vigilantem, deprecationibus inſtantem, anguſtiis communicantem, in preſſuris non deficientem. Quapropter ſolers erat in lectione, ac facilis in doctrina: eadem quippe illius extabat converſatio; de illa nihilominus reſponſio, qua (eo reluctante) ſi quando forte quivis diſſimilis fidei garrulus aderat, refutatus * abibat. Sic præterea mente vel corpore ſervabat integritatem, ut putares eum non niſi futurum martyrium præmeditantem: utpota cum talia præberet indicia, quæ nullatenus cæleſtia admitterent gaudia.

mira ejus indoles in virtutes;

* reputatus

Quia veto talem indolem plauſibus non efferet, quam ſpecies foris pulcherrima paradiſigena prærogativa jam decoraverat. Cui ſane intus manebat inſtructor Chriſtus, qui foris erat formę illuminator: quo ipſum etiam celebraret magiſtrum ſpecie vultus, qui mente haud dubie diguum regebat alumnum.

D

AUCT. COÆVO

5 Purificat quoque vas ſuum, digaum parans habitaculum, in quo poſt paululum ut ſponſus lætaretur; & de quo ſacro laurestus cruore ſibi ſuiſque amplexibus, inter Sanctorum curias dignus honore famulus jungeretur; ut bina tam virginitatis quam paſſionis uberius corona ditatus, duplicem ferret de hoſte triumphum; cum & divitias abhorreret, & vitiis non cederet. Ergo merito duplum pertigit ad bravium, qui cum ſuis ſatellitibus hoſtem calcaverat tetrum. Manens vero S. Pelagius promiſſionibus teſiſtendo fortis, ac vitiis ſane non cedendo laudabilis: quantum interea ille antiquus hoſtis, ſuis criſtatus nequitiis, eum irretire, nunc aperte, nunc tacite conabatur; tantum propriæ malitiæ calliditate, ſub ipſius (Deo annuente) proſtrabatur pedibus infirmus. Hic vero per trium annorum, & ſamis circulum probabiliter geſtis, forte quodam die Regii *d* Tirouis eujuſdam ſatellites affuere, qui hujus beatiſſimi Pelagii venuſtiorem vultus pulchritudinem ſuo Domino eſſe nuntiaverunt. Nec immerito pulcher ſotis intuebatur, qui a Domino Jeſu Criſto intus pulchtior diligebatur. Hoc pacto ſtulti homines & veritatis neſcii, ejus formam gargitibus vitiorum putabant obtuere, quam idem Dominus noſter inter ſanctarum Virginum chotos ſuis a dextris pollicebatur ſtare; nos utique intelligentes miſeti, Domino non poſſe contraire, qui aec ſuum album aut nigrum unquam capillum poſſet facere.

præſertim captivum

E

d Tirouis

Tradiderunt lumdatur Regi forma,

6 Quæ interea fama, Regis auribus inaute-ſcens, ei optime, ſed non recte placuit: cum Dei famulus Pelagius, in carceris etiam anguſtiis pulcher apparuit. Rex itaque inter epulas poſitus, apparitores miſit, qui futuram Chriſti hoſtiam ſuis ſiſtereut conſpectibus intuendam. Sed quia omnipotenti Deo poſſibilia manent cuncta, dicta factis complentur, & Dei famulum Pelagium præcipites ſatellites cum vinealis rapuera; ita ut ſtridentes in aula Regis, eum amputateotur, catenarum tumultus audiretur. Gaudentes itaque menta exci Regi offerte mortali, cujus jam ſibi Chriſtus animam sexu * diſponſavetat inſeparabili, eum Regis conſpectibus, trabea indutum tegsli, obtuletunt. Beatiſſimi auribus pueri muſſitantes, quod ad tantum perduceretur honorem ejus ſpecies. Ad quem illico Rex inquit: Puer, grandis te honoris faſcibus ſublimabo, ſi Chriſtum negare, & noſtrum voluetis prophetam verum eſſe dicere. Nonne qualibus, quantiſve potismur reguis, vides? Inſuper addam tibi numetoſam auri vel argenti copiam, veſtes optimas, oramenta pretioſa. Sumes præterea tibi, qualem ea his tyrusculis elegeris, qui tuis ad votum moribus famuletur, ſed & cortes offeram ad habitandum, equos ad uteodam, delicias ad fruendum. Porro, & de carcere quantos petieris educam, & parentibus etiam tuis, in hac, ſi volueris, regionem advocatis, immenſas digaitates conferam.

aliqua inter epulas fiſtitur;

F

* diſponſaverat.

ad apoſtaſiam ſolicitatur,

generoſe recuſat,

7 At vero ſanctus Pelagius univerſa deſpicieus, ac ridenda eſſe intelligens; Hæc ait, quæ demonſtrans, o Rex, nihil ſunt, & Chriſtum non negabo; Criſtianus ſui, ſum & ero; nam

AUCT. COÆVO

A & hęc omnia finem habent, & cum ſuis ſpatiis tranſeunt. Porro Chriſtus, quem ego colo, neſcit habere finem, qui nec initium habet ullum: ipſe namque eſt qui eum Patre & Spiritu ſancto unus permanet Deus; qui nos ex nihilo fecit, & univerſa poteſtate continet. Interea cum eum joculariter Rex tangere vellet: Tolle, eunis, inquit ſanctus Pelagius; numquid me ſimilem tuis effeminatis putaſtis? Ex illicu veſtimenta quę indutus erat, ſcidit, & fortem in paleſtra ſe athletam conſtituit; eligens digan pro Chriſto mori, quam rurpiter cum diabolo vivere, & vitiis inquinari. Ipſum vero adhuc ſuaderi poſſe Rex exiſtimans, ſuis prębepit tironibus, ut eum ſuſſoribus delinirent lenociniis, ſi forte apoſtatando rantis acquieſceret regalibus pompis. Sed ille (adjuvante Domino) fortis ſtetit, & intrepidus permanſit; Chriſtianum ſe ſummodo prędicans, ejuſque per ſęcula prębeptis ubſecundare ſe dicens.

ſequę martyris offert.

Ergo verberatur,

e

B

membratim diſcinditur:

** incitiis.*

8 Cujus ferventiſſimum Rex ſpiritum contra ſe perſiſtere videns, atque in ſuis ſa deſideriis ſprętum eſſe intelligens; ira ſtimulatus; Appendite, inquit, illum in foreipes *e* ferreas, ac ſtrictum ſamdiu ſurſum deorſum vicißim levantes, deponite, quouſque aut animam exhalet, aut Chriſtum eſſe Dominum deneget. Quod beatus Pelagius ſorti animo pertranſiens, ſtabat intrepidus, qui adhuc pro Chriſto pari penitus non recuſabat. Cujus cum immobilem Rex conſtantiam videret, juſſit eum membratim gladiu ſcindi, & in flumine projici. Qua miniſtri poteſtate accepta, per tam immania in eum exerto pugilatu ludibria debacchari ſunt, ut eos putares ſacrificia componere de eo, quem immolari eis* infaſtis in conſpectu Domini noſtri Jeſu Chriſti erat neceſſe; & qui jam electus manebat in cęlis, adhuc duriter patiebatur in terris. Nam alius brachium radicitus amputavit, alius tibias defecavit, alius etiam cervicem ferita non deſiſtit.

Chriſtum ſanctum moritur,

C

& a fidelibus ſepelitur

9 Interea ſtabat Martyr intrepidus, en quu guttatim ſanguis deſtillabat pro ſudore profluus; nullum interim prętter Dominum Jeſum Chriſtum invocans, pro quo pati non recuſabat, dicens: Domine, eripe me de manu inimicorum meorum. Quem ſane divina poteſtas non deſeruit, faciens illum in pœnis Confeſſorem, ac ſub gladii mucrune glorioſum in cęlis Martyrem. Porro, manus quas illa ad Deum levabat, illi ſceleratiſſimi, gladio amputabant. Inter quę beatiſſimus Pelagius feſſus anhelabat: & quia qui hominum miſereretur, non aderat, Deum ſolummodo invocabat. Clamabat quidem athleta fortiſſimus, ſed prębens certamini prærerat Dominus, Veni, inquiens, accipe coronam, quam tibi ab initio promiſi. Inter hęc ſpiritus migravit ad Deum, corpus vero projectum eſt in fluminis alveum. Sed poſt hoc nullarenus deſuere fideles, qui illud quęrerens, atque ad ſepulcrum honorifice deferrent. Cujus quidem capue cœmeterium tenet S. Cypriani, corpus vero ceſpes S. Geneſii. *f*

f

10 O vera dignum Deo martyrium hora ſeptima cœptum, veſpere autem eodem die conſummatum? Quis unquam tale donum ullis compenſare valebit ſermonibus? Nam pro earceris ſqualore, reddita eſt ei cęli gloria; pro anguſtiis temporalibus, meruit cęli munera; pro patria quam reliquit, poſſidet paradiſum quem optavit. Dimiſit ſane parentes vel fratres, ſed nunc Angelos habet conſortes. Omnis (inquit ſermu divinus) qui dimiſit patrem, aut matrem, &c. propter numen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Suſtinuit membris gladium, qui nunc cęlorum obtinet regnum. O beatiſſime reſtis Pelagi, qui inter deliciis minaſque Chriſtum confitearis, ac blanditiis cedere nolis; eligens magis mori pro veritate, quam vivere ſęculo & carere juſtitia; & quem jam Chriſtus in ſorte habebat electorum, promiſſionibus noluit cedere perditorum. Unde quęſumus ſancte Martyr, Eccleſię patrocinare, eamque fovetu indefeſſe prędiſis, quam tibi famulari conſpicis vutorum *g* obſequelis: quatenus te coram Deo habeas Patrunum, quem Galleeia * orinndum, ſed martyrii ſanguine Corduba renet glorioſum. Igitur hic beatiſſimus Pelagius, ętate circiter tredecim & ſerius paſſus eſt annorum; Corduba (ut dictum eſt) in civitate, Habdarraman Rege imperante; die videlicet Dominica, hora decima, *h* ſexto Kalendas Julias, Æra DCCCCLXIII *i*, regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui vivit & regnat cum Deo patre, in unitate Spiritus ſancti, unus in trinitate Deus, in ſęcula ſęculorum. Amen.

Epilogus.

g

* Gallecię.

h

i

ANNOTATA D. P.

D

Mat. 19, 29

E

a *Quibus ſcilicet* Ordonius *Rex Legionis ſimul & Gallecia, imperabat, ab an. 913; & Mauris Cordubenſibus* Abderrahaman, *haud dm poſt poſt initium ſeculi x, regno avi ſui potitus, prætertis fratribus.*

b Mindoniam *appellat Sampyrus*, vulgo Mondoñendo, *inter Compoſtellam & Ovetum mediam: ſed utroque loco paulo magis ſeptentrionalem. Idem Sampyrum non hic, ſed ad Jancariam in Catalaunia, altero poſt triennium prælio captos Epiſcopos, ait: ſed Reguele & Roſwitha, contra Galleccs pugnatum, conſentientibus, ipſum memoria lapſum puto.*

c *Scilices* Hermoygius Tudenſis, & Dulcidius Salmanticenſis, *teſte Sampyro.*

d *Videtur Principem, ſeu Regis filium intelligere; aut ſaltem honorarium illius ephebum, ut infra num. 6*, Rem ſuis prębepit tironibus.

e *Jam dini*, Forfices *intelligi, quibus veluti en equuleo ſuſpendebatur Martyr.*

F

f *Hinc conſtare notant Morales & Sandovallius, ſcripta hęc eſſe, antequam corpus transferretur Legionem an. 960, Porro S.* Cypriani *Carthaginenſis celebrem in Hiſpania cultum teſtatur verſibus ſuis S. Prudentius; & Baſilicæ Cordubenſis meminit Eulogius. De* Geneſio *Arelatenſi dubitaret nemo, quin hujus cultum Hiſpani acceperint ex Gallia, uti & reliquos ſacrorum ritus (qui deinde apud Mozarabes permanſerunt) niſi novarum Chronicarum nuperi figuli, ſub nomine Juliani Iuduxiſſent proprium Cordubenſibus* Geneſium, *ſub Nerone paſſum, cujus quia dies ignorabatur, memoria & cultus ſit 25 Auguſti cum Arelatenſis memoria & cultu confuſus. Verum, ut is in numero Sanctorum recipiatur a nobis, certiori & antiquiori teſte indiget.*

g *Quatenus ſcilicet ſub Mauris licebat, ſublato Abdarhamene, & perſecutione ceſſante.*

h *Conveniunt hi characteres in annum Chriſti 925, qui habuit litteram Dominicalem* B, *ut bene obſervat Morales; qui licet in ſua codice invenerit notatam Æram* DCCCCLXIV, *voluit tamen ſolum imprimi* DCCCCLXIII. *Hoc cum legerit Sandovallius, mirum eſt, quod non ſolum imprimi fecerit Æram 964 (pro qua per errorem typographicum invenitur apud illum 864) ſed etiam in margine notaverit, an. 926 habuiſſe litteram Dominicalem* B, *& 26 Junii in Dominica. Correctionem neceſſariam cum Ta-*

mayo

A *mayo tenore in anno: nec (ut recte obſervat Moralez) poſſumus opinari quidquam erratum in die* VI. Kal. *& legendum* VIII *Kalendas: nam ſi* 25 *Junii paſſus eſſet Sanctus, non voluiſſent eccleſiæ Hiſpanicæ tranſferre ejus feſtum, in diem,* SS. *Joannis & Pauli Officio impeditum.*

i *Sampyrus* DCCCCLXII, *ſed ex dictis corrigendus.*

ALIA ACTA

A Hroſvvitha Monacha eodem ſæculo ſcripta.

Ex editione Norimbergenſi anni 1601.

PRÆFATIO.

1 INclyte Pelagi, Martyr fortiſſime Chriſti,
Et bone regnantis miles per ſæcula Regis,
Reſpice Hroſvvitham miti pietate miſellam,
Me tibi ſubjectam devota mente ſimellam:
B Quæ te mente colo, carmen quoque pectora promo:
Et fac exigui ſupero da rore rigari
Pectoris obſcurum, mihi jam clementior, antrum;
Quo poſſim laudum condigne mira tuarum,
Famoſumque tuum calamo ſignaro triumphum
Et quam nobilirer mundum eum morte cruentum
Viciſti, nitidam mereatus ſanguine palmam.
* *Edita, jam tuis elementius, quod librarii oſtiatim corruptum veſtituens, pergam porro in gratiam lectoris, ſimilia ſimili libertate corrigere, illo tamen in Margine vel in Notis admonito.*

CAPUT I.

Corduba a Mauris ſubacta, Abderrhamenti ibi regnum, victoria de Chriſtianis.

1 PArtibus occiduis fulſit clarum decus orbis
Urbs auguſta, nova, Martia feritate ſuperba:
C Quam ſatis Hiſpani cultam tenuere coloni,
Corduba urbi laudes, Corduba famoſo locuples da nomine dicta:
Inclyta deliciis, rebus quoque ſplendida cunctis,
Maxime ſeptenis *a* Sophiæ repleta fluentis,
a Nec non perpetuis ſemper prælata triumphis:
Olim quæ Chriſto fuerat bene ſubdita juſto,
Fudit & albatos Domino baptiſmate natos.
Bellica ſed ſubito virtus bene condita jura
Mutavit ſacræ fidei, ſpargendo nefandi
Dogmatis errorem, populum læſitque fidelem.
Perfida nam Saracenorum gens indomitorum
Urbis Marte petit duros hujuſce colonos;
Eripuit regni ſortem ſibi vir quoque clari,
b ſed a Satanæ ſtruperata, Extinxitque bonum Regem *b* baptiſmate lotum,
Qui pridem merito gaſſit regalia ſceptra,
Et cives juſtis domuit quot *c* tempora frænis.
3 Hoſtili ſorro certe quo jam ſuperato,
Ac reliquo victo tanta de cæde popello;
Ductor barbaricæ gentis, ſtructor quoque pugnæ,
Vir ſat perverſus, vita tituque profanus,
præfuit tyrannus, Vindicat imperii ſortem ſibi denique tanti;
Collocat & ſocios populato rure nefandos,
Implens mœrentem non paucis hoſtibus urbem.
Polluit & veterem puræ fidei genitricem
Barbarico ritu, *quoſdam (miſerabile dictu!)
Paganos *d* juſtis intermiſceudo colonis;
Quo ſibi ſuaderent patrios diſſolvere mores,
Deque profanato ſecum ſordere ſacello.
Agneu ſed tenerum, Chriſto paſtore tegendum
Juſſum perverſi teſpuit mox triſte tyranni,
Dicens malle mori, Legem quoque morte tueri,
Vivere quam ſtulto ſacris famulando novellis.
Quo Rex *e* comperto, non abſque ſui fore damno
Seuſit, ſi cunctis pariter prædivitis urbis,
Quam crebro validæ cœpit luctamine pugnæ,
Civibus exeidium mortis conſeiret amarum.
Ob quod decretum, prius immurando, ſtarutam
Sanait mox legem, vulgato dogmate, talem:
Ut quiſquis Regi mallet ſervire perenni,
Et Patrum mores olim ſervare fidelis
Hoc faceret licito, nulla poſt vindice pœna;
Hac ſolum eaute ſervata conditione,
Ne quis præfatæ civis præſumeret urbis
Ultra blaſphemare *f* diis, auro fabricatis,
Quos Princeps coleret, ſceptrum quicumque teneret,
Sæu caput exacto eirius ſubjungere ferro,
Et ſeutentiolam lethi perferre ſupremam.
His ita digeſtis ſimulata pace quievit,
Obruta mille malis toties urbs nempe fidelis.
Sed ſi quos ignis Chriſti ſuccendit amoris
Martyriique ſitis ſuaſit corrumpere dictis
Marmora, quæ Princeps comptus diademate ſupplex
Corpore proſtrato veneratur thure Sabæo;
Hos capitis ſubito damnavit denique pœna;
Sed Superos animæ petierunt, ſanguine lotæ.
4 Calibus his plurea volvebat Corduba ſoles,
Subdita per longum paganis Regibus ævum:
Donec ſub noſtris quidam de germine Regis
Temporibus, regnum ſuſcepit ſorte parentum,
Deterior patribus, luxu earnis maculatus,
Abdrahemeog dictus, regni ſplendora ſuperbus,
Qui * non Chriſticolis faciebat more pareutis;
Librans arbitrium fidei ſupra memoratum,
Nec ſatis injuſtum ſolvit pietate decretum,
Auctor quod ſceleris, populoror perfidus urbis,
Sanxit, dum Regem ſuperaret Marte fidelem.
Sed volveos animo, ſervans quoqua eorde profundo
... *b Odium in Chriſtianos;*
Sæpius inuocuo madefecit ſanguine rura,
Corpora juſtorum conſumens ſancta virorum,
Qui Chriſto laudes ardebant pangere dulces,
Ipſius & ſtultos verbis reprehendere divos,
Inſuper & tanto faſtu jactat in aula
Sacrilegus, meritas eumulans ſibi denique pœnas,
Ut Regem Regum ſemet ſore credaret ipſum;
Ejus & imperio gentes omnes daro colla,
Ullum nec tanta populum feritate refertum,
Qui tentare ſuas auderet Marte catervas.
4 Cum tumuit faſtu* illicito jactantius iſto,
Audiit, iude locis geutem degere remotis,
Gallicia regione ſitam belloque ſuperbam,
Chriſti cultricem ſimulaerorumque rebellem;
Quæ ſua continue tentaret ſpernere jura,
Velle negans Dominis olim fore ſubdita pravis:
Quo Rex comperto fervebat dæmonis ira,
Corde gerens veterem ſerpentia denique bilem;
Volvebatque diu flammato dedecus æſtu,
Quid faeeret tantis animo tractans inimicis.
Tandem nempe dolo eunctis jam ſorte retecto
Affatur Proceres prædivitis urbis heriles,
Talia peſtifero latrando verbula roſto:

D
a. HROSVITHA. n quodam *d*

e fruſtra ſolicitatis Chriſtianis pacem indulgens;

f

T

E
in eos ſolos ſævient, qui legem ipſorum blaſphemarent.
* *ſatis,*

Peſtiferum ibi dempoſitum Abderhamen,

g
e nam

b
F
perſecutionem orditur

* licito & *Galeciam invadere decrevit.*

A Non ſtetit, imperio Reges *i* ſuccumbere noſtro,
A. HROSVV. Vivere noſtrarum oceanus moderamine legum
Omnes, Oceanus gentes quas circuit alius.
i armato commentitio. Sed quæ Gallicios retinet fiducia captos
Neſcio, gratiolæ reſpuant ut fœdera noſtra,
Et tandem veteris ſint ingrati pietatis.
Reſtat ut armatis reperamus quippe lacertis
Gallicios hoſtes agitando ſorte rebelles,
Donec ex noſtris ſtrati per ſæcula telis,
Invicti noſtris ſubmittant colla catenis.
6 Hæc poſtquam jactat cauſamque doli memorabat;
victoriaque poſt. tot ea victoria addatis Juſſit collectis vulgus concurrere turmis,
Armorum variis inſtructum denique ſigois,
Pergeret ut gentem ſecum delere fidelem,
Oſtentatque ſuum gemmata caſſide vultum,
Ferres laſcivis imponens tegmina membris.
Tali cumque locum peteret pompa memoratum,
Et gentem primo tentaret demique bello,
k Exemplo tantum ſortitur namque triumphum,
l Ut jam bis *k* ſenos, una cum *l* Principe, captos
Illaqueet Comites, arctis ſtringique catenis.
His Procerum damnis magna feritate paratis,
B Ceſſit victa ſuis fidiſſima gens inimicis,
Subditur æque jugo perverſi Regis iniquo.

ANNOTATA D. P.

a *Septem artes liberales intelligo.*

b *Rodericus Viſigothorum Rex ultimus, anno 714 prælio decertavit victus, periit aut periiſſe eſt creditus: præter hunc nullus alius tota Hiſpania Rex erat, neque regnum ullum Cordubenſe perivit, ſicut Pertzius auctor præſumit. Habebat tamen Cordubæ Præfectum, de quo apud Marianam legitur lib. 6. cap. 23. Mauronum poſt victoriam copiis bifariam divisis*, pars, Maguedo duce (qui Chriſtiana olim ſacra, quibus erat imbutus, abjuraverat) Cordubam petiit; & quoniam nobiliſſimi ejus urbis cives, commune periculum veriti Toletum aufugerant, haud ægerrime expugnata eſt, paſtoris cujuſdam ductu: qui aditum qua facillime penetraretur in mœnium ea parte monſtravit, quæ ponti conjuncta eſt, ſilentio noctis cuſtodiiſque interfectis. Urbis Præfectus templi munitione, cui a D. Georgio nomen fuit, defenſus, tribus menſibus obſidionem to-
C laverit, deinde e fuga retractus in Mauronum poteſtatem venit. *Quæ param diſſimile cogita Hroſvithæ fuiſſe mirum non eſt; cum adeo longe abeſſet illa & loco & tempore. Similia vana digna ſunt quæ conſequenter notabo.*

c Quot *h.* per aliquot *tempora*,

d Judæi Mauris cunctis urbem habitandam ſuſceperunt, *inquit Mariana: Chriſtianos civer pleroſque fugiſſe valt: ſed credibile eſt, ut alibi, ita etiam hic plurimos remanſiſſe, quorum deinde poſteri Muzarabes dicti, quibus religio, ac templa ſua, licet theſauris ſacris ſpoliata, ipſaque monaſteria ſalva quodammodo manſere, ſub ea quæ mox ſequitur conditione.*

e *Melius*, Dux *nominatus fuiſſet*; *videtur autem Pertzius, urbis primo capiendæ Ducem, & ejus die poſt primum Regem Abderrhamanum, qui regnum illud circa 757 obtinuit, ſimul & acta utriuſque confudiſſe.*

f *Nullos Saraceni Deos ejuſmodi colunt: unum Deum veneranter: ſed in eo negant perſonarum Trinitatem. Poſtica igitur fictione hic deſcribuntur, ut idololatræ.*

g *Hujus nominis tertius* Almanſor Ledim Alla *id eſt*, Fidei exaltator *cognominatus a ſuis, de quo* D *ejuſque in Chriſtianos feroces; aliquot adverſis prælis irritata, vide Marianam lib. 7. cap. ult. ubi etiam de mox narrando prælio; ſed ex Sampyro, veluti ad Juncariam pugnata, quod non placet.*

h *Excidit librariis verſus unus, ad ſenſum integrandum neceſſarius.*

i Reges *erant Ordonius Legionis, & Garciæ Navarræ: qui neque ſubditi neque fœderati Mauronum erant, ſed generoſe cum illis bellabant; ceteri ſolum Comites dicebantur, etiam la Caſtella.*

k *Hunc numerum ſola & prima docet Hroſvitha.*

l *Satis apparet ex mox ſequentibus ſæcularem Principem & belli Ducem a Roſvitha intelligi non Epiſcopum: in quo facile ex Arabum relatu decipi potuit advena Sano.*

CAPUT II.

Obſes barbaris traditus Pelagius, blanditiis Regis fidenter averſatur.

7 TUne reſtaurato rurſus quoque fœdere primo, *a*
Loris procedunt vincti Comites duodeni, E
Com conceptivo victi Rectore popelli. *Proſeue patre(imo patruo)*
Qui eitius vinclis diſſolvantur reſolutis,
Exempti propriæ pretio gazæ numeroſo r
Sed ducis eſt pretium juſſu Regis duplicatum,
Utraque quam propriis poſſit perſolvere gazis.
Cumque ſui cauſa Regi deferret avaro,
Quæ quidem habere domi ſibimet ſuevit pretioſa; *lyiri ſuppleuntur quæſtiones*
Caſu condicti parvum quid deſuit auri.
Quod Rex ſentiſcens, fraudem quoque mente revolvens;
Dixit, unlle Docem populo dimittere dulcem,
Ni prius indictum plene ſolvat ſibi cenſum;
Non ſitiens tantum, * pretio quod deſuit, aurum * pretii
Quantum Rectorem populi geſtit dare morti.
Cui fuerat *b* narus præclari germinis onus,
Omni prænitida compoſtus corpore forma *b*
Numen Pelagius, formæ ſplendore decorus,
Conſilio prudens, tota bonitate refulgens:
Qui *c* vix tranſactis jam tunc puerilibus annis *c*
Attigit ætatis primos flores juvenilis.
8 Cumque ſat immitem patri ſciret fore Regem,
Tali mœrentem blanditur voce parentem, F
O Mi care pater, mea ſuſcipe verba libenter, *perit obſes tradi S. Pelagius,*
Et quæ commoneo ſenſu bene percipe prompto.
Calleo animque tuam ſenio decreſcere vitam,
Vitibus & propriis nervus penitus vacuatos,
Nec re poſſe quidem lenis quid ferre laboris.
Aſt ego * ſat validis domioabor quippe lacertis. * ſed
Ad tempuſque potens Dominis ſuccumbre duris,
Quapropter moneo, precibus blandiſque rogabo,
Ut Regi natum me deponas tibi carum,
Donec ſufficias pretium perſolvere totum;
Ne tua canities vinculis intercidat arctis.
9 Et ſenior contra dicebat voce ſevera:
Deſine tanta loqui, dulciſſime deſine fili,
Ne mœrore meos ducas in tartara canos.
Nonne ſalute tua pendet tantum mea vita,
Et fine te ſpatium valeo die vivere nullum?
Tu decus omne meum, tu gloria magna pareotum, *atque ægre obtinet.* *d*
Es quoque ſubjecti nobis ſpes ſola popelli.
Quapropter patriam præſtat me linquere caram,
Nec non Hiſpaniam *d* vinctum penetrare ſuperbam,

Quam

A Quam te grandævum vinclis ſpem tradere vitæ:
Non tulit ergo patrem Pelagius iſta ſequentem.
Sed mulcet dictis mentem cari genitoris,
Et cogit blandis quod ſuaſit vellе loquelis.
Conſenſit precibus tandem genitor venerandus,
Tradidit & natum ſemet redimendo miſellum.
Reverſus Cordubam Rex, 20 Tunc Rex Pelagium juſſit perducere ſecum,
Et lætus rediit, patriam victorque revisit.
Nullus pro meritis credit factum fore Regis
Hoc, quod tam pulchra vincebat deniq; pompa:
Sed magè judicio ſecreto Judicis æqui,
Ut populus tanto correptus rite flagello,
Fleret totius proprii commiſſa reatus;
Vel quod Pelagius, Chriſti pro lege necandus,
Forte locum peteret quo ſe morti dare poſſet,
Nec non ſanguineum pro Chriſto fundere rivum,
Pelagium carceri tetro mancipat. Impendens animam Domino bene morte piatam.
21 Poſtquam Rex urbem tetigit ſævus locupletem,
Portans præclarum victa de gente triumphum;
Licet egregium Chriſti præcepit amicum
Carceris in tenebras vinctum ſubmergere nigras
Deliciiſque cibo nutritum paſcere parvo.
B Corduba uemq; locum ſervat ſub fornice tetrum,
Oblitum lucis, conſigatumque tenebris,
Maxima qui miſeris fertur fore cauſa doloris.
Illic Pelagius, præpollens pacis alumnus,
Clauditur *imperio* Regis cogente nefando.
Illic ergo viri venerunt ſedulo primi,
Mulcendo mentem juvenis cauſa pietatis:
Qui cum vidiſſent vultum captі ſpecioſum,
Nec non prædulcis guſtaſſent ipſius oris
deinde ab illis qui viderant, Verbula, rhetoricæ circumlita melle loquelæ;
Optabant ſpeciem vinclis abſolvere talem,
Hæc & ſuaſerunt Regi jam ſceptra tenenti.
Ipſum felicis certe ſummum caput urbis
Corruptum vitiis cognoſcebant Sodomitis,
Formoſos facie juvenes ardenter amare,
Hos & amicitiæ propriæ conjungere velle.
22 Hujus namque rei memores, animo miſeranti
laudata ibi illius forma, Cauſa Pelagii ſuaſerunt talis Regi.
Non decet ergo tuum, Princeps fortiſſime, ſceptrum,
Duriter ut puerum mandes punire decorum,
Obſidis & teneros inſontis ſtringere nervos.
Ejus præniti dam vellеa ſi cernere formam,
Et tam mellitam ſaltem guſtare loquelam,
C Quam coperes juvenem tibimet connjungere talem,
Grada militiæ nec non aſſumere primæ,
Corpore candidulo tibi quo ſerviret in aulâ.
deducit eum ad ſe honorificè jubet, His Rex mollitus dictis, hac voce coactus,
Juſſit Pelagium nodis evellere duris,
Omneque lavacro corpus detergere puro,
Lætaque purpureo circumdare tegmine membra,
Collum gemmatis nec non ornare metallis;
Quo bene conſtructa poſſet fore miles in aula
Cæſaris. Imperio tunc hæc urgente ſuperbo,
Ex templo nigris Martyr producitur antris,
Siſtitur atque toga regali comptus in aula.
23 Cumque palatinis medius foret ille locatus,
Vincebat ſocios vultus ſplendore togatos:
In quem converſis omnes mirantur ocellis
Tum faciem juvenis, tum dulcia verba profantis.
Aſpectu primo quoque Rex ſuſpenſus inillo,
Ardebat formam regalia ſtirpis amandam.
Tandem Pelaginm nimium mandavit amandum
ſed ab eo, oſculum detreſtante, In ſolio regni ſecum jam forte locari,
Igais ut ipſius fieret, ſibi ſedulo junctus,
Fronteque ſubmiſſa libaverat oſcula caro,
Affectus cauſa complectens utpote colla.
Non patitur talem Chriſti non miles amorem D
Regis Pagani, luxu carnis maculati, A. HRO-
Aurem regali ludens nec contulit ori. SVV.
Magno ridiculo divertens ora negato,
Fatus & egregio dicebat talia e roſtro.
Non decet ergo virum, Chriſti baptiſmate a
lotum,
Sobris barbarico complexu ſubdere colla;
Sed nec Chriſticolam, ſacrato Chriſmate tinctum,
Dæmonis oſcillum ſpurci captare famelli.
Ergo corde viros licito complectere ſtultos,
Qui tecum ſatnos placantur ceſpite divos;
Sintque tibi ſocii, ſervi qui ſunt ſimulacri.
24 Sed Rex e contra nulla commotior ira
Mollibus *ephebum dictis mulcebat amandum.
O laſcive puer, jactas te poſſe licenter *blandi-tiasque promiſſa ſpernens,
Spernere tam mitem noſtri juris pietatem,
Audaſterque diis toties illudere noſtris?
Nec movet ætatis præſens damnum juvenilis; * mol-liter
Et quam mœrentes urbis ſorte parentes? * dicens
* Noſter blaſphemos urget cultus cruciandos,
Subdere eos *morti, ventres jugulosque forari; * veſtros
Ni cedant, & blaſphemem reſpuant rationem.
Hortatu moneo quapropter quippe paterno, * noſtri
Telibus ut verbis parcas ſæræ rationis, * ve
Et mecum ſtabilem comportes mentis morem,
Nec tentes noſtrum poſt hæc offendere juſſum,
Magno ſed ſtudio ſerves mea dicta ſequenda:
Te quia corde colo nec non venerabier optо; E
*Tantum præ cunctis aulæ ſplendere miniſtris; * tanto
Alter ut regno ſis, me præſente, ſuperbo.
Hæc ait, & dextra compreſſit Martyris ora,
Aſtrictum læva complectens colla ſacrata,
Quo ſic oſcillum ſaltem contingeret ucum. *eloquen-dicitur.*
Callida ſed Taſtis confudit ludiera Regis,
Oſque petit ſubito pugno regale vibrato;
Intulit & tantum pronis obtutibus ictum,
Sanguis ut abſque mora ſtillans de vulnere facto
Barbam ſœdavit, nec non veſtes madefecit.

ANNOTATA D. P.

a *Neque renovatum, neque tunc primo ictum fœdus ullum fuit: ſed majoribus animis reſtauratum bellum a Chriſtianis, quamvis Alava Cantabriæ pars ea victoria Mauris ceſſiſſet*

b *Non natus, ſed nepos ex fratre aut ſorore; fortaſſis tamen & filius ſpiritualis ex baptiſmate.*

c *Imo necdum tranſactis, utpote tunc ſolum decenalis; adeoque ute bene hic laudatus a prudentia, nec vere dictus ſe ultro obſidem præſentaſſe.* F

q *Videtur Poetria rem actam concipere, pene in ipſo loco certaminis, qui Corduba aberat quam longè a Borea in Meridiem Hiſpania tenditur, majori tunc adhuc ſui parte Mauris parens.*

e *Hiſpaniſmus hic quo roſtrum dicitur pro facie, indicat Roſwithum præ oculis habuiſſe aliquam vulgaris llagiæ narrationem ſcriptam.*

CAPUT III.

Martyrium Sancti; corpus laceratum; caput miraculo ignis probatum.

Baliſta impoſitus trans fluvium jacitur, 25 TUnc Rex non modicam triſtis converſus in iram,
Juſſit Pelagium, cæleſtia Regis alumnum,
Trans muros projici, jactum funda a machinali, a
Crebro bellantes ſaxis quæ perfodit hoſtes.
Nobilis ut teſtis, fluvii b colliſus* perennis, b
Urbem qui vaſta propius circumfluit unda, e Parenis
Membratim creperet raptim, fractuſque periret

Talia

A Talia jactanti parebant forte miniſtri;
a. exor. VVITHA. Mox & inauditam ſtruxerunt denique pœnam,
Fuoda Pelagium jacientes martyrizandum,
Urbis ſumoiæ trans maxima mœnia lunga.
Sed licet ingentes obſtantes undique rupes
Actarent teſtis corpus prædulce cadaveris;
Attamen illæſus Chriſti permanſit amicus.
Certe Regales citius prevenit ad aures,
corpore illeſo. Martyris alliſi corpus non poſſe ſecari,
Infigi ſcopulis ripæ quod juſſit acutis.
Hic magis offenſus, penitus fuerat quia victus,
Mox caput exacto juſſit ſuecidere ferro,
Et ſententiolam ſic exercere ſupremam.
Deniqoe lictores, Regalia juſſa trementes,
tum capite plenum mergitur fluvio. Mox Chriſti ſeſtem gladio ſecnere fidelem,
Funus & extinctum lymphis eredunt e retinendum.
16. Jam mile Regis, proſtrata morte, perennis
Victor ſtelligeti volitat per ſidera cæli,
Cælitus Angelicis deductus ſuaviter hymnis;
* locati *Animam in cælo corporatur.* Judicis & veri, cæli ſuper aſtra * locatus,
B E dextra nitidam ſuſcepit congrue palmam,
Pro nece martyrii laudando ſine peracti.
Sed nec ferventis bravio fraudatur amoris,
Quo ſemst vinclis pre vita denique patris
Impendit, patriam linquens gentemque ſubacta.
Tandem nulla piis potis eſt depromere verbis
Linguis laureolam, cæleſti luce coruſcam,
* pro * recepto Qua bene ſervata fulget * pro virginitate,
Adjunctus turmis cæleſti fede * receptis,
Agno cantamen modulandn perenniter Amen.
17. Poſtquam lictores, Regis decreta ſequentes,
Pro vindicta nec Dei Funeris exuvias extincti fat generoſas
Lympharom gremio eredunt, in faxaque figunt,
Ut ſacri vumulo cineres eſſent ſine digno;
Chriſtus, qui proprios patitur non perdere Sanctos,
Prædari modicum capitis vel forte capillom;
Nua tulit in lympha teſtem remanere fidelem;
Illi ſed dignum providit rite locellum,
Qui Sanctis tumulo ſervarnt membra ſacrata.
Nam piſcatores, lymphas remia reſecaores,
Fluctivagoſque gregres variis laqueis capientes,
piſcatores ejectum in ripa corpus vanonicum, Littoris extrema viderunt corpus in ora
Inter grandiſoras agitari Martyris undas.
Eminus hoc cautis cernentes nempe pupillis,
Illic vela dabant citius, corpuſque levabans.
Nec jam perſooæ ooſeunt formam veneraodæ,
Illita purpureo fuerant qoia ſanguine membra:
C Et caput egregium jacuit procul amne revulſum,
Sed tamen hoe ſapiens, prompto quoque pectore eredunt,
Quod hie, quiſquis erat, Chriſti pro lege cadebat
Illie hi ſoli quia damnantur capitali
Pœna, qui ſacra tincti baptiſmatis unda,
Non metunt erebra Regia reprendere ſacra.
18. Cumque caput e nanciſcentes cuiloque locantes,
deinde & caput, Pelagii ſaciem cognoverunt rutilantem;
Rumpunt in tales miſeranti pectore voces:
Heu jacet exanimis, propriæ ſpes unica gentis!
Atqoe decus patriæ tumuli ſine ſordet honore.
* ſeclis Nonne ſatis moltis ſcimus nos vendere * ſeclis
Semper Sanctorum corpuſcula paſſa virorum,
atque in urbem re ferunt, Chriſtianis venerandum; Quoi capitis cædes monſtraverat eſſe fideles?
Ec quis laudabilis dubitet corpus fore Teſtis,
Qnod truncus miſere capitis jacet abſq; decore?
Hæc ubi dicta dabant, navi pia membra locabant,
Et citius verſis remigabant deniqoe velis
Famoſæ enactis ad portum gentibus urbis.
Hic quoque ſubducta jam proceſſere carina, D
Et clam cœnobium Chriſto peciere ſacratum,
Intra ooo modicos urbis venerabile muros
Portantes pretio vendendum denique magno
Extincti Teſtis ſonus, venerabile terris.
Quod gaudens hymnis ſuſcepit turba fidelis,
Suavibus exequias celebrans de more ſacratas;
Largiter & pretium nautis tribuit ſuperactum,
Ardeſcens Sanctl mercari corpus amandi.
19 * Quo jam mercato pretii non munere pauco, * quonom
Eligitur tellus membris locuples retinendis:
In qua ſuprema buſto pompa reparato,
Glebæ ſub cumulo conduntor frigmina ſacra:
Quæ mox ſtelligeræ Regnator maximus aulæ *ad cujus ſepulcrum cum miraculo crebreſcerent,* E
In tumulo ſignis juſſit fulgere coruſcis:
In cælis anima ſatis ut tegnante beata *d ad tollendum de veracijus ſanctitate dubia,*
Æqua glorioſa regnarent mortna membra.
Denique collectus ceroens ex urbe popellus,
Non pauco variis obſeſſos tempore morbis,
Mundatis illic fœdis putredine membris,
Salvari gratis, nulla mereede ſalutis;
Nam tudem meriti Sanctum titubat fore tanti
Illius ut eaoſa fierent mirscula tanta.
20 Tandem cœnobii Princeps *d* Rectorque, popelli,
Optima conſilii tractans medicamina ſani,
Senſit Celſithrooum devata mente precandum,
Quo jam dignanter ſolita pietate, patentes
Detegeret dubio eauſa ſecreta remoto.
Quod mox perſonæ ſexus optaot utriuſque
Pareius, atque tribus ſocnatæ ſponte diebus
Dulcibus inſtabant hymnis, precibus quoque ſacris.
His eerte votis devota mente peractis,
Mitem mollitum Regum ſenſere polorum
Eſſe ſuis preculis ſtudioſo murmure ſuſis,
Nec non judicio dobiæ pronuto fore cauſæ.
Et cito ſornacem eogunt ſervere minacem,
Ignibus appoſitis toto conamine ſtructis.
21 Dumque focus gremio fareret foroaeis in nmlpo,
erant ut Deus ſignum faciat caput ſervando a flammis, Mox caput abſciſſum Chriſti ſumpſere famelli,
Talia blandiloquis palpantes verbula linguis:
Rex pie, fidereæ Dominator nobilis aulæ,
Omnia judicio qui ſeis dilcernere juſto,
Illius meritum Sancti ſæ igne probari:
Et ſi ſit tanræ ſultus bonitatis honore,
Ejus ut eæ meritis fierent hæe dooa ſalutis,
Fronria pelliculam ſaeio non tangere flammam F
Verticis illæſos omnes quoque redde capillos;
Sin vero meriti conſtat forſaſſe minoris,
Maoda pro ſigno ſaltem lædi cute ſumma,
Juxta naturam fragilis carois perituram.
quo per horum intro eas illæſo, 22 Talis dicentes, clarum caput igne peobandum
Credunt, flammivomis ſaltim ſurgeotibus undis.
Et tandem plenæ ſpatium poſt unius horæ,
Hoc ipſom rapidis extolluot denique flammis,
Luſtrantes oculis damnum ferretne caloris.
Quod jam ſplendidius puro radiaverat auro,
Expers odoris penitus tantique caloris;
Hine furſum verſis laudavit turba fidelis
Vultibus Altithronum modulanti carmine Chriſtum:
autum veneramur Patronum. Qni toties ſantis fecit ſplendeſcere ſignis
Fragmina conſtantis pro ſeſe mortna Teſtis.
Hæe & mauſeolo digne condeos venerando,
Digno pereerte ſuppleæ veneratur honore
Finetenua, merito volgo bene eredula noti,
Cælitus atque dati ſemper gaviſa Patroni.

AN-

ANNOTATA D. P.

a *Balſtam intellige. Tamayus neſcio quid intenderit clarioris ſenſus, eum hunc ſint ſenſu verſum ſubſtituit.*

Funda murali jactam trans mœnia præceps. *l. projecit.*

b Betis, *vulgo* Guadalquivir: *quem Poetria noſtra gratis concepit rupibus præcinctum: interim ei debemus notitiam novi iſius tormenti: ſi tamen ea fatis certa eſt, ſiente Reguele: ſimiliter quoque ei debemus modum inventi & a Chriſtianis ſepulti corporis, quem Raguel nec attigit quidem, uti nec miracula ad tumulum patrata.*

c *Quomodo factum ſit ut alio caput, alio corpus conditum ſit cœmeterio (quod aſſerenti Raguelli negari non poteſt) non exprimitur. Crediderim ego, ab aliis corpus in vipa, ab aliis caput alibi, & alia forſan die, inventum eſſe, vel ab ipſiſmet carnificibus allatum in urbem ad tyrannum, fidem impleri mandati factarum, deinde a Chriſtianis redemptum fuiſſe; unde inter ipſoſmet nata controverſia ſit de veritate prædictarum Reliquiarum.*

d *Nempe dilapſis ad Chriſtianas partes Epiſcopis, relictis inter Mauros Chriſtianis vice eorum præerant Abbates, qui eum Monachis eemanſerant.*

APPENDIX D. P.

De venerabili Hermoygio, S. Pelagii patruo vel avunculo, & Translationibus corporis.

Sampyri Aſturicenſis cœvi Chronico,

1 PRæcidente ultra dimidium ſæculo X *ſub Regibus Legionenſibus Ranimiro III & Alfenſo V, in eorum aula florere cœpit* Sanctus Pyrus, *uti ſe ſignat ipſe apud Ægidium Davila, vel etiam, idque uſitatius* Sampyrus & Sampirus, *facile deinde Aſturicenſis Epiſcopus; quod ipſum adhuc fuiſſe conſtat (teſte eodem Ægidio) anno* DCCCCXCVIII*t. Scripſit hic res ſuo tempore geſtas uſque ad annum* DCCCCLXXII, *opuſculo inter alia ſimilia per Prudentium Sandovallium Tudenſem Epiſcopum bis editu, & antea ſæpius allegato per eumdem in Antiquitatibus Tudenſis eccleſiæ, editis an.* 1610. *Primus Sampyri locus huc ſpectans ſic*

C *legitur:* Iterum Rex Cordubenſis, eum aliis Agarenis Regibus, & eum multis Saracenorum exercitibus contra Regem Dominum Ordonium venit ad locum, qui dicitur Mudonia; & inter ſe dimicantes & prælium moventes, corruerunt ibi multi ex noſtris: &, ut ait David, varii ſunt eventus belli. Ex hinc in anno tertio innumerabile agmen Saracenorum venit ad locum, qui dicitur Mubis. Quo audito Pampelonenſis Rex Garſea, Sancii Regis filius, miſit velocirer ad Dominum Ordonium, ut adjuvaret eum contra acies Agarenorum. Rex vero perrexit cum magno præſidio: & obviaverunt ſibi in valle, quæ dicitur Juncaria: & (ut aſſoler) peccato impediente, multi corruerunt ex noſtris: etiam duo Epiſcopi, Dulcidius Salmanticenſis & Ermogius Tudenſis, ibidem ſunt apprehenſi, & Cordubam adducti: & pro iſto Ermogio Epiſcopo ingreſſus fuit obſes ſobrinus ejus S. Pelagius Cordobam. Deinde poſuerunt eum in carcerem, qui poſtea pervenit ad martyrium.

de clade in qua captus Sanctus patruus

2 *Hinc inmutuli nobis, & locus præliti in Galiteia commiſſi, ſed cum memoria alterius in Catoluvnia confuſi; & Epiſcopi ejus, pro quo obſes ivit* S. Pelagius, *nomen atque ſedes. Veroſimile eſt autem, ſanctam Martyrem Tude apud* Ermogium *fuiſſe educatum, atque adeo ut civem coli a Tudenſibus poſſe, ibidem tamen etiam natum, quod vult Sandovallius, diſtinctiori eget probatione. Meritæ autem Roſuithæ gravem captivi ætatem exaggerat; ſiquidem donationi, cuidam a Rege Ordonio II & ejus conjuge Elvira factæ monaſterio S. Petri de Montibus, æra* DCCCCXXXVI *ſive anno Chriſti* DCCCXCVIII, *ſubſignat* Hermoygius Tudenſis Sedis Epiſcopus, *& eladet, qua captus eſt, ſpectat ad* DCCCCXXI. *Interim ex iſto inſtrumento manifeſte convincitur erraſſe Brandanus, & qui ſecutus eum eſt Cardoſus, cum ex charta enjuſdem Povillæ, facta in favorem Lorvonienſis apud Luſitanos monaſterii, æra* DCCCCLI, *id eſt anno* DCCCCXIII, *ſubſcriptum iſtic* Priorem Hermogium, *voluit poſtea factum Epiſcopum Tudenſem (quod noſter ante multos annos erat) indeque conficlum, fuiſſe eum ſan nepote Luſitanum, & quidem Coimbricæ natum, ubi* Sampayorum *familia viget; quaſi hæc nomen illud aſſumpſerit in memoriam ſuæ cum ſancto Martyre cognationis: quod eſt ridiculum, cum ex loco aliquo poſſeſſionis, S. Pelagii nomen ferentis, cenſeri potius debeat derivata oppellatio, ut ſimilec aliæ complures. Æque frivolum eſt, quod ex veteri quodam Lorvanienſi Rituali ſimilus argumentum; dum ibi legitur:* V Kal. Septembris celebramus feſtum S. Pelagii Martyris, cum luminibus triplicatis, majeſtatibus & coronis; non illius, qui ex hac patria natus, pugnavit Cordubæ pro fide Chriſti, VI Kal. Julii: ponitur enim ſimplex lumeo & non coronator &c. *Nam ibi is* ex hac patria natus, *reſpectu ejus qui colitur in Sept., poſtaueque Conſtantiæ in Svevia editus; aliter non debet, nec poteſt intelligi, quam ex* Hiſpania.

3 *Ab anno igitur* DCCCXCVIII, *aut etiam ejus, Tudenſis Epiſcopus* Hermoygius *fuit, de qua deinde Ordonius & Elvira Legionis & Galleciæ Reges apud Sandovallium teſtantur, æra* DCCCCLXXXVI, *id eſt Chriſti anno* DCCCCXV, *ſuo dominio traditum, ab ipſo* conſtructum monaſterium S. Chriſtophori in territorio Tudenſi, loco vocato Labrugia Rivolimio: *In hoc autem ipſe etiam Hermogius Epiſcopatu depoſito, ſe videtur recepiſſe, ubi vixerit ad & ultra annum* DCCCCLI, *quo celebri chartæ S. Rudeſindi, pro monaſterio Cellæ-novæ, ſimul ſubſcripſerunt* Vimera Epiſcopus Tudenſis, *atque* Hermugius Epiſcopus (*abſque titulo Sedis jam obditatæ*) & Confeſſor: *quod notat Sandovallius pertinere, non ad memoriam captivitatis barbaricæ, ſed ad declarationem profeſſionis monaſticæ; ſiquidem* Dulcidius Salmanticenſis Epiſcopus, *Hermogii concaptivus, iſtic pariter ſubſcribit, nec tamen ſe dicit* Confeſſorem. *Porro ut in dicto monaſterio vixiſſe* Hermogius, *ita & obiiſſe creditur, cum opinione ſanctitatis. Iſtic certe ſepultus fuit, ſecundum loci traditionem, Tudenſis Epiſcopus aliquis, vulgo habitus Sanctus ab omnibus accolis, licet neque nomen neque vitam ſcientibus; jacetque in capella Dominæ noſtræ, omnino antiquiſſima: quis autem potius, quam Fundator ſuus? Quod tamen quia non plene conſtat, minus etiam de veteri cultu, voluit anno* MDLX *Archiepiſcopus Bracarenſis, eminens iſtud monumentum communi coæquari pavimento, non tamen prorſus ſuſtulit venerationem illius, ſi qua ſcilicet fuit & erat. Hujus tamen quia dies obitus ignoratur, elegit Tamayus ipſum eodem die referre in ſuo Martyrologio Hiſpanico, quo Sanctus ejus nepos colitur, ſub hoc elogio,* In eccleſia S. Chriſtophori in territorio Bracarenſi

D
AUCT. D. P.
ejus nomen & Epiſcopatum Tudenſem indicat.

Hunc illo tumbat anno 898,

adeoque ante fuit Prior Lorvonienſis an. 913;

E
nec eſt credebat Luſitanorum,

faciſſe eorum ad conditum a ſe monaſterium

F
ubi obiit vivens an. 651,

ibique ſepultus, non cultus, ut Sanctus,

AUCT. D. P. *qualem hoc die facit Tamayus.*

A rensi) *huic enim poſtea acceſſit, cum tota valle ſeu vivo Limiæ factum Luſitanici juris*) depoſitio S. Hermoigii Epiſcopi Tudenſis, qui poſt paſſionem S. Pelagii nepotis ad Silenſe cœnobium ſeceſſit : e quo cum aliquot Monachis comitibus, S. Chriſtophori monaſterium conſtruxit, ubi vitam ſanctiſſime egit; & demum ad æternam gloriam translatus, glorioſum ſæculis ſanctitudinis ſpiravit odorem . *Hæc ille, non animadverteus ex ſupradictis, & eo quem in Notis deſcribit Yepezio conſtare; monaſterium S. Chriſtophori multo prius extructum fuiſſe, quam* S. Pelagius *Martyrium ſubiret : neque ſolum elevatioris tumuli prærogativam, quæ fundatori dari potuit, ſufficiens eſſe argumentum publici in Eccleſia cultus, qualis requiritur ut nunc aliquis Martyrologio inſcribatur tamquam* Sanctus, *ideoque* Venerabilem Hermoigium *dicere ſatis habemus.*

Nepotis corpus an. 960 petit Rex Sanctus,

4 *At nepos haud diu poſt obitum cœpit coli ut talis, & inter Chriſtianos eccleſiis ariſque ei dicatis honorari, ſicuti jam ſatis oſtendimus ſupra. Tam cita autem diffuſio cultus, haud dubie adſcribenda eſt miraculis, ſtatim ad invocationem Sancti cœptis ubique patrari. Ergo Legionis* Rex Sanctius, *hoc nomine iſtic primus,* ſalubre iniit conſilium, una cum uxore Tharaſia, & cum ſorore ſua Regina Geloyra, ut nuntios mitterent civitati Cordubæ, ut peterent corpus S. Pelagii Martyris, qui martyrium acceperat in diebus Ordonii Principis ſub Rege Arabum Habdarragman. Et dum legatos una cum Velaſcone Legionenſi Epiſcopo, illuc pro pace & ipſius corpore S. Pelagii miſerunt, egreſſus Rex Sanctius Legione venit Gallæciam. *Ita ad Æram* DCCCCXCVIII, *qui fuit annus Chriſti* DCCCCLX *ſcribit Sampyrus : addit autem Tamayus die* III *Novembris, quod* Sanctius quidem Rex S. Pelagii corpus obtinuit (erat enim Habdarraghmano carus, jam inde ab eo tempore quo hydropiſi ſeu monſtruoſa pinguedine æger Cordubam adierat, Arabum medicorum opem, a quibus & ſanatus eſt, quæſiturus) verum ſanctas Reliquias advenientes morte præreptus non vidit.

B

quod filius Regem miratus aa. 1063 obtinet & tranſfert Legionem

C

in adem S. Joannis Baptiſtæ a patre conditam,

5 *Mora cauſa fuiſſe videtur, Habdarragmani mors, eodem tempore obita, cui ſuccedens Albaca negotium tranſlationis protraxerit, quoad conditiones pacis ſibi commodas elicuiſſet : nec ipſe fortaſſis Rex jam de conceſſo munere ſecurus, importune inſtabat, occupatus condendis in honorem Sancti eccleſiis & monaſteriis, quo illum exciperet. Interim obiit etiam ipſe anno* DCCCCLXVII, *quinquenni filio Ranimiro* III *regnum vitiuquus, ſub cautela matris amitæque : quibus ſatagentibus pax cito concluſa, & advectus qui petebatur Legionem Theſaurus fuerit eſt. Teſtatur id poſt Sampyrum Rodericus Toletanus, lib. 5 cap. 22 ſic ſcribens :* Hic de conſilio matris ſuæ Reginæ Taraſiæ & nnitæ ſuæ Geloyræ Monialis, ſecundum legationem patris, eum Arabibus pacem fecit; & corpus S. Pelagii, pro quo patre miſerat, impetravit, & in monaſterio quod pater ad hoc conſtruxerat, collocavit. *Mariana dicit, quod* id cœnobium, Joannis Baptiſtæ atque Pelagii olim nomen prætulit, nunc D. Iſidoro ſacrum, *poſtquam hujus corpus ſimili legatione impetratum Hiſpali ſuis anno* MLXXIII : *ſed qui hanc tranſlationem deſcripſit, ſicut eam dedimus* IV *Aprilis, num.* 13, *ſolum nominat* eccleſiam S. Joannis Baptiſtæ : *quia nempe prius quam Legionem aſſereretur S. Iſidorus, ablatus inde Ovetum erat* S. Pelagius : *quod quando & quomodo acciderit, ex Ambroſio Morales accipe.*

6 Quo tempore Cheiſtiani diram Almanſuris, Acabum ſive Regis ſive Ducis, vaſtationem in ſecundo ejus adventu metuebant, *anno ſcilicet* DCCCCLXXXV, relicta Legionenſi urbe, cum ſacris vaſis, ſcriptis, monumentis, reliquiis Sanctorum Regumque cadaveribus Overum tranſtulerunt, *Regni ſedem ante Ordonium II.* Qua de re ita ſcribit Pelagius Overenſis Epiſcopus, qui poſt Sampyrum illorum temporum hiſtoriam continuavit. Cum vero, inquit, cognoviſſent Legionenſes & Aſturicenſes eives illam plagam venturam ſuper eos, neceperunt oſſa Regum, quę erant ſepulta in Legione & Aſturica, una cum corpore S. Pelagii Martyris, & intraverunt Aſturias, & in Oveto in eccleſia S. Mariæ digniſſime ſepelieruut ea; Corpus autem S. Pelagii poſuerunt ſuper altari S. Joannis Baptiſtæ. Hue uſque Pelagius, qui exemplar illud Overenſe cum ſua & Sampyri hiſtoria ſcribi juſſit, ut Regi Alfonſo Toletanorum victori daret, *puta luſtio ſæculi* XII; *nam ille obiit anno* MCVI, *Toleto potius anno* MLXXXVI, *& ipſe adhuc vivebat anno* MCXI. *Pergit autem Morales.*

D

quo an. 915 vocatur a Maoris,

corpore Overum ablato, ubi hodiedum colitur,

7 Et quamvis in S. Joannis Baptiſtæ veneratione conditum id Monaſterium fuerit, nunc tamen S. Pelagii nomine compellatur, & ſacris Deo Virginibus incolitur. Sanctum Martyris corpus ſupra majus altare, theca argentea, quatuor ferme pedum longitudine decentiſſime repoſitum, ſupplex veneratus ſum, in illa ſancta legatione, qua juſſu Regis Catholici Philippi II perfunctus ſui. Et ego quidem ab Rege Fernando hujus nominis primo eo ſublatum, & diviti tumulo ad eum modum honoratum S. Martyrem etediderim. Vidi enim in eodem monaſterio ejus Regis diploma Gothicis litteris ſcriptum : Nos exigui famuli Chriſti Ferdinaudus Rex & Sancia Regina vobis, Domini eximii & Patroni noſtri, Præcurſor & Baptiſta Joannes, necnon & ultimus Martyr Pelagius, cujus corpus tumulatum manet juxta aulam ſancti Salvatoris, ſedis Oveti; in ipſius Jeſu Chriſti honorem & hujus ſancti Martyris amorem [ſicut] inſpiravit Deus in cordibus noſtris, & [per] hanc famulam vernulamque tuam, conjugem meam Sanciam ſpiraculum prudentiæ in cordibus noſtris immiſit, ut in melius inſtauraremus ipſum cœmeterium, ubi ipſum corpuſculum Martyris ſanctiſſimi requieſcit; [ita] denique venimus in hunc ſanctum locum cum Epiſcopis & prælibus noſtris & omnibus Magnatibus terræ noſtræ: & fecimus tranſlationem mirificam ipſius ſancti Corporis, ut major ſurgat in culmine, cujus anima ſublimiori exultat in requie. . . . Notum die V Id. Novembris Æra LXI poſt milleſimam, *id eſt anno* MXXIII.

B

intbecam erguveam

a Ferdinando Rege tranſlatum anno 1023.

C

Idem appellat ultimum Martyrem;

perſuadet ceſſaſſe in eo perſecutionem,

8 *In hoc diplomate non otioſe prætermittendum puto, quod dicatur ultimus Martyr Pelagius, quaſi poſt ejus mortem ceſſaverit Chriſtianorum Cordubæ perſecutio : quod etiam veroſimile facit ingraveſcens tyranni ætas cultaque cum Sancto Rege amicitia qua fidas Rex idem, etiam perſuaſam ſuam non dubitavit illi exponere, & medicinæ cauſa Cordubam accedere. Cum autem animum veſtrum ad ſortem Epiſcoporum Toletanorum ſeptemdecim, in Canone Mozarabico (de quo infra) recenſitorum, ante Bernardum recuperata a Chriſtianis civitate an.* MLXXXV *ordinatum, quorum eſt primus* Julianus, *alter ab eo, qui colitur* VIII *Martii, & ante Saracenorum irruptionem floruit, obitque anno* DCXC ; *cogor credere, Habdarrachmanum, meritis* S. Pelagii *Chriſtianis*

man-

A manſuetiorem effectum accedente commendatione amici Regis, indulſiſſe iiſdem, ut haberent Toleti Epiſcopum, cui non ſolum ſubjicerentur quæ ipſis ea pacto iſtic remanſerant eccleſiæ ſuæ, ſed etiam alii omnes toto ſuo imperio Mozarabes.

quidquid ea contrarium dicat Tamayus

9 Neque ab hujuſmodi opinione me abſterret Tamajus, ſeriem Archiepræſulum Toletanorum, ad XXV Octobris, ſolum continuans, abſque ulla fere interruptione, ab Apoſtolorum temporibus uſque ad ſuam ætatem; & Julianum iſtum ſecundum, qui ipſi tertius eſt, obiiſſe ſtatuens anno DCCCLXV, annis LXXX ante Pelagium. Tota enim illa Tamajī ſeries & Chronologia innititur quodam Chronico, nuper confiſto ſub nomine Juliani Archipresbyteri S. Juſtæ, quaſi id ille pertexuerit uſque ad annum MCXXXIII. Facile poſſem ipſius Chronici tot figmenta, quot articulos recenſere, niſi ſcriberet ipſemet Tamayus ad 3 Aprilis pag. 469.; Videmus paſſim in hiſce Juliani Adverſariis (addo & Chronico) tot gluſſematum ineptias, quod potius ferrum, quam illas deglutire compellemur. Quis enim (ut vel in Juliano eximium ponam) patienter ferat Epiſcopum Saracenis ſubjectum, nec niſi precario atque inter anguſtias mille, paſcentem pauperis ſuas oves, emiſſi ad Synodum Wormatienſem la Franconiam, B & Generalem VIII Conſtantinopolim? maxime cum hujus præſentium Epiſcoporum nomina omnia accurate expreſſa habeantur, nullo iſtic comparente Juliano, non ſolum in Occidentalibus, quorum dumtaxat tres adfuere, titulo Pontificiorum Legatorum: ſed etiam in Orientalibus? Quis credat eoſdem, quaſcumque Toletanos Epiſcopos, celebraſſe Toleti, C ſub Maurorum conſpectu, Synodos non tantum diœceſanas; ſed etiam Nationales in tota Hiſpania?

ſecutus Pſeudo Juliani Chronicon,

10 Fruſtra igitur Pſeudo Julianus ille ſe jactat, quod Toleti natus, & factus S. Juſtæ Archipresbyter, ſub Archiepiſcopo Bernardo; hunc Romam ſit comitatus, multoſque ex Italia & Gallia libros attulerit, ipſiuſque & Regis favore luſtraverit plures bibliothecas; ubi invenerit ferias Epiſcoporum Hiſpaniæ & Galliæ Narbonenſis, ſæpius etiam Concilia Toletana tranſcripſerit. Hæc enim omnia pari mentiendi fiducia dici & ſcribi, qua priora, creduntur tanto juſtius, quanto manifeſtiores & denſiores occurrunt toto opere impoſturæ. Eſt tamen Auctor in enumerandis Toletanis Epiſcopis eo minus tolerabilis, quod ipſum Conoalis præcitati diptycha verba eimponens in Principio ſuæ Chronicæ, velut ſe præſente inſertum in Miſſalibus S. Iſidori, quæ ſervantur fere in eccleſiis, audeat comminiſci tot nomina iſtic non relata: eum tamen diptychon iſtud, ad Canonem Miſſæ recitandum, habeatur a nobis ſcriptum circa annum MCCLXXX, aut forte etiam multo citius, licet adjectis ſucceſſive nominibus uſque ad Sanctum II ſuppletum. Interim ejus Diptychi apud nos merito maxima eſt auctoritas; tantoque major, quanto ſincerius egerunt ejus ſcriptores; qui videntes ſe non poſſe tertam tenere ſeriem Epiſcoporum ante Maurorum tempora, maluerunt eam prætermittere, ſolumque Julianum I, qui Toleti ut Patronus præcipuus colebatur, nominare.

per quos nobis exhibeatur diptychon anni circiter 1210.

D AUCT. D. P.

E

IN DIEM S. PELAGII

OFFICIUM MOZARABICUM

Ex vetuſti Ms. Eccleſiæ Tudenſis,

Collatum cum hodierna S. Jacobi Apoſtoli, & Gothico S. Eulaliæ Virg. Mart.

C CUm Hiſpaniam, Romano ereptam Imperio, Gothica barbaries Ariano errore infecta occupaſſet, mirum quantum in ſacris turbatum ſit etiam apud Catholicos. Quam primum ergo gens illa ab hæreſi converſa fuit, ſub rege ſuo Recaredo S. Hermenigildi Martyris fratre, convenientes anno DCXXXIV in Concilio Toletano Epiſcopi, curam demandarunt S. Leandro Hiſpalenſi, ut unam aliquam Sacrorum formam ordinaret, quam tenerent omnes; quod ita conſtanter feſit gens, receptorum ſemel rituum æque ac morum tenax, ut neque ſub Maurorum poteſtatem redacto Hiſpania fere tota, tenere illam deſierit, qui patrios lares præferentes libertati, Epiſcopis & nobilioribus civibus ad montana fere recipientibus, inter barbaros vivere elegerunt, permiſſi ab illis profiteri Chriſtianitatem; & quia miſti Arabibus erant, Mixtarabum vulgo Muzarabum, nomen ſunt nacti apud alios Chriſtianos. Itaque horum Parochi, quorum ſex erant Toleti, totidem parochias a barbaris ſibi attributas tenentes, ex eo ſub quo tradita fuerat civitas pacto, Sacrorum ritum a S. Leandro ordinati cœptum, & ab ejus fratre ac ſucceſſore S. Iſidoro perfectum, ſicut acceperant, ita conati ſunt ſervare integrum.

Sacrorum ritus a S. Iſidoro ordinatus,

apud Mozarabes nitumque retinetur,

2 Sed uti nihil eſt in rebus humanis perpetuum, ipſeque Romanus Ordo varias ſæpe mutationes accepit, ita etiam antiquus ille Gothicæ Liturgiæ modus, qui hodiedum Toleti ab aliquibus ſervatur, facile deprehenderetur per tot ſæcula nonnihil alteratus, ſi adeſſet veterum atque retentium exemplarium copia, per quæ liceret Iſidoriana tempora cum hodierno uſu conferre. Sed eorum, quæ Franciſcus Xaverius Ciſnerius S. R. E. Cardinalis & Archiepiſcopus Toletanus anno MDII reſcribi fecit, nihil editum habeo præter Officium S. Jacobi Apoſtoli, poſt Ximenii Vitam ab Eugenio de Robles, an. MDCIV Hiſpanice editum: ea illis vero ſolum tenetur pars Miſſalis Gallo-Gothici nuper admodum, id eſt anno MDCLXXX Romæ inter alia ſimilia excuſa, curante Joſepho Maria Thomaſio; inter quæ duo, medium quodammodo, & ſæculo X compoſitum, occurrit Officium in diem S. Pelagii, quod Sandovallius reperit in veterrimo ſuæ Tudenſis eccleſiæ Codice, & inter illius antiquitates legendum exhibuit. Placet tamen ea illa conferre inter ſe, nulla (quod forte mirabere) habita ratione illius Miſſalis, quod habemus editum anno MDLI, juſſu Joannis Martini Silicei, Toletani Archiepiſcopi. Liber enim titulus appellat Miſſale mixtum; quoad ordinem tamen Miſſæ, Romanum eſt totum, nec quidquam Iſidorianum habet; quod etiam cognoſci poterit ex Joannis Mabillonii nuper edito eruditiſſimo opere de Liturgia Gallicana; ubi Thomaſiana illa duo Miſſalia copioſe illuſtrantur, licet ipſum ſerius nobis allatum ſit, quam ut eo

quid mutatum ſubveris F

atque ipſa collatione intelligi,

juva-

A *juvari maltum potuerimus, aſſi dia ante ſcripta rece-*
EX MSS. *gnoſcentes, & recognoſcendo ſubinde interpolantes,*

§. I. *Officium Veſpertinum.*

3 A *Deum venio: & incipiens ab eo quod* ad Veſperam *intitulatur, uſuſque Notis* V. R. A (*quibus indicantur* Verſiculi, Reſponſoria, Antiphonæ) *communibus Romano Breviario; addam, propriis Mozarabibus eſſe* Landas, *pro quibus* L. *ponam:* & P, *quod ibi virgula notatum eſt, ego ſimplici utar; puto autem ipſum denotare verba, quæ porro communiter a* Populo *dicenda ſunt. Moneo nihil horum comparere in Codice Tudenſi, adeoque cogitatione ſuppleuda eſſe, cum reſpectu ad eadem poſita in* Officio S. Jacobi. Lauda. Kyrie eleyſon, Chriſte eleyſon, Kyrie eleyſon. Pater noſter, Ave Maria, *totum ſecreto,* In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, lumen cum pace. R. Deo gratias. Dominus ſit ſemper vobiſcum. R. & cum ſpiritu tuo. *Nihil hocum apparet in Ms. Tudenſi, idque (ut puto) quia ſunt cuicumque Officio inchoando communia, quamvis forſitan antiquiſſima; præter* Ave Maria, *quod ante ſæcula pauca debet acceſſiſſe: ſicut docet*
B *Mabillon in Præfatione ad ſæculum v Benedictinum num.* 123. *Credo etiam hic non notari Pſalmos prorſus Veſpertini Officii cantandos, quod ex Pſalterio eos eſſe petendos omnibus conſtaret. Poſt Pſalmos autem quibus Ordo Romanus Capitulum cum Hymno ſubjungit, plus aliquid habent Mozarabes pro* Jacobo, & *Tudenſes pro* Pelagio: *quod utrumque inter ſe comparandum accipe.*

Initium commune, cum Pſalmis ordinariis;

DE S. JACOBO.

hic ſubjungenda Lauda, qualem videt. etiam pro S Jacobo,

L. Exortum eſt in tenebris lumen rectis corde. P. Miſericors & miſerator & juſtus Dominus. V. Directam fecit viam juſtorum, & præparavit iter Sanctorum. P. Miſericors &c. Dominus ſit ſemper vobiſcum. R. & cum ſpiritu tuo.

Sanus. Juſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis. Alleluja. V. Viſi ſunt oculis inſipientium moti, & æſtimata eſt malitia exitus illorum: illi autem ſunt in pace. R. Alleluja. Dominus ſit ſemper vobiſcum. R. Et cum ſpiritu tuo.

Ant. Dabo Sanctis meis regnum in Jeruſalem:
C lignum enim vitæ in odorem unguenti. P. Et non laborabunt, neque ſatigabuntur. V. Qui confidunt in Domino, ſicut mons Syon, non commovebitur in æternum, qui habitat in Jeruſalem. P. Et non laborabunt, neque ſatigabuntur. V. Gloria & honor Patri & Filio & Spiritui ſancto. P. In ſæcula ſæculorum. Et non laborabt. Dominus ſit ſ. v. R. Et cum ſp. t.

aliam pro S. Pelagio.

L. Sanguinem Sanctorum requiram, dicit Dominus. P. Et habitabo eum eis in regno meo All. All. V. Fidelis Dominus in verbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. P. Et habitabo &c. V. Gloria &c. P. Et habitabo &c.

DE S. PELAGIO.

Adhæſi teſtemoniis tuis, Domine, noli me confundere: viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum. Viam veritatis elegi, judicia tua commemoravi. Alleluja. In memoria æterna erit juſtus, ab auditione mala non timebit, Alleloja, All. ss. Paratum eſt cor ejus ſperare in Domino All. All. s s t. Idem (*ſuſpicor repetendum. In memoria ut ſupra uſque ad*) All. Juſtus ue palma florebit, ſicut cedrus, quæ eſt in Libano, multiplicabitur. Pſ. Beatus qui intelligit.

In memoria æterna erit juſtus, ab auditione D
mala non timebit. All. All. All. Pſ. Beatus vir qui timet Dominum. *Sant in ordine Pſalmorum* XL & CXI, *qui videntur hic notari, tamquam integre recitandi: & tales tamen in Veſpero* S. Jacobi *non apparent, quæ ſane magna eſt differentia.*

4 *Hæ tam breves & ſic ordinatæ Laudes ſeu Laudes Veſpertinæ, de Sanctis ipſis proprium nihil habet, hic tanta eas poſui ad repræſentandam formam utriuſque Officii Mozarabici, ſumpti fortaſſis ex communi Sanctorum Apoſtolorum ac Martyrum,* Hymnus, *qui in utroque Officio canitur unicus, & de* S. Jacobo *quidem ſic inchoatus.* *Hanc excipit Hymnus cuique Sancto propriat,*

O Dei Verbum, Patris ore proditum, rerum creatori, & verum principium, auctur perennis, lux, origo luminis, cuixns alvo gloriosæ Virginis, Chriſte tu noſter revera Emmanuel: *& ſic per alias decem ſtrophas deſcenditur ad duodecim Apoſtolos,* at *bis ſenas lucernas, Candelabro Chriſti ſuperpoſitas; nominatim autem ad Zebedæi filios, & præſertim ad Jacobum, cujus cauſa totus Hymnus pangitur.* Veſpernm *autem* de S. Pelagio *talem habet* Hymnum.

Immenſe cæli conditor, hæc precum vota ſupplicum, clementer jam reſpicias, idem qui ſemper permanes. E

Hæc plebs alumna Patronum canit ſibi præ- *ac denique Cal. ſella etiam propria.*
eipuum, tnum teſtem Pelagium, regnum æternum qui meruit.

* Qui in ætate parvulus infeſtum hoſtem proſcrit; eaduca temnendo regna, pervenit ad cæleſtia. * tenendo

Quem ſæculi blanditiæ, nec glsdii ferocitas illicere prævaluit, ot ie negaret Dominum.

Aurum nsm ſibi reſpuit eullatum a tyranno, * fuga-
* fugitque ſimul epulas pompoſaſque delicias. ſque

Aggreſſus namque Principem, Chriſtum laudare non deſiit: pro qun nec mori rimuit, nec decollari * veruit *&c. Sequuntur aliæ quinque* * vetuit *ſtrophæ; quarum duas, patriam Sancti expreſſus ſignantes, dedi in Comm. prævio.*

5 *Hymnus ſequitur hujuſmodi Collecta.* Attende, Domine, tuorum in hæc feſta famulorum, quique Martyris illuſtris parrocinia ſequirentium votum accumula; ut dum ejus triumphis noſtra adjungimus gaudia, infinita cum eo exultemus lætitia. *Hujuſmodi* Oratio, *ſive (ut appellatur)* Supplicatio, *invenitur etiam poſt Hymnum de* S. Jacobo, *& in hoc ibidem* R. *additur.* Præſta æ- F
terne omnipotens Deus. Kyrie eleyſon. R. Chriſte eleyſon. Hyrie eleyſon, *ac denique hæc* Capitula (*ſic enim feminine in ſingulari appellatur*) *cum Capitulo,*
de eodem Apoſtolo recitanda notatur (de S. Pelagio *nulla propria habetur, verofimiliter ſumenda ex ordine communi, ſi tamen aliqua ſempte ſit opus, quod ignoraee me fateor*) Sobjuga, Clementiſſime Deus, noſtras ruo jugo eervices, ut onus tuum, quod amantibus leve eſt, ita optabili devotione feramus, ſicut Jacobus Apoſtulus tuus, pro innexo collo ſuo ſune ad paſſionem tractus eſt lærabundns; atque hoc miraculo cor illudentis ſibi ita compunxit, ut eum, Sacramentis inſtructom fidei, facerer ad gloriam pervenire Martyrii: ſicque ipſe poſt, in confeſſione Filii rui capite defecto, interemptus occubuit, perveniens ad eum in paee, pro qun hanc ſuſtinuit paſſionem. Ipſe eſt enim unigenitus tnus Filius, qui dedit animam ſnam redemptionem pro multis: per quem noſtris tu Deus Pater jubeas parcere delictis.

Pater noſtet qui es in cælis. R. Amen. *Oratione Dominica,*
Sanctificetur nomen tuum. R. Amen.

Ad-

A Adveniat regnum tuum ℟. Amen.

Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra. ℟. Amen.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie ℟. Quia tu Deus es.

Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. ℟. Amen.

6 His ſic decantatis jubetur Presbyter *addere*: Liberati a malo, confirmati ſemper in bono, tibi ſervire meteamur, Deo ac Domino noſtro. * hic percotit Sacerdos pectus. Pone, Domine, finem peccatis * noſtris: da gaudium tribulatis, præbe redemptionem captivis, ſanitatem infirmis, requiemque defunctis. Concede pacem & tranquillitatem in omnibus diebus noſtris. Frange audaciam inimicorum noſtrorum. Exaudi, Deus, orationes ſervorum tuorum, omnium fidelium Chriſtianorum, in hoc die & in omni tempore. Per D. N. J. C. &c. ℟. Amen. *Et* Presbyter *iterum*, Humiliate vos benedictioni. Dominus ſit ſemper vobiſcum. ℟. & eum ſpiritu tuo.

BENEDICTIO DE S. JACOBO.

Chriſtus Deus, Dei Patris filius, quem Jacobus, relicto patre in navi, tota ſecurus eſt intentione cordis, indefinenter vos faciat ſuis inhærere veſtigiis. ℟. Amen. B *& Benedictionibus ſolemnibus,*

Quique per hunc Apoſtolum cultores dæmonum convertit ad fidem; concedat nobis, vana ſæculi reſpuendo, ſe in veritate diligere. ℟. Amen.

Ut ejus remuneremini prædiis, cujus hodie paſſionem colitis. ℟. Amen.

Per miſericordiam Dei noſtri, qui eſt benedictus, & vivit, & omnia regit in ſæcula ſæculorum. ℟. Amen.

Dominus ſit ſ. v. ℟. & eum ſ. t.

L. Gaudium ſempiternum ſuper caput Sanctorum. P. Laus & jucunditas apprehendat eos. All. All.

DE S. PELAGIO.

Interceſſione Martyris ſui illuſtris benedicat vos Dominus benedictione perenni. Ameu.

Vota noſtra libens accipiat; & erimina placatus ignoſcat. Ameu.

Quicumque hunc diem celeberrime colitis, C eum eodem Martyre in cœleſtibus gaudeatis. Amen.

℣. Beati qui cuſtodiunt judicium, & faciunt juſtitiam in omni tempore. P. Laus & jucund. ℣. Gloria & honor Patri & Filio & Spiritui ſancto. P. Laus & jucund. *Atque his dictis ſubjungitur* Collecta Benedictionis *de S. Jacobo propria.* *quæ claudit Collectæ*

7 Chriſte, cujus virtus atque potentia tantum in Apoſtolo tuo Jacobo emicuit, ut in nomine tuo emiſſis a ſe dæmoniorum turbis potentialiter meruerit imperare; tu Eccleſiam tuam ab adverſantium impugnatione defende: ut virtute Spiritus exuperando adverſa, illius doctrinam opere compleat, cujus hodie exemplum piæ paſſionis honorat. ℟. Amen.

In Tudenſi de S. Pelagio *adeſt quidem* Collecta, *ſed abſque ulla Sancti mentione hoc modo*, Gloria noſtra, Gloria noſtra Deus noſter, da nobis ut in te ſine fine gloriemur: quoſquo feciſti de cupitis exultatione ſublimes, quæſumus ut efficias de rotius corporis conſummata ſalute ſecuros. Elevet abjectionem noſtram tua magnifica celſitudo, ut qui humilitate tua a teneris erigimur; exaltatione tua ad cœleſtia provehi, mereamur. Amen.

Per miſericordiam tuam Deus noſter, qui es benedictus, & vivis & omnia regis in ſæcula ſæculorum. ℟. Amen. Dominus ſit ſemper vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. In nomine D. N. Jeſu Chriſti perficiamur eum pace. ℟. Deo gratias. *Et ſic in ordine communi fiebatur finus Veſpertinum Officium.* D EX MSS.

§. II. *Matutinum de S. Pelagio ex Codice Tudenſi.*

§ MAbillo *In Diſſertatione de Cuſa Gallicana, quam addidit libris de Liturgia, cap. 1 num.* 16, Apud Mozarabes, *inquit*, ſaltem recentiores, Nocturnæ preces breviſſimæ (*nos* Matutinas *vocamus*) conſtant quibuſdam Antiphonis & Reſponſoriis, item Hymno, & Cantico, quod aliud eſt a Cantico Zachariæ præterquam in feſtis Præcurſoris, ſicut Canticum B. Mariæ in Veſperis numquam dicitur præterquam in feſtis B. Mariæ. In aliis Horis Canonicis quidam Pſalmi recitantur, adjectis etiam Laude, Sono & Antiphonis. Officia veſpertina & nocturna claudit Oratio Dominica, E quæ elata voce recitatur, populo ad ſingulas petitiones reſpondente, *Amen*, præterquam ad *panem noſtrum &c.* ubi reſpondetur, *quia Deus es*: In fine, *In nomine D. N. Jeſu Chriſti perficiamus cum pace*: ad quod reſpondet Populus, *Deo gratias* ... Hoc Breviarium in editione Cardinalis Ximenii inſcribitur, *Officium Gothicum ſive Mixtum ſecundum Regulam B. Iſidori*: ſed vereor ut ejuſmodi ritus, qualis in illo Breviario deſcriptus eſt, ita antiquus ſit; ut Iſidori tempora poſſit referri. Conſtat ſiquidem ex ejus Regula cap. 7 quod ... In Nocturnis Vigiliis primum *tres Pſalmi* recitandi *ſunt*, quod vocabulum aliquando Lectionem, aliquando Collectam ſeu Orationem, nonnumquam Dimiſſionem ſignificat; hunc vero locum Mainardus recte interpretatur de Collecta) *quarta Canticorum, quinta Matutinorum Officiorum. In ſingulis vero diebus Dominicis vel feſtivitatibus Martyrum ſingulæ ſuperadduntur Miſſæ* ... *Lectiones autem ex veteri & novo Teſtamento tempore Officii quotidiani diebus recitantur*; *Sabbato autem & Dominica ex novo tantum pronuntiantur*. Hæc omnia longe diſerepant a vulgato Breviario Mozarabum, in quo Pſalmi nulli, nullæ Lectiones ad Vigiliat nocturnas. *Ita Mabillo*: *qui ante lib. 1 de Liturgia pag.* 16 *aſſignat diſcrimina inter Liturgias antiquas, hoc ultimum ponit*; *quod* in Mozarabico, *ſcilicet Iſidoriano veteri*, leguntur Acta & Vitæ Sanctorum, non in Geluſiano aut Ambroſiano. *Horum nihil Robleſius habet de* S. Jacobo; *ſed quaſi de eo nihil fiat in Nocturno Officio, aut ſaltem nihil, quod non ſit poſitum in Veſpertino, ab hoc immediate tranſit ad Miſſam*. Nos *item Codex Tundenſis de* S. Pelagio, *in quo propria omnia ipſaque de Paſſione Sancti Lectiones proponuntur*. *Matutinum apud Mozarabes nunc breviſſimum*, *olim etiam Pſalmos & Lectiones habebat*; *ad quas in Officio de S. Pelagio*

9 ANTIPHONA. Circumdederunt me omnes impii, & non turbaverunt me, quoniam Deus meum eſt; quia circumdederunt me canes multi. OR. Interveniente beatiſſimo Martyre tuo, cuſtodi nos Domine ab inimicis, dum aut cerrandi inſtantiam ſumimus aut periculi foveam evitamus. Oſtende mendaces, qui nos odiis malignis inſectant; dum mendas, quas infigunt, benignus emundes. Amen. *Habentur Antiphonæ propriæ*;

A ANT. Pelagius in carcere exclamavit ad Deum, [laus Dei] in ore ejus. Dominus exaudivit eum, [Vox ejus aſcendit] in aures ejus; & dedit ei auxilium de altiſſimo ... OR. Domine Deus, qui Martyri illuſtri, poſt patratam victoriam, conceſſiſti regni potentiam; circa nos perpetuam defenſionis tuæ pone cuſtodiam: ut quibus regnandi felicitas nun debetur, delinquendi ſæculitas ſublata, in te requieſcendi ſecuritas conferatur. Amen.

Ex MSS. cum totidem Orationibus.

ANT. Aſpectus erat candidus, vultus quoque angelicus, in fide Domini mortuus eſt. All. All. All..... OR. Fortitudo noſtra eſto, Domine, & laudatio ſempiterna, qui laudabilis Martyris tui triumphis oſtenderis, & dum in illo vincendi fortitudinem exequeris, eodem intercedente, ſalutem in nobis plenitudinemque virtutum conſequaris. Amen.

ANT. Percuſſerunt infantulum, & dinumeraverunt omnia oſſa ejus, & diſperſerunt per tempeſtatem aquæ; quoniam Deus Iſrael aſſumpſit eum. Alleluya. Infixus ſum in limo profundi, ubi non eſt ſubſtantia, & tempeſtas demerſit me. Quoniam Deus &c. *His ita præmiſſis, ſequitur recitanda Vitæ vel Paſſionis hiſtoria, qualis initio poſt Commentarium prævium hinc ſumpta eſt. Poſt Lectiones credo recitandas fuiſſe Pſalmos, ſi ex veteri Iſidoriano Ritu cuncta agebantur, eoſque fuiſſe pro iis quas recitamus ad Laudes, atque inter hos Canticum ex iis unum, quæ per ordinem hebdomadæ diviſa habet noſtra Romanus: quorum tamen in Tudenſi Codice nulla mentio, quin proprie non ſpectant Sanctum. Solum ad hujus Officii concluſionem ſubjungitur Antiphona:* Libera me de viris ſanguinum, Deus ſalutis meæ; libera me, Domine; de viris ſanguinum; & a telis hoſtium defende propitius clypeo tuo. OR. Mitte nobis, Domine, de Cælis invictum auxilium, & conculcantes nos redige in opprobrium; quatenus ad Officium Matutinum liberi confurgamus, & vota noſtra tuo Sancto nomini fideliter impendamus. *Ubi nemine* Officii Matutini, *aliud nihil intelligere poſſum, quam quod modo ſequitur.*

B *Lectiones autem recitantur de Vita,*

tum Pſalmi cum Cantico

& Collecta.

§. III. *Officium ad Miſſam, ac primum ad eam quæ dicitur Catechumenorum.*

C 10 FACTA *Confeſſione, ſicut fit in Miſſis ad uſum Toletanæ Eccleſiæ & ex more Romano,* dicitur Introitus, *cuicumque Miſſæ Mozarabicæ communis, in hunc modum:* Adjutorium noſtrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cælum & terram.

Antiphona pro Introitus.

Sit nomen Domini benedictum. ℟. Ex hoc nunc & uſque in ſæculum.

DE S. JACOBO.

Hæc dicit Dominus, Ego tuli te, & ſui tecum. Alleluya: Fecique tibi nomen grande. All. All. ℣. Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus cupit nimis. P. Fecique tibi n. g. A. A. ℣. Gloria & honor Patri & Filio & Spiritui ſancto, in ſæcula ſæculorum. Amen. F. P. Fecique tibi n. g. A. A. Per omnia ſemper ſæcula ſæculorum. ℟. Amen.

DE S. PELAGIO.

Fluctus tui, Domine, ſuper me tranſierunt; & ego dixi, Expulſus ſum ab oculis tuis. ℟. Clamavi de tribulatione mea. Benedictus Dominus in mercedem juſti feſtina. ℟. Benedictus es Domine Deus. Beati qui cuſtodiunt & faciunt juſtitiam in omni tempore. All. Memento noſtri, Domine, in beneplacito populi tui, viſita nos in ſalutari tuo, ut lauderis cum hereditate tua in omni tempore. All. Laudate Dominum in Sanctis ejus. All.

D

11 *Codex Tudenſis hic notat vocem* Hymnum: *neque dubito quin intelligatur Hymnus Angelicus,* Gloria in excelſis Deo, *quem totum ex Romano hic exhibet Robleſius, quemque in omni Sacro n Mozarabibus cantari notant Auctores. Poſt* Amen *porro, in Robleſiano exemplo jubetur iterum dici,* Per omnia ſemper ſæcula ſæculorum; *& ſequitur* Oratio, *de Sancto quidem* Jacobo *eadem, quæ ultima eſt in Veſpero,* Chriſte, cujus virtus atque potentia: *de* S. Pelagio *autem ſic*: Te invocamus, æterne omnipotens Deus; & laude qua poſſumus tibi gratias agimus, qui fidem noſtram * Martyris tui illuſtris virtutibus corroborans, præſta quæſumus ut * huic matutinæ ſolemnitati gratiam tuæ benedictionis adjungas, & exultantem hunc populum tuum, per illius ſuffragia ad æterna ſuſtollas. *Orationi ſuccedit* Benedictio Presbyteri, *hoc modo*: Benedicat vobis Rex æternus, Dominus Jeſus Chriſtus, qui ſunm glorificavit Martyrem. Amen. Ipſius quoque interceſſione veſtras exaudiat preces, cujus hodie ſacram celebratis ſollennitatem. Amen. Fidem augeat, vota ſuſciplat, peccata dimittat, & requiem æternam omnes fruere concedat. Amen. Beatus vir, All. qui implevit, all. deſiderium ſuum, Alleluya. *Atque has Benedictiones, quæ in Officio* S. Jacobi *non amplius reperiuntur, excipit Oratio*, Deus, qui ſanctam nobis diei hujus ſolennitatem beatiſſimi Martyris * illuſtrem paſſione ſecili, adeſto familiæ * tuæ precibus, ut cujus hodie feſta celebramus, ejus meritis & interceſſione, ad ea quæ imitari cupimus, applicemur, Amen.

Hymnus Angelicus Gloriæ.

Collecta de Sancto,

Martyre illo.

hic mentatis

gratiarum Benedictio,

E

12 *In Officio* S. Jacobi, *in quo, uti dixi, Benedictiones præfatæ non ſunt poſt Amen, primæ & unicæ Orationis ſubjectum jubetur Presbyter in medio altaris ipſam Orationem concludendo dicere*; Per miſericordiam tuam, Deus noſter, qui es benedictus, & vivis, & omnia regis in ſæcula ſæculorum ℟. Amen. Dominus ſit ſemper vobiſcum ℟. Et cum ſpiritu tuo: *quæ aliaque ſimilia puto in Codice Tudenſi ſolum omitti, quia ſunt ex communi omnibus ordine. Hinc proceditur ad* Lectiones, *quarum prima* Prophetia *pro* S. Jacobi *eſt* Libri Sapientiæ Salomonis ℟. Deo gratias, *ſcilicet ex cap.* 4 ℣. 7 Juſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit *uſque ad* ℣. 16. *Pro* S. Pelagio *autem, ſub eodem titulo, præſcribitur* Lectio, *videlicet ex libro Eccleſiaſtici cap.* 23 ℣. 27 (*nam hic aliique ſimiles* Sapientiæ *nomine veniunt in Miſſalibus.*) Fili in omni opere tuo in fide animæ tuæ &c. *& in Officio Apoſtoli reſpondetur* Amen, *iterumque dicitur* Dominus ſit ſemper vobiſcum *atque pſallendo cantatur, quod* Pſallendum *vocatur.*

Lectio ex Prophetis,

F

DE S. JACOBO.

Poſuiſti Domine ſuper caput ejus * coronam de lapide pretioſo. ℣. Super ſalutare tuum Domine exultabit vehementer, deſiderium animæ ejus tribuiſti ei, & voluntate labiorum ejus non fraudaſti eum. P. Coronam.

& interpoſito Pſallendo

DE S. PELAGIO.

Salvum me fac Domine, quoniam ingreſſæ ſunt aquæ * uſque ad animam meam. Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia: deveni in altitu-

A altitudinem mattis, & tempeſtas demerſit me * uſque ad Exaudi me, Domine, quoniam benigna eſt miſericordia tua ſuper me. Deo gratias. Iucunde mihi & libera me quie tribulor * uſ. ad &c.

ex Apoſtolis, 13 *Vides hic formam majorum Reſponſoriorum, qualia Curſus Romanus poſt ſingulas aſumpſas Lectiones: Mozarabicus autem poſt ſolam Primam & Tertiam. Ut autem ad ſecundam procedatur, dicit Sacerdos vel Diaconus*, Silentium facite; *& pro* S. Jacobo *quidem recitatur* Lectio Actuum Apoſtolorum R. Deo gratias: *recitatur vero ex cap.* XI V. 27: In illis autem diebus ſuperveneruut ab Hieroſolymis Prophetæ Antiochiam, *& continuatur uſque ad* V. 5 *capitis ſequentis, propter relatam ibi eadem Apoſtoli. Pro* S. Pelagio *notatur quidem* Epiſtola Pauli Apoſtoli ad Coriuthios 2, *ſed notanda erat ejuſdem* ed Timotheum 1 s, *uti patet ex hoc principio*: Cariſſime, Dominus mihi adſtitit & confortavit me. *Ac demque ſuſceptæ benedictione cum*, Dominus ſit pax veſtra, *intonatur* Lectio S. Euangelii; *pro* S. Jacobo *quidem*, ſecundum Marcum. *Cap.* x. V. 32 *de duobus filiis Zebedæi*, In diebus illis aſſumens iterum Jeſus duodecim, cœpit illis dicere quæ eſſent ei ventura *&c. At vero pro* S. *Pelagio Euangelium* ſecundum Joannem *ſcribitur; cum eſſet ſcribendum* ſecundum Matthæum. *Eſt enim ea hujus Capite* XXIV, In illo tempore Dominus noſter Jeſus Chriſtus loquebatur diſcipulis ſuis dicens (V. 45) Quis putas eſt fidelis ſervus & prudens? *Concluditur autem Lectio per* Amen, & Dominus ſit pax veſtra; *ſubjungiturque* Lauda (*nos* Reſponſorium *dicremus*) *pro* S. Jacobo, *ſic*: Alleluya V. Ecce ſervus meus, ſuſcipiam eum: electus meus, complacuit ſibi anima mea Alleluya. *Pro* S. Pelagio *idem fit, ſed inſuper additur*: Ego Dominus creavi te, & dixi tibi: Elegi te, noli timere: egeni & pauperes quærunt te, & tu exaltabis eos in Domino Deo tuo. All. Vocavit te Dominus ad juſticiam, & tenens manum tuam, exeltavit te, & conſtituit te in lucem gentium, ut eperires oculos cæcorum: ut populus dirutus & vaſtatus iuvocet me; & tu exaltabis eum in Domino Deo tuo. Alleluya.

ex Euangeliis, B

Laudes de Sanctis.

Offertorium, C 14 *Hoc in loco, inquit Rubrica apud Robleſtum (libet enim etiam* Offertorium *reliquum addere, licet de Sanctis in eo nihil fiat) Hoc, inquam, loco ponitur aliud Miſſale, quod vocatur Offerentium in eorum Epiſtolæ, & tunc offert Sacerdos Hiſtoriam hac Oratione. Et eſt notandum, quod Orationes, quæ ſignantur hoc ſigno *, legantur in Miſſali Offerentium: & quæ ſignantur hoc ſigno ✠, in Miſſali.*

ad Hoſtiam, Or. Acceptabilis ſit Majeſtati tuæ, omnipotens æterne Deus, hæc oblatio quam tibi offerimus pro reatibus & ſacinoribus noſtris, & pro ſtabilitate ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ fidei, [ejuſque] cultoribus per Chriſtum Dominum noſtrum. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen. *Dimittendo patenam ſuper Corporalia.*

ad calicem. 14 *Deinde accipit Calicem ſanctificando ſic*: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen. Or. Offerimus tibi, Domine, calicem, ad benedicendum ſanguinem Chriſti filii tui: deprecamurque clementiam tuam, ut ante conſpectum divinæ Majeſtatis tuæ cum odore ſuavitatis aſcendat. Per eumdem Chriſtum Dominum noſtrum. *Ponit Calicem ſuper aram, & accipit ſialam ſine ſanctificatione, & ponit ſuper calicem dicendo.* Or. Hanc oblationem, quæſumus, Domine, placatus admitte, & omnium D offerentium, eorumque, pro quibus tibi offertur hic MS. peccata indulge. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Hic dicit. *In ſpiritu humilitatis, ut in Officio Romano.*

15 *Poſtea dicit Prechyter*, Adjuvate me, Fratres, in orationibus veſtris, & orate pro me ad Deum. R. Adjuvet te Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. SACRIFICIUM. Fulgebit juſtus ſicut ſplendor firmamenti, & ſicut ſtellæ cæli dantes claritatem lucis, ita juſtus ſplendebit. V. In perpetua æternitate. *Hic accipit aquam in manibus, & dicit ſilentio ſuper Oblationem cum tribus digitis.* In nomine Patris ✠ & Filii, & Spiritus ſancti, [qui] regnas Deus in ſæcula ſæculorum. R. Ameu. *Inclinat ſe Sacerdos ante altare, & dicit ſilentio iſtam Orationem.* Accedam ad te in humilitate ſpiritus mei; loquar ad te, qui multam ſpem in fortitudine dediſti mihi. Tu ergo, fili David, qui revelato myſterio ad nos de carnem veniſti, elave crucis tuæ ſecreta cordis mei adapeti, mittens unum de Seraphin, qui candentè carbone illo, qui de altari tuo ſublatus eſt, fordentia labia mea emundet, inſuper enubilet, docendique materiam ſubminiſtret; ut lingua, quæ proximorum utilitati per caritatem ſervit, E nec erroris iuſouet caſum, ſed veritatis reſultet ſine præcouium, per te Deus meus, qui, vivis & regnas in ſæcula ſæculorum. Ameu.

§. IV *Miſſa de ſanctis Columba & Pelagio, ſicut in libris Miſſalibus antiquis habentur, diſtincta a Canone.*

Initium Miſſæ ſtrictè dictæ, 16 CUm titulum MISSA *reperiret Sandovallius in fine paginæ, ſequens autem pagina inchoaretur ab his verbis*, Præclarum præcelſumque diem, *non potuit ſibi perſuadere hoc eſſe principium; nihil hæſitaturi, ut puto, ſi vidiſſet vel Miſſale Gothicum, de quo ſupra, & quod hic cum Tudenſi conferemus; vel integrum altarium Mozarabicæ liturgiæ tenorem, qualem hactenus ex Robleſii tractatu comparavimus cum Tudenſi Ms. nihil habente eorum quæ ſpectant ad* Offertorium, *quod totum petitur ex ordine communi; neque Sanctum contingit, neque pars eſt Miſſa ſtrictè dicta; uti patet ex Ordine Romano; ubi, poſt Oblationem panis & vini eoque ſpectantia, ſequitur* Præfatio Miſſæ, *quaſi hic primum incipientis. Quod ut clarius appareat, placet ſingulas partes Miſſæ de Sanctis vel Tempore, quales in Gothico Miſſali habentur, componere cum Miſſa Codicis Tudenſis, utrobique enim æquoliter omittuntur partes Canonis, communes Miſſis omnibus.* F

17 *Inchoatur ergo Miſſa ſtrictè ſumpta (ut ibi ponitur) non a* Præfatione, *ſed ab Oratione præambula, propria Sancto aut Tempori, quæ alio titulo non inſcribitur, quam* Miſſa, *ſeu*, Incipit Miſſa, *prævio* Dominus ſemper vobiſcum; *ac, reſponſo*, Et cum ſpiritu tuo. *De* S. Eulalia *autem ſic recitatur.* *de S. Eulalia*

Deum omnipotentem Fratres cariſſimi, qui ſanctæ prudentem virginitatem, fidei ſociatam, epice gloriæ conſecravit; ut per quem facta eſt mater Matia, fieret Martyr Eulalia; illa patiendi effectu felix, iſta moriendo; illa implens incarnationis officium, iſte rapiens paſſionis exemplum; illa credidit Angelo, iſta teſtitis inimico; illa electa per quam naſceretur Chriſtus, iſta per quam vinceretur diabolus; ſuppliei oratione poſcamus, ut B. Eulaliam pro nobis otantem exaudiat & .... ejus auxilio ab omni labe peccaminum eruamuc; per D. N. Jeſum Chriſtum filium ſuum, ſecum viventem & re-

A gnotem, & eum Spiritu ſancto, in ſæcula ſæ-
EX MSS. culorum. Amen. *Eccum Autem de* S. Pelagio *ſimile quid.*

18 Præclarum præcelſumque diem, quem
de S. Pelagio. ſancti Martyris Pelagii nobis fecer cronc conſe-
debemus craverit, paſſio iovexit, meritum ſublimavit, Fra-
carnem tres cariſſimi, intentæ [meotis] votis *celebre-
gloria. mus, ee virtutum plaudibus attollamus, in quo quidem iſta beatiſſimus Martyr *carnis depoſuit tunicam, & cæli adeptus eſt *gloriam; ſicque de cumero aſcitus fidelium, proſapie geci-tus Chriſtianorum, pro Chriſto moriens ſupernum ſcandit thronum. Hic eamque cæteris perpeſſus anguſtias, ferti compeditus oneribus, non edhæſit ſæculi blanditiis; ſed pro *his regnum mareavit, nullis unquam *ſinleudo fæculis, Perierat autem appetitus ab eo ſæculi, ceſſerse amor mundi, quia nullis pœnis [victus] ſuccumbere aequievit fragilitatibus* *humanis. Nam ergaſtulis conalufus, cum ejus conſodales voluptuoſe viverent, *hicce eno eodemque modo corpus ſervabat intactum, ſolique Deo ſuum indefeſſæ mentis dirigebat obtutum. Hunc igitur apud Deum, dilectiſſimi, invocemus in auxilium, ut ſuis mereamur meritis, quæ noſtra nobis ſubtrahunt merita, ac ſcelera abdicant conſueta. Deponamus *itaque quod ipſi male ingeſſimus, diaboli vivendo ſuadelis, ac divinis decidendo a preceptis. Et quia noſtris eoo confidimus meritis, hujus preecmur ſuffragium Martyris; qui gladio defectus ſempiternæ gloriam obtinet beatitudinis, opitulante miſericordia Domini noſtri, qui vivit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

*hoc
*ſinleudo
*ſæculi humani
*hiſce
B
*namque

19 COLLECTIO SEQUITUR de S. Eulalia. Deus qui ſanctæ Martyri tuæ Eulaliæ, pro
cum Collectis de Sancto, pœna gloriam, pro morte vitam, pro infirmitate virtutem, pro paſſioee coroosm tribuiſti; præſta, ut ſicut illa exultat in gloria, ſic nos de tua miſericordia gratulemur; & in æternum veniam, te donante, conſequi mereamer. Per D. N. J. C. *Similis ſequitur de* S. *Pelagio.* Æternæ Deus omnipotens, qui ullis abſque præcedentibus meritis vocas ad te peccatorns, ac tois miſaricordiret dinas famulos; tu nobis hunc Teſtem tuum beatiſſimum Pelagium, proroga Patronum; qui pro te, ſanguine ſuſo, incomprabile meroit pervenire ad præmium, Habeat, te concedente, fidelis euram gregis; qui ſopplicium non timuit paſſionis, atque perfido veritatem non taeuit Regi. [Illo nomine ſolummodo glorians Unigeniti tui, indefeſſe pro nobis intarceſſor accedat tibi; ut inter æramnas
C ſæculi, esreamus vitiis, nulliſque inhæreamus
*incelebris deceptionum *illecebris: ſicque per hunc Martyrem tuum, te Domieum habeamus propitium, quo offerentium fructus multiplices, & uberes frugum reditus efficere ſolita pietate digneris. Nullis igitur a te præcipitemur lapſibus; nullis evocemur ſcandalis, qui emergere a pedoribus, propris omnino nequimus viribus. Quapropter te rogamus eſſe nobis plseidum, qui nos ad tuam feciſti imaginem, &
*pro per baptiſmatis reformaſti tinctionem; te auxiliante, [qui vivis & regnas in ſæcola ſæcolorum] Amen.

poſt Nomina 20 COLLECTIO POST NOMINA *Martyrum & Paſſantium, ds quibus ſefra. De* S. *Eulalia hæc eſt.* Deum, qui ſanctæ familiæ foæ Eulaliæ glotioſam & immsreeſſibilem coronam contulit, Fratres cariſſimi, ſupplices deprecemor, ut, præſtante divine miſericordia, ipſius precibus obtineamus veeiam, qui gloriam non D
maremur. Caris etiam noſtris, qui oon ie. ſomno pacis præceſſeruet, peremnir ævi beatitudinem, & perpetuæ lucis gratiam remanerare dignetur, & D. N. J. C. filium ſuum, ſaeum viveetem &c. *His, in Miſſa de* S. Pelagio *reſpondet quod ſequitur*: Largire. præpitina immenſa Deus, *notis* Eccleſiæ tuæ *ſupplicantis, tui *ſuppli-
Martyris Pelagii ſuffragia, quam alacriter ad *cantes
altare menus deſerre inſpicis pupriem. Et enim alter tacite fundit ſuſpiria, alter in lacrymas *protumpit menro compuncta; *hicce *prorumquoque ſimpliciter orat, ille genis pavimentam *pit
verrere oon deſinit: ſed utrorumque, tu Deus, *hiſce
inſpicia mentes ac probas ſingulorum conſcientias. Ideo, qeæſumus, tuis oculis effice *pla- *bavri-
citum, quod humana miſeria utcumque *aſ- de
ferat compunctum. Revara nuda conſcientia *placi-
te coram ſtara quis poteſt, quam Sancti tre- dum
muet, ac multiplices Beaterum conventus ex- *offert
paveſcenet. Quapropter credimus vel *acclines *adeli-
togamus, ut *nos tua prevsniat miſericondia, ens
& eobis ad te reditum conferendo, & defun- *noſtra
ctis fidelibus ſampiternam requiem largiendo; E
ut *utroſque habeat *gratia indefeſſa, quos tre- *utrumque
mulos ante te propria eſſe cernis conſcientia. *gratiam
Amen.

21 COLLECTIO AD PACEM. Deuaſimul- *tre-
tatum diſcuſſor, pacis quæſitor; cujus ut pieratis *pacifice alligare; tu nuoc nos, Domiee, Apoſto- *mulus
lorum tuorum dogmati obſequentes, paee necte, *carnis
ceritate orna, eaſtitate ſanctifice: & qui de B. Eu- *caſta
laliæ paſſione merimus habere exemplum, me- *& ad Pe-
reamur deviſta iraeundia obtinere triumphum, per *cem.
D. N. J. C. *Ita in Miſſa prædicta Sanctæ: pro Miſſa autem* S. Pelagii *ſic conſequemer lege ad* Pecis oſculum, *quod ex hoc vita præmiſti videt Canonei; eum le Romano ei poſt poſitum præmittatur Communio.* Aecedeutes ad ta, Domine, exigui famuli, quos ex officie debitum eanctos cogit commendare fideles; noe incurramus merita nullomodo propria; ſed, te præſtante, crimina mereamur evadere patrata. Exaudi, quæſumes, precem Eccleſiæ Tudæ, quam tuis outibus in honore Martyris tui Pelagii delibas, ac ſingulorum *occurre precatibus, qui hunc Marty- *occur-
ſem, *vitiis repugnantem, dignum tuis feci- rere
ſti eſſe conſpectibus. Deſerat *noſtram coram precan-
ta, quæſumus, obſequelam, qui tibi placuit pro tibus
paſſione. Succurrat miſeria* pie, cruat proſtra- F
tos aſſidue, qui te infideli confeſſus eſt coram *vitii
Principe. Quis noſtrum ſane ad te facila ocu- pugnan-
los *audebit erigere, quos *labor eooſtrictiæ tem
premit, lapſus iecliuat, fœda incedentes con- *noſtra
ſuetudo *eurvat, leera quoque animi remiſſio obſeque-
erigere [mentem] non ſioit; ſed quod pejus la.
eſt, *illicita impudeeter agere propallit? Ae- *prece
clines ergo *te rogamus, ut omnibus in com- *princi-
muee adſit Patronus; qualiter, te propitio, dif- pem
fidentes pacem, & pacifici indefeſſam caritatis *reteneot unitatem. Amen. *oculus
*tabo
*curba
*illici-

22 IMMOLATIO MISSÆ, *Mozarabibus* Illa- tam im-
tio, *Francis olim* Conteſtatio, *Romanis dicta* Præ- pudente
fatio Miſſæ; *poſt alternativa quædam Sacerdotis* *inde
atque Miniſtri verba ex Ordinario petenda, ſic *reten-
progredietur le feſta S. *Eulalia.* Digeem & juſtum eſt, æquum & ſalutare, oos tibi ſemper & ubiqoe gratias agere, Domine ſaeſta, Pates omnipotens, æterne Deus; teque laudare in omnibus operibus suis: qui dono gratiæ tuæ famulam tuam Eulaliam nobiliora mentis ſtigmate

A gmate decoraſti, ut illæſam in ſe imaginis tuæ pulchritudinem cuſtodiret. Digna vere comes Filii tui, quæ tenero ſexu bellum ſortis * invaſerit, & ultra opinionem humanæ virtutis ad tolerantiam ſe zelo tui amoris obtulerit; quæ in ſpeciem pretioſi Unigeniti, ſanguinem ſuum ſub teſtimonium bonæ confeſſionis effuderit, & incorrupta flammis viſcera in odorem ſuaviſſimi thymiamatis adoleverit. Vadit ad tribunal eruenti Præſidis nec quæſita; lucratura regnum, contemptura ſupplicium, inventura quæſitum, viſura confeſſum; non trepida de ſententia, non ambigua de corona, non deſeſſa de equuleo, non diffiſa de præmio. Interrogatur: confitetur; ingentique miraculo Majeſtas tua exaltatum Virginis ſpiritum, quem aſſumpſit per flammam, ſuſcepit per columbam: ut hoc prodigio in cæloa Virgo & Martyr aſcenderet, quo in terris Filium tuum Patet oſtenderas: per quem Majeſtatem tuam laudant Angeli; atque Archangeli non ceſſant clamare dicentes, Sanctus &c.

* invaderet

23 *Similis de S. Pelagio* Illatio *ſic deducitur*: Gratias tibi, omnipotens Deus, agere dignum B eſt, pulchrumque ſaris ac ſanctum valde [etiam] * convenui congruum, ac nobis ſemper commodum eſſe * convenit; per Jeſum Chriſtum Filium tuum, Dominum noſtrum, per quem utique hic Martyr Pelagius, nec vitiorum inhæſit gurgitibus, nec deliciarum ceſſit flagitiis; ſed tibi ſemper extitit intrepidus, cui ante paſſionem ſortiter ſæmulsbatur illuminatus. Hic enim occidentali * patruum [Hiſpaniæ] plaga oriundus, Gallæſiam * patrium habuit ſondum; ſed * Cordubæ, dante * Cordubа Chriſto, perſpicuum ſuſcepit martyrium. Et quia variis, occulto arcanoque Dei conſilio, Electi occaſionibus ad cælum rapiuntur; patula extitit proculdubio actionis cauſa, qua hunc Martyrem tuum corpore paſſum Cordubæ, Tuda ſuſcepit lætabunda Patrunum. Erat quidem Pelagii patruus Hermoygius Epiſcopus, Cordubæ carcere tentus, qui ut evaderet ergaſtuli periculum, pro ſe hunc dedit puerum, teſtem, alumnum; unde illo evadente, Pelagius iſte * factus ſuſceptus eſt in carcere, qui * futurus erat Teſtis pro veritate; ubi * ſevero ferri onere præpeditus, futurum quodammodo præmeditabatur martyrium, cujus ſæpe animus intentus penetrabat cælum. Et licet ad patriam adhuc humanitus redire diſponeret, a propoſito ſibi C tamen ſigore haudquaquam molleſcebat, quia carcerem ardua pro pœnitentia eſſe cogitabat: nam, pſallendi quotidie modum adhibuerat, cui * Chriſte ſancta * Chriſti graria intus illuminatrix aderat. * naturę Verum cujus præcordiis abditus ipſe * mature fouueras, Audi, fili, & vide, quia concupivit Rex ſpeciem tuam; hunc impudice tyrannus * audebat fortia * audebat * desmare, purans eum ſuis * redamare aptum vitiis fore. Sed ſtetit utique intrepidus, * perſuaſus cui in non deeras omnino intus. Namqua advocatus venieus, ac * ſuaſus, ut Chriſtum abnegare mallet; illico cuncta ſibi ſprevit regna * illata oblata. Eumdemque Chriſtum Dominum noſtrum voce prædicans libera, Habeto, inquit, o Rex, tuiſque cum perditis ſolus munera: usm me tibi acquiaſcere non poſſe, intus * monet, * manet qui * Deus eſt. Nam ego Deum habeo, quem * qui dicer tu miſer ignoras, cui omnia genu flectunt, qui Sanctis regnum ac perditis æternum promiſit ſupplicium. Verum, quia per multas nos tribulationes pervenire oportet ad regnum, parans ſum quali vis * perire interitu. Cui Rex; * pande O, inquit, puer, aut Chriſtum nega, aut membra gladium ſuſcipient, ac duriter animam in- D ter pœnas exhalabis. Unde Palagius, Chriſtianus ſum, ac fui, & ero: idcirco mori non timeo. Quem fortiter ſtantem, poſt multas pœnas .... membratim gladius diſſecuit, qui inter ſupplicia Chriſtum confiteri non deſtitit ..... O vere Martyr in cælis, quia teſtis fuiſti in terris! Clementiſſimus fautor, occurre [votis] noſtris. Per te lapſus veniat ad pœnitentiam, ignarus ad doctrinam, æger ad ſalutem, defunctus ad requiem. Quare acciues petimus, æterne Deus, per hunc Martyrem tuum, nobis ſave propitius, clemena occurre interpellstibus noſtris, Tibi oblatis muneribus ſemper adeſto pius, cui merito [canimus, Sanctus] &c. Ex MS.

24 *Uiterius non extenduntur Miſſæ in Gothico quod dixi: ſed ex communi omnibus ordine progrediuntur; neque (ut in Miſſalibus aliis) aſpiam ſequitur* Poſtcommunio: *ſed ex ritu Mozarabum codex Tudenſis ulterius tendit; & poſt* SANCTUS, *hæc quoque recitanda præſcribit*: Iſte hymnus, Domine, in excelſis ab Angelis, iſte hymnus a Sanctis præcinitur [in terris] omnibus. Vere eſt ſanctus, vere benedictus D. N. Jeſus Chri- E ſtus filius tuus: a quo eſt ruboratus Pelagius, ut nec mori timeret, neque veritatem interrogatus taceret, perſuaſus * fruſtra a Præſide, ut co- * nampiosa regni munera acciperet, & Chriſtum negaret, & ita Regi corpus ſervsret honorandum. Unde petimus per hujus interventum hæc ſerventuę munera [&] data, ac multiplici [benedictione] ditentur tuo altari ſacrificia impoſita; qualiter omnia, qui ex his * guſtaverit muneri- * jubabus, per te... [defendatur] ab adverſis ... in verit honorem Martyris tui Pelsgii, qui a te adjutus, pœnas ſuperavit, terrores vicit, gladium non timuit peiſerre, quo tecum ſine fine regnare meruit. Iſte tuus eſt, Domine, famulus, in agone præcipuus, in vita csutus, in doctrina ſtrenuus, in morte laudabilis, in regno ſublimis: per quem te perimus habere propitium, quo nos de manu eruas diaboli, & conſortes efficias regni tui. Noſti, Domine quantum * nobis hoſtis * nos inſidietur antiquus. * Sed nullum de nobis ha- * & ideu beat quem lucrerur, quos una mater Eccleſia per regenerationis undam * ablutos eſſe gloria- * ablutor. Floreat in nobis gratia doni æterni, a * tus qua hæc munera ſanctificenrur, & per quem * quo ſanctificata ſumantur; redundetque in viſceribus noſtris oblatio, ſicut multiplicius ſancti Marty- F tis rui Pelagii profuit ad corouam.

nam- que

25 *Sequuntur adhuc alia, quæ (quod dolemus) non niſi plurimis lacunis hiantia habentur in Tudenſi codice, ſolis ibidem vel exeſis vel extritis; colligimus nihilominus, ex iis quæ ſuperſunt quædam magis integrum ſenſum facientia: in quibus occurrit* Oratio, *quæ in Miſſa* S. Jacobi *infra num.* 32. *nominatur*, Poſt pridie, *ideſt* Ante Conſecrationem *quia hæc conficitur verbis, a Chriſto pronuntiatis & præſcriptis*, Pridie quam pareretur, *uti expreſſe habet Canon Romanus. Illa autem* Oratio poſt Pridie *in Tudenſi ſic inchoatur*: Suſcipe, omnipoteus Deus, hujus preces fideliſſimi conventus, qui ſe tuis quotidie acciuis commendat conſpectibus: quo hunc Martyrem tuum beatiſſimum Pelagium, quem prompta celebrat obſequela, apud te habet interventorem, * cui * cujus tu largiri dignatus es martyrii palmam... Reſcinde, quæſumus, dura noſtræ mentis præcordia, & ariditatem irriga benedictionis ubertate, quatenus, te favente, libera noſtra tibi ſerviat vita .... Pelagii meritis beatiſſimi Martyris....

A & qui non habemus bonorum nperum fiduciam, ex MS. *obeu- ſuſceptionis ejus feſtivitatis remiſſionem criminum capiamus * obtentum. *Sequitur porro Oratio omnino videtur habere formam* Poſt Communionis. *Qualis tamen in Miſſa de S. Jacobo ipſa propria nulla præſcribitur, ut hic ſit*: Deus, omnium Sanctorum ſplendor mirabilis, qui præſentem honorabilemque Martyrem prædicari juſſiſti; da populo tuo eruditionem gaudiorum; ut qui * voces hunc colimus diem, & * voce pſallimus, * vere * verbis munera capiamus regni cæleſtis. Amen....

§. V. *Miſſa de S. Jacobo ex Mſ. Toletano edita ab Eugenio de Robles.*

26 *AD claſſicum ſuperioris Paragraphi quarti intellectum, ſervies forma integræ Miſſæ, a Robleſio editæ, & ſæpe jam in præmiſſis allegatæ. Initium illa ſumit ab Oratione de Sancta eadem quæ ſupra num. 7 eſt ultima in Veſpertino, & num. 11 prima in Matutino Officio ante Miſſam*, Chriſte, cujus virtus &c. *ut veriſimile ſit Orationem eamdem, quæ in Sacramentorum libris proponitur ad initium Miſſæ, per omnes Officii eccleſiaſtici Horas, atque ac in Romano curſu, regnare. Reſponſo dein* Amen, *dicit Sacerdos*, Pee miſericordiam tuam Deus noſter, qui es benedictus, & vivis & omnia regis in ſæcula ſæculorum. R. Amen. *Dicit Sacerdos elevando manus*. Or. R. Agios, Agios, Agios, Domine Deus, Rex æterne, tibi laudes & gratias. *Sacerdos*; Eccleſiam ſanctam Catholicam in orationibus in mente habeamus: ut eam Dominus fide, & ſpe; & caritate propitius ampliare dignetur. Omnes lapſos, captivos, infirmos, atque peregrinos in mente habeamus: ut eos Dominus propitius reſpicere, redimere, ſanare, & conſortare dignetur. R. Præſta æterne omnipotens Deus *Poſtea dicit Presbyter*.

Alia Oratio Or. Vocantem nos ad ſe Jeſum, Fratres dilectiſſimi, agnoſcentes, qui beatiſſimum Jacobum Apoſtolum ſuum, retia componentem in navi, ad ſe vocavit, ejuſdem nos poſtmodum ſpiritualibus doctrinis admonet atque docet, ut poſtulante in fide nihil hæſitemus: omni mentis devotione cum lacrymis eumdem Dominum flagitemus; ut poſtulatio noſtra apud eum in nobis obtinere adimpleta, quæ in ipſo Apoſtolo docente cognovimus R. Amen [Sac.] Per miſericordiam tuam Deus noſter, in cujus conſpectu ſanctorum Apoſtolorum & Martyrum, Confeſſorum atque Virginum nomina recitantur. R. Amen.

27 *Dicit Sacerdos*: Offerunt Deo Domino oblationem Sacerdotes, noſtri, Papa Romenſis & reliqui, pro ſe, pro omni clero, & plebibus Eccleſiæ ſibimet conſignatis, vel pro univerſa fraternitate. Item offerunt univerſi Presbyteri, Diaconi, Clerici, ac populi circumadſtantes in honorem Sanctorum pro ſe & ſuis. R. Offerunt pro ſe & pro univerſa fraternitate. *Dicit Sacerdos*. Facientes commemorationem Beatiſſimorum Apoſtolorum & Martyrum, gloriosæ ſanctæ Mariæ Virginis, Zachariæ, Joannis, Infantium, Petri, Pauli, Joannis, Jacobi, Andreæ, Philippi, Thomæ, Bartholomæi, Matthæi, Jacobi, Simonis, & Judæ, Mathiæ, Marci, & Lucæ. R. Et omnium Martyrum. *Dicit Sacerdos*. Item pro ſpiritibus pauſantium, Hilarii, Athanaſii, Martini, Ambroſii, Auguſtini, Fulgentii, Leandri, Iſidori, David, Juliani, item Juliani, Patri, item Petri, Joannis ſervi Dei, Viſitani, Viventi, Felicis, Cypriani, Vincentii, Gerontii, Zachariæ, Genapoli, Dominici, Juſti, Satronini, Salvati, Bernardi, Reymundi, Joannis, Genebruni, Gundiſalvi, Martini, Roderici, Joannis, Gutterii, item Sancii Dominici, item Juliani, Philippi, Stephani, Joannis, item Joannis, Felicis. R. Et omnium pauſantium.

Diptycha Sanctorum ſub Miſſa commemorandorum, tabella duo.

28 Annotatio. *Liceat mihi interfari paucula, & hæc Toletanum Diptychon conſiderare. Primo occurrit, quod tabella prima cum Apoſtolis deſinat, idque ſignum mihi eſt, S. Iſidorum, ſolos iſtos cum Baptiſta (hunc videlicet Chriſtus ipſe ut Martyrem canonizavit apud Matthæum & Lucam) ejus patre Zacharia, & ſanctiſſima Regina Martyrum, voluiſſe in Canone nominatos, quamvis non deeſſent alii multi, etiam in Hiſpania illuſtres Sancti: quodque hanc abſtinentiam S. Iſidori ſevectia poſteritas, non auſa ſit tabulam illam extendere, additis aliis quibuſcumque. In altero vero tabula* Pauſantium nota, *ſolos ſex nominari illuſtriores Doctores: quibus pia poſteritas addiderit* S. Leandrum, *ipſamque* S. Iſidorum; *Toletana autem Eccleſia* S. Julianum, *Epiſcopum & Patronum ſuum*; *ac noſcio quem* Davidem, *ſed veriſimiliter de ipſa ſingulariter benemeritum ea primis fortaſſe Gothis ad Catholicam fidem reductis, potentiam tempore Recaredi Regis, cujus liberalitate collapſa ſub Arianis Metropolitana ædes, reſtaurata ſit. Ita res manſerit uſque ad tempora Saracenorum: qui cum cenſuiſſent, Mozarabibus, inter ſe manentibus, ſed diu Epiſcoporum cura & ſolatio deſtitutis, tandem unum aliquem indulgendum, qui omnibus in ſua imperio manentibus conſuleret, Presbyteros ordinando, quos alias oportebat furtim inter Gallecos Aſturoſque conſecrari, pro Eccleſiis, libertate Sacrorum eaconditis utcumbus; conſenſerintque illos ordinaſſe Toleti reſidere, ubi ſex ejuſmodi eccleſiæ erant, & plures quam alibi uſquam Chriſtiani. Cum hi vero Mozarabum Epiſcopi ſucceſſive excederent e vivis, horum quoque nomina fuerint Diptycho huic adſcripta, a* Juliano II *uſque ad* Sancium II *inclusive, ſub cujus ſucceſſore* Ferdinando, *circa annum* MCCCXXXV *ordinato, cum evaniſſet cultus Mozarabici dignitas, & ipſiſmet, quas dixi, ſex pariebus vix amplius retineretur; omiſſa ſit cura alios adſcribendi, maxime ſi ipſius exemplum unde hæc impreſſa ſunt, vetuſtum erat, neque pluribus nominum capax, qui poſſent ponere nomina olim præcipuorum benefactorum ibidem jam deſcriptorum: neque enim quiſquam ea illis Epiſcopus Toleto fuit poſt* Sancium II.

Poſt oblationem

29 *Dicit Presbyter poſt Nomina*. Or. Vivant in nobis, Jeſu Domine, Apoſtoli tui Jacobi prædicamenta doctrinæ, quibus docemur illum beatum eſſe, qui illatas tentationes voluerit æquanimiter ſupportare: quo, dum præſentia mala patienriſſime toleraverimus, in pace & caritate nunc & in æternum tecum ſine fine vivamus. R. Amen. *Sacerdos dicit*. Quia tu es vita vivorum, ſanitas infirmorum, ac requies omnium fidelium defunctorum, in æterna ſæcula ſæculorum. R. Amen. *Ad Pacem*. Or. Suſcipe, Jeſu bone, in hoc natali Jacobi Apoſtoli tui offerentium vota; & refrigerium præſta ſpiritibus defunctorum; ut en apud te intercedendo, & vivantibus & defunctis tuæ pietatis gratia impendatur; cujus doctrina duodecim tribuum * commorantium univerſitas adocetur. R. Amen. Quia tu es vera pax noſtra & caritas indiſrupta * qui vivis cum Patre, & regnat cum Spiritu ſancto, unus Deus in ſæcula ſæculorum. R. Amen. *Dicit Presbyter elevando manus*

Ad pacem.

Commemorantium.

vivit tecum.

Gra-

A Gratia Dei Patris omnipotentie, pax ac dilectio Domini noſtri Jeſu Chriſti, & communicatio Spiritus ſancti, ſit ſemper cum omnibus nobis. R. Et eum hominibus bonæ voluntatis.

Deinde dicit. Quomodo eſtatis, pacem facite, R. Pacem meam do vobis. Pacem meam commendo vobis; non ſicut mundus dat, pacem do vobis. V. Novum mandatum do vobis; ut diligatis vos invicem. *Reiteretur.* Pacem meam do vobis. V. Gloria & honor Patri, & Filio, & Spiritui ſancto. P. Pacem meam, &c. *Interim quod Chorus dicit*, Pacem meam, *accipit Sacerdos patenam de patena, dicendo ſic*; Habete oſculum dilectionis & pacis, ut apti ſitis ſacroſanctis myſteriis Dei.

30 *Poſtea Inclinat ſe Sacerdos junctis manibus & dicit*: Introibo ad altare Dei mei. R. Ad Deum qui lætificat juventutem meam. *Ponit Presbyter manus ſuper calicem, & dicit*; Autes ad Dominum. R. Habemus ad Dominum. *Levat manus & dicit:* Surſum corda. R. Levemus ad Dominum. *Junctis manibus Inclinando ſe in medium altaris dicit.* Deo ac Domino noſtro, Jeſu Chriſto filio Dei, qui eſt in cælis, dignas laudes dignaſque gratias referamus. *Et elevat manus in altum.* R. Dignum & juſtum eſt. *Et poſtea dicit Presbyter*: Dignum & juſtum eſt, nos tibi *Illatio.* ſemper gratias agere, Domine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus, per Jeſum Chriſtum filium tuum Dominum noſtrum; in cujus nomine electus Jacobus, cum ad paſſionem traheretur, paralyticum ad ſe clamantem curavit, atque hoc miraculo cor illudentis ſibi ita compoſuit: ut eum ſacramentis inſtructum fidei, faceret ad gloriam pervenire martyrii. Sic ipſe poſt in confeſſionem filii tui, capite dejecto interemptus occubuit: perveniens ad eum in pace, pro quo hanc ſuſtinuit paſſionem. Ipſe eſt enim unigenitus filius, qui dedit animam ſuam redemptionem pro multis, per quem noſtris tu Deus patet jubeas parcere jam delictis, cui merito exercitus militiæ cæleſtis non ceſſant clamare ita dicentes *Reſpondet Chorus.* Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sabaoth. Pleni ſunt cæli & terra gloria Majeſtatis tuæ. Oſanna *Poſt ſanctus* filio Devid. Benedictus qui venit in nomine Domini, Oſanna in excelſis. Agios, Agios, A- C gios, Kyrie Otheos. *Dicit Presbyter.* Vere ſanctus, benedictus Dominus noſter Jeſus Chriſtus filius tuus, quem Jacobus celicto Zebedæo patre ita ſecutus eſt; ut eum obnixe diligendo, fieret electus, in vita, mundus in conſcientie, probabilie in doctrina; poſtremo ita ſcientiam commendans ex opere, ut pro eo truncato interierit capite, quem pro ſe vel pro omnibus noverat enimam poſuiſſe, Chriſtum Dominum, cui eſt honor & gloria, in ſæcula ſæculorum. Amen.

33 *Deinde in ſilentio junctis manibus Inclinando ſe ante altare, dicit Sacerdos.* Oratio. Adeſto, *Canon Miſſæ.* Adeſto, Jeſu bone, Pontifex in medio noſtri, ſicut fuiſti in medio diſcipulorum tuorum; & ſancti✠fica hanc oblationem ✠, ut ſanctificata ✠ ſumamus per manus ſancti Angeli tui, ſancte Domine & redemptor æterne. Dominus noſter Jeſus Chriſtus, in qua nocte tradebatur, accepit panem: & gratiæ agens, bene✠dixit ac fregit, deditque diſcipulis ſuis dicens: Accipite & manducate.

D

Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.

Hic elevatur Corpus. Quotieſcumque manducaveritis, hoc facite in meam ✠ commemorationem R. Amen. Sac. Similiter & calicem poſtquam cœnavit, dicens. *Super calicem.*

Hic eſt calix novi Teſtamenti in meo ſanguine, qui pro vobis & pro *Elevatio* multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

Hic elevatur calix cooperitus cum filiola. Quotieſcumque biberitis: hoc facite in meam ✠ commemorationem. R. Amen.

Quotieſcumque manducaveritis panem hunc & calicem iſtum biberitis: mortem Domini annuntiabitis, donec veniat in claritatem ✠, de cælis. R. Amen.

34 Or. Subjuge Deus, noſtras tua jugo cervices: ut onus tuum, quod amantibus leve eſt, E ita optabili devotione feramus, ſient Jacobus *Poſt pridie.* Apoſtolus tuus innexo collo ſune ad paſſionem tractus eſt lætabundus; ut ſanctificans hæc, quæ tibi offerimus, nos benedicas perceptione Hoſtiæ bujue. R. Amen. *(Sacerdos)*. Te præſtante, ſancte Domine, quie tu hæc omnia nobis indignie ſervis tuis valde bone creas, fructi✠ficas, vivificas, ✠, bene✠dicis ✠, *Hic ſignat* ac præſtas nobis: ut ſit benedicte a te Deo noſtro in ſæcula ſæculorum. R. Amen. *ſeipſum Sacerdos,*

33 *Et tunc Presbyter accipit corpus Domini de patena, & ponit ſuper calicem diſcoopertem, & dicit alta voce omnibus diebus, Feſtivis videlicet & Dominicis, præterquam in locis in quibus erit Antiphona propria, ad confractionem panis.* Dominus ſit ſempet vobiſcum. R. Et cum Fidem, quam corde credimus, ore autem dicamus: *& elevat Sacerdos corpus Chriſti, ut videatur a populo, & dicit Chorus Symbolum, bini ac bini, videlicet*: Credimus in unum Deum, Patrem omnipo- *Credo.* tentem, factorem cæli & terræ, viſibilium omnium & inviſibilium conditorem. Et in unum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, filium Dei unigenitum, & ex Patre natum ente omnia ſæcula; Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero; natum non factum omouſion Patri, hoc eſt ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta, quæ in cælo, & quæ in terra: qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis, & incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt; paſſus ſub Pontio Pilato, ſepultus tertia die reſurrexit. Aſcendit ad cælos, ſedet ad dextetam Dei Patris omnipotentis; Inde venturue eſt judicare vivos & mortuos, cujus regni non erit finie. Et in Spiritum ſanctum, Dominum vivificaturem, ex Patre & Filio procedentem cum Patre & filio adorandum & glorificandum, qui locutus eſt per Prophetas. Et unam, ſanctam, catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam. Confitemur unum baptiſma in remiſſionem peccatorum. Expectamus reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſæculi. Amen. *Pradlis*

A

EX MS.

34 *Post hæc frangit Presbyter Eucharistiam in medium, & ponit medium partem in patena, &* B *de alia parte facit quinque particulas, & ponit in patena: & postea accipit aliam partem, & facit quatuor particulas, & ponit in patena similiter per ordinem, [ut hic ostenditur.] Et sinistra purgat bene digitos: & cooperto Calice facit Memento pro vivis. (Deinde) ad Orationem Dominicam (jam jam dicendam accedens Sacerdos dicit:)* Oremus. Apostolo tuo Jacobo, Domine, edocente præmonemur: ut si quis nostrum indiget sapientia, postulet a te, qui das omnibus affluenter, & non improperas; sed quia ad te pervenire cupimus; per Christum, qui est virtus tua & sapientia, id agere præoptamus; poscentes Clementiam tuam, ut pes eum, qui apud te advocatus factus est nostre, & pervenire nos ad te facias; & otuttooem, quam ipso Domino instruente didicimus, ad te introire permittas, proclamantes u tesris. Patec noster, qui es in cælis. R. Amen. Sanctificetur nomen tuum. *Pater noster.* *&c. (sicut in Vespero n. 5. & post;* R. Sed libera nos a malo, *dicit Sacerdos.* Libersi a malo, confirmati semper in bono, *&c. ut supra num. 6. &* R. Ameo. *Accipit particulam, Regnum, de patena, &* C *mittit in Calicem, dicendo submissa voce.* Sancta sanctis, & Conjunctio corporis Domini nostri Jesu Christi sit sumentibus & porantibus nobis ad venium, & defunctis fidelibus præstetur ad requiem. *Et cooperit Calicem, & dicit:* Humiliate vos benedictioni, *&c. ut supra num. 6. & post;* Dominus sit semper vobiscum, *atque* R. Et cum spiritu tuo. *(Dicit Sacerdos)* ad accedentes *Communioni*, Gustate *Communio.* & videte quam suavis est Dominus. Alleluja, Alleluja, Alleluja. V. Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo. Alleluja, Alleluja, Alleluja. V. Redimet Dominus animas servorum suorum: & non relinquet omnes, qui sperant in eum. Alleluja, Alleluja, Alleluja. V. Gloria & honor Patri, & Filio, & Spiritui sancto, in sæcula sæculorum. Amen. Alleluja, Alleluja, Alleluja.

35 *Quo dicto accipit aliam particulam, Gloriam, sequentem, & dicit sic.* Panem cælestem de mensa Domini accipiam, & nomen Domini invocabo. *Dicit Memento pro mortuis, tenens illum particulam super Calicem, & facto (✠) dicit:* Domine Deus meus, da mihi corpus & sanguinem filii tui Domini nostri Jesu Christi ita sumere, ut per illud remissionem omnium peccatorum merear accipere, & tuo sancto Spiritu repleri, Deus noster, qui vivis & regnas in sæcula sæculorum. Amen. *Et deinde:* Ave in æternum sanctissima caro Christi, in perpetuum summa dulcedo. *Hic dicit ter,* Domine non sum dignus, *ut in Officio Latino. Et sumit illam particulam, Gloriam, & omnes reliquas per ordinem, & sumit Calicem dicendo:* Ave in æternum cælestis potus, qui mihi ante omnia, & super omnia dulcis es. Corpus & sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat corpus & animam meam, in vitam æternam. Amen. *Et ad Ablationem dicit hanc orationem:* Domine Deus meus, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, fac me te semper quærere & diligere: & a te per hanc sanctam Communionem, quam sumpsi, numquam recedere, qui tu es Deus, & præter te non erit alius in sæcula sæculorum. Amen. *(Hic fortasse communicantur si qui acceserint: sequitur enim* Chorus & cunct.) Refecti Christi corpore & sanguine, te laudamus Domine. Alleluja, Alleluja, Alleluja.

D

36 *Hic tollitur Missale quod vocatur Offerentium, & aliud Missale ponitur in cornu Epistolæ, & dicit sequentem Orationem.* Corpus Domini nostri Jesu *Post communio.* Christi, quod accepimus; & sanctus sanguis ejus, E quem potavimus; adhæreat visceribus nostris, æterne omnipotens Deus, ut non veniat nobis ad judicium, nec ad condemnationem; sed proficiat ad salutem, & remedium animarum nostrarum, in vitam æternam. R. Amen. Per misericordiam, &c. Dominus sit S. v. R. Et cum. *(Denique ubi in Romano* Ite Missa est, *in Mozarabico dicitur.)* Solemnio completa sunt in nomine Domini nostri Jesu Christi, votum nostrum sit acceptum cum pace. R. Deo gratias. *In fine Missæ dicitur Antiphona in laudem gloriosæ Virginis Mariæ:* Salve Regina, Ma- *Antiphona de Beata.* ter misericordiæ; vita, dulcedo, & spes nostra salve. Ad te clamamus exules filii Evæ: ad te suspiramus gementes & flentes in hac lacrymarum valle. Eia ergo advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte, & Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende. O clemens, opia, o dulcis Virgo Maria. V. Ora pro nobis sancta Dei genitrix. R. Ut digni efficiamur, &c. V. A morte subitanea & improvisa. R. Libera nos Domine. Dominus sit S. v. R. Et cum. Oremus. Concede nos famu- F los tuos, quæsumus Domine Deus, perpetua mentis & corporis, &c. *Quo facto dat benedictionem dicendo;* In nomine sancti Spiritus, benedicat vos *Benedictio.* Pater & Filius. *Ad hanc benedictionem vertit se Hic. Sacerdos ad populum, & benedicit illum; & nil aliud agens, vadit ad sacristiam. (Sicut etiam fiebat in ritu Romano priusquam induceretur universalis consuetudo addendi aliud Euangelium præsertim initium secundum Joannem.)*

37 *Hactenus forma & ordo Missæ, a primis Hispaniarum Apostolis, atque ipso forsitan S. Pau- Hanc vi- lo institutæ, nec substantialibus formulis variatæ tam ad annum unquam (hoc enim persuadet constantia gentis in te- 1085 ubi- nendis semel cæptis, multo quam apud alias quali- que per bet gentes major) cui S. Isidorus videtur adjecisse O- Hispa- rationes,* Post sanctus *atque* Post Pridie: *taliam* niam ser- *enim, utpote propriarum cuique Sancto nullum ali- vato, bi apparet judicium. Nec alio ritu usa est Hispania tota, donec anno* MLXXXIII, *recepto Toleto, Alfonsus VI Rex Legionis & Castellæ, suasu uxoris Constantiæ, & Bernardi Electi Toletani, auctoritate Gregorii VII, induxit usum Liturgiæ Romanæ sive Francicæ; populo & Clero tam invito, quam nunnot Rodericus Archiepiscopus Toletanus,*

annis

A annis duntaxat CXXV poſterior, *lib. 6. cap. 26.*; & tunc, *inquit*, cunctis flentibus & dolentibus, inolvit proverbium, quo voluere Reges, vaduat lex; *Addit tamen*, quod in aliquibus monaſteriis fuerit aliquanto tempore cuſtoditum *Toletanum ſeu Mozarabicum Officium*: *de quo vide accuratas agentes Joannem Vazæum*, in *Chronico ad an. 1173*; & *Alvarum Gomezium*, *lib. de rebus geſtis Franciſci Ximenii*; *Hiſpanice autem Eugenium Robleſium*, in *eorumdem Geſtorum compendio*, excuſo ſub annum MDCIV, qui *materiam iſtam tractat prolixiſſime a cap. XIX uſque ad finem*, *per Capita deinceps XVII*; *quorum præcipua Latine reddenda curavit Margarinus Bivius*, *inſeruitque tomo* 2 *Auctarii Bibliothecæ Patrum*, *editionis Pariſinæ anni* 1610.

deinde cum indignatione ſubditorum abolitio.

prætarquam in 6 eccleſiis

B

C

Hæc agit etiam accurate Robleſius de ſex eccleſiis Sanctorum Marci, Lucæ, Sebaſtiani, Torquati, Eulaliæ, & Juſtæ, in quibus Iſidorianus ritus vel inter hoſtes tandiu duraverat; & ex Gomezio docet etiam poſt mutatos alibi ritus ejuſdem hanc a Rege & Archiepiſcopo Bernardo retictam prærogativam, quod cum aliarum eccleſiarum, præfectis parochialium, ſui cuique limites, per vicos domoſque definirentur; ſolis illis ſex nulli præſcripti ſunt: ſed ſui cuique Mozarabes illorumque poſteri, ubicumque illos intra extrave urbem morati contingeret, aſſignati fuerunt. Sed paulatim, *inquit Gomezius*, familiis illis deficientibus, ritus etiam ille deficere; & Romanus, eciam in ſex illas eccleſias introduci cœpit: tandemque factum eſt, ut, non niſi ſtatis feſtisque diebus eo ritu in illis ſacrificaretur, *puto a morte Sancii II anno* MCCXXXV *obita*; *donec* 1285 *fere exuleto*, *prælaudatus* Franciſcus Ximenius Mozarabum ritus inſtaurandi curam ſuſcepit; adhibitiſque viris ejus rei peritis (*Antonio Rodriguez S. Juſtæ*, *Alfonſo Martini de Tepez S. Eulaliæ*, & *Hieronymo Guitterrez S. Lucæ Curatis*) primum libros omnes, quibus ſacra illa continerentur, in vulgaris litteraturæ formam redigendos, impreſſoriiſque formis exprimendos curavit. Quibus vulgatis, ad extremam templi Matropolitanis partem, Occidentem verſus, in ædicula Corporis Chriſti, ſatis eleganti ſtructura ſacellum ædificavit, in quo tredecim Sacerdotum Collegium, adjunctis reibus miniſtris conſtituit, quos Mozarabes Sodales appellavit, atque idoneis annuis proventibus inſtructos ſub Capituli Toletani patrocinio conſtituit: ipſis porro damandavit, ut eo ritu ſingulis diebus ſacrificare, horariaſque preces concinere ſolenne eſſet: ad quas & ſex Mozarabum eccleſiarum Sacerdotia pertinere voluit, quæ quoties vacua eſſe contingeret, ipſi optarent Sacerdotes, quibus illa Archiepiſcopus conferret.

D EX MSS. *conſultatur inſtitutione* 13 *Capellanorum Mozarabum*,

3. Sic ergo ſacra illa per Ximenium reſtituta & ab interitu vindicata ſunt: in cujus reſtitutionis memoriam, cœnotaphium reparatori in medio ſacello honorifico erectum cernitur. *Ita Gomezius*. *Addit Vazæus*, *eadem fieri* Salmanticæ, ſtatis quibuſdam diebus, in ſacello Doctoris Talabricenſis, quod eſt in periſtylio templi ſummi; *Robleſius vero etiam docet*, *Toletanos iſtos Capellanos*, *diebus ſingulis prætarquam Dominicis*, *poſt ſingulas Miſſas iſto ritu dictas*, *Reſtauratoris ſui*, *an.* MDXVII *defuncti*, *memoriam gratam cenovare bonæ precando illius animæ per hor.* Ref. Scio Domina, quia nihil in terra ſine cauſa. P. Quia homo naſcitur ad laborem, & avis ad volandum. Ver. Ego vero deprecabor Dominum, & ad eum ponam eloquium meum. P. quia homo &c. OREMUS. Piam & exaudibilem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum cum omni ſupplicatione rogemus, ut ſpiritum & animam famuli ſui, Franciſci Cardinalis Pontificis, in locum lucis, inter agmina Beatorum, propitius collocare dignetur. Ref. Præſta æterna omnipotens Deus, Kyrie, Chriſte eleiſon, Kyrie. Pater noſter. *Totum ſecrete*. Or. Tibi Domine commendamus animam famuli tui, Franciſci Cardinalis Pontificis; ut deſunctus ſæculo tibi vivat, & quæ per fragilitatem mundanæ converſationis peccata commiſit, tu venia miſericordiſſimæ pietatis abſtergere. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Ref. Amen. Dominus ſit ſemper vobiſcum. R. Et cum. In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti anima ejus, & omnes animæ fidelium defunctorum, per miſericordiam Dei, ſine fine requieſcant in pace. R. Amen.

qui ſuo reſtauratori quotidie parentant.

E

F

DE S. VVAMBERTO MART.

IN MONASTERIO S. PETRI AD DIVAM,

SAGIENSIS DIOECESIS IN NORMANNIA.

D. P.

Ejus cultus, & cultus antiqui locus.

SÆC. IX AUT X. Diva rivulus eſt haud contemnendus, Normanniam inferiorem irrigans, & leucis quinque Cadomo diſtans, juxta Oceanum, habens cœnobium Ordinis Benedictini, conſtructum in honorem beatiſſimæ Dei Genitricis Mariæ Virginis, & S. Petri Apoſtolorum Principis. *Ita Arturus a Monaſterio*, *Ordinis Minorum Recollectarum profeſſus Rotomagi*, *in egregio opere*, *cui* Neuſtriæ piæ *titulum fecit*, *adhuc* da omnibus & ſingulis Abbatiis & Prioratibus totius Normanniæ, deque ſanctarum iſtarum domorum rectoribus, privilegiis, & aliis quoquomodo ad ipſas ſpectantibus. *De Diveſi ille incipit agere pag.* 496 & *conſequenter loci fundationem enarrat*, *ex ipſius Manuſcripto*; *interque alia ex eo refert*, *quod fuit* Sacerdos quidam vitæ venerabilis Giſlemarus, qui eccleſiæ B. Petri, a quo & locus nomen acceperat, a multis annis in Presbyteratus Officio miniſtrabat. Hic dia quadam, cum circumſtantibus incolis juxta conſuetudinem loqueretur; Videtis ait, quam ſit locus iſta deſpicabilis, quam nullius fere nominis & honoris. Dico vobis, quia futurum adhuc eſt, ut videatis in eo conventum primo Sanctimonialium, ac deinde religioſorum Deo ſervientium Monachorum.

Eccleſia S. Petri ad Divam

juxta proprietatem Giſlemari Parochi

2 *Quomodo ea contigerint*, *opera nobilis Matronæ Leſcelinæ*, *viduæ Guilielmi Comitis Augenſis*

(*erat*

A AUCT. D. P. *erſtia in monaſterium*

(erat hic frater nothus Richardi II Normanniæ Ducis) ſub annis MXL & LXVI, *ibidem prolixius deductum vide : hoc ſufficit adnuiſſe ad firmandam conjecturam, qua movetur ut opinet præfatum* S. Wambertum, *cujus in dicta Abbatia olim requievit corpus, ibidem loci Presbyterum fuiſſe, & tempore Normannicarum irruptionum in Gallias, ſæculo* IX *aut* X, *mortem cruentam obiiſſe, idque* Martyris *titulo a pia poſteritate honoratum. Notitiam ejus primus nobis ſuggeſſit Egmundus Martinæus , Presbyter Congregationis S. Mauri, in opere de Antiquis Monachorum ritibus, ubi lib. 6. agens de Feſtis Junii, ad* VI Kal. Julii *indicat,* in Ordinario S. Petri ſuper Divam (*quod ex Præfatione intelligitur ſcriptum anno* MCCLXXIII) notati feſtum S. Wamberti Martyris, ſolenniter celebrandum in Cappis ; cum ſecundo Nocturno, Memoria & Maturino de ſanctis Martyribus Joanne & Paulo ; & ante Majorem Miſſam proceſſio facienda deſcribitur in hæc verba : Sacerdos Miſſam celebraturus cum Stola & Manipulo deferat Caput S. Wamberti : deinde duo in Cappis ſaquantur , ferentes feretrum cum corpore, præcedentibus aqua benedicta , cruce , candelabris , & incenſo, ad cetaria ad hoc pertinentibus . Cum vero pervenerint ad januam Galilææ (*porticum ea voce aiunt, alii* Galeriam, *judicat Cangius in Gloſſario , & notiſſimum Monachi nomen fuiſſe indicant teſtimonia , quæ producit .*) Cum , *inquit*, venerint ad januam Galilææ, tranſeant omnes ſubtus feretrum , & ſic venientes in Chorum , Cantor incipiet Officium Miſſæ.

ſolit caput & corpus S. Wamberti M.

B

3 *Hactenus tota , ſed evidentiſſima , cultus antiqui notitia ; cujus quod nulla pars ad prælaudatum Acturum pervenerit, non hujus indiligentiæ , ſed potius diuturnitati temporis & eorum etiam ſacrarum converſionibus adſcribendum ; per quas factum ſit , ut hoc ſæculo nulla Wamberti memoria ſuperſit , nec ſupereſſet , niſi vetus monaſterii Ordinarium a tenebris eruiſſet Martinæus . Fabit enim Arteri diligentia, in pervolvendis libris typo impreſſis prorſus admirabilis, uti cognoſcere licet , non ſolum ex opere Neuſtriæ piæ , ſed vel maxime ex ejus Martyrologio Franciſcano & Gynæceo ſacro , ſatis in noſtro opere citatis ac porro citandis , ubi accuratiſſime allegat Auctorum omnium hac , in quibus vel ſolum occurrit nomen perſonæ iſtic laudatæ . Utinam in his uſus fuiſſet minori libertate , in addendo ſingulis Beati aut Beatæ titulo , & notitia aliqua diei cuique adſcribendæ in iis quos citat auctoribus reperta! Nunc , cum primus pro ſuo arbitrio deprehenditur diſtinxiſſe dies , alibi nuſquam inventos ; quomodo poſſumus id non dolere , & manifeſtare neſcientibus ejus inſtitutum , ne porro pergant aberrare credendo , veros ab eo Natales notari? Si , exemplum ſecutus Thomæ de Herrera , Alphabetum Auguſtinianum tenuiſſet , vitæ ſuæ familiæ & feminas , fama ſanctitatis illuſtres , ordine Alphabetico digeſſiſſet ; eodem labore , majoreque tum Religionis ſuæ , tum aliorum quorumcumque commodo & ſatisfactione , feciſſet opus omni laude dignißimum . Hoc autem faceret quiſquis totalem ordinem operi iſti inducere vellet alia nulla re mutata , & omiſſo beatitatis titulo ac diei numero , ubi is ea allegatis auctoribus vel aliunde nequit probari.*

C

D *Ignoti hominis etiam ſcriptoris Neuſtriæ pia ,*

virualiet diligentiſſimo.

E

DE SANCTO ANTHELMO

EPISCOPO BELLICENSI IN GALLIA,

ORDINIS CARTHUSIANI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. H.

De Vita per coævum ſcripta, corporis & nupera Elevatione.

C *Scriptores coævum ſeſtarum.*

BEllica *ſive* Bellicium, *vulgo* Beliay, *urbs Galliæ Epiſcopalis , Bugeſiæ ditionis caput, duobus millibus a Rhodano fluvio diſſita , habuit ſæculo Chriſti* XII, *inter ſuos Epiſcopos*, S. Anthelmum, *ea Ordine Carthuſiano aſſumptum: cujus virtutes extollunt Scriptores Ordinis hujus, & potiſſimum Petrus Dorlandus , lib.* 4 *Chronici cap.* 34 *ac tellus ſequentibus ; & Theodorus Petræus, in ſuis Notis ſive Elucidationibus ad diſti Dorlandi Chronicon ; item Arnoldus Boſtius Carmelita , de Viris illuſtribus Ordinis Carthuſiani , cap.* 4 *& ubique indicatur , res ejus præclare geſtas extare apud Laurentium Surium ad hunc* XXXI *Junii ; ſed is præfatur ſe ſtylum mutaſſe, & plaraque paraphraſtices ediditſe. Fuimus nos anno* MDCLXII *in ipſa magna Carthuſa , benevole exceptia Reverendiſſimo Patre Generali ; ejuſque Scriba Reverendo Patre Joanne Chauvet : qui omnem diligentiam appromiſit ut nobis ſubmitteret , quæ ſcitet adhuc ſupereſſe monumenta de Sanctis ſui Ordinis . Neque liberalius pollicitus , quam prompte executus , mox anno ſequente* MDCLXII, *miſit nobis Vitam ſancti iſtius Antiphile ex veteri manuſcripto Domus Majoreni deſumptam ; aliquanto accuratiorem alia quam habuit Surius , qui tam aſſerit* editam a quodam ejus æquali & familiari : *in quo conſentit ipſi jam laudatus Scriba , præfatus* ab ejus contubernali & contemporaneo fidaliter deſcriptam eſſe . *Auctor etiam ipſe in Prologo fatetur*, ſe ejus contubernio ſeu viſitatione ædificari meruiſſe.

F

Vita ex Ms. auctore coæv.

2 *Joannes Molanus , in prima editione Auctarii ad Uſuardum ſcripſit , diſſam Vitam habere manuſcriptam Lovanii , apud Canonicos Regulares comobii S. Martini , & hoc elogium Sanctо dedit :* Item ſanctæ memoriæ Anthelmi , Epiſcopi & Confeſſoris , Ordinis Carthuſienſis , qui ex Priore majoris Carthuſiæ , Bellicenſis factus Epiſcopus , innumeris claruit miraculis , inter quæ & puerum in aquis præfocatum vitæ reddidit. *Præterea auctor Floarii Ms. & Gervenus ſive Colonienſis Carthuſiani in Auctario Uſuardi excuſo anni* 1515 *&* 1521. *Secuti ſunt Caniſius in Martyrologio Germanico , Bavontius in Martyrologio Romano , & cum magno elogio Sauſſajus in Gallicano . Samuel Guichenon parte ſecunda Hiſtoriæ Breſſeanæ & Bugeanæ pag.* 24 *& ſequenti de eodem S.* Anthelmo *agit , ubi ex Catalogo virorum illuſtrium Ordinis Carthuſiani , apud Majorenenſes reperto , verba hæc profert ;* S. Anthelmus , ex Carthuſieno Bellicenſis Epiſco-

Memoria in Faſti

A Epiſcopus, magnis haud impar Apoſtolicis viris. *Idem exhibet ſequens diploma Archiepiſcopi Lugdunenſis Falconis.* Falco, Lugdunenſis Eccleſiæ Miniſter dilecto Fratri Anthelmo Carthuſiæ Priori, cunctiſque Prioribus ſub Carthuſienſi Ordine militantibus, & qui cum eis ſunt Fratribus, Paupertatis præmium a Domino obtinere. Domum Portarum & Domum Majoreni veſtræ Religionis, pro voto & petitione ſua, ad tenorem & confirmationem Ordinis veſtri, ſicut conſilio Capituli decretum fuerit, concedimus & tradimus vobis & ſucceſſoribus veſtris in perpetuum corrigendas. *Fuit* S. Anthelmus *Prior magnæ Carthuſiæ ab anno* MCXXXIX *ad annum uſque* MCLI, *cujus tempore, circa annum* MCXL *& proxime ſequentes*, Falco *præerat Lugdunenſi Eccleſiæ Archiepiſcopus. Eamdem Falconis epiſtolam reperies in ſerie chronographica Epiſcoporum Bellicenſium, quam idem Gaichenonus, octennio ante Hiſtoriam prædictam, id eſt anno* MDCXLII, *in lucem emiſerat; ubi poſt acceptam a Surio Epitomen addit*; Ejuſdem S. *Anthelmi* tunica adhuc hodie ſervatur in Carthuſia Portarum.

Datur adminiſtratio 2 monaſteriorum;

3 *Scripſit ipſe Sanctus epiſtolam Ludovico VII* B *Regi Francorum, inter hujus epiſtolas apud Cheſneum, tomo 4 Scriptorum hiſtoriæ Francorum pag.* 630 *excuſam, hoc modo:* Excellentiſſimo Domino ſuo Ludovico, Dei providentia Regi Francorum, Anthelmus, Bellicenſis Eccleſiæ humilis Miniſter, ſic terrenum regnum regare, ut in cœlis cum Sanctis valeat regnare. Ex quo, Illuſtriſſime Rex, veſtræ Serenitatis ſublimitas parvitatem Carthuſienſis Domus, ſuam nobis præſentiam exhibendo, viſitare dignatus eſt, in armariolo noſtri pectoris, ea qua potuimus dilectione ſuſcipimus. Tunc enim, ut ita dicamus, noſtris viſceribus incorporati eſtis, verum nec facile eruemini. Nunc quoque Dei voluntate, neſcio an diſponente aut permittente, Eccleſiæ Bellicenſis qualiſcumque deſignatus Epiſcopus, in noſtris orationibus veſtri memoriam habentes, preces pro vobis & regni ſtabilitate fundimus ad Deum. Proinde Magnificentiæ veſtræ ſuggerimus, ut humanis favoribus plus quam vobis non credatis, miſericordiam & judicium, benignitatem & manſuetudinem, C ac ſimilia imitemini; quæ ſcilicet inſignia ſunt Regiæ dignitatis. De cetero Majeſtati veſtræ ſupplicamus, quatenus cuidam nepoti noſtro carnali, Pariſius ſtudenti, pro Dei & noſtri amore, unde ſuſtentari & ſapientiæ intendere poſſit, ſubvenire dignemini. Valete.

Epiſtola ejus ad Ludovicum VII Regem.

4 *Corporis Elevatio facta eſt anno* MDCXXX, *hoc* XXVI *Junii. Hanc Gallice deſcripſit aliquis rei geſtæ ſpectator & particeps; & Latine quarto poſt anno Bruxellis impreſſam, Ulyſſiponenſis in Luſitania Carthuſiæ Initiatoribus dedicavit*, Ordinis *ipſorum* municeps & particeps I. G. a R. ex Lycæo Belgii, *Lovanium intelligo, & initiales nominis litteras interpretor* Joſephum Geldolfum a Ryckel, *Abbatem Canonicorum Regularium S. Gertrudis Lovanii, a cujus erudito calamo deinde accepimus ipſius S. Gertrudis hiſtoriam, multifariæ illuſtratam ea.* MDCXXXVII. *Quam ille fuerit amœnæ Religioſorum omnium, atque inprimis Carthuſienſium, fortaſſis adhuc Patres Lovanienſes meminerunt; & quomodo Ordini eorum quaſi aggregatus, meritorumque univerſorum particeps factus ſit, patentibus ea de re litteris. Ego ex iſto ejus labore, cui Compendium Vitæ S. Anthelmi præpoſuit, & ſupplicem in fine orationem, ſolam Elevationis hiſtoriam recudi facio, monoque teſtis in ea tuari, tum alibi,* D *tum num.* 54 Franciſcum Monyer, *Canonicum Theologalem Bellicenſem, qui ſub ipſa pompa Panegyricam habuit de Sancto orationem; &* Franciſcum Genardum *Capucinum, unum ex Commiſſariis Epiſcopalibus, ad cognoſcendam æquitatem ſupplicationis Epiſcopo factæ, pro Elevatione ipſa perſuadenda, ipſius ſenſitum Gallicæ Relationis auctorem alias nobis ignotam: cui Relationi numero nono interjecimus Decreta duo Epiſcopalia, una cum Proceſſu velato a Gaichenono, in ſerie Epiſcoporum pag.* 227 *&* 234.

Hiſtoria elevationis anno 1630.

AUCT. G. H.

VITA

Auctore coævo & familiari.

Ex magna Carthuſia nobis ſubmiſſa.

PROLOGUS.

Sanctorum Acta ſcribenda,

5 NOvimus, Gentiles antiquitus majorum ſuorum imagines, ſculpturas ſeu depictas, ſtatuere ſolitos, ut eas intuens poſteritas, ad appetendum virtutes ſeu probitatis gloriam virorum fortium exemplia incitaretur; fidelesque Dei veri cultores, firmius atque apertius multoque dignius, ſanctorum Patrum, tam Beatorum Martyrum invictiſſimos agones & excellentiſſimos triumphos, quam Sanctorum Confeſſorum glorioſa certamina conflictuſque cum hoſte diutinos, virtutes quoque ac miraculorum inſignia, ſcripturæ (quæ omni ſculptura vel pictura incomparabiliter præſtantior eſt) laudibus extollere, & memoriæ poſterorum tradere curaverunt. Nec immerito: ſi enim illi, *& virtutes laudanda* quibus præmiſimus, quantalibet potentia eminentes laude digni videntur; iſti utique *dandæ,* omnino honorandi, laudandi, glorificandi ſunt ac venerandi, ad Dei, qui in illis operatus eſt, laudem, gloriam & honorem. Illi hoſtes; iſti totum mundum vicerunt; illi mortales & infirmos; iſti immortales & fortes ſubegerunt; illi divitias & poſſeſſiones petituras, iſti theſauros indeficientes & regnum ſine fine poſſi- *patrocinium imploran-* dendum acquiſierunt. Eſt igitur nobis neceſſa- *dum.* rium, ut eos qua poſſumus devotione deprecemur venerantes, ut ſint nobis ſemper & ubique patroni & defenſores, ut in quacumque regni ejus parte mereamur adſcribi. F

Auctor ſub S. Anthelmo vixit.

6 Ipſum itaque mirabilem in Sanctis ſuis Deum laudemus, gratias agentes, qui noſtris quoque temporibus B. Anthelmum, Bellicenſem Epiſcopum cæterorum meritis coæquarum Sanctorum, patenter indicavit; manifeſtis Sanctum ſuum ſignis crebriſque miraculis longe lateque clarificans. De cujus vita ſanctaque converſatione (ne de negligentia arguamur, qui ejus contubernio ſeu viſitatione ædificari meruimus) ego, licet ſenſu tenuis & ad tanta inſufficiens, amore tamen ejus, Patronum ipſum habere deſiderans, paupere quidem ſtylo, ſed fideli mente & devota, etſi digna non valeo, de multis ſaltem panca ſcribere tentabo: non ex me, ſed de eo confiſus, qui bruti animalis labra ad loquendum aperuit, & linguas infantium facit diſertas.

Capitula in Ms. reperta hic ſimul damus, quibus ex latere reſpondent numeri diviſionis noſtræ.

1 De ejus puericia & ſæculari vita. 3
2 De ejus ingreſſu in domo Portarum. 5
3 De ejus ad majorem Carthuſiam vocatione. 7

4 De

A AUCT. COÆVO.
4 De ejus Inſtitutione in Procuratorem Carthuſiæ. 8
5 Quomodo efficitur Prior Carthuſiæ. 9
6 De ejus abſolutioone ab officio Prioris. 13
7 De inſtitutione ejus in Priorem Portarum. 15
8 Quomodo Archiepiſcopus & Clerus Lugdunenſis ad Domum Portarum conſugerunt. 17
9 De ejus abſolutione a Prioratu Portarum & reditu in Carthuſiam. 18
10 De ſchiſmate contra Alexandrum Papam III. 19
11 De ejus electione in Epiſcopum Bellicenſem. 25
12 De ejus ſuſceptione in Eccleſia Bellicenſi & converſatione. 26
13 De ejus zelo verſus Eccleſiam. 28
14 De excommunicatione lata in Comitem Sabaudiæ. 29
15 De ejus ſancta converſatioone uſque ad ultimum vitæ annum. 33
16 De ultimo vitæ ſuæ anno & ejus obitu. 36
17 De quibuſdam miraculis ejus poſt obi-
B ſum. 39
18 Exhortatio ad aultum S. Anthelmo tribuendum. 46

CAPUT I.

Puerilia ſæcularis, dein vita Carthuſiana, & Procuratura Magnæ Carthuſiæ.

CAP. I. *Natus nobili proſapia.*

3 CElſa magnaque progenie claris in ſæculo parentibus, tali prole felicibus patre videlicet *a* Anduino, de Caſtello Sabaudiæ quod dicitur *b* Chignins, metre ex nobiliſſimis ſuæ patriæ progenitoribus, *c* ortus eſt B. Anthelmus, qui Deo, cui placuit, devotus ſervire ſtuduit; & qui etat genere nobilis, factus eſt Chriſti ſervitute nobilior. Hic igitur puer, poſtquam tempus viſum eſt, Deo qui ei prævidebat diſponente, traditur e pareotibus ſacris litteris erudiendus. Cumque jam adultus bonæ indolis appareret; tanta eum Dominus perſuderat gratia, ut omnibus placeret, & ab omnibus qui noſcerent diligeretur. Sad cum jam C Deo gratus eſſet, non temeo ſtatim religioſe incedere curavit, ſaventis ſibi ſæculi blandimentis illectus; oeque enim adhue providebat noviſſima, quorum ſedula cogiratio retrahit a peccatis. Quod oimirom Dei actum reor ſapientia, qui ſortiter ſuaviterque diſponit omoia: ut ex quo abundantibus ſæculi proſperitatibus e Patre cæleſti tractus foret ed Chriſtum, eo majoribus eſſet ſanctitatis meteris adſcribendus.

a *b* *c*

eruditione & gratia excellit.

4 In eccleſia itaque *d* Gebenoceſi & Bellicenſi aſcitus, in brevi maguis crevit rerrarum & eccleſiarum redditibus, honoribus quoque & dignitatibus; ita ut provectioris ætatis viris, graviſſimis etiam ſenibus, præferretur. Nam in Gebennenſi Eccleſia Præpoſitus & Secretasius ordinatus eſt: cumque plurima poſſideret, non divitias congregare, ſed largiri & honeſte expendere curabat. Delectabatur quippe (ut ſalium mos eſt prerium habera cupientium) laudibus & honoribus humanis illectus, ſed non captus. Tranſeuntes vero vel adventantes illuſtres viros, tam religioſos quam ſæculares, reverenter ſuſcipiens ac trahens, honorifice procurabat, ceteraque opportuna officioſiſſime exhibebat obſequia. Itaque ſecundum Sapientis ſententiam *e* regno utilius, meritis innumeros ſonge lateque acquiſierat amicos: unum quoque ceteris multo utilius dicitur habuiſſe, pauperibus videlicet & afflictis pius extitiſſe ſemper. Et eſt certum quod una virtus qui eam habuerit, ad cetera bone perducit; maxime caritas, ſine qua aliæ virtutes ſunt nullæ, cujus eſt eleemoſyna maaimum membrum; quam qui ſectatur, Dei amorem & ioeffabiles ſibi comperar theſauros, temporalia quoque commoda & dier loogos; amicos ſibi facir fidos, certos, magnos etque perpetuos. Vir iſte, de quo agimus, licet vaaes & temporalibus irretitus, inhoneſtum quid agere ſummopere fugiebat. Panca hæc de ſæculari ejus vita ſuffiaiant præmiſſa: jam ouoc de his quæ vere beatum faciuot, quantum Deus præſtare digoabisur, referamus.

d *Gebennenſis Eccleſiæ Præpoſitus,*

e

D *hoſpitalis & liberalis audit.*

CAP. II. *Carthuſianos viros viſitat,*

5 Cum jam epproaimaret tempori, quo Chriſtn conformati habebat, futurus in virum perfectum, in meoſuram ætatis plenitudinis Chriſti; cœpit religioſorum, maxime otdiois Carthuſiæ, loca inviſere, vitam eorum diſcutere ac libenter eos audire: nondum tamen converſetionis æmulatione, ſed quadam curioſitate. Sebmonebatur quidem ab his quus viſitabat *E* ſervus Dei, ſed quis ſperaret enm facile converti poſſe, cui tanta proſpere cedebant, & altiora quam adeptus fuerat parabantur? Cum autem quibuſdam coævis ſuis comitantibus, *f* Portarum Eremum adiſſet, Fratres inibi Deo famulantes viſitaodi gratia; & a Domno *g* Bernardo venerabili Priore verbum ſalutis audiſſet, cœpiſſetque eum memorandus Prior (per cujus manum innumetl a deviis erratibus ad Deum ſunt converſi, ac per diverſa locati) uec non Fratres aliqui ad converſioonem hortari magnopere, gratia regnum promitteotes æternum, nnn acquieſcebat, ſed pro ſe rogans, & orationibus eorum ſe recommendans, ac valedicens recedebat. Cumque ad inferiorem *h* domum deveniſſet, reteotus eſt a Fratribus, & a Boſone Procuratore, mirabilis induſtriæ viro, cognato ſuo, uſqua io craſtioum.

f *in domo Portarum,*

g

petit pro ſe orari.

h

6 Muoc itaque facto tepedans ſuperius, Fratres iterum vidit, cellaſque omnes ſibi perſcrutari licuit: cumque mollitum cor ejus percepiſſeor, tempus rati; de enntempru mundi verbum reperentes Priot ſive Fratres, hortantur, ut patva pro magnis, pauca pro multis, falſa pro veris, peritura pro æterois, pro ſalutiferis ooaia, mortemque pro vire, mundum pro Deo mutare onu dnbitarer. Quid multa? Timoris Domini Spiritu correptus, Spiritu conſilii & fortitudinis roborarus, ſubito mutatus (amicus quippe Dei mos ſuntus) cuocta mundi abjicieos, ſoli Deo adhæreos, tocum ſa contolit ejus ſervitio mancipandum. Nec mora; continuo miſericotdiam *i* poſtulans, devotiſſime eſt ſuſceprus num Dei gratia. Cumque hortarentur eum, ut proſpere diſpoſitis rebus redire oon aardatet, diemqua ſtetueret; oon incougrue ratus ſecundum Domini ſententiam, manu ſemel ad aratrum miſſa, retto noa eſſe reſpieieodum, quo minus aptus foret regon Dei, reſpondit: Dies hæc eſt cum Deo perpetuo remanendi: eſt node debita ſolvantur, & ſunt amici fideles ad nmnia diſponenda. Sumpto itaqua religionis habitu gaudens, cum pietate & devotione magnoque fervore converſatus eſt, & in regularibus diſciplinis & propoſiti ordinis obſervantia in brevi inſtructus atque perfectus.

in inferiore domo permoratur,

adhortatione illius,

i *poſit admitti,*

& Habitum ſuſcipit.

7 Eo rempore, cum Carthuſiæ domus Monachis, CAP. III.

A nachis, maxime probis viris, indigeret, (paucissimos enim habebat) Domnus Hugo Gratianopolitanus Episcopus vir prudens & magnanimus virtutum, k B. Hugonis successor, qui postea factus est Archiepiscopus Vinnuensis, magnis apud Portas exegit precibus, S. Anthelmum tunc novitium Carthusiæ concedi ac dimitti. Qui susceptus, Regulam propositi Ordinis constanter & indeclinabiliter exequi, pluresque Deo de se victimas offerre curabat: ita ut ceteris Religiosis præberet vita ejus exemplum; sed impossibile videbatur eis ipsius imitari studia, qui ultra humanum modum se exercere non desinebat: quod quidem ipse non posset, nisi virtus Dei, patranis per ipsum, operaretur in ipso. Crebris pernoctabat vigiliis, orationi & lectioni, sanctæ meditationi, Deique laudibus die noctequa sacrabat assiduis. Labori tamen manuum, (ne unquam vacuus existeret, dicit enim Scriptura, Otiositas inimica est animæ) multo magis vero spiritualibus insistebat. Lacrymarum tantam habebat abundantiam, ut in orationibus & meditationibus, quibus indesinenter studebat, seu pro suorum aliorumve recordatione peccatorum, seu pro afflictis vel quacumque necessitate, seu pro cœlestis regni desiderio; ex intimo cordis affectu ab oculis ejus ubertim quasi fontes fluerent rivi. In ecclesia quoque cum divina psallerent Officia, lacrymarum sibi erumpebant torrentes: ad Missam vero, sa totum Deo mactaas in holocaustum, totus spiritualis, totus Deo inhærebat. Frequentissime die noctuque pectus tundens, genua flectens vel toto corpore prostratus terram osculans, se humiliabat. Crebris se quotidie virgarum correctionibus per dorsum cædebat & lstera; adeo ut plagis plagis infligendo numquam caro ejus absque livoribus, numquam cutis ejus integra posset invenirl. Cellæ assiduitatem, abstinentias, silentium, obedientiam, cæteraque Ordinis instituta intemerata servabat.

cap. IV. 8 Cum talibus atque ampliuribus, quæ nec memorare sufficimus, se exerceret Dei servus studiis sanctis; Prior cum Fratribus, non abra arbitraretur ejus industriam in cura exteriorum fora necessariam, Procuratorem ipsum constituunt: quam obedientiam, ac inobedientiæ nulpam incurreret, humiliter suscipiens, prudenter ac strenue administravit. Noxia quæque vel inutilia, si invenit, aut forte si insurgerent, non distulit abjicere, contraria demoliri, inhonesta corrigere, Fratres ab illicitis arcere. Si quem dissolutum, vagum aut negligentem inveniisset, arguendo, increpando, corripiendo emendare satagebat; nec quemquam s Regula deviare siebat. Pauperibus & egentibus, secundum sibi divinitus tactam pietatem, magno compatiebatur caritatis affectu r esurientes cibo refocillans, nudis præbens vestimenta, miseris & afflictis consolationem, quin & seipsum impendens. His & similibus cum diligenter intenderet, diligentius tamen ad sibi dilectam cellæ quietem tranquillumque laborem velut nutricis & omnium magistræ devotissimus, recurrebat assidue. Sicque Marthæ, bonum quidem, sed laboriosum implebat ministerium, ut Mariæ partem, quam elegerat, optimam non desereret. Sic solicitus erga plurima, ut uni quod est necessarium, quod coperat, inhæreret; indeficiens in utroque: nam & abstinentias, vigilias, correctiones & cetera superius memorata multiplicabat. Mira sunt hæc: homini quippe per se impossibilia, sed solus omnium largitor & auctor bonorum cum dederit velle, addit & posse:

Mysterad Carthusiam migrat, *k*

accurate statuta Ordinis observat

f

divinis lacrymarum abundat, B

corpus affligit;

Procurator constituitur,

C

de internis extricat,

ut interna nihilo minus curaret,

D AUCT. COÆVO.

ANNOTATA G. H.

a *Surius* Arduinu.

b *Idem* Castello Signino, *Guichenono* Chignin in Sabaudia, *in Indice Gentilitiorum Symbolorum ad Historiam Bressiæ & Bugeiæ, ubi hujus familiæ insignia explicat.*

c *Joannes Chauvet manu sua apposuerat* circa annum 1127 r *& sic infra anno.* 5 *Novitium factum an. ætatis* 25, *& non missum ad Carthusiam majorem an.* 1133, *ac num.* 9 *Priorem factum* 1139. *quæ cum non congruant anno prius notato, videtur error calami: it esse, natusque ex Chauveti mente fuisse Sanctus circa annum* 1107: *ita an.* 1132 *Novitius factus fuerit, annorum* 25.

d *Distant hæ urbes*, Geneva & Bellica, 40 *millibus passuum, suntque conterminæ Ducatui Sabaudiæ.*

e *Videtur respicere Auctor ad istud Eccli.* 6,16: Multi pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi unus de mille: *est tamen difficile ex verbis hic scriptis aptum sensum formare, unde suspicor aliquid a librario corruptum, quod qua ratione emendari commode possit, non divino.* F

f Portarum eremus *in Bugeia, a Geneva* 30 m. p. *a Bellica* 30 *circiter distita, in mappa sub nomine* Cartreuses *indicatur, haud procul ab oppido S. Rambert.*

g Bernardus *ex Ambroniacensi Monacho, de licentia Desiderii Abbatis, impetrato ab hoc loco & terris adjacentibus, eroxit hanc Carthusiam, cum socio Pontio. Diploma Desiderii Abbatis extat apud Guichenonum inter Probationes pag.* 122. *Ecclesiam autem domus superioris fuisse anno* 1125 *consecratam ab Humbaldo Archiepiscopo Lugdunensi, & Humberto Episcopo Genevensi, docet idem Guichenon.*

h *Ecclesia vero domus inferioris fuit consecrata anno* 1128, *ab S. Hugone Episcopo Gratianopolitano & Pontio Episcopo Bellicensi.*

i *Consueta apud Carthusianos phrasi petentium Habitum, sic etiam cum petunt absolvi ab officio regiminis (ut petere statis temporibus jubentur a Constitutionibus) orant ut sibi fiat misericordia, & respondet Generalis:* Fratri N. fiat *vel* non fiat misericordia, *ut infra num.* 12. F

k *Vitam hujus Senioris* S. Hugonis *illustravimus ad Kalendas Aprilis, cui anno* 1132 *mortuo successit* Hugo II, *quem ante* in Carthusia majore professum fuisse *asserunt Sammarthani.*

l Multam malitiam docuit otiositas, *dicitur Eccl.* 33, 29, *nec alibi verbum istud legitur: oportet igitur, ut valde laxe dicatur scripturas allegare multos, non verba sed sensum exprimendo.*

CAPUT II.

Prior Carthusiæ, ac postea Domus Portarum factus, illustria utrobique exempla præbet.

9 CUm autem tempus esset a Deo dispositum, quo non tam de se quam de aliis quamplurimis copiosiorem Deo redderet fructum; vir devotissimus, cedente, imo cogente, qui tunc erat, *a* Priore cum Fratribus, Carthusiæ Prior assumitur. Fuerat Carthusiæ Prior memo- cap. V. *Prior Carthusiæ factus,* *a*

AUCT. COÆVO.

memoria dignus æterna *b* Guigo vir venerandus, qui ob divinitus sibi collatam mellifluæ doctrinæ gratiam, hanc obtineret prærogativam, ut Bonus Prior nominetur ab eis qui de ipso loquuntur. Is Carthusiensis Ordinis religionis modum, certosque statuit terminos; nam Regulam ipse scripsit, quam ex humilitate Consuetudinas vocavit; subditos instruxit, verbo docens & exemplo, solerti ac vigilanti cura; eum sobrietate & honestate religiose ad se pertinentia dispositi; omnibus quoque se consulentibus utiliter consulens: erat quippe vir prudens & ingenii velocitate mirabilis. Hic hujus memorandi ac venerandi viri ideo mentionem fecimus, quia Dei famulus Anthelmus hunc imitari studuit, & secundum ipsius instituta subditos fecit conversari, & lapsa reædificare curavit. Insepuerat enim Ordo post decessum memorati Prioris, nec erat is qui fuerat fervor religionis seu rigor disciplinæ: quia deerant viri animo fortes, ex quo beatorum ille Sanctorum conventus paucissimis superstitibus, una simul die sive hora præmium percipere laboris meruere, *c* nivium de altissimis montibus super cellas ruentium mole oppressi.

b *Guigonis Prioris gesta imitatur:*

c

B 20 Studuit ergo novus Prior vetera, morum magis, quam ædificiorum renovare; sed & quod sancti Ordinis pristinæ religio passa fuerat detrimenti, ad pristinum institutam Regulam restaurare. Si quem Fratrem negligentem invenisset aut contumacem, monitis, blanditiis, præceptis, minis, correctionibus emendare satagebat; incorrigibiles vero de medio auferre non dubitabat. Quidam etenim sanam doctrinam non sustinentes, qui sibi magni videbantur, malignæ mentis, sinosi, ausi sunt illi resistere: quorum zelo ferens arrogantiam, ne pacem quietemque turbarent, expellere non distulit. Sub ejus itaque manu & disciplina perseverando proficientes, indeclinabiliter regularia servabantur instituta; non solum in ea domo, sed & in ceteris ejusdem Ordinis locis: ipso suadente Priore, florebat Carthusiensis Ordo, crescebat & multiplicabatur. Et si forte a paucis nimiæ videbatur austeritatis vel districtionis in subditos; plures tamen, qui sanioris erant mentis, tali Patre gaudebant, & sanctorum delectabantur exercitatione studiorum; nec erat aliquis qui rectitudini ejus auderet obviare.

ad eorum Regulæ restaurat omnia.

C 21 Cumque omnium salutem quæreret, propriam tamen [carnem] non despexit; e duobus enim fratribus carnalibus quos habebat, suis monitis unum post se traxit ad Christum (alter enim ipsum in eadem via præcesserat) post quem proprium genitorem ad eamdem pœnitentiam reduxit. Felix Pater! qui tripliei filiorum funiculo colligatus, post ipsos, imo eum ipsis secutus est Christum? Felix, inquam, qui tales filios meruit habere! qui eadnea hereditate contempta, sibi & Patri comparavit æternam? Ad ejus etiam bonæ famæ & domus Carthusiæ odorem volavit magnificus & potens Dominus Comes Nivernensis Guillelmus, & maximo devotione attractus Carthusiam venit; spretoquo tam simplo & magnifico Comitatu, per manus Anthelmi, Carthusiæ Conversus est effectus, *d* sineque laudabili & sancto in eodem est cœmeterio sepultus.

ad ordinis principis fratrem ac patrem suum

item Comitem Nivernen.

d

22 Multarum interea bonarum consuetudinum Carthusiæ vir sanctus extitit auctor & institutor. Institutis namque, ut de his quæ Regula poscebat nil, quantumcumque esset earum, Fratribus unquam deesset: sed quantumeumque constarent, omnia præpararentur administranda temporibus ordinatis. Terminus Carthusiæ dilatavit & limitavit; ac mulieres quos ingredi terminos ad id usque tempus prædecessores [prohibere] non potuerant, a limitibus prædictis totaliter exclusit. Officinas vero seu ædificia, prout visum est, alia melioravit, alia in melius transmutavit; alia autem nova construxit. Aquæductum, multo & fatigabili labore, longis meatibus faciens fabricari; ad cellas Monachorum & coquinam ceteraque officinas tantarum aquarum abundantiam direxit, ut jugi lapsu defluentium copia sufficeret molendino, inibi pro tunc constituto. His & multis aliis, quod nimis esset longum indagare, per ipsum dispositis & patratis, Carthusia in spiritualibus & temporalibus multum profecisse probatur. Sed cum talis & tantus esset ut difficile quis reperiri posset, qui eidem secundum utrumque hominem comparari valeret; tamen nil sn arbitratus facere, imo tempus suum perdidisse timens, secretum quietis ac contemplationis [petens], & quietus cum Maria ad pedes Domini sedere, misericordiam ab officio Prioratus procurare curavit.

D *feminas excludit a*

aquæductum construit

E

23 Igitur cum omni diligentia & solicitudine, strenue ac religiose vir Dei Anthelmus domum Carthusiæ in Prioratu duodecim annis gubernasset; eum haberet unum Munachum miræ sanctitatis & devotionis virum, Domnum videlicet *e* Basilium (qui *f* S. Hugonem Lincolniæ Episcopum postea, ad Ordinem recepit) malens obedire quam imperare, subesse quam præesse, ipsum sibi substituens sive substituit a Conventu procurans, ad desideratæ cellæ solatium & continuam habitationem eum maximo gaudio semovit. Ubi quantam gratiam in spiritualibus thoriis quotidie hautivit, quantamque dulcedinem spiritualis allocutionis ex mutua collectione Fratribus convenientibus interdum impertiret, nemo expectet litteris explicari; cum vero successor suus totaque domus & Conventus in eum intenderent, consiliumque in agendis experirent; opem numquam nec consilium denegavit: sed nec inhonesta arguese, seu inordinata corrigere unquam cessavit; totiusque Ordinis ipse corrector, custos, protector atque defensor, quoad vixit semper fuit. Quasi totum Ordinem ipse construxisset, ac ejusdem personas genuisset; sic de ipsis, ne quid contra Ordinis instituta aut animarum salutem proceederes, solicitus erat. Hic solus nisi fuisset Carthusiensis, Ordo in suo rigore non stetisset: sed sicut de nonnullis aliis Ordinibus videmus, laxo sinu nimium defluxisset. Quid do Ordine dicam, eum & de aliis Religiosis solicitudinem, ne esdetent, continuam haberet? Nam sancta correctione & exhortatione plura loca sancta, quæ dilapsa fuissent, in emendationem vitæ & religionis augmentum suvimus profecisse.

cap. VI Post annum regiminis

e

f

abdicatisse Prioratum

& nihilominus Ordinis vigorem curat & consilio sustinet.

F

24 Erat tunc (ut superius est præfatum) in Exemn Portarum primus Prior *g* Domnus D. Bernardus, qui virum Dei Anthelmum ad Ordinem recepit. Hic quoti apud Dominum mesiti existat, quantaque memoria dignos, multa mira, imo miracula potius dicenda, quæ in vita parites & post mortem operatus est, necnon & alia opera sancta, quæ in spiritualibus exercuit, manifeste testantus. Nam locum ipsn construxit; amplissimos serræ circuitus acquisivis; domum strenuissime gubernavit ac abundantissi-

g

Bernardo Priori Portarum viro sancto

Nihil fuit vel deesse,

A dantiſſimis bonis replevit: Fratrum ipſa diligens cura & regularis eariitit diſciplina: boni mores in tota domo puraque religio ab ipſo proceſſerunt: largam manum in Chriſto & ad dandum indigentibus porrectam habebat: pluta loca maxime religioſa, ſibi non ſufficientia, crebris ac magnis beneficiis ſovebat, quæ niſi eo ſuffisganre uſque nunc conſiſtentes, non ſteriſtent. Hic, inquam, vir talis & tam ſanctus, ætate jam ſenili confectus, ab exteriorum labore quieſcere volens, ut Deo attentius vacaret; ſimul & indignum judicans, qui ſemper dominaretur; ſubeſſe tandem maluit quam præeſſe. Depoſitis itaque farcinis & nomine Prioris, D. Anthelmum ſibi ſubſubſtituit procuravit, ac reverenter petens impetravit; timens ne aliter Ordo a ſuo fervore tepeſceret, ſub cujus manu a regulari diſciplina tendere non poſſe ſciebat.

CAP. VII. 15 Anthelmo igitur pro bono obedientiæ, licet contra voluntatem, coacto ad recipiendum Prioratum, regimen in ſpiritualibus & temporalibus eſt commiſſum. Qui qualiter ſibi commiſſa gubernaverit, retexere non multum neceſſarium videtur, cum ſuperius ejus conditiones & mores ſint expreſſi. Non tamen ſilentio B prætermittendum eſt, quod domum, quam plurimis bonis temporalibus reperiens abundantem, ex his fœnerando melioribus ſtuduit impendiis cumulare. Cum enim pecuniæ maſſam inveniſſet, frumenti quoque & univerſi generis leguminum, annonæ quoque ncervos, ac horren plena; cogitare cœpit ſic congeſta manendo nil valere, niſi ea ad Euangelicam commodaret uſuram. Erat autem panis inopia & egeſtas magna, quam, inſtante tempore meſſis, homines de frugibus novis jam carpentes temperabant; ſed in monranis illis grandinis tempeſtas agricolarum fructus novos deſtruxerat, præter ipſorum Eremitarum divina miſericordia reſervatos: nec dicti agricolæ quid mnducarent, quidve ſeminarent, habebant. Quod perpendens providus fœnerator, extractum frumantum fecit ipſis diſtribui; alii plus, alii minus, prout expedire videbstur; fidejuſſorem ſolum habans, qui non mentitur, Deum, eerins eum inæſtimabili uſura ſe præſtira recepturum. Acceptis igitur pauperes partibus diſtributis, laudaverunt Deum, qui per famulum ſuum tanta C eis beneficia præſtitiſſet; & qui axinde ſeminaverunt ex ipſo, ubetum ſpe frugum eredimus non fuiſſe fruſtratos.

19 Poſt hæc mirens manum ad mille aureos quos invenit, diverſis locis religioſis pauperibus tam ſui Ordinis quam aliorum diviſit. Ornamenta quoque Eccleſiæ ſuperflua & alism ſupellectilem variam domui ſuæ non neceſſariam locis religioſis indigentibus ſimiliter impertivit. Sed nec otio torpens, magnum exercuit laborem in poſſeſſionibus Domus ampliandis. Nam ſilvarum, quarum ipſa Domus magnam habet copiam, magna ſtrage facta, laritudinem apeauit pro prariis creandis, ac reddidit agros agriculturæ patentes: arborum quoque diverſi generis copioſum nemus inſeri fecit atque planta- ti. Diligebant autem eum Fratres amore filiali, quia longa ſanctiorem & humaniorem reperezunt quam credebant: nam eloquio dulcis, converſatione mitis, verbis ſancti joci familiariter plenus, ac ſubditis ſe humilem Fratrem exhibens, non Prælatum; prædicto etiam Domno Bernardo plutimum deferebat, præferens eum ſibi; ac eo advenieute reverenter aſſurgens, numquam dimiſit, etiamſi Epiſcopi ſeu Abbates D adeſſent, ſeu quantæcumque perſonæ. Erga afAUCT. flictos vero qnantæ pietatis fuerit, quantæve COÆVO compaſſionis ſuper tribulatos, ac poſtremo quantæ liberalitatis ad omnes tam magnos quam minimos, unius facti eaemplo, ut cetera prætermittam, non incongrue poreſt adjici.

17 Eo ſiquidem tempore Comes Forenſis Lug- CAP. dunenſem urbem dolo captam vaſtavit, cunctaVIII. quo dapopulans malignitatis ſuę rabiem erga Ec- *Archiepiſcopum Lugdunenſem cum ſuis recipit & alia* *b*
eleſiam potiſſimo demonſtravit. Nam cum Clerici Deo propitio ejus manus, tamquam fugitivi & exules, evaſiſſeor, eorum Domos ira ſuccenſus ſubvertit. Dominus vero *b* Eraclius, dictæ urbis Archiepiſcopus ceterarumque dignitatum venerabiles perſonæ, Eremum Portarum adierunt, ubi venite conſuevarant de magnis negotiis conſulturi, ſed poſt acceptam de hujuſmodi caſu conſulationem ab ipſo, ipſe vit magnanimus & fortis in Domino Aothelmus addidit, dicens: Nolite, Domini mei alio divertere, vel errando vagari; ſed hic manete et ſi vero pro negoriis veſtris fueriris egreſſi, hue redite: Nos enim perſonas veſtras eum Presbyteris & Clericis, quamdiu neceſſe fuerit, procurabimus: nam & hoc nobis valde erit gratum, vobiſque magis honeſtum. Quibuſdam E vero ipſorum eunribus & redeuntibus, aliis autem ſedulo manentibus, largis impenſis, nlacri cum gratia, victus neceſſaria diligenter ſunt miniſtrata; donec in brevi, non ſine grandi mirsculo, Dei nutu hoſtibus expulſis, Clerici ad propria remeazrunt.

18 Demum eum ſervus Dei in adminiſtrationibus temporslibus nimis ſe cerneret occupatum, ac propter impedimentum partis Marthæ, Mariæ vacationem, quem toto corde anhelabat, impediri; vix duorum annorum ſpatio evoluto, ex quo Erenum adierat Portatum, Prioratum, ad quem neceſſiras mandati compulerat, relinquens; ad cellæ tutum ſemperque dilectum penes matrem Carthuſiam teſugium properavit: ubi lieet habitando ſecum ſemper cuperet ab humanis colloquiis ſegregari, tamen multi & magni viri (audiebarnt enim longe lsteque nomen ejus) ad eum pro conſiliis animæ recurrebant, fructumque copioſum & conſolationem maximam reportsbant. CAP. IX. *Poſt duos annos abſolutus ad Carthuſiam redit.*

ANNOTATA G. H.

a Hugo I *ab imperio monaſtico alienus præfuit ab anno* 1137 *ad* 1139, *quo abſolutus vixit uſque ad annum* 1146. F

b Guigo V Prior *præfuit annis circiter* 37, *mortuus anno* 1137, *die* 37 *Junii. De eo nonnulla diximus* 1 *Aprilis ad Vitam S. Hugonis Epiſcopi, quam juſſu Innocentii II Papæ ſcripſit.*

c *Ante obitum Gnigonis ſeſquianno anni* 1136 *initio ant fine præcedentis. Conſule Chronicon Dorlandi.*

d *Anno* 1148, *addit Chauvet. Fuit autem* Guilielmus *iſte filius Renaldi II, ſecundus etiam ipſe ſui nominis, pater Guilielmi III, qui obiit anno* 1160.

e Baſilius Prior *declaratus anno* 1152, *qui inter alia Capitulum generale ſingulis annis convocari voluit. Hunc Petrus Venerabilis ſcripſit Epiſtolam* 40 *&* 41 *libri* 6, *& Petrus Abbas Cellenſis laudat eum Epiſtola* 9, 21 *&* 22 *libri* 5. *Præfuit uſque ad annum* 1173, *quo mortuus eſt* 14 *Junii.*

ſubſtituitur?

frumenta diſtribuit ea pauperes agricolas?

item mille aureos & ornamenta ſuperflua,

ab comitatem valde amatur

A AUCT. COÆVO

f *Colitur* S. Hugo Epiſcopus Lincolnienſis 17 *Novembris*.

g Bercardus *laudatae a S. Bernardo Abbate Clarevallenſi Epiſt.* 249. *Mortuum eſſe anno* 1152, 12 *Februarii aſſerit Guichenon*; *Chronicon vero abſolutum a Prioratu notat an.* 1151.

h Heraclius, *frater Petri Venerabilis Abbatis Cluniacenſis, ad Archiepiſcopatum evectus dicitur an.* 1153. *Severtius in Chronologia Archiepiſcoporum Lugdun. cladis iſtius non meminit, nec alius quiſquam. Miraus vero in Hiſtoria univerſali civili ac profana ejus regionis quæ a Foro Secuſiorum vulgo Forez nominatur, nec unum quidem caput de Comitibus Forenſibus habet: adeo parum aliquando explent libri, quod eorum tituli ſpecioſe promittunt. In re certa, non probationem, ſed lucem alunde quærimus.*

CAPUT III.

Labores in ſchiſmate pro Alexandro III aſſumpti. Epiſcopatus Bellicenſis diu invito collatus. Acta contra concubinarios.

B CAP. X. *In ſchiſmate Eccleſia*

19 EOdem tempore, cum magnum ſchiſma aſſet de Papa ortum in Eccleſia Dei; totius bonitatis & juſtitiæ Anthelmus æmulator pro Catholicæ unitatis defenſione, conſtanti animo ot fortis pugil in Chriſto, contra ſchiſmaticos virilitet oofcitur labotaſſe. Nam cum Romanæ Eccleſiæ Cardinales totaque pariter Curia a Alexandrum Pontificem ſummum elegiſſent & conſtituiſſent; b Octavianus, qui primus fuerat de eligeotibus, diabolica ambitione cæcatus, Apoſtolicam Sedem invaſit de facto; ac Eccleſiam, quod magis execrabile ſuit, Impetatoriæ tradidit poteſtati. Erat enim vir potens ac maguarum opum, ex magno geoere procreatus, ac multos ſequaces & faurores habebat; Catholico vero Præſuli, pauci quidem, ſed meliores & ſaniores adhærebant. Cumque univerſa pæne anceps Eccleſia vacillaret, ac tota conſimiliter Chriſtianitas magno turbine fidei quaſſaretur; Carthuſienſis Ordo io Ecclefia occideatali aote omnes, ut innotuit manifeſte, Alexandro Papæ adhærens, eumque verum eſſe C Pontificem prædicaos ac coofirmans, ei per omnia obedire curavit.

a *Octavianus ſuſtinuit partem Alexandri III Papæ*

b

ao Sed quis hujus rei extitit operator? Authelmus, cum egregiæ facundiæ viro atque in Scripturis valde erudito c Gaufredo confocio ſuo. Hi ſunt, qui plurimum laboraveront, ot diu nutaotes ſui Ordinis Priores Catholico Pontifici obedientiam profiterentur: hi ſunt, qui quamplurimos Eccleſiaſtici Ordinis Prælatos eum ſuis ſubditis, io ſchiſmate pronos vel dubios, a devio errore revocantes, Pontifici Catholico adhærere fecerunt; reprobum reprobantes, reum damnantes, ac ſchiſmaticum cum ſuis fautoribus execrantes. Imperatori igitor, qui non oiſi ſua electione ſummum Pontificem procreari volebat, notum factum eſt, quidquid vetus fidei cultor & defenſor Anthelmus fuerat operatus: ob hoc ab ipſo plurimum odio eſt habitus, d & ab Apoſtatico intruſo, qui maledicendi vel benedicendi poteſtatem non habebat, exirit execratione damnatus. Præcedentibus itaque Carthuſienſibus & Ciſtercienſibus, Alexander Papa Eccleſiam, in partibus Galliæ, Britanniæ atque Hiſpaniæ, cito meruit obedientem habere.

c

r

ab Antipapa fratre excommunicatur

d

21 Pace vero Eccleſiæ nondum reddita, com D CAP. XI.
ſervus Dei Anthelmus multum delitefceret io eremi latetibur, Deu & ſibi vacare ſtudens; ille, qui facit in tenebris lumen ſplendere, lucernam ſub modio nolans latere, ſuper candelabrum eam ſtuduit collocare. Cum enim Eccleſia Bellicenſis ſuo fuiſſet otbata e Paſtore, Canonicorum pars potentior adoleſcentem quemdam nobilem genere elegit, Epiſcopalem ſibi Domom tradens; altera veto pars contradicens, Monachum quemdam elegit, mittens ad Dominum Papam f qui tunc in Galliarum partibus morabatur, ut eum ſibi io Epiſcopum confirmaret, ductore quodam Sigibodo facundiſſimo & aſtuto viro, diverſatum ſcipturarum ſcieotia non iodocto, cujus otnatis verbis atque politis Curiam cito ſibi meruit habere faveotem. Sed cum utraque electio Papæ ionotoiſſet, in neutram conſentiens, damnavit primam, ſecundam quoque ſtatoit irritandam. Dum autem his qui venetant reſponſum dare differret, quia & alios veoturos ſperabat, ſic ſuſpenſum remaoſit negotium.

e *Duobus ad Epiſcopatum Bellic. propoſitis,*

f *utroque a Papa admiſſis,*

aa Clericis itaque dictæ Eccleſiæ in vota ſic diſparia temanentibus, quidam ex ipſis moderatiores, pauci tamen, quibus neotra electio ſapiebat, ceteros ad concordiam teducere ſatagentes, magnum illum Aoachoretam Anthelmum eligere ſtuduerunt. Commendatur ejus ſanctitas, ejus diſcretio & affabilitas, ejuſque teligio attollitur in immenſum. Quid multa? Omnes aſſentiunt, omnes gaudent; ipſe etiam prioe Electus cum amicis, erat enim conſaoguineus ejus. Itaque quem in hoc ipſum elegerat Dominus ab æterno, ab hominibus eligitur tempore præfinito: ſed quia hunc non ſine magna vi ab eremo evelli poſſe ſciebant, ad Alexaodrum Papam pro confirmatione propetare ſtuduerunt, ipſo interim in cremo latitante, & quid de ſe ab aliis ageretur prorſus igoorante. Qui eum eorum electionem audiiſſet, gaviſus eſt in immenſum, dicens illos de tali Paſtore fore felices, & hoc a divino propoſito conſilium conceſſiſſe. At Sigibodus, qui necdum a Cutia receſſerat, cunctaque ſibi pro velle comigiſſe putabat, tam ſanctam electionem deſtruere nitebatur; multis aſtrueos argumentis, ſuam ſtate debere, iſtam vero penitus reprobari. Sed a tanto Præſule blande admonitus atque rogatus, cum F eidem reſiſtere non valeret, aſſenſum taodem præbuit vel invitus.

S. Anthelmus eligitur E

cum gaudio & approbatione Papæ.

a3 His itaque peractis, Domious Papa auctoritate Apoſtolica dictam electiooem confirmans, prædicto Authelmo præcepit atque mandavit, quatenus Eccleſiæ Bellicenſis, ad quam electus erat, ſuſcipere curam nulla occaſione deficeret. Illud idem Priori & Conventui Carthuſiæ Eremi præcepit, quatenus Legatis eum poſtulantibus traderent, ac per obedientiæ ſanctæ virtutem cogerent, ſi aliter ire recuſaret. Comque rem noſſet Aothelmus, & eos qui eum adducere vellent advenſſe; ſubducens ſe per latebras dictæ eremi ſe occultare diſponens, fugæ præſidium requiſivit: nec iotelligens quod negotium a Deo ageretur, neceſſitium miniſterium evitando, propriæ voluntati parere volebat. Perquirentes autem eom Fratres, & ioveotum educentes, vix in Conventum venire compelluot. Referunt ei Domini Papæ mandata, tradunt litteras; jubet Prior ex præcepto, rogant Legati ex perſona totius Eccleſiæ

B laterbris edoctus,

A cleſiæ Bellicenſis; monent Fratres, ut eam, ad quam, Deo diſponente, erat electus, ſuſcipere non negaret, nec voluntati divinæ in ſua perſevarando reſiſtere vellet.

24 Sed quid ageret vir Sanctus, qui conſilio Pſalmiſtæ vacaverat & viderat quam ſuavis eſt Dominus? Qui juxta Hieremiam ſederet ſolitarius, & ſuper ſe tacendo fuerat elevatus, quid ageret? Amore Dei inebriatus & perfuſus, abnuit omnia; in tam arduo opere ſe nec ſcire, nec occupari velle, ſeque in perpetuum de eremo non egreſſurum conteſtatur: cumque id flens diceret, nec ad tale onus ſubeundum flecti ullatenus poſſet; Priores & Fratres callide loquentes, dixerunt ei: Unum tibi, Frater, e duobus incumbit, aut ex Apoſtolici mandato Præſulis injunctum miniſterium ſuſcipere; aut ipſum te oportet adire, qui poſtquam tuam noveris voluntatem, tali onere eo minime prægravabit. Hæc igitur ſpe ductus, iter arripuit ad Papam, non deſerentibus eum Lagatis. Quo perveniens, a Præſule & tota Curia venerabiliter eſt ſuſceptus: noverant quippe eum magni aſſe meriti apud Dominum. Ut autem ad colloquium ventum eſt, B Anthelmus non ob aliud dixit ſe veniſſe, niſi ut miſericordiam inveniret; nec ad id ullo modo debere cogi dicebat, quod nec ſibi, nec Eccleſiæ, quod exequi expetebatur, expedire ſciebat. Cœpitque ſe in multis accuſare, illiteratum, idiotam, & indoctum proclamare; inhoneſtumque, inutilem, ac indignum ad tale onus ſubeundum ſe eſſe: votum etiam ſe voviſſe teſtebatur de eremo ſe nunquam egreſſurum, nec invitum contra tale propoſitum cogi debere.

25 Cumque magnis precibus & fletibus miſericordiam imploraret, ſummus Pontifex ei reſpondit: Noli, fili, noli occaſionem fingere vel excuſationes prætendere, quas non decet; quoniam tuam novimus induſtriam qua refulges. Ut quid nunc inerti puſillanimitate suos animus conquaſſatur? Obedire te oportet: 2. Reg. 15. quod ſcripſi, ſcripſi. Attenda Scripturam dicentem; Quaſi idolis immolare eſt, non obedire; & quaſi peccatum ariolandi, nolle acquieſcere. Quanta ſit virtus obedientiæ, quam profeſſus tenuiſti, animadvertere debes; qui temetipſum abnegare, Chriſtumque ex ſequi profeſſus, non tuam, ſed ipſius ſequi voluntatem neceſſario teneris. C Talibus ſimilibuſque athletam Chriſti, puſillanimum & formidoloſum effectum, inducere & mulcere curavit. Quibus auditis confuſus tacuit, nec ob Patris reverentiam ulterius reniti vel ſe arcenſare præſumpſit. Conſecratur igitur ſexto Idus Septembris in Nativitate Beatæ Mariæ die g Dominica a Præſule Sedis Apoſtolicæ Alexandro; manſitque in Curia diebus aliquot, ipſo eum Papa retinente. Cumque in communi colloquio ſermo eſſet de multis, ipſe frequentes de Scripturis idonea teſtimonia proferebat; unde audientes dicebant; Non eſt hic indoctus & illiteratus, ut aſſerere nitebatur, ſed vir prudens & doctus: qui cum eſſet ſolicitus a Curia recedendi, actis quidem gratiis, munuſculis eum honeſtis dotatum eum benedictione Papa dimiſit in pace.

26 Dum autem Eccleſiæ ſuæ eſſet redditus, ſed cum magna ſolennitate & gaudio in Epiſcopali Eccleſia Cathedratus; obſervantiſſ regulares mornmqna gravitatem & virtutum conſtantiam, necnon & cetera religionis ſuæ exercitia nullatenus prætermiſit, imo potius augere curavit. Divinum enim Officium, non in capella ſua ſeu loco ſecreto, ſed in majori Eccleſia cum Canonicis ſuis humiliter frequentabat. Omni fere die ſalutarem Deo Hoſtiam offerebat, præ nimia devotione lacrymarum abundantia communiter repletus. Mirabantur omnes, contra uſum humanæ felicitatis, hominem ex humili ad ſumma proviſum, plus humilitate quam dignitate, plus devotione quam dominatione eraviſſe. Sed non minus ſuorum ſubditorum cœpit zelare ſalutem, ad quorum opitulationem noverat ſe promotum. Sacroſum enim Ordinem miniſtros, quam maxime Sacerdotes, ſummo honore dignos aſſerens, omni ſeverentia a ſuis auditoribus venerari præcepit; prædicans eis, mandans atque ſuadens, quatenus ſine criminis nota, ut boni diſpenſatores Dei, honeſtos atque pudicos, pro tanto miniſterio celebrando, ſe ſtuderent exhibere. Sed longe aliter ſervus Dei de ipſis extitit informatus, pro quo dolens remanſit & triſtis. Nam quidam eorum, quod etiam memorare pudor eſt, publice erant concubinarii notati, E alii vero adulterii reatu infamati.

27 Primo igitur ſuæ Ordinationis anno, in ſynodo Presbyteris collectis, precibus terrores admiſcens, admonuit eos, dicens in hunc modum: Audite me, ſtirps levitica, germen ſacerdotale, propago ſanctificata, Duces & Rectores ovilis Chriſti: audite me rogantem vos pariter & monentem. Quantæ dignitatis, quantique ſit honoris miniſterium ſanctum veſtrum, advertere debetis; ſicut beatiſſimus Apoſtolus Petrus dixit; Genus electum, regale Sacerdoſium eſtis. Vos inter Deum & homines mediatores, vos dii inter homines, vos eſtis Angeli nuncupati: vos in altarin conſecratis & tractatis, quod Angeli adorant & timent. Sed cum honoris prærogativa monſtratur, merita congrua requiruntur: nam dignum exiſtit, ut dignitas ſacerdotalis ſic ſervetur a vobis; ne, quod abſit, illud verbum tremendum audire contingat, Homo cum in honore eſſet, non inſellexit, comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Quod enim dolens & corde gemebundo dico, quidam ex vobis exiſtunt, quibus hujus honoris nomen in aure, & crimen in manu; deifica profeſſio, & illicita actio; gradus excelſus, & deformis exceſſus: qui filium Mariæ Virginis cum immunditia Veneris hoſpitari non verentur; qui ſicut Sacerdotes in altario non conſiſtunt, ſed potius ſicut carnifices in macello, aut ſcurrones in communi loco. Sufficiat talibus hucuſque quod fecerunt: ſtudeant, rogo, vitam ſuam in melius emendare. Licet enim bonis Eccleſiæ & ordine privari deberent, nihilominus emendationem præſtolando pro nunc poſtpono retinere punire. Qui vero ſe ex hoc nolnerint emendare, diſtricta eos ſententia ſcire non parcam: nolo enim, qui tales eſtis, veſtris communicare peccatis. Parcite vobis & miſerebitur veſtri Deus. Secundo autem anno, cum plures luxuriæ facibus involuti ſe caſtigare non curarent, ſed potius infamibus ſemper facibus procederent obvoluti; ſex ſeu octo Sacerdotes ordine & beneficiis privavit; ſicque quod per manſuetudinis lenitatem non potuit corrigere, per juſtæ ſeveritatis aſperitatem ſtuduit emendare.

D AUCTORE COÆVO.

A AUCT. COÆVO.

AMNOTATA G. H.

a Alexander III in *Papam electus fuit anno 1159 7 Septembris.*

b Octavianus *electus fuit a 2. Cardinalibus*, Victor III *dictus*, *& habuit favorem Frederici Imperatoris.*

c Gaufredi *hujus alibi miramur nullam cepisse mentionem.*

d Fredericus Barbaroſſa, *nihilominus* S. Anthelmo *addictus, pluima privilegia anno 1175, languente jam ſchiſmate, pacem optans vel optare ſimulans, ei ejuſque Eccleſiæ & nebi Belliceuſi conceſſit, quorum diplomata edidit Gnitbenen parte 2. pag. 25.*

e Pontius de Thoine *vita functus eſt circa an. 1162, aut initium ſequentis.*

f Alexander Papa *præſedit in Concilio Turonenſi 18 Maji anni 1163, & 30 Septembris venit Senonas, & in hoc Archiepiſcopatu manſit ſeſquianno.*

g *Ergo anno 1163, littera Dominicali F.*

h *Ab eodem Alexandro Papa* S. Anthelmum B *Legatum in Angliam anno 1169 miſſum fuiſſe ſcribit Cuicbenen, citata auctoritate Epiſcopi Salutiarum id aſſerentis.*

CAPUT IV.

Zelus pro juſtitia & immunitate Eccleſiaſtica, contrarii excommunicati; bona variis monaſteriis collata; miracula.

CAP. XIII. *Juris Eccleſiaſtici violatores excommunicat;*

28 CUm vir Dei non ſolum in ſua dioceſi, imo in toto Sabaudiæ Comitatu, non paucos malefactores & raptores eſſe conſpexiſſet, qui ſuos ſuaque, necnon Sacerdotes, Clericos, viduas, orphanos & pauperes moleſtare & offendere non timerent; hic ſolus, cum nemo adhuc Prælatorum id facere præſumpſiſſet, in eorum præſumptionibus coercendis, illato etiam ab eis terrore conſtantior, ineunctanter & perſeveranter huc illucque diſcurrendo, gladium ſpiritus tota enm libertate in furentes & frementes, ſeu in aliquo præmiſſorum offendentes, vibravit; tradens contumaces ſatanæ anathemate ſolenni, ut ſpiritus mererentur ſalvari. Quantæcumque enim eſſent poteſtatis, nulli contra juſtitiam deferebat vel parcebat; etiamſi martyrium, quod valde deſiderabat, pati debuiſſet. Cujus magnanimi audacia, necnon & protegentium Angelorum cuſtodia, ipſiuſque divinæ virtutis armatora fracti & pœnitentes ei cefferunt vel inviti; rebelles vero quoſque & juris Eccleſiaſtici violatores, ac de ſua inſoleoter potentia præſumentes, & præ tumore mentis ad minas interdum procaciter erumpentes, anathemate ligatos ab ipſo, numquam voluit abſolvere, niſi ſatisfactionae digna meruiſſent abſolvi.

CAP. XIV. *a Comite Sabaudiæ Sacerdotem capti, eumque vinciri jubet.*

29 Hioc eſt, quod, cum Comes Sabaudiæ a Humbertus, Amedei filius, quemdam ejus Sacerdotem capi feciſſet, eomque ſibi Epiſcopus reddi petiiſſet, nec impetrare valuiſſet; præpoſitum ejus, qui eum ceperat, cum omoi domo ſua excommuoicavit. Cum vero audiiſſet, ubi Presbyter teneretur; miſit qui arriperet eum, Epiſcopum videlicet Mauriaoenſem Dominum b Gnilielmum; qui eo invento, monuit Præpoſitum, qui aderat, ut dimitteret eum. Quo nolente, Epiſcopus de cuſtodia Presbyterum aſſumens, eduair eum, Præpoſito contradicente & vociferante: Ego, ioquit, non reſiſto vobis, ſciet autem Dominus, quis ei abſtulerit captivum ſuum. Sed poſtea cum eſſet eidem Sacerdori iotimatum, quod ei inſidiæ fierent, ut iterum caperetur, fugæ præſidium ſumpſit. Quod qoidam de pueris Præpoſiti ſentientes, in inſidiis præparati, eum gladiis occurrerunt ei; ac ipſo ſe defendente, graviter vulneratus ab eis, infra paucos dies eſt defunctus. Dictus etiam Comes quædam regalia in Eccleſiæ poſſeſſionibus calumniabatur ſibi debeti: licet eadem occaſione injuriam facere io eadem ſen eaſtionem, Anthelmo Epiſcopo vivente, non aoderet.

& ea inſidiis occaſione ſumulcifeitur.

30 Super præmiſſis igitur eum eum Epiſcopus appellaſſet, indignatos magis cœpit mioari aſſerens non diutius ſe paſſurum, quin ea quæ ſui juris eſſe aſſerebat, obtineret. Cum autem ipſum iterato moneret, & ei Encommuoicatioonia ſententiam minaretur, niſi calumniæ abrenuntiaret, & propter Sacerdotis mortem Deo ſatisfaceret, quantum ad ipſum pertinebat; Comes monita ejus ſpernens, a nullo ſe excommunicari poſſe reſpondit, enm a ſummo Pontifice ſuper hoc privilegium ratum haberet. Nec mora, illum magnum Principem excommuoicate non eſt verſus, etiam eo præſente. Qui totus in ira ſuccenſus, eum eidem mala minaretur, &, qui cum ipſo erant, diceteot, quod pro tantæ temeritatis uſu in Principem ſtatim puniretur; ille conſtantior effectus, ſententia repetita, pertinacem attentius & expreſſius a Chriſto & ejus corpore, quod eſt Eccleſia, ſegregans, ipſum ſatanæ tradens, anathematis vinculo fortius innodavit.

Comitem excommunicando;

31 Qui autem aderant, timentes ei ſtupebant, cum ipſe intrepidus remaneret. c Sed eum dictus Comes Apoſtolicæ Sedis Præſuli, contra ſibi privilegium indultum, ab Epiſcopo Belliceuſi ſe excommunicarum intimaſſet; Dominus Præſul per Archiepiſcopum Tarentaſiæ d Petrum & alium Epiſcopum eidem mandavit, quatenus filium ſuum carilſimum Comitem prædictum, quem faria temere excommunicaſſet, abſolvere oon differet; præcipiens eiſdem, quod ſi nollet (noverat enim viri conſtantiam) ipſi eum abſolvere non differreot. Perlatis itaque mandatis, ac multis admonitus verbis, ut ſummo Pontifici ex debito obediret, & iratum ſibi Principem abſolvendo placaret, reſpondit: Qui juſte ligatus eſt, ſolvi non debet, niſi pro læſa caritate læſor pœnitona ſatisfaciat; etſi non digne promeritis, miſericordia tamen occurrente, Eccleſiæ ſeddi Catholicæ mereatur: oeque enim vel B. Petro ſic eſt poteſtas arcribura, ut vel non ſolvenda ſolvere, vel ligare debeat non liganda. Quaoto igitur minus nobis? Scistia itaqun certiſſime, quod a ſemel juſte ptolata ſententia non movebor, ſed firmam tenebo, niſi ſatisfaciat de offenſa. Tum eum Epiſcopi dimiſerunt, nec juaia quod eis fuerat iojunctum, Comitem abſolvere præſumpſerunt. Sed cum Dominus Papa reſciſſet, eum abſolvit; mandans Epiſcopo, auctoritate Apoſtolica Comitem abſolutum. Motus igitur animo vir fortis in Chriſto, ac moleſte ferens tantam injuriam contra indemnitatem Eccleſiaſticam impuniam pertranſire, eclicta Cathedra ſolitarina ſedere deſiderans, ut ſoli Deo vacaret, cellæ dilectam requiem reperivit.

c

d

quem abſolvere renuerat;

eodem a Papa abſolvit

d mittit Epiſcopatum;

32 Sed Dominus, qui ad id onetis eum tsaxerat

ad quem Papa ſuſpenſa regreſſus

A xerat & honoris, ibidem eum diutius remanere non permiſit. Nam eum Bellicenſis Eccleſia & tota patria illa de ipſius eſſent abſentia deſolatæ, Cletici ſui Papam interpellantes, litteris Apoſtolicis cum cogunt iterato tedire; ſicque eum reducentes, debito eum receipiunt cum honore. Comes vero prædictus, non ſe tenens pro abſoluto, nec Eccleſiam ingredi præſumpſit, donec coram ipſo viro Dei humiliatus, & ſatisfacere promittens, Eccleſiæ tedditus, & abſolutus eſt ab eo. Quem ſemper licet valde *e* dilexerit, etiam cum eum ab Eccleſia temoveret; nunc vero propenſius & familiarius, tum ſuavibus colloquiis, tum verborum duris ſtimulis eum frequenter ad bonum exhortari curabat. Sed cum eum negligentem videret, ut nec promiſſa implere, nec mala vellet corrigere, ſed potius augere, cœpit enm ſuper bis durius appellare, ac mala quæ per eum vel ſub eo, ipſo permittente fiebant, improperare, & fidem quam per pactum ſibi promiſſam debebat poſtulare. Ob hæc Comes contra eumdem odio fuit maximo concitatus; conteſtans hominem non eſſe ſub cælo, quem ſic exoſum haberet. Minabatur autem ei valde, vixque ſe continens, mala ni impendere cogitabat; ſed reverebatur eum, valde ſanctitati ejus deferens vel invicus: ſiquis vero eidem malum intuliſſet, ſatis ei placebat. Cum autem aliquando eum Epiſcopus appellaſſet ſuper commiſſi ſatisfactione reatus & aliis prætaxatis; Comes dixit eidem, ſe forenſi jure reſpondere paratum. Cui Epiſcopus *f* Tu me, inquit, jure fori; ego re convenio jere poli, diemque determino noviſſimum ante juſtum Judicem Deum.

e ſatisfacere promittentem abſolvit.

at negligentem arguit.

B

CAP. XV. *Curat ſervari rigorem a Carthuſienſibus,*

33 Dum vero tam fideliter ac diligenter, ſecundum miſericordiam & veritatem, curam ſacerdotii gereret S. Anthelmus, non minus priſtinæ religioni vacabat, & necubi roto in Ordine Carthuſienſi ſanctarum conſtitutionum rigor flecteretur, ſervarque tepeſcerer, attente & ſolicite curabat; adejus ſiquidem nutum Priorum oculus intendebat, & ſanctorum diſpoſitio negotiorum peoes eum conſiſtebat. Ad dnmum vero Carthuſiæ vir ſanctus ſæpius remeabat, maoebatque more aliorum in cella ſolitaria, quæ ſemper ei abſque habitatore vacua ſervabatur: in qua meditabatur & orabat, refieiebatur cibo, & ſomnum capiebat; ibique non Epiſcopi majeſtatem, ſed humilis Monachi ſubjectionem enhibebat. Cilicio, ut ſemper, tegebatur ad nudum; hinc tunicam io medio ſuperinduto pellicio velabat. Lectiſternia ejus hæc tantum erant: ſagum, cervical, & pelles. Annulo Pontificali excepto, a conſuetudioc Carthuſienſium in nullo penitus diſcrepabat. Eccleſiam potiſſime horis nocturnis ac refectorium diebus feſtivis frequentabat: diebus Dominicis poſt cœnam cum ceteris monachis ad nſtium refectorii cum ſilentio & gravitate procedebat, ubi panis unus ſingulis, ad totius hebdomadæ victum, a frarre interius conſiſtente præbebatur. Religioſa etiam loca ſibi domeſtica frequentius viſitans, Fratribus convocatis melliflua Dei verba proponebat; magnorum exempla virorum quos viderat ipſe, de quibus audierat, ad eorum inſtructionem narrando. Deinde cum magna hilaritate & humilitate ſingulos vicibus ſuccedentibus, aut juxta ſe vocabat, aut ipſe loco moto eiſdem aſſidebat, omnibus ſe conformans, non plus majori defetens quam minori: ſicque familiari & dulci exhortatione, ad delectabilis propoſiti perſeveraoriam & profectum animabat: ipſorumque operis ſe aſſerens indigere, ut pru ipſo orarent, ſupplieiter exorabat. Ad quameumque autem ſervorum Dei congregationem deveniſſet, ſe in Fratrem recipi humilitate & precibus precabatur, nam & per omnes Domos Carthuſienſis Ordinis hoc ipſum meruit obtinere.

frequenter apud eos, tamquam unus ex ipſis,

& ad profectum hortator,

D

A. COÆVO *ſingulorum profectui ſerit:*

34 Conſiliis aut quibuſcumque negotiis Eccleſiaſticis ſeu ſæcularibus ſi contingeret intereſſe, non Epiſcopus, non quævis perſona tam magna exiſtebat, quæ eidem ſe præponere auderet: omnes enim eum reverebantur, etiam Curia Romana. Si quid vitioſum aut reprehenſione dignum in aliquo videret, quantæcumque auctoritatis vel poteſtatis eſſet, arguere non dubitabat; tantus ei inerat zelus animarum & honoris Dei. Quantum vero ſuper peccatores pœnitentes miſericors exiterit & pius; norunt qui eidem confeſſi ſunt, & per manum illius Deo reconciliari meruerunt. Totis enim eiſdem compatiens viſceribus pietatis, ex lacrymarum profluvio quas pro eis dolendo producebat, veniam eos ac Dei gratiam aſſerens conſecutos, ad pœnitentiam & meliorem vitam etiam in peccatis valde obdoratos, promovebat. In pauperes vero ſeu miſeros & afflictos, quis magis pius eo extitit vel benignus? Quis magis eiſdem miſerrus aut ſuper eorum indigentia ſolicitus fuit? Foris Beati Job exemplo peregrinus non manſit, nſtium ſuum eum manu larga & liberali patuit indigenti; nam præter victum moderatum, omnia in Eleemoſynis pauperum & quam maxime locorum religioſorum erogabat. Duas ſiquidem pauperum Congregationes ſpeciali quadam prærogativa dilligens, ſibi copioſis eleemoſynis vendicaverat, in omnibus neceſſariis ſuſtentandas; ancillas videlicet Chriſti, viduas cum virginibus, In loco qui dicitur *f* Bunrais Eremiticam vitam ducentes; & leproſorum congregationem ſub regula degentium, quam devotus & miræ humilitatis Guigo miles Chriſti, in loco qui dicitur Inter-ſaxa, *g* ſuper ripam Rhodani ſtatuit & conſtruxit. Has duas Domos vir ſanctus frequenter viſitabat, animarumque eorum & corporum curam ſolicite gerebat; eorum enim colloquiis plurimum delectabatur, ſeminarum acceſſum vir caſtiſſimus non formidans, & familiaritatem leproſorum vir mundiſſimus non evitans.

magnates fidenter redarguit

pœnitentes benigne excipit

E

Job. 31. *inopes fovet*

f

poſſeſſiones ſanctimonialium Lis & Ieproſi:

g

F

34 Cum autem vir Dei, quodam negotio mediante, Gebennas deveniſſet; Bugremundus quidam amicus ejus magnis precibus ipſum meruit boſpitari. Cumque patirer confeciſſent, Epiſcopus ait, Ubi eſt Domina? Volo eam videre: qua ingreſſa, utrumque de fide conjugii & legitimo exhortabatur amore, ac de bonis actibus & timore Dei. Reſpondit ei maritus: Domine, proſpera cuncta nobis procedunt; ſed, quod maxime cupimus, prole caremus. Tunc Epiſcopus vocans ad ſe mulierem, ſignum Crucis in fronte ejus fecit ac quaſi jocando dixit; In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti ſac mihi unum filium. In virtute ergo ſanctæ Crucis fides mandatum, fidemque eſt ſubſecutus effectus: nam patum poſt de viro ſun conciperis, infra annum nato eiſdem filio ſunt gaviſi. Die autem altera dum ſervus Dei iter faceret, quidam homo a ſerpente percuſſus, veneno per corpus diffuſo in tumorem verſus, vicinæ mortis timore, nimio dolore angebatur; eumque Sanctus ad locum deveniſſet, quo jacebat infirmus; rogant qui aderant paululum ſubſiſtere virum Dei, con-

ſignat Crucis mulierem a ſterilitate liberat,

& hominem a ſerpente percuſſum ſanat.

AUCTORE COÆVO.

A conſilium ab eu quærentes, quid eidem infirmo medicinæ poſſet adhiberi. Tunc ille lacrymabiliter homini compaſſus, ſigno Crucis ſuper eum edito, veneno ſtatim fugato, tamor omnis & dolor abſque mora eſt ablatus. Sociis vero ſuis præcepit, ne cui hoc præſumerent manifeſtare; aſſerens illorum fide, qui hoc poſtulabant, non ſuis meritis hoc eſſe conceſſum. Non enim fuc magis timet deprehendi, quam vir ſanctus meruebat laudari; ac ſic quaſi quamdam peſtem mitaenla facere in ſua vita fugiebat, ne ab aliis alius crederetur quam ſeipſum reputabat.

ANNOTATA G. H.

a *Hic eſt* Humbertus III, *qui Amedeo patri, Kalendis Aprilis anni* 1149 *Niceſiæ in Cypro defuncto, ſucceſſit, mortuus* IV *Martii anno* 1188.

b Guilielmus, ex alumno majoris Carthuſiæ, aſſumptus anno 1167 *diciter apud Sammarthanos.*

c *Erat* Humbertus *addictiſſimus Sedi Apoſtolicæ, atque Alexandri III defenſionem contra Fredericum Imperatorem aſſumpſerat.*

B d *Hic eſt* S. Petrus, Tarentaſienſis Archiepiſcopus, *cujus varia Acta illuſtravimus ad diem* 8 *Maji.*

e *Erant in dicto Humberto plurimæ qualitates piæ, omni amore dignæ. Plurimas ab eo donationes & privilegia conceſſa variis eccleſiis & monaſteriis docet Guichenon in ejus elogio, & in Probationibus varia de iis diplomata profert, etiam de fundata Carthuſia Aillonenſi in Sabaudia.*

f Bontzis vulgr Bons, *Abbatia Ordinis Ciſtercienſis in Bugeia, conſtructa a Margaretta Sabaudæ, ſorore dicti Humberti Comitis, circa annum* 1135, *ubi & ipſa Margaretta habitum ſumpſit. Cenſule Guichenonum par. 2 Hiſtoriæ Bugeſii pag.* 40. *& in Hiſtoria Genealogica Sabaudiæ pag.* 231.

g Inter-ſaxa, *vulgo dicti* Entrocesſai, *indicavit nobis laudatus Chouvetus.*

CAPUT V.

Morbus, pius obitus, miracula.

CAP. XVI.

C *In fame publica ſuccurrit miſeris:*

36 EO igitur anno, quo ſervus Dei de hac vita migravit, fames fuit valida ac miſerabilis egeſtas. Tunc quaſdam Sanctorum congregationes, in magna neceſſitate conſtitutas, ſuis beneficiis adjuvit; ac confluentium undique pauperum multitudinem, uſque ad tempus meſſis, quotidiana eleemoſyna ſuſtentavit. Mirum in modum eunctis videbatur, unde illi tanta quæ tribuebat. Determinaverat autem diem, uſque ad quem eleemoſynam continuare volebat; igitur Domino, qui eum de mundi hujus exilio ad patriam reducere parabat, ut votum ſuum impleret, eodem præſtolante; ultimo die perſeverantis eleemoſynæ deſignata & perſoluta, vocatus a Domino de labora ad requiem pertranſivit. Itaque vitæ hujus occiduæ termino jam imminente, & æternæ, pro qua fideliter laboraverat, initio propinquante, ex febre quæ dicitur acuta correptus, in lecto decumbens vi ægritudinis, interdum dum erraret in verbis, de neceſſariis tamen interrogatus, rationabiliter & diſerete reſpondebat. Flebant igitur ſui, pietate magis quam dolore commoti, quia de ejus morte magis gaudendum ſentiebant quam dolendum. Benedictionem autem ab eo flagitantibus & conſilium, hoc eis impertiri ſtudebat; ac bona D eunctis imprecans, eos verbis ſanctis admonere non ceſſabat. Admonitus autem, dum languor ingraveſceret, ut conficeret teſtamentum, ac res ſuas diſtribueret quibus vellet; reſpondit: Abſit a me, ut teſtamentum faciam, qui quod animum meum, omnimodis aut [non] poſſedi unquam, aut poſſideo, quod meum eſſe cenſerem; quin potius Eccleſiæ propriæ quam regebam. Hucuſque per miniſterium Sacerdotii commiſſis fruendi, ne licentiam habui miniſtrandi: jam vero, quis frui non licet, nec miniſtrare oportet. *Teſtamentum condere vetuit:*

37 Cæperuot autem eum rogare, ut Comiti adverſum quem querelam habebat, remittere offenſam vellet. Quod ſe numquam facturum aſſeruit, niſi calumniam ipſe dimitteret quam faciebat, & nullam exactionem in Epiſcopi vel Eccleſiæ poſſeſſionibus fidem faceret ſe factutum; inſuper & recognoſcens culpam ſuam pœniteret de Sacerdote ioretfecto. Cum hoc Comiti (ipſe enim erat io vico) dicendum fore cenſerent, non erat qui auderet. Aderant autem ex Carthuſiæ Fratribus duo genere nobiles, ſed humilitate ac fidei firmitate nobiliores; Aymo videlicet, vir quondam in ſæculo magnificus ac potens, & Girardus ei virtute non impar. Hi Principem E adeuntes, quæ audieraot ei intimare ſtuduerunt; conſulentes ei, ut omnem calumniam dimittendo, tanti Patris veniam ſtudeat implorare; quo ipſius benedictione perfunctus felicem ſe non immerito valeat reputare. Quod audiens, (Deo ſibi in hoc conſulente, & ſancti Patris interecedentibus meritis, qui utique ſalutem optabat) timore correptus & corde compunctus in lacrymas erupit; ſtatimque ad eum veniens, propriam confeſſus culpam, omnem calumniam dimiſit; Eccleſiam quoque ſe defenſurum promiſit, jurejurando hoc confirmare paratus: humiliatuſque eotam viro ſancto, ac veniam implorans, gratiam impetravit. Impoſitiſque ei manibus vir Dei benedicens eum, ait; Dens omoiporens, Pater & filius & Spiritus ſanctus, benedictioois ſuæ & gratiæ tibi tribuat largitatem, etefcere te & multiplicari faciat & filium tuum. Et tamen filiam habebat unicam non filium: cumque ſuggereretur ei, ut filiam, non filium nominaret, eum errare putantes; iterum & tertio ſignantes repetivit & filium tuum. Quam propbetiam, nato ſibi filio non multo poſt tempote fore novimus adimpletam, nato ſibi filio ut diximus, ſcilicet a Thoma. Cleticos vero ſuos F ab eo conſilium de eorum ſalute requirentes, de mutua monnii cariiate ac concordia, & unitare in vinculo pacis, ſicque glorioſo curſus ſui agone peracto, glorioſus Chriſti Confeſſor Anthelmus æternum brevium conſecutus eſt. *pœnitentiæ benedicit,* *& filio illi adhuc nulla haberet.* *a Clericis commendata concordia*

38 Expletis igitur circa eum obſequiis, quæ decebant, inter Licanias & Canties, ſexto Kaleodas Julii migravit ad Dominum, anno ætatis luæ plus ſeptuageſimo, Epiſcoparua vero quinto decimo. *b* At ubi de mundi hujus caligine perpetuam migravit ad lucem, Dominus Sanctum ſuum patemibus miraculorum ſignis non eſt latere perpeſsus. Dum ejus venerabiles exequiæ celebrantur, dumque ſepulcro ſacrum eondeietur corpus; omnium qui aderant oculis ac devotis mentibus ad eum intentis, ſignum mirabile appatuit & glorioſum, ut hoc mortuorum ſuſcitationi nemo dubitet adæquandum. Erant ibidem, ubi fuit ſepultus, videlicet in introitu Chori, in ſiniſtra parte ſub Crucifixo, in arcta Capella ante altare tres lampades extioctæ, noctibus *febre acuta correptus,* *mortuus 26. Junii:* *b* *ſepelitur ſub Crucifixo,*

A Aibus accendi conſuetæ noe diebus, præcipuis ſolennitatibus exceptis; ſed erat hojus funeris celebritas præclara, imu nou funeris, ſed triumphi. Videnr enim omues ſtatim, divino miraculo, *e* in anam lampadum illarum ignam ſuccrefcendo flammeſcere, & immenſo lumine coruſcare, ſtupentibus ad hæc & admirantibus cunctis. Ecce & alias duas oculatim cerauut ſimiliter accendi, pariterque plus ſolito omnes nitoae micaotes: erat autem una, quam quidam ofurarius miniſtrabat, quę non eſt acceuſa. Fit clamor præ lætitia in eccleſia ab omuibus, ac plurimum exultantes Dominum in ſancto ſuo benedicebant. Concurruut undique tam cives qoam adeeoę, ad tam mirum faoctumque ſpectaculum inauditum; pariterque cum eis Comes *d* Humbertua, & ſocer ejus *d* Girardus Vieonenſis, & Illuſtres viri noo pauci, qui cum eis erant. Nec immerito vir ſanctus tam jucundo luminis honore, Trinitatis cultor, trium ſiguo lampadarum apparuit decoratus; qui corde, ore, & opera; in fide, ſpe & caritate, Dei mandata noſcitus adimpleſſe. Comes vero præfatus tanB ta mirabilia eum vidiſſet, tremefactus, Epiſcopi domum, quam jam ingreſſus eum his qui intus eraut ſibi vendicaverat, ſtatim abſcedens reliquit.

Et plurimis miraculis pauca proferuntur

39 In prædicta vero Eccleſia Bellicenſi, meritis S. Anbelmi, multa ſunt miraeula perpetrata; quæ tam propter negligentiam aſſiſtentium, quam eorum quibus collata fueruot, ſcripta non exiſtunt. Cum enim quotidie miraculis miraeula ſuccedereot, homioes potius in ſtuporem vertebantur, quam per ſcriptoram poſtetis aliquid nuotiara curarent. Sed quomodo ſciliter ſcripto colligi potuiſſent, quæ præ multitudiue & aſſiduitate nou poterant memorari? Confluentibus enim uodiqua turbis ad ejus ſacrum & vanerabile eorpus, innumera credentibus aſſidue beneficia præſtantur; cæcia viſus, claudia greſſus, diverſarum ægritudinom mole gravatia ſanitas, ae multa alia juxta fidem poſtolautiom deſiderata: ax quibus quatuor aut quinque, in ſui & ceterorum memoriam, ſubjiciam; reliqua miracula aliis qui præſentes fuerunt, vel quibus fuerunt collata, enatranda dimitto.

C 40 In territorio Gratianopolitano quidam vir nobilis erat, Deum timens eum conjuge ſua, *Sterilis concipit,* quos dilexerst totius boni amstor Authelmus. Hic uxore diu ſterili remauente, liberos deſiderabat habere. Cum vero uterqua tantam miraculorum famam audiſſet, ait Domina viro ſuo: Ibo ad Dominum noſtrum S. Anthelmum, credo enim quod ejus ſepulcro humiliter adorato, mihi conceptum impetrabit. Ad quod cum fide firma & ſpe devota deveniſſet, oratione facta domumqoe reverſa, de viro proprio prolem in brevi meruit obtinere.

Juvenis adoleſcens infirmos videns & ipſe infirmatur,

41 Quidam nobilis adoleſcens, militiæ nondum iuſiguitus, oderat Sanctum virum, quia fortaſſe aliquando increpaverat eum de eateſſibus ſuis. Hic eum ante revereudum ejus ſepulcrum die quodam perttanſiſſet, cerneretqoe ibi jaceetes iufirmos; ſtultitiæ deputans fidem illorum, iucredulus cachinnans ibat: ſubitoque febrium valido & intolerabili ardore vexatus, mori conſeſtim arbitrabatur. Tuue demum correctus pœnitere cœpit, manibuſque ſuorum ad Sancti ſepolerum [delatus], humiliter veniam poſtulaoa, eota vovit & liberatus abſceſſit.

42 Aliua etiam nobilis juvencolua doro hemi- D
tritæo, id eſt quotidiana cum tertiana febribus AUCT. COMVO
laborans, ſimulque epilepſia, id eſt paſſioue ca- *& epilepticus.*
duca, cum de eino, uode ſacrum Corpus fuerst ablutom, bibiſſet, ſtatim axtitit liberatus. Cujus potu vini, multi alii a diverſis ſunt ægritudinibus liberati.

43 Marcator quidam, ab extera rediens regione, eom mercibus ſuis venditis omaia in pretium *Mercator ſubmerſo cum mercibus equo,* auri & argenti & quam plurimi ſeriei redegiſſet, dum Rhodani fluvium traoſiret; equus, ſuper quem erat omuis ſubſtantia ejus, a oavi in dictum fluvium cecidit ſic onuſtus. Primo aſſiſteotes eum viderat, dum a fluminis impetu raperetur: ſed magno pondere ſtatim ad gurgitia ima demerſus, ulterius uou eſt viſus. Ut autem eaſſus labore, de inveatione deſperans, eum quærere ceſſavit, [eſt enim ibi quædam abyſſus.] *poſt votum Sancti, ſalvum,* Nomine B. Anthelmi audito & quæ per eum miraeula fiebaut, ſpe ductus & fide, venit ad mauſolæum, ubi Sancti corpos quieſcebat; ponenſqua caudelam quam ejus fecerat in honore, vigilsvit & oravit; muneta obtulit, vota devovit. Mane facto, poſt divina myſteria celebrata, de Divina elemeatia per piiſſimi Confeſſoris precas E confideos, veuit ad locum a quo triſtis abſceſſerat, ſpe boua factua hilarior, triſtitia mitigata *e ipſum mortuum meretur adhuc ſiccat invenit,* .... Mirabile dictu! Quem longius viderat raptum ab imis ad ſumma, ab iuferioribus ad ſuperiora reciprocatum, in potru equum invenit; remque ſuam omnem da cadaeere pendeotem, ac ſerieum reperit in nullo madefactum vel læſum, Reſumptia itaque, non dubius quin B. Antbelmi meritis, rebus, pro quibus multo labore ſudaverat; ſolius aqui jacturam parvipendens, Deo & piiſſimo Confeſſori gratias agens, lætus abſceſſit.

44 Rure quod Fictillacum *f* dicitor, ab oppi- *f*
do Bellicenſi ſex millibus diſtaus, puerulus qui- *puer ſtridam* annorum circiter trium, matre ipſius aliis *mulat aquis proſocatus,* occupata, domo egreſſus longiuſque prodiens, hue illucque vagari cœpit. Hora vero tardiori, matar pignoris ſui recordata, undiqua circumſpiciens nec videns, ſuſpecto rremens animo, ſolicite circumquaqua diu indagando quærebat; eumque taodem, ad ptæterfluentis rivi alveum deſcendens, reperit in gurgita lapſum. Quem ceruens a longe ab aqua moveri, ipſum adhuc viveutem F pusans, in hanc vocem erupit: Deus & S. Authelme, peto filiom meum a vobis. Accedenſque & levans eum, ac aatinctum inveniens, erioibus diruptis & veſtibus conſciſſis, genas ungaibus laceraus pugniſque pectus tuodens, mœſtis elamoribus totam eallem replovit, miſeram ſe clamana ac ſeipſam oecare eolens. Mœſtus pater accurrit, vicini ad tam miſeraudum ſpectaculum concurroat, miſeria parentibus condolentes. Cumque domi delatus diu foveretur nec caleſieret, nihilque in eo ſpiritus eitalis feotirent, jamqua diea ad veſperum vergeret, (erat enim mane quando mortuus eſt, ſublatum ad ſepeliendum eum deferre parabant. At vero mater probibuit, & conteſtans ait: Non ita fiet, ſed illom deferam B. Joanni ae Domino meo B. Authelmo: eredo enim quod eorum meritis, mihi Dominus reddet filium meum, quem peccatis meis exigentibus mihi fraus abſtulit inimici. Qua vehemeutius urgente, tollentes corpuſculum patter enm ipſa, comitantibus vieinis, delatum in Eccleſia Belliceuſi ante ſepulcrum B. Anthelmi poſueruni.

45 Ad-

A AUCTORE ad ſepulcrum Sancti ſuſcitato.

45 Aderat de ipſa civitate virorum ac mulierum multitudo, qui in Eccleſiam eos fuerant ſecuti, quos miſera lamentatio & fidelis oratio ad lactymas provocabat. Poſt puſillum autem puer cœpit moveri, marra tremefacta ab ipſo ſe retrahente, & eventum rei præſtolante: demum quoſdam leves vagitus emiſit. Parvo autem intervallo facto, nemine ad eum accedente & ſtupentibus omnibus, ſurrexit; aſſumptoque baculo, qui ad menſuram corpuſculi ejus juxta ſe erat, ambulans ad Sancti ſepulcrum ſe vertit & reſedit. Tunc matrem aliis circumſtantibus allocutus, cœpit loqui incolumis, & nil mali habens, ac tanti periculi inexpertus. Fit gaudium cunctis & lætitia, cum admiratione & timore. Flent parentes præ gaudio; univerſi pierate moventur. Clerus & nobilitas cum plebe conveniunt, gaudent univerſi, cum exultatione Deum laudantes & magnificantes, qui per Sanctus ſuos tanta mirabilia operatur: cujus imperium & poteſtas non definit nec deficit, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

B Exhortatio ad cultum S. Anthelmo tribuendum.

46 Lætare Bellicenſis Eccleſia cum tota patria, tanti Patris eximiis illuſtrata ac fulta patrociniis: lætamini cives & affines, quia quem in hac vita meruiſtis habere Paſtorem, multo magis nunc habetis protectorem & pium apud Deum interceſſorem. Lætamini vos maximi Canonici, qui tantum ac talem poſſidetis theſaurum, quo ditati non egebitis; ſi tamen cognoveritis, quantus & qualis, quantumve venerandus. Ipſe vobis providere non deſiner in perpetuum: per ipſum, Deo donante, omnem proſperitatem habebitis & Dei gratiam, niſi forte (quod abſit!) circa eum negligentes fueritis. Oportet vos igitur toto eum annifu diligere, colere, ac venerari; ſi vere Deum diligitis, ſi Deo placere cupitis: cui placet ipſe Sanctus, de quo loquimur, ad quod vos invitat ipſe optimus retributor, quo miris eum virtutibus ac ſignis, ſicut patet, decorare dignatur. Quem Deus potenter atque magnifice; vos, in quantum valet humana fragilitas, honorare curate: qui vos deſiderat habere ſocios, devotos habeat famulos: quidquid a vobis ei honoris impenſum fuerit, veſtrum erit. Ipſe vobis, vos ei nihil

C conferre poteſtis: veſtra non indiget ope, qui ſummo fruitur bono. Sanctis [honorem] deferre nihil aliud eſt, quam Deum ipſum honorare, qui in eis eſt, & cujus ſunt membra corporis. Cum enim magni eſſet meriti iſte glorioſus Confeſſor, in vita ſua miracula, quaſi quamdam peſtem, decrevit fugere, ne Sanctus æſtimaretur. Nullam enim ex ſe vel in ſe, ſed in Domino habebat gloriam; & talia præſumere ſe peccatorem, indignum magis quam juſtum judicabat, licet mira virtutum & Sanctorum operum magnitudo, Dei per eum operantis magna erant miracula. Et quamvis ſe occultaret, multi tamen per ejus merita moleſtiarum ſuarum ſentiebant relevamen, prout aliqua breviter ſupra retulimus; quamvis in Bellicenſi Eccleſia meritis ipſius multa fiant facta miracula, & fiunt frequenter, quæ per negligentiam non ſunt ſcripta; ſed nec præ multitudine & aſſiduitate, vel ſcripto comprehendi, vel memoria poſſunt retineri. Confluentibus eſtim undique turbis ad ejus venerabile ſepulcrum ſive corpus, innumera fidelibus præſtantur beneficia: cæcis viſus, claudis greſſus, diverſarum ægritudinum mole gravatis ſanitas, & cetera multa deſiderata in fide poſtulantibus.

D

Sequuntur Verſus contra ſepulcrum ejus affixi.

Hic locus eſt actus quo ſunt Antiſtitis artus
Anthelmi, cujus laus eſt ædia decor hujus.
Hunc poſt cfanſtalem vitam, Carthuſia ralem
Exhibuit mundo atque Deo, quod pectore mundo,
Bellicii plebi, ſummi luſtramine Phœbi,
Sit darus in Patrem, cui ſe dedit in quaſi matrem.
Officium Marthæ jungens cum ſpiritus arte,
Doctrina pavit, vita fovit, prece lavit.
Innumeris ſignis fulget pius hic fide dignis:
In quibus ipſe fidus, rogo, Præſul, ſis mihi fidus
Per mundi tenebras; viriorum pelle ſcatebras
Te duce, poſt curſum, ferar hinc ad ſidera ſurſum. Amen.

ANNOTATA G. H.

a Thomas *ſucceſſor*, *Comes Sabaudiæ a Guichenono dicitur natus* 30 Maji anno 1177, *ſed* E
mallem legi unnum 1178, *quod prioris anni* 20
Maji, adhuc viveret S. Anthelmus, & potuit ſub
mortem S. Anthelmi conceptus fuiſſe. Ante hunc ex
3 *uxore Humberti nata fuerat Eleonora præmortua*
Agnete, ex priori thoro tunc filia unica, primum
Guidoni Viennenſi, deinde Bonifacio Monſferra-
tenſi nupta.

b *Ergo anno Chriſti* 1177, *& ſic in Epiſcopatu*
a die conſecrationis factæ 8 Septembris anno 1163,
vixit annos 14, *menſes* 9, *dies* 14.

c *Hæc de lampadibus accenſis confirmant, Gulielmus Nangius apud Gaichenonum, & Gaufredus in Vita S. Petri Tarentaſienſis.*

d *Duxerat nempe* Humbertus *tertiam uxorem* Beatricem, *filiam Comitis Vienenſis Gerardi, ex qua, quos dixi, Eleonora & Thomas.*

e *Addebatur*, Tum eſſe ſpe magis: *quod ſenſum nullum facichat.*

f Fictilisacum *eſſe in Delphinatu vicino, ſed in diœceſi Bellicenſi, indicavit Chavetus.*

HISTORIA ELEVATI CORP.

Ex Gallico Latine edita Bruxellis. F

CAPUT I.

Occaſio petitæ Elevationis, & prævius ad ad illam Proceſſus.

5 Viſio quædam præceſſit, quæ huic Elevationi S. Anthelmi occaſionem dedit, fuitque talis. Excubabat ædituus ſuper tholum eccleſiæ majorem: cum ſubito ſtrepitum audit, velut tranſeuntis turbæ. Deſpectans autem e ſublimi pegmate, videt eccleſiam cornſcationibus plenam. Obſtupeſcenſque ad lumen tam inſolitum, eum ſuſque deque circumtuliſſet oculos; conſpicit turbam venerabilium perſonarum, ex compoſito procedentium cum funalibus per S. Joannis baſilicam. Ut autem e regione tumbæ S. Anthelmi conſtiterunt; cernuo vultu, profundam tumulo reverentiam exhibuerunt, & mox diſparuerunt. Hæc urgens quidem erat, ſed quam hic annecto, urgentior fuit tranſlationis occaſio. Annus agebatur MDCXXX, felix, fauſtus, & de hac Elevatione lumen immortale ſibi mutuatus: quo *Poſt viſionem æditui fallam.*

Reve-

A Reverendiſſimus & Illuſtriſſimus Dominus Joannes de Paſſelaigue, non ita *a* pridem inauguratus Bellicenſis Antiſtes, volens more majorum, ſui Præſulatus initia celebritate aliqua conſecrare, Pontificatumque feliciter auſpicari, decrevit ſibi Patronum aliquem, ex illa beatiſſima Sanctorum omnium univerſitate adſciſcere : nec propinquior illi quiſquam viſus eſt S. Anthelmo gentili & deceſſore ſuo. Sed nec tam præſentes alibi cognoſcere Divos poſſe ſe judicabat, quam ejuſdem S. Anthelmi congeneres, concorporeſque Bellicenſis olim Eccleſiæ Præſules, ejuſdem Ordinis Patres se profeſſos, Pontios, Raynaldos, Artaldos, Bernardos, Boniſacios *b* : quorum alii S. Anthelmo poſthumarunt, alii ſynchroni fuerunt, omnes denique virtutem & dexteritatem ab ipſo fere hauſerunt. Hæc illi cogitanti veluti faces quaſdam ſubdidere Reverendi admodum Viri, Decanus & Canonici Bellicenſes : libellum ſupplicem eidem offerentes pro nova apotheoſi ſeu ſolenni S. Anthelmi Elevatione. Tenor libelli talis eſt.

a *effectui Joannis Epiſcopi*

b

B a Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo Domino, D. Joanni de Paſſelaigue, Epiſcopo Bellicenſi, Sacri Romani Imperii Principi. Humiliter exponunt Decanus & Canonici Cathedralis Eccleſiæ Divi Joannis Baptiſtæ, & Syndici Bellicenſis civitatis, S. Anthelmi, ex Ordine Carthuſianorum delecti Bellicenſium Epiſcopi, venerandum corpus, ix dicta eccleſia indecoto rumulo, fumo, ſqualore, & aranearum telis obſito, hactenus jacuiſſe; numquam fortaſſe, aut ſero nimis honori debito reſtituendum, niſi clariſſimis & lucentiſſimis, infinitiſque miraculis maxime veto ob conſervatam toties civitatem a ſævienta per univerſam Galliam peſtilentiæ morbo, multiſque varie afflictis reſtituram ſanitatem, ſeſn apertiſſime manifeſtaſſet. Quorum beneficiorum non immemores, & ne ipſi majorum ſuorum delicta ramæque negligentiæ pœnas luant; meritos honores tanto viro, Epiſcopo Belliceoſi digniſſimo, Patrono & Domino ſuo meritiſſimo, tamquam tutelari Numini, reſtituere decreverunt; ne ſuo ipſe altari careat, cum Sanctus ab omnibus certiſſime habeatur; & talis auctoritate ſanctiſſimæ matris Eccleſiæ, quæ errare nec ſcit nec poteſt, cognoſcatur;

C ejuſque feſtus dies annis ſingulis, & in hac & in aliis diœceſibus, ſolenniter celebretur. Quamobrem obnixe expoſtulant, & te Dominum Epiſcopum, ſancti viri æmulum & meritiſſimum ſucceſſorem, humiliter ſupplicant; ut ſacrum ejus Corpus & Reliquias rite relevari, decora capſula honorifice recondi, & ſacello ſuo donari jubeas & cures; ad publicam utilitatem & majorem Dei gloriam, qui in Sanctis ſuis gaudet venerari. Sic ſignatum: I. Vallon, Decanus; L. Mermetius, Archidiaconus; Perre, Theſaurarius; Conſtantin, Sacriſta; Saltenr, Archipresbyter; du Poyſat; H. des Eſcelles, Primicerius; I. Bondon, L. de Sayſſel, Reydelet, I. M. Borſier, De Maillans, Des Roys, Mellieret, Trieaud; Mellieret, Conſul; Gariod, Conſul. *Supplicantibus reſpoxſum bis verbis eſt.* Fiat prius diligens & ſincera perquiſitio de veritate in ſupraſcripta ſupplicatione contentorum, præſertim de identitate corporis. Pro quibus rite & convenienter perquirendis, committimus Venerabilem Virum Magiſtrum Benedictum Jantet, Vicarium noſtrum Generalem, & Reverendum Patrem Franciſcum a Camberio, alias Genan, Capucinum, Sacræ Theologiæ Profeſſorem & Concionatorem; & pro actis recipiendis, & teſtium judicice citatorum & productorum depoſitionibus, Magiſtrum Claudium Ribod Notarium Regium; qui omnes corporale in manibus noſtris juramentum præſtabunt, ſe cum omni circumſpectione, diligentia, fidelitate, ſinceritate & zelo, circa hujuſmodi graviſſimum negotium ſe habituros. Quibus, rite canonice & juridice peractis, omnia in manus noſtras conſignentur. Datum Bellicii, die c xix menſis Maji, anno Domini milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo. Joannes Epiſcopus Bellicenſis.

concurrent. Capitulum Bellicenſe cum Syndicis,

a

petit elevari & tranſferri corpus,

c.

3 In nomine Domini Jeſu Chriſti, Amen. Anno a Nativitate ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti, milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo, indictione tredecima, die vigeſima menſis Maji, Pontificatus vero ſanctiſſimi Domini noſtri Urbani Papæ VIII anno octavo. Coram nobis, Benedicto Jantet, Juris Canonici Doctore & Vicario Generali Diœceſis Bellicenſis; & Fratre Franciſco a Camberio, Capucino Concionatore, & Sacræ Theologiæ Profeſſore; ad inſtantiam & requiſitionem venerabilis Domini Joannis Reydelet, Canonici Cathedralis Eccleſiæ; honorabilis & diſcreti viri Joannis Carrel, Procurſtoris in tribunali Beugeſii, congregatis in domo habitationis dicti Vicarii Generalis; comparuerunt iidem Venerabilis Dominus Joannes Reydelet, & diſcretus Joannes Carrel: qui nobis exhibuerunt libellum ex parte R. R. D. Decani & Canonicorum Cathedralis Eccleſiæ S. Joannis Baptiſtæ, nec non Spectabilium DD. Syndicorum civitatis Bellicenſis; exponentium & requirentium, ut venerandum corpus beatæ memoriæ S. Anthelmi, Epiſcopi quondam Bellicenſis, auctoritate ſanctæ Matris Eccleſiæ, ob ſanctitatem vitæ titulo ſanctitatis donati & miraculis clari, honoratius reponatur, ſacello particulari donetur, & ejus feſtum quotannis ſolenniter celebretur, cum decreto Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi ſupradicti Domini, D. Epiſcopi Bellicenſis; de perquirenda prius varitarn contentorum in dicto libello, præſertim de identitate corporis dicti S. Anthelmi, pro quibus nos ſupranominatos commiſit die decima nona præſentis menſis & anni. Nobis etiam iidem Venerabilis Dominus Joannes Reydelet, & honorabilis & diſcretus Josnnes Carrel exhibuerunt mandatum ſuæ conſtitutionis, ad procurandum & probandnm contenta in ſupradicto libello nomine dictorum Dominorum: quod quidem cum ſupradictis libello & decreto juſſimus hic inſeri, & de verbo ad verbnm tranſcribi. Tandem inſtanter rogaverunt, ut commiſſioni injunctæ incumbere quamprimum dignaremur.

regatis ut quæ mandatum Epiſcopi,

pro ut deputati Procuratores,

4 Cui petitioni libenter annuentes, eadem hora mandavimus dictis procurſtoribus, ut ſi quæ in promptu habeant pro probatione contentorum in memorato libello, proferant. Juſſis obſequentes, pro probatione primi articuli, videlicet, quod beatæ memoriæ S. Anthelmus ſancte vixerit, Sanctus communiter habitus fuerit, & quod auctoritate ſanctiſſimæ Matris Eccleſiæ titulum Sancti merito obtinuerit, ſequentibus clarum eſſe aſſeruerunt. Primo quod ſancte vixerit, in medium protulerunt librum R. P. Theophili Reynaudi e Societate Jeſu, quem inſcripſit de Sanctis Lugdunenſibus; in quo deſcribens vitam S. Stephani Epiſcopi

ſanctitatem perſonæ,

Dieuſis,

D Ex MSS. ac Nota tio publi- ca

E

F

A Dianſis, antea Carthuſiani, circa medium, var-
EX NSS. ba faciaos de S. Anthalmo, illum ſanctitata vitæ & miraculorum gloria inſignem prædicat. Quod Sanctus communiter habitus ſit, obtulerant Surium auctoram approbatum & fidem faciantem, qui Sanctorum Vitas deſcribens, illiuſque vitam enarrans, ipſum titulo Sancti decorat vigeſima ſenta Junii, tomo tertio. Quod auctoritate ſanctæ Matris Eccleſiæ obtinaat, probant ax Martyrologio, quod produxerunt, in quo vigaſimo ſexto Junii hæa verba leguntur: Item memoria S. Anthelmi, Epiſcopi Bellicenſis. En quibus auctoritatibus luca clagins conſtat S. Anthelmom ſancta vixiſſe, Sanctum eſſa, & Sanctum declaratum. Veniens poſtmodum ad ſecundum articulum, vidalicer, quod
& identitatem corporis, corpus illud, requieſcans ia eccleſia Cathedrali S. Joannis Baptiſtæ a latare daxtro anta portam Chori, ſit vere corpos S. Anthelmi; antaquam dicti Domini Procuratores procedant ad ampliores probationas, enixe requiſierunt, ut nos sranſferre dignaremur ad illius ſepulcrum; cujus ſitum, ſtatum, & formam, com donativis ex voto aſſixis, petierunt deſcribi.

5. Abſqua mora igitur iter noſtrum direnimus ad eccleſiam Cathadralem S. Joannis Ba-
B ptiſtx; ad quam cum perveniſſemus, dicti Domini Procuratores indicaverunt nobis S. Anthalmi tumulum, anta forer Chori ad dextram ingredientium; quem lapideum invenimus, duorum aircitar pedum latitudinis, & ſex longitudinis, cum antiqua effigie Epiſcopi ax gypſo aliquanrulum in facie daformata, habenta deſuper arcellam ferream, & in circuitu quadrato opere cancellos ligneos, armatos inſuperiori parta acumioibus ferreis; decoratur inſuper tumulus iſte imperiali thalamo divetſi coloris, habenta in columna ſiniſtra a parte anteriori hujuſmodi inſcriptionem: D. O. M. B. Anthelmo Thaumaturgo, libertatis Eccleſiaſticæ ſtrenuo vindici, Carthuſiæ majoris ſeptimo Priori, totinſqua Ordinis item ſeptimo Generali præpoſito, Sacri Imperii Principis, Civitaria Bellicii quadrageſimo tertio Præſuli, primo Dynaſtæ & tutelari picntiſſimi clientuli, D. & D. Et an columna dextra ab eadem parte anteriori ſequrns Epigramma ſive tetraſticon pendet.

Hactenus illæſum pet bella, incendia, peſtes,
Bellicium hoc Anthelme tibi debera fatetur.
Et na nulla tuis reſeratur gratia donis,
C Urbs tua perpetuos tibi voto ſacrat honores.

Et ſuperius plurima ex voto donativa. *Hanc ſepulturæ deſcriptionem tamquam adhuc integræ pro probatione corporis S. Anthelmi, ſatis facere in aperto eſt.* Ad alias *tamen* probationes dd. Domini Procuratores procedando, denuo produxerunt Surium, qui ia primo miraculo, eorum quæ in calce Vitæ S. Anthelmi recenſet, indicat illum in eccleſia S. Joannis Baptiſtæ inhomarum fuiſſe: atque per eumdem Auctorem conſtat dainco, cum miracalum rtium vicinarum lampadarum, rampore inhumationis divinitus ecceaſarum, refert: illaſque nobis ante pulpitum conoionum Indicaverunt.

6 Demum pro ſuperabundanti probationa addiderunt, publica voca & ſama ex antiqua petram noſtrorum traditione, hoc ſepulcrum
quibus vita ſubſignatis, dici ſepulcram S. Anthelmi: omneſque quia ad ejus interceſſionam recurrunt, hic vota ſua depromere, ut per taſtes omni exceptiono majores probare parati ſunt, & quos canonice citatos producunt. *Sic ſignatum.* B. Janiet, Vi- D
carius Generalis. Fr. Franciſcus, Capucinus indignus: I. Vallon, Decanur. I. Marmerius, Archidiaconus. Perret, Theſaurarius. Vulliet. Conſtantie, Reudelat, du Povſar. H. des Eſchalles, Primiceriur. Tricand. M. Botſier. F. Mouniar. Bondon. des Reys, da Mallians. Carrel, Procurator. Ribod, Secretarius commiſſus. *Talis autem proceſſus relato ad Epiſcopum reſpondit ille per hoc dicerstum.* Nos Joannes de Paſſelaiguc, Del & ſanctæ Sedis Apoſtoliex gratie Epiſcopus Bellicenſis, viſis ſupraſcriptis informationibus & depoſitionibus, quibus nobia conſtitit & certiſſimo conſtat, S. Anthalmi Seiguni, alias da Cheignin, en Ordina Carthuſianorum, quondam hujus civitatis & diœceſis Ballicenſis Epiſcopi, verum aſſe corpus, quod jacet in antiquo & a rarra aliquanrulum elavato ſapulcro, prope portam Chori eccleſiæ noſtræ Cathedralis Bellicenſis, ad dexteram; illudqua miraculis claruiſſe hactenus, ſicut & modo; dignumqua quod honoratius collocetur; decernimus daclaramuſque & judicamus: ideoque nos ad illius Elevationem & Tranſlationem, ex hu- E
mili ia quo jacuit loco, ad ſacellum, racans ad hujuſmodi opus arectum, die nxvs menſis prxſantis, qua ejus faſtum hac in diœceſi ſolanniter colitur, auxilianta Domino, procedemus. Actum Bellicii, dia nss meaſis Junii, anno Domini MDCXXX.

ANNOTATA G. H.

a *Conſecratus* 24 *Martii dicti anni* 1630.

b *Ex his omnibus, præter* S. Anthelmum, *ſolum* Booiſaeium *retulit Sauſſaius in Supplemento ad* 24 *Julii. Fuit hic Thomæ Comitis Sabaudiæ & Beatricis filius, a S. Anthelmo prædictus. Apud Sammarthanos* Altaldus, ax Carthuſiano Belliceoſis Epiſcopus, *ut* Sanctus *indicatur; cujus corpus anno* 1640 *inventum eſt: dicitur* pridia Nonas Octobris anno 1206 obiiſſa, *de cujus & aliorum veneratione Ecclesiaſtica, ſingulorumque eorum Actis, ſi quæ olim furrunt conſcripta, optamus a Bellicenſibus iaſtrui.*

c *Impreſſum*, Vigeſima prima menſis Maji: *ſed & videtur legendum* XIX, *quia mox his allegatur dies* XX, *at poſterior, & plura ſimilia meada bit occurreat, iſtud quoque corrigendum cenſui, ut etiam infra ubi legitur* dias vigeſima, *rum congruum ſit; commiſſionem præceſſiſſe uno ſaltem die executionem.* F

CAPUT II.

Quo modo, & quo pompa celebrata Elevatio ſit.

7 DIem Elevationi digniſſimus antiſtes di- *Elevatio-*
nit nxvs Junii, S. Anthalmo natalem. *ni aſ-*
Fama ergo Tranſlationis longe lataqoa vulgata, *ſignatur*
magis hactenus ſemper optata quam ſperata *dies* 26
(nam procraſtinatio illius ſpem fare omnem e- *Junii*
liferat) illico plurimorum aoncitavit animos, ut pompam quiſque, qoad poſſat, cohoaaſtaret. Incredibilia dictu eſt, qnot & quantos hæc fama popularas conciverit, & velut claſſico reſonante Bellicium adduxasit. Vidiſſes omnis generis, ſenus, ætatis, conditionis homines ad limina Divi properare; in tantum, ut Baſilica S.

Joannis,

A Joannit, quemcumvis vaſte non capetet omnes. Conſtantius autem iterum eſt in avitam hanc tranſlationis cæremoniam, quod Antiſtes eſſe prudentis judicaret, prius explorare tumuli fidem & conſtitutionem. Ne quid ergo tumultuarie fieret, pridie quam ad publicum Actum procederet, mandavit aperiri ſepulcrum. Itaque teſtibus ad id idoneis vocatis, Decano, Canonicis, & Syndicis, aliiſque, juſſit lapidem ſepulcralem elevari. Et mox quaſi balſamum aut ſtacten dies afflaſſet, cœpit odor ſuaviſſimus ex ejus hypogæo diffundi. Et vero purpureas ſpirabat locus ille roſas, teſtis orationum ejus; quæ, ut in Apocalypſi legimus, phialæ plenæ odoramentorum merito dici poſſunt, funtuntque pignus quoddam illius, quæ per totum diem illum exundavit, ſpititualis ſuavitatis & gratiæ. Porro in illa poſitione reperta eſt ſanctiſſima gleba, in qua condita fuerat figura cum Pontificali pedo ad latus; eum mitra, licet aliquantulum exeſa in capite; eum reliquis item Sacerdotalibus indumentis, ſed pæne conſumptis. Deniqua ealia ejus & acerra, ſeorſum ſubabſide ſepulcrali recondita, conſpiciebantur: quorum B omnium virtutem, ſi homines diutius ſiluiſſent, lapides clamaſſent.

pridie aperitur tumulus

cum odore ſuaviſſimo

exhibet corpus:

8 Quis tunc adſtanti coronæ, cernenti talia, ſenſus? Prorſus avidior multo fuit, quam ſit hodie nimiis profanarum antiquitatum admiratoribus: qui ſi incideriut in ſtatuas vel coloſſos veteres, numiſmata vel alia Græcanicæ vetuſtatis monumenta, immane dictu quantum ſtupent. Sed multo majori dignum admiratione viſum eſt, quod poſt tot annos ſepulturæ, velut ex inſperato redivivus S. Anthelmus, Collegis ſuis redditus eſt: eum nemini dubium eſſet, utrum ille ipſe foret, qui videretur. Quamvis enim ex præcedente aliqua (ut veroſimile eſt) tumuli tentata alias apertione, detritum ſit aliquid de veſtimentis & corpore, tamen de identitate nulli dubium fuit. Igitur cum omni reverentia, detractis veteribus exuviis, novis induitur. Mitram Collegæ Capituli dedere: Sebaſtianus Poſſatius, caſula ſua auguſtiore veſtivit illum: atque ſic comparatum, traducunt in aliud mauſolæum. Teſtatur ipſe, qui interfuit Monyer, Canonicus & Theologalis Panegyriſtes; cum tanto animorum ſenſu tranſactam hanc Elevationem ſacræ glebæ fuiſſe, nil ut ſimile vel æ- C qnale viderit Bellicium ab immemorabili tempore. Audet dicere (ſed tropo forte liberiore) tertiam lacrymis innatafſe, ſuſpiriis aerem animatum fuiſſe, topiaria nulla tam ſuavem unquam odorem exhalaſſe, ſicut extractæ illæ e tenebris ſepulcralibus Reliquiæ.

quando illud mortalis veſtibus indutum,

9 Loculamentum intetim novum apparetur, quod Bellicenſes Religioſæ Viſitationis tam ſubtiliter aptarant, totque beatillis (ut auctor Gennandus loquitur) ornarent, ut de eo dici poſſet, Materiam ſuperabat opus. Cumque traduceretur ex loco in locum, atque inde in loculamentum prædictum, providus Antiſtes Procuratoribus præcepit, ut in teſtes vocarent omnes adſtantes, & quæ fiebant, in Acta referrent, per manum Actuarii. Quod & expediie fecerunt, ſignatumque ſuit inſtrumentum manu M. Laurentii Vianii, Notarii Regii. Pæne prætieram, quod idem prudentiſſimus & religioſiſſimus Præſul, ut pompam ornaret, non omiſerit advocare quatuor vicinarum Carthuſiarum Priores. Hoc enim ſtodio fuit illi cum primis, ut vivam S. Anthelmi in priore Portarum ſpirantemque imaginem te-

totulo ornato imponitur.

Tranſlatus.

præſentaret. Sic quippe ſibi perſuaſeret futurum ut omoes viſis illis Patribus, redivivum S. Anthelmum ſa conſpicere arbitrarentur, maxime viſo P. Priore Carthuſiæ Portarum, cujus Anthelmut fuiſſet Novitius; & ſeptimus inde Ordinis totius Generalis. Atque ita quidem deſtioarat animo; ſed duo tantum præſentes adfuere, D. Prior Domus Portarum & P. Prior Petræ-Caſtri: reliqui duo, utpote ad quos ſerius perveniſſet hoc verbum, minime interfuere. Nihilominus ioſtar omnium unus erat P. Prior Portarum, cujus veneranda canities, & vultus ad pietatem compoſitus totus, honorabilem diem illum & cæremoniam omnem feciſſe videbatur. D EX MSS. *adſunt Priores Carthuſ. duo*

10 Sed ut ad id, unde digreſſi ſumus, revertamur, Reliquiæ in loculamento decenter repoſitæ, ſtragulis thalami Imperialis contectæ fuere. Receſſit interea Præſul in ſacriſtiam, ut ſolennia, cætemonias, & quidquid ad decorem tranſlationis ſpectabat, ordinaret. Statuit igitur in primis, ut Veſperæ, & Completorium ſolemniter decantarentur alternantibus vices Phonaſcis & duobus Choris; ad quod etiam Camberiaco E præſtantiſſimos accivit Muſicos, idque propriis ſumptibus. Statuit inſuper pervigilium celebraretur: itaque noctem in quatuor partitus eſt Vigiliis. In prima (quæ ab hora octava inchoabatur, & terminanda erat noctu concubia) quatuor Canonicos; quatuor Presbyteros honorarios, cum aliquot Sacellanis & Muſicis præſto adeſſe voluit; quibus injunctum ſuit, primum concinerent Nocturnum, cum Lectionibus deſumptis ex Epiſtolis Apoſtoli ad Timotheum & Titum. In ſecunda Vigilia, id eſt ab hora noctis decima uſque ad duodecimam, psaem numerum Canonicorum, Presbyterorum, & Muſicorum deſignavit, qui ſecundum concinerent Nocturnum; Lectiones duſumptæ ſunt ex Surio, qui Vitam S. Anthelmi edidit. In tertia Vigilia, nimirum ab hora conſequente duodecima uſque ad ſecundam, totidem Eccleſiaſtici Pſalmodiam tertii Nocturni, cum Homilia B. Gregorii Papæ ſuper Euangelium Matthæi, Homo quidam peregre profectus, proſeeuti ſunt. In ultima denique, videlicet ab hora ſecunda uſque ad quartem antelucanas Laudes cecinere. Nocte in hunc modum exacta paulo F poſt horam quartam, Prima cantatur & Tertia. Quinta ſuggeſtum aſcendit Franciſcus Monyer, Canonicus & Orator Bellicenſis, qui de S. Anthelmi præclaris apud Deum & homines meritis tam copioſe, fortiter, ſuaviterque diſſeruit, ut & ſeipſum tunc ſuperaſſe credendus ſit. Oratione hac (quæ etiam extat) habita, Reverendiſſimus Antiſtes confecretionem aræ, quam in facello novo, quod ſuo & collegarum ære in conditivum erexerat, auſpicatus eſt, cum officio & cæremoniis Translationi propriis. Itum eſt deinde ad locum, in quo requieſcebant S. Anthelmi Reliquiæ. Sed priuſquam eas elevaret, annuit R. P. Franciſco Gennando Capucino, ut ad populum diceret. Ejus thema fuit ex atena & renata deſumptum de vita ac virtutibus S. Anthelmi, de identitate corporis, de miraculis, aliiſque. Concluſit denique, dixitque meritis ejuſdem cæcos videre, leproſos mundari, mortuos reſurgere, dæmonia quoque expelli, in eumque vere convenire, quod canit Eccleſia in Hymno:

Centantur Veſperæ,

& Matutinum per partes.

Sacellum conſecratur,

iterum concio

& poſt panegyrim

Ad ſacrum cujus tumulum frequenter
Membra languentum modo ſanitati,
Quolibet morbo fuerint gravata,
Reſtituuntur.

AUCTORE COÆVO.

A Eahortatus eſt denique morbidos, afflictos, frigoreticos, ut ad Sancti tumulum eum fide ac fiducia confugerent, & opem (pæne certam) expectarent. Placuit hic ſermo, tam in ſubſtantia, quam in phraſi, etiam in affectu accentuque quo pronuntiabatur.

Inſtituitur proceſſio.

13 Concionem excepit amburbalis Proceſſio; quam eondecorarunt Scholares cum Regentibus & Præfectis, Sodales ſacroſancti Roſarii, Sodales item Sanctiſſimi Corporis Domini; Patres Capucini devotiſſimi, PP. Minoritæ, turba magna Sacerdmum ſæcularium ſuperpelliceis albicantium, Decanus & Canonici pretioſiſſimis inſulis induti. Quatuor Canonici ferculum geſtabant apertum, non operimm: hoc enim ita fieri oportuit, ut ſatisfieret fitientiſſimo videndi populo: qui nihil magis urgebat & ambiebat, quam ſanctiſſimum illum ſuum Præſulem, velut poſt quatuor ſæcula & quod excurrit, e tenebroſo ſepulcri ambitu erutum videre redivivum. Ante & poſt ſequebantur innumeri eum funalibus ceræ virgineæ. Aderat in centro pompæ Reverendiſſimus Pontificalibus veſtitus, Præcedebat ejus Accenſus, pedum ei præferens: Diaconi ac ejus Subdiaconi a lateribus, Eleemoſynarii illius in ſuperpelliceis adhærebant eidem, ſyrma geſtantes: denique tota familia in decentiſſimo habitu immediata ſequebatur ejus veſtigia. Syodici & Seabioi urbis, Prætorii quoque complures Officiales, qui Corpus juſtitiæ conſtituunt; item alii (quos Electos vocant) Officiarii Salinarum; maxima præterea caterva nobilium virorum & fœminarum, ex circumvicioia loeis, etiam antimis aderat: denique claudebat agmen populus Bellicenſis. Omnium autem Ordinum in ſe oculos atque ora convertit devota S. Anthelmi Confraternitas. Hæc addextrabat, & ſiniſtrabat circum ſecus ferculum, ſtipabaique Eccleſiaſticorum latera, non ſine notabili modeſtia ac gravitate juncta pietati. His omnibus armabatur dextera face virginea, jubati ſulis (ſit verbo venia) invidiam factura. Turma ſane conſpicua, quæ ſplendore ſuo, ad pietatem & D. Anthelmi gloriam egregie comparata, quotquot eos aſpicerent, accendebat: flos Bellicii, probitatis omnis decus, novum agmen ætate & dignitate in primis reverendum, congruentiſſima ſerie ſubſequens alios, quos diximus, Sodales ſanctiſſimi Roſarii & Corporis Chriſti. Hi omnes anteluceate face colluminabant, vel pæne prope ſeculum ipſum adeant. Jus tamen vicinioris gradus dederant his alii omnes Ordines, quod honorarii ſtipatores S. Anthelmo dati viderentur a Deo.

& Confraternitas originis.

B

C

Conditur quo rei geſtæ inſtrumentum.

14 Amburbalibus his ſuttis, Miſſa ſolenniſſime cantata eſt. Qua expirante, ferculum in aula repoſitum fuit, ſuper injectitia ornamenta pannoi concoloria ibi admodum lata, præquam alibi ſpecioſa. Deoique Sexta Nonaque diei conſequenter decantata, unuſquilibet ſuaviſſima pietatis ſuæ mercede coboneſtatus, receſſit ad propria. *Et Epiſcopus authenticum de re geſta inſtrumentum hoc tenore ſignavit:* In nomine Domini. Amen. Anno ſalutis MDCXXX, die vero nova Junii. Nos Joannes de Paſſelaigue, Dei & ſanctæ Sedis Apoſtolicæ gratia Belliceoſis Epiſcopus, S. R. I. Princeps, juxta decretum, declarationem, & ordinationem noſtram, diei XXI menſis & anni præſentium, & in executione ejuſdem, ad eccleſiam noſtram Cathedralem in Pontificalibus accedentes, aſſiſtentibus nobis venerabilibus Decano & Capitulo d. noſtræ Cathedralis eccleſiæ, multiſque aliis tam regularibus quam ſæcularibus cum maxima populi multitudine; tumulo in quo hucuſque S. Anthelmi Bellicenſium Epiſcopi corpus jacuit, juſſu noſtro aperto, ſacras d. Corporis, Pontificalibus indulti & ornati Reliquias, inter ſe pro majori parte adhærentes in eo inventas ea qua decuit reverentia a nobis recollectas, & in capſam novam reconditas, in ſacellum & ſuper altare, ad nomen & memoriam ejuſdem S. Anthelmi per nos conſecratum, cum ſolennitatibus in talibus ſequiſitis, ad majorem Dei omnipotentis (qui in Sanctis ſuis gaudet venerari) gloriam, devote repoſuimus & collocavimus. In cujus rei fidem præſentes, propria manu ſubſcriptas, per Mag. Claudium Ribod Notarium regium & publicum, pro Secretario noſtro in hac parte aſſumptum, confici & ſubſignari, ſigillique noſtri fecimus affixione muniri. Datum & actum loco, die, & anno præfatis.

D

Joannes Epiſcopus Bellicenſis.

Ribot Not. R. pro Secretario aſſumptus.

Apoſtrophe ad Bellicenſes.

15 Quod S. Joannes, nuncupatione Chryſoſtomus, poſt fata ſua redux ad eccleſiam ſuam, & in ſua Cathedra locatus, acclamantibus ſibi populis: Cape ſancte Paſtor, cape Sedem tuam, reſpondit; Pax vobis; idem utinam vobis, Bellicenſes, poſt Elevationem ſuam ipſa, qui jam vindicatus a pulvere & patredine calcat colubri caput, S. Anthelmus impertiat; pacem, inquam, remorum & pectorum, & poſt hujus vitæ decurſa ſtadia, immortale præmium, pro tot congeſtis ac exaggeratis honoribus, quibus eum coacervulaſtis. Puteos eſt Deus reſtituere Eccleſiæ veſtræ quod meretur, exemplum videlicet Evangelicum, & augere incrementa frugum juſtitiæ veſtræ. Et quis poteſt ſimiliter ſe gloriari ſibi, Bellicium? quæ ſuſtaliſti mortuum tuum de ſorte mortis, de pulvere ſepulturæ, in verbo Domini Dei? Hic eſt ille qui dejecit Regulos ad perniciem, & confregit facile potentiam ipſorum: Qui inſcriptus eſt in judiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & reſtituere tribus veſtras. Beati qui eum vidiſtis, & in amicitia ejus decorati eſtis. Nos vita vivimus tantam, poſt mortem autem non erit tale nomen noſtrum. Nam ex divina interminatione, ſerpenti terram comedenti cibus adhuc fumus, & per omnia momenta de ſalute ſuſpenſi. Quod ſupereſt, oratorio more poſt argumenta, vos teſtes horum miraculorum ejus vocabo, quæ hic receſeo.

E

F

CAPUT III.

Miracula ad Invocationem S. Anthelmi innovata.

Urbs a peſte ſervata ſemel,

14 Recenſet ea multis pauca Franciſcus Geanandus Capucinus, & Monyer Canonicus; quæ ea eorum fide refero. Ac primum, quod celebrant, beneficium beneficiorum eſt, oppidi Belliceaſis perpetua ſub D. Anthelmi tutela ſoſpitas, & a lue ſecuritas. Patuit id manifeſtc eo pmiſſimum anno, quo regius exercitus ex Allobrogibus revertabatur. Cum enim in S. Mauritii muoicipio peſtis atrociſſima graſſaretur, per quod tranſitus erat, Januaris ordi-

Digitized by Google

A dinibus, & pleriqoe omnes emiſſis ſodalibus & calonibus ægri redirent, alii tabe, alii lue certiſſima tacti; mox ut in agro Bellicenſi conſtiterunt, confeſtim ægritudine depulſa, ab infirmitate ſue reſpiraruut. Cum cohortes D. Riberacii & Pampeluvicii, relicta Caſalenſi urbe, per Pedemontanem regionem contagioſo laborantes morbo tranſirent, ut Bellicii meterentur hoſpitia, ubi & menſibus totis hæſerunt; pereulit Bellicenſes eorum edveotus, quia conſtans rumor præceſſerat, eos certiſſimam invehere peſtem, quocumque penetrarent. Iteque cum eos evertere non valerent, ad Sanctt tutelaris ſui Anthelmi patrocinium confugerunt. Nec fruſtra: ſiquidem, Deo & S. Anthelmo miſerante, præſidiarii, civet, adeoque milites omnes alii, qui in finibus conſtiteruot, contagionem evaſerunt; nullis omnino ex eertu pauciſſimis extentn numero deſideratis. Circa idem tempus Barbara, uxor viri nobilis Georgii Ferrani Tnparehæ Cortinii, Conſiliarii Regii, mulier etat S. Anthelmo ſingularitet devota, proptet præſentiſſimem ejus, quam freqnenter experte fuerer, opem. Huic filius etat, cui corpus enormitet intumuerst. Cumque melum ingreveſceret, vocatus eſt chirurgus, ut quid de en ſentiret, ediceret. Ille conſidereta tumoris circumſtantie dixit, id quod res erat, ignem ſecum, eut luem certam ſibi videri. Verum nihil mote meter, ed S. Anthelmi confugit auxilium, ſibi familiæque concilisndum. Interim ſtylo jubet ulcus aperiri, ex quo mox purulentiæ ſæces & ſudnris grumi tam copioſi, non ſine compunctionibus ſcertimis, ſeeuti ſunt ut in ſiou lugentis & afflictæ metris animam poſuerit. Ad miraculum eutem illud referendum eſt, quod nullus omnino domeſticorum, ex ejus contactu vitium valetudinis eut mortis peticulum incutrerit.

iterumque

& familia Sanctо devota.

B

15 Peupercule ruralis muliet, orte vico Genevrenſi, noo ita procul eb Abbetia S. Sulpirii diſſito, dicta Claudia Morniere, jem iode e quadrienuio, ut credebatur, poſſeſſa (nec geſtus, & io ſmde omnia degenetens vultus, aliud de ea enuntiabat) monita eſt a Bellicenſi Præſule, ut ad S. Anthelmi convoleret monumentum. Nec ad hanc vocem obduravit cor ſuum; ſed profecta eſt, eoque pervenit xxiv

C Julii. In craſtinom rei divinæ interſnit: quam dum peregit Pater quidam Capucinus juxte S. Anthelmi ſepulcrum, ſubito poſt eliquot egiſtatinnes in ſnporem illa reſolvitur: ut autem evigilavit, reperit ſe quietem, nec ulli deinceps geſticulatiooi obnoxiam. Quapropter in gretietum actionem novemdiele jejunium celebrevit, & ſeeellum, in quo S. Anthelmi corpus requieſcit, ſæpius viſitevit. In loco de Regina dicto Georgius Faguet ſoit, cui quadrienuis erat filie meleficiete, tot convulſionibus nbnoxie, ut frequenter pro mortua haberetur. Sæpe totns quetuor menſes elinguis erat, & penitus obmuteſcebat. Quid faceret illi pater afflictus? Jem in medicos expenderat bonam pertem peculii ſui, nec tamen medelem invenerse: iteque vovet eem S. Anthelmo, & triduo poſt ſolntum eſt vinculum linguæ ejus, & in ſolidum redintegratur ſaoitas. Ad xvtr Auguſti venit Bellicium, & pro ea foteris decantata. S. Gregotius Theologus, orator in Cyprianum, loquens de pulvere ſancti Martyris, ait: Omnia poteſt pulvis Cypriani: quod miraculorum occaſione dictitabst, quæ ed ejus titulum fiebant. Idem pæne dixeto de pulvere S. Anthelmi, qui collectus ad ejus ſepulcrum in ipſius Translotionis die, colloque tredecennis pueri phrenetici appenſus, ſaloti fuit. Hic inſultare merito poſſem ejus tortori meln genio, verbis ipſius S. Hieronymi; Tu ſæpius hoc vilifſimo tortus es pulvere. Sed ne longior ſim, plura non addo.

L.beratur, energumene

Malefi-ciata,

phrenetica,

D

Ex MS.

16 Vit honoratus Antonius de Fraxino, a ponte Boni-vicioi cognominetus, av Novembris, MDCXXIX gravi morbo tenterius fuit, quo & afflictatus eſt aſſiduo uſque ad xxtr Junit MDCXXX, cujus vehementia ſeſe intendente penitus viſum amiſit. Tridun poſt in epoplexiam labitur, quam convulſiooes horrendæ comitebantur io tentom, ut ſinciput in occiput reditet. Sentiens ergo nihil emplius ſibi ſupereſſe quam funus, inclamevit S. Anthelmum eorde, quie voce oon poterat. Fide conjux ſimiliter, cetnens eum in hac lucta poſitum, vovit eum S. Anthelmo, pollicita ſe facem, qoæ ſtetoram ejus edæqueret, Sancto oblaturem, ſi vit vitæ redderetur. Res mire! qui jam funus putabatur, cœpit reſpirste, & lumina ſutſum tollere, circumſtentes intueti, eotes sudire & reddere vaces. Denique intre dies quatuor tollit grabetum ſoum, ſurgit, & embulat, qui totis octo menſibus in eo voluterus fuerat. Undecimo a convaleſcentia die venit cum uxore Bellicium, ibique quod debuit, exſolvit. Merinus, filius M. Jnannis Begginotii Bellicenſis, vix vitæ limine contigerat, cum ſubito catarrho obruitur; quo graviter oppreſſus, ſemiſalmis, frigidus, & tigidus per mediæ ſpatium horæ relictus eſt: nec cura, nec curetio proficiebat: quidquid demum in commune pro relevatione ejus conſulteretur. Matet cerners puerum funos mox fututum, devovit illum S. Anthelmo, in cujus etiam honorem Miſſam eddixit & facem. Vix votum emiſerat, & ecce caterrhus in momento ſubſidit, puer ed ubere redit nutrteis, ſalvus & incolumis. Mattieus Retiotus, vico Toyenſi oriundus, ex patœcia Arbignea, graviſſima tactus apoplexie, ut nec epertis quidem oculis edſtantes egnoſceret, inter graves anguſtias lnctebatur. Huc gener ſuus Benedictus Angelierius devovit S. Anthelmo, pollicitus ad aram ejus Sacrificium ſe nblaturum. Et quidem en die toto ac nocte conſecnte inter ſummas anguſties verſatus eſt, uſque ad horam Sacrificii: quando ſibi tedditus ad nfficie vitæ rediit, conſcientiem expievit, ac ſecta Synexi ſe tefecit, nec oltre quatriduum ægritudo deieoceps illum tenuit.

apoplexiæ eius

morbus dat

E

item apoplexiæ,

F

17 Humberta Drivet, filia Ludovici Drivet Sabaudi, undevigioti eanos nete, vitia eurium ec diatrhæe vehementiſſime torquebatur; in tantom, oe parentes, objecta ſpe ſelutis ejus, præpararent ſandspilsm, & reliqne ed funus neceſſaria. Petet temen, nnn immemor veterum S. Anthelmi beneficiorum, vovet ſe Bellicium eam edducturum, ſi ſeniteti priſtinæ reddetur. Audiit votum Deus & S. Anthelmus; illicoque qnæ obſurduerst, enditum recuperat, ut jem dicere poſſet; Auditoi meo dediſti geudium & lætitiam: etque edeo iotre pancos dies, perfecte coofitmata veletudine, Bellicium venit cum noverca ſua Jaqueline Groſſi voti cauſa. Vir honeſtus, domi foriſque ſpectatus, Petrus Norbalier Campanus, filiem habebat quadrimsm, ſed gradiendi facultate deſtitutem iquud patentes male habebat. Ut ergo

ſurd. & diarrhœa laborans,

claudo,

A volgatum fuit ad XXVI Junii celebrandam eſſe
EX MS. Trantlationem S. Anthelmi, ad eum quidem diem Bellicii non potuit ſe ſiſtero parens puellæ; ſed ad proximum templum Campaniæ pertexit, ubi fidem firmam erigens in Deum & S. Anthelmum, rogavit obtixe pro filiæ ſoſpitate: moxque, ubi ſui cordis ardori ſatisfecit, ad propria temeavit; & quam nuſquam & numquam adhuc in pedes erectam videtat, obviam ſibi venientem vidit filiam ſuam. Revetendus D. Curatus de Haran, excitus fama ſuturæ Trantlationis S. Anthelmi, venit Bellicium & licet eſſet afflicta tibia, tamen per confertiſſimam turbam penetravit & pervenit uſque ad loculamentum, in quo tecenset locatum erat corpus S. Anthelmi. Tanta ſpes & fiducia fuit impetrandi beneficii, ot etiam proſerperet, quo vegetus & valentior alius ſorte nec attingeret. Itaque ut coram ſacro ſerculo ſtetit, tibiam admovit, & ſubito detumuit: cumque ad latos ſeceſſiſſet, ſubligari detracto ctus ſoum inſpexit, nou jam lividum & purulentum ut prius, ſed nova cuto veſtitum.

curatus afflicta tibia

18 Claudius Renatus, ex parœcia S. Symphoriani in Delfinatu, iſchiade tactus in ſiniſtro
B femore, tam acerbo dolore cruciabatur, ut parom abeſſet ab impatientiæ vel deſperationis graviori contagione. Vidiſſes illum ſubinde per terram volutari in cœno ac ſordibus, ſeipſum cædere, pectus ac latera tundere. Monitus tandem ut meniem ad Deom ac S. Anthelmum levaret, votom vovit thaumaturgo S. Anthelmo: quod & implevit. Dum ergo Miſſam in ſacello devotius audit coram ſacris Divi Reliquiis, extemplo dolorem ſe remitteto jorat. Nec moea; pleniſſima potius ſanitata, relictis ibi fulcris pro anathemate, lætat & hilatis ad propria regreſſus eſt. Rem ita geſtam conſtat ex inſtrumento publico, deſu-
paralyſin duorum per confecto XXII Junii MDCXXXI. Benedicta filia M. Stephani Moutonii, Commiſſarii turalis vici de Bregnez, diœceſis Bellicenſis, duodeviginti annos nata, jam bienniu paralyſi diſſoluta fuerat, adeoquo membrorum uſu deſtituta, ut illi præter linguam liberum relictum membrum nullum eſſet. Parentes, qui tenera eam diligebant, propter prudentiam & optimam indolem, nollum intentatum temedium, quo mederentur
C illi, prœterierant: ſed fatale ac inſuperabile malum nulli cedabat temedio. Delata eſt Bellicium ad tumulum S. Anthelmi, ubi monita eſt, ut primo conſcientiam expiaret, quod ad actotum præſtitit. Novemdialia ſua exercitia bis ibidem repetivit, frequentiuſque ſacra menſa Euchariſtica paſta eſt. Qoibus expletis, perfecta ſanitas conſecuta eſt. Hoc miraculum ut teſtatiſſimum, tota diœceſi Bellicenſi celebratom ſuit. Petro
alio 16 annorum Boyſſet, ex parœcia Ponciniana, filia ſuit quatuordenuis paralytica, gradiundi lequendiquo facultate penitus deſtituta; quam voto facto commendavit Deo & S. Authelmo. Vix verba finietat; puella progreſſa aſt & locuta; profectaque Bellicium quod promiſſerat parens, ea ſolvit. Teſtes adhibiti ſunt Caſtellanos & Syndici.

muta & mutilo

19 Sub idem tempus venit Bellicium voti
rea Geofrida Guiner, ex Delphinatu otiunda, quadrimolam ſecum adducens filiam, mutam & mutilam. Pro qua cum faceret Sacerdos ad aram S. Anthelmi, & ceraum (quem Acnaldus patens Lugduno petierat) obtuliſſet; obſtupeſcentibus omnibus ſurtaxit; &, quod nullus unquam viderat, inceſſit; extra limea prodiit, D
& Deo ac S. Anthelmo lingua ſoluta gratias egit XVII Maji MDCXXXIII, præſentibus contibulibus Margareta Oberta, Claudina Garappeit, *fere cæca.* Matthæa Guerat, aliiſque. Claodia, filia viri ſpectabilis Adami Montay Bellicenſis, defluentibut in oculos peccantibus humoribus viſum penitus amiſerat. Quam eum mater ad S. Anthelmi tumulum adduxiſſet, confeſtim viſum recepit. Quidam alius, ceuſu psupet, ſed fiducia in Deom divea, cojus nomen non proditur, ipſa ſolenni *cæca* die Translationis S. Anthelmi ſimiliter viſum recepit. Unde tanto cœpit gaudio repleri, ut velut anthuſiaſmo quodam raptus per confertiſſimam turbam diſcutrens, nullum faceret modum jobilo, plauſibus manuum, & enarrationi indepti mi-
& cæca, raculi. Antonia Laynat vidua Stephani Boz, oculorum lùmine penitus amiſſo, votum ſancto nuncupavit Anthelmo: ad cujus tumulum adducta conſeicntiam rite expiavit, & Euchariſtiam ſumpſit; expleriſqoa precationibut regreſſa eſt ad propria, cum bona ſpe ſanitatisſecuturæ: nec enim credere potuit fruſtra ſe quidqoam feciſſe. E
Et vero non eſt fraudata voluntate labiorum ſuotum: ſed dum adhne in via eſt, officium viſus recepit, & auctiut etiam quam prius. Petretta *puella dolor.* Barbara Albergemanniea, graviter afflicta in pupilla oculi, novemdialia obivit precum exercitia circa tomulum S. Anthelmi. Quæ priuſquam domum eſſet regreſſa, perfecte curatam ſe reperit.

20. Franciſca du Puiſat, uxor nobilis viri *Plures* Marci do Plaſire, Toparchæ Veygerii, jam tri- *ſanati a* duo continua febri laborabat. Cum autem ad S. *febri varia,* Anthelmi memoeiam confugiſſet & in ejus ara Sacrificium offerri curaſſet, non multo poſt perfecte curata eſt. M. Laurentius Vianus Actuarius Regius & civis Bellicenſis, plutes jam menſes febris æſtus malignę paſſus fuerat: contra quam undique quęſita remedia nihil profuerant. Suggeſtum eſt illi, juberet ad S. Anthelmi tumulum) necdum enim elevatua erat (pro ſe Sacrificium offetri. Poſtera die ex inſtinctu ſui conſultotis, in ara, quæ proxima tumulo fuit, celebrari juſſit. Sed ſacrificatuto miniſtet deerat, cujus ipſe Vianus vicem ſupplevit uſque ad Elevationis Horam, quando vehementiſſime cœpit coatremiſcere, totuſque velut a ſe diſcedere. F
Circumſpiciens ergo, cum neminem videret, quem ſibi ſubſtituoret, prætet ſenem quemdam ex primoribus civitatis; nec eom auderet, ut ſibi ſuccederet in miniſterio Sacerdotis, interpellare; contra vim morbi luctari debut, uſque ad finem Sacrificii. Mirum dictu! finito Sacro, finem quoque febria habuit. Ennemanda Colerta, uxot M. Petri Tetemps de Rumilly, febri violenta, calida, peſtilente tenebatur, adeoque maligna & periculoſa, ut quotquot ipſi miniſtrabant, ſimiliter afflarentot, & cum ea febricitarent, ac periclitarentor. Menita tandem a devoto Patre Capucino, ut ſe familiamque totam S. Anthelmo devoveret, cujus eo die celebtabatut Translatio; confeſtim ſe fuoſque devovit, & poſt votum rediit valetudo.

item alii.

ta Joanna Boſſter Bellicenſis, longis fatigata tertianæ febris acceſſibus & receſſibus; cum patrocinium S. Anthelmi pet pœnitentiæ, precum & Sacramentorum præviam frequentationem imploraſſet, (in cujus etiam honorem Miſſam celebrari cutavit) mox a Sacro perfecte convaluit. Sed longe illuſtriſſimum eſt, quod

hic

A hic addo. Femina totius provinciæ nobiliſſima ee notiſſima, poſt multorum menſium febris autumnalis æſtus querranos toleretos, Bellicium venit ad memoriam S. Anthelmi: cui poſtquam vitam ac valetudinem ſuam unice commendaſſet, ipſo die quo reciprocare ſolebat æſtus, aſcendit rhedam, ut ad ſuos rediret: ſed bonus Dnus noluit eam eb expectatione ſue confundere. Mox igitur ut Bellicio exceſſit, febris eam quoque reliquit. M. Michael Pellicier, Caſtellanus Tranſſerranus in Delphinatu; & Gaſpar Pellicier filius ejus, Advocatus in Gratianopolitana Curia Parlementi; uterque graviter affligebatur, hic plenritide, ille febri, adeoque periculoſus eret ſtatus illius, ut conclamata eorum haberetur vita & valetudo, nihilominus prævaluit adverſus morbum & mortem imminentem S. Anthelmi patrocinium, cui ſe voti rei ſtiterunt Bellicii XXIII Aprilis M. DCXXXI. Vir nobilis in Delphinatu, totis menſibus novem, febrim quartanam prece & pretio depellere conatus, nihil profecerat. Itaque S.

B Anthelmo ſupplex factus, vovit ſi Bellicium voti cauſa profecturum. Liberatus eſt, ſed fefellit: rediit febris, ſed reſtaurato voto, perfecta curatio ſecuta eſt. Joannina Grenier Bellicenſis, novem hebdomadibus autumnali quartana febre laborarat. Varia, ſed fruſtra, remedia tentaverat: ad extremum S. Anthelmi ſupplex ambit patrocinium, & ut certiorem ejus opem ſibi conciliaret, in ejus ſecello, ſui cordis æſtum, & in ſeipſa effudit enimam ſuam cum tanto fidei & certitatis ardore, ut mox, quod maxime optabat, impetrarit.

Alia miracula. aa Niſi brevitatis ſtudium cogat finem imponere, poteram plures paginas farcire nudis nominibus eorum, qui ope S. Anthelmi curati ſunt: pauca tamen ſummatim adhuc hic attigiſſe ſatis erit. Stephana Savigni Lugdunenſis, a febribus liberata. Philibertus de Bourſier de Rothenad, ſimiliter quartana liber. Laurentine Migieu, & Claudius du Roebatz, a Medicis conclamati, ad vitam retracti. Anonymus, judicio medici lepruſus judicatus, curatur. M. Franciſcus Reydelet Advocatus, & Laurentius Migieu teſtes ſunt, lagenam, vino ed Sacrificia neceſſario repletam fuiſſe, intervenientu

C miraculo, Junii XXVIII MDCXXXI. Sotor Claudia des Anges Monialis, colica paſſione mirabiliter liberata. Claudia de Bouvent e mortis faucibus eripitur. Amatus de Migieu hydropicus, conclametus revalescit. Antoniut Perrier a gravi lucommodo corporis ereptus. Henricus Poncinus a ventris peſſione cutetus. Anonyma mulier nobilis, epileptica ſanate. Petrus Videt fluctibus eripitur ope S. Anthelmi. Franciſcus d'Hyeres pæne ſuffocatus, ſine noxa reſpirat. Adriana Violet, ex præcipitio ſine læſione placide cadit. Denique plures in utero mortis extincti, beneficio S. Anthelmi ad equas ſalutis adducti, alique innumerabiles ejus opem ſunt experti.

APPENDIX

De reciprocis inter Epiſcopum & Ordinis Generalem officiis, ex Galchenono.

Generalis Ordinis, 23 QUis B. Anthelmus erat de Ordine Carthuſienſi, Generalis Carthuſiæ, iutanti honotie, quem Ordo ex translatione corpotis B. Anthelmi receperat, memoriem, litteras gratulatorias, & orationum exercitiorumque omnium ſpiritualium participationem continentes, ad Joannem miſit, ques hic ſubnectere, cum reſponſorile ejus litteris, non indignum cenſui, *inquit in ſua Chronologica ſerie Galchenonus, quem hic libenter imitabor. Prima ſic procedit.* D *Ex MSS.*

24 Frater Juſtus, Prior Carthuſiæ, ac totius Ordinis Carthuſienſis Miniſter generalis, Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo in Chriſto Domino, Domino Joanni de Paſſelaigue, Epiſcopo ac Domino Belliceſi, S. R. I. Principi, ſalutem in Chriſto Jeſu, qui eſt Salus & Amen. Ecce, illuſtriſſime Domine, res quaſi mira nobis viſa eſt, quod quem Deus elegie inter viventes Pontificem, offerre ſacrificium ſibi, placare, benedicere, & orere pro populo, ipſe tamen a nobis, licet indignis, & inter Levitas humilioribus, etiam orationum noſtrarum benedictionem & ſuffragia depoſcere non ſis dedignatus; Cum, ut ait Apoſtolus, ſine ulla contradictione, quod minus eſt, a meliore benedicitur. At veſtram in hoc ſaltem & imitamur humilitatis virtutem, qnæ prudenti & pia meditatione conſiderans ex verbis ejuſdem Apoſtoli, legem omnes conſtituiſſe Sacerdotes infirmitatem habentes, ac propterea neceſſitatem quotidie prius pro ſuis delictis hoſtias offerre deinde pro populi; inde etiam a ceteris fidelibus Chriſtianis quamdam mutuari devotionem, ac propitiationis apud Deum exilium non aſpernatur; ut ſic Paſtores populum, invicemque populus Paſtores, tamquam caput & membra, mutuis ſeſe Chriſtianorum opeem & orationum juvent auxiliis. Sed & in hoc quoque veſtram veneramur, & cum multo honore ſuſcipimne erga nos benevolentiam, ſimulque pietatem, quibus Ordinem noſtrum proniori effectu completimini. Nec forte immerito qui talem Pontificiam Sedem nunc juſte occupatis, in qua ſeptem Præſules Ordinis noſtri profeſſos digne olim ſediſſe ſanctaque rexiſſe, eidem Ordini noſtro glorioſum eſt. Quos inter præcipuos commemorare licet magnum illud, & monaſticæ perfectionis & Eccleſiæ lumen, B Anthelmum; cujus nuper ſanctiſſimum corpus, communi ſepulcro diu reconditum, tandem exercere & attollere, eltiuſque in ſanctioti loco ſuper unum Altera collocare, toto ſpectante Clero veſtro; & abhine quotidie ſummo cum honore ac devotione ſanctum olim Antiſtitem ſnum venerente, a Deo meruiſtie. *Juſtus Prior Carthuſiæ ac totius Ordinis Miniſter generalis Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo in Chriſto Domino, Domino Joanni de Paſſelaigue, Epiſcopo ac Domino Belliceſi, S. R. I. Principi, ſalutem in Chriſto Jeſu, qui eſt Salus & Amen. Ecce, illuſtriſſime Domine, res quaſi mira nobis viſa eſt, quod quem Deus elegie inter viventes Pontificem, offerre ſacrificium ſibi, placare, benedicere, & orere pro populo, ipſe tamen a nobis, licet indignis, & inter Levitas humilioribus, etiam orationum noſtrarum benedictionem & ſuffragia depoſcere non ſis dedignatus; Cum, ut ait Apoſtolus, ſine ulla contradictione, quod minus eſt, a meliore benedicitur. At veſtram in* Hebr. 7. *hoc ſaltem & imitamur humilitatis virtutem,* 7. *qnæ prudenti & pia meditatione conſiderans ex* E *verbis ejuſdem Apoſtoli, legem omnes conſtitu-* & 7. 27. *iſſe Sacerdotes infirmitatem habentes, ac propterea neceſſitatem quotidie prius pro ſuis delictis hoſtias offerre deinde pro populi; inde etiam a ceteris fidelibus Chriſtianis quamdam mutuari devotionem, ac propitiationis apud Deum exilium non aſpernatur; ut ſic Paſtores populum, invicemque populus Paſtores, tamquam caput & membra, mutuis ſeſe Chriſtianorum opeem & orationum juvent auxiliis. Sed & in hoc quoque veſtram veneramur, & cum multo honore ſuſcipimne erga nos benevolentiam, ſimulque pietatem, quibus Ordinem noſtrum proniori effectu completimini. Nec forte immerito qui talem Pontificiam Sedem nunc juſte occupatis, in qua ſeptem Præſules Ordinis noſtri profeſſos digne olim ſediſſe ſanctaque rexiſſe, eidem Ordini noſtro glorioſum eſt. Quos inter præcipuos commemorare licet magnum illud, & monaſticæ perfectionis & Eccleſiæ lumen, B Anthelmum; cujus nuper ſanctiſſimum corpus, communi ſepulcro diu reconditum, tandem exercere & attollere, eltiuſque in ſanctioti loco ſuper unum Altera collocare, toto ſpectante Clero veſtro; & abhine quotidie ſummo cum* F *honore ac devotione ſanctum olim Antiſtitem ſnum venerente, a Deo meruiſtie.*

25 His igitur juſtis retionibus permoti, ut locuples inde firmnmque grati noſtri atque humillimi erga Illuſtriſſimam Dominationem veſtram affectue, in quantum pro conditione poſſumne, teſtimonium reddere conemue; præſentium tenore, Illuſtriſſimæ Dominationi veſtræ, pro ſuo deſiderio, imo & juſſu, plenam omnium orationum noſtrarum atque ſpiritualium exercitiorum participationem impertimur. Cui inſuper, ut ejuſdem memoria apud poſteros noſtros æterna perduret, addimus & concedimus Anniverſarium perpetuum, ad formam Ordinis in Calendarils domorum noſtrarum, ſub die obitus (quem felicem, & adiuſtar Sanctorum, Deuſoptimus efficiat) deſcribendum. Interim elevatis in cælum manibus cordeque expanſo, Deum ipſum obſecramur, ut piis Dominetionis veſtræ votiece deſideriis in omnibus favere, maſculumque animum, ad æmulationem virtutum & ſanctitatie beatorum Pontificum antecefiorum veſtrorum, jugiter eddere dignetur; ut cum Pontifex illu- *cum Anniverſario.*

A magnus, qui penetravit cælos, Jesus Filius Dei
EX MS. apparuerit, pro Pastorali cura & solicitudine vestra rite perfuncte, det ipse ingredi in requiem suam, & requiescas a laboribus tuis; ibique induaris ab ipso stola gloriæ, & coroneris in vasis virtutis, corona aurea supra mitram tuam, expressa signo sanctitatis & gloriæ honoris. Datum Carthusiæ 12 Januarii, millesimo sexcentesimo trigesimo tertio. Sigillentur. Frater Justus, Prior Carthusiæ. *Quibus Episcopusic respondit.*

26 Joannes, Dei & sanctæ Sedis Apostolicæ gratia, Episcopus Bellicensis; Admodum Reverendo Patri in Christo, Domino Justo Perrot, Priori Carthusiæ, totius sui Ordinis Generali Præposito, salutem & ab auctore bonorum omnium totius gratiæ & benedictionis plenitudinem. Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam & misericordiam suam a me, sed replevit in bonis desiderium meum. Maximam namque ergo bestitissimum Præsulem Anthelmum pietatem, & erga ejus indignissimum successorem vestri animi affectum, ex vestris elegantiæ singularis litteris cognovi, quibus non solum plenam omnium orationum vestrarum atque spiritualium exercitiorum participationem, verum etiam anniversarium perpetuum addentes, ad formam sacri Ordinis in Calendariis domorum vestrarum, sub die obitus mei (quem felicem, & adinstar Sanctorum Deus efficiat) describendum, nimia caritate concessistis. Longe mihi hæc verba dulciora super mel & favum; hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam. Benedictus sanctus Angelus vester, qui pio pectori vestro suggessit; Benedictus Deus noster, qui persuasit. Utinam sicut præsentem epistolam, ita refectus de abundantia suavitatis pectoris vestri, mentem meam vobis mittere possem! Sine dubio tunc clarissime legereris, quid in corde meo, de amore vestri, digitus Dei scripserit, quid meis impresserit medullis.

quod Episcopus Bellicensis acceptat,

B

27 Non sane verbo, neque lingua, (Deus scit) sed veritate & opere, si res tulisset, semper dilexi, colui, & veneratus sum vestram Reverentiam, sanctosque viros sub vestro regimine omnipotenti Deo in spiritu & veritate servientes; feci huc usque, facio adhuc, faciam quamdiu fuerit spiritus in naribus meis. Proinde amplector in funiculis Adæ, in vinculis caritatis, universum Ordinem vestrum integerrimum, adeoque sanctissimum, singulosque Patres veneror tamquam Angelos Dei; ut quibus is, quem loviti colimus, mundus dignus non sit; ideo remotis curis hujus sæculi, expeditiores in solitudinibus ecratis. Sed non ita vobis singularis est solitudo, ut sæpe animo vobiscum agere mihi non liceat; neque adeo cælis propinquiores infimum hunc orbem despicitis, ut non identidem vestra subsidia ad nos transmittantur. Mortui quidem estis mundo, verum neque illud ignoraverim, vitam vestram absconditam esse cum Christo in Deo, quandoquidem ab illo per vos, uti frequenter per Beatissimum vestrum (nostrum etiam dixero) Anthelmum, qui retro mortuus cælo vivit, singularia beneficia in nos derivantur. Igitur non immerito E accidet, si in vobis plures Anthelmos observavero; & quem unum hic in sarcophago clarissimo deosculamur, multiplicem in solitudinis vestræ tumulo reconditum intelligamus. Superest, ut cosepulti cum Christo, quem hisce diebus patientem & vobiscum morientem spectamus; cum ille apparuerit, qui est vita vestra, simul appareatis cum ipso in gloria; repositamque coronam justitiæ accipiatis, quam reddet vobis in illa die justus Judex. Datum Bellicii, die Mercurii hebdomadæ sanctæ, vigesima tertia mensis Martii, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo tertio.

suumque affectum Ordini offert

D

DE SANCTO DIONYSIO

BULGARORUM ARCHIEPISCOPO,

PROPE KIOVIAM IN RUSSIA SEPULTO.

D. P.
C
AN. MCLXXX. *S. Dionysius sub Emmanuele Imp. Orthodoxo,*

Ex Synaxario Slavo-russico.

F

Fidem Christianam fuisse, sub exitum sæculi decimi, a Græcis Doctoribus Constantinopoli submissis plantatam in Russia, docui in Præfatione ad Ephemerides Græcomoscas, antr primum tomum Maji num. 12: & quia Græci tunc cum Ecclesia Romana optime conjuncti fuerant, censui non tam vitio ac putant aliqui, eamdem fidem fuisse superinductis cum schismate erroribus obfuscatam. Quia autem gens rudis erat, oportuit identidem eam in suscepta religione confirmari per Apostolicos viros, indidem submissos, unde & Metropolitis suis solebat accipere confirmationem. In his fuit sæculo XII sanctus hic Dionysius, *quem Synaxarium an.* MDCLXXIX, *a Barone de Sparwenfelt inde nobis allatum atque Latine redditum, post* S. P. N. Davidia Thessalonicensis nomen sic proponit: Item S. Dionysii Archiepiscopi Suchedalici, qui in urbe Nisi-Novogrod ædificavit monasterium Peischericum, & Kiovia obiit, in catacumbis subterraneis condirus, anno MCLXXX sub Manuele.

proinde orthodoxus etiam ipse,

2 *Regnavit Imperator Constantinopolitanus* Manuel, *sive* Emmanuel Comnenus, *ab anno* MCXXXV *usque ad Octobrem anni* LXXX, *Romanæ Ecclesiæ unioni constanter inhærens, Romanisque Pontificibus multum & officiose utens; laudatur quoque egregia tum virtus, tum fides eorum, quos primos ultimosque habuit Patriarcharum. Michaelis scilicet Oxitæ, Cosmæ Æginetæ, & Theodosii; quorum primus præ desiderio dilectæ solitudinis, a qua abstrahitur fuerat, dignitate cessit; secundus etiam spiritu prophetiæ donatus, Constantinopolitanos, manum contra se elevanti, mortem prædixit, & Imperatrici defectum prolis masculæ, uti apud Nicetam Choniatem est legere; tertius cum sese Imperatori, in Theologia quidpiam innovare volenti, constanter opponeret;* minabatur *Imperator*, quod communicare sententia cum Papa Romæ veteris, coactaque synodo majore, eam rem quæsitumque cuta-rer considerandam ac decidendam. *Hoc autem eo facit, ut intelligatur, quanti pars utraque discep-tan-*

sicut & Patriarcha CP. ejus reo-vi:

A *plantium faceret Romani Pontificis auctoritatem, ſine cujus aſſenſu non crederent poſſe cogi Oecumenicam Synodum.*

& Bulgarorum Archiepiſcopus fuiſſe probatur, 3 *Quod autem* Dionyſius *fuerit* Bulgarorum Archiepiſcopus, *adeoque non niſi Evangelii cauſa in Ruſſiam tranſierit, ex ipſo* Archiepiſcopi Suchdalacenſis *titulo colligo: nam neque* Archiepiſcopos *ullos Ruſſia habet, præter ſuum Metropolitam; neque civitatem, cui* Suchſdala *nomen ſit. Nicetas autem Curopalates, in ſua de Officiis opere, poſt Expoſitionem Andronici Palæologi, qui anno* MCCLXXXIII *imperare cæpit, de Ordine Metropolitanorum, ſubjectarum Throno Patriarchæ Conſtantinopolitani tranſiens adeat, qui poſtea ex Archiepiſcopis & Epiſcopis Metropolitæ facti ſunt;* Sugdæa, *inquit* & Phullæ duo erant Archiepiſcopatus; adunatæ autem factæ ſunt una Metropolis, ideoque Sugdææ & Phullarum dicitur. *Hinc autem proxime accedit nomen* Sugda *vel* Sugdala, *& hæc Archiepiſcopalis civitas erat diu ante tempora Andronici. Aſt, inquies, quomodo ea probabitur fuiſſe in* Bulgaria? *Ita aſſerit Michael Antonius Baudrand in ſua Geographia: ſed auctorem unde id hauſerit adhuc requiro: verum tamen dicere ex eo conjecto, quod in antiquis Notitiis Provinciarum, in Geographia ſacra Caroli a S. Paulo productis, uſquam compareat* Bulgaria; *adeoque nec ejus Epiſcopi Archiepiſcopique, quorum proinde Sedes mirum non eſt ibi haud reperiri, quales fuerint tum* Sugdæa & Phullæ, *tam alia apud Curopalatem. De Kijovienſibus catacumbis, ex Guillelmi Vaſſorii relatu, ego* 11 *Junii, ubi de S. Joanne Martyre Bialagrodi agens, occaſionem ſumpſi deſcribendi monaſterii Pieczarenſis, ad quod illæ propriæ ſpectant,* dimidio infra Kioviam milliario. *Cauſam, ex qua ic ibi ſepultus ſit, non poſſumus honeſtiorem divinare, quam zelum ſtabilitæ apud Moſchos religionis, adhuc recentis; quem cum magna vitæ ſanctitate conjunctum miraculis multis ornaverit Deus, itaque reddiderit venerabilem Moſchis, etiam poſt mortem & ſepulturam.*

fidei cauſa in Ruſſiam profectus.

D

DIES VIGESIMA SEPTIMA JUNII.

B E

SANCTI QUI V KALENDAS JULII COLUNTUR.

SAnctus Creſcens, diſcipulus S. Pauli Apoſtoli, Martyr in Galatia.

S. Felix,)
S. Spinella,)Martyres Romæ.
SS. VII Germani,)
S. Creſcens,)
S. Julianus,)
S. Nemeſius,)
S. Fratria,)
S. Juſtinus,)
S. Primitivus,)
S. Stathæus,)
S. Novarianus,)
C S. Clemens,)
S. Marcellinus,)Martyres, Cordubæ
S. Zeddinus,) in Hiſpania.
S. Felix,)
S. Venuſtus ſeu)
Hinnuſticus,)
S. Zoilus,)
S. Marcellus,)
S. Italica,)
S. Lellus,)
S. Capito,)
S. Tinnus,)
S. Timaraus ſeu)
Tuſcus,)Martyres, Cordubæ
S. Silvanus,) in Hiſpania.
S. Anectus Martyr, Cæſareæ in Cappadocia.
S. Criſpus vel Criſpinus Presb.)Mar-
S. Criſpinianus Clericus,)tyres
S. Benedicta Virgo,)Romæ
S. Deodatus, Epiſcopus Nolanus, in Campania.
S. Sampſon, Presbyter pauperum exceptor, Conſtantinopoli.
S. Majorinus, Epiſcopus, Aquis in Liguria. F
S. Lucas Eremita, apud Græcos.
S. Arialdus, Diaconus,)Martyres,
S. Herlembaldus Miles,)Mediolani in Inſubria.
S. Ladislaus, Rex Hungariæ, Varadini.
S. Benvenutus Eugubinus, Corneti in Apulia Ordinis Minorum.
S. Ferdinandus Aragonius, Epiſcopus Calatinus in Campania Italiæ.

PRÆ-

A D

PRÆTERMISSI ET AD ALIOS DIES REJECTI.

Opera Rev. P. Godefridi Henſchenii p. m. niſi aliud indicent litteræ in margine appoſitæ.

D. P. SAnctus Cyrillus Epiſcopus Alexandrinus *hodie commemoratur in Hagiologio metrico Habeſſinorum: feſtum ejus apud Latinos agitur* XXVI I S Januarii.

S. Joannes Presbyter in agro Turonico, *inſcriptus eſt Martyrologio Romano, & aliis Faſtis, cujus elogium cum ea Gregorio Turonenſi de Gloria Confeſſorum præpacaſſent, operæ cumdem eſſe, cujus aliqua Acta ſub nomine S. Joannis Monaſterienſis dedimus* V Maji.

S. Agatho, Epiſcopus Lipſitanus, Martyr *Apud Leontinos ſub Decio, refertur a Ferrario & Cajetano, ut qui hoc die in Sicilia colatur, ex Actis ſanctorum Alphii, Philadelphi & Cyrini num. 74. & 89. Quibus, an & quatenus adhibenda fides ſit, vide* X Maji.

D. P.

B S. Godricus Eremita, Archiepiſcopus S. Andreæ. De eo vide Matthæum Paria in Richardo ſecundo, Weſtmonaſterienſem & alios. *Ita nudati ſuo culmine Camerarius in Menologio Scotico. Agit de eo Matthæus Paris ad annum 1170 in Henrico ſecundo, non Richardo ſecundo, qui ducentis annis ferme obiit. Secundo idem Pariſius iſta ſcribit:* Sanctum Andream in Scotia gratiaſis gratia devotus petivit, nec minuri devotione ductus Romam perrexit. *Hæc Camerario ſufficiebant, ut cum* Archiepiſcopum S. Andreæ *crearet, quidni & Pontificem Romanum ordinavit? Tertio Pariſius aſſerit*, Godricum obiiſſe XIII Kalendas Junii, in Octavis ſcilicet Dominicæ Aſcenſionis. *Quo ergo eatenus tranſtulit ad* V Kalendas Julii, *an tum etiam in ejus cerebro celebrata Octava Aſcenſionis? Dedimus Vitam S. Godrici auctore Gulfrido Monacho coævo accurate ſcriptam* XXIX Maji.

D. P. S. Joanna Unguentifera *refertur in Synaxario Divionenſi, tamquam hodie mortua in pace, ejuſque nunc aſſiſtens throno, cujus olim ſepulcro adſtitit. Eſt* uxor Chuzæ, *de qua egimus.* XXIV Maji.

C Mutandus Abbas *profertur in ſcripto Kalendario Benedictino. Eſt ex Monachus Cluniacenſis, pluribus illuſtratus* XII Junii.

S. Adelaida Vidua, *Bergomi hoc die colitur. De ipſa ſimul & de ejus marito S. Lupo; egimus* IX Junii.

S. Adelinus, *diſcipulus S. Landelini, cum eo Cryſpinii quieſcit & colitur. Memoratur in Mss.*

D. P. *Leodienſibus S. Lamberti & S. Lauretii, & a Molano, Galeſinio, Miræo, Sauſſaye & aliis. De eo egimus, ad Vitam S. Landelini,* XV Junii.

S. Simplicius, Epiſcopus Auguſtoduni, *indicatur in Ms. Florario. Acta illuſtravimus* XXIV Junii.

S. Proſpeti, Epiſcopi Regienſis, *Officium ſub ritu duplici ſecundæ claſſis cum Octava celebrandum, in Officiis propriis Eccleſiæ Regienſis ſeu Rejenſis, præſcribitur a Ludovico Donio d'Atticis Epiſcopo Regienſi in Gallia, Lectionibus deſumptis ab Eccleſia Regienſi in Italia, uti docuimus ad diem, quando is colitur,* XXV Junii.

D. P. Zoilus, Presbyter Aquilejenſis, *qui cocpus S. Chryſogoni Martyris ſepelivit; occaſione Sancti cognominis, Cordubæ paſſi, refertur in Martyrologio Germanico Canifii.*

Coſtus Martyr *in Ms. Florario*, Soſtus *in Kalendario quodam, nobis ignotus, foeſau aliter ſcribendus, & ad aliam diem referendus.*

Agapius, Epiſcopus Cordubæ, *cui S. Zoili M. corpus revelatum fuit, refertur a Conſtantino* D. P. *Gbinio in Natalibus SS. Canonicorum. At neque Roa neque Tamajus Sanctum faciunt.* D. P.

Maria Aſcetria, *in Faſtis Æthiopicis, a Jobo Ludolfo collectis, notatur ex Hagiologio gentis mericæ; quod ipſe nobis Latine redditum miſit; ubi illa laudatur ab afflictionum toleruntia, quæ cum velum exuiſſet libris ſacris contegendis*, Data mihi fuit, *inquit*, quemadmodum nparaveram, nubes lucida ex curru: *quæ Oedipo indigent, donec Acta apparcant.* E

Chriſtianus, *ibidem eu eodem meerico velatus, in* D. P. *hoc laudatur, quod cum receſſiſſet ab hæreticorum quorumdam fide, eoſque in officio conſtitutos, Jonaedifin cuidam (Epiſcopo, vel Abbati, non divino) judicaſſet, meruit in ſomnis videre Angelum ſanitatis cuſtodem, cui nomen Raphael, & Jonaedifio prædicto ſuccedere.*

Egebricus, Epiſcopus Dunelmenſis, emul, Londini in Weſtmonaſterio eum opinione ſanctitatis vixit: cujus tumulus nec votis, nec frequentia petitorum caret. *Quæ aliaque habet Malmesburienſis lib. 3. de Pontificibus Anglorum, §. de Epiſcopis Dunelmenſibus. Hunc Menardus, ut* Sanctum *inſcripſit ſuo Martyrologio Benedictino.*

Rodolphus Abbas de Cantavus in Hiſpania, Ordinis Ciſtercienſis, *ut* Beatus *proponitur ab Henriquez, ſed abſque tali titulo a Chalemoto.*

D. Menendus hujus monaſterii Prior *(S. Salvatoris de Ribas Canonicorum Regularium in Luſitania)* qui numquam dum vixit pedem movit, niſi in obſequium Dei, obiit XXVI Junii, Æra MCXCVIII; *id eſt an. Chr.* 1160. *Ita Epitaphium, tumbæ elatiori inſculptum: quam cum* F *loci Commendator anno* 1565 *aperiri feciſſet, reliquo corpore reſoluto, inventa ſunt crura & pedes incorrupta, cum ſuavi odore. Ita Cardoſus in Hagiologio, ex Pennotti hiſtoria Canon. Reg. L. 2. cap. 61. num. 3. & miraculoſas curationes ſecutas aſſerit; libenter intelligam, an cultus aliquis etiamnum perſeveret.* D. P.

Joannes de Heeque, *in Dommaſtienſi Ord. Præmonſtratenſ. cœnobio juxta Heſdinium ab hæreticis occiſus, ut* Beatus *refertur in Natalibus Chryſoſtomi vander Sterre.*

Daniel, ex Canonico Colonienſi Monachus & Prior Hemmenrodenſis & Abbas Schonaugienſis, Ordinis Ciſtercienſis, *ut* Beatus *indicatur ab Henriquez & Chalemoto, ut* Venerabilis *a Gelenio. In Catalogo, Divione cuſus, dies hic vacat.*

Anſelmus Ordinis Prædicatorum, ab Innocentio IV Papa cum aliis miſſus ad convertendos Tartaros: cui eum non contemnendam nperam feciſſet in Tartaris docendis; in intima Perſidis penetrans, multis pro Chriſto perlaris cruciatibus, vitam cum ſanguine

A guine profudit. *Ita Bzovius ad annum* 1245 *num*. 13, *& refertur hoc die in Anno ſancto dicti Ordinis.*

D. P. Elizæus Puteï, *Prior Carmeli Antiocheni, quem incendium cœnobii deprecantem gladio ſuo mactavit Saladinus anno* 1268, *refertur in Acta bene ordinata Ordinis Carmelitarum: & in Notis ad ipſam ab Auctore Mſto. allegatur quoddam Kalendarium pro juſtificando titulo* Beati; *ſed ignotum collectoribus Novi ſpeculi.*

Bluſius Aquitanor. in Aprutio, anno 1440) Or-Cherubious Torniellus in Inſubria, *an.* 1442) di-Sanctis Martinez in Hiſpania, anno 1440) ois S. Francisci, *ut Beati ob illuſtres victutes relati ab Artuco.*

D. P. Piæ memoriæ celebratio & feſtivitas de claſſe Turcarum, Barbaroſſa Duce, miraculoſe diſjecta, inter Amalphim & Salernum, *anno* 1544, *a feriato populo agenda præcipitur inter Officia propria feſtorum Salecitanæ Eccleſiæ, anno* 1594 *cum proprijs Antiphonis, Hymnis & Lectionibus, approbante Archiepiſcopo Mario Bolognino, excuſa.*

Golvenеus, Leonenſis Epiſcopus in Aremoricis,
B *inſcriptus eſt Martyrologio Scotico Dempſteri, ſupra* 24 *hujus, & iterum hoc die: acceditur* 1 Julii.

Viſitationis B. Mariæ feſtum, Pariſiis olim peractum, *indicatur in Auctario Molani ad Uſuardum primæ editionis: a Canſio etiam & Colvenerio in Kalendario B. Mariæ. Jam agitur* 2 Julii.

S. Symphoroſe, S. Creſcens, S. Julianus, S. Nemeſius, S. Primitivus, S. Seacteus, S. Eugenius, Mater & filii, Martyres Tiburi, *memorantur ab Uſuardo, Adone, Notkero & aliis. Verum in antiquis S. Hieronymi Martyrologiis; & aliis, ipſoque Romano* XVIII Julii.

S. Guddene, Virgo Martyr Carthagine, *relata in Mſtis. S. Maximini Trevirenſi, S. Gudulæ Bruxellenſi, & Florario Sanctorum. Eſt aliis* Gundanu, *& colitur* XVIII Julii.
D. P.

S. Maximianus, S. Malchus, S. Martirious, *ſeu* Martinianus, S. Dionyſius, S. Joannes, S. Serapicus, S. Conſtantinus, Septem dormientes Epheſi, *referuntur a Rabano, Notkero, Beda ſuppoſititio, & in nonnullis Breviariis & Faſtis Mſtis. atque* Maximianus *a Sauſſaje. Verum in Martyrologio Romano & aliis* XVIII Julii.
C

S. Poma, Virgo Catalauni, ſoror S. Memmii Epiſcopi, *indicatur a Molano in Auctario & hunc ſecuto Ferrario, item a Sauſſaje in Martyrologio Gallicano. De nunna ejus cultu certos nos fecit D. de Gyver ad S. Memmii Canonicum Regularis & S. Theologiæ Profeſſor, anno* 1670 *ſcribens, habere ſe illius Vitam; ſed cum ipſo forſitan mortuo, necdum ſit allata & ſæpius fruſtra poſtulata, Sauſſajus autem ipſam referat iterum cum S. Memmio; commodius ſimul de utroque agetur,* V Auguſti.
D. P.

S. Florentii Confeſſoris tranſlatio, in inſula *Oceani Aquitanici, adjuncta inſulæ majori Reta, indicatur in Mſtis. Barberinianis, in Vallicellano, & variis ſub nomine Uſuardi, atque in Additamentis ad Ms. Corbejenſe, Lucenſe & Blumianum Martyrologii Hieronymiani: item in Auctario Greveni & Molani ad Uſuardum, & aliis.* In Oia monaſterio, *legunt Mſti. Conluenſe & Leodienſe S. Laurentii;* & Florentium Abbatem *faciunt Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus cum Sauſſajo, putantque depoſitionem cadere in* XXII *Septembris, quo die Philippus Labbe in Hagiologio Franco-Gallie celebrat S.* Florentium Presbyterum in agro Pictavenſi. *Hæc latius deduximus, ſi poſſit his tenebris lux affundi aut aliqua Vitæ erui: ſin autem, poterit novum examen inſtitui die* XXII Septembris.
E

Recollectio oſſium S. Wenceſlai *celebratur in Breviario Pragenſi, impreſſo Venetiis anno* 1515, *uti & in Miſſali, ibidem edito anno* 1507: *ſed in Proprio Sanctorum Bohemiæ, anno* 1653, *juſſu* Eminentiſſimi Principis Ernesti Cardinalis ab Harrach, Archiepiſcopi Pragenſis, *typis dato Pragæ, memoria* Recollectionis *iſtius prætermiſſa eſt. Nos de* S. Wenceſlao *agemus cum Martyrologio Romano* XXVIII Septembris.
C. J.

Cherobim & Seraphim *bodie invocantur in Hagiologio Habriſſaorum, cujus notitiæ uſus eſſe poterit ad feſtum* S. Michaelis, XXIX Septembris.
D. P.

S. Livini Martyris elevatio, & tranſlatio ſecunda corporis ipſius, in Gandavo; *celebratur a Molano & aliis eccentioribus: a Sauſſaje adjungitur et S. Bricerus. Eorum natalis eſt* XII Novembris.

S. Nicolai Epiſcopi nativitas *recolitur in Mſt. Bruxellenſi S. Gudilæ & nonnullis aliis, repetenda ad diem depoſitionis* VI Decembris.

SS. Fuſciani, Victorici, & Gentiani Martyrum, inventio corporum *deſcribitur a Rabano, Notkero, & in nonnullis Mſtis. Dies natalis eorum eſt* XI Decembris.

S. Thomæ Apoſtoli corporis tranſlatio in Edeſſa V Kal. Julii *notatur in antiquiſſimo noſtro S. Hieronymi Martyrologio. De illa erit agendum ad ejusdem natalem diem* XXI Decembris.
F

DE

DE SANCTO CRESCENTE.

DISCIPULO S. PAULI APOSTOLI.

D.P. SYLLOGE HISTORICA.

De ejus apud Græcos & Latinos cultu, aſſertoque ad Vienneſes & Moguntinos Apoſtolatu.

CIRCA AN. C.

Secundam ad Timotheum epiſtolam creditur Romæ ſcripſiſſe S. Paulus, haud diu poſt ſuum illuc adventum, quem Henſchenius ad annum primi ſæculi LVI *refert. In hac illum edocet de ſtatu ſuorum diſcipulorum quorumdam, eum in ſua peregrinatione comitatorum, &* Demas, *inquit* abiit Theſſalonicam, Creſcens in Galatiam, Titus in Dalmatiam Lucas eſt mecum ſolus. *Hæc una & certiſſima eſt illius notitia, quam in ſacris habemus Litteris, & in hoc ſatis ſolide fundatur cultus, quem ei Græci ad* XIX *Julii, Latini ad hunc* XXVII *Junii deferunt. Ulteriorem ejus notitiam non videntur habuiſſe Græci, niſi ex Dorothei Synopſi, in qua dicitur* Chalcedonis *fuiſſe* Epiſcopus, *cujus rei fidei, quam perexiguam ſuppoſititius ille habet, penes ipſum ſit. Hinc tumen fieri potuit, ut victiſſima trans fretum Conſtantinopolitana Eccleſia, eum* SS. Silvano ac Syla, Androuico & Epeneto, *aque Pauli diſcipulis, colendum eum aſſumeret, Officio per S. Joſephum Hymnographum compoſito: in cujus Canone, Ode* VI, *Strophe* VI *ſic canitur:* Νἀρώσας σῦ Χριστὸς ἐκ λογισμῶν, Κρίσει, χρίσμασι τῆς ἀγαλλιάσεως, Χαλκηδόνος Ἀρχιποίμενα, ὡς πίστει μαθητὴν, ἀοιδοῖς ἀπέδειξε, πλανωμένοις πίστιν δεικνύοντα. Mentem tuam confirmans Chriſtus, o Creſcens, unctione exultationis, te velut diſcipulum ſuum Chalcedonis Archipræſulem declaravit errantibus vitam demonſtrare aptum. *De ejus iſthic obitu aut Reliquiis nihil porro Græci. Sed neque conſtanter* Chalcedonem *nominant: nam Catalogus, Hippolyti Mart. nomen præferens in Mſ. Vaticano, facit* Creſcentem Epiſcopum Καρχηδόνος τῆς Γαλλίας; *Dorotheus vero Ducalis Bibliothecæ Menachii* Χαλκηδόνος τῆς Γαλλίας Epiſcopum Creſcentem *facit. In Gallia autem nulla vel Carche vel Chalcedon eſt, neque vel ipſa, vel eiſdem* Chalcedon *in Galatia; ſed hæc in Bythinia, iſta in Eubœa & Ætolia; ut de Syria taceam, tresdecim* Chalcedas *inveniuntur.*

In Dorothei Synopſi dicitur Epiſcopus Chalcedonis, B

& a Græcis celebratur cum aliis 30 Julii,

a quibus etiam Galliæ adjudicatur. C

In hoc cum ſibi Vienneſes arrogant,

Ado Vienneſis Epiſcopus, Apud Galatiam *inquit*, B. Creſcens, Diſcipulus S. Pauli Apoſtoli, qui in Gallias tranſitum faciens, verbo prædicationis multos ad Chriſtum convertit; [& Viennæ Galliarum civitate, per aliquot annos ſedit; ibique Zachariam diſcipulum pro ſe Epiſcopum ordinavit]: ſedicns vero ad gentem, cui ſpecialiter ſucrat Epiſcopus datus, Galatas, uſque ad beatum finem ſuum, in opere Domini confortavit. *Deſunt verba* [ ] *inclusa Mſ. Lobiensi; & abſque illis cetera omnia verbatim tranſcripſit Uſuardus, ſolitus Adonem contrahere, corrigere, & novis Sanctis augere, uti manifeſtius nobis patuit eum ex ſuggeſtione Claudii Caſtellani recognoſcentibus, cum antea, nihil alterum ſcivisſe de altero, ideoque eodem fonte ambos uſos eſſe cenſeremus. Adonis tamen vere eſſe verba illa apparet; nam & in Chronico dicit, quod Paulus, ex libera ſua Romæ cuſtodia, ubi biennio manſerat, ad prædicandum dimiſſus, necdum* Nerone in tantam perſecutionem erumpente, quantam de eo narrant Hiſtoriæ, rediisse ad Hiſpanias perveniſſe; & Arelate Trophimum, Viennæ Creſcentem, diſcipulos ſuos ad prædicandum reliquiſſe.

3 *Habemus en Vienneſi Mſ. his de rebus Sermonem in natali ipſius recitandum, ubi dicitur quod* ingreſſus ejus atque adventus IV Kal. Januarii, E quod eſt hodie, celebratur, Martyrium vero V Kal. Julii. *Tum recitatis verbis Adonis de S. Paulo, Creſcentem Viennæ relinquente; addit Auctor:* Hujus Vaſis Electionis Reliquias per Jononem Papam recipere meruit Eccleſia noſtra, ſicut Epiſtola ejus ſubterſcripta demonſtrat. Joannes Epiſcopus Ecaldo Vienneſi Epiſcopo. De officiis Miſſarum, de quibus in literis veſtris requiſiviſti, ſciat Caritas veſtra, quia varie apud diverſas Eccleſias fiunt. Aliter Alexandrina Eccleſia, aliter Hieroſolymitana, aliter Romana facit: cujus tenores & inſtituta debet ſervare Eccleſia tua, quæ fundamentum ſancti habitus ab illa ſumpſit. Venerandi Pallii uſum per ſanctum B. Petri Presbyterum noſtrum Felicem tibi deſtinavimus, volentes te privari antiquo B. Petri munere: ſimul mittentes de Capillis S. Pauli, ut eſſet Eccleſiæ veſtræ illius interceſſione ſolatium, per cujus diſcipulum ſuſcepit primum religionis honorem. Et alia manu. Lectio Apoſtolorum vos ab imbre malignorum cuſtodiat. Sed & Papa Conſtantinus (*Joannis, mediante Sifinnio diaconi xii Pontifice, ſucceſſor uſque ad an.* DCXXV) eidem Ecaldo Vienneſi Archiepiſcopo: Reliquias Sanctorum, Eccleſiæ tuæ, ſicut rogaſti, per Archidiaconum tuum deſtinavi, de ſpongia Domini, de veſtimentis Domini, de vinculis Apoſtolorum, de ſartagine ærea Machabæorum, de Cineribus S. Joannis Baptiſtæ. Quæ omnia capſella argentea claſimus, & ſub ſignaculo Sanctitati tuæ commiſimus. Rogamus ut eo ſtudio veneremur, quo de munere Petri ad Sanctitatem tuam tranſmiſſe eſſe noſcuntur. Et alia manu. Jeſus Chriſtus te, Frater, ſanctificando cuſtodiat.

affirmat item anno Joannis PP. VII,

ab eodem & Conſtantino Papa Reliquiis donari,

Falſissime nomen red iſſe in Galatiam.

4 *Utramque Epiſtolam quia alibi non invenitur, hic addere placuit, in gratiam illius Eccleſiæ, quæ* Creſcentis *apud ſe Apoſtolatum Pontificio iſto teſtimonio confirmare gaudet; nec tamen cum in Galatiam Aſiæ provinciam rediſſe negat; uti nec hodiernum Romanum, ſuppoſitis Uſuardi verbis, ceſſio unde acceptis, concludens*, Demum ſub Trajano Martyrium conſummavit. *Hæc additamenti citati, refert* Creſcentem *Baronius ad annum Trajani* XII, *qui nobis eſt Chriſti* CXVI: *de quo nullum abſque auctore diſputare. Moguntini apud Strabonem ex Gallia ad ſe veniſſe Sanctum volunt, eumque ſuum primum Epiſcopum faciunt, & apud ſe mortuum. Hinc* in novo præclaroque Moguntinæ aræis ſacello, *inquit lib.* 2 *cap.* 2 *Serarius*, hi cum ſancti Præſulis appicta imagine verſus:

Creſcentis

A Crescentis fecit clarum sacra Pagina nomen,
Moguntini, tacite ad se omissa dicunt,
Dum tibi fidus erat, Paule beate, comes.
Inde sed occiduas Gallorum cessit in oras,
Ut Christi prompto spargeret ore fidem,
Bisque Moguntinis undenis præfuit annis,
Et vita clarus, clarus & eloquio.
Martyriumque tulit, Trajano Principe, Christi
Cum decades denas auxerat una trias.

Qui esset secundum hunc calculum annus CIII

5 *Interim loco præcitato fatetur Serarius, quod* nulla S. Crescentis in ritualibus Moguntinorum
& apud se in acta S. Hilarii ſupraſum, libris, Breviariis, Missalibus & similibus mentio uspiam est. *Sanctitatis vulgo creditæ & cultus indictum aliquod præbet S. Maximi Episcopi Vita ex Trithemio, apud Serarium prælaudatum illustrata, a cap.* 30. *lib.* 2. *ad cap.* 17. *Obierat is* (*ut Trithemius scribit*) *anno Christi* CCCLXXVIII, XVIII *Novembris, quo die Chronologiam Trithemii examina-*
& ad. 935 *item ea tam ad S. Albani:* *bimus, nunc eo sumimus, quod* beatissimi Pontificis Maximi corpus, a discipulis in ecclesia divi Præsulis Hilarii, postea nunenpata in Dalheim, ubi civitas Moguntina eo tempore legitur fuisse constructa, debito cum honore, juxta
B tumbam S. Crescentis primi Episcopi, fuit sepultum: in quo quidem loco humatum permansit annis quingentis quinquaginta septem, usque ad tempora Hildeberti, post S. Bonifacium Moguntinensis Archiepiscopi duodecimi, qui anno Dominicæ nativitatis DCCCCXXXV, Indictione Romanorum VIIII, die mensis Martii quarta decima, decem Moguntinorum Pontificum ossa de capella D. Hilarii memorata, solenni cum processione cleri & populi, ad ecclesiam divi Martyris Albani transtulit, & in choro summa cum reverentia collocavit.

6 *De Moguntinæ urbis destructione, sub Attila Hunnorum Rege anno* CCCCLI, *egi ad acta SS.*
sed hic Crescens forte alius fuit a Pauli discipulo. *Aurei & Albani,* XVI *&* XXS *Junii: per illam autem, & diuturnam exinde desolationem loci, fatum puto, ut, servata duntaxat Episcopali serie* (*si tamen hæc quoque servata recte est*) *primorum* XVIIS *Episcoporum catenus interierit notitia, ut* (*quamvis omnes nominentur Sancti*) *nullius tamen dies vel mortis vel cultus inveniatur adscriptus Fastis; ne quidem S. Hilarii, cujus tamen nomen ſovebat primæ Moguntiæ veteris ecclesia Cathedralis; ut de S. Crescente non adeo miremur, sed miremur*
C *potius, qua fiducia præsumpserit aliquis, singulorum definire annos Sedis. Equidem qualicumque traditioni haud agre concesserim primum Episcopum* Crescentem: *sed ut hunc quoque credam Pauli discipulum fuisse, quod de primo Viennensi Episcopo creditum antiquitus fuit; multo difficilius Moguntini, quam Viennenses persuaserint, utpote testes non ita antiquos proferentes. Nam si Viennenses potuit in errorem inducere fortasse identitas nominis; multo facilius id potuit contigisse Moguntinis; & semper fortior stabit pro Galatis Asiaticis opinio quod ad illos a Paulo remissus vel ultro profectus, apud eos consenuerit, interque illos obierit in pace, & ideo minus celebris fuerit posteritati, ab eaque minus cultus, quam si Martyr obiisset.*

7 *Franciscus Bosquetus, Prætor Narbonensis ac postea Episcopus Lodevensis, Historiarum Eccle-*
D *siæ Gallicanæ lib.* 2. *cap.* 5. *sic scribens, ut qua de eo* AUCTORE D. P. *hactenus habentur, satis incerta esse ostendat.* Crescentem, *inquit*, ipse Paulus ad Timotheum *Si tamen Galatæ unquam adiisti Crescens;* *scit, in* Γαλατίαν *mississe*: quo loco Theodoretus Gallias interpretatur; & Epiphanius illos arguit erroris, qui Galatiam seu Gallogræciam, non Galliam intelligunt. Hæc autem Crescentis missio in annum primum Pauli, Romam advecti incidit: ideirco Vienna a transeunte, Paulo relinqui non potuit, nisi jam ante Vienna Romam rediisset. *Quod sane non est absimile vero, imo videtur convenientissimum, ut in Hispanias per Galliam cogitans Sanctus Apostolus adhuc in vinculis positus præmiserit qui præoccuparet populorum istorum animos, & quæ in iis esset dispositio ad Evangelicam prædicationem cum fructu excipiendam; qua occasione Viennam usque pe-*
aut lustrato Moguntia *tenetraverit* Crescens, & reversus suaserit magistro suo eodem accedere, & nonnullis ibi jam conversis vel conversi promptis, *Ecclesiam ordinare.* Quocumque tamen modo res se habuerit, *inquit Bosquetus*, Crescentem destinatum Gallogræcis, in transitu per Gallias, Viennensem & deinde
E Moguntinam ecclesiam instituisse, referunt Martyrologia, quibus ambarum Ecclesiarum tabulæ consentiunt. *De Moguntinis jam vidimus eas vel nullas, vel recentissimas esse: Viennensium primus auctor conferri potest Ado, qui, vel decessorum ejus aliquis, cum de* Crescentis *apud Viennenses Apostolatu nihil dubitaret, nec tamen apud eosdem obiisse crederetur, sed in* Galatiam *missus* (*quo nomine ipsam* Galliam *intelligendam nemo ibi cogitabat*) *obitum ejus Gallogræcia adscripsit.*

8 *Pergit Bosquetus*: Verum non recta ibat *in Gallogræciam transit.* Crescens in Gallogræciam, per Gallias & Germaniam iter habens: & stupenda illa miracula, in peregrinatione nimis flexuosa a Crescente patrata, historiæ fidem minuerunt. Atque adeo fuit obscura hæc de Crescente narratio, ut Latini & Galli Crescentem in Gallogræcia obiisse uno ore affirment; Græci vero in diversas eant sententias, & eorum aliqui illum in
F Gallia sub Nerone decessisse referant. *Hos utinam nominassit! mire enim favent Moguntinis, quando constantissimum apud omnes est, ex S. Hieronymo aliisque apud Serarium lib.* 3. *cap.* 2. quidquid Oceano & Rheno includitur, Galliam appellari *a Galliarum Episcopis, apud Athanasium & alios antiquos, accensentur Moguntini aque ac Treviruenses; primaque & secunda Germania, ad quas pertinent, Gallicanis Provinciis accensentur. Ut autem Vienna in Gallogræciam flexuosum sit iter Moguntin; hinc tamen illud rectissimum haberi potest usque ad Pontum Euxinum, trans quem illa jacet, ut considerantibus patebit. Sed hoc tam vasto procursu opus non erit, si* Moguntiæ *licent* Crescentem *retinere cum Græcis, & credere quod pro ea obreperit* Chalcedon *vel* Chalcia. *Interim libenter videbo* stupenda illa miracula, *quorum meminit Bosquetus: neque enim hactenus ullum potui indicium reperire. Nam etiam ex talibus subinde elicitur aliquid lucis historicæ, tamquam scintilla ex silice.*

cum solitus Gallia meminerint Græci aliqui,

qui in ea pro Chalcedone Chalcidem substituunt.

DE SS. FELICE ET SPINELLA,

AC SEPTEM GERMANIS

MARTYRIBUS ROMÆ

G. H. Ex Martyrologio S. Hieronymi & aliis.

Memoriæ in antiquis Faſtis.

QUatuor antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa hunc XXVII *Junii auſpicantur ab his Martyribus Romanis; & vetuſtiſſimum Epternacenſe his verbis:* Romæ natalis ſeptem germanorum, Criſpi, Felicis, Criſpiani, Spinellæ. *Verum ordo in aliis tribus apographis immutatur, & in Blumiano hoc modo:* Romæ milliario nono, Criſpi, Criſpiani, Felicis, Spinellæ, & ſeptem germanorum. *Apographum Corbejenſe loco* Criſpiani *habet* Criſpiniani. *Apographum vero Luxeuſe* Criſpini, Criſpiniani. *Mſs. Vaticanum S. Petri, Caſinenſe, & Altempſianum:* Romæ via Tiburtina milliario nono, Criſpi, Criſpiani, Felicis, & ſeptem germanorum. *Mſs. Barberinianum & Trevirenſe S. Maximini:* Romæ paſſio Ceiſpi & Criſpiani, Felicis, Sponelli & ſeptem germanorum.

VII Germani, num? Dormientes Epheſini

2 *Similia habentur in Mſs. Richenovienſi, Rhenovienſi & Ultrajectino eccleſiæ S. Mariæ; & ubique apponuntur* Septem germani. *At bi ſoli referuntur in Ms. Reginæ Suecia: de quibus captum poſſet quæri, quales illi fuerint. Videntur autem aliqui conjecſaſſe, illos forſan eſſe* Septem fratres dormientes, *relatos hoc die in nonnullis Breviariis, & Ms. Trevirenſi S. Martini, necnon apud Rabanum & Notkerum. Verum hi non urbi Romanæ, ſed Epheſinæ in Aſia tribuuntur: de quibus agendum erit die* XXVII *Julii. Alii intellexerunt* Septem germanos, *filios S. Getulii & Symphoroſæ, qui videntur propterea ad hunc* XXVII *Junii celebrati ab Uſuardo, Adone & aliis. Verum iſti, in jam citatis quatuor antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis & aliis Faſtis, memorantur die* XVIII *Julii aſſignatis aliis ſingulorum nominibus, ut mox dicetur. Et vero quidni fuerint Romæ alii illuſtres* germani ſeptem, *iſto tunc vocabulo celebres? In re dubia relinquimus illos, prout in veteribus monumentis reperiuntur.*

auſilii S. Symphoroſa

3 *Sed* Criſpum *vel* Criſpinum, & Criſpinianum *vel* Criſpiniunum; *putamus eos eſſe, qui poſt SS. Joannem & Paulum Romæ paſſi ſunt cum Benedicta: de quibus ſupra, & ideo in titulo eos prætermiſimus. Dum autem ſe conjungimus* Felicem Spinellæ, *augetur mihi dubium de* Felice, *virne an mulier cenſenda ſit; & ſi mulier, an ipſarum* Germani *fratres forte non fuerint qui ſequuntur, tamquam cum iiſdem vel paulo poſt paſſi, & ſororum exemplo ad agonem animati. Denique liberæ conjecturæ relinquere placet, an omnino non ſit retinenda Lectio Epternacenſis apographi, ſuppletis aliunde nominibus, ac ſi ſcriberetur:* Romæ natalis ſeptem germanorum Ceiſpi, Felicis, Criſpini, Criſpiani, Criſpiniani, Felicis & Spinellæ, *ut quinque feminibus junctæ formet duæ ſeptenarium complent. Novum certe Romanis non fuiſſe inter fratres iterare idem nomen ſub modica terminationis diverſitate, exemplo ſit familia Flavia,* Conſtantes Conſtantios, Conſtantinos, Conſtantias & Conſtantinas, *etiam eo eodem patre, nominant. Atque etiam inter Sanctos relati legnntur die* XXXI *Maji,* Cantius, Cantianus, & Cantianilla fratres.

au alii?

DE SANCTIS MARTYRIBUS CORDUBENSIBUS

CRESCENTE, JULIANO, NEMESIO, FRATRIA,

PRIMITIVO, JUSTINO, STATHÆO, NOVATIANO,

CLEMENTE, MARCELLINO, ZEDDINO, FELICE,

VENUSTO SEU HINNUSTICO, ZOILO,

MARCELLO, ITALICA, LELLO, CAPITONE,

G. H.

TINNO, TIMARÆO SEU TUSCO, SILVANO.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§. I. *Cultus in Faſtis. Controverſia circa ſeptem filios S. Symphoroſæ.*

XXVII JUNII. *Horum memoria in Ms. Reginæ Suecia,*

VEtuſtum Ms. Sereniſſimæ Chriſtinæ Reginæ Suecia, ab Holſteino laudatum, & inſertum ſuis Animadverſis in Martyrologium Romanum, iſta de his Martyribus profert Cordubæ in Hiſpania natalis ſanctorum Creſcentis, Juliani, Nemeſi, & aliorum octodecim, *quos hic ſuis nominibus in titulo expreſſimus; acceptos ex antiquis quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis: in quibus omnibus attribuuntur* Hiſpaniæ, *& in Epternacenſi & etiam* Cordubæ: *in quo pro* Nemeſio *legitur* Remiſio, *& ſubjungitur* Fratria: *quod nomen deeſt in aliis tribus apographis: & in his eſt* Primitivus, *qui in Epternacenſi abeſt: tum pro* Juſtino & Stathæo, *legitur etiam* Juſtina & Tacteus; *uti pro* Zeddino, Zebdinus; *& pro* Zoilo, Zoelus. *Demum in ſolo Corbejenſi eſt* Silvanus, *quo ſublato poſſet*

& 4 Apographis S. Hieronymi,

A *poſſet* Timarsus, *alius a* Toſco *fluvii, & numerus* XXI *Martyrum cauſſiteret.*

aliiſque ſoſſis.

2 *Variè ex his referuntur in aliis Martyrologiis Mſs. & in Richenovienſi quidem ſic*: In Corduba Creſcentis, Juliani, Nemeſii, Primikivi, Eugenii. *Verum de Eugenio non agemus. Mſs. Auguſtanum S. Uldarici & Pariſienſe Labbei hæc indicant*: Spania, Creſcentis, Criſpiniani, Juſtini, Felicis, Juliani, Primitivi, Clementis. *Sed* Criſpinianus, *alibi* Criſpianus, *ſupra relatus eſt, vel potius infra referetur inter Martyres Romanos. Ms. Barberinianum*: In Hiſpaniis Creſcentis, Juliani, Eugenii, Novatiani. *Colonienſe S. Mariæ ad Gradus*: In Hiſpaniis SS. Zoeli, Juliani & aliorum novemdecim. *Quæ omiſſo* Juliano, *leguntur in Ms. Trevirenſi S. Martini, & apud Adonem, Notkerum, aliosque recentiores cum hodierno Martyrologio Romano, ubi iſta ſunt*: Cordubæ ſanctorum Martyrum Zoili & aliorum decem & novem. *Atque in his Anteſignanus omnium non* Creſcentis, *ſed* Zoilus *cenſetur, propter inventionem corporis, de qua infra agemus.*

B *Ac extrahendi aliquot Martyres & adſcribendi filiis S. Symphoroſæ.*

3 *Difficillimæ porro ſolutionis nodum occurrere hic vidit Florentinius in ſuis Notationibus, num ſcilicet in priore claſſe ſit tollendum nomen* Septem Germanorum; *& ex hac expungenda nomina SS.* Creſcentis, Juliani, Nemeſii, Primitivi, Juſtini, Stachei, *aliis* Stactei, *cum addito in Ms. Richenovienſi & Barberiniano nomine* Eugenii; *quod ad hunc etiam* XXVII *Junii referantur ſeptem filii SS. Getulii & Symphoroſæ. Nam apud Adonem ita legitur*: Apud Tiburtinam Italiæ civitatem natale S. Symphotoſæ, B. Gerulii Martyris uxoris, cum ſeptem filiis, Creſcente, Juliano, Nemeſio, Primitivo, Juſtino, Stacteo, Eugenio, cum quibus ſimul paſſa eſt ſub Adriano Principe, *& ſubjungitur enarratio martyrii ſingulorum, prout habetur in Actis, quæ apud Mombritium & Surium leguntur, quaſi ab Africano* (*cujus meminit Euſebius lib.* 6 *Hiſt. Eccl. cap.* 31) *forent conſcripta. Eadem habet Notkerus, imo & Uſuardus*; *ſed minore cum elogio. Hinc dubitavi plurimum, num a priore claſſe removerem illud* Septem-Germanorum, *ac ponerem novum titulum ex Adone, Uſuardo & aliis*; Tiburtina civitate Septem Germanorum Creſcentis, Julieni, Nemeſii, Primitivi, Juſtini, Stactei, Eugenii; *ac poſtea reliquos tribuerem* Cordubæ in Hiſpania.

C *ſed alii huic tribuantur filii in Mſs. Reginæ Suecæ.*

4 *Verum ne faterer, abſterruerunt antiqua monumenta, quæ habentur pro die* XVIII *Julii, quo illorum Martyrum natalis recolitur. Ac primo vetus Martyrologium Chriſtinæ Reginæ* (*quod ipſi Romæ deſcripſimus, & a Luca Holſtenio plurimum laudatur*) *iſta habet*: XV Kalendas Auguſti, Romæ Sempероſæ matris Septem-Germanorum, id eſt, Petri, Marcelliani, Januarii, Dionyſii, Sempronii, Clementis, Germani. *Dein antiqua apographa Martyrologii Hieronymiani habent primo loco*: XV Kalendas Auguſti, Romæ via Tiburtina milliario octavo, natalis S. Sempheroſæ, matris Septem Germanorum, quæ eum ipſi eſt paſſa, *aliis* poſita. Nomina vero Septem-Germanorum ſunt hæc: Petrus, Marcellianus, Januarius, Dionyſius, Sempronius, Clemens, Germanus. *Rabi in caſu nominativo recenſentur in Mſs. Corbejenſi, Pariſiis excuſo*: *ac deinde addebantur in caſu genitivo nomina* Hicenæ, Magni, *ut a ſeptem Germanis diverſorum, licet forſan ſimul cum iis eſſent paſſi. In apographis aliis tribus referuntur in genitivo caſu ſimul cum nomine* Herenzi, *ut aut octo cenſerentur, aut* Germanus *eſſet pro adjectivo ſumendus, quod minus placet, cum omnes ſeptem fuerint germani. In antiquiſſimo apographo Monaſterii Epternacenſis* (*quod ante nongentos fallem annos & diu antea tempora Uſuardi & Adonis exaratum eſt, cujus ipſiſſimet characteres exhibuimus ari leciſos ante tomum ſecundum Aprilis*) *iſta leguntur*: Romæ Sempheroſiæ Martyris, ſeptem germanorum, Petri, Marcelliani, Januarii, Dionyſii, Sempronii Clementis, Germani: Et Hæzenzi.

iaMartyrologio S. Hieronymi.

D AUCT. G. H.

etiam in Mſs. Epternacenſi.

5 *Notkerus vir doctrina & ſanctitate culmine, cujus Vitam & Proceſſum pro Canonizatione edidimus* XI *Aprilis, diximuſque eum in ſuo Martyrologio conficiendo ſumpſiſſe illud, quod Ado conſcripſerat, partim contrahendum, partim ſupplendum, item videtur ad hunc* XXVII *Junii Adonis verba fere conſervaſſe*; *ad diem vero* XVIII *Julii ſeipſum & Adonem correxiſſe, ubi iſta habet*: XV Kaleudas Auguſti. Romę via Tiburtina, milliario octavo natalis S. Symphoroſæ Martyris, matriſque ſeptem germanorum, quæ cum ipſis eſt poſita. Nomina vero germanorum hęc ſunt, Petri, Marcellini, Januatii, Dioniſii, Symproui, Clemenis, Hireuę. *Hæc ille, omiſſo nomine* Germani, *ne proſeptem videretur octo Martyres exhibere.* Hireneam *arbitramur non eſſe ex ſeptem Germanis*; *ſed cum* Magno *martyrii coronam eodem die aſſecutam: & ita excluditur nomen* Hirenæ, *in antiquo Ms. Reginæ Sueciæ ſupra relato, & alio Ms. etiam antiquo Carmelitaco Coloniæ, in quo iſta leguntur*: Romæ natale Sanctorum ſeptem fratrum Petri, Marcelliani, Januarii, Dionyſii, Symphroni, Clementis, Germani Martyrum & matris eorum Symphoroſę. *Mſs. Richenovienſe in Suevia & Rhinovienſe in Helvetia, in quibus ſolent pauca nomina exteabi, & quaſi præcipui Sancti proponi, habent*: Romę Symperoſę, Petri, Marcelliani, Januarii. *& in aliis Mſs.*

E

6 *In apographis Lucenſi & Blumiano, relatis* (*ut ſupra diximus*) *biſce Sanctis Martyribus, hæc ſeries repetita nomenclatura ſubjungitur*, Quorum geſta habentur. *Utinam illa reperiri poſſent, in quibus prædicta nomina continerentur, tunc videremus, an eadem ſint Acta, quæ modo extant, & tantum nomina alia fuerint ſubſtituta: quod modo nequimus definire. Deficientium tamen in veris Actis nominum forte indicium ſit, quod in Uſuardo, auctore in Alſatia, non repetantur nomina: ſed dicatur* primus in gutture transfixus, alius in pectore punctua, tertius in corde fixus &c. *Aliquibus forſan in Actis dicitur eorum natalis* XV Kalendas Auguſti; *& apud Uſuardum & Adonem, referuntur ad hunc* V *Kalendas Julii, quando bi ſancti Martyres in Martyrologio S. Hieronymi habentur adſcripti Cordubæ in Hiſpania: quod & nos, ſtante hac controverſia, facimus; ſententiam mutaturi, ad diem* XV *Kalendas Auguſti, ſi melliora documenta, quod optamus, nobis fuerint propoſita.*

Geſta eorum optantur.

F

§. II. *S. Zoili Martyrium, inventio corporis, cultus peculiaris.*

Elogium S. Zoili ex Uſuardo.

7 Hi ita deductis, redimus ad S. Zoilum, *de quo Uſuardus, cum* (*ut ſupra dixi*) *elogium* Creſcentis, Juliani, Nemeſii, Primitivi, Juſtinæ, Stactei & Eugenii, *tamquam* filiotum S. Symphoroſę, *tradidiſſet, iſta ſubjungit*: Cordubę S. Zoili Martyris: cujus corpuſculum loco tempore, ubinam ſepultum fuerit, latuiſſet, venerabili Epiſcopo ejuſdem loci, nomine Agapio ex divina revelatione manifeſtatum eſt. *Ambroſius Morales, libro* 10 *Chronici generalis Hiſpaniæ anno* 1574 *excuſi, cap.* 35 *aſſerit, Acta*

A AUDT. G.H. *hujus Martyris magna cum conformitate inserta esse omnibus possim Breviariis & Sanctoralibus Hispanicis; quæ sic leguntur in Breviario Burgensi anni* MDII, *quomodo ille ait eadem haberi in Breviario Cordubensi.*

& Breviario Burgens & Cordubens.

8 Igitur Beatus Zoilus, Cordubensis civitatis, præclarissimis parentibus progenitos, ab infantia Christianos; eum esset in edolescenti ætate, & Christum publice confiteretur, subito a Pagano arreptus, ad prætorium ejusdem Principis est præsentatus, atque ab ipso, ut ad culturam dæmonum sederet, diu est exhortatus. Qui dum per multa dierum spatia tam sermonibus quam muneribus esset admonitus, Christianum se promittens; a pessimo Judice, ut capite plecteretur, est damnatus, & in cœmeterio præfatæ civitatis cum peregrinorum corporibus e Gentilibus est sepultos, ne a Christianis aliquando cognosceretur, & digna veneratione coleretur. Sed cum, Christo donante, pax Ecclesiæ esset reddita, temporibus Sisebuti Regis Catholici, quidam vir nobilis, Gothorum propagine clarus, Agapitus nomine, ex Isico vitam amplexus monachi, sic ad summum Sacerdotium est electus: & quia pro amore Christi sæculum dimiserat, non distulit illum fraudari bonis suis. Dum vero is corpus suum jejuniis macerarum in cilicio & vili stramine declinaret, per quietæ noctis silentium ostensum est illi, quo loco corpus prædicti Martyris jaceret, & quo nomine uteretur, atque pro cujus amore est plexus. Dum mane facto, convocatis Fratribus & vulgi multitudini quæ viderat indicavit, atque eum omnibus Christianis ad ostensum sibi locum sine mora pervexit. Quo cum pervenisset, rastrum manu arripiens, effodere cœpit; quousque ad bestissimum corpus Martyris, sicut a Paganis fuerat absconditum, Deo juvante, pervenit. *Hactenus dictæ Lectiones, quibus præfigitur, dicenda Antiphona,* Iste Sanctus *cum Versiculo*, Gloria & honore, *ac posita hac Oratio*, Beati Martyris tui Zoili, nos, quæsumus, Domine, interventio gloriosa commendet, ut qui nostris actibus non meremus, ejus precibus gratiam consequamur. Per Dominum. *Evangelium:* Si quis vult venire post me: *reliqua vero præscribuntur de Communi unius Martyris.*

Martyrium.

sepulcrum.

B *corporis in*

oratio

9 *Lucius Marinæus Siculus, qui tempore Caroli V Imperatoris floruit, lib. 7 de Rebus Hispaniæ,* C *eadem, quæ ex dictis Lectionibus protulimus, habet, & ista adjungit:* Quo (*corpore*) inventa, gaudio magno repleti sunt omnes. Præstatas denique Episcopus præ amoris magnitudine, eum corpus B. Zoili demulceret osculis, & indignum se judicaret, ut manibus suis tanti viri tangeret Reliquias, subito, osculando crebrius, easdit primorum dentium adjurorio. Quos ob oris officio ut minutos esse conspexit, in sarcophago, ubi sancti viri corpus humatum fuerat, projecit. Peracto inventionis obsequio, sequenti nocte per visum S. Zoilus ita affatus est: Cur me sæpius osculando verberasti? Jam pro eis, quæ a me poposcerat, intercedens, a Domino Jesu Christo impetrasti, & nunc certus esto, quia dimissa tibi sunt peccata. *Hac ibi.*

frequentior Reliquiæ osculatus, dentes a minis.

10 *Joannes Tamayus de Salazar ad diem* XVIII *Maji edidit Catalogum Episcoporum Cordubensium in quo ista leguntur:* Agapius hujus nominis primus, Episcopus Cordubensis septimus ex milite effectus, interfuit III Concilio Toletano & primo Hispalensi ad annum Domini DXC, qui corpus S. Zoilli divina revelatione, jejuniis insertis, invenit. *Huic successit Eleutherius, qui* D *Toletano anno* MXCVII *congregato adfuit. Hinc in vitis S. Zoili supra ex Usuardo relatu, melius abest nomen Regis, sub quo inventio corporis ab Agapio Episcopo ista facta, & nomen Sisebuti perperam in Acta videtur intrusum, utpote qui tantum anno* DCXII *regnare cœpit. Huic Ambrosius Morales, Martinus de Roa de Sanctis Cordubensibus aliique substituunt Reccaredum Regem, qui regnavit anno* DLXXXVI, *usque ad annum* DC, *sub quo summa pax Ecclesiæ erat, supra indicata.*

& Roca reda Reg

Tempus inventionis sub Agapio Ep.

11 *Extant Acta uberiora apud Tamayum ex Ms. Legendario Segobiensi & Legendario Hispalensi, in quibus colloquium Judicis & S. Zoili narratur quod ibidem legi potest; cum non videatur Martyr, apparens Agapito sive Agapio Episcopo, illa indicasse. Ibidem sub finem de translatione corporis ista habentur;* Ergo sacrum beati Martyris corpus in lectica compositum, in S. Felicis Martyris basilicam delatum, ibidem tunc temporis requievis; donec sanctissimus Agapius aliam pulchriorem & ampliorem imposterum extruxit, & sacras exuvias una cum S. Felicis honorifice collocavit, Sanctique nomini dedicavit: quæ postmodum, stante Arabum imperio, plurimorum E extitit sepultura Martyrum Christi. *Hæc ibi, & consentiunt fitati Moralis, Roa, aliique. S. Eulogius Martyr, lib. 2 Memorialis Sanctorum cap.* 11 *recensens martyrium SS. Christophori & Leovigildi,* XX *Augusti passorum*, Eorum corpora, *inquit*, supposita adustis incendiis, antequam penitus urerentur, fidelium cura erepta, apud basilicam S. Zoili sepulta. *Idem cap. 6 ejusdem libri 2, narrat vitam & martyrium S. Pauli Diaconi,* XX *Julii coronati, asseritque, illum* spud basilicam, quæ corporeli beati Martyris Zoili præsentia illustratur, spiritualibus fuisse enutritum disciplinis ..... eujus cadaver inhumatum & aata foror palatii derelictum, post nonnullos dies quorumdam fidelium curiositate elam sublatum cum B. Theodemisi Carmonensis monachi corpore, apud sacrarium prædicti Martyris Zoili, conditum est. *Illustravimus ut Martii Vitam ipsius S. Eulogii, auctore Alvaro ista oculate: in qua num.* 2 *dicitur*, ecclesiæ ministerio mancipatus, *in* sancti ac beatissimi Zoili ęda deservisse, & in ejusdem collegio Clericorum vitam deduxisse: *& num.* 16 *dicitur*, nocturnus vigilias appetens, & in basilica S. F Zoili terra tenus prostratus orans, noctes insomnes duxisse .... *Cujus* beatissimi espus, *addit. num.* 22, curiositas Christianorum redemit: corporis vero Reliquias tertio die collegit, & sub umbra beatissimi Martyris Zoili tumulavit; *contigit id anno* DCCCLIX. *Eo ergo tempore hæc basilica S. Zoili, sub Saracenis adhuc extabat, ut & aliæ quædam in illaque Sanctorum corpora. Quamquam enim Rasis Maurus, apud Moralem lib.* 10 *ubi de S. Vicentio Valentinensi pag.* 335; *Abderramenes II sub finem sæculi* VIII *Christianos persequenti, ad laudem vertat, quod omnes ecclesias Sanctorumque Reliquias, quocumque venirent, solitus sit dissipare, id tamen intelligendum est de iis quas ipse occupabat; non de illis, quas in jubadia ab aliis Corduba reperiebat.*

ista sepulcra corpora SS. Christophori & Leovigildi,

SS. Pauli Diaconi & Theodemisi,

& S. Eulogii,

12 *Videtur quoque ejusdem Martyris meminisse Aurelius Prudentius, inter carmina hymno quarto, in honorem decem & octo Martyrum Cæsar-augustanorum, a nobis edita* XVI *Aprilis; ubi sub initium recenset præsidium urbibus per Reliquias & cultum Sanctorum collatum, & quinta strophe est hujusmodi.*

Prudentius meminit S. Zoili.

Afra

A Aſia Carthago tua promet oſſa,
Ore facundo Cypriane Doctor.
Cordnba Aciſclum dabit, & Zoellom,
Treſque coronas.

Ubi per tres coronas intelligitur S. Victoria, *quæ totidem de cælo delabi vidit; ideoq; duobus iſtis ſic tertium adjunxit. Colantur SS. Aciſclus & Victoria, Martyres & Patroni Cordubenſes,* XVII *Novembris, quando ſimul agi poterit de inventione corporum* SS. Aciſcli, Zoili & *aliorum, facta* XXI *Novembris anno* MDLXXI. *Habent* XII *Martyres Syri venerationem* XXIV *Maji, quorum Antiſignanus eſt* Zoclus, *& alius ſub ipſo* Zolius: *quod nomen etiam* Zoellus & Zoillus *ſcribitur; ut hic* Zoillus *apud Prudentium non poſſit cenſeri alius, quam* Zoilus *apud alios hoc die memoratus.*

Hymnus ex Breviario Moſarabum.

13 *In vetuſtiſſimo Moſarabum Breviario iſte de eo Hymnus recitatur: quem in lectoris gratiam primigenio nitori conamur per conjecturam reſtituere, ſublatis, quæ plura irrepſerant, mendis.*

Martyris geſtaos * Zoili coronam
Obviam Chriſto properantes ibit
B Civitas, quoqua pretioſa portans
Dona victoris.
* *ab.* Martyris Zoylique corona, * *hoc*
* Hunc colunt cives, velut ipſa membra
Ceſpes includat ſnus, & paterno,
Servet amplectans tumulo, Beati
Martyris oſſa.
Neſtar, & ooſtra Puer in palæſtra,
Arte virturum * fideique olivo
* *vinctus* * Unctus, horrandum didicit domare
Viribus hoſtem.
Martyrum nulli, remanente vita,
Contigit tertis habitare noſtris:
* *orbe* Solus tu morti propriæ ſuperſtes,
* *vitamque ſine reatu,* Vivis in * orbe
Solus occurrens, * vitiiſque ſine
Temet virtutum Domino paraſti:
Solus prædives pietata, multa
Luce frueris.

Alloditur hic ad genus Martyrii; cui aliquamdiu ſupervixit, quando (ut Acta apud Tamayum habent) quidam *ſatellitum*, aliquid inaxeogitati doloris tormentum adverſus Martyrem experturus, in extrema dorſi cæſi parta, renes illius & ilia crudelia tortor extraxit *:quæ projecta fuerunt in*
C *puteum quemdam, qui, teſte Morale in deſcriptione Cordubæ, reverenter monſtratur. Neque incredibile eſt, aliquamdiu ſuperfuiſſe carnificinæ iſti Zoilum; cum ad* XVI *Aprilis viderimus S. Encratidem laudatam a Prudentio, ut juge viventem Martyrem, poſt* revulſam jecoris partem, *adeoque ad menſes ſaltem aliquot.*

Martyris credas, Patriam coronis
Debitam ſacris, Choros unda ſurgens
Tendit in cælum, nivcæ togatus
Nobilitatis.
Inde, Zoile, tua palma nota eſt;
Clerus hinc tantum peperit triumphum,
Hinc Domus ioſulata Sacerdotum
Celebrat votum.
Gloria ſummo celebret Parenti,
Gloria Chriſto, Spirituique ſancto
Prædicet trinum pia voce nomen
Omne per ævum.

aliud hymnus apud Martinum de Roa.

14 *Habemus libellum Martini de Roa, ab eo ad Andream Schottum miſſum, de Antiquitate & auctoritate ſanctorum Martyrum Cordubenſium, in quo ſæpius meminit S. Zoili, & ſub finem ſequentem Hymnum habet:*

Salva decus Hiſpaniæ, Zoile Martyr nobilis,
Nobilitatis candidę exemplar admirabile. D
Crudelitas, quæ intrepida, præcepſqua quondam fuerat, AUCT. G. H.
Perterrefacta militis, vultuqoa grandi & animo,
Advarſus horrens congredi, averſus illum cortipit,
Et tremebunda gladium, dorſo recondens diſſecat.
Hiant aperta viſcera, amore Chriſti ſervida,
Atque in revulſis renibus dant ſigna continentiæ.

§ III. *De tranſlatione Corporis, & variis Reliquiis S. Zoili.*

15 QUamquam promiſerat Henſchenius ſupra, *ad* XVII *Novembris agendum de* Tranſlatione SS. Aciſcli & Zoili (*addere* D. P. *potuerat &* plurium aliorum) *facta anno* MDLXXV; *videns tamen in illa Officium indiſcretorum, nunc inventorum, confuſione nihil eſſe, quod* Zoilum *magis quam* Aciſclum *alioſque ſupra nominatos tangat; non omiſi mihi notare, propius huc pertinere longe antiquiorem tranſlationem corporis ad monaſterium ipſius* S. Zoili *nomine inſignitum, cujus hiſtoriam eſſem inventurus lib.* 10 *Ambroſii Morales tom.* 1 *p.* 366 *&. Ibi ille, Chronica Generalis Hiſpaniarum a Florlano Docampo ad ſextum uſque ſæculum deducta Continuator, cap.* 13 *agens de poſteris Veremundi Regis,* E *ex Rudetico Toletano & Luca Tudenſi, cum ex his diziſſet, quod Regis illius proneptis* Comitiſſa Taraſia, *Comitis Gomezii uxor,* cum eſſet Domina Carrionis, *in campeſtri Regni Legionenſis tractu,* ibi eccleſiam S. Zoili ædificavit. Nihil, *inquit,* amplius dicunt Scriptores iſti: ſed Monachi inſignis illius monaſterii, quod eſt Ordinis Benedictini, habent chartam, qua docent, quomodo Ferdinandus Comes Carrionis, filius Taraſiæ, tranſtulit illuc corpus ſancti Martyris, una cum corpore S. Felicis, altatius Martyris, æque Cordubæ paſſi, ſed tempore Maurorum (*de quo egimus* XIV *Junii.*) Obiit autem Comes Ferdinandus, *quemadmodum ex ejus ibi ſepultura liquet,* XIV Martii anno Domini MLXXXIII; unde apparet, non multis annis antea, fuiſſe factam tranſlationem ſacri illius corporis. Ex monumentis varo loci habetur, quod cum Eques iſte annis aliquot moratus eſſet apud Maurorum Cordubenſium Regem, militando ei contra inimicos ſuos; pro fideli obſequio aliud nihil mercedis petierit, quam corpus ſanctum; & ſic ipſum Carrionem adduxerit ad monaſterium, quod deinde ſumpſit nomen a S. Zolio, cum ab initio dicaretur S. Joannis Baptiſtæ, ſicut ex ipſorum Fundatorum ſcripturis liquet. Poſteri illorum, in ſuis ipſi monaſterio factis donationibus, illud appellant SS. Zoili & Felicis, uti etiam Hiſtoria Compoſtellana, ſcripta ante quadriogeotos annos (*nunc quingentos & amplius numeraremus*). Sunt autem prædicta duo corpora in duabus arcis argentais, perquam vetuſtis, intra loculos tabulæ, ſupra majus altare poſitæ, maxima cum venerstione: ubi Monachi ſervant molta grandiaque miracula, per duos iſtos Sanctos patrata.

Fundato a Comitiſſa Taraſia monaſterio Carrionenſi,

filius ejus Ferdinandus ante annum 1083

pluribus ibi miracuiis clarum

16 *Hoc ubi legi, noluit occaſioni deeſſe, quam offerebat contracta mihi felicitate amicitia cum R. P. Joſepho Petezio, Monacho S. Facundi, ſacrarumque Litterarum in Salmantina Academia Profeſſore ordinario, inita per ejus Diſſertationes Eccleſiaſticas (unde libens profiteor multa me didiciſſe*

A AUCT. G. H. *de Benedictinorum Monaſteriorum in Hiſpania antiquitatibus bactenus ignota*) *& oblatum humaniter obſequium requiſivi ad obtinenda prædicta miracula, cujus diligentiæ dum fructum eo jam mortuo fraſtra expecto, cetera ex Morali accipe.* Extat Cordubæ prope eccleſiam Parochialem S. Michaelis, domus antiqua, cujus ab immemorabili tempore magna eſt in populo veneratio, cum puteo & memoria Sancti. Devotionis hujus cauſas varii variasaſſerunt. Quidam enim ipſius S. Zoili domum foiſſe affirmant: alii iſtic martyrio affectum; ipſiuſque senes, caſectos a corpore, in eum, qui ibi eſt, puteum fuiſſe conjectos. Quidquid ſit; aqua iſta religioſe ſumitur contra renum hepatiſque dolorea, a quibus liberati multi Deo gratias referunt. Paucis vero abhinc annis ejuſmodi devotio novum vigurem ſumpſit, erectione confraternitatis honoratæ in ipſa S. Michaelis eccleſia, ſub titulo S. Zoili, cujus ibidem ſtructum eſt ſumptuoſum ſacellum.

aſi & putem ſanctæ Cordubæ.

Ea civitas anno 1600 Religuiæ Carrionæ petiit,

B 27 P. *Martinus de Roa, poſquam prædicta omnia tranſcripſiſſet in ſuo Flos Sanctorum Cordubenſium anni* MDCXV, *addit ſequentia*: Anno MDC nuper præterito, egit civitas Cordubenſis cum Ordinis totius Benedictini in Hiſpaniis Generali, Fr. Joanna de Arcubus; & cum Abbate S. Zoili Carrionenſis, Fr. Placido de Oſca; ut nobis gratificarentur, communicando partem aliquam ejus, quod apud ipſos eſt, corporis. Quamquam enim nihil dubitaremus de veritate earum, quæ ad S. Petri ſervantur Reliquiarum; tamen videbantur non poſſe, indiſtinctæ ab aliis aliorum Sanctorum, cultu tam ſpeciali honorari quam meruerunt. Hæc occaſione viſitavit Generalis prædictum monaſterium: & aperuit arcam, & (ſicut Cordubam deſuper ſcripta epiſtola continet) ſumma cum animi voluptate vidit ſacra Sancti iſtius oſſa, cum induſio ſanguine tincto, toga & cingulo, omniumque teſtimonium in charte pergamena, *cujus originarium tenorem, una cum integra ipſius Generalis Epiſtola hic apponerem, ſi nanciſci potuiſſem; æque ac litteras patentes Abbatis ac Monachorum elite aſſignatas, quibus profitentur*, ægre induſtos ſe, ut ex ſancto corpore annos fere ſexcentos poſſeſſo, paterentur aliquam particulam tolli.

non eſt nomen proſtat integrum corpus,

C 28 Fr Alfonſus Barrentes, ejuſdem Ordinis Religioſus, & nunc, *inquit Martinus*, ipſius Generalis, cujus diligentiæ debemus obtentam Cartione Reliquiam; inter alia eodem anno ſcripte XXIX Septembris, dicit nunc demum ſecurum ſe eſſe de poſſeſſione tam grandis theſauri, totius ſcilicet Corporis, veſtis atque tumbæ ſanguine tinctæ. Verumtamen Corporis iſtius integritati non pauca deeſſe, dubitabit nemo, qui aliquam notitiam habet monumentorum veterum. Conſtat enim S. Eulogium Martyrem a Wiliſindo, Pampilonenſis Sedis Epiſcopo rogatum, ut Cordubam reverſus ipſi dirigeret Reliquias S. Zoili Martyris, & hoc munere Pampilonenſes populos illuſtrarer; illico ſe ſatisfacere petitioni reſpondiſſe, & ejus rei debitorem ſe in veritate promiſiſſet, deinde datis XVII Kal. Decembris Æra DCCCLXXXIX, id eſt anno Chriſti DCCCI, per Galindom Eniconis, virum illuſtrem, ad propria remeante, præfati Martyris Reliquias deſtinaſſe; ſed & S. Aciſcli, quas non poſtulaverat, tranſmiſiſſe, ut ſponſionis ſuæ votum feliciter adimpleret, eorum beatæ memoriæ conſtruendo baſilicam. Imo in Eremitorio S. Jacobi de Vita dicto, apud Medinam Sidoniam, vidi ipſe lapidem ſic ſculptum: Hic ſunt Reliquiarum conditæ ..... Stephani, Juliani, Felicis, Juſti, Paſtoris; Fructuoſi, Augunii, Eulogii, Aciſcili, Romani, Martini, Quiriſci, & Zoili Martyrum. Dedicata, hæc baſilica XVII Kal. Januarias, anno II Pontificatus Pimeni. Æra DCLXVIII.

cum an. 859 aliquid Pampilonenſem miſſum,

& anteo an. 632 Medinæ Sidoniæ repoſitum fit,

E 29 *Hactenus Roa: qui deinde narrat, quomodo ipſemet depotatus fuerit a Civitate Cordubenſi Carrionem, ut deſideratas Reliquias acciperet, earum authentico exemplo ſcripturæ in pergameno, reperte intra arcam.* Verum placuit divinæ Majeſtati, *inquit*, ipſo quo iturus eram anno MDCII civitatem hanc noſtram, uti & plures in Bætica aliis, affligere peſtilentia. Succeſſit deinde mors ſancti Epiſcopi noſtri D. Franciſci Remoſi, in bonum Eccleſiæ ſuæ zeloſiſſimi; qui deſiderium civitatis prædictum ſovebat, atque ita ſuſpenſa manſit executio conſilii tam laudabilis. *Sic ille: neque hactenus didici quidquam poſtea actum eſſe. Ipſe vero addit, non ſolum ſedandis renum doloribus ſed etiam tertianis febribus pellendis, utiliſſimum remedium haberi hauſtam ea puteo prælaudato aquam.* Et ego ipſe, *inquit*, unus ea illis ſum, qui aquę hauſtui jungentes votum de viſitanda ipſius Sancti capella vel ſepulcro, eomdem favorem experti ſunt. Invocato enim ſimili in neceſſitate ſancti Martyris patrocinio, tunc cum minime id ſperabant medici, tertiana & dolore liberatus ſui. Cumque paucis diebus poſt, alium eadem infirmitate detentum viderem, ſuſi, ut ad Sanctum devote recurrerer, & ſumptam de puteo aquam F hiberet cum voto curandi Miſſam in ipſius capella: quo facto, liberatum ſimiliter ſe teſtatus eſt, ſimulque ivimus ad ſepulcrum, vota noſtra impleturi.

Cur præmiſſa Corduvenſibus particula nondum perlata ſit,

D *tum an. 859 aliquid Pampilonenſem miſſum,*

DE S. ANECTO SEU ANICETO,

D. P. MARTYRE CÆSAREÆ IN CAPPADOCIA.

Acta ex Græcorum Menæis & Menæmo Cytheræo,

SUB DIOC.

Nominis diverſa ſcriptio in editis,

Ambiguum Martyris hujus nomen faciunt, hinc Collector Menæorum Venetiis excuſorum, eumque ſecutus Strictus, & Strictum Baronius Anctum ſcribendo; inde Maximus Cyberorum Epiſcopus in Vitis Sanctorum in hodiernam Græcam linguam (quam Romanam dicunt) translatis de veteri Græca, ex ſimilibus ambo Mſs. Synaxariis, ſed in nomine diverſis, quod Anicetum ſcribi Maximus iſte invenit. Nec eſt unde ſtatuam, quid potius ſit tenendum; cum in nullis, quæ plurima vidi, Synaxariis aliis Sanctum iſtum reperierim, adeoque ea pluralitate codicum facere conjecturam non poſſim. In Menæis Diſtichon elegio præfigitur, priori lectioni inhærens.

Οὐκ ἰῶ αὐτὸς Ἀνίκητε, μὴ φύγοις
Τὸν διὰ Χριστὸν θάνατον μιχθεὶς πλοῦς.

Noo

A Non erat Aoeſto tolerabile, propter Chriſtum Tormenta mortis ferre non uſque ad finem.

2 *Tormenta illa, longe plura quam paſſim ſoleant in genuinis Martyrum Actis reperiri cum literis Angeli apparitionibus, alibi cæteſimis, vereri me facium, ne ſicut in Actis S. Georgii aliiſque ſequioris notæ, ſic in his quoque plurimum inſerit ſcribentis ingenium, Præſidialium Actorum dadu ac luce diſtitutum; cui plus cuivis fuerit admirationem tiere, quam fidem mereri non niſi certo comperta ſcribendo. Græcum primi, deinde & Latinum textum accipe: cumque* Urbanum Præſidem *legeris carnificinæ iſtius auctorem, diſcerne utrum ſuſpicari velis, nomen inſigni crudelitate diffamatum, eſſe mutuo acceptum ex Euſebio, qui libro de Martyribus Paleſtinæ ſub Maximino Diocletiani & Maximiani ſucceſſore cap. 7, immanitatem illius, tunc Paleſtinæ Præſidis, faſt deſcribit, dignamque meretedem relatam ab eodemmet, cui ut placeret, ita ſæviverat, exiſtimque ingloriam; an vero, cum Baronio & Collegis Romani Martyrologii ecformatoribus, pro Cæſarea Cappadociæ, quam concordi ter habeat Auctor Menæorum & Maximus Cythoteum Epiſcopus; ſubſtituere Cæſaream Paleſtiox, quam legere hic ſuaderet nomen Urbani. Mihi propius factum videtur, ut notum pro ignoto tyranno ſubſtituerit aliquis (id cuius frequentiſſimum eſt in Paſſionibus diu poſt ſcriptis) quam ut erraverit in nominanda Provincia is, cui non videtur cauſa alia ſcribendi fuiſſe, quam deſiderium illi gratificandi, apud quos S. Aoeſtus ſeu Anicetus mortem pro Chriſto paſſus populari traditione celebrabatur, originariis Actis nullis extantibus. Græca ſic ſonant*

Paſſio diu poſt ſcripta,

adſcribitur Cæſaræa Cappadociæ, & Urbano Præſidi,

in altiores cœli regiones,

3 Οὗτος ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ, καὶ Οὐρβανοῦ Ἡγεμόνος Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας. Διὰ δὲ τὸ πίς Χριστιανὸς διδάσκειν, καὶ παραινεῖν μὴ ἐκλύεσθαι τοῖς δεινοῖς, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀπτεσθαι καὶ ὑπομαρτυρήσειν τῆς εὐσεβείας, διαβληθεὶς τῷ Ἡγεμόνι, συλλαμβάνεται. Καὶ πρῶτον μὲν φραγείται ἐπειτα παρασὰς τῷ Ἡγεμόνι, θυσίαν προσενεγκεῖν τοῖς εἰδώλοις ἀναγκάζεται· ἐ δὲ δι ἐκεῖνος πὶ εἰδώλα καπβαλε. Τενεται δὲ ἐν παταραις, ἐ βάλοις ὑπὸ δυναςρατιωτῶν τύπτεται· εἶτα προμᾶται ἐπὶ ξύλου, καὶ ξυρῷ πὶς δακτύλους πῶν χειρῶν καὶ πῶν ποδῶν ἀφαιρεῖται, καὶ σιδηροῖς ὄνυξιν ἅπαν τὸ σῶμα καπεξαίνε). Ἐπιρομὴν δὲ θεὶς Ἀγγέλω ὑπερώω πῶν βασάνων γενόμενος, ὑγιὴς ἀπεφάνη. Ἀλλὰ καὶ αὖθις τῷ ξύλῳ καπεκλεθεὶς, τρυπᾶται πὶς ἀστραγάλις πορείαις σιδηραις, καὶ περιαγαν πυρωθεὶ δέχεται καπὶ τὸ ςόμα, καὶ εἰ βόθρῳ σιδηρῷ πυρωθέντι λίαν καπεθλίβη πελέως); ἐ σύβλαις σιδηραῖς πεπυραπομένοις πὶς πόδας διαπείρεται, καὶ τῇ εἰρτῇ ἀπορρίπτεται. Καὶ αὖθις Ἄγγελος αὐτῷ ἐπιφανεὶς, τὰ δεσμὰ ἀπαλλάττει καὶ ἀνίστησι· διὸ καὶ πολλοὶ πῶν θεωμένων αὐτὸν ἅπως ὑγιὴ, φοιτῶντες πρὸς αὐτὸν ἐβαπτίζοντο, καὶ ἐσημάτων, ὧν εἶχον, ἀπηλλάττοντο. Μετὰ ταῦτα ἐξαρτᾶται πὰς πόδας ἐ πὶς χεῖρας λίθοις βαρυτάτοις, ἐ ξύλῳ ἀρθίῳ μεταφορίζεται ἐπὶ ἡμέρας εἰδ· ἔπω τῶν γαςέρα τυπτεται βάκοις, καὶ λαμπάσι πυρὸς καπαφλέγεται, καὶ λίβητι καχλαζοντι ἐμβάλλεται· εἰς τὸ σῶμα μολυβδον δέχεται, ἐ πασίδα πειρωθεῖσα σφοδρῶς τῇ κεφαλῇ ἐπιτίθεται, καὶ εἰς καμινον πυρὸς ἐμβάλλεται. Ἀλλ᾽ ἐν πᾶσι τούτοις ἀπαρακίνητος διαφυλαχθεὶς, πολλὰς πῶν ἀπίστων ἐπὶ τὸν Χριςὸν πίσεις ἐποιήσατο. Οἱ δὲ Ἅγιος δυσὶ λωρεις ἀπὸ τῆς ἀχυλε ἄχρι πτέρνης ἀποδαρείς· ὡς τε ἐνα λαβὼν τῶν διακόνων ὀφθαλμὸν· δι᾽ ὃ ἐ τὸν κεφαλὴν ἐπετμήθη. γάλακτος ἀντὶ αἵματος πῆς τομῆς ἐξελθόντος, καὶ [τῶ Ἁγίῳ] πὰς οἰκειας χερσὶ τὸν κεφαλὴν αὐτῶ ἀπολαβόντος, καὶ ἐπὶ δύο σημείων περιπαίσαντος, εἰς δόξαν τὸν ἄνον τῶ ἀληθινῶ Χριςῶ τῶ Θεῶ ἡμῶν.

Illiorum ſtatuæ ex Menæis,

D AUCT. D.P.

propter multitudinem tormentorum

4 Hic fuit ſub imperio Diocletiani, Urbano Cæſareæ in Cappadocia Præſide: & quia Chriſtianos docere, atque ne in afflictionibus deficerent, hortari delatus fuit Præſidi, comprehenſus eſt: ac primum quidem cæteri traditus, deinde coram Præſide conſtitutus, compellebatur ſacrificium idolis offerre, quæ ille cum oratione dejeciſſet, ad quatuor palos extenſis, verberatos eſt baculis a militibus decem; deinde elevato in equuleum manuum pedumque digiti novacula abſciduntur, totum corpus ferreis unguibus lancinator. Verum apparente ipſi ſancto Angelo, omnibus tormentis ſuperior ſanuſque adſtitit. Iterum nihilominus in ligoum ſublato terebris ferreis perforatur & calenuei, & candens ſanago impoſitur pectori, & in ferreo puteo vehementer ignito ſtare Sanctus juberur, ferreiſque ſubulis ſimiliter ignitis pedes ei terebrantur, atque ſic demum Martyr in cuſtodiam retruditur. Rurſus autem Angelus ibi apparens, & vinculis ſolutum recreavit: unde factum, ut multi conſpicati illum ita repente ſanum, baptiſmatis cauſa eum accederent; & ab iis quibus tenebantur infirmitatibus liberati diſcederent. Poſtea rurſum ſublatus, cum graviſſimis ad pedes lapidibus, recto in ligno ſublimis pependit, totis tribus diebus. Ventrem deinde baculis cæſus, accenſis lampadibus uſtulator, & lebeti bullienti immergitur. Plumbum quoque liquefactum ore ſuſcepit, & galeam valde ignitam capite tulit, & fornacem ignis ſubiit. Cumque etiam ex his omnibus illibatus evaſiſſet, multos infidelium pertraxit ad Chriſti fidem: quibus mox capita abſciſſa ſunt. Sancto denique lora duo a cervice ad calces detracta ſune; quorum uoum eum manu arreptum judici in faciem projeciſſet, capite plexus eſt. Tum vero ex cæſo collo lac pro ſanguine effluxit; erectuſque truncus, ſumpto in manibus capite, per duo ſtadia ambulavit, ad laudem & gloriam Chriſti viri Dei noſtri.

E

& miraculum, ſuſpecta,

F

quæ minus abſcſſa a Rom. Martyrologio.

5 *Poteſne in aliqua alicujus Martyris paſſione quæ minus abſcſſa a Rom. Martyrologio tam ſingulare & atrox quidem, quod hucusque adductum non fuerit? Unum igitur ſolum hic habebe nos putabimus, in Cappadocia paſſum fuiſſe Martyrem: quanta vel a quo, incertum eſſe opinabimur, imo etiam quando. Quanti autem faciendæ ſint; quæ hinc Sirletus in ſuum Menologium retulit, ac porro in Romanum Martyrologium tranſferunt, æſtimet Lector. Optandum ſane fuerat, ut illius Reformatoribus ea Græcorum Synaxariorum copia adfuiſſet, quanta opus erat ad delectum prudentem faciendum, certaque ab incertis diſcernenda.*

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

CRISPO VEL CRISPINO PRESBYT.

CRISPINIANO CLERICO,

ET BENEDICTA VIRGINE

SYLLOGE HISTORICA.

D. P. Ex Actis SS. Joannis & Pauli, ac Martyrologio S. Hieronymi.

AN. CCC. LXIII

EX *veteri Ms. Corbejenſi edita ſuperiori die* Paſſio ſanctorum Joannis & Pauli, *aliquam horum Martyrum notitiam nobis dedit, quam hic placet integram proferre, ex Ms. noſtro membraneo, quod olim Valcellenſis monaſterii fuit, quodque ne ad typographicos uſus in officina Plantiniana diſcerperetur, redemimus, continens Acta Sanctorum Maji & Junii. In utroque dicitur, quod* ſancti Joannes & Paulus, *ſtantes, poſt decem dies, aut abnegandum ſibi Chriſti cultum, aut moriendum eſſe*; miſerunt & rogaverunt ad ſe venire Criſpum Presbyterum, & Criſpinianum Clericum, & Benedictam venerabilem feminam, quibus narraverunt omnia quæ geſta erant; & obtulerunt ſacrificia in domo ſua; *nec dubium, quin per eoſdem erogaverint facultates ſuas. Decimo autem die tranſacto, quo eſſent Sancti agonem ſuum conſummaturi,* audito beatus Presbyter Criſpus, quia conſtricti eſſent intra domum ſuam Joannes & Paulus; venit ad eos cum Criſpiniano & Benedicta, ut eos confortarent. Qui cum veniſſent, non ſunt permiſſi introire, aut videre, aut loqui. *Ipſis autem ibidem vlam necatis*, B. Criſpus Presbyter, & Criſpinianus, & Benedicta lamentabantur in domo ſua, & orabant quotidie, & non ceſſabant lacrymæ ab oculis eorum, die noctuque; poſcentes, ut aliquod ſignum Dominus Jeſus Chriſtus oſtenderet eis de ſanctis Martyribus, ubi fuiſſent ſepulti: & manifeſtavit illis Deus, juxta deſiderium eorum. *Ita in majori noſtro membranæ legitur, haud paulo diſtinctius quam in Corbejenſi: reliqua autem prænominatorum Martyrum paſſio, in Corbejenſi prætermiſſa, ſic in eodem noſtro membranæ enunciatur.*

A Sanctis ad Martyrium ſe parantibus acceſſit,

poſt diſtributa rerum bona,

petunt docere divinitus locum ubi ſepulti ſunt,

C

a Tunc Julianus (*Juliani fortaſſis Imperatoris avunculus, aut alius quivis tyranni miniſter, Domini ſui nomen hic perperam ſuſtinens*) tunc, *inquam, qualiſcumque* Julianus, juſſit eos teneri & ante conſpectum ſuum præſentari. Qui cum præſentati fuiſſent, dixit ad eos Julianus: Dicite ex ore veſtro, quo nomine vocamini? Tunc applicatus Criſpinus (*ſic enim, non* Criſpus, *in hoc Ms. Legitur, ubi præcendentia de illis tribus non habentur*) dixit: Criſpinus dicor. Julianus dixit: Quo honore fungeris? Reſpondit B. Criſpinus dicens; Peccator Presbyter. Julianus dixit: Immolare diis, & ſacrificate: ſin autem, ſciatis acerrima tormenta in vobis expendi, ſi non ſacrificaveritis diis. Tunc B. Criſpinus Presbyter dixit; Ego ſemper ſacrificium offero Domino Deo meo Jeſu Chriſto die noctuque: nam idolis tuis ego numquam ſacrifico. Tunc Julianus iratus amoveri fecit Criſpinum, & applicari Criſpinianum. Dicit ad eum Julianus: Dic nobis & tu nomen tuum. Reſpondit, Criſpinianus dicor, ſervus ſervorum Chriſti. Julianus dixit: Qua honore & tu fungeris? Edicito. Criſpinianus reſpondit; Clericus ſum. Dicit ei Julianus: Sacrificate diis, ut amicos meos habeam vos. Reſpondit B. Criſpinianus dicens: Numquam bene tibi ſit, miſer. Nos autem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum adoramus: nam idolis tuis numquam ſacrificamus. Tunc Julianus & hunc amoveri fecit, & admoveri Benedictam: cui & dixit: Dic nobis & tu nomen tuum. Reſpondit: Benedicta dicor peccatrix. Julianus dixit: Sacrifica diis, & accipe maritum. Tunc B. Benedicta exclamavit voce magna, dicens; Chriſtiana ſum ego, & Chriſtum habeo ſponſum: deos autem tuos, aſi lutum quod pedibus calcatur, abjicio. *Inſtemus noſtræ codex, pergit porro Corbejenſis cum illo.*

fidem confitetur,

3 Tunc irarus Julianus juſſit eos capitalem ſubire ſententiam, & corpora eorum canibus derelinqui. Tunc occulte noctu rapuerunt corpora eorum Joannes Presbyter & Pimeneus Presbyter, & Fabianus vir illuſtris ex prætorio urbis; ſepelieruntque eos in domo Joannis & Pauli, non longe ab ipſis, v Kalendas Julias. *Videntur autem nobis eſſe iidem, a quibus hunc diem ordiantur omnia Hieronymiani Martyrologii apographa, de quibus ſupra, ideoque eos ab iſtic pariter nominatis* Felice *atque* Spinella *diſtinximus. Quod* S. Benedictam *attinet*, Virginem *dixi*; *quia ad nuptias invitata*, ſponſum Chriſtum *habere ſe reſpondit*; *ſuperius autem* Venerabilem feminam *dici cenſeo, propter ætatem, qua juventutem prætergreſſa fuerit, necdum tamen inepta conjugio, ſi vitrum ſuſcipere animus eſſet. Siquis tamen malit credere, ipſam floventis ætatis ac formæ viduam defuncto marito fuiſſe, quando hæc acta ſunt; per me licet, ut* Matronæ *titulum ei applicet.*

& capite plectuntur 27 Junii, F

Benedicta, Virgo an Vidua?

DE

A D

DE SANCTO DEODATO

EPISCOPO NOLÆ IN CAMPANIA,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Sancti Vita poſt translationem corporis ſcripta, deque ordine deceſſorum ac ſucceſſorum ejus reformando. D. P.

AN. CCCC. LXXIII. *Vita compendia ea Mſ.*

NOva *Topographia in Romanum Martyrologium*, anno MDCIX *Venetiis edita A Philippo Ferrario, prima quod ſciam fuit in dilatanda hujus Sancti per orbem Chriſtianum notitia, quæ Nola & Benevento, inſignibus Neapolitani Regni urbibus, eatenus continebatur. Ibi enim ſub nomine* Nolæ, *allegatis* eccleſiæ Beneventanæ tabulis, *ad* XXVII *Junii, ponitur* Deodatus Ep. S. Paulini diſcipulus. *Idem deinde Ferrarius, edito poſt quadriennium Catalogo Sanctorum Italiæ, ſub ejuſdem diei nota, ex* monumentis *prædictæ* Eccleſiæ, *inſeruit epitomen quamdam Vitæ: quæ citato* Deodatum *inſcripſit Natalibus ſanctorum Canonicorum, editis anno* MDCXXII, *Conſtantinus Gbinius, addens quod* hac die ſuſciter animam Deo reddidit anno circiter CCCCLI, *quod apud Ferrarium non invenit. Similem Ferrariana epitomen Vitæ anno* MDCXXXV *edidit Marius de Vipera, Archidiaconus Beneventanus, in Catalogo Sanctorum, quos Eccleſia Beneventana Duplici ac Semiduplici celebrat ritu, idque* ex Bibliotheca Beneventana, in Ms. Codice de geſtis Sanctorum part. 1 ſignata num. 167 pag. 149 *Eſt autem veroſimiliter ab illo diverſus* Ms. Codex Longobardicus Monialium S. Victorini de Benevento, *unde Ughellus Ital. ſacræ tom. 8 ſub annum* MDCLXII *eruit Paſſionem SS. MM. Felicitatis & Filiorum, a Mombritiana ſatis diverſam, nobiſque futuram uſui* X *Julii; nec non* Vitam & Acta *quæ mox hic dabimus*, S. Deodati Nolani, cujus corpus extat Beneventi.

ipſa integra apud Ughellum

C

transcripta anno 1117,

2 *Tempus quo Vita hæc, ſi non ſcripta primum, ſaltem in codicem prædictum tranſcripta fuit, ſatis patenter colligitur ex hic ad finem verbis:* Multa Deus operari dignatus eſt ad ejus interceſſionem miracula, ut & nos hodie Deo dante fieri cernimus, & ſummus vir Apoſtolicus Paſchalis fere quotidie ad ejus ſepulcrum fundere preces non deſiſtit; *nempe cum hic* anno MCXVII Beneventi Synodum celebravit menſe Aprilis, *ut auctor eſt Franco Beneventanus, uſque ad annum* XL *ejuſdem ſeculi ſuum Chronicon pertenens. Ad hunc autem locum Camillus Peregrinus oſtendit, litteras, quas Patriarcha Hieroſolymitanus Benevento Paſchalis ſcripſit, a* XV *Kal. Aprilis uſque ad* VII *Idus Auguſti, datas fuiſſe, non anno* XV (*ut vult Tyrius ſibi ipſi contrarius*) *ſed* XVII; *adeoque totis fere* IV *menſibus eo anno Beneventi Pontificem fuiſſe. Et hac forſitan cauſa reſcripta cum iſto additamento ſit Vita; abſque ſpeciali recenſione miraculorum,* in quibus illud narratur; *inquit Ferrarius,*

ſed hinc miracula, quæ optantur.

quod cum eccleſia incendio eremaretur, redituo ad S. Deodati tumulum urante, ignis mirabiliter, ad columbæ apparitionem, extinctus eſt; cumque Miles quidam (nomen illi Richardus) eccleſiæ illius bona occupaſſet, ex S. Deodati minaci apparitione perterritus, omnia reſtituit; *quæ utrum ante vel poſt tempus Paſchalis Papæ ſic ſcripta ſint, ex utriuſque Codicis collatione diſcerni forte poterit; interim optarem accipere integrum eum quoque tentum, in quo miracula adſunt, cum alio fortaſſis Prologo.*

Tranſlatum Nola Beneventum fuit anno circiter 839.

3 *In eo quem nos ſequimur codice, dicitur Tranſlatio Nola Beneventum, facta* tempore teligioſiſſimi Beneventanæ urbis Principis Sichardi. *Tenuit hic Principatum urbis viii ſeu annis, ut conſtat ex Chronico Erchenberti ſcriptoris coævi, ea Sichardi ſeriora narrantis, quibus haud ſane meruit* Religioſiſſimus *dici; ſed crudeliter trucidari: quod anno* DCCCXXXIX *factum, in Additionibus marginalibus colligit ejuſdem Chronici editor Camillus prælaudatus. Vipera eumdem Tranſlationem factam ſcribit, ipſomet anno a partu Virginis* DCCCXXXIX, Gregorio Papa IV, ac Urſo Electu Beneventanæ Eccleſiæ. *Electus fuit* Gregorius *anno* DCCCXXVIII, Urſus *circa annum* DCCCXXXIII, & *ultra prædictum annum* XXXIX *diu ſedit uterque.*

E

cum Nola tunc forte deſtructa jaceret,

Exiſtimo autem Nolanam urbem ea tempeſtate everſam fere jacuiſſe, ſub poteſtate Longobardorum: nam & S. Paulini corpus, eadem fere tempeſtate, putatus jacere, Beneventum fuiſſe delatum, unde poſtea Romam tranſierit. Idem de Frequentina civitate dixerim, unde prædictus Urſus etiam corpus S. Marciani, Epiſcopi ejus urbis, tranſtulit; & in ipſa, ubi Caput S. Bartholomæi collocarat, Eccleſia metropolitana depoſuit, colendum XIV *Julii, inquit Ferrarius, licet obierit* XVIII *Kal. ejuſdem. Hinc mihi ſuſpicio naſcitur S.* Deodato *dicatum diem iſtum eſſe, non quia tunc obierit (hoc enim in Vita non dicitur) ſed quia tunc Beneventum ſit tranſlatus.*

Videtur Sanctus eodem hunc Archipresb. ſibi ipſo poſuiſſe canonic. ſepulcrum,

F

4 *Primum dubium, de ſtatu Nolanæ urbis ſeculo* IX *ſub Longobardis, reſolveret nobis fortaſſis Ambroſius Leo; ſi ipſius liber, anno* 1514 *Venetiis excuſi de Nola patria, ad manum foret: ſecundum expeditus Epitaphium Sancti, ſi integrum haberetur. Sed & de hoc, quod Andreas Ferrarius, Eccleſiæ Nolanæ Canonicus Theſaurarius edidit Neapoli anno* 1644, *in libello cui titulus Cœmeterium Nolanum pag.* 110, *ambigit Ughellus, an Epiſcopi ſit: ſic enim legitur ad manum dexteram ejus capellæ, quæ Sancta Sanctorum Nolæ dicitur, in eccleſia majori, ad eam concham quæ ſepulcrum continet:* Adeodatus indignus Archipresbyter Sanct. Nal. Eccl. requieſcit hic. *Verum ſicut* ꝙ indignus, *ſatis indicat, ita adhuc viventem curaviſſe de ſeipſo ſcribi, ex Chriſtiana humilitate; reliquo lapide vacuo relicto, ut poſtea adſcriberetur tempus vitæ ac mortis: ſic nihil prohibet credere, eumdem de quo hic agimus* S. Deodatum *ſibi monumentum iſtud curaviſſe fieri, cum eſſet adhuc Presbyter: cui poſtea Epiſcopo defuncto epitaphium pertenturi, quidam religioni duxerint ſibi expungere verba, ante Epiſcopatum tanto prius juſſa ſculpi, ac fortaſſe a moriente prohibita immutari; ea tamen addiderint, quæ Epiſcopum fuiſſe declararent, ſic enim porro ſculpi ſolent, cum inſigni defuncti elogio,*

quod, poſt ejus, dende Epiſcopi, mortem,

5 Dilectus a Deo & hominibus in Sacerdotium

A tium (*quæ Epiſcopatum, non Archipresbyteratum intelligi, dubitare vix poſſum*) erat enim in ſermone vetax, in judicio juſtus, in commiſſo fidelis; omnia in ſe habuit quæ Chriſtus amavit, fidem, eſtimatem & cetera: dulcis & beneſuadus in verbis fuit: ſemper adduxit munera copioſa, quando ingreſſus eſt in San. Felicem: tempore quo nullus fuit pretioſo illo (*puto integre* pretioſior *legendum*) S. (*ſanctus*) Sacerdos vixit cunctis diebus vitæ ſuæ, ante ordinationem ... (*quæ deſiderantur: cum autem adhuc eſſent integra, videntur inde in Vitam num. 5, tranſlata, & ſic porro legi poſſe*) ante ordinationem in Presbyterum annis XXX, XX poſt Ordinationem, in Epiſcopatu XXX, a nativitate LXXX. *Neque hic ſpem puto fuiſſe Epitaphii, ſed eum mox additum diem & annum depoſitionis. Diem ego non divino, ſi fuit alius a* V Kal. Julii. *Annum ſic conjecto ſignatum fuiſſe,* CONS. LXONE AUG. V. *Hic enim ſolus anno* CCCCLXXIII *Conſulatum tenuit & Faſtis inſcriptus eſt. Nolani quidem Henricentaque ſcriptores mortuum* Adeodatum *ſtatuunt anno* CCCCLXI, *ſed communi errore decepti, qui immediate ſuccreſſiſſe ipſum putaverunt S. Paulino hujus nominis primo, quem ſolum videntur noviſſe, & quem conſtat an.* CCCCXXXI *obiiſſe. Ignorabant ſcilicet Paulinum Junierem, quem nunc demum agnoſcimus immediatum ſucceſſorem uſque ad annum* CCCCXLII, *juxta illius epitaphium quo dicitur depoſitus* XIII *Idus Septembris Fl. Dioſcoro viro Clariſſimo. Hic enim eſt Dioſcorus Eudoxius ſolus ordinarius Conſul anno Chriſti* CCCCXLII. *Iſto ergo anno Paulino Juniori ſucceſſerit* S. Deodatus *in Epiſcopatu eatenus tantum Archipresbyter. Correctionis iſtius neceſſitatem certam nobis facit* Valentiniani (*utique* III) Imperatoris *atus; qui anno* CCCCXIX *natus, mortuus Paulino I, ſolum erat undecim annos*; *& tamen de illo Imperatore legitur num.* 2, 3, 4 *quod* biennio, *antequam* Deodatus *Epiſcopus ordinaretur, eam ad ſe accerſitum carcere ac dein exilio mulctarit; ſed mox abſolutum exoraverit, ut ſibi filium a dæmone liberaret. At ſi anno circiter* CCCCXL *res acta dicitur, annos* XXI *tunc natus Valentinianus, & anno* XXXVI *iſtius ſæculi conjunctus cum Eudoxia Theodoſii junioris filia, duas ex ea filias ſuſcepit: Eudoxiam & Placidiam, quarum ſaltem primam tunc natam fuiſſe oportet; quippe quam anno* CCCCLV *Hunnericus Wandalus, capta Roma, ſibi uxorem ſumpſit.*

C 6 *Sit ergo Deodatus anno* CCCCXLII *ordinatus Epiſcopus, jam inde ab anno* CCCCXXII *conſecratus a Paulino I Presbyter, ſub ejus autem ſucceſſore, uno aut pluribus, eo munere functus, uſque ad annum* LXXXIII *iſtius ſæculi vitam propagaſſe: tunc ei ſucceſſiſſe potuit S. Felix junior, ad cujus tumulum hæc verba leguntur in præcitato Cœmeterio.* DEP. SANC. PXLICIA EPISC. V. ID. FEBRS POS. CONS. FAUS. FL. V. C. *id eſt* Depoſitio S. Felicis Epiſcopi, V Idus Februarias, poſt Conſulatum Fauſti Flavii viri clariſſimi, *id eſt anno* CCCCLXXXIV.

AUCT. D. P. *perſecutio aliqua, quale hoc breve*

ſed finis mortalium, & eo conjectura omnegrandum.

Male erudit. ſucceſſor S. Paulini ſacerdotis immediati;

qui primum epiſcopatus fuiſſe ordinatus dicitur anno.

adeoque obiiſſe an. 433.

quando ei ſuccederit Felix II, an. 484 defunctus.

V I T A

Ex editione Ughelli tom. VIII.

S. Paulini Archipresbyteri.

1 IN tam magno myſterio, in tam admirabili Sacramento, quis valeat lingua compeſcere, iis ut B. Deodati Nolanæ urbis Archipresbyteri vitam meritaque eximia, ad fidelium ædificationem non referat? Fuit hic Archipresbyter tempore Paulini, Nolanenſis urbis Epiſcopi: qui eum normam Magiſtri omnimodo ſequi ſtuderet, ad perfectionis culmen brevi itinere pervenit. Ingreſſus itaque B. Martyris a Felicis eccleſiam, acervos divinorum D. ebariſmatum conſecutus eſt: erat ſiquidem nomine jam Deodatus; ſed multo illuſtrior fuit geſtis, & vita mitificus. Spiritus namque Dei oculos mentis ejus inprimis aperuit, ita ut quæ non viderat, ſciret; & quæ viderat, ultro adaperiret; ſicque prophetico ſpiritu ante omnia præcelluit. Ex quo factum eſt, ut omnium *a* Presbyterorum & Clericorum conſenſu, totius Eccleſiæ Nolanæ adminiſtratio, in redditibus exigendis ac diſpenſandis [ei] committeretur: & ſic quodammodo Epiſcopus erat. Ad ipſum namque pro conſilio concurrebat multitudo; pro ſubvemtione, egenorum viduarumque non ſpernenda copia aſſidua advolabat, quibus omnibus benigne verbo & pecunia ſuccurrebat: unde non immerito a B. Paulino, Nolanenſi tunc Epiſcopo, & populo univerſo diligebatur.

a A: humani generis hoſtis, qui ſemitas Deum timentium offendiculis ſæpe obvertat & ſeſpegit, callida fraude perſecit, ut nonnulli iniquitatis viri eum omnino vexare inceperint; & apud *b* Valentinianum, tunc temporis Romani Imperii gubernacula tenentem, aceuſavariot, quod non bene circa res Nolanenſis Eccleſiæ ſe gereret, ſed pro arbitrio & ad ptoprium uſum multa bona deſtinaret. Quod Imperator ubi reſcivit, ea qua erat in miniſtros Eccleſiæ cupiditate dominandi excitatus, ad ſe Deodatum, Nolanenſis eccleſiæ Archipresbyterum, juſſit adduci: cui dixit: Niſi od illa, quæ adverſum te multorum teſtimonio comprobamur, ſatis ſecaris. ſcias indignationem noſtram omnino te incurſurum; & pœnas, quas pro talibus delictis mearis, abſque dubio ſubiturum. Cui reſpondit Deodatus: Abſit, o Imperator, quod ego vel contra Impetii tui ſtatum aliquid ſim molitus, vel quod Eccleſiæ Nolanenſis facultates in alios quam in pios uſus convertatim, ſicut illas didici a majoribus meis erogare. Nec de hac ralios imploto teſtes, quam meos Nolanenſes cuncives. Verum enm Imperatori alto inſedifſet animo, Deodatum contra ſuam injuſtitiam c in Eccleſiaſticos ſæpe palam reclamaſſe, & ob id ſuſpicaretur eum aliquid adverſus Impecislem F ſtatum moliri, continuo juſſit intrudi in carcerem, dicens; niſi omnia per ordinem, quæ in me auſus & molitus es, pandes, ſcito te fame periturum in hoc carcere.

Valentinianus accuſatus de peculatu, E *b*

primo in carcerem,

3 Interim dum hæc aguntur, Nolæ S. Paulinus *d* Epiſcopus, qui abſens erat, nuntio deſui Archipresbyteri incarcerationoe audito, Nolam coovolavit. Quod ubi cuotiatum eſt Valentiniano, ob reverentiam tanti viri, Deodatum elam exire feeit de carcere, & occulta in exilium ſportari. Interim Valentiniani filia *e* a maio dæmone eorripitur: & ſic per multos dies vario furore agitata, nocte quadam ejus pater, dum in lecto ſopore teneretur, veluti a longe audivit vocem, ei minitantem eaſum Imperii, & poſtmodum mortem, niſi ab injuſto judicio, contra Deodatum ſuſcepto, deſiſteret. Qua voce pertentus & expergefactus, valde mane ſuos vocavit Conſiliarios; & qui ſibi per ſoporem in aures obſtrepuerit, per ordinem narrat, & ſic de revocando ab exilio Deodato, omnium conſiliatiorum unanimis fuit ſententia.

deinde in exilium mittitur: d

ſed ab Imperatore divinitus territo,

4 Ad locum itaque exilii directi ſunt qui revocarent Deodatum. Quo enm adveniſſent, & mandata Imperatoris, de ipſo ad aulam reducendo, expoſuiſſent; gratanter admodum eos Deodatus reſpexit

A reſpexit & audivit, ſperans tunc ſui obitus advenuiſſe horam: ſicque ſæpius in itinere verba illa repetebat: In manibus tuis, Domine, ſortes meæ. Verum cum ad præſentiam Imperatoris adveniſſet, ipſo & omnibus qui aderant obſtupeſcentibus, Imperator ad Deodati ſe proſtravit pedes, obſecrans, ut ſibi ignoſceret, & filium ſuum e dæmone quantocius liberaret. S. Deodatus, iuſperata cernens, Deo gratias egit, dicens; Si Deus pro nobis, quis contra nos? cujus viſitatio nulli fideli in tribulatione denegatur, ſed eos jugiter miſerando conſolatur. Interea Valentinianus filia pluſquam antea dire cruciabatur e dæmonn, qui lamentabatur, ſe plus Deodati præſentia quam ab igne turqueri. Cui S. Deodatus præcepit, ut illico, per omnipotentis Dei virtutem, puellam relinqueret, quod & dicto citius factum eſt. Reſtituta itaque puella ſaluti, voluit Imperator S. Deodatum ſuis ditare divitiis, quas conſtanti ipſe reſpuit animo; lautiores ſe afferens habere theſauros; & ſic honorifice dimiſſus ad propria remeavit, ingentique ſuorum civium lætitia, intra Nolanæ urbis mœnia eſt receptus.

revocatur

ejuſque filiam a dæmone liberat.

B *f* 5 Ubi biennio *f* commorans, S. Paulino vita functo, omnium votis in Epiſcopum deſignatur Deodatus. Qui in munere conſtituras, adeo omnium virtutum coetus eſt acquirere eulmeu, ut certatim in eu enntenderent caritas, humilitas, benignitas; & quidquid in eo, qui curam gerit animarum, deſiderari poteſt. Vixit in Epiſcopatu triginta annis, ab ordinatione in Presbyterum viginti, & a nativitate ad Sacerdotium triginta: ſicque curriculus ſuæ vitæ in hac mortali luce fuit octoginta annorum *b*: & ſepultus eſt apud *i* Nolanam urbem; ubi per multos annos coruſcavit mireculis; uſque dum tempore religioſiſſimi Beneventanæ urbis Principis *k* Sicardi, Paldus *l* quidam Nobilis Beneventanus, ad portam civitatis, ad ejus honorem ædificavit eccleſiam: in quam deferri corpus ejus impetravit e prædicto Principe. Quo in loco multa Deus operari dignatus eſt, ad ejus D interceſſionem miracula *m*; ut & nos hodie Deo *m* dante fieri cernimus: & ſummus vir Apoſtolicus *n* Paſchalis, fere quotidie ad illius ſepulcrum *n* fundens preces non deſiſtit; quo magis fidelium corda, per mirabilia Sanctorum, in Dei amorem excitentur, qui eſt benedictus per iuſinita ſæcula. Amen.

f Deinque faſtus Ep ſcopus 30 annos ſedit.

b

i Corpus tran ſfertur Beneventum.

b l

ANNOTATA D. P.

a S. Felix *hic colitur* 14 *Januarii.*

b *Imperatoris nomen diſſimulavit Ferrarius, videras cum S. Paulini ſenioris ætate componi non poſſe, quæ hoc vivente ab Imperatore fuiſſet* Deodatus *paſſus.*

c *Minime hoc abludit a moribus* Valentiniani *jam adulti, utpote ex inſtructione Arianæ matris haud ſatis aqui Catholicis Epiſcopis, & in lunaticam proclivis; quod ei, ſuaſorata per vim Maximi pudicissima uxore, etiam exitium attulit.*

d *Paulinus ſcilicet Junior.*

e Pata Eudociam *Juniorem, anno* 438 *natam.* E

f *Uſque ad annum* 442.

h *Natus circa an.* 393.

i Apud, *id eſt*, in; *niſi in ſuburbano cœmeterio in urbem translatum corpus velimus, una cum deceſſorum ac ſucceſſorum triam corporibus, ſub Felice Januore, ſequenti inchoato.*

k *Anno, ut ait Vipera,* 839: *ſed* Sicardus *ille non valde bonus fuit.*

l *Idem ait eccleſiam iſtam adificatam a* Tatone & Tazone *patruelibus* S. Paldonis; *& tamen primum ad an.* 729, *alterum* 739 *obiiſſe. Omnium trium Acta a fere coævo ſcripta, poſſemus in ſupplemento dare ad* XI *Januarii, quo* Tato *coli dicitur, vel* XI *Octobris quo* Peldo: *ibi autem iidem anni notantur. Præſtat igitur hic alium* Paldum, *uno ſæculo poſteriorem, intelligere:*

m *Miracula aliunde optamus cauciſci.*

n *Anno* 1117, *quo Paſchalis II Beneventi fuit 4 fere menſibus.*

DE S. SAMPSONE XENODOCHO

CONSTANTINOPOLI

COMMENTARIUS PRÆVIUS

R. P. FRANCISCI VERHOVII S. I.

§. I. *Auctor Vitæ S. Sampſonis Symeon Metaphraſtes*

AN. DXXXVEL XXXI. LEo Allatius, *in ſua de Symeonum Scriptis Diatriba, ubi de Symeone Metaphraſte fuſius agit, varias Sanctorum vitas, quæ ſub ejuſdem nomine, paſſim veniunt, tum quod alios Auctores præferant, tum quod a ſcribendi methodo & ſtylo atque ætate Metaphraſtis multum aberrent, ei plane abjudicat; alias vero nonnullas tamquam genuinos illius fœtus deſignat, ex quibus de cæteris fieri poſſit judicium: de Vita tamen* Sampſonis *Xenodochi nihil pronuntiavit, forte quod Græcum textum videre ei non licuit: difficile enim eſt de genuino auctoris fœtu judicium ferre, niſi cum proprio idiomate loquentem audias. Nos Vitam eam græce conſcriptam, quam ex Mſ. Bibliothecæ Mediceæ Regis Franciæ nacti ſumus, infra dabimus. Ut autem appareat tam a Symeone Metaphraſte eſſe compoſitam, quæ fuerit illius ſcribendi formula & modus, ex Pſello ejuſdem encomiaſte, iiſdemque temporibus vicino, paucis hic juvat apponere, ut eſt apud* Leonem Allatium *in Diatriba prælaudata.* *Methodus & ſtylus*

a Τὰ γὰρ προοίμια τῶν λόγων αὐτῷ ἀπήμουσα ἄθυς τῷ ὑποκειμένῳ, ἢ βραχύ τι προτείνει, ἢ τῷ συγγράμματος αἰφαίνει σπουδήν· ἢ τὴν πᾶσαν ἐπ' ἰσίοις τῶν λόγων ὑπόθεσιν κεφαλαιοτάμενος ἄθυς πατὰ μέρη τίμνει, πρός τε τὰ πρόσωπα ἢ τὰς πατρὰς μεθαρμόζεται. Καὶ τὸ μὲν χρῶμα τῷ λόγῳ τὸ αὐτὸ πᾶσι, ἢ ἡ πάσης μία ἡ φράσεως, ἢ δή γε τῷ ἤθυς μεταβολὴ ποικίλη, ὡ ὡς ἂν εἴποι τις, πχνσιὴ, ἢ διὰ τὴν πίχνην τὰ πράγματα μεταβάλλουσα, ἀλλὰ τῷ ἑκάστῳ τῶν παραπιπτόντων πραγμάτων τὸ ἢ προσώπων αἰκεῖον ὑφαρμοδόσα· ὡς πρὸς ἀρχέτυπα δὲ τὰ ἀρχαιότερα τῶν πραγμά-

τῶν

A AUCT. F. V.

των σοφιστῶν, ἐκείνων τι μὴ ἀφίσασα, ἐᾶ μὲ δεῖξαι ἄλλο τι ποιῶν, ἢ παρὰ τὸ παράδειγμα, ἢ τοιοῦτόν τι ἐπιτελοῦν εἶδος μεταποιοῦσα τῶν σοφῶν ἐκείνων τοῦ ὕλου ἁπλοῦ τὸ ἁμαρτησόμενον ἢ εἰδῶν διορθώσεως, ἢδὲ καινοτομῶν πῆς εἰκοίας, ἀλλὰ τὸ τῆς λέξεως χῆμα μεταστοιχείσας, ἀναμαλαίας τε παρεμπίπτουσι διαγωμάτων ὁ λόγος αὐτῷ, ἢ μεταλλαγαῖς ὑποθέσεων ἢ συγχοῖς, ἢδὲ παράπτηται. *Quæ ita vertit Allatius.*

Symeonis Metaphraſtæ,

3 Principium ejus Orationum ſtatim attingit ſubjectum, & parum procedens, oſtendit ſui ſcripti ſcopum, & in nonnullis orationibus, eum totum argumentum recapitulet in ſummam, id ſtatim in partes dividi. Se autem accommodat perſonis & temporibus & eſt quidem omnibus idem color orationis & una qualitas dictionis; morum autem varia eſt mutatio, &, ut dixerit quiſpiam, artificioſa, non per artem res mutans, ſed, quod unicuique rei & perſonæ incidenti conveniebat, interpretans. Tamquam autem ad archetypa exemplaria ad

ex Pſello hujus laudatore

B res antiquiores intuens, nec ab illis recedit, ne videatur aliquid aliud facere, & ad exemplar quoque totam transmutata dicendi formam, non diverſam faciens materiam; ſed quod in dicendi genere peccatum erat, corrigens; neque ſententias innovans, ſed convertens figuram dictionis, & ei incidens oratio in diverſitatem narrationum & varietatem argumentorum non confunditur neque perturbatur. &c.

4 *Hæc qui cum Præmio Auctaris contulerit, in eo Metaphraſtem agnoſcet: in ipſo enim initio ſcriptionis ſuæ ſcopum, intentumque ſignificat: deinde, quæ documenta ad* Sampſonis *Hiſtoriam tenendam habuerit, expoſuit; quæ quamvis incrudite & barbare eſſent compoſita, ſecuturum tamen ſeſe præſtetur, quamquam ea melieri ſtyle metaphraſtice exornet. Deinde ſi totam hujus ſcriptionis formam, ſtylum, frequentemque adagiorum, hinc inde eruditæ intercurrentium, uſum conſideres, atque ea omnia cum genuinis illius ac germanis fœtibus, de quibus conſtat apud Allatium in præfata Diatriba, ubique Metaphraſtem inveniet. Præterea certos nos reddit Auctor Vitæ hujus in Præmio, ſe multarum aliorum Sanctorum, Martyrum quidem labores & certamina, Confeſſorum vera vitæ & vere geſtas diligenter conſcripſiſſe, idque Conſtantinopoli, ubi S. Sampſonis tumulus cæleſtibus claruit prodigiis; inde & ea narrat miracula, quæ aut ipſe oculis conſpexit, vel ab oculatis teſtibus ipſe audivit: quæ tui ſtius temporis auctori adſcribentur, niſi Metaphraſtæ?*

eam Auctoris Vitæ conveniunt;

ut & inſtitutum,

C 5 *Hanc non ludimagiſtrum trivialem fuiſſe, ut* dignitas, *quidam ſomniarunt, ſed ſumma in Republica dignitate excelluiſſe, utpote qui* Magiſtri & Logothetæ *nomine appelletur; quod eorum munus eſt, qui rationes fiſcales vel publicas cognoſcunt & diſceptant, ſumptuſque vel & reditus ita dirigunt, ut Reipublicæ potius quam privatorum munus ſuſtineant. Hujus, inquam, dignitatis fuiſſe Metaphraſtem, evidenter demonſtratum Lector invenies apud Bollandum noſtrum in Præfatione gen. ad Vitas Sanctorum cap. 1. §. 3 & ſuſius apud Allatium in Diatriba prædicta. Noſtrum vero auctorem conſpicuæ fuiſſe in republica dignitatis, ex eo licet conjicere, quod in Vita num. 62 aſſerat, ſe amicum fuiſſe, & perquam familiarem viro in ſumma dignitate conſtituto, Leoni ſcilicet, ὃν ὁ πατὴρ τιμίων τι καὶ πρωτοσήκητον εἶχε χόρος, καὶ ὃς μετὰ ταῦτα μὲν τὴν Δρουγγαρίαν τῶν πλοΐμων, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὴν Λογοθεσίαν τὴν Δρόμου ἀρχὴν, qui in Patriciorum Præpoſitorumque ordinem relatus fuit, quique rei maritimæ præfecturam ac* Logothetæ Curſus publice Magiſtratum geſſit, *quæ* D *ſunt inter ſupremum Reipublicæ Conſtantinopolitanæ munera.*

6 *Cum vero alius quidam Leo, qui Leonis Patricii miniſterio ſuberat, quique erat Protoſpatharius* auctoritas, *(id eſt Princeps eorum, qui ad corporis cuſtodiam erant deputati) Domini ſui gratia ac favore, quam ab tanſam neſcio, excidiſſet, nullusque pro miſero intercedere auderet, quod difficilis ad Patricium pateret aditus, & aſper eſſet in ſermonis congreſſu, præſertim inter famulos; ſolus hujus Vitæ auctor, profuſa ſcilicet quæ apud Leonem Patricium pollebat auctoritate & gratia, pertinacem animum ad impetrandam miſeri veniam interpellare ſuſtinuit, ut ipſemet referet loco præcitato. Inde inferre licet, hunc quoque falſe eximiæ dignitatis atque auctoritatis, dignumque qui in tanti Viri amicitiam familiaritatemque admitteretur. Convenit igitur Auctori noſtro ſtylus & ſcribendi formula Symeonis Metaphraſtis, convenit vitæ inſtitutum, convenit dignitas: nunc ſupereſt, utrum cum ætate ejuſdem convenire poſſit, perſpicere.*

7 *Floruiſſe Metaphraſtem ultimis annis imperii* atque *Leonis Philoſophi, qui obiit anno* DCCCCIX, *conſtat ex ipſiſmet teſtimonio in Vita S. Theodiſtes, ubi ait:* Γενοίμεθα μοί ποτε πατὲ ἡ Πάρον. Γέγονα δὲ, ἢ γὰρ ἐπὶ Κρήτης διέπλεον ἐπὸ τῶ μακαρίτε Δεσπότε ἐπεμφθείς. Δεσπότης, φημὶ, τῶ δυτυχῶς ὄντος Βασιλέως, ἢ ἡ δυτυχία τῶν Ῥωμαίων τῷ πάρω αἰῶνι ψηφισαμένη ἐπεμπώμβευδὲ συστρατδομενος Ἡμερίῳ τῷ παυ, τῷ στρατηγικωτάτῳ δηλαδὴ, ἢ ἄρχοντι τῶν Δρόμων, ἢ τῶ ὅλω παντὸς... Ἐστέλλομεν τεγαρῶν τῶν μὲν ἐκείνῳ συστρατευόμενος, ἢ προβιβαζόμενος εἰς πεῖραν στρατηγικὴν, οἷα πῶλος μητρὶ πρὸς τὰ γενναιότατα τῶν στρατηγημάτων συνωρίων. Οὕτω γὰρ ἐμὲ ὁ τῶ μακαρίτε μὲν Βασιλέως ἐνοπτὸς τότε δὲ πρεσβδόμενος πρὸς τὰς τῶν Κρητῶν ἔχοντας Ἄραβας. *Quæ ſic Latine ſonant Allatio.* Cum aliquando in Paro eſſem inſula: fui autem, nam in Cretam navigabam a Leone beatæ memoriæ eo miſſus; Leone, inquam, illo vero fortunato Imperatore, qui ipſam Romanorum felicitatem ſecum videtur in ſepulcrum intuliſſe. Mittebar autem una militans cum clariſſimo illo Hemerio, utpote ducendi exercitus peritiſſimo, Dromi Præfecto, qui & univerſæ claſſi imperabat.... Mittebar igitur partim cum eo militans, & ad Imperatoriæ artis documentum aliquod promovendus, ut equulus matri, ad præclara ejus ſtratagemata aſſiliens: id enim præcipue Auguſtus ſpectabat: partim, ut ad Arabas Cretam obtinentes legatione fungeter.

qui tempore Leonis Philoſophi

F

8 *Ex his infert Bollandus noſter, in prædicta præfatione, Metaphraſtem id temporis non adeo fuiſſe natu provectum, ut qui Imperatoriæ virtutis tyrocinium* annos xx natum *fuiſſe potuit Legatus* *pauere ſub veterano Duce juberetur, eique additus fuerit οἷα πῶλος μητρὶ velut equulus matri, ſalumque ei tribuit* xx *aut* xxii *annorum ætatem. Allatius vero hanc ſimilitudinem non ad ætatem, ſed ad docilitatem & diſciplinam referens eu ultimis verbis* τῶν δὲ πρεσβδόμενος πρὸς τὰς τῶν Κρητῶν ἔχοντας Ἄραβας: Partim, ut ad Arabas Cretam obtinentes legatione fungeret, *concludit, ea in expeditione Metaphraſtem provectioris ætatis fuiſſe, quæ capax eſſet ſuſtinendæ auctoritatis atque illius prudentiæ, quæ in Legato requiritur: quare annos* xxxx, *aut minimum unus ei tribuit. Multa quidem ille præter alia eaque graviſſima erudite congeris, unde opinionem ſuam veroſimilem reddat:*

9 *Omnia tamen, quæcumq: affert, rem plane non conficiunt, idq. ſolum convincunt communiter id contingere ſecundum ordinarium rerum humanarum curſum, non vero abſolute ita factum unquam eſſe. Capax enim*

eſt

A eſſ nonnumquam adoleſcentia rerum maximarum, tum in militia tum in republica, præſertim ſi prudentia & exterior corporis ſpecies, ut quandoque factum vidimus, ætatis defectum ſuppleat. Ut alios præteream, Scipio Africanus, quod Romana habet hiſtoria, annos XXIV natus, Imperator miſſus eſt in Hiſpaniam, quam quatuor menſium ſpatio Carthaginenſibus eripuit. Pompejus Magnus, teſte Cicerone in Orat. pro Lege Manilia, ineunte adoleſcentiæ ſummi ipſe exercitus Imperator fuit: & tamen quanta in moderando dirigendoque exercitu prudentia rerumque uſus requiritur? Juvat hic annectere quod refert Beyerlinck in Theatro Vitæ hum. verbo Legatus. Venerant, inquit, ſuperiori ævo ad Imperatorem Orientis imberbes Legati, quos cum ille deſpiceret, quod adoleſcentiores miſſi eſſent, libere & audacter dixerunt: Si ea mens lanugine æſtimanda ſit aptitudo & dignitas, hircos potiores pectes habituros.

10 *Quod igitur in paucis contigit, in Metaphraſte* contingere potuit, *præſertim cum Michael Pſellus ipſe encomiaſtes, ejus in prima ætate ingenium, innatamque quaſi prudentiam extollat hiſce verbis:* Καὶ τὸ κατὰ πάντων αὐτὸν ὑπερέχειν φρονῆ & ἀπαράμιλλον, ὡς μὲν ἀδύτοις τοῖς πρώτοις, ὡς εἰκὸς, B γνώσεως, & ἐξ αὐθωπὸς ἄδη ἔτυχὸς, ὥσπερ αἱ τῶν λίθων σκώληκες, ἀδύτοις γλώττης παραδεκτέον τὸν, τῷ τὰ παυχείων ἔτυχῶν τὸ λάσιον. Τὰ πρῶθεν γὰρ αὐτῷ πᾶ τὰ σωτέρως δεδῆν, τὸ τὸ φρόνημα ρίζωτα τινα ἔχει βαθείαν, τὸ ὁ εἰς ἐξήρανται τι θαυμάσιον. Ταῦτα δὲ τῶς μὲν ἄλλοις ἀρῶνται ἐτύγχανον εἰς πλείστοις, ἐκείνου δὲ πρωκαράγματα τὰ πλείας ἐγνωρίζετο φύσεως. *Quæ ea interpretatione Allatii ita ſonant:* Et vires quidem (ingenii) incomparabiles ſtatim & a primo, ut ſemel dicam, ortu, etiam ſi oreute capillo oſtendebat; non ſecus atque leonum catuli oſtendunt protinus ſupercilium & deoſam colli jubam. Etenim flores pullulabant intelligentiæ; & habebat prudentiæ profundem quamdam *radicem*, quodam admirabili fulgore mens micabat. Hæc aliis quidem ſufficiſſent ad perfectionem; in illo autem egnoſcebantur veluti quædam priora deſcriptæ figuræ, quæ perfectam ejus indolem præſignificabant. *Quid mihi igitur, ſi Metaphraſtes id temporis legatione aliqua perfunctus fuerit, prudentiæ magis quam ætate provectus? forte etiam aliis Legatis ſenioribus honoris causa additus, ut* quemadmodum *ſub Himerio veterano Duce res militaris, ita ſub illo rei politicæ inter exteras nationes rudimentum poneret.*

11 *Quod igitur ſcripſerit, factum tantiſper ſuppono, atque ultimo Leonis Philoſophi anno, ſive communis* DCCCCXI, *Symeoni Metaphraſti* XXX *aut* XXXII *annorum ætatem tribuamus. Poterit tunc ad tempora Nicephori Phocæ pervenire (qui anno* LXXII *ejuſdem ſæculi Imperium Orientis adeptus fuit) atque octogenario major aliqua etiam elucubraſſe. Hoc ſuppoſito, videamus an Chronologia hæc convenire poſſit noſtro auctori, qui num. 19 narrat miraculum quod Bardæ Protoſpatharii accidit, alt.* Σφόδρα δὲ ἔτος Ῥωμανῷ βασιλεῦ τῷ ὑπερεῖ τῷ & χρυσῷ προσωπείου, ὃν & ἴσχει πάντες, ὑδὲ Κωνσταντίνε γενέσθαι, ὧν, τὰ πάντα σωπλόκτα εἰκῶς, Βασιλεύσαντος. Bi vero (Bardæ) magne intercederat familiaritas cum Romano Imperatore benigno & clemente, quem ſciunt omnes fuiſſe filium Conſtantini, qui (ut omnia ſemel dicam,) fuit Imperator egregius, *quibus verbis de Romano Conſtantini Porphyrogeniti filio, ut jam mortuo loqui videtur, niſi forte verti poſſit:* Ei vero magne intercedebat familiaritas cum Romano Imperatore, quem ſciunt omnes eſſe filium Conſtantini; *atque ita ad Romani Imperatoris tempora, qui ab anno* DCCCCLX *ad* LXIII *Imperium tenuit, referri poſſet, alias ad ſucceſſoris illius Nicephori Phocæ tempora tranſferendus, adeoque nihil hic eſt, quod cum ætate Metaphraſtis pugnet.*

12 *At terruit me quod num.* 15 *legatur, ut apud Surium tranſlatum eſt, ſcilicet:* Petit a bono Joanne (illa enim tunc obtinebat imperium) ut cura hujus domus ſibi demanderetur: *ubi Joannes Zemiſces indigitatur, qui anno* DCCCCLXIX *regnare incepit, ad cujus tempora Metaphraſtes ægre poteſt pertingere, niſi eum nonagenario majorem, Vitam hanc ſcripſiſſe fateamur. Quam ob rem pro* Joenne *ſcribendum puto* Conſtantinum: *idque eo facilius adducor ut credam, quia in Exemplari noſtro græco nomen* Jo ones *integre ſcriptum non habetur, ſed duabus tantum initialibus litteris* Iω̃ *In authentico igitur nomen* Conſtantinus *per compendium ſcriptum fuerit duabus aut tribus primis litteris,* Kω̃ *tantum expreſſum: unde extritis edacitate temporis, in prima littera* K, *duabus transverſis lineolis & ultima forte littera* ν, Iω̃ *remanſerit; ex eoque* Joannem *feſtrint. Cum igitur illa ita commode explicari poſſint, ceteraque omnia Metaphraſti conveniant, nihil obſt, quo minus Vitam S. Sampſonis ei adſcribamus, quam in decrepita ſua ſenectute compoſuerit, poſtquam plurimorum Martyrum & Confeſſorum, ut ipſemet confitetur, res geſtas in lucem ediderat.*

13 *Notatum invenio in Indice noſtro viatorio, Vitam* Sampſonis, *quæ incipit,* Ἀλλὰ μὲν χαρίτων ἔργον & θεραπείας, ἐ πρὸς ἐ μεγαν Σαμψὼν &c. *ſervari manuſcriptam in Bibliothecis, Vaticana & Vallicelliana Romæ; item in Florentina & Taurinenſi. Nobis illa pridem extracta fuit ex codice Mſ. ut jam dixi, Medicæo Regis Chriſtianiſſimi, ſub hoc titulo,* Βίος & πολιτεία τῶ ὁσίω Πατρὸς ἡμῶν Σαμψὼν τῶ ξενοδόχυ. Vitæ & converſatio ſancti Patris noſtri Sampſonis, excepioris hoſpitum. *Latinum impreſſerunt Lipomanus tomo* 6, *& ex ipſo Surius tomo* 2; *juxta interpretationem Gentiani Hervetî: quam eamdem ego quoque hic retineo; in pauca tamen aliquibus, cum textu græco collatis, mutatam.*

§. II. *Tempus mortis.*

14 QUod ad ætatem Sampſonis attinet, *Metaphraſtes, Menologium Baſilii Porphyrogeniti, Menæa excuſa, Origines Conſtantinopolitanæ inditæ Paſte* 2, *eum floruiſſe ajunt ſub Juſtiniano Imperatore, utpote qui ab eodem Sancto in vivis exiſtente ab hemedicalibili morbo fuerit liberatus; atque, ut pro tanto beneficio grates referret, magnificum eidem ædificaverit xenodochium, quod deinde Hoſpitale S. Sampſonis eſt appellatum. At Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum, hoc dicta ea omnia erroris arguit, ea quæque Procopius, qui illis temporibus vixit, eaque ob oculos habuit, lib.* 1 *ædiſ. Juſtiniani Imp. cap.* 2. *teſtetur, Hoſpitale* Sampſonis *nomine, ab eodem* Sampſone *erectum, olim incendio conflagraſſe; cumque vix quædam remanſiſſent veſtigia, illud ipſum hoſpitale ab eodem Juſtiniano Imperatore munificentius inſtauratum fuiſſe, cenſuque annuo ingentis pecuniæ locupletatum. Cum autem Metaphraſtes num.* 11 *teſtetur, dictum incendium contigiſſe poſt obitum Sampſonis, quando & Sophiæ nobile templum exuſtum eſt, ac pariter teſtetur Marcellinus in Chronico, id contigiſſe temporibus Anaſtaſii Imperatoris; concludit præ laudatus Cardinalis, longe ante Juſtiniani Imperium Sampſonem diem ſuum obiiſſe: atque ex eodem Procopio multo magis redarguit Cedrenum, dum ait conflagraſſe Domum Sampſonam anno penultimo Juſtiniani.*

15 *Has difficultates diſſolvit Nicolaus Alemannus in Notis ad cap.* 4 *Hiſtoriæ Arcanæ Procopii.*

Juvat

propter ingenii maturitatem,

vel aliis legatis additus honoris causa,

& ad tempora Nicephori Phocæ Imp. pervenire

quod ea omnia poſſe ſum auctori Vitæ,

D AUCT. F. V.

in qua pro Joannes

erit ſcribendum Conſtantinus.

E

Metaphraſtes & Menæa ſub Juſtiniano Imp.

F

Baronius ſub Anaſtaſio mortuum volunt.

A AUDT. F. V. *Juvat ejus verba hic nuncupare.* Longe antiquiorem Juſtiniano Sampſonem credit Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium, & vacillare fidem illius hiſtoriæ putat, quæ habetur, Noſocomium Sampſonis, eodem rogante, a Juſtiniano erectum; cum Procopius dicat, reſtauratum, quod jam antea idem Sampſon exædificaſſet. Verum adeo exiguum fuit primum illud Sampſonis ædificium, tam illuſtre vero tamque magnificum a Juſtiniano factum, ut nihil veritati detraxiſſe Metaphraſtea videri poſſit. Quod addit *Baronius* de conflagratione ejus Noſocomii, quam tum contigiſſe arbitratur, cum ſub Anaſtaſio ſanctæ Sophiæ templum exuſtum fuit; clarum eſt in hiſtoria non ſemel illud templum incendiis obnoxium fuiſſe; Juſtiniani vero anno V illud Noſocomium incenſum eſſe idem Procopius refert lib. 1 de ædif. & 1 belli Pers. cap. 24 & Theophanes ad annum V Juſtiniani. Fortaſſe majoris momenti ſit in hac re, quod Procopius de Sampſonis ætate ait: Ἀνὴρ τις Θεοσεβὴς ἐν τοῖς αὐτῶ χρόνοις, Σαμψὼν ὄνομα. Vir quidam pius qui ſuperioribus annis floruit. At hoc etiam nihil eſt: nam Procopius librum illum de ædificiis, ubi hoc habet, extremo Juſtiniani Imperio ſcripſit, nempe ſex & triginta atque amplius annos poſt mortem Sampſonis. Vigebat tamen adeo ejus memoria, ut Juſtinianus, Novella 59 & 131, ubi de Sampſone loquitur; Ὁ τῆς ὁσίας μνήμης Σαμψὼν dicat, Sanctæ memoriæ Sampſon: quod (ut obiter notem) cum in antiquis manuſcriptis, litteris ſingularibus S. M. notatum eſſet, male in latinis editionibus Novellæ 131 exceptam ſanctæ Mariæ Sampſon. Quod autem in Metaphraſte corrigendum plane cenſeo, eſt ratio temporis vitæ Sampſonis & annorum Imperii Juſtiniani: nam Antiſtite Mena Sampſonem ſuperſuiſſe, haud bene Metaphraſtes narrat, eum ante Conſulatum Behzarii obiiſſe, ex Novella 59 perſpicue conſtet. Porro ejuſdem Novellæ publicatio atque electio Menæ, fere in idem tempus incidunt; nempe circa annum Juſtiniani XI; at vero ante annum ejus V mortuum Sampſonem fuiſſe nemo dubitet. Ad hunc calculum revocanda ſunt quæ de incendiis Noſocomii a Metaphraſte narrantur.

Hujus ſententia minus probatur,

B

C 16 *Hæc eruditе Alemannus: at vero, contra quod hic exiſtimat, Auctor Chronici Alexandrini ampliſſimum ea tempeſtate (anno ſcilicet quinto Juſtiniani) fuiſſe, ait, Noſocomium Sampſonis; cum dicat,* Ἔκαυσε τὸ Σαμψὼν ὁ μέγας ἱκανῶν, ᾧ ἀπόλοντο οἱ ἐν αὐτῷ ἀσυνκρίτους ἄρρωστοι. Xenodochium Sampſonis magnum conflagravit, unaque periere qui in eo erant infirmi. *Reparatum autem & reædificatum a Juſtiniano haud diu poſtea fuerit; ſiquidem anno* XXXVII *ejuſdem Imperatoris rurſum arſerit, ut ſcribit Theophanes & ex eo Cedrenus:* Τῷ λζ' ἔτει γέγονε πυρισμὸς μέγας, ᾧ ἐκαύθη πλεῖστος ὁ ξενὼν τῶ Σαμψών. Anno (Juſtiniani) XXXVII factum eſt incendium magnum, & conflagravit penitus xenodochium Sampſonis. *Quamvis poſtea reædificatum conſtet.*

Diſſultas explicatur.

17 *Quare fruſtra redarguit erroris Cedrenum Baronius, quod penultimo Imperii Juſtiniani anno incendium hoc poſuerit; cum non unum, ſed duplex illius xenodochii conſtet fuiſſe incendium. Dum igitur hæc omnia recte ſic explicari poſſunt, non eſt cur recedamus a Metaphraſte, Synaxariis, Menæiſque Græcorum, Sampſonem ſub Juſtiniano vixiſſe aſſerentibus. Porro cum primum xenodochii illius incendium acciderit ex ſupradictis conſtet, anno Juſtiniani quinto itaque a Metaphraſte num.* 11 *poſt mortem Sampſonis evenſſe aſſeratur; anno ejuſdem Imperatoris* 111 *aut* IV (*id eſt anno Chriſti* DXXX *vel* DXXXI) *Sampſonem ad Superos emigraſſe ſtatuimus.*

Moritur Sampſon anno Chriſti 530 *vel* 531.

D

18 *At vero jure merito Alemannus Metaphraſtem arguit erroris (qui error etiam eſt in Synaxariis Menæiſque Græcorum) quod num 4 Sampſonem a Patriarcha C. P. Mena, Sacerdotem ordinatum eſſe referat, tum propter rationes ſuperius ab Alemanno allatas, tum præterea quod Menas ille, antequam dignitatem Patriarchalem conſequeretur, eodem Juſtiniano imperante præfuerit xenodochio Sampſonis, cui Sampſon ipſe uſque dum vixit, præfuit, ut refert Nicephorus C. P. in Patriarchis C. P. vocans eumdem* Ξενοδόχον τῶ Σαμψών: & *Liberatus Diaconus de eodem ait cap.* 22: Fuit iſte Menas Præpoſitus xenodochii majoris, quod vocatur Sampſon, genere Alexandrinus, *adeoque poſt mortem Sampſonis ſolum ad dignitatem Patriarchalem eſt evectus.*

non tamen a Mena Patr. C. P. ordinatus eſt Sacerdos

§. III. *Cultus ex Menologiis, Menæis, aliiſque Feſtis.*

19 *Celebris apud Græcos ſemper fuit* S. Sampſonis *memoria, utpote cujus ſepulcrum ſtatim a morte miraculis clarueriit, & ſalutarem morbis omnigenis liquorem ſtillare inceperit; unde illius feſtum inter ſolemnia Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ numeratur, in hoc enim ſitio a judiciis vacandum erat uſque ad Officii Divini finem, ut conſtat ex conſtitutione novella Emmanuelis Comneni Imperatoris de Feſtis lata anno* MCLXVI. *Synaxarium Imperatoris Baſilii Porphyrogeniti in Mſs. Cryptæ Ferratæ hoc de illo habet elogium.* Σαμψὼν ὁ ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν ὑπῆρχε μὲν ἐκ τῆς παλαιᾶς Ρώμης, συγγενὴς τῶ μεγάλω Κωνσταντίνω. Παραχωρήσας δὲ πλούτων αὐτῶ παντὶ τοῖς πτωχοῖς καὶ πτωχικὸς διὰ Χριστὸν, Κωνσταντινούπολιν ἀσπάζεται, καὶ τοῖς ταύτης ἁγίοις προσηλῶν ἑαυτὸν προσδιέλεξε. Ἡσυχίας δὲ λαβόμενος, καὶ ταῖς Θεοπνεύστοις γραφαῖς ἐμμελετήσας, φανερὸς ἐγένετο δι' ἀρετῶν τῶ ἁγιωτάτω Πατριάρχη Μηνᾶ· ὃς χειροτονεῖται παρ' ἐκείνου πρεσβύτερος καὶ μεγάλης ἐκκλησίας. Καὶ λοιπὸν λύχνος λαμπὼν σωτηρίως τοῖς πεπωμένοις ἐλάμπετο, μετὰ χαρᾶς καὶ πίστεως ἰαθησόμενος. Θεραπεύσας δὲ καὶ ἐν Βασιλείᾳ Ὑστεριανοῦ ἀπὸ παθῶν δυσιάτων ἰσοφορουμένου παρ' ἐκείνου τὰ μέγιστα. Καὶ ὑπάγων ξενῶνα εἰς ἀνάπαυσιν τῶν πτωχῶν ἐλάμπετο, καὶ πολλὰ διορθώματα καὶ θαύματα ποιήσας, ἑτοιμάζεται εἰρηνῶν· τὸ δὲ λείψανον αὐτοῦ κεῖται ἐν τῶ ναῶ τῶ ἁγίου μάρτυρος Μωκίου.

Elogium in Menol. Baſil. imp.

E *Solemnitas Sampſonis Conſtantinopoli.*

F no Sanctus Pater noſter Sampſon an antiquis Roma ducebat originem, Magni Conſtantini conſanguineus: diviſis vero inter pauperes omnibus ſuis facultatibus, & propter Chriſtum mendicans, Conſtantinopolim ſe recepit, atque in ipſis ſanctorum Prophetarum eccleſiis orationi aſſidue vacavit. Cum autem privatam & obſcuram ageret vitam, Scripturarum divinarum meditationi intentus, virtutibus ſuis, ſanctiſſimo Patriarchæ Manæ cognitus, & ab ipſo ordinatus eſt Sacerdos magnæ Eccleſiæ. Ceterum portus ſalutaris erat pauperibus & infirmis, ſcientia artis medicæ imbutus. Cum vero Imperatorem Juſtinianum a difficili morbo ſanaſſet, ab hoc maxime dilectus eſt; ædificatoque xenodochio, ad pauperum & infirmorum ſolatium, poſt multa recte facta ac miracula, obdormivit in pace; ipſius vero corpus depoſitum eſt in templo S. Martyris Mocii.

Sacerdos Sacerdos

ut Similia habent Mſs. Collegii noſtri Divinenſis & Claromontani, nunc Ludovici Magni. Huic inſuper ſequens additur Diſtichon: *aliiſque.*

Ἐξή-

A Ἐξῆγε ὁ πρὶν ἐκ γνάθου Σαμψὼν ὕδωρ,
Οὕνεκα δὲ Σαμψὼν ἐκ πάρος βλύζει μύρους.
Aquam dedit maxilla Sampſonis prius;
Sampſonia ut nunc buſta ſtillant balſamum.

In Menæis vero excuſis Officium habet proprium & Canonem ſub hac acroſtichide,

Τίμιε σὺ Σαμψὼν πίστως θείοις λόγοις.
ΙΩΣΗΦ.

Sermone, Sampſon, te ſacro fidei cano. JOSEPH.

Cum autem Canon hic nihil habeat particulare, niſi quod in elogio habetur, eum prætermittimus. Elogio duo hi præmittuntur verſus:

Σαμψὼν Ὀμόρρους ἔτροπεν μισοπάλας.
Σαμψὼν δὲ θραύει δαίμονας ἀρδίην τους.
Sampſon fugavit olim Hamorræos quidem:
Sed vulnerat oune dæmonas Sampſon nnvus,

Additurque etiam præmiſſo diſtichio hexametrum iſtud, ex quo cognoſcitur præcipuus Sampſonis *hoc die cultus:*

Ξενοδόχος δ' ἐνὶ εἰκάδι ἑβδομάτῃ θαὴς Σαμψών.
Xenodochum Sampſon vigeſima ſeptima tollit.

& in Menæis excuſis.

22 *Elogium vero ita habet:* Οὗτος ὁ Ἅγιος [Σαμψὼν] ὑπῆρχε Ῥωμαῖος τὸ γένος· ὃς διασκορπίσας τὰ κατ' αὐτὸν πλοῦτον ὑπὸ τῶν γονέων, τοῖς πένησι καὶ πτωχοῖς, τῷ Βασιλέως κατέλαβε καὶ εἰς δύσμορίας οἴκους καὶ στενωμίους καταλαβών, καὶ ὅσους αὐτῶν καταπολαύσας, ἰσυχίαν λαβόμενος, τοῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς σύντυφα, μόνῳ Θεῷ προσαύχων. Οὗτος κατέδαλας γενόμενος τῷ τιμιωτάτῳ Πατριάρχῃ Μιχαὴλ, χειροτονεῖται ὑπ' αὐτοῦ πρεσβύτερος, εἶς τῶν Κλήρου γενόμενος. Καὶ δὴ σωτῆρος λιμὼ τοῖς πένομένοις καὶ χρείαις βοηθείας καὶ τὰ ἰατρικῆς ἐπιτηδεύματα οὐ σὺ πεῖρα αὐτὸς, καὶ τὰ Βασιλέα Ἰουστινιανὸν αἰσιαρῶ παθεῖ πεπιστεύτα ἱλεώθήρωσε. Ἐκ τότε ὁ βασιλεὺς ὑπεραγαθεὶς τῷ ἀρετῷ τῶ ἀνδρὸς καὶ σεβασ αὐτῷ ἀπονέμων, τὰ μέγιστον οἷον καὶ πεμβάσιν δὲ αὐτῷ ἀναγείρας, ξενῶνα κατασκευάσας, καὶ σκευοφυλακα τὰ μεγάλας ἐκκλησίας τὰ Ἁγίαν τῶν κατέστησε. Λυπὸς δὲ λαλῶς καὶ θεοφιλῶς πολιτευόμενος, καὶ πόλοῖς πρόξενος σωτηρίας γενόμενος, καὶ πολιτῶν πρὸς ζῆλον καὶ μίμησιν τῶ αὐτῶ ἀκραιφνῆς βίω διανύσας, ἐπεὶ μετ' εἰσπνεύσατο, κατετέθη δὲ τὸ τίμιον αὐτῶ λείψανον εἰ τῷ μεγίστῳ ναῷ τῦ ἁγίου Μωκίου, καθ' ἑκάστῳ βρύον ἰαματοφορα ῥαπτεῖς δόξαν εἰ αἶνον Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν. D AUCT. F. V.

23 Sanctus ille (Sampſon) genere Romanus erat. Hic diſtributis inter pauperes divitiis, quæ ſibi a parentibus erant relictæ, ad Imperatoriam civitatem venit, atque in oratoria & baſilicas ſeſe recipiens, pie locorum illorum ſanctitate fruebatur, privatamque atque obſcuram ducens vitam, divinarum Scripturarum lectione animum oblectabat, ſoli Deo intentus: unde cognitus a dignißimo Patriarcha Meo, ab eodem Sacerdos ordinatur, factus unus ex Clero. Erat vero portus ſalutaris pauperibus atque ope indigentibus. Cumque rei medicæ eſſet peritus, ipſum etiam Imperatorem Juſtinianum immedicabili morbo laborantem liberavit. Inde Imperator admiratus viri virtutem, eumque magno in honore habens, maximam & celebrem domum ipſius ſuaſu ædificatam in xenodochium erexit. Sanctum præterea ſupellectili ſacræ majoris eccleſiæ præfecit. Tandem poſt honeſtam piamque converſationem; poſtquam plurimis ſalutis auctor fuiſſet, multſque ad zelum & vitæ ſuæ inculpatæ imitationem excitaſſet; ibidem quievit, pretioſumque ipſius corpus tepoſitum eſt in maximo templo S. Mocii, indies ſalutari ſcaturigine medelam morbis adferens, ad laudem & gloriam Chriſti Dei noſtri. E

24 *Hujus quoque Sancti hoc die nomen inſcriptum reperitur Kalendario Syriaca ſeu Chaldaico, Romæ impreſſo anno* MDCXXIV, *quod olim anno* MDCLXI *Latine reddidit D. Joſephus, Italice vero Simon Moſſet, ambo Collegii Maronitarum alumni. Hujus præterea meminit Martyrologium Arabico-Ægyptium, quod ex Arabico tranſtulit Gratia Simonius Maronita, poſtmodum Tripolitanus in Syria Archipiſcopus. In hoc Martyrologio ſequentem Orationem habet cum S. Joanne Eletemoſynario communem:* Poſſeſſiſti omnia, o Pater ſuncte Sampſino, dum in omnibus fuiſti ſemper aſſiduus, ditans pauperes, ipſoſque alens, & ſublevans, precare Chriſtum Deum, ut liberet animas noſtras.

Memoria Sancti in Kalendario Syriaco & Martyrologio Arabico-Ægyptio.

V I T A

C

Auctore Metaphraſte, interprete Geotiano Herveto. F

Ex Codice Mſ. Medicæo Regis Chriſtianiſſimi.

P R O L O G U S.

1 Ἀλλὰ μοὶ χάρις ἔργον καὶ θεραπείας, τὰ πρὸς τὰ μέγαν Σαμψὼν ἐπληρῶτης, ἅμα δὲ καὶ μίμησιν τῶν ἐξ ἀνθρώπων ἀκλινῶτας, εἰς τὰ παρόντα λόγον καθαιμαχε ἐαυτὸς, καὶ τὰ ἐκείνου σωτῆρα θαι βίον ἀγωνιόμενος ὑπέσημεν. Καὶ πῶς γὰρ ἡ μέμψις ἄλογος ἐ δικαία, εἰ πολλῶν ἔπρων Ἁγίων, τὰ μὲν μαρτύρων, τὰ δὲ καὶ ἄλλως διαπρεπόντων Θεῷ, τὰ μὲν ἀθλήσας καὶ πάνες, τὰ δὲ ἐ βίας ἐ πράξεις κατὰ σπουδὴν συντιθέμενοι· τὸν δὲ τῦ μεγαλα Σαμψὼν φαντάζομεθα καταλιγωρῦντες, καὶ μάλιστα ὅπως ἐγγυτάτω κειμένου ἐ ὄσον ἀπὸ τῦ παραδόξοποιῦ τάφου γεγονότος ἡμῖν; Καὶ πῶτα, μᾶλλον τὸν πρὸ ἡμῶν διορθῶς τὰ αὐτὸς ἡμῖν γενόμενον διανύσας, καὶ τὰ ἐκείνου βίον συγγραψάμενον φιλοπόνως. Καὶ μεὶ λίλαθε τὸν τῶ Θεοφιλῆς ἀνδρὸς ἐ ἀρχιερέως, ἀλλὰ καὶ παιδείας ἀ [μικρὸν] ἔχοντες, εἰς τὰ Μεγαν σωτῆρα ἐγκώμιον. Ἐγὼ δὲ

1 PArtim quidem magno Sampſoni gratitudinem, & cultum debitum exhibentes, partim autem hominum juſtam vitantes reprehenſionem, ad hanc acceſſimus orationem, & illius ſcribendæ Vitæ onus lubenter ſuſcepimus. Quomodo enim non optimo jure reprehenderemur, ſi, qui multorum aliorum Sanctorum, tam Martyrum, tum aliter Deo placitorum; illorum quidem labores & certamina, horum vero vitam & res geſtas diligenter conſcripſimus; hunc magnum Sampſonem videamur contemnere, præſertim eum is adeo nobis propinquus, & ſepulcro, ubi mirabilia operatur, propemodum vicinus ſit? Adde quod nullum ex iis, qui nos præceſſerunt, invenerimus, qui fuerit ejuſdem, cujus nos nomi, & Vitam illius ſcriptis exacte mandaverit. Nonquidem me latet, a viro pio & Pontifice, & non parum erudito, *Ratio ſcribendæ hujus Vitæ.*

A magni Sampſonis compoſitum fuiſſe Encomium, Ego autem de Vita loquor diſtincte compoſita, quę & res ab illo præclare geſtas accurate traſtet, & mirabilorum ejus meutionem faciat ſufficientem, Hoc enim qui præſtiterint, in hodiernum uſque diem, neque aliot novimus; neque nos præſtare poſſumus, qui ab illis temporibus ſumas multum remoti; neque poſſumus ejus vitam perfecte proſequi, ſed ſolum eam referre paulo diligentius, & pauca ex ejus mirabilibus viris piis ad Dei gloriam exponere. Ejus enim parvum Vitæ opuſculum, in quod, a Clero acceptum, incidimus, viſum nobis eſt non ſolum negligenter compoſitum, ſed ipſum etiam teſtatur, eum, qui id compoſuit, nihil habuiſſe eruditionis; imo vero nec ea ipſa, quæ narrat, ſatis perfecte & abſolute traduntur, & longe abſunt a ſumme perfectione. Quin etiam illud opus, quo diu uſi ſumus, competimus ſe habere ſimiliter, & ex eadem (ut ajunt) factum eſſe fidelia; idque inſcriptum quidem eſſe Encomium divini Sampſonis, & hebere ſingularem quamdam narrationem eorum, quæ ab illo in vita geſta ſunt: ſed paree edmodum, & tenuiter viris bonis præbens guſtum ejus mirabilorum. Quod autem nos omnium maxime conturbat, eſt, quod ipſi illotum narrationem (neque enim aliunde quidquam habemus) ſequi debeamus. Ea de cauſa petimus nobis dari veniam ab iis, qui legent ea, quæ ſunt a nobis elaborata, ut nos non condemnent negligentiæ, neque hanc minime examinatam tejciant narratiouem. Neque enim noſtrum eſt hoc opus, ut prius diximus, ſed illorum potius, quos ſumus ſecuti. Illud itaque Herodoti hic poterit commode dici; eſſe potius Iſthæi calceum, etiamſi ipſum induerit Ariſtogetes.

Ex mes.

Ab aliis ante ſcripta.

B

βίον λέγω, ἀπὸ μέρους συμπεπαγμένον, ἢ τὰ ἐκείνου διαλαμβάνοντα πρὸς ἀκρίβειαν, πρὸς δὲ καὶ τὸ θαυμασίων μνημῶν ἀρκούντως ποιοῦμενον. Τόπον γὰρ οὐδ' ἔπρεπε ἡμᾶς ἀφεῖναι, & νῦν δράσαντες, οὐδ' ἡμεῖς παῖσαι δυνατοὶ τυγχάνομεν ὄντες, παμπόλυ τοῖς χρόνοις ἀπολειπόμενοι· & ἀκριβώσασθαι πάγυ τὸ βίου καλῶς μὴ δυνάμενοι, πλὴν ὅσον ἐπιμελέστερον αὐτὸ διελθεῖν, & ὀλίγα τὸ θαυμάτων εἰς δόξαν Θεῦ παραθέσθαι τοῖς φιλαθέοις· ᾧ γὰρ εὐτύχομεν ἐκ τῆ Κλήρυ λαβόντες μικρῷ συμπάγματι βίυ, τοῦτο δὲ οὐδὲ ῥαθύμως μόνον ἔδοξε σωπηχθαι, ἀλλὰ καὶ παιδείας τὸ σωθέμενον εὐδαῖς ἐοικὸς μαρτυρεῖ, μᾶλλον δὲ παῦπα περὶ ὧν πεποιηται τὴν ἔξήγησιν, ἃ μὲν ὑπ ἐσπλῶς ἐχυσιν οὐδ' ἠκριβωμένως, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἀσεβείας ἀπολιμπανονται· πρὸς δὲ τὸ ᾧ σωπηγματι πάλιν ὠμιλικοῖς ἐσμὲν, παραπλασίως ὄρμος ἔχον τὸ τ, ὥς φασι, κεραμείας πεποιαμένον ἐγκώμιον μὲν εἶναι τὸ θεῖα Σαμψὼν ἐπιγεγραμμένον & μεγάλως ἔχοντινὰ διήγησιν τὸ ἑαυτῷ βεβιωμένων, παυ δὲ φειδωλῶς τὸ μυρολόγως τὸ αὐτῷ θαυμάτων ἀπογδοῦς τοῖς φιλακάλες. Οἳ δὲ πλέον ἐσὶ παῖσαι, τὸ παράπαν ἡμᾶς, ἅτι τὸ αὐτὸ ὅσον ἀπὸ τὸ τ πεπραγμένων ἐξηγάσιος (οὐδὲ γὰρ πάρεσ ἄλοθεν) κωλυθεῖν αὐτοῖς μὴ λόμεσ. Ταῦτ τοι τὸ συγγνώμην ἀπὸ τὸ ἐντυγχανόντων τοῖς πεπονημένοις ἀμῖν αἰτῆμεν, ὥστε μὴ ἀμέλειαν, μηδ' ὀλιγωρίαν τὸ ἀβασανίσε ταῦτας καταψηφίζεθαι δυνήσεως· οὐδ γὰρ ἡμέτερον, ὥσπερ ἔφημεν, τὸ προκείμενον ἔργον· ἀλλ' ἐκείνων ἔπεσθαι παρακολουθημα. Τοιγαροῦν καίπαῦθα τὸ Ἡροδότειον ἐκεῖνο λεγεθαι χωρεῖ ἔξει, Ἰσθίου τὸ ὑπόδημα μᾶλλον εἶναι, εἰ καὶ Ἀριστογόρας αὐτὸ ἐπεδύσατο. Ἔχει μέντοι τόδε τῶς.

Ita autem habet.

C

D

E

CAPUT I.

Sampſonis genus, patria, ſtudium, benignitas in pauperes & ægrotos; ergo imperatorem beneficium, obitus.

Sampſonis patria, genus & parentes.

2 Hic ergo magnus, & cujus omnem orbem terrę pervaſit fama, Sampſon, genus quidem duxit ex illa celebri & inclyte Roma. Ortus eſt autem non ex ignobilibus nec vulgaribus peregrinis, ſed valde honeſtis & cleris: quotum magnæ quidem erant opes, genus eutem ducebatur ex ſanguine Imperatoris *a*. Sed eum viri hujus maximi res exteruæ ita ſe habeant, neque interuas umquam neglexit. Nam & virtutis magnam curam gerebat, & divinæ Scripturæ lectioni erat intentus, & tamquam jucundiſſimo cibo ei diligenter adhærebat, & brevi tempore venit ad omnem ejus cognitionem.

a

Studet medicinæ

Verum cum neque medicinam, quæ ars valde conducit humanæ ſaluti, vir humaniſſimus negleziſſet, ſed ſe etiam ei diligenter dediſſet, etſi arte patum admodum ad quæſtum ſit uſus, in pauperibus tamen exiſtit divinæ gratiæ miniſterio, morbos curans immedicabiles, & temquam gratiæ velamento arte utens propter ſummam humilitatem.

Matth. 19 & 6. liberalis in pauperes.

3 Poſtquam autem ejus pareutes e vita exceſſiſſent, nou ampline cunctabatur, nec differebat; ſed apta uſus occaſione, utpota quod nullus eſſet prohibiturus, ea faciebat, quæ ſibi videbautur, & breves perituraſque divitias commutabat cum æternis, obtemperans voci Domiuicæ, jubenti vendere ea quæ quis habet, & præbere eleemoſynam; & hinc parare ermenes,

a Ὁ μέγας οὗτος ἢ διὰ πάσας βεβομένης τῆς οἰκουμένης Σαμψὼν, ἔλαε μὲν τὸ γένος ἐκ τὸ πεφωνύμε & διαφανοῦς Ῥώμης, προῆλθε δὲ οὐκ ἐξ ἀσήμων ἀραγινῶν, οὐδὲ τὸ ἐπιτυχόντων, ἀλλὰ & λίαν ὀγκωδῶν τι ἢ πεφοδοξον· πλοῦτ μὲν περισσὸς βαθέως ἐχέτην, βασιλικῷ δὲ αἵματι εαπαγεῖος φαιδρυομένων. Πλὴν ἀλλὰ τὸ θύραθεν ὁ Παμμέγας οὗτος ἔχων, οὐδὲ τὸ οἰκεῖον ἠμέλει πόθεν· ἢ γὰρ ἀρετὴς ἐρρττίζε λίαν, ἢ τῆ τὸ θείας γραφῆς ἐντόξει σπεδῆ προσέιετο, & ὡς τινος ἡδίσης τροφῆς ἐμμελῶς εἶχετο, & δι ὀλίγυ πρὸς πᾶσαν αὐτῆς τὴν γνῶσιν ἀρίετο. Μηδ' ἰατρικῆς, τὸ φιλανθρωπα τέχνης, ὀφειλανθρωπόπαις ἀμελήσας· Ἀλλὰ ἢ αὐτῆ φιλοπόνως πρασεγχθείς, καὶ πι ὀλίγα μὲν ὑπῆρχε τῆ τέχνῃ χρωμενος, τὸ δ' ἄλλων παρεχώρει τῷ θεωρῷ τὸ χαείτος τοσήματα ἢ παθηπάσια θεραπόδων, & ὡς προκάλυμμα τὸ χάειτος ἐπιχειρῶν τῆ τέχνῃ διὰ ταπεινοφροσυνης ὑπερβαλλην.

3 Ὡς δὲ ἢ οἱ παπρες αὐτῶ τὸ βίου ἀπέλιπον, μὴ ἔτι μέλλων ἦν, οὐδ' ἀναβαλλόμενος, ἀλλ' ὡς καιρῷ λαβόμενος ἐπιτηδείω, ἅπ μηδενὸς ὑπάρχοντος τὸ κωλύσοντος, τὰ ἀπὸ γνώμλυ ἐποίει, & πλοῦτ μὲν φθαρτῦ ἢ προσκαίρε πλοῦτον αἰώνιον αὐτὸ ἀπαρτιπο εατὰ τὸ θείου τῦ Διατόνου φωνῆ, ἃ τὰ ὑπάρχοντα πωλῆσαι κελεύει καὶ παραχεῖν ἐλεημοσύνλυ, ἐντεῦθεν τὸ βαλάντια μὴ παλαιούμενα κτήσαθαι. Ἐδίδυ δὲ τὸν πλοῦτον, ὡ εατὰ μικρὸν οὐδὲ

A φειδομένως, ὑπ μὲν κατὰ ῥᾳγγα ῥέων, ἀλλὰ κ̀ λίαν χυδὶν κ̀ ἀνειμένως, ἀμφοῖν χειροῖν, τὸ κ̀ λεγόμενον, πρὸς πᾶν πρόσωπον κ̀ πεπαίνων ἀπαντλῶν γαστέρας, Ϲ πᾶσι ἐχάπαξ, ὡδὶ δὶς, ἀλλὰ διὰ παντὸς τοῦ βίου ποιούμενος· ἀλιτικώτατος γὰρ αὐτῷ κ̀ συντροφος ἄχρι πλοῦ κ̀ ἐλεημοσυνη. Τὰς δὲ τῶν δούλων ἀγκύλας ἐκεῖνοι μένειν παρ' ἑαυτῷ ἤξιον, ὡδὲ τὸ ὁμοδούλων ὑπερηφανως κατ' αὐθεντειαν, ἀλλ' ἐλευθερίας μᾶλλον ἀζηλωτῶς ἤξιε, αὐτάρκως αὐτοῖς παρίσχων Ϲ πρὸς πρᾶξ τοῦ ζῆν ἀφορμας. Τι γὰρ ἐδεῖτο τὸ ἐξ ἀνθρώπων δουλείας ὁ δοῦλος ἑαυτὸν τῷ Κυρίῳ γνήσιον ἀφοσιωσάμενος; Οὔτω γὰρ περὶ τὰ ὄντα διαπεφοίτηκε τὰ προσκαίρων κ̀ οἱονεὶ δεσμῶν τινων αἰσθεὶς κοῦφος λῶ ἀπεχθῶς κ̀ ἄζυγος, κ̀ τῷ ἐπὶ μετὰ χριστὸν, ἐπὶ δὲ τῶν οὐκ ὄντων ἀρίστως. Εἶτα Ϲ τῶν Ῥώμην ἀπολιπὼν ὁ Γοναΐδας, πρὸς τῶν νεαν ταύτην ἀφικνεῖται Ῥώμην, τῶν θεῖον Κωνσταντίνου, φημὶ· ἀφ' ἧς μοι αἰτίας κινηθεὶς πρὸς πᾶν τολέγειν ἔχω· πλοῦν ἐκ ἀθροὶ πάντες, ὡδ' ἁλυσπλῶς τῇ λαμπρᾷ ταύτῃ Ϲ βασιλίδι τῶν πόλεων εἰδεδημικώς, ἢ Ϲ τὸ ἱερὸν αὐτῆ εἰσπόκει) σῶμα θησαυρὸς ἅγιος, πλοῦτος ἀδάπανος, νοσημάτων παντοῖα ἀλεξιτήρια.

B 4 Ὁ γὰρ τὰ πάντα μέγας Σαμψὼν τῶν μεγάλων τούτων πόλιν καταλαβών, εἰ σμικρᾷ μοί τινι φαύλῃ δίηγον οἰκίᾳ, εἰ δὲ τῷ πλησίον κεκλῆσθαι πολὺς λῶ· τῶν γὰρ οἰκείων πάντων φιλανθρωπίας ὑπάθεσιν κ̀ ἰαζῆσαν ἀμιθρον ποιησάμενος τὰς νόσῳ πιεζομένους ξενίζων λῶ κ̀ φιλαδέλφως ὑποδεχόμενος, Ϲ μὴ μόνον ἐπιμελείας ἀξιῶν πασης, ὥσπερ αἱ τ̀ ψυχης βούλονται νομοι, ἀλλὰ κ̀ ἔρωτος κοινωνῶν κ̀ φροντίδος, ἀκολύτως πᾶς τῶ Χριστῶ ἑπόμενος, κ̀ τῶν μὲν τ̀ ψυχης, τῶν δὲ μᾶλλον κ̀ τῶν τῆς χάριτος ἐδεκνύμενος. Πῶς γὰρ ψυχης ἔργον δαίμονας ἀπελαύνειν, κ̀ παθῶν αἰσθῶν θαυματοργεῖν ἐστιν, ἃ ἐκεῖνο ἔδρασε, εἶα δὲ κ̀ τὸ θελῆσαι ῥᾴδιον κ̀ ἁπλῶς; Ἀλλ' μὲν ἄλλα τι· Σαμψὼν δὲ ὁ ξενοδοχια κ̀ φιλανθρωπία Ϲ ὁ περὶ τῆς ἐνδεοῦς ἅλικος τὸ ἰδιαίτατον, ὡς μικρῶ Ϲ εἰς φύσεως ἀποβαίνειν αἰσχυλότατα, οἷαν ἥλιῳ μεν τὸ φωτίζειν, πυρὶ δὲ τὸ καίειν. Ἐντεῦθεν κ̀ τῷ τηνικαῦτα Ἀρχιερεῖ τῶ Χριστοῦ δοῦλος γίνεται (χάριτι γὰρ πράγματα φωτὶ λάμπον, ὅθεν Ϲ παχὺ λίαν ἀσκηρυττεν τῆς μετεώρου). Μιᾶς ὕπ λῶ τῶν ἀριστῶν εἰκ ἀδούλου, C Ϲ Ἱερέως ὑπ' ἐκείνου χειροτονεῖται τεσσαρακοστὸν γενόμενος ἔτος, κ̀ μικρον τι πρός. Εἶτα Ϲ τῷ τῶν βασιλείων διεπότῃ φανερὸς γίνεται· παρ' αἰτίαν δὲ τοιαύτην.

5 Ἰουστιανὸς μὲν λῶ ὁ κρατῶν, ἐ Ϲ ἁ τ̀ ἀρχῆς χρόνος πολὺς, κ̀ ὁ βίος ἐπιφανὴς· πτῶσος ἐσχηκὼς μακρὰ βαρεῖα, τ̀ αἰδοίων αὐτῷ πονηρως ἐχόντων, κ̀ τῆς κύστεως ἕλκει χαλεπῷ κακωθείσης. Ὁ μὲν ὖν ἔπαχε τ̀ κ̀ ἐκαμνε κ̀ τὰς ὀδυνας φέρειν ἀδυνατος λῶ· ἑαυτῶν δὲ σμικρὸς αὐτῷ πεμπτυ Ϲ περὶ αὐτὸν, ὥσπερ ἔθος, σπουδαιολογούμενοι παρῆσαν, εἴ ἐπαγγελλοίμενοι μὲν Ϲ ἀγαθῶν ἐλπίδων πληρῶσαι κομιδῇ πρόχειροι, ἅπ δὲ κ̀ τ̀ χεῖρα τῶ κάμνοντος ἐντεῦθεν ὑποκινοῦντες, κ̀ προθυμοτέραν εἰς ἐπιδόσεις εἶναι παρασκευάζοντες· εἰς ἔργον δὲ τὸ ἐπαγγελθὲν ἀγαγεῖν, Ϲ τῶ λυποῦντος ἀπαλλαξαι τ̀ πιεζομένου, μόνον οὐκ ἐν ἐλίγοις δυσπαιοὶ ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τελεῖν κ̀ μέλλουσι πολλάκις, οὐδὲ τ̀ μακρὰν χρόνον λαμβάνοντες εἰς βοηθειαν· ἀλλ' ἕτοιμοι μᾶλλον τῆς παχυντῆς αἰτιᾶσθαι τ̀ βραδύνοντος, ἢ Ϲ πὸς πρὸς τὸ χεῖρον συμβαινούσας περιστάσεις ὡσεὶ μὴ τοῖς παραγγέλμασιν εἴκοντας, ἢ περὶ πὸς βράσεις ἢ ποσεις ἀφυλάκτως ἔχοντας· ἑαυτοῖς δὲ κ̀ εἰς κίνδυνον εἰς θερμασίαν φαρμάκων, μέμφειν οἱ βέλτιστοι προσάπτωσιν οὐδεμίαν. Τί quam minime veteresceunt. Dabat vero opes non D
EX MSS. parce, idque nec tenuiter nec guttatim distillans, sed profuse admodum & large, ambabus, ut dicitur, manibus effundens in ventres pauperum, aut esurientium; idque non semel, aut bis, sed per totam vitam: connata enim eum ipsa & connutrita usque ad mortem fuit eleemosyna. Servorum autem greges nolebat amplius apud se manere; neque in servos uti arroganter imperium: sed potius libertate ingenue dignabatur, eis abunde præbens, quod ad victum sufficeret. Quid enim ei opus erat servitute hominum, qui se verum & germanum servum Domino consecraverat? Sic itaque erga facultates affectus, rebusque temporalibus tamquam vinculis exutus, erat revera levis & accinctus, & una quidem tunica, unoque aurem famulo contentus. Deinde Roma relicta hic vir egregius in hanc novam venit Romam, di- C Polimi venit.
vini, inquam, Constantini civitatem. Atque quæ-nam quidem eum causa permoverit, nequaquam possum dicere. Sed non sine Dei numine, neque omnino inutiliter versatus in hac regia est civitate, in qua est etiam sacrum ejus corpus repositum; thesaurus sacrosanctus, divitiæ, quæ minime consumuntur, omnium morborum remedium. E

4 Hic ergo omni ex parte magnus Sampson, eum-ne hanc pervenisset civitatem, in quadam parva & humili domo habitabat, in proximi cura gerenda assiduus. Nam eum hanc domum benignitatis argumentum, & gratuitam fecisset officinam, eos, qui morbo premebantur, hospitio excipiebat, & fraterne tractabat: nec solum in eos omni utebatur cura & diligentia, ut volunt leges artis, sed & e bum, & cubile eis impertiebat, secundum Christi præcepta, partim quidem artis suæ, partim vero divinæ gratiæ beneficia impertiens. Quid enim? An artis opus est dæmones expellere, & morborum mirabilem efficere curationem? Quæ quidem ei facere, non minus quam velle, erat facile. Et alteri quidem aliquid aliud, Sampsoni autem hospitalitas & benignitas, & in egentes misericordia, erat adeo propria, ut propemodum ipsi naturalis fieret, sicut soli quidem est illuminare, igni autem urere. Hinc etiam innotuit ei, qui tunc erat Christi Pontifex: bonitatis enim splendor & decus eos, qui eam exercent, eiro propalat. Is autem erat Menas, b virtute non obscurus. Ab illo ordinatur Sacerdos, triginta jam annos natus, & paulo plus. Deinde & ei innotuit, qui administrabat Imperium. Id autem ex eo accidit. Morbidos excipit hospitio. F b Initiatur sacerdotio.

5 Justinianus quidem erat, qui imperabat, cujus & Imperii diuturnum fuit tempus, c & vita illustris. Ei morbus incubuit valde gravis, enem ei male affecta essent pudenda, & vesica gravi laboraret ulcere. Atque ille quidem patiebatur, & laborabat, nec dolores ferre poterat. Ei autem erat circumfusum examen medicorum & circa eum, ut mos est, aderant magno studio disputantes: qui ad promittendum quidem, & ad bona spe implendum sunt valde prompti, ut qui & ejus manum, qui laborat, hinc ineitent, & efficiant, ut sit ad dandum alacrior: ut autem promissa deducant ad effectum, & laborantem liberent ab eo, quod eum male habet, non solum brevi non possunt efficere, sed neque longa mora & dilatione, neque longi temporis utenses auxilio: sed parati quidem sunt eorum, qui laborant, accusare tarditatem, aut etiam ad id, quod est deterius, proclivitatem, ut qui vel præcepta non acquiescant, aut cibo & potu non c Justinianus Imp. gravi morbo laborans.

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

CRISPO VEL CRISPINO PRESBYT.

CRISPINIANO CLERICO,

ET BENEDICTA VIRGINE

SYLLOGE HISTORICA.

D. P. Ex Actis SS. Joannis & Pauli, ac Martyrologio S. Hieronymi.

AN. CCC. LXXX

EX *veteri Ms. Corbejenſi edita ſuperiori die* Paſſio ſanctorum Joannis & Pauli, *aliquam horum Martyrum notitiam nobis dedit, quam hic placet integram proferre, ex Ms. noſtro membraneo, quod olim Valcellenſis monaſterii fuit, quodque ut ad typographicos uſus in officina Plantiniana diſcerperetur, redemimus, continens Acta Sanctorum Majii & Junii. In utroque dicitur, quod* ſancti Joannes & Paulus, *ſcientes, poſt decem dies, aut abnegandum ſibi Chriſti cultum, aut moriendum eſſe*; miſerunt & rogaverunt ad ſe venire Criſpum Presbyterum, & Criſpinianum Clericum, & Benedictam venerabilem feminam, quibus narraverunt omnia quæ geſta erant; & obtulerunt ſacrificia *in domo ſua; nec dubium, quin per eoſdem erogaverint facultates ſuas. Decimo autem die tranſacto, quo eſſent Sancti agonem ſuum conſummaturi*, audito beatus Presbyter Criſpus, quia conſtricti eſſent intra domum ſuam Joannes & Paulus; venit ad eos cum Criſpiniano & Benedicta, ut eos confortarent. Qui cum veniſſent, non ſunt permiſſi introire, aut videre, aut loqui. *Ipſis autem ibidem clam uocatis*, B. Criſpus Presbyter, & Criſpinianus, & Benedicta lamentabantur in domo ſua, & orabant quotidie, & non ceſſabant lacrymæ ab oculis eorum, die noctuque; poſcentes, ut aliquod ſignum Dominus Jeſus Chriſtus oſtenderet eis de ſanctis Martyribus, ubi fuiſſent ſepulti: & manifeſtavit illis Deus, juxta deſiderium eorum. *Ita in majori noſtro membraneo legitur, haud paulo diſtinctius quam in Corbejenſi: cetera autem præcedentia nominatorum Martyrum paſſio, in Corbejenſi prætermiſſa, ſic in eodem noſtro membraneo extenditur.*

A Sanctis ad Martyrium ſe paranti-bus accerſiti,

poſt diſtributa rerum bona,

petunt de ceri divinitus locum ubi ſepulti;

C

2 Tunc Julianus (*Juliani fortaſſis Imperatoris avunculus, aut alius quivis tyranni miniſter, Domini ſui nomen hic perperam ſuſtinens*) tunc, *inquam, qualiſcumque* Julianus, juſſit eos teneri & ante conſpectum ſuum præſentari. Qui cum præſentati ſuiſſent, dixit ad eos Julianus: Dicite ex ore veſtro, quo nomine vocamini? Tunc applicatus Criſpinus (*ſic enim, non* Criſpus, *in hoc Ms. Legitur, ubi præcedentia de illis tribus non habentur*) dixit: Criſpinus dicor. Julianus dixit: Quo honore fungeris? Reſpondit B. Criſpinus dicens; Peccator Presbyter. Julianus dixit: Immolate diis, & ſacrificate: ſin autem, ſciatis acerrime tormenta in vobis expendi, ſi non ſacrificaveritis diis. Tunc B. Criſpinus Presbyter dixit; Ego ſemper ſacrificium offero Domino Deo meo Jeſu Chriſto die noctuque: nam idolis tuis ego numquam ſacrificio. Tunc Julianus iratus amoveri fecit Criſpinum, & applicari Criſpinianum. Dicit ad eum Julianus: Die nobis & tu nomen tuum. Reſpondit, Criſpinianus dicor, ſervus ſervorum Chriſti. Julianus dixit: Quo honore & tu fungeris? Edicito. Criſpinianus reſpondit; Clericus ſum. Dicit ei Julianus: Sacrificate diis, ut amicos meos habeam vos. Reſpondit B. Criſpinianus dicens: Numquam bene tibi ſit, miſer. Nos autem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum adoramus: nam idolis tuis numquam ſacrificamus. Tunc Julianus & hunc amoveri fecit, & admoveri Benedictam: cui & dixit: Die nobis & tu nomen tuum. Reſpondit: Benedicta dicor peccatrix. Julianus dixit: Sacrifica diis, & uccipe maritum. Tunc B. Benedicta exclamavit voce magna, dicens; Chriſtiana ſum ego, & Chriſtum habeo ſponſum: deos autem tuos, eſſi lutum quod pedibus calcatur, abjicio. *...actenus noſter codex, pergit porro Corbejenſis cum illo.*

fidem confitentur,

3 Tunc iratus Julianus juſſit eos capitalem ſubire ſententiam, & corpora eorum canibus derelinqui. Tunc occulte noctu ſapuerunt corpora eorum Joannes Presbyter & Pimenius Presbyter, & Fabianus vir illuſtris *ex* prætorio urbis; ſepelieruntque eos in domo Joannis & Pauli, non longe ab ipſis, v Kalendas Juliaa. *Videntur autem nobis eſſe iidem, a quibus hunc diem ordinatur omnia Hieronymiani Martyrologii apographa, de quibus ſupra, ideoque eos ab iſtic pariter nominatis* Felice *atque* Spinella *diſtiniximus. Quod* S. Benedictam *attinet*, Virginem *dici*; *quia ad nuptias invitata*, ſponſum Chriſtum *habere ſe reſpondit*; *ſuperius autem* Venerabilem feminam *dici cenſeo, propter ætatem, qua juventutem prætergreſſa fuerit, necdum tamen inepta conjugio, ſi virum ſuſcipere animus eſſet. Siquis tamen malit credere, ipſam florentis ætatis ac formæ* viduam *defuncto marito fuiſſe, quando hæc acta ſunt*; *per me licet, ut* Matronæ *titulum ei appingat.*

& capite plectuntur 27 Junii,

F

Benedicta, Virgo an Vidua?

DE

DE SANCTO DEODATO

EPISCOPO NOLÆ IN CAMPANIA,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Sancti Vita poſt translationem corporis ſcripta, deque ordine deceſſorum ac ſucceſſorum ejus reformando. D. P.

AN. CCCC. LXXIII. *Vitæ compendia ex Mſs.*

NOva Topographia in Rumanum Martyrologium, anno MDCIX Venetiis edita A Philippo Ferrario, prima quod ſciam fuit in dilatanda hujus Sancti per orbem Chriſtianum nuctia, quæ Nola & Benevento, inſignibus Neapolitani Regni urbibus, eatenus continebatur. Ibi enim ſub nomine Nolæ, allegatis eccleſiæ Beneventanæ tabulis, ad XXVII Junii, ponitur Deodatus Ep. S. Paulini diſcipulus. Idem deinde Ferrarius, edito poſt quadrienalium Catalogu Sanctorum Italiæ, ſub ejuſdem dici nota, ea monumentis prædictæ Eccleſiæ, inſeruit epitomen quamdam Vitæ: quæ citata Deodatum Inſcripſit Natalibus ſanctorum Canonicorum, editis anno MDCXXII, Conſtantinus Gbinius, addens quod hac die feliciter animam Deo reddidit anno circiter CCCCLI, quod apud Ferrarium non invenit. Similem Ferrariana epitomen Vitæ anno MDCXXXV edidit Marius de Vipera, archidiaconus Beneventanus, in Catalogu Sanctorum, quos Eccleſia Beneventana Duplici ac Semiduplici celebrat ritu, idque ex Bibliotheca Beneventana, in Ms. Codice de geſtis Sanctorum part. 1 ſignata num. 167 pag. 149 Eſt autem verosimiliter ab illu diverſus Ms. Codex Longobardicus Monialium S. Victorini de Benevento, unde Ughellus Ital. ſacræ tom. 8 ſub annum MDCLXII eruit Paſſionem SS. MM. Felicitatis & Filiorum, a Mombritiana ſatis diverſam, nobiſque futuram uſui X Julii; nec non Vitam & Acta quæ modo hic dabimus, S. Deodati Nolani, cujus corpus extat Beneventi.

ipſa integra apud Ughellum

B

2 Tempus quo Vita hæc, ſi non ſcripta primum, ſaltem in codicem prædictum tranſcripta fuit, ſatis patenter colligitur ex his ad finem verbis: Multa Deus operari dignatus eſt ad ejus interceſſionem miracula, ut & nos hodia Deo dante fieri cernimus, & ſummus vir Apoſtolicus Paſchalis fere quotidie ad ejus ſepulcrum ſundere preces non deſiſtit: nempe cum hic anno MCXVIII Beneventi Synodum celebravit menſe Aprilis, ut auctor eſt Francu Beneventanus, uſque ad annum XL ejuſdem ſæculi ſunm Chronicum pertexens. Ad hunc autem locum Camillus Peregrinus offendit, litteras, quas Patriarchæ Hieroſolymitano Benevento Paſchalis ſcripſit, a XV Kal. Aprilis uſque ad VII Idus Auguſti, datas fuiſſe, non anno XV (ut vult Tyrius ſibi ipſi contrarius) ſed XVII; adeoque totis fere IV menſibus ex anno Beneventi Pontificem fuiſſe. Ex hac forſitan cauſa reſcripta cum iſte additamento ſit Vita; abſque ſpeciali revocatione miraculorum, in quibus illud narratur; inquit Ferrarius, quod cum eccleſia incendio cremaretur, odituo ad S. Deodati tumulum oranta, ignis mirabiliter, ad columbæ apparitionem, extinctus eſt; cumque Miles quidam (nomen illi Richardus) eccleſiæ illius bona occupaſſet, ex S. Deodati minaci apparitione pertcritus, omnia reſtituit: quæ utrum ante vel poſt tempus Paſchalis Papæ ſic ſcripta ſint, ex utriuſque Codicis collatione diſcerni forte poterit; interim optarem accipere integrum eum quoque tentum, in quo miracula adſunt, cum alio fortaſſe Prologo.

tranſcriptio anno 1117.

ſed hinc miracula, quæ aptantur.

C

3 In eu quem nus ſequimur codice, dicitur Translatio Nola Beneventum, facta tempore religioſiſſimi Benaventanæ urbis Principis Sichardi. Tenuit hic Principatum urbis viu ſex annuis, ut conſtat ex Chronico Erckenberti ſcripturis coævi, ex Sichardi ſecleca narrantis, quibus haud ſane meruit Raligioſiſſimus dici; ſed crudeliter trucidari: quod anno DCCCXXXIX factum, in Additionibus marginalibus colligit ejuſdem Chronici editor Camillus prælaudatus. Vipera eamdem Translationem factam ſcribit, ipſamet anno a partu Vieginis DCCCXXXIX, Gregneio Papa IV, ac Urſo Electn Beneventanæ Eccleſiæ. Electus fuit Gregorius anno DCCCXXVIII, Urſus circa annum DCCCXXXIII, & ultra prædictum annum XXXIX diu ſedit uterque. Euiſtimo autem Nulanam urbem ea tempeſtate everſam fere jucuiſſe, ſub poteſtate Longobardorum: nam & S. Paulini corpus, eadem fere tempeſtate, putatur Beneventum fuiſſe delatum, unde poſtea Romam tranſierit. Idem de Frequentina civitate dixerim, unde prædictus Uſus eciam corpus S. Marciani, Epiſcopi ejus urbis, eranſtulit; & in ipſa, ubi Caput S. Barcholumæi collocarat, Eccleſia metropolitana depoſuit, colendum XIV Julii, inquit Ferrarius, licet obierit XVsee Kal. ejuſdem. Hinc mihi ſuſpicio naſcitur S. Deodato dicatum diem iſtum eſſe, non quia tunc obierit (hoc enim in Vita non dicitur) ſed quia tunc Beneventum ſit tranſlatus.

Tranſlatum Nola Beneventum fuit circiter an. 839.

E

cum Nola tunc forte deſtructa fuerit,

4 Primum dubium, de ſtatu Nolanæ urbis ſeculo IX ſub Longobardis, reſolveret nobis fortaſſis Ambroſius Leo; ſi ipſius libri, anno 1614 Venetiis excuſi de Nola patria, ad manum forent: ſecundum expediret Epitaphium Sancti, ſi integrum haberetur. Sed & de hoc, quod Andreas Ferrarius, Eccleſiæ Nolanæ Canonicus Theſaurarius edidit Neapoli anno 1644, in libello cui titulus Cœmeterium Nolanum pag. 110, ambigit Ughellus, an Epiſcopi ſit: ſic enim legitur ad manum dexteram ejus capellæ, quæ Sancta Sanctorum Nolæ dicitur, in eccleſia majori, ad eam conchan quæ ſepulcrum continet: Adeodatus indignus Acebipreebytee Sanct. Nol. Eccl. requieſcit hic. Verum ſicut τὸ indignus, ſatis indicat, ita adhuc viventem curaviſſe de ſeipſo ſcribi, ex Chriſtiana humilitate; reliquo lapide vacuo relicto, ut poſtea adſcriberetur tempus vitæ ac mortis: ſic nihil prohibet credere, eumdem de quo hic agimus S. Deodatum ſibi monumentum iſtud curaviſſe fieri, cum eſſet adhuc Presbyter: cui poſtea Epiſcopo defuncto epitaphium perficturi, quidam religioni duxerint ſibi expungere verba, ante Epiſcopatum tanto prius juſſa ſculpi, ac fortaſſis a moriente prohibita immutari; ex tamen addiderint, quæ Epiſcopum fuiſſe declararent, ſic enim porro ſculpi fecerunt, cum inſigni defuncti elogio.

Videtur Sanctus adhuc dechi- presb. ſibi ipſe poſuiſ- ſe canone. pbium,

F

quod, poſt ejus, de- iade Epiſ- copi, mor- tem,

5 Dilectus a Deo & hominibus in Sacerdotium

A reſpexit & audivit, ſperans tunc ſui obitus adveniſſe horam: ſicqua ſæpius in itinere verba illa repetebat: In manibus tuis, Domine, ſortes meæ. Verum cum ad præſentiam Imperatoris adveniſſet, ipſo & omnibus qui aderant obſtupeſcentibus, Imperator ad Dandati ſe proſtrevit pedes, obſecrans, ut ſibi ignoſceret, & filiem ſuam a dæmone quentocius liberaret. S. Deodatus, inſperata cernens, Deo gratias egit, dicens; Si Deus pro nobis, quis contra nos? cujus viſitatio nulli fideli in tribulatione denegatur, ſed eos jugiter miſerando conſolatur. Interea Valentiniani filia pluſquam antea dire cruciabatur a dæmone, qui lamentabatur, ſe plus Deodati præſentia quam ab igne torqueri. Cui S. Deodatus præcepit, ut illico, per omnipotentiæ Dei virtutem, puellam relinqueret, quod & dicta citius factum eſt. Reſtituta itaque puella ſaluti, voluit Imperator S. Deodatum ſuis ditare divitiis, quas conſtanti ipſo reſpuit animo; lautiores ſe aſſarans habere theſauros; & ſic honorifice dimiſſus ad propria remeavit, ingentique ſuorum civium lætitia, intra Nolanæ urbis mœnia eſt receptus.

revocatur

ejuſque filiam a dæmone liberat.

B 5 Ubi biennio *f* commoratus, S. Paulino vita functo, omnium votis in Epiſcopum deſignatur Deodatus. Quo in munere conſtitutus, adeo omnium virtutum conatus eſt acquirere culmen, ut certatim in eo contenderent caritas, humilitas, benignitas; & quidquid in eo, qui curam gerit animarum, deſiderari poteſt. Vixit in Epiſcopatu triginta annis, ab ordinatione in Presbyterarum viginti, & a nativitate ad Sacerdotium triginta: ſicque curriculus ſuæ vitæ in hac mortali luce fuit octoginta annorum *b*: & ſepultus eſt apud *i* Nolanam urbem; ubi per multos annos coruſcavit miraculis; uſque dum tempore religioſiſſimi Benaventanæ urbis Principis *k* Sicardi, Paldus *l* quidam Nobilis Beneventanus, ad portam civitatis, ad ejus honorem ædificavit eccleſiam: in quam deferri corpus ejus impetravit a prædicto Principe. Quo in loco multa Deus operari dignatus eſt, ad ejus C interceſſionem miracula *m*; ut & nos hodie Deo dante fieri cernimus: & ſummus vir Apoſtolicus *n* Paſchalis, fere quotidie ad illius ſepulcrum fundere preces non deſiſtit; quo magis fidelium corda, per mirabilia Sanctorum, in Dei amorem excitentur, qui eſt benedictus per infinita ſæcula. Amen.

Duoque faſtus Epiſcopat 30 annis ſedit.

b

i

Corpus non fertur Beneventum.

l

ANNOTATA D. P.

e S. Felix *hic colitur* 14 *Januarii*.

b *Imperatoris nomen diſſimulavit Ferrarius, videns cum S. Paulini ſenioris ætate componi non poſſe, quæ hoc vivente ab Imperatore fuiſſet* Deodatus *paſſus.*

c *Minime hoc abluit a moribus* Valentiniani *jam adulti, utpote ex inſtructione Arianæ matris haud ſatis æqui Catholicis Epiſcopis, & in luxuriam prolivis; quod ei, ſuprata per vim Maximi pudicissima uxore, etiam exitium attulit.*

d *Paulinus ſcilicet Junior.*

e *Puta* Eudociam *Juniorem, anno* 438 *natam.* E

f *Uſque ad annum* 442.

h *Natus circa an.* 393.

i Apud, *id eſt*, in; *niſi ex ſuburbano cœmeterio in urbem tranſlatum corpus velimus, una cum deceſſorum ac ſucceſſorum trium corporibus, ſub Felice juniore, ſequenti inchoato.*

k *Anno, ut alii* Vipera, 839: *ſed* Sicardus *iſte non valde bonus fuit.*

l *Idem alii eccleſiam iſtam ædificatam a* Tetone & Tetone *patruelibus* S. Peldonis; *& tamen primum ad an.* 729, *alterum* 739 *obliſſe. Omnium trium Acta a fere coævo ſcripta, poſſemus in ſupplemento dare ad* XI *Januarii, quo* Tato *colli dicitur, vel* XI *Octobris quo* Peldo: *ibi autem iidem anni notantur. Præſtat igitur hic alium* Peldum, *uno ſæculo poſteriorem, intelligere:*

m *Miracula alibunde optamus nanciſci.*

n *Anno* 1117, *quo Paſchalis II Beneventi fuit 4 fere menſibus.*

DE S. SAMPSONE XENODOCHO

CONSTANTINOPOLI F

C

COMMENTARIUS PRÆVIUS

R. P. *FRANCISCI VERHOVII S. I.*

§. I. *Auctor Vitæ S. Sampſonis Symeon Metaphraſtes*

AN. DXXXV VEL XXXI. LEo Allatius, *in ſua de Symeonum Scriptis Diatriba, ubi de Symeone Metaphraſte fuſius agit, varias Sanctorum vitas, quæ ſub ejuſdem nomine, paſſim ventant, tum quod alios Auctores præferant, tum quod a ſcribendi methoda & ſtylo atque ætate Metaphraſtis multum aberrent, ei plane abjudicat; alias vero nonnullas tanquam genuinos illius fœtus deſignat, ex quibus de ceteris fieri poſſet judicium: de Vita tamen* Sampſonis *Xenodochi nihil pronuntiavit, forte quod Græcum textum videre ei non licuit: difficile enim eſt de genuino auctoris fœtu judicium ferre, niſi cum proprio idiomate loquentem audias. Nos Vitam eam græce conſcriptam, quam ex Ms. Bibliotheca Mediceæ Regis Franciæ nacti ſumus, infra dabimus. Ut autem appareat eam a Symeone Metaphraſte eſſe compoſitam, quæ fuerit illius ſcribendi formula & modus, ex Pſello ejuſdem encomiaſte, iiſdemque temporibus vicino, paucis hic juvat apponere, ut eſt apud* Leonem Allatium *in Diatriba prælaudata.*

Methodus & ſtylus

ὁ Τὰ γὰρ πρώιμα τῶν λόγων αὐτῷ ἀπήμαυρα ἐᾷσὺς τῷ ὑποκειμένῳ, ἢ βραχύ τι πρωϊαῖον, ἢ τῷ συγγράμματος ἀφαίρετα ἐχεπνὸν· ἢ τὰ πάσας ἐν ἑπτὰς τῶν λόγων ὑπόθεσιν πεφαλαιωσάμενος ἐᾷσὺς κατὰ μέρε τόμους, πρὸς τὸ πρόσωπα ἢ τὰς παιρὰς μεθαρμόζεται. Καὶ τὸ μὲν χρῶμα τὸ λόγε τὸ αὐτὸ πᾶσι, ἢ ἡ πλοκὴ μία ἡ φράσεως, ἡ δὲ γε τῶ ἤθους μεταβολὴ ποικίλη, ἓ ὡς ἂν εἴπῃ τις, πεχυσμένη, ἡ διὰ τέλε πέχλης τὸ πράγματος μεταβάλλουσα, ἀλλὰ τῷ ἐνάγειν τῶν παραπιπτόντων πραγμάτων τὸ ἢ προσώπων εἰκότως ὑφαρμοττέσα· ὡς πρὸς ἀρχέτυπα δὲ τὰ ἀρχαίτερα τῶν πραγμάτων

A AUCT. F. V. *Symeonis Metaphraſtæ,*

τας εἰσαπνίζων, ἐκείνων τι ἢ ἀφίστατο, ἵν' μὴ δέξῃ ἄλλο τι ποιῶν, ἢ παρὰ τὸ παράδειγμα, ἐπλήλλωιδίαν μετατυπεῖ ἢ εἰσάλλαττον τλῶ ὕλῃ ἀλλὰ τὸ ἁμαρτησίου ἢ εἰδῶν διορθώμενος, ὧδε καιροπρῶν τὰς οἰκείας, ἀλλὰ τὸ τῆς λέξεως χῶμα μεταιθεὶς, ἀνωμαλίαις τι περιπίπτων διηγήματος ὁ λόγος αὐτῷ, ἢ μεταλλαγαῖς ὑποθέσεων ἢ συγχεῖ}, ὧδὶ παράπτηται. Quæ ita vertit Allatius.

ea Pſellæ hujus laudatore

3 Principium ejus Orationum ſtatim attingit ſubjectum, & parum procedens, oſtendit cum totum argumentum recapitulet in ſummam, id ſtatim in partes dividi. Se autem accommodat perſonis & temporibus & eſt quidem omnibus idem color orationis & una qualitas dictionis; morum autem varia eſt mutatio, &, ut dixerit quiſpiam, artificioſa, non per artem eos mutans, ſed, quod unicuique rei & perſonæ incidenti conveniebat, interpretans. Tamquam autem ad archetypa exemplaria ad

B res antiquiores intuens, nec ab illis recedit, nec videatur aliquid aliud facere, & ad exemplar quoque totam tranſmutatu dicendi formam, non diverſam faciens materiam; ſed quod in dicendi genere peccatum erat, corrigena; neque ſententias innovans, ſed convertens figuram dictionis, & ei incidens oratio in diverſitatem narrationum & varietatem argumentorum non confunditur neque perturbatur. &c.

cum Auctore Vitæ conveniunt;

4 *Hæc qui cum Proœmio Auctoris contulerit, in eo Metaphraſtem agnoſcet: in ipſo enim initio ſcriptionis ſuæ ſcopum, intentumque ſignificat: deinde, quæ documenta ad* Sampſonis *Hiſtoriam texendam habuerit, exponit; quæ quamvis inerudite & barbare eſſent compoſita, ſecuturum tamen ſeſe profitetur, quamquam ea meliori ſtylo metaphraſtice exornet. Deinde ſi totam hujus ſcriptionis formam, ſtylum, frequentemque adagiorum, hinc inde erudite intercurrentium, uſum conſideres, atque ea omnia cum genuinis illius ac germanis fœtibus, de quibus conſtat apud Allatium in præfata Diatriba, ubique Metaphraſtem inventes. Præterea cretos nos reddit Auctor Vitæ hujus in Proœmio, ſe multorum aliorum Sanctorum, Martyrum quidem labores & certamina, Confeſſorum vero vitas & res geſtas diligenter conſcripſiſſe,*

C *idque Conſtantinopoli, ubi S.* Sampſonia *tumulus cæleſtibus clarebat prodigiis; inde & ea aarrat miracula, quæ aut ipſe oculis conſpexit, vel ab oculatis teſtibus ipſe audivit: quæ cui iſtius temporis auctori adſcribantur, niſi Metaphraſti?*

ut Inſtitutum,

5 *Hunc non indimagiſtrum trivialem fuiſſe, ut quidam ſomniarunt, ſed ſumma in Republica dignitate exceliuiſſe, utpote qui* Magiſtri & Logothetæ *nomine appelletur; quod eorum munus eſt, qui rationes fiſcales vel publicas cognoſcunt & diſceptant, ſumptuſque vel & reditus ita dirigunt, ut Reſpublicæ potius quam privatorum muno ſuſtineant. Hujus, inquam, dignitatis fuiſſe Metaphraſtem, evidenter demonſtratum. Lector inveniet apud Bollandum noſtrum in Præfatione gen. ad Vitas Sanctorum cap. 1. §. 3 & fuſius apud Allatium in Diatriba prædicta. Noſtrum vero hanc ornatum conſpicuæ fuiſſe in republica dignitatis, ex eo facile conjicere, quod in Vita num. 12 aſſerat, ſe amicum fuiſſe, & perquam familiarem viro in ſumma dignitate conſtituto, Leoni ſcilicet, ὃν ὁ παῖς ἐκείνου τε ἢ πρωτοσήκων ἐν χῷ χόρος, ἢ ὃς μετὰ ταῦτα μὲν τὴν τῦ Δρουγγαρίου τε τῶν πλοίμων, μετὰ ταῦτα δὲ ἢ τὴν τῦ Λογοθέτου τῦ Δρόμου ἀρχὴν, qui in Patriciorum Præpoſitorumque ordinem relatus fuit, quique rei maritimæ præfecturam ac* Logothetæ Curſus publice Magiſtratum geſſit, *quæ* D *ſunt inter ſupremas Reſpublicæ Conſtantinopolitanæ munera.*

auctoritas,

6 *Cum vero alius quidam Leo, qui Leonis Patricii miniſterio fuberat, quique erat Protoſpatharius (id eſt Princeps eorum, qui ad corporis cuſtodiam erant deputati) Domini ſui gratia ac favore, quam ob cauſam neſcio, excidiſſet, nullaſque pro miſero intercedere auderet, quod difficilis ad Patricium pateret aditus, & aſper eſſet in ſermonis congreſſu, præſertim inter famulos; ſolus hujus Vitæ auctor, profua ſcilicet qua apud Leonem Patricium pollebat auctoritate & gratia, pertinacem animum ad impetrandam miſero veniam interpellare ſuſtinuit, ut ipſemet veſtro loco præcitato. Inde inferre licet, hunc quoque fuiſſe eximiæ dignitatis atque auctoritatis, dignumque qui in tanti Viri amicitiam familiaritatemque admitteretur. Convenit igitur Auctori noſtra ſtylus & ſcribendi formula Symeonis Metaphraſtis, convenit vitæ inſtitutum, convenit dignitas: nunc ſupereſt, utrum cum ætate ejuſdem convenire poſſa, perſpicere.*

ætas ejuſdem;

7 *Floruiſſe Metaphraſtem ultimis annis imperii atque Leonis Philoſophi, qui obiit anno* DCCCCLX, *conſtat ex ipſiſſimet teſtimonio in Vita S. Theodoſiæ,* E *ubi ait:* Γεωμεῖν μοί ποτε καπὶ Πάρου. Γέγονα δὲ, ἢ γὰρ ἐπὶ Κρήτλω διέπλεον ὑπὸ τῦ μακαρίτου Δεσπότου ἐκείνου πεμφθείς. Δεσπότης, φημὶ, τῦ ἀτυχῶς ὄντος Βασιλέως, ἢ ἐ ἀτυχίας Ῥωμαίων τῷ πάνυ αἰσθομένου ἐπεμπόμην δὲ συστρατόμενος Ἡμερίῳ τῷ πάνυ, τῷ στρατηγικωτάτῳ δηλαδὴ, ἢ ἀρχοντι τῶν Δρόμων, ἢ τῶ ὅλω πάντος... Ἐστέλλομεν πεγαρῶν τῶν μὲν ἐκείνῳ συστρατευόμενος, ἢ πραβιβάζομενος εἰς πεῖραν στρατηγικὴν, οἷα πῶλος μητρὶ πρὸς τὰ γενναιότατα τῶν στρατήματα συνεχαίρων. Οὕτω γὰρ ἐμὲ ὁ τῦ μακαρίτου μου Βασιλέως σκοπὸς· τῶν δὲ πρεσβυτέρων πρὸς τὸν τλῶ Κρήτλω ἴσχυτε Ἀραβας. *Quæ ſic Latine ſonant Allatio.* Cum aliquando in Paro eſſem inſula: fui autem, nam in Cretam navigabam a Leone beatæ memoriæ eo miſſus; Leone, inquam, illo vere fortunato Imperatore, qui ipſam Romanorum felicitatem ſecum videtur in ſepulcrum intuliſſe. Mittebar autem una militans cum clariſſimo illo Hemerio, utpote decendi exercitus peritiſſimo, Dromi Præfecto, qui & univerſæ claſſi imperabat .... Mittebar igitur partim cum eo militans, & ad Imperatoriæ ortis documentum aliquod promovendus, ut equulus matri, ad prælata ejus ſtrotagemata aſſilicns: id enim præcipue Auguſtus ſpectabat: partim, ut ad Arabas Cretam obtinentes legatione fungerer.

qui tempore Leonis Philoſophi

8 *Ex his infert Bollandus noſter, in prædicta præfatione, Metaphraſtem id temporis non adeo fuiſſe natu provectum, ut qui Imperatoriæ virtutis tyrocinium* F *ponere ſub veterano Duce juberetur, eique additus fuerit οἷα πῶλος μητρὶ velut equulos matri, ſolumque ei tribuit* XX *aut* XXIS *annorum ætatem. Allatius vero hanc ſimilitudinem non ad ætatem, ſed ad docilitatem & diſciplinam referens ea ultimis verbis τῶν δὲ πρεσβυτέρων πρὸς τὸν τλῶ Κρήτλω ἴσχυτε Ἀραβας: Partim, ut ad Arabas Cretam obtinentes legatione fungerer, concludit, ea in expeditione Metaphraſtem provectioris ætatis fuiſſe, quæ capax eſſet ſuſtinendæ auctoritatis atque illius prudentiæ, quæ in Legato requiritur: quare annos* XXXX, *aut minimum* XXXV *ei tribuit. Multa quidem ille præter alia eaque graviſſima erudite congerit, unde opinionem ſuam veroſimilem reddat:*

annos 22 natus, eſſe potuit Legatus

9 *Omnia tamen, quæ cumq: affert, rem plane non conficiunt, idq: ſolum convincunt communiter id contingere ſecundum ordinarium rerum humanarum curſum, non vero abſolute ita factum nunquam eſſe. Capax etenim*

eſt

A *eſt nonnumquam adoleſcentia rerum maximarum, tum in militia tum in republica, præſertim ſi prudentia & exterior corporis ſpecies, ut quandoque factum vidimus, ætatis defectum ſuppleat. Ut alios præteream, Scipio Africanus, quod Romana habet hiſtoria, annos* XXIV *natus, imperator miſſus eſt in Hiſpaniam, quam quatuor menſium ſpatio Carthaginenſibus eripuit. Pompejus Magnus, teſte Cicerone in Orat. pro Lege Manilia, ineunte adoleſcentia ſummi ipſe exercitus Imperator fuit: & tamen quanta in moderando dirigendoque exercitu prudentia rerumque uſus requiritur? Juvat hic annectere quod refert Bayerlinck in Theatro Vitæ hum. verbo* Legatos. Venerant, *inquit*, ſuperiori ævo ad Imperatorem Orientis imberbes Legati, quos cum ille deſpiceret, quod adoleſcentiores miſſi eſſent, libere & audaciter dixerunt: Si ea mente lanugine æſtimanda ſit aptitudo & dignitas, hircos potiores partes habituros.

propter in goni mata vitatem,

10 *Quod igitur in paucis contigit, in Metaphraſte contingere potuit, præſertim cum Michael Pſellus ipſius encomiaſtes, ejus in prima ætate ingenium, innatamque quaſi prudentiam extollat hiſce verbis:* Καὶ τὸ καπὶ πάσιν ἀσύγκριτον πρᾶος Ϲ ἀπαραμίλλητον, ὧν μὲν ἄδυς τὸ ἐκ πρώτης, ὡς εἰπεῖν, γενέσεως, Ϲ ἐξ αὐθαιρέτου ἤδη ἕξεως, ὥσπερ νέῳ τῶν λεόντων σκύμνοι, ἀδύς φιλοφρόνως παραδεδηνῶντες, καὶ τῷ ἐπαυχενίῳ ἕξει τῶν λάσιον. Τὸ γὰρ αὐτῷ πᾶν ἐκ συνέσεως ἀδύ, καὶ τὸ φρόνημα ῥίζαν τινὰ εἶχε βαθεῖαν, καὶ ὁ νοῦς ἐξυφαπτὸς τὸ θαυμάσιον. Ταῦτα δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀρχῆθεν ἐτύγχανεν εἰς πλείονα, ἑκείνῳ δὲ προχαράγματα τὰ πλείονα ἐγεωρίζετο φύσεως. *Quæ ex interpretatione Allatii ita ſonant:* Et vires quidem (ingenii) incomparabiles ſtatim & a primo, ut ſemel dicam, ortu, etiam florente capillo oſtendebat; non ſecus atque leonum catuli oſtendunt protinus ſupercilium & denſam colli jubam. Etenim flores pullulabant intelligentiæ; & habebat prudentiæ profundam quamdam tædicem, quodam admirabili fulgore mens micabat. Hæc aliis quidem ſuffeciſſent ad perfectionem; in illo autem agnoſcebantur veluti quædam prius deſcriptæ figuræ, quæ perfectam ejus indolem præſignificabant. *Quid mihi igitur, ſi Metaphraſtes id temporis legatione aliqua perfunctus fuerit, prudentia magis quam ætate provectus? forte etiam aliis Legatis ſenioribus bonoris causa additus, ut quemadmodum ſub Himerio veterano Duce res militaris, ita ſub iis rei politicæ inter exteras nationes rudimentum ponaret.*

vel aliis legatis additus bonoris causa,

11 *Quod igitur ſcripſerit, factum tantiſper ſupponamus, atque ultimo Leonis Philoſophi anno, ære communi* DCCCXI, *Synceſi Metaphraſtis* XXX *aut* XXXII *annorum ætatem tribuamus. Poterit tunc ad tempora Nicephori Phocæ pervenuiſſe (qui anno* LXIII *ejuſdem ſæculi Imperium Orientis adeptus fuit) atque octogenario major aliqua etiam elucubraſſe. Hoc ſuppoſito, videamus an Chronologia hæc convenire poſſit noſtro auctori, qui num. 9 narrat miraculum quod Bardæ Proteſpatharii accidit, ait.* Σφόδρα δὲ ἦν ὁ Ῥωμανῷ βασιλεῖ τῷ ὑπατικῷ τε Ϲ χρηστῷ προσωμιλικὼς, ὃν Ϲ ἴασι πάντες, τὸν Κωνσταντῖνον γενέσθαι, τὸ, τὰ πάντα σωφρόνως εἰπεῖν, Βασιλέως: Et vero (Barda) magno intercedebat familiaritas cum Romano Imperatore benigno & clemente, quem ſciunt omnes fuiſſe filium Conſtantini, qui (ut omnia ſemel dicam) fuit Imperator egregius, *quibus verbis de Romano Conſtantini Porphyrogeniti filio, ut jam mortuo loqui videtur, nihil ſorte verti poſſit:* Ei vero magna intercedebat familiaritas cum Romano Imperatore, quem ſciunt omnes

& ad tempora Nicephori Phocæ pervenire

quod evenire poteſt cum auctore Vitæ,

eſſe filium Conſtantini; *atque ita ad Romani Imperatoris tempora, qui ab anno* DCCCCLX *ad* LXIII *Imperium tenuit, referri poſſet, alias ad ſucceſſoris illius Nicephori Phocæ tempora transferendus, adeoque nihil hic eſt, quod cum ætate Metaphraſtis pugnet.*

D AUCT. F. V.

12 *At terruit me quod num.* 13 *legatur, ut apud Surium tranſlatum eſt, ſcilicet:* Petit a bono Joanne (illo enim tunc obtinebat imperium) ut cuta hujus domus ſibi demandaretur: *ubi Joannes Zemiſces indigitatur, qui anno* DCCCCLXIX *regnare incepit, ad cujus tempora Metaphraſtes ægre potuit pertingere, niſi eum nonagenario majorem, Vitam hanc ſcripſiſſe fateamur. Quam ob rem pro* Joanne *ſcribendum puto* Conſtantinum: *idque eo facilius adducor ut credam, quia in Ecgraphe noſtro græco nomen* Joannes *integre ſcriptum non habetur, ſed duabus tantum initialibus litteris* Ιω̃ *In authentico igitur nomen* Conſtantinus *per compendium ſcriptum fuerit duobus aut tribus primis litteris* Κω̃ *tantum expreſſum: unde auctoris edoctitate temporis, in prima littera* K, *duabus transverſis lineolis & ultima forte littera* ν, Ιω̃ *remanſerit; ex eoque* Joannem *fecerint. Cum igitur illa ita commode explicari poſſint, ceteraque omnia Metaphraſti conveniant, nihil obeſt, quo minus Vitam* S. Sampſonis *ei aſcribamus, quam in decrepita ſua ſenectute compoſuerit, poſtquam plurimorum Martyrum & Confeſſorum, ut ipſemet confitetur, res geſtas in lucem ediderit.*

in qua pro Joannes

erit ſcribendus Conſtantinus.

E

13 *Notatum invenio in Indice noſtro viatoria, Vitam* Sampſonis, *quæ incipit,* Ἀλλά μοι χάρις ἔργοις Ϲ θεραπείας, τὸ πρὸς τὸ μεγαλῶν Σαμψὼν Ϲc. *ſervati manuſcriptam in Bibliothecis, Vaticana & Vallicellana Romæ; item in Florentina & Taurinenſi. Nobis illa pridem extracta fuit ex codice Mſ. ut jam dixi, Medicæo Regis Chriſtianiſſimi, ſub hoc titulo,* Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Σαμψὼν τοῦ ξενοδόχου. Vita & converſatio ſancti Patris noſtri Sampſonis, exceptoris hoſpitum. *Latinam impreſſerunt Liponianus tomo* 6, *& ex ipſo Surius tomo* 2; *juxta interpretationem Gentiani Herveti: quam eamdem ego quoque hic retinui, in paucis tamen aliquibus, eum tentagræco tollatis, mutatam.*

§. II. *Tempus mortis.*

14 Quod ad ætatem Sampſonis attinet, *Metaphraſtes, Menologium Baſilii Porphyrogeniti, Menæa excuſa, Origines Conſtantinopolitanæ inedita & Pauli a, eum floruiſſe ajunt ſub Juſtiniano Imperatore, utpote qui ab eodem Sancto in vivis exiſtente ab immedicabili morbo fuerit liberatus; atque, ut pro tanto beneficio grates referret, magnificum eidem ædificaverit xenodochium, quod deinde Hoſpitale* S. Sampſonis *eſt appellatum. At Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum, hoc dicta ea omnia erroris arguit, ea quod Procopius, qui illis temporibus vixit, eaque ob oculos habuit, lib. 1 ædiſ. Juſtiniani Imp. cap.* 2. *teſtetur, Hoſpitale* Sampſonis *nomine, ab eodem* Sampſone *orectum, olim incendio conflagraſſe; cumque vix quædam remanſiſſent veſtigia, illud ipſum hoſpitale ab eodem Juſtiniano Imperatore munificentius inſtauratum fuiſſe, cenſuque annuo ingentis pecuniæ locupletatum. Cum autem Metaphraſtes num.* 11 *teſtetur, dictum incendium contigiſſe poſt obitum Sampſonis, quando & Sophiæ nobile templum exuſtum eſt, ac pariter teſtetur Marcellinus in Chronico, id contigiſſe temporibus Anaſtaſii Imperatoris; concludit poſt laudatus Cardinalis, longe ante Juſtiniani Imperium Sampſonem diem ſuum obiiſſe: atque ex eodem Procopio multo magis redarguit Cedrenum, dum ait conflagraſſe Domum Sampſonam anno penultimo Juſtiniani.*

Metaphraſtes & Menæa ſub Juſtiniano Imp.

F

Baronius ſub Anaſtaſio mortuum volunt.

15 *Has difficultates diſſolvit Nicolaus Alemannus in Notis ad cap.* 4 *Hiſtoriæ Arcanæ Procopii.*

Juvat

A AUDT. F. V.

Juvat ejus verba hic annotare. Longe antiquiorem Juſtiniano Sampſonem credit Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium, & vaciliare fidem illios hiſtoriæ putat, quæ habeat, Noſocomium Sampſinnis, eodem rogante, a Juſtiniano erectum; cum Procopius dicat, reſtauratum, quod jam antea idem Sampſon exædificaſſet. Verum adeo exiguum fuit primum illud Sampſinnis ædificium, tam illuſtre vero tamque magnificum a Juſtiniano factum, ut nihil vetuſtati detraxiſſe Metaphraſtes videri poſſit. Quod addit *Baronius* de conflagratione ejus Noſocomii, quam tum enutigiſſe arbitratur, eum ſub Anaſtaſio ſanctæ Sophiæ templum exuſtum fuit; clarum eſt in hiſtoriis non ſemel illud templum incendiis obnoxium fuiſſe; Juſtiniani vero anno v illud Noſocomium incenſum eſſe idem Procopius refert lib. 1 de ædif. & 1 belli Pers. cap. 24 & Theophanes ad annum v Juſtiniani. Fortaſſe majoris momenti ſit in hac re, quod Procopius de Sampſonis ætate ait: Ἀνὴρ τις Θεοσεβὴς ἐν τοῖς αὖθις χρόνοις, Σαμψὼν ἐνόμα. Vir quidam pius qui ſuperioribus annis floruit. At hanc etiam nihil eſt: nam Procopius librum illum de ædificiis, ubi hoc habet, extremo Juſtiniani Imperio ſcripſit, nempe ſex & triginta atque amplius annos poſt mortem Sampſonis. Vigebat tamen adeo ejus memoria, ut Juſtinianus, Novella 59 & 131, ubi de Sampſone loquitur; Ὁ' τῆς ὁσίας μνήμης Σαμψὼν dicat, Sanctæ memoriæ Sampſon: quod (ut obiter notem) cum in antiquis manuſcriptis, litteris ſingularibus S. M. notatum eſſet, male in latinis editionibus Novella 131 exceptum ſanctæ Mariæ Sampſinn. Quod autem in Metaphraſte corrigendum plane cenſeo, eſt ratio temporis vitæ Sampſonis & annorum Imperii Juſtiniani: nam Antiſtita Mena Sampſonem ſuperfuiſſe, haud bene Metaphraſtes narrat, cum ante Conſulatum Behzarii obiiſſe, ex Novella 59 perſpicue conſtet. Porro ejuſdem Novellæ publicatio atque electio Menæ, fere in idem tempus incidunt; nempe circa annum Juſtiniani 21; at vero ante annum ejus v mortuum Sampſonem fuiſſe nemo dubitet. Ad hunc calculum revocanda ſunt quæ de ædificatio Noſocomii a Metaphraſte narrantur.

Hujus fratricidii minus probatur,

B

C

& difficultas explicatur.

16 *Hæc eruditi Alemannus? at vero, contra quod hic cauſatur, Auctor Chronici Alexandrini amplißimum ea tempeſtate (anno ſcilicet quinto Juſtiniani) fuiſſe, ait, Noſocomium Sampſonis; cum dicat, ξενῶν τῶν Σαμψὼν ὁ μέγας ἐκαύθη, καὶ ἀκόλουθον ὂν ἐν αὐτῷ ἀσκηταῖς ἄρρωστος.* Xenodochium Sampſonis magnum conflagravit, unaque periere qui in eo erant infirmi. *Reparatum autem & readificatum a Juſtiniano haud diu poſtea fuiſſe; ſiquidem anno XXXVII ejuſdem Imperatoris rurſum exſtitiſſe, ut ſcribit Theophanes & ex eo Cedrenus:* Τῷ λζ' ἔτει γέγονεν ἐμπυρισμὸς μέγας, καὶ ἐκαύθη πλείους ὁ ξενὼν τῶν Σαμψών. Anno (Juſtiniani) XXXVII factum eſt incendium magnum, & conflagravit penitus xenodochium Sampſonis. *Quamvis poſſem readificatum confiet.*

17 *Quare fruſtra redarguit errorii Cedrenum Baronius, quod penultimo Imperii Juſtiniani anno incendium hoc poſuerit; eam non annum, ſed duplex illius xenodochii conſtet fuiſſe incendium. Dum igitur hæc omnia recte ſic explicari poſſunt, non eſt cur recedamus a Metaphraſte, Synaxariis, Menæiſque Græcorum, Sampſonem ſub Juſtiniana vixiſſe aſſerentibus. Porro cum primum xenodochii illius incendium actidiſſe ex ſupradictis conſtet, anno Juſtiniani quinto idque a Metaphraſte num. 21 poſt mortem Sampſonis evenuiſſe aſſeratur; anno ejuſdem Imperatoris 121 aut 14 (id eſt anno Chriſti DXXX vel DXXXI) Sampſonem ad Superos emigraſſe ſtatuimus.*

Moritur S. Sampſon anno Chriſti 530 vel 531.

D

18 *At vero jure merito Alemannus Metaphraſtem arguit erroris (qui error etiam eſt in Synaxariis Menæiſque Græcorum) quod num 4 Sampſonem a Patriarcha C. P. Mena, Sacerdotem ordinatum eſſe referat, tum propter rationes ſuperius ab Alemanno allatas, tum præterea quod Menas ille, antequam dignitatem Patriarchalem conſequeretur, eodem Juſtiniano imperante præfuerit xenodochio Sampſonis, cui Sampſon ipſe adhuc dum vixit, præfuit, ut refert Nicephorus C. P. in Patriarchis C. P. vocans eumdem* Ξενοδόχον τοῦ Σαμψών: *& Liberatus Diaconus de eodem ait cap. 21:* Fuit iſte Menas Præpoſitus xenodochii majoris, quod vocatur Sampſon, genere Alexandrinus, *adeoque poſt mortem Sampſonis ſolum ad dignitatem Patriarchalem eſt evectus.*

non tamen a Mena Patr. CP. ordinatus eſt Sacerdos

§. III. *Cultus ex Menologiis, Menæis, aliiſque Faſtis.*

19 *Celebris apud Græcos ſemper fuit* S. Sampſonis *memoria, atpote tujus ſepulcrum ſtatim a morte miraculis clarueri, & ſalutarem morbis omnigenis liquorem ſtillare inceperit; unde illius feſtum inter ſolemniora Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ numeratur, in hoc enim feſtum judicii vacandum erat uſque ad Officii Divini finem, ut conſtat ex conſtitutione novella Emmanuelis Comneni Imperatoris de Feriis lata anno* MCLXVI. *Synaxarium Imperatoris Baſilii Porphyrogeniti in Mſs. Cryptæ Ferratæ hoc de illa habet elegium.* Σαμψὼν σὺ ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν ὑπῆρχες ἐκ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, συγγενὴς τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ. Παραχαμοὺς δὲ πλοῦτον αὐτὸς πάντα τοῖς πτωχοῖς καὶ πτωχικὸς διὰ Χριστόν, Κωνσταντινουπόλει καταλαβὼν, καὶ τοῖς ναοῖς τῶν ἁγίων Προφητῶν τὸ αὐτοῦ προσδεχόμενος ἀνάπλεως. Ἠσυχίας δὲ λαβόμενος, καὶ ταῖς Θεοπνεύστοις γραφαῖς ἐμμελετήσας, φανερὸς ἐγένετο δι' ἀρετῶν τῷ ἁγιωτάτῳ Πατριάρχῃ Μηνᾷ τὴν χειροτονίαν παρ' ἐκείνου προσδυμπρος τὴν μεγάλης σκελαισίας. Καὶ λοιπὸν τὸ λιμῶν σωματικὸς τοῖς πεσαμένοις ἐξανύσαι, μετὰ καὶ τὴν ψυχικὴν ἰατρικὴν. Θεραπεύσας δὲ καὶ τὸν Βασιλέα Ἰουστινιανὸν ἀπὸ παθῶν δυσιάτων ἀφιλοφρονήθη παρ' ἐκείνου τὰ μέγιστα. Καὶ κτίσας ξενῶνα εἰς ἀναπαυσιν τῶν πτωχῶν ἐξέσεων, καὶ πολλὰ κατορθώματα καὶ θαύματα ποιήσας, ἐτελειώθη ἐν εἰρήνῃ· τὸ δὲ λείψανον αὐτοῦ ἀπόκειται τῷ ναῷ τῶν ἁγίων μαρτύρων Μωκίου. *Celebris apud Græcos ſemper fuit* S. Sampſonis *memoria, atpote tujus ſepulcrum ſtatim a morte miraculis clarueri, & ſalutarem morbis omnigenis liquorem ſtillare inceperit; unde illius feſtum inter ſolemniora Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ numeratur, in hoc enim feſtum judicii vacandum erat uſque ad Officii Divini finem, ut conſtat ex conſtitutione novella Emmanuelis Comneni Imperatoris de Feriis lata anno* MCLXVI. *Synaxarium Imperatoris Baſilii Porphyrogeniti in Mſs. Cryptæ Ferratæ hoc de illa habet elegium.* Σαμψὼν σὺ ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν ὑπῆρχες ἐκ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, συγγενὴς τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ. Παραχαμοὺς δὲ πλοῦτον αὐτὸς πάντα τοῖς πτωχοῖς καὶ πτωχικὸς διὰ Χριστόν, Κωνσταντινουπόλει καταλαβὼν, καὶ τοῖς ναοῖς τῶν ἁγίων Προφητῶν τὸ αὐτοῦ προσδεχόμενος ἀνάπλεως. Ἠσυχίας δὲ λαβόμενος, καὶ ταῖς Θεοπνεύστοις γραφαῖς ἐμμελετήσας, φανερὸς ἐγένετο δι' ἀρετῶν τῷ ἁγιωτάτῳ Πατριάρχῃ Μηνᾷ τὴν χειροτονίαν παρ' ἐκείνου προσδυμπρος τὴν μεγάλης σκελαισίας. Καὶ λοιπὸν τὸ λιμῶν σωματικὸς τοῖς πεσαμένοις ἐξανύσαι, μετὰ καὶ τὴν ψυχικὴν ἰατρικὴν. Θεραπεύσας δὲ καὶ τὸν Βασιλέα Ἰουστινιανὸν ἀπὸ παθῶν δυσιάτων ἀφιλοφρονήθη παρ' ἐκείνου τὰ μέγιστα. Καὶ κτίσας ξενῶνα εἰς ἀναπαυσιν τῶν πτωχῶν ἐξέσεων, καὶ πολλὰ κατορθώματα καὶ θαύματα ποιήσας, ἐτελειώθη ἐν εἰρήνῃ· τὸ δὲ λείψανον αὐτοῦ ἀπόκειται τῷ ναῷ τῶν ἁγίων μαρτύρων Μωκίου.

Solennitas Sampſonis Conſtantinopoli.

E

Elogium in Menæ Baſil. Imp.

F

20 Sanctus Pater noſter Sampſon ex antiqua Roma ducebat originem, Magni Conſtantini conſanguineus: divitiis vero intet pauperes omnibus ſuis facultatibus, & propter Chriſtum mendicans, Conſtantinopolim ſe recepit, atque in ipſis ſanctorum Prophetarum eccleſiis orationi aſſidue vacavit. Cum autem privatam & obſcuram ageret vitam, Scripturarum divinarum mediationi intentus, virtutibus fuit, ſanctiſſimo Patriarchæ Manæ notuit, & ab ipſo ordinatus eſt Sacerdos magnæ Eccleſiæ. Ceterum portus ſalutatis erat paupetibus & infirmis, ſcientia artis medicæ imbutus. Cum vero Imperatorem Juſtinianum a difficili morbo ſanaſſet, ab hoc maxime dilectus eſt; ædificatoque xenodochio, ad pauperum & infirmorum ſolatium, poſt multa recte facta ac miracula, obdormivit in pace; ipſius vero corpus depoſitum eſt in templo S. Martyris Mocii.

aliiſque.

21 *Similia habent Mſt. Collegii noſtri Divionenſis & Claromontani, nunc Ludovici Magni. Huic ſuperſunt ſequens additur Diſtichon:*

Ἐξῆ-

A Ἐξέχεε ἑ πρὶν ἐκ γναθῦ Σαμψὼν ὕδωρ,
Ὀ νυῶ δὲ Σαμψὼν ἐκ πάρυ βλύζει μύρυς.
Aquam dedit maxilla Sampsonis prius;
Sampsonis at nunc busta stillant balsamum.

In Menais vere excusis Officium habet proprium & Canonem sub hac acrostichide,

Γ᾽μνῶ σε Σαμψὼν πίστως θείοις λέγοις.
ΙΩΣΗΦ.

Sermone, Sampson, te sacro fidei etsm. JOSEPH.

Cum autem Canon hic nihil habeat particulare, nisi quod in elogio habetur, eum praetermittimus. Elogio duo hi praemittuntur versus:

Σαμψὼν Ὁμόρρυς ἐτραπεῖτο μοί πάλαι.
Σαμψὼν δὲ θραύει δαίμονας ἀρδίην νεος.
Sampson fugavit olim Homorraeus quidem:
Sed valuerat nunc daemonas Sampson novus.

Additurque etiam praemisso distichio hexametrum istud, ex quo cognoscitur praecipuus Sampsonis hoc die cultus:

Πεντηκόντῳ δ᾽ ἐνὶ εἰκάδι ἑβδομάτῃ θυσὶ Σαμψών.
Xenodochum Sampson vigesima septima tollit.

& in Menaeis excusis. 22 *Elogium vero ita habet:* Οὗτος ὁ Ἅγιος [Σαμψὼν] ὑπῆρχε Ῥωμαῖος τὸ γένος· ὃς διασωρεύσας ἃ κατελιπεθείσατο αὐτῷ πλοῦτον ὑπὸ τῶν γονέων, τοῖς πένησι τῷ πτωχεῖ, τῷ Βασιλεύσας καταλαβὼν ἐκ τῆς δεινῆς αὐτὸν καταπολαύσας, ἐσυχίαν λαβόμενος, πᾶς θαυμάσεως γραφαῖς εἰστρύφα, μόνῳ Θεῷ προσευχόν. Οὗτον κατάδηλος γενόμενος τῷ τιμιωτάτῳ Πατριάρχῃ Μηνᾷ, χειροτονεῖται ὑπ᾽ αὐτῷ πρεσβύτερος, εἰς τὸ τῦ Κλέρυ γενόμενος. Καὶ ἰδὼ σωτηρίας λιμὸν τοῖς πνευματικοῖς ἐ χρόνοις βοηθείας· ἐ ἰατρικῆς ἐπιχύμης ὢν εἰς πεῖρα αὐτῆς, ἐ Βασιλέα Ἰουστινιανὸν ὑπατον παθεῖν πεφυτεύτα ἐλεθήρωσεν. Ἐκ τύτε ὁ βασιλεὺς ὑπερηγαθεὶς τῷ ἀρετῷ τῦ ἀνδρὸς ἐ στέβας αὐτῷ ἀπονέμων, ἐ μέγιστον εἶχεν ἐ πεῖθοντον δι᾽ αὐτῦ ἀναγείρας, ξενῶνα καταπλάστει, ἐ ευδοφύλακα ἐ μεγάλες ἐκκλησίας ἐ Ἅγιον πῶν καπύσσος. Λύτὸς δὲ καλῶς ἐ θεοφιλῶς πολιτευσάμενος, ἐ πόλεις προέξας σωτηρίας γενόμενος, ἐ πολὺς πρὸς ζῆλον ἐ μίμησιν τῦ αὐτῦ ἀκραιφνῦς βίυ διαναστήσας, ἐκεῖ μὲν ἀπεπαύσατο, καπὶ δὲ τὸ τίμιον αὐτῦ λείψανον εἰς τὸ μαγίστρον ναὸν τῦ ἁγίυ Μωκίυ, καθ᾽ ἑκάστην βρύον ἰαματηρίαν ναματεῖς δεξιῶς ἑ ἄλλοις Χριστῦ τῦ Θεῦ ἡμῶν.

D AUCT. F. V.

23 Sanctus ille (Sampson) genere Romanus erat. Hic distributis inter pauperes divitiis, quae sibi a parentibus erant relictae, ad Imperatoriam civitatem venit, atque in oratoria & basilicas sese recipiens, pie locorum illorum sanctitatem fruebatur, privatamque atque obscuram ducens vitam, divinarum Scripturarum lectione animum oblectabat, soli Deo intentus: unde cognitus e dignissimo Patriarcha Mena, ab eodem Sacerdos ordinatur, factus unus ex Clero. Erat vero portus salutaris pauperibus atque ope indigentibus. Cumque rei medicae esset peritus, ipsum etiam Imperatorem Justinianum immedicabili morbo laborantem liberavit. Indu Imperator admiratus viri virtutem, eumque magno in honore habens, maximam & celebrem domum ipsius sumtu aedificatam in xenodochium erexit. Sanctum praeterea supellectili sacrae majoris ecclesiae praefecit. Tandem post honestam piamque conversationem; postquam plurimis salutis auctor fuisset, multosque ad zelum & vitae sue inculpatae imitationem excitasset; ibidem quievit, pretiosumque ipsius corpus repositum est in maximo templo S. Mocii, indies salutari scaturigine medelam morbis adferens, ad laudem & gloriam Christi Dei nostri.

E

Memoria Sancti in Xenodochio Sy. riaco,

24 *Hujus quoque Sancti hoc die nomen inscriptum reperitur Kalendario Syriaco seu Chaldaico, Romae impresso anno* MDCXXIV, *quod olim anno* MDCLXI *Latine vertidit D. Josephus, Italice vero Simon Mosis, ambo Collegii Maronitarum alumni. Hujus praeterea meminit Martyrologium Arabico-Aegyptium, quod ex Arabico transtulit Gratia Simonius Maronita, postmodum Tripolitanus in Syria Archiepiscopus. In hoc Martyrologio sequentem Orationem habet eum S. Joanne Elemosynario communem:* Possedisti omnia, o Pater sancte Sampson, dum in omnibus fuisti semper assiduus, ditans pauperes, ipsosque alens, & sublevans, precare Christum Deum, ut liberet animas nostras.

& Martyrologio Arabico-Aegyptio.

F

V I T A

C Auctore Metaphraste, interprete Gentiano Hervetо.

Ex Codice Ms. Medicaeo Regis Christianissimi.

P R O L O G U S.

1 Ἀλλὰ μοί χάριτος ἔργον ἐ θεραπείας, ἃ πρὸς ἃ μέγαν Σαμψὼν ἐκπλερῦτε, ἅμα δὲ ἐ μίμησιν τῷ ἐξ ἀνθρώπων ἐυλογητοῦς, εἰς ἃ παρόντα λόγον καθήκαμεν ἑαυτοῖς, ἐ ἃ ἐκείνυ σωπᾶν βίον δίχα μόνως ὑπεσχήμεθα. Καὶ πῶς γὰρ ἐ μίμησις δίκαιος ἐ δικαία, εἰ πολλῶν ἐπρων Ἁγίων, τῶν μὲν μαρτύρων, τῶν δὲ ἐδίκως διαγενομένων Θεῷ, τῶν μὲν ἄθλως ἐ πόνυς, τῶν δὲ ἐ βίυς ἐ πράξεις κατὰ σπουδὴν συντεθείμενος· τύτε δὲ τῦ μεγάλυ Σαμψὼν φαινόμεθα καπολιγωρῦντες, ἐ μάλιστα ὅτος ἐγγυτάτω κείμενος ἐ ὅσον ἀπὸ τῦ παραδείσυ πάρυ γεγονῦτος ἐμῖν; Καὶ πῶς, μᾶλλον πῶν πρὸ ἐμῶν ὀφθαλμῶν ἃ αὐτὸς ἐμῖν γενόμενος διανοίας, ἐ ἐκείνυ βίον συγγραψάμενος φιλαπόνως. Καὶ μὴν λελεσθαι τῷ θεοφιλῦς ἀνδρὸς ἐ ἀρχιερέως, ἀλλὰ ἐ παιδείας ὀλίγον [μικρὸν] ἔχοντος, εἰς ἃ Μέγαν σωπᾶσθαι ἐγκωμίων. Ἐγὼ δὲ

1 PArtim quidem magno Sampsoni gratitudinem, & cultum debitum exhibentes, partim autem hominum justam vitantes reprehensionem, ad hanc accessimus orationem, & illius scribendae Vitae onus lubenter suscepimus. Quamodo enim non aptum jure reprehenderemur, si, qui multorum aliorum Sanctorum, tum Martyrum, tum aliter Deo placitorum; illorum quidem labores & certamina, horum vero vitam & res gestas diligenter conscripsimus; hunc magnum Sampsonem videamur contemnere, praesertim cum is adeo nobis propinquus, & sepulcro, ubi mirabilia operatur, propemodum vicinus sit? Adde quod nullum ex iis, qui nos praecesserunt, invenerimus, qui fuerit quidem, cujus nos animi, & Vitam illius scriptis exacte mandaverit. Non quidem me latet, a viro pio & Pontifice, & non parum erudito,

Ratio scribendae Vitae.

A magni Sempſonis compoſitum fuiſſe Encomium, Ego autem de Vita loquor diſtincte compoſita, quę & res ab illo præclare geſtas accurate tradat, & miraculorum ejus mentionem faciat ſufficientem, Hoc enim qui præſtiterit, in hodiernum uſque diem, neque alios novimus; neque nos præſtare poſſumus, qui ab illis temporibus ſumus multum remoti; neque poſſumus ejus vitam perfecte proſequi, ſed ſolum eam referre paulo diligentius, & pauca ea ejus miraculis viris piis ad Dei gloriam exponere. Ejus enim parvum Vitæ opuſculum, in quod, a Clero acceptum, incidimus, viſum nobis eſt non ſolum negligenter compoſitum, ſed ipſum etiam teſtatur, eum, qui id compoſuit, nihil habuiſſe eruditionis; imo vero nec ea ipſa, quæ narrat, ſatis perfecte & abſolute traduntur, & longe abſunt a ſumma perfectione. Quin etiam illud opus, quo diu uſi ſumus, comperimus ſe habere ſimiliter, & ex eadem (ut ajunt) factum eſſe fidelia; idque inſcriptum quidem eſſe Encomium divini Sampſonis, & habere ſingularem quamdam narrationem eorum, quæ ab illo in vita geſta ſunt: ſed parce admodum, & tenuiter viris bonis præbens guſtum ejus miraculorum. Quod autem nos omnium maxime conturbat, eſt, quod ipſi illorum narrationem (neque enim aliunde quidquam habemus) ſequi debeemus. Ea de cauſe petimus nobis deri veniam ab iis, qui legent ea, quæ ſunt a nobis elaborata, ut nos non condemnent negligentiæ, neque hanc minime examinatam rejiciant narrationem. Neque enim noſtrum eſt hoc opus, ut prius diximus, ſed illorum potius, quos ſumus ſecuti. Illud itaque Herodoti hic poterit commode dici; eſſe potius Iſtiæi calceum, etiamſi ipſum induerit Ariſtagoras, Ita autem habet.

ex Mss.

ab aliis ante ſcripta.

B

Ἐγὼ δὲ περὶ βίου λέγω, κατὰ μέρος συμπαγμένου, καὶ τὰ ἐκείνου διαλαμβάνοντα πρὸς ἀκρίβειαν, πρὸς δὲ καὶ τὰ θαυμάσια μεμιμῆσθαι ἀρκούντως ποιοῦντα. Τὸ μὲν γὰρ ἀφ' ἡμῶν ἕως ἐνταῦθα ἄχρι καὶ νῦν δρᾶσαι, οὐδ' ἡμεῖς ποιῆσαι δυνατοὶ τυγχάνομεν ὄντες, παμπόλυ τοῖς χρόνοις ἀπολειπόμενοι· καὶ ἀκριβώσασθαι πάγυ τὸν βίον καλῶς μὰ δύνασθαι, πλὴν ὅσον ἐπιμελέστερον αὐτὸ διελθεῖν, καὶ ὀλίγα τῶν θαυμάτων εἰς δόξαν Θεοῦ παραθέσθαι τοῖς φιλοθέοις· ᾧ γὰρ εὐτυχήσομεν ἐκ τοῦ Κλάρου λαβόντες μικρῷ συμπάγματι βίου, τοῦτο δὲ οὐδὲ ῥᾳδίως μόνον ἔδοξε συμπαχθῆναι, ἀλλὰ καὶ παιδείας τὸ σωθέμενον οὐδαμῶς ἔχοντα μαρτυρεῖ, μᾶλλον δὲ καὶ πάνυ περὶ ὧν πεποίηται τὴν ἔξαγησιν, ὃ μὲν ὑπ' ἐκπλῆξιν ἔχοντα, οὐδὲ πεφυσιωμένον, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἀκριβείας ἀπολιμπάνοντα· πρὸς δὲ τῷ συμπάγματι παλιν ὠμηλικέπεισμεν, παραπλασίως δρόμου ἔχειν τὸ, ὡς φασι, πεπαιδεῖσθαι πεποιημένον ἐγκώμιον μὲν εἶναι τοῦ Θείου Σαμψὼν ἐπιγεγραμμένον καὶ μεσεχεῖν ἔχοντα τινὰ διήγησιν τῶν ἐκείνου βεβιωμένων, πάνυ δὲ φειδωλῶς τῷ μικρολόγως τοῦ αὐτοῦ θαυμάτων ἀπογεύων τοὺς φιλοκάλους. Οἱ δὲ πλέον ἴσε παῖσιν, τὸ παράτονον ἡμᾶς, ὅτι τῷ αὐτοῦ ὅσον ἀπὸ τῶν πεπραγμένων ἐξαγήσεως (οὐδὲ γὰρ παρὲν ἄλλοθεν) ἀκολουθεῖν αὐτοῖς μέλλομεν. Ταύτην οὖν τὴν συγγνώμην ἀπὸ τῶν ἐντυγχανόντων τοῖς πεπονημένοις ἡμῖν αἰτῶμεν, ὥστε μὴ ἀμέλειαν, μηδ' ὀλιγωρίαν τὰ ἀβασανίστως παῦσαι καταψηφίζεσθαι διηγήσεως· οὐδὲ γὰρ ἡμέτερον, ὥσπερ ἔφαμεν, τὸ πραγμάτιον τοῦτο ἔργον· ἀλλ' ἐχθὲς ἑτέρων παρακελεύσαμα. Τοιγαροῦν κατοῦδα τὸ Ἡροδότειον τοῦτο λεγέσθαι χώραν ἔχειν, Ἰστιαίου τὸ ὑπόδημα μᾶλλον εἶναι, οὐ τὸ Ἀρισταγόρεω αὐτὸ ἐπιδῦσαν. Ἔχει μὲν τοίνυν ὧδε πως.

C CAPUT I.

Sampſonis genus, patria, ſtudium, benignitas in pauperes & ægrotos; erga imperatorem beneficium, obitus.

Sampſonis patria, genus & parentes.

C

a

2 Hic ergo magnus, & cujus omnem orbem terræ pervaſit fama, Sampſon, genus quidem duxit ex illa celebri & inclyta Roma. Ortus eſt autem non ex ignobilibus nec vulgaribus parentibus, ſed valde honeſtis & elatis: quorum magnæ quidem erant opes, genus autem ducebatur ex ſanguine Imperatoria *a*. Sed eum viri hujus maximi res externæ ita ſe haberent, neque internas umquam oeglexit. Nam & virtutis magnum curam gerebat, & divinæ Scripturæ lectioni erat intentus, & tamquam jucundiſſimo cibo ei diligenter adhærebat, & brevi tempore venit ad omnem ejus cognitionem.

Studet medicinæ

Verum enim neque medicinam, quæ ars valde conducit humanæ ſaluti, vir humaniſſimus neglexiſſet, ſed ſe etiam ei diligenter dediſſet, etſi erte parum admodum ad quæſtum ſit uſus, in peuperibus tamen ceſſit divinæ gratiæ miniſterio, morbos curans immedicabiles, & tamquam gratiæ velamento artæ utens propter ſummam humilitatem.

Matth. 19 & 6. *liberalis in pauperes.*

3 Poſtquam autem ejus parentes e vita exceſſiſſent, non amplius cunctabatur, nec differebat; ſed apta uſus occaſione, utpote quod nullus eſſet prohibiturus, ea faciebat, quæ ſibi videbantur, & breves perituraſque divitias commutabat eum æternis, obtemperans voci Dominicæ, jubenti vendere ea quæ quis habet, & præbere eleemoſynam, & hinc parare erumenas,

2 Ὁ μέγας οὗτος καὶ διὰ πάσας βεβοημένος τῆς οἰκουμένης Σαμψὼν, εἶλκε μὲν τὸ γένος ἐκ τῆς πρεσβυτέρας καὶ διαφανοῦς Ῥώμης, προῆλθε δὲ οὐκ ἐξ ἀσήμων ἀραγενῶν, οὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐγενῶν τῷ πρεσδοξοῦντι· πλοῦτος μὲν πρεσκαίως βαθέως ἐχόντων, βασιλικῷ δὲ αἵματι κατηγεῖτο φαιδρυνομένων. Πλὴν ἀλλὰ τῶν θύραθεν ὑπαμελὴς ἦπως ἔχων, οὐδὲ τοῖκοιν ἐμέλει πόθεν· τῷ γὰρ ἀρετῆς φορτίζεσθαι λίαν, τῷ τὰ τῆς θείας γραφῆς ἐντεῦθεν ἀπυδῇ προσέκειτο, καὶ ὡς τινος ἡδίστης τροφῆς ἐμιλεῖτο ἔχειν, καὶ δὴ ὀλίγου πρὸς πᾶσαν αὐτῆς τὴν γνῶσιν ἀφῖκτο. Μαθὼν ἰατρικῆς, τὴν φιλανθρωπωτάτην τέχνης, ὀφειλανθρωπότατος ἐμελήσας· Ἀλλὰ τῷ αὐτοῦ φιλοπόνως προσσχεθείς, καὶ τοῦ ὀλίγα μὲν ὑπάρχειν τῇ τέχνῃ χρώμενος, τὸ δ' ἄλλων παρεχώρει τῷ θεωρεῖν τὰ χαεῖπος τοσίματα τῷ παθημάτια θεραπεύων, ὡς προκαλύμματι τὰ χαεῖπος ἐπιχειρῶν τῇ τέχνῃ διὰ ταπεινοφροσύνης ὑπερβάλλειν.

3 Ὡς δὲ τῷ εἰ πατρὶς αὐτῷ τὸ βίον ἀπέλιπον, μὴ ἔτι μέλλων ἦν, ὁδ' αὐαβαλόμενος, ἀλλ' ὡς καιρῷ λαβόμενος ἐπισπεύει, ἅπ μηδενὸς ὑπάρχοντος τὸ κωλύσοντος, τὰ κατὰ γνώμην ἑποιεῖ, καὶ πλοῦτον μὲν φθαρτῷ τῷ προσκαίρῳ πλοῦτον αἰώνιον ὠπλάττετο κατὰ τὸ Θείου τοῦ Δεσπότου φωνὴν, ἣ τὰ ὑπάρχοντα πωλῆσαι κελεύει καὶ παραχεῖν ἐλεημοσύνην, ἐντεῦθεν τὰ βαλάντια μὴ παλαιούμενα κτήσασθαι. Ἐδίδου δὲ τὸν πλοῦτον, ἐ κατὰ μικρὸν ὡδὲ

cer-

Digitized by Google

A φειδομένως, ὑπὲρ μὲν κατὰ γράγγα ῥίων, ἀλλὰ κ̀ λίαν χυδλω κ̀ ἀνεμέτρως, ἀμοιβὴν χειροῖν, τὸ τῶ λόγω, πρὸς τὰς τῶν πενήτων ἁπάντων γαστέρας, & πάνυ ἰκ ἄπαξ, ὐδὲ δὶς, ἀλλὰ δὶς παντὸς τοῦ βίυ ποιούμενος· ἡλικιώτης γὰρ αὐτῷ κ̀ συνέτροφος ἦν τοῖς ὑ ἐλεημοσύνη. Τὰς δὲ τῶ δύλων ἀγέλας κατὰ μέτρον παρ ἑαυτῷ ἔξειν, ὐδὲ τῶ ἀμφιδλωνύπερφανῶς κατ αὐθεντίαν, ἀλλ ἐλευθερίας μᾶλλον ἐγκρατῶς ἔχειν, αὐτάρκεις αὐτοῖς παρέχων & πρὸς πᾶν ἔργον ἀφορμας. Τί γὰρ ἐδεῖτο τὸ ἐξ ἀνθρώπων δυλείας ὁ δῦλος ἑαυτὸν τῷ Κυρίῳ γνήσιον ἀφοσιωσάμενος; Οὔτω γῦν περὶ τὰ ἄντα διατεθεὶς τῶ προσκαίρων κ̀ οἰανεὶ δεσμῶν τινων ἀναθεὶς ἄφρος ὢν ἀνοχλῆς κ̀ ἄζωνος, κ̀ τῷ ἑνὶ μὲν χιτῶνι, ἑνὶ δὲ τῶ διπλῶν ἀρκούμενος. Εἶτα & τὴν Ῥώμην ἀπολιπὼν ὁ Γοντάδας, πρὸς τὴν νεωστὶ αὐτὴν ἀφικνεῖται Ῥώμην, τὴν τῶ θείω Κωνσταντίνω, φημὶ ἀφ ἧς μετ αἰτίας κτησθεὶς πρὸς τῶ λέγειν οὐκ ἔχω· πλὴν ὐκ ἀθεεὶ πάντως, ὡ ἀλυσιτελῶς τῷ λαμπρᾷ ταύτῃ & βασιλεῖδι τῶ πόλεων εἰδεδημικώς, ἢ & τὸ ἱερὸν αὐτῆ σῶμα θησαυρὸς δοῦλος; πλοῦτος ἀδάπανος, νοσημάτων πάντων ἀλεξιτήριον.

B 4 Ὁ γῦν τὰ πάντα μέγας Σαμψὼν τὴν μεγάλην ταύτην πόλιν καταλαβών, ἐν σμικρᾷ μετ τινι φαύλῃ δίαιτον οἰκίᾳ, ἐν δὲ τῷ πλησίον αὐθεδαι πολὺς ἦν· τὴν γὰρ οἰκίαν πάνυ φιλανθρωπίας ὑπόθεσιν καὶ ἰατρεῖον ἀμείδων ποιησάμενος τὰς νόσῳ πιεζομένας ξενίζων ἦν κ̀ φιλαδέλφως ὑποδεχόμενος, & μὴ μόνον ἐπιμελείας ἀξιῶν πάσης, ὥσπερ αἱ τ ἰκτῖνος βόλαντα νεμοι, ἀλλὰ κ̀ ἔφορῆς ἀοιτωτῶν κ̀ γραμμᾶς, ἀπολύδως ταῖς τῶ Χριστῶ ἐντολαῖς, κ̀ τῶτο μὲν τὰ τ ἰκτῖνος, τῶτο δὲ μᾶλλον κ̀ τὰ τῆς χάριτος ἐδιανύμενος. Πῶ γὰρ ἰκτῖνος ἔργον δαίμονας ἐπελαύνειν, κ̀ παθῶν ἀνίατον θαυματουργεῖν ἴασιν, ἃ ἐκείνῳ δρᾶσαι, οἷα δὴ κ̀ τὸ θεῖναι ῥᾴδιον κ̀ ἁπλῶς; Ἄλλω μὲν ἄλλο τι· Σαμψὼν δὲ ἡ ξενοδοχία κ̀ φιλανθρωπία & ἡ περὶ τὰς ἐνδαῖς αἰῶνος τὸ ἰδιαίτατον, ὡς μικρῶ & εἰς φύσεως ἀποβαίνειν ἀναγκαιότατα, οἷον ἡλίῳ μὲν τὸ φωτίζειν, πυρὶ δὲ τὸ καίειν. Ἐντεῦθεν κ̀ τῷ τηνικαῦτα Ἀρχιερεῖ τῶ Χριστῶ δῆλος γίνεται (χάριτι γὰρ πράγματα φωτὶ λάμπει). Μωϋσῆς ὑπὸ τῶ ἀρετῶν ἰκ ἀδηλος, C & Ἱερεὺς· ὑπ ἐκείνῳ χειροτονεῖται τεσσαρακοντήδη γεγονὼς ἔτη, κ̀ μικρόν τι πρός. Εἶτα & τῷ τηνικαῦτα βασιλεύοντι φανερὸς γίνεται· παρ αἰτίαν δὲ τοιαύτην.

5 Ἰουστινιανὸς μὲν δὴ ὁ κρατῶν, ἧ & ἡ ἀρχῆς χρόνος πολὺς, κ̀ ὁ βίος ἐπιφανὴς· πάντων ὅσων ἰσχύοντι μάλα βαρεῖα, τ αἰδοίων αὐτῷ πατρῶν ἐχόντων, κ̀ τῆς κύστεως ἕλκει χαλεπῷ καταδεσμῶ. Ὁ μὲν δὴ ἔπαθε τε κ̀ ἔκαμνε κ̀ τὰς ὀδύνας φέρειν ὐ δυνατὸς δὴ· ἰατρῶν δὲ σμῆνος αὐτῷ περιέχυτο & περὶ αὐτὸν, ὥσπερ ἔθος, συνδιαλογιζόμενοι παῖσαι, οἳ ἐπαγγέλλεσθαι μὲν & ἀγαθῶν ἐλπίδων πλησῶσαι καμοῦσι πρόχειροι, ἅπτ δὲ κ̀ τ χεῖρα τῶ κάμνοντος ἐντεῦθεν ὑποκινοῦντες, κ̀ προθυμοτέρως εἰς ἐκτάσεις εἶναι παρασκευάζοντες· ὡς ἔργον δὲ τὸ ἐπαγγελθὲν ἀγαγεῖν, & τῶ λυπεῖσθαι ἀπαλλάξαι τ πιεζομένου, ὑ μόνον αὐτὸν ἐν ἐλίγῳ δυνατοῦ ποιεῖν, ἀλλ οὐδὲ τελεῖν κ̀ μαλάσσει πολλάκις, οὐδὲ τ μακρὸν χρόνον λαμβάνοντες εἰς βοηθειαν· ἀλλ ἐνίοτε μᾶλλον τῶ πάσχοντας αἰτιᾶσθαι τ βραδύποδος, ἢ & τῶ πρὸς τὸ χεῖρον συμβαινούσας περιπετείας ὡσεί μι τῶν παραγγέλματων ἐλαττοῦντας, ἢ περὶ τὰς βρώσεις ἢ ποσὸς ἀφυλάκτως ἔχοντας· ἑαυτοῖς δὲ κ̀ οἷς κέχρηται ὡς θεραπείαν φαρμάκοις, μήμην οἱ βέλτιστοι προσάπτουσιν οὐδεμίαν. Τί quæ minime vereaſcunt. Dabat vero opes non parce, idque nec tenuiter nec guttatim diſtillans, ſed profuſo admodum & large, ambabus, ut dicitur, manibus effundens in ventres pauperum, aut eſuricotium; idque non ſemel, aut bis, ſed per totam vitam: connata enim cum ipſo & connoutrita oſque ad mortem fuit eleemoſyna. Sereorum autem greges nolebat amplius apud ſe manere, neque in ſervos uti arrogantes imperio: ſed potius libertate ingenue dignabatur, eis abunde præbens, quod ad victum ſufficeret. Quid enim ei opus erat ſervitute hominum, qui ſe verum & germanum ſervum Domino conſecraverat? Sic itaque erga facultates affectus, rebuſque temporalibus tanquam vinculis exutus, erat revera levis & acciactus, & uns quidem tunica, uno autem famulo contentus. Deinde Roma relicta hic vir egregius in hanc novam venit Romam, divini, inquam, Conſtantini eiicitatem. Atque quonam quidem eum cauſa permoverit, nequaquam poſſum dicere. Sed non ſine Dei numine, neque omnino inutiliter verſatus in hac regia eſt civitate, in qua eſt etiam ſacrum ejus corpus repoſitum, theſaurus ſacroſanctus, divitiæ, quæ minime conſumuntur, omnium morborum remedium.

4 Hic ergo omni ea parte magnus Sampſon, eum ad hanc perveniſſet civitatem, in quadam parva & humili domo habitabat, in proximi cura gerenda aſſiduus. Nam eum hanc domum benignitatis argumentum, & gratuitum feciſſet officinam, eos, qui morbo premebantur, hoſpitio excipiebat, & fraterne tractabat: nec ſolum in eos omni utebatur cura & diligentia, ut volunt leges artis, ſed & eubile eis impertiebat, ſecundum Chriſti præcepta, partim quidem artis ſuæ, partim vero divinæ gratiæ beneficia impertiens. Quid enim? An artis opus eſt darmonce eapellere, & morborum mirabilem efficere euratinnem? Quæ quidem ei facere, non minus quam velle, erat facile. Et alteri quidem aliquid alind, Sampſoni autem hoſpitalitas & benignitas, & in egentes miſericardia, erat adeo propria, ut propemodum ipſi naturalis fieret, ſicut ſoli quidem eſt illuminare, igni autem urere. Hinc etiam innotuit ei, qui tunc erat Chriſti Pontifex: bonitatis enim ſplendor & decus eos, qui eam exercent, cito propalat. Is autem erat Menas, b eirtute non obſcurus. Ab illo ordinatur Sscerdos, triginta jam annos natus, & paulo plus. Deinde & ei innotuit, qui adminiſtrabat Imperium. Id autem ex eo accidit.

5 Juſtinianus quidem erat, qui imperabat, cujus & Imperii diuturnum fuit tempus, c & vita illuſtris. Ei morbus locubuit valde gravis, eum ei male affecta eſſent pudenda, & veſica gravi laboraret ulcere. Atque ille quidem patiebatur, & laborabat, nec dolores ferre poterat. Ei autem erat circumfuſum examen medicorum & circa eum, ut mos eſt, adetant magno ſtudio diſputantes: qui ad promittendum quidem, & ad bona ſpe implendum ſunt valde prompti, ut qui & ejus manum, qui laborat, hinc incitent, & efficiant, ut ſit ad dandum alacrior: ut autem promiſſa dedueant ad effectum, & laborantem liberent ab eo, quod eum male habet, non ſolum brevi non poſſunt efficere, ſed neque longa mora & dilatione, neque longi temporis utentes auxilio: ſed parati quidem ſunt eorum, qui laborant, accuſare tarditatem, aut etiam ad id, quod eſt deterius, proclivitatem, ut qui vel præceptis non acquieſcant, vel cibo & potu non

Ex Mas.

Morbidos excipit hoſpitio.

Initiatur ſacerdotio.

Juſtiniano Imp. gravi morbo laboranti

A eo, qua par eſt, cautione urantur: ſe autem, & ex MSS. ea, quæ ad curandum adhibent, medicamenta minimè reprehendunt. Quid ergo Imperator: Poſtquam vidit eos multa quidem dicere, & magna verba loqui, nihil autem conferre ad curationem; imo vero lædere, & majores dolores afferre; ipſe agitabatur quidem doloribus, ferre vero non poterat. Atque omnes quidem medicos ex quo condemnans, ut inutiles, in malam rem abire juſſit: ad Deum autem confugit, & ei magno ſtudio adhæret, & illius quærit auxilium. Nonnumquam enim egeſtas docet, quid nobis ſit utile; & efficit, ut diſcamus, undenam verum veniat auxilium: Auxilium enim meum, inquit, a Domino.

6 Cum itaque vehementer petiiſſet, non tardè conſequitur, ſed ei in ſomnis oſtenditur multitudo medicorum, qui ordine quidem adſtabant, honeſta vero, & quæ Sacerdotibus conveniebat, erant veſte induti. Vidit autem quemdam accedentem eunuchum, ex auro quidem contecta veſte indutum: Præpoſito vero amictu ſimilem, qui viſus eſt oſtendere unum quemquam ex medicis, quo ſit vultu, gratia & habitu; inter quos unum, qui erat ſpecie humilis, exilis deformis, veſtitu honeſtus & compoſitus, diligentius curare, ut notus eſſet Imperatori; & efficeret, ut ſciret qualis eſſet in omnibus, & dixiſſe: Hic ſolus, & nullus ex aliis, tibi poteſt dare, ut a morte libereris. Poſtquam autem a ſomno ſuit excitatus Imperator, verum judicans eſſe ſomnium (ut ederetur enim, effecerat is, qui providerat ut videret, & quæ viſa fuerant, erat reipſa confirmaturus) impletur quidem gaudio: accerſit autem ſtatim medicos. Et illi quidem convenerunt, & ſe ei omnes coram ſtituerunt. Hic verò unumquemque luſtrabat, diligentiſſime perſcrutans, & non minus examinans, quam aurum lapis Lydius, vultumque & figuram, & gratem, ſecundum ſignæ, quæ erant oſtenſa per ſomnia. Poſtquam autem nullum vidit tale ſignum in eis qui aderant, dolore afficiebatur, & perplexo erat animo, multoque factus eſt avidior, quod nondum eſſet promiſſum affecutus. Hinc diligens facta eſt inquiſitio, donorumque & maximorum honorum promiſſio, quos eſſet accepturus, qui virum oſtenderet ex iis indiciis quæ viderat Imperator. Hic quidem diligenter quærebatur; ſignum autem, quo cognoſceretur erat, non quomodo Pelopidis (ut narrat fabula) humerus; ſed virtus inſignis, & præcipue moderati mores & compoſiti.

per viſionem oſtenſus

adhuc additur,

7 Cum autem eſſet difficilis inventio (celabatur enim, non formam mutans, ut finguntur Proteum, ſed quodam divino hoc eveniente conſilio, ut tardior oſtenſio eum redderet magis deſiderabilem) vix tandem unus ex medicis Imperatoris, notus quidem Imperatori, magno autem Sampſoni familiaris, & qui res illius optime noverat, non virtutis ſolum, ſed etiam gratiæ & miraculorum, eum manifeſtum reddit. Hinc autem illi facile erat conjicere, eum eſſe, qui illum erat curaturus. Hic ergo ipſe magnum illum Sampſonem notum reddit Imperatori, & ei tantam conciliat lætitiam, quantam ii, qui laborant morbo corporis, & ab eo cupiunt liberari, ſoli poſſunt intelligere. Atque ſtatim quidem venit admirabilis Sampſon: neque enim inter viſum & auditum interceſſit tempus vel breviſſimum: tantum ejus videndi Imperatorem ceperat deſiderium. Cum vero eum vidiſſet, ex iis, quæ noctu viſa fuerant, pulchre recognovit ea, quæ cernebantur interdiu, utpote oculorum manſuetudinem, for-

B

C

D

E

F

Digitized by Google

δν ὁ βασιλεύς; ἐπὶ πολλὰ μὲν αὐτοὺς λέγοντας ἰάσα & μεγαλορρημονοῦντας, οὐδὲν δὲ πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ, ὅτι μὴ ἦν βλασφημοῦντας καὶ δεινὰ ἀπαντας ἀποδεικνυμένους, αὐτὸς τὸ ὀδυνᾶσθαι ἐβάλλετο μᾶλλον, φέρειν δὲ οὐκ ἐδύνατο· ἰατρῶν μὲν ἀπ' ἴσης πάντων τὸ ἀσφαλὲς καταγνὺς, οἰκτείρειν ἔφασκε· προσφεύγει δὲ μᾶλλον θεῷ, & αὐτοῦ λίαν ἐμμελῶς περιέχεται, καὶ τοῦ ἐκεῖθεν ζητεῖ βοήθειαν. Ἔστι γὰρ, ὅπ δὴ καὶ ἀπορία διδάσκαλος ἐμοὶ τῷ λυσιπλήκτης γίνεται, & ὅθεν ἀλλόθεν οὐκ ἔχει βοήθειαν, μανθάνειν ποιεῖ· Ἡ γὰρ βοήθειά μου, φησὶ, παρὰ Κυρίου.

6 Θερμῶς μεγαλῶν αἰτήσας, ἀ βραδέως ἐπιτυγχάνει· ἀλλὰ κατ' ὄναρ αὐτῷ δείκνυ] ἰατρῶν πλῆθος στιχηδὸν παρεστάμενον, & μέν τι τοιοῦν ἱεροπρεπῶς περιειμένον· δύνυχον δέ τινα παρηλθέτω ἰσχυρὸν μὲν περιβεβλημένον, πρωτοσπάτῳ δὲ τὴν ἀναβολὴν ὅμοιον, ὃς & ὑποδεικνύειν αὐτῷ ὡσεὶ τῶν ἰατρῶν ἕκαστον, ὅπως ἔχει προσωπικῶν ἡλικίας καὶ παρασήματος, ἐφ' οἷς ἦν ὀντα τὸ προκύμα πατρικὸν, μὴν πολιὰν ἐπιστῆ, μὴν ἔνδυσιν ἀσταλῆ, γνωρίσαι τῷ τύπῳ τῷ Βασιλεῖ ἐμμελέστερον & οἷός ἐστι πάντων παρασκέψασθαι καταμαθεῖν, καὶ ὡς αὐτὸς μόνος, ἀ μὴ τὸν τῶν ἄλλων ἰδεῖς, φάναι δυνατὸς σοι δῦναι τὸ πάθος ἀπαλλαγήν. Ἐπεὶ οὖν καὶ ὕπνου ἀνέστη ὁ Βασιλεὺς ἀληθῆ κρίνας & ὄνειρον (ποιεῖ γὰρ πίστιν καὶ τὸ πάντα οἰκονομήσας ἰδεῖν καὶ μᾶλλον ἐξεργάσασθαι πιστώσασθαι) χαρᾶς μεῖζον πλησθεὶς μετακαλεῖται δὴ τὸν ἰατρὸν & δεῦρο. Καὶ οἱ μὲν συνῆλθον καὶ εἰς ὄψιν αὐτῷ παρέστησαν ἅπαντες· ὁ δ' ἐπιὼν ἕκαστον φιλοπραγμονῶν ἐχώρει, καὶ βασανίζων ἐκ τύπου, ἅτε χρυσὸν ὁ Λυδία λίθος, πρόσωπόν τε καὶ χρῶμα καὶ ἡλικίαν σαφῶς ἐπεσκόπει πρὸς τὸ ὑποδειχθὲν παράσημα διὰ τῶν ὀνείρων. Ὡς δὲ οὐδεὶς ἦν τῶν παρόντων ἐφ' οἷσπερ ἐγνωρίσθη, λύπη & ἀπορία συνεῖχετο, καὶ οἷα δὴ φιλοτιμότερός τι καὶ δίψιον ἐπαγγελθεὶς ἀποτυγχάνων. Ἐντεῦθεν πολλὴ τε καὶ θερμὴ καὶ ἀξία ζήτησις, ἐπαγγελίαι τε δωρεῶν & τιμῶν μεγίστων, ἀφ' ὧν ἄνδρα ζητούμενον ἐμφανίσων, ἀκολουθῶς οἷς εἶδε συμβόλοις ὁ βασιλεὺς, ἐμέλετο δ' ὧν λάφυσσε. Ὁ μὲν οὖν ζητεῖν πολλὰ τῷ θερμῷ καὶ ἀξίᾳ ζητήσει, ἐπαγγελίαι τε δωρεῶν & τιμῶν μεγίστων, ἀφ' ὧν ἄνδρα ζητούμενον ἐμφανίσων, ἀκολουθῶς οἷς εἶδε συμβόλοις ὁ βασιλεὺς, ἐμέλετο δ' ὧν λάφυσσε. Ὁ μὲν οὖν ζητεῖν πολλὰ τῷ θερμῷ καὶ ἀξίᾳ ζητήσει, καὶ τὸ γνώρισμα ἰδεῖν, ἀπὸ τοῦ Πέλοπίδος, ὥσπερ οἶδεν ὁ μῦθος, ἀπὸ τοῦ ὤμου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν περὶ ὀφθαλμοὺς & ὀφρῶν καὶ προσγνώσεως ἀπὸ τοῦ μέσου παθεῖν καὶ σωφρονεῖν.

7 Ἐπεὶ δὲ & ἔστι δυσχερὴς ἰδεῖν & ζήτησις (ἐκρύπτετο γὰρ οὐ τὴν μορφὴν μεταβάλλων, οἷα δή & Πρωτέα πλάττουσι, ἀλλ' οἰκονομίᾳ τινὶ θεοπρεπεῖ συμβαίνοντος, ἵνα καὶ βραδεῖα δήλωσις ᾖ τοῦ μᾶλλον αὐτὸν ἐπιπόθητον ἐφανεῖσθαι) ὀξὺς καὶ μολις & ἰατρῶν τις & βασιλέων· τῷ μὲν Βασιλεῖ γνώριμος, συνήθης δὲ τῷ Μεγάλῳ, καὶ πνεύματος δεξιᾶ σωτικῶς, οὐ πάνυ & ἀρετῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ πάνυ & χαρίτος παρὰ τοῦ θαύματος, ἔδοξε αὐτῷ & συμβαλεῖν ῥᾴδιον εἶναι, εἰκόνος εἶναι & ἐκείνου. Ἀνὴρ ὅπως δῆλον δὴ τοῖς τὸν Μέγαν τῷ Βασιλεῖ καθίστησι & χαρᾶς αὐτῷ γίνεται πρόξενος, ὅσης οἱ πάσῃ σωματικῇ κάμνοντες & ἀπαλλαγῆς ἐφίμενοι, δυνατὸ μόνοι σωθῆναι. Εὐθὺς μὲν οὖν ὡς ὄψιν ὁ θαυμαστὸς αὐτῷ παρῆν Σαμψὼν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βραχὺ τὸ μέσον ἀκοῆς φωνῆ, & ὁ θέας γενέσθαι παρῆκεν· ἅπας αὐτὸν ὁ τοῦ ἰδεῖν ἱμερος ὅλος ἐπεθύμει. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν καλῶς ἀπὸ τῆς νυκτὸς ὁρᾶσθαι τοῦ μεθ' ἡμέραν φαινόμενος, οἷον ὀφθαλμῶν ἡμερότητα, μορφῆς ἱλαρότητα, ὀδόντων ἀκοσμίαν, πώγωνος αὐχμηρίαν, ὀμμάτων καθαρότητα, σύμβολά τε αὐτῷ ἐπιτρέπουσι μετριοφροσύνης. Ταῦτα ἐκεῖνος, προσιόντος τοῦ θαυμαστοῦ, θεασάμενος, οὐδὲ καθεκτὸς ἐλῶ ἔτι, ἀλλ' ἀναστὰς ἐξ ἀμίβου περιχαρὴς περιβάλλει τε & ἀπο-

A δίπλη τὸ φανόμενον, ὁ τὴν βασιλείαν περιβλέπτος, καὶ φιλεῖ ἀγαπᾶσθαι, οὐ τόμε μόνον, ἀλλὰ καὶ κεφαλήν, ἢ μᾶν αὐτός εἰ, λέγων, πάτερ, αὐτός εἰ, ὁ κατ' ὄναρ μοι παραδόξως ἐπιφανείς, ἀλλὰ καὶ τὸ πάθος τὸ ἐμὸν ἐπαγγελθείς ἰάσασθαι. Οὕτως εἶπεν, ἀθρόως εἰς τὰ πρόσωπα σωμένην τῶν βασιλέων ἐχράτησ ὠθεῖν ἐκείνη τὴν παρ' Ὁσίου χεῖρα, οὐδὲν γὰρ ἧττον μεγάλα τι ποιεῖν ἐκείνην τιμῶν, ἢ ἀπολαύσαι θαυμαστῆς ἰάσεως ἔμελλεν.

8 Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰσῆλθεν ἔνδον βασιλεύς, καὶ συγκαθήμενον αὐτὸν εἶχεν, ὅπως χορτασθεὶς τοῦ φιλοφροσύνης, ἔτι καὶ πλέον ἐποίει, λαμβάνων αὐτῆ τὰς χεῖρας, ὀμμασιν ἐνθέοις τοῖς ἑαυτοῦ καὶ καθαρίλων μεθ' ὅσης εἶπεν ἡδονῆς, καὶ δάκρυα καταγάγων αὐτῶν ἤδιτο· ἢ γὰρ τῶ πλείστης πάθους ἀφορμὴν ἀνθρωπον αὐτὸν ἐποίει μᾶλλον ἢ βασιλέα δείκνυθαι καὶ αὐθρωπίνοις κλυπτόμενον ἀθλιότησιν ἢ μεγαλοπρεπείαις βασιλικαῖς ἐπαιρόμενον. Πλὴν ἀλλ' ἡ πολλὴ αὖν τῶ βασιλέως μετριοπάθεια καὶ τὸ σίβας βαρύπτα καὶ λυπῶν ἐμβεβληκὸς τῷ Ὁσίῳ, καὶ ὥσπερ ἀδικόν τι πάσχων, καὶ εἰς μετριοφροσύνην πλειστάκτμενος οὐκ ἰῶνκει σιωπᾶν· Ἀλλά, Μὴ B ὕπω ποίει, ὦ βασιλεῦ, μὴ ὕπως ἡρέμα καὶ παπεινῶς, ὑπερῶνει, μηδὲ τῷ ἀμέτρως ἐθέλειν αὐτὸν παπεινῶσαι, ἐμοὶ κρίμα προξενήσας ὑπερηφίας. Τί γὰρ πλέον ἐγὼ ἐγὼ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, πλαὶ πωρος ὢν καὶ ἁμαρτίαις ὑπόδυτος, καὶ πολλῆς τῆς παρὰ Χριστοῦ χρηστότητος καὶ φιλανθρωπίας ἐπιδεής; Πλὴν ἀλλὰ τὸ ἄφθονον σου τοῦτο τῆς πίστεως καὶ θυμὸν ἄγγελός σοι γίνεται ἀφθὰς τὰ ἀπὸ Χριστοῦ βοηθείας, τοῦ βασιλεύειν δὲ τῶν βασιλευόντων καὶ παντὸ δυναμένου ποιεῖν. Οὕτως εἶπεν, χεῖρα ἐπιτίθει τῷ πάσχοντι μέρει· καὶ ἡ μὲν ἐνήργει τὰ ἑαυτῆς· ὁ δὲ κρυπτὸν ἐθέλων ποιεῖν φιλοφροσύνης περιουσίᾳ χάριτος ἀφθονίαν, ἐπιθέμασι τισὶ τοῖς ἐπὶ χαρᾶς, ἃ τῷ ἀλγοῦντι μέρει ἐπέβαλλε, ἐπιγράφειν ἐπειρᾶτο τὴν ἴασιν· Ἀλλ' ἐνίκα ἐπιπλατυνόμενον οὕτω θεραπείαν ἡ ὑποκρυπτομένη ἀλήθεια, καὶ ὁ ἐν πολλοῖς καὶ ἄλλοις θαυματουργὸς γνωσθεὶς καὶ τοῦτο δὴ θαυματουργῶν ἐγνωρίζετο. Οὐ πολλαὶ παρῆλθον ἡμέραι καὶ ὁ βασιλεὺς ὅλως ἀπαλλαγὴν τῶν πάθους καὶ καθαρᾶς ἀπελαυσεν ὑγιείας, πλήρης τε τῆς εὐφροσύνης καὶ θαύματος, ἃ μὲν δὶς τὴν ἀστροφὴν, τὰ δὲ διὰ τὴν τῶ ὑγιάσαντος πρὸς Θεὸν οἰκείωσιν.

C 9 Ἔπειτα καὶ ὡς ἀμειψόμενος τὸ μέγα τῆς θεραπείας δώρημα ἐπικαίροις, χρυσὸν πηδίδα μεγαλοψύχως, καὶ ἄλλα ὅσα ἂν ἐπιθυμίαν οἷόν τε παρακαλεῖν, τῶ κατὰ σαρκὰ ζῶντος φημι· ἐκείνῳ δὲ τὰ λιτῶς ὕπω καὶ ἡμελημένως ζῆν, αὐθαίρετον ἀγαθὸν, πασῶν μὲν πλούτου μακαριώτερον, πάσης δὲ δόξης ἀξιωματικωτέρου. Ἀμελεῖ καὶ τὸ τῶ βασιλέως φιλοτίμου τε καὶ μεγαλοδώρου δικαίρους καὶ ἐχυραῖς διεκρύσατο ταῖς ἀπολογίαις· Ἐκεῖνά μοι δίδως, ὦ βασιλεῦ, εἶπεν, ὧν αὐτὸς ἡδέως ἐξεστὶν δι' Χριστὸν, πολλὰ μὲν σὺ κτήσασι, πλεῖστα δὲ καὶ σὺ χρήσασι κεκτημένοις. Πῶς ὧν ἐγὼ λήψομαι ταῦτα, ὧν τὸ ζῆσαι χωρὶς φανερῶς ὄρον ὠφελιμώτατον, καὶ ὧν τὸ ἀποστῆναι φρονίμως; Θεῷ οἰκειωθῆναι καθαρῶς ἀποδίδεικ[ται]; Εἰ δὲ βούλει δι' πολλὴν χρηστότητα καὶ φιλανθρωπίαν χαρισμόν ἡμῖν τι γενέσθαι, μᾶλλον [Θεῷ γενέσθω] καὶ ὕπω δὲ πρὸς ἡμᾶς τὸ γεγονὸς διαβέβηται. Ἔστω δὲ ὕπω, εἰ πλείστου τὸ ἐμοῦ οἰκείσθαι, ὃν τε αὐτὸς οἶδα, καὶ τινὰς τῶν νοσημάτων κατέχων εἰσάγων ἐπιμελείας ὡς ἐμοὶ δυνάμεις ἄξιῶ, εἰ καὶ τοῖς νοσοῦσι καμάτων ἐπιπόθητον αὐτὸς ἐγερεῖς. Τοῦτο γάρ σοι ἀοίδιμον ὄνομα θήσει καὶ προξενήσει μισθὸν ἀναφαίρετον. Ἤκουσεν ὁ βασιλεύς, καὶ τὸ αἰτεῖσθαι ὡς δωρεὰν μᾶλλον ἢ αἴτησιν ἀσμένως προσεδέξατο. Καὶ παραχρῆμα (καὶ γὰρ ἐν τοῖς καὶ ἐν θείοις ἐπὶ ἀνόμε hilaritatem, morum honeſtatem, barbę D squallorum, adſpectus triſtitiam, & quę eum decebant tuga moderationis. Hęc cum ille, admirabili accedente Sampſone, aſſet, contemplatus, non potuit amplius continuri, ſed ſurgens prę immoderata lętitia, num, qui ſpecie vilis erat & abjectus, ipſe, qui erat inſignis Imperio, amplectitur, & ſuaviter admodum oſculatur, non os ſolum, ſed etiam caput, dicens: Certe, o pater, tu es ipſe, qui mihi admirabilitur in ſomnis apparuiſti: quin etiam te morbum meum pollicitus ne curaturum. Hæc cum dixiſſet, ſtatim ingreſſus eſt in regiæ penetralia, Sanctum illum manu tenens; nequa enim exiſtimabat ſe magnum quid facere, illam honorans, cujus admirabilem virtutem mox eſſet experturus. *& eandem ſalutat,*

8 Poſtquam autem ingreſſus eſt Imperator, & num habuit ſecum ſedentem, nondum ſua erga eum benignitate ſatiatus, plura adhuc faciebat. Ejus manus capiens, ſuis imponebat oculis, & eas cum maxima voluptate deoſculans, & in eas diſtillans lacrymas, lętabatur. Morbi E enim, qui eum premebat, necessitas efficiebat, ut homo appareret potius, quam Imperator, & qui humanis flectebatur miſeriis, quam qui Imperatoria efferebatur magnificentia. Verum enim vero hæc magna Imperatoris moderatio & religio, gravem Sancto injecit molestiam, & perinde acſi ei fieret injuria, & in eum nimia exerceretur modeſtia, non potuit tuerri ſilentium; ſed; Ne ſic feceris, o Imperator, neque tam demiſſe & abjecte; exclamabat: nec eo quod in ipſe immodice dejicias & deprimas, efficias, ut damnet arrogantię. In quo enim ſum communibus hominibus ſuperior, qui ſum miſer, & peccatis obnoxius, & opus habeo magna Chriſti benignitate & clementia? Verum enim vero hæc tua fidei abundantia & fervor, eſt futuri a Chriſto auxilii certus nuntius, qui eſt Rex Regum, & poteſt omnia facere. Cum hęc dixiſſet, impoſuit manum parti affectę. Et ea quidem ſuo fungebatur officio. Ipſe autem copia humilitatis volens celare abundantium gratiæ, quibuſdam rebus, quas parti laboranti ea actu impoſuit, narrationem conabatur adſcribere. Sed medicinam, quę applicabatur, vincebat, quæ celabatur, veritas: & qui in aliis fuerat cognitus rerum effector mirabilium, in hęc quoque fuit cognitus feciſſe miraculum. Non multi enim dies prætierunt; & Imperator fuit omnino liberatus a morbo, & eſt integram affectus ſanitatem, repleturſque eſt lętitia & admiratione, illa quidem propter recuperatam valetudinem, hac autem propterea, quod qui eum fanum fecerat, Deo eſſet familiaritate conjunctus. F *ſtudens celare miraculum.*

6 Deinde etiam, ut tantæ curationis beneficio reſponderet, S. Sampſoni aurum donavit ſplendide an magnifice, & quęcumque potuerat innitare deſiderium ejus, qui ſecundum carnem vivit. Illi autem tenuiter & frugaliter vivere, erat bonum per ſe nepetendum omnibus quidem divitiis beatius, quavis vero gloria an dignitate excellentius. Imperatoris certe liberalitatem & munificentiam opportunis & validis recuſavit recuſationibus; Illa mihi das, dicens, o Imperator, quę lubenter reliqui propter Chriſtum, ut qui multas poſſiderem pecunias, & multa habeſem poſſeſſiones. Quomodo ergo ea accipiam, ſine quibus vivere aperte comperi utilius eſſe, & a quibus prudenter diſcedentem Deo eſſe conjunctum, dilucide eſt oſtenſum? Quod ſi pro ſumma tua benignitate & humanitate nobis ali- *Recuſat munera.*

A qua In re gratificari cupias, id fiat Deo potius,
Ex MS. & ita quod factum fuerit, ad nos quoque transibit. Fiet autem hoc, ſi prope meam domuneulam, quam & ipſe habito, & aliquos ex iis, qui morbis laborant, eo introducens curo pro viribus, ægrotantibus domum aptam excitaveris, Hoc enim tibi & clarum nomen pariet, & conciliabit mercedem, quæ auferri non poterit. Audivit Imperator, & quod petitum fuerat, lubenter admiſit, tamquam donum potius, quam petitionem. Et ſtatim (rune enim divinum conſtruebat templum nomine Dei Sophiæ) juſſit, ut id quoque ſimul ædificaretur prompto & alacri animi ſtudio, & eorum, quæ ædificabant, magna multitudine, & omnium impenſarum copia, ipſo quidem ſuppeditante liberaliter, ex magni vero Sampſonis ſententia effecto ædificio. Poſtquam autem pulchre & magnifice ſuit ædificatum, & ab ejus fuit nomine denominatum, protinus illi fuit permiſſum. Et ipſe erat divinus ille Sampſon, cui commiſſa fuerat domus adminiſtrario. d

efficit ut ſibi hoſpitale ædificetur.

p

B to Adjicit autem Imperator alind quoque dignum Imperatoria munificentia. Non exiguam enim ſnorum bonorum partem, & non ſine egregio propoſuo, huic ædi ſanctæ conſecrat, ſumptam ſcilicet ex prædis, quas admirabilis ille Beliſarius ad eum attulerat e terra Aſſyrinrum, *r* quę revera erant præclarę & opimę. Deinde domum quoque munir donis poſſeſſionum, quę & alios ejus ſumptus ſuffeiebant, & ad alimentum medicorum, & eorum, quibus erant

r

f alia commiſſa munera. Cum multos autem annos ſic *f*tranſegiſſet ille Beatus in cura gerenda ęgrotorum, de quibos omnibus erat inſtar patris ſolicitus, & jam ad gravem deveniſſet ſenectutem, & corpus imbecillum ei mortem parturiret, param quidem ęgrotat, & quod poſſet oſtendi eſſe proœminm & occaſio mortis. Moritur autem non triſtis, neque gravitet & ęgre ferens deceſſum, ut ſolent animę, qoę corporis & mundi nimio renentur amore: ſed placide & hilariter, ut qui pulchre ſciret, a quo vocaretur, & a qna pertnibarione ad quam tranſiret requiem, & quantę voluptates eſſent beatam ejus

S. Sampſonis obitus,

& poſt mortem

C animam exceptury. Ex laboribus enim remunerationes, & ſructus noverat ex ſeminibus. Atque Deo quidem digna & mnnda illius anima ad ęceſtem tranſit habitationem: ſaerum vero & ſanctum ejus corpus deponitur honorabiliter in maximo templo Mocii Martyris, *g* utpote quod magnus ille Sampſon ex eo diceretur trahera cognationem, non corpore ſolum, ſed multo ma-

g

gia auimo & moribus. Quam multis autem clarus ſuerit miraculis, quę eſt in rebus omnibus maxime admirabilis, non in vita ſolum, ſed etiam multo magis poſt mortem, neque lingua poteſt dieere, neque auris admittere. Qnomodo enim, eujus nec in hodicruum quidem diem conſtiterunt fluenta miraculorum? Imo vero nec conſiſtent quidem, donec ille idem ſuerit, & ejuſdem miſericordię ad intercedendum pro hominibus apud Deum. Pauca ergo, ſi videtur, ad Dei gloriam, & eorum, qui audiant, delectationem ac utilitatem ex iis, quę poſt ejus hinc exceſſum facta ſunt, proſequator oratio.

miracula

ANNOTATA F. V.

a *Menologium Conſtantini Porphyrogeniti habet, eum fuiſſe conſanguineum Conſtantini Magni. Mena vxcuſa nihil habent de ipſius familia.*

b *A Patriarcha Mena non potuiſſe Sampſonem ordinari Sacerdotem dictum eſt in Comment. prævio n.* 58

c *Regnavit Juſtinianus Magnus ab anno Chriſti* DXXVII *ad* DLXV.

d *Erat hoc xenodochium, ac habet Cangius in Conſtantinopoli Chriſtiana lib.* 4, *inter ædem Sophianam & ædem Irenes. Et, ut ibidem ait Cangius, extat Epiſtola Innocentii III Pontificis lib.* 13. *Epiſt.* 17 *qua confirmat præceptori & Fratribus hoſpitalis* S. Sampſonis *Conſtantinopolitani donationem caſtelli, quod Gavrlis nuncupatur, factam ab Henrico Imperatore CP. Meminit etiam ipſius xenodochii Jacobus de Vitriaco in Hiſt. Occiden. cap.* 29 *his verbis:* Quemadmodum ſunt Hoſpitalia ſancti Spiritus in Romana urbe

&

D αὐτὸν ἐπέτρεπε σωμοδομεῖσθαι προτυμία τῆ ψυχῆς, ἢ οἰκοδομήσειν πολυχειρία, ἢ δαψιλείᾳ πάσης ἀναλώματος, αὐτὸ μὲν παρ' ἑαυτοῦ φιλοτίμως, μετὰ δὲ τὸ ἄριστον τῷ Μεγάλῳ τὴν οἰκοδομίας πλοῦτον πραγματεύεις. Ἐπεὶ δὲ ἡ φιλοδομία λίαν φιλοκαλως ἔ μεγαλοπρεπῶς, ἢ ἑνὸς ἀυτῆ ἀξιῶτο, ἀθὺς ἐκείνῳ τὸ ἐπιτράπειν, ἢ αὐτὸς ἰδὼ ὁ θεῖος Σαμψὼν, ὁ τῶν τῆ οἴκω προσασίαν πεπιστεύμενος.

10 Προσέθηκε δὲ βασιλεὺς ἢ ἕτερον, βασιλικῆς ἄξιον μεγαλοδωρίας, ἀπομοιραν ἐκ ὀλίγων, ἀὸ ἐξ ὀλίγης προαιρέσεως τῷ ἁγίῳ τούτῳ οἴκῳ καθιερῶν, ἐκ προνομῆς δοτὸ διαιρεθεῖσαν, ἃς ὁ Θαυμασὸς Βελισάριος ἀπὸ τῆ Ἀσσυρίων γῆς ἐκείνῳ προσαγαγὼν τῷ, λαμπρᾶς τῷ ὄντι καὶ φιλοτίμου. Εἶτα ἔ σωμάτων δωρεαῖς ἀρτύνει ἔ οἴκον, ἱκανῶς ἐχόντων εἰς τε ἄλλας αὐτῆ δαπάνας ἔ πρὸς ἰαβῶν συμβασία, ἔ τῆ ἐπιτραπέντος αὐτῆ λειτουργίας. Ἐπὶ πολλοῖς ἂν τοῖς χρόνοις ὅπως ὁ Μακέλλος διαπράσας τὰς παῖς τῶν καμόντων ἐπιμελείας, ἢ πατρικῶς πάντων ἔ λίαν καθυμονικῶς προμαθόμενος, ἐπεὶ ἢ εἰς βαθὺ γῆρας ἦδη παραδὺς ἦν, ἢ ἀδυνάτως ἔχον αὐτῷ τὸ σῶμα τῷ πλάτει ὧδωσι, νοσῶν μὲν ὀλίγα ἢ οἷα προοίμια δείκνυθαι πάντα ἔ ἀφορμὴ θανατ. Θνήσκει δὲ οὐκ ἀθυμῶν, οὐδὲ βαρυνόμενος, οὐδὲ τῷ μεταθέσιν δυσχεραίνων κατὰ πᾶς φιλοσωμάτως ψυχᾶς τὸ ἢ φιλοκόσμες, ἀλλὰ πρᾴως ἔ ἱλαρῶς, ἀπ' γῆς δ' ἀκεμβῶς ἐπεσαμένος ὑφ' ὃ καλεῖται, ἢ ἐξ αἵας περιφορᾶς εἰς οἵαν κατάστασιν μεταβαίνει, ἢ οἷαι τῷ μακαρίαν αὐτὴ ψυχῇ ἀπολαύσεις ἐκδέξονται· ἐκ γὰρ τ πόνων πᾶς αὐτίδοσις, ἐκ τ ἀνωμάτων π ἥδη ἢ τὰς καρπᾶς. Ἡ μὲν οὖ ἀξιοθέος ἐκείνη καθαρὰ ψυχὰ πρὸς ὠρανὸς οἰκήσεις μεταφοιτᾷ· τὸ δὲ ἱερὸν σῶμα ἢ ἅγιον τῷ μεγίστῳ ναῷ Μωκίῳ τῷ μάρτυρος πανσέπτως ἐγκαταθέται· ἄπ δὲ ἔ συγγένειαν ἦλθεν ἐκεῖθεν τὸ Μεγάλα φαμιζομένε, ἢ πλείως ἔχειν, ὡ κατὰ σῶμα μόνον, ἀλλὰ ἢ πλέον κατὰ ψυχὴν δαλαδὴ ἔ τὰς ἕξεις. Ὅσοις δὲ τῆς Θαύμασιν ἀδόξαθα ὁ τὰ πάντα Θαυμασιώτατος, ὡ κατὰ τὸν εὐπυθα ζωὴν ἁπλῶς, ἀλλὰ μετὰ τ Θαῖτον πολῷ μᾶλλον, ὥτε γλῶτταν δίωσαν λέγειν, ὠτ' ἀκοὰ παραδέχεθαι. Πῶς γὰρ, ὃ μηδὲ μέχει ἢ νῦν οἱ τῶν Θαυμάτων ἔτασαν ῥοαὶς· μᾶλλον δὲ ὐδὲ στήσονται, ἕως ἂν ἐκεῖνος ὁ αὐτὸς ᾖ, ἢ τοῖς αὐτῶ χρῆται πολύγχυτος ὑπὲρ ἀνθρώπων πρὸς Θεὸν διαπρεσβεύμενος; Ὀλίγα νῦνυν, εἰ δοκεῖ, πρὸς δόξαν Θεῦ ἔ τῆ τ ἀκούοντων ὠφέλειαν, τ μετὰ τῆδε ἐντεῦθεν αὐτὸ μεταθέσιν γενομένων τῷ λόγῳ μεταλαπτέον.

E

F

A & S. Sompſonis in Conſtantinopolitana civitate, & B. Antonii in ipſo capite, & B. Mariæ Ron- D
ſciovallis in introitu Hiſpaniæ, & alia quædam Deo grata & pauperibus peregrinis ſeu infirmis valde neceſſaria.

e Transferri id oportet poſt mortem Sampſonis : *vivente etenim Sampſone xenodochium hoc ſatis miſere habebat, ut habetur infra ſub finem num.* 17 : *quamvis, quod ad ſtructuram attinet, ſatis magnificum fuerit, ut dictum eſt in Commentario prævio num.* 15.

f Hæc non intelligenda ſunt poſt conditum a Juſtiniano xenodochium : verum de cura & ſolicitudine quam etiam prius ægrotis & pauperibus impenderat : poſt ſtructam enim xenodochium unum alterumve annum tantum ſupervixit.

g De S. Mocio Martyre actum eſt die 21 *Maji.*

CAPUT II.

Miracula poſt mortem.

11 Καὶ πρῶτόν γε τοῦτο, ὃ καὶ γλῶτται πολλαὶ ἄδουσι, καὶ βίβλοι φέρουσι, καὶ παῖπης πιεζόμενοι, ἓν κατὰ τὴν τῆς μεγάλης, φημί, καὶ μεγάλου βασιλέως λαμπρὸς Ἰουστινιανοῦ τοῦ δήμου φορὰν, ἥτις γέγονε κατ' αὐτὸν σωτῆρι, γοερόν τε ἅμα καὶ σωτήριον· ἔνθα πολλοί τινες χεῖρας ἐφιλοτίμουν, πῦρ ἀπαλέασαι, τοῖς λαμπροῖς τῶν οἴκων καὶ πολυχρύσοις, κατὰ τὸ ἐξαίρετον ἑπτὶ δόξαν τοῦ τόπου. Ἀρχὴ μὲν οὖν τοῦ κακοῦ ἀπὸ τοῦ μεγίστου ναοῦ τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ἐπὶ τὰ κύκλῳ διανεμηθὲν ἅπαντα, εἶτα καὶ μέχρι τῶν λαμπρῶν τούτου οἴκων τοῦ θείου Σαμψὼν ἐλήλυθε· καὶ τὸ προσωπεῖον βρέμειν ἔπειτα, ἐπιδοξότερον ἢ ὅσον οὔπω, καὶ παντελῶς θαλάττῃ τῷ οἴκῳ φθορᾶν. Τί οὖν τὰ μετὰ ταῦτα; πολλαὶ μὲν ἀντιτρόφως τῆς προλαβούσης ἐπιστοῦτο περὶ αὐτὸν χεῖρες φιλοχείρεσι καὶ φιλάνθρωποι, τί μὴ ποιοῦσαι, ἐπὶ τῷ γενέσθαι δυνάμενον, ἃ μηχανώμεναι πρὸς ἐπίσχεσιν τῷ πυρὸς ῥύμης· ἀλλὰ τὸ δεινὸν ἀνίκατον ἦν, καὶ πάσης ἰσχυροτέρα βοηθείας· ἥπτετο δ' ὅμως, καὶ κρείττων ἦν τῆς Μεγάλης προσταξίας γίνεται. Ἡνίκα γάρ, ὅσα, οἱ θεῖοι τῶν Σαμψὼν ἐξιόντα θεωρεῖν, κύκλῳ τὴν ὀροφὴν περιθέοντα, ἐπιτιμῶντά τε τῷ πυρὶ, καὶ οἷονεὶ ἐμβεμιώμενον, ἐκ τῆς ὁρμῆς αὐτῷ παραδόξως ἀναχαιτίζοντα, ὥστε τῷ θεάτρῳ ἐκείνῳ ὥσπερ καταπλαγέντι, εἰς ὀπίσω πως ἐχωρεῖ, καὶ ἀνεκόπτετο· ἔπειτα βροντῆς ἀθρόας καταῤῥαγείσης, ὄμβρος, οἷος δαψιλὴς ἐπερρύη, ὡς σύμπαν ὅσον, τὸ μὲν πῦρ ἀποσβέσαι, διασωθῆναι δὲ καὶ τὸν οἶκον πλὴν τῆς ὀροφῆς ἁπάσης.

12 Προσκείσθω καὶ ἕτερα θαυμάτων, ἃ πάλαι πολλαῖς πρότερον γενόμενα χρόνοις, διὰ ἀπορίαν καινῶν καὶ προσφάτων (οὐδὲ γὰρ ἐκλείπουσιν ἄχρι νῦν ἐκ ποταμῶν μιμήσεα ῥέοντες ἀενάως) ἀλλὰ τὰ μικρῷ πρόσθεν γεγενημένα, ἵνα καὶ πλέον ὦσι πιστὰ εἶναι, τὰ μὲν αὐτὸς ἐκείνης διηγεμένης ἀκούσας, τὰς ἐκ χαρίτων ἀπειλημένας, γλώττας φιλαλήθεις καὶ τῷ ψεύδει παντάπασιν ἀπεχθανομένας· τὰ δὲ ὡς γένοιτο προσήκοντας ἢ ὑπερεπίστασθαι ἢ ἄλλως φιλοτιμουμένους αὐτῆς ἐκείνοις τοῖς ἐκ θαυμάτων πεπειραμένοις. Λυτίκα γοῦν Θεόδωρος, ὁ τῷ Σπαθαρακουβικουλαρίῳ διαπρέπων ταγματι, ᾧ πολλὴν ἡ ἀρετὴ μαρτυρεῖται, χρηστὸς μετὰ ἀληθείας, καὶ μεγαλοπρεπὴς ἀπιστεῖσθαι. Οὕτως ὑπηρέτης ἦν, καὶ ὑπηρετῶν οἰκειότατος, Λέοντος ἐκείνου φημὶ, ὃν ἐκ τῶν Πατρικίων τε καὶ Πραιποσίτων ἔσχε χορὸς, καὶ ὃς μεταλλάξαι μὲν ἐκ τοῦ Δρουγγαρίου τῶν πλοίμων, μεταλλάξαι δὲ καὶ τῷ τοῦ Λογοθέτου τοῦ δρόμου ἀρχῷ, ἐφ' ᾧ καὶ πίθηκεν ἡ πλέον μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον, ἢ μῆνας τρεῖς μέγιστον, πλέον. Τυγχάνει γὰρ τῷ Θεοδωρίτῳ ἔτι καὶ νῦν [Λέων οὗτος] ὁ συνυπηρετῶν τῷ πατρὶ Λέοντι, ἀλλὰ καὶ οἰκείως ἔχοντος καὶ ἰδιωτικῶς τινος, Πρωτοσπαθαρίου τε γὰρ ἦν, καὶ ὡς συνήθης ὀνομάζεσθαι, ὑπὸ τοῦ Μανελαβίου, φί-

12 ET primum quidem ſit, quod & multæ linguæ canunt, & libri ferunt, & omnes eredent; quod in populari tumultu, adverſus Joſtinianum, magnum illum & clariſſimum Imperatorem excitato, *a* accidit. Illo tempore audaciſſimorum atque inprimis temerariorum hominum manus, ignem ferentes, prælatiſſimas & ditiſſimas ædes aggrediuntur; atque principium incendio dant a maximo templo Dei Sophiæ, quod cum in orbem omnia exediſſet, deinde ſerpens venit uſque ad prælatas ædes divini Sampſonis, & tectum arripit celeriter, & fremens ulterius procedit: exiſtimabatuque fore, ut mox tota domus omnino interiret. Quid ergo eſt poſtea conſecutum? Multæ quidem ex adverſo in eo movebantur manus gratæ & piæ, nihil non facientes, nihil non molientes eorum, quæ poſſunt fieri ad ignis cohibendum impetum. Sed malum erat inexpugnabile, & omne ſuperabat auxilium. Vicitur tamen, & eo fuit potentior cuius magni Sampſonis. Fuerunt enim, fuerunt, qui tunc digni ſunt habiti divinum videre Sampſonem per tectum circumcirca curſitatorem, & ignem increpantem, & veluti frementem, & admirabiliter ejus impetum retardantem. Cujus quidem ſpectu ignis velut obſtupefactus retrocеſſit: deinde cum tonitru repente erupiſſet, copioſa quoque effluxit pluvia, quo factum eſt, ut ignis extingueretur, & domos conſervaretur illeſa præter tectum. *b*

12 Adjiciantur alia quoque miracula, non quæ multis ante annis facta ſunt, quod deſint nova & recentia (non enim in hodiernum uſque diem deficiunt, utpote perennes imitantia fluvios) ſed ea, quæ paulo ante contigerunt, ideoque ſunt magis credibilia; quæque relata fuerunt, tum ab iis ipſis, qui beneficia conſecuti ſunt, viris veridicis, & omnia mendacii oſoribus: tam ab illis, qui aut conſanguinei, aut famuli, aut aliter familiares fuerunt iis, in quibus miracula patrata ſunt. Adſit igitur Theodoritus, Spatharo cubiculario *c* inſignis, cujus teſtatiſſima eſt *e* virtus, probitas, veracitas, & ſumma animi moderatio. Is erat famulus, & famulorum familiariſſimus, & fideliſſimus Leonis illius, qui erat ex ordine Patricioium, & Præpoſitorum, quique geſſit Magiſtratum Drungarii *d* Claſſiariorum, *d* nec non Ratiocinatoria *e* curſus; in quo diem *e* clauſit extremum, non amplius quam menſes, ut ſummum, quinque poſt obitum illius. Erat Theodorito huic etiam ſocius ex numero ſecum famulantium illuſtri Leoni, & ipſe Leo dictus, Domino ſuo earue atque familiaria. Erat enim Protoſpathatius, *f* & ut mos eſt nominare, in Manelabio *g*. Hic ſummus erat Theodoriti *f* amicus, & unanimis ſocius in miniſterio. *g*

Incendium Conſtantinopoli divinitus extinguitur.

a

E

b

F

Huic

A Huic autem Leoni cum aliqua de causa succ. ex MSS. crevisset Drungarius, eum habuit suspectum, & tempore non parvo eum a consuetu removit familiaritate, & ab ea, quam prius habebat, fiducia. Sum quoque ego testis Drungarii adversus Leonem indignationis, vidique aversionem ejus & diuturnam separationem. Imo ego quoque rogavi pro Leone, ut qui essem Drungario amicus & familiaris. Valde itaque angebatur Leo, & magna afficiebatur animi ægritudine, dolorque vel ipsa ossa & medullas tangebat, & valde consumebat. Quin etiam Theodoritus idem jugum trahebat, ut dicitur, ejusque movebatur misericordia, gravique dolore afficiebatur, legibus cedens amicitiæ, ut qui esset amicus, & in ministerio socius, ut prius est ostensum.

13 Cum itaque ferre non posset, Leonem sic affici, ausus est verbis suum aggredi Dominum (neque enim facilis ad eum patebat aditus, & asper erat in sermonis congressione, maxime inter famulos) & prudenti ista

B tatione, pro eo rogavit: Petit, dicens, Leo petit: timeadum est, ne sibi grave aliquid faciat; quod quidem certe nolimus; neque simus auctores ejus mortis. Miser enim jam extabuit, & est sane consumptus, non ferens tuam avesationem; & statim amittet etiam animam. Hoc cum non semel, sed sæpe dixisset, assiduitate & opportuna persuasione bene reconciliat Leoni Dominum suum; jubetarque ipsum adducere in conspectum ejus. Ille vero præ nimio gaudio ac festinatione (dum forte debebat per scalas descendere) impeditum alicubi pedem graviter luxat; jacetque sine voce, immobilis & dolore fractus, ac ægre tandem delatus est ad lectum. Tres dies præterierant, & ipse sic jacebat supinus, mutus, stupefactus, somni & nihi eapers, nec aquam quidem admittens, nec omnino se movens; sed veloti lecto affixus, & a re inanima nihil differens: Sanctum tamen etiam tacendo rogans, videt eum stantem ad extremum lecti, tangentem talum pedis affecti, & dicentem: Surge, nihil erit tibi amplius mali. Simul autem atque hoc dixit, simul dispatuit, spectante Theodorito, & præ stupore nihil loquente. Postquam vero magnus ille Sampson procul fuit ab oculis, ad se tedit

S. Sampson per visum curat Theodoritum

C Theodoritus, & novo veluti spiritu animatur, sibique restituitur; oris quoque & linguæ usum recipiens, læta voce glorificabat Deum subsufurabatque, Sanctus iste est Sampson: & statim ministrum est allocutus, dicens: Surge Basili (ita enim is vocabatur) & da mihi vestem, ut me indusim: & simul pedem tetigit. Eum autem videns sanum, alteri manum admovit, qui erat illæsus ab initio. Rei enim admirabilitas eum reddebat prope remotæ mentis, & erat tamquam sui oblitus, & dubitans, & hesitanti similis. Nimium enim gaudium & bonum inexpectatum ac præter opinionem eveniens, mentem solet dimovere. Ubi autem comperit ambos esse sanos, alacri statim animo & pedibus tendit ad sepulcrum ejus, qui misero curationem impertierat, & beneficium ei tefert acceptum, gratisque pie agit, ut solet grata & memor animus.

14 Huic vero Theodorito accidit, ut Sanctus ille in ulio quoque miraculo, quod circa Dominum ejus factum est (quisnam autem is sit, jam ostensum est) inferviret. Sed quomodo id accidit, Cum Drungarius hic Leo aliquando equitaret? evenit, ut equus illius pedem muro illidens, eum

λος τῷ Θεοδωρίτῳ ἐς τὰ μάλιστα ᾗ σωματικὰ D
ρισμὸς ἐμοὶ ψυχος. Τοῦτο τοίνυν τῷ Λέοντι ὁ
Δρουγγάριος κατά τινα πρόφασιν χαλεπήνας, ἐξ
ἀῤῥωστίας τε ἔθετο, ᾗ παῤῥησίας αὐτὸν ἀπέστησε
τὸ σωμᾶσθαι, χρόνον ικὶ βραχύν. Μάρτυς εἰμὶ
ᾗ αὐτὸς ὁ πρὸς τὸν Λέοντα χαλεπαίνοντος τοῦ ἀνδρὸς,
ᾗ τὴν ἀποστροφὴν οἶδα, ᾗ τὴν χρονίαν ἀποστα-
σιν. Καί γαρ ᾗ αὐτὸς ἤξίου ὑπὲρ τοῦ Λέοντος,
φίλος ὢν ᾗ σωμᾶσθαι τῷ Δρουγγαρίῳ. Ἡνίκα
τοίνυν ὁ Λέων μάλα σφοδρῶς ᾗ ἀθυμίᾳ σωνείχετο, ᾗ ὁ λυπῶν εἶχε, ᾗ αὐτὸν ὀδυνῶν ἀπεπνι-
γεν ᾗ μυελῶν, ᾗ ἰσχνὸν ἐποίησε. Ἡν δὲ τὸ
λυπῶν οὐ μόνον τὸν Λέοντος, ἀλλὰ μὴν ᾗ Θεοδώρι-
τος ὁ αὐτὸν εἶλκε ζυγὸν τοῦ λογε, ᾗ σωνῆλγεν
αὐτῷ ᾗ σωνέπαχε, τὰμοὶς εἶχον φιλανθρω-
πίας, ἅτε δὴ φίλος ὢν ᾗ σωμαθρίας, ὥσπερ
ὁ λαγος φθάσας ἐδήλωσεν.

13 Ταυτῃ τοίνυν μὲ δὲ φέρων ὑπὲρ πάντα
τὸν Λέοντα καθορᾷν, ἀπετόλμα δηλαδὴ ᾗ παρεκινδύνευε πᾶς λαγος πᾶς πρὸς τὸ ἑαυτῶν δε-
σπότην (σφόδρα γαρ δυσπρόσιτός τε ᾗ δυσμίλικτος ὁ ἀνὴρ, ᾗ μάλιστα ἐν ὑπηρέταις) καὶ
κῆδος περὶ αὐτοῦ ἔσεσθαι τῷ ἐμφρονα. Οἰκτίρατε,
λέγων, ὁ Λέων πιέζεται· δέος μὴ ᾗ δράσαι μέν
τι τῶν χαλεπῶν, ὧσπερ αὐτίκρυς ὁ βουλόμεθα,
μὴ δὲ θανάτου καταξῶμεν αἴτιοι· πάντα γὰρ ὁ
δύσυχος ἤδη τὸ δεδαπάνηται, τῶν ἀποστροφῶν
ὁ φέρων τῷ σῶν, ᾗ ὅσον ὑπω ἀποβαλεῖν καὶ E
τῶν ψυχὴν. Τοῦτο μὲν ἀπαξ εἰρηκώς, ἀλλὰ καὶ
πολλάκις, τῷ σωνεχεῖ ᾗ δικαίῳ πείθει, καὶ
τὴν καπλλαγὴν πρισβεῦσι καλῶς τῷ Λέοντι.
Εἶπε ᾗ εἰς ὄψιν αὐτὸν ἀγαγεῖν κελεύσεις, ἐκεῖ-
νος ἐκ τῶν ἄγαν περιχαρείας (ἀλίμακα ὑπω
συμβαν κατιὼν) καὶ τῷ ταχει συμποδισθεὶς,
διάστροφός τε ᾗ ἐξάρθρος τὸν τῦ ποδὸς ἁρμονὴν
γίνεται· ᾗ ἀδὺς ἀφωνὶς τε ᾗ ἀκίνητος ἦν, ὑπὸ
τὴ περιωδυνίας ἀπορῥαγεὶς, ὁ κλίνη τε εἶχε τῦ-
τον, μᾶλις πρὸς αὐτὸν ἐκκεκομισμένον. Τρεῖς
παῤῆλθον ἡμέραι, ᾗ αὐτὸς ὕπνος ἐκεπῦπτεις,
ἄφωνος ἀῦπνός τε ᾗ ἄχανὴς ᾗ ἄσιτος, ἐδὲ ὕδα-
τος προσιέμενος ἐδαμῶς, ἐδὲ κινηθεὶς ὅλως·
ἀλλ' εἰονεὶ τῇ κλίνῃ προσηλωμένος ᾗ ἀψύχῳ
διαφέρων ἐδέν. Διόμενος μεντοι καὶ σιωπῶν τὸ
Ἁγίε, ἐῤῥᾷ τῦτον παρὰ τὰς προποδας ἑστὼ-
τα ὁ κλίνης, τὸ ἀστραγάλε ὁ ἁπαφώμενον τῦ
πιπτοῤῥόπος ποδός, ᾗ Ἔγειραι, ἐρακοπα, ἀκ-
κὸν γάρ ἐσί σοι τὸ παραπαν ἐδέν· ἅμα τε ἔφη
τῦτο, καὶ ἅμα ἔξεσε, βλέπαντος τῦ Θεοδωρίτου F
τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ σώματος μηδὲ φθίγγεσθαι
δυναμένου. Ἐπεδὴ καὶ ὁ Μέγας πόῤῥω παρθαλ-
μῶν ἦν, ἐπαίσιος μὲν ὡς ἑαυτὸν ὁ Θεοδωρίτος,
ᾗ εἰονεὶ ψυχῶται, ᾗ κινημάτων παρόμοιος δεικ-
νυται, φανῆναι δὲ ᾗ τὸ σῶμα ὥσπερ πρότερον εἶ-
χε, δεξάζων τε ἐπὶ ὁ Θεὸν, φωνῇ φαιδροτέρᾳ,
ὡς δὲ ᾗ ὑπερθυμούμενος, Ὁ ἅγιος ἐσι Σαμ-
ψών. Καὶ αὐτίκα [πρὸς] ὁ ὑπηρετήμενον,
Ἀνάστα, ἔφη, Βασίλειε (τῦτο γὰρ ἐκαλεῖτο) ᾗ
τὰ ἱμάτιόν μοι δός ἐπενδύσασθαι. Καὶ ἅμα τῷ
ποδὸς ἅψασθαι, ᾗ ὑγιῆ πανταχόθεν, θαῤῥῶν ὁ χεῖ-
ρα πρασῆγε τῷ ἐξ ἀρχῆς ἁπαθεῖ· ἐδεκτο γὰρ
αὐτὸν μικρὸν ᾗ ἐκφορὰν ὁ παραδοξοποιία τῦ πρᾶγ-
ματος, ᾗ ὥσπερ ἐκλαθόμενος ἑαυτῦ, ᾗ ἀμφι-
γνοῶν διέκειτο, ᾗ ἀπορημένῳ ἐοίκει. Λῶιος τε
δὲ ᾗ ὁ περιχαρὴς ᾗ τὰ ἀδόκητον ἀγαθὸν, οἶδεν
ἐξισᾶν ὁ μετρίως. Ὡς ὃν ᾗ ἀμφότερος ἐῤῥῶσθαι
διέγνω, αὐτίκα πρῶθυμος προθύμοις πασὶ,
πρὸς τὸ θεραπεύσαντα πέρον, ὁμολογεῖ τὴν
χαριν, ᾗ τὴν δικαιοσύνην, ὥσπερ οἶδεν ἀγωνι-
ῶν ψυχὴ, θεοφιλῶς ἀποδίδωσι.

14 Τῷ Θεοδωρίτῳ δὲ τέτῳ ᾗ ἑτέρῳ θαύματι,
ὃ περὶ ἑαυτῷ πεπραχται κυρίου (δῦλος δὲ ἦν,
τίς ἐτός ἐσιν) ἐξεγενετο ὑπηρετῆσαι, ἀλλ' ὅπως ἁρα
καὶ

καὶ ἐξιγεῖτο. Τῷ Δρυγγαρίῳ Λέοντος, τῷ δὲ ἱπποκόμῳ τινὶ, συμβαίνει τὸν ἵππον πίπτειν προσάρξασθαι τὸν ἰκτῖνα πόδα πλῆξαι καλῶς. Εἶχε γὰρ οὕτω πονηρῶς ὁ πούς, ὡς παρὰ ὀλίγον, ἀλλ' οὐ ἅμαξαν συχναῖς. Εἶπε γὰρ τοῖς ἰατροῖς ὅπως ἔχων ὑπεδέχοντο, πρὸς τοῦτο αὐτοὺς ἀναγκαίως παρεσκεύασε καὶ χειρουργίαν. Ἡ μὲν οὖν ἡμέρα πρὸς, ὅπως δόξεται τοῖς ἰατροῖς ὁρᾶν· Ὁ Νικόλαος (εἷς δὲ καὶ αὐτὸς τούτων ἦν, τῷ Δρυγγαρίῳ πενθερὸς ὢν) ὁρίζεται ἐπανελθεῖν αὐτὸς τοῦτο πρωΐ. Κατὰ δὲ τοῦτο τὸν καιρὸν ἐπανῆλθον, ἐπιφαίνονται τῷ Θεοδωρίτῳ ἄνδρες τρεῖς, ὧν οἱ μὲν εἰσιόντες τὸ Δρυγγαρίου, τὸ κῦμα Ῥωμαίοις καὶ περιβολῶ. Οἷς ὑπαντήσας, Πῦ δὴ ἄρα ἐστέ; ἔφη. Καὶ αὐτοὶ πρὸς ἅμα φωνῇ, πρὸς δὲ καὶ τῷ βλέμματι, Πρὸς τὸν κύριόν σου τὸν δεσπότην, εἶπον. Πρὸς ταῦτα τῷ Θεοδωρίτῳ λέγειν ἐπῆλθε· Λῆρος ἡγοῦμαι τοῖς κυρίοις, οἷα λυπεῖ τῷ Δρυγγαρίῳ τὸν γόνυ ἔχει, ὡς τάμερον μᾶλλον τοῖς ἰατροῖς τοῦτον τῷ ποδὶ ἐπεῖναι ἐπιτρέψειεν; Οἱ δέ, Οὐ φασιν, ἀλλὰ τοῦτο σοὶ μὴ παραδεῖξαι· ἡμεῖς γὰρ πρὸς αὐτὸν ἐλθόντες ἐσόμεθα καὶ Παρασκευῆς, καὶ αὐτὸν προλαμβάνομεν. Ἐῶσιν οὖν τοὺς ἰατροὺς ἐργάζεσθαι βουλομένους, καὶ τῷ ποδὶ ἐπαγαγεῖν τὸν ἰμάντα, εἴργει ὁ Θεοδώριτος, ἐπιμνησθεὶς αὐτίκα τοῦ ὄψεως, ἀφαιρούμενος ὅπως εἶχε ἐξαγασάμενος, καὶ αὐτὸς δὲ μαθόμενος, καὶ μὴ παροπτᾶσαι ἄνευ τοῦ ὄψιν δίκαιος κρίνασθαι, ἐπεῖχον. Ὡς δὲ ἡ Παρασκευὴ παρῆν (ὦ Χριστὲ, τῶν σῶν μεγαλείων, ὡς θαυμαστὸς εἶ ὁ Θεός σου τοῖς ἁγίοις!) ὁ πᾶς λαὸς, οἷος πρὸ τοῦ παθεῖν ἀκραιφνὴς καὶ ὅλος ὑγιεινότατος, οὐκ ὄντως τομᾶς, ἀλλ' οὐδέ τινος ἄλλης ἐπιμελείας δεόμενος.

15 Οὐ τοῦτο μόνον ὅπερ ὁ πειρασθεὶς Λέων, ἀλλὰ καὶ ἑτέρας ἀπέλαυσε τῆς Μεγάλου θαυμαστουργίας νόσῳ τὰ βαρύτατον πεπειρᾶσθαι, τοῖς πᾶσιν τοῦ σώματος μέρεσιν ἀδυνατοῦς, πρὸς δὲ γόνασι μᾶλλον ὡς χεῖρας ἀχρήστοις αὐτοῖς, καὶ μηδὲ εἰσιέναι ὅσιοις, εἰσίεναι· εἰ μὲν γὰρ ὁμαλεῖ τόπῳ καὶ πεδινῷ βαδίζοιεν ἴσως αὐτῷ κατὰ πολλὰ ἐκ ἀδυνάτων, κλίμακα δὲ ἀναβῆναι, ἢ ὁδὸν πρὸς αὐλὴν τινα, ἐξ ἀναγκαίων ἄλλων αὐτῷ τὸ ἐγχείρημα. Ἰατρῶν μὲν πάντων καὶ τῶν ἄλλων βοηθῶν ἐπαγγελλομένων οὐδὲν πλέον τῶν ἐπαγγελιῶν ἀπέλαυσε καὶ πᾶς ἐλπίσιν εἰσδῦναι μόνας. Εἶπε δὲ τῷ Λήθης μνήμας ἐπιλαβόμενος, φρονεῖ τι θειοτέβιστερον καὶ πρὸς τὸ ὠφελῆν ἀληθέστερον, τῶν ἄλλων παύσων ὡς ἀσυμπόνων ὑπερειδὼν τῷ ἑαυτοῦ προσείς πόρῳ, εἰ ᾧ γενόμενος πραγματείας μετὰ χρῆναι τισιν, ἃ δὲ πολυμερὴς ἄλλως προσδρομὰς, ἐχρῆ δὲ μάνην τόπῳ καὶ ἀλοιφῇ τῇ ἐκεῖθεν βλύζοντος μύρου ἐπὶ τοῖς γόνασιν αὐτοῦ τοῖς πεπονακόσιν· ἣ γενομένου, ἀποβέβληται μὲν ἀθλίως τὰς τοῦ νόσου πόδας, ῥώννυται δὲ τοῖς ποδὰς ῥᾳδίως ὑποπαίτιλω. Ἔπειτα καὶ ὑγιαίνοντι ὅλῳ σώματι καὶ ἁδομένῃ ψυχῇ, πρὸς τὸ οἶκον ἐπαίσιος τὸ οἰκεῖον. Πλὴν ἀλλὰ δεῖξαι βουλομένους, ὅτι μὴ πρὸς ῥᾳθυμον ψυχὴν περὶ τὰς χάριτας ἡ ἀργυρία· ἀλλὰ πρὸς ἀγνώμονα μᾶλλον καὶ ἀφαπτιλῶ, ἐπεὶ πρὸ τῶν θεῖον τόδε Σαμψὼν οἶκος κάμνων καὶ τὸν καὶ εἰς γόνυ κλιθεὶς, ὅσον ὑπ' χρήμασι ἐ αἰαλώμασι τοῖς οἰκέταις, αἰτεῖται τὸν χρεῶν Κωνσταντίνου (ἐκεῖνος γὰρ καὶ ὁ τοῦ κράτους) ἐγχειρίζεσθαι οἱ τὰ οἰκοδομήματα. Ὁ μὲν οὖν ἐδίδου, ἔδει γὰρ οἷος τὸν ἐπιμέλειαν ὁ ἀνήρ. Αὐτὸς δὲ λαβὼν, οὐκ ἀνῆκε, ἐ χερὶ, τὸ τῶν λόγων, ἐ ποδὶ συμβαλόμενος, ἐ πᾶσαν εἰσάγων ἐκεῖ τὴν σπουδὴν, ὡς αἰσχυνεῖ τε ἐ ἀρχὴν τοῦ ἔχειν καθ' ἑαυτὸν παρασκευάσειν.

16 Οὐ δὲ τῶν παραλειπέων ἄξιον, ὃ καὶ ἰασάμενον καὶ αὐτὸν ἐπὶ ἄμφω ἰαθέντα σημαίνει· ὁ μὲν γὰρ καὶ ὁ πειρασθεὶς Λέων. Σαμψὼν δὲ ὁ θεῖος ὁ ἰασάμενος. Τὸ ἄλγος τὸ ποδὸς, ἐνίοις ἐ τῦτο ἢ ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου ἐπισαινόμενον, ὃ καὶ τῷ ἐκείνου

A

B

C

feriret gravitor. Male autem ſe habebat pes, non brevi aliquo tempore, ſed multis diebus. Deinde eum ſic affectus oſtenderetur medicis, eos ad neceſſarium ſectionem & chirurgicam operationem propellebat. Atque erat quidem dies quartus, quo medicis viſum fuerat ſic facere. Et Nicolaus (erat autem is quoque unus ex iis, qui ſerviebant Drungario, & ejus domum complebant) ſtatuerat ipſe afferre ſectionem. Illa vero nocte apparent Theodorico viri tres, domum Drungarii ingredientes, habitu & amictu Romani. Quibus factus obvius, Quonam iſtis? rogavit. Illi autem voce & aſpectu placida: Ad Dominum tuum accedimus. Ad hæc autem Theodorito venit in mentem, ut diceret: Sed vos, o Domini, latet, quanto in præſenti dolore laboret Drungarius, & quod ſint hodie medici illius pedi ſectionem adhibituri? Illi autem; Nequaquam, inquiunt: & tu id ne crediderit. Nos enim ad ipſum venturi ſumus in Paraſceve, & malum ejus inſpecturi. Mane ergo medicos jam valentes manum admovere upeti, & pedi iuſerre ſectionem, prohibuit Theodoritus, ſtatim recordatus viſionis, & eis narratus, quemadmodum ea ſe habuiſſet. Quam cum ipſi intellexiſſent, & viſionem non eſſe deſpicienda pie judicaviſſent, abſtinuerunt. Cum vero jam adeſſet Paraſceve (o tua Chriſte magnalia! Quam admirabilis Deus in Sanctis tuis!) pes erat qualis antequam læderetur, purus, & totus ſanus, non modo nulla ſectione, ſed nec ulla alia indigens curatione.

15 Non hoc ſolum inſignis hic Leo, ſed aliud quoque a magno Sampſone eſt conſecutus miraculum. Morbo enim graviſſimo laborans, alias quidem corporis ſui partes habebat plane impeditas; genua vero præpemodum inutilia, & quæ ſuo officio minime fungi poterant. In loco enim plano & æquali utcumque ſarcaſſis ingredi poterat: ſcalas autem aſcendere, aut per locum aſcelivem incedere, eros ipſi labor Herculeo major. Ex medicis vero omnibus, & ceteris qui aliquam ei opem ferre pollicebantur, nihil præter promiſſa & ſpem bonam eſt aſſecutus. Deinde cum eum ſubiiſſet memoria Sancti, agitat animo aliquid magis pium, & magis aptum ad medelam. Aliis omnibus deſpectis, tumquam inutilibus, accedit ad illius ſepulcrum. Ad quod eum veniſſet, non utitur quidem aliquibus negotioſis vacationibus, neque multos alioqui dies illic affidet, ſed ſola precatione & unctione unguenti, quod illinc ſcaturit, utitur lintcus genua male habentis. Quod cum factum eſſet, continuo morbi incommodis liberatus, pedibuſque nuvo robore firmiter confirmatus fuit; & mox toto ſuuus corpore, & lætus animo domum revertitur. Verum enim vero cum vellet oſtendere, non in ignavum hominem, & beneficii accepti immemorem, id fuiſſe collatum, ſed in virum gratum & pium; quoniam divini hujus Sampſonis domus tunc male ſarte tectaq; ruinam minabatur, ubicris pecuniis ac ſumptibus opportunis, quod ſtctiebat ad pecunias & ſumptus opportunos, petis o bono Conſtantinu *b* (ille enim tunc obtinebat Imperium) ut cura illam reſtaurandi ſibi demandaretur. Atq; ille quidem dedit. Sciebat enim quanta eſſet viri induſtria & diligentia. Ipſe autem eum accepiſſet, non remittebat, ſed omnem rudentem opto movebat, & manibus, ut dicitur, pedibuſque contendebat, & omne od id ſtudium adhibebat, donec eam reſtituit, & quantum in ſe fuit, effecit, ut ſtis bene ſe haberet.

16 Nec hoc quoque prætermittendum, quod eumdem habet, qui paſſus eſt, & eumdem, qui curavit.

D Ex MSS.

Per Drungarii ſanationem ſemel,

E

iterumque,

F

b

curavit. Nam qui passus quidem est, fuit insignis Leo: Sampsoo autem divinus, qui curavit. Hyelos *i* est unus morbus ex iis, qui corrumpunt oculos hominum. Qui cum io illius canthum incubuisset, eum valde premebat. Eum cum aliquis exsecuisset medicus, lædebat potius, quam juvabst: in hoc solo eaculandus, quod non sua sponte damnum attulit. Fit enim sectio maxima, & valde periculosa, quum ipsum quoque divinus curat Sampson, dum illius unguento ungitur frequentius, quodam admodum parvo tecto foramine, idque dedita opera, & propter utilitatem. Nam per ipsum humor quidem facile effluens, & oculo & capiti mutuum profuit.

Ex MSS. i ejusque oculi per alei auditum.

Negligenti in ministerio xenodochii

17 Adjiciatur aliis magni Sampsonis miraculis miraculum quoque Genesii. Nam praeter terrorem, habet etiam in se jucundissimum, & est auditu dignissimum. Hic ergo Genesius erat quidem unus ex Clero: fuit autem multos annos ostiarius xenodochii: non minus enim, quam tegimina aegrorum fuit ejus ministerium. Erat autem in eo admodum socors & negligens. Uns itaque nocte accedens Sanctus, multas ei plagas inflixit; dicens, Cur non ea praebes, quibus egent infirmi? & cur negligenter versaris in hoc tuo ministerio? Haec autem non in somnis, neque per nudam solum visionem facta; sed opere ipso manifestata fuerunt. Mane enim mutum quidem erat os Genesio, livor autem & vibices manifesti in corpore, ora minus, quam lingua, quod factum fuerat, significabat. Cum itaque quidnam sibi accidisset, rogatus explicare non posset, ei datur chorta, in qua scripsit, quomodo se habuissent ea, quae facta fuerant. Tres interim dies praeterierunt, & ille quidem adhuc erat elinguis. Cum haec autem jam audisset Diungarius, non amplius continere poterat, sed ad sacram domum festim accedit, cupiens per interrogationem & responsionem audire apertius, ea quae facta fuerant: sed modum non inveniens propter vinculum, quibus adhuc erat adstricta lingua aegrotantis, rem committit precibus: Sancte Dei, dicens, scis, scis quanta mea sit in te fides, & quam fuerim in tuo ministerio diligens, concede, ut Genesius sua ipse lingua, quae passus est, enuntiet. Cum ille sic esset precatus, non fuit fraudatus sua petitione: sed ab ipso vocatus Genesius, primum quidem balbutiebat, exiliterque & intercise loquebatur, & ea dicebat, quae minus intelligi poterant. Lingua autem ei paulatim relaxata, omnia explicat, adjiciens etiam aliquid de domo magni Sampsonis: propter illam enim indignatio praecipue orta erat: quae quidem domus, dum vir Sanctus adhuc viveret inter homines superstes, nullius pretii *k* erat & contemnebatur; post mortem vero ejus & manifestatam sanctimoniam, debebat omni veneratione honorari ac veluti ipsius domus reputari. Quod quidem factum est pie & religiose: mutata enim est in templum, & affectu est eam, quam par est, veneratione.

Vexatus & loquelam perdit.

quae alia oranti restituitur.

18 Sed aeque quod in Eustratium factum est miraculum, qui est in Prothospathariorum quidem relatus numerum (est autem adhuc vivus & superstes) parvum est & vulgare, & indignum commemoratu. Nam si quidem valde dolebat alter ex oculis. Cum ei autem esset amicus & familiaris Leo Protospathrius, quem prius diximus ministrasse Drungario, cui etiam fuerat ab illo commissa cura xenodochii, & vidisset eum affici tanto dolore oculi: Si feceris, inquit, o amice Eustrati, id quod ego tibi suggessero, nihil

Non mirum sani fidium, hospitali, promissum

k ἐν ἀτιμίᾳ

i ὕελος

τὴν καθ' ὑπόπτωσιν, ἐπίσης ἰσχύρας. Τὸ πάθος τῶν τοιούτων ἐκκόψας, βλάπτων ὑπῆρχε μᾶλλον ἢ ὠφελῶν, ὃ μόνῳ δηλαδὴ μὴ προορώμενος, ὅτι μὴ ἐκὼν ἐπάγει τῷ βλαβέντι· μεγίστη γὰρ ἡ τομὴ γίνεται καὶ ἄκρως ἐπισφαλὴς, ᾧ ἐν αὐτῷ ὁ θεῖος ἰᾶται Σαμψών, τῷ ἐκείνου μύρῳ θαμινώτερον ἐπιχριόμενος, μικρᾶς τινος ἄνωθεν ὑπολειφθείσης ὀπῆς, ὃ αὐτῷ κατὰ πρόνοιαν δηλαδὴ καὶ τὸ ὠφελεῖν εἶσχε· διὰ γὰρ ἰκμὰς τὸ δύσχρων ἀπορρέουσα, τὸ μὲν ὅλα τῷ πόρῳ θαλμῷ καὶ τῇ κεφαλῇ συνίστησι.

17 Προσθήκη δὲ τὸ τοῦ Γενεσίου τοῖς ἄλλοις τοῦ Μεγάλου θαύμασιν· ἔχει γὰρ μετὰ τοῦ φοβεροῦ καὶ τὸ χαρίεν, καὶ ἔστιν ἐπιτερπῶς ἀξιάκουστον. Ὁ τοίνυν Γενέσιος οὗτος, ᾧ μοὶ ὡς τὸ κλῆρος, ὧδε δὲ ὑπῆρχῶν περὶ τὰς τοῦ ξενῶνος τῶνδε λειτουργίας, ἦν συχνά· ἦν γὰρ ἀκέλαστον καὶ χρόνοι ἱκανοὶ τὰ ἀύπαρισία. Ἐτυγχανε δὲ ὢν ἀμελὴς περὶ αὐτὰς καὶ ἀπρόθυμος. Ταύτην τοι καὶ μιᾷ τῶν νυκτῶν, ἵστος αὐτῷ ὁ Ἅγιος, πλησιάς ἐστεινε πολλὰς· Διὰ τί μὴ, λέγων, παρέχεις ὧν χρείαν οἱ κάμνοντες ἔχουσι, καὶ διὰ τί περὶ ταῦτα σὺ τὴν διακονίαν ὀλιγώρως ἔχεις; Ταῦτα δὲ, οὐ μόνον ὑπὲρ μέχρι καὶ φιλῆς φαντασίας ἔτυχε τοῦ ἔργου, ἀλλ' ἐπ' αὐτῇ ἀντιάρας τὸ ἔργον καὶ ὑποδείξας φανερὰ· ἐωδεν γὰρ ἄφωνον μὲν ὧδε τῷ Γενεσίῳ τὸ στόμα, μελανίαι δὲ καὶ πελιδνώσεις περὶ τὸ σῶμα διαφανεῖς, γλώττης οὐκ ὀλίγον ἀπαγχόμενον τὰ πρακθέντα. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἱρωτώμενος ὁ πεπόνθοι, διασαφῆσαι ἀδύνατος ἦν, χάρτης αὐτῷ δίδεται, καὶ τοῦτῳ, ὅπως εἶχεν, ἐκτίθησι τὰ γεγενημένα. Τρεῖς τὸ μεταξὺ παρῆλθον ἡμέραι, ἐν ὁ μὲν ἄλωτος. Τῷ δὲ Δρουγγαρίῳ τῶν πεπραγμένων ἀκριβῶν ἅδε γενομένων, οἷς ἐκεῖνος ὧδε καθεκτὸς ἦν ἔτι, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἱερὸν οἶκον τὸ παραυτίκα γίνεται. καὶ δι' ἐρωτῶν μοῦ διὰ πλατείας καὶ ἀποκρίσεων ἀκούσαι βαρύτερον τὰ γεγενημένα. ἀπορῶν δὲ διὰ τὰς ἐχεμυθίας ἔτι πέδας τῇ γλώσσῃ τὸ πεπονθὸς, ἄχλυ τι τῶν πραγμάτων ἐπιτίθησι· Λέγε τὴν Θεὸν λέγων, εἴ μοι συνοίδας τῷ πίστει ὅσην πρὸς σε, καὶ ὅπως ἐμελέτησα ἐγὼ περὶ τὴν λειτουργίαν, δὸς αὐτῇ γλώττῃ μοι τὸ Γενεσίου πεπονθὸς ἀπαγγεῖλαι· Οὗτω ἐκείνου ἐξάμυνος, καὶ δίκαιος ὁ αἴτησις, ἀλλ' ἐρωτώμενος ὑπ' αὐτοῦ Γενέσιος, πρῶτα μὲν ὑποβαπαρίζων ἦν, ἀμυδρῶς τε καὶ διακεκομμένως ὑποφθεγγόμενος καὶ ἅττα σωστὰ λέγων· κατ' ὀλίγον δὲ αἰδέσεως αὐτῷ τὴ γλώττης παντὸς διασαφεῖ, προθεὶς καὶ τὰ περὶ τὴν Μεγάλην εἰκίαν· δι' ἐκείνην γὰρ ἦν μᾶλλον ἀγανάκτησις, ἅτις ζωντι μὲν τῷ Ἁγίῳ, καὶ ὅτι περιῆν τῷ βίῳ, φαύλως εἶχε καὶ ἱκανῶς ἐξουδενῶτο· μεταστὰς δὲ πρὸς Θεὸν, ἐδόκει παίνου αὐτῷ καὶ τιμῆς ἀξιοῦσθαι καὶ ὡς ἐκείνου οἰκίαν λογίζεσθαι, ὃ δὴ ἐγένετο, δικαίως τε καὶ φιλοθέως, εἰς γὰρ ναὸν μεταβέβληται καὶ ἁγιστείας ἀξιοῦται ἡ προσηκούσης.

18 Ἀλλ' ὧδε τὸ πρὸς τὸν Εὐστράτιον θαῦμα, ὃς τῶν καταλόγων μέν ἐστι Πρωτοσπαθαρίων ἔτι (ἔτι δὲ ζῶν καὶ πτερὸν δείκνυται) μικρόν οἷον καὶ τυχὸν καὶ οὐδὲ μνήμης ἄξιον. Ἦλγει μὲν γὰρ ἐκεῖνος ὀφθαλμῶν δὲ θάτερον· καὶ λίαν σφοδρῶς· φίλος δὲ ὢν αὐτῷ καὶ συνοδὸς ὁ πρωτοσπαθάριος Λέων, ὃν καὶ ὑπηρετοῦσθαι τῷ Δρουγγαρίῳ φθάσαντες ἐδηλώσαμεν, ὡς καὶ τῶν ξενώνος προσασίαν ἐπιτετραμμένος ὢν ἐξ ἐκείνου, ὁδυνώμενον ὅπου βαλλόμενον παῖς ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἑτοίμως. Εἰ ποιήσεις, ἔφη, φίλε Εὐστράτιε, ὅπερ ἐγώ σοι ὑποθέμαι, οὐδὲν ἕξεις τὸ κωλύον, ἔχων θ' ὀφθαλμὸν ὑγιᾶ· ἀραμένου δὲ τοῦ Εὐστρατίου τί ποτε ἐρεῖ ποιήσω; Ἐλαίου δοῦναι ὁ ξενὼν, ἔφη, καὶ εἰ παρέξεις τὸ πρὸς τοῦτο χρῆσαι, ἀναμφιλέκτως ὑγιανεῖς· ὅπερ

μως

μως, εἰ βύλει, ⁊ ἐγγραφως σοι τὸν παρέξω τὰς πίστεις. Οὕτως ἔφη, καὶ οἱ λόγοι οὐ μέχρι τῶ λόγων ἔστησαν, ἀλλ' ἤδη ⁊ εἰς ἔργον ἐξέβαινον· ἐπιθαρσήσας τῇ τῶ Μεγάλου δυνάμει, ⁊ εἶς ἐώρα ὑπ' αὐτὸ θαυμαπργμοσύνις ὁ Λέων περὶ τῶ Εὐσρατίου διὰ γραφῆς, ὕπως ἔχοις. Ἐγὼ Λέων πεποιθὼς ἐπὶ τῇ τῶ Ἁγίου δυνάμει, καὶ ὃ πρὸς αὐτὸν ἐμβεβαίωμαι πίσει, ἐγγυῶμαί σοι τῷ Εὐσρατίῳ, παρέχοντι γάρ σοι τῷ πρὸς τλὼ χρείαν τὸ οἰκεῖον ἔλαιον, παρέξει σοι καὶ ἡ Μίγας ⁊ ἐκ Θεῶ ἔλεον ⁊ ὀφθαλμὸν ἀλγάσεις ἀπέτι. Ὁ μὲν οὖν Ἅγιος ἔφθασε τὰ παρ' ἑαυτῶ, ποιῶν τλὼ ἐκείνῳ δόσιν, καὶ ἀπαθῆ καὶ ἀναλγητον εἶχε ⁊ ὀφθαλμὸν ὁ Εὐσράτιος. Ἐκεῖνος δὲ, κατὰ τὸ ἀδόμενον, ἅμ' ἤλυτο, καὶ πίθηκεν ἡ χάρις· ὠλιγώρησε γὰρ ὧν ὑπηγγείλατο, μετὰ τὸ τυχεῖν ὧν ἐβέλετο, λίαν αἰσχίως καὶ σφαλερῶς, χορηγὸς π ἐλαίν τῶ πρὸς ⁊ ἱερὸν οἶκον ὐδὲ βραχέως λῶ. Ἀλλ' ἡ Μίγας ψυχὴς ἐκείνῳ ἐπιφωνῆς (δεῖ δὲ χρήσαδαι τοῖς αὐτῶ λόγοις) Ἐμοί, ἔφε, ἐμπαίζεις; ὁρεσεῖ ⁊ Εὐσρατίου ἡ ἀληθὴς αὖσ ὄψις, ⁊ δίκης αὐτὸν ἐμπίπλησιν· ἅμα γὰρ φωτὶ π ἔλεον ἅπαν πρὸς ⁊ Λέοντα ἐπιπεμψας, Λ πίστισά σοί, φησιν, ἤδη τὸ χρέος, αὐτὸς δέ μοι ἐξίλεο ⁊ Ἅγιον· οὐδὲ γὰρ δυνατὸς ἐγὼ φέρειν πᾶς παρ' αὐτῶ ἀπειλάς.

19 Τῶ δὲ περὶ ⁊ Πρωτοπαδάριον Βαρδαν γεγονὸς, μικρῶ ⁊ πίσεως ἔσι κρεῖτον, ὃς ἐτυγχανε μὲν ἀδελφὸς ὢν, Ἰωάννη, φημὶ, τῶ Πατρικίῳ, τῶ ἐκ Μακεδόνων τὸ γένος ἕλκοντος· σφόδρα δὲ ὑπὸ Ῥωμανῶ Βασιλεῖ, τῶ ἐπιεικεῖ π καὶ χρησῶ προσωκειῶτο, ὃν καὶ ἴσασι πάντες ὑπὸ Κωνσαντίνου γενέδαι, τοῦ, τὰ πάντα συμπλεκτα εἰπεῖν, βασιλικωτάτου. Τύτῳ τοιγαροῦν τῷ Βαρδᾳ πάθος τῆ πλδρᾷ ἐπισκήπτει, παυπάσαι χαλεπὸν (ἄνθρακα τὸ πάθος ἰατροὶ παῖδες καπνομάζυσιν) ὃ ⁊ ἅπασαν αὐτῶ τλὼ πλδρὰν μικρῶ πελείχε, καὶ εἰς πσὸν μὲν ὁπᾶς διιπτρατο, ὀδυνᾶς δὲ ἀφορήτως ἐδίδε τῷ πάσχοντι· καὶ γὰρ ἡ μέχρις ἐκείνου τὸ ⁊ κακίας πικρὸν ἔσα· ἀλλὰ μλὼ καὶ εἰς ⁊ μασὸν εἶτ' ἐκ τῆς πλδρᾶς διεδόδη, ἃ καὶ ἑπρα τις ἀπεδόδη πικρόταν παραφυὰς, καὶ μέγαν αὐτὸν καὶ ἐξωδηκτα διέδηκε· ⁊ τὸ πάδος ἠύξετο καὶ ἐχυρὸν λῶ, ὡς καὶ τοῖς ἰατροῖς κρεῖτον ἰάσεως εἶναι δόξαι, καὶ τὰς ⁊ ζωῆς αὐτῷ ἐλπίδας ἀπαγορᾶσαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ ⁊ τῶ Ἁγίου μνήμη ἐγγίζουσα λῶ, ἰατροὶ πάπες, ⁊ οἱ ὕπω καλύμενοι Χαρτλάριοι, ⁊ ἕσοι ἕπεροι ἔμελλον εἰς τλὼ ἐπιῶσω, ὥσπερ εἰθισμένοι αὐτοῖς, εἰς ⁊ τῶ λαμπρᾶ μαρτυρος Μακίν ναὸν ἀφικέδαι, ⁊ τλὼ σωμδῆ λιτλὼ ἐκπλέσαι· τλώδε τλὼ ἑσπέραν ἀπολιπόντες αὐτὸν ἤδη ἀπειρημένον, ⁊ ἀγαδῶν ἐλπίδων ἔρημον, ἀπιόντες ᾤχοντο· ἔωδε δὲ ὕπως μεταλλᾶταί τινα ⁊ χαρτλαρίων (ἐ Ὀνησίμιος μιχαὴλ ὕπος λῶ) ὃς ⁊ πῶτά μοι διηγήσαδο· ξενοδόχος δὲ τλωικαῦτα ὁ Βαρδας, ⁊ τῷ πάδει τύτῳ κατειλημένος, ἐτύγχανε ὢν· ἐπεὶ δὲ ὕπος ἀφίκετο πρὸς αὐτὸν, ἐσκόπει ὁρᾷ, καδαρά τε ἱμάτισμένον, καὶ ὑγιεινῶς διακείμενον· ὕπως ἰδὼν ἔχοιτο, πληρῶται μὲν δάμβυς, παραφρονεῖν δὲ αὐτὸν οἰόμενος ⁊ ἐξεπικέναι, Οὐαί μοί, φησι, τί σοι γέγονε; ⁊ ὃς· Ἀλλὰ σὺ γε ἀπολιπών, ἔφη, τὸ δοξαν, ὥσπερ ἀρα χρὴ, τῷ Θεῷ προσαγειν, πίμπλεις μᾶλλον, ⁊ ὁμοια τοῖς θρηνῦσι βοᾷς; Πλὴν ἀλλ' ὁ Μιχαὴλ καὶ ἔτι πλέον τῷ παρ' ἐλπίδα θαμαπι ξενιζόμενος, ἀρώπα π καὶ διεπωδάσετο ἐμμελῶς, καὶ ἐδίδα μαδεῖν τὸ γενόμενον. Ὁ δὲ λέγειν ἐδθὺς ἤρξατο λαμπρωπέρα γλώττῃ πεμπικῶς· πιῦ-τον ὅπως ἡ περιχαρεια.

20 Ἐπειμί, φησι, καπαλιπόντος ὕπως ἔχοντα, βίκαδι αὐτοῦ ἐχωρεῖτο, ἐγὼ ὑπό τι ⁊ τῶ πάhil habebia, quod prohibeat, quo minus ſanum habeas oculum. Cum vero rogaſſet Euſtratius, dicens: Quinduam eſt, quod lum facturus? Oleo, inquit, opus eſt xenodochio: quod ſi præbueris, convaleſces citra ullam dubitationem: &, ſi ita vulis, ad ego mandabo litteris; quod tibi polliceor. Sic ait, & verba non in ſolia verbis conſtiterunt, ſed etiam proceſſerunt ad opus. Magni enim Sampſonis virtute lictus, & iis, quæ ab eo videbat fieri, miraculis, Euſtratio fidem faeit per ſcripturam, quę ſic habebat: Ego Leo fretus virtute ſancti Sampſonis, & fide, qua ſum in eum confirmatus, ſpondeo ac fide jubeo tibi Euſtratio, quod præbenti tibi ad uſum ejus domus oleum, præbebit quoque magoua Sampſon a Deo miſericordiam, neque tibi amplius dolebit oculus. Atque Sanctus quidem præveoit illius donationem, illęſumque & omnis dolutis expertem oculum habuit Euſtratius. Ille autem ſimul (ut vulgo dicitur) & miſericordiam eſt aſſecutus, & memoria ejus illi mortua eſt. Contempſit enim quę erat pollicitus, poſtquam, quæ voluit, eſt conſecutus, indigne admodum & periculoſe; & ſanctę domui ne minimum quidem præbuit oleum. Sed cum Magnus illi noctu apparuiſſet, (oportet autem uti ejus verbis) Me, inquit, habes ludibrio? Effecit vero hæc viſito, ut ad ſe redeat Euſtratius, timore correptus. Nam cum dilecto eorum olnum miſiſſet ad Leonem: Jam, inquit, exſolvi tibi debitum: tu autem placa mihi Sanctum. Neque enim poſſum ferre ejus minas.

19 Quod autem in Protoſpetarium Bardam factum eſt, fidem prope ſuperat. Erat hic frater Joannis Patritii, qui ducebat genus ex Macedonia; & magna ei interceſſerat familiaritate cum Romano Imperatore, benigno &, clementi, quem ſciunt omnes fuiſſe filium Conſtantini: qui (ut omnia ſimul dicam:) fuit Imperator egregius. Huic ergo Bardæ morbus incumbit in latus, iſque longa graviſſima (eum morbum medici vocant carbunculum m.) qui tutum ſuum latus comprehendebat, & quinque habebat ſtomia: laboranti vero affebat dolores intolerabiles. Etenim neque hic mali conſtitit acerbitas, ſed miam uſque ad mamillam ex latere dimanavit, aut etiam propagatum eſt quoddam aliud tuber acerbiſſimum, quod eam maxime tumefecit: ex quo crevit morbus, itaque invaluit; ut viderentur etiam medicis ſuperati non poſſe; ipſique omnem ſpem longioris vitæ abjicerent. Cum autem Sancti appropinquaret feſtivitas, medici omnes, & qui vocantur Chartularii, o & quicumque die ſequenti erant, ut mos eſt nie, venturi in templum præclari Martyris Mocii, & ſolitas peracturi preces veſpere, eo relicto, plane animum deſponderunt, & omni bona ſpe vacuo, receſſerunt. Ipſe autem mane quemdam accerſit eu Chartulariis, Michaelem nomine, uſtiarium, qui hero mihi narravit. Xenodochio vero tone præerat Bardas, qui ipſe morbo laborabat: ad quem cum veniſſet uſtiarius ille, vidiſſetque ſtantem erectum, mundis indutum veſtibus & ſanum, implevit admiratione. Putava autem eum deſipere, &: eſſe amentiæ mentis: Hei mihi, inquit, quid tibi accidit! Sed tu, reſpondit Bardas, cur omittens Deo, quam par eſt, dare gloriam, flere potius & vociferaris, perinde acſi lugeres? Michael autem ne quod præter ſpem accideret ſpectaculo magis obſtupefactus, diligenter eum interrogabat, & ardebat diſcere, quod factum fuerat. Ille vero clara & elata voce ſtatim cœpit dicere;

EX MSS.

A

B

C

D

E

F

oculis curatus,

& negligens promiſſa e.

æqui, a Sancto terretur.

A medicis deſperatus

curatur Bardas

A dicere. Res enim ejusmodi est nimia exultatio.

EX MSS. *aliqui vidisse mortuum narrant.*

20 Postquam, inquit, me ita affectum relinquentes, domu recessistis, ego a morbi dolori-bus agitatus, & quod nulla relicta esset spes vitæ, victus ægritudine, & maxime quod non mihi liceret cum aliis venire ad Sancti sepulcrum, & cum ipsis celebrare festivitatem ejus, totam noctem transegi insomnis. Sic autem jacens, video quemdam senem, egressum a templo domus mex (videbatur vero esse monachus) procedere usque dum veniisset in medium hujus domus: qui me despiciens; Tibi dico, inquit, surge. Cumque ego responderem; Quomodo hoc mihi imperas? unum enim possum: ille bis & ter eadem repetiit. Tandem autem; Ego tibi dico, inquit, surge, & ad sancti Sampsonis sepulcrum vade quam primum. Cum hoc dixisset, ego statim me parum e lecto, extuli, & illum vidi rursus tevarsum in templum, ex quo mihi visus fuerat egressus, & tandem omnino sublatus est ex oculis. Tunc vero plane surrexi, & visus sum liberatus esse ab omni dolore: & mamillæ tumorem ambabus adstringens manibus, sensi spiritum quemdam
B rettu emitti e latere. Deinde conjugem bilaciter allocutus; Mihi videor, inquam, nihil mali sentire: sed tu sensim solve vincula plagæ impositæ. Ea autem sic fecit, non sine magna, qua afficiebatur, molestia: &, Hei mihi, dixit; Quis est hic amanitas, e qui plagæ est impositus? Id vero
a erat caro putrefacta & separata, quæ una cum pannis evulsa fuerat. Sic ego sanatus, & præter spem & opinionem pristinæ restitutus valetudini, non me potui amplius continere, quin pererem Curatoris mei præcepto, & me conferrem ad ejus sepulcrum, eum aliis festum celebraturus. Cum sic dixisset, statim quoque sic fecit, & ad Sanctum abiit plenus gaudio & lætitia. Iis autem, qui ei flebant ubviam, res videbatur incredibilis, & vel de suis dubitabant oculis.

Ab hydrope sanatur unus,

21 Conjungatur præcedentibus Georgii quoque miraculum: non est enim leve, nec vulgare, neque ullo modo contemnendum. Is erat minister Monachi cujusdam & Sacerdotis, nomine Ephraim. Cum autem hydrope laboraret, & in sacra magni Sampsonis æde esset depositus, omnia quidem repulit, quæ ei a medicis prius erant ad medelam adhibita, utpote a quibus omnibus nihil unquam sensisset. Deinde eum ægre ferret, quod tamdiu illic decumberet, sacra
C illa æde relicta, abiit in Domini domunculum. Non cessabat autem Dominus eum monere & hortari, ut revertatur, & in Sancti domo adhuc maneat. Cum vero non persuaderet (a verbis enim abstinebat asperioribus propter morbi gravitatem.) Oratorium, inquit, fultum ingredere, adoraturus ipsam Sancti imaginem: deinde cum uleum acceperis, & te unxeris in tuo lecto recumbe. Ille autem fecit, quod jussus fuerat. Postquam vero advenit, jubebatur quidem a Domino adhuc facere similiter; ille autem; Sed ego, inquit, jam convalui, & Sancti virtute sum integram affecutus sanitatem. Hæc enim nocte mihi apparens in somnis Sanctus, meum ventrem tetigit, & dixit mihi: Abi, eum sis sanus: nihil enim mali te vexat amplius. Hæc autem ad fidem Domino faciendam non sufficerunt: sed ipsemet periculum facere voluit, & diligenter scrutatus vultum ejus, & ventrem, & pedes, & reliqua membra; eum nullas morbi reliquias, aut vestigia reperiret, Deum laudavit, & Sancto egit gratias, quod in ipso medicum nactus fuisset,

δυς ὀδυνῶν βαλλόμενος, ὑπό τε τῶ ἀπεγνῶσθαι D
μοι τὰς τ ζωῆς ἐλπίδας, ἀθυμία νικώμενος, τῶ
μᾶλλον ὅτι μὴ τὶ αὐτὸς ἀξιώμαι συὺ τοῖς ἄλ-
λοις εἰς τ τῶ Ἁγίω πτῶσιν εἰσιέναι, & πε τ
μνήμης σιωπῶσαι, ἀγρυπνος μετὰ ἅπασαν
τὴν νύκτα διῆλθον. Οὔπω δὲ κεκμηκως, ἐρῶ γέ-
ροντά τινα τῶ ναῶ τῶ ἁγίε μου ἐξελυδόμα (φαί-
νετο δὲ & μοναχὸς εἶναι) ὅπως μέσον τ οἰκείας
πώμης παραγάς, τῶ ἀπιδῶν πρός με, Σοὶ λέ-
γω, φησί, ἔγειραι. Ἐμοὶ δέ, Πῶς τοῦτο ἔφης;
οὐδὲ γὰρ δύναμαι, φθέγξαμένου, ἐκεῖνος τῶ δὶς
& δὶς προσετίθει, ὑπνοι λέγων. Τελευτῶν
δὲ, Ἐγὼ σοι λέγω, φησί, ἔγειραι τῶ εἰς τ τῶ
ἁγίε Σαμψῶν πρόσω ἀπελθε πρὸς πάχυ. Οὕ-
τως εἰπόντος, ἀδὺς ἐγὼ μικρον τι τ κλίνης ἐ-
μαυτὸν αἴρω· κἀκεῖνον ὑποχωρῶντα εἰς τ ναὸν,
ὅθεν μοι ἐξελθὼν ἐφάνη, αὖθις ἐπιστρεφόμε-
νον, τῶ πάλιν ἀφανῆ γενόμενον. Καὶ πρὸ μὲν ὅλος
ἐξανίσχω, & εὐκόπως ὁδοῦ ἅπαν διανύσαι πάσης·
πρὸ οἴδημα τῶ μασθῶ ἀμφοῖν ἐπισφίγγων, πτύ-
ματος ἀθρόου ἀπὸ τ πλευρᾶς ὀπισθεν ὑπαφιο-
μένου. Εἶτα τῶ τῶν συνοίκων ἀδίκως φωνήσας,
δοκῶ μοι, ἔφην, μηδὲν ὀδυνᾶσθαι, ἀλλὰ σὺ
τὰς ἐπικειμένους τῆ πληγῆ δεσμὸς λῦσον ἀρτί- E
μα. Καὶ αὐτὸ ὅπως ἐποίει, τῶ ἀνδρὶ πολλὴ ταυτὸν εἶχε, & οἴμοι [ἔφη] τίς ὅπως ὁ ἀμαθὴς ἀ
τῆ πληγῆ ἐπικείμενος; τὸ δὲ ὧν διαπεπυσμένη
σαρξ τῶ ἀπαβλαπες τοῖς ἀμφίοις συνεκπαθεῖ-
σα. Οὕτως ἰαθεὶς ἐγὼ τῶ παραδόξως ἀναῤῥω-
θεὶς, οὐκ ἔτι αἷός εἰμι ἐμαυτὸν ἐπέχειν, ἀλλὰ
τῆ τῶ ἰασαμένου πειθόμενος εἰπολῆ, πρὸς τ αὖ-
πε ἄπειμι πάρος, τοῖς ἄλλοις συνεορτάσων. Οὕ-
τως εἰπὼν, ὅπω δὴ & παραχρῆμα ἐποίει, τῶ
πρὸς τ Ἅγιον πλάρης ἡδονῆς & χαρᾶς ἅπαν,
τοῖς συναπᾶσι μετ᾽ ὀλίγον, τῶ ἅπιστον τι χρῆμα ε-
δόκει, τῶ τῶν ἀφιν ἀμφισβατήσιμον.

Ab hydrope sanatur unus,

22 Συμπεπλέχθω τοῖς προλαβοῦσι τῶ αὐτὸ τῶ
Γεωργίε τὸ θαῦμα, οὐ φαῦλον γάρ, οὐδὲ τὸ τυ-
χόν, οὐδ᾽ ὥστε & παριδεῖν ἄξιον. Οὗτος οἰκέτης
μὲν ἐτύγχανε ὢν μοναχῶ τινος & ἱερέως ἐφ᾽ ἡμῖ-
νουμα, τῶ τῶ ὕδρωπος δὲ περιεχθεὶς παθεῖ, τῶ
ἱερῶ οἴκω τῶ Μεγάλε ἀσυλιθεὶς ἔπειτα τῶν
χρονίων κατακλισιν ὀυχεραίας, ἀπολιπὼν τὸν
ἱερὸν τῶ διαιτᾶσθαι οἰκίσκον ἅπασιν. Ὁ μὲν ὖν
διαιτώμενος οὐκ ἀνίει παραινῶν αὐτῶ & ὑποτιθέμε-
νος ἀνελθεῖν αὖθις, τῶ τῶ Ἁγίε οἴκῳ προσ-
μένειν· ἐπεὶ δὲ μὴ ἔπειθεν (ἐφείδετο γὰρ αὐ-
τοπρόπων ῥημάτων διὰ τὸν τῶ πάθους βαρυπλα) F
κἀγγὺς εἰσῶ τῶ δίκτυον εἰσελθεῖ, ἔφη, αὐτῶν τ
τῶ Ἁγίε προσκυνήσων εἰκόνα· εἶτα τῶ ἔλαιον λα-
βὼν τῶ ἀλειψάμενος τῆ κοίτη τῆ σῆ, ἀνακλίθη-
τι. Καὶ ὃς ἐποίει τὸ κελευσθὲν· ἐπεὶ δὲ & ἡμέρα ἦν,
ἐκελεύετο μὲν παρὰ τῶ διαιτῶντος τῶ ἔτι τὰ ὅμοια
ποιεῖν. Ὁ δὲ Ἀλλ᾽ ἐγὼ, φησί, ἤρρωκα, τῆ τῶ
Ἁγίε δυνάμει καθαρᾶς ἀπελαυκα ὑγιείας παυ-
γὰρ τ νυκτὸς κατ᾽ ὄναρ ἐπιφανείς μοι ὁ Ἅγιος, πῆς
τὸ κοιλίας μου ἥψατο, τῶ εἰρηκέ μοι· Ἀπίθι ὑγιαί-
νων, οὐδὲν γάρ ἔτι σοι τῶν κακῶν ἐνοχλεῖ. Οὐδ᾽ ἠρ-
κεσε πρὸς πίστιν αὐτὰ τῶ διαιτητῆ· ἀλλὰ τῶ πεῖρας
προσάγειν, & περιεργάζεσθαι πρόσωπον τε ἐκείνε,
τῶ κοιλίαν, & πόδας, & τὰ λοιπὰ μέλη πε τῶ μέ-
ρη, τῶ ἐπεὶ οὐδὲ λείψανόν τε ἕωρα οὐδὲ ἴχνος τε πά-
θους οὐδὲν, δόξῃ τῆ πρὸς Θεὸν ἐχρῆτο τῶ δίκαιε-
σάτῃ πρὸς τ Ἅγιον, ἰατρῶ πτυχῶν ἀμοιβὰς &
ἀξιόχρεως, τῶ ὑγιῶς ἔχοντα τ οἰκείων ὁρῶν.

22 Ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς Εἰρλωνης πάθος ὁμοίως
λῶ ἔχον· ὕδρωψ γὰρ καὶ αὐτὸ πάθος τὸ χα-
λεπώτατον, & καὶ ἀσεως δὴ καὶ θαυμασιω-
τάρας ἔτυχε τῆς ἰάσεως. Ἡ μὲν ὖν Εἰρλωνη
γωνις τις ἐνὸς τῶν τῶ ἱερῶ οἴκω διακονητω-
των, ἐφ᾽ ᾧ καὶ ὠφελῆθεῖσα, πρὸς μὲν τῶν
ἰατρῶν, ἀπειρον τ ὑγιείας. Ὁ μὲν τοι Ἅγιος

ευαπὸς

A νυκτὸς ἐπισὰς μετά τινων τῶν ἑπέρων δύο, μεθ' ὧν μετὰ εἰωθοτῶς τὰ πολλὰ ἐπιθαίνεθαι, τὰς θείας τε ἀναργύρους εἶναι τὰς τιμὰς φασὶ Κοσμᾶν & Δαμιανὸν, πρῶτον πρώτων αὐτῷ ὁ Ἅγιος, τί ἀν & πάσχοι εἴη· ἡ δὲ ὑποδεικνύναι ἐδόκει· & ὁ Ἅγιος ἐπὶ τῶν προσλαβὼν ὑπεφαίνετο· Τομὼ αὐτῆς δεῖ τῷ μαρτυρίῳ θεῖναι· τῶν μὲν ἄλλων ἀπολεῖ. Ἡ δὲ ὥσπερ ὀδυνῶς αἰδομένη τινὸς, διυπνίζετο, ἔγνω δὲ ὑδὲν ὧν πέπονθεν. Ὡς δὲ & ἡμέρα λῷ, ἡ ὑπηρέτις αὐτῇ προσιθοῦσα, & ὕδωρ ὑπὸ τῇ κλίνῃ κεχυμένον ἰδοῦσα, ὁρᾷ τε αὐτὸ ὂν, ὡς τὸ εἰκὸς, κινθεῖσα, τὸ ἀκοσμον αὐτῇ ὑπεδίζεται, τῷ ἀπεχθῶς ἀχαρι, ὅτι μὴ ἀνέφα, & μὰ ἐκάλεσε μαθημίαν ὑπουργηματέων, ἀλλὰ τῷ τὰ ἰμάτια ἔχωνεν ὅπα μετὰ τῶν χρωμάτων. Ἡ δὲ ἀρτίως μηδὲν πεπονθυῖα εἰργάσθαι, λέγουσα, Μαθαμῶς. Ἔπειτα τῷ χιτῶνος ἀναπαλέντος, & πομὴς τε διαφανίσης, καὶ τῶ ὑγρῷ καταῤῥέοντος, ὁ μὲν ἰατρὸς ἄλλος λῷ, αὐτὴ τε ὑγιὰς ὑπέκυπτο, & οἴκαδε καλῶς ἐπεκομίζετο.

B 23 Ἀρχεῖ πάντες γὰρ μάκαρες τῷ ἄλλῳ ἀποδεχθῆναι τῷ Μεγάλῳ χάριν. Τί γὰρ, κατὰ τὴν τραγῳδίαν, ἀναρίθμητα μιτρασκάδαι δεῖ; καὶ γὰρ ὑδέποτε παῦται γινόμενα λανθάνειν· ἀλλὰ πῆς & ποταμῶν ῥάμασιν ἐχυσιόμοιος· ἄλλως δὲ τε & ἐκ αὐτὶ παίων ἀρχῶντος, τῷ Σιῤῥοῦτε, φημὶ, κάματος, ὃ πρόεισι μὲν τῷ πάφῳ, & πῶν ἔχει γένεσιν & πηγὴν. Πρόεισι δὲ, ὡς ἀεὶ, ἀλλ' ὀλίγας μὲν πρόπροσθεν ἡμέρας ἐ τῷ θαυματουργῷ ἐρπὶς, οἷα νοτὶς ὑποφαίνεται· ἔπειτα & τὸ ὀλίγον αὔξεται, & διαμένει μετὰ τὴν ἑορτὴν, ὑποσὶ πηγάζον, ὡς καὶ τινες ἡμέρα παρέλθοιεν, εἶτα παύεται. Πλὴν οἶμαι ταύτην θαυμαζόμενον & τιμώμενον, ἢ εἰ ἄλλως & ἀλήπος διεπόλει ῥέον· ἐπεὶ τῆς σωτηρίου ὅπως ἀπλανὲς τι & ἀδιάλυτον ἐ καιρὸν ἐ ἐπιῤῥοῆς, φημὶ, & ἐ ἑκλείψεως μετὰ τὸ θαυμασιώτερον & χαρίεστερον εἶναι, μᾶλλον ἴσι & σεβασμιώτερον· τὸ γὰρ διαρκὲς, ἴσως & προσκορές, ἀδὲ κόρος πράγμα φέρει εἰς καταφρόνησιν.

24 Τοῦτο τοι τὸ παρ' ἡμῶν προσαγόμενον δῶρημα, μέγιστε πάτερ, Σαμψών, καὶ οἱ δαμὸς, εἰ καὶ γνώμῃ ἐ σθῇ, καὶ δυνάμει δὲ παπᾶς ἐ C ἀμείρας, ὃ & δέχοιο προσηνῶς τε & φιλανθρώπως, ὁ πατὴρ τῶν φιλανθρώπων, & ἐ παθῶν & νόσων ἐ ἀμείρων, & μᾶλλον ἐ ψυχικῶν, ἰατρὸς εἶας χρηστὸς, ἡγεμὼν & φύλαξ παντὸς τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου· Ἅλεων μοι τιθεὶς ἐ Χριστὸν, ἐν αὐτοῖς μὲν διαφορώτατος ἀγάπασας, ἐγὼ δὲ πλήθη ἁμαρτιῶν, οἴμοι, ἀδυγάπητα παρώργισα· & πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ & προσκύνησις, νῦν & ἀεὶ & εἰς τοὺς αἰῶνας ἐ αἰώνων. Ἀμήν.

qui certiſſimam famulu ſuu ſine mercede reddidiſſet ſalutem. D

22 Similis fuit Irenæ cujuſdam morbus, quæ etiam ipſa hydrope laborabat, enque graviſſimo; ac iden magis ſolennis magiſque miranda ſuit ejus curatio. Habebae illa maritum ex eorum numero, qui ædi ſacræ iuſerviunt, in qua & ipſa decumbebat, deſperans, ſalutem a medicis obtinendam. Sanctus autem noctu apparens eum aliis duobus, cum quibus ut plurimum ſolebat apparere (eos vere eſſe dicunt divinos illos, qui ſine ulla medentus pecunia, Coſmam & Daminanum) eam primum interrogavit, quidnam mali pateretur. Illa autem videbatur ipſum malum oſtendere: Sanctus vero unum e ſociis ſuis alloqui, & dicere: Oportet ejus femori adhibere ſectionem. Et ille quidem ſe fecit. Mulier autem, ut quę dolorem quemdam ſenſerat, e ſomno eſt excitata: nihil vero cognovit ex iis, qnę paſſa fuerat. Cum autem diluxiſſet, ad eam accedens famula, videnſque aquam ſub lecto ſuſam, arbitrara, ut erat veroſimile, eam eſſe vrinam: exprobravit ipſi, quod turpiter indecore ſe gereret, & quod neque ſurrexiſſet, neque ullam vocaſſet ex ancillis, ſed inquinaſſet & veſtes & ſtragula. Illa autem negabat, dicens, ſe nihil tale feciſſe. Deinde ſemota tunica, eum viſa eſſet ſectio, & humor effluens, cognitus inde fuit medicus: & ipſa ſana extitit, & domum cum gandio eſt reverſa. E

23 Atque hæc ſufficiunt ad cognoſcendam gratiam quæ magno Sampſoni data fuit. Quid enim (ut eſt in Tragœdia) numerara oportet innumerabilia ρ? Erenim qualia facta ſunt, cumquam ceſſant fieri, ſed fluminum inſtar ſe habent; atque ideo mirsculum unum ſufficit pro omnibus, tamquam flumen divinitus fluens, quod procedit e ſepulcro viri ſancti, a quo & oritur tamquam e fonte. Procedit autem non ſemper: ſed paucis diebus ante feſtum Thaumaturgi quidam veluti humor apparet, qui deinde paulatim augetur, & remanet poſt feſtum, ſic featuriens, donec aliquot dies prćterierint: deinde ceſſat. Atque hoc modo, ut opinor, majori eſt in honore & admiratione, quam ſi perpetuo flueret. Quoniam ſic ſervare certum, & numquam aberrans tempus fluendi & defeciendi, prćterquam quod id gratius & admirabilius ſit, eſt etiam magis venerabile. Quod enim eſt perpetuum, affert ſortaſſe etiam ſatietatem; ſatietas autem inducit contemptionem. F

24 Hoc eſt, quod tibi a nobis offertur donum, maxime Pater Sampſon, neſcio quidem, an ex mi animi ſententia, ſed certe pro noſtris viribus. Quod quidem benigne & placide accipias, qui es benigniſſimus: morborumque noſtrorum, atque ideo animæ potius, quam corporis, bonus ſis medicus, dux & cuſtos totius noſtræ viæ, Chriſtum reddens mihi propitium. Quem ipſe quidem inſignirer dilexiſti, ego autem peccatorum multitudine, hei mihi, pluſquam dici poſſit, provocavi ad iram: quem decet omnis gloria, honor & adoratio nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

mirsculum quotannis fiſſuratis tumuli.

Epilogus auctoris

ANNOTATA F. V.

a *Hæc ſeditio facta eſt anno* v *Juſtiniani, atque excitata eſt a Victoriatis, ita appellatis, quod pro teſſera* τὸ Νίκα Vince, *aſſumerent. Hanc fuſe deſcribunt Procopius de Bello Perſ. lib.* 1 *cap.* 24, *& Chronicon Alexandrinum ad annum* v *Juſtiniani &c.*

b *Hoc miraculum ægre conciliari poteſt cum eo, quod habet Chronicon prćcitatum, aſſerens, quod in prædicto tumultu populari,* Ξενὸν τῶ Σαμψὼν ἐ μέγας ἐκαύθη, & ἀπώλοντο οἱ ἐν αὐτῷ ἀναχείμενοι ἄῤῥωστοι Magnum Sampſonis xenodochium conflagravit, & interierunt qui in illo decumbebant infirmi.

c Spatharii *erant, qui cuſtodiæ corporis Imperatoris erant deputati, a voce* Σπάθα, *quæ* majorem gladium *ſignificat, quo illi armabantur. Vide Cangium in Gloſſario Græco-barbaro.* Spatharocubicularius, *qui ſimul* Spatharii & cubicularii *munere fungebatur.*

d Drungarius, *id eſt* Præfectus, *a voce* Δροῦγγος, *quæ* Globum militum *ſignificat, Leunclavius in Justi Tomus V.* A a *Onomaſtico*

A AUCT. F. V. *Onomaſtico Turcico Ilu Græcis appellari ait* Baculum Tribuni, *quem inſtar ſceptri gerit, forte a voce Latina* Trunco, *ut ait Cangius; quem conſule in utroque Gloſſario. Hic* Drungarius *ad claſſis Præfecturam refertur.*

c Λογοθέτης τῦ Δρόμυ *erat ic, qui rationes curſus publici expendebat. Vide Cangium ibidem.*

d Πρωτοσπαθάριος, *Præfectus cuſtodum Corporis.*

e Μαγκλαβιτον Clavam *ſignificat, qua armabantur qui erant Imperatoriæ cohortis: hic vero ſumitur pro ipſa cohorte Imperatoria. Rurſum vide Cangium.*

f *In Ecgrapha Græce ſcriptum erat* Γ'ῶ, *pro quo* Conſtantinum *poſui, ſcilicet Porphyrogenitum, qui ab anno* DCCCCXII *uſque ad* LX *tenuit imperium. Vide Comment. Prævi. num.* 12.

g Τ'ελοπν', *inquit Cangius in Gloſſario Græco barbaro, eſt vitium in accipitribus, cum ſcilicet oculos quaſi vitreos habent. Idem videtur ſignificare* Τ'ελο-ϟ.

h *Non adeo ſcilicet xenodochio* Sampſonis *(dum hic viveret) proſpectum erat de reditibus & cenſibus, quamvis ſtructura ſatis eſſet magnificum.* D

i Romanus *Imperator, Conſtantini Porphyrogeniti filius, regnavit ab anno* DCCCCLX *ad* LXI.

k Ἀνθρακ Carbunculus, *eſt ulcus cruſtoſum a ſanguine, in atram bilem converſo & inferveſcente excitatum.*

l Chartularii *fuere, quibus chartarum publicarum cuſtodia mandabatur. De his vide Cangium.*

m Amanites, *fungi ſpecies.*

n *His annotatis minime contentus fuiſſet Eruditus Commentator, ſed quoque novam verſionem adornare voluiſſet, ſi per vitam licuiſſet; quæ verſio minus proſſe juberetur Græcorum verborum ordini, & periodis uſque ad faſtidium aurium Latinarum prolixis; multo clarius exhibuiſſet ſenſum Auctoris, magiſque interciſa minus fatigaſſet Lectorem. Sed quod hic non potuit, morte immatura præventus; neque nos modo poſſumus, præla moram non ferente: quamvis tamen negare nolimus, plura etiam nos in textu emendaſſe inter corrigendum typothetarum errata.* E

B

DE SANCTO MAJORINO,

EREMITA APUD GRÆCOS.

G. H. Notitia ex Ughello & Ferrario, Tabulas Eccleſiæ propriæ ſecutis.

XXVII JUNII. *Deus habet* Eccleſia Aquenſis *Epiſcopos, Sanctis adſcriptos*, Majorinum, *de quo modo; &* Guidonem, *cujus Acta illuſtravimus ad diem ſecundum hujus menſis Junii, ubi plura de hac urbe Epiſcopali, quæ* Aquę, *olim* Aquæ Statiellæ *ſive* Aquæ Statiellorum *appellata fuit.* Conſtat hæc diœceſis (*verba ſunt Ughelli*) nunc centum pactim pagis, partim caſtellis, ſubjectis politico jure variis Principibus. Nam ex oppidis octoginta ſex, quæ in ea habentur, novem Mediolanenſi Ducato, undecim Sabaudię Ducatu, duo Januenſi Dominio coorinentur: reliqua numero LXI in Ducatu Montis-Ferrati poſita, Duci Mantuæ parent. *Hujus urbis & diœceſis primus Epiſcopus S.* Majorinus *collocatur ab Ughello, qui præfatus ſe certam ſeriem Epiſcoporum non potuiſſe aſſequi, de eo ipſa ſcribit.*

Diœceſis magna. C

Elogium ex Ughello

2 S. Majorianus ſive Malerius, cujus corpus in nova Carhedrali quieſcit, e veteci S. Petri illuc traoslatum, ejuſque feſtum celebratur die XXVII menſis Junii: cujus Acta deſiderantur, de quo Ferrarius in Caralogo Sanctorum Italiæ, & eorum qui in Martyrologio non ſunt ex Tabulis ejuſdem Eccleſiæ *Hæc ibi. At Ferrarius ipſa habet.* Majorinus, qui & Meliorinus ab aliquibus appellatur, Epiſcopus Aquenſis in Ligucia eam Eccleſiam ante S. Guidonem adminiſtravit: qui etſi Acta illius interciderunt, ab Eccleſia Aquenſi hoc die coli jam dudum conſuevit. Corpus ejus ex eccleſia S. Petri, quæ olim Cathedralis erat, in novam Cathedralem translatum multis abhinc annis quieſcere antiqua ſcriptura docet, licet hoc tempore locus proprius recouditionis haud indicetur. *Hæc Ferrarius. Quod autem dicit ante* S. Guidonem *adminiſtraſſe dictam Eccleſiam, ſi de immediata ſucceſſione agitur, omnino non convenit cum ſerie Ughelli, qua inter utrumque tredecim collocantur Epiſcopi, & eorum ſextus* Francus, *dicitur præfuiſſe anno* DLXXIX, *atque ex monumentis hujus urbis traditionibus, quas inde accepimus dicuntur* Aquenſes accepiſſe fidem Chriſti; & dotati inſula Epiſcopali per B. Silveſtrum Papam: *proinde ſi ab Ughello ſtatuatur primus S. Majorinus, eſſet referendus ad ſæculum Chriſti quartum: quod viris ibidem eruditis decernendum reliquimus.*

& Ferrario. Tempus Sedis. F

DE SANCTO LUCA,

EREMITA APUD GRAECOS.

D. P. Notitia ex Synaxario Ms. Collegii Divionenſis.

Quod Petrus Franciſcus Chiffletius noſter, Divione in Burgundia commorans anno MDCLXII *illac tranſeuntibus nobis commodavit Collegii ipſius Synaxarium Ms., dum Pariſiis ſubſiſteremus, deſcribendum quatenus opus ceſſerimus; id exhibuit nobis, alibi auſquam repertum, hunc S. Lucam Eremitam ut qui præſenti die vitam in pace conſummavit, ſic ejus memoriam celebrari, eidemque hoc Diſtichon acclamandum præſcribit:*

Παρῆλθε Λοῦκας· ἀλλ' ἐμοὶ πάντα λόγοι,
Καὶ τοῖς ἑρεξῆς σαλπίσουσιν, ἐς βίφ.

Lucas receſſit: ejus ſermones mihi,
Eoſque poſtea celebraturis, vivunt.

Videtur ex ſcripti ſe ſermones,

Quæ non videntur de Sermonibus ore prolatis debere intelligi, ubique diſtichon, ſtatim a morte compoſitum, non magnum haberet ad cultus probationem momentum; & τὸ ἑρεξῆς, deinceps futuros reſpiciens, *voventis potius eſſet quam aſſerentis.*

2 *Proximum ergo eſt, ut de jam olim mortuo, paſſimque Sancto habito, atque in ſcriptis a ſe Homilie*

A *millis adhuc vivente, accipiatur iſtiuſmodi Verſus. Solum autem reſtat optandum, ut illæ ipſæ Homiliæ alicubi ſint conſervatæ, produſſaque in lucem augeant Bibliothecam Græcorum Patrum. Et tali caſu forteſſis ex iis elicereturaliquid de loco temporeque quo vixit. Si ex ipſo, cui fuit inventus hic Sanctus adſcriptus Synaxario, liceat formare conjecturam; illud tamſe. facit varii Indiciis videri in aliqua Europæ Græcanicæ Provincia (Macedoniæ forſitan vel Achaiæ) ſcriptum, eaſſimoſi poſſet etiam ad quamdam earum ſpectare. Nec admodum magnam a tempore ejus audemus opinari, cujus neque nomen, neque ſcripta, florentioribus Imperii Orientalis temporibus, innotuere.*

Idque ex Europa modica ætas;

quo fatis dubia ſuit talium Orthodoxia,

3 *Et quia, cum de Sanctis Græcis ſæculi* IX *vel* X *agitur, ea Synaxariis ſæculo* XI *vel* XII *ſcriptis, non ſatis certo probatur vera eorumdem ſanctitas: quia proclivi tunc in ſchiſmata & hæreſes Oriente, non ſatis certum relinquitur judicium de talium orthodoxia (conſtat enim ſic aliquos Synaxariis inſcriptos Anachoretas & Monachos, Palamæ & ſimilium errorum inquinatos) vel ideo magis optamus prodire hujus Lucæ ſcripta, de ejus doctrina teſtimoniorum perhibitura. Sub hac cautela Lucam ſatis Sanctos reputamus, ut invenimus; certius judicium Deo ac tempori dimittentes. Quos de Vitis & Dictis Patrum habemus libros, uſque ad Pratum ſpirituale Joannis Moſchi, ultra* VII *ſæculum non pertingant; & fere agunt de Monachis & Anachoretis, in Oriente celebribus: de Occidentalibus, Patriarchatui Conſtantinopolitano ſubditis, nihil habemus ſimile, præter pauculas in Athos & alios celebrium Vitas, & ea quæ ſæpius allegamus Menæa ac Synaxaria: quibus hanc gratiam facimus, ut in iis laudatos, licet alibi ignotos pro veris Sanctis habeamus; donec ratio aliqua certa faciat de quopiam ſpecialiter dubitari.*

D AUCT. D. P.

adæquæ & vera eorum ſanctitas.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

B 1

ARIALDO DIACONO,

ET HERLEMBALDO MILITE,

MEDIOLANI IN INSUBRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. D. P.

De veneratione notitia ſepulcrorum, Actorum ſcriptoribus, & certaminum ſocio Luitprando Presbytero.

ANNIS MLXVI. ET MCXIII. *Teſtimonia ſanctitatis a Puricello collecta;*

JOannes Petrus Puricellus, Laureatianæ Mediolani Collegiatæ Archipresbyter, eam anno MDCXLV *Ambroſianæ ibidem Baſilicæ ac Monaſterii menſamcta evulgaſſet, ordine Chronologico digeſta, ubi haud parce delibantur Acta prænominatorum Sanctorum, biennio poſt proprium de his evulgavit opus, libris quatuor diſtinctum, quorum primus tomus nec* Teſtimonia, pro ipſorum ſanctitate collecta, *quæ quidem pleraque Hiſtoricorum ſunt, ordine ætatis a ſæculo* XI *uſque ad* XVII *propoſitorum per Capita* XXX, C *& eorum potiores ſua indicabuntur loco. Præ iſtis hic potiſſimum ſpectat* Archiepiſcoporum Mediolanenſium Catalogus, *anno* MCCCXVIII *collectus, ubi ad Guidonis Archiepiſcopi* LXXII *nomen, ſic notatur:* Iſto tempore poſtus eſt B. Arialdus, Martyr & Levita, ſcilicet milleſimo ſexageſimo ſexto. Jacet in corpore eccleſiæ S. Dionyſii. Beatus quoque Heribaldus Miles, qui amaſius & filius Sacerdotum perſequebatur. *Fundatur autem hujuſmodi teſtimonium in utriuſque monumentis diu ſuperſtitibus, & Epitaphiis in eorumdem erectione ſculptis, atque infra producendis. Primum illi Catalogo locum meretur* Kalendarium Ambroſianum, *anno* MCCCLXXXI *præfixum membraneo Codici Epiſtolarum, ad Miſſas per annum legendarum; ubi ad* XXVIII *Junii ſic habetur:* S. Arioldi Levitæ & Martyris. Jacet ad S. Dionyſium. *Accedit liber ipſius Puricelli proprius annis præciſe ſeptem poſt illum Codicem ſcriptus, de Indulgentiis quæ conceſſæ ſunt Mediolani eccleſiis, deque corporibus Sanctorum in eadem urbe atque ipſius diœceſi quieſcentibus: ubi folio* 26 V. *dicitur.* In S. Dionyſio S. Dionyſius, S. Arioldus, S. Aurelius, *alias* Arialdus & Aurelius *ſtribendi.* n *Sed ſi tibi prætermittitur* S. Herlembaldus, *is alibi etiam abſque* Arialdo *refertur ut Sanctus; videlicet in tabula prænotata Collegiatæ eccleſiæ S. Ba-*

In quibus Catalogis Epiſcopalis anni 1288,

& Kalendarium anni 1388,

bylæ, ex aſſeribus compacta, ad iſtud ſacellum, quod capella primariæ ſiniſtrum eſt, ubi medium locum tenet S. Ambroſius, indumentis Archiepiſcopalibus ornatus, flagellum mirabiliter elatum dextera manu geſtans, ſiniſtra vexillum: in quo picta ſunt ſanctiſſimæ Trinitatis Perſonæ; nihil inter ſe forma vel ætate differentes. Ambroſio dexter aſſidet Sanctus Miles armatus, gentilitium familiæ Cottæ ſtemma præferens ſupra pectus in latere dextero, Cottam ſcilicet albam, & his litteris indicatus Sanctus Aremboldus, ſiniſtro quoque martyricum geſtans palmam; dextra vero vexillum album rubro Cruce interpoſita variatum. Simile porro vexillum & palmam ſimiliter geſtat alter ille, in ſiniſtro aſſidens latere, F *ac* SANCTUS JULIANUS *appellatus. Sed hic quis ſit, hactenus nec divino; habitus certe alium indicat ab iſtius nomine ſancto Diacona, qui cum fratre S. Julio Novariæ Presbytero colitur* XXXI *Januarii.*

ac virtute p. Aura in S. Barbaba.

3 *Secundus præmodati operis liber,* S. Arioldi Vitam *continet: quam Conſtantinus Cajetanus Puricello communicavit, ex veteri Codice acceptam, ſcriptam autem, non a Syro Sacerdote (cujus extat ad calcem epiſtola, & cui ipſam perperam addixit Baronius ad an.* 1066) *ſed a* B. Andreo, *primum S. Arioldi uſque ad obitum diſcipulo, deinde Monacho Vallumbroſano atque Abbate S. Fidelis de Stramis, cujus quædam Acta collegere ſtudioſi die* X *Martii. Scripſit quidem aliquid Sytus prædictus ſtatim ut cæde patrata fuerat, cum Socio Herimberto, ad in epiſtola ad eum ait ipſe Andreas; ſed quod ſcripſit, non invenitur qui vero ille ma ta omiſerat, plenius & accuratius ſcripſit Andreas, juſſu Abbatis ſui Rudolfi, decimo poſt mortem Sancti anno; incompletos ſcilicet (ut alibi oſtendam) annos numerando, id eſt anno* MLXXV; *cum recenter obiiſſet, ſimilis martyrii*

S. Arioldi Vitæ auctore B. Andrea;

A *lauren coronatus*, S. Herlembaldos, *cujus ille Paſſionem* alteri tam volumini quam ſcriptori *reliquere ſe profeſſus* num. 44., *neceſſitatem nobis impoſuit ejus Acta colligendi, ea auctorum coævorum, ſed ferme adverſariorum Hiſtoriis ſeu Annalibus, quos in lucem rdendos promiſit quidem Puricellus, ſed morte præventus longum eorumdem deſiderium adhuc poſt ſe reliquit.*

AUCT. D. P.

reliquæ de S. Herlembaldo colliguntur ex Arnulfo & Landulfo ſeniore.

4 *Suot autem illi primum* Arnulfus *quidam, quatuor libris Hiſtoriam patriam complexus; & a libro 2 profeſſus ea ſe deinceps ſcripturum, quæ ab Ariberto Archiepiſcopi electione facta anno* MXIX, *ipſemet videndo cognoviſſet; ſicut fecit uſque ad* MLXXVII. *Deinde* Landulfus, *reſpectu alterius infra nominandi*, Senior *appellandus, qui ſcribebat circa annum* MLXXX, *in his ob quæ* Arialdum & Herlembaldum *laudamus, quæque ad invidiam utrique conflandam ipſe detorquet, tanto magis credendus quoad reſ geſtæ ſubſtantiam, quanto iniquiori animo ea ſcripſit, etiamſi manifeſte* mendax, dum aſſeruit, & Arialdum & Alexandrum Papam II, pœniteuter indoluiſſe omnibus, quæ contra Nicolaitas & Simoniacos Mediolani Clericos ante egiſſeot; dum etiam tcia confinxit miracula, quæ Deus patravit in favorem cauſæ, quam uxorati Sacerdotes pertinaciter turabantur, quamque toties Eccleſia Catholica Romana damnavit. *Ita Puricellus in Præfatione ad librum 1, merito redarguens Triſſanum Calchum, Carolum Sigonium, Joſephum Ripamontium, recentioris ævi hiſtoricos Mediolanenſes, quod in captandis tuebis, quibus, ſæculo* XI *ultra mediotatem procurrente, agitata Mediolanenſis Eccleſia eſt, & quacum cauſa illi publice habiti Sancti vitam amiſerunt. Martyrii titulo a Romanis Pontificibus confecratam, maluerint auctores Schiſmaticos ſequi, ipſoſque Sanctos inculpare; quam* Landulfum Juniorem, *qui ſub annum* MCXV *ſcribebat, qualia ex* Venerab.li Liprando, *avunculo ſuo, didicerat, pro eadem cauſa uſo auribuſque mutilato.*

licet ſchiſmatici & hoſtium adverſarii.

B

5 *Damus hic primum* S. Arialdi *Vitam ex ipſa Puricelli editione, cum eaque mortem adſcribimus anno* MLXVI, *& quidem hoc ipſo quo Andreas paſſum* Arialdum *affirmat die*, quinto Kalendas Julii; *qui tamen dies, cum eſſet, celebranda S. Baptiſtæ Octava ecrupains, translatus ſit in præcitate Kalendario ad* IV Kalendas. *Neque ad diem mutandam cum Puricello nos movet numerus* 67, *quod captivum abductum Sanctum*, ante horam diei tectiam, in quo Vigilia S. Petri celebrabatur, per totum Medrolanum eſt devulgatum. *Cum enim Lacus Major, ad quem ductus & in quo eadem die interfectus eſt Sanctus, ad quinquaginta aut plura paſſuum millia diſtet Mediolano, nec ita procul indo captus ille ſit, horarum paucarum intervallo, ſatis mirum fuit, proditionem eam, per quam in hoſtium manus ipſe venit, poſtridie mane perfonuiſſe in urbe, licet adhuc ſine ulla de nece vel uecis modo certitudine; quam primum die* XXIX *confecutus eſt Auctor, totam diem noctemque ambulando illuc progreſſos. Tunc ſiquidem conſcleratus Socerdos ei obviam factus, dixit*: Ex terna die vox lætiſeta, *id eſt lætitiæ plena*, loco noſtro infonuit: Acialdus, Clericorum adverſarius, vinctus habetur in navi & in ripa lacu, *eodemque die peractam eadem deſcribit. Ubi non lego cum Puricello* Externa, *ut videri poſſet*, Heſterna; *ſed* Ex terna, *ſive* Ex tertia die, *id eſt*, Nudius tertius, *tunc* V *Kal. Julii. Quotiam autem de* S. Herlembaldo *nihil diſtincte ſcitur, quoad diem mortis, obitæ (ut ſatis probaturum me puto) anno* MLXXV, *non* VI, *haud din poſt Dominicam in Albis, tunc* XII *Aprilis actam*; congruum cenſui, *quorum conjuncta ſuccuat & tivcntium acta, & mortuorum monumenta cultuſque, non divulgata hiſtoriam, ſed Vitæ Arialdi ſubnectere reliqua uſque ad* Herlembaldi *eadem acta.*

Oſtenduntur ea die 28 Junii 1063

C

Herembaldus 1075 in Aprili vel Junio.

D

6 *Quoniam etiam extremi diſcriminis ſortine ille fuit* Luiprandus Presbyter *prælaudatus, diſtus etiam* Liprandus & Leoprandus, *anno* MCXIII *die* VI *Januarii, in ſenectute & confeſſione bona defunctus, in Pontidio S. Jacobi monaſterio, ſed Sanctis necdum annumeratus; quæ de illo ſuperorum plura admiranda, & ad idem prorſus argumentum facientia, per modum Appendicis hiſtoriæ Sanctorum duorum plurcsc adjungere. De hujus etiquo cultu apud Pontidenſes Monachos, apud quos obiit & ſepultus eſt, ſi quid inveniſſet Puricellus, fuiſſet haud dubie ſtudioſe tupenſurus. Attenta tamen ea, quæ nepos ipſius Luitprandi narrat viventis mortuique miraculis; atque imprimis animi fortitudine, divulſus inſpirata, ad ſubeundum ultro ignie judicium: dubitare vix poſſum, quin hunc Beatis ſuis accenſuerint, & oſſa defuncti Pontidenſes habuerint in honore, ſed per bellicas aliaſve calamitates, deſtructo aliquando vel inceaſo monaſterio, ſuſpicor periiſſe ipſius ſepulcri memoriam, & quidquid facere poſſet ad eumdem fiat ſcrupulo vocandum* Beatum, *imo & Sanctum, ſi conſtaret ejus eſſe oſſa, quæ Papiæ inter alias Reliquias nominantur. Talem de Pontidenſium erga Luitpraudum affectu opinionem, confirmat mihi memoria cultus a Vallumbroſanis Monachis delati S. Petro, quem* Igneum *cognominant, ab eo eventu, quo ſimile ignis judicium ſubiit Florentiæ anno* MLXIII, *id eſt annis* XXXVIII, *antequam id ſubiret Luitprandus; ſiquidem Petri ipſius Reliquias pridem honorifice eunditas habuit Monachi ſui in altari, pluribus ejuſdem profeſſionis Beatis communi, & nunc etiam obtinuerunt a Sacra Rituum Congregatione, ut feſtum ejus poſſint cum Officio agere* VIII *Februarii.*

Liprandi ſimili cultu digni ter 6. Januarii.

E

7 *Andreas Alciatus Juriſconſultus celeberrimus, qui anno* MDXXX *florebat, in quodam ſuo Antiquario, per N. Fontanum in Mss. allegato apud Puricellum pag.* 15., Arialdi ex Aleiatu gente ſepulcrum *indicare dicitur*; & *addere*, cujus conciones, diſputationes, necem, miracula, Acnulfus Hiſtoricus Mediolanus deſcripſit. *Sed quoniam Arnulfus iſte fuit, ſicuti vidimus, periniquus* Arialdo, *non eſt verosimile quod ille ſeorſim a ſua hiſtoria, qualem dicimus, Vitam Sancti voluerit ſcribere, licet ad extremum emendatas & reconciliatus Eccleſiæ; cum ne tunc quidem dimoveri potuerit quin ſentiret, Sanctos prælaudatos bonam cauſam mieus bene diſtreteque egiſſe, adeoque nec in morte ſic obita laudandos. Ut ut eſt, ejus noa poteſt eſſe Vita, quæ Puricello facit librum tertium, & quo in Annotatis frequenter utemur. Præterquam enim quod ubique Sanctorum acta probet vehementer, ſeſe indicat auctor ſcripſiſſe poſt annum* MC, *quando de* eccleſia Rozonis *loquens addit*, quæ oune dicitur S. Sepulcri, *quod nomen illa primum aſſecuta tunc eſt. Plura in hunc rem congerit Puricellus in Præfatione ad iſtum lib.* 3. *cenſetque caſtyle, eam eſſe* Landulfi, a S. Paulo *dicti*, Juniotis *per nos appellandi, qui lecta accurate Vita per Andream ſcripta (hanc autem legiſſe Arnulfus vix potuit, nedum & tam contraria prius ſcripſiſſe, quin poſtea diſtinctius retractaret) eamdem redegerit in compendium, quædam paulo melius ordinans & ſupplens ea eadem ſcientia; & ſuos tunc etiam Annales ſcribens, in Appendice nobis potiſſimum ſequendos.*

Alii S Arialdi Vitæ emittentur 3

F

an Arnulfe, ſed Landulfo Juniori adjudicandus.

7 *Idem Alciatus aliam Vitam* S. Arialdi *vel ſcripſit vel ſcribere inchoavit. Supereſt enim ejus initium, quod Puricello facit libri* 1 *caput* 12, *ſicut illud hic habuit, ſuppeditatum ſibi a Matthæo Valerio, Carthuſiæ Papienſis Priori, & ſimili prorſus exemplo vidit in Muſæo Aloyſii ab Eccleſia, quondam Secretarii Urbani.*

Antiquantur Arialdi & Azarii teſtimonia.

A *bani. Hoc quoque Fragmentum, Annotatis noſtris inſertum, Lector inveniet: uti etiam quadam* Petri Azarii, *viri (ut apparet) militaris, qui anno* MCCCLVI *Militiæ reformandæ adhibitus, Annalium Mediolanenſium opus, quale apud Carthuſiæ Priorem prælaudatum ſervabatur in Mſs. perdunt ad annum* MCCCCII *plane geandævus. Reliquos auctores, quorum loca ac teſtimonia implent librum* I *Puricelli, communem* SS. Arnaldo & Herlembaldo (*quam aliqui* Arembaldum, Heranbaldum *& Eribaldum nominant*) *vide ſis apud ipſum. Vide etiam ejuſdem librum quartum*; *qui tamen quidem* Herlembaldi Vitam *profitetur dare, ſed revera biſſextum continet totius ſchiſmatis, quod ſæculo* XI *Eccleſiam lacerevit, Cadolo & Guiberto in Antipapas elevatis, per rebellem eccleſiæ Henricum ejus nominis Regem* IV, *Imperatorem* III.

VITA

Auctore B. Andrea Vallumbroſano, Sancti Diſcipulo.

Ex editione Joannis Petri Puricelli.

B

PRÆFATIO.

Rodulfo Generali jubente ſcribit Auctor

1 PRæcepiſti, venerande Pater Rodulfe, ut Beati Martyris Arialdi paſſionem deſcriberem. Quod licet facere conatus ſim, (in veritate, non pro humilitate ſola, ut pleriique Sapientes ſolent, loquor) quidquid in ea eſt, quod conveniens ſit, etiam in ipſa verborum compoſitione, non meæ ſapientiæ, (quæ ſic eſt parva, ut pene ſit nulla) ſed ſoli Dei gratiæ, *certiſſime cognita*, meritiſque ipſius, atque tuæ orationi tribuo. In qua ſciat, eam quicumque legerit, me prorſus nihil dixiſſe, niſi quod viris certis narrantibus didicerim: a Marchinna videlicet, ipſius germano fideli, vel a Bonoviſion ejuſdem fideliſſimo famulo, qui ai a cunabulis eſt famulatus fideliter; imo de quibus tot exiſtere poſſunt teſtes, quos illo in loco cum ætate perfecta ſanoque ſenſu ſunt homines.

2 Verum per totum hunc libellum, meum nomen celetur; qui talis ſum, ut magis conveniat neſciri, quam ſciri, eum jure congroit illud Iſaiæ: Claude, inquit, oſtium tuum, & C abſconda te poſt illud, donec tranſeat ira Domini: tum vero nomeo in ejus fronte habeatur; quoniam, velis nolis, ſuper candelabrum, ut omnibus luceat, te poſuit Chriſtus; quaeeous is qui ſcripſit, ſi ignoratus; ad quem ſcriptus eſt, non ignoretur. Parro quia io hoc plura ſunt in eerbis & factis ædificationi utilia; duodecim Monaſteriis, quibus ta ſupernus Judex propoſuit, nro, ut ad legendum tribuas; quatenos, dum audieriat io defenſione veritatis, *ad exemplum d. V. ſum brofani.* quod alii noſtro in tempore dixerunt & perpeſſi ſunt; accendantus &. ipſi, ut talia dicant; &, ſi neceſſe fuerit, pro eadem veritate ſimilia patiantur.

CAPUT I.

Arialdi natalis, inſtitutio, prima contra Clerum inceſtum concio.

3 LIcet jam ſic ſenex ſic mundus, ut jam jamque vicinus ejus ceroatur occaſus; tamen quia ab univerſis mortalibus ignoratur, quando finiatur; libet notorum conſtantiam Sanctorum,

ſupparem antiquorum, ſævitiamque perfidorum qui eos uſque ad neeem, ooſtris temporibus immoque noſtris ſub oculis, perſecuti ſunt, ſcriptis tradere, atque poſteris ad eorum ædificationem intimare. D AUCT. ANDR. DISCIP.

4 Igitor in Cuciaco *a* quodam vico, inter Mediolanum Comumque ſitu, milliario eigeſimo diſtante a majore, quioto vero a minore [eieitate] ut vulgari fertur opinione, Bezo quidam cum Beza ſua uaore eatitii, *b* oobiles utrique natioae, ſed oobilioes probitate. In quorum profecto laude parumper immorari, ex Sanctorum geſtis quamplurimis inſtituimus: & euocti ſcimus, liberiorem fore laudem celſi ædificii, ſi certiudo manifeſta habeatur firmi ipſius fundamenti. Hi namque cautam reprobotum, quæ eſt rapaeitas, tam exoſam habebant, ut intes ceiera eorum booa, eum in ſereis equiſque aimis abundaret; nullus erat audaa ex ipſis ſervis, qui manipulum quidem vi furtimve alienæ ſegetis raptum deferre aud'eret equis coram eiſdem. Parro ſoperbiam, quæ eſt cauſa diaboli, ita eaecrabaotor; ut eum libere modis omnibus ſuis vicinis imminerent, atque a nemine eorum ſi nollent conſtringi poſſent; eeu eſſent ex illosum minimis, ſic ſe ultro ſubdebaot ipſotum omni juſtæ conventioni. *a Cuciari nobiliter ortus* *b* *parentibus juſtis & comitatis rara*, E

5 Verum quoniam nnicuique parum eſt non agere prava, oiſi ia bonis nperibus eaereitationem ponat; pauperum infirmorumque neceſſitati intendebant, ut ex vicios nemo infimitate oppreſſus io ſtrato jaceret, qui a Bezs memosia digna non viſitaretur; & ſuis, ſi egeret hujuſmodi, ſubſtaotiis noo aleretur. Præterea in ceterorum orpb norum egenorumque beneficiis, quæ illis ſedule impendebat, Deo & hominibus ejus vita ſic erat grata, ut ipſi pauperes invicem conferrent, dicenies: Si hæc obierit, profecto nobis eivera non eapedit. Hoc quippe aaereitium ſanctæ actualis vitæ, per moltorum eurricula annosum, in venerabilis Bezæ ooiorumque ejus defudatiooe, viro ipſtus jam deſoncto, egomet vidi, ceteraque perpluia ædificatioai congrua: quæ iden prætermitto; quia veloeiter ad ea quorum eauſa hoc opus aſſumpſi, ve- F nire concupiſco. *mater pauperibus addictiſſima*,

6 Huic otique, ſicut illius relatione didici, notte quadam dormienti, ejus adbuc viveme viro, ea qun inoc in utero habebat filium, admirabile lomen in viſioae, ceu ſolis meridiani ſplendor, deſoper illuxit: eujus elaritas, omnibus tenebris ab ea eapulſis, totam domom, ubi erat jaeens, implevit. Mane autem facto, ioſolitam ſecum viſionem admiraas, antiquis matronis pandit: a quibus prorinus audit, habere ſe in utero infantem ſexus maſculini, meritique fatarum celſi. Quem eum enixa eſt, apto præſtolato tempore, Arialdum voeaot: Clerieum faeiaot: ſcholis diligenter eo uſque tradont, quouſque proeinciales magiſtri, qui eum poſſent inſtruere, deficiunt. A quibus eum per tempora, ut ſcholaribus moris eſt, reverteretur (ſicut a matre ajus jam ſæpe dicta eognovi) & puellæ ipſius *c* ornatiores more ſolito nitidioreſque ſe ejus voltui præſentarent; quemadmodum eſſet eidere, ſic eaterminabat a ſua facie; dicens, Captio hæc eſt ſatanæ. Indeſinenter denique, in diverſis tarris, ſcholaſticis ſe ſtudiis tamdiu tradidit, donec optime tam liberalium quam divinarum litrerarum haberet ſcientiam, ſimolque ætatem perfectam. *d* *poſt locum, omnia colluſtrare uſam*, *natus prodigioſus*, *c puellarum conſpectum fugiet* *d*

7 Erat enim tunc Ordo Eccleſiaſticus in tot

A erroribus ſeductos, ut ex illo vix quiſpiam exiſteret, qui in ſuo loco veraciter reperiri poſſet. AUCT. ANDR. DISCIP. Nam alii, cum canibus & accipitribus huc illuc que pervagantes, ſuum venationi lubricæ ſamuletum tradebant; alii veratabernarii, & nequam villici, alii impii uſurarii exiſtebant: cumcti fere eum publicis uxoribus ſive ſcortis ſuam ignominioſe ducebant vitam; omneſque, quæ ſua erant, non quæ Chriſti, quærebant. Nam, quod ſine gemitu dici vel auditi nec poteſt, nec debet, univerſi ſic ſub Simoniſea hæreſi tenebantur impliciti, quatenus a minimo uſque ad maximum nullus Ordo vel Gradus haberi poſſet, niſi ſic emeretur, quomodo emitur pecus. Et, quod eſt nequius, nemo tunc, qui tantæ pervertati reſiſteret, apparebat: ſed, cum lupi eſſent rapaces, veri putebantur eſſe paſtores.

cumque Clerus tam perverſus eſſet,

Mediolani ad cæciſſimam progreſſus,

8 Ad quorum nimirum perverſitatem detegendam & corrigendam, Mediolanum, ubi hæc iniquitas tanto erat copioſior, quanto orbibus ceteris ipſa eſt populoſior, e Deo procul dubio præfatus miſſus eſt Arialdus; divinis, ut prædiximus, legibus bene eruditus. Qui ingreſſus e urbem, populum pene univerſum, ad ejus verba confluentem, ſari ſic adorſus eſt: Volo, Dilectiſ-
B ſimi, vobis dicere in noſtri ſermonis exordio, quæ ſcire vos ſcio; ut paulatim ſic vos introducam ad ea, quæ neſcitis, & vobis ſcire magnopere neceſſaria ſunt. Veraciter credo vos noſſe, humanum genus uſque ad Chriſti Domini noſtri adventum cæcum fuiſſe, non oculis corporis, ſed cordis. Quod ideo erat cæcum, quoniam, quod erat falſum, credebat verum: dicens lapidi lignoque & metallo, Deus meus eſtu. Cujus excitati & miſeriæ in tantum ſumma Lux & æterna compaſſa eſt (per quam omnia facta ſunt, & in qua univerſa conſiſtunt) ut non ad hanc cordibus hominum auferendam Angelum mitteret; ſed per ſemetipſam de cælo deſcendit, carnem aſſumpſit; & ut eam ob hominum cordibus penitus expelleret, uſque ad Crucis mortem libenter acceſſit. Qui in diebus carnis ſuæ homines tot de mundo elegit, quot ſufficere ad univerſitatis illuminationem ante ſæcula poſſe, prævidit. Quos, omnibus falſitatis tenebris ab eorum cordibus expulſis, æterna luce illumina-
C vit; eoſque per mundum univerſum miſit; & lucem, quam acceperat, ubique deſerre præcepit; ſicque ad Patrem, a quo venerat, ſediit.

dedit, Chriſtum ad illuminandum mundum,

hominem factum

9 Hæc quippe ſumma & æterna vivaque Lux duas in terra cauſas reliquit: in quibus omnes, qui erant illuminandi, illuminarentur, & uſque in finem ſæculi ſemper permanerent lucidi; tam iſti qui adhuc erant illuminandi, quam qui jam fuerant illuminati. Voltis noſſe, ea res quæ fuerunt? Verbum ſcilicet Dei, & Doctorum vita. De Verbo autem Dei, quod lux ſit; non meum, ſed Pſalmiſtæ audite teſtimonium; Præceptum (inquit) Domini lucidum, illuminans oculos. Et item; Lucerna pedibus meis verbum tuum. De vita vero Doctorum, quod eſſe debeat lux in verbis ſuis, ipſa per ſe Veritas aperte manifeſtat: Vos, inquit, eſtis lux mundi & protinus addidit; Sic lucent lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui eſt in cælis. Ex his itaque unam idem Dominus poſuit ante illos, aliam ante vos. Hi vero, quibus ſcientiam Scripturæ dedit, ſibique ad miniſtrandum elegit, ut ad lumen verbi ſui lucidi ſemper viverent, conſtituit; &, ut eorum vita eſſet veſtra le-

dedit verbum Patris,

Pſ. 18, 9 & 118, 105

Mat. 5, 14. & 16

& vitam Doctorum;

dio, qui litteras neſcitis, ordinavit. Sed, inimico humani generis inſidiante, pariterque noſtra negligentia & peccato operante, illi, ſe convertendo retrorſum, pesdiderunt ſuam; vos autem lucem perdidiſtis veſtram. D

his verba damone perverſis,

10 Verumtamen, ut ſecurius vos idem inimicus deluderet, qui ſocietatis ob eis abſtulit veritatem, eis promiſit in exteriori habitu ſanctitatis habere ſimilitudinem, quod gemens dico, non ad veſtram ignominiam, ſed ad cautelam. Nonne ad eamdem cæcitatem eſtis reverſi, pro qua ob hominibus auferendo Chriſtus de cælo miſericorditer deſcendit? Sic enim ideo humanum genus ante ipſius adventum, ut diximus, erat cæcum, quia ſumebat pro vero mendacium; quicumque nunc opus ſimile facit, nonne cauſam eamdem incurrit? Nam ſicut illi decepti, lapides & ligna credebant Deos; ita vos veſtros Sacerdotes putatis veros, quos ineunctanter eſſe conſtat falſos. Unde hoc ſcire poſſumus? Vultis noſſe unde? In tenebris ſumus: ut hoc patentet cognoſcamus, ad lucem eamus. Ad quam lucem? Ad verbum videlicet Dei. Ecce Chriſtus dicit? Qui mihi miniſtrat, me ſequatur. Quod eſt aperte dicere; A nemine quippe mihi miniſtratur, niſi ab eo qui me ſequitur. Veſtrorum vitam Sacerdotum ſcio vos noſſe: & quo Chriſtus perget, & quid dicat, audite, atque tunc plenius cognoſcetis, utrum iſti ſint ejus miniſtri, an ipſius potius adverſarii. Ecce Chriſtus clamat: Diſcite a me, quia mitis ſum & humilis corde. Et iterum de ſe dicit: Filius hominis non habet ubi caput reclinet. Et item: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt Regnum Cælorum.

tursum in tenebras recidiſſe homines; E

Joan. 12, 26.

Mat. 11, 29, Luc. 9, 58 Mat. 5, 3

nec eſſe habendos pro miniſtris Chriſti

11 E contra vero, ut inſpicietis, veſtri Sacerdotes, qui effici poſſunt ditiores in terrenis rebus, excelſiores in ædificandis turribus & domibus ſuperioribus in honoribus, in mollibus delicatiſque veſtibus pulchriores, ipſi putantur beatiores. Et ipſi, ut cernitis, ſicut laici, palam uxores ducunt; ſtuprum, quemadmodum ſcelerati laici, ſequuntur; atque ad nefandum hoc opus perficiendum tanto ſunt validiores, quanto a terreno labore minus oppreſſi; videlicet viventes de dono Dei. Chriſtus autem in ſuis econtra miniſtris tantam munditiam quærit & exoptat, ut non ſolum in opere, verum etiam ſtupri ſcelus damnet in corde: dicens; Qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Redite, Dilectiſ-
Matt. 5, 28 ſimi, ad corda veſtra, redite: & ſumere verum, falſumque ſeſpuere diſcite. Nam conatus ſum reos reducere ad ſuam lucem; ſed nequivi. Ut enim vos ad veſtram reducam, hoc idem venio: & hoc ani ſecero, aut pro veſtra ſalute paratus ſum animam meam tradere gladio. Hæc & hujuſcemodi complura vir Dei dum diceret; in verbis ejus plebs fere univerſa ſic eſt accenſa, ut, quos eatenus venerata erat ut Chriſti miniſtros, damnans proclamaret Dei hoſtes, animarumque deceptores.

Sacerdotes incepti, F

ANNOTATA D.P.

a *Landulfus Junior* loca in Cuzago, prope Canturinm, *vulgo* Cantu, *quod notatur in tabulis, ipſud non bene. Alciatus* Cucciacum *nominat* ſub Cancrienſi Præfectura, *triplo propius Como quam Mediolano, inter Lambrum & Luram fluvios.*

b Nobilibus parentibus de Alzates, *quo nomine invenimus nicas* 6 p. m. *ultra Novariam: alii familiæ nomen faciunt, &* Alciatus *Latine reddunt; ſed præſtandum Alciatus in fragmento Vitæ,*

Andreæ

A *Andreæ verbis contentus, facere id maluit, an quia gentilem ſuum* S. Arialdum *non audebat aſſerere? At poſtea id fecit in Antiquario ſuo, allegato num. 7. Comm. prævii, de* Alciata *gente eum fuiſſe dicens. Verum hæc verba fortaſſis Fontanæ ſunt: & oportet non admodum nobilem fuiſſe, de quo ait Senior Landulfus, quod* Landulfum, *majorem Canonicum ſibi prævidit applicare quaſi geoeroſioram, quia ipſe erat humilioeonatus: qua in re credo noluiſſe mentiri ſcriptor ille, licet fabulæ minime veræ, cum agitur de cauſa Clericorum, quam tuetur contra Sanctum. Igitur qui in Prologo attribuitur Sancto Germanus* Marchio; *cum reor ita dictum proprio nomine a Baptiſmate, non autem appellativo a dignitate æque ac alium, quem apud Puricellum pag. 237 ea ætate legimus ab alta rupe præcipitatum. Diumans Marinonus, in Mſs. de originibus urbis & familiarum Mediolanenſium, apud Puricellum lib. 1 cap. 12, nomen ab* Alcatho, *Regis Æoliæ filio, Hippodamiæ proca, vel ab* Alceo, *Herculis avo petit, quæ pro decidiculis habuiſſet credo eruditiſſimus dictatus, ſi legere potuiſſet: hic tamen, neſcio ubi vel quo modo, dicitur* Alciato Regiæ ſtirpis fidem facere. *Italice* Alzarus *idem eſt quod* Elevatos; *unde* Iualzare, *eſt* Elevare, *quod ſatis eſſe ad verum nominis etymon reor, ablegatis fabulis.*

B c *Landulfus Junior*: Vidit ſororem in laſcivo habitu cum matre: *quod hujus probitati non ſatis convenit; potuit tamen puellis ſuis, & (ſiquas habebat) filiabus plus ornatus indulgere mater, qui tamen laſcivus non eſſet.*

d *Alciatus*, Prius, *inquit*, dedit operam omnibus liberalibus ſtudiis, in quibus, ut tempora erant, multum profecit. Pervenerant enim ea tempeſtate, & aſſiduis bellorum tumultibus, & ira Dei, bonæ litteræ; oullaque Gymnaſia per omnem Italiam habebantur: quapropter in Galliam ad Pariſiorum Academiam ſe contulit: *in* eaque diutius verſatus, magnum nomeo conſecutus eſt. (*Sic etiam Landulfus Junior in Mozam. Ambroſ. pag.* 530 *dicit, Olricam Vice Dominum Mediolanenſem, & Anſelmum de Puſterla* Leodunum. *s. Laudunum Galliæ iuiſſi*, ad præcipuum magiſtrum Anſelmum de Monte *audiendam, quibus gratum fuerit ipſummet Landulfum ſecum ducere.*) *Et* tradunt, *inquit Alciatus de S. Arialdo*, in divinarum rerum profeſſione, quam Theologiam vocant, tantum profeciſſe, ut omoes collegas poſt ſe relinqueret. Dialecticam vero quam doctrinæ ſuperficiem quamdam appellabat, con-

C tempſit magis quam ignoravit. *Landulfus Senior et Inferior, apud Puricellum quaſi ingratitudinis Sanctum arguit, dum ait pag.* 579, *quod* penes Guidonem Antiſtitem multis fotus delicitis, multiſque cumularus honoribus, dum litterarom vacaret ſtudio, ſeveriſſimus eſt divinæ legis factos interpres, dora exercens in Clericos ſolos judicia.

e Variſii, ubi morabantur *Arialdus*, *captam prædicationem, ait uterque Landulfus*: *neque id negat Syrus infra num.* 84. *Eſt autem* Vaſiſium, *inter Angleriam & Comum, ad* 30 *fere* p. m. *diſtans Mediolano, noſtra ætate, a Dominicæ Paſſionis myſteriis, vicino in monte expreſſis, celebratiſſimus religioni locus. Canturio propiusque intervallo* 10 *milliariam aut eo amplius. Alciatus ibi habitaſſe Sanctum non dicit, ſed eo* pro tempore *ſeceſſiſſe, quod imperem odium ſe crederet factiani improborum Sacerdotum. Uterque Landulfus* Arialdum *tunc ait* ex Decumaoia Canonicis *fuiſſe. Tales autem nunc vocari* Canonicos titulares, *docet Puricellus in monumentis Ambroſianis: alibi* Canonici ei minores *ſeu* Vicarii vocantur, *prout conſtituit a* Majoribus *ſeu* Ordinariis. *In Diſſertationibus vero* D *Nazarianis pag.* 444 *idem Puricellus docet*, Decumanos *iſtos numero* centum, *fuiſſe* diſtributos in undecim eccleſias Collegiatas, & alias decem capellas. *Et ſic ipſe* Arialdus, *jurans in verba S. Petri Damiani, incepit*: Ego Arialdus, dictus Diaconus de Capella Mediolanenſis Archiepiſcopi; *ubi S. Arialdum intellige ceteris præire exemplo.*

CAPUT II.

Arialdus, ſocium Landulfum nactus, Romam abit: & ambo injuriis impiorum vexantur.

12 FActum eſt autem, dum agerentur hæc, de medio multitudinis ſorgens quidam Clericus, nomioe Laodulphus, *a* de urbanis excellentibus tam ordine quam natione, nimis po- *a Eadem ſcribere pridem profeſſus Landulfus*, tens in voce & ſermone, fileorium petiit. Quo conceſſo, hujuſmodi lætiſeram vocem promſit. Gratias (inquit) coram vobis omniporenti Deo ago, qui ounc me ea audiru permittit, onda meum cor per innumera tempora igneſcit. Nam olim hæc ſciens dolenſque, ideo tacebam, quoniam cum quo ea dicurem, non habebam. Nunc E vero, Domioe Atialde cariſſime, quia Dei do- *ſocium Arialdo ſe offert*: num te dedit mihi; ſciro, me ab ipſo collatum tibi: & exinde quidquid hae du re dixeris feceſiſve, me facere & dicere; & me meam animam, ſicut tu profeſſus es tuam, pro ſalute fratrum ponere eſſe paratum, incunctanter ic nunc reddo ſecurum. Populus jam fidelis hæc audiens, in Dei laudem creſcens, hilareſcit: para adverſa tabeſcens, dificit: Dei vero famulus Arialdos, neulia ac manibus ſurſum creſtia, omnium bonorum Largitori immeoſas aedebitas ſeddit gratias.

13 Denique poſt hæc quidam Laicus ſurrexit *Nazarius laicus* alius, nomioe Nazarius, offeio monetaria, cujus vita valde erat ab omnibus laudabilis, licet conjugalia: qui ſilentium petiit. Quo accepto, corom omoibos tale reſponſum dedit: Domine Arialde, ea quæ dicis eſſe vera & utilia, non ſolum adverriere poſſunt ſapientes, verum etiam & vecordes. Quis tam ioſipiens eſt, qui non lucide perpendere poſſit, quod eorum vita eſſe alnua debeat a mea diſſimilis? quoa ego in domum meam ad benedicendum eam voco, juxta meum poſſe reficio, & poſt hæc manoa deſcu- F lana munna offero: & a quibus myſteria, pro quibus æternam viram expecto, omnia ſuſcipio. Sed, ut omnea inſpicimus, non ſolum non mundior, verom etiam ſordidior perſpicum cernitur. Verumramen hoc ſcelus ſic ſcito inter nos radicatum & inveteratum, quarenus aut vix aut cum grandi labore poterit evelli. Nunc autem, quia Largitor omnium bonorum mihi tanta contulit bona, quæ ſatia & mihi ſufficere poſſuot & tibi; obſecro te, per cumdem omoipoteotem Dominum, ut in domum meam ingredi dignetis, & exhinc bonis omnibus meis, ut ego, ita & tu fruaris; quarenus tua exhortatione aſſidua ab hoc errore liberari, & in omni veritate confirmari poſſimus, tam ego, quam hæo plebs univerſa. Cave, ne ad ſanguinem altum de quo ortos es, & ad opem multam qua polles, inſpicias; oe forte ſacramento, pro quo te adjuravi, ſpreto, non quæ Dei, ſed quæ tua ſunt, quærere videaris.

offert eis ſuam domum & ſubſtantiam,

14 Vir autem Domioj hæc audiens, & magnitudinem conjurationia, & famam viri optimam conſiderans, omnia terreoa, quæ ſibi reſiſtere poſſent, conculcans, in domum ſu juſtu

invi-

A AUCR. ANDR. DISCIP. *& omnes in Sanctum opus conſpirant,* Iſ. 41. 19.

invitantis libenter intravit: & per plura tempora Marthæ opus ab eo fideliter ſumpſit; & quod operatus eſt Petrus in Cornelio ſuiſque amicis, operatus Arialdus eſt in Nazario ejuſque vicinis. In quibus utique tunc arbuſtis, quæ ſe Dominus per Prophetam pollicitus eſt in deſerto ſimul poſiturum, ſcilicet vitem & ulmum, proculdubio eſt completum, quatenus altera mentes debriaret, altera vero debriantem ſuſtentaret. Exhortantibus denique Arialdo Landulphoque *b* populum fideli & aſſidua doctrina, ſtupra Clericorum nefanda & execranda eorum connubia, ſic ab eodem populo intra aliquanta tempora ſunt perſecuta & deleta, ut nullus eaſtaret, quin aut cogeretur tantum nefas dimittere, vel ad aliare non accederet. *c*

b Sic cobibiti concubinarii,

c

15. Per idem tempus decrevere fideles Romam ad Synodum *d* Landulphum mittere; quoniam, ut eos mendaciter eorum æmuli accuſarent, illo pergebant. Quem [ulcta] urbem Placentinam progredi non licuit; quia ibi a quodam profano eſt in oppido percuſſus, & ſic Mediolanum regreſſus. Sed Arialdus, Dei famulus, ſumpto itinere, omnium adverſariorum fraudem circumquaque poſitorum ad eum necandum, ſcienter declinavit: atque Romam, Deo illum protegente, incolumis pervenit. Qui coram ſummo Pontifice ſe offerens, eum cauſam jam cœptam ei retuliſſet; poſt multam honorificentiam, quam ipſi idem impendit, juſſit, a quibus Sacerdotibus divina Myſteria dehinc ſumeret, & ſub inevitabili juſſu ei præcepit ad opus cœptum regredi, & tamdiu in eo vehementer inſiſtere, donec nefanda opera, quæ tunc inerant in Eccleſiaſtica familia, aut penitus deleret, aut ſanguinem pro Chriſto proprium inimicis ſuodeodum præberet. *e* Qui in omnibus obediens regreditur, jam ſæpe dictam cauſam competentes perſequitor & conſtanter, eum ſuo ſocio divinitus ſibi collato, habentes dehinc doctrinam, tam pleoam auctoritate, quam veritate.

d Landulphum ex reſidiis laſſum,

B *Arialdus accepta Roma poteſtate redit,*

e

16 Hoc quippe impii civiles Clerici perpendentes, quaſi occulte in unum conveniunt: ideo, quia progenie altiori erat Landulphos, eum occidere diſponunt; putantes, timore perterritum ſic ſilere poſſe Arialdum. Ad patrandum vero tam ſceleſtum opus, quemdam audacem & impium conveniunt Clericum, & nimio præmiu teddunt ſecutum, ſi jam dictum extingueret virum. Qui acquiſito grandi carnificis gladio *f* (quem ſæpe ego poſtea vidi) ſimulque toxico ad necandum citiſſimo, cœpit eum proſequi per Cœnam Domini, & Pataſceven, *f* Sabbatumque ſanctum clanculum, necnon & ſanctum diem Paſchæ. Vera utique me dicens ſcio; utrum rei geſtæ ordinem teneam, ignoro. Cumque ipſum in diebus his reperire minime potuerit abſque turbis; in ſecunda tandem de Albis feria, ad impium & diu optatum pervenit votom. Nam in ipſius diei crepuſculo ſolum illum ante quoddam reperit altare orantem: mixturam impiam, quam ſecum ferebat, permiſcuit illico, ſcilicet gladium cum toxico; & poſt tergum clam veniens, eum in collo graviter percuſſit, & ſic fugam protinus petiit. Sed, volente Deo, licet eſſet nimis velox ad fugiendum, in egreſſu baſilicæ per quemdam captus eſt *g* claudum.

Iterum Landulphus a conjuratis ad ſcelus Clerici,

C

f percuſſus gladio carnificis

g

17 Clamor igitur vehemens attollitur, ab omnibus concutitur: quæ eſſet cauſa tanti clamoris inquiritur. Cognita eamque cauſa, ne-

omnes incolumis,

fandum Clericum circumdedere; eumque cornu toxico plenum habentem repetiunt. Mœrentes ergo, perenſſum & eum qui percuſſit accipiunt; ac ſic ad domum Landulphi pergunt; & ipſius obitum protinus præſtolantur aſſuturum. Sed magni prodigii evidentiam tunc oſtendit Deus omnipotens, ut ſervo ſuo nihil plus venenum officeret, quemadmodum ſi aqua eſſet. Nam iſdem profeſſus eſt Cleticus, ſe illud in plotibus pecudibus probaſſe; quæ ut deglutivere, cunctæ poſt paululum vita caruere tunt. O mira Domini potentia! Hunc vitum poſtquam tetigit, etiam deglutitum nulli nocere quivit. Unde ipſe reddens debitam Deo laudem, percuſſorem Clericum dimiſit incolumem; admoneus, ne ulterius tantam conſtruet præſumptionem. Idem vero Clericus, ſua cernens molimina, nimio ſtudio exquiſita, a Dei evidenter virtute cainanita, ſibique ab ejus famulo pro malis impenſa bona; corde compunctus, veniam petiit; tanti ſceleris incentores prodidit; ſe ulterius tale quid minime conari promiſit, & poſtremo ſic diſceſſit.

D *omnemo vires amittunt,*

& Clerici ad miraculum pœnitent;

18 Per idem tempus Clerici ſuburbani, in unum convenientes, ad invicem dicunt: Quid ſcimus? En Arialdus, qui nos noſtraſque familias conturbavit & diſperſit, in urbe concluſus, atque a populo circumdatus, inhabitat; ideoque, ut eum petimamus, nequaquam pertingere valemus. Si autem hoc nequimus; damnum dedecuſque, quod poſſumus, illi ſaltem inferamus. In loca noſtra nunc revertamur; & exquiſitis gladiis bene acutis, rurſum nocte alia conveniamus; una illuc, ubi idem eſt ortus, pergamus; & ubi adhuc cum ſuis magne pollet poſſeſſione pateutibus; atque ad ignominiam ejus, eccleſiam quam olim imprudio propcio conſtruxit, violemus, & diſſipemus; arbores vero caſtaneas, quas habet innumeras, decortice emus; vineas autem, quibus nimis abundat, incidamus. Interim quidem ex nobis aliqui illue pergane in die, qui ipſius ſubſtantiæ plene habent notitiam: vineas ejus & ſilvas evidenter deſignent; ut non tunc quid appareat, in quo quia errare debeat.

E *Suburbani Clerici ſimiliter conſpirant*

19 Nocte igitor conveniunt conducta: eccleſiam extra vicum *h* reperiunt, quam ropis oſtiis intrant. Altare frangunt & violant, ceteraque utenſilia diſſipant: & dedecus, quod infelices nequibant famulo, facere non ſunt veriti Domino. Porro cum ad deſignatas arbores vineaſque vellent accedere; ſicut ipſi poſtea profeſſi ſunt morientes, eum ingenti terrore tanta a juſto Dei judicio ſunt perculſi excitate, ut neque ubi eſſent, neque rem deſignatam iuvenire poſſent. O mira Domini pietas! Suam demoliri caſam permiſit; ſervi vero ſui optime tutati novit. Sed ne miſeri illam noctem inanem ducerent, vineas & ſilvas introgreſſi, alienas ineidont & decorticant. Verumtamen Deo gratias agens profiteor, poſtea me vidiſſe perſæpe ipſas arbores ſuis cultoribus nbertimos fructus reddere eaſque adhuc ſimiliter credo facere. *i*

b Arialdi eccleſiam violant,

F *ſacrificia nobis nocere nequunt.*

i

ANNOTATA D. P.

a Landulfus Junior, Landulfum da Cottis, Levitam ordinarium Mediolanenſis eccleſiæ, *appellat. Alcatus primum utriuſque congreſſum Vareſio adſcribit, latinuſque ſic deduxit.* Vigebat tum in urbe magnæ exiſtimationis vir Landulfus, primoris eccleſiæ Ordinarius, & perquam eloquens in concionibus, populo gratiſſimus. Huic Arialdo

vetere

A vitare amicitia junctus fuerat: quapropter ſecum congreſſus, multa de Vidone [Archiepiſcopo,] plurima de ſacri Ordinis nimia licentia queritur; populorum etiam & omnium intereſſe, ut meliores fierent, Landulfus cauſæ non defuturum ſpopondit, & ſuſorum, ubi tem ex voto ſuccedere poſſe cognoviſſet. Interim Arialdus ipſe per vicos & conciliabula concionetur; eoſque *an immunditiis? Sacerdotes, qui ab urbanis * munditiis ſeparati, & idcirco antiquam probitatem retinentes, ſibi aggregare ſtudeat: tunc enim & ſe id in urbe facturum, quod in pagis ipſe fuerit aggreſſus. Ab hoc colloquio Arialdus Vareſii celebertimas orationes in corruptelam Sacerdotum habere cœpit, in mores acerrime invehi, nullo metu teneri, omnia pro veritate expouere. Faciebat & id Landulfus; ſed parcius, & non niſi eum ſe obtuliſſet occaſio.

b *Landulfus ſenior apud Puricellum pag.* 179 *Arialdi ſectum Landulfum culpat*, quod nullis eccleſiaſticis Gradibus nitetatus, uſurpato ſibi contra morem Eccleſiæ prædicationis officio, grave jugum Sanctorum imponebat cervicibus; & inter alia, quæ quotidie plebis auribus in-

B culcabat, die una taliter concionatus eſt in populo: Cariſſimi Seniores, conceptum in corde ſermonem ultra contiuere non valeo. Nolire, Domini mei, nolite adoleſcentis & imperiti verba contemnere: revelat enim ſæpe Deus minori quod denegat majori. Dicite mihi: Creditis in Deum trinum & unum? Reſpondent omnes, Credimus. Et adjecit: Munite frontes ſigno Crucis. Et factum eſt. Poſt hæc ait: Condelectat veſtræ devotioni, compatior tamen imminenti magnæ perditioni: multis enim retro temporibus non eſt aguitus hæc in urbe Salvator; diu eſt quod erratis, cum nulla vobis ſint veſtigia veritatis. Pro luce palpatis tenebras, cæci omnes effecti, quoniam cæci ſunt duces veſtri. Sed numquid poteſt cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foveam cadunt? Abundant enim ſtupra multimode: hæreſis quoque illa Simoniaca in Sacerdotibus Levitisae reliquis Sacrorum Miniſtris: qui eum Nicolaitæ ſint & Simoniaci, merito debent objici: a quibus, ſi ſalutem a Salvatore ſperatis, deinceps omnino cavete, nulla eorum veneramini officia .... Et ego plectenda plura commiſi; ſed quod pejus fuit, indigatis uſ-

C que modo communicando Regem cælorum offendi: nunc autem, propitia divinitate, ago pœnitentiam, talia proviſurus in poſterum. Igitur imitatores mei eſtote, cariſſimi; & ita ambuletis, ſicut habetis formam noſtram. *Hanc orationem Landulfo adſcribit ille, præ ſtudio in partem Cleri, ipſi Landulfo & Arialdo ubique iniquior; & huic impingens, quaſi non ſolum dixiſſet, Nicolaitarum & Simoniacorum* Sacrificia idem eſſe, aeſi eſſent canina ſtercora, eorumque baſilicæ jumentorum præſepia! *quod vero dici poterat, quatenus talia ſacrificia, vera licet & valida, quantum eſt ex parte Sacramenti a talibus confecti, communicantes tamen coinquinat, quia notorie hæreticis & excommunicatis communicare eſt nefas: ſed etiam quaſi uddidiſſet*, ni ipſis amodo reprobatis bona eorum omnia publicentur; ſicque facultas omnibus diripiendi univerſa in urbe vel extra: *quod permeram calumniam vel exorbitantem auxeſim pio zelatori affingi, extra dubium eſſe debet; cum nihil tale fuerit factum a populo; ſed e contrario ejuſmodi gravamina ab adverſariis poſſi fideles ſint; nec ultra progreſſi, quam quod vimvi parati fuerint propulſare, ut ex ſequentibus apparebit.*

a *Alcherat (cujus reliquum fragmentum hic juvat* D
attexere) porro proſequitur hinc ſecutas calumnias, AUCTO-
& quid inter hæc egerit Archiepiſcopus Guido ſive RE
Wido: Fuere, qui eaſtimaverint, Widonis ex- D. P.
auctoramentum ejuſque dignitatem ambientem Landulfum, Arialdo conſenſiſſe. Sed nulla certa fuit unquam innocentis, quæ invidiam maledictaque vitaverit. Igitur improbi quidam, delationis magnam mercedem a ſe præſtitum iri eaſtimantes, utrumque apud Widonem accuſant; crimina in eos congerunt; læſam contumeliis ſummi Sacerdotis Majeſtatem exclamant, novis ſeditionibus quæſitam cauſam. Non audebat Wido tunc in eos animadvertere, quod ſummæ opinionis apud populum utrumque cognoverat. Quare in cubiculum ad ſe ſcitos, humaniter excipit; præcibuſque minas commiſcet; ſuam Sacerdotumque cauſam tuetur. Non decet, inquit, Sacerdotem Sacerdoti maledicere; ſic enim ſuis ſe telis confoderent: expedirique etiam indigna factu petpeti, ne inexpiabile diſſidium aliquod oriatur. Nec enim fratrem ſuum damnare æquum eſt, cujus ſalutem Chriſtus Deus redemit. Oportet prius, qui in alium dicere paratus

E ſit, ab omni ſe labe vindicare; niſi quiſquam credat eum, qui æger ipſe ſit, recte medicari aliis poſſe. An ſine ſtomacho armatum militem aliquis de pace differentem audiet? Num Græcanice ſapienter dictum illud quilibet potius probaverit? Quin tu prius, inquit, cum uxore & liberis in gratiam redis, tuo exemplo tum demum ad pacem nos vocaturus? Ejicienda prius oculo tuo trabs eſt, ut citra opprobrium feſtucam de alieno extrahas. Aperta & publica reprehenſio, non correctionem, ſed odium virulentumque oſtendit. Condemnare aliquem velis, coramque populo objurgare; illud tibi primum ante oculos proponendum eſt, an tu ſimili culpa unquam laboraveris; vel, eum quandoque captus eſſes, abſtinueris. Si delicto illi unquam obnoxius fuiſti; eſt quod cogites, te hominem eſſe, & ejus conditionis, ut eo peccato potueris capi. Si, cum ei culpæ ſervires, in libertatem provocaſti; communis infirmitatis te memoria ſubeat; neque hominem palam objurga, ſed ſecreto admone, ut ad tui ſimilitudinem & ipſe curet reſipiſcere. Hæc eum Wido placide

F dimiſſet; eo finem orationis direxit, ut Sacerdotibus fas eſſe diceret uxores ducere; interminareturque, ſi contraria profari ipſi auderent. *Videtur autem indicare ipſummet* Landulfum *antea concubinarium extiſſe in Clero, ſaltem uxoratum antequam Tonſuram ſuſciperet, ejuſque rei cauſa receſſiſſe a conjuge liberiſque; ipſa veroſimiliter conſentiente, ſed nihilominus idonea viſa cauſa criminandi hominem, quaſi propter diſſidia domeſtica ab ea diſjunctum. Pergit porro Alcherus*: Tum Arialdus Landulfuſque, Nihil, inquiunt, intereſt, quo genere mortis, & quo tempore occumbamus; pro veritate enim mori pugnantes juvat. Nobis ſententia hæc inſedit, ut ſcelerum perpetui hoſtes, dum ſupererit vita, in facinoroſos quotidie concionemur. Quid enim prædicandi iſtud oneris aſſumamus, ſi vera ſubtricere, ſi prævaricari in Chriſtianorum omnium cauſa compellimur? Equidem ſi Sacerdotes iſti tui ſecreto delinquerent; nemo noſtrum penitiſſet, ut publice caſtigarentur: ſed cum ejuſmodi ſint ſcelera, ut non ſatis habuerint ea perpetrare, niſi etiam auctores ipſi divulgatoreſque operum ſuorum forent; non eſt, quod nos admoneas, uti

eos

A eos etiam accoſemus. Manifeſtæ enim noxæ
A. AN- reum, palam quoque pœnitere æquum eſt: &
DR. Dſ- veluti, ubi morbus levioribus medicamentis non
SCIP. cedit, ferrum aut ignis adhibetur; ſic obſtina-
tis iſtorum animis, cum cetera remedia conſompte ſint, publica animadverſione opus eſt. Ab hoc ſermone digreſſi, indigoantem Præſulem reliquerunt. Ceterum veriti, ne iterum Vido quandoque aliquid in perniciem ipſorum moliretur, ſubſidie partibus quæruot. Erat tunc Mediolani ſummæ auctoritatis Anſelmus, ex Bedegiorum familia, quem innocentiæ virtutiſque cauſa Lucenſibus Antiſtitem Cæſer dederat. Hunc Arieldus cum Collega ediit. *Habemus frugmentum iſtud.* Anſelmus *autem hic laudatus, anno 1056 factus erat Lucenſis Epiſcopus: & hunc* Atialdo *potius auctorem fuiſſe ſuſcipiendæ prædicationis docet coævus, & in hoc fide dignior Landulfus Senior, Capite 4 libri 3 Hiſtoriarum ſuarum hunc titulum ponens apud Puricellum pag.* 273. Qualiter Anſelmus de Badagio, ex Ordinatio Eccleſiæ Mediolanenſis, ſolicitat Lendulfum & Arialdum
B ut uxores a Sacerdotibus ſeparandas prædica-
rent: *& Capite* 5. Qualiter Arieldus cœpit ſuum propoſitum prædicationis referre: *ac porro cap.* 7. *inquit*, Hac eadem tempeſtate horror nimius Ambroſieoum invaſit Clerum .... cujus *initium* & ſeriem cum res noſtris adhuc verſetur ſub oculis, prout poſſumus, enarremus. Finem ipſe provideat, qui cum ſit Alpha & Omega, mirabiliter omnia diſpenſet: *atque ita ingreditur in materiam Landulfus hic ab Andrea tractatum.*

d *Anno* 1057 *Victor Papa II, Kal. Maji, Generale Concilium Romæ celebravit in Conſtantiniana Baſilica, ut conſtat ex Epiſtola e ſuccefſoris Stephani; ubi veroſimile eſt, non minus quam antea ſub Leone IX anno* 1051, *de Nicolaitis & Simoniacis actum ſſſr. Sed &* Stephanus *prædictus, eodem anno,* 3 *Auguſti cenſcrutus, laudatur in Vita ſua, quod* habitis io urbe plurimis conciliis, contra concubinatum & alie Cleri vitia plurime, mores Eccleſiæ reformavit; *utique eodem anno & initio ſequentis, quo Florentiæ obiit* 29. *Martii. Legatur Baronius ad annum præfatum num.* 9. *ubi dicuntur Synodi illæ crebræ celebratæ intra* 4. *menſes, quibus Romæ eſt commoratus Papa, uſque ad feſtum S. Andreæ; & iterum num.* 16. *Ad hunc autem, non ad Victorem, qui obiit* 28 *Julii, acceſſiſſe* Arialdum *vult*
C *Landulphus Junior, qui ait, quod* Arialdi & Landulfi *concionibus* Clerus multiplicieter elfictus primo cum Provincialibus Epiſcopis, demum cum Romano Pontifice ſit conqueſtus. Et Præſat tunc Romæ, *inquit*, Stephanus Pape, qui ſoper hac te Synodum Provincielem congregari jubet. *Mihi veroſimile eſt, cauſam ſub Victore Papa inchoatam, ſub ſucceſſore continuatam, utrique adſcribi poſſe. Eu alterutrius autem mandato*, factus eſt Synodalis Præſulem conventus per Guidonem Archiepiſcopum Novariæ (*Alias addit* in loco qui dicitur Footenetum, *Novarienſis diœceſis, pari quo Novaria, intervallo a Mediolano*) *ubi habitum a Galdone ſermonem pathetice deductum lege apud Puricellum pag.* 183 *verbis ſcilicet Landulfi Senioris, plus æquo faventis Clero vitiate*. Cumque, *ut Junior Landulfus proſequitur*, triduo prædictis vacarent negotiis; placuit pluribus, Landulphum & Arieldum abſentes excommunicandos: factumque ite eſt. Unde Lendulphus, volens ire Romam, in Placentioo oppido (*abiſt in Mediolano* p. m. 36. *circiter*) exditur graviter, neque Mediolanum rediit.

e *Rem eamdem idem Landulfus multo diſtinctius*
ſic proſequitur: Romem proficiſcitur Arialdus, & D
coram Papa Stephano adulteria ſimoniamque Clericorum Mediolaocuſium aecuſet, qualiterque ipſius prædicationibus Sacerdotes eb uxoribus populus ſepararet; eoſque efferit inobedientes Romanæ Eccleſiæ: ſe eutem cum Landulfo devotum & pro veritate certantem. Iis euditis, multi ex fautoribue edverſariorum ſurgunt ſtomachati: inter quos Dionyſiue Cardinalis ſurgens, multa contre Arialdum dixit: deinde cum multi alii ſaventes adverſariorum contra Arialdum clamarent; Stephanus Papa ſilentium imperevit: qui peuee loquens, Cardinalem non laudavit, nec Arialdum condemnavit; quinimo ſcutentiam eacommunicationis Synodalie annollavit, horteturque Arieldum ut probitatem prædicare non deſinat, & ſoper hujuſmodi lites Legetos Mediolanom mittit, ſcilicet Hildeprandum Cardinalem, Petrum Oſtienſem, Anſelmum de Badagio Lucenom Epiſcopum, ut per ipſos in reoium præſeutie veritae cognoſcatur. Ii Legati cum Mediolenum attigiſſent, congregato Clericorum cœtu, ipſorum culpas cognoſcuot; Guidonem Simoniacum vocent, ejuſque Clerum adulteriis meliſque moribus ioquinetum judi- E
eant; aſſeruntque, Arialdum vera Romano Pontifici retuliſſe, & eum ed perſeverationem cœpti propoſiti cohortantus. *Fuerunt autem Legati, ſanctitate & auctoritate præcipui*, Hildeprandus, *poſtea Gregorius Papa VII; S. Petrus Damiani; & Anſelmus, poſtea Alexander II, ut jam dixi, tam noti omnes quam habemus ignotus* Dionyſiue, *Ciacconio ejuſque interpolatoribus prætertus. Puricellus pag.* 187., *ex Stutore Landulpho aſſerit*, a puerutie nutritum *fuiſſe* in eccleſie Mediolanenſi *& longum ejus contra* Arialdum *invectivam profert, ad quam (ut ille fingit) is* tremens & pallidus quaſi mortuus obriguerit, cognoſcens edſtantium enimos omnium eccleſiæ Mediolanenſi compatientes. *Miratus ſit credo Arialdus talia præter opinionem ſibi dici Romæ, & quidam eorum Pontifice: ſed hic cum ſtutim recteavit, ut ipſe Landulfus tandem agnoſcit.*

f *Puſchu anno* 1058 *celebratum fuit* 19.

g *Landulfus addit*, Mendicum.

h *Vicum* Cotiecum, *Sancti patriam, intelligo.*

i *Ad hunc eumdem annum* 1056. *referendum puto, quod inter initia ſic refert Landulfus Junior:* F
Comque Tranſlatio B. Nazarii (10 *Maji*) a cunctis Clericis & Civibus devote celebraretur; cœpit Arialdus detrectare familiariter conjugia & ſtupra Clericorum. Quod audiens quidam Sacerdos nomine Anſelmus, dixit: Ergo tu es ille, qui noe Sacerdotes inter populum diffamas? An in te ſolo remenſit virtus? Quibus dictis Arialdum colapho peremſſit. Arialdus autem dixit: Non ſolum hoc, ſed etiam mortem pro veritate pati paratus ſum.

CAPUT III.

Acta S. Arialdi contra Simoniacos, quos tamquam hæreticos fugiendos docebat.

eo PEt idem tempus Chriſti famuli, cerneo- *Simoniacos etiam*
tes omnem populum ed ſequendum quid- *aggreſſus*
quid diceret eſſe promptiſſimum; de Simonieca *Arialdus,*
quem eatenus retinuerant, palam loqui incipiunt. Quorum primus in virtute ſcientiæ & ſanctitatis, ſcilicet Arialdus, licet illoeloqueotior eſſet Lendulphus, de Simoniaca & contra ipſam tele exordium protulit ad populum. Gratias, inquit,

A quit, Dilectiſſimi, omnipotenti Deo reddere debemus, qui dedit vobis velle, quæ vult ipſe. Scire vos quidem volumus, quod haberem non modicum, quem uſque modo contra inſolentiam conjugatorum adulatorumque ſumpſimus Sacerdotum, magis nos feciſſe neceſſitatu, quam voluntate. Nam, utrum hæretici uxores habeant, an non, pervi pendimus. Aſpicientibus ergo ad invicem ſe turbis, & admirantibus aue hoc diceret; adjecit: Audiſtis, Cariſſimi, dum legeretur liber Actuum Apoſtolorum, venille Simonem Magum ad B. Apoſtolum Petrum, & poſtulaſſe per pecuniam Spiritus ſancti gratiam. Lucas Euangeliſta, qui hoc ſcripſit, quid Beatus ai Petrus reſponderit, protinus adjunxit. Pecunia (inquit) tua tecum ſit in perditionem; quia æſtimaſti, donum Dei pecunia poſſideri. Quid eſt hoc? Nonne iſte ille Petrus, cui ſeptuagies ſepties peccanti fratri dimittere juſſit Dominus? Eſt utique. Sed hunc non proſpexit in ſe nec in hominem peccare ſolummodo, ſed in Deum. Nam nimis iſdem B. Petrus peccaſſet, ſi auctorem tanti reatus ſilendo proficere fineret, & æſtimationem tantæ nequitiæ in ipſa ſua radice minime damnaſſet.

cum ſit minime diſſimulandum docet;

Act. 8, 20.

B 21 Quod lacrymabiliter validoque dolore profero. Ecce neſas, quod Apoſtolorum Princeps in ipſa æſtimatione æternæ perditioni tradidit, per univerſum pene mundum ſic obtinet principatum, quatenus nullus ad regimen Pontificale vel Abbaticum, ſive ad officium qualecumque Eccleſiaſticum pervenit, niſi per ipſum. Quis, quæ dicturus ſum audit, & diuens non obſtupeſcit? En Chriſtus, verus Dominus, Paſtor bonus, ſuo gregi ſolenne & ſalutare bonumque dedit præceptum; quod oblivioni tantæ projectum eſt, ut nemo appareat, qui ejus jam reminiſci audeat. Vultis audire, quid eſt illud? Gratis (inquit) accepiſtis; gratis date. Econtra vero impia cogitatio, quæ maligne ſemel eſt exorta in impii Simonis corda, & quæ illico eſt damnata a tanto Apoſtolo cum ſuo auctora, ubique ſic eſt ſperſa ſolenniter, ut nemo fere ad Altaris officium accedat, niſi prius agat opere, quod idem cogitavit nequitea corde; & donec eidem maledictioni tanto profundius ſe ſubjiciat, quanto eſſe noſcitur pejus malum facere quam cogitare.

Matt. 10, 8 unde damnatio in Simone Mago;

22 Utinam hæc maledictio illos percuteret C tantummodo, qui Dei donum vendere aut emere præſumunt audaci corda & impio. Verumtamen hic tam noxius eſt reatus, ut non ſolum qui faciunt & qui conſentiunt, verum etiam eos qui facientibus non reſiſtunt & obpugnant, ſic pœnaliter obliget, quatenus maledictione, quæ Simoni a Petro eſt illata, minime procul dubio careant. Ne forte mentiri me arbitremini, quid de hac re noſter Patronus ſanctiat B. Ambroſius, audite: ait enim; Nam & lepram eum Giezi a ſancto ſuſcepiſſa ſa eradant Eliſæo, qui gradum Sacerdotalem ſe eniſtimsut pecuniis comparata. Nam ſicut validioribus morbis capitn vitiato, reliquum neceſſe eſt corpus inundatione ſuperioris morbi iataliter irrigari; ita & ii, qui caput videntur eſſe Eccleſiæ, morbo peſtifero fraternum vitiant corpus; ut nihil ex totius corporis compage infanciatum poſſit evadere; quod negligentium Sacerdotum vitioſitatis raoraie non infecerit virus: ita us videas in Eccleſia paſſim, quos non merita, ſed pecunia ad Epiſcopatus Ordinem provexarunt. Verumtamen, ut in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum, audite, quid ſuper hac re Beatus dicat Gregorius. Cur (inquit) non videtur, cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem converticur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, ordinatur? Et iterum: Quisquis contra hanc Simoniacam & Neophytorum hæreſim vehementer pro officii ſui conſideratione non exarſerit, cum Simone Mago ſe non dubitet habera portionem qui prius commiſit hoc piaculare flagitium.

Universo gregi nimis;

23 Quoniam locus ille hoc B. Gregorii ſermone, ubi præcipuus unicuique pro ſui officii conſideratione contra Simoniacam ardere debeta, non omnibus forſitan plena patet; vobis lucida nos explanare condecet. Tres quippe Ordines in Sancta Eccleſia habeotur: unus Prædicatorum, alter Continentium, tertius Conjugatorum. Primus namqua dabet contra hanc ardere, indeſeſſa exhortatione; Continentes autem, aſſidua oratione; vos vero, qui Conjugati eſtis, & in veſtrarum labore manuum vivitis, ut Deus omnipotens hanc ab Eccleſia ſancta repellat & diſperdat, quotidie ardanterquu operibus aleemoſynarum inſtare debetis. Quiſquis igitur nunc ex his tribus Ordinibus contra Simoniacam, cum his juſtitiæ uperibus, ardenter minime pugnaverit, juxta dicta Spiritus ſancti, qui hæc dixit per os B. Gregorii, pœnam, quam Simon Magus nunc habet, quod eamdem in fine effugere queat, nullo modo credat. Si enim ſi, quibus eſt ſcientia officiumque prædicandi commiſſum, quilibet ex cauſa tacuerint; non ſolum Continentes, quorum prædicatio tanto eſſe debet liberior & veracior, quanto cunſtat quia ſunt ab omni ta ſæculari expediti, & ſacræ Legis meditatione aſſidua edoſti; verum etiam vos, qui eſtis idiotæ ignarique Scripturæ, cummunibus verbis, quibus valetis, invicem vos cautos ab hac nequitia teddere debetis. Unde Dominus dixit: Si homines tacuerint: parietes loquentur. Nunue de hac re dicit Propheta? Maledictus, qui prohibet gladium ſuum a ſanguine: hoc eſt, ab interfactione hujus nequiſſimæ bellue?

eaque ab omnibus percunſque ordine compoſitus deſ ſuadet:

B

Luc. 19, 40. Jer. 48, 10.

24 Hæc quippe & hujuſcemodi quam plura dicentu B. Arialdo, in locum illum ſalutifer ille gladius aſt procul dubio miſſus, qui fideles divi- *Frementes ad hæc cum ſuis Archi-* dit ab infidelibus, & de quo locutus eſt Domi- *piſcopi,* nus; Non veni, inquit, pacem mittere, ſed gladium. Nam Guido, qui dicabatur Archiepiſcopus, & pars maaima Clericorum & Militum, necuon & multi da populo minore naquam viri, F ſe cerneutes, dixere ad invicem: Hæc namque doctrina, ſi ad profectum venerit; nobis noſtriſque filiis profecto nullo modo vieure expedit. Quæ enim aſt noſtra vita, niſi eccleſiaſtum Beneficia, quæ aſſidue a nobis venduntur & amantur? Quapropter utilios eſt nobis, ut huic novę doctrinę reſiſtentes moriamur, quam venire hanc ad profactum, ut diximus, ſinamus. Econtra vero ad viros Dei fideles clamabant: Audivimus, inquiunt, ex veſtra aſſertione, Simoniacos hæreticoſque eſſe procul dubio, qui noſcuntur emiſſe ea quæ ſunt ſacra: quo ſcelere qui immanis de Sacerdotibus inter nos ſit, ſine dubio manifeſtum eſt, quia nemo eſt. Nos autem, quia Chriſtiani dicimur, abſque Chriſti Sacramento vivere nullatenus valemus. Quodſi ab iſtis ſompſarimus; potius dicitis, nos fumare damestionam quam ſalutem: & ideo his telis undique conſtriegimur; & quid agamus, profecto neſcimus.

fidelibus reſtantibus,

25 Quibus B. Atialdus ſic reſpondit: Videte, inquit, Dilectiſſimi, dum hæc dicitis, ne ſuper

vos

AUCT. ANDR. DISCIP. Jac. 1, 8.

A vos veniat, quod Spiritus ſanctus per B. Jacobum loquitur dicens: Vir duplex animo, inconſtans eſt in omnibus viis ſuis: ideoque qui veritatem cupit veraciter invenire, conſtanter omnem debet falſitatem reſpuere. Quapropter, ut veritate, quæ Deus eſt, perfrui perfecte valeatis; per ipſum vos obſecro, ut a falſorum conſortio Sacerdotum penitus vos ſegregetis: quoniam luci cum tenebris, fidelibus cum infidelibus, Chriſto cum Belial nulla eſſe debet conventio, aut pars ſive ſocietas. Sic enim ſcriptum eſt: Exite de medio eorum, & ſeparamini, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam vos, dicit Dominus. Quomodo poteſt fieri, ut vobis petentibus minora non tribuat, id eſt, Paſtores qui vos juſte regant; qui vobis adhuc non exiſtentibus tribuit majora, hoc eſt ſemetipſum pro ſalute veſtra? Propterea, omnium ſpreto hæreticorum conſortio, Paſtores bonos & fideles ab eo fiducialiter petite: &, quia acceperietis, procul dubio ſcitote. His namque verbis multi viri ac mulieres ſic ſunt accenſi, ut non ſolum deinceps Simoniacorum actus contemnerent, ſed etiam eum eis nullo modo in uno Oratorio orare vellent. In his autem diebus ſi per illam urbem incederes; præter hujus rei contentionem undique via aliquid audires. Alii ſiquidem Simoniacam exeuſantes, alii eam conſtanter damnantes. Nec mirum; quoniam una domus tota erat fidelis, altera vero tota infidelis; in tertia autem mater erat credula cum uno filio, pater incredulus cum altero & hæc quidem confuſione & contentione civitas tota erat plena & permixta.

cum ſæpe-rari ab eis ipſos vellet Arialdus

unde vehementes motus animorum.

B

26 In diebus illis quamplurimi Clerici compere conſortium Clericorum pravorum relinquere, & B. Arialdo adhærere. Inter quos quidam ea illis Sacerdotibus, ipſius exhortatione compunctus, eccleſiam quamdam, quam grandi pretio male emerat, dimittere diſpoſuit. Sed Chriſto ordinante, Miles, in cujus jure hæc erat, jam de Fidelibus, quippe per B. Arialdum edoctus; ſicut ille eam deſerere diſpoſuerat, qui illam emerat; ſic iſte ſuo e jure elegit hanc amittere ut Dominam, qui earenus ipſam nequiter uſurparat ut famulam. Convenientibus igitur eum B. Arialdo in unum multis Fidelibus, Miles reſutationem ab emptore accepit, eamque ſuper altare viri Dei admonitione poſuit; & eidem B. Arialdo juſſit, ut deinceps eam diſponeret, ſecundum quod Deum velle ſcirem. Qui protinus tres Clericos fideles & caſtos vocavit, & reſutationem, quam Miles in altare poſuerat, eos pariter juſſit tollere.

Fuit qui male acquiſitam eccleſiam renunciavit

ſine ſua damno.

C

27 Cumque idem a pluribus exhortaretur, ut eamdem eum ipſis una ſumeret, quatenus ad multorum profectum ibidem manere deberet; ait: Cum ipſis quidem ad eorum inſtructionem, & ceterorum ſalutem manebo; verumtamen, ne verbo Dei mihi credito impedimentum ſit, ſub jugo alicujus terrenæ rei; & ne huic Azoni, in cujus ditione hæc eccleſia eſt conſtructa, ſub hac occaſione aliquod poſſit damnum inferri; hujus rei ſortem nequaquam ſumo; quoniam tale tempus ſcitote procul dubio venturum, in quo nulli vivere liceat, niſi me a ſuis finibus expellat. Hic quippe ſermo quomodo prophetiens fuerit, in ſequenti Lectoris menti luce clarius patebit. Eo namque in eadem eccleſia manente, quanta beneficia, tam verbis quam factis, ſive ipſis Fratribus, ſive ceteris tam fidelibus quam infidelibus impenderit; & quanta ab eis pro bonis mala per decem fere annos pertulerit, nemo nec omnia ſcribere, imo nec valet profecto dicere. Nam protinus legationem in domum paternam miſit, & ex ea viginti libras argenti ſumpſit, atque juxta eamdem eccleſiam habitaculum mirabiliter aptum ædificavit *a*.

In eodem ipſo Arialdus diſcipulos colligit,

D

a

28 Agitur denique res nova, & pæne ab eodem loco hactenus inſcia. Chorus namque alti circumdatione muri concluditur, in quo oſtium ponitur: viſio clericorum, laicorum ac mulierum, quæ una erat & communis, dividitur: omnes de una area vivere coguntur: fabulæ ad menſam compeſcuntur, pro quibus ſancta lectio ſuper eam aſſidue profertur. Ceteri autem Clerici mane omnes dici Horas potius murmurabant, quam decantarent: hic vero in die, tacto ſepties ſigno, Fratribus una congregatis, magna eum veneratione debitam omnipotenti Deo laudem decantabant; atque ad ſatisfactionem omnes in eodem officio, dum forte delinquerent, dicto & facto provocabat. Porro ſicut B. Arialdus latus nimis eſt effectus, eo quod ad votum diu nimiſque optatum (videlicet, ut eum Fratribus ad eccleſiam communiter vivere poſſet) pervenerat; ſic fideles multi læti ſunt effecti, pro eo quod aptum locum haberent, ubi Domini verba mente libera audire poſſent, & divina Myſteria ac Sacramenta percipere. Cœpit autem tanta illuc ibidem multitudo confluere, non ſolum de urbe, ſed etiam de villis & caſtellis, quatenus eos nullo modo valerer capere ipſa eccleſia, licet ſatis eſſet ampla. Quos tam conſtanti aſſiduaque doctrina vir Dei docebat, ut plerumque vocem ſic amitteret, quatenus ab aliquibus juxta ſe poſitis via audiri poſſet.

cum iſſque communem vitam inſtituit,

& multi illuc confluunt.

E

30 Præterea, quia eanes muti effecti erant, & latrare nequibant; multa mala & deteſtanda populus tunc committebat: quæ ita idem ab exordio ſuæ prædicationis univerſa damnavit, ut ſuum procul dubio illud dictum faceret, quod per B. Paulum prolatum eſt; Mundus, inquit, a ſanguine ſum omnium veſtrum: non enim ſubterfugi, quo minus nuntiarem omne conſilium Dei vobis. Per totum usmque Adventum abſque contradictione ulla eos reperit nuptias ſolenniter celebrare; uxores ducere, etiam in ipſa Domini Natilia Vigilia, ſi fortaſſis eveniret in Dominica. Cui rei nefandæ tam ardenter conſtanterque verbo cœpit pariter & actibus obſiſtere, quatenus in ejus venerabili tranſitu nemo pæne reperiri poſſet, qui tam nefandum opus agere præſumeret. Nam in ipſo nuptiali die, jam paratis omnibus, quæ in nuptiis ſolent parari; illuc, ubi eædem nuptiæ agebantur, eum fratribus anxie occurrebat; & celebraturos omnium rerum Domini nuptias nitidos, ſuis minime rectibus eſſe debere ſordidos occupatoſque denuntiabat; & tali modo illos cogebat omnia jam tractata omittere, & in apto tempore ſervare.

habebatur conſuetudo nuptias die hac celebrandi.

F

31 Duo denique Clerici, olim ſignum Clericatus in Eccleſia quidam, quæ S. Maria Secreta nuncupatur, ſumpſerant; quorum tamen nemo ipſius Beneficio perfrui poſſet, donec, ſicut loco eodem mos erat, ejuſdem eccleſiæ Sacerdos minime obiiſſet: quem per idem tempus obiiſſe contigit. Sed cum jam dictam eccleſiam, pridem qui primus deſignatus fuerat, adipiſci deberet, tantummodo ſi pro ea male ablatum præmium darer; viri Dei jam credulus verbis, diſtulit. Quem improbus ſuus minor incipiavit, & neque Dominum, neque hominem erubuit:

Eccleſiam alteri debitam male mercatus

A erubuit; nec veritus eſt, ne eamdem ſibi cum pecunia non aequireret. Quod ni ad hominem Dei Arialdum fuiſſet perlatum; enim adſcitum ad ſe ſic allocutus eſt: Inique præſumptor, ent, poſtquam, me docente, eſſe hæreticum emptorem venditoremque facti, audiſti; hanc iniquitatem committere non timuiſti?

32 Quo obtumeſcente, & neſciente quid reſponderet in excuſatione; & quia jam pro hoc *& pœnitentia* a vicinis nimis habebatur execrabilis; tandem ſic reſpondit: Audita quidem manifeſta ratione me male feciſſe video, ſed quid eahinc agam penitus ignoro; quoniam Abbat S. Victoris, cui hac de cauſa pæne quidquid habebam dedi, Deum non ſic timet, ut mihi meam ſemel acceptam pecuniam reddat; & hanc ſi non habuero, unde meam vitam mediocriter ſuſtentem, minime habebo. Cui vir Dei, Quid, inquit, dediſti? Duodecim, inquit, libras argenti. Reſpondit autem vir Dei dicens: Et, ſi tibi reddantur, *pretium ab ipſo emit Sanctus recipis* vis dimittere libenter, quod comparaſti nequiter? Qui reſpondit: Libentiſſime. At bonus diſcipulus, pium imitans magiſtrum, ſequitur opere, quod loquitur ure. De ſuo proprio patrimonio duodecim integre libras argenti ſumpſit, B ipſique univerſas tradidit; & ſic jam factam eccleſiam gratis alterum fecit habere, cui competebat jure. *b*

ANNOTATA D. P.

a *Landulfus Junior*: Hic B. Arialdus, eccleſiam quæ dicitur Canonica, reparavit, extra muros portæ novæ Mediolani, *& cetera hinc ſumpta.*

b *Prioribus ſex articulis narrata, nulla inſigniuntur nota temporis, quo acta ſint; ſequentia ad Alexandri II Pontificatum referuntur. Inter hunc autem & Stephanum IX, quem Baronio placuit X nominare, ſedit medius per duos annos & menſes fere quinque; Nicolaus II uſque ad 24 Junii an. 1061. Hic ſui ſtatim Pontificatus initio menſe Aprili Synodum celebravit, ad quam Mediolanenſis Cleri pars ſanior, Arialdi & Landulfi Sermonibus mota, legatos miſit*, ſuppliciter exorantes, ut Mediolanenſis Eccleſiæ contritionibus dignaretur miſereri & compati, *uti in Actis Nicolai Vaticanis apud Baronium legitur, additurque, quod* hujus rei gratia venerabilem virum Petrum Damiani Oſtienſem Epiſcopum, Nicolaus Papa illuc deſtinavit, & vicea ſua, in corrigendis ac ſtatuendis quæ ad Eccleſiam illam pertinebant, ei conceſſit. *Tum Baronius*: Hujus, *inquit*, legationis extat plena relatio, in epiſtola, quam tunc idem Petrus ſcripſit ad Hildebrandum, qui ex Subdiacono ab eodem Nicolao nuper in Archidiaconum S. R. E. fuerat exaltatus; *conſuetoque inter Opuſcula Petri quintum, inſcriptam*, Actus Mediolani de privilegio Romanæ Eccleſiæ *quo ſcilicet illa ibi probata fecit mater eſſe Ambroſianæ Eccleſiæ, a qua etiam ipſe Ambroſius ſub Siricio Papa auxilium petierit contra Nicolaitarum ſordes, legatoſque poſtulavit, ex quorum ſententia peraticum iſtam coerceret. Effectus autem is fuit, ut legatus dandam reſipiſcentibus veniam conſuerit, & Guido cum ſuis, præteritos culpaos exceſſus, promiſerit Simoniacam & Nicolaiticam hæreſes penitus abolere: quod cum juraſſet*, illico in pavimentum, *inquit Petrus*, cum omni humilitate proſternitur, & injungi ſibi pœnitentiam pro venalitatis nefandæ commercio deprecatur: cujus videlicet ſceleris licet in illa Eccleſia non ipſe primus extiterit auctor, non tamen, ut debuit, fuerat extirpator. Centum itaque annorum, *ait idem Petrus*, ſibi pœnitentiam indidi, redemptionemque ejus, taxatam per unumquemque annum pecuniæ quantitate, præfixi. Mox majorem eccleſiam ingreſſi pulpitum aſcendimus. Tunc coram copioſo populo civitatis & Clero, Clericum ſuum tactis Euangeliis jurare fecit, quod ipſe Archiepiſcopus, quoad viveret, iſtas duas hæreſes ſinceriter ac fideliter extirpare contenderet, ita ut neque Presbytero, nequa Diacono, neque Subdiacono feminam cum Gradu ſimul habere permitteret; a conferendis etiam eccleſiaſticis Sacramentis venalitatis omne commercium funditus prohibetet. *Admiſſi deinde ad ſimilitter jurandum ſunt Clerici omnes, quibus & præſcripta pro qualitate reatus pœnitentia eſt.* His itaque tali modo reconciliatis, decretum eſt, ut non mox paſſim omnibus redderetur officium; ſed his dumtaxat, qui & litteris eruditi, & caſti, & morum gravitate viderentur honeſti; ceteris autem ſufficeret, quod ſanctæ Eccleſiæ per divinam gratiam eſſent inſerti, per quam eatenus fuerant divinæ ſententiæ falce præciſi. *Senioe Landulfus, nihil horum approbans, apud Puricellum pag.* 105, Rude Conſtitutum factum, *ait*; cui Archiepiſcopus cum Ordinariis cogente populo ſubſcripſit invi- E eus. *Quomodo autem invitus, ſi non ad Romanam vocatus Synodum illuc abiit ſponte? Quapropter etiam* deeibiliter tractatus ab Apoſtolico Nicolao, cujus dextro poſitus eſt in Synodo latere. *De hac Synodo loquens apud Puricellum Arnulphus, pag.* 111, Arialdum *quoque illuc pariter abiiſſe ait atque Archiepiſcopum accuſaſſe; ſed ab Aſtenſi, Novarienſi, ac Taurinenſi Epiſcopis confutatum*: cumque Archiepiſcopus Domino Papæ promitteret obediedtiam; accepto ab eo annulo Apoſtolicæ gratiæ ac totius dignitatis eccleſiaſticæ, *ediſſe Mediolanum. Utinam non etiam ad vomitum! ut infra apparebit: & hoc veroſimiliter ſolum egit in ea Synodo* Arialdus, *ut probaret, jure & ordine acta omnia a Legato Petro Mediolani fuiſſe, non autem, ut nequaquam recipiendum in gratiam Archiepiſcopum ſuaderet. Tacent interim de eo* Arialdi *itineris auctores alii; uti & de omnibus ſupranotatis Andreas, ideoque ea fuſius hic dicenda fuere.*

CAPUT IV.

§. Herlembaldi ad Arialdum acceſſus, & munus Defenſoris ei ab Alexandro Papa commiſſum.

33 PEr idem tempus Landulfus obiens, ſuperſtitem germanum, nomine Herlembaldum, prudentem & fidelem virum, licet laicum, reliquit. Hic nuper ſæculum relinquere, & ſe tradere vitæ monaſticæ. Cujus fidem & conſtantiam Arialdus agnoſcens, cœpit ei promittere, quod ſibi potiorem apud Deum gradum acquireret, ſi Monaſterium ingredi differret, & fidem Catholicam ſecum defenderet, atqua cum ipſo hæreticis & Chriſti hoſtibus reſiſteret. Qui volens probare, utrum in his, quæ a B. Arialdo ſibi promittebantur, veracitet auderet confidere; ſumptis aliquantis fidelibus perrexit Romam, non per viam regiam gradiens, ſed per Dei cultores, in eremo & in monaſteriis circumquaque degentes, de re jam dicta omnes interrogans. Cumque cunctis, in vera & pura fide accenſi, ſententiam ei concordem una cum B. Arialdo promerent; tandem pervenit

Landulfi frater Herlembaldus.

perſuaſus Eccleſiæ mil tare in habitu ſæculari

A Romam; ubi ſub inevitabili imperio ab Alexandro Pſpa & a Cardinalibus ei præceptum eſt redire, & Chriſti adverſatiis in defenſione juſtitiæ, uſque ad proprii ſanguinis effuſionem, vitilliter eum B. Arialdo reſiſteret: cui etiamex B. Petri parte mirificum vexillum dedere; ut quoties hæreticorum veſania ultra modum inſaoiret, illud in manu tenens, eos reprimeret. Quod quam conſtanter per decem & octo fere annos impleverit, neo liogua plene promere, nec ſtylus meus exprimere, eſt profecto idoneus.

34 Erat enim Nobilis Herlumbaldus coram ſæculo quaſi Duo, in veſtibus pretioſis, & in abſcondito coram Deo, ſicut Eremita agreſtis, indutus erat laneis. Hunc in pedum ablotione pauperum agere vidi, quod in alio numine me reminiſcor vidiſſe. Nam cum alienbi per urbem vallatus msgoa multitudine fidelium ſibi gratis obſequentium ineederet, & horrendos pauperes & debiles inſpiceret; clam alicui ex ſuis famulis ionuebat perſiſtere, atque pauperem poſt ipſum ad domum ſecum ducere. Dimiſſis igitur extraneis, allata aqua, cinctuſque linteo, egeni pedes nimia cum veoeratione abluebat & extergebat. Poſt hæc autem, corpore in ſolo proſtrato, ſub ipſius pedibus caput ponebst, & tale modo mendicum & pauperem faciebat ſe modicum conculeare divitem: deniqne honorifice & abuadantet ipſum teficiebst ſecum. Nam hoc opus ſanctum interdum in numerum duodenum explere vidi pauperum. Verumtamen Dei zelo ſic erat accenſus, ot de no in ejus abſentia plerumque vir Dei Arialdus, ſuſpiraus diceret: Pro dolor! Pætet Hetlembaldum & Nazatium, Clericum viu quemqusm reperio, qui quoquomodo mihi ſub falſa diſcretione tacere noo fuadeat, qnateoos Simoniaci & adulteri libere poſſint peragure opera diaboli. Multa namque bona de hoc viro familiariter cognovi: ſed quia nuper in defenſione juſtitiæ Martyrio eſt coroonatus, ea alteri tam voluminl qusm ſcriptori relinquo; quia B. Actaldi vitam perficere velocitet cupio.

a. SNDA. DISCIP.

vjus corpus vexill. ſuſtinet

miniſtrat pauperibus

B *cum magna humilitate,*

ac denique Martyr obit

EMBOLISMUS

De ejuſdem Herlembaldi principiis, & Landulfi obitu.

C

Mediolanenſes plebi cum ſante Langone Capitaneo ſæv.

35 *Cum propoſitum ſit* S. Herlembaldi *Vitam una cum Vita* S. Arialdi *proſequi; prætermittere non poſſum, quin tali propoſito importunam Andreæ brevitatem aliunde ſuppleam, ſecutus auctores a Puricello ſubminiſtratos. Hic pag.* 221 *ex Annalibus Petri Azarii, cheu annum* MCCCCII *ſcriptis, narrata, quomode ſede Mediolanenſi vacante per mortem Ariberti laudatiſſimi Præſulis (obiiſſe autem hic in ſuo Epitaphio legitur* anno MXLV, XVII die menſis Januarii, Indictione XIII) & Lazzonem de Curte exulante, *qui ſeiſſa inſaſtionem civitate contra Nobiliorum partes plebis ſuſtinebat cum titulo* Capitanni, pars Populi ad nihilum redacta eſt. Tunc, *inquit*, Capitanei ſex Portarum, cum ſuis Vaſſallis, dominium civitatis uſurpavernnt; & coogregantes univerſos amicos in Palatio Communitatis, duo ſtatuta fecernot in odium Populi. Primum ſtatutum fuit iſtud, quod Ranzo de Curte, Miles proſcriptus, cum tots parentela illorum de Curte, oumquam habitare poſſet in civitate Mediolani, nec in comitatn, nec poſſeſſiones habete io æternum. Secundum ſtaturum fuit iſtud, quodſi aliquis nobilis intuticeret alique m popularem, ſolveret ſeptem libras tertiolorum & dnodecim denarios; quos cum ſolviſſet, ab omni culpa & offenſa liber eſſet; propter quod innumerabiles de Populo infra paucos dies trucidati ſunt. Hac de cauſa populares iterum ulium Capitaneum elegerunt quemdam virum en numero nobilium, qui dictus eſt Herlembaldus Cotta. Hic fuit vir guoere clarus nimis, in armis ſtrenuus, gracilis corporu, leonino pectore fervens. Ejus domus qoaſi domos tugalis (cum curtu mitabili & viridario delectabili, *inquit Dacius, anno* MLXXX *ſcribens*) fuit ex oppoſito eccleſiæ S. Victoris ad qusdraginta Martyres. Contradicente igitur patte Nobilium ne ipſe Hetlembaldus eſſet Capitaneus, contra Nobiles ipſos multum prævaluit.

D

Capitaneum eligit S. Herlembaldum;

36 *Ergo vacante (ut dixi) ſede*, Herebraldus (*ſic enim ſcribit præcitatus Dacius, cujus verba apud Puricellum pag.* 215 *recitata proſequar*) procurs vit cum Clero, quod eligerentnt quatuor, & Imperator, *Henricus Niger ſeu potius Ren (nam ſequenti anno executus, regni ſuiſeptimo coronatus primum Imperator fuit* (quem vellet in Archiepiſcopum confirmaret. Et fuerunt electi Landulphus Cotta, ſacri Pſalatii Notarius, frater carnalis ipſius Hernebraldi: alter dictus eſt Anſelmus de Bsdsgio, eccleſiæ Mediolanenſis Cardinalis, *id eſt Canonicus Ordinarius*: tertius dictus eſt Arialdus, ex Capitaneis de Carimate, *plane diverſus a noſtro Sancto*: quartus dictus eſt Atho, Eccleſiæ Mediolanenſis Cardinalis. En alia parte, pars Nobilium elegit Guidonem de Velate, Imperatoris Secretarium. Facta relatione ad Imperatorem, ipſe, ceteris excluſis Guidonem de Velate ioveſtivit, per baculum & annulum de Atchiepiſcopatu Mediolanenſi, quem Pſpa cum Cardinalibus Pallio Archiepiſcopali ioveſtivit, *Romam feriaſſet advectum, anno* MXLVI *in Comitatu Henrici Regis, Imperialem coronam ſuſcepturi in Natali Domini. Dacii brevitatem, in narranda Guidonis inſtitutione, ſupplevit Alciatus in ſupralaudato Fragmento, finul & occaſionem iudicavit ſubſecutarum cum* S. Arialdo & *ſocils contentionum. Cum enim dixiſſet, quod Henricus* actu & blanditiis, qni adveneront Orstores Mediolanenſium impulit, nt ſuam electionem laudarent: *ſic progeditur*.

E

qui mittit legatos pro Epiſcopo ad Regem:

his rejecti. ibi propoſitis a Guidone nominatis:

37 Tulit id, æque ac debnit, ægerrime Populus; vixque adduci potuit, ut advenientem Præſulem cum decore non repelleret: ſed coguptis largitione Sacurdotum primoribus, facillime deinde impetrsium eſt, ut plebs ipſa acquieſceret. Prætendebant illi religionem divinique cultus profanis non obnoxinio atbitrinm... Durabat & tunc ſumma caritas, & ejus comes peſtis, qnæ non niſi vigeſimo turtio demum anno extincta eſt. His calamitatibus conflictari Inſubres omnia Sacerdotibus permittebant. Hi igitur Widooem pro juſto Præſule agnoſceantes, inſignia dignitatis in eum contulerunt, honoribus augent, juſſis obtemperaot. Sed & comis natura liberaliſque Wido, ſibi ipſi non deerst. Sacerdotes & Mioiſtros quoslibetque Initiatos libenter amplecti, delicta eorum diſſimulare, æqua atque iniqua pati: quibus actibus omnes ſibi non difficulter conciliaviſſet, niſi licentiam hanc tandem Arialdus repreſſiſſet. *Ea res quemadmodum ſe habuerit, hactenus vidimus, uſi etiam Alciati verbis, quatenus ſervata ab injuriis temporum ſunt. De* Herlembaldo *hic ſubjungimus, quod præſente jam Archiepiſcopo, penes quem ea more regimen civitatis erat, & Sacerdotum opera, conciliata utcumque cum Nobilibus plebe; minus huic neceſſarium eſſe ſe*

F

qui agere cœperat

Herlembaldus Hieroſolymam abit.

videns,

& Portarum Capitaneis duo ſtatuta

odium Populi

Ranzo de Curte

exulat frequenti Clero impedice

A videns, Hierosolymam peregrinus abiit; fortassis ut immisceretur novis turbis, quas præspiciebat excitandas, occasione eorum quæ contra incestos simoniacosque a S. Arialdo ac fratre suo Landulfo movebantur, Quumodo autem Alexandri II tempore laude excesserit, illidem se adjunxerit, fervente vel maxime contentione propter Stephani & Nicolai Papæ judicia; placeat ex Landulfo Juniore discere, apud Puricellum pag. 140 sic prosequente S. Arialdi vitam.

inde regressus molitur ut Ecclesia miles esse velit.

38 Iisdem temporibus Herlembaldus de Cotis, Frater Landulfi ab Hierosolymis redierat, Miles factus. Vir equidem magnæ nobilitatis & consilio prudens magnanimusque semper fuit. Hic Arialdo & Landulfo visus est idoneus, ad ipsos defendendum contra Clericos arma moventes. Unde cum visitandi hortandique gratia ad eum venissent, talibus orsi sunt verbis: O Herlembalde, in omnibus venerande, pro tuo reditu nos Deum collaudantes, gratias ei referimus immensas: sic enim Deus, in mari & in terra multis quassatum procellis, te nobis redire sua benignitate disposuit. Vitiis modo sæculi Miles fuisti, decens ratio est, ut Dei Ecclesiæque Catholicæ Miles efficiatis strenuissimus; & quod efficere non possumus, tua dextera perficere valeamus. Esto nobis quasi Mathatias & filii ejus, qui pro templo Dei & populi libertate mortui sunt, & vitam habentes æternam in Christo sunt feliciter coronati. Liberemus Ecclesiam Dei, multis temporibus obsessam, & uxoratis Sacerdotibus inquinatam; eu lege gladii, & nos Dei. Visitasti sepulcrum ejus, libera igitur Ecclesiam ejus. His auditis Herlembaldus aliquantulum supersedit, dubitans Clericorum actionibus immisceri. Tandem hortatu Landulfi cum Arialdo Romam proficiscitur, promittens se id actorum, si Papa Alexander, qui de Badagio erat, confirmaret. Ea namque tempestate, mortuo Nicolao Papa, Anselmus, Mediolanensis civis de Badagio, Lucanus Episcopus, ab omnibus Cardinalibus in Papam est electus, vocatusque Alexander secundus.

B *ad Cleri depravati correctionem.*

Idem facit Alexander Papa,

39 Hic dum esset Ordinarius Mediolanensis Ecclesiæ, scientiis & moribus laudabilis fuit, & in sermone potens; cujus facundia scientiaque plurimum nivibus grata erat, cœpitque tunc in prædicationibus fois Clericorum vitam vituperare, nec verbis Archiepiscopi Guidonis, ipsum hortantis ad scandala Clericorum minime publicanda, consentiebat. Unde Archiepiscopus, dissimulans quid agere vellet, eum Anselmo ad Imperatorem pergit: qui consilio Archiepiscopi curiosa satis ab urbe expulit Anselmum: nam ei Lucanum Episcopatum dedit. Itaque Guido, se totum putans absentia Anselmi, magis fallieur. Nam Anselmus, vocato Landulfo Levita Ordinario, familiariter hortatur, ut in prædicationibus suis vitia exprobret Clericorum: idem domestice satis facit Arialdo, ostendens eis modos quos tenebat antequam fieret Episcopus. Sicque hæc proclamatio contra Clericos lascivos & simoniacos, per Arialdum & Landulfum diutius continuata, a præfato Anselmo de Badagio sumpsit exordium. Hac igitur familiaritate confisus Arialdus, ad Alexandrum Papam cum Herlembaldo sesn eranstulie.

C *qui ante Lucanus Episcopus*

eodem tuentur Arialdum & Landulfum:

& præsentatum sibi ab Arialdo Herlembaldum,

40 Cum vero Alexandro Papæ eorum foret nontiatos adventus, eos ad se in cubicnlari thalamo vocari jubet: ubi super eorum colla ruens, plurimum gavisus est; Arialdo antiquam ostendens familiaritatem, quam solens amici ad alta ascendentes negligere. At Arialdus, mutuo amore monstrato servataque debita reverentia, ita cepie effari: Pater sanctissime. Creatori omnium gratias refero immensas, quod Te in tanto honoris culmine, per Dei misericordiam, sublimare & exaltare disposuit. Nunc itaque animus meus, multis attenuatus angustiis, agnoscit, quod olim mihi tua Dilectio promittebat: &, ut omnia omitterem, Sanctitatis tuæ clementiam reverenter exoro, ut hunc Militem Herlembaldum, bello probum consilioque strenuissimum, in omnibus virtutibus confirmatum, Dei favori tuoque munirum, mihi tribuas defensorem; & a te Vexillum accipiat, ut securius militans nos possit defendere, & tuos olim rebelles humiliare. Quibus auditis Alexander Hildebrandum Cardinalem, olim legationis suæ Collegam, vocari jussit: consentientibusque ceteris Cardinalibus, annuente id Hildeprando, Alexander in publico Consistorio Vexillum sanctum, quod nuncupavit Vexillum S. Petri, Herlembaldo dedit; eumque Romanæ & universalis Ecclesiæ Vexillisferum fecit. Quibus felicitet completis, Arialdus cum Herlembaldo Mediolanum repedavit; factusque securus tali defensore, vitia Clericorum exstirpavit acrius.

D AUCT. D. P.

erat Ecclesiæ Defensorem

E

41 Cum autem Herlembaldus vidisset Clerum arma moventem; utramque partem ad diurnam disputationem convocat, eo pacto, ut quæcumque pars ratione conviceretur, alteri subjaceret. In medium prolaris Doctorum sententiis maxime Ambrosii Protectoris nostræ clarissimæ urbis, ibique per Guibertum Archidiaconum, Antonium Bistum, Andream Decumanum, multa prolata sunt contra Arialdum & Landulfum; qui prædictorum trium verba, Pauli Apostoli & Sanctorum auctoritate refellunt. *Hactenus Landulfus Junior. Puricellus autem lib. 4. cap. 92 prolixe expendit locum S. Ambrosii, sumptum ex libro 1 de Officiis capite ult. quem prædicti conjugiorum clericalium defensores corruperint, & corruptum pejus intellexerint; doctus ipsis solum ventilari quæstionem tunc inter Patres controversam, utrum ante baptismum bis conjugatus, post illum deberet teneri ligatus, adeoque a sacris Ordinibus arceri: & non arcendum existimante S. Hieronymo, contrarium tenuisse Ambrosium, Innocentium atque Augustinum.*

Hic Arialdum jubet disputare cum Clericis

qui pro retinendis exoribus obiicium locum Ambrosii,

44 *Quando igitur Ambrosius dicit quod Clericis* una tantum nec reperita permittitur copola, *quo sensu id dicat, mox explicat his verbis*: Plerisque mirum videtur cur etiam ante baptismum iterato conjugio, ad electionem Munetis & Ordinationis prærogatiam impedimenta generentur, cum etiam delicta obesse non soleant, si lavacri remissa sunt Sacramento. Sed intelligere debemus quia in baptismo calpa dimitti potest, lex abo leri non potest; *ea scilicet, quæ non nisi annus unoris virum ordinari permittit. Quod autem etiam nullas unoris viros ab uxoris commercio arceat castimonia in Subdiaconatu suscipiendo promissa, nedum uxorem quantumvis virginem ducere prohibeat, ex aliis Ambrosii locis ostendit Puricellus; postquam docuisset, primum fuisse Dacium qui scripto mandaverit fabulam passim deinde assumptam ab aliis de eodem Ambrosio, quasi is a Damaso Papa missus Constantinopolim dixerit, quod* lex concedit Sacerdotes semel virginem uxorem ducere, sed conjugium non iterare, *cum falsum sit aliquem ex Occidente Episcopum Concilio alli Constantinopolitano tempore Damasi interfuisse; neque apud Græcos, quamtumvis nuptientes, quid simile legatur; nec denique talis lex usquam inveniatur; sed ea solam quæ Monogamos ordinari*

F *docentis bigamiam etiam ante baptismum impedimentum esse ad Ordines sacros,*

ad quæ manumissi accipi possint.

A *dinari concedit, cum obligatione ruſtimenta poſt Ordi-*
ANCT. *nationem ſervandæ. Hinc autem legi inſiſtens. Ale-*
D. P. *xander* II, *in Romano Concilio anni* MLXIII *ad*
Mediolanenſes ſcripſerat, & præcipiendo mandarat
ut nullus Miſſam audiat Presbyteri, quem ſcit
concubinam habere vel ſubintroductum mulie-
rem: quicumque autem Sacerdos vel Diaconus,
poſt conſtitutum Papæ Leonis aut Nicolai, con-
cubinam duxeris palam, vel dictum non reli-
querit, non cantet Miſſam neque Evangelium,
neque Epiſtolam ad Miſſam legat, neque in
Presbyterio ad divina Officia maneat, neque
partem ab eccleſia ſuſcipiat.

Mortuur deinde Landulfus,

43 *Atque hæc de* Herlembaldo & Alexandro *ſupplenda hic erant, de cujus cum* Arialdo *Romanæ profectione agit Andreas, dum refert mortem fratris ejus* Landulfi, *quamvis ea profectione poſteriorem, obitum nempe an.* MLXV. *Hos ſcitus Landulfus Hiſtoriographus Junior, narratis quæ de* Herlembaldo *præmiſimus;* Cum hæc acta fuiſſent, *inquit,* Cleruſque anima moveret, moritur Landulfus Herlembaldi frater. *Utriuſque obtrectator Arnulfus, apud Puricellum pag.* 223, *ſic de ea morte loquitur:* Cum placuit Altiſſimo, qui renes ſcrutatur & corda, ille qui alienam diu foerat meditatus laſſitudinem, inopinam ſubito doluit ſuam

ruptionis lingue ſuæ pœna privatur;

B ipſius ægritudinem: eumque langueret biennio pulmonis vitio, linguæ privatur officio, ut in quo multos ſfficerat, in eo quoque deficeret. *Ita ille divinorum judiciorum malignus explorator, pro quibus ſi dicrudumpre conjecturam ſit aliquid, verofimilius dicetur, eam mortem fuiſſe pœnam dilati Monachatus, ad quem ſuſcipiendum Deo ſe obſtrinxerat Landulfus, multimodis prædictam a S. Petro Damiani lib.* 5 *Epiſt.* 16.

fo-te ob neg'o dum vo-tum ſolvendi cunctatur,

44 *Conatur quidem Puricellus excuſare eum exemplo fratris* Herlembaldi, *a Monaſtica vita abſtracti latuitu majoris boni publici: ſed diverſa plane utriuſque eſt ratio. Conſilium ſive propoſitum* Herlembaldus *habebat, non votum; & Eccleſia egebat militis armati auxilio, quod Monachus præſtare non potuiſſet. Continuator autem Landulfus manere, & Monachus fieri poterat; quoſdam etiam in ſubſidium Mediolanenſis eccleſiæ Vallumbroſa evocatos ſcribit. Locatellus in Hiſtoria ſui Ordinis lib.* 2 *cap.* 68, *ad annos etiam hortatoriam eam ſcripſit Petri, quæ lib.* 5 *eſt Epiſtola* 14, *directa* ſanctis Fratribus Rodulfo, Vitali & Arialdo atque Herlembaldo &

quam ſi judicibus S Petrus Damiani.

C ceteris pro caſtris Chriſti invicta fide certantibus, *ubi is ordo ſervatus videtur, ut primo admittuntur Monachi, tum Clerici* Arialdus, *deinde Laici* Herlembaldus; *ceteri autem* Landolfus, *quia vel jam mortuus, vel ſalem inutilis propter morbum, de quo nolim cum Puricello diſputare, quia nihil obeſt, ſi mors illa differatur ad annum uſque* MLXIV *vel etiam* LXV. *Prius ergo quam iſtam Epiſtolam ſcriberet Alexander, reſcripſerat* Landulfo & Arialdo Clericis, *id quod eſt apud Ivonem in Decreto p.* 22 *c.* 242. Poſtuma in perjurii aliquo crimine lapſis miſericordiæ manum porrigere; ſed non debemus, ad futuræ perditionis exemplum, licentiam dare: *quod credo reſpicere Clericos, poſt juratam emendationem receptos ad beneficium, ſed deinde relapſos, iterum ad illud non recipiendos, abſolutione tamen ſacramentali donandos, ſi pœnitentiam obtulerint. His interjectis pro continuando hiſtoriæ filo regredior ad contextum Andreæ, qui ſic porro habet:*

Herlembaldo ſanctæ Sinodo facinus perturbatur:

45 Per idem tempus, *quo ſcilicet* Arialdus & Herlembaldus *communi conatu rem Catholicam promovebant Mediolani, poſt mortem* Landulfi, *puta anno* MLXIV *vel* LXV, Abbas Cœnobii *a* S. Celſi *a* obiit: cujus locum quidam Clericus, nomine Lanfrancus, protinus rapuit, refutato pro eo, D
tirocinio *b* non modico, quod annuatim ſumebat de Pontificali domo *c*. Cujus nefandæ præſumptioni cum conſtanter, per tempora plurima vir Domini Arialdus, cum Herlembaldo nobili ſocioque fideli, obſtitit, donec eum faceret eumlem, non ſolum male emptæ Abbatiæ regimine, ſed etiam pene finibus ejuſdem Parochiæ. *e*

b

e

46 In eodem denique tempore, defuncto monaſterii S. Ambroſii Abbate, alius Clericus Cancellarius, nomine *d* Ariprandus, Clericale birum, *e* eateous ignominioſe delatum, reliquit; & hujus monaſterii nomen Abbaticum ſibi nefande uſurpavit. Qui cum tantæ eſſet celſitudinis, pio natura ſuperbi ſanguinis, ut violenter nequaquam poſſet expelli; aut Arialdus vir Dei: Si, quod debemus, in hoc improbo expleri nequimus, quod valemus, ſaltem faciamus. Protinus igitur ſumptis Feutibus, ad eum perrexit. Quo eorum petvento, dixit: Quid eſt hoc? Herl Clericus: hodie Abbas. Magnum feciſti & velocem ſaltum. Et quare non timuiſti contra ſanctos Canones, & contra jujurandum, quod nuper in Eccleſia Romana juratti, hoc uſurpare? Qui reſpondit: Hoc, ut vides, actum eſt: & relinquere id ulterius minime poſſum. Cui vir Dei: Si vis, inquit, potes: & omnino ea Dei parte ſanctæque Romanæ Eccleſiæ deprecor te, ut rem, contra Dei voluntatem ſumptam, & contra tuæ animæ ſalutem raptam, relinquas. At ille: Et ego, inquit, ſub eo dem juramento, quo adjuraſti me, adjuro te, ut tois te veſtibus nunc exuas, & hic coram me te *f* ſcopari facias. Qui protinus erubuit, virgas acquiſivit, veſtibus ſe exuit, & acriter ſe ab uno ex ſuis ibi coram omnibus ſcopari fecit. Hæc itaque falſus Abbas perpendens, quid ultra diceret, neſcimus; capite demiſſo inde ſurrexit, & induratus, ut Pharao aliorſum declinavit.

e

alterum ut ultro abjiceret, rogante Arialdo

vitioſum regatur ut virgis cædatur, p. tiatur, & poniatur.

E

f

ANNOTATA D. P.

a Puricellus in Diſſert. Nazar. cap. 86 *& deinceps, pluribus agit de hac* S. Celſi *Abbatia extra urbem, inter Portam Romanam & Ticinenſem, fundata a Liudulfo* II, *haud eram quo anno; adfert autem altaris ornati monumentum pro anno* 975; *& cap.* 90 *tractat caſum hic narratum: ſed nihil addit, quo locus hic illuſtretur.*

b Tironea *dicti Ephebes honoraries virorum Principum additus ex S. Eulogio & Paſſione S. Pelagii Martyris. Talium ergo ſtipendium* Tirocinium *dicebatur: quod hic applicatur etiam Clericis ſimile obſequium Archiepiſcopo deſervientibus, in ejus miniſterio famulari.*

F

c Landulfus adjunxit, quod Arialdus alium a cœnobio S. Vincentii eodem modo repulit. *Jul. Antonius Caſtillionæus, integro opere ſcripſit Florilegium memorabilium antiquitatum Baſilicæ Vincentianæ, in decem faſciculos diſtributum; cui deinde ampliorem titulum Mediolanenſium Antiquitatum ex Parœciis urbis collectarum, præfixit; ſed nuſquam ſeriem Abbatum curavit texere. De eodem agit etiam Puricellus in Monumentis Ambroſianis pag.* 389, *docetque poſtea ad Monialis tranſiſſe.*

d Idem cum pag. 432 *oſtendiſſet an.* 1053 *ibidem adhuc Abbatem fuiſſe* Landulfum; *pag.* 535 *agit de hoc* Ariprando; *ac denique cenſet, ipſum eſſe, qui* Ariprandus indignus Diaconus *quarto loco ſubſcripſit Widoni Archiepiſcopo, Simoniacum & Concubinariam hæreſin deteſtanti an.* 1059: *fuiſſe autem adhuc Abbatem anno* 1064.

e Idem cenſet, Bitrum Clericale fuiſſe, quoddam brevius atque exterius indumentum, quo

brachia

A brachia tantum & humeri tegerentur.

f Vide eumdem curioſe de hoc pœnitentiæ genere differentem pag. 455. atque ex Petro Damiani decastem, Scopas *dici, non ſolum verberum infligendorum inſtrumentum ; ſed etiam ipſamet verbera ſcopis inflicta, ubi dicitur quod* decem pſalmorum modulatio mille ſcopas admittit.

CAPUT V.

Arialdi virtutes: jejunandi & pſallendi accurata ratio.

Arialdus effuſus in egenos

47 Sicut enim tot teſtari poſſunt, quot eum ſimiliariter novere, hujus intentio & exercitium aliud aſſidue noa erat, quam ut opere impleret quidquid in divinis legebat voluminibus. Nam ſic erat largus, ut frequenter de ipſo dicerent hi qui ſedule cum eo morabantur: Si hic arcam aureis plenam haberet, & non deſuiſſent peteates egenteſque; uno in die omnia procul dubio expenderet. Cum enim alicubi incederet, & obviantes pauperes eum, ut eis aliquid

B *& ſolitis ſatis ſtudioſiſſimus,*

largiretur, exorarent; argentum, quod numquam peculiariter detinebat, a ſe ſequentibus protinus commodabat, & ſic eorum neceſſitati miſericorditer ſubveniebat. Munditiam namque cordis corporiſque ſic diligebat, ut contra diabolicas illuſiones, quibus homines illudi ſolent nocturnis horis univerſas ferme noctes medias inſomnis & pervigil permaneret, & quamplurimas uſque ad galli cantum protelaret, partim orando, partim legendo, partim ad deſtructionem Simoniacæ hæreſis cum ceteris fidelibus in conſilio conſiſtendo.

48 Illum præterea uſum guloſum, qui eſrnales, tam Clericos quam Laicos, in Sabbato ſancto ad Nonam cogit Miſſarum ſolenaia & Baptiſmatum, quæ in eadem ſancta nocte agenda ſune, anticipare valde damnabat. Sed quia aliis in hoc non valebat; ſibi conſolebat. Prandente namque nuiverſa urbe, ipſe ſanctam noctem jejunus cum Frstribus aliquibus præſtolabatur; *a* atque cum eis ad quemdam exibat locum, qui dicitur Nemus, milliario a civitate ſeeretum. Ibi enim adhuc eſt eccleſia, *b* a B. Ambroſio conſtructa & dedicata; obi ſicut fertur, idem fugiens populi tumultum, ſolitus erat dugere, libroſque dictare. In hac autem vit Dei ſanctam eamdem noctem pernoctabat, & debitas omnipotenti Deo laudes cum Fratribus competenter reddebat. Numquam enim volebat ſoiu bibere, numquam ſine pauperibus Clericis comedere, numquam ſine ſodalibus limitem foriníecum tranſire.

ac jejunii obſervator vigidus,

a

C

49 In diebus vero jejuniorum, ſolenuia nequaquam celebrabat Sanctorum; econtra aotem in ſolenuitatibus, nec geaua flectebat, uec jejunabat, nec quemquam ſecum commoraatem jejunare finebat. Ttidusnum oamque illud jejunium, quod inter ſanctos dies Paſchales, *c* contra

b

c

d autiquorum dicta Sanctorum, noviter *d* eſt peragi uſitatum, ſic vehementer horrebat; ut libenter diceret, velle ſe tradere morti, ſi tantum exhortari poſſet populum, quarenus in tempus mutaretur liritum & aptum. Quapropter in uno eosum dierum, una omni jam Eccleſia congregata, ut ſolito more ad Litanias procederet; locum, e quo docere ſolebat, conſcendit, eiſque talia verba proferre cœpit. Debet, inquit Dilectiſſimi, juxta Apoſtoli dictum, eſſe Domino Deo noſtro ratinuabile obſequium noſtrum quod competenter tunc agitur, quando cum Sanctorum dictis noſter actus conſors invenitur. Hoc jejunium, quod tunc agitis, ſcitote me penitus ignorare, cujus impulſione ſpiritus agatur. Si anim Dei ſit, valde miror; quoaiam per illorum dicta Saactorum, pro quibus Deum locutum nou dubito, jejunare in his diebus Paſchalibus interdictum reperio.

non probat tamen uſum jejunandi per dies Rogationum Rom. 12. 3.

D A. ANDR. DISCIP. *propter tempus Paſchale.*

50 Eſt & res alia, quæ ſuper hoc uimis me hæſitare cogit. Nam in iſtis diebus tam aeriter vos affligere cerno, veſtibus laneis induendo, nudis pedibus incedendo, in paaa tantummodo & aqua jejunando, quomodo, quando hæc agere debite juſſum eſt, vos uullo modo facere inſpicio. Scitote, quia ſicut unus eu diebus Quadrageſimalibus nou debet frangi a jejunio, qui hanc ſignificaut vitam, ſic procul dubio uec unus ex his diebus quinquaginta eſt jejunandus, qui ſigoificaut futuram, præter Sabbatum [ante] Peutecoſten; & hoc, nou propter afflictioaem, ſicut cetera jejunia alterius temporis, jejunaudum eſt; ſed propter novorum Fratrum eapectationem, qui ad Noaam regenerantur; quorum renovationem nos opottet jejunos præſtolari. Vetumtamen ut ea, quæ dico, plena eſſa auctoritate demonſtrem: ſanctæ Synodo Niceaæ, cujus inſtituta ſic ſunt recipienda, quomodo ſancta Euangelia, per hos dies nec genua flectere nec jejunia celebrare placuit. Nam ii dies, qui non ſunt jejunandi, oranti pro hoc quoodam cuidam Patri veneraando, nomine Apollonio, qui præerat Monachis circiter quiugentis, ſatis declaratum eſt. Hic enim, Quadrageſimali rigore tranſacto, eum Fratribus omnipotentem Deum rogavit, ut eis dignaretur oſtendere, ſi eos more ſolito hosdies vellet jejunare. Quibus ipſe Dominus, per incognitos viros, ante eos illico taata dona omnium rerum ad edendum congrua miſit, quaata per hos omnes dies Paſchales eis abunduater ſufficere poſſent. Et ot evidenter hae ulteriusambiguitate carernat; eadem doaa ſic fuetunt menſurata, ut, donec dies Pentecoſtes compleretur, ipſa noo deficerent; & dum completi ſunt, ſimiliter conſumpta univerſa ſuut & illa. Quod B. Benedictus cernens, cum omni tempore alio Monachis jejuaium indiaiſſet, hos jejunare eos nullo modo juſſit.

excepta Vigilia Pentecoſtes:

E *& ſenſum ſuum probat exemplo ejus*

cui divinitus tunc miniſtrotu copia ciborum:

51 Quid etiam B. Ambroſius noſter Patronus de his dixerit, commemorandum eſt. Ait enim: Hanc ſanctam Pentecoſtes diem qua ratione curemus, vel cur iſtorum quinquaginta dierum numero ſit jugis & continuata feſtivitas, ita ut hoc omni tempore nequn obſervanda iodicemus jejunia, neque ad exorandum Deum genibus incumbamus, ſed, ſicut Dominica facere ſolemus, erecti & feriati Reſurrectiouem Domini celebremus. Adinſtar enim Dominicæ tota quinquaginta dierum curricula celebrantur; & omnes iſti dies velut Dominici deputantur. Sic enim diſpoſuit Dominus, ut, ſicut ejus Paſſionem Quadrageſimæ jejuuiis mœrebamus, ita ejus Reſurrectioue in Quinquageſimæ feriis lætaremur. Non igitur jejunamus iu Quinquageſima; quia in his diebus nobiſcum Dominur commoratur. Non, inquam, jejunamus præſente Domino: quia ipſe ait, Numquid poſſunt filii ſponſi jejunare, quamdiu cum illis eſt ſponſus? Hæc cuncta Beatus dixit Ambroſius: cujus dicta quomodo ſint accipienda, non ſolum novimus aos, quorum eſt Rationus, ſed omuis etiam pæne noſcit mundus. Vetumtamen hæc nunc taatummodo

F *ac S. Ambroſii auctoritate*

Serm. 2. in Pent.

decentis per Quinquageſimam non jejunari.

Mar. 2. 19.

A meminiſſe veſtræ Caritati ſufficiat. Ceterum, ſi vixerimus, hæc de re, Chriſto auxiliante, plus dicemus.

A. AN. DR. DI. SCIP.

Hinc moris in ſedificiorum origo.

52 Poſt hæc autem plebem dimiſit, & ad S. Ambroſii corpus eauſa orandi perrexit. Quidam autem illico cutrentes ad eccleſiam majorem, ubi jam civitas erat omnis congregata, retulere hæc omnia. His itaque auditis, Sacerdotum filii ceterique quamplurimi deteſtandi viri, accepta occaſione diu præſtolata, cœpere inſanire & dicere: Modo aperte patet, hunc, qui tam ſanctum opus damnat, eſſe hæreticum Deique inimicum. Et his dictis, levaverunt pariter voces & fuſtes; omnique plebe commota, in eccleſiam beati viti, quæ Canonica nuncupabatur, cum magno impetu irruunt; quidquid inveniunt, diripiunt, domumque deſtruere incipiunt: ſervum vero Dei ideo non interfecere, quia non invenere. Hæc ut nobilis Herlembaldus ceterique Fideles audiere; ſumptis armis in audacem plebem & temerariam ituere: quos protinus ſic exterminavere omnes, quaſi eſſent viliſſimæ pecudes. Imo eum virtute magna & poteſtate ad eccleſiam majorem venientes, violentee ab impiis abſtulere quidquid de domo Domini rapuerant: & ſic eccleſiæ Dei pæne cuncta ſunt reddita, operante Chriſto per zelum piorum, quæ ab ea fuerant rapta, operante ſatana per furorem impiorum.

diripitur ejus eccleſia;

ſed ab Herlembaldo recuperantur ablata.

B

Frequenter Sanctos invocare ſolebat Arialdus,

53 Sicut Arialdus quotidie Chriſti cauſas erigere & exaltare contendebat; ita Chriſtus de virtute in virtutem Arialdum aſſidue provehebat. Nam tam potentem in oratione numquam reminiſcor me vidiſſe alium quemquam: cujus qualitatem ſi diaero; gratum fore diligentibus Deum, profuturumque ſpero. Tot enim Sanctorum nomina de ipſius ore non ſolum ſemel in die, ſed etiam bis terque audiebam procedere, quot nunquam ſcripta in codice vidi, nec alium proferentem audivi. Nam licet divinisae liberalibus litteris ſic imbutus eſſet, ut vix alicubi ejus par inveniri poſſet; nullatenus plus in ſua ſcientia confidebat, quam velut nec unam ſciret litteram. Sed cum eſſet cum aliquo de Fide altercaturus in publico, priuſquam ipſa haberetur congreſſio, ſtudebat per ſe, ſive per Fratres directos, circumquaque corpora Sanctorum requirere; atque eorum patrocinia, ubi omnem ſuam ſpem collocarat, omnino flagitare. Nam quotidie vallatus fraterna acie, Sanctorum corpora circumibat, atque coram eiſdem Deo gemebundam fundebat precem.

ſtudioſius autem cum ei erat diſputandum;

C

quotidie ſupplicatum egredi ſolitus;

54 Exeuntes enim a domo, ſingulatim privatimque orando incedebamus, donec populi tumultum tranſiſſemus. Quo tranſito, Pſalmos cantabamus reciproce, quos incipiebat ipſe; & hoc agebamus, quouſque eccleſiæ januis proximi eſſemus, ad quam pergebamus: ubi relicta Pſalmodia, ejuſque parte ultima memoriæ tradita, quos ad laudem illius Sancti pertinere Cantus vel Hymnos ſciebat, ſumebat; ſic quidem dicendo moderata lenique voce, ut, quod dicebat, poſſemus audire, atque cum eo dicere: & cum hoc ſancto cœnore ante ſanctum veniebamus altare. Quo venerabiliter adorato, ſi dies ſolennis vel Paſchalis non eſſet, utraque genua in terram ponebat, manus expandebat, oculos in cælum figebat: & ſic in Crucis modo ante altare ſtans, pro Romano ſummo Pontifice, atque pro pace, pro ſalute univerſalis Eccleſiæ, ac pro ejus Adverſariorum converſione, & pro ceteris hujuſmodi utilitaribus multis, Deum exorabat cum gemitibus & lacrymis. Nos vero poſt ipſum procumbentes, quod dicebat, audiebamus, & reſpondebamus. Tunc demum ſilenter paululum orabat, idque unumquemque noſtrum agere ſinebat. Denique ſe erigebat, altare honorifice adorabat, & nobiſcum jam egrediendo dicebat, Angelum pacis & gratiæ donu nobis Domine Deus noſter: e & tunc ibi Pſalmos dicere in eccleſiæ exitu incipiebat, ubi eoſdem in ingreſſu reliquerat: enmque ad aliam veniremus eccleſiam, hoc in ea agebamus, quod in alia fecerамus. Et notandum, quod in loco quo Pſalterium ſioiebat, in eodem protinus idem incipiebat; etiamſi præter Pſalmos f tres minime ei exordio * tunc dicere liceret. Clericum enim ſatebatur ſempet debere inter Pſalmodiam eſſe.

aſſumptam in ea pſalmodiam:

D

interrumpebat ingreſſus eccleſiam dicendo noſtra.

e

an ex otio?

ANNOTATA D. P.

e *Laudatſus Junior hic ullegat Iſidorum, lib. 6. Etymolog, ſic ſcribentem*: Nox Paſchæ ideo pervigil ducitur, propter adventum Regis & Domini noſtri; ut tempus reſurrectionis ejus non nos dormientes, ſed vigilantes inveniat.

b *S. Auguſt. lib. 8. de Civit.* Extra caſtra Mediolani jacet monaſterium, plenum bonis Fratribus, ſub Ambroſio nutritore: *ſed inter hos fuiſſe tres illos, a quibus Ambroſianorum ibi Ordo, & inde deceptus Ordo Apoſtolorum, ſumpſerunt originem ſub S. Auguſtini Regula, nequaquam nobis verioſimile videri, dixinus ad Vitam S. Placidi die 5. Junii; eſto id ſcribant Morigia atque Mauroleus, hic in Oceano, iſte in Hiſtoria originum Religioſorum. Situm deſignat Morigia* in Burgo Portæ Comenſis. *Petrarcha in libro de Vita ſolitaria*, Nunc quidem ſilva eaciſa, *inquit*, manet tamen Ambroſii nemus.

E

c *Scilicet dies* Letaniarum, minorum ut vocant, *five* Rogationum, *quos triduo ante Aſcenſionem Domini jejunare, non quidem univerſalis Eccleſiæ uſus obtinet, ut patant aliqui, cum Romæ totaque Italia id non fiat, ſed tranſalpinarum omnium Eccleſiarum, ſumpto a Gallis principio, inſtitutore S. Mamerto Viennenſi Epiſcopo, circa annum 470.; cujus in ea re zelum quantum laudent ſancti Sidonius Apollinaris, Gregorius Turonenſis, Avitus & Ado Viennenſes Epiſcopi, ad* t t *Maji* deduxit *Henſchenius: quibus addi poteſt B. Alcuinus, aliique plures, citati apud Cangium in Gloſſario.*

F

d *Auctore forſitan Guidone Archiepiſcopo, hujuſmodi obſervationi apud Imperatorem aſſueto, eoque religioſitatis laudem apud populum captante.*

e *Hanc Orationem necdum potui in veteri Miſſali vel Breviario Mediolanenſi invenire; libenter acciparn integram, & diſcam unde accepta ſit.*

f *Id eſt, licet ſolum tres ultimi Pſalmi ſupereſſent.*

CAPUT VI.

Archiepiſcopus cum ſuis Arialdum & fideles urmatus aggreditur, vincitque.

Archiepiſcopus cum ſuis

11 PEractis igitur novem annis in exercitio tam grandi atque admirabili, ventum eſt ad decimum, in quo pervenit ad votum din nimis optatum. Nam ſic pro Chriſto mori ardenter cupiebat, ut, cum quemlibet ſe Denmque cerneret pure diligentem, magna eum prece depoſceret, dicens: Obſecro te per Chriſtum, ut pro me procem fundas apud ipſum, quateaus ſanguine proprio teſtari mereat verbum ejus, quod præ-

A prædico: ad quod adipiſcendum ei hæc occaſio fuit. Juraverat illi omnis Clerus, tam majoris quam minoris Ordinis, necnon ipſe Guido, qui Pontifex dicebatur, quatenus cum eo deberent hæreſim Simoniacam ac Neophytanam damnare, & in Catholica fide ulterius perſiſtere. Sed cum eccleſiarum regimina eidem Guidoni ſine Rectoribus apparabant, illico quod juraverat oblivioni tradebat; &, ceu canis ad vomitum, ſic revertebatur ad ſuum antiquum reatum. Quod vir Dei Arialdus carnens, litteras per manus Herlembaldi ad Apoſtolicum direxit, quatenus ipſe decerneret, quid de Guidone adultero & ſimoniaco atque perjuro fieri nporteret.

ad vomitum reverſus,

56 Tunc etiam duo Clerici Modicenſes *a* ad Chriſti famulum venere, ſpondentes velle ſe relinquere opera & conſortium diaboli, & deinceps firmiter tenere & prædicare opera & fidem Chriſti: nam unus ex his tantæ ſuetat audaciæ & perverſitatis, ut quaſi ductor exiſteret adverſæ partis. Quibus vir Dei ait; Tut quippe ſunt, qui hoc dieunt mendaciter, ut jam pæne nemo ſit cui poſſit credi veraciter. Vos vero ſi vultis ut veſtris credam ſermonibus; ite, & operibus ma firmum reddim. Regreſſi igitur domos, connubio illico a ſe repulſo, cœpere palam & conſtanter profiteri, B. Arialdi verba eſſe plena veritate, quæ hactenus erant profeſſi fore plena falſitate. Hæc ut Guido audiret, fævos illuc protinus apparitores mittens, eos capere juſſit, atque in Alpes ad Caſtrum, quod dicitur Leucum, *b* deportari. Ibi namque in tam dirum carcerem ſunt miſſi (ſicut ipſi nobis ſunt poſtea profeſſi) ut numquam eos contigerit audiſſe, Sanctos a Paganis duriora perpeſſos. Quod Chriſti famulus dum audiſſet, convocata in unum civitatis multitudine, ait: Volo vos, Dilectiſſimi, ſcire, quod Chriſtianus pro nulla cauſa gladium debeat ferre niſi pro fidei defenſione. Si ita eſt; vos, qui Chriſtiani eſtis, & arma fertis, cogitate quid nunc vos oporteat facere. Ecce enim duo Clerici quamdiu in perfidia perſiſtentes, opere diabolica ſunt ſecuti, honorifice ab eo qui Pontifex Mediolanenſis dicitur, ſunt habiti; cum vero eamdem perfidiam diabolicamque nequitiam decrevere contemnere & Chriſtum ſequi, tunc ſunt capti, tunc in dirum carcerem truſi.

a Clerici duo, quia concubinas ejecerant,

b in vallibus Taurinenſibus deportari

57 Hæc cum cives Chriſtiani audiſſent; obſtupefacti, tantam perfidiam cum magno clamore cœperunt damnare, ad arma currere, & ad vindicandum tantum ſcelus contra Guidonem exire. Chriſti vero famulus, timens ne ad fidei detrimentum pro abſentia Herlembaldi populus præmio aut timore corrumperetur; eos præceſſit, in manu portans Vexillum ſanctæ Crucis. Guido autem, ſpe nimiæ multitudinis equitum, pugnaturus occurrit in ruribus Modicenſibus, millibus fere decem ab urbe diſtantibus. Vociferantibus itaque partibus utriſque, infidelem aciem protinus tantus invaſit timor, quatenus ei nulla quidem remaneret ſpes fugiendi vel bellandi: ſed dantes ſtatim obſides, Clericos ſpoponderunt captos quantocyus ſe reddituros. Et ſic in eodem die reverſi ſunt gaudentes, Deumque laudantes. Tertia etiam die poſt hæc ad eccleſiam viri Dei vox inſonuit, dicens: En jam veniunt rudes Martyres Chriſti, Clerici ſcilicet, qui fuerant capti. Quibus Chriſti famulus cum multis fidelibus illico occurrit obvius; eoſque deoſculans, cum magno gaudio ſuſcepit: & excelſa voce Te Deum laudamus cum fratribus cantare cœpit, illoſque ſic in eccleſiam introduxit. Quos tunc conſterna....c

contra eum egreſſi in arcum Fidelem

ipſos rud. d. facimus,

58 Poſtquam autem Herlembaldus Roma rediit, litteraſque excommunicationis detulit Archiepiſcopo; ſubito prædictus Archiepiſcopus per totam urbem nuncios miſit in Sabbato *f* ante) Pentecoſten; nuntians univerſis civibus, ut ſi inaudita ſcire cuperent, in Pentecoſte *d* ſummo diluculo venirent ad majorem eccleſiam. Hoc autem ideo fecit, ut contra Sanctos Dei Arialdum & Herlembaldum populus inſaniret. Mane fit concurſus populi; Herlembaldus ſupra *e* cancellos ſeſe contulit, ita ut ab omnibus videretur. Cœpit igitur Guido, tenens manu excommunicationis Bullam, ad populum conqueri de Arialdo & Herlembaldo, dicens: Turbatio peſtifera per hos diſſeminata eſt, ita ut videam in his ſcriptis omnium noſtrum perniciem contineri. Hæc enim civitas, ob raverentiam B. Ambroſii numquam Romanæ paruit Eccleſiæ. Ergo tollantur de terra viventium hi ſeminatores varborum; qui quotidie laborant, ut hæc urbs priſtinam & propriam perdat libertatem. Ad hæc cœpit populus exclamare: Occidantur velociter, occidantur. His dictis, Guido cum magna Clericorum caterva cœpit deſcendere, ut Sanctos Dei opprimeret. Sed cum nimia plebis denſitate ad eos non pateret acceſſus, cœpit Guido enclamare: Omnes qui S. Ambroſii honorem diligunt, ab eccleſia exeant; ut noſtri adverſarii nvidentius cognoſcantur, citiuſque conterentur & opprimantur. Subitoque eccleſia evacuata eſt ita ut ex ſeptem millibus virorum tantum duodecim remanſerint in ſubſidium ſervorum Dei. Arialdus autem & Herlembaldus ſuper cancellos ſtantes, flexis genibus Dominum exorabant: in quos pars adverſa clamore magno irruit, Laici in Herlembaldum, Clerici vero in Arialdum; quem percutientes deorſum præcipitant, & percuſſum credunt occiſum. Tenebatur autem ſceptrum militare ante Herlembaldum, ſuper quo ſe appodiare ſolebat; quo ſibi propinquantes mirabiliter proſternebat, ita ut nullus anderet ſibi propinquius accedere.

A. ANDR. DISCIP.

d Redit Herlembaldus cum literis excommunicationis a e

quæ populo eſcendam, Guido tumultum concitat in eccle. ſia:

59 Cœpit igitur volare fama per urbem, mortem nuntians Arialdi: unde ſequaces ſui ira commoti, arma capiunt; vnnientesque non ad eccleſiam, ubi tumultus erat, ſed Pontificalem aulam ingrediuntur, quæque reperiunt, diſſipant, & per aulæ ingreſſum intrant eccleſiam.....) tos eruentoſque. Cœperunt itaque Herlembaldum cohortari, ut deſcenderet, & Chriſti adverſarios cum eis proſterneret. Quibus nullo modn acquieſcens, nec deſcendit, nec manus depoſuit. Ipſi vero irruere protinus in adverſarios: & ſicut ante validiſſimum ventum ſumus, ſic ante eos omnis illico infidelis evanuit populus. Guidonem vero ante januas in equo reperiunt; quem juſte ſuſtigantes ſpoliant, atqna eorum manus vix evadere potuit, in cœnaculum quodam tractus potius quam delatus. Tot namque ocyus tunc apperuere pro veritate certantes, quaſi eiſdem nulli eſſent in eadem urbe reſiſtentes. Magno igitur cum trophæo eccleſiam intrantes, Herlembaldum deſcendere faciunt: imo ixti valdn ſunt effecti, eo quod B. Arialdum quem credebant mortuum, reperiunt vivum. Quem collentes in atrium eccleſiæ, qun dicitur Rozzoni *f*, deveniunt: ibique protinus tanta armatorum multitudo eſt congregata, quatenus inimicorum non ſolum corpora proſternere, verum etiam ipſnrum poſſent libere omnia ædificia ſubruere. Ad quod patrandum dum anxie anhe-

ad nuntium cæſi Arialdi convolant fideles,

fallciter proſtigant adverſarios

f

lareat;

larent; Herlembaldus, jam Vexillum in manu tenens erectum, ait; Oportet, ut Dominum Arialdum inquiramus, & cujus domum evertere primitus debeamus. Hæc vero ut Christi Matyr audiit; in locum, unde a cunctis posset audiri, se justit deferri; eoque innuente manu, silentium factum est magnum.

A. ANDR. DISCIP. *sed ac de iis vindictam sumant,*

60 Carissimi, inquit, si in linguas verterentur nostra omnia membra, nullo modo valerent Dei laudare magnalia, vobis hodie cælitus ostensa: Hodie enim, ut scitis, talis hora fuit, in qua nullus vestrum unum saltem pro veritate valebat verbum proferre: nunc autem nullus est, qui vel etiam contra vos, ut inspicitis, audeat mutire. Ecquis vero est hæc operatus, nisi Christus? Si igitur Dominus hodie cognovit famulos ad tuendum; dignum est, ut famuli noscant Dominum ad venerandum. Nam si inimici Dei & nostri hodierum noscerent solennitatem; quod egerunt, nullatenus essent conati. Nos vero & Dei scire solennitatem venetando, & ejus audire præcepta obsequendo oportet. Ait enim Diligite inimicos vestros: benefacite his, qui odere vos. Per ipsum ergo vos oro, ut nunc arma deponatis, mecumque ad B. Ambrosii sacrum corpus veniatis, & ibi Deo grates debitas patitet reddamus, nostrosque æmulos diem hodiernum ducere lætiserum finamus, nec non pro ipsis Deum supplices exoremus. Nam a quibus hæc aguntur, elta celsitudo acquirit; quia de filiis hominum Dei filii, testante Christo, efficiuntur. Hæc illa multitudo dum audisset, alii videlicet sapientiores, B. Arialdum totum cruentum & feminicem spectantes, pacem vitamque inimicorum poscere audientes, mirantes obstupescebant; alii vero ferventiores spititu, his verbis nollo modo ecquiescere volebant. Verumtamen licet diversi vellent diversa; cuncta tamen illico suus completa Martyris verba.

posteaquam a Sancto,

B

Heat gravitas sonos.

ANNOTATA D. P.

a Modoetia *antiquis*, *nunc* Modica *etiam dicebatur*, *nunc* Monza, *in Boream* 20. p. m. *distans ab urbe*.

b Leucum *videtur esse* Lecco, *ad cornu Orientale lacus Comensis*, 39. p. m. *Mediolano*.

C c *Notat Puricellus*, *in suo Ms. desiisse paginas duas*; *quæ dum aliunde restaurentur*, *jubet suppleri hiatum ex Vita per Landulfum Juniorem scripta*, *quod factu*.

d *Pascha anni* 1066, *litt. Dominicali* A, *celebratum fuit* 16 *Aprilis*, *atque adeo festum Pentecostes* 4 *Junii*.

e *Etiam hodie sic composita ternitur Cathedralis ecclesia*, *ut Chorus seu Presbyterium*, *reliquæ ecclesiæ pavimento altius ad octo vel decem pedes*, *pluribus conscendatur gradibus*, *per quos vicissim ad cancellos*, *ipsi Choro prætensos*.

f Quæ nunc dicitur S. Sepulcri *inquit*, *Landulfus Junior*, *adeoque post annum* 1100. *quando restaurata structura & dedicata iterum fuit*. *Vide Monumenta Ambrosiana pag.* 477. *& seqq. & quomodo primum nomen acceperit anno* 1036. a Benedicto, qui & Rozo, *primo ejus fundatore sub titulo* S. Trinitatis, *juxta Instrumentum ibi productum*.

D

CAPUT VII.

S. Arialdi, ab hospite Presbytero proditi, cædes crudelis.

61 SEquenti denique nocte iterum cum Guidone congregata est pars perversa, dicens: Non nos hæc adversa omnimodo dejiciant: populsris enim turba cito mutatur, & in diversas prtes facile inclinat. Certi quidem sumus, quod in urbe Arialdum extinguere nullo modo valemus. Tale igitur aliud consilium nostra sagacitas reperiat, quod ipse nullatenus evadere queat. Constituantur equidem per diversa urbis loca ex nobis viti prudentes, pecunias a nobis sibi collatas habentes copiosc, quas per populum elam in noctibus tribuant: in diebus vero, omnibus omissis negotiis, assidue conveniamus; & hoc tamdiu agamus, quousque nimis multiplicati ipsum violentet ab urbe pellere valeamus. Quod cum fuerit factum; positis undique insidiis capiatur, captusque illico necetur. Quæ cuncta si non impleverimus; pacem numquam habebimus. Quid multa? Per dies quindecim duodecim duo populorum conventicula sunt in urbe vehementia assidue habita; unum scilicet Fidelium ad ecclesiam Rozzoni, alterum vero in Cutia Pontificali. Crescebat autem nimis pars vesana, pro pecunia sibi in noctibus data: qua nequitet crescente, Fideles paulatim tardentes cœpere deficere. Quod perversa plebs cernens, cœpit elata in B. Arialdum cum nimia clsmoribus irruendi facere impetum, quatenus eum ibi necaret, ejusque locum funditus desolaret. Erat enim Christi famulus inter adversa tam fortia & constans, ut nullus e Fratribus in die tribulationis inde euderet aufugere, nec quidquam asportare; sed eum fremitum impiorum superveuientem audiret, se ante altare prosternebat, ibique mortem expectabant.

Iterum conspirantes adversus

E

multos pecunia corrumpens.

62 In uno horum dierum, eam jam clausis ostiis Fratres ante altare jacebant mortem præstolantes; unus eorum rem quam maxime diligebat, latenter aperto ostio inde asportavit, eamque in domo cujusdam civilis amici commendavit; protinusque rediit. Quod Vir Dei ut audivit; Fratrem ad se accitum sic allocutus est: Arnulfe, inquit, nonne ecclesia hæc in ejus honorem & nomen dedicata est, cui assidue dicimus, Sub tuum præsidium confugimus, Dei Genitrix? Et nonne legisti; Maledictus homo, qui spem suam ponit in homine? Et cur contra hæc nunc agere præsumpsisti? Qui pavens obmutuit: Ut autem tam idem quam ceteri amodo non præsumerent talia; hæc culpa acribus verberibus est protinus emendata. In his namque diebus ibidem tam gravis confusio vehementsque perturbatio erat, ut in hora constituta plerique Fideles cibum capere desperarent, mortem adfutcrum illico expectantes. Sed licet impii fremetes fasnirent; nullo modo facere audebant quod minabantur; quoniam toties dolor in eorum capita vertebatur, quoties contra Christi famulum surgere nitebantur.

nec tamen Sanctus patitur aliquid clam subduci.

F

63 Quapropter iniquum & publicum dant præceptum; ut, donec Arialdus in urbe maneret, quicumq; Clericorum publice Mysterium celebraret, vel tinnabula sonaret, aut laicus quisquam qui hæc in sua agere ecclesia permitteret, non solum privaretur substantia, sed etiam vita. Hæc vero

Publicatio contra ipsum interdicta

A vero non ſolum alibi, verum etiam in eccleſia ubi idem manebat, præ omnio timore jubente Milite, cujus ipſi juris fuerat, ſervari cœpere. Quod ipſa ſupere omnia, quæ ei hactenus acciderant, gravius exiſtimans, ait: Abſit, ut mei ultra ſint participes & fratres, qui nefandas hæreticorum obſervant pro mortis timore inſtitutiones. Qua de re, etiam ipſis Fratribus ignorantibus, aſſumpto tantum comite uno nomine Syro, nocte clam urbe exiit, & ad S. Victorem ad *a* Ulmum biduo cum ipſo perlatuis. Denique hinc Herlembaldus eum multis Fidelibus militibus utroſque ſuſcepit, & Papiam *b* cum eis perrexit. Et parte quidem militum remiſſa, parte vero ſecum tenenta, per Padum navigio cœperunt deſcendare, r quatenus Romam pergerent, & uſque ad aliud tempus tantæ iræ cederent. In quo ſcilicet navigio ſub quodam capti ſunt *d* oppido; & ex medio ſodalium ineffabiliter mœrentium B. Arialdus violenter ſolus eſt raptus, & in arcem deductus. Ubi dum ſolitam in oratione & ſermone teneret conſtantiam; miratus miles, qui ipſum ceperat, ait: Pontifex quippe Mediolanenſis magnum quidem mihi ſe daturum promiſit præmium, ſi te caperem, eique te darem. Namque mihi ab eo eſt intimatum, te eſſe hæreticum: quod, ut cerno, omnino eſt falſum. Denique eum cum omni domo ſua venerabiliter habere cœpit, & comitibus mœſtis, Papiam jam reverſis, reddere feſtinavit.

fugere coactus Arialdus

a

b

r intercipitur.

d

Dimiſſus abeat qui ceperat.

B

64 Poſt hæc, ſcientes loca undique obſeſſa, ad quaddam Caſtrum r fidelis Herlembaldi ſunt reverſi. Tunc quidam Fratres Canturienſes ei mandarunt, dicentes: Nobis quidem hic pro animia perſecutione vivere non licet: nos vero ad te venire jube, ſi placet. Quibus & ipſe: Quicumque, inquit, meam pro Chriſto mori eſt paratus, venire ad me feſtinet: qui autem nondum eſt, aliorſum fugiens declinet. Hæc, me præſente, dicta ſunt. Poſt hæc Herlembaldo, cæteriſque qui ſecum aderant, ſic locutus eſt: Ex hac, inquit, terra exire nequimus; quia mortiferis inſidiis omnes aditus obſeſſos ſcimus. Et hic manere non poſſumus; quoniam populus vaſanus hic me perſequi jam minatur; & valde paveo, ne inſontes hujus loci incolæ ſub hac occaſione devaſtentur. Quapropter neceſſe eſt ut aliud reperiamus conſilium: ſcilicet, ut quæramus quempiam fidelem virum, qui me per dies aliquot in ſuam occultet domum; quatenus interim aut populi furor deſerveat, & in hac terra me vivere liceat; vel cuſtodia in inſidiis ubique poſitæ me deſiſtant quærere pro nimia ſecuritate, & ſic me hinc forte licebit exire. Qui reſponderunt dicentes: Quæ autem dicis, cunctis placent; ſi inveniretur, qui hoc fideliter faceret. Et ille: Eſt, inquit, loco huic quidam Preſbyter vicinus, nuper ex Hieroſolyma regreſſus, qui hactenus mihi credere ſatis eſt viſus: per quem, ſi placet, mittatur, & ſuper hac re diligenter inquiratur. Omnibus itaque volentibus, per nefandum Presbyterum tunc miſſum eſt.

accerſit Presbyterum,

C

apud quem latere occultus poſſit,

65 Poſt hæc eccleſiam ingreſſus ipſe eſt: in qua, quoniam Vigilia *f* S. Joannis Baptiſtæ erat, a mane uſque ad horam quaſi nonam in oratione permanſit indeficiens. Et ecce deteſtandus Presbyter veniens, ſecrete diligenterque inquirit, ſi locum haberet aptum, ad ipſum per tres ſaltem menſes occultandum. Quæ cum promitteret, ſe juxta eccleſiam locum ſic habere ſecretum, ut in eo quempiam per multos annos tenere valeret celatum; media tandem nocte, hoc-

f

ejuſque fidei ſe committit

tis oſculis, cum gemitibus & lacrymis multis; uſque ad portam cum ambobus proceſſimus. Nam ipſum multum deprecati ſumus, ut unum (quemcumque ex nobis vellet) in ſuum obſequium ſumeret, duceret. Quibus & ipſe: Nequaquam, inquit; quoniam, ſi non duo ſint, loquuntur & loquentes audiuntur. Quiſſari poteſt, quanta bona tunc Herlembaldus Presbytero promiſit, ſi ipſe Chriſti famulum tractaret bene? & quanta mala, ſi male? Mœrentes igitur, utroſque abire permiſimus: mane vero ad urbem devenimus.

D. AUCT. ANDR. DISCIP.

66 Presbyter ergo nequam, mos ut in ſuo conclavi illum concluſerat; diabolico tactus ſpiritu, malo Guidoni nuntiare feſtinavit, dicens: Quid vis mihi dare? Et ego tibi tandem Arialdum ſine turba, ſine Herlembaldo, imo abſque viro aliquo. Cui ille, lætus nimis effectus, magnum præmium illico cum ſecuritate promiſit; ſi ipſe, quod promittebat, impleret. Tunc ſibi quamplures dari petiit milites: quos ſumptos timet duas macerias, ab habitatione ſeceſſas, nocte conſtituit, dicens: Unus, inquit, ex vobis tantummodo in media jaceat via, ſcuto cooperitus: hunc enim, eum venero, percutiam calcearnento. Tunc vos omnes velociter ſurgite: & tam me, quam ipſum capite: ne forte quidem ſuper alium ſurgatis incaute; vobis hoc ſore ſignum ſcitote. Et poſt hæc in his verbis ad virum Dei ingreſſus eſt: Domine, inquit, Arialde, neceſſe eſt, ut hinc velocius diſcedamus, & ad Caſtrum, de quo te ſuſcepi, revertamur; quoniam te hic eſſe, omnibus notum eſt: nam ſi hic moram fecerimus, cras procul dubio capiemur. Cui Vir Dei: Tibi, inquit, via eſt nota, præcede ergo; & ego ſequar te. Traditore igitur præcedente, ad milites venere utrique. Et ex calcearnento facto conflictu ſigno, omnes pariter in Dei virum irruant, eumque capiunt, captumque ſtricte vinciunt, & vinctum jumento ſuperimponant, ne tacite concitequ contra Lucum majorem *g* feſtinanter pergere.

tradit eum Archiepiſcopi militibus,

E

& hi vinctum ducunt ad Lucum majorem.

g

66 Hoc autem ante horam diei tertiam, in quo Vigilia S. Petri celebratur, per totum Mediolanum eſt divulgatum: unde factum eſt, ut ubique eſſet luctus & lamentum piorum, atque contra vaſanæ exultatio reproborum. Quod ego audiens, tumultuoſam & confuſam protinus reliqui urbem, eamque proſecturus ſum. Die igitur eodem nocteque ſequenti feſtine properans, die altero ad præfatum jam ſole oriente perveni Lucum; ſupra cujus dum incederem littus; & Stationa, *h* ubi parentela mali Guidonis habitabat, eſſem propinquus, vidi virum, nomine Martinum, qui ſe dicebat ſore Presbyterum. Hic me interrogavit, unde eſſem, quove pergerem. Cui, ut veritatem ſecutus ab eo inquirerem, ex parte mentitus ſum, dicens: Ex illa plebe ſum & compites mei huc me direxere, ut manifeſte valeant ſcire, utrum verum ſit, quod apud nos de Arialdo, Clericorum inimico, novitas inſonuit; ſcilicet, quod extinctus ſit, & ſi eis ſuper hoc plenius lætandum ſit. At ille: Revertere, inquit, mecum; &, cum ad eccleſiam quam paululum poſt te ſeliquiſti, redieris, optime de hoc inſtructus eris.

Auctor ea re cum patre ad Junii

F

h

illuc properat, & exſolvit commiſſum ei a Presbytero

68 Et tunc mihi ſecum revertenti ait: Externa namque die 7 vox lætifera noſtro inſonuit loco, dicens; Arialdus, Clericorum adverſarius, vinctus habetur in nave, & in ripa Laci. Ad quem illico cum multis aliis decurri: & arrepto palo optime acuto, manuque erecta, in pectore ejus illum infigere volui; ſed non ſum permiſſus. Miſſi ſunt quidem quinque protinus viri a

Domi-

A ANCR. ANDR. DISCIP. Domina Nepote *k* Archiepiſcopi, de quorum ferocitate ipſa non dubitabat: qui eum a militibus dividerent, & in locum, quo ipſa eis juſſerat, ducerent. Quod ſine mora complecum eſt: & in tantam illico eſt ductus ſolitudinem, ut vix ibi ſic aliquando acceſſus hominum, *l* & tantummodo navigantium, ſed ſilveſtrium ſolummodo habitatio beſtiarum. Quid te verbis longius protraham. Ihi cadaver ejus ſine auribus, ſine naribus, ſine oculis, ſine dextera manu, ſine membro genitali eſſe fecere. Si abſque omnibus his membris aliquando quemquam vidiſti vivere, hunc eſſe mortuum noli credere: eam ſero nullo modo quieſcere quiveram, donec ii, qui in eum hæc patrarant, ſic me ſecutum fecere; quatenus ultra non ſit, unde mea jam mens dubitare poſſit. Tu vero ad tuos revertere, hæc eis intimans: eoſque redde ſecuros lætoſque. Et poſt hæc alterutro diviſi ſumus; &, donec eccleſiam eſt ingreſſus, me redire ſinxi: poſtea vero, nolens varbis confidere perfidi, regreſſus ſum ad iter quod teliquersm. Cum autem in ism præfatum ingrederer vicum, juxta viam reperi eccleſiam, in honorem S. Petri dedicatam, ad quam tuno Clericorum Laicorumque multitudo eum proceſſione exhibat. Ibi quidem ſeorſum duas inveni mulieres, de hisquæ acciderant conferentes & plorantes. Quibus appropinquans, inquiſivi, quid haberent, & cur flereot. Quarum una ait: vere tu ex illo es ordine, qui, eum deberet ſuis bonis dictis factisque omnes levare in cælum, econtra malis exemplis cunctos præcipitat in infernum. In hoc enim loco, machinante tuo ordine perverſo, in dis diebus taoium eſt perpetratum ſcelus, quotenus pro hoc omnipotens Deus [omnes] in abyſſum demergat, anxie expectemus: & tu dicis; Cur flemus? Videns igitur mulierum fidem; ipſis, quod diſcipulus eſſem illius, de qun flebant intimavi: eaſque, ſi vera eſſent quæ a prædicto audieram viro, inquiſivi. Quæ ſtatim, factæ apud me nimis gratæ, omoia teſtantur eſſe vera, præter hoc, quod de ejus morte adhuc erant incertæ. Viam itaque mihi contra præfatam tendentem ſolitudinem oſtendunt, multumque depoſcunt, ut reverteus eas facerem ſciolas, unde eis adhuc inerat dubietas. Verum ingentium præpeditus obſtaculis ſaxorum, illue accedere enndo per terram nequivi; quique per navem illue me transferre auderet, reperire non potui; ideoque, præter quæ dicta ſunt, pleniter de illo tune ſcire non valui.

70 Porro, ſecundum quod poſtea diligenter ſcrutatus ſum, qualiter quibuſque ex hac vita verbis migraverit, diligentibus Deum ſore gratum credo, ſi id breviter intimavero. A loco igitur, quo captus eſt, Pſalmodiam decantavit. Ad Stationam enim a militibus, ut prædictum eſt, diviſus, & quinque feroeibus ſervulis eſt traditus. Qui eum ipſum ducerent ad mortem, allocuti ſunt dicentes: Arialde, cur non recordaris, ut neges, quæ hucuſque dixiſti; & profitearis Dominum noſtrum eſſe verum Pontificem? Nam ſi hoc faceres; forte adhuc vivere poſſes. At ille; Abſit, inquit, ut coronam, quam verum dicendo in mex aequiſivi vita, in fine mentiendo amittam. Nam me utrum nunc ducatis ad mortem, ignoro: quod ſi faciti; ſcitote, veſtro Domino meam mortem valde noeiturum, non ſolum in futura vita, ſed etiam in præſenti. Et illi: Videſne, inquiunt, illum magnum montem? Si ipſe profecto eſſet tureus & tuus, totumque dares; ultra nullo modo vives. Ille autem hæc audiens ſe erexit, & Hymnum ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli alta voce decantare cœpit: quo finito, ad ſolitudinem ad quam tendebant, pervenere. Quem tollentes de oave, ſupra quoddam ſaxum vinctum poſuere ad ſedendum. Seorſum denique paululum remoti hæc dicere cœperunt ad invicem: Quid faciemus; Si tantum occiderimus virum, noſtræ animæ nullum ultra poterunt adipiſci remedium, & hoc ſi non fecerimus, nihilominus moriemur. Io his enim dum hæſitarent, aſpexere navicalam concite venientem, duoſque homines deferentem: Et ajunt ad invicem: Hos expectemus: hi forſitan boni nuntii bajuli ſunt.

71 Prædicta vero mali Guidonis Neptis, quæ exhine Jezabel, & Herodixs *l* eſt nuncupata, poſtquam quinque ad Dei famulum necandum ditexerat ſervulos; duos Clericos, quos in ejus mortem præcipue iubiare cognoverat, ad ſe vocaros ſic allocuta eſt: Aſſumptis gladiis veſtrum perſequimini velociter inimicum; ne forte ceteros ſeducat, & ulterius vivat. *Hi* vero erant, qui cum osve tune veniebant. Qui cum ad ceteros veniſſent: egreſſi de nava dicunt: Ubi eſt Arialdus? Qui reſponderunt dicentes; Mortuus eſt. At illi: Nobis, inquiunt, juſſum eſt videre illum, ſive vivum ſive mortuum. Et aſpicieotes, viderunt illum eminus vinctum, ſedentem ſuper ſaxum. In quem ſic anxie irruuot, quomodo leonum catuli ſuper prædam fameliel. Evaginatis igitur gladiis, ipſius unus unam, alter vero auriculam arripit alteram, dicentes: Die fureifer, ſi Dominus noſter verus eſt Archiepiſcopus *m*. Qui reſpondit: Nec fuit unquam: quia opus Archiepiſcopi in ipſo oee eſt nunc, nec fuit unquam. Tune immites ejus utraſque amputant aures. At ille, oculis in cælum elevatis, ait: Gratias tibi ago, Chriſte, qui me hodie inter tuos Martyres dignatus es connumerare. Interrogatur denique iterum, ſi Guido verus eſſet Archiepiſcopus. Qui ſolitam conſtantiam animi tenens, ait: Non eſt. Quapropter naſus ipſius protinus eum labio ſuperno eſt abſciſſus: deinde ambo oculi ſunt effoſſi. Poſtea vero dexteram detruncaot manum, dicentes; Hæc eſt, quæ faciebat Epiſtolas, Romam directas. Dehinc radicitus membrum amputaoc genitale, dicentes; Prædicator caſtitatis hactenus fuiſti, ex hinc & tu caſtus eria. Poſtea vero de ſub *n* gutture linguam extrahunt, dicentes; Modo ſileat, quæ Clericorum familias conturbavit & diſperſit. Et ſic illa ſancta anima carne eſt ſoluta: corpus vero ibi quoquomodo terræ traditum eſt.

B *idem ab aliis a mulieribus*

frustra conatur adire locum cadit: C

deinde diſcis

quod dehinc in ſolitudinem

D *a dubitantibus an eum occiderent;*

l a ſubmiſſi a malis Clericis

E *adhuc vivere reperiunt,*

cum nollet Guidonem Archiepiſcopum verum fatori,

varie mutilatus exſpiravit. F

ANNOTATA D. P.

a *Eo loco decollatum fuiſſe* S. Victorem, *dixit Henſchenius* 8 *Maji ad illius Acta; eſtque ſuburbanus locus: in eoque eccleſia etiamnum ſupereſt.*

h *Abeſt Mediolano* Papia 15 p. m. *ſita ad fluvium Ticinum, unde vetus urbi nomen: is autem poſt paucaſſuam millia infra urbem illabitur Pado.*

c *In Æmiliam ſcilicet, ut per ſtatum Pontificium tutum iter tenerent.*

d *Landulfus*, ſub quodam Placentino oppido, *primum autem Papia venientibus poſt* 16 p. m. *occurrit* Parpaneslus, *nec procul inde longius a ripa* Caſtrum S. Jononis, *quo forte deductus Sanctus tſt.*

e Legnanum *appellat Landulfus, ad Olanam fluvium*, 14 p. m. *Mediolano*; *Canturio autem* 10 *& a Lacu Majori ſolum* 11.

f *Sci-*

A f *Sellices* 23 *Junii*.

g Major *dicitur* Lacus, *olim* Verbanus, *quem Ticinus efficit evolutus ex Alpibus, initio ſumpto circa* §. *Aurigii oppidum; ubi ſtagnare incipiens ſeque diffundens, per milliaria fere* 30 *deducitur uſque Sextum; & rurſus intra ripas coercetur, ipſum autem Sextum Mediolano diſtat*, p. m. 26.

h *Exolevit* Stationæ *nomen, ſolis tunc forte tranſitis motum: ſic enim* 31 *Januarii in Vita, SS. Julius & Julianus dicuntur vaſiſſe* in dioeceſim Novarienſem ad inſulam Verbani lacus, qui ſubjacet Stationæ, quo nomine Angleriam obſervavimus appellatam, *alii* Angleriam *vocant; & ſic vocat etiam Landulfus, eſtque oppidum in Orientali lacus ripa* 6. p. m. *ſupra Sextum*.

i *Hoc eſt* Nudius tertius: *nec enim placet corrigere legendo, ex Paricelli mente*, Heſterna.

k *Landulfus Senior apud Puricellum pag.* 21 Olivam *nuncupat, & fatetur, eam* omnium nequiſſimarum artium maximequa incantationum ſcientia fultam *faiſſe; addens, quod Arialdus*, ejus vultui in arce Arona, *ex adverſo Angleriæ poſita*, repræſentatus, eadem illico impersanta & patrui ſui dolorem reminiſcente, in inſula quadam juxta Lacum Majorem quam ſecretiſſime ductus eſt.

l *Carolus a Baſilica Petri, in ſua Novaria pag.* 154, *deſcribit* inſulam S. Victoris, in medio ſere lacu, in quo olim erat eccleſia S. Victoris, parochialis Iſellarum, propius ripæ adjacentium, *quæ habitatoribus fere vacavit ſemper, eamdemque inſulam in Actis SS. Julii & Juliani* num. 7 *putat indicari, potius quam alteram Iſellarum* multis piſcatoribus incolis *habitatam*; *atqui a S. Julio reprobatam, ne ibi mori & condi vellet, ubi* lupus & vulpes accipient ſuem gallumque in prædam; quis, quod in eadem inſula debuerat evenire in futurum, in præſenti cognoverit, *quod de ſerlere in* S. Arialdum *patrando, neſcio quo modo, interpretatur prælaudatus Carolus*.

m *Idem Carolus*: Interrogatus (*Arialdus*) ſi Guidonem teneret Archiepiſcopum, quem Eccleſia Romana Pallio & Cardinalibus firmaverat; reſpondens dixit: Donec linguam in ore portavero, & anima incolumis fuerit, ac mens C mea ſerena, non tenebo ipſum pro Archiepiſcopo, nec habebo.

n *Idem*, Linguam ejus de ſub mentone trahentes, in inſula eum ſemi mortuum reliquerunt.

CAPUT VIII.

Corporis, per decem menſes incorrupti, deportatio Mediolanum.

Cadaver, ob lucem deſuper oblatam offenſam, novis tranſlationi-bus,

72 COeperunt denique illic poſt hæc luminaria præclara per noctes piſcatoribus apparere: quod ut impia Jezabel audivit, protinus in alium inſulam *a* eum nocte transferri juſſit. Sed aum eadem lux ibidem ſimiliter erebio apparerer, in locum tertium *b* eumdem afportari fecit. Videns igitur, quod non poſſet ſanctum occultare corpus, nec ſub terra nequa ſuper terram, quia illud ubique lux eximia comitabatur; irata valde fecit ſaxa ingentia circa ipſum innecti, & in profundum Laci dimergi. Ve-

eumſanie immergi-tur lacui: rumtamen ibi, ubi eſt projectum, tanta eſt aquæ altitudo (ſicut didici a vitis illus loci) ut vix ſunt centi enbitorum quiſquam poſſit fundum attingere: nam idem Lacus pro ſui magnitudine Major nuncupatur, & plus quinquaginta milliaribus in longum extenditur. In quo tam innumerabiles procul dubio inſunt ſque ſunt D
piſces, ut per tres menſes facile devoracent quot A. RNDS.
in eadem parochia ſunt pecudes. Verum quia OSCIP.
omnia hæc occulte fuerant peracta; de illo hæſitatio & altercatio ubique erat non parva. Alii dicebant, quod eſſet mortuus: alii, quod in vinculis clam detineretur. In cujus amorem tunc ſic omuis populus eſt accenſus, ut cuncti ſe ſub jurejurando conſtringerent, quatenus illum aut eſſene vivum ſive mortuum habituri, aut pro ipſo ad mortem uſque certaturi. Sed Deus Omnipotens, cujus cauſam ipſe patefecerat, nec illum paſſus eſt a piſce contaminari, nec in lacu profundo occultn morari.

73 Tranſactis namque menſibus decem, qui- *idem poſt* dam vir fidelis, nomine Algiſius, per urbem *decem* cœpit diſcurrere, dicens: Nuper in die *menſes* inventionis *c* ſanctæ Cruci, mei cauſa negotii *reperium, integrum,* juxta littus tranſibam Laci majoris. Et ecce aquila eadem ſupervolitabat littora, ceteta expellens volueria. Quod ut viderunt paſtores, qui ibi paſcebant ſuas pecodes; illuc feſtine cœpere E
currere; eum quibus eacurri & ego. Et ecce Beatiſſimus Arialdus, ex aqua projectus, ibi integer, præter octo membra, quæ ei erant cum ferro amputata, jacebat, mirifica candidus. Quem ego videns, optime illico agnovi; hiſque qui aderant lacrymabiliter omnibus dixi: Videte, inquam, ut hic ſalvus ſit; quia iſte eſt B. Arialdus, quem mœſtus univerſus quærit Populus. Dum enim ibi aliquantulum moraremur, ſubito de arce *d* Arona miſſi ſunt ſervi, qui inde nos *d*
ejecerunt; & in quamdam, quæ ibi erat, ſo- *& in ar-*
veram leniter humavere. Hoc ego qui hæc ſcri- *vem ablo-*
pſi, dum audiſſem; ſumpto comite, illuc per- *tum*,
rexi concite. Repertaſque paſtores, utrumnam vera eſſent quæ audieram, diligenter cauteque inquiſivi. Qui, cunctis eſſe procul dubio vera, reſpondentes aſſeruerunt. Et ego: Si vera ſunt, inquam, ubi ergo eſt ille? At illi: Ecce, inquiunt, locus, ubi videntibus ſero eſt poſitus: mane vero reverentes, locum quidem invenimus; de eo autem nihil. Hoc tantum putamus, quod nocte ſurſum delatus ſit in arcem.

74 His auditis velociter reverſus, Herlembal- *variaque* do, viro prudenti, quæcumque audieram, per *deformo-* ordinem cuncta narravi. Qui feſtine omnibus *tum* convocatis civibus, jam in appetitu Martyris, quem pateſactum audierant, vehementer inhiantibus; ex illis viros elegit, atque ad ſanctum F
requirendum corpus direxit. Qui poſt biduum reverſi, profeſſi ſunt, hoſtes veritatis dixiſſe: Mori potius paſti ſumus, quam quod quæſitis reddere corpus. Hoc autem ideo dicebant, quia idem diſſipare tentarant. Nam nocte, qua ad ſa illud detulerant, eernentes ejus integritatem & decorem, dixere ad ivicem: Si enim hic fuerit quæſitus, & ab omni populo tam decorus inſpectus; ſemper quidem ipſe erit in laude, nos vero in opprobrio. Quapropter cutem cum capillis de ejus radimus capita; pellem vero corporis albeſcentem ferreis dilaceremus ungulis; pedes abſcindamus utroſque, & in furno denique nimis candenta illum aduramus: quatenus, ſi ad eum videndum miſſum fuerit, horridus & ignotus potius reſpuatus quam quæratus.

75 Verum, licet hæc diabolica machinamenta in eo cuncta compleſſent, in deteriorem quam *repetituri* putarant ignominiam ceciderunt: quis non miſ- *fideles* ſum eſt ad videndum, ſed petendum. Nam au- *magno* ditis nuntiis, tintinnabulis tubiſque concitus *numero* ſonantibus, omnis civitas in unum convenit. *ruunt*;

Tunc

A Tunc dixit Herlembaldus: Quoniam inimici Dei & noſtri gratis ſanctum nolunt reddere corpus; decet, ut ab eis per nos violenter auferatur. Sed quia res, quam proſequimur, Dei creditur & dicitur eſſe, volo, ut illud juſte & cum ipſius incedamus honore. Non enim eum raptu & pauperum detrimento innocentium pergamus; ſed nobiſcum feramus, unde vivere debeamus. Diſcurrant itaque nuntii circumquaque velociter, qui omnes ad bella aptos cum armis, ruſticoſque huc venire hortentur cum plauſtris, quateous illi nobiſcum pugnent, iſti vero noſtra arma & victus deportent. Congregata igitur poſt paululum tanta ſunt carra, ut per ſeptem fere milliaria cix poſſet per publicam & communem viam turba pedeſtris vel equeſtris incedere. Confluebat autem undique quaſi arena maris multitudo innumerabilis, arma ferens & victus ſupra dorſum famulorum ſive jumentorum. Et ſic incedentes, ſecundo tandem die ad veſperam reperimus pratum, quatto fere *e* milliario a loco, quo incedebamus diſtans, bene humectum amplumque. Ibique, quia ad hoc aptum erat, caſtra meteti ſumus.

& optimum ordinem illuc profecti,

e

B 76 Hinc Herlembaldus, vir prudens, iterum delegavit, *f* blandeque ſanctum corpus coæſvit. Perterriti itaque hoſtes a ſomno pavendo fremente multitudinis ſuper ſe venientia, prohibere quod petebatur ultra non auſi ſunt. Et ecce die altero illuceſcente, vox lætiſera per caſtra inſonuit, dicens: In littore quidem Ticini directum eſt in cavem corpus B. Arialdi. His auditis certatim omnes arripuerunt corſum: ille namq; habebatur nunc beatior, qui ad currendum erat promptior. *g* Eo igitur levato in ſeretrum, cum tanta gloria & laude reverti cœpimus, ut eas nullo modo exprimere poſſem; etiamſi vocem linguaque ferream haberem. Nam de Caſtellis, quibus ſe concluſerant pro civium timore, exibant ſenum, juvenum atque mulierum infinitæ multitudines, Cruces ceteoſque atque ſitulas aqua plenas (ut potarent æſtuantes) deferentes: & unuſquiſque, prout valebat, voce excelſa immenſas Deo gratias reddebat. Tintinnabula quippe perſonabant undique: arbores quoque quamplurimi ſcandebant, ut ipſum ſaltem videre poſſent.

f

corpus a terroſa-ctis rectipiunt.

g

ploqui cum pompa

77 At ubi Mediolano propioquavimus, totam pæne urbem obviam habuimus: matronas, nobiles & ignobiles, cerens innumerabiles deferentes; infantes & ſenes, omneſque Deo laudem dantes: erant ipſos, quos in vita ſua habuit æmulos, ſcilicet Clericos, invenimos paratos, non Officium cantantes Mortuorum, ſed (ut decebat) Martyrum. Et ſic in ſancto die *h* Aſcenſionis Domini poſuimus illum in medio eccleſiæ S. Ambroſii. Tunc nobilis Herlembaldus in loco eminenti progreſſus, hæc omnibus adcicntibus eſt locutus: Videtis, inquit, Dilectiſſimi, quantum valet fides, quam inter nos per decem annos docuit B. Arialdus. Certe, ut videtis, ipſa eum ſervavit defunctum incolumem in profundo Laci, inter innumerabiles immaneſque piſces, per decem menſes. Hæc autem coram vobis ipſum per decem hos dies æſtivos conſervet, videlicet uſque ad ſanctum diem Pentecoſten; quatenus de longinquo & proximo ſexus diverſæ ætatis uterque huc venire, & noſtram fidem, noſtrorumque impietatem æmulorum evidenter poſſit contemplari. Clamabant tunc, nobis audientibus, ad illum dæmonia, dicentia: Quid contra nos latras? Non potes tantum latrare, ut ſe non faciamus interimere; ſicut tuum ſecimus

deferunt in S. Ambroſii;

h

quod uſque in Pentecoſten ſeſtivus ſuadenti Herlembaldo

navia mi-nantur dæmones;

ſocium: & ut pingues & iniqui Epiſcopi, Abbates, & Presbyteri non ſint noſtri. D

78 In his quidem diebus ibidem undique veniebat maxima multitudo, plotima munera oferens corpori ſancto, quibus ad cum invcundum ſas erat per dies; per noctes vero Cleticorum, Monachorumque veniebat maxima multitudo, eaſque pervigiles ducebat pſallendo. In una autem harum noctium, timens valde, ne forte ad opprobrium Chriſti ſervorumque ipſius, ibi per æſtivum tempus diu permanens fœteret; aſſumpto lomine, paucis admodum vigilantibus, ad ipſum acceſſi; & reperto foramine, quod ejus germanus ipſi ſub aſcella feecrat, ut ſciret, qualiter illius haberentur interiora, interius proſpexi; & ecce ejus extra ut oix erant candida; jecur vero æreum habebat colorem. Quæ cum intromiſſis duobus digitis retigiſſem & confricaſſem, eoſque retractus naribus appoſuiſſem; teſtor Veritatem, quæ Deus eſt, tantam talemque odoris fragrantiam ex ipſis digitis emanare ſenſi, qualem quamtumve numquam me alibi ſenſiſſe teminiſcor. Et ſicut mea conſcientia tunc teſtabatur, & nunc teſtatur; ſi ipſi digiti gladii bis acuti acumen habuiſſent nares abſque vulnere nullo modo evaderent: quia odoris ſuavitas tam erat delectabilis, ut nares valentiores eſſent ad odoriferos digitos intra ſe attrahendum, quam brachii virtus ad retrahendum: oam quamplures dies, ut diu delectarer tanto odore, eo ab omni cuſtodivi liquore.

Auctor æſtivum-plorans cadaver,

integrum & mire ſuaveſcens inve-nit.

F

79 Congregata igitur eſt iterum, in die ſancto Penteeoſtes, tanta vitorum ac mulierom diverſæ ætatis multitudo de proximo & longinquo, ut numquam ſe tantam vidiſſe etiam ſenes dicetent: & ſic eum magna gloria laudeque ineffabili, ad monaſterium delatus eſt S. Celſi. Ibi in locum mirabiliter aptum, traditus eſt ſepulturæ: ſiquidem ex una parte habet eccleſiam, in qua S. Celſi venerabile nunc adoratur corpus; ex altera vero eccleſiam *i*, obi quondam (ut ferebat) diu ſanctus pérlatuit Nazarius. Exhinc quippe ibi a multis Fidelibus adoratur & colitur; ab infidelibus autem, nec Chriſtus univerſorum Dominus, nec Arialdus ipſius famulus.

i

80 Decem igitur annos beatus Levita & Martyr Arialdus duxit, pro Chriſti Lege viriliter certando; decem membra eidem poſt hæc per manus obtulit iniquorum; octo, cum occiderent; decem vero menſes in profundo Laci incolomis jacuit: decem autem milliaria illum nobis proximiorem Lacus projecit, quam acceperit. Per dies etiam decem æſtivos ipſum in eccleſia S. Ambroſii, videntibus cunctis, Chriſtus conſervavit: eique poſt hæc decimo *k* anno Herlembaldum fidelem ſociom aſſociavit (ot veraciter credo) in regno cælorum, peremptum ſcilicet per eorumdem manus iniquorom. In quo decimo anno hæc ſcripta ſunt, ad laudem Chriſti ejuſque famuli Arialdi. Paſſus ergo eſt beatus Levita & Martyr Chriſti Arialdus, quinto *l* Kaleodas Julii, anno ab Incarnatione Domini milleſimo ſexageſimo ſexto, præſidente Sedi Apoſtolicæ Secundo Papa Alexandro, regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto cum Patre & Spiritu ſancto, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Notat denarii numeri in ea myſterium

k

l

& paſſum eſſe anno 1066.

ANNOTATA D.P.

a *Alteram fortaſſe Iſellarum prædiſtarum, quas æque ac illam S. Victoris, Comitis Bertramæi in jus deinde*

A *deinde ceſſiſſe, tradit prædictus Carolus a Baſilica Petri.*

b *Idem Senior Landulfus*: Quin & altera die jubente eadem Oliva, ne a ſuis vel mortuus inveniretur, & ab Herlembaldo duriſſime ipſa obſideretur, in arce Trevali (*vulgo* di Val travaglia, *laqait Puricellus*) in apotheca S. Ambroſii, cautiſſime humaverunt defunctum. Tranſactis vero diebus aliquantis, ejus cadaveris fœtor ceſtellum omne, ita ut omnes nenſcarent fugientes, occupavit. *Quod ultimum, ſi conſtatum non eſt; non cadaveri debuit imputari, ſed alteri & alteri cauſæ in deteſtationem faciendi: nam cadaver ipſum, etiam poſt decem menſes, ſuaveolentiſſimum inventum eſt, ut mox dicetur.*

c *Die* 3 *Maji, anno* 1067. *Sunt autem qui dicant, eatenus diſſimulaſſe* Herlembaldum, *quia Guidoni Mediolani præſenti favebat omnis populus: eo autem deinde digreſſo, incubaſſe in ultionem ſumendam. Sed calumnia hæc eſt; ſatis enim habuit recuperaſſe* Arialdi *corpus; eoque motus populus fuit miraculis.*

d Arcem Treveli *nominari a Landulfo, jam vidimus.*

B e *Media circiter via inter Aronam, & fauces lacus, in fluminis modum ſe denuo coarctantis.*

f *Landulfus Junior*, ad Olivam *legatos directos, ait.*

g *Addit Idem*, Tandem cunctis expectantibus ſecrum corpus per Ticinum ad littus dejectum eſt: *tacet autem de navi: ſed fieri poteſt ut ad uſque lacus fauces navigio devectum corpus, ejectum in ripam ſit ab iis, quibus commiſſum erat; non audentibus illis expectare quemquam, cui ipſum traderetur.*

h *Cum anno illo* 1067 *Paſcha celebratum ſit* 8 *Aprilis, Aſcenſio fuit* 27 *Maji, & Pentecoſte, de quo mox* 27 *ejuſdem.*

i Parvam *hanc vocat Landulfus, diſtamque ait*, eccleſiam S. Nazarii in campo.

k *Annos incompletos ſumi*, & Herlembaldum *cæſum eſſe anno* 1075, *infra docebo.*

l Quarto *legendum ceſſet Puricellus: agnoſcit tamen etiam in altera Vita & alibi legi* Quinto; *quod retinendum ſupra docui. Idem ait, eſſe qui teneant*, 29 *Junii mortuum Sanctum*; *ſed merito prævalet auctoritas utriuſque Vitæ.*

C

CAPUT IX.

Appendix litterarum Auctoris ad Syrum, priorem ſcriptorem; & hujus ad illum, cum quibuſdam miraculis.

81 Syro, venerando & fideli Sacerdoti, Andreas. Legente me olim ea, quæ eum ſocio Herimbarto *a* de venerabili Arialdo ſcripſiſti: reperi vos multa præteriſſe, quæ dici opportet. Unde factum eſt, ut, jubente beatæ memoriæ Rodulpho *b* Patre, cujus anima jam eum Chriſto gaudet, multe tam de his quæ omiſiſtis, quam quæ dixiſtis, exprimere conatus ſim: quæ ad te mittens, obſecro per cariratem, ut diligenter inſpicias; &, ſi vera ſunt, teſtimonium feras. Nam ſicut ipſum habui, ut hæc facerem, præceptorem; ſic te habere volo, ut vera ſint, aſſertorem; quatenus ſi jute pro inculto ſermone ejus putredinis & vermis qui compoſuit, eunremuiiut; pro reverentia duntum ſanctorum Secerdotum, unius præcipientis, alterius aſſerentis ſuſcipietue. Tu enim tanto tempore ejus eſſe fratee familiaris *c* meruiſti; ut pæne quid de eo dixerim, propriu intuitu inſpiceres: imo, quie Sacerdos es; mentiri non vales: ideoque digne juſteque te elegi ſore teſtem hujus rei.

a *Auctor quæ ſcripſit miſſa Syro approbandæ*

b

82 Presbytee Syrus, Andreæ Chriſti famulo. Miroe, Cariſſime, quod de illie requitee rebus unum teſtem, quam teſtari poſſunt non ſolum multa millia Fidelium, ſed etiam infidelium. Et ſi nullus ſupereſſet alius, qui harum rerum exiſtere poſſet teſtis idoneus; quis tam vecors inveniretur, qui diceret, te ſcripſiſſe falſa? Si ſciret, te ideo reliquiſſe ſæculum, ut non ſolum a verbis vacates mendacibus, ſed etiam ab otioſis: præſertim eum non civilia monaſteria & diſſoluta periſti, ſed famoſum & celebre Valliſumbroſæ cœnobium, itinere dierum quinque a naturali ſolu ſemotum. Portu de ubitu ejus etam peracto quis te certine exiſtit, qui pro hoc mortie perieuluter te dediſti? Etenim ſemel utcumque incaptus evaſiſti: alia vero vice, quia dicebatur, quod in Travallie *d* arce ineapugnabili uceulru derineretne; ejus deſiderio accenſus, luagu irinere confecto, multis montibus tranſactis, te ante ejuſdem portas ubtuliſti. In quam, quia inſpicere es auſus; quis eſſes cognitus, ideoque captus, atque in altiſſimam ejuſdem rurrem deductus; pee ſoramen eum funibus in ipſius es depoſitus profundum, quod magis videbatue eſſa ſepulcrum quam habitacnlum. Nam lectuli ſulerum erae cœnum, capitale ſaxum. Nec enim ibi etar, unde digeſtiu uceultaretur, nee deſupee tectum a quo pluvia pellereruc. Ibi quippe præ nimiu horrore vultus tuus & ſtomachus ſie elenguit & emercuir, ut eibum per funes tibi dimiſſum guſtare minime poſſes: ideoque nocte media te ſubtexere, & ſie ſemivivum dimiſere. Altera eutem viee Lacum trenſfretaſti: iteeum cognirus & eaptus; donec te pretiu uuu emiſti, evadere nullu modu potuiſti. Quæ eum ita ſint, quis tam erudelis erit & durus, ut tuis ſermonibus exiſtar ineredulus.

c *bit mirantur, cur teſtem ſe petat,*

teſtis ipſe certiſſimus

d

E *& hic iaceret explorandum eaptum,*

cum periculo vitæ:

P3 Verumtamen, licet multum læter ſupee cuncta quæ dixiſti, quia ſunt vera & ædificationi utilia; tamen valde dolen, quia omiſiſti præcipua, tibique notiſſima; & eue hoc feceris, ſic admiror, ur velim ex his aliquantula euram te proderr, & quare dimiſeris addiſcere. Ante quippe quam inrroiſſer Mediulanum ad prædicandum, publice ad Variſienſem plebem Clericorum multitudinem convocavir; eiſque, ſub quibus eſſent erroribus indicavit; &, ut ab eis recederenue, benigne admonuir. Qui ejus verba ſprevere, dicenre Nobis ideu hæc loqueris, quia ineruditus cognoſcis: cererum, ſi Doctor haberi vis eredibilis; vade, & tu urbe hæc loqui noli timere. Quod ſi agere ufue fueris; quæ dicis, eredenda comprobabis. Et tunc urbem ingreſſus, & populum, ſicut tu dixiſti, eſt allocurus. In ipſo etiam exordio ſuæ prædicationis, tamdiu, cum aliquantis Fidelibus, per venerabilia loca, Sanctorum flagitans ſuffragia, nudis inceſſit pedibus, donec ſie intumeſceteut, ut ſupee eos nullu modu conſiſtere poſſet.

item cur plura omiſeris;

F

atque imprimis de actis cum Clero ſuberbe-

re,

84 Duo denique ſapieniſſimi Clerici, audite ejus fama, de longinquis regionibus ad eum venere; ut cognoſcerent, quomodu ipſe ſcienria polleret. Quorum unus ei ſe in eltercatione obtulit, & a mane uſque ad horam fere nonam, alrero penirus ſilente, utcumque reſtitit; & tunc ſic eſt devictus, ut nec quid inſolubile objicere, nee poſſet objecta exſulvere. Alium vero, quia nimis eruditum teperit, die eodem devincere

doctior Clericis peregrinis,

AUCT. ANDR. DISCIP. *eoque quem Archiepiſcopus miſit ad diſputandi cauſa.*

A non potuit; ſed in altero proſtravit. Quos, licet devictos; quia valde doctos invenit, multum dilexit; eiſque omnem benignæ humanitatem impendit, & ſic tandem abire permiſit. Accidit etiam, ut ſemel tranſiret per plateam quamdam, juxta domum Pontificalem ſitam: aliquantos autem viros, quos ibi reperit, admonere cœpit. Erant enim tunc Guido & Ordinarii, multique alii Clerici, in eadem domo pariter congregati. Quod cum audiſſent; ſapientiorem omnibus elegere, eumque ad ipſum direxere, quatenus ei reſiſteret; &, quæ dicebat, fore vana diceret. Nam in pauris ſic protinus verbis conclusus eſt, ut retro turpiter rediret velociter. Quem cum ſui interrogaſſent, quid egiſſet; ait: Scitote, aut ipſum non eſſe hominem, aut alterum fore qui ab ejus loquitur ore. Hæc omnia, quamvis non interfuiſti, *e* Bonovicino narrante pleniter didiciſti.

e

Item de ejus ſacrilego auſum ad altare accedere,

B

Matt. 23. 14

85 Illum præterea famoſiſſimum zelum, quo hæreticum quemdam ab altari repulit, cur non didiſti? Timuiſti forſitan, ne in eo aliqui ſcandalizarentur? Scito Cariſſime, quia dicta factaque Arisldi, imo & Chriſti, inerediulis & perverſis plena ſcandalis, piis vero fomenta ſunt ardoris & luris. Ea igitur iſtis pandamus, de illis vero Salvatorem dicere audismus; Sinite, inquit, eos; quia cæci ſunt, & duces cæcorum. Tranſeunte ergo per majorem eccleſiam eum Fratribus Arialdo Chriſti famulo, audivit, quod in eadem hora quidam adulter & ſimoniacus ad quoddam ipſius baſilicæ altare arceſſirsit, ut ſe ſimulsret ibi cænare Miſſam: Eamus, inquit,

unde cum adhuc eſſet

illuc. Ad quem cum perveniſſet, ait: Cum enim tu ſis talis, quali eccleſiæ valvæ patere minime deberent; ent ſanctum altare præſumis pollutus contingere; & illa Myſteria agere, quæ ſolummodo innocuis & raſtis ſunt commiſſa, te fingere? Auſer te hinc quantocius, putride. Qui eum inde ſe non amoveret; vir Dei manum ad Planetam miſit, eamque ab ejus tergo extraxit, & ipſum ab altari expulit: erant enim tunc in circuitu ejuſdem eccleſiæ, cauſa negotiandi, tam civiles viri quam ſuburbani patiter congregati. Qui exiit, & per ſorum querimonism fecit. Commoto itaque populo, dimiſiſque negotiis, ac ſuſtibus elevatis, per oſtia irruunt; ut ipſum quærant, & premant. Ipſe vero ſciens

excitatumque ideo populum.

C

quæ ventura erant, non fugerat; ſed gradum aſcenderat, ibique Populum expectabat. Videntes ergo eum in gradu ſtantem, ſperaque manu innuentem, omnes deponebant ſuſtes, & ſe ad audiendum parabant, ſuper ipſos innitentes: Facto denique ſilentio magno, prædicationem ſic melliſluam compoſuit, ut corda, quæ fuerant commota & conturbata per falſi verbi Sacerdotis, operante & inſtigante adverſario; ſedatentur & dulcorarentur per verba viri Chriſti famuli, operante & ſtante Spiritu ſancto: & ora, quæ intrando veſane proclamaverrant, Moriatur, moriatur; exeundo direbant orando, Faciat te Chriſtus per multa tempora vivere, qui huic loco te pro noſtra ſalute eſt dignatus dirigere.

efficaci ſe mone placavit.

& promiſcua quæ ſuſtinebat reſiſtentes adſo;

86 Quis etiam Laicorum, ſuam in conjugio habens conſanguineam, audebat eccleſiam ingredi, in qua morabatur Arialdus, famulus Chriſti? nam tales eaca perſonas pro hoc pepulit: ut non ſolum feciſſe, ſed etiam æſtimaſſe, obſtupendum ſit. Monarchos autem, conſortium Simoniacorum Abbatum falſorumque Fratrum fugientes, benigne ſuſcipiebat: ſed numquid eo tum aliquis in ejus præſentia erat auſus vacare? quatenus aut non legeret, vel non oraret, aut aliquid non ageret: nam ſi ieterdum in ejus vacarent abſentia; ſic pavide, illum ſentientes venire, ad prædicta recurrebant opera; quemadmodum ſolent in ſcholis pueri vacantes ad lectionem recurrere, magiſtrum ſentientes venire. Quis etiam, dum prædicares, in eodem loco mutire audebat? nam qualiſcumque perſona eſſet, illico audiebat; Sive tu tacebis, ſive ego: quia ſcriptum eſt: Nolite mittere margaritas veſtras ante porcos. Sed licet tam ſeverus eſſet contra delinquentes; quia mitior erat in ſuſcipiendo pœniteutes? Cum enim viri, qui dicebantur Presbyteri, in adulterio deprehenderentur, & a facia populi perſequentis locus eis tutus minime pateret alibi; ad ipſum confugiebant. Quos ſi pure confeſſos eerneret; protieus eos in omnibus omnino loeis, excepto Altaris Officio, ſuos faciebat partieipes; nec deincepa apparebat quiſquam, qui dicere contra eos præſumeret quidquam. Die vero Parſeeve, in cubiculo elauſo, eudus confitebatur coram ceteris Fratribus, quidquid a cunabulis deliquerat; & pro eulpa unaquaque ſe faciebat verbetari acerrime. Nemo enim id facere eogebatur invitus; ſed permittebatur, ſi quiſquam hoc agere vellet ſpontaneus. Hæc quia tibi ſunt nota, & ædificationi utilia; cur omiſiſti, obſeero, ne fileas, ſed mihi ſuper hoc nimis admiranti prodas.

D

& manſuetudine ergo peccantes:

deque ejus hebdomadaria Confeſſione.

E

87 Andreas Syro. Æſtimas, Venerande Syre; æſtimas, me diaiſſe, quidquid me coetigeris de B. Arialdo ſeiſſe? Audi adhue, qualia tria prætermiſi; ut ex his intelligas, me multa alia evidenter de eo cognoviſſe, & ſcieniet nmiſiſſe. Perraerat enim aliquando invitatus ad eccleſiam Cmanæ Civitatis, ut pscifiraret diſſidentes Clericos ipſius urbis: erat qnippe tunc trmpus Quadrageſimale. Cumqua ad unum altare convenifſemus, nt Offirium veſpertinale perſolveremus; unum quid (non rerordor modo, urrum fuiſſet de Antiphonis vel Reſponſnriis) ſic elapſum eſt ab omnium memoria, ut penitus inveniri neqniverit. Salubri igitur conſilio reperto, ſignum ſalutare ſibi in fronte impreſſit, juxta altare ſe proſtravit, rem petditam a Domino petiit: quam ſic protinus invenit acſi in loco, quo poſuit occultum, id quod petebatur, haberetur diſcriptum.

Reſpondet Andreas multo etiam plura omiſiſſe:

puta de ſuppleto memoria lapſu in Veſperis

F

88 Aliud vero ſignum factum eſt, dum illum, ex aqua Laei projectum, ad urbem duceremus. Erat enim in quodam vico quidam raſtirus, per multa tempora morbo paralyſi diſſolutus; qui cum audiſſet, quod Chriſti Martyr per viam duceretur; fidem habens firmam, in eamdem fecit ſe viam ferri, ibique dimitti. Tranſeunte itaque turba, quæ feretrum præcedebat, Martyrem infirmus expectabat. Ad quem eum perveniſſent, qui ipſum portabant; ab infirmo eodem obnixe rogari, perſtirerunt, eumque coram ipſo depoſuere. Et (neſcio, utrum ex ſolo viſu an tactu ſanitati ſic eſt protinus redditus, ut, qui vix aliorum manibus dreferri valebat, ſtatim ſuis firmiter incederet plantis. Nam ego tunc aderam intac ſubſequentem turbam: ſed cum audiſſem hoc, fortiter firmavi greſſum, ut veniens ante feretrum virum inſpicerem firmiter incedentem. Deumque laudantem.

paralytico curato,

89 Tertium vero quod narro miraculum, non quidem egomet vidi, ſed, quadam perſona valde fideli narrante, didici. Erant aliquanti viri, ad portam Ticinienſem ſimul congregati: cœperunt itaque confabulationem habere, tam de Arialdo Chriſti famulo, quam de his qui ejus venerandum adorabant

Blaſphemo punito,

A rabant ſepulcrum. Tum unus, ſuperbo maligno que ſpiritu afflatus, tale execrandum protulit verbum: Majus, inquit, deſiderium eſt mihi ſuper ipſum mingere, quam illum adorare. Quem tam ſævus internorum viſcerum illico dolor apprehendit, ut neque quieſcere, neque mingere ei licuerit; donec, nimio dolore cogente, pariterque cohortatione virorum conſiliante, munus ad B. Arialdi ſepulcrum obtulerit, ibique adoraverit: & ſic priſtinam ſoſpitatem adeptus eſt humiliatus, quam juſte amiſerat ſuperbus. Si autem bona omnia, quæ de eo noverim, ſcribere vellem, prius dica & charta deficeret, quam ſermo. Verum quia tanta de eo ſcripta ſunt, in quibus ſatis poteſt dignoſci, quis vel unde fuerit, quidve docuerit, vel quid pro Chriſto perpeſſus ſit; metam ponamus, Deumque trinum & unum benedicamus; cui ſit honor & gloria, in ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

c Credibile eſt, hunc quoque fuiſſe Monachum Vallumbroſanum, nec non ipſummet Syrum.

B *b Ad Acta B. Andreæ*, 10. *Martii, dixi, Rodulphum obiiſſe an.* 1076. 22. *Novembris.*

c Imo & unicus ſocius aſſumptus, ad fugam ab urbe iucundam paulo ante mortem.

d Jam dixi, arcem Aronenſem videri.

e Et hic & in prologo, per Idioticum Italicum, Bonviſino *ſcribitur.*

ANALECTA

DE S. HERLEMBALDO

Ex antiquis Chronologis apud Puricellum.

CAPUT I.

Pacem agre conſtitutam turbat Guido, Gothofredo ſimoniaco pro ſe ſubſtituto; contra hunc Mediolanenſes educit Herlembaldus.

C *Alexander 2, redit a Synodo Mantuana*

1 DEfuncto hic *Andrea, Landulfus Junior, unum adhuc addit*, De Arialdi, *inquiens*, morte doluit Papa Alexander: unde anno ſequenti, ſcilicet milleſimo ſexageſimo ſeptimo, cum idem Papa iret ad Synodum, quam Mantuæ celebravit, Mediolanum venit multaque fecit ſtatuta de ſtatu Mediolanenſis Populi & Cleri, beatamque Arialdum ſanctorum Martyrum catalogo annotavit. *Quæ etiam verba ea autographo tranſcripta Joannes Mabillo dignum cenſuit tomo 1 Analectorum ſuorum. De Synodo ejus anni, teſtis habetur Sigebertus Gemblacenſis, non totis quinquaginta annis poſt, cum ait*, Romæ duobus de Papatu contendentibus (*nam Cadolus Parmenſis Epiſcopus, ab Henrico Rege petentibus Romanis ſubmiſſus contra Alexandrum, anno* MLXI *intronizatum* XXX *Septembris, non multis menſibus poſt ſcilicet* XXV *Aprilis, conatus fruſtra fuerat Sedem occupare*; *ſeque, licet variis Synodis condemnatus, pergebat gerere pro Pontifice*) contendentibus *ergo* duobus, Mantuæ Synodus colligitur; &, mediante Annone Archiepiſcopo Colonienſi, Alexander ſe jurejurando de Simonia expurgans, *in* Sede Apoſtolica ſubrogatur, *id eſt confirmatur, ſeu declaratur jure ſubrogatus.* Cadolus vero, ut Simoniacus repudiatur. *Eumdem Synodi iſtius annum confirmat Franciſcus Maria Florentinius, inter Memorias Comitiſſæ Mathildis pag.* 88., *ta Junii Tomus V,*

annis 1706 antiſſio ſchiſmatis 2

ipſius Alexandri Epiſtola ad Gervaſium Rremenſem, affirmante, quod Cadolus Romanam eccleſiam per quinquennium, nunc callida tergiverſatione, nunc hoſtili invaſione, oppreſſit: *ut terrigendus omnino ſit Ptolomæus Lucenſis, ducentis annis Sigeberto poſterior, & biennio ferius rem actam referens; ut probandus Baronius, cum triennio citius factum ſtatuit. Interim tamen ex Ptolomæo diſcimus, quod* Concilium *prædictum* Alexander celebravit præſente Imperatore, *utique S. Annonis opera jam reconciliato*, omneſque Epiſcopos ſchiſmaticos cum Cadolo ad gremium Eccleſiæ retulit, ipſoſque ſibi reconciliavit, totumque populum ſibi ſavenrem, contraxitque moram in toto ſpatio illius anni, pro majori firmitate pacis & unitate.

D EX VARIIS *& reconciliatio Lombardiæ Epiſcopi;*

2 *Eis ita ſe habentibus, nihil mirum fuerit, ſi Mantua redient Alexander, Mediolani ſubſtiterit diebus pauculis; & abſque cæremonia ulla, at ſolo forſitan vivæ vocis oraculo, approbavit venerationem, quæ* B. Arialdo *a fidelibus deferebatur, tamquam Martyri; idque ad inſtantiam* Herlembaldi, *aliorumque* Arialdo *devotorum: quamvis, etiam ante Concilium, vel ibi vel alibi in gratiam recepiſſet Archiepiſcopum Guidonem. Hic enim, quemadmodum in priori judicio coram Petro Damiani*, ut eſt profeſſionis, *Legatis deferendæ*, admonitus, *non ſolum acquievit Petro Cardinali ſiniſter aſſidere, Alexandro, tunc Anſelmo Lucenſi, dexteram obtinente; ſed* impiger obtulit ultro etiam, ut, ſi Petrus præciperet, in ſcabello, quod ejus ſuberat pedibus, ſine controverſia reſideret, *ſimilique promptitudine admiſit, ſignavit juravitque implere quidquid idem Legatus tum ordinavit, ſicut ipſe S. Petrus Damiani prolixe narrat: ita idem Guido nihilo nunc minori profitendæ vel ſimulandæ pœnitentiæ atque obedientiæ promptitudine, potuit videri meruiſſe a Pontifice, pacis cupientiſſimo, indulgentiam; ut ab excommunicationis vinculo abſolutus, Montuano intereſſet Conventui, & ſuum ibi gradum teneret. Quod autem ad ſtatuta attinet, quæ Mediolani feciſſe Alexandrum, dicit Landulfus; ea non alia eſſe cuiſlibet, quam quæ Legati ſui, poſt Synodum ad eos ordinandas miſſi compoſuerunt, quæque ſuperveniens poſtea Pontifex potuit confirmaſſe, nullo de* Arialdi *cauſa, deque tædii auctoribus inſtituto judicio; no pan, noviter coalita, diſſolveretur.*

Mediolanum venit, & Arialdum declarat Martyrem

E *omiſſa de reis quæſtione;*

3 *Ea qui sodo compoſita tunc quadam tenus* F *fuerit, breviter apud Puricellum pag.* 148. *tradit Hiſtoriographus Arnulfus, his verbis*: Nulla interim erat requies prædonum in diripiendis ſubſtantiis Clericorum. *Ita malevolus ille interpretatur zelum* Herlembaldi *in perſequendis cædibus eis pro ſuo Defenſoris munere, & in exigenda a Clericis, quam ſe obſervaturos juraverant S. Petro Damiani, vel continentia, vel ceſſatione a miniſteriis, quæ non niſi per impoſitos traſtundæ ſunt.* Ad quod ſedandum litigium tunc temporis (*Alexandro adhuc in Lombardia præſente & ordinante*) *dicit Arnulfus*, Maynardum Epiſcopum Sylvæ-candidæ & Minutium Cardinalem Epiſcopum (*ipſe* Joannem Cardinalem Presbyterum *ſubſcribendo ſe nominat*) Romanos Legatos veniſſe Mediolanum. Qui dum præcepto Apoſtolico Alexandri pacem Euangelizarent omnibus, conſulre ſatis providenr de nece Arialdi fœdus componere: deinde inter Clerum judicantes & Populum, eleganti ſcripto conſtituunt, quid fieri debeat impoſterum. *In hoc illi*, Quia per Confratrem noſtrum, *inquiunt*, D. Petrum Oſtienſem Epiſcopum, reverendæ ſanctitatis virum, quædam ſunt olim in hac urbe con-

per Legatos deinde pacem componit;

condito ſalubri decreto;

EX VARIIS D. P. ejuſque executione commiſſa Archiepiſcopo reconciliato.

A ceſta; non opus eſt, ea, vel præteritas lites, omnibus notas, replicare; ſed quæ nunc ſunt canonica diſciplina a nobis ſtatuta, ad futurorum memoriam litteris exarare. *De Guidone etiam, ut vere Archiepiſcopo, adeoque ut reconciliato, loquuntur honorifice, dum ann.* 25. *jubetur* Laicus quiſcumque, Clericos *poteſtatis ſuæ, quos* ſciverit ſeminium retinere vel in fornicationis crimen eaſn iocidiſſe, indicare Archiepiſcopo & eccleſiæ Ordinariis, quibus cura iſta commiſſa fuerit: ſi vero Archiepiſcopus vel ſui Ordinarii, poſtquam ſudierint, hoc negleuerint; ipſe Laicus, nec oſficium facere, nec beneficium alicui ex illis permittat tenere; donec enipam deferat, & digne Domino per pœnitentiam ſatisfaciat. *Et rurſum num.* 28., *jubetur* Antiſtes, qui nunc eſt, vel quicumque deinceps fuerit, ſemel aut bis per omnes plebes circumite. *Totum ſtatutum legi apud Baronium poteſt, aut ex eo in libris Conciliorum; ubi illud invenietur, factum* anno ab Incarnatione D. N. Jeſu Chriſti MLXVII, Pontificatus vero Domini Alexandri II Papæ VI, Indict. V, die 5 menſis Auguſti.

B Herlembaldus Romæ rediens,

4 Nec tamen his contentus Herlembaldus (*inquit apud Puricellum pag.* 257. *prædictus Arnulfus*) *utpote jam experientia doctus, quamparum vel nihil eſſet fidendum Guidonis pœnitentiæ, vel ſimulatæ vel inconſtanti; ſed* pergens Romam (*anno, ſi non fallor* MLXVIII) novum init cum Romanis conſilium. Vetus quippe fuit Italici Regni conditio, perſeverans uſque in hodiernum (*id eſt annum* MLXXVII) ut defunctis Eccleſiarum Præſidibus, Imperator vel Rex provideat ſucceſſores Italicos, e Clero & Populo decibiliter inviratus. Hoc Romani Canonicum eſſe negant; ſed inſtantius Archidiaconus Hildeprandus: qui eum abolito veteri novum cœtaret inducere Conſtitutum (*verius dixiſſet, abolitu ſubreptitio, vetus reducere*) palam fatebatur haud ſecus ſedari poſſe Mediolanenſe diſſidium, quam Canonicum habendo Paſtorem, ad quem eligendum neceſſarium fore dicebat Romanum conſenſum. His inſtructus aſſertionibus Herlembaldes, Mediolanum veniens, quæ audierat, feſtinanter enequitur. Prius ergo ſecreto paucos convenit ex amicis: a quibus cum exigeret ſponſionem celandi credita, caute ſubintulit jnramento cauſam ſuturi eligendi Paſtoris, poſt deceſſum præſentis: deinde diu noctuque laborans, Laicos quoſquo & Clericos eidem juramento reddidit obnoxios. Interim tamen a perſequendo Præſulem Guidonem non deſtitit, omneſque ſuæ conſanguinitatis effines. *Ita ille* de Herlembaldum *invidioſe atque calumnioſe, porro tamen deſcribendus, ut ſubſtantia hiſtoriæ habeatur, diſcreti Lectoris judicio facile ſeparanda a ſcoria ſequioris ergo Romanæ Eccleſiæ juriſdictionem affectus. Sic ergo progreditur.*

cum propoſito abolendi inveteratum ſcandalum,

C Incipit ea de re tractare.

Id ſuadente Guidone,

5 Archiepiſcopus autem, cum toc nequiret imminentes tolerare preſſures, æternam maturus, & diuturno languore membris omnibus diſſolutus; arbitratus eſt forte conveniens, ut quod ille (*Herlembaldus*) faciendum præviderat, ipſe quoque feciendum præveniret; ſcilicet ut dignitatem proprium alteri ſe vivente concederet. Per idem tempus fuerat quidam Ordinarius Eccleſiæ Subdiaconus, nomine Gothofredus, illius n ſecretis præ omnibus unicus: qui, ex quo Domini ſui penetreverat mentem, in ſe transferendum omnimodis fatagebat honorem. Secreta igitur facta conventione cum eo, Præſul, datis communis pacti ex alterutro Sacramentis, dignitatem deponit abſens, Virga cum Annulo Cæſari per legatos directs. Gothofredus autem, cum jam pridem labore multo Regis conciliaſſet affectum, recenti tamen pacto ab eodem Auguſto gaudens adeptus eſt Præſulatum. Verumtamen juxta Scripturæ veritatem, Mixtus eſt dolori riſus, & extrema gaudii occupavit luctus. Reprobatus enim a civibus, nullis in locis Epiſcopatus vel ad hoſpitandum ſuſcipitur, ipſis etiam factus inviſus agricolis. Hunc Romani Domini cum Apoſtolico, jure ſtatim condemnant Canonico, judicii ſui litteras Mediolanenſibus ſupet illo mittentes. *Si ejuſmodi litteræ ſupereſſent, certius definiremus annum quo acta hæc ſint: interim videmur non multum aberraturi, ſi anno* LXX *currentis ſæculi acta dicamus: pergit parre apud Puricellum pag.* 259. *& ſeqq. Arnulphus.*

Avsbiepiſcopatum reſignat Imperatori,

D in favorem Gothofredi.

6 Qua elatus Herlembaldus fiducie, acrius inſurgit, non ſolum in illum (*Gothofredum*) verum etiam in fautores omnes, univerſa ferro & flammis demoliens: contra quem etiam per vicos & eſtella multorum exegerat ſacramenta. Unde fit, ut ſi qnsado de facultatibus Eccleſiæ aliquod præſumere nititur, ab omnibus penitus interdicatur; quemsdmodum factum eſt in aliquibus, de quibus enarrare per ſinguls longum eſt, imo ſuperfinum eſt indicare. Interea Guido ſtebatur ſe Gothofredi deluſum inſidiis, communis pacti tranſgreſſorem illum appellans. Qui cum amiſſum vellet reparare honorem, eum Herlembaldo pacis fœdera ſociavit. O mens cæca mortalium! Veniens enim illo duce Mediolanum, non ad urbem ut voluit, ſed ad S. Celſi monaſterium ducitur, de privato factus privatior; ibique commendatus cuſtodibus multis diebus ibi vixit, glorioſius hac vice delnſus, *qui multos deluſerat*. Gothofredus autem pluribus jam coarctatus obſtaculis, cum parte ſuorum aliquo, ſun ſe collegit in oppido, quod vulgo Caſtellio dicebatur, inexpugnabile revera præſidium, mœnibus ac loci natura munitum.

Hic ne recipiatur, impedit Herlembaldus,

E Guidonem ejiciunt monaſterio,

7 Ex eo ſæpius erumpens (*Gothofredus*) cum ſupra modum prædis inhiaret ac cædibus; indigneti Mediolanenſes, proponnnt aream illam protions expugnare. Nec mora, inſtructo exercitu, & iia quæ ad uſum militiæ fuerant neceſſaria paratis, procedunt omnes; caſtra metati ad radicem montis (aberat enim ab urbe vigeſimo paulo plus milliario) mox undique circnlantes, ineceſſanter oppugnant: ad hoc conctos regioois illius inſtaot congregare agricolas, diuturnem jurantes obſidionem. Conſtituunt ergo petrarias, & omnis generis bellici machinas; ſciridas quoque, balliſtas; milleque mortis parant inſidia. Obſeſſis vero ad poſſe repugnantibus, multa quotidie cruoris fiebat effuſio, adeo ut in ipſa Quadrageſimæ venerabilis obſervantia, nulla fnerit cædis humanæ abſtioentia. Hae itaque tempeſtate, cum tarns in urbe populna ſua frueretur ſecuritate, repentins calamitas improviſam invaſit urbem. Horreſco referens. Primo namque Quadrageſimæ Sabbato (*fuit id anno* MLXXI *die* XIX *Martii, cum Paſcha tunc fuerit celebrandum* XXV *Aprilis*) magno civitas conflagravit incendio. Cumque vehemens tunc flaret turbo ventorum.....O quæ & qualia domorum ædificia, quamque decora combuſta ſunt mœnia! .....ſed quod eſt omni damno deterius, plures Sanctnrum crematæ ſunt baſilicæ, in urbe & extra..... *Diſtinctiorn vide apud Puricellum in Monumentis Ambroſianis pag.* 461.: *ego ad* Herlembaldum *feſtino.*

& Gothofredum obſidet ann. 1071

F Interim conflagrat Mediolanum 19 Martii,

8 Ubi autem rumor tam dirus caſtris inſonuit,

A nuit, *inquit Arnulfus*, quam plures illico, relicta obſidione, eum ad tenues abigne reliquias, & miſeram viſitare familiam. Herlembaldus vero cum aliis retentu parte caſtrorum perſeverat obniatus, quotidie belligerare non deſineas. Gotboſredus autem, tribus jam obſeſſus menſibus, ut vidit tenuem caſtrorum exercitum, clam vocare ſuos & caure ſatis procurat amicos. Cumque Paſchales inſtarent feriæ, convenientes iu unum, conſtructs acie protinus in caſtra conſurgunt, impetu & clamore non modico; uec minus obeſſi, ruptis clauſtris, undique proſiliunt. Herlembaldus autem, tanto poſitus in diſcrimine, arreptis armis audet cum ſuis paucis juata vires obſiſtere, ſignifer ipſe factus: & niſi ſua ſuorumque pugnaſſet audacia, dies illa ſibi fuiſſet extrema. Videntes autem multi psueosum conſtantiam, ultro recedunt, educentes ſecum ab oppido Gothoſredum. Hos louge proſeeuti ſunt Mediolaueuſes, conglobati repente ſimiliter, & qui in caſtris fueraut, & qui in urbe remaoſerant; uec a proſequendo diebus aliquot ceſſaruut & noctibus, donec iu ſumma conſtitutos neceſſitate coegerunt illos iterum Caſtellonem iutrare. Poſt hæc

Gotbofredus facta eruptione

euadit periculum,

B redeuntes Mediolsneuſes ab urbem, jurejurando definiunt, Gothofredum numquam recipiendum, imo alterum du Catalogo majoris Eccleſiæ comuniter eligendum. Jam enim migraverat a ſæculo Archiepiſcopus ille Guido, *die* XXIII *Auguſti*, ſepultus in loco qui vocatur Burguli vulgo (*nunc Alexandria civitas ibi fundata creditur*) ubi poſt urbis iucendium, *per ipſum elapſue vel abive permiſſus e cuſtodia S. Celſi*, iu amaritudine animæ diem clauſit extremum.

ſed declaratur nunquam recipiendus,

CAPUT II.

Canonicam electionem procurat Herlembaldus, Gothofredum intruſum & excommunicatum coercet: a Gregorio Papa VII juvatur per litteras.

C 9 AB illo die Herlembaldus omni inſtat conamine, modo cum Clero, modo eum Populo, de eligendo agens Epiſcopo, nova u Romanis accepta licentia, ſpreta vero Regum veteri providentia. Veruntamen major civitatis portio ex Clero ac ſapienti Populo, Priſcæ conſuetudini ac Regio intendebat honori. Ipſe autem, neglectis omnibus & juramento communi, ſolum Romani illius Ildeprandi auſcultabat conſultum. Itaque dies appropinquabat, quam ad hoc agendum ipſe prævideraet, ſancta ſcilicet Theophaniæ ſolennitas. Studet ergo ſolicite præſentes vocare, abſentes [quoque] Clericos ac Laicos, Abbates & Monachos, amicam ſibi [non] omittens agreſtium turbam. Cumque dies inſtaret feſtus, factus eſt multorum in eccleſia hie mali conventus; illis tamen abſentibus, eum quibus iſtam ſe facturum electionem juraverat. Celebratis itaque Miſſarum ſolennibus, primo concionatus ad libitum, ac multa de eligendo Paſtore commemorans, adſtante quodam Bernardo Legato Romano, elegit Athonem, adhuc tantummodo Clericum, ac tenera ætate juvenculum, invito Clero & multis ea Populo, adeo ut ſtomachati redirent ab eccleſia.

Herlembaldus fatagens pro Canonica electione,

Athonem promovet

10 *Hic merito interfatur Puricellus pag.* 265, *& quam amare animo, ad invidiam* Herlembaldo *concilliandam, hæc ſcripſerit Arnulfus, jubet vel*

ex eo æſtimare; quod Athonem *apellat* tenera ætate juvenculum. *Fuerit le juvenis reſpectu Gothofredi, forſan valde grandævi; pro certo tamen tenet Puricellus, babuiſſe illum requiſitam a ſacris Canonibus ætatem, adeoque tricenario majorem fuiſſe cum eligeretur. Moveatur autem ad hoc ſentiendum, attenta præſentia Legati Apoſtolici, & Hildeprandi ingenio; qui poſtea factus Papa Gregorius VII, duabus ad Britanniæ Epiſcopos Epiſtolis recuſavit ordinare Doleuſi Archiepiſcopatui, ab illis ad ſe directum* juvenem quenidam, ſutis præclarum genere: Cui quidem petitioni, *inquit in una*, quoniam ſacri Canones contradicunt, aſſenſum præbere nequsquam potuimus: *in altera*; Cujus cauſam ſicut oportuit eaminantes, honeſtos quidem mores, ſed nondum ſatis maturos aut inſtructos ad portandum Epiſcopale pondus, in eo probavimus. *Quod autem certius competentis in* Athone *ætatis poſſe optari inditium, quam quod idem Gregorius, electum anno* MLXXV *Theodaldum noluerit approbare, quia pente ſe habebat Athonem*, Quem, *inquit*, in eadem Eccleſia electum certo cognovimus; ſed cur reprobari debeat, nulla adhuc depreheudere potuimus ratione; *qualis omnino fuiſſet minor quam Canones patiantur ætas. Redeamus ad Arnulfum, qui libro ſuo 3 ſuum facit apud Puricellum pag.* 27, *in hiſce verbis*.

D

EX VARIIS D. P. *eum tam juvenem quia eſſet ad Epiſcopatum*

E

idoneus per ætatem.

11 Cumque cum ſuis Atho ad convivandum Epiſcopalem conſcenderet aulam (ſuerant enim jam in menſis ampla parata convivia) inflammati cives invadunt repente domum, interiora, exteriora ſerutantes. Ipſe autem Electus noviter, eum camerę unius lateret in angulo, inventus, capitur, diſcerpitur, ac miſere dilaniatur, damum per ſuras & brachia a ſummo ad ima pertrabitur. Qui cum ſtaret in eccleſia meru mortis altari proſtrates, clamante Populo in pulpitum aſcendit; ibique, facto in omnium auribus ſacramento, abrenuntiavit Sedi Ambroſianæ in præſens & in perpetuum. Interea quiqun ſutores ſui diverſas fugere per labebras: ipſe quoque Romanus Legatus vix, diſcerptis veſtibus laceratus, evaſit. Ceterum Gotboſredus & Atho remanſerunt privati pariter ambo, propriis tantum contenti Isribus atque ſubſtantiis. *Poſt hęc librum* 4 *ſic orditur Arnulfus*. Igitur auditis his quę Athoni contigerant, præfatus ille Arebidiacouus Hildeprandus, ſua eum Cardinalis eſſet auctoritate, illico juramentum illud violentiæ, omuimodis judicavir habeudum invalidum ..... Unde factum eſt, ut cullecto Romæ cœtu Pontificum, iuſtante ipſo, Athonem juſte prędicaret electum, proſtrato anatbemate Gothofredo. Quę omnia Hildeprandus ſuis litteris ſæpe jam dicto retulit Herlembaldo .....

Hic mota ſeditione cogitur

electioni renunciare,

F

& Gothofredus excommunicatum a Papa,

12 Interea ſuffraganei Sedis Ambroſianę Pontifices, accepto a Rege mandato, apud urbem convenientes Novariam, Gothofredo manum conſecrationis impouuut, illum prout quivetant roborantes. Licet [autem] præceptio Regia multis dicatur impetrata muneribus; conſtat tamen Regem poſtea pœnituiſſe atque interventorem penitus odiſſe legatum..... Dum bęc taliter geruntur, defungitur Apoſtolicus *Alexander II, anno* MLXXIII, *die* XX *Aprilis*, cui parvo dierum (IX) intervallo ſuccedit Hildeprandus mutato nomine dictus Gregorius (VII) in quo revixit Athouis illico ſpiritus, adeo ut Romam pergens, illius ſeſe ſubderet contubernio. Ipſe autem eum in priori radicitus inhæreret propoſito, indicta Romę geueraliter Syuodo,

juſſu Regis ordinatur.

A EX VARIIS D. P. *Ordinatores ejus excommunicat Papa Gregorius VII*

cum ſuis ſectatoribus Gothofredum excommunicavit. *Hic ſecutus Purcellius quas in eadem cauſa Gregorius ſcripſit Epiſtolas, Tuſciæ ac Liguriæ Dominæ Beatrici ejuſque filiæ Mathildi, ut a communione illorum abſtineant Epiſcoporum, a quibus Gothofredus fuit conſecratus; Guillelmo Papienſi Epiſcopo, Mediolanenſem cauſam commendans, contra Pſeudo Archiepiſcopum ejuſque fautores; itemque omnibus S. Petri fidelibus in Longobardia commorantibus: quæ omnes epiſtolæ inveniuntur datæ* Indictione XI, VIII Kal. Junii, CIↃ Kal. Julii, *& ipſi* Kal Julii, *id eſt anno* MLXXIII *Sed iis hic prætermiſſis, propius ad rem noſtram faciunt, quas* Herlembaldo *ſcripſit eodem anno* Capuę, V Kal. Octobris, indictione XV, *recens ſcilicet inchoata, in hæc verba.*

& Herlembaldum vocat ad conſeſſionem,

53 Gregorius Epiſcopus, Servus ſervorum Dei, Herlembaldo, Mediolanenſi Militi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem, Sciat prudentia tua, nos, Deo miſerante, ſanos & lętos non ſine magna Eccleſiæ Dei utilitate, apud Capuam commorari .., Henricum Regem præterea ſciat dulcedinis & obedientiæ plena verba nobis miſiſſe .. Quidam etiam ex majoribus fidelibus ſuis promittunt nobis ex parte ſui, unum de cauſa Mediolanenſis Eccleſiæ ſine dubio conſilio noſtro obedire ... Tu igitur omnino confidens in Domino & in Matre tua Romana Eccleſia, viriliter age, confortatus in Domino & in potentia virtutis ejus: ſciens quia quanto nobis nunc inſurgit gravior perturbationis tempeſtas, tanto poſtmodum, Deo ſaventu, jucundius arridebit ſerenitas. *Videſis apud Baronium, ad an.* 1073 *num.* 43 *Henrici penitentis ad Gregorium litteras, quibus ſe* criminoſum & infelicem *confitetur*, partim puerilię blandiuntis juſtinctione partim poteſtativę & imperioſæ potentiæ libertate; partim eorum, quorum ſeductilis nimium ſecutus ſit conſilia, ſeductoria deceptione, *peccaviſſe in cælum & coram Pontifice*: Et nunc, *inquit*, inprimis pro eccleſia Mediolanenſi, quæ noſtra culpa eſt in errorem, rogamus, ut veſtra Apoſtolica diſtrictione canonice corrigatur; & exinde ad ceteras Eccleſias corrigendas auctoritatis veſtræ ſententia progrediatur. *Rurſus autem Herlembaldo Gregorius, etiam Capuæ,* VIII Idus Octobeis, ita ſcribit, pluribus ejus quæſitis ſimul reſpondens. Piæ ſolicitudinis ſtudio, in

indicata Regis de ereſia pœnitentia,

B

C *atque benigne reſpondens illius quæſitis,*

defenſione fidei ſicque religionis reſtauratione, donec occupatus fueris, legationes tuas libenter audire teque adjuvare voluntas non deerit. Multiplici quidem veſtræ interrogationi, aliis quia intenti ſumus, paucis reſpondere diſponimus.

monet clementer agere cum reſipiſcentibus,

54 De ſociis itaque illius excommunicati, qui accepta pecunia ad eu redire volunt; & de filiis quorum patres, aut de patribus quorum filii ipſi Gothofredo excommunicato adhærent: atque de iis, quorum correctionem abſque pecuniæ attributione fieri non voltis (erga quos tamen clementes vos exiſtere monemus, ſiqui veſtræ parti ſe applicare cupiunt) veſtræ prudentiæ, ut melius ſcitis & valetis, diſponendum committimus. Quicumque autem horum, erroris ſui pœnitentes, ad vos redire remedii gratia deſideraverint; benigne ſu ſuſcipi ac miſericorditer tractari noverint. Epiſcopos præterea, inimicum veſtrum fulcire conantes, non multum metuatis; cum Beatrix ac filia ejus Mathildis cum quibuſdam maximis Regni Proceribus, laborent, noſtrum atque Regis animum ſimiter unire, contra quem quidem nullum odium neque debemus neque volumus exercere; ſi- D
ſi (quod abſit) divinæ religioni contrarius voluerit uxiſtere. Quem Regem omnino confidunt, voluntati noſtræ de ceteris negotiis eccleſiaſticis ſatisfacere, præſertimque de veſtro noſtræ diſpoſitioni aſſenſum præbere. Deniqne Gregorium Vercellenſem Epiſcopum quoquo honeſto pacto vales, ſtude tibi conciliare; quia noſtrę ex toto juſſioni ſu profiteter pareie. De cetero itaque confortamini in Domino & in potentia virtutis ejus, precibus & eleemoſynis ac puritate cordis indulgentiam illius poſtulantes, quatenus votum noſtrum ac veſtrum ad perfectum perducere dignetur.

communicat ipſum Epiſcopo Albenſi

55 *Similiter* Capuæ XII Idus Octobris, *ſcribens* Alberto Albenſi Epiſcopo, *ex Gothofredi quidem Ordinatoribus uni, ſed quem fideli relatione excuſatum intellexerat, ad reparandam Mediolanenſis Eccleſia honorem, habere zelum;* In nullo, *inquit*, magis debitorem S. Petrum & Nos religio tua poteſt ſibi facere; quam ſi contra Simonem Magum, qui eccleſiam B. Ambroſii venalitatis ſuæ miſerabiliter veneno infecit, ſcuto fidei & galea ſalutis armatus, nobiſcum præ- E
lieris; & ſi Herlembaldo, ſtrenuiſſimo Chriſti *& Epiſc. Papienſ.* Militi, & his, quæ ad Dei cultum & ad religionem ſanctæ Eccleſię pertinent, manum ansilii præſtiteris. *Item* Guillielmo Papienſi Epiſcopo, *die & loco eodem*: Litteræ Fraternitatis tuæ nobis directæ ſimulque Herlembaldi Mediolanenſis verba evidenter oſtendunt, quod tu ſanctæ Apoſtolicæ Sedi, eam quam debes, velis obedientiam fideliter uxhibere, & exhortationibus noſtris ſicut decet pareru. Sed nihil eſt quod Fraternitati tuæ promptius injungamus, nihil eſt quod tu libentius facere velimus; quam ſi Eccleſiam tuam gregemque tibi commiſſum ab hæreſibus, quæ in ſancta Eccleſia peſtiferę videntur pullulare, paſtorali vigilantia ſtudeas defendere ... & Clericos u turpis vitæ converſatione ad caſtitatem revocare. Hoc etiant ſcias, te rem admodum Matri tuæ Romanæ Eccleſiæ commendabilem facere, ſi præfato Herlembaldo, in his, quæ noſtro conſilio, imo omnipotentis Dei timoru operator, mann adjutorii præſtiteris; & inimicis ſanctæ Eccleſiæ, bellum Dei ſecum præliaturis reſtiteris.

CAPUT III.

S. Herlembaldi cædes, Liprandi Presbyt. mutilatio, Tedaldi in Epiſcopatum intruſo. F

56 *Talibus Apoſtolicæ Sedis judiciis probata S.* Herlembaldi *integritas, non recuſat, quo minus Acta ſua) quanto amicus nullius ea ſcripſit) vel inimici calamo ſcripta, maligne explicata, ſubſimoproponantur; facile ab æquo lectore in melioreni accipienda partem. Arnulfum ergo audiamus, poſt verba de electo ad Pontificatum Hildebrando, ſuperius prolata num* 10, *rem anni* MLXXIII *ſic proſequentem apud Purcellium pag.* 196. Dum Gothofredus Brebiæ ſolius immoraretur præſidio; Atho, propria neglecta domo ac patria, Romę degebat, ſolius Papę mancipatus obſequiis: cui Herlembaldus apud Mediolanum totis favebat viribus, dio noctuque laborans, datis etiam an promiſſis muneribus. Inſuper omne colleginm Gothofredi flammis ue ferro perſequebatur, interdum nihil intentatum juxta poſſe relinquens; præſertim cum nec Regię, nec ſuorum pasinm aliorumque multorum cederet volnntati, Ro-

Anno 1170 ſebiſmoticis gnum eſſe reſponſ. Sam. Has,

mana

A mana tantum fretus atque contentus fiducia; ad hoc etiam prorumpens, ut Ambroſianæ Conſectationis (*ſic illic ſchiſmaticam ordinationem vocat*) Epiſcopos blaſphemaret, aſſereus, Apoſtolicæ excommunicatos, quorum omne reprobat officium. Unde ſuit, quod ſancto Penteceſtes die (*cadebat illa in* XIX *Maji*) probibuit in urbe Baptiſma

anno 1074 *probibet uſum Chriſmatis ab eorumuno miſſi.*

17 Poſtea vero, *id eſt anno* MLXXIV, *quando Paſcha celebrandum erat die* XX *Aprilis*, Chriſma ſacrum (quod unus illorum, Dominicæ Cœnæ myſterio Metropolitanæ direxit Eccleſiæ, ſicut mos eſt deficiente Pontifice) profuſum humi coram omni populo calcibus conculcavit; ſuum producens in medium, a quo confectum vel unde, incognitum (*utique a Catholico aliquo, puta Papienſi Guilielmo, de quo ſupra num.* 102) ac ſic poſtpoſita, Sabbati illius authentici apparatibus tradita prærogativa, feata in Albis feria ſuum fecit celebrati Baptiſma,..... unde contigit, ut Paſchale gaudium ſuum neſciret lavacrum, ac multo poſt tempora plures Catechumeni Baptiſmi carerent gratia. *Quam recte in his omnibus & ex Theologorum ſententia proceſſerit* Herlembaldus *probare contendit Puricellus cap* 48. *Creſcebat interim Clericorum contumacia tanto magis, quanto Rex Henricus diutius differebat Apoſtolicæ Sedi in negotio Mediolanenſi facile facere, ſicut promiſerat: ob quam rem Gregorius denique ſe coactum vidit acriori remedio uti. Itaque* habita Romæ, *ſicut Arnulfus ſcribit*, Synodo, *per Quadrageſimam anni* MLXXV in qua palam interdixit Regi jus deinde habere aliquod in dandis Epiſcopatibus, omneſque laicas ab inveſtituris ſubmovit perſonas, inſuper facto anathemate cunctos Regis damnavit Conſiliarios, idipſum Regi comminatus, niſi in proximo huic cedat Conſtituto.

B *Poſt Synodum, qua ſuerunt inveſtituræ damnatæ anno* 1075

18 *Sed nihil Synodi reverentia Mediolanenſes Schiſmaticos movit, quo minus de ſuſcipiendo* Gothofredo, *vel quemcumque alium Rex juſſiſſet, conſilia agitarent. Quod profecto eis impune non fuit. Nam* tranſactis quatuor a memorato ſuperiori incendio annis, propluquante ſanctiſſimo Paſchæ feſto, ſecunda videlicet hebdomadia autheuticæ feria (III Kalendas Aprilis) miſerauda iterum civitas divinam perſenſit iracuudiam, experta quam ſit horrendum incidere in manus Dei viventis.

novo urbis ſuæ incendio turbati Eccleſiæ rebelles,

C Celebratis namque Miſſarum ſolenniis, vergente jam ſole, in urbis apparuit medio deuſæ ſumus caliginis, ſtante ventorum violentia uimia per aerem volitans. Siquidem plures velut ſulmina faces, ab illo maximo & ineatingulbili erumpences igueo globo, totam ſubito micuerunt per urbem; ut quod civitatis reſiduum jam dictum illud evaſerat incendium, totum fere flammis adcreteret præſentibus..... Quid enim dici valet ultetius? Quam quod ignis hic inſtar ſuit alterius, hoc tamen crudelior, quod multo plures ac majores combuſſit eccleſias, ... quorum parietinæ anuis apparebunt ut reor plus mille....

19 *His inter Monumenta Ambroſiana pag.* 462 *ex Arnulfo relatis, nunc ubi de Herlembaldo agit Puricellus, pag* 300 *proſequitur cœptam narrationem hiſ verbis.* Inter tot anguſtias tantaſque, cum tota foret in urbe luctus omnis ordinis & ætatis utriuſque ſexus; ſolius Herlembaldi intrepidus perſeverabat & inflexibilis animus. Siquidem inſtantibus Albis Paſchatis Baptiſmi (*Paſcha autem tunc recurrebat* V *Aprilis*) ſacagebat, ſicut præterito fecerat anno, ignoto Chriſmate inchoare myſterium. Cumque Cardinales eccleſiæ, quorum interat ſacrare Foates, nollent

& quia iterum repudiabamus ſi biſmaticum chriſma

contra ſolitum agere: adſtat illico Luitprandus quidam, Presbyter noueupstus, a progenitoribus vernula, qui juſſu ac virtute illius Ordinatiorum uſurpavit officium, venientes Inconſulte baptizans.

D Ex VARIIS D. P.

20 Et hæc quidem violentia, receuri juncta inceuſæ civitatis memoriæ, quamplurimos offendit graviter eives, præcipue Milites..... Unde factum eſt (*pag.* 325) ut ſimul diebus aliquot eatra urbem eaeuntes, ſuam ſibi jurareut, magna plebis eum parte, juſtitiam & S. Ambroſii honorem, ac dono Regis aceeptutos ſeſe Paſtorem. Cumque ingredereutur communiter urbem; Herlembaldus, ut ſemper conſortis impiriens, adſtantibus ſibi conciouabatur more ſuo. Ut vero cohibere furorem ultra non vsluit; facto cum ſuis impetu & elamore, feſtinanter atripit arma, vexillum, quod S. Petri dicebat, dextra gereus; & contra eives, dum parte ſurgunt ab omni, armatus prorupit in medium: quem in momenro ac prima fronte belli tanta advetſartorum oppreſſit incurſio, ut uihil memorabile poſſet ab illo fieri. Ubi vero eircumventus eſt undique, illico crebris configitur ictibus; dictoque citius motiens corruit, comitsru ejus exiguo eircumquaque diſperſo. Cujus cadaver eaanime, proſtratum bumi, diſcerptis eauitur indumeutis, undatumque ſuſtibus undique tunditur ae petris; ut qui vivens multis terrori ſuerat, multorum ſubjaceret loſibus moriens: & eum geſtaretur humaudus, nulla illum exequiarum eſt proſeeuta devotio. Poſthac Luitpraudus Presbyter (*qui cum* Herlembaldo *in hoſtem proceſſerat Cracem præferens*) dum fugeret, auribus truneatur & uaſo; ut qui alienum præſumpſit offieium, quod habere videbatur, smitteret. Eadem bora, poſt hoc iuſigne trophæum, eives omnes triumphsles perſouant bymuos, Deo & Patrono ſuo Ambroſio, armati adeuntes ipſius eccleſiam. In creſtinum vero ſimul cum Clero laici, in Litauiis & Laudibus, ad ſanctum denuo procedentes Ambroſium, reatus præteritos confiteutur alterutrum: abſolutione vero a Sacerdotibus, qui præſto aderant, celebrata, reverſus eſt in pace Populus univerſus ad propria.

ſeditionem conflant contra Herlembaldum,

eque ceſſo

E *Luitprandum Presbyterum naſo & auribus mutilant a*

21 *Si tamen pax aliqua poteſt eſſe impiis, per magis impios Sacerdotes magis magiſque ad ſchiſma fovendum obligatis: unde (verius quam intenderit Arnulfus apud Puricellum pag* 325) *ad porro ſecuta progredi ſe ait*; prædictis rebus, non plane compoſitis, ſed involutis. *Quænam autem porro ſecuta?* Sæpe jam dicti Mediolanenſes, *inquit*, peo petendo Epiſcopo ultra montes Hearico Regi legationem dirigunt, mandantes Herlembaldicæ interfectionis triumphum. Quo cogito, lætatus eſt Rex ille ſupra modum, quemcumque vellent ſe daturum promittens Epiſcopum. *Et paulo poſt*: Interea Legatis Mediolanenſium ex Clero & Populo ſuper te præfata Regem adeuntibus, Tedaldus quidam, Mediolanenſis Eccleſiæ Subdiaconus, capella militabat in Regia. Cui Rex, multa volveus ae revolvens conſilia, proprio tandem indulgeus arbitrio, Ambroſianum tradidit Preſulatum, proſthabita Gothofredi illius adhuc viveutis iuveſtitura & unctione, Athonis quoque Romę tunc degenis electione. Quid plura? Suſceptus eſt Preſul ille a Clero & Populo..... cui etiam Suffraganei, iidem ipſi, qui Gotbofredum conſecraverant, manus imponunt, *die* V *Februarii* MLXXVI (*ut loſtendi in Exegeſi de Epiſcopis Mediolanenſibus*) *non obſtante quod* Gregorius *Papa, per datas* VII *Idus Septembris*

& Archiepiſcopum petunt a Rege F

a quo miſſus Tedaldus,

EX VARIIS D. P.

A *plembric prægeſſi* Tedaldo *mandaſſet, ut Romam veniret, electionis ſuæ rationem redditurus, interim vero ſacror Ordines ne ſuſciperet; VI quoque Idus Octobris ſcribens Vercellenſi, Taurinenſi, Aſtenſi, Iporedienſi, Laudenſi & ceteris ſuffraganeis ſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ, ſignificaverat, quid Tedaldo ſcripſerit; eique præceperat eum ad ſacros Ordines ne promoveant. Hic vero non ſe poteſt continere Arnulfus, quantumvis partis Regiæ ſtudioſus, quin exclamet* Res mira, & cunctis retro temporibus inaudita, ut urbis unius uno electo Antiſtite, ſacrato altero, uno eodemque tempore tertius erumpat!

frustrare clamantis Papæ conſ. celebrando 1076,

neque huic calculo repugnat Andreas,

22 *Falli hic Arnulfum vult Pericellum, dum ipſo incendii ſecundi anno, & ante Tedaldi electionem atque ordinationem ſchiſmaticam, Interfectum* Herlembaldum *dicit, atque id factum contendit paulo poſt Paſcha anni* MLXXVI, *id eſt menſe Aprilis. Sed quomodo falli potuit is, qui tunc cum eo agebatur ſcribebat, & ſcribendi finem fecit anno poſt ſequenti* LXXVII? *Me certe ad id dicendum non cogunt verba Andreæ, dicentis num.* 80, *quod martyrii palmam aſſecuto* Arialdo, *Deus*, decimo poſt anno Herlembaldum fidelem ſocium aſſociavit in regno cælorum, in quo decimo anno iſta ſcripta ſunt ad laudem Dei ejuſque famuli Arialdi. *Non, inquam, hæc me movent: quia ibi video ſolleitum Andream, ut in ille quæ* Arialdum *ſpectant, invenlat denarium numerum; quem ut ceperivet in anno utriuque morti medio, potuit incompletos eos numere, primumque nuncupare ipſum quo cæſus* Arialdus *eſt, licet jam media ex parte decurſum; & ſic decimus poſt, erit ipſe quem ſtatuit Arnulfus, quemque et diſputare nequeo, annus* MLXXV. *Bienio autem poſt Henrico Rege ad Communionem eccleſiaſticam ecepto*, Mediolanenſis Populus, Theodaldi ſocietate eulpabilis (divina prohibente lege eommunieare cum excommunicato) miſſis Domino Papæ legatis, ſolutionem imploravit. Cui legationi, *inquit denuſus*, etiam ipſe interfui,

so anno ſed incompletos numeravit, a morte Arialdi ad eadem Herlembaldi,

quos indifereti zeli arguunt aliqui;

de præteritis ſatis faciens, in futuro caſtigari promittens; *adeoque ea quæ contra* Sanctos Arialdum & Herlembaldum *acerbius ſcripſerat correcturus ſi denuo ſcelbere eamdem hiſtoriam debuiſſet vel poeniſſet; niſi forte etiam tunc adhuc perſiſtebat in priori opinione, quod illi, juſtum quidem, ſed non juſte fuerint proſecuti, modum & terminos ſuo cujuſque Ordini præfixos tuercdendo. Hanc certe opinionem*

C *retinebat; jam ſuadamceus emendatus, cum ſcriberet apud Pericellum pag.* 329, Si quæ ſunt aliorum bene dicta vel acta, non improbamus, nec ullo modo diſſentimus ab omnibus illis, qui veniles reprobant Conſecrationes & ſacrorum incontinentias Ordinum; ea tamen ratione, ut a Paulo non diſcrepemus auctore; ait enim: Honeſte & ſecundum ordinem fiant.

23 *Nihil contra hanc legem, ne ab* Herlembaldo *quidem peccatum cenſuit Andreas, cum in*

non ita Gregorius Papa,

defenſione juſtitiæ Martyrio coronatum *pronuntiavit num.* 34; *nihil etiam Gregorius Papa*, ſcribens Wifredo Mediolani Militi; quem, *poſt Herlembaldi eædem*, ad confortandos Chriſti milites; animum & fortitudioem reſumpſiſte *intellexerat. Mentem autem ſuam manifeſtius luculentiuſque declarat, in epiſtola ad præfatam* Liprandum, *quam ea ejus nepote Landulfo a S. Paulo ſcc ritat Pericellus pag.* 327. Gregorius Epiſcopus, Servus ſervorum Dei, Liprando Sacerdoti, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Si Sanctorum memoriam veneramur, de quorum legimus morte & abſciſſione membrorum; ſi patientium laudamus eorum, quos a Chriſti fide nec gladius, nec ulla pœna diviſit; tu quoque, abſciſſo naſo & auribus pro Chriſti nomine, laudabiliores, qui ad eam gratiam pertingere meruiſti, quæ ab omnibus deſideranda eſt; qua a Sanctis (ſi perſeveraveris in finem) non diſcrepas. Integritas quidem corporis tui diminuta eſt: ſed interior homo, qui renovatur de die in diem, magnum ſanctitatis ſuſcepit incrementum. Forma viſibilis turpior; ſed imago Dei, quæ eſt forma juſtitiæ, facta eſt in diminutione jucundior, in turpitudine pulchrior: unde in Cantieis Canticorum gloriatur Eccleſia, dicens: Nigra ſum, ſed formoſa, filiæ Jeruſalem. Quodſi interior ſpecies nihil paſſa eſt detrimenti iis abſciſſionibus; non eſt abſciſſum a te Sacerdotale officium, quod proprium eſt ſanctitatis; & non tam conſideratur in integritate membrorum, quam in integritate virtutum. Unde Imperator Conſtantinus Hieroſolymitani Epiſcopi cujuſdam oculum (*S. Maximi ſcilicet, de quo actum* v *Maji*) pro Chriſti nomine erutum ſæpe oſculabatur: & exemplo patrum atque documento majorum didicimus non auferre ſuerum officium Martyribus, pro hujuſmodi cæſura membrorum.

D *Laprandum ſuperſtitem Martyre laudant,*

Cant. 1, 4.

E

24 Proinde, Martyr Chriſti, confortare in Domino. Magis credas, in te nunc eſſe Presbyteratus officium, quod prius olei unctione, nunc tui eſt ſanguinis tinctione eommiſſum: & quanto minus habea quod poſſit auferri; tanto minus timeas prædicare quæ vera fuot, feminara quæ centuplicata reddentur. Scimus quidem te ab inimicis ſanctæ Eccleſiæ ſemper inimicari & aſſligi; ſed ut ne eos timeas, neque perterrearis: quia non tam te, quam tua omnia, ſub noſtra & Apoſtolicæ Sedis tutela eum magna caritate tenemus. Et ſi in aliquibus tibi neceſſarium fuerit Apoſtolicam Sedem appellare concedimus; & ſi ad nos & ſi ad noſtram Sedem veneris, cum gaudio & magno honore ſuſcipere parati ſumus. *Utinam ſic etiam haberentur litteræ, quar, intellecta* Herlembaldi *morte, ad eos qui ipſam ſignificabant, dediſſe Gregorium credibile eſt, plenas æſtimationis & affectus, nec non comprobationis actorum ab eo, quibus obſtrui ſimiliter poſſent ora, de eo æque ac S.* Arialdo *loquentiam iniqua. Nunc quod ſupereſt, quidquid ex Pericello colligere poſſumus, ad utriuſque honorem peegamus decerpere, adduxit Auctorum, quæ repræſentat, vecbis.*

& ad perſeverantiam exhortatur.

F

CAPUT IV.

55. Herlembaldo & Arialda erectæ in S. Dionyſii monumenta.

Tedaldo ſuffectus anno 1085 Anſelmus,

25 OBiit Gregorius *Papa VII anno* MLXXXV, *decimo poſt* Herlembaldi *cædem anno; cujus ut Sancti Vitam illuſtravit Henſchenius* XXV *Maji. Obiit etiam eodem anno eodemque die, aut ſaltem ſequenti, Arnæ Tedaldus*, Pſeudo Archiepiſcopus Mediolanenſis. *Huic ſuffectus* Anſelmus *eſt, Romana Sede per duos fere annos vacante. Non audet Pericellus liberare ejus inſtitutum a vitio electionum præcedentium; cum ipſa illa quam dixi Apoſtolici culminis vacatio, Henrico, manutenendæ Inveſtituræ ſtudioſiſſima, commodam occaſionem præberet uſurpandi jure, a Gregorio* VII *abjudicati. Quomodo autem ſa Ordinatione ſuſcipienda ſeſe geſſerit* Anſelmus *ipſe; a quibus, & quando illam ſuſceperit, nihil hic attinet diſcutere; ſatis ſit dicere, quod Bertholdo Conſtantienſis, Pontificiacam partium ſcriptori dicatur obiiſſe anno* MXCIII, in cauſa S. Petri

ſalsem poſtea Romæ ap probatur

ſtudio-

A ſtudioſiſſimus; *ideoque a Victore Papa II, qui anno* MLXXXVI *in Pentecoſte ordinatus eſt, vel ab Urbano Papa* II, *qui poſtea annis* XI *& menſibus aliquot tenuit Eccleſiæ Catholicæ gubernaculum, & receptus & agnitus fuit verus S. Ambroſii ſucceſſor. Etenim illius ad hunc extat apud Ivonem parte* 6. *cap.* 406. *Reſcriptum hujuſmodi:* Diſcretioni noſtræ videtur, quarenus, ſecundum præcepti noſtri tenorem, quando ſecundum Eccleſiæ veſtræ morem ſacros daturus quibuslibet aliis Ordines, benedicere cœperis; eos, quos tua duxarit ſolertia reconciliandos, inter benedicendum & manua imponendum, facias intereſſe; quibus cetera omnia Conſecrationia inſtrumenta, præter Unctionis explebis, & ſic ad ſancta miniſteria reconciliabis.

& alios reconciliare permittitur.

26 *Anno* MXCV *Placentiæ Synodum celebravit Urbanus*: Huic, *ipſe Bertholdo Conſtantienſi*, interfuerunt Salzburgenſis Archiepiſcopus, & Patavienſis Epiſcopus de Bojaria, de Alemannia vero Conſtantienſis: qui & Arnulfum Mediolanenſem Archiepiſcopum, diu quidem electum, ſed nondum conſecratum, eodem tempore ex conceſſione Domini Papæ Mediolani conſecravere. *Superveuit deinde illuc Pontifex ipſe, qui quid tunc egerit Mediolani, collegit Puricellus ex quodam Ms. Marginali additione, ad caput ult. libri* 3. *Annalium Landulfi Senioris, nihil quam Arnulfus fuit æquioris ad memorium* Herlembaldi; *Ibi poſt hæc ſcripta in margine verba*, Occiditur Herlembaldus ab Arnaldo de Raude; *ſic inſuper legitur*: Verſus ſuper ſepulcro Herlembaldi in S. Dionyſio, quem Sanctorum Martyrum Catalogo annotavit Urbanus II: qui cum Arnulfo Archiepiſcopo milleſimo nonageſimo primo, corpus ejus tumulavit (*ubi* nonageſimum quintum *annum legendum merito cenſet Puricellus*) quia ipſe Herlembaldus, Vexilliſer Eccleſiæ ac Tutor, ab adverſariis Eccleſiæ, occiſus eſt.

Illi anno 1095 ſubſtitutus Arnulfus,

Herlembaldi ab Urbano canonizati.

Hic Herlembaldus, Miles Chriſti reverendus,
Occiſus legitur qui cæli ſede potitur.
Inceſtus reprobat, Simonias & quia damnat,
Hunc Veneris ſervi perimunt Simoniſque maligni,
Urbanus, ſummus Præſul dictuſque ſecundus:
Noſter & Arnulfus, Paſtor pius atque benignus.

corpus tranſfertur.

Hujus membra viri tumulant tranalata Beati.

B 27 *Quod autem primæ ſepulturæ locus non fuerit alius, quam quo ipſum poſtea Papa detulit, intelligendum nobis præbet Petrus Azarius apud Puricellum pag.* 22. *ubi primum narrat, quod* audientes nobiles Militea, de Mediolano proſcripti, bona nova de dato ſibi Archiepiſcopo (*etſi revera nec-dum datus eſſet, ſed ſolum promiſſus*) confortati ſunt valde; & congregantes amicos ex omnibus partibus civitatis Mediolani, ipſam civitatem aggreſſi ſunt. Quod ſentiens Herlembaldus Gotta, Dominus populi primus, exivit obviam inimicis: cui occurrit in campo Herlembaldus (*alias* Arnaldus *dictus*) de Raude, miles proſcriptus, atque ipſum de equo dejecit & decapitavit. *Addit deinde Azarius*: Et ſic in ſancta confeſſione morienſepultus fuit in eccleſia SS. Protaſii & Aurelii, id eſt, S. Dionyſii inter Martyres. *Hieronymus Montius, Mediolanenſis Juriſconſultus & Orator, poſtea etiam Senator & Præſes Sanitatis, in panegyrico quem recitavit anno* MDXLVII, *cum* Herlembaldum *quoque ex eo laudaſſet, quod* legem in eccleſia Mediolanenſi promulgari procuravit, ne Clerici uxores ducere, neve matrimonio jungi poſſent.... Ea cauſa, *inquit*, offenſos Clericos (*melius diuiſſet eorum fautores Nobiles*) necem homini intuliſſe reperio apud auctores; a populo vero divinos illi honores, ob tam celebris facti memoriam exhibitos; ineluſomque ferrea arca cadaver, divi Dionyſii templo, in noſtram uſque diem ſervatum novimus.

in eodem ubi prius ſepultus erat S. Dionyſii eccleſia.

Jactabat illud anno 1547.

28 *Bernardinus Corius cap.* 9. Aream *appellat*, ferreis laminis circumdatam. *Paulus Morigia, in ſuo Sanctuario Mediolanenſi anni* MDCIII, *inter corpora, tunc adhuc quieſcentia in æde S. Dionyſii, recenſet quidem* corpus S. Herlembaldi Martyria: *ſed ex fide antiquorum Chronicorum, potius quam ex præſenti conſpectu; idque quia* anno MDXLIX Ferdinandus Gonzaga Mediolanenſis Gubernator, volens civitatem mœniis eingere ex artis militaris præſcripto; cœpit ab extruendo S. Dionyſii propugnaculo, cujus licet noviter ſtructam eccleſiam, bona tamen ſui parte truncavit, tota ſeilicet tribuna cum Sanctuario ſive crypta ſacra. *Ex qua occaſione abolitu fuiſſe* SS. Arialdi & Herlembaldi *monumenta, videtur agnoſcere Puricellus pag.* 384; *ſic enim loquitur*: Si quis tandem requirat, utrum Sanctorum corpora etiamnum in hac S. Dionyſii, ſi non ædicula ſubterranea (quam utique dirutam faſſi ſumus) certe ſaltem eccleſia uicumque perſevereur, nec alio translata umquam fuerint: ego quidem adhuc nihil habeo cauſæ, cur de corpore quiddam Herlembaldi ambigam.

qua anno 1549 *videri deſiit.*

29 *Ad S. Arialdum autem quod attinet, Landulfus Senior, coævus illi, ſed ſtudio partium infenſus hiſtoricus, apud Puricellum pag.* 12., *poſt neſcio quæ ſcripta de corporis inventione vel oſtenſione (nec enim placuit Puricello ea publicare) deinde* multis, *inquit*, dubitationibus, multiſque congaudentibus, plurimiſque credentibus, eadem pallio ſuperimpoſito, lectica compoſita eſt. Quo aſſumpto & quaſi Levita cum Stola ornato, ſummis cum Litaniis magniſque exultationibus plurimiſque conſrequentationibus, in monaſterio S. Celſi humatum eſt. His itaque peractis, Herlembaldus ſuis cum omnibus magniſque cæremoniis, quaſi novum Martyrem celebrantes, phantaſtica deluſi imagine (ut poſtea in tempore quarti Anſelmi Archiepiſcopi apparuit) ſedulo ac devote colebant. Cum enim poſt biennium ſuæ conſecrationis (*id eſt anno* MXCIX *ſecundum meum alibi calculum, etium a Puricello pag.* 382. *probatum*) Cum, *inquam*, Dominus Anſelmus Arialdi oſſa ac corpus, qualiter male olim in veritate fuiſſent humata, comperiſſet, eurialiter cum paucis Clericis ad locum tendens, oſſa quæ habere poruit colligens, in eccleſia S. Dionyſii humavit. *Quibus verbis videtur indicari, iſtud quod* Herlembaldus *tranſtulit, & apud S. Celſum tamulavit corpus, non fuiſſe verum corpus* S. Arialdi.

Arialdus in æde S. Celſi ſepultus;

anno 1099 *tranſlatus ad S. Dionyſii*

30 *Sed in hoc* ſplendide mentiri *Landulfum, & forte ceuſee Puricellus æque ac ubi dixit, quod* tranſactis aliquantis *a prima* in aree Travali deportatione diebus, ejus cadaveris fœtor caſtellum omne, its ut omnes nauſearent fugientes, occupavit. *Sane quam hoc certo falſum eſt ut ſupra vidimus ex veructori teſte B. Andrea; tam illud quoque, de ablatis clum ex arce prædicta oſſibus, debet confictum ab inimicis cenſeri. Utrumque fortaſſis pedem, mortuo abſciſſum nu.* 74. *ex prædicto loco requiſivit Archiepiſcopus; vel ea loco earaficinæ deuterum aureſque & cetera membra vivrati amputata, eaq; juxaerit reliquo apud S. Celſum tumulato corperi, ac pariter ad Dionyſii tranſtulerit, monumentum eis daturus prope monumentum* S. Herlembaldi. *Qui Landulfi iſtius ac deinde Arnulfi hiſtorias tranſcripſit librarius, apud Puricellum*

& forte etiam membra olim præciſa aliunde allata

pag.

A *pag.* 11, *ſic notavit in margine*; Nec mirandum, ſi iſte Hiſtoriographus, & ſequens, non laudent iſtum Arialdum, quia ipſi erant fautores Sacerdotorum uxoratorum, concubinariorum & ſimoniacorum, a quibus B. Ariadus paſſus eſt. *Deinde in eodem margine deſcribit verſus* ſuper ſepulcro S. Arialdi *repertos, ſed veluti conſequenter legendos ut infra, cum veroſimile mihi ſit, duplex, aut etiam triplex epigramma hic haberi, quorum altero cum arcæ, altero latus ſeu abſidi appictum vel inſculptum fuerit; tertium, communis fuerit, & inter utrumque duorum monumentum ſcriptus titulus.*

ex variis D. P. *Verſus ſepulcro inſcripti,*

31 *Judicaſſe hoc videtur ſcriptor cum addit:* Tres iſti verſus loquuntur de Arialdo & Herlembaldo, *ſcilicet tres ultimi, ſic deſcripti:*

ac primum tres communiter gemino monumento,

Sanctos theſauros venerare per omnia eatos,
Hos pugiles Chriſti, gens inclita Medinlani,
De cujus Sancti ſunt iſti ſanguine nati.

Arcæ ipſi tres primos verſus ſic adſcripſerim, ut eis addere velim unum, ex Herlembaldi *Epitaphio*

alii vero aſſumpeum, & ad ſupplendum defectuoſum ſenſum perquam utilem.

Martyr Levita jacet hac Arialdus in urna.
Truncatus moritur: ſed vitæ dona meretur,
Hoc Mauſoleo reverenter condita digno:
B Inceſtus reprobat, Simonias & quia damnat.

Similiter tribus aliis verſibus ſuper lavello laudit, deeſſe videtur caput; quod ex eodem Arialdi *epitaphio ſic mutuabor.*

alii Lavello additis

Dum veneris ſervos reprimit Simoniſque maligni;
deinde ſubjungam, ſenſum utcumque habiturus tres:
His geminis cauſis Arialdus paſſus ab iſtis,
Martyr in Eccleſia Levita recondirus iſta.
Tranſtulit Anſelmus Paſtor venerabile corpus.

32 *Iſtæc utcumque ſe habeant, allegat pag.* 14 *Puricellus, commodatum ſibi Ms.* de Archiepiſcopis Mediolanenſibus, a S. Barnaba uſque ad Joannem Arcimboldum, *id eſt uſque ad annum* MDL; quibus addita ſunt quædam ex collectia per N. Fontanam: *hic vero* ex Andreæ Alciati Antiquario, *ad nomen Guidonis Archiepiſcopi, ſic notat*, Sub hoc Guidone de Velate Valvaſſorio, Arialdi ex Alciata gente ſepulerum. Relatus eſt inter Divos ab Alexandro II. Sepultus in D. Dionyſii tumulo marmoreo: ſed milleſimo quingenteſimo octavo, a Ludovico duodecimo Francorum Rege, Pariſios pro corpore S. Dio-

Corpus an. 1509 tranſlatum Pariſios.

C nyſii translatum eſt. *Melius tamen fortaſſis notaverat annus* MDIX, *quando in Inſubria Regem fuiſſe conſtat, Maximiliano Imperatori Pontificique Julio contra Venetos fœderatum; ubi luito ad flumen Adduam prælio, victoriam ingentem tulit. Videtur autem Rex petiiſſe corpus S. Dionyſii Mediolanenſis, ut ipſum jungeret duobus aliis SS. Dionyſiis, Pariſienſi ſcilicet, quem Areopagitam vulgus credebat, & Corinthiorum Epiſcopo, de cujus corpore illuc ſub annum* MCCXV *translato egit Henſchenius* VI *Aprilis, ſed deprecantibus ne illo Tutelari ſuo privarentur Mediolanenſibus, corpore S.* Arialdi *contentus abierit: hoc vero quid porro factum ſit, hactenus non potui invenire.*

33 *Aliud Epitaphium, ſed neſcio an non ab ipſomet Alciato compoſitum, certe in prælaudato illius Antiquario a Fontana tranſcriptum, & forte uſquam poſitum, ſic recitat Puricellus pag.* 15.

Epitaphium ejuſdem recenſitur.

ARIALDO DIACONO

Qui, nemo ut melius, divini myſtica verbis
Tradidit, & populi ſalus in ore fuit;
Qui lapſos mores diſcipli namque eadentem,
Et Thyaſi errores corrigere auſus erat;
Hic Arialdus adeſt. Heu noxia vita nocentum,
Quæ cenſorem ullum ferre moleſta nequit!
Clam raptum, appenſumque molæ, projecit in undas
Verbani, ut capidis piſcibus eſca foret:
Deinde ſed inventum, atque illæſo corpore, templis
Eſt dignata novum Martyra poſteritas.

D

APPENDIX

De venerabili Liprando Presbytero Confeſſore.

§. I. Groſſulanus Anſelmi ſucceſſor Simoniæ convincitur judicio ignis.

1 CUm *Senior Landulfus* Leoprandus Sacerdoti, *Herlembaldum extremo diſcrimini ſe* cum paucis armatis *objicientem comitato, erimini ducat apud Puricellum pag.* 13., *quod* & ipſe crucem mann geſtabat propria; non ut bellantes ſedaret, ſed ut bellantes ſuos potius ineiaret, hoſtibus & ipſe hoſtis; *quem propterea auribuſque mutilatum vidimus, & Martyribus a S. Gregorio Papa VII comparatum; placet ejuſdem acta, quatenus colligi ex Puricello poterunt, ad extremum proſequi, & Landulfi iſtius maledicentiam ebus ipſis coarguere: ob quæ & ob Confeſſionis Catholicæ meritum, primus fuit in æſtimatione, apud omnes Apoſtolicæ Sedis fidrlis: quod Landulfus Junior pag.* 388 *apud Puricellum nobis teſtatur, ubi ita ſcribit*. Conn Rex, qui dum Hencicus pater ejus, *Eccleſiæ rebellis & excommunicatus*, viveret, *ſuadente Urbano Papa II*, per contractationem Mathildis Comitiſſæ, & officium Anſelmi de Chode *Mediolanenſis Archiepiſcopi*, & Armani Brixienſis, fuit coronatus Modoetiæ in eccleſia S. Ambroſii *anno* MXCIII, ad horum Pontificum ordinationem non reſpexit; ſed regnans in loco, qui Burgus S. Domnini dicitur (*oppidum eſt medium inter Placentiam & Parmam*) vidit Presbyterum Liprandum, propter Patariam naſa & auribus truncatum, eumtem ad Urbanum Romanum Pontificem: eui Presbytero Rex ipſe cum devotione inquit; Cum ſis Magiſter Patarinorum, quid ſentis de Pontificibus & Sacerdotibus, regia jura poſſidentibus, & Regi nulla alimenta præſtantibus? Et Presbyter ipſe abſque ullo ranenre in beneplacito Dei & ipſius Regia reſpondit.

E *Conradus pro patre Henrico Rex Italia coronatus,*

devotr Liprandum conſulit,

F *ut magiſtrum Patarinorum,*

2 *In quibus verbis ante omnia notandum, ex Hugone Flaviacenſi apud Caugium in Gloſſario, quod*, ſinquis eſſet, qui Gregorio communicaret (*idemque de Urbano intellige, ejus paſſ Victorem ſucceſſore*) hic hæretieus, deſtructor regni, & quodam adinventitio nomine Paterinus dicebatur. *Hoc deinde nomine ad Waldenſes aliosque hæreticos tranſiit, de quibus vide loco citato Caugium, opinantem, Ita tunc primo dictos fideles*, quod Papæ, quem Patrem appellabant, adhærerent. *Et hoc in ſenſu pag.* 300. Herlembaldum *Landulfus Senior inculpabat, quod per ejus potentiam, ſchiſmaticis Regi adhærentibus exoſos*, Patarinorom in tantum excrevit numerus atque virtus, in pagis & oppidis, ac quibuſdam duce ipſo in urbibus, ut ſuorum videretur omnium Dominus concivium. *Ego ſenioremi Landulfum ita loqui non miror; ſed juniorem, ſcripto-*

id eſt Pontificum:

eique viſus facile feciſſe.

A *ſcriptorem Catholicum*, & Liprandi *nepotem ati* Patariæ *vocabulo Rex vero, inter excommunicatum patrem ſuum & Urbanum Papam quaſi medius; videbatur ſuſpectos habuiſſe dictos in patris aula* Patarinos; *illoque nomine etiam uſus in ſua, quatenus per eos videbatur Regia poteſtas imminui, atque pro parte in Papam transferri. Et* Liprandus *quidem interroganti Regi reſponſum haud ingratum viſus erat reddidiſſe*; verumtamen altera die faciens iter ſuum, eum Presbytaro Arnaldo Magiſtro Scholarum Mediolanenſium, & Syro Sacerdote eccleſiæ S. Matiæ Podoui, eaptus eſt ab hominibus Patmenſis Epiſcopi; *quem hinc apparet ſchiſmaticam fuiſſe ut dolere magnopere non debuerit Ughellus, tom. 2 col. 213, quod* nomen *ejus* delevit iovidioſa vetuſtas.

tamen in vinculis capitur & poliatur

nec vindicatur a Rege;

3 *Ita interceptus ab hoſtibus* Liprandus, *ut porro ait Landulfus Junior*, ducebatur, digetans poenam ad locum qui dicabatur, ibique per quatuor dias retaotus & expoliatus, inde Mediolanum rediit. Rex vato ipſe, prout audivi a raptoribus illis, emendam (*id eſt mulctam ſeu ſatisfactionem pro facta Sacerdoti injuria*) & mulsm ipſius Presbytari ſuſcepit, *coque ſe complicem facinoris fecit, quod debuiſſet severe ulciſci. Neque id etiam impune talit*: mox *enim* io Tuſciam adire tentavit: & cum Floreotiam pervaoiſſet Rax, ipſe alias prudeus & ſapians atque decorus ſpecie adoleſcens ... vitam finivit. *Id cum Domizo in vita Mathildis dicat factum anno* tartio, ex quo Urbanus Papa tranſierat; *oportet ut injuria iſta* Liprando *ſit illata anno* MCI, *anti, non ad* Urbanum, *qui anno* MXCIX *obierat, ſed ad ſucceſſorem ejus Paſchalem* II. *Verum hic facile fait & ignoſcendus Landulfo iſti memoriæ lapſus; ſicuti etiam quod famæ credidit Regem obiiſſe* accepta potione ab Aviano Mathildis madico: *cum Domizo dicat, quod* poſt pacem *eam Mathilde reformatam*, fabre tactus (Julius nutam manſis arat) moritur Chooradus. *Si quid tamen in* Liprando *non vindicando is peccavit, oportet ipſum finali pœnitentia eluiſſe; ſi (uti ſcribit Urſpergenſis) vere* taſtati *ſunt, qui morienti* aderant, in brachio corporis axuoimi Crucis ſignaculum ſubito axortum ſe vidiſſe, ipſaſque ejus exaquias mitaculis quibuſdam honorificatas fuiſſe. *Nec immerito, quandoquidem debitam Pontifici obedientiam patruo affectui & reverentiæ prætulit, ideoque* plena fida & boua confaſſione, a regno tranſitorio, ad æternum ereditur ragnum tranſiſſe.

Idco præmoriens mortuus in Julio anni tant,

pio tamen

C *Groſſulanus Anſelmi pervicaciath Vicarius,*

4 *Interim contigerat* Anſelmum *Archiepiſcopum ſuſcipere peregrinationem Hieroſolymitanam, ſibique Vicarium ſubſtituere quendam* Groſſulauum, *Electum Saonenſem*; *qui* commonnit gantem, ut per ſingulas habdomadas lu ſecuoda feria ad S. Ambroſii couvaoitaot, & pro Arehiapiſcopo illo Anſelmo ajuſqua exercitu Litanias facerent. Ipſe varo oon ſolum io ipſis feriis, ſed per ſiogulas feſtivitatas, magnæ civitatis geoti luculente ſermocinabatur, & ſermocioando non magis affectabat ipſam ſibi, quam aſperitate veſtitus & eibi... *& ſic* pet duos aouos laboravit, *donec* certitudiuem accepit de morte prædicti Anſelmi, *Conſtantinopoli obita anno* MCI, *die* XXX *Septembris. Accepta autem certitudine, præcepit* Primicocin & ordioariis, *inquit*, majoris eccleſiæ, ut præſeute ſa eligatent ſibi & populo Arehiapiſcopum convaoientem, priuſquam radiret ad Epiſcopatum Saooenſem. Tunc Primicerius, habita conſilio cum nobiſibus Claricis & viris Mediolani, aoram populo & ipſo, alterum de Landulfis Mediolanenſis Eccleſiæ Ordinariis; a Hieroſolymis redeuntibus, elegit: ſed Groſſulanus de abſente perſona electionem fieri prohibuit. Parsitaque Cleri & Populi, ad nutum Arialdi, Abbatis Monaſtarii S. Dionyſii, clamavit & laudavit Groſſulanum ſibi in Archiepiſcopum. Ipſe varo, ſtatim ut vidit, ſa a quadam magna vulgi & Nobilium multitudine conclamatum, & ab Abbate illo plaudatum, Arehiapiſcopalem Sedam aſcendit & ſedit; & illum Abbatem, de Abbatia in Abbatiam, majorem vidalicet Clavatenſam, tranſtulit,

ex variis D. P.

ſ ſenſim contraminente Liprando

5 Sad *ante* hujus translationem contigit quod quidam qui videbantur in vita & moribus [præſtantiores] viri & Clerici Mediolanauſes, quædam turpia de Groſſulano & ajus elactione Presbytato Liprando notificavatunt. Quibus Viris & Clericis Presbyter ipſe conſilium dadit, ut littaras & duos idoneos Claricos mittereot Romam, rogaodo Papam, quatenos Groſſulaoum in Arehiepiſcopatu non firmaret, donec ſaipſos mittantes littaras, in proximo tampore videtet & audiret. Bernardus autem Abbas Umbroſævallis & Cardinalis Romanus, ad has littaras & nuntios, coram Apoſtolico & Curia Romana non raſpenit: ſed aceapta Stola Curiam Comitiſſæ Mathildis intravit; ibiqua inito conſilio, in beneplaeito Ardatici da Carimate, qui pro Groſſulano & Stola Romam ivarat, Abbas illa Bernatdus Romam adire feſtinavit. Et aum procul vidiſſet Madiolanum Ardericus, idem [Stolam] iu protanſi virga (*tumbellæ forſitan genus* Proteuſum *eſt*) oſque ad majorem eccleſiam eivitatis portavit elamans, Hecco la Stola, Hacco la Stola: & in hoc elamore planitudo vulgi fuit & acclamavit, Moriatur quicumque eootradixerit. Clamor iſte ingens & continuus ſuit; donec Abbas illa Catdinalis, & Groſſulanus pulpitum majotis ecclaſiæ Madiolani aſcendit. Et cum uterque ibi vidabaotur in victu afflicti, io vultu damiſſi, iu farmooa præclari, taotum plauſum audieruot ſibi, veluti ſi pure forent Angali Dei. Ibiqua Groſſulanus Stola ioduens, & Abbas io ſuo tempore remuneratus, quiavit & raeaſſit, & poſt paucos dies io gratiam prædictæ Comitiſſæ Mathildis, idem Abbas Parmanſam Epiſcopatum ſuſcepit; *vir plane ſanctus, uti docebit Vita data* IV *Decembris; quare ex ipſius parta nullum hic poſſumus Simoniæ vitium ſuſpicari.*

Pallium Romæ capitur

E

F *Simoniæ tamen cum argento Liprandus,*

6 *Non acquieſcebat interim* Liprandus *Groſſulanum ſuſcipere: hic vero*, quoſcumqua *non* potuit ſibi blandiri, teaavit miais tarrara, Prasbyterum Liprandum præcipua, *ut legitur in Monum. Ambroſ. pag.* 493. *Camque compeſcendis tumultibus contra ſe iuvaleſcentibus, Synodum convocaſſet Groſſulanus, accito in concionem Populo dixit*: Si quis adverſum ma vult dicare aliquid, nunc dicat: quod ſi mndo tacuecit, amplius advarſum me audiantiam aon habebit. Hoc cum Presbyteso Liptando ranuntiatum ſuit, & ipſe pluras cives ad acclaſiam S. Pauli vocavit in die, qoibus dixit; Videris me abſciſſum uaſa & auribus pro nomine Chriſti, uoda mihi magoa retributio aſt promiſſa, ſi in finam perſevaravaro. Pro amore itaque Chriſti vaſtraque ſalute & pace rogo vos, ut ad me & ea quæ vobis dixero iutandatis. Et cum hæa & plura, benedicta beneque ſmuntia, præſertim adverſus Simoniam diniſſet; ptopoſuit diceos: Groſſulanus, qui pro Archiepiſcopo tenetur, eſt ſimoniacus de Arehiapiſcopato Mediolanenſi, per muous a maxu, per munus a lingua, per munus ab obſequio. Et aum in ſuo ptopoſito procederet, ſæpiſſime hottabatur omnes, ut convanirent ad veram cognitionem hujus

& crimen offert probare per ignem

eo mortuo parat ſe Archiepiſcopum Mediolanenſem

pto-

EX VARIIS D. P.

A propoſiti per divinum judicium, approbatum in vita vel morte ſua, manifeſtata per ipſum. Sed Groſſulani turba hoc perturbabat auctoritate Pontificum, qui Mediolanum venerant ad celebrandam Synodum cum Groſſulano. Veruntamen Presbyter ipſe, adverſus Epiſcopos diſputans rationibus & exemplis ſuam ſententiam ſuſtinuit nec dimiſit. Groſſulanus vero, parvipendens hujus Presbyteri verba, velut in præſentia ejus non eſſent prolata, Synodum ſuam in eccleſia S. Mariæ per duos dies tractavit....

quod cum probavit, irritatus injuria populus,

7 Attamen Groſſulani turba, dimicans adverſus Primicerium Landulfum, ejuſdem Primicerii Clericum lapide occidit: deinde, quaſi in conſenſu totius civitatis, dictum fuit Presbytero, ut ad faciendum judicium multa ligna congregaret in prato, quod claudituſ in muro juxta S. Ambroſii monaſterium. Et Presbyter ipſe, plenus magno ſpiritu, annonam & vinum quæ ad edendum habebat, ſuamque de lupi pelle tunicam pro lignis pignoravit; cætera vero quæ poſſidebat in libris & aliis rebus, ſtatuit ut conſervarentur Laudulfo nepoti ſuo & alumno (*hæc ipſe deinde ſcripturo*) qui tunc temporis diſcebat Auſeliani, ab egregio Magiſtro Alfredo & Nobili Jacobo. Statuit etiam, ſi contigerit illum moti

ipſe ad ignem progredi-tur

B in illo judicio, ſi quid corporis ejus reſidnum fuerit, ponaretur ad eccleſiam S. Trinitatis, quam ipſe in alodio ſuo fundavit, & B. Petro tradidit. His ita ſtatutis & ordinatis, idem

ſed impedi-tur

[Presbyter ad S.] Ambroſii eccleſiam ivit. Et eum ipſe factorus judicium [eſſet], manus Groſſulani prævaluit, ab ipſa ligna in prato diſpoſita diſperſit, ipſumque Presbyterum ſeparavit ab illa diſpoſitione ignominioſe. Deinde ipſe Presbyter in domo ſua & S. Pauli eccleſia fluxit & quievit, donec pueri & puellæ, mares & feminæ, in proximo tempore elamaverunt; Foras, foras, Groſſulane.

8 Hunc elamorem Groſſulanus cupiens compeſcere, habuit conſilium cum ſatellitibus ſuis, quibus dixit: Ite & vos, & publice eligite viros de populo, qui dicant illi Liprando, aut ad ſatisfactionem meam veniat, aut de terra iſta exeat, aut judicium quod ſe facturum promiſit, faciat. Conſiliarii itaque de latere ejus venientes ad concionem populi, in veſpertina hora

deinde a Groſſulano provocatur ad regem;

Dominicæ diei de ramis palmarum ſeu olivarum (*id eſt* XXX *Martii: annus enim erat* MCII *&* *Paſcha celebrandum* VI *Aprilis*) publice verunt

C quæ audierant a Domino ſuo Groſſulano. Quapropter non ſolum viri, in concione electi, venerunt ad Presbyterum hanc legationem dicere; ſed innumera multitudo hominum venit hanc legationem confirmare. Ad quorum clamorem, elamantem, Veniat Presbyter ipſe Liprandus; ipſe humilis exivit: & ut legationem audivit & intellexit, manus ad cælum levavit, & Deo gratias egit; & interrogando legatos, inquit; Vult & mandat ipſe, quod mihi dicitis? Qui omnes reſpondentes, dixerunt: utique vult & mandat. Et Presbyter ad eos: Terram non exeo, ſed in iſtis duobus diebus jejunium ago, & in quarta feria faciam judicium, præſtante Deo; ſed unde ligna emam, non habeo.

in atrio S. Ambroſii Groſſum,

9 Tunc Groſſulani & Reipublicæ miniſtri quærentes ligna, ad flammam & calorem aptiſſima, triginta ſolidis denariorum emerunt: quæ in campo ante atrium eccleſiæ S. Ambroſii in duabus congeriebus, reſpicientibus ſe, compoſuerunt; longitudo quarum decem cubitorum fuit, & altitudo & latitudo major ſtatura homi-

D nis cubitorum quatuor; via vero inter ipſas congeries unius & ſemis cubiti. Iſta ita diſpoſitis, & quibuſdam lignis in via interpoſitis, in quarta feria Presbyter inductus cilicio, camiſio atque caſula, more Sacerdotis, ab eccleſia S. Pauli uſque ad eccleſiam SS. Martyrum Gervaſii & Protaſii & beatiſſimi Ambroſii, nudis pedibus Crucem portavit: ſuper quorum altare, ceteris Sacerdotibus deſolentibus, ipſe ſibi Miſſam canavit. Et Miſſa cantata Groſſulanus quoque petendo Crucem, eamdem eccleſiam intravit; & pulpitum, cum Atialdo de Meregnano & Berardo Judice Aſtenſi, aſcendit. Et facto ſilentio in populo, & Presbytero ſtante nudis pedibus ſuper lapidem marmoreum, qui in introitu Chori continet Hereulis ſimulacrum, idem Groſſulanus ait ad populum: Audite, quia in tribus verbis hunc hominem vincam, & ejus confuſionem oſtendam. Et ad Presbyterum inquit; Propoſuiſti quod ego ſum ſimoniacus per munus a manu. Modo dic: Cui dedi.

ubi hunc ille publice accuſat.

10 Tunc Presbyter ſuper populum oculos aperuit, & digitum ad eos, qui ſtabant in pulpito, extendit, dicens, Videte tres grandiſſimos diabolos, qui per ingenium & pecuniam ſuam putant me confundere. Et nonne diabolus ille, E qui ſuaſit illum fieri ſimoniacum per pecuniam, ſuadere poteſt, ut adhuc majorem pecuniam daret, & veritatem occultaret, & teſter & judices mundanos mihi auferret? Et nonne ſcitis, quia propter vitandam aſtutiam diaboli & pravorum hominum, ego elegi Deum judicem, qui neque per pecuniam corrumpi, neque aliquo modo poteſt falli in judicio? Ad cujus judicium ſi vultis venire, paratus ſum quod promiſi facere. Et Groſſulanus ad eum: Modo die, de qua Simonia dicis? Et Presbyter ad illum: modo dic tu, quæ eſt bona? Et Groſſulanus aliquantum ſubſiluit, & ait: Eſt ſimonia, quæ ſimoniacum non deponit. Et Presbyter ait: Ego dicn de illa, quæ depoſuit Abbatem de Abbatia, Epiſcopum de Epiſcopatu, Archiepiſcopum de Archiepiſcopatu, in quo eſt. Et cum his verbis ſatisfeciſſet omnibus, audivit populum elamantem, Exi-

& provocat ad regem 4

to foras ad judicium: exito foras ad judicium. Et Presbyter in hoc multiplicato clamore, licet ſenex; deſuper lapide continente Herculis ſimulacrum proſiluit, & una cum populo in campo, in quo erant lignorum congeries, venit: ibique, dum iguis lignia accendebatur, dixit: F Vos præter me non cernitis Sacerdotem, qui hunc ignem benedicat: ſed cernitis chartam hanc quam teneo, in qua ſancta verba & ſigna ſanctæ Crucis continentur. Et ego miniſter hæc ſigna inferiur dicam & faciam; & Deus, qui eſt Dominus meus, deſuper ignem benedicat. Et audientes & bene intelligentes dixerunt; Amen.

quo rito benedi-cit,

11 Atque cum in circuitu ignis hæc verba dixiſſet, & ſigna feciſſet, & aquam benedictam & incenſum ſuper ignem, aſtante ibi Groſſulano, aſperſiſſet; dubitabatur de ordinando ſacramento apud Groſſulanum & Arialdum de Meregnano qui erat quaſi potentiſſimus princeps Groſſulani & procurator judicii, & expectabat, Presbyterum per ignem morte finiri, vel per timium terrorem ad Dominum ſuum converti. Ipſe namque Berardo Judici Aſtenſi, hanc legem non ſolum per mortem, ſed etiam per quamlibet ignitam læſuram in Presbytero factam condemnanti, dixerat; Abſit quod læſura: ſed Ignem adeo magnificabo, quod procul oculos ignis de capite ejus eruet, & ipſe igne ardens cinis putrefiet.

Atta-

A meu Presbyter, cum vidiſſet eos de ordinando Sacramento dubitare, dixit ad eos, Sinite me, quod ego bene ordinabo; nec finiam Sacramentum, donec dixero tantum, quantum vobis ſatisfecerit. Et illico conſenſu eorum apprehendit cappam Groſſulani, ipſamque quaſſavit, dicens: Iſtu Groſſulanus, qui aſt ſub iſta cappa, & non de alio dico, eſt Simoniacus de Archiepiſcopatu Mediolani, per munus a manu, per munus a lingua, per munus ab obſequio. Et cum illis videbatur ſufficera, addidit: Et ego, ad fiduciam maleficii aut incantationis vel carminis, non intro hoc judicium.

iterum juratus confirmat ac. ea antiquam,

ignemque luculenter ardentem

22 Facto hoc ſacramento Groſſulanus concorditer equum aſcendit, & ad eccleſiam S. Joannis quæ dicitur ad Conchas venit; Arialdus vero prædictus de Meregnano, inquirens & expectans plenitudinem ignis, Presbyterum tenuit; & tenendo, manum ſuam læſam ab ipſo calore ignis ſenſit; & tamen ad Presbyterum inquit: Presbyter Liprande, vidi mortem tuam in igne: convertere ad Dominum meum Archiepiſcopum, habita ſecuritate vitæ tuæ: alioqui vade & ardeto cum Dei maledictione. Et Presbyter ad illum:

B *confeſtim ingreſſus,*

Satana, retro vade. Illo retrocedante, Presbyter proſtratus a terra ſe levavit; & ſigno Crucis ſibi appoſito, ingens flamma ignis in Meridiem & Septemtrionem ſe divisit, & via apparuit quam Presbyter intravit. Et tranſiens per ipſos carbones igois, eeu arenam calcaret, ſenſit; & dum per ipſam viam tranſibat, flamma poſt ipſum coibat. Et ipſe mihi dixit, & bene intellexi, donec in via hujus ignis fui, hanc orationem Deo protuli: Deus in nomine tuo ſalvum me fac, & in virtute tua libera me: Deus in nomine tuo ſalvum me fac, & in virtute tua libera me: Deus in nomine tuo ſalvum me fac, & in virtute tua libera me. Et dum tertio profetret hoc verbum, Fac; ſe extra ignem vidit; nec in ſe, nec in ſuis Sacerdotalibus veſtibus linais ac farieis, quibus erat indutus, ſive in cilicio, læſionem ullam ſenſit. Tunc populus plene, quaſi ex uno ore, laudem Deo & huic Presbytaro, extra & infra civitatem, conculit: Groſſulanus vero intrepidus Sedem Archiepiſcopatus deſeruit

ab eodem illæſus egredi-

C & civitatem: quia aperto communi civitatis om juratum erat, quod nautri eorum, nec alicui de parte illorum, pro hac actiona malum fieret, niſi quod Dominus ſibi faceret. *Hactenus Puricellus pag. 399 & ſeqq.*

§. II. *Reliqua Liprandi vita & mors miraculis illuſtrata.*

vacillante circa judicium plebi

23 *Tam luculentum miraculum non habuit continuo omnem, qui ſpectabatur effectum*: ſed quia præſantia Epiſcoporum Suffraganeorum huic legi & triumpho favorem integre non præbuit; & quia ignis manum Presbyteri, in projiciando aquam & ineconſum ſuper ignem, læſit? & quia pes equi Joannis de Rode nudum Presbyteri pedem, da igne exeuntis, dure calcavit; turba, triſtis da caſu & ruina Groſſulani, in Presbyterum & ejus legem poſt pauca ſcandalizavit, & ſcandalizando, hortatu quorumdam Sacerdotum, prælia & homicidia multa commiſit. Interea Groſſulanus Dominum Papam Paſchalem gratum ſibi invenit. Landulphus vero de Vareglate, *unus de ſupradictis Electis, ſed rejectis propter abſentiam*, redians a Hieroſolymis Romam pervenit; atque de Groſſulano jam inde regreſſo didicit (*uti legere eſt in Monumentis Ambroſianis pag. 396*) non ſolum quod actum fuerat Mediolani propter concertationem Presbytari & Groſſulani; ſed & quam ſolenniter Romanus Pontifex poſt alia facta Groſſulanum ſuſceperat.....Sed tamen Landulfus ille de Vareglate veniens Mediolanum, non Presbyterum nec ejus legem directe contempſit; ſed Clero & Populo Mediolanenſi promittens daponere Groſſulanum ab omni eccleſiaſtico Officio, juxta Canonum rationem, inquit: Cur da lege Presbyteri Liprandi & Groſſulani contenditis, & prælia & homicidia in vobis facitis? Et vobis certiſſima dico, & per Joannam Vicomercatenſem Groſſulano mando, quod ego apud Domnum Papam Paſchalem, ejuſque Curiam vel Synodum, certis cum rationibus & juſtis & ſanctis Canonibus comprobabo illum non poſſe ſubſiſtere in numero Epiſcoporum vel Presbyterorum, aut etiam in aliquo ordine Clericorum. Clerus vero & Populus huic authentico, & ſecundum quamdam novitatem Canoniee S. Nazarii Præpoſito, & majoris eccleſiæ Mediolanenſi Ordinario credulus, una Cum Groſſulano ad Romanam Syoodum pervenire ſtudie. Unde rigidus & ſapiens Capitaneus Mediolanenſium Amizo de Landriano, ait; Vos ludriam (*id eſt lutram, amphibium animal*) in aqua nagare (*ſen mergere*) vultis, *id eſt, fruſtra laboratis.*

D EX VARIIS D. P.

Præpoſitus Landulfus,

peſtivenus Romam ire;

E

24 Sed Groſſulanus, ad pedes Apoſtolici provolutus, ſibi & ſuis iterum refugium ſuſcepit. Presbyter vero Liprandus, cum jam ſenex aſſet, & duo anni poſt lagem ab ipſo factam tranſiſſent, *adeoque anno* MCIII, provocatus & quaſi compulſus Romam ad Synodum venit; in qua prædictus Landulfus de Varaglate, qui poſt ipſam Synodum fuit Aſtenſis Epiſcopus, *prece fortaſſe vel pretio in favorem rei corruptus*, neque ante Papam vel ejus Curiam ſeu Synodum adverſus Groſſulanum verbum ullum ignominioſum protulit; *contra quam Mediolani promiſerat*: ſed Presbyter Liprandus cauſam, quam adverſus Groſſulanum habuit, pare notificavit; & Apoſtolicus non legem, per ipſum Presbyterum datam, & ſacramento & igne notatam, laudavit; ſad gratiam & officium Presbyteratus in illo firmavit, & dixit: Si hic Presbyter juraret & duodecim Sacerdotes cum illo jurejurando affirmarent, quod Groſſulanus coegit ipſum Presbyterum ire per ignem, ſuſtineret Groſſulanus depoſitionem: atque ſuper hoc ſpatium conſulendi per unam noctem dedit. Nocta autem illa tranſacta, Apoſtolicus coram Synodo a Groſſulano ſuſcepit ſacramentum; in quo ſacramento Groſſulanus ſic aiet: Ego Groſſulanus gratia Dei Archiepiſcopus, non coegi dictum Liprandum Presbyterum ire ad ignem. Tunc & Ardericus, Laudenſis Epiſcopus, jurejurando firmavit id ipſum; Azoni vero Aquenſi Epiſcopo, proferenti id ipſum jurare ex parte Groſſulani, ab Apoſtolico fuit condonatum. Groſſulanus itaque acceſſit ut acciperet gratiam reſtitutionis: & cum ad accipiendam reſtitutionem accederet, Gabata & Paſtoralis virga, quam idem Groſſulanus ſua tenebat manu, coram Synodo ad terram coecuit: quod ſignum, quam pluribus fuit indicium, quod ſacramentum ejus fuit ſacramentum mortis. Vetumtamen nec Papa, nec ejus Synodus ad hoc tunc reſpexit ſad ipſum Groſſulanum Azoni Aquenſi & Arderico Laudenſi, atqua Jordano de Clivi, & ceteris Mediolanenſibus tam Clericis quam Laicis, verum etiam Epi-

ubi anno 1103 cauſam agit Liprandus;

ſed Landulfo tacente, proferenti Groſſulano

F

dignitas ſua confirmatur,

EX VARIIS

A scopis ejusdem Ecclesiæ Suffraganeis, volentibus eum habere in Archiepiscopum, licet otiose, restituit.

D. P. *aquo re Liprando fecerdotium fuum:*

15 Presbyter ille Landulfus, licet occasione hujus restitutionis foret suspectus Grossulano restituto & restitutum suscipientibus; tamen in ecclesia S. Pauli sueque domo, suis sacerdos idonens in suo officio per septem annos post ipsam restitutionem *esque post annum* MCXV. Cum *autem sic* alter alterum suspectum haberet, contigit quod Heribertus de Bruzano, vade aggravatus febribus, venit ad dictum Presbyterum, supplicando ut adversus infirmitatem daret sibi remedium. Ministri vero Presbyteri ministraverunt cibum & lectum convenientem illi ægrotanti, donec Dominus virtutum, per impositionem mennum ejus Presbyteri, præbuit salutiferum remedium ægrotanti. Unde Grossulanus stimulatus, ait ad Presbyterum: Quia participasti Heriberto, meo excommunicato; præcipio tibi ut Missem non cantes, quousque pœnitentiam inde susceperis, mihique satisfeceris. Et Presbyter ad illum: Quod feci in Heriberto, bonum fuit, & a Deo venit; atque de bono & Dei opera non novi pœnitere. Et si non habes super me potestatem, tamen propter scandalum vitandum, tibi obtemperabo.

qui ob fe matum egrum, hiſſem Groſſulano;

ob hoc fo pottus ſuſpendi a Miſſa;

& in Valtellinam fecedit anno 1118,

6 *Porro* Grossulanus, gratia Guilielmi Abbetis S. Ambrosii, & Andreæ Mediolanensis Primicerii, & aliorum multorum prudentum tem Clericorum quam Laicorum, nec sedem, nec aliquam munitionem Archiepiscopatus, post legem primam a Presbytero factam, sive restitutionem a Synodo celebratam, hebuit. Mens vero sæpe dictus avunculus, infra unius anni & dimidii spatium, homines, qui non pro amore divinæ legis & ecclesiasticæ disciplinæ litigabant, dimisit, & eorum civitatem exivit, atque Veltellinam vallem, e Mediolano ultra septuagintа milliaria distantem, habitavit. *Quid autem hinc post aliquantum tempus reverſanti acciderit pag.* 417 *ſic narrat apud Puricellum Landulfus.* Assumpto equo Aoselmi *fratris* & meo, una eum *dicto* fratre meo ad ipsum meum patronum festinavi. Et cum processissem viginti quinque milliariis, mihi Angelus occurrit dicens: Presbyter Liprandus rediens e Valtellina, infirmus jacet ad monasterium de Clivate. Citius igitur quam sperassem, inveni illum in lecto sedentem & luc comedentem. Qui cum me vidit, ambas levavit manus, & gratias Deo dixit. Arialdus vero illius monasterii Abbas, postquem audivit me advenisse, consolationemque ipsi ægroto dedisse; me meumque fratrem extra cameram vocavit; & per plura verba se trepidare fidelitatem, quam juraverat Grossulano, nobis notavit: atque nescientibus Monachis, nos admonuit, ut ipsum deportaremus ægrotum a monasterio, saltem duobus milliaribus.

unde rediens anno 1118 *in mon. Clivate decumbit ægr,*

hinc vero egredi rogatur a mirabiliſo Abbate,

17 Infirmus autem ut sensit, me meumque fratrem solicitasi super sua infirmitate & portatione ait: Nolite turbari: quia per gratiam Dei nunc mihi multo est melius; & in crastino, Deo annuente, in civitatem iter habebimus. Et mane facto ocrudatas quasdam suas vestes induit & cibum sumpsit, & quasi sanus factus super mulam sedit. Puer quoque ejus, habens suum asinum operatum pellibus, licet de solito bis aut ter in die torqueretur caduco morbo, tamen Presbytero sedente super mulam, puer idem venit nobiscum in una die usque ad S. Demianum de Barzia, absque ullo illius infirmitatis impedimento. Ibi gratia Dei & beatissimi Ambrosii, cujus locus iste cella est, bene recepti pernoctavimus; & alteram diem dimidiavimus; & ante solis occasum ecclesiam S. Pauli domumque nostram intravimus, atque familiam, quæ ibi aderat nostram, lætam fecimus. *Bellum tunc contra Laudenſes Mediolanenſibus erat; de qua agens Landulfus apud Puricellum in Monumentis pag.* 528, Innumera mala quæ operata sunt per quatuor annos in ipsa guerre non enumero, inquit, sed mortem Anselmi germeni mei, & aliorum multorum propinquorum meorum ac civium, per illam guerram manifestatam lugeo; nec emptum iter penitus defero. Quia dum civitas illa Laudensis adhuc staret, & resisteret Mediolanensibus, constitos eam destruere; Grossulanus a Mediolano exulabat: & Landensis ille Ardericus suam civitatem perraro intrabat, sed Mediolanum frequeorabat: Presbyter vero Liprandus, in sua domo suaque ecclesia [vicina] S. Pauli ecclesiæ, consolationem Regni & Ecclesiæ expectabat.

cumlanto tunc indo Groſſulano

18 *Nec frustra expectavit: anno siquidem* MCXII *Octobri mense occasione sic excrescentium per continuam pluviam fluminum*, quod non solum villas, sed & ipsam civitatem mirum in modum perturbarent; *& quidam dicerent*, discordiam de Grossulano esse malitiam altero diluvio dignam; *ad eam finiendam electi octodecim viri, omnes sic juraverunt.* Usque ad istas Kalendas proximi Januarii concorditer habimus justam & rectam sententiam secundum Canones, de discordia Grostulani si possit esse Archiepiscopus Mediolani, sive non; & si non potest esse, de alia persona faciemus concorditer Catholicam electionem in eodem die: *eamque* sententiam tenere *similiter juraverunt, qui fuerunt ab eis nominatim ad hoc petiti, Sacerdotes, Milites.* Sed cum in ultimo die Decembris, *inquit Landulfus in Monum. p.* 541; Ardericus ille *vellitus a Grossulano, Hierosolymam profecta, in civitate Vicarius*, & septemdecim alii efficar in concordia eligendi Jordanum; ego jussu Andreæ, Primicerii Presbyterorum Decumanorum & Clericorum Mediolanensium, ad eos veni; & ut ipse Primicerius mihi præcepit, eis dixi, quod mala consiliati erent. Vernmamen ipsi consilium non mutaverunt; sed mane facto, videlicet Kalendis Januarii *anni* MCXII, *ut porro legitur apud Puricellum ex Landulfo in Vita Herlembaldi pag.* 412, Ardericus idem cum Vicedomino & ceteris sibi conjuratis...pulpitum ascendit; & facto silentio in populo, coram illa maxima multitudine loquens, dixit: Nos, salve reverentia Papæ, secundum auctoritatem & justitiam Canonum, dicimus, quod Grossulanus non potest esse Archiepiscopus Mediolani. Isto dicto & confirmato, illico Presbyterum Jordanum de Clivi elegit in Archiepiscopum.

frustra abnitentibus Canonicis, monuerunt,

Groſſulanum abdicant & Jordanum eligunt;

19 Hoc cum Presbyter Liprandus audivit, ægrotus e lecto surrexit; & in altera die illi Electo pisceum obtulit, dicens: Gratias Deo, quod nunc mihi testimonium perhibetis. Sed bi quitte elegerunt in Archiepiscopum, male fecerunt, & Deus illis misereatur: quia tu posses esse unus bonus Presbyter de clausiro, nunc autem masculus esto. Cum autem electus ille, nec aliquis ex tot circumstantibus, ipsi Presbytero respondisset; Presbyter ipse propinquius accessit, & osculatus Jordanum, sirut unum de ceteris Sacerdotibus, reliquit. *Februario deinde mense, Jordanus a Suffraganeis Landulfo dſcuſs, Arialdo Januenſi & Mamardo Taurinenſi conſecratus fuit*: nti-

qui ſe jungit Liprandi.

que

A *& illi ap probante Papa ordinatur,*

que assentiente Paschale *Papa, & tandem in* Grossulani *depositionem consentiente per sententiam, qua* prohibuit Grossulanum Mediolanensem Ecclesiam inquietare, & ad Episcopatum *Saonensem, cujus olim sumpserat possessionem*, dixit eum redire: *addita ratione, quod eum* translationes Episcoporum duobus fieri modis *possint, appareret manifeste Grossulani* translationis utilitatem quæ videbatur, in animarum & corporum damna conversam. *Peracta igitur consecratione Jordanni*, Mamardus Taurinensis illico Romam adivit, & Stolam petiit: & rediens inde Stolam & chartam, continentem sacramentum quod Papa poscebat a Jordano, attulit; alioqui Stolam dari Jordano Papa prohibuit, sicut idem Mamardus notavit. At Jordanus, per sex menses jejunus fuit, & Stolam non habuit.

Grossolano ad suam Saonensem Sedem remisso.

Tunc Liprandus,

ao *Tunc, ut refertur pag.* 145, Presbyter Liptaodus, in summa sua senectute positus, *inquit ejus nepos Landulfus*, mihi ait: Video te aliquantulum super me erubescere, propter ea quæ adversum Grossulanum dixi & feci. Sed ut minus idem erubescas, vero dico tibi, quod ego illam causam reservo soli Deo omnipotenti: & dum supereſt spes, multum desidero hujus mundi vitam meam finire in manibus eorum, quorum protectione corpus & animus, præstante divina gratia, protegatur a manibus eorum, qui protegendo Grossulanum, voluntatem Dei occulture voluerunt & volunt. De ecclesia autem ista Mediolanensi, in qua consulis mihi manere & vitam finire, dico, quod illa est mihi, cupienti Hierosolymam adire, ceu navis, sine nauta & remige in porta putrescens: quodsi vixeris secundum ætatem tuam, eam talem experieris. Hujus mei magistri consilium sequens, cum vellem prorsus dimittere Jordani administrationem delatus est ipse Presbyter ad Pontidii monasterium, me nescience. *Est illud, teste Puricello pag.* 419, *tenus Adduam fluvium, S. Jacobo nuncupatum, cujus solius nomine notatur in mappis ad* 30 m. p. *Mediolano. Fundator ejus Albertus anno* MXCV *obierat, adeoque recens ibi adhuc disciplina erat.* Presbytero autem Liprando posito in Pontidii monasterio, fama de Grossulano, redeunte a Hierosolymis, aures Jordani & Ordinariorum ejus implevit; & Mamardus Taurinensis Episcopus iterum Mediolanum venit; atque Stolam, quam in præcedenti Junio (*ita legendum, non autem ut habet Ms. res ipsa loquitur*) sine sacramento Jordano dare noluit, neque dedit; nunc, videlicet in festo S. Nicolai, quando Presbyter Liprandus Pontidium intravit, super altare S. Amb-

B

e' eleſa ſtiteam ſoſſatio nem pertæſus a

defertur ad Pontidienſe monaſterium,

ubi, Jordano interim Pallium accipiente,

C

rosii posuit: & Jordanus, osculans eam de ipso alturi sumpsit: quæ positio & assumptio, absentibus Ordinariis & Primiceriis, facta fuit.

D

A. ANDR. DISCIP.

21 Presbyter *autem* Liprandus, in *ipso* monasterio, eorum Monachis & Fratribus, a festo S. Nicolai usque ad festum Epiphaniæ Domini, *anno* MCXIII, splendide, *id est, cum magna ædificatione* vixit: atque in ejusdem festivitatis nocte, quando spiritum emisit, magnus & suavis splendor domum in qua jacebat, admirantibus circumstantibus, illustravit: & sic ipse prædixerat Fratribus. In illa hora, quando corpus ejus efferebatur ad sepulcrum, solis splendor aerem illuminavit, & nubes cum nive cessavit. Ipso quoque Presbytero existente in vita, eum Grossulanos & ceteri Grossulanistæ calumniabantur eum & suam legem; nobilis Miles Placentinus de faucibus mortis, ad laudem ejus ereptus est. Quia, cum Miles ille esset quasi in somno, sensit hunc Presbyterum palpare guttur suum, & statim evomuit os piscis, quod suffocabat eum. Eodem etiam tempore cum domus cujusdam affinis & sibi attingentis, ardetet; repente imber fuit, & paleam & domum ipsius Presbyteri integre servavit. Quod si currerem per singula quæ fecit, ad laudem ejus, deficeret spiritus meus ..... Sed Deus, qui per omnia sæcula vivit & regnat, nunc & semper, animæ ejus benedicat. Amen.

moritur anno 1113 6 *Januarii*

in vita & morte miraculis clarus,

E

22 *Hactenus Landulfus* Liprandi Presbyteri *ex sorore nepos, a Puricello transcriptus, partim in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ, partim ac præcipue in lib.* 4. *de SS. Arialde & Herlembaldo, quorum librorum citavi paginas, quoniam ipse auctor hactenus ineditus manet, atque ac historiæ Senioris Landulfi & Arnulfi, a Puricello promissæ quidem & luci paratæ, sed nunquam editæ, quod equidem sciam. Ceterum nec ipse nec alius quisquam meminit ullius cultus* Liptaodo *ut Beato post mortem impensi; sed neque superesse videtur in ecclesia Pontidiensi intra vel juxta quam sepultum opinari licet, monumentum defuncti ullum: quando nihil hujusmodi adduxit Puricellus, omnia huc spectantia studiosissime scrutatus. Mihi eamen ad diem præcedentem, ubi actum de S. Davide Solitario Thessalonicensi, Paphum verosimiliter translato, conjectura venit, illinc Pontidio translatum etiam corpus aut ossa quædam Liprandi Presbyteri: siquidem inter Reliquias, istic repertas apud sepulcrum Regis Liutprandi, anno* M. DIV *die* XXIV *Julii; præter* ossa & cineres ipsius S. David, *censetur etiam aliqua* S. Thomæ Martyris & S. Liprandi, *nec facile est alium hujus nomini invenire, cui potuerit datus fuisse titulus* Sanctl.

nullum tamen cultum nactus,

ais forte Papia, ubi anno 1564 *inventa ipſa S. Liprandi.*

F

DE SANCTO LADISLAO,

HUNGARIÆ REGE,

VARADINI IN TRANSILVANIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus cultu, Actisque & Reliquiis sacri corporis non impune violatis. D.P.

AN. MX. CVI. *Sanctus in civitate ab se fundata sepelitur*

VAradinum, *mutissimam hodiedum civitatem, idem qui vivus fundavit* S. Ladislaus *Rex, circa annum* MLXXXIII *etiam sepulcro miraculisque nobilitavit, mortuus anno* MXCVI. *Huic licet dies ultimus fuerit penultimus Junii teste Bonfinio aliisque, annua tamen ventratio obtigit* XXVI *Junii Tomus V.*

AUCT. D. P. *elevatur* 1192 *hac die*.

citer tempore, certe non diu poſt annum MCC, *ſcripta etiam Vita eſt, quam ex Corſendonkano Canonicorum Regularium in Brabantia Mſ. miſit Bollando noſtro D. Joannes Heybergius, iſtius cœnobii Procurator, jam antea habeat a P. Joanne Gamacheo exemplum aliud, ſed prorſus ſimillimum, ex Legenda Sanctorum Patronorum Hungariæ, impreſſa Cracoviæ anno* MDXI. *Hanc inde damus. de corpore autem ſacro monemus, ipſum iſtic inviolatum manſiſſe, quod Belæ Regis* IV *anno* V, *Chriſti circiter* MCCXL,

in eodem anno 1240 *Tartari in Hungariam irrumpentes, urbem expugnarunt, diripuerunt, incenderunt, ſolis eis ſalvis qui in arcem refugerunt: hanc vero, diſſimulato receſſu, cujus jam urbem reſtaurari cœptam a reſidui tinium intellexerunt, fraudulenter regreſſi ſimili violentia occupavere, totamque una cum prægrandi & munitiſſima baſilica, ad quam debiliter ſexus ætatſque confugerant exuſſerunt, ad interneciouem omnium communem ſævientes, ſicut late deſcribit Antonius Bonfinius Rerum Hungaricarum Dec. 2. lib. 8.*

anno 1285 *vaſtata*. B

2 *An. dein* MCCLXXXV *repetiſſe Hungariam ſuperiorem Tartari leguntur, & veſtauratos paulo ante pagos iterum deſolaſſe, omnia ferro flammaque vaſtantes uſque Peſtum; nulla facta Varadini apud Bonfinium mentione ſpeciali, quod credibile eſt ſuis adhuc ruinis involutum jaciſſe. Inter hæc tamen, utcumque ſalvum manſiſſe videtur S. Ladislai monumentum: ſupra quod novum tandem aſſurrexit templum: laudatur enim a Bonfinio, ſub finem lib 1,*

novo honoratur baſilica.

Varadienſis Baſilica, ubi divi Ladislai Regis corpus quieſcit, ſpectaturque ex ære equeſtris illius ſtatua. *Tunc credideram compoſitam propetam de ſancto Rege Miſſam, quæ poſt ſimilem de S. Stephano itidem Rege, habetur in Miſſali Vetivo regni Sueciæ, ante annos circiter ducentos quinquaginta excuſo, ſub communi quidem aliis Confeſſoribus introitu: ſed cum Lectione ex lib. Eccleſiaſtici cap. 47, ubi ſanctus Rex David inſignibus hiſce laudatus eloglit.* Dedit Dominus confeſſionem Sancto & excelſo in verbo gloriæ. De omni corde ſuo lauduvit Dominum, & dilexit Deum, qui fecit illum, & dedit illi contra inimicos potentiam: & ſtare fecit cantores contra altare, & in ſe eorum dulces fecit modos: & dedit in celebrationibus decus, & ornavit tempora uſque ad conſummationem vitæ, ut laudarent nomen ſanctum Domini, & magnificarent mane Deo ſanctificatem. Dominus purgavit peccata ejus, & exaltavit in æternum cornu ejus; & dedit illi teſtamentum regni & ſedem gloriæ in Iſrael. *Quam apte hæc omnia cadant in ſanctum Regem zelantiſſimum divini cultus, per pias fundationes promovendi, res ipſa loquitur, nec minus convenit*

C *Evangelium ſumptum ex cap.* XII *Lucæ, exordio tali.* Nemo accendit lucernam & ponit eam ſub modio ſed ſuper candelabrum ut lucent omnibus qui in domo ſunt: *quemadmodum Hungariæ regno toti præluxit Ladislaus Chriſtianarum virtutum exemplis.*

3 *Lubet etiam hic annotare tres proprias Miſſæ iſti orationes, ſicut in dicto Miſſali leguntur hoc ordine* 1. Deus qui B. Ladislaum, Regem piumque Confeſſorem tuum gloria immortalitatis ſublimaſti; præſta quæſumus, ut ejus ſuffragantibus meritis, & ab omnibus mala ſimus adverſis, & gaudiis perfruamur æternis. 11. Sacrificium, Domine, quod tuæ Majeſtati offerimus, quæſumus, ut B. Ladislai, Regis & Confeſſoris tui intercedente, ad noſtrorum remedium tranſeat animarum. 111. Sumptis muneribus tuis ab omnibus nos quæſumus, Domine, peccatis, intercedente B. Ladislao Rege & Confeſſore tuo, abſolve; ut percepta venia peccatorum, liberis tibi mentibus ſervire mereamur. *Utinam Sueciæ* D *regnum, ex cujus vetuſta religione Miſſa iſta ad uſum Hungarorum hic reſtituitur, eadem denuo ſacræ apud ſe reſtaret, hæreſi ſchiſmateque obſcurata; & qui Hungariæ regno tantum bonum ſub Rege Joſepho gratulamur receptum, ejuſdem quoque religioſo ſtudio videamur regnis Septemtrionalibus redditum.*

4 *Ad hunc modum cœpit aliarum quoque gentium Faſtis non nullis (ut de Hungaricis taceam, quorum particularis notitia ad me non pervenit) inſcribi venerabile Ladislai nomen; unde illud Bellinus de Padua in Martyrologio, ſecundum morem Romanæ Curiæ excuſo Venetiis ſub nota anni* MCCCCXCVIII', *ſic poſuit:* In Hungaria, civitate Varadienſi, S. Ladislai Regis & Confeſſoris, qui clariſſimis miraculis uſque in hodiernum diem coruſcat, *quæ verba etiam in Romano nunc leguntur; brevius Carthuſiani Colonienſes atque Molanus, ex antiquioribus utique manuſcriptis, ex quibus etiam Mſ Florarium ſic habet:* In Hungaria S. Ladislai Regis & Confeſſoris Depoſitio, anno ſalutis MXCV. *Ea etiam anno illum obiiſſe ſcribit Abraham Bakſchay, in Chronologia Regum Hungariæ uſque ad annum* MDLXVII *perducta, ubi ſic paucis ejus geſta perſtrinxit:* Hic Dalmatię & Croatię regna Hungarorum E Regum jnnxit imperio. Geſſit multa bella contra Tartaros & alios adverſarios, gemina regni. Deceſſit abſque liberis VI Kal. Auguſti *imo* Julii ſepultus honorificentiſſimis exequiis in eccleſia Varadienſi, ab eo extructa: *ubi etiam anno* MCCCCXXXIII *ſepulturæ traditum dicit Sigiſmundum Imperatorem, eumdemque Hungariæ & Bohemiæ Regem.*

& eo hinc facilis inſcriptus eſt.

5 *Sed omnium luculentiſſime ſancti Regis hiſtoriam deſcripſit, ſupralaudatus Antonius Bonfinius, Aſculi in Piceno natus, qui Græce ac Latine ſcientiſſimus, cum Andreæ Corvino, Hungariæ Regi, literarum ac litteratorum amantiſſimo, ſe junxiſſet ejus hortatu Res Hungaricas ſcribendas ſuſcepit, diviſaſque in Decades quinque, perduxit ad annum uſque* MCCCCXCV. *Decadis autem* 4 *lib. 10 ac* 3 *de Ladislao ejuſque fratre majore atque in regno deceſſore Geiza, multa locutus, utrumque ſucceſſive Regem ac præcipue* Ladislaum *exhibet lib.* 4 *Igitur ex hoc tam laudato Hiſtorico, & antiquiores Hungarorum ſcriptores diligenter ſcrutato, placet excerpere prolixiora ſancti Regis Acta. Joannis Pauli Maſini in ſua Bononia perluſtrata ad hunc diem extat* Reliquias S. Ladislai *aliquas haberi in eccleſia S. Stephani &* Metropolitana *S. Petri; in eccleſia autem S. Jacobi Mandibulam integrum; ſed latentibus tranſlationis donationiſve inſtrumentis difficile eſt divinare, utrum occaſione invaleſcentium per Hungariam hæreſeon, an aliqua ex prioribus ſæculis allata Bononiam Reliquiæ ſint. Quia tamen Maſinius operis ſui primam editionem vulgavit anno* MDCL, *adeoque decennio prius quam urbs a Turcis capereture; hoc ſaltem ſcimus, ante poſtremum illam calamitatem, communicatas Bononienſibus, & aliis foetaſie locis pluribus ſanctiCorporis particulas eſſe.*

Poſt antiquum Vitam datur prolixior ex Bonfinio.

Mandibula Bononiæ oſſa dicitur.

F

6 *Hactenus ſcripſeram, & quas indicavi Vitas paraveram prælo ſub annum* MDCXCI; *poſtquam vitiis in Hungaria rebellibus, & Tranſilvania ad Cæſaris clientelam reducta, ſperare cepi per noſtros iſtis in partibus Miſſionarios, reſciri aliquid poſſe; nec fruſtra. Siquidem ab illuſtri viro D. Gabriele Kapi, rerum patriarum ſcrutatore curioſo, interrogato, num quid de corpore ſancti Regis noſſet, reſponſum hoc elicuerunt, datum* XVI *Octobris* MDCXCI. *Fateor quidem me Varadini numquam fuiſſe, nec oculis meis viſa referre poſſe: ſed tamen eſſe a quadraginta annis verſatus in Tranſilvania (cujus finibus Varadinum includitur) ac etiam frequentes*

Ob arcam ſacri corporis a Georgio Rakotzio ſpoliatam

A quentes ibidem habitationem continuans, ſæpe ſæpius inquiſivi & ſciſcitatus ſum ea homiuibus, qui & oculis ſuis viderunt & plenam uoticiam habent, quomodo proceſſum ſit eum ſacro corpore ſancti Regis Ladislai. Ab his accepi, quod ſenior Georgius Rakoczi, auri argentique cupidiſſimus, poſtquam Princeps Tranſilvaniæ factus, intelleniſſet Varadini eſſe ſepulturam ſancti Regis, juſſit cryptam ejuſdem aperiri; tumbamque argenteam & coronam Sancto conſepultam abſtulit, corpus vero ligneæ iuclusum arcæ eidem loco cryptæque reſtituit. *Fuit* Georgius Senior, *filius Sigiſmundi, ante Gaborem Bethlen Principis Tranſilvaniæ, ejuſdem Gaboris ſucceſſor electus anno* MDCXXXI; *& anno* MDCXLVIII *mortuus, cognominem filium* Georgium Juniorem *habuit ſucceſſorem. Quomodo autem ſacrilega illa patris cupiditas, in ejus auctore poſteris fuerit vindicata, ita narrat pealaudatus Gabriel.*

poſt annum 1631

nec ipſo nec ſocium alicujus

7 A quo tempore ſacti hujus notitiam accepi, perpetua animi ſeſlenione obſervavi, quod ex familia illa ne unicus quidem fuerit, cujus corpus poſt mortem in crypta quieſcere permiſſum ſit. Nam ante quadragiuta & quod excedit annos, dum idem Georgius Rakoczi bellum contra Cæſarem moviſſet, eique cum Cæſarea, Germanicis atque Hungaricis copiis obviam progreſſus regni Hungariæ Palatinus Nicolaus Eſterhazi optimæ memoriæ, ipſum circa caſtrum Exaraues præſtolaretur, miles ejus iuvadens eccleſias Szevenſienſem & Vadaſzienſem (quæ caſtra familiæ Rakocziauæ erant) totius familiæ ſepulcra evertit, & forte etiam ibidem humata corpora in cineres redegit. Ipſe vero Georgius paulo poſt mortuus, & poſt ipſum filius Sigiſmundus anno MDCLI; ante ipſum vero juuior filius Nicolaus ſepulti erant Albæ Juliæ: quam cum ante triginta duos annos Turcicus atque Tartaricus excreitus occupaſſet, arcem zauſſit, cryptas iu templo S. Michaelis evertit, Georgii ac Sigiſmundi Rakocziorum tumbas in fruſta comminuit, corpora eorum sogo impoſita in eiueres redegit: Nicolai etiam corpus, quod in crypta alterius Tranſilvaniæ Principis (Stephani Boſcay vel Bethlemi Gaboris ibidem ſepultorum) repoſitum erat, iude eatulit & pariter flammis conſeeravit, aliorum Principum cryptis inviolatis permanentibus.

permiſſus eſt in tumultu requieſcere

ſed vel diſſipati combuſtique

8 Ejuſdem Georgii Rakoczii filius, itidem Georgius, ex vulnere obiit Varadini; & pro ſecurioti inhumatione corpus ejus trauslatum eſt Patakinum: ubi manſit quidem intactum ab boſtibus; ſed poſtquam Cæſareus miles arcem Patakieuſem occupavit, pro ea mnuieuda conducera viſum ſuit, ſi ad ejus iagreſſum porta aperiretur per mediam eccleſism, & hac occaſione moveri loco corpus debuit. Poſtquam Varadinum Turcis ceſſit, Ladislaus Rakoczi (*an ſenioris Georgii ex filio Sigiſmundo nepos?*) Ex improviſo illud recuperare tentans, ibidem occiſus ſuit, neque adhuc ſciri poteſt quid ejus corpore factum ſit. Georgii Rakoczii Junioris filius Franciſcus, In arce Zbero mortuus, una cum filiolo prius defuncto, ibidem ſepultus fuerat: ſed & illi locum mutare debuerunt: nam ſimul levati Zboravia, Caſſovism deinde vecti ſunt ad eccleſiam Societatis Jeſu, ubi etiam immunis nou manſit Franciſcus iſte. Nam, ut fama ferr, Rebelles occupata Caſſovia Collegium poſſidentes, perfregere cryptam, & a defuncti digito pretioſum anulum eatraenant. *Ita in quartam uſque generationem tractit*

vel ſalem loco motti fuerunt

Junii Tomus V.

divina ultio; quæ utinam hic finem habeat, par- D
catque ex eadem familia ſuperſtitis Comitati melio- AUCT.
ris ſpei juveni, duabuſque ſororibus Comitiſſis.

9 *Porro cum* Varadinum, *anno* MDCXCII, *die* XX *Maji, in Cæſaris Leopoldi poteſtatem feliciter conceſſit, caſis* XIX *Turcarum millibus fame laboranti loce ſappellas ferentium; caſtris aderat noſtee Franciſcus Xaverius Mazoll, qui* XXVI *Julii ad P. Matthiam Soutermani talibus invigilare regatum, Viennam ſic ſcripſit.* Aute ſea hebdomadas, dum Varadinum adveuiſſem, prima inret ceteras cura mihi ſuit, iuquirere per memetipſum alioſque in ſancti Regis ſepulcrum, effigiem, aut alia quæcumque ibi relicta monumenta: ſed nec rudera quidem aut veſtigia eccleſiæ reperi; dicitur autem hæc Borzkaionorum tumultuum tempore everſa fuuditus fuiſſe, & ejus loco iaterior arx ſplendidius ædificata.

Urbe anno 1692 recuperata

nihil reliqui inventum

10 *Quatuor poſt menſes, videlicet* XVII *Novembris, de eadem re, poſtquam mollas inveſtigari potuit, non vulde diſſimilia perſcripſit P. Georgius Baadovica, Societatis noſtræ tunc Superios Varaſdini, ita loqueus:* Hoc unum dolendum, quod nec foris, uec intus in arce, ſit ullum templum. B
S. Ladislai ſacram ædem curioſus iuveſtigavi, ſed nec veſtigium illuc reperi, uec ullus vetulorum ſcaum pgeuſium recordatus, ubinam fuerit; putatur, quod Borzkai aun MDCIV, dum uoſtros Patres poſt XX annorum inbabitatinnem euinde expuliſſet, ædem ruinaverit. *An ſub ruinis novæ ac ſplendidius ædificatæ arcis, de qua n.* 9, *latcat fueri Corporis arca ligueæ, ſue fortaſſis tempore aperiet Deus, quando omnibus utriuſque Hungariæ ac victuarum provinciarum locis a Turcica expugnatis face, priſtinum ubique ſplendorem receperit avita religio, & ſolus Dominus agnoſcetur Leopoldus Imperator, quod utinam cito faxit Deus. Interim ſancti Regis Caput aut potius Calvariam, vinculis præditis & avoritiæ ſubductam vidit Joannings noſter, anno* MDCC *menſe ſeptembri, Jaurini in æde Cathedrali in argenteo buſto decore incluſam; redemptam olim, ut aiebant Canonici, ab hæreticis Tranſilvanis: per Epiſcopum loci Reverendiſſ. D. Demetrium Napragium anno* MDCXIX *in illa Sede ſua Epiſcopali mortuum: ipſumque buſtum argenteum illius tempore actum videri poteſt. Fortaſſe hæc pretioſa Reliquia contulit aliquid, quod a pluribus jam annis, curante pientiſſimo Cæſare quem dixi, Leopoldo, Hungaricis regni Patronus electus* Ladislaus, *Viennæ in æde Metropolitana S. Stephani, annua celebretur panegyri, in quibus ſucceſſive habitæ orationes, una tomulo impreſſæ leguntur.* F

VITA

Ex Ms. Corſendonkano & editione Crateviuſ.

1 BEatus Rex Ladislaus, Chriſtianæ fidei cultor eximius, pura mentis devotione Chriſto ſervire ſtuduit. Illuſtratus enim ſancti Spiritus gratia, arridentis ſibi atque blandientis mundi gloriam eſducam teputans & tranſitoriam, eſurivit & ſirivit juſtitiam, ut ad æternam felicius perveuiret patriam. Quamvis euim mundus ſibi florens alluderet, in ejus corde tameu aruerat, eujus ipſe concupiſcentiis crucifixus fuerat, In hoc itaque mortali corpore viveus, jam uon ipſe, ſed iu ipſo Chriſtus, fidem rectam, veram, Catholicam, iu Chriſto fundatam, in cordibus Patriarcharum & Prophetarum radicaram, Apoſtolico præcouio com-

Chriſtianæ virtutibus omnibus

A mendatam, tota mente fideliter amplectendo tenuit. Super hoc fundamentum, gratum omnipotente Deo habitaculum, ſancti Spiritus ſacrarium, ex auro gemmiſque & lapidibus pretioſis, ſecuodum Apoſtolum, ædificavit. Erat enim copioſua in miſericordia, longanimis in patientia; pietate Rex ſerenus, gratiarum donis plenus; cultor juſtitiæ, patronus pudicitiæ, conſolator orphanorum; pius patet pupillorum, ſubventorque miſerorum; & inopum neceſſitatibus, miſericordiæ viſceribus affluent, ſubveniebat.

Ex MS. 2 Cor. 3. 12 miſericordia impedimenis & liberalitate ornatus,

2 *In* naturalibus autem bonis, divinæ miſerationis gratia, ſpeciali eum prærogativæ præeminentia, ſupra communem hominum valorem prætulerat. Enim manu fortis, viſu deſiderabilis; & ſecundum phyſiognomiam, leonis magnas habens extremitates: ſtatura procerus, ceteris hominibus ab humero ſupra præeminens: ita quod exuberantem in ipſo donorum plenitudinem, ipſa quoque corporis ſpecies imperio digna declararet, examinandis judiciis, non tam judicare quam judicari, ſibique magis terribile judicium imminere credebat, quam iis qui ab eo judicabantur. Unde rigorem juſtitiæ, lenitate temperans miſericordiæ, talem ſe erga ſubditos exhibebat, ut potius ab eis amaretur quam timeretur. Regni quippe gubernaculum non ſolum honori ſibi erat, ſed oneri. Non enim ſua, ſed quæ Jeſu Chriſti ſunt, quærebat: propter quod a proprietate rerum & nominum, quaſi mutato nomine, ab omni gente ſua pius Rex vocabatur: jejuniis & orationibus jugiter inſiſtebat, peccata populi plangebat, & in ara cordis ſemetipſum Deo hoſtiam vivam offerebat. Quod ſi nocturnis vigiliis & proliaioribus orationibus ipſum fatigari contigiſſet, non delicatum chorum repetebat, ſed in exedris eccleſiarum paululum pauſabat.

ſpecie eaque Rege digna;

B

æquiſsimique et pietatis ſtudioſiſſimus;

3 Quadam nocte Waradinenſe monaſterium ingreſſus eſt, ut oraret. Factum eſt autem, eum prolixius oraret, quidam cubicularius ejus, qui foris eum ſolus expectabat, præ nimia mora tædio affectus, ſurrexit & introſpixit; viditque Dominum ſuum, glorificato corpore, ſurſum in aere mirabiliter elevatum. Vere beatum virum, quem adhuc in carne conſtitutum carnea moles non premebat, ſed meritorum ſanctitas ad conſortium ſupernum ſublevabat! Poſt hæc latrunculi Biſſenorum, *a confinio Hungarorum* irruperunt, & illinc viros & mulieres captivos abduxerunt: quos ipſe cum exercitu ſuo perſequens, venit in ſolitudinem magnam, nec habebant quod manducarent: Et dum fame pericliaretur exercitus, avulſus eſt ipſe ab eis ſeorſum; & in oratione proſtratus, implorabat miſericordiam Dei, ut qui quondam filios Iſrael manna de cælo pluens paverat, Chriſtianum populum fame perire non ſineret. Cumque ab oratione ſurgens reverteretur, ecce greges cervorum & bubalorum obviavit ei, & eum ipſo ſimul in medium exercitum, depoſita feritate, convenit. Tulit ergo unuſquiſque ex animalibus quantum ſibi ſufficiebat, laudantes & glorificantes Deum in Sancto, per quem miſericordiam talem conſecuti fuerant.

nulla erant conſpicua elevatus a terra;

C

a

fame laboranti exercitui omnigenam precibus ſuppetiat,

4 Cum itaque pius Rex Ladislaus armatus eſſet humilitate, & potens in pietate, præcipuus tamen erat in largitate: omnes enim Eccleſiæ & Monaſteria regalia, ſive ab ipſo, ſive a quocunque alio fundata, eleemoſynis ejus ſunt locupletata: unde merito uſque in hodiernum diem eleemoſynas ejus enarrat omnia Eccleſia Hungarorum. Duos quoque Epiſcopatus ordinavit, & Regia largitate locupletavit: erat enim magnus & munificus ſecundum nomen ſuum glorioſum. Nam ſi etymologiæ nominis ejus alludamus, Ladislaus quaſi laus divinitus data populis dicitur; *b* Laos enim populus interpretatur; Doſis autem, dona vel datum ſive darium; prima vero ſyllaba nomioia ejus; Laus eſt per paragogen. Hieroſolymam ſe iturum voverat, ut ubi ſanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti pro redemptione noſtra fuſus, ipſe ibi ſanguine ſuo contra inimicos Crucis Chriſti dimicaret. Ducet aurem Francorum, Lotharingorum & Alemannorum, qui cum exercitu Domini illuc proſecturi erant, omnes pariter pium Regem Ladislaum, digne dignum ſibi Ducem ac præceptorem præficere concorditer diſpoſuerant.

D

b

loca pio fundatione dives;

bellicoſi exercitus cupidus,

5 Priut autem quam de Francia & Alemannia ceteriſque occidentalibus regionibus exercitus Domini in Hungariam convenirent, pius Rex, urgente neceſſitate, contra Bohemos in expeditionem proſectus eſt: ibique repentina ægritudine correptus, viribus corporis cœpit omnino deſtitui: convocatiſque Regni Principibus indicavit, diſſolutionem ſui corporis imminere. Quo clamor mulritudinis, plangentium, lamentantium, & gementium mortem piiſſimi Regis Ladislai, uſque in cælum extollitur. Sed pius Rex, accepta Euchariſtia corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti, in quem fideliter credidit, & quem tota mente dilexit, feliciter migravit ad Dominum. Planxit autem eum univerſa multitudo Hungarorum, clerus & populus, ſimul in unum dives & pauper, juvenes & virgines, continuo trium annorum ſpatio, ne veſtibus æqualibus, choreas non duxerunt, omne genus muſicorum & delinitiva dulciſona ultra tempus luctus filuerunt.

cogitur contra Bohemos proficiſci;

E

in eaque expeditione pie moritur,

6 Cum autem fideles ſui corpus ipſius Waradinum efferent, præ labore & mœrore defatigati dormierunt. Cumque ſopore gravati plus juſto demorarentur, currus in quo poſitum fuerat corpus ejus, ſine ſubvectione & abſque omni adminiculo cujuslibet animalis, recto itinere Waradinum ducitur. Vigilantes autem, & curtum non invenientes, conſtiſtati cœperunt *per loca* diſcurrere; inveneruntque currum, verſus, Waradinum ultro currentem, & ſanctum corpus in eo poſitum. Videntes itaque miraculum, quod corpus beati Confeſſoris ad locum, quem ipſe præelegerat, divinitus deferretur; Deo gratias agentes, laudaverunt Deum. Cum autem multitudo magna, officium humaniratis exhibendo, ſepulturæ ejus aſſiſteret; quidam de circumſtantibus dicebat corpus fœtere, reliquis omnibus ſuaviſſimam odoris fragrantiam ſentientibus: retortumque eſt illico mentum illius ad dorſum ejus, & reflecti non poterat. Qui ſcipſum divina ultione debilitatum videns, miſerabiliter clamabat; Peccavi in Sanctum Dei: & procidens ante ſepulcrum B. Ladislai miſericordiam ejus imploravit. Avulſa eſt itaque cutis cum carne menti ſui, quæ dorſo ejus inhæſerat: & ipſe quidem ſanctum recuperavit, ſed cicatrix rupræ cutis in mento ejus occalluit.

Varadinum defertur ſepeliendus.

F

In eum blaſphemui graviter punitur;

7 Quidam Miles, neceſſitate urgente, argenteam ſcutellam ſuam, quam patri ſuo pius Rex donaverat, Comiti venalem expoſuit; quam idem Comes, ardore cupiditatis tactus, a ſe

aſi etiam perjurus ad ejus ſepulcrum.

furtim ſublatam eſſe cognovit. Per ſententiam itaque judiciariam dictum eſt, quod eadem ſcutella poneretur ſuper ſepulcrum Ladislai, ut comprobaret Dominus, cujus eorum eam juſte deberet habere, Comes ergo omnium de ſe præſumendo, ſcutellam acceperus ſepulcro appropinquavit: ſtatimque cecidit quaſi mortuus, & vehementer attonitus, nec ſcutellam accipere, neque de terra poterat ſurgere. Pauper vero miles, ad ſepulcrum ſimiliter accedens, quod ſuum erat, Deo gratias agens, accepit.

2 Noſtris quoque temporibus Deus multis mirabilibus ſanctum Confeſſorem ſuum Ladiſlaum glorificavit. Nam anno Domini milleſimo centeſimo octogeſimo ſecundo, ſanctum corpus e ejus canonizatum eſt. Tunc itaque ex cauſis ſuperioribus lege naturæ mutata, privationem ordine regreſſibili ſequi cœpit habitus. Plures enim cæci, per meritа beati Regis Ladislai, ſunt illuminati; cecideruntque ab eorum oculis tamquam ſquammæ albuginis ſcedulæ; quas etiam viri religioſi viderunt, qui etiam veritati teſtimonium perhibuerunt. Multi quoque relaxatis linguæ vinculis, faeoltatem recte loquendi ceperunt. Claudi, paralytici, variiſque languoribus diuturno tempore mutati, ad ſepulcrum ejus venientes, implorato ejus adjutorio, ſanati ſunt. Singuli quoque piiſſimum Confeſſorem pro ſuis neceſſitatibus invocantes, optata beneficia perceperunt.

c *Canonizatus anno 1192.*

claret miraculis.

B

& ſtella ſupra locum apparuit.

3 In ipſa etiam hora Canonizationis, quidam puer, cui loco manuum & pedum, tumida carnis maſſa, oſſibus penitus eatens, fluitabat; meritis ejuſdem Sancti, oſſibus increſcentibus, perfectam manuum & pedum ſanitatem ſuſcepit. Eadem etiam hora diei quaſi ſexta ruttilans ſtella præclari ſplendoris ſtetit ſupra in directo Monaſterii, ubi ſanctum corpus poſitum fuerat. Hoc autem maxima multitudo contra Monaſterium congregatorum, per ſpatium duarum fere horarum, perſpicue videntes; quidam, ad ſolennitatem ejus veniens, in via mundanus eſt.

d *Anno 1200 curatus contrahit.*

10 Poſt hæc autem; anno milleſimo ducenteſimo, quarto Kal. Junii, ipſo die d Pentecoſtes, Canonicis orantibus & primæ Horæ Officium celebrantibus, quædam mulier, cujus manus & brachia pectori ſuo cooperta fuerant,

C ad ſepulcrum B. Ladislai ſanata eſt. Sed & in aliis multis partibus late patentis Hungariæ, & circumadjacentibus regionibus, plurima miracula & copioſa beneficia fidelibus, ejus patrocinia implorantibus, exhibita ſunt: quæ non ſunt ſcripta in hoc libro, ne tædioſa prolixitas legentibus faſtidium ingereret. Hæc autem ſcripta ſunt, ut audientes & legentes, per interceſſionem piiſſimi Ladislai, ſic tranſeant per bona temporalia, quod & æterna conſequantur gaudia; præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Deo Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNOTATA D.P.

a *Ita etiam impreſſum eſt;* Beſſenos *tamen mallem ſcribere, vix enim dubito quin nomen a* Beſſis *Thraciæ populis deductum ſit in eam regionem, quam, hodiedum* Beſſarabiam *dictam, Danubius dividit a Bulgaria, quamque ſub Turcarum dominio poſſident Tartari Budziacenſes, quos utinam inde tandem Poloni expellant, graves & perpetuis incurſionibus infeſtos vicinos Bonfinius* Chunos *appellare maluit.*

b *Nunc eruditi rident etymologicas ejuſmodi nugas; tantoque magis quanto certius tenent, Slavicæ originis nomen eſſe, & ex ejus linguæ reditibus petendam onomatopœæ rationem.* D AUCT. D.P.

c *Phraſis hæc ab illius temporis, inde ſumpta, quod Canonizationis decretum ſequi ſoleres corporis de terra elevatio. Ita Balbinus noſter, in Epitome Rerum Bohemicarum pag. 288, addunit vetus Ms. quo narratur, quod, cum ad tumulum S. Gaudberti in Brzuote innumera miracula operaretur Deus, congregati Antiſtites Alexandrum Papam duxerint ſuppliciter adeundum ut talis & tanti viri corpus, qui mundum ſua vita illuſtrabat, in catalogo Sanctorum dignaretur adſcribere. Colitur is 9 Octobris. Pontifex autem qui anno 1192 S. Ladislaum canonizaſſet, fuit* Cæleſtinus II. *Bonfinius nono centeſimo tertio poſt mortem inter Divos relatum eſſe ſcribit, quo indicaretur annus 1198, quando Cæleſtinus III obierat 8 Januarii, & jam ſuccefſerat Innocentius III.*

d *Imo* quinto Kal. Junii, *vel* Feria 5 Pentecoſtes; *anno enim 1200 litt. Dominicali A. Paſcha fuit celebratum 9 Aprilis, adeoque Pentecoſte 28 Maji.*

L.

ACTA PROLIXIORA

Ex Antonii Bonfinii Rerum Hungaricæ Decade I.

CAPUT I.

Geizæ & Ladislai fratrum reditus ex Polonia in Hungariam, victoria de barbaris atque Salomone patruele.

5 SAncti Stephani, *primi Hungariæ Regis, ex fratre* Ladislao Calvo *pronepos* S. Ladislaus *fuit, una cum majori fratre* Geiza *natus in* Bela *Duce ac poſtea Rege, apud avum Maternum Meſconem; ad quem Bela ſe receperat, tutelare a ſancto Rege cum fratribus juſſus. Fratrum ſenior* Andreas *erat; hic anno* MXLVII *regno potitus, cum in Polonia ſatis in eo firmus ſibi videretur, Chriſtianam religionem, ſuo permiſſo paulo ante abolitam, reſtituit, & uxorem habere juſſit; deinde tum ſe ad ſenium vergere at liberis tutare animadverteret, fratrem* Belam, *miſſis in Poloniam legatis, ad ſe venire cum liberis & uxore fecit, ac tertiam ei partem Regni attribuit cum titulo Ducis. Ducta deinde Aggemunda, Ruthenorum Ducis filia, ipſe Andreas* Salomonem *genuit; quem cum ſibi ſucceſſorem deſignaſſet, neque fratri ſatis ſe fidere oſtendiſſet; hic inſidiarum metu ad ſocerum Polonum refugit: armiſque adjutus, cum regnum fraternum invaſiſſet, jamque campo exceſſuras eſſet, prælio victus; deſcientibus ſubito ad ſe Hungaris qui Andream ſequebantur, & hoc paulo poſt mortuo, aſſumptos in Regem eſt anno* MLVI. Salomon *ad ſocerum Henricum IV Imperatorem ſe recepit cum uxore Sophia.*

Geiza & Ladislaus fratres reſtituti in Polonia

Bela pergit exulare

F

ac poſtea Regi;

6 *Obiit nono Regni anno* Bela *Chriſti* MLXV, *ſtatimque in defuncti patrui locum ſucceſſit* Salomon, *Henrico ſummis viribus adnitente: & quamvis eo ea Hungaria digreſſo, patrueles ejus* Geiza & Ladislaus *armati eruptiſſent,* Deſiderius tamen Epiſcopus, fœdus hac conditione ineundum perſuaſit; ut Salomoni, quamvis juniori, regno cederet Geyza, & veluti legitimo Regi pareret, ipſe vero paterno Ducatu potiretur. Hujus monitis precibuſque victus Geyza, una cum Ladislao fratre, in totius Hungariæ conſpectu in Jorienſi urbe Salomoni ſe recognoſciat. Fœdus

cogunt Salomonem pervenire in Hungariam vocatum,

inter

EX BONFINIO. *cum eoque reconciliati,*

A inter eos ſolenne ictum mutuoque juramento munitum; quod, dum Fabiani Sebaſtianique anniverſaria celebrantur, percuſſum fuiſſe ferunt. Reconciliatis animis, Regi cum Geyza Duce & Ladislao mutua caritas & aſſidua conſuetudo interceſſit. Subſecutum Paſcha in Quinqueeccleſienſi urbe ab his, cum univerſa Aulicorum ac Primatum multitudine, celebratum: ubi in D. Petri Baſilica inter ſolennia, Salomon, iterum conclamante populo, a Geyza coronatur. Quod tanta Hungarorum omnium lætitia celebratum, ut diem publicæ hilaritatis inter Faſtos retulerint.....

victoriam de Chunis inſignem referunt,

3 *Gerendum deinde bellum fuit cum Chunis, ſemel iteramque Hungariam cum agmine populabundo ingreſſis Duce Oſule, Giulæ Regis Chunorum Præfecto: qui congreſſum decretorium declinans ſeſe in montem Cherbelem editiſſimum recipit, utique communit. Scandunt eum nihilominus, cum equitatu, ſub Salomone Hungari arduum montis clivum*, Geyza longe conſideratior, faciliorem clivum prudentiſſime captat; quem ubi equitatui facilem & benignum invenit, ea ſubit; repente eum ſagittariorum acie congreditur. Ladislaus inprimis

B *Ladislaus letis vulneratur,*

ſe inter conſertiſſimos hoſtes inſerit, primo impetu quatuor in fronte pugnantes interficit: dum quintum ſubinde petit, gravi ab eo vulnere læditur; ſed ne impune quidem, quando hominem ſtantem obtruncat. Divina mox ope virum, Deo gratiſſimum curatum ferunt. Hoc impetu conſternati ſagittariorum animi cedere occepere. Inſtant eo magis illi, atque in raſa Chunorum ex mora capita deſæviunt, eaque cucurbitarum more diſtrictis gladiis plane diffringunt.

e barbaro raptam virginem eo caſu liberat,

4 Sed hic præclarum quoddam Ladislai facinus præterire non poſſum: qui cum equitem quemdam rapiam virginem equo auferre conſpiceret, hominem continuo inſectatur, ut ſanctæ virginitatis aſſertor eſſe videretur. Fugit hoſtis: hic pro viribus a tergo inſtat; & cum vulnere impeditus raptorem capere non poſſet, ad virginem exclamat, mira venuſtate prædium ut ſe præcipitem ex equo dedat, hoſtemque ſecum trahat. Dicto celerius imperata præſtitit puella, quam Varadienſis Epiſcopi filiam eſſe rebatur, opinione deceptos. Poſtquam Chunum equo deturbatum Dux magnanimus conſpicatur, indignum fore ratus, non æquo cum hoſte

C

& præſertim ſingulari certamine dimicare; ex equo deſilit: eumque ſecuri, quam Hungarico more geſtabat, aggreſſus trucidavit. Nonnulli virginem a tergo Chunum, cum Ladislao colluctantem, ſurrepta ſecuri percuſſiſſe, ac aſſertori ſuo ſuccenturiatam fuiſſe ferunt: contra

ceteros regenti ſtrage fundit;

alii pro hoſte ſupplicaſſe ſcribunt. Adjiciunt alii, equum Ladislai, non tam viribus & pernicitate quam natura fuiſſe præſtantem; quippe qui Domini mandata nutumque mirifice obſervaret; cui mos erat hoſtem morſu calceque impetere, numquam deſerere dominum, & in periculo maximo miram ingenii dexteritatem adhibere. Superato jam medio clivo, cum hoſtes ſe ab Hungaris circumventos conſpexere, deſectis animis, qua fugerent neſciebant. Dum ſeruntur diverſi, captivorum multitudo, facta ſeditione & ejecto clamore, ſubreptis armis in hoſtium tergo deſevit, eos in infeſta Hungarorum arma rejicit. Tanta Chunorum ſtrages in monte patrata, ut nuntius non ſuperfuiſſe dicatur. Salomon igitur & Geyza cum Ladislao victoria potiri, & glorioſa lætitia exhilarati, in Hungariam rediere. Is publicæ hilaritatis dies inter faſtos relatus: gratiæ Deo immortali ſacris hymnis actæ, & celebratæ ſupplicationes.

D

regna inter patrueles concordia

5 Tres circiter annos in otio permanſere, magnaque inter Principes concordia viguit. Vix tertium annum exegerant, cum ecce e Myſia bellum grave ſuboritur *a Beſſis & Bulgaris: quibus profligatis captaque Alba, cum ibi repertum theſaurum quadrifariam partiri placuiſſet*, Geyzæ quarta ceſſit, unde is indignatione ſumma corripitur ..... Cumque inter Salomonem & Geyzam ſimultates & odia hoſtilis prædæ partitione redintegrarentur, majora indies incrementa invenere. *Hinc inſidias veriti fratres Reguli, hoc inprimis caverunt, ne ſimul utramque Rex occupare poſſet; ad Ruthenos placuit auxilii cauſa abire Ladislaum, tum ad Bohemos. Salomon e contra ſolitarium Geyzam pugna aggreſſus vincit & fugat; qui* cum Vaciam contenderet,

Ladislaus in Bohemiam ſe recipit,

& fratri auxilia adducit;

Ladislaum & Otthonem Bohemiæ Ducem ex ſorore affinem cum validiſſimo auxilio properantem offendit: quos cum vidiſſet, in lacrymas ſtatim effuſus eſt ..... Ladislaus contra præſtanti virtute munitus, modo fratrem conſolari, modo ſemineos ejulatus ſeverius increpare; magnitudinis, patientiæ ac fortitudinis admonere ..... & quando poteſtas omnis a Deo

E

eſt, definiendam divino judicio controverſiam præſtoletur. Prælium hoc ab ineunte vere, paulo ante Quadrageſimale jejunium, in Camyenſi agro geſtum: ubi ..... Salomon victoria potitus ... in campos, præter Danubium Peſtumque diffuſos ..... quarto die deſcendit.

victi tamen in Vaciam Inſ. fore colligunt

6 Contra Geyza, Ladislaus & Otthо in ſilvam, ubi Vacia nunc eſt, quæ viginti millibus paſſuum aberat, contendere. Magnum quondam ibi nemus fuiſſe ajunt, ab uno tantum Eremita nuncupatum, cui Vacio nomen erat. Hic humanæ vitæ miſeriam abominatus, veraque reſipiſcentia peractus, in ſolitudinem iſtam ſe receperat, quo ſaluti ſuæ commodius ac tutius inſerviret: quare virum ſanctitatem evaſiſſe, ac Geyzam victoria deinde potitum, locatam ibi cum baſilica civitatem ab eo Vaciam nominaſſe ferunt. Cum in hac ſilva Ladislai ac

ibique teſtitur de viſione crucifixi,

Geyzæ copiæ conſtitiſſent, ibique Duces, ubi nunc divi Petri ædiculam eſſe vidimus, de ineundo cum Salomone prælio diſceptarent; ecce Ladislaus, quem Deo cariſſimum ſucceſſus oſtendit, cum Angelum, delatam e cælo coronam fraterno capiti impoſuiſſe, aſpexiſſet; Vidiſtine frater, inquit, quo te honore benigniras divina honeſtavit, & quam dextris nunc auſpiciis victoriam portendit? Cæleſtis e cælis internuntius, aureum tuo capiti diadema impoſuit. Proinde bono nunc eſto animo, quandoquidem propitia ſunt nobis numina. Salomonem inſolentia ſua furentem fundemus, regnoque cedere cogemus. Contra vero Geyza: Sic Deus omnipotens prodigia iſta confirmet, quo tutius rantum oculis paruere: quod ſi rua re auſpicia fruſtrata non fuerint, nunc divæ Genitrici vota rite ſuſcipio, me rerum potitum celeberrimam hic baſilicam ædificaturum.

F

redeunt in pugnam:

7 Vix hæc dixerat, cum vexilla tolli juſſit, ut poſtero die cum Salomone congrederetur. Inter utrumque Monjurodus mons aſſurgebat, quem ubi ſuperaſſent, manum ſtatim cum hoſte conſerere decreverunt: ſed imminente nimia nubium obſcuritate remorati, neque montem ſuperant neque pugnæ ſe commiſere. Inſequenti nocte in ſua quiſque ſtatione permanſit, hoſtem expectans. Illuceſcente die Salomon inſtructa acie

montem

A montem aſcendit, ſeque e vertice inimicis oſtendit..... contra Ladiſlaum & Geyza, qui ſuberanc plauitiemque renebant; ubi Salomonis copias ſuſpexere, aciem prima hora diei diligentius inſtruere, Ladiſlaus ſiniſtrum, Otho dextarum cornu tenere, Geyza in medio ſe ſtatuere.... Divo Martino Ladiſlaus, ante iuitam pugnam, ædem vovit, ſi victoria potirentur; votoque potitus, haud ignobilem fundavit..... Referunt *etiam de re* prodigium, a viri ſanctitate haud abſonum: quippe qui eum equum arrepta lancea conſcendiſſet & vertiſſet in gyrum, ut & oratione & exemplo militum animos confirmaret, veprem forte inter flectendum haſta tetigit: cui cum muſtela candidiſſima inſediſſet, veluti immineutis victoriæ nuntia, per haſtam iu Ducis gremium gratulabunda delabitur. Spectate, iuquit, hæc ſigna, ſocii, quę præſentem nobis victoriam promittunt .... proiude fortiſſimis dimicate animis, atque ex auſpicato victoriam capeſſite: mo autem reciplo, ſi Deus annuerit, ita hodie pro regni commodo & ſalute pugnaturum, ut aut victorem Ducem, aut inter confertiſſimos hoſtes pulchre occumbentem ſpectaturi ſitis.

& omine felici animosi

B 8 Mox dicto celerius pugnę ſignum dari jubet, Ipſeque iuprimis magno impetu in hoſtem fertur: quod ubi viderunt milites, pari quiſque ferocia in hoſtem procurrit. Otho Bohemorum Dux, qui in deatro cornu præſidebat, haud quaquam minori impetu pugnam confert. Salomon, qui e monte in campum deſcenderat, in ſiniſtro cornu Vidum cum Bachienſibus, in dextro Erneum, ſe cum validiſſima atie in medio collocarat.... Ladislaus ingenti pietate ductus, dum Fratri Geyzę admodum timet, ex induſtria ſigna cum illo commutarae, ratus (ut accidit) Salomonem inprimis Geyzę Ducis agmen, quem paulo ante deviecrat, extremis conatibus invaſurum: quare fraternæ ſaluti intentus, omne belli vim in ſe convertit. Neque conſilio fruſtratus eſt: Rex enim eatemplo, proſpectis Geyzæ ſignis, maximo furore in ejus atiem fertur, ſperans ſuperatum quandoque hoſtem facilius inclinaturum. Vix ipſe manum conſerere cœperat, eum ſibi uon eum Geyza, ſed cum Ladislao, viro fortiſſimo ac invictiſſimo, rem eſſe intelleaic, & commutata vexilla novit. ..... Quare dato tergo iu Geyzam repente ſe convertit: Ladiſlaus.... e veſtigio eum inſequitur, inſtat a tergo, a fronte Geyza .....ad poſtremum Salomon, cæſa maxima parte ſuorum, reliquo capta, cum paucis elabitur..... Ladiſlaus ac Geyza, u ſecunda hora diei ad ſerum uſque Rtgem proſequuntur.....

per fingularem Ladiſlai victoriam

Salomonem fundunt fugantque.

9 Piva autem Ladislaus, inſigni victoria potitus, ubi utcumque ſe collegit, & eorum qui ceciderunt, corpora inſtravit, in profundiſſimas lacrymas converſus eſt, dum ſecum reputat, omnea qui ceciderant in Chriſto fuiſſe fratres..... Aſt ubi fatis ploratum eſt, cuncta cadavera rite ſepelienda curavit; juſta cuique pro dignitate, ac votam divo Martino ædem in Moyorod, adjectis hoſtium exuviis exolvit; proventus quoque non mediocres adjecit, quibus aſſiduę mortuorum celebrarentur exequiæ.... No illa quidem Ladiſlai pietas ſilentio prętiriri poteſt; cum enim porrecta humi cadavera obequitaret, ne quem ſui officii relinqueret expertem, ubi inter confertos hoſtes jacentem Erneum cognovit, non mediocrem pacis amatorem; equo repente deſilit: cruentumque eju caput amplexatus oſculaturque miſerabiliter: Hiccinu jaces Ernou, inquit, amator pacis, & fraterom concordię publicæque ſalutis aſſertor unicu? Non hoc probitas, non æquitas tua merebatur. Pacem quam in hac vita non inveniſti, in altera bene metendo & monendo comparaſti .... Quare continuo ejus mandato, ſuccolaatibus Ernei corpus militibus, eo delatum, ubi nunc Vacia eſt, honorifiteque ſepultum. Paulo ulterius inter cadavera agnoſcenda victor ipſe prodierat, & ecce e latere Vidi corpus offertur, non modo pectore, ſed & capite ſaucium; quod ubi eſt agnitum: Doleo equidem, inquit, morte tua, Vide, quamvis Iniquum in nos animum numquam diſſimulaſti. Utinam tibi ultra vivere lituiſſet, ut poſt reſipiſcentiam nos Salomoni reconciliare poteſſes?

Illo cruenta exſecrum hoſtium ſepultura,

S. Martino votum ſolvit

D EX BONTINIO & *Iugos ducet Salomonis defunctos*

CAPUT II

Poſt Geyzæ regnum triennale, Ladiſlaus, excluſa Salomone, regitur.

10 POſtquam Geyza & Ladiſlaus victoria potiti, mortuorum corpora nullo ſepulcri honore pro cujuſque dignitate fraudarant, & juſta perſolverant; motis caſtris Danubium tranſmittunt, ut ad Albam Regalem contendant .... Ibi exanctoratis militibus caſtra ſolvunt, atque civilius later Hungaros ſeſe geruot, ut hia liberum eſſet eum coronare Regem, quem potiſſimum optarent. Succendebae Pontificum & Optimatum animos hæe haudquaquam ſimulata modeſtia: nam quod ceteri anhelarunt, hi virtute potius quam ambitione petere videbantur. Proinde habito frequentiſſimo conventu, Geyza major natu, omnium conſenſu & acclamatione, Rex Hungariæ declaratur, & inſequenti die ea more coronatur: Ladiſlaus ab eo Dux Regni pronuntiatur [anno circiter MLXXIV.]

E *Geyza Rex ele-ſtus,*

11 Rerum poticus vir ille optimus, non ad ſævitiam vel ad voluptatem, ſed ad religionem ac ſolvenda Deo vota animum convertit. Non immemor enim divinæ benignitatis, cum Ladislao in Vacienſem agrum redit, ubi frater ei delatam cælo coronam Angelum impoſuiſſe dixerat: & eum de ſtatueoda ibi Divæ Genitricis basilica eum fratre loqueretur, ubi D. Petri facellum eſt; ecce cervus, capanſis cornibus inſignis, quæ ardentiſſimæ facea circumſederant, præ oculis apparuit; mox in fugam converſus ſilvam petiit ininveſtigabilia; ibique tantum veſtigia fiait, ubi ædes deindo collocara: quem eum milites ſagittis inſequerentur, in Danubium ſe projeciſſe, nec unquam poſtea viſum fuiſſe memorant. Ladiſlaus oſtenſi admiratione correptus; Nimirom, inquit, Dei Angelus erat iſte. Sed quid faces in cornibus? Ait Geyza. Mox Ladislaus: Non cornua, ſed alæ, frater, inquit; neque illæ quas ardentes appellas, ſunt faces, ſed fulgentiſſimæ pennæ. Ac ubi fiait veſtigia, nobis locum oſtendit, ubi baſilicam ædificaturi ſumus. Quare ubi prima die auguria viſa ſunt, ne locus numine plenus legitima religione careret, ibi D. Petro ædiculam dicarunt; mox delubrum magnæ Matris ſtatuerunt; multiſque villis & ornamentis donarunt. Divæ quoque Virginis ędem Budæ fundaverunt, cui peſtana veſtigalia & tres in Symigienſi agro vicos addixerunt, elaboratiſſimiſque eam & aureis vaſis exornatam reddidere. Poſt ubi religioni ac votis factum ſatis arbitrantur, ad componendum regnum animum adverterunt: graviſſima in ſicarios ceteroſque

Votorum ecclaſiam Deiparę condit cum ædicula D. Petri,

F

locopro-digioſo monſtrato

Item aliam Budæ

EX BONFINIO.

A rosque facinorosos promulgata suat edicta, salutares quoque leges editæ inhibitæque injuriæ.

Salomon post aliquam victoriam

52 *Superarat in Mosoviensi agro Salomon* Posonium *solum retinens; hunc debellandum papescit sibi Bessenorum Dux Zultan: ille Leopoldum Austriæ Ducem, S. Leopoldi patrem, in auxilium evocat; Zultanum fundit: Leopoldo pactam subsidii mercedem negat; Henricum quartum Imperatorem contra Hungaros solicitat frustra; nam hic quoq; re infecta redunit exercitum in Germaniam.* Posonium *iterum Salomon se recipit*: Geyza ubique pacato regno potitur; Magnus ex cognomento dictus. Illuc Salomonem se recepisse eum Ladislaus accepisset, haud iuscius patruelis insidiarum, nequaquam

obsessor Posonii à Ladislao,

respirandi tempus illi dandum esse censuit, ea vel maxime tempestate, quaa Germanis destitutum audiverat: proinde Posonium contioue obsidendum decernit, non ut fratrem ad extrema rediger, sed ut invitum fraterum caritatem doceat. Quod ubi factum est, ingens Salomoni ex obsidione accessit desperatio.... sed illud quod in hac obsidione contigit, quæ diebus aliquot solvi non potuit, silentio nequaquam prætermitteudum.

B

Angelos ei assistere conspicit

53 Ladislaum memorant, mutatis armis, meridie solum mœnibus appropinquasse, velut aliquid exploraturum: contra spectantibus cunctis, tamquam ad singulare certamen, prodiisse Salomonem; quippe qui hominem non agnoscebat, sed Ladislai militem esse arbitrabatur; eumque ad eum veniisset, divino quodam ostento deterritum, pedem retulisse. Interrogantibus deinde militibus, cur hostem, præter institorum & audaciam suam aufugisset? continuo respondisse, se non hominem, sed Divos infestos perhorruisse: spectasse duos Angelos, hostis humero desidentes, qui candentibus & infestis ensibus hominem propugnarent. Tali miraculo eo magis posthac milites reformidasse & observasse ferunt. Item quicumque milites aut bello capti, aut ab ingenti rerum caritate deinceps ad Ladislaum pervenere, ad Salomonem ruto remissi, & ne pro meritis quidem ac dignitate indonati: quare apud hostes tantum gratiæ promeruit ut apud eos pro amico ac Duce exoptatissimo haberetur.

Geyza ad pacem fraternam,

54 Post hæc cum Salvatoris nostri Natalitia appropinquassent, hæc in Saxardia Rex Geyza celeberrima curavit. Eum Desiderius Strigoniensis Metropolita, cum universo Pontificum collegio Procerumque manu secutus, inter sacrificandum, de fraterna concordia, de humana caritate, de publica pace concionem habuit, neque se, neque auditoribus indignam. Hæc usque adeo Regis animus commotus, & ita *resipiscere* visus est, ut, spectante populo, lacrymabundus ad Metropolitæ pedes se dejecerit, suum scelus ingeque professus, quod Salomonis legitime coronati regnum usurparit, quod verum Regem caeserit, quod jus denique alienum occuparit: proinde se pœnitentia ductum publice polliceri, usurpatum Salomoni regnum hac æqua conditione continuo redduturum, ut ipse tertiam regni partem ex suscepta corona retineat, quam Ducalis quondam juris erat; Salumon duas eum primatis quidem jure possideat, quemadmodum olim possidebat quæ juris Regii esse solent. Han Geyzæ resipiscentia ac dignatione spectatorum animi usque adeo, præ gestiente lætitia, exhilarati sunt, ut divinis Regem laudibus extollerent, vere Magni cognomento dignum prædicarent, hunc patrem patriæ ac pacis auctorem ingeminarent. Legati ad Salomonem extemplo creati,

effigies Salomoni reddendum regnum

qui pacis ac restitutionis conditiones deferrent; quæ si placerent, tunc ei fore integrum Hungariæ regni recipere potestatem. Legati mandata peragunt, responsa referunt, quæ de propositis conditione aliquid deterebant. Sæpe utrimque oratores missi, & ultro citroque conditiones variæ tentatæ, nulla tamen reconcilitatio fieri potuit.

D

dumque conditiones frustantur

55 Dum agitur de pace, Geyza, adversa valetudine correptus, quamvis nil antequam decederet hac reconciliatione avidius affectabat, impos tamen desiderii, VI S Kal. Maji rebus humanis excedens coactus est; desideratus æque & deploratus ab omnibus, quando non minus virtutibus quam orthodoxa fide præstabat. Corpus Vaciam delatum, ac celebertimo funere in basilica D. Virginis, quam exædificarat, sepultum est. Regnavit ttes annos... Post funeratum honorifice Geyzam, de Rege eligendo Hungati cogitare cœpetunt: & quamvis Salomonem legitimum Regem in finibus haberent, quem tuto revocare potuissent, & ut id facerent quotidie litteris ac precibus quandoque & largitionibus solicitarentur; nequaquam tamen Ladislaum mente obliterare poterant: nam quntes de regni commodo & salutue consulrabant, nil sanctissimi Ducis probitate ac fortitudine succorrebat optatius.

meritur 25 Aprilis

Hungari, def fidatis Salomoni,

E

& in Ladislaum propensiores

56 Viti namque justitiam, pietatem, prudetiam, fortitudinem, & inprimis sanctitatem animo repetebant: quippe quem neque artidenrem hujusce sæculi fortunam magni facere, nec ambitioni obnoxium, nec pravis libidinibus æstuantem; sed mortalia cuncta fastigia contemnentem, & perpetuę castitatis observantissimum iotellexerant. Accedebat animi magnitudo, robur corpotis indomitum, item tetum verborumque constantia inaudita, populatitas comitatsque & suorum ac ceterorum caritas ineffabilis: quę quidem omnia tantam sibi gratiam conciliabant, ut nuncupatissimis hunc votis expeterent & pronuntiarent. Ne miracula quidem viri memoria exciderant; neque fortissima gesta, quo Ladislaum non solum imperio, sed divinis dignum honoribus præstabant. Item succendebat animos profusæ benedicentiæ liberalitatisque memoria, quam oblivioni nemo tradere poterat. Plerique hunc unicum Hungariæ pudicitiæ assertorem, confugium miserorum, sanctitatis exemplar, ac suæ gentis liberatorem ingeminabant: humanorum officiorum hunc unicam alii officinam prædicabant. Mendici miseria liberati, depressi qui ejus ope levati fuerant, virginea a raptu vindicatę doteque donatę, item coloni illius tutela servati, ceterique ex omni genere hominum & ex universis ordinibus ejus beneficiis affecti, ad regalia comitia certatim convenere, ut sine ambitione & nomenclatore ultro suffragia redderent. Hortabatur ad id omnes majestas aspectus, cum summa venustate conjuncta; item proceritas corporis, ex membrorum consensu valde spectabilis, ceteros homines humerorum tenus præ altitudine eminebat; & in dicendo jure tanto temperamento orebatur, ut non minus justum quam misericordem reputares; quare Pius ex cognomento dictus.

animi ac corporis dotibus Ladislaum regno

F

detrectantem licet ad solium evehunt,

57 Postquam ad ista comitia Pontifices, Optimates, & ex oppidis ac vicis Magistratua omnis convenere; Ladislaum uno consensu Regem declarant; & antequam in comitia descendisset, omnes Regem consalutarunt; dignitatemq; hanc obnixius recusantem, urgentissimis precibus accipiare coegerunt..... [anno circiter MLXXVII]

regio

A regio tamen diademate coronari non permiſit, quia Salomonem adhuc vivere intelligebat: iniquum enim reputabat legitimi Regis uſurpare coronam; futurum ſibi cum eo concordiam ſperabat, quam ex hac modeſtia promanaturam eſſe confidebat: nec unquam id inſigne ſuſcepit, quouſque ſe legitime hoc accipere non poſſe intellexit. Pleriſque id ob contemptam humanæ gloriæ ſtudium memorant. Ad regni faſtigium jam evecto, nihil profecto fuit antiquius, quam baſilicas fundare, incumbere religioni, Sacerdotum collegiis abunde proſpicere, ad divinum cultum exemplo ſuo alios luvitare, & nihil colere vehementius quam pietatem, cujus officia ne minima quidem ex parte deſeruit. At illud in divo Principe admirabile minus eſt habitum, quod divino cultui ac gerendis rebus juxta ſatisfecit, neque alterum alteri impedimento fuit; quandoquidem utrumque præſtare difficillimum putetur. In primis namque data occaſione res Hungaricas amplificavit; quandoquidem Dalmatiam eum Croatia perpetuo jure regno Hungarorum adjecit.

qui virga coronam pro Rege ſe gerens,

& rebus omnia adminiſtrans

B 18 Ea tempeſtate Zelomirus Rex Dalmatiæ imperabat, cui Ladislai ſoror uxor erat. Vir ſine liberis, legato conjugi Regno, vita deceſſit. Regina, variis inimicorum injuriis affecta, & eorum præcipue qui ad tyrannidem aſpirabant, a potentiſſimo fratre petit auxilium. Ladislaus habito delectu exercitum parat, Dalmaticamque expeditionem affinitatis jure ſuſcipit; ttajecto Dravo Valetiam univerſam, quæ inter Savum Dravumque protenditur, in Dalmatas concitat: ſororis inimicos continuo fundit fugatque: occupata oppida recipit: pacatum denique regnum, quod brevi bello recuperarat, integrum ſorori reſtituit. At illa liberorum orbitate laboraus, eum neminem haberet cui regnum æquius legaret, fratri repente ac poſteris addixit, juſſitque deinceps Dalmatiam & Croatiam univerſam Hungaricæ ditionis haberi. Ex quo quidem tempore Dalmatia & Croatis Hungari jure imperare cœperunt.

ſororis a ſe defenſa dono

Dalmatiam & Croatiam Hungariæ jungit,

CAPUT III.

C *S. Ladislai de Salomone perjuro, & Chuni et adjunctis victoriæ.*

19 AD Salomonem revertamur, qui e Poſonio, Romana colonia, aſſiduas regno incurſiones minitabatur. Omnes Antiſtites Proceresque Pannoniæ, nihil majore ſollicitudine quotidie cogitabant, quam de reconciliandis Principibus, e quorum concordia pax perpetua ſperabatur. Nec res iſta conſici potuiſſet, niſi Ladislaum eum juſtitia, tum pietas ingenita viciſſet: ſiquidem truculento ingenio, & animo inexorabilem Salomonem intelligebat; ſed non præteribat illud, patrueli potius quam ſibi, niſi viri ferocia & crudelitas inhibuiſſet, regnum hereditario jure competere. Maluit tandem fraternæ caritatis, quam privati commodi habere rationem. Hac igitur conditione fœdus ictum & quarto regni ſui anno inita concordia, ut ea quotannis Salomoni ſtipendia penderet, quæ regiam addecereut dignitatem; adeundi tamen regni poteſtate careret, unicus Hungariæ Ladislaus imperaret. Pacis conditionem Salomon accepit. Verum ſi fratrem conſtantem fore ſenſiſſet, Ladislaum ajunt Regio manerl ultro ceſſurum, Ducalique tantum dignitate contentum omnino futurum fuiſſe; ſed interceſſere Proceres Pontificumque collegia, qui Salomonis reſtitutionem ſanctiſſimique Regis abdicationem ſibi calamitoſiſſimam fore rati, nullam regni partitionem fieri paſſi ſunt; quin etiam prius extrema quæque ſe ſubituros prædicabant, quam pientiſſimum fortiſſimumque Regem, a cælo datum ac progignatorem invictiſſimum deſerant. Nec ignorabaut quidem, quanta Hungaris mala imminerent, ſi in ſævi Regis manus forte recidereut: inexorabilem ejus iracundiam intelligebant, quod mox rei exitus oſtendit.

Cum Salomone Poſonii manente

Res pias conſtantiam ſenſit;

D EX BONIFINIO.

20 Reconciliatus namque fratri dirus Salomonis animus aliquantiſper acquievit; ſed mox viudictæ occaſionem e concordia nactus, de parandis inſidiis cogitare cœpit.... Proinde Ladislai colloquium in Moſovienſi agro litteris exorat, quo perpetuam inter ſe concordiam vehementius confirment, ſperans ſub hoc præteatu eum per inſidias ſe facile circumventurum. Ad ſtatum diem ſe adfuturum recipit Ladislaus: at is, cum ſub divina tutela foret, paucis poſt diebus clandeſtino monetur interuuntio, in colloquio cum Salomone ſibi cavear, paratos a E fratre dolos eſſe ſciat, quibus ni proſpexerit, mortis ſibi periculum imminere ſentiet. Commonefactus ad hæc Rex, parl arte cum Salomone certandum eſſe intellexit. Quare, poſtquam ad colloquium perventum, Ladislaus, munitiore præſidio fretus, quod diſſimularat, deprehenſum in fraude Salomonem circumvenit cepitque. Qui ubi ſe arte ſua captum vidit, neminem profecto alium quam ſe ipſum incuſare poterat; & niſi impoſita cuſtodis foret prohibitus, de conſeiſeenda ſibi morte cogitaſſet. Captus igitur Salomon Viſſigradum ducitur, quæ vetus olim Regia fuerat, conjectuſque eſt in carcerem, non ad dehoneſtandam dignitatem; ſed atrocitatem molliendam.... Quamquam autem in fratrem plus æquo Ladislaus ſævire videbatur, ut indomitam ejus iram ſedaret; uumquam tamen diu noctuque a divina oratione ceſſabat, ut in fraternæ pietatis officium cœleſti ope reſtitutum hominem intueretur. Regnoque ſæpe ultro ceſſiſſet, in Ducatumque ſe libentiſſime redegiſſet, ſi reſipiſceutem quandoque fratrem intellexiſſet: quem ne regnum aſſiduo interturbaret publicæ ſalutis gratia, etiam invitus carcere coercere cogebatur. F

quo abuſus ille,

& in ſaviore deprehenſus

capitur;

qui S. Stephani R. interceſſerit,

nec aliter corpus ſuum elevari paſſus

at Sed quam Deo abominabilis ſit fraterna diſcordia, id potiſſimum oſtendit. Nam cum D. Stephanus, in veneratione corporis, quod annis quinque & quinquaginta delituerat, ſuum numen indicaturus eſſet; haud mediocre Ladislao Regi promerendarum hujuſmodi Reliquiarum deſiderium inſpiravit, ut pro nepotis beneficio divinos ſibi honores compararet. Quare Patrum conſulto & edicto Regis, triduo viris æque ac mulieribus jejunium indictum, & in delubris omnibus lectiſternia; item ſupplicia apud omnes aras, ut aliqua divinitus ſigna darentur, quibus omnipotentis Dei voluntatem intelligerent. Quarto die ad ejus ſepulcrum frequentiſſimi convenere, ut e ſubterraneo fornice ſanctiſſimi Regis corpus exponereut: quod cum tentaſſent, lapis vi nulla moveri potuit. Conſulta Virgo miræ ſanctitatis, quæ in Salvatoris cœnobio aſſiduo verſabatur, reſpondit; eos fruſtra uiti, donec Salomon carcere liberetur. Ladislaus oraculo Virginis auſcultans, continuo liberari jubet; jejunium quoque triduanum eum ſupplicationibus indicit. Quibus rite peractis, cum in baſi-

A basilicam, cum universa Pontificum Procerumque manus iterum convenisset; ractus lapis, qui sepulcro diu inhæserat, facile amoveri passus est, & divi Regis eruræ Reliquiæ....

EX BONFINIO.

liber dimissus;

22 Salomon e carcere emissus, paucos cum Ladislao dies egit: nam in solitum furorem iracundiamque recidens, ad ulciscendas injurias animum advertit: & cum, fraternis, item Antistitum Optimarumque consiliis ac precibus parum obaudiret, dissimulata fuga missionem petit. Diversas trahebatur [io partes Infelix, & quem in Hungaros ac fratrem Potentatum susciaret, e Christianis nemo sibi offerebatur: quare ad profanos animum adjecit. Succurrit, Guthescum Chunorum Principem, barbara manu potentissimum vicinum, regni ac Transilvani dominatus avidissimum, ad hoc bellum facile suscirari posse. Itaque barbaricum etiam auxilium exorat; quo si in pristinam dignitatem restitui possit, pollicetur ac juramento affirmat, se Transilvaniæ regnum Chunorum ditioni perpetuo concessurum, acceptorum quoque filiam in uxorem, & æternum cum eo fœdus percussurum. Barbarus, inani spe tractus, coacta ingenti multitudine in Hungariam irrumpit; inprimis don castella adoritur, quorum uni Ong, alteri Borsua nomen erat. De Chunorum irruptione tumultus exoritur: Ladislaus confestim cogit exercitum, contendit in Barbaros. Vix rumori credere poterat, qui Salomonem cum Chunorum gente conspiasse referebat. Desperata tandem fraterna salute, continuatis itineribus ad hostium castra pervenit. Curatis corporibus ita sorti animo hostem aggreditur, ut dare terga coactus continue fuderit fugaveritque. Ex Chunis decem millia, ex Hungaris vix mille desiderati, Gurhescus cum Salomone clandestina sibi fuga salutem comparavit, Rex clara potitus victoria, cum ingenti præda rediit; fecit apud omnes aras rem sacram, supplicationes pro agendis Deo gratiis celebratæ. Spolia templis Divorum affixa in monumentum victoriæ, divina ope comparatæ: Salvatori erecta ædes.

promissa ex transilvanis;

B *sed una cum ipso vincitur.*

non ultra evasurus fuga elapsus.

23 *Interim Salomon tum superstitibus Chunis in Bulgario convertitur; casus a Græcis, & in deserto, ad quod se receperat, oppido obsessor erumpit evaditque trans Istrum: mox in proximam fivam delatus, sectorum conspectui se subripuit, usquam ultra visus: ubi forsitan postea semel in Hungaria, atque post longum in eremo pœnitentiam Polæ in Istria sepultus tempore Regis Colmanni fatalo forsitan* XII *hebdomadæ, ubi ut Sanctus colitur* XXVI *Septembris.*

C *Regressus Chunis*

Ladislaus, cum jam diu mortuum fuisse rarus, cum nusquam exrarer, ad defensandum ab hostili impetu regnum omnes ingenii nervos intenderet, quando in dextera salutem publicam se ferre, commissamque sibi gentem omni studio gubernandam esse intelligebat. Interea ecce iterum Chunorum furor erupit, & Copulcio Duce Crubi filio in Hungaria sævitur. Primo impetu hæc innumera multitudo Transilvaniam invadit,.. es populsta superatoque Carpathio monte, in Bithorienſem agrum, ubi Varadinum

& Transilvaniam depopulatur.

est, properatur. Ad flumen, cui nunc Unsoer est nomen, castra locatu diebus aliquor: post hæc Tibiscum trajicere visum.... exercirumque in tres partes dividere..... Depopulstis igitur ex compositio regionibus, ad vicum quemdam aquamve convenere, quam Rechen appellant; ubi intolerabili præda onusti, confestim redeundi consilium ineunt, glorioſe inter se jactantes, Belligerando venimus & venando revertimur. Ex immensa prædæ magnitudine, qua nil majus ante fuerat audirum, hæc insolentia exorta; quando innumera liberorum matronarumque nobilium multitudo captiva abducebatur.

D

24 Ladislaus, qui in Illirico tunc agebat, & Slavoniæ regnum, a sorore legitum & ab ipso antea propugnarum, ditioni Hungaricæ adjecerat, quando longe aberat, his rebus præsto adesse non potuit. Ast ubi edoctus est, in Transistriana Hungariæ parte a fera gente omnia diripi, inirium iter properat, celebrem præmitrie equiratum, cum cataphractis ipsos diu noctuque subsequirur. Abeuntes Chunos continuatis itineribus ad Themesium amnem cohibet, qui trajecto jam fluvio ad proprias sedes turo se redire posse credebant. Postquam eo perventum est; unde miserabilis præda spectari poterat, advocata concione; Heu miserabile spectaculum Ladislaus exclamat. *Tum tu rem præsentem paucis hortatus suos,* lacrymsrumque profluvin confusus, concitato in hostem equo fertur, rubraque simul vexilla inferri jubet: ceteri pari dolore perciti fortissimum ducem, ne minore quidem animo, subsequuntur. Chuni, postquam se a rergo peti vident, agmen sistunt, seque in aciem instructam rediguntur. Acerrima confestim pugna conseritur, quando his timor, illis suorum cariras & indignatio captivitatis animos obfirmabat. In confertissimum se prælium Rex ingerit: & dum indulget pietati, neque sibi parcit, nequm pericula ulla reformidat; cadunt a principio utrimque multi.

ossesus, Ladislaus,

E

cum eis confligit

25 Interea captivorum agmen properare jussum, a tergo sibi opem adesse prospectans, in adurgentes reluctatur. Viri ac mulieres æque se expedire studeni, solvunt revinctas manus mutua ope, ut a fronte suis opitulentur: quod ubi factum, cum gratulatione voces edunt intensissimas.... Chuni in angustias se tedactos vident. a tergo gravissime cædunrur, a fronte impedimentis & captivo vel maxime agmine impediuntur.... Quare a latere targs dare cœperunt, palantes fugiunr omues, insequuntur Hungari. Quod obi a pientissimo Rege visum est, continuo exclamavit: Parcite humano sanguini, parcite milites: sat cruoris hostilis effusum: fugientem capite multitudinem, ur si forte ad orthodoxam fidem animum advertere voluerit, Dei populum amplificemus. Defervente his verbis ira militum, quicumque superfuerant ex Chunis capti; veluti rantum servus qui Escenilus dictus est, unus memorandæ cladis nuntius evasit: Capulchus cum præstantibus initio pugnæ occubuit: parra victoria. Hungari ad carissimum captivitatis agmen, in libertatem dudum asserrum, convolarunt: reperit quisque suos, & non tam nomine quam voce agnoscebantur omnes. At ubi publicæ congratulationi satis aliquantisper factum, subito Regis edicto supplicationes Divis indictæ.... Deo gratiæ passim actæ; & in perpetuum victoriæ monumentum, cognominarur Themesus amnis, in hodiernum usque diem, a clara infidelium cæde Paganus.

& captivi in hostem conversi

victoria potitur.

F

26 Chunorum populi, cognita ab eo qui evaserat strage suorum, publico luctu indicto justitio, Capulchi Ducis ac ceterorum interitum deplorarunt: cumque innumeram sunrum manum apud Hungarum captivam derineri sensissent, uno eodemque bello & Ducis mortem ulciscendam, & eam a servitute vindicandam decrevere. Itaque copias instaurant, & ad redintegrandum exercitum servitia quoque solicitant:

Iterum superbe procedunt,

A citatot: pro virili parte auxilia undique contrahunt, Cumanos, Hamaxobios & Ruthenos in Pannoniam ciere conantur. Poſt hæc legatos ad Ladiſlaum mittunt, quibus mandata dedere, ut Regem captivos reddere jubeant, aut recuſanti ſubiode bellum indicant, dicmque pugnæ præ-
& pugnæ diem præſtituunt. ſtituant. Cum hi in Ladiſlai conſpectum veniſſent, ex mandato captivos inſolentiſſime repetunt, nulla præreverentia uſi ..... Ad futilia verba Rex fubriſit; imperioſa verba dicens non decere victos, & tum vel maxime cum a benigno victore ſint aliquid petituri, quod magni momenti eſſe videatur. Commemorant Chunorum injurias, qui nullo Pannonum bello laceſſiti, jam tertio Hungariam invaſerint, & animo plus quam hoſtili homines ac pecora abegerint. Proinde hujuſcemodi ſuperbiæ nihil indulgendum eſſe affirmat, ac re infecta abire jubet. Qui prius quam pedem ſetro ferrent, e veſtigio belli diem indicunt.

aggreſſus Sanctus 27. Quam primum, Rex monitiſſimum cogit equitatum, oppidatim & pagatim homines evocat: ad regni fines quam ociſſime contendit, ut ante diem hoſtibus occurrat, neve hos regnum ingredi patiatur. Contra ad præſtitutum
B diem illi cum innumera multitudine xdfuere; haud procul ab Iſtri ripa Sabbathi die ex compoſito pugnam ineunt: & cum collatis utrimque ſignis & obſtinatiſſimis etiam animis pugnarent nihil tunc Ladiſlao occurrit antiquios, quam cum eorum Duce ſingulari bello certare. Quatu
cæſo ipſorum Rege Aico. declinato eum pleriſque congreſſu, paſſim Chunorum Regem inquirit & olquequaque diſcurſans, Acum, Acum ingeminat. At ille, peculiare prælium detrectans non auſos, exemplo adſoit. Inito congreſſu & tentatis Ladiſlai viribus, ita animo concidit, ut ad primum ſceuris ictum capite nutarit, & adjecto mox enſe tranſfoſſus expirarit. Spectata Ducis Aci morte, Chuni animis conſternati, inſtantibus Hungaris terga dare coacti: palantes deinde fugiunt, paſſimque cæduntur: in inſolentiſſimam Rex barba-
ad interneciouem riem oſque adeo ſævit, ut paucos captivos fecerit; nec minus ſuorum ferociam præter morem in hoſtem ſevire permiſit, ut ulterius Chunico bello vexaretur Hungaris. Ad poſtremum ioſigni victoria potitus, opima divo patri Stephano ſpolia retulit, eumulatiſſimaſque Deo gratias
C iodictis ſupplicationibus exolvit.....

CAPUT IV.

Regno undequaque pacato Dux ſacri belli poſtulatus Ladiſlaus, in ejus procinctu moritur.

a Data Ruthenis ſupplicibus pace 28 POſt Chunorum *a* ſtragem, Roxanorum bellum exortum eſt, quos Rutheoos nunc appellant, regionem vero Ruxiam dicunt, Roxolanos Latini frequentius nominant. Ladiſlaus autem attritis Chunis, Rutenos aggreditur, quando eos in ſe Chunos ſuſcitaſſe, mitiſſe auxilia, ac hominibus commeatibuſque jam ter bellum foviſſe noverat. At illi, meliori conſilio freti, non armis, ſed obſequio nobiliſſimum Principem ſuperandum conſuerunt. Nec conſilio falſi ſunt: nam cum ſupplices eum adiviſſent, ingenueque culpam fatercntur, & impetrata ſe cuncta plane facturos reciperent; ipſe confeſtim errata remiſit, & elementi ita animo omnes amplexatos eſt, ut non tam vi quam pietate hoſtem
D ſibi omnino reconciliarit.

EX BONFINIO.

Ladiſlaus ſeipſum Petri ſpatio ſuperat.

29 Polonicum deinde bellum exarſit, quia cum Rutenis & Chunis in Hungaros conjuraſſe rumor erat. Ladiſlaus igitur, cum hoſtem potius audacix quam cunctatione deterendum ceoſeret, poſt cæſos ad internecionem Chunos, & acceptos in deditionem Rutenos, in Polonos ſe convertit; quos neque neceſſitas ſanguinis, neque vetus amicitia, neque vicinitatis jura io officio retinuerant. Jam Sarmatiæ fines penetrarat cum Polonorum occurrit exercitus. Aliquamdiu acerrime pugnatum eſt, & utrimque multi cecidere. Polonica tandem acies inclinavit. Inſtat vehemeotius creſcente ſpe Hungarus: ſed cum in
Cracoviam obſidet, fugam eſſundcretur hoſtis, illius impetus ultra remorari non potuit: fugientem oſquequaque cædit, & e victotia tantum animi victor accipit, quouſque Graccoviam, *b* a Graco Romano cive conditam, & Polonorum Regixm noo perve-
b nerit, nuſquam pedem ſiſtere volucrit. At ubi ad metropolim pervenum eſt, Ladislxus urbem acerrima obſidione circomvenit..... Jam in tertium menſem propagabatur obſeſſio, ac msgna
E famci & rerum fere omnium egeſtas, juxta obſeſſos & obſidentes inceſſit: commentum vero novum iovenit iogenioſx neceſſitas. Intempeſta *& fimulata amnona fuit in caſtris copia;* nocte Regis edicto quiſque miles, ocream galeamve eſſoſſa terra completam ante urbis mœnia conferre jubetur: quod ubi factum eſt, eon geſtæ terræ mox tumulus haud mediocris exurgit, quem farina quam primum Rex aſpergi jubet. Illucſcente die, oppidani editiſſimum farinæ mootem ante muros arcis aſpiciunt, hoſtium commeatibus invident xc pariter admirantur, urbanam commiſerantur inopiam. Publicæ mox *ad deditionem inducit* ſalutis conſilium incunt: ſe ebtiorum egenos & ad extrema redactos, longam hoſtium obſidioocm, qui re frumentatia diutiſſime ſe muoiverant, ultra tolerare non poſſe; imo tanta jam fame laborare, ut vix in horam reſiſtere liceat: quare inſequenti die ſeſe cum arce dedunt. Rex, caſtigata aliquantulum eorum pervicacia, poſt homilem deditionem, jus omne cum civitate reſtituit; io poſterum admonuit, ne contempto amplius amicitiæ jure, in Hungaros quidquam molirentur: quod ſe facturos omnes recepere.

30 Deinceps in Boemiam declinatum iter; ubi
F cum aliqoot infeſtos habuerit olim ſibi populos, *ac denique etiam Bohemos caſtigat,* exacta injuriarum ultione, multiſque in captivitatem xſſertis, cum dexterrimo ubique ejuſdem fortoox tenore, velut glorioſiſſimus victor, in Hungariam cum ditato jam exercitu ſe recepit. Cum poſt bella ſe in otium revocaſſet, io Bithoricnſi xgro inter venaodum cæleſti admonetur internuntio, ut ad Chryſium fluvium Divæ Virginis baſilicam dicaret, eamque adjecto populo mooiret, quem locum magnæ Matri gratiſſimum futorum ſignificabat. Divina ſtatim mandata *Varadinum condit,* præſtitit, magnificentiſſimam ædem crexit, ciquc Pontificem præfecit; oppidum fundavit, Varadinumque juſſit appellari; Pontificiam ædem ampliſſima donatione, divini cultus gratia, exornavit. Cum Henrici ſumimique Pontificis diſcordixm Germani iniquo animo tolcrarent: cum *oblatum a Germanis imperium recuſat.* ad capeſſendum Romanum Imperium multis etism precibus iovitarent: ſed cum obſtinatiſſime recuſantem invcniſſent, Rodolfum declararunt, Saxoniæ Priocipem.

31 Nihil avidius anhelabat Ladiſlaus, quam expeditionis Hieroſolymitanæ præfecturam .... Augebat ſpem jam rumor effuſus, Petrum Eremitam

EX BONFINIO.

A mitam, Gallica gente natum ac mira vitæ probitate præditum, e ſancta peregrinatione reverſum, D. Petri *c* juſſu non modo Romanum Pontificem, ſed Gallos, Hiſpanos ac Germanos monuiſſe, Paleſtinam & auguſtiſſima illa loca, ubi Salvator mundi & natus & mortuus eſt, omnium a Saracenis aſſerenda.... quio & Urbanum, in Galliam profectum, ad Montemelarum in Arvernis frequentiſſimam habuiſſe ſynodum, conctiſque qui aderant Principibus ſuſcipiendam hanc expeditionem perſuaſiſſe; Gothofredum, Euſtachium & Balduinum præſtantiſſimo Bulioniorum genere natos, Bonopiç Gallieç Regulos; item Podienſem Antiſtitem, Raymundum S. Ægidii Comitem; præterea Hugonem magnum Philippi Gallorum Regis fratrem; duos Robertos, alterum Normanniç, alterum Flandriæ Principem; & Stephanum denique, Carnoti Regulum, ſanctiſſimæ militiæ ultro nomina dediſſe; quin & trecenta hominum millia promulgato bello, depoſita toga ſumpliſſa ſagum, dextrumque humerum ſigno Crucis inſcripſiſſe, quod anno nonageſimo quarto ſupra milleſimum pletique contigiſſe memorant.... Ad Ladiſlaum ſalutari hac gloria ſuccenſum, & ad Bodrogum oppidum Patchalia feſta celebrantem, ecce ex Gallia, Hiſpania & Britannia legati veniunt.... qui Regem inſtantiſſime orabant, ut, eum Pontificia auctoritate ac populi Chriſtiani juſſu, pro aſſerendo a Saracenorum poteſtate Salvatoria noſtri ſepulcro, hanc ſuſcipere expeditionem; delegatam ſacroſancti exercitus præfecturam & gubernationem libenter acciperet; neque ſacrarum legionum recuſaret Imperium, quæ inexpiabiles infidelitatis injurias ſint ulturæ.

c *Ad Petri Eremita praedicationem*

pro recuperando Terra ſancta ab omni Chriſtiano,

B *ducem ſibi optans Ladiſlaum;*

32. Rex pluribus exorati ſe non permiſit: Jeſu Chriſto optimo maximo, quod tam præclaram facinus ſuæ plebi optimatibuſque inſpirarit; deinde Chriſtianarum Potentatibus, vel his maxime qui legationis officio glorioſiſſimam Præfecturam detulerint, gratias egit: ſacram expeditionem laudavit; ac demum hilari fortique animo ſanctiſſimum accepit imperium, legatoſque honorifice tractatos & ample donatos remiſit. In illis item ſolemnibus, cunctis Hungariæ Antiſtibuſque Optimatibuſque, ſe expeditionem Hieroſolymitanam eo anno perfecturum ſignificavit: quate omnes amplexatus, commendata regni ſalute, triſtes lacrymabundoſque dimiſit. Deinde ad Conradum Boemorum Ducem *d* Othonis filium, ſuumque ex ſorore nepotem extemplo tabellarium mittit; qui delatam ſibi expeditionis Hieroſolymitanæ imperium ſignificaret, jubeteſque juvenem ſe militiæ accingere, componere domum, exercitum ad ulciſcendas Salvatoris injurias pro ſua virili comparare. Libentiſſimo animo imperata ſuſcipit nepos, ad ſtatum diem adfutorum pollicetur, ſalutari expeditione admodum exhilaratus.

qui adjunctis ſibi Bohemis Ducis nepotis ſui,

C *d*

33 Dum peregrino uterque bello ſe accingit, ecce Sennapolus, *e* qui arcta juvenem neceſſitate contingebat, Conradi Ducis nomine, ac intempeſta nocte Pragam adit capitque. Poſtero die a conjuratis honorifice ſuſceptus, favente Pontifice Pragenſi, tyrannidem occupat; Conradus dominatu exactus, ad avunculum effugit, conſanguinei facinos enarrat, implorat auxilium, pater namque fidem & antiqua beneficia memorat. At Rex, meritorum *f* Othonis haud quaquam immemor, non modo auxiliares copias, ſed pro reſtituendo nepote ſe & imperatorem & militem fore pollicetur. Exercitum igitur continuo cogi jubet, & validiſſimum parat equitatum; quin & alios ex fratre Geyza nepotes duos bello ſe accingere præcipit; quorum alteri Golomanno, Almo vero alteri nomen erat. Almum Colomanno magis amabat, quando hunc multi ſanguinis effuſorem, contra vero illum mitiorem e ſapientia ſua fore proſpexerat. Quare Colomannum Sacerdotio deſtinarat, ut ditum religione miteſceret ingenium, & hoc conſilio motus Agrienſem Epiſcopum declaravit. Quod ubi nepoti ſignificatum eſt, in ſequenti nocte in Poloniam effugit, ingenita ferocia ductus, neque veterum rerum ignarus patrem & avum a Polonis olim honorifice exceptos: plerique juvenem nobiles ſecuti. Colomanni fugam iniquo animo Rex tulit, improbitatem indolis abominatus: comparatiſque tandem copiis, in Bohemiam contendit.

dum eidem perfidia expoſſe,

f

c *Communius* Cracoria. *Verum de hujuſmodi obſidione, aut ullo omnino Hungarorum adverſus Polanos motu, nihil in hujus gentis hiſtoriis legas: & mortua Boleſlao Rege, S. Stanislai interfectore, vel eadem qua Salomon Hungarus fortuna alicubi delitescente, haud omnino infeliciter Polanos regebat Vladiſlaus Dux.*

d *Certum eſt, rediiſſe* Petrum *ex Paleſtina an.* 1093, *aditoque* Urbano *Papa, totum ſequentem annum impendiſſe concitandis Principibus Chriſtianis, hinc infra corrigo manifeſtum errorem, quo res hæc acta dicitur* 1084, *& ſcribo* 1094. *non enim poſſum*

34 Vix hoc attigerat, ecce eum morbos inceſſit & languor ingens; quare Principes Antiſtiteſque omnes conſeſtim impetat arciri, ut rebus conſulat Hungaricis, & antequam humanis excedat, de futuro Rege diſponat. Item ad Colomannum, Marcellum Ptesbyterum magna ſanctitate præditum & Petrum Comitem oratores mittit, qui ſuo nomine eum e Polonia revocent. Increbreſcente deinde ægritudine, convocatis Optimatibus, Almum, mitiore ingenio ac præſtantiore indole adoleſcentem, regni ſibi ſuccedere jubet. Mox ex teſtamento quæcumq; apud eum bona comperta ſunt, omnia baſilicis cœnobiiſque ſacris legat; nullamque in Hungaria ædem beneficentiæ ſuę reliquit expertem. Poſtero die Rex ille, ſanctiſſimus omnium populorum judicio habitus, anno ſalutis nonageſimo quinto *g* ſupra milleſimum, tertio Kalendas Auguſtas, anno regni ſui *b* undoviceno, in Domino obdormivit. Sine liberis aliqui deceſſiſſe ferunt, neque ab uxorem duxerit ſatis conſtat; niſi quod ex epitaphio quodam ſepulturę inſcripto ad Viſprimienſem baſilicam, in quam Antiſtes quidam Geſiæ & Olbait Regionarum oſſa congeſſit, [probari videatur ipſarum ultimam Ladiſlao junctam fuiſſe.] Epigramma tale eſt, [Stephani] *i* & Ladiſlai, ſanctiſſimorum Pannoniç Regum, conſortium hic oſſa quieſcunt. Quod ego haud difficulter crediderim, cum Pyriſcam Ladiſlai filiam, Conſtantinopolitano Imperatori collocatam, Annales plane tradant: nomen Imperatoris prætermiſerunt, quem Emmanoelem *k* fuiſſe puto. Corpus Ladiſlai Varadini honorificentiſſimis exequiis ſepultum eſt. Almus autem, bona ſimplicitate ductus, Colomanno, e Polonia redeunti, regno ceſſit, ne primogenitum fratrem jure defraudare videretur.

D *una cum nepotibus Geyza filiis ſuccurrere parat*

morbo corripitur

E *Almum nepotem ſibi elevat ſucceſſorem,*

g *b* *& moritur* 1095.

i *nulla mascula prole ſuperſtite,*

F

k *Varadini ſepelitur.*

ANNOTATA D.P.

a *Xivos Ptolomæo, aliis* Uni *&* Hunni, *qui & Avares medio ævo, aptius in otia, & congrua mediæ ætati vocabulo* Beſſeni.

Digitized by Google

A *ſum perſuadeſi ſic exorbitaſſe Bonfinium, melius tamen notaretur annus* 1095, *cujus menſe Novembri celebrata eſt Synodus Claromontana hic commemorata, & Crucem Principes accepere.*

& Ex Coſma Pragenſi Eccleſiæ Decano, uſque ad annum 1126 *hiſtorias Bohemiæ proſecuto, conſtat,* Brevoslao *Duci Bohemiæ ex* Juditha *Teutonica fuiſſe filios quinque*, Sbigneum & Wratislaum, Conradum, Jaromirum & Ottonem, *mater omnes ante annum* 1040: *quorum tres primi mutuo ſibi ſucceſſere in Ducatu ſeu mavis Regno; & ſecundus, maluit Conrado fratri ipſum relinquere, quam filio Bretislao, ex* Adilita *Hungara genit. Sed* Conradi *brevis dominatus fuit, ſeptem ſcilicet menſium & decem ſeptemdecim: poſt quos, ipſo adhuc an.* 1092 *menſe Auguſto, ſucceſſit* Bretislaus II; *quem, non vero Conradum, potuit S.* Ladislaus *ſuum ex ſorore nepotem vocare; ſive* Adilita *ſoror ejus germana fuerit, ſeu potius patruelis; filia (ut Balbinus ait) Andreæ Regis Hungariæ. Hic etiam juvenis dici potuit, non autem* Conradus, *jam quinquagenario major.*

e *Idem Coſmas ad annum* 1091 *meminit duorum* Ottonis *prædicti, & ceteris fratribus præmortui, filiorum* Zuatopluk & Ortik, *quibus, ſuo in Moravia patrimonio excluſis a patruo Wratislao, quia ſævebat* Conradus, *nonnullam fratris ſui indignationem incurrit: hic ergo* Zuatopluk, *ſua recuperaturus, potuit aſſa aliquo Pragam occupaſſe Bretislao excluſo, & hæc cauſa fuiſſe movendi in Bohemiam; nihil tamen horum ſcribit Coſmas.*

B

f *Multa quidem præclara* Ottonis Bohemi *facta recenſentur a Bonfinio, ſed hæc non debebant Ladislaum movere, ut contra* Zuatopluecum *ejus filium acclingeretur. Erraverit igitur tota Bohemicorum Ducum & Principum ſtirpe Bonfinius.* D AUCT. D. P.

g *Imo* ooncgeſimo ſexto; *alias legi non potuiſſet Dux bellı ſacri, primum Claromonte ſub hiemem conſtati.*

h *Ergo ex ſententia Bonfinii regnare cœperat circa annum* 1077, *& frater ejus Geyza circa* 1074; *atque ita conſtant quæ ſupra num.* 10 & 17, *ex noſtro calculo interjectimus tempora.*

i *Evidentem, & librariorum incuriæ imputandam lacunam ex certa ſcientia ſupplere fuit facile, cum conſtat S. Stephono Regi uxorem fuiſſe* Giſilam, *S. Henrici Imperatoris ſororem.*

k *Aſt* Emmanuel *primum an.* 1143 *patri* Joanni Comneno *ſucceſſit in Imperium; ſciturque uxorem habuiſſe Bertham, Conradi Imperatoris oſſinem, & viniſſe uſque ad an.* 1180. *Melius Cangius inter familias Auguſtas Byzantinas* Joannem *ſub Calo Joannem ipſum intelligit, qui, triſt Zonara, ſuperſtite adhuc parente* Joanne *ſeniore, ante annum* 1105 *uxorem duxerat Irenen, Hungariæ Regis filiam: euceſſit autem hæc e vivit marito adhuc ſuperſtite, anno* 1124. *Ubi notat Cangius moris Græcorum fuiſſe, nomina Imperatricum ſuarum a barbaris acceptarum, utpote ipſis Barbaris mutare in alia ſibi ſimiliariora, uti etiam Emmanuelis prædicti uxori factum, & plerumque placuiſſe nomen* Irenes *quod* pacem *ſignificat, quia tales plerumque aſſumebantur, pacis ineundæ vel firmandæ cauſa.* E

Appendix De Capite &c. *Vide Appendix tom. 6. Junii pag.* 26. *col.* 2.

DE BEATO BENEVENUTO

ORDINIS MINORUM CORNETI IN APULIA.

SYLLOGE HISTORICA

De ejus approbato cultu, vitæque & miraculorum epitome. D. P.

CIRCA MCCXXXII *Duplex Cornetum*

C

D*Uplex* Cornetum *memorant Ordinis Seraphici Annales, a Waddingo conſcripti, & ab Huvoldo contracti; unum ab altero ibidem non ulter diſtinctum, quam quod vetuſtior diſtributio Provinciarum ex Bartholomæo Piſano apud Haroldum ad ann.* 1540, *ſcripta ſub annum* 1400, *Cuſtodiæ Capitanatæ in Provincia S. Angeli adſcribat Cornetum ultimo loco; & Cuſtodiæ Viterbienſi ſua Provinciæ Romana tertio loco, etiam* Cornetum; *quod poſtremum ne Patres Romani dimitterent propter novis inclementiam; interceſſit Julius* II, *anno* MDVI: *& ad annum* 1291 *dicit Waddingus n.* 12, *quod ibi* S. Franciſcus mortuum puerum revocavit ad vitam: *id quod Petrus Rodulfius Teſſinianenſis, fol.* 85 *Hiſtoriarum Seraphicæ Religionis, alteri loca adſcribere videtur, cum ait:* Eſt autem Cornetom Apuliæ oppidum, ubi B. P. Franciſcus puerum octenoem, Bartholomæum nomine, ingenti pondere oppreſſum, & letali oſtii cujuſdam prægrandis colliſione quaſſatum, quaſi a ſomno ſuſcitatom liberavit: *quæ verba dum ad annum* 1232 *n.* 18 *tranſcribit Waddingus, vel pueros duos diſtinxit vel locum diſcrevit.*

Non ſatis diſtinctum ab auctoribus;

2 *In hoc Apuliæ* Corneto, *inter conſinia Melfienſis, Rappollanæ, & Venuſinæ diœceſeon, invocem propinquiſſimarum, circa annum* MCCXXXII *creditur a Waddingo obiiſſe* B. Benevenutus, *pro cujus Canonizatione non actum anno quarto poſt & a Gregorio Papa* IX *commiſſum examen* Melfienſi, Melfienſi & Venoſino Epiſcopis (*Rapollario tunc forte reprobato ne illegitimo*, qui *quidem* non ſegniter in opus ineuhoerunt, *inquit Waddingus & conſtat ex lectione* IX *officii proprii*; ſed temporis turbolentia, & rerum magnarum agendarum poodus fecerunt, ut diffeſtetur ulterior de hac re tractatus. Ioterim cooceſſum a Pontifice (teſte Mariano) ut in ttibus vicinis Epiſcopatibus ejus celebraretur feſtum, & de ea divinum recitaretur Officium. *Eæ & de vita ſumptæ fuerunt, adhuc deſiderantur: nam de ſolit miraculis ſunt illæ novem, quas infra damus & invenimus Neapoli apud Patres Theatines S. Pauli inter Collectanea Mss. Antonii Caraccioli tomo* 1 *de Vitis ſanctorum Confeſſorum; ex quibus diſcimus, habuiſſe quidem Conuti Fratres Minores conventum & eccleſiam S. Antonii; apud eos tamen tumulatum Beneventum non fuiſſe, ſicut dicit Toſſinianenſis, ſed in Collegiata vel ſaltem Parochiali eccleſia S. Petri ejus cultiſſe ſepulcrum; utſi poſte hinc illuc facta eſt translatio aliqua; de qua nequid nunc ſcribi poſſit; facit deſolatio loci tanta, ut non modo veſtigia amplius nulla, ſed nec memoria ſuperſit vicinis, quemadmodum nobis anno* MDCLXXVI *ſcripſit Bartenſis noſtri Collegii tunc Rector Ignatius Zachaelas. Sed neque anno* MDXVI, *quando ſcripta eſt poſterior Diſtributio Conventuum apud Haroldum, ulla ſupererat talis conventus notitia.*

In qua quod apud Apulos eſt maximus B. Benevenutus;

3 *Gregorii Papæ* IX *Breve ad prædictos Epiſcopos hujuſmodi recitat Waddingus:* Mirabilis Deus in Sanctis ſuis, ut ſuæ virtutis potentiam mirabiliter manifeſtet, & ſalutis noſtræ cauſam mi-

a Sede Apoſt. roli permittitur F

cum Legionibus proprii quæ hic dantur.

Breve Gregorii 9

AUCT. D. P.

A rabiliter operetur; fideles ſuos, quos ſemper cornat in cæln, in mundo etiam frequenter honorat; nd eorum memorias ſigna faciens & prodigia, per quæ praviras confundstur hæretica, & fides catholica confirmetur. Nos ergo quantas poſſumus, etſi non quantas debemus, omnipotenti Deo gratiarum referimus actiones, qui in diebus noſtris, ad confirmationem catholicæ fidei, & confuſionem hæreticæ pravitatis, evidenter innovat ſigna, mirabilia potenter immutat; faciens illos coruſcare miraculis, qui fidem Catholicam tam corde & ore, nec non & opere tenuerunt. Sicut enim dilecti Filii, Clerus & Populus Cornetanus, nobis per dilectum filium Balſamum Diaconum, & Jacobum Judicem, nuntios ſuos, & litteras intimarunt; & quorumdam Epiſcoporum ac Religioſorum litteræ continebant; Dominus tantam piæ memoriæ Fratri Benevenuto gloriam conrulit, quod ſepulcrum ejus tot & tantis dat coruſcare miraculis, ut inter alios Sanctos ejus non invocari ſuffragium eſt indignum. Quare nobis humiliter ſupplicarunt, ut ſuper miraculis, quæ per eum Dominus operatur, teſtimonia recipi faceremus. Verum, quia in tam ſancto negotio non eſt niſi maturitate & gravitate debita procedendum; de diſcretione veſtra plenam in Domino fiduciam obtinentes, mandimus, quatenus, adſcitis vobis viris religioſis & Deum timentibus, de virtute morum & veritate ſignorum, operibus videlicet & miraculis, diligentiſſime inquirentes, depoſitiones Teſtium receptorum, ſub ſigillis veſtris, ſerveris incluſas; ut eum a nobis ſuceritis requiſiri, eas ad Sedem Apoſtolicam fideliter tranſmittatis &c. Datum Viterbii VSSI Kalendas Aprilis, anno decimo.

de vita & miraculis ejus

B *cognoſcere jubentis Epiſcopus*

4 Melphienſis Epiſcopus *tunc fortuſſis fuerit* Riceberius, doctrina ac vitæ ſanctimonia inſignis *ab an.* MCCXIII: qui *ejuſdem ſæculi an.* XXXV Moniales S. Benedicti *e veſtæ ſolitudine, ab eccleſia S. Venerii, ad* eccleſiam S. Joannis de Ilicceto tranſtulit, *teſte Ughello, eamque ſedem tenuit uſque ad Rogerium, an.* MCCLII *ordinatum. Dixi*, ſortaſſis, *ſub dubio ne quis alius, haclenus nobis ignotus, intercesſerit; ſicut in ſede* Melfitenſi *poſt* Joannem *indicatam pro an.* MCLXXIX *haud dubie ſideunt ignoti nobis plures ante* Ricardum, C *integro fere ſæculo poſt defunctum: qui tumen huic examini potuit dediſſe operam, ſi ultra* 30 *annos Eccleſiam iſtam exuit.* Venuſinus *verosimiliter fuit ille, ex ac nomine* Bonus, *ſub quo cœnobium S. Franciſci, ab ipſomet Sancto deſignatum, fuerunt; quique ſub prælaudato Gregorio IX injuſte cæſus ab iniquo Clerico quodam, multis Martyribus ſimilem mortem obiit. Quem illi, vel duo eorum, Proceſſum formaverunt, mittendum Romam, abolevisſe tempus videtur; nunc certe nuſquam inventur, nec eſt qui illum ſibi viſum indicet poſt Bartholomæum Piſanum, apud quem in libro Conformitatum vitæ S. Franciſci atque Chriſti, ille ſic legitur contractus in compendium fol.* 86 *& ſeqq.*

Melfienſis

Venuſinum.

5 In Corneto jacet Fr. Benevenutus de Eugubio, vita ſanctiſſimus & ſignis ſtupendus. Hic fuit laicus, litteras ignorans: qui ſpretis quæ ſunt mundi, B. Franciſci veſtigiis inhæſit toto oixu. Receptus ad Ordinem, humilitatis ſuæ exempla declarans, de mandato B. Franciſci, ad ſerviendum leproſis acceſſit: quibus, ipſorum abominationibus poſtergatis, ſine querela, uti Chriſto, ſervivit. Obedientiæ culmen ſic aſcendere eſt conatus, ut ad omnia Prælatorum mandata impiger, & ſine mora ac ſine querela, pareret. In ſuis infirmitatibus, quibus a Domino fuit probatus, patientiam ſupra modum & habere & oſtendere eſt conatus. Amatur fuit paupertatis ſanctiſſimæ & zelator, vix extrema victus & habitus requirens, ſilentii cultor, pietatis viſceribus ſuper afflictos affluens. Orationi & contemplationi fuit deditus, adeo ut uſque ad horam Tertiam in publicum nullatenus exiret, nc occupatione aliqua perfectas deliciss minus pateretur mutari. Honeſtatis adeo fulſit virtute, ut nec verbo aut facto, aut ſigno inhoneſti quid ſit aliquando deprehenſum de eo. *Et hæc quoad primum examinis impetenti partem; quæ eadem, mutata dumtaxat phraſi, habent Toſſinatenſis & Waddingus ad an.* 1222 *num.* 21: *hic autem* (*veroſimiliter ex Marliana*) Militis *titulo eum ornat, tantumque* lacrymarum donum *ei tribuit, quod* noctes integras flens orabat: *addiitque*: Sacroſanctam Euchariſtiam toto venerabatur affectu, & vere Deum intentem ſub velo compexit; dum ex eodem auguſtiſſimo Sacramento multoties prodibat bellus infantulus, cjuſque ſe ingerebat brachiis ſuaviter ſtringendus.

D

& Wadding.

item nonnullorum aliorum,

E

6 *Quoad ſecundum partem Proceſſus de ea hæc nobis proponit idem Piſanus*: Sanctitatem ſuam adſtruunt miracula, per ipſum divinitus operata: de quibus ſignis non eſt hæſitandum, cum per Bullam Apoſtoliesm directam a D. Gregorio IX MCCXXXVI nb Epiſcopis Melfitenſi & Venuſino ſint collecta, casminata & authenticata. Duos mortuos ſuſcitavit, duos liberavit n ſuucibus mortis; epilepticos quatuor, leproſos duos, dæmoniacos duos, a ſquinantia unum, enntractos & atidns ſeptem. Tres cæcos illuminavit, tribus ſurdis auditum præbuit, hydropicis & ingratis duobus ſanitatem indulſit. Ab infimitatibus duos, mutum unum, mulierem ulceratam graviter in mamills, gutroſus & apoſtematicos quinque cripuit. Fr. Joanni de Alto-paſſu, peeuniam perditam, ſibi apparendo habentem, indicavit. Fr. Ægidium de Ordine Minorum, a carnis tentatione ſibi apparendo, cinguloque ſuo cingendo, liberavit, A bruchis campum, cimino plenum eripuit, ſibi a quodam commendatum; & alia multa vel plura miracula hic Sanctus peregit. *Horum pleraque, cultiori nonnihil phraſi, etiam tendit Waddingus ad annum* 1232 *n.* 18, *ſed præmittit in partinulari duo quædam ex Toſſinatenſi, Mutinensium veroſimiliter ſecato, his verbis*:

F

ac ſpecialiter duorum.

7 Amilina de Corneto, lepræ morbo percuſſa erat, ſupercilia pilis penitus denudata calvebant, & humore ab oculis deſluere lumina caligabant: voa raucitantem ſonabat, unguesque cadebant n digitis, unde horrori maximo omnibus effecta erat. Ex quo ad preces B. Benevenuti adhuc viventis ſpe concepta, mox eo mortuo ad rumulum delata, jungens manum [ſuam manul] S. Benevenuti, cœpit, corporis impedimento paulatim abcedente, [liberari], & ſic incolumis evaſit. Turta Cornetana, tibiarum contractionem paſſa, ac doloris anguſtia amens effecta, meritis Sancti liberata, ad propria rediit. Guilielmus Forzedis, tribus diebus pernoctans, priſtinæ ſanitati eſt reſtitutus. *Hæc ibi, quorum primum ſi fuit ex ore ipſius Amilinæ cuente excerptum ab examinatoribus, fuit certus nos ceddit, quod proxime ad veritatem accesſerit conjecturn Waddingi, mortuum* Benevenutum *ſtatuentis circa annum* MCCXXXIII. *Ultimum æque certo indicio deturus a Monaſterio in ſuo Martyrologio Franciſcano elegiſſet hunc diem* XXVSI *Junii: quem tamen retinemus, quoad veri diei certior notitia emergat, neſcio unde ſperando, ſi non detur Melfia, ubi a Clero & populo*

Synopſis virtutum Benevenuti ex Piſano,

Hinc utcumque habemus annum mortis

non item diei cultus.

A *pulo feſtum ſolenniter agi ſcribit Marcus Oliſſipponenſis in Chronicis Minorum parte 1. lib. 2. cap. 9. agens de hoc ſervo Dei.*

8 *Dicit etiam quod* idem Corneti ſuis ædificata pulchra eccleſia, ſed quæ nna cum oppido deſtructa deinde fuit: *ac porro pergens*, Clerici *inquit*, Ilicitani, a prædicta eccleſia abſtulerunt brachium unum B. Benevenuti, & paulo poſtea invenerunt vas, in quo ipſum poſuerant, plenum liquore fragrantiſſimo: manſit tamen abſcondita prædicta Reliquia propter inimicitiam, quæ verſabatur inter Corvetanos & Ilicitanos, ſub titulo Prioratus ſpectantes ad Equites Hieroſolymitanos S. Joannis Rhodienſis. Interim monſtrabantur & in veneratione magna habebantur ſindones duæ liquore iſto miraculoſo tinctæ, ad quarum contactum complura etiam miracula fiunt. Corpus autem ejus ſanctum fuit inventum hoc modo. Blaſius quidam vir nobilis a Duce Melfienſi miſſus ad ipſum perquirendum, cum noctu incumberet precibus, ac Beatum precaretur, ut ſibi revelaret, ubinam in conventu & eccleſia iſta deſolata inveniri poſſet ejus ſanctæ Reliquiæ; apparuit ipſi humilis Religioſus, dixitque:

B Ego ſum Frater Benevenutus, qui tuas exaudivi preces: vade ad eccleſiam, & ubi invenies plantam thapſi barbari præ ceteris herbis viridantem iſtic ſcito invenaturum te quod optas; utque id alio tranſferas, jubeo. Dictum, factum: invenit deſideratum theſaurum, & reverenter ſuſtulit, deinde Ilicetum, ubi nunc ab incolis honoratur. *Ita ille anno* MDCXIII.

9. *Debet* &c. Vide Append. tom. 6. Junii p. 263. col. 2.

MIRACULA

Jam olim in Lectiones ſa diſtributa.

Ex ſchedis Mſs. Antonii Caraccioli.

1 BEatus iſte Sanctus, miraculorum luce coruſcans, ſuſciravit mortuos in hunc modum. Miles quidam de Corneto, Turellus nomine, cernens quod uxor ſua Bellucea ſibi jam ſeptem filias peperiſſet, S. Benevenuto, cui valde devotus erat, vovit; quod ſi conjux ſua

C ſecundum pareret maſculinum, non niſi Benevenuti nomina vocaretur. Et quia voti meritò nomen Sancti nato pater imponere non curavit, factus eſt in toto corpore parvulus adeo puſtuloſus, quod diſtuleruut parentes ipſum propter enormes puſtulas baptizare. Demum nocte quadam, cum lactandi cauſa mater in lecto ſuper ſe infantem collocaſſet, obdormiens, ea incauta cuſtodia puer de lecto ſuper tabulam decidit, & nemine vidente ſuffocatus expiravit. Pater autem, vſus excitatus a altero, dum ſolicitus in cuna quærit puerum & non invenit; excitat matrem, diligenter ab ea ſciſcitans, ubi parvulum collocaſſet.

2 Ipſa vero cunas vacuas inveniens, cum viro gemebunda ſurrexit; & lumine filium conquirentes, invenerunt ipſum ſuper tabularum juxta parietem, cruentum pariter & defunctum. Dolentes autem ea caſu tam lugubri, conſanguineos convocant & amicos ſuper defuncti tumulatione, pro eo quod Chriſtianus non fuerat, conſilium petituri. Qui venientes, & patrem qui baptizari parvulum non fecerat increpantes, conſuluerunt, ut ſepeliretur mortuus præter honorem ſepulturæ. Quorum patet conſilium parvi pendens, mortuum, conſanguineis irridentibus, ad Eccleſiam S. Petri *a* duxit, ipſumque ſupra ſe- D pulcrum Sancti collocans, lacrymabiliter clamabat dicens; S. Benevenuti, niſi mihi reſtituas filium vivum, quem ad te detuli mortuum, ſervire tibi de cetero non curabo. Cujus luctum compatientes quidam, in terram proſtrati, Sancto Dei cum lacrymis ſupplicabant, ut patri filium ſuſcitaret. Quibus orantibus, atque gementibus, & Fratribus ad Maturinum in Eccleſia *reſuſcitatur* S. Antonii pulſantibus, mortuus emiſit parvulam vocem, divina gratia factus vivus. Parentes autem & adſtantes cerni eum magna lætitia ſuſciratum parvulum reportantes, baptizato puero, & Sancti nomine nuncupato, Deo & S. Benevenuto præſentato, pro tam mirabili beneficio reddiderunt gratiarum debitas actiones.

3 Puella quædam trienuis, cujuſdam Militis *item puella in pu-* de Corneto, qui vocabatur Alphanus, vinde- *teum* miarum tempore excidit in puteum: quam aqua- *ipſa*, rum nimietas ſuffocavit. Quidam vir dictus Cor- *b* netus, tunc temporis *b* Comeſtabilis, excitatus vocibus clamantium propter caſum, cucurrit ad puteum, qui erat in ſuper vineæ fratris ſui: & caſus lugubris factus ignarus, velox ad puteum deſcendit, ut puellam a ſubmerſionis periculo E liberaret. Deſcendens autem, ſub aquis mortuam puellam reperit; ipſamque gemens ſatrahens locavit in horto Judicis Peregrini. Et dum deliberaret, cum aſtantibus de puellæ tumulo, & de parentibus, qui præſentes non aderant, convocandis, memores novorum beneficiorum, quæ tunc temporis Dominus per S. Benevenuti merita faciebat, unanimiter eidem Sancto ſuſ- *indeque extracta mortua.* citationem puellæ cum lacrymis & ſuſpiriis ſupplicabant. Quorum ſupplicationibus exaudiſis puella flebilem vocem dedit, a morte Domino liberam ſe demonſtrans. Dictus autem Dominus, una cum aſtantibus & patentibus, qui gemmes advenerant, adducentes puellam ad ſepulcrum S. Benevenuti; ſic ipſam vivam receperunt, quod cum magno præconiorum jubilo populi conſurſu & campanarum pulſatione, puella ſuis pedibus remeavit ad propria, cum tota prædicta comitiva.

4 Gilbertus de Corneto enim duceret onuſtum *Lapſus* currum lapidibus ad opus fabricæ S. Petri, in *ſub curru* qua corpus S. Benevenuti quieſcit; deviantibus *onuſto non* bobus & per inſolita loca diſcurrentibus, quia *contuſus* boum non poterat impetum ſubſtinere ſedens in *fuit*: F remone currus, in ipſo caſu nomen S. Benevenuti, dicto Domino & aliis ejus enſum cernentibus, invocavit; ad ejus invocationem de mortis periculo mox liberatus eſt, licet per dorſum ejus rota currus deſperabiliter pertranſiſſet. Rogerius Forbilla Miles, cum multis aliis ad ſcriptam fabricam venieas cum duobus curribus, ad lapides dictæ fabricæ deſcendus, dimiſit unum de curribus lapidibus oneratum in cacumine montis, & ejuſdem cuſtodiæ juvenem deputavit.

5 Cum autem Rogerius ipſe cum ſocils, in exportatione cujuſdam magni lapidis pro altari, *alii a ſe* magnis vocibus conclamaret; juvenis incautus, *miſi cur-* equo curruque dimiſſo, ivit ut laborantes in *rum ab e-* ſatractione dicti lapidis adjuvaret. Equus autem *vendi* provocatus hinnitibus jumentorum, quæ in valle paſcebant, de montis cacumine ſe dimittens cum curru vallem verſus per præceps ſuper laborantes homines ferebatur; qui tamquam in arcto poſiti, non valentes mortis periculum, quod eis imminebat ea tranſitu currus, ad ſiniſtram vel dextram declinare; cum lacrymis ſimul clamaverunt:

A veroot: S. Benevenote, adjuva nos: moa currus
EX MSS. in medio præcipitio ſtetit, ac ſi murus factus
liberantur. eſſet ſibi obvias; & reſilientibus cannulis, quibuscorrigiæ, per quas currus trahitur, adhærebant, equus a remonibus illæſus exivit. Illi autem homines, tanto beneficio congaudentes, venerunt cum omni devotione ad Sancti ſepulcrum laudes immenſas Deo & ſibi pro tantæ liberationis miraculo redditurі.

6 Puer quidam, filius Militis, ſedens ſuper aſioum, curtui, quem ducebat equus, onerato frumento præcipite venienti ſic obviavit incautus; quod irrueruot io aſioum rotæ; quarum ona
Unum pueri ſub rota pet pueri crura tranſivit. Pueto vero clamanta cum aſtantibus, S. Benevenote ſuccurre, credens mutiga illum mortuum, pto timore auſugit. Voleatibus autem poerum de ſub rotis velut mortuum tollere, dixit puerulas: Nolite timere, quia me S. Beneveoutus, ut ipſum invocavimus, liberavit. Surgeos autem incolumis, priuſquam rediret ad propria, ſuis ivit pedibus ad S. Benevenuti ſepulcrum, pto tantæ liberationis beoefioeio gratiat redditutus. Henricus, filius Nicolai
c Pallanie Scaleaſis, de ſub trabe, quæ etiam do
B areu tribunæ ceeidit, eccleſiæ S. Petri, ſemivi-
& alius ſub trabe collapſæ vas extractus, dum fertur ad ſepulcrum S. Benevenuti, cunctis oraotibus qui aſtabant, illico ſaniatem recepit.

d Ipſius in arbore 7 Filius Joannis Fettarii de Caſtro *d* S. Agathæ, per aooiverſariam ſolennitatem S. Beneveouti, vadeot ad præcideadum ramot de arboribus, pro ombraculis faciendis in platea eccleſiæ S. Petri: ſub ejus pedibus atboria excelſæ, quam cooſcenderat, ſtacto ramo, ſe tenens alfiat mono *tero* ramuſculo, eaclamabat cum ſociis diceos, *ſurgit.* S. Beneveaute adjuva me; cum vero vellet deſcendere, prædicti ramuſculi tentione eadens, pectut cuidam ſtipiti, a terra modice ſurgenti, ſic vehemeater illiſit, quod aſtantes de ipſius vita penitus deſperarent. Ipſe vero Sancti meritis illico ſurgent, ſine aliqua læſione reaſcendit iocolumis arborem, ramorum præciſionem continuans, ut incepit.

Sanatur epilepſia, 8 Salubria de Corneto, Caduca morbo quinC quennio fatigata, vadens ad exequias S. Benevenutі, audivit de Cælo dicentem ſibi: Die, Sanctus, Sanctus eſt; ad cujus auditum ſe commendans Sancto, abægrirodine liberata eſt. Bella Suguetra de Corneto ſimili morbo per ſex annos laboraos, quia ſimile Salubriæ fecit, ſimili remedio gratulata eſt. Bella de Corneto, ſimiliter fatigata, dom orat coram Sancti corpore liberata eſt. Filius Stillantiæ de Corneto, morbo ſimili per decennium quotidie tormentatus, die quodam propter morbum de ſolario ceeidit in D
celiarium, & ia modum erucis eſt fractum ſic terribiliter Caput ejus, quod ipſius caſus horror matrem io infirmitate filii per quinquennium ſociavit: ſed venientes ad Sancti ſepulcrum ambo pariter liberantur. Margarita de Ordona, *e* mor- *e*
bo ſimili ſexennio moleſtata, dum vovit, quod ſi S. Beoevenuti meritis liberaretur, ipſius ima- *f*
ginem *f* depingi faceret, & coram ejus ſepulcro ad ipſius memoriam collocaret, illico liberatur.

9 Amelina de *g* Melfica, plena lepra, ve- *g*
niens ad Eccleſiam S. Petri, dum manus San- *leprâ ſ.*
cti per membra ſui Corporis ducit, reſtituitur priſtinæ ſanitati. Simílem gratiam recepit filius Jovenois mulieris, faciens ut fecit Amelina Be- *ſurdi.*
nemajura, trieanio ſurda, pedem Sancti per aures doceos, recuperavit aoditum, validum ſentiens ventum de fois auribus exeontem. Orans Ata de Melfica coram Sancti ſepulcro, a ſurditate, quam per annum unum & meaſes tres paſſa fuerat, liberatur. Vicinis autem de ſua liberatione ſibi congratulantibus, dom matri dieeret quod vellet eſſa potius hydropica, quam vicinarum frequentationibus moleſtari; mox efficitur hydropica ſicut vovit. Veniens autem ad Sancti E
ſepolcrum quia pœnituit, ſecuodario liberatur. *& hydropici* Cum ergo mater ſibi proponeret, quod oppo- neretur ipſi, niſi coram Epiſcopis, qui examinabant Sancti Miracula, compareret; dum protetve reſpondet, ſe nullo modo compariturum, noſte ſequenti perpetitur ægritudinem tam gravem, quod facto mane pœniteot ivit ad Epiſcopos liberata. Item Guglielmus Jogitanus liberatur ab hydropiſi, dum votum ſolvit, quod voverat, Sancto Dei.

ANNOTATA D. P.

a *Topographica Baſilicatæ tabula, trans rivulum pari fere a Melfia & Venoſia intervallo milliarium quatuor, ponit locum* S. Petri, *ſolum forteſſis ex deſtructo Corneto reliquum.*

b *Ducis forſitan Melfienſis miniſter, & ſub illo titulo præfectus Corneti.*

c Scaleam *in ulteriori Calabria notant tabulæ, quæ an huc faciat non divino.*

d S. Agatha caſtrum, *trans Aufidum in Ca- F*
pitanata, diſtat Melfia in Boream ad XV. m. p.

e Ordonæ *ſitum non invenio.*

f *Utinam ſimilis imago alicubi ſuperſit, nobiſque accurate delineata mittatur, ære inſculpenda!*

g Melfica *alias* Melfictum, *vulgo* Molfetta, *civitas Epiſcopalis maritima* XX. p. m. *Bario, Melfia ad* XXVI.

DE S. FERDINANDO ARAGONIO

EPISCOPO CALATINO IN CAMPANIA

COMMENTARIUS JOANNIS BOLLANDI

J. B. De ejus cultu antiquo, ætate, Actis recentius collectis.

PORTE AEC. XIII. *Calatia, ſive Carjazzi,* CAlatia *urbs eſt Campaniæ perantiqua, eis Vulturnum ſita amnem, vulgo nunc* Cajazza & Cajazzum, *Italis* Cajazzo *dicta; ornata throno Epiſcopali, & quidem (ſi Georgio Braunio creditur, neque eaim ſacra ejus monumenta luſtravimus) ab ipſis Chriſtianæ religionis cunabulis. Ita ille to.* 5. *Theatri urbium.* Fuit Calatia in primis ipſis creſcentis Eccleſiæ temporibus Epiſcopatus titulo inſignita, ut patet ex publicis tabolis, ab uſque anno ſalutis humanæ CCC confectis, ubi meotio habetor Epiſcopatos Calatini-

a *Deinde recenſet idem Braunius duos ejus Eccleſiæ Anti-*

A *Antiſtites ſanctas, quorum alter eſt* S. Ferdinandus. Fuerunt, *inquit*, inter illius urbis Epiſcopos duo ſancti viri, pietate & miraculis clari; S. Ferdinandus

duo Epiſcopi Sancti, Stephanus & Ferdinandus,

ſcilicet, & S. Stephanus. Ferdinandus, qui jam dudum ante Stephanum illam Eccleſiam rexit, Hiſpanus ex regali Aragoniæ proſapia fuiſſe traditur, quo tempore claruerit ignoratur: ejus corpus ſervatur in templo ſuo numini dicato, inupido Albiniano Calſtinæ diœceſis. *Uterque priſdem publicam obtinet cultum. Edidit namque Paulus Filumarinus, e Congregatione Clericorum regularium, Epiſcopus Calatinæ*, Officia antiqua SS. Stephani & Ferdinandi de Aragonia, Epiſcoporum ac Patronorum Eccleſiæ Calſtinæ: *in quorum præfatione* ad Clerum & populum Cajetenſem, ejuſque diœceſim, *ipſe prædicat*: Hæc noſtra Eccleſia duobus, Deo auctora, aſt ornars Epiſcopis, & Patronis admirsndis, ac vitæ ſanctitate conſpicuis, ſanctis nempe Stephano & Ferdinsndo de Aragonia: qui tamquam duæ lucernæ Deo ſupat hoc candelsbro poſitæ fuerunt, ut poſteris ſanctorum geſtorum lumine, eorum perfectæ vitæ exempla ſelinquerent, & veram cæli viam demonſtrarent.

ii demque ab antiquo culti ut Patroni.

3 *Quod Brounius ait*, jam dudum ante Stephanum, *illi Eccleſiæ præfuiſſe* Ferdinandum, *multis hand quaquam probatur. Obiit* S. Stephanus *nei ad ejus Vitam* XXIX *Octobris ditemus, anno Chriſti* MXXII, *cum* XLIV *ſediſſet annos. De* S. Ferdinando *iſthæc olim Calatia accepta nobis communicavit Antonius Beatillus noſter, vitæ ſanctitate & ſcriptis clarus*: Altæ urbis Pstronus aſt Divus Ferdinandus, regali ex progenia Aragonum ortus, uc conſtat per multas ſcripturas in Epiſcopsli archivio Calstino. Obiit din XXVII menſis Junii, ſed quo tempore viaerit, ignorstur. Creditur tempore S. Dominici Guſmanenſis, ſimul cum eo, ab Hiſpania veniſſe. Nec inseniretur mentin de eu, niſi ſolum ab anno MCCCXLIII sempore Joannis Epiſcopi, & Rogerii Epiſcopi anno MCCCLXV.

B *S. Ferdinandus quando vixerit, ignoratur.*

creditur Hiſpanus fuiſſe.

4 *Monuit nos idem Beatillus, inde videri manaſſe conjecturam eorum, qui S. Dominico æqualem faciunt, quod hujus ætate vixerit Rex Hiſpaniæ* Ferdinandus, Sanctus *appellatus. Erit fortaſſe, qui veniſſe olim in Italiam ſuſpicetur Epiſcopum hunc noſtrum, oaterorem ab Africa, ubi primum uſurpatum nomen legitur* Ferisndi, *ſive* Ferdinandi. *Et*

C *ſane plurimi, Wandalis in Africa dominantibus, ac poſtea quoque in Italiam venerunt Epiſcopi aliique Clerici omnium gradum. Quærenti eue deinde Hiſpanus & quidem Aragonius dicatur fuiſſe, reſpondebit quod poſterioribus ſæculis ſolis fere Hiſpanis familiare erat* Ferdinandi *nomen, ideo Hiſpanum eſſe habitum: cumque id Calatini Alfonſo Regi narraſſent, hunc ea occaſione devinciendi ſibi populi gavi-*

propter omen,

ſum, ultro pronuntiaſſe ex ſua eum eſſe prognatum familia, uti infra ex Michaelis Monachi ſchedis dicemus; tamque gratiam hoſpitali civitati retuliſſe, ut qui in regni ampliſſimi poſſeſſionem illic erat adoptatus, ipſe in ſuam cum adoptaret cognationem, majorem quam daret, ex ea adoptione hauſturus ſplendorem.

& judicium Alfonſi Regis,

5 *Sed quis id ullcunm ab ſapientiſſimi Regis gravitate videri poteſt, malim ego (quando in re obſcura licet divinare) ex aliqua ortum familia, Aragonicrum Regum ſtirpi, quodam affinitatis titulo conjuncta. Uti fuere, ſuntque etiamnum in eo regno familiæ complures, quæ præter gentile nomen majorum, ſibi Aragonicrum vindicent cognomentum, a matre acceptum, quandoque ea fœtria duxerat, aut alia ſibi quovis alio vinculo affinitatis conjuncta perſona. Ita in recognitione Sanctuarii Capuani meminerat Michael Monachus, quod* cum nepris Ferdinandi I Regis, ex ejus primogenito Alphonſo napſiſſet Honorato Cajetano Fundorum Comiti, Rex eidem Honorato privilegium fecerit, ut ipſe, filii, nepotes, poſtarique omnes eſſent & vocarentur e domo Aragunia: *imo & ſpeciale privilegium Jordano Cajetano, Capuano Archiepiſcopo, Honorati fratri, collatum recitat, in quo eidem Ferdinandus Rex ita eum alloquitur*: Jure ipſo commoti atque adducti ſumus, ut ta ipſum egregiaſque virrotes tues & honoribus exoruemus, & titulis illuſtremus. Et quamquam ad ſmpliora inſignioraque in te ipſum conferenda vuluntas noſtra intendst; te tsmen *in* præſentia eumdem Rever. Jordanum, quem affinitaris vinculo neptis noſtræ ex illuſtriſſimo & cariſſimo primogenito & Vicario Generali Alfonſo de Aragonis antea devinximus, ad majorem amoris noſtri declarationem, licet ipſe per ta ſis faria nubilis & illuſtris, reaore præſentium, de certa noſtra ſcientia, proprioque animi noſtri moru, meritis quidem ruis hoc expoſcentibus, in familiam noſtram & in Domum de Aragonia adſciſcimus, adſcribimus & annumeramus: aoleurea quod da ceteto & in futurum ſis & appelleris de domo & proſapia DE ARAGONIA, æqua in omnibus aſſibus, titulis, negotiis, & geraudis atque agendis rebus inſcribaria & appelleris DE ARAGONIA, & de esdem noſtra domu & familia ſir & appellerur tuum cognomen.

& ſolidum ex Regum Aragoniæ familia,

& in nomine communicatum adſcita.

E

6 *Ita hactenus de gente familiaque* S. Ferdinandi *divinaſſe ſufficiat. De ejus ſepultura habebantur ſequentia in citato Beatillii ſchediaſmate*: Sepultus fuit in baſilica almæ Virginis in Cornello, prope terram Albinisni, Calstinæ diœceſis. In cujus ſepulcro hæc verba legontur:

S. Ferdinandi ſepulcrum,

Hæc requies mea in ſæculum ſæculi.
Hic hsbitsbu, quonism eligi esm.
Gaude cum lætitia urbs Calatina,
Lætare pellens airla plebs diœceſana.
Nam pretioſn monera eſtis decoratæ;
Ferdinandi ſsero funere eſtiſque dotatu.
Ad quud ægri conveniunr, ſine ſanitate;
Et ſanati redeunt eum jucunditate.

epitaphium,

7 *Teſtatur Philippus Ferrarius in Notis ad* XXVII *Junii, Vitam* S. Ferdinandi *a Mauritio Siculo Ordinis Minimorum ſcriptam eſſe. Hanc nondum vidimus; nec eamus multo plura aſſecutum eum auctorem, quam eruere e vicino poterit diligentiſſimus Michael Monachus, Canonicus Capuanus; e cujus adverſariis, quem ſubjicimus tractatum, nobis tranſmiſit ejus e ſocere uepos Silveſter Ajeſſa, Presbyter Copuanus, vir humaniſſimus juxta & Sanctorum honoris amplificandi ſtudioſiſſimus. Ipſe locum adiit, & num quæ acta extarent perquiſivit, nec ulla comperit, quam quæ Ferrarius tradit in citatis Notis*: Extat eccleſia illi dicata apud Vulturnum flumen, quam vidimus, dum Calaria Allifas pergeremus. *In Catalogo vero Sanctorum Italiæ ipſe habet*: Ferdinandus natione Hiſpanus, ut nomen ipſum teſtatur, eum in Italiam veniſſer, ac in Campaniæ urbem Calatiam ſe recepiſſet, eam doctrinæ & ſanctitatis laudem aſſecutus eſt, ut mortuo Epiſcopo Calatino, illi ſubrogatus fuerit. Multis clarus miraculis apud Albinianum Calatinæ diœceſis oppidum obdormivit v Kalend. Julii: ibique honorifice conditus eſt. Ubi etiam, ob ejus ſuper ægrotia ſigna virturum, magnam venerationem habet. Extat illi eccleſia campeſtris dicata apud oppidum prædictum.

F *Acta.*

eccleſia,

miracula iam vera

& adſepulcrum.

8 *Colitur anniverſaria celebritate* XXVII *Junii uti ea Ferrario jam retulimus*: *eatatque ejus nomen in veteri Kalendario cieca annum* MCCC *exarato, quod*

Natalis.

AUCTORE J. B.

A *quod Michael Monachus exhibet, ſed quod poſtea alia manuſcriptum indicatur, addita notula* ✠. *Ejus diei antiquum Officium, ab Antiſtite Calatino typis vulgatum, lubet ſubjicere; ea excerpendo, quæ Sanctæ propria ſunt, in quibus patrocinium ejus adverſus febres aliaque morborum genera commendatur. Ad* Magnificat, *Antiphona*: Dominus induit fortitudinem cum decoris virtute B. Ferrandum: firmavit eum; & non commovebitur in æternum. *Oratio*. Majeſtatem tuam, Dominc.

9 *Hactenus Bollandus, ipſe fortaſſis anno* MDCLVIII, *quo prælaudatum tractatulum Capua acceperat, per epiſtolam tranſmiſſam aut ipſi Aloſſa aut P. Beatillo, aut etiam utrique. Ego quod addam nihil invenio, ne apud Ughellum quidem; cujus tomus* VI, *biennio poſt iſthæc a Bollando ſcripta, primum prodiit: ſolum ergo hic dixerim quod de nomine ejuſque etymo multis differat §. 2. Commentarii prævii ad Acta* S. Ferdinandi *Regis: quibus nunc addi velim, duabus ante ſanctum Regem ſæculis, primum ejus nominis Caſtellæ ac Legionis Regem, non Ferdinandum ſeſe, ſed Fredenandum ſcripſiſſe in ſuis diplomatis; quale unum ex Ambroſio Morales, auto-*

B *graphum chartam ſecuto, exhibui præcedenti die in Appendice ad Acta S. Pelagii Martyris num.* 7: *quod diploma datum legitur Æra* LXI *poſt milleſimam, id eſt anno Chriſti* MXXIII. *Id vero ex veteri Francica ac Teutonica dialecto, cui Frede pax eſt,* Paeis manum *ſeu* Pacem in manibus *ferentem ſignificaret; relatum autem ad veterem Gothicam, nec ita Chriſtianum ſenſum faceret, ſed ferociam, Gothis adhuc gentilibus laudatam, denotaret, ab eadem verosimiliter radice, unde Teutonica lingua habet adjectivum* Vreedeu; crudelis, *producta vocali.*

D. P. *Officium Nemea antiquius Fredenandus.*

SCHOLION HISTORICUM.

Ex Adverſariis Michaelis Monachi.

Ferdinando Regi apud ſe morienti

1 FErdinandus *non ſolum natione fuit Hiſpanus, ſed ex antiqua regiaque Aragoniorum familia traxit originem. Narrant Calatini, Regem Alphonſum primum, Calatiæ aliquando morantem, aſſeriſſe*, S. Ferdinandum *ea Aragonia ſnaque artum cognatione; & propter ejuſdem devotionem accepiſſe ſibi ad eccleſia Cathedrali lancem & neceum, quibus Sanctus ipſe vivens dicebatur uſus, ſed ſe-*

C *ciſſe eccleſiæ compenſationem. Confirmatur hoc ex quadam ſupplicatione, reperta in archivio Eccleſiæ Calatinæ, facta circa annum* MDVII, *cujus hæc verba ſunt.*

ſupplicant Calatini,

2 Catholice Rex, Ferdinande de Aragonia, veſtræ inclitæ Catholicæque Celſitudini humiliter ſupplicatur, & reverenter exponitur, pro parte venerabilis eccleſiæ S. Ferrandi, exiſtentis in territorio caſtel Albiniauri, in quo jacet glorificatum corpus S. Ferdinandi de Aragonia, innumeris clariſſimiſque miraculis inſignitum: cum ſit quod alibi non reperitur glorificatum corpus nominis veſtræ Celſitudinis, & una ex antiqua regiaque Aragoniorum familia oriundus

proteſtando eccleſia Sancti ſynonymi & genitis.

ſit hic divus Ferdinandus; veſtræ Celſitudinis unicum præſidium imploratur, ut ipſius D. Ferrandi templum, quod labitur, & jam ruinam minatur, illa dignetur permittere ſibi commendari, & tamquam Chriſti fidelis providere, ut D de fructibus ipſius eccleſiæ, quæ nunc eſt de menſa Epiſcopatus, omittatur atque ſegregetur ab Epiſcopatu, & monaſterium in ea conſtituatur: ex quo idem S. Ferrandus exiſtat perpetuus defenſor veſtræ Celſitudinis, & omnipotens Deus eamdem ad votum conſervet per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

Reſponſoria Officii proprii

3 *Quando autem in Italiam venerit & Epiſcopatum acceperit, ignoramus, ſed D. Octavianus Melchicis, Archipreſbyter Formiculæ, qui de Antiquitatibus Calatiæ diſerte ſcripſit, poſt tempora S. Stephani ſediſſe S. Ferdinandum ſatis probabiliter oſtendit. Hic Sanctus in Eccleſia Calatina cultus eſt Officio ex Communi Confeſſorum Pontificum, ſed cum propria Oratione ac Reſponſoriis. Reſponſorium* I *ita ſupplicat*: Alme Pater Ferrande, digne Præſul veneraude, tibi devotis precibus ſupplicamus, ut tuo pio interventu a peſtifera ſarcina u-

teſtantur ejus multa miracula.

rentium febrium liberemur.... & da ut conſequamur optatam ſalutem *Reſponſorium* II *nihil habet particulare, uti nec* VI, VII, & IX. *Reſponſorium* III *ſic eum affatur*. Confeſſor Chriſti Ferrande, terminus febricitantium, eorumque ultimum remedium; infirmantium optata ſalus & medicina, refugium omnium male habentium, ora pro nobis, tuam ſolennitatem devote celebrantibus. *Reſponſorium* IV *affirmat, quod* in Baſilica almæ Virginis in Coenello ſacroſanctum ac venerabile Epiſcopi corpus, jacens in quadam tabulata ſpecu, farur & dicit; Hæc requies mea in ſæculum ſæculi; hic habitabo quoniam elegi eam. *Reſponſorium* V *gratulatorium eſt*, Gaude eum lætitia urbs Calatina, lætare pellens vitia plebs diœceſana; nam pretioſo munere eſtis decoratæ, Ferrandi facio funere eſtiſque dotatæ. *Reſponſorium denique* VIII, Vere mirabilis, *inquit*, Deus, qui aſſiduis B. Ferrandum Epiſcopum facis coruſcare miraculis. ad ſepulcrum ejus ægri veniunt & ſanantur.

E

Corpus an. 1120. *tranſlatum.*

4 Cornellum *vero locus erat, aliæ* Comboltera, *nobile feudum Eccleſia Calatinæ; quæ autem ibi dicebatur* eccleſia S. Mariæ, *cœpit deinde dici* S. Ferrandi, *ut teſtantur Inſtrumenta an.* MCCCXLVII, LXVII, & XCVII. *Sepulcri locus, cu temporis curſu factus, erat minus decens: quapropter anno* MDCXX, *Paulus Filamarinus Epiſcopus tranſtulit corpus die* IX *Auguſti ad aleare majus illiuſmet eccleſiæ, aliquas tamen Reliquias, cum ſolenni & devota proceſſione, adduxit in civitatem, & in altari S. Stephani condidit: dentri tamen extra reliquit,* F *qui in ejus feſta populo oſtenderentur.*

ginem & miracula effuſum.

5 *Non eſt præterennndum mirabile, quod a Sancta recordamur noſtra tempore factum.* Tribuna eccleſiæ S. Ferrandi minabatur ruinam: fideles pro ſua devotione reparare voluerunt: eonductæ operæ illuc adduxerunt vini eadum, & ſuper ſepulcrum collocaverunt. Mirabile viſu! Ex junctaris tabularum cœpit vinum affluenter effluere. Illico vas amovetur, ut videatur ubi ſit viaium. Sed ecce, illo amoto conſtitit vinum. Operæ mirantur magis; & quaſi volentes Sancti virtutem experiri, repouunt vas in primo locn. Ecce mirabilius. Lignei circuli, qui eadum vinciebant, illico diſrumpuntur & vinum effunditur. Voluit Sanctus ſepulturæ ſuæ loco reverentiam haberi.

SANCTI QUI QUARTO KALENDAS JULII COLUNTUR.

SAnctus Irenæus Martyr, Epiſcopus Lugduni in Gallia.

S. Lupercius) Martyr apud
ſeu Luperculus,) Eluſates in
Novempopulania.

S. Serenus,) S. Baſilides,)
S. Theodorus,) S. Leonides,)
S. Paſtaphus,) S. Panoſus,)
S. Tyrirus,) S. Pece)
B S. Dionyſia,) S. Sidiſtus,)
S. Parſimus,) S. Pambonus,)
S. Pheſicus,) S. Orioſus,)
S. Diſta,) S. Panuberus,)
S. Ambenius,) S. Tilinus)
S. Ariuſus,) S. Nonnica,)
S. Dioſcorus,) S. Sinidus,)
S. Orion,) S. Memmius,)
S. Turbanus,) S. Julius,)
S. Capitulinus,) S. Leonides)
S. Orion II,) II,)
S. Simerus,) S. Plutarchus)
S. Plutarchus,) II)
S. Hirenæus,) S. Serenus,)
S. Heraclius,) S. Poramiena,)
S. Heron,) S. Marcella,)
S. Potaminus,) S. Rais ſive)
S. Marcellus,) Herais,)
C S. Fabianus) S. Venuſtus,)
S. Felix) eunuchus,)
S. Arion,) S. Creſcens,)
S. Capirolinus,) S. Alexander,)
S. Niſia,) S. Theonas,)
S. Elaphas,) S. Pleoſus,)
S. Aſtheſius,) S. Pannus,)

Martyres Alexandriæ in Ægypto.

S. Apollonius,) S. Plebrius,)
S. Amphanion,) S. Panubrio,) in Africa.
) S. Dioſcorus,)
S. Phiſocius,) S. Tubonus,)
S. Meleus,) S. Capitulinus)
S. Dionyſius,) S. Nicas,)
S. Hinus,) S. Gurdinus)

S. Macedonius,) Martyres apud
SS. Duo Pueri,) Græcos.
S. Lucianus,) Confeſſores
S. Paulus Medicus,) apud eoſdem. E
S. Pontamus,)
F. Nemeſius,) Martyres.
S Secundinus)
S. Maximus,)

SS. Septuaginta Martyres, Scythopoli in Palæſtina.

SS. Tres Martyres, in Galitia.

S. Benignus, Epiſcopus Martyr, Ultrajecti honoratus.

S. Pappius ſeu Pappianus, Milis in Sicilia.

S. Theodechildis, Virgo Regia, Deo devota, apud Senones in Gallia.

S. LEO II,) Pontifices Romani.
S. Paulus I,)

S. Argimirus Monachus, Martyr Cordubæ in Hiſpania,

S. Sergius Magiſter, Fundaror monaſterii Nicetiatæ in ſinu Nicomedienſi. F

B. Heymeradus, Presbyter in Haſſia.

Martyres.

PRÆTERMISSI AUT IN ALIOS DIES REJECTI

Opera & ſtudio R. P. Henſchenii p. m. niſi litteræ margini adjectæ aliud indicent.

SAnctorum Cyri & Joannis Martyrum repoſitio Reliquiarum, *celebratur a Græcis in Menæis & Menologiis & a Molano, Galeſinio atque Ferrario, aut non in Hagiologio Metrico Æthiopum. Eorum Acta & miracula aliqua dedimus, longe plura habemus danda in Supplemento.* xxxi Jan.

S. Juliana, Virgo & Martyr Nicomedienſis, *cui hoc die ſolet in diœceſi Hiſpaniæ Burgenſi, uti ad ejus Vitam num.* 25 *diximus* xvi Februarii.

S. Moyſes Anachoreta, *in Synaxariis noſtrorum Collegiorum Divione & Pariſiis, comparatur cum Prophetæ ſynonymo in monte mortuo, unde verosimile ſit, ipſum eſſe, de quo una cum aliis relato dicitur, quod* in edito quodam vertice *Syriæ*, ſupra Ramam vicum, vitam aſceticam coluit, xxiii Februarii.

Jonas diſcipulus diſcipulorum S. Columbani, vir ſanctiſſimus, *inſcriptus eſt Menologio Scotico Dempſteri, ut* Scotus. *Sed is Segusii, vulgo Suſa, in Alpibus, juxta radices montis Cinisii, natus eſt, uti diximus ad Vitam S. Attalæ Abbatis Bobienſis,* x Martii

Petrus

A Petrus da Honeſtis, *cognomento propriæ humilitatis* Peccator, *inſtitutor & primus Prior Canonicorum Regularium prope Ravennam, unde Claſſenſis Congregatio prodiit, dicitur hac die obiiſſe a Peuuotto; ſed ſatis conſtat ex Epitaphio, apud Hieronymum Fabri legendo, ex antiquis memoriis Ravennatium, obiiſſe ipſum ea die, qua de illo ut Beato agemus, ſi aliquis cultus publicus probatus fuerit, ſicut jam diximus inter Prætermiſſos* xxix Martii.

D. P. Guda conventa Ordinis Ciſtercienſis in Hovenes prope Tolbiacum, *ut* Beata *indicatur ab Henriquez & Chalemoto. De ea, ſed teſto nomine ejus & loci, in Vita B. Hermanni Joſephi Ordinis Præmonſtratenſis cap. 7 num. 38 agitur* viii Aprilis.

S. Leo primus Papa *magnis encomiis celebratur a Rabano, Notkero, Greveno, & aliis Faſtis exaratis & manu exaratis. Nos cum aliis cum honoravimus* xi Aprilis.

D. P. B SS. Agathodorus & Agathonica, *alio nullo verbo addito, memorantur in Mſ. Synaxario Turinenſi, poſt S. Paulum medicum. Videntur eſſe famulus & ſoror S. Pauli Diaconi, alias* Papyli, *cum S. Carpo Epiſcopo paſſi, & a nobis relati* xiii Aprilis.

S. Stanislaus Epiſcopus *refertur in ſcriptis additionibus Carthuſiæ Bruxellenſis ad Grevenam. Videtur eſſe Epiſcopus Cracovienſis in Polonia, cujus Acta illuſtravimus* viii Maji.

Maurenus, Abbas Benchorenſis, *Indicatus in Menologio Scotico Camerarii. De eo inter Prætermiſſos egimus* xii Maji.

S. Pontamiæna, Virgo Martyr, Alexandriæ, *junior illa, quæ colitur hoc menſe die 28, relata fuerat inter Prætermiſſos 23. Febr. & huc dilata: ſed egi de ea, quando ipſam cepert in duplici Mſ. Synaxario,* vii Junii.

D. P. Agatha, Monialis Wimbrunæ in Germania, *indicatur in Martyrol. Angl. Wilſoni ſecunda editionis, Conſule quæ de ea diximus inter Prætermiſſos* xii Junii.

S. Medicus M. *propter ejus aliquas Reliquias Bononiæ refertur a Maſinio. De eo egi, quando colitur Utriculi, ubi paſſus eſt* xxv Junii.

C D. P. S. Arialdus Diaconus Martyr Mediolani, *licet hoc die occiſus, colitur tamen pridie, quando Acta dedi* xxvii Junii.

D. P. Benedictus & Benignus, Epiſcopi Carnotenſes, *a Ferrario protruſi, & a Sauſſajo relati, infra ejiciuntur in Actis* S. Benigni, Epiſcopi & Martyris, Ultrajecti honorati.

Columbanus *inter illos*, qui vitæ ſanctæ, exemplo ſincere, & doctrina ſolide Scotiam illuſtrarunt, *recenſetur a Leslæo lib. 4 in Donaldo 53 Rege. It a Wione & Menardo in Appendice, quod dies natalitius ignoretur, refertur & inde translatus eſt ad Martyrologium Anglicanum Wilſoni primæ editionis, cujus exemplo Ferrarius ipſum celebrat. In ſecunda editione habetur* xviii *Junii, prout auctori commodius erat, ut aliquem Sanctum ſingulis diebus proferret.*

Gem Archiepiſcopus Colonienſis *anno 976 hoc* 28 *Junii moritur, in Vita S. Mauritii Abbatis & Martyris* 10 *Junii num.* 8 *appellatur ab auctore eodem ſanctæ memoriæ, ſed nullis æſtimandis Faſtis ſacris adſcriptus reperitur. Interim Geleniut in Faſtis Colonienſibus eumdem titulo* Sancti *honorat, & pag.* 257 *recenſens feſta Metropolitanæ Eccleſiæ, indicat* S. Geronis *obitum* 28 Junii, *& pag.* 247 *aliqua Acta ejus refertur, quæ ibi legi poſſunt, uti & in* D *Hieroſtheca ejuſdem edita an.* 1534. *Interim repetio Epiſtolam Wilhelmi noſtri, qua ſignificat an.* 1647, Conenicum D. Eſchen *dixiſſe ſibi, quod brevi eſſet elevaturus corpus S. Geronis, quod in ejus capella in humo ſub vetuſtiſſima tumba jacet. Dempſterus* 19 *Februarii eumdem Menologio Scotico inſcripſit, ſed forſan phantaſia ſua abreptus, ex Suevia ubi Ducæ dicitur babuiſſe parentes, credidit poſſe* Scotiam *facere. Comerarius ad* 16 *Junii* S. Jeronem *aut* Geronem *facit* Abbatem S. Pantaleonis, *cujus mentio eſſet in Vita S. Maurini* 10 *Junii; cum fuerit* Archiepiſcopus, *fruſtra ad Scotos relatus.*

Andreas monachus Romanus, ejuſdem cœnobii Virginum Chriſti *Director, ut* Sanctus *inſertus eſt ſcripto Kalendario Benedictino, abſque ulteriori notitia, quam optaremus nancisci.*

Rainaldus, Abbas in Peſuinco, *inſertus Catalogo Ciſtercienſis Divione excuſo, & cum titulo* Beati *relatus ab Henriquez & Chalemoto; qui appellat* cœnobium de Perſignia, apud Cenomanos. *Sauſſajus inter Pios collocat. Bollando noſtro indicatus eſt quidam* Reginaldus Abbas Melinenſis *Ordinis Fontis Ebraldi & B. Roberti de Abritello diſcipulus, cujus corpus in finibus Cenomannorum prope Flexiam, magno totius Provinciæ Andegavenſis concurſu colatur 1 Dominica Auguſti, de quo plura doceri capimus pro ipſo meaſe* Auguſto.

B. Ineognitus *aliquis, refertur ab Arturo, propter* D. P. *ſarcophagum quemdam, in conventu S. Franciſci prope oppidum S. Mariæ de Oruano in Corſica, devote viſitari ab incolis ſolitum. Antonius Terrinca illud putat eſſe* Joannis Parentis, *primi poſt ſanctum Fundatorem Generalis, in Corſica, primoque ibi a ſe erecto Conventu mortui, & ab eodem Arturo inter Beatos relati 1 Januarii, abſque notitia loci in quo obierit: ſed agnoſcit idem Terrinca, propter Urbani VIII decretum, oſſa decentes collecta intra arculam, fuiſſe delata in ſacriſtiam, & publicæ venerationi ſubducta. Id ſane Decretum Urbani non exigebat, ſi ab immemorabili habebat cultum. Sed hunc ſemel intermiſſum difficile erit legitime reſtaurare: diem interim utramque arbitrio Arturi piedam optimum.* F

B. Petrus Areatinus, *melius Jacobillo dictus* Reatinus, *an.* 1464, *prope S. Urbani, diœceſi Narnienſi, obiiſſe dicitur, & corpus hodiedum interruptum ſervaci. Expectanda diſtinctior informatio de cultu, quem ſua private auctoritate huic dici affixit Arturus; ne hoc quidem decus, uti nec docet Jacobillus ipſum ſecutus, utrum corpus illud ita publice habeatur in eccleſia, an privatim in Sacriſtia; licet multum id referat ad aliquem abſolute adſerihendum Beatis, publicum cultum habentibus, qualem ſolos opus hoc admittit.*

Andres Duleis, Arimini,) Ordinis
Laurentius in agro Cremonenſi,) S. Fran-
Damianus a Cempania, in Lucania,) ciſci, ac
Joſeph a Colleamato, Foroſempronii) Beati
Franciſca de Belen, Virgo Placentiæ,) *Inſcripti Martyrologio Franciſcano Arturi: & Franciſca etiam ejus Gynæceo, ob aliquas eorum indicatas virtutes, & quorumdam miracula.*

Mauritius, Epiſcopus Florentinus, a Totilæ militibus per magna tormenta ſublatus e vivis, jacet D. P.

A jacet in S. Reparatæ *inquit Joannes Villanus Inſtit. lib. 2. Chronic. Florent. & quia urbs dicitur excisa a Totila an. 450, die 28 Junii idem* Mauricius, *cum titulo* Sancti Martyris, *aliis Hetruriæ Sanctis accenſetur a Razzio & Ughello: optimus certiora veteris cultus indicia in Martyrologiis Florentiæ ſcriptis aliiſve antiquioribus monumentis inveniri.*

Mariæ Piſanæ, Sanctimonialis Ordinis S. Dominici, res geſtæ valde illuſtres, *late deducuntur a Seraphino Razzio & ex eo a Michaele Pio lib. 2. cap. 63, ejuſque elogium eſt in annc ſancte ejuſdem Ordinis, & ab eodem* Venerabilis Soror *compellatur. Arturus retulerat eam ad 2 Februarii, cum abſolute titulo* Beatæ, *quod etiam fecit Maechefius in Diario, ſed ex communiori auctorum aſſertione mortuam ait in ſolenni feſto Aſſumptæ Virginis. Habita igitur ratione majoris, qua hic poſterior uſus eſt circumſpectionis, differimus illam, ſi forte interim diſtinctius probetur cultus uſque in* XV Aug.

B S. Caſſianus, Epiſcopus Tudertinus & Martyr, *memoratur in Mſs. Florentinis Mediceis & Strozzianis; ab aliis* XIII Auguſti.

SS. Pappiani, Gregorii, Acacii depoſitio, *Mylis, Meſſanæ, Columnæ, & Aſculi celebratur apud Octavium Cajetanum. De primo eorum, qui in Menæis* Papius *eſt, agimus hic loco ſuo; ſecundi cultum abolitum nuperque reſtauratum idem Cajetanus ait, de duobus aliis nihil certi explicans; & res tota ſuſpecta fabuloſitatis habetur, ideoque hic prætermittitur, examinanda ad feſtum S. Bartholomæi, cum quo illi pariter ex Armenia per mare allapſi dicuntur* XXIV Aug.

B. Hedwigis *ſuggeritur in ſcriptis additionibus Carthuſiæ Bruxellenſis ad Greveni Uſuardum. Celebratur illa* XV Octobris.

P. D. S. Joſeph Martyr cum ſociis, *inſcriptus Taurinenſi caidam Synaxario Ducis Sabaudiæ, & Pariſienſi Cardinalis Mazarini, is forſitan eſt, qui cum* SS. Acepſima & Aithala *paſſus celebratur* SSS Novembris.

Malchus Monachus, Mellifontis, Ordinis Ciſtercienſis in Hibernia *ut* Beatus *refertur ob Henriquez & Chalemoto. Quæ de eo ſciuntur in Vita S. Malachiæ, a quo converſus eſt, legenda* III Nov. D

S. Livini elevatio in Hantem *indicatur a Dempſtero, uti peidie ejuſdem tranſlatio. Dies natalis celebratur* XII Novembris.

S. Sophonias Prophèta, *cum* Prophetia Iſrael omnibus, *bodie invocatur in Hagiologio Habeſſinorum. De ſingulis ſuo cujuſque die egimus vel agemus:* Sophonias *colitur a Græcis* III Dec.

SS. Maximiani Junioris Abbatis, Viatoria Diaconi, Conſtantii ſeu Conſtantiani, Frambaldi, Maximi, Florentii, Ruffini, Euchardi, Leonardi, Ducati, Linentii, & aliorum Monachorum cœnobii Miciacenſis, in pago Aurelianenſi, feſtivitas Dominica infra octavam ſancti Sacramenti *indicatur hoc* XXVIII *Junii a Menardo in Martyrologio Benedictino, qui addit lib. 2. Obſervat.* illorum memoriam pæne excidiſſe. *Hinc a Sauſſajo, ab Andrea minori charactere, quaſi inter Pias, ſolum referuntur. Carolus Sauſſajus, in Annalibus Eccleſiæ Aurelianenſis lib. 3. pag. 100, aſſerit* diverſia locia colit. *De S. Lineurio egimus* XXV Januarii. S. Leonardi de Vendopera *Acta varia habemus, danda* XV Octobris. Frambaldus *aliquis refertur* XXIII Auguſti. *De* SS. Viatore & Duberdo, *qui videtur* Ducatus *ſupra appellari, agit Mabillo in Appendice ad tomum 5. Beneditlinum pag. 614, & fatetur de illis* nihil in antiquis Martyrologiis legi, *at* colit S. Viatorem in Tremuli vico in Perrico & Dulcardum Ambiliani apud Bituricenſes. *Utinam & diem, quo coluntur, adjunxiſſet! Mentio ſit* S. Viatoris *Diaconi in Vita* S. Lxri *etiam Monachi Miciacenſis, cui potuit adjungi* VI *Novembris. Aliquis etiam* Conſtantianus *memoratur prima Decembris. Miramur Menardum & Mabillonem, qui Pariſiis ſcripſerunt, non curaſſe ut certiorem venerationis notitiam adipiſcerentur.* S. Maximinus junior, *poterit ſeniori adjungi ad diem* XV Dec. E

C

DE S. IRENÆO MARTYRE,

EPISCOPO LUGDUNENSI IN GALLIA. F

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§. I. Antiquiores Sancti notitiæ: nomen quando & quemodo adſcriptum primi Martyrologii egregphis: cultus apud Græcos.

ANNO CCII. Æ. VII. *In priori Lugduni perſecutione S. Photinus Epiſcopus altera S. Irenæus triumphavit.*

THeophilus Raynaudus noſter, Indiculum Sanctorum Lugdunenſium edituras, quatuor Prolegomena eidem præmittit, quorum duobus poſterioribus erudite & copioſe deſcribit gemmeam, Lugdunenſi Eccleſiæ ſuſcitatam a Gentilitas Imperatoribus procellam, qua utraque civium fides ſingulariter emicuit. Prior ſub Marco Aurelio & Antonio Vero, *circa ann. Dionyſianæ æræ* CLXXVII, S. Pothinum ſeu Photinum *urbis* Epiſcopum cum Sociis, *ſuſtulit; quorum Acta Heaſchenius illuſtravit ad hujus menſis diem* II; poſteriori, ſub Severi Principatu, S. Irenæus Epiſcopus, cum omni fere civitatis ſuæ populo, glorioſo coronatur martyrio, *ſicut ſcribit in ſuo Martyrologio Ado Epiſcopus Viennenſis, Lugdunenſi diœceſi proximus.*

a *Teibus fere ſæculis Adone antiquior S. Gregorius Turonenſis, utrumque agonem lib. 1. Hiſt. Franc. cap. 26. & 27. ſic deſcribit:* In Aſia orta perſecutione beatiſſimus Polycarpus ..... per ignem Domino conſecratur. Sed & in Galliis multi pro Chriſti nomine ſunt per martyrium gemmis cæleſtibus coronati, quorum Paſſionum hiſtoriæ apud nos fideliter uſque hodie retinentur. Ex quibus & ille primus Lugdunenſis eccleſiæ Photinus Epiſcopus fuit: qui plenus dierum, diverſis affectus ſuppliciis pro Chriſti nomine paſſus eſt * Beatiſſimus vero Irenæus, hujus ſucceſſor Martyris, qui a B. Polycarpo ad hanc urbem directus eſt, admirabili virtute enituit: qui in modici temporis ſpatio, prædicatione ſua maxime in integrum civitatem reddidit Chriſtianam. Sed venienta perſecutione, talia ibidem diabolus bella per tyrannum exercuit, & tanta ibidem multitudo Chriſtianorum ob confeſſionem *utrumque laudat Gregorius Turon.*

De-

A AUCT. D. P. Dominici nominis eſt jugulate, ut per plateas flumine currerent de ſanguine Chriſtieno, quorum nec numerum nec nomine colligere potuimus, Dominus autem eos in libro vitæ conſcripſit. B. Irenæum, diverſis in ſua carniſex præſentia ppois affectum, Chriſto Domino per martyrium dedicavit. *Hactenus Gregorius* Francicæ hiſtoriæ Puter *merito ſuo dictus, immerito autem ſomniculoſitatis redargutus a Theophilo, ob librariorum ſocordiam, qui, quod vel ipſe, vel interpolator ejus aliquis, ad marginem ſcripſerat de* Vectio Epegsn, *Epiſcopum ſuum ad coronam ſecuto; quodque ad ſignum* interjici debuerat, retulerunt poſt verba de* S. Irenæo, *temporis ordinem perturbantes.*

3 *Hoc autem ſi excuſes, non erit difficile in Gregoriano contextu geminæ perſecutionis procellas diſtinguere; reſtabitque earum inter ſe enumerare intervallum. Ac primo cave ne putes,* modici temporis ſpatium *inter utramque Paſſionem ſtatui a Gregorio, ſed id refer ad moram, quæ fuit inter adventum* Irenæi *& integram civitatis converſionem: illum enim ſub* Severo *paſſum, omnes conſentiunt, adeoq, ut minimum ponunt* XX *aut* XXX *annos intermedios. Recenſiones aliqui apud Theophilum poſteriorum tragœdiam referunt ad annum* VI *iſtius Imperatoris; Chriſti* CXCVIII, *quo vitiſus prope Lugdunum Albinus eſt, Imperii competitor: fuit & civitas, ei favens, diverſionis tradita: ſed hoc nervoſe refutat* Tertullianus, *c.* 35. *Apologiæ, Chriſtianorum ergo Cæſares fidem ſuam ſatis ſuperque extollens; quæ enim fronte is ea Romanis id eſt Gentilibus improperando quæſiviſſet,* unde Nigri & Albini *? aut quomodo lib. ad Scapulam cap.* 1. *auſus fuiſſet ſcribere?* Numquam Albinieni nec Nigrisoi inveniri potuerunt Chriſtiani, *ſi talis civitas ac ſero Chriſtiana toto propter ſtudium erga Albinum viſa fuiſſet mereri, ut tota exſcinderetur, quod volunt illi, non id ignorare potuiſſet Tertullianus. Igitur cum Theophilus merito differt vel in annum* CCII, *quo* Severus *ab Ægypto exorſus eſt vexare Chriſtianos, contra quos tatenus durius nihil ſtatuerat, quin potius* & Proculum Chriſtianum..... requiſivit, & in paletio ſuo habuit uſque ad mortem ejus; & clariſſimos viros ſciens hujus ſectæ eſſe, non modo non læſit, verum & teſtimonio honoravit, & populo furenti in os palam reſtitit.

B *Paſſus hic annus 198*

ſed non

C *vel potius 207*

4 *Quid animum, tatenus benevolum Chriſtianis, ab eiſdem averterit, fuſe ex Tertulliano aliiſque declarat prælaudatus Theophilus: nec tamen ſic prout primo Imperatæ a Severo perſecutionis anno paſſum S.* Irenæum, *ut non magis prope ndeat in poſteriorem alium annum, ut ſcilicet annus ultimus Irenæi, fuerit Imperatoris decimus quintus, Chriſtianæ æræ* CCVII, *quo idem Severus in Britanniam movit, bellum iſtic geſturus. Hæc enim occaſione potuit Lugduno tranſiiſſe Imperator; & quia ad ejus præſentiam civitas, jam toto fere Chriſtiana, non effundebatur in omnem petulantiam atq; loſciviam, qualem Tertullianus graphice deſcribit, a Gentilibus ſolitam uſurpari, viſo ſit caput & ſalutem ac victoriam Principis amare nimis: eaque res invidioſius per tumultuatores delata ad Imperatorem, potuit hominem, re ac nomine Severum, ad iſtam promiſcuam eadem mandandam impuliſſe. Certe credibile vix eſt lauteam tantam, ad illius ſimplex edictum vel reſcriptum a quantumcumque ferox Præfectus exercere potuiſſe, niſi ipſemet Imperator vel præſens vel propinquus eam premi paſſet.*

præſente Severo Imp.

Alia antiquitas nulla ſcripta.

5 Porro *inter* Hiſtorias Paſſionum, *quas uſque ad ſuum tempus fideliter retentas teſtatur* Turonenſis, *fuiſſe* Paſſionem S. Irenæi, *nemo prudenter aſſeruerit, Cur enim hanc non æque ac illam S. Photini, quam in omnibus fere Paſſionariis reperire eſt, Eccleſia* Lugdunenſis *conſervaſſet? conſervatam autem quomodo non inveniſſet ejuſdem Eccleſiæ Presbyter* Florus, *vacantes Auctorum defectu dies in Martyrologio Bedæ, ea repertis a ſeſe prima vice ſuppleturus? Et tamen jam tum* Irenæi *nomen legebatur in variis Hieronymiani Martyrologii apographis, ut infra docebo: neque credibile eſt ipſius Hieronymi genuinum fœtum, librum, inquam, ejus de Scriptoribus Eccleſiaſticis, ignotum tunc fuiſſe* Floro, *unde mutuari aliquid potuiſſet, ſi tuliſſet inſtitutum ejus, ut alios commemoraret, quam quorum integræ habebantur hiſtoriæ. Talem autem, ne diu quidem poſt aliquis præſumpſit conſcribere, & Eccleſiæ Lugdunenſi legendam tradere: traditam enim aliæ, præſertim Gallicanæ, certatim deſcripſiſſent ſibi. Certe in contextu aliquot Paſſionariis, quæ per Galliam, Italiam, Germaniam, Belgiumque evolvimus, nihil invenimus de* S. Irenæo, *quod eſſet antiquitate aliqua & modica ſaltem polixitate ſpectabile.*

D

6 *S. Baſilius, lib. de Spiritu ſancto cap.* 29. Irenæum *laudat, ut* vicinum Apoſtolorum temporibus. *Hieronymus, de ſcript. c.* 35. Photino, *inquit,* prope nonagenario Chriſtum Martyrio coronato, in locum ejus Irenæus conſtituitur. Conſtat autem Polycarpi Sacerdotis & Martyris hunc fuiſſe diſcipulum .... Floruit maxime ſub Commodo Principe, qui Marco Antonino Vero in imperium ſucceſſerat; *ideſt ab anno* CLXXX *ad* CXCII; *de morte autem illius nihil habet, nec in Chronico quidem; uti nec Euſebius, quem ille Latinum fecit. Sanctus deinde Gregorius Magnus, l.* 9. Regiſt. 50. *ad Æbertum Epiſcopum Viennenſem;* Geſte, & ſcripta, *inquit,* B. Irenæi, dudum eſt quod ſolicite quæſivimus: ſed hactenus ex iis inveniri aliquid non valuit. *Unde ergo ſcribere potuerunt Ado & Uſuardus verbis propemodum iiſdem? Ado quidem,* Apud Lugdunum Galliæ [natale] S. Irenæi Epiſcopi, [qui Photino prope nonagenario ob Chriſti martyrium coronato in locum ejus ſucceſſit:] quem [etiam] conſtet beatiſſimi Polycarpi Sacerdotis & Martyris fuiſſe diſcipulum, Apoſtolicorum temporum vicinum: poſtea vero perſecutione Severi, eum omni fere civitatis ſuæ populo, glorioſo coronatus martyrio: *Uſuardus vero, omiſſis illis pauculis quæ [] incluſi, eadem omnia habet.*

Laudatur Irenæus a S.S. Baſilio Hieronymo.

Gregorius.

Ado & Uſuardus videntur frecate

E

F

7 *Exiſtimo, Adoni, quem Uſuardus more ſuo contraxit, præluiſſe,* Flori venerabilis viri e plurimis, in eodem negotio Martyrologico, ſecundi libri commentæ, *quæ ſe adhibuiſſe præfatur Uſuardus.* Secundi, *inquam,* libri, *non primi: hunc enim dediſſe me, puto, cum genuino textu Bedæ, ante ſecundum tomum Martii, abſq; ulla, ſicut jam dixi, mentione* Irenæi; *unde colligo, eum a primo libro abfuiſſe, adfuiſſe in ſecundo. In hoc autem Florus ſuæ Lugdunenſis Eccleſiæ reſpectu collocavit* Irenæum, *licet nulla adhuc propria Acta habentem collegeritque verba* 55. *Baſilii & Hieronymi, cetera ea populari traditione ſuppleverit. Atque hæc prima occaſio mihi venit ſecundum librum Flori diſcernendi a primo; cujus diſcriminis nudam dumtaxat notitiam acceperam ex Uſuardo, divinare vero necdum poteram, cum Martium edidimus. Nunc vero conjecto, in ſecundo libro plures acceſſiſſe, quorum celebris conſtabat cultus & aliunde quam ex Actis ſuis, nimirum ſanctis Patribus eccleſiaſticaque hiſtoria Euſebii & Ruſini, elogia concinnari potuerunt, ſicut apparet collectum fuiſſe illud S. Irenæi elogium, deſcriptum ab Adone & Uſuardo, quos ſecuti Notkenus aliique.*

Flori libram 2.

aliunde quamex Actis collectum

8 *Quod attinet ad vetuſtiora Martyrologia, ab omnium antiquiſſimi Hieronymo adſcripti primis exemplaribus*

A bus abfuiſſe puto Irenæi nomen quemadmodum re-
ipſa abeſt in apographo Corbejenſi, & deſideratur
etiam in deceptis minus integre Eclogæ membranis
rum, ubi nihilo minus vetuſtarum, Rhenovicenſium,
Trevirenſium, Auguſtanarum, Caſſineſium ac Ro-
manarum S. Cyriacæ: adeſt autem in Epternacenſi
ante mille annos exarato, Lucenſi ac Blumiano; nec-
non in eclogæ ſumptæ ex tali aliquo in membranis
Richenovienſibus, Barberinis, Gellonenſibus, Colonien-
ſibus B. Mariæ ad Gradus, Romanis S. Mariæ in Vul-
licella, aliiſque; ſed ita adeſt, ut appareat primum
addendi exemplum factum eſſe in margine dumta-
xat ejus loci, ubi enumerantur non commemorandi
Martyres Alexandrini: eumque ibi jam ſcriptum
legeretur, Lugduni, vel, Lugduno Galliæ, S. Ire-
næi, Irenæi, Hirenei, Hierenei vel Hyrcenæi (ſic
enim diverſiſſime ſcribitur, addito nonnumquam ti-
tulo Epiſcopi vel Epiſcopi & Martyris) cum autem
ſic legretur in margine; fuiſſe puto, qui tam illa-
tivum Sanctum, Martyrologia deſcribendo, tranſtule-
rint in textum; ab eo præſertim tempore, quo S. Pa-
thenas, Lugdunenſis Epiſcopus, inter annum CCCCLXX
& CCCCXC, corpus S. Irenæi extulit ab eo, in quo
defoſſum jacuerat loco, vel in aliam eccleſiam tranſ-
tulit, hac fortaſſis die, cum de proprio paſſionis ipſius
die nihil certi conſtaret; oſto Natalem Ado vocet.

9 Verum iis, qui Hieronymiani Martyrologii con-
textum, aſſumpta iſthoc ex margine additamenta,
interpolavere, ſatis infeliciter accidit, ne inter Alexandrinos Martyres collocarent Irenæum, ante hæc
verba, eum aliis ſex vel ſeptem, Leonidis, Plutarchi, Sereni, Potamiæ, Marcellæ: quæ nomina Epitomatores Richenovienſis & Barberinus omittentes, ſolum ſcripſerint, Lugduno Galliæ Irenæi Epiſcopi, eum aliis ſex: quod etiam in Attrebatenſi, Latinenſi & Tornacenſi ad Bedam Additamentis legere eſt: Gellonenſe vero inſuper addit ſolum nomen Marcellæ: in Epternacenſi denique non ſolum iſtæ inſeruntur, ſed etiam in priori eorumdem Martyrum Alexandrinorum claſſe, ad decimum octavum inter illos, Ereeeum, additur titulus Epiſcopi. Interim omnino cenſeo, Irenæo Lugdunenſi nullos ſocios, ſive nominatim, ſive numeratim adjungendos eſſe; ſed ſolum celinquendum, ſicuti in Euſebio ſolus paſſus legitur, & quidem ante tyrannum, civibus promiſcua cæde prius ſublatis de medio.

10 Inter Græcos Patres, præter ſupra citatos Euſebium & Baſilium, laudarunt etiam S. Irenæum. ex libris Græce ſcriptis notum, Epiphanius, hæreſi XXXI, quæ Valentiniano eſt, dicens, quod Senex Irenæus, vir omnino Spiritus ſancti donis adornatus, tamquam generoſus athleta a Domino productus, & cæleſtibus gratiis veræ fidei & ſcientiæ inunctus, omnem iſtorum nugacem doctrinam oppugnavit ac debellavit. Theodoretus Dialogo 1 appendit, quod Doctrina Polycarpi fruitus, ſuit lumen Gallorum Occidentalium. Georgius Syncellus in Chronico, ad tempora Commodi Imperatoris, dicit, quod divinis verbis & actibus coruſcavit. Hinc Colirectores Synaxariorum quorumdam recentiorum, Pariſiis & in Cryptæ ferrata repertorum, una cum encæniis Menæis, occaſione S. Irenæi Syrmienſis Epiſcopi ſub Dioleciano paſſi ad XXIII Auguſti; retulerunt etiam S. Irenæum Lugdunenſem, cum hujuſmodi diſtichos:

Σπεύδει λιτοῦν γῆν ἐν Ξίφει Εἰρηναῖος,
Ἐρατὴ γὰρ τῷ πρὸς οὐρανὸς πάθη.

Linquere per enſem terram Irenæus ſtudet,
Nam cæli amore totus ardenti flagrat.

Elogium hiſtoricum nihil dicit, quod non alibunde hauſerimus certius; nec ullum propetum locum aſſignat cultus, illi Conſtantinopoli vel alibi delati; ut apparet, ex ſola occaſione ſynonymi Sancti relatum eum, cujus dies nullus ſcribatur.

§. II. De geſtis & ſcriptis S. Irenæi.

11 PEteus Halloix noſter, inter Vitas & documenta illuſtrium Eccleſiæ Orientalis Scriptorum, qui ſanctitate junctæ & eruditione ſecundo Chriſti ſæculo floruerunt, tertium locum S. Irenæo Lugdunenſi attribuit: ſuumque de eo Commentarium, per Capita omnino erigiata cela, extendit, additis Notationibus paris fere amplitudinis, ſic ut tertiam unius tomi partem illa cum Vita impleant. Hunc adeat lector, qui plura capiet: nobis ſatis eſt ex originalis fontibus pauca illa haurire, quæ proprie ad Hiſtoriam pertinent. Igitur Smyrnæ in Aſia minore natum Irenæum, inde malim opinari, quia nobis ejus Epiſcopum a pueris habuit magiſtrum; quam id confirmare auctoritate Euſebii, in talibus non magna; aut ex Primi, imo Joannis, Cabilonenſis Epiſcopi Topographia. Nos etiam operoſe refutabo ſcriptores ætatis ſuæ, qui S. Joannis Evangeliſtæ fecere diſcipulum, tanæ, cum is vel obiit vel tranſlatus eſt, nec dum forte natum. S. Hieronymo, Epiſt. 29. ad Theodorum, Irenæus vir quidem Apoſtolicorum temporum eſt; ſed latius accepto vocabulo, ſic ut ſecundum etiam ſæculum comprehendat, hoc autem declarat, cum addit, quod etiam Papiæ auditoris Joannis Euangeliſtæ diſcipulus fuit. Nam ut fuit Irenæus S. Polycarpi diſcipulus, licet anno primum CLXIX coronam adeptus; ſic non probatur, ætate diſpar Papiæ fuiſſe, cujus ſucceſſor ſub idem tempus, id eſt ſub M. Antonini & Lucii Veri Imperio dumtaxat cognoſcitur floruiſſe. Colitur hic, qui Hierapolitanus Epiſcopus fuit, XXII Februarii, iſte XXIII Januarii, ubi de utriuſque ætate Bollandus diſputat.

12 Ipſe Irenæus Florino ſcribens: Vidi te, inquit, adhuc puer cum eſſem, in inferiore Aſia apud Polycarpum, cum .... ei te probare quam ſedulo nitereris. Nam ea quæ tunc gerebantur (quemadmodum cognitio, quam a teneris combibimus, una cum ætate creſcit, & cum animo ipſo coaleſcit) multo firmius inhærent memoriæ, quam ea quæ nuper præterierunt. Quin & locus mihi obverſatur, in quo Polycarpus, tum cum diſſereret, ſeſſitebat; & illius eadem adventus atque introitus, & vitæ ratio & forma corporis: poſſemque & ſermones illius referre, quos ed multitudinem habebat: & quam ipſe ſibi eum Joanne & cum aliis, qui Dominum viderunt, interceſſiſſe conſuetudinem atque uſum memorabat; & quo item pacto ea quæ ab illo dicta & de Domino ipſo relata præſens inaudiſſet, ſolitus erat enarrare: quo etiam modo ea quæ de ejuſdem Domini miraculis & doctrina, ab iis qui Verbum vitæ oculis ſuis vidiſſent, accepiſſet, omnia Scripturis eſſe conformia affirmaret, mihi poſſe videor recenſere. Hæc enim ego (quæ divina fuit erga me miſeratio,) ſtuc quidem diligenter rum auſcultabam, non chartæ quidem illa inſcribens, ſed cotdi meo imprimens, quæ & nunc pec Dei gratiem ſemper ingenue nomino menteque recogito. Hinc magnæ videri poſſet auctoritatis ex talium magiſtrorum relata attribuentis Chriſto ætatem, cum fuit crucifixus cammuni ſententia majorem; & eſſet ea ipſe magna, ſi ſincera; ſed locum omnino corruptum habeci, atque in ipſaſmet Irenæi ſententia, Chriſtum triceuarium prædicare exorſum, tria paſchatx numeraſſe nec plura eruditæ oſtendit in Criticis Pagius ad an. 32. num. 5., atque adeo non debere talem opinionem Irenæi erroribus adnumerari.

A AUCTORE D. P. *Libri ejus contra Gentiles,*

13 *Inter ejuſmodi documenta adultæ, ſacriſque ac profanis litteris egregiè inſtructus* Irenæus, *præſumitur a S. Polycarpo per omnia eccleſiaſticos gradus, ad Presbyteratum uſque promotus; & eo, quo ipſe ſic adhærebat tempore, librum ſcripſiſſe, putat Halloix,* contra Gentiles, quo demonſtrata idolorum & totius ipſorum ſuperſtitionis vanitate, a multis falſis diis, ad unum verum Deum revocaret. *De hoc libro ſic loquitur Euſebius lib. 5. Hiſt. Eccl. cap.* 25.: Circumferunt & alius ejus liber contra Gentes, breviſſimus ille quidem, maxime tamen neceſſarius, de diſciplina; inſcriptus περὶ ἐπιστήμης, *quod*, de ſcientia, *Valeſius vertit diviſionis ſuæ cap.* 26.: *quem Euſebii locum aliter legens vel intelligens Hieronymus infra*, Scripſit, *inquit*, Contra Gentiles volumen breve, & de diſciplina aliud. *Sed ejus nec fragmentum quidem unicum ſupereſt apud Græcos Latinoſque Patres. Felicior eorum librorum fortuna fuit, quos contra hæreſes ſcripſit in Gallia, & ad amicum, nuſquam adhuc nominatum, miſit in Aſiam*: tetam enim vere *librum primum Epiphanius in ſuum ſimile opus tranſtulit, aliaque multa: qua ut dubitare nos non patiuntur quin eos* Irenæus *Græce ſcripſerit, etſi ſubdubitarit Eraſmus; ita ægre permittunt, ut ſine ſcrupulo aſſentiamur Halloixo, quod libet contra Gentiles fuerit primus* Irenæi *futur, cum in illorum prafatione ſiſe excuſet, veluti μήτε συγγραφεὺς ὢν ἐπιστήμων, μήτε λόγων τέχνην ἐσχηκώς, id eſt*, neque ſcribere quidquam aſſuetum, neque artis oratoriæ peritum. *Quæ autem* Ireneo *occaſio fuerit in Galliam tranſeundi, idem Halloix ſic expoſuit.*

non videtur ſcripſiſſe aotos libros contra hæreſitos,

B

14 Cum temporibus Antonini Pii Imperatoris & Aniceti Pontificis, (*quorum hunc ab anno* (CLIII *ad* CLXII *ſediſſe opinamur*) Valentiniana hæreſis invaleſceret, nec in Aſiam modo, ſed & in Galliam penetraſſet; proclive creditu eſt, S. Photinum Lugdunenſem Epiſcopum, gravi ævo fatiſcentem, ac jam laboribus & vigiliis contra graſſantes lupos imparem, *a* beatiſſimo Polycarpo ſubmitti ſibi ab eo auxilia miſſis litteris poſtulaſſe: hunc autem receptis pridem eruditionis ac ſanctimoniæ Irenæi experimentis, illum ex omnibus ad ejuſmodi proinciam perquam aptum & idoneum judicaſſe atque eo deſtinaſſe. *Deinde addit*, *quod* Primus illi, ſo terram ingreſſo, la-

editos poſt tranſitum in Gallias,

C

boc maximeque neceſſarius is fuit, quem ipſe in addiſcenda ejus gentis lingua impendit. *Et hoc ex præcitata contra Hæreſes præfatione intelligitur*; *ubi amice excuſans ſimplicitatem inornati ſui ſtyli*, Neque vero facies, *inquit*, ut a nobis qui inter Gallos degimus, atque in barbara lingua ut plurimum operum ponimus, verborum requiras artificium; *Sed ibi atque quoniam intellexerim ego veterem Celticam, prævalente in provinciis illis Latina lingua, nunc prorſus abolitam, etiam inter ruſticos, quam vix hæc corrupta utrentur; ſed ipſammet Latinam, Græcis habitum barbaram; qua adeo eam domi ſuæ non curabant diſcere, ut etiam Romæ, ubi cultiores quique Græce loquebantur, eadem magnopere non egerent.*

& operam linguæ, non Celticæ, ſed Latinæ impenſam;

15 *In his occupato Irenæo*, Florinus & Blaſtus, *ſtatim Theodoreto lib. 1. hæretic. fabul.* in Presbyterorum Romanorum numerum computati, in Valentiniæ ſectam declinarunt, quorum morbum deplorans ter beatus Irenæus, adverſus Valentinum ſcripſiſſe dicitur. *Homines HI erant, vel originæ Græci, vel Græcæ linguæ (ut reliquus Romæ Clerus) bene periti; ut propterea non debeat quis dubitare, utrum* Irenæus *ſuos illos libros Græce primum ſcripſerit. Sed quid vetat cogitare, quod ea ſtim non fecerit a ſuorum domeſticorum aliquo in Latinam linguam traduci; aut potius exercitii cauſa ipſemet La-*

edidit eum illos Græce,

ne tranſtulerit, quales poſtea habuit S. Auguſtinus, & D loco non uno allegat? *Cestu ab hac conjectura non dimoveor tranſlationis iſtius nonnulla barbaria & ſtyli aſperitate: cui calvo mirum videtur hominem, licet cultiſſimum, ſed ab incunabulis Græcum, qualis fuit* S. Irenæus, *qui in provecta ætate Latinę linguæ primum cœperit animum applicare, etiam poſt diligens ſtudium in ea poſitum græcizare, & minus eleganter loqui?* Eſt, *inquit Raynaudus*, qui ad S. Irenæum ejuſve deceſſorem Pothinum referat inſtitutionem Divini Officii, titu Aſianorum Græce celebrandi Lugduni, quod confirmat ex Græce exarato codice pervetuſto in cottice, aſſervato in Lugdunenſis Eccleſiæ tabulario; eo ſiquidem Codice Pſalmi & Hymni univerſumque divinum Officium continetur.... Ægre tamen ſuadetur id uſu receptum in provincia Romani juris, cui Græcum idioma eſſet exoticum; & cui ut ſe accommodaret S. Irenæus, neceſſe habuit ſuum opus contra Gnoſticos, *Valentinum & diſcipulos*, utcumque Latine edere vel edi curare. *Interim nihil vetat credere, ſi vere tam antiquus eſt liber, alterutro prædictorum Sanctorum allatum ex Aſia: eumque prelo committi ac publici juris fieri tanto erit optabilius, quanto divini Officii ordo magis differre invenietur ab eo, quem poſtea SS. Baſilius aut Chryſoſtomus ordinavere*; *ſicuti gaudemus videre Sacramentarium Gelaſianum, & ipſum cum Gregoriano ac deinde cum hodierno Romano conferre.*

Nonputatur tamen rite Græco uſus in Sacris,

ſed ſole Latine.

E

15 *Ceterum utcumque* Irenæus *Græce libentius meliuſque ſcriberet quam Latine, hujus tamen linguæ ſatis norat, ut poſſet abſque interprete commiſſum ſibi negotium agere; quando* Pothini Epiſcopi *adhuc* Presbyter *ad* Martyribus ejuſdem loci ob quaſdam Eccleſiæ quæſtiones legatus Romam miſſus, honorificas ſuper nomine ſuo ad Eleutherum Epiſcopum pertulit litteras. *Sedit* Eleutherus, *juxta veteres Catalogos, a nobis explicatos ab anno* CLXXI *ad* CLXXXV, *cujus anno* VI *cum S. Photinus ac plures alii illuſtre martyrium conſummaſſent*, 2. *Junii explicatum*; *relaticem vel geſta litteras ſcripſere* ſervi Chriſti, qui apud Viennam & Lugdunum Galliæ degunt, Fratribus per Aſiam & Phrygiam conſtitutis: *cujus exemplar cum etiam Romam perferendum* Irenæo *dediſſent, ad rarum calcem ita Pontificem alloquuntur*: Te per omnia ac perpetuo valere optamus, Pater Eleuthere. Has litteras ad te ut perferret, fratrem & collegam noſtrum Irenæum hortati ſumus; quem quidem ut commendatum habeas, rogamus, utpote æmulatorem teſtamenti Chriſti. Quod ſi nobis compertum eſſet, locum cuiquam conferre juſtitiam; eum tamquam Presbyterum Eccleſiæ (hunc enim gradum obtinet) tibi inprimis commendaſſemus. *At quid autem? An forte ut a ſe electum Pontifex conſecraret Epiſcopum? Ita opinor.*

Poſt S. Photini Martyrium Romam legatus,

cum literas ea de re ſcripſiſſe

tunc tantum Presbyter erat,

F

17 *Adeo interim clarum videtur teſtimonium iſtud, ut nullum ſupereſſe putem locum dubitandi, utrum* Irenæus *fuerit conſecratus* Epiſcopus, *vel Romæ, vel poſt ſuum Romæ reditum, Lugduni. Fruſtra Halloix huc allegat locum ex Vita S. Auguſtini, eal perſuaſum fuit, Valerio Epiſcopo rogante*, ut Hipponenſi Eccleſiæ ordinaretur Epiſcopus, qui ſuæ Cathedræ, non jam ſuccederet, ſed Conſacerdos accederet, dum fieri ſolere ab omnibus ſuaderetur, atque id tranſmarinis & Aſricanis Eccleſiæ exemplis probaretur. *Fruſtra etiam eodem allegaretur Beda, lib. 2. cap. 4. narrans, quomodo Cantuarienſi* Auguſtino ſucceſſit in Epiſcopatum Laurentius; quem ipſe idcirco adhuc vivens ordinaverat, ne ſe defuncto ſtatus Eccleſiæ tam rudis, vel ad horum Paſtore deſtitutus, vacillare inciperet: in quo

nondum Epiſcopus

talem tamen ſeſe ſeciſſet Photinus ſenex,

&

A & exemplum ſequebatur primi Paſtoris Eccleſiæ, hoc eſt beatiſſimi Apoſtolorum Principis Petri, qui fundata Romæ Eccleſia Chriſti Clementem ſibi adjutorem evangelizandi, ſimul & ſucceſſorem conſecraſſe perhibetur. *Fruſtra, inquam, talia allegarentur ad anticipatam ordinationem ſuadendam: neque enim quoties id rationabiliter fieri potuit, factum etiam eſſe prudenter quis dixerit: fieri tamen ſæpius potuiſſe, viſum Hiſtoricis eſt, omnimodo evinceret auctoritas antiquiſſimi Catalogi Pontificii, quo ille nititur, ſi ea tanti nunc Romæ eſſet, quanti fore credidit. Quamquam in iſtis etiam caſibus exiſtimaverit non fuiſſe tales Vicarios ordinatos, cum pleno jure ſucceſſionis; ſed ita ut ad perfectum Pontificem habendum requiſitus fuerit novus a jus habentibus ad electionem conſenſus.*

eum tunc nec veli-tam nec impera-tam fo-ciſſe.

A'lio S. Irenæi ſcripta.

18 Scripſit *autem* S. Irenæus, *poſt ſuſceptum Epiſcopatum, fortaſſis etiam ante, apud Hieronymum*, quinque adverſus hæreſes libros; & contra gentes volumen breve; & de diſciplina aliud; ad Martianum fratrem, de Apoſtolica prædicatione; & librum variorum tractatuum; & ad Blaſtum, de ſchiſmate; & ad Florinum, de Monarchia; ſive quod Deus non ſit conditor malorum; & περὶ τῶν ὀγδοάδων egregium Commentarium, in cujus fine ſignificans, ſe Apoſtolicorum temporum vicinum fuiſſe, ſic ſubſcripſit: Adjuro te, qui tranſcribis libeum iſtum, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & per glorioſum ejus adventum, quo judicaturus eſt vivos & mortuos, ut conferas poſtquam tranſcripſeris; & emendes illum ad exemplar, unde tranſcripſiſti, diligentiſſime; hanc quoque obteſtationem ſimiliter tranſfetas, ut inveniſti in exemplari (*Quæ Auctoris tam ſingularis pro hoc ſuo libro ſolicitudo facit, ut eum excidiſſe dolendum ſit magis*) Feruntur ejus & aliæ, ad Victorem Epiſcopum Romanum de quæſtione Paſchæ Epiſtolæ, *ſub annum* CXCVI *ſcriptæ*, in quibus commonet, eum non facile debere unitatem collegii ſcindere: ſiquidem Victor multos Aſiæ & Orientis Epiſcopos, qui decima quarta luna eum Judæis Paſcha celebrabant, damnandos crediderat; in quo ſententia, hi etiam, qui diſcrepabant ab illis, Victori non dederunt manus.

B

cura eorum ſchiſmati impreſſa,

19 *Præconceptum igitur vigorem temperavit Poſtiſex*; & Irenæo, *vere juxta vim nominis ſui* Pacifico, *ſucceſſit quod optabat, ut ſchiſma tunc cavetur: nihilo tamen ſegnius Victoris probavit ſententiam*, Paſcha non nisi luna primi menſis, ſed potius die Dominico, poſt XIV lunam & vernale æquinoctium occurrentem; prout ab Apoſtolis (*Petro ſcilicet & Paulo*) traditum eſt, celebrandum eſſe. *Itaque* divina & ſacra provincialis ſynodus, collecta Lugduni Galliæ ab Irenæo, ſanctiſſimo ibidem Epiſcopo, aliiſque tredecim Epiſcopis, ſimiliter de divino myſtico Paſcha conſtituit. *Ut autem eccleſiam a ſchiſmate vivax ſervavit* Irenæus, *ita mortuus hæreſim Lutheranam quadamtenus fitit, quando* (*ſicut ſcribit Florinundus Remundus, de orto progreſſuque hæreſeon cap.* 7) Regem Franciſcum I, mellitis hæreticorum ſermonibus & perſonaturum Catholicorum artibus prope actum in muſcipulam. Cardinalis Turnonius, fraudi, unaque Galliam univerſam rutinæ ſubduxit; oſtentato, ſui (ut ajebat) in Lugdunenſi ſede deceſſoris volumine; & Regi (ut erat litterarum & librorum amantiſſimus) de induſtria ſuggeſſit, quæ S. Irenæus lib. 3 cap. 3 de Apoſtolorum & Apoſtolicorum virorum in hæreticos odio, & diligenti eorum devitatione, quamcumque ſpeciem pietatis obtendant, ſcripta reliquit. *Ita ille a Raynaudo Latine redditus.*

& legitimæ Paſchatis obſervationi.

C

Malitiæ civium cum Irenæo paſſorum,

D

AUCT. D. P.

§. III. *De martyrio, ſepultura & tranſlationibus Sancti.*

20 CRudelitatem perſecutionis, *in qua* S. Irenæus, *poſt gregem fidelium communi interneccione traditum, coronam vetuſti ipſe, ſingulariter per varia probatus ſupplicia, deſcribens Gregorius Turonenſis, caſorum* nec numerum, nec nomina, *ait colligi potuiſſe. Quod ſane non eſt mirum, ſi vere ſcripſit Ado, ſanctum Pontificem, cum omni fere civitatis ſuæ populo, coronatum martyrio.* Vetuſtiſſimum tamen Ms. eccleſiæ Lugdunenſis apud Severtium, *ſicut illud appellat Halloix in notis cap.* 12; *ſive* Ms. Codex eccleſiæ S. Irenæi, *ut nominat Raynaudus in Prolegom* 4 *Indiculi; vel, ut alibi dicitur*, Homiliarium *quibus omnibus ſuppono nihil indicari ſæculis* IX *vel a antiquius) præſumit deſinire*, interfecta ibi decem & novem vitorum millia, exceptis parvulis & molieribus. Qui numerus, *inquit Raynaudus*, in his quoque verſibus exprimitur, quos in reliquüa magnificentiſſimæ quondam Baſilicæ, in primo pavimenti aditu, etiamnum lugent ex parte licet, muſivo opere vermiculatis teſſerulis obducto, expreſſos; tecena autem, ne ab edaci rerum ævo prorſus exederentur, oſtii fronti adſcriptos.

antiquitus oſtiorum poſtibus.

E

Ingrediens loca tam ſacra, rea pectora tunde;
Poſce gemens veniam, lacrymas hic eum prece funde.
Præſulis hic Irenæi turba jacet ſociorum,
Quos pax martyrium tradoxit ad alta polorum.
Millia dena novemque fuerunt ſub duce tanto.

21 *Halloix pag.* 684 *allegat Auctorem libri* de ſex ætatibus mundi, *ætate ſexta fol.* 126 *dicentem, quod* Irenæus a Severo poſitus inter duos colles, cum in uno Crucem, in alio idolum poſuiſſet, ut mortem per Crucem vel vitam per idolum eligeret; cum populo tamen ad crucem venit, & omnes martyrio coronati ſunt IV Kal. Julii. *Neſcio quantæ auctoritatis ſit Auctor, aut potius liber ille, apud Halloix. Non omnibus ſaltem probabitur, quod habet de duobus collibus: quamvis idem prudentior aliis fuerit in non definiendo præciſe numero Martyrum; contentus dicere*, Irenæum *cum* populo omni, *ſecum inter colles poſito, (ſi enim videtur ſenſus eſſe) martyrio coronatum fuiſſe. Iſte autem* omnis populus, *non debet neceſſario valde numeroſus putari. Liber ex variis ſcriptis collectus fuit anno* MCCCCXXIII, *& quidem* brevi tempore, *ut fatetur impreſſor, ſimul indicans collectoris nomen, & alia quædam folio* CCLXVI; *his verbis*: Completo in famoſiſſima Nurembergenſi urbe Operi de hiſtoriis ætatum mundi, ac deſcriptioni urbium, felix imponitur finis. Collectum brevi tempore auxilio Doctoris Hertmanni Schedel, qua fieri potuit diligentia, anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo nonageſimo tertio, die quarto menſis Junii. Hæc ibi. *Hoc aliunde quoque ſimilis argumenti librum, ſex ætates complectum, habemus, annis* XVIII *ſtitus impreſſum Lubecæ; cujus quia non admodum multi, aut annum* MCCCCLXXV *typis formati, reperiuntur libri, Concluſionem hic juvat deſcribere, aliquid forte lectori utilitatis allaturam. Sic habet*: Anno ſecundum carnem Filii Dei a nativitate MCCCCLXXV, ipſo die ſanctiſſimi Regis & Martyris Oſwaldi, qui eſt V Auguſti; ſanctiſſimo in Chriſto Patre ac Domino, D. Sixto Papa quarto; illuſtriſſimo præclariſ-

di inter crucem & idolum poſiti ad iſtam diem coloniæ ſecuriſſis.

ex auctore de 6 ætatibus mundi anno

A clariſſimæ Domus Auſtriæ Frederico tertio, Romanorum Imperatore invictiſſimo ſemper Auguſto, ac pro nunc Coloniæ exiſtente; Imperiali nobili in urbe Lubecana, arte impreſſoria, ſpeciali gratia divina, animarum ob ſalutem fidelium inventa; Epitoma iſtud, partes in ſex, juxta mundi ſex ætates diviſum, prius alibi non repertum, quod placuit, Rudimentum novitiorum intulari; Dei adjutorio, qui ſupernas res ac ſubternas fortiter, ſuaviter, tranquilleque diſpenſat; per Magiſtrum Lucam Brandis de ſchaſz, felieiter eſt excuſum & finitum; veteris nuvique Teſtamentorum ac aliarum incidentium hiſtoriarum contentirum, a Protoplaſto non ſolum uſque ad Chriſtum, ut in Proœmio eſt promiſſum; ſed etiam omnium Imperatorum ac ſummorum Pontificum, uſque ad annum præmemoratum, omnibut enm Doctoribus famoſis, Poetis, & ſapientibus contemporaneis earumdem ætatum, cum memorabilioribus eorum geſtis, ceteris præciſis, in quantum nnieo ſuit poſſibile volumine concludi; ut pauperes, multos ſolvere libros non valentes, unum tamen haberent enchiridion loco multorum ſemper ad manum librorum. Nec talis quemquam moaeat abbreviatio, enm Chriſtus, Fons omnis ſapientiæ, multa fecerit, B quæ ſcripta non ſunt.

AUCT. D. P.

Aliut liber illa antiquior

anno 1675 cujus,

in quo nil legitur de 9 collibus,

a2 *Hoc in codice fol.* CCCXXVI *ſic legitur*: Decimo anno Matci Aurelii Antonini Veri (*ſic enim quaſi unum appellat, qui duo ſunt*) Hirenæus, Polycarpi diſcipulus, Fotino Lugdunenſi Epiſcopo martyrizato, in locum ejus ſubſtituitur, ut dicit Hieronymus, de viris illuſtribus cap. XXXV. Hic multa ſcripſit, ut patet ibidem. Iſte martyrizatur, poſt multas virtutes cum Clero ſuo. Nam Lugduni io uno puteo, in monte martyrum, decem & novem millia corpora Martyrum requieſcunt. *Et infra agens de quinta poſt Neronem perſecutione, quam Severus exercuit*, decimo Imperii ſui anno, *addit*, Item, hoc anno paſſi ſunt Hirenæus Epiſcopus & Clericus ſuus, cv Kal. Julii, *Clericé autem cum Epiſcopo ſua paſſ ceteorum ſtragum ſeorſum paſſi, ſen fortaſſis numero fuerint; & ſic apographis Hieronymianis tribus, aliiſque vetuſtioribus Martyrologiis num.* 9 *allegatis, paſſus ille dicitur* cum aliis ſex, *qui cum Alexandrinis, quibus intermiſcentur* 2 *nequaquam confundi debeant.*

ſed ſ'um nomerur 19000 *tenetur.*

C 23 *Ada, in ſuo Martyrologio, elogium S.* Irenæi *ſic ſonit*: Sepultus eſt a Zacharia Presbytero, in crypta Baſilicæ B. Joannis Baptiſtæ ſub altari: cui ab uno latere Epipodius, ab altero Alexander Martyr eſt tumulatus. Hujus cryptæ tam reverenda eſt claritas, ut meritum Martyrum ſignare credatur. *Accepta ſunt hæc ex Gregorio Turonenſi lib.* 2 *de Gloria Martyrum cap.* 50 *ſic ſcribente; ubi cum egiſſet de S. Potino, & dixiſſet quod ei* & merito & ſanctitate condignus Irenæus ſucceſſit Epiſcopus, per Martyrium & ipſe finitus; *ſic proſequitur*: Hic in crypta Baſilicæ B. Joannis ſub altari eſt ſepultus, & ab uno quidem latere Epipodius, ab alio vero Alexander Martyr eſt tumulatus: de quorum monumentis ſi pulvis cumſide colligitur, extemplo medetur infirmis. Magna enim claritas in crypta illa continetur, quæ (ut credo) merita Martyrum ſignat. *Prudenter tacet de* Zacharia *Gregorius, qui eum vetuleral inter Martyres jam inde anno* CLXXVII, *id eſt annis* XXX *ante* S. Irenæum, *Martyria coronatos: ſed licet hoc dubium ſit, ex quod ex ſcaſu Epiſtolæ Martyrialis, ab Euſebiovelatæ, ibi nominetur aliquis* Presbyter Zacharias, *ſed* Vettius Epagatus *intelligatur, eadem laude dignus, quæ ſenior) Zachariæ*

Nihila certum dicit Ado ſepulturam cujusdam a Zacharia Presb.

in crypta S. Joannis 2

patri Joannis Baptiſtæ in Evangelio tribuitur; non D *evadit certum, in ſilentio antiquorum Scriptorum & defectu Actarum genuinarum, Lugduni floruiſſe ætate illa aliquem* Presbyterum Zachariam, *& quidem talem, qui, ſicut idem Ada in Chronico ſuſtinet*, tempore Pacacodis Epiſcopi Viennenſis, *ſuperſtitis* uſque ad Imperium Maximini, *id eſt uſque ad annum* CCXXXV, Lugdunenſis Epiſcopus floruit.

nam illum alii dicunt cum S. Photino paſſum:

24 *Dicitur quidem in præcitata Lugdunenſi Eccleſiæ homilia, apud Raynaudum*; Poſtquam S. Irenæus noctem pervigil in oratione tranſegerat, ſupplicante ſecum B. Zacharia Presbytero, medio fere noctis ſpatio, Angelus Domini cum ingenti adflitit claritate, & ſancto Sacerdoti locutus eſt; Zachariam Presbyterum ſolicite latere facito, qui poſt tuum abſceſſum tibi ſucceſſor exiſtens, confirmet Fratres in Chriſto. *Dicitur etiam in quibuſdam Actis S. Benigni Divionenſis,* 3 *Novembris examinandis, quod ipſe & ſocii* Lugdunum *pervenientes*, quæ eſt urbs metropolis Galliarum, illic ſanctum Presbyterum Zachariam repererunt; qui tunc, graviſſima ſub Severo Imperatore perſecutione dominante, inter Martyrum ſepulcra delitescens, fluctuanti Eccleſiæ diuinum advenire precabatur auxilium. *Sed neutrum ſcriptum idoneum eſt ad veram talis Epiſcopi exiſtentiam certo comprobandam. Nam hoc quidem* ut *falſa taceam*) *dicit, quod* S. Polycarpo quieſcenti, *quem conſtat annis* CLXIX *obiiſſe, annis* XXXVIII *ante S. Irenæum*, ſubito cum innumera ſanctorum Martyrum turba S. Irenæus apparuit; qui, quondam alumnus & miniſter ipſius, tunc Lugdunenſem Eccleſiam, cui Epiſcopus federat, glorioſus Martyr meritis triumphalibus exornabat: quem etiam cogare cœpit monereque, ut ſanctos Sacerdotes Benignum, Andochium, ſimulque Thyrſum Diaconum in Gallias detrigeret. *Homilia vero (ut fatetur Raynaudus in Indiculo ad elogium S. Irenæi) dicit, quod hunc S. Polycarpus legavit in Galliam*, addicta ipſi primaria urbe Lugduno, ut B. Pothini jam demortui loco Eccleſiam Lugdunenſem gubernaret; *quem tamen Pothinus adhuc vivente cauſſat Lugdunum advenire.*

& *alius Zacharias ſucceſſor Irenæi*

& ſepultus ſuſpicatur 2

25 *Utut eſt, nullius jam rempnis*, qua S. Irenæus *triumphavit*, Zacharias *patuit illius corpus condidiſſe* in crypta Baſilicæ B. Joannis Baptiſtæ ſub F ultari, *cum ea Baſilica ante Conſtantini tempora nulla fuerit, nedum cripta, tam reverendæ claritatis, qualem Ada tadicat, & Sidonius Apollinaris celebrant ſuis verſibus lib.* 2 *Epiſt.* 10. *Vide de iſtis agentem Raynaudum in Indicula, ad Elogium S. Patientis, multoque diſſuſius Chiffletium, æque noſtrum in Obſervationibus Claudianis* VI *Junii num.* 34 *& ſeqq. Hic ibi docet, Martyrum quidem corpora perſecutionis temporelatuiſſe in ſubterraneis ſuburbanuſque Chriſtianorum cœmeteriis, aut dumoſa quadam profunde, quale deſcribitur in SS. Epipodii & Alexandri Actis* XXII *Aprilis, cum dicitur, quod* erat in colle ſuperpoſito eivirati concreiis denſatus ſtipitibus locus, ibique in modum ſpeluncæ concluſa ſtutetis ac ſentibus vallis latebat; quo in receſſu venerabilia corpora religioſa proviſione demerſa ſunt; quia Gentilium furor externam denegans ſepulturam, etiam in corpora inanimata ſæviebat: *quo etiam illatum magnam illam civium multitudinem, ſub Severo paſſam cum* Irenæo *docet idem Chiffletius*: Poſtea vero venerabilem locum religioſorum coltus ſervavit, & prodidit reverentia deducta per poſteros, *dunec in vicina loco conſtructa fuit S. Machabæorum, poſtea S. Juſti dicta eccleſia, in quam ejus canditor, quiſquis is fuit*, S. Irenæi, *& aliorum nonnullorum corpora tranſtulit.*

anno ſæculo antem 3 Inventa nocdum erat calix ecclia, ſed domus valbar, ya qua elata ſac. 4 corpora ad eadem S Juſti.

§. IV.

A

§. IV. *De eccleſia & crypta a S. Patiente Epiſcopo conſtructa, & S. Irenæi veneratione in eiſdem.*

Fundata fuit illa circa an. 433

16 Sæculo *ad finem vergente, Lugdunenſis Epiſcopus* S. Patiens *ſupra oſtium præmemorati antri, ſeu domoſi profundi, in quod tot millium ſub* Irenæo *Martyrum deſecta erant corpora, duo templa tecto ſub uno fundata extruxit, hoc eſt cryptamque impoſitam eidem S. Joannis, poſtea dictam* Irenæi; *quam eſſet ipſam, cujus majeſtatem Sidonius Apollinaris ornavit hendecaſyllabis ſuis, clare demonſtrat prælaudatus Chiffletius. Ipſos hic accipe, nativo ſuo quo habentur Ordine inſerti lib.* 2 *Ep.* 10. *ad Heſperium, in qua ſic præfatur:* Eccleſia nuper conſtructa eſt Lugduni, quæ ſtudio Papæ Patientis ed ſummum empti operis acceſſit.... Hujus igitur ædis extimis, rogatu præfati Antiſtitis, tumultuarium carmen inſcripſi, trochæis triplicibus, adhuc mihi familiaribus. Namque eb hexametris eminentium Poetarum, Conſtantii & Secundini, vicinantia altari Baſilicæ latera clareſcunt: quos in hanc paginem admiſti, noſtra quam maxime verecundia vetat; quam, ſues otioſitates trepidantes edentem, meliorum carminum competatio premit ..... ſed quorſum iſta? Quin potius pauperiuus flagitatæ cantilenæ culmus immutmuret.

quale deſcribis Sidonius Apollinaris,

B

17 Quiſquis Pontificis Petriſque noſtri
Collaudat Patientis hic laborum:
Voti compote ſupplicatione
Conceſſum experiatis quod rogabis.
Ædes celſe nitet, nec in ſiniſtrum
Aut dextrum trahitur: ſed arce frontis
Ortum proſpicit æquinoctalem.
Intus lux micat, atque bracteatum
Sol ſin ſolicietut ad lacunar,
Fulvo ut concolor erret in metallo.
Diſtinctum vario nitore marmor
Percurrit numeram, ſolum, feneſtras;
Au ſub verſicoloribus figuris
C Veruana herbida arnſta, ſapbyratos
Flectie per praſinum vitrum lapillos.
Huic & porticus applieta triplex,
Fulmentis Aquitanicis ſuperba:
Ad cujus ſpecimen remotiora
Claudunt atria porticus ſecundæ;
Et campum medium, procul locatas,
Veſtit ſaxea ſilva, per columnas.
Hinc agger ſonat, hinc Arar reſultat;
Hinc luſu pedes atque eques reflectit,
Stridentum hino moderatus aſſidorum;
Curvorum hioc chorus helciatorum,
Reſponſantibus Alleluia ripis,
Ad Chriſtum levat amnicum celeuma.
Sic ſe pſallite, nauta vel viator:
Namque hic eſt locus omnibus petendus,
Omnes quo via ducit ad ſalutem.

ſitat ad Ortum æquinoctialem,

ſpore ſplendidiſſimo

ſuper Ararim,

18 *Simile majeſtate aut ſaltem forma ſtructe fuiſſe tunc etiam S. Juſti eccleſiam idem Sidonius indicat lib.* 5 *Epiſt.* 17, *ubi ait:* Convenieramus ad S. Juſti ſepulcrum... Proceſſio fuerat enreluceus, ſolennitas anniverſaria, populus ingens ſexu utroque, quam capaciſſima baſilica non caperet, & quamlibet cuncta diffuſis crypta porticibus. *Non hanc tamen, ſed illam* S. Irenæi, *a Sidonio verſibus ſuprafcriptis depingi, a Gregorio Turonenſi ſub nomine S. Joannis deſignari, ab Adone ad Zachariæ ætatem perperam evehi, demonſtrat loco præallato Chiffletius; & in hac* SS. Alexandri, Epipodii & Irenæi corpora *a tempore S. Patientis quieviſſe, uſque ad tempora iconclaſtarum; contra Andreæ Cheſne-piſcopi ſententiam, anno* DCCCCVIII *affirmantis ipſa in reſtaurata a ſe S. Juſti baſilica requieſcere. Quæ controverſia cum anno* MCCCCX *a Canonicis S. Juſti eſſet reſuſcitata, eo quod Petrus Cardinalis de Thuræo, Apoſtolicæ Sedis legatus, translatis in novas aras* Sanctorum Irenæi, Epipodii & Alexandri *corporibus, in diem* V *Aprilis fideles in S. Irenæi lavi-taſſet ad Indulgentias, ea cauſa propoſitas. Anno tandem poſt tertio pronuntiatum pro Sancti-Irenæanis eſſe & nonnullis aliis deinde expertis, ibidem corporibus, ipſaque feſtivitate a die* V *Aprilis, ad proximum poſt octavam Paſchæ Dominicam translata, ſequutus eſt inſtituta Oratio, ſub Miſſam & Officium divinum recitanda.* Omnipotens ſempiterne Deus, qui hodierna die batiſſimos Martyres tuos Irenæum Pontificem, Epipodium etque Alexandium, cum ſociis eorum, glorioſiſſima relevati voluſti; concede propitius, interceſſionis ipſorum eunilio, nos ab omnibus malis mentis & corporis liberesi, & de eorum ſocietate in æterna beatitudine conſolari.

Ea hæc, manifeſto corpus S. Irenæi repertum an. 902;

tranſlatio 5 *Aprilis facta*

29 Illis, *inquit Halloin cap.* 18, tenia olim *S. Irenæi* veneratio ſuiſſe fertur, ut nes ipſe Canonicorum Lugdunenſium Ordo ſacer, ad ſanctum illud pignus ettrectandum, niſi nudis pedibus & expiata in Sancti honorem peccatorum ſordibus enime euderent eucedere; nequ item quiſquam civium aut peregrinorum, niſi eadem ſervate religione, ad illud viſitandum admitteretur. Religionem porro comitabatur tanta Martytis gratie, tantaque prodigioſorum beneficiorum multitudo, ut tres de iis conſcripti libri extiriſſe ferantur: qui quidem libri, illa temporum iniquitate, qua hæreticorum effetate rabies terum potiebatur, une cum aliis multis eimeliis intetierunt. *Ita Halloix, ea inſtructione, ut profitetur in Notis, noſtri P. Antonii Grenu, ſui quondam contubernalis Duati, anno autem* MDCXX *ſacræ Theologiæ apud Lugdunenſes Profeſſoris; deinde ea Severtii parte I. de Lugdunen. Archiepiſcopis num.* 2 *addi ſequentia.*

E

agitur Dom. 2 *poſt Paſcha.*

Illud ibi reverentiſſime habitum multis miraculis clarnit,

30 Annus ætat a Domini nateliiis MDLXII, eum ad diem Aprilis XXIX Lugdunenſis urbs ab hæretieis capta miſerum ae lamentabile improbitstis ee nequitiæ ſpolium ſuit; templa autem, aræ, Imagines, reliquiæ, & quidquid ſancti etat, ſummæ impietatis ludibrium. Tunc ſiquidem & beatiſſimi Irençi venerandum corpus, erepium ex adytis, projectum in compita, in partes diſtractum, partim flumine diſperditur, partim da contumaliem taſervatur. Capitis anim cranium homines ſceleratiſſimi, per vicos & plateas, pilæ inſtar, quæſita e flagitio voluptate, pedibus pertruſerunt; donec tandem a rivulo quopiam, pro re nihil derelictum, e certo chirurgo, inſignis probitatis viro, clandeſtine aſportatum, tam diu ſolicite conſervatum eſt, donec eadem urbe, ab Carolo IX Francorum Rege, expulſis hæreticis recuperata, priſtino honori per publicam ſupplicationem reſtitutum omnis ordo vidit; omnis populus, ut de reperto theſauro applauſit. *Prælaudatus Antonius Grenu, qui prædicta ſubmiſit, in aliis ad Ambroſium Silvium, ſuum & Haloiſii quondam Superiorum, litteris, huic indicatum voluit;* exeie etiem tum, *id eſt anno* MDCXX *die* XV *Januarii*, integrum magni Irenæi cranium, quod heſterno die, *inquit*, hiſce oculis meis vidi, & ea qua par eſt devotione complexue ſui. *Hic juvat annectere Deductionem hiſtoricam Controverſiæ Lugduni agitatæ ſuper poſſeſſionem corporis ſancti Irenæi & aliorum Sanctorum, in-*

F

ſed fuit an. 1562 *a Calomniſtis,*

unde ſolum caput recuperatum in bonore manet.

A *ter eccleſias S. Juſti & S. Irenæi, concinnatam a P. Chriſtophoro* p. m. *& dein ad nos tranſmiſſam.*

DEDUCTIO HISTORICA

Controverſiæ agitatæ inter Eccleſiam Lugdunenſes S. Juſti, & S. Irenæi, ſuper poſſeſſione ſacrorum corporum S. Irenæi, S. Epipodii, & S. Alexandri Martyrum: a die xxi Junii, anni MCCCCX, uſque ad nonam diem Auguſti, anni MCCCCXIII.

§. I. *Petri Card. de Thureyo anno* MCCCCX *pro Irenenſibus præjudictum.*

SS. Juſti & Irenæi Eccleſiarum

a ECcleſiam S. Irenæi extruxit S. Patiens Epiſcopus Lugdunenſis: ea prior fuit Eccleſia S. Juſti, olim ſanctorum Machabæorum dicta, quippe in qua non tantum S. Patiens, B ſed etiam ejus deceſſores, S. Juſtus, S. Alpinus, S. Antiochus, & S. Elpidius ſepulti eſſent. Utriuſque Eccleſiæ, S. Juſti & S. Irenæi *olim una familia* una olim erat familia, quam in duas primus diviſit Hugo ex Epiſcopo Dienſi & Apoſtolicæ Sedis Legato Lugdunenſis Archiepiſcopus, inter ævi ſui illuſtres viros numerandus; & Eccleſiam quidem S. Juſti auctoritate Apoſtolica ſæcularem & collegiatam eſſe ſtatuit, multis eam libertatibus & immunitatibus donando, ſibique & ſuis ſucceſſoribus Archiepiſcopis nomen Abbatis ejuſdem Eccleſiæ retinendo; unde *divi diuntur in Canonicos ſæculares & Regulares.* & ejus Capituli Præſidi Obedientiarii nomen inditum. Eccleſiæ porro S. Irenæi regularem eſſe voluit ſub S. Auguſtini Canonicorum regula; cujus caput Prioris appellatione gauderet, cujus tanta eſſet dignitas atque auctoritas, ut in divinis Officiis mitra uteretur, ut Bellævillæ Abbatem ejuſdem Auguſtiniani Ordinis ſibi haberet obnoxium, ut in triduo Paſſionis, tubæ clangore populum ad ſuam Eccleſiam convocari faceret; ut denique in ſuburbio ſibi ſubditu die menſis Junii vigeſima ſeptima (quod erat S. Irenæi pervigilium) jejunium indiceret, ſequenti xxviii (quæ erat Apoſtolorum Petri & Pauli vigilia) eademque S. Irenæi feſtivitas minime ea debito obſervandum.

An. 1410 Card. de Thureyo

2 Anno MCCCCX, viii Idus Aprilis Petrus tituli S. Suſannæ Presbyter Cardinalis, de Thureyo vulgo nuncupatus, Apoſtolicæ Sedis Legatus a latere, adſtantibus Philippo de Thureyo Archiepiſcopo Lugdunenſi ejus germano, & magno Clerici ac populi Procerumque cœtu in Eccleſia S. Irenæi, ſanctorum Irenæi, Epipodii, & Alexandri Martyrum corpora e plumbeis loculis exempta in elegantiores hierothecas tranſtulit: damnata S. Juſti Canonicorum arrogantia qui eorum Sanctorum corpora in crypta Eccleſiæ ſuæ ſe habere jactabant. Hinc dedit Petrus Cardinalis ſcriptum quod ſequitur.

dicto diplomate

3 Petrus miſeratione divina, tituli ſanctæ Suſannæ, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Presbyter Cardinalis de Thureyo vulgariter nuncupatus in Lugdunenſi & certis aliis regni Franciæ provinciis, eum plena poteſtate Legati a latere, Nuntius Apoſtolicus ſpecialiter deſtinatus. Univerſis Chriſti fidelibus, præſentes litteras inſpecturis, ſalutem in Domino ſempiternam. Glorioſos Chriſti Martyres, qui ejus amore, victo terroe ſæculi, ac ſpretis pœnis corporis ſanguinem proprium fuderint non timentes cœleſtis ſunt effecti beatitudinis poſſeſſores, & in choro ſanctitatis coruſcant; decet per Chriſti fideles magnis attolli præconiis, ac ſolicitis & indefeſſis ſtudiis honorari. Ipſi namque eiſdem fidelibus, cum ad eos humiliter recurrunt, benignas aures exhibent, & pro eis (utpote gentium devotarum inclyti defenſores) apud Regem Regum ſuis excellentibus meritis, & devotis orationibus ſedule intercedunt,

4 Capientes igitur, prout juris exigit auctoritas, & expoſcit judicium rationis, veritati teſtimonium perhibere; eiſdem Chriſti fidelibus clara notitia notum fieri volumus, quod nuper, videlicet anno Domini milleſimo quadringenteſimo decimo, ad notitiam noſtram deducto, inclyti Chriſti Martyres, ſancti Irenæus olim Lugdunenſis ſecundus Archiepiſcopus, Epipodius & Alexander, pro fide orthodoxa glorioſo martyrio coronati, per beatum Zachariam in baſilica ſive Eccleſia monaſterii, ſancti Irenæi Lugdunenſis, Ordinis ſancti Auguſtini, in terra fuerant tumulati: & quod dilecti nobis in Chriſto Prior & Conventus dicti monaſterii, aſſerentes dictorum Sanctorum corpora in eorum eccleſia fuiſſe tumulata, multipliciter affectabant dictorum Sanctorum corpora exhumari, & in loco notabiliori relevari; quamquam pro parte nonnullorum Canonicorum eccleſiæ Sancti Juſti aſſereretur, dicta Sanctorum corpora non in baſilica ſancti Irenæi, ſed in dicta eccleſia ſancti Juſti fuiſſe tumulata.

omnibus diligenter inſpectis

5 Nos cum de præmiſſis aliquam notitiam non haberemus, cupientes de hujuſmodi variis aſſertione plenarie informari, die datæ præſentium, una cum Reverendiſſimis in Chriſto Patribus, Dominis Philippo de Thureyo Archiepiſcopo & Comite Lugdunenſi, atque Galliarum Primate, germano noſtro, Petro de Saluciis Mimatenſi; Jacobo Crepigniaci Divionenſi Epiſcopis, necnon Jotsne de Archerio Savigniaci, Ludovico de Varambone Ambroniaci, Guillermo Malumpſi ſancti Ruphi Valentinenſis, Emaudo de Cordone Inſulæ Barbaræ, Antonio de Verona Arhanacenſis Lugdunenſium monaſteriorum Abbatibus, Domino Petro de Monteoco Decano Eccleſiæ Lugdunenſis, & pluribus aliis viris tam litteratis quam nobilibus & laicis in multitudine copioſa; primo perſonaliter ſeceſſimus ad eccleſiam ſancti Juſti Lugdunenſis, in monte ſupra civitatem ſituatam: & ibidem ipſius eccleſiæ Canoniei, ſcientes quod pro informatione hujuſmodi ſcienda principaliter veneramus; ad probandum quod dicta ſanctorum corpora Irenæi, Epipodii & Alexandri, in eorum eccleſia ſancti Juſti requieſcerent, quamdam ſcripturam privatam, in qua continebatur, quod prædicta corpora Sanctorum in dicta eorum eccleſia ſancti Juſti requieſcebant, in pergameno coram nobis produxerunt: cujus lecto coram nobis ac intellecto tenore, nos poſtmodum una cum eiſdem Prælatis, litteratis, nobilibus, & aliis ſuprædictis acceſſimus, intravimus & viſitavimus, inſpectionique oculorum ſubjecimus ipſam cryptam eccleſiæ ſancti Juſti.

tum S. Juſti

6 Quo facto, ſubſequenter ad dictam baſilicam ſive eccleſiam ſancti Irenæi direximus greſſus noſtros, dictis Priore & Conventu proceſſionaliter & honorifice obviam exeuntibus omnibus nobis:

A nobis: & ad probandum quod ſupradicta Sanctorum corpora in eadem Baſilica ſive eccleſia ſancti Irenæi requieſcerent, nonnullos libros antiquos, Martyrologia nuncupatos, Legendas Sanctorum, & nonnulla alia ſcripta, tam in archivis ipſius monaſterii, quam metropolitanę Lugdunenſis, quam ſancti Nicetii, & Athenacenſis Lugdunenſium eccleſiarum reperta, coram nobis produxerunt. In quibus quidem ſcripturis coram nobis diligenter perlectis, inter cetera cavebatur, dictorum ſanctorum Martyrum corpora (videlicet ſanctus Irenæus dudum per beatum Zacharism ſepultus in dicta ſancti Irenęi baſilica, videlicet in crypta baſilicę ſancti Joannis Euangeliſtę, ſub altari; & ſanctus Epipodius a parte dextra altaris ſancti Irenęi, & ſanctus Alexander a parte ſiniſtra) tumulata extitiſſe. Hoc etiam ſcriptura antiqua in dicta crypta poſita, & fama publica referebat, & ipſa crypta, quam vidimus & viſitavimus, ſcipſam manifeſtat. Atteſtabantur hęc etiam tria altaria in eadem eccleſia, videlicet altare ſancti Irenęi quaſi in medio, & altaria Sanctorum Epipodii & Alexandri a duobus lateribus; ad quę collegium Eccleſiæ Lugdunenſis ſingulis diebus feſtivitatum dictorum Sanctorum ibant proceſſionaliter, Miſſam magnam celebraturi.

rum S. Irenæi

usque eccleſia monum entis

B

7 Subſequenter vero, ut res majorit formitatis & approbationis eaſſeret, vocari fecimus Capitulum ſancti Juſti ſupradicti, ut venirent ad certificationem & apertionem tumulorum dictorum Sanctorum & ad viſionem ſcripturarum ſculptarum in dictis eorum tumulis; unſuper diſcrepatione hujuſmodi, quam ipſi de ſancto Juſto prętendebant, viderent, nos cum multitudine Prælatorum, Doctorum, & Licentiatorum in utroque Jure, ad dictorum Corporum ſanctorum relevationem proceſſuros. Unde comparentibus coram nobis pro Capitulo ſancti Juſti dilectis nobis in Chriſto Amedeo de Thalam Decretorum Doctore Canonico, & Gaufrido de Cholis dictę eccleſię ſancti Juſti Magiſtro chori, ac etiam Canonici ejuſdem ab una parte; ac prędictis Priore & Conventu ſancti Irenęi ex altera: habiraque ſuper his matura deliberatione cum dictis Prælatis, & aliis ſolemnibus Clericis in utraque facultate peritis; videlicet venerabilibus & religioſis viris Magiſtris Josnna Bard, & Joanne Ploreti, Magiſtris in ſacra Pagina, ac etiam venerabilibus viris, Dominis Joanne de Burgo Camerario ſancti Pauli, Petro Paps Sacriſta Vienenſi, & Cantora ſancti Nicetii Lugdunenſium eccleſiarum; Legum Doctoribus Hieronymo de Balrad Judice Reſſortorum Regis Lugdunenſium, Antonio Grandis legum Doctore, Antonio de Furano, Jacobo de Meyſiaco Judice Metropolitano, in Decretis Licentiato, & Petro de Auailliaco Licentiato in Legibus, & plurbus aliis viris literatis & expertis ibidem exiſtentibus: ac materia hujuſmodi per nos una cum ipſis diligenter examinata, manifeſte comperimus, indubitatum & notorium eſſe, attentis antiqua fundatione dictę eccleſię ſancti Irenęi, ac ſcripturis Martyrologiorum, & ſculpturis lapideis, fama publica, ocularique viſione, & aliis prędictis, dictorum Sanctorum corpora non in dicta eccleſia ſancti Juſti, ſed in eccleſia ſancti Irenęi fuiſſe & eſſe tumulata: & ideo ad relevationem dictorum Sanctorum proceſſimus in hunc modum.

ac matura habita deliberatione cum pluribus,

C

Corpus S. Irenæi & aliorum ejuſdem eccleſia adjudicat,

8 Primo ad monumentum dicti ſancti Irenęi, pluribus facibus cereis accenſis acceſſimus; & capſam plumbeam in qua corpus ſancti Irenęi jacebat, per dilectum nobis in Chriſto Joannem de Han autiſabrum fecimus aperiri. Infra quam oſſa capitis ejus invenimus, quę per dictum Epiſcopum Mimatenſem cum magna reverentia recipi & levari, & in mappa alba quam tenebant Abbas monaſterii Ambroniaci, & Decanus Eccleſię Lugdunenſis, poni, & nobis fecimus apportari. Quod caput infra quamdam capſam fuſteam argento tectam poſuimus; ac oſſa alia ſui corporis reponi fecimus in eadem. Deinde ad tumulum ſancti Epipodii accedentes; & aperta ſua capſa plumbea per aurifabrum prędictum; invenimus in ea oſſa ſui corporis: cujus caput ſuper humerum ſuum dextrum exiſtebat, & ab ipſo capite in cerebio vulnerato erant ſanguinis adhuc apparebat. Quod caput cum aliis oſſibus ſui corporis in quadam capſa fuſtea repoſuimus. Ad tumulum vero ſancti Alexandri poſtmodum accedentes, capſam ipſam fecimus aperiri; in qua capſa dicti ſancti Alexandri corpus, quaſi in carne, cum capite prorſus piloſo repertum, levari & extrahi, & nobis apportari, & in quadam alia capſa fuſtea ad hoc parata reponi fecimus & recondi; ac per Priorem & Canonicos dicti monaſterii prępcepimus, prout decet, dictorum Sanctorum corpora honorifice cuſtodiri.

revelatiſq; Reliquiæ

D

Ex Msa.

E

9 Et ne de cetero ubi dicta Sanctorum corpora requieſcant, in futurum valeat hęſitari; prędmiſſa ad perpetuam geſtorum memoriam publice atteſtamur. Ideoque cupientes, ut Chriſti fideles ad exhibendam eiſdem ſanctis Martyribus reverentiam & honorem eo devotius invitentur, quo ex his donis gratię ſpiritualis uberius conſpexerint ſe refectos; de omnipotentis Dei miſericordia, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, & ex poteſtate a Sede Apoſtolica nobis tradita, omnibus vere pœnitentibus & confeſſis, qui in ſanctorum Irenęi, Epipodii, & Alexandri prędictorum feſtivitatibus, ac in ſermone generali qui ibidem fiet, & in die relevationis hujuſmodi, videlicet ſexta die Aprilis, prędictam eccleſiam & loca, in quibus dictorum Sanctorum corpora ſunt collocata, devote viſitaverint annuatim, ſingulis videlicet feſtivitatum ipſorum ac relevationis diebus, quibus eccleſiam, & loca prędicta viſitaverint, & in dicto ſermone interfuerint, ut prędfertur; tres annos, & totidem quadragenas de injunctis eis pœnitentiis miſericorditer relaxamus; præſentibus tamen quoad indulgentias hujuſmodi poſt decennium minime valituri. Datum Lugduni apud ſanctum Irenæum prædictum, octavo Idus Aprilis, Pontificatus Domini noſtri, Domini Alexandri Papæ quinti anno primo.

indulgentias concedit.

F

Error Irenæum.

v9 Erubant Irenæenſes dum afferebant, ſanctos Irenæum, Epipodium, & Alexandrum Martyres, per beatum Zachariam in baſilica ſive Eccleſia monaſterii ſancti Irenæi Lugdunenſis, Ordinis S. Auguſtini fuiſſe tumulatos. Paſſi enim erant Epipodius & Alexander viginti fere annis ante S. Irenæum: neque hi Martyres in S. Irenæi baſilica ſepeliri poterant, quæ nulla tunc extabat; ſed in Lugdunenſium Chriſtianorum cryptis ſeu cœmeteriis ſubterraneis. Vetos hic errot etiam Martyrologos, & Sermonis de S. Irenæo auctores afflavit, qui tertiam horum Sanctorum ſepulturam cum prima confuderunt. Super tumulos trium Sanctorum qui in S. Irenæi crypta relevati ſunt, erant ipſi jacentes, antiquiſſimo opera depicti, S. Irenæus directe ſubultati ſuperioris

A sioris eccleſiæ S. Joannis, S. Epipodiusa dextris,
EX MSS. S. Alexander a ſiniſtris.

Rei Romanæ dotata arbitor ſanctitur Joannes

15 Anno MCCCCX, XXI Junii dies dicitur Irenæenſibus a S. Juſti Canonicis, ad tribunal Joannis de Caſtroluciu Seneſchalli Lugdunenſis: unde provocatur ad Senatum Pariſienſem pro poſſeſſione exponendi in publicum ritium Sanctorum relevata corpora; Romam deinde profumma rei cauſa pertrahitur. Deputatur a Joanne Papa XXII Judex Henricus Epiſcopus Sabinenſis Cardinalis Neapolitanus. Diu lite agitata rum in Curia Romana, tum in regia Pariſienſi, ac Lugdunenſi Præfectura, tandem arbiter eligitur anno MCCCCXIII Joannes Patriarcha Conſtantinopolitanus.

§. II. *Prolata teſtimonia pro S. Juſti Canonicis.*

Canonici S. Juſti pro ſe adferunt

B

22 ANno Chriſti DCCCLVIII venerabilis, & in omni pietatis ac religionis opere ſtrenuus vir, nomine Audinus, ſive Audoynus, ſub beato Remigio Lugdunenſi Archiepiſcopo Chorepiſcopus, cum Eccleſiam S. Juſti quaſi ſunditus rexdificaſſet, adeoque ejus ſtructuram majori ex parte immutaſſet; multa in eam bona de patrimonio ſuo contulit, & inter cetera villam S. Juſti, cum omnibus juribus ad eam ſpectantibus; In *honorem*, inquit, *ſanctorum Irenæi & Juſti, in baſilica dictæ villæ quieſcentium.*

23 Anſchericus Lugdunenſis Archiepiſcopus, anno DCCCCXXVII, donavit Eccleſiæ S. Clementis & Villiſvannæ Collegio Eccleſiæ S. Juſti, in *honorem S. Irenæi, & S. Juſti, in una baſilica requieſcentium.*

variat Donatio. aut antiquis,

24 Archandus Comes Forenſis, & Dominus Bellyoci anno DCCCCXCIII, dedit Eccleſiæ S. Juſti, locum de Lectra, & caſtrum Yreyſiaci: & elegit ſepultutam ſuam ante valvas Eccleſiæ S. Irenæi in Monte ſancto, ubi condita erat multitudo Martyrum. Verum hoc magis favet Irenæenſibus, qui tum unicam familiam cum S. Juſti Canonicis conflabant.

25 Verſus olim inſcripti in cryptæ S. Juſti propylæo.

versus inſcripti in prony ipſa cryptæ & Juſt.

Idola res vana (pleba) & ſimulacra profana.
Yrenens pulero jacet hic teſtante ſepulcro.
Sanctus Alexander, & Ypipodius die requieſcunt,
Atque Polycarpus, quorum ſemper bona creſcunt,
Martyrii florem paſſi fudere cruorem.
C
Yreneum Procerum ſociaor bis millia dena,
Sed tria centena deſunt: iſtud ſcio: verum
Excipias numerum puerorum & mulierum.

qui partum ad rem faciunt

26 Hos verſus merito explodit Irenæenſium patronus, aſſerens vix a centum & viginti annis conſcriptos: & certo nihil habent comparandi cum iis quos Conſtantio & Secundino conſulibus Poetis a Sidonio tribui monuimus Illuſtrationum Claudianarum capite quinto. Neque vero admodum vetuſta cenſeri poſſunt carmina Leonino rhythmo decutrentia, quorum uſus ante ſæculum Chriſti undecimum tam rarus vel potius nullus fuit quam frequens deinceps. Innocentius Papa IV data bulla Lugduni, XV Kalendas Januarii, Pontificatus anno IV, Chriſti MCCXLVI, hortatus eſt univerſos fideles per Remanenſem, Bituricenſem, Lugdunenſem, Rotomagenſem, Senonenſem, Turonenſem, Viennenſem, & Biſuntinam provinciam conſtitutos, ut ſuis eleemoſynis promoverent ſtructuram Eccleſiæ S. Juſti: (*quam*, inquit, *edificare inceperant opere non modicum ſumptuoſo*) propoſitis unius anni Indulgentiis. Ejuſdemque argumenti commendatitias dedit VI Kal. Septembris, anno Pontificatus VI, Chriſti MCCXLVII ad fideles in Cantuarienſi, & Eboracenſi provinciis degentes. Hæc ipſa eſt S. Juſti nova baſilica, materia, opeſe, & amplitudine ſpectabilis, quæ ſuperat anno MCCCCX, & anno demum MDLXII a ſectentibus Calvinianis funditus dituta, planaque ſolo æquata, centum amplius annis in ruinis ſuis jcet.

D

Chronicam Sanctorum eccleſiæ ſuæ,

27 Chronica Sanctorum, quorum corpora in Eccleſia S. Juſti habentur, quæ ita habet. Item hic habentur reliquiæ & corpus beati Irenæi. Narrat hiſtoria Eccleſiaſtica, ſanctum Irenæum beati Polycarpi fuiſſe diſcipulum: qui miſſus in Galliis a prædicto ſancto Polycarpo, una cum Zachatia Diacono, & duobus clericis intrantes mate, ut venerunt Maſſiliam autora jam rutilante, Irenæus igne quem Dominus Jeſus miſit in tertis, acceuſus, ſuis ait, Eia, fratres, ſurgamus, & quam citius ad Lugdunenſem urbem, quo a ſancto magiſtro dirigimur, tandem pergamus. Ingrediens autem prædictam civitatem nobiliſſimam Galliarum, (ubi quo major populus Idolorum cultui deditus degebat, eo copioſior humani generis hoſtis rabies in Chriſtianos ſæviebat) paucos invenit, qui ob gentilium furorem latebris ac tuguriis occultabantur: quibus paterno amore blandiendo inquit; Dilectiſſimi fratres, noſſe debetis Dominum dixiſſe diſcipulis ſuis, Nolite timere eos qui occidunt corpus, ſed potius &c. Quid dicam? Spiritus ſanctus ipſum ita decoraverat, ut quacumque morbi peſte quiſpiam infirmorum langueret, invocato Jeſu nomine, ſibi divina gratia ſubveniret: cæcis viſum, claudis greſſum, ſurdis auditum, ægros priſtinæ ſanitati reddebat; mortuis vitam præſtabat; dæmonibus imperabat &c. Poſt hæc ad rogatum cleri & populi ivit Romam ad Eleutherum Papam, qui tradidit ei ſedem Pontificatus, poſt mortem beati Photini. Deinde rediit ad propriam ſedem, ubi innumerabilem populum Domino acquiſivit. Audiens hæc Severus Imperator, juſſit militibus civitatem circumdare; conditionem proponendo, ut ſiquis ullum Chriſtianorum dimitteret ſeu defenderet, ſimilem ſeuentiam damnationis exciperet. Cædebantur ergo paſſim univerſi; nullnſque ſexus, nulla ætas, nulla conditio omittebatur; tanta fuit effuſio ſanguinis, ut plateæ fluerent pretioſi ſanguinis rivis, & vicina flumina nimio interfectorum cruore infecta rubeſcerent. Fuerunt autem interfecti cum beato Irenæo XIX millia, & DCC exceptis parvulis & mulieribus, &c.

E

Vitæ S. Irenæi compendium,

F

& memoria Reliquiarum

28 Item hic habentur reliquiæ Innocentium, qui paſſi ſunt ſub Herode; item de ſanguine Martyrum plenum ſepulcrum marmoreum juxta altare beatæ Matiæ; item Reliquiæ Sanctorum Machabæorum, in quorum honore fuit fundata Eccleſia ſancti Juſti a principio; hic autem habetur corpus beati Juſti Lugdunenſis Archiepiſcopi XXIX; miræ humilitatis & prophetici ſpiritus viri, & Confeſſoris. Juſtus iſte tanta puritate, tanta patientia, tanta cura pauperum, tanta diligentia fulſit in Eccleſia, ut præirer cæleſtea & virtutum gratia, & divinæ mandatorum legis obſervantia. Item corpus beati Viatoris Comitis ſancti Juſti, Item corpus beati Alpini Lugdunenſis Epiſcopi XXIX, qui conſtruxit Eccleſiam beati Stephani Protomartyris, & baptiſterium. Item corpus beati Antiochi Lugdunenſis Epi-

S. Juſtis

S. Viatoris,

S. Alpini,

S. Antiochi

ſcopi

A ſcopi XV; Item corpus beati Elpidii Lugdunenſis Epiſcopi XVI; Item corpus beati Patientis Lugdunenſis Epiſcopi XXI, Item corpus beati Lupicini Lugdunenſis Epiſcopi XXII; Item corpus B. Stephani Lugdunenſis Epiſcopi XXIIII, Confeſſoris; Item corpus beati Arigii Lugdunenſis Epiſcopi XXXIIII; Item corpus beati Remigii Lugdunenſis Epiſcopi LIII; Item corpus Beati Euſebii Lugdunenſis Epiſcopi. Multa ſiquidem alia corpora Sanctorum & Reliquiæ hic habentur, quorum nomina ad præſens non habentur. Item Reliquiæ beati Peregrini, Capellani primi Eccleſiæ ſancti Petri veteris Lugdunenſis.

S. Elpidii, S. Patientis, S. Lupicini, S. Arigii, S. Stephani, S. Remigii, S. Euſebii, Epiſcporum Lugdun

19 Bonifacius de Auguſta Canonicus Lugdunenſis, nomine Petri do Auguſta Lugdunenſis Electi, Guillelmum Vienuenſem Archiepiſcopum rogat, ut corpus S. Juſti, aliorumque Sanctorum in S. Juſti Eccleſia quieſcentium, ea antiquis tumulis in præparatas hierothecas transferre ne gravetur VIII Idus Auguſti, MCCLXXXII. Hic Petrus de Auguſta inter Lugdunenſes Archiepiſcopos locum non habet, quia morte præventus eſt antequam inſtitueretur. Fuerat Archidiaconus in Eccleſia Lugdunenſi, ut notat Severtius in Rodolpho II Lugdunenſi Archiepiſcopo. Sed mendum irrepſit apud illum, ubi dum obiiſſe refert XIII Kal. Julii MCCLXXXVII. cum eum adhuc ſuperſtitem fuiſſe ex præmiſſis conſtat. Ejus obitum eveniſſe putamus anno MCCLXXXVIII. Inſtrumentum hic ſubjungimus.

inſtrumentum anni 1287.

B

20 Reverendo in Chriſto Patri ac Domino Dei gratia ſanctæ Vienuenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo, Bonifacius do Auguſta, Canonicus Lugdunenſis, Procurator generalis Reverendi in Chriſto Patris ac Domini Dei gratia primæ Lugdunenſis Eccleſiæ Electi, ſe ipſum cum omni reverentia & honore. Venerabilium virorum, Obedientiarii & Capituli ſancti Juſti Lugdunenſis devotis precibus inclinati paternitatem veſtram ex parte dicti Domini noſtri requirimus & rogamus; quatenus ad Eccleſiam Sancti Juſti prædicti (ſi placet) perſonaliter accedentes, viru & auctoritati dicti Domini noſtri, ſacratiſſimum corpus ſancti Juſti, & alia corpora Sanctorum in dicta Eccleſia requieſcentia, ad requiſitionem dictorum Obedientiarii & Capituli; ad alia loca dictæ Eccleſiæ, ad honorem dictorum Sanctorum & veneratiooem relevare & transferre per vos vel per alios fide dignos dignemini; prout vobis & dicto Capitulo videbitur faciendum. In cujus rei teſtimonium, ſigillum officialatus Lugdunenſis præſentibus fecimus apponi. Et nos Magiſter Jacobus Symeonis Officialis Lugdunenſis prædicto Domino Electo, ad mandatum dicti Domini Bonifacii dictum ſigillum præſentibus appoſuimus in teſtimonium præmiſſorum. Datum VIII Idus Auguſti: anno Domini milleſimo ducenteſimo octuageſimo ſeptimo.

quo poſſa- labatur Archiepiſcopus Vienn.

Corpus S. Juſti & aliorum SS. in ejuſdem eccleſia

C

examinare & transferre

21 Ad hujus requiſitionem quatuor Doctores Ordiois Prædicatorum, totidemque Ordinis Minorum, Guillielmi Vidunenſis Archiepiſcopi mandato, corpora aliquot Sanctorum in S. Juſti baſilica quieſcentium, e ſepulcris antiquis in novas thecas transferune IV Calendas Septembris MCCLXXXVII, ac ſubſequens inſtrumentum deſuper confecere.

quod factum per 4 Doctores,

22 Ad honorem omnipotentis Dei, & exaltationem nominis & fidei Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui bonum odorem notitiæ ſuæ per Sanctorum ſuorum meritn in fidelium corda diffundit. Notum ſit univerſis, quod anno Incarnationis ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti MCCLXXXVII IV Kalendas Septembris, nos Frater Hugo de Lauſanna Lector Clauſtri Lugdunenſis, Frater Hugo de Vienna, Frater Richardus de Pezinco, Frater Jacobus de Romanis de Ordine Fratrum Prædicatorum Conventus Lugdunenſis: itemque Frater Joannes de Vivariis Lector Fratrum Minorum Lugdunenſium, Frater Guillelmus de Corbano, Frater Marcus de ſancto Boneto, & Frater Joannes de Moroane Ordinis Fratrum Minorum Conventus Lugdunenſis, ad inſtantiam & requiſitionem Obedientiarii & Capituli Eccleſiæ ſancti Juſti Lugdunenſis, necnon ad requiſitionem & rogatum, ſen etiam commiſſionem Reverendi in Chriſto Patris Domini G. Dei gratia ſanctæ Vienuenſis Eccleſiæ Archiepiſcopi, cui ſuper relevatione ſacratiſſimi corporis ſancti Juſti, & aliorum Sanctorum in dicta Eccleſia ſancti Juſti Lugdunenſis requieſcentium, a prædictis Obedientiario & Capitulo inſtaurct fuerat ſupplicarum; neceſſimus perſonaliter nd prædictam Eccleſiam ſancti Juſti, Priore Prædicatorum Lugdunenſium, & Fratre Joanne de Tarantaſia ejuſdem Ordinis, & Gardiauo Frarrum Minorum præ- E dictorum, qui etiam ſuper hoc requiſiti fuerant, abſentibus & agentibus in remotis.

D

EX XSS.

23 Quoniam igitur, teſte Scriptura, opera *teſaurus* Dei revelare honorificum eſt, ne lucerna memoriæ Sanctorum diutius lateret ſub modio, quæ ad promotionem fidei, & ampliandam devotioom populi Chriſtiani potius erat ſuper candelabrum Eccleſiæ exaltanda, reſerato tumulo ſancti Juſti ad manum prædicti Domini Archiepiſcopi, aliorum Sanctorum circa eumdem jacentium fecimus aperiri ſepulcra, inventaſque ibi ſacroſanctas reliquias in capſis ſingulis ad hoc ſpecialiter deputatis, una cum Sacriſta, & pluribus aliis ejuſdem loci Canonicis repoſuimus, & incluſimus ſigillatim: de ſingulis tamen Reliquiis ſeorſum in ſacculis poſuimus de voluntate Capituli ſupradicti, ad oſtendendum populis, cum fuerit opportunum: prædictorum autem Sanctorum nomina ſunt iſta. In primo tumulo reperimus corpus beati Arigii Confeſſoris & Lugdunenſis Archiepiſcopi, & juxta ipſum in eodem tumulo corpus beati Vintoris Confeſſoris & Comitis ſancti Juſti, cum ſcriptis vel chartis antiquis, de iis facientibus expreſſam mentionem. Item in alio tumulo corpus beati Patientis F Confeſſoris & Archiepiſcopi Lugdunenſis, cui ſuprafcriptus erat titulus marmoreus exprimens nomen ejus. Item in alio rumulo corpus beati Euſebii Confeſſoris, cujus nomen lapis ſupra eum poſitus prætendebat. Item in alio ſepulcro reperimus corpus ſancti Stephani Confeſſoris & Archiepiſcopi Lugdunenſis, cujus nomen lapis rotundus marmoreus demonſtrabat. Item in alio ſarcophago repertum eſt corpus beati Remigii Confeſſoris & Archiepiſcopi Lugdun. cujus ſepulcrum marmoreum varſibus ipſum exprimeotibus ab antiquo fuerat adornatum.

præter alia Sanctorum Corpora

24 Item in alio ſepulcru corpus beati Alpioi Confeſſoris & Archiepiſcopi Lugdunen. inventum eſt, quod juxta tumulum glorioſi Confeſſoris ſancti Juſti prædicti ſitum erat, cujus etiam veritas ſupulcri propalatur per ejuſdem epitaphium, quod nomeo ejus cum præclaris merlitis manifeſtat. Item in alio tumulo repertum eſt corpus ſancti Aotiochi Confeſſoris & Archiepiſcopi Lugdunenſis, cujus ſacrarum veſtium, quibus indutus fuerat ſicut & plurium

qui conſtito deſuper inſtrumento

cete-

A ex xss. ceterorum adhuc veſtigia manifeſta aſtabant, ſuper eujus etiam tumulum, ſecundum antiquam prædictæ Eccleſiæ ſancti Juſti conſuetudinem, in feſto ipſius, quod colitur Idibus Octobris, Sacerdotes & Clerici ejuſdem loci candelam ponere conſueverunt. Item in alio ſepulcro reperimus corpus beati Helpidii Confeſſoris & Archiepiſcopi Lugdunenſis, cujus ſacrarum veſtium, quibus ioductus fuerat, ſicut ſupra dictum eſt de beato Aotiocho, adhuc veſtigia manifeſta demonſtrabantur, cujus etiam ſepulcri locum epitaphium ſuprapoſitum oſtendebat. Item ſub altari beatæ Virginis ejuſdem Eccleſiæ repertum eſt corpus beati Peregrini Presbyteri & Confeſſoris, cum quadam cbarta Græce conſcripta, juxta quem reperimus corpus beati Conſtantini Martyris, qui fuit pro fide Chriſti a Barbaris interfectus, ſecundum quod quædam ſcriptura lapidea ſepulcro ejus ſuprapoſita declarabat. Reperitur etiam quoddam vas lapideum ſub prædicto altari beatæ Virginis, in quo multus ſangois Martyrum fuerat recollectus. Item in alio tumulo juxta altare antiquum ſancti Juſti, reperta ſunt oſſa, quæ pie & probabiliter creduntur eſſe beati Lupicini, præſertim eo quod ſecundum

B antiquam hujus Eccleſiæ conſuetudinem, ſicut eirca reliqnos Sanctos inibi quieſcentes hactenus obſervatum, fiebat proceſſio in feſto ejuſdem eum candelis aceenſa ſupra eum poſita, & commemorstio de eodem. Inſupea juxta ſepulcrum prædictum inventum eſt fragmen lapidis marmorei, quod partem ſui nominis, videlicet duas primas ſyllabas eontinebat. In apertione etiam prædicti tumuli mirabilis & ſuavis odoris fragrantia teſtibus aſtantibus emanavit.

Ibidem quoque forsan corpora SS. Irenæi, Alexandri & Epipodii

a5 His peractis præceſſimus una cum Sacriſta & Canonicis ejuſdem Eccleſiæ ſancti Juſti ad quamdam eryptam juxta portam ejuſdem Eccleſiæ principalem, ſub altari beati Joannis Euangeliſtæ, in qua erypta eredebant dicti Csnonici, ſicut aeceperant ab antiquis Prædeceſſoribus ſuis, infra quemdam tumulum marmoreum perpulchrum, ſuper quem Miſſæ celebrari conſueverunt, corpus beati Irenæi Martyris eontineri. Ad habendam igitur eertitudinem ampliorem, prædictum ſepulcrum fractis ferraturis & cæmentis, quibus fortiter ab antiquo fuerat obſeratum, fecimus aperiri, ibique reperimus, & oculata fide perſpeximus una cum Canonicis, & pluribus Eccleſiæ ejuſdem Sacerdotibus & Clericis, eaput & reliqua oſſa humani corporis cum qoa-

C dam antiqua ſcriptura, quæ continebat hæc verba: hic jacet ſanctus Irenæus, ſecundus a beato Photino. Quibus viſis, & charta repoſita in ſuo loco, tumulum clauſimus & ſigillavimus diligenter. Invenimus etiam in duobus tumulis lapideis, qui erant alter a dextris, & alter a ſiniſtris prædicti ſepulcri ſancti Irenæi, oſſa quamplurima, inter quæ creduntur eſſe oſſa ſancti Alexandri & ſancti Ypipodii, qui ſecundum eorum legendas, dicuntur eſſe ſepulti juxta ſanctum Irenæum, unus a dextris, & alius a ſiniſtris: in ſiniſtro vero tumulo eſt quoddam vaſculum ligneum, ubi eſt pulvis eum ſanguine coagulato & indurato, qui creditur eſſe beati Polycarpi, ſecundum quod ab antiqnis & fide dignis ſuis Prædeceſſoribus dicti Canonici memorant. In quorum omnium teſtimonium ſigilla noſtra duximus præſentibus apponenda: ago tameo prædictus Frater Jacobus de Romania, quia ſigillum proprium non habebam, ſigillo Fratris Joannis Seneſchalci uſus fui; & ego prædictus Fratea Joannes de Moroant, quia ſigillum pro- D prium non habebam, ſigillum Gardiani Lugdunenſis feci apponi. Datum in Capitulo prædictæ Eccleſiæ ſancti Juſti, anno & die, quibus ſupra.

a5 Poſt hæc Guillielmus Archiepiſcopus Viennenſis corpus S. Juſti ex antiquo tumulo in capſam marmoream quatuor ſultam columnis marmoreis tranſtert IV Nonas Septembris, MCCLXXXXII, onde ſequens conſectum monumentum.

a7 G. divina miſeratione ſanctæ Viennenſis *deinde* Eccleſiæ Archiepiſcopus, univerſis præſentes lit- *foſſa fuit* teras inſpecturis, ſalutem & pacem in Domino ſempiternam. Cum venerabilis vir Dominus Boniſacius de Auguſta Canonicus Lugdunenſis, Procurator generalis Reverendi in Chriſto Patris ac Domini de Auguſta, Dei gratia primæ Lugdunenſis Eccleſiæ Electi, & preces & ſupplicationes inſtantes venerabilium virorum G. Obedientiarii & Capituli ſancti Juſti Lugdunenſis, requiſierint nos & rogaverint, quatenus ad Eccleſiam ſancti Juſti prædicti perſonaliter accedentes, vice & auctoritate prædicti Domini electi, ſacratiſſimum corpus ſancti Juſti Lugdunenſis, & alia corpora Sanctorum in dicta Eccleſia requieſcentia, ad alia loca dictæ Eccleſiæ per nos vel per fide dignos relevare & trasſerre vellemus.

E a8 Nos attendentes quod nos prædicta omnia *ab Archiep. Vienn.* per nos de facili facere non poſſemus; requiſivimus & rogavimus religioſos viros, Priorem fratrum Prædicatorum Lugdunenſium; fratrem Hugonem de Vienna, fratrem Joannem de Tarantaſia, & fratrem Jacobum de Romanis, ejuſdem Ordinis Prædieatorum; ac etiam religioſos viros Gardianum fratrum Minorum Lugdunenſium Lectorem ejuſdem loci; fratrem Marcum de ſancto Boneto, & fratrem Guillielmum da Corbano ejuſdem Ordiois fratrum Minorum; quatenus viee noſtra ad dictam Eccleſiam ſancti Juſti perſonaliter accederent, quandocumque a prædicto Capitulo ſuper hoc requiſiti fuiſſent: prædictaque Sanctorum corpora aelevanda excepto ſacratiſſimo corpore ſancti Juſti prædicti in capſis ad hoc ordinatis & deputaris vice noſtra imponerent & includerent fideliter & diſtincte.

a9 Ita etiam quod ſi omnes prædicto negotio perſonaliter intereſſe non poſſent, alii nihilominus ab executione hujuſmodi non ceſſareot. Cumque Prior ejuſdem Ordinis Prædieatorum, & frater Joannes de Tarantaſia, itemque Gar- F dianus fratrum Minorum prædicti, in remotis agentes, dicto negotio non potuerint intereſſe; *translatio Corpus S. Juſti* reliqui quibus mandatum hujuſmodi declaramus, loco abſemium, fratre Hugone de Lauſanna Lectore elauſtri Lugdunenſis, & Fratre Richardo de Piziaeo Ordinis Fratrum Prædicatorom, itemque fratre Joanne de Marnam Ordinis fratrum Minorum ſecum ad uberiorem cauſelam aſſumptis, ad prædictam Eeeleſiam ſancti Juſti perſonaliter aeceſſerunt, & juxta mandatum per oos ſuper hoc eis datum, corpora Sanctorum ibidem jacentium relevarunt, & in capſis ad hoc deputatis fideliter incluſeruot. Quorum nomioa ſunt hæc; Videlicet corpus Beati Arigii, ſancti Viatoris, ſancti Patientia, ſancti Euſebii, ſancti Stephani, ſancti Remigii, ſancti Alpini, ſancti Antiochi, ſancti Helpidii, ſancti Peregrini, ſancti Conſtantini, & ſancti Lupicini; reſervato oobis ſacratiſſimo corpore ſancti Juſti; prout io quadam littera ſuper hoc ab eiſdem fratribus confecta & ſigillata plenius

A continetur. Quibus juxta, mandatum noſtrum rite peractis.

in capſam marmoream

30 Nos in feſtu ejuſdem Sancti, quod colitur IV Nonas Septembris, ad prædictam Eccleſiam propter hoc perſonaliter accedentes, aſſumptis nihilominus nobiſcum venerabilibus & religioſis viris Abbate Savigniacenſi, Abbate Attanacenſi; Abbate Inſulæ Barbaræ, Lugdunenſis diœceſis, præfectibus quamplurimis religioſis, eccleſiaſticis & ſæcularibus perſonis; cum reverentia & ſolemnitate debita, prædicti ſancti juſti reverendum corpus de ſepulcro ubi haſtenus jacuerat, tranſtulimus ad quamdam capſam marmoream ſuper quatuor columnas marmoreas, retro majus altare pro ipſo ſpecialiter fabricatam; & ibidem ipſum inſtituimus diligenter.

atque in eadem eccleſia

31 Acceſſimus inſuper cum prædictis Abbatibus ad quamdam cryptam juxta portam dictæ Eccleſiæ principalem, ubi prædicti Canonici credebant, ſecundum quod a ſuis prædeceſtoribus acceperant, intra quemdam tumulum marmoreum, corpus ſeu oſſa beati Ireuæi Martyris contineri: & ad habendum ſuper hoc certitudinem ampliorem, prædictum ſepulcrum fecimus coram nobis perſonaliter aperiri: ibique reperimus & oculata fide perſpeximus, caput eum reliquis oſſibus Sancti prædicti, prout quædam antiqua charta per nos ibidem inventa continebat, his verbis; *Hic jacet ſanctus Irenæus, ſecundus a beato Photino*. Quibus viſis & charta veteri eum noſtra de eadem faciente mentionem, in eodem loco repoſitis, ſepulcrum prædictum iterum claudi & ſigillari fecimus diligenter. In quorum omnium teſtimonium & æternam memoriam ſigillum noſtrum præſentibus duximus apponendum. Datum & actum anno Domini milleſimo ducenteſimo octuageſimo ſeptimo, IV Nonas Septembris.

B

Corpus S. Irenæi aſſervant & aſſeritur

§. III. *Prolata teſtimonia pro Eccleſia S. Irenæi, & ſententia pro eadem.*

Irenæenſes pro ſe afferunt

32 IRenæenſes pro ſeſe attulerunt varia ex Martyrologiis antiquis Eccleſiarum Lugdunenſium, quæ totidem verbis refert Ado in ſuo Martyrologio. Quæ hic ſubſequuntur. X Kalend. Maji, Lugduni Galliæ Natale ſancti Epipodii, qui perſecutione Antonini Veri, poſt glorioſos XLVIII Martyrum agones, qui in eadem urbe paſſi ſunt, cum Alexandro chariſſimo collega tentus, ipſo interim in carcerem truſo; primo os diu pugnorum ictibus eſſus, deinde equulei extenſione vexatus, poſtremo Martyrium capitis abſciſſione complevit.

C

variæ Mſſ. antiquis eccl. Lugd.

33 VIII Kalendas Maji, Lugduni Galliæ Natale ſancti Alexandri, qui tertio poſt paſſionem beati Epipodii die productus ex carcere, primo ita eſt laniatus crudelitate verberantium, ut crate ſoluta coſtarum, pateſactis viſceribus ſecreta animæ paudererentur: deinde eruela affixus patibulo beatum ſpiritum exanimatus reddidit. Paſſi ſunt cum eo & alii numero XXXV. Sepulti ambo ex utroque altaris latere in crypta quæ in colle ſuperpoſita civitati, pulchro & antiquo opere extructa eſt.

quæ totidem verbis refert Ado

34 X Kalendas Septembris Lugduni Galliæ Natale Sanctorum Martyrum Minervi & Eleazari, cum filiis octo: quorum corpora in crypta quæ urbi ſupereminet condita habentur.

35 IV Kalendas Julii, apud Lugdunum Galliæ, Natale ſancti Irenæi Epiſcopi, qui beato Photino prope nonagenarie, & Chriſti martyrio coronato, in locum ejus ſucceſſit: quem etiam conſtat beatiſſimi Polycarpi Sacerdotis & Martyris fuiſſe diſcipulum, & apoſtolicorum temporum vicinum. Poſtea vero perſecutione Severi, cum omni fere civitatis ſuæ populo, glorioſo coronatus martyrio, ſepultus eſt a Zacharia Presbytero in crypta baſilicæ beati Joannis Euangeliſtæ, ſub altari: cui ab uno latere Epipodius, ab altero Alexander Martyr eſt tumulatus. Hujus cryptæ tam veneranda eſt claritas, ut meritum Martyrum ſignare credatur.

D

EX MSS.

36 Deinde ex homilia ſeu ſermone in divinis Officiis legi ſolito in feſtivitate S. Irenæi & ſociorum Martyrum. Si Martyribus regionis extraneæ pia votorum debita &c. Inter alia ſequitur; Beatum itaque Chriſti Martyrem Ireneum, Pontificem Pontificum, gemmam Martyrum, Galliarum lumen, ſpeculum fidelium, ſancta Lugdunenſis Eccleſia licet totum anxie ſibi retineat, mundo tamen in benedictione tranſmiſit, reliquiis ſociorum ejus fere per univerſam Eccleſiam in monumenta veræ fidei & copioſæ benedictionis diffuſis.

deinde ex homilia

37 Tum circa medium hæc habentur. Unde & beatus Ireneus Pontifex egregius, & Doctor eximius, vir totus Deo plenus, gemma Martyrum, lumen Galliarum, ſpeculum fidelium, cujus linguam Spiritus ſanctus ubique rexit, cujus corpus poſſeſſio atque habitaculum Dei ſemper exitit, cujus hodie glorioſam de mundi hoſte Victoriam univerſalis Eccleſia feſtiva exultatione concelebrat; eum tempora gentilitatis perſecutio Severi quam maxime in Lugdunenſi civitate inſaniendo debaccharetur, interfectis ibi decem novem virorum millibus, exceptis parvulis & mulieribus, quorum major fuit numerus, longo atque glorioſiſſimo coronatus martyrio, tandem hoſtia Chriſti factus eſt. Hic Chriſti athleta, flos omnium Chriſti athletarum, in crypta quæ in colle ſuperpoſito civitati, pulchro & antiquo muſivi & coripetri opere eſtructa eſt, a beato Zacharie Preſbytero noctu honorifice eſt tumulatus: cui ab uno latere Ypipodius, ab altero Alexander Martyr eſt ſepultus. Juxta quos poſiti Minervus & Eleazarus cum filiis octo quaſi luminaria ſplendide lucentia, & ſeorſum ſanctiſſimæ ſanctiſſimi Polycarpi Reliquiæ eaſtant. Et in hac eadem crypta perviſſimo ſpatiolo diſtans ab ipſis Sanctis puteus mirę magnitudinis & altitudinis, odorifero ſanctorum Martyrum ſanguine repletus. Quot & quanta ſanctorum Martyrum membra in hac eadem crypta ſint poſita, nemo ſcit, niſi qui ſcrutatur reues & corda. Hujus vero cryptę per totum mundum tam eminens & reverenda eſt claritas, ut meritum tot Martyrum ſignare credatur.

E

legi ſolita

inſtitutio ſanctæ S. Irenæi.

F

Denique ferme ſententia

38 Poſt hæc ſubſecuta eſt hæc ſententia Joannis Patriarchę Conſtantinopolitani, pro Irenæenſibus ſic prolata anno 1253, die XX menſis Auguſti, et ſancti Juſti Canonicos omni malę fidei ſuſpicione liberet. Hæc autem ſic habet.

39 Joannes miſeratione divina Patriarcha Conſtantinopolitanus, ad Caſtellę, Legionis, Aragoniæ, Navarręe, & Granatę regna, necnon ad Armagniaci & * Fuxi Comitatus, eum plena poteſtate Legatia latere & facultate utendi in civitate & diœceſi Lugdunenſi, ac certis aliis partibus, Nuntius Apoſtolicus ſpecialiter deſtinatus: arbiter, arbitrator, & amicabilis compoſitor, reique dubię veritatis indagator a

**vel Fuſi aut Turi*

a Joan. Patriarcha C. P.

parti-

A partibus communiter electus, & etiam nomi-
ex MSS. natus, universis Christi fidelibus præsentibus & futuris salutem in Domino &c.

40 *Meminit exortæ controversiæ inter Ecclesias S. Justi, & S. Irenæi, super sacris corporibus sanctorum Irenæi, Epipodii, & Alexandri; ac primum in Romana Curia; tum per possessione venerationis, in Curia regia Parisiensi agitatæ. Deinde describit ipsas compromissi tabulas, anno Christi 1413, die sexta Augusti datas, quibus declarant litigantes, se causæ totius arbitrarium Judicem eligere*, Reverendissimum in Christo Patrem ac Dominum, D. Joannem digna Dei gratia Patriarcham Constantinopolitanum: *datis illi duobus Consiliariis, civibus Lugdunensibus, Hieronymo de Balardis, regiæ Lugdunensis Præfecturæ judice, ab Ecclesia S. Irenæi partibus; ac Joanne Paterni Licentiato in Legibus, a S. Justi Ecclesia designato; a quibus de partis utriusque juribus plenius edocerentur: & compromittant centum in singulos argenti marcis, si arbitri judicio staturos. Re igitur studiose discussa, expensisque quam diligentissime partis utriusque probationum momentis, eodem anno Christi 1413 Indi-*
B *ctione sexta, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris Joannis divina providentia Papæ XXIII anno quarta, die vero Mercurii, nono Augusti, Vigilia beati Laurentii, in choro Ecclesiæ Lugdunensis (qui locus liti dirimendæ dictas erat) in magna virorum gravium coetu sic decrevit Patriarcha.*

41 Cum debatum, & grandis controversia dudum exorta fuerint inter venerables viros, Dominos Obedientiarium & Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ sancti Justi, & honorabilem ac religiosum virum Priorem & Conventum sanc-
qua devolvatur ti Irenæi Lugdunensis, de & super corporibus sanctorum Martyrum, Hyrenæi secundi Archiepiscopi Lugdunensis, Ypipodii, & Alexandri; utrisque asserentibus ea existere penes se, & in cryptis Ecclesiarum suarum reposita,
Canonicos S. Justi ut ipsorum singuli asserebant: quorum occasione in Romana Curia primo, & demum super possessione venerationis, in venerabili Curia Parlamenti lis fuit introducta. Tandem partes ipsæ, attendentes Apostoli consilium, qui hominem deditum litigiis detestatur, & quod mancipatos divinis servitiis convenit a talibus esse alienos, etiam remittendo pallium, petentia vestem
C injuste; maxime vero ut scandalum de medio tolleretur; in nos tamquam in amicabilem tractatorem communiter desenderunt; sed & ultimo ut arbitro & arbitrissori plenariam nobis potestatem certo duraturo tempore relaxarunt.

42 Nos qui in ipsa civitate a primæva ætate pabularia nutrimenta recepimus, & quæ pro parte utraque deducuntur, facilius [meum] imprimere potuimus, utroque nobis concesso tempore a partibus, ad ipsorum Ecclesiarum & cujuslibet cryptas sæpissime, ac diversis & aliquando successivis diebus personaliter transtulimus: & cum revolutione plurium & diversorum librorum, bullarum, instrumentorum antiquorum utrimque exhibitorum, visione characterum & litterarum in lapidibus sculptarum, versumque in muris descriptorum, visitatione etiam locorum, in quibus jacere corpora dicebantur, quantum diligentius potuimus, veritatem quæsivimus. Quodammodo ita reperimus pro utraque parte probationes possibiles, & præsumptiones
fide bona præstitisse resultantes dubias, quod pars illorum de sancto Justo causam probabilem atque Justam litigandi & prosequendi, absque suspicione doli mali, calumniæ, aut alterius machinationis indubitanter habuit, & prosequi potuit, quinimmo & licuit, D maxime ex eo quod (ut asserebant per quædam antiquorum, qui ab aliis antiquioribus suis prædecessoribus se habuisse referebant) ipsorum Sanctorum corpora primo in crypta Ecclesiæ sancti Justi prædicti reposita fuere, quæ post per beatum Patientem ad Ecclesiam sancti Hyrenæi translata sunt, ut dicebant. Tamen ea in crypta ejusdem Ecclesiæ sancti Hyrenæi, de directo sub altari beati Joannis Evangelistæ (quemadmodum quædam Martyrologia continebant) volta eorumdem media, prout lineari fecimus & per filum, primo desuper, & deinde inferius ad sensum personaliter probavimus, solemniter atque reverenter fuisse posita experimur. Igitur hinc inde curiose ponderatis, ad nostrum arbitralem sententiam proferendam processimus in hunc modum.

43 Christi nomine invocato, habito consi- *Corpora*
lio & deliberatione cum Consiliariis a partibus *eorum in*
electis, pronuntiamus, decernimus, & decla- *S. Irenæi*
ramus, corpora sanctorum Martyrum prædi- *esse,* E
ctorum, Hyrenæi, secundi Archiepiscopi Lugdunensis, Ypipodii & Alexandri, de quibus contentio erat inter partes prædictas, fuisse & esse in crypta Ecclesiæ sancti Hyrenæi antedicti: venerationemque ipsorum sanctorum Martyrum, ratione ipsarum eorumdem, fuisse, esseque & intelligi debere in prædicta Ecclesia sancti Hyrenæi: nec deinceps super ipsis corporibus, & eorum veneratione, præfatos Priorem & Conventum sancti Hyrenæi, eorumque successores, per prædictos de Capitulo sancti Justi esse molestandos, neque molestari debere. Nos propterea negantes, ut siquis in Ecclesia sive crypta sancti Justi prædicti velit aut cupiat venerari dictos glorioses Martyres devotionis causa, quin hoc sibi liceat.

44 Eademque sententia pronuntiamus, de- *sine præ-*
cernimus & declaramus, omnes & singulas cau- *judicio*
sas, lites, controversias & quæstiones, præ- *actibus S.*
missorum occasione inter prænominatos partes, *Justi in*
& quascumque alias personas, emergentes sive *bonis suis*
incidenter, dependentes, aut alias motas, & quovis modo pendentes, ubicumque motæ sint vel pendeant, & quæ moveri sperarentur sive possent horum prætextu in futurum; maledictiones, odia, F
injurias verbales, reales, & personales; convitia, damna, & interesse quæcumque; cessisse extinctas & perpetuo remissas, & remissa, abolitasque & abolita esse & intelligi debere. Quodque prænominati de sancto Justo possint, & sibi suisque successoribus liceat, in suis vexillis, sigillis, juramentis, orationibus, ac etiam processionibus, imagiocm sancti Hyrenæi; bonaque, terras, loca, villas, castra, possessiones, jura, reditus, valores atque census, quæ sub vocabulo sanctorum Justi & Hyrenæi, aut alterius ipsorum data vel concessa fuerint, portare, exprimere, nominare, retinere, ac etiam possidere, sicut tempore motæ litis faciebant; eam antiquitus altera ipsarum Ecclesiarum sanctorum Justi & Hyrenæi, prout scripta tradunt, ab alia processerit; expensis hinc inde quovis modo factas & sustentas, eadem sententia remittendo, & etiam compensando; quodque etiam partes ipsæ teneantur & debeant hanc nostram pronuntiationem & sententiam, in continenti singulares personæ, quæ sunt præsentes, & infra diem orastiosam usque ad meridiem in eorum Capitulis ratificare.

45 *Sub-*

A 45 *subdit, prædictam sententiam laudatam, approbatam, ratificatam, emologatam & confirmatam fuisse ab adstantibus litigatoribus, præsito etiam juramento super sancta Dei Evangelia: ac postridie, decima Augusti, die Jovis, hora prima ab utriusque Ecclesiæ Capitulis pari consensu receptam & approbatam.*

46 Raynaldus, Baronii Annalium Continuator, ad annum 1413 numero 18 meminit ex tabulis Vaticanis, Joannis Patriarchæ Constantinopolitani in Hispanias hoc anno a Joanne Papa XXIII missi. Porro Joannem de Rupescissa, qui & Cardinalis & Rotomagensis ac Bisuntinus Archiepiscopus fuit, asserit Ciconius fuisse quoque Patriarcham Constantinopolitanum: cujus opinioni, licet a plerisque neglectæ, libens assentior, cum in hoc resectipto fateatur Patriarcha, se *in civitate Lugdunensi a primæva ætate pabularia nutrimenta recepisse*, quod & Joanni de Rupescissa convenire omnes fatentur. Hæc igitur legatio Hispaniensis, Patriarchatui illi umbratico juncta, viam Joanni straverit ad pinguiora illa beneficia, quæ ei sequentibus annis delata sunt. D EX MSS.

§. V *De variis ejus Itinerat* &c. Append. tom. 6. Junii pag. 264. col. 1.

DE S. LUPERCIO VEL LUPERCULO,

MARTYRE APUD ELUSATES IN NOVEMPOPULANIA,

AD DIOECESIM S. PAPULI IN GALLIA NARB. TRANSLATO.

SYLLOGE CRITICA.

B De ejus ætate, cultu, ac distinctione a S. Luperco Matr. Cæsaraugustano. D. P. E

SUB IMP. DECIO.

EXtima versus Hispaniam ad Occidentem Galliæ Provincia, Novempopulaniæ *nomine dicta antiquitus, Metropolim olim venerata est* Elusam, *passim Claudiano penultima correpta* Elysam, *vulgo* Eusn *dictam; exiguam nunc oppidum, dignitate Metropolitica Augustam Auciorum, vulgo*, Aux *translata*. Elosanum & Elusanensem *Antistitem quædam vetera Acta scribant, de quibus vide eruditissimum Gallicinium Catellum, Memoriarum Languedociæ, id est Occitaniæ pag. 445; ubi ex illius Ecclesiæ Catalogis ita recenset primos ejus sedis Episcopos, ut post* Paternum *atque* Servandum, *tertius memoretur* Luperculus; *& pag. seqq. alleget Scaligeri Notas in Ausonium, asserentis hujus Sancti, vulgo* Saint Loubere *dicti, ipsius ecclesiæ Elosanensis Patroni, Vitam sibi lectam in antiquo de Vitis Sanctorum Aquitaniæ manuscripto; eodem fortassis, quod Ferrarius, in Catalogo Generali eorum qui Romano Martyrologio non sunt adscripti, allegat in Notis, veluti reperiendum in Bibliotheca Dominicanorum Tolosæ.*

Elusa olim metropolis Novempopulaniæ,

inter primos Episcopos habuit S. Luperculum,

2 *Ex hoc, vel ex eodem fonte*, Petrus Episcopus S. Papuli *Epitomen eam sumpsit, quam, una cum aliis Sanctorum in ista diœcesi quiescentium elogiis, sub trium Canonicorum attestationibus, & authentica Vicarii Generalis fide, facta anno* M. DCLXXXII, *nobis Tolosa misit P. Petrus Possinus piæ mem. Fuerunt autem ejusdem nominis & cognominis* de Crosio, *ibidem successive fratres germani (quod mireris) duo Episcopi, quorum prior, ex Lemovicensi S. Martialis monasterio, per varios gradus ad Cathedram istam promotus anno* MCCCLXXVI, *videtur mox animum appulisse ad istius suæ diœceseos sanctuaria illustranda. Vix enim ab ordinatione biennium transierat, quando ad Archiepiscopatum Bituricensem, ac denique ad Arelatensem, & Cardinalitium sub Clemente VII Antipapa Purpuram transit; prima autem sponsa suæ reliquit multos libros, quos inter videtur fuisse Ms. istud, in quo de S. Lupercio sic legitur:*

C cujus Vita contracta in Epitome,

3 Item quiescit in eadem diœcesi (*S. Papuli*) corpus S. Lupercii Martyris, seu major pars corporis, ad conventum Fratrum Minorum Castri novi de Actio translati; *vulgo* Chatelneu d'Arry, *duobus circiter leucis ab urbe in occasum.* In Cæsaraugusta nobilibus ortus parentibus, virtutibus plenus, *in* Domino crevit; in castitate pollens, miraculis in vita coruscans, ferum ignitum manibus suis sine læsione levavit, cæcos illuminati a Deo obtinuit, indefessè corpus maceravit, paralyticum curavit, multos ad fidem Christi attraxit. Cujus fructum ferre non valens Dacianus Præses, persecutor Christianorum; ut Dominica seges absorberetur a partibus Hispaniæ, ipsum beatissimum Lupercium, contra edictum Diocletiani Imperatoris & Decisini ejus ministri, in medio funestorum sacrificiorum, idolo Apollinis a Præside & Paganis oblatorum, clamantem, ad consolationem Christianorum gementem .... fecit eum Dacianus in equuleo suspendi, ungulis ferreis viscera dilaniati, foras civitatem cum galea ferrea candenti super aculeos ferri acuto nudis pedibus ambulare, flagellis cædi, malleo contundi. Invictissimus autem Christi miles, inter tot tormenta invocabat Deum, & Angelos sibi assistentes ad mitigationem dolorum. Cujus constantiam Pagani videntes, multi, cum Anatollo Magistro militum, ad fidem conversi sunt. Apud Helyzonam, urbem Vasconiæ, plumbum liquefactum velut aquam frigidam vomebat, sumum fœtentem naribus appositum sustinebat: cujus flatu in abyssum idola cum dæmonibus sunt absorpta. Tandem die quarta Kalendarum Julliarum, in eadem urbe, jussu Dacian gladio percussus, feliciter obdormivit in Domino. Tractu temporis pars membrorum suam ad ecclesiam nunc desertam S. Columbæ, Mirapicensis diœcesis, transducta, inde ad Convemom prædictum fuit translata, ubi honorantibus eam a Deo data sunt magna præmia.

direcruciatum,

corpus delatum in diœcesim S. Papuli.

4 *S. Saturnini Tolosatium Apostoli,* XXIX *Novembris revocandi, Passionem & Acta quædam vetera allegat Hadrianus Valesius in notitia Galliarum, ubi sui mentio* Elyzonæ, *& hanc putat esse* Elusionem Mansionem, *quæ in veteri a Bardegala usque Hierusalem Itinerario ponitur inter* civitatem Tolosam & Castellum Carcassionem, a Carcassione distans XXXIII passuum millibus: *quo intervallo præcise topographica mappa Occitaniæ seu Languedociæ ponit vicum* Luzes, *ut ibi fuisse Mansionem prædictam nequeat dubitari. Verum in Actis S. Saturnini qualibuscumque non* Mansio *aliqua, sed* Civitas *nominatur, qualis Elusatium*

Ibi male Elyzona confunditur cum Elusa

dictus a Datiano Cæsaraugustano

A AUCT. D. P. *metropolis fuit, in boditerna Vaſconia, quadruplo longius Toloſa diſtans ad Occaſum, quam prædicta manſio indidem diſtat verſus Ortum. Tenuo igitur* S. Luperculi *ſeu* Lupercii *paſſionem, huic, non illi adſcriptam; & cenſeo, occaſione barbaricarum per-Occidentalem Aquitaniam incurſionum, corpus, vel partem corporis translatum in Norbonenſem provinciam, primum quidem* Mirapicum, *ex novis a Joanne XXII inſtitutis Epiſcopalibus Sedibus una, ad eccleſiam ſactaſſi Metropolitanam S. Mauritio ſactam; deinde ad Conventum prædictum, leucis quinque verſus Septemtrionem remotum.*

5 *Non etiam dubito, quin ex jam relatis qualibuſcumque Toloſani Mſ. Actis, Sauſſajus acceperit & Martyrologii ſui Gallicani ſupplemento inſeruerit hujuſmodi Elogium.* Quarto Kalendas Julii, in Vaſconia apud Eloſatium civitatem, Paſſio S. Lupercali Martyris. Hic ortu Cæſarauguſtanus, irradiatus fide Chriſtiana, in ipſo pueritiæ ſui divinis prodigiis micans, gloriam ut fugeret, eremum petiit: unde abſtructus, proque profapię (quæ ingenua prodierat) dignitate, militiæ ſeculari adſcriptus, creſcenteque ætate & robore, numeroſo agmini armatorum præfectus; eum Dacianus, ſævus Præſes, in cultores Chriſti atrocibus tum terriculamentis quam ſuppliciis fureret, palam prodiit, profide Chriſtiana conſtructus: increpatoque tyranno, deluſis pſeudodoxorum ſimolacris, neſandeque ſuperſtitionis ritibus; ob aſſeriæ pietatis præcordia oexibus conſtrictus, equuleo ſuſpenſus, ungulis diluceratus, aculeis ferreos nodis pedibus caleare compulſus, horreodiſque tormentis exeruciatos; his omnibus conſortatione Angelica ſuperatis, eandem triumphsos, multis divinæ virtutis ſibi aſſiſtentis prodigiis; datis ſorriter, non ram ad percuſſionem, quam coronam cervicibus, ovans evolvit ad præmium.

Ipſam ſequar Sauſajus

B 6 *Nihil hic de Epiſcopali dignitate, cum qua* S. Luperculus *ſive* Lupercius *apud Sammarthanos tom.* 2 *Galliæ Chriſtianæ pag.* 66 *Eluſanis Archiepiſcopis adſcribitur, tertius poſt Ceratium atque Paternum*, eccleſiæ Eluſanæ divus tutelaris & Patronus, *qui* in hac urbe paſſus dicitur ſub Decio, ut eſt in Vitis Aquitanorum Martyrum a perverſto & elegantiſſimo Auctore conſcriptis, quæ citantur a Joſepho Scaligero lib. 2. cap. 7 ad Lectiones Auſonianas. *Agnoſcunt tamen etiam illi* tabularia antiqua, *qui* expuncto Luperculo interſerunt Optatum & Pompidianum. *Minus etiam capio, cur iidem Sammarthani (niſi alia quam quæ protulimus Acta invenerint a Scaligero allegata)* Decium *Imperatorem nominent, ſub quo paſſus ſit Sanctus, circa annum Chriſti* CCL, *pro* Daciano, *Hiſpaniæ Præſide anno* CCCIII.

ſed abſque ſitulo Epiſcopi,

C *quæ ex Actis ut-tuntur Sammarthani,*

7 *Omnia interim conſideranti ſatius videtur, ſuum Cæſarauguſtæ* S. Lupercum *relinquere aliiſq; Cæſarauguſtanis Martyribus, de quibus Prudentio ego die* XVI *Aprilis; & illo ſeniorem* S. Lupercalem *pro hoc die dare Eluſatibus Martyrem, non item Epiſcopum, quando nec ipſiſmet hoc certum eſt. Quod autem ad torturæ multiplicis ſpecies Sancto adhibitas attinet, veteres ne his exaggerandis poſterorum, veris Actis carentium, & ſolas majorum traditiones ſequentium credulitas, potius addere quam detrahere ſolita, pluſculum ſibi induſerit: ſicut etiam Joannes Tamayus abuſus Sauſajo eſt, quando aſſertam ab eo primum anachroneſim extendens, dixit quod Sanctus* a puericia eremum incoluit, ubi multos in ſuum contuberoium diſcipulos attraxit. *Ita ingenia ad exornandas narrationes, prona, inventis fere ſemper addunt aliquid.*

confundentes cum eam S. Luperce Epiſc. Cæſar aug.

Quam autem ſæpe contingat propter nominum affinitatem ab uno ad alterum Sanctum quidpiam erraturi abſque certo ullo fundamento, quod hic factum videtur, in Cæſarauguſtana origine, Dacianoque Præſide, Eluſatæ Luperculo adſcribendis, frequentiſſimis in hoc opere exemplis docemus, & cogimur falſitatem plerumque ſuſpicari.

D *a Martyre Eluſano verſimiliter olim,*

8 *Finit prælaudatus Epiſcopus Petrus ſuum iſtud opuſculum, de quinque eadem in diœceſi Sanctis,* Papolo ſcilicet, 5 *Octobris occurrente*; Berengario, *a nobis ad* XXVI *Maji laudato* Puellis duabus, *a S. Saturnino inſtructis, quarum feſtum agitur* XVI *Novembris*; S. Lupercio *præfato*; & B. Raymundo *Milite, cujus corpus in Podio Sturani Ordinis Hieroſolymitani quieſcit, neſcio ad quem diem referendo. Finit inquam, Epiſcopus Petrus opuſculum iſtud, commemorationes mirabiliums, quæ ſunt in eadem diœceſi: quorum primum cenſet* rupem de Nauroza, *quæ triplex olim homini equiti patuiſſe dicebatur; nunc vero tranſitum nulli præbeat, jugis inter ſe junctis, idque in ſignum exulantis jam mundo pudicitiæ; alterum e contrario memorabile ſit monaſterium Virginum Provilhanarum, ſub Regula S. Auguſtini a S. Dominico inſtitutarum, Camera Deiparæ dictum: deinde concludens*; Ego, *inquit*, Petrus, indignus S. Papuli Epiſcopus, eorum puritatem & merita frequenter expertus, teſtimonium perhibeo, coram Deo & univerſo mundo, ceſſante adulatione pro filiabus cariſſimis dando. Quare ſi corpora Sanctorum, cum quibus de vicinis cœmeteriis refugerunt, cum quibus de vicinis cœmeteriis refugerecturi ſumus, a domeſticis ſuis laudum præconiis annotanda [cenſuimus]; poſſumus glorioſas Virgines, vultibus & operibus Angelicis in vita deſcriptas, rutilanti fama in virtutis pulchritudine, tamquam patronas magnificare, quarum memoria in benedictione ſanctæ permanet glorioſa. *Hactenus ille, neſcio an potius Synonymi ſui ſucceſſoris in Epiſcopatu S. Papuli, patruus credendus quam frater; utpote mortuus, idque in provecta ætate, uti ex variis munis quæ geſſit, conſequi videtur, an.* MCCCL XXXVIII, *prout legitur in Epitaphio ejus apud Sammarthanos in Archiepiſcopis Biturienſibus; cum alter pervixerit uſq; ad an.* MCCCCXII.

quibus accenſeri meretur Virg. ms monaſterii Provilhanæ,

E

9 *His jam prælu patatis, dum pro S. Martiale Lemovicenſium Apoſtolo, ad* XXX *hujus menſis diem illuſtrando, accuratius pervolvo librum Hiſtoriarum Gallicanæ Hiſtoriæ, a Franciſco Boſquetio viro doctiſſimo editum cum auctario Partis ſecundæ, inter antiquas Sanctorum Vitas, ibi ad probationem vel judicium collectas, ex Codicibus Mſs. reperio pag.* 561 Vitam vel Paſſionem S. Lupercii Martyris, qui fuit mirę beatitudinis in Vita, & perfectæ virtutis in agone; & paſſus eſt in Heliſona civitate, in proviocia Gallię, XV Kulendas Julii. *De hac Vita agens idem Boſquetus pag.* 159 *lib.* 4 *partis ſeu tom.* 1 *cap.* 33, Ejus Acta *inquit*, eleganti ſtylo deſcripta ſe legiſſe, uti Scaliger in Notis ad Auſonium: quæ eadem cum his, quę ex Ms. Codice edimus, eſſe non utbirramur. *Cur autem non? Stylus certe, prorudi illo quo ſcripta ſunt ſæculo* XIII *aut* XIV (*neque enim videntur antiquiora cenſenda*) *ſatis elegans eſt. Cur igitur non? Credo, quia tam infulſo conficta ſunt, ut vir eruditus, qualis Scaliger erat, probare ea non poturrit. Verum aliud eſt ſtylus, aliud rem ipſam ſtylo deſcriptam laudare: aliam profecto non viderunt Petrus S. Papuli Epiſcopus & Sauſajus quorum inde ſumptam Epitomen ſupra dedimus. Hoc ut clarius appareat, non gravabor ipſa Acta hic inſerere, ut apocrypha, & in adjunctis Cenſuris nec Notis tutius demonſtrare.*

Acta, ex Lect. Epiſtomar & Sauſajo viſa,

F *liset apocrypha dentur a Boſquetio.*

ACTA

A

ACTA MINUS PROBA,

Ea Ms. edita a Franc. Boſqueto.

Auctor excuſat temeritatem ſuam, Deo fretus.

1 PRetioſa ſunt Domino & expectata Martyrum certamina, quæ digna ſunt pro miraculorum dignitate conſeribi: ſed tamen ſino fortitudinis trepidatione, ad ſcribendum inchoari non poſſunt: quia cum magnarum rerum conſideratur aſſumptio, non eſt mirum, ſi ſuſcipiendi operis timeatur multitudo: & quamvis ſermone tenui explicari non valeat, quantum de ſe dicat veritas paſſionis, ponitur tamen rei ipſius propoſitum, licet continere arduum, & habero videatur initium, & in hoc trepidationis aliqoid habere dicitur: ſed ſperatur quod per opificem ſummum, & divinam inſtructionem informetur inchoantis initiom, & iogenii preſtatione perducatur ad effectum.

Cæſar-auguſta natus

2 Hic ergo beatiſſimus Lopercius, oatus io Cæſar-Auguſtana orbe, mediocribos parentibus, ſed meritis excelſus ſuit, humilis in terris, in cælis electus, cui hoc ſoit nobilitatis lumen in-
B ſigne, Chriſto ſioe culpa ſervire; & non do generis intumeſcens ſuperbia, ſed habens de moribus ornamenta; & non ſumens de parentali laude jactantiam, ſed gratiam agens in virtutibut, exemplo intrens ſummum exemplum, theſaurum retinens Domini, mundo cordi ipſum complectena, ſed & enm Chriſto pauper regnavit ia humilitatis converſatione, in charitatis ubertate, in caſtitatis lumine, in divinorum præceptorum pinguedine; & ita ſe Domini totum tradidit diſciplinæ, ut ab ipſa infantia Domino aceederet; & poſitus in eorpore, quaſi nihil de esrne portaret. Hse itaque beatiſſimus inſtructione ſuccinctus, & veneran-
a dia operibus magnus *a* Sacerdos; cum, in-
ſanctisque educatus Lupercius, quam, electus Dei, eslcata mundi culpa divinis armis initiaodus accederet, ſelicibus artibus ad palmam, de hoſte publieo relatam, in militia Chriſti exercitandus, optimus bellstor effectus eſt; ac ſe ipſum in templo Cbriſti primitus offerens voluntarium ſacrificium & devotum, ſcilicet hoſtiam victimæ earnis puræ mentis ingenio Deo reddit, elarior mente qoam nomine, & merito msjor qnam gradu, ſine offandiculo ſuum gerens officium. Cupivitqna in merito creſcere, & quod aeceperat augere, eujus oc-
C culto facto cstius velut in vite palmites cœpernnt fructificari virtutes: nec pertulit in eo Cbriſtns ſua dona diu abſcondi, quæ de ſurſum venerant, & ab eo humiliter videbantur amplecti.

juſſus candens ferrum manu tollere;

3 Deniqne eum adhuc Chriſtianorum tyrocinium exerceret, miraeolis [virtns] ejus prodiour, & ſignis exleſtibut illuſtrasnr. Ipſe namque accedens quadam vice ad offieia fabrilis, extracta de ardenti eamino ferri maſſa eandente, deſpectus sb artifice cogitur, ot manu ſua ſerrum accenſum attolleret, & quanti eſſet ponderis enarraret. Tunc vir beatiſſimus Lu-
b percius, non ignarus, *b* quod cum eſſet in ve-
id frolo illeſum & pondus definis. ris virtutibus potens, præſtans erat omnibus obedere: moa ſuppoſita manu *c* tantum de Chriſto præſumebat) ferrum altius elevavit dicens: De calore, ealet ſed novem pondera habet, quot poſtea habere tantum, in ſtatera inventnm eſt, ot vox libera prædixerat; & ſic in una ſpecie duplex miraculnm propagavit, cum nec focl calor læderet, nec ferri pondera feſelliſſent. Tandem fractis vitiis in ſe libidinis vaporem non habuit, qoi tam liber diu portavit incendia: nsm qui elementum ignis vicit, ante flsmmas earnis extinxit; & ut in ipſa penſa probaret ferti pondera, ſuit hoc ea virtute divina, ut populus incredulus potius crederet Dei famulum eſſe Lupercium. Itaque eum eſſet annorum decem, adveniens *c* Holoronam civita-
c Decenni cæcos Holoronæ illuminat, tem, invenit ibi quinque cæcos, qni ab annis nativitstis ſuæ numquam viderant, & ſedebant ad ſtipem quotidie. Ut autem Sanctus vidit flentes anto janoam, ea ſputo linivit oculos eorum, & illumioati ſuot perorationem, & eredulitatem ſancti Lupercii. Tuoc multitudo popnli ſignaveruot ſe ſignaculo Domini, & eredebant in Deum, quia videbant mignalia, quæ operatus eſt Dominut Jaſus in virtute famuli ſni Lupercii; & quod eorum qni a nativitate lumen non viderant, per orationem famuli ſui aperti ſunt oculi.

4 Cum vero eſſet annorum duodecim, eremum concupivit, ibiqoe afflicto eorpore, diu Deo ſervivit. Poſtea eaptus eſt & estenatus exinde rediit, petvenitque ad uibem Heliſonam, ſuper fluvium *d* Geliſam; ubi erat vermis, qui vocabstur Eebina *e*, eujus timora in quatuor & E dimidio milliaribns oullum faeere iter homines *e* præſumebnt, & erat io eavernis montinm & petrerum. Dlait autem ſanctus Dei Lupercius circumſtantibut civitatis; Eamus ad ſerpeotem, & ajeiamus eum de agro quem poſſidet. Ad *Eliſæ-* quem eum veniſſet S. Lupercius, oxivit, & voluit *num ſerpente liberat.* comprehendere eum. Tune Sanctus Dei oraus, adverſus ſetpentem tulit orarium ſuom, qoo erat indutus, & alligavit eum per collum ejus, peatraaitque eum uſque ad fluvium Geliſæ, & conteſtatus eſt eum, nullsm tangeret ripam fluminis, oſque dum ingrederetur mare. Tuno *Anno* multitudo populi laudantes Deum, cognoveruot, *ætat. 26* quod gratia Domini in famulo ſuo Lnpercio *paralyti-* ſnorat revelata, tantam virtutem oſtendendo con- *cum ja-* tra magnom ſerpentem; Cumque viginti ſea eſſet *mat* aonorum, venit ad eum paralyticus, cui erat nomen Aſtericus, sb annis XXVIII habens lepram multam: pro qun oravit S. Lupercius horis duabus, ſignsvitqne illum ſigno Cruois, & oſculatus eum dixit: Sia ſuper pedes tuos. Eadem hora ſtetit, & factus eſt ſanos. Ecce quomodo S. Lupercius in nomine Domini noſti Jeſu Chriſti operatus ſnit mulia bona, unde credidernnt multi in Dominum Jeſum Cbriſtom Salvatorem noſtrum. Sed tamen pauca ſunt ſcripta, nsm adhoe ma- F jotes ſunt virtutes ejus, quam hic ſint ſcriptæ.

5 Io illo tempore arripuit diabolus Præſidem *f* Dacianum eivem Heliſonæ; qui regnsbat ſuper quatuordecim Sedes. Tunc miſit edictum per *Dacianus ſæviturus in Chriſtianos,* omnem terram, ut omnes Senatores cooveni- rent in unum. Com vero congregati ſuiſſent ſeptoaginta *g* Senatores, ſedente eo pro tribu- G nali, & omnes Prineipes & milites in eircuitu ejus aſtarent, quorum non erat numerus, juſſit ipſo Dacianus omnio tormenta ferrea quæ præparaverant Chriſtianis, ante conſpectum populi afferri, ot omues qui viderent opera tormentorum, timerent Præſidem offendere. Attule- *exponit tormenta.* runt itsque compoſitos gladios & acutos, ſartagines, cacabos, ferras acutiſſimas, boias atres, *rum in-* uncinos ferreos, galeas ferreas, & alia multa *ſtrumenta* tormenta, quorum non erat numerus, & cœpit dicere: Si quis contradixerit, ut non ſacrificet Diis noſtris, incidam lingnam ejus, & oculos evellam, aures obturabo, maxillas ſeparabo, dentes cruam, cerebrum a capite diſpergam, brachio

Digitized by Google

A separabo, cervicem contundam, tibias & pedes secabo, & etiam superiora corporis vermibus tradam. Quo audito, multi qui in Deum credere cogitabant, videntes tormenta apposita, præ timore vertebantur, ita ut nullus fere diceret, Christianus sum.

EX BOSQUETO.

6 Unde cum congregatus fuisset inæstimabilis populus; ecce sanctus Dei Lupercios, videns multos Senatores & Principes Daciani congregatos, blasphemantes Christum, & dæmones adorantes, omne aurum, & quidquid in sæculo obtinuerat pauperibus distribuit, & exuit se chlamyde qua erat præcinctus, & projiciens eam in terram, intra se cœpit dicere: Excæcavit diabolus oculos istorum, ut non cognoscant Deum. Nam ipse sanctus Dei Lupercius erat Comes *b* super multa millia hominum, & acceperat aorum multum, & pervenerat ad Dacianum, uc eum eo procederet. Stans autem in medio populi, cœpit voce magna dicere: Imagines tuas præscinde, o Præses, quia nihil prævalent, quia non sunt Dii quos adoras, sed opera manuum hominum. Dii qui

Sistit se demisse omnibus abdicasse Sanctus,

b

B non fecerunt cælum & terram, pereant. Audiens autem Præses vocem ejus, silentium fecit, & respiciens in eum dixit: Tu homo non solum injuriam facis, sed & diis imperas* hi sunt quibus oportet gratias agere. Ideo modo ingredere, & sacrifica Apollini, qui continet omnem terram, & gubernat sæculum. Dic mihi tamen, de qua civitate es tu, & quod est nomen tuum, vel pro qua causa huc venisti? Respondit S. Lupercius: Ego ab hominibus vocor Lupercius, & in Christo Christianus sum; generaliter autem Cæsaraugustæ miles fui super multum numerum, sed revertens ad Christum, bene ago cum ipso. Dixit iterum Præses, Ingredere, ut sacrifices magno Apollini. S. Lupercius dixit, Non sacrificabo dæmonibus. Erubesce Præses, quoniam non sunt dii, sed sunt surda & muta opera hominum, manu fabricata.

** ac improperas? sequar profitens me Christianum,*

7 Tunc iratus Præses jussit eum in equuleo suspendi, & ungulis vexari, ita ut intestina ejus disrumperentur, & has pœnas fidelitet in Christo sustinuit. Tunc cum deponi, & foras civitatem duci jussit: & per quatuor partes carnes de corpore ejus cadebant exterminatæ, quas cilicio aspero abstergi jussit. Rursus applicuit ei galeam ferream, & jussit discalceatum duci super aculeos, & sanguis defluebat de pedibus ejus, quasi de fonte. Iterum jussit eum civitatem ingredi, & videns quod nulla tormenta ei prævalerent, jussit fieri arulam magnam, & collum ejus acutis configi clavis ab intus, & uncferro acuto nervos ejus evelli, & videns quod non ei nocebant illa tormenta, jussit eum deponi, & malleo ferreo caput ejus tundi, donec cerebrum ejus per nares distillaret, & ipse plus in Christo confortabatur. Deinde eum jussit in

& ideo varia excogitat tormenta.

C

A Christo apparente confortatur,

carcerem trudi, & in arcto cyppo extendi. Iterum jussit Præses columnam quam vix decem, & octo viri portabant, superponi ventri ejus: & dum in custodia fuisset, benedicebat Dominum, qui ejus animam & membra confortabat, ut vinceret inimicum diabolum. Et ecce lumen præclarum fulsit in custodia: in eadem vero nocte apparuit ei Dominus, dicens: Confortare, Luperci, ne deficias, quoniam ego secum sum. Per meipsum juro, & per Angelos meos ac per potentiam meam, quod inter natos mulierum non est major Joanne Baptista, qui interfecit pro te. Esto fortis in veritate, & noli deficere, quoniam ego tecum sum, & non derelinquam te, statimque Dominus ascendit in cælum. Sanctus vero Lupercius ooo cessabat depreeari Dominum; nec per somnum vidit, quia hæc visio apparuerat ei, luce facta.

D

8 Tunc jussit Præses Sanctum Dei produci de carcere, & ante conspectum suum venire, & ipse psallebat Domino dicens: Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina. Ingressus vero ad Præsidem dixit ei: Tu fis cum Apolline, ego sum cum Deo quem invoco. Jussit eum iterum Præses extendi & flagellari, cæsusque accepit in dorso centum plagas, & in ventre quadraginta, & scrisit Præses epistolam per orbem *i* terræ, dicens: Si quis magus poterit solvere magicas artes Christianorum, veniat ad me, & dabo ei auri pondera ducenta, & argenti sexcenta, ac possessiones multas, & erit secundus in Regno meo. Tunc sanctus Lupercius voce magna clamabat, dicens: Domine Jesu Christe, qui dignatus es descendere de cælo in terram, libera omnes, qui a diabolo detinentur, & libera animam meam, & da mihi signaculum, ut merear ingredi portas Paradisi. Videns ergo Præses Sanctum orantem, jussit eum a lictoribus cædi, & iterum in custodia detineri. Alia vero die jussit Præses maganam *k* fieri, & acutis eam clavavit clavis, & in medio ejus S. Lupercium mitti præcepit. Tunc unus ex Principibus, cui nomen erat Georgius, videns maganam, ac rotam volventem & rugientem, tota te cœpit dicere, Putas liberati de isto tormento? Tunc aspiciens cum Dominus dixit ei: Luperci, memor esto temporis, in quo Christus inter duos latrones crucifixus est. Et respiciens in cælum dixit ei: Memor sum, Domine, mandati tui; & dixit: Domine Jesu Christe, cujus imperium permanet in sæculum sæculi, corona te laudantium, virtus sustinentium, eredentium fortitudo, sperantium vita, auxiliatur subveni mihi in hac tribulatione. Tu, Domine, antequam cælum & terram faceres, ipse es, cujus spiritus super aquas ferebatur & requiescebat, & nullus hominum vidit Majestatem tuam, neque videre potest; perpetua sapientia cælum fundasti, & nubes adimplesti, qui plus super justos & injustos. Domine, qui creasti cælum & terram, & montes ex tua virtute magnificasti, qui imperas congregationi ventorum, & eos qui non crediderunt in te, in tartarum tradidisti. Domine Deus, qui in posteriori tempore misisti nobis unicum filium tuum, quem intra Mariæ ventris cubiculum, per tuam pietatem inclusisti, quod nullus hominum potest intelligere; qui ambulasti super aquas maris, & non apparuerunt vestigia tua in mari; qui de quinque panibus quinque millia h minum satutasti; nunc exaudi me, Domine, & accelera, ut eripias me de doloribus qui circumdederunt me, quia in te confidit anima mea, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

iterumque & tertio tortus,

i

E

k

ac rota applicatur,

F

Christum invocat.

9 Complera vero oratione missus est in rotam & maganam constrictam. Elevans autem Præses se, dixit omnibus Principibus suis: Videtis quia non est alius Deus, nisi Apollo & Hercules, & Disna, & Athens, *l* & Amandorus, *m* & Ypoculus, & Neptunus qui cælos palmo continent, per quos Reges regnant, & potentes obtinent Regna. Et adjecit: Ubi est Deus tuus Luperci, Christus crucifixus, quem Pilatus & Judæi interfecerunt? Quare non venit, ut liberet

Hinc nihil lasum cernunt Magistri volitum l m

A ret de meis meis? Statimque venit Dominus in medio, & dixit: Putas, possum te liberare de hac magana, ut credant ae confidant
cum vero suo exercitu conveniret atque cognoscaet, quoniam tu es servus meus, Luperci? Ecce manus quæ plasmavit protoplastum, ipsa tibi sufferentiam dabit: & confortatus est B. Lupercius. Videns autem unusaea militibus, Anatholius nomine, qui fuit Magister militum, quod famulus Dei cuncta tormenta pro Christo sustinuerat, credidit cum omni exercito suo, clamans, Luperci famule Christi, & nos credimus in Dominum Jesum Christum crucifixum, qui potest liberare nos de isto periculo. Audiens vero Præses, jussit eos ejici foras civitatem, in eremum locum,
Postquam plumbum, & statuens eos in præcipitium, factoque signaculo Christi ab illis, eos percuti præcepit. Tunc jussit veniro S. Lupercium aote conspectum suum, & afferri lectum æneum, & io illum extendi; & liquefieri plumbum præcepit, & aperiri os venerabilis Lupercii, & superinfundi: quod factum est ut aqoa frigidum, & nihil mali sensit. Tunc jussit eum solvi Præset & clavos igneos in capite ejus infigi, & lapidem magoum insculptum capiti ejus applicuit, & sic eum
B volvi præcepia. Et jussu Domini evulsum est omne genus pœoarum, & plumbum velut aqna factum est frigidum, & nulla plaga in Sancto
heoem æneum &c. apparuit. Quod videns Dacianus Præses, iratus est, & jussit eum a capite deorsum suspendi, & in collo ejus lapidem magnum ligari, & fumum nasibus ejus applicari. Quo facto, jussit Præses bovem æneum apportari & infixit in eo clavos ferreos acutissimos, & intra eum Sanctum misit, ut membra ejus disrumperentur, & fierent tamquam pulvis; sed ipso intus gratias agebat Deo.

20 Quo viso, jussit Præses ejici inde Sanctum,
nullam a Dei visitatione confortatus & io custodiam mitti, & nervo ferteo constringi, donec excogitaret quomodo eum perderet, quia nullum tormentum ei prævalebat. In eadem vero nocte, in custodia apparuit ei Deus, dixitque ad eum: Confortare Luperci, ne timeas tormentum quodcumque tibi addirum fuerit; ego enim tecum sum. Confortare in virtute, & vera confessione. Et hoc dicens, Dominus ascendit in cælum. Ipse veto non cessabat dicens, Gratias tibi ago Domine Deus meus, quoniam apparuisti mihi. Tunc jussit eum Præses adduci; & inter maganas retrudi, & fortiter constringi, & in capite ejus ferram poni & secari, ut facilius membra ejus disromperentur: sed ipse amplius in Christo confortabatur, dixit Dominus ad eum: Confortare, ne deficias, quoniam
C *puerum cæcum illuminat,* ego tecum sum in omni passione toa. Cui mulier quædam dixit: Domine sancte, natus est mihi filius cæcus, surdus & paralyticus, & ecce confundor coram vicinis meis; sed si per orationem tuam salvabitur filius meus, credam in Deum tuum. Videns ergo Sanctus Dei fidem mulieris, dixit ad eam, Affer mihi filium toum, & accipiens infantem posuit eum super genua sua, imponensque ei manum oravit ad Dominum, & completa oratiooe insufflavit in oculos ejus & continuo aperti sunt, & visum recepit; & dixit ei mulier: O famule Dei, præsta ut ipse audiat & ambulet: dixitque ad eam S. Lupercius: Sufficit ei: nam gressus ejus non erit cognitus, usque ad diem quo eum voeavero: tunc audiet vocem Domini, & veniet ad me. Et amplius ei non est locuta mulier: timuit enim eum, quia vidit vultum ejus sicut Angeli Dei.

Surii Tom. V.

tt Præses vero cœpit deambulare in palatio D
Ex eos- quorum suo, respicienspun vidit Sanctum staotem in signo mirabili, & multitudinem populi circa eum: *quorum* qui facto signo Christi, percussit terram pede, *multitudo* & exivit fons aquæ vivæ, & baptizavit eos in *converti* nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti; & introierunt cum eo in civitatem. Baptizati sunt autem tunc a S. Lupercio mille seaceoti & octo, qui statim crediderunt in Dominum Jesum Christum, & ingressi ad Præsidem diaetunt: Tu sia enm Apolline, & nos cum Domino nostro Jesu Christo. Et respiciens Sanctos Dei Præses, cooturbatus est sicut leo, & jussit eos suspendi pedibus, & gladio percuti. Coronati sunt autem in nomina Domini per sanctum Lupercium illi omnes. Tunc Præses ad Sanctum Dei diait: Per solem & septuaginta & octo deos, n & matrem eorum Dianam, te obtestor, *contemnit blandities.* consenti mihi, fili Luperci, ut patri, & sacrifica Apollini, qui contioet omnem terram, & earebis tormentis horrificis. Diait ad eum Sanctus Dei; Ubi fuerunt absconsa verba ista mansueta? Tanto tempore in manibus tuis sum, & tormentit variis tradidisti me. Nam & per tn gratiam Dei mei acquisivi, & omnna, qui in-
E Deum meum crediderunt; sed sermones mansuetos, & verba dulcia a te huc usque non audivi. An ignoras, Præses, quia geona Christianorum immortale est, & contra omnia tormenta diaboli resistit, sufferena omoia? Quare suades mihi ut Apollini tno sactificem, & faciam voluntatem tuam?

a3 ..... Tunc Præses lætus factus est, & *Simulans sacrificaturum se,* cœpit caput ejus osculari. Sanctus vero Lupercius non permittebat, dicens: Noo est talis consuetudo utbis Heliconæ, sacrificabo primum diis, & sic meum osculaberis caput. Rutsumque dixit Præsidi: Tu es motbidus, & sol declinabit; non possum hodie sacrificare diis tuis; sed præcipe mn hodie in custodiam tetrudi, nt eras sacrificem diis. Respondit Præses: Noo etis in custodia ut pœnis tradaris, sed pro hit plagis, quas tibi jussi imponi, iodulge mihi, nt patri tuo. Tunc flexit genua famulus Dei, & ntavit dicens: Quis Deus magnus, sicut Deus nostet? tu es Deus qui facis mirabilia. Tunc dixit Præsidi, Congtega omnes seniores & principes tecum, & stabo in palatio tuo ego, & Sacerdotes deorum, & omnis exercitus militum, ut omnes videant quando sacrificaveto Apollini. Tunc præcepit Præses præconi, nt clamaret vo-
F ce magna dicens: Convenite omnes populi ad *interpellator a me- ve cæci illuminati* templum deotum, quia Lupercius famulus Christi factificabit magno Deo Apollini. Quod muliet audiens, cujus filius cæcut fuerat natus, & per ntationem S. Lupercii illuminatut, confestim dissipavit crines capitis sui, & scidit vestimenta sua; attollensque filium suum, ttansibat clamans voce magna, & dicens: Væ tibi, Luperci, qui mortuos suscitasti, & cæcos illuminasti, & claudos cutasti, & multa bona operatus es adversus inimicum: quomodo vis sactificare Apollini, avertens omnes populos, qui credere desiderabant in nomine Jesu Christi Salvatoris? Non permittat hoc Deus fieri. Vę tibi diabole & operi tuis! Sanctus veto audiens vocem silentio facto vocavit eam ad se. ne infantem ante me. Et diait ir qui illuminavit abscondita ten bi imperat, ut stes super ped ni, & loquere omnibus.

t3 Eadem hota surgens insi

ex hoſquito. *per quem adverſa juſſum in idolo ſuo dumon*

A lum Dei, & ille dixit ei: Tibi dico puer, ingredere in templum paganorum, & die idolo Apollinis: Tibi dicit famulus Chriſti, exi velociter. Et ingreſſus puer in templum, dixit idolo: Tibi dico idolum ſurdum & cæcum, ac mutum; deceptio ac perditio animarum in te eredeotium; Lupercius ſervus Chriſti vocat. Et cœpit Apollo clamare: O Jeſu Nazareoe, omnea ad te tranſiſti, & nooc contra me manifeſtaſti infantem trium annorum. Unde hoc, ut talis poer ad me iogrederetur? Adveniens idolum ſtetit ante famolom Dei. Dixit ed eum S. Lupercius: Tu ea Deus Paganorum? [Reſpondit idolum]; Nonne cognoſcis, Luperci, quod ego ſum? Softine me una bora, & indicabo tibi omnia. Dixitque ei famulus Dei; Quidqoid volueris dic. Reſpondit idolum, & dixit; Quomodo Deus cælom & terram creavit, plantavit Paradiſum ad Orientem, & dixit, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram? Sed & Prioceps noſter dejectus eſt de cælo, & nos omnes cum eo, qoia dixit io corde ſuo; In cælum aſcendam, & ſuper aſtra exaltabo ſoliom meum; ſedebo in larere Aquilonis, regnabo in oubibus,

B & ſimilis aro Altiſſimo. Ideo irarua Dominus *fecerus impotentiam ſuam.* abſtolit a nobis gloriam noſtram, & projecit nos ut pluviam ſuper faciem terræ; & propterea factí ſumus minimi omnium creaturarum, & ob hoc ego maneo in ſtatuia iſtis; & ſi potero aliquem ſeducere, hoc mihi lucrum eſt. S. Lupercius diait: Miſer, tu cum ſis miſertima creatora & too demerito ſis damnatus, cur decipis mentes homioum, & a veritate deviare voluiſti? Ego te mittam in infernum; & eris ibi uſqoe in diem judicii, quando eris retiooem redditurus aote tribunal Chriſti. Et ingreſſus io templom, *Sanctus idolis ceruris ſuis dilperſis,* inſufflavit idolum Herculia, & omoium ſimulacrorom ſtatoas, & facta ſuot velut pulvis. Rorſum dixit: Ite omnes dii Paganorum in perditioaem, & nuſqoam appareatis. Tunc dæmonea rugientea cœperunt fugere, dicentes; Magnus eſt Deos Chriſtianorom, qui poteſt eripere credentes in ſe de tribulatione.

14 Ideoque Sacerdotes Paganorum coofuſi *capite plectitur.* vehemeoter, & levantes Sanctum Dei, addoxerunt ante Præſidem, & indicaverunt perditionem deorum ſuorum, quomodo in inferiorem infernum miſiſſet eos. Igitur Præſea dixit ad S.

C Lupercium: Induratum eſt cor tuum, ut video, Luperci, qoia non vis adorare deos noſtros: quamobrem jubeo te extra civitatem ab apparitoribus duci, & capitalem ſubire ſenteotiam *.

p .... p die IV Kalendarum Juliarum, regnante D.N. Jeſo Chriſto, uoe cum Patre & Spiritu ſaoſto io ſęcola ſęculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a *Neſcio quid hic faciat titulus* Sacerdotis, *niſi forte ut auctor gratificetur iis, qui Epiſcopis Eluſatibus aemea* Lupercii *receptus admiſcuerunt, antiquioribus Catalogis eeclamantibus.*

b *Hinc tentatam Pareatheſim, quæ ſeaſum turbabat, ſue (ut credo) loce nativo poſui.*

c Illuro *hæc eſt Antonino; & libello veteri Provinciarum*, Eloronenſium civitas; *Sidonio* Olotonenſis, *ad cognomiatm ſibi flavium in Etarata, ſub radicibus Pyrenæorum, quæ Eluſa diffubet circiter ad 24 leucas.* D

d *Mallem* Geriſam *legere, vulgo tamen* Giers *dicitur, & in Vita S. Saturnini* Gertanus *fundus nominatur.*

e *Melius forte*, Echidna: nam ἔχις, ἐχιδνα, vipera eſt.

f *Beſquetus apte hæc adnotat.* Aquitaniam Galliarum, & Turraconeoſem Hiſpaniarum, provincias rexiſſe hac tempeſtate (*id eſt ſub annum* 292) Dacianus legitur in Actis Martyrum: quod verum eſſe non auſim affirmare. Nam diverſæ ſemper fuerunt Galliarum & Hiſpaniarum adminiſtrationes, quæ & duorum Vicariorum diſpoſitioni poſtea ſubditæ ſunt. Fieri tamen poteſt, ut Daciani nomen, propter varias Chriſtianorum in Hiſpaniis ædes, vicinia Aquitanis & Narbonenſibus cogaitum, Gallorum Martyrum Actis a poſterioribus ſcriptoribus inſertom ſit: *quod hic omaino factum apparet. Sed quomodo* Dacianus *hic fingitur* civis Heliſonæ? *& quid ſunt* 14 Sedes, *ſapter quibus regnaverit? In utroque Codice*, Sedea *nomen eſt dignitatis, Præfectis Prætorio fere tribui ſolitum, unde* Sedas veſtra illuſtria, præclara, eminentiſſima *&c.; ſicuti nunc* E *diceretur* Celſitudo *vel* Majeſtas veſtra. *An hoc voluit, ani Daciano parem poteſtatem faiſſe* 24 *Prætoribus vel ſaltem Præfectis?*

g Senatorum *in Gallia ſub Imperatoribus dignitas magna fuit, & Romana nobilitati propria, de quibus vide pluribus Gloſſarium Cangii: de* Senioribus *autem Francorum Germanorumque, Hadrianum Valeſium, in Notitia Galliarum, ad nomen* Rotomagus.

h *An obliviſcitur Auctor, quod paulo ante duodecimum Sanctum miſerit ad eremum? Ubinam autem aut in quos hanc exercuiſſet poteſtatem, Heliſonam adductas*, captua & catenatas; *& antequam deceanis eſſet patria ſua egreſſus: idque ut apparet, prædicandæ fidei cauſa, nea arma tractandi?*

i *Enormis hyperbole, nam quid de ipſo Imperatore Diocletiano dici amplius potuiſſet? Hic vere numquam ſic inſanivit, ſuæque æſtimationis tam prodigus fuit, ut tuli cauſa edictum proponeret, palam conteſtans ſuam ſuorumque deorum adverſus magias Chriſtianorum impotentiam.*

k Magana, *alias* Mangana, *medio ævo dicebantur machinæ bellicæ jaculatoriæ, numero tam ſingulari quam plurali, videturque a Græcobarbaris deducta vox.*

l Ἀθήνα *Græcis, Latinis* Pallas, *ſolo nomine diſtinguitur ab ea quæ his* Diena, *iſtis* Ἀφροδίτη: F *ſed ut Græca Latinis, ita hæc illis inuſitata vocabula ſunt.*

m Amaadoros *utriſque ignotus, unde hunc irrepſerit acſcio. Fortaſſis opinio quorumdam fuit* Rupem-Amatoris *vulgo* Roquemodour, *in vicino Cadurcenſi agro oppidum, cujus nomenclaturam alii aliter eeddunt, a patrio & Aquitanis proprio nominis auctupatam: opinio mere conjecturalis, nec in ullo auctore fundata. Quid porro de* Ypocolo *dicam; nec conjectura quidem ſuggerit.*

n *De* LXXVIII *diis, quorum matee* Diana *diceretur, haſtenus nil legi apud Poetas; & omnes* Dianam *faciunt Virginem.*

o *Oportet ut hic ocidderit aliquid, quo dicebatur Sanctus, quaſi mutata mente, ſimulaſſe quod vellet ſacrificare.*

p *Hic curſum videtur cecidiſſe aliquid, puta*, Paſſus eſt autem S. Lupercius.

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SERENO, THEODORO, PASTAPHO, TYTIRO, DIONYSIA, PASSIMO, PHESICO, DISTA, AMBENIO, ARIUSO, DIOSCORO, ORIONE, TURBANO, CAPITULINO, ITEM ORIONE, SIMERO, PLUTARCHO, HIRENEO, HERACLIO, HERONE, POSTAMINO, MARCELLO, BASILIDE. LEONIDE, PANASO, PECE, SIDISTO, PAMBONO, ORIOSO, PANUBERO, TILINO, NONNICA, SINIDO, MEMMIO, JULIO, LEONIDE, PLUTARCHO ss, SERENO, POTAMINA VIRGINE, MARCELLA MATRE,

B E

RAIDE SIVE HERAIDE

ALEXANDRIÆ IN ÆGYPTO.

G.H.

Notitia nominum ex Martyrologiis, Acta quorumdam Ex Eusebio.

ANNO CCII. *Plurimi sub Severo Alexandriæ pass.*

EUSEBIUS Pamphili *auspicatur librum sextum Historiæ Ecclesiasticæ, a persecutione sub Severo Imperatore Alexandriæ facta, & mox caput* 1 *ab Origenis institutione, & cap.* 3. *ab hujus præditatione, ac variis Martyribus per eum confortatis; ubi sub finem scribit*, multos ex Gentilibus, tum in omni genere doctrinæ, tum in philosophia, præstantissimos ejus se magisterio submisisse: eosque cum fidem Christi sincere atque intimo mentis affectu ab ipso accepissent, persecutionis illius tempore inclaruisse usque adeo, ut quidam ex ipsis comprehensi, martyrio perfuncti sint. *Dein c.* 4 *&* 5, *novem ex illis eligit, quorum martyrium ab eo descriptum infra damus, ac sub finem addit* plures quoque alios ex Alexandrinis civibus ad fidem Christi subito irruisse.

C F

Antesignani Serenus & Theodorus.

2. *Horum Martyrum nomina suggerunt quatuor antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, sæpius a nobis indicata: quorum Antesignanus* Senenos, *etiam litteris transpositis* Seneras, *memoratur. Secundus* Theodorus, *etiam* Tordorus *scriptum, idemque prima loco refertur in vetusto codice Reginæ Suecia, per Holstenium vulgato his verbis*: In Alexandria, natalis S. Theodori, cum aliis viginti septem; *nos aliquanto plures damus. In Mss. Barberiniano, Atrebatensi, Tornacensi, Lætiensi, & Trevirensi S. Maximini, bi duo ita proferuntur: In* Alexandrio, natalis SS. Sereni & Theodori; *at solius* Theodori *mentio fit in Ms. Rhinoviensi.*

Alii 38

3 *Sequuntur nomina* Psstaphi, Tytiri, Dionysiæ, Psssimi, Phesici; *qui cum aliqua varietate sunt*, Pastaphus, *seu* Pastophus, Tyrus, Dionysima, *seu* Dosimis, Pasimius, Pleficus *seu* Sicus. *In decuria proxima sunt nomina* Distæ, Ambemi Ariusi, Dinscori, Orionis, Turbani, Capitulini; item Orionis, Simiri, Plutarchi. *Ex his omissum nomen* Ariusum, *atque ex voce* Ambeni, *factum* Ambeniari & Ambeniani: *& denique loco* Simiri, *scriptum* Gimiri, Simeri. *Sequuntur* Hicreneus *perperam in apographo Corbejensi* Episcopus *habitus; a quo alius est* S. Irenæus, Episcopus Lugdunensis, *in omnibus apographis etiam hoc die relatus.* Tum Heraclides & Heron *ab Eusebio infra relati, qui ab aliis fere* Heraclius & Herorus *appellantur*: Potsminus, Marcellus, *pro quo etiam* Marcella *habetur; sed ea non refertur.* Basilides *etiam historiæ Eusebianæ inscriptus, & in Martyrologio Romano addicm* XXX *Junii relatus. Tum* Leonides *etiam* Leonodes *scriptus: ac dein bi tres*, Panasus, Puce, Sedistus, *in solo Epternacensi relati, ex quibus* Pece *videtur femina, cujus gentilitius sit* Peces. *Sequuntur* Pambonns, *seu* Pambuous; Oriosus, *aut* Orosus; Psnuberus, Tilins, *seu* Tilinus: *tum* Nonnica & Spiridus, *in tribus apographis relati; pro quibus in Epternacensi, in* Nicæa Finidus, *quasi hic alius non esset adjunctus. In Mss. Augustano S. Udalrici & Parisiensi Labbei conjunguntur nomina* Sereni, & Senidi, *atque ita ea servamus. Si quis tamen* Nonnicom *excludendam putaverit, nolumus pro ea contentionis fructum trahere. Interponebatur in omnibus apographis Martyrologii Hieronymiani*, S. Irenæus Episcopus Lugdunensis, *cum sex aut* septem *sociis Martyribus, de quibus seorsim agimus: ac tunc sequebantur huc referenda nomina*, Leonidis, Plutarchi, Sereni, Potamienæ & Macellæ: *de quorum martyrio mox ex Eusebio agemus. In Ms. Richenoviensi ex relatis pauca nomina sic proponuntur*: In Alexandria, Theodori, Pastasi, Tikiet, Pasi, Misq; *ubi pro penultimo ab aliis* Passimus *habetur: ac pro* Misa, *forsan*, Dista *dicitur.*

Alii quosdam ex Martyribus ab Eusebio relatis prolixius celebrant, & ex relatione Rufini ita eos commemorat Usuardus: Alexandriæ, sanctorum Martyrum Plutarchi, Sereni, Heraclidis, Henis, Potamienę, Marcellæ, cum aliis tribus: inter quos præcipue emicuit Potamiæna Virgo, quæ primo immensos, & innumeros agones pro virginitate desudans, deinde etiam pro martyrio exquisita & inaudita tormenta perpessa, ad ultimum

aliqui relati ab Usuardo.

A timum igne conſumpta eſt. *Apud Adonem, Notkerum, & ſuppoſititium Bedam aliosque poſt vò* Martellę *interponuntur memoria* catheeumenę, *Adone aliisque* Hereę nomina, baptiſmum martyrii confecute. *Baronius pro hodierno Martyrologio Romano hoc ele elogium ſtatuit*: Alexandrię, in eadem Severi perſecutione, ſanctorum Martyrum, Plutarchi, Serani, Heraclidis catechumani, Heronis neo- *& Martyrolog. Rom.* phyti, & alterius Sereni, Raidis catechumenę, Potamięnę & Martellę ejus Matris; inter quos præcipue enituit Potamięna Virgo, quę primo immenſos innumeroſque agnes pro virginitate deſudans, deinde etiam exquiſita & inaudita tormenta pro fide perpeſſa, ad ultimum una *adjuncta Æstra, Raisſive Heraïs.* cum matre igne conſumpta eſt. *Hæc ibi, & quæ ſupra apud Adonem & Notkerum* Hera *dicebatur, a nonnullis Æstra & Rais ſeu Heraïs appellatur, cum Euſebio apud Chriſtophorſonum, & Nicephoro Caliſto lib. 3. cap. 7. Aſt Henrico Valeſio ex Mſs. Regio & alio Pariſienſi*, Heraïs *appellatur, quam in vetuſtis apographis Martyrologii Hieronymiani deſideratam, reliquis ſub finem tituli appoſuimus.*

ACTA MARTYRII.

B *Ex libro* VI. *Euſebii.*

Cap. 1. 1 PORRO cum Severus perſecutionem adveſum Eccleſias excitaſſet, per omnes quidem ubique locorum Eccleſias, ab athletis *In perſecutione Alexandria mota* pro pietate certantibus, illuſtria ſunt confecta martyria. Præcipue tamen Alexandriæ inerebueruot, cum ex univerſa Ægypto ac Thebaide lectiſſimi pugiles eo, tamquam in ampliſſimum Dei ſtadium, deducerentur; & cujuſquemodi tormenta mortesque iovicto animo perpeſſi, immortales a Deo coronas acciperent.

Cap. 2. *a anno 10. Severi Imp.* Igitur Severo *a* annum Imperii decimum agente.... perſecutionis ardentiſſimum flagravit incendium, atque innumerabiles martyrio coronantur.....

Cap 3. *ab Origene converſi* 2 Interea vero cum nemo ſupereſſet Alexandriæ, qui tradendis fidei noſtræ rudimentis operam daret, omnibus ob perſecutionis metum pulſis ac fugatis, quidam ea Gentilibus Origenem, ſcholę etiamnum vacantem atque affixum, adierunt, verbum Dei ex ipſo audituri. C *SS. Plutarchi, b & Heraclæ.* Inter quos primum fuiſſe teſtatur Plutarchum, qui poſt vitam honeſte tranſactam, ſacro etiam martyrio coronatus eſt. Secundum *b* Heraclum, ejuſdem Plutarchi fratrem, qui cum ipſe quoq; philoſophicę vitę ac diſtrictioris cujuſdam diſciplinę documenta plurima apud ipſum præbuiſſet, uthis Epiſcopatu dignus eſt habitus. Annum porro ętatis octavum decimum agebat tunc, cum catechumenia inſtituendis præfectus eſt. Quo in munere maximas fecit progreſſus, tempore perſecutionem illarum, quę Aquila præfecturam gerente, Alexandriæ contigerunt. *ab hoc Martyre adjutis* Tunc ſiquidem apud univerſos fideles maximam nominis celebritatem adeptus eſt, ob ſedulę benevolentiæ atque humanitatis officia, quæ omnibus ſanctis Dei Martyribus, notis pariter atque ignotis, promptiſſime exhibebat. Neque enim ſolum illis hactenus comes aderat, dum in vinculis eſſent, aut dum ad extremum uſque ſententiam interrogarentur; ſed poſt latam quoque ſententiam, cum ſanctiſſimi Martyres ad ſupplicium abducerentur, ipſe incredibili fiducia præditus, & pericula ipſa provocans, adſtabat: adeo ut ſæpenumero audaciæ D *& confeſſo tasi:* accederet, & Martyrea ſumma cum libertate oſculo ſalutaret.... Multi vero cum fidem Chriſti ſincere atque intimo mentis affectu ab ipſo accepiſſent, perſecutionis illius tempore inclaruerunt; uſque adeo ut quidam ex ipſis comprehenſi, martyrio perfuncti ſint.

3 Horum primus fuit is, quem paulo ſupra memoravimus, Plutarchus. Qui cum ad mor- Cap. 4. *ab Origene Plutarchus* tem duceretur; iterum hic de quo loquimur Origenes, dum Plutarcho ad extremum uſque vitę terminum individuus adhæret, parum abfuit, quin ab illius occideretur eivibus: utpote qui necis illius auctor fuiſſet. Verum divina providentia tunc quoque illum conſervavit. Poſt Plutarchum, ſecundus ex Origenis diſcipulis Martyr fuit Serenus, qui fidem quam accepe- *Serenus:* rat, igne examinatam ac probatam exhibuit. Tertius ex eadem ſchola Martyr extitit Heraclides, ac deinde quartus Heron: ambo ſecuri percuſſi; prior dum adhuc eſſet catechume- *Heraclides, Heron, Serenus alter,* nus, alter vero neophytus. Præter hos quintus, ex eodem auditorio, Chriſtianę pietatis athleta, victor renuntiatus eſt Serenus, prioris illius cognominis: qui cum plurimos eruciatus fortiſſime pertuliſſet, tandem capita truncatus fuiſſe dicitur. Sed & ex mulierum numero E *Heraïs,* Heraïs quędam adhuc catechomena, per ignem baptiſmum adepta, ex hac luce migravit.

Cap. 5. *Potamiana Virgo,* 4 Septimus inter hos recenſeatur Baſilides, is qui celeberrimam illam Potamięnam ad ſupplicium abduxit. Cujus quidem mulieris fama, apud earum regionum incolas, etiamnum pervulgata eſt: quippe quę pro caſtitate corporis, & pro virginitate qua præcipue excelluit conſervanda, innumera adverſus amatores certamina ſubierit (nam præter animi pulchritudinem, mirabilis quoque totius corporis venuſtas in ea efflorescebat) innumera etiam pro Chriſti fide pertuleiit, tandemque poſt acerbiſſimos vel dictu ipſa horribiles eruciatus, una cum matre Marcella, igne conſumpta ſit. Porro Aquila, (id anim Judicis nomen fuit) cum ea totum cor- *cum Marcella matre.* pore exerciaſſet, ad extremum interminatus ai eſſe dicitur, ſe illam gladiatoribus vinlandam traditurum. At illa, cum pauliſper ſecum ipſa rem perpendiſſet, interrogata quid conſilii caperet, ejuſmodi fertur dediſſe reſponſum: quud impium eſſe Gentilibus videbatur. Proti- F ons igitur Judicis ſententia damnatam Baſilides, *a Baſilide protectus* onus ex apparitoribus, ad ſupplicium abducit. Cumqua vulgus eam vexare, & obſcœnis verbis illudere ei conaretur; Baſilides quidem eos, qui contumeliam Virgini faciebant, abſterrens propellebat, multaqoe miſericordiæ & humanitatis erga illam præbebat indicia. Illa vero, *addicit ei preces,* benigaitatem hominis erga ſe libenter amplectens, bono animo eum eſſe juſſit: ſe namque poſt obitum ſalutem ipſius a Domino impetraturam, & collata in ſe beneficia brevi remuneraturam eſſe. Hæc cum dixiſſet, ferventi pi- *igne conſumpta* ece per varia corporis membra, ab imis pedibus ad ipſum oſque capitis vereicem, lente ac paulatim circumfuſa; mottem conſtanti animo pertuliſſe memoratur. Et hujuſmodi quidem certamen nobiliſſima Virgo decertavit.

5 Brevi autem poſtea Baſilides, cum ob ne- *Baſilides facitur Chriſtianus,* ſcio quam eauſam a contubernalibus ſuis ſacramenta adigeretur, nefaria ſibi eſſe affirmavit, omnino jurare: quippe Chriſtianum ſe eſſe, idque palam profiteri. Illi primo quidem hominem jocari arbitrabantur: verum cum id conſtanter

A ſtanter aſſeveraret ; ad Judicem eſt perductus, apud quem fidei ſuæ conſtantiam profeſſus, in vincula conjicitur. Cumque quidam io Domino Fratres eum adiiſſent, & cauſam ſubitæ illiusque inſperatæ cooverſionis interrogarent ; d dixiſſe fertur, Potamiænam *d* tertio poſt martyrium die, noctu ſibi aſſiſtentem, coronam capiti ſuo impoſuiſſe ; dixiſſeque, ſe ipſius cauſa Dominum oraſſe, atque id quod petierat impetraſſe ; nec diu poſtea ipſum ad ſuperos migraturum. Poſthæc ſignaculo Domini a Fratribus accepto, poſtridie Chriſtum glorioſe confeſſus, capite truncatus eſt. Plures quoque alii, ex Alexandrinis civibus, eodem tempore ad fidem Chriſti ſubito tranſiiſſe memorantur: e quos ſcilicet Potamiæna io ſomnis apparens, ad id faciendum provocaverat. Verum de his f hacteous. *f*

d & ab aperte Potamiæno coronatus, Martyr obit.

ANNOTATA G.H.

a *Annus decimus Severi Imp. qui centum fuit anno Chriſti 193 incipit in ejuſdem anno 202.*

b S. Heraclus, *colitur 14 Julii.*

c *Alii* Hera, Ætra, & Rais, *ut ſupra diximus ſub finem Commentarii noſtri.*

d *Hinc* Bavonius Baſilidem *retulit ad diem 30 Junii. Sed geſta ejus non potuerunt ab aliis ſejungi, ideoque ibidem lectorem huc remittimus.*

e *Omittimus hic quæ de S. Potamiæna, ejuſque matre* Quioctia Marcella, & Q. Sereno, & M. Sereno *quoſi* ex Hiſpania oriundis *congerit Tamajus de Salazar in Martyrologio Hiſpanico, adverſarius, ne dicam fabulis Lunprandi & Epigrammate Auli Hnii uixus. Qui hiſce delectantur ineptiis, abeant ad Auctores citatos.*

f *Hæc omnia, & alia plura ex antiquiori quadam Euſebii verſione habet inſigne noſtrum Junii menſis Paſſionale membranaceum, quod olim Vulcellenſis monaſterii fuit; nec propter ſolum ſtyli differentiam viſum eſt hue transferendum, cum Euſebii textus Græcus præ manibus ſit, ad quem collatæ verſiones ullo judice non egent.*

D AUCT. G.H.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS,

B FABIANO, FELICE, ARIONE, CAPITOLINO, NISIA, E

ELAPHA, VENUSTO EUNUCHO, CRESCENTE, ALEXANDRO,

THEONA, PLEOSO, ASTESIO, APOLLONIO, AMPHAMONE,

PHISOCIO, MELEO, DIONYSIO, HINO, PANNO, PLEBRIO,

PANUBRIO, DIOSCORO, TUBONO, CAPITULINO,

NICA, GURDINO.

Ex Martyrologio S. Hieronymi & aliis. G.H.

Memoria in Martyrologio S. Hieronymi

HAnc elaſſem *Martyrum Afrorum adducunt quatuor antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, ſub nonnulla ſcriptionis varietate. Ac primo quidem* Arion *poſt* Theoniam *collocatur*; C Capitulinus & Niſia, *quarto ac quinto loco poſiti, ſolum ſunt in Ms. Epternacenſi, deſunt in aliis; quaſi* Capitulinus & Nica, *ſub finem collocati, ab his prioribus non eſſent alii: ea tamen ut diſtinctos, cum antiquiſſimo illo apographo ſervamus. Dein loco* Ploeſi & Aſtheſii, *leguntur nomina* Ploeius, Pleoſi, Aſtecii & Aſtefri. *Ita pro* Amphamone *habetur* Ampamon & Amphimontus; *& pro* Phiſocio & Meleo, Philoſiſus, Aſtiſus, & Melatos. *Pro* Hino & Panno *ibidem eſt*, In Spanis, *quaſi alterum ſequeretur elaſſi Hiſpaniæ tribuenda. Poſtea pro* Panno & Plebrio *ſunt* Penius, Pheurſus, & Benveros: Panobrius *vero eſt in ſolo Epternacenſi, & loco* Nicæ eſt Bicca.

a *Multi horum Martyrum conſignantur in aliis Mſs. & in aliquæ Regiuæ Sueciæ per Holſtenium vulgatis, ſunt iſti*; In Africa, Fabiani, Felicis, & aliorum viginti duorum. *Ita etiam Notkerus.* In Africa, Fabiani, Felicis, cum aliis multis Martyribus. *Ms. Aſquiſgranenſe*: In Africa, natalis Fabiani, Felicis, Arionis, Capitulini, Theonis, Gurdini. *Ms. Barberinianum*: Fabiani, Felicis, Venuſti, Creſcentis. *Mſs. Richenovienſe & Rhinoviense*: In Africa, Fabiani, Arionis, Capitulini. *Mſs. Auguſtanum Sundi Udalrici & Parviſenſe Labbei*: Africa, Fabiani, Theonis, Gurdini, Alexandri, Venuſti Eunuchi, Apollinii, Dionyſi. *Ms. Trevirenſe Sundi Maximini*: In Africa, Fabiani, Felicis, Nemiſi, Creſcentis. *Ubique palæſtra eorum nominatur* Africa, *& horum Athletarum Anteſignanus*, Fabianus; *cui ex reliquis varii a diverſis tribuuntur ſocii. At* Nemiſius *ſeu* Nemeſius *huc non ſpectat, infra cum aliis dandus.*

& variis aliis Faſti. F

A D

DE SANCTO MACEDONIO ET DUOBUS SANCTIS PUERIS MARTYRIBUS APUD GRÆCOS.

ITEM DE SS. LUCIANO ET PAULO MEDICO, CONFESSORIBUS APUD EOSDEM

D.P. Ex Ms. Synaxario Divionenſi.

Macedonis præciſi manuum ac pedum digiti.

CONjunge hos Sanctos, licet ad diverſa vero ſimiliter loca temporaque ſpectantes, quia in uno eodemque Divionenſi Synaxario ſimul eos reperio, cum propoſito cuique Diſtichо, genus mortis explicante. Et de primo quidem ſic ibi legitur; Ὁ ἅγιος Μακεδόνιος, τῆς δακτύλους τῶν χειρῶν ἐ τῶν ποδῶν ἐκκοπεὶς τελεῖται: S. Macedonius, manuum ac pedum digitos ſectus, vitam finivit, *eique ſic cauſtur:*

B Μακεδονίου Μάρτυρος τῆς δακτύλους
Τέμνουσιν ἀνδρῶν δακτύλοι μιαιφόνων.
Digitos reſcindunt Martyris Macedoni,
Digiti vitorum ſanguine inquinatorum.

Luciano ictus mortis,

a *Deinde laudatur quidam* S. Lucianus, in pace defunctus eadem die: *at primo quidem,* Οὐλκιανὸς *in titulo appellatur, ſed in ſubſequenti diſtichо corrigi videtur librarium ſphalma, dum ita ſcribitur:*

Εἰσελθὲ χαίρων, Λουκιανὲ παμμάκαρ,
Τὴν ὡραῖον ἀνοιξε Χριστός σοι πύλην.
Ingredere gaudens, Luciane, in cælum,
Cujus recluditur a Chriſto tibi porta.

uri & Paulus Medicus.

eadem *quoque* die Paulus ἰατρὸς, Medicus, εἰ εἰρήνῃ πελεῖται *in pace requievit:* & *additur,*

Ἔπαυε Παῦλος πρὶν πυρὶ κἀκάυσαι χρίσῃ,
Τὰ πρῶ δὲ πάντα παῖδα πρισβείᾳ πάντα.
Et ferrum & ignem priuſquam caperiretur,
Paulus quievit: & paſſiones cunctas
Quieſcere fecit, precibus ad Deum fuſis.

a *Pueri crucifixi,*

Hinc ſuſpicio oritur captum quidem pro fide fuiſſe Paulum, *ſed priuſquam tormenta ei admoverentur, defunctum: quod idem de* Luciano *ſuſpicatus, utrique titulum* Confeſſoris *addit.*

E

4 *Denique* οἱ ἅγιοι δύο παῖδες σταυρωθέντες πελεῦνται. Sancti duo Pueri crucifixi moriuntur: & *de ipſis hoc diſtichon recitatur.*

Ἐ τοῖς χρόνου πίναξι παῖδας δύο
Σταυρωμένους γράφουσι παῖδες ζωγράφοι.
In temporum tabulis eruciſixos duos
Pueri pictorum pingere pueros ſolent.

Ubi non aliæ tabulæ mihi videntur ſignificari, quam Ephemerides figuratæ, quales a Græcis acceptiſſe Moſcos docui ante Acta Sanctorum Maji, quoſque Eccleſiæ variæ habebant, non nihil variæ æquæ, ac Synaxaria; & at ſua Latini Martyrologia diverſo, dum propriis Sanctis unaquæque Eccleſia in iis præcipue locari curat.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS, PONTAMIO, NEMESIO, SECUNDINO, ET MAXIMO.

C F

G.H. Ex Martyrologio Ms. Monaſterii Caſinenſis.

XXVII JUNII.

CUm nos anno MDCLXI *in monaſterio Caſinenſi magna humanitate excepti, excuteremus codices characſtere Longobardico exaratos quibus integra Bibliotheca erat referta; reperimus duo antiqua Martyrologia, quæ nobis curavimus deſcribi, & in eorum altero iſta invenimus ad hunc diem:* VI Kalendas Julii, natalis ſanctorum Martyrum, Pontamii, Nemeſii, Secundini & Maximi. *Sunt horum nominum Martyres variis antiquis diebus inſcripti Martyrologiis, & hoc die* Potaminus *inter Martyres Alexandrinos recenſetur, ſed arbitramur ab hoc* Pontamio *diverſum.* Nemeſius *quoque numeratur inter filios Sanctæ Symphoroſæ, qui a variis* XXVIII *Junii relati, in Martyrologio Romano die* XVIII *Julii commemorantur. Idem dicendum de* Secundino & Maximo: *ſed quia hi quatuor Martyres non reperiuntur ſimul collocati, eos ob antiquitatem Martyrologii prælaudati hic damus.*

DE SANCTIS SEPTUAGINTA MARTYRIBUS SCYTHOPOLI IN PALÆSTINA.

Ex Ms. Synaxario Divionenſi.

D.P.

Eorum numerus in titulo omiſſus,

TUrbata *ſub annum* CCCCLII *Paleſtina, ab iis qui Chalcedonenſem Synodum ſuſcipere recuſabant, pro ejuſdem defenſione occiſus fuit* S. Severianus, *Scythopolitanæ civitatis Epiſcopus in hodiernum Romanum adſcriptus* XXI *Februarii. Tali occaſione pluribus de ea civitate egit* Bollandus, *ad quæ Lectorem remittens, indico ea Divionenſi Ms. Martyres, multo, ut ego quidem exiſtimo, vetuſtiores habetur in compoſitione cum* 70 *Diſcipulis* Septuaginta. *Qui numerus, licet feſtinanti librario elapſus in titulo ſit, & ibi legantur hæc ſola verba,* Οἱ ἅγιοι

A ἅγιοι Μάρτυρες, οἱ ἐν Σκυθοπόλει ξίφει πλεκῶσι, ſancti Martyres in Scythopoli gladio conſummantur; *comparatio tamen eorumdem cum Diſcipulis Chriſti, expreſſa adjuncto Diſtichon numerum ipſum requirit, hoc modo:*

Ἕξεις Μαθητὰς ἑπτακις, Σῶτερ, δέκα,
Ἕξεις Ἀθλητὰς ℰ ποσὶν τοὺς ἐν ξίφει.

Hsbes ſequaces ſepties decem viros, D
Totidem per enſem Chriſtu, pugnantes habes. AUCT.

An autem, ut Diſcipuli & *ſcripturarum* interpretes *vocando numero dicuntur* ſeptuagiota, *licet* unus & *fuerint* ſeptuaginta duo; *ſic etiam poſſit augeri numerus horum Sanctorum pugilum, non auſim definire.* D. P. *Genus mortis ex Diſtichon.*

DE SANCTIS TRIBUS MARTYRIBUS,

EX GALATIA, ASIÆ MINORIS PROVINCIA.

Ex eodem Synaxario Divionenſi. D. P.

Dicuntur pariter gladio pleni,

NIhilo minus quam Paleſtina Martyribus abundavit Galatia, quorum nomina & certamina pluries occurrunt in hoc opere, quam ut operæ pretium ſit hic ea commemorare, aut multa præfari de provincia, omnibus notiſſima. Hic ex prædicto Synaxario, præ cæteris quæ vidimus copioſa, & abundante Sanctis nocdum aliunde notis, Tres *præ*nominati Galatæ *abſque* diſtinctiore Paleſtræ martyrialis notitia indicantur, eodem modo quo Scythopolitani ſeptuagin-

ſa Οἱ ἅγιοι τρεῖς Μάρτυρες ἐκ Γαλατίας, ξίφει πλεκῶσιν, *Sancti tres* Martyres ex Galatia, gladio conſummantur, *ubi vel quando non explicatur, ſed additur Diſtichon.*

Τρεῖς ἀδρὸς ἀμεῖς, ἀλλὰ συμπτοίας λόγῳ
Ὡς εἰς ἰδὼ χωρῆμεν οἱ τρεῖς πρὸς ξίφος. E

Tres quamvis, unus ut vir, conſenſu pari
Venimus ecce ſubdere gladio esput.

B

DE SANCTO BENIGNO

EPISCOPO MARTYRE

QUI ULTRAJECTI IN BELGIO COLITUR. D. J.

Reliquiæ Ultrajectum delatæ

JOannes Molanus, *diligens inquiſitor Sanctorum Belgii*, ex Bibliothecis Ultrajectenſium Eccleſiarum, *in Auctario Uſuardi hæc ſolum habet:* Trajecti, Beoigni Martyris atque Pontificis. *Verum in Natalibus eorum Sanctorum ea deducit hoc modo:* Trajecti, B. Benigni Martyris atque Pontificis, Hic propter Corporis aut Reliquiarum ablutionem, novem Lectiones habet in Vigilia SS. Petri & Pauli, in collegiatis Eccleſiis beatorum Martini & Petri. Sed cujus B. Benigni hæ ſunt Reliquiæ, vetus eſt controverſia, non-

C dum, quod ſciam, reſoluta; ideoque eam indecisam relinquo. Conſtat autem Reliquias allatas eſſe a Baldrico Pio, Clivenſis Comitis filio, qui Ottonis primi Conſiliarius & filii ejus Præceptor fuit. E regione enim Reliquiarum B. Agnetis, ſupereſt dicti Præſulis Epitaphium.

a Baldrico Epiſcopo

Trajectum feris urbs Danis verſa, latebat;
Baldricus ptiſcum reddidit iſte decus.
Auſpicio cujus jam Pontius, Agna, Benignus
Conſervunt urbem, fulget & eccleſia.

a Hæc Molanus. Joannes de Beka in ſuo Chronico ſive Catalogo Epiſcoporum Ultrajectenſium; in dicto Baldrico XV *Epiſcopo, inter alia ſcribit iſta:* Hic Epiſcopus, anno Domini DCCCCLXVI tranſcendens Alpes, devenit in Italiam; ubi pro quibuſdam utilitatibus Eccleſiæ, Regis Ottonis exquiſivit præſentiam. Demum idem Antiſtes valedicens Regi, corpora ſanctorum Martyrum Pontiani, Benigni & Agnetis ſecum tranſtulit, ac eadem in Eccleſia Trajectenſi cum ingenti devotione detulit. *Ea his* S. Pontianus *fuit* Martyr Spoleti, *cujus Acta dedimus* XIV *Januarii, ubi plura de itinere Baldrici & aſportatis Reliquiis habentur: & ille ſolus videtur ex Italia allatus fuiſſe; non item duo alii; uti mox dicemus.*

Acta Martyris eademque Benigni Divionen. 1 Novembris

3 *Acta Martyrii a S. Benigno tolerati, habemus aliqua ex Ms. Ultrajectino; & eorum compendium in Lectionibus Breviarii, anno* MDXVIII *excuſ, ubi ſic ſtatur Lectio* VI: Acta ſunt hæc Kalendis Novembris. *Verum uti hic dies eſt, quo obiit colitur-*que S. Benignus, *Martyr Divionenſis; ita ex hujus quoque Actis deſumpta ſunt, quæ modo citavimus, & Ultrajectini recitant pro ſua* S. Benigno *die* XXVIII *Junii, qui translationis habetur; adduntque hanc Orationem:* Omnipotens ſempiterne Deus, qui nos B. Benigni Martyris tui atque Pontificis feſtivitate lætificas; præſta quæſumus, ut cujus commemoratione gaudemus, præſidio muniamur.

F *Inventio Corporum S. Benigni & Agnetis*

4 *Habemus quoque codicem manuſcriptum complexum* Feſtu compoſita *ſive ſolemnia alicujus per Belgium Eccleſiæ, & puto, Antverpienſis; in quo notatur die* 3 *Septembris* Translatio beatæ Agnetis *V. M. atque in Lectionibus narratur inventio Corporis ipſiuſmet* Agnetis & S. Benigni Ep. Carnotenſis & Mart. *deſumpta narratione ex ampliori & veteri Hiſtoria Ms. S. Pauli Ultrajecti de inventione ac translatione eorumdem* Agnetis & Benigni, *quam Bollandus* XXI *Januarii poſt Acta S. Agnetis impreſſit.* In *illa dicuntur prædictorum corpora, Clodovæo Rege, ad fidem Catholicam ſub anno* CCCCXCV *converſo, allata fuiſſe in monaſterium, ab ipſo ad Ligeris ripam conſtructum & varie locupletatum.*

in Gallia ad Ligerim

5 *Ea autem poſtea per Normannorum incurſiones deſtructo, ſacra Corpora diu abdita & ingloria latuerunt, donec anno primo Ottonis Auguſti, Romæ coronati a Joanne Papa XII*, nono autem Lotharii Regis *(quæ tempora concurrunt cum anno æræ vulgaris* DCCCCLXII*)* facta eſt divinitus revelatio ſanctorum Corporum B. Benigni Martyris atque Pontificis, nec non & S. Agnetis Virginis & Martyris Chriſti. *Inventa autem Corpora fuerunt ablata, volente S. Agnete, a Comite Thiadbolde, ac donata Baldrico Epiſcopo Ultrajectino,*

qua donantur Bolandus Ep. Ultraj.

qui

A AUCT. C. J. *qui illa annis Incarnationis Dominicæ* DCCCCLXIV, *Indictione* VII, *pridie Kalendas Aprilis honorifice repoſuit in eccleſia ſua Cardinali. Sed plura de his uti & miracula ad corpus S.* Benigni *facta legi poterunt in ipſa Hiſtoria dicto die* XXI *Januarii.*

6 *Quod Epiſcopus* Carnotenſis *fuerit* S. Benignus, *non video cur negari omnino debeat, etiamſi nomen ejus in Catalogis illius eccleſiæ non legatur.* D *Non enim omnium ibi nomina primorum Epiſcoporum ſunt, & quæ ſunt, tantum nomine tenus indicantur. Quod autem Ferrarius in Catalogo generali* S. Benignum *Ep. Carnotenſem, nomine* Benedictum *errori tribuit: quod vero ex ipſo Sanſſajus,* Benignum & Benedictum *duos facit, tribue fecordiæ.*

DE S. PAPPIO SEU PAPPIANO

D. P.

MARTYRE APUD MYLAS IN SICILIA.

Unde elegium S. Anecti pridie

EX eadem fonte, unde ad diem præcedentem, *Menæorum majorum Collector, & Maximus Cyzicenorum Epiſcopus acceperunt tormenta* S. Anecti ſeu Aniceti; *acceperunt ſimilia* S. Pappii, *ſupra veroſimilitudinem fere exaggerata; & in hoc iſtis etiam imperfectiora, quod nec locum quidem certaminis experiantur; in eo autem pacto, quod necdum memoriam*

B *talis Martyris aliis ullis in Synaxariis invenire nobis contigerit: quodque ea Siculus in Menologium ſuum retulerit, unde eis contigit in hodiernum quoque Romanum referri, cum prolixiori Elogio inde ſumpto. Græcus Menæorum contextus hic eſt.*

etiam de annis S. Pappii, ſimile

α Οὗτος [ὁ Πάππιος] διὰ κατὰ τὰς χρόνους Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, ὡρμᾶτο ἐκ προγόνων τὸν Χριστὸν σεβόμενος καὶ κηρύσσων. Διαβληθεὶς δὲ συλλαμβάνεται, καὶ παραστὰς τῷ Ἄρχοντι θύειν προσέταττε· μὴ εἰδὼς δὲ, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν Ἡγεμόνα ἐξυβρίσας, εἰς ὀργὴν αὐτὸν ἔβαλε. Αὐτίκα δὲ αἴρεται ἐκ παιδάρων καὶ τείνεται, καὶ ξύροις ὠμοῖς μαστίζεται ἐπὶ πολύ. Εἶτα λίβητι μεγίσῳ ἐλαίου ζέοντος ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἐμβάλλεται. Καὶ ὢν σῶμα ζέον ἐκπληξις τὸ ὁρώμενον, ἀνθρώπου ὡς ἁμάτιον ἀναβαλλόμενος τὸ πῦρ, ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας τῷ βασάνῳ ταύτῃ ἐγκαρτερῶν. Πολλοὶ δὲ τῶν ἀπίστων πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἐξεκαλέσατο. Ἐκεῖθεν δὲ ἐκβληθεὶς, αὖθις ἐπὶ ξύλων στιδηρῶν γυμνὸς σύρεται, καὶ ἵπποις ἀγρίοις προσδεθεὶς ἐπὶ τραχέσι καὶ δυσβάτοις πλανᾶται. Εἶτα κριμάτας εἰ τῷ δοκῷ ἐπὶ ἕξι ἡμέρας κατὰ κεφαλῆς, λίθῳ μεγίσῳ ἐξαρτᾶται αὐτῷ τῷ ξύλῳ, καὶ μετὰ ἕτερον

C ἡμέρων δρεπάνῳ τὰ χοιρίον διακόπτει, ἐπὶ τὴν γῆς ὁ Ἅγιος προσαραττόμενος. Λύσις δὲ ἀνθρωπαίων ἐπὶ πλείστων ἐκφορεῖται καθ' ὅλου τοῦ σώματος, καὶ λιθοις ἀπὸ τῶν ἐπὶ χωρυτοῦ. Ἄγγελος δὲ ἐπισκοπὴ ἀβλαβὴς τῶν λίθων ἐκβάλλεται, καὶ ὑγιὴς ὅλος ἀποκαθίσταται, καὶ τοὺς δημίους πρὸς τὸν πίστιν ἐπιστρέφεται, καὶ ὄχλον ἱκανὸν, οἳ καὶ τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν. Εἶτα ὁ Ἅγιος τῷ διὰ ξίφους δέχεται πλοῦτῳ, εἰς δόξαν καὶ αἶνον τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν. Ἀμήν.

exaggeravit ſuper fidem tormenta

3 Hic [Pappius] erat temporibus Diocletiani & Maximiani, ex progenitoribus Chriſtum colens ac prædicans; delatus autem comprehenditur; & cotam Præſide aſſiſtens jubetur ſacrificare. Quod cum recuſaret facere, imo ipſummet Præfectum contumelia afficiens, iracundiam concitaret; ſtatim ex quatuor palis ſuſpenſus tenditur atque erudis nervis ceditur perquam diu: deinde maximo lebeti injicitur, ad tres dies oleo atque adipe incoquendus. Tunc miraculum erat & ſtupor, videre hominem, qui ignem velut veſtem indutus, ejuſmodi ſupplicium totis ſeptem diebus ſuſtinebat invictus: quapropter infidelium multi ad Chriſti fidem convertebantur. Inde igitur ejectus, ſuper ferreos tribulos nudus raptatur; equiſque ſilveſtribus alligatus, per loca aſpera & invia trahitur: poſtea ex trabe triduum ſuſpenditur in caput, cum magno ad colum ſuno: tertia veto die funis falce reſectus eſt, & Sanctus in terram corruit. Rurſus autem totum corpus copia prunarum perfoſus, lapidibus deſuper injectis defoditur. Verum aſſiſtente ſibi Angelo inde erutus, & ſanus illæſuſque aſſiſtens, ſuos liſtores ad fidem pellexit, & multam ſimul turbam; qui capite etiam plexi ſunt. Deinde vero & Sanctus ipſe certaminum finem gladio cæſus accepit, ad laudem & gloriam veri Dei E noſtri. Amen.

Hinc relatum in Rom. Martyrologium

4 *Agnoſco haud dubie ſtylum ſcriptoris, ejuſdem qui* S. Anecti *Elogium texuit; & cujus verba a Siculo contracta, in Romano etiam contracliora ſic legantur.* Eadem die S. Pappii Martyris, qui in perſecutione Diocletiani flagris cæſus, & in lebetem oleo & adipe ſerventi plenum injectus, aliaque horrenda ſupplicia perpeſſus, demum datis cervicibus coronatur. *Tam illuſtre martyrium, nulli certo adſcriptum loco, non debebat præterici ab Hiſpanicorum ſigmentorum fabricatoribus, certis in Hiſpaniam scabere adeſpota quæque. Itaque Pſeudo dexter* Segiſamone *anno* ecc *deſcribatum Martyrem ſcripſit:* Simancam *vertit Interpres ejus Villanovanus.* Arbucatiæ *in Celtiberis (hodie* Albacar*) eumdem adſcribunt Adverſaria Pſeudo Luitprandi, æque commentitiæ, quæ cum illo ha conciliare conatur Tamayus, ut uno loco natus, altero paſſus Sanctus ſit: deinde peculiaria adducit acta ex* Ms. Legendario Segobienſi: *quæ quoniam profiteri profitetur,* additis *duntaxat* originis & agonis locis; *placent ſub hac cautela illa hic tranſcribere ad commodius judicandum de re tota.*

ad ſe trahunt Hiſpani

5 Pappius ab ineunte ætate Chriſti fidem amplexus, eam totu vitæ tempore abſque diminutione ſuſtinuit. Sed eveniente, cum jam probatæ eſſet vitæ vir, perſecutionis procella, qua Dacianos, Impetatorum Diocletiani & Maximiani auctoritate ſuffultus, univerſas Occidentalium partium urbes, Chriſtianorum excidio penitus depopulari conabatur; Sogeſſam urbem, in qua natus fuerat, relinquens, Præſidi obviam ire propoſuit. Quo ipvento, ad Brucam oppidum, eum ſuis adeſſet conſpectibus, forti corde & intrepido ſequeotia protulit verba. Cur, infane, adverſus Chriſti membra tanto furore inflammatis? ut ſic ſæve Sanctorum corpora diſcerpetis? Nonne vides, quod in eo ipſo quo defatigatis acerbe, gloriam Martyribus ſempiternas, te ignorante, multiplicas? Forte non experimini, quod humus Sanctorum irrigata ſanguine, pro uno, quem enecas, multorum fidem pullulat indelebilem? Ergo, ut quid inſanis? Duſine quippe futotis progreſſum: & qui vidiſti tot etiam in fragili ſexu conſtantiæ miracula & virtutum prodigia, abſtine ab itinere incepto? & Jeſum Chriſtum Deum verum, qui te ad nihilum reducere poteſt,

cum Aſſiſe ea Segoviæ Ms. ſumpſit.

A *ubi dicitur ſub Præſide Daciano*

teſt, adora; ut ſic vitam conſequaris æternam. His Præſes auditis fremens, Papium comprehendi juſſit, ſatellitibus imperans, ut ſubito denudatis veſtibus, illum duriſſimis flagellarent nervis, donec verborum inſolentiam ona cum anima inter verbera evomeret. Paruit ſatellitum manus, & tamdiu Martyrem flagris cædere perſtiterunt, ut vix pellis minima circumſpectaretur illeſa. Ad hæc ſanctus Martyr Deum ſemper læta fronte laudabat; & aliquando Præſidis cæcitatem increpans, ut in Chriſtum crederet, perſuadebat. Tunc Dacianus, Martyris corpus diſſectum enntuens, lebetem oleo & adipe plenum accerſiri jubens, illum ſuper ignem fecit apponi, quouſque materia illa liquefacta & ſervens appareret; illamque ſupra corpus poni præcepit; una enm prunis & titionibus, ua etiam ignis violentis citius animam efflaret. Sed o inſignis Dei providentia! ſeptem dies in hoc tormento permanſit, in unoquoque pluries repetitis olei & adipis ferventium liquoribus, quouſq; Præſes devictus, ſanctiſſimum Athletam decollari præcepit, quo Maryr glorioſus in cælos corona redimitus aſcendit IV Kal. Julii, anno ccc xx.

B *Brucea putatur, non Segeſſa;*

6 *Habet verbotenus Acta, quæ Tamayus* ex Ms. Legendario Segubienſi *accepiſſe ſe ait, omiſſis duntaxat, quæ ſuo ex Pſeudo dextero appinxerat, verbis, ipſo ſtatim principio*; *Papius* natinne Hiſpanus ex Segiſamone in Vaccæis urba oriundus. *Valui etiam expugnare nomen* Arbucaræ, *fictitium agonis locum, ſed non reperi Actis inſertum a Tamayo, tantumque nominatum in contextu Martyrologii ab eo conclnnati, hoc modo*; Arbucaræ in Celtiberia Hiſpaniæ Tarraconenſis S. Papii *&c. In Commentario autem meo reprehendi Acta, quod locum certaminis* Brucam *nominatur, quia hoc eſt Siciliæ oppidum littorale inter Catanam & Siracuſam, hodiedum* la Brucca *dictum*; *locum vero nativitatis* Segeſſam *qualis in Hiſpania nulla invenitur, cum tamen Hiſpanum fuiſſe Martyrem, extra dubium eſſe putet Tamajus. Ego igitur dum conſidero eadem in Sicilia, ſed oppoſito in littore inter Drepanum & Panormum veterem urbem* Segeſſam, *cenſeo fieri facillime potuiſſe, ut ejus nomen in* Sogeſſa *verteret imperitus librarius*; *minus facile, ut hoc ſubſtitueret pro* Segiſamone, *aut* Brucam *pro* Arbucana. *Cum autem ſtilus recens ipſamet Acta recenſia quoque eſſe doceat, haud agre concipio, quomodo ſuadente Hyguera, vel complicum ejus in fingendis antiquitatibus aliquo irrepſerit Legendario minime antiquo*, Dacianus Præſes, *in Hiſpanicis martyriis nominatiſſimus atque ad Papii nomen additum ſit*, natinne Hiſpanus (*ſi tamen utrumque in Breviario adeſt*) *cetera vero quoad ſubſtantiam ſic relicta ſint, prout ex Sicilia Segobiam allata fuerant, fortaſſis una cum Reliquiis; alias enim nulla cauſa apparet, qua illa Acta contigerit tali loco inveniri.*

, d uterque locus in Sicilia potius invenietur

C

7 *Ut ut ſuit: accipio libenter, ſic præter intentionem Tamaji eorumque qui Hiſpanum facere* Papium *voluerunt, oblatum nobis Siciliæ indicium, in eaque patriam & paleſtram Sancti: & hunc eum ipſum eſſe opinor, quem* (*teſte Cajetano in Animadverſis* ad depoſitionem SS. Pappiani, Lucani, Gregorii & Acacii Martyrum) *hunc diei adſcriptum, Mylenſes in eadem Sicilia,* Papinum *dicunt, quemque in Tranſlatione S. Bartholomæi ad Liparam Inſulam Mylis objectam, vocatum legimus* Pappianum. *De hujus autem apud illos cultu ſic ſcribit idem Cajetanus in dictis Animadverſis num.* 8. Qua parte Cherſoneſus *Mylenſis* in Occaſum flectitur, extat vetus ædicula D. Pappiano ſacra: illuc loculum ejus ejectum conditumque fama eſt: nec famam refutaverim,

ubi videtur notari ſub nomine Pappiani aut Pappiani

apud Mylos proprium eadem habuit,

quippe illic a majoribus ædificata ædes, & plurima in eo loco miracula, quæ non modo urbem Mylas, ſed ipſum littus prope ædiculam, in D. Pappiani tutelam eſſe, oſtendunt. Etenim cum ſcabioſi ulceroſique, ſcrobe iſtic defoſſa affectas partes corporis arena contegunt, aquam maris ſuperinfundunt, continuo vermiculi quidam illinc exiſtunt, atque ita ægri ſani fiunt.

D AUCT. D. P.

8. Memorant incolæ, haud multos ante annos, piratarum triremes quaſdam (Turcæ aut Mauri, hoſtes unſtræ fidei erant) Mylarum direptionem molitas, qua parte littoris, ædes eſt D. Pappiano ſacra. Militem vero exponere jam feſtinantibus, armatas equitum acies ac peditum viſas tota ea ora maritima, ac ducem agminum Pappianum: metuque perculſos trepidantesque in altum revectos. Miraculi teſtes multi ſunt: inter ceteros Vincentius Jſeius Mylenſis, qui captivus in iis triremibus habebatur, cum Turcæ viſo in littore exercitu, in altum ſe recepere. Nam incerti rerum Vincentium interrogavere, numne in ora Mylarum miles ad cuſtodiam ſtaret; Reſpondit is, nullum illic militem eſſe, ſed D. Pappianum Mylarum præſidem & cuſtodem. Idem Vincentius tota de re conſanguineos per litteras docuit, monitis civibus, ut ædiculam S. Pappiani ſumma in veneratione haberent. Paucos ante annos ſuperſtites erant Sacerdotes duo, Oliverius Virgilius & Franciſcus Bittus, qui litteras legerant. Ejuſdem rei teſtis eſt Didacus Morales, miles Hiſpanus, qui enm in Turcarum triremibus captivus tum teneretur armatas in litore cohortes contuitus eſt: libertate deinde donatus, Mylas ultro adiit, diuque profua in D. Pappianum pietate, ejus ædi famulatus eſt. Potro Divus Pappianus Mylenſis urbis Patronus habetur, magnoque cnlto, anniverſario feſto die ad XV Kal. Julias celebratur.

oppidum a Turcis piratis tentatur,

E *& cultus ut Patroni ipſi Jovis.*

9 *Hallenus Cajetanus, Tomo* I *de Actis Sanctorum Siculorum, anno* MDCXX *vita functus: qui illuc etiam notat, credere incolas, aram lapideam cum ſacro corpore illuc adnataſſe per mare: & ipſe inter Acta Depoſitionis præfatæ, ex Menæis ad XXV Auguſti deſcribentibus adventum corporis S. Bartholomæi ad Liparam inſulam, ejuſque ibidem inventionem, Theophilo imperante; perteutoſæ illuc tranſvectionis mimini t, ibique dictam Α῎μυδαν πόλιν Σικελίας, Mylas eſſe ſatis verofimiliter ſcatit. Miraculo tamen ipſi perquam antiquo, ut præfertur, & cujus etiam meminit S. Gregorius Turonenſis libro de Gloria Martyrum cap.* 34. *eidemque circumſtantiis in ſpeciem fabuloſis non auctо magnam fidem facit relatio, ſeculo primum IX vel ſerius etiam ſcripta; maxime cum Theodorus & Joſeph* (*a quibus Teuſſationem prædictam habemus non multo citius ſcriptam, & unde ſua ſumpſit Menæorum collector*) *corpus quidem Apoſioli per mare affluxiſſe dicant in comitatu arcarum quatuor, quæ ſuo deinde officio functæ, ad deſtinata ſibi divinitus locu adnatarint; non tamen vel ipſa loca vel corpora nominent; & perperam omnia exprimantur in Menæis. Proinde interpolationem iſtam gratis conficiam ſentio, & Pappiani, ut Amyllam advecti, ideo tantum uſurpatum nomen, quia ex Mylenſium traditione habetur per mare illuc allapſum corpus, quod ego potius quam credam ex Armenia in arca ſaxea affluxiſſe, dixerim Bruccæ projectum in mare nudum & abſque capite, ac deinde, Deo ſic diſponente, Mylenſi in littore a fluctibus depoſitum; idque* XXVIII *Junii; quo Synaxaris inſcriptum Pappii nomen eſt, magis integre legendum* Pappiani; *diem autem ejuſdem menſis* XVII *eſſe nova alicujus tranſlationis vel dedicationis apud Mylas celebratæ.*

corpus eo mare illuc allapſum ipſo,

F *quod dicit S. Bartholomæi corpore traduxi aliis.*

Quidſi illud Brucca projectum in Mari Mylas allapſum ſit?

DE S. TECHILDE SEU THEODECHILDE

FILIA CLODOVÆI I, REGIS FRANCORUM,

VIRG. AC FUNDATRICE S. PETRI-VIVI APUD SENON.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

D. P.

§. I. Diploma Clodoveï, quo Sancta, ipſius filia, & monaſterii fundatrix eſſe ſuſtinetur.

SÆC. VI. *Fundatricis titulus confiat ex Epitaphio,*

VIvus, *Senonenſis civitatis vicus ſuburbanus erat, ubi ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo dedicata eccleſia, cum monaſterio plane regio, quod vulgo dicitur* S. Petri-Vivi. *Fundatricem anno* MDCXLIII *adhuc loquebatur Epitaphium ſuum, parieti Chori ad latus Evangelii inſertum, poſt quod ſacrum ejuſdem corpus inventum nunc eſt, ſic deſcriptum:*

Hunc Regina locum Monachis conſtruxit ab imo
Techildis, rebus oobilitando ſuis.
Cujus nunc licet hoc corpus claudatur in antro,
Spiritus aſtrigero vivit in æthe, Deo,
Implorans rectis Paſtoribus, Euge beatum;
Det rapientibus hinc, heu male! digna Deus.

Epitaphio conſonat Baſilii Gemitis, iſtic etiam depoſiti Epitaphium, de quo infra; necnon Privilegium Emmonis, Epiſcopi Senonenſis, anno Chlotharii III tertio, qui fuit DCLXXX, *fortaſſe necdum centum annis a morte Sanctæ elapſis, conceſſum* Agnileno Abbati & Fratribus ſecum conſiſtentibus de monaſterio ſancti Petri & Pauli, quem Domna Theodechildis Regina quondam ſuo opere conſtruxit, vel ipſa ibidem ſuom viderur habere ſepulcrum, ſub oppidum Senonis civitatis. *Quod Privilegium integrum legere eſt parte a ſæculi* 3 *Benedictini pag.* 613, *itaque congrue illuſtratum ab eruditiſſimo Mabillone, ut nullus relinquatur locus dubitandi de ejus ſinceritate, licet tranſcribentium imperitia ſtylum fortaſſis pluribus exaſperarit ſolœciſmis, quom fuerant in originali membrana*

ætiſque propinqui temporis documentis.

a Clarius, *ejuſdem loci Monachus & Chronologus, qui anno* MCVIII *vixiſſe ſe indicat, & uſque ad* MCLXXXIV *ſcribendo pervenit, incipiens ab anno* CCCCXLVI, *poſt narratum* Chlodoveï primi *inter Francos Chriſtiani Regis baptiſmum, & filios ex* Chrothilde Chriſtianiſſima Regina *ſuſceptos;*

Dicitur ipſa fuiſſe Clodovæi R. filia

Fuit, *inquit*, prefato Regi & Reginę filia nomine Techilda, quæ baptizata vovit Deo virginitatem ..... Quę adhuc vivente patre & fratribus, cœpit ędificare ad orientalem plagam urbis Senonicę cœnobium, in honore Apoſtolorum Petri & Pauli. *Clarium ſecutus ſæculo* XIII *incunte* Robertus Antiſſiodorenſis *in Chronico; & eodem ſæculo exeunte* Gaufridus a Collone *in tractatu de Reliquiis ipſius eccleſiæ ſimilia habent; cum quotquot exinde cœnobii iſtius memoriam ſervarunt. Quin etiam Romani Pontifices (quorum agmen ducit* Paſchalis II, *initio ſæculi* XII *Eccleſiæ clavum tenens) identidem hęc verba dicuntur repetere.* Quod videlicet monaſterium Theodechildis, Chlodovei Regis filia fundaſſe, & rerum ſuarum muneribus ditaſſe cognoſcitur: *nec omnino quemquam dubitaſſe exiſtimo, donec hoc curioſo ſæculo cuncta omnia, etiam antiquiſſima, verum præteritarum monumenta adduci in examen; non quidem abſque levi eorum moleſtia, quibus injuſtum videbatur cogi ſe ad reddendam cautionem, non ſemper fatilem, rerum ſuarum, ſed non ſine magno ipſorummet emolumento, dum agitata coram adiſſi bonibus ejuſmodi rerum veritas, eluceſcit magis: ac tandem detorſo pulvere, quem adduxerat vitium ſui ſecura antiquitas, certa ab incertis, verofimilia a certo falſis diſcernuntur.*

in Chronicis monaſterii & Bullis Pontificum,

de qua tamen cœptum dubitari hoc ſæculo;

3 *Quod ſane videtur accidere primis illis* Clodoveï Regis & Theodechildis Virgioia *Regiæ tabulis, quibus fundatio prædicta continetur. Has enim criticorum plurium judicio ventilatas, ac pene communi conſenſu eruditorum rejectas, D. Hugo Mathoud, a ſuppoſitionis calumnia dicitur vindicaſſe, in opuſculo necdum mihi viſo de vera Senonum origine Chriſtiana & de Epiſcopis Senonenſibus edito ſub an.* 1687. *Ne autem ipſum deſiderarem, fecit diligentia D. Teſſier du Cerroy, ibidem anno* MDCXCI *ſupprioris, prolixa epiſtola diguati reſpondere debuit a me moitis la propiſce ad tom a. Aprilis, quotenus ea videbantur prædictorum inſtrumentorum ſinceritati officere. Sed multis eorum jam ſatis fecerat in ſuo eruditiſſimo opere de re diplomatica D. Joannes Mobillo; occedente autem, quam ex epiſtola illa hauſi luce, quamque tu prædictis opuſculis facile erit haurire ipſa habentibus; mihi opus non eſt operoſius hic reproducere; ſola remanſit difficultas ſalvandarum, quæ in iis ſeſe offerunt Chronotaſſicorum notarum, vel vitii ſi quod irrepſit antiquis originalium veterum jamque evanidarum tranſumptis, corrigendi per veram temporum rationem. Incipio ab ipſius Regis diplomate, cujus hic eſt tenor, ex duplicis exgraphi collatione deſcriptus, omiſſa diſcrepantium leviter lectionum varietate, quam exemplar nobis miſſum accurate habet notatam in margine.*

proſertim circa instrumenta Regia,

qui dicit, ſe anno 3 *poſt baptiſmum, ſuum*

4 In Chriſti nomine Clodoveus, Rex Francorom, omnibus Chriſti fidelibus, qui conſiſtunt in univerſo regno meo Pax & virtus ſit ſemper nobiſcom. Anno tertio, poſtquam baptiſmi gratiam percepi, per manus Patris mei Remigii Remorom Epiſcopi & catholice imbutus ſum omnem legem Chriſtianam; reſidente me io urbe Pariſiaca, cum uxore mea Crothilde, per cujus exhortationem ad Chriſtianam legem perveni; una cum filiis meis, Theodorico videlicet, Chlodomiro, Childeberto & Chlotario, ceteriſque Proceribus Francorum; venis ante præſentiam meam filia mea chariſſima Theodechildis, quæ ſe devovit virginem in Chriſto, poſtulans a me multis precibus, ut ei quantamcomque portionem condonarem da hereditate mea, ſeo de hereditate matris ſuæ; poſtolans inſuper, ot in ipſa hereditate ei liceres ædificare monaſterium Monachorum, in honorem Apoſtolorum. Audiens igitur ego tam juſtam poſtulationem, gradidi illi partem de hereditate mea, quæ venit in ſorte mea, ex parte oxoris meæ Crothildis, quæ hereditas fuit patris ejuſdem uxoris meæ, Chilperici Regis Burgundionum.

dediſſe filiæ bona hereditatis materaę, ex parte paterni R. Burgundionum,

5 Io primis igitur tradoei eccleſias meas duas, unam io honorem beatorum Martyrum Saviniaoi & Potentiani, alteram in honorem

B. Sero-

A B. Serotini Martyris, cum omni decimatione, & quidquid ad ipſas pertinere videtur: diſtant enim ipſæ eccleſiæ ab urbe Senonica milliario uno; inter autem ipſas eccleſias ſunt paſſus fere quinquaginta. Igitur in cœmeterio ipſarum eccleſiarum.... Eſt enim in ipſis eccleſiis beatorum Martyrum, ab antiquis temporibus, ſepultura Præſulum Senonum ſeu Clericorum S. Stephani, & Procerum ejuſdem urbis, populique ipſius pagi, ob corpora Martyrum; ſucceſſoreſque eorum, venerandi Pontifices Senonicæ urbis, id eſt, Leontius, Severinus, Audatus, Eraclius, Lunanus, Simplicius, & Theodoricus Archidiaconus, cum aliis ſanctis viris. Trado etiam illi villam meam indominicatam, Vicum nominc, cum appendiciis ſuis: in qua, ſicut diximus, ædificare deſiderat filia mea charissima monaſterium ſuum, id eſt, Planta, Malfiscum ſubterioremſ, & aquam Venandam, quæ ibi curris, cum Molendiis, & ſilvam; terram etiam quæ eſt ad Spinetum, vel quidquid in circuitu ipſius vici S. Petri habere & poſſidere videor. Mercatum etiam in ipſo vico in feria v concedo

B illi. Feriam autem annualem ſimiliter concedo illi, in feſtivitate Apoſtolorum Petri & Pauli &c. *Sequuntur nomina plurium eccleſiarum & villarum, quibus in Senonenſi diœceſi poſitis, hactenus ex parte fruitur monaſterium, cæteris per Archembaldum Epiſcopum aliſque Optimates (ut antiqua ferunt Chronica) injuriose diſtractis & retentis, quorum enumerationem, alibi facile reperiendam, operoſius tranſcribere ſuperfluum Toſſanus credidit. Ego vero intereſſe reor ejus, quæ de ſcriptura tota judicaturus eſt, ſinceram ea ſit an non, & quatenus; ut totum contextum præ oculis habeat. Igitur ex Miſcellaneis curioſis Labbei noſtri pag.* 389 *ſequentia habe.*

6 Feriam autem annualem ſimiliter concedo illi in feſtivitate Apoſtolorum Petri & Pauli, quæ eſt tertio Kalendas Julii. Item, ut nullus ex Miniſtris noſtris, neque Comes, neque Vicecomes, neque ullus Judex, publice in mercato neque in ipſa feria annali, ullam conſuetudinem accipiat, niſi ipſi Mouschi qui ibidem Deo deſervierint; neque rotaticos, neque homines diſtringendos: ſed teneant ſecure abſque ulla contradictione, ſicuti anteceſſores mei Reges Burgundionum tenuerunt. Trado autem illi terram quæ vocatur Caſtellum Britonis, & Villam-Mari. Eccleſiam

C ſurem meam, quæ eſt in honore Martyrum Saviniani & Sociorum ejus, cum omni decimatione, concedo illi. Villam etiam quæ vocatur Saucerys, cum ſilva quæ in ea eſt. Trado illi ſimiliter & villam, quæ vocatur Seligniacus major, una cum ſilva, quæ in ea eſt; & villam, quæ vocatur Seligniacus minor, concedo illi. In civitate autem (ut ſciat omnis populus, quia Catholicus factus ſum, & hoc quod facio libenti animo facio) juxta portam quæ eſt ad Orientalem partem, trado illi capellam meam indominicatam, in honore ſancti Petri dicatam, quam conſtruxit uxor mea Crothildis: areas quoque ſexagintæ in civitate. Ultra Igaunam autem terras cultas & incultas cum vineis. Item pontem qui eſt ſupra ipſum flumen, & areas ſubtus pontem; piſcatoriam habentem perticas quadraginta ſex, & dextros duos. Retineo autem in manu mea areas plurimas in ipſa civitate, & Maſſiliscum majorem cum appendiciis ſuis.

7 Extra res quas trado per hanc chartam filiæ meæ cariſſimæ, adhuc alias res trado, quarum hæc ſunt nomina. Eccleſiam quæ eſt in villa quæ vocatur Vinastetum, cum decimatione; & totam ipſam villam, cum appendiciis ſuis, & ſilvam quæ in ea eſt. Similiter Eccleſiam, quæ vocatur Villa-Jaſo cum omni decimatione; & totam villam, cum ſilvis ſibi ſubjectis. Eccleſiam quoque quæ vocatur Ciconias, in honore S. Petri dicatam, & totam decimationem; totam ipſam villam, cum ſilvis ſibi ſubjectis, & cum omnibus appendiciis ſuis quorum hæc ſunt nomina. Villa quæ vocatur Bardellus, ſuper Igaunam fluvium, cum molendinis & piſcatione, cum pratis, vineis, tertis cultis & incultis &c. Hæc omnia cum mancipiis deſuper manentibus manſis, domibus, ædificiis, cultiferis, mondiſcapis, vineis, ſilvis, campis, pratis & paſcuis, ſquis aquarumque decurſibus, totam & ad integrum rem inexquiſitam cum omni ſoliditate, ad prædictum monaſterium ad honorem peculiaris Patroni noſtri Apoſtoli, fundatum illis, qui ibidem die noctuque deinceps Deo famulari noſcuntur, proficiat in augmento. Præcipimus igitur atque ſtatuimus idem monaſterium, quod filia mea cariſſima fundere cupit, eum omnibus ad ſe pertinentibus, ſub noſtra defenſione atque mainburdio; & hujus noſtræ regiæ auctoritatis confirmationem, ab omni ſtrepitu & judiciariæ poteſtatis auctoritate, adeo liberam & ſecuram eſſe decernimus; ut nullus Judex publicus, vel quilibet judiciariæ poteſtatis auctoritate ſuffultus, in eccleſias, aut loca, vel agros, ſeu aliquas poſſeſſiones, quas præſenti moderno tempore, in quibuslibet territoriis iuſra ditionem regiminis noſtri, juſte & legaliter præſatum monaſterium poſſidere videtur, vel in ea quæ deinceps ipſius Monaſterii dominio devenerint, ad cauſas audiendas, vel freda aut tributa exigenda, aut manſiones vel paratas faciendas, aut fide juſſores aut homines ipſius monaſterii, tam ingenuos quam ſervos, ſuper eiſdem terram commanentes, ſua temeritate reſtringendos; nec allas redhibitiones aut illicitas exactiones requirendas; per laicos, nec telonearios, nec rotaticos ſive portaticos aut ripaticos tollendos, noſtris vel futuris temporibus, ingredi vel auferre præſumat: ſed omnia ſint ſecura & pacifica pleniſſima defenſione: & ſic ea teneant Monachi, ſicut anteceſſores mei Reges Burgundionum tenuerunt ſecure & quiete, & pleniſſima libertate abſque ulla contradictione. *Hic ex Labbeo tranſcriptis, pergo cum regrapho Toſſaniano.*

F 8 Trado illi eriam Ducem Baſolum, admodum ſuperbum & tumidum, modo vero humiliatum, quem tutenatum retineo, cum omni hereditate ſua, cum caſtellis, vicis, terris, eccleſiis, & reliquas poſſeſſiones ſuas, eo tenore, ut ab hodierna die & deinceps totum & ad integrum rem inexquiſitam, ad prædictum monaſterium S. Petri Senonenſis, omnibus temporibus permanere decernimus, in alimoniam ſervorum Dei, qui ibidem per tempus ſucceſſerint, & aſſiduam pſuperum acceptionem & luminaria continuanda, & Sacrificium offerendum, vel ipſa domo Dei dirigenda, ipſæ res in futuro permaneant. Sunt autem ipſæ res Baſoli in Arvernica provincia, & in Lemovicino, & in Caturcenſi pago, & Petragorico pago, & in Galvoduno pago.

9 Poſtulo igitur ego Clodovæus Rex Francorum, ſucceſſores meos Reges hanc donationem quam contuli Deo & Apoſtolis ejus, & filiæ meæ cariſſimæ Techildi, Monachiſque ibi Deo ſervientibus, ut firmum & ſtabilem per-

ſus in agro & urbe Senonenſi,

cum omni immunitate ſicut ea Burgundi tenuerunt,

AUCT. D. P. *item alia multa propriis juriſdi*

ad confirmationem monaſterii ſub mundeburdio regis;

item poſſeſſiones Ducis Baſoli in Aquitanicis Provinciis,

manere faciat per cuncta sæcula. Amen. Si quis autem contra hanc scriptionem venire tentaverit, inprimis iram Dei incurrat, & nullo modo evincere valeat: omnipotens autem Deus, qui dixit, Mihi vindictam, ego retribuam; ipse illum condemnet, qui hanc nostram chartam in aliquam calumniam immiserit. Amen. * Actum publice in urbe Parisiaca coram filiis. † Ego Chlodoveus in Dei nomine Rex Francorum, manu propria firmavi & subscripsi. † Ego in Dei nomine Crothildis Regina. † Ego in Dei nomine Theodoricus filius Rex. † Ego in Dei nomine Clodomirus Rex, filius ejus. † Ego in Dei nomine Childebertus Rex filius ejus. † Ego in Dei nomine Clotarius Rex filius ejus. † Ego in Dei nomine Theodechildis, filia ejus carissima. † Ego in Dei nomine Eraclius Archiepiscopus Senonum. † Ego in Dei nomine Remigius, jam senex, Remorum Episcopus. † Ego in Dei nomine Principius, Suessionis Episcopus. † Ego in Dei nomine Medardus, Noviomensis Episcopus. † Ego in Dei nomine Vedastus, Atrebatensis Episcopus. † Ego in Dei nomine Germanus, Parisiorum Episcopus. † Ego in Dei numine Austregisilus, Bituricensis Archiepiscopus. † Ego in Dei nomine Genebaudus, Lauduni primus Episcopus. *Hi septem ultimi præsentes non fuerunt cum scriberetur instrumentum; quidam etiam nec esse potuerunt, per temporum & ætatum rationes, sed postea rogati (secundum mortem, u Mabillone probatum lib. 2 cap. 20 & exempla proferente tabularum ipsarum, ad autographum sculptorum, lib. 3 tab. 17 & tab. 21 num. 2) septem, inquam, illi nullo ordine subscripserunt, spatio eum in finem vacuo relicto; signantibus denique primo Regis Consiliario (Majorem domus posteri dixere) & Cancellario sive Notario* † Ego in Dei nomine Aurelianus, Consiliarius Regis. Geilbertus hoc testamentum scripsi & subscripsi. † Data mense Octobris, Indictione prima in Dei numine Parisius in urbe regia. *Considentur hic digna sunt quædam signa præfixa subsignationibus fere singulorum. Solos eo caret* Vedastus: & Crothildis *ipsum nomini suo postponit. Ipsa figura, quæ typorum tam singularium defectu exprimi suo loco non potuerunt, invenies infra Epitaphium Basoli, ex Duce monachi.*

A Auct. D. P. *subscribentibus Regibus eorumque liberis* 5

B *etiam post tempus data.*

C

§. II. *Diplomatis quoad substantiam fides asseritur, interpolationis notatur, annus Sanctæ natalis quæritur.*

11 HÆc fidelissime ea duplici legali apographo, *altero an.* MCCCLXVIII, *altero* MCCCCLXXXV, *suo manu descripsi mihi Dn. de Caseya, ubi ad * solum legitur*, Actum publice in urbe Parisiaca coram filiis meis. *Aliud exemplum minus sincerum habuit Labbeus, ex quo insuper legit*, Anno Dominii quingentesimo; regni vero sexto decimo; a baptismo autem anno tertio. *Ubi tota convenit notari. Primum, quod tunc de* anno Dominii *notandi necdum tempus cogitare, fortasse necdum studio ulli graviori idoneus, Dionysius Exiguus, Abbas Romanus, primus annorum ab incarnatione numerandorum inventor, circa an.* DXXIII. *Secundum, quod annus regni, qui ponitur* XVI, *tunc esse debuisset* XXI *(secundum Henschenium; secundum alios saltem* XIX: *obiit enim juxta Turonenses Rex anno regni* XXX, *ætatis* XLV; *Christi juxta Henschenium,* DIX; *juxta alios,* XI. *Tertium, quod circa Baptismum ipsum variæ ballucinati medii ævi chronologi sunt: sed omnem ambiguitatem tollit Anastasii II Papæ Epistola, de illo suscepto gratulatoria: hic enim Pontifex sedere cœpit anno* CCCCXCVI *die* XII *Septembris, nec vixit ultra* VIII *Septembris anni* CCCCXCVIII, *sicut puto me satis probasse. Ex hoc autem fundamento, nihil contradictionis est, quo minus potuerit factum esse Donatio anno suscepti baptismi tertio, eodemque anno Domini quingentesimo. Sed manet, quod hic annus fuerit intrusus posteris, & quidem vacillantibus circa initium regni; gravius autem lapsis, cum chartoflariis illis præsumpserunt addere* Indictionem 1, *quæ Octobri anni* D *omnino numerabatur* Indictio 10. *Legitur illa* Indictio 1, *non solum sub exgrapho quo Labbeus est usus, sed etiam sub illo quæ Viviani Monachi servant & asserunt; unde certo apparet neque hæc omnino esse ab interpolationibus puta. Equidem non cuiquam pro omnimoda suorum exgraphorum sinceritate pertinaciter pugnaturus Vivianos, cum Mabillio, inter Benedictinos eruditissimus, nunquam sibi potuerit persuadere veracia esse ne quidem quoad substantiam, nusquam ausus fundatricem ipsorum* Theodechildem, *filiam Chlodovæi asserere, quam, inquit,* ali Chlodovæi, alii Theodorici filii ejus nothi, filiam; ulli nuptam dicunt.

Alibi enim sus annus Christi 500

cum Ind. 1 quæ non constituit Regni 12

quare nec Mabillio sincerum diploma credit.

12 *Qui* Chlodovæi filiam *negant, fere etiam sustinent, nec esse potuisse saltem ex* Chrothilde, *vix ullo annis ante diem diplomatis, ut ipsi quidem existimant, ducta. Prius ergo ductam si sustinere possit, potuerit tutanus verum esse diploma; quod ego in tam constanti Vivianorum Chronologorum asseverationc negare nolim, nisi evidenti exitiorum convictus. Videamus ergo an Chrothildis matrimonium, & (quod consequens foret)* Theodechildis *nativitas usque ad annum* CCCCXC *differri necessario debent, ex mente S. Gregorii Turonensis. Narrat hic lib. 2 cap. 27, quomodo Rex adhuc Gentilis multa bella victoriasque fecit: nam decimo, inquit, regni sui anno Thoringis bellum intulit, eosdemque suis ditionibus subjugavit; deinde ad ejus baptismum transiturus, sui ostensionem dedit uxori, ex Burgundionibus sumptæ, incipit Regum illorum historiam texere; quorum unus Gundobadus, fratris ejus occisi filias duas exilio damnavit, quarum junior* Chrothildis vocabatur. *Porro* Chlodovæus dum legationem in Burgundiam sæpius mittit, Chrothildis puella reperitur a legatis ejus: qui cum eam vidissent elegantem atque sapientem, & cognovissent quod de regio esset genere, nuntiaverunt hæc Chlodovæo Regi. Nec mortuus ille, ad Gundobadum legationem dirigit, eam sibi matrimonio petens: quod ille recusare metuens, tradidit illam vitis: illique accipientes puellam, Regi velociter repræsentant. Qua visa Rex valde gavisus, sua eam conjugio sociavit, habens jam de concubina filium nomine Theodoricum. *Hinc consequi vult eruditus Annalista fuisse bellum inter esse inter bellum Turingicum & regium illud matrimonium: ex quo licet prima suppositus processisse Theodechildis, ante Ingomerum, statim a baptismo per matrem procurato mortuum, & Chlodomerum baptismo superstitem; vix potuit ipsa illa sententia fuisse octennis tertio post baptismum patris anno; tres autem ejus fratres debuisse fuisse gradatim minores, quando legunter subscripsi paternæ donationi.*

ducta non anno 492

(quod ea Turonenses assumitur)

est male intellectus

13 Ego, *quanto attentius considero Turonensis historiam, libris præsertim duobus primis; tanto minus invenio observatum ab eo ordinem annorum. Res ille potius summatim & conglobatim perstringit & sic nihil cogit matrimonii Burgundici tractationem bello Turingico posteriorem facere. Ponamus ergo ollodennem Regem tum genuit Theodoricum, vicennem cum duxit Chrothildem; annus tunc fuerit*

regni

A regni quintus, Chriſti CCCCLXXXIV vel VI; adeoque proles regia jam ſuperit adoleſcere tertio poſt baptiſmum ſuſceptum anno, Chriſti D. Huic tamen tertio anno *tur mordicus tenemur adhærere, non videlicet. Tam enim hic annus potuit vitari in regeſtis præcitatis, vel ex ingenio tranſcribentis fuiſſe adjectus, quam nota Indictionis, ſtirpi Merovingicæ Regibus inuſitata, aliaque nonnulla. Inhærendo* B igitur communi eruditorum ſententiæ, Regium Batiſmum referenti ad Natalem Dominicum anni CCCCXCVI, *poſſet pro* anno *abinde* tertio, *ſubſtitui* annus tertius decimus, & Donatio ſignata credi *menſe Octobri* an. DIX *etiam in calculo Heuſtbeulano; quo Rex obiiſſe dicitur ipſomet anno, die* XXVII *Novembris*; *nedum in ſententia aliorum, tam mortem in annum* DXI *differentium: quando non ſolum* Theodechildis, *ſed etiam minor omnium natu* Chlotarius *potuit pubertatem attigiſſe.*

ſubdita fuit prius Aquitania ab an. 584. vel 6.

14 *Talis mutatio* anni tertii, *in* tertium decimum, *evadit moleſtiam minime levem, quam contra ipſius donationis ſubſtantiam oggerit eruditus Annaliſta, Lebbeum noſtrum ſecutus, dum quæritquid juris* Chlodoveo per Aquitaniam eſſe potuit anno Chriſti quingenteſimo, bello Gothico, quo Regem Alaricum ſuſtulit, & univerſam Aquitaniam ſubegit, nondum ſuſcepta? *Nam teſte Gregorio Turonenſi* migravit Chlodoveus poſt Vogladenſe bellum, *quo victus Alaricus fuit*, anno quinto, *adeoque commiſſum prælium illud primum eſt anno* DIV *vel* VI. *Atqui* Arvernica provincia, Lemovicinuſque, Caturcenſis, Petragoricus, & Galvadanus, Pagi, *in quibus ſuas, Theodechildi tranſcriptas, habebat* Baſolus *poſſeſſiones, ad Aquitaniam ſpectant: ipſe vero* Dnus Baſolus *ex ſuomet Epitaphio* intelligitur *proditionis titulo conjectus in vincula, utique poſt fidem Regi datam, compertus cum Gothis Aquitania pulſis res novas moliri, ut merito captivitas ejus ad ultimos Chlodovæi annos omnino referenda videatur. Neque hic nobis obſiſtat aliquis mortem* Eraclii Epiſcopi Senonenſis *ad annum* DVII *relatam a Baronio, qui proinde non potuiſſet anno ſeptimo factæ donationi ſubſcripſiſſe vivus; invenitur autem non ſolum ſubſcriptus inſtrumento* Chlodovæi, *ſed etiam alteri* Theodechildis, *anno poſt patris obitum nono. Iſti enim in Epiſcopatu ſuus frater ſucceſſit, ac verſimiliter brevi ſupervixit tempore; proximus autem ab iis Senonenſis Epiſcopus Leo, non ante annum* DXXXIII *natus habetur; ac proinde gratis dicitur* Eraclius *obiiſſe anno* DVII, *& quod ſine argumento ac teſte dicitur, libere negatur, cum hactenus nihil obſtet, quo minus ille vixerit ad annum* DXXII *& ultra.*

& Baſolo ea tunc data.

Poſſet etiam Eraclius Epiſc.

vixiſſe ultra an. 520.

nec probatur puellare monaſterium ab ante fundaſſe:

15 *Carolus le Cointe, certus antiquitati iſti indulgere nihil, ſed utrumque inſtrumentum ut ridiculum ac falſum habere, fideliter pronuntiat* iſta non aliam ob cauſam inventa, quam ut monaſterium S. Petri, quod virorum eſt, antiquitate patrocredatur cœnobii virginum, quod Eraclius Antiſtes in ſuburbio Senonenſi condidit. *Sed prius oſtendendum ei erat, aliquod puellare cœnobium ab Eraclio conditum, Chlodoveo adhuc vivente. Ejus enim monaſterii alia nulla memoria ſupereſt, quam in quadam Chronica Senonenſi, per D. Toſſanum nobis allegata, ubi legitur, quod* S. Eraclius fundavit monaſterium; & quia virginitatem diligebat, in honore B. Apoſtoli & Evangeliſtæ & Virginis, fundavit ibidem Sanctimoniales Virgines, ponendo illud prope S. Petri vivi. *Idem Vita ejus advsus Junii edita confirmat, dicens, quod* Eccleſiam ſupradictam idem Pontifex de rebus propriis pulchre dotavit; & quæ digne Deo in ea deſervirent Virgines aggregavit. *Addit Toſſanus, quod ipſe* ibidem permanſe-

Junii Tomus V.

runt uſque ad annum DCCXXXV. *Quæ poſita, verba hæc Emmonis Archiepiſcopi in prænotato privilegio, ut nullus Epiſcoporum*, niſi rogatus a Congregatione ipſa vel Abbate, audeat adire ſecreta aut feminea ſepta, *intelligi debebunt de Sanctimonialibus, contiguas majori eccleſiæ S. Petri manſiones habentibus, & propeium ſeu privatum oratorium S. Joannis Evangeliſtæ dicatum*, non longe a majori cœnobii area, ubi, *inquit Toſſanus*, Crux etiamnum ſtat erecta ab antiquis temporibus. *Sed & in ipſa majori eccleſia videntur eadem habuiſſe ſupra primariam portam chorum penſilem, unde proſpectus eis eſſet in majus altare ad Miſſas audiendas aliaque divina Officia; ſic tamen, ne pſallentes monachos non viderent Virgines, nec ab ipſis conſpicerentur: nam in Proceſſionali anni* MDCLXI *etiam nunc nominatur* Sedes B. Theodechildis, quam habes in Choro Virginum.

idque poſt fundatum monaſterium virile a Sancta.

16 *Sed horum nihil firmat cenſuram prædictam, quamdiu non probatur puellare aliquod monaſterium prius fundatum quam virile: quia potius ipſum antiquorum diplomatum ſilentium de eo quod aliud virile canobio ſubjiciendum fuerit: ſatis verſimile facit non niſi poſt fundatos viros de Virginibus aggregandis cogitatum fuiſſe, quarum primæ præſumi poſſunt fuiſſe eæ, quæ* S. Theodechildi, *citra profeſſionem monaſticam Deo ſervientes, & Reginæ titulum ſtatumque retinentes, ad familiare miniſterium oderant, quaſque ea mortua vel adhuc vivente,* S. Eraclius *per veli impoſitionem conſecravit. Quod velum ipſam quoque Reginam ante mortem ſuſtepiſſe, uti nihil vetat credere, ita nec ſuadet ullo idoneæ antiquitatis auctoritas. A puellari quidem ætate* Devotam Deo *ipſa ſe & Pater Rex appellant, ſed ejuſmodi appellatio Monaſticam profeſſionem nequaquam importat, prout ingenue agnoſcit Mabillo ad vitam S. Ebbonis num. 6., allegans, verbo Clarii narrantis, quomodo* Donna Ingoara Deo ſacrata, ſoror S. Ebbonis, & alia *ejuſdem* ſoror Leotheria ſive Mummia, ſimiliter Deo ſacrata, dedesunt cunctam hereditatem ſuam S. Petro... *& ibidem* jacent in oratorio S. Mariæ, ubi & ipſe S. Ebbo conſepultus, innumerabilibus poſt mortem claruit virtutibus *ante annum* DCCXLIV *defunctus, uti demonſtrat Mabillo, aut ullis hactenus Faſtis ſacris adſcriptus, eo quod dies ignoretur.* Ingoara *nullum inſtrumentum proditur, unde diſcernatur, fuerit ne illa vere ſoror Ebbonis, ut Clarius præſumit; de uteaque addens, eas ſic diſpoſuiſſe* vivente adhuc & confirmante Ebbone fratre ſuo: *de* Leotheria *merito dubitatur, tum ejus, de æterna retributione & ſepulturio ſuo felicitæ, teſtamentum ſignetur anno quinto regni Chlodovæi Regis, ſcilicet Junioris, concurrente tum anno Chriſti* DCXCV, *poſt quod tempus Ebbo annos fere quinquaginta ſupervixit.*

quo modo videtur facta Monialis ſed ſolum ex voto Virgo vixiſſe,

Non potuit Rex dicere, quod Senonenſes teneant in parte S. Chrothildis

17 *Reſtat ultima difficultas, eaque mea judicio gravioſſima, quia ipſammet rei ſubſtantiam propius attingit, neque eſt pro numeri mutationem terribilis. Fundi omnes, hac donatione compreheuſi, præter eos qui Baſoli Ducis fuerant, intra dioeceſim Senonenſem comprehenduntur, in qua Burgundionibus, antequam Francis ſubjicerentur, nec unus quidem pro terra obtigit: & tamen profitetur Chlodoveus, ſe ſibi tradere* partem de hereditate *ſua*, quæ venit in ſorte *ſua* ex parte uxoris *ſuæ* Chrothildis; quæ hereditas fuit patris ejuſdem uxoris *ſuæ*, Chilpesici Regis Burgundionum. *Deinde his præcipit idem Rex, eos fundos tenere a Monachis*, ſecure & abſque ulla contradictione, ſicut anteceſſores *ſui* Reges Burgundionum tenuerant. *Merito hic interrogat Annaliſta*, quis veterum ſcripſit, Senonenſia territoria a Burgundis ad Francos tranſiiſſe, quia

ſic quæ Burgundis Regibus acbil juris fuerat)

A Clotildis Burgunda Clodoveo Francorum Regi nupſerat? *Equidem non exiſtimo, quemquam eſſe qui aſſirmare velit, ita Regem ſcelopiſſe; ſed multos fore, qui interrogatos Vivianos velint, quomodo putent ſceleſtori ſuo in mentem venire potuiſſe, ut notaret eum adeo ab omni verisimilitudine alienum, & falſi condemnandum a quocumque vel modice in Francorum geſtis verſato. Ego rem factam hoc modo concipio.*

AUCTORE D.-P.

nisi forte ex cambio facto, cum illa

18 *Puellam ſibi Rex petierat acceperatque nulla facta dotis mentione, eodem paterna hæreditatis, quam ſtirpem a Gendebedo non poſſe abſque armis recuperari. Hæc dum parat contra tyrannum, qui fratrem ſuum Regem occiderat, & filias orphanas competenti ſingulis parte ſpoliatas dimiſerat; reſſedit Chrothildi Senonum partem pro jure quod hæc in Burgundia habebat hæreditarium, eodem jure poſſidendam, quo poſſediſſet, ſi illam revera Childericus pater tenuiſſet. Sic incepeit eoſdem Clodoveus non jam proprio, ut antea, ſed uxorio jure tenere, ipſoſque hæreditatem Crothildis appellare, per quamdam juris fictionem, qua illi directum dominium Senonum, Regi vero marito indirectum dumtaxat competens cenſebatur: vi cujus cambii Burgundicam regnum vindicaret ſibi Rex pleno ac directo jure. Hoc vero cum terminis per quam obſcuris inſinuaret donatio originaria, nec ſatis caperet ejuſdem forſan*

B *vel donatione eidem facta a ſe tanſa expiationem.* *anteſſe ſecundus vel teſtes ſcriptor, ita loqui maluerit, ac ſi revera Chilperitus ejuſque majores Senonum Reges fuiſſent. Uſitata antiquis, præſertim Longobardis, ac vero ſimiliter etiam Francis erat Donatio propter nuptias; Morghengabam illi dicebant, eo quod poſt primam noctem ſponſe a ſponſo dabatur pro bono mane, ut loquitur Erneſtus Bavariæ Dux, apud Cangium in Gloſſario. Reſpondebat autem ejuſmodi donatio doti, quam ſponſo attulerat ſponſa: lege tamen cautum apud Longobardos erat, ne ejuſmodi donatio excederet quartam partem bonorum ſponſi. Sed hujuſmodi titulus, non habebat rationem hæreditatis, adeoque minus aptus eſt huic loco; ubi quæritur, quomodo de Senonibus diſponere Clodoveus poterit, tamquam de ſuæ uxoris hæreditate; quod habetur per titulum cambii cum ipſa hæreditate facti.*

§. III. *Prædicta fundatio, proprio Theodechildis teſtamento completa, nono poſt mortem patris anno.*

C 19 *Præmemorata Chlodoveï donatio ſic exſtructa ut quoad ſubſtantiam dumtaxat poſſit verificari, non autem quoad cetera adjuncta, adeoque non debent pro originaria vel ex originariis ſiocere tranſcripta haberi; haud magnum videbitur cum habitura, ad probandum quod Regis iſtius filia fuerit vera fundatrix ſæpe dicti monaſterii; niſi id aliunde certius probaretur. Probatur autem, ut ſupra dixi ex Epitaphiis & antiquiſſima traditione ipſius loci, cujus nihil interierat, an Fundatrix ſua fuerit Chlodovei filia vel neptis, an ſæculo va ineunte vel adulto floruerit, ne propterea vellent Deo conjecrati homines ex integro communiſci Chartas & Epitaphia. Hæc certe ſuam adhuc antiquitatem loquuntur aſpicientibus; & iſtarum prima, imbecilliori ad fidem, ſuffragatur altera longe ſinceriori, & in qua tedarguere nihil poſſis præter* Indictionis annum, *a tranſcribente intruſum.* Teſtamentum, *inquam, ipſius* S. Theodechildis, *quod ex tranſſumpto anni* MCCXXI *prælaudatus Toſſanus ſic mihi tranſcripſit.*

Certum probatum eſt Childeberti filiam Theodechildis,

ex hujus fecerint teſtamento:

qua oedit monaſterio

20 Dominico [&] ſacroſancto monaſterio, in honorem beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ſub oppido civitatis Senonum, noſtro opere [a] fundamentis conſtructo. Ego in Dei nomine Theodechildis, filia Clodovæi quondam Regis. D

Illud unuſquiſque ad mercedis augmentum, ſibi Domino retribuente, confidat pertinere, ſi aliquid de rebus propriis, erga loca Sanctorum, plena animi devotione, cum inſpiratione divina, futuris temporibus, in alimoniis ſervorum Dei vel pauperum, voluerit delegare. Igitur ego, perractans caſum humanæ fragilitatis, pro amore D. N. Jeſu Chriſti, & meorum facinorum parentumque noſtrorum abluenda diſcrimina, per hanc epiſtolam ceſſionis, cedo ad ipſum locum ſanctum, ceſſumque in perpetuum eſſe volo, & de jure meo in jure & dominatione ipſius eccleſiæ tranſcribo atque tranſfundo, hoc eſt rem proprietatis meæ, quæ e progenitoribus noſtris in hæreditatem nobis ſucceſſit. Id eſt Maſſiliaco ſubteriore & Planco, vel quod in circuitu in ipſo vico S. Petri habeae & poſſidere videor ſeu in pagn, tam de comparato vel de quolibet attracto, ad nos noſcitur perveniſſe. Item villas, quarum nomina ſunt, Saliniaco, Sanciacas, Vicinias, Ciennias, Fontanas, Villacatn, Curtemauro, Fuſciaco, Villare, Teeſmome, Parido, Vogidro, Bajonæ mediatatem. In Geminiaco eccleſiam in honore S. Petri, & quidquid ibidem aſpicere videtur cum integritate; Baniaco cum E integritate: aream quoque piſcatoriam in Igauea fluvio, ſubtus pontem, habentem perticas XL. & VI, & dextros duos, quam a genitore meo præfato Chlodoveo pro hoc ipſo impetravi. In pago Maglidonenſi, villa quæ vocatur Villa-vetus Campaniæ, Silviniaco cum integritate; & in pago Althiodrenſo locella cognominato Miſciaco. Hæc omnia cum mancipiis deſuper manentibus, manſia, domibus, ædificiis, curtiferis, vineis, campis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis aquarumve decurſibus, totum ad prædictum locum in honore peenliacia Patroni noſtri Petri Apoſtoli fuedatum, illis qui deinceps diu coſtuque Deo ibidem famulari noſcuntue, proficiat in augmentum.

multos fundos & eccleſias in Hiſpania,

cum bonis a Baſolo ſibi ceſſis in Arvernia

21 Illud quoque nobis in præſenti epiſtola ceſſionis addere complacuit; ut res quas homo aliquis, nomine Baſolna, pro redemptione vitæ ſuæ, in Aquitania nobis per ſoum Inſtrumentum condonavit, in locis quorum nomina ſubtus continentur inſerta, plenius ad ſupradictum locum perpetualiter in Dei eomin proficiat in F augmentum. Id eſt in pago Alvernico in vicario Mauriacenſi, in primis in ipſo vico Mauriaco [eccleſia] in honore S. Thyrſi Martyris conſtructa, vel quidquid in ipſo vico portio mea videtur ad integrum; & caſam indominicaram, in loco nuncupante Cuciniane cum appendiciis; id ſunt Turpiaco, Carrigias, Munteſugo, Albolo, Virilinco, Carice, Fagido, Farro, Abbierolas, Teeneſugo, Bolon, Eraufino ſuperiore cum integritate, Monte tredene, Nova-villa, Villabarbarorum, Carmina, Biavera, Areea, Magoiaco, Rigniaco, Surigniaco, Bion, Monteſagin, Metiaco, Tolinaco, vel quidquid ad ipſa loca pertinere videtur, tam [in] manſia, domibus, ædificiis, ſervis & liberis, terris cultis & incultis, ſilvis, iogrediciis, pratis, paſcuis, aquis aquarumque decurſibus, totum & ad integrum tem eneanquiſiam. Etiam & in pago ipſo Alberaico, villa quæ vocatur Urſicide, cum manſis & ſervis ibidem commanentibus, & vineas indominicatas cum integritate.

22 Similiter & in pago Lemovicino Sanctiaco eccleſias quatuor, una in honore S. Mariæ, S. Petri & S. Sulpitii, alia in honore S. Joannis

A nis Baptiſtæ, tertia in honore S. Juliani Martyris, quarta in honore S. Martialis: ad quas ſubjecta ſunt loca danominata Loganzanicas, ubi caſa indominicata memorato Baſolo fuiſſa dignoſcitur; villa quæ vocatur Pungum ſupee alveum Dornoniæ; villa Rigato, Cluſa, Vapra, Villa-hlbernalis, Monte-majorinas, Caſanica; item Monte-ciſtetnas, Vuarado, Papulanias, Pomenus, Lonena Riberia, Eredia, Culippia, Luco, Fanzanicas, Engavicas, Caſanicas, Cſanciaco: item Monta-villa quæ vocatur, Latiſſima, Marimilla, Urſinanicas, Adilla, Fagia; item Jaſunias, Matiſco, Tranſmonto, Cabianias, Reuſenias, Halmabras, Milla, Milla-Vetula, nec non etiam & in ipſo pago Lemovicino Ingrafia, Cantelauſe; Brutia, Luco, Vnapra, Nubriaco, omnia & ex omnibus quidquid in prædictis pagis aut territoriis habemus, tam in manſis, coloniis, edificiis, ſilvis, vineis, campis, pratis, paſcuis, aquis aquarumve decurſibus cum itibus, reditibus, ad ipſa loca ſuperius nominata adſpiciantibus, totum & ad integrum rem inanquiſitam, ad prædictum monaſterium S. Petri omnibus temporibus permanere decernimus, in alimonia ſervorum Dei, qui ibidam per tempora ſucceſſerint, & aſſidua pauperum receptiona; in elæmoſyna videlicet Domini & Ganitoris mei Clodovei, & remedio animæ meæ, habeat luminaria continuanda, vel ipſa domo Dei dirigenda, ipſæ res permaneant.

& pago Lemovicino;

B

23 Si quis vero contra hanc conſcriptionem noſtram, qua [ſupradicta ad] memoratum monaſterium plena & integra voluntate conſcribate fogavimus, & præſantialiter tradidimus, ullo unquam tampore da hæredibus noſtris, aut ulla oppoſita perſona, aliquid opponere aut repetare vel contradicere teotaverit; inprimis iram Dei omnipotentis incurrat, & a populo Chriſtiano ſequaſtratus, & a communione alianus ſiat: & inſupar inferat partibus ipſius monaſterii, diſtringenta fiſco, auri libras XV, argenti pondera L; & nihilominus quod cupit avendiaare non valeat: ſed hæc ceſſio voluntatis noſtræ, auctore Domino perpetem obtineat firmitatis vigorem, cum ſtipulatione ſubnexa. Actum Senon. in menſe Septembr. anno nono regnante Chlotario germano meo, Indictione ſecunda, in Dei nomioe feliciter Amen.

ſub diræ imprecationis

in inuſores,

C

Ego in Dei nomina Theodechilda, Dei davota, manu propria firmavi.

atteſtationibus. Epiſcopis & Abbatibus variis,

In Dei nomine Haeaclius Senonanſ. Archiepiſcopus. In Dei nomine Geritus Epiſcopus rogatus. In Dei nomine Halesius Abbas. In Dei nomine Moſchardinna Archidiaconus. In Dei nomine Gualdebertus Abbas. In Dei nomine Tudebertus Diaconus. Sig. Guinemarus. Signum Waldebertus. In Chriſti nomine Garmanus Pariſiorum Epiſcopus. In Dei nomine Medardus Epiſcopis Noviomanſis... Agedulphus. Sign. Doannus. Sigu. Ragnardo. Sign. Elatio. Sig. Adrabertus. Sign. Ecreberti. Sign. Elerico. Sign. Aiſtulpho Comiſ. Siga. Boniverto Defenſori. Ego in Dei nomine Amalbertus peccator Abba, hoc teſtamantum rogante Domina mea Theodechilda ſcripſi.

24 *Annus* XII *Clotharii, apud Sueſſiones regnantis a morte patris numeratus eſt annus Chriſti* DXVIII *vel* XX, *ut ſupra indicavimus: tunc vero necdum Epiſcopus fuiſſe SS. Germanum & Medardum in confeſſo eſt: ſed illam difficultatem ex Mabillone ſolvimus, dicenda eorum pleroſque, qui inter Eucclium*

an. 518, vel 520,

Epiſcopum & Amalbertum ſcribam ſignarunt, ſuceſſivis temporibus id feciſſe, prout contingebat illis pradictum teſtamentum confirmandum offerri. Ad hoc tamen non adimadverteas Odorannus, a le Cointe, neſcio unde, nec propriis ſuis verbis citatus (nam prior pars Chronici ejus, apud Andream du Cheſne excuſi tom. 2. Francorum, adhuc deſideratur (Odorannus, inquam, apud le Cointe ad annum 564. num. 36. ſcribere dicitur monaſterium S. Petri conditum eſſe, cum Clotharius univerſæ Francia dominabatur, id eſt poſt annum Chriſti DLVIII, *unde ductus annis nonus, eſſet* DLXVII; *non quidem negando primam donationem filii a Clodoveo patre tanto prius factam; ſed complementum opcris differendo uſque ad ultimos annos Theodechildis; quam annis* LXXV *vixiſſe tenet ex vulgari opinione adſcribentium Fundatrici S. Petri annos, quos Fortunatus adſcribit illius, ut infra dicemus, ſynonymo nepti.*

D

AUCTORE D. P.

non annum an. 507.

§. IV. *Servati per S. Theodechildem Baſoli Ducis Monachatus & ſepultura. Mauetani eccleſia in ejus fundis erecta ſeculo* XII. *Clodovei diploma iterato expenſum.*

E

25 AD Baſolum Ducem *captivum, atque* Theodechildi *cum omnibus poſſeſſionibus ſuis traditum, quod attinet, nullam is habet in hoc charta difficultatem, cum ea ſolum ſupponat id factum poſt Aquitanicum bellum. Quia tamen Annaliſta tacitus eum præteriit, quaſi indignum in Francica hiſtorica nominari, cujus vera exiſtentia totapendeat a fide prædictis chartis præſtanda, quam his ipſe nullam habet; placet hoc referre de ea communicatam nobis per litteras a Toſſano noſtrum.* Suſpectos, *inquit ille,* quorumdam novæ critices alumnorum voleutium eſſe ſpuriam aut dubiam Clodovei donationem Ducisque Arvecnorum Baſoli ceſſionem, pro nobis refallunt parintes ipſi eorum nobiales, dum adhuc retinent exhibeutque antiquiſſimum illius Epitaphium, priori ſepulcro B. Theodechildis contiguum, & pari fere aharactera in lapida ſculptum, ſub quo quieſcit etiamnum ipſiua corpus in arca, quam anno MDCXLIII, translatis B. Theodechildis oſſibus, aperuit Octavius de Bellegardo Sanonenſis Archiepiſcopus: ſed anm non conſtaret, cum ſacris honoribus & fidelium votis dignum eſſa, corpus intactum ibidam reliqnit, uen de ejus detectiona in verbali Proceſſu mentionem faciendam judicavit. Hoc porro Epitaphium ea qua potui ſimiliori forma, *inquit Toſſanus,* a me miſſum, tanti fecit doctiſſimus Sirmondus, & ipſe Arvernus, ut ſocerum illam venerandæ antiquitatis teſſeram publico bono dari voluerit in æs inciſam.

An. 1643. *reſerta caſſa S. Theodechildis,*

reſegnitamen etiam fuiſſe corpus Baſoli Monachi,

F

26 *Non gravabor ego doctiſſimi viri judicium ſequi; & quod ille faciendum cenſuit, opere ipſo exhibitum dare. Eccum ergo ſicut ipſum licuit ex Toſſani fide ſculpere. Inſcriptor lapidi vecſus, ſervata orthogeaphię regula, ſic legere expeditius poter,*

quem a Clodoveo raptum adhuc loquitur Epitaphium,

Dux Aquitanenſis, Monachus tandem Senonenſis,
Hic tegitur Baſolus, Petre beate, tuus,
Quem Techilda tuus Pater & Rex dat Chlodoveus,
Cum multis patriæ rebus Aqnitsniæ,
Quas tibi qui tulerit Paradiſi flore carebit;
Augeat hæc, habeat cum Baſolo valeat.

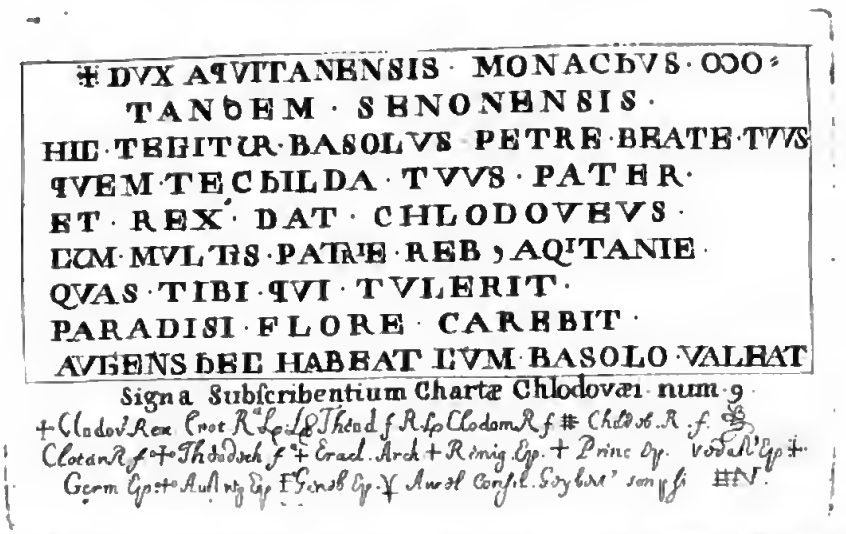

Signa Subſcribentium Chartæ Chlodoveï num. 9.

✠ Clodov Rex Cnot R. Lg. Lp Theud ſ R. Lp Clodom R ſ ✠ Childeb R. ſ.
Clotar R ſ ✠ Theodech ſ ✠ Erad. Arch ✠ Remig Epp. ✠ Prime Epp. Vedast Epp ✠
Germ Epp te Aust ntz Epp Genob Epp. Y Amel Confil. Scribe' ſcripſi ✠ N.

B non ſolum reſecatas poſitum ſec. 13.

27 *Iſta legens Sirmondus, quamvis eodem fere characſere exarata, quo dabimus infra Epitaphium Theodechildis, ævi inciſum, licet ſupra jam datum ſit typis impreſſum; potuit quidem laudare felicitatem manus, vetuſtatem ſic aſſimilantis, ut ambo Epitaphia nunc videri poſſint eodem tempore ſculpta: ſed non potuit pariter non animadvertere, quam multo poſt ſæculum VS receptus ſit rhythmorum uſus, ad concinnandas ejus generis poemata. Cum ergo conſtet, ipſa corpora, eo in quo nuper reperta ſunt loco, collocata fuiſſe (ut infra dicetur) intra annos* MCCXL & LXIX; *credibile eſt*, Theodechildis *quidem Epitaphium una cum corpore translatum fuiſſe, atque eſſe ipſummet quod primitus appoſitum fuerat, pro veteri autem* Baſoli *Epitaphio, quod perierat, aut later ruderaque combuſtæ eccleſiæ ejectam a non-nullis ſeruentibus fuerat, novum iſtud compoſitum ſculptumque, ad vetuſtatis imitationem fuiſſe ſæculo* XII. *Non eſſet igitur hujus lapidis magna apud me auctoritas, niſi verum* Baſoli *Epitaphium bona mihi fortuna ſervaſſet, ſi non in lapide, ſaltem in Mſs. Gaufridi de Collone, anno* MCCXCVII *enumerantis eccleſia ſuæ Reliquias; quale ſcilicet illum olim fuerat in Oratorio S. Bartholomæi, in quo primam illa tumulatus fuiſſe dicitur. Ipſum ex Gaufrido tranſcripſiſſe videtur Urbanus Raverſus, ex cujus Hiſtoria Mſ. Senonenſis eccleſiæ, ita ipſum recitat Mabillo, ante Vitam Ebonis præcitatam.*

sed etiam antiquus poſtea inventum,

C ubi dicitur ipſe per ſuos monaſterio ceſſiſſe,

28 Conſulis hic artus recubunt, Arvernia tellus
Magnifici Baſuli quem dedit eſſe ſuis.
Dux Aquitanenſis felix quod rura beavit,
Pacis in augmentn conſolidans populos.
Francorum Regem Chlodoveum corpore vincens,
Abdicat eſſe ſuum hunc proprium Dominum.
Artibus * & variis tandem Rex quem prodi-
torem *
Conſtrictum tenuit carceris in tenebris.
Regia ſed meritis proles Regina Techildis
Ereptum precibus, conſtituit Monachum.
Pagus Aquitaniæ, vel quantum Arverois [relins]
Hujus habebat opes, contulit hic Monachis;

* *Al.* Atribus & Proditoris.

videlicet quod jure belli ereptum ipſi, Reu donaviſſe filiæ dicitur; hæc vero monaſterio ceſſiſſe; id ipſe quantum in ſe erat datum voluerit in ſua Profeſſione: quam eum feciſſe in ordine Converſorum opinor, uti fere veteri Principes a ſæculari militia ad ſpiritualem tranſgreſſi & ſacrarum litterarum plerumque rudes, etiam in ipſis quæ fundaverant monaſteriis. Puto autem quod, ſicuti in ſepulcro Theodechildis *repertus fuit laterculus, diem obitus ſignificans, prout infra: ſic etiam repertus ſit in ſepultura* Baſoli *unus, ſic notatus,* XXII. KAL. MARTII TRANSIIT DOMNUS BASOLUS MONACHUS: *& ex tali fundamento ſcripſerit præfatus Raverſey apud Mabillonem, quod idem* Baſolus obiit XVII Februarii.

E defunctus 17 Februarii.

29 *Inſtrumentum ſive inſtrumentum ceſſionis a* Baſolo *factæ, ſupra indicatum a Sancta, adhuc latet; certius prædicta deſiderarem, ſi aliquando prodeat in lucem. Interim apparet, primo ac præcipue nominata ibi fuiſſe, quæ idem* Baſolus *poſſederat in* vico Mauriaco. *Hinc Clarius in chronico tom.* 2. *Spicilegii pag.* 710., *narrata ordinatione Hieremiæ ad Archiepiſcopatum Stoacenſem, tempore Ludovici Pii,* Ipſe *inquit,* ædificavit cellam in Aquitania, in loco qui dicitur Mauriacus, muratos omnem ejus & vocans Noviacum, in honore S. Petri, in proprio ſuodo ipſius S. Petri Senonenſis, quem Theodechildis filia Regis Chlodovei, & Baſolus Comes Arverniæ, ob amorem Dei, ad ſtipendia Monachorum reliquerant; per deprecationem Frodberti Abbatis S. Petri Senonenſis, ipſam cellam conſtruxit, eo quod homines ipſius pagi terras & prædia S. Petri diriperent, & ſibi retinerent. Inſtituit autem & Mouschos Regulares de eccleſia S. Petri Senonenſis, qui illic Deo ſervirent; quatenus locus ipſe, prædia & terras, quas ibi adhuc poſſidebat, ex toto non perderet; & ut ipſa cella, Deo auctore, per cuncta tempora, ſub cuſtodia Frodberti Abbatis & ejus ſucceſſorum eſſet, & ibi gubernarent villas & eccleſias, quæ conjacent in Aquitania & Arvernia & in Lemovicenſi pago, ſicut antecеſſores ſui gubernaverunt. Poſtulavit autem idem Hieremias Archiepiſcopus & Frodbertus Abbas Privilegium de eadem cella.

In ejus hujus ædificata cella Mauriac conſtr.

praduliit illuc ex Senonſ Monachos F

30 *Ad hæc verba prælaudatus* Toſſanus *notat, ipſum Privilegium ſervari in archivio Archiepiſcopatus Senonenſis, & anno* DCCCXXIV *ſignatum dici: ad quem annum fundationem ipſam etiam notet Gaufredus de Collone. Deinde ſubjungit idem* Toſſanus, *quod* Mauriacenſis cœnobii conſtitutionem confirmarunt Paſchalis, Honorius, Lucius, Innocentius, iſtis nominibus Secundi, Alexander III & Lucius,

ſub privilegio anno 824.

A Lucius item III, his omnes verbis: Mauriacenſem cellam in Arvernico pago conſtitutam, ſub jure ſemper & directione monaſterii veſtri permanere ſancimus, cum rebus omnibus & poſſeſſionibus ad ipſam pertinentibus, ſicut juſte & pacifice poſſidetis, monaſterio veſtro confirmamus. Idem Honorius III anno MCCVXI confirmavit Abbati & monaſterio S. Petri jus inſtituendi Decanum Mauriacenſem, cui Cardinalis Octobonus anno MCCLXIX leges præſcripſit, quibus erga S. Petri vivi Abbetem reneretur, quas poſtea ſummus Pontifex factus confirmavit. Inter illas ſeptima talis erat; Abbatis eſt viſitare monaſterium Mauriacenſe, corrigere, ſtatuere neceſſaria; idque poterit quotannis; per alios vero non niſi de triennio in triennium: & veniens Mauriacum Abbas, cum ſolenni proceſſione a Monachis & villanis ſeu oppidanis recipietur, ut Dominus illorum in ſpiritualibus & temporalibus. Item obeunte Decano, alium ejus loco ſubrogandi facultatem petebat Conventus Mauriacenſis ab Abbate S. Petri Vivi, cujus etiam erat Decanum electum confirmare, a quo tum obedientiæ ſacramentum ſecundum ſtatutas leges exigebat.

& dire. Hinc Abbatis Vivient,

B *Clodovæi diploma.* 31 *Porro ex præmiſſis de teſtamento* Theodechildis, *ac* Baſoli *ceſſione, videor mihi tandem diſtinctius aliquid pronuntiare poſſe de Charta Clodovæi, & dicere; eum videri ex duobus; quæ perierint, conſtatam, ſalva rerum ſubſtantia, circumſtantiis autem ex ingenio ſcribentis parum feliciter inveſtitam. Primum Rex & Regina dederint, anno poſt baptiſmum tertio, Chriſti* CCCCXCIX; *quæ* Theodechildi, *jam pubertatem adepta, atque ut minimum duodenni, poſt virginitatem Deo oblatam ceſſerint illi poſſeſſiones eas, quas Rex Reginæ in Senonico dederat, vel concambii titulo, vel cauſa nuptiarum, idque fortaſſis abſque ulla expreſſione loci, in quo puella conditura monaſterium erat, & juxta illud victura. Interim caperit illud procedentibus annis apud Senones condi; & circa ultimos Regis annos conjectus in vinculo* Baſolus, *ac* Theodechildi *donatus, & Monachus factus, ipſi pro vita ſua obtulerint juris ſui allodia in Arvernico & alibi, de quibus ſi non ipſemet* Baſolus, *Rex ſaltem ſcribi fecerit inſtrumentum ſecundum; cui ſubſcripſerint nati ex Crothilde filii, nam primo ut ſummum ſubſcribere potuit natus ex concubina ante conjugium* Theodoricus. *Sic ejus, quod nunc habemus, diplomatis initium ſumptum ſit ex primo inſtrumento, vel potius ex memoria illius, cujus textus non amplius habebatur; idque cum ſurpi illa de Burgundiæ Regibus apud Senones aliquando dominatis hallucinatione; ſic forſitan ex mente Regis corrigibili: Tradidi illi partem de hereditate mea, quæ venit in ſorte uxoris meæ Crothildis, pro hereditate quæ ſuit Petricia ejuſdem uxoris meæ Chilperici Regis Burgundionum. Et hac correctione admiſſa, iſtic ubi jubentur Monachi poſſidere ſicut* poſſederant anteceſſores Reges Burgundionum, *ſubſtitui debebant* Reges Francorum. *Atque hæc in prima parte: pars autem ſecunda invariatum ſervabit finem chartæ ſecundæ; quia omnes Regis filii huic potuerunt per ætatem ſubſcripſiſſe, non item primæ.*

videtur ex duobus conflatum,

C *& inpoſterum evolvendum,*

§. V. *De Theodechilde Juniore, filia Theodorici Auſtraſii, a Fortunato laudata, a multis confuſa cum amita ſua.*

32 VItam *S. Germani Pariſienſis, a Venantio Fortunato compoſitam, ad* XXVSSE *Majeſtatis Magiſter noſter Godefridus Henſchenius, de Auſtraſio ætate ſic præfatur:* Hic illa eſt, ſcriptis poematis ævo ſuo celebratiſſimus, ex Italia in Germaniam, indeque *in* Galliam advectus, circa annum DLXV: ubi poſt contractam cum Gregorio Turonenſi amicitiam, S. Radegundi edhærens, Pictavis ſibi domicilium fixit, ajuſdem Eccleſiæ factus Presbyter; in eoqua gradu perſeverſſe videtur, quamdiu S. Radegundis vixit, ſub annum DXC defuncta; ipſe fortaſſis nec ante obitum Gregorii, *anno* DXCIV *mortui*, factus Epiſcopus Pictavenſis, *& ſub annum* DC *vita functus. Hæc reſumere mutatis paucis hic operæ pretium fuit, quoniam* Theodechildem *quamdam* Reginam, *vitam Elogio, mortuam laudavit Epitaphio idem Fortunatus. Et dubitari poteſt, primo, unamne an duas laudet. Secundo, utra earum, vel an omnino aliqua, fuerit fundatrix monaſterii, cujus cauſa hæc tractamus. De primo dubium movet ordo ipſorum poematum, dum* Epitephium *legitur lib.* IV, Elogium *vero lib.* VI. *De ſecundo ac tertio dubitari poteſt, quis tum in uno, quam in altero ſcripta Fortunati judicari videtur* nupta: *ſuam vero fundatricem Vivianti ut* Virginem *coluit; & jam inde a prima adoleſcentia* Deo devotam *fuiſſe, indicat pater ſuus in Donatione præmemorata.*

& Pictavenſis Epiſcopus poſt 594.

E 33 EPITAPHIUM THEODECHILDIS REGINÆ.

In quo verſuum ordinem a tranſcribentibus turbatum judicans, primum & ſecundum diſtichon facio quod hactenus fuit quartum & quintum, atque ita lego.

Inclita nobilitas, genitali luce coruſcans,
Hic, properante die, Theodechilda jacet;
Cui Frater, Genitor, Conjux, Avus atque Prioles
Culmina ſuccidno Regius ordo fuit,
Quamvis ætetis ſenio jam flectaret ennos,
Multorumque temen ſpes eito repta fuit.
Si precibus poſſent naturæ debita flecti.
Plebs ageret lacrymis hanc, ſupereſſe ſibi.
Gandia quenta inopum tumulo ſunt cleuſa ſub iſtol
Vutsque quot populis ebſtulit una dies!
Orphanus, exul, egens, vidua, undique jacentes,
Matrem, aſcam, tegmen hic ſepeliſſa dolent.
Unica res placuit, aumulo mercedis opimæ:
Antee auncte dedit, quam petereetur opem.
Occulteas ſne dons ſuis, ne ſorte vetsrent;
Sed quę alauſa dedit, Judice teſte docet.
Templorum Domini cultrix, pia munera præbens;
Hoc proprium teputsns quidquid habebat inops.
Una mori ſors eſt, & tertæ reddare terrem,
Felix, cui meritis ſtat ſine fine dies!
Aſtibus his inſtens, terſens in luce releta,
Ter quinn luſtro viſit in orbe deeus.

laudavit Epitaphio, Theodechildam Reginam,

Majoribus avo, patre, fratre, marito Regibus clarum,

Teſſanus putat verſu nono [*nobis hic tertio Epitaphii*] *quod per vocem* conjux *non neceſſario debeat* meritus *intelligi, ſed* uxorem patris *poſſe ſumi; quia ut* Matet *ponretur, non permittebat ultima brevis, incepta cum voce* Avus *dactylum facere: ſed ſi hoc ſpectaſſet* Porta, *poterat* Genitrix *ſcripſiſſe. Elogium vive datum hoc eſt.*

defunctam ab. an. 73.

F 34 ELOGIUM THEODECHILDIS REGINÆ.

Inclita proganies, Regali ex ſtirpe coruſcans,
Cui celſum a proavis nomeu origo dedit:
Currit in orbe volans generis nova gloria veſtri;
Et ſimul hic Feſter perſonat, inde Pater,
Sed quamvis niteat generoſa propago Parentum
moribus ex veſtris multiplicatur honor.
Cernimus in vobis quidquid laudetur in illis:
Ornaſti antiquam, Theodechilda, genus.
Mens veneranda, decens, ſolers, pia, chara, benigna,
Cum ſis prole potens, gratia major adeſt,
Evitans odii cauſas: micat emple poteſtas;

ſeus dia antea laudatorum ſtirpem,

gloria patris ac fratris,

Que

A AUCT. D. P. *obiudole præclara,*

Qua terrore minus, plus in amore venis.
Mittis ab ore ſonus, ſuaviſſima dicta reſultant:
Verbaque colloquii, ſunt quaſi mella favi.
Femineum ſexum quantum præcedis honore,
Tantum alias ſuperas & pietatis ope.
Si novus adveniat, recipis ſic mentem benigna,
Acſi ſervitiis jam placuiſſet Avis.
a liberalitate in egenos Paupertibus feſſis tua dextera ſeminat eſcas,
Ut ſegetes fructu fertiliore metas.
Unde ſoves inopes, ſemper ſatiata manebis;
Et quem ſumit egaos, ſit tuus ille cibos.
Pervenit ad Chriſtum quidquid largitis egeno:
Etſi nemo videt, non periturta manent.
Cum vanit extremus finis concludere mundum,
& in cœleſtes: Omnia dum pereunt, tu meliora petis:
Eccleſiæ factæ, te diſpenſante, novantur:
Ipſa domum Chriſti condis, & illa tuam.
Tu fabricas illi terris, dabit ille ſupernis:
Commutas melius, ſic habitura polos.
Stat ſine fraude tuum, quod mittis ad aſtra, talentum:
Quas bona diſpergis, has tibi condis opes.
Quæ Domino elvis, ſummos non perdis honores:
Regna tenes terris, regna tenendo polis.
Sit modo longa ſalus, pro munere plebis, in urbe:
Felix, quæ metitis lucis perennis eris.

B *Eadem ea omnes; ſcripto laudantur,* 31 *Nunc ad primum propoſitæ dubitationis punctum, utrum in utroque illa ſcripto una laudentur, an duæ. Si utrumque conferas attente inter ſe, compendies eadem præcipue laudari utrobique, Regiam progeniem, ſolicitam ornandi eccleſias curam, tantumque libera litatemque in egenos & plebem: cujus moderationem eadem Poeta in Elogio quodammodo promittit viventi, ut plura præſtet; in Epitaphio autem extollit præſtita: Sic ut de una eademque videantur latelli omnia poſſe ac debere. Neque obſtat, quod Epitaphium legatur libro IV, Elogium ſexto. Ea relata fuerunt, vel ab ipſo Fortunato, vel a Collectoribus opuſculorum ejus; non quia prius compoſitum ab illo ſit Epitaphium & totus liber quartus, quam Elogium & liber ſextus: ſed quia quartus totus eſt Epitaphiorum; ideoque & illud eo fuerit relatum: ſextus vero totus impenditur Regum Reginarumque viventium laudibus: ut non temporis, ſed argumenti oratio & congruentia in librorum partitione ſpectanda ſit, utque præ oculis fuerit lis, qui carmina illa, per ſe diſparata, in certum ordinem & libros redegerunt. Sed cui igitur illa conveniant? Pleraque in ſe conſiderata videntur applicari poſſe Theodechildi noſtræ, Clodovæi & Clothildis filiæ, Theodorici Regis Auſtraſiæ ſorori non uterinæ; niſi quæ parte ſuam Theodechildem Pontæfacis* potentem prole. *Id enim competere non poteſt noſtræ; ſed neque poteſt* proles *hic intelligi (ut quidam vult) quaſi ſit* progenies *ac* Theodechildis *fuerit* progenie potens *ex parte majorum ſuorum. Dominantibus quippe & progenie ejus ex veſtorum, Dominantibus quippe & progenie ejus ex veſtorum, jam ſcripſerat Poeta, tum in gali ſtirpe maiorum, jam ſcripſerat Poeta, tum in poſterioribus duobus diſtichis, tum in primo verſu tertii, incipiendi ſecundo referre quæ ad ipſam propius ſpectant:*

C *quam non habuit;* Sed quamvis niteat generoſa propago parentum,
Moribus ex veſtris multiplicatur honor.

Ac deinde pergit dotes atque laudes, Theodechildi *proprias, enumerare, mentem venerandam, decentiam, ſolertiam, ætatem, charitatem, benignitatem: eaſq; ait, majorem habere gratiam in illa, quæ eſt* prole potens, *cui tales dotes impendat. Præterea in ſecundo diſtichon Elogii, totum genus* Theodechildis *& gloria videtur reſtringi in patre & uno fratre: quod noſtræ menti non quadrat, quæ 4 fratres eaſque glorioſos habuit: quadrat vero in ejus nepotem ex fratre Theodorito; cui unicus ſolum frater fuit, & is gloriam in bello vivente adhuc patre, maximam conſecutus. Denique ſi noſtram Seqonenſem Poeta laudandam ſumpſiſſet, quomodo in tam prolixis Elogio & Epitaphio ſummam ejus inu-*

habuit autem fratres plures, non unum tantum

dem conticuiſſet virginitatem tam conſtanter ſervatam? D

36 *Cenſeo igitur cum Mabillone, de eadem quidem perſona Elogium atq; Epitaphium fuiſſe contextum; illud autem facile vigiuti annorum, hoc: ſed quæ de perſona? Inveniſſe eam puto apud Plodoardum Hiſt. Rem. lib. 2 cap. 4 agentem de Mapinio, ab an.* DLIX *& citius ad* DLXXII *Remenſi Archiep.* Hujus, *inquit, temporibus* Suanegotta Regina, Remenſi Eccleſiæ tertiam partem villæ Vitriziaci, per teſtamenti paginam delegaſſe repetitur. Quam partem villæ ipſe quoque Præſul Theodechildi; præfatæ Reginæ filiæ, per precariam, ſalvo Eccleſiæ jure, conceſſit; ita dumtaxat, ut poſt ejus obitum, abſque ullo præjudicio, ſicut ab eo meliorata fuiſſet ad ditionem Remenſis reverteretur Eccleſiæ. Quæ ſcilicet Theodechildis Regina, poſtmodum nonnulla, per teſtamenti ſui auctoritatem, tempora, Domini Ægidii, Remenſi contulit Eccleſiæ prædia, *ideſt, intra an.* DLXXII *&* XC, *quo Ægidius ipſe exulceratus & abdicatus fuit.* Non opus eſt alio calculo, *inquit le Cointe*, ut Theodechildem Theodorici Regis *Auſtraſiæ, Metis commorari ſoliti, filiam*, a Theodechilde, ipſius Theodorici ſorore, *Clodovæi & Clotildis filia* diſtinguas. *Similiter exiſtimo ego, ut hanc adjudices illi adjudicei Epitaphium, atq; adeo etiam Elogium; non alio opus eſſe argumento præter jam dicta, quam quod filiæ Theodorici, non foroſt, poſſe convenire hic verſus* Theodorici, non foroſt, poſſe convenire hic verſus

Genealogia Theodechildis filiæ Theodorici

circa 510 de Regimeſi ecclefia bene merita,

Frater, Genitor, Conjux, Avus atque Priores,
quibus paciter omnibus, Culmine facciduo; *id eſt*, *ex ſucceſſione hereditaria*, Regibus ordo fuit.

E *cui etiam hic verſus tam potie*

37 *Aſt* Conjux *ejus*, Rex, *idemq*, Regis filius *quæritur: & invenitur in Procopio lib. 4 cap. 28 Hiſtor. Gothicæ, ubi Theodechildis junior Theodoriti Regis Auſtraſiæ filia, Theodeberti, qui ab an.* DXXXIV *ad* DXLVIII *regnavit, ſoror, duobus Varnorum Regibus Hermegiſclo & Radigeri ſucceſſive nupſit: ex primo nulla ſuſcepta prole; ex ſecundo, non meminit Hiſtoria. Cum neutro videtur diu vixiſſe, ut veroſimiliter tertium deinde in Gallia adveſit nuptias peperetque, prolem, de qua in Elogio, ſi ex ſecundo nullam habuit.* Varni, *inquit Procopius*, Tranſdanubianus populus, pertingunt ad Oceani ſeptentrionalia & amnem Rhenum, qui ipſos a Francis aliiſque, ſedes Francis vicinas habentibus nationibus, ſecludit... Illis nuper imperaverat Hermegiſclus quidam, qui firmando regno, Theodeberti Francorum Regis ſororem conjugio ſibi ſociaverat; amiſſa non its pridem quam habuerat uxore, filii unios matre, quem illa moriens macito tiliquerat, nomine Radigerem. Huic filio pater virginem Brittia e geote deſponderat..... *ſed paulo poſt* mori ſe videns, nullos ex ſecunda uxore habentem liberos, filium vero ad eum uſque diem expertem nuptiarum; *conſiderans autem quanto conducibilior Varnis foret cum Francis, quam tam Brittis contracta affinitas; edixit ſuis*, quæcumque ſponſalium nomine Brittia vitgo accepit, ſibi habeat, ſpretæ conditionis ſuæ gentium ex jure ſolitum: Radiger apud noveream deinceps habitet, ut mos patrius jubet. Hæc poſtquam dixerat præſignificata die quadrageſima fatum explevit. *Repudiata ſic Brittia trajicit fretum maris cum ingenti ſuorum exercitu, ac duce fratre ſuo; Varnos prælio vincit, Radigeem capit, ſupplicem recipit; qui* vinculis abſolutus dimittit Theodeberti ſororem, & illam prius paciſcitur ut uxorem capit.

& ſuorum duo ſolium mariti.

Matrimonium ſororis Regis cum 340 F

38 *Nihil erat ponius, quam ut ex duſtitaſia petitu Regina reverteretur Metas, ubi nata erat & unde vicina Remenſi eccleſiæ ac metropoli ſuæ beneficere matrem ejus in proclivi erat. Illam autem fa-*

anno circiter 525 natam

ciamus annorum fuiſſe circiter triginta quinque, cum

a Var-

A circa 590 defunctam,

a Varnis rediit, natam circa annum DIV, *patris sui in regno ille anno* IV; *potuit illi Fortunatus, quam ſenogenaria majorem laudaverat; defunctæ anno* LXXV *ætatis, Epitaphium ſcribere anno circiter* DXC *adeoque ante mortem Gregorii Turonenſis, cui Carmina ſua ipſe inſcribit. Ita optime conciliantur, quæ de Remenſis Eccleſiæ benefactrice* Theudechilde *Flodoardus, & de Varnorum Regina, bis ſponſa, numquam matre, narrat Procopius; cujus in Hiſtoria Gothica multos errores fruſtra conquirit Carolus le Cointe, ut probet erraſſe illam, Theudeberti Regis* ἀδελφὴν ſororem, *appellando, quæ fuerat* πατρὸς ἀδελφὴ, amita; *& ut S. Petri Vivi fundatricem titulo virginitatis fruſtranda, factat* Regiuam Varnorum *eruli; ſimulque evertat antiquiora illius monaſterii Monumenta & Epitaphia, Clodovei filiam* Theodechildem *Senonenſem facientia: quod idem ad Vitam S. Ebbonis e converſo etiam facit Mabillo, ſecutus Hadrianum Valeſium lib. 7 rerum Franc. dum ſr fatetur, prolatum iſtic* Baſoli Epitaphium (*& conſequenter etiam* Epitaphium Theodechildis) *aſſimare* non omni ex parte verum; & Theodoricum pro Clodoævo ſubſtituendum videri: *cum in noſtra ſententia nihil contortum, nihil Vivianis injarioſum apparoat,* * *ſed liquida omnia.*

B Vide Append. n. 6. Junii p. 271-281. cujus annorum 75 ætas

39 *Verum, inquies, ipſe Clarius, & ceteri poſt eum, de Fundatrice ſua dicunt, quod* vovit Deo virginitatem, & tenuit ſeptuaginta quinque annis vivens: *hunc autem annorum numerum conficiunt* ter quinque luſtra, *in Epitaphio præmiſſo notata. Reſpondeo, quod jam inde a ſeculo, vulgari opinione receptum apud Senones fuerit,* Theodechildis *Senonenſis Epitaphium a Fortunato compoſitum fuiſſe; eamque in hujus libris nullum aliud inveniretur, quam Theudechildis Metenſis Epitaphium, hujus ætatem tranſtulerit Clarius ad Theudechildem fundatricem Senonenſem cum aliis, aſſcitatibus utramque diſtinguere. Sic cum* Archembaldus, *latro potius quam Archiepiſcopus dicendus, circa annum* DCCCCLX eanes ſuus & accipitres faciebat quieſcere in claustro S. Petri .... quadem die dunit illum quidam Cauonicus S. Stephani, Candacer nomine, qui erat ſtudioſus in omni philoſophia, ad ſepulcrum Domnæ Theodechildis Reginæ, dicens illi: Lege hoc Epitaphium, quod edidit S. Fortunatus Epiſcopus. Cœpit autem Archembaldus legere ſic:

C Hunc Regina locum Monachis conſtruxit ab imo
Techildis rebus nobilitanda ſuis &c.

Dixit illi Candacer: Perſpice & intellige; Perſpice & intellige, quoniam non ad uſus canum, ſed ſervorum Chriſti, cœnobium hoc conſtructum eſſe videtur. *Illud autem revera Fortunati eſſe haſtenus nemo dixit fortaſſis nec eſſe potuit: ſi prius mortua* Theodechildis, *Senonenſis ſit, quam in Galliæ, aut ſaltem Senonas, Fortunatus appelleret, quod ſatis verosimile mihi videtur; non autem, Epitaphium eidem ab eodem dim poſtea conditum fuiſſe. Cur enim id non æque appoſuiſſet libro Epitaphiorum veliquorum?*

40 *Nulla certe auctoritas, ſi modo dictam excludas ſuadere poteſt, fratri ſuo Clotharie ſupervixiſſe Sanctam, quamvis etiam ſic ætatis annum ſeptuageſimum non ille acceſſerit vel exceſſerit, nil ex præmiſſis de ejus nationis vitate liquet. Interim ille monarchiam tenuit, aut etiam citius, acriditſe potuit, quod Turonenſis de gloria Confeſſ. cap.* 14 *narrat, Nunnine Tetbuno actum,* tempore Theudechildæ Reginæ, *cum* is ex Arverno de Francia, poſt reddita Reginæ tributa, reverteretur. *Sed locum, verborum tranſpoſitione corruptum, ſic reſtitui debere puto:* Cum de Francia, poſt reddita Reginæ ex Arverno tributa, reverteretur. *Quamquam autem Arvernia, ab obitu Chlodovei, ejus filii Theoderico ac deinde nepoti Theodeberto paruerit, uſque ad hujus mortem & annum* DXLVIII *Auſtraſiæ regno attributa; non eo tamen minus debuit Senior* Theodechildis, *ſoror Theoderici & amita Theodeberti, ſi ex iis quæ Baſoli in Arvernia fuerant, recipere tributa ſrm reditus ſatis. Quamquam etiam Juniori* Theudechildi *pater ſuus potuerit in eadem Arvernia aſſignaſſe hæreditatem, dum tamen id non probatur, præſumptio pro ea manet, de cujus ibi poſſeſſionibus conſtat; & quæ, cum ſcriberet Turonenſis, jam pridem obierat, ut ex rini phraſi videtur colligi, cum e contrario* Metenſis Theodechildis, *non multis ante Gregorium annis poſſet fuiſſe defuncta, defuncta tamen ante illum: quod urſelo quomodo impoſſibile viſum fuerit jam ſæpe citato Annalium Scriptori.*

D AUCT. D. P. Hujus, non illius e duor. meminiſſe ſi Gregorius Turon.

§. IV. *De cultu Theodechildis Senonenſis, & nupera corporis inſpectione ac tranſlatione.*

E Sancta memoria dicta a Remenſi Pontifici-bus,

42 LIcet ſupramemorati Romani Pontifices, Paſchalis II & ſucceſſores ejus quinque, *in ſuis de Viviano monaſterio Bullis, fundatricem ejus appellent* ſanctæ Memoriæ Theodechildem; *expreſſiora tamen antiquæ venerationis teſtimonia nobis collegit Toſſanus; ex ſupra allegato aliquoties Gaufredo a Collone, qui anno* MCCXC *ſedulo collegit ediditque Tractatum de Reliquiis S. Petri vivi, & in Codice ibidem Ms. pag.* 65. de ſancta Theodechilde Virgine & Fundatione monaſterii *ſic habet:* Chlodovæus vero Chriſtianiſſimus quatuor habuit filios .... filiamque Theodechildem omnioe, quæ infra annos pueriles conſtituta, Deum colere ſtuduit & amare. Videns autem pater ejus tantum amorem Dei in puellæ animo creſcere, cœpit eam amplius adamare, & ad virginitatis decus obſervandum exhortatione pterna diligenter eahortari. Quæ obtemperanter obaudieos, voluntarie ſe Dei ſervitio, votum caſtitatis faciendo, cœpit ampliare, * & ad cumulum ſuæ perfectionis, miſericordiæ operibus inſiſtere, & pauperum miſericordiis inſudare. Pater vero, ipſius puellæ bonis operibus delectatus, dedit ei poſſeſſiones, promittens ampliora, ſi in cœptis perſeverantiam exhiberet. His bonis operibus F perſeverans prædicta S. Theodechildis, voluntate patris ſui cœpit ædificare monaſterium S. Petri, in vico qui Vivus dicitur: quod perfecit Deo concedente, ibique Monachos inſtituit, qui Deo deſervirent, vivendo ſub Abbatis imperio. &c.

eum Deo ſe virginem obtinuiſſe a puerilia

* an applicaret?

42 *Deinde pag.* 67 *affatur* de majori altari & confecratione altariorum, *ſic progreditur:* In diebus illis regebat Sedem Apoſtolicam vir vitæ venerabilis S. Felix Papa, *hujus nominis* IV, *ab anno ſcilicet* DXXVI *ad* DXXX; *qui quomodo* Sanctus *vulgo habeatur alibi expoſui.* Miſit autem S. Theodechildis nuntios, cum Legatis fratris ſui Clotharii, Regis illuſtriſſimi Francorum, ad prædictum S. Felicem, pro Reliquiis Apoſtolorum & Martyrum obtinendis. Cujus preces ſuſcipiens S. Felix, quod mandaverat ipſa Virgo & Rex, per nuntios ſuos adimplere. Suſceptas vero ſacras Reliquias prædicta Theodechildis juſſit in monaſterio S. Petri reverentiſſime conſervari. *Ad hæc Toſſanus:* Extabant ex Reliquiis nuper adhuc in eodem ſcrinio ex ære confecto, in quo allatæ fuerant, cujus plurimam partem, nondum veruſtate proſtus conſumptam, teſtantur ſe vidiſſe D. Victor Cotronius in

condita S. Petri ejus-dem

idem impetras Reliquias a Felice, 4

Chro-

AUCT. D. P. *bodiedum ibi aſſervatas*;

A Chronico Ms. S. Petri-vivi, & D. Hugo Mathoud in ſua Diſſertatione typis mandata pag. 73, ubi Reliquiarum ipſatum referuntur inſcriptiones, uncialibus litteris efformatas. S. PETRUS. S. JOANNES. &c. Perſoverat autem earumdem cultus aliis in thecis, cum iiſdem inſcriptionibus. *Hæ Inſcriptiones licet Gaufredi ætatem non excedant, ipſarum tamen ex originalibus fideliter tranſcriptarum teſtis eſt idem Gaufredus in Prol. pag.* 1 *dictus, quod* videns *Prior loci*, prædeceſſorum ſcripturas, ſuper reliquiis Sanctorum & Sanctarum, in monaſterio S. Petri vivi Senonenſis honorifice ſervatis, longævis temporibus jam tranſactis editas, adeo vetuſtas, ut abſque difficultate non valerent recognoſci ... viro religioſo Priori noſtro placuit renovare.

& ſeu ſtam vitam ſanctæ obierit,

43 *Denique* de morte & ſepultura B. Theodechildis Virginis *pag. 68 ita ſcribit Gaufredus. B. Theodechildis* quæ Virgo & Deo ſacrata extitit a pueritia, vitam virginalem ducens, in juſtitia & ſanctitate permanens, dignum habitaculum ſui cordis Spiritui ſancto præbuit perſeverans. Fuit eleemoſynis larga, jejuniis, abſtinentiis, diſciplinis & orationibus dedita, mitiſſimoque corde Domino ſerviebat. Quæ poſtquam curſum vitæ hujus laudabilites explevit, migravit a ſæculo vivens in Chriſto, & ſepulta fuit in monaſterio S. Petri vivi ... Dies annivetſarius memoriæ ejus ducitur in Vigilia Apoſtolorum Petri & Pauli. Poſtea vero D. Gaufredus Abbas qui novum opus monaſterii conſtrui fecit, & *cujus notitia habetur apud Sammarthanos pro anno* MCCXL & LXIX, ſacrum Corpus dictæ ſanctæ Virginis tranſtulit in locum in quo eſt, *una cum veteri Epitaphio ſicut & corpus Baſoli Monachi, faciens id quoque characſtere ſimili, ſed ſtyloſui ævi, Epitaphium poſui (ut ſupra cenſui)* & honorifice caput ipſius Reginæ in argento, ad modum faciei fabricato fecit conſervari. *Ita ille cum multis operis pag. a hæc ſcripſiſſet*, Corpus S. Theodechildis Virginis, quæ monaſterium noſtrum fundavit, habemus decentes a ſiniſtris majoris altaris in muro, ſub lapide ſui Epitaphii tumulatum; & caput ipſius Virginis argento, ad formam ſuæ faciei fabricato. *His conſonat vetuſtum Inventarium anni* MCCCCXXVIII *die* VI *Septembris ſignatum & aliud ſcriptum Gallice anno* MDLII, *ubi etiam indicatur* Brachium S. Techildis, inclufum argento; *necnon coſta S. Techildis, ſimiliter cooperta.*

Corpus anno 1643 *tranſfertur ab Archiepiſcopo,*

Tranſlatio ſac. 13.

Probatur cultus ex antiqui 500 *annorum Ritualibus,*

44 *Porro ad probandum eccleſiaſticum cultum, aliqui ut Sancto Sanctæve delatum, inprimis faciunt libri, quorum uſus eſt inter divina Officia cantanda vel acta regulanda, puta Martyrologia, Rituatia, Cæremonialia, Proceſſionalia &c. Hujuſmodi ante quadringentos aut quingentos annos conſcripta* & Theodechildim *Sanctis adſcribentia, habentur apud Monachos Vivianos complura.* Cæremoniale S. Thomæ Aquinate vetuſtius, ubi feſtum B. Petri venerit die Dominica, aſſignat diei præcedenti tres Miſſas, primam de B. Theodechilde, ſecundam de B. Maria, tertiam de Jejunio; & *pag.* 274, *ubi præſcribitur modus incenſandi altare poſt Offertorium*, debet Diaconus poſt incenſarum Sacerdotem, incenſare altare matutinale & caſſas; locum ubi ponitur corpus Chriſti, & caput beatæ Theochildis, & pas altare B. Porentianæ *&c. In veteri ipſius eccleſiæ Martyrologio, ad* XV Kal. Julii *poſt Vigiliam Apoſtolorum, aliique Sanctor ipſius diei, notatur*; Eodem

Martyrologii,

die depoſitio Domnæ Theodechildis Reginæ, D
quæ cœnobium B. Petri Apoſtoli ab imo fundavit, & *in libro* de reditibus Anniverſariorum *ſcripto ſub nota an.* MCCXCVIII *(ubi ſingulæ feſtivitates anni per menſes ſunt diſtributæ) ſimiliter ad* & *Litaniam.*
XV Kal. Julii, *ſic legitur*, Obit S. Theodechildis Virgo, hujus eccleſiæ fundatrix: *& in Rituali, ejuſdem cum Martyrologio ætatis ac manus, ad Litanias, recitandas in agone Religioſorum, dicitur*, S. Theela, ora pro eo, S. Juliana, ora pro eo, S. Theochildis, ora pro eo. *Idem ſit in Litaniis proliminaribus & brevioribus, contentis in Proceſſionali recentiori, anno* MDCLX *recognitis editiſque, & in Breviarii Senonenſis Kalendario*: eamdemque feſtivitatem celebrant Mantacenſes, ac Rotomagenſes, *uti nobis ſcribit ſæpe laudatus Toſianus.*

45 *Recentiorum Breviarorum Rituumque impreſſionem præceſſerat ſolemnis tranſlatio corporis, de qua extat Proceſſus verbalis (ut appellant) Gallice ſcriptus, quem Latine ſic reddo.* Anno MDCXLIII, E
die XVI Octobris, Nobis Octavio de Bellegarde, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Archiepiſcopo Senonenſi, Primati Galliarum & Germaniæ num, in Palatio noſtro Archiepiſcopali, ſtitit ſeſe Dominus Severinus de Lanchy, Presbyter, Religioſus reformatus Ordinis & Congregationis S. Benedicti, atque Superior Abbatiæ S Petri Vivi Senonenſis d. Ordinis; humiliter ſupplicans, ut Nos conferre dignaremur ad eccleſiam d. Abbatiæ, eo fine, ut poſt ſolennem quatuor campanarum benedictionem viſitaremus & inſpiceremus Reliquias S. Theodechildis, quę claudumtur intra parietem majoris Chori ipſius eccleſię. Quod ei libentet annuentes, circa horam ſecundam poſt meridiem illuc acceſſimus, comitantibus nos infra nominandis aliiſque pluribus notabilibus perſonis, aſſumpto nobiſcum Mag. Gabriele Garſement Notario Apoſtolico & Secretario noſtro.

qui viſo veteri Epitaphio

46 Venientibus porro ad quoddam oratorium in forma ſacelli, poſt factam ibi oratio- F
nem, d. Domnus Severinus de Lanchy oſtendit Epitaphium quoddam intra parietem majoris Chori ad latus ſiniſtrum ejus loci, ubi quondam ſteterat ara princeps, ineiſum lapidi quadro, pedum circiter duorum, *ſicut in ſequenti pagina.*

poſt ipſum reperit capſam plumbeam,

47 Poſt hujuſmodi Epitaphium inventa eſt capſa plumbea, in qua præd. de Lanchy affirmabat continerl Reliquias S. Theodechildis. Revera autem *facta* apertura ipſius capſæ plumbeæ invenimus plenam oſſibus involutis ſerico diverſi coloris, una cum laterculo ſic inciſo, *uti infra lapidem grandiorem notatur.* Ea referatione ſic facta, juſſimus ut præd. de Lanchy juxta fide oobis ediceret, an ipſa eſſent oſſa, de quibus nobis locutus esat, & an nihil additum demptumque eſſet. Qui cum jurejurando affirmaſſet, eſſe eadem, nec quidquam additum ablatumve; continuo quam potuimus reverentiſſime, ſigillatim accepimus oſſa omnia, & tranſpoſuimus in ciſtam arcuatam, ſeriſque munitam; quam depoſuimus inter manus præd. Lanchy, inſerendam gazophylacio monaſterii; donec a nobis ſuper ea te aliter conſtitutum foret.

& in eadem Capſa Techildis Reg. oſſa.

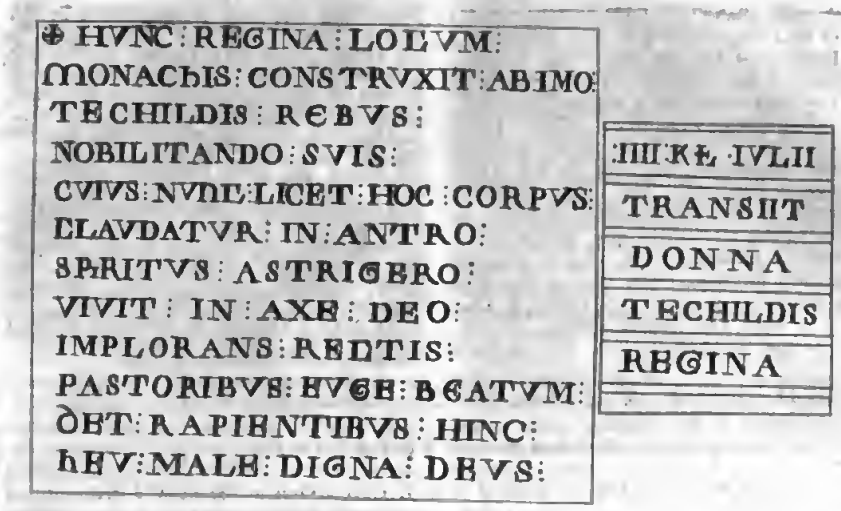

quibus in capitulo lectis,

B 48 Super quibus ſcribi juſſimus Proceſſum verbalem, in loco & tempore convenienti ſerviturum; coram Excellentiſſimo ac præpotente Domino, D. Roger, Duce Bellæ-guardiæ, Pari Franciæ, primo Nobili in Camera Domini Filii Regis Franciæ, patrui Regis & Ducis Aurelianenſis; D. Joanne Antonio de Gondrin, Priore commendatario Prioratus S. Aurintii Ordinis Cluniacenſis; venerabili & ſcientifico viro ..... du Rollet, magno noſtro Vicario & Celleratio eccleſiæ metropolitanæ S. Stephani Senonenſis; Reverendo Patre in Domino Fr. Claudio du Chats, Abbate Abbatiæ S. Pauli Ordinis Præmonſtratenſis; Venerabili & ſcientifico viro Carolo de Rya, Presbytero Canonico eccleſiæ metropolitanæ Senonenſis; Nobilibus viris, Mag. Baptiſta Driet, Advocato in parlamento & Majore civitatis Senonenſis; & ... Poncy Conſiliario Regio atque Electo in Electionibus Senonenſibus, eliiſque magno numero & auctoritate nobilibus ordinis utriuſque tam ſæcularis quam eccleſiaſtici. Factum eſt etiam, ut d. de Lanchy id requirente ſepararemus os unum notabile, ad inſtantiam præfati Domini Bellæ-guardiæ, conſignandum Reginæ; aliud

authentiatur Proceſſus ſuper eo actus ſcribitur:

& oſſa quædam ſeparantur.

C item pro monaſterio S. Columbæ, & aliud pro præd. Priore S. Aurintii eum nonnullis particulis anno & die præſignatis. (Signatum) O de Bellegarde Archiep. Senon.

Eadem permittuntur exponi colenda publice,

49 *Infra libellum ſupplicem; eidem Octavo Archiepiſcopo directum a Priore & Monachis S. Petri-Vivi, die* XXVI *Octobris anni* MDCXLVIII, *eo fine, ut ipſis liceret extractas ex capſula plumbea Reliquias, exponere publicis votis & cultui populorum; diemque obitus, necnon translationis mox faciendæ novo ritu celebrare; ſubſcriptam Gallice invenitur*: Permittimus ſupplicantibus exponere dd. ſanctæ Reliquiæ, & oſſa d. S. Theodechildis in ipſa S. Petri-Vivi eccleſia, ut honorentur & colantur a fidelibus Chriſtianis. Permittimus etiam iiſdem ſupplicantibus facere & celebrare divinum Officium in honorem S. Theodechildis, tam in ejus die feſto qui eſt XXVIII Junii, quam in die quo præfata ejus ſancta oſſa transferentur per ipſos Supplicantes. Datum in oppido Chaſſne noſtræ diœceſis die XXVI Octobris MDCXLIII. (Signatum) O de Bellegarde A. S.

50 *Poſt hoc indultum, Corpus* B. Theodechildis *anno ex ſubſequentibus aliquo, translatum fuit in novam thecam, aureis liliis undique ornatam, in qua ſupræ ſcripturæ libellorum exempla originalia, cum ſequenti atteſtatione repoſita.* Nos infraſcripti, Fr. Severinus de Lanchy, humilis Prior Abbatiæ S. Petri-Vivi Senonenſis, Ordinis S. Benedicti & Congregationis S. Mauri; aſſiſtente nobis Donno Mauro du Rhu, Sacriſtano, Presbytero profeſſo ejuſdem Ordinis & Congregationis; certificamus omnibus quorum interfuerit, quod hodie XXVIII Junii MDCXLVIII Reliquiæ S. Theodechildis, filiæ Clodovæi I, Regis Franciæ Chriſtianiſſimi, & fundatricis hujus Monaſterii, fuerint a nobis poſitæ & locatæ intra hanc arcam, ut in ea perpetuo conſerventur... In quorum fidem &c. *Ita dum apud Senones tranſferebantur prædictæ Reliquiæ; Mauriacenſes Monachi, una cum Clero & populo, literatis precibus petierunt ſibi concedi os unum, e ſancto Corpore deciſum. Quorum votis annuentes Monachi Viviani, ſanctæque* Theodechildis *cultum latius propagare cupientes, ſuæ petitionis, tum a Congregationis S. Mauri Superiore Generali, tum ab illuſtriſſimo Senonenſi Archiepiſcopo poſtularunt confirmationem, & obtinuerunt ſub ſequenti tenore, ſic accipiendo, ut ubi dicitur Monaſterium Mauriacenſe vivens ipſa dotaſſe, intelligatur id feciſſe mediante donatione facta monaſterio Senonenſi, cujus dotî attribuerat omnia quæ ex poſſeſſionibus Ducis Baſoli ad ipſum devenerant, & in quibus Mauriacenſis cella fundata eſt tempore Hieremiæ Archiepiſcopi. Tenor talis eſt*:

unde unum petentibus Mauriacenſibus,

ex ejus poſſeſſione fundatis,

51 Ludovicus-Henricus de Gondrin, miſeratione divina Senonenſis Archiepiſcopus &c. dilectis noſtris, Montchia, priori & Conventui monaſterii S. Petri Mauriacenſis, a monaſterio S. Petri-Vivi prope Senonas dependentis, ſalutem in eo, per quem Sancti regnant in gloria. Etſi venerandæ ubique & ab omnibus Chriſtianis Sanctorum Reliquiæ, fide catholica profitemur; æquum tamen eſt, & omni rationi conſentaneum, ut ibi præcipua quadam religione ſacra eorum pignora colantur, ubi, dum vel in vivis agerent, virtutes maximæ effulſerunt; vel ubi patratis quibuſdam ad eorum commendationem miraculis, teſtatam Deus voluit & obſervatam eorum ſanctitatem. Cum itaque, ſicut accepimus, veſtrum monaſterium S. Theodechildis, Chlodovæi primi Francorum

intra nequam thecam.

A Regis filiæ, dum adhuc inter mortales viveret, opibus ac pietate ditatum, Deo poſtmodum, ſub invocatione ejuſdem ſanctiſſimæ Virginis, conſecratum ſit; deſiderium veſtrum, tamquam pium & religioſum, laude dignum cenſuimus; quo inſtantiſſime poſtulaſtis, a religioſis Priore & Conventu S. Petri Vivi, prope civitatem noſtram Senonenſem, ubi ſacra ejuſdem Virginis pignora obſervari, huc uſque venerandæ traditionis creditum eſt, partem quamdam inſignem ad vos tranſmitti, quæ veſtram totiuſque regionis incolarum in d. Sanctam Virginem devotionem fovere vel etiam augere poſſit. Porrecto itaque nobis ex parte d. Prioris & Conventus S. Petri Vivi ſuppliei libello, conceſſimus, ut una vertebrarum, jam olim ſepoſita a prædeceſſore noſtro fel. record. Octavio de Bellegarde, pro vobis Monachis Mauriacenſibus die XVI Octobris anni MDCXLIII, cum ejuſdem ſacræ Virginis ultimæ tranſlationi operam dedit, ad vos mitteretur: quam nobis a d. Priore obtatam, interpoſito juramento eam ipſam eſſe affirmante, eidem d. Priori dedimus, ad vos majori qua poſſit reverentia tranſmittendam, cum præſentibus noſtris litteris; quas quidem Illuſtriſſimo veſtro Ordinario ſimul cum ſacris Reliquiis exhibebitis, ut non niſi cum ejus approbatione & conſenſu fidelibus Chriſtianis venerandas exponere poſſitis. Datum in caſtro noſtro de Nolone, die XXX menſis Julii. A. D. MDCLXIII. SS. de Grandrin A. Sennonenſis, Le Mandain &c. d'Aignan. D anno 1662.

ſucceſſor Archiep. permittit donari vertebram.

DE SANCTO LEONE II,

ROMANO PONTIFICE.

B

SYNOPSIS CHRONOLOGICA PRÆVIA. E

D. P.

AN. DCLXXXIV.

Quo die tranſlatus fuit Leo I.

depoſitus in Vaticana fuit Leo I,

cujus intricatiſſimum Pontificatum

C

videor extricaſſe commutando tempus, vacanti Sedi adſcriptum, anno eo quo ipſam tenuerit.

Biblioth. nis dec. tum miſſum CP.

DIe XXVIII *Junii*, vetus *Eccleſia Romæ* celebrabat feſtum S. Leonis Papæ I, *ob quamdam ejus tranſlationem: quod deinde viſum eſt celebrari potius debere annuatim ipſo, quo primum in baſilica S. Petri ſepulturæ traditum fuerat Corpus*, die XI *Aprilis*; *quo etiam nunc colitur*; *licet aliquin mortuus ſit die* XXX *præcedentis Octobris*, anno CCCCLXI. *Eodem die* XXVIII *Junii*, *anno ubiade* CCXXIII, *anno Chriſti* DCLXXXIV, *ibidem ſecundiler tumulatus fuit* S. Leo II: *mortuus* (*ut nobis quidem videtur*) XXIII *Maji præcedentis*, *& ad tempus depoſitus in Baſilica Lateranenſi*, *ſicut alii poſſim*; *pluribus ſæpe menſibus*, *primum inter & ſecundum depoſitionem labentibus*; *atque ſecunda ſola Faſtis Vaticanis adſcribebatur*, *ſicut alibi fuit oſtenſum*.

2 *Fatetur Labbeus*, *libris pluribus in lucem editis clarus*, *& hiſtoriæ Pontificum atque Conciliorum*, *ſiquis alius*, *ſcitus*; in ima Pontificum Romanorum ſerie, vix quidquam occurrere intricatius initio, geſtis, atque obitu Leonis Papæ ſecundi. *Ego ad ipſius inventa addere medicum*, *expedivi ſe omata mihi viſus ſum*, *commutando inter ſe ſpatia*, *tum vacantis antea Sedis*, *quod deſiniebatur unius anni*, *menſium* VII, *dierum* V; *tum ejuſdem obtentæ*, *quod dicebatur fuiſſe menſium* X, *dierum* XVIII. *Ita poſt mortem deceſſoris Agathonis*, *obitum* 1 *Novembris anni* DCLXXXI, *per dictos menſes* X, *dies* XVII, *perveniens uſque ad* XIX *Octobris anni ſequentis*, *quo fuerat ordinatus* Leo *in die Dominica*; *per annum* I, *menſes* VII, *dies* V, *perduxi illum ad* XXIII *Maji anni* DCLXXXIV: *poſt quem diem*, *& vacationem aliam menſium* XI *& dierum* XX, *ſucceſſerit in Sede Apoſtolica ordinatus* Benedictus II, *die* XIV *Maji*, *ſimiliter in Dominica*. *Hactenus autem in hac Chronologia perſiſto*: *quia necdum aliquid efficax in oppoſitum vidi*: *per eam autem eveniſſe mihi videor omnes difficultates*, *quæ Labbeo inexplicabiles videbantur*.

3 *Non libet illa pluribus hic retexere*, *nec reproducere Sermonem*, *quem Leo habuit in die Ordinationis ſuæ*, *vel ejus Octava*, *ut cenſet Lucas Holſtenius*; *ſub hoc principio*: Hodierni diei feſti jucunditas incitat nos, Dilectiſſimi, veſtrum in Chriſto fraternam humili voce exhortari concordiam &c. *Neque magis libet reproducere Formulam Decreti*, *de ejuſdem Leonis electione ad Principes miſſi*; *ad quod dum expectatur Conſtantinopoli reſponſum*, *contingebat ſæpe ætate illa Interpontificia labere longiora*; *cum nempe non a die Electionis*, *ſed Conſecrationis computarentur Pontificatuum initia*. *Incipit Decretum*: Cum non ſine divinæ miſericordiæ nutu ſit, ita poſt mortem ſummi Pontificis, in unius electionem omnium vota concurrere &c. *Tranſeo potius ad Vitam*, *ſicut apud Anaſtaſium Bibliothecarium deſcripta habetur*, *Notis Illuſtrandam*: *ſi verbum unum præmiſero de cultu*. *Habebatur tum hoc die*, *ut dixi*, *tranſlatus* Leo primus, *jam ante medium ſæculum* VIII, *quo ſcriptum eſt vetus Romanum Kalendarium*, *a Joanne Frontone Pariſiis editum*. *Gregorius Magnus*, *in ſuo Sacramentario* (*ſi hic nihil eſt ab interpolantis manu*) *pro voce* Translatio, *ſcripſit* Natalis S. Leonis Papæ, *utique* Primi; *quidem* Secundus *oſtenſa fere annos poſt Gregorium ſodit*. *Eumdem*, *hoc nec alium*, *intellexit Wandelbertus Pramienſis*, *in ſuo metrico Martyrologio*, *ubi alt*:

Præſule quartus (*ante Kalendas Julii*) nvat,
verbi & Doctore, Leonæ.

Non alio etiam ſenſu loquitur, *auctus apud S. Genovefæ Monachos Uſuardus*, *eodem die*, Nutilis beati Leonis Pontificis & Doctoris.

4 *Aſt vero*, *poſtquam hujus meminit* Secundum, *de ſua elevatum ſepultura*, *una cum* Tertio Quaroque, in oratorio Leonis IV Papæ, ſanctæ recordationis D. Paſchalis Papa II recondidit; *ſicuti in deſcriptione Romanæ Baſilicæ*, *ex relatu teſtium oculatorum ſcripſit Romanus Presbyter*, *tempore Eugenii Papæ III* (*ſedit autem Paſchalis iſte ab anno* MXCIX *ad* MCXVIII) *cæpit in pluribus Uſuardi exemplaribus Mſs. & apud plurimos recentiores*, *pro* Primo, *ad Aprilem relato*, *celebrari* Secundus, *juxta Anaſtaſium hoc die depoſitus*: *quod denique ex Bellino aliiſque retentum eſt in hodierno Romano*, *ubi legitur*: Rumæ S. Lennis Papæ ſecundi: *de quo etiam*, *fortaſſis a tempore prædicti Paſchalis*, *Offa etiam præſeruntur cum Lectione propria ex Anaſtaſio*: *ſicut reperimus in excaſo anni* MCCCCLXXIX *aliiſque deinceps*. *Tumulus ejus ſicut & aliorum duorum deſtructo Oratorio prædicto*, *ne novæ baſilicæ ædificandæ officeret*, *nunc monſtratur in cryptis Vaticanis*, *abſque aliquo ſingulari honore*. *An autem habeantur alibi acceptæ inde Reliquiæ*, *me latet*; *dum omnes fere* Primi *eſſe volant*, *ſi quas habent*.

5 *Patria* Siculum *fuiſſe hunc Pontificem*, *cum aſſerat Vitæ Auctor*, *ambigit nemo*: Meſſana autem, *ſicut ſcripſit D. Antoninus Languidara*, *noſtri iſtic operis ſtudioſiſſimus*, *quodam proprio jure ſuum eſſe credit*. *Etenim*, *antiquitus hæc civitati ex parte*

formo in die Ordinationis ejus.

Leone eum hoc die Paſchi inſcripto

ſucceſſiſſe apud recentiores Secundus tranſlatus a Paſchale 3.

Tumulus in cryptis Vaticanis.

Patria Siculus,

ſeptem-

A *ſeptentrionali accrevit ſuburbium, quod uſque in hunc diem vulgus S. Leonis nominat: in quo etiam vetuſtiſſima ſtat eccleſia, ejus nomini nuncupata: &*
creditur fuiſſe Meſſanenſis *in antiquo Meſſanenſi ac Gallicano Brevlario, quod uſque ad tempus Pii V ſervatum legimus, præſcribebatur ejuſdem ad hunc diem faciendæ Commemoratio: & Papaleonum familia indidem cognomentum ſumpſiſſe putatur a Cajetano, in memoriam communis cum illo originis. Quamobrem et quæ ad prædictum ſuburbium ducit porta, hæc inſcriptio inciſa legitur;*
ubi ſuburbium & eccleſia ab eo dicta ac Papaleonum familia D.O.M.D. Leoni II. Pont. Maximo, populari ſuo, S.P.Q.M. Portam Leonam P.D.D.Q. menſe Decembri Anni Chriſti. *In eamdem ſententiam conſpirant Silveſter Maurolycus, in Oceano Religionum pag. 92; Stephanus Maurus, in ſua Meſſanæ Proto-Metropoli pag. 239; Placidus Sampetrus S. I. in Icenologia Mariana p. 92 Siculi omnes; & Carolus Jangolinus, Italus Faventis, in ſua Heudegraphia diſt. 3 cap. 104, mihi a Langidara indicati: qui deinde addit,* ejuſdam ſancti Pontificis Reliquias reverentor ſervari in eccleſia Patrum Clericorum Minorum, ſub titulo
B S. Agathæ; famamque ad hæc uſque tempora
Aidonenſes quoq; apud ſe natum dicunt. perductam vigere, natalem ipſius domum extitiſſe eo loco, ubi nunc exſtat celeberrimum cœnobium Montis-Virginum, a beata Euſtochio Meſſanenſi fundatum. *Hæc ille ad nos Idibus Majis, anni* MDCLXXXVII. *Nolim tamen ex Cajetano diſſimulare Aidonenſis oppidi incolas apud Leontinos, ſimiliter ac Meſſanenſes de nato apud ſe S. Leone gloriari, eoque titulo habere eccleſiam ipſi dicatam, cum inſcriptione* D. Leoni Papæ II. Civi & Pattoco, Ordo Populuſque Aidonenſis; Baſilicam hanc erexit. *Non quod ipſorum oppidum tam ſit antiquum (utpote conditum a Lombardis, Rogerium Comitem in Civilium ſecutis, circa annum* MXC) *ſed quod ex veteris Herlitæ ruinis, ſplendido quondam urbis, nil veſtigia adhuc rudera monſtrant ſurrexiſſe creditur, & Herlitenſis* Leo *fuerit: quod Siculis penes diſceptandum relinquo.*

ACTA

Ex *Anaſtaſio Bibliothecario.*

1 LEo, natione Siaulus, ex patre Paulo, a C ſedit menſes decem, *a* dies ſeptem & decem; vir aloquantiſſimus, & in divinis Scripturis ſufficientes inſtructus, Græca Latinaque lingua eruditus, cantilena ac pſalmodiæ præcipuus, & in earum ſenſibus ſubtiliſſimus exercitatione limatus; lingua quoque Sabolaſticus eloquens, & majori lectione politus exhortator omnium bonorum operum, plariſque florentiſſimam ingerens ſcientiam: paupertatis amator & arga inopum proviſionum, non ſolum mentis puritate, ſed & ſtudii ſui labore ſolaitus. b c 2 Hic ſuſcepit ſanctam ſeſtam *b* Synodum, quæ per Dei providentiam nuper *c* in Regia urbe celebrata eſt, Græco aloquio conſcriptam, d exequente ac reſidente piiſſimo magno Principe Conſtantino *d* intra regale Palatium ejus; quod appellatur Trullus. Simulque cum eo Legati Sedis *e* Apoſtolicæ, & duo Patriarchæ, ideſt e f g h Conſtantinopolitanus & Antiochenus *f*, atque centum *g* quinquaginta Epiſcopi; in qua condemnati ſunt Cyrus, Sergius, Honorius *h*, Pyrrhus, Paulus & Petrus; necnon & Macarius cum diſcipulo ſuo Stephano; ſed & Polychronius novus *i* Symon, qui unam voluntatem & operationem in Domino Jeſu Chriſto dixerunt & prædicaverunt, aut qui denique prædicaturi fuerint & defenſaverint: ſed [ſtatutum eſt], AUCT. ut & nunc duæ voluntates & operationes ipſius PD. diſpenſatoris Chriſti & Servatoris Dni noſtri dicantur, ſicuti eadem Synodus, ſtudioſiſſima in Latinum tranſlata declarat. Varumenmanda k ſuprafcriptis defenſoribus majores, ideſcilicet Macarius, Stephanus, Polyabronius & Anaſtaſius, l dum nollent a ſuo recedere propoſito, Romæ l per diverſa Monaſteria ſunt retruſi.

4 Qui prædictus ſapientiſſimus vir Leo, abſolvit duos viros in percipienda communione, qui de Regia urbe cum ſupradicto Macario & ceteris in Romanam directi ſunt civitatem; qui necdum a Synodo anathematizari erant, id eſt Anaſtaſium Presbyterum & Leontium Diaconum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, in die S. Theophaniæ; anponentes videlicet pea propria ſcripta fidem ſuam, juxta quod & ſancta Synodus determinavit, anathematizantes videlicet omnes dictos hæreticos; ſed & ſuprafcriptos virus complices, quos ſancta Synodus val Sedas Apoſtolica anathematizavit. E

5 Hujus temporibus, percurrente Divſli juſſione clementiſſimi Principis, reſtituta eſt eccleſia Ravennatum, ſub ordinatione Sedis Apoſtolicæ, ut defuncto Archiepiſcopo, qui a lectus fuit, juxta antiquam conſuetudinem, in civitatem Romanam veniat ordinandus. Hic fecit conſtitutum, quod archivo Ecclefiæ continetur, ut qui ordinatus fuerit Archiepiſcopus, nulla conſuetudine, pro uſu Pallii aut divarſis Officiis Eccleſiæ, perſolvare debeat; ſed & ne m Mauri quondam *m* Epiſcopi, annivarſarius ſut n aganda *n* celebraretur. Sed & typum *o* Auto- o cephaliæ, quem ſibi elicuarat [Ravennatea Archiepiſcopi] ad amputanda ſcandala, Sedi Apoſtolicæ reſtituerunt.

6 Hic fecit eccleſiam in urbe Roma juxta S. Bibianam, ubi & anrpora ſanctorum Simplicii, Fauſtini & Beatrais *p* atque aliorum Martyrum recondidit; & ad nomeo S. Pauli Apoſtoli dadicavit. Hujus almi Pontificis juſſu eccleſia juxta Valum-aureum, in honorem B. Sebaſtiani ædificata eſt, nec non in honorem Martyris Georgii, ſub die XXII *q* Februarii, ubi & dona obtolit. q

7 Hujus tamporibus die decima ſexta menſis Aprilis, Indictione undecima, luna *r* eclipſim pertulit. Poſt cœnam Domini nocte pæne F tota in ſanguineo vultu laboravit, & oiſi poſt galli cantum cœpit paulatim dilimpidari, & in ſuum reverti reſpectum.

8 Gic fecit ordinationem unam per manſem *ſ* Junii die vigeſima ſeptima, Preſbyteros ſ novam, Diaconos tres, Epiſcopos pea divarſa loca numero viginti trea. Qui etiam ſepulcus t eſt ad B. Patrum Apoſtolum ſub die quarto *t* Kalendas Julias. Et ceſſavit Epiſcopatus menſes XI v dies XXIa. v

9 Qui etiam *x* ſuprafcriptus ſanctiſſimus vir, x ordinatos eſt a tribus Epiſcopis, id eſt, Andrea Oſtienſi, Joanne Portuenſi, & Piscentino Veliternenſi, pro eo quod Albanenſia *y* Eccley leſia Epiſcopum minime habuit.

ANNOTATA D.P.

a Imo annum 1, menſes VII, dies V, *ut ſupra indicatum, a* 29 *Octobris* 682, *ad* 23 *Maji an.* 684.

b Celebratam eſſe Synodum Conſtantinopoli a 7

A *menſis Novembris anni* 681 *non* 680, *uſque ad*
AUCT. 17 *Septembris ſequentis* 682, *offendi ea Diſſertatio-*
D. P. *ne quam Pontificatui Agathonis Papæ ſubtexui*; *& ſic Divalis ad Leonem miſſa* (*ut habebur ſubjuncta in fine Actionis Synodicæ*) 18 *menſis Decembris Indict.* XI *die* 13, *venit eidem, jam tum vere* (*ut ibi nominatur*) *ſanctiſſimo & beatiſſimo Archiepiſcopo veteris & clariſſimæ urbis Romæ, Oecumenico Papæ*: *quod flere non poſſet, ſi inter* Agathonem *&* Leonem *ponatur Interpontificium menſium* 19 *&c.*

c *Hinc erudite probat* Ciampinus, *in Examine libri Pontificalis, Sect.* 6, *Vitarum ab Anaſtaſio collectarum plures eſſe ſucceſſive auctores; & eum qui hanc ſcripſit, eoarum* Leoni *fuiſſe, cum hinc uſque ad obitum Nicolai I, in quo finit Anaſtaſius, anni* 180 *circiter fluxerint.*

d Conſtantino *ſcilicet* Pogonato *ſeu* Barbato, *cujus in hac cauſa zelum mire collaudat Synodus.*

e Theodorus ac Georgius Presbyteri, & Joannes Diaconus.

f Georgius & Mecarius.

B g *Imo centum octoginta novem, uti eas colligit* Labbeus *in Synopſi Conciliorum.*

h Honorius Papa, *quomodo meruerit rum hæreticis damnari, licet ipſe nequaquam hæreticus fuerit, vide alibi a nobis breviter explicatum. Equidem dubitavi aliquando, an Synodales illas Epiſtolas, quibus ſcitis fraudulenter inſertus reperitur* Honorii *damnatio, ſic acceperit Leo, uti nunc verſa Latine habentur, itaque cum Actis publicarit: ſed dubitare utique amplius. Etenim in Conciliorum editione Græco-Latine prodiit Epilogus cujuſdam libri*, de iis quæ inſanus tyrannus Bardas auſus eſt adverſus Oecumenicum ſextum Synodum, *hoc exordio*: Ego peccator & omnium minimus, Agatho, indignus Diaconus & Bibliothecarius ſanctiſſimæ hujus magnæ eccleſiæ, *Conſtantinopolitanæ ſcilicet*, & venerandi Secretarii Patriarchalis Protonotarius, ante annos plus minus triginta duos, cum eſſem adhuc ætate juvenis, in Lectoris gradu connumeratus & inutilis notarius, ſui adminiſter hujus ſanctæ & œcumenicæ Synodo, omnia quæ in ea acta ſunt ordine

C perſecutus; ſimul cum Paulo, qui fuit ſanctæ hujus civitatis Archiepiſcopus & Patriarcha, eum eſſet adhuc laicus a Secretis Imperatoris, & quibuſdam aliis. Omnes autem Actorum Tomos, litteris eccleſiaſticis pure & nitide, propria manu ſcripſi: qui etiam in palatio Imperatoris toti ſuerunt repoſiti. *Juſtinianæ tamen junioris tempore*, ut *infra dicetur*, cum fidei Decreto, quod in ſcriptis fuit editum ab ipſa ſancta Synodo. Quin etiam quinque Patriarchalibus Sedibus tradita exempla hujus decreti ſcripſi ſimiliter. *Hactenus ille, qui licet non expreſſe dicat, ipſemet quoque Actorum plura ſcripta fuiſſe exemplia, dum tamen notat, quomodo exemplum, quod in Palatio ſervabatur, ipſius Diaconi Apoſtolici manu propria ſcriptum, combuſſit fecerit Bardas*, decernens, ut appellatio Sergii & Honorii & *reliquorum*, qui cum eis fuerat anathematizati, *in ſacris diptychis recitarentur*, & eorum in locum ſuum reponerentur imagines; *hoc inquam dum narrat, videas facile plura fuiſſe exempla, poſt autographi combuſtionem reſervata, adeoque eo minime fuiſſe clam a Græcis habita, & Romanorum oculis ad fraudem tegendam ſubtracta, quemadmodum ante hac ſuſpicati ſumus: Græcos etiam, pro inſita ſemel perſuaſione, ſtatim ab ipſius concluſione Synodi* Honorii *nomen pertinaciſſime fuiſſe abominatos, tamquam in Synodo damnati: licet Synodus ipſius cauſam tantillam dimiſiſſet iſtic, ubi agi* D *ea potuerat, imo debuerat, ſi ad hoc perfectam Legati habuiſſent.*

i *Quia velut alter* Symon Magus, *dæmonum præſtigiis fretus, polliceba tur Monotheliſmi hæreſim miraculis facundo comprobare, multumque poſſe ſe populum deceptum trahebat: ſed cum fruſtra conatus eſſet mortuum ſuſcitare, exhibitus eum populus*, Novo Symoni anathema *dixit.*

k *Alias* ſuprafcripti defenſores malorum hæreſeos, dum nullent *&c. Ego & hic & alibi, ex variis lectionibus, quas Regia editio ſuggerit, eas ſeligo, quæ mihi magis arridet, nec labore ut ſingularum rationem diſtinctius reddam, cum ipſe codex videri poſſit.*

l *Deeſt nonnullis exemplaribus* ab Romę.

m Memrus *Epiſcopus Revennas ob contumeliam in S. Vitalianum Papam depoſitus an.* 669: *de hac re vide* Baronium.

n Agenda *ſcilicet* Mortuorum, *ſeu Miſſa pro Defunctis. Vide* Cangium *in Gloſſario.* E

n *Plurimi inter Græcos dicebantur* Acephali *eo quod pari cum Patriarchis jure, iis ſubeſſe recuſarent, aut aliqua privilegia imperiali haberentur exempti: quod in Archiepiſcopis Ravennatibus non tulit Romana Eccleſia. Vide plura apud* Cangium.

p *Coluntur hi Sancti ea Julii, ſub* Diocletiano *paſſi: ſed nulla amplius eccleſia* S. Pauli juxta S. Bibianæ *veſtigia ſuperſunt: de corporibus autem Sanctorum quid factum, avec diſcere, nec enim eorum meminit* Panciroltus *in Theſauris abſonditis urbis Romæ.*

q *Anno* 683 *habente litteram Dominicalem D.* 22. *Februarii incidit in Dominicam, tali actioni ideoram.*

r *Eidem anno* 683 *hæc omnia unice quadrant fieri igitur non poteſt, ut hoc anno, die* 25 *Auguſti, ſicut erudet* Baronius, *primum fuerit ordinatus* Leo.

s *Alia lectio*, Julii; *ſed male* Junii: *quia hujus menſis dies* 27. *incidit in Sabbatum anni prædicti, Julii in ſeriam* 2. *ſolebant autem Ordinationes fieri in Sabbato vel Dominica. Hæc porro convenientia Dominicæ & Sabbati, uti valide faciunt pro eo quo ſic occurrunt anno, ita contra eumdem, ſi primum* F
t5 *Auguſti eſſet Ordinatus* Leo. *Nihil enim ad rem facit electio ante* X *Januarii facta: quia hæc tunc temporis non conſtituebat abſolutum Pontificem, quoad acceſſiſſet Imperatoris confirmatio.*

t *Alias* Quinto nonas Julias: *ſed hæc anno* 684, *habente litterum Dominicalem B. Dominica erat, inepta curandis funeribus.*

u *Alias* menſes X, dies XXI: *ſed prior lectio aptior eſt, quia per eam habetur Benedictus II electus an.* 685 *in Dominica, videlicet* 14 *Maii; per litteram Dominicalem A.*

x *Hæc apparatula videtur eſſe ipſiſmet Anaſtaſii, aliunde aſſumpta; ideoque huc ad finem relata extra ordinem.*

y *Mortuus ſcilicet* Juvenale, *poſt ſuum a Concilio præfato reditum: videtur autem diutius, neſcio qua cauſa vacaſſe Sedes illa, vel potius ea ſerie Epiſcoporum Albanenſium annus alterus excidiſſe, qui ſederit ante Andream, notum pro anno* 701.

APPENDIX D.P.

De corpore S. Leonis Papæ Ferrariæ.

ANno MDCLX *ego & Magiſter meus P. Godefridus Henſchenius Romam profecti, Fe-* *Cultus ejus Ferrariæ hoc*
rrariæ tranſivimus menſe Novembri, interque alias *illius urbis eccleſias, viſitavimus die* XII *menſis* *die*
Parochialem S. Stephani, ejuſque ornatum & nitorem

A *cem laudantes, venerati ſumus ea utroque chori latere poſitas inſignes arcas duas, quarum ſiniſtra diebatur continere corpus* S. Romaoi *Martyris, de quo locus agendum erit* IX *Auguſti; in dextera vero parte* S. Leonis Papæ II. *Admoniti autem ſumus ab eo qui nos deducebat, P. Andrea Lazaro, optimo ſane, deque hoc opere pluries benemerito, vetuiſſe Apoſtolicum quemdam Nuntium, ne illuduat tale coleretur; Romanis apud ſe eſſe ſuſtinentibus*, quatuor Sanctorum Leonum corpora. *Intermiſſus igitur hoc die cultus eſt, neque alius dies ſubſtitutus; & nullus hujus nominis Sanctus nobis tunc occurrebat, cujus id eſſe corpus per vero ſimilem aliquam conjecturam poſſemus opinari. Quamvis enim Vicobabentia ablatum illud eſſe confiteret; & iſtic Epiſcopum fuiſſe quemdam S.* Leum *ſea* Leonem, a *Auguſti calendum, meminiſſemus; meminecamus tamen de corpore ejus in Monte-Feretrano (quod a diſtincta Vicobabentia translata Sedes Epiſcopalis cum Sanctorum Reliquiis fuit) adeo elata accepiſſe documenta, ut ejus, iſtic præſentia non videretur in dubium revocari poſſe.*

juſſu Nuntii Pontificii dimiſſus;

2 *Sic ambigui pertvimus deſcribi nobis quem in parvite legebamus, tabulæ marmoreæ inſculptum litteris inauratis titulum; cujus hic tenor eſt.* Deo Opt. Max. a Partu Virginis anno MDIX, XII Kal. Julii, Pont. Max. Julio II, Alfonſo Eſtenſi Duce III, Hippolytoque ejus fratre S. R. E. Cardinale Ferrarienſi Epiſcopo; hoc in ſepulcro, ubi Fauſtinæ olim ejus reconditus, Ven. Jacobus Benzonus, hujuſce eccleſiæ Protomartyris Antiſtes, arcam plumbeam oſſibus inſtratam deprehendit, in qua hæc inciſa legebantur: Hic requieſcit corpus S. Leonis, Pontificis & Sacerdotis Chriſti, translatum huc a Vicaventia, ſub Gratiano Ferrarienſi Epiſcopo, A. D. M. OCT. I. XVI Kal. Mart. Indic. quarta. Cujus rei cauſa indicta ſupplicatione, per venerabile Sacerdotum Collegium, religioſiſſime eodem loco eadem oſſa repoſita ſunt, eodem anno (*ſcilicet* MDIX) Idibus Julii, *tunc in Dominicam diem cadentibus, ſub cujus litteræ Dominicalis* G; *quemadmodum etiam anno* MLXXXI, *currente litterâ Dominicali* C, *obſervare eſt,* XIV *diem Februarii cum Dominica concurrentem; anni numerum quadrantemcum numero Romanæ Indictionis. Marcas Antonius Guarini, in Compendio hiſtorico rerum Ferrarienſium pag.* 129, *vocitat prædictum titulum, atque ſepulcrum iſtud fuiſſe his litteris inſcriptum* D. M. Aonia Fauſtina viva ſibi poſuit. *Primæ litteræ, Diis Manibus ſacrum ſonum eſſe indicantes, arguunt gentilem fuiſſe* Fauſtinam *illam: ipſius tamen cineres collectos aliquando illic jacuiſſe non probat inſcriptio, ſed potius contrarium; utpote poſt mortem* Fauſtinæ *imperfecta relicta; quia alibi ſcilicet condita ipſa fuerit. Laudat autem arcam Guarinus, velut unum ex monumentis pulchioribus, quæ Ferrarienſis ditio habeat.*

mote dubio circa veritatem tranſlationis facta anno 1509.

B

poſt alterum annum 1082

tum arca Fauſtinæ.

C

3 *Idem Guarinus hiſtoriam allati Ferrariam Corporis de quo agimus, hujuſmodi refert.* Aoſelmus, Aiſtulfi Regis Longobardorum cognatus, de conſenſu Huntrudis uxoris ſuæ, monaſticam vitam auſpicaturus, eum in finem fundaverat Nonantulanum monaſtarium, ſub Privilegio Zachariæ Papæ ad id obtento, ſimul cum corporibus ſanctorum Martyrum Syoeſii ac Theopompi; quibus deinde Zachariæ ſucceſſor Stephanus II. addidit corpora ſanctorum Pontificum & Confeſſorum, Silveſtri atque Leonis II, circa annum DCCLIV. Anno poſtea MVI iovaluit peſtilentia per Italiam, cujus reſtinguendæ cauſa Nonantulani Monachi primum ſanctorum Martyrum prædictorum extulere corpora, per diœceſim Bononienſem proceſſionaliter circumferenda: quibus in ſuum locum relatis, circumferendum ſimiliter decreverunt corpus S. Leonis per diœceſim Ferrarienſem. Hujus autem portatores cum Vicohabentiam advenifſeot X milliaribus Ferraria diſſitam, ibidem peſte extincti ſuot omnes menſe Aprilis; itaque ipſum ſactum depoſitum ibi manſit, uſquo ad anoum MLXXXI, quando illud Ferrariam atculit Gratianus, uti jam dictum eſt. Succeſſot porro Gratiani Samuel, ejuſdem ſæculi anno LXXXIII, ſub die XVII Aprilis, maou Gregorii Sacerdotis Inſtrumentum dedit, quo medietatem eccleſiæ S. Stephani tradidit Capitulo eccleſiæ Cathedralis; alteram vero una cum corpore S. Leoois, addidit Guido Aretiuus, ſub ioſtrumento anni XCII XX Januarii, per manus Jacobi quondam Petri Antonii: & hanc donatioaem deinceps confirmarunt Romani Pontifices anno MCLXXXVII Gregorius VII, XCVIII Ionocentius. III; MCCLXXV Aleaander IV.

indeque Ferrariam 1082

D AUCTORE D. P.

4 *Hæc ſic aſſecta a Guarinio, ſi productis ipſis, quæ allegantur inſtrumentis, valeant; poterit quidem prohiberi, quo minus* S. Leoni Papæ II. *in civitate Ferrariæ deferatur cultus; ſed non poterunt continuo dimoveri etiam ab inolita & a majoribus ſuſcepta credulitate, quod ejus corpus, aut magna pars illius apud ſe ſit; niſi forte, aperta quæ Romæ adhuc monſtratur arca, oſtenderint ibi adhuc integrum bobeci oſſium ſacrorum intra olim conditorum numerum. Ege præjudicare neutri contendentium parti intendo; ſed quæ ſuperi, ſimpliciter refero: & quæ noſter Pater Joannes Paulus Seveethus, rogatus, accuratam ipſius arcæ deſcriptionem nobis mittere, ſequentia ſubmiſit a viro docto & pio accepta.*

Ferrar. & ſitus arcæ prædicto E

5 Corpus S. Leonis Papæ antiquitus quieſcebat in arca plumbea, longitudinis quinque circiter palmorum, & altitudinis unius; hæc vero alia itidem arca eludebatur, ſed marmorea lapidis vulgo Travertino aut Maeigno dicti, inſerta muro eccleſiæ S. Stephani ad latus ſiniſtrum extra ſacellum majus; duabus baſibus ſic inniaa, ut pæno tota promineret eatra muſum ſupra pavimentum elata palmos decem. Forma arcæ erat omnino plana, cujus in facie anteriori hæc verba legebantur; CORPUS S. LEONIS PAPÆ. Operculum elaboratum opere ſquammato (*quale ſcilicet eſt urnæ, ad* VI *Junii Corolatio a Nesbestino num.* 38. *repræſentata*) prominentibus ad quatuor angulos totidem capitibus humanis humilis eelaturæ. Ea atea longa erat ſedecim, alta ſeu palmos. Sed nunc operculum iſtud ac baſea, informia ſraa, jacent eatra eccleſiam: area vero facta eſt conditorium alterius liguеæ, ſculptæ & inauratæ, cui plumbea eſt ineluſa, ſimulque poſita ſub altari majori ad quod translatum ſuit corpus ipſius ſancti Pootificis, ut patet ex titulo ad latus deatrum ejuſdem altaris poſito. Occaſione traoslationis aperta fuit arca plumbea, repertaque inibi ſunt tria oſſa oblonga, puta crurum vel conendicum, cum oſſe vulgo Scio (*Iſchion*) aliquot coſtulis & multis cineribus & nihil aliud. *Corpus ergo dicitur Pars notabilis corporis, quam Ferrarienſibus adeſſe, non volent, certo, negare Romani, niſi eadem quæ hic nominantur oſſa, aperto ſimiliter ſepulcro parati ſint oſtendere. Proinde merito Ferrarienſes agent, ut ſuus ſibi uſus antiquus reſtituatur.*

antiquus & hodiernus

F

ſpecificatio oſſium in area poſitorum.

Interim dicitur corpus delatum circa 754 *Roma Nonantulam,*

1006 Vicobabentiam,

DE SANCTO PAULO I,

ROMANO PONTIFICE.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus cultu, Actis apud Anaſtaſium & Petrum de Natalibus; Analectis ad Acta.

ANNO DCCLXVII. *Qui falſum ni mortuus in Junio,*

PRimus Petrus de Natalibus Sanctorum Catalogo addidit hunc Pontificem, nullis (quod quidem ſciamus) Faſtis antea adſcriptum, idque ad XXVII Januarii, ut ibi inter Prætermiſſos diximus: ad quem diem ſecuti illum ſunt Cacthuſiani Caloaltenſes, in ſuis ad Uſuardum additionibus, Canſius, Felicius & Maurolycus. Meuſe Junio ad finem vergente obiiſſe Paulum ſatis conſtabat: ideoque Baronius, ſicut XXVIII Maji ordinatum diacrat Paolom, mortuum dixit XXVIII Junii, & ſic Romano Martyrologio inſcripſit ad eumdem diem, ita fortaſſe correctum voluus errorem in nomine menſis apud Petrum. Et veroſimile eſt ipſum Petrum, ut habuit Vitam aliquanto auctiorem, quam catat in Anaſtaſianis nunc natis exemplaribus; ita ibidem cepciſſe diem primæ in eccleſia S. Pauli ſepultuæ, ſed Junio verſa in Januarium. Cumque diem ſepulturæ, iſtic notari ſolitæ, ſumeret pro die mortis (contra quam faciendum alibi docui) credideritt tali die mortuum; & ſic nimium ſcrupuloſus in ſumenda pleno menſe futrit Baronius, ne diem XXVII Junii definiret. Ego interim ſtabilitum & receptum qualitercumque diem cultus, tenendum hic cenſui; quoad aliter ſtatuant, quibus poſthac forte eorelegendum Martyrologium commiſtetur.

a Petro de Nat. adſcriptus Januario.

B

2 Romanus Presbyter, in veteris Baſilicæ Vaticanæ deſcriptione, tempore Eugenii Papæ III. curata, agens de Oratorio S. Mariæ, per Paolum Pontifiſcem ibi extructo; teſtatur, quod ſuo tempore ejus ibidem ſepulcro adhuc legebatur inſcriptum; Hic requieſcit Paolus Papa; nec porro quidquam novimus, de illius corpore translato in alium locum. Alio tamen aliquando translatum fuiſſe oportet, & quidem diu ante annum MDVI. Nam iſto partim anno, partim tentefimo poſt, quando Julius Papa II unam, ac deinde Paulus V. alteram veteris Baſilicæ partem ſolo æquarunt, ruinæ imminuent præcaveates, & eam quæ nunc habetur condituri; placuit omnia antiquorum Pontificum monumenta, ſupra vel infra vetus pavimentum extantia amovere, & in cryptas etiamnum ſuperſtites transferre; prout inſigni do illis libro, ſub annum MDCXXXV edito, declaravit Franciſcus Maria Torrigius; nulla uſpiam facta mentione Paoli; eum non omiſſurus, ſi tunc ſuperfuiſſet aliqua ejus memoria quæ transferri debuiſſet.

Corpus ex Vaticano translatum alio anno 1516

C

quia 1635 ibi non eſt repertum.

3 Vitam damus ex Pontificali Anaſtaſii Bibliothecarii libro, cui calli ſive inſerta videtur, qualem in cœnvo ſcriptam ille reperit; quod & de ceteris Pontificum ſæculo VII atque VIII ſoreuntium Vitis, cenſet Joannes Clampinus, in ejus libri Examine paulo ante ad Vitam S. Leonis II. citata ſect. 6. Idem confirmant verba, ſcribentis de Paoli ad pauperes noctu viſitandos ſedulitate num. 3., Ut multi teſtati ſont; prima tamen atque ultima verba Anaſtaſii ſunt. Ex his ſcripta Vita habemus, quod, mortuo Pauli fratre majore, Stephano II (Baronius III numerat) & ad S. Petri ſepulto VI Kalendas Maji; continuo eadem populi & Cleri congregatio, quæ manenti apud moribundum ſimulque curanti Paulo adhæſerat in Lateranenſi Palatio, eumdem continuo in Pontificatus culmine elegerunt; non tamen ante XXII Maji ordinaverunt, itaque habetur inter pontifi- eium menſis unius, dicrum qoinque, quod meliora Anaſtaſii exemplaria notant: licet Baronius, dicm mortis a die ſepulturæ ab Anaſtaſio notatæ, neu ſolitus diſtinguere, poſt interpontificium dierum XXXII (juxta aliam Anaſtaſiani codicis lectionem) Paull Pontificatum ordiatur XXVIII Maji: qui anno DCCLVII habeate litteram Dominicalem B, æque Dominicus fuit; ſicut etiam anno DCCLXVII, habente litteram Dominicalem D, dies XXVIII Junii. Mortuum autem eſſe Paulum non feria VI vel in Sabbato, ſed in Dominica, videtur probari ex Anaſtaſio.

Vita apud Anaſtaſium Bibliothecarium

a coævo ſcripta,

Baronii diverſus aliquanto calculus.

E

Cruſaminus Antipapa.

4 Narrat eulm hic ad Vitam ſucceſſoris Stephani Tertii, Baronis Quarti, quod cum Paulus in ægritudine poſitus, non tum adhuc ſpiritum exhalaret; illico Toto qoi tam, Dox Nepeſinæ civitatis, collecte exercitu ingreſſus civitatem, eumque ante domum ſuam conſiituens, ipſe & fratres ejus laici ſuum ſimiliter laicum fratrem Conſtantinum elegerunt ibi ſubito, id eſt mox atque innotuit obiiſſe Paulum, & latroeinantes in Lateranenſe Patriarchium illum introduxernnt; & aſcendeotes eum eo in Vicedominio, Georgium Epiſcopum accerſitum compulerunt, ut orationem Clericatus eidem Conſtantino tribueret ... qui alio mox die illuceſcente feria ſeeunda Subdiaconus atque Diaconus, ab eodem Epiſcopo in oratorio S. Laurentii intra enmdem Patriarchium, contra ſanctorum Canonum inſtituta, conſecratos eſt, & adveniente Dominico die Pontifex, ſimili cum violentia. Quis autem credat ab ita ſacrilege properantibus feriam ſecundam exſpectandam fuiſſe, ſi feria VI vel in Sabbato, & non in Dominica Paulus obiiſſet? Petrus de Natalibus libea 3. cap. 30. Catalogi, narrata ejus ad S. Petrum ſepultura, addit; Ubi & miraculis claret.

F

Tranſlatum corpus S. Petronillæ

5 Videtur autem Petrus, uti dial, quamvis iiſdem fere quibus Anaſtaſius verbis uſus, habuiſſe Vitam aliquanto prolixiorem, in qua etiam hæc legebantur: Hic conſtituit divina Officia celebrari in Quadrageſima ante Sextam; quæ antea ſcilicet celebrabantur poſt decantatam Nonam. Hic congregatis Sacerdotibus & Clero ac Popolo univerſæ Urbis, corpus B. Petronillæ, de loco ubi quieſcebat extra portam via Appia, abſtulit; nna eum ſarcophago marmoreo, in quo legebatur titulus, manu propria B. Petri Apoſtoli ſculptus, Autex Petronillæ, dulciſſimæ filiæ, (ſcilicet ſpirituali ex baptiſmo, prout dictum XXXI Maji) quod plaoſtro impoſitum, intra Urbem in B. Petri eccleſia collocavit. Plura, magiſque ad eccleſiaſticam hiſtoriam eemque publicam ſpectantia Acta callgi paſſent, ſi eataret Regiſtrum Epiſtolarum ejus, quas in Oricatem contra Icanomachos, vel in Occidentem contra Longobardos idtutidem fæliſrages, & Romanis graves atque damnoſas, dedit

Epiſtolæ Apoſtolicæ

A *dedit ad Regem Francorum Pippinum. Nunc hujus generis decem dumtaxat ſuperſunt, plenæ Apoſtolico ſpiritu, cum plurium aliorum argumentis, nullo temporis ordine ſervato collectis, & apud Baronium inveniendis ad annum 797; ex quo nihilominus placet aliquid Actis Anaſtaſianis ſubtexere.*

ACTA

Ex Pontificali Anaſtaſii Bibliothecarii.

Educatus in Patriarchio,

a PAulus, natione Romanus, ex patre Conſtantino, *a* ſedit annos decem, menſem unum. Hic ab ineunte ætate in Lateranenſi Patriarchio, cum proprio ſenitore germano Stephano, prædeceſſore ejus Pontifice, pro eruditione Eccleſiaſticæ diſciplinæ traditus eſt, temporibus *b* Domini Gregorii Secundi Junioris Pontificis: & poſtmodum a Domno *c* Zacharia beatiſſimo Papa, in Diaconii ordine, pariter cum anteſato ſuo germano, conſecratus eſt.

b

c

Stephano Papæ Fratri ſuo mori ubi aſſiſtit:

B 2 Dum idem ejus germanus, & anteceſſor Pontifex ad extremum pertingeret vitæ, illico & populus *d* hujus Romanæ Urbis diviſus eſt; & alii cum Theophylacto Archidiacono teuentes, in ejus domo congregati reſidebant: alii vero eidem beatiſſimo concordabant Paulo Diacono, plurima para Judicum & populi cum eo teuentes, quam cum prædicto Theophylacto Archidiacono. Ipſe vero ſanctiſſimus vir nequaquam a Lateranenſi Palatio receſſit; ſed eum ceteris fidelibus, ſuo ægrotanti germano & prædeceſſori Pontifici conſtanter famulabatur. Dum vero de hac vita prædictus ejus germanus & prædeceſſor migraſſet, eoque eum honore in baſilica B. Petri ſepulto,

d

ſique ſucceſſor eligitur,

continuo eadem populi congregatio, quæ cum ſæpeſato beatiſſimo Paulo tunc tenebat, quoniam validior & fortior erat, cum in Pontificatus culmen elegerunt. Poſt hæc hi, qui cum præfato Archidiacono aggregati erant, diſperſi ſunt: & ita Deo annuente, idem ſanctiſſimus vir in Apoſtolicam beatiſſimi Petri Sedem conſecratus Pontifex eſt.

vir mitiſſimus

e

& egentibus miſericord. a ſimpenſe additus.

C 3 Fuit autem temporibus Conſtantini *e* & Leonis Imperatorum. Erat etiam mitis atque valde miſericors, nulli malum pro malo reddens: & ſi pro modico quemquam pec iniquos fatellites tribulatos audiebat; in proximi pietate motus, conſolationis illi impendebat miſericordiam. Hic, ut multi teſtanti ſunt, nocte per ſemetipſum cellas pauperum infirmorum per [Urbem] jacentium, necnon & aliorum inopum, cum ſuis familiaribus, noctis circuibat ſilentio, ampliſſime illis miniſtrans alimoniam, atque ſubſidii inferens opem. Sed & carceres atque alia clauſtra per eadem noctium ſecreta viſitabat: & ſi quos ibidem inveniebat retruſos, a mortis eruens periculo, liberos ire relaxabat. Sed & plures, qui debitis obligati atque afflicti, a ſuis fœneratoribus opprimebantur, reddito ipſo debito a jugo eximebat ſervitii; vidnis & pupillis, omnibuſque egentibus opem ferens.

ſacrarum imaginum aſſertor,

4 Fortiſſimus etiam eras orthodoxæ fidei defenſor; unde ſæpius ſuos Miſſos, cum Apoſtolicis atque admonitoriis litteris, præfatis Conſtantino atque Leoni Auguſtis diraxit, pro reſtituendis confirmandiſque in priſtinum veneretionis ſtatum ſacratiſſimis imaginibus Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, ſanctæque ejus Genitricis, atque beatorum Apoſtolorum, omniemque ſanctorum Prophetarum, Martyrum & Confeſſorum. Hic etiam beatiſſimus Pontifex, cum omnibus ſuis ſpiritualibus ſtudiis, magnam ſolicitudinis curam erga ſancta cœmeteria iedefinenter gerabat: unde cernens plurima eorumdem ſanctorum cœmeteriorum loca neglecta, ac deſidia antiquitatis maxima indemnitione, atque jam vicina ruinæ poſita; protinus eadem Sanctorum corpora de ipſis dirutis abſtulit cœmeteriis: quæ cum hymnis & canticis ſpiritualibus infra hanc civitatem Romanam introducens, aliqua eorum per Titulos & Diaconias ſeu monaſteria & reliquas eccleſias cum condecenti ſtuduit recondi honore.

D

EX ANASTASIO.

Cœmeteria ſacra reparat,

monaſterium ſuum dat

5 Hic ſanctiſſimus Præſul in ſua propria domo monaſterium a fundamentis in honore ſancti Stephani, ſcilicet Martyris atque Pontificis; nec non & beati Silveſtri, item Pontificis & Confeſſoris Chriſti conſtruxit: ubi & oraculum in ſuperioribus ejuſdem monaſterii mœniis ædificatos, eorum corpora, magna cum veneratione condidit. Infra clauſtra vero ipſius monaſterii, eccleſiam miræ pulchritudinis a fundamentis noviter extruxit: quam muſivo & marmoribus decorans, omnem illi ornatum in auro argentoque & diverſis ſpeciebus largitus eſt. Sed & cyborium ibidem ex argento librarum *f*... fecit: illicque innumerabilium Sanctorum corpora, quæ de præfatis demolitis abſtulit cœmeteriis, maximo venerationis condidit affectu. In eodem quoque monaſterio plurima contulit prædia, & poſſeſſiones ac loca ſuburbana vel ruſtica, ſuperflue atque abundanter ditans auro & argento

E

& dotat.

f

Præſentibus

aliiſque retum ſpeciebus, & omnibus utilitatibus: ubi & Monachorum coegregstioeem conſtruens, Græcæ modulationis pſalmodiæ monaſterium eſſe decrevit: atque Deo noſtro omnipotenti & omnibus ibi requieſcentibus Sanctis, magnis ſub interdictionibus, ſedole ac indefinenter laudes ſtatuit perſolvendas. *g*.

g

6 Hic fecit noviter eccleſiam, infra hanc civitatem Romanam, in Via ſacra juxta templum *b* Romuli, in honore ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli; ubi ipſi beatiſſimi Principes Apoſtolorum, tempora quo pro Chriſti nomine martyrio coronati ſunt, dum Redemptori noſtro funderent preces, propria genua flectere viſi ſunt. In quo loco uſque hactenus eorum genua, pro teſtimonio omnis in proſtremo venturæ generationis, in quodam fortiſſimo ſilice, eſſe noſcuntur *i* deſignata.

b

condit eccleſiam Apoſtolorum in Via ſacra.

F

i

7 Nam & infra eccleſiam B. Petri Apoſtoli, foris muros hujus civitatis Romaeæ, oraculum *k* in honore ſanctæ Dei Genitricis conſtruxit; juxta oratorium S. Leonis Papæ, ſecus fores introitus S. Petrooillæ atque B. Audreæ Apoſtoli, muſivis atque diverſo metallo eam adornans: ubi & effigiem ſanctæ Dei Genitricis, in ſtatua ex argento deaurato, quæ penſat libras centum, conſtituit: in quo oraculo & ſepulturam ſibi conſtruxit.

k

Variorum donis ornat:

8 Hic dum in eccleſia *l* B. Pauli Apoſtoli æſtivo tempore, pro valido caloris fervora, demoraretur, corporali præoccupatus ægritudine vitam ſolvit; *m* ubi & ſepultus eſt; illicque ſere trium menſium ſpatio *n* ejus inhumatum permanſit ſunus: poſtmodum vero congregati omnes Romani cives & aliæ nationes, ejus corpus per flumen Tiberis navicula transfretantes, *o* ad B. Petrum cum pſalmodiæ honore deportaverunt, & in præfato ab eo conſtructo oraculo eum ſepeliverunt.

l

ad S. Pauli

mortuus

m

n

tranſfertur ad S. Petri.

o

9 Hic fecit Ordinationem unam per menſem

A ſem decembris, Presbyteros duodecim, Diaconos duos, Epiſcopos per diverſa loca numero tres. Et ceſſavit Epiſcopatus per annum unum, & menſem unum. *p*

EX ANASTASIO

p

ANNOTATA D. P.

a *Addit Petrus*, de teginne Via-lata.

b *Sedit* Gregorius II *ab anno* 715 *ad* 731: *cui deinde ſucceſſit Gregorius* III.

c Zacharias *ab anno* 741 *ad* 752, *poſt quem* Electus Stephanus *quidam, & antequam conſecraretur die tertio defunctus, non auget numerum verorum Pontificum, etſi aliter Baronio viſum: qui alterum non ſubſtitutum* Stephanum, *Pauli fratrem, aliis omnibus* Secundum, *judicavit appellandum* Tertium; *quod ſecuti retentiorem paſſim; mutatione perquam incommoda, dum ea ad cæteros ejuſdem nominis per vim crabitur, contra uſum totius antiquitatis.*

d *Abundant in editis verba*, eum eo, *quæ expunxi.*

e *Scilicet* Conſtantini Copronymi *& filii* Leonis B *hunc enim pater aſciverat Imperii conſortem, ſexto a ſua nativitate menſe, anno* 751, *qui patri ſupervixit ad quinquennium, defunctus an.* 778; *malo corvi malum ovum, & iconomachiæ continuator.*

f *Numerum librarum, qui feſtinantibus excidit, non præſumpſi ſupplere per conjecturam: grandem fuiſſe facile colliges ex dictis* 11. *Junii de S. Leone tertio, ubi is num.* 69. *dicitur argentea* cyboria, *id eſt quadrata tabernacula, ex quatuor columnis ſuſpenſo ſuper altaria fixiſſi, unum librarum* 367, *alterum* 304.

g *De hac eccleſia & monaſterio, hodie dicta* S. Silveſtri de Capite, *vide librum integrum, anno* 1629 *Romæ editum, auctore Joanne Giacchetti Servano: ubi pluribus explicatur & expenditur inſignis Bulla de translationibus prædictis atque fundatione tota, qualis verbotenus extat apud Baronium ad an.* 761, *ac deinde in tomis Conciliorum ſub die* IV Nonas Julii Indictionis XIV *compoſitæ cum annis* Conſtantini Auguſti XLI, & poſt Conſulatum ejus annum XI, *qui nobis faciunt* DCCLXI. *Neſcio autem quomodo mihi obrepſerit in Conatu, ut ea bis ipſis notis aliiſque ſimilibus, ſub altera Bulla anni* DCCLIX, *ſuſpectas haberi ipſarum juberem, quaſi notarentur omni quartur & ſecundur poſt mortem* Pauli.

C *Oportet omnino, ut memoria lapſus imaginatus mihi ſim, Paulum obiiſſe an.* 753. *quo non mortuus ſed creatur eſt. Itaque cenſurem iſtic noſtram totam expungi jubeo. Sed & in* S. Stephano *num.* 3. *typographicus apud Serranum error, notante* Ludich. 15. *pro* 14., *tunc a me non animadverſus, fecit ut datam Bullam dicerem* anno Pontificatus VI, Chriſti DCCLXII; *quod in altera editione ſimiliter corrigendum erit. Quomodo autem eadem eccleſia vocata aliquando fuerit* Catapaulum, *vide in eodem libello; atque intellige, eam appellationem fluiſſe a Monachis Græcis, diutiùs ſi ibi vivere* Κατὰ Παῦλον *id eſt*, ex inſtitutione Pauli: *quorum & complura iſtic dicuntur ſupereſſe indicia alia. Illos autem iſtic conſtituendi occaſio fuit* Paulo, *quod Iconomachorum editis Monachi plures ex Oriente pulſi, Romam ſe recipierent; qui etiam ad eamdem eccleſiam attuliſſe dicuntur* Imaginem vultus Chriſti Edeſſenam, & caput S. Joannis Baptiſtæ: *ſed hoc agnoſcit Baronius anno* 760. *primo inventum in monaſterio Spilati, indeque Emeſam tranſlatum eſſe; atque ita curuere omnia, ex quibus prætendistur, antte in Occidentem tranſlatum ipſum eſſe: quod vero Romæ habetur, id ego potius ſuſpicor eſſe* Caput Joannis Presbyteri & Martyris Romani, *de quo* 23. *Junii.*

h Templum Romuli *ponit Donatus noſter in* D *Campo, Vaccino hodie dicto, ubi nunc eſt eccleſia SS. Coſmæ & Damiani: & Via ſacra, per eumdem tempum, a Cœlio monte itudit uſque ad ædem Jovis Statoris; unde porro ad Palatinum montem ſeſtus via* Clivus ſacer *dicebatur.*

i *Hujuſmodi veſtigia etiam adhuc cernebantur uſque ad tempora Pauli III, qui viæ ampliandæ cauſa eccleſiam iſtam diruit; nec ſcitur quid ſilice illo ſacro ſit factum.*

k *Id eſt oratorium. Porro in deſcriptione veteris Baſilicæ apud Joannem de Angelis ſub num.* 13, *ad latus occidentale majoris tribunæ erant* Fores *hic dictæ; & juxta, ad dextram ingredientium*, Oratorium S. Leonis *ſub num.* 14; *ac porro* S. Mariæ de Cancellis *dictæ, ſub num.* 17 *in extimo angulo; ut* S. Petronillę *locum concipere debeamus, mutato nomine, deinde dictum* Oratorium S. Hadriani Papæ I. *ſub num.* 25; *aut ubi ſepulcrum erat* Urbani II *ſub num.* 16.

l *Diſtat hæc* p. m. *fere* 2. *ad Viam Oſtienſem & quæ eo ducit* Porta, *olim* Tergemina *nunc* S. Pauli *dicitur.*

m *Die* 22. *Junii, ut ſupra dximus.* E

n *Ergo uſque in adultum Septembrem.*

n *Diſtant Baſilicæ Apoſtolorum ab invicem* p. m. *ut minimum* 4.

p *Quia hunc ſcriptori familiare videtur plenos menſes ſumere; quomodo dixit ſediſſe Paulum* annos 10, menſem 1, *ita hic credidi omiſſos dies, eoſque* VII *notavi. Quod ſi placeret Pontificatui addere dies* V *vel* VI, *& dic* XXVII *vel* XXVIII *mortuum, non vero ſepultum* Paulum *credere; poſſent ſufficere ad* annum 1, menſem 1, *additi* dies IX *vel* X, *per quos veniretur ad* 7 *Auguſti anni* 778, *quo ordinatum docco ſucceſſorem* Stephanum III *tertium, Baronio quartum. Cauſa diuturnioris vacationis fuit intruſio Pſeudopapæ Conſtantini, qui ſanctam Sedem interim violenter obtinuit.*

ANALECTA D. P.

NOtanda mihi hic impetmis venit eximia Pauli *ante Pontificatum modeſtia; qui non* Ante Pontificatum mire modeſtus F *toravit ſub fratre Papa ad altiorem gradum aſcendere, ſed in ſuo Diaconatus Ordine conſtanter perſeveravit, magnis licet rebus atque præcipuis Eccleſiæ negotiis adhibitus. Apud Anaſtaſium de* Stephano III *legitur, quod* dum magna perſecutio, a Longobardorum Rege Aiſtulfo, in hac urbe Roma vel ſubjacentibus ei civitatibus extitiſſet, & vehemens ejuſdem Regis ſævitia immineret; illico iſdem beatiſſimus Papa, tertio Apoſtolatos Ordinationis ſuæ menſe, *id eſt Junio anni* DCCLII, diſponens ſuum germanum ſanctiſſimum, ſcilicet Paulum Diaconum atque Ambroſium Primicetium, plurimis cum muneribus, ad eumdem Longobardorum Regem Aiſtulfum, ad pacis ordinandum atque confirmandum fœdera, miſit. Qui præfati viti ad eum convenientes, imperciis muneribus, quo facilius eadem pro re apud eum impetrarent, in quadraginta annorum ſpatia pacis fœdus cum eo confirmaverunt. *Quomodo autem idem* Rex poſt pæne quatuor menſes in *perjurii crimen incideric, & tributo ſubjicere Populum Romanum uſus ſit*, per unumquodque caput ſingulos auri ſolidos annua *exigens*; *Ravennatem quoque exercitum ſibi ſubdens, aliaſque plures tumultus & injurias Eccleſiæ inferens, quouſque Pippini Francorum Regis armis bis compreſſus, tractuſque fuit ablata reſtituere, Videſis Anaſtaſium.* *miſerat pro pace ad Aiſtulfum R. Longob.* *quo cito per eumdem ruptas*

11 *Obiit denique infelix & ſæpe pejeratus* Aiſtulfus *anno* DCCLVII, *eique* Deſiderius Dux, *ſuffra-*

familia meruerat a Rᵒ Pontifice Paulus.

A *ſuffragante ſibi* Stephano *Papa in regnum ſucceſſit: qui etiam illius fratri* Paulo *promiſſam fidem aliquamdiu ſervavit: prudenter tamen agens Pontifex perfidaque genti ad totius Italiæ imperium aſpiranti, nihil credendum eſſe ſciens; Francorum Regem continuis colere officiis eqsit ſtatim a ſua electione; ita fribeus;* Cum gravi gemitu & immenſo mœrore cordis, innotuiſcimus a Deo profectæ Excellentiæ tuæ, potentiſſime, victor Rex, Dei vocatione de hac luce ad æternum requiem aſſe ſubtractum, ſanctæ recordationis Dominum & germanum meum Stephanum Papam, in cujus etiam tranſitu & ipſi lapides, ſi dici poteſt, nobiſcum flentes lacrymaverunt. In cujus Apoſtolatus ordinem a cuncta populorum catervu, mea infelicitas electa eſt. Et dum hæc agerentur, convenit Romam Immo, Chriſtianiſſimæ Excellentiæ Tuæ Miſſæ; & enm eo loquentes una cum noſtris Optimatibus, aptum perſpeximus eum hic detineri, donec Dei providentia, ſacra Apoſtolica benedictione illuſtrati ſuiſſemus, & tunc planius fatisfactus, de noſtra val cuncti populi putitate & dilectione, quam erga tuam benigniſſimam Excellentiam, & cunctam gentem Francorum gerimus, eum ad vos repedandum cum noſtris Miſſis Apoſtolicis dirigeremus. Quoniam nos pro certo cognoſcas, Excellentiſſima & a Deo protecte, noſtar 'poſt Deum auxiliator & defenſor Rex, quod firmi & robuſti, uſque ad animam & ſanguinis effuſionem, in ea fide & dilectione & caritatis concordia atque pacis fœdere, quæ præfatus beatiſſimæ memoriæ dominus & germanus meus ſanctiſſimus Pontifex vobiſcum confirmavit, permanentes, cum noſtro populo permanebimus xſq; in finem. Unda & indefinenter, extenſis palmis ad cælum, pro vitæ incolumitate Excellentiæ tuæ, atque dulciſſimorum filiorum, & excellentiſſimæ Reginæ ſoſpitate, Domini Dei noſtri exoramus clementiam, ut ſempee tuum auxilium & firmiſſima protectio extendatur ſupee nos. Incolumem Excellentiam tuam gratia ſuperna cuſtodiat.

mea a ſua electione cum Pippino, Francetam R.

B

deceſſoris ſui fœdus renovat;

ejus filium ad baptiſmum ſuſcipit,

11 *Eodem anno* DCCLVII *ix Annalibus pervetuſtis ab an.* DCCVIII *ad* DCCC *deductis, notatur* Nativitas Giſlanæ, *cui baptizandæ optatus a Pippino videtur patrinus novas Pontifex, itaque factus compater ejus ſpiritualis. Tali officio gratiam relaturus Rex miſit Romam Wulfardum, Abbatem Martiniacenſem; qui, ſicuti Epiſtola in tomis Conciliorum ſexta, reſcribit Paulus*, pretioſiſſimum ſuperna gratiæ munus attulit. Sabanum videlicet, in quo noſtra, *inquit*, dulciſſima atque unanimiſſima ſpiritualis filia ſacratiſſimo invacro ablata, ſuſcepta eſt: quem & exm magna jucunditate, aggregata populi cohorte, infra aulam ſacrati corporis auxiliatricis veſtræ B. Petronillæ, qxæ pro laxda æternæ memoriæ nominis veſtri nunc dedicata cognoſcitur, celebrantes Miſſarum ſolemnia, cum magno gaudio ſuſcepimus; & per altatum eumdem ſabanum, eam tamquam præſentialiter nos ſuſcepiſſe gaudemus. *Inſcribitur epiſtola, ac cetera deinceps omnes*, Excellentiſſimo filio & ſpirituali compatri, Pippino Regi Francorum & Patricio Romanorum. *Sola eo titulo abſtinet illa, qua eidem Pippino concedit monaſterium* beati Silveſtri Confeſſoris atque Pontificis, ſitum in monta Soractæ, (*quod Zachariæ Papæ a Carolomanno Pippini fratre datum fuerat*) cum ecclxa ei ſubjacentibus monaſteriis: *quare vereor, ut ea Epiſtola recte jubeat conceſſionem valere a* præſanti decima qxinta indictione, *quæ notaret annum Chriſti* DCCLXII; *mallemque legere ſimpliciter* decimum, *ut haberetur annus Chriſti* DCCLVII, *Pontificatus vero* I: *hoc autem etiam ex eo fit verosimile, quod in hac conceſſione nondum commemoretur protectio & defenſio Pauli: impenſa a Pippino, quam omnes alia paſſim prædicant; ſolumque hac additur cauſa, quod* quidquid venerabilium locorum requirit utilitas, iis committendxm *credatur* eſſa perſonis, quibus divinæ illuſtrationis gratia diffuſa, aa quæ pertioeot ad laudem Redemptorie noſtri, & ad maximum redintegrationis ſtatum ſanctorxm locorum pertinere noſcuntur, totis conatibus perficere niſuntur.

Cœcidit monaſterium in M. Soract.

C

& generanter excipit ſabanum, quo fuerat teſta.

D

ſequi literarum officium filio aure patrinum:

12 *Ubi eſt, compaterxitatis prædicta vinculum inter Regem & Pontificem geminatum fuit anno* DCCLIX, *quando natus eſt filius altimus, patelo nomine Pippinus dicendus. Cum enim* Paulus *litterarum frequentia magis magiſque devinciturus benevolentiſſimum Principem, ſcripſiſſet Epiſtolam, quæ in Codice Carolino eſt* XIII, *embolum hujuſmodi adjunxit, pariter a Georgio Epiſcopo in Francium perferendum.* Sublimiſſimus Regum, noſtræ perlatxm eſt notioni, quod novxm Regem ex veſtris viſceribus ad exaltationem ſanctæ ſuæ Eccleſiæ omnipotane Deus contulit, de cujus nativitate maximo gaudio ſumxe celevati; nade obnixe petimus, ut a ſacratiſſimi baptiſmi lavacro, exmdem maximum veſtrum filium ſuſcipere mereamur: quatenus dupiex Spiritus ſancti gratia in medio noſtrum, & geminæ feſtivitatis nobis oriatxæ lætitia. *Gratum habuit Rex officium oblatum, & retextis qui earemonia illa fungerentur apud ſe Apoſtolicis Miſſis, Georgio præfato atque Petro, miſit Romam ſeleciſſimos viros Andream & Gundericum; in quorum advextu regiſque litteris recreatus Pontifex, & recordatus ſacræ meuſæ quam deceſſor ſuus Stephanus a Pippino acceperat, S. Petri confeſſioni imponendam; eam, inquit*, cum hymnie & camicis ſpiritualibus litaniæ laxdee ſolauniter referentes, infra aulam ipſius Principis Apoſtolorum introduximus, eamqna veſtri Miſſi in ſacram Confeſſionem ſuper eotpus ipſius eqli Janitoria ex veſtri perſona obtulerunt: quam & Chriſmate Unctionie ſanctificantes, & ſacrum oblationem ſxpee ipſam imponentes, ſacrificium laudis Deo omnipotenti, pro æterna animæ veſtræ remuneratione & regni ſtabilitate obtulimus.

E

& remiſſum ab eo munus.

dedicat ad corpus S. Petri

Pro Vita non integre data ab Anaſtaſio.

F

14 *Peculiarium iſtarum inter Paulum & Pippinum officiorum non meminiſſe Auctorem Vitæ præmiſſæ, haud magnopere miror. Sed ſi ipſe eſt qui Vitam quoque deceſſoris Stephani ſcripſerat, uti eſt verosimile, in eaque tam diſtincte meminit rerum cum Aiſtulfo Longobardorum Rege actarum, & anxiſit contra eum a Pippino petiti impetratique; cogor ſuſpicari, Vitam* Pauli *nox integram pervenifſe ad manus Anaſtaſii; quomodo enim præteriiſſet ille alia cum Deſiderio Aiſtulfi ſucceſſore, auctoritate ejuſdem Pippini Regis mediante, nihilo minus ad biſtoriam Pontificiam ſpectantia, quam illa? quæque idem Pontifex, pro juribus Eccleſiæ ſibi commiſſæ ſolicitus, egit ad præveniendos conatus Græcorum, Ravennati Exarchatui vecuperando imminentium. Præter paucula; in Codice Conciliorum reperiendas Epiſtolas illxe ſpectantes, plurium aliarum argumenta extant apud Baronium ipſum codicem Vaticanum, ubi integræ illæ habebantur, periiſſe doluxtem.*

ſpectans epiſtola a Greſero edita

15 *Dolori occurrit Jacobus Greſerus noſter, quando eaſdem fere omnes an.* 1613 *excudit, ex Codice Cæſareæ Bibliothecæ, in quam anno* DCCXCI *univer-*

AUCT. D. P. *aliaque ex Codice Carolino ſaſerta Annalibus le Cointe*

A ſas epiſtolas, quæ tempore bonæ memoriæ Caroli avi ſui, necnon & glorioſi genitoris ſui Pippini ſuiſque temporibus, de ſumma Sede Apoſtolica Apoſtolorum Principis, ſeu etiam da Imperio (*quas ultimas, ut ab Hæretico miſſas, neglexit Greſerus*) directę eſſe noſcuntur, eo quod nimia vetuſtate & per incuriam jam ex parte dirutas atque delectas conſpexerat, denuo memorabilibus membranis, ſummo cum certamine renovare ac referibere decrevit, *ut habet ipſius Codicis inſcriptio; ubi tamen alio omnes ordine relatæ referuntur, quam quem profert inde in argumentorum apud Baronium, ſic tamen, ut neque ibi ſervatus invenialue ordo temporum: ad quem nescio an reducturus ipſas fuerit, & an plures aliunde additurus Andreas du Chene, qui* omnes in lucem dandas promittebat *apud Ludovicum Jacob in Bibliotheca Pontificia anni* 1643. *Miror interim eas ſic extantes; inpoſt curatis Conciliorum generalium editionibus, non ſuiſſe productas. Quod factum Baronius fuerat, & hiſtoriam eccleſiaſticam ex illis locupletaturus, ſi editas videre potuiſſet; fecit Carolus le Cointe in Annalibus Eccleſiaſticis Francorum, in cujus tomo* V, *ſub nb.* 1673 *edito, non gravabor excerpere aliquam & apud Anaſtaſium neglectam* S. Pauli *hiſtoriam, circa Græcos & Longobardes, Pontificiæ ditioni & juriſdictioni moleſtos.*

ex quibus habetur

B 16 *Succeſſerat, ut ſupra dixi, Aiſtulfo tyranno Deſiderius, ſuffragio Stephani Papæ adjutus; mexquo in* præſentis Foliadi *Abbatis a Pippino miſſi* ſub juejurando pollicitus eſt, reſtituendas B. Petro civitates, *ab Aiſtulfo ablatas*, Faventiam, Immolam, & Ferratiam, cum earum finibus, necnon & Auximum, Anconam, & Humanam; & poſtmodum reddendam ſpopondit civitatem Bononiam, cum finibus ejus. *Sed ex omnibus iſtis ſolum recepit Stephanus, Anaſtaſio teſte*, Faventiam cum exſtro Tiberiaco; & univerſum Ducatum Ferrariæ. *Cetera reddere cunctabatur Deſiderius; cumque interim pacem cum Francis optaret, de exquendis promiſſis Pippino Regi obſides dederat: ſed mortuo Stephano ſucceſſore ejus* Paulus *coactus eſt, in eadem epiſtola qua filiæ ſuæ ſpiritualis ſubanum a Regi miſſum accepiſſe ſignificabat, rum rogare*, ut emptum redemptionis Dei Eccleſiæ & plenariæ juſtitiæ B. Petri proficere jubeat opus bonum, *certum illum reddens, quod* ſolite perfidi & maligni illi, in magna cordis arrogantia permanentes, nequaquam inclinatur juſtitiam B. Petri reſtituere.

quod reſtitutionem promiſſam differente Deſiderio

Paulus Pippini eram implorat

C 17 *Verum hujuſmodi querelis ſuperſedendum tandiſper* Paulo *fuit, propter periculum a Græcis imminens; & pax cum Deſiderio, ſicut Pippinus ſuadebat, qualiſcumque tenenda. Etenim* Conſtantinus Imperator, ut Ravennam totumque Exarchatum ad deſectionem ſolicitaret, Leonem Miſſum Imperialem cum litteris eo direxit. Exemplar autem illius epiſtolæ Sergius Ravennæ Epiſcopus, Romano Pontifici deferendum curavit. Paulus acceptam tranſmiſit Pippino cum litteris ipſius Sergii: rogavitque eumdem Regem, ut Deſiderium hortaretur ad auxilium Ravennæ civitatibuſque maritimis Exarchatus ferendum, ſi quid adverſus eas Græci molirentur. *Convenit autem, inquit, Epiſt.* 28. *Paulus*, ut pariter nos in Ravennatium urbe præſentare ſtudeamus, ad perficiendum quaſdam utilitates ſanctæ noſtræ Eccleſiæ, & pertractandum de Græcorum malitia, qui quotidie imminent in ipſam Ravennam ingredi civitatem. *Nihil tamen ille minus fecit; ſed uti ex Epiſt.* XV *Caroli ad codicis ſummatim refert le Cointe*, igne ferroque vaſtavit provinciam Pentapoleos enm Ducatu Spoletano & Beneventano. Albinum Ducem Spoletanum nonnullosque proceres, qui ſe B. Petro Pippinoque Rege ſubmiſerant, graviſſimis vulneribus exeecepit, atque in vincula detruſit: quia vero Dux Beneventanus Otrantum fugit, nec induci potuit ullis artibus, ut ex ipſa ſua civitate pedem efferret, Beneventanis Ducem præfecit Argem. Præterea Georgium Conſtantini Legatum, qui piius in Franciam directus fuerat, accerſivit Neapoli: communicatoque cum ipſo conſilio, Imperatorem litteris ſolicitavit, ut Ravennatibus bellum directo in Italiam exercitu, Otrantanis Sicula claſſe gereret; ſeque ſubſidiarias copias utrique pto viribus miſſurum ſpopondit, ea tantum lege, ut poſtquam Ravenna & Otraotum in poteſtatem Auguſti veniſſent, ſibi dederetur Dux Beneventanus, & ejus nutritor Joannes, qui ea pta Benevento, ſe receperant Otrantum.

D *quos Deſiderius ſolicitabat*

Ravenna imminuta

18 Sciebat ſane hæc non latere Pontificem: nihilominus ad eum Romam venit; rogantique reſtitueret Immolam, Bononiam, Auximum, Anconam & alias civitates, quas præſentibus Franciæ Legatis Folrado Abbate & Rodberto, ſe redditurum promiſerat, haud acquievit: inventaque ſtropha, ſimulate reſpondit, ſe paeem ultro amplexurum cum Sede Apoſtolica, modo ſibi remitterentur obſides, quos Pippino Regi tradiderat. Papa periculum ratus in mora, Pippino ſcripſit ſemel atque iterum: verumque ne utraque litteræ veniſſent in manus Longobardorum, tertia exaravit, tranſmiſitque per Georgium Epiſcopum & Stephanum Preabyterum, quos in Franciam Legatos deſtinabat; & per Rodbertum, Pippini Regis Oratorem, qui res neſarie commiſſas a Deſiderio teſtis oculatus viderat. Ut autem tutius ad Pippinum deferrentur, has commodavit ad mentem Deſiderii, pro remittendis obſidibus; ſed aliud agendum verbo legatis præcepit; imo contraria prioribus ſuperaindicatis litteras dedit, quibus auxilium a Pippino poposcit ad repetendas civitates, quas Rex Longobardorum Apoſtolicæ Sedi necdum reſtituerat.

interim pacem cum Eccleſia fimulant

E *ſed dolum eludit Paulus*

pergitque urgere Pippinum

F 19 *In Codice Carolino multæ* Pauli Papæ *leguntur Epiſtolæ, quæ res anno* DCCLVIII *geſtas complectuntur.* Sub initium Pontifex, inquit Annaliſta, Wicharium Epiſcopum & Felicem Religioſum, qui Romam anno ſuperiori cum Roberto venerant, eoque ad Pippinum reverſo remanſerant in civitate Romana, remiſit etiam io Fraociam, ac paulo poſt adverſus Græcos auxilium poſtulavit, *ſcripta Epiſtola* XXIV *qua*, ut pleniſſime ſatisfacta eſt, *inquit*, veſtra Excellentia, non ob aliud ipſi neſandiſſimi nos perſequuntur Græci, niſi propter ſanctam & orthodoxam fidem, & venerandorum Patrum piam traditionem, *circum cultum imaginum*, quem cupiunt deſtruere atque conculcare. *Nempe ut obſervat le Cointe*, Hoc potiſſimum intendebat Paulus, ut contra Græcos orthodoxam fidem ſummque principatum tueretur; neque quidquam ſibi videbatur actutus magis opportune, quam ſi Pippinum Regem ab Imperatore Conſtantino diſſociaret. Ut id aſſequeretur nihil omiſit aut intentatum reliquit: amorem ſingulatem erga Pippinum, odium vehemens adverſus Conſtantinum ſignificavit; palam teſtatus in Pippino poſt Deum ſpem omnem ſe collocaſſe, ab uno Conſtantino metum ſibi ac terrorem incuti. Ne litteras quidem ab Alexandrino Patriarcha per Monachum Aeoſmam accepit, quin earum exemplar Pippino, ut Orthodoxo Regi & defenſori fidei catholicæ tranſmitteret.

ut contra utroſque auxilium ferat.

20 *His*

A 20 *His officiis effectam est, ut Desiderium per Missos suos desinentes urgere Pippinus, ad opem Pontifici ferendam justitiamque faciendam; quibus ut ille quadamtenus moveri videretur,* Autumnali tempore adiit Apostolorum limina, colloquium habuit cum Romano Pontifice, deque restituendis Ecclesiæ quibusdam in Tuscia & alibi patrimoniis convenit. Paulo post Petrus Notarius Regionarius, & Joannes Mansionarius Confessionis Basilicæ S. Petri, quos Papa in Franciam direxerat, Romam reversi sunt cum regiis Nuntiis, Wilfrando jam laudato, & altero cujus nomen reticetur. Tunc Paulus e Pippini litteris accepit, suos Nuntios, qui simul cum Francis anno superiori Constantinopolim perrexerant, ibidem utrosque detineri; *monuque ad Pippinum epistolam misit, vigesimam sextam in codice, unde prædicta omnia diffuse haberi possunt.* Sub initium anni DCCLX pervenerunt in Italiam Remedius sive Remigius Archiepiscopus Rotomagensis, Pippini Regis frater, & Autharius sive Audegarius Dux, ejusdem Pippini Regis Oratores; quibus Desiderius Longobardorum Rex spopondit, se Paulo Romano Pontifici omnia B. Petri patrimonia, jura etiam, loca, fines, & territoria B variarum civitatum plenissime restituturum, hac ipsa Indictione XCSP, mense Aprili: atque reipsa partem reddidit, aliam partem pollicitus se paulo post quoque redditurum. Rogavit insuper Romanum Pontificem, ut Pippinum de rebus istis certiorem faceret. Quod quidem Paulus legitur præstitisse per Epistolam XXC, missoque in Franciam Petro Presbytero; ita tamen ut Regi Francorum supplicaret, ne desisteret a solicitando Desiderio, donec is sine suas omnes pollicitationes exsolvisset.

Hinc cœpitur Desiderium quædam restituere,

& cetera restituendo pollicerí.

Tum missi utrinque Legati inter Paulum & Pippinum

ar Anno DCCLXIII Haribertus sive Hasibertus, superiori anno Murbachiensis Abbas factus, & Dodo Comes, Romam directi sunt, ut Paulum Papam, qui sibi iterum timebat a Longobardis, certiorem redderent de firmo proposito magnaque constantia, quam Pippinus in causis Apostolicis perficiendis, & pollicitationibus exsolvendis gerebat: paulopost reversi sunt in Franciam cum Legatis Pontificis, Joanne Subdiacono & Abbate, ac Petro primo Defensore, gratulatoriisque litteris ad Pippinum, pro sincero atque constanti erga Sedem Apostolicam studio: *quarum serum fidem facit ipsius* Pauli *Epistola* XVIII *in sæpe jam citato Codice Carolino. Illud autem* suum studium ut C indies magis ac magis, testaretur, *anno* DCCLXIV Anthimum Spatarium & Synesium Eunuchum, Constantini Augusti Oratores, nec videre nec audire voluit nisi præsentibus Legatis Apostolicis, disputationibus interfuit, quas utrique inierunt inter se, de observatione fidei orthodoxæ, & pia Patrum traditione. Postea vero cum Antbimo, qui Constantinopolim redibat, suos quoque misit Oratores, per quos Imperatorem cunctis de rebus certiorem fecit. Romam vero direxit Flavinum Capellanum, una cum Legatis Apostolicis, Joanne Subdiacono & Abbate, atque Pamphilo Defensore Regionario; per quos deferri curavit ad Papam, non litteras modo, quæ gesti negotii seriem omnem complectebantur, sed & exemplar ipsarummet quas acceperat a Constantino, vel eidem Imperatori rescripserat. Paulus amplissimas gratias egit, misso protinus Legato cum litteris, *quæ locum* XX *tenent in Codice, & sine quibus nihil horum sciremus.*

& ab hac etiam Constantinopolim;

ar Anno DCCLXV Paulus Papa certior factus, quod sex Patricii cum trecentis navibus Constantinopli solverant, auctique classe Sicula Romam properare, deinde in Franciam progredi

quibus cum nihil proficeretur a

decreverant; litteras ipsas quas ab amicis ac- D ceperat ea de re, Pippino transmisit, *cum Epistola* XXIV, per Conibertum hominem Francum, qui Romæ tunc erat. Præterea tres saltem Oratores in Italiam mitti rogavit, qui Desiderium apud Ticinum convenirent, atque inde Romam duo proficiscerentur, Ticino tertius in Franciam rediret, Pippino responsum Desiderii laturus: hic enim nihil eorum restituerat, quæ coram Francicis Legatis toties promiserat se redditurum; imo litteras scripserat minis refertas, quas Paulus æque Pippino deferendas curavit ..... Sed antequam hæ litteræ in manus Pippini venirent; ei scripserat Desiderius, nihil a Longobardis tentatum contra Romanum Pontificem. Quod ubi Paulus per Andream & Gundericum solertissimos viros, a Pippino Romam directos, resciit; eos cum Desiderii Legatis coram se vocavit in colloquium: totoque negotio palam facto, quam primum in Franciam remisit cum aliis literis (*Epistolam* XIV *hæ fortasse*) quibus apud Pippinum de mendacio Desiderii graviter questus, auxilium petiit, quia Longobardi Senogallium ferro & igni vastarant, cæsis incolis abactaque præda: nec minori clade Castrum Valentis in Campania jam percusserant. E

auctor D. P.

iterum de Longobardis queritur Paulus,

ar Anno DCCLXVI Paulus a Pippino duas accepit Epistolas; alteram per Petrum primum Defensorem, quam in Franciam Legatum prius miserat; alteram per Widmarum & Gerbertum Abbates, atque Hugbaldum virum illustrem, quos Pippinus Romam Oratores dirigebat. Et hi quidem cum Legatis Desiderii Regis, necnon & Pentapolitanorum ac singularum civitatum quæ Pontificiæ ditionis erant, coram ipso Papa congressum habuerunt; constitutique do nonnullis peculiis inter utrasque partes restitutis: sed quoad fines urbium Pontificiarum & patrimonis B. Petri tantum abest ut quidquam decretum fuerit, quin & Longobardi quæ prius Ecclesiæ reddiderant ea denno invaserunt: conventum tamen fuit, ut Franciæ civitatumque Pontificiarum Legati Desiderium adirent. At Paulus nihil inde sperandum duxit; imo potius vereri cœpit, ne Longobardi ceteris Ecclesiæ bonis insidiarentur: quapropter opem enixe postulavit, *missa ad Pippinum Epistola* XVII. F

eorumque legatis auditis

pejora metuit,

24 *Atque hæc fere sunt, quæ pro republica Ecclesiæ* Paulum *egisse contra Græcos & Longobardos, ex ejus superstitibus litteris colligere potuit Carolus le Cointe, a nobis descriptus, ne si ipsa Epistolarum verba more nostro voluissemus exhibere; actum ageremus. Plura ne haberentur, fecit mors Pontificis anno* DCCXVII *abita, & apud Biturigas agenti Pippino nuntiata. Invadente deinde Apostolicam Sedem Constantino, & Pippino* XXIV *Septembris anni* DCCXVIII *ad præmia fidelis auxilii referenda evocato, licuit Desiderio Ecclesiam solitis artibus ludificare, sub* Stephano *Papa III, legitimo* Pauli *successore, illius viribus retundendis impare: quoad sub Hadriano Papa descendens in Italiam Carolus Magnus, anno* DCCXXIV, *Desiderio retribuit quidquid in Romanos pervaserat, pro eoque, in Franciam cum conjuge liberisque deportato, Longobardici Regni coronam sumpsit, dictus inde* Rex Francorum & Longobardorum atque Patricius Romanorum. *Neque longum postea tempus abiit, quin scelerum suorum violatæque Religionis pœnas etiam lueret impius Constantinus Copronymus, alter* Pauli *Papæ adversarius anno mox sequenti* DCCXXV *die* XXV *Septembris, duplici corporis & animi morte extinctus atque ad inferos raptus.*

quæ & secuta sunt mortuis Papa ac rege.

D E

A D

DE S. ARGIMIRO MONACHO,

MARTYRE CORDUBÆ IN HISPANIA.

D. P. Acta & notitia ex S. Eulogii Memoriali.

ANNO DCCCLVI. *Auctor Eulogius poſt Martyris coronandi.*

PEnultimas *Martyrum, quorum notitiam aobis celiquit S. Eulogius Cordubenſis Presbyter, in ſua Sanctorum Memoriali, tribus libris diſtincta, præcomitatus Sanctus eſt; de quo illo, non multo poſt, id eſt anno* DCCCLIX, *fidem Chriſtianam etiam ipſe ſuo ſanguine conſignaturus, ſe ſcribit lib.* 3 *cap.* 16 *poſt relatum Capite præcedenti Martyrium Heliæ Presbyteri, Paulique & Iſidori, duobus ante* Argimirum *menſibus in perſecutione Arabica ibidem Cordubæ coronatorum, de quibus egimus* XVII *Aprilis.*

laudat Argimiri fortitudinem. B

2 Inde præterea Argimirus quidam Confeſſor, vir nobilis & ætate jam plenus, ex oppido Egabrenſi eognationeto ducebat; & quodam tempore Cordubæ Patritiæ Cenſor a Rege præfectus eatiterat. Cum femotus ab adminiſtratione judicii, orium cœnobii incoleret quietus, quorumdam Ethnicorum dolo vel odio circumventus, accuſatur coram Judice de ſubſannio Vatis ſui, & exprobratur de profeſſione divinitatis filii Dei; quodque iſto omnipotentiorem nullum alium fateatur, & illum vanitatis auctorem ducemque aſſerat petditorum. Quem Judex coram ſe poſt aliquot dies jubens aſſiſtere, dum ſuis adhottationibus & lenocinio quodam verborum profano ritui mancipare ſtudet, nec prævalet; pertinacem in ſancto propoſito militem Chriſti, equuleo viventem impoſuit: enſeque transfoſſum peremit xv Kalendas Julias Æra DCCCXCIV. Cujus corpus cum poſt multos dies ex præcepto Judicis de patibulo deponeretur, cujuſdam Religioſi ſolertia Sancti Aciſcli baſilicæ depottatur, ac digno Sacerdotum miniſterio prope tumulum prædicti Martyris, & Sancti Perfecti humatum eſt.

3 Sancti Perfecti *Martyrium, unde Memoriale prælaudatam S. Eulogius incipit, dedimus ex illa ad* XVIII *Aprilis, quo paſſus eſt anno* DCCCLI; C *de* Sancto Aciſclo, *antiquo Martyre ſub Dioclctiano, Aſturi* XVII *Novembris. Ambroſius Morales, qui ſcholiis Memoriale ipſum illuſtravit, ſuſpicatur* Argimirum *jam alias Chriſti fidem confeſſum fuiſſe, eo quod* Confeſſor *prætitaletat:* Egabram *autem, ubi Monachum egit* Argimirus, *dicit* Cabram *eſſe, oppidum* XXXVI *milliaribus Cordubo diſtium, Græca ſcilicet nomine* Α"ιξ, αἰγὸς, *quod* Capram *ſignificat, Latine eeddito. Sed aliis parum apta fortaſſis videbitur iſtiuſmodi derivatio. Quis autem fuerit* Cenſotis Magiſtratus *apud Arabes, ignorare ſe fatetur ille; ſuſpicatae tamen nomea hoc mutuatam Eulogium a Romanis, pee relationem aliquam ad Ceaſuram Romanam, quod facile admiſero eam aliquid Judiciariæ poteſtatis, & quidem ſupremæ* Cenſores *habuerint: ſed non confunderim* Cenſuram *eam* Cenſu; *quem qui faciebant, non* Cenſores *ſed* Ceoſitores *dicebantur, uti recte obſervat Tomajus, aliud nihil adfereas quod huc faciat.*

Ambr. Morales obſervationem hanc ſpectat.

4 *Galeſinius in annotanda Faſtis ſacris* Argimiri *nomine, prævit Martyrologii Romani innovatoribus ſub Gregorio* XIII: *hos autem ſecuti ia ſuis Monaſticis, Wion, Menardus, Dorganius, Buceliaus, jure proſſus optimo. Hiſtoriam ex Eulogio Hiſpanice reddidit Joannes de Marieta Dominicanus lib.* 3 *cap.* 3 *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Sanctorum Hiſpaniæ: auſter vero Martinus de Roa, eamdem paraphraſim explicavit: cum ea ſtatcas ſuum de feſtis Sanctorum Cordubenſium opus, excuſum Hiſpali anno* MDCXV, *additque ad calcem hæc ad rem noſtram notabilia verba:* Inventæ ſunt hodieque ſervantur ejus ſanctæ Reliquiæ in eccleſia Apoſtoli Petri, ſicuti ſcripſimus in hiſtoria inventionis ſuæ. *Dignus erat hic locus, ad quem animadvotetens Tamajus, doceret nos aliquid de tali hiſtoria: ſed neque in Bibliotheca Societotis noſtræ, etiam nuper recognita auctaque per Nathanaelem Sotbuellum; neque in Bibliotheca Hiſpanica Nitolai Antonii, attuvatius etiam ſcripta Martini receaſente, quidquam iadicatur quod huc faciat, unde vehemeater vevear ne fraſtra ſit omnis opera, quam in ea Hiſtoria requiteada nunc ponent amici hagiophili a nobis rogati.*

E *Nomen Faſtis inſcriptum.*

Deſideratur hiſtoria inventionis anno 1625 *corporis.*

F

DE SANCTO SERGIO,

MAGISTRO MILITIÆ,

FUNDATORE MONASTERII NICETIATÆ,

IN SINU NICOMEDIENSI PROPE BITHYNIAM.

D. P. Ex duabus Mss. Synaxariis.

SÆC. IX. *Hiſtorici vitiis Michaelis Imp. latentis,*

EX *Italia per Galliam redeuate in Belgium anno* MDCLXII, *invenimus & attenda accepimus illuſtria Synaxaria duo, alterum in ebattuliaca, ſed valde denſa, ſcriptum, & a Petro Feoncisco Chiffletio Divionenſi noſtro Collegio comparatum; alterum Membeaacam, a Jacobo Sirmondo illatum Pariſienſis Collegii Bibliotheeæ, tota Gallia inſtructiſſimæ Utrique debemus Sancti, in titulo expreſſi, notitiam, qui ſub Michaele Theophili filio Romanum exercitum duxit in Cretam, ibique videtur obiiſſe* DCCCLX; *de quo tamen nihil legitur apud Leonem Grammaticum, Zonaram, Manaſſem vel Cedrenum, eiſi Michaelis illius imperium ſcripto proſecutos: quippe qui juveais Imperatoris poſt eetrufam in Monaſterium ſanctiſſimam matrem Theodoeam, ineptum ingratum moreſque & actus potius ſtuduerunt eaplicaee, quam bellicat*

via loquatur de Duobus ſapientum ejus.

A *bellicas ſub ea expeditione* Ducum, *contra Saracenos alioſque barbaros emiſſorum. Solas Zonaras refert victoria de Saracenis, Romanum ipſum cum agmine populabundo ingreſſi annoque circiter* DCCCLVIII *facere hunc videtur, cum ait, quod Idem Petronas cum triumpho exceptus Conſtantinopoli*, Legionum Domeſticus deſignatur (jam enim Manuel Magiſter & Legionum Domeſticus in vivis eſſe deſierat) neque multo poſt & ipſe naturæ debitum perſolvit: *oſtendit autem ſub Michaelis auſpiciis nihil deinde boni geſtum eſſe, contra Barbaros identidem infeſtos.*

tantum memini Petronæ,

cui potuit Sergius ſucceſſiſſe

a Petronę ergo Magiſtru Legionum Domeſtico, *ea ejuſdem tituli honorem ſucceſſiſſe* Sergium *poſſumus credere, occaſione expeditionis in Cretam directæ, ait in Synaxariis prædictis inter cæteras viri ſancti laudes legitur, ſub hoc titulo,* Μνήμη τοῦ ἁγίου Θ δικαίου καὶ μακαρίου Σεργίου Μαγίστρου, τοῦ συνταμείου τοῦ μονῆς τ ὑπεραγίας Θεοτόκου, τοῦ ὄντος ἐν τοπονομαζομένῳ τοῦ Νικητιάτα, τοῦ ὄντος ἐν τῷ κόλπῳ τ Νικομηδείας, μεταξὺ τῶν δύο ἐμπορίων Καλλιαγρῶν καὶ Δόρκωνος, κειμένων.

B *ædidit prope Nicomediam egregie clarus,*

Memoria ſancti juſtique ac beati Sergii Magiſtri, qui fundavit monaſterium ſanctiſſimæ Deiparæ Nicetianæ cognominatum, in ſinu Nicomedienſi ſitum, inter duo imporia Puleri ugri & Dorconis. *Hæc tunc nomina erant, nunc eſſe deſierunt, ſolaque reſtat in intimo ſinus æſtuoſi receſſu* Nicomedia, *vulgo* Europęorum Cumidia *appellata, Turcis* Iſmid, *ſed pene deſerta, ad centum & amplius paſſuum millia deſtans Conſtantinopoli*; *ubi* Magni Domeſtici (*teſte Codino Curopalata cap.* 2) *quarta erat in Palatio dignitas, ejuſdemque Codini ætate alius* Domeſticus Orientalium, *alius* Occidentalium Thematum ſeu Legionum, *de quibus vide Commentatores in Codinum, dum Acta exponę ſic breviter contracta:*

genere Paphlago.

4 Οὗτος δὲ ἐκ τ Παφλαγόνων χώρας, ἀπὸ χωρίου λεγομένου Νικητια, ἔγγιστα πόλεως Ἀμαστρίδος, διὰ τὴν τοῦ ἀνορμίαν ἡ αὐτῇ μονὴ ἵλαχεν. Ὁ δὲ πατὴρ ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν, καὶ ἀγαθῶν γεννητόρων γένος, ἔχει καὶ συγγενεῖς ἡ Θεοδώρας τοῦ εὐσεβεστάτου Βασιλέως, καὶ τὸν πάνυ ἀγίου Μιχαὴλ τοῦ Βασιλέα. Οὗ καὶ ζηλωτὴς διάπυρος ἡ ὀρθοδόξου πίστεως γέγονε, καὶ παιδαγωγὸς ἀποδείκνυται τ ὀρθοδοξίας γενέσθαι τ ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων. Τὰ δὲ Ῥωμαίων πολυπαθοῦντος τῷ τότε χρόνῳ τῇ Κρήτῃ, αὐτὸς ἀπίσταλα παρὰ Μιχαὴλ τοῦ Βασιλέως καὶ πάσης ἡ Συγκλήτου, μόλις εἰς τὸν αὐτὸν πεισάντων ἐξάρχειν καὶ συνεδίειν πασῶν τῶν στρατιῶν, διὰ φρυῶν, καὶ τὸ ἐναρὲς εἶναι τ Ῥωμαίων πραγμάτων προῖσασθαι. Ἐκεῖ δὲ αὐτῷ ἀποδημοῦντος ἐ κοιμηθείσης, τὸν μὲν πατρῷον τὸ ἱερὸν αὐτῷ λείψανον ἐν τῇ κατὰ τὴν Κρήτην μονῇ, τῇ μέχρι τοῦ νῦν ὑπερομαζομένῃ τῶ Μαγίστρου· ὕστερον δὲ διανισομένου καὶ ἐπὶ θάτερα τῆς παρ αὐτῷ ὀικοδομιθείσης μονῆς, κατὰ τὸν κόλπον τ Νικομηδείας.

4 Hic oriundus erat ex Paphlagonum regione, in oppido quod Nicetia nuncupabatur prope urbem Amaſtrim, unde & cognomentum accepit ejus monaſterium. Erat autem vir bonus & optimorum parentum filius, cognatos habens Theodoram reverendiſſimam Imperatricem, ejuſque filium Imperatorem Michaelem. Fuit autem ferventiſſimus zelator rectæ fidei, ac multum laboravit pro reſtituenda ſanctorum ac venerandarum imaginum orthoduxia; *anno* DCCCLXII, *de qua vide Henſchenium in Actis S. Theodoræ §. 6 die* XI *Februarii*. Cum autem emittenda poſtea eſſet in Cretam claſſis Romana, miſſus ipſe eſt a Michaele Imperatore totoque Senatu, propter notam ejus generoſitatem, & quia idoneus judicabatur Romanæ reipublicę negotiis præeſſe: quamvis ipſe ægre perſuaderi potuerit, ut egrediens ſuſciperet imperium exercitus totius. Illo autem iſtuc progreſſo, ibidemque mortuo, tunc quidem ſanctum ejus corpus poſitum eſt in eo quod apud Cretam erat monaſterio, & in hodiernum uſque diem Magiſtri cognominatur: poſtea vero inde translatum eſt ad illud quod ipſe conſtruxerat, apud Sinum Nicomedienſem.

Eutrem Theodoræ Imp. coeuæ,

zelator orthodoxiæ.

Corpus in monaſterium ſuum relatum.

DE S. HEIMERADO PRESB.

IN LANDGRAVIATU HASSIÆ

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Haſungenſis monaſterii origine, Sancti iſtic cultu, & duplicis Vitæ ſcriptoribus.

ANNO MXIX. *Alto in monte,*

HAſungen, mons Haſſię, vaſte in aërem projectus, *idemque* ſpatioſus & irriguus, in confinio oppidi Wulfshagen ſitus eſt, *teſte Adelfo Overhamo in ſcholiis infra laudandis. Oppidum autem iſtud Ambachi a ſe nuncupati caput, horis circiter quinque diſtat Caſſelia, ſede primaria Landgraviatuum; inde verſus flectendo in meridiem una ſolum leuca abeſt mons ipſe, quem ſuo incolatu, moribus, miraculis illuſtravit* Presbyter Heimeradus. *Et hoc ibidem poſitum Epitaphium olim legebatur, annum & diem mortis atque cultum explicans,*

anno 1019 *defunctus Heimeradus,*

Anno milleno Chriſti decimoque noveno,
Morte fuit victus Heimeradus benedictus,
Luce Kalendarum quarta menſis Julianarum.
Qui prece multa pia quęrunt ſolatia dia,
Ejus per merita capiunt relevamina cita.

Epitaphio conſonant Abbatiæ Corbejenſis in Weſtphalia pervetuſti Annales ad annum prænotatum

non fuit Monachus

Heimered Monachus in Vigilia S. Petri obiit, & ſtatim multas virtutes per eum Dominus operatus eſt. *Voluit quidem* ſanctę converſationis habitum ei tradere *Abbas Hersfeldenſis* Arnoldus: ſed ille nullo modo conſenſit; *nec deinde in alio ullo* monaſterio *vixit, quare abſtinco titulo Monachi.*

Vitæ ſcriptæ

a *Eo certe abſtinet cujus jam verba allegavi*, Egbertus, *Monachus ejuſdem Hersfeldenſis cœnobii, in ſuperiori quam vocant Haſſia, Vitam ſcribens juſſu Abbatis ſui* Hartvvigi. *Hunc alt* Lambertus, *ſub eodem Abbate etiam ipſe Monachus, vulgo Schaffnaburgenſis dictus, in Chronico uſque ad annum* MLXXVII *perducto, ſuccedſiſſe* Ruthardo, *ſub annum* MLXXII *exeuntem abdicanti. Scripſit igitur Egbertus, quando jam in monte non ſolum tem-*

A plum, *ſed etiam monaſterium numeroſum erat, juxta Prophetiam Sancti num.* 10 *Vitæ propoſitam. Sic enim de ea fundatione Gabriel Buccelinus* : Haſſiungen, locuples olim & ſplendidum Benedictini Ordinis monaſterium, cujus fuodamenta primum jecit Aribo ſive Erbo, Moguntinus Arebiepiſcopus, ſub annum MXXVIII; abſolvit autem ſub annum MLX ſive LXX Sigefridus, ex Abbate Fuldenſi Moguntinus & ipſe Archipræſul; conſecratum in honorem SS. Petri & Pauli oe S. Haimeradi Confeſſoris; cujus ibidem ſacrum corpus repoſitum, grandi miraculorum gloria fideles omnes pellexit, & magnum cœnobii ſplendorem conſulit. Miſit eodem primum Abbatem Giſelbertum, virom egregium, S. Wilhelmus Hirſaugienſis (*qui anno* MLXVIII *aſſumptus, obiit* IV *Julii* MXC) *cum integra Religioſorum colonia, qui cito ſant auctt ad ſeptuaginta. Paulo poſt abſolutum monaſterium, in quo deinde conditor ſuus Sigefridi ſepultus eſt.* Otto, *Bavariæ Ducatu per calumniam expulſus*, Haſungno montem occupavit, eumque naturæ ſituque ſatis munitum, munitiorem rameu manu & opera fecit, *inquit Lambertus Schaffnaburgenſis ad annum* MLXXI; *Bucelinus vero addit; quod* hoc ipſum ofcetarium nooo MDL Burſfeldenſi Congregationi ſe adjunxit.

B

3 *Auctor Vitæ Egberti præfatur*, parum quid *ſe* Illo ſide- *guſtaviſſe* de his, quæ in profectu poſitus, vel quæ litter ſcri- *Sanctus* poſt virtutum conſummationem grandæpta vus jam peregit. Horum enim, *inquit*, mihi aliqua comperta ſunt, partim referente meo patre, quæ ſa ulim audiviſſe eummemoret ab ejuſdem ſervi Deo miniſtro, partim ipſa auctoribus quorum adhuc ſuperſtes fovebatur hoſpitio, humanitate & obſequio: at vero qualiter vitam ſuam inſtituerit, vel certe da qua ſtirpe pulluleverit, indagare non potui. *Hujuſmodi ſcriptionem jam olim Bollando ex Bodecenſi Ms. communicaveeat Joannes Gamanſius*, datur ex *nobis in Bollandi Vita laudatus: deinde ſub annum* MDCLXXXI, Mss. & impreſſo, *una cum Vita S. Meinwerci, qualem dedimus* V *Junii, ſcholiis illuſtravit imprimique curavit Adolphus Overbam p. m. Werthinenſis Monachus Benedictinus, tunc in Ferdinandi Epiſcopi Paderbornenſis, Mecænatis noſtri, abſequiis litterariis degens. Eam ego more noſtro pulcher in capita, & addere volui ex Membraneo Codice noſtro, qui olim Collegii Paderbornenſis fuit, tranſcriptam prioris Vitæ paraphraſim metricam, ſub hoc titulo repertam*, Incipit Vita devoti Perſbyteri Himeradi, in Haſungen recondita. C omiſſa para- *Quamquam eaim ea Paraphraſis nihil magnopere addat Hiſtoriæ, præter teſtimonium fundati ſui abſoluti* phraſi me- *a Sigefrido monaſterii, mereri tamen videbatur ipſa* trica. *carminis antiquitas, ut hujuſmodi monumentum non traderetur oblivioni. Auctor initio ac fine* Eringerum *ſe nominat, quem verſus, necdum perfecte Leoninus, indicat ſaltem ſæculo* XII *vixiſſe: nam* XIIS *ſummam jam perfectionem poeſis rythmicæ acquiſierat. Verum ſtylus adeo obſcurus & intricatus apparuit, ut Lectori moleſtus ac gravis plus faſtidii allaturus videretur quam commodi: quapropter ſatis habeo indicare primos Verſus, paratus poema totum ei communicare, qui operæ pretium putabit ipſum per typos vulgare. Exordium hoc eſt*:

Es qui cunctorum dator, o Deos alme, bonorum;
A me ſpurcorum malo deme, precor labiorum,
Ut poſſim clare Te laudibus emplificare.

Finit autem in completa Sancti Propbetia de condendo monaſterio hoc modo:

Poſt Moguntinus Præſul dictus Sigefridus,
Illic cœnobium ſtruxit vitæ Monachorum,
Ad laudem Domini ſimul iſtius Patris almi,
Mentæ prophetiæ ſicut prædixerat iſte. D
Jam Petri natu, ſit Spiritui ſimul olmo,
Laus, velut eſt æquum, decus imperiumque, per ęvum.

4 *De cultu* S. Heimeradi *antiquo ſatis conſtat ex dictis: conſtat etiam de eodem ex Lamberto Schaffnaburgenſi ad annum* MLXXII, *quo vivebat, ſic ſcribente*: Claro & celebri his temporibus per Gallias erat memorie S. Seboldi in Nurnberg & ſancti Hemerad in Haſungen; & magno populorum concurſu quotidie freqoentabantur, pruptur opitulatinnes, quę divinitus illic languentibus ſępe conferebantur. *Colitur* S. Seboldus *ſive* Sebaldus XIII *Auguſti. Interim nec hic nec iſte lavenkur ullis vetuſtioribus Faſtis, quæ quidem nos viderimus, adſcriptus: ut tamen non dubitamus de Seboldo quin Norimbergenſia Kalendaria omnia etiam ante annos quingentos ſcripta eum habeant; quæ ſperamus ſuo tempore nobis ſuggerenda, ſic non ambigimus, quin ſimiliter* S. Heimeradus *adnotatus fuerit ſui monaſterii & vicinorum Martyrologiis: ex quorum aliquo adſcripſerit eumdem Hermannus Grevenus Curthuſienſis, ſuis ad Uſuardum Additionibus, anno* MDXV & XXI *excuſis Coloniæ; ſed non ſine errore, dum his verbis ultimo loco proponitur*: Item beatæ memoriæ Heymeradi, Presbyteri & Confeſſoris, in Haſſia Monaſterio Haſungen a ſe fundato quieſcentis. *Non enim fundavit ipſe monaſterium, ſed ipſe quem incolebat loco fundandum prophetavit. Iterum eumdem errorem in ſanum Martyrologium Germanicum tranſtulit Canifius, & ex Caniſio accepit Ferrarius, in ſuo Catalogo generali Sanctorum qui Romano Martyrologio deſunt; ubi* Prioris Haſungenſis *titulo Sanctum gratis onerat, & in Notis addit*; Prior hic fuit eccleſiæ & cœnobii Haſungeoſis a ſe conſtructi; *allegato Caniſio, qui tamen de Prioratu tacet.* E

Memoria in Faſtis

non ſine errore aliquo.

V I T A

Auctore Egberto Monacho Herſfeldenſi.

Ex Ms. Bodecenſi & editione Overhami

P R O L O G U S.

F

Domino ac Patri ſuo Hartwigo, veræ virtutis exemplari unico, Egbertus ultimo portio gregis Dominici, quod ſcit, quod valet, ſi cujus eſt pooderis aut pretii. Revera, Pater egregie, unicum te præbes exemplar, quid ſit potsem eſſe; cum tam effectuoſe imitaris in filio murem euangelici agricolæ, qui omnem palmitem fructum afferentem purgat, ut fructum plus offerat. Nam quæcumque occaſio tibi oblata fuerit, quidquid ougorum animo too occurrerit, his occnpare pergis mentem meam, oe qood tempua otio aut quieti concedam; id autem ea gratia facis, quie dedito opera extirpare niteris ſilvam urticarum, quę replevit agrum mei cordis, ut revera pigri hominis. Sed eum ſedulo uterque noſtrum ſuum facit Officium, tu imperando, egn modeſte parendo; tandem, quod pacn illius dixerim, majeſtas tua imperandi exceſſit modum. Præcepiſti namque mihi, ut vitam S. Heimeradi Cooſeſſoris litreris mandarem: materiam ſcilicet eadem, meiſque viribus majorem; utpota fructibus, quos manens in Chriſto hic attulit palmes, uberem: quod ubertas, quorum

Juſſus ab Abbate ſuo ſcribere Auctor, præfatur

A rum ſuavitas me pæne ſubterfugit, niſi quod vix parum quid guſtavi de his, quæ in profectu poſitus, vel quæ poſt virtutum conſummationem grandævus jam peregit. Horum enim mihi aliqua comperta ſunt, partim referente meo pastore, quæ ſe olim audiviſſe commemorabat ab ejuſdem ſervi Dei miniſtro; partim ipſis auctoribus, quorum adhuc ſuperſtes fovebatur hoſpitio, humanitate & obſequio. At vero qualiter vitam ſuam inſtituerit, quomodo ut cedrus Libani multiplicatus ſit in domo Domini; vel certe de qua ſtirpe pullulaverit, quos terrenæ propaginis parentes habuerit, indagare non potui; ea vero, quæ mihi comperta ſunt, eruditioris ingenii vindemiatorem expoſcunt.

ſola vitæ extrema ſibi certo nota;

a Nam cum ſim nullius artis, nulliuſque facundiæ, tam grandis materiæ ſilvam non præſumebam eliquando attingere; ſed in humilium rerum arbuſtis ſcribendi operam inſumere conſueveram: unde non nihil timeo, ne mihi ante ſub faſce cadendum ſit, quam ſervandum. Verum ego pretium ob ſtultitiam fero, qui in agro abſconditum nullius ponderis, nullius momenti theſaurum ventoſus prodidi; qui ſcientiam ingenioli mei non cinere pauperis conſciantiæ operui. Eorum enim eſt, talentum terræ non ſubfodere, qui ſciunt illud operando lucrifacere; qui evaſerunt in virum perfectæ ſcientiæ; quorum eſt ſolidus cibus; qui ſtangere norunt panem pueris petentibus; qui patres ſunt proferre de theſauro ſuo nova & vetera; qui occidente littera callent ſpiritum vivificantem exeludere: qui ſciunt ſapere ad ſobrietatem, & inflantem ſcientiam retundere ad caritatis ædificationem. Ecce illic invenies pretioſam, quam quæris, liberalis ingenii margaritam; illic mna, non in ſudario poſita eſt, quæ cum nummulariis data fuerit, vel quinque, vel decem mnas ad menſam Domini ſui reportabis. Illic ſedens Dominus conflans purgabit filios Levi, in ſpeciem mundiſſimi auri & argenti. Tales videtur hoc dictum reſpicere Salomonis: Sapientia abſcondita, & theſaurus inviſus, quid utilitatis in utriſque eſt? Iame vero nihil eſt tale. Sed quoniam omnis labor volentibus facilis exiſtit; ſed econtratio, ut Cumieus air, Nulla res tam facilis eſt, quin ſi quis eam invitus facit, ſit difficilis; libens experiar quid poſſim: præſertim cum idipſum ſtudii me olim devoverim arripiturum, ſigna rerum ab eo feliciter geſtarum inveſtigare poſſem, quamvis hoc uſque diſtulerim. Unde & ſatis credo, non ſine divini Nominis inſtinctu tibi in mentem veniſſe, ut inter tot præclara ingenia, inter tot filius matris Herſfeldiæ, qui educati ſunt in ſanctis penetralibus Philoſophiæ; mihi, qui ſum corpus ſine pectore, id operis injungeres: ne ſorte contingeret me voti reum exiſtere; quia rutius erat non voviſſe, quam poſt votum non reddere.

& materiam viribus ſuis majorem,

B

ex vetere dia ditato a ſe theſauri,

C

CAPUT I.

Romam & Hierоſolymas peregrinatus Heimeradus, ab Herſfeldenſi Abbate excipitur; & flagellatus pellitur.

Quod in fine mundi minus lucere videantur Sancti,

3 INcipiente matutina luce, fugientibus tenebris, videmus etiam ſtellas rareſcere: non quod omnino evaneſcant, ſed quod earum ſplendor vicini ſolis prævia luce victus cedat, ut puta longe inferior. Sic qui oculos videndi habemus haud multum diſſimiliter modo in Sanctis Dei, veris quippe luminaribus cæli, fieri videmus. Nam quanto finis ſæculi appropinquat, quanto veri ſolis adventus vicinus imminet, tanto ſplendor horum luminarium cæli mundo ſubducitur: ut jam pæne nullus eſſe electorum credatur, cui gratia ſanitatum & miraculorum diſtributa ſit per dividentem ſingulis, prout vult, Spiritum. Abſit autem, ut hanc cauſam vero ſoli Chriſto, videlicet Domino noſtro, adſcribamus quaſi vaſa electionis ex vicinitate adventus ejus minoris incipiant eſſe virtutis; qui quo vicinior eſt, eo majore neceſſe eſt jubare clarifaris ſuæ, ſuos qui in mundo ſunt Sanctos illuſtret: quin potius nobis, adverſum quos jam finis ſæculi evigilavit, quos invenerunt illa periculoſa tempora, iniquitas & refrigeſcens caritas; nobis inquam, quorum lumen tenebræ ſunt, obtenebrantur eriam hæ ſtellæ cæli a caligine malitiæ noſtræ. Nam divina & humana promiſcua habentes, ſacra profanis miſcentes, eos qui lætam & ſpatioſam viam, quæ ducit ad mortem, ambulant, beatificamus, & hos alicujus momenti æſtimamus; arctam varo & anguſtam viam, quæ ducit ad vitam arripientes, nullius ponderis aut pretii compuramus. Præterea cum per tales ſervos ſuos Dominum modernp tempore antiqua miraeula reſonare audierimus, dedignemur fidem accommodare; taliumque auctores non ſolum mendacii arguimus, ſed & injuriis & contumeliis afficimus. Unde dum ſe circa finem ſæculi ſub modio infidelitatis noſtræ ſic obſcurandam Eccleſia prævidit, queſi vicem ejus dolentibus, zelo fidei ſervantibus ait: Noliru me conſiderere quod fuſcem ſim, quia decoloravit me ſol. Tamquam diceret: Non vos moveat, quod appropinquante mundi fine, prope ſecundum adventum Chriſti, propter puſillæ fidei homines, bonorum operum flammas exerere non valeo: quia non ideirco in virtutum profectibus, licet ſub modio, licet in tenebris, ardere deſiſto. Superſunt multi adhuc magni meriti apud Deum, ſed lucernæ non ſunt poſitæ ſuper candelabrum. Verum ut tandem explicemus, cujus tei gratia hoc ſermonis exordium arripuerimus; Sanctus, de quo hic nobis deinceps ſermo habendus eſt, unum erat ex ſupradictis cæli luminaribus.

non tam vicinitati Chriſti tenuri a

D

AUCTORE EGBERTO

E

quam neſcia incredulitas imputandum eſt.

Cant. 1. 5.

F

4 Beatus igitur Heimeradus, eximios ſanctitatis ſuæ radios vita comite paſſim ſpargebat in mundo: ſed propter credentium penuriam, Lucerna Domini lucebat ſub modio. Hic de Suevia oriundus extitit, de loco qui dicitur *a* Meſſenkircha: de cujus conditione ſuperfluum viſum eſt ſcribere, cum eum Dominus quotidie illuſtret virtutum & ſignorum nobilitate. Ubi enim ſpiritus Domini, ibi liberras: & non eſt Judæus, neque Græcus, non eſt ſervus neque liber, non eſt maſculus neque femina; omnes enim in Chriſto unum ſumus. Denique cum eſſet in obſequio ejuſdem matronæ, & illa alterum quoque Presbyterum ſecum haberet; ipſe liberrati ſe donari petiit, ſienbi rebus ſuis melius proſpicere poſſet. Qua conceſſa, quaſi mandato cum Abraham divinitus accepto, egreſſus aſt de terra & de cognatione ſua, & unieum prædicandæ ſanctitatis exemplar effulſit in Haſſonum *b* provincia. Igitur Inter ſuos nullius ponderis aut pretii æſtimatus, eo quod non intenderent lucernæ in caliginoſo loco lucenti; ſalubre ſidus, ut ita dicam, viſus eſt aliis gentibus. Nemo enim Propheta, teſtante Domino, acceptus eſt in patria ſua. Ea tamen res primus

Ita in B. Heimeradi contigit a

b

in patria ſua contemptus latuit; Luc. 4. 24.

AUCTORE EGBERTO

A aditus difficiles habuit, videlicet ut hominibus, talium virorum desuetis, cujus fuerit sanctitatis inculcaretur. Nam ubi primum vita illius dissimilis aliorum apparuit, juxta quod scriptum est; Animalis homo non percipit ea quæ sunt 1. Cor. 2. 14. spiritus Dei; non vera cum via ad virtutem niti, hypocriram esse, exterminata facie hominibus jejunantem apparere, sed corde tumido popularis auræ mercedem quærere, existimabant; & Spiritum sanctum, cujus vocem audiebant, cujus virtutes cernebant, in eo spirare non credebant. Servi tevera inutiles & pigri, qui operari de accepto ingenii talento gravabantur, & propria illum conscientia metiebantur: unde accidit, ut pæne quocumque locorum deveniret, non sine contumelis evaderet: usquequo ascendit in illum montem, in quo beneplacitum erat Deo, ut habitaret in eo, sed hæc enucleatius, cum rerum ordo poposcerit, explanabimus.

Romam regressus

5 Ergo ubi patriam parentesque deseruit, Romam peregrinationis simul & orationis gratia iter direxit. Ibi Sanctorum assidue terebat

B limina; ibi cum Clavigero cæli precum fustum mercimonia pactscebatur, de apetienda sibi vitæ janua; ibi electionis vas, ibi reliquos omnes cælestis curiæ Senatores, in extremo examine patronos sibi parabat, & testes non neglectæ vitæ suæ (dum comes vita fuit) rsrionis. Inde postliminio teversus, cum in patriam suam devenisset, nec precibus nec lacrymis flecti potuit, ut domum suam vel quemquam ea sumilia suæ visitaret, aut saltem respiceret; memorans illum sermonem Domini: Quia nemo Luc. 9. 62. mittens manum suam ad aratrum, & respiciens Mat. 8. 22. retro, aptus est regno Dei: & illud; Dimitte *& Hieros.* mortuos sepelire mortuos suos; tu autem vade *polymit.* & annuntis regnum Dei. Deinde Hierosolymam petiit, ibi Pedes Jesu lacrymis eigavit; ibi Caput ipsius recumbentis cordis contriti & spiritus contribulati unguento, cum euangelica Unguentaris personsens, domum in qua recubuit, psalmodiæ & orationum bono odore implevit. Crucem quoque post Jesum cum improperio ejus portans, crucifixum Dominum suum extra castra saeutus est in Calvariæ locum, us

C videret salutiferi tropbæi sirulum, Domini sui cruore inscriptum: quin etiam peractis suæ devotionis atomstibus, sepulcrum Domini sui invisere, cum devotis curavit mulieribus. Sic olim fructifera in domo Domini, cognatum sibi montem, in qun Deo habitare in eo beneplacitum erat; muntem in quo nobis pax nostra, ea quæ pacis sunt, rogare Patrem consueverat; & euntem in cælos Jesum sumi pectore securus, adoravit in loeu ubi steterunt pedes ejus: sicque bonam spem reportavit domum, scilicet se caput suum, ut sevem membrum ejus, quandoque secuturum. Bethleem quoque domum panis, ut gestaret, quam suavis est Dominus, cum Euangelicis transiit pastoribus, & panem Angelorum in præsepio adoravit, pis appositum bubulum animalibus, asinæ scilicet spirituali & pullis ejus, quorum insidere dignatur cordibus.

Indigale paupertatis.

6 Quidquid autem in elecmosynam accipiebat, eadem hors, eademque momenta, cum se pauper obtulisset, in simile opus expendebat. Quam maxime vero semper labotabat, salva tamen pietate, quantum poterat, ut injuriis quibuslibet & contumelils afficeretur, castigandi videlicet corporis gratia: sciens scriptum esse, Eccl. 10. 4. Curatio cessare faciet peccata maxima. Et cum alia se injuriandi occasio deesset, quidquid inter D se & alios dividendum evenerat, eam partem quæ præponderabat, ipse usurpabat, ut eos sic ad contumeliam sui provocaret. Nihil autem erat, quod non statim pauperibus erogaret; nec quidquam sibi ea omnibus reservans, de crastino non cogitabat. Sanctus etiam Heimeradus omnem cogitationem suam, omnem spem, omnem animum suum illo intendit, ubi misericordes bestitudinem misericordiæ consequentur; usque adeo, ut præsens illi & dies, & cibus, & vita simul sæpe de memoria tollerentur. Cum autem socius itineris ejus, functusipse mi- *& mortificationis studio exercitus,* nisterio Marthæ, dum ille fungebatur Mariæ, nonnumquam tentandi gratia diceret; Domine Heimo *c* (nam id ei proprium nomen erat) quid bodie manducabimus? nihil refidui in marsupiis, eras enim jejunandum est nobis; eespondere solebat: Ergu jejunemus hodie, eras manducemus: sic esrni, sic spirirui consulebat. Canes etiam ad lacerandum se invitabat vere martyr, quia ipse magis ullo carnifica semetipsum sponte propter Dominum cruciabat.

7 Igitur emensis tot tantisque terrarum

E spatiis, satis jam in camino fatigationis, sicut au- Psal. eum in fornace, excoctus; demum cum Psal- 54. 7. mista optabat sibi pennas dari, sicut columbæ, *Herifeld.* ut volaret, & requiescetet in solitudine. Quem *dia resi-* Hersfeldenfis Abbas, nomine Arnoldus, in unn *pitur;* cœnobiorum suorum, *d* Mimilebo *e* nomioc, *d* invenit: scisciratusque patriam, gentem, cau- *e* samque adventus ejus, Hersfeldiam eum aute se præmisit; stanimque subsecutus, ei sanctæ conversationis habitum tradere voluit: sed ille nullo modo consensit. Cumque ramen in Regulari proposito egsia via, neque ad dexteram, neque ad sinistram incederet, animo & oculis semper in cælum intenrus, ut peritus siderum nsus, cum vela ventis commiserit; una die, nihil minus suspicantibus Monachis atque Abbate, in conventu Frarrum ad Capitulum *f* ut est consuetudinis,) terræ prostratus licentiam abeundi *unde ali-* petiit. Interrogatus ergo, quid causæ haberet; *quanti pe-* hoc tantum respondit; quod animam suam ibi *tens.* pro votu salvam facere non posset. Igitur irasus Abbas, & objiciens illud de trivio, videlicet, pedem ei rursus titillare; invitis Fratribus, ejecit eum cum indignatione. Qui ejectus, cum in cella hospitum ad portam equum F suum aspectaret, quem Præpositus monasterii, profectus in obedientiam suam, secum habebat; fertur interea in hanc vocem prorupisse: non recte se, nec satis honorifice pro natalibus suis tractarum fuisse a Monachis atque Abbate; latuisse illos generis sui nobilitatem, Imperatoris fratrem se esse. Quod verbum ut infoouit timosis auribus discipulorum portarii, statim cum irrisione; Irane, inquiunt, res est, Domine? At ille affirmavit, its se rem habere. Ec quare, ajunt, hoc tam diu celatum habuisti, nec jam olim sub divum proruliti, ut congruus honor tuæ habitus esset nobilitati? Nec mora, proripientes se ad eumdem Abbatem, ei exposuerunt semmnem, camino adjecieores oleum, qui mediastinus incanduerat adversus eumdem virum, cujus favillas longe in posteros essent duraturæ: nam peccans Abbas in Deum & in animam suam, admisit in sanguinem innocentem, quod & sibi in scrupulum cordis, & in singultum animæ suæ, & succedentium Fratrum foret postetitari in lsqueum & ruinam.

8 Ut enim hic sermo; Velat cancet serpens,

ejus

A ejus non obtuetis auribus irrepſit *f* non enim
meminerat ſententiæ Salomonis, ut Aures ſuas
Eccl. 28. 28. ſepiret ſpinis) continuo avocatum Dei ſervum
crudeliter flagellatur. exactori, qui carnificibus præerat, contradidit;
eumque per ſacramentum, quo ſe ipſi obliga-
verat, admonuit, ut illum taliter ſibi adornaret, qualiter ſibi placeret, eum eum ipſe inſpicere vellet. Qui mox ſuſceptum, pro dolor, & pro nefas! ad ſepem alligatum verbetibus crudeliter pet ſuos officiales macerari fecit. Verum ipſe ſibi has plagas caſtigandi corporis cauſa ultroneus adſcivit: rem tamen altiore ſenſu
f percuſſantibus, inventus eſt nihil falſum *f* di-
Eph. 6. 8. xiſſe; neque enim fas eſt vaſis electionis, in quibus manſionem facere ſolet ſpiritus veritatis. Denique Apoſtolo teſte, Sive ſervus, ſive liber, omnes in Chriſto unum ſumus: & ipſius Do-
Matt. 23. 9. mini teſtimonium, unum patrem omnes in cælis habemus. Ideoque & ab ipſo D. N. Jeſu Chri-
Pſ. 21. 23. ſto unum fraternitatis vocabulum omnes de Euangelio ſortiti ſumus. Qua etiam appellatione nos dignatur in Pſalmis: Narrabo, inquiens, nomen tuum fratribus meis. Qui autem miſſus ab Abbate, huic ejus macerationi interetat,
B Anno Monachus, referre ſolebat, quia inter flagella nihil aliud ex ore ejus reſonabat, niſi
atque ejiciur. quinquageſimus Pſalmus, Miſerere mei Deus: quem tamen ad finem uſque non perduxit: uſque eo enim in eum ævitum non eſt. Erat autem prædictus Frater Anno tantæ religioſitatis tantæque motum gravitatis, quod ſibi vel ab incredulis fidem extorqueret. Cum hac etgo eunumelia de Monaſterio ejectus, tuguriolum aujuſdam pauperculæ mulieris foris murum eſt ingreſſus: quam cum inconſolabiliter plorantem vidiſſet, & cauſas percunctatus, ſuper illatis ſibi tam crudelibus plagis commotam audiſſet; Ceſſa, inquit, mulier, meam vicem dolere, ma-
Pſal. 38. 2. giſque ſuper tuis peccatis compungere; hæc enim poterunt tibi plutis eſſe.

ANNOTATA D.P.

a *Valgo* Meskirch, *Comitum Zimmerenſium reſidentia, media fere inter Zimmeringam ad Danubium & Memmingam ad Iſtram via; itemque inter Ulmam & Lacum Conſtantienſem; ab his tamen quam ab illis remotior.*

b Haſſones, *communius* Haſſi *vel* Heſſi.

C c *Uſitatum Germanis fuit compoſita nomina truncare, & trunca per o terminare, uti jam ſæpe obſervavimus.*

d *Ex Vita* S. Godehardi 4 *Maji num.* 55, *habetur, quod ipſe an.* 1024 ſenio & labore jam feſſus, Hersfeldenſe regimen Arnoldo, ſuo prius eo loci Præpoſito, commandavit.

e Mimilieba *Schaffaaburgenſi*, *Dithmaro* Mi-
minaleve & Mimmeheben. *Vide Vitam S. Mathildis* 34 *Martii Anaot.* k *ad cap.* 2, *ubi* Memleben *ſcribitur. Diſtat ab Hersfeldenſi Abbatia, locis circiter* 40. *Notat autem Adolfus ipſum monaſterium Hersfeldenſi ſubjectum fuiſſe an.* 1056.

f *Ergo* Chriſtum Imperatorem *intellexit Sanctus, cujus ſe* fratrem *dixit, vel eam, quæ in Chriſto, Chriſtianis omnibus communem fraternitatem, uti explicat Erinbertus, ſignificatam voluit.*

D

CAPUT II.

Convitia & flagra patienter tolerata, contumelioſorum pœna, receſſus in Haſungen.

9 IGitur Hersfeldia egreſſus, imo expulſus, ad augmentum ſuæ futuræ gloriæ, quæ in illo revelanda erat, villam Kitcheborg *a* nomine, in Haſſia ſitam, petiit: ubi cum aliquan- *a* Ex Haſſia *pulſus,*
diu commoratus fuiſſet, accuſatus quod conſcius eſſet fractæ ibidem capellæ; & facti in ea ſacrilegii; cum neque fateri, neque ſe expurga- Pſal. 38. 2.
re vellet (memor illius verſiculi; Poſui oti meu cuſtodiam, cum conſiſteret peccator adverſum me) inde quoque a villanis expulſus eſt cum injuria. Poſt hæc venit in villam Deitmel- *b*
le, *b* ubi eum eſſent duæ eccleſiæ, una baptiſ- *b* in Weſt-
malis, & altera vetus neglecta, hanc ſibi Hei- *faliam tranſit,*
meradus a Presbytero loci illius impetravit ad celebranda ibidem divina myſteria. Reſta non multum temporis tranſiit, cum adeo cunctis per circuitum populis fama ſanctitatis innotuit ejus, ut omnes viri ac mulieres jam dictum Presbyterum negligerent, & ad hunc certatim cum
E oblationibus ſuis convenirent. Inter quos & uxor *c* Vicarii Presbyteri una dia veniens, *c*
ſuam quoque vito Dei oblationem obtulit: *abi pro*
quam ille reſpuens accipere noluit. Tunc illa, *ſancto*
facie rubore perfuſa animoque conſternata, ce- *habitus,*
teris ſupervenientibus matronis ſupplicare cœ- *invidiam*
pit, ut ei cauſam indicaret ſuæ teſtuſtionia. *faſſinet,*
At ille reſpondit: ſe non ſponte, vel ipſi confuſionem, vel populo ſcandalum facere: ut palam daretur intelligi, aliquid ei revelatum eſſe de illa, quod non libeatet proderet, ſecreti. Cumque adhuc illa non requieſceret, ſed eo magis explicandi ſui reſtus cauſa ei inſtaret: Sciens, inquit, ſcito, quod nec anima, nec oblatiu tua Deo curæ ſit, niſi vitam tuam moreſque cotrexeris. Videns autem ſupradictus Presbyter, ſe deſpici, illum amari; ſe negligi, illum ſtudioſe ab homlnibus viſitari; multis eum primu aggreſſus injuriis, poſtremo eum eanibus expulit de locis illis.

10 Itaque proceritas corporis, & facies lu-
rida propter crebra jejunia, villitas veſtium, quamdam deſormitatem viro effecerant; ſed diſficile eſt dictu, quantum ei decoris & digni- F
tatis intus præparatint: Etſi exteriot noſter 2 Cor. 4, 16.
homo corumpitur, Inquit Apoſtolus, interior tamen de die in diem renovatur. Qui cum Paderburnam veniſſet, & enm Epiſcopus *d* Me- *d* & a S.
ginwerc in eute, non intus, vidiſſet; interro- *Mainw. vocco*
gavit unda illn diabolus emergeret? Ille gratu- *deſpe-*
labundus erucem contumeliarum poſt Jeſum *ſtus,*
portans *f* nam & ipſum Judæi dæmonium habere dixerunt) humiliter reſpondit, Se dæmonium non habere. Solido nimirum gandio triumphabat, quod ſocius factus ſit Dominicæ paſſionis: cum ptocul dubio ſciret, Apoſtolo teſte ſocium ſe futurum conſolationis. Sed ut probatio patientiæ ipſius niveniretur multo pretioſiot auro, quod pet ignem probatur; perſeveravit Epiſcopus aſſerere, illum diabolum eſſe. Percunctatnſque, an eſſet Presbytet: poſtquam audivit ipſum eodem die myſteria divina celebraſſa, juſſit ſibi libros dari in quibus caniaſſet: *juſſu S.*
quos eodem momento in ignem projicere juſſit; *Cuniqun-*
eo quod incompti eſſent & neglecti, & nullius *dis flagellatur.*
ponderis viderentur aut pretii; quem atiam ipſe verberibus cædi juſſit. Audivimus etiam eum

A. EGBERTO

A Cunizæ *e* Imperatricis juſſu vapulaſſe, quæ ibidem tunc aderat ſimul cum D. Imperatore Henrico: qui fundator extitit Bambergenſis Eccleſiæ, ſuæ religionis & flagraetiæ in Deum animi evidens ibidem dans indicium, ipſum videlicet locum, ædificiis, opibus, magnitudine, gloria; præterea, quod primum eſt, divinis laudibus die noctuque ibi perſonantibus reddens florentiſſimum. Sed admirabilis patientiæ vir S. Heimeradus, omnes corporis plagas omneſque injurias, ita æquo animo tulit, ut ne mutiret quidem contra, imo gauderet ſe pro nomine Jeſu propterque ſpem cæleſtium præmiorum a falſis fratribus perpeti talia; edoctus e Domino regnum cælorum vim pati, & non niſi a violentis diripi,

e

Calumniatores ejus caſtigati,

11 Porro morkorum veridica relatione comperimus, quod nonnulli qui hominem Dei calumniati ſunt, ad ſepulcrum ejus impetrandæ veniæ cauſa eccedere avide cupierunt (poſtquam lucerna ſanctitatis ejus, ſuper candelabrum poſita, lucere cœpit omnibus) ſed nullo modo mentis eſeenſum promererit valuerunt. Judicia Dei abyſſus multa! Ecce ad ſepulcrum unius juſti calumniator ejus pœnitens accedere

B non meruit, ſuper quo majus gaudium eſſo

Luc. 15.7. Angelis Dei in cælis, quam ſupra nonaginta novem juſtis Dominus ipſe promiſit, Estamen abſque ulla ambiguitate credendum eſt, quod Dominus illis pœnitentibus peccata dimiſerit; quia non potuit niſi verum eſſe, quod dixit: ſed quie non erant defutori, qui virum Dei jam in cælis cum Chriſto regnantem, jam in tetris mireculis coruſcantem, blaſphemarent (nti poſt liquido clarebit, ſcilicet exemplo) ad ampliorem his incutiendum terrorem, ſi forte quieſcerent (dum nullum opus Dei vacat e myſteſio) tali in eos uſus eſt ſententia. Verum hoc

Pſal. 35.7. conjiciendo protulerimus, non affirmando: quie ſicut præmiſimus ſupra, judicia Dei abyſſus

Rom. 11.34. multa: & ſicut confabulator Sapientiæ dixit, Senſum Domini quis cognovit?

Abbas Herſfeldenſis ab officio depoſitus

12 Non multum temporis fluxit, poſtquam Abbas Heiſſeldenſis Arnoldus, neſciens quid faceret, beatum virum ſic indigne tractari ſeeit; cum diſſilientibus membris a capite, tumultuentibus pueris contra ſenem, & ſervis contra Dominum ſuum, tunice Chriſti inconſutilis, quam milites pagani ſcindere voluerunt, diſciſſa eſt a Fratribus atque Abbate. Rerum

C *f* autem potiebatur tunc temporis Contadus *f* pater Henrici II Imperatoris: hic zizania diſcordiæ, quæ inter Fratres & Abbatem ſucreverant, inimico homine ſeminante acuta ſententiæ falce taliter demeſſuit; eumdem Abbatem Arnoldum *g* deponerent, & piæ memoriæ Rudolphum, de Monaſterio, quod dicitur Stabulsus, *h* poſtea Paderbonenſem *i* Epiſcopum, *i* loco ejus ſubrogarent. Qui cum totum ſe divinæ religioni mancipaſſet, fratrum ſtudiis erga divinum ſervitium, & ſanctum quod profeſſi eraus propoſitum, adeo congratulabatur, ut quæcumque poſſet caritatis officia, ac ſi indulgentiſſimus pater, eis impenderet. Depoſitus vero Abbas Arnoldus, reliquam ætatem ſuam degebat privatus; cum tamen nunquam ad mentem reduceret, quod pro injuriis, quam viro

1 Cor. 11. 31. Dei ingeſſerat, deponi meruiſſet. Quod ſi noſmetipſos dijudicaremus, inquit Apoſtolus, non utique judicaremur. Sed præcipitium in quod

Pœnæ ſunt flagellatæ Sanctis

eeciderat, ideo Abbas videre non poterat, quie lucerne ſub modio latebat; quia nullus meritorum adhuc viri Dei ſplendor emicuerat; quia D oleum, quo lampades ſuas reficere ſolebat, in vaſis conſcientiæ, uſquequo veniret Sponſus, reſervare ſtudebat juſte. Ne autem ipſe Arnoldus cum hoc mundo damnaretur, ſed e Domino correptus hic judicaretur; credimus illum meritis S. Joannis Baptiſtæ adjutum, cui monaſteriolum venuſtiſſime conſtruxerat verſus Auſtralem plagem urbis, in monte qui exinde appellatur *k* Mons S. Joannis. Sed & ille locus

k

celeberrimus, ubi Beatus Heimersdus tam eru- *ipſo Abbatia incendio peris,* deliter verberibus eſt actus, Hersfeldia ſcilicet, *l* non longu poſt obitum Ipſius Arnoldi *l* cum baſilica, & univerſis ſimul ædificiis incendin conſlagravit; ſive ob injuriem hominis Dei, ſive etiam aliis culpis exigentibus. Verum non abre eſt, ſi inuſitatum & inauditum miraculum ad medium deducemus, quod Dominus ad conſolendum Fratrum ibidem degentium mœrentia corda oſtendere eſt dignatus. Nam cereus, qui *ſolo tamen cereo Paſchali,* in Sabbato ſancto conſecratus eſt, in initio incendii, ut ſolet, ad propulſands pericula, coram altari fuerat accenſus: ſed altera die, cum totum ædificium in cineres conſediſſet, integre inventus eſt æquu illæſus, carbonibus atque ſemiuſtis roboribus aduſque ſummum cacumen circumdatus: qui exinde per ſingulos annos E donec aliquid ſuperfuit, particulatim novo cereo eſt adjectus.

Ad monitum Horſungen digreſſus,

13 Sed ut ed propoſitum revertemur, hucuſque vir Dei mortificationem Jeſu in corpore ſuo circumferens, tandem ad montem Haſungen pervenit, ubi deinceps & vita Jeſu in corpore ejus manifeſtanda fuit. Ibi ergo decicvit circuitioni ſui ponere modum; ibi poſt tanti laboris fatigstionem quieſcere; ibi expectare eum, qui ſe ſalvum faceret a puſillaeimitate ſpiritus & tempeſtate; ibi cælum ſibi vidit apertum, ſient ipſe referre ſolebat: quia ſcilicet cum primum montem illum intueretur, non aliter ſibi viſum fuerit, quam ſi interiora cæli contemplaretur. Haud dubitamus eum rune (utpote in litterarum ſtudiis ſatis exercitatum) nnn immemorem illius Jacob verſiculi; Quam terribilis eſt locus iſte, uon eſt hic aliud niſi domus Gen. 28. 17 Dei, & porta cæli. Certus igitur ex hac viſione locum hunc ſibi cælitus prædeſtinatum fuiſſe, periit in oculis, ut ſibi jus concederent inhabitandi monei: quod cum libenter annuiſſent, quid ibi laboris, quid ſudoris inſumpſerit; quam totus in ſcrvitio, quam crebee in oratione, F quam aſſiduus in lectione, quam largus in elecmoſynis, quam compatiens miſeris, quam omnibus affabilis extiterit; quomodo corpus ſuum jejuniis & vigiliis maceraverit, qualiter carnem ſuam cum vitiis & cupiſcentiis crucifixerit; interrngent miracula, qui nobis fidem derogant; reſpiciant etiam Dominum ſuos incredulos ad Joan. 10. 37. & 38. miracula mittentem: Si mihi non vultis etedere, inquit, operibus credite: &, Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, ipſa teſtimonium perhibent de me.

ſepulture deſignatum intelligit,

ſtimulos carnis gelidis compeſcit aut ſpinis

14 Quoties eum incentiva carnis titillabant, cum pſalmos caneret, aut aliquid aliud divini officii perſolveret; ſubito nou ſine miraculo intuentium protipiens ſe de eccleſia, quanto eitius ſaltum dedit in piſcinam, quæ ibi erat; ibique tamdin vadsbat, donee ſtimulus carnis ejus quieſceret. Fertur etiam une vice nudum corpus ſuum per ſpineta traxiſſe: ſicque dum pœnaliter arderet foris, reſtinxiſſe incendium, quod exitieliter vivebat in medullis. Peractis

vero

A vero Miſſarum ſolennium officiis, hæc ei erat conſuetudo, ut populum, qui convenerat audiendi gratia divinum, talibus exhortaretur monitis, ut domum reverſi, quæcumque haberent, omnia in eleemoſynam expenderent. Cumque aliqui ſubridendo interrogarent, expenſis omnibus quid de ſe futurum eſſet, quibus rebus vitæ indigentiæ conſulerent; Bonus homo de bono cordis ſui theſauro protulit verba bona, verba conſolatoris; repoſita eis eſſe in cælis, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit. Tum ne morderentur his curis, *eleemoſynas verbo fundet & exemplo.* Dominam eſſe ſolicitum pro eis; numquam exhauriri poſſe fontem divinæ miſericordiæ. Qualis arbor, talis fructus. Doctrina concordabat cum vita: non enim ipſe, vel ſibi vel ſebus eleemoſynarum gratia parcebat, certum tenens, quod mercedes ſuas non in ſaccum pertuſum congregabat. Ipſa quoque femoralia ſæpe in uſum eleemoſynarum diſtrahebat. Verum hanc viciſſitudinem pulchre ſibi ſæneratam vidit etiam ſuper terram; brevi quippe fama ſanctitatis ejus totam

B evocavit provinciam, ad videndam quæ in finibus illis apparuit, unæ claritatis ſtellam; ad conſiderandam, quæ abſcondi non poterat, civitatem in monte poſitam. Nemo ſibi deerat, nullus ſexus, nulla ætas, nulla conditio; non nobilitas, non dignitas domi ſe continebat; quaſi ad nundinas, ſic quiſque poſt alterum, cum mercibus oblationum ruebat, ut præoccuparet benedictionem ſervi Dei, ejuſque Deo complacitæ ſe commendaret orationi. Pene nullus dies, nulla hora, nullum momentum præteriit, quo non aliquis viſendi hominis Dei gratia concurrerit.

m Iterum contemplat a S. Meinwerco,

15 Interea Comes quidam Dudecho nomine, de monte qui vocatur Wartberg, *m* ſuper feſtivitate S. Andreæ Apoſtoli, Paderbornenſem Epiſcopum Meinwercum invitavit ad convivium: erat enim capella in eodem monte ſita, in honorem S. Andreæ Apoſtoli conſecrata. Cumque in vigilia ipſius Apoſtoli ad cœnam convenirent, & prædictus Comes, B. Heimeradum ſimul invitatum, contra ſe ad menſam ſedere feciſſet; indignatus Epiſcopus interrogavit, quid ſibi vir tantæ prudentiæ hoc facto vellet? cœpitque in ore ſuo beatum virum injuriare, eumque dilirum apoſtatam appellare. Cum ille con-

C tra ne mutiret quidem, ſciens ſcriptum eſſe: Heb. 10, 39 Patientia vobis eſt neceſſaria, ut reportetis promiſſiones. Confuſus itaque vice illius comes qui vocaverat eum, valde enim venerabatur eum; reſpondit, ſe neſciſſe, quod adverſus illum quidquam haberet controverſiæ: cœpirque animum ejus mitigare, & viro Dei veniam poſtulare. At Epiſcopus in ſua perſevesans ſententia, juravit, quod ab hominibus Sanctus putaretur; debere eum die altera ſine dubio Alleluja ad Miſſam cantare, ut in hoc ſanctitatem ejus experiretur: *& canere Alleluja juſſit,* ſtatimque ei coram omnibus ſub interminatione plagarum id injunxit officii. Cumque Comes pro eo obnixius ſupplicando, & ei hujus actionis remiſſionem petendo nihil ageret, niſi quod oleum flammæ adjiceret; noctu finita Matutina, tulit hominem Dei ſecreto, & conſolans eum obſecrabat, ut prima tentamenta non refugeret, ſed ſaltem in nomine ſanctæ Trinitatis incipiens, cetera Deo committeret. Qui licet *miro ſucceſſu eum placat.* multum renitens, ſeque ad hoſpitiolum dimitti flagitans; tamen non ceſſante a precibus Comite, tandem conſenſit, Veniente itaque hora, eum Epiſcopus nullo modo abduci poſſet a ſententia; proceſſit ille; & incipiens, eam ſolemniter, tam jucunde Alleluja cantavit, & ad finem uſque perduxit *f* ſicut ipſius loci Clericus A. Egteſtatus eſt) ut omnes mirarentur, ſeque ex nullius umquam hominis ore ſuaviorem modulationem audiviſſe faterentur: ut Epiſcopus finita Miſſa, eo ſecretius aſſumpto, ad pedes ejus corrueret, & veniam poſtulans, dainceps perpetuus fieret ei amicus. D BERTO

ANNOTATA D. P.

a Kitchberg *in Nidenſteinenſi Ambacte, media fere via inter Nidenſteinum & Frittlariam.*

b Dietmelle, *Lengovienſis Comitatus oppidum, intervallo 4 leucarum reſpicit Paterbornam, ſibi ad Auſtrum adſitam.*

c *Ea ſcilicet tunc erant tempora, ut Preſbyteri concubinarii uxorem habere dicerentur, veluti legitime ductam.*

d *Narrantur hæc eadem in Vita S. Meinwerci 3 Junii num. 16, uti & illa quæ hic infra ponuntur num. 14.*

e Cuniza, *abbreviate pro* Kunigundis, *cujus Vitam illuſtravimus 3 Martii.* E

f Conradus *S. Henrico ſucceſſit an. 1027.*

g *Chronicon Hildesheim ad an. 1038* Arnolfus, Pater monaſterii Herſfeldenſis, præcipuus in divinis & humanis rebus, quorumdam Fratrum eo loci cujuſdam crimiuis objectione accuſatus, miſerabiliter proprio eſt honore privatus. *Et ad an. 1038* Arnolfus Abbas Hierocampiæ obiit 5 Kal. Januarii, *Gellingæ ſepultus, ſed juſſu ſucceſſoris Herſfeldium mox translatus.*

h Stabulaus *monaſterium in Belgio, vulgo* Stavelo, *de quo multis ad Vitam conditoris S. Sigeberti Regis 1 Februarii & S. Popponis ibidem Abbatis 25 Januarii.*

i Rotho, *Bruſchio* Rothardus, *S. Meinwerco ſuffectus an. 1036, cujus an. 1051 defuncti imago cum radiis pingitur, uti dicemus ad diem 6 Novembris quo obiit.*

k *Intervallo unius fere leucæ, ſeu dimidii milliaris Germanici,*

l *Imo quinquenio poſt: nam Lambertus Schaffnaburg.* incenſum monaſterium *fuiſſe ſcribit* anno 1037, *quo anno Paſcha celebratum fuit* 10 *Aprilis: intelligi autem videtur, ex mox ſequenti miraculo Cerei Paſchalis, inter ipſum & Aſcenſionem* 19 *Maji celebratum incendium contigiſſe.* F

m *Hodie* Warburg, *ad ſiniſtram Dimelæ ripam, diſtat Paderborna leucis 6.*

CAPUT III.

Quædam viventis Sancti miracula.

16 REverſo demum B. Heimeradu ad hoſpitiolum ſuum, finito convivio, eum ei ſublimes quoque & in faſcibus agentes perſonæ, oneratos jumenta quantum portare poterant, manuere tranſmitterent, (ut etiam ratiuncolas ſuas pro Chriſti amore derelictas, hic videatur recepiſſe centuplicatas,) ipſe tantum panem eum ſale & aqua, ſaroque leguminibus contentus, nihil in proprios uſus ſervabat, ſed omnia pauperibus, ut ſæpenumero jam inculcatum eſt memoriæ. Quod cum pergeret facere, una vice jam inclinatu ad veſperam die, eum nihil ei ſupereſſe miniſter ejus vidiſſet; cœpit tumido ore debacchari, & baculo contumeliæ aures ejus tundere, cur & ſecum ea quæ offerebantur non participaret? ſe fame cruciari, qui ei ſedulus mini- *Conqueritur famulus* *omnia in pauperes profuſa*

AUCT. EGBERTO.

A ministerium die noctuque non sine sudore vultus sui impenderet; ipsum vero universa in alios profundere, de se autem prorsus nullam curam habere. Tum & columba, licet fiae felle fœvient, eum cum jurgio tacere præcepit dicens: Noa idcirco mittit ea nobis Dominus, ut omnia a nobis devorentur. Ecce pedes missi a Domino ad januam, qui deferat nobis de rore cæli & de pinguedine terræ abundantiam: inquirentes enim Dominum non minuentur omni bono. Sed sive hoc spiritu prophetiæ providerit, seu sola fide obtinuerit, quam maxime Dominus in Sanctis suis laudari consuevit, pollicitatione sua fraudatus non est. Nam ecce, eo tempore quo solent homines nocte interceptis laboribus propria corpora curare, & domesticis suis prospicere; supervenit homo cum jumento, vario ciborum genere quantum portare potetat, onerato. Tunc increpata pusillanimitate discipuli, ex omnibus sufficienter tribuit ei. Erat autem ibi vas, modicum fabæ continens; hoc eum igni apponere, sibique dum reverteretur parare jussit; ecclesiam intravit, ibi more suo plu-

coepit imperata subito alimonia copia,

B mum noctis transegit. Demum reverso eum minister mensulam apposuisset, & ille corpus inedia maceratum reficere cœpisset, subito scintilla igne crepitante prosiliens mensale peruſſit: at ille quanto citius surgena iret ad ecclesiam accelleravit, ibique reliquum noctis ad gallicinium usque perduravit. Cumque minister jam reditum ejus desperasset, & subitum ire decretisset, ex insperato adveniena denuo mensa apposita cibum sumpsit. Interea, qui ei ministrabat, cœpit eum modeste interrogare, cur læso ab igne mensali tam festinus ecclesiam intrasset? At ille; Angelus Domini, ait, cum scintilla me vocatum advenit: eumque ecclesiam intrassem ita omni genere decoria ornatam, ita superno lumine illustratam inveni, ut decuit revera palatium Domini. Ibi S. Martianum & S. Mainulphum inveni, qui & meæ fidei montem istum commendaverunt; & si eum bene custodirem, me in regnum cælorum sa introducturos fide mutua promiserunt.

& fatur visus sibi S. Martinum & Mainulphum.

17 Jam in medio discurrentium pedes nomen ejus ad cæteras quoque nationes deportaverant, multumque venerationi ei apud Saxonum gentem conquisierant. Habebat autem unum ex vicinia familiarem, & exceptа una re, quæ modo introducenda est, alias sibi fidelem, qui frequenter ejus legatione fungebatur, quocumque res postulasset. Huic nomen erat Yemmo, quem

Ministri furtum absens novit:

C

a dum ex more cum mandatis ad Abbatem a Corbejensem direxisset, misit ei Abbas duo sagmata omnium, quorum usua indiget, plena: qui unum domi abscondit, alterum viro Dei attulit. At ille gratias agens, interrogavit; siquid ei amplius miserit: quo negante: Vade, ait, & istud quod mihi astulisti, adde illi, quod domi abscondisti, habens utrumque. Qui licet alias fidelis exiterit, tamen quia in hoc uno prævaricans est, prævaricationis suæ pœnas justissimæ

Jac. 2. 10. censuræ debuit; scriptum est enim: Quicumque totam legem servaverit, offenderit autem in uno, factus est omnium reus. Verum quoniam viro Dei, alias, ut dictum est, familiaris & fidelis permansit, meritis ipsius hic recipere meruit, quidquid in legem familiaritatis deliquit: denique non multo post dexteram maxillam ejus, & ita deorsum, usque ad humerum, vermis adeo depastus est, ut os nirens & dextera arteria nuda appareret: æqua vero lance illam partem vermis absumpsit, qua ille, quod sura-

tua fuerat, absumere habuit. Cum una vice jacens in atrio ecclesiæ quiescetet, subito qui simul aderant, viderunt formicarum gregem de terra, ne solet, ebullientem, supra eum ascendere; quas cum abigendo nihil proficerent, sed, eo animosiut, quasi conjuratæ, in bellum

D *prædicit frequentiam ad se venturorum,*

acies, conserto agmine super eum irruerent; turbati his monstris suscitato ei rem indicaverunt. At ille inquit, nihil periculi est, nolite turbari: sicut enim videtis nunc formicarum gregem, præsagium scilicet futurorum, super me irruere: ita paulo post decessum meum, visuti estis homines de sanctis per circuitum nationibus gregatim montem istum cum votis & oblationibus suis ascendere.

18 Erat quoque ibi Clericus, in juvenili ætate vernans, sed superbus admodum & arrogans. Hic jam a principio multas viro Dei, ob invidiam, faciebat injurias. Quadam itaque die eum pergeret illi molestus esse, vir Dei dixit ad eum: Propius medullis accipe quæ prædico tibi: dives quidem futurus es, sed postquam omnia congregaveris, veniet satanas, & omnia tibi teque simul auferet. Utinam jam in ipso non impleta sit ista prophetia, quod pace hujus Sancti, salva verborum ejus fide, optaverimus: quam impletam, rerum exitus docuit, in ipsius substantia. Nam postquam vir Dei rebus humanis excessit, cum jam multa Clericus congesserasset, ad ultimum ancillam cujusdam præpotentis hominis ejusdem loci indigenæ corrupit: qui statim domum ejus omnemque supellectilem invasit, nihilque ex omnibus præter miseram vitam relinquens; insuper ad Frieteslar apud generalem b Synodum eum accusavit. Cumque in

& clericl molesti damnationem.

E

b

eo esset, ut Episcopus ad degradandum eum baculum levare debuisset, subito prorumpens sanguinis de naribus ejus eum impetu super Episcopum venit: illico ejectus tam diu sanguinem fudit, usque quo alius, quæ introducenda erant, introductis & determinatis, eo oblivioni tradito, Synodus illa solveretur. Quis ambigat eum in tantæ necessitatis articulo beati Viri miseratione liberatum? qui profecto cum vidisset prophetiam suam in rebus suis esse impletam, ne amisto pariter sacerdotali gradu funditus omni spe nudaretur, subveniendum ei censuit exemplo Domini sui, qui, cum iratus fuerit, misericordiæ recordabitur.

F

19 Quidam ex habitatoribus ejusdem loci, eum jam senex esset & plenus dierum, ratum admodum, sed jucundum, prodidit miraculum, fibi ad beneficium, Deo ad laudem & gloriam, ab eodem servo Dei gestum. Nam cum homo idem esset junior tempore, & erga virum Dei miro flagraret amore ejusque sedulo fungeretur obsequio; quodam die duxit eum ad proprium hospitium, & ostendit ei suum gallum extinctum, quem quidam malæ mentis adolescens, misso lapillo occidit deambulantem in atrio. Cumque nimium querulosis vocibus suum casum exponeret, quod scilicet jam non esset, qui sibi gallicinia caneret; qui se professis diebus ad suum officium, matutinalibus horis ad divinum officium excitaret, quod non esset, quo domum in parte juvaret; pullos educeret; sobolis fœturam suppleret. Tandem motus hia querelis Dei servus, elevata dextera signum Crucis contra jacens cadaver edidit; statimque gallus, quasi nihil læsionis pertulisset, sed de somno excitatus esset, nimia velocitate surgena abiit. Quod ideo signum non nisi major natu,

Gallum mortuum suscitavit

non

A non oiſi perfectioris ætatis, ſub divum proferre prudenter eum animo ſuo ſtatuit; eo quod vix his annis parum quid fidei ſit, eo quod mendacium innadaverit, eo quod omne verum a cœtis ad ſuperos remearit.

Sub Miſſa eorum populo

20 Cum quadam die in villa Elheno, c quæ monti vicina eſt, divinis myſteriis iofiſteret, & his quæ præcedere ſolent, finitis, Euangelium legi rationis ordo depoſceret: dum tenacius inhæreret Deo, ſubito raptus io extaſi, unus quoque ſpiritus, ut ita dixerim, effectum eſt cum

2. Cor. 5. 13.

ipſo. Diu vero populo exſpectante, ut is qui mente exceſſerat (juxta Apoſtolum) Deo, ſobrius fieret illis. Jamque omnibus fatigatis, cum domum revarti placuiſſet, is qui ad impendendum Chriſti Sacerdoti adjutorium adſtabat, Diaconatus officio functus, ſtole ſumpta legit Euangelium; ne enjus cauſa advenerat populus, divini Officii penitus expers rediret. Deinde aliis digredientibus, remanſit unus Hemmo eum ſua

Io extaſi permanet,

uxore; qui, ut tenaces anchoræ, familiarius & propinquius viro Dei adhærebant; quique illi

B

propenſius ſervitium impendere ſolebant. Cum vero jam inclinata eſſet ad veſperam dies; ad ſe reverſus, quod reliquum fuerat Miſſæ, percelebravit; ſicque ſimul eum ipſis ad hoſpitium illorum intravit. Cui cum ex more menſam appoſuiſſent, ac ſi Dominum non in ſuis membris, ſed in ſe ipſo excepiſſent, [& ueor, velut] ahere

uſque ad veſperam.

Martha circa frequens miniſterium ſatageret, cœperunt ab eo humiliter expoſcere rationem, cur in medio Miſſæ tam diu ſuiſſet moratus. Tunc ille, ut nihil erat quod illorum caritati non extorqueret; Haud, inquit, tunc temporis aderam: videbar quidem vobis præſens corpore, ſed ſpiritus Dei legatione functus eram. O admirabilis ſanctitatis virum! licet adhoc corporalites cum hominibus converſantem, jam tamen inter illos cœleſtes ſpiritus ſuperne deputatum; quos

Pſ. 103. 4.

cum Domino libuerit, Pſalmiſta teſtante, Angelos facit.

21 Solebat idem Hemmo faſcem lignorum domui ſuæ areſactum propriis humeris ad hoſpitiolum ſancti Heimeradi, abſente miniſtro

Virum ſanctum, ſibi miniſtrare ſolitum

ejus, circa veſperam deportare; focum accendere, aream purgare, ſedile ponere, aquam aſ-

C

ferre, vaſa mondare, lectum ſternere: dumque ille his, quæ ſecundum Deum ſunt, vacaret, ipſe, quæ ſecundum hominem ſunt, ei providebat; ſicque omnibus, quæ uſus poſtulabat, rite perfectis, ad ſua regrediebatur, eum alacri ſpe recipiendæ e Domino viciſſitudinis. Quod cum uno die ex more faceret, jam aſcenſurus in montem, vidit diabolum levato ingenti ſaxo, arbores ibidem ſtantes lapidare. At ille ſignaculo

munit contra damonem,

ſanctæ Crucis ſe undique munienr, alacrites cœptum iter pergebat: certus quod ejus orationum clypeo tutus erat ab omni periculo, cui humaniratis officium impendebat. Non eget, niſi fallor, admonitione, quid veternoſus ſerpens hoc facto vnluerit: videlicet, ut incuteret homini terrorem, ſi vel ſic eum poſſet e pieratis officio, quod intenderat, impedire; dum unius caritati, alterios iovidebat utilitati. Videbat enim hominem caritatis loricam & galeam ſalutis indutum; ideoque pugnam eominus laceſſere, & frontem fronte conrerere metuebat: quia toties ſibi male tentatum, edverſus hujuſmodi viros, ermaturam Dei indutos, certamen ſecus ceſſerat. Cognovit autem id ipſum vir Dei per ſpiritum, accitumque tantæ devotionis erga ſe hominem admonuit, oe foſmidaret, ſiquid inſilva adverſi deprehenderet, D ſed ſigno Crucis fronti ſuæ impreſſo, ſecurus AUCTOpertranſiret; dicens, contra hoc ſignum nullum RE EC- ſtare periculum. BERTO

ANNOTATA D. P.

A Meoſale *intelligo* Mappam, *qua menſa internebatur.*

a Druthmarum *ſcilicet, depoſito ad an.* 1015 *Walone, Corbejæ Sanonicæ Abbatem, uſque ad an.* 1046.

b *Difficile eſt hujus Synodi, a Megingtino Archiepiſcopo apud Fritislariam celebratæ, annum definire: ſub Aribone tamen vel Bardone eam actam oportuit, quorum prior an.* 1020 *cepit, alter* 1051 *deſiit Eccleſiam regere.*

c *Adolfo videtur eſſe* Eleneo, *locus memoratus a Schafnaburgenſi ad an.* 1075.

CAPUT IV.

Mors Sancti, & frequentia ad ſepulcrum miracula.

E

22 CUm autem inſtaret tempus reſolutionis ejus, per aliquot dies in ſtupore mentis videbatur, adeo ut a ſupradictis flagrantis erga ſe ſtudii hominibus ſolicitæ cuſtodiretur: triticum

Monitus præ dicit

enim, in horrea Domini eggregandum, non poterat abſque tribulis & ventilabro ſeparari a paleis. Jam vero in ultimo poſitus ſpiritu, cum devotas, ut ſolent, molieres circa ſe congregatas, totas (ut ajunt) effluere videret in lacrymas; interrogavit, quænam eeoſa eſſet tanti ploratus. Quæ eum reſpondiſſent, pro ejus morte ſa dolere; Imo, air, gaudete, quia patronum me habere meruiſtis, & juge gaudiom, quaſi ad perennes nundinas ac feſtivitates amodo in monte hoc celebraturæ eſtis. Præterea non poſt longum tempus videbiris monaſterium hoc loco conſtructum, & coadunatam in ſancto propoſito non

monaſterium eo loco condendum; a

parvam Fratrum caterνam, ad divinum ſervitium ſolenoiter expleodum. e Igitor quarto Kalend. Julii rebus humanis exemptus, indutus eſt cæleſtibus, ut lnee clarios conſtat ex ſignis & viſtutibus, quas per eum ſolet operari Dominus.

23 Quidam de gente Haſſonum, Beuno nomine, prætergrediebatur locum, in quo ſancti Confeſſoris Chriſti Heimeradi requieſcit corpus undecima poſt obitum ejus die. Hic, quoniam ſcurum fidei abjecerat, ſagitra diaboli cor

mortuo detrahentes

F

ejus penetrante, Sancto illi derrahere, & vitam ejus cœpit deriſui habere. Qui ſtatim invaſus e diabolo, totus ei in prædam ceſſit; utpote abjectis militiæ ſuæ armis ſpiritualibus, quibus ei reſiſtere debuit. Quem illico ſui ad ſepulcrum viri

alter ufu mentis

Dei adducentes, ac pro eo jejuniis & orationibus dio noctuque inſiſtentes; & corporis ei ſanitatem, hoſte depulſo, & priſtinam mentis obtinuerunt libertatem. Sed quaſi unus non ſatis dediſſet exempli, quantum peccet io Deum & io animam ſuam criminator Sanctosom Dei; aliua quidam occurrens duabus mulieribus, ſacros Cineres trigeſimo die eom oblatiooibus ſuis inviſere, vel currentibus, vel voleotibus, cauſaſque itineria cognoſcens; eum imitari ſtudium eſrum deberet, hoc miſer oon fecit, ſed immittente ſatana, turpibus dictis & factis ipſe etiam hominem Dei injuriavit: quapropter perpetua ariditate ſtatim mulctatus in crure, coram omnibus claudicando, ſatis vel ipſe de hujuſmodi ſceleris

alius crure, mulctatur,

coor-

AUCTORE EGBERTO *testes e devotus invocatur.*

A enormitate iudicii dediſſet, niſi quoddam genus hominum indurata cervice & iodomabili corde eſſet. Igitur quaſi nihil actum ſit, una infelix mulier Bethzcha nomine, iterum ſtudium & devotionem quorumdam circa ſanctum ſepulcrum deridere cœpit; ſed ſicut temeritas culpam, ita & culpa auxit vindictam: ut videlicet in eam illata correptio, omnem deinceps adimeret injuriandi Sanctum Dei præſumptionem. Nam tam diu inimicus ſua in eam uſus eſt poteſtate, quouſque omnibus longe lateque innoteſceret, quod propter illatam Chriſti Sacerdoti injuriam, huic ſævæ ſubjaceret ſententiæ.

Paralytici curantur,

24 Tandem poſt excluſas peſtes animarum, poſt eliminata infidelitatis impedimenta, via facta eſt fidei ad excludendas & eliminandas quoque ægritudines corporum. Siquidem duo paralytici, vir unus ſcilicet & mulier, diverſo tempore ſepulcrum viri Dei cum mercibus fidei adierunt; & ſuffragantibus maritis Sancti, commutationis ſuæ pretium, plenam ſcilicet ſoſpitatem reportaverunt. Viro nomen erat Poppo, Machuilt fuit nuncupata mulier ejuſdem loci, oriundo originem trahens de Preſonum provincia. Pari modo duæ aliæ mulieres provinciales de Saxonia, diverſis incommodis detentæ (nam una oculorum, altera linguæ carebat officio) diverſo tempore, licet pari devotione, ſanctum locum adierunt; & ope beati Viri, quod eis de humana natura defuit, fidei commercio reparare meruerunt. Prior erat de Geitzlachet, villa quæ ſic appellatur: altera vero de Leimbach. Item claudus quidam adoleſcens, ex ſervitiis Bertæ Comitiſſæ, ad prædictum portum ſalutis ſcammellis eſt deportatus: adeo enim totus dimidius naturæ vitio ſibimet erat ioutilis: ſed meritis viri Dei adjutus, mutato officiali, relictis ibidem ſcammellis, propriis pedibus ſuis eſt reverſus. Berngerus Presbyter de Willichashuſou, quæ villa ſita eſt in Haſſia provincia incertum quo reatu, dæmonium incurrit permittente illo qui etiam beatum Job, quamquam longe diverſo modo, fatuæ tentandum conceſſit: qui & ipſe ad commune propugnaculum, viri Dei ſepulcrum adductus, citius dicto ab obſidente peſte eſt liberatus. Quid verbis opus eſt? ſi ſingillatim perſonas, loca, tempora ponere velimus ad coacervanda teſtimonia, nullus modus erit, nulla menſura. Trea cæci, dun muti, claudus unus, vel negatam naturæ vitio, vel corruptam, ad ſacros cineres meruerunt recipere quiſque ſuo tempore, integram ſanitatem.

cum equo B *muta, claudus, Presbyter energumenus, C et alii plures.*

Ventо contrario prohibiti Hierosolymam accedere, b

25 Accidit interea Præfectum Magdeburgenſem Meginfridum cum multis aliis Hieroſolymam tendentem, vento ſibi contrario Laodiceæ b diu eſſe moratum; denique primo, ſecundo, ac tertio die, & ſæpius navigia repetentes, cum in altum proceſſiſſent, ſubito mutata ſura, quaſi quadam vi detenti divina, nuſquam promovere potuerunt. Cumque ea in deſperatione eſſet, præfectus Meginfridus & nonnulli alii decreverunt domum reverti. Sed Roding miles ejus & Bebo, & Sibertus, cum aliis pleriſque conſtantiæ agentes, definierunt apud ſe rem potius per terram pedibus tentare, & extrema omnia, perſecutionem etiam infidelium, ſi immineret, experiri, quam iter cœptum relinquere. In hac igitur definitione ſuperveniente nocte cubitum itum eſt. Tunc Roding, ut ipſe aſſerebat, nondum in ſomnum reſolutus, vidit clare virum veneranda canitie, in veſtitu candido ſibi, ſuæque temorationis cauſas prædicere; quod videlicet idcirco detenti eſſent, quia B. Heimeradum domi ſibi in vicino poſitum, in monte videlicet Haſungen, eatenus neglexiſſent. Quapropter, inquit, ſi obſtinato animo Hieroſolymam decreviſtis petere, craſtino mane eccleſiam S. Georgii in hac urbe ingreſſi, voto vos conſtringite, quod petita Hieroſolyma nullus veſtrum, qui indigenæ eſtis, prius domum ſuam ingrediatur, quam hujus ſancti Viri viſitet ſepulcrum, ejuſque patrocinio vota committite; quia niſi vobis ipſe apud Deum obtinuerit, nullus veſtrum Hieroſolymam videbit. Quam viſionem cum ille cereris retuliſſet, in tantam conſolationem & mentis alacritatem devenerunt, non ſolum ipſi, ſed & alienigenæ, qui ſe illis conjunxerant; ut altero die primo diluculo omnes paritee ſupradictam eccleſiam adirent, & illi quibus juſſum fuerat in prædictam urbem iotrantes, non ſolum ſibimetipſis, ſed omnibus ſuis ſociis in ſalutem fierent. Nam vix vota impleverant, cum ecce naucleru adfuit; & proſperum ventum veniſſe nuntiana, eos ad naves invitavit; quas ingreſſi, per illud dimidium quod ſuperſuit diei ſpatium ſicut ipſius naucleri relatione cognoverunt, quatuor dierum curſum impleverunt. Et deinceps adeo proſpera fuit navigatio, ut (quod mirum dictu eſt) iter quod ante ſe alii vix duodecim hebdomadis mari terraque currerent, iſti ſex tantum diebus currerent: & illi præceſſores, duorum intervallo tantum dierum Hieroſolymam, priores illis intraſſent. Itaque peractis Hieroſolymæ votis, Megiafridus e Præfectus, Ruding, Sibertus, & qui cum illis erant, poſtquam domum ſuam reverterunt, promiſſa factis exequentes, Haſungen petierunt: & viſitato beati Viri ſepulcro, hæc omnia proprio ore narraverunt.

D *facto voto adeundi cum rediſſent, ſepulcrum Sancti,* E *ocyſſime perferuntur.*

Curantur contracti tres,

26 Quædam mulier, dum linum carperet manibus, ſicut mos eſt mulierum, tertio die poſt anniverſariam Sancti hujus commemorationem, repente contraxit ſe utraque manus, digitis in volam arctius defixis: accurrerunt, qui aderant, ut linum ei de manibus extraherent, ſed non erat facultas. Tandem vi doloris cogente, acceſſit mulier ad altare ſancti Viri; ſeque perpetuo mancipans eccleſiæ, ejuſdem ita demum manus reſeratas ad conſuetum uſum meruit accommodare. Quod miraculum pro gloria Dei & propagandis beati Viri meritis conſtat factum; cum F neque legitimæ eſſent feriæ, in quibus nullum ſervile opus fieri liceret; neque aliud quodlibet peccatum mulieris, neque parentum ejus, in illius temporis articulo manifeſtius appareret. Duo contracti, unus de eadem regione, alius de villa quæ appellatur Geitzlæde, dum corde credunt ad juſtitiam, ore autem confeſſionem faciunt ad ſalutem; ſtatim rectitudinis, quem natura negaverat, ibidem exteriori homini fide obtinuerunt interioria. Similiter duæ mulieres, una paralytica, alia oculorum ſenſu mulctata, fidei ſuæ pretium ad eamdem memoriam obtulerunt, nec aliquanto tardius ſalutis dono ditatæ, gaudio triumphantes redierunt: quarum altera de villa quæ Weidere appellatur; alia de Grincenbach procreata dicebatur. In Vigilia Natalis Domini duæ ibi candelæ ſunt divinitus accenſæ, una in abſentia, altera in præſentia Cleri, qui ibidem congregatus fuerat, ad agendas ſacras excubias in tabernaculo Domini.

contracti, paralytica, caca. *Candelæ altero anno conducuntur.*

27 Quidam ex Fratribus de eodem cœnobio, admodum religioſus, in adoleſcentia ſua gravem inciderat ægritudinem, quam nullo modo evadere potuit, uſquequo ſuum votum, modo fide-

Juvenis, Monachos ex voto ſalutat,

A fidelium devotorum S. Heimerado devovit. Quo facto, viſus eſt ei vir Dei in ſomnis adeſſe, eumque utriſque manibus complecti: evigilans vero ſenſit ſe melius habere, ſtatimque non mediocri accenſus eſt deſiderio, ut totum ſe Deo in ſervitium devoveret, & S. Heimerado. Quo creſcente deſiderio, ereſcebat etiam valetudo: uſquequo abrenuntians ſæculo (deſiderium ſuum implevit, & ſic omni ægritudine illa deinceps in perpetuum caruit. Miſſus deinde cum mandatis in Wormatiam, eum vidiſſet ephebos ſtudio deditos liberali, delectabatur rurſum in ſæculum tedire, ſeque ludo reddere liberali. Qua re definita, in Paraſceve ante Paſcha invaſit eum tentatio diaboli in tantum, ut & ipſo die lecturus lectionem, cujus initium eſt, In tribulatio-

deinde ad ſæculum regreſſus,

no ſua mane conſurgent ad me (nam lector decrat, ipſe autem Levita erat) & poſtea quoties Euangelium lecturus eſſet, videretur ſibi pagina quaſi nigro quodam panno obducta, nullamque litteram poterat cognoſcere; ſeque ſentiret a

B quodam totis viribus abſtrahi a lectione, ut ipſe rejecto libro confugeret ad altare, ſeque proſternens Sacerdoti, eum ſummo populi totius qui aſſiſtebat terrore, ſe poſtularet adjuvari. Cubitum etiam iturus, eum ſigno ſalutari ſe undique muniret, cantando illum verſum, ſancti Spiritus adſit nobis gratia; audiebat vocem altius dicentis ſibi, quod ſe non deberet ſignare, eo quod ſibi traditus eſſet. Noonumquam vero ſedens inter alios tepente videbatur ſibi quaſi ab aliquibus ad inferuum trahi, ita ut tremeret, elamaret, & omnes in terrorem verteret. Hoc ſtimulo colaphizabat eum Angelus ſatanæ ſine intermiſſione diu noctuque, a Paraſceve uſque ad Pentecoſten.

& rurſus ad monaſteriam,

28 Tunc vero Frater ille in ſe redieus, intellexit ideo ſe talia perpeti, quoniam ad ſæculum revertſus Deo auſus ſit mentiri, cœpitque pœnitere facti. Jam inde ratius quidem, interpoſitis videlicet aliquot diebus, ipſa tamen paſſione per duos & ſemis annos, gravitet eſt afflictus, nec ullis remediis ſive orationibus ſive jejuniis, ſeu confeſſionibus crebertimis, his curari potuit inſultationibus. Solebat accedente paſſione Hymnum Athanaſii, Quicumque vult ſalvus eſſe, & Sequentiam ſancti Spiritus adſit nobis

C gratia, adverſus immiuens periculum decantare; ſed utrumque ſatanas noviſſime ita ſundirus ei velut lethargum paſſo e memoria eliminaverat, ut non niſi vix primum Verſum utriuſque carminis animo retineret. Tandem reverſus jam ad cœnobium ſuum, confugiens ad nota præſidia;

a demonis diuturna infeſtatione liberatur:

ſeque proſterneus juxta ſanctum ſepulcrum, multis lacrymis & precibus beati Viri flagitabat auxilium; tota deventione promittens, ſe deinceps ſtabiliter in eodem loco permanſurum, & numquam ulterius ad ſæculum reverſurum. Cumque hoc vntum entde & ore prompſiſſet, viſum eſt ei quaſi aliquis elata voce, Ameu reſponderet. Nec mora; omnis tentatio illa diabolica evanuit, & ſanus factus, illa peſte in perpetuum caruit. Referebat nobis idem Fratet, in

duo cæca illuminantur.

præſentia ſui, eisca ſepulcrum Viri Dei, mulierem primo ſanguinem ex oculis ſudiſſe, & viſum recepiſſe. Quo hęc referente, intulit alius Frater de eodem cœnobio, alio tempore in ſuis obtutibus in alia muliere miraculum ſimile factum ſuiſſe.

D AUCTEGAERTO.

a ſanatur die uno

29 Succeſſu tempotis in anniverſario S. Heimeradi, quod eſt in Vigilia SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, innumerabilis multitudo ibidem confluxerat, jueta prophetiam viri Dei, quæ totum montem occupaverat. Plenum tunc etiac de langueutibus templum omni gènere morborum, dæmoniacorum, leproſorum, cæcorum, claudorum, aridorum. Appropinquante autem divinæ viſitationis hora, erat videre miſeriam, quomodo *f* ut ſoleot dolore correpti) per atrium eccleſiæ volutarentur, ſeinvicem complexi: eum quiſque collum elterius, quaſi gulam ei fracturus, braehiis conſtrinxiſſet, & terra manibus foderet, dentibus roderet: tamen qui ſortiotes erant in populo, denſato agmine columuis ſe eiteumpoſuerunt, ne quis ad patientes accederet de vulgo. Eo die triginta duo ſanitati dnuati ſuut, Clero ſpectante & populo. Eſt vulgi pia, & non

Sancti anniverſario.

E contemnenda, imo fidelis opinio, quod SS. Apoſtoli Petrus & Paulus in virtutibus cooperatores exiſtant B. Heimerado; ſive quod in eorum Vigilia maeime ſe prodat in his operibus divina vittus; qnod eorum honoti & patrociniis ſit attitulata & conſecrata ejus loci eccleſia.

Epilogus.

30 Cum taliter ſoleat Dominus ſuos beare amieos, facilis eoujectura eſt, quantam illis gloriam contulerit jam in cęlis ſecum regnantibus: node oportet, nt tanto impenſius ſtudium circa illorum obſequia exhibeamus, quanto conſtat iram Dei adverſum nos excitati, ſi negligamus; maeime ubi eos corporaliter requieſcere voluit Dominus beneficii gratia eivibus [impeudendi], interim moram dum facit Sponſus. Nec eſt ambigendum, quin tanto vicinius, tanto familiatius quiſque illorum, & in præſenti beneficio, & in ultimo ſuturo perfruatur conſortio; tantoque facilius & celerius ſi fides non titubavetit, divinam impetret miſericordiam, nrgente neceſſitatis articulo; quanto illis plus reverentiæ, quanto plus ſtuduetit exhibere honoris, quanto majorem operam in illorum expenderit famulatu. Fioem ſcribendi facere me compellit ſtyli & linguę tardioris imperitia, nou miraculorum penuria; quę pæne quotidie profluunt, ee eadem virtutum divine vena, ad laudem & gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui eum Deo Patre, & Spi- F ritu ſancto vivit & regnat per omnia ſęcula ſęculorum. Ameu.

ANNOTATA D. P.

a *Id quomodo impletum ſit, jam dictum eſt in Commentario prævio num.* 2.

b Laodicea *urbs Syriæ littoralis, proxima Cypro*, Ladikia *Arabibus dicta; abeſt a Joppe, ſanctæ urbis portu, leucis ferme* 90.

c *Notat Adolfus, quod hic* Megiufredus *pro libertate patriæ ſtrenue pugnavit, occubuitque in prælio Feldicheimenſi contra Henricianos, quod anno* 1080 v *Kal Februarii accidiſſe invenio in noſtro Chronico Saxonico Ms. ubi idem vocatur* Magenſridus, Comes Magdeburgenſis.

d *Fortaſſis in tabulis dictam* Wilberichauſen, 28 *circiter leucis* e *Moeto, verſus confinia Weſtphaliæ ad Oceaſum.*

A Cuno Monachus Hemmeorodenſis apparuiſſe inter alios moribundo Iſenbardo Sacerdoti *dicitur a Cæſario l.* 11 *c.* 3, *& cum titulo* Beati *inſcriptus eſt Menologio Ciſtercienſi Henriquez & Chalemoti.*

Tereſia de la Serda ſanctimonialis Ordinis S. Dominici Giennæ in Hiſpania Bœtica poſt vitam ſancte peractam mortua eſt hoc die. *Res ejus geſtæ habentur apud Joannem de Rechac tomo* 2 *l.* 3 *c.* 24, *& encomium in Anno ſancto dicti Ordinis.*

D. P. Joannæ d'Arc, *vulgo* Puellæ Aurelianenſis Martyrium Rothomagi, *bodie refertur a Sauſſajo, veſtio quo argumento; cum alii ſcriptores paſſim id referant ad* XXX *Maji, quando publico in foro* 1431 *omnia ab Anglis eſt. Retractatu deinde Apoſtolicæ Sedis auctoritate judicio, declarata quidem eſt innocentia, & toti Galliæ per ipſam miraculoſe liberatæ venerabilis memoria ejus manſit; ſed cultus eccleſiaſticus inſtitutus nullus: cineribus enim in flumen ſparſis cavebant Angli, ne quia ſupereſſet, quod tali honore venerarentur grata poſteritas gentis inimicæ.*

Aletha, Alexia, *ſive* Aleza, *cognomento* Burgotta D. P. *in cœmeterio S. Innocentis Pariſii Reclusa vixit annis circiter* 46, *ibique ſepulturam nacta an.* 1466 *honoraja poſt mortem fuit a Ludovico* XI, *icone aurea, veſtibus & eleganti muſivo; ideoque refertur ab Arturo, tum in ſacro ejus Gymnæco, quam in Franciſcano Martyrologio, utpote in habitu Tertiariæ expreſſa, licet Auguſtiniano Ordini eam Brulius adſcripſerit; ſed abſque notitia diei mortualis, vel alicujus ſingularis cultus. Ideoque Sauſſajus in Supplemento ipſam retulit inter eos, quorum mortis & cultus dies nullus habetur. His impreſſis &c.* Vide Ap. tom. 6. Junii p. 271. col. 2.

Ufraca Rodriguez Bezerra, Tertiara Ordinis S. Franciſci, Ulmeti in dioœceſi Hiſpaniæ Abulenſi, *ut* piiſſima femina *laudatur a Waddingo tomo* 7 *ad annum* 1493 *num.* 83, *quæ ab Arturo ut* Beata *adſcripta eſt Martyrologio Franciſcano & Gymnæco ſacro.*

Petrus de Corduba primus Superior Ordinis S. Domoici in America, herbis & radicibus terræ potiſſimum veſci ſolitus, *refertur hoc die in Anno ſancto dicti Ordinis.*

Petrus a Mura, *ſeu* de Ganduvo, *Flander an.* 1542 *in Mexicum miſſus maximos fructus fecit in convertendis Ethnicis, ac tandem laboribus fractus, magna cum opinione ſanctitatis anno* 1572 *vitæ functus eſt. Ejus Acta deſcripſerunt Barrezzus* 4 *par. hiſtoriæ Seraphicæ lib.* 6 *cap.* 21, *& Rapinæus decade* 5 *hiſtoriæ Recollectorum par.* 1, §, 7, *qui abſtinent a titulo* Beati, *quem illi tribuunt Arturus in Martyrologio Franciſcano, & Raiſſius in Auctario Molani ad Natales Sanctorum Belgii.*

B. Humberga, *ſoror S. Theobaldi, refertur a Sauſſajo in ſupplemento. De hac quidquid dici poterit, commodius referetur ad Vitam fratris* XXII Junii

D. P. S. Carileſius Abb. *inſcriptus cuidam Kalendario Benedictino, colitur* 1 Julii.

Ethelwinus, Lindisfarnorum Epiſcopus in Anglia *inſcriptus eſt Martyrologio Anglicano primæ editionis; quod ſecuti ſunt Ferrarius & Camerarius. Abi in ſecunda editione ejuſdem Martyrologii, & apud Michaelem Alfordum refertur ad* XXIX Julii.

D. P. S. Urſinus Nathanael, *adſcriptus eſt Alcei Carmelitanæ, velut ab* Eliana ſchola egreſſus, ſepulto S. Joannis Baptiſtæ corpore, Chriſti diſcipulis comparatur *ſit, ut in Notis Mſt. auctor judicat.* Nathanaelem *ex Evangelio novi; ſcio autem ipſum a Græcis æſtimari* Judam Zelotem, *unum ex* XII, *itaque apud eos coli* XII Aprilis. *Inter Latinos autem Gavantus renuit, quod idem ſit, qui aliis* Bartholomæus, *vel.* XXIV Aug.

Junii Tomus V.

D *Denique S.* Urſinum *Bituricenſium Apoſtolum ab ipſis credi* Nathanaelem *& coli die* 11 Nov. *Hac extrema in Junio occaſione liceat mihi declarare, quam nullo ſiniſtro affectu ductus, ſed voluntati Auctoris obſecutus, totiens inter Prætermiſſos & in hoc menſe & in Majo memoratim* Aciei bene ordinatæ, *quam P. Fr. Philippus a Viſitatione diſcretus ex ipſo ſacro Ordine Carmelitano Alumnus, ſcripſit: &, ſi cui libitum fuerit videre, oſtendam exemplar libelli ejus, ad frontalem imaginem propria Auctoris manu adſcripta præferentis hæc verba.* Rogatur P. Papebrochios, ut dignetur aſſumere aliquos Sanctos aut Beatos ex hac Acie bene ordinata, & ſaltem adſcribere inter Prætermiſſos ſuorum Actorum. Sic toti Carmelo placebit, & ſuavebit ſingulariter P. Philippo Viſitantino, ejuſdem Ordini Hiſtoriographo. *Rurſus autem in Præfatione ad Notas Mſt. idem Auctor ſic loquitur ad me alioſque Societatis Jeſu Scriptores:* Ne R. P. Papebrochio, ſacris Litteris apprime intento, aut cuidam alteri, quædam Aciei bene ordinatæ, plurium Sanctorum aut Beatorum Ordinis Carmelitarum, inſcriptis R. P. Philippi Viſitantini Carmelitæ Gallo-Belgæ ſparſim & paſſim memoratorum, & bis impreſſa, primo in occurſu diſpliceant, quaſi mole ſnndata; quaſdam E Annotationes familiares & manuſcriptas hic dsmus; ut ipſi Sancti melius noſcantur. Quinimo ipſe P. Philippus Viſitantinus humiliter precator R. P. Papebrochium, ut dignetur in Actis ſuis operoſiſſimis, Sanctos hic adjunctos recenſere ſaltem inter Prætermiſſos, reſpectu habito ad præſentes Annotationes. Sic orabat, & propria manu ſcribebat P. Philippus a Viſitatione ſive Viſitatorinus Carm. Gallo-Belgæ: *non ex vulgo aliquis, ſed variis in Conventibus Supprior ac Prior, qui ſi nunc viveret (cum vir fuerit ſinceriſſimus) poſſet teſtari ore, quod ſcripſit mana, non ſuo unius ex judicio. Ab illo alii fortaſſe nunc diſſentiunt, maluntque prædictæ* Aciei *ſuæ mentionem nullam fieri, id ſaltem mihi innoteſcere debet amicabiliter, ut quod rogatus facio, rogatus prætermittam.*

Hugo puer, a Judæis Lincolniæ circa feſtum Apoſtolorum Petri & Pauli furto ſurreptus, & lacte aliiſque puerilibus alimentis nutritus, F convocatis ex omnibus Angliæ civitatibus Judæis poſt varia tormenta crucifixus, *adhuc diem memoratur in ſecunda editione Martyrologii Anglicani Wilſoni. Verum quia antequam potuerint adeſſe undique evocati Judæi, multum temporis elapſum eſt; malim cum priore editione & Ferrario, niſi forte aliquis certior occurrat dies in antiquioribus Faſtis, differre ad* XXVII Julii.

S. Petrus, Epiſcopus Spoletinus, *dicitur apud* D. P. *Ughellium bodie defunctus an.* 599, *ſepultuſque in Cathedrali, corpus autem an.* 1500 *inventum & tranſlatum ad majus altare, cum corpore S. Joan. deceſſoris ſui; de quo pariter agendum nobis* XII Sept.

S. Melonis Epiſcopi Rotomagenſis tranſlatio & repoſitio apud Pontæſcam, *indicatur in Supplemento Sauſſajі. Dies natalis eſt* XXII Octob.

SS. Simon & Judas Apoſtoli *memorantur in Martyrologio S. Hieronymi & Notkeri. Acta illorum erant danda* nuvii Octobris.

Sophonias Propheta, *una* cum aliis Prophetis Iſraelia, *bodie ſalutatur in Hagiologio metrico Habeſſinorum. De Prophetis ſingulis ſuo cujuſque die agimus.* Sophonias *ſolenni Officio a Græcis colitur* III Decembria.

Vener. Mater Iſabella de Jeſu, Ord. S. Mariæ D. P.

A de Monte Carmelo Tertiaria, *hoc die obiit an.* 1682, *habeturque cauſa Madriti Vita* 1685, *per Emmanuelem de Paredes, tota fere conteſta ex revelationibus, quas ipſamet dicitur ex obedientia ſcripſiſſe; ſed talee, ut ex eis nihil ſolidæ probationis haberi poſſit ad hiſtoriam, quæ ibi plurima attinguntur, controverſias. Rationem in genere dedi in Parergo ad Vitam S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis; ipſi vero Vitæ ſpecialiter obeſſe genius Emmanuelis, qui in Prolegomenis Apologeticis totum ſe intentum oſtendit, ad ſtabiliendas quaſdam ſui Ordinis opiniones, quas quia amant, veriores ſibi perſuadunt eſſe, quam recta ratio probat; quibuſque ex Vita illa lib.* 4 *cap.* 14 *additur, quod* S. Leocadia, Virgo Martyr Toleti *ſub Dioclettano*, ab infantia geſtavit ſcapulare Ordinis, eidem in Carmelo adjuncta: *quod ne incredibile videatur*, Notandum eſt, *inquit Emmanuel*, quod in capella ſubterranea S. Leocadiæ, quæ hodiedum manet in conventu RR. PP. Capucinorum Toleti, inveniatur imago Sanctæ in habitu Carmelitico, annis ſexcentis antiquior; eſtque ea hodie renovata (*retocada*) in eodem habitu; quamquam non defuerit qui ipſum intenderit abolere (*borrar*) ad obſcurandam ejuſmodi veritatem: verum paſſus id Deus non eſt. *Rogavi mea ego, ut iſta legi, Collegii noſtri Toletani Rectorem, R. P. Petrum Pantojam, adiret Conventum, & quid rei eſſet reauntiaret, eapreſſiſque ad vivum coloribus declararet dignaretur. Is hanc miſit icunculam, non pictæ imaginis, ſed ſeſqui pedalis ſtatuæ (cui ſculptor noſter porerga locolli addidit, ut ſpatium tabellæ congrue impleretur) quæ imago quam ſimilis prototypo ſit, quamque diverſa a prædicti Auctoris velatu, teſtari poterunt Capucini Toletani ſub quorum oculis ſumptum eſtipon eſt: quando autem ſtatua illa ibidem poſita ac ſculpta ſit, poterit quæri ad Acta* S. Leocadiæ 1x Decembris. *Interim vide quæ de hoc argumento & origine conventus dixi in Reſponſione ad Exhibitionem Errorum, mihi impuſatorum, Art.* 16 *num.* 63. D

B. Matthia de Nazaræis, Clariſſarum Abbatiſſa Matalicæ in Piceno, *in Martyrologio Franciſcano & Gynaceo ſacro refertur hoc die: ſed meo rogatu ipſo die illuc arcedente Pœnitentiarius noſter Laureanus, intellexit, tunc quidem nihil ibi fieri; nec ſciri, unde hic dies Arturoſi indicatus. Fieri autem de illa feſto* SS. *Innocentium, quando obiit. De ea ergo agendum erit* XXVIII Decemb.

B

DE SANCTIS PRINCIPIBUS APOSTOLORUM,

PETRO ET PAULO

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. H. C

§. I. *Vitæ horum Apoſtolorum a variis ſcriptæ; ex his aliquæ rejectæ, aliquæ dandæ indicantur.* F

ANNO LXV.

QUemadmodum univerſo mundo notiſſima ſemper fuit hodiernæ diei ſolennitas, neque aliquam partem latere potuit celeberrima natalis horum Apoſtolorum devotio: ita innumera de eorum Actis & Paſſione feruntur ſcripta monumenta, ſed quæ inter ſeſe non minus rebus quam verbis diſcrepant, & magna ſunt cum diſcretione & ſolertia diſcernenda. Primæ notæ & præſtipuæ fide dignæ, quum plane certiſſimam apud Chriſtianos omnes ſuo jure obtinerent, colligi poſſunt ex quatuor Euangeliis & Apoſtolicorum Actuum libro, per S. Lucam Euangeliſtam ſcripto: ſed quia paſſim notus & omnium in manibus facer teatus eſt, nihil attinet eum hic deſcribere ac recudere; eoque minus, quia pleraque ejus infra leguntur inſerta Actis Græco-Latinis. Proximus ſcriptoribus ſacris eſſet S. Clemens, qui Periodos ſive Itinerarium Petri, forſitan ab Antiochia Romam uſque ſcripſit. Inde enim ſecutus Petrum creditur. Verum iſtud Itinerarium, non modo corruptum fuiſſe ab Ebionitis demonſtrat Epiphanius hæreſi 30, qui paucis veris ceteta ſuppoſuiſſe convincuntur per tunc extantes veras ipſius Clementis Epiſtolas circolares, longe diverſa docentes ab iis, quæ ipſi fingunt: ſed nec hæ, neque iſtud, tatuit amplius. Nam quod nunc ſub ejuſdem Clementis nomine conſcriptum legitur opus Retognitionum in decem libros diviſum, neque formam Itinerarii habet, a Jeroſolyma antiochiam dumtaxat Sanctum ducens neque eos errores continet, quos redarguit Epiphanius, neque omnina S. Clementis eſt; ſed ſuppoſititium totum, ac veluti per modum dramatis, ingenioſe concinnati, utiliter ſatis compoſitum ab aliquo Philoſopho Chriſtiano, acute & erudite diſputando res fidei confirmare aggreſſo: quod tamen ipſum quia Ruſinum Aquilejenſem, Originis ſectatorem, interpretem habuit, ſuſpectum in nonnullis haberi poſſit.

Præter ea quæ novo Teſtamento continentur

ſcripſit Itinerarium S. Petri Clemens

ab Ebionitis vitiatam & nunc deperditum

2 Poſt Petri *mortem*, per voluntariam Clementis ceſſionem, *ſucceſſit in Pontificatu* Sanctus Linus, *quem in tractatu præliminari ad tomum primum Aprilis oſtendimus annis novem fuiſſe Sancti Petri Vicarium ſive Chorepiſcopum, & poſt hujus martyrium præfuiſſe Eccleſiæ verum Pontificem annis duobus, menſibus duobus, diebus ſex*

A *ſcripſiſſe etiam aliquæ S. Lino,*

ſex & viginti. Hæc antiquis Actis SS. Nerei, Achillei & Domitillæ, a nobis ad diem XII *Maji illuſtratis, dicitur n.* 14 Græco ſermone omnem tantum paſſionis eorum (*SS. Petri & Pauli*) ad Eccleſias Orientalium ſcripſiſſe. *Verum in Breviario Romano, juſſu Pii V edito, legitur ad* XXIII *Septembris ſolum* ſcripſiſſe res geſtas B. Petri, & ea maxime quæ eb illo acta ſunt contra Simonem magum. *Verum ſincera talium Actorum exempla jam pridem deperdita eſſe videntur, pro uſque,*

non tamen quæ ut talia ediderunt Faber Stapulenſis

ſub S. Lini nomine, duplicis generis ſcripta reperiuntur, quæ Jacobus Faber Stapulenſis primus illuſtravit Commentariis in Epiſtolas S. Pauli, opuſque abſolvit anno MDXII; *ſed primum Pariſiis excuſum fuit anno* MDXXXI. *In hoc, quia jam dictos S. Lini libellos ſubinde citarat Faber, ad calcem Commentariorum ipſius ſubjunxit, compettos in prevetuſto codice bibliothecæ Majoris-monaſterii apud Turonenſes, ſub his titulis*; Lini Epiſcopi de paſſione Petri, tradite Eccleſiis Orientalium, & deinde in Latinum converſe, liber primus. *Item*; Lini Epiſcopi de paſſione Pauli, tradite Eccleſiis Orientalium, & deinde in Latinum converſa, liber ſecundus. *Similia ſub finem uteiuſque libri reperiuntur, Succeſſit*

B *Guilielmus Malerbault,*

alter horum libellorum eruderator Guilielmus Malerbault, Theologus & Prior Sorbonicus, aſſerens in epiſtola præfixa, Acta Lini de paſſione SS. Petri & Pauli, *a dicto Fabro edita, fuiſſe* hæretica pravitate conſperſa, & ob id rejecta, *atque propterea eadem ſe*, inter omnes totius orbis nobiles bibliotheeas recenſite, *edidiſſe ſeorſim Pariſiis anno* MDLXVI: *& ſic ea deinde recuſa ſunt in Bibliothecis Patrum, ab anno* MDLXXV *uſque ad noſtra tempora: ſunt etiam a Laurentio de la Barre, Doctore Sorbonico, relata in ſua hiſtoria Chriſtiana veterum Patrum Pariſiis anno* MDLXXXIII *excuſa.*

& Laurentius la Barre

a Baronio & Bellarmino rejecta,

Verum neque iſta ſincera *æſtimantur a Baronio, ad annum* 69 *num.* 6; *ſed* Manichæorum tincta fuligine *judicantur. Bellarminus, de Scriptoribus Eccleſiaſticis in Lino, plura in his aperte falſa irrepſiſſe arguit his verbis:* Inter alia ſcribit auctor, Agrippam fuiſſe Præfectum Urbis tempore paſſionis S. Petri, atque ab iſto Agrippa fuiſſe Petrum occiſum ſine conſenſu Imperatoris Neronis, a quo etiam id factum, poſtea fuiſſe improbetum. Sed neque conſtat, Præfectum Urbis tunc fuiſſe Agrippam: & necem S. Petri Neroni diſpliciiſſe, repugnat omnibus veteribus

C Patribus. In eadem narratione ſcribit auctor, uxorem Albini, ſecundum doctrinam S. Petri, repudiaſſe thorum viri ſui ob amorem caſtitatis, invito & reclamante marito. Hæc vero doctrina S. Petri eſſe non poteſt, cum repugnet doctrinæ Coapoſtoli ejus Pauli 1 Cor. 7.

probatione aliquanto eatiora in Mſs. Gladbacenſi,

3 *Hæc Bellarminus. Et iſta ſufficiunt de prioribus Actis ſub nomine S. Lini protruſis: ex quibus utramque* Vitem ſanctorum Petri & Pauli, *habemus in illuſtri codice noſtro Ms. & in duplici Ms. Eccleſiæ Cathedralis S. Audomari, ſed in nullo iſtorum codicum, Lini auctoris nomen invenitur. In vetuſto Ms. S. Viti in Gladbach Auctor indicatur ſub hoc titulo:* Vita & Martyrium S. Petri, Principis Apoſtolorum, a Lino Epiſcopo Romano Græca lingua compoſitum, & eb eo Eccleſiis Orientalibus deſtinatum. *Ubi hoc Præfationis initium habetur:* Licet plurime de Apoſtolicis ſignis ſacra Euangeliorum, vel illa, quæ eb ipſis Actibus nomen accepit, narrat hiſtorie. *Hiſtoria vero incipit:* Igitur poſt corporeum Dominicæ nativitatis adventum, cum ipſe Dominus Jeſus Chriſtus vera lux mundi, mundanis illuxiſſet tenebris. *Ita ibi. Extant eadem Acta, ut a Lino conſcripta, Romæ*

Barberinianæ,

in Bibliotheca Barberiniana in magno Sanctuario ſignato 926 *fol.* 185, *ejuſdem initiis. Joannes Jacobus Chiffletius, parte* 2 *Veſontionis pag.* 64, *aſſerit*, Acta SS. Petri & Pauli a Lino Papa conſcripta, in antiquiſſimis Biſuntinis codicibus haberi, ſincera & tanto auctore digna. *Sed iſta eſſe eadem, quæ jam indicavimus, ex conjectura aliqua videntur aſſequi:*

D AUCT. G.H.

Biſuntinæ,

quam confirmat codex pervetuſtus, quadrato literarum ductu, & diſcrimine diphthongorum vocalium accurate ſervato exaratus, quibus indiciis intelligitur liber ante annos ſexcentos ſcriptus. Olim is pertinuit ad monaſterium SS. Petri & Pauli in Wiſſenburg diœceſis Spirenſis: deinde autem fuit Ampliſſimi Domini Henrici Julii Baronis de Blum, S.C.M. in Appellationum tribunali Pragæ, dum viveret, Conſiliarii, ſæpius memorati a nobis, ob vetuſtum Martyrologii Hieronymiani apographum, Florentinio communicatum. Illius jam dictum vetuſtem codicem, continentem Acta virtutum & paſſionum Apoſtolicarum, nobis anno MDCLXVI *manu ſua tranſcripſit Reinoldus Debnius noſter, recte judicans* intereſſe eccleſiaſticæ antiquitetis; ut, quoniam pauciſſima extant ſincere ex iis quæ Apoſtoli geſſerunt; ſaltem quam emendatiſſima producantur etiam illa, quæ conſtat jam olim

E *& Blumiano;*

edulterata fuiſſe, quando nec Cretes quidem fingunt omnia. *Incipiunt autem iſta, quæ dixi, Apoſtolica Acta*, e virtutibus SS. Petri & Pauli; *quæ quatenus ad Petrum ſpectant, adeo non poſſunt judicari eſſe Lini, ut collata cum Latina Recognitionum Clementis verſione, a Ruffino adornata, evidenter monſtrentur ea illis pro majori parte ſumpta eſſe, & quidem verbotenus, uti pronum eſt unicuique cognoſcere. Damus tamen illa ea Mſſ. prædictis, Blumiano præſertim, ut Debnii judicium in hoc ſquamur. Quæ porro ſub Abdiæ nomine habentur S. Pauli Acta, ubiſque ex Blumiano Codice tranſcripſit idem Debnius, vix aliquid continent, quod in Apoſtolorum Actibus non legatur diſtinctius, ideoque ea omnino dimittimus.*

ſed eo Clementis libris ſumpta.

4 *Vixit eodem primo ſæculo* Marcellus, *Marci Præfecti Urbis filius, initio Simonis Magi, dein S. Petri Apoſtoli diſcipulus; qui a SS. Nereo & Achilleo rogatus, ſcripſit illis aliquam altercationem Romæ habitam, inter Simonem Magum & S. Petrum Apoſtolum, & ab hoc refuſcitatum puerum, aliaque, quæ in illorum Actis referuntur* XII *Maji, capite tertio, & pleraque in aliis Actis hic aanotantur. Interim ſub nomine ejuſdem Marcelli, S. Petri diſcipuli, extat Paſſio* Apoſtolorum Petri & Pauli, *in codici-*

Omittuntur alia ſub nomine Marcelli

F *bus Mſs. S. Viti in Gladbach, Trevirenſi S. Martini, prædicto Wiſſenburgenſi ſeu Blumiano, duplici Reginæ Sueciæ num.* 482 *&* 1603 *ſignato, item duplici noſtro volde etiam egregio. Eamdem anno* MDXXXI *typis vulgavit Fredericus Nauſea* inter rapſodias Anonymi Philalethi Euſebiani, in vitas, miracula, paſſionesque Apoſtolorum. *Interim anno* MDCLXVIII *eamdem Paſſionem vulgavit Joannes Maria Florentinius, ante Martyrologium Hieronymianum in Indiculo Apoſtolorum a pag.* 103, *& ſuas ſubjunxit Notationes. Paſſionis hujus illud eſt exordium*: Cum veniſſet Paulus Romam, convenerunt ad eum omnes Judæi. *Mox ab his, ſed fruſtra, contra S. Petrum concitatur Paulus; & ſubjungitur longa altercatio, coram Nerone, inter Simonem Magum & Apoſtolos; & ab his volatus illius impeditus, morſque primum Simonis, tum Apoſtolorum, & horum ſepultura: atque ſub finem additur in aliquot Mſs.* Ego Marcellus, diſcipulus Domini mei Petri Apoſtoli, quæ vidi, ſcripſi. *Verum hæc clauſula deeſt in Ms. Wiſſenburgenſi ſeu Blumiana: & apud Fredericum Nauſeam adducuntur varia de Conſtantino Imperatore, quomodo hic leproſus a Silveſtro curatus, templa Chriſtianis con-*

A AUCT. G. H. *cesserit, potissimum S. Petri in Vaticano, & aliud S. Pauli; eorumque sacra corpora deponi curavit, variisque donis exornavit; unde intelligitur, talia diu post Apostoli tempora fuisse scripta; & sic non mirum est, fabulose istic dici, Neronem in fuga a lupis devoratum esse: hujus vero uxorem Liviam, cujus alibi mentio non reperitur, & Aggrippinam Agrippæ Præfecti Urbis uxorem, a lactea suorum maritorum ablatas fuisse. Sed hæc fere sunt, qualia supra num. 1 cum Bellarmino rejecimus. Ipsa longa altercatio totam Neronem displicet, cum Epistola Pilati, veluti data ad Claudium Imperatorem; dum ea ad Tiberium scripta dicitur a Tertulliano, Eusebio, Gregorio Turonensi & aliis; ipseque Pilatus mortuus traditur sub Cajo Caligula, ante tempora Claudii. Denique veriar Marcellus, in responso ad 55. Neronem & Achillæum, asserit se conflictum Apostolorum cum Simone suprefluum æstimare, ut referat, cum ipsi eum viderint, & tantus passionis a Lino scriptus sit.*

qua etiam inveniuntur Hegesippo attributa, *5 Extant libri quinque de Bello Judaico & excidio urbis Hierosolymitanæ sub Tito Vespasiani Imperatoris filio, in quibus tum libro 3 capite primo flagitia Neronis essent indicata, capite secundo describuntur Acta quædam SS. Petri & Pauli, certamen cum Simone Mago, apparitio Christi Petrum ad mortem subeundam adhortantis, & utriusque martyrium. Trithemius libro de Scriptoribus Ecclesiasticis eos libros*

B *attribuit S. Hegesippo, qui sæculo Christi secundo floruit, cujus Acta die VII Aprilis dedimus. Scripsit hic S. Hegesippus historiam libris quinque distinctam a Passione Domini usque ad suam ætatem, Ecclesiasticorum Actuum texens narrationes: sed illi cum magno reipublicæ Christianæ damno perierunt, præter aliqua fragmenta, quæ collegit Petrus Halloix tomo 2 de Vitis Scriptorum Ecclesiasticorum Orientalium. Huic ergo Hegesippo suppositi fuerunt supra indicati libri quinque de Bello Judaico, a temporibus Machabæorum usque ad ruinam urbis & templi sancti Hierosolymitani; & in plerisque sunt puræ putæ compilatum Josephi Judæi, qui cum forsan ab aliquibus* Josippus *appellaretur, inde formatum sit nomen* Hegesippi, *quem Baronius* juniorem Hegesippum *nuncupat, alii* Pseudo Hegesippum. *Ex-*

& S. Ambrosio ut suscepto. *tant hujusmodi libri, primum Coloniæ anno* MDXXV. *excusi, & ut in frontispicio additur,* divino Ambrosio Mediolanensi Episcopo interprete: *extant etiam veteres a Laurentio de la Barre, in Historia Christiana veterum Patrum, & passim in Bibliotheca Patrum; sed absque mentione S. Ambrosii interpretis. Interim Gronovius, in Monobiblo observatorum in Scriptoribus Ecclesiasticis, Daventriæ anno*

C MDCLXI *excuso, erudite* S. Ambrosium illorum librorum auctorem, *quod varia eisdem verbis & sententiis tam in his libris, quam aliis S. Ambrosii operibus, legantur. Gronovii sensum non improbabilem arbitratur Philippus Labbe de Scriptoribus Ecclesiasticis in Hegesippo. Quidquid de ea re sit, videtur auctor ejecta tempora S. Ambrosii vixisse, qui lib. 3 cap. 5 cum describisset Antiochiam, metropolim Syriæ, ita addit:* Urbs Antiochia tertio loco ante ex omnibus, quæ in orbe Romano sunt, civitatibus æstimata, nunc quarto, postquam Constantinopolis excrevit civitas Byzantinorum. *Est autem hæc prærogativa Constantinopoli delata in Concilio, in ea urbe anno* CCCLXXXI *habito; ad quod tempus pariculæ* nunc *alludit. Daremus ergo ex dicta auctore de S. Petro recensita, nisi ea omnia continerentur in narratione, S. Lino supra tributa, quorum aliqua, uti ibidem annotamus, in aliis operibus S. Ambrosii legantur.*

6 In Ms. Medicæo Græco Regis Christianissimi extant alia Acta, & Rescripto nostro missa sunt sub hoc titulo: Τ'πόμνημα, διαλαμβάνον μετακῶς τὰς ἀγῶνας καὶ πάθλα, ἀποδημίας τε καὶ πλείονσι τῶν ἁγίων καὶ κορυφαίων Α' ποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Commentarius, qui tractat singulatim certamina, laboresque & peregrinationes ac consummationes Sanctorum & Principum Apostolorum Petri & Pauli. *Eadem Græce Romæ reperta in Latinum transtulit Guilielmus Sirletus, cujus versionem inter ejus Manuscripta in Bibliotheca Vaticana repetam dare hic maluimus, quam minus elegantem aliam, ab Aloysio Lipomanno juncta Ms. Venetum editum tomo sexto Vitarum sanctorum priscorum Patrum, atque ex Lipomanno recusam a Laurentio Surio ad hunc* XXIX *Junii. Hujus etiam Commentarii exemplar Græcum, ex Græcia in Britanniam delatum, citat Patricius Junius, in Notis ad S. Clementis epistolam ad Corinthios pag. 14, ubi de S. Petri Prædicatione apud Britannos agit. Quis hujus Commentarii auctor fuerit, non indicatur in autographo. Quis vero nomen Simeonis Metaphrastis a Lipomanno & Surio præfixum est, videtur a Leone Allatio de Simeonum scriptis pag. 76 istud factum improbari, his verbis:* Visi de antiquitate Ecclesiastica bene meriti, Vitas Sanctorum, quæ Auctorem sibi præfixum non præferunt, omnes, non sine erroris atque insciitiæ nota, Simeoni vindicarunt, quæ vere Simeonis non sunt. *Et pag.*

E *79 ista reperit:* Illas profecto omnes Vitas, Metaphrastæ si vindicaveris, acerbissime insaniveris; si nullas, multa impie sceleratequa commiseris. Observandum vero est ante alia, male a nonnullis dici, eum alicujus Sancti Vitæ nomen præfixum non habetur, eam Vitam legi apud Metaphrasten; quasi vero collectiones omnes Vitarum ab eodem Metaphraste confectæ sint, quod ego existimo falsissimum. *Hæc ibi. Quia vero auctor dicti commentarii præfatus, se ex variis collegisse, quæ de SS. Petro & Paulo dicta, atque interim diversis temporibus acta parum congrue in unum idemque tempus congingit, ideo & propter alia σφάλματα ab eodem commissa, arbitramur potius illum fuisse a Metaphraste: domus tamen ipsa, quæ varia a S. Petro in Asia & Syria peracta tradit, quantum conjicere licet ex variarum Ecclesiarum traditionibus collecta; & Actorum* S. Pauli *compendium ex Actis Apostolorum, satis concinnum exhibet.*

cum sit Auctoris anonymi,

7 Jam quod ad sanctos Patres Græcos Latinosque attinet, eorum qui Homilias scripsere, nemo fere est qui non sanctos Apostolos peculiariter sibi laudandos F *sumpserit; præcellit tamen omnes* S. Joannes Chrysostomus, *celeberrima quadam Oratione apud Cambisium quam Wesselius suo saltem Joanni Hierosolymitano perperam adscribit. Editis autem anno* MDCLXVI *Homiliis, accessit Sermo* S. Sophronii, *Archiepiscopi Hierosolymitani, ex nostri Francisci Turriani apud Profuturum Domum Romæ depositi Ms. Latine redditus, studio Clarissimi tunc adolescentis* χρηστικῶς (*ut præfatur*) *εἰ πίθω μαθησόμενος, & rudimentum Græca interpretandi ex ipsa in scripturula ponentis. Hic deinde S. R. E. Cardinalis* Joannes Franciscus Albanus Urbinus, *& dum hæc imprimimus,* Clemens divina providentia Papa XI, *cui plurimos annos ad suam majorem gloriam Catholicæque Ecclesiæ utilitatem Deus addat, ejusdem ergo hoc opus de Sanctis præclarum extat apud nos Monumentum, Majus scilicet mensis Synaxarii Basiliani Latine redditus. De Homiliis porro tacco, quas Allatius & alii recensent; Asterii, Episcopi Amaseni, Hesychii & Leontii Presbyterorum, Procli, Patriarchæ Constantinopolitani; Niceræ Rhetoris; Theodorici Scutariotæ.*

Sub nomine Metaphrastis reditus,

& Vitæ recensitæ a Metaphraste.

8 Latini passim obvii sunt: inter quos, ætate posterior, diligentia prior omnibus fuit, Paulus Æmilius Sartorius Cesenas, Julii Antonii Sanctorii S. R. E. Car-

A *Cardinalis Petruellis: a quo ſcripta erudite & eleganter utriuſque Apoſtoli Vita, & ab Aldo Manutio, patrioris Latinitatis apud Italos inſtauratore anno* MDXCII *Romæ agente impetrata typiſque vulgata, niſi prolixior eſſet, vel idro in hoc opere nomen mereretur, ut de præclaris illis Sanctis, de quibus Anonymus Græcus ſucrunctim egit, ſaltem hoc extaret documentum, quo refutarentur* qui negant ingeni eloqueotiæ ſtylo celebrati poſſe res ſacras. *Merentur etiam ſaltem nominari hoc loco* Carolus Steugelius, & Thomas Maſſutius, *quorum prior Ordinis S. Benedicti Auguſtæ Vindelicorum apud S. Udalricum profeſſus ac deinde Abbas, an.* MDCXX *edidit amplum* Commentarium rerum a S. Petro geſtarum e ſacris Litteris, ſanctis Patribus & probatiſſimis Scriptoribus, *in capita plus quam* LX *diſtinctum*; & *Paulo Papæ* V *dedicatum; alter, Societatis noſtræ Sacerdos, decennio poſt Romæ ſcripſit, & anno* MDCXXIII *Lugduneuſibus in Gallia typis evulgatum dedit* Paulum Apoſtolum, ſive ejus Vitam, quiodecim libris hiſtoriæ & dogmatice explicatam. *Simile quid etiam Romæ conatus eſt* Sigiſmundus Laurentii *Cremonenſis, ex Congregatione Clericorum Regularium ſancti*

B *Pauli, quos vulgo Barnabitas vocant, editis anno* MDCXLI *duobus in folio tractatibus, quorum unus Vitæ Actæ ſecundum Baronii atque Spondani Chronologiam deducta complectitur, alter Virtutes ſymbolis quinquaginta ornatas, utrumque Italice. Neque omittendus* Michael Angelus Lualdus *Romanus Sacerdos, qui anno* MDCLI, *duobus tomis Italice editis, ſub titulo Propagationis Euangelii per Occidentem, tomi* 2 *partem maximam implevit Actis Apoſtoli utriuſque; & eorundem Romæ enixe rebuſque illuc ſpectantibus, quam minutiſſime examinandis, & copioſiſſime explicandis. Denique* P. Hieronymus Xavier, *Apoſtolicus Societatis noſtræ in Mogore miſſionarius, Perſica lingua ſcripſit* S. Petri *Vitam anno* MDC, *quam una cum Vita Chriſti biennio poſt ſimiliter ab eadem ſcripta, Hollandus quidam novi ac deformati Euangelii ſeminiverbius Latinæ reddidit haud infideliter; additis tamen Notis quibus Pontificatui Petri detraheret, ſcriptori vero inſultaret, quod ad contexendam hiſtoriam etiam ecceperit Recognitiones Clementis aliaque ſimilia non certiſſimæ fidei: quaſi id magnum crimen fuerit initio*

C *hujus ſæculi, necdum ita diſcuſſis paleis, a quibus hiſteriam eccleſiaſticam conamur expurgare. Alii alios fortaſſe ſuggerent non minori cum ſtudio ac laude verſatos in hoc argumento. Ego Heaſchenii mandato obſequens Analecta quædam poſt Vitas dabo de Apoſtolorum Reliquiis, miraculis, & eccleſiis, quibus hæc illis tractatio tota claudatur.*

§. II. *Tempus Vitæ & Martyrii Duorum Apoſtolorum.*

9 *Fundamentum hujus diſſertationis jactum eſt in Tractatu præliminari ad tomum primum Actorum Aprilis, in quo egimus de antiquis Pontificibus Romanis, eorumque tempora ſtabilivimus ex veteribus eorundem Pontificum catalogis, & Actis illorum coætaneis, principium autem duximus a Chriſto ſummo Pontifice ac Sacerdote in æternum: cujus Vicarii fuerunt* S. Petrus *& alii hujus ſucceſſores. Oſtendimus ibidem, Chriſtum pro redemptione generis humani incarnatum eſſe* XXV *Martii in utero virginis Mariæ ſacratiſſimæ, &* XXV *Decembris natum,* D. Lælio Balbo & C. Antiſtio Vetere Conſulibus, *quique integris annis Æram vulgarem præveniendo. Quia vero annos triginta tres & menſes tres in hac vita Chriſtus manſit; ſtatuimus cum antiquis Patribus eumdem anno* XXIX *Æræ vulgaris* Rubellio Gemino & Ruſo Gemino Coſſ. XXV *die Martii, Feria* D
ſexta in Paraſceve, in cruce mortuum fuiſſe, & die AUCT. XXVII *victorem a mortuis reſurreniſſe. Qui in dicto* G.H.
Tractatu præliminari antiquior Catalogus præponitur, a S. Damaſo Papa ad S. Hieronymum miſſus: ejus prior pars videtur a... ac ſub S. Antero Papa, circa annum CCXXX, *in iſtum ordinem redactus, & hoc præmium habet.* Imperante Tiberio Cæſare paſſus eſt Dominus noſter Jeſus Chriſtus, duobus Geminis Conſulibus, VIII Kalendas Aprilis, & poſt aſcenſum ejus beatiſſimus Petrus Epiſcopatum ſuſcepit. Ex quo tempore per ſucceſſionem diſpoſitum, quis Epiſcopus, & quot annis præfuit, vel quo imperatore. *Hæc ibi. Ipſi autem anni certiſſima methodo indicantur per duo paria Conſulum, quibus initium & exitus ſingulorum Pontificum adſtringuntur.*

10 *Verum* S. Petri Epiſcopatus, *poſt Chriſti aſcenſionem ſuſceptus, non erat ullius loci, ſed ſignificabat ejus præeminentiam ſupra alios Apoſtolos, & poteſtatem collatam paſcendi oves & agnos Chriſti. Quot tunc* S. Petrus *annos natus fuerit, uſquam exacte indicatur. Quid ergo ſi nondum ætatis tribuatur ei pro iſto tempore circiter triginta. Tuos qui poſt Chriſti aſcenſionem adhuc vixit annos triginta ſeptem, perveniſſet ad* E
annos ætatis ſexagiata ſeptem, laboribus perferendis, itineribus conficiendis adhuc ſufficientis. Tribus ergo annis Chriſto Domino junior, natus Bethſaidæ, & ſub patre Jona ſive Joanne in quæſtu piſcatorio educatus, uxore ducta aliquamdiu in matrimonio vixit; poſtea a Chriſto vocatus, triennio in ejus comitatu, fuit ſanctiſſimam novæ Legis ſcientiam edoctus. Poſt aſcenſionem Chriſti Princeps Apoſtolorum conſtitutus, apud alios peroravit de uno in locum Judæ proditoris ſufficiendo: ubi præmiſſis precibus ſorte electus eſt Mathias. At poſt effuſum ſupra diſcipulos Spiritum ſanctum die Pentecoſtes, S. Petrus, habita oratione, convertit triæ circiter millia: elaudum in porta templi Speciosa ſanavit, atque Ananiam & Sapphiram morte punivit. Eodem adhuc anno poſt ſeptem Diaconos electos, S. Ste- anno
phanus die XXVI *Decembris eſt lapidatus, pro fide* Chriſti
Chriſti Protomartyr: & in magno tunc exorta perſe- 30 con-
cutione diſperſi ſunt fideles, Saulo devaſtante Eccleſiam: vertitur
ſed hic, Domino Chriſto apparente in via Damaſcena, S. Pauli
converſus eſt anno proximo poſt Chriſti aſcenſionem. Quot annos ætatis tunc habuerit Saulus, deinde Paulus *vocatus, in Actibus Apoſtolorum non indicatur.* F
S. Chryſoſtomus, *Oratione de* SS. Petro & Paulo, *de hujus ætate iſta habet:* Triginta quinque annis Paulus Apoſtolus Chriſto Domino cum omni promptitudine ſervivit: curſum autem pietatis conſummavit, eum eſſet annorum ſexaginta octo. *Hæc ille. Nos dicto* triginta quioque annos *ſummos ob* ætatis
anno Æræ vulgaris trigeſimo uſque ad annum ſexageſimum quintum. Atqui ſuperſunt triginta tres ætatis, ut perveniatur ad annos vitæ ſexaginta octo ſuat illi, qui habebat in ſua ad Chriſtum converſione. Verum, inquies, quomodo lapidaturi Stephanum dicuntur depoſuiſſe veſtes ſecus pedes Sauli adoleſcentis, ſi tunc erat annorum triginta trium? Reſpondeo: quod Græce pro Adoleſcente, *legitur* Νεανίας, *quæ voa ſæpe ſignificat* ferocem & protervum, *ſive* juvenili protervia & ferocia prædituum. *Conſule Theſaurum linguæ Græcæ, ab Henrico Stephano conſtructum, eumeoque paſſim ſententiæ Interpretes. Imo eodem capite Ananiat eum vicum appellat:* Audivi, *inquit*, de viro hoc, quanta mala fecerit Sanctis in Jeruſalem. S. S. Petrus & Paulus
11 *Anno Æræ vulgaris trigeſimo tertio,* S. Paulus, poſt tres annos *a ſua converſione (quos fere* coæva-
tetos in Arabia traductos recenſet Maſſutius libro 3. *c.* nunt
4) venit Hieroſolymam videre Petrum, *a quo ſa-* Hieroſo-
lymis an.
33.

A AUCT. G.H. *ut Ambroſius ſcribit*, honoris primo Apoſtolo deferendi. *Ad quem etiam annum* S.Petrum *cathedram ſuam Antiochiæ collocaviſſe colligimus ex Anaſtaſio Bibliothecario de Vitis Pontificum*, aſſerente, Petrum primum ſediſſe Cathedram Epiſcopatus in Antiochia annos ſeptem: *qui tamen* poſt aſcenſum Chriſti Epiſcopatum ſuſcepérat, *ut ſupra ex Proœmio Catalogi primarii diximus: in quo de* S.Petro *illud elogium habetur*. Petrus annis viginti quinque, menſe uno, diabus novem. Fuit temporibus Tiberii Cæſaris & Caji, & Tiberii Claudii & Neronis, a Conſulatu Vinicii & Longini, uſque Nervæ & Veſtini, Paſſus autem cum Paulo die tertia Kalendas Julias, Conſulibus ſupradictis, imperante Nerona. *Hæc ibi*, *quæ ſunt aliquantulum elucidanda*. Duobus Geminis Conſulibus *aſcendit Chriſtus, cui dignitatis cauſa dictus Geminarum Conſulatus relinquitur*; *& quamvis* Petrus *tunc ſuſceperit Epiſcopatum & præeminentiam ſupra alios Apoſtolos, Conſules tamen anni ſequentis*, *ſcilicet* C. Caſſius Longinus & M.

B Viniſius Quartinus, *qui anno Æræ vulgaris trigeſimo illam dignitatem geſſerunt*, S.Petri *huic tribuuntur. Quem modum procedendi in priore parte dicti Catalogi ſemper obſervari, ibidem monuimus, ut iidem Conſules non repetantur*. In *Ms. codice Aaaſtafii Bibliothecarii, qui olim ſervabatur inter libros Cardinalis Mazarini, iſta leguntur*: Poſt paſſionem Chriſti tenuit Petrus Apoſtolus in partibus Orientis Cathedram annis quatuor, *ſcilicet ab anno Æræ vulgaris* XXIX *uſque ad annum* XXXIII. Deinde venit Antiochiam, ubi ſedit annis ſeptem, diebus octo, *ſcilicet uſque ad annum quadrageſimum*. Deinde venit Romam, ubi ſedit annis viginti quinque, menſibus ſeptem, diabus octo, *ſcilicet uſque ad annum ſeu ageſimum quintum quando* Conſules *erant* P.Silius Nerva & C.Julius Atticus Veſtinus *ſupra indicati. ſed loco* Veſtini *facili lapſu legebatur* Vari.

Cathedram Antiochiæ S. Petrus habuit ab an. 33. ad 40. Inde Romæ uſque ad 65.

ad oras interim regiones peregrinatur.

C 52 *De hoc ultimo martyrii anno non latius agemus. Primo autem monemus*, S.Petrum *neque Antiochiæ ſeptem continuos annos, neque Romæ viginti quinque perſtitiſſe, ſed ad varias regiones peregrinatum ſubinde Hieroſolymam invitiſſe. Interim, Cajo Caligula Imperatore, qui anno* XXXVII *Tiberio ſucceſſerat, a Chærea & aliis conjuratis* IX *Kalendas Februarii anni* XLI *occiſo, ſubrogatus eſt patruus Tiberius Claudius; qui Herodi Agrippæ, filio Ariſtobuli, regnum amplificavit, addita Judæa & Samaria. Hic eum tertio anno Judæam obtineret, ab Angelo percuſſu interiit, anno* XLIII *aut initio ſequentis. Hic eſt, qui* (ut affligeret quoſdam de Eccleſia) occidit Jacobum fratrem Joannis gladio. Videns autem quia placeret Judæis, appoſuit ut apprehenderet & Petrum, volans poſt Paſcha producere eum populo; *ſed is Angelico eductus auxilio, abiit in alium locum. Erat præterea anno* XLII *ingens fames, ab Agabo Propheta prædicta, quando* SS. Paulus & *Barnabas ſtipem collectam Hieroſolymam portarunt, quod uxor S. Jacobi & captivitati* S. Petri *præponitur in Actibus Apoſtolorum cap.* XI. *& reliqua capite ſequenti narrantur. At prout cap.* 15. *refertur, urta Antiochiæ ſeditione, propter Judæos, qui volebant Gentes ad Deum converſas circumcidi, Paulus & Barnabas Hieroſolymam profecti ſunt: ubi facta conquiſitione, poſt Petri & Jacobi ſuffragia, communi decreto ſtatuerunt, Gentes converſas non obligari lege Moſi. Tempus videtur colligi poſſe ex Epiſtola* S.Pauli *ad Galatas, ubi primo ſcripſit, ſe* poſt annos tres vaniſſe Hieroſolymam vidare Petrum, *ſcilicet a ſua converſione, anno Æræ vulgaris* XXXIII dainde poſt annos quatuordecim iterum ſe aſcendiſſe dicit Hieroſolymam cum Barnaba, *quod proinde contigit anno* XLVII, *& teſte S. Hieron. in c.* 2. *ad Galatas, anno* XVII *a converſione S. Pauli.*

Hieroſolyma anno 42. e carcere per Angelum liberatur

D 13 *Diſceſſerat inde* Paulus & Barnabas Antiochiam, *ibique demorati euangelizabant verbum Domini. Facta dein diſſenſione*, Paulus, *electa Sila profectus*, perambulabat Syriam & Ciliciam, confirmans Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & Seniorum. *Inde* pervenit Derben & Lyſtram.... Tranſeuntes autem Phrygiam & Galatiæ regionem, vetiti ſunt a Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia. Cum veniſſent autem in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam, & non permiſit eis Spiritus Jeſu: Cum vero pertranſiſſent Myſiam, deſcenderunt Troadem ... & navigantes a Troada, perveneront Samothraciam, inde Neapolim & Philippos. *Excipiuntur beſpitio apud Lydiam, ſed ejecto ſpiritu Pythone, virgis cæſi mittuntur in carcerem: at dimiſſi* cum perambuluſſent Amphipolim & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam: *& facta per* Pauli *prædicationem magna fructu, concitatur adverſus eum a Judæis ſeditio, ſi-* E *militer & Beroææ. Inde perductus eſt* Athenas, *ubi cum Judæis & Philoſophis diſſeruit, ac Dionyſium Areopag tam cum quibuſdam aliis convertit. Quæ omnia c.* 15 *& duobus ſequentibus inter Acta Apoſtolorum recenſentur: facta ſunt autem ab anno* XLVII *uſque ad annum* XLIX, *qui eſt Claudii Imperatoris nonus, quando, teſte Oroſio l.* 7 *c.* 6, *expulſi per Claudium Urbe Judæi fuerunt. In iiſdem porro Actis Apoſtolorum c.* 18 *iſta leguntur*, Poſt hæc egreſſus Paulus ab Athenis venit Corinthum, & inveniens quemdam Judæum nomine Aquilam, Ponticum genare, qui nuper venerat ab Italia, & Priſcillam uxorem ejus (eo quod præcepiſſet Claudius diſcedere omnes Judæos a Roma) acceſſit ad eos ..... Sedit autem ibi annum & ſex menſes, docens apud eos verbum Dei. *Hæc ibi*, *abſque ulla mentione* S.Petri, *de quo quid actum ſit, incertum, fuerine tunc Romam reverſus, ibique manſerit, & ſi diſceſſerit, quonam verſus? Saltem tunc non habuit Concilium, licet cum Baronio plures ita ſenſerint, hoc eum biennio ante factum diximus.*

S. Paulus dein variis regionibus obiit,

anno 49 cum Judæi pellerentur Roma, venit Corinthum.

F 24 *Interim* S.Paulus, Corintho *digreſſus navigaturus in Syriam, devenit* Epheſum, *inde* Cæſaream & Antiochiam, *unde Fratribus in Judæa eleemoſynam detulit. Deinde regreſſus in* Galatiam & Phrygiam, *iterum* Epheſum *venit, ubi biennium integrum docendo conſumpſit. Poſtea rurſus navigaturus in* Syriam, *profectus eſt in* Macedoniam & Græciam, *ubi tres menſes manſit. Hinc* Troadem *venit, ubi Eutychium e lapſu mortuum reſuſcitavit. Tum inſulas & littora Aſiæ attingens, Preſbyteros ex Epheſo evocatos exhortatur, poſt variam navigationem in* Syriam, *dein* Tyrum, *ac tandem* Hieroſolymam *venit. At Claudio Imperatore interim per venenum ſublato* XIII *Octobris anni* LIV, *regnabat Domitius Nero: Judææ autem præerat Felix Procurator: ad quem* S.Paulus *poſt varias Hieroſolymis injurias a Judæis illatas, Cæſaream miſſus eſt, quod ad Cæſarem provocaſſet. A Felice ſucceſſori Feſto traditus, & ab eo Romam deſtinatus* Paulum, *aſſerit Hieronymus in lib. de Scriptoribus*, poſt paſſionem Domini vigeſimo & quinto anno, ideſt ſecundo Neronis; *ubi ille quidem melius ſcripſiſſet* vigeſimum ſextum a Paſſione Domini; *confirmat tamen ſententiam noſtram, annos* XXIX *paſſum Chriſtum docentem, non* XXXIII *vel* IV: *alias eſſet differenda Pauli navigatio in annum* LVIII *vel* IX, *qui fuiſſet Neronis annus quintus vel ſextus menſe Octobri inchoatus. In ea navigatione, importuno plane tempore ſuſcepta, naufragium pertulit* Paulus *menſe Februario circiter incunte*,

poſt aliam iterum peregrinationem

Hieroſolymam adit

& tandem anno 55 navigat

&

A

Romam venit, an. 56.

abſoloitur, an. 58.

Epiſtolas ſcripſit

duas ad Theſſalonicenſes

duas ad Corinthios & Titum.

B

primam ad Timotheum,

ſecundam ad Timotheum, ad Epheſios Philippenſes, Coloſſenſes, Philemonem,

ad Gal. tas,

ad Hebræos.

S Petrus ſcripſit 2 Epiſtolas,

C

S. Linus conſtituit Vicarium an. 55.

peregrinatur,

& ad Melitam inſulam evaſit, ubi tribus menſibus hiemalibus peractis, navigavit Syracuſam, tum Rhegium, inde Puteolos; ac tandem Romam venit anno LVI, benevole a Chriſtianis exceptus. Manſit autem biennio toto in ſua conducto, & ſuſcipiebat omnes, prædicans regnum Dei, & docens quæ ſunt de Domino Jeſu cum omni fiducia ſine prohibitione. *Et his verbis abſolvit Lucas Actus Apoſtolorum in anno Æræ vulgaris* LVIII.

15 *Ante hunc* LVIII *annum fuerunt ſcripta a Paulo plerique Epiſtolæ, e quibus prima omnium cenſetur* ad Theſſalonicenſes *directa nomine Pauli, Timothei & Silvani, qui in Actis Silas appellatur: illi enim adfuerint ipſi cum Athenis, tum Corinthi, ubi ſe ſequiannoſubſtitit, & videtur etiam ſcribendi habuiſſe. Scripta ergo foret illa circa annum* XLIX, *& anno ſequente* ſecunda ad *eoſdem* Theſſalonicenſes, *antequam Corinthio diſcederet. Aſt* prima ad Cotinthios, *ſcripta Epheſi eſt, cum ibi biennio ſubſiſteret, anno* LI *aut ſequente. Ea quæ* ad Titum *miſſa eſt, & in qua tum evocat Nicopolim, ubi ſtatuerat hiemare (uti cap.* 3 *v.* 12 *dicitur) videtur exarata adhuc Epheſi aut vicino aliquo loco anno* LII, *quo adhuc anno Nicopoli ſcripta* ſecunda ad Corinthios. Prima vero ad Timotheum, *Laodiceæ Phrygiæ metropoli, uti ſub finem in Græca & Syra lingua additur, & conſentit Theodoretus. Sanctus autem Athanaſius e Macedonia miſſam ait, idque circa an.* LIII, *quo tempore e Macedonia in Græciam venit, & ibidem tres menſes ſecit: tum autem videtur ſcripſiſſe* ad Romanos, *quando ſub ultimis annis Claudii ceſſarat perſecutio contra Judæos, & Aquila cum conjuge redierat Romam. Roma e vinculis plures ſcripſit, & forſan primo loco ad* Timotheum ſecundam, *qua illum ad ſe evocat; tum* ad Epheſios *per Tychicum Diaconum;* ad Philippenſes *per Epaphroditum, ab hit miſſum;* ad Coloſſenſes & ad Philemonem *per unum & eundem hujulum Oneſimum, annos anno* LVI *aut proxime ſequentibus.* Ad Galatas *Roma etiam ſcriptam eſſe, habent Græca & Syra ſub finem, item Hieronymus, Athanaſius, Theodoretus: ſed quia vinculorum non meminit, videtur circa annum* LIX *ſcripſiſſe, poſtquam libertati reſtitutus eſſet, idque jam ubique habeatur notum. Denique* ad Hebræos *cenſetur noviſſima, & Roma, dicto aut ſequenti anno, dictata.*

16 *Apoſtolus* Petrus *inter ſuos labores duas Eccleſiæ reliquit Epiſtolas, Romæ ſcriptas, primam ſub primos ſui apud Romanos Pontificatus annos, inſcripſit* electis advenis diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ & Bithiniæ; *alteram ad converſos ex Judaiſmo, & forſan circa finem vitæ. Interim cum Romæ Eccleſiam conſtituiſſet, & alias quoque regiones lumine fidei vellet illuſtrare, Linum ſucceſſorem ordinavit Epiſcopum, & ſuum in urbe Romana conſiliarium Vicarium ſive Choræpiſcopum. Tempus indicat præfatus antiquus Catalogus, ſcilicet* Conſulatum Q. Voluſii Saturnini & P. Cornelii Scipionis, *qui illam dignitatem geſſerunt anno Æræ vulgaris quinquageſimo ſexto. Tum addunt Acta, e Græcis translata,* S. Petrum veniſſe Tarraeinam, & Epaphroditum Epiſcopum ordinaſſe: *& varias ejus peregrinationes deinde indicant per Africam, Ægyptum, Britanniam, & Hiſpaniam: unde plurimæ & urbes & regiones Occidentis fidem Chriſti a* S. Petro, *& ab eo ſubmiſſis Epiſcopis allatam ſe fuiſſe gloriantur & non tota hoc opere de variis ejuſmodi Sanctis ſæpiſſime agimus, cæſimantes tamen, multos a Petro ordinatos aut miſſos dici, primas Sedium certarum Epiſcopos, quorum certa initia ignorabantur, vel quia a Petri ſucceſſore aliquo ordinati vel aliis de cauſis miſſi fuerunt. Obſervat autem Euſebius l.* 2 *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ c.* 22, Neronem circa initia Imperii clementius ſe geſſiſſe, & defenſionem pro fide noſtra benigne ſuſcepiſſe, *quando videtur per totum Imperium late diffuſa ac propagata Chriſtiana religio ac fides vera faiſſe.* At vero, *ſubjungit Euſebius,* eum Nero poſtea ad teterrima quæque facinora prorupiſſet, Apoſtoli quoque cum ceteris ſævitiam ejus experti ſunt. *Variæ hujus perſecutionis cauſæ adferuntur: harum aliqua eſt,* Urbs incenſa anno LXIV; nec, *teſte Tacito l.* 15 *Annalium,* ſiſti ignis potuit, quin & palatium, & domus Neronis & cuncta circum haurirentur. Neronem ipſo tempore flagrantis urbis iniſſe domeſticam ſcenam, & cecinisſe Trojanum exeidium, rumor pervaſerat: videbaturque condendæ urbis antiquæ & cognomento ſuo appellandæ gloriam quærere, & ſic juſſum incendium credebatur. Ergo abolendo rumori ſubdidit reos, & quæſitiſſimis pœnis affecit, quos per flagitia inviſos, vulgus Chriſtianos appellabat. Pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergia contecti laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi in uſum nocturni luminis urerentur. *Hæc aliaque Tacitus. Suetonio c.* 16 *dicuntur,* afflicti ſuppliciis Chriſtiani, genus hominum ſuperſtitionis novæ ac maleficæ. *Colantur Martyres, tunc occiſi,* XXIV *Junii.*

17 *Ea perſecutionis mota prima cauſa. Acceſſit in Apoſtolis altera, ob Simonem magum devictum atque per S. Petrum a præſumpto volatu in terram dejectum ac mortuum, uti infra late referetur. Additur & tertia cauſa ob caſtigatam impudicitiam & laſciviam Neronis, & impeditum inceſtum impuramque congreſſum Chriſtianæ mulieris, quam pelicem ab eo deſiderata avertiſſe* Paulum *infra ex S. Chryſoſtomo dicetur: ubi &* S. Petrus *duas feminas Imperatoris fide imbuerat, quæ pudice vivere ſtatuerant, quapropter libidineſſimus & impudicſſimus Nero furebat adverſus omnem Eccleſiam, maxime in* S. Petrum, *utpote qui auctor ſervandæ pudicitiæ fuerat feminis, quæ credidirant in Chriſtum. Habemus ergo cauſas; habemus & annum perſecutionis in Chriſtianos cœptæ, ſcilicet Imperii Neroniani decimum, Chriſti ſexageſimum quartum, quo plurimi Chriſtiani fuerunt martyrio coronati, quibus S. Leo Papa ſermone primo in Natali* SS. Petri & Pauli *hos videtur præponere, aut ſaltem adjungere, dum ita ſcribit:* Duo iſta præclara divini germina ſeminis in quadam ſobolem germinatint, beatorum millia Martyrum proteſtantur, qui Apoſtolicorum æmuli triumphorum, urbem noſtram *Romam* purpuratis & longe lateque nitentibus populis ambierunt, & quaſi ex multarum honore gemmarum conſerto uno diademate coronarunt. *Hactibi. Verum anno perſecutionis ſecundo coronatos Apoſtolos expreſſe docet antiquus Catalogus Pontificum his verbis:* Paſſus eſt Petrus cum Paulo die tertia Kalendas Julias, Conſulibus ſupradictis (Nerva & Veſtino) imperante Nerone: *quo anno, ob deteſtandam in ipſum Neronem conſpirationem, plurimi occiſi fuerunt: inter quos* C. Piſo, *conſpirationis caput, Lucanus poeta, Seneca Philoſophus, & Veſtinus Conſul, in cujus locum ſubſtitutus Cerealis Anicius. Omnia hæc late proſequitur l.* 15 *Annalium Tacitus, & l.* 16 *tragediam iſtam hoc epiphonemate concludit:* Tantum ſanguinis domi perditum fatigant animum, & mœſtitia reſtringunt.

18 *Paſſi itaque ſunt* SS. Petrus & Paulus *anno Æræ vulgaris ſexageſimo quinto, Neronis undecimo, qui menſe Octobri inchoaturus erat annum Imperii duodecimum. Hoc Martyrii tempus confirmant ſucceſſores in Pontificatu* Linus, Clemens, Cletus, Anacletus, Eanariſtus & Alexander; *ex quibus* Linus *temporibus Neronis ordinatus Epiſcopus, & conſtitutus*

D

AUCT. G.H. *ſuborta perſecutione,*

poſt urbem incenſam,

E

ob Simonem magum devictum ejusque caſtigatum,

& Neronis pellicem baptizatæ

occiditur ſanctus Paulus an. 55.

F

Ratio temporis confirmatur in ſucceſſoribus Petri

A AUCT. G.H. *S. Petri Vicarius, Conſulibus Suturnino & Scipione anno* LVI, *Martyr deceſſit Conſulibus Capitone & Rufo anno* LXVIII. *Tum* Clemens *præfuit uſque ad Conſulatum Veſpaſiani* VII *& Titum* V, *id eſt anno* LXXVI, *quando ceſſit* Cleto, *cujus ultimus annus aſſignatur Conſulibus Domitiano* IX *& Rufo, anno autem ſequenti* LXXIV *idem* Cletus *Martyr deceſſit* XXVI *Aprilis. Hujus ſucceſſor* Anacletus *ſuperfuit uſque ad Conſulatum Domitiani* XVII *& Clementis, ſive ad annum* XCV. *Ordinatur dein* Euariſtus *ſedit uſque ad annum* CVIII, *quo Conſulis erant Gallus & Bradua: cui ſucceſſit anno ſequenti* S. Alexander *coronatus Martyrio, die* III *Maji anno* CXVII, *ſub Trajano qui eodem anno poſt mortem S. Alexandri inita Dei defunctus eſt, ut dicti Alexandri facta Acta indicant, a nobis ad dictum* III *Maji illuſtrata: & conſentiunt in omnibus hactenus prolatis antiqui Catalogi Pontificum cum Anaſtaſio bibliothecario, & aliis monumentis in tractatu præliminari ante tomum primum Actorum Aprilis prolatis; ubi in Præfatione oſtendimus Euſebium de Romanis Pontificibus non mereri fidem, qui duos omiſerit, Cletum & Marcellinum, & alios ex*

B *mera conjectura ordinaverit tempus Sedis.*

D. P. §. III. *Anamneſis* D. P. *de ſua & Henſchenii Chronologia circa Paſſionem Chriſti & annos Petri.*

19 *Huic Henſchenianæ commentationi, jam tum prælo paratæ, quando ſub prælo ſudabat Aprilis, poſt operam minime perfunctorium impenſam antiquis Pontificum Catalogis, ante menſem præominatum produſtis circa annum* MDCLXX, *addere vel demere aliquid vix præſumens, malui ſeorſim alibi proponere poſteriores meæ circa idem argumentum cogitationes; quarum ſumma in eo conſiſtit, quod ſive Chriſtus mortuus ſtatuatur anno vulgaris Æræ* XXXIV *cum communi, ſive cum antiquis anno vulgaris Æræ* XXIX, Duobus Gemeis Conſulibus, *quam ſententiam, ab Henſchenio refuſcitatam (non obſtantibus Geandamici noſtri a Poſſino breviter recollectis argumentis) tuendam ſuſcepimus credibiliſſimi viri, Emmanuel Schelſtratius in Antiquitate illuſtrata, Henricus, nunc Eminentiſſimus Cardinalis Noriſius, in Cenotaphiis Piſanis; Antonius Pagius in Critica ad Annales Baronianos; utrum inde ſtatuat, inquam; docere conor, utraque hypotheſi ſubſiſtere Hiſtoriam Apoſtolicam, ex libro Actorum petitam; & quod ab anno* LVIII, *ubi illa deſinit, reſtat temporis quoad annum ac diem mortis* Petri, *adeo certum eſſe, ni conſulto nulla ratione poſſit; conſequentiam autem Pontificum ſeptem eodem ordinatiſſime fluere; tantum ut communi ſententiæ cuncta ſint accommodanda, ut ad quinquennium differantur omnia, quæ a Paſſione Chriſti uſque ad Romanum Petri Antiochiam, dixit Henſchenius.*

Sive Chriſtus paſſus ſit an. 34

ſive 29. *Æra vulg.*

C

ante ſumitu Cathedræ Rom. initium ab an. 2 *Claudii*

20 *Hanc dimiſionem affixit ille anno Chriſtianæ Æræ* XL., *& extende non numeravit* XXV *annos, Romanæ Cathedræ in Catalogo vetuſtiori adſcriptos: qui numeri retineri omnino non poſſet, ſi ultra dictum* XL *annum Antiochiæ moratus fuiſſet* Petrus. *Ego autumcenſui, cura annorum* XXV *eamdem ex eo reroco illorum calculo ſumptum, qui ab anno* II *Claudii, eodemque vulgaris Æræ* XLII, *uſque ad ultimum Neronis, producebant* Petrum, *adeoque ex principio per Henſchenium ſubruto, nihil ſequi contra communem: item duodecim annos Apollonii, quibus ante diviſionem Apoſtoli manſerint Hieroſolymis, ſive (ut Henſchenius benigne interpretatur) in Syria, non eſſe magni faciendos; ſed potius tenendos duos, quos ille ſolos ſcripſerit, alii vera eum tranſcribentes auxerint perperam ad duodecim. Dicebam ergo,* Petrum *Romæ ſediſſe annis* XV *dumtaxat, quod vero a dimiſſa Antiochia fluxit temporis, uſque ad annum* L *primi ſeculi, id re-*

liquendum liberæ Petri perorbem prædicationi; ſive D *ea Cathedra dimiſſa fuerit anno* LX, *ut vult Henſchenius; ſive* XLVI, *ut ex communi de morte Chriſti ſententia & Apollonii duodecennio ſequeretur. Neque quidquam ea movebat ratione, qua ad idtemendum Claudii annum* *cum Petrus liberæ per orbem prædicationi ante dies vacarit,*

eumdum valde movetur Natalis Alexander, quod alias dici nequeat, cujus incerim Eccleſiæ fuerit Epiſcopus Petrus, ſicut non erat Antiochenæ quam dimiſerat, nec Romanæ quam modum ſuſceperat. Erat enim, ut ab initio, prius etiam quam Antiochenam ſuſciperet Cathedram, univerſalis Eccleſiæ non ſolum Epiſcopus, ſicuti ceteri Apoſtoli; ſed etiam Pontifex ſupremus, & ceterorum Caput. Hunc vero quid miratur Alexander annis aliquot circumduci, nullius particularis Eccleſiæ titulo affixam; quando ceterorum undecim Apoſtolorum nemo propriam ſibi ſedem fixit uſquam; nec enim his annumeramus Jacobum Fratrem Domini, Hieroſolymitanæ Eccleſiæ ordinatum ab Apoſtolis Epiſcopum. Hunc enim ſupernumerariam exiſtimamus Apoſtolum, diſtinctum a Jacobis Zebedæi & Alphæi, ſicuti ſupernumerarii fuerunt Paulus & Barnabas, qui nec ipſi Cathedram ſibi uſquam poſuerunt.

E *annus tamen* 29. *etiam probatur ex Lactantio*

21 *Et hæc ego tunc quidem: nunc vero, ab Eruditiſſimo Pagio ad an.* 43 *n.* 3, *conſtituendo certius Cathedræ Romanæ tuitio auctorem adduci video Firmianum Lactantium, libro de mortibus perſecutorum: quem librum Henſchenius videre numquam potuit, utpote qui ante ejus mortem ad nos perlatus non ſit: ſcripſit eum Lactantius circa annum* CCCXVI, *integro quidem ſæculo juniore Tertulliano (qui primus ex editis, auctor citatur ab Henſchenio, ad Conſulatum Geminorum Chriſti morti adſcribendum) ſed ceteris deinde citatis Patribus ſæculo ſimiliter integro ſenior, ideoque dignus cujus integer locus hic tranſcribatur, ad confirmationem Henſcheniancæ, ſeu verius omnium in Eccleſia antiquiſſimæ ſententiæ, a qua quod poſteriores diſceſſerint, accidiſſe ait Pagius ad an.* 32. *n.* 7, *ex nimia hiſtoriæ gentium incuria, & ex nimia aſtrologiæ fiducia. Ec quidem quoad hiſtoriam peccatum dupliciter ait, primum in anno Olympiadis, a Phlegonte memoratæ explicando; deinde in Imperio Tiberii Proconſulari confundendo cum anno mouvebucæ ejus poſt mortem Auguſti dominationis, de quibus legere ipſam quilibet poteſt: interim fatetur ego Henſchenii Magiſtri mei ſententia non vacillaturum me faſſe, ſi magnam illam ſolis obſcurationem a Phlegonte notatam ad annum* XXIX *reduci poſſe tunc credidiſſem. Nunc Lactantii locum accipe, ſic ordientis caput ſuum ſecundum.*

F

offerenta Chriſtum paſſum duobus Geminis Coſſ.

22 *Extremis temporibus Tiberii Cæſaris, ut ſcriptum legimus, Dominus noſter Jeſus Chriſtus a Judæis cruciatus eſt, poſt diem decimum Kalendarum Aprilis, duobus Geminis Conſulibus: cumque reſurrexiſſet tertio die, congregavit diſcipulos, quos metus comprehenſionis ejus in fugam verterat: & diebus quadraginta cum his commoratus, aperuit corda eorum & Scripturas interpretatus eſt, quæ uſque ad id tempus obſcuræ & involutæ fuerunt; ordinavitque eos & inſtruxit ad prædicationem dogmatis ac doctrinæ ſuæ, diſponens Teſtamenti novi ſolennem diſciplinam. Quo officio repleto, circumvolvit eum procella nubis, & ſubtractum oculis hominum rapuit in cælum. Et inde diſcipuli, qui tunc erant undecim, aſſumptis in locum Judæ proditoris Mathia & Paulo, diſperſi ſunt per omnem terram ad Euangelium prædicandum, ſicut illis magiſter Dominus imperaverat: & per annos XXV uſque ad principium Neroniani Imperii, per omnes provincias & civitates Eccleſiæ fundamenta*

& Petrum poſt 25 *ab inde annos venſſe Romam,*

A menta miſerunt. Cumque jam Nero imperaret, Petrus Romam advenit; & editis quibuſdam miraculis, quæ virtute ipſius Dei, data ſibi abeo poteſtate, faciebat; convertit multos ad juſtitiam, Deoque templum fidele ac ſtabile collocavit. Qua re ad Neronem delata, cum animadverteret, non modo Romæ, ſed ubique quotidie magnam multitudinem deficere a cultu idolorum, & ad religionem novam damnata vetuſtate tranſire; ut erat execrabilis ac nocens tyrannus, proſilivit ad excidendum cæleſte templum delendamque juſtitiam; & primus omnium perſecutus Dei ſervos, Petrum cruci affixit, & Paulum interfecit.

ſub Nerone, ab atque caſum fuiſſe cum Paulo.

§. IV. *Chronologiæ Henſchenianæ in Petro claritas. Statua Simoni Magæ Romæ evulſa. Convincitur is a Petro ſub Nerone.*

C. J. 23 *Adjecta hac ad Commentarium Henſchenianum Anamneſi P. Papebrochii; videntur deſiderari nonnulla poſſe ad idem argumentum, & ad citatum ab ipſo Lactantii contentum facientia. Cœpit Nero imperare anno vulgaris Æræ* LIV, *poſt diem* XIII *Octobris, quo Claudius obiit. Ab illo autem anno* LIV *ſi retrogrediaris per annos* XXV, *quos Lactantius ait Apoſtolos poſt Paſſionem Domini & Aſcenſionem ejus impendiſſe, ponenda per omnes provinciss & civitates Eccleſiæ fundamenta; perveniet ad annum Chriſti vulgaris Æræ* XXIX *aſſignum Conſulatui duorum Geminorum, ſub quibus paſſum fuiſſe atque ad cœlos aſcendiſſe Chriſtum Dominum, clamat tota antiquitas, conſentientibus, quos modo nominavit Papebrochius, viris eruditis, parem nuper mortuis, paſtim adhuc ſuperſtitibus. Porro hac ſententia, etiam a P. Papebrochio reſumpta, tamquam veriore, remitto Lectorem ad Henſchenii Diatribam præliminarem in Catalogos veteres Romanorum Pontificum, præmiſſam tomo primo Aprilis, in qua cum ceteris paſſim opinionibus de annis Petri in ſedibus Antiochena & Romana, de adventu ejus Romam aliiſque eo ſpectantibus, adeo veroſimiliter conciliat chronotaxin, ut nihil aptius videatur poſſe dici; & patebit in paucis quæ ſubjicio ſpeciminibus.*

Lactantius de Petri Romam adventu nobis favet.

B 24 *Sublato igitur poſt paſſionem ſuam in cœlum Chriſto, anno vulgaris Æræ* XXIX, *Conſulibus duobus Geminis*, Petrus *gerere ſupremum Pontificatum incepit. Anno ſequenti* XXX *exorta fuit perſecutio in Diſcipulos; & Saulus, is* Paulum *tunc convertus, poſt tres annos venit Hieroſolymam videre Petrum, videlicet anno* XXXIII. *Scripſit apud Euſebium lib. 5 cap. 18 Apollonius, ſub annum* CLXXXV *martyrio coronatus, tamquam ex veterum traditione; Chriſtum præcepiſſe Apoſtolis ſuis, ne intra duodecim annos a ſua Paſſione diſcederent Hieroſolymis; ſumpta civitate primaria pro tota regione Paleſtinæ vicinaque Syria; ſic ut per intervalla occurrerent Hieroſolymam. Duodecimus porro annus a Paſſione Domini, in noſtra ſententia eſt quadrageſimus vulgaris Æræ. Illo igitur anno diviſi diſperſique fuerint Apoſtoli; ejuſque rei memoria pluribus in eccleſiis & Martyrologiis celebratur* XV *Julii, ſub hac formula*, Diviſio Apoſtolorum; *& tunc ſagulis in diverſas mundi plagas abeuntibus, exivit in omnem terram ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*

uti etiam duodecimum Apollonii;

C 25 *Interea tamen* Petrus *anno* XXXIII, *quo* Paulus *eum vidit Hieroſolymis, qui quartus eſt Paſſionis Chriſti, Sedem Pontificiam collocaverat Antiochiæ in metropoli Syriæ, tenueratque per annos* VII, *ut habet communis ſententia cum libro Pontificali. Illis autem in anno* XL *ſeu Diviſionis Apoſtolorum finitis, profectoque inde Antiochia* Petro, *poſtquam illic per ſe conſtituerat Epiſcopum Enodium; velle numerari coperunt anni Sedis Romanæ, ad quam tendebat; ſive cetera Romam tetenderit* Petrus, *ſive per viam aliis quoque nationibus Chriſtum annuntians, eo poſtmum pervenerit anno ſecunda Claudii, quadrageſimo ſecundo Chriſti, quæ Euſtbii & Hieronymi doctrina eſt. Certe a dimiſſa Sede Antiochena & Apoſtolorum Diviſione uſque ad annum Chriſti* LXV, *Neronis* XI *nondum finitum; quo Martyrium ſubiiſſe* Petrum *ſuſtinemus, fluxerunt anni* XXV *integri, quos huic attribuuntur Sedis Romanæ, poſt Euſebium ac Hieronymum, communi fere conſenſu ab omnibus. Denique totum ſpatium, quod a Paſſione Chriſti Domini ſupervixit* Petrus, *circumſcribitur annis* XXXVII, *juxta calculum Hieronymi, Pontificalis Romani, Chryſoſtomi, Honorii, Iſidori, Bedæ, Rabani & aliorum, apud Henſchenium in citata Diatriba num.* 35: *totidem vero numerantur ab anno* XXIX *quo Chriſtus paſſus, ad annum* LXV, *quo mortuus* Petrus, *ut tam hic quam in ſupradictis omnibus, cum ſententia noſtra aptiſſime concilientur, quæ ab antiquis temporibus veluti quædam continuata traditione in Eccleſia magis retenta fuerunt;*

& anni 37 vitæ Petri poſt Paſſionem Chriſti.

26 *Neque obeſt, nobis præcitatus Lactantii textus;* Cumque jam Nero imperaret, Petrus Romam advenit. *Illo enim ſtante poteſt etiam citius, & plus quam ſemel to venisse. Videtur autem hic adventus* Petri *Romam indicari a Lactantio ultimus poſt quam deinde Roma non diſceſſerit, ſaltem longius; quia* convertit *ibi tunc* multos ad juſtitiam, Deoque templum fidele ac ſtabile collocavit, *non tantum quod Eccleſia, quam tunc ibi collocabat, futura eſſet ſtabilis & perſeveraret uſque ad finem mundi (talem enim jam tum a primo ſuo Romam ingreſſu poſuerat) ſed quod* Petrus *ipſe deinceps ſtabiliter ibidem manſerit: id quod etiam eationi perquam conſentaneum eſt. Fuadaverat quippe* Petrus *ſpatio* XXV *annorum poſt Paſſionem Domini per Aſiam atque Europam eccleſias plurimas tum per ſe, tum per diſcipulos ſuos: in quibus neceſſe fuit identidem naſci dubia & oriri contentiones, ſive inter fideles ejuſdem Eccleſiæ, ſive inter eccleſias diverſas, aliis aliud ſequendum (ut initiis maxime ſolet fieri) contendentibus. Pro hujuſmodi autem dubiorum atque contentionum deciſione, cum recurrendum ſæpe eſſet ad primotium & infallibilem Magiſtrum; debebat is, videlicet* Petrus, *certo loco convenirl poſſe; nullo autem poterat convenirl facilius quam Romæ, unde per totum mundum commercium literarum patebat. Siquis tamen ea Commentario Græco latiae quem mox daturi ſumus, malit ſuſtinere,* Petrum *uſque ad ultimos ante paſſionem ſuam annos peregrinatum fuiſſe, & longinquas percurriſſe regiones; is pariter admittet, a* Petro *Linum Romæ tamquam Vicarium ſuum ordinatum & relictum fuiſſe; ad quem alibi Eccleſiæ recurſum habere poſſent.*

Nec obeſt nobis Petrum ſub Neronc Romam venisse,

ſeptimum Sedis Antiochenæ.

27 *Jam vero quem* Petrus *cuvictum & confuſum e Paleſtina Syriaque pridem compulerat excedere* Simonem Magum, *quamodo & quando aggreſſus ſit convicerit que deuno Romæ, priuſne ea poſquam eo ipſe extremum advenit, videndum eſt: Euſebius certeſis in iis, quæ Romanam ſpectant Eccleſiam, auctoritatis non magnæ ſit: quando tamen illuc ſpectantia docte ea ſanctis Apollonio, Juſtino, Dionyſio Corinthiorum Epiſcopo; tantæ omnia debet eſſe auctoritatis, quantæ ſunt illi ipſi ſancti. Docet igitur Euſebius lib. 2 Hiſt. Eccleſ. cap. 13, citans verba Juſtini, in Apologetico ad Imperatorem Antoninum ipſammet ſic alloquentis:* Poſt Domini noſtri in cœlos aſcenſum immiſſi ſunt a dæmone homines quidam, qui ſe deos eſſe dicerent. Quos quidem homines tantum abeſt, ut perſecuti ſitis, quin potius maximis honoribus affeciſtis. Ex iis fuit Simon quidam Sa-

quo & priusquam veneris poſt Simonem Magum,

ma-

A maritanus, ortus ex quodam vico, qui Gitton dicitur, qui principatu Claudii Auguſti, cum per operationem dæmonum multæ magicæ artis miracula in urbe veſtra, quæ imperii caput eſt, edidiſſet; Deus a vobis eſt habitus, ſtatuamque illi perinde ac Deo poſuiſtis, inſula Tiberina inter duos pontes, cum hac inſcriptione: SIMONI DEO SANCTO.

AUCT. C. J.

28 *His de Simone altiſque de Helena quadam, impuriſſima illius ſectatrice, ea Juſtino relatis, ſubnectit pauca Euſebius de doctrina hæretica ejuſdem Simonis, atque cap.* 14 *negat, proſpera* illi diu ex voto fluxiſſe. Confeſtim enim, *inquit*, ipſis Claudii Auguſti temporibus, benigna & clementiſſima Dei providentia fortiſſimum & maximum inter Apoſtolos Petrum, & virtutis meritu reliquorum omnium Principem ac Patronum, Romam adearſus illam gnaris humani labem ac peſtem perducit. Qui tamquam ſtrenuus divinæ militiæ ductor, cæleſtibus armis munitus, *lucem Evangelicam ab Oriente in Occidentem partavit*: cumque Dei doctrina Romanos adventu ſuo illuſtraſſet, Simonis quidem vis ac potentia cum ipſo ſimul auctore brevi extincta atque deleta eſt. Tantus autem veritatis fulgor emicuit in mentibus eorum qui Petrum audierunt, ut parum haberent ſemel audiiſſe.... ſed Marcum Petri ſectatorem, cujus hodieque extat Evangelium, cuixe orarent, ut doctrinæ illius, quam eruditu acceperant, ſcriptum eliquod monumentum apud ſe relinqueret: *quod & reliquit rogatus, ſcriptum a ſe Evangelium, a Petro approbatum; ut proſequitur Euſebius.*

quem etiam convicit.

B

29 *Hujus latet prorſus Valeſius tantum ibi locetebuit, et Simonis convictionem Romæ ac interitum, temporibus Claudii putet adſcribendum: Icarium vero ejus volatum, & e volatu præcipitium, in dubium revocet. Contra autem negat, Simoni ſtatuam Romæ erectam fuiſſe tamquam Deo. Ratio cur negaret, eſt: quia* jam dudum viri docti obſervarunt (*nullum tamen citat*) imperitia linguæ Latinæ lapſum eſſe Juſtinum, qui ſtatuam Semoni Sanco poſitam, Simoni Mago fuerutum fuiſſe putaverit, vicinitate nominum deceptus. *Ac pergit*: Certe ſtatua illa, quam in inſula Tiberina viderat Juſtinus, nuu ite dudum effoſſa eſt, cum ea inſcriptione, quam dixi, SEMONI SANGO DEO FIDIO: *qui apud Sabinos pacis fœderibuſque præerat, a ſanciendo dictus. Si* non ita dudum *effoſſa fuit ſtatua illa, non potuerunt viri docti* jam dudum *obſervare errorem Juſtini, quem ſuſpicantur in illa ſtatua fundatum. Velim etiam docere aliqua veroſimilitudine; primo, Juſtinum vidiſſe ſtatuam illam Dei Fidii, aut ejus tempore hanc ſtetiſſe in inſula Tiberiana; Deinde, ipſum in eo deceptum fuiſſe, quod ſtatuam* Semonis Sangi Dei Fidii, *putaverit*, Simonis Dei Sancti *eſſe. Certe imperitia linguæ Latinæ, quantumvis magna, facere non poterat, ut vir ſapiens diſcrimen inter duas illas Epigraphas non dignoſceret. Ad hæc, noverat ſaltem Latinos charaſſeres Juſtinus. Hos enim ipſos in Græcos convertit, retentis vocibus Latinis, ſic illa ſcribens in contexta orationis Græcæ, Σίμωνι δέῳ σάγκτῳ, idque Græcis mox interpretatur Græce. Σιμωνι Θεῷ ἁγίῳ; uti videre eſt apud Euſebium loco citato. Denique quis credat, Juſtinum, in Samaria natum, Imperii Romani ſubditum, pluribus ſcientiis, etiam divinitus infuſis (alii in Vita ejus die* XIII *Aprilis aum.* XI *legi poteſt) imbutum, in urbe Romana diutiſſime moratum, cum Romanis quotidie tractantem, & veritatem fidei Catholicæ propugnantem; adeo imperitum Romanæ linguæ fuiſſe, ut tria eorum vocabula legere, aut a quatuor diſtinguere non potuerit?*

Valeſius negat, aliaque inficiandi ratione,

C

ſtatuam Simoni Romæ poſitam fuiſſe;

D

30 *At* fefellerunt Juſtinum Samaritani quidam, qui ſtatuam illam, Simoni Samaritano poſitam fuiſſe, ei perſuaſerunt. Quaſi vero Romani Magum ac præſtigiatorem adhuc viventem conſeruiſſent; aut Deum, adjecto epitheto, Sanctum vocaverint. *Cur potiſſimum fefellerint Juſtinum Samaritani? Quia proniores in laudem Simonis, gentilis fuit? Sed Juſtinus æque gentilis eorum erat, & ipſe Samaritanus natione. Quamobrem eadem cauſa, quæ moverit Samaritanos ad commendandum gentilem ſuum Simonem; debuit ipſos abſterrere ne fallerent Juſtinum. Porro, vel ſupererat ſtatua Romæ tempore Juſtini; quam ei perſuaſerint Samaritani poſitam Simoni ſuo fuiſſe, vel non ſupererat amplius. Primum videtur colligi poſſe ex eo, quod Juſtinus tam accurate voces latinas Græcis characteribus exceperit. Imo ſuperfluiſſe ſupponunt ipſi, qui nobis hic adverſantur, dum ajunt, Juſtinum deceptum eſſe in inſcriptione ſtatuæ quæ tunc extabat, quamque illi fine fundamento, ut videmus, ſibi perſuadeat, fuiſſe* Semonis Sangi Dei Fidii. *Admiſſo igitur quod ſtatua ſuperfuerit, opus non eſt ulteriori diſputatione ad monſtrandum, ipſam Simoni Deo ſancto poſitam fuiſſe. Ipſamet enim ſtatuæ id locuta fuit Juſtino, epigraphen deſcribenti. Si non ſuperaret ſtatua; dicendum eſt, Juſtinum, quæ ſeipſi, didiciſſe fama publica, quæ multum auctoritatis tunc habebat, eandem elapſis ab interitu Simonis ceatum annis; quæque propagata fuerit non per Samaritanos tantum, vile hominum genus, ſed per Chriſtianos præſertim & ipſos gentiles Romanos; quorum auctoritate auſus fuerit Juſtinus, illud ſcripto proponere, & quodammodo exprobrare ipſi Imperatori.*

ut refellatur;

E

31 *Romanos Simoni poſuiſſe ſtatuam* adhuc viventi *non dicit Juſtinus, ſed Euſebius auctoritate ſua, latius explicans Juſtini contextum quam verba ſonent. Tum vero dixerit illud ipſe Juſtinus: quid indecontra veritatem rei? Novum non fuit illis temporibus ſtatuas hominibus, etiam tum viventibus, poni tamquam diis: imo & aræ ipſis conſecrabantur. Audi Euſebium in Chronico ad annum* 1 *Caji Caligulæ Imperatoris.* Cajus, *inquit*, ſe ipſum inter deos refert. *Atque iterum ad annum ejuſdem tertium:* Cajus Petronio Præfecto Syriæ præcepit, ut Hieroſolymis ſtatuam ſuam ſub nomine Jovis Opcimi Maximi poneret, *Et paulo poſtſic pergit loqui Euſebius:* Tuto orbe Romano, ſicut Philo ſcribit & Joſephus, in Synagogis Judæorum, ſtatuæ & imagines & aræ Caji Cæſaris conſecratæ. *Erat quidem magus & præſtigietor vaferrimus Simon: ſed talis non apparebat iis, qui ſtatuam tamquam Deo poſuerunt, illuſi ac decepti per opera ejus, quæ videbant, mirabilia. Et vero quales fuerunt Romanorum dii deæque præcipui? nonne præſtigiatores, flagitioſi, nefandi? Denique, varia variis diis ſæpe addiderunt epitheta. Jovem appellantes* fulminantem; *Apollinem*, intonſum; *Janum*, bicipitem; *Mercurium*, volucrem; *Junonem*, Regiam, *Dianam*, caſtam; *cur non etiam alium vocaverint* ſanctum? *Et, ſi ſapientes Græci Atheuis aram erexerunt Deo ignoto, quid mirabimur, ſi Romani erexerint ſtatuam* Deo ſancto? *In illa civitate, quæ etiam tum maxima parte* ignorans ſuæ proſectionis auctorem, cum pæne omnibus domioaretur gentibus, omnium gentium ſervibat erroribus; & magnam ſibi videbatur aſſumpſiſſe religionem, quia nullam reſpuebat falſitatem, *ut vere S. Leo prædicavit.*

confirmatur falſitas meritate

F

32 *Paginæ viſa Valeſii critica, eam tantum approbat in ſua Critica Baroniana ad annum* XLII *num.* VI: *ſed cum nihil novi ad probandum argumenti affe-* *uti etiam Paginæ.*

rat, nulla nova ratione ejus approbatio eſt refellenda. Ego utriuſque eruditiſſimi viri opinionem tantum abeſſ

ut

A *ut ſequendam putem ; ut mihi perſuadeam , nihil deinceps in hiſtoria humana credi prudenter poſſe , ſi iſti Juſtinianæ aſſertioni , de ſtatua , Simoni Deo ſancto collocata , fides deroganda ſit propter argumenta tam levia. Etenim ſapientiſſimus juxta ac prudentiſſimus fuit ſcriptor Juſtinus , uti docent ejus opera quæ extant. Res , quam affirmat , publice fuit , in plena luce urbis Romanæ , nondum elapſis tantum annis , geſta ; marmoribus , ad tempora Juſtini veroſimiliter ſervatis , inciſa , quæ omnibus patrat nota eſſe. Hanc Juſtinus , vir ſanctus glorioſus Chriſti mox Martyr futurus , in publica Apologia , ipſi Imperatori oblata , tota urbe mox publicanda , dum veritatem Catholicæ Religionis probare vult , finxerit ? (fallitne aut errare non poterat prudentia ejus in re tam certo vera aut certo falſa) fingere autem non patiebatur viri ſanctitas , nec auſa fuiſſet fingere tam imprudenter impudentia ipſa , Qui me vult reſedere in præſenti quæſtione a Juſtino & ſequaci ejus Euſebio , antiquiſſimis auctoribus ; affirmat neceſſe eſt , aut argumenta fortiora , quam allata ſunt ; aut teſtes iſtis contrarios , auctoritate pares.*

An volaverit Simon Magus.

B *33 Veriſimilius Valeſii opinio ſit , non admittentis volatum Simonis , & confeſtim præcipitium ejus ; nixa ſilentio tum Juſtini ejuſdem , tum Irenæi atque Euſebii. His ſuim , ætate proximis (cum de Simone ejuſque convictione pluribus agunt) nullam de volatu ejus mentionem faſtientibus , quam fieri , inſtituti ipſorum ratio poſtulabat , ſi vere volaſſet Simon ; quid auctoritatis congruæ aut ſufficientis ſupereſt ad illud perſuadendum ? Juſtinet Idem Valeſius* , Euſebii ſententiam veriorem *opinatus* , Simonis magi interitum Romæ contigiſſe prineipatu Claudii Auguſti ,

Utrum ſub Claudio , an ſub Nerone

Id vero contra communem eſt : ſuſtinentibus Baronio atque Sigonio , interitum illum Simonis contigiſſe ſub Nerone ; habentibuſque etiam ejuſdem ſententiæ ſuæ auctores , Severum , Auguſtinum , Philaſtrium , & Maximum Taurinenſem ; ut ipſe Valeſius fatetur , qui nihilominus præfert iis omnibus locum citatum Euſebii : quia Juſtinus & Irenæus affirmant , Simonem ſub Claudio Romam veniſſe , & fraudulenta edidiſſe miracula. Cumque etiam conſtet , *inquit* , Petrum ejuſdem Claudii temporibus Romam ſe contuliſſe ad Simonis fraudes confutandas , veroſimile non eſt , Simonem tam diu præſente atque inſtante Petro , inſultaſſe fidei Chriſtianæ.

a Petro convictus , latuerit

C *34 Venerint tum Simon Magus , ad fallendum , tum Petrus Apoſtolus , ad illum confutandum , Romam , imperante Claudio ; nondum conſtat quod ſub eodem Claudio extremum congreſſi fuerint , atque interierit Simon. Quid Euſebius ſcribat , παραχρῆμα* brevi , *ut interpretatur Valeſius , aut etiam , ſtatim , ſi ita vis , Simonis* potentium eum ipſo ſimul auctore extinctum atque deletam fuiſſe , *latitudinem habet ; neque refringi debet neceſſario ad pauciſſimos annos. Poſſunt Juſtinus & Irenæus forte explicari de adventu Petri Romam extremis Claudii annis ; atque ita , illo mortuo , congreſſus ſit Petrus cum Mago ſub Nerone. Certe uterque dicit ſub Claudio Petrum & Simonem Magum inter ſe congreſſos fuiſſe ; etiamſi dicant , utrumque ſub illo veniſſe Romam : atque adeo auctoritas illorum , quæ pro uno plurimum valet , pro altero nihil obtinet. Neque magis audiendus eſt Euſebius , dum ſcribit , initio cap. 13 , quod* cum Petrus Romanos adventu ſuo illuſtraſſet , Simonis potentia cum ipſo ſimul auctore brevi extincta atque deleta eſt. *Si enim permittere quis nolit , illud , brevi , extendi ad tempora Neronis , meminerit is , Euſebium in rebus Romanis non tantæ auctoritatis eſſe , quanta eſt in orientalibus ; ſibi vicinioribus ; præſertim ubi loquitur ex perſona propria , deſtitutus auctoritate aliorum , in Romanis rebus melius verſatorum.*

D AUCT. C. J.

§. V. *De tempore ac loco , quibus paſſi ſint Apoſtoli.*

Apoſtoli Petrus & Paulus ,

35 POſtquam docuerat Euſebius lib. II. Hiſt. Ecc. cap. 25 , ex Tertulliano ; *Neronem , primum omnium Imperatorum in Religionem Chriſtianam* , tum maxime Romæ orientem , Cæſareano gladio ferociſſe : & *ex Cajo* , viro Catholico , qui Zepherini , Romanæ urbis Epiſcopi tempore , *ineunte ſæculo* III , floruit ; *Apoſtolos* Petrum & Paulum Romæ *paſſos fuiſſe , eorumque trophæa ſupereſſe* in Vaticano & Via Oſtienſi *pergit porro docere ex Dionyſio Corinthiorum Epiſcopo , qui ſæculo ſecundo celebris fuit* ; ambos *Apoſtolos* uno eodemque tempore Martyrium ſubiiſſe , *hæc citans verba ex Epiſtola ejus , ad Romanos ſcripta :* Ambo *Apoſtoli* , etiam in urbem noſtram Corinthum ingreſſi , ſpatſo Euangelicæ doctrinæ ſemine nos inſtituetunt ; & in Italiam ſimul profecti , cum vos ſimiliter inſtituiſſent , eodem tempore Martyrium pertulerunt ; *Greſe* , Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν . *Ad quem locum ita notat Valeſius pag.* 421 : Non dicit aperte Dionyſius , Petrum ac Paulum uno eodemque die paſſos fuiſſe ; ſed tantum , eodem tempore ; quod de plurium dierum intervallo explicuri poteſt.

E

ane reſic explicandi. Poteſt tamen etiam intelligi de uno quo die eodemque tempore ; *quemadmodum eadem verba Græca , ab Euſebio ante ſententiam Dionyſii poſita , interpretatus eſt ipſemet Valeſius : qui autem ſimpliciter dicit , aliquid* uno eodem tempore *factum eſſe , ab iis qui ſimul in eodem verſabantur loco , non magis videtur alium atque alium diem intelligi velle , quam alium atque alium annum. Cum vero Valeſius iſtud* Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν , *non auſit extendere ad annos diverſos , ut patet ex citata ejus explicatione , neſcio quid argumenti habere poſſit , ipſum extendendi ad diverſos dies contra communem omnium ſententiam , eodem die menſis Apoſtolos paſſos aſſerentium ; ne ipſis quidem in eo diſſentientibus Prudentio , Auguſtino & Aratore ; qui citantur a Valeſio , & annum dumtaxat paſſionis diverſum ponunt , non diem menſis , ſuſtinentes , uno poſt* Petrum *anno ſupervixiſſe* Paulum. *Teſtes tam illuſtrium Auctorum , quos Valeſius non deſcripſit , ad majorem rei elucidationem hic accipe.*

F

negant Prudentius ,

37 *Aurelius Prudentius , natione Hiſpanus , annos Chriſti* CCCXLVIII *notus , atque initio ſequentis ſæculi ſuperſtes , Hymno* XI : Περὶ Στεφάνων , *ſic canit :*

Feſtus Apoſtolici nobis redit hic dies triumphi ,
Paulo atque Petri nobilis erumpa ,
Unus utrumque dies , pleno tamen innovatus anno ,
Vidit ſuperba morte laureatum.

Auguſtinus Afer & Eccleſiæ Doctor , ad annum uſque CCCXXXII ejuſdem ſæculi V ſuperſtes , Sermone 28 *de Sanctis* ; Currunt , *inquit* , uterque *Apoſtolus* ad palmam Martyrii , & uterque perveniunt ad coronam ; non quidem eodem temporis curſu , ſed eodem anni vertentis occurſu. *Arator Subdiaconus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ anno* DXLIII *obtulit Vigilio Papæ , ejuſque juſſu recitavit in eccleſia* S. Petri *ad Vincula , compoſitum a ſe poema libris duobus de Actibus Apoſtolorum , & in ſecundo ſic loquitur :*

Auguſtinus ,

& Arator ;

Hæc etiam germanus umor , quibus amplius actus ,
Quam natura dedit : geminos quos uddidit aſtris ,
Non eadem , tumen una dies ; annique voluto
Tempore , ſacravit repetitam Paſſio lucem :
Et tenet æternam ſocialis gloria palmam.

38 *Magna profecto iſthæc auctoritas eſt ; & nata prudentem virum pertrahere in ejuſdem rei aſſenſum , ſi ſeorſim conſideretur. Attamen trecenti & fortaſſis*

quin-

A AUCT. C. J. aiunt vero, Dionyſius Corinth. Ep. Euſebius Ep Caſarea.

quinquaginta a Martyrio Apoſtolorum anni fluxerant, cum illorum primus etate, Prudentius ſua ipſhæc ſcripſit: a quo Martyrio vix centum annis abfuit Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus, cujus ſupra memini aſſereus, Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν uno eodemque tempore *paſſos Apoſtolos: quod multo magis de eodem anno, quam de eodem die menſis intelligendum eſt, atque intellectum fuit ab Euſebio, centum fere annis ante Prudentium ſcribente, eoque hiſtorico, ad quem propius ſpectabat talia diſtinctius noſcere quam ad Poetas. Intelleximſr autem Euſebium per citatum Dionyſii locum, eumdem annum, declarat ipſe manifeſtius in Chronico ſuo; ubi ſub anno* XIV *Neronis ſcribit,* Petrum & Paulum glorioſe Romæ occubuiſſe.

39 *Idem ſentit Auctor Catalogi antiquiſſimi Pontificum Romanorum, ſedente Liberio Papa ſub annum* CCCLIV *ſcripti, aut potius ex antiquioribus aliis Catalogis concinnati: qui, cum ex profeſſo Chronologiam tractet, ſingulorumque Pontificum luſtra ac ſioes per Conſules Romanos definiat, majoris ſane auctoritatis eſſe debet, quam quivis alius; qui de illis tantum obiter & quaſi per cranſemam loquitur.*

Catalogus Pontificum Rom. antiquiſſimus;

B *Idatius Eo Lu. micro.*

Ir vero ſic habet: Paſtus eſt Petrus cum Paulo die III Kal. Julias Conſulibus ſobſcriptis, *Nerva & Veſtino,* imperante Nerone. *Idatius quique Lemicenſis Epiſcopus & accuratus Chronologus, qui eodem, quo Prudentius & Auguſtinus obierunt, ſæculo* V *floruit ac mortuus eſt, in Chronico ſuo, quod perduxit ad annum Chriſti* CCCCLXVI; *ſub Conſulibus* Nerone III & Meſſalla Corvino *poſuit paſſionem* Petri & Pauli *eodem die* III *Kal. Julias. Adde ſtrelium Chronologum, Magnum Aurelium Caſſodorum, qui Theodorico Oſtrogothorum Regi a litteris ſecretis, & anno* DXIV *ſolus Conſul Romanus fuit; ſic ſcribentem:* Silvaco & Orbone Coſſ. Romæ S. Petrus & Paulus Apoſtoli trucidati ſunt a Nerone. *In his animadverſione dignum eſt, quod citati Auctores diverſis Conſulum paribus ſingulis adſcribant Martyrium Apoſtolorum; ex quo deducitur, nullum eorum alterum deſcripſiſſe, ſed aliunde ſua didiciſſe ſingulos. Et tamen conveniunt in eo; quod omnes & ſinguli Martyrium illud affigant uni eidemque anno, ſicut uni eidemque conſulatui, & uni eidemque Conſulum pari.*

Caſſiodorus Conſul Rom.

40 *Addi merito poteſt Chronologis S. Hieronymus, ubi de ſcriptoribus Eccleſiaſticis agit; præcipue intentus, ut mortis cujuſque tempus recte definiat, cujus ordinem ſequitur in præpropere aut poſtponendo unum Scriptorem alteri. Hic in* Paulo *Apoſtolo ſic loquitur:* Paulus decimo quarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Chriſto capite truncatus, ſepultuſque eſt via Oſtienſi; anno poſt Paſſionem Domini XXXVII. *Qui ſupra Euſebianum illud,* eodem tempore *paſſos eſſe* Petrum & Paulum, *extendere voluerunt ad annos diverſos: quidni etiam hic illud,* eodem die, *extendant ad eumdem diem Junii diverſis annis recurrentem? interpretantes verba Hieronymi, quod* Paulus *capite truncatur ſit* decimo quarto Neronis anno, eodem die, quo Petrus, *anno præcedenti conſumti fuerat cruci.*

Hieronymus, qui

C

41 *Verum occluſit ipſe Hieronymus effugium iſtud, cum paulo ante in* Petro *dixit, hunc Romæ* annos XXV Cathedram Sacerdotalem tenuiſſe uſque ad ultimum annum Neronis, id eſt (alt) decimum quartum; a quo & affixus cruci, Martyrio coronatus eſt: *& iterum paulo poſt in* Seneca: Hic, *inquit,* ante bienoium quam Petrus & Paulus coronarentur Martyrio, a Nerone interfectus eſt. *Sonat igitur Hieronymo illud,* eodem die, *ſicuti ſonare cuivis debet, ſimpliciter ſpatium temporis, iiſdem* XXIV *horis circumſcriptum; neque extendi poteſt ad alium & alium menſem, nedum ad alium & alium annum, niſi forte adjuncta id clare determinent. Nam ſi ego ſimpliciter enuntiarem:* Paulus eodem die mortuus eſt quo Petrus: *quid quæſo in illa enuntiatione ſecundum ſe eſt, quod aliud annum aut menſem denotet? Dies unius anni, determinatus per certum ſolis motum, aut per certum menſis numerum, non eſt idem, qui alterius anni, licet hic recurrat ſub ſimilem ſolis motum & parem menſis numerum. Et dictis confirmatur etiam quod illud Euſebii,* eodem tempore, *erubringendum ſit ad eumdem annum & menſem & diem, quia Hieronymus in iis, quæ ſpectant ad* Petrum *ejuſque adventum Romam, tempus Sedis ac mortis, Euſebium preſſe ſequitur, atque eſt interpres ipſius, ubi obſcurior alicui, opinionibus alias præoccupato, videri poſſet.*

Euſebii hic interpret.

D

42 *Atque hæc abunde ſufficiunt ad probandum, Apoſtolos anno, menſe ac die eiſdem paſſos fuiſſe. Ad refellendum vero objectos urbis Auctores, Prudentium, Auguſtinum, Aratorem, & ſi qui ſunt alii ab eis ſtantes; ſufficient, ſanctus Leo Magnus Papa in Præfatione ad Codicem Canon. & Conſtit. tomo* 2 *Operum ejus, ex editione Quesnelli Pariſiis* 1675; E *S. Maximus, Epiſcopus Taurinenſis Serm.* 2 *in Natali horum Apoſtolorum; S. Aſterius, Epiſcopus Amaſenus, Homilia in eoſdem Apoſtolos apud Combefiſium in Auctario Græcorum Patrum anni* 1648: *qui omnes ſanctis Prudentio atque Auguſtino contemporanei fuerunt; Aratore vero longe antiquiores; & nulli eorum ſanctitate cedunt. Unius tantum Leonis locum produco, quia Pontificis Romani; quique propterea majorem habere hic debet auctoritatem. Sic igitur ſcribit loco citato:* Paulus uno die, unoque tempore, glorioſa morte cum Petro, ſub Principe Nerone agonizans, coronatus eſt. *Et centum fere annis ante Leonem, Epiphanius in Panario hæreſi* 27, *num.* 6 *ex editione Petavii ſcripſit,* Petri Pauliique necem in anoum Neronis XII, *qui utique, unus & idem eſt,* incurrere.

E

43 *Sed unde illa Prudentius, ex Hiſpania Romam peregrinatus, hauſerit, & alii poſt ipſum idem ſcripſerint? Certe videtur illius ætate talis opinio primum nata fuiſſe, tum quia nullus antiquior ſcitur ejus meminiſſe, tum quia contemporaneus ipſius Hieronymus; & non Leo Magnus, & Geleſius Papa cum Concilio* LXX *Epiſcoporum, diſtinctius expreſſerunt tempus ac diem, quo Apoſtoli obierunt, quam fecerunt prædeceſſores eorum, determinantes illum per τὸ* unum, *aut* eumdem; *ut videre poſſint vellere illo modo voluiſſe aliter ſentientes. Et Conſilium quidem Romanum, quod dixi, cum Geleſio, tribuit hæreticis originem male fundatæ opinionis, in Decreto de apocryphis ſcripturis ſic pronuntians:* Petro data eſt etiam ſocietas beatiſſimi Pauli Apoſtoli, vaſis electionis, qui non diverſo, ſicut hæretici garriunt; ſed uno tempore, uno eodemque die glorioſa morte cum Petro in urbe Roma, ſub Cæſare Nerone agonizans, coronatus eſt; & pariter ſupradictam ſanctam Romanam Eccleſiam Chriſto Domino conſecraruni.

Opinio nem de anno die verſo

F

hæreticis attribuit Concilium Rom.

44 *Stabilita ſententia noſtra, eaque ſola antiquiſſimis temporibus nota; Martyrium ſubiiſſe Apoſtolos uno eodemque, ejuſdem anni ac menſis die; ſtabilitum eodem opera ſufficienter fuit, diem illum eſſe tertium Kal. Julias, ſive* XXIX *Junii. Illum enim paſſim exprimunt ſancti Patres, Chronologi, ac Romanorum Pontificum Catalogi, quos citavimus & produximus; nullo eorum diem alium nominante. Fuit tamen apud Pagium in Critica ad annum* 258, *qui Natalem ſive Martyrium Apoſtolorum a prædicto die* III *Kalendas Julias ad* VIII *Kal. Martias transferendum cenſeat; ductus auctoritate Polemii Silvii in lateculo, ſacra profanaque*

Au die 29 *Febr. Paſſi ſint Apoſtoli,*

A *profanaque feſta continente, & anno Chriſti* CCCC-XLIX *publicato; in quo,* VIII Kal. Martias *legitur* Depoſitio ſanctorum Petri & Pauli, *item auctoritate Indiculi, continentis Depoſitiones Martyrum, apud Bucherium; ubi ſic:* III Kal. Julii Petri in Catacumbas, & Pauli Oſtienſe, Tuſco & Baſſo Coſſ. *Si enim* III *Kal. Martias, ſeu* XXII *Februarii celebratur antiquitus* Depoſitio *ſive* Martyrium Petri & Pauli: *die* III *Kal. Julias ſeu* XXIX *Junii aliunde debet feſtus, & eorum memoriæ conſecratus fuiſſe, videlicet propter aliquam corporum tranſlationem, quæ facta ſit* Petri *in Catacumbas*, Pauli *in Viam Oſtienſem, Conſulibus Tuſco & Baſſo; id eſt anno* CCLVIII. *Quo poſito, ſalvabitur etiam multorum poſt Euſebium atque Hieronymum ſententia, aſſerentium, Apoſtolos anno Neronis* XIV *ſive ultimo paſſos eſſe. Illa quippe ſalva eſſe non poteſt, ſi cæſi ſint die* XXIX *Junii: quia eo uſque non pervixit Nero, utpote qui* IX *ejuſdem violentas ſibi ipſe manus intulerat: vixit autem adhuc* XXII *Februarii, quando notatur in Laterculo Apoſtolorum* Depoſitio.

qui nihil hic probare poteſt B

45 *Verum ut ſalvetur illa ſententia de necatis anno* XIV *Neronis* Petro & Paulo, *quæ eruditis viris peſſima nunc abſurda eſt, aliud abſurdius admitti non debet. Quiſquis autem Martyrium ipſorum aſſcribere vult die* XXII *Februarii, quia in uno Silvii Laterculo legitur eorum* Depoſitio *tunc facta eſſe, ſibi ipſe contradicet, niſi idem Martyrium aſſeribat quoque die* XXIX *Junii: quia illud,* Tertio Kal. Julii Petri in Catacumbas, & Pauli Oſtienſe &c. *venit etiam nomine* Depoſitionis *in Indiculo apud Bucherium, quemadmodum reliqua omnia, quæ ibidem annumerantur. Legitur ruſus ibi titulus generalis,* Depoſitio Martyrum *: ſicuti etiam antecedenter ibidem videre licet aliam Indiculum, præfixo titulo,* Depoſitio Epiſcoporum *Romanæ urbis, cui inditulo non plura ibi nomina Depoſitorum ſubſcribuntur, quam duodecim; adjunctis cœmeteriis, in quibus depoſiti fuerint: ſub titulo autem,* Depoſitio Martyrum, *aliquanto plurium nomina recenſentur, adſcripti ſimiliter cœmeteriis: & tribus locis inſuper adſcribuntur Conſules, ſub quibus* Depoſitio *facta fuerit.*

contra unanimem omnium temporum conſenſum C

46 *Habet igitur qui hic nobis apud Paglum obtrudere vult diem* XXII *Februarii, qua coronati ſint Martyrio Apoſtoli; in ſuis ipſius allegationibus, duplicem eorumdem Apoſtolorum* Depoſitionem *; alteram* Petri & Pauli *dicto* die XXII Februarii: *alteram* Petri in Catacumbas, Pauli Oſtienſe, die XXIX Junii. *Hanc* XXIX *Junii tota antiquitas, media ætas, atque Eccleſiæ hodiedum omnes, venerateæ ſunt ac venerantur pro die legitimo Depoſitionis ſive Martyrii ſanctorum* Petri & Pauli. *Quis auſit vel hiſce te contra auctoritatem tantam, & uſum Eccleſiæ univerſalis ſine intermiſſione continuatum; propter Polemii (vix ſcio cujus) Laterculum ſacro-profanum,*

nemine ante aut poſt ipſum idem ſentiente? Dicat, amabo eum, quiſquis Laterculum iſtum, ſeu catholico, ſeu hæretica ſpiritu ductus ſequi vult; an Depoſitio alterutro adductorum loco, aliud; an utroque, idem ſignificet. Si aliud uno, aliud altero ſignificari vult, explicare id nobis ipſe debet. Si idem ſignificari utrobique mavult, fateatur neceſſe eſt, Petrum & Paulum bis paſſos mortuoſque eſſe. Ea namque eſt notio poſſim recepta, maxime in ſcriptis eccleſiaſticis, vocis Depoſitio, *ut ſignificet diem quo quis obiit, aut certe quo certæ mandatus fuit.*

wiſi forte, quod hic merito fugit Apoſtol,

Corpora ſanctorum ſæpe tranſlata fuerunt

47 *Si porro velit, per* Depoſitionem *illam* Petri in Catacumbas XXIX Junii, *ſignificari Tranſlationem; præterquam quod nihil habeat, quod id probet hic potiſſimum: ſi tamen gratis concedatur; nihil amplius habebit argumenti ad negandum eodem* XXIX *Junii Martyres obiiſſe Apoſtolos. Nam eodem die quo primitus Martyrio coronati fuerunt; potuerunt deinde etiam tranſferri Corpora eorum: atque eſt perquam verſimile (ſi tamen tranſlatio intelligi iſtic poſſit) eodem quoque die tranſlata fuiſſe. Obtinuit enim ſemper & uſitatiſſimum fuit per omnes Eccleſias, pro Tranſlationibus Sanctorum ſuorum faciendis, deligere feſtum aliquod, & ſæpe ejuſdem Sancti; ut majori concurſu populi atque ſolemnitate eos illa perageretur. Teſtis ſit dies* XV *Julii, quo celebratur per Gallias Ordinatio S. Martini Turonenſis Epiſcopi. Vidit B. Perpetuus poſt illum quintus, non ſatis honorifice conditum eſſe Sancti deceſſoris ſui Corpus, & magnificam extruxit baſilicam, in quam tranſlaturus ſacrum illud depoſitum, per miraculum prohibitus fuit tranſferre ante eumdem* XV *Julii; quo & eccleſiam novam dedicavit; atque ita uno eodemque die triplex feſtivitas celebrata ibidem dicitur fuit, Ordinatio S. Martini, Tranſlatio Corporis ejus, & Dedicatio eccleſiæ, ipſius nomini ædificatæ.*

nil etiam de SS. *Parthenio & Caloceri ſa-Bum legitur,* E

48 *Sed magis urget quod in prædicto apud Bucherium Indiculo ponitur,* XIV Kal. Junii, *Depoſitio* Purchini & Caloceri in Criſtiſti, Diocletiano IX & Maximiano VIII Coſſ. *qui locus omnino ſimilis eſt huic de quo diſputamus; atque eſt unus e tribus jam dictis, quibus in toto Indicula tantum adſcribuntur Conſulee. Significet hic igitur* Depoſitio Parthini & Caloceri, *mortem, Martyrium, ſepulturam, tranſlationem, elevationem corporis aut aliud quodcumque vis. Certe facta fuit* Depoſitio *talis eodem die* XIV Kal. Junias *ſive* XIX Maji, *Diocletiano* IX *& Maximiano* VIII *Conſulibus, id eſt anno Chriſti* CCCIV: *quo die ante annos* LIV *ſub Decio palmam Martyrii obtinuerant: & ſic duplici titulo dies ille deinceps feſtus fuerit. Pati etiam modo, quidcumque demum factum ſit ſanctis* Petro & Paulo *Conſulatu Tuſci & Baſſi, anno Chriſti* CCLVIII *(quod foteri malim, me non ſatis aſſequi, quam multa per conjecturam congeſtre) id factum fuiſſe notatur, die* XXIX *Junii, eodem ſcilicet quo pridem colebantur & olim ſub Nerone pro Chriſto cæſi fuerant: quemadmodum conſtat, Depoſitionem qualemcumque Parthenii & Caloceri ſub Diocletiano & Maximiano factam, incidiſſe in eumdem diem* XIX *Maji, quo pridem cæſi ſub Decio fuerant, & quo Acta illorum nos illuſtravimus tomo 4 Maji.*

& factam fuiſſe in S. Petro,

Depoſitio in Indiculo F

49 *Sed paulo attentius conſideremus vocem* Depoſitio, *quid notionis in Inditulo prænemorato ei ſubſit. Jam dixi, Indiculo titulum præfigi* Depoſitio Martyrum; *ut vox* Depoſitio *ad ſingula, quæ deinde recenſentur per ſingulos menſes, ſubintelligenda ſit, præter quam duobus locis, nempe,* VIII Kal. Januarias, Natus Chriſtus in Bethleem Judæ. *Et,* VIII Kal. Martias, Natale Petri de Cathedra: *ubi vox,* Natus Chriſtus, & non, Natale, *caſu Nominativo poſitæ, aliud per ſe ſignificant, quam depoſitionem; ut cuilibet manifeſtum eſt. In reliquis exprimuntur Genitivo caſu nomina Martyrum, ſubintellecto titulo* Depoſitio, *hoc modo:* XIII Kal. Februarias. Fabiani in Calliſti, & Sebaſtiani in Catacumbas, *nempe* Depoſitio. *Et hic quidem, uti etiam in pleriſque aliis, non illa ſumi poteſt in propria ſua ſignificatione, proobitu, Martyrio, ſepultura: ſed univerſaliter ubique ita ſumi non poteſt. Nam* VI Idus Auguſti, *legitur in Indicula; Cyriaci, Largi & Smaragdi. Is autem dies* VI *Idus Auguſti, non Depoſitionis eſt proprie dictæ ſeu obitus aut ſepulturæ: ſum Martyrium ipſorum incidiſſe in* XVII *Kal. Aprilis conſtat: ſed eſt Tranſlationis, a Marcello Papa factæ; & propterea manſerit is dies feſtivus deinceps, ac talis etiam fuerit tempore illo, quo ſcriptus fuit Indiculus anno* CCCLIV.

poteſt aliquando jure pro Tranſlatione,

50 *Similiter in Indiculo habetur;* VIdus Septembris. Gorgonii in Labicana. *Is autem dies videtur potius eſſe, quo Corpus S. Gorgonii tranſlatum fuit*

AUCT. J. C. *sapiat videtur de mora post sepulturam, aut elevatione,*

& ubique fere post festivitate celebritate.

Tessalonica (ubi cum S. Dorothea passus fuerat) Romam, quam ipse dicit Passionis ejus: etiamsi aliter innuat Baronius. Considera etiam, quod VI Idus Julii *perquam solicite distinguat Indiculus Cœmeterio, ubi singulis septem filiorum S. Felicitatis, qui omnes simul dicto die passi sunt, depositi atque sepulturæ dati fuerint; videlicet,* Felicis & Philippi, in Priscillæ Martialis, Vitalis, Alexandri, in Jordanorum: Silani, in Maximi: Januarii, in Prætextati: *ut non tam videatur velle exprimere diem mortis, quam locum sepulturæ, aut translationem Corporis in ipsum locum, aut certe festivitatem, quæ ibi locorum quotannis præcipue tunc agebatur. Atque ejusmodi festivitatem videtur Auctor Indiculi præcipuo & ubique pra oculis habuisse, quotiescumque locum* Depositionis *indicat, notans videlicet festa, quæ in illis locis solemnius celebrabantur, ut populus eo posset convenire; quacumque demum ex causa celebritas talium festorum habuisset originem suam. Non autem pluribus his immoror, ne tædio sim bonis Catholicis, qui propter Latereculum unius Ptolemæi Silvii numquam colent* XXII *Februarii Martyrium sanctorum* Petri & Pauli; *quod consuevit Ecclesia tota celebrare* XXIX *Junii.*

B 51 *Sed quid tandem prætendit Laterculus prædictus? Ait* VIII Kalendas Martii (*id est* XXII *Februarii*) Depositio SS. Petri & Pauli. *Atque adeo ipsa dies Martyrium illi subiisse; ut quidam innuunt. Vana enim vero & crisis & probatio! Jam vidimus, in Indiculo Bucheriano anni* CCCLIV, *vocem* Depositio *non accipi pro solo obitus aut sepulturæ die; sed etiam significare translationem, & festivitatem. Cur in laterculo ipso, centum fere annis post scripta, credere debeamus, per eamdem vocem significatum voluisse Auctorem suum, solum mortis diem? Quid si aliud voluerit indicatum, quem festivitatem, quæ tunc (uti etiam nunc fit) illo die agebatur,* S. Petri *quidem, ab Cathedram ejus Antiochenam,* Pauli *vero per concelebrationem & commemorationem in Officiis divinis? Nulla Martyrologia, seu antiquiora Laterculo, seu recentiora, nobis Poeticam Catalogi, nulla Patrum scripta meminerunt, aliud festum sanctorum Apostolorum celebratum fuisse die* XXII *Februarii, quam Cathedræ* Petri, *ejus Martyrium, uti & Pauli, conjungentes die* XXIX *Junii, ut sæpe jam dictum est.*

Iatorum ad mortem Apostoli simul caluerint post Tiberim,

C 52 *Superest de loco, ubi passi sint Apostoli, pauca addere. Scribit Baronius ad annum* 69 *num.* 9: Habet traditio potius, quam certa assertione antiquorum Scriptorum variis confirmata (nam quæ de his lagitur a quibusdam Dionysii Areopagitæ nomine edita scriptio, non probatur, *ut puto ineptissima*) ipsos Apostolos supplicium mortis subituros, e carcere simul eductos, extra portam Trigaminam perductos esse .... Cur autem extra illam potius portam ad subeundum supplicium ducti sint, quid certi affirmare possimus, nihil est, nisi quod conjectura tenuibus quibusdam rimulis monstrat. *Ex mox addit,* non *tamen* simul in eodem loco supplicio affectos *fuisse*, sed ab illis, qui eos ducebant, mutato consilio, alla ad invicem separatos; quod Petrum in gratiam Judæorum in ea regione, ubi Judæi degerent, voluerunt crucifigi: Paulum vero inter Christianos, non tamen crucifigi, sed (quod civis Romanus esset) plecti gladio. *Hæc Baronius, iterum declarans, se ipsius conjectura potius, quam certa assertione affirmando proponere: & subdit, divisos inter se Apostolos extra portam Trigeminam, Paulum recta processisse eodem via ad Aquas Salvias,* Petrum *vero ductum esse ad montem Janiculum; a quo scilicet tam propa abierat, quando e carcere Mamertino coepit egredi, quam abfuerit, cum a* Paulo *fuit separatus; deburitque velegere portam viæ ac Tiberim transire, ut eo perveniret. Neque vero probabile videtur, in potestate illorum, a quibus ad supplicium ducebantur, fuisse, consilium mutare & separare ab invicem reos, quos (utique ex mandato & sententia Judicis) simul ducebant, ut simul in eodem loco afficerentur extremo supplicio, qui propter causam eamdem fuerant damnati.* D

& locis diversis posse fieri.

53 *Malim ego assentiri Prudentio, qui Romæ fuit sub finem seculi* IV *aut initio sequentis, ibidemque videtur panxisse Hymnum* XII *libri περὶ Στεφάνων in quo versus a festo die Apostolorum, ejusque gaudio & populi ad eum coacursu; non tempus & locum Martyrii describit: & tempus quidem annue intervallo facit diversum, ut jam diximus; locum vero facit omnino eumdem, ita canens.* *In eodem mortuos fuisse,*

Scit Tiberina palus, quæ flumine lambitur propinquo,
Binis dicatum aespitam trophæis,
Et crucis & gladii testis: quibus irrigans, easdem
Eis fluvie imber sanguinis per herbas. *scribit Prud. ut.*

Easdem, *inquit Prudentius,* per herbas, *& eumdem per campum fluxit sanguis Apostolorum, & bis fluxit, quia* Petrus *anno uno &* Paulus *sequenti, juxta ipsius sententiam, cæsi fuerunt. Et palus Tiberina, una eademque, testis est utriusque Martyrii, in uno per crucem, in altero per gladium consummati atque inde eumdem cespitem seu locum binis trophæis & victoriæ* E *illorum vidit gloriosum & sacratum.*

54 *At Prudentius, uti in diverso tempore Martyrii utriusque statuendo non admittitur, ita non videtur plus fidei mereri, in definiendo locum utriusque eumdem. Miretur enim vero, quia per se gravis Auctor est, antiquus, prudens & sanctus, & fuit in loco, de que scribit; neque habet ante aut post se scriptorem ullum, nisi forte his ultimis temporibus ortum, qui contrarium docuit: habet autem plures & antiquiores, & chronologiam ex professo tractantes, qui docent, eodem anno ac die Apostolos subiisse mortem, uti late deduximus. Sed ubi, quæso, palus illa* Tiberina, *crucis & gladii & Martyrium testis? Id ego non præsumo definire. Locus unus est, juxta Prudentium, in qua per crucem ab una, per gladium ab altera victoria Martyrio velata est: atque id tantum, in tenebris tot sæculorum, & ambiguitate Baronii, per lumen, quod præfert Prudentius, ostensum volui; relinquens Romanis antiquariis accuratiorem indagationem ejusmodi loci.* Palus Tiberina, *fortasse ideo vocatus fuit lacus, quia pluvie cælo aut hiemali tempore exrescente fluminis alveo inundabatur; aut aliter in eum immittebatur Tiberis; aut potius aqua e locis superioribus adducta, ut hodiedum Paulina (uti vocatur a Pontifice Paulo V) in summo monte Janiculo colligitur; ita & illa ibi colligebatur ac demittebatur.* Nam ibidem non procul a monte deorsum in plano prope Tiberim, *uti scribit Baronius ad annum* 69 *num.* 18, posita naumachia erat, quæ ab aliis Julio Cæsari, ab aliis vero Augusto adscribitur. Nam auctor est Dio, naumachiam ab Augusto factam. Tacitus vero eumdem locum nominat stagnum Agrippæ, ubi in navibus Nero epulum lautissimum exhibuit. *Hæc Baronius. Quibus positis, an procul abervaret a vero, quod locum illum dicunt vocari a Prudentio* paludem Tiberinam (*alluitur certe a propinquo Tibere;*) *& eodem jure* Palus *vocari potuit, quo* Stagnum *a Tacito appellatur: atque porro existimaret, eumdem fuisse testem non tantum crucis, sed etiam gladii, quibus in eodem proximo Janiculo sacri Apostoli bis irrigaverunt sanguine suo easdem herbas: corporibus deinde, unius quidem in viam Ostiensem, aut etiam ad Aquas Salvias, si ita malis; alterius vero in Vaticanum delatis? Certiora decerni cupio.* *nomine antiquorum contradicentis.* *Auctor, quem ille dissentit.* F *si Janiculum?*

COM-

COMMENTARIUS DE SS. PETRO ET PAULO

Ex Ms. Medicæo Græco Regis Chriſtianiſſimi, & Jacobi Sirleti interpretatione Ms. in Bibliotheca Vaticana.

CAPUT I.

S. Petri patria. Acta ſub Chriſto & proximis poſt hujus Aſcenſionem annis.

1 Καὶ τῶ τεχνῶν ὁ μόνον τὰς ἐξ ἀρχῆς παρὰς ἀποδεχόμεθα, ἢ τὰς τύπον μόνας ἀσμενιζόμεν πόνες· ἀλλ' εἴ τι ἢ ἄλλο τοῖς μετέπειτα προσεξεύρηται, περιθάλπομεν τῷ ἢ ἀναζομεθα. Καὶ αὐτὰς δὲ τὰς προρρηθέντας ὁ δι' ἄλλο τι διὰ τιμῆς ἄγομεν ἢ μνήμης ἀφήμεν, ἢ διότι τὰ παράδλω Ε τοῖς ἄλλοις καθ' ἓν ἐρεθέντα σωαφαντες ἅπαι Ε σωαρμόσαντες, ἐσωμάτωσαν ἢ ἐμόρφωσαν, ἢ τοῖς μετ' αὐτὰς ἀπαρτισμένας τὰς τεχνας καπλιπον. Καὶ ἡμεῖς νῦνω, κατ' αὐτὰς ἐκείνης, τῶ τῶν πιςῶν ἀφοσιώμενοι πόθον, ὥσπερ ὕλην ἀμορφον, τὰ τῶδε κἀκεῖσε περὶ τῶν κορυφαίων Πέτρυ ἢ Παυλυ περιοδόμενα μεταχειριζόμενοι, μορφὼ αὐτοῖς ἐπιτίθεμεν, ἢ σῶμα διηρθρωμένον ἀποδεικνύομεν. Ἐπεὶ οὖν ἡμῖν τὰ τῆς προθέσεως ἅπας, ἢ περὶ πλειόνων τὰ τῦ ἀποδέσματος, αὐτόθεν ἀρκτέον, ὅθεν Ε τοῖς πρώτοις τῶν Χριςῦ μαθηταῖς ὁ πρὸς τὸν βίον εἴσοδος γέγονε.

2 Πέτρος τοιγαροῦν (ἵνα πρῶτον περὶ τῦ τῶν ἐκκλησίαν πρωτοπιςοδέσπου μνησθῶ) γένει μὲν ἦν Ἑβραῖος, χώραν δὲ ἡ Παλαιςίνης ἔχει τῶν Γαλιλαίαν, πατρὶς δὲ τούτῳ Βηθσαϊδά, μικρόν τι ἢ ὀπλὲς πολίχνιον, φυλέτης ἢ συμπατριώτης τῦ Συμεὼν Πατριάρχου αὐχέντος· πατὴρ δὲ Ἰωνᾶς, ὡς ὁ [καπποθεὶς Ε] ἐκ τῦ κητυς ἀναδοθεὶς, ἀλλ' ὁ διὰ τῦ παιδὸς ἐκ τῦ νοητῦ κήτους ἀνελκύσας πολλούς. Ὑπῆρχε δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις Ὑρκανῦ, τῦ τὰ ὦπτ μετὰ ἡ βασιλείας ἀφαιρεθέντος παρὰ τῶ ἀδελφῦ· ὁ μόνος δὲ τῷ πατρὶ γέγονε ἅπας, ἀλλὰ Ε Ἀνδρέας αὐτῷ σωλῶ ἀδελφός· λαβὼν δὲ ἢ ζυγατέρα Πέτρος Ἀριςοβύλυ ἀδελφῦ Βαρνάβα τῦ Ἀποςόλυ, ἔπεκτο ἐξ αὐτῆς υἱὸν ἕνα ἢ θυγατέρα μίαν· Καὶ ὁ μὲν Ἀνδρέας ἢ ἀπράγμονα Ε ἄζυγον μετιὼν βίον, τῷ προδρόμῳ Ἰωάννῃ μαθητεύσας τῷ εἰς μετάνοιαν κηρύσσοντι βάπτισμα, παρ' ὧ τὸ, Ἴδε ὁ ἀμνὸς τῦ Θεῦ, ἀκούσας πρὸς τὸν σωτῆρα Χριςὸν διακτυλοδεικτήσαντος, καπλιπὼν τὸν Βαπτιςὴν Ἰωάννην, ἠκολούθησε τῷ Ἰησῦ· ὁ δὲ μέγας Πέτρος, θερμότατος ὑπάρχων ἢ ἐξεπίτηδες, τοῖς βιωτικοῖς μᾶλλον ἐσχολείτο πράγμασιν, ἃ τε Ε γυναικὶ συνοικῶν, ἢ πατρὰ γηροτροφῶν.

3 Εὑρὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἀνδρέας ἀσχολήσαντά ποτε, προσλύγκει τῷ Χριςῷ· ὁ δὲ ὕστερον προσηκάμενος, Πέτρον ἐκάλεσε, τὸ στέρρον ἡ αὐτὸ γνώμης διὰ τοῦ ὀνόματος παραδηλῶν. Ἐπεὶ δὲ εἰς μαθητείαν ἐξελέγη, εὐδόκιμός τις αὐτίκα ἢ ζέων τῷ πνεύματι αἰσθάνεται· διὸ Ε τοῖς κλεῖς ἡ βασιλείας πιςδοται, ἢ ἀπὸ νώτυ ἡ θαλάσσης καθάπερ τις ἀσώματος οἰκείως διαπερᾶται χρῆσιν, ἡ τῷ Κυρίῳ μεταμορφώσεως θεατὴς αἰσθάνεται, ἡ πνεύματικῆς φωνῆς αὐτίκοος γίνεται, αἰσθητικαθὸν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐκπαιδάζεται, ἢ τῶν προσώπων ἡ οἰκουμένης ἐγχειρίζεται· Ἀλλὰ παῦτα μὲν Ε τὰ πάντων πλείονα, διεξοδιαπόρων τῆς Εὐαγγελίων βίβλος διαλαμβάνουσα, Ε αὐτοῖς δηλαδὴ τῆς πραγμάτων ἡμῖν

1 NOn eos ſolum, qui initio artes iovenerunt, nos admittimus, nec eorum tantum labores amplectimur; ſed ſi quid aliud a poſteris eſt rebus inventis adjectum, id quoque fovemus & amplexamur; quoſque ſupra diximus, non ob aliud quidpiam honore afficimus & celebri memoria ſepecimus, niſi quia, quæ diſperſa erant & ſigillatim ab aliis inventa, ea ipſi connectentes atque concinnantes, artes ipſas in corpus ac formam noam redactas perfectiores poſteris teliquerunt. Itaque & nos, illorum exemplo, quæ pertinent ad explenda fidelium vota, ea ipſa conſecrantes, veluti materiam quampiam informem, quæ ab hoc aut illo auctore decantata circumferuntur, comprehendentes; formam illis emponimus & coagmentamus, membriſque perfectum corpus aliis exhibemus. Cum igitur id nobis propoſitum ſit, iiſque rebus dicendis ſtudeamus; inde exordiendum eſt, unde Chriſti Diſcipulus primus ad vitam fuerit ingreſſus.

Prologus profitetur hoc ſo...

ea quidem collecta dare.

2 Petrus igitur (ut prius de illo, cui primum Eccleſia commiſſa eſt, meotionem faciam) genere fuit Hebræus, qui regionem Paleſtinæ Galilæam habitabat. Patria vero huic erat Bethzaida, patvum quoddam & humile oppidulum: tribulis etiam eorum erat, qui ad Simeonem patriarcham genus ſe referre gloriſotur: patre Jona, noo illo, qui a ceto abſorptus fuit & redditus, ſed qui per filium a ceto iotelligibili multos extraxit, & ad ſuperos revocavit. Fuit hic ſub Hyrcano *a* Rege, cui una cum regno & aures a fratre fuerunt abſciſſæ. At Jonas non hunc ſolum habuit filium, ſed & Andream Petri frattem. Cum vero Petrus duxiſſet conjugem, filiam Ariſtobuli, fratris Barnabæ Apoſtoli, ex ea duos ſuſcepit *b* filios, unum marem, alteram feminam. Andreas, cum vitam quietam & cœlibem ſibi delegiſſet, Præcurſoris Joanois diſcipulus efficitur; qui Joannes pœnitentiæ baptiſmum prædicabat. A quo cum Andreas audiviſſet; Ecce Agnus Dei, digito Salvatorem Chriſtum monſtrante, & Joannem Baptiſtam reliquiſſet, Jeſum ſecutus eſt. Petrus vero ille magnus, cum ardentior & en ſolarrior ad res gereodas eſſet, in vitis negotiis magis occupatur; quippe qui cum uxore viveret, & patrem ſenem haberet.

S. Petrus natus Bethzaidæ,

patre Jona.

a a fratre S. Andreæ

b

ea diſcipulus S. Joannis Baptiſtæ Chriſtum ſecuto,

3 Cum vero Andreas eum negotiis vacuum aliquando offendiſſet, & ad Chriſtum adduxiſſet: hic eum admiſſum, Petrum nominavit, eo nomine ejus meoris atque animi ſolliditatem atque conſtantiam ſignificans. Poſtequam is in diſcipulorum Chriſti numerum fuit coopratus, ſe probum vitum & ſpiritu ferveurem oſtendit: quamobrem & regni cœlorum elaves ejus fidei committuntur, & in maris dorſo velut incorporeus quiſpiam propitiis inambulat veſtigiis, Dominicæque Transfiguratioois ſpectator efficitur, & paternæ vocis auditor: item illud edocetur, ut peccantes homines patieoter ferat; atque orbis terrarum præfectura illi in manus traditur. Sed hæc & hia plura facer

adhuc adducitur

vitus ad. bibetur præcipuis

A Euangeliorum libet latius ac diſtinctius enarrare, qui videlicet & ipſas rerum cauſas manifeſtius exponit, quas nos in præſentia omiſimus, cum breviores eſſe ſtudeamus, non longiores.

& aſſurgente Chriſto Magiſter alterum feriunt

4 Cum autem nuper magnus ille Deus ac Servator noſter Jeſus Chriſtus ſaluratibus ſuis cruciatibus, quos volens paſſus eſt, imperium mortis habentem diabolum deſtruxiſſet, atque inanem reddidiſſet, ſuoque ipſius mortis vincula perfregiſſet, ac tertio die reſurrexiſſet, Petrus ipſe, Apoſtolorum ſummus, Præfecturæ illius, quam a Magiſtro accepit, compos factus, reliquorum Apoſtolorum os conſtituitur, vel (ut magis proprie dicam) magiſter. Cumque deinceps duodecimum diſcipulorum numerum, Matthia in Judæ locum introducto, expleviſſet; orationibus, quas plurimas habuit coram iis Judæis, qui præſentes fuerunt, cum Spiritus ſancti effuſio in Apoſtolos facta eſt, eoſque crimio abantur quod muſto pleni eſſent, propterea quod diverſis linguis magnalia Dei (ut Scriptura inquit) loquebantur, multis aliis ſermonibus ipſos obteſtatus, tria millia homioum conſeſtum ad Chriſti fidem allexit: & eum, qui ab ipſo ortu claudus fuerat, in templi janua, quæ Speciosa appellatur, una cum Joanne Euangeliſta integrum reddidit; ac rurſus eos, qui convenerant, ſedulo quendo inſtruens, & ad ſalutem vocans, Deumque verum eſſe Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, tum ex Moyſe, tum ex reliquis Prophetis aperte demonſtrans; non miraculi ſolum magnitudine, ſed orationis etiam vehementia omnes ſtupore affecit, & ad Chriſti fidem attraxit; Eccleſiamque in Hieroſolymis conſtituit, quæ ex infinito prope numero conſtaret. Ananiam quoque & Saphiram ejus coojugem, qui novam illam rapiendi fraudem commiſerant, ea bona ſubtrahentes, quæ ſua ſponte Deo conſecraverant, graviſſime objurgans, confeſtim vira privavit.

trio millia converſis

claudum ſanat

Ananiam & Saphiram morte punit

alia miracula patrat

5 Idem Petrus non ſolum morbos varios umbra ſua ab hominibus abegit, ſed etiam mortuos ad vitam revocavit. Lyddæ paralyticum Æneam ſanavit verbo; in Joppe Dorcadem feminam pauperum ſtudioſam mortuam ſuſcitavit. Cæſareæ Cornelium Ceotutionem, hominem ethoicum ad Chriſti fidem cum tota familia converſit, eumque per baptiſmum Spiritu ſancto implevit: quin etiam gentibus fidei januam patefecit, vaſe illo velut linteo quodam per viſum inſtructus, in quo vaſe omnes erant teræ ipſius ferę; item voce, quę una cum vaſe e cælo dimiſſa, illum adhortabatur, ut ſurgens immolaret & comederet, nihilque commune reputaret. Ab Herode Agrippa duabus catenis vinctus, & in carcerem conjectus, & cauta a quatuor quaternionibus militum cuſtodius a divino Angelo a vinculis & cuſtodia eripitur, foribus ultro patefactis. Cauſa deinde illius deteſtandi Simonis magi, omnes urbes Cœleſyriæ peragrat, etiam Pontum & Aſiam, quin & Galatiæ regionem: eumque ibi fidei verbum ſeminaſſet, Romam uſque pervenit. Ut vero has regiones tamquam percurrentes enumeremus; illæ ſunt.

gentibus fidem annuntiat

6 Ab Hieroſalem in Cæſaream Stratonis urbem profectus, cum unum ex iis, qui illum ſequebantur Presbyteris, *c* Epiſcopum illic conſtituiſſet, in Sidonem *d* venit: ubi cum multos curaſſet, & Epiſcopum conſtituiſſet, venit Berytum *e*. Hic quoque cum unum ex iis, quos ſecum ducebat, Epiſcopum delegiſſet, Biblum *f* proficiſcitur, deinde in Tripolim, & apud Maronem virum quemdam prudenter converſabatur: quem Epiſcopum conſtituens Tripolcos Phœnicæ urbis fidelibus, Orthoſiam *g* venit; deinde Antaradum; & mox in

c
d
e
f
varios regionum pergrans, Epiſcopos conſtituit,

πὶς αἰτίας ἀεὶ δύλως καθίσησιν· ἃς ἐπὶ τὸ παρόντος ὡς ἐξεθεμεθα, τῷ λόγῳ τῶν ἐπιτομῶν μᾶλλον ἢ τῷ πλατυσμῷ πρεσβύοντες. D

4 Ἄρτι δὲ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς ἑκουσίου καὶ σωτηρίου παθῆς αὐτοῦ τὸν τοῦ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τὸν διάβολον καταργησαντος, καὶ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου διαῤῥηξαντος, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντος, Πέτρος ὢν ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων, τῷ προεδρίῳ τῆς διδασκαλίας πλησθείς, τοῦ λοιποῦ Ἀποστόλων καθίσταται, διδάσκαλος δὲ μᾶλλον εἰκότως εἰκειοτερος. Καὶ δὴ λοιπὸν τῷ μὲν τῶν μαθητῶν δωδεκάδι διὰ τῆς Ματθίου ψηφοφορίας ἀναπληρωσας, δημηγορίας δὲ πλείους, ὅσας ποτὲ ἐπὶ τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους ἐκφύσει παρῶσιν Ἰουδαίοις, καὶ γλώσσαις μεμεσμένοις αὐτοὺς οἰομένοις, διὰ τὸ ἑπραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ διαγγέλλειν, καταπλησσομένους, ἑπρεις δὲ λόγοις αὐτοῖς διαμαρτυρησαμένους, χειλίους αὐτοὺς πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἐξεκαλέσατο. Καὶ τὸν ἐκ γενετῆς χωλὸν, τὸν ἐπὶ τῆ Ὡραίᾳ τοῦ ἱεροῦ πύλης, ἅμα Ἰωάννῃ τῷ Εὐαγγελιστῇ θεραπεύσας, αὖθις τοὺς συνειλεγμένους ἐλεγκτικῶς κατηχήσας, καὶ πρὸς σωτηρίαν ἐκκαλεσάμενος, καὶ Θεὸν ἀληθινὸν, ἀπὸ τε Μωσέως καὶ Προφητῶν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν σαφῶς ἀποδείξας, καὶ μόνον τῷ μεγαλείῳ τοῦ θαύματος, ἀλλὰ καὶ τῷ λόγου τῆ ῥώμῃ πάντας καταπλήξε, καὶ πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν ἐπεισάσατο πίστιν, καὶ μυριάδων ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐκκλησίαν συνέστησε. Ἀνανίαν δὲ καὶ Σαπφείραν, τὴν αὐτοῦ γυναῖκα, τὸν κοινὸν νοσφισαμένους νοσφισμὸν, τὰ οἰκεῖα φημὶ καὶ ἄπερ ἐκόντες ἀφείρωσαν τῷ Θεῷ, τῷ μὲν ἐμβριθείας ἐλέγχῳ παραχρῆμα τῆς ζωῆς ἀπεστέρησε. E

5 Ἡ σκιὰ αὐτοῦ οὐ μόνον ποικίλας νόσους ἐξ ἀνθρώπων ἀπήλασε, ἀλλὰ καὶ νεκρὺς ἀνέστησε· Ἐν Λύδδῃ τὸν παράλυτον Αἰνέαν, λόγῳ ἰασάμενος· ἐν Ἰόππῃ τὴν φιλόπτωχον Δορκάδα θανοῦσαν ἀνέστησε· ἐν Καισαρείᾳ τὸν ἑκατοντάρχην Κορνήλιον, ἐθνικὸν ὄντα, πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἐξεκαλέσατο πανοικί, καὶ Πνεύματος ἁγίου διὰ τοῦ βαπτίσματος ἔπλησε· ἀλλὰ καὶ θύραν πίστεως πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ἀνέῳξε, διὰ τῶν φανεῖσαν αὐτῷ τοῦ σκεύους τὴν θεοπρεπίαν, οὐ μόνον τὰ θηρία τῆς γῆς, καὶ τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἐν τῷ σκεύει φανέντα, καὶ προσταχθέντα αὐτῷ θῦσαι, καὶ φαγεῖν ἀναστάντι, μηδὲν τῶν κοινῶν ἡγησάμενον. Τὸν Ἡρῴδου δὲ τοῦ Ἀγρίππα δυσὶ ἁλύσεσι δεσμηθεὶς, καὶ φυλακῇ βληθείς, ἀσφαλῶς παρὰ τεσσάρσι τετράδιοις στρατιωτῶν φυλασσόμενος, ὑπὸ Θεοῦ Ἀγγέλου τῶν δεσμῶν καὶ τῆς φυλακῆς ἀπολύεται, καὶ θυρῶν αὐτομάτως ἀνοιγέντων αὐτῷ· καὶ τὴν προφασιν Σίμωνος τοῦ καθ' ἡμᾶς Μάγου, πᾶσας τὰς πόλεις τῆς Κοίλης Συρίας διέρχεται, ἐπὶ τε Πόντον καὶ Ἀσίαν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν· καὶ ἐν αὐταῖς καταπείρας τὸν τῆς πίστεως λόγον, μέχρι Ῥώμης αὐτὸς καταντᾷ· ἵνα δὲ ὡς ἐν παραδρομῇ πάντας διελθωμεν, εἰσὶν αὗται. F

6 Ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Καισάρειαν ἡ Στράτωνος γενόμενος, καὶ τῶν ἑπομένων αὐτῷ Πρεσβυτέρων Ἐπίσκοπον αὐτῇ καταστήσας, εἰς Σιδῶνα παραγίνεται ἐν ᾗ πολλοὺς θεραπεύσας, καὶ Ἐπίσκοπον στήσας, εἰς Βηρυτὸν ἔρχεται· ἔνθα τῶν ἑπομένων ἕνα Ἐπίσκοπον χειροτονήσας, εἰς Βίβλον παραγίνεται· Ἔπειτα εἰς Τρίπολιν, καὶ παρὰ Μαρώνι τινὶ ἀνδρὶ σωτηρίῳ κατοικοῦντι· ὃν Ἐπίσκοπον πόλεως Τριπόλεως ἡ Φοινίκης πιστοῖς καταστήσας, ἐν Ὀρθωσίᾳ γίνεται, εἶτα εἰς Ἀντάραδον, εἶτα εἰς Ἄραδον ἣν λεγομένην νῆσον, εἶτα εἰς Βαλανείας, κα-

A χαὶεῖθεν εἰς Παλαι, εἶτα εἰς Γαβαλα, ἔπειτα εἰς Λαοδίκειαν, οὗ πολλοὺς ὑπὸ παθῶν ὀχλουμένους καὶ δαιμονῶντας ἰασάμενος, ἐκκλησίαν τε συναθροίσας, καὶ Ἐπίσκοπον καταστήσας εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Συρίας παραγίνεται· ἔνθα Σίμωνα μὲν τὸν Μάγον, τὸν ἐπὶ ζητοῦντι αὐτῷ σταλέντας βασιλικοὺς ἐκλίνοντα, εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας φεύγειν προέτρεπε. Πέτρος δὲ ὁ τοῦ Κυρίου Ἀπόστολος, ἅμα τῇ εἰσόδῳ πολλοὺς ἰάσεις ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπιτελέσας, ἵνα τε Θεὸν ἐν ἑκάστοις ὑποστάσεσιν τοῖς σωζομένοις ἀναγγείλαιμεν, Ἐπίσκοπους τε χειροτονήσας, Μαρτιανὸν μὲν ἐν Συρακούσαις τῆς Σικελίας, Παγκράτιον δὲ ἐν Ταυρομενίῳ, ἐρχεται εἰς Τυανα τῆς Καππαδοκίας, κἀκεῖθεν εἰς Ἄγκυραν τῆς Γαλατίας· ἐν ᾗ διὰ προσευχῆς νεκρὸν ἀναστήσας, πολλοὺς τε κατηχήσας καὶ βαπτίσας, ἐκκλησίαν τε συστησάμενος, καὶ Ἐπίσκοπον χειροτονήσας, εἰς Σινώπην τὴν Πόντου γίνεται, εἶτα εἰς Ἀμάσειαν πόλιν Ἑλλησπόντου μεσόγειον, εἶτα εἰς Γάγγραν τῆς Παφλαγονίας, εἶτα εἰς Κλαυδιόπολιν Ὁνωριάδος, εἶτα εἰς Νικομήδειαν τῆς Βιθυνίας· εἶτα εἰς Νίκαιαν. Σπεύδων δὲ ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, τῇ πάχα ἑορτῇ ἔνιπε, ἀναμεί-

B νας εἰς Πισινοῦντα ἔρχεται.

Aradum insulam ita dictam; deinde in Belenæas, D
illinc Paltum, inde Gabalam, deinde Laodiceam: EX MS.
ubi cum multos morbis vexatos & a dæmonibus
detentos curasset, atque Ecclesiam constituisset et
Episcopum; in Antiochiam Syriæ venit; ibi Simon
Magus, cum eos qui ad se inquirendum missi fue-
rant, Imperatoris ministros vitasset, ad Judææ urbes
sibi confugiendum esse propositerat. Petrus vero
Domini Apostolus, cum primum urbem ingressus
est, multas curationes Antiochiæ perfecit; unumq;
Deum in tribus personis, iis qui convenerant an- b
nuntiavit, Episcoposque delegit, Martianum b Sy-
racusis Siciliæ Urbi, Pancratium vero Tauromenio. Post hæc venit Tyana Cappadociæ urbem,
atque illinc Aocyram Galatiæ: ubi cum per ora-
tionem mortuum hominem excitasset, ac multos
fide & baptismo initiasset, Ecclesiamque & Epis-
copum constituisset, Sinopen i Ponti urbem ve- i
nit: deinde Amasiam, Hellespontiacæ mediterra-
neam; hinc Gangram Paphlagoniæ, tum ad
Claudiopolim Honoriadis; & Nicomediam Bi-
thyniæ, atque Niceam. Cum vero festinaret
Hierosolymam ascendere diei festi causa, Pisi- k
nuntem k venit. E

ANNOTATA G. H.

a *Hic est* Hyrcanus, *Alexandri Jannæi filius, cui auriculæ amputatæ fuerunt ab Antigono Aristobuli filio. Habuerunt autem & Hyrcanus & Antigonus avum eumdem, scilicet senioremHyrcanum; fuerunt proinde non fratres, sed fratruelis. Sed moris Judæis erat etiam hos fratres nuncupare, ut patet ex sacris libris. Fuit autem junior* Hyrcanus *jussu Herodis occisus, post Actiacum bellum circa annum ante Æram vulgarem 29. Quo tempore parcus SS. Petri & Andreæ potuit vixisse.*

b S. Petrum *fuisse conjugatum scimus, sed quodgenus uxori fuerit, alibi proditum non legimus. Neque constat aliunde, an liberos genuerit.* S. Petronillam *solum fuisse filiam ejus spiritualem ex nobilissima apud Romanos Petroniorum familia, docuimus ad Vitam ejus 31 Maji: ita & Matcum filium suum vocat Petrus in Epistola, cap. 5, ubi Evangelistam quidam interpretantur filium etiam spiritualem. Videntur tamen* Marcus & Petronilla *ab hoc auctore intelligi. Præterea* Barnebas, *ex insula Cypro oriundus fuit; & socrus* C *S. Petri, id est mater uxoris decumbebat febricitans Capharnai, in domo Simonis & Andreæ, & sanata est a Christo, Marci 1, v. 31. Potuit nihilominus sane alius quidam Barnabas fuisse levir Petri, & huic ex ejus sorore nati libri, qui sicut & mater eorum prius obierint, quam ipse ad Christi transiret discipulatum, Deo sic disponente, ut ab omni vinculo carnali expeditus, aptior esset prædicando Evangelio.*

c *Episcopum* Cæsareæ *constitutum* Cornelium, *ostendimus ad ejus vitam 2 Februarii.*

d Sidon *urbs Episcopalis Phœniciæ primæ, sub Metropoli Tyro, a qua 24 m. p. distat.*

e Berytus *ibidem, cui* Quartus *Apostolorum discipulus Episcopus adscribitur apud Dorotheum in Synopsi; sed an diversus ab eo* Quartus Episcopus Athenarum ?

f Biblus & Biblys *ibidem, ubi primus Episcopus* Marcus *qui &* Joannes, *sacris Barnabæ Apostoli comes. Colitur is 25 Septembris. Hunc tamen Ægyptii & Habessini non admittunt, ut diversum ab Evangelista: quod etiam verosimillimum teneri posse docuimus 11 Junii, ubi de S. Barnaba.*

g Orthosia *aliquibus eadem quæ* Antaradus *prius dicta, & hic* Antaradus *ut distincta collocatur, prope quam insula & urbs* Aradus, *hic subjuncta. Sunt etiam ibidem in Phœnicia* Balanæa & Pelta *seu* Paltos; *Græcis hic* Παλαιτα, *pro qua latine est* Panta *ibidem ignota. Videntur autem omnes hæ civitates gloriatæ, quod fidem a S. Petro doctæ fuerint, uti &* Gabala *ac* Laodicea Cœlesyriæ *urbes.*

h *De S.* Marciano *egimus 14 Junii, & de S.* F
Panetatio 3 *Aprilis.*

i Sinope *urbs Episcopalis ad oram Ponti Euxini, sub metropoli Amasia in provincia Helenoponti, quæ solet Paphlagoniæ adscribi.*

k Pessinus *seu* Pissinus *metropolis Galatiæ secundæ, in Phrygiæ magnæ confinio; unde Cybele apud ethnicos Pessunntica dicta fuit.*

CAPUT II.

S. Petri cum S. Paulo congressus. Varii Episcopi constituti. Romæ acta contra Simonem Magum.

7 Ἔπειτα διὰ Καππαδοκίας καὶ Συρίας, αὖθις εἰς Ἀντόχειαν γίνεται, κἀκεῖθεν ἀπάρας, εἰς Ἱερουσαλὴμ παραγίνεται, ἐνθα ἔτι πάνυ τῆς μεγάλου Παύλου χρόνου παρελυλυθότος, ὃν αὐτὸς δὴ Παῦλος ἱστορεῖται, ὅτι φησὶ αὐτὸς ἐκεῖνος, Ὅτι μετὰ τὴν ἐμὲ ἀναβῆναι εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον, καὶ ἐμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε· ἐν αἷς καρόνας καὶ διατρίβης

7 Deinde per Cappadociam & Syriam rursus Antiochiam proficiscitur; atque inde discedens venit Hierosolymam; ubi a Paulo, qui tertium jam annum ad fidem conversus fuerat, visitus, ut quodam loco ipse testatur: Post tres, inquit, annos ascendi Hierosolymam videre Petrum, & mansi apud illum dies quindecim. His diebus cum Ecclesiasticos Canones & constitutiones edidis- sent,

Hierosolymis venit a S. Paulo Primum, Gal. 1. 18

A ſent, beatus quidem Paulus ad nos, quo antea vocatus fuerat, rediit; magnus vero Petrus Antiochiam revertitur, ubi, Euodium *a* Epiſcopum conſtituent, Synadæ Phrygiæ urbem venit: deinde Nicomediam, ubi Procbotum *b* Epiſcopum deligens, Ilium Helleſpontiacam urbem venit: ubi cum Epiſcopum conſtituiſſet Centurionem *c* Cornelium, revertitur Hieroſolymam. Apparuit autem illi Dominus nocte per viſum; Surgens Petre, inquit, Occidentem occupa: eget enim te, luminis facem præmonſtrante, & ego tecum ero. Simon enim ille ab iis, a quibus inquirebatur, ut ſupra diximus mox captus, Romam *d* ducitur, ut eorum quæ auſus fuerat pœnam judicibus exolveret. Quo cum veniſſet, præſtigiſque multos decepiſſet, atque in ſtuporem adegiſſet, non modo pœnam non dedit; ſed etiam a multis pro Deo eſt habitus, adeo enim ſatanæ præcurſor Romanos ſuis præſtigiis, quin etiam Claudium ipſum ſtupidum reddidit; ut illius effigiem ſtantes intra duos Tyberis pontes, inſcripſerint, SIMONI DEO SANCTO, cujus inſcriptionis Græca interpretatio hæc eſt, Σίμωνι Θεῷ ἁγίῳ. Atque hæc quidem Juſtinus & Irenæus latius enarrant; nos vero reliqua ſequamur.

a ex MS.
b
c
poſt varios vocabuli loci, ordinatur Epiſcopus,
d

B 8 Cum igitur magnus Petrus viſionem Fratribus nuntiaſſet, conſtitutioneſque illis ſcripſiſſet; Antiochiam venit, ut Eccleſias viſeret. Ubi eum magnum Paulum invenſſet, œconomice ab illo ſedarguitur. Cum vero Tarſenſibus Urbanum Epiſcopum præfeciſſet, *f* & Andriaeæ Lyciæ urbi Epaphroditum Epheſoque Phygellum *f* quem adjunt, *x* recto defeciſſe, Simonisque dogmata ſecutum fuiſſe) & Smyrnæ Polycarpi fratrem Apellem *g*; Macedoniam adit; Philippis etiam conſtituto Epiſcopo Olympa *b*, & Theſſalonicæ Iſſone *i*, & Coeintbi Sila, quem ibi invenit magnum Paulum expectare, itemque Patris Herodionem; Siciliam navigavit. Ibi Tauromenium veniens, apud Pancratium virum ſapientiſſimum diverſatur; ubi eum Menimum *k* quemdam inſtruxiſſet & baptizaſſet, eumdemque Epiſcopum delegiſſet, Romam venit: ubi quotidie concionem habens, unumque Deum Patrem omnipotentem, & unum Dominum Jeſum Chriſtum filium verum ex Deo vero, & unum Spiritum ſanctum Dominum & vivificantem, tum in Synagogis tum domi docens, multos ad Chriſti fidem attraxit, & per ſanctum baptiſma eos ab idolorum vanitate liberos fecit: itaque brevi tempore omnes fere ad ſanctum baptiſma accurrerent, & Apoſtolica ipſius doctrina allecti in Deum crederent.

venit Romam Petrus, multaque edocet ibi
e
f
g
h
i
k

C 9 Hæc cum videret Simon ille Magus, *l* non ſatis habuit tacere ſuamque nequitiam tegere; ſed de ſua gloria aliquid detractum iri exiſtimans, ſi permitteret Apoſtolum iis qui Romæ erant omni eum ſtudio veritatem annuntiare; audacter ſimul atque imperite in media urbe cœpit liberius, inquit, Petroque inſipienter contradicere conabatur; eum umbras quaſdam ſequi ac ſe antecedere oſtenderet, quas mortuorum animas eſſe ajebat: ex mortuis ſcilicet reſuſcitatos: ſibique ut Deo honorem tribuentes, elaudoſque & mutilos homines a ſe integros reddi, recte ambulare & ſaltare, denique ut Proteus, qui in fabulis eſt, in multas formas ſe vertebat; interdum quidem biſrontem ſe oſtendens, mox in capram tranſferebatur, ſerpentem & volucrem, qualem denique videri par eſt qui ſervis appetitibus ratione carentibus, ſæpius igni ſe ſimilem faciebat, ac ſimpliciores homines quoquo modo decipere

l *Simonis Magi præſtigias diſſolvit,*

ἐπιλησιαστικὰς ἐκθέμενος, ὁμοῦ μακάριος Παῦλος εἰς ὃ ἔργον ἐκλήθη πεπόρευται, ἀδελφὸς μὲν γὰρ Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν αὖθις ὑπέστρεψεν. Ἐνθα τὸν Εὐοδίου Ἐπίσκοπον καταστήσας, εἰς Συνάδα πόλιν τῆς Φρυγίας ἔρχεται· εἶτα εἰς Νικομήδειαν, ἐν ᾗ τὸν Προχώρου Ἐπίσκοπον χειροτονήσας, εἰς τὸν Ἴλιον πολιν Ἑλλησποντιον γίνεται· ἐνθα τὸν ἑκατόνταρχον Κορνήλιον Ἐπίσκοπον καταστήσας, αὖθις εἰς Ἱερουσαλὴμ ὑπέστρεψεν. Ὡρθη δὲ αὐτῷ ὁ Κύριος ἐν ὁράματι τὴν νυκτὸς, λέγων· Ἀνάστα, Πέτρε, τὴν ταχέραν καταλαβε· χρείαν γάρ σε τῆς διδαχῆς, κἀγὼ μετὰ σοῦ εἰσομαι. Ὁ γὰρ Σίμων παρὰ τῶν ἐπιζητούντων αὐτὸν, ὡς φθάσαντες ἐξετάσθαι, μικρὸν ὕστερον ἄλλως, ἐπὶ τὸν Ῥωμαίων ἄγεται, δίκας τῶν πολλῶν εἰσαρξόμενος. ἐν ᾗ γενόμενος, τοὺς πολλοὺς ταῖς μαγείαις ἐκπλήξας, οὐ μόνον δίκην οὐκ ὑπέσχε, ἀλλὰ καὶ θεὸς τοῖς πολλοῖς νομίσθη· ποῦτον γὰρ ὁ τῶν σατανᾶ πρόδρομος τοὺς Ῥωμαίους ταῖς μαγείαις ἐξέπληξε, ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτὸν Κλαύδιον, ὡς ἀδεμιᾶς τύχης τοὺς μεταξὺ τῶν ἐν τῷ Τιβέριδι δύο γεφυρῶν ἐπιγράψαι, SIMONI DEO SANCTO, ἅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, Σίμωνι Θεῷ ἁγίῳ· Καὶ πᾶσι μὲν Ἰουδαίοις καὶ Εἰρωναῖος πλατύτερον διεξέρχονται, ἡμεῖς δὲ τῆς ἀπολουθίας τῶ λόγου ἐπώμεθα.

D
E

8 Τὰ τοίνυν ὀραθέντα ὁ μέγας Πέτρος τοῖς ἀδελφοῖς ἀγγέλλας, καὶ συμπαρέμενος αὐτοῖς, εἰς Ἀντιόχειαν αὖθις παρεγένετο, τὰς ἐκκλησίας ἐπισκεπόμενος· ἐνθα τὸν μέγαν Παῦλον ἐρωτικῶς, οἰκονομικῶς ὑπ' αὐτῶ διελέγχεται. Εἶτα εἰς Ταρσὸν τὸν Οὐρβανὸν Ἐπίσκοπον καταστήσας, καὶ τὸν Ἀπελλοῦν ἐν Ἀνδριάκῃ τῆς Λυκίας, καὶ τὸν Φύγελον εἰς Ἔφεσον (ὃν φασιν μεταβαπτίσαι τὴν θεότητα καὶ τὰ τοῦ Σίμωνος φρονῆσαι) καὶ εἰς Σμύρναν τὸν Ἀπελλῆν, ἀδελφὸν ὄντα Πολυκάρπου, εἰς Μακεδονίαν ἔρχεται· Ἐν Φιλίπποις δὲ τὸν Ὀλυμπᾶν καταςήσας Ἐπίσκοπον, καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸν Ἴασονα, καὶ ἐν Καρίνθῳ τὸν Σίλαν αὐτῶ που τύπον ἐρωτικῶς τῷ μεγάλῳ Παύλῳ προσμένοντα, εἰς τε Πάτρας τὸν Ἡρωδίωνα, εἰς Σικελίαν κατέπλευσε. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸ Ταυρομένιον παρὰ Παγκρατίῳ ἀνδρὶ σοφωτάτῳ καταίγεται· ἐνθα Μαξίμου τινα καταχήσας καὶ βαπτίσας, καὶ Ἐπίσκοπον χειροτονήσας, εἰς τὸν Ῥωμαίων ἀφίκετο· ἐν ᾗ καθ' ἑκάστην σωαξεις ἐπιπλῶν, ἵνα τὸν Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα καὶ ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν ἐν Θεῷ ἀληθινῷ, καὶ ἐν Πνεῦμα ἅγιον κύριον καὶ ζωοποιὸν, ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ κατ' οἶκον διδάσκων, πολλοὺς πρὸς τὸν εἰς Χριστὸν πίστιν ἐπεσπάσατο, καὶ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τῶν εἰδώλων μακροθυμίᾳ ἀλλοτριώσατο, ὥστε ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ προσδραμεῖν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι μικροῦ δεῖν πάντας, καὶ πιστεῦσαι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Ἀποστόλου διδασκαλίας.

F

9 Ταῦτα ὁ Σίμων θεώμενος, οὐκ ἠγάπα σιγῇ καὶ τὴν οἰκείαν ἐπιπρέπειν κακίαν, ἀλλὰ παραδοκιμάζεσθαι δόξας εἰς τὸν Ἀπόστολον, καταλιπὼν πάντα δῆθεν τὸν ἐν Ῥώμῃ ἀλήθειαν καταγγέλλειν, θρασέως ἅμα καὶ ἀπαιδεύτως ἐν μέσῃ τῇ πόλει παρρησιάζεσθαι ἤρξατο, καὶ αὐτολέγειν αὐτῷ ἁμαθῶς ἐπεχείρει· ἔνθα δή τις σκιὰς τινας ἔφησθαι καὶ προαγειν αὐτὰ παρδείκνυ, ἃς ἔλεγε τῶν πεθνεώτων εἶναι ψυχὰς, καὶ νεκρὸς δεῖθεν ἐγηγερμένους, καὶ ὡς Θεῷ τὴν τιμὴν ἀποτίνοντας· καὶ πολλὰς ὁρθῶς βαδιζειν καὶ ἅλλεσθαι, ἑαυτὸν τε κατὰ τὸν μυθικὸν ἐκεῖνον Πρωτέα πολύμορφον μεταβάλλων, ἐδείκνυ ποτὲ μὲν δι' ὄψεως· ἔπειτα διαλιπὼν ὀλίγον, εἰς αἶγα μεταμορφοῦν, καὶ ὄφιν καὶ πτηνὸν, καὶ οἷον τοῦς φαίνεσθαι τὸν ἀλόγοις ἐπιθυμίαις δουλεύοντα· καὶ πρὸς πῦρ πολλάκις παρεκάλειτο καὶ τοὺς ἀπλω-

A πλυσίρους πωτὶ ξόπῳ ἐξαπατᾶν ὰε ἐπάυτω. Ὁ δὲ μέγας τῶ Κυρίου Ἀπόστολος μόνον φανόμενος, ἅπαν αὐτῶ μηχάνημα ῥᾷστα διέλυε. Πολλῶν οὖν ὡς εἰκὸς ἀμφισβητήσεων ἐγ' ἑκατέραν γεγενημένων, μή ἔχων ὅ τι ἂ δράσει λοιπὸν ὁ Σίμων, ἐπὶ βωμόν τινα δάφνας ἐστεφανωμένος ἀνέβη, ἐξ ὑπερηφάνου ζήλους ὀργιλως πρῶτον διαλεχθείς. Ἑπεδή περ, ἔφη, ποσῶν πρόνοιάν ἔσχεθαι, ὦ Ῥωμαῖοι, ὥστε καταλιπεῖν μὲ ἐμέ, τῷ δὲ Πέτρῳ ἀκολουθῆσαι, ἰδοὺ σήμερον ὑμῶν σκάνδαλα τοῖς ἀγγέλοις μου, ἐπὶ χειρῶν αἴρωσί με, ἂ πρὸς τὸν πατέρα μου εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπτήσομαι, ἀμυνεῖσθε ὑμᾶς ἐσχάτως τιμωρήσομαι, ὡς τῷ λόγῳ μου μὴ ἐμμείναντας. Ταῦτα εἰπὼν, ἅτε πρῶτον τὰς χεῖρας, ἐπαφεὶς διὰ τοῦ ἀέρος ἤρξατο πέτεσθαι σκιῶν τισιν μᾶλλον δὲ πονηρῶν δαιμόνων αἰωρούμενος ἐ διαβαζόντων αὐτόν.

10 Ὁ δὲ μέγας Ἀπόστολος Πέτρος βραχύ τι ἐπισχών, ἀκούσαντων πάντων ἤρξατο λέγειν· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεός μου, μὴ ἴσχυς αὐτὸν πλανῶσαι ἃ προέθετο, ἵνα μὴ πέτρα σκανδάλου ἂ λίθον προσκόμματος ἃ πονηρὸς ἐπὶ τοῖς εἰς σὲ πεπιστευκόσι· Καὶ πρὸς τὸν Σίμωνα τὸν B ὀφθαλμὸν ἄρας, φωνῇ γεγωνοτέρᾳ ἐβόησε· Τῶν ὑπηρέταις τῶν σατανᾶ προσαγγέλλω, μὴ διαβαζέτω, ἀλλ' ἀφείσθω αὐτὸν ἐν ᾧ νῦν ἐστὶ τόπῳ. Καὶ αὐτίκα τῶν φανομένων περὶ αὐτὸν σκιῶν ὑποχωρησασῶν, ἂ εἰς τὸ μηδὲν ἀνελυθεισῶν, ὁ Σίμων τὸν ἀέρος ἐξολισθήσας, κατὰ γῆς ἐλεεινῶς φέρεται, ἂ ἀθλίῳ τῷ πτώματι συντριβεὶς ἅπαν τὸ δύσμορον σῶμα, διπήρους τὴν ἀθλίαν ψυχὴν ἀπορρήγνυσι δεινοῖς ἀλγηδόσι καταπονούμενος. Τὸν οὖν γενόμενον, ἂ τὸ ὄχλου ἐπὶ πολλὰς ὥρας τό, Μέγας ὁ Θεὸς ὁ ὑπὸ Πέτρου κηρυσσόμενος, κράζοντος, ὁ Πέτρος ἐπί τινος ὑψηλοῦ βάθρου αἰθρίου, καταστήσας δὲ τὴν χεῖρα ἐ σιωπῆσαι τοῖς ἤχλοις ἐγκελευσάμενος, ἀπὸ τε Μωσέως ἂ τῶν Προφητῶν, Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν Θεὸν προαιώνιον κατήγγειλας, δαιμονάς τε πλείστους ἐξ ἀνθρώπων ἀποδιώξας, ἂ πάθη ποικίλα θεραπεύσας, ἀπέλυσε αὐτούς.

mioime deſiſtebat. Sed magnus ille Salvatoris noſtri Apoſtolus, eum primum apparuit, omnes D
ejus machinas facillime diſſolvit, & in nihilum Ex MS.
redegit. Multis igitur, ut par eſt, ab utroque factis contentionibus, eum nihil ſeliquum haberet Simon, quod amplius faceret; lauro coronatus in aram quamdam aſcendit, unde iracundius primum ad turbas orationem habens; Quoniam, inquit, Romani, adeo ameotes facti eſtis, ut, me derelicto, Petrum ſectari velitis, en, vobis ſpectantibus, Angelis præcipiam, & in manibus tollent me, & ad Patrem qui in cœlis eſt, aſcendam, atque iode extrema pœna vos afficiam; quippe qui meis verbis ſtare ooluiſtis. Mox manibus plaudens, in aerem ſe immittens, volare cœpit; umbris quibuſdam, imo vero pravis dæmonibus eum furſum impellentibus ac geſtantibus.

so Msgnus vero ille Apoſtolus Petrus, paulum immoratos, omnibus audientibus, cœpit dicere; Domine Jeſu Chriſte, ue pesmittas eum perficere, quod ſibi propoſuit, ne petram ſcaudali & lapidem offenſionis injiciat hic nequam in eos qui in te crediderunt. Cumque oculos ad Simonem extuliſſet, elata voce clamans, Vobis, inquit, miniſtris ſatanæ præcipio, nne ampliua illum geſtare, E
ſed ibi dimittere in quo nune eſt loco. Ac repente, quæ circa Simonem eſſe videbaotor, umbris ſubterfugieotibus atque evaneſcentibus, Simon ipſe sb aere delapſus, miſerabili atque infelici caſu in terram præceps fertur; cumque tutum miſerum illud corpus conſractum haberet, altero die infelicem animam sbrupit, acerbis doloribus atque iatenſis eruciatibus. Qua re facta, turbis pet multas horas elsmantibus; Magnos ille Deus eſt, qui a Petro nobis prædicatur; Petrus cum in ſublimem quemdam locum aſcendiſſet, manuque innuens ſilentium populis indiuiſſet, ex Moyſe & Prophetis Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Deum eſſe prædicavit, qui eſt ante ſæcula; pluriſoſque dæmooes ab hominibus fugavit; cumque varios morbos curaſſet, turbas dimiſit.

cumque ex aere detractum præcipitat.

ANNOTATA G. H.

a S. Euodii *Acta dedimus* 6 *Maji*.

S. Prochori *Vitam & Martyrium illuſtravimus* 9 *Aprilis*.

C c Ilium *quod & Trojs, urbs Epiſcopalis fuit ſub metropoli Cyzico. Verum* S. Cornelium *fuiſſe Epiſcopum Cæſareæ in Paleſtina, jam ante diximus.*

d *Hinc bis* Simonem *fuiſſe Romæ tolligunt viri eruditi; & ſub Claudio ibidem floruiſſe, etiam S. Hieronymus ſcribit: quid autem ſi ſemel receptus, numquam inde diceſſit; ſed manſit uſque ad tempus Neronis; tunc primum ibi viſus a Petro?*

e *Hæc redarguito in Epiſtola ad Galatas cap.* 2 *refertur.*

f Urbanum *interim velut Epiſcopum Macedoniæ, colunt Græci* 29 *Novembris. De* Epaphrodito *conſule dicta* 22 *Martii, ubi adſcribitur Terracinæ, eu hoc ſolum Commentario: at plures eum* Andraeæ, Andriaeæ *ſive* Adriaoæ *adſcribunt, & videtur hic indicata* Aodriaca, *ſita in* Lycia *prope Myram, ubi primopotuit Epiſcopus fuiſſe, antequam S. Petrus abiret Romam, ac deiu poſt annos* 26 *conſtitutus Terracinæ.* Phygellus *autem hic attributus Epheſo, nuſquam alibi nominatur, & merito, ſi a fide defecit.*

g *Acta* S. Apellis *illuſtravimus* 22 *Aprilis.*

h Olympas *ex* 70 *diſcipulis, cum* S. Rhodione F
ſive (ut hic infra) Herodione, *qui S. Petrum ſecuti Romam ſub Nerone capite plexi, coluntur a Græcis* 10 *Novembris. An hic cenſendus Epiſcopus Philippenſium ante aliquamdiu fuiſſe?*

i *Hic videtur* Jaſon *eſſe, qui in actis Apoſtolorum cap.* 17 *excepit Theſſalonicæ in domo ſua SS. Paulum & Silam & ipſe ibidem factus Epiſcopus,* & Silas *Corinthi, de quibus agendum erit* 22 & 13 *Julii.*

k Maximum *ajunt fuiſſe ordinatum Epiſcopum, ut S. Pancratio aliquando ſuccederet. Colitur is* 22 *Januarii. Plura habet Octavius Cajetanus in Vitis Sanctorum Sicalorum poſt editionem noſtri Januarii excuſi, in ſupplemento ejus menſis examinanda.*

l *Sequentia de Simone Mago fidelius narrantur in ſupra relata narratione, & ad Neronis tempora meliius referuntur.*

A D

CAPUT III.

Ultimæ peregrinationes, reditus Romam, & Martyrium.

Lino Epiſcopo ord. mato

11 CUm Romæ non multo tempore permanſiſſet Petrus, & multos ſancto baptiſmate regeneraſſet, Eccleſiamque conſtituiſſet, eique Linum *a* Epiſcopum præfeciſſet, Tartacinam proficiſcitur. Ubi eum Epaphroditum Epiſcopum delegiſſet, Sirmium *b* petiit urbem Hiſpaniæ; ubi conſtituto Epiſcopo Eppeneto, Carthaginem urbem Africæ adit, eui cum Creſcentem *c* Epiſcopum præfeciſſet, in Ægyptum venit; eumque Thebis cognomento *d* Heptapylit Ruſum, Alexandriæ vero Marcum Euangeliſtam dia, quos Chriſti diſcipulos effeecerat, Epiſcopos reliquiſſet; revertitur Hieroſolymam, adfuturus in tranſitu *e* Dei Genitricis Mariæ, quem per revelationem didicerat. Deinde in Ægyptum reverſus, per Africam iterum Romam venit: deinceps Mediolanum & Photicam *f* mediterraneæ urbes, in quibus cum Epiſcopos & Presbyteros conſtituiſſet, Britanniam adit: ubi diu moratus, cum innumeras gentes ad Chriſti fidem attraxiſſet, Angelica viſione eſt admonitus, quę talia illi dixit; Petre, tempus tuæ reſolutionis inſtat, tibique Romam tedeundum eſt; ubi eum crucis mortem ſuſtinueris, juſtitiæ cotonam recipies.

d excurrit atque in Britanniam.

e

f

B

Romam revertitur

12 Qua de re cum Deo gratias egiſſet neque eum glorificaſſet, in Britannia quæ aliquot dies ſubſtitiſſet, & multos gratia verbo illuſtraſſet, Eccleſiamque conſtituiſſet, denique Epiſcopos, Presbyteros & Diaconos delegiſſet, anno XII Cęſaris Neronis *g* Romam revertitur, ubi Linum ipſum inveniens Martyrem *b* factum; Clementem pro illo delegit, quaotumvis renuentem & præfecturam recuſaotem. Cui cum perſuaſiſſet verbis ſatis multis, ne bono aoimo eſſe juſſiſſet, ſua illum oratione ad eathedram perduoit. Qui tamquam vitulus quiſpiam ſuavi Chriſti jugo eervicem ſubmittens, una cum magiſtro prædieationie curtum ducebat: qua ex re multi viri illuſtres prompto aoimo fidei obtempersbant, mulięque generoſę mulieres ad eos qui ſalvi ſunt, aecetlerunt.

g

b

ordinat Clementem,

C 13 Duabus vero mulieribus, ex iis quibuſeum Impetator tem habebat, quęque prętet ceteras sliss ab eo diligebantur, ad fidem aeceden-

ſub Nerone ob converſat. eius pelli-tei,

tibus, ac ſibi eſſtam vitam deineeps proponentibus; cum Nero ipſe mirum in modum inconticentiſſimus ac libidinoſus eſſet, contra omnem Eccleſiam, maxime vero contra Petrum Apoſtolorum Principem inſaoiebat; quippe qui ſuoſtot extitiſſet mulieribus illis caſte viveodi. Quamobrem furore valde aecenſus, adverſus omnes qui in Chriſtum credebant, capitalem pœnam decernit. Milites argo ipſos comprehendentes, eo ducunt, ubi damnatorum locus etat. Sed Clementi quidem, ut Cæſaris conſanguineo, pepercerunt: Herodionem vero & Olympam, una eum ingenti multitudine, i eonſis ſtui ſubjieiuot; Petrum

f crutifigitur,

vero, magnum Chriſti Apoſtolum, capite ad terram inverſo, cruci affigunt. Ubi cum & clavotum dolores, eo modo quo Chriſtus noſtee Deus, & ipſe ſuſtinuiſſet; animam illam putam, neque ulla macula labefactatam, in Dei maoum deponit. Clemens *k* ejus diſcipulus & Epiſcopus eotpus illod pretioſom & ſanctum magnifice ſepelieos, io locum inſignem depoſuit. Sed de Principis Apoſtolorum vita, prædicatione, & martyrio

k & S. Clemente ſepelitur.

12 Πρεσμείνας δὲ τῆς Ῥώμης χρόνον οὐχὶ συχνόν, καὶ πολλὰς τῷ ἁγίῳ ἀπαγεννήσας βαπτίσματι, ἐκκλησίαν τε συγκαμόμενος, καὶ τὸν Λῖνον Ἐπίσκοπον καταστήσας, εἰς Ταρρακίνην παραγίνεται· ἐν ᾗ τὸν Ἐπαφρόδιτον Ἐπίσκοπον χειροτονήσας, εἰς τὸ Σίρμιον πόλιν τῆς Γαλλίας παραγίνεται· ἔνθα τὸν Ἐπαινετὸν Ἐπίσκοπον καταστήσας, τὴν Καρχηδονέων πόλιν τὴν Λιβύης ἐπιβαίνει. ἐν ᾗ τὸν Κρήσκεντα Ἐπίσκοπον χειροτονήσας, εἰς Αἴγυπτον ἔρχεται· καὶ ἐν μὲν ταῖς ἑπταπύλοις Θήβαις Ῥοῦφον, ἐν δὲ Ἀλεξανδρείᾳ Μᾶρκον τὸν Εὐαγγελιστὴν ἐπισκοπεῖν τοῖς μαθηπευθέντας προχειρισάμενος, εἰς Ἱεροσόλυμα πάλιν, κατ' ἀποκάλυψιν, ἐπὶ τὴν μετάστασιν τῆς θεοτόκου Μαρίας παραγίνεται. Ἔπειτα εἰς Αἴγυπτον ἐπιστρέψας, διὰ τὴν Ἀφρικῆς αὐθις εἰς Ῥώμην ὑπεστρεψεν· ἐξ ἧς εἰς Μεδιολανὸν καὶ φωτικὴν πόλεις ἠπειρώτιδας ἔρχεται, ἐν αἷς Ἐπισκόπους καὶ Πρεσβυτέρους καταστησάμενος, εἰς Βρεττανίαν παραγίνεται. Ἔνθα δὴ χειροβιώσας, καὶ πολλὰ τῶν ἀκαπνομάκων ἐθνῶν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν ἐπισπασάμενος, ἀγγελικὴν ὀπτασίαν κατίδε· Πέτρε, λέγουσαν, ὁ καιρός τῆς ἀναλύσεώς σου ἐφέστηκε, καὶ δεῖ σε εἰς Ῥώμην ἀπελθεῖν, ἵν' ᾗ τὸν διὰ σταυροῦ θάνατον ὑπομείνας τῆς διαπομπῆς ἀποκαλύψεως τέφασον.

E

13 Δοξάσας οὖν καὶ εὐχαριστήσας ἐπὶ πᾶσι τῷ Θεῷ, ἐπιμείνας τε πρὸς τὴν Βρεττανίᾳ ἡμέρας τινάς, καὶ πολλοὺς τῷ λόγῳ φωτίσας τῆς χάριτος, Ἐκκλησίας τε συγκαμόμενος. Ἐπισκόπους τε καὶ Πρεσβυτέρους καὶ Διακόνους χειροτονήσας, δωδεκάτῳ ἔτει τῷ Καίσαρος, αὖθις εἰς Ῥώμην παραγίνεται. Ἔνθα δὴ τὸν λίαν πλειωθέντα ὄφιν, τὸν Κλήμεντα αὐτὸν καὶ χειροτονήσας ἀπαναινόμενον καὶ τὴν προσασίαν παραιτούμενον· ὃν καὶ λογικῆς ἰκανοῖς πείσας, καὶ θαρρεῖν προβιβάμενος ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ τὸν λογον ἀναβιβάζει καθέδραν. Ὃς καθάπερ τις μόχλος ἑαυτὸν ἐλάχιστον τῷ χρυσῷ ζυγῷ ἐπιθεὶς, εἵλκε συὺ τῷ διδασκάλῳ τὸ λογικὸν ἅμαξαν· ὅθεν πολλοὶ μὲν τῶν ἐπιφανῶν προθύμως τῇ πίστει ὑπήκουον, πολλαὶ δὲ τῶν εὐγενίδων γυναικῶν προθύμων τὸ σωζομένων ἐγίνοντο.

F

13 Δυὸ δὲ τῶν τῆς Βασιλέως γυναικῶν, τῶν πλέον τῶν ἄλλων ἀγαπωμένων αὐτῷ, προσθεσθῶν τῇ πίστει, καὶ σωφρονεῖν αἱρησαμένων· ἐπεὶ καθ' ὑπερβολὴν ἀσελγήσατος τὸν ὃν λαγνὸς ὁ Νέρων ἦν, κατὰ πᾶσης τῆς ἐκκλησίας, μάλιστα δὲ κατὰ Πέτρου τοῦ πρώτου τῶν Ἀποστόλων ἐμαίνετο, ὡς αἴτιον τῆς σωφροσύνης τῶν ἐπὶ τῷ Κύριον πιστεθέντων αὐτῷ γυναικῶν γενομένου. Διὸ καὶ τῷ θυμῷ ὑπερζέσας, ἀποφαίνεται κατὰ πάντων τῶν εἰς Χριστὸν πλεκομένων διὰ ξίφους θανάτου. Οἱ δὲ στρατιῶται παραχρῆμα πάντας συλλαβόμενοι, ἐπὶ τὸν τῆς κατακλείσεως ἄγουσι τόπον· καὶ τὸν μὲν Κλήμεντος, ὡς συγγενῆ τοῦ Καίσαρος, φείδονται· Ἡρωδίωνα δὲ καὶ Ὀλυμπᾶν σὺν ἅμα πλήθει πολλῷ τῷ τοῦ ξίφους ὑπάγουσιν ἐκτομῇ. Πέτρου δὲ τὸ μέγα τοῦ Κυρίου Ἀποστόλου, ἀντεστρόφως τῷ σταυρῷ προσπήγνυσιν· ἐφ' ᾧ πάσῃ τῇ πλάνῃ εὐδοκίας παραπλησίως Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν καὶ αὐτὸς ὑπομείνας, τὴν καθαρὰν αὐτοῦ ψυχὴν ἀμόλυντον εἰς χεῖρας Θεοῦ παρατίθεται. Κλήμης δὲ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ καὶ Ἐπίσκοπος, τὸ πολύτιμον αὐτοῦ καὶ ἅγιον σῶμα μεγαλοπρεπῶς ἐνταφιάσας, ἐν τόπῳ ἐπισήμῳ κατέθετο. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς πολιτείας καὶ τοῦ κηρύγματος, καὶ τῆς πλάνης τῶν Ἀποστόλων

Πε-

A Πᾶξιν τοσαύτην συντόμως ἡμῖν εἰρηται διεσαγμένον δὲ τὰ περὶ τῆ ἀοιδίμε & μακαρίτε Παύλε τε Ἀποστόλε ἔφοδον & δυνατὸν διελθεῖν.

hæc a nobis compendioſius dicta, ſatis ſint. Neceſſe eſt, omne quoque eo modo quo poſſumus celebris ac beati Pauli Apoſtoli facta percurrere. D EX MS.

ANNOTATA G. H.

a *Ordinatus eſt* Linus, *Saturnino & Scipione Conſulibus, id eſt an.* 56, *& ſic novem annis vivo adhuc* S. Petro, *fuit hujus Vicarius ſeu Chorepiſcopus. Conſule Tomaſinum prælimin. ante tomum* 2 *Aprilis.*

b Sirmium *in Pannonia novimus: non item in Hiſpania; Tamajus tamen in ſuo Martyrologio Hiſpanico die* 15 *Julii ubi de* S. Epæneto, *illud ſi putas invexiſſe ſub nomine* Sexiſirmium: *quod nil dictum dicm erit examinandum.*

c *Certus eſt*, Creſcentem *in Gallia prædicaſſe: Sebaſtianus autem in eruditiſſimo ſuo de Eccleſia Africana libro evidenter probat, conſpirantibus Catholicorum & Donatiſtarum ſententiis, cecidisse ibi fuiſſe, quod primum* poſt Apoſtolorum *tempore Africa fidem receperit.*

d Thebæ, *Thebaicæ regionis caput, quia* centum portas *habebat, Græcis* ἑκατόπυλος *dicta, non* B ἑπτάπυλος, *ut hic legitur. Eorum Epiſcopum* Ruſus *videtur is eſſe, qui* 21 *Novembris colitur.*

e S. Birgittæ revelaſſe Delpara ſcribitur, quod filio novem annis ſuperviverit, alii etiam multoplures ſtatuunt; at S. Eliſabethæ Schonaugienſi indicatum legitur 18 *Junii num.* 110, *quod unodumtaxat anno. Eſtque omnino veroſimile, eam mortem priorem fuiſſe diviſione Apoſtolorum, prout ſuo tempore oſtendimus: hic ſufficiat dixiſſe, quamcumque emionem reddideris, cur Joſeph Virginis ſponſus, obierit, eo communi ſententia, antequam Chriſtus prædicare inciperet; & quare poſt datum Apoſtolis Spiritum ſanctum nullus amplius fiat Mariæ mentio in ſacris litteris; tam omnem ſuſpicionem pro ſententia illa, quæ proximo a Chriſti morte anno obiiſſe illam tenet, idque* XVIII *Januarii, quando omnium vetuſtiſſimo Martyrologio Hieronymiano inſcribitur* Depoſitio ſanctæ ac glutioſæ B. Mariæ matris D. N. Jeſu Chriſti: *qua de re videnda Diſſertatio Florentinii ad eum diem: nam diem* XV *Auguſti ſexo & peculiari arbitrario aſſumptum eſſe conſtat, ad augendam celebritatem depoſitionis ſacræ veſtis CP. in Blachernis.*

f Photice *ab Græcis, quæ Latinis* Luca? *Nam* φῶς, φωτὸς, *Latinis* Lux, Lucis *eſt: & ibi putatur a ſancto Petro conſtitutus Epiſcopus* S. Paulinus, *uti Mediolani* S. Barnabas. *Colantur, iſte* 12 *Julii, hic* 12 *Junii.*

g *Jam oſtendimus, & conſtat, anno* 11 *Neronis adhuc currente, paſſum eſſe* Petrum.

h S. Linum *alten duos annos ſuperſuiſſe verum Pontificem jam ante diximus. Quidni tamen* Petrus E *eo vivente etiam conſecrarit* S. Clementem, *uti Tamemii Maximum, ſucceſſorem* S. Pancratii *futurum, licet hic diu adhuc vixerit? Certe etiam Clotum a* Petro *ordinatum Epiſcopum diximus, ſcapotius Chorepiſcopum, qualis etiam fuit Linus, quoad Petrus vixit, ſolus Eccleſiæ Catholicæ Pontifex, uti & ipſi ſinguli ſuo tempore.*

i *Colantur hi omnes* 24 *Junii, & fere de incendio Urbis per culumniam accuſati; non enim, ſed exquiſitiſſimis tormentis enecti ſunt*: de Hetodione *vero & Olympa Romæ cum* Petro *paſſis, nihil nihi legimus.*

k *A* Marcello Petri *diſcipulo de cruce depoſitus & ad ſepulturam delatus in aliis Actis dicitur.*

CAPUT IV.

S. Pauli perſecutio, converſio, peregrinationes uſque Theſſalonicam.

S. Paulus perſecutor Eccleſiæ.

14 Ὁ Μέγας τοίνυν τῷ Κυρίῳ & μακάριος Ἀποστόλος Παῦλος, & αὐτὸς Ἑβραῖος μὲν ὢν τὸ γένος, φυλῆς δὲ Βενιαμίν, ἐξ ὑγιεῖς φύς γενετορος, Φαρισαῖος τὸν αἵρεσιν, παῖδα, Ταρσὸν πόλιν τῆς Κιλικίας ἐπιγραφόμενος· C ἣ Μωσέως νόμοις ὑπὸ διδασκάλῳ Γαμαλιὴλ εἰς ἄκρον ἐκπαιδευθείς, διάπυρος ζηλωτὴς τῶν πατρίων ἐθῶν, ἐξ ἔτι παίδων Ῥωμαῖος Σαῦλος καλούμενος· διώκων & πορθῶν τὸν ἀγγοιχτὸν τὴν Ἐκκλησίαν τῷ Θεῷ· διὸ δὴ & σὺν δόκων ἐν τῇ ἀναιρέσει Στεφάνε τῷ Πρωτομάρτυρος, πάντων τῶν λιθοβολούντων αὐτὸν τὰ ἱμάτια κατατιθέμενος φυλάττειν, ἵνα πᾶς παίων χεῖρα χρήσηται πρὸς τὸ ἐκείνε φόνον. Καὶ πρῶτος δὲ μετὰ τῶν σασιαζόντων ἐφίσατο πασπαχῦ, ἀπειλῶν καθαιρεῖν τὸ τῆς εὐσεβείας κήρυγμα· πολλαῖς ἐν ἡ μεγάλα τὰ παρ' αὐτῷ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας γινόμενα, ἡ ἐδοκεῖ εἰς ὑπερβολὴν μανίας ἐκλίπειν· εἰ τύτῳ γὰρ διαβεβὼς τὰ μίσος κατορθῶν ἐνόμιζε, καθὼς αὐτὸς ἐν πᾶσιν ἐπιστολαῖς ὁμολογεῖ, & Λυκᾶς ἱστορεῖ ἐν τῇ τῶν Πράξεων ἐπιγεγραμμένῃ βίβλῳ. Καὶ γὰρ ἐμόνον κατὰ τὰς πόλεις τῶν Ἰουδαίων ἐμίσει τὴν & ἀπειρίφετο τὴν ἀληθείας τὸ κήρυγμα, ἀλλ' ἤδη & μείζονα πάντος τῦ ἔθνος ὀργὴν ἐπεδείκνυτο κατὰ τῶν τότε διακονήντων. Ὡς γὰρ εἶδεν ἀθρόον διαλάμψαν αὐτὸν, & τὰς τῆς πίστως κήρυκας χρείττως φαινομένως τῶν ἀπειλῶν, ζηλοτυπήσας πρὸς τοῦτο, ἡ νομίσας ἀδικεῖσθαι τὰ μέγιστα, ἐν τὸ μὲν πασπαχῦ γῆς ἐξαπλοῖτο, οἱ δὲ τὰς

14 MAgnus itaque & beatus Domini Apoſtolus Paulus ipſe quinque genere fuit Hebræus, de tribu Beojamio, nobilibus ortus parentibus, Phariſæus inſtitutione, patria Tarſo Ciliciæ urbi adſcriptus. Moyſis legema magiſtro F Gamaliele ad ſummum uſque eductus, paternarum conſtitutionum ſervens æmulator; jam inde a puero Saulus Romanus vocatus, perſequens atque vaſtans inſciens eccleſiam: quamobrem Protomartyris Stephani necem comprobavit, cum omnium eorum qui eum lapidabant veſtes ſervandas accepiſſet, ut in illo cædendo omnium uterentur manibus. a Porro autem primus quoque ubique aderat cum iis, qui agitabant ſeditionem, ſtudeos deſtruere novam Religionem: multaque erant & magna, quæ ab ipſo fiebant adverſus Eccleſiam, & nihil ei ad ſummam deerat inſaniam. In hoc animo pietatem exercere, & ſe præclare gerere arbitrabatur, ſicut ipſe fatetur in Epiſtolis, & Lucas refert in libro qui inſcribitur Actus Apoſtolorum. Eteoim non ſolum is, quemadmodum multi Judæi, odio habebat & avuliabatur veram Religionem: ſed etiam majorem totius gentis iram provocabat adverſus Prædicatores ejus. Poſtquam enim ipſam vidit repente reſulſiſſe, & fidei præcones evaſiſſe miois ſuperiores, æmulatione percitus, & ratus ſe maximo affici iojuria, ſi præconium quidem per univerſam terram diffunderetur, præcones autem perſe-

A perſecuturum parvifacerent periculum ; omne
EX MS. ſtudium adhibuit, ut hos quidem de medio tolleret, illud vero retardaret ac reprimeret. Quamobrem cum a Sacerdotibus & Doctoribus illo tempore accepiſſet epiſtolas ad Judæos, qui erant Damaſci; iter ingreſſus eſt contra eos, qui erant in ea, diſcipulos.

converſus 15 Sed qui ex utero matris eum ſegregavit ad ſuum miniſterium, videns eum injuſte teneri tofania, dom juſtum ſe putat habere animi propoſitum, & in medio via properanti apparens, corporeis quidem eum orbat oculis, magnitudine puriſſimæ lucis, quæ apparuit; mentem vero atque animam ejuſdem adeo illuminat, ut ipſum, qui erat olim perſecutor, dilectum ſtatim & fideliſſimum fecerit ſuum præconem. Sauli itaque nomine in Pauli nomen tranſmutato, eoque ex ſalu perſecutionis traducto ad quietem ejus fidei, mittit ad Ananiam quemdam diſcipulum in urbe Damaſco. A quo cum Paulus ſanctum acceptiſſet baptiſmum, & Chriſti intemeratis communicaſſet Sacramentis, efficitur fidelis ſocius prædicationis. Tantam ergo mutationem oſtendit hic Beatus poſt vocationem, & ad tantum in Chriſtum exarſit deſiderium, ut præcones veritatis non ſolum verbis, ſed factis etiam confirmaret: qui eum adhuc timebant, & ſuſpectum habebant; oſtendens ſe toto animi ſtudio erupiſſe in amorem Domini. Quocirca cum foiſſet cum iis, qui erant Damaſci diſcipulis; ſtatim cœpit prædicare Chriſtum in ſynagogis, Judæos confortans; & rurſum confirmans, eum eſſe Chriſtum.

Ὑβρισ-τὴς ab Ananiâ *præditus Damaſci,*

Hieroſolymis, Cæſaræa, Antiochiæ, 16 Cum autem ei fuiſſent cognitæ, quæ a Judæis parabantur inſidiæ, per murum in ſporta dimittitur a diſcipulis, & in Hieroſalem accedit ad Apoſtolos. In qua libere loquens in nomine Domini Jeſu, diſſerebat & diſceptabat adverſus Gentiles. Sed eom ei quoque rurſus ſignificatæ fuiſſent inſidiæ, a Fratribus dedocitur Cæſaream, & illinc venit Tarſom: quo cum veniſſet Barnabas, & eom inveniſſet, deduxit Antiochiam. Com totu autem anno illic eœtus haberet, & ſatis magnam docuiſſent multitudinem, & diſcipulos primum unmioaſſet Chriſtianos; in Judæam ad Fratres mittuntur cum miniſterio, propter famem, quæ fuit *b* tempore Claudii Cæſaris. Cum impleſſent autem miniſterium, reverſi ſunt Antiochiam *c*; Domino ſacrum obeuntes miniſterium, & jejunantes, a ſancto Spiritu ſe-

b

c

C

Seleuciæ, gregantur ad opus, ad quod vocari fuerant. Emiſſi autem, venerunt Seleuciam, & illinc in

Salamini Cyprum navigarunt: & eom fuiſſent Salaminæ, Dei verbum annuntiarunt. Cum vero pervaſiſſent

Paphi, inſulam uſque ad Paphum, excœcant pſeudopruphetam Barieſu, qui multos pervertebat: quod eum factum eſſet, evenit ſtatim ut multi crederent, atque etiam ipſe Proconſul, qui erat in inſula. Illinc autem profecti, veniunt

Pergæ, Antiochiæ in Piſidiæ, Pamphyliæ, & illinc Aotiochiam Piſidiæ: in qua cum die Sabbatorom conciunatus eſſet Paulus in ſynagoga, attraxit multos ad fidem in Chriſtum. Qoamobrem Judæi pleoi æmularinne, eum & Barnabam ejecerunt e civitate: ipſi vero ex ea egredieotes, exeuſſerunt pulverem e ſuis pedibus, juxta præceptum Domini.

Iconii, *d*

Lyſtrit Derbæ, 17 Et eum veniſſent Icmnium, & illic longo tempore verſati eſſent, multoſque Judæns & Gentiles, atque etiam beatam Theclam *d* ad fidem Domini vocaſſent; a Judæis, qui non ereditderant, & Gentilibus, afficiuntur conrumeliis, & appetuntur lapidibus. Cumque Lyſtram & Derben confugiſſent, quæ ſunt urbes

παρὰ τ διωκόντων κινδύνως εἰ ὀλίγῳ ποιεῖτο· D
πάσαν ἐπιθεὶ σπουδὴν, τὰς μὲν αἱρεῖσθαι, τὸ δὲ ἐπισχεῖν· διὸ ὁ πεπισαμένος παρὰ τ Γαλιλαίων τὰ Διδασκάλων ἐπιστολὰς, κατ' ἐκείνου καιρὸν, πρὸς τὰς ἐν Δαμασκῷ Ἰουδαίους, ὥρμησε κατὰ τ αὐτῆ μαθητῶν.

15 Ἀλλ' ὁ ἐκ κοιλίας μητρὸς ἀφορίσας αὐτὸν εἰς οἰκείαν διακονίαν, εἰδὼς ὅτι ἀδίκου μισίας ἐν δικαίᾳ δοθεὶς προαιρέσει ἐκίνητο, κατὰ μέσην τὴν ὁδὸν ἐπιφανεὶς αὐτῷ, πειροῖ μὲν αὐτῶ τὰς σωματικὰς ὄψεις, τῷ μεγέθει τ ἐπιφανείας αὐτῷ ἀπαυγάσας φῶτος, φωτίζει δὲ αὐτῶ τ τῶν ᾗ τὴν ψυχὴν εἰς ποσὸν, ὥστε τὸν πάλαι διώκτην, ἀγαπητὸν αὐτῶ παραχρῆμα ᾗ πιστὸν πεποιῆσθαι κήρυκα· ᾗ Παῦλον αὐτὶ Σαῦλον μετονομάσας, ἐκ τ πῶ σάλου τῶ διωγμῶ μεταθεὶς εἰς τὴν ἀπάπαυσιν τῆς αὐτῶ πίστως, πέμπει πρὸς Ἀνανίαν τινὰ μαθητὴν ἐν Δαμασκῷ· παρ' ᾧ τὸ ἅγιον ὁ Παῦλος εἰλικρινῶς βαπτισμα, τῶν ἀχράντων μυστηρίων κοινωνὸς γενόμενος, σύμμαχος ἀξιόχρεως τῶ κηρύγματος γίνεται. Τοσαύτην δὲ μεταβολὴν ὁ Μακάριος E
ὅπως ἐπεδείξατο μετὰ τὴν κλῆσιν, ᾗ εἰς ποσὸν πρὸς Χριστὸν ἐξέκαυσε πόθον, ὥστε τὴν ἀληθείας κήρυκας, ἐ μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ ᾗ δι' ἔργων βεβαιῶσαι, διδάσκας αὐτὸν ἅτι ἐ ὑφορωμένης, ὡς πάσας ταῖς προθυμίας πρὸς τὴν διωτικὴν σοργὴν ἐτρέπεν. Διὸ δὴ ᾗ μετὰ τ ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν γενόμενος, εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἤρξατο κηρύσσειν τ Χριστὸν, συγχέων τὰς Ἰουδαίους, ᾗ αὐθις συμβιβάζων, ὅτι ὗτός ἐστιν ὁ Χριστός.

16 Γνωρὶς δὲ αὐτῷ ἐπιβουλὴς γενομένης παρὰ τ Ἰουδαίων, διὰ τῦ τείχους ἐν σπυρίδι χαλᾶται παρὰ τ μαθητῶν, ᾗ ἐν Ἱερουσαλὴμ πρὸς τὰς Ἀποστόλης παραγίνεται· ἐν ᾗ παρρησιαζόμενος, ἐν τῷ ὀνόματι τῦ κυρίυ Ἰησοῦ λαλεῖ τὰ ἐ σωιζόντα πρὸς τὰς Ἕλληνας. Ἀλλὰ ᾗ αὐθις ἐπιβουλὴς αὐτῷ δηλωθείσας, εἰς Καισάρειαν ὑπό τ ἀδελφῶν κατάγεται· κἀκεῖθεν εἰς Ταρσὸν ἔρχεται, ἔνθα Βαρνάβας παραγενόμενος, ᾗ ἄνδρα αὐτὸ ἄγαγε εἰς Ἀντιόχειαν. Ἐνιαυτῷ δὲ ὅλῳ πᾶς συνάξεις ἐκεῖσε ποιήμενοι, ᾗ ὄχλον ἱκανὸν διδάξαντες, τὸς μαθητὰς Χριστιανὸς πρῶτον ὠνόμασαν, οἱ τῇ Ἰουδαίᾳ πρὸς τὰς ἀδελφὰς μετὰ διακονίας ἔπεμπον, διὰ τ ἐπὶ Κλαυδίυ Καίσαρος γεγενημένον λιμόν. Πληρώσαντες δὲ τ διακονίαν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἀντιόχειαν, ἔνθα λειτουργοῦντες τῷ Κυρίῳ, ᾗ νηστεύοντες, πρὸς τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τὸ ἔργον ὃ προεκλήθησαν ἀφορίζονται. Καὶ ἐκπεμφθέντες κατῆλθον εἰς Σελεύκειαν, κἀκεῖθεν εἰς Κύπρον ἀπέπλευσαν· ᾗ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι κατήγγελλον τ λόγον τῦ Θεῦ. Διελθόντες δὲ τὴν νῆσον ἄχρι Πάφυ, τ ψευδοπροφήτην Βαριησοῦν ἀποτυφλῶσι διαστρέφοντα πολλὸς. Οὗ γενομένυ, παραχρῆμα σωιβὴν πίστεως πολλὰς ἀλλὰ μὴν ᾗ αὐτὸν τ ἐν τῇ νησῳ ἀνθυπατεύοντα. Ἐκεῖθέν τε ἀναχθέντες, εἰς Πέργην τ Παμφυλίας ἔρχονται· κἀκεῖθεν εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας, ἐν ᾗ τῇ ἡμέρᾳ τ σαββάτων ἐν τῇ συναγωγῇ ἐκθημηγορήσας ὁ Παῦλος, πολὺς πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν ἐπεσπάσατο πίστιν· ὅθεν ζῆλυ πληθύνεται οἱ Ἰουδαῖοι, τ πόλεως αὐτὸν τε ᾗ Βαρνάβαν ἐξέβαλον· οἱ δὲ πάντα ἐξερχόμενοι, τ κονιορτὸν τ ἐκείνων ἀπετίναξαντο ποδῶν, κατὰ τὸ διατεταγμένον παράγγελμα.

17 Καὶ ἐλθόντες εἰς Ἰκόνιον, χρόνον τε συχνὸν ἐκεῖσε πλείσαντες, ᾗ πολὺς Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας, ἀλλὰ μὴν ᾗ τὴν μακαρίαν Θέκλαν, πρὸς τὴν τῦ Κυρίυ πίστιν ἐκκλεσιάσαντες, ὑπὸ τ ἀπειθησάντων Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων ὑβρίζονται ᾗ κατάλιθοῦνται· ᾗ εἰς Λύστραν ᾗ Δέρβην

πόλεις

A πόλεως Λυκαονιτίδας καταφυγόντες, ☩ ἐκ κοιλίας μητρὸς χωλὸν θεραπεύσει, διὸ δὴ καὶ θεοὶ τοῖς βαρβάροις εἰκάζεσθαι· ☪ θυσίας αὐτοῖς προσφερούσας ἐκώλυσαν· ἔπειτα παραγενομένων Ἰουδαίων ἀπὸ Ἀντιοχείας ☪ Ἰκονίου, καὶ πολλὰ λοιδορησάντων αὐτοὺς, καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυραν ἔξω τῆς πόλεως· ὡς περὶ αὐτὸν, οἷα μοι γέγονε ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα, καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ Κύριος. Μόλις δὲ τὴν ὀργὴν ἀνασχὼν, εἰσῆλθε εἰς τὴν πόλιν, κἀκεῖθεν ἐξῆλθε σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρβην, διαγγελίσαντες τε τὴν πόλιν ἐκείνην ☪ μαθητεύσαντες ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν αὖθις εἰς Λύστραν καὶ Ἰκόνιον ☪ Ἀντιόχειαν· ἔνθα πρεσβυτέρους χειροτονήσαντες, τὴν Πισιδίαν τε διαβάντες, ἦλθον εἰς Παμφυλίαν· ☪ λαλήσαντες ἐν Περγῇ τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς Ἀτταλείαν· Παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν συναγαγόντες, ἀνήγγελλον ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν· ἐκεῖθεν δὲ προσεμορφώσατο διάρχαντα τὴν Φρυγίαν καὶ Σαμάρειαν, ἐπιστηρίζοντες τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν. Παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ, αὖθις εἰς Ἀντιόχειαν ὑποστρέφουσι, τὴν περὶ τῆς μὴ

B δεῖν περιτέμνεσθαι, καὶ μὴ μεταλαμβάνειν αἵματος, ☪ ἀπέχεσθαι πνικτοῦ ☪ εἰδωλοθύτων, κομιζόμενοι παρὰ τῶν Ἀποστόλων διαλαμβάνουσαι ἐπιστολήν. Ἐνθα παραγενόμενοι, καὶ χρόνον τινὰ διατρίψαντες ἱκανὸν, ἀ μὲν Βαρνάβας εἰς Κύπρον, Μάρκον παραλαβὼν· Παῦλος δὲ εἰς τὰ μέρη Συρίας καὶ Κιλικίας ☩ Σίλαν ἐπιλεξάμενος, καὶ τὰς κατὰ πόλιν ἐκκλησίας ἐπιστηρίζων. Καὶ ἐλθὼν εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν, ☩ Τιμόθεον εἰς μαθητείαν παραλαβὼν, περιέπεμψε. Ἔπειτα διελθόντες τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν, κεκωλύθησαν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λαλῆσαι ☩ λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, κατὰ τὴν Μυσίαν ἐλθόντες ἐπείραζον κατὰ τὴν Βιθυνίαν πορεύεσθαι, ☪ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

18 Παρελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν κατέβησαν εἰς Τρωάδα, κἀκεῖθεν εἰς Σαμοθρᾴκην παραγενόμενοι, ἐρχονται εἰς Νεάπολιν. Καὶ ἐλθόντες εἰς Φιλίππους ☩ Μακεδονίας, διέτριβον ἐκεῖσε ἡμέρας τινάς. Ἐνθα ☩ πορφυροπώλιδος πιστεύσασης Λυδίας, εἰς ☩ οἶκον αὐτῆς δίκης χάριν προσλάβομενοι, τὸ πυθωνικὸν πνεῦμα ☩ παιδίσκης ἀπελαύνουσιν· ὅθεν ὑπὸ ☩ Κυρίων αὐτῆς λοιδορηθέντες,

C εἰς ἰδίων ἀλλοκότων καταγελάσαντες, ῥαβδίσι ὑπὸ ☩ στρατηγῶν τύπτονται, φυλακῇ τε βάλλονται. ☪ τὸν πόδας ξύλῳ ἀσφαλίζονται. Ὅπου καὶ τὸ μεσονύκτιον δύχομένων αὐτῶν, ☪ ☩ Θεὸν ὑμνούντων, σεισμὸς γίνεται μέγιστος, αἱ τε θύραι τῆς φυλακῆς ἀνεπετάσθησαν, ☪ οἱ δεσμὰ πάντες ἀνέσθησαν, ☪ ὁ δεσμοφύλαξ πιστὸς πεποιηὶ ἀναδείκνυται, τὸ πρὸς σωτηρίαν ὑπὸ Παύλου εὐαφῶς βάπτισμα. Ἐξελθόντες δὲ τῆς πόλεως διοδεύσαντες τε τὴν Ἀμφίπολιν, ☪ Ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην· ἐν ᾗ πολλὰς μαθητεύσαντες, εἰς ὀργὴν τὸν Ἰουδαίων ἐξεκαλέσαντο, οἱ ☪ ὀχλοποιήσαντες, ἐθορύβων τὴν πόλιν, ☪ ἐπιστάντες τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς προαγαγεῖν εἰς ☩ δῆμον· ☪ μὴ εὑρόντες ἔσυραν ☩ Ἰάσονα καὶ τινὰς ἀδελφοὺς, παρ' ὃ τὸ ἱκανὸν εἰλαφοῖς, ἀπέλυσαν αὐτούς.

Lycaoniæ medentur ei, qui ſanat cleudos a matris utero; [*a* eumque propterea dii eſſe a barbaris putarentur, offerenda ſibi ſacrificia prohibuerunt. Deinde cum veniſſent ab Antiochia & Iconio Judæi, multaſque ipſis injurias intuliſſent, perſuaſæ ab iis turbæ Paulum lapidaverunt, reputaveruntque extra civitatem. Unde & ipſe ait; Qualia mihi facta ſunt Antiochiæ, Iconii & Lyſtris; queles perſecutiones ſuſtinui, & ex omnibus eripuit me Dominus. Ægre autem conſurgens manu, regreſſus eſt in urbem: rurſumque egreſſus cum Barnaba venit Derben: illique prædicatores civitati, & multos diſcipulos facientes, iterum reverterunt Lyſtram & Iconium & Antiochiam] : quo in loco cum Presbyteros ordinaſſent, & Piſidiam pervaſiſſent, venerunt in Pamphyliam. Et cum Pergæ locuti eſſent ſermonem, deſcenderunt in Attaliam. Cum autem veniſſent Antiochiam, & congregaſſent Eccleſiam, annuntiarunt quæcumque cum eis feciſſet Dominus. Illioc dimiſſi, pervaſerunt Phœniciam & Samariam, narrantes converſionem gentium. Cum veniſſent autem Hieruſalem, revertuntur Antiochiam, ab Apoſtolis afferentes epiſtolam, quod non oporteat circumcidi, neque veſci ſanguina, & abſtinendum a ſuffocato & immolatis. Quo cum veniſſent, & ſatis longum tempus illic egiſſent, abierunt, Barnaba quidem in Cyprum, Marco aſumpto; Paulus autem in partes Syriæ & Ciliciæ cum Sila elegiſſet, & Eccleſias quæ erant in civitate, confirmaſſet; veniſſetque iterum Derben & Lyſtram, & Timotheum *f* aſſumpſiſſet diſcipulum; eum circumcidit. Deiode cum obiiſſent Phrygiam & Galatiam, a ſancto Spiritu loqui ſermonem in Aſia prohibiti, venientes per Myſiam, tentarunt proficiſci in Bithyniam, neque ſivit eos Spiritus ſanctus.

18 Traoſita autem Myſia, deſcenderunt in Troadem: & cum illiac aeceſſiſſent in Samothraciam, veniunt Neapolim: & accedentes Philippos Macedoniæ, varſati ſunt illic dies aliquot. Quo in loco cum credidiſſet Lydia *g* purpuraria, in domum ejus venientes gratia precationis, ſpiritum pythonicum ejieiunt ab ancilla. Quamobrem ab ejus Dominis appetiti maledictis, ut qui alienos mores annuntiarent, cæduntur virgis e Magiſtratibus, & in carcerem coojiciuntur, eorumque pedes ligno caute & diligenter ſtringuntur. Ubi cum media nocte orarent, & Deum laudarent; [magnus extitit terræ motus, oſtiiſque cuſtodiæ patefactis, vinculi omnes ſoluti ſunt]; & cuſtos carceris *h*, effectus fidelis cum tota familia, a Paulo accepit ſalutarem baptiſmum. Egreſſi autem e civitate, cum Amphipolim tranſmiſiſſent & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam: in qua multis acceptis in diſciplinam, Judæos ad iram provocarunt: qui etiam collecta multitudine, conturbarunt civitatem. Et cum aceeſſiſſent ad ædes Jaſonis, quærebant eos producere ad populum: iis autem non invenetis, traxerunt Jaſonem, & aliquot ex Fratribus ad Magiſtratus civitatis, qui eos ſatisfactione accepta dimiſerunt.

D

Ex MS. *r*

Antiochia Syria,

E

f *Et variis locis,*

Troade, Philippi

g

h

Theſſalonicæ.

ANNOTATA G. H.

a *Hic nos deſtituit Sirleti verſio*: *reliqua ergo ſumimus ex Lipomani verſione.*

b *Anno* 2 *Claudii, ac Chriſti* 32.

c *Mſ. Venetum, ex reque interpres Zinus, εἰς Ἱεροσόλυμα*- Hieroſolymam: *quod correximus ex manifeſto textu Actuum Apoſtolorum cap.* XI *in fine.*

d *Colitur S.* Thecla 23 *Septembris, ut Protomartyr feminarum habita.*

e *Deſunt hæc omnia in Mſ. Veneto, e nobis ex Pariſienſi ſuppleta.*

f *Alia*

A ex MS.

f *Alia* S. Timothei *illustravimus ad diem* 24. *Januarii.*

g *Est etiam* Lydia *inscripta Martyrologio Romano ad diem* 3 *Augusti.*

h *Hæc rursum desunt Lipomanno; Lipomani interpres* Strongylam *verterat, quæ est insula maris Tyrrheni longe a Græcia,* D

CAPUT V.

Reliqua Pauli itinera usque Romam.

19 Illine autem egressus Paulus, eum iis qui eum eo erant, venit Beræam. Quo in loco cum multos accepisset discipulos, Timotheus quidem & Silas illic remanent, magnus autem Paulus per mare venit Athenas. Transiens autem, & ea contemplans, quæ ab eis colebantur; aram quoque invenit, in qua erat scriptum, Ignoto Deo: unde parva accepta occasione, annuntiat eis in medio Areopago Dominum nostrum & Deum Jesum Christum, [initium *a* ducens ex ipsa aræ inscriptione:] statimque suis multos baptizavit ad fidem in Christum. Inter quos Dionysium *b* quoque Areopagitam, & honestam quamdam mulierem, nomine Damatim, *c* & eum eis alios. Post hæc vero Athenis abiens Paulus, venit Corinthum: & eum Priscillam *d* & Aquilam invenisset, ejusdem, cujus ipse erat, artis, apud eos diversator. Quo in loco cum annum & menses quinque transegisset, & multos tam ex Judæis, quam ex Græcis, gratiæ verbo illuminasset, & ad Domini fidem evocasset, Priscilla & Aquila & Timotheo assumptis, venit Ephesum; eisque illic relictis, Cæsaream una cum Timotheo. Cumque salutasset Ecclesiam, descendit Antiochiam *e* in qua aliquantulum temporis versatus, egressus est, transiens deinceps per Galatiam & Phrygiam.

Beræa, *Athenæ,* *a* *b* B *c* *Corinthi,* *d* *Ephesi,* *e*

20 Cum autem per superiores partes venisset Ephesum, tribus mensibus eum Judæis differens in synagoga de regno Dei, persuasit ne iis attenderent, quæ adumbrate dicebantur a Lege, sed ea ad spiritum transferrent. Cumque apud eos, alios duos annos & paulo plus mansisset, & fere totam Asiam ad fidem Christi attraxisset, virtutesque minime vulgares, non per se solum sed etiam per sudaria ac semicinctia sua perfecisset, & omne genus morbos & dæmones exegisset, atque Timotheum Episcopum eis constituisset; egressus est, ut iret in Macedoniam. C Illis autem partibus transmissis, venit in Græciam: & cum tres illic menses transegisset, & multos accepisset discipulos, accessit Troadem. Hoc in loco Eutychum, qui sub sermone dormitaverat, & ex tertio cœnaculo deorsum ceciderat, ac mortuus erat; suscitavit, & ivit Assum, deinde Mitylenen: eumque die sequenti esset ex adverso Chii, altera die appulit Samum.

plura patrat miracula. C

21 Et cum mansisset Strongilæ *f* die sequenti, venit Miletum. Ex qua eum misisset Ephesum, accersiit Presbyteros Ecclesiæ. Postquam autem accessissent, cum eis differit de humilitate & malorum tolerantia, deinde de constitutione ecclesiastica, & gregis cura. Et rursus, cum ea, quæ & sibi, Hierusalem euntí, & eis post ejus recessum erant eventura, prædixisset; &, vigilare contra eos, qui instar luporum sunt gregem avide divulsuri, mandavisset, eosque Deo commendasset, ac precatus esset, navem ascendens, statim solvit. Qua vectus, cum venisset in Coum *f* Insulam, Rhodum navigavit: & illinc Pataram. Quo in loco eum alterum ascendisset navigium, Cypro relicta a sinistra, prætervavigavit Syriam;

Post varia lustrata loca *e* *f*

19 Καὶ ἐξελθόντες ἐκεῖθεν οἱ περὶ τὸν Παῦλον ἔρχονται εἰς Βέροιαν· οὗτοι πολλοὺς μαθητεύσαντες, ὁ μὲν Τιμόθεος καὶ Σιλᾶς αὐτοῦ τὴν προσμένουσιν· ὁ δὲ μέγας Παῦλος διὰ θαλάσσης εἰς Ἀθήνας παραγίνεται. Διερχόμενος δὲ, καὶ ἀναθεωρῶν αὐτοῦ τὰ σεβάσματα, εὗρε καὶ βωμὸν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, Ἀγνώστῳ Θεῷ· ἐξ ὧν μικρᾶς προφάσεως λαβόμενος, εὐαγγελίζεται αὐτοῖς μέσον τοῦ Ἀρείου πάγου τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ἱκανοὺς αὐτῶν πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἐπισπάσασθαι, ἐν οἷς καὶ Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην, καὶ γυναῖκά τινα σεμνὴν, ὀνόματι Δάμαριν, καὶ ἕτερους σὺν αὐτοῖς. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκ Ἀθηνῶν ὁ Παῦλος ἀπαρὰς, ἔρχεται εἰς Κόρινθον, καὶ Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν εὑρὼν, καὶ ὁμοτέχνους ὄντας αὐτῷ, καταίνεται παρ' αὐτοῖς, καὶ διατρίψας ἔτη καὶ μῆνας πέντε ποιήσας, πολλοὺς τῷ λόγῳ τοῦ χάριτος Ἰουδαίους καὶ Ἑλλήνων φωτίσας, καὶ πρὸς τὸν τῶν Κυρίου πίστιν ἐκκαλεσάμενος, Πρίσκιλλάν τε καὶ Ἀκύλαν παραλαβὼν, ἐπὶ μῆνα καὶ Τιμόθεον, εἰς Ἔφεσον ἔρχεται· κἀκείσε καταλιπὼν αὐτοὺς, εἰς Καισάρειαν σὺν ἅμα Τιμοθέῳ παραγίνεται· καὶ ἀσπασάμενος τὴν Ἐκκλησίαν, καταβαὶς Ἀντιόχειαν· καί τινα ποιήσας χρόνον τινὰ, ἐξῆλθε διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν.

Ephesi *plura patrat miracula.* C *Post varia lustrata loca* *e* *f*

20 Καὶ διὰ τῶν ἀνωτερικῶν μερῶν εἰς Ἔφεσον παραγενόμενος, ἐπὶ μῆνας τρεῖς τοῖς Ἰουδαίοις διαλεγόμενος περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, αὐτοῖς, μὴ προσωχεῖν τοῖς σωζομένοις ὑπὸ τοῦ νόμου λεγομένοις, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πνεῦμα μεταρρυθμίζεσθαι. Ἐν ἄλλαις δὲ δυσὶν ἔτεσι ἐκ μικροῦ τι πρὸς τοῖς Ἐφεσίοις προσμείνας, καὶ χεδὸν τὴν Ἀσίαν πᾶσαν πρὸς τὸν τοῦ Κυρίου πίστιν ἐπισπασάμενος, δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας, οὐ δι' ἑαυτοῦ μόνου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν σουδαρίων καὶ ἐμπεριζωνίων αὐτοῦ τελέσας, νόσους τε παντοίας καὶ δαίμονας ἀπελάσας πάντα Τιμόθεον Ἐπίσκοπον αὐτοῖς καταστήσας, ἐξῆλθε πορεύεσθαι εἰς Μακεδονίαν. Διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα, εἰς τὴν Ἑλλάδα παραγίνεται· καὶ ποιήσας ἔτη μῆνας, καὶ πολλὰ μαθητεύσας ἔρχεται εἰς Τρωάδα· ἔνθα ἐν Εὐτύχου νυχθήματι ἐν τῇ διαλέξει, καὶ ἀπὸ τῆς ἐξεργου κάτω πεσόντα τὸν Θανάτου ἀνάγκασας, εἰς τὸν Ἄσσον ἀναγέται, εἶτα εἰς Μιτυλήνην, καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἀντικρὺ Χίου γενόμενος, τῇ ἑπέρᾳ εἰς Σάμον παρίβαλε.

21 Καὶ μείνας ἐν Στρογγύλῃ τῇ ἐρχομένῃ, εἰς Μίλητον παραγίνεται· ἐξ ἧς πέμψας εἰς Ἔφεσον, μετακαλέσατο τοὺς Πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας· οἷς δὲ παρεγένοντο, περὶ πανσοφρονικῆς αὐτοῖς ἀντιπαίας αὐτοῖς διαλέγεται, ἔτι τε περὶ ἐκκλησιαστικῆς κατασκευῆς καὶ τῆς ποιμενικῆς ἐπιμελείας, αὖθις περὶ τῶν μελλόντων αὐτῷ τε, εἰς Ἱερουσαλὴμ ἥκοντι, συμβαίνειν καὶ αὐτοῖς μετὰ τοῦτο ἀφιξιν προφητεύσας, καὶ περὶ τοῦ δεῖν γραγορεῖν ἐπὶ τοῖς, δίκην λύκων μελλόντων ἀφειδῶς τοῦ ποιμνίου διαπᾶν, ἐπισκόπους αὐτοῖς, τῷ Θεῷ τε αὐτοὺς παραθέμενος καὶ ἐπιδέξασθαι, πλοίῳ ἀνάγεται· διὸ εἰς τὴν Κῶ ἔσον παραγενόμενος, εἰς τὴν Ῥόδον ἀπέπλευσε, κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα· ἔνθα πλοῖον ἐπιβὰς ἵπερ, τὴν Κύπρον κατα-

A καταλιπὼν δ' ὠνυμον, τλὼ Συρίαν παρέπλεον· ἦ γενόμενος ἐν Τύρῳ (ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ὁ γόμον ἀποφορτιζόμενον) ἀνεζητήσα μαθητὰς ἐμείναμεν πρὸς αὐτοὺς ἡμέρας ἑπτά, οἵτινες τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἔλεγον τῷ Παύλῳ μὴ ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλήμ. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἕως ἔξω τῆς πόλεως· καὶ θέντες τὰ γόνατα ἡμῶν ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσηυξάμεθα, καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐνέβημεν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

B Ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ Τύρου κατηντήσαμεν εἰς Πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες ἦλθομεν εἰς Καισάρειαν, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ διακόνων, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. Τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες τέσσαρες παρθένοι προφητεύουσαι. Ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν πλείους ἡμέρας κατῆλθέ τις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης ὀνόματι Ἄγαβος, καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου δήσας ἑαυτοῦ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας εἶπε· Τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· Τὸν ἄνδρα οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη οὕτως δήσουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. Ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, ἠρωτῶμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος· Τί ποιεῖτε κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; Ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν ἕτοιμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ ἡμῖν ἡσυχάσαμεν εἰπόντες· Τοῦ Κυρίου τὸ θέλημα γινέσθω.

C Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι ἀνεβαίνομεν εἰς Ἱερουσαλήμ. Συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας σὺν ἡμῖν ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. Γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. Τῇ τε ἐπιούσῃ εἰσήει ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. Καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἐξηγεῖτο καθ' ἓν ἕκαστον ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν θεόν, εἶπόν τε αὐτῷ· Θεωρεῖς, ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν τῶν πεπιστευκότων Ἰουδαίων, καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσιν· κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. Τί οὖν ἐστιν; Πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν· ἀκούσονται γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. Τοῦτο οὖν ποίησον ὃ σοὶ λέγομεν· εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτοῖς· τούτους παραλαβὼν ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν, καὶ γνῶσι πάντες ὅτι ὧν κατηχήθησαν περὶ σοῦ οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. Περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν κρίναντες μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό τε εἰδωλόθυτον καὶ αἷμα καὶ πνικτὸν καὶ πορνείαν. Τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας τῇ ἑξῆς ἁγνισθεὶς σὺν αὐτοῖς εἰσήει εἰς τὸ ἱερόν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἁγνισμῶν.

D ex MSt Hierſolymam venit; g

ἀ Ἐν δὲ τῷ μέλλειν τὰς ἑπτὰ ἡμέρας συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ συνέχεον πάντα ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῷ ἐπὶ τὸν Παῦλον, κράζοντες· Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε. Οὗτός ἐστιν ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχῇ διδάσκων, ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον. Ἦσαν γὰρ προεωρακότες Τρόφιμον τὸν Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος. Ἐκινήθη τε πᾶσα ἡ πόλις καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ, καὶ πιάσαντες τὸν Παῦλον εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. Ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης ὅτι ὅλη συγκέχυται Ἰερουσαλήμ· ὃς ἐξαυτῆς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχας κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. Οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον. Τότε ἐγγίσας ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἁλύσεσι δυσὶ καὶ ἐπυνθάνετο τίς εἴη καὶ τί πεποιηκώς. Ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ· μὴ δυνάμενος δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. Ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοῖς ἀναβαθμοῖς, συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου· ἦν γὰρ ἀκολουθοῦντος τοῦ πλήθους τοῦ λαοῦ καὶ κραζόντων· Αἶρε αὐτόν. Μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ Παῦλος λέγει τῷ χιλιάρχῳ· Εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν τι πρὸς σέ; Ὁ δὲ ἔφη· Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; Οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τοὺς σικαρίους; Εἶπε δὲ ὁ Παῦλος· Ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος Ταρσεὺς τῆς Κιλικίας, οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης· δέομαι δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. Ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ ὁ Παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ· πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης προσεφώνησε τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ λέγων·

Hic qui erant ex Aſia Judæi, cum adſpexiſſent, concitabant omnem multitudinem, & manus ſuas in Paulum immiſerunt, clamantes; Viri Iſraelitæ, ferte auxilium. Facto autem maximo populi concurſu; cœperunt dicere: Hic eſt, qui adverſus legem & locum hunc, omnes ubique docet: quin etiam Gentiles introduxit in templum, & communicavit cum ipſis. Starim ergo mota multitudo, incitata eſt, ut eum tolleret de medio: ſed mox adveniens Tribunus Lyſias, eum liberet, atque eum militari auxilio mittit ad Præſidem Felicem, cui ſucceſſit Feſtus. Cum ſenſiſſet autem Paulus a Judæis in ipſum ſtrui inſidias, pro tribuali ad Cæſarem ſtatim provocat. Et tunc quidem dimittitur a judicio, ceſſant autem, quæ in eum a Judæis parabantur inſidiæ, & deinceps a Præſidibus mittitur ad Cæſarem. Cum vero eſſet conſtitutum, ut Paulus navigaret in Italiam, eoque accepto Centurio quidam, nomine Julius, una cum aliis vinctis navem Adrumetinam aſcendiſſet, venit Sidonem, & illinc in Cyprum. Præternavigato deinde pelago, quod eſt ex adverſo Ciliciæ & Pamphyliæ, veniunt *b* Myram *b* urbem Lyciæ. Et cum navem aſcendiſſet Alexandrinam, vix Cnidum pervenitur. Unde ſubnavigantes Cretam per Salmonem *i*, venerant in locum, qui dicitur Pulchri portus. *k* Ex quo cum ſolviſſent, & Cretam præterlegerent, ſpirante venti typhonici, qui Euroaquilo dicitur, prope Caudam ſic dictam inſulam, decurrunt.

E *ad Cæſarem provocat.*

b initiuntur Romam vehendus.

i

k

poſitus naufragium.

ἄ Cum autem vehementi tempeſtate exagitati, navis armamenta ſuis manibus ejeciſſent, & omnes magna affecti triſtitia, mortem expectarent, ſurgens Paulus in medio eorum, juſſit eos eſſe bono animo, ne quod nullius animæ facienda eſſet jactura, ſed ſolius navis. Confortatique eſt eos, ut cibum ſumerent, quia jam quartamdecimam diem manſerant jejuni. Cumque ſervati eſſent ii, qui erant cum Paulo, navem diſſoluta ab undarum violentia, deſcendentes in terram, cognoverunt inſulam vocari Melitem. Quo in locum dum congregaret Paulus ſarmentorum multitudinem, vipera ejus manum apprehendit: quam in ignem excutiens, & nihil mali paſſus, Deus exiſtimatus eſt a Barbaris. Quin etiam cum patrem Publii liberaſſet ab eo, quo laborabat, tormine inteſtinorum, & plura alia feciſſet miracula, eum iis, qui ſecum navigabant, alia nave venit Syracuſas, & illinc Rhegium, deinde Puteolos, ac denique Romam ipſum. Cum autem cognoviſſent Fratres adventum ejus, iverunt ei obviam uſque ad Forum Appium, & tres Tabernas. Et Centurio quidem reliquos vinctos tradidit duci exercitus, Paulus autem toto biennio ſervabatur ab uno milite, omnes qui ad ipſum veniebant excipiens, & Dei Regnum cum omni fiducia prædicans abſque impedimento.

F

Roma vinctus prædicat regnum Dei.

A

ex Ms.

D

ANNOTATA G. H.

a *Desunt hæc in Ms. Regio, adsunt Lipomano.*

b *De S. Dionysio Areopagita, uti etiam de Parisiensi agetur in Octobri.*

c *Mirum est, hanc* Lydiam *nullis, Græcorum saltem, Fastis additam.*

d *Colitur* Aquila & Priscilla *conjuges* 8 *Julii.*

e *Græce* Καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλλίῳ. *Desunt in textu Latino Actuum cap.* 20. *At in textu Græco ita leguntur versu* 15. Καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλλίῳ. *est autem* Trogyllium *promontorium Asiæ, haud procul Samo insula, a Ptolemæo memoratum.*

f *Ms. Regium male,* Κονᾶσον, *dividenda vox erat;* Κῶς *autem Insula est cum civitate ejusdem nominis.*

g S. Philippi *hujus gesta discussimus* 6 *Junii, dicti autem videtur* Evangelista, *quia,* Eunucho *baptizato, dicitur Evangelizasse civitatibus* eunctis, *ab* Azota *usque* Cæsaream. *Act.* 8.

h *In Latino textu est* Lystram Lyciæ *cap.* 27 *Actuum ver.* 5. *Verum ante cap.* 14 *ver.* 6 Lystra & Derbe civitates Lycaoniæ *dicuntur, & hoc loco ubique, & textu Græca, Syriaco, & apud S. Chrysostomum legitur* Myra, *quæ haud procul a littore distat, iadi forsan suos Lystræ invisi, dum alterius navis apparatu fierent.*

i *Salmona promontorium Orientale Cretæ, tliamnum caput* Salamoni *dictum. Ptolemæo* Sammonium *promontorium ab oppido vicino adhuc* Samoni *dicto.*

k *Græci appellant* Καλοὺς λιμένας. *Hujus loci situs conjicitur ex dicta* Salmona, *unde ventrant, & Cauda insula, ad quam dein navigarunt: hæc* Cauda *adhuc appellatur, haud procul a littore Cretæ, aliis* Claudos *&* Clauda; *vulgo* il Gosso.

CAPUT VI.

Pauli profectio in Hispaniam, reditus Romam, & Martyrium.

B

C

E

F

24 ATque hæc quidem hucosque narravit Lucas *a* in Actibus Apostolorum, qui librum eo tempore compositi: quæ autem sunt postea contecuta, postquam Paulo Romæ relicto profectus est Thebas *b* Bœotiæ, minime compositi. Eusebius autem, qui in secundo libro historiæ Ecclesiasticæ hæc est accurate perscrutatus, *c* dicit, Paulum, cum tunc quidem causam dixisset apud Netonem, fuisse absolutum, & Dei verbum, cum esset relaxatus, Romæ agentem prædicasse totis decem annis: per quos dicitur peregre profectus in Hispaniam, Galliam & Italiam, Christi præco verbum disseminasse, & multos a diis patriis abduxisse, ac gregi Dominico adjunxisse. Jam vero cum esset in Hispania, tale quid dicunt accidisse.

a *Prædicat in Gallia & Hispania,*

b

c

25 Mulier quædam & genere, & opibus, & doctrina insignis, cum jam olim auditionem accepisset Apostulicam, cupiebat ipsis quoque interni oculis præconem veritatis, & auribus instillari in veræ pietatis dogmatibus. Cum ergo ei visum esset, divina quadam inspiratione, in forum proficisci, quo tempore qui vel ex fola fama ab ea diligebatur, Paulus per medium ejus transibat; dicitur eum vidisse, leniter & placide ingredientem (ut qui non solum gratia plenos mores haberet ceteros, sed etiam ipsum incessum) & divinitus impulsam marito suo (cui nomen erat * Probus; eorum autem qui illinc arant, erat facile *d* principes) persuasisse, ut intra ædes suas hospitem excipere. Postquam vero accersitus fuit prope illos, ejusmodi aliquod miraculum accidisse mulieri. Apertis mentis suæ oculis, vidisse in fronte ejus, qui fuerat hospitio acceptus, litteras aureas, quæ dicebant, Paulos Christi præco. Illam autem propter visionem insperatam invasit & voluptas & timor: & lacrymis plena procidit ad pedes Apostoli, & catecheſi ab eo instituta, primum quidem suscepit baptismum, appellata *e* Xanthippe. Postea autem Probus ejus maritus, qui erat notus Neroni *f* deinde etiam *f* Philotheus Præfectus, & deinceps omnes qui illam habitabant regionem. Quod autem in Hispania prædicaverit Paulus, hoc aperte dicit in Epistola ad Romanos, sic scribens: Nunc vero ulterius locum non habens in his regionibus, cupiditatem

d

a

f

15 V. 23

24 Τὰ μὲν δὴ μέχρι τῶν Λουκᾶ καὶ τῆς Πράξεως τῶν Ἀποστόλων ἱστόρησε, κατ' ἐκείνων καιρῶν τὸ βιβλίον συντάξας· τὰ δ' ἑξῆς, ἐπεὶ Παῦλος εἰς Ῥώμην κατέλιπεν, πρὸς τὰς Βοιωτίας Θήβας ἀπῆρεν, ἀκριβῶς συντάξας. Εὐσέβιος δὲ, τῷ δευτέρῳ τομῷ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἀκριβῶς περιεργασάμενος φησι, τὸν Παῦλον τότε μὲν ἐπὶ Νέρωνος ἀπολυθῆναι, καὶ τὸν Θεῖον λόγον ἄνετον εἰς Ῥώμην διαμεῖναντα κηρύξαι ἐφ' ὅλοις ἔτεσι δέκα, εἰς οὓς λέγεται ἀποδημῆσαι εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ Γαλλίας καὶ Ἰταλίας σείλεθαι τὸν Χριστοῦ κήρυκα, καὶ καταπείρασι τὸν λόγον, καὶ πολλοὺς τῶν πατρώων ἀποσπάσαι θεῶν, καὶ τῇ ποίμνῃ τῷ Κυρίου ἐπισυνάψαι. Καὶ δὴ πρός τῇ Ἱσπανίᾳ γενόμενόν τινα, τῶν δή τι πάθη συμβῆναι λέγουσιν.

25 Γύναιόν τι τῶν ἐπισήμων, ἐπί τε περιφανείᾳ γένους καὶ πλούτου βαρεῖ καὶ σοφίᾳ τῇ περὶ λόγους, τὸν ἀκοὴν ἐκπαλαι τὴν ἀποστολικὴν δεξάμενον, ἐπεθύμει καὶ αὐτῆς ἀΐσεσι ἰδεῖν τὸν κήρυκα τῆς ἀληθείας, καὶ τοῖς ὠσὶ τὰ τῶν ζωῆς ἐνηχηθῆναι δόγματα. Δεξαμένου δὲ αὐτὴν, κατά δή τι θεῖον εἰς τὴν ἀγορὰν προελθεῖν, καθ' ὃν καιρὸν, καὶ ἡ ἐκ μοίρας φυμὰς αὐτῇ Παῦλος ἀγαπώμενος, μέσην διήρχετο πάντων. Ἰδεῖν δὲ αὐτὸν λέγουσι πάντων πρᾶον βαδίζοντα (ὡς ἑαυτὸν κεκαθικέναι ἔχων οὐ μόνον τὸν ἄλλον ὄγκον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ βάδισμα) καὶ θεοδρομηθέντα, πεῖσαι τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, Πρόβον τοὔνομα, τῶν ἐκεῖσε πρωτόντων, ὡς οἷόν τε οἰκεῖα τὰ ξένου δέχεσθαι· ἐπεὶ δὲ ἠρέθισθη, καὶ πλησίον αὐτοῖς ἐγίνετο, θαῦμά τι περὶ τὴν γυναῖκα συμβῆναι τοιοῦτον. Ἀναπλησθέντων αὐτῆς τῶν ὀφθαλμῶν, ἰδεῖν περὶ τὸ μέτωπον τὰ ἐπιγεγραμμένα αὐτοῖς, ἐπίχρυσα γράμματα, Παῦλος ὁ τοῦ Χριστοῦ κήρυξ, διαγεγράφατο. Τῷ δὲ τῷ αἰφνιδίῳ τοῦ ὄψεως ἀδημονῆσαι καὶ θεὸς εἰσῆλθε, καὶ δακρύων περιπλέως· τοῖς ποσὶ τοῦ Ἀποστόλου προσπίπτει, καὶ ἐκεῖσε παρ' αὐτῇ, πρῶτον μὲν αὐτὸ τὸ βάπτισμα δέχεται. Ξανθίππη κληθεῖσα μετὰ δὲ ταῦτα Πρόβου ἀνήρ, Νέρωνι γνώριμος ὢν ἔσχατα καὶ Φιλόθεος ὕπαρχος, καὶ καθεξῆς πάντες οἱ τὴν χώραν ἐκείνην οἰκοῦντες. Ὅτι δὲ ἐν Ἱσπανίᾳ γέγονε κηρύττων ὁ Παῦλος, ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους τοῦτο διαγορεύει, γράφων ὧδε· Νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἐπο-

Digitized by Google

A πιποθίαν δὲ ἔχων τῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἂν πορεύωμαι εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἐλπίζομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς. Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸ τῦ εἰς Ῥώμην γενέσθαι, μελέτην ἐποιεῖτο Ἱσπανίαν κηρύξαι, ἐνόησεν αὐτῷ, πρότερον πρώτην κατασπάσασθαι τὴν πόλιν· ἐκ ταύτης τὴν προδεδογμένην· εἶτα πάλιν ἀναλαμβάνας εἰς Ῥώμην, ἐν αὐτῇ τὴν μακρὰν ἀναπαύεται πόνων. Τὸν δὲ τρόπον ὅπως, καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν, ἔρχομαι δηλώσων.

26 Εἷς τῶν τῆς μανίας ἀκρατὴς ὁ Νέρων ἀρξάμενος, ἀνεῖλε μὲν Ἀγρίππιναν πρώτην, τὴν ἰδίαν μητέρα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν τῦ πατρὸς, καὶ Ὀκταυίαν τὴν αὐτῦ γαμετὴν, καὶ ἄλλους μυρίους τῷ γένει προσηκόντας· μετὰ πάντα καὶ Παῦλον ἐκέλευσεν ἐκτεθῆναι διωγμὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ ὅπως ἐπὶ τὰς τῶν Ἀποστόλων ἔλθοι σφαγάς· ἔνθα δὴ συμβὰς καὶ τῷ Παῦλον, τελειοῦται ἐκτρέπεται τὸ σωτήριον πάθος, τελευταίῳ δὲ Νέρωνος μαρτυρήσας, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἐκτμηθέντα. Γάϊος δὲ τις ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ, καὶ Σεφυρῖνος Ἐπίσκοπος

B Ῥώμης, καὶ Διονύσιος Ἐπίσκοπος Κορίνθου, γράφουσι, καθ' ἕνα καιρὸν καὶ ἡμῶν μαρτυρῆσαι Πέτρον καὶ Παῦλον, τελειοῦσθαι τε τὸν βασιλέα Νέρωνος. Τῶν γάρ, φησι, τὸν χρόνον κατὰ χριστιανῶν κινηθέντα Νέρωνα, διὰ τὰς πεπιεσθείσας αὐτῦ γυναῖκας ἐπὶ τὴν Κύριον καὶ σωφρονεῖν αἱρουμένας, καὶ μὴ συγχωμένας τῷ λοιπῷ συμπλέκεσθαι αὐτῷ, καὶ διὰ Σίμωνα τὸν μάγον. Καὶ μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ καὶ Ἰωάννης ὁ χρυσῦς τὴν γλῶτταν, ὁ πολὺς παθέα, καὶ πολλοῦ πλήρης τῦ νῦν, ἐν τῷ πρὸς τὰς καλῦσπας μοιχεύειν λόγῳ ποιᾶδε γράφων· Τὸν Νέρωνα πάντως ἀκούειν, καὶ γὰρ ἐπίσημος ὁ ἀνὴρ ἀπὸ τῆς ἀσελγείας ἐγένετο πρῶτος καὶ μόνος δυρώσειν ἀρχὴν ποιᾶτην καινῆς τινος ἀκολασίας καὶ ἀκαθαρσίας τρόπος. Οὗτος οὖν ὁ Νέρων, τὴν μακαρίαν Παῦλον (καὶ γὰρ ἔτυχε κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἐκείνῳ γενόμενος χρόνους) ποιᾶτα ἐγκαλῶν, οἷα περ ὑμεῖς νῦν τοῖς ἁγίοις τύποις ἀνδράσι, παλαιὰ γὰρ αὐτῦ σφοδρὰ ἐπάρασαν ἐπὶ τὴν πίστιν δίκαιον λόγον ἐπιθεῖναι, καὶ τὴν ἀκαθάρτου συνουσίας ἀπαλλαγῆναι ἐκείνης· πῶς μὲν ἐγκαλῶν ἐκείνοις, καὶ λυμεῶνα, καὶ πλάνον, καὶ πῶς ἄπερ ὑμεῖς νῦν φθέγγεσθε, τὴν Παῦλον ἀποκαλῶν, τὸ μὲν πρῶτον ἔδησε, τῇ εἱρκτῇ ἐγκλείσας· ὡς δὲ οὐκ ἔπεισε τὴν πρὸς τὸν κύριον ἀποχωρῆσαι συμβολὴν, πέλος ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμε. Καὶ πῶς μὲν ὁ τρόπος ὁ τοῦ λόγου ἀποστολικὸς ἀνὴρ, περὶ τῦ μακαρίου πέλος Παύλου τῦ θείου.

C 27 Οἱ μὲν οὖν κορυφαῖοι καὶ θεῖοι Ἀπόστολοι, ὡς φθάσαντες ἐξεδήμησαν, τελειοῦνται ἐτει τῦ Νέρωνος πλεῖστα, ἐπὶ δὲ καταρχὴν Σίμωνα περὶ τὰ μέσα πη τῦ χρόνου Κλαυδίου τοῦ ἕκτου μέρος ἀπεπεπλῆχθαι. Λέγουσί τινες, προλαβεῖν μοι τὸν Πέτρον σεαυτὸν ἵνα, καὶ τὸ μακάριον ἐκεῖνο καὶ διαπονηρὸν δεξάσθαι πάθος, καὶ ψυχῇ τὸν προβατων προθύμως· ἀκολυθῆσαι δὲ τούτῳ τὸν μέγαν Ἀποστολον Παῦλον ὡς Ἰωάννης καὶ Εἰρηναῖος φησιν, ἐφ' ὅλοις ἔπεσι πᾶσι τὰς σωμάτους καὶ τὰς ἀντιθέσεις περὶ τὸν τῆς Χριστοῦ ἀναλύσεως καθ' ἑαυτὸν ποιμένος· καίγε τοῦτο ἐγὼ μᾶλλον πείθομαι. Εὐσέβιος δὲ ὁ τῦ Παμφίλου, δωδεκα μὲν ἔτη διατρῖψαι τὸν Πέτρον λέγει ἐν τῇ Ἀντιόχῃ, εἴκοσι δὲ καὶ τρία πεποιηκέναι, εἰς τὴν Ῥώμην αὐτὸν καὶ Βρεττανίαν, καὶ τὰς περὶ τὴν Λύστραν πόλεις, ὡς εἶναι ἅπαντα τὸν χρόνον τῦ κηρύγματος Πέτρου τριακοντα καὶ πέντε ἐτῶν· δὲ Παῦλον καὶ αὐτὸν φησι καὶ ἔνδοξον κηρῦξαι τὸν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν, καὶ ἐπὶ πρασδυοῖν διαπλεῦσαι ἐπὶ τῷ κατὰ Καισάρειαν δισμυρίων ἐπισυναπτὸν δὲ πᾶσι τὰ ἐν Ῥώμῃ πρόπρωδυοῖν, καὶ τὰ πλεῖστα δηλῶ, ὡς εἶναι καὶ αὐτὸν τὸν ἅπαντα χρόνον τῦ τε κηρύγματος καὶ τὴν πλάνεως, ἐνιαυτῶν καὶ τριάκοντα.

autem habens veniendi ad vos a multis annis, eum proficiscar in Hiſpaniam, veniam ad vos: ſpero enim tranſiens vos videre. Quoniam ergo etiam antequam fuiſſet Romę, in animo habuit prędicare in Hiſpania: eum ei feliciter ſucceſſiſſet, ut ad primam veniret, quam dixi, urbem Romam; noa neglexerit, quod prius animę ſtatuerat, venire in Hiſpaniam: tametſi Romam dein reverſus in ea ceſſaverit a longis laboribus. Quomodo autem, & quanam de cauſa, jam ſum declaraturus.

D EX MS.

Nero ſaevit in ſuos,

26 Cum ad inſaniam ſummam proceſſiſſet Nero, primum quidem ſuſtulit Agrippinam matrem propriam; præterea vero patris quoque ſororem & Octaviam uxorem ſuam, & alios innumerabiles, qui genere ad eum attinebant. Poſtea autem generalem movit perſecutionem adverſus Chriſtianos: & ſic venit ad eędem Apoſtolorum. Nam eodem tempore accidit, ut Paulus quoque, tricesimo ſexto anno ſalutaris paſſionis, tertiodecimo autem Neronis, fieret Martyr, gladio caput ſectus. Gajus vero quidam vir Eccleſiaſticus, & Zephyrinus Romanus Epiſcopus, & Dionyſius Epiſcopus Corinthius, ſcribunt, uno tempore, & ſimul Petrum & Paulum ſubiiſſe martyrium, tertio decimo anno Imperii Neronis. Dicunt enim Neronem eo tempore fuiſſe motum adverſus Chriſtianos, propter feminas, quæ in Dominum erediderant, & pudice caſteque vivere ſtatuerant, nec cum eo congredi dignum ſuſtinebant: non autem propter Simonem Magum. Ei vero, quod ab eis dicitur, ſert teſtimonium Joannes quoque ille lingua aureus, in rebus divinis egregius, & cujus mens eſt plena ſpiritu; ſcribens in oratione adverſus eos, qui prohibent, ne fiant monachi: Neronem omnino auditis: fuit enim vir inſignis libidine, qui primus & ſolus invenit in tali imperio intemperantię & turpitudinis novos quoſdam modos. Hic ergo Nero beatum Paulum (fuit enim iiſdem, quibus ille, temporibus) eo modo criminans, quomodo vos nunc hos viros ſanctos (ejus enim pellici valde dilectæ perſuaſit, ut ſimul acciperet verbum fidei, & liberaretur ab immunda illa congreſſione) hoc modo (inquam) ille criminans, corruptoremque & ſeductorem, & ea, quæ vos nunc loquimini, Paulum vocans, primum vinxit incluſum in carcere; deinde autem non perſuaſit, ut deſiſteret puellę dare conſilium, cum ei caput amputavit. Et hęc quidem is, qui moribus & ſermone eſt vir Apoſtolicus, de beato fine divini Pauli.

Petrus Romam venit, ibique 25 annis prædicaſſet

27 Principes ergo & divini (ut prius diximus) Apoſtoli deciſoterrio anno Neronis conſummantur: exceerandum vero Simonem circa medium annorum Claudii ajunt mortem ſubiiſſe teterrimam. Dicunt vero quidam, præceſſiſſe quidem Petrum anno uno, & bestam illam & Dominicam ſuſcepiſſe perpeſſionem, eum noiman poſuiſſet pro ovibus: eum autem ſuiſſe conſecutum magnum illum Apoſtolum Paulum, ut dicit Juſtinus & Irenæus, eum totis quinque annis ſynaxea & diſceptationes per ſeſeeerent ante reſolutionem ad Chriſtum. Atque ego quidem eis magis aſſentior. Euſebius autem Pamphili dicit, Petrum duodecim quidem annos verſatum in Oriente, viginti autem & tres annos tranſegiſſe Romę, & in Britannia, & in civitatibus, quę ſunt in Occidente: adeo ut ſit totum tempus prędicationis Petri triginta & quinque annis. Paulum autem ipſum quoque viginti & unum annum prædieaſſe pietatem in Chriſtum, & alios duos annos Cæſareæ tranſegiſſe in carcere. His

cum annis 25 prædicaſſet Petrus;

A vero conjungit duos quoque priores annos, quos
EX MS. egit Romæ & ultimos decem: ut ejus quoque prædicationis & vocationis universum tempus
fiat trigiata quinque annı *b*.

b Epilogus

28 Atque hæc quidem nostra sunt hujusmodi, ut possint nostrum in vos desiderium ostendere, o Apostuli, & fraternum amorem in eos, qui sunt congregati: hæc enim est vestra lex, & communis Domini & magistri, ut nos invicem diligamus, & quæramus multorum utilitatem. Vos autem vicissim curam gerite nostrarum rerum; adjuvate, ut victoriam reportemus de pravis animi affectionibus, utque resistamus dæmoniis; date nobis animi quietem, pacem erga omnes, atque adeo etiam ipsos, qui nulla de causa sunt nobis inimici, animi simul lenitatem ac patientiam, beneficentiam & mutuum amorem. Vos certe rogamus, in quocumque demum universi loco sitis, seu etiam in universo, ut credimus; nos quoque respicite, & deducite ad animi tranquillitatem nostram vitam, peccatorum expertem, rectis factis & bonis operibus plenam, divinis dignam oculis: ut in hac vita vobiscum festum perpetuo celebrantes, in futuro bona quoque promissa consequamur: gratia & benignitate
B Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simul & sancto Spiritui gloria, potentia & honor sint, E
nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

28 Τὰ μὲν οὖν ἡμέτερα τοιαῦτα, & οἷα πέ- D
πρὸς ὑμᾶς, Ἀπόστολοι, πέφυκε δείκνυσθαι, πρὸς τὸ
πρὸς τοὺς σπουδαίους φιλάδελφος· ὑμέτερος
γὰρ & τοῦτου ὁ Διδάσκαλος καὶ ὁ νό-
μος, ἀλλήλους ἀγαπᾶν, & τὸ πολλῶν συμφέρον
ζητεῖν. Τ' ἡμεῖς δὲ ἀντιδοῦντες ὑμῖν τοιοῦτον ἀνθεμο-
τίμου, τοῦ κατὰ παθῶν τοιούτου, τοῦ κατὰ δαιμό-
νων αὐτοπάξιο, τὸ δ' γνώμης εὐρωτικὸν, τὸ πρὸς
πάντας καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθρωτάτους εἰκῆ μακροθυ-
μον, ἅμα τε καὶ φιλαλληλον. Καὶ δεόμεθα ὅπως τε
τοῦ παντὸς ἔσει, εἴτ' οὖν τῷ παντὶ, ὡς πεφύκαμεν,
καὶ ἡμᾶς ἐποπτεύσητε, καὶ τὸ βίου ἡμῖν ἐξάγοντες
πρὸς τὸ ἥσυχον, ἁμαρτημάτων ἀμέτοχον, κα-
θορθωμάτων ἔμπλεων, τὸ θείων ἐπάξιον ὀφθαλ-
μῶν, ὡς ἂν οὐ τῷ βίῳ τούτῳ διαπαντὸς ὑμῖν συμ-
παναγυριζοντες, οὐ τῷ μέλλοντι τὴν ἀγγελικὴν
τυγχάνωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ
ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν,
καὶ ἀεὶ, & εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA G. H.

a *Cum obvia cuique loca essent, superfluum censui onerare Margines citationibus; utinam porro tam certa forent quæ deinceps sequuntur.*

b *Ad diem* S. Lucæ 18 *Octobris, quæri poterit, quo fundamento nitatur hæc profectio. Oecumenius in Lucam, incertæ ætatis auctor, ait Romam digressum* revertisse in Orientem, rursumque Libyam petiisse & Thebanos Christiana imbuisse *religione; ubi videri possent* Thebæ Ægyptiæ *indicavi.*

c *Eusebius lib.* 2 *cap.* 22 *post finem narrationis addit*: Tandem vero cum causam suam apud Judices petorasset, iterum prædicandi causa peregre profectus esse dicitur; postea vero cum Romam iterum venisset: vitam Martyrio finisse. *Reliqua de suo adjunxit hic Auctor.*

d *Hispani quidam fabulatores* Lucium Sabinum Probum *nominant*, Provinciæ arenatum Gubernatorem, *ac deinde* Ravennatium in Italia Episco- C
pum, *quem hi colunt* 10 *Novembris.*

e Xantippa *hæc ejusque soror* Polyxena *inscriptæ sunt Martyrologio Romano ad diem* 23 *Septembris; de ipsaque variis diximus* 16 *Februarii ad Vitam S. Onesimi §.* 2.

f *Miror quomodo hic* Philotheus *effugerit oculus prædictorum fabulatorum, ut ejus nomine non augerent numerum Hispanorum Sanctorum, aut ei aliquem alibi Episcopatum invenirent.*

g *Non sunt hæc fideliter descripta: adducitur enim ab Eusebio testimonium* Caji *(* qui Zephyrini Romanę urbis temporibus floruit *)* & Dionysii Corinthiorum Episcopi; *sed neuter allegat* annum 13 Neronis, *aut reliqua, quæ hic subjiciuntur, ex supra deductis corrigenda, quoad temporis rationem.*

h *Ut ut recte subducantur numeri, abundat tamen unus alterve annus, qui inter Christi Ascensionem & conversionem* Pauli *intercesserit; debetque* Petro *adscribi supra tempus, ex quo* Paulus *fuit conversus: utque ita factum esse non potest, ut uterque Apostolus Domino servierint post Ascensionem ejus, an.* 35, *ut supputat Auctor: siquidem eodem anno mortui sint, ut ipse nobiscum tenet; sed debet superaddi* Petro *annus alterve annus: ideoque etiam concordat cum sententia communi, uti supra notavimus, extendente vitam* Petri *post Ascensionem Domini ad annos universim* 36 *vel* 37.

ACTA S. PETRI

S. Lino ejus discipulo & successori supposita.

Ex Ms. Henrici Julii Baronis de Blum.

Post collecta quæ de vocatione Petri, actis cum *Christo, & post ascensionem ejus partim Evangelica, partim Apostolica refert historia, usque ad liberationem ex carcere Herodiano, quæ omnia, in sacris litteris & magis integra legi possunt, sequentia addit Auctor, quisquis is fuit; cujus sententia quanto melius habentur in eo quod sequimur Ms. quam in editis sub nomine Abdiæ, demonstrabit diversitas lectionis, per ** notata in margine. Textus autem genuinus sic progreditur, post ea quæ jam indicavi:*

1 His ita gestis, surrexit quidam Simon, Sa- F
marius genere, qui dudum visis miraculis Petri, pecunia comparare voluit donum spiritale, qui se * magnum & perpetualiter stantem esse dicebat, promittens eos, qui in se credereni, profus * solvi non posse. Hic enim Petri cupiens evertere vias, & ea quæ docebat ad irritum revocare, diem statuit, in quo convenientibus turbis, ad disputandum cum Petro præsens adesset. Erat autem tunc Petrus apud Cæsaream Stratonis. Igitur illucescente statuta die, Zacheus, qui erat Prior civitatis, astitit Petro, dicens: Tempus est ut procedas ad disputandum, Petre: turba autem, in medio atrii congregata, opprimitur te operiens, quorum in medio multis fultus * assectis constitit Simon. Tum Petrus ut hæc * audivit, orationis gratia recedere aliquos jubens, qui nondum erant * abluti a peccatis, quæ in * ignorantia commiserant, sic ad reliquos: Oremus, fratres, ut Deus per Christum filium suum pro ineffabili misericordia sua adjuvet me exeuntem pro salute hominum, qui ab ipso creati sunt. Et hæc cum dixisset, oratione facta, processit ad atrium domus, in qua erat multitudo plurima populi congregata.

* magnum

* dissolvi

Cæsaræa Stratonis evocatur

Petrus contra Simonem magum,

* ad se

* diluti

facta ad Christum oratione

2 Qui ubi omnes summo cum silentio esse attentos

A attantos videt, & magum Simonem in medio eorum velut ſiguiferum; ſtatim hoc modo cœpit: *& adhortatio ad populum,* Pax vobis ſit omnibus, qui parati eſtis dare dextras veritati. Quicumque enim obediunt ei, videntur quidem ſibi aliquid gratiæ conferre Deo; porro autem ipſi ab eo donum ſummi muneris conſequuntur, juſtitiæ ejus ſemitas incedentes. Propter quod & primum eſt omnium juſtitiam Dei regnumque ejus inquirere: juſtitiam quidem, ut recte agere doceamur; regnum vero, ut quæ ſit merces poſita laborum & patientiæ noverimus. In quo eſt bonis quidem æternorum bonorum remuneratio; his autem, qui contra voluntatem ejus egerint, pro uniuſcujuſque geſtis, pœnarum digna reſtitutio. Hic ergo, hoc eſt in præſenti vita poſitos, oportet vos cognoſcere voluntatem Dei, ubi & agendi locus eſt. Nam ſi quis velit, antequam actus ſuos emendet, de his requirere, quæ non poteſt invenire; ſtulta & ineffica erit hujuſcemodi inquiſitio. Tempus enim breve eſt, & judicium Dei * geſtorum cauſa agitur, non quæſtionum. Ideoque ante omnia hoc quæramus, quid nos aut qualitee agere oporteat, ut æternam vitam conſequi mereamur. Mea ergo iſta ſententia eſt, ſicut & vero Prophetæ viſum eſt, ut primum de juſtitia requiratur, ab

B his maxime qui Deum ſe noſſe profitentur. Si ergo habet aliquis quod eſſe rectius putet, dicat, & cum dixerit audiat, ſed cum patientia & quiete: propter hoc enim ab initio ſalutationis ſpeciem pacis enuntis * precatus ſum. Ad hæc Simon reſpondit: Nos pace tua opus non habemus. Si enim pax & concordia ſit, ad invicem eandem veritatem nihil proficere poterimus. *arguitur pacis repulſa,* Habent enim inter ſe pacem & latrones & ſcortatores, & omnis nequitia cum ſemetipſa concordat. Et nos ergo ſi ob hoc convenimus, ut pacis cauſa omnibus quæ dicuntur præbeamus aſſenſum; nihil auditoribus conferemus: ſed e contrario, illuſis eis, nos amici diſcedimus. Propter quod noli invocare pacem, ſed magis pugnam: & ſi potes expugnare errores, ne requiras amicitiam, injuſtis aſſentationibus paratam. Hoc enim te ante omnia ſcire volo, quia duobus inter ſe dimicantibus, tunc erit [pax], eo alter

C cecidit ſuperatus. *& ſua bona miracula tradit eam* 3 Et Petrus ait: Quid times crebro audire pacem? Aut ignoras, quia perfectio legis pax eſt? Ea peccatia enim bella naſcuntur & certamina: ubi autem peccatum non ſit, pax in diſputationibus, veritas in operibus invenitur. Et Simon: Nihil momenti continent hæc verba quæ loqueris: ſed nunc oſtendam virtutis ac diviniratis meæ potentiam, ut repente procidas & adores me. Ego ſum primæ virtus, qui ſemper & ſine initio ſum. Ingreſſus autem in uterum Rachel, natus ſum ea ea ut homo, qui ab hominibus videri poſſim. Ego per aerem volavi, igne commixtus unum corpus effectus ſum, ſtatuas moveri feci, animavi exanima, lapides panes feci, de monte volatu tranſmeavi, manibus Angelorum ſoſtentatus ſum, ad terram deſcendi. Hæc non ſolum feci, ſed & nunc facere poſſum; ut rebus ipſis probet omnibus, quia ego ſum filius Dei, ſtans in æternum, & credentes mihi ſimiliter in perpetuo ſtare faciam. Tua autem verba vana ſunt omnia, nec ullum potes opus oſtendere veritatis; ſicut & ille qui miſit te magus, qui nec ſeipſum potuit liberare de crucis pœna. Poſſum enim facere, ut volentibus me comprehendere non apparcam, ut rurſum volens videri palam ſim; ſi fugere velim montes perforem, & ſaxa

quaſi lutum pertranſeam. Si me de monte excel- D
ſo præcipitem dedero, tamquam ſubvectus in * Ex MS.
terras illæſus deferar; vinctus memetipſum ſolvam, * intians
eos vero qui vincula injecerint vinctos reddam,
in carcere exiſtigatus, clauſtra ſponte patefieri
faciam, ſtatuas * animatas reddam, ita ut pu- * inani-
tentur ab his qui vident homines eſſe; novas matas
arbores ſubito oriri faciam, & repentina virgulta
producam; igni meipſum injiciam ut non ardeam, vultum meum commuto ut non agnoſcar. Sed & duas facies habere me, poſſum hominibus oſtendere; ut ovis aut capra efficiar, puer parvus barbam produceam, in aere volando invehar, aurum plurimum oſtendam, Reges faciam, adorabor ut Deus, publice divinis donabor honoribus, ita ut ſimulacrum mihi ſtatuentes tamquam Deum colant & adorent. Et quid opus eſt multa dicere? Quidquid voluero facere potero. Multæ enim jam mihi experimento cauſæ intimatæ ſunt. Denique aliquando, inquit, cum mater mea Rachel juberet me exire ad agrum ut meterem, ego ſalcem videns poſitam, præcepi ei ut iret & meteret, & meſſuit decuplo amplius ceteris. Multa jam nova produxi virgulta de terra, & comare ea feci ſub momento temporis, & moutem proximum ego ſecundo perforavi.

4 His dictis a Simone, Petrus reſpondit: Ne E
aliis aliena. Tu enim quod ſis magus, ex ipſis *oſtendit magum* quæ geſſiſti confeſſus es & manifeſtatus. Noſter *eſſe* autem magiſter, qui eſt filius Dei & hominis manifeſte bonus eſt. Quod autem vere ſit filius Dei, quibus oportuit dictum eſt & dicitur. Tu autem ſi non vis confiteri quod magnus, cum omni hac turba pergamus ad domum tuam, & tunc apparebit quis ſit magus. Hæc autem Petro *& ab ſedi-* dicente, Simon blaſphemiis & maledictis agere *tione ad re-* cœpit, & ſeditione facta perturbatis omnibus *motam* arguí non potuit. Et Petrus, ne quaſi blaſphemiæ cauſa ſecedere videretur, perſtitit immobilis, & arguere eum vehementius cœpit. Tum populus indignatus, Simonem de atrio ejectum extra januas domus repulit: eoque depulſo, unus ſecutus eſt ſolus. Facto autem ſilentio Petrus *vilior perſiſti* alloqui populum hoc modo cœpit: Patienter, Fratres, malos ſufferre debetis; ſcientes quia Deus, cum poſſit eos excidere, patitur tamen durare uſque ad præſtitutam diem, in qua de omnibus judicium fiet. Quomodo ergo nos non pari- F
emur quos patitur Deus? Vos ergo qui ad Deum converſimini per pœnitentiam, curvate ei genua. Hæc cum audiſſet, omnis moltitudo genua fle- *& pro ve-* xit Deo. Et Petrus reſpiciens ad cælum, cum la- *ligiis orat.* crymis orabat ſuper eos, ut Deus pro ſua bonitate ſuſcipere eos dignaretur, confugientes ad ſe. Et poſtquam oravit & præcepit, ut die poſtera maturius convenirent, Miſſam * fecit: tum dein- * Sacrificium de ſecundum conſuetudinem quievit.

5 Mane autem facto, veniens quidam ea diſcipulis Simonis, clamabat dicens: Obſecro te, Petre, ſuſcipe me miſerum, & a Mago Simone deceptum, cui ego velut cæleſti Deo intendebam, pro his quæ ab eo fieri mirabilibus *Diſcipu-* videbam: auditis tamen ſermonibus tuis, cœpit *lum Si-* jam homo mihi videri, & quidem malus. Verumtamen cum hinc exiſſet, ego eum ſubſecutus ſum ſolus, nondum enim ad liquidum impietates ejus agnoveram. Cum autem vidiſſet me ſubſequentem, beatum me dicens, perduxit ad domum ſuam. Circa medium vero noctis, ait ad me: Omnibus hominibus te faciam meliorem, ſi voluerit uſque ad finem perſeverare mecum. Cui eum promiſiſſem, exegit a me ſacramentum per-

A ſeverantiæ; eoque accepto impoſuit ſuper humeros meos pollutа quædam & axecrabilia ſecreta ſua, ut portarem, & ſecutus eſt me. Ubi vero ventum eſt ad mare, navigium quod ſorte aderat ingreſſus, ſumpſit a cervicibus meis quod portara me jufferat; & paulo poſt egreſſus, nihil exultit, eorum quod in mare dejecerat. Rogabar ergo me, ut cum ipſo proficiſcerer, dicens ſe Romam petere: ibi anim in tantum placitorum, ut Deus putetur, & divinis publice donetur honoribus. Tunc, iuquit, te omnibus divitiis repletum, ſi huc tedira placuerit, plurimis ſultum miniſteriis remittam. Hæc ego audiens, nihil in eo ſecundum hanc profeſſionem videns, ſed magum & deceptorem eum intelligens, reſpondi: Quæſo te, ignoſce mihi, quia pedes doleo, & propterea axire Cæſaream non valeo. Præterea eſt mihi uxor, ſunt parvuli liberi, quos relinquere omnino noo poſſum. At ille hæc audiens, & ignaviæ me incuſans, profectus eſt Romam dicens; Cum audieris, quanta mihi gloria in urbe Roma erit, pœnitebit te. Et poſt hæc ipſe quidem, ut ajebat, Romam petiit: ego autem confeſtim redii huc, oraos ut me ſuſcipias ad

B pœnitentiam, quia ab eo deceptus ſum. Cum hæc dixiſſet is, qui a Simone regreſſus eſt, juſſit eum Petrus in atrio reſidere. Procedens autem ipſe, & turbas videns multo plures quam ſuperioribus diebus, ſtetit in loco ſolito; & oſtendens eum qui a Simone venerat, ait: Iſta, Fratres, quem videtis, paulo ante venit ad me, de Simonis mihi malis artibus omnians, quomodo ipſam ſceleris ſui officinam projecerit in profundum; non quaſi pœnitentia ductus, ſed metuens, ne deprehenſus publicis legibus ſubjacaret. Hæc dicente Petro, populus videns hominem, qui venerat a Simone, ſtupebat.

6 Igitur Petrus a Cæſarea digreſſus, Tripolim venit, & ingreſſus domum Marcois, vidit locum aptum ad diſputandum. Ut autem vidit turbam velut ingentis fluvii inundaſſe lenem meatum; aſcendens ſupra baſim quamdam, quæ ſorte juxta horti parietem ſtabat, primum religionis monte populum ſalutavit. Quidam autem ex his qui aderant, & longo tempora a dæmonibus fuerant ſarigati, in terram pronunt; obſecrantibus ſpiritibus immundis, ut vel uno die indulgeretur eis in obſeſſis corporibus permanere. Quos Petrus increpans, ſtatim juſſit

C abſcedere, & ſine mora diſceſſerunt. Poſt hos alii, longis afflicti languoribus, rogabant Patrum, ut reciperent ſanitatem. Pro quibus ſe ſupplicaturum Domino, populo pollicetur, cum prius ſermo doctrinæ ſuiſſet expletus. Sed ſtatim ut promiſit, languoribus reſoluti ſunt, & juſſit eos ſeorſim tendere eum his, qui a dæmonibus fuerant curati, quaſi poſt laboris fatigationem. Petrus autem egreſſus a Tripoli pergebat Antiochiam, & venit ad inſulam *a* Antaradum nomine, ubi erant in æda quadam columnæ *b* viteæ, miræ magnitudinis. Ad quas conſtruendas cum multi abiiſſent cum Petro, & Petrus miratus eas egreſſus eſſet, præ foribus vidit mulierculam quamdam ſtipem ab introeuntibus depoſcentem; quam attentius conſiderans ait: Die mulier, quod tibi membrum corporis deeſt, quod hoic injuriæ te ſubjeciſti, ut ſtipem petas, & non potius manibus tuis, quas a Deo acceepiſti, operans, cibum quæras? At illa ſuſpirans ait: Utinam mihi quidem manus eſſent, quæ moveri poſſent! nunc autem ſpecies tantum ſervata eſt manuum: nam ipſæ ſunt mortuæ, & meis motibus debiles & ſine ſanſu reddiæ. Tunc apprehenſis Petrus manibus ejus ſanavit eas: erat autem hæc mulier mater Clementis, a qua & in eodem loco cognita eſt. Nam per virtutes Petri & alios filios recepit, Fauſtinum & Fauſtum, qui matris nominibus, Aquila ac Metia appellabantur: & virum ſuum Fauſtinianum, qui multo a ſa tempore fuerant ſeparati.

D 7 Et cum vellent navigare ax illa inſula, mater ait ad Clementem: Fili dulciſſima, rectum eſt, ut valedicam mulierculæ quæ me ſuſcepit: eſt enim egens & paralytica jacens in lectulo. Quibus auditis, Petrus & omnes qui aderant, admirati ſunt bonitatem & prudentiam feminæ; & continuo juſſit Petrus adire quoſdam, & deferre mulierem in lectulo ut jacebat. Cum fuiſſet allata, & in medio turbæ aſtantis collocata, in conſpectu omnium Petrus ait: Si veritatis ego ſum præco, ad confirmandam fidem horum omnium qui aſſiſtunt, ut ſciant & credant quia unus eſt Deus qui fecit cælum & terram; in nomine Jeſu Chriſti filii ejus, ſurgat hæc mulier. Et ſtatim ut hæc Petrus dixit, ſurrexit mulier ſana, & procidit

E ad pedes Petri; atque amicam ſuam ac familiarem ſuam oſculis appetens, gratias Domino referebat. His expletis, volens Petro ut iret ad hoſpitium, Dominus domus ait ad eum: Turpe eſt & impium tali ſancto viro manere in ſtabulo, cum ego pæne omnem domum vacantem habeam, lectoſque ſtratos quamplurimos, & quæ neceſſaria ſunt, parata. Sed Petro contradicente, uxor patriſamilias, una cum liberis ſuis, proſtravit ſe ante eum, & exorabat dicens: Obſecro te, mane apud nos. Sed nec ſic quidem acquieſcebat Petrus: donec filia eorum qui rogabant, ab immundo ſpiritu remporibus multis vexata & catenis vincta, quæ fuerat in conclavi clauſa, effugato a ſe dæmone & oſtiis pateſactis, cum catenis ſuis veniens, procidit ad pedes Petri, dicens: Rectum eſt, mi Domine, ut agas hodie hic ſalutaria *c* mea, & non contriſtes me, neque parentes meos. Petro autem requirente catenarum ſermonumque ejus cauſam; parentes, præter ſpem læti effecti de filiæ ſanitate, & velut ſtupore quodam attoniti, ipſi quidem dicere nequeunt; aſtantes autem familiæ ajunt:

F Hæc a ſeptimo ætatis anno dæmone tentata, omnes qui accedere teotaſſent ad eam, ſcindere, dilaniare, morſibus etiam diſrumpere conabatur, & hoc a viginti annis uſque ad præſens facere numquam deſtitit, nec ab aliquo potuit curari, ſed nec accedere quidam quiſquam valebat ad eam: multos anim inutiles reddidit, alios interemit: omnibus anim viris validioe erat, ſine dubio viribus dæmonis nixa. Nunc autem, ot vides, ex præſentia tua dæmon quidam fugit: oſtia vero, quæ ſummo cum munimento clauſa fuerant, aperta ſunt; & ipſa ſana ſtat ante te, rogans ut diem ſalutarium ſuorum lætum & ipſi & parentibus ejus facias, & maneas apud eos. Hæc cum ita unus ex familiaribus enarraſſet, ipſæ etiam eſtenæ de manibus ejus ac pedibus fuiſſent ſponta reſolutæ; Petrus, certus quod per ipſum ſanitas hæc reddita ſit puellæ, acquievit ut maneret in domo patris ejus.

8 Poſt hæc autem Petrus Romam veniens, in ipſis diebus *d* [quibus] ſibi finem vitæ imminere præſenſit; in conventu Fratrum poſi-

tus

poſt audita ea hæc ejus ſoror loca

& diſceſſum verſus Romam

admittit

Tripoli Chriſtum prædicat

dæmoniac eſt liberat

ægros curat

a
b
Antaradi mulierem contracta manu ſanat

ita paralyticam

& dæmoniacam ſimilibus liberat

Roma S. Clementem Epiſcopum ordinat;

tus, apprehenſa Clementis manu, repentu conſurgens, in auribus totius Eccleſiæ hæc protulit verba: Audite me, fratres & conſervi mei, quoniam, ſicut edoctus ſum ab eo qui miſit me, Domino magiſtro Jeſu Chriſto, dies mortis meæ inſtat; Clementem hunc Epiſcopum vobis ordino, cui ſoli meæ prædicationis & doctrinæ credo Cathedram; qui mihi ab initio uſque ad finem comes in omnibus fuit, & per hoc veritatem totius meæ prædicationis agnovit; qui in omnibus tentationibus meis ſocius extitit fideliter perſeverans; quem præ ceteris expertus ſum Deum colentem, homines diligentem, caſtum, diſcendi ſtudiis dedirum, ſobrium, benignum, juſtum, patientem, ſcientem ferre nonnullorum etiam ex his qui in verbo Dei inſtruuntur injurias. Propter *e* quod ipſi trado a Domino mihi datam poteſtatem ligandi atque ſolvendi, ut de omnibus quibuſcumque decreverit in terris, hoc decrerum ſit & in cælis: ligabis enim quod oportet ligari, & ſolvet quod oportet ſolvi. Er hæc eum dixiſſet, manus ei impoſuit, eumque in Cathedra ſua ſedere compulit; multum eum inſtruens, qualiter aut Eccleſiam ſibi commiſſam regeret, aut oves ſuſceptas aleret. Tunc & Paulus Apoſtolus Romam veniens, Chriſtum Dominum prædicabat. Temporibus *f* igitur Neronis Cæſaris erant Romæ ſalutiferi doctores Chriſtianorum, Petrus & Paulus Apoſtoli; per quos dum fides Domini Jeſu Chriſti in omnium creſceret mente, & religionis propagarentur augmenta, quia eſſent ſublimes operibus, clari magiſterio, ob virtutem Divinæ gratiæ; Nero per magum Simonem vehementer adverſari cœpit Apoſtolis; quia diverſis illuſionibus dæmonum ita magus Cæſaris animum obtinuerat, ut eum ſalutis ſuæ Præſulem vitæque auctorem remota ambiguitate crederet. Nam & bellorum victorias, & ſubjectiones gentium, & proſperitatem rerum ſe per eum in omnibus habiturum eſſe credebat. Sed Petrus Apoſtolus vanitates ejus & figmenta univerſa detexit, quia veritatis lux, & verbi divini claritas, quæ ob ſalutem hominum nuper effulſerat, totius mendacii caligine de humanis mentibus diſcuſſa per Apoſtolos, ignorantiæ tenebras effugabat. Tunc Simon magus, veri luminis fulgore perculſus, cæcitatem continuo male ſanæ mentis incurrit: quippe qui jam in Judæa per Apoſtolum Petrum de his quæ gerebat ſceleribus confuſatus, tranſmarinam ingreſſus eſt fugam; & qui in aliis terrarum partibus Petri erat experrus potentiam, tamen præveniens Romam, auſus eſt ſe jactare, quod poſtet mortuos ſuſcitare.

Simonis Magi, apud Neronem gratioſi impietas & ſcelera detegit;

parrum mortuum,

9 Ipſo tempore erat quidam defunctus adoleſcens nobilis, propinquus Cæſaris: ubi cum multa turba propinquorum adveniſſet, ſciſcitabantur invicem, ſi eſſet aliquis, qui poſſit mortuum ſuſcitare. Celeberrimus ſcilicet tunc Petrus in his operibus habebatur: ſed apud gentiles nulla hujuſmodi firmabatur fides; dolor tamen exegit inquiri remedium. Perrectum eſt ad Petrum. Fuerunt equidem, qui etiam Simonem accerſendum putarent, ut ureque adeſſet. Tunc Petrus ait ad eos; ut Simon, qui de ſua ſe jactabat potentia, prius ſi poſtet mortuum ſuſcitare: ſi ille nequiviſſet, ſe non ambiguum, ut Chriſtus opem ferret defuncto. Simon vero, qui putabatur apud Gentiles magnæ eſſe potentiæ, conditionem interpoſuit, ut ſi ille mortuum ſuſcitaret, Petrus occideretur, qui tantæ poteſtati verbis audacibus laceſſendo irrogaſſet injuriam; ſi vero, illo nihil agente, Petrus mortuum ſuſcitaſſet, Magus ſententiæ, quæ in Apoſtolum data fuerat, ſubjiceret. Talis cum eſſet interjecta conditio, quievit Petrus. Exorſus eſt Simon, acceſſit ad leſtulum defuncti, incantare atque immurmurare dira clam carmina cœpit. Viſum eſt circumſtantibus caput g agitare defuncti; clamor gentilium iogens attollitur, quod jam viveret, quod jam eum Simone loqueretur. Mira indignatio in Petrum eſſe omnium cœpit, eo quod eſſet auſus ſa tantæ poteſtati conferre. Tunc S. Petrus fieri ſilentium poſtulavit, & ait ad eos: Si vivit defunctus, loquatur; ſi ſuſcitarus eſt, ſurgat, ambulet, fabuletur. Phantaſma hoc [dico], non veritatem eſſe quod cernitis commotum caput eſſe defuncti. Denique, inquit, ſeparetur magus a lectulo, & ad plenum figmenta diaboli denudabuntur. Abducitur iraque Simon a lectulo; ſine ulla ſpe vitæ manet defunctus immobilis. Aſtitit Petrus a longe, & inrta ſe oratioui pauliſper intentus, cum magna voce air: Adoleſcens, tibi dico, ſurge: ſanat te Dominus noſter Jeſus Chriſtus. Et ſtatim ſurrexit adoleſcens, & locutus eſt, & ambulavit, & dedit eum Petrus matri ſuæ viventem. Quis cum togstetur, ut ab eo qui illum feeit ex mortuis ſurgere, vivens quoque deinceps euſtudiri mereretur, ait: Cuſtodiar illam Dominus Jeſus Chriſtus, cujus nos ſervi ſumus. Et ait matri: Secura eſto, mater, de filio, & non verearis, habet enim euſtodem ſuum. Et eum vellet populus Magum Simonem lapidare, ait Petrus: Satis eſt ad pœnam ejus, quod agnoſcit ſe in ſuis artibus ſuperatum: vivat, & regnum Chriſti ereſcere videat vel invitus.

g

invocato Chriſto reſuſcitat;

E

10 Torquebatur Magus, & Apoſtolica perculſus gloria diſcedit, ſeſeque ad omnem excitat carminum ſuorum potentiam. Congregat populum, offenſum ſe dicit a Galilæis, relicturum urbem quam tueri ſolerer. Diem ſtatuit, quo per volatum *b* ſupernis ſedibus factis ſe jactanter promittaret invehendum; quin etiam, quando velit cælum petere conſcendena, in ſoa poteſtata conſiſterat. Statuto die montem Capitolinum aſcendit, ac ſn de rupe dejiciens volare cœpit. Mirari populus ac venerari cœpit. Plerique dicebant, Domini eſſe potentiam, non hominis, qui ita corpore volaret ad cælum; nihilque tale Chriſtum feciſſe dicunt. Tuno Petrus in medio ſtans ait: Domine Jeſu, oſtende virtutem tuam; & ne permittas his vanis artibus daeipi populum, qui tibi eſt ereditura. Sic decidat, Domine, ut vivens ſe eonrra inam potentiam nihil potuiſſe cognoſcat. Cumque hæc cum lacrymis oraſſet, air: Adjuro vos in nomine Jeſu Chriſti, qui eum ſeriis, ut nunc dimittatis. Et ſtatim ad vocem Petri dimiſſuan dæmonibus, implicitis remigiis alarum quas ſumpſerat, cotruit. Nec ſtatim exanimatus eſt, *i* ſed toto fractus corpore debiliratiſque eruribus, poſt parvum horarum ſpatium *k* inibi expiravit. Quod ubi Neroni compertum eſt, deceptum ſe ae deſtiturum dolens, ſublatumque ſibi virum utilem ac neceſſarium rei publicæ indignatus: quærere cœpit cauſas, quibus Petrum occideret. Denique dato a Nerone præcepto, ut Petrus comprehenderetur, ſanctus Apoſtolus rogabatur ab omnibus, ut ſeſe alio loco conferret. At ille reſiſtebat dicens, nequa-

cum ſam e Capitolio volantem

F

ſuationi dejicit, qui mox expirat

i

k

A quaquam hoc eſſe factorum, ut tamquam metu
EX MS. mortis territus fugeret: quippe cum ſciret ſibi
ob preces Chriſtianorum diſcerſurus & omnibus pro paſſione Chriſti immortalitatis gloriam proveniſſe. Cumque hæc talia Petrus obtexeret, plebis lacrymans ne ſe relinqueret, ne imminente procella Chriſtianorum deſpiceret lacrymas, victus populorum fletibus acquievit, & promiſit ſe urbe egreſſurum.

12 Proxima igitur nocte ſalutatis Fratribus, celebrata oratione, profectſi ſolus cœpit. Ubi
a Chriſto apparente monitus redit. venum eſt ad portam, vidit Chriſtum ſibi occurrere, & adorans eum ait: Domine *k* quo vadis? Cui Dominus: Venio Romam iterum crucifigi. Intellexit Petrus de ſua paſſione hoc dictum, in quo Chriſtus paſſurus videretur, quem piè conſtat in ſingulis, non dolore corporis, ſed miſericordiæ contemplatione & pietatis affectu.
Captus, confeſſatur fidelis, Itaque Petrus ad urbem rediit, captuſque a cuſtodibus cruci adjudicatus eſt. Quo audito, Ingens ſubito populi concurſus eſt factus, ita ut plateæ non reciperent homines utriuſque ætatis
B & ſexus, qui ſumma voce clamabant dicentes: Cur occiditur Petrus? quid admiſit eiminis? quid læſit urbem? Innocentem damnare nefas eſt; & metuendum eſt, ne tanti viri necem ulciſcatur Chriſtus, & nos omnes perire præcipiat.

12 At vero Petros mulcebat plebis animos, ne adverſus Principem deſæviſſent, dicens eis: Viri Romani, qui in Chriſto creditis, & in illo ſolo ſperatis, in mente habetote ejus patientiam & conſolationem. Quaota ſigna & remedia vidiſtis per me? Suſtinete itaque eum advenientem, & retribuentem unicuique ſecundum opera ſua.
Matt. 10. 24. Hoc autem, quod nunc in me videtis fieri, jam antea mihi a Domino eſt proditum; non eſſe diſcipulum ſupra magiſtrum, nec ſervum ſupra Dominum: & hoc ipſum me feſtinare [facit], ut
cruci inverſa affigitur, jam carne exutus Domino aſſiſtam. Sed quid moror, inquit, & non accedo ad crucem? Teneant perſecutores corpus, ego Domino meo ſpiritu adhærebo. Et accedens ad crucem rogavit, ut cruci inverſis veſtigiis figeretur, ea reverentia, ne ita ſervus crucifigi videretur ut Dominus. Quod ubi factum eſt, cœpit de eruce ad populum
C loqui: O ineffabile ac profundum myſterium crucis! o inſeparabile vinculum caritatis! iſtud eſt
& oratione ſalla lignum vitæ, in quo Jeſus Dominus exaltatus traxit omnia ad ſe. Iſtud eſt lignum vitæ, in quo crucifixum eſt corpus Domini Salvatoris: at in eo confixa eſt mors, & mundus totus æternæ mortis eſt viaculis abſolutus. O gratia incomparabilis, & amor crucis irrecuſſibilis! Gratias itaque tibi Domine Jeſu, filius Dei vivi, non ſolum voce & corde, ſed ſpiritu, quo te diligo, quo te alloquor, quo te interpello, quo te teneo, quo te intelligo, quo te video. Tu mihi omnia & in omnibus: tu mihi totum, & nihil mihi aliud præter te ſolum, qui es bonus & verus
moritur, Dei filius Deus, cui eum æterno Patre & Spiritu ſancto honor & gloria eſt, in cuncta ſemper ſæcula ſæculorum. Et cum magna voce omnis populus
a Martell. in Vaticano ſepultus. reſpondiſſet, Amen, emiſit ſpiritum. Cujus corpus Marcellus, unus ex diſcipulis ejus, nullius expectans ſententiam, propriis manibus de cruce depoſuit, & pretioſiſſimis aromatibus conditum, in ſuo ipſius ſarcophago collocavit in loco qui dicitur Vaticanus, juxta viam triumphalem, ubi totius urbis veneratione celebratur in pace.

D

ANNOTATA G. H.

a *Hæc omnia vide in ſuppoſitis S. Clementi Recognitionum libris, & in eorum Epitome, latius deducta, ſed fabulæ potius quam hiſtoriæ adſcribenda, ſicut oſtenſum eſt* n 1 *hujus, in S. Barnaba. Eſt autem* Antaradus, *urbs Epiſcopalis in Phœnicia, prima ſub Tyro metropoli.* Tarada *dicitur in Itinerario Willebrordi ab Oldenburg, qui tradit a* SS. Petro & Paulo *ibi eccleſiam S. Mariæ ex incultis lapidibus compoſitam. S. Antoninus par.* 2. *tit.* 19. *cap.* 9. §. 31. *a S. Petro extructam Antaradi ait. Oratorium aliquod ibi dedicaverit* Petrus, *quo poſtea etiam* Paulus *uſus ſit, nam ſimiliter feciſſe aut prædicaſſe uſquam legantur: eo autem loco, conſtituto Chriſtianiſmo in patre ſub Conſtantino, ædificata ſit ſub nomine S. Mariæ eccleſia; & ipſo quem dixi, non alio modo originem ſuam ad Apoſtolos referens,*

b *Mſ.* Vitrex: *ſed in Epitome Clementina, unde malta in Recognitionum libris contracta ſappleatur pag.* 397. *Pariſienſis editionis* dituntur columnæ ex vite: *& Nicephorus Calliſtus lib.* 2. *cap.* 35. *eadem compendio deſcribens* κατὰ θεὸν ἐκ ἀμπελίνων ξύλων *egreſſum* Petrum *ait, quod Latini reddunt* Fronto-Ducæus *noſter*, Vitiſetas *vertit, quaſi tas toxicipiens*, E *quæ trochleatim latorie circumdatuntur ſculptis per concavitatem pamplais, qualeſque Anaſtaſius Bibliothecarius in Silveſtro* Vittineas *videtur nominare, a Conſtantino* de Græcia *perductus ad ornandam S. Petri confeſſionem. Verum nihil ea explicationi hic opus, cum Plinius lib.* 14 *cap.* 2 Jovis ſimulacrum in urbe Populonia ex una *vite* conſpici, Menaponti templum Junonis vitigineis columnis ſtetiſſe, teſtum Dianæ Epheſinæ ſcandi ſcalis ex vite una Cypria, ut ferunt, quoniam ibi ad præcipuam amplitudinem exeunt. *Nec ſane multum admirabilitatis habuiſſent marmoreæ columnæ, uſtatiſſima ſcalptoribus ratione pamplnis in trochleam circumductis ſcalptæ. Vitreæ autem non fuiſſent in tantam molem ulla arte conflabiles.*

c *Id eſt*, Soteria, *ſoſtumpro ſanitate recuperata.*

d *Hoc addo ex mente, ut puto, Auctoris, qui alienum inſultas foret, ſi cum adventu Romam hæc componeret.*

e *Mſs. codices Anaſtaſii Bibliothecarii, Regiæ Mazarinæus & alter Freheri, cum Geſtis Mſs. Pontificum in Vita S. Petri iſta habeat*: Ordinavit Epiſcopos duos, Linum & Cletum, qui præſentialiter omne miniſterium Sacerdotale in urbe Roma populo vel ſuperveniențibus exhiberent. *At poſtea* Petrus ſentiens diem mortis imminere, Cleroentem Epiſcopum conſecravit, eique Cathedram vel Eccleſiam omnem diſponendam commiſit, dicens: Sicut mihi ligandi & ſolvendi tradita eſt a Domino meo Jeſu Chriſto poteſtas, ita & ego tibi committo &c.

f *Eadem leguntur hiac tranſcripta in lib.* 3 *de Excidio Hieroſolymitano capite* 2, *ubi ſub finitum hæc contracta magis, dein alia eiſdem verbis narrantur.*

g *Marcellus, Magiſtri diſcipulus, dein* S. Petri *ſcribit eumdem hiſtoriam, & corpus metam ait.*

h *Hæc de volatu præclare deſcribit S. Ambroſius Serm.* 12, *ac* 3 *de his Apoſtolis.*

i *In finito libro de Excidio ſequentia ita leguntur*: ſed fracto debilitatoque crure Aricium conceſſit atque ibi mortuus eſt: *& hoc confirmat Simonis ibi ſepulcrum, ut fert incolarum traditio.*

k *In hujus rei memoriam oſtenſum nobis Romæ extitum extra portam Appiam ſacellum, appellabatur* Domine quo vadis. *Eamdem hiſtoriam habet S. Ambroſius concione prima de Baſilitis non tradendis hæreticis, contra Auxentium invaſorem*,

ANA-

A

ANALECTA D. P.

De monumentis, Reliquiis, miraculis, apparitionibus, feſtis & eccleſiis Sanctorum Petri & Pauli.

§ I. *De locis, viventium Apoſtolorum memoriæ conſecratis in Syria, quædam etiam in Italia.*

1 *Locorum iſtorum primo ſuggeret Franciſcus Quareſmius, Elucidatorii Terræ-ſanctæ tom.* 2: *quem noviſſimum ſcripſerem eo allegabo libentius, quod apud ipſum poterunt facilius inveniri, tam unde ſua accepit, auctores, tum aliæ circumſtantiæ plures, brevitatis cauſa hic prætermittendæ. Ac primo Hieroſolymis occurrit* Domus Caiphæ, *in qua Chriſtum negavit* Petrus: *hanc enim* Helena Conſtantini mater in templum Chriſtianorum convertit, D. Petro dicatum ..... ſed & monaſterium ibi extractum eſt, quod Armeni inhabitant .... Ea-
B tra eccleſiam, prope fores ejus ad dexteram, ingredienti apparet columnæ para, ſupra quam gallus cantavit, *aut verius, ſupra quam ſtetit æneus gallus, in memoriam ejus poſitus, qui tempore negationis cantando, Petrum recordari fecit verbi Dominici*, Quin antequam gallus cantet bis, ter me negabis. *Hæc autem columna vel ejus pars ſuperior, una cum ipſo gallo æneo Romam tranſlata, cum diu in Lateranenſi baſilica ſtetiſſet, & vulgo nimis cruce acciperetur, quaſi gallus* Petri *ſteterit ſupra columnam ipſum dum caneret; eoque riſum potius quam devotionem nata eſſet ingerere, præſertim hæreticis, ſanctiſſima quæque, nedum talia, in deriſum Catholicorum accipere ſolitis; placuit* Innocentio X, *ipſius Baſilicæ anno* MDCL *reſtauratori, eam & quædam alia ſimilia, e conſpectu amoveri. Scribit Raſponus lib.* 5 *cap.* 14 *de Baſilica & Pueriarchatu Lateranenſi*, columnam *illam fuiſſe* porphyreticam: *& opinatur ideo tantum ibi poſitam fuiſſe*, ut Pontifices humanæ imbecillitatis admonerentur, & culpas aliis facilius condonarent, quando ipſe Princeps Apoſtolorum a culpa immunis non fuit ... In medio *autem* atrii, *ubi ille*
C *ad ignem ſtabat ſe calefaciens*, ſub dio eſt arbor mali aurei ... valde æſtimata ab incolis & peregrinis. *Ab hac domo*, quartam circiter milliarii partem, ad dextram, ad radices cujuſdam montiuli, quem aſcendimus, dum ingredi volumus civitatem, per portam quæ nunc appellatur Stercilinea, eſt locus quidam exiguus, ſive modica ſpelunca; in qua (ut habet vetus traditio) S. Petrus, poſt ſtrioam Domini negationem, flevit amare: cujus tam facti quam loci memoria ut conſervaretur, fuit ibi nobile extructum ſacellum, quod tamen modo eſt deſtructum penitus: ſpelunca cum quibuſdam ruinis viſitatur.

2 *Ut hæc Hieroſolymis celebrantur, propter pœnitentiam* Petri; *ſic alia Damaſci, propter converſionem* Pauli; *quam medio circiter a civitate milliario accidiſſe, veriſimilior eſt ſententia* & hodie, *inquit S. Auguſtinus*, in illis regionibus etiam ipſa loca teſtantur, quod tunc geſtum eſt, & nunc legitur & creditur. *Ac primo ubi putatur divinitus in terram proſtratus*, grata poſteritas in honorem ejus templum erexit, ubi etiamnum Chriſtiani, qui habitant Damaſci, ſepeliri ſolent. Locum hunc a Syris Mangiſafet dici lovenin; atque Chriſtianorum exercitum, Damaſcum petentem, ipſo Converſionis die huc perveniſſe, & ibidem biduo commoratum eſſe... *De converſionis feſtu, quando & quomodo inſtitutum ſit, dicetur infra ubi de corporis Tranſlatione ſub Silveſtro; eo quod ea hujus commemoratione originem ſuam ipſam habuerit.* Paulus *porro civitatem ingreſſus per portam, quæ nunc clauſa manet, divertit ad* domum Judę in Vico, qui *merito* vocatur Rectus: *unius enim* milliarii longitudine & amplius, velut ſagitta, *tenditur*, utrimque ædificiis officiiſque inſtructus ... tectus totus & altus, *ob mercantium commoditatem, ſed* aliquantulum obſcurus .... *Ibi eſt* domus ſatis ampla & commoda, quæ Domus Judæ uſque in hodiernum diem nuncupatur .... in qua fuit eccleſia ædificata, ut ejus ſigna manifeſte demonſtrant: ſed illa in communes habitationes nunc converſa eſt .... Oſtenditur in ea parva habitatio; latitudo, quantum homo brachiis ſe extendit, duplo major eſt. In iſta cellula manſit Paulus tribus diebus, non manducans neque bibens: quo tempore plerique eam illi contigiſſe viſionem putant, de qua a Cor. ta ſcribit, Scin hominem ,... raptum uſque ad tertium cælum. .... Non longe & fere in principio vici eſt fons, in quo fuit
E idem Apoſtolus baptizatus. ..... Olim ibi erat magna & pulchra Chriſtianorum eccleſia, nunc in Turcarum meſquitam converſa: probabileque eſt illam olim fuiſſe eccleſiæ baptiſterium. .... *Raſum extra prædictam portam*, præter Chriſtianorum ſepulcra *prædicta, ipſa* in via *occurrit* prominens congeſta materia, ex parvis lapidibus & terra compacta, intra quam parvum eſt antrum, in quo, dicitur, D. Paulum ſe abſcondiſſe & quieviſſe aliquantulum, quando dimiſſus a Fratribus, per feneſtram e civitate, verſus Hieruſalem auſugit.

2 *Interim Lyddam excurrerat* Petrus, *indeque ac-*
ceſſitus Joppen; a *cujus* ruinis non longe verſus Jeruſalem eundo, monſtrantur fundamenta & reſidnum domus Tabithæ, *quæ ab illo* a mortuia revocata fuit; *in ipſa vero urbe* Simonis Coriarii domus, ſub rupe poſita juxta mare, quo luci poſſea ſacellum in honorem S. Petri conſtructum fuit. *Is Hieroſolymam egreſſus, ab Herode conjectus in carcerem legitur. Eſt autem hic* in ea parte quæ antiquitus Civitas inferior dicebatur, non longe a templo Dominicæ Reſurrectionis, quantum bis jacis arcus. .... Carcer magnus & patens, altus
F ſed obſcurus, ea foroice per mediocum foramen ſive feneſtellam modicum illuminatus. Eſt ad ipſum ingreſſus per oſtiolum, quod reſpicit mœnia Hieruſalem ad Aquilonem. Intus eſt prominens ſupes, ubi adhuc eſt annulus, cui inſerræ erant catenæ, quibus ſontes vinciebantur. Ante ipſum, magnum eſt atrium. Olim pii fideles ab ejus dextra latere & Orientem verſus egregiam extruxerant eccleſiam, cujus adhuc, præter magna fundamenta, ſuperior pars reſtat, multum ruderata. Tres contioni capellas: quæ in medio, cæteris major eſt; cui aliæ perſimiles ſunt. Supra portam ejus ſunt in lapide exeuſæ figuræ Angelorum alinrumque: ſed quia multum deſtructæ, non facile myſterium deprehendi poteſt ..... Creditur Helena eam ædificaſſe, eamque ad ipſum uſque carcerem pertinuiſſe. *Atque hæc ibi: nam de catenis dicetur infra; Antiochiæ vero ubi primam Cathedram Apoſtolus ſtatuit*, ea altera parte civitatis ſupra montem ædificata erat illius eccleſia; ounc, ſuperiori parte excepta, collapſa tota.

4 *Antiochia dimiſſa, multiſque per Aſiam fundatis Eccleſiis, tandem Romam cogitavit* Petrus, & (*ſicut ſcribit Joannes Javenis libro* 8 *de varia Tarentinorum fortuna*) vi ventorum abincepto curſu de-

Digitized by Google

A AUCT. D. P.

deflexus, fiaum Tarentinum intravit. Visitur hodie ad VIII m. p. ab Acra Japygia vetustissimum templum, sancto ipsi Petro dicatum, quem locum primum in Italia attigisse creditur, ibique (ut ajunt) rem divinam fecit. *Hunc locum eum mihi per litteras indicavit anno* MDCLXXIV *Carolus Bozzi, Nobilis Lietuensis, ecclesiae quorumdam Sanctorum suae patriae, distantis a loco ad* XXII *p. m., addidit* Portam Bivaniae *dici, & tutrim ibi antiquam esse, vulgo* San Pietro di Vagna *nuncupatam*, ad quam ex tota regione diebus primo, secundo tertio Aprilis ingens hac concursus, in memoriam adventus praedicti, causa lavandi in flumine illic mare subeunte, non solum hominum sed etiam animalium, quibus omnes simul ablui infirmitates sperantur, fiducia crebrae experientiae nixa. Eodem in flumine iisdem diebus, quaeruntur & leguntur a fidelibus inter arenas lapilli candidi quidam, quos vulgus lacrymas S. Petri nominat, nequa extra dies illos facile est quaerentibus invenire. Ejus devotionis nullum praeter traditionem antiquissimam fundamentum quis asseruerit; cui suffragatur frequentissima sanitas, telata ab aegris, in pulverem comminutos lapillos sumentibus. *Haec ille, simul & numerum aliquem Epistolae luserit, anderorum formam cognovi; majoribus minoribusque pisis similem, sed compressis & plerumque una ex parte lenitas turbinatis.*

ubi sacellum habet,

a lapillis inito Aprilis legendis celebret.

B

7 *Pergit porro Juvenis*, & ad insulas, *inquit, Tarentinae scili et urbi objectas*, expositus *Petrus* indeque urbem prospiciens, cupidissimus Christi virtute huc se devectum. Flexit igitur Apostolus ad orationem genua: lapis servi Dei pondere pressus, ita mollis redditus, ac sic cereus esset, recepit Sanctorum genuum vestigia. Vulgus piscatorum hodie Sanctum appellat, Petrum Veterauum, in illo majoris insulae eminentiori loco; unde prospectare soleut inimici piratae, ne praeda ipsimet fiant. Audivi a multis, majorum traditione dicentibus; lapidem illum ita Apostoli genibus concavatum, a Venetis nautis ablatum, Venetiasq; asportatum. *Multa deinde addit Juvenis de colossea statua, ad preces Petri comminuta, deque homine incurvo per ipsum erecto; & quomodo, eo baptizato,* ratem denuo ingressus Petrus ad eam urbis partem venit, ubi Porta major dicebatur: ibique inter urbem & arcem antiquissimam, de ingenti marmore ad haec usque tempora a posteris reverenter servato, verbum Dei coeperit populo praedicare: *at mirum aliquot eo in opere cuprederit, non fine magno fructu, quem concilicbant miracula istic patrata, & nominatim Eucadi Reguli filia, a daemone per S. Maveam discipulum liberata. Atque*, haec, *inquit*, ita scripta sunt, veluti patrum nostrorum traditione perceptu, & manuscripti etiam cujusdam codicis lectione, quem Tarentini Clerici pro Officio S. Cataldi in choro asservabant. *Egimus de S. Cataldo 11 Maji; & bifariam incuti trunsfatique corporis didisse contenti, extremam dumtaxat Vitae partem delibavimus; omissis reteris, velut admodum dubiis incertisque, quare etiam illa de S. Petri inter Tarentinos actis, apud Juvenem malo quam in hoc opere legi.*

Fuit & ibi lapis ejus genibus pignatus,

& alium ea quo praedicavit.

C

6 Dicendum etiam esset, *inquit idem Juvenis*, de adventu B. Petri Neapolim, & conversione populi; de S. Candida, quae prima illi eo venienti occurrit; de S. Aspreno, qui ab ipso Apostolo de infirmitate curatus & deinde baptizatus, ejusdem civitatis Episcopus ordinatus fuit; deque basilica, cui nomen est, S. Petrus ad Aram, ubi Sacrificium Deo obtulit idem Christi Vicarius, & ubi degunt religiosi viri, qui Canonici Regulares dicti sub D. Augustico militant: sed haec omnia, ab aliis pluribus scripta, *ut ille satis habet perstrinxisse; ita nos putamus reservanda ad* III *Augusti & IV Septembris, quibus praedicti Sancti Aspreuus Candidaque coluntur. Porro sunt Terracinae qui credunt, majores suos, in transitu illo per Apostolum conversos, primum tunc Episcopum suum S. Epaphroditum ab eodem accepisse, de quo vide diem* XXII *Martii nostri; Romae vero hospitio exceptum a S. Pudente Senatore; atque hinc factum, ut in ejus aedibus primum sacrificium Apostolus obtulerit; easque deinde, regnante S. Pio, S. Pius Pontifex in ecclesiam conseeraverit titulo S. Pudentianae, ibidem commoratae defunctaque. Ibi verte, ut Panvinius in libello de septem ecclesiis ait*, a parte dextera est Sacellum, musivo opere decoratum, a quodam Maximo illustri conditum, in quo vulgo S. Petrus primam in urbe Missam celebrasse traditur: *item* mensa ligneu super qua Apostolorum Principem celebrasse antiqua est & recepta traditio; *ut habet liber Visitationis, a Praelatis per Urbanum VIII deputatis institutae anno* MDCXXVII, *& plures ibidem sculptae inscriptiones.*

Altare in quo sacrificavit Neapoli.

item Romae ad S. Pudentiana.

D

7 *Verum, ex earumdem Pudentianae & Praxedis Actis, objicit Florentinius, Pudentem earum Patrem*, non Petri, *sed* Pauli *discipulum dici. Addo insuper, hunc eumdem illarum patrem, quando* Paulum *audivit, juniorem fuisse, alterinsque Pudentis Senatoris Romani filium vel nepotem ex fratre: qui senior Pudens* Petri *potuit hospes fuisse; proindeque nihil obesse, quo minus hujus domus fuerit eadem, quam primam Romae ecclesiam fecerit* Petrus, *sub titulo Pudentis, converso deinde in titulum Pastoris, at demque in aedem S. Petri ad Vincula, de qua infra. Vide interim dicta a nobis* XXII *Maji, & Florentinium ad* 1 *Augusti, quando* primae Ecclesiae a B. Petro constructae & consecratae Dedicatio *in antiquissimo Hieronymiano Martyrologio enumerandatur. Fieri autem facillime potuit, ut praedictam* ligneam mensam *impetraverit Praxedis, in Titulum suae sanctae Sororis transferendam. Nec obest quod S. Silvester dicatur, in ecclesia Lateranensi collocasse Altare* ligneum instar arcae concavum, *quo* S. Petrus *ac successores ejus fuerant ad Sacrificia usi; ubi hodiedum sic servatur, ut soli summo Romano Pontifici super illud fas sit sacrificare: Nihil hoc, inquam, obest prioris mensae veritati: Altare enim in forma arcae potest ille postea confecisse, quando jam suam Romae Cathedram tolleravit: uncta autem usus fuerit* mensa, *non arca, maxime sub primum suum in urbem adventum: sed & in aede S. Priscae dicitur conservari* aliare *aliud, in quo* S. Petrus *sacrificaverit, cum ipsam ibi sanctam baptizavit. Id quo Innocentius III Papa confirmat, in epistola ad Amelium Abbatem, libertatem sibi servans ad ecclesiae, ipsi concessae, Titulum promovendi Presbyteros Cardinales*, ut super altare B. Petri consuetum agant Officium, sicut a sanctis Patribus provida fuit deliberatioae statutum.

sed adductore ea Senatore Pudentis domo,

E

cum S. Petri ad Vincula.

Aliud in Lateran basilica:

F

8 *Guilielmus Lindanus Ruraemundensis in Belgio Episcopus; in Apologia pro Liturgia S. Petri cap.* 17 *de Pudente (eo nempe quem seniorem puto) ita scribit:* Tam erat Pudens iste B. Petro carus hospes, ut ipsi tabellam donarit, quae Domini Jesu effigiem habebat, non coloribus depictam, sed opere Mosaico tessellatam: cujus fragmentum etiam hodie ad sanctae Praxedis videre est. Verum ipsa facies Domini (sublatis spectantium peregrinorum pia cupiditate tesserulis) est convulsa, imo tota revulsa. *Celebrantur insuper apud antiquos scriptores loca, in quibus S. Petrus baptizabat. Ac primo ex Actis SS. Liberii & Damasi Pontificum allegat Torrigius in suis Trophaeis cap.* 5 *verba haec:*

& ad S. Priscae

Erat

A Erat autem non longe a Cœmeterio Novellæ, cœmeterium Oſtriani, in via Salaria, *ut ait Baronius*, ubi S. Petrus Apoſtolus baptizavit. *ſecundo in Actis SS. Papiæ & Maurі* XXIX *Januarii legitur*, *quod eorum corpora* collegit Joannes Presbyter noſter, & ſepelivit in via Numentana ad Nymphas, *ubi Petrus* habitabat & baptizabat. *Panvinius autem illas ponit in prædio Severæ*, inter ſaptimum & octavum *ab urbe lapidem. Denique*, *ut ſcribit Ugonius in Hiſtoria Stationum Romanarum*, in eccleſia S. Priſcæ ad marmorum minoris navis & manum dextram ſupra capitellum veteris columnæ poſitum eſt vas (*liber Viſitationis prædictæ* Funtem baptiſmalem *appellat*) eo loco, ut fert traditio, quo S. Petrus baptizabat.

§. II. *De S. Pauli ad Melitam naufragio, ejuſque ibi cultu.*

9 PEtro *hæc & alia Romæ ponente inſtia Eccleſia*, Paulus, *qui Cæſarem appellaverat, ut Judæorum violentiæ effugeret manus, vinctus Romam mittitur. Facto autem ad Melitam inſulam naufragio, eamdem die convertit, miraculo ſerpentis, qui manum ejus apprehenderat, citra noxam excuſſi in ignem; adeo autem venenati, ut non enumerandum omnes crederent.* Ex hoc tempore, *inquit Baronius ad an. 58, num. 172*, loco fuit divinitus impertitum, ut ſerpentes omnes veneno carerent, & quantumlibet aliquem momorderint, nihil prorſus inferant detrimenti ... ſed & terra ibi contra venena parat antidotum. *Candida ea eſt argilla, eruiturque ex crypta, urbi veteri vicina, ac pauo manibus inhærente; & in maſſulas variæ ſignatas cruſtas, per orbem diſpergitur inter fideles Sancto devotos. Sinum ipſum exinde nominatum S. Pauli, ubi hic naufragium paſſus eſt, rudi arte expreſſum nobis proponit Commendator Joannes Franciſcus Abela, Ordinis ſacri Vice-cancellarius, in deſcriptione Melitæ edita an.* 1647 *pag.* 225: *accuratior elegantiorque conſici poſſet ex Atlante Blaviano, in eaque ex iſta rudiori notari quibus locis iſtic nunc ſtetit eccleſia S. Apoſtolo dicata, ipſaque metropolis, ubi Publii inſulæ Principis, primique ibi poſtea Epiſcopi, ut fertur, domus in Cathedralem converſa eſt.*

Ea quæ Paulum Melitæ commiſerit, B *omnes ibi venenoſa caveat, eique ſervo ipſa medetur.*

Locus naufragii.

19 *Idem Abela pag.* 255, *ex Archivio Meſſenſi producit excerptum de Martyrio SS. Petri & Pauli, interprete Conſtantino Laſcari, ubi dicitur, quod* Judæis, qui tunc temporis Romæ erant, *non atque intellexerunt Paulum affuturum, placuit Neronem adire; & quod*, offerentes munera, *perſuaſerint* ſcribere per omnia loca, ut Paulus in partes Italiæ non accedat: *quare* Petrus *ad eum duos ex Fratribus in Melitam miſerit, nuntiaturos*, auditum a Judæorum Magiſtris, eos a Cæſare petiiſſe, ut omnibus Provinciis ſcriberet, interficiendum ubicumque inventus eſſet. *Quo tamen non obſtante*, vigeſima die menſis Maji, promptus factus, *poſt trimeſtrem in Inſula moram*, & navigans a Melita & Gaudiſio (*Melitæ proximo vulgo* Gozo *dicto*) non per Africam in Italiæ partes, ſed in Sicilіam Syracuſis ſe contulit, cum duobus viris, miſſis ad eum, ac inde Rhegium Calabriæ. *Non diſpliceat dies notatus diſceſſui, nam & Panvinius ita ſubducit tempora, ut* VI *Julii Sanctus Romam ingreſſus ſit; at antea Melitam appulſus menſe Februario, poſt quatuordecim dierum tolerandam tempeſtatem, ſubortam initio Februarii. Solverat enim navis a Creta inſula, contra Pauli conſilium*; cum jam non eſſet ruta navigatio, eo quod & jejunium prætetiiſſet; *ſtatuit* jejunium decimi menſis, quod *Hebræis* qui Aprilem primum menſem computant (*teſte Petro Comeſtore cap.* 118 *in Actus Apoſt.*) fiebat menſe Januario. *Hactenus igitur hæc precedit Græci ſcriptoris, quiſcumque demum ille fuerit, Chronologia: ſed quod ait, Judæos Neroni ſuggeſſiſſe contra Paulum, dicentes*: Non ſatis aſt omnes Fratres noſtros affeciſſa moleſtia in Judæa, Samaria, & Palæſtina, niſi huc quoque veniat; *id falſitatis convincunt ipſorummet* Judæorum primi, *Act.* XXVIII, *reſpondentes* Paulo; Nos neque litteras accepimus de te a Judæa, neque advenіens aliquis Fratrum nuntiavit aut locutus eſt quid de te malum.

ea Neronе prohibitum?

ea dicit diſceſſuſ ab inſula 20 Maji?

AUCT. D. P.

D

11 *Ante Ms. præcitatum allegat Abela, hactenus Sancti ipſius hoſpitium ineditam hiſtoriam S. Publii, ejus quem dixi Principis Melitenſis, quemq; recolunt tabulæ Romani Martyrologii* XXI *Januarii, ac ſi idem poſtea fuiſſet Epiſcopus Athenienſis: quod merito, veluti dubium Bollandus vocavit. Auctorem, a quo liber ſcriptus ſit, indicat Abela quemdam ſui Ordinis P. Manducam, & pag.* 251 *hæc ejus verba adducit:* Villam hoſpitalem S. Pauli, victuum cupibus Diabaliſſis (quibus Act. XXVIII navis quaſſata matis tempeſtata, ſtetit impacta donec ſolveretur) fuiſſe in clivo ad

E

maximi ædificii ruinas ſupra proſpectum maris: *iſtic credo, ubi in tabula nunc eccleſia cotatur proxima mari ædicula* Pauli; *ubi etiam Abela* Paulum *igni adſtantem exprimit, e regione ejus rupis, ad quam navis alliditur. Ab iſta ædicula, ad tria p. m. procedendo, notatur ejuſdem nominis eccleſia altera; ac denique quinta a mari milliario Civitas vetus, juxta quam eſſe dixi cryptam* Pauli; *ſic nuncupatam, non quia Apoſtolus ibi habitaverit, aut Synaxes egerit, ut putant aliqui; ſed quia iſtuc ſe recipere ad nocturnas orationes ſit ſolitus, uti veroſimilius eſſe cenſet Abela. Hic quoque pag.* 216 *indicat, eo loci adhuc anno* MDCX *ſtetiſſe capellam, a Deſquanexta & Bordina familiis ædificatam; deinde vero ab Ordinis Magiſtro Wignacurtio, a fundamentis majori ambitu, atque in formam eccleſiæ reſtauratam. De altera, urbi vicinore, nihil dicit; uti nec de tertia, quam juxta hortos Epiſcopales extra urbem notat tabula.*

ejuſdem cryptæ;

12 *Aſt de cryptæ jam dictæ ſignificat Abela pag.* 348 *& ſeqq. ejus veneratiouem valde crevиſſe, ab anno* MDCVII, *quo illuc appulit Nobilis quidam Cordubenſis, ſub ſchemate Peregrini, Fr. Joannes a S. Paulo ſeſe nominans; qui ibi habitare in ipſa Crypta elegit, ac ſupra eam fecit ædificari ſacellum S. Publio dicatum, quod Religioſis quibuſdam cuſtodiendum traduxerat, obtinuit anno* MDCXI *a* Paulo *Papa V Breve, quo ipſum a Parœchiæ urbanæ juriſdictione eximeretur; & collatis illuc variis Reliquiis, Breve alterum, quo idem Pontifex* conſervationi ſacrarū Reliquiarum, quæ *in* crypta S. Pauli, *in* eccleſiæ formam redacta, aſſervantur, conſulere volens, ſupplicationibus Joannis de S. Paulo, Clerici Cordubenſis, cui ipſam Cryptam nuper in adminiſtrationem conceſſerat, inclinatus; ne quis prædictas Reliquias aut earum partem exinde quomodolibet audeat, interdicit. *Ipſam deinde cryptam, jam Eccleſiam, ſuo Ordini a fundatore Joanne oblatam, acceptavit Magiſter Wignacurtius anno* MDCXVII; *& Clericos ibi a ſe conſtitutos ſecundo poſt anno dotavit amplo in inſula Gaudioſa prædio: ac denique a Duce Mantuano obtinuit partem Apoſtolici Brachii, ſub hoc teſtimonio, per ipſummet Ducem alioſque ſignato die ultima menſis Julii* MDCXX: Fidem facio & atteſtorego Æmilius Maſcara, Canonicus eccleſiæ Ducalis S. Barbaræ Mantuæ, & Præfectus Reliquiis conſiſtentibus in d. eccleſia; qualiter die XXVI menſis Maji, currentis anni MDCXX in præd. S. Barbaræ eccleſia, præ-

F

cui anno 1607 conceſſit capella S. Publii

& anno 1620 pars ex brachio S. Pauli.

ſente

AUCT. D. P.

A ſente Sereniſſ. Ferdinando, Duce Mantuæ & Montis ferrati, & da ejus aopreſſo mandatu, & amplius, aſſiſtentibus Reverendiſſ. D. Gregorio Carbonello, Epiſcopo Dioceſarienſi & Abbate d. Eccleſiæ, Perill. D. Octavio Morbiolo ejuſdem eccleſiæ Archidiacono, ſecui us brachii S. Pauli Apoſtoli, quod cuſtodiebatur in loco Reliquiarum d. eccleſiæ ad id deſtinato; illudque ob altara majori parte ſeparatum, quæ in ædibus d. eccleſiæ remanſit, tradidi Sereniſſimæ, tranſmittendum, ut aſſeruit, Mediolanum.

Ibidem eccleſia Cathedralis.

53 *Denique deſcribit Abela pag.* 331 *& ſeqq. eccleſiam Cathedralem totius inſulæ, ſitam in veteri civitate, quæ illius quaſi centrum tenet, quinque vel ſex p. m. a mari, etiam dedicatam ſub titulo Converſionis* S. Pauli, *ea ipſo quidem loco verosimiliter, quem eccleſiæ conſtruendæ ipſe Apoſtolus olim deſtinavit; operis autem fere Gothici, fabricati poſt expulſionem Saracenorum: cujus tectum, ut cæterarum fere illius inſulæ eccleſiarum, humilium ferme & obſcurarum, immediate insumbebat columnis octo. Poſtea ait, ipſam productam fuiſſe, & in formam Crucis deductam, opere ante annum* MCCCCXIX *cæpto, & abſoluto ſub annum* MDIX; *tectum vero mediæ navis altius ſublevatum fuiſſe dicit anno* MDXX *& naves laterales anno poſt* id XV; *utque ita lucidiorem cedditam eccleſiam univerſam; ejus deinde theſauram & œconomiam explicat, prolixius quam hic vel delibare ſit conveniens.*

B

§. III. *Reliqua atrinſque Apoſtoli Tropbæa Romæ*

Lapis unci & altare, ubi genua poſuit

14 TRophæa *appello cum Franciſco Maria Turrigio, ſecuto exemplum Gaji, veteris ſub S. Zephyrino Papa Theologi, in libello quem ipſe Turrigius edidit anno* 1644, *ſub titulo Sacrorum Trophæorum Romanorum. Primum ſit, Eccleſia* SS. Petri & Pauli in Silice via ſacra, *de qua ita ſcribit Anaſtaſius in Vita Pauli Papæ I, qui ſedit ab anno* DCCLVII *ad* LXVII. Hic fecit nuviter eccleſiam infra haua civitatem Romanam, in Via ſacra, juxta campum Romuli, in honorem SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, ubi ipſi beatiſſimi Principes Apoſtolorum, tempore quo martyrio coronati ſunt, dum Redemptori noſtro funderent preces,

C proptia genua flectere viſi ſunt: in quo loco uſq; hactenus eorum genua, pro teſtimoniu omnis impoſterum venturæ generationis, in quodam fortiſſimo ſilice eſſe noſcuntur deſignata. *Communiter opinio habet, fuiſſe templum Romuli, ubi nunc eſt eccleſia* SS. Coſmi ac Damioni *ad eandem viam ſacram, in campo, uti nunc appellatur, Vaccino; non veſte a Turrigio vocata*, S. Coſmatis, *tametſi verum ſaret, quod ait, ita legi in antiqua inſcriptione in Eccleſia S. Martinæ. Eſt enim alia* SS. Coſmæ ac Damiani *Eccleſia*, Coſmatis *olim & nunc paſſim dicta, multum inde remota, in vico ouvero ad radices Janiculi montis ſub ipſo loco, ubi Petrus creditur cruci confixus fuiſſe, ejuſque rei monumenta hodiedum ſuperſunt.*

contra Magum orantis

15 *Alii quidem Turrigius ex Anaſtaſio, Apoſtolos e carcere eductos, illic ceaſſe, & veſtigia genuum impreſſa ſaxis reliquiſſe: ſed alii, id prius contigiſſe aſſerunt, cum ibidem loci orans* Petrus *(ſunt qui etiam* Paulum *tunc adfuiſſe, oraſſe, & genua lapidi impreſſiſſe affirment) poſtea genibus præcipitem dedit Simonem Magum. Sed maluit multiplicare Turrigius ſaxa iſtiuſmodi miraculoſa, tametſi ſuum illud ſupradictum fateatur neſcire ubi ſit; quam explicare tentam Anaſtaſii. Sceibic enim cap.* 14, *in Eccleſia* S. Mariæ Novæ, *quæ etiam ipſa prope abeſt a ſupradicto Romuli templo, conſervari hodiedum lapidem cum impreſſis a* S. Petro *orante, dum vellebat Magus, genuum ſignis, infixum muro, & obductum crate ferrea defenſum a capacibus pii populi manibus ac ſcalpellis, ſuper poſita inſcriptione talı:* Super hanc petram inflexit genua S. Petrus, quando cacodæmones tulerunt pec uera Simonem Magum. *De eodem aut ſimili, S. Gregorius Turon. l. 1 cap.* 28: *de gloria Martyrum*: Extant hodia apud urbem Romam dum in lapide foſſulæ, ſuper quo B. Apoſtuli deſtexo poplite, contra ipſum Simonem Magum, orationem ad Dominum fuderunt. *Addit vero etiam hoc*: In quibus *foſſulis* cum da pluviis lymphæ collectæ fuerint, a morbidis orpetuntur; hauſtæq; mox ſanitatem tribuunt. *Et hoc miraculum de impreſſis tunc ſano ab orante* Petro *genibus, aguoſcant multi eorum, qui admittunt volatum Simonis. Sunt autem tot uon modo horum temporum ſcriptores, ſed etiam ſancti Patres, & quidem antiqui, qui volatum ipſum admittunt, ut videatur prudenter in dubium vocari non poſſe, ob ſilentium illorum qui in Commentario prævio nu* 33 *citantur. Meminit idem Turrigius etiam tertii ſæci, quod præcipitem Simonem exceperit, ejuſque ſanguine commaculatum fuerit; citatque pro illo Canonicum Benedictum, qui anno* MCXLIII, *in ſuo Ms Cæremoniali, quod eſt in Archivio S. Petri deſcribens viam Pontificis a Vaticano in Laterauum die ſecundo Paſchæ*; Tranſit, *inquit*, per Silicem, ubi cecidit Simon Magus, juxta templum Romuli; *de quo loco Nicephorus Calliſtus*, Locus ſane ipſe in quo luctuoſum hoc ſpectaculum incidit, od hodiernum uſque diam Simonium vocatur: *& Petrarca in epiſtola ad Philippum de Vitelaco*; Cernes lapidem, infando Simonis cerebro maculatum: *ab hoc autem non huge aberat Apoſtolicis genibus notatum ſaxum de quo ſupra.*

ſacellum, Domine quo vadis

16 *Scribit S. Ambroſius contra Auxentium, quod*, cum Petrus victu Simone præcepta Dei populo ſeminaret, docaret caſtimoniam, excitavit Gentilium animos: quibus eum quærentibus, Chriſtianæ animæ deprecasæ ſunt, ut pauliſper cederet: & quamvis eſſet cupidus paſſionis, tamen contemplatione populi precantis inflexus eſt: rogabatur enim, ut ad inſtituendum & confirmandum populum ſe reſervaret. Quid multa? Nocte muro egredi cœpit (*ita proſequitur Ambroſius* & F videns ſibi in porta Chriſtum occurrere Urbemq; ingredi, ait; Domine, quo vadis? Reſpondit Chriſtus, Venio Romam iterum crucifigi ..... Intellexit ergo Petrus, quod iterum Chriſtus crucifigendus eſſet in ſervulo: itaque ſponte remeavit, interrogantibus Chriſtianis reſponſum reddidit, ſtatimque correptus per crucem ſuam honorificavit Dominum Jeſum. *Hinc extra portam via Appia majorem pictas ſacellum conſervavit, vulgo dictum*, Domine, quo vadis? *Cujus delineationem vide ſequenti pagina ex tabulis anni circiter* MDCII.

Chriſti in lapida veſtigia,

17 *In Actis Viſitationis anni* MDCXXIV *dicitur* Oratorium *iſtud* S. Mariæ da Plantis, *quarum* veſtigia *in* Silice impreſſa reliquiſſe Dominus creditur. *Et* lapis *iſe* hudie in eccleſia S. Sebaſtiani inter ceteras reliquias cuſtoditur, relicto hic exemplo ad ſurmam originalis. *Addit Joannes Lupardus, quod* ſervatur hic lapis *in* altari privilegiato ubi plurimæ ſervantur Reliquiæ. *Eſt autem illa de Chriſti veſtigiis traditio teſtatior, quam quæ in eccleſia SS. Silveſtri & Dorotheæ ad Angeportam Septimianam, juxta alium ibi poſitum lapidem ſic in marmore ſculptum legitur*: Lapis hic, ſuper quo viſi ſunt Angeli genu flexi in martyrio B. Petri, de ruinis S. Angeli in Janiculo etuins a Juliano de Dathis, *Epiſcopo S. Leonis & Pœnitentiario Baſilicæ Lateranenſis*, eccleſiæ hujus Antiſtite piatati

alibi etiam Angeportam ſeptimianam

veſtræ

A veſtræ expoſitus anno Jubilæi MD. *Viſionis iſtius meminit Petrus de Natalibus lib. 6. cap. 22, & Breviarium Dominicanum anni 1330 ſed uti nihil dubitandum, quin apocrypha ſit tota, ſic etiam talis cenſenda eſt huic innixa traditio, & quæ in eo lapide ſignantur veſtigia, humanarum manuum opus cenſenda ſunt: quamquam alius impoſſibile non ſit, Angelos, licet in aerio dumtaxat corpore apparentes, vera quaſi verorum corporum reliquere monumenta.*

Titulus Faſciolæ unde ſumptus.

28 *Acta SS. Proceſſi & Martiniani, præfectorum cuſtodiæ, in Mamertino Apoſtolis appoſitæ, ab iiſque ibi converſorum, in diem* 2a *Julii relata, ſupponunt, utrumque Apoſtolorum ſimul vinctum, ſimulque etiam dimiſſum fuiſſe; & tunc contigiſſe quod narratum eſt. Verum ſequenti die de S. Lucina acturus, oſtendam, quam exiguæ fidei Acta illa ſint; certe inidonea* C *ad probandum, ſimul eo in carcere Apoſtolos fuiſſe, ſimulque exiviſſe vel ad fugam vel ad mortem. Interim ex eiſdem aſſumitur, quod* beatiſſimus Petro Apoſtolo, cujus pedes attriverant compedes ferrei, excidit faſciola, *qua vulnus obligaverat*, apud ſepem in via nova: *alia Mſs.* apud ſeptem; & *Turrigius* ſeptem ſolia, *vel* ſepti ſolia, *aut* ſepti zonium *intelligit. Stabat hoc* ad Clivum Scauri, & *quod ejus reliquum erat demolitus eſt Sixtus V; ſed reſtat eccleſia SS. Nerei & Achillei, ab antiquo* titulum Faſciolæ *gerens; quam cum Diaconiæ ibi Cardinalitiæ titulo Baronius nactus, inſigniter reſtauravit.*

19 *Verum nimis elto dimiſſi ſtylus* Cuſtodiam

Mamertinus carcer

Mamertinam: *regrediendum ergo eodem eſt, atque ex præcitato Baronio ad* XIV *Martii diſcendum, quod* ſic appellatus reperitur carcer ille, qui nobilitatus fuit vinculis ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli aliorumque ſanctorum Martyrum ad radices Capitolii, ſupra locum quem hodie ſorum dicunt, poſitus; ſubterraneos habena deſcenſus, a Chriſtiania, ſtantis diebus, religionis ergo frequenti cœtu inviſitur, atque in honore habetur. *Tum infra*: Carcer itaque Mamertinus ..... ex quo degere ſuperſtitioſæ Gentilitatis Imperatorea, deſiit eſſe criminoſorum ergaſtulum, ac mutatus eſt in eccleſiam. Nam ex quo Chriſtiani

deſcenſus in eccleſiam

homines ſumpſerunt habenas Imperii, non amplius invenies detruſum quempiam in carcerem Mamertinum, ſed atrocium criminum rei in Tiberinam inſulam conjiciebantur. *Ipſa Eccleſia* S. Petri in carcere *nancupatur, ubi* adhuc (*uti ſcribit Joannes Baptiſta Paulianus libro 3 de Jubilæo*) ob Panli (*Turrigius* Petri *ſubſtituit jubet*) capitis percuſſionem, ab impio cuſtode factam, in marmore effigies ſtat exciſa, dum ea miraculo ſaxa ipſa tanto viro ceſſerint. *Joannes Lupardus libro de mirabilibus Urbis*, formam capitis S. Petri *appellat*. Ibidem, *inquit Turrigius*, eſt columna quam vidi, crate ferrea cincta, ad quam catenis alligatus fuit Petrus. *De qua in tabella appenſa, & Viſitatoribus Apoſtolicis ſæpe probata, legitur, quod* eam devote tangentes oſculantesve multas a Chriſto referunt gratias.

AUCTORE D. P.

ubi capitis ſaxo impreſſi veſtigium

columna ad quam vincti Apoſtoli,

20 Ibidem etiam, *inquit Paulianus*, Apoſtolico miraculo, ad inibi ennverſorum *baptiſmum, fons ſaluberrimus in pavimento ſurrexit: de quo fonte notat Thomas Boſius l. 1 c. 25 de ſignis Eccleſiæ velut alterum miraculum, quod etiam Cardinalis Baronius ad annum 68 animadvertit; videlicet poſt annos* MDXX E (*dicamus nos* MDCXXVII) *e ſicco* marmore fluentem non exaruiſſe. Quod vero ſuperat omnia, *inquit ille*, & quivis experiri poteſt, & plurimis eſt experimentis compertum, quantumvis inde hauria, numquam tamen contingit exhauriri. Altitudo eſt cubiti unius, latitudo fere palmi. Quotannis eo totius urbis Romæ concurſu ventitatur: nemo eſt qui non de ejus lymphis potet fumatque: nihil imminuitur tamen. Atque ut magis obſtupeſcas, etiamſi nullus ex eo hauriat, in eodem tamen permanet ſtatu, non exuperat aut redundat.

& fons indefi-ciens a Petro elicitus.

21 Porro, antequam mortis ſupplicio afficerentur *Apoſtoli*, ambo mane Romano virgis cæſi fuiſſe traduntur, *teſte Baronio. Et* de Petro, *inquit*, quod vilis perſona haberetur, nulla poteſt eſſe dubitatio; eum more majorum, qui ultimo ſupplicio damnati eſſent, antea virgis exderentur: de Paulo vero, quod civis Romanus eſſet, & Lege Valeria primum, ac deinde Porcia haberetur immunis, addubitari poſſet. Verum conſtat, tam ex Lege duodecim Tabularum, quam etiam Lege ſæva, cum aliquod a civibus immane fuiſſet perpetratum delictum; tunc coſdem centuriatis comitiis condemnatos, affectos verberibus primum, capite deinde truncandos. Cum igitur F apud omnes graviſſimum ſcelus habeatur impietas, Paulum ejus criminis judicio poſtulatum & condemnatum, antequam ultimo ſupplicio ſubiceretur, virgis cæſum fuiſſe nullus jure poterit dubitare: cum præſertim adhuc Romæ, in eccleſia S. Mariæ trans pontem, extent, & in honore habeantur columnæ illæ, quibus ambo Apoſtoli alligati & virgis cæſi feruntur. *Eſt ea eccleſia nunc Patrum Carmelitarum ix Urbe præcipua trans pontem S. Angeli, quo itur ad Vaticanum, ubi (ſicut ex præcitata Viſitatione habetur)* ab utroque latere altaria duæ lapideæ columnæ, tabulis ex ligno nucis circumveſtitæ, in quibus aſſeritur beatos Petrum & Paulum fuiſſe flagellatos: *addit Joannes Lupardus*; Juxta quas carmina quædam leguntur marmori inſculpta, *hæc videlicet:*

Columna alia duæ, ad quas flagellati ambo,

in eccleſia Tranſpontina Carmelitarum

Hic ſunt, lucentes Petri Paulique columnæ
Sanguine, tantorum nunc monumenta virum.

22 *Hactenus delibata eorum fere ſumma eſt, quæ in ſuo Trophæorum libello prolixius deduxit Turrigius, Italico illo quidem, ſed Auctorum Latinorum verba Latine proferens; ſequitur ibidem Appendix, non indigna memoratu, de* ſuco, *quod in Vaticana Baſilica viſitur*, S. Petri ſimulacro, *de quo Maffeus Ve-*

Æneo in ſuo Trophæorum libello deduxit Turrigius, Petri ſimulacro,

AUCTORE D. P. ex Oratorio S. Martini translata ad aliud SS. Proceſſi & Martiniani

A *gius in Mſ. de rebus antiquis memorabilibus Baſilicæ Vaticanæ, quod in ipſo ejus archivio aſſervatur, ſic ait*: Ad ſiniſtram partem ingreſſus Baſilicæ veniamus, inveniemuſque ibi locum, quo nullus propinquior altari majori, ubi ſitum erat monaſterium S. Martini.... eujus etiam oratorium, eum aliquibus adjunctis domuncuiis, ante hæc tempora vidimus: nunc omnia....funditus dejecta ſunt. Erat ſane oratorium ipſum ſummæ apud omnes devotionis, maxime quod eſſet poſita in eo imago ænea S. Petri; tranſportatu poſtmodum ad aliud oratorium SS. Proceſſi & Martiniani. Neque in tota baſilica, poſt altare majus, ullus locus erat, ad quem major præ devotione fieret concurſus populorum, majoraque oblatæ etiam ſtipis emmmoda ſuſciperentur. *Floruit Maffeus tempore Martini Papæ V, initio ſæculi* XV: *Cardinalis autem Richardus de Oliverlis, cujus inſignia exprimuntur in boſ, primum donatus Purpura fuit a Calliſto* III, *ſub an.* MCCCCLVI; *ut neceſſe ſit dicere, ipſum ſolius baſis, non etiam fuiſſe auctorem ſtatuæ, quæ jam pridem in tanta veneratione habebatur & merito ſuſpicabatur P. Nicolaus Richardus, eu Ordine Prædicatorum, tam celebris Orator, ut a portentoſa ingenii excellentia Monſtrum cognominaretur, ipſum eſſe, de qua impiiſſimus Leo Iſauricus ad Gregorium* II *multitudinis ſcribebat*; Mittam Romam, & imaginem S. Petri confringam: *fuit etiam qui exiſtimaret, ipſam conflatam eu ſtatua Jovis Capitolini, verſo in melioremuſum metallo per Conſtantinum Magnum, vel aliquem ex proximis ejus ſucceſſoribus.*

merito creditur vetuſtiſſima

Oratorium illud fuerat prope muros urbis baſilica,

23 *Anaſtaſius Bibliothecarius de Leone Papa IV ſcribit, quod puer fuit* a parentibus ad ſtudia litterarum in Monaſterium B. Martini Confeſſoris Chriſti, quod foris muros civitatis Romanæ intra eccleſiam B. Petri Apoſtoli ſitum eſt, quouſque ſacras litterus didicit, ſponte conceſſus. *Hoc autem, in quodam Peregrinorum inſtructione antiqua & manu ſcripta, ſic explicatur, ut Eccleſiæ nomine intelligatur ejus circumcirca diſtrictus, dum dicitur, ipſum monaſterium eſſe ad ferrutam retro Baſilicam, Sane ſecundum ichnographiam veteris novæque baſilicæ infra dandam, Oratorii ex hoc monaſterii poſita abſis diſtabat a Confeſſione* S. Petri, *non plus quam trecentis palmis; totumque cum ipſo monaſterio ſirum fuit inter Confeſſionem prædictam & abſidem novæ baſilicæ; atque adeo, ſi nunc ſtaret, vereſtaret intra*

B

C *ipſum eccleſiam. Non potuit ergo fundamenta novi templi moliri Julius* II, *niſi omnia æquaret ſolo illa, quæ initio ſæculi* XV *vidiſſe ſe Maffeus meminit. Sumpta vero inde imago apte fuit tranſlata ad veterem & adhuc votam ſtantem Baſilicam, in oratorium Sanctorum prænominatorum: quis illud erat poſitum in ala baſilicæ ipſius meridionali, ubi circa chorum ſtabat Oratorium S. Adriani, cum Cathedra* S. Petri, *ſicut in eadem ichnographia & infra dicendis apparebit.*

ideoque ob novum eundem dicendi defuit 2

ſicut & oratorium SS Proceſſi & Martiniani

24 *Quando autem proficiente opere deſtruenda etiam fuit veteris eccleſiæ pars poſterior, crucis habens formam, cujus brachium unum ala prædicta faciebat; alibi altare ipſorum Martyrum cum ſtatua poſitum fuit in anteriori, quæ intacta remanebat, baſilicæ media navi ad partem Aquilonarem, idque a* Paulo III, *qui ſedit intra annum* MDXXXIV & XLIX. *Teſtatur hoc Tiberius Alfaranus, eccleſiæ ipſius Beneficiatus ſub Gregorio* XIII, *cui & librum ſuum ſanctorum inceditum dedicavit*: A ſiniſtro Baſilicæ latere, *inquit*, ad Aquilonem Paulus III transferti ſeeit organum ex priori loco, ſeu porphyreticis columnis ſuffultum; ſub quo transferri ſeeit & corpora SS. Proceſſi & Martiniani Martyrum,

quod una cum ſtatua ad novam ampliorem tranſtulit Paulus 3

ſimul eum altari, & ſtatua B. Petri in throno ſedentis, ex priori oratorio, ubi nulim erant. *Idem altare propter ſtatuam, ante & poſt hanc Paulinam tranſlationem invenitur in Inſtrumentis anni* MCCCCLXXXIV & MDLXXIX *nominatum* Altare S. Petri de Bronzo, alias SS. Proceſſi & Martiniani. *Digna proinde ſtatua, cujus hic exemplum habeat lector, ex libro Pauli de Angelis, ſæpe infra laudando.*

D

25 *Eadem ſtatua ſub Paulo V circa annum* MDCXX, *reliquo novæ Baſilicæ opere jam conſummato, poſita fuit ad unam e quatuor majoribus pilis, vholum ſuſtentantibus; illam videlicet, quæ ingredienti templum a dextris eſt, antequam ad Confeſſionem ſub medio tholo perveniatur. Stat autem ibi in eadem Cardinalis Richardi baſi, ad eam altitudinem elevata, ut quivis accedentium commode poſſit oſculari pedem, quod paſſim faciunt quotquot ad Apoſtolicam Confeſſionem, intra prædictas pilas ſtantem, accedunt: cui piæ devotioni illuſurus anno* MDCXXVIII *Joannes Antonius Stofetta, procax adoleſcens, cum ipſum pedem ſatenti quodam laſſe obliviſſet, ad riſum ex averſantium poſt oſcula motu captandum; cecidit ex anta illo quæ ſuperſtat Confeſſioni machina, diſperſoſque cum ſanguine cerebro totum pavimentum inquinavit, ad aliorum exemplum, ſane horrendum, a Turrigio relatum.*

et denique eneam Paulus 5

E

Ejus irreligioſo puniſ-ſu mur.

§. IV. *Ubi primum ſepulti a morte Apoſtoli, quando & a quo tranſlati ad Catacumbas.*

26 EUſebius Pamphili, *lib.* 2, *Eccl. Hiſtoriæ cap. penult. relata Sanctorum Apoſtolorum paſſione*; Hunc, *inquit*, narrationem *abunde confirmant Petri Paulique nomine inſignita monumenta*, quæ in urbis Romæ

Trophæa Apoſtolor. d xit an. circ. 200 Gajus 2

A Ramæ cœmeteriis etiemnum viſuntur. Sed & Cajus quidam vir Catholicus, qui Zephyrini Romanæ urbis Epiſcopi temporibus floruit (*id eſt in conſulto ſecundi ac tertii ſæculi*) in eo libro quem ſcripſit edverſus Proculum, patronum ſectæ Catephrygarum, de loco in quo prædictorum Apoſtolorum ſacre corpore depoſita ſunt, ita loquitur. *E'γὼ δὲ τὰ τροπαῖα* (*lubet enim tam antiqui ſcriptoris ipſa originaria verba dare*) *τῶν Α'ποστόλων ἔχω δεῖξαι· ἐὰν γὰρ θελήσῃς ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸν Βατικανὸν, ἢ ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν Ω'στίαν, εὑρήσεις τὰ τροπαῖα τῶν πύτε ἱδρυσαμένων τὴν Ε'κκλησίαν.* Ego Apoſtolorum Trophæa poſſum oſtendere: uem ſive in Vaticanum, ſive ad Oſtienſem viam pergere libet, occurreot ribi Trophæ eorum, qui Eccleſium illum ſunduveruot. *Hæc quocumque modo intelleoeris; ſive de locis primæ eorum ſepultuæ, uti intellenit Euſebius; ſive de locis paſſionis, uti alicui videri poſſit veroſimilius (ſiquidem diverſis locis, ut paſſim nunc creditur, aliter olim ſentiente & ſcribente Prudentio; poſſi fuerint ambo Apoſtoli) Trophæa merito dicebantur loca illa; cum plis Chriſtianis ſemper manſeoiut etiam inter perſecutiones venerabilia utraque, hæc ſupea, illa infra terram.*

eorum ſepulcra Chriſtianis olim

B 27 S. Petrum *quod attinet; habuit ille ab antiquis temporibus in ſummitate Janiculi, qui contiguus Vaticano eſt, & eodem cum ipſo nomine ſæpe venit (uti pluribus demonſtrat Baronius) habuit, inquam,* Petrus *eccleſiam, dictam* S. Petri in Montorio, *id eſt,* Monte-Auren, *ſive* Aurelin, *aperta Aurelia nunc* S. *Pancratii ſibi peopiuqua; cui ante teſtaueationtm adhærebat rotundum ſacellum, ductum (ut traditur) eiscum veſtigium depacte ibi olim Crucis, cujus veſtigii memoriam ſemper recentem ſervaverint Chriſtiani, quoad ipſum, Conſtantino imperante, fuit ejuſmodi ſacello ornatum ac deinde eccleſia. Hæc eum collapſa peuitus eſſet, a fundamentis nova ſurrexit initio ſæculi* XVI, *quod hujuſmodi teſtatur inſcriptio marmoris.* B. Petri Apoſtolorum Principis mertyrio ſeerum. Ferdioeodus Rex Hiſpaniarum & Heliſebeth Regine Catholice, poſt erectam eb uis ædem, poſuere anno ſelutis MDII. *Et centum annis poſt, ſicut alius teſtatur titulus in fronte ſacelli,* Apoſtolorum Principi Philippus III Hiſpenierum Rex, ædem hujuſce ſacelli, vetuſtate eollebeutem, diligentie oroatiſſimi viri Jouuis Ferneodes Peeeco Metchiouis Villenæ, pium operis uviti memoriam hereditarie religione renovavit MDCV. *Depoſitum autem de cruce* Petrus, ſepultus *fuit* vie

Petri ſepulture in Janiculo poſſa,

nec adhuc veſtigium crucis ejus,

C Aorelia in templo Apollinis juxra Pelatium Neroniunum in Vuticano, inter Zetarium, *id eſt,* Triclinium triomphale: *neque multis annis poſt* Anucletus *Pontifex* memoriem B. Petri cooſtruxit & compoſuit, ubi & Epiſcnpi recondereutur; *& ſic tam ipſe quam plerique ſucceſſorum ejus, uſque ad S. Zephyrinum, dicuntur,* ſepulti juxta corpus B. Perri iu Vutieeno, *prout legitur in Catalogo ſecundo quem dedit Heoſcbenius, ſcriptum tempore Juſtiniani Imperatoris poſt unnum* DXXX.

& la Vaticano tumulati

28 *Similiter &* S. Peulus *decollatus hic eſſe traditur Via Oſtienſi, loco,* Ad guttsm jugiter manentem, *dico; qui fortaſſis poſt cædem* Puuli, *quia plures ibi ſalutem conſequebantur infirmi,* Ad aques Salviss, *nunc vero* Ad tres ſintes; *quos exſtitiſſe ferunt a terno capitis decuſſi ſaltu. Vidi locum, & conſideraca diſpoſitione fontium, quorum primus ſecundo, ſecundus tertio, pari intervallo ſcaturit; in ſuſpicionem veni, quod aquæ illæ, jam ante* S. Pauli *etatem* jugiter meuuntes, *ac deinde ob memoriam decollati vel ſepulti ibidem Apoſtoli frequentatę ac ſalutiferę, ta dicebant, facte, vadeque* Salviæ *nominatæ, hu-*

Paoli ad aquas Salvias deſcllati;

ha on fuerint miraculo suns exsiu ta,

manæ induſteia tandem fuerint ductæ in tria receptacula ſive labra, ad majorem utentium commoditatem; quæ deinde obtecta in modum fontium ſuo quæque tubulo ſe exonerent, & ſpecies trium fontium præbeant; cum eevera unicus idemque fons videri poſſint, non miraculo ſed natura natus in declivio colli, eo loco aſſurgentis. Major auctoritas foret pro alia Traditione dicentium, amputato Apoſtoli capite pro ſanguine lac effluviſſe; ſi Acta quæ dedimus ſub nomine Lini apocrypha, id evincere poſſent (Baronius certe auctoritatem illam noluit allegare hic) ut probaueeur ſcripta, quæ ſub nomiuibus Ambroſii atque Chryſoſtomi talia teſtantur, iſtorum vere auctorum eſſe, & non potius Anonymorum, qui aliud fundamentum talitur ſcribendi non habuerint, quam apocrypha, quæ dixi, & Lino ſuppoſita Apoſtolorum Acta.

D AUCT. D. P. *vel potius meam ex ano ſcodte in uos de duda?*

Inde ad Catacumbas tranſlata eorpora

29 *Ut ut hæc ſunt:* Corpus Apoſtoli Peuli *non a cæde videtur tranſlatum fuiſſe (ubi tundem illa facta ſit) in arenariam Oſtienſis viæ, ideoque cœmeterio; quoad inde ſubductum fuit conjunctumque Corpori* S. Petri iu Catacumbis, *inter Oſtienſem & Appiam vias; huic tamen multo quam illi victoribus ſupra quas extructa eſt Baſilica S. Sebaſtiani. Quæritur autem hic, quando & quomodo ad Catacumbas delati ſint Apoſtoli: fuiſſe enim ibi aliquando, communis conſenſus eſt. S. Gregorius lib* 3 *Epiſt* 30 *data Indictione* XII, *id eſt, anno Chriſti* DXCIV *referbeue Conſtantiæ Auguſtæ, caput* S. Peuli *petenti, pro ea quam Conſtantinopoli ſub ejus nomine fabricavat eccleſia; & cauſas eeddens cur nefas putet Sanctorum Reliquias loco movere; poſt alia circa alios Sanctos divinę probibitionis argumenta,* De corporibus vero beatorum Apoſtolorum quid ugo dicturus ſum? *iniquit,* dum enuſtet, quia eo tempore quo peſſi ſunt, ex Orientu fideles venerunt, qui eorum corporu, ſicut eivium ſuorum repereeeut: que ducta uſque ed ſeeundum urbis milliarium, in loco qui dicirur Catacumbus collocate ſuot. Sed dum ea inde levare omnis eorum multitudo conveniena niteretur; iru eos vis tonirrui utque fulguris oimio metu reuuit atque diſperſit, ut talia deouo uullatenus urteoere præſumereut. Tone eutem exeuntes Romani, eorum corpora qui hoc in Domiui pietate meruerunt leveveruot, & iu locis quibus nunc ſunt condite, poſuerunt.

E

an a Græcis etiam ablata,

F 30 *Torquet ſe Lauldus, ut tu* tempus quo peſſi ſuot *Apoſtoli, faciat, intelligi anniverſacium aliquem Paſſionis eorum diem, pocata jam eccleſia per Conſtantinum, ſub que vel ſucceſſorum ejus aliquo tallu alia ſint. Sed mera iſtbæc violentia eſt. Malim ego admittere, ſanctum Pontificem, plerumque magis ſolicitum de rebus quas tractat, quam de tempore, quo res præciſe contigerint; hic quoque intelleniſſe* tempus quo paſſi ſuot *Apoſtoli, cum aliqua latitudine, quæ extendi etiam poſſit ad tempora ſequentia, quibus alii atque alii Chriſtiani ſub variis Perſecutoribus eorum exemplo paſſi ſunt. Certe ita coſtringi furtum ad tempus Paſſionis non poteſt, ut non fuerint cadavera ante in Vaticano & via Oſtienſi depoſita, quam fuerit (ut præteuditur) ab Orientalibus ſublata. Quomodo enim hi in ipſo præciſe Martyrii tempore venerint Romam, eam longum iter emenſi, ut corpora caperent, de quoeum cæde nihildum potuerant in patria ſua vel in ipſo itinere inaudiviſſe; cum ſupponatur, ipſis jam Romæ præſentibus, tædet poracta & corpora ſimul ſublata fuiſſe. Quomodo etiam S. Aoacletus Papa* memoriam B. Petri (*quod diſerte aſſerit ſecundus noſter Pontificum Catalogus, de quo ante tonum primum Aprilis, & Liber Pontificalis*) conſtruxerit & compoſuerit, dum Presbyter fuctus fuiſſet a B. Petro; ubi Epiſcopi reconderuntur, & ipſe tandem ſepultus eſt, *in Vaticano videlicet; ſi jam tempore Paſſionis,*

quod non videtur potuiſſe fieri,

AUCT. D. P.

ſuffurati corpus Apoſtoli fuerant Orientales? quomodo denique, ſtante prædicto furto, ſepeliti potuerunt juxta Corpus B. Petri in Vaticano (*quod aſſeris idem Catalogus & liber Pontificalis*) *ſucceſſores ejus omnes a Lino uſque Zephyrinum exceptis tantum duobus aut tribus, qui peculiarem ob cauſam alibi ſepulturam habuerunt?*

ſed potius manſiſſe in loco prima Depoſitionis

32 *Manſit igitur in Vaticano & in Memoria, ab Anacleto ibi erecta* B. Petros *uſque ad Zephyrinum, aut potius ad ſucceſſorem ejus Calliſtum qui fecit aliud* Cœmeterium via Appia (*at habet citatus liber Pontificalis* (*in illudque inſulit deceſſoris ſui Zephyrini Corpus, non in Vaticanum; imo hic aallas deinceps Pontifex legitur depoſitus fuiſſe uſque ad Leonem Magnum, quando iterum ſepulti cœperunt ſucceſſores Petri cum ipſo* in Baſilica *ejus* in Vaticano: *nempe* Leo *ipſe*, Simplicius, Gelaſius; Anaſtaſius; *& deinceps omnes uſque ad finem Catalogi præter unum* Joannem *qui obiit Ravennæ. An igitur prima conſuetudo tam diuturna ſepeliendi Pontifices* juxta corpus B. Petri in Vaticano, *interrupta & mutata ſit nulla de cauſa? Non opinor. Mutatus fuerit ipſe locus, ubi ſucceſſores* Petri *ſepelirentur, qui tamen juxta ipſum in Vaticano depoſiti fuerant, quia* Petrus *ipſe non amplius in Vaticano manebat, ad Catacumbas tranſlatus: quo & plerique Succeſſores ejus multo deinceps tempore portati fuerunt; cum ipſe ſuo poſt Chriſtum capite ibidem quieturi, quemadmodum primi Succeſſores depoſiti cum ipſo fuerant in Vaticano, ubi tunc ipſe jacebat, & jacuiſſe etiam anno ducenteſimo æræ vulgaris & aliquanto poſt, teſtis eſt Cajus theologus Romanus apud Euſebium, a nobis hic jam non ſemel citatus. Hæc* Petri *& hoc tempore ad Catacumbas tranſlatio, multo probabilius videbitur conſideranti, primo, quod Calliſtus novum fecerit Cœmeterium: 2 quod deinceps uſque ad Cornelium Papam nulla apud idoneos auctores mentio, quantum ſciam, fiat* Petri *in Vaticano: 3 quod nullus deinde Pontifex, ut tantum conſuetudo obtinuerat, memoretur in Vaticano ſepultus fuiſſe, niſi poſt relatum eo corpus* B. Petri: *4 quod ſucceſſores Calliſti uſque ad Cornelium & ultra* Urbanus, Pontianus, Anteros, Fabianus, Cornelius *ipſe, & alii poſt eum, in cœmeterio Calliſti*) *quod & Prætextati nomine venit* (*ad Catacumbas depoſiti fuerint: quanto denique quod ligatur in Catalogo ſecundo & Libro Pontificali*, Cornelius Corpora Apoſtolorum beati Petri & Pauli de Catacumbis levaſſe noctu, *& poſuiſſe alterum in Vaticano, alterum via Oſtienſi.*

qui præfuit Eccleſiæ ſub Heliogabalo

33 *Lucem fortaſſe hic nobis affundet aliquam Hiſtoria profana, docebitque cauſas ob quas Oſſa Apoſtolorum ſaltem unius movenda loco ſuo; utrinſque vero abdenda fuerint in locum ſecretiorem, ac magis reductum ab oculis & notitia gentilium, quam erant ſepulcra & trophæa, ut vocat Caius, Petri in Vaticano, Pauli via Oſtienſi; nunc paſſim omnibus nota. Duas cauſas ſubminiſtrat nobis Ælius Lampridius in Heliogabalo, ſub quo Eccleſiæ præfuit S. Calliſtus ab anno vulgaris Æræ* CCXVIII *uſque ad ea* XXII. *Fuit Imperator ille vanitatis homo atque adulatoribus ſuis Solis a quo & cognomen ſibi aſſumpſit; ac inter alias multas ineptias dicitur apud Lampridium*, elephantorum quatuor quadrigas in Vaticano agitaſſe, diruiſſe ſepulcris quæ obſtiterant. *Quidni & S. Petri Memoria, ſimul etiam deſtructa, aut metu tam vicinæ ruinæ ſacra ejus oſſa inde tempori ablata ac in tuto poſita fuerint. Scribit præterea citatus Auctor, quod Imperator*, ubi primum ingreſſus eſt urbem omiſſis iis quæ in Provincia gerebantur, Heliogabalum in Palatino monte juxta ædes Imperatorias conſecravit, eique templum fecit; ſtudens & [Deum] Matris typum, & Veſtæ ignem, & Palladium, & Ancilia, & omnia Romanis veneranda, in illud transferre templum, & id agens ne quia Romæ Deus niſi Heliogabalus coleretur. Dicebat præterea, Judæorum & Samaritanorum religiones & Chriſtianam devotionem illuc transferendam, ut omnium cultorum ſecretum Heliogabali Sacerdotium teneret. *Cumque ut cogitaverat diceretque, ita & faceret, ſicut plaribus idem Lampridius deſcribit*, nec Romanas tantum extingueret Religiones, ſed ſtuderet etiam ut per orbem terrarum Heliogabalus Deus unus ubique coleretur.... omnes *eum* deos ſui Dei miniſtros eſſe ambat; cum alios ejus cubicularios appellaret, alios ſervos, alios diverſarum rerum miniſtros. *Cum, inquam, ſic inſaniret ille; juſtus metus potuit debuitque inceſſere ejus temporis Chriſtianos, eorumque ſummum Pontificem Calliſtum; ac ſodalorum Apoſtolorum corpora, præ ceteris omnibus venerabilia, Heliogabalus requireret, ipſumque movere, ut ea in tutum ſubduceret locum non niſi pauciſſimis conſciis, ubi ceteros omnes Chriſtianos lateret, nec prodi aliquando poſſet ab iraſcentioribus ad gentilitiorum ſubinde reverentibus; eoque idoneæ viſæ ſint Catacumbæ.*

Calliſtus id præſtaverit.

B

uſque ad Pontificem Calliſtum,

34 *Sunt autem Catacumbæ Græco nomine dictæ a* κατακύπτω, de primo, defodio, cavo; *ſive a* κατὰ juxta, ad, & κύμβος, cavus receſſus, *quales habet plures cœmeterium Calliſti, juxta quod ſaat Catacumbæ, ſic deſcriptæ ab Ariagone lib.* 3 *Romæ ſubterraneæ cap.* 12, locus ſubterraneus, fornice deſuper obductus, ac ſemi circulari conſtructus forma; & ut ex ipſo aſpecto credibile nobis fit, quoddam Ethnicorum ædificium extitit, quod a vetuſtiſſimis illis Pontificibus in ſacros ſubinde rei eccleſiaſticæ uſus redactum eſt: quo Chriſti cultores, quibus illibatos religionis Chriſtianæ ritus peragendi haud libera adhuc facultas ſuppetebat, pro ipſo temporis opportunitate ad ſacram, ut mos erat, Synaxim convenirent. Hinc porro ad proximum cœmeterium (*Calliſti ſcilicet via Appia*) patuiſſe aditum conjicitur, cum illud in ejudem loci planitie conſiſtat. Porro ad Catacumbas, quarum mentio eſt, per binas ſcalas quæ pluribus quidem gradibus conſtant, deſcenditur. Harum altera eccleſiam *S. Sebaſtiani*, altera Ardeatinam viam reſpicit. Feneſtræ ibidem vel certe formina, in oblongum ac ſatis anguſtam deducta formam, ſuſpiciebantur, quæ lumen ad inferiora loca deminebant.

E

Catacumba unde dicta?

eorumdem ma, & ejus temporis ſtatus

35 Decem & quatuor locus olim iſte ſuo continebat ambitu monumenta, quorum tamen ad præſens duodecim dumtaxat viſuntur. Et hæc quidem haud in ſopho, cœmeterialium modo exeavata, quamvis eamdem intuentibus formam præſeferant, ſed lateritii operis calce circum oblinita ſunt, paucia admodum exceptis; quæ artificum olim manu eleganter eaornata fuiſſe, ea quibuſdam adhuc veſtigiis manifeſte cognoſcitur. Porro in eorumdem monumentorum ambitu, marmorea quædam hinc inde ſedilia porriguntur, *in* quorum media parte, Pontificalis ac marmorea Sedes vetuſtiſſima erat, in qua ſummi ac ſanctiſſimi olim Pontifices (uti veneranda priorum hominum traditio fert) conſidebant, dum ſaneſta illa perſecutionum tempora ingruerent; in reliquo autem ſedilium ambitu Sacerdotes, qui Pontifici adſtabant, ac Romanum inſuper Clerum, tunc potiſſimum temporis cum ſacræ ibidem ſynaxes peragerentur, ſediſſe, pie utique ea ipſius loci conſpectu exiſtimandum eſt.

F

quæ ibi monumenta

& ſedilia

Altare vetus,

36 Marmoreum e regione ipſius Pontificiæ ſedis altare quoddam, & quidem vetuſtatem redolens, adhuc cernitur (*quale ipſemet anno* MDCLX *vidi*,

A *vidi, & hoc schemate repræsentatur*) *super* quo ultari haud ab ullo, præter Romanum Pontificem, Missæ sacrificium celebrari consueviſſe, ex recepta item inolitaque apud posteros traditione accepimus. Verum *super* eodem sacro altari, hac nostra ætate, ex Pauli V Pont. Max. indultu, cuilibet ex approbatis Sacerdotibus sacra peragendi mysteria, facultas impertita est.

sub eoque puteus, ubi corpora lotos erant

36 Hic præterea, ipso sub altari, putei adinstar foramen conspicitur, ubi quondam veneranda beatorum Apostolorum corpora..... aliquamdiu delituere. *De S. Damaso Papa scribit Anastasius Bibliothecarius in ejus Vita, quod* fecit Basilicam via Ardeatina, ubi ipsemet sepultus requiescit in
C Catacumbia; & ædificavit platoniam, *id est marmoreum pavimentum*, ubi corpora Apostolorum jacuerunt, & versibus ornavit, *quorum ex Gruteri inscriptionibus hoc initium accipe:*

Hic habitasse prius Sanctos cognoscere debes.

Nomina quisque Petri pariter Paulique requiris. *Quod licet de mortuis, non de vivis, intelligendum sit; satis tamen apparet causæ, cur hic locus præ aliis lectus sit abscondendo pretioso illi thesauro, & cur Calistus illic sui decessoris Zephyrini corpus humaverit, & alii post eum Pontifices, usque ad Marcellinum, fuerint* juxta cœmeterium *vel* in cœmeterio Calisti via Appia tumuloti.

& juxta Calisti cœmeteriam.

37 *Videtur autem* Calixti cœmeterium *continuatio quædam fuisse ejus, quod extra portam Appiam via eadem pridem effossum fuerat*, & Prætextati *dicebatur, jam olim S. Quirini atque Balbinæ, deinde SS. Cæciliæ, Valeriani atque Tiburtii, nec non ipsius Urbani Papæ sepultura nobilitatum: ipse tamen Calistus in cœmeterio Calepodii Via Aurelia sepultus fuit. Ne autem ob duarum viarum, quibus* Catacumbæ *adscribuntur, diversitatem ambiguus hæreas, lege eumdem Anastasium in Hadriano I sic scribentem*: Ecclesiam Apostolorum, foris portam Appiam milliario tertio, in loco qui appellatur Catacombas; ubi corpus B. Sebastiani Martyris cum aliis quiescit, in ruinis prævectum, a novo restaura-

vit: *& in Nicolao I*; Via Appia cœmeterium sancti Christi Martyris Sebastiani in catacumba, ubi Apostolorum corpora jacuerunt, quod multis ab annis tectum, renovavit. *Verbo, ut dicam*, Viam Ardeatinam *Catacumbæ*; Appiam *ecclesia respiciebat, inter utramque posita amba.* D

38 *Ad Catacumbas igitur jam descriptas translata fuerint Corpora Apostolorum tempore S. Calisti potius, quam quovis alio, propter rationes, quas adduximus. Jam vero quando inde relata fuisque primis Memoriis restituta sint, videamus; & quamdiu aliunde tertiæ veritas non affulgeat, sequamur Catalogum secundum sæpe memoratum, quem & liber Pontificalis & Anastasius secuti sunt. Ita ibi legitur in Cornelio, ab anno* CCLI *usque ad* CCLIII *Romano Pontifice, sub Decio tyranno & successoribus ejus Gallo atque Volusiano.* Hic Cornelius temporibus suis rogatus a quodam Matrone, Corpora Apostolorum beati Petri & Pauli de Catacumbia levavit nocte; primum quidem Corpus B. Pauli acceptum beata Luciana posuit in prædio suo via Ostiensi, juxta locum ubi decollatus est. B. Petri Apostoli Corpus accepit beatus Cornelius Episcopus, & posuit juxta locum, ubi crucifixus est, inter corpora Sanctorum, in templo Apollinis in monte Aureo in Vaticano palatio Neronis, eod. Kal. Julii. *Ut hæc & alia in Catalogo relata de S. Cornelio, desumpta sint ex ejusdem Actis, in ea quod Cornelium, ejunt, Romæ & sub Decio secuti percussum esse, parum fidei & a veritate alienis; non continuo sequitur reliqua omnia, & hæc ipsa, quæ modo protuli, non majorem quam illa merenti fidem. Cum enim constet, Apostolorum Corpora in Catacumbis aliquando latuisse, ac deinde ad loca, ubi hodiedum sunt fuisse relata, idque ante imperium Constantini Magni; neque ab Auctore Catalogi alterve ullo idoneæ auctoritatis, quod sciam, citetur alius Pontifex quam Cornelius, qui Corpora retulerit, nec indicetur aliud tempus relationis; hanc a Cornelio factam fuisse tam diu credemus Catalogo isti, & libro Pontificali, & Anastasio Bibliothecario, quamdiu fortior ratio aliter credendi producta non fuerit.*

a S Cornelio Papa sub annum 252.

E

(non absimile quod Actis ejus apocryphis fuit)

39 *Occasionem referendi Corpora dedisse Cornelio potest mors utriusque Decii, crudelium Christiani nominis persecutorum, & sperata inde aliqualis cessatio cruentæ tempestatis: quæ licet ex toto non cessaverit sub successoribus illorum; non tamen ita sævit, quin* F *potuerit ad extinguendum Novati schisma Cornelius unam alteramque cogere synodum Romæ, quarum ultima perquam numerosa fuit, sic descripta ab Eusebio Pamphili lib. 6 Historiæ Ecclesiast. cap. 43 editionis Valesianæ: Sub Cornelio* Romæ congregata est Synodus maxima in qua frequentia quidem Episcopi; Presbyteri vero ac Diaconi multo plures convenerunt. *Quod si talia fieri potuerunt, & facta sunt Romæ a Christianis, non obstante persecutione Gentilium post Decium continuata: quanto facilius fuit duo corpora clam, nocte & extra urbis muros, tuto transferre ex uno in alium locum.*

occasionem præbuit Decii mors.

40 *Posset tamen aliquis opinari, ambo corpora, ut simul latuerant, ita simul in alio, sed uno eodemque loco abscondita tunc fuisse; at paucos post annos deinde translata, Pauli quidem Corpus concessum fuisse Lucianæ seu Lutiæ, recondendum in prædio ipsius via Ostiensi; Corpus vero Petri relatum ad Catacumbas posse, inquam, ita opinari aliquis, motus indicio, continente Depositione Martyrum apud Bucherium (de qua nos in Commentario prævio § v) atque ipsa hæc habente:* Tertio Kal. Julii, Petri in Catacumbas, Pauli Ostiense, Tusco & Basso Coss. *Hæc enim, inquiet, translationem notare videntur, & indicant ejus tempus per Consules* Tuscum & Bassum, *id est*

An deinde ad Catacumbas relatus sit S. Petrus?

AUCT. D. P.

annum CCLVIII. *Possunt illa quidem, fateor, & fassi sumus paragrapho citato, notare Translationem Apostolorum ad Catacumbas atque ad viam Ostiensem. Verum quæ causa excogitari potest, cur eo tunc potissimum translata sint, & quidem secundo, saltem Petri in Catacumbas? Cur hæc translatio potissimum exprimi debuit in Indiculo isto, ubi ne quidem Martyrium ipsum Apostolorum exprimitur, aut prima depositionis eorum locus? Quæ ratio ego* Petrus *solus eo delatus fuerit, ubi prius cum* Paulo *latuerat, ut supponimus; aeo certe in eodem cum ipso fuit loco, antequam illuc* Petrus, *in prædium Ostiense* Paulus *migrarent? Cur separati fuerunt? Denique quando & per quem cedit in Vaticanum Petrus? Aliquid vel per vimam luminis effunde, si vis admittam translationem illam secundam in Catacumbas, aliquin fassurus sum potius, me non capere, quid citata ex Indiculo verba significatum velint.*

§. V. *Quam reverenter & procul a conspectu deinceps habita sancta corpora; ad profunde dubia plerasque Reliquiæ, quæ de illis haberi dicuntur.*

B

Tot sanctorum corpora barbarorum furibus subtracta.

41 POssent deinceps ex Anastasio aliisque commemorari Poetifices, qui Basilicas Apostolorum, extra urbem sitas, crebrisque barbarorum ac temporum injuriis variam passas fortunam, restaurarint evanuerintque; verum iis omissis, & ad eos Auctores remisso lectore, qui de Romanis ecclesiis ex professo tractaverunt, Onuphrium Panvinium & & Severanum; ordior Paragraphum hunc de Reliquiis observandis, quanta cum cautela processum sit inter innovandum atque ornandum Confessiones Apostolorum, sub quibus eorum corpora olim condita jacent ac honorantur, ita ut ea nec videri nec tangi possint a quoquam, imo nec ipsi temuli definite monstrari. Hoc vero, si eos sub Silvestro, ceste tene sactum fuerit, cum barbarorum incursiones pati Roma cœpit, quibus quia potissimum obnoxiæ erant Apostolorum Basilicæ, utpote urbis mœnibus exclusæ, necessaria videbatur ejusmodi provisio quæ spem omnem excluderet quacumque ratione auferendi thesaurum, procul hominum oculis & manibus, ipsaque eorum conscientia subductum. Itaque veneramur sacros Basilicarem prædictarum cryptas, sub quibus ceteroquin servari Sanctos credimus; & partem religionis existimamus, distinctiorem notitiam loci non requirere.

cœpti fuerint haberi tumuli Apostolici.

C

Sic se tempore S. Gregorii Papæ

42 *Quomodo ea se res habuerit tempore S. Gregorii Magni sæculo* VI, *declarat ipsemet, in quadam ad Constantiam Augustam Epistola:* Corpora SS. Petri & Pauli Apostolorum tantis in ecclesiis suis coruscare miraculis atque terroribus, ut neque ad orandum signe magno illuc timore possit accedi. Dum beatæ recordationis decessor meus, argentum, quod supra sacratissimum corpus B. Petri Apostoli erat, longe tamen ab eodem corpore fere quindecim pedum spatio, mutare voluit; signum ei non parvi terroris apparuit. Sed & ego aliquid similiter, ad sacratissimum corpus S. Pauli Apostoli, meliorare volui: & quia necesse erat ut junte sepulcrum hujusmodi effodi altius debuisset, Præpositus loci ipsius ossa aliqua, non quidem eidem sepulcro conjuncta, reperit: quæ quoniam levare præsumpsit, atque ie alium locum transponere, apparentibus quibusdam tristibus signis, subita morte defunctus est..... Quis ergo nunc, serenissima Domine, tam temerarius possit existere, ut hæc sciens, eorum corpora non dico tangere, sed vel aliquatenus præsumat inspicere?.....

vers inacresit

43 *Ita magnus Gregorius; cui consonaes synonymus ejus & synchronus Turonensis lib.* 2 *Mirac. cap.* 28, *post enumeratas Vaticani templi & Gyberti sepulcro Apostolico imminentes columnas; Hoc, inquit,* sepulcrum sub altari collocatum, valde retrorsum habetur. Sed qui orare desideret, reseratis cancellis quibus locus ille ambitur, accedit super sepulcrum, & sic, fenestella parvula patefacta, immisso introrsum capite, quæ necessitas promit, efflagitat: nec moratur effectus, si petitionis tantum justa proferatur oratio. Quod si beata auferre desiderat pignora, pallidum eliquod, momentaneum (*id est libra*) pensatum, jacit intrinsecus: deinde vigilans ac jejunans, devotissime deprecatur, ut devotioni ipsæ virtus Apostolica suffragetur. Mirum dictu! Si fides hominis præveleerit, a tumulo palliolum elevatum ita imbuitur divina virtute, ut multo amplius quam prius pensaverat poederet; & tunc ipse qui levaverit, ejus gratia sumpsisse quod petit, *Ipse porro Gregorius Magnus, in epistola præcitata, Augustæ excusans, cur parere nequeat jubenti*, ut propter eam ecclesiam, quæ in honorem S. Pauli in palatio ædificabatur, caput ejusdem S. Pauli, aut aliud quid de corpore ipsius deberet transmittere. Sudarium vero, *inquit*, quod similiter transmitti jussistis, cum corpore ejus est, quod ita tangi non potest, sicut nec ad Corpus ipsum accedi..... Cognoscat autem, tranquillissima Domina, quod Romania consuetudo non est, quando Sanctorum Reliquias dant, ut quidquam tangere præsumatur de corpore; sed tantummodo in pyxide brandium mittitur, atque ad sacratissima corpora Sanctorum ponitur; quod levatum, ie ecclesia quæ est dedicanda, debita cum veneratione reconditur; & tantæ per hoc ibidem virtutes fiunt, acsi illuc specialiter eorum corpora deferantur.... In Romania omnque vel totius Occidentis partibus intolerabile est atque sacrilegum, si Sanctorum corpora tangere quisquam forsasse voluerit: quodsi præsumpserit, certum est, quie hæc temeritas impunita eullo modo remanebit.

D

solum per fenestellam palliola seu brandea admovebantur.

E

Idem ea consuetudo Augustæ,

petenti caput S. Pauli,

44 *Pergens porro Gregorius ad objectionem, sibi ex contrario Orientalium exemplo faciendam;* De Græcorum, *inquit*, consuetudine, qui ossa levare Sanctorum se asserunt, vehementer miramur, & vix credimus. Nam quidam Monachi Græci, huc ante biennium venientes, nocturno silentio intra ecclesiam S. Pauli, corpora mortuorum ie campo jacentia effodiebant, atque eorum ossa recondebant, servaceta sibi ea dum recederent. Qui cum deprehensi, & cur hoc facerent diligeoter fuisset discussi, confessi sunt, quod illa ad Græciam esseet tamquam Sanctorum Reliquias portaturi. Ex quorum exemplo, sicut prædictum est, major nobis dubietas nata est, utrum verum sit quod veraciter levare ossa Sanctorum dicantur. *Sed nimius rigor est, ex tali exemplo universim dubitare de Græcorum consuetudine, fundata in Constantini Magni studio, ad novæ suæ civitatis ornamentum & tutelam, complura illustrium Sanctorum corpora transferentis, quam successores ejus ac præcipue Theodosius junior, Leo, Justinianus imitati, Regiam locupletarunt ejusmodi pignoribus; sed ferme ex Oriente, nec autem ex Occidente petitis: ut pro hoc saltem maneat verum, quod dicit Gregorius, usque ad sua tempora intolerabile atque sacrilegum visum Romæis, cellata semel & alicui ecclesiæ addicta Sanctorum corpora inde auferre aut delibare; excepto semper casu ruinarum vel incendiorum, vel simili aliqua necessitate, qualecumque fuit, cum Callistus Papa sanctos Apostolos ad Catacumbas detulit, occultando; qui iterum publico cultui redderentur tempore opportuno.*

imposbat, Græco corpora Sanctorum levare.

F

imo dubitat an vere id faciant,

saltem circa Sanctos Occidentales;

45 *Potuit*

licere ſub Calixto aut Silveſtro Papa factum eſſe, ut partes aliquæ, etiam notabiles, a reliquis abjunctæ eſſent, ad alias eccleſias intra utramque urbem deferrentur, eoque nunc vere de talium poſſeſſione gloriantur. Potuerunt quæque eodem ita ſemel ſeparatæ Reliquiæ, ad varias tranſalpinas eccleſias migraſſe: quamvis in genere manet juſta formido, ne multæ earum per aliquam ſimilem illi quam Gregorius deteſtatur fraudem, ſint ſuppoſitæ. Tales tamen dum bona poſſidentium fide propenuntur venerandæ, non dedignatur Deus coluntium eas fidem attendere potius, quam immediatum objectum iſtius cultus, qui ſemper in primarium ſuum fertur objectum ipſum ſollicet Sanctum, cujus eſſe Reliquiæ ſimplicitate Chriſtiana creduntur. Ut igitur veræ liberalitatis adverſatur virtuti, nimis anxie exquirere pauperum quibus benefacere vis neceſſitatem, & tamen reprehenſibiles ſunt qui eam mentiuntur: ſic neque damnabilis fraus aliquorum ſuſpectas debet reddere Reliquias omnes, de quarum legalitate poſt tot ſæculorum decurſum nec habentur, nec haberi poſſunt idoneæ probationes. Interea tamen dum exhibentur tranſlatarum Reliquiarum hiſtoriæ, laudabiliter faciunt viri eruditi eas examinando, quam veroſimiles ſint, quin contra veritatem nulla datur quantivis temporis præſcriptio.

ſed ut probentur opus eſt moderato examine:

46 Sic, abſque ulla cujuſquam injuria, diſcutiebatur ſcriptura quædam, Canonica dicta, in Prunenſi S. Joannis apud Aragones monaſterio; cujus bonam partem ex Latino vetuſtiſſimo originali tranſcribit Hieronymus Blancas; ſub latitium ſui Commentarii rerum Aragonenſium; integram vero habuit Joannes Brixius Martinez, in illius ſui monaſterii hiſtoria lib. 4 cap. 20. Sed ſatis ille habuit poſteros ejus ſubſtantiam Hiſpanico reddere, atque ita non poſſumus, niſi ſummatim oublibere eu Hieronymo primæ partis portionem, qua narratur, quomodo, tempore S. Gregorii Papæ & Recaredi Hiſpaniarum primi Catholici Regis, allatum ſit Brachium S. Petri, ſuſtagente S. Iſidoro Hiſpalenſi Epiſcopo, & legationem tommuni nomine obeunte Cyriaco Cæſarauguſtano. Dicitur autem audita petitione, Gregorius cervus ei non conſentire, neque ſepulcrum aperire, conſulenda per orationes Deo inducias petiiſſe; & interim in ſomnis ab apparente ſibi Apoſtolo monitus, ne dubitaret ea de cauſa illuc accedere quam ſecretiſſime, & Hiſpano Epiſcopo facere ſatis. Additur autem accedentem Pontificem vidiſſe ſuper ſepulcro poſitum os Brachii, quod gaudens tradiderit Cyriaco, hic vero retulerit Hiſpalim; ſed mortuum invenirus Iſidorum, abſtulerit ſecum Cæſarauguſtam; ubi manſerit uſque ad irruptionem Saracenorum, quando Benctus, Cæſaraugutanus Epiſcopus, cum ſancto Brachio aliiſque Eccleſiæ ſuæ Reliquiis fugiens, contulerit ſeſe ad Comitem Armentarium, qui ipſum cum illis receperit in eccleſiam S. Petri de Taberna, juris ſui; hanc autem Benctus conſecraverit coram ſeptem Epiſcopis ipſoque Comite dementario, & coram eo qui omnia moribundus dictavit Beleſenſe, Monacho ipſius loci, tempore Caroli Francorum Regis: ad quem miſſus idem Beleſenſis pro obtinendo contra Saracenos auxilio; Et ego juro vobis, inquit ille dictamen faciens, Fratribus meis dilectiſſimis, per diem tremendi judicii, quod hoc quod vobis expoſui, in veritate dixi, quia oculis meis vidi, & aliqua quæ non vidi, de ore fidelium audiri.

fis incredibilis videatur modus,

quæ ſo dicunt Aragones

accepiſſe brachium S. Petri.

47 Ultimæ partis, de qua ut oculatus teſtis referre Beleſenſis potuit quamque ſolam Hieronymus deſcriptam dedit, quia ſola ad ſuam pertinebat argumentam, ſubjungit Hieronymus; Quibus quæ fides adhibenda ſit, affirmare non auſim: affirmabo autem nimis vere, me ea ita omnia exarata inveniſſe, antiquis literis atque adeo veteri pergameno deſcripta, ut magnam ſpeciem præſeferant veritatis..... Sed eorum aliam nullam præter eam meotionem obſervavi .... Tot autem Sanctorum Reliquias, & quod magnum eſt, S. Petri Apoſtoli brachium ad nos umquam allatum ſtupeſco; tamdioque (ſi ita eſt) in eodem Tabernæ monaſterio aſſervari; eum tantæ rei nullam memoriam, neque in priſcis Annalibus, neque in poſteriotibus tum noſtris, tum etiam externis iovenimus. Audio tamen, dum hæc ſcribo, in Ovarræ monaſterio, cui dictum Tabernæ monaſterium attributom fuit, Brachiom quoddam in maximo honore haberi, ſub nomine S. Petri Eremitæ, non autem Apoſtoli. Fortaſſis a nominis ſimilitodine ortus eſt error.

D AUCT. D. P. & ſuppoſitis S. Petrum Eremitam cujus id forſan fit,

48 Ita fuceræ & antiquæ fidei ſcriptor, in Commentario ſub annum MDLXXXVIII primum Cæſaraugutæ excuſo: qui priorem ſcripti Latini partem fortaſſis non tam ideo omiſit referre, quod ad rem ſuam minus faceret; quam quod incredibile judicaverit miraculum, tam contrarium priori judicio Gregorii de Reliquiis non tranſeundis, tacendum fuiſſe in libris Dialogorum, quos totos fere de argumento tali ſub finem vitæ ſcripſit, miſitque Theodolindæ Longobardorum Reginæ gentiſque Apoſtolq.. Accedebant juſta dubitandi argumenta, quod S. Iſidorus, etſi S. Gregorii ætate confectatus Epiſcopus, ipſe tamen plus quam triginta annis ſupervixit: Cæſaraugutanæ autem eccleſiæ nullus invenitur fuiſſe Cyriacus Epiſcopus, imo tunc temporis inveniuntur Epiſcopus Vincentius, ſub Leuvigildo quidem Arianus, ſed ſub Recaredo Catholicus: cujus interim loco Catholicis ordinatum Cyriacum, poſtea nudum titulum tenuiſſe, etſi impoſſibile non ſit, non deficientibus quibus id probetur exemplis; factum tamen eſſe haud ſatis certo probatur, ex multorum audita narrante, non ſine nominum temporumque confuſione. Neſcio autem quid habeat Cyriaci nomen, ut præ aliis idoneum viſum ſit ornandis fabulis; ſic enim Cyriacum Romanum Pontificem, aliis ignotum, reperitur Urſulano Martyrio adjunctum; & alium ejuſdem nominis Epiſcopum Jeroſolymitanum, Dominicæ Crucis monſtratorem & Martyrem ſub Juliano, ſub quo nullus illi locus eſt in vera hiſtoria.

certo id a S. Gregorio non videtur omiſſe obſervatum.

E

& ſo relationi non convenire ullo pacto eam tempore judicatæ.

49 Ut autem Hiſpani, Brixius, Tamajus aliique etiam poſt loctum Hieronymum Blancas, decipiuntur in Brachio S. Petri, quaſi Apoſtoli certo ſit; ita Græci nonnulli detipere tentaverunt Francos, Caput aliquod, fortaſſis S. Pauli Conſtantinopolitani Epiſcopi (ſi tamen Sancti alicujus) quaſi eſſet Apoſtoli, ferentes in Galliam, eodem munere voluerunt demereri B. Iſabellam, S. Ludovici Francorum Regis Sororem, monaſterii Longi campi prope Pariſios fundatricem, ſancte defunctam an. MCCLXX, die XXIII Februarii, quando de ejus vita cultuque in Supplemento egimus. Hæc ne porro deciperetur, ſcripſit ad eam Clemens Papa IV ſequentem Epiſtolam; Dilectæ filiæ, nobili mulieri, Iſabellæ, cariſſimi in Chriſto Filii, illuſtris Regis Francorum, Germanæ. Scias filia Apoſtolorum capita Romæ indubitanter haberi, quæ felicis Recordationis Gregorius Papa IX prædeceſſor noſter, de Sanctis Sanctorum ſuis manibus extrahens, Romano Populo patenter exhibuit, & in locum ſuum reſtituit eum debita reverentia, præſentibus & ſcientibus univerſis. Quod ſi forſitan caput B. Pauli Apoſtoli apud te eſſe putas, depone conſcientiam, ne fallaris, neve ponas ſcandalum Matri tuæ Romanæ Eccleſiæ, quæ deceptionem hujuſmodi non poſſet æquanimiter tolerare. Si vero Græci aliquo tempore ſe illud habere dixerint, ne mireris: nam odio Latinos habemes, facile tibi formaverunt mendacium, qui de fide mentiri Catholica, quod eſt majus, minime dubitarunt.

Sic merito ſe novit Clemens

F

eſſe verum Caput S. Pauli;

A AUCT. D. P. *quod in valo in Gallias tulerunt Græci,*

50 Bene igitur faciet, ſi, quod habes, dilecto Filio noſtro Simoni, titulo S. Cæciliæ Cardinali Apoſtolicæ Sedis Legato, nomine noſtro reddideris, nobis perinde miſerendum; ne, ſi ad alias manus devenerit, poſſit inde, cum erroris periculo, ſcandalum ſuſcitari. Datum Viterbii XIV Kal. Maji, anno IV *Pontificatus*, *interlinearii* VI *Februarii* MCCLXV, *adeoque anno Chriſti* MCCLXIX, *vitæ ipſius Iſabellæ penultimo*: *quam non dubitaverim accurate impleviſſe Apoſtolici ſui Patris mandatum. Certe nulla talis Capitis mentio invenitur apud Francos ſcriptores. Credibilius eſt, quod de clavis, quibus crucis affixus eſt Petrus, ſuggerit Joannes Molanus lib.* 3 *de Picturis & imaginibus ſacris cap.* 22, *dum ait*, Clavum B. Petri Chriſti fidelibus oſtendi Lemovicis in baſilica B. Martialis, ſeque etiam alterum vidiſſe in Morteing, cœnobio Monialium Ordinis Ciſtercienſis diœceſis Abrincenſis. *Tertium quoque in Cathedrali Spirenſi apud Feuerones ſeu Francos Orientales, indicat in Chronica ejus diœceſis Guilielmus Liſengenius*: *& alibi forſitan invenietur quartus. Sicut enim pene certum eſt* clavis *confixum fuiſſe Apoſtolum*; *ſic omnino credibile, ipſos aut corpori ejus conſepultos ac poſtea ereptos, aut aliter aſſervatos fuiſſe a fidelibus*; *æque ac* lignum Crucis *ejus, unde nonnullæ Romanæ Eccleſiæ habere ſe dicunt*; *aut* cultellum *qua Regnum Longobardorum Theodelindam, per* Pectum *Diaconum donavit S. Gregorius, uti ſcribit Bartholomæus Zucchi in Gloria elivitatis Mediolani, ubi ille cultellus ſervatur, cap.* 22.

verosimilius creduntur vera iſtic eſſe claui crucifixi.

ſicuti & alibi linguam ereptæ,

B *atque cultellum S. Petri.*

51 *Ex dictis apparet, quam non ſit operæ pretium referre ſigillatim omnes eas eccleſias, in quibus dicitur eſſe, vel reipſa oſtenditur aliquid Reliquiarum ſub nomine* S. Petri. *Nam quod ad vetuſtiores attinet, plurimorum alterius conſecrationibus adhibitas nec unquam evolutas; eas poſſumus plerasque cenſere ſumptas ex Brandeis, quorum meminit Gregorius: quo modo etiam de Carpenti, quæ uſus in Miſſa Apoſtolus, Ludovico XI Regi Francorum miſit Sixtus IV ut ſcribit Philippus Argentonius; vel ex cineribus ſubinde collectis, dum corpora a Calliſto aut Silveſtro moverentur; vel denique ex eorumdem terra ſepulcrali. Sic dum Confeſſionem* S. Petri *marmoribus exornaret annus* MDCXV *Paulus V, egeſta inde terra fuit reverenter comportata in locum decentem, intra cryptas Vaticanas ſub teſtitei fornice, ac vero ſimiliter etiam imperita multis. Id certe factum anno* MDCXXVI, *tempore Urbani VIII, cum pro fundanda æneu prægrandi ſupra eamdem Confeſſionem machina, eſſet neceſſaria multum vicinæ terræ exhauriendum, quando præſentes Canonici plures, aliique ipſius Baſilicæ miniſtri inde ſibi devote ſumpſerunt: reliquum vero repoſitum eſt ſimiliter, ſub titulo ſic ſculpin*; Terra eruta e fundamentis prope ſepulcrum S. Petri ſub Urbano VIII, *uti refert Turrigius in libro de Cryptis Vaticanis pag.* 344 *ubi de oſſibus agitur*, E. G. *de dente, oſſe, maxilla vel brachio, fruſto vel integro*; *inſita erat cauſa dubitandi, utrum id non alterius ſancti Petri aut omnino alicujus ſit*; *eo tamen loco ſtatuendum qua reperitur, nec temere commovenda fidelium credulitas, majorum traditioni innixa. Idem dicerim de Reliquiis* S. Pauli, *quæ nihilo paucioribus locis ereduntur haberi.*

C *uti terra ſepultorii:*

do oſſibus prudentiui dubitantur,

52 *Ceterum quæcumque* SS. Petri *vel* Pauli *oſſa tolerabiliter oſtentantur, & in bona poſſidentium fide recipiuntur ut vera; quam Catanæ apud Siculos* Guttus S. Pauli, *in Baſilica S. Agathæ*; *ac habet* Joannes Baptiſta de Groſſis, *in Catanenſi Decachordo pag.* 52. *Legimus Paſſionem* S. Pauli *miraculoſis nonnullis circumſtantiis adornatam, puta quod ſeſciſſum caput ter Jeſu nomen pronuntiaverit, tripliciique ſubſulto totidem elicuerit fontes, de quibus*

& præſertim de Guttus S. Pauli Catanæ.

eredimus poſſe abſque placulo dubitari, propter antiquorum ſilentium; quanto magis de parte carnea ſeu cartilaginea, qualis eſt guttur, quod uſque ex corpore adhuc integro haberi non potuit: incorruptum autem Pauli *corpus aliquamdiu manſiſſe, nemo adhuc dixit.* D

§. VI. *De Capitibus Apoſtolorum uſque ad Urbanum PP. V.* C. 1.

53 AD *Trophæa Apoſtolorum, de quibus ſupra, referri quoque poteſt, quod Turrigius, in alio ſuo libro Italico*, Le ſacre grotte Vaticane *inſcripto, impreſſoque Romæ anno* 1635, *docet, in Grottis ſive Cryptis illis, inter ſexcenta antiquitatis Chriſtianæ monumenta, ſervari lapidem porphyreticum, longum palmis Romanis octo, latum quinque, crate ænea decore tancellatum, in quo characteribus antiquis ſculpta legitur iſtiuſmodi epigraphe*: ✠ Super iſto lapide porphyretico fuerunt diviſa oſſa ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & ponderata per beatum Silveſtrum Papam, ſub anno Domini CCCXIX, quando facta fuit iſta eccleſia. *De illa diviſione, ait Guilielmus Durantus Epiſcopus Mimatenſis, qui ſæculo* XIII *floruit, in Rationali Divinorum Officiorum lib.* 7 *cap.* 15, *quod* quidam faciunt feſtum Officium in Nonis vel octavo Idus Julii: quia tali die facta fuit. *Interea non antiquiſſima eſt epigraphe præcitata, ſed mediæ ætatis; quando certior notitia haberi adhuc potuit facti quod referitur, quam habita fuit unni, quæ fundata eſt eccleſia a Conſtantino: & per quam veroſimile eſt, poſt ædificatas ab Imperatore præcipuas tres baſilicas, Chriſto Salvatori in Lateranenſi palatio, Petro Apoſtolorum Principi in Vaticano, & Paulo Gentium Doctori via Oſtienſi; Silveſtrum Papam ſolitum viru elevaſſe corpora duorum Apoſtolorum, eoque per novas baſilicas diſtribuiſſe, ac tuto loco, unde auferri non poſſent, collocaſſe: quemadmodum crediderunt etiam illi, qui ſuper altare majus in eccleſia* S. Pauli *via Oſtienſi ſcripſerunt ſequentia, a Turrigio pag.* 49 *citata*: Sub hoc altari requieſcunt gloriosa corpora Apoſtolorum Petri & Pauli pro medietate: reliqua autem medietas repoſita eſt in S. Petro: Capita vero in S. Joanne de Laterano. *Similia illis ſcripſit apud Sorenſium Nicolaus Proceſſus, annis ante ipſum fatile trecentis, ſic refecens*: Hoc præcipuum profecit *Silveſter Papa*, ut ſuper lapidem porphyreticum oſſa ſanctorum Apoſtolorum diviſa & portiones in baſilicis, ipſorum nominibus dedicatis, repoſuit; retentis Capitibus in æde habitationis ſuæ Laterani. *Nos de Corporibus jam diximus ſat multa: ſupereſt, ut de Capitibus agamus.* E

Capita ſervantur in Lateranen

54 *Dubitatur, ubinam locorum in Laterano Capita illa primitus repoſita fuerint, an in eccleſia ipſa Patriarchali ſancti Salvatoris; an in eccleſia S. Laurentii, deinde Sancta Sanctorum appellata; an denique in eccleſia Theodori. Hæ enim duæ eccleſiæ etiam ipſæ, in Laterano fuerunt; &, ut ego exiſtimo, ſe continuo, certe in tonliguo ædificio omnes. De ultimo nominata, quæ non amplius extat, ſic ſcribit Martinellus Fluravantes in ſua* Roma ſacra *cap.* 12 *de templis Sanctorum obſoletis*: S. Theodori baſilica INTRA VELUM juxta domum cultam Sulpicianam, erat in Laterano, ſuitque a ſolo renovata ab Hadriano I: eidemque baſilicæ (quam, IN SABELLO, corrupto vocabulo Bibliothecarius appellat) Ceucem de auro donavit Stephanus V. *Eccleſiam vero S. Laurentii ad Sancta Sanctorum collocat; idem Auctor* apud Lateranenſem baſilicam, *imo* olim iotra Latetaneoſes ædes a Nicolao III a fundamentis conditam *fuiſſe, ait*; ptiore jam veruſtate collapſa: *atque etiam addit*, eumdem Nicolaum, ſanctorum Petri & Pauli

ſed dubitatur, in qua eccleſia fuerint recondita

Capita

A capita ibidem condidiſſe, donec baſilicæ Conſtantinianæ reſtitutio abſolveretur. *Sed hic aberraverit Floravantes. Nam dictum oportebat, Capita, quæ Nicolaus, collapſam vetuſtate eccleſiam S. Laurentii a fundamentis renovaturus, in palatio Lateranenſi tantiſper depoſuerat, ab eodem in novam deinde eccleſiam relata fuiſſe; ut infra videbimus.*

novia eccleſia Theodori,

55 *Qui primitus ſacra Capita in Theodori eccleſia fuiſſe recondita perſuadere cupiunt, nituntur præcipue & unice illo Anaſtaſii Bibliothecarii, in Sergio I textu, ſic relato apud Soreſinum pag.* 36. Tuoc Sergius PP. egreſſus foris baſilicam Theodori, apertis januis ſedit ſub Apoſtolis. *Qua Reſponſo in ſua Baſilica Lateranenſi lib. 4 pag.* 366 *ſic refert*: Sergius egreſſus foris baſilicam, quæ dicitur Theodoti Papæ, apertis januis ſedit in ſede ſub Apoſtolis; *additque de ſuo intra parenthęſim*, Ego Apoſtolorum Capita fuiſſe non dubito. *Anaſtaſius vero ipſe vocat baſilicam* Domni Theodori Papæ: *& de ſede, in qua conſedit Sergius, ait*, quæ vulgo appellatur ſub Apoſtolis. *Hinc nota 1, eccleſiam, quam ſupra ex Floravante deſcriptam dedimus, non eſſe ſancti Theodori, a quo tamquam Patrono ſuo denominata ſit; ſed eſſe Theodori Papæ, a quo tamquam fundatore ſua ſic appellatur, per eumdem S. Silveſtro dedicata. De hac*

S. Silveſtro dicata:

B *idem Floravantes (opinamur enim ut ubiquis eamdem eccleſiam intelligi debere) ita ſcribit pag.* 401: S. Silveſtro Theodorus Papa fecit Oratorium intra Epiſcopium Leteranenſe. *Nota 2, vix futurum eſſe, ut conſiderantibus vitatos ten tus perſuadeatur Sergium, dum ſedit in ſede ſub Apoſtolis, ſive quæ vulgo appellatur ſub Apoſtolis; ſediſſe ſub Capitibus Apoſtolorum. Neque enim vonceptu facile eſt, quomodo extra eccleſiam, ſive in aperta ac propatulo loco, ſive ſub portiru aliqua, voluerint Pontifices tam ſatroſanctum theſaurum ſervari: certe Papa egreſſus baſilica, extra illam ſedit. Nota 3, quod etſi aliunde fortiæ probaretur, in illa S. Silveſtri eccleſia, a Theodoro ædificata, aliquando fuiſſe ſacra Apoſtolorum Capita; nondum potuerint illa ibi primitus depoſita fuiſſe: cum ſtructor dictæ eccleſiæ Theodorus anno* DCXLII *Pontifex creatus, illam ædificare non potuerit, niſi trecentis & amplius poſt annis, quam Capita ſub Silveſtro Pontifice creduntur in Lateranum tranſlata fuiſſe.*

ſed potius in ipſa Patriarchali,

C 56 *alibi igitur toto illo tempore fuerint conſervata. Ubi autem potius, quam in ipſa Patriarchali & primaria eccleſia S. Salvatoris? Quemadmodum enim corpora dimidiata eorumdem Apoſtolorum manſerunt in ſua cujuſque eccleſia præcipua, a Conſtantino exædificata; non vero fuerunt poſita in alia extra illas ſive eccleſia ſive oratorio: ita pariter veroſimile eſt, Capita non fuiſſe repoſita extra eccleſiam primariam. Imo qui id ſuſtinere velit, primum oſtendat oportet, tempore Silveſtri Papæ aut Conſtantini Imperatoris aut aliquanto poſt, fuiſſe minores eccleſiæ in Laterano tam prope a Patriarchali, niſi forte in baptiſterio; in quo tamen præditæ eccleſiæ Theodori Papæ, & S. Laurentii; ad Sancta Sanctorum unſquam fuerunt. Præterea congenuentiæ, quæ poſt ſecula aliquot ſuaſerunt Urbano Papæ V, ut reperta a ſe Capita in oratorio ad Sancta Sanctorum, reponeret in eccleſia Patriarchali; poſſunt etiam moviſſe Silveſtrum, ut ipſe intito ibidem illa collocaret; quia videlicet congenuem erat (ſcribit illa Nicolaus Proceſſ. apud Soreſinum pag.* 69 *tamquam ab Urbano dicta)* ut Capita Apoſtolorum, qui ſanguine ſuo Eccleſiam Catholicam plantaverunt in orbe, in prima Eccleſiarum omnium Matre & Capite quieſcerent. *Et vero quam ea primæva inſtitutione ſua eccleſia Lateranenſis præeminentiam ſupra reliquas omnes eccleſias habuit; potuit illi multum confirmari præſentia Capitum Apoſtolorum, quę toti Chriſtianitati quodammodo teſtatum fecerunt, eam-*

tum eccleſiam ſuam eminere ceteris in mundo, quantum caput in corpore humano reliquis membris.

D AUCTORE C. J. *ut alii quoque Scriptores ipſi auctor.*

57 *Pro eadem ſententia citantur a Soreſino etiam Auctores alii, mihi ignoti, pag. bis verbis*: Ruti lius Benzonius, Sebaſtianus Fabrinus, & alii, non ad Sancta Sanctorum, *ue dum ad eccleſiam Theodori Papæ*, dicta Capita tranſlata voluot; ſed a S. Silveſtro in ſacroſancta Lateronenſi Eccleſia inquiunt ſuiſſe collocata. *Imo idem ait, eſſe & vitari a Cardinali Reſpono, qui aſſerat, collocata fuiſſe a Silveſtro ſub ara*, ſuper quam mirifica omnium devotinne ad præſens venerantur; *atque id ipſum* etiam affirmare Joanoem Severanum. *Minus igitur ſubſiſtunt, ſaltem pro prima parte, quæ apud eumdem Soreſinum pag.* 68 *habet Nicolaus Proceſſ. licet codex ejus ab annis facile trecentis, ut Soreſius ait, ſcriptus ſit; dum aſſerit, Capita fuiſſe aſſervata uſque ad Sergium I in baſilica Theodori Papæ, ſuper Sedem Pontificiam*, vulgo ſub Apoſtolis dictam; uſque dum io baſilicam S. Laurentii ad Sancta Sanctorum tranſlata fuere.

Iade tranſlato futurum in adem S. Lau. renti,

E 58 *Tranſlata aliquando ad Sancta Sanctorum fuiſſe, certiſſimum eſt: quando autem & a quo tranſlata ea ſint, obſcuriſſimum. Fortaſſis id contigit anno* DCCCXCVI *ſub Stephano VI, quando, teſte Ciacone*, ingenti terræ motu concuſſa baſilica Conſtantioiana, magna ex parte procubuit, & tota ab altari ad portam uſque ruinæ ſubjacuit; *quamobrem deberint Reliquiæ alium in locum tranſferri, & tranſlatæ fuerint ad S. Laurentium, cognomine Sancta Sanctorum. Fuerunt certe ibi Capita Apoſtolorum ſrdente anno* MCCXXVII *Gregorio IX, qui illa* de Sanctis Sanctorum ſuis manibus extrahens Romano po- *oſtenſa ibi* pulo patentet exhibuit, & io locum ſuum reſti- *populo a* tuit eom debita reverentia, præſentibus & viden- *Gregorie 9.* tibus univerſis, *uti ſcripſit Clemens IV, anno* MCCLXV *creatus Papa, in Epiſtola ſua, de qua ſupra ad Iſabellam, Francorum ſancti Regis Ludovici ſororem. Sed antiquius eſt Rituale Cenchi Camerarii*, anno Domini MCXCII, *uti dixit Soreſius*, deſcriptum, *quando præſidebat Eccleſiæ Cæleſtinus III. In illo ſic legitur inter alias cæremoniat ſeria V S Paraſceves obiri ſolitas in S. Laurentii ad Sancta Sanctorum*: Sexta hora Domious Papa cum omnibus Cardinalibus intrat baſilicam S. Laurentii, ubi facta oratione accedit ad altare, eoque aperto extrahit inde Capita Apoſtolorom Petri & Pauli, & duas Cruces; *& ante* quæ omnia poſtquam D. Papa eom Cardinalibus *ipſum ab* nſculatus fuerit, repooit ibidem, ea eepta una Cru- *abbis Pauſi-* ce. *Hæc Cenchius, qui deinde Pontifex Romanus fuit, ficibus.* *ſub nomine Honorii III, creatus anno* MCCXVI: *at-* F *que eadem fere habet de Reliquiis ſive Capitibus prædictis, inter cæremonias, quæ tunc temporis peragebantur in Exaltatiom ſanctæ Crucis menſe Septembri: quando etiam, tum vapita, tum lignum ſanctæ Crucis, dabantur a Papa Cardinalibus deferenda ad eccleſiam S. Silveſtri virinam, eoque & Pontifex cum ſuo comitatu ac rdebat; ac finitis divinis Officiis*, antè portam in tabula quadam, ab Oſtiariis poſita, mappis, ſicut convenit, honorabiliter eooperta, ipſæ Reliqoiæ deponebantur: qoibus primum a Papa & Cardinalibus adoratis, eas poſtmodum populus omnis io eodem loco adorabat. *Ex quo colligitur etiam tum ſuperfuiſſe eccleſiam S. Silveſtri; illam eamdem opinor, quam vidimus ex Floravante extructam ei fuiſſe a Theodoro Papa.*

Eadem Innocentius 3 honoriſicabit,

59 *Ante Pontificatum Honorii jam dicti, Innocentius III & ipſe Reliquias Apoſtolorum, de quibus egimus, aliaſque plures in eadem eccleſia S. Laurentii veneratus eſt; ipſaſque ſub uno ex tribus altaribus, quæ ibidem tunc erant, honorifice in arcis armariis concluſit, uti ex variis auctoribus & antiquo Codice Mſ.*

Nicolai

AUCT. C. J.

Nicolai Proceſſi refert Soreſinus, ſic inquiens: Altare, quod nunc adeſt, hactenus retinet in medio duas æneas lamiuas, in quibus anaglypta Capita eorum cum nominibus ineiſa exiſtunt, ſubtuſque divi Pauli Capite ex characteribus haud omnino obſculetis legitur: HOC OPUS FIERI FECIT DOMINUS INNOCENTIUS PAPA III. *Eorumdem armariorum aliarumque rerum hunc ſpectantium meminit etiam Ciaconius in Nicolao III*, Sacellum, inquiens, S. Laurentii, quod dicitur Sancta Sanctorum, in portieu Lateranenſi, a fundamentis dirutum, totum reſecit, & opere vermiculato atque picturis exornavit, & marmoreis rabulis texit; ac in eo æneis armariis, ab Innocentio III factis, Capita Apoſtolorum Petri & Pauli, argenteis thecis ineluſa, ſub altari eui ſancti Salvatoris ἀχειροποίητον, *id eſt, non manu facta*, imago ſuperſtat, cum multis aliis Reliquiis ſolenni rotius populi Romani ſupplicatinne recondidit. Qun die, qui fuit pridie Nonas Junii, eamdem baſilicam dedicavit.

uti & Nicolaus 3, *renovata eccleſia*;

60 *Ea his paterr poteſt error, quem num.* 54 *notavi in verbis Martinelli, Platinam ſecuti; quiſcribunt, tempore Nicolai Papæ prædicti, ſacra Capita quaſi ad tempus depoſita fuiſſe in S. Laurentii ad Sancta Sanctorum, donec reædificaretur eccleſia Patriarchali; cum in hac Patriarchali eccleſia, aut potius in Palatio, temporariam tantummodo ſtationem habuerint, donec diruta S. Laurentii eccleſia denuo reparata fuerit. Patet enim ex dictis, longe aatr Nicolaum tempore propriam ſibi ſuamque ſedem habuiſſe Capita ac venerationem, in Lauren tiana, non in Patriarchali eccleſia. Id ipſum clariſſime explicat Nicolaus Proceſſ ſæpe citatus, his verbis*: Nicolaus III Urſinus, baſilica ad Sancta Sanctorum vetuſtate collapſa, ipſemet ſanctiſſima Capita Apoſtolorum ad Lateranenſem baſilicam cum cuſtodibus aſſervari mandavit, donec ſunditus dicta baſilica ad Sancta Sanctorum renovaretur. Qua reædificata, palam adſtante Curia tota ac populo Romano, ſanctiſſima Capita prædicta ſuis manibus eum Cardinalibus ſub altari ejuſdem baſilicæ ad Sancta Sanctorum reverenter repoſuit. *Imo accuratius etiam, atque eo tempore anctore Ptolemæo Lucenſi, Epiſcopo Torcellano rem eamdem tradit; dictaque noſtra confirmat Onufrius Panvinius l.* 4. *c.* 21 *fol.* 269 *apud memoratum Soreſinum ſic ſcribens*: Nicolaus III, Urſinus ruinoſum *oratorium ad Sancta Sanctorum*, a ſolo, opere perpetuo eum lateribus marmoreis ſtabilivit; ac in ſuperiori teſtudinis parte, picturis pulcherrimis ornatum, refundari juſſit, Capitibuſque Apoſtolorum eum Præputio Chriſti, Capillis beatæ Virginis & Capite beatæ Agneris, ſeorſim poſitis; quarum Reliquiarum unaquæque in propria theca erat, ac deinde manu Pontificis in palatium novum Lateranenſe ab ſe renovatum de nocte tranſtulit, & a religioſis perſonis cuſtoditi, donec oratorium completum fuiſſet, juſſit. Quo perfecto, adſtante univerſo populo Romano, Prælatis eunctis & Cardinalibus, ipſe manibus ſuis ejuſdem baſilicæ altari eaſdem argenteas Reliquiarum thecas repoſuit, quod altare pridie Nonas Junii conſecraverat. Ita Ptolemæus Lucenſis Ordinis Prædicatorum, qui eo tempore vixit. *Hæc Panvinius ex Ms. Ptolemæi.*

poſtquam ipſa ad tempus depoſuerat

in baſilica,

aut potius in palatio Lateranenſi.

Religio Pontificum & populi annua,

61 *Hactenus celeberrima fuit, non ſolum populi, ſed ipſorum quoque Pontificum religio erga Capita ſacroſancta, quæ juxta Rituale Cencii Camerarii, de quo ſupra, quotannis in feſto Exaltationis ſanctæ Crucis, cum venerandæ Crucis Dominicæ ligno, extrahebantur ex armariis ſuis in eccleſia S. Laurentii, ab ipſo Pontifice tradebantur Cardinalibus, deferenda ad eccleſiam S. Silveſtri; exponebantur ante ejus portum publicæ venerationi; portabantur a junioribus Cardinalibus procſſionaliter, comitantibus ſenioribus & Papa, per viam communem uſque ad baſilicam S. Joannis Lateranenſis; obviam ad longum ſpatium venientibus Canonicis ejus cum Cruce, Primicerio & Schola Cantorum: in baſilica vero ipſa Reliquiis ſuper altare poſitis, celebrabat Miſſam Pontifex: qua rite perfecta, cum iiſdem Reliquiis per palatium ad baſilicam S. Laurentii revertebatur. Et hæc quidem annuatim peragebantur.*

& extra vrbi. naria ergo ſacta Capita;

62 *Contingebat vero etiam circumferri eadem ſacra Capita ad remotiorem baſilicam; ſi quando gravis aliqua neceſſitas Eccleſiæ univerſalis aut urbis Romanæ incumbebat, ipſumque comitari Pontificem nudis pedibus, cum Cardinalibus, Clero populoque. Sic anno* MCCXVII *Honorius III, audito quod exercitus Chriſtianorum Cruce ſignatorum, ſub auſpiciis Andreæ Hungarorum Regis & Leopoldi duſtriæ Ducis, Syriam atque ipſam terram Babyloniæ intraſſet, pro incolumitate illorum & propagatione fidei*, populum Urbis, *inquit Pontifex in Epiſtola quadam ſua apud Raynaldum ad annum* 1217 *num.* 18, convocavimus in baſilica Salvatoris, atque inde ad venerandam gloriosæ Matris ejus eccleſiam, prælaris Capitibus beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, pedibus nudis proceſſionaliter ivimus, ut præfatis Jeſu Chriſti Athletis, ejus Genitricis obtentu, ſuper- E num impetraremus auxilium. *Similiter nudis pedibus eadem Apoſtolorum Capita detulit in ſupplicatione ad S. Petrum in Vaticano Gregorius IX anno* MCCXXXIX, *imploraus e cælo opem contra inſultus Friderici II Imperatoris, Italiam depopulantis & Romanis infenſi. Ibi autem cum ipſis Capitibus ambonem conſcendit; populumque, illorum conſpectu non minus, quam ſuiſmet lacrymis & paterna oratione ad defenſionem Eccleſiæ & Urbis exhortatus eſt miro cum motu animorum. Tandem inde Capita referens in Lateranum, armariis, ab Innocentio III ſub altari factis, unde amoverat, ipſa reſtituit.*

aſque dum illi migrarunt Avenionem

63 *Perduraverit iſtiuſmodi religio Romæ uſque ad Nicolaum III, reparatamque per ipſum a fundamentis novam eccleſiam S. Laurentii, aut etiam dirutam; uſquedum migrarunt Pontifices Roma Avenionem: eo quo tempore Urbs viduata Paſtore ſuo, deficere opibus, ſqualere, & priſtinæ pietatis oblivi ſci, adeo ut ſine veneratione latuiſſe in armariis ſuis venerauda Apoſtolorum Capita videantur; niſi forte etiam in abſtruſiorem locum abdita fuerint per illas temporum calamitates in armariis minus tuta; donec tandem Urbanus, nomine iſto quintus, numero autem eorum, qui Avenione commorati fuerunt, ſeptimus, inde Romam inviſit anno* F MCCCLXVII; *& ſub medium Octobris illam ingreſſus, pridie feſtivitatis Sanctorum omnium, quæ tunc Dominica erat, Miſſam in S. Petri celebravit: eodemque adhuc anno, aut certe initio ſequentis invenit a ſe quæſita ſanctorum Apoſtolorum Capita.*

§ VII. *Inventa & ornata ab Urbano Papa V Capita.*

Soreſinus ſcribit de Capitibus

64 Joſephus, Maria Soreſinus, Protonotarius apoſtolicus, Doctor utriuſque Juris, ac Beneficiatus Presbyter eccleſiæ S. Joannis in Laterano, eaeudendum curavit Romæ anno MDCLXXIII Opuſculum de Capitibus ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, in ſacra ſancta Lateranenſi eccleſia aſſervatis. *Auctor ille, quem ſæpe jam citavimus, orditur opuſculum ſuum de inventione ac tranſlatione Capitum prædictorum, factis ſub & ab Urbano V Pontifice, anno* MCCCLXVII *Avenione Romam profecto; & non producit ad illa probanda textum cujuſdam Leonis Cuſellæ*, *ex Leone Cuſella*,

Franciſco Boſquete, A *ſcilæ, olim in Oratorio* Sancta Sanctorum (*S. Laurentii nomine fere deſiit appellari ultimis hiſce ſæculis*) *Sacellani ex codice Ms. & alterum Franciſci Boſquetæ vitæ ipſius Urbani, cum aliorem Pontificum nationis Gallicæ vitis impreſſa. Tum ſic procedit:* At hic tranſeunda non ſunt verba codicis Vaticani, *Nicolao Proceſſi* ævo Urbani V, *imo ipſo vivente & Romæ agente*, conſcripti a Nicolao Proceſſi, Beneficiato Lateranenſi; qui de ſanctis Capitibus compendioſam relationem compoſuit, quam, licet diviſam & diſtinctam, congruis locis referemus. *Recte quidem ille pro ſuo inſtituto: at melius meretur de Hiſtoria eccleſiaſtica, quiſquis totam Relationem illam Auctoris contemporanei continua ſerie in lucem emiſerit.*

65 *Ex illo igitur Codice Ms. quem miſcellaneum vocat, & in bibliotheca Vaticana extare ait, iſthæc* *cujus contenta dantur,* *de lavatione Capitum ac eorum veteribuſque theceis argenteis producit*: Tandem propter temporum injurias eum populos lærent dicta ſanctiſſima Capita, iſto noſtro tempore, omnium ingenti plauſu & gaudio inventa ſunt in eapſit Argenteis. Dominus Urbanus Papa, quem Deus conſervet, eorum dignitati invigilando, prerioſas ſtatuas argenteas eum Capitibus aureis, ſaphyris, B adamantibus, gemmiſque, propriis ſumptibus per manus aurifieis fabri Joannis Barboli de Senis fabricato, inde in Baſilica Lateranenſi ſeculo marmoreo ſub arcu majori ſolennitec collocavit; congruum eſſe dicens, ut Capita hotum Apoſtolorum, qui ſanguine ſuo Eccleſiam Catholicam plantaverunt in otbe, in prima Eccleſiarum omniom Matca, & Capire quieſcerent, & pœnam exc ommunicarionis eirca abſpartantes bona præfata ſanctiſſimorum Capitum ſuo diplomate fulminavit, incipiena: Sacrilegorum damnanda præſumptio, ſub Dat. apud Montem Flaſconem v Kal. Aug. Pontificatus noſtri anno octavo: quod drplema juſſit conſervari in Archivio Laterano.

& aliud ex Proceſſu ad Canonizationem, 66 *Poſt hæc profert pluſcula ſorefiaes eamdem ie rem*, ex Proceſſu pro canonizatione Urbani V, in archivin ſecreto Vaticano fol. 123. *Habemus & non talem Proceſſum, quem ipſe annis abhinc fere* xx *deſcribendum curavi ex Vaticano Codice non optimæ ſcripturæ, ſignato* 4026: *& in ipſa loco collatum cum originali moroſe, quantum potui, correxi. Proceſſus ille noſter, appellatur in memorato Codice*, Liber de Vita & miraculis beati Urbani Papæ V, *cujus potius principium Proceſſus, & Articuli, quas Procurator in cauſa Canonizationis, Petrus Olivarii, effert Deputatus a Sede Apoſtolica pro eadem cauſa*; petens ſuper eis teſtes & alias probationes C per eos recipi & examinari; & ipſas probationes ac atteſtationes in ſcriptis redigi; *atque inſuper identidem declarans, quod* de omnibus & ſingulis *quæ deponent*, fuit & eſt publica vox & fama.

67 *In hoc igitur Proceſſu noſtra de Vita Urbani, eon diu paſſi mortem ejus fabricata, legitur fol.* 17 *juxta diviſionem codicis Vaticani*; quod Dominus *qui ex Vaticano nobis deſcripſit.* Urbanus apud Capellam, quæ dicitur Sancta Sanctorum, præſente Senatore & Majoribus Urbis, cum certis ſuis Dominis Cardinalibus, Sacroſanctas Sanctorum Reliquias ibidem ab *Invenit Capita Urbani* antiquo ſatis occulte reconditas perſonaliter eum humilitate & devotione maxima perquiſivit, & demum inter ceteras Reliquias Capita Apoſtolorum in vaſculis argenteis ſatis pacvis, & judicio ſuo minus nobilibus quam decebat, reperit & invenit, quæ humiliter & devote flexis genibus veneranter oſculatus fuit in reverentiam Dei & Sanctorum ipſorum.

exhibet populo veneranda, 68 Item etiam præfatus D. Urbanus, prius dictis certis Antiphoeis & Orationibus, reverenter manibus propriis & per manus Dominorum tunc Oſtienſis & Urgellenſis Cardinalium, publice monſtravit & monſtrari fecit ad venerandum univerſe clero & populo Romano in magna platea ſubtus Capellam prædictam ad hoc ſpecialiter convocatis. D AUCTORE C. J.

69 Item præfatus D. Urbanus ad majorem reverentiam Dei & Sanctorum prædictorum ſtatim fecit fieri ſuis ſumptibus duas caſſas ſeu ſtatuas argenteas, unam ſcilicet in forma media perſonæ B. Petri, ſcilicet ab ombilico ſupea, ponderantem mille ſeptingentas marcas argenti & modo conſimili aliam, ad formam S. Pauli, in conſimili pondere argenti; & ordinavit & fecit in ſingulis de illis reponi ſingula Sanctorum Capita ſupradicta, & poſtea illa collocari in loco patenti & eminenti, ubi a populis Chriſtianis devotius honorarentur & viderentur. *jubetque novas fieri caſſas argenteas*

70 Item quod præfatus D. Urbanus rogavit pet ſuas litteras Illuſtriſs. Peincipem Dominum Carolum, tunc Francorum Regem, necnon Dominam Joannam quondam Franciæ & Navarræ Reginam, & Dominam Joannam tunc Reginam Sicilиæ & Jeruſalem, ut tanto bono operi prædicto vellent eſſe participes. Qui quidem Dominus Rex duos flotes aureos cum gemmis & lapidibus pretioſis magni valotis ultra quatuor millia florenorum, & Regina Franciæ Crucem auream eum margaritis & lapidibus pretioſis magni valoris, & Regina Siciliæ ſupradicta unum capelatum Reginale eum gemmis & lapidibus preaioſis etiam magni valotis, pro amore Dei & ornatu Capitum prædictorum Sanctorum tranſmiſerunt. Item quod nonnulli Domini Cardinalesex pietate ad cogatum D. Urbani, nonnullos pretioſos lapides pro prædicto opere dederunt. *quos Principes viri et fœminæ* E

71 Item præfatus D. Urbanus omnia & ſingula jocalia ſupradicta & prædictos lapides pretioſos eum magna quantitate auri ſui proprii & plurimis de ſuis lapidibus preciofis & margaritis magni valoris poſuit in decus & ornarum caſſarum prædictarum, & illas pulcherrime & nobiliſſime adotnavit, decoravit & nobilitavit; adeo & in tantum, quod argentum & aurum & lapidea pretioſi, per ipſum Dominum Urbanum in ſtructura oruatus & caſſarum ſeu ſtatuarum prædictarum appoſiti, levi & vera eommuni æſtimatione apud pecitos illius artis æſtimabantut valere ultra triginta millia florenorum de Camera, & ultra. *variis modis decoraverunt,*

72 Item quod dictus D. Urbanus in Capella F Pauli apud Palatium S. Petri, prædictas duas caſſas ſeu ſtatuas in ornatu & forma, ut prædicitur, perfectas & conſummatas, juxta formam, in Pontificali contentam, gaudenter & devote ora & manu propria benedixit, & in continenti univerſo clero & populo Romano, ad hoc ſpeeialiter convocato, Dominis S. Petri & de Urſinis Cardinalibus illas tradidit; qui illas devote tecipientes, eum plurimis luminaribus portari fecerunt publice, proceſſionalitec procedentes eum cleto & populo ſupradicto, uſque ad Lateranenſem; & ibidem juxta prædictam ordinationem prædicti D. Urbani, Caput B. Petri in imagine ſeu ſtatua S. Petri prædicta, & Caput B. Pauli in conſimili forma B. Pauli ſeu ſtetua prædicta devote & reverentec collocaverunt & repoſuerunt, & conſignaveront certit annulis & ſigillis, & fortiter recluſerunt, & poſtea ſupta majut altare Eccleſiæ Lateraneuſis in loco ſupra quatuor columnas ad hoc ſpecialitec præparato prædictas imagines ſeu ſtatuas eum prædictis Sanctorum Apoſtolorum in eis recluſis Capitibus honorifiee collocaverunt; ubi adhuc ſtant eolloeatæ ad Dei & Sanctorum ipſorum gloriam & decus, & devotionem totius populi Romaoi. Item quod de prædictis omoibus & *& ipſe Papa ſeloui eitu benedixit in S. Petri* *juſſitque reportari cum ſupplicatione ad eccleſiam Lateran.*

ſingulis

A ſingulis fuit & eſt publica voz & fama.

AUCTORE C. J. ubi ſeſe vindicant Apoſtoli ab injuria,

73 *Interea factum eſt, ut* Pontifici ab aliquibus diceretur (*verba ſunt ejuſdem Proteſſus*) Pater ſancte, quare iſta pretioſa Capita dimittitis in iſto loco, non forti? Et eſt dubium, quod per aliquos diſcolos diripianiur, furentur & detrahantur propter pretioſitetem ſuam. Tum idem Dominus Urbanus reſpondebat & reſpondit, cum quadam humilitate devote jocoſa: Numquid videtis, quod ille S. Petrus habet in manu illus magnas elaves; & ille S. Paulus habet magnum enſam? Defendent ſe ipſos. Et bene ſperandum eſt quod ita fecient, quia ſaris ſunt prope Deum. *Et vere quod religioſe jocando prædixit ſanctus Pontifex, Apoſtoli re ipſa præſtiterunt. Anno quippe* MCCCCXXXVIII (*uti refert Soreſinus pag.* 53 *ex Ms. archivii Lateranenſis ejuſdem temporis, aliſque magnæ auctoritatis ſcriptoribus*) *ſacrilegi quidam eccleſiæ Lateranenſis Miniſtri, Domaticus de Tito, Capoteciola Apulus, & Joannes Chriſtophorus Garopbalus Caſtri Vallis Montanæ, pretioſiſſimas quaſque gemmas, triginta millibus auricrum æſtimatas, ex ornatu ſacrorum Capitum clam ſurripuerant; ſarioque apud hujus patruum Nicolaum Andreuccium de Peruſcia depoſito, ubierunt in Campaniam.*

B ſibi proſcribungum ſortem illatæ

74 *Verum non tulerunt Apoſtoli ſeelus, nec defuerunt ſibi.* Nam accidit (*verba refero Soreſini*) ut nobilis quidam Venetus graviter decumberet; qui cum deſperare veletudine præperaret ad mortem, ſanitatis recuperandæ cauſa, toto corde & affectu ad beetos Apoſtolos preces effudit humiliſſimas; & volens ſignum eliquod ſui obſequii & revereutiæ erga illos oſtendere, eu divina diſpoſitione, mergurirum maximi valoris, occulto ſacrilegio a prædictis ſuribus ei veuditum, quam inter gemmas ſibi cariores conſervabat, dnon miſit, collocundam inter alias, prædictorum Beetorum Apoſtolorum Capita enornantes. Quo fuctn, quia infirmitas illa revere

auctoribus mortedamnatis;

non erat ad mortem, ſed ut manifeſtaretur gloria Dei, ſtatim convaluit. *Atteperunt lætanter Canonici ſubmiſſum unionem, eamque repoſturi apto loco, temperernnt vacuam ibi palam, ejuſdem cum unione magnitudinis acformæ, ut manifeſte appareret illic aliquando inſertum fuiſſe. Hinc laquiritur apud prædictam Nobilem, margaritæ donatorem, unde ipſum habuiſſet: venitur in notitiam venditoris: dstiganturſures; ac damnati meritas luerunt pœnas; quæ legi apud Soreſinum poſſunt multis narrata.*

C

75 *Neque vero ſe ſolum ſuaque vindicare ab injuria noverunt Apoſtoli; ſed ipſum quoque eccleſiam a direptione; & in ea ad ſe confugientes homines ab inſtanti morte, inter tumultus militares, mirabiliter conſervaverunt. Res memoratu digna eſt, quam Soreſinus noſter, Joſephus Maria, pag.* 88 *proferit ex patrui ſui Miſcellaneis Mss. lib.* 2. *tit. de prodigiis campanarum, ita ſcribens:* Nicolaus Soreſinus Mediolanenſis, Canonicus baſilicæ Libesianæ Urbis, inſignis Theologus, ne patruus meus, ceſum teſert, quo divina virtus in præſervando Capite ſanctorum Apoſtnlorum, & Lateranenſem Eccleſiam ab impinrum ſacrilegtumque incurſione mirabiliter effulſit.

conſervant quoque eccleſiam & ſibi devotos

a direptione atque occiſione;

76 Scripſit enim, quod cum quadam vice, urbe capta, hoſtis victoris capiæ, hinc inde diviſæ, ad prædandum & occidendum raperentur, & omnes cives, Eccleſiarumque Miniſtri perterriti, latebras quærerent; factum eſt, ut dum magno impetu milites inhiantes baſilicam Lateranenſem ingrederentur; Clericus, qui ſolus in Eccleſia remanſerat, inter erates ſeriens, Capita beatorum Apoſtolorum ambientes, ſe recepit; & tremefactus, potius ex divino impulſu, quam ex propoſito, campanulas, quæ pro ſigno ad præ-

D militibus, qui talia tum obeunt

fatorum Apoſtnlorum Capita veneranda & edo. randa inſervire ſolent, quarum ſuniculus tunc temporis inter crates pendebat, pulſavit: qun ſonitu inopinate endito, non minus, ac ſi clangorea obſtrepeurium inimicorum audiſſent, rantn inde timore & tremore cælitus immiſſis repleti faere milites, ut nemine perſequente terga vettentes præcipites effugerint.

77 Iſta in fuga cum obviem habuiſſent alteras ejuſdem exercitus militias, quæ etiam deprædere cupiebant Lateranenſem Eccleſiam; illæ vero, ex vinlento occurſu exiſtimaſſent, eives paratos ad prælium aggreſſores habere, vel cupieares euu viarum partem poſſidere, ſive alia de cauſa ſoli Deo nota, more Philiſtinorum, eraginatis hinc inde gladiis, inter ſe decertantes corruerunt. Digna tanti ſceleris ultio; dicente Domino: *Dabo pavorem in cordibus eorum, in regionibus hoſtium, terrebit eos ſonitus folii volantis, & ita fugient quaſi gladium; cadent nullo perſequente, & corruent ſinguli ſuper fratres ſuos, quaſi bello fugientes.* Hæc nx tredirione meus præfatus petruus Soreſinus hauſit. Certum tamen eſt prædicta beatnrum Apoſtolorum Capita ex tunc quo repoſita fnerunt in loco, ubi ad præſens venerantur, nullam incurriſſe jacturam in tot tantiſque Urbis depopularinnibus, & multis quibus ſeculis elapſis Rnma ſubjecta fuit: ex quibus patet eadem venerandu Capitu meuifeſta Dei virtute præſervata fuiſſe.

manus in favorem convertentibus.

E

78 *Hactenus Joſephus Maria Soreſinus. Sed redeamus ad translationem prædictam, quæ contigit & quot annis in Lateranenſi eccleſia retolitur per Officium duplicis ritus* XVI *Kal. Majas: atque Cyborium, ut vocant, ubi ſacra Capita cum argenteis buſtis pretioſoque ornatu ſuo repoſita fuerunt, inſpiciamus, deſcriptumu Soreſino pag.* 31. *his verbis:* Cyborium in quod venerabilia Apoſtolorum Capite ſuere trunslata, ſupereminet alteri pyramideli ſpecie faſtigiatum, & variis ſignis euſculptum Gothica architectura, atque hoc Clemens Octavus inauravit, eſtque bene ſerratum & clauſum, clavibuſque duodecim firmatum, quarum tres epud ſummum Pontificem eutant, tres penes inſigne Capitulum Leteranenſe; tres Domini Conſervatorea Urbis, atque trea Domini Guardiani ſanctiſſimi Salvetoria ad Sancta Sanctorum habent.

Officium Tranlationis 16 Aprilis

Cyborium ubi Capita ſervantur.

F

79 *Ejuſdem Cyborii minutiorem quoque deſcriptionem paulo poſt Italice profert Soreſinus ex Ms. Domini Urbani Millini, qui an.* MDCXLIX *juſſu Innocentii* X *ibi Viſitatoris manus obivit & omnia minutim & accurate, tum quæ ad prædictum Cyborium, tum quæ ad Capita ipſa ſpectant, meritura fortaſſe ullius, ut u nobis latine edantur. Nunc ſufficiat ipſa buſta tam ornamentis ſuis, prout hodiedum ſunt, & a Soreſino repræſentantur, in æs inciſa, oculis leſtorum ſubjicere, ſub hac &c. Vide App. t.* 6. *Junii p.* 27 *n. tol.* 1.

hic inciſa in æ,

80 *Multa illic confideravi poſſunt. Pauca annoto: atque inprimis epigruphas, quæ arte ſculpturia exprimi non potuerunt propter parvitatem operis. Legitur ergo ſub ſtatua Petri in ſummo baſis margine:* Urbanus Papa V fecit hoc opus, ad honorem Capitis beati Petri Apoſtnli anno Domini MCCCLXIX. *In margine autem infimo:* Carolus, Dei gratia Reu Francorum, qui coronatus fuit anno Domini MCCCLXIV, donavit præſens lilium, ad honorem Capitis beati Petri, quod eſt poſitum in pectore ejus. *Ex latere vero,* Joannes Bartoli de Senis aurifaber *nomen ſuum poſteritati reliquit. Similia plane leguntur ſub buſto S. Pauli, mutatis, tantummodo nominibus Apoſtolorum. Ante utriuſque pectus mitat lilium ex auro, ſub quo pendet orbiculus, ex bulla aut numiſma argenteum,*

Notanda ja præmiſſa ſi imagiubus nonnulla

circa inſcriptiones,

A *trum, & in Petro quidem ſupra pallium Archiepiſcopale ſeu Pontificium cum hiſce verſibus:*

Erigat ut propriam Sedem, in ſua, Petre, redibit
Hue, Vaticana Paſtor ab arce Petri.

In altero, quod pectus S. Pauli ornat, ſimiliter inſcripti leguntur verſus iſti:

Cedit Apoſtolicus Princeps tibi, Paule, vocaris
Nam dextra Natus, Vas, Tuba clara Deo.

In præcedenti diſtichо blandiri ſibi Auctor videtur D
fore, ut Pontifex Romanus, illato in Eccleſiam AUCT.
Lateranenſem ſacro capite S. Petri, eodem a Vati- C. J.
cano ſedem ſuam referat. In hoc vero rationem reddit, cur S. Paulus a dextra S. Petri collocetur, quia nempe filius dextræ, Vas Electionis, atque eximius Prædicator veritatis, & Doctor Gentium ſit.

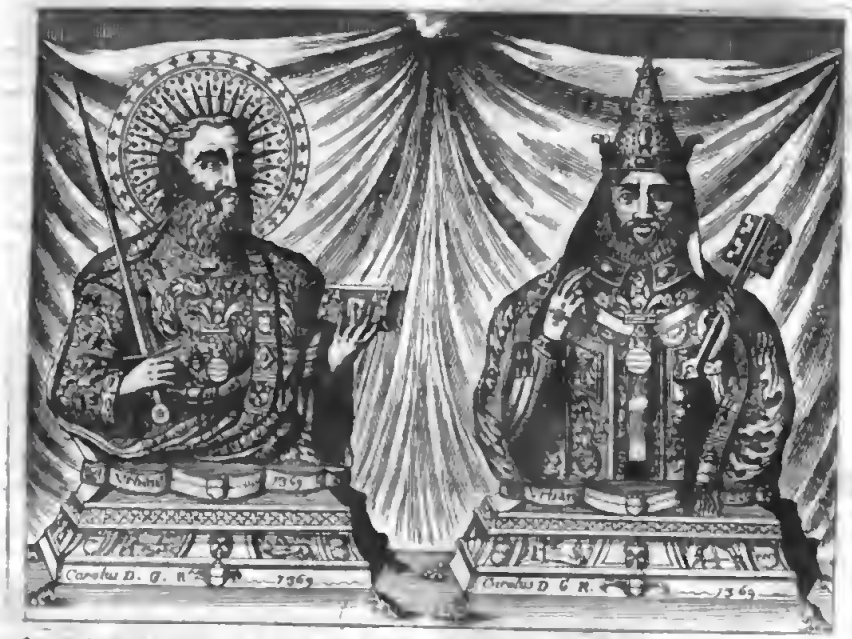

& Paulum dextram Petri tenentem

82 *Et hinc exiſtimant, dexteram illic tenere* Paulum, *ut ſæpe alias, ubi cum* Petro *repræſentatur; quia* Benjamin (*quod interpretatur* Filius dexteræ) *eſt Chriſti, poſtremo loco vocatus ad Apoſtolatum, & ut ipſe fatetur,* minimus Apoſtolorum: *præterquam quod e tribu Benjamin natus eſſe ſtatur. Alii alias rationes hujuſce prælationis* Pauli *excogitant; quæ non plene ſatisfaciunt, uti nec allata. In priori diſtichо pro,* in ſua, *uti nos legendum putamus ad firmandum aliquem ſenſum aptum; legitur apud Sorenſium,* tui, *ſine præpoſitione; quod obſcura & non recte intelligibilia reddit omnia. In noſtro conceptu videtur Auctor diſtichi voluiſſe exprimere, quod* Urbanus, *ex quo Romæ egrbat, habitaret palatium Vaticanum, baſilicæ S. Petri conjunctum; inde* C hue *in Lateranum, tanquam ſua & ſuam domum, ubi olim Pontifices habitabant, migraturus eſſet; poſtequam Sedem ſuam Avenione tranſtuliſſet, quod credebatur facturus fuiſſe, ſi ſupervixiſſet.*

Cauti Pontificis ſcrupulositas ſtatuarum,

82 *Interea temporis cautum voluit, meliori quo potuit modo, ſacris Capitibus per bullam, apud montem Flaſconem datam, qua ſub pœna excommunicationis aliiſque gravioris inhibet, ne quis vel minimum de ornamentis, nedum de Reliquiis, audeat ſubtrahere; præmittitque aliquam illorum deſcriptionem, in eo diverſam a relatione quam ex Proceſſu dedimus ſupra, quod ſtatuas ſeu buſta argentea dicat prædere* mille ducentas marchas, *non mille ſeptingentas, uti illic legitur; nec mille ſeptuaginta, ut ſcribit Ciaccontius; Bullæ exordium eſt tale:*

ter Bullam & excommunicationis pœnam.

83 Urbanus Epiſcopus Servus ſervorum Dei: ad perpetuam rei memoriam. Sacrilegorum damnanda præſumptio eo eſt gravior, & durius caſtigari meretur, quo in locis venerabilioribus, rebuſque ſanctioribus fuerit perpetrata. Cum itaque nos ad reverentiam Dei, & beatiſſimorum Apoſtolorum ſuorum Petri & Pauli duas eorumdem imagines argenteas deauratas, ac margaritis, & lapidibus pretioſis ornatas ponderis mille ducentarum marcharum argenti (ſuper quarum alteram, videlicet verticem B. Petri, aſt una Crux aurea parva, gemmis pretioſis ornata, in qua eſt de ligno Crucis Domini noſtri Jeſu Chriſti) decoro ſumptuoſoque opere fecimus fabricari, ac in Eccleſia Lateranenſi ſupra Altare majus venerabiliter collocari, in eiſque ſacratiſſima Capita dictorum Apoſtolorum, & alias Reliquias Sanctorum, ibidem ad majorem veneration ipſorum Apoſtolorum, & devotionem fidelium recondi perpetuis temporibus permanſurs; dignum eſt, & ad cautelam reputamus expediens, quod, ur ipſa Crua, Capita, Reli- F quiæ, & Imagines, duæ capſæ parvæ argenteæ, in quibus præfata ſacratiſſima Capita olim in Eccleſia S. Laurentii ad Sancta Sanctorum, prope ipſam Lateranenſem Eccleſiam conſiſtente, retroactis temporibus fuerant; conſervata, cuſtodita, & intacta permaneant; pœnas graves contrarium præſumentibus inferamus. Omnes igitur, & ſingulos cujuſcumque præeminentiæ, dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, vel eooditionis extiterint, etiamſi Regali, Imperiali, Pontificali, vel quacumque alia præfulſerint dignitate, qui dicta Capita ..... Datum apud montem Flaſconem v Kal. Aug. Pontificatus noſtri anno VIII; *id eſt Chriſti* MCCCLXX.

§. VIII. *De inventione Brachii S. Pauli Miſſilæ in Saunia, inde in Pelontam translati..*

Auro 1633 P. Fredero Schembek S. J.

84 *Quamquam dicta § 5 de Reliquiis Apoſtolorum, communiter locum habeant in quibuſcumque, magis tamen in grandioribus ac nobilioribus*

A *partibus; nihilominus existimo ne huic quidem negandam piam credulitatem, quamdiu dignatur Deus cultum in ils. Sancto exhibitum habere gratum. Sic Mantuanis relinquitur imperturbata possessio & veneratio Brachii S. Pauli, unde partem acceptam Melitensibus, ut supra dixi, communicavit ipse Mantuanus Dux Ferdinandus, illud tenetur a majoribus suis, licet non valeat demonstrare, quando, unde, a quo acceperint illi. Idem valeat pro altero simili esse, quod quomodo nostra memoria Missiæ in Germaniæ inoleverit, & Cracoviam in Poloniæ translatum sit, decebit sequens Instrumentum, a nostro P. Frederico Schembek, aliàs quoque memorato ob varias quas Polonice scripsit Sanctorum patriorum Vitas, missum P. Bollando, sub initia cepti operis anno* MDCXXXIV.

ex MS.

85 In nomine Domini. Amen. Per hoc præsens publicum Instrumentum cunctis pateat & sit notum, quod anno a nativitate Domini Nostri Jesu Christi millesimo sexcentesimo trigesimo tertio, Indictione prima, Pontificatus S. N. Domini Urbani divina providentia Papæ octavi anno decimo, Sabbatho post Dominicam secundam Quadragesimæ, quæ fuit dies vigesima sexta Februarii; circa horam quartam pomeridianam in
B mei Notarii publici & Testium infrascriptorum, ad id specialiter vocatorum & rogatorum præsentis, Cracoviæ in Oratorio Congregationis B. Mariæ Virginis Assumptæ, ad Ecclesiam S. Barbaræ Virginis & Martyris, Domus Professæ Societatis Jesu, supra Sacristiam Ecclesiæ jam dictæ positu; constituti personaliter Rev. Pater Fredericus Schembek, Professus Societatis Jesu & Præpositus jam dictæ Domus, protulit in forma patenti scriptum commissionis, a sacra ac serenissima Majestate Regia Vladislao quarto, Poloniæ & Sueciæ Rege &c. sibi commissum; subscriptione manus suæ Majestatis, & Sigillo ejusdem in Cancellaria Regni obsignatum, salvum & integrum: illudque e me Notario publico, in præsentia omnium qui aderant, voce alta legi fecit; cujus tenor de verbo ad verbum est talis.

jussu a Rege Poloniæ Vladislao

86 Vladislaus Quartus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masuviæ, Samogitiæ, Livoniæ &c. necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hereditarius Rex, electus Magnus Dux Moscoviæ. Reverendo Frederico Sbembek Domus Professæ Societatis Jesu Cracoviæ Præposito, Gratiam nostram Regiam. Siucere nobis dilectus Generosus Jacobus Butler, Hiberuus, Regni hujus nostri indi-
C gena, dum anno proxime præterito millesimo sexcentesimo trigesimo secundo, varia loca Dominii Saxoniei, pro Ferdinando Imperatore avunculo nostro christianissimo, jure belli strenue occupasset; inter cetera ex hostili regione spolia, nobilissimum præ omnibus aliis os brachii S. Pauli Apostoli, serme integrum reportavit: quod in civitate Missnia, Missuensis Marebionstus Merropoli, milites ejus potestati subjecti (auri argentique inveniendi studio, cavernas murorum areis, & cæterorum in eis ædificiorum investigantes) in cavernula quadam patietis Domus Decanalis, Cathedralis Ecclesiæ ibidem, muro olim inclusum, & hominibus tempore hoc prorsus ignotum, in-

legitime accepisse partem Brachii,

venerunt. Cujus dimidium cum in promissis, a jam dicto Butlero (pro Basilica nostra Cracoviensi, eidem Doctori Gentium Apostolorumque Principi Petro a Serenissimo piæ memoriæ patre nostro Rege catholico) habemus; beneque scimus, eumdem piissimum genitorem nostrum non semel tua opera usum fuisse, in conquirendis variis factis Reliquiis ad ornamentum Basilicæ ejusdem; negotium hoc, promissi nobis hujus pii muneris tibi præ cæteris committendum duximus, D prout per has præsentes committimus; volentes, & id a te requirentes, ut quali olim fide & dexteritate, in similibus Serenissimo parenti nostro operam & industriam tuam navasti, modo in hac eadem occasione nobis naves eamdem; & partem hujus facti pignoris nobis promissam, vel ipse propriis manibus e reliquo esse dividus; vel oculatus testis existens, per alium idoneum dividi facias; assumptis ad opus hoc tecum Notario publico, testibus idoneis; & personæ in dignitate Ecclesiastica constituta, una vel pluribus: Instrumentumque publicum du ranti thesauri inventione, in regnum hoc nostrum Poloniæ deportatione, nobisque a præsenti possessore donatione, accurate confici cures; rem facturus honoris divino & cultui Sanctorum propagando valde opportunam, piis manibus Serenissimi parentis nostri perjucundam, nobis gratissimam: tibi meritu magno apud Deum & Cælites futuram, cui Gratiam Nostram Regiam pollicemur. Cracoviæ in arce nostra, anno MDCXXXIII die XIX Februarii, regnorum nostrorum anno primo.

Vladislaus Rex ✠ Locus Sigilli.

87 Cujus commissionis vigore præuominatus E Reverendus P. Fredericus Schembek, a jam dicto Magnifico Domino Colonello Jacobo Burler, homine annorum quadraginta, ad id data opera in prænominarum Oratorium, ex voluntate sacræ Regiæ Majestatis vocato, nomine Majestatis ejusdem requisivit, ut primo omnium, bujus sacræ Reliquiæ invenrionis occasionem, modum, tempus, & certitudinis seu veritatis ejus indicia & signa referret, & ea fideliter ad posteritatis memoriam enarraret. Qui voluntati Serenissimæ Majestatis promptissime morem gerens, rogavit R. P. Davidem Kinardum Scotum, Societatis Jesu Sacerdotem Professum (quo e multis annis Confessario, tam ipse, quam ipsius cohortis milites Hiberni utebantur) ibidem præsentem, ut nomine suo hujus rei totam seriem, uti oculatus testis & magna pars, copiose exponeret, & postulationi auctoritate & numine Regis Serenissimi factæ perfecte satisfaceret; cum ipse requisitus lingua Polona expedite loqui non valeret; Latinam non calleret; ipsius etiam maternam nec Reverendus Commissarius Regius, neque testes ad id vocati intelligerent. Ad cujus instantiam idem R. P. Kinardus, annum ageus ætatis suæ sexagesimum tertium, rem totam Larino ser-
F mone statim retulit hoc qui sequitur modo.

a Butlero Colonello quæris quomodo illud inventum fit;

pro eo sunt Confessarius Latine respondet

88 Cum Serenissimus Dominus Joannes Georgius, Princeps Elector Dux Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ, & Montium, Landgravius Turingiæ, Marchio Missniæ &c. inito fœdere cum Gustavo Pseudo-rege Sueciæ, ceterisque conjuratis, Rei Catholicæ in Imperio Romano hostibus, contra Ferdinandum secundum Imperatorem Catholicampue Ecclesiam, simul potenter insurrexisset, in conatibusque suis persisteret mordicus; & ex causa hac Exercitus Cæsaris ejusdem, annu Domini millesimo sexcentesimo trigesimo secundu, Saxoniam cetersque Provincias, Principi prænominato subjectas, hostiliter popularentur; varisque civitates, arces & oppida potestati Imperaturis subjicerent; Magnificus Dominus Jacobus Butler Hibernus, hic præsens, Catholicæ Religionis a puericia sectatur, unus ex ejusdem Cæsareæ Majestatis ibidem Colonellis, inter alia celebria loca in eadem expeditione hellica occupata, Missnia quoque Civitate, Missuensis Marchionatui merropoli, felicieter potitus fuit: circa medium Octobris anni jam dicti millesimi sexcentesimi

Butlerum pro Ferdinando Imp. arma in Misniam contra rebellem movere

anno 1632 occupasse Metropolim,

A simi trigesimi secundi. In qua Misnensi civitate, inter cetera nobilia antiquæ Catholicæ pietatis monumenta, extat vetustissima eaque usque adhuc integra Cathedralis ecclesia, sepulcro S. Bennonis sui Episcopi (qui nunc in Bavariæ Ducatu Petronus singularis contra pestem colitur, ibidem quiescens) per plures centurias ennorum, olim celebertima, mœnibus arcis, in colle sitæ & civitati contiguæ, inclusa; & ad eam ædes variæ Canonicorum olim ejusdem, a variis titulis antiquitus Prælatorum Ecclesiasticorum denominatæ, & hucusque eadem cognomenta retinentes, quas pseudo-clerus Lutheranus hactenus inhabitabat, gaudens eisdem denominationibus Ecclesiasticarum dignitatum Officiisque, ea sibi quoad speciem quamdam externam tamere usurpans, instar simiarum homines imitantium.

ubi militi die 27 Octobris

89 In his argo Canonicis Domibus, dum milites Butlerianæ cohortis, vulgo Dragonea dicti, limas quasque curiosissime scrutarentur; ut meta hostis occultata ab incolis investigarent, variaque locis in variis cum militari exultatione reperirent; eadem die vigesima septima mensis

B Octobris anni jam dicti millesimi sexcentesimi trigesimi secundi, circa horam octavam antemeridianam, in domo Decanali supradictæ ecclesiæ metropolitanæ, cum armarium quoddam vetus ligneum, muro ab antiquo insertum, vi extraxissent; consexerunt post illud in muro eodem foramen magnitudine volæ manus humanæ. Quod latebræ alicujus indicium esse rati, illico murum lateritium ulteriorem perfringentes, invenerunt riscum sive cavernulam, intra crassitiem supradicti muri longitudinis fermi ulnæ unius cum dimidia, altitudinis circiter dimidiæ ulnæ, latitudinisque ferme altitudini æqualis; in esque scriniolum seu thecam ligneam, opere simplici factam, cum operculo ligneo non affixo simili, longam duos ferme palmos, altam vero & latam digitos quatnor circiter.

in domo Decanali.

recepervnt jam olim muro abditum thesaurum

in eoque radium extractus S. Pauli

90 Quam cum Mauritius Valles Hibernus, homo Catholicus, cohortium Butlerianarum Stationarius, Quartimaster vocabulo militari, nostrate vero Stanowicky dictis a tenebris in lucem ab uno milite gregario prolatam, ad manus accepisset; introspiciens invenit eam interius charta munda convestitam, in eaque inclusum, charta quoquo simili munda involutum, os brachii sanctissimi Gentium Doctoris Pauli Apostoli, ab humero ad

C cubitum, quod Anatomici Radium vocant, longitudinis ferme sesqui palmarit; ax parta, qua cubito conjungebatur integrum, sed vetustate vel piorum devotione non nihil attritum & diminutum, ab altera non item; obvolutum circa sui medium rubro serico, antiquitatis non parvæ teste qualitatibus suis, latitudinis digitorum septem, filo albo ab antiquo opere valde simplici consuto; supraque sericum membranam seu chartam pergamenam, albam, vetatem, ejusdem antiquitatis testem, longam digitos septem, latam vero humanum pollicem: circumductam per modum conchilii ossi jam dicto; affatamque (albo similitet filo sed aliquantum rubescente) ad omnes sui extremitates involucro eidem, in locis viginti duobus: in membrana autem, characture magno veteri (quem vulgus Monasticum vocat) atramento scripes hæc formulis verba: DE BRACHIO SANCTI PAULI APOSTOLI.

91 Decumbebat tunc in aræ eadem Misnensi æger unus ex comilitonibus Butlerianis, Orthodoxæ fidei quoque alumnus, Capitaneus Donatus Patricius Hibernus, qui illa die Sacramento Confessionis animum expiare & sacro Pane refici optans, me Davidem Kinsrdum Societatis Jesu Sacerdotem, hæc modo referantem, ad se vocari hunc ob finem fecerat. Ad quem dum vocatus arcem ingressus fuissem, illico conspexi supranominatum Mauritium Vsiles, Quartimastrum, Catholicum virum, ad me cum lætitia accurrentem, manibus sacrum hoc Brachium gestantem, mihique illud tradentem; charta sola eadem in qua erat inventum obvolutum, theca ligna ad cavernulam seu riscum, ax quo fuerat extractum, relicta. Quod de manu illius eum accepissem, statim ex arce ad civitatem descendi, rectaque ad hospitium Magnifici Domini Colonelli Jacobi Butler veniens, illi id ostendi. Qui plurimum de tanta tamqua sancta præda capta exultans, una cum aliquibus Capitaneis & Militibus Hibernis Catholicis præstantibus, magna cum reverentia illud est osculatus. Adetat & Vicarius Misnensis, san locum tanens Serenissimi Saxoniæ Ducis in illa Civitate (quem illi judicem vocabant) homo Lutheranus, etiam post receptam jam in fidem Cæsaris Misnism graves ob esusas officio eodem fungi permissus: sed is rei novitatem & spectaculum prosus insperatum admirans, ne verbum prolocutus fuit.

ex Ms. quod a Legionis Stationario accepimus Patre Confessario

Colonello Butlero mox declarato

E

92 Invaserat tunc statim eumdem Magnificum Dominum Jacobum Butler cupido justa, rem totam prout gesta erat quam optime intelligendi, & in invantione tanti thesauri minima falli: ideoque postulavit a me, hæc modo hic referante, ut ad arcem supradictam ex qua immediate sacrum illud pignus spportans venetam, illico revetterer; domum illam Decanalem adirem, latibulum in quo prædictum Brachium occultatum fuerat, diligenter considerarem, rem totam ac omnes ejus circumstantias accurate invastigatem: ipsum denique Quartimastrum Mauritium Valles, rem tantam primo occupantem, graviter examinarem; & ad omnem vetitatem circa id enarrandum, auctoritate etiam & nomine ipsius-met Magnifici Domini Butler, tamquam Colonelli, juramenti sacramento adigerem. Quæ eum exacte petegissem, & Quartimaster totius negotii veritatem (uti supra telsts est) juramento confirmasset, hocque totum ego eidem Magnifico Domino Colonello retulissem; orta est inter eumdem & me suum Confessarium pia controversia da possessione hujus tantæ rei; ad quam nimirum ex nobis duobus hoc sacrum spolium pertineret; ad eum ne, tamquam Colonellum, & primarium spoliorum præcipuorum in civitate a se in potestatem redacta Dominum; an ad me, Confassarium ipsius, cui erat ab inventore seu primo occupante mox ab inventione in rem venienti ad manus traditum. Non defuere utrique nostrum prætensionis piæ fundamanta & rationes: sed imposuit controversiæ huic finem inventor ipse Mauritius: nam jussus a Magnifico Domino Butler suo Colonello fateri ingenue, depositionis modo, an vero doni, tantam tem mihi tradidisset, fassus est candide, non donum, sed depositum mihi a se traditum. Quare tandam inter nos conventum, ut sacrum hoc spolium ago servarem & fidelitar custodirem, uti Ecclesiasticus & Religiosus, comesque ex voluntate Superiorum meorum a tot annis individuus peregrinationis militaris, mecum pie altercantis Domini Colonelli Comilitonumque illius; ipse vero, uti Dominus, possideret: quod & factum fuit.

qui ipsum eadem servaret, omnia circumstantias enumeraturum,

& post aliquam de illo utrius essa controversiam

illi tradiderit custodiendum

93 Cum ergo pignus hoc sacrum penas me esset, evocatus fuit ex Germania in Poloniam,

Ex MS. A litteris ſereniſſimi Poloniæ & Saeciæ Regis Vladiſlai Quarti, recentiſſime poſt mortem pientiſſimi ſui parentis Divi Sigiſmundi Tertii in Regem Poloniæ electi, idem Magnificus Dominus Colonellus Butler, ut operam fidelem & ſtrenuam ſuę ſereniſſimæ Majeſtati, contra Moſchos ſœdifragos, arcem Smolenſcenſem graviſſima obſidione prementes, tamquam regni etiam iſtius indigena, ſtrenue caveret, & partem exercitus Regii duceret in provincias hoſtiles. Cum hoc Cracoviam veniente, veni quoque & eo anno Domini milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo tertio, feria ſecunda poſt feſtum Nativitatis D. N. J. C., Octava S. Joannis Apoſtoli & Evangeliſtę (quę erat dies tertia Januarii) ſerens mecum hoc ſacrum Os; ad Domumque Profeſſam Societatis noſtrę ad S. Barbaram divertens, ibi per aliquot hebdomadas illud ſcrinio decenter incluſum debita cum diligentia ſervabam: interdum tamen variis tam Eccleſiaſticis quam Sęcularibus, id pie a me poſtulantibus, reverenter oſtendens.

ſequente cum Colonello reverſum Cracoviam

ut ſacrum detuliſſe ad Domum Societatis

94 Venerat ſub id temporis Cracoviam prænominatus Sereniſſimus Rex Vladiſlaus Quartus, ut poſſeſſionem Throni Regii in hac metropoli regni acciperet, & ſacro diademate coronaretur. Hic cum rem tentam, recenter in regnum apportatam, Cracovię eſſe intellexiſſet; deſiderio cultus Divini propagandi incenſus, paternæ Cracovienſis Baſilicæ, honori Principis Apoſtolorum extructæ, telibus etiam decoribus, eaornandæ ſtudio incitatus; vocato ad ſe in arcem toties prænominato Magnifico Colonello Butler, poſtulavit ab eo magnam partem brachii iſtius ob dictos jam fines. Quam eum is animo libentiſſimo ſeeræ ſuæ Majeſtati Regiæ obtuliſſet, ſtatim Majeſtas eadem per ſpeciale ſcriptum, ſuę manus ſubſcriptione & Regio ſigillo firmatum, dedit negotium R. P. Frederico Schembek, Domus hujus Profeſſæ Societatis Jeſu Cracoviæ ad S. Barbaram Præpoſito, ut ſuæ ſacræ Majeſtatis nomine promiſſam ſibi partem ſacri hujus Oſſis pro Baſilica jam dicta reciperet; & Inſtrumentum publicum de tota negotii iſtius ſerie diligenter & legitime conſici curaret, ut ſatis patet ex ipſo Commiſſionis jam hic publice lectæ tenore.

quod intelligens Rex

poſtea obtinuerit partem

B

95 Quæ eum jam dictus R. P. David Kinardus, Societatis Jeſu Sacerdos Profeſſus, nomine Magnifici Domini Butler id poſtulantis fideliter & ſincere enarraſſet, eademque juramenti ſacramento, pectore de more Sacerdotum tacto, rite omnia confirmaſſet; R. P. SchembeK, tamquam Commiſſarius Regius, inſtitit, ut in confirmationem veritatis horum, a Reverendo Patre David Kinardo dictorum, eadem & modo eodem ſue atteſtatione epprobaret R. P. Joannes Braun Pruthenus, Societatis quoque Jeſu Sacerdos, ætatis annorum trigiuta ſex, & ejuſdem Petris Davidis in Caſtris Cęſarianis ſocius; & enarretorum in Miſnenſi Civitate geſtorum oculatus teſtis. Quod eum is libenter palam & publice illico præſtitiſſet, Reverendus idem Pater Fredericus SchembeK, hęc omnia ab his duobus Sacerdotibus Religioſis, relata & juramento confirmata reperiit materna lingua Magnifico Domino Colonello Butler, ut ea, ſicta ſe habuerant, uti relata fuerant, ipſe quoque coram Deo legitime ſuo teſtimonio rem probaret, quatenus in ore trium teſtium verbum veritatis hujus conſiſteret. Fecit is prompte & alacriter quod poſtulabatur; & ſic le ore trium teſtium idem verbum veritatis inveotum, & commiſſione Regis, quoad primam negotii partem; (intelligenda nimirum totam inventionis rei tentę ſeriem) ſatisfactum.

Eadem confirmat Pater Socius Caſtrenſis

C

ipſe que Colonellus

D

96 Quare ad ſecundum accedens idem R. P. SchembeK, vigore ejuſdem Commiſſionibus, petiit ab eodem Magnifico Domino Butler Colonello, ut ſtando promiſſis Sereniſſimæ Majeſtati Regiæ factis, de donanda parte Brachii iſtius pro Baſilica Cracovienſi, Principibus Apoſtolorum a Divo Sigiſmundo patre olim ſuo extructa; Brachium idem apportari, & ſibi, nomine & auctoritate Regia id poſtulanti, ad dividendum tradi juberet. Ad quod poſtuletum ſtatim idem Magnificus Colonellus innuit Reverendo Petri David toties prænominato, ut hoc ſacrum pignus, hactenus apud ſe ſervatum, ad locum jam ſupranominatum Oratorii Congregationis beatæ Mariæ Virginis Aſſumptæ afferret. Qui ea Oratorio eodem egreſſus, brevi rediit, ſuperpelliceo & Stola Sacerdotali induitus, eum præcedentibus & comitantibus ſe linteetis e Societate Jeſu Patribus & Fratribus, cereos accenſos devote menibus geſtentibus, portans in pelvi argentee inaurata debito enm honore, intra varia velamine egregie elaborata, Os ſupradictum.

Ab hoc promiſſam Regi patrem P. Schembek

Exhibet iſtum Pater Confeſſarius

97 Quod eum in menſa, ad id ante altare Oratorii prædicti data opera præparata, decenterque conveſtite, variis cereis ceræ candidæ ſuper candelabre argentee hunc ob finem accenſis, reverenter depoſuiſſet; primo omnium, antequam interins ad dividendum illud procederetur, idem R. Pater David Kinardus, requirente Regio nomine & inſtante eodem R. P. Friderico SchembeK, ſancte juravit, hoc quod tulerat Os eſſe illud ipſum numero, in Miſnenſis civitatis arce & Decanali Domo in riſco ſeu latebre parietis ejus, cum ſuo ſerico rubro involucro & inſcriptione, per Mauritium Quartirmaſtrum (ut ſupra) anno Domini milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo ſecundo, menſe Octobri inventum fideliter hactenus a ſe ſervatum, & Cracoviam (ut dictum eſt) in Domum Profeſſam Societatis Jeſu ad ædes S. Barbaræ apportatum, eodem involutum circa ſui mediotatem ſerico rubro, intacto & hacteous non diſſuto, ut fuit repertum; membranaque illa ſeu charta pergamene, (id eſt titulo rem ipſam indicante,) integra, intacta, & non avulſa umquam poſt inventionem, circumductum.

E

juratque ipſum eſſe quod ex Miſnia attulerat.

98 Quæ ſic aſſerta a R. P. Davide omnia & ſingula, tam Magnificus Dominus Colonellus Butler, quam R. P. Joannes Braon, Societatis Jeſu Sacerdos ſupra jam nominatus, ejuſdem R. P. David Kinardi in Miſſinoe ad Caſtra Cæſaris in Miſnia ſocius, poſtulante eodem Reverendo Commiſſario Regio, ſimili juramento confirmarunt. Quibus ſic peractis, idem R. P. Fridericus SchembeK, accepto prius Superpelliceo, & Stola more Sacerdotum exornatus, debite præmiſſe reverentia, Os ſupradictum de menu Reverendi Patris Davidis ſuſcepit: illudque pie exoſculatus, diligenter circumſpexit inſcriptionem ſeu verba illa, EX BRACHIO SANCTI PAULI APOSTOLI: prudenter conſideravit involucrum ſupradictum ex ſerico rubro, cui prænominatus titulus affutus fuit: manibus illud palpavit, invenitque omnia ab antiquo integra, intacta, illæſa: & in omnibus & per omnia relationi Magnifici Domini Butleri & Confeſſarii illius Patris Davidis & Patris Braon Socii ejuſdem conformie; illudque in primis mihi Notario publico infrascripto, deinde Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo Domino Georgio Tyskiewicz, Dei & ſanctæ Sedis Apoſtolicæ gratia Antiſtiti Metonenſi, Suffre-

idem juravit Colonellus & Socius

F

& eum iſtius vera eſſe omnia judicant P. Schembek & Notarius

A Suffraganeo Vilnenſi, Epiſcopo Samogitiæ nominato, ad eſtum hunc vigore ſuprapoſitæ Commiſſionis Regiæ invitato; poſtea teſtibus ſupie nominatis, edhæc vocatis & rogatis videnda & conſideranda diligenter obtulit. Qui reverenter & devote illud exoſculentes, vera eſſe omnie, & ſingule quę & R. P. SchembeK & ego Notarius publicus adverteramus, obſervarunt ipſimet & oculis conſpexerunt.

idem deinde ſi facrum

99 Tandem idem R.P. Fridericus SchembeK, injuncto ſibi a ſue Sacra Majeſtate muneri ſatisfaciens, idem Os Brechit S. Pauli Apoſtoli (revulſe prios Inſcriptionis membrana ſeu titulo, & detracto velo illo ſetico, quo magna ex parte eb antiquo eonveſtiebatur) ipſe e Capire ſeu ejuſdem Oſſis ſummitete manu proprie, deinde reliquum, ob nimiem illius ductitiem, adjuvaote altero, per medium, ſerre ferrea in longum, non eutem in transverſum diviſit; & megnem illius partem, longitudiois ferme pelmi unius, nomine Regio eccepit, Baſilicæ Sanctorum Petri & Paoli Craeoviæ, ad Collegium Societetis Jeſu, ſuo tempoie tiedendam, & ad eamdem ritu

B ſolemni transferendem. Tendemque de his omnibus & ſingulis, idem toties prçnominatus Commiſſarius Regius R. P. Fridericus SchembeK, Domus Profeſſæ Societatie Jeſu Craeovię ed ſanctam Barbaram Præpositus, e me Notario publico unom vel plure Ioſtrumeota publica more ſoliro fieri poſtulevit. In quorum omnium & ſingulorum fidem teliiee actis adfuerunt Illuſtriſſimos ac Reverendiſſimus Domioue Dominus Georgius Tyskiewiez Epiſcopus Metonenſis Suffraganeus Vilneoſis, Samogitię Nomioatus; Admodum Reverendi Patres, Chriſtophorus Tizciusky Archipresbyter Iuſulatus eccleſię beeriſſimæ Virginis Marię Cracovienſis; Martinus Hinca, Societatis Jeſu per Regnum Poloniæ; & Nicolaus Lencieius, ejuſdem Societatis, per Magnum Ducatum Lituaniæ Prępoſiti Provincieles teſtes ed hęc ſpecialiter vocati & rogeti, eum eliis pluribus.

dividis deque re iota fieri inſtrumentum fecit.

§ IX. *Ee Vinculis S. Petri & memoria primo ab ipſo dedicatę eccleſiæ, converſa in feſtum ejus Ad vincula.*

C *Graci Adoratiouem vinis Catenæ celebrant 16 Januarii*

100 PRodmendus ab Herode, Judæis gratificaturo, ad mortem Petcus, in ipſa nocte erat dormiens vinctus catenis duebus; *quæ pulſante ejus latus Angelo*, eeciderunt de manibus ejus, *Unius harum* Adorationem *celebrant Græci* XVI *Januarii, pleno diei iſtius Officio, & quidem cum duplici Canone. Primi Canonis auctor videtur Byzas ſive Byzantius, hic enim eſt Auctor Tradus ſequentis poſt Verſiculos ſimilares, qui terni ordiuntur diebus ſingulos. Canon iſte Acroſtichibus eſt, ſtrophis ſingulis ad hujus trimetri litteras ſingulas aptatis*

Πέτρε τὰ δέσμα προσκυνῶμεν ἐκπόθῳ.

Vincula devote, Petre, edoramus tue.

Alter, S. Joſephi Hymnographi nomen, incluſum huic Acroſtichidi ſuæ, ſic præteudit:

Πέτρε γηραίῳ τιμῶ ἄλυσιν Ἰωσήφ.

Petri Catenam verſibus cano Joſeph.

Hiſtorica Lectioni, poſt ſextam Odeu eu more recitandæ, præponitur tale Diſtichon:

Σὲ προσκυνοῦντες, Πέτρε, σειρὰς τιμίας,
Σειρὰς μαερὰς λύσον μυ ἁγαλμάτων.

Sanctem Catenam, Petre, edorentem tuem, Donga catene ſolve me deliſtorum.

101 *Hiſtorica Lectio hæc eſt.* Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τῆς τιμίας ἁλύσεως τῷ ἁγίῳ Πέτρου τῷ προ-

κύρηκε ποιήσασθαι, ἵν᾽ αὐτῷ πεισθῶσιν (ὡς ὁ Ἀποστόλος λυκᾶς εἰ παῖς Πρᾶξιν ἱστορεῖ) ὁ Τετράρχης Ἡρῴδης· λυθεῖσαν δὲ αὐτοῦ ἐπιφανείας Ἀγγέλου, τινὲς τῶν περὶ αὐτὸν, καινὰ διαδοχὴν διαφύλαξε. ἥτις ὕστερον παρὰ τῶν ἀοσεβῶν εἰς Κωνσταντίνου πόλιν ἀπενομίσθη, ἐκκαπήσασι τῷ παῦ τῦ ἁγίου Πέτρου, τῷ ὀντι ἐν δόξῃ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας· ἔνθα ἡ ἱκεσία αὐτῦ πελεῖται. Hodierne die edoramus Catenam S. Petri; quem ipſi (ſicut in Actis nerrat Apoſtolus Lucas) impoſuit Tetrarche Herodes; Angelica vero apparitione ſoluram, repetientes fidelium eliqui, per traditionem ſervaverunt. Poſtea vero transiete Conſtantinopolim, poſita eſt lo oretorio S. Petri, quod eſt intra mejorem Eceleſiem, ubi & feſtum illius egitur.

Oratio quæ de iſto feſto habetur,

102 *Pro hoc feſto compoſita Oratio eſt, quæ ſub nomine ſancti Joannis Chryſoſtomi habetur edita, Baronio autem aliiſque videtur potius eſſe S. Procli vel S. Germani, æque ac ille, Patriarcharum Conſtantinopolitanorum, ſed ætate poſteriorum. Græcum contextum nos quidem in Vaticana ac Vaticellenſi Bibliotheeis Romæ, necnon Florentiæ in Laurentiana inveniimus; non tamen curavimus deſcribendum, quod ejus profiaitas inſtituto noſtro non conveniret: ipſum nihilominus, ſi quis nova verſione donatum voluerit Græcolatinum edere, eredo, eum publice geetam & utilem faciet; & habenti familiarem Chryſoſtomi uſum, dabit facultatem dijudicandi ex ſtylo, ipſiuſque ax alterius ſit. Hujus ego arbitrio libenter cedam; argumento Baronii non moveor: præſumit enim, ejuſmodi Catenam fuiſſe allatam, cum aliis Reliquiis, ab Eudocia Theodoſii Junioris uxore, adeoque poſt mortem ipſius Chryſoſtomi. Nicephorus Calliſtus lib. 14 c. 2, agens de Hieroſolymitano Eudociæ itinere, allatiſque per eam Reliquiis, Apoſtolica Catenæ non meminit; neque alies quiſquam Græcorum quod ſciam.*

E

cur Joannis Chryſoſtomi non ſit, nec dum apparet

103 *Synaxariorum verba jam dedimus: Orationis prædictæ Auctor, Eudoxiam quoque uuſquam eximiat: ſed utitur verbis, quæ præ oculis potuit habuiſſe Synaxarii compilator: ſic enim ille ait:* Cateuss illa in carcere dereliſtas, ipſi Herodis miniſtri, quibus divinę cognitionis lumen effulſit, elem ſuſtulerunt; & epud ſeipſos, veluti theſeurum quemdam, eas conſerveverunt. Quod vero e patre ſuo (ut dicitur) traditum, & de catenis illie narratum ſibi quiſque eccepeiet, poſteris ſuis deinceps ciedebat & iuto in loco catenas illes occultas ſervebat: quoad & Judaice uetio bello deviſte, captis Hieroſolymis ed nihilum redeſte eſt; & ſoperſtitioſo idoloieiriæ errore ſublato, Romanorum ſceptre ad Imperatores, qui Chriſti fidem ſequebantiui, treuſlata ſont. His autem Chriſti & Apoſtolorum ſacta omni houore proſequi ſtudentibus, hæc etiam Apoſtoli Petri Catena meuifeſto

F *cum in ea uuſquam mentio fiat Eudoxia qua Catenam attulerit*

facte eſt (*mota in ſingulari* Catenem *dici, uti ſupra in Verſibus*) & eb illie ed urbem hanc regiem tranſleiu, in Apoſtoli Petri templo repoſita eſt: quam ut ejus ipſius miraculorum effectricem & veneramor & empleſtimur. *Tacentibus ergo de Eudocia Græcis, uti gratis dicitur, quod uondum Petri Catenæ innotuiſſent ætate Chryſoſtomi, cum Hieroſolymis ſemper notas fuiſſe ſupponat Auctor, nec habeat quidquam unde intelligi poſſit Conſtantinopolim allatam eſſe Catenam vel ante vel poſt ætatem Chryſoſtomi. Huic cur ea Oratio abjudicetur, & ulterius poſteriotis eſſe dicatur, nihil hactenus cauſe occurrit apud Græcos.*

Ex ſacrorum Catenarum elogium

104 *Juvat interim ex ea delibare paucula, ad Apoſtolicarum Catenarum laudem ab Auctore ſic deducta.* Si umbre & lintei morbos profugabant, certe Cateng, quę venerandum Apoſtoli corpus

A AUCT. D. P.

attigerunt, quanto propiorem tactum habuerunt, tanto abundantiorem miraculorum vim participarunt: catenæ, inquam, illæ omnino venerandę ac pretiosæ, quę Apostolicum illud ac beatum corpus colligarunt, quæ manus illas miraculorum effectrices adstrinxerunt, quę divina gratia ab ipsis repletæ sunt; ex quibus miracula abunda scaturiunt, quæ ęgrotos homines a morbis liberant, quę homines illos sanctos efficiunt, qui cum fide ad eas accedunt; in quibus animarum maculæ mystico quodam modo expurgantur, morbidę influentiæ reprimuntur; quæ denique in aeream celsitatem extensæ, & usque ad cælos ipsos pervenientes, a dominico illo & divino solio, tamquam ab anchora quadam, exteduntur. Has Catenas potentiarum, quæ a Deo ipso defecerunt, princeps exhorruit, & nunc etiam exhorret, ac multo cum timore illas subterfugiens compsimitor. Has aerea spirituum multitudo metuens ac tremens, jaculisque inde immissis percussa, longius profugitur: non enim ferre potest Spiritus sancti gratiam, has ipsas Catenas obumbrantem, neque scintillas ex divino illarum igne exilientes sustinet; sed ab ipsis incenditur atque comburitur.

B Has composuit Dei Patris Verbum, ejusdem æternitatis & principii particeps, ut ejus de Deo confessionis præmium essent. Illas ignitas reddidit carbo ille, ab Esaia antea visus, & ad Deum intuendum efficacissimus. Spiritos sanctus Paracletus suo afflatu, ignem, e carbone illo exilientem, ad opus perficiendum maxime idoneum reddidit: quamobrem licet ferreę sint naturę, divina tamen gratia & potentia plenæ sunt.

infigere pertract.

507 Ab his dæmonum pravi spiritus illigati enecantur, ab hir princeps mundi hujus pertractus, captivus ducitur, a fidelibus hominibus illudirur, hoc est ab iis qui antea peccatorum laqueis constricti, soluti & liberati sunt; & mortis retibus antea circumdati, ad vitam transierunt. Hæ divinę hęreditatis terminos cingenter, & undique munientes, faciunt ne ab hostibus expugnari possint. Eædem Christianorum vestices coronantes, ab illorum hostium insidiis, qui corporeis oculis non cernuntur, intactos servant. Nam etsi a maligais hominibus pro tormenti genere adversus Apostolum sunt adhibitę: tamen ad eos propelleodos, qui malum aliquod inferre volunt, idoneæ sunt effectę, non tam cruciantes, quam venerandum illud Apostoli corpus undique servantes

C ac munientes. His Catenis Apostolus ornabatur, his exultans ac gestiens se oblectabat, & tamquam regalem aliquem ornatum circumferens, animo exultabat. Has & pœnę instrumentum cognoscebat, & coronarum multarum conciliatrices cælitus mabat. His & nunc sanctissima, omnique ex parte incorrupta ac pura Christi sponsa Ecclesia, tamquam splendido monili & aureo quodam ornamento induta, velut corona quadam ea intactis floribus contexta, decorata est, & ad dexteram sui Sponsi partem assistit. Has, inquam, catenas & nos copiosissimus Christi populus hodierno die amplexamur: has reverentes veneramur & colimus, & pro animarum emendatione habemus: his omnem sensum & membrom admoventes, illarum sanctitate implemur, & per mentis intelligentiam sancti spiritus gratiam in animos ipsos admittimus. Deceret certe, deceret non solum catenas, quę manus illas adstrinxerunt, magnopere venerari; sed etiam indicia omnia, ad quæ Apostoli membra accesserunt, singulatim amplecti ac revereri, & in illis singulis diem festum ac panegyrim celebrare,

506 *Ad Latinos quod attinet, simili modo quo Herodianas Catenas Hierosolymis servarunt, facti ex Judais Christiani, Neronianas quoque servasse videntur Romani, ab Apostolis conversi; saltem ab anno* CXVI, *S. Alexandri Papæ penultimo; quando* S. Bal- *Latini Neronianas Catenas servarunt,*

bina sæpe osculanti boiam, per quam salvata fuerat, dixit S. Alexander; Desine hanc boiam osculari; sed potius require B. Petri vincula, & ea osculare, & boiam meam osculari desine. Tunc data sibi opera, cum studio ac desiderio magno, pervenit ad illa S. Balbina, deditque ea Theodorę illustrissimæ, sorori S. Hermetis præfecti urbis. *Quid hæc de illis egerit, non exprimunt S. Alexandri Acta; a nobis illustrata* 11 *Maji. Venerabilis Beda, Serm. de Vinculis inter Varios, Hierosolymis quæsita Vincula sic supponit, quod gratis conjectasse eum censeo; cum post annos duminus quinquaginta quibus Apostoli vincti fuerant in Mamertino carcere, facilius fuerit, ea vel ibi, inter manus Christianorum invenirl. Quare Romanis vinculis aptandum puto, quod idem Beda deinde addit:* Sieque B. Alexander exiens de carcere (*simili forte miraculo, quo antea ad Balbinam curandam exiverat*) constituit hanc celebrari festivitatem Kalendis Augusti, in honore S. Petri, & ejus nomine ædificavit ecclesiam, quæ dicitur E ad Vincula; *seu potius a Theodora constructam dedicavit*; in qua Catenę ejus deosculantur a populo devoto. *Hæc vero crediderim Bedam sumpsisse ex ipsius met ecclesiæ libris.* *ao. 126. inventas a S. Balbina:* *& dicitur S. Alexander iis festum statuisse 1 Augusti*

507 *Dicitur autem ipsa prima in Europa fuisse adificata a S. Petro: qua de re insignem Exercitationem post Notas ad 1 diem Augusti scripsit Francisc. Maria Florentinius, dicens, haud absimile vero id esse, licet ea Neroniana incendio consagrarit: & inde fortasse in ipsam, a fidelibus restauratam, sacras Coenas, potius quam alibi, repeti Alexandri jussit. Equidem non ausim affirmare, festum apud eam esse antiquum: nequeo tamen dubitare, quin sacra Vincula, ex eo saltem tempore, magna in veneratione fidelibus fuerint; & vel ea tunc, vel ex tempore S. Silvestri Papæ, aut proximorum ejus successorum, experimenta Romani Pontifices, pro singulari beneficentia, impertiri aliquid de sanctis illorum, & per Ecclesias etiam remotas distribuere: de hac enim aut festo Vinculorum loqui videtur Augustinus, Serm.* 39. *de Sanctis, cum ait, quod* merito per omnes Christi Ecclesias auro pretiosius habetur sertum illud pœnalium vinculorum: *in quorum deinde laudem exclamat*, Felicea, *inquit*, Catenę, quæ nudatis pœne ossibus inhærentes, vivas reliquias de sanguinis fudore, jam arescente carne, rapuerunt; tactuque membrorum cruciatus sui sanctificatur instrumentum; in quo dum afflictio crescit ad pœnam, causa pœnæ proficit ad gloriam. Felicia vincula, quæ nemo usquam ad Christi crucem, non tam condemnatum, quam consecratum miserunt! *Ubi de vinculis Neronianis agi perspicuum est.* *quando S. Petrus dedicaverit primam Romæ ecclesiam* *Commendat illas S. Augustinus* F

508 *Verum ut eo nomine antiquius Romæ Oratorium fuerit, cujus Dedicatio jam olim ab ipsis Alexandri vel Silvestri temporibus coperit celebrari, titulus tamen* Eudoxiæ *eidem ex nova aliqua dedicatione accessit primum sæculo* V, *quando vixit hujus nominis Imperatrix. Valentiniani III Imperatoris uxor & filia Theodosii Junioris atque Eudoxiæ, de qua legitur in veteribus quibusdam Mss. continentibus miraculum quoddam S. Cæsarii Martyris Tarracinensis, in Valentiniani prædicti filia patratum, & 1 Novembris prosecendum, quod* tantum in Christi fide & amore profecerat, ut B. Petri Apostoli amore Basilicam, quæ ad vincula nuncupatur, in Urbe construeret, quæ usque hodie Eudoxiæ nuncupatur. *Ecclesiam restaravit Eudoxia Imp.*

109 *Con-*

A *ac deinde Hadriani primus*

109 *Confundit illius Ms. auctor, Valentinianum III Eudoxiæ maritum, cum Valentiniano I Damasi Papæ coævo, ut videatur sæculo IX vel X vixisse; in ea tamen quod de Titulo ait, fidem meretur obtinere; rum Adrianus Papa I, in syn. apud Anastasium Vitto legatur, sæculo VIII ad finem vergente*, templum Apostolorum, quod appellatur Eudoxiæ ad vincula, locum a novo restaurasse. *Priorem sub Eudoxia restaurationem Baronius refert ad annum* CCCCXXXIX; *quia eo anno Theodosii uxor Eudocia Hierosolymis fuit, & Reliquias supra memoratos accepit; in quibus fuisse Herodianam Catenam, ipsius Ecclesiæ traditio habet; secundum quam Romani Breviarii Reformatores, annis ab hinc centum, pro Lectionibus secundi Nocturni, sumi solitis ex quadam Homilia S. Ambrosii, substituerunt historiam, quæ hodiedum sic legitur:* Theodosio Juniore imperante, cum Eudocia ejus uxor Hierosolymam solvendi voti causa venisset, ibi multis est affectamuneribus: præ ceteris insigne decorum accepit ferreæ catenæ, auro gemmisque ornatæ, quam illam esse affirmabant, qua Petrus Apostolus ab Herode vinctus fuerat. Eudocia Catenam pie venerata, eam postea Romam ad filiam Eudoxiam misit, quę illam Pontifici maximo detulit; isque vicissim monstravit illi alteram Catenam, qua Nerone Imperatore idem Apostolus constrictus fuerat. Cum igitur Pontifex Romanam Catenam cum ea, quæ Hierosolymis allata erat, contulisset; factum est ut illæ inter se sic connecterentur, ut non duæ, sed una catena ab eodem artifice confecta esse videretur.

tua tamen probatur illius mater Eudocia

B *missse Catena Hierosolymis accepta*

Ideoque ab aliis melius dicitur

110 *Hoc miraculum, ipsoque Herodianæ Catenæ Romam deportatio, fuerunt Breviario innovato inscripta ex Petro de Natalibus.* Is *enim, rum lib. 7. cap. 3.* festum *hoc* institutum *dixisset*, in memoriam liberationis Petri, & in memoriam iovnctioois Catenæ *sub Alexandro Papa; atque ut Romani averterentur ab honoribus quodammodo divinis, Octaviano Cæsari, tali die appellationem Augusti adepto, exhibendis, sicut fecerunt* usque ad tempus Theodosii Imperatoris, *utique Juniorls* [& Valentiniani III] qui regnare cœpit anno Domini CCCCXXV *(sic enim supplendus defectus & corrigendus error num.* 325) *tum, sequam, ista dixisset* Petrus *de Natalibus, ita progreditur;* Eudoxia igitus filia ipsius Theodosii, uxor Valentiniani, Hierosolymam ex voto perrexit, ubi quidam Judęus pro magno munere Catenam ei obtulit, qua sub Herode Petrus Apostolus vinctus fuit. Cum ergo Romam rediisset, & Romanos in honorem Augusti Cæsaris in Kalendis ipsius mensis solenniare videret; cogitans quod non de facili eos a tali errore revocare posset, cogitando tractavit, ut observantia quidem sic staret, sed in honorem B. Petri fieret, & ipsum diem populus, Ad vincula, nominaret. Habitaque collatione cum Pelagio, multis exhortationibus populum induxerunt, ut memoria Principis paganorum transiret ad memoriam Principis Apostolorum. Tunc Imperatrix Catenam, quam de Hierusalem attulerat, protulit, & Papa eam, qua Petrus Romæ vinctus fuerat, eduxit. Hęc igitur illi sociata, ita miraculose una catena facta est, acsi semper una & eadem extitisset. Ipsa igitur vincula Papa & Regina in ecclesia S. Petri Ad vincula posuerunt, & ipsam multis privilegiis ditaverunt, ac prædictum diem ubique celebrem fore statuerunt a videlicet Kalendis Augusti, *anno Domini* CCCCXL.

C *ipsamet Eudoxia Hierosolymis ista*

& similiter Catenam Romę miraculose auctam

sed diebus relationis mendo aliqua corrigenda

111 a *Annus hic est extremus S. Sixti III, quem usque ad* XXV *Julii vixisse docui, licet colatur* XXVIII *Martii sequenti aliquo anno sepultus in crypta ad S. Laurentium. Pro ea, missio qua ratione, obrepserit* Pelagius Papa, *centum annis junior Eudoxia prædicta*; *nisi quod Panvinius alleget inscriptionem, unde iste Pontifex intelligatur ipsam ecclesiam repavasse. Interim usi in hoc corrigendus Equilinus memoria lapsus, sic idem vellet correxit errorem antiquorum de illo festo manuscriptorum, quibus pro Eudoxia Valentiniani nuxere, ponitur ejus avia Eudoxia, uxor Arcadii Imperatoris, & quidem veluti marito jam vidua: quorum neutrum cum historia consistit. Quamquam autem usquoem legatur Eudoxia junior Hierosolymam peregrinata, idque fictatur fecisse ejus matre Eudocia, non video tanta necessitatem corrigendi Equilinum in eo quod allatam a filia Catenam dicat: cum eo studio quo mater, etiam filia duci potuerit, visendi & honorandi loca sancta; & Græci taceant de Catena vel Catenis, quas Eudocia reverserit.*

AUCT. D. P.

D

T. erat de miraculo vetera Legenda.

112 *Utinam autem talis ittineris, & secuti in Catenis miraculi, antiquior certiorque testis inveniretur, quam vel Petrus de Natalibus, vel quæ ille correxit Mss. quamquam nec in his miraculum legitur: sed hoc solum, quod* quidam inter alios Judæus, super topazium & aurum obrizum preciosas, ferreas donat Catenas.... *quas* Eudoxia Romanis opibus intulit, *ac populo dixit*; quoniam & sub Neroniana custodia Apostolus Catenam tulit, quam & sanctus Alexander, quinto loco Papatus minister, in frugem medicinæ & candidationem animæ salutarem, docuit: qua Pontifex appetita, Catenis triadem fecit; & in templo fundato & chrismato, in monumentum Apostolicæ victoriæ, secondidit; & Kalendis Sextilibus primę luci hæc sacramenta perdonavit. Sic ex iniquo principio salubris conflata est religio: sed Augustalis ut carius coleretur *(*[quia] io die lauri Octaviani id erat moris, ut nemo ex cocetus turba abiret, nisi simplicem panis & vini sumptum libasset) hanc formam Papæ Ecclesiis imaginavit, ut populus Nazarænus eo die Corpore Christi & Sanguine reficeretur. *Ita vetus ista Scriptura, sæculo forsitan X aut XII composita, ad usum ipsius Ecclesiæ, de qua agimus; indeque reperta in Legendariis Romanis a Boroaio, Neapolitanis a Beatillo, Belgicis a Rosweido; unde sumpsimus verba, ex Marchionensi, Audomarensi & Metensi Codicibus inter se collatis. Non autem puto debere his objici, quod Romani totam Augustum Cæsari Octaviano dedicarint, non solas Kalendas. Potuit enim primo mensis dici propria festa ipsa paulo ante vini festiva libatio, quæ sola etiam apud Christianos fuerit continuata, sicuti hodiedum continuatur festiva missio trecentarum Kalendis Januarii.*

E

ex ipsius ecclesia descripta

F

113 *Hieronymiani Martyrologii apographa duo, Corbeiense & Lucense, post Passionem septem Fratrum Machabæorum, etiam in vetustissimis Epternacensi ac Rhemiano commemoratam, addunt*; Romæ Dedicatio primæ ecclesiæ, a B. Petro constructę & consecratę; & absolutio ejus a Vinculis. *Atque ad hunc geminatum unius festi titulum respexit S. Leo Papa, Sixti III successor proximus, sic exordiens Homiliam, tunc dictam ad populum.* Gratias, dilectissimi, agamus Domino Deo nostro, quod quanta sit hujus diei solenoitas, etiamsi ego taceam, convenius vestet ostendit. Tam enim conspiranti studio & devoto animo conveniistis, ut festivitatis magnificentiam, etsi sermo non indicet, congregatio tamen ipsa testetur: duplex enim causa lętitiæ est, in qua & Natalem Ecclesię colimus, & Martyrum passioue gaudemus. *Vix autem possum dubitare, quin hic dies si, non solum primę dedicationis factæ a* Petro, *cujus ipsius causa & vinculorum ejus ab Alexandro repositorum, dicta fuerit ettom* Absolutio Petri a vinculis (*liter hanc constet factam esse circa Paschæ) sed etiam*

Geminatum Pr. sium, adscriptum antiquis Fastis

a *S Leone mandator*

AUCT. G.H. *ea cauſa dedicatio, ait, ab Sixto; falſa,*

A *etiam tertia, ſi non & ſecunda. Non rarum de* S.Petro *intelligenda ſint Leonis verba ſub finem Homilia ejuſdem, ſed de Sixto*, ſolennem hanc diem celebratis, & non ſolum Martyres ac matrem Martyrum; ſed etiam illius memoriam juſto honore veneramini, qui hoc die antiquam feſtivitatem hujus loci conſecratione geminavit; magnificus quidem ſtructor parietum, ſed magnificentior extructor animarum, ultra ævi ſui terminos opera pietatis extendens, ut utilitatibus [ſubſtructionum &] inſtitutionum ejus etiam in ipſo frueretur devota poſteritas, & habitando quod condidit, & faciendo quod docuit.

poſt quam acceſſit Titulus & Statio

114 *Sane magnifica, quæ hic indicatur, ſtructura parietum, neque primitivæ ſub* Petro *Religioni, neque tribus primis ſeculis inter perſecutiones aſſis convenit, quamvis etiam tunc eccleſias ad conveniendum ædificatas habuerint Chriſtiani, ſed crebro refuendas, quia crebro everſas, multoque minores quam quæ poſtea ſub Conſtantino fundatæ ſunt magnificentia plane regia, qualis etiam Sixtina hæc fuit*, Eudoxiæ *fundatricis titulo ornata. Qualiſcumque enim antea eccleſia ibi fuit, Titulum non habebat: & ſunt qui a*

B *Leone præfato Tituli initium ducant: cui cum S.Gregorius Magnus addidiſſet Stationem, pro Feria II poſt I Dominicam Quadrageſimæ, etiam ordinavit propriam Miſſam, pro feſto* Vinculorum, *Inſeſendam Sacramentario Romano, qualis in antiquiori Gelaſiano & veteri Franco Gothico, nulla invenitur. Exinde vero videtur notitia feſti etiam extra urbem diffuſa,*

ac propria Miſſa de Vinculis

per Martyrologia etiam Hieronymiana, apud varios deſcripta. Et ſit etiam verus Germanicum Ralſudatium potius quam Martyrologium, nuper Auguſtæ Vindelicorum editum a Bechio, Vincla ſancti Petri, & VETS Featsum, *exhibet & quidem Rubricatum feſtum, ſicuti SS. Laurentii, Bartholomæi & Pauli Epiſcopi (antique* Tzvivecaſis) *cum Decollatione S. Joannis; dum Aſſumptio S.Mariæ notatur Nigris, tamquam tunc adhuc ordinis minoris habitum.*

§ X. *De Catenis Apoſtolicis, & annulis atque raſura eorum incluſa clavibus, S. Petri dictis.*

Utriuſque Apoſtoli Catenæ plures;

C 115 SErvatum fuiſſe Hieroſolymis Petrum vinctum Catenis duabus, *Apoſtolica aſſeverat hiſtoria: quarr earum alteram Conſtantinopolim, alterum fuiſſe perlatam Romam, uteinſque urbis traditioni credi citra ſcrupulum poteſt: licet tempora & auctores translationis prædictæ certe nequeant deſignari. Similiter &* Paulum *Act.* XXI juſſit *Tribunus* alligari Catenis duabus. *Sed hoc abundantioris cautelæ fuit; alias ſufficiebat vinctis ſingulis catena una, & quidem plerumque tibialem unt per numellam adſtricta, cujus altetum capus pariet carceris aut cippo affigebatur; vel, ſi libertas ambulandi concederetur, circumduci collo vel lumbis poterat, ut minus impediret gradientem: & ſic idem* Paulus *Act.* XXVIII, vinctus ab Hieroſolymis *adductus Romam*, convocatis *ad ſe Judæis*, Propter ſpem Iſrael, *inquit*, Catena hac circumdatus ſum, *ejuſdemque* Catenæ *in ſuis ad Epheſios & Timotheum Epiſtolis meminit.*

una a Pauli aliis a Romam;

116 *Atque hanc eſſe* Catenam *arbitror, qua Roma ſolutum teſtatur, mox atque Neronis ſeſe ſtitit, & nemine contra eum agente inventus eſt innocens. Eandem, aut aliam, ante plures aſſervari in ipſius Baſilica extra muros Urbis ait Panvinius: atque inde accipere voluiſſe, opinor, S.Gregorium, quando Conſtantiæ Auguſtæ ſic ſcripſit:* De Catenis, quas ipſe S.Paulus Apoſtolus in collo & in manibus geſtavit, ex quibus multa miracula in populo demonſtrantur, partem aliquam vobis tranſmittere curabo; ſi tamen hanc tollere limando prævaluero. Quia cum frequenter, ex Catenis ejuſdem, multi venientes benedictionem petunt, ut parum quid ex limatura acciplant; aſſiſtit Sacerdos eum lima: & aliquibus petentibus ita concite de Catenis ipſis excutitur, ut mora nulla ſit; quibuſdam vero petentibus diu per Catenas ducitur lima, & tamen ur aliquid exinde exeat, non obtinetur. *Ubi Gregorius plures catenas innuere videtur, alteram videlicet, quæ collo; alteram, quæ manibus adſtrictæ fuerint: & credi poteſt, altera vinctum fuiſſe per viam, quando ex Oriente Romam ductus fuit, ut diximus; altera, quando incluſus ſedebat in carcere Mamertino; niſi malis, utramque in hoc loco goſſoſſe, alteram in collo alteram in manibus: quemadmodum dicæ* Petri *catenæ (& forte plures) olim repoſitæ fuerunt in eccleſia ejus, titulo* Eudoxiæ, ad Vincula, *altera Hieroſolymitana, altera Mamertina; quæ & mirabiliter unitæ fuiſſe creduntur.*

in ipſius videtur ſervari eccleſia,

& forte altera

117 *Miraculum anni* DCCCCLXIX, *quod narrat Sigebertus Gemblacenſis in Chronico, ex vetuſt Equilinus & Breviarium, ſic unius Catenæ meminit, ut duas olim fuiſſe, vel unicam tantum cum Romæ aſſervatam, eruere ex eo non poſſit. Ipſum ſic narratur.* Quidam comes Othonis Imperatoris, *hoc nomine Tertii*, & familiaris, Romæ ante oculos omnium a diabolo arreptus, ut ſeipſum dentibus decerperet; juſſu Imperatoris ad Papam Joannem (XXIII) adductus eſt, ut Carena S. Petri collo ejus circumdaretur. Dum a ſallacibus Cleticis ſemel & bis alia Catena ad hiberetur, nec quidquam remedii proveniret, ubi nihil erat virtutis; tandem vera S. Petri Catena allata, & collo fuſcntis circumdata; diabolus, clamans & ſpumans & multum ejulans, abſceſſit. Quam Catenam Deodericus Metenſis arreptam, cum diceret ſe eam, niſi manu abſciſſa, non dimiſſurum; tandem Imperator, fedato litigio, a Papa Joanne obtinuit, ut annulum hujus Catenæ exectum Epiſcopus meteretus. *Eadem habemus iiſdem verbis in antiquo ejuſdem temporis Ms. Chronico Sanonico, ut non dubitemus quin fere coævi ſcriptoris verba iſta ſint, a Sigeberto & Chronographo illo tranſcripta.*

Catena Petri ſem. taſſu an. 969. liberatur energumenus,

E

& annulum inde accipit Ep. Metenſis,

118 *Non fuit tamen hæc primum vice immunuta annulo nec vel etiam pluribus Catena iſtbac. Etenim in Vita S. Brunonis Archiepiſcopi Colonienſis, intra primum ab ejus obitu ſæculum ſcripta, ſic legitur apud Surium* IX *Octob. p.* 26: Baculum & Catenam S.Petri, qua fervore, quo gaudio Coloniam, alterum Metia, alterum Roma adduxerit, omnes noverunt. *Ægidius Geleuius in libro de Magnitudine Coloniæ Agrippinæ pag.* 237 *de iſtis agens, ubi de Metropolitana eccleſia:* Secunda hierotheca, *inquit*, baculum S.Petri, non integrum, ſed ſupetiorem ejus partem concludit, ejus ſcilicet baculi, quo S.Maternus (alii S.Martialem dicunt) in itinere mortuum ferens reſuſcitaſſe ..... Ex illa ſuſpenſus eſt oculus, in quo concinentur aliquot unei vinculorum S. Petri. *Addit idem Geleuius:* Hanc credo Catenæ partem eſſe eam, quam Carolo Martello Francorum Regi, Coloniæ palatium tenenti, una cum Dominici ſepulcri clavibus & ſaſeibus Conſulatus Romani Gregorius Papa tranſmiſit. *Fuiſſet is Gregorius II: qui (ſicut in ſuo Chronici inquit Gregorii Turonenſis continuator Fredegarius cap.* 210) bis a Romana Sede S. Petri claves veneeandi ſepulcri, *Apoſtolici ſcilicet, non Dominici*, cum vinculis S. Petri, *id eſt cum limatura eorum*, memoratu Principi deſtinavit; eo pacto patrato, ut a partibus Imperatoris *hæretici* recederet *Pontifex*, & Romanum Conſulatum præfato Principi Carolo faneiret. *Longe igitur abeſt, ut hinc Catenas ſuas, id eſt, earum annulos Bruno reperit, quem, Vita ait, ipſos Roma acceſſit.*

plures cum baculos. Petri Brunc Colon. Archiep.

F

haud ſecura quæ Carolo Martello miſerit Gregorius

nec felicius mittere niſi raſuram clavibus inclusam

119 In

A

alii quinque annulli Ascensione, item Aquisgrani.

119 *In Catalogo Reliquiarum Avenionensium, inde nobis transmisso a Richardo Josepho de Cambis Domino de Largues, notantur* quinque annuli ferrei, ea Catenis S. Petri Apostoli, *asservati ibidem* in sua ecclesia Collegiata. *Dum nec auctor ute tempus exprimitur, uti nec Aquisgrani scitur a quo vel quando allata sit* par Catenæ S. Petri Apostuli, *notata in Indiculo Reliquiarum loci. Verosimile tamen esset, tam plerasque earum, quam illam, Carolo Magno debert, si constaret, ejus tunc truncari seriem annulis ablatis cœpisse. Idem dixerim de aliis alibi inveniendis ejusmodi* Annulis, *quorum omnium mensuram & formam si quis haberet delineatam, posset, facta earum inter se, & cum vera Catenæ collatione, dijudicare, quinam annuli sint ejusdem catenæ, quinam diversarum; quinam veræ, quinam alterius, sed fortassis contactu veræ, aut alia de causa, in veneratione habiti: qui propterea quoque (ut in rebus similibus sæpe fit) simpliciter vocantur* Catenæ Petri, *aut* Annuli Catenæ Petri, *usu ita obtinente.*

Limatura Principibus missi solita,

B

120 *Baronius in Notis ad Martyrologium*; De limatura, *inquit*, Catenarum Petri, pro ingenti munere, ad Reges & Principes aliosque viros primarios de Dei Ecclesia bene meritos, a Romano Pontifice mitti solita, quam plurimæ Epistulæ S. Gregorii fidem faciunt. Moris enim erat eam includere aureæ clavi, ab altari Petri Apostuli acceptæ, & ad absentes transmittere: hi vero ad quos ea mittebatur, religiose accipientes, eam suspendebant de collo, ut Apostoli muniti præsidiu a malis imminentibus tuti essent. *Sic ille lib. 5. Epist. 6 scribens Childeberto Francorum Regi*; Claves, *inquit*, S. Petri, *in quibus de vinculis Catenarum ejus inclusum est*, Excellentiæ vestræ direximus, quæ collo vestru suspensæ a malis vos omnibus tueantur. *Et lib. 6 Epist. 25 Theodoro Medico Constantinopolitano*, Benedictionem S. Petri ..... clavem a sacratissimo ejus curpore vobis transmisimus, in qua ferrum de Cateuis ejus clausum est, ut quod illius collum ligavit ad Martyrium, vestrum ab omnibus peccatis solvat.

Intra aureas claves de alnori fomites,

quæ quamvis facimde

121 *Sic & Gregorii successor Vitalianus, apud Bedam lib. 3 c. 29, scribit uxori S. Osvini Northanhumbrorum Regis, se ei dirigere* Clavem aoream habentem de sacratissimis vinculis beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli. *Neque plus misisse, credo, Hormisdam Papam Justiniano, tunc Consuli, postea Imperatori, quando Apostolorum templum titulo Hormisdæ conditore Constantinopoli, & eorum Reliquias petenti, desiderata Sanctuaria misit, juxta Epistolam*

C

ejus, anno DXIX *adscriptam a Baronio. Quanto in pretio Claves ejusmodi essent habendæ, declaravit idem Gregorius lib. 6 Epist. 23, primariis duobus apud Mauritium Imperatorem viris, Theoctisto atque Andreæ, sic scribens*: Benedictionem S. Petri Apostoli, Clavim a sacratissimo ejus corpora, transmisi, de qua videlicet Clavi hoc est gestum quod narro miraculum. Dum eam quidam, Longobardorum civitatem ingressus in transpadanis pattibus, invenisset; quia S. Petri clavis esset despicieus, sed pro eo quod eam auream vidit, facere sibi en ea aliquid aliud voleus, eduxit cultellum ut eam iucideret. Qui mox cultellum, cum quu eam per partes mittere voluit, atreptus pes spititum sibi iu gutiure defixit, eademque hora defunctus ceeidit. Et dum illic Rea Longobardorum Authatith atque alii multi ejus homines adessent, & is qui se percussserat, seorsum mortuus, Clavis vero seorsum jaceret in terra; factus est omnibus vehemeutissimus timot, ue eamdem clavem de terra levare nullus præsumeret. Tuue quidam Lungobardus Catholicus, qui sciebatur orationibus & eleemusynis deditus, Minulsus uumine, vocatus est, atque ipse haue levavit de terra. Autharith vero, pro eodem miraculo, aliam clavem auream fecit, atque eum ea paritet ad sanctæ memuriæ decessorem meum (*Pelagium II*) transmisit, indicans quale per eam miraculum contigisset. Ipsum ergo vestræ Excellentiæ transmittere studul, ut pes eam vos, qui eum timetis & diligitis, & præsentem salutem & æternam habere valeatis.

D

AUCT. D. P.

infigit miraculo diditus. rum Longobardi.

E

122 *Ut autem minores istæ claves de sepulcro S. Petri sumptæ & ea collo gestandæ habebant inclusum aliquid de limatura Catenarum, sic videntur etiam majores aliæ, in eo qui post caput maaubrium succedit globo, ejusmodi aliquid continuisse, quo venerabilius exciperentur. Ita Gregorius Papa III anno* DCCXL *a præfato Carolo Martello auxilium postulans*; Conjuro, *inquit*, te per ipsas sacratissimas claves Confessionis B. Petri, quas vobis direximus. *Ita Leo Papa III ad Carolum Magnum anno* DCCXCVI *munera dedit*, claves scilicet aureas ex S. Petri Confessione ea more acceptas, *inquit Baronius num. 16. Hoc autem etiam probat Magno Gregorio coævus Turonensis his verbis, lib. 1 mirac. cap. 28*: Multi etiam & Claves aureas ad referandos cancellos beati sepulcri faciuut, quas ferentes, pro beneficiu accipiuut priores, quibus infirmitati tribulatutum medeantur: omuia enim fides integra præstat.

Majores etiam aliqua fiebant,

quibus aperiebatur Confessio S. Petri

F

& horum unu videtur a S. Servatio allata Trajectum,

123 *Ejusmodi unam esse credimus illam, qua in basilica Servatiana sacrario Trajecti ad Mosam asservatur, vulgo credita ab ipsomet S. Petro, redeunti in Belgium S. Servatio data; qua de eginus ad* XIII *Maji cap.* 3 *Actorum ejus num.* 24 *& seq. ubi consulimus, S. Damasi Papæ munus ipsam esse. Virtutem autem ejusdem, ad pellendos ab ægris furiete, sapius comprobatam; & quo miraculo eamdem furtim ablatam confractamque, Trajectenses receperint integram, ibidem lege cap. 8 num. 67. Nunc vero illius formam fideliter expressam contemplare, ut inde similium aliarum ideam distinctam concipere animo possis: credibile enim est, similes fere omnes fuisse, tam minores quam majores. In hoc an verum sentiam, hac usa pote-*

clavis aliæ, vasculis;

A *poterunt æſtimare Corſi, apud quos prælaudatus Pater* AUCT. D. P. *Joannes Baptiſta Verax aliquando concionatus, invenisſe ſcripſit anno* MDCXLIII *Clavem ejuſmodi in quodam S. Petri eccleſia, ad morbidarum ovium curationem præſentiſſimum inſtrumentum; eoque mirabilius, quod in ejus aliquando amiſſæ locum ſubſtituta alia eamdem vim recipit. Id cum Urbano Papæ VIII ipſe quodam die narraret, ille præ lætitia exclamaas, interrogavit ſolicite;* An id etiam ſcripſiſti P. Bollando? *Sed ſi Clavis illa nunc eſt individualiter eadem, cum illa quæ primum allata ab Urbe fuit, non poteſt intento noſtro efficaciter ſervire. Uſus autem, inquit Verax, Clavis iſtius talis eſt.* Appenditur ad oſtiolum ovilis ejus, in quo grex morbidas continetur, & per quod transeuntes ſingulas neceſſario tangens, omnibus ſubitam imperiit ſanitatem: ſed hac de re procuro authenticum teſtimonium, *inquit; quod tamen vel non obtinuit, vel ad nos nun pervenit, ipſo Mediolani defuncto ſub annum* MDCLX.

C. J. §. XI. *De Clave S. Petri; quæ Laude veteri ſervatur, antidotum contra morſus rabidorum canum.*

B

Laudo Pompeja, nunc Vercel.

123 BOllandus in primordiis ſui operis; *die* XIX *Januarii actuns de S. Baſſiano, Epiſcopo Laudenſi, eodem tempore quo S. Ambroſius Mediolani fuit, ſic orditur:* Lsus Pompeja Inſubriæ oppidum fuit, Bojorum opus; ſed a Cn. Pompejo Strabone, Magni patre, vel inſtauratum vel auctum; unde & numen ſeculo Chriſtiano XIX a Mediolanenſibus everſum, diſperſis quoque, *ne* rurſus coaluſcerent, incolis. Sed Fredericus Ænobarbus Imperator tutiori loco ad Addnam flumen reædificavit, priori nomine, Laudis, ſive Laudæ, vulgo Lodi. Tribus inde millibus paſſuum vicus Lodevè (quaſi Lsudam veterem dicas) in prioris oppidi ruinis cernitur: *quod hic Bollandus* Lodevè *dicit, atque velle interpretatur* Laudom veterem, *nunc etiam magis explicite Italis appellatur*, Lodi vecchio.

temp. SS. Baſſiani & Ambroſii Epi. coæqui.

124 *Fuerunt iſtic loci jam priſcis temporibus Epiſcopi, quorum tertius ordine creditur fuiſſe* S. Julianus; *tertius vero quorum nomina extant* S. Baſſianus, *de quo modo. Hujus, ut in vita ejus legitur*, dum quodam tempore animo revolveret, quod Domino acceptabile munus præter ſolitum offerret; plscuit in ſuburbio orientali, ad honorem & reverentiam Apoſtolorum, oratorium condere: datiſque ſumptibus ad fabricam perficiendam, opus quod C cœperat, non multum diſtulit conſummare. *Ad dedicationem vero ejus*, beatiſſimum Ambroſium Mediolanenſem *Epiſcopum, qui etiam de hac dedicatione meminit Epiſtola ſua* LX; & Felicem, Comanum Pontificem, venire perſuaſit: *narraturque porro, inter dedicandum ſanctos Præſules tentationibus ſuis dæmonem, multa quidem tentantem, expuliſſe e corpore cujuſdam puellæ, ibidem præſentis.*

a Ludovico Imp. an. 823 dato Monaſterii, potente Epiſcopo.

125 *Oratoriam illud (ut lego in quodam Ms. Laude veteri mihi ſubmiſſo, de quo mox) fuit* eccleſiam S. Petri, quæ erat Canonica antiquitus, anno Dominicæ incarnationis DCCCXXXII, indictione X, tempore Gregorii Papæ [IV], & Rogletti Epiſcopi *Laudenſis*, Dominus Ludovicus Imperator, filius Domini Caroli Magni Imperatoris, per Imperialem auctoritatem, ditatam in monaſterium fieri mavit atque ordinavit: & hæc precibus jam dicti Epiſcopi & Ambroſii & Guideſtri & aliorum Clericorum ejuſdem eccleſiæ fecit; ſecundum quod continetur in Privilegio uno, facto ex præcepto præfati Domini Ludovici, quod ſic incipit: In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, Dei æterni. Ludovicus gratia Omnipotentis &c. D *Idem monaſterium cum prædiis ſuis ædibuſque Gregorius Papa XIII applicuit inſtituto a ſe, ingenti Religionis Catholicæ bono, nationis Hungaricæ Germanicæque Collegio Romæ.*

Et illa tam fuiſſe Clavem S. Petri a S. Jul. noſtro,

126 *Ejus loci pro Collegio prædicto nunc Procurator e Societate noſtra P. Franciſcus Marianus, promovendæ Sanctorum gloriæ, ſi quis alius, ſtudioſus; ex archivo monaſterii mecum nuper communicavit duo quædam Mſs. ſeculo* XIII *ab* Anſelmo Vaitano, *tunc ibidem Monacho, compilata; non quod ipſe ſcriptis iſtis multum fidei exiſtimaret deberi; ſed potius ut noſtrum de iisdem ſenſum perquireret. Inter alia mentionem faciunt ſcripta illa* Clovis S. Petri, *cujus cauſa hæc de origine loci, ubi ſervatur, tam alte deduximus. Auctor in iis, quæ ex Diplomatibus Principum (uti ſupra e Privilegio Ludovici Imperatoris) aliiſque probatæ notæ ſcripturis promit, omnem meretur fidem; quæ vero de origine primiſque temporibus monaſterii ſui, aut potius eccleſiæ, commemorat, talia ſunt, ut nec credi poſſint, nec refutari mereantur, tametſi citet libros antiquiores; affirmetque iis contenta, & plura alia, confiemata eſſe per manifeſtationem dæmonis,* permanentis in quadam nobiliſſima Dominæ Beldies, E filia Domini Robacaſtelli de Arminulfis de civitate Mediolani; *eamdemque Manifeſtationem approbaverit Epiſcopus Laudenſis* Albertus de Rivalta, *qui obiit anno* MCLXXIX, *& cum illo præſentes fuerint plus quam trecentæ perſonæ, quando dæmonisca liberata fuit.*

habetur in ſcriptura

multis ibidem incredibile.

127 *Qualia enim ſunt illa, quæ in unius prædictorum Mſs. ſtatim ſubjunguntur Exordio?* Igitur ſciendum eſt, quod fama eſt, & quod ſæpe fuit, quod eccleſia S. Petri (*loquitur de oratorio, quod a S. Baſſiano dedicatum diximus*) una eſt de ſeptem primis eccleſiis, quæ fuerunt ædificatæ ab Apoſtolis. Unde dicitur, quod S. Joannes & S. Jacobus hanc ædificaverunt eccleſiam cum altari in honorem ſanctæ Mariæ Virginis & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli & aliorum Sanctorum. In quo altari poſuerunt de Velo glorioſæ Virginis Mariæ; & brachium dexterum cum manu S. Petri Apoſtoli; & de membris prædictorum Apoſtolorum dicuntur poſuiſſe. Et ego Anſelmus cum multis aliis Fratribus vidimus & legimus quoddam memoratum ſcriptum, in libro qui vocatur Bonzino, in quo Canones continentur; prædictam ædificationem & reliqua declarantes: nec non in Martyrologio mortuorum Regulæ; in quo ſunt ſcriptæ Reliquiæ hujus eccleſiæ. Ac omnia iſte & plura alia affirmavit quidam dæmon, nomine Peneclauſtrum ..... qui propter hanc manifeſtationem faciendam, virtute S. Petri & S. Mariæ Virginis dicitur intraſſe Dominam illam. *Quis talibus libris, prætermiſſa manifeſtatione dæmonis, & toti Scriptori, de rebus a ſe viſis teſtanti, fidem non adhibeat, niſi plane ædituus forent quæ citavimus? Qualia etiam ſunt, quæ in altero Ms. de ſacris Apoſtolis Joanne & Jacobo, prætenſis eccleſiæ fundatoribus, leguntur; quaſi dixerint:* Sicut ſumus ſocii in temporali vita, ſic volumus de noſtris membris cum brachio S. Petri in hoc altari eccleſi: *eoque dicto truncaverint ſibi* duos digitos auriculares; *quos & poſuerint* in altari cum præfatis Reliquiis.

Clavis non poteſt quo modo hic narratur;

128 *Petro quod ad rem noſtram &* clavem S. Petri *ſpectat;* dixit iterum dæmon, quod Dominus noſter Jeſus Chriſtus miſit Angelum ſuum Romam ad B. Silveſtrum Papam: & dixit Angelus; Voluntas Dei eſt, quod fabricari facias unam clavem & conſecrari ad ſimilitudinem clavis Paradiſi; & deferas eam in Italiam ad civitatem, quæ dici-

A dicitur Pompegiana, in locum ubi S. Joannes Apoſtolus & Euangeliſta, & S. Jacobus Apoſtolus eccleſiam conſtituerunt ad honorem S. Mariæ Virginis & S. Petri Apoſtoli, & conſecrabis eamdem eccleſiam eum illa clave; & cum fuerit conſecrata eccleſia, depones clavem ſuper altare: & ex illa die, ſi quis dæmoniacus fuerie, ſignetus illa clave, liberabitur; & ſi quis patiens malum rabiæ fuerit, tactus illa clave liberabitur. Feciſque S. Silveſter ſicut dixerat ei Angelus, & cum S. Helena venie ad civitatem Pompejanam &c. *Porro per* Clavem Pſradiſi *intelligit Auctor clavem materialem, quam Chriſtum Dominum dediſſe* Petro *opinatur, cum ei tribuit poteſtatem ſolvendi atque ligandi; ut explicat alie in loco, ſcribens, quod magna voce dæmen clamabat per mulierem, ſe videre velle paradiſi clavem. Erat autem* quædam clavis ſuper altare Apoſtolorum, quem S. Silveſter Papa Romæ fabricari juſſit & conſeerari fecit ad ſimilitudinem illius clavis, quem Dominus noſter dedit Petro Apoſtolo: quæ ſicut B. Petrus Apoſtolus ligat & ſolvit quos vult;
B ita, eodem dæmone manifeſtante, ſiquis ſignatus fuerit ex hac clave ſigno Crucis, & ſiquis pstiens rabiem, tactus fuerit ex hac cleve, liberabitur. *Tum aliquis Monachorum accepit clavem ex altari & attulit in conſpectum energumeni, quæ ipſum prona adoravit & oſculata eſt: & interrogata, qua de cauſa Dominus miſiſſet clavem illam, reſpondit, aut potius dæmon per os ejus:* Quia volebat Dominus, ut homines cognoſcerent virtutes S. Petri, quæ ſunt in iſto loco, ut viſitent eum.

allata fuiſſe in templum Laudenſe

169 *Atque hinc haberemus originem clavis, & auctorem certum, qui ipſam tulerit in locum iſtum, ſi dæmonio crederemus. At qua de Clavi a S. Silveſtro conſecrata, deque virtute ejus, qua fuit & eſt* uſque hodie, *diximus, ait Auctor: jam antea legebantur etiam in libro* Bonzino, in quo ſunt Reliquiæ hujus eccleſiæ ſcriptæ; necnon in Martyrologio Regulæ approbati videntur. *Ut ut eſt; fieri nonpotuit res narrata cum illis adjunctis, quibus veſtitur: nequs credi poteſt libris citatis ſimplex conſecratio clavis, quam fecerit S. Silveſter: ejuſque per ipſum miſſo ad eccleſiam Laudenſem, nedum ipſiuſmet Pontificis acceſſus, & quidem in comitatu S. Helenæ, ad eum locum. Neque enim aliunde indicium habetur ullum, quod tempore Silveſtri, aut multo*
C *poſt, caperint iſtiuſmodi amuleta, contactu ſepulcri S. Petri ſacrata, aut catenarum ejus ſcobem incluſam ferentia, mitti ad reges Principes aut ad aedes ſacras; quemadmodum frequenter factum fuiſſe legitur a S. Gregorio Magno & deinceps. Interim ea qualiscumque traditione, in ſcripturis illis fundata, manet populus Laudenſis in eademfere opinione, aliquanto tamen caſtigatiore ac minus aliena a veroſimili; prout diſcimus ex litteris noſtri P. Joannis Baptiſtæ Veran, qui clavem illam vidit, deque eadem varia coram audivit, anno* MDCLIII *Mediolani datis ad Bollandum; quæ ſic habent: Clavem iſtam* Hieroſolymis allatam a S. Helena, poſt inventam Crucem redeunte Romam, ad filium Conſtantinum viſendum; & apud Laudem veterem in traſitu depoſitam pro dedicatione Apoſtolici iſtic templi, aſſerunt incolæ, qui quotidianis inde experiuntur
& interdum eſt, quando allata ſit ante ſæculum 12 beneficia in iis, quos vel rabidi canes vel ſerpentes momorderunt, mox ubi ſupra affectam partem Crucis ſignum eum ea clave effformatum aſt.
c 130 *Ego de tempore & modo, quibus clavem illam ſuam acceperit eccleſia* S. Petri *Laudi-veteri, malim non conjectare plura, quam in medium afferre æque incerta. Illud fundari in prædictis Mss. certe poteſt; ante ſæculum* XII *Clavem* S. Petri *dictam, & mirabilium contra venenatas morſus operatricem,* D
in templo ejus Laudenſi, honorem & ſacrum uſum C. J. *habuiſſe: fuiſſe autem eamdem cum illa, quæ ibidem loci hoc tempore in ſimili honore & uſu eſt, probant & certior traditio, & ſenſus communis, & iidem in earundis morſibus venenatis ſalutares effectus. Effigiem ejus delineatum in pergameno mihi miſit idem qui ſupra* P. Marianus, *ſed triplo grandius, quam*

quod hic oculis Lectorum ſubjicio. Nihil fere clavis illic in ferro videt; & eſt perquam diſſimilis præmiſſæ Struttianæ: Clavis tamen vulgo appellatur, æque ac iſta; nec minorem habet virtutem contra rabidos canes, quam illa contra ſorices. De ſtatu ejuſdem præſenti, & incerta origine aliiſque nonnullis, quæ diximus, compendio teſtatur adm. R. D. Franciſcus Marie de Poverello, Vicarius perpetuus Parochus terræ Laudæ-veteris, Laudenſi diœceſis & Vicarius foraneus, *in quodam ſuo ſcripto anni* MDCXCIX *autenticato per* Jacobum Au- E
dream Finettum Notarium Apoſtolicum, *addite etiam ſolito ejus ſigno. Scriptum autem tale eſt.*

T. ſimulacrum autenticum de ejus illic præſentia & cultu.

131 In ſtatu Mediolani eſt Oppidum, vulgo Laudæ veteris, Italis Lodi vecchio, ubi olim Laus Pompeja, deleta demum anno MCLVIII; ruderibus, quæ peſſim per ægros effodiuntur, urbem taſtentibus. Ejus templum parochiale, B. Petro Apoſtolo dedicatum, titulus eſt Abbatiæ, Collegio Germanico & Hungarico de Urbe unitæ, cujus ſumptibus, vetuſtate collapſum, a fundamentis reſtitutum fuit. In hoc templo tum Corpus S. Titiani Epiſcopi Laudenſis Confeſſoris ſub ara maxima; tum SS. Innocentium ab Herode interfectorum cineres aliquot ibeca argentea; tum maxime Claves S. Petri Apoſtoli aſſervantur. Ferrum ſcilicet quod manicis, ſeu pedicis, concludendis uſui eſſe potuerit, ut eſt figura, quæ additur. Quando & unde allatum ſit in hoc templum, neque monumento aliquo, præter picturas nec ſatis veteres, neque traditione ſatis firmas doceri poſſumus. Illud tamen eſt certum, & ſingulare, quod contra morſus, præſertim rabidorum canum habeatur pro præſentiſſimo remedio, convenientibus etiam procul, inſectis eo morſu, ut ea clave devote a ſacerdote attingantur: neque ſcimus a duodecim retro annis, dum hæc ſcribimus, dumque hic Parochum agimus, ex plurimis eo morſu infectis, & hac clave pie obſignatis, quemquam niſi unum tantum, ea lue mortuum eſſe. Quin puellam XIV ferme annorum, viperæ morſu ictam, venenoque, quod eliquod horæ ſpatium hauſerat, ſpumantem; hac clave rita, pieque ſignatam, ipſi incolumem dimiſimus.

alias F

Publicæ veneratioois bis in anno exponitur, die feſto S. Petri ad Vincula, & die S. Silveſtri Papæ, a quo nempe Pontificæ id munus huic Eccleſiæ proceſſiſſe, aliqua, ſed non firma traditio eſt. His ſcilicet diebus magnus eſt e vicinis pagis concurſus, & ea clave Sacerdos ante aram, ſigno Crucis facto, ſingulos pie attingit.

In quorum fidem, hanc paginam manu noſtra ſubſcripſimus. Laude veteri, die vigeſima menſis Februarii anno Domini milleſimo ſexcenteſimo nonageſimo nono.

Ad S. Ti-
132 *Lubet adhuc, tametſi ad S. Petrum unita- tianum* 1
tem ſpectans, hic ſubnectere, quæ iiſdem in Scriptis legun-

AFFCT. C. J.

leguntur de S. Titiano Epiſcopo, præcipue propter epitaphium ejus ille exhibitum: quid quando de Sancto ille colatur die 17 Maji, quo colitur mortuus 5 ejuſdem; notitiam iſtius epitaphii nullam habuimus; & quam modo hic adſcivimus, poterit aliis occaſionem dare certioca indagandi. Sic igitur ibi ſcriptum legitur: Tempora quo S. Helena & S. Silveſtar venerunt ad iſtum locum, *Laudem veterem & ad eccleſiam S. Petri* portavernur prædictas Reliquias, & miſerunt diverſos ountios per diverſas provincias, intendeutes ad Archiepiſcopos & Epiſcopos huc conducendos, & de ligno ſanctæ Crucis accepturos: ex quibus unus de Titia Epiſcopus ſanctus & religioſus, nomioe Tirianus, venit, & ibidem ad altare ſaoctæ Crucis Miſſam celebravit: qua celebrata ſpiritus ſuus cælum aſcendit, & eorpus ajus ibidem ad altara ſaoctæ Crucis honorifice eſt tumularum, ſicur legitur in epitaphio ſuo, quod ita dicit: Titianus vates, Chriſti doctrina peritus, emeritus miles, Chriſti de Cruce requirens, membra ſolo poſuit, cæli perrexit ad aſtra, excelſas congregavit opes, mundique Sacerdos biennio rexit populos; poſt annos numero vitæ LV quievit in pace, ſub die Kal. Maji Domino Baſilico ** Aug. Beſ. & Armato Cic. Coſſ.

ab Helenæ adventu Laudem

ubi mortuus ſit anno 475?

B

an Epiſcopus fuerit Laudenſis.

133 *Nihil fere ex his probari nobis poteſt præter epitaphium, neque hoc ipſum ex omni parte. Ubi duo aſteriſci ** hic impreſſi ſunt, ponuntur la Mi. duo* PP. *habentia infra ſemiculum tranſverſam lineolam: quidem formam typi noſtri non exprimunt.* Si Baſilico II & Armato Conſulibus, *ut videtur rotare epitaphium*, quievit Tirianus, *quievit anno vulgaris æræ* CCCCLXXVI, *non* LXXVII, *ut ponit Ughellus in Epiſcopis Landenſibus. Interim non video quo paſto tum iſti duo concilieri poſſit, quod dicitur in præmiſit, Titianum evocatum cum aliis Epiſcopis fuiſſe ab Helena Conſtantini matre; & tantum in epitaphio, ipſum veniſſe ut de Chriſti Cruce requireret. Helena quippe ſeſqui ſæculo ante jam obierat. Præterea, ſi præmiſſi fides, nos videtur Titianus ille, Epiſcopus fuiſſe Laudi, ſed alinude evocatus eo veniſſe, ac ibidem obiiſſe poſt moram non longam. Interea temporis de Epiſcopatu ejus laudenſi nullus dubitat Ughellus; ne ipſidem ei adſcribit annos, tum Sedit Epiſcopalit, tum ætatis, quot in epitaphio recenſentur. Colunt illum Brixienſes ſanctum Epiſcopum ſuum Titianum die* 111 *Martii; quem utique negatur ſuat evocatum fuiſſe Laudem, atque ibi diem ſupremum obiiſſe, utpote ſuſtinentes ſuum uſque ad vigeſimum ſultem, ſæculi ut unum, ſuperſtitem faiſſe, & apud ſe ſepultum eſſe: neque volent ex ea, quod umbo populi fateantur ſuum Titianum ex Germania, in Italiam veniſſe quidquam alteri alteris cuncedere de ſuo. Ipſi, qui propiores ſunt, ſi ſuum quique Titianum magis illuſtraverint, & manifeſtior diverſitas apparebit, & ſancti magis honorabuntur.*

C

§. XII. *De lingnea S. Petri Cathedra in Vaticano.*

Si Cathedra Jacobi fuit Hieroſolymis ſervata,

134 *Cardinalis Baronius, in notis ad feſtum Cathedræ Romanæ, de cujus inſtitutione agetur* §. XXXII; *multa præfatus de Epiſcopalium Cathedrarum Natalibus ſive Ordinationum Anniverſariis; de materiali ipſa ſeu ligneo* S. Petri *Sede, qua Romæ ſederit, dicit, eam adhuc in Baſilica Vaticana ſervari.* Nec quis hoc miretur, *inquit*: ſi enim ſedes ipſa lignea, cathedra S. Jacobi Apoſtoli Hieroſolymitaoi Epiſcopi, poſt tot raotaque Judaici populi nauſragia, poſt illud pavendum Hieroſolymorum excidium, ſervata nihilomious eſt integra uſque ad tempora Conſtantini Magni, ut ſcribit Euſebius l. 7 c. 14, quam & ſucceſſores Epiſcopi decenti honore cultam ſunt veneratii quidnam mirum Apoſtolorum Verticis Cathedram pari ſaltam ſuiſſe diligeotia conſervatam? Ipſa etenim, quis ſuper ſe ſederit, virtuta miraculorum prædicar, in ligno arido viridem gratiam curationum conſecura; cum per eam Deos divinam opem implorantibus, beneficia præſtare non deſinar. Conſervatam eriam Alexandriæ novimus Cathedram Marci, Petri diſcipuli, in qua ſucceſſores, ob cæleſtem in ea ſplendorem divinitus oſtenſum, inſidere in poſterum non ſunt auſi.

quidni etiam Petri Romæ?

D

135 *Franciſcus Maria Phœbeus ab anno* MDCXXXVI, *Cæremoniarum in Pontificio Sacello Magiſter, anno exinde* XXX, *ſive Chriſti* MDCLVI *ea quidem ſua majori opere & tunc nondum edito, deſcripſit Diſſertationem* de idantitate Cathedræ, in qua S. Petrus Romæ primum ſedit: *cui illius effigiem præfixit, haud paulo diverſam ab ea quam ſacrir ſatis Trophæis anno* MDCXLIV *præpoſuit Franciſcus Maria Turrigius. Quamquam autem pro illa quæ eſt poſterior tempore, ut magis accurata, merito fiet præſumptio, in priori tamen neſcio quæ major apparet ſpecies vetuſtatis. Placuit igitur, priuſquam alterutram ſculptori traderem, hic apponendam; ſcribere Romam, & novam amplioremque ubi etiam cælaturæ veteres diſtinctius exprimerentur, delineationem expectare, ſi ea ex proprio conſpectu & inſpecto prototypo obtineri poſſet, auctoritate & gratia, Illuſtriſſimi Emmanuelis Schelſtratii, Vaticanæ Baſilicæ Canonici & Bibliothecæ Cuſtodis. Sed hic reſpondit pridem tam arcani conſpiciendam præberi, neque facile ſperandam licentiam. Damus hic illam, quam ſupra memoratus Auctor Diſſertationis de identitate Cathedræ operi ſuo præfixit.*

Hujus forma

E

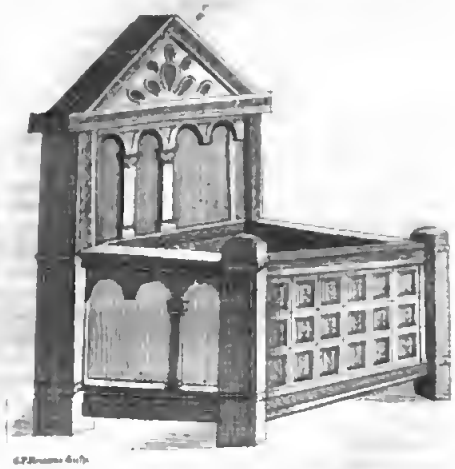

F

136 *Habet hic ſculptum Cathedræ Imaginem, juxta typum Phœbei: accipe nunc etiam ex ipſo ejuſdem Cathedræ verbalem deſcriptionem, depromptam ex optimis & oculatis auctoribus tribus. Primus Maffæus Vegius in Mſ. de rebus memorabilibus & præſtantia Baſilicæ Vaticanæ*; Ligna eſt, *inquit*, emblematibus & quibuſdam eburneis ſigillis ornata. *Jacobus Grimaldus in Tabula Reliquiarum aſſervatarum ibidem, ſub Urbano VIII deſcripta*; ornatur eburneis phrygiis, duos digitos latis, ad florea & homines & animalium aspita elegantiſſima ſculptis. Frons tota quantum quadratum continet, pulchris operibus eburneis artificioſe exſtaris & auro ſegmentatis paritar decoratur. *Et hi quidem Latine: prælaudatus autem Turrigius ex tradatu Italico de eadem Baſilica cap. 21 ſic Latine redditur*: Pars anterior inferior-

& ornatus auro glyphis eburneis.

que

A que larga palmos quatuor, alta tres cum dimidio, ex lateribus duos cum medio palmos latitudinis habet. Poſterior cum dorſali alta eſt palmos ſex, ſulta columellis arena parvos ſuſtinentibus, quæ columellæ aliæ ſunt palmum unum, uncias duas; arcus veto procurrunt per ſpatium duorum palmorum ac ſemis; anterius ſculptæ apparent in ebore & ære hiſtoriolæ octodecim, intra totidem teſſellas operia anaglyphi exquiſitiſſimi, eum multis figuris exiguis. Dorſale quatuor pollicea craſſum, quia tamen ætate fatiſcit, vinculis ferreis cinctum, etiam lignis quibuſdam fulcitur. *Ita ille, oblitus numerare arcus quos tabulæ, a tergo quatuor, in lateribus tres repræſentant; deceptus etiam in æſtimatione metalli anaglypha percurrentis, quod ſub Alexandro Papa VII curioſius exploratum inventum fuit aurum eſſe.*

Sunt qui putent Antiochia oriundam, 137 *Ab hac Cathedræ Romanæ deſcriptione tranſit Phœbeus ad quærendum qualis ea & unde ſit. Ac primo producit quemdam libellum de mirabilibus Romæ ibidem impreſſum anno* MDXI *atque decentem, quod* ad ſiniſtram partem chori eſt tabernaculum, in quo hodierne (*id eſt anno* MDXI) ſervatur illa Sedes ſeu Cathedra, quę facta fuit B. Petro,

B quando adhuc ſedem tenuit in Antiochia. *Hinc Angelus Rocca, in Ordine Auguſtinianæ Epiſcopus Tagaſtenus & Pontificii Satelli Præfectus, in App. libri ſui de Vaticana Bibliotheca*, ex Antiochia translatam *dicit*: *quod ſequens Turrigius in App. ad librum de Cryptis Vaticanis, probare nititur verbis S. Clementis Romani, libro* 10 *Recognit. referentis, quod ejecto Antiochia Simone Mago & ſanatis quotquot ſe obtulerant infirmis, Antiochenis quoque intra ſeptem dies ad decem millia baptizatis*, Theophilus, qui erat cunctis potentibus in civitate ſublimior, domus ſuæ ingentem baſilicam eccleſię nomine conſecrarit: in quo Petro Apoſtolo conſtituta eſt ab omni populo Cathedra. *Sed hanc ipſam alio traductam, non poſſunt probare libri priſcripti (ſi tamen Clementis vere ſunt) quam Antiochia diſcederet* Petrus *ſeptem ibi annis moratus.*

alios Sellam eſſe curulem 138 *Hæc ergo rejecta ſententia, eruditiſſimi Phœbeus eam quæ Romæ ſpectatur eſſe ex illarum genere, quas Magiſtratibus Majoribus tuliſſe antiquitas Romana*, & Sellas curules eburneas *nuncupabat*; *quamquam eæ non ſolum impoſitæ cuerui ſedoatem vehebant, ſed, trajectis per annulos lateralet vectibus,*

C *etiam erant geſtatoriæ, quemodo Procopius lib.* 2 *de bello Wandal. dicit*; *quod triumphans* Beliſarius curuli ſella humeris captivorum invectus eſt. *Tales plures fuiſſe apud Pudentem Senatorem*, Petri *primum*, *ut creditur*, *Romæ hoſpitem*, *ſanctarumque Prædis & Pudentianæ paſſim creditum patrem*, *ea vera autem (ut* XII *Maji docui) avum aut proavum*, *vero ſimile facit amplitudo familiæ*, *& claritas tanta*, *ut præſumi poſſit ſæpius curules Magiſtratus geſſiſſe*: *& talem unam potuit* Petro *ad uſus Pontificios commodaſſe Idem Pudens atque ille deinde ea uſus fuiſſe. Nec refert quod anni* DXVII *ſella Conſulares, inſculptæ Diptychis a Wilthemio illuſtratis, ſint multo altiores, ſignique extantibus ornatiores videantur: quia decurſu ſæculorum quinque multum potuit variaſſe forma & augeri ſplendor; alias quoque Conſulibus, qualis nullus Pudens invenitur; alias Ædilibus in uſu fuiſſe, ut ea forma ſelle Magiſtratus interno ſeretur.*

Roma commodatam Petro a S. Pudente,

ſed eas olim non potuiſſe etiam Antiochia uſui fuiſſe, 139 *Sed & Antiocheni, in Romanos mores tranſgreſſi toti, potuerunt ſimilibus ſellis uſi fuiſſe: & anaglypha ejus de qua agimus Cathedræ, Herculeot laboret experimentis, Græcanicum potius artificium, quam Latinum ſapiunt. Nec videtur ab omni verosimilitudine alienum, ſed congruum potius, ut Petrus jam certus Romæ Pontificium conſtituere, ipſam quoque materialem ſuam Cathedram, quæ fuerat Antiochiæ*

D *uſus, advehi illuc juſſerit, itaque ſubtraxerit Antiochenis occaſionem aliquando de primatu contendendi cum Romanis, ut vel ideo magis fundatus videatur uſui unici olim feſti menſe Februario, quo etiam Cathedra S. Petri poſita cernebatur* ante cancellos in Choro majori *anno* MCCCCXI per totam Miſſam, poſtea in loco prope Cruciſixum ſepolita, ut moriaeſt, *& infra dicetur. Michael Longius, qui ſub Urbano VIII compoſuit librum de ſitu Confeſſionis* S. Petri, *uti Ms. extat in Bibliotheca Barberina, idemque Phœbei deceſſor in Officio Magiſtri Cæremoniarum, aſſerit*, Romanam Petri Cathedram prope ejus corpus olim conditam indeque erutam fuiſſe. *Putetur quidam Phœbeus neſcire ſe, ea que Auctore id ſumpſerit Longius: putat tamen id verosimile eeddi exemplo S. Stephani Papæ*, cujus corpus ſepelierunt cum ipſa Sede, ſanguine ejus aſperſa. *Verum nulla paritas argumenti eſt, & ſollicitudo aliarum Apoſtolicarum Eccleſiarum Hieroſolymitanæ, Aquilejenſis & Alexandrinæ, circa primas Cathedras conſervandas, prohibet credere minus feciſſe Romanam, cum de omnibus æqualiter Tertullianus dicat lib. de Præſcript. cap.* 36. Percurre Eccleſias Apoſtolicas, apud quas ipſę adhuc Cathedræ Apoſtolorum ſuis locis prędident ..... repręſentantes faciem nniuſcujuſque.

AUCTORE D. P. *tamque tranſiſſe Romam juſſiſſe.*

Non eſt credibile ſupplicium cum corpore ad poſtea arcitum,

E 140 *Meris ferme fuiſſe iis in locis, ubi Apoſtolicæ Cathedræ ſervabantur, recens Electos Epiſcopos in ipſis collocare, & ut ſic loquar Intronizari, ac deinde ſæpius iiſdem inſidere, tum pluribus exemplis probari poteſt, tum luculentiſſime ex Actis* S. Petri *Alexandrini, quam etiam mortuum, cum eſſet ad ſepulturam efferendus*, in S. Marci Sede collocaruut; *dixque profecto, quippe vivus interdum inſidere ei abnuerat*, & in ſedbello ejuſdem reſidens Clero populoque acclamanti, In tua ſede Cathedra, Epiſcope, reſpondiſſe; Plerumque eum Throno illo approximare volo, video quemdam in eo divinam ſedere virtutem, fulgore luminis admodum radiantem; moxque gaudium inter & pavorem agnoſco me tantę ſeſſionis prorſus indignum. *Erge de* Romana *quoque* Petri Carhedra *ſimiliter intelligatur ſcriptum ab Anaſtaſio de Benedicto Papa* III, *ad ann.* DCCCLV *creato, quod* Domoico die diluculo in Baſilicam B. Petri Apoſtoli, ab Epiſcopis, Clero, Proceribus deductus eſt, & in conſpectu omnium in Apoſtolica Sede (ut mos & antiqua traditio dictat) conſecratus ordinatuſque Pontifex. *Sic Otto Friſingeenſis cap.* 67, *anno* MCLIX *ſcribit, Octavianum Cardinalem S. Cæciliæ*, electum & immantatom, & in Cathedra B. Petri collocatum; *& ſic ſum cap.* 72; Epiſcopi partis Victoris (*quo nomine Antipapa dicebatur*) ipſum undecim diebus antequam Alexander (III) immaotaretur, Immanotatum fuiſſe, & in Sede B. Petri abſque reclamatione ſediſſe Victorem, aſſerebant. *Neque tunc tantum, ſed etiam* in Cathedra S. Petri, Dominus Papa debet ſedere in Cathedra ad Miſſam, *inquit Benedictus Baſilicæ ipſius Canonicus, in libello Ms. ad Guidonem, S. Marci Presbyterum Cardinalem creatum anno* MCXXX. *Cum ergo* Petrus *de Natalibus, ubi de feſto prædicto dicit ait, quod nullus Papa in ipſa Sede aliquando ſedere præſumpſit, intelligendus eſt de ſua ætate, qua id jam uſu exoleverat, poſtquam Clemens V, Lugduni in Gallia coronatus, Eccleſiam inde gubernare cepit; exemploque prævolt ſucceſſoribus in eodem Gallia commorandi; de materiali S. Petri Cathedra, Romæ aſſervata parum ſollicitus. Cum autem nihilominus ſtatis diebus pergeret Canonici eam ante Cancellos producere, cepit fidelium pietas eamdem vel tum magis velut Reliquiam venerari; ideoque regreſſi*

cum inthronizandis ſucceſſoribus ſervire debuerit,

F *& ad alia quædam officia.*

AUCTORE D. P.

A *Romani Pontifices non ſunt auſi eidem amplius inſidere, ſed ſoli venerationi eam reliquerunt.*

141 *Hîc, quæ ſtrictim libavimus, erudite deductis iam ipſe Phœbeus pag.* 41 *Chronologice proponere eos Auctores, unde probari putatur ipſamet materialis S. Petri Cathedra fuiſſe ſemper conſervata. Ac primum*

Illius Hydis memoranti Tertulliani

pro anno CCXIII, *allegat Tertullianum, jam ſupra citatum, deinde pro anno* CCCCLXV *Optatum Milevitanum in Africa tribus citat: qui contra Parmenianum Donatiſtam ſcribens;* Si, *inquit*, Macrobio veſtro (*Romæ Epiſcopo*) *dicatur, ubi illic ſedeat; numquid poteſt dicere, Io Cathedra Petri, quam neſcio ſi vel oculis novit; oculis autem noſci non poteſt niſi res materialis. Pro anno* DIII *allegatur Ennodius, cujus verba infra expendemus, indicantia uſum mittendi recens baptizatos ad Petri Cathedram; itaque ſpectare putatur S. Leo Papa I, cum ait, quod* Petrus, qui in propria ſede ſedet & vivit & præſidet, præſtat quærentibus fidei vecitatem. *Omitto Hadrianum Papam I, anno* DCCLXXII *creatum, de quo Jacobus Grimaldus aſſerit, quod in dextro brachio templi in honorem S. Hadrianoi Martyris, ubi poſt obitum ſepultus fuit.... loco decentiſſime ad hoc fabrefacto, prædictam B. Petri Cathedram populi devo-*

Optatus Milevit. Ennodius Leo I,

B *tioni expoſuit. Accurate retenſit Anaſtaſius Bibliothecarius, quidquid Pontifex iſte fecit in Eccleſia S. Petri, & in Eccleſia atque Diaconia S. Adriani, longiſſime a Vaticano poſita in* t *Regione urbis Campitelli a Capitolio dicta; ſed nuſquam verbum ullum facit de Sacello S. Adriani, vel Cathedra iſtic ab ea poſita. Itaque male ignorare, quo tempore eo loci poſita ſit; ſatis eſt mihi eu Maffæo Vegio ſcire, quod ejus tempore, id eſt ſub medium ſeculi* XV, io ipſo altari S. Adriani (*hoc autem ichnographia veteris eccleſiæ Vaticanæ apud Joannem Severanum de ſeptem Eccleſiis monſtrabit ſub num.* 15.) *ſtatus eſt locus egregie ornatos, ubi collocata eſt Cathedra, ſuper quam ſedere B. Petrus, dum ſolennia ageret, conſueverat.*

oratorio ſec. 15 in oratorio S. Adriani,

142 *Antea locum illa ſuum habebat* prope Crucifixum, *uti notatur en Diariis Antonii Petri Beneficiati Baſilicæ Vaticanæ, deſcribente, quomodo* anno Domini MCCCCXI menſe Febroario, die Dominica, XXII ejuſdem menſis, quæ fuit Dominica de Quioqoageſima, ac etiam feſtum Cathedræ S. Petri, Cardinalis.... Legatus in Urbe *pro tunc abſente Joanne* XXIII, celebruit Miſſam in altari majori S. Perti, *id eſt ſupra ipſam ejus Confeſſionem*, admodum Pontificaliter. Item Cathedra S. Petti fuit poſita ante cancellos in choro majori per

qua antea ſtetit prope Crucifixum,

C totam Miſſam, quam celebravit Dominus Cardinalis. Item poſt Miſſam fuit poſita in ſuo loco prope Crucifixum, ut moris eſt, *videlicet, in navi prima a latere ſiniſtro ingredientis templum per portas mediat frontiſpicit; ſi nomine* Crucifixi *recte intelliga* altare Crucifixi, *quod in ichnographia prælaudata videre licet numero* 65; *in prædicta navi, notata litt.* D. *Porro moris illius ponendi Cathedram prope Crucifixum, antiquitatem notat Nicolaus Papa II, anno* MCCLXXIX *ſtatuens*, Ne denatii, qui dabantur Canonicis, portantibus ad altare & reportantibus Cathedram S. Petri, computarentur intet reſidus applicata novis exigendis portionibus Canonicalibus, ſed dividerentur, & de his fietet ſicut hactenus conſueverat.

& in feſto Cathedræ ſolebat ſupra ante Chorum,

143 *Auctor de Mirabilibus Romæ, jam citatus ſcribit anno* MDXII: Ad ſiniſtram partem chori eſt unum tabernaculum (*ipſum eſſe opinor, quod ſupra Vegius ſcribit in altari S. Adriani egregie ornatum fuiſſe*) in quo hodierno ſervatur illa Sedes.... pulchre decorata, & in feſto, quod dicitur Cathedra Petri, ponitur foras ad Chorum, cum ſolennitate; obi omnes homines pro ſua devotione eamdem attingere poſſunt. *Sed quotiet & quomodo lo-*

& publicam venerationem

cum mutaverit ſancta iſta Sedes, diſtinctiſſime explicat Turrigius in libro de Cryptis Vaticanis, dum pag. 564 *ait*; quod antiquitus altare ipſius ſtabat, ubi nunc fere eſt Porta ſancta; inde autem translata eſt ad altare Adriani Papæ I, eo fere loci ubi nunc eſt altare Vultus ſancti ſeu Veronicæ: poſtea autem translata fuit ad oratorium S. Mariæ, a Febribus dictæ, ubi nunc ſacriſtia eſt, & altare S. Annæ: ac denique ad capellam SS. Servatii & Lamberti, prope altare Reliquiarum. *Ita ille allegatis Mis. Tiberii Alfarani & Jacobi Grimaldi: cum antea fuſe expoſuiſſet, quibus ritibus e ſacriſtia ad cancellos Apoſtolicæ Confeſſionis ſolevet ipſa Cathedra a Canonicis deportari utroque Cathedræ ipſius feſto.*

Transfertur deinde ad ſacriſtiam,

144 Porta ſancta, *ſicut nunc & olim, in frontiſpicio templi extima eſt verſus Septemtrionem & Pontificale palatium; quo loco ſi olim ſtetit Crucifixus, uti nunc prope ſtat, a Petro Caballino ſummæ pictatis pictore & ſculptore e ligne fabrefactus; ſtetit* Cathedra, *antequam ad S. Adriani altare promoveretur, ad ingreſſum eccleſiæ, ut introeuntibus ac S. Petrum veneraturis, prima quaſi offereretur a dextris. Inde* XV *ſæculo, tempore Vegii, translata illa ſit ad ſiniſtrum latus Chori ſive aram S. Adriani, ſub Nicolao Papa V, ut propior eſſet ſacræ Confeſſioni; & ibi eam in-*

ante tempus a Sixto 4 ornata fuit,

E *venerit* Sixtus Papa IV, *quondo, ſicut in Mſ. Diario refert Raphael Volaterranus apud Phœbeum pag.* 82 *anno* MCCCCLXXX, die XXVIII Februarii viſitavit Baſilicam S. Petri, & obtulit Sacerio baſilicæ aureum pannum ad operiendum Cathedram Apoſtoli Petri, quæ & in eodem templo cum ſumma veneratione ſervatur; ac ſe preſente juſſit illam operiri eo munere, & talitet ornatam in locum ſuum deferri mandavit a majoribus templi Sacerdotibus, ineenſis cereis præcedentibus, eumumibus quoque nonnulla ad æremoniam pertinentia.

tum anno 1634 tribu-ito Sacrille donata,

145 *Cum vero Julius II, ſub annum* MDV, *novæ baſilicæ fundamenta jactarus, neceſſe haberet facellam S. Adriani deſtruere; delata fuerit* Cathedra *ad oratorium S. Mariæ, de qua ſupra, nunc verſum in ſacriſtiam, ut dixi, & impoſita primum altari SS. Servatii & Lamberti; deinde tranſpoſita ad proximum S. Annæ; ubi ſtetit uſque ad annum* MDCXXIV *& ultra. Tunc enim, ſicut ſcribit Turrigius de Cryptis Vatic. pag.* 564 en adverſo altaris Crucifixi, in capella ubi eſt fons baptiſmalis, de mandato S. D. N. Urbani Papæ VIII cœpit ædificari altare pro Cathedra S. Petri, decentius & loco omnibus eoo-

F *ſpicuo collocando. Ea capella nunc prima occurrit, ad ſiniſtrum ingredientibus poſita, cui ea adverſo reſpondet capella Crucifixi ſupradicti, huc demque tranſlati; in qua capella ipſam venerati ſumus anno* MDCLXI, *quando jam erigebatur admirabile illud opus, quo* Alexander VII Pont. Max. Cathedram S. Petri in interiori templi fronte, ingredientibus ab ipſo limine e regione uſpectabilem, decentius collocavit exornavitque. Sancti Eccleſiæ Doctores Athanaſius, Joannes Chryſoſtomus, Ambroſius, Auguſtinus, coloſſea ſtatuara, onice æris figura expretti, theeam ſuſtinent, qua includitur Angeli, oubes, radii, de cælo ambiunt. Spiritus ſanctus, columbæ ſpecie ſupereminens, opus coronat. Baſis ea Jaſpide, vario pretioſoque diſtincta lapidu. Ceters ex ære auto fupetinducto, anno MDCLXVI, *uti legitur ſub iconiſmo elegantiſſime ſculpto, quem hic magis placet forma minori renovatum exhibere, quam verbis pluribus explicare majorſtatem operis, nullis verbis ſatis laudandi.*

ac deinde que in fronte baſilicæ anno 1666

magniſtrum eam iſtam collocata.

icon-ſmus hic promiſſus ſculptor non fuit. Servatur autem in ſacriſtia ob incendia,

146 *Petrus Manlius, qui vixit Alexandro* III *Pontifice, ſub an.* MCLIX *ereto narrat ſe in Joanne Caballino (antique vetuſtiori, licet ignoto nobis Auctore) legiſſe apud Phœbum pag.* 55, quod ſedente Alexan-

dro

A do II, *poſt annum* MLXI, lignea Cathedra, exorto forte incendio & omnia circumeirea late depaſcente, in mediis flammis, divina (uti credimus) virtute, illæſa permanſit. *Hoc igitur inter cetera miracula numerare licet, quorum in genere meminit Baronius; & hoc allegato*, ſupervacaneum non erit ſcire, *inquit Phœbeus pag. 77*, in utriuſque Cathedræ (Romanæ & Antiochenæ) ſolennitate, & interdum in aliis etiam anni diebus, ad baſilicam a fidelibus deſerti varii coloris cinguli, tum holoſericæ, tum myſteriæ alterius, quæ Cathedræ S. Petri applicita, & domos poſtes relata, ceu divinam virtutem ab illo Cathedræ tactu hauſerint, paſſim miracula patrant; & feminas potiſſimum in partu laborantes juvant, viræ periculo eximunt; &, fœtibus feliciter in lucem editis, priſtinæ ſanitati reſtituunt: quæ B. Petri interceſſione evenire certius eſt, quam ut probatione indigeant; idque præ ceteris in ſuo tabulario diſtinctius narrat Grimaldus. Hujuſce rei teſtis ſum ego, *inquit Phœbeus*, utpote Baſilicæ Vaticanæ Canonicus, qui eam vidi ſæpiſſime, nec ſemel Cathedræ ipſi, confluentium eo devotionis cauſa fidelium oblata cingula admovi.

eidem admota cingula juvant puerperas.

§. XIII. *De feſtis utriuſque Cathedræ S. Petri*

B 147 NAtalem Cathedræ Antiochenæ *(quem diu ſolt celebraverant Antiocheni; exemplo forſan Hieroſolymitanorum, S. Jacobi Cathedram ſub titulo Ordinationis recolentium die XXVII Decembris: quomodo etiam aliæ per Orientem eccleſiæ ſuum quæque Natalem veroſimiliter recolebant, nihil de aliarum Natalibus curantes; hoc enim probat tam Græcorum quam Coptorum Habeſſinorumque de Cathedra illa ſilentium in Faſtis)* Natalem *inquam primus S. Hieronymus, quod Antiochiæ & Hieroſolymæ fieri viderat, ſuo Inſeruit Martyrologio; quo per Occidentem vulgato, videtur S. Ambroſius, pro ſuo ergo S.* Petrum *officio, rem ita probaſſe, ut Sacramentario ſuo inſerendam etiam Miſſam componeret, cum iis Orationibus ſive Collectis, quas nunc etiam ex Romano Miſſali uſurpamus, & cum præfatione:* Omnipotens æterne Deus, & te Iſudare mirabilem Deum in Sanctis tuis, in quibus glorificatus es vehementer, per quos Unigeniti tui factum corpus eaornas, & in quibus Eccleſiæ tuæ fundamenta conſtituis, quam in Patriarchis fundaſti, in Prophetis præparaſti, in Apoſtolis condidiſti: ea quibus B. Petrum Apoſtolorum Principem, ob

Amiochenam Natalem primus Faſtis adſcripſit S. Hieronymus,

S. Ambroſius Miſſam ordinavit;

C confeſſionem unigeniti Filii tui, per os ejuſdem Verbi tui vocatum in Apoſtolatum, & mutato nomine confirmatum in fundamento domus tuæ, cæleſtium claviſtrorum præſidem cuſtodemque feciſti: pro cujus honore & gloria hodie hæc Majeſtati tuæ feſta perſolvimus, & gratiarum hoſtiam immolamus, per Chriſtum &c.

Auguſtinum cultum tradualis in Africam

148 *Ignorabant etiam feſtum illud Africanæ Eccleſiæ (quemadmodum ex pervetuſto Carthaginenſi Kalendario apud Mabillonem apparet) quoad uſque Mediolano venieus Auguſtinus, ipſum illuc introduxit; in eoque Homiliam habuit, cujus initium, Romano nunc Breviario inſertum, cauſam ſuſcepti cultus ſic indicat:* Inſtitutio hodiernæ ſolennitatis Cathedræ nomen accepit, ideo quod primus Apoſtolorum Petrus hodie Apoſtolatus Cathedram ſuſcepiſſe referatur. Recte ergo Eccleſiæ Natalem Sedis illius colunt, quam Apoſtolus prò Eccleſiarum ſalute ſuſcepit ... Quod Natalis ergo Cathedræ hodie colitur, Sacerdotale officium honoratur. *Progreditur deinde ad improbandam ex gentiliſmo relictam conſuetudinem, qua fideles quoque* ſuper defunctorum tumulos, cibos & vina conferebant, quaſi egreſſæ de corporibus animæ eſcnales cibos requirerent. *Id ipſum ſcilicet quod Mediolani quoque feciſſe matrem ſuam Monicam, alibi* D *refert, eamque idea ab Ambroſio reprehenſam*: non *quia ipſa prænotate tenebatur errore, quæ pauperibus cibos illos in memoriam defunctorum dumtaxat adferebat, ut his ipſi bene precarentur; ſed quia parla cum gentilibus facienti, eadem quæ illi ſentire videbantur ſimplicibus; quibus an tunc ibi notæ fuerint* Epulæ S. Petri, *de quibus ſuperius; an vero earum uſus urbem egreſſus fuerit (ſi tamen revera tam antiquus eſt) non habeo unde definiam.*

Auguſtinus cultum tradualis in Africam introduxit.

Ipſum etiam reſpexerunt Germani

149 *Galli quoque, & per Gallos Hiſpani atque Germani idem feſtum ſuſceperunt. Pro Germanicis teſtatur veteriſſimum a Beckio Auguſtæ vindelicorum Kalendarium; ubi* Cathedra S. Petri *Rubrica notatur, tamquam unum ex præcipuis. Pro Gallis Hiſpaniſque facit Gallo-Gothicum Miſſale, ubi liturgia plane ſolennis deſcribitur, hic digna referri.* Introitus *talis eſt.* Solennitatis prædicandæ diem, præcipue nobilem, in qua fide præcellenti, filius excelſi Dei

& Galli, ac Gothi in Hiſpania

oie Petri monſtratus eſt; & interr Coapoſtolos, interrogante de ſe Chriſto quis eſſet, vere confeſſus eſt [Perrus], cum Beatus Bariona, voce Redemptoris, voce devota prælatus eſt; & per hanc Petri petram baſis Eccleſiæ fiaa eſt; venerantea, E Fratres dilectiſſimi, depreemur, ut quam glorioſa laude fidem Petri prætulit; ipſe beatitudinis nuctor plebem corroboret, per D.N. *Collecto ſequitur* Deua, qui hodierna die B. Petrum poſt te dediſti Caput Eccleſiæ; cum te ille vere confeſſus ſit, & ipſe a te digne prælatus ſit; ſupplicea exoramus, ut qui dediſti Paſtorem, ne quid de ovibus perderet, ut grea effugiat errores, ejua interceſſione quem perfecifti ſalvifices. *Poſt Nomina.* Deum, qui B. Petro tantam poteſtatem * in hoc ſæculo contulit, ut ſi ipſe ligaverit, non ſit alter qui ſolverit, & quæ in terra ſolverit, item cælo ſoluta ſint, precibus imploremus; ut eductis e tartaro defunctorum ſpiritibus non prævaleant ſepultis infernæ portæ per crimina, quas per Apoſtoli fidem vinei credidit Eccleſia. *Collecto ad Pacem.* Clementiſſime Patet, qui tanta caritate eondidiſti diſcipulum, ut ſe dn nave jactato ad te celer feſtinaret pede nudo per pelagus; & videns hanc dilectionem, elaves ei das * fideium; voces inſpice ſuggerentinm, ut quicumque ex præcepto junguntur ad oſculum, livore pectoris excluſo, illuc per grstiam ducantur, cujus cæli Petrus eſt janitor. F

tum præſes Ianitoris

Collectis

* discipulo.

* dans

150 *Conteſtatio deuique ſive Præfatio in eodem Miſſali, Aliorum Apoſtoli ſynopſim amplexa, ſic procedit:* Præfatione

Dignum & juſtum eſt, qui dives infinitæ clementiæ, plaſma tuæ creaturæ in tantum dignatis erigere, ut ... homini de terrena compage claves cæli committeres, & ad judicandas tribus ſolium excelſæ Sedis in ſublime componeres, Teſtis eſt diea hodierna, B. Petri Cathedra Epiſcopatus eapoſira, in qua fidei merito revelationis myſterium filium Dei confitendo, prælatna Apoſtolus ordinatur: in cujus confeſſione eſt fundamentum Eccleſiæ, nec adverſus hanc petram portæ inferi prævalent, nec ſerpens veſtigium eaprimit, nec triumphum mors obtinet. Quid vero B. Petro, diverſo ſub tempore, acceſſit laudis & gloriæ, quæ vox quæ lingua explicet? Hinc eſt quod mare tremulum fiao calcat veſtigio, & inter undas liquidas pendula planta perambulat. Hinc ad portam ſpecioſam contracti tendit veſtigia; & tactus Petri digito claudus, non indiget bsculo. Hinc carceratus dum dormitat, Chriſtus eum ipſo pervigilat; & retruſus ergaſtulo, foras pro edit per Angelum. Hinc paralyticum erexit decubantem in lectulo, ne debilitato dedit verbo veſtigium. Hinc Tabitham mulierem revocavit

AUCT. D. P.

A de funere; & [in] virtute imperanti, prædari [Ananiæ & Saphiræ] non licuit. Hinc tanta fidei dote inter Apoſtolos præiit, ut curaret univerſos lsnguores dum præterit; & cadavera vivetent, umbra ſalubris quæ tetigit. Per Chriſtum D. N. cui &c. *Iſtis omnibus Eccleſiis, in Natali Cathedræ prædictæ coleudo, ſic peægredientibus; non dedignata Romano eſt tandem ſequi exemplum ſub Gregorio magno; qui ipſum, una cum Miſſa Ambroſianæ Collectis, atque Præfatione nunc quoque uſuepari deſita, aſſumpſit in ſuum Sacramentaeium. Antr Gregorium nihil tale apud Romanos inveuitur, neque in Geloſiane, quod habemus, Sacramentario, neque in Kalendario quod ante Gregorium forte eaavatum Jtenues Fronto Pariſiis edidit.*

exemplum ſervio tandem ſancto Gregorii.

Romana mentis in Hierony miano 18 Januarii,

151 *Multo minus quidquam ibi luveuitue de Natali* Cathedrę Romanę, *ad* XVIII *Januarii: ubi nec in Gregoriano quidem notatur ſi ſtium ejuſmodi, quamvis notetur in Hieronymiano, Epternacenſi atque Lucenſi immediate poſt* Depoſitionem B. Marię: *in Corbejenſi atque Blumiano abſque illa jam tranſlata ad* XV *Auguſti*

B *pte legem Mauritii Imperatoris. Epternacenſe ſic habet:* Depoſitio S. Marię, & Cathedrę Petri in Roma; *ubi legendum eſſe*, & Dedicatin Cathedrę Petri in Roma, *ſolitaſque librarii vitio factum, ut verbum* Dedicatin *abſit, perſuademe exgrapha cetera teia. Sic Blumiani Codicis ſcripturi excidit ponere*, in Roma. *Corbejenſe, phraſi ampliori ſic:* Dedicatin Cathedrę S. Petri Apoſtoli, qua primum Romę ſedit. *Focit interim nomen* Dedicatin *dubium me, intelligendane hic omnino ſit ipſa a* Petro *facta Cathedræ conſtitutio, an vero ejus, ex loco ubi antea ſervabatur, in Baſilicam Vaticanam illatio, ac veriſſime dicta* Dedicatin. *Hæc autem quia proeſus localis feſtivitas erat, in aliis urbis eccleſiis non celebatur; ideoque non ſolum S. Ambroſius & Gallo-Gothici Miſſalis Compilatores ab ea ſuſcipienda abſtinuerunt; ſed ipſe etiam S. Gregorius tandem prætermiſit.*

ſub titulo Dedicationis,

divinamen eo ſano fi ſto tarait,

152a *Et vere, cum* S. Petrus *Antiochiæ Epiſcopalem ſuſcipiens Cathedram, eam ipſi urbi non aſſeruerit, ſed deinde Romam tranſtulerit; non videtur is habuiſſe cauſam duo, Natales celebrandi: & fr debuit dici* XXII *Februarii obſervantia videri ac manſiſſe præcipua. Duplex autem Cathedea tunc primum nominaei cœpto ſit, cum ipſa materialis Sedes, in qua Roma ſederat, Romæ quique dedicata fuiſſe fortaſſis etiam a Silveſtro vel proximorum ſucceſſorum aliquo. Ex eo*

C *certe quod Romano* Petri *Pontificatui, ſupra cæteros ipſi tributos, ſolum adſcribuntur* menſis unus & dies octo *vel* novem, *in omnibus omnino Catalogis, ſatis apparet, quid a* XXIX *Junii non poſſit per dies retroccdi ad* XVIII *Januarii, atque adeo dies nequeant dici primus ſedentis Romæ* Petri. *Hoc intelligentes Beda & Florus, Martyrologia ſuo adſcribere hanc feſtivitatem voluerunt, quam vidlicet* XVI Kal. Martii *notatur ab illis*, Apud Antiochiam Cathedra S. Petri. *Aliter viſam Adoni eſt, qui cum* venerabile & peranticuum Martyrologium, ab urbe Roma Aquilejam cuidam ſancto Epiſcopo miſſum (*ipſum ſcilicet quod Hieronymianum dicimus, certe Occidentalis Eccleſiæ antiquiſſimum*) *Ravennæ deſcripſiſſet, omiſſo titulo* Dedicationis, *ſcripſit ſimplicitas in rapite diei* XVIII *Januarii*, Cathedra S. Petri, qua primum Romę ſedit.

nec vecari ponais Natalis,

Cathedram ſanctitatis ſcripſit Ado,

& poſt eum alii;

153 *Adonem mare ſuo ſecutus eſt ejus epitomator Uſuardus, aliique poſteriores, in quibus & ſuppoſititius Beda. Uſuardi autem Martyrologio in uſum communem recepto, tum Romæ, tum paſſim per Occidentem univerſum, communiter quoque* Cathedra S. Petri Romę *commemorari cœpit ubique; ſed abſque ſpeciali ullo aut ulteriori cultu; niſi forſitan in Caprilla Pontificia ſi ejus uſui ſervierint antiquiora illa Breviaria, unde Baronius recitat hanc propriam Orationem:* Omnipotens ſempiterne Deus, qui ineffabili Sacramento Apoſtolo tuo Petro principatum D Romanę urbis tribuiſti, unda ſe Euongelica veritas per tota mundi regna diffunderet; preſta quęſumus, ut quod in orbem terrarum ejus prędicatione manavit, univerſitas Chriſtianę devotionis ſequatur. *Veram difficile eſt divinare quibus in Breviariis id repererit Baronius. Nam ſi de typo excuſis ſermo ei eſt (uti eſſe perſuadet: quod ibidem Martyrologium Mſ. allegans, non omiſiſſet idem dicere de Breviariis ſi ipſa quoque Mſ. haveriſſet) non credo ea eſſe vetuſtiora, quam habemus nos excuſa Venetiis anno* MCCCCLXXIX, *Norimbergæ* LXXXIV, *Capuæ* LXXXIX, *rurſum Venetiis* MCCCCXC, *item Venetiis* MDVIII, XS, XXXV *& Coloniæ* XXXVI, *in quorum omnium Kalendariis*, XV Kal. Februarii *ſolum legitur nomen* S. Priſcæ, *cum hac Rubrica:* Ante diem S. Priſcæ numquam dep nitur Alleluja. *Idem ſolum nomen habetur in Breviariis Cardinalis Quinconii excuſis Lutetiæ Pariſiorum an.* MDXLI, *Antverpiæ* XLII, *Lovanii* XLVI; *rurſumque Pariſiis* LVI, *& Antverpiæ* LVII; *ut vere dici poſſit pro ſæculo* XV *&* XVI *hanc ſacram ſolennitatem, non ſolum* in aliquibus eccleſiis, *ſed paſſim in omnibus exoleviſſe.*

ſermo tamen obſait a Kalendariis

154 *Verum ipſi anno, quo ultimo elatum Breviarium prodiit Antverpiæ*, Paulus Papa IV reſtituit, *imo omnibus communem eſſe* inſtituit, *datis* E *ea de re litteris Apoſtolicis*, anno Domini MDLVII, octavo Idus Januarii *& ſic in poſtea editis omnibus Kalendariis Rubrica notatur*, Cathedra S. Petri Romæ. Duplex, & Commemoratio S. Priſcæ Virg. & M. *Allegat in Notis etiam Baronius Sanctorum Auguſtini & Leonis Sermones, ſed Antiochenam Cathedram auctoritates iſtæ ſpectant: piæ autem cogitationis dumtaxat, non autem gravioris ponderis eſt, quod ſi ille addit:* Verum hac die, non iſta tantum ſolennitas agi videtur, qua Petrus Romę ſedere cœpit, ſed etiam ſacrunſancta illa recolitur inſtitutio, qua a Domino Petrus, petra fundamentalis Eccleſię conſtitutus, perpetuę ſtabilitatis promiſſionem, & claves regni cęleſtis accepit: quod in omnibus prę ſe fert ſacrum Officium eccleſiaſticum, ac preſertim in antiqua Preſatione, quę ſcripta repericur in Sacramentario S. Gregorii, quod veruſtiſſimum habetur in Vaticano. *Ita ſane; ſed an ad menſem Januarii? minime exiſtimo, verum ad Februarium: unde ſi in Cartali ullo Miſſali etiam ad Januarium Miſſa illa cum ſua Præfatione inveniter, invenirl eam optetet eis; vel, ſicuti in bodierno Miſſali ſit, Presbyterum moneri de ea in alterutra menſe requirenda.*

uſque ad 1557,

quando Paulus 4 feſtum eſſe juſſit,

F

155 *Paul Decretum totum dedit Bollandus in Januario, ideo hic non repetendum: ſufficit audire rationem feſti ejus condendi, quam Pontifex reddit, ſcilicet quod*, licet, Urbs ipſa multo plus debeat eidem Petro, qui eam, per Cathedram Epiſcopalem io ea conſtitutam, regnia cęleſtibus inferendam condidit, quam illis quorum ſtudio prima mœnium ſuorum fundamenta jacta fuerunt; ex quibus is qui illi nomen dedit, fraterna eam cęde fœdavit; feſtivitatem tamen ipſius Cathedrę, quę, juxta antiquiſſimorum ſanctorum Patrum noſtrorum teſtimonium, quinto decimo Kalendas Februarii fuit, & in diverſis orbis Chriſtiani, & preſertim Gallię & Hiſpanię partibus, dicta die ſolenniter celebratur, minime obſervet, celebretque ſolum feſtivitatem Cathedræ Antiochenę, quę octavo Kalendas Martii, juxta eorumdem Psttum teſtimonium fuit; tamquam idem Salvator noſter, qui ſępe infirma eligit, ut fortia quęque confundat, feſtivitatem Cathedrę, qua ipſe Petrus Apoſtolus Romę primum ſedit, nnſtris temporibus celebrandam ſeu potius antiquę celebritati reſtituendam teſervaverit.

addaſſe ekarum Eccleſiarum exemplo.

156 *Quod*

A 156 *Quod ait Pontifex*, feſtivitatem Cathedræ Romanæ *antiquitus celebratam fuiſſe, confirmari poteſt ea Joannis Beleth Theologi Pariſienſis, qui floruit ineunte ſæculo* XII. *Agens enim ille in ſuo Rationali divinorum Officiorum*, de feſtis, quæ fiunt in principio Septuageſimæ, *reponit inter illa etiam Cathedram S. Petri, & ſic orditur Caput* 83: Hoc item tempore celebrari ſolet Cathedra S. Petri, tam quæ Romæ fuit, quæque tempore poſteriore eſt; quam illa quæ fuit Antiochiæ. *Non æque clarum eſt, feſtivitatem illam ante tempora Pauli ſolenniter celebratam fuiſſe die* XV *Kal. Februarias in diverſis orbis Chriſtiani & præſertim Galliæ & Hiſpaniæ partibus; quamvis illo die commemoretur in antiquiſſimis Martyrologiis, ut dixi. Si in Breviariis, Fratrum Minorum opera vel ad eorum uſque antiquitus excuſis, feſtum iſtud notaretur; per eoſdem eventuſſe crederem, ut pluribus cis & trans Alpes Eccleſiis fuerit factum olim commune; ſi, teſte Radulpho de Rivo*, Nicolaus Papa III, qui cœpit anno Domini MCCLXXVII, fecit in eccleſiis Urbis amoveri Antiphonarios, Gradualia, Miſſalia & alios libros Officii antiquos quinquagiota, & mandavit ut de reliquo Eccleſiæ Urbis uterentur libris & B Breviariis Fratrum Minorum: *ſi, inquam, in antiquis Minorum Officiis feſtum Cathedræ Romanæ notaretur; conſequens quoque videretur, ut eos ſecutæ fuerint alia cis & trans Alpes Eccleſiæ, maxime poſt repertos typos, quorum beneficio ſingulæ propemodum ſæculo* XV *cœperunt ſua excudere Breviaria. Nunc vero non apparet quarumnam eccleſiarum exemplum ſequi ſe dixerit Paulus: nullam enim hactenus reperire potui vel Ms. vel excuſum, ubi ponatur* Cathedra S. Petri, *de qua agimus, niſi unicum Racchorgenſe anni* MDVI; *ubi poſt Officium S. Priſcæ trium Lectionum, præſcribuntur* Suffragia, *id eſt Commemoratio* S. Petri Apoſtoli, *cum eadem ipſa Collecta, quam ſupra Baronium, dixi, reperiſſe in aliquo veteri Breviario.*

157 *Habemus tamen ex toto fere Europa excuſa Breviaria & Miſſalia, quamplurima ſcilicet ea Italia, Romanum anni* DCCCCLXXIX *aliaque deinceps, ſuperius allegata; ea Hiſpania Burgenſe & Eborenſe annorum* MDII & MDXLVIII; *ea Gallia Æduenſe, Ambianenſe, Aptenſe, Avenionenſe, Antiſſiodorenſe, Biſuntinum, Ebroicenſe, Forojulienſe, Laudunenſe, Lingonenſe, Remenſe, Rotomagenſe, Sagienſe, Tullenſe & Veromanduenſe, jam inde ab initio ſæculi* XVI *uſque poſt Tridentinum Pii V Decretum, & annum* MDCXXX, *quorum noviſſimum Remenſe etiam eſt: omnia autem & ſingula diligenter ſcrutatus, nullam invenit hujus feſti veſtigium; uti nec in Moguntino, Herbipolenſi, Spirenſi, Paſſavienſi, Conſtantienſi, Ratiſponenſi, Wormatienſi, Bambergenſi Argentinenſi, Erfurtenſi, Colonienſi, Hildeſienſi, Oſnabrugenſi, Mindenſi, Warmienſi, Sleſwicenſi, Caminenſi, Lubecenſi, atque Regnorum ſeptentrionalium Kalendario; non etiam in Belgicis Antverpienſi, Atrebatenſi, Audomarenſi, Brugenſi, Juſulenſi, Morinenſi; vel in antiquioribus ipſorummet Regularium Canonicorum Lateranenſium & Præmonſtratenſium, Carthuſianorum & Prædicatorum ut de Franciſcanorum Breviariis taceam.*

158 *Hoc autem argumento cogor credere, admodum paucas ex Gallia vel Hiſpania nominari Eccleſias eorum Paulo potuiſſe, quarum ea revera fuerit conſuetudo; & fortaſſis etiam ſanctorum Patrum antiquiſſimorum teſtimonium, quo decretum nititur, non ſeſe extendit ultra uſum Martyrologii, in quo jam inde ab ætate S. Hieronymi cœperat* Cathedra Romana *commemorari. Interim Sauſſajus ne hanc a Paulo oblatam ſibi Galliæ ſuæ commendandæ occaſionem dimitteret, ſcripſit, quod* dies ipſa *Cathedræ Romanæ*, apud Chriſti cultores beoedicta, toroque orbe celebris haberi jam olim cœpit, & peculiari coltu ſolenois in Gallia diu perſeveravit: *quod non ſimpliciter dico, ſed probari ab eo voluiſſem. Tamajus, in talibus nihil ſolitus cedere Sauſſajo, amiſit tamen eo titulo laudare Hiſpaniam; credo quia poſt excuſſa Breviariorum Hiſpanicorum quæ plura toto opere allegat Kalendaria, nuſquam aliquid reperit, quo Pauli verba confirmaret illuſtraretve. Ejus interim ſanctio ſuum nunc ubique pondus & effectum meritò habet. In omnibus Eccleſiis, quæ ex conſilio Synodi Tridentinæ Breviarium Romanum, abolitis propriis, ſuſceperunt: quæ vero id non fecerunt, eo Officio caruerant diu: nec proprium hactenus vidi ullum ante Conſtantienſe in Germania anni* MDCX, *quod ſuo Kalendario novum feſtum inſeruerit.*

§. XIV. *De Gladiis Apoſtolorum, aliiſque eorumdem Reliquiis.*

159 *Auſter Sermonis ejus, de quo ſupra egimus, ſive is S. Joannes Chryſoſtomus, ſive ea junior aliquis fuit; poſt quam de Catina* S. Petri *Conſtantinopolim allata egiſſet, quæritur*; Sed quidnam gladius? *Sibique reſpondet*: Hoc gladio Petrus, cum Jeſus a Judæis caperetur, Pontificis ſervum percuſſit, & ejus aurem amputavit. *Deinde cum explicaſſet cur Dominus Apoſtolis mandarit gladios emere*: Ita, *inquit*, gladium Petrus poſſidens, ſecum & in prædicatione afferebat, tum ut ſicubi opus eſſet illo uterentur, tum vel maxime, ut ipſum videns, ad Magiſtri admonitionem memoria teneodam revocaretur; & eo modo tempus illud quo Jeſus erucem paſſus eſt, & ea, quæ poſtea ſecuta ſuot, ſecum cogitaret; invidiam ſcilicet, odium, inſidias, proditionem, injuſtum judicium, injuſtiorem mortis ſententiam, erucem, ſepulturam, & reliqua omnia, quæ homicidæ Judæi facere aoſi ſont: Hæc, cum gladium illum Apoſtolus videret, cootemplabatur: hæc aſſidue aoimo revolvabat: hæc ſecum repetena medirabatur, gladio ipſo memoriam ſuggerente, & ad prædieationem exequendem illum alacriorem efficiente. Hoc gladio & ad omne periculum pro Chriſto ſubeundum armabatur Apoſtolus, & ad pericula omnia ſuſcipienda, tum vel maxime ad faceas illas carenas ioduendas, & iniquoorum hominum carcerem habitandum; denique ad erucis martyrium ſubeundum firmior ac promptior effectus eſt.

160 Quomobrem hic gladius, ut res quædam pretioſa, & omnino veneranda, Apoſtolicique manibus deſerviens, ac eas tangena, eodem honore & veneratione, qua & enteoæ ipſæ io Regali palatio, ubi Apoſtolo Petro ſacrum templum erectum eſt, velut ſacratus quidam & cæleſtis theſaurus, in iotimo loco repoſitus ſervatur, ut ſcimus: qui fidelibus Imperatoribus & fidelium vierorum multitudioi ad *ſuo*ſitatem proponi ſolet. Cæleſtem enim gratiam confert, variarum eucrtiooum copiam ſuppeditat, ſui cultores ſalutaritur cuſtodit, ſeque amplectentes erigit, animus ipſorum elevans. Quodſi brevis & informis videtur gladius ille, noo eſt propterea deſpiciendus: Apoſtolicam enim miraculorum vim & potentiam ſecum contioet. Nam hunc Apoſtolus, ut poteotia Dei frameam poſſedit, & ut ancipitem gladium cognovit; ſic & aliæ Apoſtolicæ veſtes atque iodumenta, multum illa quidem vilia ſuot atque abjecta: ſed ſi quis eorum decorem & magnificentiam, quæ mente comprehenditur, iaſpexerit,

Sed quæ illa fuerint, non apparet nobis.

plurimorum Breviaria undique collecta habentibus.

Patres etiam antiquiſſimi allegati a Paulo videntur eſſe ſoli Martyrologii.

A UCT. D. P.

D

Suſceptum interim re-ſtitutum eſt.

E

S. Petri gladius qui Malchum cecidit.

volut ab eo ad memoriam paſſionis ſuæ,

F

in honore habetur Conſtantinopoli.

AUCT. G.H. ea cauſa dedicatio, mirabilis Sixto; falſa.

A *etiam tertia, ſi non & ſecunda. Non enim de* S.Petro *intelligenda ſunt Leonis verba ſub finem Homiliæ ejuſdem, ſed de Sixto*, ſolennem hanc diem celebratis, & non ſolum Martyres ac matrem Martyrum; ſed etiam illius memoriam juſto honore veneramini, qui hoc die antiquem feſtivitatem hujus loci conſecratione geminavit; magnificus quidem ſtructor parietum, ſed magnificentior extructor animarum, ultra ævi ſui terminos opera pietatis extendens, ut utilitatibus [ſubſtructionum &] inſtitutionum ejus etiam in ipſo fructetus devota poſteritas, & habitando quod condidit, & faciendo quod docuit.

poſt quam acceſſit Titulus & Statio

114 *Sane magnifica, quæ hic indicatur, ſtructura parietum, neque primitivæ ſub* Petro Religioni, *neque tribus primis ſeculis inter perſecutiones actis convenit, quamvis etiam tunc eccleſias ad conveniendum ædificatas habuerint Chriſtiani, ſed crebro reficiendas, quia crebro everſas, multoque minores quam quæ poſtea ſub Conſtantino fundatæ ſunt magnificentia plane regia, qualis etiam Sixtina hæc fuit*, Eudoxiæ *fundatricis titulo ornata. Qualiſcumque vulm autem eccleſia ibi fuit, Titulum non habebat: & ſunt qui a* B *Leone præfata Tituli initium ducant: cui cum S.Gregorius Magnus addidiſſet Stationem, pro Feria II poſt I Dominicam Quadrageſimæ, etiam ordinavit propriam Miſſam, pro feſto* Vinculorum, *inſerendam Sacramentario Romano, qualis in antiquiori Gelaſiano & veteri Franco Gothico, nulla invenitur. Exhinc vero videtur notitia feſti etiam extra urbem diffuſa,*

ac propria Miſſa de Vinculis

per Martyrologia etiam Hieronymiana, apud varios deſcripta. Et ſic etiam vetus Germanicum Kalendarium potius quam Martyrologium, nuper Auguſtæ Vindelicorum editum a Bechio, Vincla ſancti Petri, & VII Fratrum, *exhibet & quidem Rubricatum feſtum, ſicuti SS. Laurentii, Bartholomæi & Paulini Epiſcopi (utique Trevirenſis) cum Decollatione S.Joannis; dum Aſſumptio S.Mariæ notatur Nigris, tamquam tunc adhuc ordinis minoris habitum.*

§ X. *De Catenis Apoſtolicis, & annulis atque vaſura eorum incluſa clavibus, S. Petri dictis.*

Utriuſque Apoſtoli Catena fuerit?

C 115 SErvatum fuiſſe Hieroſolymis Petrum vinctum Catenis duabus, *Apoſtolica aſſerorat hiſtoria: quare earum alteram Conſtantinopolim, alteram fuiſſe perlatam Romam, utriuſque urbis traditioni credi citra ſcrupulum poteſt: licet tempora & auctores tranſlationis prædictæ certo nequeant deſignari. Similiter &* Paulum *Act.* XXI juſſit *Tribunus* alligari Catenis duabus. *Sed hoc abundantioris cautelæ fuit; alias ſufficiebat vinctis ſingulis catena una, & quidem plerumque tibiarum aut per numellam adſtricta, cujus alterum caput pariti carceris aut equo affigebatur; vel, ſi libertas ambulandi concederetur, circumduci collo vel lumbis poterat, ut minus impediret gradientem: & ſic idem* Paulus *Act.* XXVIII, vinctus ab Hieroſolymis *adductus Romam*, convocatis *ad ſe Judæis*, Propter ſpem Iſrael, *inquit*, Catena hac circumdatus ſum, *ejuſdemque* Catenæ *in ſuis ad Epheſios & Timotheum Epiſtolis meminit.*

una a Paulo allo a Romano

116 *Atque hanc eſſe* Catenam *arbitror, qua Roma ſolutum cultiſſimo, meo atque Neroni ſeſe ſtitit, & nemine contra eum agente inventus eſt innocens. Eamdem, aut aliam, aut plures aſſervari in ipſius Baſilica extra muros Urbis ait* Panciroli*us: atque inde acceptæ voluiſſe, opinor, S.Gregorium, quando Conſtantiæ Auguſtæ ſic ſcripſit:* De Catenis, quas ipſe S.Paulus Apoſtolus in collo & in manibus geſtavit, ex quibus multa miracula in populo demonſtrantur, partem aliquam vobis tranſmittere curabo; ſi tamen hanc tollere limando prævaluero. Quia eum frequenter, ex Catenis ejuſdem, multi venientes benedictionem petunt, ut parum quid ex limatura accipient; aſſiſtit Sacerdos cum lima: & aliquibus petentibus ita concitæ de Catenis ipſis exeuntur, ut mora nulla ſit; quibuſdam vero petentibus diu per Catenas ducitur lima, & tamen ut aliquid exinde exeat, non obtinetur. *Ubi Gregorius plures catenas innuere videtur, alterum videlicet, quæ collo; alteram, quæ manibus adſtrictæ fuerint: & credi poteſt, altera vinctum fuiſſe per viam, quando ex Oriente Romam ductus fuit, ut diximus; altera, quando incluſus ſedebat in carcere Mamertino; ni ſi malis, utramque in hoc loco geſtaſſe, alterum in collo alterum in manibus: quemadmodum duæ* Petri *catenæ (& forte plures) olim repoſitæ fuerunt in eccleſia ejus, titulo* Eudoxię, ad Vincula, *altera Hieroſolymitana, altera Mamertina; quæ & mirabiliter unitæ fuiſſe creduntur.*

Catenæ Petri conſtat an. 969. liberatur exorcumenus

117 *Miraculum anni* DCCCCLXIX, *quod narrat Sigebertus Gemblacenſis in Chronico, ex eoque Equilinus & Breviarium, ſic unius Catenæ meminit, ut duas olim fuiſſe, vel unicam tantum tunc Romæ aſſervatam, eruere eu eo non poſſis. Ipſum ſic narratur.* Quidam comes Otthonis Imperatoris, *hoc nomine Tertii*, & familiaris, Romæ ante oculos omnium a diabolo arreptus, ut ſeipſum dentibus deceſperet; juſſo Imperatoris ad Papam Joannem (XXIII) adductus eſt, ut Catena S. Petri collo ejus circumdaretur. Dum a fallacibus Clericis ſemel & bis alia Catena ad hiberetur, nec quidquam remedii proveniret, ubi nihil erat virtutis; tandem vera S. Petri Catena allata, & collo furentis circumdata; diabolus, elamans & ſpumans & multum ejulans, abſceſſit. Quam Catenam Deodericus Meteuſis erreptam, cum diceret ſe eam, niſi manu abſciſſa, non dimiſſurum; tandem Imperator, ſedato litigio, a Papa Joanne obtinuit, ut ſimulum hujus Catenæ exactum Epiſcopus meroretur. *Eadem habemus iiſdem verbis in antiquo ejuſdem temporis Ms. Chronico Sanonito, ut non dubitemus quin fere coævi ſcriptoris verba iſta ſint, a Sigberto & Chronographo illo tranſcripta.*

E

& annulum inde accepit Ep. Meteuſis

118 *Non fuit tamen hæc primum vice immiſcuta annulo uno vel etiam pluribus Catena iſthæc. Etenim in Vita S.Brunonis Archiepiſcopi Colonienſis, intra primum ab ejus obitu ſæculum ſcripta, ſic legitur apud Surium* IX *Octob. c.* 26: Baculum & Catenam S.Petri, quo fervore, quo gaudio Coloniam, alterum Metis, alteram Roma adduxerit, omnes noverunt. *Ægidius Gelenius in libro de Magnitudine Coloniæ Agrippinæ pag.* 237 *de iſtis agens, ubi de Metropolitana eccleſia:* Secunda hierotheca, *inquit*, baculum S.Petri, non integrum, ſed ſuperiorem ejus partem conclodit, ejus ſcilicet baculi, quo S.Maternus (alii S.Martialem dicunt) in itinere mortuum ſertur ſeſuſcitaſſe ..... Ea illa ſuſpenſus eſt oculus, in quo continentur aliquot unci viuculorum S.Petri. *Addit idem Gelenius:* Hanc credo Catenæ partem eſſe eam, quam Carolo Martello Francorum Regi, Colouiæ palatium tenenti, una cum Dominici ſepulcri clavibus & faſcibus Conſulatus Romani Gregorius Papa tranſmiſit. *Fuiſſe is Gregorius II: qui (ſicut in fine Chronici inquit Gregorii Turonenſis continuator Fredegarius cap.* 110) bis a Romana Sede S. Petri claves venerandi ſepulcri, *Apoſtolici ſcilicet, non Dominici*, eum vinculis S. Petri, *id eſt cum limatura earum*, memorato Principi deſtinavit; eo pacto patratio, ut a partibus Imperatoris *hæretici* recederet *Pontifex*, & Romanum Conſulatum præfato Principi Carolo fanciret. *Longe igitur abeſt, ut hinc Catenas ſuas, id eſt, earum annulos Bruno acceperit, quem, Vita ait, ipſos Roma accepiſſe.*

plures cum beato S. Petri Bruno Colon. Archiep.

F

haud tamen quæ Carolo Martello miſerit Gregorius

non ſolicitus mittere niſi vaſuram clavibus incluſam?

119 *In*

Digitized by Google

A

alii quinque annuli Avenione, item Aquifgrani.

119 *In Catalogo Reliquiarum Avenionenſium, inde nobis tranſmiſſo a Richarda Joſepho de Combis Domino de Fargues, notantur* quinque annuli ſarrei, *ex* Catenis S. Petri Apoſtoli, *aſſervati ibidem* in ſua eccleſia Collegiata. *Deni nec auctor nec tempus exprimitur, uti nec Aquiſgrani ſcitur a quo vel quando allata ſit* par Catenæ S. Petri Apoſtoli, *notata in Indiculo Reliquiarum loci. Veroſimile tamen eſſet, tam pleraſque earum, quam iſtam, Carolo Magno deberi, ſi conſtaret, ejus tunc truncari ſeriem annulis ablatis cœpiſſe. Idem dixerim de aliis alibi invenicndis ejuſmodi* Annulis, *quorum omnium menſuram & formam ſi quis haberet delineatam, paſſet, facta earum inter ſe, & cum vera Catena collatione, dijudicare, quinam annuli ſint ejuſdem catenæ, quinam diverſarum; quinam veræ, quinam ulterius, ſed fortaſſis contactu veræ, aut alia de cauſa, in veneratione habiti: qui propterea quoque (ut in rebus ſimilibus ſæpe fit) ſimpliciter vocantur* Catenæ Petri, *aut* Annuli Catenæ Petri, *uſu ita obtinente.*

Limatura Principibus miſſi ſolita,

B

120 *Baronius in Notis ad Martyrologium*; De limatora, *inquit*, Catenarum Petri, pro ingenti munere, ad Reges & Principes alioſque viros primarios de Dei Eccleſia bene maritos, a Romano Pontifice mitti ſolita, quam plurimæ Epiſtolæ S. Gregorii fidem faciunt. Moris enim erat eam incidere aureæ clavi, ab altari Petri Apoſtoli acceptæ, & ad abſentes tranſmittere: hi vero ad quos ea mittebatur, religioſa accipientes, eam ſuſpendebant de collo, ut Apoſtoli muniti præſidio a malis imminentibus tuti eſſent. *Sic ille lib. 5. Epiſt. 6 ſcribens Childeberto Francorum Regi*; Claves, *inquit*, S. Petri, *in quibus de vinculis Catenarum ejus inclufum eſt*, Excellentiæ veſtræ direximus, quæ collo veſtro ſuſpenſæ a malis vos omnibus tueantur. *Et lib. 6 Epiſt. 25 Theodoro Mediſo Conſtantinopolitano*, Benedictionem S. Patri ..... clavam a ſacratiſſimo ejus corpore vobis tranſmiſimus, in qua ferrum de Catenis ejus clauſum eſt, ut quod illius collum ligavit ad Martyriom, veſtrum ab omnibus peccatis ſolvat.

intra aureas claves de alcari ſumptas

quæ quando ſi faciendæ

C

121 *Sic & Gregorii ſucceſſor Vitalianus, apud Bedam lib. 3 c. 19, ſcribit uxori S. Oſwini Northanhumbrorum Regis, ſe ei dirigere* Clavem auream habentem de ſacratiſſimis vinculis beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli. *Neque plus miſiſſe, credo, Hormiſdam Papam Juſtiniano, tunc Conſuli, poſtea Imperatori, quando Apoſtolorum templum titulo Hormiſdæ conditure Conſtantinopoli, & eorum Reliquias petenti, deſiderata Sanctuaria miſit, juxta Epiſtolam ejus, anno* DXIX *adſcriptam a Baronio. Quanto in pretio Claves ejuſmodi eſſent habendæ, declaravit idem Gregorius lib. 6 Epiſt. 23, primarito duobus apud Mauritium Imperatorem viris, Theoctiſto atque Andreæ, ſic ſcribens*: Benedictionem S. Petri Apoſtoli, Clavim a ſacratiſſimo ejus corpora, tranſmiſi, de qua videlicet Clavi hoc eſt geſtum quod narro miracolum. Dum eam quidam, Longobardorum civitatem ingreſſus in tranſpadanis partibus, inveniſſet; quia S. Petri clavis eſſet deſpiciens, ſed pro eo quod eam auream vidit, facere ſibi ex ea aliquid aliud volens, eduxit cultellum ut eam incideret. Qui mox cultellum, cum quo eam per partes mittere voluit, arreptus per ſpicitum ſibi in gutture defixit, eademque hora deſonctos cecidit. Et dum illic Rex Longobardorum Autharith atque alii multi ejus homines adeſſant, & is qui ſa percuſſerat, ſanſim mortous, Clavis vero ſeorſim jaceret in terra; factus eſt omnibus vehementiſſimus timor, ut eamdem clavem de terra levare nullus præſumeret. Tone quidam Loogobardus Catholicus, qoi ſciabatur orationibos & eleemoſyois deditus, Minulſus nomioe, vocatus aſt, atque ipſe hanc lavavit da terra. Autharith varo, pro eodem miraculo, aliam clavem auream facit, atque eum ea paritar ad ſanctæ memoriæ daceſſorem meum (*Pelagium II*) tranſmiſit, indicans quale per eam miraculum contigiſſet. Ipſum ergo veſtræ Excellentiæ tranſmittece ſtudui, ut per eam vos, qui eom timetis & diligitis, & præſeotem ſalutem & æternam habere valeatis.

D

AUCT. D. P.

ſuſpendi miraculo didicerunt Longobardi.

E

122 *Ut autem minores iſtæ claves de ſepulcro S. Petri ſumptæ & ex collo grſandæ habebant inclufum aliquid de limatura Catenarum, ſic videntur etiam majores aliæ, in eo qui poſt caput manubrium ſuccedit globo, ejuſmodi aliquid continuiſſe, quo venerabilius exciperentur. Ita Gregorius Papa III anno* DCCXL *a præfato Carolo Martello auxilium poſtulans*; Conjuro, *inquit*, ea per ipſas ſacratiſſimas claves Confeſſionis B. Petri, quas vobis direximus. *Ita Leo Papa III ad Carolum Magnum anno* DCCXCVI *munera dedit*, alaves ſcilicat aoreas ea S. Petri Cnoſeſſione ex more acceptas, *inquit Baronius num. 16. Hoc autem etiam probat Magno Gregorio coævus Turonenſis his verbis, lib. 2 mirac. cap. 28*: Multi etiam & Claves aoreas ad referandos caocellos beati ſepulcri ſaiunt, quas ferentes, pro beoeficio accipiunt priores, quibus infirmitati tribulatorum medaantur: omnis enim fides integra præſtat.

Majores etiam aliqua fiebam,

quibus aperiebatur Confeſſio S. Petri:

F

& harum una videtur a S. Servatio allata Trajectum,

123 *Ejuſmodi unum eſſe credimus illam, quæ in baſilicæ Servatianæ ſacrario Trajecti ad Moſam aſſervatur, vulgo credita ab ipſomet S. Petro, vedenti in Belgium S. Servatio data; qua de egimus ad* XIII *Maji cap. 3 Actorum ejus num. 24 & ſeq. ubi conſumimus, S. Damaſi Papæ munus ipſum eſſe. Virtutem autem ejuſdem, ad pellendos ab agris feriores; ſæpius comprobatam; & quo miraculo eamdem furtim ablatam confraſtamque, Trajectenſes receperint integram, ibidem lege cap. 2 num. 67. Nunc vero illius formam fideliter expreſſam contemplare, ut inde ſimilium aliarum ideam diſtinctam concipere animo poſſis: credibile enim eſt, ſimiles fere omnes fuiſſe, tam minores quam majores. In hoc an verum ſentiam, hac uſa pote-*

clavis mi-raculi,

A dicitur Pompejana, in locum ubi S. Joannes Apoſtolus & Euangeliſta, & S. Jacobus Apoſtolus eccleſiam conſtituerunt ad honorem S. Mariæ Virginis & S. Petri Apoſtoli, & conſecrabis eamdem eccleſiam cum illa clave; & cum fuerit conſecrata eccleſia, depones elavem ſuper altare: & ex illa die, ſi quis dæmoniacus fuerit, figoetus illa clave, liberabitur; & ſi quis patiens malum rabiæ fuerit, tactus illa elave liberabitur. Fecitque S. Silveſter ſicut dixerat ei Angelus, & eum S. Helena venit ad civitatem Pompejanam &c. *Porro per* Clavem Paradiſi *intelligit Auctor clavem materialem, quam Chriſtum Dominum dediſſe* Petro *opinatur, cum ei tribuit poteſtatem ſolvendi atque ligandi; ut explicat alio in loco, ſcribens, quod magna voce dæmon clamabat per mulierem, ſe videre velle paradiſi elavem. Erat autem* quædam elavis ſuper altare Apoſtolorum, quam S. Silveſtet Papa Romæ fabricari juſſit & conſeerari fecit ad ſimilitudinem illius elavis, quam Dominus noſter dedit Petro Apoſtolo: quæ ſicut B. Petrus Apoſtolus ligat & ſolvit quos vult; B ita, eodem dæmone manifeſtante, ſiquis ſignatus fuerit ex hac elave ſigno Crueis, & ſiquis patiens rabiem, tactus fuerit ex hac elave, liberabitur. *Tum aliquis Monachorum accepit clavem ex altari & aetulit in conſpectum energumenæ, quæ ipſam prona adoravit & oſculata eſt: & interrogata, qua de cauſa Dominus miſiſſet clavem illam, reſpondit, aut potius dæmon per os ejus:* Quia volebat Dominus, ut homines cognoſcerent virtutes S. Petri, quæ ſunt in iſto loco, ut viſitent eum.

129 *Atque hinc haberemus originem clavis, & auctorem certum, quiſpiam tulerit in locum iſtum, ſi dæmonio crederemus. At quæ de Clavi a S. Silveſtro conſecrata, deque virtute ejus, quæ fuit & eſt* uſque hodie, *diximus, ait Auctor: jam antea legebantur etiam in libro* Bonzino, in quo ſunt Reliquiæ hujus eccleſiæ ſcriptæ; neenon in Martyrologio Regulæ approbari videntur. *Ut ut eſt; fieri non potuit res narrata cum illis adjunctis, quibus veſtitur: neque credi poteſt libris citatis ſimplex conſecratio clavis, quam fecerit S. Silveſter: ejuſque per ipſum miſſio ad eccleſiam Lauden ſem, nedum ipſiſmet Pontificis acceſſus, & quidem in comitatu S. Helenæ, ad eum locum. Neque enim aliunde indicium habetur ullum, quod tempore Silveſtri, aut multo* C *poſt, cæperint iſtiuſmodi amuleta, contactu ſepulcri S. Petri ſacrata, aut catenarum ejus ſcobem inclufam ferentia, miſſi ad reges Principes aut ad ædes ſacras; quemadmodum frequenter factum fuiſſe legimus a S. Gregorio Magno & aliis.* Interim *ea qualiscumque traditione, in ſcriptoris illis fundata, manet populus Laudenſis in eadem fere opinione, aliquanto tamen caſtigatiore ac minus aliena a verofimili; prout diſcimus ex litteris noſtri P. Joannis Baptiſtæ Verani, qui clavem illam vidit, deque eadem varia coram audivit, anno* MDCLIII *Mediolani datis ad Bollandum; quæ ſic habent: Clavem iſtam* Hieroſolymis allatam a S. Helena, poſt inventam Crucem redeunte Romam, ad filium Conſtantinum viſendum; & apud Laudem-veterem in traſitu depoſitam pro dedicatione Apoſtolici iſtic templi, aſſerunt incolæ, qui quotidiana inde experiuntur beneficia in iis, quos vel rabidi canes vel ſerpentes momorderunt, mox ubi ſupra affectam partem Croeis ſignum cum ea elave efformatum eſt.

130 *Ego de tempore & modo, quibus clavem illam ſuam acceperit eccleſia S. Petri Laude-veteri, malim non conjectare plura, quam in medium afferre aque lucida. Illud fundatis in præditis Mss. certo poteſt; ante ſeculum* XII. *Clavem S. Petri dictam, & mirabilium contra venenatos morſus operatricem, In templo ejus Laudenſi, honorem & ſacrum uſum habuiſſe: fuiſſe autem eamdem cum illa, quæ ibidem loci hoc tempore in ſimili honore & uſu eſt, probant & certior traditio, & ſenſus communis, & iidem in curandis morſibus venenatis ſalutares effectus. Effigiem ejus delineatum in pergameno mihi miſit idem qui ſupra P. Marianus, ſed triplo grandius, quam*

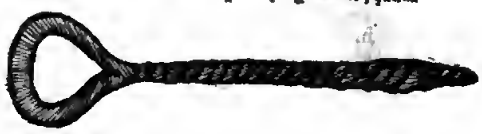

quod hic oculis Lectorum ſubjicio. Nihil fere clavis illic in ferro vides; & eſt perquam diſſimilis præmiſſa Strvatianæ: Clavis tamen vulgo appellatur, æque ac iſta; nec minorem habet virtutem contra rabidos canes, quam illa contra fortes. De ſtatu ejuſdem præſenti, & incerta origine aliiſque nonnullis, quæ diximus, compendio teſtatur adm. R. D. Franciſcus Maria de Poverello, Vicarios perpetuus Parochus tetræ Laudæ-veteris, Laodenſi diœceſis & Vicarios foraneus, in quodam ſuo ſcripto anni MDCXCIX *autenticato per* Jacobum Aodream Finettum Notarium Apoſtolicum, *addito etiam ſolito ejus ſigno. Scriptum autem tale eſt.* E

131 In ſtatu Mediolani eſt Oppidum, vulgo Laudæ veteris, Italis Lodi vecchio, ubi olim Laus Pompeja, deleta demum anno MCLVIII; ruderibus, quæ paſſim per agros effodiuntur, urbem taſtaoribus. Ejus templum parochiale, B. Petro Apoſtolo dedicatum, titulus eſt Abbatiæ, Collegio Germanico & Hungarico de Urbe unitæ, eujus ſumptibus, vetuſtate collapſum, a ſuodamentis reſtitutum ſuit. In hoc templo tum Corpus S. Titiani Epiſcopi Laudenſis Confeſſoris ſub ara maxima; tum SS. Innocentium ab Herode ioterfectorum cineres aliquot theca argeotea; tum maximæ Claves S. Petri Apoſtoli aſſervantur. Ferrum ſcilicet quod manicis, ſeu pedicis, concludeodis uſui eſſe potuerit, ut eſt figura, quæ additur. Quando & onde allatum ſit in hoc templum, neque monumento aliquo, præter picturas nec ſatis veteres, neque traditiono ſatis firmas doceri poſſumus. Illud tamen eſt certum, & ſingulare, quod conſta morſus, præſertim rabidorum canum habeatur pro præſentiſſimo remedio, convenientibus etiam procul, infectis eo morſu, ut ea elave devota a ſacerdote attingantur: neque ſcimus a duodecim retro annis, dum hæc ſcribimus, dumque hic Parochum agimus, ex plurimis eo morſu infectis, & hac elave pie obſignatis, quemquam niſi unum tantum, ea lue mortuum eſſe. Quin puellam XIV ferme annorum, viperæ morſu ictam, veoenoque, quod aliquod horæ ſpatium hauſerat, ſpumantem; hac elave rite, pieque ſignatam, ipſi incolumem dimiſimus. F

Publicæ venerationis bis in anno exponitur, die feſto S. Petri ad Vionula, & die S. Silveſtri Papæ, a quo nempe Pontifice id munus huic Eccleſiæ proceſſiſſe, aliqua, ſed ooo firma traditio eſt. His ſcilicet diebus magnus eſt a vicinis pagis eoncurſus, & ea elave Sacerdos ante aram, ſigno Crueis facto, ſingulos pie attingit.

In quorum fidem, hace paginam manu noſtra ſubſcripſimus. Laode veteri, die vigeſima menſis Februarii anno Domini milleſimo ſexcenteſimo nonageſimo nooo.

132 *Lubet adhuc, tameſi ad S. Petrum nullatenus ſpectans, hic ſubnectere, quæ iiſdem in Scriptis legun-*

allata fuiſſe in templum Laudenſe,

& invertum eſſe, quando allata ſit ante ſæculum XII.

An S. Titianus, &c.

AGCT. C. J.

leguntur de S. Titiano Epiſcopo, præcipue propter epitaphium ejus illic exhibitum: quia quando de Sancto iſto egimus die 19 Maji, quo colitur mortuus a ejuſdem; noſtriam iſtius epitaphii nullam habuimus: & quam modo hic adſcribimus, poterit aliis occaſionem dare cætera indagandi. Sic igitur ibi ſcriptam legitur: Tempore quo S. Helena & S. Silveſter venerunt ad iſtum locum, *Laudem veterem & ad eccleſiam S. Petri* portavernut prædictas Reliquias, & miſerunt diverſos ountios per diverſas provincias, intendentes ad Archiepiſcopos & Epiſcopos huc conducendos, & de ligno ſanctæ Crucis accepturos: *ab Helena factus Laudem* en quibus unus de Titia Epiſcopus ſanctus & religioſus, nomine Titianus, venit, & ibidem ad altare ſanctæ Crucis Miſſam celebravit: qua celebrata ſpiritus ſuus cælum aſcendit, & corpus ejus ibidem ad altare ſanctæ Crucis honorifice eſt tumulatum, ſicut legitur in epitaphio ſuo, quod ita dicit: Titianus vates, Chriſti doctrina peritus, emeritus miles, Chriſti de Cruce equitens, membra ſolo poſuit, cæli perrexit ad aſtra, excelſas congregavit opes, mundique Sacerdos biennio rexit populos; poſt annos numero vitæ LV quievit in pace, ſub die Kal. Maji Domino Baſilico ** Aug. Beſ. & Armato Cic. Coſſ.

ibi mortuus ſic an. 475.

B

an Epiſcopus fuerit Laodenſis.

133 *Nihil ſane ex his probari nobis poſſe præter epitaphium; neque hoc ipſum ex omni parte. Ubi duo aſteriſci ** hic impreſſi ſunt, ponantur in Ms. duo* PP. *habentia infra ſemicirculum texaſverſam litulam: qualem formam typi noſtri non exprimunt.* Si Baſiliſco II & Armato Conſulibus, *ut videtur veræ epitaphium*, quievit Titianus, *quievit anno vulgaris æræ* CCCCLXXVI, non LXXVII, *ut ponit Ughellus in Epiſcopis Laudenſibus. Interim non video quo pacto tum iſtis annis conciliari poſſit, quod dicitur in præmiſſis, Titianum evocatum eum aliis Epiſcopis fuiſſe ab Helena Conſtantini matre; & inuitur in epitaphio, ipſum veniſſe ut* de Chriſti Cruce requireret. *Helena quippe ſeſqui ſæculo ante jam obierat. Præterea, ſi præmiſſa fides, non videtur Titianus ille, Epiſcopus fuiſſe Laudæ, ſed aliunde evocatus eo veniſſe, ac ibidem obiiſſe poſt moram non longam. Interea temporis de Epiſcopatu ejus laudenſi nullus dubitat Ughellus; ac tribidem ei adſcribit annos, tum Sedit Epiſcopolit, tam ætatis, quot in epitaphio recenſentur. Colunt etiam Brixienſes ſanctum Epiſcopum ſuum Titianum die* XII *Martii; quem utique negaturi ſuos evocatum fuiſſe Laudem, atque ibi diem ſupremum obiiſſe, utpote ſuſtinentes ſuum uſque ad vigeſimum ſaltem, ſæculi* VI *annum, ſuperſtitem fuiſſe, & apud ſe ſepultum eſſe: neque volent ex eo, quod ambo populi fortantur ſuum Titianum ex Germania, in Italiam veniſſe quidquam alteri alteris concedere de ſuo. Ipſi, qui propiores ſunt, ſi ſuum quique Titianum magis illuſtraverint, & manifeſtior diverſitas apparebit, & ſanctii magis honorabuntur.*

C

§. XII. *De lingua S. Petri Cathedra in Vaticano.*

Si Cathedra Jacobi fuit Hieroſolymis ſervata,

134 C*Ardinalis Baronius, in notis ad feſtum Cathedræ Romanæ, de cujus inſtitutione agetur* §XIII; *multa præfatus de Epiſcopolium Cathedris Notatibus ſive Ordinationum Anniverſariis; de materiali ipſa ſeu ligneo S. Petri Sede, qua Romæ ſedit, dicit, eam adhuc in Baſilica Vaticana ſervari.* Nec quis hoc miretur, *inquit*: ſi enim ſedes ipſa lignea, cathedra S. Jacobi Apoſtoli Hieroſolymitani Epiſcopi, poſt tot tantaque Judaici populi naufragia, poſt illud pavendum Hieroſolymorum excidium, ſervata nihilominus eſt integra uſque ad tempora Conſtantini Magni, ut ſcribit Euſebius Lyc. 14, quam & ſucceſſores Epiſcopi decenti honore cultam ſunt veneratii: quidtam mirum Apoſtolorum Vertieis Cathedram pari ſaltem fuiſſe diligentia confervatam? Ipſa etenim, quis ſuper ſe ſederit, virtute mirsculorum prædicat, in ligno arido vitidem gratiam curationum conſecuta; cum per eam Deus divinam opem imploracntibus, beneficia præſtare non deſinat. Conſervatam etiam Alexandriæ novimus Cathedram Marci, Petri diſcipuli, in qoa ſucceſſores, ob cæleſtem in ea ſpleodorem divinitus oſtenſum, inſidere in poſterum non ſunt auſi.

quidni eriam Petri Romæ?

135 *Franciſcus Maria Phœbeus ab anno* MDCXXXVI, *Cæremoniarum in Pontificio Secello Magiſter, anno exinde* XXX, *ſive Chriſti* MDCLVI *ex quodam ſuo majori opere & tunc nondum edito, deſcripſit Diſſertationem* de identitate Cathedræ, in qui S. Petrus Romæ primum ſedit: *cui illius effigiem præfixit, haud paulo diverſam ab ea quam ſacris ſuis Trophæis anno* MDCXLIV *præpoſuit Franciſcus Maria Turrigius. Quamquam autem pro illa quæ eſt poſterior tempore, ut magis accurata, merito ſtecpræſumptie, in priori tamen ueſcio quæ major apparet ſpecies vetuſtatis. Placuit igitur, priuſquam alterutram ſculptori traderem, hic appoueadam; ſcribere Romam, & novam ampliuremque ubi etiam calaturæ veteres diſtinctius exprimeretur, delioeationem expediare, ſi ea ex propius conſpecto & ioſpecta prototypo obtinuri poſſet, auctoritate & gratia, Illuſtriſſimi Emmanuelis Schelſtratii, Vaticanæ Baſilicæ Canonici & Bibliothecæ Cuſtodis. Sed hic reſpondit peidem eam nemini conſpicitadam præberi, neque facile ſperandum liceutiam. Damus hic illam, quam ſupra memoratus Auctor Diſſertationis de identitate Cathedræ operi ſuo præfixit.*

Hujus forma

E

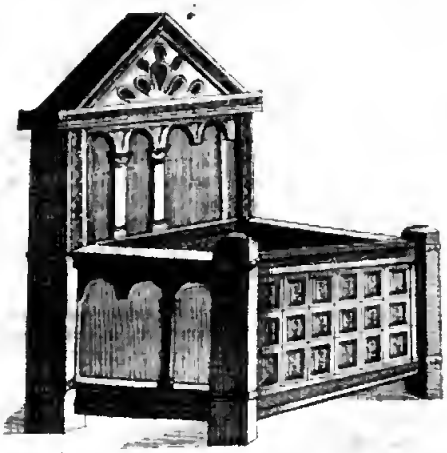

F

136 *Habes hic ſculptam Cathedræ imaginem, juxta typum Phœbei: accipe nunc etiam ex ipſo ejuſdem Cathedræ verbalem deſcriptionem, depromptam ex optimis & oculatis auctoribus ceibus. Primus Maffeus Vigius in Ms. de rebus memorabilibus & præſtantia Baſilicæ Vaticanæ*; Ligna eſt, *inquit*, emblematibus & quibuſdam eburneis figillis ornata. *Jacobus Grimaldus in Tabula Reliquiarum aſſervatarum ibidem, ſub Urbano VIII deſcripta*; ornatur eburneis phrygiis, duos digitos latis, ad flores & homines & animalium capita elegantiſſime ſculptis. Frons tota quantum quadratum continet, pulebris operibus eburneis artificioſe cælatis & auro ſegmentatis pariter decoratur. *Et hi quidem Latine: prælaudatus autem Turrigius ex tractatu Italico de eadem Baſilica cap.* 22 *ſic Latine redditur*: Pars anterior inferior-

& eraolat anaglyphis eburneis.

qoe

A que larga palmos quatuor, alta tres cum dimidio, ex lateribus duos cum medio palmos latitudinis habet. Poſtetior cum dorſali alta eſt palmos ſex, fulta columellis arcus parvos ſuſtinentibus, quæ columellæ altæ ſunt palmum unum, uncias duas; arcus veto procurrunt per ſpatium duorum palmorum ac ſemis; anterius ſculptæ apparent in ebore & ære hiſtoriolæ octodecim, intra totidem teſſellas operis anaglyphi exquiſitiſſimi, cum multis figuris exiguis. Dorſale quatuor pollices craſſum, quia tamen ætate ſatiſcit, vinculis ferreis einctum, etiam lignis quibuſdam fulcitur. *Ita ille, oblitus numerare arcus quos tabulæ, a tergo quatuor, in lateribus tres repræſentant; deceptus eoham in æſtimatione metalli anaglypha percurrenda, quod ſub Alexandro Papa VII curioſius exploratum inventum fuit aurum eſſe.*

Sunt qui putent Antiochia additam,

137 *Ab hac Cathedræ Romanæ deſcriptione tranſit Phœbeus ad quærendum qualis ea & unde ſit. Ac primo producit quendam libellum de mirabilibus Romæ ibidem impreſſum anno* MDXI *atque dicentem, quod* ad ſiniſtram partem choti eſt tabernaculum, in quo hodierne (*id eſt anno* MDXI) ſervatur illa Sedes ſeu Cathedra, quę facta fuit B. Petro,

B quando adhuc ſedem tenuit in Antiochia. *Hinc Angelus Rocca, ex Ordine Auguſtiniano Epiſcopus Tagaſtenus & Pontificii Sacelli Præfectus, in App. libri ſui de Vaticana Bibliotheca*, ex Antiochia translatam *dicit: quod ſequens Turrigius in App. ad librum de Cryptis Vaticanis, probare nititur verbis S. Clementis Romani, libro 10 Recognit. referentis, quod ejecto Antiochia Simone Mago & ſanctis quotquot ſe obtulerant infirmis, Antiocheni quoque intra ſeptem dies ad decem millia baptizatis*, Theophilus, qui erat cunctis potentibus in civitate ſublimior, domus ſuæ ingentem baſilicam eccleſię nomine conſecrarit: in qua Petro Apoſtolo conſtituta eſt ab omni populo Cathedra. *Sed hanc ipſam alio traductam, non poſſunt probare libri prius ſcripti (ſi tamen Clementis vere ſunt) quam Antiochia diſcederet* Petrus *ſeptem ibi annis moratus.*

alias Soltam offr curioſum

138 *Hanc ergo rejecto ſententia, cuiſlibet Phœbeus eam quæ Romæ ſpectatur eſſe ex illarum genere, quas Magiſtratibus Majoribus induſit antiquitas Romana*, & Sellas curules eburneas *nuncupabat; quamquam eadem non ſolum impoſitæ curruli ſedentem vehebant, ſed, trajectis per annulos lateralis vectibus,*

C *etiam erant geſtatoriæ, quemodo Procopius lib. 2 de bello Vandal. dicit; quod triumphans* Beliſarius curuli ſella humeris captivorum invectus eſt. *Tales places fuiſſe apud Pudentem Senatorem*, Petri *primum, ut creditur, Romæ hoſpitem, ſanctarumque Praxedis & Pudentianæ paſſim creditum patrem, revera autem (ut XXX Maji docui) avum aut proavum, verò ſimile ſacit amplitudo familiæ, & claritas tanta, ut præſumi poſſit ſæpius curules Magiſtratus geſſiſſe: & talem unam potuit* Petro *ad uſus Pontificios commodaſſe idem Pudens atque illis deinde ea uſus fuiſſe. Nec refert quod anni* DXVII *ſellæ Conſulares, inſculptæ Diptychis a Wilthemio illuſtratis, ſint multo altiores, ſignique extantibus ornentur videantur: quia decurſu ſæculorum quinque multum potuit variaſſe forma & augeri ſplendor; aliæ quoque Conſulibus, qualis nullus Pudens invenitur; aliæ Ædilibus in uſu fuiſſe, ut ea forma ſellæ Magiſtratus interuſ. ceretur.*

Roma commodatam Petro a S. Pudente,

ſed eam tali ea potuit etiam Antiochia uſus fuiſſe,

139 *Sed & Antiocheni, in Romanos motes tranſgreſſi toti, potuerunt ſimilibus ſellis uſi fuiſſe: & anaglypha ejus de qua agimus Cathedræ, Herculeæ labores exprimentia, Græcanicum potius artificium, quam Latinum ſapiunt. Nec videtur ab omni verosimilitudine alienum, ſed congruum potius, ut* Petrus *jam certus Romæ Pontificium conſtituere, ipſam quoque*

materialem ſuam Cathedram, quæ fuerat Antiochiæ

D *uſus, advehi illuc juſſerit, itaque ſubtraxerit Antiochenis occaſionem aliquando de primatu contendendi cum Romanis, ut vel ideo magis fundatæ videantur*

AUCTORE D. P.

uſus unici altus ſeſti menſe Februario, quo etiam Cathedra S. Petri poſita cernebatur ante cancellos in Choro majori *anno* MCCCCXI per totum Miſſam, poſtea in loco propę Crucifixum repoſita, ut moriſeſt, *& infra dicetur. Michael Longius, qui ſub Urbano VIII compoſuit librum de ſua Confeſſionis* S. Petri, *uti Ms. extat in Bibliotheca Barberina, idemque Phœbei deceſſor in Officio Magiſtri Cæremoniarum, aſſerit*, Romanam Petri Cathedram prope ejus corpus olim conditam indeque erutam fuiſſe. *Fatetur quidem Phœbeus neſcire ſe, ex quo Auctore id ſumpſerit Longus: putat tamen id veroſimile reddi exemplo S. Stephani Papæ*, cujus corpus ſepelierunt cum ipſa Sede, ſanguine ejus aſperſa. *Verum nulla paritas argumenti eſt, & ſolicitudo aliarum Apoſtolicarum Eccleſiarum Hieroſolymitanæ, Aquilejenſis & Alexandrinæ, circa primas Cathedras conſervandas, probibit credere minus ſeciſſe Romanam, cum de omnibus æqualiter Tertullianus dicat lib. de Præſcript. cap.* 36. Petcutre Eccleſias Apoſtolicas, apud ques ipſę adhuc Cathedræ Apoſtolorum ſuis locis preſident ..... repreſentantes faciem uniuſcujuſque.

Non eſt credibile ſepultum cum ejus oſſa ac poſtea erutam,

E 140 *Moris ferme fuiſſe illis locis, ubi Apoſtolicæ Cathedræ ſervabantur, vetere Electos Epiſcopi in ipſis collocare, & ut ſic loquar inthronizari. ac deinde ſæpius iiſdem inſidere, tum pluribus exemplis probari poſſit, tum luculentiſſime ex Actis* S. Petri *Alexandrini, quem etiam mortuum, cum eſſet ad ſepulturam efferendus*, in S. Marci Sede collocarunt; *dignę profecto, quippe vivus interdum inſidere ei abnuerat*, & in ſcabello ejuſdem reſidens Clero populoque acclamanti, In tua ſede Cathedra, Epiſcope, reſpondiſſe; Plerumque cum Throno illo approximate volo, video quemdam in eo divinam ſedere virtutem, fulgore luminis admodum radiantem; moxque gaudium inter & pavorem agnoſco me tantę ſeſſionis prorſus indignum. *Ergo de* Romana *quoque* Petri Cathedra *ſimiliter intelligatur ſcriptum ab Anaſtaſio de Benedicto Papa III, ad ann.* DCCCLV *creata, quod* Dominico die diluculo in Baſilicam B. Petri Apoſtoli, ab Epiſcopis, Clero, Proceribus deductus eſt, & in conſpectu omnium in Apoſtolica Sede (ut mos & antiqua traditio dictat) conſecratus ordinatuſque Pontifex. *Sic Otto Friſingenſis cap. 67, anno* MCLIX *ſcribit, Octavianum Cardinalem S. Cæciliæ*, electum & immanatum, & in Cathedra B. Petri collocatum; *& verſum cap. 72*; Epiſcopi partis Victoris (*quo nomine Antipapa dicebatur*) ipſum undecim diebus antequam Alexander (III) immanaretur, immanatum ſuiſſe, & in Sede B. Petri abſque reclamatione ſediſſe Victorem, aſſerebant. *Neque tunc tantum, ſed etiam* in Cathedra S. Petri, Dominus Papa debet ſedere in Cathedra ad Miſſam, *inquit Benedictus Baſilicæ ipſius Canonicus, in libello Ms. ad Guidonem, S. Marci Presbyterum Cardinalem creatum anno* MCXXX. *Cum ergo* Petrus *de Natalibus, ubi de feſto prædicto dicit ait, quod nullus Papa in ipſa Sede aliquando ſedere præſumpſit, intelligendus eſt de ſua ætate, qua id jam uſu exoleverat, poſtquam Clemens V, Lugduni in Gallia coronatus, Eccleſiam inde gubernare cepit; exemploque præivit ſucceſſoribus in eadem Gallia commorandi; de materiali S. Petri Cathedra, Romæ aſſervata parum ſolicitus. Cum autem nihilominus ſtatis diebus pergerent Canonici eam ante Cæcilios producere, cępit fidelium pietas eamdem vel tum magis velut Reliquiam venerari; idcoque regreſſi*

cum inthronizandi ſucceſſoribus ſervire debuerit,

F *& ad alia quædam officia.*

AUCTORE D. P.

A *Romani Pontifices non ſunt auſi eidem amplius inſidere, ſed ſolâ venerationi eam reliquerunt.*

141 *Hîs, quæ ſtrictim libavimus, eruditè deductis incipit Phœbeus pag. 41 Chronologice propoſuere eos Auctores, undè probari putatur ipſamet materialis S. Petri Cathedra fuiſſe ſemper conſervata. Ac primum*

Illuſtrandis memoratis Tertulliano

pro anno CCXII, allegat Tertullianum, jam ſupra citatum; deinde pro anno CCCCLXV Optatum Milevitanum in Africa teſtem citat: qui contra Parmenianum Donatiſtam ſcribens; Si, *inquit*, Maerobio veſtro *(Romæ Epiſcopo)* dicatur, ubi illic ſedeat; numquid poteſt dicere, In Cathedra Petri, quam neſcio ſi vel oculis novit; *oculis autem noſci non poteſt niſi res materiales. Pro anno* DXII *allegatur Ennodius, cujus verba infra expendemus, indicantia uſum mittendi eccens baptizatos ad* Petri Cathedram; *eoque ſpectare putatur S. Leo Papa I, cum ait, quod* Petrus, qui in propria ſede ſedet & vivit & præſidet, præſtat quærentibus fidei veritatem. *Omitto Hadrianum Papam I, anno* DCCLXXII *creatum, de quo Jacobus Grimaldus aſſerit, quod in dextro brachio templi in honorem S. Hadriani Martyris, ubi poſt obitum ſepultus foit.... loco deceutiſſime ad hoc fabreſacto, prædictam B. Petri Cathedram populi devo-*

Optatus Milevit. Ennodius Leo I,

B *tioni expoſuit. Actarate recenſet Anaſtaſius Bibliothecarius, quidquid Pontifex iſte fecit in Eccleſia S. Petri, & in Eccleſia atque Diaconia S. Adriani, longiſſime a Vaticano poſita in 1 Regione urbis Campitelli a Capitolio dicta; ſed uſquam verbum ullum facit de Sacello S. Adriani, vel Cathedra iſtic ub eo poſita. Itaque male ignorare, quo tempore eo loci poſita ſit; ſatis eſt mihi ex Maffæo Vegio ſcire, quod ejus tempore, id eſt ſub medium ſæculi XV, in ipſo altari S. Adriani (hoc autem ichnographia veteris eccleſiæ Vaticanæ apud Joannem Severatium de ſeptem Eccleſiis monſtrabit ſub num. 15.)* factus eſt locus egregie ornatus, ubi collocata eſt Cathedra, ſuper quam ſedera B. Petrus, dum ſolemnia ageret, conſueverat.

erotque ſæc. 15 in oratorio S. Adriani,

142 *Autem locum illa ſuum habebat* prope Crucifixum, *uti notatur ex Diariis Antonii Petri Beneficiati Baſilicæ Vaticanæ, deſcribente, quomodo anno Domini* MCCCCXI *meſe Februario, die Dominico,* XXII *ejuſdem menſis, quæ fuit Dominica de Quioquageſima, ac etiam feſtum Cathedræ S. Petri, Cardinalis.... Legatus in Urbe pro tunc abſente Joanne XXIII, celebravit Miſſam in altari majori S. Petri, id eſt ſupra ipſam ejus Confeſſionem,* admodum Pontificaliter. Item Cathedra S. Petri fuit poſita more eancellos in choro majori per

qua antea ſtetit prope Crucifixum,

C totam Miſſam, quam celebravit Dominus Cardinalis. Item poſt Miſſam fuit poſita in ſuo loco prope Crocifixum, ut moris eſt, *videlicet, in navi prima a latere ſiniſtro ingredienti templum per portas mediat frontiſpicii; ſi nomine* Crucifixi *velle intelligo* ultare Crucifixi, *quod in ic hucce capbia prefandata videre licet numero 65; in prædicta navi, notata lit. D. Porro moris illius paucoſi Cathedram prope Crucifixum, antiquitatem notat Nicolaus Papa II, anno* MCCLXXIX *ſtatuens, Ne donarii, qui dabantur Canonicis, portantibus ad altare & reportantibus Cathedram S. Petri, componerentur inter reſidus applicata novis erigendis portionibus Canonicalibus, ſed dividerantur, & de eis fieret ſicut hactenus conſueverat.*

& in feſto Cathedræ ſolebat expoſui ante Chorum;

143 *Author de Mirabilibus Romæ, jam citatus ſcribit anno* MDXI: Ad ſiniſtram partem chori eſt

& publicam contemplationem

unum tabernaculum *(ipſum eſſe opinor, quod ſupra Veglus ſcribit in altari S. Adriani egregie ornatum fuiſſe)* in quo hodieque ſervatur illa Sedes.... pulchre decorata, & in feſto, quod dicitur Cathedra Petri, ponitur foras ad Chorum, eum ſolemnitate; ubi omnes homines pro ſua devotione eamdem attiogere poſſuot. *Sed quoties & quomodo locum mutaverit ſancta iſta Sedes, diſtinctiſſime explicat Turrigius in libro de Cryptis Vaticanis, dum pag. 564 ait;* quod antiquitus altare ipſius ſtabat, ubi nunc fere eſt Porta ſancta; inde autem translata eſt ad altare Adriaoi Papæ I, eo fere loci ubi nunc eſt altare Vultus ſancti ſeu Veronicæ: poſtea autem translata fuit ad oratorium S. Mariæ, a Febribus dictæ, ubi nunc ſacriſtia eſt, & altare S. Annæ: ac deoique ad capellam SS. Servatii & Lamberti, prope altare Reliquiarum. *Ita ille allegatis Mſs. Tiberii Alfarani & Jacobi Grimaldi: cum autem fuſe expoſuiſſet, quibus ritibus & ſacriſtia ad cancellos Apoſtolicæ Confeſſionis ſoleret ipſa Cathedra a Canonicis deportari utroque Cathedræ ipſius ſtatu.*

Translata deinde ad ſacriſtiam,

144 *Porta ſancta, ſicut nunc & olim, in frontiſpicio templi extima vſt verſus Septentrionem & Pontificale palatium; quo loco ſi olim ſtetit Cruciſixus, uti nunc prope ſtat, a Petro Caballino ſummæ pietatis pictore & ſculptore e ligno fabrefactus; ſtetit* Cathedra, *antequam ad S. Adriani altare promoveretur, ad ingreſſum teſleſiæ, ut introeuntibus ac S. Petrum veneraturis, prima quaſi offerretur a dextris. Inde* XV *ſæculo, tempore Vegii, translata illa ſit ad ſiniſtrum latus Chori ſive aram S. Adriani, ſub Nicolao Papa V, ut propior eſſet ſacræ Confeſſioni; & ibi eam in-*

ante tempus a Sixto 4 ornata fuit,

E *venerit* Sixtus Papa IV, *quando, ſicut in Mſ. Diario refert Raphael Volaterranus apud Phœbeam pag. 82 anno* MCCCCLXXX, *die* XXIII Februarii viſitavit Baſilicam S. Petri, & obtulit Sacrario baſilicæ aureum pannum ad operiendam Cathedram Apoſtoli Petri, quæ & in eodem templo cum ſumma veneratione ſervatur; ac ſe preſente juſſit illam operiri eo munere, & exſiter ornatam in locum ſuum deferri mandavit a majoribus templi Sacerdotibus, incenſis cereis præcedentibus, eaotantibus quoque nonnulla ad cæremoniam petrinentia.

tum anno 1634 oratio pro Sacello dotata,

145 *Cum vero Julius II, ſub annum* MDV, *novæ baſilicæ fundamenta jacturus, neceſſe haberet ſacellum S. Adriani deſtruere; delata fuerit* Cathedra *ad oratorium S. Mariæ, de quo ſupra, nunc verſum in ſacriſtiam, ut diut, & impoſita primum altari SS. Servatii & Lamberti; deinde tranſpoſita ad proximum S. Annæ; ubi ſtetit uſque ad annum* MDCXXXV *& ultra. Tunc enim, ſicut ſcribit Turrigius de Cryptis Vatic. pag. 564* ea adverſo altaris Crucifixi, in capella obi eſt fona baptiſmalis, de mandato S. D. N. Urbani Papæ VIII cœpit ædificari altare pro Cathedra S. Petri, decentius & loco omnibus conſpicuo colloeanda. *Ea capella nunc prima occurrit, ad ſiniſtram ingredientibus poſita, cui eo adverſo reſpondet capella Cruciſixi ſupradicti, huc demque tranſlati; in qua capella ipſam venerati ſumus anno* MDCLXI, *quando jam erigebatur admirabile illud opus, quo* Alexander VII Pont. Max. Cathedram S. Petri io interiori templi fronte, ingredientibus ab ipſo limioee regione aſpectabilem, decentius collocavit enornavitque. Sancti Eccleſiæ Doctores Athanaſius, Joannes Chryſoſtomus, Ambroſius, Auguſtinus, coloſſea ſtatura, unica æria figura euprelli, thecam ſuſtinent, qua iocluditur. Angeli, nubes, radii, de cælo ambiuot. Spiritus ſaoctus, eolumbæ ſpeeie ſuperemioens, opus coronat. Baſis ea Jaſpide, vario preciofoqoe diſtincta lapide. Cetera ea ære auro ſuperinducto, anno MDCLXVI, *uti legitur ſub iconiſmo elegantiſſime ſculpto, quem hic magis placet forma minori renovatum exhibere, quam verbis pluribus explicare majeſtatem operis, nullis verbis ſatis laudandi.*

ac deinque in fronte baſilicæ anno 1666 magnificentiſſime collocata.

146 *Petrus Manlius, qui dixit Alexandro III Pontifici, ſub an.* MCLIX *creato natoat ſe in Joanne Caballino (utique vetuſtiori, licet ignoto nobis Auctore) legiſſe apud Pogbium pag. 55, quod ſedente Alexan-*

iron ſmoothic promiſſus ſculptus non fuit. Severatus miratus loſe ob incudie,

dro

A do II, *poſt annum* MLXI, ligneæ Cathedra, exorto forte incendio & omnia circumcirca late depaſcente, in mediis flammis, divina (uti credimus) virtute, illæſa permanſit. *Hoc igitur inter cetera miracula numeres licet, quorum in genere meminit Baronius; & hoc allegato,* ſupervacaneum non erit ſcire, *inquit Phœbeus pag. 77*, in utriuſque Cathedræ (Romanæ & Antiochenæ) ſolennitate, & interdum in aliis etiam anni diebus, ad baſilicam a fidelibus deferri varii coloris cingula, tum holoſericea, tum materiæ alterius, quæ Cathedræ S. Petri applicita, & domos poſtea relata, ceu divinam virtutem ab illo Cathedræ tactu hauſerint, paſſim miracula pactant; & feminas potiſſimum in partu laborantes juvant, vitæ periculo eximunt; &, fœtibus feliciter in lucem editis, priſtinæ ſanitati reſtituunt: quæ B. Petri intercеſſione evenire certius eſt, quam ut probatione indigeant; idque præ ceteris in ſuo tabulario diſtinctius narrat Grimaldus. Hujuſce rei teſtis ſum ego, *inquit Phœbeus*, utpote Baſilicæ Vaticanæ Canonicus, qui eam vidi ſæpiſſime, nec ſemel Cathedræ ipſi, confluentium eo devotionis cauſa fidelium oblata cingula admovi.

eidem admota cingula juvant puerperas.

§. XIII. *De feſtis utriuſque Cathedræ S. Petri*

B 147 NAtalem Cathedræ Antiochenæ *(quem diu ſolt celebraverant Antiocheni; exemplo forſan Hieroſolymitanorum, S. Jacobi Cathedram ſub titulo Ordinationis recolentium die* XXVII *Decembris: quomodo etiam aliæ per Orientem eccleſiæ ſuum quæque Natalem veriſimiliter celebrabant, nihil de aliarum Natalibus curantes; hoc enim probat tam Græcorum quam Coptorum Habeſſinorumque de Cathedra illa ſilentium in Faſtis)* Natalem *inquam primus S. Hieronymus, quod Antiochiæ & Hieroſolymæ ſieri viderat, ſuo inſeruit Martyrologio; quo pec Occidentem vulgato, videtur S. Ambroſius, pro ſuo ergo S.* Petrum *officio, rem ita probaſſe, ut Sacramentario ſuo inſerendam etiam Miſſam componeret, cum his Orationibus ſive Collectis, quas nunc etiam ex Romano Miſſali uſurpamus, & cum præfatione*: Omnipotens æterne Deus, & te laudare mirabilem Deum in Sanctis tuis, in quibus glorificatus es vehementer, per quos Unigeniti tui ſactum corpus exornas, & in quibus Eccleſiæ tuæ fundamenta conſtituis, quam in Patriarchis fundaſti, in Prophetis præparaſti, in Apoſtolis condidiſti: ex quibus B. Petrum Apoſtolorum Principem, ob

C confeſſionem unigeniti Filii tui, per os ejuſdem Verbi tui vocatum in Apoſtolatum, & mutato nomine confirmatum in fundamentum domus tuæ, exceſſitum clauſtrorum præſidem cuſtodemque feciſti: pro cujus honore & gloria hodie hæc Majeſtati tuæ feſta perſolvimus, & gratiarum hoſtiam immolamus, per Chriſtum &c.

Antiochenæ Natalem primus Faſtis adjecit S. Hieronymus,

S. Ambroſius Miſſam ordinavit,

148 *Ignorabant etiam feſtum illud Africanæ Eccleſiæ (quemadmodum ex pervetuſto Carthaginenſi Kalendario apud Mabillonem apparet) quoad uſque Mediolano veniens Auguſtinus, ipſum illuc introduxit; in eoque Homiliam habuit, cujus initium, Romano nunc Breviario inſertum, cauſam ſuſcepti cultus ſic indicat:* Inſtitutio hodiernæ ſolennitatis Cathedræ nomen accepit, ideo quod primus Apoſtolorum Petrus hodie Apoſtolatus Cathedram ſuſcepiſſe referatur. Recte ergo Eccleſiæ Natalem Sedis illius colunt, quam Apoſtolus pro Eccleſiarum ſalute ſuſcepit ... Quod Natalis ergo Cathedræ hodie colitur, Sacerdotale officium honoratur. *Progreditur deinde ad improbandam ex gentiliſmo reliquam conſuetudinem, qua fideles quoque* ſuper defunctorum tumulos, cibos & vina conferebant, quaſi egreſſæ de corporibus animæ carnales cibos requirerent. *Id ipſum ſcilicet quod Mediolani quoque feciſſe matrem ſuam Monicam, alibi refert, eamque ideo ab Ambroſio reprehenſam: non quia ipſa prænotato tenebatur errore, quæ pauperibus cibos illos in memoriam defunctorum dumtaxat adferebat, ut his ipſi bene precarentur; ſed quia parla cum gentilibus facimus, eadem quæ illi ſentire videbatur ſimplicibus; quibus an tunc ibi notæ fuerint* Epulæ S. Petri, *de quibus ſuperius; an vero earum uſus necdum Urbem egreſſus fuerit (ſi tamen cevera tam antiquus eſt) non habeo unde definiam.*

Auguſtinus rotam introduxit in Africam

149 *Galli quoque, & per Gallos Hiſpani atque Germani idem feſtum ſuſceperunt. Pro Germanicis teſtatur vetuſtiſſimum a Beckio Auguſtæ editum Kalendarium; ubi* Cathedra S. Petri *Rubrica notatur, tamquam unum ex præcipuis. Pro Gallis Hiſpaniſque facit Gallo-Gothicum Miſſale, ubi liturgia plane ſolennis deſcribitur, hic digna referri.* Introitus *talis eſt.* Solennitatis prædicandæ diem, præcipue nobilem, in quo fide præcelleoti, filius excelſi Dei ore Petri monſtratus eſt; & inter Coapoſtolos, interrogante de ſe Chriſto quis eſſet, vere confeſſus eſt [Petrus], eum Beatus Bariona, voce Redemptoris, voce devota prælatus eſt; & per hanc Petri petram baſis Eccleſiæ fixa eſt; venerantes, Fratres dilectiſſimi, deprecemur, ut quam glorioſa laude fidem Petri prætulit; ipſe beatitudinis auctor plebem corroboret, per D.N. *Collectio ſequitur* Deus, qui hodieroa die B. Petrum poſt te dediſti Caput Eccleſiæ; eum te ille vere confeſſus ſit, & ipſe a te digne prælatus ſit; ſupplices exoramus, ut qui dediſti Paſtorem, ne quid de ovibus perdetet, ut grex effugiat errores, ejus intercеſſione quem perfeciſti ſalvifices. *Poſt Nomina.* Deum, qui B. Petro tantam poteſtatem * in hoc ſæculo contulit, ut ſi ipſe ligaverit, non ſit alter qui ſolverit, & quæ in terra ſolverit, item cælo ſoluta ſint, precibus implotemus; ut eductis e tartaro defuctorum ſpiritibus non prævaleant ſepultis infeſtæ portæ per crimina, quas per Apoſtoli fidem vinci credidit Eccleſia. *Collectio ad Pacem.* Clementiſſime Pater, qui tanta caritate condidiſti diſcipulum, ut ſe de nave jactato ad te celer feſtinaret pede nudo per pelagus; & videns hanc dilectionem, claves ei das * ſiderum; voces inſpice ſuggerentium, ut quicumque ex præcepto juoguntur ad oſculum, livere pectoris exclufo, illue per gratiam ducantur, cujus cæli Petrus eſt janitor.

Galli, ac Gallo-Hiſpani

cum proprio Introito

* diſcipulo.

Collectis,

* dans

150 *Conteſtatio denique ſive Præfatio in eodem Miſſali, Actorum Apoſtoli ſynopſin amplexa, ſic procedit:* Dignum & juſtum eſt, qui dives infinitæ clementiæ, plaſma tuæ creaturæ in tantum dignaris attigere, ut ... hominē de terrena compage claves cæli committeres, & ad judicandas tribus ſolium excelſæ Sedis in ſublime componeres. Teſtis eſt dies hodierna, B. Petri Cathedra Epiſcopatus expoſita, in qua fidei merito revelationis myſterium filium Dei confitendo, prælatus Apoſtolus ordinatur: in cujus confeſſione eſt fundamentum Eccleſiæ, nec adverſus hanc petram portæ inferi prævalent, nec ſerpens veſtigium exprimit, nec triumphum mors obtinet. Quid vero B. Petro, diverſo ſub tempore, acceſſit laudis & gloriæ, quæ non quæ lingua explicet? Hinc eſt quod mare tremulum fixo calcat veſtigio, & inter undas liquidas pendula planta perambulat. Hinc ad portam ſpecioſam contrectu tendit veſtigia; & tactus Petri digito claudus, non indiget baculo. Hinc carceratus dum dormitat, Chriſtus cum ipſo pervigilat; & retruſus ergaſtulo, foras pro edit per Angelum. Hinc paralyticum arcuit decubantem in lectulo, ac debilitato dedit verbo veſtigium. Hinc Tabitham mulierem revocavit

Præfatione

D AUCT. D. P. *improbant tamen, quod ſuper mortuis eo die conſumarent.*

Iſdem etiam receperunt Germani

& Galli, ac Gallo-Hiſpani

E

cum proprio Introito

* diſcipulo.

Collectis,

* dans

F

Præfatione

AUCT. D. P.

A de funere; & [in] virtute imperanti, prædari [Anaoiæ & Saphiræ] non licuit. Hinc tanta fidei dote ioter Apoſtolos præiit, ut curaret univerſos laoguores dum præterit; & cadavera vivereot, umbra ſalubris quæ tetigit. Per Chriſtum D. N. cui &c. *Iſtis omnibus Eccleſiis, in Natali Cathedræ prædictæ culendo, ſic prægredientibus*; *non didignata Romana eſt tandem ſiqui exemplum ſub Gregorio magno*; *qui ipſam, una cum Miſſæ Ambroſianæ Collectis, atque Præfatione unà quoque uſurpari dicta, aſſumpſit in ſuum Sacramentarium. Ante Gregorium nihil tale apud Romanos invenitur, neque in Geloſiano, quod habemus, Sacramentario, neque in Kalendario quod ante Gregorium forte exaratum Joannes Franc. Pariſius vidit.* exemplum ſecuta tandem ſaltem Gregorio.

Romana mentio in Hieronymiano 28 Januarii,

551 *Multa minus quidquam ibi invenitur de Natali* Cathedræ Romanæ, *ad* XVIII *Januarii: ubi nec in Gregoriano quidem notatur ſ. iſtius ejuſmodi, quamvis notetur in Hieronymiano, Epternacenſi atque Lacenſi immediate poſt* Depoſitionem B. Mariæ: *in Corbejenſi atque Blumiano abſque illa, jam translata ad* XV *Auguſti per Irgem Mauritii Imperatoris. Epternacenſe ſic habet:* Depoſitio S. Mariæ, & Cathedræ Petri in Roma; *ubi legendum eſſe*, & Dedicatio Cathedræ Petri in Roma, *ſolinſque librarii vitio factum, ut verbum* Dedicatio *abſit, perſuadent cæterа cetera tria. Sic Blumiani Codicis ſcriptura ita dixit poncre*, in Roma. *Corbejenſe*, *phraſi ampliori ſic:* Dedicatio Cathedræ S. Petri Apoſtoli, qua primum Romæ ſedit. *Facit interim nomen* Dedicatio *dubium me, intelligendane hic omnino ſit ipſa a Petro facta Cathedræ conſtitutio; an vera ejus, ex loco ubi antea ſervabatur, in Baſilicam Vaticanam illata, ac veriſſime dicta* Dedicatio. *Hæc autem quia prorſus localis feſtivitas erat, in aliis urbis eccleſiis non colebatur; ideoque non ſolum S. Ambroſius & Gallo-Gothici Miſſalis Compilatores ab ea ſuſcipienda abſtinuerunt; ſed ipſe etiam S. Gregorius eamdem prætermiſit.* sub titulo Dedicationis;

B

dicitur non eo jure ſe habuiſſe,

552 *Et vera, cum S. Petrus Antiochiæ Epiſcopalem ſuſcipiens Cathedram, eam ipſi urbi non aſſixerit, ſed deinde Romam tranſtulerit; non videtur it habuiſſe cauſam dun; Natales celebrandi: & ſic debuit dici* XXII *Februarii obſervantia videri ac monſiſſe præcipua. Duplex autem Cathedra dunc primum nominari cæpta ſit, cum ipſa materialis Sedes, in qua Romæ ſederat, Romæ quoque dedicata fuiſſe fortaſſis etiam a Silveſtro vel proximorum ſucceſſorum aliqua. Ex eo* certe *quod Romano* Petri *Pontificatui, ſupra annos ipſi tributos, ſolum adſcribantur* meoſis unus &. dies octo vel novem, *in omnibus omnino Catalogis; ſatis apparet, quod a* XXIX *Junii non poſſit per illos retrocedi ad* XVIII *Januarii, atque adeo is dies nequeat dici primus ſedentis Romæ* Petri. *Hoc intelligentes Beda & Florus, Martyrologio ſuo adſcribere hanc feſtivitatem noluerunt; quamvis* VSUS *Kal. Martii notetur ab illis*; Apud Antiochiam Cathedra S. Petri. *Aliter viſum Adoni eſt, qui cum* venerabile & perantiquum Martyrologium, ab orbe Roma Aquilejam cuidam ſancto Epiſcopo miſſum (*ipſum ſi licet quod Hieronymianum dicimus, verte Occidentalis Eccleſiæ antiquiſſimum*) *Ravennæ deſcripſiſſet, omiſſo titulo* Dedicationis, *ſcripſit ſimpliciter in capite diei* XVIII *Januarii*; Cathedra S. Petri, qua primum Romæ ſedit.

C

mox notari poterit Natalis.

Cathedram ſimpliciter ſcripſit Ado,

& poſt eum alii;

553 *Adonem more ſuo ſecutus eſt ejus epitomator* Uſuardus, *aliique poſteriores, in quibus & ſuppoſititius Bedæ. Uſuardi autem Martyrologio in uſum communem recepto, tum Romæ, tum paſſim per Occidentem univerſum, communiter quoque* Cathedra S. Petri Romæ *commemorari cæpit ubique; ſed abſque ſpeciali ullo aut ulteriori cultu; niſi forſitan in Capella Pontificia ſi ejus aſui ſervierint antiquiora illa Breviaria, unde Baronius recitat hanc propriam Orationem*: Omnipotens ſempiterne Deus, qui ineffabili Sacramento Apoſtolo tuo Petro principatum Romanæ urbis tribuiſti, unde ſe Euangelica veritas per totu mundi regna diffuoderet; preſta quęſumus, ut quod in orbem terratum ejus prędicatione manavit, univerſitas Chriſtianę devotioois ſequatur. *Verum difficile eſt divinare quibus in Breviariis id repererit Baronius. Nam ſi de typo excuſis firmo ei eſt (ut eſſe perſuadet: quod ibidem Martyrologium Ms. allegans, non omiſiſſet idem dicere de Breviariis ſi ipſa quoque Mſ. invenisſet) non credo ea eſſe vetuſtiora, quam habemus nos excuſa Venetiis anno* MCCCCLXXIX, *Norimbergæ* LXXXIV, *Capuæ* LXXXIX, *rurſum Venetiis* MCCCCXC; *item Venetiis* MDVIII, XI, XXIV *& Coloniæ* XXXVI, *in quorum omnium Kalendariis*, XV Kal. Februarii *ſolum legitur nomen* S. Priſcæ, *cum hac Rubrica*: Ante diem S. Priſcæ numquam depoſitur Alleluja. *Idem ſolum nomen habetur in Breviariis Cardinalis Quiquonii excuſis Lutetiæ Pariſiorum an.* MDXLI, *Antverpiæ* XLII, *Lovanii* XLVI; *rurſumque Pariſiis* LVI, *& Antverpiæ* LVII; *ut vere dici poſſit pro ſæcula* XV *& nostri* hanc ſacram ſolennitatem, *non ſolum* in aliquibus eccleſiis, *ſed paſſim in omnibus* euoleviſſe. fomes tamen abfuit a Kalendariis

554 *Verum ipſo anno, quo ultimo citatum Breviarium prodiit Antverpiæ*, Paulus Papa IV reſtituit, *imo omnibus communem eſſe* inſtituit, *datis ea de re litteris Apoſtolicis*, anno Domini MDLVII, octavo Idus Januarii *& ſic in poſtea editis omnibus Kalendariis Rubeica notatur*, Cathedra S. Petri Romæ. Duplex, & Commemoratio S. Priſcæ Virg. & M. *Allegat in Notis etiam Baronius Sanctuam Auguſtini & Leonis Sermones, ſed Antiochenam Cathedram auctoritates iſtæ ſpectant: piæ autem cogitationis dumtaxat, non autem gravioris ponderis eſt, quod ſu ille addit*: Verum hac die, non iſta tantum ſolenitas agi videtur, qua Petrus Romę ſedere cœpit, ſed etiam ſacroſaocta illa recolitur ioſtitutio, qua a Domino Petrus, petra fundameotalis Eccleſię conſtitutus, perpetuę ſtabilitatis promiſſionem, & claves regni cęleſtis accepit: quod in omnibus prę ſe fert ſacrum Officium eccleſiaſticum, ac preſertim io antiqua Preſatione, quę ſcripta reperitur in Sacrameotario S. Gregorii, quod vetuſtiſſimum habetur in Vaticuno. *Ita ſane; ſed an ad menſem Januarii? minime exiſtimo, verum ad Februarium: unde ſi in Curiali aliquo Miſſali etiam ad Januarium Miſſa illa cum ſua Præfatione inveniatur, inveniri eam oportebit; vel, ſicuti in hodierno Miſſali ſit, Presbyterum moneri de ea in alterutro menſe requirenda.* usque ad an. 1557, quando Paulus 4. feſtum inſtituit.

555 *Pauli Decretum totum dedit Bollandus in Januario, ideo hic non repetendum: ſufficit audire rationem feſti ejus condendi, quam Pontifex reddit, ſcilicet quod*, licet, Urbs ipſa multo plus debeat eidem Petro, qui eam, per Cathedram Epiſcopalem in ea conſtitutam, regnis cęleſtibus inſere eodem condidit, quam illis quantum ſtudio prima mœnium ſuorum fundamenta jacta fuerunt; ex quibus is qui illi nomeo dedit, fraterna eam cęde fœdavit; feſtivitatem tamen ipſius Cathedrę, quę, juxta antiquiſſimorum ſanctorum Patrum ooſtrorum teſtimonium, qnioto decimo Kaleodas Februarii fuit, & in diverſis orbis Chriſtiani, & preſertim Gallię & Hiſpaoię partibus, dicta die ſoleoniter eelebratur, minime obſervet, eelebreteque ſolum feſtivitatem Cathedræ Aotiocheoę, quę octavo Kalendas Martii, jouta eorumdem Patrum teſtimonium fuit; tamquam idem Salvator noſter, qui ſępe infirma eligit, ut fortia quęqoe confundat, feſtivitatem Cathedrę, qua ipſe Petrus Apoſtolua Romę primum ſedit, ooſtris temporibus celebrandam ſeu potius antiquę celebritati reſtituendam reſervaverit. addatur aliorum Eccleſiarum exemplo.

556 *Quod*

A 156 *Quod ait Pontifex*, feſtivitatem Cathedræ Romanæ *antiquitus celebratam fuiſſe, confirmavit poteſt ea Joanne Belreth Theologo Pariſienſi, qui floruit incunte ſæculo* XIV. *Agens enim ille in ſuo Rationali divinorum Officiorum*, de feſtis, quæ ſunt in principio Septuageſimæ, *reponit inter illa etiam Cathedram S. Petri, & ſic orditur Caput* 83: Hoc item tempore celebrari ſolet Cathedra S. Petri, tam quæ Romæ fuit, quæque tempore poſteriore eſt; quam illa quæ fuit Antiochiæ. *Non æque clarum eſt, feſtivitatem illam ante tempora Pauli ſolenniter celebratam fuiſſe die* XV *Kal. Februarius in diverſis orbis Chriſtiani & præſertim Galliæ & Hiſpaniæ partibus; quamvis illo die commemoretur in antiquiſſimis Martyrologiis, ut dixi. Si in Breviariis, Pectrum Minorum opera vel ad eorum uſque antiquitus extenſis, feſtum iſtud notaretur; per eoſdem evenuiſſe crederem, ut pluribus eis & trans Alpes Eccleſiis fuerit factum olim commune; ſi, teſte Radulphode Rivo*, Nicolaus Papa III, qui cœpit anno Domini MCCLXXVII, fecit in eccleſiis Urbis amoveri Antiphonarios, Gradualia, Miſſalia & alios libros Officii antiquos quinquaginta, & mandavit ut de reliquo Eccleſiæ Urbis uterentur libris & B Breviariis Fratrum Minorum: *ſi, inquam, in antiquis Minorum Officiis feſtum Cathedræ Romanæ notaretur; conſequens quoque videretur, ut eos ſecuta fuerint ullæ eis & trans Alpes Eccleſiæ, maxime poſt repertos typos, quorum beneficio ſingulæ propemodum ſæculo* XV *cœperunt ſua cudere Breviaria. Nunc vero non apparet quarumnam eccleſiarum exemplum ſequi ſe dixerit Paulus: nullum enim hactenus reperire potui vel Ms. vel excuſum, ubi poneretur* Cathedra S. Petri, *de qua agimus, niſi unicum Racenburgenſe anni* MDVI; *ubi poſt Officium S. Priſcæ telum Lectionum, præfcribuntur* Suffragia, *id eſt Commemoratio S. Petri Apoſtoli, eum eadem ipſa Collecta, quam ſupra Buronium, diei, reperiſſe in aliquo veſtri Breviario.*

Sed quæ illa fuerint, non apparet nobis.

plurimorum Breviaria and-quæ collecta habentibus.

157 *Habemus tamen ex tota fere Europa excuſa Breviaria & Miſſalia, quamplurima ſcilicet ex Italia, Romanum anni* DCCCCLXXIX *aliaque deinceps, ſuperius allegata; ea Hiſpania Burgenſe & Ebroenſe annorum* MDII & MDXLVIII; *ex Gallia Æduenſe, Ambianenſe, Aptenſe, Arelatenſe, Autiſſiodorenſe, Biſuntinum, Ebroicenſe, Forojulienſe, Laudunenſe, Lingonenſe, Remenſe, Rotomagenſe, Segienſe, Tullenſe & Veromandurenſe, jam inde ab initio ſæculi* XVI *uſque poſt Tridentinum Pauli IV Decretum, & unum* MDCXXX, *quorum notiſſimum Remenſe etiam eſt: omnia autem & ſingula diligenter ſcrutatus, nullum hucusque hujus feſti veſtigium; uti nec in Moguntino, Herbipolenſi, Spirenſi, Paſſavienſi, Conſtantienſi, Ratiſponenſi, Wormatienſi, Bambergenſi Argentinenſi, Erfurtenſi, Colonienſi, Hildeſienſi, Oſnabrugenſi, Mindenſi, Warmienſi, Sleſwicenſi, Camincenſi, Lubecenſi, atque Regnorum ſeptentrionalium Kalendario; non etiam in Belgicis Antverpienſi, Atrebatenſi, Audomarenſi, Brugenſi, Juſulenſi, Morinenſi; vel in antiquioribus ipſorummet Regularium Canonicorum Lateranenſium & Præmonſtratenſium, Carthuſianorum & Prædicatorum ut de Feuilliſtanorum Breviariis taceam.*

Patres etiam antiquiſſimi allegati a Paulo videntur eſſe ſoli Martyrologii.

158 *Hoc autem argumento cogor credere, admodum paucas ex Gallia vel Hiſpania nominari Eccleſias coram Paulo potuiſſe, quarum ea revera fuerit conſuetudo; & fortaſſis etiam ſanctorum Patrum antiquiſſimorum teſtimonium, quo decretum nititur, non ſeſe extendit ultra uſum Martyrologii, in quo jam inde ab ætate S. Hieronymi cœperat* Cathedra Romana *commemorari. Interim Sauſſajus ea hanc a Paulo oblatam ſibi Galliæ ſuæ commendandæ occaſionem dimitteret, ſcripſit, quod* dies ipſa *Cathedræ Romanæ*, apud Chriſti cultores benedicta, totoque orbe celebris haberi jam olim cœpit, & peculiari cultu ſuleuois in Gallia diu perſeveravit: *quod non ſimpliciter dici, ſed probari ab eo voluiſſem. Tamajus, in talibus nihil ſolitus erdere Sauſſajo, amiſit tamen eo titulo laudare Hiſpaniam; credo quia poſt eruſſu Breviariorum Hiſpanicorum quæ plura toto opere allegat Kulendaria, nuſquam aliquid reperit, quo Pauli verbu confirmaret illuſtraretve. Ejus interim ſanctio ſuum nunc ubique pondus & effectum merito habet, in omnibus Eccleſiis, quæ ex conſilio Synodi Tridentinæ Breviarium Romanum, abolitis propriis, ſuſcepernnt: quæ vero id non fecerunt, eo Officio caruerunt diu: nec populum hactenus vidi ullum ante Conſtantienſe in Germania anni* MDCX, *quod ſuo Kalendario novum feſtum inſeruerit.*

Sufceptum interim vetito feſtum eſt.

§. XIV. *De Gladiis Apoſtolorum, aliiſque eorumdem Reliquiis.*

159 *Auctor Sermonis ejus, de quo ſupra egimus, ſive is S. Joannes Chryſoſtomus, ſive eo junior aliquis fuit; poſt quam de Cutena* S. Petri *Conſtantinopolim allata egiſſet, quærit*; Sed quidnam gladius? *Sibique reſpondet*: Hoc gladio Petros, cum Jeſus a Judæis caperetur, Pontificis ſervum percuſſit, & ejus aurem amputavit. *Deinde cum explicaſſet tur Dominus Apoſtolis mundarit gladios emere*: Ita, *inquit*, gladium Petrus poſſidens, ſecum & in prædicatione afferebat, rum ut ſicubi opus eſſet illo oteretur, tum vel maxime, ot ipſum videus, ad Magiſtri admonitionem memoria tenendam revocaretur; & eo modo tempus illud quo Jeſus crucem paſſus eſt, & ea, quæ poſtea ſecuta ſunt, ſecum cogitaret; invidiam ſcilicet, odium, inſidias, proditionem, injuſtum judicium, injuſtiorem mortis ſententiam, crucem, ſepulturam, & reliqua omnia, quæ homicidæ Judæi facere noſi ſunt: Hæc, cum gladium illum Apoſtolus videret, contemplabatur: hæc aſſidoe animo revolvebat: hæc ſecum cepetens meditabatur, gladio ipſo memoriam ſuggerente, & ad prædicationem exequendam illum alacriorem efficiente. Hoc gladio & ad omne periculum pro Chriſto ſubeundum armabatur Apoſtolus, & ad pericula omnia ſuſcipienda, rum vel maxime ad ſacras illas catenas indoendas, & iniquorum hominum carcerem habitandum; denique ad crucis martyrium ſubeundum firmior ac promptior effectus eſt.

D A UCT. D. P.

E *J. Petri gladius quo Malchum cecidit.*

F *ſe honore habetur Conſtantinopoli:*

160 Quamobrem hic gladius, ut res quædam pretioſa, & omnino veneranda, Apoſtolicique manibus deſerviens, ne contingens, eodem honore & veneratione, qua & cutenæ ipſæ in Regali palatio, ubi Apoſtolo Petro ſacrum templum erectum eſt, velut ſacratus quidam & cæleſtis theſaurus, in intimo loco repoſitus ſervatur, ut ſcimus: qui fidelibus Imperatoribus & fidelium virorum multitudioi ad ſanctitatem proponi ſolet. Cæleſtem enim gratiam conſert, variarum curationum copiam ſuppeditat, ſui cultores ſalutariter coſtodit, ſeque amplectentes erigit, animas ipſorum elevans. Quodſi brevis & inſormis videtur gladius ille, non eſt propterea deſpiciendus: Apoſtolicam enim miraculorum vim & potentiam ſecum continet. Nam hunc Apoſtolus, ut potentia Dei frameam poſſedit, & ut ancipitem gladium cognovit; ſic & aliæ Apoſtolicæ veſtes atque indumenta, multum illa quidem vilia ſunt atque abjecta: ſed ſi quis eorum decorem & magnificentiam, quæ mente comprehenditur, inſpexerit,

velut ab ea ad memoriam paſſionis ſuſcitet,

AUCT. D. P. A divina & cæleſti gratia repleta eſſe, & Apoſtolicis miraculis nihilo inferiora inveniet. Sed perinde valet, cum quis hæc ipſa recordatur, ac ſi Apoſtolum invocet. Ego & carcerem ipſum, in quo Apoſtolus cuſtoditus eſt, omni præconio dignum cenſeo, quippe qui omni veneratione plenus eſt: dignus enim habitus fuit, qui tantum ſanctitatis domicilium intra ſe acciperet. Ego & ſolum illud in quo decubuit, & vinctus dormivit, ſanctitate decorum exiſtimo, & Apoſtolica gratia refertum.

Pileolus ejuſdem Namurci in Belgio.

161 *Idem Namurcenſis in Belgio Cleri eſt ſenſus, religioſe ſervantis vetuſtiſſimum quemdam Pileum, inſtar caſſidis oblongum, quem S. Petri appellant, quem accuratius conſideravi, teſtor habuiſſe uſum Epiſcopalis mitræ, primis Eccleſiæ ſæculis nondum acuminatæ. Arnoldus Raiſius in Hierogazophylacio Belgico, ubi de Cathedrali Namurcenſi, S. Albano Martyri Moguntino dicata, pag. 8 alt, eſſe febribus depellendis remedium; & ea ſubſequenti inſtrumente intelligimus, illuc allatum ex veteri S. Petri Collegiata eccleſia. Haec cum Joannes Baptiſta Gramaje, Namurcenſis Hiſtoriæ tomo 2 extructam dicat ante ſæculum XIII, occaſione capitis S. Petronillæ illuc delati; ſuſpicionem mihi ingerit, cum illa allatum ejuſmodi Pileum, & hujus cauſa dicatum fuiſſe templum potius S. Petro quam S. Petronillæ.*

allatus ſæc. 13. cffitam contra febres.

B *Meretur res illa, quamvis ſola traditione fulta, obſque diſtinctiori veteris alicujus ſcripti notitia, legi verbis ipſius Epiſcopi, anno MDCLI publica fide rem totam explicantis, & confirmantis hoc tenore.*

cui tranſiit ex Collegiata ſancti Petri,

162 Engelbertus Desbois, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratis Epiſcopus Namurcenſis, omnibus præſentes inſpecturis teſtatum facimus, nos examinaſſe Pileolum S. Petri, Apoſtolorum Principis, magno populorum remiſu celebrem, & plurimis gratiis illuſtrem: quem in noſtra S. Albani Eccleſia Cathedrali religioſe aſſervamus, acceptum ex nuce Namurcenſi de eccleſia ſancti Petri Collegiata, ibidem fundata a Comitibus Namurcenſibus; idque in præſentia RR. DD. Remigii du Launy Decani, Gaodentii de Pollein Archidiaconi, Canonicorum Eccleſiæ noſtræ Cathedralis; Joannis Adriani Reſturis Collegii Societatis Jeſu Namurcenſis, & Jacobi Swerts ejuſdem Societatis Sacerdotis; & mei infraſcripti Reverendiſſimi Domini præfati Secretarii, etiam Canonici præfatæ Eccleſiæ Cathedralis: atque illum deprehendiſſe in hanc formam. Summum Pileoli exornat ciſta, modice aſſurgens; quaſi craſſior tantum ſit ſutura, Medii politicia, qua magis eminet in apice, latitudo eſt: adeo ut caſſidis ad caput appreſſæ forma eſſe videatur. Interior ejus pars,

atque a ſe recognito

C multo goſſipio ſuffulta, craſſiore cærulei coloris tela contegitur quæ diuturno uſu & capitis ſudore imbuta atque infecta eſt. Materia exterior eſt

aureſtam Epiſcopi ac ſuperiorem ejus ſegmentum deſcribit

tenue punicei coloris corium, ex partibus ſex conſutis, quarum duæ inferiores limbum faciunt, quatuor aliæ ſuperiores figuræ quaſi rhomboidis ita leniter aſſurguot, ut continendo capiti concavum præbeant: diceres melopeponis in longum ſecti partem eſſe dimidiam. Color magno temporis lapſu ita obſcuratus eſt, ut ad nigrum accedat. Sex illæ partes elegantibus mæandris, ex corio inſutam & argentato adpictis, ita coopetiuntur, ut referant phrygium opus. Altera ſerie, para ima argentea, altera aurea tecta eſt. Color mæandrorum aureus, ſuam adhuc obtinet dignitatem: argentea, prope totus effugit. Ipſe Pileolus, quantulus & quantus, antiquiſſimam oculis refert antiquitatem: nunc ſervatur involutus nobili metaxa holoſerica. In quorum omnium fidem hafce manu noſtra ſignavimus, ſigilloque noſtro communiri fecimus; & penicillo pictoris in tabella pingi, ut vere repræſentaretur, curavimus. Datum Namurci in Palatio noſtro Epiſcopali, anno milleſimo ſexcenteſimo quinqueteſimo primo, Idibus Maji. *Hactenus Epiſcopus ille: cujus verbis deſcriptum Pileum ſeu mavis Mitram, hic etiam in ære colatum ſubet exhibere ſpectandum.*

D

& piſtam mittit.

163 *Joannes Peſſina de Czechorod, Decanus Pragenſis poſtea Samandrienſis in Hungaria Epiſcopus, in ſuæ metropolitanæ S. Viti eccleſiæ Phoſphoro, Diarium tentus Reliquiarum in ea aſſervatarum, poſt nominatas inſignes quaſdam partes oſſium SS. Petri & Pauli, Roma allatas a Carolo IV Imperatore; indicat etiam partem Pallii, per eumdem Carolum illuc miſſam; non item unde vel quando accepta ea ſit; ſolum ex Epiſtola ſcripta Decano, Scholaſtico, totique Capitulo Pragenſi, datur conjicere, jam pridem ejuſmodi Pallii partem Pragæ fuiſſe. Cum enim enumerando Reliquias Treviris acceptas, circa medium Epiſtolæ diuiſſet Imperator;*

E *Pragæ pars Pallii §. Petri,*

item baculi Trevirit accepti,

Habuimus partem Baculi B. Petri in latitudine trium digitorum, ſcilicet inferioris partis baculi; quam mano propria ferra præcidimus, quu refuſcitatus fuit B. Maternus, ſicut noſtis; *cum, inquam, hæc aliaque diuiſſet, ſic concludit:* Præterea ſcire velitis, quod intentionis noſtræ ſit & nmoimoda voluntas, ut partem illam Baculi inferatis Baculo Paſtorali Archiepiſcopi Pragenſis; ut ſicut Pallio B. Petri veſtiti digooſcitur, ſic & ſuo Baculo ipſa Archiepiſcopus & ſucceſſores ſui, in ipſa Pragenſi eccleſia, utantur temporibus perpetuis in futurum: quod novum erit in prædicta

F eccleſia Pragenſi, nec alibi in toto orbe terrarum eredimus poſſe huic ſimile repetiri; facturi nobis in præmiſſis omnibus & ſingulis & eorom quolibet gaudium ſingulare. Datum Treviri....die XVII menſis Februarii, Regnotum noſtrorum anno VSTI, *id eſt Chriſti anno* MCCCLIV. *Eutat Epiſtola integra in præfate Phoſphoro pag. 438 & ſeqq. ubi plus aliquid videtur intelligi, quam Archiepiſcopale Pallium, a Romano Pontifice de ſepulcro S. Petri ſumptum, & cultris Archiepiſcopo mittı ſolitum. In Diario autem additur, quod* anno MCCCLXX allata eſt pars Baculi S. Pauli (*una cum inſigni parte Brachii*) quam idem Imperator in monaſterio S. Pauli Romæ dono accepit, & Baculo ſeu Paſtorali Archiepiſcopi Pragenſis incluſit: eum quo Baculo (ita habet Martyrologium Eccleſiæ Pragenſis) officiante Archiepiſcopo Pragenſi, ſolet ſibi Subdiaconus concelebrare,

baculi quoque ſancti Pauli Romæ allati.

164 *Denique ſicut Græci habere ſe credunt* Gladium S. Petri, *ſic Hiſpani gloriantur* Gladio ſancti Pauli, *quem* Sisleni Hieronymianorum prope Toletum cœnobio donaſſe fertur Eminentiſſimus & numquam ſatis laudatus Ægidius Albornozius, S. R. E. Cardinalis, Legatus & Defenſor, *ſicuti in Notis ad hunc diem ſcribit Tamajus, poſtquam in Notis ad* IX *Januarii aonnulla præfatus de monaſteris virtuſute, ita ſcripſiſſet:* Hic venerstione debita

Ejuſdem gladius in Hiſpania.

A bita cuſtoditur gladius, quo S. Paulus Apoſtolus fuit decollatus. Huec ego inviſi anno MDCXLV. De illo dixiſſe fertur B. Joannes Chryſoſtomus: *Quiſnam gladius ſanctum guttur tuum pervaſit? Dominicum, ioquam, inſtrumentum, quod e cælo habetur in admiratione, & quod terra coveretur. Sit mihi gladius ille pro corona, & clavi Petri pro gemmis inſixis in diademate.* Forma hujus mucronis, aut gladii, a cuſpide ad pomum habet quarnor palmos (quæ menſura Hiſpania dicitur *Vara*) duos digitos inſtitudinu. Forma ejus quaſi antiquum Periconinm, ſed in eo differt, quia cuſpidem habet. Eſt nondum iutegre rectus, qnin potius luestim sd cuſpidem flectitur. Pro marca (ut nos dicimus) eſt ſerpens biceps, & circa oras ſuperiores adſunt litteralæ, quaſi eroceo metallo interlitæ, quæ ex una mucronis parte oſtendunt hanc particulsm: NOCRO NERONIS CÆSARIS. Ex adverſa adſunt hæ: QOO PAULUS TRUNCATUS CAPITE FUIT ERA CVIII.

an is fuerit ipſeſmet Nevoir?

165 P. Siguença autumar, hunc mucronem ſigeatom fuiſſe ad opus judicii, & internecionem damastorum. Don Franciſcus de Quevedo in Prologo ad vitam S. Pauli, contendit ſuiſſe proprium Neronis enſem. Nsm impius Imperstor ira accenſus propter reſiſtentism Pauli in traditiona mulieris, cujus amore ardebat, non ſolum capite plecti jubet, ſed & ipſum præſtitit gladium, quo decollaretur. Ad hoc allegat Tertullianum io Apolog. cap. 5 ſic: *Conſulite Commentarios veſtros, illic reperietis, primum quoque Neronem, in hanc ſectam, tum maxime Romæ orientem, Cæſareo gladio ferociſſe. Tali dedicatore damnationis noſtræ etiam gloriamur: qui enim ſit illum, intelligere poteſt, non niſi aliquod grande bonum a Nerone damnatum.* Ego vero potius Patris Siguença opinioni adhæreo, ad cujus comprobationem irrefragabilem judico texium, deſumptom ex Martyrologio Romano die XIV Martii, hiſce verbis: *Romæ natalis SS. Martyrum, qui baptizati ſunt a B. Apoſtolo Petro, cum teneretur in cuſtodia Mamertini, cum Coapoſtolo ſuo Paulo, ubi novem menſes detenti ſunt, qui omnes ſub devotiſſima fidei confeſſione Neroniana gladio conſumpti ſunt.* En Neronis gladius, aliorum extra Paulum cervices ſeriens Msrtyrum. Ergo non peculiariter ad iaternecionem Pauli, ut Quevedeo, ſed communiter ad omnium ſupplicium conſignatus ſuit. *Hoſtenus Tamayus contra Quevedum, nimis profecto materialiter atque craſſe accipiens Siguençæ, Tertulliani ac Martyrologii verba; quiſquis enim quocumque & cujuſcumque ictiferis gladio cæſus tunc fuit juſſu Neronis Cæſarei, is omnino & Cæſareo & Neroniano gladio percuſſus intelligitur, æque ac laqueo ſtrangulatus, dici poſſet* Cæſareo & Neroniano laqueo *periiſſe.*

ejuſdem forma & uſus,

166 *Ad formam quod attinet, ea ea omnino datur intelligi, ejuſmodi Gladium eum eſſe, qualem ignotum Romanis fuiſſe ante Ciceronem natum, ut Polybii ſilentio colligit Lipſius de Militia Romana lib. 3 cap. 3* aeie ſimplici ac ſuperne leniter psndum; *Cæſarum autem ætate non infrequentem in priſcis ait apparere monumentis, vulnerí cæſim potius quam punctim ferendo idoneum, eoque ſimiliorem Actiuei Perſico quam enſi Tamajus. Sed quid* antiquum Pericoaion *vetet Hiſpanico, non capio; quia* *quomodo ei inſculpta Æra* 169.

hujuſmodi vocabulum nerdum alibi reperi. Quiſquis autem litteris eum inſculpi fecit, notando Æram Hiſpanicam CVIII, *quæ anno Chriſti* LXX *reſpondet; inbaſit vulgatu Euſebii per Hieronymum Chronico duplicitor falſo, tum quod Apoſtolorum mortem differat ad ultimum Neronis annum, tum quod eamdem biennio ſenius quam par ſit ponat, ſcriptor in Occidentis hiſtoria utiquam accuratus. Itaque* *pro verbis, & gladio Paulino inſcriptis, haud magnæ forſan antiquitatis, legere optarem donationis a Cardinali factæ, ſi quod extet inſtrumentum, docendus ex eo unde ipſum acceperit ille; qui anno* MCCCL *donatus Purpura a Clemente VI, in eadem ſuperfuit, multa præclariſſime gerens per ditionem Eccleſiæ Romanæ Pontificius in Italia Legatus uſque ad annum* MCCCLXVII.

D AUCT. D. P.

EMBOLISMUS &c. Vide Append. t. 6. Junii p. 273. col. 2.

§. XV. Sanctorum Apoſtolorum apparitiones nonnullæ, at nominatim S. Petri.

167 *NOn eſt mihi animus undequaque colligere apparitiones omnes, quibus jam in cælis Beati Apoſtolorum Principes, hominibus mortalem adhuc vitam degentibus conſuluiſſe leguntur; nedum beneficia ſanitatum per eoſdem impetrata, cum vel ſoli librorum noſtrorum Indices plurima poſſint ſuppeditare. Illuſtriora tamen quædam ſeligere licet, quale inprimis videtur illud, quod ſcribit Gentis Anglorum hiſtoriographus Beda lib. 4 cap. 14, prout ipſemet illud* reverentiſſimus Antiſtes *Hagulſtadenſis* Acca (*de quo agemus die* XX *Octobris*) ſæpius referre, & s fideliſſimis *Helmſeveneis* monaſterii, *a S. Wilfrido fundati* Frstribus ſibi relatam aſſerere ſolebat. Eodem ferme tempore quo ipſa *Auſtralium* Sſxonum provincis, *prædicante Wilfrido* (*uti præcedenti capite narrat Beda*) nomeo Chriſti ſuſceperat, multas Britanniæ provinciss mortalitas ſæva cotripiebat, Quæ cum præfatum monsſterium, cni tunc regendo religioſiſſimus Chriſti Sacerdos vocabolo Eappa præfuit, nutu divinæ diſpenſationis attingeret; multique, ſive de his qui cum Antiſtite illo venerant, ſive de illis qui de eadem provincia Sſxonum nuper ad fidem fuerant vocati, paſſim ex hac vita rapetentur; viſum eſt Frrribus tridosnum jejunium agere, & divinam jugiter obſecrare clementiam, ut miſericordiam ſibi dignsretur impendere, ſive perielitantes hoc morbo e præſenti morre liberarer, ſeu rsptos e mundo e perpetns animæ dsmnatione ſervaret.

E *Graſſante in Anglia peſtilentia,* *& incbeato ividuano Menacbrum jejunio,*

168 Erst tnne temporis in eodem monaſterio parvulus quidam de natione Saxonum, nuper vocatus ad fidem, qui eadem tactus infirmitate, non psuco tempore recobans, in lecto jacebas. Cum ergo ſecnnda memorati jejunii ac ſupplicstionum dies ageretur; contigit forte ipſum puerum, hora ferme ſequnda diei, in loco in quo æger jacebat, ſolum inveniri. Cui, divina diſpenſatione, ſubito beatiſſimi Apoſtolorum Principes dignati ſunt apparere: erat enim puer multum ſimplicis se msnſueti animi, ſinceraque devotione Sseramenta fidei quæ ſuſceperat ſervans. Salutantes ergo illum verbis piſſimis Apoſtoli, dicebant: Noli timere, fili, mortem pro qua ſolicitus es; nos enim te hodierna die ad cœleſtia ſumus regna petducturi; ſed primum expectare hsbes, donec Miſſæ celebrentut; ac Viatico Domiuici Corporis & Sanguinis accepto, ſic infirmi ste ſimul & morte abſolurus, ad æterna in cælis gaudia ſubleveris. Clams ergo ad te Presbyrerum Eappam, & dicito illi: Quia Dominus exsudivit preces, & devotionem ac jejunia propitius adſpexit; neque aliquis de hoc monaſterio, ſive de sdjacentibus illi poſſeſſiunculis, hac clade ulters moriturus eſt: ſed omnes qui alicubi ex veſtris hac ægritudine labotant, reſurrecturi a languore, ptiſtina ſunt ſanitate recuperandi; præter re ſolum, qui hodierna die liberandus es a morre; & ad viſionem Domini Jeſu Chriſti, cui fideliter ſerviſti, perducendus sd cælom: quod divina vobis miſericordia, per ioterceſſionem religioſi ac Deo dilecti Regis Oſwsldi, qui quondam genti Northanhumbrorum, & regni temporalis auctori-

apparent Apoſtoli infirmo puero,

In ipſaque ceſſatione mortalita. tem polliceotur,

F

tate,

A tate, & Christianæ pietatis quæ ad regnum perenne ducit devotione, sublimiter præsuit, conserre dignata est. Hac enim die idem Rex, ab infidelibus in bello corporaliter extinctus, mox ad sempiterna animarum gaudia assumptus in cælum, & electorum est sociatus agminibus. Quærant in suis codicibus, in quibus defunctorum est adnotata depositio: & invenient illum, hac (ut diximus) die, raptum esse da sæculo. Celebrent ergo Missas per cuncta monasterii hujus oratoria, siva pro gratiarum actionem exauditæ sue deprecationis, siva etiam in memoriam præfati Regis Oswaldi, qui quondam ipsorum genti præerat; ideoque pro iis, quasi suæ gentis advenis, supplex orabat ad Dominum) & cunctis convenientibus ad ecclesiam Fratribus; communicent omnes Sacrificiis cælestibus; & ita, soluto jejunio, corpus quoque suis reficiane alimentis.

AUCT. D. P. *propter merita S. Oswaldi Regis*

cujus tunc erat anniversarium,

Rex Abbati mandat,

169 Quæ cum omnia, vocato sibi Presbytero, puer verba narrasset; interrogavit eum solicitus, quales essent habitu vel forma viri, qui sibi apparuissent. Respondit, Præclari omnino habitus & vultus erant, lætissimi ac pulcherrimi, quales numquam ante videram, neque aliquos hominum, tanti decoris ac venustatis esse posse, credebam. Unus quidem attonsus erat, ut Clericus; B alius barbam habebat prolixam; dicebantque, quod unus eorum Petrus, alius vocaretur Paulus; & ipsi essent Ministri Domini ac Salvatoris nostri Jesu Christi, ad tuitionem nostri monasterii missi ab ipso de cælis. Credidit ergo verbis pueri Presbytee, ac statim egressus, quæsivit in Annali suo, & invenit, eadem ipsa die, Oswaldum Regem fuisse peremptum: vocatisque Fratribus, parari prandium, Missas fieri, atque omnes communicare more solito præcepit; simul & infirmanti puero, de eodem sacrificio Dominicæ oblationis particulam adferri mandavit. Quibus ita gestis, non multo post, eadem ipsa die puer defunctus est; suaq; morte probavit vera fuisse verba quæ ab Apostolis Christi audierat. Sed & hoc verbis ejus testimonium perhibuit, quod nemo præter ipsum, tempore illo, ex eodem est monasterio raptus de mundo. Ea qua nimirum visione multi, qui hæc audire potuerant, ad eorundem in adversis divinam clementiam, & ad salutaria jejuniorum remedia subeunda, sunt mirabiliter accensi: & ea eo tempore, non solum in eodem monasterio, sed & in plerisq; locis aliis, cæpit annuatim ejusdem Regis ac Militis Christi natalitius dies, Missarum celebratione venerari.

moritur puer,

convalescunt sorores.

Fundum reddensum ad lampadem hospitum

170 *Et hic quidem ambo Apostoli simul apparuere; solus autem* Petrus *eo in casu, quem* S. Petrus *Damiani lib. 3 Epist. 20, refert his verbis*: In Babyloniæ partibus (*Ægyptia, ut vero, bodie Cayra*) possessionem Apostolica Sedes habebat, unde tantum balsami reditum per annos singulos capiebat, quod indeficienti fomite sufficeret lampadi, quæ videlicet ante altare beati Apostolorum Principis rutilabat appensa: quam possessionem accepta pecunia Papa distraxit; eamonemque aromatis, quem percipere solebat, amisit. Aliquanto post, cum idem Papa prædicto sacrosancto altari quasi devotus assisteret & oraret; ecce quidam terribilis & grandævus senex, in cujus etiam facie barbarissim videbatur, elato brachio colapham sibi vehementer incussit, & ait: Tu exhinaisti lucernam meam ante me, & ego extinguam lucernam tuam ante Deum; moxque disparuit. Ille vero protinus corruit, & paulo post diem clausit extremum. *Quamquam defuncti nomine abstinet* Petros, *facile tamen est intelligere, quod res acciderit ante annum* MCXXXIV; *quo Saraceni Ægyptum occupavo-*

pendens Pontifex mortem punitur a S. Petro

runt, numquam deinceps recuperatam a Christianis. D *Quæ autem de Sabiniana Papa, sub an.* DCVI *Pontificatus sui* XIX *defuncto, invaluit fabula quasi is ita a decessore suo S. Gregorio percussus in somnis, ob male administratum officium, non multo post obierit; fortassis originem inde sumpsit; licet alias laudabilis Pontifex fuerit, & publicæ famis levandæ causa fortassis fundam illum alienarit. Verum si S. Petrus apparuisse creditur, quamodo insolens ejus pietatis statuisque barbarissim ita eo aparuit? Tale forsitan id fuit quale Clericorum supra indicatum a Beda; partiale utique, non totale, nec simile monastica: forsitan etiam ea specie apparendo monstrare voluit Sanctus, suo se decore spoliatum ab eo quem castigabat: ideoque id velut res insolita scriptum fuerit. Interim notat Turrigius de Cryptis pag. 463 adhuc anno* MDCXXXII, tis, & IV *assistit ibidem lampades, plenas balsamo, a devotis oblata.*

Sororibus Sabinianis.

Similiter apparent S. Petrus

172 *Alias etiam demonstravit* S. Petrus, *quam suæ Basilicæ curam gerret: quod ipsi verbis Innocentii Papæ III, ad Octavianum Ostiensem Episcopum, relictam ab ipso ad Spoletanum Ducatum inspiciendum digressa Vicarium, placet proponere.* Paucis diebus ante nostrum ab urbe recessum, Saecrdos quidam ætate longævus, rimoratus, ut creditur, ad præsentiam nostram accessit, secreto proponens, quod in visione nocturna per somnium ei apparuit B. Petrus Apostolus dicens: Accede ad Pontificem Innocentium, & ea mea sibi parte significa, quod a nativitate sua quasi filium illum dilexi, per diversos gradus promotum, in mea tandem sede constituit: quapropter & ipse decorem & honorem domus meæ debet diligere, studioque vigili promovere. Sciat ergo, quod in ecclesia mea pauca sunt altaria consecrata: unde contingit quod in altaribus dissecratis divina Mysteria celebrantur. Faciat igi tur ea saltem cum debita reverentia consecrari, supee quæ noverit freqoentius Officium celebrari divinum. Verum cum semel & iterum eadem sibi fuisset viso revelata, nec ipse quod mandabatur impleret; tertio tandem idem Apostolus, velut offensus, intulit dicens: Quia meum non obaudisti mandatum, ego tuum tibi tollam audirum. Ex tunc ita surdus effectus est, ut penitus non audiret. E

jubet monere Innocentium;

ut dissecrata altaria reficiat.

172 Gemens ergo vehementee & plorans, ad Confessionem B. Petri devotus accessit, cum lacrymis postulans, ut misertus sui restitueret auditum, quia mandatum ipsius illico adimpleret. Quo per Dei misericordiam exaudito, quod acciderat ei, nobis per ordinem indicavit. Licet autem secundum Apostolum non sit credendum omni spiritui; quis tamen in tali negotio angelua sathanæ non transfiguraret se in angelum lucis, & melius est pie credere quam temere dubitare; cum honestum sit quod proponitur faciendum, etsi verum non esset quod asseritur revelatom; Fraternitati tuæ, de qua plenam fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus altaria SS. Philippi & Jacobi, Simonis & Judæ, B. Gregorii & S. Andreæ, quæ dissecrata dicuntur, tu ipse consecres, vel per alios auctoritate nostra facias consecrari: credimus enim, quod per hæc nobis fructus æternæ retributionis accresset. *Spectant hæc ad annum* MCXCVIII, *Pontificatus autem illius primum; uti videre est in Continuatione Annalium Baronii, per ejus dignissimum tanto in opere successorem, Odoricum Rainaldum, hæc eadem referentem.* F

Idem anno 1332.

173 *Alterum, annis pluribus quamcentum posterius, in Suevia actum refert Martinus Crusius Annalium Sueviconum Decade 3 lib. 4 cap. 2 refert autem*

hi

A *bis verbis*: Si placet, aliquam hujus temporis quoque legendam, ut vocant, cognoscere: recitetur sane quam ea veteri quodam Missali, Monasterii in oppido Eccensi Ouva, M. Levio Schentzio procurante nactus, brevius sic, sed bona fide contraxi. Anno Domini, feria 11 post Pentecosten

1332 *in Suevia apparens* (inquit Henricus quondam Decanus in Ouven) inter publicam Missam, post pulsum Canonicum; apparuit quidam seaex peregrinus Adelhaidi, defuncti postea Clysienii uxori domi, cum ipsa esset sola. Hic sedens ad cunas filioli ejus, panniculum, quo facies hujus tecta erat, removit, aitque; Salve carissime puer, & statim sanatus est, cum antea herniosus fuisset. Jussit autem mulierem dicere Decano, juberet subditos suos pœnitentiam agere, Dominum enim nunc ostensurum uberiores fructus, quam antea viginti annis, de quibus nemo, qui non pœnitentiam ageret, gustaturus esset. Non volebat vesci cibo, quem libenter mulier dabat: sed ea ibat per posticum domus, per quod ingressus erat, ex horto adjuncto. Dixit, vestigia baculi sui, Decano fore sanctum signo evidenti se adfuisse. Tunc evanuit. Mulieri autem tristitia horrorque ablatus est, ratæ dæmonem ali-

sanat puerum hernioſum, & relinquit ſui baculi veſtigia

B quem fuisse, eaque domo exeurrit: cui obviam veniebant homines ex Missa jam peracta. Reperta sunt tredecim vestigia; duo in domo juxta focum, & undecim extra domum, in solo propter ætatem torridam duro. Profunditas eorum erat, quanta latitudo digiti indicis, ungui fixito proxima: circulique eorum erant integri sine ulla ruptura.

574 Hæc omnis (inquit Decanus) erant mihi omnino ignota: donec post prandium honestus vir Geroldus Lamersbaim, & alii mihi indicarunt: quos ego duriter increpui, cur tam cito talia crederent. Rogatu tamen eorum, veni in rem præsentem. Judicavi ex vestigiorum impressione & figura fieri non potuisse, ut homo simplex ea fecisset baculo in tam dura terra. Veritus sum contradicere meis Dei: metuebam etiam diaboli fraudem. Vesperi adhortatus sum populum ad

quæ recognoſcens Decanus Ouvenſis,

hortatur populum ad pœnitentiam.

pœnitentiam (sive res mulieris vera esset, sive minus) exemplo Ninivitarum: & quod Joannes dicit, mentiri eum, qui se neget sine peccato esse: ideo confitemini peccata vestra, mi populi. Singulis pro satisfactione impono, ut centies oretis, Pater noster; centies, Ave Maria; C & ut jejunetis feriam quartam, sextam, & diem Sabbati ex præcepto Ecclesiæ; & ut detis communem eleemosynam. Ita absolvi eos, benedicens ipsis: nec quidquam amplius secretorum cognovi.

575 Feria mox tertia, ego Hainricus, Kircham ob negotia ivi: ibique mansi a mane ad pulsum usque vespertinum. Inde redeunti mihi, obviam facti sunt ex homines utriusque sexus, & dixerunt iterum apparuisse mulieri, de qua dixi, S. Petrum, & quidem specie Sacerdotis. Sedebat ea cum aliis mulieribus ante domum: surgeosque mihi obviam ivit. Gratulabatur sibi, me redire, nec aliud quidquam effari poterat, quam nomen Virginis Mariæ, & Salutationem Angelicam: quoties aliud dicere vellet, in corde suo maximos cruciatus sentiebat. Ita coactus sum etiam ego cum ea flere. Postea mater ipsius mihi dixit, eam omnis, quæ sibi accidissent, narrasse D. Conrado Pfaffo. Tunc ego ad parochialem Ecclesiam iens, ex eo de re quæsivi. Respondit is, completa publica Missa, cum ipsa adhuc staret ante aram Virginis, venisse parentes mulieris, dicentes, eam, cum mane surgeret, mutam factam esse. Ivi ergo (inquit Conradus) cum iis ad mulierem, quæ nihil loqui poterat, antequam ex hypocausto ejus exirent hominet.

Mater pueri Pembo narrat narrationem viſionis Sancti,

576 Tum demum, matre ipsius, & Conrado intus remanentibus, loqui cœpit, sed difficulter. Non poni (inquit illis) dormire (quippe tristia) usque ad mediam noctem, sed postea arcte. Ea cita autem ejulatu pueruli mei, recepi eum ad me. Vidi enim senem sacerdotali habitu fulgentissimum. Hic in proximo scamno assidens, reprehendit me, quod heri negotium aliis hominibus citius aperuissem, quam Decano. Veniam tamen simplicitati meæ deprecanti dedit: addiditque recte fecisse Decanum, qui illam adhortationem habuerit ad populum. Nam Dominus (inquit) pœnitentiam populi admittit, eique benigne vult facere. Hanc gratiam a filio impetravit Domina nostra, facta pace inter ipsum & vos. Dices Decano, ut alios etiam ad pœnitentiam adhortetur. Negavit mulier, se quidpiam dicturam; quia plurimum doloris acceperit. Ergo muta eris, inquit, donec dixeris. Ego sum S. Petrus, a sancta Virgine ad vos missus, non Jacobus, aut Nicolaus, sicuti vulgus putat. Si Decanus & Sacerdos nolint loqui, erunt ipsi muti. Decano itaque Conradus narret: & ipse aliis prædicet. His dictis, evanuit. Dixit hæc mihi, inquit Decanus, D. Conradus.

D AUCT. D. P. *cui parere recuſant obmutescunt.*

E

577 Tunc ego, pulsata adhuc vesperi campana, pro concione hæc multitudini dixi. Mulieri itaque facultas loquendi rediit: eaque dixit: Vere omnia, quæ dixistis, ita sunt. Tunc alii Deum laudare, alii perterreri, atque plorare; miracula inde secuta. Octo circiter pueris (parentes eorum asserebant) mortuis, vita restituta fuit. Sanati sunt epileptici, hernioſi, & aliis morbis laborantes. Oblationes multæ fiebant: quas ego fideliter collegi, nec quidquam mihi reservavi: nec Dominus Ludovicus, Dux de Eck, bonæ memoriæ, ulla in re me impedivit: sed bonorem S. Petri pro viribus promovit. De oblatis donis ædificavi ego Sacellum in loco, ubi S. Petrus incesserat, vestigia baculo suo faciens. Testati sunt hæc cives Ouvenses, Vischlinus & Kletterus, tres item mulieres, ex proximo vico Tettigs. *Hæc Crusius, posquam lib. 1 ejusdem Decadis Cap. XI multa diuisset de Ecceſis Arcis Ducumque inde nominatorum origine; decuisseque Eccensem Ducatum Wirtzmburgice coalitum, nomen habere a monte*, Eck, *id est* Angulus *dicto; quia is sit Alpium Saevicarum angulus, ab eoque omnem fabulis regionem* Under d'Eck, *id est Subangulo dici, & Ouvam esse caput istius olim Ducatus.*

Rem vulgatam confirmant miracula

F

578 *Paragraphum hunc claudat receptus unum, quod quia in S. Ignatio, Societatis noſtræ Fundatore geſtum, quæ ideo S. Petrum Patronum venerantur, prætermitti a me, eamdem Societatem profeſſo non poteſt, ut cetera prætermittam omnia. Narrant ipſam omnes ſcriptores noſtri, quotquot ſancti Patriarchæ Vitam attigerant; breviter autem Petrus Maffeus*, I. 1. *his verbis*: Cum jam Ignatius, *ex vulnere ad Pompeianam recepto decumbens in fraterna apud Loyolam domo, anno* MDXXI omnes fere cibos hauſtuſque ſtomacho faſtidienre reſpueret, aliaque in eo cernerentur letalis ſigna, ſuorum admonitu, ſacris quæ ad eapiendum animum pertinent, rite præeuntis, ipſo B. Petri Apoſtoli pervigilio, cunctis mœrentibus eo deductus eſt, ut medici prorſus actum affirmarent, niſi ante mediam noctem vis morbi remitteret. Venerabatur jam dudum Ignatius præcipuo quodam culto Principem Apoſtolorum, quin etiam ejus laudes militariter olim carmine Hiſpanico celebraverat: cujus profecto pietatis fructum noo exiguum tulit. Siquidem illa ipſa decretoria nocte, per quietem videre ſibi viſus eſt eumdem Apoſtolum, optatam ſibi valetudinem divinitus afferentem. Nec ſuoe in irritum

S. Ignatius anno 1521 decumbens

a S. Petro apoſtolo ſanatur.

ea

A ea viſio eccidit, quippe continuo levari dolo- ANCT. ribus, ciboque refici eſt cœptus. D.P.

§ XVI. *Pauli ſingulares quædam apparitiones.*

179 NIhilominus, *quam pro ſua eccleſia* Petrus, *ſollicitam ſe pro ſuis offendit* Paulus. Ottoni 3 apparens S. Paulus, *Exemplum memorabile accipe ex Glabro Rodulpho l. 2 c. 4.* Contigit ipſo tempore *quo Otto III Gerbertum Ravennatenſem Romanæ urbis ſublimavit Pontificem Gregorium V, & ipſe vicißim ab eodem coronatus fuit Imperator, id eſt anno* DCCCCXCVI) ut idem Imperator, ſuggerente tam ipſo Pontifice, quam aliis quibuſque, zelum profectus religionis domus Dei gerentibus, ut in B. Pauli eccleſia nomine tenus Monachos, cæterum prave degentes, expellere deberet; ac alterius inſtituti, quos Canonicos dicimus, in eodem loco ſervituros ſubſtituturus eſſet. Cumque hoc appereret implere decretum, apparuit ei per viſum beatiſſimus Apoſtolus Paulus, atque eumdem Imperatorem hujuſmodi [verbis] monere curavit: Si vere, inquiens, zelus divinæ ſervitutis & optimi operis te adurit, vide ne hujus propoſiti inſtitutum præſumas in Monachis expellendis immutare: non enim omnino expedit, cujuſque eccleſiaſtici Ordinis, quamvis ex parte depravati, propoſitum umquam abjici vel immutari: in eo namque unuſquiſque judicandus eſt Ordine, in quo ſe primitus vovit ſervire, reemendari tamen licet corrupto cuique in eadem propriæ vocationis ſorte. Taliter monitus Imperator retulit ſuis quæ audierat ab Apoſtolo: eamque agens qualiter eorumdem Monachorum inſtitutum quiviſſet ad melius informare, non expellere a loco [ſtatuit] ſed immutare. *Et ſic hodieque ibi perſeverant Monachi Congregationis Caſſinenſis.* vetat ne in ſua eccleſia Monachi ſubſtituat Canonicos. B

180 *Quatuor & amplius ſæculis poſt contigit in Hiſpania apparitio, quoad fructum plane ſimilis ei, quam ſupra relatam vidimus a* S. Petro *apparente in Suevia, ſi quidem res accidit ſæculo* XV *in Bætica, civitate* Aſtigi *vulgodicta* Ecija. *Eam ex apographo Hieronymi de Guzman ſcribæ Capitularis, Martinus de Roa inſignis Societatis noſtræ ſcriptor produxit in ſuo de Sanctis & Antiquitatibus Aſtigitanis opere l. 2 c. 2, & ego ex Hiſpanico Latine hic reddo:* Quoniam ingratitudo mortalium eſt omnium vitiorum & peccatorum, in eo præcipue fita, quod homo obliviſcatur gratias C reddere Deo noſtro, pro beneficiis ab ejus Majeſtate receptis, eoque ſeſe indignum facit aliis porro recipiendis: deinde ut fideles atque Catholicos civitatis hujus Aſtigitanæ inquilini pro tam ſingulari beneficio non reperiantur ingrati, ſed Deo ac Domino noſtro juges agant gratias, quia ipſis dedit adeo excellentem Patronum, qualis eſt glorioſus ac beatus Apoſtolus Paulus; in nomine Jeſu Chriſti Redemptoris noſtri & glorioſæ Virginis S. Mariæ matris ſuæ noſtræque advocatæ, nec non S. Dominici Patris noſtri colendiſſimi, totiuſque Curiæ cæleſtis; ſequitur miraculum quod in hac civitate contigit, & cujus tenor talis eſt. Ecija in Bætica. ad publicam celebrationem feſtivitatis, quamvis anno 1430

181 In nobili Aſtigitana civitate, die lunæ eademque vigeſima menſis Februarii, anno a Nativitate D. N. Salvatoris Jeſu Chriſti M. CCCCXXXVI, hora Tertiarum plus minuſve, congregatis in loco Capitulari nobilibus & honoratis, D. Guiterio de Sotomayor Magiſtro Ordinis Calatravæ, aliiſque Equitibus Ordinis ejuſdem; necnon Tello de Aguillar, Prætore hujus civitatis; Laurentio de Figueroa, Ruderico Martinez de Prado, Petro Fernandes de Saavedra, Juſticiatiis ordinariis; Alfonſo de Zayas, Ferdioando Diaz de Eſtava, Joanne de Godos, & Didaco de Malaver, Rectoribus civitatis; Alfonſo Coronato & Joanne Sanchez, Juratis Collationis S. Crucis; Sancio Garciæ & Joanne de Ortega, Juratis Collationis S. Mariæ, Joanne Gonzalez & Gundiſalvo Martinez, Juratis Collationis S. Barbaræ; Didaco & Ruderico Fernandez, Juratis Collationis S. Ægidii; Joanne de Santaella & Ferdinando Martines, Juratis Collationis S. Jacobi; coram me Alfonſo Fernandez de Guſman, ſcriba publico Regis Domini noſtri & Conſilii hujus Civitatis, comparuit & ſtitit ſe coram Capitulo dictæ Civitatis Didacus Fernandez de Carmona, inquilinus hujus civitatis in Collatione S. Jacobi; ſecum ducens filium quemdam ſuum, nomine Antonium, annorum circiter quatuordecim. D coram teſtibus omnes. compatrem ſuum patrem ſuæ duorum 14

182 Adoleſcens hic prædictis Dominis dixit & notum fecit, quod nocte præcedente, paulo ante auroram, adhuc lecto decumbens, bene vigil conſpexit oculis ſuis hominem admirabilis pulchritudinis, veſtitum albis: addiditque, quod eum intuens correptus fuerit terrore magno, ſed qui apparebat, juſſit metum ponere, dixitque ſe eſſe S. Paulum, Apoſtolum Jeſu Chriſti Redemptoris noſtri, qui primum fuerat perſecutor Catholicæ fidei & Eccleſiæ Chriſti, poſtea autem tam magnus prædicator ejuſdem. Mandabat autem ut iret ac diceret, civitate tota publicandum; quod Dominus valde iratus erat plebi, tum ob alia peccata multa, tum ſpecialiter propter neglectum obſervandæ Dominicæ feſtivarumque dierum; deinde quia tolerabantur tot perjura atque blaſphemiæ contra ſuam divinam Majeſtatem ac Sanctos ſuos, ac denique propter defectum caritatis erga pauperes, quos oporteret juvari eleemoſynis, etiam propriæ commoditati ſubtractis. Diceret ergo eis Dei nomine, agerent omnes pœnitentiam, confiterenturque & communicarent devote, atque corrigerent vitia & peccata ſua, auferendo occaſiones blaſphemiarum, puta aleatorias tabulas ſimileſque ludos; niſi enim ipſi ſe emendarent, futurum ut civitatem univerſam ultio memorabilis divinitus implicaret. Ne autem talia audituri dubitarent fidem puero dare, mandaviſſe Sanctum dixit, ut manum dexteram ſibi porrigeret: quam ille ſtringens fortiter, illius digitos colligavit ad invicem, & eorum quatuor ſic immobiliter cohærentes monſtravit, F ut ſatis appareret altioris virtutis opus id eſſe, quam artificii induſtriæve humanæ. Inſuper mandavit ei glorioſus Apoſtolus, ut poſtquam ſic notum feciſſet caſum, iret ad monaſterium S. Dominici Ordinis Prædicatorum hujus civitatis; ibique ſic colligatam manum doceret ſupra Crucem, quæ in dicto monaſterio ſervatur; ſtatimque reſolvendos ei digitos ad motum uſumque priorem. Dixit etiam puer idem, quod interim dum glorioſus Apoſtolus ſecum loquebatur, loqui ipſe præ conſternatione grandi non potuerit; quin etiam poſtquam ille diſparuerat, aliquamdiu impotem loquelæ fuiſſe ſe. Tum prænominati Domini interrogaverunt præd. Didacum Fernandez, utrum prædictus ſuus filius habuerit antea manum ſanam. Affirmavit ille, addiditque, quod idem filius ſuus, quodam die Converſionis S. Pauli, viſu fuerit privatus: quapropter uxor ſua promiſerit Miſſam curandam in honorem S. Luciæ. Hac vero dicta cum imperraretur nihil, dixerit ei quædam vicina ſua, offerret filium S. Paulo; illi enim id malum forſitan eveniſſe, quia ipſa nendo violaverat ejus feſtum offerendum ſibi S. Paulum, & digitos duos involuntarie ſibi colligatos in ſignum. Addit pater, eumdem antea viſu orbatum,

A ſtrum. Mulierem vero paruiſſe bene conſulenti, promittendo pingendam ſua impenſa tabulam, quæ hiſtoriam S. Pauli contineret, & in monaſterio S. Dominici collocaretur; denique menſuram ejus ſumpſiſſe cerato filo, & viſum continuo rediſſe puero. Cumque eidem ſubinde rurſum auferretur loquela; flexam genibus uxorem auxilium Sancti denuo invocaſſe, & linguæ uſum expeditum ſtatim rediviſſe.

quia mater ſeſto Sancti orarat.

183 His auditis, continuo decreverunt prædicti Domini quædam communitar utilia ad Dei ſervitium correctionemque peccatorum, atque in proximum diem Martis indixerunt proceſſionem, ab univerſo Claro & Populo civitatis ducendam ad monaſterium S. Dominici, pro exoranda divina clementia, quatenus dignaretur & offenſas remittere, & eorum quæ dicebat puer veritatem declarare. Die autem ſequenti omnes Domini prænominati, comitante plebe univerſa ſexus utriuſque, proceſſionem inſtituerunt: celebrataque Miſſa & Sermone finito, quidam ex Religioſis & Clericorum nonnulli acceptam ipſius monaſterii Crucem reverenter collocarunt ſuper majus altare: ad quod progreſſus puer, flexis ante illam genibus adoravit, tam manibus contingens ſubjectum Cruci glnbum, pſalatim eas ſurſum ſuſtulit verſus iconem Crucifixi: quam ſtatim atqua tetigit, aperuie manum, æque ſanam atque antea unquam habuerat, niſi quod ad memotiam miraculi groſſiores aliquanto ei manſerint digiti duo: id quod omnes præſati viderunt, teſtimonium perhibente omni populo qui aderat. Actum id anno ſc die prædictis. In cujus tam grandis miraculi memotiam, & quia per ipſum videtur glorioſus S. Paulus ſe Patrnnum hujus civitatis declaraſſe, quod ipſa magnæ felicitati ducere ſibi debet; decreverunt iidem Domini quotannia inſtsurandsm ſulennem proceſſionem in feſto Converſionis ejus die XXV Januarii, ad quam omnes civitstis Rectores eum cereis accenſis convenirent, & eunctus populus devote concurreret quod & votn firmarunt. Deo gratias.

Indicta autem proceſſione

B

ſalus paucis digiti ſunt.

Laqueum ſibi nectens & inserim S. Paulum invocans,

184 Concludsr hunc quoque Paragrsphum spparitin alis, magis privatim acta, quam ſneſint hactenus relatæ. Eam ſic refert S. Gregorius Turonenſis lib. 1 de Mirac. Martyrum cap. 29. Factum eſt in quodam loco, ut homo laqueum ſibi, ad extorquendam vitam, inſtigante diabolo, præpararet. Cumque ſecretum cellulæ in qua hoc ageret reperiſſet; funem trabi tranſmiſſum in laqueum cœpit innectere; nomen tamen ſemper Pauli Apoſtoli invocabat, dicens; Adjuva me S. Psule. Et ecce umbra, ſqualida atque funeſta, quæ nihil minus vultu quam diabolum ſimulsbst, apparuit el, hortans ſe dicens; Eja age, ne moreris: expedi celerius quæ cœpiſti. At ille eum opus hoc, id eſt viræ extorquendæ, pararet; ſemper ajebat; Beatiſſime Paule eſto adjuror meus. Denique expedito jam laqueo, eum vehementius urgeretut ab umbra, ut collum immitteret; ſubito adſuit alia umbra huic ſimilis, dicens ei quæ cum homine erat, Fuge, miſerſime; eu Psulum Apoſtolam hnc venientem: invneatus enim sb hoc homine, ecce adeſt. Tunc evaneſcentibns umbria, hic ad ſenſum ſuum reverſus, & Crucem virtutis Dominicæ pectori nutanti depingens, pœnitentiam, genis lscrymarum imbre perfuſis, agebat cur iſta tentsſſet. Undn manifeſtum eſt, hunc eumdem hominem, per virtutem beati Apoſtoli, ab hoc ſævæ mortis præcipitio fuiſſe ſalvatum.

fugato tentatore liberatur.

§. XVII. *Feſtum Converſionis S. Pauli, & veteres de Apoſtolo utroque liturgiæ.*

D AUCTORE D. P.

185 Occaſione apparitionis Aſiſitanæ ſuperiori § memoratæ, ob quam decretum ta in urbe fuit, Feſta Converſionis innovare ſolenniter ſuſceptum Apoſtoli patrocinium; placet hic pluribus de eodem agere: ſed ante omnia notandum venit, ipſum ſub ejuſmodi titule ignotum ſiſſe omnibus quatuor Hieronymiani Martyrologii apographis, ſolumque ad VIII Kal. Februatii, poſt prima hæc verba; In Nicomedia Blti, legi ſequentia, Romæ translatio Pauli Apoſtoli, ea ſcilicet quam a Silveſtro Papa factam ſupra dicemus: ſed quia ejuſmodi feſtum locale omnino erat atque Pauliuæ Baſilicæ proprium, ideo in Gelaſiano Sacramentario, quod erat omnibus urbis Eccleſiis commune, nihil de eo ponebatur. Gregorius autem Magnus, exemplis ſupra proponendis motus, inſtituit eo die Miſſam legendam ſub titulo Converſionis S. Pauli omiſſo titulo Translstionis, quæ omnibus ſuo Sacramentario uſuris foret communis. Jam pridem tamen dies iſte fuerit a fidelibus memoriæ talis myſterii conſecratus, nec feſtivitas ſine certo fundamento, ab Eccleſia Damaſcena accepta: quandoquidem Converſio Pauli, non diu poſt S. Stephani lapidationem ſucceſſit, quæ facta recolitur XXVI Decembris; & ideo tradiderim prædictum diem VIII Kal. Febr. a S. Silveſtro electum fuiſſe prædictæ Translationi faciendæ.

in Hieronymiano marlio

initatur 25 Jan. Translatio S. Pauli,

E

forte tum facta ob memoriam Converſionis,

186 In ordinanda porro Miſſa illa videtur S. Gregorius ſecutus S. Ambroſium, ſæculo uno antiquiorem Gelaſio, cujus Sacramentarium ſupplere intendebat; uti & in aliis multis Romanum tu Mediolanenſi locupletatum agnoſcimus. Nam & Collectæ eadem utrobique ſunt, quales etiam hodie recitantur; & propria (nunc in Romano abolita) Præfatio, poſt verba, Omnipotens æterne Deus, in Mediolanenſi ſic pertexitur: Qui Eccleſiam tuam, in beati Apoſtoli tui Pauli prædicatione * conſtantem nulla finis fallacia vinlari: quia nihil in vera religione manere cenſetur, quod ejus non convenerit diſciplinis: quem hodie vas factum electionis, magiſtrum & doctorem gentium vocandarum, mutato in Paulum nomine, collocaſti. Eodem ergo modo exordiur Gregorius, ſed in progreſſu ampliori uſurus encomio, reliqua ſic deflexit: Et ſicut nihil in vera religione mnnere dignoſcitur, quod non ejus condierit diſciplina; ita ad peragenda ea quæ docuit, ejus obtentu Fidelibus tribuatur efficacia; ſentiatque credentium gentium multitudo, eum pro ſe apud te interceſſorem, quem hsbere cognovit magiſtrum atque doctorem. Proprium etiam Benedictionis formulam, qualem præcipuis dumtaxat ſolcaoltatibus quibuſdam invenimus adſcriptam, ſic ordinavit idem Gregorius: Deus qui gratia ſua B. Paulum ex perſecutione fecit Apoſtolum, ipſe vobis compunctionis piæque converſionis ſpiritum dignetur imperrire. Amen. Quique ei ſecrerorum cæleſtium myſteria dignatus eſt revelsre, ipſe vobis ſcripturarum ſuarum abdita dignetur aperire. Amen. Et qui perſeverantiam fidei conſtantiamque in perſecutionibus inflexibilem dare dignatus eſt, eiſdem veſtram infirmitatem dnnis roborare atque munire dignetur. Amen. Quod ipſe præſtare dignetur &c.

assumpſit S. Gregorius aalia Præfationa

F

& addita Benedictione

187 Porro non ſolum Mediolanenſes, ſed etiam Galli, in ita ſolenniter recolenda S. Pauli converſione, videntur fuiſſe priores Romanis; ab Gallis ſiquidem acceperunt converſi in Hiſpania Gothi ordinatum aoelquiſſime inſtituto Sacramentarium & cujus exordium non eſt invenire, quale nunc extat ex veta-

Alia in veteri Gallo-Gothico,

AUCTORE D. P. *vetuſtiſſimo Reginæ Sueciæ Ms. excuſum Romæ, atque Miſſam orditur ab hac Oratione:* Deus qui B. Pauli Apoſtoli dignitatem ubique facis glorioſam; præſta quæſumus, ut & doctrina ſemper ejus fovecmur & meritis. *Qui volet totum Liturgiæ iſtius Gallo-Gothicæ ordinem, apud Muſarabes poſtea conſervatum, diſtinctius cognoſcere, legat quæ dedimus de S. Pelagio Martyre die XXV Junii, utpote ad Iſidorianã Miſſalis ritum & formam compoſita omnia; hic nobis ſatis fuerit, & dignum operæ pretium videtur, deſcribere veteres iſtius Liturgiæ ad hoc feſtum* Collectas, *ſive* (*ut ibi vocantur*) Collectiones, *quæ in illo per quam antiquo Codice tales ſunt.* COLLECTIO POST INGRESSAM, *ſive ut nos dicimus, Introitum.*

188 Sanctorum decus, remunerator juſtorum, Deus; qui ſupet omnia, & pre omnia, & in omnibus nobis, & cui ſacrificium eſt cor contritum, & oratio purum incenſum: tribue nobis, per interceſſionem beatiſſimi Psuli Apoſtoli; ſanctificationem cordis, fervorem ſpiritus, corporis puritatem: ut mortificatis terrenis vitiis, immaculato ſpiritu & corpore tibi ſemper laudis hoſtias referamus, quod ipſe præſtare digneris, qui eum æterno Patre vivis & regnas. COLLECTIO POST NOMINA. Deus qui *Apoſtoloruo Paulo, conſolescenti contra Chriſtiaoi nominis pietatem, cæleſti voce cum terrore pereuſſu, hodierna die vocatioois ejus, mentem eum nomiae commutaſti; & quem ptius perſecutorem metuebat Eccleſia, nunc exleſtium maodatorum lataror ſe habeo doctorem; quemqoe sdeo foris exeaſti, ut iotrotſus videotem faceres, cuique poſt teoebras *incredulitatis ablatas, ad evocandas gentes divinæ legis ſcientiam contuliſti; ſed & tertio naufragaotem, pro fide quam expugsoverat jsm devotum, in elemento liquido feciſti vitæ diſcrimen [evsdere]; ſic nobis quæſumus, ejus & mutatioqem & fidem coleotibus, poſt cæcitatem peccatorum, * ds te videre in cælis, * quomodo illumioaſti Paulum in terris; & munera præſeotia libens accipe, qoæ Apoſtoli tui precibus ſint accepta. COLLECTIO POST PACEM. Deus qui Juſtitiæ leges in cordibus ſcribentium digito tuo ſcribis; quique in *Psulo, hodierna die vocatioois ejus de exlis, non atramento, ſed Spiritu ruo vivo, caritatis tui ſervorem ita *imprimis, ut proprium quaſſandum corpus pro Eccleſiæ tuæ trsdat membris, qui ipſius Eccleſiæ olim contriverat membra; ſic nobis, ipſius interventu doctoris & fidelis magiſtri, fraternæ caritatis ſincere conſortium dona; & deruæ dilectionis, quam ille habuit, multiplici flamma vel unam ſcintillam dignare largiri; ut ſequsmur per dilectionem ſerventem Magiſtrum, cujus fragrantia in caritate frequentamus præcepta.

189 *Nihilo minus hic loſtu dignum eſt* Immolatio Miſſæ, *ſive* Præfatio (*ut nos appellamus*) *poſt quam cetera omnia fiunt ex communi apud veteres ordine Liturgiæ ſacræ, & alibi (ut jam dixi) notato. Sic ergo habet, poſt* Digoum & juſtum eſt *a miniſtro reſpoſum.* Vere æquum & juſtum eſt, nos tibi gratias agere, Domine ſancte, Pater omnipoteos, æterne Deus. Qui ut oſtenderes te omnium cupere indulgere peccatis, perſecutorem Eccleſiæ tuæ, ad uoum verbum vocationis ruæ, lucratus es, & ſtatim feciſti nobis eu perſecutore doctorem. Nam qui alieuss epiſtolas ad deſtructionem Eccleſiarum acceperat, cœpit ſuas ad reſtauratioqem earum ſcribere: & ut ſeipſum Paulum factum eſſe eu Saulo monſtraret, repeote architectus ſapiens, fundamentum poſuit, ut ſancta Eccleſia tua Catholica eo ædificante gauderet, a quo fuerat ante vaſtata; & tantus ejus deſeoſor exiſteret, ut omoia ſupplicia corporis & ipſam cædem * capitis oon timeret. Nam ſactus eſt capnt Eccleſiæ, qui membra Eccleſiæ conquaſſaverat: caput reereni corporis tradidit, ut Chriſtum caput in ſuis omnibus membris acciperet: per quod etiam vas electioniseſſe meruit, qui eumdem D. N. Jeſum Chriſtum in ſui pectoris habitatione ſuſcepit. Per quem Majeſtatem tuam laudant Angeli &c.

190 *Videtur hujus Præfationis Auctor antiquiorem aliam habuiſſe præ oculis, & quidem tam, quam S. Ambroſius pro communi* Petri & Pauli *feſto ſic compoſuit, ut inde dictus Auctor deſumere poterit, quæ ad ſolum Paulum ſpectantia dedimus legenda: quare Ambroſianam quoque hic integram accipe.* Æquum & ſalutare, nos tibi ſemper hic & ubique io honore Apoſtolorum Petri & Psuli, gratias agere: quos ira electio tua conſecrsre dignata eſt, ut B. Petri ſecularem piſcsudi ertem in divinum dogma converteret; quatenus homsnum genus de profundo inferni præceptorum ruorum retibus liberseret. Nsm coapoſtoli ejus Pauli mentem com nomine mutaſti, & quem prius perſecutorem metuebat Eccleſia, nuoe exleſtium maudatorum lætstor ſe habere doctorem. Paulus cæcatus eſt ur videret, Petrus negavit ut csederet. Huic claves cæleſtis imperii, illi ad evocandas gentes divinæ legis ſcieoriam contuliſti: nam ille introducit, hic aperit: sombo igitur virtutis æternæ præmia ſunt adepti. Huoc dextera tua grsdieotem in elemento liquido, dum mergeretur, erexit; illum sutem tertio naufragantem, profunda pelagi fecit vitare diſcrimina: hic portss inferni, ille mortis vieir aculeum: & Paulus capite plectitur, quia gentium caput fidei probatur: Petrus sutem præmiſſis veſtigiis caput omnium ſecutus eſt Chriſtum: quem una eum Angelis &c. *Ita Ambroſius: quæ eadem omnia pro ipſo Apoſtolorum communi feſto, leguntur in Gallo-Gothicis: itaque confirmatur quod latio dixi, Ambroſianas Miſſas in Galliam penetraſſe; Collectæ tamen utrobique diverſæ ſunt, tam inter ſe quam a Gelaſianis & Gregorianis, quas licebit editas legere, interque ſe conferre.*

191 *Sed aullam in Gallo-Gothico vel hic vel alibi invenies notatam ante feſta* Vigiliam; *quam tamen non omiſit Ambroſius propria inſignire Miſſa, cujus hæc eſt Præfatio.* Æterne Deus, apud quem lieet Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli continuata feſtivitas & æterna felicitas, atque triumphi exleſtis perpetuus ſit Natalis; nostsmen, bestæ confeſſionis initie recolentes, frequenti tibuis devotione gaudere: ut erebrior honor ſacratiſſimæ Paſſioni repentus, majorem nobis retributionis gratiam largiatur. Per Chriſtum &c. *Similiter Vigiliam ordinavit Gelaſius; eumque ſecutas eſt Gregorius, qui & illi & Ambroſio laudatas proprias pro feſta Benedictiones videtur Gallorum exemplo inſtituiſſe; eum tales in Gelaſiano & Ambroſiano Miſſali nullæ inveniantur, frequentes in Gallo Gothico, ubi pro Natali Apoſtolorum præſcribuntur hæ:* Deus qui membris Eccleſiæ velut gemellum lumen, quo caverntur tenebræ, feciſti Petri lacrymas & Pauli litterss cornſcare. Amen. Hsnc plebem placidus inſpice, qui cælos facis aperire Petrum *in clave, *Paulum in dogmate. Amen. Ut *præviatoribus ducibus, illuc greu poſſit accedere, quo perveoeroni pariter, tam ille Psſtue ſuſpendio, quam iſte Doctor per gladium, in congreſſu. virtutut Amen. Per D. N. *Gregorianæ autem Benedictiones, nunc uſurpari deſitæ, ſic efferebantur:* Benedicat vobis

eum populis Collecta,

B

*Apoſtolum &c.

*Credulitatis

*fac

*qui

*Paulum

*ſcribis

C

*Præfatio ſingularis,

D

*Corporis

*ſed quodammodo ſumpta ex Ambroſiana,

E

utrique Apoſtolo communis

F

ubi etiam Vigilia propriam habet Miſſam.

Benedictiones Gallo-Gothicas addendas

*Petro

*Paulo

*præ-

A vobis omnipotens Deus, qui vos B. Petri salubertima confessione in ecclesiasticæ fidei fundavic soliditate, Amen. Et quos B. Pauli sanctissima instruxit prædicatione, sua tueatur gratissima defensione. Amen. Quatenus Petrus eluve, Paulus sermone, utrique intercessione ad illam nos certeni patriam introducere, ad quam illi, alter cruce, alter gladio, hodierna die pervenere. Amen. Quod ipse præstare dignetur, cujus regnum & imperium sine fine permanet in sæcula sæculorum. Amen. Benedicto Dei Patris & Filii & Spiritus Sancti, & pax Domini sit semper vobiscum. *Hæc autem dicebantur vel post* Pater noster *ante* Agnus Dei, *vel Post communionem ante Collectas, quæ* ad complendum *præscribuntur.*

& post hæc Gregorium.

192 *Sed si in istis habuit Gregorius quos sequeretur, præivit certe in* S. Paulo, *cui per communicationem cultus & Officii eum* Petro *videri potuerat non fuisse plene factum satis, postridie ruofus honorando; quando instaurari jussit ejus cultum sub* titulo Natalis; *quem hodiernus usus cum Romano* Martyrologio *vertit in titulum* Commemorationis, *exemplum præbente Usuardo; qui, alias Adonem secui solitus, minus hic probasse videtur, quod scripserit,* Natalis & celebratio iterum S. Pauli Apostuli. *Aliam quoque phrasim elegit Notkerus, simul*

qui & Commemorationem S. Pauli instituit 30 Junii;

B *& palam facit ubique receptum Gregorianum institutum his verbis:* Romæ, imo per totum orbem Christi, festivitas S. Pauli Apostoli. *Novi festi instituendi causa colligitur ex Prudentii Hymno* 12, *Peristephanon, ubi geminam unius diei festivitatem, sive, ut ipse versu ultimo appellat,* diem bifestum, *hisce commendat verbis:*

cum antea sat intelligatur ex Prudentio)

Aspice per bifidas plebs Romula fundique plateas,
Lux in duobus servet una festis.
Nos ad utcumque tamen gressu properemus eoneisto,
Et his, & illis persuamus hymnis.
Ibimus ulterius, qua sert via pontis Hadriani,
Lævam deinde fluminis petemus.
Transtiberina prius solvit votu pervigil Sacerdos,
Mox huc reeuctit (*ad S. Paul.*) duplicatque vota. (*versus*
Hæc didicisse fai est Romæ tibi: ut domum redeas
Diem bifestum sic colas memento.

193 *Hinc Baronius colligit,* consuevisse *Prudentii ætate, id est ultra initium sæculi* V, Romanum Pontificem una eademque die pontificias functiones *in utraque* Basilica exercere. Cum autem hoc,

anno die fuerit Officium geminum

C propter nimiam locorum inter se distantiam, *quæ etiam expedito pedite est nains horæ,* non sine nimio & intolerabili sere labore perfici posse videretur, *idque per æstivos calores;* consultius est visum, *post festum in Vaticano peractum, ubi præcipue* S. Petrus *coli videbatur,* prima *exinde* die, in Basilica Pauli sacra peragere, uberiusque persolvere, quod ptidie ea de causa ibidem loci viderentur omissum. *Non solum autem ipso festa consueverat antea Pontifex bis celebrare, sed id etiam ob libertum erat in vigilia; non tamen sic, quasi duplicem Vigiliam ageret, sicuti his celebrando Missam celebrabat duplex festum; sed ratione S. Leonis, cujus*

bis eodem die sacrificante Pontifice,

quod etiam faciebat in Vigilia propter S. Leonem.

Natalis tota urbe celebrandus, ac præsertim in Basilica Vaticana; concurrebat cum præsentia Vigilia, quo casu in omnibus majoribus ecclesiis solent duæ Missæ dici, sed advertebat Sacerdotibus, unam de Festo, alia de vigilia. Quod autem tali casu, ac nominatim tunc, liuerit Pontifici binare, ut vulgo loquuntur, probat Rubrica Sacramentarii Gregoriani, inter utramque Missam sic positæ. Quando Apostolicus duas Missas celebrat una die, inter eas non lavat, nisi post Officium: sed absque intervallo finita prima, incipitur altera, *atque in loco eodem,*

§. XVIII. De Basilicis tribus præcipuis, a Constantino extrui jussis, & a Silvestro Papa dedicatis. D

194 *Anastasius Bibliothecarius, cum libro Pontificali, in Vita S. Silvestri Papæ sic scribit:* Hujus temporibus fecit Constantinus Augustus basilicas istas, quas & ornavit. Basilicam Constantinianam, ubi posuit ista dona. *Quibus descriptis, pergit:* Item hic temporibus, fecit *ex* rogatu Silvestri Episcopi basilicam B. Petro Apostolo in templo Apollinis: *& postea:* Eodem tempore fecit basilicam B. Paulo Apostolo, ex suggestione Silvestri Episcopi. *Constat apud Chronologos, Constantinum anno* CCCXII *debellasse Maxentium prope pontem Milvium, dimidio fere lapide ab Urbe instratum Tiberi; ex quo hic præcipitatus, aut cuinis ejus involutus, aquis periit. Diem quo hæc acciderunt, vapeimare videntur Kalendaria Romana antiqua, & filio Constantini imperante primitus scripta; non tantum Hieronymiana, a Gothofredo in Chronologia ad Leges Codicis Theodosiani citatum, sed etiam Philocalinum, a Furio Dionysio Philocalo, qui ipsum tinuluvit, ita appellandum; quod Bucherius noster in suo ad Victorii Canonem Paschalem Commentario, mutilum; Lambecius vero in Commentariis de Bibliotheca Cæsarea libri* 4, *integrum edidit. Ifihac tria Kalendaria* v *Kal. Novembris (qua die imperium invaserat Maxentius, &, ut eiusdem etiam scitur, casus fuit) habent,* Edicto tyranni, *& sequenti die,* IV *scilicet Kalendas ejusdem,* Adventus Divi: *quæ de exilio tyranno Maxentio, contra quem a Romanis invocatur ac invitatus fuerat Constantinus; deque Victoris postridie in Urbem, a qua prope aberat, adventu intelligi commodissime possunt, ac omnino debere videntur; dignaque sueeunt, si qua alia, quæ Fastis publicis adscriberentur ab his, qui summam inde felicitatem si consecutos esse, publice profiti sunt, & accepti beneficii memoriam erecta triumphali monumento ad posteras & nostram usque ætatem transmisserunt, insculptis in marmore hisce versibus:*

Constantinus Cæsar E

IMP. CÆS. FL. CONSTANTINO MAXIMO.
P. F. AUGUSTO. S. P. Q. R.
QUOD INSTINCTU DIVINITATIS, MENTIS
MAGNITUDINE CUM EXERCITU SUO,
TAM DE TYRANNO, QUAM DE OMNI EJUS
FACTIONE, UNO TEMPORE JUSTIS
REMPUBLICAM ULTUS EST ARMIS, F
ARCUM TRIUMPHALEM INSIGNEM DICAVIT.

Intra fornicem arcus præterea legitur ex una parte, LIBERATORI URBIS, *nempe per necem Tyranni; ex altera,* FUNDATORI QUIETIS, *per justitiam & clementiam novi Imperii.*

195 *Citatus Gothofredus meminit etiam alterius Kalendarii, quod descriptum, ait,* ex Fastis Ambrosii Navidii Fracci Ferentinatis, *& sic habet mense Novembri:* Die IX Constantinus dotat Ecclesiam ædesque suas templum fecit; & die XV. Constantinus eorbibus terram egecit. *Quæ eodem anno* CCCXII, *atque intra mensem a suo victoris in Urbem adventu, Constantinum fecisse, certissimum est, ut mox ostendam. Noluit videlicet pius Imperator, cultus beneficiis plurimis præventus, flimulante gratia Spiritus sancti, tædas esse in agendo referendoque gratias Benefactori Deo: sed mox quinta Idus Novembres, quæ erat undecima a suo in Urbem ingressu & Dominica, ædes suas templum fecit, & consecrari curaverit per Melchiadem tunc Pontificem Romanum, donec amplierem a fundamentis ibidem excitaret basilicam,* Salvatori *consecrandam,* Lateranensem *a loco,* Constantinianam *a fundatore*

ædes sacræ Lateranæ templum fecit 9 Novemb.

A AUCT. C. J. perpetuo deinde appellatam; pro cujus fundamentis jaciendis ipſe, ſexta poſt die, XV ejuſdem menſis Novembris & anni CCCXII, corbibus egerere terram voluit. Hæc autem, indicato jam anno facta eſſe, patet ex dictis: quia illo ſolo ſcitur Conſtantinus menſe Novembri Roma fuiſſe. Eo ipſum eduxit quidem Chronologia Gothofrediana, annis CCCXV & XXVI, ſed indidem partes habetur, alio profectum fuiſſe ante Novembrem, imo ante Octobrem, utroque illo anno.

donec hoc fuſius ibidem amplius adjiciatur;

96 Atque hæc prima fuit baſilica, quam pius Imperator ædificavit; inſcribiturque jam a multis ſæculis ea paſte exteriori porticus, frontiſpicio prætenſæ, cuoctarum matrix & caput eccleſiarum. Ipſam quis dedicaverit, non omnino conſtat: opinor, Silveſtrum Papam. Capta enim ædificari anno CCCXII exeunte, non videtur ante Februarium an. CCCXIV, cujus Kalendis aut pridie Pontificatum adiit Silveſter, abſolvi potuiſſe opus tam grande ac regium; atque adeo hic ſolennia Dedicationis, ut par erat, peregerit; & quidem illa ipſa V Idus Novembres, qua primam ædes ſuas templum feciſſe Conſtantinum diximus: aut potius in Dominica ipſam dedicaverit, dedicationis vero memoriam annuam prædictæ diei V Idus Novembres reliquerit. Illa certe, Dedicatio ejus & nunc recolitur quotannis per Eccleſiam univerſam, & videtur in Lateranenſi perpetuo celebrata fuiſſe; in quem etiam intuliſſe Silveſtrum ſacra Apoſtolorum Capita, jam diximus §. 6. Abſoluto iſt hoc opere ac dedicato ſub titulo Salvatoris, proceſſerit Imperator ad ædificandum baſilicas Apoſtolorum Petri in Vaticano, & Pauli Via Oſtienſi, idque eo rogatu & ſuggeſtione Silveſtri, jam tum Epiſcopi ſeu Pontificis Romani, ut initia hujuſce Paragraphi indicant verba Anaſtaſii, nihil ſimile habentis, ubi de ædificatione baſilicæ Lateranenſis loquitur, quaſi hanc a Conſtantino conſtructam invenire voluerit, non alterius rogatu aut ſuggeſtione, ſed motu ac zelo ejus proprio.

quem ſub Melchiade ecclesiam dedicavit Silveſter.

cujus rogatu Imperator etiam extruit

B

197 Porro ſi coram Roma Conſtantinus, rogatu Silveſtri, eccleſias Apoſtolorum exædificare cœpit, aut ſumpto ligone, ut habet traditio & Breviarium Romanum, terram eruit, ad jaciendа fundamenta; indeque duodecim ſeriæ cophinos, honoris causa duodecim Apoſtolorum, expertavit; id debet factum ſuiſſe anno ſecundo Silveſtri, CCCXV Chriſti; quando iterum Romam venit Conſtantinus, ibique aliquamdiu, menſibus Auguſto & Septembri moratus fuit, ut docet citata aliquoties Chronologia, uſquam indicans, ipſum eodem rediiſſe ante annum CCCXXVI quando extremum ibi conſedit, æſtate propemodum tota; qua & Helena mater ejus ibidem mortua eſt ac tumulata, & Senatum populumque Romanum, ut loquitur Gothofredus in Chronico biſtorico ad hunc annum, Sibi inconciliavit propter eradicandæ videlicet ioea ſuperſtitionis gentilitiæ ſtudium. Hinc & poſtea de Conſtantinopoli excitanda conſilium; hinc ornamentorum a Roma poſtea translatio; hinc populi Romani in eum convitia; de quibus Libanius Oratione ad Theodoſium I ſ. p. 412. *Hæc ille, quæ non potuerint Imperatori ſuadere, ut tunc nova ornamenta, eccleſias tam magnificas Romæ adjiceret; ſed neque Silveſtri pro gloria Religionis & Apoſtolorum zelus diſtulerit tam diu rogare Imperatorem baſilicarum Apoſtolicarum ædificationem; neque hunc toleranc differri tulerit pictas Imperatoris, adeo ardente hac in re, ut vix ingreſſus Romam, exciterit Lateranenſem.*

baſilicæ SS. Petri & Pauli an. 315

C

198 Anno igitur CCCXV ponamus, donec certiora nobis innoteſcant, jacta fuiſſe baſilicarum Petri & Pauli fundamenta; eaſque, quadriennio extructas, potuiſſe anno CCCXIX ſolenniter dedicari, & corpora ſanctorum Apoſtolorum, ornatiore jam loco ſeu Confeſſione, ibidem recondi. Neutiquam tamen dedicatio antiquis reperitur adſcripta Faſtis ſacris; ſed manifeſta privata & propria ipſiſmet eccleſiis, ſicut & aliis deinde per Urbem ædificatis, dedicatio cuique ſua, uſque ad ſæculum XIV. Tunc enim, ante annum MCCCLX, ut ex ceſtis iudiciis colligere datur, ſcriptum habemus in membrana Martyrologium ad uſum Fratrum Minorum provinciæ Daciæ; quod anno MDCLXXXVIII in noſtra Pragenſi Profeſſorum Domu reperium, cum facultate Superiorum loci Antverpiam ipſe mecum attuli. In illo, XIV Kal. Decembres, ultimo loco, ſed eadem, qua reliqua manuſcriptum legitur: Dedicatio baſilicarum Apoſtolorum Petri & Pauli. Minus duplex: quemadmodum ad V Idus Novembres, ſimiliter ultimo loco habetur: Ipſo die. Dedicatio baſilicæ Salvatoris, nullo hic addito ritu, quo celebrari debeat. Eadem (nempe non fuiſſe Dedicationes illas ante ſæculum XIV relatas in ſacros Faſtos) confirmat qui ſæculo XV inunte floruit Radulfus de Rivo, Decanus Tungrenſis, libro de Canonum obſervantia, Propoſ. 22, docens, Feſtum de Nive, utrafque Dedicationes trium majorum baſilicarum, aliaque Romæ localia, non pertinuiſſe ad Ordinem ſeu Miſſale Romanum. Nec fine myſterio, inquit, de omnibus prædictis nihil proprietatis habetur in Officio Gregoriano, quaſi generaliter non ſit tenenda. Interea tamen credibile eſt, a principio inſerta fuiſſe dedicationum illarum feſta Pontificali Romano, quia ad Officium Papæ ſpectabant: atque inde Fratres Minores ipſa tranſulerunt poſtea ad ſuos clericales libros Faſtoſque ſacros; & propagata latius illorum obſervantia in Breviarium Romanum illata reperiuntur jam ab anno MDL, & quidem ſub ritu Duplicis, ex mandato, ut puto, Julii Papæ III; Dedicatio quidem baſilicæ Salvatoris, V Idus Novembres ſanctorum vero Apoſtolorum, XIV Kal. Decembres.

D

dedicatio eſt anno 319.

cujus rei memoria annua in propriis tantum eccleſiis ſervata

uſque ad ſæculum 14.

E

199 Sed an iſtis etiam diebus dedicationum ſolennitates primitus peractæ fuerint? De baſilica Lateranenſi jam dixi, ipſam die V Idus Novembres dedicatam fuiſſe, quatenus illa die ædes ibi in templum converſa fuerunt, atque per dedicationem & celebrationem Miſſæ. Apoſtolicarum eccleſiarum, certe S. Petri dedicationem primitus eadem quoque die, qua nunc celebratur, XIV Kal. Decembres contigiſſe, teſtatur Romanum Breviarium, cum die XVIII Novembris Lect. V ait, novam S. Petri baſilicam eadem die, qua vetus olim dedicata fuerat, recurrente, ub Urbano VIII, anno MDCXXVI ſolenni ritu conſecratam fuiſſe. Currebat anno illo littera Dominicalis D ac dies XVIII Novembris, atque adeo Dedicatio Urbaniana incidit in feriam IV; qua feria ſi etiam ſuam dedicaverit olim Silveſter (quod vix puto) uti eam dedicaſſe dicitur die XVIII Novembris; factum id fuit anno CCCXIX, XXIV, aut XXX: illis enim ſolis tenuit ipſe Pontificatum, habitur littera Dominicalis D, ac proinde etiam dies XVIII Novembris incidit in feriam IV. Illis porro admiſſis, annus CCCXIX dedicationi Silveſtrinæ variis de cauſis tribuendus eſſet potius, quam alii duo; & noſtræ ſuprimis opinioni congrueret optime; utpote qui ſtatuimus, jacta fuiſſe baſilicarum utriuſque Apoſtoli fundamenta ab Imperatore anno CCCXV, tunc ibi præſente; & oſtendere cupimus, earumdem dedicationem, nec non Corporum Apoſtolicorum ibidem in nova Confeſſione depoſitionem, factam fuiſſe anno CCCXIX.

deinde etiam ad publicum uſum tranſiit pro die 18 Novemb.

F

licet illa die baſilica hæc forte dedicata non ſit,

200 Verum illis etiam admiſſis, haereret mihi ſcrupulus, quod tam ſolennes actiones primis Eccleſiæ ſæculis peractæ fuerint extra Dominicam: putu enim ejuſmodi actiones propter celebritatem ſuam tunc non minus conſuevisſe fieri in Dominica, quam fiebant tali die ordinationes Epiſcoporum. Haſce autem in Dominica peragi conſuevisſe, ſaltem in Eccleſia orientali, pluribus docet Eminentiſſ. Card. Norisius in ſua Hiſtoria Pelag. lib. 2 cap. 24 alique. Quamobrem opinari mihi licet

ſed quod primis ibi ſtatis temporibus,

Memo-

A Memoriam S. Petri, *quam Anacletus conſtruxit, & Conſtantinus deinde in baſilicam convertit, decima quarta quidem Kal. Decembres conſecratam olim fuiſſe ab Anacleto aut alio, ſed tali aliquo anno, ubi ea dies incidit in Dominicam; & ſic ipſam diem* XIV *Kalendas dedicationis primæ pro annua feſtivitate dedicationis, a Silveſtro factæ, per hunc recentiam fuiſſe, licet alia die, ſeu feria, ſeu potius Dominica, ob majorem ſolennitatem, ipſam dedicaverit. Quemadmodum etiam hunc obtinet per totam Eccleſiam, ut facta templi alicujus ſolenni conſecratione, ipſa dies, qua hæc facta ſit, non neceſſario debeat annua ejus rei memoria ac feſto celebrari; ſed poſſit eligi alia cum approbatione conſecrantis. Ee ſicuti Urbanus* VIII, *ut legitur Breviarium Romanum, noviſſimum* S. Petri *baſilicam conſecravit eadem die recurrente, qua Silveſter olim ſuam dedicaverat, aut, ut noſtra fert opinio, dedicationis feſtum quotannis celebrari mandaverat: ſic etiam eſpeneſit Silveſter ad diem, qua primitus oraterium, ſeu Memoria* S. Petri *conſecrata fuerat, eamque, ſi minus pro nova ſolutiſſima dedicatione ſua ſervare poterit; voluerit tamen eam pro annua ejus memoria retinere: quemadmodum etiam videtur ſtatuiſſe, ut paulo ante inſinuavimus, in dedicatione baſilicæ Lateranenſis, cum ejus dedicationis alia dies anniverſario neſciatur, quam qua ante in Lateranenſi palatio ædes aliquæ Imperatoris, in templum commutatæ & conſecratæ fuerant* V *Idus Novembres; eademque dies etiam hodie in Breviario Romano recolitur pro annua memoria dedicationis baſilicæ ipſius Lateranenſis.*

euſdem anniverſaria dies celebrari.

B 201 *Sed ſi ipſa ſolennis octo dedicationis baſilicarum* Petri & Pauli *facta non fuit a Silveſtro die* XIV *Kal. Decemb. qua, quæſo, facto fuerit? Opinor primo factam fuiſſe utramque, uno eodemque anno* CCCXIX *ſecundo, utramque ſeorſim & diverſis diebus factam fuiſſe: tertio, baſilicam* S. Pauli *a Silveſtro conſecratam ſtatio converſionis ejus* XXV *Januarii; baſilicam vero* S. Petri *feſto ejus Cathedræ* XXII *Februarii, ambobus feſtis illis anno* CCCXIX *in Dominicam incidentibus; iiſdem ſimul etiam depoſita & incluſa utrobique corpora dimidiata Apoſtolorum fuiſſe. Opinor quartu, utriuſque dedicationis memoriam tunc a Silveſtro juſſam eſſe deinceps ſimul ſecoli una die; ut qui una die paſſi fuerant Apoſtoli, eademque tanquam natali ſua colebantur in Eccleſia, quique ſimul, dimidia ſui parte, in utraque baſilica quieſcebant, earumdem baſilicarum dedicationem haberent unæ die, mutua ſolennitate communem. Hæc opinionum mearum ratio ex jam dictis habeat ſere poteſt ſufficienter"; & porro colligetur ex mox dicendis de depoſitione Corporum utriuſque Apoſtoli.*

Dedicatio baſilicarum.

C

§ XIX. *De tempore Depoſitionis ſacrorum Corporum in baſilicis utriuſque Apoſtoli, & feſto B. Petri epularum.*

C. J. *Præter Dedicationem facta etiam Depoſitio Corporum,*

202 HAnc *Depoſitionem Corporum, numquam omplius deinde movendorum, adſcribendam quoque auiſſimo, propter rationem jam dictam & ad majorem octionis tam factæ ſolennitatem, Dominicæ, aut alteri, ipſorum Apoſtolorum feſtæ dici, aut utrique ſimul concurreuti: atque propterea huic actioni æque ac dedicationi baſilicarum eligi annum* CCCXIX: *quo habente litteram Dominicalem* D, *duo Apoſtolorum feſta,* Converſio Pauli, & Cathedra Petri *antiquiſſimis Eccleſiæ Faſtis jam tum adſcripta, incidentia in duas Dominicas. Hic igitur ipſe affigo duplicem corporum dimidiatorum utriuſque Apoſtoli depoſitionem, non ex mera conjectura. Depoſitionem quidem, quæ facta eſt in eccleſia* S. Petri *Vaticana, affigo diei* VIII *Kal. Martias, tunc Dominicæ, & ipſi Cathe-*

die 22 Febr. in S. Petri,

dræ Petri *conſecratæ: quoniam illa die lego in Laterculo Polemii Silvii, ſacra & profana apud Romanos feſta complecto, & ſub medium ſæculi* V *ſcripto,* Depoſitio S. Petri & Pauli, *nimirum ratione dimidii utriuſque corporis, in* S. Petri *eccleſia tali die depoſiti. Diei vero* VIII *Kal. Februarias affigo depoſitionem factam in eccleſia* S. Pauli *via Oſtienſi olterius dimidiæ partis utriuſque corporis: quod etiam confirmant antiquiſſimi Eccleſiæ Romanæ Faſti, S. Hieronymo attributi, quorum quatuor vetuſtiſſima exemplaria ad prædictam diem* VIII *Kal. Februarias ſic ſcribunt:* Romæ Tranſlatio S. Pauli Apoſtoli: *ſolius Apoſtoli* Pauli *mentionem facientia tanquam potiorie, quia tranſlatio ad ipſiuſmet eccleſiam facta fuit: manifeſte eadem dies ipſius nomini perpetuo conſecrata, quamvis ſecutis temporibus feſtum* Tranſlationis *in* Converſionis, *quo nomine etiamnum celebratur quotannis mutatum ſit, ut initio paragraphi* XVII *dictum eſt.*

25 Jan. in S. Pauli,

203 *Denique refero illud* Depoſitio S. Petri & Pauli, *potius ad eccleſiam Vaticanam, quam ad Pauli-nam extra muros Urbis; & iſtud,* Tranſlatio S. Pauli, *potius ad ejuſdem eccleſiam, quam ad Vaticanam; tum quia Depoſitio corporum commodius intelligitur facta in eodem loco, ubi jam tum ipſa aderant: &* E *aderant in Vaticana.* Tranſlatio *autem fere indicat terminum ad quem, remotiorem a loco ubi prius quieſcebant tam etiam, quia ut* Depoſitio *utriuſq. affigitur ſe ſto* Petri *ſolius, neque Cathedræ ejus; ita viditus quoque aptius referri ad ejuſdem eccleſiam: & ſimiliter* Tranſlatio, *affixa feſto ſolius* Pauli, *nempe ejus Converſioni, ad hujus quoque eccleſiam aptius referetur. Neque debui Depoſitionem prædictam in Vaticana eccleſia, potius referre ad feſtum Cathedræ* Petri *Romanæ, quod* XVIII *Januarii nunc colitur, quam Antiochenæ; quantumvis illud æque ac iſtud anno* CCCXIX *incideit in Dominicam; quia Cathedræ Romanæ feſtum ſeorſim minus antiquum eſt quam Antiochenæ; & illa ipſa die, qua perpetuo memoria Cathedræ Antiochenæ celebrata fuit in eccleſia Romana, olim etiam celebrabatur Cathedræ ipſius Romanæ memoria, uti teſtatur Beletus in Rationali divinorum Officiorum cap.* 831 *atque adeo antiquitus nihil habebat dies* XVIII *Januarii, cur illa deponerentur aut tranſferrentur Corpora Apoſtolorum potius, quam quævis alia Dominica.*

cur illis diebus potiſſimum

204 *Idem Beletus teſtatur feſtum Cathedræ* S. Petri *die* VIII *Kal. Martiæ, etiam appellatum fuiſſe* Feſtum B. Petri epulorum, *eo quod conſuetudo veterum ethnicorum fuerit ponendi illo tempore epulas ad parentum ſuorum tumulos, quibus ridicule credebant animos ſive umbras horum reſici; cum potius a dæmoniis one ſacrificiis nocte abſumerentur: quodque viri ſancti, ut idem ait,* conſuetudinem illam extinguere volentes, inſtituerint feſtum de Cathedra S. Petri, tam de illa quæ fuit Romæ, quam quæ Antiochiæ, idque illo eodem die quo abominanda illa ab ethnicis fiebant: ut ſolenni hoc feſto prava iſtius conſuetudinis feſtum omnino extingueretur. Unde etiam ab illis epulis feſtum hoc appellatum eſt beati Petri epularum. *Nempe eadem illa die* VIII *Kal. Martias in Kalendario antiquo, quod Bucherius dimidium, Lambecius integrum exhibet, notatur feſtum* Cariſtiorum: *de quo Valerius Maximus ita ſcribit:* Convivium etiam ſolenne majores inſtituerunt, idque Cariſtia appellaverunt; cui præter cognatos & affines nemo interponebatur. *Atque hoc etiam ſpectat quod in laudato Silvii Laterculo, eodem die, poſt* Depoſitionem S. Petri & Pauli, *ſic additur:* Cara cognatio, ideo dicta, quia tunc, etſi fuerint vivorum parentum odia, tempore obitus deponuntne. *Sive igitur ab his convivüs, ſive potius ab epulis Feralibus, quas pridie conſueverunt gentiles, feſta Feralia celebrantes,*

& eas diei 22 Febr. etiam appellatur B. Petri epularum F

Ha tunc permiſſa fuerunt,

A AUCT. C. J. *apponere ſepulcris defunctorum ſuorum, & ſic partare manibus eorum; quaſque, ut ait citatus Beleius*, nocte dæmones conſumebant: *ſive, inquam, ab illis convivile, ſeu potius ab his epulis feſtum Cathedræ, etiam* B. Petri epularum videri poſſit appellatum fuiſſe: *mihi tamen credibilius eſt, id nominis illi feſto adhæſiſſe; quod primi ejus inſtitutores permiſerint etiam Chriſtianis illo die quaſdam inter ſe & propinquos ſuos epulas, eamquam Agapas, in primitiva eccleſia peragi conſuetas, ad fovendam atque augendam inter fideles mutuam caritatem; & ſic antiquam ſuperſtitionem conversandam in profectum veræ Religionis.*

tamquam Agapæ primitivæ Eccleſiæ,

205 *Erat autem* Agapæ *convivium Chriſtianorum publicum, & ſolemnibus quibuſdam diebus inſtituebatur, initio ipſis in templis, ac ſtatim poſt ſumptam Euchariſtiam, ad fovendam, ut dixi, mutuam caritatem, & reficiendas etiam pauperes. De his & primis Chriſtianis ita ſcribit Chryſoſtomus homil. 27 in Epiſtolam 1 ad Cor.* Statis diebus menſas faciebant communes, & peractis ſynexi, poſt Sacramentorum communionem, omnes commune inibant convivium, divitibus quidem cibum afferentibus, pauperibus autem, & qui nihil habebant, etiam vocatis, & omnibus

B communiter veſcentibus. *Peragebantur autem tam decenter omnia, ut ne ipſi quidem gentilium ſapientiores haberent, quod ibi carperent; ſcribente ſic Plinio ad Trajanum in Epiſtola; ubi de cœtibus Chriſtianorum*: Coeunt ad capiendum cibum, promiſcuum tamen & innoxium. *Sed Tertullianus in Apologetico cap. 39 uberius & explicatius ea tractat.* Cœna noſtra *inquit* de nomine rationem ſui oſtendit. Vocatur enim Ἀγάπη, id quod Dilectio penes Græcos eſt. Quantiſcumque ſumptibus conſtet, lucrum eſt, pietatis nomine faciens ſumptum. Siquidem inopes quoque refrigerio iſto juvamus .... Non prius diſcumbitur, quam oratio ad Deum præguſtetur. Editur, quantum eſurientes capiunt: bibitur, quantum pudicis eſt utile: ite ſaturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum ſibi eſſe; ita fabulantur, ut qui ſciant, Dominum audire. *Plura huc facientia videri poſſunt loco citato.*

etiam in dedicationibus templorum uſitata;

206 *Sed aliis quoque locis, aliiſque de cauſis Agapæ inſtitui deinde cœperunt: puta in Dedicationibus templorum, in Natalitiis Martyrum, in Depoſitionibus Reliquiarum. Pulcherrime in rem noſtram hæc tradit Gregorius Magnus Epiſt. 71 libri 10, qua per Mellitum Abbatem Auguſtino ſuo, ad converſionem*

C *gentilium Anglorum incumbenti, nonnulla mandat; quæ quiſquis attente conſideraverit, facile inducet animum ad credendum, talia prius a Silveſtro permiſſa fuiſſe Romæ in dedicatione & depoſitione Apoſtolorum, quorum a Gregorio præſcripta ſacrificia Auguſtino inter*

jubente Gregorio magno, in illis

Anglos obſervanda. Habebunt quoque ibidem ad quod animum intendant, quia Sancti, aliiſque cultioribus regionibus, primas Chriſtianorum leges utiliter inducere inter gentiles cœpiunt. Sic igitur mandat Gregorius: Dicite, *Mellite, Auguſtino*, quod diu mecum de cauſa Anglorum cogitans tractavi, videlicet quia fana idolorum deſtrui in eadem gente minime debeant; ſed ipſa, quæ in eis ſunt, idola deſtruantur: aqua benedicta fiat, in eildem fanis aſpergatur, altaria conſtruantur; Reliquiæ ponantur.

ſacrificia gentilium mutari

Quia ſi fana eadem bene conſtructa ſunt, neceſſe eſt, ut a cultu dæmonum in obſequium veri Dei debeant commodari: ut dum gens ipſa, eadem fana ſua non videt deſtrui; de corde errorem deponat, & Deum verum cognoſcens ac adorans, ad loca quæ conſuevit, familiarius concurrat.

207 Et (*propius hæc ad rem noſtram faciunt*) qui boves ſolent in ſacrificio dæmonum multos occidere, debere hic etiam hac de re relique ſalen-

D nitas immutari; ut die dedicationis, vel natalitii ſanctorum Martyrum, quorum illic Reliquiæ ponuntur; tabernacula ſibi circa eaſdem eccleſias, *ta ſcovi- via Chri- ſtianorum* quæ ex fanis commutatæ ſunt, de ramis arborum faciant, & religioſis conviviis ſolennitatem celebrent. Nec diabolo (*ut iterum reflectam animum Præconis fidei inter gentiles*) jam animalia immolent, ſed ad laudem Dei in eſu ſuo animalia occidant, & donatori omnium ſatietate ſua gratias referant: ut dum eis aliqua exteriora gaudia relaxantur, ad interiora gaudia conſentire facilius valeant. Nam duris mentibus ſimul omnia abſcindere impoſſibile eſſe, non dubium eſt: quia is qui locum ſummum aſcendere nititur, gradibus vel paſſibus, non autem ſaltibus elevatur. *Et libet attexere exemplum quod Gregorius ſubdit, oſtendens, Deum ipſa animalia, quæ dæmonibus immolabantur, etiam ſibi præcepiſſe offerri, non mutata ſacrificiorum materia, ſed ſolo fine. Proſequitur ergo*: Sic Iſraelitico populo in Ægypto Dominus ipſe quidem innotuit: ſed tamen ei

uti Deus præcipit Iſraelitis, ipſa animalia,

E ſacrificiorum uſus, quos diabolo ſolebant exhibere, in cultu proprio reſervavit; ot eis in ſacrificio ſuo *Dei, ſeu quod ſibi Deo fiebat*, animalia immolare præciperet, quatenus commutantes, aliud de ſacrificio amitterent, aliud retinerent: ut, etſi ipſa eſſent animalia quæ offerent conſueverant; verumtamen Deo hæc, & non idolis immolarent; jam ſacrificia *gentilium* ipſa non eſſent.

qua dæmoni immolare conſueverant, ſibi offerri;

208 *Epiſtola quoque 54 libri 1, idem Gregorius, & cibos eroganda pauperibus.* volens oratorium beatæ Mariæ, vetuſter ædificatum ſolenniter dedicare, quia tenuitas loci præſtare non poterat ſumptus, *ad caritatem, pauperibus tali tempore in cibo & potu exhibendam fieri ſolitos; ita præcipit Petro Subdiacono*: Volumus, ut ad celebrandum dedicationem dere debeas, ad erogandum pauperibus, in autn ſolidos x, vini amphoras xxx, annonæ modios ce, olei urcas 11, vetuvecas xii, gallinas c. *Atque hæc occaſione feſti epularum* S. Petri *plus quam ſatis: & abunde docent, in dedicationibus eccleſiarum convivia inſtrui, & cibos pauperibus erogari conſuevi ſſe: ut vel inde probari etiam poſſit, die*

In d. dedicatione ponebantur olim Reliquiæ

vet Kalendas Febr. *in feſto Cathedræ eccleſiam* S. Petri *dicatam fuiſſe; quia dies & feſtum illud*, Epularum S. Petri *dictum fuit*; & *ve ipſa epulas tunc pacati ſolitas fuiſſe quotannis præſumitur.*

209 *Redeo ad dedicationem noſtram & depoſitionem corporum, quas eadem die factas, ſic ulterius eſtendi poſſe ex eo quod ſciamus, ſolicitos fuiſſe primævos Pontifices, ut in dedicationibus eccleſiarum deponerent Reliquias illorum Sanctorum, quorum nominibus eccleſiæ conſecrabantur, ſi haberi poſſent. Sic laudatus Gregorius Papa, Epiſt. 150 libri 5, mittit Palladio Epiſcopo Saonenſi,* Reliquias ſanctorum Petri & Pauli (*puta brandea, de quibus ſupra §. 5*) nec non Laurentii atque Pancratii Martyrum, *collocandas in totidem altaribus, ipſorum quidem honori erectis, ſed defectu Reliquiarum proprianum nondum dedicatis. Sic idem Epiſt. 58 libri 2, dedicaturus Romæ eccleſiam in honorem S. Severini, poſtulat a Petro Subdiacono Campaniæ, ut ſibi Reliquias ejuſdem Sancti debita cum veneratione tranſmittat. Sic Epiſt. 85 libri 7,* Januaria, religioſa femina, ſibi poſtulat concedi Reliquias beatorum Severini Confeſſoris, & Juliana Martyris; quatenus in eorum nomine oratorium, propriis ſumptibus conſtructum poſſit ſolenniter conſecrari: *quaſi ſint illis non poſſe. Alia his ſimilia habet alibi Gregorius, & duobus ante ipſum ſæculis eadem docuit S. Ambroſius, ita ſcribens ſoroti ſuæ*: Cum ego baſilicam dedicare vellem, multi tamquam unn ore interpellare cœperunt, dicentes; *Sicut in* Romana (*eſt nomen eccleſiæ*

F

Illorum Sanctorum, quibus eccleſia dedicabatur

A *ſia Mediolani, a S. Ambroſio ſtructæ & conſecratæ)* ſic baſilicam *hanc tuam* dedices. Reſpondi; Faciam, ſi Martyrum Reliquias invenero; *ſatis inquens, ſine illis id ſibi non licere. Inveniſſe autem, addit, divino quodam inſtinctu, corpora ſanctorum Martyrum Gervaſii & Protaſii, eaque intulit in novam eccleſiam, ab ædificatore* Ambroſianum *jam tum dictam; eorumdemque Sanctorum Martyrum nominibus ipſam conſecravit, ſicuti antea eccleſiam quoque* Romanam, *quam dixit, conſecraverat in honorem Apoſtolorum, depoſitis eorumdem in illa Reliquiis, quas Roma allatas habebat.*

210 *Addere etiam debeo, quod in prædicta ad ſororem ſuam Epiſtola narrat Ambroſius*, acclamaſſe popolum, ut in Domiocicum differretor diem Martyrum Depoſitio: ſed tandem obtentum, ut ſequenti fieret die. *Quod utique indicat, invaluiſſe tunc uſum, ſolennes Depoſitiones Martyrum facere in Dominicis: atque hic in caſu præmiſſo non niſi gravibus de cauſis, quibus etiam populus cedere debuerit*, tandem obtentum *fuiſſe, ut præter morem id fieret. Non tamen concludi ex eo velim etiam Dedicationem baſilicæ extra Dominicum diem contigiſſe, ut concludit Pagius in Critica ad annum* CCCLXXXVII. *Poſſunt enim rationes fuiſſe, quæ ſuaſerint anticipandam Depoſitionem Corporum; non* B *anticipandam Dedicationem: & propterea hanc reipſa, ut mos erat, in Dominica proxima peractam; illam vero anticipatam, una quidem die, juxta ſententiam Baronii, referentis Inventionem ac Depoſitionem ſanctorum Gervaſii & Protaſii ad annum vulgaris æræ* CCCLXXXVII; *duabus vero diebus, juxta Pagium loco citato, & juxta nos ad Acta eorumdem Sanctorum die* XIX *Junii; eccliius opinantes, prædicta contigiſſe anno* CCCLXXXVI. *Depoſitio autem illa ſanctorum Corporum, intra dimum anticipaterum dierum facta ſit; poteſt cenſeri quædam præparatio ad Dedicationem fuiſſe. Certe maiim ſolennitatem Dedicationis eccleſiæ, & Reliquiarum huius Depoſitionis, quæ ſimultanea plerumque ſunt, ſeparare inter ſe, quam extra Dominicam admittere Dedicationis ſolennitatem; quamdiu gravior ratio aliter ſentiendi allata non fuerit, quam aſſertur a* C *Pagio.*

quæ ve-ſperis ſab-batiſmum. bat initium

211 *Quin imo ſententia, quæ una tantum die anticipat Depoſitionem Reliquiarum, ac proinde Sabbato eam collocat, nihil officit conſuetudini jam laudatæ; quamvis etiam admitteretur, tunc dedicatam quoque eccleſiam fuiſſe, aut ſaltem dedicari cœptam. Complectitur quippe Dominica (quod attinet ad ejuſmodi funciones ſacras ordinationeſque ſacerdotales) etiam noctem præcedentem & quidquid poſt Sabbati veſperas labitur temporis: de quo mox clarius. Interim in Dominica olim ſolitos fuiſſe conferri ſacros Ordines, inanimus animer. 200, citato pro illa doctrina Eminentiſſimo Cardinali Noris; qui ſic loquitur:* Juxta uniquique Canones & Latinæ Eccleſiæ ritum, Epiſcopi Dominica tantum die conſecrabantur. *Ritum illum Sanctus Leo Magnus Papa ab ipſis Apoſtolis derivat, hortans Dioſcorum Alexandrinum, ut etiam ipſe in Dominica conſecraret Sacerdotes ſuos; ſic pie & laudabiliter Apoſtolicis morem Inſtitutis geſtorum. Nunc vero quod Dominica a primis veſperis initium ſumat, docet idem Leo Epiſt.* XI *ad prædictum Dioſcorum ſcribens, illumque ſtatis verbis monens*, ut bis, qui conſecrandi ſunt, numquam benedictio niſi in die reſurrectionis Dominicæ (*id eſt in die Dominica*) tribuatur; cui a veſpera Sabbati initium conſtat adſcribi. *Et Epiſt. mihi* 10 *ad Epiſcopos per Provinciam Viennenſem:*

Non paſſim, ſed diu legitimo ordinatio celebretur. Nec ſibi conſtare ſtatus ſui noverit ſirmitatem, qui non die Sabbati veſpere, quod luceſcit in primo Sabbati, vel ipſo Dominico die fuerit ordinatus. *Et ſic deputat Ambroſius Reliquias Sanctorum fuorum die Sabbati, id facere potuit poſt veſperas; atque ita impoſtre conſuetudinem in Eccleſia receptam.* D AUCT. C. J.

212 *Jam vero cum obtinuerit uſus antiquiſſimis temporibus, Dedicationes eccleſiarum fieri in Dominica, deponerentuſque tunc in illis etiam Reliquiæ Sanctorum, & illorum quidem plerumque, quorum nominibus ipſæ eccleſiæ conſecrabantur, ſi obtineri poſſet: cur dubitemus in Dedicatione duorum præcipuarum totius orbis baſilicarum* Petri & Paoli Apoſtolorum, *ubi horum corpora ad monumentum erant, & ipſa in illis depoſita circiter hæc tempora fuiſſe conſtat, aliter factum eſſe a Silveſtro, quam fecerint ſucceſſores ejus, Leo aliique Pontifices, qui credi debent in illa re propoſita ſibi habuiſſe exempla decceſſorum ſuorum; & quorum potius quam S. Silveſtri, qui initio publicæ libertatis Eccleſiæ Romanæ primarias duas baſilicas ſolennioſſimo ritu dedicaverat, corporaque Principum Apoſtolorum ibidem recondiderat?* *ac tali die eccleſia SS. Apoſtolorum dedicatæ fuerint.*

§. XX. *Paſſi, necat, ſint Apoſtoli die* XXII *Februarii.* E C. J.

213 *Præmonendus hic, Lector, es, Tomum hunc uſque ad hanc paginam* 473, *impreſſum fuiſſe jam inde ab anno ſecundo hujus ſæculi, quando ob ingruentia bella & huic urbi imminentia, juſſimus ſiſti præla. Incerta conſuluit me familiariter pro antiqua conſuetudine noſtra per litteras, anno* MDCCV *Romæ datas, P. Joannes Baptiſta Tolomæus, ſuper quæſtione in titulo propoſita. Summa litterarum ejus facile intelligetur, cui reſponſo meo, quod hunc fere in modum reddidi; quodque ad ſolvendam quæſtionem propoſitam ſufficere poterit; præterquam quod de eadem ſat multis egerimus pag.* 408. *a n.* 44. *Hæc igitur ſint ad confirmandam in aliquibus ſententiam noſtram, ibi aſſertam.* F

214 *Verum eſt, in Laterculo Polemei Silvii, anno* CCCCXLIX *conſcripto, ſic notari apud Bollandum in Præfatione generali:* VIII Kal. Mart. Depoſitio SS. Petri & Pauli. *Verum quoque eſt, promiſiſſe Bollandum, fore ut Laterculum illum aliquando vulgaret integrum. Sed neque vulgatus deinceps fuit, neque amplius (quod ſummopere doleo) penes nos eſt. Commodatus fuit; antequam ego ad hæc ſtudia acceſſi, P. Alexandro Wilhelmio, viro erudito, Luxemburgi tunc commoranti, qui non multo poſt exceſſit e vita, & Laterculus noſter numquam nobis reſtitutus eſt, licet pluries repetitus. Quæ jactura cautiores debet facere æſtimatores antiquarum ſcripturarum, ut non ſinant eas ſibi e manibus elabi, niſi forte deſcriptas domo.* *Laterculus Silvii*

215 *Cæterum locus præmiſſus, e Laterculo Silvii a Pearſonio, ut ais, citatus, valde debilis eſt, aut plane nullus, ad probandum, ſanctos Apoſtolorum Principes* VIII *Kal. Martias laurea martyrii coronatos fuiſſe. Ego Pearſonium quidem non legi: legi autem Carolum le Cointe, quem Pearſonius videtur ſecutus eſſe, eadem de ea ſcribente tom.* 2. *Annalium Franciæ pagin.* 73: In illo *Silvii* opere *ſive Laterculo*, quo chriſtianas ethnicaque continentur; VIII Kal. Martii conſignator Depoſitio SS. Petri & Pauli, nulla Cathedræ facta mentione *non probat*

A AUCT. C. J.

tione. Tertio autem Kal. Julii, quo prædicta Depositio nunc celebratur, aliove die, nulla ejusdem (*Depositionis*) extat aut Cathedræ memoria, *nempe in Laterculo ipso. Sit ita: quamvis tamen aut le Cointe, aut Pearsonius Laterculum nunquam viderint, quam qua parte editus est a Bollando in Præfatione generali ante tomum 1 Januarii. Quid porro?* Hinc colligo, *inquit le Cointe*, temporibus Silvii solenne festum de Cathedra Beati Petri nondum fuisse: & Depositionem Principum Apostolorum coli solitam esse VIII Kal. Martii.

SS. Petrum & Paulum 22. Febr. passos esse.

216 *Pessima collectio & sequela. Silvius*, qui *nonnulla tantum Romanorum, tum gentilium, tum Christianorum festa annotavit in suo Laterculo, nusquam meminit Cathedræ S. Petri: igitur temporibus Silvii solenne festum de Cathedra illa non fuit. Item; III kalend. Julii, aliove die, quam VIII Kalend. Martii, non fit mentio in eodem Laterculo Depositionis SS. Petri & Pauli: ergo aliis diebus quam VIII Kalend. Mart. Apostoli non sunt passi martyrium.*

quia diss Passioie a Festo Cathedræ

B 217 *Scripsit Laterculum suum Silvius temporibus S. Leonis Magni Papæ, anno Pontificatus IX: Leo autem solenne festum Cathedræ S. Petri & celebravit ipse, & peridem celebrari consuevisse indicat, & a festo Martyrii S. Petri expressis verbis distinguit. Probat hæc Sermo ejus, ipso Cathedræ festo ad populum habitus, e Christianissimi Regis bibliotheca, inter alia Leonis opera, anno* MDCLXXV *Parisiis impressus; cujus hoc est initium*: Adest, Dilectissimi Fratres, beati Apostolorum Principis gloriosa solenniras, quam tota debemus animi alacritate, tota mentis devotione celebrare. Cum enim dies martyrii ejus merito habeatur in toto orbe clarissima; hæc non impari est totius Ecclesiæ sanctæ gaudio celebranda. In illa siquidem, alteroantibus hymnidicis Angelorum choris, est ineffabiliter coronatus; in ista vero, exoltaotibus undique fidelibus turmis, pontificali Cathedra eum magna gloria est sublimatus.

quod ante Silvii tempora solenne fuit

C 218 *Aotiquitus etiam Silvio celebratum fuisse festum Cathedræ, clamant apographa Martyrologii Hieronymiani antiquissima: & non uno tantum die celebratum fuisse, æque clamant. Inter illa nostrum Mc. sic legit*: VIII. Kal. Mart. Cathedra Antiochiæ. *Antea vero dixerat*: XV. Kal. Febr. Depositio Cathedræ Petri Romæ. *Similiter Mc. Corbejense*: VIII Kal. Mart. Natalis Cathedræ S. Petri, quo sedit apud Antiochiam: *Et*: XV Kal. Febr. Dedicatio Cathedræ S. Petri Apostoli, qui primo Romæ sedit. *Plura videri possunt apud eruditissimum Florentinium, impressa ad utrumque dictum prædictum.*

distinguitur.

219 *Centum fere annis ante Laterculum Silvii, conscripti fuerunt Romæ duo Indiculi, alter* Depositio Episcoporum; *alter*, Depositio Martyrum, *appellati: Utrumque non ita pridem descripsi ipse ex vetusto codice bibliothecæ Cæsareæ Viennæ; quamvis scirem, utrumque ex alio nostro Ms. olim jam impressum esse a P. Bucherio, pagin. 267 Commentarii ejus in Victorii Canonem Paschalem. Ibi sub Depositione Martyrum legitur, mense Februario* VIII *Kal. Martii*, Natale Petri de Cathedra, *tamquam festum illo die jam tum celebrari solitum. Atque hinc abunde constat falsitas collectionis seu sequelæ Cointii & aliorum, cum ipse sentiendum Cathedræ festum temporibus Silvii nondum fuisse solitum coli.*

220 *Nunc alteram sequelæ partem, videlicet* Depositionem *(id est* Martyrium, *uti ille intelligit)* Principum Apostolorum coli solitum fuisse VIII Kal. Martii, *æque falsam esse, monstratum eo. Ex citato Indiculo Depositionis Martyrum, & apographis Martyrologii Hieronymiani certum est*, VIII *Kal. Martii celebratum fuisse festum Cathedræ S. Petri ante tempora Silvii: & S. Leo eodem die memoratum Sermonem suum de eadem Cathedra, ad populum dixisse censendus est. Jam vero idem Leo, qui unum habet Sermonem*, in Cathedra S. Petri Apostoli *(ita enim inscribitur in Codice Ms.) alium habet*, in Natali Apostolorum Petri & Pauli; *atque hoc duos diversi utique a primo festivitatibus dixit; quod & manifeste declarat verbis suis supra allatis, distinguens festum Cathedræ a festo Depositionis seu Martyrii.* *Dies qui Cathedra Sancti Petri Apostoli solennis fuit jam inde a quarto sæculo, supra definitus est Octavus Kalend. Martias; & alius*, XV *Kalend. Februarias. Quis Natali Apostolorum Petri & Pauli debeatur, docent Martyrologii Hieronymiani citata apographa, dum nostrum quidem & Corbejense* III Kal. Julias *scribunt primo loco*, Romæ Natalis Apostolorum Petri & Pauli. *Videtur Leo Sermonis sui; in Martyrii Apostolorum anniversario dicti, titulum inde sumpsisse, quia iisdem verbis usus est. Eamdem quoque lectionem habent apographa, Luceasc ac Blumianum; sed insuper addunt*, Petri in Vaticano, Pauli vero via Ostiensi.

Passi sunt die 29 Junii.

ex antiquissimis

D

E

æque ac medii ævi Martyrologia

aut *Eodem die* III *kal. Julias statuunt Natalem Apostolorum, quotquot Martyrologia scripserunt usquam; Beda, Florus, Ado, Rabanus, Notkerus, Ingisi Waodelbertus, ut prætermittam recentiores. Ac ne putes, Natalem in prædictis Martyrologiis sumi simpliciter pro sola festivitate, non pro martyrio aut obitu; audi Hieronymum in Scriptoribus Ecclesiasticis. Dicit, Paulum eodem* XIV *Neronis anno*, eodemque die quo Petrus, *Romæ martyrium consummasse. Quo autem die? Illo utique quo Natalem eorumdem Apostolorum sciat in Martyrologio suo, nempe* III *kalend. Julias: quo die nonnulli ex citatis Martyrologis expressius notant, pro Natali*, Passionem, *ut Rabanus*; aut Martyrium, *ut Wandelbertus. Florus adhuc clarius explicat, quid ibi sit Natalis, sic scribens*: III Kal. Jul. Romæ Natalis Apostolorum Petri & Pauli; qui jussu Neronis Imperatoris, Petrus crucifixione, Paulus capitis plexione, martyrio coronati sunt. *Notandum porro venit, citatos Martyrologos omnes præter hoc festum Natale Apostolorum dixi* III *kalend. Julii, etiam memoriisse Cathedræ Petri apud Antiochiam* VIII *kalend. Mart. Præterea celebrant utrumque illud festum dictis diebus Liber Sacramentorum S. Gregorii Magni, nec Mozarabum; & missale Gothicum vetus, per Thomasium edita: nec non Responsoriale & Antiphonarium, Romæ excusum non ita pridem, curante Josepho Maria Caro.*

F

ex Catalogo Pontificum Romanorum

222 *Accedat ibi, nec ulli prædictorum auctoritate cedat hac in parte, Catalogus Romanorum Pontificum antiquissimus, sub unum vulgatis ævo* CCCLIV *scriptus; aut potius ex aliis antiquioribus Catalogis tunc concinnatus; atque ex professo defignans principia ac terminos cujusque Pontificatus. Ibi de Principe Apostolorum hæc leguntur*: Passus est Petrus cum Paulo die III Kal. Julii, Cons... imperante Nerone. *Eumdem diem designant Passi Consulares Idatiani, paucis post editum Silvii Laterculum annis definentes: quos Labbeus noster in nova bibliotheca librorum Mss. vulgavit integros. Ita autem*

A autem habent: Nerone III, & Meſſala Corvino Coſſ. Petrus & Paulus paſſi ſunt die III Kal. Julias.

& ex majore feſti celebritate.

223 *Ad hæc*, celebritas ipſa major Natalia SS. Petri & Pauli, qui ritu ſolenniore quam reliqua eorum feſta, priſcis etiam temporibus, colebatur & in eccleſiaſticis tabulis atque Officiis tertia Kal. Julii indicatus eſt, verum eorumdem Natalem ſeu Martyrii memoriam tunc agi ſolitam fuiſſe, probat. Sic in Martyrologio Hieronymiano Cathedra S. Petri, tam Antiochena, quam Romana; item Vincula ejus; & Tranſlatio S. Pauli, nec Vigiliam habent, nec Octavam: at eorum Natalis habet utramque. De Natali Octavam quoque celebrat Leo Papa, non item de Cathedra. Ante Leonem ſcripſit Sanctus Auguſtinus multas Sermones in eorumdem Natalem, & unum in Vigiliam ejus: nullum vero in Cathedram. Nam qui illi de Cathedra attributi pridem fuerunt, paſſim nunc ei negantur; & merito, ab Eruditis,

224 *Adde Codicem Sacramentorum Romanæ Eccleſiæ*, annis DCCCC (*ita loquitur ejus editor Joſephus Maria Thomaſius ſupra memoratus*) vetuſtiorem. *Is nihil habet de Cathedra; Natalem ve-*

B *ra ampliſſime celebrat, propositus ſub tertio Kal. Julii Miſſas quatuor diverſas; unam*, In Vigilia Apoſtolorum Petri & Pauli; *alteram*, In Natali S. Petri Propric; *tertiam*, In Natali Apoſtolorum Petri & Pauli; *quartam*, In Natali S. Pauli proprie; *atque inſuper adjungit quintam pridie Nonas Julii*, In Octava Apoſtolorum. *Sed neque in Officiis tantum Eccleſiaſticis major fuit priſcis temporibus hæc ſolennitas Natalis ſeu Martyrii, ſed etiam in populo; ita cantate Prudentio, qui anno Chriſti* CCCXLVIII *natus fuit, Hymno* XII *περιστεφάνων*,

Plus ſolito coeunt ad gaudia Dies, Amice, quid ſit
Romam per omnem curſitant ovantque.
Feſtus Apoſtolici nobis redit hic dies triumphi,
Pauli atque Petri nobilis cruore,

Agit hic Prudentius de die Natali Apoſtolorum, qui ſanguinem ſuum pro Deo fuderunt, ut potet. Ait au-

C *tem, tunc lætitiam populi & concurſationem ad feſtum, atque ovationem ſolito majorem eſſe quam ſit in*

D *aliis, atque adeo deſignat diem* III *Kal. Julias.* AUCT. C. J.

225 *Quid igitur laudem ſibi vult* Depoſitio SS. Petri & Pauli, *notata in Laterculo Silvii* VIII Kal. Martii? *Velit quilibet, dummodo non diem obitus aut Martyrii, quæ certum eſt ſignificare ibi non poſſe: idque ſatis eſt nobis in rem præſentem. Neque tamen propterea velim aſſentiri Quæſnello, & cum ipſo Laterculum ibi* vel ſuppoſitionis arguere vel depravationis. *Poteſt enim Depoſitio iſtic loci, atque ac* Natalia *in ſupradicta Indicula Martyrum, ſignificare feſtivitatem S. Petri de Cathedra, cum commemoratione S. Pauli, ſi Eccleſia tunc (ut poſtea, atque etiamnum) conſueverit utrumque Apoſtolum, in alterutrius feſto proprio, ſimul colere. Aut ſignificabit, uti ſæpe alias, Tranſlationem alicujus Corporum SS. Petri & Pauli, illo die qua Cathedra colebatur factum: quemadmodum in feſta Natali eorumdem* III *Kal. Julias admitti debet (ex citata Depoſitione Martyrum) Tranſlatio alia*, Petri in Catacumbas & Pauli via Oſtienſi, Tuſco & Baſſo Coſſ. *Quid enim aliud ibi ſignifiret* Depoſitio? *Et cur aliud ſignifiret in Laterculo vox eadem, ubi diem Martyrii ſignificare non pa-*

E *teſt? Neque vero miram cuiquam videri debet, duas ſolennitates diverſas ejuſdem Sancti una celebrari feſto die. Id perquam uſitatum fuit olim; atque etiam ternas ejuſdem S. Martini uno die* IV *Nonas Julii celebravit (ac celebrat hodiedum ni fallor) Eccleſia Turonenſis, triſta Adona, videlicet*, Tranſlationem S. Martini Epiſcopi, & Ordinationem ejus, & Dedicationem baſilicæ ipſius.

116 *Agere adhuc oporteret, prout præmiſſum eſt pag.* 429 *in titulo Analectorum, de Eccleſiis Sanctorum* Petri & Pauli *præcipuis; illis nempe, quæ in Vaticana & via Oſtienſi ædificatæ fuerunt a Conſtantino Magno, & dedicatæ a S. Silveſtro Papa. Verum quia tractatus ille ſub manu mihi crevit in molem majorem, quam ut hocce loci inter Acta Sanctorum laferi videatur debere; illum, cum aliis nonnullis,* F *tranſferemus ad calcem Tomi hujus, ſi illic capi commode poſſit.*

DE SS. APOSTOLIS PETRO &c. *Vide Tom. VII. Junii pag.* 1. & *ſeqq.*

DE SANCTA MARIA,

MATRONA HIEROSOLYMITANA,

MATRE JOANNIS QUI ET MARCUS.

D. P.

Synopſis de ejus Hieroſolymis domo, & cultu in Romano hodierno,

SEC. 1 *Pro Petro captivo*

APoſtola Petro in carcerem conjecto, *de qua ſupra eſt actum*, Oratio fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo, *ut dicitur Actorum* XII, *neque fiebat fruſtra: qua enim nocte extremum ibi dormiebat, craſtino producendus ad populum, ſolutus eſt ab Angelo. Ab hoc etiam inde eductus*, & conſiderans ſe

oratam in Maria domo, nunc eccleſia: vere liberatum, venit ad domum Mariæ matris Joannis, qui cognominatus eſt Marcus, ubi erant multi congregati & orantes. *Idem pluribus civitatis locis eodem tempore factitatum, ubi fideles convenire ſolebant, dubium nullum eſſe poteſt: iſti tamen domui manſit honor peculiaris memoriæ & religionis, ut monſtretur etiam hodie, in eccleſiam ſatis ſpectoſam converſa; eo etiam titulo, quod ibi putetur fuiſſe cœnaculum, in quo Chriſtus ultimam cœnam celebravit, & Apoſtoli Spiritum ſanctum acceperunt. Traditioni*

ibidem creditur facta regna & datus Spiritus ſanctus

huic adſtipulatur Alexander Monachus, is qui circa annum Chriſti D, *aut ſaltem* VI *ſæculo, Laudationem S. Barnabæ ſcripſit, ad* XI *diem hujus editam a nobis & Notis illuſtratam; ubi ex peritorum conſenſu correximus dicentem, domum iſtam, deinde eccleſiam, eſſe ſitam in ſancta Sion, cum in civitate inferiori monſtretur ab omnibus.*

ibidem Chriſtus dicitur hoſpitari ſolitus,

a *Idem Alexander de Maria dicit numer.* 25, *quod ea ex ſorore nepote Barnabæ Chriſti in templo præſentiam edocta, magnifica ibidem edidit miracula, ſequæ Meſſiam comprobantis, continuo admirabilis illa mulier, relictis omnibus quæ habebat in manibus, templum Dei adiit. Ubi cum Jeſum templi Dominum vidiſſet, ad ejus pedes ſe abjecit, eumque ſic precata eſt: Si gratiam inveni, o Domine, in conſpectu tuo, veni ad domum ancillæ tuæ, ut ingreſſione tua famulis tuis benedicas. Ejus petitioni Dominus aſſen-*

A AUCT. D. P.

ſed hæc minus credibilis.

ſenſus eſt: quem mulier illa valde læta in cœnaculum ſuum accepit. Ex illo igitur die, quoties Dominus Jeroſolymam veniſſet, illic una cum diſcipulis ſuis diuerſabatur; quibuſcum & Paſcha illic fecit, ubi & myſteriorum ſacramenta eoſdem diſcipulos ſuos edocuit. *Hæc ille traditionem ſupradictam confirmans, quam tamen parum ſolidam mihi videri fateor, dum conſidero, quam indefinite quæſierint a Chriſto Apoſtoli*, Ubi vis paramus tibi Paſcha? *Quaſi ſupponendo uſitatum certum Hieroſolymæ hoſpitium ipſi eſſe: unde etiam, poſquam in templo prædicaſſet, aliquando ſeſe in Bethaniam recepit, ibi pernoctaturus. Sed & Chriſtus, quaſi ad domum hominemque alias ignotum, eos viditur direxiſſe, cum ait*: Ite in civitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans: ſequimini eum, & quocumque introierit, dicite Domino domus, quia Magiſter dicit, Ubi eſt refectio mea &c.

3 *Utut eſt, nihil porro de* Maria *vel Scriptura ſacra, vel alia eccleſiaſtica tradita hiſtoria; ita ut nec Græci quidem, paſſim ſoliti quoſcumque, in divinis novi teſtamenti paginis nominatos, commemoratione aliqua proſequi, ullum ei diem aſſignaverint; tantum abeſt, ut poſt tot ſæculorum ſilentium definire aliquis eum fundamento poſſit, quando & ubi mortua* Maria *ſit. Placuit tamen recentioribus Martyrologis nonnullis, ipſam ſimul cum ſanctis Apoſtolorum Principibus, tanquam eorum hoſpitem hoc die commemorare his verbis*: In Cypro S. Mariæ, matris Joannis, qui cognominatus eſt Marcus, cujus domus Hieroſolymis fuit prima eccleſia Chriſtianorum. *Hoc ultimum, incertiſſimum eſt: & omitti poſſet determinatus Natalis locus*, In Cypro, *quaſi* Barnabam *atque* Marcum *in Cypro prædicantes, illuc ſecuta fuerit* Maria, *forte multo & Cypro prius; aut, ſi vivebat, cui non etiam ſecuta ſit attributa filium Alexandriam, quem verſimiliter eſſe* Marcum Euangeliſtam, *ibique fidem fixiſſe, cenſuimus in Notis ad Alexandrum præfatum, in S. Barnabæ Laudatione.*

D Græcorum facta ignota illi inſcripta eſt Romano Martyrologio

B

DE SS. MARCELLO ET ANASTASIO,

MARTYRIBUS ARGENTONII IN GALLIA,

Comm. prævius. De eorum cultu, actis, ætate.

G. H. SUB AUREL. *Argentomi Bituricum*

ARgentonium, *oppidum agri Bituricenſis Inferioris, ad Cranſam fluvium, haud procul a confinibus ditionum Pictavienſis & Lemovicenſis, ſupra in Actis* Argeotomachus *dictum, vulgo* Argantoo; *caput eſt Archipresbyteratus Argentoulenſis, de quo agitur in Regiſtro beneficiorum diœceſis Bituricenſis §. octavo, & ibidem aſſignatur* parochia S. Marcelli prope Argentonium, *vulgo* Saint Marceau proche Argentou. *Philippus Labbe ad Vitam ejus appellat* Prioratum & oppidum S. Marcelli, quod oeluti ad radices Argentomeſi jacet. *Jure Patronatus gaudet* Abbas S. Gildaſii. *Illuſtravimus ad* XVII *Januarii duplicem* C *Vitam S. Genulphi Epiſcopi; & in ſtruenda, ex Bibliotheca Floriacenſi Joannis Reſtii, iſta nu.* 14 *leguntur*: His præterea Decii temporibus, alii etiam a Sede Apoſtolica æque Galliæ directi traduntur. Ex quibus præſtantiſſimus atque ſanctiſſimus Saturninus, urbis Tholoſanæ primus Epiſcopus fuit; qui poſt aliquot tempus ſui adventus, ibidem Martyr emeroit glorioſus: Marcellos quoq; qui apud Argentonium caſtrum eo uſque pro Chriſto vitilitet certaoit, donec palmam martyrii victor glorioſe obtinuit. *Hæc ibi.*

S. Marcelli martyrium

& cultus 29 Junii

2 *Colitur S. Saturninus* XXIX *Novembris, qui in Actis martyrii* veniſſe Tholoſam dicitur Decio & Grato Conſulibus, *Is eſt annus* CCL. *At* S. Marcellus martyrium compleoit in loco Argentomago, menſe Junio, tertio Kalendas Julii. *Quo die, poſt relatum martyrium SS. Petri & Pauli, iſta addit Uſuardus*: Eodem die S. Marcelli Martyris, qui apud caſtrum Argentomachum pro fide Chriſti, una cum Anaſtaſio militari viro, martyrio coronatus eſt, *ſive ut, cum martyrologio Romano, habent Bellinus & varia Mſs.* capitu planus eſt. *In antiquioribus, Cafinenſi & Vaticano, ſolum indicatur memoria* Sancti Marcelli Martyris. *Verum ob ſolemnitatem SS. Petri & Pauli obſervat Labbe*, SS. Marcelli & Anaſtaſii feſtivitatem differri in aliquam proximu ſequentis Julii diam, *illudque etiam fieri* in Collegio Bituricenſi ob inſignes Raliquiss. *Rel-Gaufredus Prior Voſſenſis, in Chronico Lemovicenſi cap.* 15, *aſſerit*, Eccleſiam de Faoara gaudere, non modicam partem corporum Marcelli & Anaſtaſii da Argentonio ſe tenere. *Interim cum Labbeo miramur, cur Sauſſajus in Martyrologio Gallicano, ad hanc* XXIX *Junii celebrari aſſerat* Inoeotionem corporum SS. Marcelli & Anaſtaſii, & agonis claram aſſe memoriam die XI hujus menſis: *quo die, ait*, ax altæ tuttis faſtigio dici præcipitatos. Cujus trophei mooumentum io hunc uſque diem tuttis ipſa, eorum eruoe tincta, perſtat conſpicuum. *Verum nulla iſto die* XI *Junii in Martyrologiis mentio eorum celebratur: & capite plexus* Marcellus *dicitur, tam in Actis, quam in Martyrologiis, abſque mentione dejectionis e tuti.* F

3 *Philippus Labbe tomo* 2 *Novæ bibliothecæ, inter Vitas & Elogia Sanctorum Bituricenſium, edidit duplicia* Acta Paſſionis S. Marcelli Martyris, ujuſque ſocii S. Anaſtaſii. *Priora habere ſe profitetur* ex apographo Rev. P. Jacobi Sirmondi Societatis Jeſu Theologi: *eadem nos ante habebamus ex Mſ. codice Reginæ Sueciæ, numeri* XIII *notam præferente, & ex Mſ. Nicolai Belforti, ubi apparebant abbreviata. Poſteriora Acta prioribus adjunxit dictus Labbe cum duobus Hymnis, arbitratus ea* ex prolixioribus contracta. *Neutra caveat ſuis mendis ehrea lectum, ſed minora in poſterioribus apparent, nec alia fere quam ex Actis S. Laurentii ſumpta, dumcompoſitur Pontificatus S. Sixti II cum Imperio Decii. Poſſent autem hæc verba*, ſub Decio Imperatore, *ſic explicari, ut intelligantur paſſi Sancti* io perſecutiooa a Decio cepta & a Valeriano & Galiano continuata: *tunc enim omnia illa ſenſum commodum obtinerent; eſſentque fratres* S. Marcelli, *quorum ſtatim inſtio Actorum ſit mentio, à* S. Stephano *Papa, deceſſore* S. Sixti *miſſi in Gallias; non vero a Clemente; uti inepte legitur in prioribus Actis, exempio illorum, qui vi-*

Reliquiæ

tam

A eos illustres, quos Gregorius Turonensis, lib. 1 historiæ cap. 28, post Decii persecutionem in Gallias missos asserit, adscripserunt temporibus Clementis Papæ. Nos cum hac observatione damus initium ex posterioribus Actis, & a numero 2 cum aliis Actis progredimur.

ACTA MARTYRII

Ex codicibus Mss. & editione Labbeana.

1 MARCELLUS puer, fidelissimus Christianus, litteris bene eruditus & moribus, filius Ægei in fidelis, & Marcellinæ Christianæ, discipulus S. Sixti Episcopi, sub Decio Imperatore Romæ morabatur: qui videns magnam in Christianos persecutionem, consilio S. Lautentii Gallias petiit, eum Anastasio viro Christiano, ad requirendos fratres suos, a S. Stephano Episcopo Romano in eas partes missos ad prædicandum Christi Euangelium. Qui cum ad Argentomachum usque pervenisset, ubi Heraclius Præses residebat, magnam exercens in
B Christianos crudelitatem; ad hospitium mulieris venit cujusdam, quę filium habebat circiter annorum trium, cæcum, claudum, & mutum; quæ viso Marcello ait: Domine, in
Sanat cæcum, claudum, mutum; te video vultum Angelicum; obsecro te ut per orationem tuam restituas incolumem filium: credo namque in Deo tuo, quod obtinere, hoc possis. Ut vidit Marcellus fidem mulieris, dixit illi; Affer filium tuum ad me; & accipiens eum, super genua sua posuit; & imponens ei manum, oravit ad Dominum. Completa autem oratione, oculis apertis visum recepit; & restitutis gressibus, auribusque reseratis, ruptis linguę vinculis, reddidit eum matri suæ incolumem.

2 Tunc cum veniisset Heraclius Præses; quidam, nomine Tranquillinus, dixit ei: Ingressus est in regnum tuum homo quidam, qui signa facit; filium mulieris surdum, mutum, claudum, & cæcum audire, loqui, videre, & pedibus ambulare fecit. Tunc Heraclius Præses, ira commotus, jussit illum sibi præsentari, & interrogavit eum dicens: Die mihi, unde es? Aut de qua provincia vel civitate huc venisti?
C Et quę signa facis? S. Marcellus respondit; Christianus sum; ab urbe Roma exivi, & propero ad civitatem Tolosanam, ubi fratres mei Saturninus & Dionysius *a* commorantur. Tunc
a Heraclius ait: Die mihi vocabulum patris & matris tuę. Respondit puer, & dixit: Pater meus Ægiathes, & mater mea Marcellina. Respondit Præses, & dixit: Quantum video, latuisti nobis? Mutos loqui facis, magnum Apollinem despectum habes: die mihi, quem Deum colis? S. Marcellus respondit: Ego
fidem professus, adoro Dominum Jesum Christum, Salvatorem nostrum. Præses dixit: Die crastina ingredere, & sacrifica Apollini, & Herculi,
b & Dianæ matri deorum *b*. S. Marcellus dixit: Deos quos tu dicis, non sunt Dii, sed sunt perditio animarum & credentium in eis. Tunc
creditur in ecclesia, jussit Præses S. Marcellum comprehendi, & in eculeum extendi, & a lictoribus cædi; jussitque eum deponi, & dixit: Aurelianus Imperator, singulis Administratoribus atque Rectoribus qui eum eo sunt, jussit membra eorum, qui se Christianos dicunt, cacabo combuti, & in craticula assari*c*: tu vero audi nos, D
c & non multa tormenta patiaris. Sanctus Dei, Marcellus respondit: Tormenta tua ego, Præses, non timeo; qui habeo fidem meam, quam *lapide premitur* per baptismum accepi. Tunc Præses jussit in renibus ejus lapidem magnum imprimi, ut facile membra Beati dissumperentur. Ut vidit Præses, quod tormentis suis nihil famulo Dei noceret, jussit eum in craticula assari. Et dum *in craticula assatur,* assaretur Sanctus Dei Marcellus, dixit de craticula ad Præsidem: Præses, jam assata est caro mea; *d* comede.

3 Et dixit ad eum Præses: Per Deum Solis, & per septuaginta & septem deos, Dianam matrem Deorum, quia variis tormentis faciam te interire, si non sacrificaveris magno Apollini & Herculi; &, si eis sacrificare volueris, secundum te faciam in regno *e* meo. Dixitque ei S. Marcellus: Si vis ut sacrificem diis *e Invitat sacrificaturum respondens* tuis, congrega omnes Principes tecum, & adsistam in Palatio ego & sacerdotes deorum tuorum, ut omnes videant quia sacrificem Apol- E
lini. Tunc Præses jussit ministros circumire, & dicere ut omnes populi convenirent in templum deorum, quia Marcellus famulus Christi sacrificabit deo magno Apollini. Mulier vero, cujus filius per orationem S. Marcelli restitutis oculis, auditu, & gressibus erat incolumis; dissolvens crines capitis sui, & scindens vestimenta sua, & tollens filium suum, transivit per mediam turbam populorum, & clamavit voce magna dicens: Væ tibi, Marcelle, qui mortuos suscitasti, cæcos videre fecisti, claudos ambulare; & nunc ingressus es Apollini sacrificare? Destruis hodie populum, qui per te in Christo credere desiderabat. Tum dicebat: Domine, non permittas hoc fieri: dicebat etiam ad idolum: Væ tibi, diabole, & operibus tuis. Sanctus vero Marcellus, audiens vocem mulieris, obstupuit. Facto silentio vocavit eam, & dixit ei: Depone infantem in terram; & cum dimisisset infantem, dixit: *per parvulum vocat ad idolum ex Apolline* Christus qui illuminavit abscondita tenebrarum ipse tibi imperat; Sta super pedes tuos, & veni huc. Eadem hora statim surgens, venit ad famulum Dei; & inclinans Sanctus, manu levavit infantulum, & dixit ei: Tibi dico, puer, ingredere in templum Paganorum, & dic Apollini; Exi velociter, vocat te famulus Christi. Et ingressus puer in templum, dixit diaF
bolo: Apollo, tibi dico, diabole surde, sine voce mute, absque manibus & pedibus, qui es perditio animarum rite credentium, famulus *& ad inferos mittis* Christi vocat te foras. Eadem hora exivit foras, & cœpit clamare: Jesu Nazarene, omnes ad te traxisti, & infantulum istum de potestate mea eripuisti. Et veniens dæmon, stetit ante famulum Dei, dixitque ad eum S. Marcellus: Tu es deus Paganorum? Respondit dæmon, & dixit: Nonne cognoscis, Marcelle, qui sum? Ego sum verus deus in me credentium, & non maneo super statuas S. Marcellus dixit: Miser, tu contra te egisti, & projectus es de regno Dei; impero tibi ut in abysso constitas, ibi esto usque in diem magnum judicii, quando redditurus eris rationem *statuesque nudo dejicit:* pro animabus quas perdidisti. Et ingresso S. Marcello, omnes statuæ Herculis *f*, quæ ibidem adsunt, ceciderunt, & in nnum factæ sunt sicut pulvis: & dixit S. Marcellus: Fugite dii Paganorum, descendite in inferiora ter-

ræ

A ræ eum patre veſtro diabolo. Et dixit Præſes: EX MSS. Marcelle, ego te rogaveram, ut tu diis meis ſacrificares; nunc tu eos comminuiſti, & læſiſti eos.

4 Iratus Præſes, juſſit eum extendi, & cæ-
di fuſtibus; & juſſit venire miniſtros ſuos, & dixit: Exhibete cacabum, & infundite in eum
a cacabo fervente illæſus ſulfur, picem, & ſtuppam, & bitumen; præ-
cepitque Sanctum in cacabum mitti. Et tunc ebulliens cacabus, levavit flammam cubitis quindecim, & nihil mali geſſit; & juſſit Sanctum in cratieula deponi. Et ſtetit ſuper pedes ſuos, & ſurrexit S. Marcellus ſicut fuerat, & nulla in eo apparuit plaga. Et dixerunt circumſtantes: Dei miſericordia eſt apud hominem iſtum, quia ſuperavit omnia opera tormentorum, & comminuit omnem ſtabilitatem eorum. Et eum hæc dixiſſent, iratus eſt Præſes; & juſſit S. Marcellum in cuſtodia teneri, quouſque cogitaret quomodo eum perde-
decollatur. re poſſet. Tune dixit Præſes miniſtris, ut producerent Sanctum foris de cuſtodia, & ducerent eum in montem, & decollaretur, quia nullum tormentum famulo Dei Marcello no-
B cere potuit. Complevit autem S. Marcellus martyrium ſuum in bona confeſſione, in loco Argentomago, menſe Junio, tertio Kalendas Julii, ſub Aureliano Imperatore, & Heraclio Præſide.

5 Cum vidiſſet B. Anaſtaſius, qui erat mi-
niſter S. Marcelli, quod eum interfeciſſent; *S. Anaſtaſius* flectens genua ſua, oravit ad Dominum horis duabus, & dixit: Domine Jeſu Chriſte, qui eduxiſti nos de terra ubi nati ſumus, & eripuiſti nos de manu inimici diaboli, quia ſecuti ſumus te, Domine Deus omnipotens, & glorificavimus nomen ſanctum tuum; noli me ſeparare a famulo tuo Marcello, ut cum ipſo
in cruce caſus moritur. merear ad agnitionem veritatis introire. Tunc ait Præſes: Anaſtaſi, ſacrifica diis, ut non per multa tormenta pereas, quæ Marcellus magus in noſtra præſentia paſſus eſt. Dixit ei Anaſtaſius: Diis tuis ego, Præſes, abominationem facio, quia fidem habeo, quam per baptiſmum accepi. Tum Præſes iratus juſſit eum in eculeo ſuſpendi, & dum ederetur, tradidit ſpiritum. Complevit autem beatus Anaſtaſius martyrium, una cum beatiſſimo Marcello, quinta *g* ſabbati, hora nona, regnante Domino noſtro JESU CHRISTO, cui imperium, *g* virtus, & poteſtas in ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a *Si* SS. Saturninus & Dionyſius, *hic Pariſienſis, ille Toloſanus primus Antiſtes, intelliguntur; fictitia eſt hujuſmodi fraternitas, alios vero nullos Toloſani noverunt.*

b Dianam, *nemo Gentilium Poetarum vel Rhetorum* Matrem Deum *auncupavit; et ſi* Diana *Epheſiorum multimamma pingatur.* E

c *Non eſt credibile quod* Aurelianus *vel alius quiſpiam Imperator, in ſuo contra Chriſtianos edicto, ſpecifice deſignarit tormenta, quibus eſſent excruciandi; crudeliſſima quæque in genere præſcripſerunt aliqui ex poſterioribus.*

d *Ex Actis S. Laurentii mutuo id ſumptum.*

e *Incepit* regnum ſuum *dicit; qui ſolum Præſes Provinciæ erat.*

f *Si plures Herculis ſtatuæ uno in templo imaginatus eſt ſibi Auctor, vel etiam uno in templo deos plures cultos; ne ille prorſus ignoravit ſuperſtitionem, qua diligentiſſime invehatur, ne dubium eſſet cui adſcribendum eſſet portentum, ſi quod ibi accideret, dignum publico piaculo procurari.*

g *Unde potuit, in re tam antiqua, tam diſtincta notitia haberi Feriæ* quintæ Sabbati, *ideſt, hebdomadæ uti ego interpretor, ſcnel Matthæi* 28, 1, *Dominica dies dicitur*, quæ lucefcit in prima Sabbati? *Si certa ea eſſet, certum quoque foret, paſſos fuiſſe Sanctos anno Aureliani* 2, *Chriſti* 272: *atque enim alius quam hic, ſub curſu litteræ Dominicalis* A, *concurrere vidit diem* 29 *Junii cum feria* 5; *quia Aurelianus periit an.* 275.

Ad extremum monet, ex eorum genere hæc Acta eſſe; quæ, deficientibus veris accertis, plura poſt ſæcula compilata fuiſſe, pro ingenio eorum, qui talia malebant habere quam nulla, jam ſæpe cenſuimus. F

C

DE SANCTO SYRO,

EPISCOPO GENUENSI IN LIGURIA.

D. P.

De die mortis & cultus, ſcriptore Vitæ, eccleſia & ætate Sancti.

POST AN. CCCXXX. MArtyrologium, *Gregorii* XIII *juſſu anno* MDLXXXIV *editum, vix Genuam pervenerat; cum Civtas illa clariſſima doluit, Sanctorum apud ſe Epiſcoporum, quorum illa annue celebrabat feſta poſitum iſtic nemitem, præter* Salomonem, *relatum ad* XXIV *Septembris, ex unius Petri de Natalibus Epiſcopi Equilini Catalogo Sanctorum; qui tamen ecclenus nullo cultu publico a feſtalis civibus ſolemniter colebatur; præterirt autem S. Syrum, omnibus notiſſimum, & eccleſiæ apud ſe olim Cathedralis Patronum titularem. Cum igitur eccleſia hæc, quæ anno* MDLXXV *Clericis Regularibus, quos Theatinos dicimus, tradita fuerat, ub iiſdem inſigniter reſtituta eſſet antiquo ſplendori; eorum ibi Præpoſitus Marcus Paleſcandalus (ut ſui eum vocant, non Paraſcandalus) ſcripſit Baronio, augendi corrigendique Martyrologii præcipuo curatori; deque S. Syro monumenta quædam miſit ſub publici Notarii fide, in cujus authentica ſcriptura expreſſum habebatur;* Anno Domini MCCLXXXIII, die VIII Januarii, eum ab Ogerio Abbate, *in fide Epiſcopi an.* 1283 *reſtitui,* ejuſdem eccleſiæ primarium reſtitueretur altare, quod ejus menſa lapidea fracta eſſet; tres diſtinctos loculos repertos eſſe, in quibus tria Sanctorum corpora recondita erant.

a In eorum primo, lamina plumbea, quid intus lateret, his deſcripta litteris, ſignificabat. † M. S. HIC REQUIESCIT CORPUS SANCTI SYRI, EPISCOPI JANUENSIS. OBIIT III KALENDAS JULII. FILIUS ÆMILIANI. In ſecundo autem loculo, alia plumbi lamina, ſic ſcripta, inventa eſt † M. S. HIC REQUIESCIT SANCTUS FELIX EPISC. JANUENS. QUI VIXIT ANN. LXX REXIT EPISCOP. XX. RECESSIT VIII IDUS JULII. In tertio autem loculo nulla erat inſcriptio, ſed (*ut habent eadem publica Acta*) corpus illic poſitum, exiſtimatur eſſe S. Romuli, ejuſdem

A dem civitatis Epiſcopi. *Haſtenus Baronius, in Annotationibus ad hunc diem; poſtquam Martyrologio ipſi, proximo poſt Martyres loco, ſic inſcribi curaſſet*; Genuæ Natalis S. Syri Epiſcopi: *quod intelligi vult, cap.* VIIII *Commentarii ſui prævii, eſt & in pauculis aliis ſic additis*, ejus cujus ſumme eſt in Eccleſia auctoritas, conſtanti voluntate ſe feciſſe. *Cur idem non fecerit pro SS. Felice & Romulo, quorum hic* XIII *Octobris, iſte* IX *Julii celebratur, aliam cauſam non invenio; quam quod pro his, ſolum ex occaſione nominatis, non inſtituerit prædictes Paleſcandalus; qui nec de S. Joanne Bono, nec de S. Velentino,* XIX *Januarii & de Maji commendandis, ſolicitus fuit, expoſte ad ſuam eccleſiam non ſpectantibus; quia S. Joannes in hodierna Cathedrali ſepultus*, Velentinus *autem ab eccleſia S. Syri ad eamdem Cathedralem translatus fuit anno* MCCXL.

omiſit aliis ſanctis Epiſcopis Genuæ,

3 *Quam illa Paleſcandali cura, pro ſolo S. Syro, geata acciderit Genuenſibus, neſcio: ut dubitem, facit Inſtrumentum per omnia ſimile ei, unde in Appendice ad* III *Maji dedi Vitam S. Velentini præfati; in quo ita, ut hac ibi, refertur Tranſumptum Vitarum S. Syri & S. Romuli, ex eodem libro membranaceo chartæ pergamenæ manuſcripto, & in ſacriſtia eccleſiæ majoris Genuæ aſſervari ſolito, factum & geſtum coram Notario & teſtibus, affirmantibus*, quod alias (jam ſunt plures etqua plures anni) Vitæ prædictorum S. Syri & S. Romuli reſpective legebantur & recitabantur in choro dictæ eccleſiæ, in recitatione Officii. *Tranſumptum autem iſtud, ſic authentice factum notatur*, anno a Nativitate Domini MDCVIII, Indictione V, ſecundum Genuenſem curſum die Lunæ XXIV in Veſperis; *id eſt anno noſtro* MDCVII. *Sic tranſcripta S. Syri Vita, prorſus convenit cum ea quæ extat apud Mombritium Tomo* 2; *niſi quod, ubi hic legit num.* 7; Diem autem obitus ipſius eſſe cognoſcite ie die Paſſionis beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli.... *& rurſum infra num.* 9: Depoſitio beatiſſimi Sacerdotis & Confeſſoris Syri conſtat eſſe tertio Kalendas Julias; *ibi ex Genuenſi* MS. *utrobique legitur*, ſecundo Nonas Julii. *Primum, genuinum eſſe puto Auctoris ipſius contextum; ſecundum vero, ab ipſius Codicis ſcriptore ſubſtitutum, quia eccleſia Genuenſis, tunc cum Codex iſte ſcribebatur, colebat S. Syrum in die Octava Apoſtolorum.*

ubi ab olim celebratur 6 Julii?

juxta Vitam ibi ita Legendario ſcriptam,

4 *His conſideratis, vehementer dubito, placueritne Clero Genuenſi Cathedralis, quod alio quam quo is Syrum colebat die, quoque in ſuo Legendario mortuus legebatur, fuerit Romano Martyrologio inſcriptus. Quo enim alio, niſi ad perpetuam mutationem diei, potuit ſervire diligentia hæc tranſcribendæ ex ſuo codice Vitæ, quæ jam ex Mombritio habebatur, & a Paleſcandalo videtur fuiſſe ad Baronium miſſa? Sit enim hic in iiſdem Annotationibus ſcribit*: Accepimus ab eodem ejuſdem ſancti Syri Acta quædam Mss. *in quibus ſi fuiſſet uſquam ab Epitaphio differentia diei, haud omiſiſſet annotare Baronius, fortaſſis etiam dubitaſſet utrum diem tenere præſtaret. Putatur tamen Romæ vel illa mota, ipſe quo tranſcripta Vita notatur anno; an vero duntaxat aliquot annis poſt, non poſſum definire: nec enim habemus primum iſtud Tranſumptum, ſed ex hoc acceptum ſecundum, ſub authenticatione hujuſmodi,* † Et quia ego Jacobus Conſtis qu. Lazari, publica Apoſtolica, Imperiali & Gennenſi auctoritatibus Notarius, ſupraſcriptum Tranſumpti inſtrumentum, ex protocollis inſtrumentorum, compoſitorum per tunc Marcum Antonium Melſinum, Notarium & Curiæ Archiepiſcopalis Genuenſis Cancellarium; coniſtentibus penes me Jacobum, Notarium ejuſdem Curiæ Archiepiſcopalis Cancellarium, extrahi feci; ideo me ſubſcripſi, ſignumque meorum inſtrumentorum, hac die XI Maji MDCXII, apposui conſuetum, in fidem & teſtimonium præmiſſorum. *Ipſius autem legalitati mox teſtimonium addit*; Papinianus Dinalius Regienſis, I. V. D. Proconotarius Apoſtolicus, Canonicus eccleſiæ S. Mariæ in Via-lata almæ Urbis, Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. D. Horatii Caroli Spinulæ, Archiepiſcopi Genuenſis, Vicarius Generalis; *idem, eorum quæ conſtitutus* Magnif. D. Antonius Maſia Montnbrunus, qu. Franciſci, Patricius Genuenſis, *primum Tranſumptum authenticari fecerat: cui poſteriori authenticationi* ſigillum Curiæ Archiepiſcopalis *affixum repræſentare videtur* S. Syrum, *cum libro in ſiniſtra, mitra, pedo, ac pluviali Epiſcopaliter ſtantem*; *ſubſcribitque* Silveſter Marcellus, Notarius & Curiæ Archiepiſcopalis Genuæ Cancellerius. *Atque hoc eſt inſtrumentum, quod Romæ inventum Januingus redemit, fortaſſis anno* MDCXII *primum ad informationem cauſæ illuc allatum.*

quæ Romam miſſa æſtum videtur dedi mutandæ die

Vita ſcriptore Epiſcopo Genuenſi,

5 *Auctor Vitæ, vel omnino nomen ſuum tacuit, vel per ſolam litteram initialem, a tranſcribentibus non intellectam, ideoque omiſſam, indicavit*; *nunc autem abſque eo ſic legitur*: Ego puſillus, orthodoxus quidem Epiſcopus... ineffabilem clementiam... humo ſtratus obſecravi, ut ea quæ a præceſſoribus meis didici.... Chriſtianæ huic plebi ad memoriam revocarem. Quocirca ſermo mihi eſt de S. Syro, hujus quidem Genuenſis Eccleſiæ Sacerdote, cujus Vitam.... propagavi, ſed & Notario meo ſcribendam dictavi, &.... in ſimplicitate ſermonum, beatiſſimi viri innoteſcendam virtutem deprompſi. *Ex his primum apparet, ſcriptam eſſe Vitam ante annum* MCXXXIII, *quo* Syrus, *hujus nominis II Genuenſis Epiſcopus, ab Innocentio Papa II titulum Archiepiſcopi ſibi ac ſucceſſoribus ſuis gerendum accepit, per Bullam quæ extat apud Ughellum tom.* 4 *col.* 1186. *Deinde ex illa, quam præfatio præfert, Auctoris humilitate & ſingulari erga* S. Syrum *devotione, fundamentum datur ſuſpicandi, quod ipſe ſit, qui anno* MLII, *Indictione* V, *Chartulæ donationis quaremdam Decimarum, eccleſiæ S. Syri attributarum, ſubſcribitur*, Obertus humilis Epiſcopus; *eamdem autem ſic orditur*: Obertus, Dei gratia Januenſis Eccleſiæ Præſul indignus.

fortaſſis fuit Obertus

aa. 1052 hanc meritas de eccleſia S. Syri,

6 *Devotionem porro ſuam idem oſtendit, cum chartulam ſic orditur*: Facile intelligimus omnes ad officium Epiſcopi pertinere, erga omnes qui illius curæ commiſſi ſunt, paternam pietatem impendere & de ſalute omnium pervigilem cutam & ſolicitudinem gerere, & omnibus miſericordiæ auxilio indigentibus manum miſericordiæ prout poteſt extendere; & illis præcipue qui relicte hujus ſæculi vanitate, omnipotentis Dei ſervitio corpus & ſpiritum intelliguntur conſecraſſe. Nos igitur, qui conſtarum Januenſis Epiſcopatus eccleſiarum curam ſuſcipimus, B. Syri Confeſſoris eccleſiam negligere non debemus, quæ & Epiſcopatus hujus extitit caput. Nam hujus Pontificatus ſanctiſſime etque glorioſiſſima Sedes ea fuiſſe cognoſcitur; & inopia & paupertatis onere premitur, [& ibi] juxte ſanctiſſimi Patris Benedicti inſtituta diligentiſſime vivitur, & ſpiritualis militiæ diſciplina ſub Domino Anſaldo Abbate non inſtrenue cuſtoditur. Pro his itaque eliiſque rebus, dignum ſatis

AUCT. D. P.

tis & juſtum eſſe videtur, ut abundantiori circa illam caritate flagremus; & ejus beatæ paupertati miſericorditer condeſcendentes, aliquod ſolatium præſtemus. Ergo dum apud noſmetipſos cogitando revolvimus, quid prædictæ eccleſiæ, unde ejus paupertas temperetur, addere valeamus; ecce ſubito ad nos quidam, [divinâ] ut credimus inſpiratione commoti, venerunt, precantes & poſtulantes, ut ipſorum Decimas eidem eccleſiæ concedamus; & rogant ut pro animâ Domini Imperatoris hoc faciamus, & ibi ſe libentes, ſi hoc fecerimus, ſummâ cum devotione, Decimas ducentos promittunt, ubi parentum ſuorum defunctorum corpora requieſcunt. *Fuerant nempe Decimæ illæ controverſi inter poſſeſſores & Epiſcopos juris; ideoque regnante* Obertus *fuit eas donare etiam ipſe.*

ejuſque monaſterio Ord. S. Benedicti.

7 *Sciendum eſt autem, quod cum* Joannes II Januenſis Epiſcopus, circa annum DCCCCLXXXV, ſedem Epiſcopalem tranſtuliſſet ex eadem S. Syri eccleſia, ad ædem S. Laurentii intra urbis mœnia, Lundulfus ejus ſucceſſor anno DCCCXCIV, in eadem S. Syri eccleſia Benedictini Ordinis Monachos conſtituit, ſub Abbate Petro; ubi per multa ſæcula ſumma religione monaſticus viguit Ordo; donec Commendatariorum injuria cœnobium pene collapſum eſt; & nuper Monachis, anno MDLXXV eccleſiam illam Clerici Regulares Theatini in luxiorem firmioremque formam redegerunt, nobili e regione conſtructo cœnobio, ubi priſtinam illam Apoſtolicam vivendi formam, ex integro reddiderunt, ſancte pieque colunt. *Ita Ughellus col.* 1158, *ubi & Catalogum texit Abbatum ipſius loci; & ſecundum ſtatuit pro an.* MXXXVI Anſuldum; *decimum tertium vero* Ogerium, *ſub quo in lucem reproducti anno* MCCLXXXIII *futerunt loculi Sanctorum* Syri & Felicis, *alteriuſque Anonymi. Hic autem mihi non recte videtur credi eſſe* S. Romulus: *nam qui illud circa annum* DCCCC *ex villa Matatiana, primæ ſuæ ſepulturæ loco, Genuam tranſtulit* Sabbatinus, Pontifex Januenſis, Epitaphium hexametris & pentametris verſibus peregit marmoreæque inſcriptos [tabulæ] fronti ædis qua Beati corpus Romuli continetur, impoſuit. *Tale autem nihil inventum eſt cum teſtæ corporis loculo.*

fundatæ ſub an. 994.

B

ubi tertiat locular. an. 1283 teſtatur,

non oſſa fuiſſe S. Romuli

8 *Hunc ergo potius dixerim* S. Salonii *vel* Salomonis *eſſe (ſi talis aliquis olim Genuæ fuit) vel alicujus ex iis quinque, qui S. Felicem,* S. Syri *deceſſorem, creduntur præceſſiſſe; vel etiam ex ſucceſſoribus, quorum a* S. Romulo *uſque ad* Joannem I, *anno* DCLXXX, *Concilio Romano ſub Agathone Papa ſubſcriptum ſolum duo nominantur; ſcilicet* Diogenes, *qui anno* CCCLXXXI *Aquileiæ adfuit, &* Paſchaſius, *qui* CCCCXL *ſub S. Leone I vixit. Equidem conatus fui tomo 7 Maji in Appendice ad diem ejus ut ſic ordinare* S. Valentini *Chronologiam; ut eum quem annis* XII, *menſibus* XI *tenuiſſe Epiſcopatum conſtabat ex Epitaphio, & Indictione* XIIa *defunctum; anno* CCCXXV *vel* XL *mortuum ſtatuerem; ac deinde ſuccedere ei facerem* SS. Felicem, Syrum, ac Romulum; *qua ratione oportuiſſet omnes implicari ſæviſſimis illis tempeſtatibus, quibus poſt Orientem jam inde ab anno* CCCXV *concuti cæpit, involutuſque etiam Occidens eſt ſub Imperatore Conſtantino; & in Arelatenſi atque Mediolanenſi Synodis, anno* CCCLVII *& LV in Gallia Italiaque congregatis, ſui deque actus, compulſis exulare Epiſcopis, qui Athanaſii damnationi recuſabant ſubſcribere.*

ſed alterius anonymi cujus primo.

In h'c alias erroribus S. Valentinum fuiſſe.

C

9 *Nunc vero, cum attentius conſidero ſingulorum Vitas, nullamque in iis mentionem reperio Arianorum Occidentem turbantium, cum quibus illi aliquid negotii fuerit; tum etiam relegens nomina Epiſcoporum, qui Concilio Romano qualicumque, ſub S. Silveſtro Papa, anno Chriſti* CCCXXIV, *interfuiſſe ſcribuntur pluſquam ducenti octoginta; nominaturque in Actione prima, apud Labbeum tomo 1 Conciliorum, col.* 1546; *& inter primos invenio nominatum* Syrum; *pene cogor credere, hunc ipſum eſſe, de quo hic agimus, tunc recens* S. Felici *ſuffectum. Cumque hic aliquot annis Epiſcopatum tenuiſſet, atque poſt illum* Romulus, *uſque ad annum circiter* CCCXLIII; *ſucceſſerit* Valentinus, *defunctus die ſecunda poſt Kalendas Maji, Indictione* XIIII, *adeoque ipſo anno* CCCLV; *grandi ſua* LXXV *annorum ætate facile excuſabilis, ſi Arelatem accedere non potuit, & ipſa ſua morte præreptus eſſe illo; quod aliquin cum Mediolani manebat, cum SS. Dionyſio, Euſebio atque Lucifero; ſi parem cum iis conſtantiam tenuiſſet, uti facturum fuiſſe ejus ſanctitas perſuadet. Sit igitur, ex eorum opinione, qui in ordine Epiſcopali ſextum* Felicem *ſtatuere antiquius didicerunt, non quintus, ſed nonus,* Valentinus; *cujus ſucceſſor, in Ariminenſi Concilio ſeductus cum ceteris, meruerit tradi oblivioni, & quiſquis alius ante* Diogenem *ſedit. Maneant etiam ſeptimus atque octavus,* Syrus, & Romulus, *quibus non virtus, ſed occaſio tolerandorum gravium malorum defuerit: quæ occaſio defuiſſe non potuit quinque deceſſoribus* Felicis, *graviſſimarum perſecutionum tempore eccleſiam illam moderatis, fortaſſe etiam Martyrio coronatis; quorum tamen & acta & nomina perierint, in ſæviſſima ac noviſſima Dioclitiani & Maximiani perſecutione.*

ordinatum circa annum 343,

& obiiſſe an. 355.

D

nunc 55. Syro & Romulo poſt penultimum vocato,

E

Syrum autem excipiſſe an. 3331

10 *Ex quibus omnibus tandem conficio,* S. Syrum *intra annum* XXX & XL *ſæculi* IV *defunctum fuiſſe*, in die paſſionis beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli, quorum doctrinam Præſul optimus adeptus eſt: quo equidem die cæleſti meruit coronari triumpho (*ut legitur in Vita apud Mombritium*) *ſed pridem coli cœptus Genuæ ſit die* VI *Julii, in Octava eorumdem Apoſtolorum; ac denique, ne hæc quoque imminutionem aliquam paterctur, die* VII *ejuſdem Julii; quando etiam ordinatum fuit, ut* S. Syrus, *velut ex præcipuis Patronis unus, celebrarctur cum Octava; quemadmodum invenimus in Officiis propriis ſanctæ Genuenſis Eccleſiæ, ex Apoſtolica conceſſione, & Stephani Cardinalis Durazzi Archiepiſcopi juſſu recognitis, atque iterum editis anno* MDCXL. *Quærat ad extremum aliquis, quid in Epitaphiis* SS. Syri & Felicis, *ſicut apud Baronium leguntur impreſſa, velint ſibi rei primæ notæ* ✠ M. S. *uſquam alibi ſic lacerandæ quod ſciam, inter tot centenas a Gruterο collectas Inſcriptiones antiquas. Si divinare ſic opus, dicam, æquivalere poſſe hanc ſententiæ;* Crux mundi ſalus, *vel* Chriſtus mundi ſalvator: *ſed optabo ut prodeant plura exempla, quæ probent hujuſmodi formulas in Liguria vel Inſubria uſitatas in Chriſtianorum ſepulcris fuiſſe: feliciorem autem conjecturam ſi proferat aliquis, libenter amplectar.*

ubi notat celebrari 7 Julii cum Octava.

ubi non oſſa Genuæ

F

†M. S. in Epitaphio quid ſint?

11 *Porro* Syrum, *quem ſupra dixit, ſui nominis ſecundum Epiſcopum Genuenſem,* Ughellus Sanctum *nominat æque ac primum; & poſt plura illius præclara acta, per annos* XXXIII, *quibus ſedem tenuit; deceſſiſſe, ait col.* 1201, anno MCLXIII, poſtrema die menſis Decembris. *Ego in Kalendario feſtorum illius Eccleſiæ, quod Propriis Officiis præmittitur, nullum tantum* Syrum Sanctum *reperio, ſi tamen illi abſque Officio impenditur cultus aliquis, qualis Beatis multis ſolet, idque nobis explicetur, non gravabimur ei locum in noſtro opere ad Decembrem dare:*

An Genuæ alius S. Syrus

Epiſcopus junior,

ideo-

A *denique placuit hoc indicare. Auguſtinus Juſtinianus Nebienſis in Corſica Epiſcopus ſub Archiepiſcopo Genuenſi, lib. 5 Annalium Genuenſium Italice ſcriptorum & Senatui oblatorum anno* MDXXXV, *cap. 25, agens de* S. Valentino *ejuſque ſucceſſoribus, uſque ad* Theodulfum, *qui ſub medium ſæculi x floruit, exiſtimat errare eos, qui credunt*, Eccleſiam S. Syri (*e qua, S. Gregorius narrat lib. 4. Dial. cap. 23, noctu per dæmones extractum fuiſſe hominis cujuſdam libidinoſi, jam ſepulti, cadaver*) *eſſe* S. Syri Epiſcopi *de quo hic agimus. Ratio Juſtinianæ eſt, quia S. Gregorius eccleſiam ibi nominat* S. Syri Martyris, *& non memoriæ, illum fuiſſe* Epiſcopum Genuenſem. *Infirma ratio. Quia jam alibi diximus, S. Gregorium in hujuſmodi titulis parum accuratum, occaſionem dediſſe geminandi* Sanctos Herculanos, Zenones, Juvenales *abſque ulla veri ſimilitudine. Validior igitur probatio ſit; quia eccleſia, quæ nunc S. Syri, quo de agimus, Epiſcopi eſt priſcis temporibus* Sanctorum Apoſtolorum *appellata fuit; nec S. Syri nomen accepit, niſi ab inventione ſacri corporis ejus, diu poſt tempora S. Gregorii. Fuerit igitur altuc olim Gcauæ* S. Syrus Martyr, *cujus memoria deinde obliterata, aut cum celebriore S. Syri Epiſcopi confuſa ſit. Nota, Lector, num. 3 hujus Commentarii* V. 26 *poſt* XXIV *addendum eſſe* Martii.

ſeu Epiſcopus ſive Martyr.

B

V I T A

Auctore veroſimiliter Oberto Epiſc.

Ex Membritio & Mſ. Eccleſiæ Genuenſis.

Auctor Epiſcopus.

CReſcit in augmentum fœnoris fides, Catholicæ Eccleſiæ ſpes roboratur, ſuncta præmia penſantur, & caritas in Trinitate propagatur atque ſolidatur, quando ſanctorum Patrum geſta narrantur. Ideirco ego Puſillus, Orthodoxus quidem Epiſcopus, nulla eloquentiæ ſcientiæque fultus doctrina, parvi quin imo ingenii, divinarum Scripturarum perſcrutator, denique ſolummodo Sanctorum fruens amore; Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, qui

a Mat. 10. 20.

a docet hominem ſcientiam *a* nbſecravi; ſicut etiam per ſemetipſam Veritas dicit; Non enim vos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui

C loquitur in vobis. Igitur quia Catholicus & amator rectæ fidei inſpicior, attamen non carens contagio vitiorum, quorum ſub pondere delictorum angor; Dei omnipotentis ineffabilem clementiam ſuſa prece atque lacrymabili voce, humo ſæpe proſtratus, obſecravi; ut ea quæ a prædeceſſoribus meis didici, Spiritu ſancto revelante Chriſtianæ hule plebi ad memoriam revocarem. Quocirca mihi oritur ſermo de ſancto ac beatiſſimo Confeſſore Syro, hujus quidem Januenſis Eccleſiæ Sacerdote, cujus Vitam, Chriſto præſule, mecum ſumma cum veneratione ac diligenti cura conferendo, propagavi; ſed & meo Notario ſcribendam notavi; non in ſublimitate, aut faliaci verborum adulatione, quibus ſemper veritas occultatur & deſrudatur; ſed tantummodo in ſimplicitate ſermonum, Acta beatiſſimi Viri innoteſcenda chriſtianæ Congregationi deprompſi.

a Matthæi Aſſa.

facit a Notario ſuo ſcribi.

2 Beatiſſimus Syrus, ortus ea loco, quæ nuncupatur Imiliana *b*, non longe a civitate Januenſi, plus minus millia quatnorbina; in quo loco, proprio ceſpite, oraculum *c* nomini ejus uſque in præſentem diem conſtae eſſe ſondatum. Quæ cum ita ſint, abſque ulla ambiguitate verum eſſe

b

c *Natus in agro Genuenſi,*

d conſtat. Qui cum ab iofantia *d* ſua ſanctæ medi-

D tationis floreret fructibus, a genitoribus ſuis ſanctо Felici Januenſi Antiſtiti oblatus eſt: quem EX MSS. vir Dei certe, ut mos Sacerdotum eſt, omni cum divina traditione inſtruait. Erat enim Baſtiſſimus Syrus in cunctis bonis operibus prædirus, ita *& a S. Felice ordinatur Levita,* ut a cunctis veneraretur, & diligeretur. Unde ſactum eſt, ut ſanctus Sacerdos Felix dignum officio miniſterii altaris ſublimaret. Et *e* dum lætus juata ordinem ſuum, in tirulo qui vocatur hactenus Deatera, ſacrificium Sacerdos libaret; & in eodem die ad menſam Dominicam aſſiſtens, ibi *dexteram Dei videt ſupra Hoſtiam.* ſanctus miniſter Syrus miniſtraret, [&] idem Antiſtes Chriſtianæ plebis vota perſolveret, ſuper holocauſtum protinus ſplendor emicnit, atque radiavit. In quo fulgere dexteram *f* Domini menit videre S. Syrus: qua viſa trepidus beatus mi-

e

f

niſter, humo ſe proſtravit, donec Sacrificium ſupplereturs.

3 Quod factum Sacerdos *g* penſans, ſolicitus ne forte poſt viſa miracula, ut aſſolet; eatolleretur, præfatum miniſtrum ſanctum ad exilium *h* deſtinavit. Quod vir Dei non ægre ferens, juſſu Patris lætus, ad locum, qui vocatur Marutiana *i* perrexit. Ibique inveniens Hormiſdam Coepiſcopum *k* ordinarum a B. Felice Præſule ſupradicto; honorifice ab eo ſuſceptus eſt. Com qun aliquamdiu commoratus, in Dei laudibus & ſervitio ambo perſiſtentes, mirabilia oſtenderunr ſuper his qui infirmabantur. Inter qnæ Galionis Fiſci Exactoris filium, B. Syrus orationibus ſuis a dæmonio liberavit. Cui ſtatim præfatus Galio eurtem, qnæ Tabia *l* nuncupetur, devotiſſime obtulit, ſubſcripta cautione, poſitam juata flumen Tabiæ & littus maris, uſqne ad jugum Alpium cum maſſaricitis *m*, & familiis uteiuſque ſexus ſuo juri pertinentibus, cum capella inibi ædificata in honorem B. Petri Principis Apoſtolorum; qnæ curtis diſtat a Matutiana villa, quæ nonc S. Romuli dicitur, ferre milliaria quatuor.

g *Matutinos ſolemnes celebrat,*

h

i

k

liberat.

l

m

4 Præfatus denique Beatiſſimus Syrus, mirabilibus coruſcans, in eadem villa perſiſtens, uſque quo a Beatiſſimo Felice revocaretur ad urbem Januenſem; prædicatione ſua plebem ab errore revocans, Domino ſociabat. Et poſt dies multos pater miniſtrum præcepit reverti; quem Sacerdos peterno affectu, & divinæ caritatis verbo affatus eſt, dicens, ſibimet mirscula apparuiſſe: unde factum eſt, ut uterque majori urgerentur divinæ jucunditatis amore, ſulgentes in ſacro miniſterio. Eorum ergo temporibus florebat Catholica Eccleſia, & lætabatur in ſuorum firmitate membrorum; & juſſu Domini Sscerdos, merito & nomine Felix, migravit ad Chriſtum. Poſt hæc autem cuncta Plebs Januenſis urbis, nnanimiter & conſona voce, ſanctum miniſtrum Syrum in Sacerdotem ſubrogs verunt; quod ita [divinitus] factum manifeſtiſſime eſſe conſtat. Erat enim in cunctis bonis operibus proſpere agens, ita ot opitulationibus ſuis plebi ſibi commiſſæ ſubveniree.

revocatur in urbem prædicandi cauſa.

& Felici ſubrogatur ſucceſſor.

5 Eodem quoqne tempore affligebatur populus a flatu validiſſimi ſerpentis, qui vulgo dicitur Baſiliſcos. Ipſo quoque ſerpens jacebat in pnteo, non longe ab atrio Baſilicæ Apoſtolorum, quæ nunc S. Syri appellatur. Et cum ſæpe ſerpentis flatu populus elideretur, ſanctus Sacerdos, plebem divinis hortamentis & ſpiritualibus armis adorſus, manebat, ita us univerſus populus cum jejuniis & orationibus atque flern, per triduum pari modo cum Sacerdote Chriſtum Dominom obſecraret. Tertia vero die, ad

Baſiliſcum publica nocuum,

A locum, obi angois jacebat, eum oniverſa multi-
ex Ms. tudine perreait : ibique *in* oratione coram cun-
ctо populo proſtratus, auctorem [ſalutis] Do-
minum poſtolavit. Complnta varo oratione ſur-
gens, ſitulam ſimul & ſonem præcepit affecti :
ſtans vero ſuper os purei, ſuie manibus ea in pu-
teom immetſie ; & hujuſcemodi verbis ſerpeu-
tem affatus eſt, dicene : Serpens veneaoſe, atqnu
adorit ea deceptot animarum, aettrahe nobilem ſtatum
puos la quo vofdebat tuum ad te, & elaude oſtnum, & aſcende *in* ſi-
tulam iſtam. In Nomine Domiui noſtri Jeſu
Chriſti Nazareni juberis aſcendere. Quo audito
ſerpens confeſtim ad imperiom Sacerdotis in ſi-
nolam, qoam tenebat Sacerdos, ſe conglomera-
vit; quam Sacerdos trahens ſurſum, univerſo
populo monſtravit : & emicuit ſerpens. Erat au-
tem nimis terribilis, cujos caput criſtam habe-
bat ad ſimilitudinem galli.

6 Quo viſo univerſi populi, conſona voce Deo
Pſal. omnipotenti gratiae ageutes, Sacerdotem ma-
90. 13. gnificabant, dicentes : Vere hic eſt, de quo Da-
vid vaticinatus eſt, dicene; Super aſpidem & baſi-
liſcom ambulabis, & conculcabis leonem & dra-
B conem. Etenim his quatuor vocabulis [deſi-
gnatum] diabolum, hoſtem humani generis,
Chriſto auctore proſtravit : ſicut & Veritas pee
Luc. to. ſemetipſam dicit ; Ecce dedi vobis poteſtatem
19. *unde gra-* calcandi ſuper omnem virtutem inimici. Hæc,
tia Deo & his ſimilia, dicentibus, ſanctus Dei Sacerdos
redditur ſilentium petiit : quo facto, ſic popolum ador-
ſue aſt, dicene: A Chriſto vobis hæc ſalus præ-
ſtita eſt ; quod cuncti videntes, ſerpeotis videli-
cet os, a ſancti Viti imperio eſſe obſtructum, ita
ot nulli valeret oltra nocere, benedicebant Do-
minum Jeſum Chriſtum. Et coram omnibus
Sacerdos ſerpenti præcepit, ut ſe in matn præ-
a cipitaret *a*. Quod cum factum fuiſſet, omnes
num juſtom & ſanctum acclamabant, dicentes:
Vere hic eſt Dei famulus, pee quem divinæ ope-
rationes monſtrantor.

7 Poſt hæc vero aſſidun illum comitabatur
a gratia curationum, uſque ad diem vocationis
moritur ſuæ : diem aotem obitus *a* ipſius eſſe cognoſcita,
feſtus 6 in din Paſſionis beatiſſimorum Apoſtolorom Pe-
Julii tri & Pauli, quorum doctrinam Præſul opti-
mus Syrus adeptus eſt: qno equidem die cæleſti
C meroit coronari ttiumpho. In die igitnr exitus
ejus, dum corpus illud ſanctom ad baſilicam A-
poſtolorum in grabato geſtatum eſt, & infinitus
populus lacrymabili voce præ nimia venerstio-
ne veſtimenta ipſiue carpebant, ita ot portitorea
præ turbæ eminentia lectum ab humeria depo-
nerent : inter quos etiam nauclerus Libyæ Pro-
ſanguis de vinciæ, pleniſſimam fidem agens, cum appro-
naribus pinquaſſet ad ſanctum illod corpus; illico vidit
mortui de naribus ejus ſanguinem effluearem. Qui feſti-
suscepit nus tollens ſudariom, quod habebat ſuper caput,
ſanguinem emanantem deterſit. Poſtquam vero
corpus illud ſanctum ſepulturæ traditum eſt,
nauclerus ad navem regreſſus, ſudarium cum ve-
neratione, & diligenti cura repoſuit ; expleto
namque negotio ad propria velificantem eo-
mitabatur eum proſperitas. Cumqne appropin-
quaret propriæ patriæ, adhue procul poſito oc-
currerunt ei obviam multitudo infirmorum,
qui a ſpiritibus immundis veaabantur, dicentes:
Ecce S. Syrus venit, qoi nos habet mundare.
Et qoantom plus navia portoi appropinquabat,
eastum illi majori urgebantur ſtimulo, atiam ut
in mare præcipitarentor, dicentes : Qoia none
vanit qui nos liberatutus eſt.

8 Cumque in portum introiſſet, fixis anchoris D
nauclerus ad littus egreditor. Videas igitur tue-
bam ſtantem, & infirmos elamantes & dicentes ;
Venit liberator noſter: & enm a populo ſciſci-
tatetur nauclerus, utrum haberet Reliqoias San-
ctorum; admirabator, qoidnam eſſet, quod in-
firmi ad littus concurriſſenc. Nauclerus aotem
oblivioni tradiderat ea, quæ actn fuiſſent in urbe
Januenſium : a vocibus quippe infirmorum, B.
Syrum atteſtabatnr veniſſe. Et cum ſe vellent
in mare præcipitarn, eamdem ſcilicet virtutem
nauelerus ad mentom reduxit ; quomodo cum
ſanctom corpus beati Viri foerat ſepultum, in-
terfuiſſet; & adſtantibne plurimis dixit : Sic rie
tte recoidatus ſum: Quadam din, cum eſſem in
Proviocia Italiæ *in* eivitate Janoenſium, quidam
Sacerdos eivitatia ipſius migravit ad Dominum :
& dum corpus illius ad baſilieam ſanctorom A-
poſtolorom deduceretur, turbis irrnentibus, qui
deducebanr lectum, ah humeris depoſuerunt.
Cnmque Chriſtianus populus mergeret *p* ſn ad *p*
ejus eorpus ſanctiſſimum præ oimia veneratio-
ne, earpebant fimbriam veſtimenti ejus. Inter
qoos ego famulus veſter, appropinquans ad ſanc- E
tum corpus ejus, vidi ſanguinem egredientem
de naribus ejus, & cum meo ſudario eruorem
deterſi : & præter hoc actum, aliud neſcio.
Nomen videlicer ipſius, qui migraverat ad
Chriſtum, Syrus beatiſſimos vocabatur : forſi-
tan hic eſt, de quo infirmi elamant, ut nune vo-
bis aperte datur intelligi.

9 Abiit ergo nauclerus ad navem ; & ſuda-
rium, quo ſacrum ſanguinem deterſerat, mox
ad littus detulit. Cumqun ſe in enm mergerent
qui vexabantur, ipſe vero de ſudario quod ha-
bebat tangeret eos ; confeſtim cuncti ab infir-
mitatibus ſuis mundabantur. Quo ita facto, uni-
verſa plebs loci illius, ad eccleſiam ſimul com
nauelero perreaernat ; agentes gratias omnipo-
tenti Deo; & diceotes, Vere ſalua præſtita eſt
nobis de cælo. Quo viſo Epiſcopus loci illius,
una cum Chriſtiana plebe, baſilicam ad nomen
ejos fundaveront : ibique ſnb tegmine templi
ſudarium condiderur : de eujus tactu infirmi a
langooribus curati ſunt, & nunc oſque in præ-
ſeatem *q* diem curantur : cujus depoſitionem *q*
Beatiſſimi Sacerdotis & Confeſſoris Syri conſtat F
eſſe tertio Kalendas Julias : regnante Domino
noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt honor & gloria, per
infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Mombritio*, Obſervavi.

b *Juſtinianus*, In villa, *inquit*, Morazana, ſeo mavis Stroppa. *Mariaunt :* In villa olim dicta Æmiliana, vulgo autem appellata nonc Stroppa, ubi ad memotiam Sancti ſervarut domus propria, quam incoluit; *ſeu potius, alius eodem loco eu vulgi traditione ædificavit. Interim* Stroppæ *nomen uſquam apparet in tabula, ſed* Morazanæ, *intervallo tamen* 3 *milliarium dumtaxat ad Septemtrionem civitatis.*

c *Id eſt* Oratoriom. *Pro nunc* Vicus S. Syri, *nalus fere hora, ſeu* 3 *milliarium ſpatio.*

d *Cum S.* Felix *ſolum* 20 *annis rexerit, elque S. Syrus ſucceſſerit, oportet at nomine* Infantiæ *intelligatur* pueritia, *uſque ad annum* 14 *ætatis ; ita S. Syros ſolum triginta quatuor annorum fuerit, cum eſt conſecratus Epiſcopus.*

e *Ms. Genuenſe ſic breviter*, Et ad Miſſam

(*meli-*

A (*melius*, Menſam) Dominicam adſtanti ſibi Sanctus &c.

f *Marianus*, Vidit majeſtatem diviuam in forma pueruli, feſtivi prorſus & jucundi: *cujus mutationis nullum apparet fundamentum*.

g *Ms.* Quo igitot facto Sacerdos, cauta penſans ejus ſolicitudinem.

h *In pœnam ſcilicet turbati per intempeſtivam iſtam religionem, Officii divini*.

i *Membritius*, Manduciana: *quæ autem ſequantur his* [] *incluſa, ille ſic pauci perſtringit*: Ibique aſſiduis oratiooibus vacabat, ita ot ejus ſuffragiis ægris ſalus præſtaretur: & poſt dies nuu multos; *in Ms. autem dicitur*, & poſt dies multos, *omiſſo*, Nuu. *Marianus addit prædictam villam bodie a* S. Romulo, *iſtic mortuo, uti ia ejus Vita apparebit, nomen habere. Juſtinianus dicit, eam eſſe ad* maritimam oram uppidi S. Remi *: quod Genua verſus Occaſum diſtat ad* 80 p. m.

k *Mallem legere* Chorepiſcopum, *id eſt*, Epiſcopum regionarium, *quale nobis tunc fere ſane* Decani rorales; *nam tales ſub uno Epiſcopo plures olim erant.*

B *Marianus explicationis cauſa addit, fuiſſe ibi poſitum*, ut Reſturem (*id eſt Parochum*) ſive Vicarium *Epiſcopi. In vita S. Romuli nominatur* B. Hormiſdas: *ſed nuſquam invenio Faſtis adſcriptum*.

l Tabia, *in tabulis male notata* Taggia, *diſtat ſecundum Leandrum Alberti, ab oppido S. Remi* 5, *a littore* 2 p. m.

m *Id eſt, Villicis*; Maſſa, *villa*.

n *Fallor ſi hoc miraculum non ſit ex eorum genere; quæ poſteritatis memoriæ prius traditæ per picturam ſunt, quam per ſcripturam. Sicut igitur uſus obtinuit ut voluntates exprimere, quomodo S. Joannes Evangeliſta ſine nova poculum venenatum hauſerit, ſolent eum pingere in actu ſignantis calicem, unde ſerpens emicat: ita factum hic ſuſpicor, ut aquam putet cujuſdam, peſtiferum exhalantis vaporem, ſanatarus Sanctus, aquam fatale hauſtam exorcizaverit, exorcizatamque in mare effundi juſſerit, quaſi ſimul mergens illius malignitatis auctorem dæmonem: quod deinde ad litteram ſumptum, iſtiuſmodi verbis explicatum ſit, quaſi materialem baſiliſcum inde extraxerit, & in mare præcipitaverit Sanctus*.

o *Ms.* Diem autem obitus beatiſſimi Syti ſecundo Nonas Julii eſſe cognoſcatis: *qui locus cur ita mutatus ſit, ſicut rurſus in fine hujus Vitæ, jam ſupra dixi*.

p Mergeret, *id eſt, conſtiparet comprimeretque, quo ſenſu necdum alibi legi uſitatum hoc verbum*.

q *Si ſæculo, at puto*, XI *ſcripta hæc Vita, non potuit de ſuo tempore ſic loqui auctor; docuit ita ex Libya ſcripſiſſe aliquis, antequam ea in Saracenorum veniret poteſtatem, vel potius ante irruptionem Wandalorum in Africam; idque verbotenus tranſcripſiſſe hic noſter niſi pro Libya velis* Liburnum *intelligere, portum Hetruriæ eodem in littore. Fuerunt quidem & Libici in Italia tranſpadana, quorum urbs Vercellæ Livio ac Plinio nominatæ: ſed medio, quo hæc ſcripſa ævo ignoti, & ita mediterranei, at nec fluvium quidem habeant quo poſſint Genuam pervehi*.

DE SS. LEOLINO ET HILARIO,

EPISCOPIS PATAVINIS IN ITALIA.

C. J.

SYLLOGE HISTORICA.

SÆCULUM III ET IV

Dies horum natalis ignoratur.

C

PHilippus Ferrarius, *in Catalogo Sanctorum Italiæ ad diem* x *Septembris, poſtea quam de S. Hilaro Papa (quem minus recte* Hilarium *ipſe vocat) egiſſet; ſubjungit illi* S. Hilarium *Epiſcopum Pataviaum & hunc* S. Leolinum, *ejuſdem Sedis Epiſcopum; nox aliam, uti ego mihi imaginor, ob cauſam, quam ob Synonymiam, qua alter Hilarius ad alterum nomiat tenuis relationem habet: nec aliam ob cauſam videtur* Hilario *Epiſcopo ſubnectere Epiſcopum* Leolinum, *quam quia ejuſdem Sedis Patavinæ Epiſcopi fuerunt amba. Fatetur enim ipſe Ferrarius, illorum Natales ignorari; cauſam, cur Hilaro, ſeu Hilario Papæ ipſes ſubjungat, nullam affert. Poſſemus nos potiori Jure* Hilarium *noſtrum ob ſynonymiam vetuiſſe ad diem* XIII *Januarii, aut ad* VI *Martii, aut etiam* V *Maji; quibus ejuſdem nomiais celeberrimi Epiſcopi, Pictavienſis, Aquilejenſis & Arelatenſis coluntur*.

Cur hic referantur.

2 *Sed maluimus* Hilarium *Epiſcopum Patavinum ad hunc diem* XXIX *Junii referre, quia iane præcipua celebritate coli in eccleſia propria & olim conſuevit, & nunc eodem die major ibidem ſolennitas agitur, quam alio quocumque, totius anni diſcurſu. Cur autem* S. Leolinum *cum* S. Hilario *hic conjungamus, facit exemplum Ferrarii, & ratio, quam adduxi, quia in eadem epiſcopali Cathedra ambo ſederunt. Antiquiſſima memoria (quæ tamen ætione Auctoris viu appellari antiqua debet) de* S. Leolino *Epiſcopo Patavino legitur apud Bernardinum Scardeonium, ejuſdem urbis Pataviaæ Canonicum, impreſſum Baſilææ anno* MDLX, *hoc modo*: Eodem Sede *Patavina* ſucceſſit *Sundero* B. Leolinus, Epiſcopus ns, obſcuro furſitao loco natus: tanta tamen & eam illuſtri ſanctitate perfulſit, ut non immerito nunc a cunctis fidelibus honoretur. Extat ei facellum ſacrum juxta Pratum Vallis, ubi ſepultus eſt io arca lapidea, & noue volgo Violious appellatur. Vixit in Epiſcopatu annos XII, quem ſuſceperat anoo Domini CCXXXII. *Ferrarius, qui ſe ſua hauſiſſe, ait, e prædicto* Scardeonio & aliis Eccleſiæ Pataviæ monumentis, *ita ſcribit ad diem* x *Septembris*: Leolinus, quem alii Leoniuum, vulgu vero Violinum vocat, obſcuro loco natus, ob ejus vitæ ſanctitatem, nodecimo loco, Maximino Imperatore, Eccleſiæ Patavinæ præfuiſſe fertur: qui in ea temporum acerbitate Eccleſia adminiſtrata, ſanctitate celebris in pace obdormivit, apud S. Proſdocimi oratorium ſepoltos: uode non longe iu propium delubrum, quod adhuc extat, translatus eſt. Dies obitus illius ignoratur. *Sequitur hos Ughellus in Epiſcopis Patauis, & B.* Leooium *ſea* Leolinum *vocat, deſinitque tempus Epiſcopatus ejus ab anno* CCXXXII *ad* CCXLIV; *doctus nempe erat a Scardeonio, accepiſſe epiſcopatum anno* CCXXXII *& annos* XII *tenuiſſe unde acceſſario anno* CCXLIV. *Et hæc quidem de* S. Leolino. *Nunc plaſcula de* S. Hilario, *ejuſque eccleſia*.

Elogium S. Leolini

3 *Prænominatus Scardeonius, lib.* 2, *Claſſe* 6, *pag.* 505, *hæc de illo commemorat*: Ad procoraodam

AUCT. C. J. *ipsum S. Hilarii:*

A populi Pstavini ſalutem Hilarius, a Domino electus Epiſcopus fuit, qui & lignis & miraculis ſupra modum claruit; & ob id in numerum Divorum relatus eſt. Is quidem natione Romanus fuerat; ſed factus Epiſcopus, tamquam Patavii regeneratus, viſus eſt mihi, ad decus civitatis; ut hic, ſicut inter Epiſcopos, ita & inter Patavinos cives ſit merito recenſendus; & eo magis quod in hujus honorem dictum fuit ei celeberrimum templum, juxta æſtuaria Adriatici maris, olim Baduariorum, Principum Reipublicæ Venetæ, ſepulcris inſignitum: a quo poſtea uſque hodie vicus, de hujus Sancti, nomine, S. Hilarius nominatur. Annumeratur is inter Epiſcopos Pstavinos decimus ſeptimus. Defunctus eſt anno Domini CCCXLVI. *Ferrarium hic deſcribere nihil attinet, quin in nullo a Scardeonio recedit. Recentiores, Ferdinandus Ughellus & Sertorius Urſatus, ſecedunt in annum mortis. Ughellus quippe annum* CCCXLVI, *quo Scardonius obiiſſe* Hilarium *notat, ejus Ordinationi adſcribit; addenſque, præfuiſſe Eccleſiæ Patavinæ annos* XXII, *obitum neceſſaria differt uſque ad* CCCLXVIII. *Recte ab utroque Urſatus, in ſua Hiſtoria Patavina, anno* MDCLXXVIII *in lucem edita, referens Sancti mortem ad annum* CCCLXIII. *Sed non video, cur duobus biſce recentioribus major fides, quam Scardeonio tribuatur; cum nullius antiquioris auctoritatem aut aliud argumentum pro ſua aſſerant aſſerto in re tam antiqua.*

B

Hujus eccleſiæ,

4 *De eccleſia, quam* S. Hilario *prope æſtuaria maris Adriatici extructam fuiſſe dicit Scardeonius, interrogavi ipſidem P. Joannem Baptiſtam Rumagnolium Societatis noſtræ, tunc Patavii degentem, deque Actis Sanctorum ac nobis bene meritum, qua loca illa conſiſterent, qualia fuiſſet olim, & nunc ſint. Reſpondit is mihi diſtincte ad interrogata: ſed diu multumque ſudavit, priuſquam in quæſitæ eccleſiæ notitiam venerit, luſtratis fruſtra Patriarchatus Venetii & Epiſcopatus Patavini Catalogis, ſubjectas ſibi eccleſias continentibus. Nuſquam enim mentio fiebat eccleſiæ* S. Hilarii: *quia ſcilicet ventrina diœceſis illa eſt, ſed immediate ſubjacet Pontifici Romano. Plura ſigillatim de illa explicat citatus Romagnolius in ſuo ad me reſcripto, hunc fere in modum. Navigantibus Patavio Venetias occurrunt ſub finem itineris Portæ, uti appellantur, Mornianæ, a quibus dextrorſum, verſus Meridiem abeſt eccleſia* S. Hilarii, *paſſus circiter mille & quingentos; a Fuſina vero æquali propemodum diſtat ſpatio verſus Occaſum; uti etiam ſignant ſitum utriuſque loci paſſim Geographi: Urſatus tamen, in nova antiqui agri Patavini Chronographia, quam Hiſtoriæ ſuæ inſeruit, eccleſiæ ſitum in auſtrum reſpectu Fuſinæ collocat* S. Hilarium: *quem Itali paſſim* S. Ilario; *ipſe* S. Elero, *ſcribuat.*

Pontifici Romano ſubjecta

ubinam ſita

C

5 *Cingitur locus undique gleba frugifera & bene culta, præter plagam orientalem, quæ inculta eſt & paludoſa effluente illic marini æſtus; qui tunc præcipue ſuper effunditur, cum Eurotus mare inflans ad aliquod mille paſſus terram inundat. Eccleſia perparva nunc eſt, longitudine pedes tantummodo non amplius* XXIX, *latitudine vero novem tantum, quamvis e ceteris parietibus appareat, fuiſſe olim ampliorem. Circum adjacet plaguli terræ herboſæ inſtar prati; quæ, ut exiſtimat Romagnolius, ſacellicta eſt ad denotandum, locum eſſe ſacrum; quod & circumſita terra, quæ aliquantulum altior eſt, indicare videtur. In hac vicinantia loci, qua reſpicit ortum ſolis, cœperant aliqui non a multo tempore terram effodere, ſcrutaturi quid tandem iſtic lateret; & detexerunt jam re ipſa aliquot arcus marmoreas pervetuſtas; eum id quod gerebatur ad aures ſereniſſimæ Reipublicæ peſlatum, & ab hac operis ulteriori molitione interdictum fuit.*

& qualis nunc ſit.

D

6 *Supra portam eccleſiæ introrſum iſthæc legitur inſcriptio:* Beatiſſimæ Virgini Divoque Hilario hanc eccleſiam, vetuſtate collapſam, in qua ſeneſtiſſimi Principes complureſque viri Patricii humati fuere, Marinus Marius, utriuſque ſignaturæ Referendarius & Abbas, pro animi affectu ex integro reſtauravit; & loco, ſerpentibus maxime frequenti noxiiſque animantibus, facto ſalutifero, hominum cæleſtiumque commercia reſtituit. Anno Domini MDCXXXI. *Eccleſia prior vetuſtate collapſa, de qua hic mentio fit, fundatorem habuiſſe dicitur a Sanſovino* Ducem Venetiæ, Angelum Participatium, *cujus familia modo ſub nomine Badoeræ claret, inter Patricias Venetas nobiliſſima. Conſtat autem indicata fundatio ex diſtichis, quod Sanſovinus producit e tabula, Angelum Participatium repræſentante, quæ olim in Palatio civitatis Venetæ extabant. In illa ipſe Angelus ita loquitur de ædificiis a ſe conſtructis.*

Reſtauratio,

primi fundatores,

E

Tecta palatina Communis pervula fundo;
Ædifico ſanctum Zachariamque Hilariumque.

Corpus Angeli, anno DCCCXXVII *demortui, in eccleſiam* S. Hilarii *illatum fuit; ut filium Juſtinianum, uti in Ducatu collegam & ſucceſſorem, ita in tumulo ſocium ib dem ab anno* DCCCXXIX *habuit; eodem Sanſovino teſte: qui & in chronico Venetis ad annum* DCCCXVI *notat,* Abbatem S. Servuli tranſtuliſſe Monachos ſuos in eccleſiam S. Hilarii, poſitam in inſula Gambararum, in confiniis Riviolii. *Adeo ut ante prædictum annum* DCCCXVI, *non tantum eccleſia* S. Hilarii, *ſed & monaſterium ibidem canonicarum fuerit: Meminerunt etiam* S. Hilarii *Cortuſi, lib.* 9 *hiſt.* 10: *uti & Sabellicus, qui libro* 1 *de rebus Venetæ ſitu, ait,* Hilarii turrim, ſupra amnis Brentæ deflexum, locis minus ſtagno obnoxiis, *conſiſtere.*

tempus fundationis,

Vid. Append. tom. 6 Junii p. 273. col. 2

7 *Tradunt Veneti, ut ſcribit idem Romagnolius, ſeu ſueviſſe olim Ducem cum nuncupato Senatu conferre ſe quotannis, in feſto* SS. Petri & Pauli Apoſtolorum, *ad eccleſiam* S. Hilarii. *Quos tum quidem tanto ſpendidiori cum pompa feſtum ejus egiſſe credidera, quanto nunc minori cum apparatu celebratur. Nam eadem ſanctorum Apoſtolorum die, præter aliquot Sacrificia Miſſæ, quæ iſthic offeruntur, nihil omnino ſit nunc temporis, & reliquo toto anno ne unam quidem Sacrificium illic unquam offeratur, niſi fortaſſis a tranſeunte quopiam Sacerdote, qui ea itinere celebrandi cauſa eo deflectat. Quæ deſolatio fortaſſis inde oritur, quod eccleſia iſta nullius diœceſis ſit, utpote ſubjecta immediate Pontifici Romano; quemadmodum etiam ſubjecta illi eſt eccleſia* S. Gregorii & S. Benedicti: *quibus Pontifex præfigit quem ſibi lubitum fuerit, titulumque ei tribuit* Abbatis SS., Gregorii, Hilarii & Benedicti da Venetia, *eum colore veſtium cæruleo. Gaudet modo titulo illo, uti & reditibus trium illorum monaſteriorum ſane opulentis, Eminentiſſimus Cardinalis Cbiſius; nempe illi anno quo hæc reſcripſit mihi Romagnolius, dum adhuc viveret Cardinalis iſte.*

frequentabatur festum 29 Junii,

F

nunc caligavit curſu,

poſtquam fuit Commend.

8 *Ut autem dignitas eccleſiæ ac monaſterii* S. Hilarii, *eorumque amplitudo, divitiæ, prædia, quanta olim fuerint, aliquatenus innoteſcat, non abs re fuerit hic apponere Privilegium Rotharii* II, *anno* MCXXV *Romanorum Regis electi, & anno* MCXXXIII *Imperatoris coronati: quo Abbati* SS. Hilarii & Benedicti *confirmant pelvilegia ſua. Illud autem eo libentius hic appono, quod tumerit vetus loca,*

Privilegium Lotharii a Abbatia S. Hilarii,

Mo-

A *Monaſterio obtenta, quadque Abbatem illius temporis nominatim indicent; nec non quod Tarviſinorum Epiſcopum nominent, Ughello ignotum. Fuit porro privilegium ipſum anno* MCCCLXXXII *ex originali tranſcriptum notarialiter, & examinatum collatumque cum illo, coram Patriarcha Gradenſi Urbano, uti ſequens Scriptura, Privilegium ipſum complexa, pluribus ſic teſtatur*; Hoc eſt exemplum cujuſdam Privilegii authentici Lotharii Tertii (*imo Secundi*) Romanorum Imperatoris Auguſti, reperti in archivio publico, ſcilicet Cancellaria Communis Venetiarum, ex quodam libro authentico & antiquo, in quo Privilegia & Inſtrumenta authentice ſunt conſcripta; cujus tenor per omnia talis eſt.

an. 1382 tranſcriptum

ex libro authentico,

9 In omine ſanctiſſimæ & individuæ Trinitatis. Lotharius, divina favente clementia electus Romanorum Imperator Auguſtus. Scietes in hoc maxime conſiſtere ſalutem animæ noſtræ, & ſtabiliri honorem Imperialem, ſi eccleſiarum pauperum Chriſti ſolertem curam habuerimus; omnium fidelium noſtrorum, tam futurorum, quam præſentium induſtriam noſcere volumus;

B qualiter Venerabilem Abbatem, Ugerium nomine, eccleſiarum ſanctorum Hilarii, & Benedicti de provincia Veneriæ, in finibus Rivoalreaſibus juxta flumen Diræ, pro petitione ſua fatis benigne exaudivimus, ad exemplum Prædeceſſorum noſtrorum Imperatorum omnium, a tempore elapſo; confirmantes ei & eccleſiis ſuis omnia, quæ vel per donationes, ſeu oblationes aut quoquomodo legaliter ipſis collata ſunt, colonos eorum, videlicet in Cereſaria, & in Pladano, & in finibus illis. Similiter enm capella, in ipſo Pladano in honorem Petri Apoſtoli fundata; & decima de Ceeſaria in Pladano, & aliorum colnnorum pertinentium ad ipſam capellam, cum vineis, terris, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, paludibus, pontibus in prædicto Pladano conſtitutis, cum ritratibus * tallonariis, quatiſoniis, & cum omnibus ad prædicta loca pertinentibus.

Imp. illi Abbati S. Hilarii id petenti

confirmat privilegia ſua

* *forte* intrasibus

so Teſtificantur quoque Præcepta Caroli, quod iſte eadem loca per commutationem retroceſſiſſe a Tarviſino Epiſcopo, Landulo nomine, & eiſdem eccleſiis obtuliſſe; ipſeque & omnes ſucceſſores ſui fore, per Præcepta hæc

& præcepto Caroli rata habet,

C confirmaveriot. Hæc quoque omnia, ob devntionem præfari Abbatis, rata eſſe voleores, confirmamus ipſis eccleſiis prænominata loca, cum pertinentiis ad jura ipſorum, Senodochii beati Petri, & Viti Martyris, quæ in Cruſiana civitate, & ex omnibus, qnæ ad prædicta loca pertinent; Ceresaris, & Pladano, & prænominata capella; cum prædicta donatio cum deſignatis, atque deſcriptis lateribus, uno latere ſicmanrn in flumine Curcatiæ juxta prænominatam villam Zitn, alstere uno Aurelis, tertio latere a Cronio, quarto vero in Aquis ſalſis. Hæc omnia ipſis eccleſiis confirmamns, cum terris, vineis, pratis, paſcnis, ſilvis, novasionibus*, aqnis aquarumque [decurſibus] paludibus, molendinis, ripatibns, portubus, ripis, teloneis, quartiſinis, decimis, cum omnibus prædicto [monaſterio] pertinentibus. Sub eadem quoque confirmatione non minus compreheodimus & coocedimus ipſis eccleſiis, cortem Torſoculis, & aliam, quæ dicitur Aureliaco, & curtem S. Mariæ, quæ jacet juxta Pedraorem in comitatu Tarviſiano, & cum omnibus appendentiis ſuis, & cum omnibus manſis ad eaſdem jure ap-

* *an* venstionibus.

pertinentibus, cunctaſque alias terras... legaliter attributas, percipiendi cum omnibus.... Regali & Imperiali auctoritate.

D AUCTORE

11 Videlicet, ot nullus dnhioc Patriarcha, neque Epiſcopus, ane Tarviſinus Epiſcopus, nulluſque Dux, Marchin, Comes, Vicecomes, vel aliqua magna perſona, ut prædicta donatio .... vel in ſimilibus, vel in poſſeſſionibus, ſeo in aliis rebus, prædictas eccleſiss inquietare, molestare ... audest ſine Regali judicio, contradicimus; homines esrumdem eccleſiarum & terrarum inhabitantes, univerſis judicialibus perſonis; ita ut de ipſis hominibus placitum nullnm pronuntient, ſeu aliquod publice ab eis exigant, aut etiam tollant, nullamque eis violentiam inferant; ſed in potnſtate ipſius Abbatis libere remaneant. Si quis autem, quod non credimus, hujus Præcepti violstor nxtiterit, ſciat ſe compoſiturum anri puri libras mille, medietatem Cameræ, & aliam medietatem prædictis eccleſiis. Quo autem vetins credatur.... cuſtodiatur hoc Præcepum per ſcripturam cartarum ſigillo anſtro inſigniri .... Lotarii tertii Romanorum Imperatorisinvicti ſſimi. Ego... Anno

D. P. octoae nequis hoc e privilegio contraveniat

ob gravissima multta.

E Incarnationis Dominicæ milleſimo centeſimo [trigeſimo] ſexto, Indictione tertia decima, anno veto Regni Regis Lotharii undecimo, Imperii quarto. Actum spud Caſtrum ſancti Baſſani. In Chriſti nomine feliciter.

12 In nominn Domini noſtri Jeſu Chriſti Amen. Anno nativitatis ejuſdem milleſimo trecenteſimo octuageſimo ſecundo, Indictione quinta, die vigeſimo ſexto menſis Martii, hoc exemplum ex authentico per me ſubſcriptum, Joannimum de Andalo Notarium, ſcriptum fuit; per me, & alios ſubſcriptos Notarios diligenter auſcultatum, in præſentia Reverendi in Chriſto Patris Domini Urbani, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Patriarchæ Gradenſis Eccleſiæ, Venetiis in Patriarchali Palatio ipſius: & qnia idem Reverendus Patet Dominus Patriarcha repererit idem cum authentico concordare, in ipſius exempli plenam fidem, & teſtimnnium, ſuam auctoritatem interpoſuit; & decretom mandavit idem ſui ſigilli, quo nunc utitur, appenſione muniri. *Alii ſubſcripti Notarii, qui diligenter auſculeuſſe hic dicuntur; id ipſum teſtantur etiam ſubſcriptione ſua, & aſſerunt concordare tranſumptum cum originali. Sunt autem eorum nomina.* Deſideratus Lucius, Guilielmus Philippi de Claratis, Joannes Plumatius.

Fides Notarii tranſcribentis

F *& aliorum qui præfatus fuerunt*

13 *Habes hic, Lector, Privilegium Lotharii Imp. eccleſiæ* S. Hilarii *datum, prout mihi ſubmiſſum fuit cum ſuis mendis & lacunis; probum tamen, quamvis Indictio perperam, vitio verosimiliter librariorum, notata ſit* tertia decima; *cum* quarta decima *noturi debuerit. Abſque Indictione enim ſit; udhuc ſufficienter innoteſcit, anno* MCXXXVI *datum fuiſſe Privilegium, & quidem inter diem* XI *Julii, quo cepit annus* IV *Imperii Lotharii, ac diem* XIIII *Septembris, quo deſiit Regni ejus annus* XS: *qualibus ſimul currentibus, ſubſignatum eſt Privilegium; & concurrere numquam ulias potuerunt.*

Privilegium hoc,

eſt ab errore indictio,

14 *Quod* Tertius *in Privilegio vocetur Lotharius, cum paſſim nunc nominetur ſcribaturque* Secundus; *nihil omnis mali habet. Quia id obtinuit illorum temporum uſus; & in Diplomatibus Lotharii pluribus, quæ vidi,* Tertius *vocatur nominis ſui, non tantum dum Rex Italiæ erat, verum etiam poſtquam Imperator coronatus fuit. Diplomatu iſtiuſmodi videri poſſunt in Annalibus Paderbornenſi-*

A bus P. Nicolai Sybaten ad annum MCXXIX; apud Miræum in Diplom. Belg. pag. 323 & 325; in Donationibus Belg. pag. 116. Dum Rex Italiæ tantum fuit, poterat, Tertius ſcribi; quia inter ipſum & Lotharium I, Caroli Magni nepotem, intercеſſerat alius Italiæ Rex Lotharius, filius Hugonis, Provinciæ Comitis. Cur vero, poſtquam Imperator coronatus fuit, etiam Tertius iſtius nominis dictus ſit, equidem ignorare malo, quam multa divinando proferre. Certe nullus antecеſſit ipſum Imperator Lotharius Secundus. An Cancellarii Scribæque Curiæ, qui ternum numerum nomini Regis adſcribere ſolebant, eo mera conſuetudine pervenerint eumdem addere nomini jam Imperatoris?

AUCTORE G. J. penſetur probum eſſe.

DE SANCTO CASSIO,

EPISCOPO NARNIENSI IN UMBRIA.

D. P.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§. I. Nomen in Faſtis, Acta ex S. Gregorio, tempus Sedis ex Epitaphio.

ANNO DLVIII S. Caſſii nomen hodierno Romano inſeritum.

NArniæ, civitate Umbriæ (qua de pluribus egimus 111 Maji, feſto primarii urbis Patroni S. Juvenalis (diem agi S. Caſſii, ejuſdem civitatis Epiſcopi, indicant tabulæ Romani Martyrologii reformati, etiam primæ ſub Gregorio XIII editionis; & additur, quid de eo, ſermo quotidie ſacrificante, referat Gregorius; ſtrictius quidem, lib. 4 Dialogorum cap. 56; prolixius vero, Homilia 23 in Evangelia. Reformatoribus præluxerat Molanus, in ſuis ad Uſuardi Martyrologium Additionibus editionis primæ: ſed quæ illic addiderat de S. Caſſio, mox in editione ſecunda ac tertia, neſcio cur, prætermiſit omnia. Interim videntur ei præluxiſſe ad illud addendum, Carthuſiani cujuſdam Colonitenſis ſcripta, necdum nobis viſa, ſed quibus ſimile unum habemus Bruxellis, antiquam ad uſus eccleſiæ S. Gudulæ; qualia etiam vidiſſe potuit Galeſinius, qui (ſicut & ceteri omnes) locum S. Gregorii indicant: Florarium autem Sanctorum Ms. expreſſe notat Homiliam præfatam. Philippus Ferrarius, in Catalog. Sanctorum Italiæ prolixius indidem elogium ſumpſit, adhibito etiam libri 3 Dialogorum capite 6; & annotavit, quod Natalis S. Caſſii, utpote feſto Apoſtolorum impeditus, ſolenniter Narniæ colitur die 17 Julii, ut in tabulis illius Eccleſiæ reperitur.

B atiſque, cum elogio ex S. Gregorio,

2 Gregorius, cum libri 3 caput 4 ſic ſtatuiſſet; ſed jam, ut priora taceamus, ad ea quæ noſtris temporibus ſunt geſta veniendum eſt; capite 5 narrat, quomodo Sabinum, Canuſinæ urbis Epiſcopum expertus ſis Totilas Rex Gothorum circa annum DXLII habere ſpiritum prophetiæ; deinde capite 6 ſubdit: Nequa hoc fileam, quod multi nunc, qui hic de Narnienſi civitate adſunt mihi, ſedulo teſtificantur. Eodem namque Gothorum tempore, cum præfatus Rex Totila * Narnienſis veniſſet, ei vir vitæ venerabilis Caſſius, ejuſdem urbis Epiſcopus, occurrit. Cui quia ex conſperſione ſemper faciem rubere conſueverat; hoc Rex Totila, non conſperſionis eſſe credidit, ſed aſſiduæ potationis, eumque deſpexit. Sed omnipotens Deus, ut, quantus vir eſſet qui deſpiciebatur, oſtenderet; in Narnienſi campo, quo Rex advenerat, malignus ſpiritus coram omni exercitu ejus Spatharium invaſit, eumque vexare crudeliter cœpit. Qui eum ante Regis oculos ad venerandum virum Caſſium fuiſſet adductus; hunc ab eo vir Dei, oratione facta, ſigno Crucis expulit, qui in eum ingredi ulterius non præſumpſit. Sicque factum eſt, ut Rex barbarus ſervum Dei ab illo jam die veneraretur ex corde, quem deſpectum valde judicavit ex facie.

narrante quod ſuo tempore

* an Narniam?

ex Spatharii Totila R. dæmonem expulerit.

3 Cetera Sancti viri geſta & virtutes non latent; nam qui Lucæ extat apud Florentinium Mſ. ferme, Sermone in ejus feſto legendus, præter locos Gregorii duos, non alia complectitur, quam qualia de quovis ſancto Epiſcopo præſumi debent, in hanc modum: Feſtum S. Caſſii Confeſſoris, Narnienſis Epiſcopi, celebrandum nobis advenit, in cujus laudibus immorari libenter debemus: ſed quamvis ſcientia noſtra, ad manifeſtandas ejus mirificas virtutes & ſanctitatem, ſuccumbat; ipſi vos, Fratres, intelligite, quæ & quanta illius fuerint, quia & omnibus hominibus irreprehenſibilis ſempee ejus vita extitit; & Deus omnipotens, in hac vita & poſt ejus tranſitum, per multa miracula, eum eſſe amare, demonſtravit aperte. Prælatus in gradu Sacerdotii ſui exiſtens, non pro tanto honore elatus, magis prodeſſe ſubjectis ſibi ſtuduit quam præeſſe. Foit namque Paſtor, non tantum nomine, ſed opere: & quia gregem ſibi commiſſum vitia devitare inſtanter docuit, frequenter memoria revolvens, illud quod in libro Sapientis legitur; Reſtorem te poſuerunt? Noli extolli: eſto in illis quaſi unus ex iſtis, & coram illorum habe, ut accipias eorum gloriæ. Pro ſubjectorum etiam qualitate temperantiam & diſcretionem adhibuit; ſuæ doctrinæ lac adminiſtrans invalidis, firmiores reficiens eſca validiore; vita vero ipſius conveniebat prædicationi; ut juxta Apoſtolicum præceptum, ne ipſe reprobus fieret, cum aliis prædicabat. Refrenabat enim carnem ſuam jugiter, eam macerando jejuniis & vigiliis; ut ſic continuo ceteum portando, ſequeretur veſtigia ſui Salvatoris. Quantum etiam in eleemoſyna erga egenos ſempee exiterit largus, commemorare longum eſt, cum ipſe ad hoc operam dederit, [ut lateret]: ſæpe quod ſuo ſubtrahebat corpori, pauperibus erogabat. Erat itaque lucerna, non ſub modio, ſed ſuper eandelabrom poſita; ut omnes in eo viderent, unde ſibi iter ſumerent virtutis. Claruit namque in ſeipſo in ſua vita recta: ſed Deus per multa ejus miracula clariorem hominibus reddidit. Quis referre poteſt, quot cæcis viſum, ſurdis auditum, claudis greſſum Dominus per eum reddidit?

Sermone eodem ex Mſ.

E

laudat exemplarem in Epiſcopum vitam,

Eccli. 32. 1. doctrinam ſeminarem.

1. Cor. 9. 7a. rigorem pœnitentiæ,

F

eleemoſynæ largitatem

miraculorum gratiam;

4 His præmiſſis additur, quod dæmonia etiam ex obſeſſis corporibus depulit, idque præſtatis & ex S. Gregorii verbis probatur ex 4 Dialogorum; & ſubjungitur, Quod idem B. Gregorius alias demonſtravit dicens, Homilia 37 præfata; Multi veſtrum, Fratres cariſſimi, Caſſium Narnienſis urbis Epiſcopum noverunt, eui mos erat quotidianas Deo Hoſtias offerre, ita ot pæne nullus dies vitæ ejus abſcederet, quo non omnipotenti Deo

quotidie a ciſtrandi

Ho-

A Hoſtiam placationis immolaret. Cui cum Sacrificio valde etiam concordabat vita: nam cuncta quæ habebat, in eleemoſynis tribuens, eum ad horam offerendi Sacrificii veniſſet, velut totus in lacrymis diſſluens, ſemetipſum cum magna cordis contritione mactabat. Cujus & vitam & exitum, quodam venerabilis vitæ Diacono, qui fuerat ab eo nutritus, referente cognovi.

Tum quomodo per Presbyterum,

5 Ajebat enim, quod quadam nocte ejus Presbytero per viſum Dominus adſtitit, dicens: Vade, & dic Epiſcopo: Age quod agis, operare quod operaris: non ceſſet pes tuus, non ceſſet manus tua: Natali Apoſtolorum venies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Surrexit Preſbyter: ſed quia e vicino Apoſtolorum natalitius dies imminebat, eam propinqui exitus diem Epiſcopo ountiara pertimuit. Alia oocte Dominus rediit, ejuſque inobedientiam vehementer increpavit, atque eadem juſſionis ſum verba retexuit. Tunc Presbyter ſurrexit ut pergeret: ſed rurſus infirmitas cordis impedimento facta eſt indicandæ ravelationis: & ad admonitionem quoque iteratæ juſſionis obdutuit pergere, & quæ viderat, manifeſtara oeglexit. Sed quia ma-

B gnam manſuetudinem contemptæ gratiæ, major ſequi ſolet ira vindictæ; viſione tertia Dominus appareus, jam verbis addidit verbera; & tam diſtricta cæde mactatua eſt, ut io eo

ter diuturnos morbum,

dutitiam cordis emollirent vulnera corporis. Surrexit ergo eruditus ex verbere; perrexit ad Epiſcopom; eumque jam ea more, juxta B. Juvenalia Martyris ſepulcrum, ad offerendum Sacrificium coofiſtentem reperit. Secretum u circumſtantibus petiit, ſeque ejus pedibus ſtravit. Cumque eum obtertim, flcotem Epiſcopus vix ad ſe levare potuiſſet, lacrymarum cauſas cognoſcere ſtudnit.

& ſuſtineis plagis exuſtum,

6 Ille vero, reluturus ordinem viſioois, prius veſtimento ex homeris devoluto, detexit plugas corporis, ut ita dicam teſtes veritatis & eolpæ: monſtravit quanta aoimadverſionis diſcioctione membra illiua accepta verbera livore juſticto ſulcaverant. Quæ mox ut Epiſcopus vidit, exhorruit; & quis ſibi talia facere præſumpſiſſet, cum magnæ obſtupefactionis vocibus exquiſivit. At illa reſpondit, hæc ſe pro ipſo

C ſuiſſe perpeſſum. Exerevit cum terrore admiratio: ſed nullis jam Presbyter inquiſitioni ejus moras adjeiena, ſecretum revelatiooia aperuit; eique juſſiooia Dominicæ ea quæ audierat verba narravit; diceoa: Age quod agis, operare quod operaris: non ceſſet manus tua, non ceſſet pes tuus: Natali Apoſtolorum veoies ad me, & recipies mercedem tuam. Quibus auditis Epiſcopus, ſe in oratiooem, cum magna cordis cootritione, proſtravit: & qui oblatum Sacrificium ad Horam tertiam venerat, hoc pro extenſe orationis magnitudine ad Horam nonam uſque protelavit: atque ex illo jam die magis magiſque auctu ſunt ei lucra pietatis; factuſque eſt tam fortis in opere, quam certua ex munere: quippe qui eum, cui debitor fuerat, ex ea promiſſione jam eœperat hsbere debitorem.

intelligeoeis moritoeum ſe in feſto Apoſtoloeum,

quod dum annuatim expectat,

7 Huic autem conſuetudo fuerat, annis ſingulis, Natalis Apoſtolorum die, Romam veaire: jamque ex hac revelstione ſaſpectus, venire juxta morem ooluit. Eodem ergo tempore ſolieitus fuit; ſecundo qooque anno vel tertio in mortis ſuæ expectatione ſuſpenſos; quarto, qointoqna, & ſexto ſimiliter; qui deſperare jam de veritate revelationis poterat, ſi verbis fidem ver-

berea non feciſſeot. Cum ecce anno ſeptimo, D uſque ad expectati Natalis ſuctss Vigilias ineolumis pervenit: ſed levis hunc in Vigiliis calor AUCTORE
attigit; atque ipſo die Natalitio, Filiis ſuis ſe D. P.
expectantibus, Miſſarum ſolenoia implere ſe poſſe recuſavit. Illi vero qui de ejus etant patitet egreſſione ſuſpecti, ſimul ad eum omnes veoetunt; ſeſe unanimiter adſtringentes, ut die eodem nequaquam acquieſcerent Miſſarum ſolenia celebrari, niſi pro eis apud Dominum idem Antiſtes ſuus ioterceſſor accederet. Tunc ille compulſus, in Epiſcopii oratorio Miſſas fecit, & mano ſua Corpus dominicum Pacemque omnibus ctibuit. Qui, euocto miniſterio oblati Saerificii peracto ad lectulum rediit; ibique jacens, dum Sseerdotes ſuos ae Miniſtros circumſtetiſſe eerueret, quaſi vale ultimum dicens, *ipſo poſt Miſſam intra lectulum ſe compoeoeuto.*
de ſervando vinculo caritatis eos admonebat, & quanta debuiſſeot inter ſe concordia uoiri prædieabat. Cum ſubito inter ipſa ſanctæ exhortatioois verba, voce terribili elamavit, dicens: Hora eſt. Moxque aſſiſtentibus ipſe ſuis manibus linteum dedit, quod ex mora moriemtium ſibi contra ſaeiem tenderetur. Quo teneſo, ſpiritum emiſit: ſicque ſancta illa anima ad gaudia æterna perveniens, a carnis corruptione ſoluta eſt.

ſeptimo demum eemigio anno,

E

8 *Idem in mortis ſuæ tempus ſepulcrum ſibi præparaverat, proxime ſepulcro S. Fauſtæ, ſororis potius quam uxoris ſuæ. Virgo enim cum viro vixiſſe & obiiſſe creditur. Ipſius Epitaphium, ſupra ingreſſum ad vetus S. Juvenalis ſepulcrum, etiammum legitur marmori oblongo inciſum, quod Crux aquilatera ampla medium perturrit; ſub utraque Cruois ala duobus Agnis ſe mutuo reſpicientibus inſculptum; ſuperne vero tribus utrimque verſibus, ſic ordinate legendis, & indubitabile teſtimonium prædictorum præbentibus:*

juxta lateum ut uxoris Fauſtæ

✠ Caſſius, immerito Præſul de munere Chriſti,
Hic ſua reſtituo terræ mihi credita membra.
Quem fato anticipans conſora dulciſſima vitę,
Ante meum, in pace requieſcit Fauſta ſepulcrum.
To, rogo, quiſquis ades, prece nos memorate benigna,
Cuncta recepturum, te noſcens, congrua factis.

cum communi eo ſcripto Epitaphio.

Ipſo autem vita functo, curatores funeris addiderunt ſequentia: SD. ANN. XXI M. IX D. X. RQ IN PACE. PRID. CAL. JUL. P. C. BASILI. V. C. ANNO XVII: *qui Poſt conſulatus notat annum Chriſti* DLVIII. *Unde, per annos, menſes, dies, hic indicatos retrogradiendo, intelligitur ordinatus fuiſſe* S. Caſſius Epiſcopus, *anno* DXXXVI, XIX *Septembris; qui in ipſo anno., habente litteram Dominicalem* C, *Dominicus fuit, & obſervantiam Dominicæ, ad Ordinationes Epiſcoporum, ſæpe a nobis inculcatam, confirmat.*

F

§. II. *Reliquiæ Lucæ petitæ & impetratæ, anno* 1679.

Relata Narniam corpora S. Juvenalis

9 *Quantumcumque incerta & intricata ſit hiſtoria, de modo ac tempore Translationis* Sanctorum Juvenalis, Caſſii, atque Fauſtę, *a civitate Nunienſi in Lucenſem, ad S. Frigidiani eccleſiam; (de quibus vide Commentarium noſtrum ad* XII *Maji) de hoc tamen inter omnes convenit, S. Juvenalis corpus denuo relatum Narniam fuiſſe; Lucæ manſiſſe corpus S. Caſſii, una cum corpore S. Fauſtę, ſive hæc fuerit Virgo & Martyr Cyzicena, quę* XX *Septembris in Romano Martyrologio colitur (ut vult Franciotius) ſive, quod longe vero-*

AUCTORE D. P. Lucæ manſeri cervera SS. Caſſii & Fauſtæ,

A verosimilius eſt, anno S. Caſſii, cui ab initio proprius fuerit dies XXV ejuſdem menſis, quando Lucæ de ea Officium fit. Neſcitur tamen quo loco & quo modo depoſita primum Narniæ illa fuerit; ſolum habemus ex Francisco, quod factum idſit anno MCLII die XXV Januarii, tunc in Dominicam cadente ſub curſu litteræ E, cum ſolennis fieret S. Frigidiani translatio, in dignierem ipſius eccleſiæ locum, ceram quatuor Cardinalibus, tribus Archiepiſcopis, Epiſcopis ſeptem; tunc Lucæ præſentibus, ibidem aut in vicinia etiam agente Romana Curia, anno cum Papa Eugenio III, ſeditionum Romanarum pertæſo. Habemus etiam ex Francisco, quod eodem tempore & eadem occaſione pariter inventa ſint corpora, SS. Richardi Regis, Caſſii Epiſcopi & Fauſtæ, & in ſuis ſingula altaribus collocata, ubi hodiedum requieſcunt. Quid porro his ſuperioribus annis actum ſit, declarabit Epiſtola Caroli Stephani Bucciarelli, Cathedralis Eccleſiæ Canonici Pœnitentiarii, quæ poſt gratam commemorationem mei laboris, hunc ſeſe illuſtrandis S. Juvenalis Actis, ſic progreditur.

ibidem inventa an. 1158

B Illius ſolitum perſequentibus Narnienſibus an. 1675

Lucenſes humaniter agunt,

anno 1679.

C

D

E

F

ſub die 26 Aprilis.

magno cum ſolatio Narnienſium;

& aperta ſacri corporis arca

inde ſumunt ſingulorum magnum jus cum ſaccolo cinerum;

ſaſque reliquias die 26 Aprilis.

12 Laboravit ſæpius civitas Narnienſis, ut, ſi non totum S. Caſſii corpus, partem ſaltem aliquam recipere a Lucenſibus mereretur. Noviſſime vero anno MDCLXXV, miſſis ad Illuſtriſſimam Lucenſium Rempublicam libellis litteriſque ſupplicibus Illuſtriſs. D. Octavii Avii Narnienſis Epiſcopi, Magiſtratuſque & Capituli, commendatione plurium Eminentiſſimorum Cardinalium Principumque virorum ſuffultis, ac deprecatione potiſſimum Illuſtriſs. D. Franciſci Spadæ Equitis Hieroſolymitani, atque D. Lennis Sanſuccii, Patriciorum Lucenſium, id tandem effectum eſt, ut ſuperatis difficultatibus omnibus, die XXIV Martii, omnium fere conſpirantibus votis, Excellentiſſimus ille Senatus ſanciverit ejuſdem ſacri corporis præcipuam unam partem Narnienſibus eſſe attribuendam: quod mox etiam indicandum curavit per humaniſſimas litteras, Illuſtriſſimi D. Epiſcopo & Cannicorum Capitulo atque Magiſtratui ſcriptas. Primæ, in ipſius Epiſcopi morte deperditæ, non amplius inveniuntur; ſecundæ breviores fuere; tertiarum ex Italico hic tenor erat.

„ 11 Tenerrimo devotionis affectui, quem „ veſtræ Dominationes ſervant erga ſuum quon„ dam dilectiſſimum Paſtorem S. Caſſium, hu„ jus noſtræ Reipublicæ Tutelarem Patronum, „ negari a nobis non potuit tantopere deſiderata „ conſolatio; per quam nihil detraheretur de „ obſequio noſtro erga ipſum Sanctum, neque de „ gloria, Deo ex veneratione ſuorum Sanctorum „ proveniente. Quapropter plena voluntate li„ benter condeſcendimus ad inſtantiſſimas preces „ veſtras, ut vobis largiremur partem Reliquia„ rum ejus: ſperantes, quod, ſicuti nobis ex majo„ rum noſtrorum pietate contigit celebrare no„ men ſuum, acquiſitione tanorum theſaurorum „ ad tutelam Reipublicæ ſuæ; ita Sanctus ipſe gra„ tam habiturus ſit gratioſam noſtram liberalita„ tem, erga populum adeo devotum ac religio„ ſum; nobiſque continget multiplicari interceſ„ ſores apud divinam miſericordiam, ad perpetu„ um conſervationem noſtræ felicis libertatis. Id „ enim nobis pollicemur a reciproca veſtra huma„ nitate; interim dum præſtolamur opportunita„ tem promiſſionis noſtræ ad effectum deducendæ „ ipſe uſtuali ſacri pignoris traditione (qua de age„ re poteritis & convenire cum D. Epiſcopo ve„ ſtro) bonam vobis proſperitatem apprecamur, „ Lucæ XIV Kal. Martii MDCLXXIV, ad obſequia „ Illuſtriſs. Dominationum veſtrarum, Anciani & „ Conſalnnerius Reipublicæ Lucanæ. Signatum „ autem erat, Bartholomæus Bocella: & infra „ Petrus Fanucci.

12 Quinta die Aprilis felix hic nuntius Narniam perlatus; & buccinarum, factique æris tota urbe concentu, baliſtarumque fragore indicatus eſt civibus de mandato Epiſcopi neque credi poteſt, quantum inde gaudium per omnium corda diffuſum ſit. Concurrebat excitus undique populus ad Cathedralem, pro agendis Deo gratiis; potiſſimum vero ad ædiculam, ab eodem S. Caſſio ad S. Juvenalis ſepulcrum enndicam, ad quod ipſe ſolebat orare; ubi & voluit tumulari, quemadmodum teſtatur titulus, ſuper ipſum oſtium ab illo ſculpi juſſus, & ibi hodiedum ſuperſtes. Poſtera deinde Dominica die, in eadem baſilica decantatus fuit Hymnus Ambroſianus, *Te Deum*, cum cujusmodi vocum inſtrumentorumque muſicorum concentu, præſentibus Epiſcopo, Gubernatore, Senatu & Clero univerſo.

13 Lucenſi autem in civitate non ceſſabatur; ſed a Senatu deſignati Proceres, cum Reverendiſs. D. Vicario Generali, peregerunt ad glorioſi corporis tumulum, qui ſub erecto ad honorem ejus ſacello exiſtit in S. Frigidiani eccleſia: & patefacto altari, ipſum invenerunt [corpus] in quadam urna, quod cujus eſſe indicabat addictum nomen S. CASSII NARNIENSIS EPISCOPI. Erat illud, propter longævitatem nimiam, redactum ad parvam oſſium quantitatem, ceteris in cineres reſolutis, qui continebantur in ſericeis ſaccnlis: quorum unos, cum majori oſſis cujuſdam potioris fruſto, coram Priore & Canonicis ſuis, per duos eorum ad id delectos, ſervatis ceremoniis ad talia ſolitis usurpari, repoſitus fuit intra ſcrinium ſeu arculam argenteam: quam ab iiſdem Proceribus & Canonicis ſuſceperunt, Excellentiſs. D. Vexillifer Juſtitiæ Anciano que, ſervandam in Palatio, ac deinde tradendam ei, quem ad ipſius exceptionem Narnienſes deputarent. Quibus de omnibus conditum eſt hujuſmodi publicum inſtrumentum.

„ 14 In nomine Domini. Amen. Anno Nati„ vitatis ejuſdem MDCLXXIX, Indict. II, die „ vero XXVI menſis Aprilis, Pontificatus ſanctiſs. „ in Chriſto Patris D. P. Innocentii XI, anno ejus „ III, ſtylo Lucano; conſtituti perſonaliter co„ ram Illuſtriſs. & Excellentiſs. Dominis Antiano „ & Vexillifero juſtitiæ Sereniſs. Lucenſis Rei„ publicæ, in eorum Palatii ſacra æde & oratorio „ collegialiter congregatis, meque Notario & „ ipſorum Cancellario ac Teſtibus infraſcriptis; „ Nobiles Domini Carolus Guinigi, Franciſcus „ Guſſarini, ac Carolus Spada, Lucenſes, ad infra„ ſcripta ſpeciuliter deputati decreto Excellentiſs. „ Senatus, emanato XXV Martii proxime e„ lapſi; cum aſſiſtentia & de ſocietate adm. RR. „ DD. Laurentii de Raphaelis Vicarii, Mauritii „ Ferreri, & Urbani Trenta, Canonicorum Re„ gulatium Lateranenſium Ordinis S. Auguſtini; „ iiſdem Excellentiſs. Dominis præſentaverunt, „ exhibuerunt, & ſuper altare ejuſdem oratorii re„ laxaverunt ſacrum ns & cinetes S. Caſſii Epi„ ſcopi Narnienſis, delatum ac delatos per dictos „ adm. RR. DD. Canonicos, extractuſque e de„ poſito altaris, eidem Sancto dicati, in quo ejuſ„ dem venerabiles & ſacræ Reliquiæ ſervantur, „ in templo S. Frigidiani de Luca dd. RR. adm. „ DD. Canonicorum Lateranenſium; & ſibimet„ ipſis DD. Nobilibus deputatis traditas a Reve-

ren-

A „ reudiſſ. D. Joanne Franciſco Saldini, moderno
„ digniſſ. dd. DD. Canonicorum & præfatæ eccle-
„ ſiæ Priore, cum interventu & præſentia Re-
„ verendiſſ. D. Flaminii de Nobilibus, in ſpiritua-
„ libus & temporalibus Eminentiſſ. ac Reverendiſſ.
„ D. Julii Cardinalis Spinolæ Epiſcopi Lucani Vi-
„ carii Generalis (de qua exteſtatione & conſigna-
„ tione conſtat manu Egregii D. Dominici Catel-
repoſitas intra ferrum argenteum, „ li N. P. L ſub hac præſenti die publicum inſtru-
„ mentum, ad quod habeatus relatio) clauſas &
„ repoſitas in argenteo ſcrinio, de mandato dd.
„ DD. Deputatorum conſtructo, & d. D. Prio-
„ ri ad id cabibito, undique ex partibus clauſo
„ prætes ab anteriori, unde ſacræ apparent Reli-
„ quiæ, cryſtallo velatæ: quod ſcrineo violacei co-
„ loris vinculo alligatum, tcibuſque ſigillis firma-
„ tum & obſignatum erat, cum inſigniis duobus
„ ab infectioni parte. d. D. Vicarii Generalis, & in
„ ſupetioti, altero Monaſterii S. Frigidiani; in ca-
„ pite vero ejuſdem ſcrinii inciſa & inſcripta ſunt
„ verba, OSSA ET CINERES S. CASSII EPISC. NAR-
„ NIENSIS, in altero autem legitur, REIPVBLICÆ
„ LVCENSI AMVNA; & in oppoſito, NARNIEN-
B „ SIVM EXIMIÆ PIETATI; & in poſteriori par-
arcula xxxx inclu-ſum, „ te Reipublicæ Lucenſis inſignia ſunt ſculpta
„ cum litteris LIBERTAS: & in arcula ex nucis li-
„ gno conſtructa, nigriſque cornicibus ornata
„ cuſtoditur. Quod ſcrinium, in d. arcula repoſitum,
„ dd. ſacras Reliquias S. Caſſii continens, præfati
„ DD. Antiani, debita cum reverentia & vene-
„ tetione receperunt, ad effectum de quo in enun-
„ tiato decreto Senatus; & reponi, collocati, re-
ſervandæ tradun Antianis ad d. poteſtatis: „ cludi & cuſtodiri mandaverunt, in eorum Palatii
„ factæ ædis altaris ſtipite, ubi aliorum Sanctо-
„ tum, in diverſis cuſtodiis & urnis, ſervantur
„ Reliquiæ; prout repoſitum & clauſum fuit; &
„ penes D. Signiferum clavibus ad fidam cuſto-
„ diam remanentibus, prædictis omnibus ſemper
„ aſſiſtentibus dd. DD. Deputatis & Canonicis.
„ Et de his omnibus publicum conficere inſtru-
„ mentum lidem DD. Antiani, ad perpetuam rei
„ memoriam & veritatis teſtimonium, mandave-
„ runt mihi ... præſentibus Nobilibus DD. Lau-
„ rentio Matroni I. V. D. Cambo Bandini, Lau-
„ rentio Bondava, & Joanne Bapt. Colli, Lucen-
„ ſibus, & quam plurimis aliis teſtibus, Ego Fran-
C „ ciſcus Macarini &c.

pro quibus recipiendis Lucam profectus Epiſcopus Narnien. 25 Ad theſaurum tam præclarum inſpiciendum, ire optabant non pauci: ſed eum honorem proprium ſibi, pro eximia ſua erga Sanctum devotione, facere voluit Illuſtriſſ. D. Epiſcopus Avius: & ſexta die Maji ejuſdem anni Narnia digreſſus, Lucam appulit decima quinta ejuſdem menſis. Ubi, poſt non exiguos a munificis illis Dominis receptos honores, tradita ei eſt ſacrarum Reliquiarum S. Caſſii arcula prædicta, ſecundom inſta ſcriptum inſtrumentum, Hieronymi Lippi ſigillo & manu ſignatum ſubſcriptumque.

ipſas xxxx ipſis 15 Maji „ 26 In nomine Domini. Hoc publico inſtru-
„ mento cunctis pateat evidenter, quod anno a
„ Nativitate D. N. Jeſu Chriſti MDCLXXIX, die
„ vero XVIII menſis Maji ... Illuſtriſſ. & Excel-
„ lentiſſ. D. Joannes Guinigi, Vexillifer, & Il-
„ luſtriſſ. DD. Antiani, Maximilianus Piſſini; Jo-
„ annes Bottini, Jacobus Cittadella, Jacobus Bur-
„ lamacchi, Dominicus Fandota, Joannes Bapti-
„ ſta Bianchi, Hieronymus Deodati, Jo Hieronym-
„ mus Raphaelli; inhærendo votis ac ſupplicibus
„ piiſque litteris Civitatis Natnienſis, & in ea-
„ cutione decreti, emanati die XXIV Martii, non
„ minus pie quam libetaliter, dono dederunt, ac
„ manu eorum Sacerdotis, ejdem ſacello infecvi-
„ entis, conſignati fecerunt Illuſtriſſ. ac Reveren-
„ diſſ. D. Octavio Avio Narnienſi Epiſcopo pre-
„ ſenti, maximaque animi hilaritate ac teverentia,
„ recipienti, id ipſummet argeteum ſcrinium,
„ in ſe continens ſacrum os & cineres S. Caſſii,
„ olim Natnienſis Epiſcopi, ſibi ipſis relatum ac
„ ſclaoatum, ſub die XXVI Aptilis proxime elapſi;
„ ... tecognitis prius ſignaculis, cum quibus d.
„ ſcrinium firmatum erat ... Quas Reliquias idem
„ D. Epiſcopus manu ſua recepit, & gratias quas
„ potuit maximas ipſis DD. Antiaois cumulatiſſi-
„ me egit, rogans Deum opt ma. ut illorum ac
„ Senatus piæ munificentiæ æternæ mercta red-
„ dat. Sapet quibus omnibus &c. His autem ſic
„ actis, tedium ad ſponſam ſuam Eccleſiam ma-
„ turavit Illuſtriſſimus, iter ingreſſus XXIII Maji
„ comitantibus ipſum per millaria aliquot non
„ paucis e Lucenſi nobilitate. *Hactenus Epiſtola, cujus alterum partem placet ſequenti Paragrapho reſervare.*

D *de manibus Antianorum Lucenſium.*

AUCT. D. P.

§. III. *Reliquiæ honorifice exceptæ, & collocatæ* E *Narnienſibus.*

Die 28 Maji ab obvias proceſſi-onis excepti Epiſcopi.

27 EXoeſtis quæ Lucæ actæ ſunt, regreditur cum ſuo Epiſcopo Avio prælaudatus Bacciarelli, & Epiſtola ſuæ relationem ſic proſequitur: XXVIII Maji advenit Epiſcopus noſter Capitonium, civitatis hujus caſtrum, ubi noctem illam quieti dedit; quam tamen multam ei non fivis magna populi caterva, eodem pet impatientiam moræ progreſſa, & ſacrum pignus venerandi cupida. Poſtera die, quæ ſanctiſſimæ Trinitati feſtiva erat, ad eumdem locum properavit bene inſtructa equeſtris turma, cum viris Patriciis duobus cæremoniatum Magiſtris: quibus comitatus Illuſtriſſimus ad S. Hieronymi, in Patrum Minorum Obſervantium S. Franciſci eccleſiam prope & extra hanc civitatem Natnienſem ſetam, declinavit; expectatus ibi a duplici militum iſtie caſtra metatorum, agmine. Ibidem ille Gubernatorem & Magiſtratum, cum magna populi multitudine obvios, excepit; atque lectica deſiliens, Reliquias in ſummo altari collocavit tamiſpes, donec Pontificalibus indueretur. Subinde advenit univerſus Clerus, una cum Confraternitatibus ordinata proceſſione egreſſus, ſub eccleſiæ Cathedralis vexillo; quod primo Confraternitates, tum Religioſorum cœtus omnes, Cletus deinde ſæcularis, ſequebantur, cum interpoſito muſicorum, tibicinum & fidicinum choro; ac denique Canonici, Albas atque Cappas pluviales induti. Pone ſuccedebat argeteæ telæ dives umbella, a civitatis totius nobilioribus viris, mutuo ſibi ſuccedentibus geſtata; ſub eaque, Diaconalibus Dalmaticis induti, quatuor bajuli culcitræ elegantiſſimæ, in quam cum ſacrum ferculum cacepiſſent, circum lucente numeroſa tædiferorum caterva; ſequebatur cum Mitra, Pluviali & Pedo Epiſcopus, ſuam cunctis benedictionem impertiens; pompam vero claudebat Gubernator, cum Magiſtratu, atque innumera populi multitudine.

F *ad ſubeundam Minorum eadem*

ordine Proceſſionem,

28 Proceſſit hæc pompa, inter pias multorum lacrymas, urbem verſus; per ejuſque præcipuas vias ducta, templum tandem Cathedrale ſubiit, inter tobatum clangores, boatus tormentorum, æris campani ſonitum, & concentum

verſus Cathedralem

orga-

AUCT. D. P. *ſub quo liberantur energumeni.*

A organorum. Tunc repente exauditæ ſunt mulieres duæ, pridem notæ a dæmonibus poſſideri, vociferantes horrendum: quæ vi penetratæ ad ſacras Reliquias ſunt, eaſque capitibus impoſitas tolerare coactæ. Hoc facto exanimes cecidiſſe viſæ, paulo poſt ab importunis hoſpitibus liberæ ſurrexerunt; nec potuerunt ſatiari deoſculandis ſalutiferis lipſanoia, ad quæ deinde per multos dies rediere frequenter, gratias ſuo liberatori agentes: qua re mirum eſt quantum fuerit inflammata devotio popularis & lætitia cumulata. Supplicationem ſecuta eſt Ambroſiani hymni decantatio: jam enim in meridiem provectus ſol celebrandæ Miſſæ tempus non dabat. Dimiſſus ergo populus eſt ab Epiſcopo, cum Reliquiis benedictionem impertiente conventutus, poſt prandium ſumptum, ad Veſperas

ubi expoſita palam Reliquiæ,

quibus interveniens ipſe Epiſcopus, eamdem benedictionem iteravit, & porro Reliquias ipſas ſingulis præbuit oſculandas, ſuis ipſe manibus & labore non exiguo. Denique reliquit illas expoſitas in altari, ubi ad commune ſolatium remanſere uſque ad primam horam noctis, quæ frequenti per totam civitatem lumi-

B na fuit illuſtrata.

die 29 deferuntur ad ſacrarium

29 Poſtero die, cum nihilo minor populi turba concurriſſet, expoſitæ iterum Reliquiæ ſunt ad publicam venerationem. Tum votivum de Sancto Epiſcopus cecinit; ac deinde, poſt Veſperas ſolenniter decantatas, inclinato jam die, iterum ad oſculum præbitæ Reliquiæ ſunt, quas deinde Epiſcopus detulit ad majoris aræ ſanctuarium, inter alias Reliquias tantiſper ſervandas, donec proprius eis locus definitus communi conſilio eſſet. Etenim deliberabatur de conſtruendo illuſtri ſacello in honorem S. Caſſii: verum conſideratis omnibus, viſum fuit, nuſpiam

& hoc prima ſepulturæ ſplendidæ ornatus

aptius illas poſſe collocari, quam in ipſo quod S. Juvenalis extruxerat oratorio, & ubi tot annis ſepultus jacuerat. Decretum igitur eſt, marmoribus pretioſis veſtiendum aliare, quod ibi erat. In quod opus cum eſſent expenſi aurei circiter ſexcenti, ex eleemoſynis eo collatis; tandem anno ſequenti deportatæ illuc Reliquiæ ſunt, & eleganti, quæ ſub altare conſtructa erat, lapideæ urnæ incluſum fuit ſerrenum plumbeum, continens argenteum Lucæ allatum. Qua de re confectum ſequens inſtrumentum.

„ 20 Anno a Nativitate D. N. Jeſu Chriſti

C „ MDCLXXX, Indict. XV, die vero XXIII menſis

ibi collocandæ, 1680 23 Maji

„ Maji .... Cum feria & ſit quod Illuſtriſſ. & „ Reverendiſſ. D. Octavius Avius, Epiſcopus „ Narnienſis, die VXI currentis menſis Maji, tra„ diderit & conſignaverit in Epiſcopii oratorio, „ Perill. ac Rev. Adm. D. Carolo Stephano Buc„ ciarello, Canonico Antiano hujus Cathedralis „ eccleſiæ S. Juvenalis, capſulam cum Reliquiis „ S. Caſſii, Epiſcopi Narnienſis & Patroni, clau„ ſam & ſigillis munitam, ad effectum reponendi „ & conſervandi in ſanctuario hujus eccleſiæ, do„ nec & quouſque fuerit abſolutum altare, quod „ in eadem eccleſia in honorem ejuſdem Sancti „ conſtrui debebat, ubi dd. ſacræ Reliquiæ col„ locari deberent, prout repoſitæ ſunt per d. D. „ Canonicum.....

„ 21 Et quia urna, intra d. altare novum jam eſt „ abſoluta & firmata, omniaq; parata ad reponen„ das & aſſervandas dd. Reliquias; ideireo Perill. „ & Reverendiſſ. D. Vincemius Sinibaldus, Pro„ tonotarius Apoſtolicus & Epiſcopi Narnien„ ſis Vicarius generalis, accedeos & ingrediens „ d. Eccleſiam, comitatus a ſuis familiaribus, & D „ reverenter receptus a Perilluſt. & RR. adm DD. „ Canonicis, Jo. Carolo de Alexandris, Jo. Pe„ rro Sepellio, Vincentio Piccinino, Vincentio „ Caldoro, Franciſco de Alexandris, Car. Stepha„ no Bucciarello, Septimio Pellegrino, Jo. Bapt. *efferuntur e ſanctuario;* „ Mancinello, Ludovico Bonetto, Franc. Andrea „ Coſſara, Luantonio Jubilen, & Jo. Bernar„ dino Scotto. Et primo ad ſanctiſſ. Sacramen„ tum, poſtea ante Sanctuarium, ubi aſſervantur „ dd. Reliquiæ, precibus effuſis, & interim ſu„ pervenientibus Illuſtriſſ. DD. Prioribus Reſi„ deotibus Franc. Antonio de Meis, Alexandro „ Germanello, & Franciſco Buccardino; ac Do„ miois Raphaele Coneſtabile; Equite Paulo Eru- E „ lo, Capitaneo Honuphrio Calderino, Ignatio „ Maſſeo, ac Franciſco Brandoliſio, Deputatis, „ illiſque omnibus præſentibus ac teſtibus infra„ ſcriptis, nobiſque Notariis; idem D. Vicarius „ mandavit extrahi d. capſulam a loco ubi reli„ ſta fuerat per d. D. Bucciatellum, prout per e„ umdem, Pluviali coloris albi indutum, extracta „ fuit, & ejus manibus elevata, & apportata ad „ altare majus, præcedentibus DD Canonicis & „ Presbyteris d. Carhedralis eccleſiæ, cum cote„ tis & intortitiis ardentibus, pſalmoſque canen„ tibus; & ſubſequentibus DD. Prioribus & De„ putatis. &c.

„ 22 Et ita peventi ad d. altare majus, ſu- *& ad majus altare delata;* „ per eo ſuit poſita d. capſula: & ſic expoſita, ii„ dem DD. Canonici Je. Carolus, Jo. Petrus, & „ Carolus Stephanus, ac D. Raphael, Eques Pau„ lus, D. Juanoes Buccierellus, & Joſeph Paratia„ nus, duo ex teſtibus habitis in traditione, con„ ſignatione & poſitione prout ſupra; videruut „ & recognoverunt, coopertam panno albo ſeri„ co, & fimbria aurea circumductam, ac vittis ſe„ riceis albi coloris alligatam, & in cera rubea in „ parte ſuperiori duobus ſigillis D. Epiſcopi, & „ in parte inferiori duobus aliis impreſſam ... cam„ demque eſſe aſſeruerunt, prout ultima vice fu„ it relicta. Et propterea idem D. Vicarius d. *atque recogni-* „ exteriorem capſulam mandavit aperiri, & ex *to;* „ illa extrahi capſulam interiorem; prout, per „ manus d. D. Canonici Antiani, fuit aperta exte„ rior, & extracta interior. Et hae plumbea (lon„ gitudinis, ut vulgo dicitur, un pirde ineirea; „ larirudinis, tre quarti e mezzo; altitudinis, F „ tre quarti, cum litteris in parte ſuperiori ſculp„ tis, OS ET CINERES S. CASSII EPISC. NARNI„ ENSIS) ſuper altari pariter expoſita, illam dd. „ Domini ... illibatam viderunt & invenerunt ..... „ Eamque d. D. Canonicus Antianus præ ma„ nibus accepit, & elevavit; & eum illa ante alta„ re omnes adſtantes ſigno Crucis benedixit, poſt „ quod omnes & ſinguli eam venerati & oſcula„ ti fuerunt.

„ 23 Poſtmodum, ordinante d. D. Vicario, „ idem D. Canonicus ipſam introduxit in aliam *ipſe feſtivo apparatu in ea poſſi-* „ capſulam, ex ligno cupreſſi præparatam, altitu„ dinis & latitudinis, ut vulgo dicitur, cinque ſe„ ſti di un palmo; longirudinis, di un palmo e „ mezzo; & coopereulo ſtarim clauſam, alliga- *nem atque tranſpoſito;* „ vit vittis ſericeis coloris rubei, ſuperimpoſita „ cera, & ſuperius in medio ſigillo D. Epiſcopi, „ ab uno latere ſigillo Communitatis, & ab alio, „ ſigillo Capituli impreſſa & munita. Et ſic devote „ ad altare ooviter erectum apportavit, præceden„ tibus pariter DD. Canonicis & Presbyteris &c.

„ 24 Et ita petventis ad urnam lapideam, ve„ nstam colore albo & rubeo, intus altare novum

firma-

A „ firmatam, in capella antiqua, ubi quievit olim
portetur ad novum altare „ corpus S. Juvenalis, intus crypram in qua re-
„ manet ſepulcrum vacuum d. Sancti Juvenalis;
„ idem D. Canonicus aſſiſtens, omnes adſtantes de-
„ nuo benedixit; eamque capſulam ſtatim intro-
„ clauſit, repoſuit, ac locavit, in d. urna lapidea.
& urna marmorea inclu- „ Poſtremo, incenſatione facta, & devota vene-
dantur, „ ratione, cum omnibus adſtantibus habita, per
„ cantores cantata Antiphona, & per d. D. Ca-
„ nonicum abſoluta oratione S. Caſſii; idem D.
„ Vicarius claudi & obſerari, cooperculo ex eo-
„ dem lapide ad id inſculpto & parato, & ferros
„ hinc inde cum plombo liquato firmari manda-
„ vit... Quibus omnibus ſic ut ſupra peractis, in-
„ tonato per d. D. Canonicum Antianum hymno
„ Te Deum Laudamus, proſequentibus DD. Ca-
„ nonicis & Presbyteris, dictaque Oratione pro
„ gratiarum actione, receſſerunt omnes lætantes.
„ Super quibus omnibus &c. publicum inſtru-
„ mentum rogatus Alexander de Angelis Urbe-
„ vetanus, Notarius & Cancellarius Narnien-
„ ſis, ſe ſubſcripſit &c.

B 25 *Hactenus Epiſtola & inſtrumenta, ſub nota anni* MDCLXXXV *nobis miſſa a ſæpius memoratu D. Canonico, Carolo Stephano Bucclarello; cum ad ſi-*
exinde que multis miraculis claruit. *nem Epiſtolæ addidiſſet, a tempore præfatæ ſolemnis translationis, multas miraculoſas gratias obtentas referri, quæ tamen ſcripto exceptæ non ſint, ſoliſque argenteis, cereis, ligneiſque anathematis teſtatæ habeantur; accurrentibus ad præfatum ſacellum fidelibus, etiam ex longinquo.*

Refutatur tranſlatio S. Caſſii Aſtam; 26 *Monet etiam idem Canonicus, verum eſſe non poſſe; quod in libro de S. Juvenale Feſſanenſi pag.* 25 *ſcribit Joannes Niger, ex Paulo Britio Albenſi Epiſcopo, in Progreſſibus Eccleſiæ Occidentalis, ſæculo* VI *num.* 123, *allegante Topographiam Sanctorum Martyrum, ſub nomine Primi Epiſcopi Cabilonenſis vulgatam a Maurolyco, videlicet, quod* corpus S. Caſſii Lnea fuit translatum Aſtam in Pedemontio, cum Reliquiis S. Cerbonii Epiſcopi Populonienſis, & S. Fulgentii Epiſcopi Utriculani, tempore Gundibaldi Ducis Aſtenſis & fratris Theodolindæ Reginæ: quod etiam Jacobillum decepit, in Appendice ad Acta Sanctorum Umbriæ tomo 3. *Topographiæ iſtius verba ſunt:* Aſta Colonia, civitas Italiæ. Hic Caſſius Narnienſis, Fulgentius Utricolenſis, & Cerbonius Populoniæ Epiſcopi, ſub Totila Gothorum Rege Martyres.

„ Pſeudo-Primo Cabilonenſi aſſerta. 27 *Nulla apud nos eſt Topographiæ iſtius auctoritas, cum* Primus Epiſcopus *non ſolum nullus Cabilonæ fuerit, anno (ut præfert titulus)* MCCCCL, *ſed nec tota Gallia, vel tunc, vel unquam, qui quidem in Epiſcopalibus apud Sammarthanos Catalogis notus ſit. Fictum eſt igitur nomen Auctoris, vel ex initiali littera* I, *poſita pro nomine* Joannes, *male acceptum fuit nomen numerale* Primus. *Habuit autem Cabilonenſis Eccleſia duodecim omnino Epiſcopos,* Joannea *dictos, quorum penultimus cognomine* Germain *ab anno* MCCCCXXXVI *ad* MCCCCLX *ſedit, & potuit ſub titulo,* I Epiſcopi Cabilonenſis, *ſcripſiſſe Topographiam præfatam anno quem Maurolycus notat* MCCCCL. *De ea videſis Theophilum Raynaudum noſtrum Tomo* 18, *pagina* 287; *& intellige creberrimis illam mendis & erroribus reſperſam, adeo ut non ſolum titulus, ſed etiam ſubſtantia libri, frequenter vacillet. De S. Fulgentio egimus* XXXX *Maji; de S. Cerbonio agemus die* X *Octobris: hunc ſub Longobardis floruiſſe ſcimus: an Totilam viderit, non definimus: vidit Fulgentius, tantumque non obiit Martyr, terræ infoſſus: ſicca tamen morte ambo, ſicut & Caſſius, defuncti ſunt. Quid factum S. Cerbonii corpore nec-dum compertimus.* Utriculo, *inquit Bucclarellus,* Reliquiæ S. Fulgentii numquam fuerunt remotæ. Cum enim ad illud diœceſis noſtræ Narnienſis oppidum, anno MDCLXXIII die 555 Auguſti mecum acceſſiſſet Epiſcopus Avius; ibidem me præſente extrahi fecit priſcum valde & ſimplex depoſitum, ſub altare reſtaurato decentius reponendum; intra quod ejus juſſo apertum, inventum eſt corpus, omnibus oſſibus bene ſervatis integrum, cum plombea lamella; his verbis notata. HOC EST CORPUS S. FULGENTII EPISC.

AUCTORE D. P. ſed aqua fiſtilia atque translatio S. Fulgentii,

28 Volens autem ego, *inquit Canonicus prælaudatus*, de prænotata re certius doceri, anno MDCLXXXI egi per litteras cum D. Joſepho Matis Picbi, Canonico Albenſi, amico meo, ut Aſtæ inquiri faceret in eas, quæ iſtic eſſe prætenduntur, Reliquias, ſi forte revera iſtic eſſet aliquid S. Caſſii Lnea allatum; quandoquidem iſtic ſolum pauca oſſa habentur, cetera creduntur, redacta in cineres. Ad haſce litteras ſic mihi ſeſcripſit Canonicus Picbi: „ Dum Aſta expecto reſponſum de Reliquiis in quæſtionem adductis, oblata mihi occaſio eſt eodem excutendi; ubi mihi contigit omnes & ſingulas, tam Cathedralis quam Collegiatæ eccleſiarum „ Reliquias pio oſculo venerari. Quærenti mihi „ an aliquæ ibi eſſent SS. Caſſii, Fulgentii & Cerbonii; reſponſum eſt negative. Dominus au- cum Aſta ſolum ſint Reliquiæ SS. Anonymorum „ tem Præpoſitus Aſtenſis dedoxit me in capellam quamdam obſcuriſſimam ſub altari majori, „ ubi grandem marmoream arcam oſtendit, cui „ operculo item marmoreo inſculptum erat, HIC, „ REQUIESCUNT CORPORA SS. ſed nomina extrita & abolita ſunt: quantum autem potui „ comprehendere ex libro impreſſo, enumerante „ omnes Reliquias civitatis Aſtenſis, quem idem „ Præpoſitus mihi exhibuit: intra arcam prædi- intra arcam olim S. Secundi. „ ctam fuit aliquando corpus S. Secundi, Aſtenſium Protectoris, poſtea translatum alio: in præ- „ ſentiarum vero ibidem dumtaxat continentur „ arculæ duæ, cum Reliquiis innominatorum Sanctorum, quæ poſſent cenſeri eorum de quibus „ interrogas, ſi Aſtam translatos ex toto vel ex „ parte alicunde conſtaret. Diſtinctior notitia haberi non poteſt: & in toto libro, quem diligenter perlegi, noſquam illi nominantur quos requiris. Promiſit mihi tamen Præpoſitus ulterius „ inquiſiturum ſe, & ſi quid invenerit fideliter „ relaturum. „ Ita ille, a quo eorum nihil porro acceperim, pro certo argumento id ſumo quod nihil ultra reperiri potuerit. *Neque nos aliquid ulterius ſperamus, ſed gaudemus ſalti occaſione cognoviſſe certius, præſentiam* S. Fulgentii *apud Utriculum, & abſentiam* S. Secundi *a ſua veteri arca.*

an, adhuc adhuc monumenta apud Utriculum, E

A D

DE S. BEATA SEU BENEDICTA,

VIRGINE DIOECESIS SENONENSIS IN GALLIA.

Sylloge ex Martyrologio Uſuardi, & recentioribus. D. P.

Uſuardi nota.

GEnuinum Uſuardi Martyrologium in Monaſterio S. Germani de Pratis, ubi ille Monachus fuit, aſſervatur, cui conſentiunt ecgrapha quatuor alia. Noſtrum, ex autographo deſcriptum exemplum, poſt ſanctos Apoſtolos, ſanctoſque Marcellum & Anaſtaſium, aliud hoc die non habet quam hæc: In territorio Senonico, Beatæ, Virginis. *Quod idem, nec aliud nomen inveniri, ſcribit Claudius Caſtellanus, Cathedralis Pariſienſis Canonicus, in omnibus antiquis Mſs. Litanlis, Brevlariis, Miſſalibus, nullo prorſus (in Gallia ſcilicet) diſcrepante.* Addit autem, *ſub eodem nomine* S. Beatæ, *haberi Senonibus in ſuburbano perveluſtam eccleſiam cum crypta, ubi feſtum, propter concurrentiam Natalis Apoſtolorum, agatur* VI *Septembris, die S. Sanctani, quem Sauſſayus putat ejus fuiſſe fratrem. Habemus ex Legendario Senonenſi aliquam S. Sanctani ſocio-rumque paſſionem, ubi ejus ſoror appellatur* Beata Columba Virgo, *& ante illum ſub Aureliano tyranno dicitur capite plexa; hæc autem colitur* XXXI *Decembris: ſed in illius ad eum diem deſcriptis Actis, nulla omnino Sanctani fit mentio; ut ea germanitas gratis conficta videatur. Quamvis autem vera illa ſoror, nihil faceret ad hanc, de qua agimus propria nomine* Beatam: *pro Sauſſayo tamen facit Clarius, ejuſdem cœnobii antiquus ſæculo* XII *ſcriptor, cum ait, quod* ſubſequenti tempore corpus S. Beatæ Virginis translatum fuit juxta fratrem ſuum B. Sanctianum.

B *quibuſdam dicta ſoror S. Sanctani*

2 *Carthuſiani Cenobitæ, cum eiſque Molanus nec non Ms. Florarii auctor, & Galeſinius, pro* Beata *nominant* Benedictam, *atque in hanc ſcriptionem conſentiunt plura pro Beginis Mſs. exemplaria Uſuardi, quod propter Molani auctoritatem etiam ſecutus Baronius eſt. Claudius prælaudatus ad hæc conciliandæ, ſuſpicatur nomen Virginis fuiſſe* Bene *acto; quod Senonenſe vulgus* Beatte *pronunciaverit, itaque facta ſit* Beata; *exteri vero* Benedicta *legerint.*

ut Benedicta Belgicis Mſs.

C

3 *Uſuardi eſt, unam eamdemque Sanctam in otiſque exemplaribus notari, pro certo habeo: non capio autem unde Maurolyco ſuggeſtum ſit, ut ſcriberet,* In agro Senonico. S. Benedictæ Virginis cruci appenſæ; *cum hoc de nulla, iſtic nota, legatur; & tali caſu* Martyr *dicenda foret. Addit Maurolycus:* Et ibidem SS. Muſtiolæ & Beatæ Virginum. *Simile quid invenimus in Mſs. S. Victoris Pariſiis, & alio quod fuit Reginæ Sueciæ; ſed ad* XXXI *Maji, ut iſtic inter Prætermiſſos eſt dictum. Dum tamen* Muſtiolæ *nulla apud Senonenſes apparet notitia, non auſim numerum Sanctarum eo nomine augere, ex teſtimoniis adeo recentibus aut incertis.*

vulgo S. Beata,

alicubi ut ſocia S. Muſtiolæ,

E

4 *Sauſſayus, Maurolycum imitatur, primum* Benedictam, *deinde* Muſtiolam, & Beatam *ponit, caſtitatis ſtudium, omnibus Chriſti Virginibus commune, prolixa verborum ambage in ils laudans, quaſi ad oſtentationem eloquentiæ. Miſerabilius etiam ſe jactat Tamayus in* Benedicta; *quo nomine invenimus unam, in S. Fructuoſi Bracarenſis Vita, nom.* 15 *&* 16 XVI *Aprilis, valde laudatam a conſtantia in ſponſo repudiando; atque ex fide recentioris cujuſdam poetaſtri, ſub nomine Anli Hali ſe occultantis; aſſerit,* Nonæ in Gaditanis *fuiſſe Abbatiſſam; & pro* Senonenſi territorio *apud Uſuardum,* Nonenſe monaſterium *legi vult: nemine interim reperto, qui* Nonem in Gaditanis *ante illum nominaverit; & ignarus quam longe abſit geminus Uſuardus, a nomine* Benedictæ. *Tamayi ſomnia aſſumens Author Cadis illuſtratæ, facit de ea Caput* 15 *libri* 4, *quod futile ſit hic inditaſſe.*

& in Sauſſayo ut diverſa a Benedicta.

Tamayus ſtupenda ſomnia fo-cit.

F

DE B. SALOME VIRGINE, ET JUDITHA VIDUA,

RECLUSIS APUD ALT-AICH IN BAVARIA.

Comm. prævius de earum ætate, genere, cultu & Vita conſcripta. D. P.

SÆC. IX. *Situs duplex Altaich:*

ALt-aichenſe *in Bavaria ad Danubii ripam* cœnobium *duplex eſt*, vulgo Alt-aich, *id eſt*, Annoſa quercus; *ſuperius unum infra Straubingam, inferius alterum infra Deckendorffium, inter Ratiſbonam & Paſſavium ambo. Communes ambo habuerunt fundatores circa annum* DCCXXXIX, *Taſſilonem Ducem & S. Pirminium Epiſcopum; ſed ſuos ſingula Abbates diverſos, quorum ſeritim in ſua Metropoli Salisburgenſi proponit Wigulcius Hundius,* tom. 2; *Inferioris quidem pag.* 4; *Superioris pag.* 53.

in Superiori Abbas Waltherus ſcil. 9

De Superiori agendum hic nobis videtur: nam Inferius S. Mauritio Martyri ſacrum erat; iſtud vero, ad quod B. Salome *peregrina venit, viſitatura limina S. Ægidii, huic videtur ſacrum fuiſſe. Inferioris nullus nominatur Abbas* Waltherus, *qui tamen nomine dicitur is qui ipſam incluſit; in Superiori ſic appellatur Abbas* NNIV, *idemque penultimus ante deſolationem, factam ab Hungaris anno* DCCCVII, *poſt quam ipſum in ruinis ſuis jacuit uſque ad* MCII, *ſtante interim Inferiori; Abbatemque* XXI *nominante* Walkerum *ſive* Walgerum, *ſed pro anno* MLXIX *uſque ad* LXXIX, *quando Anglia alium Regem non habuit quam S. Eduardum, perpetuo Virginem, eumque Canuti Dani filium; cujus prætende filia non potuit eſſe* B. Judith, *amitinæ* Salomes *exemplum ſecuta, ſicut Vita narrat.*

Salomen excipit:

2 Igitur *præter* Waltheri Abbatis *prædicti nomen, nullam temporis notam reperio in illa Vita: quæ appa-*

A apparet eodem, quo ille vixit, IX ſæculo ſcriptam fuiſſe, ſuperſtitibus adhuc tam Fratribus quam Sæcularibus, quibus tempore incolatus ſui cohabitavit Sslome, *ut dicitur num.* 4. *Mortuæ autem, juxta num.* 25, diutius ſupervixit B. Judith. *Rurſus autem aliquantos annos oportet effluxiſſe, prius quam ambarum corpora, propter conſpecta ſuper* Sslomes *tumulum nocturna luminaria, levata de locis in quibus primum ſepulta fuerant, ſecus ultare* S. Ægidii *collocarentur, ut dicitur num.* 27, *quo teſtimonio nititur appellatio* Sanctarum & Beatarum, *illis in Mſs. ante & poſt Vitam tributa, & locus eiſdem in hoc opere dandus. Vaſtato enim (ut dictum eſt) ab Hungaris monaſterio, & abolitis ſacrorum corporum tumulis, ad quos verſimiliter frequens accurrebat populus; abolitus etiam videtur fuiſſe cultus, niſi quod eum nuper inſtauraſſe docuerit Gabriel Bucellinus, in Menologio Benedictino ad hunc diem, ex Mſs. monumentis monaſterii, diverſis ab hac Vita: quam ſi habuiſſet, non omiſiſſet* B. Judithum; *& ex ea Vita ſola non poterat habuiſſe diem vel mortis vel cultus: nullum enim illa definit.*

Bulæ ibidem ſupervixit Judith:

utriuſque corpora ſub altari.

Cultus ex Bucelino natus.

B 3 *Jam quod ad Regium utriuſque genus attinet, nemo eſt inter Anglo-ſaxones, ſæculo* IX *dominatos, quem avum illarum potius fuiſſe cenſeam, quam Egbertum, qui anno Chriſti* DCCCX, *ex Regibus inter Occidnot Saxones, ab Inæ Regis fratre per ætatem ſeriem ducios, totius fere Inſulæ dominos, quatenus ea a Saxonibus, Anglis & Jutis tenebatur, Anglicus vocari præcepit. Hic anno* XXXVII *ejuſdem ſæculi* IX, *uti & ſui regni moritus, filium reliquit Athelvolfum, quatuor deinde Regum patrem futurum; quidni etiam filiæ unius, cui* Judith *nomen fuerit, etſi hujus nullæ Anglorum hiſtoriæ meminerint? Sic eadem una memiacrunt alterius filiæ; ex eodem Egberto natæ; quam tamen æque habuiſſe potuit, matrem* Salomes; *uti præſumi debet, plures habuiſſe filios, ſed præmortuos ſibi. Quomodo enim alias permiſiſſet Athelwolfum Clericum fieri, & Subdiaconum ordinari, unde poſtea neceſſe habuit, ſolutionem voti, eidem, jam ſoli ad ſucceſſionem cæliquo, petere a Leone Papa* III, *uti docet Alfordus noſter? Regnavit autem Athelwolfus uſque ad annum* DCCCLVI, *Rex pientiſſimus & clementiſſimus. In hujus igitur aula educata ejus uxoris* Sslome, *potuit ante meditatem ſæculi iſtius patrtam deſcenſſe, adhuc juvencula formæ præſtantis; & poſt annos aliquot impetratæ a Deo deformitatis, in Altaichenſi cœnobio fuiſſe recluſa a Walthero, poſt mortem Egberti, regnante fratre Athelbaldo, circa annum* DCCCLX. *Sub eodem Walthero, vel ſucceſſore Abbate Arnoldo, eodem acceſſerit* Judith, *pauculis adhuc annis cum* Sslome *victura, & diutius ſupervicitura; obiiſſeque ſaltem ante annum* DCCCLXXX; *ut & translatio facta fuerit, & Vitam ſcripta, ante ſæculi iſtius finem.*

educata ſub R. Athelwolfe,

C Mortua ante 880.

4 *Inventa eſt Vita* in ſecunda parte Legendarum Sanctorum Ordinis S. Benedicti, circa annum MCCCCLXXX a Fr. Bartholomæo Krufft elegantiſſime exarata, *deſcriptaque a noſtro Joanne Gamans*, ex prægrandi pergameno Blabrenſis apud Ulmam cœnobii, *atque ad Henſchenium noſtrum miſſa anno* MDCLXIII, *ſub hoc titulo*: Incipit Prologus in Vitam Sanctarum Judith & Salomes Reclusarum; *& cum hoc in fine clauſula*, Explicit Vita Beatarum Virginum Salomæ & Judith: *quod arbitrio ſcriptoris factum, vati forteſſis ab hac virginitatem ſervatam etiam in matrimonio; quia nam, ut nominatur* Convirginalis *alteri, licet dicatur* Marito tradita. *Verum ſi in his verbis fundatur præſumptio continentiæ thori; labefactatur additio, quod fuerit utriuſque ſexus herede viduata.*

Datur ea Ms. Vita, a ſuppoſiti avi Monachi edita.

Sufficiat ergo Viduam dixiſſe, enteneus autem Convirginalem credere, quatenus in aula patris virgo cum virgine Salomon *vixit.*

D AUCT. D. P.

5 *Adſcripſerat Gamanſius, viviſſe* circa annum MLXIX ſub Abbate Wulkero: *ſed ad Abbates Superioris Altaich, qui tunc nulli erant, non videtur reſpexiſſe, ſolumque conſuluiſſe ſeriem Abbatum Inferioris monaſterii; eo quod in charta* 26 *apud Hundium pag.* 26, *huic monaſterio ab Henrico* IV *data anno* MXLVIII, *nominetur* Udalricus filius Thiemonis Comitis. *Verum gratis præſumpſit hunc eſſe Ethelberti Ducis ſocerum; & (ſicut jam dixi) Anglo-ſaxonicæ ſtirpis Reges tunc deſerant; non eſt autem facile Regi Canuto, Danicæ in Anglia Dominationis auctori, neptes eas dare, quarum una apud patrem alterius fuerit educata: nam Haraldus & Hardecnuntus atque Alfricus, fratres Eduardi, modico poſt patrem vixerunt tempore, intra quintum annum omnes defuncti; ipſe vero Eduardus liberis gignendis operam nullam dedit. Denique non probatur, apud Inferius monaſterium fuiſſe aliquis S. Ægidii cultus. Videtur tamen fieri potuiſſe, ut Superiori monaſterio deſtructo, Sanctarum corpora fuerint ad Inferius delata, ibique etiam cultum aliquando habuerint, de quo optamus certius edoceri.*

Non viderunt in Altaich ſuperiori

hoc tamen poſſunt alias ta fuiſſe Reliquiæ ex Superiori.

E

V I T A

Auctore Monacho Altaichenſi, fere cœvo.

Ex Mſ. Blaburenſi eruta a Jo. Gamans S. I.

PROLOGUS.

AD ſuperæ viſionem pacis, de valle lacrymarum; ad multas manſiones quæ ſurſum ſunt pſternæ domus, de Regno Pharaonis, de loco horroris & vaſtæ ſolitudinis vocati; dum a corpore, quod lege peccati repugnante legi mentis corrumpitur, prægravati retardamur, audientes illam Apoſtoli ſententiam; Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet, quemadmodum Chriſtus ambolavit, & ipſe ambulare; mox divinæ potentiæ noſtræque ſimul infirmitatis conſideratione, quaſi ex oppoſito, percellimur; ac velut ad divini ſub ſignaculo nobis loquentis tonitrui vocem, nec aſpirare audentes, a medela doctrinæ ſalutaris avocamur. Etenim dum lippis noſtræ infirmitatis ſenſibus occurrit, quod ortu de terra veritate, in eo quod infirmum eſt Dei miſericordia & veritas obviuvernnt ſibi, juſtitia & pax oſculatæ ſunt; acſi cæleſtis lucis fulgore nimio, rationis noſtræ ſcintillaris accenſio perfuſa diſſipatur, & ſuæ ſcilicet corruptionis poſſe reniti obſtaculis, ad imitationem ſui creatoris, in quo ſolo paternæ juſtitiæ cenſura ſibi complacuit, fide majus eſſe ſibi videtur.

Imbecillitati humanæ ad Chriſtum ſequendum

1 Joa. 2. 6

F

2 Sed licet fidem noſtrum inſtruere, ſpem roborare, caritatem accendere poſſit, quod eumdem mediatorem Dei & hominum, ſecnodnm ipſum carnem, qui ſolus inter mortuos liber mortalis apparuit, tentatum autem per omnia pro ſimilitudine, ſubaudito carnis peccati, ſed abſque peccato, Apoſtolus aſſerit; ne tamen inter hujuſmodi cunctationum fluctus, vitam noſtram naufragoſa charybdis abſorberet; electorum ſuorum nobis vitam expoſuit; quorum intuitu

animos faciant exempla Sanctorum Heb. 4. 15

A. COÆVO EX MS.

Aſpe reſumpta, noſtra fragilitas, ad faciendos digenos juſtitiæ vel pœnitentiæ fructus, non ſegniter aſſurgat. Etenim non ſolum virilis, ſed etiam fragilioris ſexus quam plures, Spiritus conſilii & fortitudinis erudiens ſcientia, & viam eis prudentiæ oſtendeodo, ita etiam in bonorum operum perſeverantia confortavit; ut, dum ſimiles eſſent nobis paſſibiles, induti denuo virtute ex alto, inſtar cæleſtium animalium, ubi erat impetus Spiritus illuc gradiendo, converſationem ſuam in cælo collocarent.

CAPUT I.

Regi Angliæ affinis Salome, deliberat cum duabus ancillis ſuis, de patria ſæculoque deſerendo.

Salome divinitus deſtinata Altaha.

3 TAlium ergo dilectorum & electorum Dei, cujuſcumque fuerint ſexus (infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia) & exemplo vitæ, interceſſionis ejus auxilio, de torpore noſtræ deſidiæ merito expergiſci, ac de incerto fluctuationis noſtræ reſpitare debemus; eujus rei ſcilicet vivax & præſens exemplar, noſtris profecto temporibus cognitum, piæ ac beatæ memoriæ famulam Chriſti Salomeo habemus. Hæc etenim electione potius, quam terrena nativitate, filia ſummi Patris, ad vocem vocationis ejus inclinavit aurem ſuam, cordis utique; ac videns, quia concupiſceret ipſe Rex ſpeciem ſuam, egreſſa de cognatione ſua, & de domo patris ſui terreni, ad terram noſtram Altaha, demonſtratione nimirum divinæ voluntatis advenit; eamque in habitationem ſibi & requiem in ſæculum ſæculi, ſubſecuturum utique præſeos, acſi deſertum, finitimum terræ promiſſionis ſeu terræ viventium, eligens, velut in ipſo introitu patriæ, in ea in pace obdormiens, requieſcit.

B

in familia Regis Anglia

4 Hæc ſane beata virgo Salome, ſicut in noſtram præcedentium, tum ad hæc tempora uſque manentium Fratrum noſtrorum, ſæcularium quoque teſtium, notum eſt multitudine, quibus profecto omnibus, tempore incolatus ſui, aliquamdiu Dei nutu manifeſta cohabitavit, Regis Anglorum *a* ſororis filia extitit. Quam teneris ſub annis, dum pueritiæ adhuc viveret affectibus, propriis orbatam progenitoribus, ipſe Rex avunculus ejus in filiam ſibi adoptavit; & heredem quidem paternarum rerum, coheredem autem ſui regiminis, eam legibus adſcripſit. Cariſſimo enim circa eam tenebatur affectu: & merito. Tantæ namque pulcritudinis erat; ut roſeo ſanguine liligeram imbibente ſibi albedinem, operans in ea natura in nullo erraverit, niſi quod mortalem ſtatuerat, in qua nimirum (ut cum ſtomacho dicenda dicantur) velut in pictura, præſertim rationali, operante ſummi Artificis manu, ex artis ejus divina induſtria, imago quaſi cæleſtis emerſerat. Divino quoque præventa munere, annos ætatis teneræ maturitate nobili motum operumqua cœpit præcedere. Regionamque, ut regiam decuit prolem, educata cultu, ab animo teſecuit decorem, quo enituit ſpectabilia in vultu. Omnis enim gloria filiæ Regis ſuperni fuit ab intus, minus amantis hoc in ſe, quod Sponſi ſui cæleſtis oculis ſciebat multum placere non poſſe.

C

a

ſpecie inſigni adoleſcit,

ſed magis interiori virtute proficit

5 Habuit autem beata Virgo Salome in obſequio ſuo, duas de paterna ſumptas domo puellas; quamquam non ingenuas, miniſterialis tamen gradus honore præſtantiſſimo ingenuitati contiguas: quæ ſobrietatis ejus fideles teſtes; & pietatis in eleemoſynarum diſtributione propenſiori, ſed occulta, frequentius idoneæ ſibi fuerant adjutrices. Cum bis igitur, ad devitandum familiarem domibus Regum ſæcularis pompæ tumultum, ad abſolutiora *b* & quietiora loca ſe contulit; ibique in vanitates & inſanias falſas reſpicere, tum corporaliter tum mentaliter delinians, exoſi ſibi ac pernicioſi tripudia gaudii alleviavit. Hanc enim ante urbem regiam, his virginalia otii ſolennis convenientia, nemboſa ſparſim, ſed undique florida Tempe, quorum vernalia amœnitas & venuſta gratia, quo magis fructuum pulcritudine viſum & animum paſcebant, eo magis (quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum) ſicut carnalibus incentiva eauſa tranſgreſſionis, ita ſibi ad ſalutem acquiſitionis animæ adhortativa provocativaque materia ſemper exiſtebant. Illuc itaque eum cohæreotibus ſibi puellis, ad diei malitiam, & periculoſorum (ut Apoſtolus dicit) temporum levanda faſtidia, quoties ingreſſa fuit, iotet conſuetas muliebrium dictaminum confabulationes (quoniam ex abundantia cordis os loquitur) iſtis aliter ſentientibus, illa de bono cordis ſui theſauro divinæ eurialitatis dragmam decentius infetuit.

D

qua cum duabus ancillis ſecedens ſolita,

b

E

1. Tim. 5. 1

6 Porro id moderatius, ne videlicet inventam noam pretioſam regni cæleſtis margaritam pro cujus comparatione jam omnia ſua cordetenus dederat, tum favoribus mundanis, tum ſpiritualium nequitiarum in cæleſtibus prædonibus invidis expoſitam perderet. Per mare namque fluctuantis ſæculi, ubi mundanæ diabolicæque enopetantis ſibi atque confuſæ invicem pompæ reptilia, quorum non eſt numerus, iter omnium electorum more petagens; inſtar cæleſtium animalium, oculos antu ac retro habentium, præterita rememorando, præſentia dirigendo, futura providendo, diligenti ſe cautela circumſpiciebat; ne, dum ſpiritalia carnalibus coaſte ſemper inculcaret, fecundæ pietatis facros ac multiplices fructus, aut favor (ut dictum) humanus, aut pirata diabolicæ fraudis diſſiparet.

magna cum diſcretione oculabat

F

7 In auro igitur regali circumſpecta ſemper & oſtro, jam tunc draconis infeſti (quem formavit, ad illudendum ei ab Angelis & electis ſuis, Deus) terrum ac horridum hiatum devitavit; atque caput ejus, ne patratione operis, quaſi ventre ac pectore, poſtmodum teperet ad animi ſui affectiones, in prima congreſſione contrivit. Sic ergo habitans inter eos, qui quotidie eruciabant animam ejus operibus non bonis, dum auditu & viſu horum ambuſta eſſet; jamque tandem ad nubiles annos veniſſet, vitæ immortalis æmula; thalami, mox variis doloribus, gemebundis eaſibus, miſeeia divortiis obnoxii, corruptibilibus tædis deſpectis, proles regia, nuptiarum cæleſtium prælegit habere privilegia. Igitur optat, amat, cœptiſque piis vigilantius inſtat, ne velut divinæ dialecticæ magiſterio ſibi aſſumpta; videns *c* quia nemo poteſt duobus Dominis ſervire, unum horum, id eſt ſervire Deo & adhærere illi, neceſſarium & utile judicando, præoccupat. At quia difficiles aditus impetus omnis habet;

futum jaculi deſerendi propoſitum;

c

cœpit

A cepit interdum frequentius anxia ſoliciteri, ac totis meutis conatibus, grande quid novumqun moliri; & quensm ratione, quibus modis poſſet, factsm jam in enimo ejus mutationem dexterę Exceſſi adoriri.

id vit sua. dem aperture

8 Cum quadam die dilecta ſibi loca, ſpatiatum curamque levatum repetens, ſolito triſtior nppsreret; a puellis ſuis inquiritur, quid nsm cauſæ exiſteret, quod regslem faciem tam indebitæ triſtitiæ ſubjiceret; ſnndenteſque de ſe ſtellantis viſus dulcedinem oculos, humi deprimeret. Quid plura? Tandem illa Beata, quæ jsm in cells vinaria Dilecti, oſculo oris ſui, ebundanter guſtaverst, qusm ſuavis eſt Dominus; memor abundantiæ ſuavitatis ejus, & quem in accubitu ſuo nsrdus ſua odorem dederat; pereunctsntibus ſe puellis ſuis lergiter effragrat. Prior enim ipſa audiens, quod loquebatur in ea Dominus Deus, eructat eiism eis de corde ſuo verbum bonum: dicit, id eſt, voto addicit, opere ſua Chriſto Regi, ſed nt hebitum aelum

ovigit prius ſe. vereț fi. dem,

Dei, ſecundum ſeientiam Dei ptoferat; prius proditionis fraudem, divini humsnique ſacramenti pacto, fieri prohibens, ſimul conſenſum earum

B in ſua ſecum vots, pro placito tamen propriæ volsntatis, efflagitat: & aeceptis, in conſummseionem pscti fędetis, fidelibus narum deatris docta Dei digito, per creatursm Ctestorem, ınviſibilia quoque ejus & ſempiternam Divinitatis ejus potensism per ea quæ facta ſunt, fide potius, quam per philoſophiæ influntem ſcientiam, intellecn conſpicere.

9 Videtis, ait, non ancillæ, ſed dilectæ in

tum jubet rerum creatarum contemplare ſpeciem

Chriſto Sorores, ſplendotem firmamenti, ſolarem lampadem, lunaremqua globum, aſtrorum choros & diſpoſitiones, ſulgentium in perpetuss ætecnitates. Videtis etiam ut cuique ſuus color ſit inſitus, alii quidem rutilus, alii eandidus, alii vibtans, alii gaudens, alii obſcurus, alii profuſus: qualitatem deinde aliis aliam: nsm quædam eorum ſunt flemmea, quædam ſrigida, quędam deſiccativa, quędam modo pluvialia, modo roſeidi humotis pleniſſims. Sed ut omittamus arcana Dei cælumque inquirere, quid ſit; &, cum ſimus mortsles, quæ ſunt mortalis cutemus; videtis, his quæ ſupta nos ſunt intetmiſſis, eam demum, rationsliums & irrationsliums,

C ſenſibiliam & inſenſibiliam, diverſi genera, diverſas proprietates, adjutoria multa, varias voluptaees, multimodas ſpecies, vires complures, fructus multiplices; ſata, planata, ſponte uaſcentia; quædam ex his delectabilia ad eſum, qnædsm grata ed viſum, quædam apta ad riſum; quędam nd gloriam profieua, qnædam ad msdicinam ſalubria; univerſa vero valde bona.

indeque ad Dei amorem aſſurgere

10 Quod ſi hæc omnis tstionn potius quam oculis carneis videtis, ex horum conſideratione edvertere neceſſario debetis, quia ſi tanta fusvitss, talis jucunditas, tante utilitas eſt in his quæ deſcendunt in corruptionem, quotum utique eorſuptio mentitur his qui diligunt mundnm & ea quæ in mundo ſunt [putentes,] in his conſtare ſummi boni ſummiqne gaudii perfectionem; qusnto magis (ut ſæpius n Doctoribue Eccleſiæ cognovimus, & ſenſibus cernere licet) potior, pulchrior, ſusvior eſt horum crestor, diſpoſitor atqun gubernator. Creaturarum enim tam bonarum, nt dictum eſt; imo melior, quam dici poteſt, omnium ratio, in ipſa vita permanens nſt, habens omne delectamentom & omnem ſaporem ſuavitatis, ex nnjus vitæ atee vivacia

& vivifica proceſſerunt quæque. Per ſpecies ſuas; D omnia iſte corruptibilia flotum præſentium arbo- A. COÆ-rumque, velut ſubjectum oculis exemplat conſpi- VO eite. Non laborant neque nent, & unde obſe- EX MS. cero ereſcunt, unde florent? Quia ipſe profert ea de theſauris ſuis. Quid igitur reſist, niſi ot iſta, licet valde bona, reſpectu ſummi boni nec alicujus momenti eſſe credamus? Et quæ nobis ut luero futura videri poterant, nunc arbitrantes ot ſtercora, vel nudæ dn medio hujus perituræ Babylonis exeamus.

atque pro eo mandum commonis

11 Tum illæ; Cur igitur, o Domina, inquiunt, duleiſſima, ſtemma reginm, gemma ſpecialis pulcritudinis perſpicua; cor e bono Deo tam bona creata ſunt, ſi velut execrsnda, fugiends ſunt? Abſit hoc, inquit: non enim exeeranda ſuat, ſed ſobrietatis & continentiæ cauſa interdum vitanda. Nam illicita ſæpius præſcientes committere, facimns nobis licita minus licere. Sic vinum, quod exhilarat eor hominia, in juenditetem vel neceſſitatem creetum, per intempersntism in contumeliam Creatoris vertitur; ſic ſæra lex conjugii, ſotnicationis & E adultetii vitio ſotdidatur; ſic annulus auteus impreſſa gemms pretioſior, in nrrhsm ſponſæ colendam nmsndam, ſervsndsm, non pro auri, ſed pro ſui smore a caſto & fideli ſponſo eommittitut; quem ſi pro pretio ſai dilexerit polluto amore Sponſi, nonne meretricii amoris rea jure notatur? Sic ergo, pet inordinatam dile-

quibus ſe perſuaſit

ctionem temporalium elogantes ſe n Deo, peribunt, perdetque omnes ſic fornicantes ahs ſe. Quapropter, o dilectæ mihi Sodales, ſi pro comparendo regno Dei omnia hæc mecum, ut Chriſtum peregrinando ſequamut, dimittere voluerisis (gloria illi, eui ſoli debetur) ſin autem; & hoc vobis ſalvis animabus veſtis doneiut; mihi autem sdhærete Deo bonum eſt ponere in Domino ſpem meam.

omnes voluntates mutant

12 Mirum dictu, mox tetigit Spiritus ſanctus cordn earum, quæ audiebant hoc verbum: in esdem enim vota convenire cum Domina ſuæ cælitus enimantur; & quaſi virgula fumi ex aromatibus, incendio pii smoris Domino concremantur. Ad hoc autem propoſiti ſui arcanum perngendum, qnamdam Monialem ſuburbanam divinæ ſapientię caritas proviserat illi: cui ele- F cta Dei ſe ſuaque omnia, ſub obteſtstione fidei commendsns; pro faciendo eis huic negotio habitu opportuno, ſtrictis eam precibus compellant.

peregit. matura

Annuit illa petentibus, & ſimul ancillę, cum Domina ſus unum in Chriſto futurę, dum veſtes eb ea viles & humiles acceperunt, ſuas illi pretioſas dederunt, quę tempore opportuno manifeſtandi facti cauſa fuerunt. Unicæ igitur Trinitatis laude ac confeſſione, in una profeſſione, in corde uno, & anima uns, ſacrum ſurtum persgunt; quo ſcilicet ſe disbolo & pompis ejus ſubtrahenies, Regi regum & Domino domluentium ſe conſignsrunt.

ANNOTATA.

a *Bucelinus*, Sotorem Anglię Reginem habuit, *quod ne per præcipitantiam exciderei, vereor.*

b *Forte*, obſcuriota *vel* ebſtruſiora.

c *Etgraphum Gemanſianum*, idem, *ſed hæc aliaque plura, evidenter mendoſa, præſumpſi per conjecturam corrigere. Apparet autem quod toto hoc capite rhetoricæ ſuæ indulſerit Auctor; ut eam orationem ſanctæ adſcriberet, quam tali rei congruam eſtimabat.*

A. COÆVO EX MS.

CAPUT II.

Jerosolymam peregrinata Salome, visum in Bavaria amittit, sedaque leprosa apud Altahum recluditur.

Jerosolymit ediens per Bavariam Salome,

13 Sle ergo regia & delicata membra passim peregrinando mortificantes, & caules viæ vitæque, varias necessitates patientes, sanctam Jerusalem adierunt; ibique in auto & argento secum allato, vel potius in spiritu contribulato, vota sua solverunt. Domino itaque replente in bonis desiderium earum, morsm invibi facientes, omnia Dominicæ Dispensationis Sacramenta, singula singulis in locis, scilicet annuntiationis & incarnationis Nazareth, nativitatis Bethlehem, passionis Jerusalem venerantur: virturum quoque illius ubicumque patrata insignia adorantes in loco ubi fletetunt pedes ejus, fideli dispensatione complexsntur. Ar quis patriam futuram potius inquirentes, nec ibi manentem civitatem habnerunt; ad peragendum peregrinationis officium, iter inde, non animum morcates, per *a* Bavariam, ur devitarent prorsus cognatos & notos domumque paternam, limina B. Ægidii ejusque fidelia suffragia petitum, iter dispoſuerunt. Hoc ipsn irinere beatæ puellæ, quarum eatitstem aquæ multæ procelloſi sæculi & maleſtæ inſestationes, quin cum Domina ſua io omnibus tentationibus ſuis fideliter permanerent, extinguere non potuerunt; naturæque ultimum debitum ſolventes, reddentes tettæ corpora, beatas cælo animas intulerunt.

B

a

prope Ratiſponam eum ea eaciſ tur

14 Tum demum pauper & caul regalis filia, in Domino & in potentia virtutis ejus conſortara, eptum itet peractnra, pie progreditur; ſed caſu impedita eſt, non tamen caſualiter accidente, quoniam apud Dominum greſſus bominis dirigentur. Inter eundum namque illa civitati Ratisbonæ apprnpinquans, in villa, quæ non longe ab ipſa urbe ſita, Wiſſena *b* dicta eſt, hoſpitio recipitur: ubi a juvene Milite, mundi bujus amatnte, geſtu amatnrio, varbiſque illicita dulcedine mellitis, publice tamen laceſſitur. Quæ mellitos ſuper oleum ſermones ejus audiens, ſed eos eſſe jacula adverteus, timuit, indoluit; & ſicut filiæ ſæculi de opprobrio deformitatis ſolent erubeſcere, plus illa de laude pulcritudinis erubuit.

b

C

ibique impudice ſollicitata,

deformati petit ſuppliciter a Deo

15 Deliberatinne igitur Spiritus ſapientiæ & intellectus habita, ne, ardens oleo lætitiæ ſpiritalis, bonæ conſcieutiæ ſuæ lampas earingueretur; poſt modicum tempotis intervallum, neſcientibus qui adetant, vel quo tenderet, vel quid inrenderet, fugiens odioſas *c*, imo nocivas verborum nenias egreditur. Venlens autem in pratum, videnſque humana ſe ibi poſſe vacare frequentia, geoibus ptnvnlvitur; & tamquam torrens, quem Spiritus Domini cogit, lacrymis langioribus, ex imo eotdis petitis perſuſa, Deum pteatur; ut ne pulcritudo, ſcilicet quam carnis ſpecies prætendebat, ſibi ſcandalo foret; alicujus ſibi nævum deformitatis impaneret. Mox votum ſacta ſequuntur; & quæ patria bons cum ipſa patria ſponte reliquerat, convitginalium ſuarum votivn deinde adjutorio, ad extremum ipſius nsturæ ſolstio, luminis utriſque vitibus eatinctis, orbatur.

c

& viſu privatur

16 Hic cuique fidali ſolerter advertendum eſt, quod plerumque reprobi exsudiantur, ad voluntatem, non ad ſalutem, prout ipſe reproborum caput diabolus flagellandum Job petiit & accepit; electi autem ad ſalutem ſemper, non etiam interdum ad voluntarem, uti Paulus Apoſtolus, orans ut colaphizans eum angelus ſatanæ auferretur ab eo; quod ſufficeret ſibi gratia Dei, virtuſque in infirmitate perficetetur, audivit: hæc autem famula Chriſti Salome, ad voluntatem ſimul & ad ſalutem exaudita ſit. Accedena enim ad ſervitutem Dei, uſque adeo præparavit animam ſuam ad tentationem, ut, mitum dictu? etiam preces & ſupplicationes fundens Deo, ejuſdem rei gratia, exaudita ſit pro ſua reverentia. Omne itaque gaudium exiſtimans, quod in reutationes varias ſua excitate iacidere habebat; dum paſſim, neſcia quo irer, vagatur, fluctibus Danubii præceps illabitur; ſed Dei providentia faciente eum tentatione eriam proventum, a dunbus piſcatoribus, modica celoce mox ullabentibus, elevatur, ignibus applicatur, frequenter binc inde volutatur; hauſtiſque fluctibus deuno refuſis, recalefcens reanimatur.

D

ſalubriter exaudita,

2 Cor. 12. 8

Hinc in Danubium lapſa,

indeque agre ſervata

E

17 Tum ioſuper tota poſſideoda Deo, penitus autem alienaoda ſibi; ex imbibiti, ut ſimpliciores autumant, humotis abundantia; imo potius Dei nutu, flagellantis omnem quem recipit; delicatiſſimi dudum corpnris ejus ſereniſſima complexione detemperata *d*, lepra reſpergitur: ut in ea, quod Apoſtolus dicit, Corpora veſtra templum Chriſti ſunt, & non eſtis veſtri, compleretur vetaciter. Dum igitur a planta pedis uſque ad verricem non eſſet in ea ſanitas; neceſſario jam, ur ipſe eam enutriret, totum cogitatum ſuum in Domino jactavit. Quapropter miſeratione quotumdam, antequam tetra ſpecies in ea peniius appareret, Pataviam *e* nagio eſt advecta; ibique miſeranda, non miſera, eiteumquaque circumeundo, quorumque fidelium eleemoſynis aliquamdiu ſuſtentata.

lepra corripitur

d

1 Cor. 6. 19

Patavia excepta

e

18 Aecidit autem ut ibi domum cujuſdam matronæ, quæ Heika dicebatur, intraverit; cujus maritus, Udalrici Comitis Præpoſitus extitit, ejuſque filiam (ut aliquantul. digreſſio *f* caplanandæ hiſtoriæ cauſa fiat) Engilbertus Dna Illrig conjugem habens, eos, qui nunc ſuperſunt, Ortembergenſes Comites præclaros præclarua avus, profudit. Ingreſſs igitur domum, offendeſque pedibus canalem eanum, appoſita ſibi tunc ad præſens cantabra mandentium, jneidit; nulluſque, licet impedimento ſibi mandendi eſſet, vel latratu ſaltem; nedum morſu, eam appetere auſus fuit. Quę, canes attractu eaperta, percellitur; elamanique mox a clientibus, jubente matrona, canibus eripitur ſuiſque conſpectibus præſentatur: quam benigne, ut erat liberalis, refovit; ſecumque eiteiter annos tres detinuit.

ibi in eadem vestibulo immane incorrit,

f

F

19 Ubi quantę frugalitatis fuerit, quantum jejuniorum vigiliarumque exegerit, quantum denique hiemis pertulerit, ſi finetenus rerexere liceat, prius ſetibentem tempus, quam mareria deſeret. Nam quotidia ingruentibus horrida chan tenebris, ſacras petitum eccleſias exiit, & pernox in otationibus erat; quoad uſque, perſcta Matutinarum ſynaxi, jam prope mane facto, repedavit. Unde plerumque accidit, ut ſub hiemis tempore immergentibus medullis, carnique & ſanguini ejus tantum ſtigoris retulerit;

& vitam ſeveram valde inſtituit,

tolerantiſſima frigoris

A retulerit; quod, ipſa matrona providente ſibi ſemper aquam frigidam, in esmque ſua erura pedeſque ponendo, ſic frigore pallete frigus neceſſe habuerit.

& ab Altah. ab Abbate accipitur.

ao Eo tempore Altahenſem regebat eccleſiam venerabilis Abbas Waltherus: cui, quoniam cognatus ejus erat, contubernalem ſuam, Dominam Salomen, jam manifeſtatam, devote commiſit: quam ille, annuente totius Congregationis ſenatu, ſuſcipiens; cellulam eì ad parietem chori; ſorinſecus verſus Auſtrum, conſtruxit. Ibi tandem Beata illa, poſt multas manſiones mundanæ eremi, velut in dimidio dierum requietionum, ſola ſoli Deo vacabat; in æternam tamen tranſitura requiem, per aſcenſiones virtutum, quas in corde ſuo in valle lacrymarum diſpoſuerat. Manifeſtata eſt autem ſic.

atque reſtituitur.

ANNOTATA.

a *Neſcio quos* cognatos & notos *devitare potuerint itinere illo. Si rectum a Jeruſalem in Anglium volebant, non potuerunt rectius illud capere, quam per Hungariam inferiorem. Et ſic per Auſtriam prima occurrebat* Bavaria, *in exgrapho noſtro perperam ſcripta*, Parria.

B b *In tabulis* Wiſſens, *horis quinque infra Ratisbonam, una fere a ſiniſtra Danubii ripa*,

c *Alias* Otioſaa.

d *Exgraphum* diſerepata.

e *Spatio fere* ao *horarum, ſi cæli intercapedinem metiaris: ſed rapidior fluvius ipſum potuit breviori tempore illud pervehere.*

f *Hæc digreſſo videtur, non Auctoris eſſe, ſed tranſcribentis Bartholomæi circa* 1480. *Lucem porro ſuggerat, & tum Ortembergenſes Comites, tum Stiriæ Duces deducat, qui poteſt, noſque edoceat.* Ortenburgum *inveni in Carinthia ad Dravum fluvium, 16 leucis a Salisburgo in Meridiem: & Gamanſius noſter, in charta quadam ſcriptum reliquit, quod* Ottacherus Junior, Stiriæ Dux primus fuit, eitca annum MCLVII a Friderico Ænobardo declaratus, magno ſuorum omnium applauſu, *ut hoc loco præmature uſurpata videatur* Dueis Stiriæ *appellatio:* Comitem *dixiſſe ſufficeret.*

C

CAPUT III.

Accipit Salome ſociam conſanguineam Judith: moritur utraque: corpora in eccleſiam deferuntur.

Per contemplationem quendam agritum

PRimo diſceſſionis ejus tempore, Rex avunculus ejus, eum viro eam diſceſſiſſe ratus, in cunctis regni ſui finibus illam perquiri fecit. Quam cum non inveniſſet, tandem viſæ veſtes ejus, quas dudum dictæ Moniali pro vili ſibique tunc apto habitu commutaverat, prodiționi ſibi fuerunt, quid de ea factum ſuiſſet. Tum mirum in modum pars domus regiæ gemere, para gaudere, omnes autem infimul mirari cœperunt, Deumque mirabilem in Sanctis ejus benedicere. Convirginalis autem ejus, filia Regis, Judith dicta, matrito tradita, ſed utriuſque ſexus herede viduata, nimio jam diu exulantis eognatæ urgeri affectu cœpit: & tacta dolore cordis intrinſecus, ad uſque inveniam eam, perennem ſibi de loco ad locum peregrinationem indixit.

Judith cognata requiſitum regredi-tur:

aa Aſſumptis ergo pro magnificentia Regali Proles regia militibus atque puellis, nobiliumſimul ac mediocrium natalium, primo quidem Jeroſolymam, quo illam primitus iter arripuiſſe per monialem ſæpe dictam didicerat, intentionem direxit; & inter eo profieſcendum, in iſtas partes veniens, a Luitwaldo quodam illam manifeſtam reperit. Hic enim ea eadem oriundus proſapia, ut generatio rectorum benedicetetur, hoc ipſum propoſitum adorſus fuerat: qui quoties in iſtius provinciæ veniſſet partes, cujuſdam patriſsfamiliias in Helingerſperge, Reginhardi nomine, quia largus terum ſuarum erat, familiare ſæpius hoſpitium habebat. Hic itaque recognitus, advenienti cognatæ Judith cognatam Salomen cognitam fecit: illaque lætabunda & laudana, quod voti ſui compos fuerit effecta, viſa & cognita & ſalutata dilecta ſua, Dominum Abbatem omnemque ſuorum ſacri loci chorum allocuta, quo facta ſibi e vicino alia cellula, cum compatticipe earnis ac ſpiritus habitaret, impetravit.

D AUCT. COÆVO EX MS.

& Jeroſolymis redeunt,

inventa ſe jungit,

23 Ingreſſa vero electa Dei Judith cellulam, tantas extrinſecus illa, quantas & intrinſecus in carne ſua Domina Salome, tentationes patiebatur. Nam timore nocturno & dæmonio meridiano accerrime infeſtabatur. Terræ quippe viſionia horroribus, flagellationibus quoque, tantum in eam ſævire Dæmones exlitus permiſſi ſunt, quod quilibet Fratrum audiens, ad ejus ſæpius liberationem, etiam meridiono dicti tempore, accurrere cogeretur. Unde etiam contigit, ut quidam introminſſo brachio, ea humeris ejus per dæmonem extracto, pene debilitaretur, idcirco forſitan, quia puſillæ fidei exiſtena, eum, qui ita factus eſt, ut nullum timeret, earnis, non fidei virtute, ſuperandum eredidiſſet.

poſitoque veſtimento,

E

dirt ornatus a dæmone?

24 Item puerum quemdam, ejuſdem Eccleſiæ profeſſum, Adelbertum nomine, pro magna illius ſimplicitate adopraverat in filium: eui cum quodam die humanitaria curam, pro neceſſitate puerili, ſolito adhibuit (ut ipſe poſtea ſæpe faſſus eſt) invidus omnium bonorum diabolus, in ſpeciem obſcœniſſimæ avis quæ hubo dicitur, ut eam a caritatia opere abſtereret, capiti ejus inſedit. Quem illa, jam docta ſecum judicio fidei congredi, correptum ante ſe poſitum projiciens in ignem, ignes ejus æternos ſois ſaeris ignibus auxit: moxque ille, cum ejulatu teterrimo diſparens, cellulamque intolerabili fœtore complens, congruum ſuæ præſentiæ teſtimonium reliquit.

quem in forma bubonis apparentem

F

ignis plenus fit

25 Interim B. Salome, quæ, Domino faciente ſibi cum tentatione proventum, ſingulis feſtia beatę Dei Genitricis Marię dumtaxat, viſum recipere ſolita fuit ad videndum Regem in decore ſuo Dominum Chriſtum, hujus vitę incolatui, tamquam taberneulia Cedar, & habitatoribus ejus, plena operibus bonis, ultimum in gaudio vale fecit. Beata vero Judith, cum Babylonico, imo diabolico potius Holoferne, adhuc pugnatura, diutius ſupervixit: eoque demum feliciter triumphato, conopeoque terreni ejus regni cum omnibus ſuis in anathema oblivionis traditis, tabernacula ejus mundanę habitationis per depoſitum eorpua exiena, cęleſtem Hieroſolymam laureanda adivit. Sepultę ſunt autem pro teſtimonio converſationis ſuę, utraque in loco cellulę ſuę: B. Salome quidem ad ſuperiorem partem chori, ſorinſecua in latere verſus Auſtrum; venerabilis autem Judith, ad occidentem, in medio turrium Eccleſię ſo-

Saloma prægnans

diu ſuperſtes

ad tandem conſepelitur

A tinſecus; animabus earum in abundantia virtutum in turribus cæleſtis Jeruſalem colleſtis.

AUCT. COÆVO EX MS. *Viſit ad Salomes ſepulcrum noſturnis luminibus,*

16 Accenſam autem cælitus in B. Salome virginei meriti lampadem cæleſtis ejus Spooſus, quaſi ſub modio latere noluit; ſed ad accendendam fidem ſpemque fidelium, mirabili ſigno, viſi ſcilicet frequenter in loco ſepulturæ illius miri luminis indicio, declaravit. Quidam enim ejuſdem loci Frater illiteratus, relegioſus ſane ac teſtimonium habens bonum ab omnibus, dum primus ſæpiſſime ad eccleſiam, poſtremus inde per ipſum tranſitum digrediturque; ad videndam frequenter circa ſepulcrum ejus mirifici fulgoris claritatem, divinitus ipſe illuminabatur. Quæ profecto lux mirum in modum, nulla cerea ſubſtantia nulloque lignore nutriente apparebat: ſed mirum dictu! vetus accidens ſine ſubjecto lucebat. Nam dum viſit probaretur lucendi locum, ipſa ſui viſa eſt non habuiſſe fundamentum: quod eum ſervatu difficile ſit, ereditu difficile non erit; quandoquidem impoſſibilium patrator Omniputens,

B credentibus omnia poſſibilia eſſe aſſerit. Niſi ſorte opinari vel credere potius liceat, quod ibi fuerint excubiæ Angelicæ, quæ ibidem hujuſmodi fulgoris coruſcos [radios] ſuæ indicium præſentiæ relinquerint. D

17 Tum Reverendus Altahenſis Eccleſiæ chorus, divina revelatione lætificatus, ſacra ejus oſſa, nivis inſtar (ut fertur) incandidata, de humili primarum excquiarum loco tranſtulit; ſimulque eumparticipis ſuæ in regno & Jeſu, ſanctæ Judith, tum ob cogosti ſanguinis conſœderationem, tum ob ejuſdem in uno propoſito ſpei ac præmii elaborationem, Reliquias levans; in Auſtrali parte monaſterii utraſque, ſceus altare S. Ægidii, cum gaudio recondidit. In hymnis igitur & confeſſionibus inſimul omnes Deo benedixerunt, & debitas iterato ſuper eas exequias eum gratiarum actione celebraverunt. Sic itaque ut unum nobile par acquiſitionis Caritatis Chriſti, unius fidei, unius propoſiti, unicæ dilectionis, compartícipes eacnis ac ſpirirus, uno in loco requieſcunt, in Chriſtn Jeſu Domino noſtro, cui ſit laus & gratiarum actio, in ſæcula ſæculorum. Amen. E

utraque exhumatur,

& in eccleſiam tranſfertur

DE B. HEMMA VIDUA,

FUNDATRICE GURCENSIS IN CARINTHIA ECCLESIÆ.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ipſius loci ſitu & fortuna, Epitaphio ſæculi XII, reeentiorique Vita. D. P.

ANNO MXLV. *Gurcenſe monaſterium fundatricis miraculis clarum ab an. 1045.*

GUrka, *Epiſcopalis in Carinthia civitas, ſub Salisburgenſi metropoli, nomen debet præterfluenti fluviolo, qui Olziæ junctus in Dravum denique evolvitur. Villa olim principalis*, Gurkhoven *dicta* B. Hemmæ *dotale ſolum. Hæc filiis orbu & marito viduata, cum duplen ibi ſub S. Auguſtini Regula monaſterium condidiſſet, & in communi utique a ſe ſtructa eccleſia tumulum accepiſſet anno* MXLV; *tantis mox ibidem miraculis clarnit, ut affluxu peregrinorum frequentior indies locus, brevi idoneus viſus ſit conſtituendæ Cathedræ Pontificiæ, Carinthiamomnem ſub ſe habituræ. Itaque* Gebhardus Salisburgenſis Archipræſul, ſupplicatione ad Henricum IV Imperatorem directa circa annum MLXXII, de conſenſu Starchardi Marchionis, Abbatiæ Advocati, Clerique ac populi, perſuaſit impetravitque, ut loco Abbatis, Epiſcopus in prædicta Eccleſia conſtitueretur Guntherus, auctoritate Alexandri Papæ II confirmatus. *Ita legitur in brevi relatione, quam circa annum* MDCL, *ſcripſit R. D. Mag. Fridericus Raideſtorfer, Gurcenſis Canonicus quamque P. Philippus Alegambe, Societatis noſtræ. Sacerdos, Græcio huc miſit ad P. Bollandum; ubi idem Canonicus recte notat, non conſiſtere, eum prædictæ erectionis tempore, per Diploma Imperatorium indubitabili, quod volunt aliqui, eumdem* Guntherum *fuiſſum poſtea eſſe Archiepiſcopum Salisburgenſem; quot oportet deceptos dicere ſimilitudine nominis, cum eo qui S. Henrici antea Cancellarius, ſub nnum* MXXIII *Archiepiſcopatum ndit, tenuitque annis quatuor.*

C

an. 1072 in Epiſcopium mutatur.

* Vide Append. tom. 6. Junii p. 874. col. 2.

2 * *Similis confuſio ea nominis identitate obrepere potuit circa fundationem Altmontenſis monaſterii in Stiria, anno* MLXXV *adſcriptam; quam Gebehardus Archiepiſcopus, idem qui Gurcenſem Epiſcopatum inſtituit, fundaviſſe legitur, apud Hundium in Metropoli pag.* 8. auſpiciis Hemmæ, quæ uxur fuit Comitis Wilhelmi in Friefach & Zeltſchach, *utpote tanto junior Fundatrice Gurcenſi, quanto hæc junior fuit ſocru ſua, etiam Hemma, S. Henrici nepte, de qua infra in Analectis n.* 2, *ut jam tum iſtis in partibus frequentatiſſimum videatur fuiſſe nomen* Hemmæ, *etiam abſque reſpectu ad hanc noſtram Beatam.*

Nomen Hemmæ ſæculis frequens.

3 *Vita hujus noſtræ* Hemmæ, *antiquitus ſcripta nulla fuit; ſolum penes tumbam in vetuſtiſſima tabella legebatur Epitaphium, quod idem Canonicus ſic ſcriptum miſit, verſibus parum bene ſeruatis conceptum.* *ibi Epitaphium.* F

Anno milleno poſt quadragintaque pleno,
Cum tot finxiſſent poſt Chriſti nativitatem,
Hemma beata, Wilhelmi Comitis conſors,
In pace quievit, cælorum nactaque ſortem.
Cœnnbii hujus, Auguſtino Patre beati,
Et Sedis Gurcenſis Fundatrix dicta fidelis.
In tantis donis ſun ſtat conſtructio [grandis]
Quam Domino cæli eommiſit corde fideli.
Munere pro tali ſae illam, Chriſte, beari
Sede tui regni, ſervans in pace perconi.

Sed interpolatum videri hoc Epitaphium poteſt, & primitus ſolum bi verſus lecti fuiſſe, quos in vetuſtiori membrana dedit idem.

O Felix Hemma, virtutum maxima gemma,
Gurcenſis Sedis Fundatrix dicta fidelis,
Divitiis magnis tua ſtat poſſeſſio grandis,
Quam Domino cæli &c

Ubi verſus Leonini ſatis perfecti omnes, adeoque poſſunt ſæculo XII compoſiti fuiſſe.

4 *Minus etiam antiqua eſt Vita, quam ex Lambertini monaſterii in Stiria codice, juſſu Reverendiſſ. Abbatis ſui Franciſci, anno* MDCLXXV *nobis tranſcripſit, ejuſdem cœnobii tunc Supprior, poſtea Prior, R. D. Chriſtophorus Jager. Auctor præſu-*

Vita ex Mſ. Lambertino

A *præfatur, quod ipſamet Beata* quemdam pauperculum (*ſeipſum intelligit*) ad hanc ſui Legendam componendam pluries admouuit, qui ſermone præcedenti materiam ampliando, verbis ſequentibus Vitam ejus ſic breviter compilavit.

ſæculo 13 ad uſum propriũ Officii ſcripta,

Conſtant ergo hæc Acta tribus partibus; Sermone prævio, *quem Prologum nominare poſſis*; Vita & Miraculis *uſque ad annum* MCCXXVII *deductis, quorum ſecundum n.* 15 *relatum, in Actis aliis ſolum ex antiquis refertur, velut* ex officio divæ Hemmæ ſacro *ſumptum; unde intelligitur, prima hæc Acta ad talem uſum fuiſſe compoſita, & in novem Lectiones diſtributa, prout tunc uſus ferebat,*

Ea proceſſu pro Canonizatione ao 1484 fabricato,

5 Duobus poſt hæc ſæculis, ad inſtantiam Friderici III. Imperatoris, & Pauli Papæ II auctoritate formatus fuit pro Canonizatione Proceſſus, ad quem ex deputatis unus, anno MCCCCLXIV *venit*, Joannes Abbas S. Lamberti: *quare cum credideriim inde attuliſſe Actorum ſive Officii jam dicti exemplar; ſicut eodem miſſa deinde fuerunt Acta alia, hoc ſæculo compilata, quæ Gamanſis noſtri manu deſcripta habeo. Ea Vitam paulo prolixius deducant, deinde miracula ex Proceſſu collecta, & aliis hoc ſæculo patratis aucta, uſque ad annum* MDCXXXIV. *Hæc cum acceppiſſet prælaudatus Gamanſius anno* MDCLXIX, *etiam ipſe Vitam aliquam compoſuit; quam ſimiliter habeo, & ad ejus calcem in autographo reperio, eſſe*

B

compilata an. 1600 Vita alia,

ex rebus geſtis B. Hemmæ Mss. auctore Paulino Waldnero, I. V. D. Presbytero Tirolenſi anno MDC. Item ex relatione Ms. adm. Rev. & Erudit. D. Friderici Raidlſtotffer, Canonici Regularis in Gurk; Lazio, lib. 12 Reipublicæ Romanæ, & de Bojis lib. 7 fol. 406, & lib. 6 de Taurunſiis fol. 235; Martino Zeilero, in Itinerario part. 1 c. 28, §. 2; Megiſero lib. 7 cap. 30, 31, 43; & Ulrico Chemnicenſi, in Fundatione Lambertina fol. 29. *Hæc placuit annotare, tum ut ſciatur quinam ex impreſſis Auctoribus* Hemmæ *meminerint; tum quia cuiſtimo hic nominari ipſum ſecundorum Actorum ſcriptorem ſcilicet* Waldnerum *ejuſque ætatem; cujus lucubrationem cum Præpoſitus ſuique Capitulares vellent imprimendam dare, addita ſit eorum ad Lectorem Præfatio, cum miraculorum recentiorum ſilloge ex Notariali protocollo. Sed cogitata impreſſio ſucceſſum non habuit; quem defectum hic libenter ſup-*

cum miraculis poſtremis uſque ad 1234.

C *pleus totum Tractatum ut accepi ſubjunge.*

6 Ad cultum quod attinet, is ne impediri ſe-

Cultus ut Sancta.

ſtivitatem Apoſtolorum, in qua Hemma *obiicat; pridem eſt quod placuit Gurcenſi Eccleſiæ, feſtum prævertere, & in Vigilia* B. Hemmam *venerari; officio ix lectionum, quod etiamnum in Bibliotheca Gurcenſi Capituli extare manuſcriptum indicat Canonicus Fridericus, cum Antiphonis, Hymnis, Reſponſoriis &c. propriis. Alteram recentiorum Auctor nam. 27 alt, quod licet ſecuta Canonizatio non ſit, nihil pietas popularis deferbuit. Multi enim quotannis e Croatia, Stiria, Carniolia & Carinthia ſuperiori & inferiori magno numero affluunt: cultus autem memoratus non ſola continetur Gurcenſi Baſilica; ſed aliis etiam, tum Carinthiæ, tum aliarum ditionum locis, Eccleſiæ, Ædes ſacræ, Capellæ, Divæ Hemmæ nomini & honori conſecratæ, pia celebratione frequentantur; variiſque indigeorum & advenarum petegrinationibus memoria Divæ poſteros in annos peretnatur. Nunc pro Appendice ſit memoria* Venerabilis Beatricis Carinthiæ Ducissæ, *quam Lambertinus codex* B. Hemmæ *ſororem facit Gurcenſi Codice refragante.*

Appendix de Ven. Beatrice.

Certe ſi Luitburga Beatricis mater, fuit Henrici IV *filia, ut volunt Lambertini (quamquam hanc alii Birtham vocant, matri cognomen) necdum nata illa erat, quando jam obierat* Hemma, *S. Henrici coætanea, ejuſque ex matre neptis; quod ita intelligendum videtur, ut* Hemmæ *matre fuerit ſoror Henrici, filia Henrici Bavari & Giſlæ Burgundæ. Appendicem alteram facit Carthuſiæ Seitzenſis in Stiria memorabilis fundatio, B. Hemmæ perperam attributa.*

D AUCT. D. P.

A C T A

Ex Ms. S. Lamberti in Stiria.

SERMO PRÆVIUS.

De laude Sanctitatis Matronalis.

LAudabilis ſæpe Vita Sanctorum, ratione humilitatis eorum, & præſumptione arrogantiæ eos deprimentium, oblivioni traditur; & ſic tandem ſermo propheticus Sapientiæ, tamquam ore malignantium dicentis, comprobatur: Hi ſunt, quos uliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem impropterii: ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos pars illorum eſt. Completum etiam in illis ſermo Veritatis, dicentis; Nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua. Per Patriam enim, univerſalem ſæculi hujus converſationem Dominus ſignificat; Propheta vero, quemlibet Sanctorum oobis deſignat, Sancti enim, nobiſcum adhuc carnaliter viventes, ſi a paucis, Dei militiam conſiderantibus, ſunt acceepti; & pluribus tamen deſpecti ſunt: quiu mundus uoo niſi quod ſunm eſt memorat & diligit, & ſe abnegantes oblivioni tradit & deſpicit. Fidelis autem Dominus illos uon obliviſcitur, tamquam mundus; ſed meritis eorum præmia largitatis accumulans nomina eorum ſcripta, inviolabilis æternitatis ſigillo corroborat; ut in libro memoriæ Sapientiæ, tamquam ex aboodantiſſimo pietatis ſuæ theſauro, prædicens demonſtrat: Hi ſunt, quorum juſtitiæ oblivionem non accepetunt, & vivent nomins eorum in ſæcula.

LECT. I

Sap. 5, 3

E *Sanctos, mundo contemptos,* Lu. 4,

memoria æterna honorant Deut.

2 Si ergo Dominus, nulla ſibi exiſtente indigentia, Sanctos ſuos tam ſtequenti perpetuaque confœderatione ſibi cutæ eſſe commemorat; quanto magis oos, illorum ſuffragatione ſemper egentes, nou ſolum accommodata, ſed etiam oova laudum genera, eis memorialiter exhibenda, fingere diſcamus? Quia quælibet virtus cuilibet Sanctorum rite adſcribitur, qui jam in cælis, a conctorum bonorum Largitore, pleoa perfectaque eruditione virtutum ſibi donata petitur. Poſſumus etiam ſæculari eorum converſatioui, quælibet juſtitiæ opera tali ratione convenienter adferibere: Nullus ſanctus, niſi Dei dilectio in illo: dilectio autem, Paulo teſtante, eunctorum præceptorum ac virtutum complexio eſt: & ideo euique Sanctorum digne attribuuntur totius puræ fructificationis opera. Igitur quoque Sanctis omnibus dilectio eſt una; & unus in omnibus, & omnes in uno commendant; & Dominus in omnibus, & omoes in Domino gloriautur. Generoſa itaque Sanctorum turma, cœpti ſermonis cauſa exiſtens, ſi Dei præceptorum ornamentis induta fuerit, noo immerito commendatur: quia eunctis viveotes, tam vitam præſentem, quam ejus alimenta percipimus, & vitam

F

a nobis quoque vult laudari

pro pleuitudine virtutum

A vitam æternitatis nobis fidelibus in Chriſto do-
EX MS. oatam ſuſcepiſſe gaudemus.

3 Quid autem altioris approbatiooe teſtimo-
nii adhuc perfrui nitimur? Cum totius creationis Gubernator & Rector, cunctarum creaturarum genus nobiliſſimum ſibi principaliter
Feminarum sexo sexum valde extulit, adamandum eligare voluit; ſexum ſcilicet ſemineum, noo ſolum virgioalem, ſed etiam conjugatum ac vidualem, io una eademque ſubſtantia ſuper omnia ſublimatum? Et idcirco quælibet faocta marrona, ſive conjux fuerit, ſive vidua, digne laudis obſequio colitur: quia
ex nobili matrona deligenda. eacellentiſſima cælorum Regina, in veoeratione cunctarum glntificata extnlitur, & omnes ad honotem ejus digniſſime venerantur. Sed quoniam tantarum virtutum circumſtantias, condigna verborum deſcriptinne & prnpria commendatinne ſulcire, humano deficit intellectui, propterea diverſis rerum mundi virtutibus, ut ampliua honorentur, illa expedit comparari. Quaſi eoim tellus, imbrium ſuavitate rigata, ionumerabilia flotum ac frondium eauberat getmina; ſic Matrona faocta, variis utilitatum
B fructibus pullular, Dei rore perfuſa. Quaſi
Mulier autem sancta, reflorem parabit horto, Hortulus, diverſarum ſpecierom rnſis ornatus, viſum lætificat, & herbarum odoriferarum plaoaulis odoratum delectat; ſic Mulier faocta, ſpecioſis uteri ſui fructibus populo, & oratiooem devotiooe complacet Domino. Quaſi Vi-
viti a tis, ubertatia ſuæ liquote corpus hominis recreat, & intelligentiæ acumen augmentat, & tandem per copiam cnr ad lætandum exaltat; ſic Mulier ſancta, oon ſolum oaturali ſuo alimeoto, ſed etiam diſciplinæ moribus enutrit, ad Deique timotem, quæ ſapientiæ initium eſt, inſtruit, & ad deſiderium ſupernotum ſuadeodo
arbori umbrosæ, inducit. Quaſi Tilia, tempore æſtus, laſſitudine oppreſſos obumbrat'nne ſui protegit, & aptum multitudini ad paſcua colligenda ſe latam extendit; ſic Mulier ſancta, ſenio & infirmitate laborantea obſequio conſolationia viſitat, prædicationiſque officio utentibus obſequia commoditatia mroiſtrat, & turbis pauperum dulcis eleemoſynæ largitatem oſtentat.

4 Numquam muliebria fecunditas, tanto pietatis ſtudio firmata, oon erit laudanda; cujus etiam miniſterin, oobiſcum commanendn Paſtor
C fideliſſimus frequenter ſe obtulit; cuique, tumulo iocumbens, ſinceram ungendi vnluntatem præſtitit; & ab inferis reſurgendo, ſe primo redivivum & immortalem oſteodit: bene quippe Altiſſimo amicabili ſervitute complacita, honeſ-
turturi, ſtatum titulis eſt a nobis ornanda. Quaſi Turtur, oatntali caſtitate ſolius mariti ſncietatem cupiena, eoque mortuo cuncta viventia ſperneos ſolsque volitans, voce lugubri auditur concioens; ſic Matrona ſancta, ſolius Chriſti amori innititur; & pro occiſione illius recompenſands, cuncta mundi amabilia dedignatur; & contemplationis cauſa ſe alienans Dominum
elidere, deſiderando lameotatur. Quaſi Cithara, dulci ſymphooia chordarum dæmones depellendo, ab eorum ſævitia homines liberat, valoremque capitis amiſſum reparat, & ad eaultationem elationis cor occulte provocat; ſic ſacræ Mulieria admnnitin ab errore idololatriæ aoimnm per fidem revocat, & reonvatam ſalubris ſpei ſubjunctione conſolidat, & conſolidatam perfectione optatiſſimæ caritatis exaltat.

5 Quaſi Speculum, perſpicuitatis ſuæ clari-
speculo, tate, ſe intuentium oculos clarificat, vitiaque maculatum tergenda repræſentat, & ornamenti D cujuslibet cautelam capiti infertam inſinuat; ſic aſſumpto ſanctæ Mulieris exempln, Dominicæ virtutis altitudo datur intelligi; quidque vitiorum iottinſecus debeat extirpari, quibuſque virtutibus nobiliſſimæ creationia aornam deceat exornari. Quaſi Coronæ, excellentiæ digoita-*coronæ:* tem, imperii poteſtatem, & totius puritatis ſignat habilitatem; ſic Mulier ſancta, generoſitate ſpectabilis, verborum venuſtate deſiderabilis, & jucunditatum ſinceritate commeodabilis. O! multa & innumerabilia virtus ſacræ Mulieris, quæ devotionis mota deſiderio, ad effundendas lacrymas prompta, ad deprecandum Altiſſimum facunda, ad quævis opera puritatis exhibenda eſt ſubtiliſſima. Iſta, contra mundi pericula provida, contra hoſtiles nequitias aſtuta, ſemper ſacræ fidei prnviſione munita, enrpore munda, mente lucida, virtutum decore redimita, quaſi aurum clarum, nroatum pretioſa margarita, *& talis;* prædictis vere virtutibus una plene decorata, *suis Hemma* quemdam pauperculum, ad componendam banc ſui Legendam, pluriea admonuit; qui ſermnnn præcedenti materiam ampliando, verbis ſequeo-E tibus Vitam ejus ſic breviter compilavit.

SUMMA VITÆ,

Pils operibus jugiter impenſa, una cum facultatibus.

6 ERat quædam valde nobilis Comitiſſa, LECT. 1
Hemma nomine, ſereniſſimi ac ſancti *S. Henrici Imp.* Regia Henrici conſanguinea; quæ claritatem *consanguinea* parentum præfulgentium, in ſe poſſeſſam, tam mente quam corpore, oſtendit. Nam decor virtutis, decorem ſpeciei io ea creſceodo comitabatur; ſic ot nobilitas mentis, naturæ dignitatem eaoelleret; & claritas cordis, formæ puleritudini præpolleret. Hæc cuidam Lantgravio, *liberis, & viro* Wilhelmo oomine, a parentibus eſt legitime copulata: qui annis aliquibus ſecum deductis, *peregre profecto,* peregrinandi licentiam ab ea petiit; & ſic ma-*orbata,* gnis rerum ac honorum divitiis in Dei amore reliclis, ad viſitanda Sanctorum limina fine reverſione receſſit. Illa vero, viro dimiſſo, & duo-*Christum heredem* bus filiis ſuis tempore adoleſcentiæ de muodo *optat,* ſublatis, Chriſtum Jeſum pro ſobole ſuſcipiens; F ipſum ſuper cuncta bona ſua heredem conſtituit, eredeos verbia ſuis, quæ nobis in lectione Euan-Mat. 19, gelica io hunc modum prædixit; Si quis pro- 29
pter me hujus ſæculi amata teliquerit, centuplum accipiet & vitam æternam poſſidtbit.

7 His aliiſque fermonibus, ab amantiſſimn
noſtræ ſalutis Aoctore prolatis, edocta, ibeſau-LEC. 2
rum in agro abſconditum reperit, quem a Domino comparatum, in ſinu cordis ſui cum exultatione recondidit. Quod autem corde gere-*& Gurcense* bat, hoc opcibus plene pateſactum, latere noo *Parthenonem* potuit: nam ſpretis vania blandimentorum gau-*fundat:* diis, & relicta caſtrnrum altitudine, ad humilia ſe declinans, monaſteria ædificare cœpit. Unde primo, vitam religionis cupiendo, io Vallem-ſilveſtrem, quæ nunc Gurcka oominstur, ſe tranſtulit; ibique chorum ſeptuaginta Dominarum, ſua religionis habitu & victu perpetuo, cnnſtituit; & Sacellanos vigioti, qui divina quotidie coram iis Officia celebrent, adjunxit. *ubi deinde constituit Canonici Regulares.* Poſt aliquod autem temporis, dictæ Congregationis numerus, partim in Caoonicos Regularea Ordinis S. Auguſtini, ſub ſpecialia ſtabilitate

A litate monaſterii, eſt commutatus: quibus etiam Rev. Pater & Dominus Metropolitanus, ſcilicet Gebhardus Salzburgenſis Eccleſię tunc Archiepiſcopus, de favore Regis ſupradicti Henrici, prędeceſſor Antiſtitem, qui Gurcenſis nominatur, uſque in hodiernum diem.

8 Beata quoque Hemma multitudine prædiorum abundabat: propterea pluribus eccleſiarum locis, a ſe late diſtantibus, larga donavit munera. Babenbergenſi etiam aliquorum bonorum obtulit facultatem. Admundenſi quoque prædia ad ſuę fundationis exordium prębuit: teligioſiſque Fratribus in Schiz ad trecentarum marcarum redditus in perpetuo aſſignavit. Inſuper ſibi vicinis divinarum ſtructionum cultibus auxiliata, & quotidianis eleemoſynarum largitionibus inſiſtendo, cuncta Deo placita eum diſcretione & ſapientia, die noctuque ſtudioſius peragebat. Tantæque conſtantiæ ac ſerioſitatis extitit, ut omnia ſuis ſubditis ſemel imperata, mox ſine omni contradictione adimpleri voluerit. In tali itaque honeſtatis induſtria, ſimplicitas ei columbę non defuit: quia divitias, a manibus parentum ſibi congregatas, tamquam columbę, B pullos alienos cum ſuis nutriens, erogabat. Viſa eſt quoque in labore ſtrdioſa valde: unde, quaſi arbor froudoſa atque fructifera, cujus folia non defluunt & ſtructus non putreſcunt, ſic illa continue bonorum operum germina procreabat.

9 Fuit etiam ad ſe confugientibus protectionis & ſecuritatis refugium: nam quaſi caſtrum in petra ſolidatum, ſibi adhærentes, in tempore commotionis, ab inſidiantium rapacitate tutabatur. Erat quoque in devotione affectuoſiſſima; ira ut in conſpectu Domini, tamquam thuribulum aureum thymiamate incenſum, ſemper odorem ſuavitatis efferebat; ea quo, viventibus adhuc pacis & ſalutis ſubdit auxilium, & mortuis remiſſionem obtinet peccatorum. Cui autem opus eſſe videatur, ut virtus ſupra in geneſali commendata, rurſum in ſpeciali memoretur? Sed illud ſciri oequaquam prętermittendum, quod, quamvis multarum virtutum operatione erat continuata, tamen in quatuor ſumme neceſſariis virtutum ſanctificatiooibus eſt ſine ceſſatione juncta. Sparſit enim viſu, fictum; manu, Deo munera; lingua, preces; corde, votum in perſeverantia: nec ſpe ſanctificationis eſt defraudata; quia lætitiam Sanctorum jam metit in gloria.

10 Complevit aurem cunctos labores ſuos B. Hemma, anno Domini milleſimo quadrageſimo quinto tradens Domino ſpiritum, qui ſanctificaverat illum. Corpus vero in valle Gurcenſi, in monaſterio, quod ad honorem beatiſſimę Virginis ædificare cœperat, eſt ſepultum: ubi poſtmodum multis miraculis claruit, quorum pauca recitanda præſens littera ſubſequenter oſtendit.

Lect. III. *ſed & aliis Monaſteriis munifica Hemma.*

obiit an. 1045.

MIRACULA

Uſque ad annum 1248 inclusive.

Lect. V. Gurcenſi Epiſcopo Werenhero

11 QUidam, a Præpoſitura a NeWaburgenſis Eccleſiæ, in Sedem Gurcenſem pro Epiſcopo, Werenherus nomine, eſt receptus; qui ibidem prębens exempla bonorum verbis & operibus, finem laudabilem ſuis laboribus, quos etiam quondam vita ſolitaria, longitudine annorum quaſi irriguta, exercuerat, applicuit; & ſic, adveniente diſſolutionis ejus tempore, in Domino fideliter obdormivit. Cui cognatus ſuus, Otto nomine, in Epiſcopatu ſucceſſit electus. Qui amicum prędeceſſorem ſuum facta moribus diligenter imitans, variis amicorum ſuorum nobilium adulationes & mundi commoda deſpexit; imo potius jejuniis, vigiliis, & prędicationibus inſtitit; & cum timore Dominum votivis, ut decuit, precibus requiſivit. In talibus itaque perſeverans, cum negotiorum cauſa ab eccleſia ſua aliquantulum extitit, latens invidię fons, ea cordibus impiorum proſiliens, ſibi toxicum propinavit. Ille vero læſum ſe ſentiens, ſtatim domum reverti cœpit cum feſtinatione: & veniens in caſtrum, Strasburgum dictum, quod ab eccleſia Gurcenſi medii *b* milliarii diſtat itinere; ibique lectulo infirmitatis decumbens, & nimio de mortis pœna gravatus timore; Capellanum ſuum, virum devotum ſibique fidelem, advocat; dicens ei: Care Arnolde, Guream hac nocte venire non deſine; & noctis ſilentio, una cum Cuſtode Vulfehaleho, monaſterium, ad tumbam advunculi mei Werenheri Epiſcopi pergens, ingredere; ipſumque ex parte mea deprecare, ut in cęlis experienda mihi renuntiet, utrum me adhuc amplius vivere ſit poſſibile, an mori neceſſe.

12 Fecit itaque Capellanus ut ſibi præceptum fuerat. Nam Gurcam veniens, & aſſumpto ſibi Cuſtode, noctu monaſterium, cunctis exinde venientibus, ingrediuntur ſimul: & arreptis candelis ardentibus ac thuribulo, Werenheri Epiſcopi ſepulcrum adeunt. Quod apertum [inveniunt,] & Epiſcopum diu defunctum, foris deſuper ſtantem. Illos vero accedentes & timore obmuteſcentes, Epiſcopus, ambos nominatim ſuſcipiens, ne timerent admonuit; & talia ſubdidit, dicens: Scio, quod cognatus meus Otto infirmatur; & mortem nimis abhorrens, vos huc ad me direxit; ut per me intelligat, utrum ipſum jam mori oportuerit, an adhuc longius vivere poſſit. Quamvis autem dies requiei & tempus gaudium, potius quam hujus ſæculi vita, ſint optanda; tamen, ne preces ejus gratis fuiſſe videantur, mecum, o Cuſtos, Capelliano hic expectante, eryptam ingredere; ut per fidelem, ſanctam hujus eccleſiæ Fundatricem, Hemmam, quæ plura apud Dominum meruit, audiamus, quid de Confrarte noſtro Ottone fieri oportebit.

13 Intrarunt igitur eryptam Epiſcopus pariter & Sacriſta, pergentes ad S. Hemmæ ſarcophagum, valva ferrata circumdatum, quæ ultro aperiebatur. Et egreſſa Domina, religionis in habitu & copioſo lumine rutilans, duos ad ſe venientes, piæ ſalutationis ordine præmiſſo, alloquitur dicens: Noſco vos legationem Ottonis mortem timentis, afferre: qui tamen mortem, tamquam recte vivens, non debet timere: ſed ut preces ejus effectuoſæ noſcantur, mecum vos, Epiſcope, Cuſtode foras euntę, Reginam cęli accedite; ut, per potentiſſimam Chriſtianæ fidelitatis adjutricem, detur intelligi, quid amico noſtro Ottoni videbitur reſponderi. Acceſſerunt igitur B. Hemma & Epiſcopus aram beatiſſimæ Virginis prope exiſtentem; & ecce mox altare, ſe in medio ſcidit, & lumen immenſum exinde ſe portans, in quo electiſſima totius honoris ac virtutum Regina prodiit. Quæ dilectis ſibi advenientibus dulcium verborum alacritate ſalutem exhibens, talia verba ſub-

D EX MS. *ſuccedentem cognatum Ottonem,*

& vitæ nequitiæ ſuæ,

b

mittit quemdam Werenheri familiarem conſulturum.

E

is apparens. Miſſo, eum ducit ad tumbam B. Hemmæ

F

& cum hæc, inviſo prodiret viſu, abiit ad altare Deiparæ

A ſubjunxit; Ne timeat diſſolvi ab hoc ſæculo, cujus finis extat in præmio: nam qui jaſte in carnis vita vixerit, carnis dormitionem ſecure gustabit. Morietur enim fidelis aoſter Otto, die tertiæ, proxime advenientis, hora tertia, ſecutus exiſteas, quod in tempore enitus ſui ſibi adero, & animam ſuam sb omni angustia liberabo.

Ex MS. quo reſpondet, Otonem moriturum tertia (ſcut evenit) die

14 Talibus auditis, B. Hemma & Epiſcopus, capita ſua glorioſæ Reginæ, altare ſuum reintranti, inclinando, abierunt; illa ſarcophagum intrans, ille vero cryptam eaiens, & duobus ſoras expectantibus, ea quæ ipſi, per feneſtram iatroſpicientes, partim intellexerant, partim nuarrat: & ſtatim tumbam ſuam ingrediens, ſe depoſuit, & eam ſuper ſe clauſit. Illi vero abeuntes, percepta retulerunt Domino ſuo Epiſcopo: qui die tertia, tempore ſibi prædicto, migravit a ſæculo. Cappellanus autem, ſervitia fidelitatis Domino ſuo adimplere cupiens, circa tumbam ipſius manſiunculam ſibi conſtruait; in qua per integrum annum ſingulis diebus, ab ortu diei uſque

B ad veſperam remanendo, ſacrificia orationum obtulit; & niſi arduis naturæ commodis exigentibus, a loco illo numquam receſſit.

Leſt. VI. Fr. Dominicani, ab apparente ſibi B. Hemma

15 Iterum ſciendum eſt, quod Bononiæ *c* fuit quidam Prædicator in Studio, & incidit in infirmitatem maximam, ita quod inunctus fuit, & jacuit in agone. Et circa mediam noctem venerunt tres Dominæ: & una tulit pyxidem, & dixit ad eum; Vis ſanari? At ille; Libentiſſime. Tunc ſtatim omnis eum in corde, & fecit ſi Crucem in pectore, cum unguento quod tulerat: & ſtatim ſanus factus fuit. Et cum exiret, ille ſentiens ſe eſſe ſanatum, feſtinanter ſurrexit; & ſequebatur eas, & clamabat: O venerandæ Dominæ, quæ eſtis, quæ me ita celeriter curaſtis? Dicatis mihi propter Deum; & ſi uſquam in mundo habetis cœnobium? Quæ valde leniter & benigne reſpondit; Ego ſum Hemma de Gurcks: & ſtatim evanuerunt. Interim cœperunt Frstres Mstutinas cantare, & ille ſanstus euenrrit ad chorum, & ſottiſſime elamabat; O duleiſſimi Fratres, juvate me omnes regratiare Deum & S. Hemmam de GurcKs, quæ me ſanum fecit. Et ſtatim ſenſerunt Fratres odorem ſnaviſſimum de iſto Fratre procede-

ſubito ſanatus venit ad ejus ſepulcrum

C re: & interrogaverunt eum, quid ei feciſſet? Et eum dixit de unguento, laveruat eum Fratres in pectore: & quemcumque infirmum liniebant eom lotione illa, ſtatim ſanatus fuit. Ille vero ideio Frater, ſtatim accepta licentia, cum ſocio ſibi adjuncto, proceſſit ad viam, & venit huc ad ſarcophagum S. Hemmæ: & ſtatim cecidit, clamando & plorando fortiſſime, ante ſepulcrum B. Hemmæ: & retulit omaibus qui ibi aderant, gratiam, quam B. Hemma in ipſo perpetravit.

16 Item aliud accidit. In Reichenvelſe *d* jaenerat quædam honeſta matrona, quindecim annis infirma, & quaſi curva & paralytica. Et una die in æſtate, cum omaes eaiviſſent ad opera ſua, illoque ſola permanſiſſet in domo, & fleret & triſtaretur; intravit quidam ſenex multum ſolenais, & dixit ei, Velles ſanari? At illa: Liberatiſſime, venerande Domine: quis eſtis vos? [Qui reſpondit:] Ego ſum S. Perrus: ſequere me ſtatim. Et exivit illa; & ſentiens ſe ſanam in continenti, feſtinavit currere poſt illum. Et non valens ita feſtinanter, ſequebatur tamen umbram, quam vidit præcedere ſe; quę reſplenduit quaſi ille ſenen, qui apparuit illi in

d Leſt. VII. Mulier 85 annis infirma

a S. Petro apparente ſanatur

domo; & ſic ſequebatur uſque huc ad montem D ibi proaime in PaſſecK *e*. Ibi perſtitit & expectavit eam; & monſtravit ei nonuendo manu [ac] digito, hue inferius ad monaſterium: & dixit ei: Ecce eccleſia in qua B. Hemma requieſcit, quę te ſanavit: deſcende, & refer ei grates. Et ibi ſtatim evanuit forma illius ſenioris: illa autem matrona feſtinanter deſcendie montem & venit ad cryptam, cadensante ſepulcrum, flendo & gratias referendo; & dixit omnibus qui ibidem reperti fueraat, qualiter ei accidiſſet. Et longo tempore jacuit in terra, proſtrata ante ſarcophagum B. Hemmæ, quod vin alię mulieres ſupplicando levaverunt eam.

e & mittitur ad idem ſepulcrum

17 Sancta itaque Hemma, quam Deus præ- *Leſt.* ſcivit ad ſuam imaginem & prædeſtinavit, Chri- *VIII* ſtianis parentibus, de bona & prudentiſſima Re- *Hemmæ natalis* gum proſapia, in Carinthia orta, pstreque Engelberto Comite & matre ejus Tutta genita, a ſua pueritia bonarum rerum ſtudio inolevit. Electa enim en Deo, moribus ſobria, caſtitatianc pudicitiæ plena, in meliora ſemper creſcebat. E Et quis ſua opera ac virtutes plenaliter poſſit enarrare? Sed hæc pauca, & de innumerabilibus exempli cauſa poſita, demonſtrsbimus.

18 Anno ab Incarnatione Domini MCCXX- *f* VII, præſidente Gregorio Papa *f* [Romanæ] *A* 1227 & Ulrico Epiſcopo, Gureenſi Eccleſiæ, regnan- *ſanatur* te Imperatore Friderico, facta ſunt hæc ſigna *contra-* in Gureenſi eccleſia, in crypta apud aram beatiſſimæ Virginis, & apud ſarcophagum beatæ fundatricia Hemmæ Gureenſis eccleſiæ. Il Idus Septembris, in Nativitatu beatiſſimę Virginis, præſeate Epiſcopo, Decano, Canonicis, & aliis quam pluribus adſtantibus, dictis Matutiais; quidam puer de *g* Steyrberg, contractus facie, *g* manibus, pedibus; eſt liberatus.

19 Sequenti anno, II Kal. Maji *h*, apud aram *h* beatiſſimę Virginis, quędam mulier, totsliter in corpore contracta, eſt liberata. XVI *i* Kaleud. Junii, quędam mulier paralytica, capite, brachiis, manibus, apud aram beatę Virgiais eſt *i* liberata. Eodem die, cum populus multus cau- *a nn contractæ duæ.* ſa orationis a remotis partibus affloeret; quędam mulier, in comitatu populi ſaaa veniens ornato capite & collo, peplo ſubtili & colotato; Sacerdos, dum eſſet in Canone apud ſarcophagum B. Hemmę; eadem mulier cecidit in terram F ſemiviva, præ tumore quem patiebatur in collo. Cumque peplum removere vellent a collo, minime poterant: arreptoque cultello, psrs pepli collo adhętens eſt abſciſſa: quo facto mulier vires recepit.

20 Kalend. Junii, quędam puella paralytica, *curatur* Hora nona celebrata, eſt liberata. Et circa ho- *plures* ram Completorii, infans cæcus de Strasburg, *aliorum-* apud ſepulcrum B. Hemmæ, viſum recepit. IX *que* Kalend. Junii recidiva venerat circa horam Completorii: & ſequenti die, in feſto S. Urbani, eadem mulier, circa Horam primam, dum Sacerdos celebraret in ara beatiſſimæ Virgiais, eſt liberata, multis videntibus. VI Kalend. Junii, quædam juvencula virgo, cæca ab infantia, de S. Stephano apud Strasburg, circa Horam veſpertinam viſum recepit.

21 In prima Dominica *k* poſt Octavam Pen- *k* teceoſtes, dum publica celebraretor Miſſa, juvencula quædam, curvam habens manum, liberata eſt ante ſepulcrum B. Hemmæ. Iterum die eodem ioſra publicam Miſſam, quædam juvencula, curvum habens crus & pedem aridum,

apud

A apud ſepulcrum B. Hemmæ liberata eſt. Item eodem die, puer ſex annorum, paralyticus & curvam habens manum, apud aram beatæ Virginis infra publicam [Miſſam] eſt liberatus. Iterum IV Nonas Junii, in feſto Marcellini & *l* Petri, quædam mulier de Friſaco *l*, ſurda & cæca, auditum recepit apud ſepulcrum B. Hemmæ, & viſum apud aram beatæ Virginis.

m 22 Item ſecunda Dominica *m* poſt Octavam Penthecoſtes, infra Matutinas, mulier de Glodniz, *n* cucvum habens pedem, apud aram beatæ Virginis recepit ſanitatem. Iterum Nonis Junii, in die S. Bonifacii, quidam infans curvus, de novali Neſon, tam manibus quam pedibus a nativitate [contractus,] infra publicam Miſſam liberatus eſt, apud aram beatæ Virginis. Iterum VI Idus Junii, quædam mulier, ſex annis manibus & pedibus in tantum contracta, quod uſum manuum & pedum habere non potuit, & in grabato adducta; in Veſperis SS. Primi & Feliciani, apud ſepulcrum B. Hemmæ, eſt liberata Sub ſecundis Veſperis SS. Primi & Feliciani quædam mulier contractam habens manum, apud ſepulcrum B. Hemme, eſt liberata.

B Iterum II Idus Junii, in feſto Baſilidis & Cyrini, quædam mulier, cujus.... adhæſerant quinque annis, ad ſepulcrum B. Hemmæ eſt liberata.

o Iterum mulier a capite *o* jejunii muta fuit, & contractam habuit manum, uſque in Vigiliam S. Joannis Baptiſtæ: circa Horam Veſpertinam uſum loquendi accepit, & ſanam manum apud ſepulcrum B. Hemmæ.

p 23 Item ſequenti die *p* Dominico, quidam ſervus ſimplex, contractam habens manum, apud aram beatæ Virginis, eſt liberatus. Item in feſto SS. Joannis & Pauli, ſecundis Veſperis, quidam puer de Syroniz, qui erat cæcus anno & dimidio, apud aram beatæ Virginis, viſum recepit. Iterum in Vigilia SS. Petri & Pauli, quidam de Griſſen, qui incedebat more beſtiali, cum aliis complebanis ſuis, qui cauſam oritionis venerant, circa Horam Nonam, in cœmeterio ſoris apud feneſtram, juxta aram beatæ Virginis, ad proprium reformatus eſt inceſſum. Iterum in feſto SS. Proceſſi & Martiniani, quædam mulier de *q* Veltkitchen, eurſta erat dorſo & crus [habebat] contractum: liberata eſt ad aram beatæ Virginis, infra Miſſam quæ ibi celebrabatur.

C Et quidam ſeevus de Sebrenhaim, erat ſurdus & mutus tribus annis, & paralyticus a capite jejunii, uſque in ſecundam *r* Feriam in diebus Rogationum: circa Horam Primam, apud aram beatæ Virginis, auditu & locutione ſanatus eſt; & VII Idus Julii, in Translatione S. Nicolai, a paralyſi liberatus, apud ſepulcrum B. Hemmæ.

n ut Junii

o tum vel quo menſe,

p contracti vorii,

q ut paraliticus.

r

ANNOTATA D. P.

a Newnburgenſis, *vulgo* Citizenſis *eccleſia, Magdeburgenſis Metropolitos ſuffraganea, alias* Naumburg. *Hinc aſſumptum* Wetuherum *Bucelinus, tom. I Germ. ſacræ parte 2, pag. 40, electum fuiſſe an. 1191, defunctum 1212; & huic ſubrogatum* Henricum II *perducit uſque ad annum 1219. Sed interponendum* Ottonem, *ad annum ſaltem alterumve annum, hinc diſtimus.*

b *Idem nec amplius ſpatium confirmatur infra num. 46. Corrigenda ergo Carinthiæ tabula, prout duarum horarum ſpatium interjiciens. Eſt autem* Strasburg *iſtud, ad eumdem fluvium, qui Gurcæ nomen dat, infra ipſum.*

c *Jam inde a principio Bononiæ celebrem ſcholam Prædicatores habuerunt, ubi ſuus Fundator obiit, & ſepultus jacet. Hoc autem miraculum ſolum ea antiquis, inſeritur Actis ullis, veluti ſumptum ex Lectionibus Officii proprii, quod hic nos habere ſuſpicor,* D

d *Credideram ab eodem fluviolo dictam eaptem (hoc enim velſa vel ſelz ſignificat) unde dicitur* Richenaw *ſuperior pars Gurcenſis tereitorii.* Reich *ultas, eſt* Dives, *unde pluribus per Germaniam locis appellatio.*

e *Locum hunc oportet Gurcæ vicinum concipere, licet eum nunc non exprimat tabula.*

f Gregorius IX *hoc ipſo anno fuit electus 19 Martii:* & Ulricus (*Bucelino* Udalricus) *dicitur ſucceſſiſſe Henrico II an. 1219, tempus mortis non indicatur: ſed Henricus intelligitur viviſſe adhuc anno 1227.*

g Steyrberg, *in tabulis* Steyrburg, *ſed paulo ante in monte, ut prior ſcripto verior videatur. Diſtat Gurcu duabus circiter horis in meridiem.*

h *Dies hæc, anno 1228, habente litteram Dominicalem* A, *& Paſcha 26 Martii; fuit Dominica poſt Paſchu: quod ideo obſervo, quia ex ſequentibus apparebit, plura miracula in Dominicis facta, confluente tunc ad eccleſiam populo.* E

i *Ecgenpbum noſtrum habebat* VIX; *quod ex ſeato decimo factum apparuit vorſum infra, num. 42 præter naturalem ordinem litterarum numeralium, fuerit autem hæc Feria 3 Pentecoſtes, quæ celebrata fuit eo anno 14 Maji.*

k *Adeoque 28 Maji ut colligitur ex dictis.*

l Friſacum, *diſtat 4 horis Gurca civitate in Ortum, ad Olezam fluvium, paulo ſupra ejus confluentiam cum Gurcu fluvio.*

m *Tunc illa incidit in diem 4 Junii.*

n Glodniz, *aut hic aut in tabulis, forſitan male ſcriptum* Glokniz, *ſupra Gurcum ſuſquilucu.*

o *Id eſt a Feria* IV *Cinerum, quæ eo anno Biſſextili, fuerat 7 Februarii.*

p *Id eſt 25 Junii.*

q *Diſtat Gurcu 6 circiter horarum ſpatio.*

r *Die 2 Maji, quando Aſcenſio Domini ſubſequens, celebranda erat die 4.*

ALIA MIRACULA

Ex Proceſſu pro Canonizatione.

F

14 EGo Georgius, pauper Presbyter, Capellanus im Gombs, prope Marchpurgk Saltzburgenſis Diœceſis, minus idoneus ad referendum ea, quæ Dei laudis ſunt, præſentibus recognoſco, ac quæ mihi acciderunt, veritatem dico, ac in perpetuum dicere non deſino. Cum anno Domini MCCCCLXI, Ego præfatus Georgius, eſſem cum Reverendiſſ. in Chriſto Patre, D. Udalrico Gurcenſi Epiſcopo in Caſtro Straſpurg, in profeſto B. V. Mariæ Conceptionis; audienſque de vita B. Hemmæ viduæ converſari, ac Legendam ipſius perlegiſſem, voti ad eccleſiam ejus me iturum, ubi corporaliter requieſcit, & ſepulcrum viſitaturum: & eum jam eſſem ſurdus una aure; quaſi per unum annum gravi ſurditate; volenſque ſatisfacere, die Veneris proxime feſtum Conceptionis ſequenti, quæ erat undecima menſis Decembris, veni ad eccleſiam B. Hemmæ, cum venerabili viro D. Georgio Swendeukrieg, Plebano in Marchburgk; & cum idem Veuer. Pater Divina celebraret in ſpecu ſeu crypta ejuſdem Eccleſiæ, in

Anno 1461 totâ, una aure ſurdus convaluit.

in crypta

A in qua B. Hemma videtur ſepulta eumque prædictæ Miſſæ celebrationi aſſiſterem; omnipotentem Deum, ac Filium ejus D. N. Jeſum Chriſtum cum ſancto Spiritu, totamque ſanctam & individuam Trinitatem, ſupplicirer & devote deprecarer, ut meritis B. Hemmæ me miſerum peccatorem a ſurditate liberaret; redeundo in Caſtrum Straspurg incepi ſurda aure, in parvo temporis ſpatio, ſicut altera aure audire.

Ex processu.

Sanatur oculus læſus

25 Dominus Jacobus Ssm, in Decretis Doctor eccleſiæ Collegiatæ montis S. Virgilii Friſaci, Saltzburgenſis Diœceſis Præpoſitus, Cstrinthiæ inferioris Diaconus, juratus aſſeruit, quod eo, anno MCCCCLXV, die XXV Octobris, cum duobus ſuis familiaribus, & Presbytero Leopoldo, tunc in Gurca Rectore ſcholarum, de Friſaco Villacum proficiſcente, virga, quam manu geſtabat, ſe in oculum dextrum caſualiter percuſſerit, tantum inde læſus, quod ſe oculo eodem omnino privari timebat. Cumque ad perſuaſionem dicti Presbyteri, pro ſanitate ejuſdem oculi, ad tumbam B. Hemmæ ſe devoveret; B eadem nocte, poſt aliquantulum ſomnum, priſtinæ ſanitati ſuit reſtitutus.

Puer ex parentis Sanctæ

26 D. Herduidus, Plebanus eccleſiæ S. Leonardi in Jetnia Gurcenſis Diœceſis, Presbyter annorum LXIX, teſtis juratus aſſeruit; quod cum ſcholaris decennis eſſet, peſtem in civitate Marckpurgk fugiens, dum poſt aliquot tempus repatriare vellet, currum vaſe vini onuſtum inſedit. Preſecta itaque una diæta, nocte in ſomno apparuit ei quædam mulier, habitu monaſtico induta, prohibens ei, ne in curru prædicto repatriaretur. Cum autem teſtis, aliter ad partes ſe venire non poſſe reſpondiſſet, ait mulier; quod die ſequenti quidam albo equo, in curru vehenti, qui eadem nocte infirmaretur, inſideret. Ipſoab ea parquireare, quænam eſſet, reſpondit mulier: Ego ſum Hemma de Gurca, & tu eris mihi perpetuus Capellanus; adjiciens, ne viſionem illam cuiquam revelaret, donec de ipſius canonizatione ageretur. Mane vero alterius diei teſtis ipſe currum reſutans, ad equum album, qui præ infirmitate, quam ea nocte incidit, currum trahere non valebat, poſitus ſuit. Et dum ad quamdam viam arctam in ſilva, Trabalr nomine, pervenirent; caſu accidit, quod C currus una cum vino & equus ad Dravum fluvium ceeidir. Memor itaque teſtis viſionis hujuſmodi, gratias immenſas Deo, & B. Hemmæ referens, ſe perpetuo eidem B. Hemmæ famulaturum devovit: neminique viſionem hanc pulaturum devovit: neminique viſionem hanc publicavit, donec cauſa examinis teſtium ad partes commiſſa ſuit.

mandatus de inſtanti teſti parentis

Brachium aridum sui alterius

tactu tumbæ reſolutum.

27 Dominus Henricus Himelperger, Miles Carinthiacus, ætatis annorum XL, teſtis juratus, aſſeruit, quod ante annos viginti, eo de partibus Atheſis reparriaure, cœpit brachium ſiniſtrum areſcere: eumque uſu brachii ſe quodammodo privatum, nec Medicorum non relevari cerneret; ramquam inhabilis ad actus militares, a genitore ſuo petiit, ut ſibi Ordinem Teutonicorum B. Mariæ Virginis Hieroſolymitanum ingrediendi licentiam præberet: de quo patet plurimum contriſtatus, ipſum, ut hujuſmodi propoſitum mutaret, allexit. Termino itaque diliberandi ſtante, venit quidam Armiger nobilis, Mainhardus Verber nomine, ipſius teſtis conſanguineus: qui roſti ſuaſit ut pro ſanitate ad tumbam B. Hemmæ ſe devoveret; referens, quod paucis annis effluais, ſe propter nimium dolorem brachii ſui dextri, ad prætactam tumbam votivus tranſtulit; poſitoque eodem brachio ſuper tumbam, illud, oblatione & oratione peractis, illico ſanum ſuſtuletit. His itaque ſuaſionibus teſtis ipſe, una cum eodem Mainhardo & genitrice ſua, votivus, cum oblatione ſua, ad tumbam prædictam pergeas, oratione profuſa; ſtatim melius in dicto brachio habere cœpit, & poſt paucos dies integræ ſanitati eſt reſtitutus. D

Sanantur infirmi duo,

28 Jacobus de Ernau, Vice-Dominus Ducatus Carinthiæ, teſtis juratus, aſſeruit, ſe in præterita ſeptimana audiſſe a civibus oppidi S. Viti, quod duo viri de Valdkirchen Salzburgenſis diœc. gravibus oppreſſi infirmitatibus, invocaverint B. Hemmam, votum de ipſius tumba viſitanda emittearet: qui voto hujuſmodi facto, continuo ſanati fuerunt. Diait etiam, quod aatu decem annos quidam ſaber de Capell, dictus Nies Nak, Aquilejenſis Diœc. ſibi retulit, quod *& cephalalgia laborans,* idem per annum & ultra gravem dolorem capitis ſine interpellatione paſtus, tandem, ad conſilium cujuſdam, voverit ſe viſitaturum tumbam B. Hemmæ: qui dum ad fores cryptæ veniſſet, prohibuerit eum vetula mulier, cuſtos ſareophagi, ne ingrederetur; ſed illa randem precibus victa admiſſus fuerat; ingreſſuſque, flexis genibus applicaverit caput ad tumbam, ipſius B. Hemmæ patrocinia invocando, & ſtatim ſanus ſuerit. E

Prægnans, in altum jactata cum fœtu ſervatur,

29 Kunegundis Dierenpacherin de Villa Syronita, annorum XL, teſtis jurata, dixit, quod anno Domini MCCCCLIV vicina parrui, per unum ea bobus ſuis cornibus in altum projecta, in terram ita decidit, quod tam de fœtu, quam de propria ſalure deſperavit: & dum in lecto præ nimio dolore in extaſi jaceret; apparuit ei mulier, dicens: Ego ſum Hemma, Eccleſiæ Gurceaſis fundatrix; ſi ex hac infirmitate ſupervivere, & felicem partum conſequi volueris, fœtui ruo, qui ſemella eſt, nomen Hemma impone, Cumque teſtis ipſa ab extaſi hujuſmodi, quaſi a gravi ſomno excitaretur; votum emiſit, & ſanitati reſtituta, poſt paucos dies feliei partu puellam genuit, cui nomen Hemma impoſuit. *In Actis recentioribus num.* 29 *additur:* Eidem mulieri non multo poſt, iterato apparuit B. Hemma, ac ſub comminatinne acriori morituræ filiolæ præcepit, ut beneficium impetratum Gurcæ revelaret. Venis itaque a marito impetrata, F quanrocius Gurcam abiit, ac ibidem perpetrati ſeriem miraculi publico teſtimonio pareſecit.

Sub equo lapſo obtritus non violeſcit

30 Leonardus Agil, civis in Muran, retulit, quolirer, dum ipſe, anno MCCCCLX, cum ſua uxore a peregrinatione [D. Virgiais Aquilejenſis] reparriaretur, in monte Zomolſperg [Sabbato ſancto Paſchæ] equus ſuus, quem propter deelivitatem montis, manu poſt ſe traxerat, eum in terram miſerabiliter conculcavit. Qui dum deformiter eruenrstus jaceret, uaor repulſo equo maritum ſuum hinc inde revolvit; nullum aurem ſpiritum vitæ in eo videas, [flexis genibus] ipſum ad rumbam B. Hemmæ devovit: & voto facto, nox ipſe teſtis cruenratus, oculos aparuit; & eadem die venieaa ad rumbam prædictam ſtatim melius habuerit; & eadem nocte quiete dormieado, [roto licet corpore fugillato] altera die ſanus domum abſeeſſerit. Idem teſtis juratus affirmavit, quod ipſa uaor ſua eodem tempore peſtilentia tacta, ab omnibus mori putabatur. Audita interea fama de canonizatione B. Hemmæ, quæ res tunc agebatur, ad ejus tumbam

ejuſque uxor ſanatur a peſte,

A bam ſe devovit, & voto emiſſo ſtatim convaluit.

Furioſe amenti ſibi reſtituitur

31 Catharina in valle Griſſen [annos nata XXIII] retulit, qualiter anno MCCCCLXIV [ipſa die Nativitatis B. Virginis] tantam mentis. inſaniam incurrerit, quod catenis ferreis, ne ſe ipſam & alios læderet, ligabatur, & quatuor integris hebdomadibus ita furebat. Cumque per ipſius amicos ad Monaſterium Oſſiach, Ordinis S. Benedicti Salsburgenſis diœceſis, ubi frequenter mentæ capti juvabantur, ac plura alia pia loca duceretur; nihil efficientes, tandem eam ad tumbam B. Hemmæ devoverunt; voto itaque amiſſo, ſtatim compos rationis eſt effecta: & cacenam prædictam ad tumbam eamdem detulit; & tempore Examinis cicatrices manuum, quæ ex catenæ vinculo remanſerant, pro majore fide ſuæ depoſitionis oſtendit. *Atque hic ex Bacelino notatum velim*, Oſſiacenſe monaſterium *eſſe haud procul Villacam, ubi ille* anno 1649 *vidiſſe ſe dicit*, globum ex cryſtallo, quem ajunt inter caput ſolemque manu retentum, ipſa aduſtione curare ægros capite amenteſque. *Ibidem quoque venerat*um

B *ſa, ait*, tumulum Boleſlai Poloniæ Regis, *ejus qui S. Stanislaum occidit, & hic factus Converſus delituerit, uſque ad mortem protracta pœnitentia: qua de re egi 27 Maji, ipſius Notarum ad c.* 53, *ſed monaſterium neſcivi nominare.*

puer cæcus illuminatur

32 Joannes, Ruſticus de villa Griſſen, retulit, quod fida ſuæ matris relatione perceperit, qualiter in XII ſuæ ætatis anno, albumine oculorum penitus excæcatus, per multum tempoſis nihil viderit: pater vero ipſius teſtis ipſum ex voto ad tumbam B. Hemmæ perduxerit, factaque oratione oculos annulo B. Hemmæ, qui pro Reliquiis veneratur, liniverit; indeque mox & in continenti lumen oculorum receperit, utaeurque hodie eo ſano: ipſaque teſtis factum idipſum fuiſſe, bene recordetur.

tallo annulloBerg.

Puella ad ſepulturam compoſita,

33 Quidam Villanus de villa Kruskavita [nomine Georgius] prope Caſtrum Reichegg Aquilejenſis diœc. filiam ſeptennem habuit, quæ anno MCCCCLXIII gravi morbo preſſa, diem clauſerit extremum; & ipſe pater filiam mortuam ſuper aſſerem ponens, & panno lineo tegens mane alterius diei ſepeliendam ordinavit. C Vicinis itaque ad deflendam ejuſdem filiæ mortem concurrentibus, pater ioſtinctu, ut creditur, divino, flexis genibus ad B. Hemmam ſupplex oravit, vaccam unam pro ædificio Capellæ B. Hemmæ ſe oblaturum vovendo. Oratione & voto facto, puella manibus disjunctis pannum lineum a ſe amovit, &. in aſſere viva & ſana ſedit: quod miraculum ad divini nominis reverentiam in ambonibus eccleſiarum publice pronuntiatum fuit. [Uti juratus aſſeruit Paulus de villa Weintziel, parochiæ S. Crucis diœceſis præd. haud vulgariter pius ac gravis.]

reſuſcitatur

Sanatur contracta manus

34 Quædam puella de Rocheſch Aquilejenſis diœc. manum dexteram contractam habens, voto emiſſo de viſitando capellam, in honore B. Hemmæ prope Caſtrum Landſperg erectam, mox & in continenti ſanitatem manus recepit; & poſtmodum proprias capillorum tricas abſcidit, & in memorialu præſtiti beneficii ibi reliquit.

Blaſphemus in Sanctam ſanitatem viſus reddit,

35 Joannes de villa Priſtowa, prope eaſtrum Rocheſch, dixit, qualiter mater ſua, dum in campis laborans videret vicinam ſuam vepres, ubi capellam in honore B. Hemmæ, prope caſtrum Lanſperg erigere propoſuerat, ſuccidentem, in verba dariſoria proruperit, dicendo: Quid hi homines faciunt? Ob pigritiam ſuam depſuperati, capellam ædificare nituntur, ut ſuę inopiæ, propter populorum ad eamdem recurſum, ſubveniatur, his verbis prolatis mox cæcitate ſit percuſſa, ſic quod ad ędes proprias remeare non poterat; indeque rubore verecundiæ perfuſa, petierit a filio, reſte deponente, ut eam, non per communem ſtraram, ſed per viness domum duceret. Quam cum filius ſic perduxiſſet, per integram hebdomadam cæca permanſit, nihil penitus videns. Quæ tandem ſuper hujuſmodi temeritate compuncta, petiit a Deo ſibi ob merita B. Hemmæ peccatum dimitti, devovens ſe ad ædificationem dictæ capellæ poſſe tenus ſuffragaturam: quodque ex tunc mox viſum receperit, adjungens hinc miraculum eſſe cognitum toti vicinię ejuſdem parochiæ. EXPRO CESSU.

Manus & pedes contracta

36 Barbara ex parochia Moſpurg, retulit, quod ejus ſiniſtra manus, a pugno uſque ad cubitum brachii ejuſdem lateris, & ſiniſter ejus pes, a calce uſque ad junctnram genu ejuſdem lateris, cohærebant; ut nullam horum membrorum movere poſſet, imo integro bienio ſic contracta jaceret in lecto. Cumque in ferctro ad plura Sanctorum limina duceretur; E contigit, dum una die decumberet in lecto, audire vocem quamdam dicentem; Vove peregrinationem ad me, & ſanaberis. Virgo vocem admirans, & neminem videns, quorſum petegrinandum eſſet, non intellexit. Anno vero MCCCCLXV decumbenti apparuit mulier, flavo veſtiru induta & peplo albo velata, annulum argenteum in digito habens, dicenſque ad esm: Vove te ad tumbam meam in Gurca, & ſnaberis. Revelata hac viſione matri, vovit ſe teſtis ad eamdem tumbam ptofecturam. Itaque de lecta ſe movens, & induta ut ad fetetium ptædictum depottaretur; mox manut a brachio, & pes ab ante ſoluti ſunt; ſic ut propriis pedibns, baculi dumtaxat ſuſſentatione, ad tumbam S. Hemmæ, per alti & declivis montis abrupta, & quatuor milliarium diſtantiam, a domo ſua ambularet. Demum aliquoties prædictam tumbam adiit, & perfectam ſanitatem reportavit, ut ſine baculo gradiatur ad nutum. Ejuſdem F manus digiti interius cohærebant volæ: oſtenditque pro hujuſmodi ſanationis certificatione cicatricem, quæ ex manus ſolutione indeleta remanſit.

ſanaretitur ambula

Cornea tas ab oculo tollitur.

37 Conradus Beſlaher Friſacenſis, retulit, qualiter filius ſous Aegidius, infans duorum annorum, cœperit habere ſuper oculum dextrum maſſam carneam, ad magnitudinem ovi gallinę foris prominentem. Cumque pater, poſt multorum adhibitionem medicamentorum, non potuiſſet hanc maſſam removere, fecit eam a phlebotomo incidi: qua inciſa ereverie ex puriori oculo alia caro, longa ad modum ducilli, protendens foris uſque ad naſi medium. Adhibitis vero iterum medicametis, & nihil in eis proficiens; tandem ad tumbam B. Hemmę cum puero profectus; cum ibidem ejus oculum eum annulo B. Hemmæ liniviſſet, & aqua fontis ejus laviſſet; cœperit tunc puer melius habere, & ducillus indies diſparuetit, nulla cicatrice tantæ earnoſitatis ibi relicta: quodque puer hodie vivat, perfectæ ſanitati reſtitutus.

Anginæ ſuffocandus liberatur,

38 Joannes Vſſer Muravienſis, juratus retulit, qualiter ſuinantia adeo pręgravatus fuerit, quod cibum deglutire non poterat, & ſic ſuffocatus citius moreretur. Sed eum audiviſſet,

A evocari teſtes ſuper miraculis B. Hemmæ in Gur-
EX PRO. ce comparentes; ſtatim emiſerit votum de viſi-
CESSU. tando tumbam ejuſdem: quodque ex tunc mox & in continenti cibum deglutiverit, & paucis ex poſt diebus plene ſanatus fuerit, referens, ſe hodia huc veniſſe, ut votum hujuſmodi perſolveret.

ſemimor-tua ſubito ſanatur

39 Joannes Preyer, civis Gurcenſis, juratus dixit, quod quinquennis filia ſua Petronella ſubito maximam inciderit infirmitatem, ita quod ſpumam ex ore emittens a mane uſque ad medium noctis decubuerit ſemimortua, omnium membrorum officio deſtituta: ſed ipſo patre pro ea votum emittente dn dando unam eandelam pro elevatione Sacramenti Altaris ad tumbam B. Hemmæ in Gurca, ipſa puella reſpiraos, mox & in continenti priſtinam receperit ſanitatem, nihilque ex poſt doloris conqneſta, hodie agat in humanis incolumia.

Cæcus,

40 Quidam juvenis lapicida, nomine Joannes, Vennæ, cæcitatem omnimodam incidens oculorum, in Gurcam venit peregrinando, Sed cum poſt quatuor ſeptimanas nihil remedii ſuiſſet aſſecutus, Cuſtos ſeu Magiſtra Sateophagi horta-
B ta ſuit ipſum, quatenus Confeſſionem peccatorum facere deberet, & ſic ſæcilius gratiam ſanitatis conſeqneretur. Qui dum ad hanc informationem peccata ſua confeſſus ſuiſſet, & ad tumbam ipſam rediens in oratione proſtratus paululum obdormiſſet, ſurrexit, & coram Canonicis & multis aliis, ſe meticis B. Hemmæ viſum & plenam ſanitatem acceepiſſe reeognovit. Quod miraculum late divulgatum, & pſſim omnibus notum ſuit.

non niſi poſt con-feſſionem ſanitatem conſe-quitur

Reſuſci-tatus jam jam tumulan-da

41 Paulus Eybeſwalder, Armiger nobilis, Caſtellanus in Londſperg in Matchia Stiriæ, juratus aſſernit, quod in eo loco erecta ſit quędam Capella in honorem B. Hemmæ, ad quam ex Hungaria, Sciria, & aliis diverſis partibus magnus fidelium concurſus habeatur, multique recognoſcant, ſe in variis infirmitatibus gratias ſanitatum, ad invocationem B. Hemmæ, mitaculoſe percepiſſe. Signanter autem dixit, quod filia cujuſdam Georgii de S. Georgio prope Anderpurg, ſeptennis, mortua quaſi per integrum diem fuerit, & in feretro poſita. Agentibus autem vicinis juxta morem pattiæ planctum, pa-
C rer ipſius puellæ eotam ipſis invocaverit B. Hemmam, vovens dara ad ipſius eapellam unam vaccam: quo facto filia, ſtatim ſigna vitæ exhibens, velum qoo facies erat operta abjeceric, & reſedetit viva, & priſtinæ ſaoitati reſtituta: ſitque hoc miraculum publicum, & in multis eccleſiis pet Sacerdotes in ambonibus poblicatum.

42 Alia complura ejus geoeris mitacula, juratorum ceſtium aſſertionibus comprobata, referuntur in eodem proceſſu Delegatorum Apoſtolicorum, inferius referendo; quæ brevitatis eauſa, quamvis numero & magnitodine inſignia, prætermittuntur. *Ita finitur hoc Ms. unde nonnulla illuſtrantur prolata in Actis Recentioribus, mox dandis, & fides ſit aliis pluribus, ibi ex eodem fonte collectis.*

D

ACTA RECENTIORA

Auctore Paulino Waldaero, Presb. J. V. D.

Ex Ms. Canonicorum Gurcenſium.

PRÆFATIO.

Præpoſitus & Capitulum Cathedralis Eccleſiæ Gurcenſis, Lectori ſalutem.

Typis mand-aturi ſua Fnndo-rietis Acta,

1 QUo gratior eſſa ſolet ac debet poſteritati memoria Divorum, eo nos amplius invitant avitæ jura pietatis, ut Divam Hemmam, multis olim & noſtra hac ætate ſanctimoniæ notis atque miraculis inſignam, typo ax-
E cudamos, jam pridem ſua virtute ac fama ſanctitatis exeuſam in animis ac venerationa populorum. Habuit hanc celeberrima Gureenſis Baſilica, magno Parenti noſtro Auguſtino primitus initiata, Fundatricem; ac demum ejuſdem Canonici Lateranenſis Ioſtituti, novo virtutis axemplo, proſeſſam. Quod vivete deſiit ſeptimum agitur ſæculum, magno ſui reliſto apud omnea deſiderio, vitæque rarioris illuſtri opinione. Et merebatur illa qnidem jam tum Saeri Romani Præſidis hae in parte ſuſtragium; quin imo, & piorum ardentiſſimis votis & patronorum nptimorum ſtudiis, ex Urbe proxime traſcribenda erat in Album Sanctorum (quod hodie adhue docent authentica ſcripta facti ſuper ea re examinis) ſed quæ ſuaceſſit iniquitas temporum, bello mulriſque aliis caſibus iojuriola pietati, moram attulit negotio ae aliis etiam, qui opus urgebant; vel ſenio vel immaturo fato decedentibus, ſua paulatim mole cœpit interdum declinare; operæque tandem tandatæ interventu, dum non promovetur, retrovertitur ab inſtituto negotium: eo caſu inclinatiore, qno quiſque, ut erat illis temporibus vicinior, ita recentia Divæ Hemmæ facta imitando, qnam vindice calamo ab oblivione eripiendo, ſuit ſtudioſior.

dicat, injuriis temporum peraſtam non eſſe tantam ſanctitatem & notaſſa monumenta paucas ſupereſſe.

F a Qnę res feeit, ut ax ampliſſimis Divę Hemmæ monumeotis, pauca admodum poſtero otbi ſuperſint, ceteris majori ex parte longa annorum intercurrente ſerie obliteratis, quorum tameo gloriam & magnitudinem abunde teſtatam faeit etiamnum viſenda populi piaras; cujus in ſingulos annos e variis nationibus frequens omnino eſt aceurſus ad tumulum, religione & miraculis apprime venerandum. Atque ut tantæ, tamque impenſæ pietatis ſtudium non ſolum conſervetur, ſed amplius atiam promoveatur, qnidquid manuſcripti ae pervetuſti eodices ſeeere reſiduum; quidquid vox populi, & res ipſa loquitur, typo avulgandum duximus, ad memoriam Divæ noſtræ Fundatricis & Patronę, in poſteros annos uberius tecolendam, tranſmiſſuri. Fave, Lector, non tam nobis quam Divæ honori, ae aam aceipe ſub hoc vitæ factorum & miraculorum brevi paradigmate. *Qui nobis hunc Tractatum miſit Chriſtophorus Jager, in altero elegantiori quod ſervamus exgrapho*, Præpoſitum *dicit* Franciſcum Carolum, illuſtri Kemeterorum familia prognatum, virum litteratum & & litteratorum amantem.

Dividitur autem ipſe Tractatus in Capitula XII *breviora quam operis noſtri ratio ſert: eorum numerum*

A *rum habebis in margine, hic titulos accipe, & cui noſtro numero quiſque eorum reſpondeat.*

CAP. I. Genus & Natales, *num.* 3
II Educatio. 5
III Conjugium. 7
IV Liberi & eorum educatio. 9
V Cædes filiorum. 11
VI Peregrinatio & mors Wilhelmi. 14
VII Status viduitatis. 16
VIII Conſecratio Baſilicæ. 18
IX Suſceptus habitus Regularis. 21
X Extrema rerum & mortis B. Hemmæ diſpoſitio. 23
XI Canonizatio B. Hemmæ, & cultus propagatio. 26
XII Miracula B. Hemmæ. 28

CAPUT I.

Natales, educatio, matrimonium Hemmæ, & natorum ex eo liberorum atque mariti mors.

B

CAP. I. 3 QUæ de genere & natalibus ad poſteritatem manarunt, populi magis traditione, quam rei ipſius certitudine compertа tenemus. Megiſerus e neotericis heterodoxus, in Hiſtoria Carinthiaca, parentem aſſignat Marquardum Comitem in Murtzthall & Aſſlenz, Dominum in Eppenſtein; matrem vero Limburgam, quorum iſte poſt Berchtoldum, Zeringiæ Comitem, ab Henrico IV Imperatore, ſub annum Chriſti MLXXIII, Carinthiæ Dux ſit eſſe juſſus; illa vero memorati Henrici & Berthæ Auguſtæ filia, compluribus e Marquardo ſuſceptis liberis, hanc etiam, de qua agimus, Hemmam genuerit.

Non fuit Marquardi & Limburgæ filia:

ſed Engelberti & Tutæ; ann. 983 nata,

4 Verum in hac re ſatis anceps, ſuadent aliter ſentire pervetuſtæ manuſcripiæ relationes, ex antiquiſſima bibliotheca Gurcenſi; quibus & multum ineſſe poteſt auctoritatis ad probandum, & non leve monumentum fidei ad credendum. Juxa has nata eſt Hemma in celeberrimo, ac hodie ſereniſſimæ Auſtriacæ Domui gentilitio

C Carinthiæ Archiducatu, cum annus Chriſti numeraretur ſupra nonagenteſimum, tertius & octuageſimus; patre Engelberto de Peillenſtein (quæ putatur ejus familiæ gentilitia ſedes extitiſſe) matre vero Tuta; Comitibus, non ordine, ſed origine ſanguinis e Principum ac

S. Henrici Imperat. nepti;

Regum proſapia, cujus, ut cetera præteream, omni comparatione majus teſtimonium, anno Chriſti MXV, ſub Auguſto dedit chirographo S. Henricus I, Romanorum Imperator: qui in publico remuneratoriæ donationis inſtrumento memorati anni, Calendis Maji conſcripto, ſuam a mitre *a* neptem compellat. Id vero in rem noſtram facit illuſtrius, quod Hemma tantam avis ataviſque aſſertam generi nobiliatem, ſua virtute & fama ſanctitatis longe fecerit illuſtriſſimam.

a

CAP. II. 5 Quæ familiaris alias eſt & prima parentum cura, ut probe ſoboles educetur, ea vel maxime enituit in parentibus Hemmæ, omni probitate conſpicuis: quibus nihil erat antiquius, quam datam ſibi a Deo prolem, non minus ad morum honeſtatem, quam honoris aviti propagationem efformare. Ejus conſilii luculentius incitamentum dedit ipſa leſtiſſima indoles ſuſcepti pignoris: erat enim Hemma in omni virtute capeſſenda adeo facilis, ut ad recti bonique formam magis nata quam forma-

optima indoles,

Jani Tomus V.

ta videretur, & enm lacte, totius honeſtatis germen imbibiſſe. Jamdum ſcilicet efflorescebat in herba ſpes magnæ ſegetis, & jacta feliciter ſementis oſtendebat futuri fructus ubertatem.

D AUCT. WALDNERO PR.

6 Poſtquam ergo Hemma amplius adnlevit, & ætatis maturitate, & ſui cultura; pro debita ſolicitudine tntum ſuum cnnſilium en verterunt parentes, nt in tanta exſpectatione nulla uſquam fovendæ virtutis ac etiam pnmovendi generis deeſſet occaſio. Adfuit oprimis conatibus ſingulari providentia Deus, qui vota pietatis nutu ſuo moderatur; nec ſinit eſſe irrita, quæ honori ipſius ac virtuti ſuffragantur: ejus enim dubio procul directione accidit, ut ad aulam Imperatoriam Divi Henrici Auguſti, ſanguinis neceſſitudine propinqui traducta, Cunegundis Auguſtæ, jam tum fama ſanctitatis conſpicuæ, gynæceo, verius vivæ virtutum ſcholæ, aſſereretur. Hic illa, ut erat præter ætatem & ſexum ſagacis ingenii, atque eximiæ indolis, vitæ univerſæ rationes pia metiri cœpit æmulatione, totam ſe componere ad Imperatricis arbitrium, ejus effingere mores, exprimere pietatem, imitari virturem, ab illius veſtigiis ne vel latum unguem diſcedere; ac, ut erat prætioſa in paucis, luculento vitæ ſerventioris exemplo, magnis paſſibus ad virtutis apicem contendere: didicit nempe tanta dutrice & magiſtra formam futuræ quondam ſanctitatis.

E

ex MS. recepto in Lyncenſium Cœnobium.

7 Sub idem tempus, qun in aula Cunegundis Auguſtæ verſabatur Hemma, florebat ætate & genere, ac etiam Landgravii titulo clarus, Wilhelmus, Dominus in Frieſach, & Celrſchach, utroque in Carinthiæ ac Stiriæ dominatu. Ei, ut conſilium erat, genus avitum propagare conjugio, ira totus in eoſerebatur, ut adſciſceret thalami ſociam, parem genere nec minus virtute. Accidit opportune, ut hac ſuper re deliberanti mentio incideret Hemmæ, proſapia ac pietate ſpectantiſſimæ Virginis: nec multum moratus eſt Wilhelmus: ad primam ſtatim famam placuit ejuſdem ingare conſortium. Miſſis igitur honoratiſſimis viris & interuntiis ad parentes, agit ut ſibi conthoralis detur Hemma. Ipſi vero, jam ante perſpectum habentes genus Wilhelmi, & virtutis nobiliratem, facile petenris annunt deſiderin, atque hanc filiæ ſuæ actutum voluntatem denuntiant. Ipſa, ut erat tota ad nutum parentum, magis ipſis morem gerendi, quam nubendi ſtudio, prompta lubenſque obſequitur, nec multo poſt nuptui datur Wilhelmi votis ac voluntati.

CAP. III. *inde a Wilhelmo Landgravio capitio a*

eidem traditus

F

8 In dotem, ac liberalem, etiam Henrici & Cunegundæ Auguſtorum, donationem aſſignantur caſtella & oppida in Comiratu Cilienſi, Pilenſtein, Weidrenſtein, Wiſel; in Landsperg, Anderburg; in Carniolia Naſenfues: ſed maxima donatio & dos erat, Hemmam accepiſſe, piam, & divina ordinatione jam inde ſanctitati dotalem. Nobile vidiſſes par conjugum, cælo, ſibi ac ſuis donarum: tanta erat vitæ morumque ſimilitudn, ut una quaſi mens eſſet in dnnbus, eſſerque unum utriuſque velle & nolle. Conſtabat erga Superos par in omnibus religionis ſtudium. Adeſſe quotidie Miſſæ ſacrificio, animum octavo quoque die religioſius expiare, ſacram Synaxim frequentare, atque alia omnia Chriſtianæ pietatis officia quam diligentiſſime obire, utrique dumeſticum & erat familiare:

cum annplo dote;

cui ſtudio pietatis par

AUCT. WALDNERO PR. EX MS. CAP. IV.

Ant non tam vitæ & ſanguinis, quam virtutis individuum dici poſtet conjugium.

9 Ne qua vero parte felicitas hnic connubio deeſſet & benedictio; Deus, qui rerum omnium momenta ponderat & novit æſtimare ſui impenſa ſtudioſos, binam ſavit ſobolem maſculam: ſpe quidem primo in ſulcrum poſteritatis ſed altiori conſilio in pietatis illuſtre monumentum. Nomen erat alteri a patre, Wilhelmus, Hattwicus alteri: duæ veluti gemmæ pretioſæ, tanto divinitus inſertæ generi, in æternum proſapiæ totius ornamentum. His tamen lectis pignoribus, ab ipſa infantia, tum ſedula formatione, tum exemplo parentum inſpirata pietatis favilla, cum ætate magnis admodum ſervere cœpit incrementis; & indoles ipſa generoſa animi, ductricem pietati jungebat prudentiam. Quam cum pater, annis provectioribus ſatis maturam, ac egregiæ virtuti conjunctam advertit; ſui loco filium utrumque, ad operas, quas circa Friſacum, principem familiæ ſedem, in argenti & auri fodinis alebat copioſas, operis inſpiciendi & urgendi cauſa, non infrequenter expedire conſueverat. Quin imo cum ipſum domo abeſſe graviora cogerent
B negotia, filiis univerſam rem committebat, tamquam provide ad omnem nutum parentis & prudentiæ normam inſtructis vicariis.

10 Ipſi igitur, ut erant in operis luſtrandis accurati, ita virtutis ductu, non minus ſegniter inquirebant in vitam & mores operariorum: cumque forte ſortuna e fideli quopiam ſuorum intelligerent, pleroſque vitam agere proſligatam, nonnullos etiam impuris amoribus irretitos teneri; & ex iis unum aliquem, conjugali furto, domus alienæ thorum probroſo ſcelere contaminaſſe; tanti tamque abominandi facinoris impatientes, virtutis amantiſſimi Comites, ne tranſiret impunæ juſtitiæ zelo ducti, inſtituunt ſuper ea re judicialem examen; latisque
C comperto ſcelere, acutiquam ſegnes in expeditione (ut Cyrus a ſuo quondam Xenophonte ſtudio umbratili ſunm cuique tribuere didicit: ita juvenes, a teneris e ludo pietatis docti reipublicæ intereſſe, ſartam tectamque conſervare juſtitiam ſua ut eſſet æquitatis tutela, juſtaque ſceleris vindicta) reum capitis damnatum, infami jubent arbore affigi.

CAP. V.

11 Accepere juſtam ultionem animo perinquo neceſſarii, capitis unius dedecus ſunm reputantes; nec ſatis certi qua via vel arcte vindictam quærerent, vulnus interim alto pectore tantiſper ſepultum tenent, dum inteſtini odii livorem, ſua cæde ſanguis innocentiſſimus expiaret. Perfidæ machinationi conſilium dedit furor, audacia ſucceſſum, & neſas ipſum fodinæ; quas cum more ſuo Comites ſubirent, operas luſtraturi; nihil minus opinantes cumulatis fuſtibus ac plagis adoriuntur; uſque dum crudelis vindicta, ſanguine innocenti ſatiata, ſpem geminam magnæ poſteritatis, duos lectiſſimos fratres, plus quam parricidiali manu, pariter flore ætatis gaudentes, uno eodemque tumulo neſandum in modum tumulat. Vix acta & peracta tragœdia, funeſtæ rei nuntius, ſcelere nihilo ſegnior, e fodinis in urbem & arcem, ad matris aures accedit, eo ipſo tempore quo ſacris intererat, jam pridem familiari devotione.

12 Hæc ubi filiorum cædem inaudit, ceteroqui excelſæ ac heroicæ mentis, humanum aliquid paſſa, erupit in voces inconditas, quas inadvertent dolor maternus extorſit. Verumtamen ex ſubito illo motu ſtatim reddita ſibi, ratum juſſit caſum omnem e voluntate ſummi Numinis; nihilque poſtmodum ſæpe ajebat, ſibi acerbius accidiſſe ad ſunebrem pignorum mœſtitiam, quam quod repentino conſuſa nuntio, rem nimiam ſuis lamentis muliebri voce imprudens interpellaſſet. Id vero crebrius dicere ſolita fuit, ſe filiorum amantiſſimorum occaſum eo ferre mitius, quo meliore pietatis cauſa ſciret occubuiſſe.

13 E matris porro ore & imperio, quam celerime nuntius idem advolat ad patrem abſentem: quem inexſpectata orbitas tanto perculit vehementius, quanto plus erat in filia e virtute exſpectationis, quantoque amplior in utroque reſederat ſpes alendæ & propagandæ nobiliſſimæ poſteritatis; cum præſertim ablata hæc ſobole, domum ſuam abavis, ataviſque illuſtriſſimam (quæ duobus hiſce capitibus velut columnis aitebatur) quaſi a ſtirpe revulſam cerneret. Ne vero impunis abiret temeritas immaniſſimi ſcelcris quod juſtitia dictabat, & paternus erga filios affectus, re inter conjunctiſſimos mature deliberata, atque ex eorumdem conſilio
E vindictam ſumpturus, numerat de familia ſua expeditam ab armis manum; junctiſque ſubſidiis familiarium Comitis Marquardi de Malentein, & Dominorum Colnia & Dietrichſtein, citatiſſimo itinere Friſacum contendit, ut facinoroſos opprimat ex improviſo. Verum reperit ibidem plagiarios illos & parricidas, conſcientia ſceleris ſui male ſeriatos in armis; quaſi ſanguinariam ſitim nondum ſatis expleviſſent in ſanguine filiorum, ſed patris etiam ac totius familiæ ſpirarent exitium. Eoſdem igitur ſic perperam animatos armatus invadit: ac, ut ferme bona cauſa triumphat, compreſſis & ſuperatis feliciter parricidis, rei ſummam obtinet. Ex iis quos in poteſtatem redegerat, ſolo factionis capita merito damnat ſupplicio; ceteris pro innata manſuetudine ad priſtinas operas abire juſſis. Ita ſcilicet & ſuam facinus tulit ultionem, & de ſevetiore ſententia, quam omnes metuerant, clementia viri Principis triumphavit.

CAP. VI

14 Rebus ad quietem compoſitis, ex orbitate filiorum altiora ſecum cœpit agitare conſilia. Multis ultro citroque diſceptatis, inceſſit Wilhelmum cupido viſcendi ſacra limina, Apoſtolorum Petri & Pauli ſanguine purpurata, tum ut principes Religionis debito venerationis monathemate ſibi deviuciret; tum ut ex Urbe & arce fidei, figna afferret & exemplar ac magiſterium avitæ pietatis. Quam cogitationem quo retineret arctius, proſequeretur impenſius, voti ſe reum fecit, Romanæque addixit peregrinationi. Re tamen ante cum conjuge communicata, facile copiam impetravit ab ea, cujus tantus animus & affectus erat animate & amarn ſtudium religionis. At, quod mireris in tanta nobilitate, cum, famulari Wilhelmus obſequio poſſet, aliiſque viæ commoditatibus inſtructus, exſequi deſtinatum conſilium; ſepoſita procul omni pompa nobilitatis, vilique pannis, pera & ſcipione contentus, vulgatis peregrini formam aſſumit; tanto ſibi viſus felicior excedere patriæ ſede, quanto minori abſcederet apparatu. Sic igitur conjuge valere juſſa, viam ſolum aggreditur. Nihil interea ducebat alienum a ſtatu ſuo, obvias quaſcumque pedeſtris itineris ſubire difficultates, tenuiorem hominum comitatu familiariter

quæ matura providentia,

Friſacum fibus auri & argenti fodinis inienti

dum mores operarum eos rigunt,

& adulteram ſupplendis mercant.

CAP. V. a conjugatis manifeſtantur.

Id ſibi nuntiatum mater ad Dei voluntatem refert;

Pater audiens crimen

copias Friſacum ducit

& vitiorum ſola capita ſupplicio punit,

cum bona gratia,

pedeſtris ubi?

A liatites uti, vulgari quadra contentum vivere: quin etiam interdum se plebis egenæ quisquiliis immiscere; idenim sibi persuasum habebat, summum esse honorem Dei causa magis magisque vilescere.

ubi sua obsequium pietati

15 Exomnibus autem, quod solet animus generosus, magnanimiter eluctatus, Romam sedulo appulit; quo jam pridem flagranti voto præcesserat affectus pietatis. Ibidem, simulata semper peregrini vilioris persona, in eo totus erat, ut ignotus omnibus, Deo familiarius innotesceret; sic multo amplius in divinæ sapientiæ schola profectutus. Neque ipsum sua fefellit opinio. Nam inter pia Apostolicæ venerationis obsequia, sensit se totum immutari, mentem supernis tangi inspirationibus, cumulari gratiis, ea suharn gaudiis; nec satis capere poterat, quæ exlum affatim & sancti Apostoli suo peregrino suggerebant, deliciæ. Id oempe proprium est veræ

redit in patriam;

pietatis stipendium, in auctorem cumulato fœnore reduodare. Ad extremum Summum Præsidem, D. Petri Vicarium morn majorum debi-

B ta reverentia veneratur; peractisque omnibus in urbe religionis obsequiis, jam plenus ardore pietatis ad propriam sedem remeabat; sed magis placuit divinæ bonitati Wilhelmum, exlo maturum n pia peregrinatione in exlestem patriam traosferre.

CAP. VII.

16 Priusquam etgo ad suos perveniret, in

b vallo Lavantina *b* morbo corripitus; mortemque

& in via mortuus

præsentire visus, ea quæ Christiani sunt Officii rite explevit, expiata solerter conscientia; solitoque instructus Viatico, ac demum sacro Oleo delibutus athleta Christi, exagone heroicæ virtutis ad coronam trasivit. Corpus ejus repositum in ecclesia, vulgo Graeberu *c*, Divi Leo-

c

Graeberno sepelitur,

nardi tutela celebri, quam illo vivens in ejus Sancti honorem exstruxerat; uti Catholicæ pietatis insigne monumentum, ita beati corporis cauviis dignissimum sepulcrum. Et quidem ea sanctitatis opinionn deceasit Wilhelmus, quod, cum septimum ab obitu sæculum excurrat, tenentissimam in hoc usque tempus memoriam tenuerit apud incolas, & adhuc hodie familiari usu

d

Sanctæ vulgo dicitur

Beatum ac Sanctum *d* nominare consueverunt. Digna omnino compellatione, ut, quam virtus jam meruisset, vox & populi consus perenni recordatione stabiliret.

C

Cælum hunc fortiter excipit Hemma

17 Simul atque certior facta est de morte conjugis Hemma, tametsi inter humanarum terum vicissitudines nihil accidere poterat gravios, plus quam heroica tamen animi fortitudine factum exceepit; non quasi novum aut improvisum, sed animo jam pridem & cogitatione prospectum. Non solvi in lacrymas, non in ejulatus muliebres erumpere, non ineptare lectissimi conjugis præpropetam mortem; sed, ut erat vetustana & excelsa virtute, nihil omnino visa est tanto casu moveri, humanis omnibus exeotis longe superior; id certo sibi persuasum habens, tamquam indubitatum veritatis orsculum, nihil eorum casu fieri, quæcumque fors humana tulisset: geri equidem omnia magni optimique Dei nutu ac numine, a cujus infallibili providentia pendetet rei cujusque momentum. Et vero jam altas egerat apud Hemmam radices, id unum esse Deo gratissimum, voluntati ipsius nostras unire voluntatea.

ANNOTATA D. P.

a *S. Henrici Imperatoris diploma, infra in A. Junii Tomus V.*

nalectis primo loco dandum, quo niti putabatur hæc D
assertio; si recte intelligatur, non B. Hemmam illius A. VVA-
neptem fuisse, sed ipsius synonymam sororem, Guilielmi LDNE-
Comitis matrem indicat, de quo vide ipsic con- RO PR-
sequentes notanda. EX MS.

b *Vulgo* Lavanthal, *nomen habens a fluviolo Lavante, qui Dravo ad* Lavaomund *se infundit, procul Garca p. m. 60 & amplius, transfert itineve en Italia per ditionem Venetam redeuntibus Tabulæ aliud non exprimunt, quam* Laveodorff, *ab eodem fluvio dictum oppidum.*

c *Non longe a loco mortis abfuisse ecclesiam credo* Graebern.

d *Nullo tamen observato die cultus, alioquin hic ille exprimeretur.*

CAPUT II.

Vita Hemmæ vidualis, fundatum monasterium, pia mors, & post mortem cultus.

18 Legibus ac vinculo matrimonii soluta, ra- E
tionem inire cepit Hemma, qui deinCAP.
melius & ardentius in omne studium religionis VIII.
& pietatis incumberet. Multa igitur secum *Vidua to-*
versare consilia, eo dirigere universa, ut se sun- *tam se de-*
que omnia ad unius Dei gloriam quam liberalis- *re pristi*
simo impenderet, thesaurum sibi [comparans] *deserat* a
indeficientem & æternum, in exlis præparatum. Hinc sublevare largis stipendiis egenos, sacras ædes a ruinis instaurare; ecclesiarum, alias novis dotare vectigalibus, alias emulationibus augere; quinimo, ut facultates, quas habebat ampliissimas, optimo loco collocaret, Matrem Dei, quam principe semper colebat studio, bonorum omnium ex asse heredem instituere. Fideles itaque suæ hujus piissimæ voluntatis executrix futura, Basilicam [condere] decrevit in Divæ Parentis honorem, adhuc hodie religiosæ majestatis splendore inclitam, duobus simul adjunctis domiciliis, altero Virginum, altero Canonicorum Lateranensium ad divina peragenda; sanctum autem voluit utrumque cœtum sub instituto Divi Augustini, ut per effectum vitæ ratio, par exercitium professionia.

19 Porro cum de loco secum ageret, quo F
conveoientissime pios parietes emoliretur; fama *& utriosque sexus monasteria condere;*
vetus habet, ad hæc usque tempora traducta, Hemmam consilio anicipitem, nec satis resolutam, emisisse libero campo jugales boves, plaustro superimposita Divæ Virgiois statua: eos deinde adeo firmiter ibi, ubi nunc in crypta subterranea parthenia visitur ara, constitisse, *ubi boves sua dotis dimissi*
non sine portenti singularis iodicio, ut nullis stimulis, nulloconatu, oullis viribus avelli potuerint. Hoc veluti divinæ voluntatis omen cordi sibi accepit Hemma; & coovocatis undequaque omnis generis muratiæ ac fabratiæ artis magistris, evestigio tanti opetis jecit fundamenta; id unum precibus crebria obsecrans Deum immortalem, ut vota sua communi religionis bono & piæ posteritati vellet juberetque salutaria. *fatuum Dripore fluerent.*
Interim qun moles inchoata magnis assurgeret incremeotis, ipsa insistern curis, iostare operis, advigilare laboribus, nihil non adhibere conatus & industriæ, cœptn ut operi quam citissime summam manum impooeret.

20 Jneundum hic fuerit attenern, quod Divæ Hemmæ memoratur inter opetas solvendas fu-

A. VALDNERO PR. EX MS.

isse perfamiliare. Inclinato videlicet die consedisse in saxo quodam, loculis palam expositis, ac singulis copiam fecisse, ut quantum quisque manu inserta posset arripere, id sibi haberet loco mercedis. Verum, quæ res miraculi *a* speciem non obscutam habet, nullum ex omnibus plus capare potuisse, quam diligentiæ exactisque laboribus deberetur: ipsum quoque lapidem cui insidebat Hemma, quasi mutata natura, ita facilem effectum esse, ut, dum Beatam exciperet, instar cetæ tractabilis, concavi sedilis formam induerer; uti nostro adhuc tempore videre licet præ foribus ecclesiæ Gurcensis. Ex quo sane jam rumor clarum elucebat in Hemma sanctitatis indicium; quippe cui res ipsas inanimatas, animato veluti obsequio, faceret famulari Creator.

miraculum in perpetuanda operarum merced. *a*

a1 Fabrica ad apicem feliciter perducta, Waldinum, *b* Archipræsulem Salisburgensem, litteris interpellat, ut ritu consueto Basilicam divino Numini velit consecrare. Is, ut erat Antistes apprime zelosus, piissimæ ipsius petitioni facile annuens, Gurcam advenit: & ecclesiam ipso die, qui glorioſæ in cælum assumptæ Virgini sacer est, in ejusdem honorem, magno Ordinum omnium populique totius adgratulatione & lætitia, dedicavit. Hac simul occasione, perfectionis exoptatæ desiderium expletura Hemma; dum sub publica Dedicationis pompa Sacris operatur Archipræsul, sua patitet & semetipsam Deo dedicatura, prodit ad aram principem, habitu religioso, cum aliis septuaginta quas ex earum voluntate vitæ socias delegerat: memorati Pontificis auctoritate Divi Augustini Canonicum *c* Institutum magna animi veneratione suscipit, facultatibus amplissimis perpetua donatione in censum ecclesiæ collatis: unde septuaginta deinceps Virgines, & ad rem divinam peragendam viginti Canonici diverso domicilio alerentur. Ipsa vero statim, tamquam primiceria sancti consilii cognationes suas omnes cœpit defigere in magisterium virtutis.

CAP. IX. *b* *Inter dedicanda ecclesia solennia*

c *ipsa cum 70 sodalibus habitum Religiosum sumpsisse dicitur*

a2 Equidem non satis erat Hemmæ, rerum cælestium studiosissimæ, patrimonii universi heredem instituisse Divam Virginem; nisi etiam eum lectissimo septuaginta Virginum cœtu, semetipsum servitiis ejusdem, ac Deo inprimis, jurata religione in perpetuum addiceret; in quo uno ponebat omne momentum ejus, quam desiderare posset, felicitatis. Descripta jam in sacram Divi Augustini familiam, velut virtutis & cœnobii magistra, suis omnibus raro prælucebat exemplo; precibus assiduis, abstinentiis frequentissimis, vigiliis indefessis: ut multas sæpe noctes divinis laudibus totas impenderet. Nihil ea demissius, cum tamen præmineret omnibus; nihil studiosius, quia tota semper erat intenta studio pietatis; devotione admirabilis, patientia singularis, misericordia insignis, caritate tum Dei tum proximi vel maxime apud omnes, & virtutum omnium raro exercitio commendabilis.

optimo omnibus exemplo prælucebat

a3 Hac ratione, cum per duos & viginti *d* annos vitam religiosam multis perfectionis thesauris locupletasset, in morbum incidit, mortis sequturæ prodromum. Quod eum & ipsa, senio jam *e* gravis viribusque attrita, sentire sibi videretur; ad ea confugit, quæ decessuris solent esse solatio & præsidio. Obtenta igitur ab Archipræsule Salisburgensi Walduino humiliter venia, de reliquis præ Deo Deiparæque adhuc dicanda supereranr disponendi *f*, ultimæ quasi suæ voluntatis (quod deinidem etiam Archipræsul confirmavit) fecit testamentum, in quo Salisburgensi & Bambergensi Ecclesiis Admontensi, & RR. FF. Carthusianorum *g* in Seitz monasteriis celeberrimis aliisque insuper locis plurima destinavit vectigalia, quæ in hodiernum usque diem Divam nostram magnam deprædicant benefactricem. Obita dein piaculari Confessione, quam jam dudum in familiarem usum verterat, Pane Angelorum ad iter extremum, sacroque Liquore roborari petiit: ut quæ pietatis studia semper impense coluerat, morti propinqua tanto repeteret ardentius, quanto in hujusmodi statu plus solet inesse momenti & præsidii.

CAP. X. *d* *Anno ætatis vidualis, mortis sensim sentiens* *e*

f

testamentum condit *g*

& exoremit munitus

a4 Sic animæ rebus bene perfecteque dispositis, in magna suarum Virginum frequentia relicto eximio sanctitatis odore, feliciter evolavit ad paradisum æternæ voluptatis, exlo nata MXLV, ipsis natalibus Principum Apostolorum Petri & Pauli: femina beatæ immortalitatis stipendio dignissima, tanto religione & pietate illustrior, quanto genere nobilior, quantoque humilior in sublimitate: quibus præsidiis perseverans in admirabilia sanctitatis & innocentiæ splendore, veram sibi in exlo constituit, nullis sæculis extinguendam, nobilitatem. Magnifice, quod vira ejus postulabar, parentatum est, non solum ut Matri & Fundatrici, sed etiam veluti sanctissimæ Dei Famulæ, solennibus officiis: frequentissimo omnium Ordinum conventu mors ejus celebrata; ac corpus ad ædem Divæ Virginis, inter festivaa hymnorum laudes, deportatum est; justisque honoris pro debito peractis, sacra ipsana sepulcro honorifico, quod hodie adhuc similitudinem *h* gerit altaris, in cryptam, centum marmoreis columnis viscendam, sunt illata, ad perpetuam memoriam & venerationem.

sic moritur anno 1045.

E

atque congruo funere sepelitur.

h

a5 A morte statim, meritissimo sanctitatis jure, variis apparitionibus, miraculis & prodigiis inclarescere cœpit Hemma, & unanimi voce populi, Sancta audire: quod ipsum deinde varia se invocantibus auxilia & beneficia evenru perfecti comprobarnut, allato sæpe præsentissimo in malis diversis remedio. Ea fama, eum, suis continuo auctior & auctior incremeotis, longe lateque vulgaretur ad exteros etiam & remotiores populos; frequenti eorum ad tumulum accursu, qui propter opem a Diva Hemma acceptam, voti se reos agnoscebant; aeeidir, ut inscriberentur templi Gurcensis Hemmæ elogiis imago ejusdem Beatæ, ritulo ac fulgenti aurea lunula caput decoraretur; Vita sacris versibus, certusque precibus & Hymnis, quin etiam publico Chori officio, celebraretur. Qua in re singulari non vacat admiratione, quam initialis ille cultus, populi suffragio excitatus, jam ultra sexcentos annos, ad hoc usque tempus, non leviter presso, sed ad sempiternam memoriam fixo vestigio, constanter in suo vigore perseveret, non secus atque si in Sanctorum Catalogum, publica Romanæ Pontificiæ vocis auctoritate, jam pridem foret rescripta. Videtur autem haue populorum in ejus veneratione constantiam Deus, peculiari sua providentia, debitam voluisse famulæ suæ, eo fine, ut Diva Hemma, cujus virturis ad maximam sui laudem dum viveret evirurat; post mortem immortali, non cælis solum, sed etiam terris, memoria triumpharet; ejusque tumulus gratiarum nbertate, ceu præstantissima odorum fragrantia hausta sanctitatis, redoleret.

Publica B. H. memoriæ veneratio

usque in præsens seculum constanter

a6 Cum

CAP. XI. *Propter miraculorum copiam*

A 26 Cum igitur frequentato miraculorum numero, paſſim apud cujuſque ordinis, generis, & ſexus homines Beata audiret, ac prodigioſa ſacris virtutibus Hemma, & ſuis proſequiſque in illam certaret obſequiis; ſtudio religionis accenſus Fridericus III Romanorum Imperator, anno repſratæ ſalutis milleſimo quadringenteſimo & ſexageſimo, [quinto vel ſexto] *l*, XXVIII menſis Octobris, apud Summum Pontificem Paulum II & Purpuratorum Patrum venerabilem [Cœtum] diſerta eaque prolixa contendit epiſtola, ut in Sanctorum Album aſſererentur, ac cæleſtes ei honores, quos populi pietas hactenus exhibuerat, Romana Sedes etiam decerneret *k*. Idem pari fervore & ſenſu pietatis urgebat interpellationibus amicis Auguſta Leonora, Friderici Auguſti conjux: ſuis etiam poſtulationes & auctoritatem interpoſuere Status provinciales Archiducatus Carinthiæ, tanto impenſius, quanto majorem ſentiebant in ea ditionis ſuæ Patronam. Facilis annuit hiſtantis tamque comulatis & piis votis Sanctiſſimus Pater; ac, ut odor ille gratiſſimus propagatæ jam per ora hominum ſanctitatis, Eccleſiæ teſtimonio ſpargeretur uberius, Guillermo *l* Epiſcopo Oſtienſi, Bernardo *m* titulo S. Sabinæ Presbytero, & Franciſco *n* titulo S. Euſtachii Diacono, ſacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, cauſam hanc promovendam committit. A quibus deinde nominati Reverendiſſimi Domini, D. Georgius *o* Seccovienſis, D. Sigiſmundus *p* Labacenſis, Dei gratia Epiſcopi, Josnues *q* S. Lamberti in Stiria Ordinis D. Benedicti, Gerardus *r* Victorienſis, Ordinis Ciſtercienſis, Abbates; qui inſtituto, ut fieri ſolet, examine rem accurate pertractandam ſuſciperent.

k *circa an.* 1465 *petitur Canonizatio*

l *m* *n* *& Apoſtolici Commiſſarii nominantur* *o* *p* *q* *r*

27 Neque vero ipſi, ut erant religionis omnis obſervantiſſimi, commiſſo defuere officio: facere proclamata, citare teſtes, examen inſtituere, noctre quæ quiſque, quibuſve circumſtantiis adjaceret. Quibus omnibus conſueto juris ordine ad amuſſim perfectis, tabulas omnes, conſecti ſuper ea re examinis, ſubſcriptione & ſigillis firmatas, Romam tranſmiſere. Quo minus tamen actio, feliciter huc uſque deducta, ſupremum fuerit ſortita effectum, graviſſimæ Turcarum *ſ* incurſiones obſtitere, variæque bellorum calamitates; quibus cum Carinthia aliæque Provinciæ & regiones tenerentur infeſtæ, patronis interim negotii extinctis, res univerſa decernendi honoris publici in hodiernum uſque diem infecta permanſit. Quod quamquam magnopere dolendum ſit, mirabiliter timeo Deo ſic diſponente evenit, ut nihil pietas & vota populi deſerbuerint; is enim quot annis e Croatia, Stiria, Carniolia, Carinthia ſuperiori & inferiori, multo numero affluit, ad debitam Divæ Hemmæ veneratiouem; atque io eodem uovis noviſque beneficiis confirmatur & miraculis, quorum aliqua, in ſtimulum devotionis, paulo poſt recenſebimus. Cultus porro memoratus non ſola contiuetur Baſilica Gurcenſi; ſed aliis etiam, tum Carinthiæ, tum aliarum ditiouum locis, eccleſiæ, ædes ſacræ, capellæ, Divæ Hemmæ nomini & honori conſecratæ, pia celebratione frequentantur, variſque indigenarum & advenarum peregrinationibus memoria Divæ poſteros in annos perennatur. Ita felicee honorantur, quos Deus voluerit honorate.

Proceſſus confiſtur

ſ C

qui licet effectu caruerit,

non defuit tamen popularis devotio.

ANNOTATA D. P.

D A. VALDNERO PR. EX MS.

a *Similis narratur die* 3 *Martii*, *Comment. prævio ad Acta S. Cunegundis*, *num.* 25, *de lance illius cryſtallina*.

b Walduinum, *alias* Bilduinum, *Wigaltino Hundius ait, ordinatum Archiepiſcopum anno* 1040, *defunctum* 1060.

c *Cum ipſamet Hemma in ſuo quodam inſtrumento, dando later Austriæ num.* 7, *profitetur, ſe Gurcenſem Abbatiam fundaſſe eo animo, ut ipſa ibidem habitum Religionis indueret, ambigi non poteſt quin vere fuerit Religioſa: Benedictini, an Canonici inſtituti, loco præcitato diſcutiemus. Satis ſit hic notaſſe, præmature nunc nominari Canonicos Regulares Lateranenſes, quorum Congregatio ſæculo undecimo nondum nominabatur. Interim notat Gamanſius*, annulum, cingulum, pileum *quibus utebatur Hemma*, miræ quidem ſimplicitatis monumenta, ſed prodigioſæ virtutis cimelia, *teſtori quam ferio omnem ſæculi pompam dimiſerit. Quamvis enim* Congregatio, *quæ* Lateranenſium Regularium *hodie dicitur, diſciplinæ ſuæ vel principium vel reſtitutionem, Luca acceperit ab iis Canonicis, qui ſub Alexandro II adhuc Luceſi Epiſcopo cœperant Regularem in communi vitam ducere haud dia ante annum* 1060, *ipſorum Priore Romam evocato; & quamvis eodem tempore ac frequentibus annis, ad illud exemplum plura ubique Canonicorum Collegia Regularem vitam amplexa ſint, tamen degebant ſub ſuis quæque Epiſcopis, abſque ulla a Lateranenſibus dependentia. Talis autem primum invaluit & propagari cœpit, poſt novam Luca acceptam a Frigidianarlis ſeu Friſianarlis reformationem, poſt annum* 1400, *uti deduxi ante Vitam S. Ubaldi Eugubini c.* 6 *Maji num.* 6.

d *Numerandi ſunt hi* 12 *anni ab obitu mariti (quem hinc colligimus accidiſſe an.* 1023) *non a dedicatione eccleſiæ, quæ non potuit* 1040 *accidiſſe, quo diximus ordinatum eum qui ipſam conſecravit. Supra num.* 4 *dicitur nata an.* 983.

e *Quo calculo perveniſſet illa ad annum ætatis* 63.

ſ *Ea nempe venia opus fuit, ex hypotheſi religioſæ Profeſſionis, quæ vel hinc credibilior redditur*.

g *Notaverat in exemplo ſuo autographo Gamanſius, quod dubius ſibi ſit hic locus, quia Curthuſia Zeltz longe poſt incepta fuit; & quia juratus ad Canonizationem teſtis aſſerit, Beatam ſibi apparuiſſe in habitu monaſtico*.

h *Hujus ſepulcri forma, fortaſſis non indigna, quæ ære incidatur, poſſet hoc loco a pio curioſo optari*.

i *Electus fuit* Paulus II *an.* 1464; *& 9 Septembris coronatus, fodit annos fere* 7: *unde apparet corrigendus annus ſcripti apud Paulum negotii; ſed ante* 1467; *quia tunc die* 31. *Sept. obiit* Eleonora Luſitana, *ſecundis nuptiis a Friderico Imp. ducta an.* 1453.

k *Hujuſmodi litteræ, ſi ante Proceſſum inveniantur ſcriptæ, utiliter etiam publicarentur*.

l Willeemus *ſive* Wilhelmus de Eſtouteville *Gallus, a Portuenſi ad Oſtienſem Eccleſiam tranſiit anno duntaxat* 1461, *quo confirmatur præcedentis correctionis neceſſitas*.

m Bernardus, *alias* Berardus, *Epiſcopus Spoletinus, ſimul Cardinalis creatus & titulo Sabinenſi eccleſiæ donatus a Pio II anno* 1458; *ut probat Oldoinus ad Ciacconium, contra Ughellum, qui a Sixto IV & anno* 1474 *collatum eum titulum ipſi vult: ſed tunc Imperatrix diu obierat*.

n Franciſcus Picolomineus *hic eſt, a Pio II avunculo factus Cardinalis, Poſtea Pontifex* Pius III.

o *Stdit*

A VVALDNERO PR. EX MS.

o *Sedit hic juxta Bucelinum ab anno* 1453 *ad* 1477. *Eſt autem* Seckau *caſtrum in Stiria, ad confluentes Geylæ in Murum prope Leibnitz, titulo Epiſcopatus donatum an.* 1219; *Gurca diſtans hoc vix circiter* 30 *in Oriental.*

p *Etiam hic* Sigiſmundus *confirmat correctionem, factus dumtaxat anno* 1463 *Labacenſis Epiſc. primus juxta Bucelinum. Eſt autem* Labacum *civitas Carniolæ, veteribus Æmona, ut integro Commentario probavit Jo. Ludov. Schoulebius. Baudrand in Lexico Geographico primum inſtitutum Epiſcoparum vult anno* 1468, *ſed error typi corrigendus hinc eſt. Diſtat autem Gurca in Eure-Africum* 30 *circiter horarum intervallo.*

q *Abbas Lambertus monaſterii trigeſimus, ab anno circiter* 1448 *uſque ad* 1518; *ſed qui non niſi a Paulo II confirmationem acceperit traditur, multa paſſus, ut habent illius monaſterii Annales, a Georgio Ulrico Chemnicenſi editi an.* 1604; *ſi addidiſſet confirmationis iſtius annum, veriſimiliter aliam confirmaturus correctionem præmiſſam fuiſſet.*

r *Jongelinus docet Abbatiam* Victoriæ in di-
B ceſi Gurcenſi, *fundatam a Villarienſi in Brabantia Abbate Henrico, ex Carinthiæ Comitibus oriundo, ſub annum* 1144. *Abbatum ſeriem adhuc requirimus.*

s *Stante adhuc Hungariæ regno, nullus Carinthiæ metus a Turcis fuit, & Fridericus Imp. vixit uſque ad an.* 1493. *Cauſa ergo intermiſſi negotii melius refunderetur in mortem* Eleonoræ Imperatricis, *pro ſexus ſui bonore ſolicitæ.*

CAPUT III.

Miracula, ex proceſſu pro Canonizatione collecta.

CAP. XII 28 UT Ineuleetior adſtrueretur ſanctitati fides, quam alias in Sanctis ſuis conſuetudinem Deus optimus maximus tenere ſolet, tenuit in Diva Hemma, ut populi ſcilicet vocibus ee votis, miraculorum clarius aecederet, quorum fama crebreſcente, illuſtrior ſimul gloria ſanctitatie emanaret.

Sanatur monitu beati Bernardi Bononiæ

29 Inter prima autem & eutiquiſſime fere miracula habetur illud, quod in Officio Divæ Hemmæ ſaero refertur, de Prædicatore quodam
C Bononienſi, Ordinis S. Dominici. *Sed quid attinet hic iterata, quod in ipſis dicti Officii Lectionibus jam habetur in primis Actis num.* 15? *Eas igitur Lectiones remittens, moneo, ſimili modo hic omittenda alia quædam, tum ibi, tum immediate ex Proceſſu relata num.* 24 *& ſequentibus, niſi hinc aliquid lucis accedere poſſit; & ſolum hic addo præfati miraculi clauſulam hanc.* Et quidem quæ initio rariora, ſucceſſu temporum, creſcente populi devotione, frequentiora extitere miracula; quorum pleraque juratis teſtibus vulgate ſunt, in proceſſu examinis propter Canonizationem inſtituti.

& plures ſuperius notati s

30 *Tale eſt, quod ibidem narratur num.* 29, *& hic omittitur, de muliere gravida a corrupeta bove, cum periculo fœtus excuſſo in altum, ſervataque, apparente aldem bis Sancta. Item quod hic ſequebatur, de Leonardo Aich, & ibi refertur num.* 30; *deque uxore ejus liberata a peſte. Tum ex num.* 33, *reſuſcitatio puellæ mortuæ; & alterius ex num.* 41; *atque mens ſana, cuidam Catheriæ furenti reddita, ex num.* 31; *& ſculptoris cæci illuminatio, ex num.* 40; *atque mulieris cæcitate punitæ, quia irridebat pro ſtrucula Beatæ capella laborantes; ex num.* 33 *deinde miſerabilis contractio manus ac pedis ex* D *num.* 36, *& angina curata ex num.* 38.

31 Joannis Port civis Strasburgenſis filiolam, ægræ valetudinis, mater Dorothea cum ulnis ſuis noctu fovendam accepiſſet, per ſomnum oppreſſerat; experrecta, reperit prolem exanimem, & continuo præ dolore in voces clamoreſque inconditos erumpit. Attonitus accurrit familia, nullumque in parvulo deprehendens vitæ veſtigium, divino inſtinctu, nuncupatis ſimul precibus & voris, magnæ Matri & Beatæ Hemmæ Gurcenſi commendant oppreſſam ioſantem: ipſoque momento vitam & ſalutem videre reſtitutam. *ſuſcitatur infantula, a matre dormiente oppreſſa.*

32 Colonorum aliquis, ex improviſo caſu, quum ſecubat, arboris, in terram proſtratus, mortuo nihil erat abſimilis. Rei tam tragicæ ſpectaculo moniti, adſunt amici, ac in deſperatis oaturæ ſubſidiis apprecantur opem Beatæ Hemmæ: moxque cœpit vigor omnis aedire, & ille reviviſcere, *Juvantur, lapſu arboris foro cutinſtus,*

33 Joannes Pruner, civis Gurcenſis annorum LX, lethali morbo depoſitus habebatur: ille ramen ſpem firmam melioris valetudinis habebat in B. Hemma: neque vano eventu. Nocte concubia, extreme periclitanti ſe viſendam exhibet, amictu candido; hiſque verbis amice affetur: Eja, quem deinceps mihi exhibiturus ea honorem; ſi, quod contendis, per me virea priſtinos reſuleris? Præter ſtarat quoqno die precea Dominicæ & Angelicæ ſalutationis, ad tumnlum ſpondet etiam par candelarum e cera virgine. Diſparet inter hæc B. Hemma: æger vero febri exæſtuans, ceu frigida ſuaviter perfuſus, e ſtrato ſurgit; nulloque eotatus morbi veſtigio, mane ſuum integer reſumit offieium. *febri letali laboraut,* E

34 Quidam nomine Simon, ex oppido Scheifling, peſtifera lue tactus, agebat animam; ſed ille ſuperno confiſus præſidio, ſpem vitæ longioris alebat in Diva Hemme; & voto actutum edito, deſperatam, quod mireris, ſalutem in integrum aſſeruit. Ex Aquilejenſi diſtrictu feber quidam tenebatur acuto capitis dolore; hujus levandi cauſa Guream pergit, eapur applicat ad tumbam D. Hemmæ magna animi fiducia, piaque animi ſubmiſſione fretus ſanitatem retulit. *peſte contactus, rapito dolore,* F

35 Depopulabatur egrum in Hochenegg Aquilejenſis dirionis, & omnem circa regionem peſtilentiſſima lues; & jam uni colonorum ſex filios in brevi confecerat: ſeptimum tenebat eadem labes, ægre ſpirantem, ut manifeſta apparerent propinqui funeris præſagia. Parens opia humenæ neſcius ad Divæ Hemmæ, cui alias pie ſemper adhærebat, invocationem vertitur: & ecce ſubito moribundus, ad ſe redire, Divam Hemmam laudare; ejus auxilio, quæ ſibi coram ſit viſa, eiram donatam aſſeverere. *en peſtilentia mo- ribundus,*

36 Memorandum eſt illud in alio genere miraculum, quod vit claro genere natus, Paulus ab Aubesholr *a*, jute jurando teſtatum fecit, de quodam, qui xv annos luminibus orbus extitit. Etenim cum ædiculam, in Landtperg Divæ Hemmæ ſacrem, religioſus devenerando, ut mos vulgaris habet, irenm ae tertio eirenmviſſet; profluente ſtatim ex oculis pituita & puris copia, adjutricem in Diva Hemma manum expertus, viſum recepit. Simile eſt quod accidit ſub annum MCCCCLXVI, menſe Novembri, cum Geotgio Wochenauer de Gombs prope Methurgum a viro pietete ec grevitete ſpectabili: *annis 25 cæcus, a* *alios annis 7*

Digitized by Google

hili: qui ſeptem annos captus oculis, in medecinæ vicem uſus eſt patrocinio B. Hemmæ; cujus cum Reliquiam Gurcam duƈtus pie veneraretur, caligini lue clariſſima gratulaotibus omnibus ſucceſſit.

37 Idem beneficium experta eſt Eliſabetha, conjux Pauli Stenglet, e diœceſi Gurcenſi, dimidium annum luminis expers; cui cum ſubiiſſet in memoriam, qua paſſim celebratione prædicatentur merita beatæ Hemmæ, Gurcam dirigi voluit; ac prope ſepulcrum genibus ſupplex, cæcitatem inter preces abſterſit. Henricus opificio cerdo, civis in Stratburg, ut hebetatam a teneris oculorum aciem exacueret, multa in medicos erogaverat, irrito prorſus, immo deterioti eventu. Cum igitur humana defeciſſent media, recurrit ad pervulgatum divæ Hemmæ auxilium; ejuſque ſepulcro advolutus, inter ſuſpiria & vota obdormit; ſomno autem placide diſcuſſo, diſcuſſas patiter ſenſit tenebras oculorum.

& una manſibus;

item cæcitate.

b 38 Ægidio *b* Beslochet e Friſacenſi oppido, ſecundum dextrum oculum excreverat turpe carcinoma; nec ulla medicorum opera videbatur emendari poſſe; quin immo medicinis adbibitis, redd:batur indies malum infeſtius. Hic mira freius fiducia, annulum, quem diva Hemma geſtaverat, oculo vitioſo admovit, ulcuſque nullo amplius telicto veſtigio deruuit. Prope vallem Lavantinam, in oppido Griffen, civis fuit, cui facultas ambulandi ſic impedita erat, ut nec ſuis veſtigiis inſiſtere, nec erectus incedere valeret; ſed bruti inſtar pedibus manibuſque inambularet. Qui nimiæ pertæſus moleſtiæ, Gurcam deduci petiit: ibique ſub tertiam noctis vigiliam prorepit ad cœmeterium; & per feneſtram (templi enim aditum prohibebat id tempus) in ardentiſſimas preces effuſus, divam Hemmam, qua maxima poteſt contentione, ſogat adjutricem; eamque expertus benevolam, repente ſolidatur pedibus, humoque ſe attollit, ac deinde ut ceteri hominea recta inceſſit.

b Curantur, carcinoma in oculo;

B

greſſu privatus quidam,

c aliorum manuum,

39 Rudbertum Panget *c*, civem in Muran Stiriæ oppido, diuturna manuum paralyſis ad omne opus, & cibi potuſque ſumptionem fecerat inutilem. In hac tanta calamitate obſtrinxit ſe voto peregrinationis annuæ ad divam Hemmam: ea quo melius indies valere cœpit; tandemque plene reſtitutus, opificium manubriſticum, quod egregie callebat, libere exercuit.

C

hydropicus,

Vir quidam hydrope graviter affectus, ut lecto ſe neutiquam movere poſſet, audiens affinem ſuum avocari in negotio Canonizationis divæ Hemmæ, vovit peregrinationem Gurcam ad ejus tumulum. Votum ſine mora ſecutus effectus eſt; cœpit enim monſtroſa inſtio remittere, ipſeque infirmus primo baculi ſuſtentatione commode incedere; tum demum, exhauſta ſenſim tota pituita, ſanitati priſtinæ reſtitui.

d phreneticus,

40 Leonardum de villa Reichwang *d* phrenetis moleſta & frequens tenebat: monitum ut ſe divæ Hemmæ devoveret, Sanctamque edoctus, & variis in morbis auxiliatricem; promiſit ſe aditurum ejus ſepulcrum, adjecto ſimul penſo quinæ ſalutationis Angelicæ quotidie recitandæ. Ea quo, cum ſanitati reſtitutus, incaute ſponſionem negligeret; accidit, ut ſiniſtrum pedem, plana terra lapſus, confringeret. Adhibitis porro curis, nihil proficientibus, Hemma in ſomno apparuit; votique neglecti redarguens, excitavit ad implendam ſponſionem. Votum igitur evigilans renovat, ipſoque momento pes in tantum conſolidatus eſt, ut pedes adire tumbam potuerit; ad quam dum orat ferventius, poſt editum ingentem ſtrepitum, dolor omnis reſiduus abſceſſit, crure toto in integrum reſtituto.

D

AUCT. WALDNERO PR.

41 Cum prope caſtrum Landſperg cappella (*rujus facta mentio pag. 505 n. 35*) ædificarent, quidam ad ejuſdem cappellæ labores vocatus, ſuos ſibi labores curæ eſſe dictitabat. Levitatem pœna excitatis excepit; ac die integra nihil ocolis videns, mentem aperuit facti pœnitentia; votoque pietatis divæ Hemmæ nuncupato, caliginem lætus exenſſit. Catharina Friſacenſis oppidi, defluxu humorum excæcata, multum fiduciæ reponebat in meritis divæ Hemmæ. Linteo igitur, divis ejus Reliquiis applicato, ſæpe tergens oculos, cæcitatem abſterſit *e*. MCCCCLXVI, Walpurgis, villana parochiæ *f* Celtſchachienſis, officio loquendi deſtituta, tumulo divæ Hemmæ ſupplex, inter orandum, quo ante caruerat, linguæ beneficio munetatur.

EX MS. *cæcus,*

cæca;

ac muta;

e

f

42 Bartholomæus, civis Villacenſis, inciderat ſotte fortuna in patentes *g*, pro templi valvis de citatione teſtium, ſuper gratia ſanctitatis divæ Hemmæ & miraculorum ejus. Quam rem cum parum penſi habuiſſet, non multo poſt (*fluit,*) graviſſimo capitis dolore tactus, tantoque aurium tinnitu; quaſi ſentiret in ſe malleatorum officinam; protuberantibus inſuper ea nimia doloris acerbitate oculis, ut exilire viderentur. Fruſtra autem quæſitis compluribus remediis, mali pertinacia memorem teddidit præſatæ intimationis de meritis B. Hemmæ & gratia miraculorum. Nec male ſuſpicatus, id genus afflictionis accidiſſe ſibi ex rei iſtius aigua cura; conſtituit ad diem, a Commiſſariis indictum, Gurcæ comparere. Quo cum votum ſoluturus adveniſſet, capiti & oculis annolum divæ Hemmæ applicando, perfectam in amuleto ſanitatem invenit. Idem beneficium experta eſt in annuli applicatione civis quidam de S. Vito in Carinthia, Wolfgangus nomine, Procurator publici Judicii. Qui cum petiiſſet hanc ſibi gratiam, ut annulum ad tempus jam accommodatum, ſæpius applicare poſſet oculis; relevatus ab omni moleſtia, Gurcam advcoit; eumdemque cum magna gratiarum actione reſtituit, recognoſcens divam Hemmam ſanitatis magiſtram.

g capiti & oculis laborant,

E

& alius oculis,

F

43 Scholaris quidam, Chriſtophorus nomine, filius viri nobilis, ſubita infirmitate videbatur in extremis poſitus. Turbatæ hac inſolenti mutatione quædam mulieres, ſecurrunt ad patrocinium divæ Hemmæ; votumque pro eodem facientes, ipſum commoneſaciunt, ut ejus opem devoto corde imploret. Quo facto, ſtatim reſpirare cœpit juvenis; dumque B. Hemmæ nomen, voce adhuc ex ægritudine balbutiente, emittit, intra proculas botss plenam ſanitatem recuperat. Tanti beneficii memores parens & filius, ſæpius deinceps tumulum divæ Hemmæ, cum oblationibus, inviſerunt. Filius viduæ cujuſdam, parochialis in Glnneck *b* Gurcenſis diœceſis, annorum xe, veſania mentis a domo matrema profugus, hinc inde per avia & devia oberrabat, cum præſentiſſimo vitæ periculo; nec uſquam, tametſi diligenti inquiſitione, repertus, anxiam valde reddebat matrem, plenamque timoris. Conſilii inops recurrit ad Plebanum: ſuadet is, ut filium cum anathemate divæ Hemmæ devoveat. Paret monenti; & continuo alterum filium eum munere deſtinat ad-

juvenis moribundus,

b

& alius amens;

ſe-

A ſepulcrum Gurcam. Pxueulis diebus xb exacto
AUCT. WALD. voto ſibi reſtitutus infanus, menti præſentiſſimus in domo fratris reperitur.

NERO PR. EX MS. *Puer ad extrema deductus,*

44 Habebat Michael Elſenpek, civis Strasburgenſis, filiolum triennem: is cum deſperate laboraret valetudine, mortique [eſſet] quam vitæ propinquior; pater ad Divorum ſubſidia converſus, abit Gurcam amaricato animo. Ubi poſtquam divæ Hemmæ vota perſolviſſet, in reditu filium a morbo liberum reperit, & patrem voce hilari compellantem, qui anto ne verbum quidem efferre poterat. Claudus quiſpiam, duobus ligneis ſuſtentaculis peregrinationem inſtituerat, ad divam Hemmam; ibique menſem integrum verſatus, frequens orabat ad ſepulcrum; tandem exaudiuus, reliſtis in memoriam grallis, pedes eum gaudio domum reportavit.

claudus,

epilepſia vexatus

45 Fuit Joannis Grever civi Gurcenſi filiola quinquennis, Petronella nomine; hæc per epilepſiam ore horridum ſpumabat; ſenſuumque omnium officio deſtituta, decumbebat a mane ad medium uſque noctis; ſed fratre pro ipſa votum emittente, de offerendo ceren ad tumbam divæ Hemmæ, dolor omnis & languor abſceſſit: Joannes filiæ reſtitutionem votivæ pietati acceptam tulit. Simili morbo laborabat oppidani cujuſdam filius de Weitensfeldt. Deſperatis humanis auxiliis, tandem eum parens ad divam Hemmam Gurcenſem devovit cum cerei obligatione: morbuſque ad voti nuncupationem, non ſecus ac cera, defluxit. Idem in eodem morbi genere beneficium expertus alius quiſpiam de villa Metnitz.

B

epilepſici duo,

46 Dorothea in Wirbniz, prope caſtrum Kraig fulmine peſtilenti afflata, jacebat mortuæ ſimilis. Videbatur interim videre ſibi, velut in ſomno, quaſi in cryptam deduceretur divæ Hemmæ Gurcenſis, inter Religioſos ejus loci ſuper ſe pſallentes, ſex pro ara ſuccenſis luminaribus. Ad ſe redeunti ſubiit animus voti, de viſitanda divæ Hemmæ tumba: vovit, & a peſtilenti afflatu, nihil amplius paſſa, ſalutem obtinuit.

fulmine ictus,

cæca;

Cunegundis, villica in Oberhoff, de parochia Metnitz, dolore & uredine ingenti oculorum, per tres hebdomadas orba luminibus, votum emiſit de viſitanda tumba beatæ Hemmæ; ac mox, quaſi levi vento ſecundum oculos affluxa fugatoque ſenſu doloris, videndi copiam recepit.

C

lacrymans,

47 Georgius Prunsleder, puri doloris affectione preſſus xb oculis, verebatur ne viſu penitus orbaretur. Edoctus interim a puella, qua ratione xvus ejus Friſacenſis, in ſimili (caſu) ſe devoverit ad tumbam divæ Hemmæ, ac melius habere cœperit; ipſe pariter, exemplo hoc incitatus, voti ſe reum fecit; & mitigato mox dolore, totus revaleſcit; oculiſque ferenis eccleſiam Gurcenſem viſitans, Deo omnipotenti ac divæ Hemmæ debitam retulit gratiarum actionem.

pedem graviter dolens.

48 Unus xliquis primariorum civium in Murxu, graviſſimis repente puncturis pedes tenus correptus, majus aliquod metuebat exitium. Inaudiens autem forte fortuna in hominum conſortio, multis B. Hemmam, in diverſiſſimis & periculoſiſſimis morborum exibus, attuliſſe ſubſidium; ipſe ſtatim genu flexus Deum orat, divæ Hemmæ opem ſibi xdeſſe faceret. Vix dum finita oratione, remiſit acutus dolor, & omnem mali ulterioris metum abegit.

49 Alius e S. Vito, Catinthiæ *i* antiquiſſima civitate, prope viſus omnis expers quinquennium, ceteros Gurcam adeuntes comitatus, preces votivas ad tumbam divæ Hemmæ peragit, ejuſdemque annulo linit peſſime affectos oculos. Et ecce, quod mireris, ſentit nuxbile viſus incrementum: nec multo poſt adeo vivaces nactus eſt oculos, quaſi nullx umquam xgritudine laborxſſet. Idem ab eodem annulo xecidit puellæ cuidam ex oppido Friſacenſi, quæ a matre communefacta interceſſionis B. Hemmæ, Gurcam ſe contulit; ubi ſuſis ad tumbam precibus, annuloque ſignatis oculis, ſanitatem optatam reperit in ſigno falcis. Eodem beneficio potitus alius, quem cum ſex ſeptimanarum ſurdnas afflictum tenuiſſet, devovit ſe divæ Hemmæ, gratiamque quæſitam felix obtinuit. Chriſtinam, Friſacenſis civis filiam, extremis xpoſitam ad extremx deduxerat. Ei ſic laborxnti apparet matrona, elegantis ſtaturæ & xmictus, jubetque ſe obligare voto ad viſitandam Gurcenſem eccleſiam. Concipit ergo votum, & in hoc ſibi reperit optatam ſalutem.

D

diu cæcutiens muta

& altera.

atque ſurdus.

Curatur grave poſtema.

50 Non in corporxlibus tantum, ſed etiam in ſpirituxlibus morbis, adfuit invocantibus ſe diva Hemma. Dominum Jacobum Ezipſen *k*, Cxppellxnum Epiſcopi Gurcenſis, magna ariditxs & duritia cordis obſederat, ut neque in Sacrificio, neque in precibus Canonicis, xliiſque pietatis exercitiis ullum poſſet habere ſenſum devotionis, quantumcumque xd eum enitcretur. Veritus ergo ne progreſſu temporis majus ex eo periculum ſalutis immineret, ennſilio ſecum inito, conſtituit indies e exſtro Strasburg, medio a Gurca milliari diſtxnte, divam Hemmam precibus votivis ſalutare. Accidit porro quodam die, ut obſerata jam ſub veſperam crypta, divam Virginem pro ara principe ferventius interpellaret, in ſpirituali ſux neceſſitate, commemorxndo ſimul quotidianxs peregrinationes, ad divxm Hemmxm ſine fructu inſtitutas. Inter qoerulx voces & ſuſpiria, viſus eſt ſibi velut urna calidx perfundi; tantamque animi ſenſit compunctionem, ut lacrymis ubertim fluentibus, impoſterum liber fnerit xb omni ariditate & duritie, diuque optatam mentis tranquillitxtem obtinuerit.

E

k

& ariditatis ſpiritus.

ANNOTATA. D. P.

F

a *Jagero*, Eibiſwald.
b *Alias*, Beſtxeber.
c *Alias*, Pxgnes.
d *Ibid.* Zeuchelwang.
e *Lambertinum Ms. addit, hoc accidiſſe* anno MCCCCLXV, *& progreditur hæc forma: Hoc eodem* anno Birtholomæus; *tranſiliendo n.* 63 *&* 64.
f Zelzachienſis.
g *Subintellige*, literas affixas.
h *Jagero*, Guetenegg.
i S. Viti *oppidum inter Gurkam & Dravum ad Euro africum, intervallo* 5 *horarum.*
k *Alias*, Erpiſem.

CAPUT IV.

Miracula recentioris memoriæ.

51 PAuex hæc ex plurimis allegare placuit miracula, quæ juratis teſtimoniis edixere teſtes, pro cxmine Canonizationis divæ Hemmæ *a*. Sed ut commonſtretur, quod perquam mul-

A multis, etiam noſtra memoria, patrocinetur diva Hemma, operæ pretium videtur aliqua, quę in hos viciniores annos inciderunt, noviterque comperta, ac a Protonotario in codicem Miraculorum aſſerta ſunt, in exemplum ſubjicere.

b Amentia depoſſa viro 52 Principalem locum tenet Bartholomæus *b* Tantſchus, e parochia S. Pauli ſuperioris Lsbaci. Is anno Chriſti MDCXXXII, Dominica ſecunda Quadrageſimæ, tepida aura afflatur. Equidem dixerim eſſe a veneficio, veneficioque petitum, ſive ab ipſo adeo maligno genio obſeſſum. Ipſo enim illo temporis puncto, mens e ſtatione omnis moveri; mira & atroa cogitationum non optimarum tempeſtas aut intempeſies ſubire; Deum & Superos ſumme averſari, atque inſandas in illos voces jactare, præterea furere in tantum, & uſque eo impotenter bacchari, ut plane fuerit compingeodus in carcerem. Annum jam tenuerat ea inſania; cum illi, tacito neſcio quo murmure ſive inſtinctu, ſuggeritur convaliturum, ſi vota & animum ad divam Hemmam converterit; ejuſque honori Sacrum fieri Gurcæ curaverit. Annuit ille, & dicto citius mens medicata redire in ordinem, B ſuror remittere, & omnis ille ceu infernalis torbioum æſtus mox deferveſcere. Qua cauſa Numini & divæ Hemmæ non longe poſt debitas grates & vota exſolvit, & rem ex ordine (uti eſt geſta) jurejusando confirmavit.

& mulieri. 53 Pes menſem porro Decembrem eodem anno, furiarum ſeu inſaniæ æſtro, Brigitta filia Achatii Denciſching, parochię S. Stephani infra Biſchofſlae, inquietata, e poteſtate mentis exiverat. Pro hac afflicta atque affecta ſua filiola parens ſolicitus, B. Hemmæ ſupplex eſt factus. Jam, ecce tibi, hujus mulieris mens ſerensti, ſuror reſtiogui, ſicque in tutum illæ ærumnæ pelli & abigi.

Salvatur, oppreſſus caſu arboris ſuccifæ, 54 Anno poſt Chriſti natalem MDCXXVI, x Junii, Mathias quidam fuit Kawcſchnig, e parochia divi Viti non longe a Labaco. Iſte in ſilvas lignatum abiit, arborem eędit, truncum evertit; ejus ruina & pondere inopinato opprimitus, pectore rupto vox intercipitur, ipſaque vita & animus ferme eliditur. Capit conſilium, pro ſanitate voto decernere peregrinationem in annos ſingulos ad divam Hemmam. Jam ecce C tibi, proxima luce, vox ab exilio reverti, dolor levari, ſicque ut antea homo pancratice valere.

e pedibus æger, 55 Anno ſęculari c MDCXXXI, Georgius Gottſchnig, e parochia Neuſtiffi, pedibus æger, ad ipſas decem hebdomadas lecto affigitur. Ut faciendum B. Hemmæ Sacrum receperat, dat ſe in pedes; & ſine mora factus eſt iterum athleta in illis partibus, quæ videbantur emoriturę.

parturiens, 56 In parochia Eiſſeobergenſi provinciæ Carnioliæ, per annum Chriſti MDCXXXI, Agnes uxor Georgii Prasl, nullis artibus, nullis mortalium experimentis edere fœtum valebat. Illa orare, ut opem ſibi in ultimo diſcrimine adferret B. Hemma; ſi voti compotem efficiat, ſacrum Officium & peregrinationem Gurcam promittere. Nulla interponitur mora: enititur femina, ſacro lavacro infans abluitur, deinde ipſo in vitæ limine ſtatim extinguitur.

deſperata ſaſtima, 57 Hoc ipſo anno Cunegundim, uxorem Caſpari Taſchger, e parochia S. Petri prope Labacum, morbo graviſſimo, eoque incognito, ipſos ſex annos obſeſſam, medici omnes depoſuerunt. Ergo humanis valere juſſis, B. Hemmæ implorat opem, nuncupat vota. Mirum auditu! Mulier eoofeſtim meliuſcule valere, & Gurcam D uſque iter intendere; redux in patriam, eeteras etiam morbi reliquias plane abigere. Anno AUCT. MDCXXXII, Blaſius Geroching, extra civita- WALDtem Stata, oculis ſæviſſimoque capitis dolore la- NERO borans, votum ad divam Hemmam concepit; PR. & non longa interceſſit mora, cum oculos cor- EX MS. rectos, & omnem languorem capitis abſterſum perſenſit *d*. *oculis & capite dolens d*

58 Anno MDCXXXIII, Martina uxor Bartho- *toto corpore tumens* lomæi Gernig, ex parochia S. Helenæ Valtſch, quatuor annis infirma, tandem toto corpore ita intumeſcebat, ut maritus omnem humanam opem deficientem cernens, ad divam Hemmam confugerit; priſtinumque bonę valetudinis ſtatum uxori impetravit.

59 Anno prædicto, octavo Idus Junii, quædam Margareta, filia legitima Leonardi Schmir, *equitis duæ,* infra Biſchofſlae, ex alta eerafo, forte fallentibus pedum veſtigiis, præceps eſt acta; ſuoque pondere, aliam ad truncum illius arboris opperientem, Gertrudem nomine, inopinato oppreſſit. Ab illo caſu hæc, qua de dico, Gertrudis plurimum ſanguinem ex ora aliiſve corporis par- E tibus fœdum egerere, & Margareta nimium quantum ex inteſtinis laborare. Harum parentes preces coocipiunt B. Hemmæ: mox virgines hæ perſanari, jamque quaſi a funere perquam feliciter ad vitam redire.

parturiunt e. 60 Eodem anno decima ſeptima Octobris, Eliſabethæ, uxori Nicolai Kolman, e parochia S. Martini, prope Gronburgum *e*, laboranti in partu, opem roganti contra periculum vitiatæ mortis, ex inſperato beata Hemma ſaluti fuit. Anno nominato, xv Decembris Chriſtophorus *conjugem amentem* Coſtelz, civis in Stain, eum uxore ſua Magdalena derepente inſanire cœperunt, vicinis autem divæ Hemmæ auxilium implorantibus, ſtatim actus ille inſaniæ ab eis diſceſſit.

61 Anno MDCXXXIII & XXXIV, Pancratius Pachman & Margareta filia Urbani Joſchgs, facultate ambulandi amiſſa, præſidio divæ Hemmæ reſtituti ſunt. Eiſdem annis MDCXXXIII *calida lavacra* XXXIV, Georgius Grudeu, per integram hiemem; Joannes Piſchgiz, per menſem; & Joannes Licnnes, tribus ſeptimanis, dolore cholico diſtinebantur; ut divæ Hemmæ ſe eredideruot, ſtatim ſe frangit hæc intemperies, illique ſalvi F atque incolumes ſuum officium repetierunt.

phreneticum ſuum, 62 Anno MDCXXXIV, Petrus Supan de Rattenſtorff, ex parochia S. Udalrici, phreneticum filiolum, Primum nomine; divæ Hemmæ devovit; & extemplo manifeſtum advertit auxilium. Eodem XXXIV anno, Mathias Orcb, a *eget d a infirmi* parochia S. Petri prope Gronburgum, ad ipſos ſeptem annos; alia femina, per unum annum perpetuum; alia denique ad duos menſes, morbo difficili, eoque plane ineognito affligebantur. Supplices adeunt B. Hemmam, nec eeciderunt irritæ precea: etenim omnes, præquam ſperaſſent velociter, e diuturna hac ægritudine ſunt ſecreati.

frigore patrocinandi, 63 Ad ſęcularem annum XXXIV, circa ſolennia Purificationis B. Virginis, Petrus Tabet, aa parochia S. Petri in Ramanſtorff, per Alpes iter habebat; ubi vitalem ſuum ealorem, tantum non frigore iam expugnatum, animadvertit. Hoc ancipiti mortis periculo ad divæ Hemmæ tam pervulgatum aſylum confugit: eum derepente fugitivus illa ealor redire, & tantus quantus homo convaleſcere.

64 An-

AUCT. VALDNERO PR. EXMS. *& plures alii peritissimates.*

64 Annus milleſimus ſexcenteſimus trigeſimus ſecundus, tertius & quartus, mukis infauſtus, multos ardentibus febribus adortus, ad uſque mortis neceſſitatem deduxerat. Sed vix dum ſupplices accubuerunt in preces Beatæ Hemmæ, cum, præ quam dici poſſit, prolixa celeriterque, e cspitali ejuſcemodi morbo, peneqoe e faucibus leti eteptos, priſtinæ ſuę ſanitati noſtra Beata aſſeruit.

ANNOTATA.

a *Si ipſum Proceſſum, aut inde excerpta miracula omnia, nobis mittat aliquis; non gravabimur numero, non ſolum veterum, ſed etiam recentiorum (qualia hic ſequuntur) bujus ævi miraculorum, in mon allegando Notariali codice deſcripterum.*

b *Jagero*, Fantſckur.

c *Neſcio quo titulo* Sęcularis *dicatur annus* 1632, *& infra num.* 66, *annus* 1634. *Jubilæum celebraverat Urbanus VIII* 1625.

d *Miraculum hoc, in Gurcenſi cegrapho omiſſum, ex Lambertino ſuppleo.*

B e *Alias*, Crainburgum.

ANALECTA

Veterum monumentorum Mss. ad Acta S. Hemmæ.

§. 1. Affinitas ejus cum S. Henrico Imp. & Gurcenſis Abbatiæ erectio ac dotatio.

Henricus Imp.

QUI *Acta & Miracula S. Hemmæ nobis tranſcribi fecit, varia eodem ſpectantia monumenta addidit, ſed ordine nullo. Hunc in præſentiarum placet ſumere a ratione temporis, quo ſingula pertinent. Primum igitur ſit Charta S. Henrici Imperatoris, ſuam aliquam neptem, nomine* Hemmam *agnoſcentis; diverſam (ut mox apparebit) a Gurcenſi, cujus cauſa hæc tractamus. Tenor hic eſt.* In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Henricus divina favente clumenria, Romanorum Imperator Auguſtus. Notum ſit omnibus C Chriſti noſtriſque fidelibus, præſentibus ſcilicet & futuris, qualiter Nos, pro petitione dilectiſſimæ conjugis noſtræ Chunegundis Imperatricis, ac interventu Herberti Archiepiſcopi Colonieoſis, & Eberhardi Epiſcopi Bambergenſis; Wilhelmo Comiti; nec non & Dominæ Hemmæ matri ſuæ, nepti autem noſtræ, concalimus tertiam partem Salinæ noſtræ in valle Admuntente cum omni jure, ſicut illam in uſibus noſtris habuimus; & mercatum dedimus eis, in ſuo prædio, ubicumque placuerit eis habendum; atque telonium in qualicumque loco; ſicut mercatum in Comitatu ſuo, qui vocatur Tuſach, in perpetuum tradidimus eum moneta: nec non omnea fodinæ eujuſcumque metalli; & ſalinæ, quæ in ſuis boois reperientur, uſibus eorum ſubjaceant: univerſumque jus, ad Imperium ſpectans, eis ſemiſimus, & proprietati ipſorum Imperiali clementia aſſignavimus; ea ratione, ut liberam inde habeant poteſtatem faciendi quod velint. Datum XIV Kal. Maji, Indictione XIII, anno Dominicæ Incarnationis MXV, anno vero D. Heoriei regnatis XII, Imperii autem anno 11. Actum Babenburch feliciter. Amen.

Gisleberti Comitis, neptis ſuæ Hemmæ filio, Sanctæ maritus.

jura quædam donat an. 1015.

a *Hinc apparet, quomodo ſanctus Imperator agnoverit Guilielmum Comitem*, B. Hemmæ *maritum, filium fuiſſe alterius* Hemmæ, *en aliquo ipſius vel fratre vel ſorore progenitæ. Sororem ejus Giſelam, S. Stephano Hungariæ Regi nuptam, liberos ei aliquos procreaſſe, mea eſt inverosimile: fratrem Brunonem, anno* 1003 *in Hungariam profugum, nuptias ibi liberoſque nactum, in quibus Agatha, S. Margaritæ Scotorum Reginæ mater, in Propylæo ad hujus Vitam, §. 5 lit. 3, probabile eſſe cenſui die* x *Janii. En alterutra nata Hemma ſit, cjus de qua agimus ſocrus; itaque correctus maneat error Actorum recentiorum, duas Hemmas anm. 4 confundentium. Nihilo facilius deſiaiverim, utrius Hemmæ crater ille ſit, qui inter cimelia Gurcenſis Eccleſiæ aſſervatur, his litteris, per circumferentiam limbi, auro inſcriptus.*

D *Alterius Hemmæ crater religioſe ſervatur.*

Plus omni gemma hic crater niter, Hemma.

3 *Illa autem Eccleſia quomodo erecta & dotata fuerit, docebit epiſtola Walduini, ab anno* MXLII *ad* MLXI *Juvavenſi, id eſt Salisburgenſis Archiepiſcopi, ad Eccleſiæ Gurcenſi jam perfectæ dedicationem invitati, hoc modo:*

Fundandi Gurcenſis partbenonis ſuaſor Arch. Salisburgenſis,

Ego Waldwinus, Eccleſiæ Juvavenſis Archipaſtor indignus, Chriſtiſnæ revelo Univerſitari, egregiam liberalitatem eujuſdam nobiliſſimæ E Dominæ Hemmæ, Comitis Guilielmi quondam uxoris, ſed plures annos jam in viduitate permanentis: quæ tota mente cælo intenta, Baſilicam in Carinthia, in meo Epiſcopatu, in pago Gureha dicto, in honorem S. Mariæ conſtruxir, Congregationem Monialium Chriſto jugitee ſervientium, ex meo conſilio inibi conſtituens, ad quam conſecrandam me Salzburg caritativis precibus allexit.

conſtitutam illi datem acceptat.

4 Ibi tum io præſentia Clericorum ac Lsicorum, nobilium ignobiliumque, per manum Advocati ſui Sewickeri, dotali munere eidem Eccleſiæ in proprietatem dedit, quidquid ad Gurkboven habuit, cum mancipiis aliiſque utenſilibus, ſtabili traditione communiens; ſtatimque ipſam Eccleſiam, cum dote & omnibus quæ dari, & quæ sdhue eidem erant danda, S. Petro Sanctoque Rudperto commendavit. Addens tameo hanc legem & conditionem, ut, ſi ego vel ſucceſſores mei bona ejuſdem Eccleſiæ, deſtructo Dei ſervitio, aut Militibus in beneficium tradere, aut in proprietatem quolibet uſu velimus redigere; conſanguineus ejus Aſcwio, xv nummis prædictum Monaſterium, cum omnibus ad id pertinentibus, ſibi ab Epiſcopali poteſtate redimere jus habeat, & priſtinæ libertari reſtituere, & divinum ſervitium reinregrare. Eodem die, poſt conſecrationem Aktris, legando tradiderat eidem Eccleſiæ, quidquid ſibi proprietatis erat in toto tractu Priſach cum mercatu. Poſtremo traditiones ſuas manibus Advocatorum, & auribus teſtium enuclusit: tradens proprietsti ejuſdem Eccleſiæ, quidquid non legatum nominarim alicui, extremo vitæ ſuæ reliquerit tempore. Acta ſunt hæc XVIII Kal. Septembris; celebrantibus nobis Aſſumptionem S. Mariæ, quo etiam die eamdem Eccleſiam conſecravimus, & ſanctificando ibi Abbatiſſam N. ita ſtatuimus, de cœnobio S. Erentrudis in noſtra civitate, communi omnium Clericorum ac Laicorum [conſenſu] aſſumptam. Ut autem ejuſdem libertatis lex futuris temporibus non ignoretur, rogatu ejuſdem memorabilis Dominæ Hemmæ, hanc paginam inde conſcribi feci.

perpetuo conſervandum, F

15 *Aug.*

& Abbatiſſam N. conſecrat

5 *His præmiſſis, addo quem accepi Codicillum, ab*

A *ab eademmet Hemma adjunctum litteris fundationis hoc tenore:*

qua de re condita teſtamento, Ego Hemma, divine miſericordia licet indigne, fundatrix eccleſiæ Gurcenſis, notum fecio omnibus Chriſti fidelibus; tam præſentibus quam futuris. Cum merito beatæ memoriæ viduate, & filiis meis male peremptis orbatæ, omnem poſſeſſionem meam, tam in hominibus quam & in eliis rebus, pro remedio animæ meæ, & meriei mei & filiorum meorum ſolute, eccleſiis erogarem, & habitum Religionis Gurcæ induerem; omnem familiam meam eidem eccleſiæ teliuer delegavi, ut, quicumque primogenitus illius familiæ a prnprietete liberari vellet, dimidium talentum & quindecim denarios ipſius eccleſiæ Abbatiſſæ donaret, reliqui autem pueri, hanc libertatem habere cupientes, ſecundum placitum totius Conventus ſe redimerent. Miniſteriales quoque, quos eidem eccleſiæ donavi, eiſdem hominibus ab eccleſie in beneficiatis hoc jus infringere non valeant: ceteri vero filii redimi veruntnr, alioquin eccleſia in familia magnum

B damnum conſequeretur. Acta ſunt hęc apud Gurkhoffen, enno ab Incarnatione Domini MXLIII, Indict. IX, IV Nnnas Februarii feliciter. Amen.

codicillum addit B Hemmæ. 6 *Codicillum dixi: nec enim ſpeciem habet pleni teſtamenti, continentis & ſpecificantis, quæ Waldmannus Epiſcopus ſuæ diplomate confirmavit: in quo diplomate teamſcripta verbotenus vidctae fuiſſe tota, quæ nunc requiritur, chartæ fundationis; ſed quia extendebatur, aut extendi interpretando poſſet ad plures, quam utile erat eccleſiæ; viſam fuerit codicillo jus redimendæ libertatis limitare. Interim ex ejus datu intelligitur, Dedicationem eccleſiæ & Abbatiſſæ benedictionem, quarum annus in præfato diplomate non exprimitur, factam fuiſſe menſe Auguſto, immediate præcedentis anni* MXLII; *& poſtremo ſignati codicilli actui vix ſeſquianno ſupereſſe beatum Fundatricem.*

C §. II. *Cujus Inſtituti, Canonicine an Benedictini ſuerit Parthenon B. Hemmæ; eique ſubſervientes, Clerici an Monachi: & quomodo his inducta Regularitas Auguſtiniana hactenus perſeveret.*

7 QUo tempore parthenonem ſuum ſic inſtituebat & dotabat Hemma, non ſolum Benedictinæ Regulæ monaſteria inſigniter vigebant, ſed etiam reſtaurari incipiebant Canonicæ Diſciplinæ Collegia, in multis ſimilia cœnobiticæ. Hinc controverſia nata, utri Ordini adſcribenda illa ſit. Reverendiſſ. Albertus Reichart, mitto hujus ſæculi XVIII Abbas monaſterii S. Pauli in Carinthia, licet Benedictinus, tamen in ſuo Breviario Hiſtoriæ Carinthiacæ (quod mihi necdum videre contigit) pag. 123 fatetur, Cannnicos Latereneuſes S. Auguſtini, eb ipſis Eccleſiæ Gurceſis primordiis inibi inſtitutos dici; idemque ſapponunt Litteræ Imperiales, ad Curiam Romanam datæ pro Canonizatione ſanctæ Fundatricis; ut taceam de Actis ecteutioribus, ad quæ nnm. 21 lit c. notare cœpi, monuiſſe per prolepſim nominaei hic poſſe Canonicos Lateranenſes S. Auguſtini.

pro Benedictinis tamen facit Abbatiſſa ex illis ſumpta, 8 *Et contracio Inſtauller noſter Lambertinus, cum Gabrielle Bucelino æque Benedictino, pro certo tenuit, Hemmam cum Virginibus ſuis profeſſam eſſe Regulam S. Benedicti. Sane vix dubitari poteſt, quin Abbatiſſa N. de cœnobio S. Erentrudis in civitate Salisburgenſi aſſumpta, idem quod ibi tenuerat Inſtitutum Gurcam traduxerit, neque apparet aude peobaei poſſe, Salisburgenſem Parthenonem ſæculo undecimo, in quo verſamae, aliam quam Benedictinam Regulam* Ex MSS. *tenuiſſe. Non tamen neceſſe eſt, ut Fratres, eidem deſervientes, ipſi quoque fuerint Benedictini: ſolum ex præmiſſo Codicillo conſtat, ipſos cum ſuo Præpoſito ad juriſdictionem Abbatiſſæ pertinuiſſe, quali hodiedum gaudent variæ nobiliſſimarum Virginum Abbatiſſæ, Mantibus Hannoniæ, & Nivellis, ac Thoræ in Brabantia, & alibi in pluribus Germaniæ locis; quæ omnia nunc ſaltem Canonici inſtituti ſunt, atque ad miniſterium ipſarum Canoniſſarum, adjunctos ſibi habent in ædibus, non iisdem, ſed proximis, Clericos, quos nunc uſus obtinet Canonicos etiam dici, una cum ſuo Præpoſito, Abbatiſſæ in multis ſubjectos.*

Id non ſuadet habitus apparentis Hemmæ flavus 9 *Interim Benedictinis etiam favere videtur, quod in miraculis poſt Acta vetuſtiora num. 36, apparuit Beata anno* MCCCCLXV, *non tantum in habitu monaſtico, uti apparuerat num. 26; ſed flavo veſtitu induta, & peplo albo velete. Etenim qui hic indicatur color flavus, non videtur intelligendus luteiior ille ad eandorem vergens, quem nulli Religioſo Ordini poſſimus adſcribere; ſed alius magis ſuevus, & ad nigredinem tendens, qualis foliorum mortuorum vulgo appellatus & eſt. Talem ego autoſſe memini in ea, quæ adhuc Bingii in Germania religioſe ſervatur, cuculla S. Hildegardis, Benedictinæ* E *citra controverſiam Abbatiſſæ. Quid vero peplum album, potius quam vlum nigrum, quod velatis Sororibus ad chori miniſterium ſolennitte imponitur ab Epiſcopis vel Abbatibus? Exiſtimo eo indicari, quod beata Hemma, licet nequaquam illitterata, uti ex ejus Codicillo Latino probatur, maluerit in gradu Converſarum (Laicas vulgo dicimus) contineri ad domeſtica exteraeum miniſteria. Verum hoc Sororibus omnibus Converſis, quocumque in Ordine commune eſt; adeoque nihil obeſt prætenſæ Gurcenſium traditioni, B. Hemmam adſcribentium Canonico Ordini: quare nobis iis pertinaciter refragari, ſiquod antiquum monumentum aliquando proferant pro cauſa ſua.*

cum velato capite Converſæ

Licet Sanctimoniales dicantur fuiſſe Canonicæ, 10 *Utcumque hæc de B. Hemmæ & Sanctimonialium ab ea inſtitutarum profeſſione, nec non de ſtatu virorum eis Sacra miniſtrantium, ſe habeant, certum eſt, quod defuncta beata Fundatrice, & parthenone extincto, eccleſia cum poſſeſſionibus omnibus eidem attributis, manſerit ſub eorundem poteſtate, a ſolo Archiepiſcopo dependente; ipſique ſi non antea, ſaltem ex tunc habiti fuerint, & appellati Canonici: hanc enim appellationem ipſis tribuit Henricus IV, in Diplomate de inſtitutione Epiſcopatus, infertus poſterendo. Ad Regularitatem quod attinet, Canonicorum appellatione ſuperinducta, habemus conſtitutionem Hildebaldi Epiſcopi Gurcenſis, hujus tenoris.*

Fatentur certe poſt exitum Parthenonem Canonicæ;

Hildebaldus Epiſcopus Gurcenſis,

Regularitatem ejus communis induxit, 11 In nominæ ſanctæ & individuæ Trinitatis, ſemper adorandæ in ſubſtantia Unitatis. Notum ſit omnibus, tam præſentibus, quam futuræ poſteritatis fidelibus, quod ego Hiltebold, Gurcenſis Eccleſiæ, Dei gratia Epiſcopus, in præſeta Eccleſia Clericos Apoſtolicæ paupertatis ſecundum Regulem B. Auguſtini, communia vitæ dignitatem juxta Apoſtolicorum Actuum inſtituinnem reparentis, ordinavi; in quibus nulli fas eſt eliquod jus obtinere proprietetis, quibus omnibus poſſeſſio in ſubſidium eedit communis utilitatis. Hanc eutem ordinetinnem, in honorem D. N. Jeſu Chriſti, ejuſque genitricis ſemper virginis Mariæ, nec nnn & Apoſtolorum, & omnium Sanctorum, inſtituere decrevimus, tam pro remedin meæ ſalntis, quam Dominę Hemmæ, beatæ in Chriſtn recnrdationis, quæ præfatum locum fundevit, & divine proiperante clementia conſummavit, &

exemplo Cœnobii Salisburgenſis,

Ex Mss. liberaliſſima rerum ſuarum dote ditavit.

ebſque reſpectu ad Lateranenſes,

12 Porro hujus inſtitutionis auctor & adjutor fuit Venerabilis, & in Chriſti membris ſpectabilis Conradus, Salisburgenſis Archiepiſcopus, qui in Eccleſia ſua hujus beatæ pauperitatis formam, & ad tanti boni cumulandum ſpecimen, multos provocavit. Prædictis vero Fratribus, pro tranſigenda præſentis vitæ neceſſitate ſeptuaginta manſos conradidimus, cum omnibus, ad eorum uſus & reditus pertinentibus. Acta ſunt hæc apud Gurk, anno Incarn. Dominicæ MCXX, Indict. TT feliciter. Amen.

13 *Hic ego pro anno* MCXX, *legendum puto*, MCXXIV, *niſi forte ſit error in numero Indictionis, quæ præotate anu.* MCXX, *cenſebatur* XIII. *Vixit autem Conradus, hujus nominis I, in ſuo Archiepiſcopatu uſque ad annum* MCXLVII; *de eoque ſcribit Hundius in ſua Metropoli pag.* 9, *quod* communem vitam Canonicorum Regularium S. Auguſtini Juvaviæ inſtituit *: Hilteboldus vero, ſecundus Epiſcopus Gurcenſis, ab anno* MLXXXV *uſque ad* MCXXXII *Cathedram iſtam tenuit; ut nihil magnopere referat indicare, in tam longo utriuſque Antiſtitis regimine, quis annus potiſſimum caveniat Reformationi Gurcenſi; ſed notandum bene ſit, nullam in utriuſque Actis fieri Canonicorum* Lateranenſium *mentionem.*

14 *Iaveamus hanc apud Gurcenſes pro anno* MCCCCXCVIII, *quando Alexander VI ipſis hujuſmodi privilegium capedivit.* Alexander Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei. Dilectis filiis Præpoſito, & Capitulo Eccleſiæ Gurcenſis, Ordinis S. Auguſtini, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Sacræ Religionis, ſub qua in humilitatis ſpiritu devotum & ſedulum exhibere ſtudetis Domino famulatum, promeretur honeſtas; ut ſuperiis, quæ proſperi ſtatus incrementum afferre valeant, gratioſum Apoſtolici favoris præſidium libenter impendamus. Hinc eſt, quod Nos, vos, qui, ut aſſeritis, Eccleſiæ veſtræ Gurcenſis, inter alias illarum partium Cathedrales Eccleſias inſignis, Canonicorum Regularium Ordinis S. Auguſtini, de Obſervantia nuncupatorum, cujus Canonici Congregationis Lateranenſis exiſtunt exiſtitis; & quod ea ratione, ut pari privilegio, quo Canonici dictæ Congregationis potiuntur & gaudent, potiamini & gaudeatis, indecens eſſe non ceuſeatur; gratioſo favore proſequi volentes, ac veſtrum quemlibet a quibuſvis excommunicationis &c. veſtris hac in parte ſupplicationibus inclinati, vobis ut omnibus & ſingulis privilegiis, indulgentiis, gratiis & immunitatibus in genere, conceſſis Canonicis dictæ Congregationis, quibus ipſi potiuntur, utuntur, & gaudent, ac uti, potiri, & gaudere poterunt quomodolibet in futurum, dumodo alias licita & honeſta, ac ſacris Canonibus & Regularibus inſtitutis Ordinis prædicti, veſtroque ſtatui contraria non exiſtant, uti, frui, & gaudere libere & licite valeatis. Non obſtantibus &c. Nulli ergo &c. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ MCCCCXCVIII, VIII Kal. Maji Pontificatus noſtri anno VI.

quibus eos poſtea aggregavit Alexander VI,

anno 1498

B. de Rizonibus.

& Nicolai V an. 1454 indulſerat hiſce eam ebdiſſionem Præpoſiti,

15 *Addit porro laſtructor noſter, quod* Nicolaus V Papa, ad inſtantiam Frederici III Imperatoris, per litteras datas Romæ anno MCCCCLIV, dedit Indultum, Epiſcopo Gurcenſi directum, vi cujus Præpoſiti, Decani, & Canonici Gurcenſes Ord. S. Auguſtini, adinſtar Præpoſitorum, Decanorum, & Canonicorum Eccleſiæ Salzeburgenſis dicti Ordinis, ſub eiſdem, vivendi modo, nec non diſciplina, & inſtitutis Regularibus vivere, & in illis eidem Salzeburgenſi Eccleſiæ ſe conformare valeant. Verum eiſdem Canonicis Salzeburgenſibus (uti videre eſt in Chronica Salisburgenſi Mezgeriana) poſtea ſub Cardinali Matthæo Langio, Archiepiſcopo Salisburgenſi, ad normam ſæcularium Canonicorum redactis, ipſi Gurcenſes Canonici ſub priſtino Regulari ſtatu perſtiterunt, & uſque hodie perſeverant. *Addit etiam prælaudatus Inſtructor, quod* ſupradictas Hilteboldi Epiſcopi litteras Julius II Papa confirmavit, Romæ III Id. Februarii, Indictione VIII, anno Incarnationis Dominicæ MDIV. D

quam Julius II confirmavit

16 *Ex jam dictis patet, quare aſſeruerim, Regularitatem Canonico Auguſtinianam, ab Epiſcopo Hilteboldo Gurcæ inductam exemplo Salisburgenſium, nullum habuiſſe reſpectum ad Congregationem Canonicorum Regularium Lateranenſem S. Salvatoris quæ primum cœpta eſt ſæculo* XV. *Quamvis enim jam inde ab initio ſæculi* XI *quidam ſæculariter viventes Canonici, cœperint ad Apoſtolicæ diſciplinæ normam Lucæ in Hetruria reformari: eorumque exemplo reformati ſint paulatim alii alibique Ravennæ, Eugubii atque alibi per Italiam, adnitentibus eorum ſanctis Epiſcopis; nulla tamen inde conſecuta fuit monaſteriorum inter ſe dependentia aut congregatio uſque ad Martinum Papam V, qui per Conſtitutionem an.* MCCCCXI, *ſouuit, ut* Canonici Omnes Regulares, de Friſionario vulgariter nuncupati, eorumque Collegia unum corpus, unaque Congregatio ſimiliter & invicem connexa cenſeantur; ac ſub una & eadem lege ac obſervantiæ regularis unitate, morumque conformitate, & eiſdem conſuetudinibus, privilegiis, ordinationibus ac ſtatutis ſubſint. *Frigidiuarlis interim iſtis non priùs acceſſit* Canonicorum Lateranenſium S. Salvatoris *appellatio quam Baſilicam hanc Eugenius Papa, IV evocatis Luca Frigidiuarlis reformandam regendamque commiſit, anno* MCCCCXLIV; *decet tamen*, ut deinceps omnes dictæ Congregationis conventus & loca, ab hujuſmodi ſanctę Baſilicæ titulo, & totius Congregationis capite, nomen accipiant, & S. Salvatoris Congregatio appelletur. *Sed neque hoc durabile fuit, Frigidiuarlis ea Baſilica ſemel iterumque ejectis, & ſæcularibus denuo ſubingreſſis; uſq; dum Sixtus Papa IV, anno* MCCCCLXXVI, *eiſdem, quos fruſtra conatus erat in Lateranum reducere, tradidit novam, quam titulo S. Mariæ-pacis condiderat, eccleſiam cum monaſterio: confirmatque ipſis titulum* Congregationis Lateranenſis, *& privilegia omnia, ut ſequitur*: Ne in dubium revocari poſſit, an, ex quibuſdam Callixti Papæ & ſuis, *Sixti*, litteris, nomen & intitulatio Congregationis Lateranenſis, ſuppreſſa & ſublata eſſent, ac immunitates, gratiæ, privilegia & indulta, eidem Congregationi Lateranenſi, tam per ipſum Eugenium, quam per alios Romanos Pontifices conceſſa, cenſerentur revocata.... *declarat Statut, ipſis* in nullo præjudicatum aut derogatum fuiſſe, aut eſſe quoquomodo. E

ante poſt ſuſceptam unionem cum Lateranenſibus

in unam Congregationem ſub ipſi titulo collectis

anno ante ac poſtiſſimum 1444.

etiam poſt Lateranenſes baptiſmum ſacularibus reddita. F

§. III. *Quomodo & quando Gurcenſis Eccleſia Epiſcopalis facta ſit.*

17 *Mortuo Waldwino, Archiepiſcopo poſt S. Rupertum Bavariæ Apoſtolum, vigeſimo quinto, ſucceſſit an.* MLXI Gebhardus, natus ex nobili familia Suevorum Comium de Helfenſtein, *Scriba Henrici IV, ſicut aſſerit Hundius in Metropoli pag.* 7, *& an.* MLXXIII, II Maji Gurcenſem dedicavit ædem, *novam ſcilicet & ampliorem ex eleemoſynis*

Veluti Parochiam Gurcenſi obſtitit

A *uis, ad S. Hemmæ ſepulcrum collatis*, ubi antea erat cœnobium ſanctarum Virginum ; & conſtituens in eu Sedem Epiſcopalem, Guntherum Epiſcopum ordinavit. *Extat ta de re, ipſius Henrici, tunc adhuc ſolum Regis, poſtea autem Imperatoris, inſigne Diploma : quod priuſquam exhibeam, conſiderare lubet, quemodo factum ſit, ut Abbatia Virginum, vix ab annis triginta per B. Hemmam fundata & dotata, adeo cito eſſe deſierit; & quidem ſic, ut Archiepiſcopus tantam mutationem induſturus, ſolum cavere ſit manitus*, ne aliquam vim Eccleſiæ inferret ; ſed cum conſenſu & bona voluntate tam Cleri quam populi, ſibi Coadjutorem inibi conſtituceret ; & *nullam fecerit mentionem Monialium* (*quibus* LXXII *Præbendas ab Hemma conſtitutas, præfatus fuerat*) *vel Abbatiſſæ earum, quaſi quæ jam pridem eſſe deſiſſent.*

intra 30 annos ab obitu Fundatricis ;

non eſt aſſeribendus periculo ;

18 *Inſtructor noſter cauſam opinatur fuiſſe, quod in Eccleſia Catholica tunc minime probarentur duplicia iſtæc virorum ac mulierum monaſteria ; nonnulloſque allegat Canones ea prohibentes. Sed hi revera ſolum eavent publicæ inter viros ac mulieres honeſtati ; utque vel tunc vel poſtea ejuſmodi monaſteria, tam Benedictini quam Canonici Inſtituti, haberi deſerunt. Quin etiam Præmonſtratenſis Ordo, per S. Norbertum in Gallia prope Lauduunm, hoc eodem* XII *ſæculo fundatus, monque per Galliam & Germaniam propagatus, ſub ipſius ſancti Patriarchæ regimine, proxima monaſteriis virorum, habuit ſaeravum virginum contubernia, non niſi ſub ipſius ſucceſſore B. Hugone, ex judicio Capituli Generalis, ſublata, vel longius remota. Et eodem ſæculo exeunte S. Robertus de Arbriſcello, ſub eadem forma Regiminis, qua noſtra hæc Hemma, ſæculo* XII *inſtituit Ordinem nobiliſſimum Fontis-Ebraldi in eadem Gallia, a variis Pontificibus & Abbatibus vehementer laudatum, ſicuti explicuit Bollandus noſter ad ejus Vitam* XXV *die Februarii ; cujus etiam inſtituti Defenſorium, contra veteres & novas calumnias, ſub titulo clypei Ebraldini, iterato tribus Tumulis anno* MDCLXXXIV *vulgavit Joannes de la Mainferme. Quin etiam Tomo III hujus Junii die* XVIII, *datur Vita* B. Elisabethæ Schonaugienſis, *quæ anno* MCXL *in diœceſi Trevirenſi veniz monaſterium ſolitæ Eccleſiæ communis interjectu diſcretum a cœnobio virili ejuſdem Ordinis Benedictini ; eidemque coævus in Italia* S. Guilielmus, *Fundator Eremitarum Montis-Virginis in Regno Neapolitano, varia utriuſque ſexus monaſteria, tam ibi tum in Sicilia condidit, quorum ampliſſimum Guletanum prope Nuſcum, a Virginibus nunc deſertum, adhuc vaſtiſſimæ ſacri Parthenonis ruinas monſtrat, cum eccleſia, depoſito iſtic ſui Fundatoris corpore, frequentiſque ad illud concurſu honorata, ſicut docui ad ejus Vitam die* XXV. *Denique ut alia exempla taceam, ipſe D. N. Jeſus Chriſtus ſanctiſſimæ Brigittæ pro ſua Vaſtevenſi utriuſque ſexus in Sueciæ monaſterio, ſæculo* XIV *dictavit Regulam, ſub qua inſtitue adus ab ea S. Salvatoris Ordo, ex Suecia uſque in Italiam propagaretur, qualis hodiedum adhuc inſigniter floret.*

ex utriuſque ſexus comjunctione tis mode,

in Gallia, Italia & Germania ;

B

C

19 *Omnia porro conſideranti, nulla verosimilior mutationis Gurcenſis apparet cauſa, quam quod ſanctæ piæ Fundatricis conſilia, cita ejus morte intercepta, deſignatum ſucceſſum non habuerint ; & nova Abbatiſſa Salisburgo vocata, vel cito obierit, vel alia ex cauſa redierit ad S. Erentrudis, unde venerat monaſterium, cum iis quæ forte addunxrat ſociabut ; locum viris reliquens, quibus ad ipſarum miniſterium* XX *prebendæ conſtituerat Hemma. Fieri etiam poteſt, ut ipſe Archipræſul Waldulaus, ad annos, fere* XXX *ſuperſtes Hemmæ, necdum plene con-*

ſed propere morti Fundatricis

& majori utilitati

Junii Tomus V.

ſtitutis quæ hæc conceperat animo rebus, cum ranſilio ſui Cleri Salisburgenſis, utilitati novæ Eccleſiæ majora quotidie incrementa capientis, & ſubjectarum ei plebium, magis congruum judicaverit, dignitatem Canonicorum augere, conſtituta eis emnimoda a mulicbri imperio libertate, ſub regimine unius Præpoſiti, a ſe ſolo dependentis, ad normam Capituli ſui Salisburgenſis ; cui novum hoc Gurcenſe aſſimilari voluerit, Præbendis etiam auctis ex portione aliqua earum, unde Virginet ſacræ cum ſuu Abbatiſſa eatenus alebantur, & ſublata Religioſorum vetorum (ſi tamcu ta emiſerant unquam) obligatione.

D EX MSS.

acquiescendo

20 *Ita conſtitutis rebus, fortaſſis etiam cæptum ſit cogitari, de nova iſtic diœceſi conſtituenda, quæ eſſet ipſius Salisburgenſis, ultimum late patentis, ſuffraganea. Hoc certe conſilium maturitatem ſuam accepit ſub Waldulai ſucceſſore Gebhardo, prout conſtat ex ſubjecta præfati Regis diplomate, quod ita ſonat.*

ex Abbatia in Epiſcopatum mutatione ;

Henricus, divina favente Clementia Rex. Regiam decet dignitatem, honores Eccleſiarum Dei ſublimare ac ſtabilire, ut poſſeu cum Chriſto in æterna requie liceat feliciter vivere ; unde cunctis Chriſti noſtriſque fidelibus, tam ſuturis quam præſentibus, notum eſſe volumus, qualiter dilectus noſter, Gebehardus Juvavenſis Archiepiſcopus ad nos veniens, petivit, ut ex auctoritate noſtra ſibi concederetur Cathedralem Sedem in Epiſcopatu ſuo conſtituere, ſcilicet in Gurkhoven ; ubi quædam nobilis Comitiſſa, Hemma nomine, divinæ (ut credimus admonitionis ſtimulo compuncta, de prædiis, quæ Dei gratia hereditarioque jure parentum in ſuæ poſſeſſionis dominium pervenerant, & in proprietatem mariti ſui Wilhelmi Comitis devenerunt, ad Dei ſervitium Abbatiam inſtituerat, cum ſupraginta duabus Præbendis Monialium, & viginti Canonicorum ; aſſerens, propter nimiam amplitudinem ſuæ Parochiæ, duroſque labores viarum, gregi ſibi credito in divinis ſe non poſſe ſufficere.

quæ ut fiat Hrancum Imp. regi Epiſcopus Salisburg.

E

21 Nos itaque dilecti noſtri jam dicti Archiepiſcopi petitioni per omnia annuentes, mandavimus, ut adiret locum, illorum pariter audiret & inveſtiguret aſſenſum ; acceptis ſecum venerabilibus Epiſcopis, Ottone Ratisbonenſe & Altmanno Paravienſe ; nec non & Starchardo Marchione, ejuſdem Eccleſiæ Advocato, aliiſque Regni Principibus, prudentia & conſilio conſpicuis, nec aliquam vim illi Eccleſiæ inferret : ſed ſecundum Domini timorem & Eccleſiæ illius honorem, cum conſenſu & bona voluntate tam Cleri quam populi, ſibi Coadjutorem inibi conſtitueret ; mandavimus ſupradicto Archiepiſcopo, quatenus in hoc ſolicitus foret, ut Eccleſia tam nobilis, & a ſupradicto Comitiſſa tum magnis donis dotata, de ſuis etiam, id eſt, plebibus & decimis, ſi Epiſcopatus fiat, honeſte augmentetur & ditetur. [Igitur] ſæpe jam dictus Archiepiſcopus Gurcenſem adiit Eccleſiam, aſſumptis ſecum præmemoratis Epiſcopis & Advocato, aliiſque ulri conſilii viris ; [atque] cum conſenſu & voluntate bona, tam Cleri quam populi Gurcenſis Eccleſiæ, pari quoque voto ac libera electione, D. Guntherum, nobilem virum, in Epiſcopum elegerunt.

qui jubentur adire locum

F

Epiſcopumque ordinare

ſuaque ordinato Guntbero confirmat Privilegia ſua,

22 Et quoniam ſpeciali prærogativa dilectionis & gratiæ Gurcenſem Eccleſiam amplectimur & diligimus, ejuſdem Eccleſiæ Clerum, familiam, poſſeſſiones, & omnes res mobiles & immobiles, quas ipſa nobiliſſima Comitiſſa Hemma, pro ardore cæleſtis patriæ, ibidem Isrga

mann contulit, ea ratione confirmamus; ut fidelis noſter Guntherus, nunc ejuſdem loci primus Epiſcopus, ejuſque in perpetuum ſucceſſores, eas ſecure poſſideant, liberam habeant poteſtatem ejuſdem Eccleſiæ res & proprietates, eum conſenſu Cleri & populi ſui, ordinare, componere, & augmentare. Sit ille Epiſcopus liber, & ab omni extranea poteſtate ſecurus: præter hanc, quam ſupradicto Archiepiſcopo & ſuis ſucceſſoribus debet, obedientiam ac reverentiam, pro Vicaria Juvavenſis Eccleſiæ & terminis Eccleſiarum, ac Decimis ab eis poſſidendis: quatenus ibidem famulantes primæ fundationis memoriam digne agere, & anteceſſorum noſtrorum perpetuam ſalutem; noſque fautores & corroboratores poſſint & velint Deo precibus commendare; univerſum quoque jus in his omnibus ad Regnum ſpectans, locum illum honorare in Domino & exaltare cupientes, ob reverentiam beatæ Dei Genitricis Mariæ, & pro interventum dilectiſſimæ conjugis noſtræ Berthæ, nec non fidelium noſtrorum, Annonis Colonienſis Archiepiſcopi, & Gebehardi Juvavenſis Archiepiſcopi, Attonis Ratisbonenſis, & Altmanni Patavienſis, B prælibato Epiſcopo ſuiſque ſucceſſoribus in ævum remittimus.

cum ſubjectione Eccleſiam Salisburg.

& nova quædam addit,

23 Nunc etiam liberalitate noſtra eidem Epiſcopo & Eccleſiæ ſuę, villam in Bavaria, & quidquid prædeceſſoribus Reges & Imperatores Auguſti, Arnolphus & Ludovicus, Otto, Henricus, & Conradus, ſæpe jam dictæ nobiliſſimæ Hemmæ, ejuſque retro parentibus conceſſerunt & quidquid ex his amplificari poteſt, concedimus; ac monemus, & in Domino Jeſu rogamus, ne aliquis ſucceſſorum noſtrorum, ea quę nos, pro remedio animæ noſtræ & Anteceſſorum noſtrorum & ſucceſſorum, Gurcenſi Eccleſiæ indulſimus, temerario auſu velit infringere; aut ſi quis infregerit, Deo & ejus Genitrici judicandum committimus. Hoc etiam rogatu utriuſque Eccleſiæ, auctoritate noſtra ſtatuimus, ut obeuntibus in utraque Eccleſia Epiſcopis, eorum ſucceſſores in electione alterius Epiſcopi viciſſim & primi audiantur, & primus voces habeant; Gurcenſis vero Eccleſia, metuens, ne impoſterum ab ipſo Archiepiſcopo, vel a ſucceſſoribus lædetetur, petivit, ut omnem conventionem, ſocietatem, ac C factum utriuſque Eccleſiæ, Dominus Archiepiſcopus privilegio ſuo ſubnotaret & ſigillo communiret: quod & fecit. Noſque regali auctoritate ratum & ſtabile in perpetuum eſſe volumus: privilegio quoque noſtro ac ſigilli impreſſione corroboramus & munimus.

an. 1072.

24 Signum D. Henrici IV Regis, Sigehardus Cancellarius, Vice Sigefridi Archi-Cancellarii recognovi. Data V Idus Januarii anno Dominicæ Incarnationis MLXXII, Indictione X, anno Ordinationis D. Henrici IV, Regis XIX, Regni XVI. Actum Ratisbonæ, in nomine Domini feliciter. Amen.

§. IV. *Series Epiſcoporum Gurcenſium uſque ad finem ſæculi* XVII.

25 ANno igitur Chriſti MLXXII menſe Martio, cœnobium Gurcenſe Monialium Ord. S. Auguſtini, fundatum a beata Hemma, conſenſu Alexandri ſecundi Pontificis, & voluntate Henrici IV Romanorum Imperatoris per Gebhardum Archiepiſcopum Salisburgenſem, atque Ottonem Ratisbonenſem, & Altmannum Paſſavienſem, Epiſcopos, tranſmutatum fuit in Sedem Epiſcopalem. D

26 Primus omnium Epiſcopus, anno & menſe ſupradictis, nominatus, & paulo poſt Salisburgi conſecratus fuit GUNTHERUS, vir nobilis de Krapfeldt, aſſiſtentibus ſupradictis Epiſcopis. Præfuit Eccleſiæ Gurcenſi annis XIII, mortuus anno MLXXXIV, ſepultus in templo Cathedrali.

II HILDEBOLDUS ſive HILDEBALDUS ſucceſſit Guetbero; is vitam Regularem Canonicorum S. Auguſtini in ſua Gurcenſi Eccleſia inſtituit, ſtabilivitque Capitulum ibidem, cui etiam facultatem eligendi Præpoſitum conceſſit; addiditque Præpoſito munus & titulum Archidiaconi, Capituli vero bona ſeptuaginta ſubditis auait: præfuit Eccleſiæ Gurcenſi annis XLVII, mortuus anno MCXXXII.

III ROMANUS hujus nominis I, præfoit annis XXXV, mortuus anno MCLXVII, ſepultus in eccleſia Cathedrali.

IV HENRICUS, hujus nominis I, antea Abbas ad S. Petrum Ord. S. Benedicti Salisburgi: hic corpus B. Hemmę Fundatricis tranſtulit e Cœmeterio in cryptam templi Cathedralis, & E ſarcophagum nobilem conſtruxit: præfuit annis VII, mortuus anno MCLXXIV.

V ROMANUS, hujus nominis II, primum Præpoſitus, præfuit annis IV, mortuus anno MCLXXVIII.

VI DIETHERICUS, annis VI præfuit, mortuus anno MCLXXXV.

VII WERNERUS, præfuit annis X, mortuus anno MCXCV.

VIII ECCARDUS, ſive EGEHARDUS, præfuit annis V, mortuus anno MCC.

IX WALTHERUS, præfuit XIII annis, mortuus anno MCCXIII.

X OTTO, hujus nominis I, deſignatus quidem Epiſcopus, aſt non confirmatus, adminiſtravit tamen Eccleſiam annis VII. Vir innocentis adeo vitæ, ut ſanctitatis fama paſſim fulgeret; enjus etiam mentio miraculis B. Hemmæ inſerta reperitur. Mortuus anno MCCXX; ſepultus eſt in Cathedrali eccleſia.

XI HENRICUS II, præfuit VII annis, mortuus anno MCCXXVII.

XII VOLSCALCUS ſive UDALSCHALDUS, F præfuit annis IV, mortuus anno MCCXXXI die S. Urbani.

XIII UTRICUS ſive UDALRICUS I, præfuit annis XX; mortuus anno MCCLIII, in feſto Exaltationis S. Crucis.

XIV DIETHERICUS II, obtinuit, per ſententiam Rudolphi Imperatoris & Udalrici Ducis Carinthiæ, Dominium Albeck a Comite de Pfannenberg, idque Epiſcopatui adjunxit anno MCCLIV. Præfuit annis XXV, mortuus anno MCCLXXVIII, die S. Martini Papæ.

XV JOANNES I, antehac Epiſcopus Chiemenſis præfuit annis III, mortuus anno MCCLXXXI.

XVI HARDIVICUS, alias HARTWINDUS, præfuit annis XVII, mortuus anno MCCXCVIII.

XVII HENRICUS III, vir nobilis ab Helffenberg, Alberto Rudolphi Imperatoris filio percarus, præfuit annis XXVIII, obiit anno MCCXXVI.

XVIII GEROLDUS, oriundus Friſaco, Collegiatam eccleſiam S. Nicolai in oppido Straſburg fundavit, & arcem ædificiis amplioribus

A ornavit. Præfuit annis VI8; mortuus anno MCCCXXXIII: ſepultus Friſaci, ubi Vice-Dominatus erat, in templo S. Bartholomæi.

XIX LAURENTIUS I, de Grunung oriundus, obiit anno MCCCXXXVII Avenione in Gallia, ubi tunc Sedes erat Papalis, legationibus Ducum Auſtriæ Alberti & Ottonis functus, & ibidem defunctus: præfuit annis XV.

XX CONRADUS I, Ordinis Ciſtercienſis, præfuit annis VII, mortuus in Grades arce Epiſcopali, anno MCCCXLIV.

XXI ULRICUS II, DE WALDHAUSEN, præfuit annis VI, mortuus anno MCCCLI.

XXII PAULUS PRAUNSPECK, Ducum Auſtriæ Cancellarius, non diu præfuit, ſed ab ea Sede mox ad Brixinenſem poſtulatus fuit.

XXIII JOANNES II, dictus a PLAGHEIM, Ducum Auſtriæ Cancellarius, ad Brixinenſem Epiſcoparum & ipſe evocatus eſt.

XXIV JOANNES III, cognomine TOCKHAIMER, Regis Hungariæ Sacellanus, Fundator Miſſæ matutinæ in Collegiata Eccleſia ad S. Nicolaum Strasburgi, obiit anno MCCCLXXVI.

B XXV JOANNES IV, cognominatus MAYERHOFFER, primum Præpoſitus Viennenſis, præfuit annis XIX, obiit anno MCCCXCV.

XXVI CONRADUS II, cognomento HEBENSTREIT, Præſes primum Cameræ Auſtriacæ, præfuit annis XV; poſtea ad Friſingenſem Epiſcopatum aſſumptus, dum ad ſuſcipiendam ibi rerum curam ſe pararet, e Cubiculatio ſuo in oppido Carinthiæ, Biſchofſack dicto, interemptus eſt: de cujus mirabili obitu plura memorat Hiſtoria Friſingenſis.

XXVII ERNESTUS AVEI, Nobilis e Bavaria, Ducum Auſtriæ Cancellarius, præfuit XXII annis, mortuus anno MCCCCXXXII.

XXVIII LAURENTIUS II, cognomine LEICHTENBERGER, ab Epiſcopatu Lavantino ad Gurcenſem vix promotus, a Nuntio Apoſtolico Joanne Schallerman hinc iterum ejicitur. Factus deinde Patriarcha Aquilegienſis, obiit anno MCCCCL.

XXIX JOANNES V, dictus SCHALLERMAN, Nuntius Apoſtolicus; Friderici tertii Imperatoris benevolentia nixus, Epiſcoparum Gurcenſem obtinuit anno MCCCCXXXIII: præfuit an. XXXII: reſignat & moritur anno MCCCCLXV.

C XXX ULRICUS III, cognominatus SONNENBERGER, Friderici Imperatoris Conſiliarius, præfuit annis V, mortuus Viennæ in Auſtria.

XXXI LAURENTIUS III, cognomento FREIBERGER, ex Præpoſito Gurcenſi Epiſcopus, præfuit annis XVII: obiit anno MCCCCLXXXVII.

XXXII RAYMUNDUS BERTRANDUS S. R. E. Cardinalis, præfuit annis XVIIX, mortuus in itinere legationibus fungens, anno MDV.

XXXIII MATTHÆUS LANG de WELLENBURG, ſanctæ quoque R. E. Cardinalis, ad Archiepiſcopatum poſtulatus Salisburgenſem MDXIX, ibidem anno MDXL mortuus eſt.

XXXIV HIERONYMUS BALBUS Venetus, primum Præpoſitus Poſſonienſis, Epiſcopus Gurcenſis anno MDXIX denominatus, & Venetiis anno MDXXV mortuus.

XXXV ANTONIUS DE HOYOS Hiſpanus, Epiſcopatui bene præfuit XXVI annis, poſtmodum a ſuo cubiculario nefarie trucidatus in oppido Koniglohn, ibidemque ſepultus, anno MDLI.

XXXVI JOANNES VI de SCHONBURG, Bavarus ex Canonico Paſſavienſi, Ordinis Benedictini Abbas Melicenſis in Auſtria; poſtea D Epiſcopus Gurcenſis; œconomus optimus, tribus EX MSS. ſolum præfuit annis. Obiit anno MDLIV.

XXXVII URBANUS, prius Eccleſiaſtes aulicus Imperatorum Ferdinandi I & Maximiliani II, præfuit annis XIX; deque Eccleſia ſua optime meritus, obiit anno MDLXXIV.

XXXVIII CHRISTOPHORUS ANDREAS, Baro de SPAGER antea Decanus Brixinenſis, a Joanne Jacobo Archiepiſcopo Salisburgenſi denominatus Epiſcopus Gurcenſis, præfuit magnis cum laude XXIX annis; demum ad Epiſcopatum Brixinenſem evocatus, reſignavit Gurcenſem anno MDCIII.

XXXIX JOANNES JACOBUS, Baro de LAMBERG, Canonicus Salisburgenſis & Paſſavienſis, præfuit annis XXVII; obiit VII Februarii anno Domini MDCXXX.

XL SEBASTIANUS, Comes de LODRON, Tridentinus, Archiducis Leopoldi Guilielmi antea ſupremus Aulæ Præfectus, poſt Epiſcopus Gurcenſis, optimo de Eccleſia ſua meritus, obiit IV Septembris Conceſſii in Italia, anno MDCXLIII; ibidemque ſepultus fuit.

XLI FRANCISCUS, COMES de LODRON E Anteceſſoris ſui Germanus frater, ab Archiepiſcopo Salisburgenſi Paride in Epiſcopatum Gurcenſem ſuffectus, in difficilia tempora incidit; mortuus Tridenti anno MDCLII.

XLII SIGISMUNDUS FRANCISCUS, Archidux Auſtriæ, denominatus anno MDCLIII, præfuit XII annis, Epiſcopus ſimul Auguſtanus & Tridentinus; & dum reſignat Epiſcopatum Gurcenſem, moritur Enipontı die XXV Junii anno MDCLXV.

XLIII WENCESLAUS, Comes de THUN, Epiſcopus Paſſavienſis, denominatus quoque Gurcenſis ab Imperatore Leopoldo, X Auguſti anno MDCLXV; præfuit annis VIII & menſibus V: Obiit VI Januarii MDCLXXIII.

XLIV POLYCARPUS, Comes de KHINBURG, ex Præpoſito Salisburgenſi denominatus anno MDCLXXIII; Moritur in menſe Julio anno MDCLXXV.

XLV JOANNES VII, Comes de GOES, Leopoldi Romanorum Imperatoris Conſiliarius, variis perfunctus legationibus, denominatur anno MDCLXXV: poſt ab Innocentio XI. S. R. E. creatus Cardinalis, obiit Romæ anno MDC- F XCVI menſe Decembri, poſtquam præfuiſſet XXI annis. Hic Palatium Epiſcopale, jam olim a veteri Sanctimonialium in civitate Abbatia tranſlatum in oppidum Strasburgenſe quatuor paſſuum millibus Gurca diſſitum, una cum arce eidem circumdata magnifice reparavit, ac ſuis deinceps ſucceſſoribus ſuo exemplo habitandum reliquit.

XLVI OTTO II, Ordinis S. Benedicti, ad S. Petrum & Dionyſium in Banth Abbas, Leopoldi Romanorum Imperatoris Conſiliarius, nec non ad perplures S. R. I. Electores & Principes Legatus, denominatur Epiſcopus anno MDCXCVII, 2 Januarii. Quem Deus opt. Max. Eccleſiæ Gurcenſi diu incolumem ſervare, dignetur.

Ita optabat anno MDCCI *Chriſtophorus Jeger, hujus Catalogi auctor, quem profitetur ad ſe derivatum ex fonte ipſiuſmet Epiſcopalis Archivii; ideoque exiſtimat ſinceriorem cenſendum eo, quem habet Bieron. Meginſerus in Chronica Carinthiæ. lib. 7 c. 26; Featres Mezgeri, in Chron. Salisburgenſi lib. 5. pag. 1144; præter alios etiam Gabriel Bucelinus.*

A

REX MS. **§. V. *Cultus B. Hemmæ, ſub Epiſcopis & Canonicis infigniter auctus.***

Creſcente veneratione

27 *Tam cita & magna verum commutatio in Gurcenſi Eccleſia, per S. Hemmam fundatu, adeo nihil obſtat defunctæ cultui promovendo, ut auctor jam, tam in capite, quam in membris, multum eo contuleris. Quartus enim Epiſcopus Henricus uti jam dictum eſt, ipſius Beatæ Corpus ex cœmeterio communi tranſtulit, circa annum* MCLXX, *in cryptam templi Cathedralis, & ſarcophagum nobilem conſtruxit: de quibus in Proceſſu pro Canonizatione formato ſub annum* MCCCCLXV, *ſic loquuntur Commiſſarii Pontificii.*

elevatur Corpus circa annum 1170

28 Tumbam B. Hemmæ acceſſimus, ac ipſum ana cum picturis, figuris, atque tabulis, orationibus S. Hemmæ inibi deſcriptis, & aliis ipſam tumbam reſpicientibus, una cum cereis ibi oblatis & accenſis, ad oculum vidimus, luſtravimus, legimus, atque conſpeximus, quæ talia habentur. In Eccleſiæ choro eſt quædam

& in cryptam elegantem,

B crypta, ad ejuſdem chori longitudinem & latitudinem, de centum minoribus rotundis, & ſex majoribus quadratis columnis, ea lapidibus marmoreis ſectis, & æqualiter ſub teſtudine erectis, mitifice conſtructa, ac quatuor altaribus ornata. Vidimuſque in eadem ad caput quarti altaris, quod communiter altare B. Hemmæ nuncupatur, ad latus dextrum anterioris columnæ quadratæ, verſus plagam meridionalem, Tumbam annexam e ſimilibus lapidibus ſectis, ad modum monumenti conſtructam, & a terra in altitudine quaſi ſemicubiti, ſex ſuſtentaculis marmoreis varie ſculptis elevatam: in ſuperiori vero parte integro lapide conſimili factam, & in juncturis cemento ſubtili combinatam, deſuperque pallis lineis contextis ac depictis ad modum altaris tectam; onamquetsbulam ligneam ſuper ea poſitam, in qua B. Hemma Eccleſiam cum duabus turribus, & Wilhelmi Comitis ejus mariti ad modum viri armati, lanceam in manu dextra geſtantis, imago decenter depicta cerniror; nec non quædam peciæ lioi & lanæ oblatæ: ipſaque Tumba, & ex aliis tribus lateribus cancellis lignis vetuſtis circumdata, cum oſtiolis duobus verſus Orientem & Occidentem, pro ingreſſu & egreſſu ad clauſoras,

ad proſpectum altaris deſertus,

C eum ſetis diſpoſita apparabant: & inter ipſam Tumbam & oſtiola truncus lapideus elaboſus & ſeratus, pro conſervatione annuli & gemmæ ipſius B. Hemmæ; & ex oppoſito lampas cum lumioati ardenti. Io cancellis vero & quibuſdam appendiciis ab intus & extra, imagines cereæ diverſorum membrorum humanorum, quæ in ſignum percepræ gratiæ meritis B. Hemmæ, & alias ex votis fidelium frequenter afferri, & proceſſu temporis in candelas pro cultu divino converti dicebantur. Sub ipſa etiam Tumba, & juxta eam fragmenta candelarum & cineres ac veſtigia luminarium videbantur, & ſella lignea, in qua Cuſtos ipſius Tumbæ, & cancelli, tempore cultus divini, & concurſus fidelium ſedere conſuevit. Ab extra vero cancelli, ſuper oſtiolum, verſus Occidentem tendens, Orario ac metra conſcripta appenſa reperiuntur.

29 Et hæc facies, inquit noſtræ loſtructor, eſt loci antiqua, modernæ per omnia conſimilis, præterquam quod, 1, numerus columnarum non ſit recte expreſſus: ſunt enim columellæ minores non niſi XCIV, majores vero ſex, totam arcuatam reſtodinam ſuſtinentes. 22, quod Tumba non ſolum ſit facta ad modum altaris, ſed nunc tevera pro ordinario altari deſerviat. 23, quod pro ingreſſu & egreſſu facelli non ſint duo, ſed oorcum oſtiolum, altari obverſum: annulus quoque & gemma non conſervetor in illo facello, ſed in ſacriſtia Eccleſiæ; nec ſit veſtigium aliquod ſellæ lignea, cui Cuſtos inſideat. 27, quod facellum prædictum magnæ aotiquitatis, eleganti iocruſtatura & lamniſcis ſtatuaſiis, una cum gratiis, manu pictoria effigiatis, ſit ornatum. Quod ſi totam cryptæ ſtructoram libeat proitus cognoſcere, ea talis eſt. 1, Singulæ columellæ inter ſe paulo amplius quatuor pedibus Vienneoſibus diſtant. 21, Sacellum B. Hemmæ occupat ſpatium ſex columellarum. 122, Altitudo earum eſt ſex pedum cum dimidio: rotunditas vero ſeſquipedalis. 27, Longitudo Tumbæ ſeo Altatis ſex pedom.

D *ſunt illo ex paucis nunc mutata,*

30 *Hæc ille: quibus motus ego, petii omnia ſigillatim & accurate delineari, ære incidenda, quatenus operæ pretium videretur, potius quam quod huc miſſum fuerat clypeum tabulæ grandioris, ſed*

& picturis exactioribus ornata.

recentiſſimi operis, quæ totam ſacelli latus implet

E *repræſentatque ſeptem præcipua Sanctæ miracula, totidem ſcutis impreſſa. Sed reſponſum eſt, quod accuratiorem ipſius picturæ delineationem, nec copia periti pictoris, nec ferè res ipſa patiatur, ex conſueta eruditorum antiquariorum infrequentia; aliorum vero moroſitate, nimiam ſcrutaturorum diligentiam ſæpe ſuſpectam habentium, quandoque etiam in ſequiorem partem accipientium. Interim ſignificatur, quod imago altaris, uti nunc eſt, repræſentat Sanctam, intra Monachorum & Canonicorum pie orantium, coronam, morientem in lectulo, Angelis in cœlum deferentibus animam expirantis: utrinque vero e latere eandem ex una & maritum Wilhelmum ex altera parte, cum forma Gurcenſis eccleſiæ, ipſorum manibus ſuſtentata. Denique miſſi ſunt verſus, circa ſarcophagum ſcripti, parum belle turnati, hoc modo.*

Epitaphium vetus;

Anno mille poſt quadragintaque quioto,
Cum tot fluxiſſent poſt Chriſti Nativitatem,
Hemma Beata Wilhelmi Comitis conſors.
In pace quievit: cælorum naſtaque ſortem,
Cœnobii hujus Auguſtini Patris Beati,
Et Sedis Gurceoſis, Fondatrix dicta fidelis,
In tantis donis ſua ſtat Conſtructio firma.

F *Miſſa propria,*

31 *Paris antiquitatis, cujus oſt Tumba & Altare, poteſt videri Miſſa, ad B. Hemmæ honorem ordinata. Ipſa talis eſt.*

INTROITUS. ALLELUJA.

Virtutum Gemma, larga Fundatrix Hemma
Pro nobis Deum ora, mundi oe nos prora
Fallaciter ſubmergat, ſed pie oos abſtergat,
Ab omnibus peccatis, demum jungens Beatis.

ORATIO. Deus, dator gratiæ & gloriæ, tnæ nobis propitius ſioum aperi pietatis; & præſta, ut qui manentem civitatem hic non habemus, ad ſoturam quam quærimus, B. Hemmæ interveniente ſuffragio, perducamur. Per Dominum &c.

SECRETA. Vultu placido, Domine, nos reſpice, ea tibi, quæ de manu tua receepimus, offereores: & ut ipſa muneta tibi placeant, quod in oobis oculis tois diſplicet, B. Hemmæ precibus, gratia tuæ benignitatis abſtergat. Per Dominum &c.

POSTCOMMUNIO. Sumpta, quæſumus Domine, Hoſtia ſalutaris ab adverſis omnibus nos tueatur incurſibus: & poſt labores hujus exilii,

B. Hem-

A S. Hemmæ intercedentibus meritis, ad requiem tandem ducat opulentam. Per Dominum &c.

32 *Ad hanc Miſſam reſpexiſſe videatur, qui ea Romana Curia, apud Avenionem conſiſtente, in favorem Gurcenſis Eccleſiæ deſideratas Indulgentias ſignaverunt anno* MCCCLIX, *ut ſequitur*: Univerſis Sanctæ Eccleſiæ filiis, ad quos præſentes litteræ pervenerint. Nos Raphael Archadienſis, Franciſcus Lapſacenſis, Petrus Velenenſis ..... Epiſcopi, Salutem in Domino ſempiternam. Splendor paternæ gloriæ, qui ſua mundum illuminat ineffabili claritate, pia vota fidelium, de clementiſſima ipſius majeſtate ſperantium, tunc præcipue benigno favore proſequitur, cum devota ipſorum humilitas Sanctorum meritis & precibus adjuvatur.

cum Indulgentiis

33 Cupientes igitur, ut Capella S. Spiritus & S. Annæ, ſita ante Capitulum Eccleſiæ Gurcenſis, congruis honoribus frequentetur, ſpecialiter vero, qui Miſſis B. M. V. & S. Hemmæ Fundatricis Eccleſiæ Gurcenſis ac ipſius Cryptæ, ſingulis diebus interfuerint, & ſeptem Angelicas ſalutationes, & totidem Pater-noſter devote dixerint; & dum Salve Regina decantatur; quotieſcumque prædicta devote fecerint, aut fieri procuraverint; de omnipotentis Dei miſericordie, & BB. Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, ſinguli noſtrum, quadraginta dies Indulgentiarum de injunctis eis pœnitentiis miſericorditer in Domino relaxamus: dum tamen Diœceſani voluntas ad id acceſſerit & conſenſus. In cujus rei teſtimonium ſigille noſtra præſentibus litteris duximus apponenda. Datum Avinionn, ſub anno Nativitatis Domini MCCCLIX, Indictione XII, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini, D. Innocentii Divina Providentia Papæ VI, anno VII. *Sequitur ſub ipſa Bulla, ut præfertur ſigillata, ſubſcriptio Epiſcopi, Ipſas Indulgentias, prout requirebatur, ratas ſic habentis*: Et nos Joannes, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Gurcenſis Eccleſiæ, inclíti Principis D. Rudolfi Ducis Auſtriæ Cancellarius, prædictas Indulgentias & conceſſiones ratas habemus & gratas; ipſas eu&toritate Ordinerie ſigillo noſtro appendente, ee certa ſcientia confirmantes. Datum Strasburgæ, die S. Auguſtini. Anno Domini MCCCLXI.

per Cardinales Avenione ſignata an. 1395

& ab Epiſcopo Gurcenſi confirmatis.

34 *Triennio poſt acceſſit annuæ in perpetuum Miſſæ fundatio, hoc Capitulari Acta ſignata.*

Accedit perpetua Miſſa

In nomine Domini. Amen. Albertus Decanus, Germanus ſenior Canonicus, Otto Sacriſta, Otto Plebanus, totumque Capitulum Eccleſiæ Gurcenſis, omnibus, ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum. Quia R. P. D. Georgius, noſter & Eccleſiæ noſtræ Gurcenſis Præpoſitus & Archidiaconus, ulera poſſeſſiones diſpenſationi ſuæ creditas, pervigili providentia alias, quinquaginta marcarum ſedditus Fiſacenſium denariorum annis ſingulis continentes in valore, in ſuo regimine comparavit; abinde æternæ remuneretionis præmium a Deo devotus exſpectans; ac petens, ut ordinationi infraſcriptæ pro Miſſa B. Hemmæ perpetua, quam pro ſui Anniverſarii memoria inſtituere decrevit, noſtrum præbere conſenſum, ee ad eamdem ordinationem perpetuo obligare, & quantum in nobis ſit, robur perpetuæ dignemus apponere firmitatis &c. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras præfati P. D. Georgii, Præpoſiti noſtri, ac noſtri Capituli Sigillorum munimine fecimus roborari. Datum & Actum in ſacriſtia Eccleſiæ noſtræ Gurcenſis, anno Domini MCCCLXII, VI Idus Novembris.

a præpoſito Gurcenſi fundata,

& a Capitulo tote acceptata, an. 1362.

B C D

EX MS.

§. VI. *Poſtulata a Pontifice Canonizatione, formatur ad eam Proceſſus.*

35 *Non ſtetit ſe præmiſſis cura honorandi B.* Emmam, *ſed tempore Ulrici III, Epiſcopi* XXX, *ipſo haud dubie inſtante & ſuggerente, Fredericus III Imperator, anno* MCCCCLXV, *ſolemnem Canonizationem petiturus, hujuſmodi ſupplicationem expedivit ad tunc ſummum Pontificem.*

Fredericus III Imp.

Sanctiſſimo in Chriſto Patri & Domino, D. Paulo, ſanctæ Romanæ & univerſalis Eccleſiæ ſummo Pontifici.

Beatiſſime Pater, Domine Reverendiſſime. Non ambigimus Sanctitatem veſtrem, ee credito ſibi officio, ad ea præcipue tendere & inclinari, quæ Divini cultus augmentum, Sanctorum honorem, devotionemque ac ſalutem Chriſti fidelium promovere noſcuntur. Cum itaque longiſſimis retro temporibus, fama B. Hemmæ ſanctitatis, quondam nobilis Comitiſſæ, Fundatricis Gurcenſis Eccleſiæ, in Ducatu noſtro Carinthiæ ſituatæ, adeo inolevit, quod e fidelibus populis hactenus Sancta communiter habita eſt & reputata, hebetur & reputatur ab eiſdem; conſideratis præclatis virtutum operibus, quibus præſentem vitam religioſa obſervantia conſumavit, & in morte, & ex poſt, viſionibus & miracolis variis claruiſſe & claruiſſe comprobatur, ita quod fideles iidem ipſi, ad locum ſepulturæ ejus in dicta Eccleſia Gurcenſi frequenter confluere conſueverunt, & indies confluere conſpiciuntus, ſperantes ſe ipſius meritis in variis ſuis neceſſitatibus crebrius relevari, prout quamplurimi etiam ſe recognoſcunt propenſius conſolatos; indignum ferentes, quod ab Eccleſia Dei communites in veneratione ſolenniore non habeatur; maxime cum in quibuſdam locis aliis, etiam diſtantibus, in ejus honore capellæ erectæ ſint, & plurimum frequententur. Ejus ita clarls miraculis, & nirtuoſis operibus, ac precibus Prælatorum & Provincialium præfati Ducatus noſtri Carinthiæ, quibus, ut Ipſius Canonizationem apud Sedem Apoſtolicam intenderemus, nos quotidie exhortantur, moti, ad Sanctitatem veſtram latius deducendis; tum ad Altiſſimi & Sanctorum ejus laudem & honorem, tum noſtri intuitu ad Canonizationem ipſius B. Hemmæ procedere, ejus venerationem in Eccleſia ſancta, Apoſtolica Auctoritate clementer & pie inſtituere & mandare dignetur; quatenus ad ipſius patrocinie, cum aliis Sanctis Dei, in adverſitatibus, quibus jam mundus varie concutitur, cutior a nobis ae ceteris fidelibus recurſus habeatur, propenſioraque ſalutis animæ & corporis ſubſidia (ut certo ſperamus) inde provenire ſentiamus. Id Altiſſimo & Sanctis ejus ad gloriam & honorem, ad augmentum divini cultus, & nobis ed complacentiam cedet, aprime grate viciſſitudine erga Sanctitatem veſtram promerendam; quam Altiſſimus, pro ſuæ Eccleſiæ ſanctæ regimine longævo, felicem conſervare dignetur. Datum in Nova-Civitate die vigeſima octava menſis Octobris. Anno Domini MCCCCLXV.

exponit Pontifici famam ſanctitatis & Miraculorum B. Hemmæ,

ac populorum de ea devotionem, ergo illiam,

ideoque ipſam petit canonizari an. 1465.

36 *His litteris ſic integre tranſcriptis, Inſtructor noſter ita ſubjungit cetera exinde ſecuta. Similis fere tenoris alias idem Imperator ſeb eodem die, anno, & loco dedit ad Collegium Cardinalium, hoc modo.*

Fride-

A Fridericus, divina favente clemeotia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus &c. Reverendiſſimis in Chriſto Patribus S. R. E. Collegio Cardinalium, Amicis noſtris Cariſſimis, ſalutem eum incremento omnis boni.

Ex MS. Cardinalibus quibuſdam

RR. Patres & Amici cariſſimi ſcribimus inpræſentiarum S. D. N. Paulo Pontifici, pro Canonizatione B. Hemmæ, Fundatricis Gurcenſis Eccleſiæ; quæ, propter multimoda virtutum opera & gratiarum merita, quibus in vita & morte claruit, a Chriſti fidelibus inter Sanctos frequentatur. Horramur igitur Paternitates veſtras Reverendiſſimas magnopere, quatenus pro Dei & Sanctorum honore, communique Chriſti fidelium ſalute ac devotione amplius dilatanda, ſupet effectu Canonizationis hujuſmodi, & veneratione eccleſiaſtica ipſius B. Hemmæ, apud præfatum S. Dominum Noſtrum, favorem, ſtudium, & operam adhibere velint, ad gloriam & laudem Altiſſimi, Sanctorum ejus honorem, & nobis ad complacentiam ſingularem, viciſſim erga Paternitates veſtras Reverendiſſimas remerendam. Datum in

eorſam commendat.

B Novacivitate, die XXVIIIa menſis Octobris, anno MCCCCLXV. *Sub eadem formula ſcriptum eſt ab eodem Imperatore, Cardinali Nicæno, ſancti Angeli, Senenſi, Dominico Brixinenſi, & Epiſcopo Ferrarienſi.*

Idem facit Eleonora Imp.

37 *Maritum imitata Imperatrix Eleonora hæc dedit.* Bearifſime Patet, Domiae Reverendiſſime. Scribit inpræſentiarum Sanctitati Veſtræ Seteniſſimos & Invicti ſſimus Princeps & Dominus, D. Friderieus ſacri Romani Imperii ſemper Auguſtus, Conthoralis noſter cariſſimus, in facto concernente Canonizationem B. Hemmæ, nobilis Comitiſſæ, Fundatricis Eccleſiæ Gurcenſis: cujus ſanctitatis fama a longiſſimis retro temporibus adeo inolevit, quod a fidelibus populis hactenus Sancta communiter habita & reputata eſt, habeturque & reputatur ab eiſdem, quemadmodum (ut non ambigimus) eidem Sanctitas Veſtra ex ejuſdem Conthoralis litteris ſatis intelleaerit. Verum quia Canonizatio B. Hemmæ, propter præclara ipſius virtutum opera, quibus & in vita & poſt mortem claruit, & indies elarere perſpicitur, plu-

C timum nobis cordi eſt, cum per eam & divinus cultus, & Chriſti fidelium devotio augeatur; & nos ejus meritis participes fieri, & in adverſitatibus noſtris indubie relevari ſperamus; Sanctitatem Veſtram magnopere rogamus, ut tum pro Altiſſimi Dei & Sanctorum honore & gloria, ac Chriſti fidelium ſalute & devotione amplius dilatanda, tum præfati noſtri Conthoralis, ac precum noſtrarum intuitu, ad Canonizationem ipſius procedere, ejuſdem venetationem generalem in Eccleſia ſancta, Auctoritate Apoſtolica clementer & pie inſtituere & mandare dignetur; quatenus ad ipſius patrocinia, eum aliis Sanctis Dei, in adverſitatibus, quibus jam mundus multiplicitet concutitur, turios a nobis ac ceteris fidelibus tecutſus habeatur; propenſioraque ſalutis noimæ & corporis ſubſidia (ut certo ſperamus) exinde provenire ſentiamus. Id ad Altiſſimi Dei, & Sanctorum ejus laudem & gloriam, & nobis ab eadem Sanctitate Veſtra ad complacentiam cedet ſingularem; quam quidem Sanctitatem veſtram Altiſſimus, pro ipſius Canoniaationis conſummatione, & Eccleſiæ ſuæ ſanctæ regimine longævo feliciter conſervare dignetur. Datum in Nova-

eum ſpe patrocinii ipſi & aliis canſeliandi,

Civitate, die anvsti Menſis Octobris. Anno MCCCCLXV. D

38 *Idem quod Imperator & Imperatrix, apud eumdem Pontificem & Cardinales præſtiterant Status Carinthiæ, Canonizationem B. Hemmæ ſuppliciter capoſcentes. Ad quorum proinde inſtantium dictum Dominorum Cardinalium Collegium, habito 55. Pontificis vivæ vocis oraculo, & mandato, ſub die ultima Januarii anno* MCCCCLXVI *emanato, ſuggerente Imperatore, Commiſſarios in Partibus, ad Capiendam de vita, morte, & miraculis informationem, ſubdelegavit, Dominos Georgium Secovienſem, & Sigiſmundum Labacenſem Epiſcopos; necnon Dominos, Joannem S. Lamberti Ordinis S. Benedicti, & Gerardum Victorienſem, Ordinis Ciſtercienſis in Carinthia, monaſteriorum Abbates: tradita eiſdem ſubdelegatis Commiſſarii Rotula panctorum, in examine proponendorum & verificandorum, videlicet.*

Hic & ſequentibus Status Carinthiæ precibus motus Pontifex an. 1468 commiſſarios nominari jubet & formam Proceſſus,

1. Quod dicta B. Hemma, circa annum Domini DCCCC, de nobilibus ac illuſtribus parentibus Chriſtianis ſit progenita, orta & baptizata, ac in fide Carholica religioſe educata; & quod ab ineunte ætate virtuoſe adoleverit, & poſtmodum coidem potenti Comiti in partibus Carinthiæ & Marchiæ Stirienſis, in & E ſub Dioceſi Salisburgenſi, fuerit a parentibus nuptui tradita; cum quo fideliter & faoctis operibus inhærendo vixerit, eamdemque viram eum magna auſteritate poſt mortem mariti conſinuaverit; & præſertim, quod in viduitate ſua magnas eleemoſynas fecerit, & duplea monaſterium Ordinis S. Auguſtini tam Canoaicorum quam Canoniſſarum Regularium, in ſeparatia tamen elauſtris, de propriis bonis ſuis exſtruaerit: cum quibus ipſa B. Hemma viait, & religioſe mortua eſt, in loco, qui dicitur Gurca, in dictis partibus Catinthiæ.

circa Beata vitam, miracula, altaria & capellas,

11. Quod poſt mortem crebris miraculis elaruerit, hodieque elareſcat, & communiter haibeatus pro Sancta; & ad ipſius ſepulturam in crypta ejuſdem eccleſiæ Gureenſis, ſeu ad ipſius monumentum, ibi ſub elauſura, & cancellis, ſicut moris eſt fieri ad memorias Sanctorum, magnifice conſtructum; dietim, & præcipue in anniverſario ipſius obitus die, populi illarum & circumvicinatum partium, cum oblationibus & votis ſuis, ramquam ad locum ſanctum coo- F veniant; ubi Dominus indies multa mirabilia, ad interceſſionem B. Hemmæ, in diverſis infirmitatibus & neceſſitatibus operetur.

111. Quod in honorem B. Hemmæ, tamquam Sanctæ, nonaullæ capellæ & altaria in partibus Stiriæ & Matchiæ, loage ab eccleſia Gureenſi diſtantibus, dudum erecta, a fidelibus zelo devotionis, attenta præſertim eorufcatione miraculorum, plurimum frequententur.

uſum frequentem nominis in Baptiſmo, Reliquiarum & imagi- num honorem,

IV. Quod in ejuſdem B. Hemmæ honorem, ab immemorabili tempore, multi fidelibus ſuis baprizandis nomen Hemmæ, ea ſingulari devotione, fecerint & faciant imponi.

V. Quod ipſius B. Hemmæ Pſalreriom, Annulus, Pileus, Veſtimenta, & ſimilia per ipſam relicta, honorara ſint veluti Reliquiæ ſanctæ, & ſic honorentur de præſenti.

venera- tionem, publicumque de omnibus fama:

VI. Quod ad ipſius ſarcophagum, in crypta eccleſiæ Gurcenſis ſituatum, & diverſis locis, proceſſiones, & vota fieri conſueverint, & hucuſque fiant: & quod de ſanctirare vitæ, virſuoſis operibus, ſuadatione & ſtructura Gorcenſis Eccleſiæ, &. miraculis, aliiſque præmiſ-

ſis

A

fis omnibus, & fuerit & ſit publica vox & fame.

39 *Quæ quidem omnia in ipſo Commiſſionis examine ſic eſperta, & per juratos teſtes, & oculatem inſpectionem depoſita, & recognita fuerunt. Quo facto idem Auguſtiſſimus Imperator, nec non Inclitti Ducatus Carinthiæ Status & procetes, per litteras eodem anno* MCCCCLXVI *datas, pro ipſius Canonizationis executione, apud ſummum Pontificem & Cardinalium Collegium inſtiterunt. Sed quo minus eorum vota ſuum conſecuta ſint effectum, Turcarum incurſiones, aliæque calamitates publicę obſtiterunt. Non propterea tamen devotio erga B. Hemmam in hæc uſque tempora refriguit, ſiquidem ad ejus tumbam e Carinthia, Croatia, Stiria, Carniolia, quam plurimi quotannis, turmatis agmitibus, Deo eorum devotioni frequentibus ſignis ſuffragante, voti cauſa confluant.*

qua haec ſuccesſu caratorum non diſſite remanſerunt ſed eredie popularis devotio.

40 *Hactenus Inſtructor noſter: qui rogatus ex originali Proceſſu colligere diſtinctiorem notitiam Altariam & Satellorum, B. Hemmæ erectorum, de quibus erat Quæſtio tertia; reſpondit, quod primi quidem duo Teſtes,* Nihil ſibi conſtare, *dixerunt; Tertius Helnricus Himmelberger, Miles terrigena Carinthius, reſpondit, credere ſe, Articulum fore verum ex fame. Tum addit Inſtructor, quod D. Ludovicus Schoenlibeu, Diaconus Carnioliæ &c. in anno ſancto Habſpurgico ad diem* XXIX *Junii aſſerat, erectas ab antique diverſas ades, B. Hemmæ ſacras, aſt non niſi duas nominet; alteram Landbergæ, de qua tamen ute ex Carinthiaca Migluzeri, nec; ex carniolica D. Valvaſſoris Hiſtoria quidquam cognoſci poſſit; alteram vero juſtæ magnitudinis, de qua Patres Societatis Collegii Græcenſis ſcripſerunt, ipſum unius dieti itinere diſtare Græcio, ſitam in prærupto monte, ſub parochia Globaſnitz diœceſis Aquilejenſis, ſi ſquibora diſtito a præpoſitura Eberendorffia, in valle Junenſi, fundata anno* MCXCVI *a Comite Achatio Jozzlino ejuſque conjuge Cunigunde; quam præpoſituram anno* MDCIV *Ferdinandus Archidux, poſtea Imperator ſui nominis* II, *Collegio Societatis Claigenfurtenſi aſſignavit. Cultum denique frequentiſſimum perſeverare, ait informator, non tantum privatarum, ſed etiam publicarum ad ades prædictas ſupplicationum.*

B

etiam procul Gurca in facellis S. Hemma.

C

APPENDIX I.

De Venerab. Beatrice Carinthiæ Ducissa, Hemmæ, ſi non caroe, moribus ſorore.

41 LIcet oſtenderim, fieri non poſſe, ut B. HEMMÆ *germana ſoror fuerit* Beatrix *prætitulata, quæ illam potuiſſet aviam habere pro ætatum; placet tamen (tum propter vitæ morumque ſimilitudinem, tum quia Sancta etiam ipſa vocetur ab aliquibus, tum quia dies mortis ejus ignotus ſit) hic adnectere ſaltem* Epitephium, *quod ex libro Fundationis Lambertinæ fol.* 29 *Gamanſius noſter olim tranſcripſit, quia in margine ſcriptum reperit* S. Beatricis ſepulcrum in Hoff: *quin & ipſas antiquas effigies, in hoc Epitaphio commemoratas, libens hic exhiberem; ſi æque ac verſus, earumdem teſtes, ad poſteros perduraſſent.*

Sepulcrum in Hoff;

cum Epitaphio poſtea

ſub effigie Henrici Fratris atque ipſius,

42 Viſere non levium ſi tu ſpectacula rerum
Appetis; hue volita, Lector amende, citu:
Laudibus omoigenis dignum, vitaque Deorum,
Ecce tibi Henricum parva tabella teoet.
Nobilitate micans iſtie Marquardus, evitæ
Telluris Princeps Carinthiæque Pater;
Innumeris cleram donis fortunæ animique,
Nomine Luitpurgam progenuiſſe ſenuot.
Verum quæ vultu Metrona eſt picta modeſto,
Sanctior hæc ævo non erat ulla ſuo.
Priocipis Henrici ſoror hæc tiruloque Beatrix,
Inſignis multa oem probitate fuit.
Eſt igitur docti ſententia vere Platonis,
Rebus qui haud fruſtre oomen ineſſe putat.
Expere hæc vitii, cęlebs & caſta remanſit,
Conoubium poſtquam mors vinlat rigida.
Res autem verbis, miracule greodia, Lector,
Enumerabo, typus quę tenet iſte brevis.
Abjectis opibus, Chriſto ſacreta Beatrix
Fit mendica, Dei fidu miniſtra ſatis.
Legiferæ cereric collegit munere paſſim,
Acrumnas prompto pectore mille ferens.
Non tulit hoc frater: germenam ſicce rogavit
Sæpius, ut caveat ducere viram inopem.
Dedecus eſſe putat nam mendicare ſororem,
Stemmate quæ fuereet, divitiiſque potens.
Obvie germano facta eſt aliquando Beatrix,
In gremio panis fruſtula tecta ferens;
Vidit ubi frarer, Gentis quid neſcie, dinit,
Noſtræ, nos turpi via maculare nota?
Pauperiem cur ſponte ſubis? quid egena vageris
Per varias nulla cum ratiooe domos?
Fruſte ſinu nec ferre pucet, paneſque rogatos?
Perge, tuo videam quid lateat gremio.
Flores reſpondit ſe collegiſſe Beatrix:
Ecce, roſea (panes quæ ante fuere) videt.
Attonitos ſubito Divum miracula noſcens,
Germanam ed libitum vivere deindu ſinit.
Hęc ubi facta: Deo penitus Matronu dicata,
Se dedit huic templo divitiaſque ſuas.
Atque ſub hoc ſaxo, poſtquam mens aſtra petivit,
Cum nato juſſit corpus humere ſuum.
Ergo oe miſeris nocear Caro, Mundus & Oreus,
Cælica pru nobis numioa ſæpe roge.

moreito dicta Beatricis

quæ rebus omnibus ebdeantie

mendicato quæſtore panem facti verſus videri

APPENDIX II.

De Carthuſia Seizenſi in Stiria, B. Hemmæ ut Fundatrici perperam adſcripta.

43 UNa cum monumentis ad Gurcenſem Eccleſiam pertinentibus, *accepi etiam alia ad Seizenſem Carthuſiam ſpectantia, eo fine, ut dijudicare poſſem, an & quatenus credibile ſit, quod dicitur in Actis poſterioribus, B. Hemmam Domui iſti firma deſtinaſſe veſtigalia, quorum cauſa Religioſi illi prædicant ipſam Benefactricem ſuam: quod ita un obſcura dumtaxat traditione haberi, invenio ad marginem Seizenſium Monumentorum adnotatum. In his præcipuum locum & auctoritatem obtinent, Ottochari primi, ac ſecundi, Patris ac Filii (quorum prior Marchio, poſterior primus Dux Stiriæ fuit) necnon Ottochari Bohemiæ Regis privilegia, annis* MCLXV & MCCLXX *ſignata, in quibus nulla Hemmæ mentio; ſed expreſſa declaratio, quod ſenior Ottocharus, annis* XX *poſt mortem Hemmæ cuperit fundationem loci; priuſque obierit, quam abſolvere eam poſſet; quod facoto ſe dicit filius, tenuitatem paternæ donationis ſuppleudo pluribus novis juribus, reditibus ac fundis quam ejus diſpoſitionem, annis centum poſt, Ottocharus Rex proprio Privilegio confirmat, & de ſuo auget.*

Carthuſiam hanc dicitur dotaſſe B. Hemma

ſed ea 20 annis prius obierat;

44 *His accurate perlectis, conſiderunt, terminos Seizenſi Cellæ a patre deſignari ex parte una uſque ad prædium Gurcenſis eccleſiæ: videor mihi*

Ipſam, Gurcę oriundam

A *bi ex vicinia loci ſuſpicari poſſe, quod prædicta tra-*
AUCT. *ditio utraque in Eccleſia, aliud nullum fundamen-*
D. P. *tum habeat, quam quod præfatum prædium unum fuerit ex poſſeſſionibus, Gurcenſi Eccleſiæ a B. Hemma attributis, ac forteſſis poſtea tranſlatum in jus ipſius Seizenſis Carthuſiæ: niſi quis malit tertiam unam Hemmam hic introducere, multoque juniorem; quæ ipſa quoque Seizenſibus benefecerit, ſitque eam Gurcenſi fundatrice confuſa, licet Ottocharis tribus talis Hemma ignota ſit. Primi Privilegium hoc eſt.*

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Ottochar Marchio, Dei gratia,

Ottocharus, Marchio Stiriæ

45 DIvina faveme Clementia, ego Ottochar Marchio de Stiria, omnibus præſentis & futuri temporis Chriſti fidelibus memorandum trado; & ut nubem oblivionis omnibus detergam, Privilegio inſcribi jubeo, & impreſſione ſigilli mei corroboro, qualiter Ordinem Carthuſienſis Eremi in Marchia meæ ditionis tranſplantaverim. Igitur, ad laudem omnipotentis
B Dei, & virginis perpetuæ Dei Genitricis Mariæ, votum, deſiderio animi diu prælibatum, divina conperante gratia, felicíter conſummavi, &, ut voti eelerius compos fieri potuiſſem, miſſis legationibus Apoſtolicam Clementiam interpellavi; quatenus, ipſius auctoritate interpoſita, monendo, rogando, exhortando in Domino, Patres ſanctos prædicti Ordinis ad petitionem meam inclinaret; ſicque, tanto fretus patrocinio, cœptum opus per Dei miſericordiam tandem elaboravi. Eſt pagus, qui vulgo dicitur Gunivira, in Patriarcharu Aquilegienſi, ubi ſitum eſt prædium, eminentioribus montibus circumſeptum, antedicto Ordini aptiſſimum, quod a Leopoldo miniſteriali meo, legitimo conambio conquiſivi, retribuens ei quatuor villas, iſtas videlicet, Malehen, Cobilenbach, Lonche, & manſum unum in Windiſch Grara, ſibi & uxori ſuæ & liberis ſuis, in jus & proprietatem hereditariam. In quo prædio, in honorem Domini noſtri Jeſu
C Chriſti & ſanctæ Genitricis ipſius perpetuæ virginis Mariæ, & S. Joannis Baptiſtæ, omniumque Sanctorum, reverendiſſimi Ordinis Cellam fundavi, & prædium cambium ibidem ſuper altare potenti manu legavi, eum omnibus uſibus & appendiciis ad id pertinentibus, quæſitis & acquirendis, cultis & colendis, paſcuis, piſcationibus, aquis aquarumq; decurſibus: ſolvi præterea terminos illius cellæ, ſicus aquæ & nives decurrunt, ab apicibus montium uſque in vallem ipſam in parte una, & in parte altera uſque ad prædium Gurcenſis Eccleſiæ.

ab omni ſubjectione ſe liberam

Et tale Præceptum dedi, ne quis terminos Eremitarum ibidem inhabitantium, venationibus, piſcationibus, vel paſcendis gregibus, vel lignis ſuecidendis, neve ullis tumultuoſis neceſſitbus contemplatoret Dei inquietare, vel ordinem illorum perturbare præſumat. Siquis vero hujus noſtræ conſtitutionis edictum recognoſcens, contemptor temerarius exiterit; Advocato loci, ſi liber vel miniſterialis eſt, X libras componat; ſi de ordine plebejo eſt, XXX ſolidos perſolvat. Hujus etiam inſtitutionis meæ ſeriem nulli ſucceſſorum meorum liceat infringere. Nolo etiam, & omnimodis contradico, ne Patriarcha, vel aliquis Epiſcoporum, poteſtatem habeat immutandi Ordinem Carthuſienſem in loco memorato. D Quod ſi Ordo prædictus, eauſa intervenientibus (quod Deus avertat) in eodem cœnobio aliquando non fuerit; prædium idem in uſus meos vel heredum meorum redigatur. Ad confirmationem hujus traditionis & legationis meæ, teſtes ſubſcripti ſunt, per aurem tracti. Ego Ottochar Dei *fundatio anno* gratia Marchio de Stiria. Heinricus Pris, Er- 1265 ehenbertus gener ejus, Leopoldus de Sroenech, & Fratres ejus; Wergandos Alram, Rieherius Gotſchaleeh, Otto Wulvich, Otto Dietmar, Albert Ulrich, Ortolf Ulrich, Liutwin Ulrich, Juvam, Liutolf, Marcuarr, & alii quamplures. Acta ſunt hęc anno Dominicæ incarnationis MCLXV, Alexandro III Apoſtolicæ Sedi præſidente, Friderico Imperatore regnante, Udalrico in Cathedra Aquilegienſi præſidente, Baſilio Priore in Eremo Carthuſienſi, Beramundo Priore loci hujus exiſtente, feliciter. Am.

47 *Sequitur Privilegium Ottocharı Regis, intego quidem ſæculo poſterius priori, ſed complectens Ottocharı Junioris Privilegium, paternam donationem confirmantis & augentis, abſque tamen dare, quam tamen nequeas ultra paucos annos differre. Utriuſque ſic conjuncti hic eſt tenor.*

Nos Ottocharus, Dei Gratia Rex Bohemiæ, Dux Auſtriæ, Stiriæ, Carinthiæ, Marchioque Moraviæ; Dominus Carniolíæ, Marchiæ, & Egræ; ſcire volumus univerſos, præſentes litteras inſpecturos, quod Frater Jacobus, Prior Monaſterii Seiz, exhibuit nobis quoddam Privilegium, ſub ſigillo Ducis Ottochari piæ memoriæ, non eancellatum, non viriatum, cujus tenor eſt talis. In nomine ſanctę & individuæ Trinitatis. Ego Otto- *filius Ottocharı Stiriæ Dux I* charus, Dei gratia Dux Stiriæ, omnibus Chriſti Fidelibus, tam futuris quam præſentibus, per præſentia ſcripta notum fieri volo; quod Pater meus memoriæ felicis, Ottocharus, Marchio Stirienſis, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei & ejus Genitricis ac perpetuę virginis Mariæ, ſancti Joannis Baptiſtæ, omniumque Sanctorum, conſilio & auxilio Reverendiſſimi Papæ Alexandri, Fratres de Ordine Carthuſienſi adduxit in Marchiam noſtræ ditionis, eoſque in loco, qui nunc Vallis S. Joannis Baptiſtę dicitur, collocavit. F

conſideratis teneritatibus pueritiæ 48 Nos vero, nominis & hereditatis ipſius ſucceſſores, votum deſiderii animi ſui prælibatum, ſed morte, quæ nulli parcit, prævenienie minus præfectum, plenius conſummavimus. Fratres autem, qui primo venerunt, morem genris neſcientes; terra, utrum fœcunda, an infœcunda eſſet, minus eaute attendemes; multo minus quam eis ſufficere poterat acceperunt, eum pater meus plura eis dare voluiſſet: unde ad tantam penuriam poſt mortem patris mei deveneaant, quod locus pene deſtructus fuerat. Nos vero hoc cognoſcentes, ad reſtitutionem eorum eitius manum porreximus. Parer meus dederat eis XII modios ſalis in Grouſear, viginti maſſas ſerti Leubenſis, & unam ſaumam olei ibidem, *multos novarum ſuæ additit,* XIX menſuras mellis in Tiver, & alia quamplura. Nos vero addimus ad hęc, eures & pelles omnes quarum earnes conſumimus de tribus prępoſitaris, Marchburch, Rackerſpurch, & Tiver, abſque Dominicis diebus, & rribus diebus, in Natali Domini, & Paſchę, & Penteoſtes. Dedimus etiam eis villam, qoę ſibi contigua eſt, nomine Seiz, & omnes ſervos & ancillas, qui tune temporis in eadem erant villa. Dedimus quoque eis quidquid in villa, quę Rogom

A gom dicitur, habebamus, & manſum unum Oplotniz.

Prætarea conſtituimus eis ſingulis annis dari octo mareas de eleemoſyna patris mei, Grætz unam, Ruckerſpureh unam, Marchburch unam, Rohsza unam, Tiver unam, Dierndtein unam, Leſcenich dimidiam marcam, Leuben dimidiam, Judeburch dimidiam, Saxenvelde dimidiam. Adhuc autem, quia paſcua, quæ infra terminos eorum ſunt, pecoribus eorum non ſufficiunt, conceſſimus eis paſcua per terram noſtram, tam in alpibus quam in campis planioribus. Conceſſimus etiam, ſi quis Miniſterialium noſtrorum prædia ſua vel alia quæliber, quæ abſque conſenſu & licentia noſtra dare non poſſunt, eis conferre voluerit; quod libere & abſque ullius contradictione faciat, & ipſi libera & abſque ullius infeſtatione perpetuo jure poſſideant. Ortolphus quoque de Gonwiz, & Ottocharus ac Leopoldus fratres ejus, pro remedio animarum ſuarum atque omnium prædeceſſorum ſuorum, Fratribus, in præfato loco Deo ſervientibus, libere & abſolute conceſſerunt piſcationem per

B totam aquam, Oplotniz dicitur; & per illam ſimilitet, quæ Treunn nuncupatur; & hoc ad memoriam perpetuam in hoc Privilegio notari præcepernnt.

49 Hæc & alia, quæ ſive patet meus, ſive Nos eis contulimus, quæſita cum acquirendis, culta cum colendis, & eum omnibus uſibus ad ea pertinentibus, agris, vineis, pratis, paſcuis, piſcationibus, venationibus, libere & abſque omni ſæcularium inquietudine tredidimus. Tale quoque Præceptum ſtatuimus, ne quis terminos Eramitarum ibidem habitantium venationibus, piſcationibus, vel paſcendis pecoribus, vel lignis ſuccidendis, ſive aliis quibuslibet tumultuoſis acceſſibus, contemplatores Dei inquietare, vel quietem tantæ religionis audeat perturbare. Siquis vero hujus noſtri adicti temerarius contemptor extiterit, Advocato loci, ſi liber vel Miniſterialis eſt, x libras componat; ſi de ordine plebejo triginta ſolidos perſolvat. Advocatiam vero ejuſdem loci, neque Pater meus, nequn Nos alicui tradere volumus, niſi nobiſmet ipſis. Ut autem hæc rata & inconvulſa permaneant, Privilegio confirmamus, & impreſſione

C noſtræ imaginis arctius roboramus. Adhuc autem ad ſupradicta addidimus, & firmum ac ratum eſſe decernimus, ſi quando Deus eis, in prædiis eorum, argentum vel aliquid tale invanire donaverit, libere & abſque alicujus infeſtatione poſſideant. Hujus rei teſtes ſunc, Otto de Counerſperch, Heinriens da Trus Leutwinus de Sunenbereh, Heinricus de Buten, Leopoldus frater Ducis, Dietmarus & Ulricus frater ejus de Butenow, Arnoldus de Ruſtdorf, Arnolfus de Wartenburch, Otto Snn & filii ejus, Duringus, Otto, Hienricus, & Hergninguer; Popo de Chlam, Perhtoldus de Stegue, Rudolfus de Chindenberch, & alii muti.

50 Sana quia divinæ Clementia bonitatis tanto majora tribuit, quanto pet ea ſuæ dignitatis religionem viderit ampliari; Nos, æternæ felicitatis intuitu, nec non pro noſtrorum progenitorum ſalute, univerſas donationes, libertates, gratias, cum juribus univerſis, prædictis Fratribus & Domui in Seiz, per memorarum Ottocharum Ducem Stiriæ, & Patram ejuſdem Ottacharum factas, ratas habentes, eiſdem Fratribus & Domui in Seiz duas villas, videlicet

Præpuhet & Præpnel, ſitas in officio Marchburch, proximas Perow, habentes XLVI manſus, eum omnibus attinentiis, pratis, paſcuis, ſilvis, agris, cultis & incultis, in recompenſationem octo matcarum denariorum, quas diviſim recipiebant in locis ſeu officiis diverſis, prout ſuperius eſt expreſſum, proprietatis titulo donamus, & concedimus, & etiam ſtadimas perpetuo poſſidendas, ſimilibus libertatibus, quibus dicti Fratres alia bona ſua hactenus poſſederunt. Inſuper octo maſſas ferri ponderis majoris dictis Fretribus & Domui in Saiz donamus, & apud Officiales in Luben, quicumque pro tempore fuerint, ordinamus pro vigimi maſſis ferri quas in Leuben prius recipere conſueverunt: volumus etiam, ut deinceps præſati Fratres, prædictas octo mareas a noſtris Officialibus non requirant. In cujus rei teſtimonium, præſentes litteras noſtrorum juſſimus ſigillorum munimine roborari, præſentibus teſtibus inſtaſctiptis, qui ſunt. Ulricus Capitaneus de Dutrenholz, Otto de Haſlanue, Otto de Parhtoltſdorf, Hertengerus Dapifer de Landenſe, Gundacharus Pincerna de Hauchſpach, Heinricus de Hewenvelde, Ulricus de Hauchſpach, Heinricus de Helſenberch, Friderieus de Petovia, Friderieus de Græz, & frater ejus Ortolphus, Chtaſco Plebanus, Ortolphus de Gurchvelde, & alii qnam plures. Datum per manum Magiſtri Ulrici Ptotonotarii, anno Domini MCCLXX, XIIS Indictione.

51 *Hæc ſunt originum Seizenſium monumenta certiſſima; quibus quæ traditia addit mirabilia, aliuum æque certa forent: & foreæ fortaſſis, niſi Turcica incendio anni* MDXXX, *& rabie hæreticorum, cuncta anno* MDCXX *depopulatorum, pleraque loci ſcripta periiſſent: manuſcripto tamen poſtea reſtaurata in eam quæ nunc ſpectatur formam, inventus eſt, qui ſeniorum traditiones ſcripto colligeret, ceſſus a principio, & pertexendo ad calcem, Priorum catalogum perduceret uſq; ad ann.* MDCLXXXIV; *prudenter diſſimulanda Benefactricem Hemmam, qna judicabat gratis adduci. Ejuſmodi collectionem placet hic etiam legendam dare, in gratiam Ordinis, humili ſilentio plurima ſua decora occultantis, & in honorem S. Joannis Baptiſtæ, cujus admirabili viſu ſenior Ottocharus permotus dicitur ad prædictam fundationem. Narratia talis eſt.* F

52 Quoniam atteſtante ſacro Eloquio, Generatio præterit, & generatio advenit; & facta, tam divina, tum humana, niſi litteris mandentur, oblivione depereunt, & nequaquam ad poſteros trensfunduntur; & quidem ſacrementum Regis abſcondere bonum eſt, opera autem Dei revelata honorificum: ea propter, ad ejuſdem omnipotentis Dei honorem, hujus noſtræ Seizenſis Carthuſiæ prodigioſum ortum, præſentibus & futuris tenore ſequentium memorandum tradere complacuit. Eugenio igitur tertio Romano Pontifice naviculam Petri, habenaſque Romani Imperii Conrado, itidem tertio, gubernante; Stiriæ (quam, Ænea Silvio teſte, Valeriam quidam dixere, ab Ottone III anno M, Idibus Aprilis, in Marchionatum erectam) Ottocharus ab Orneck, reſidens in principali hujus regionis civitate olim dicta Savaria, præfuit; ortus patre Lui, quem fata, Innocentio ſecundo Pontifica, & Lothario pariter ſecundo, eripuere; matre vero Sophia, filia Henrici Ducis Bavariæ, cognomento Nigri, de ſtirpe Caroli Magni. Hic Ottocharus, anno

n pa-

D EX MSS.

anno MCLXX.

E

F

& confirmat donata ab aliis,

plenamque decernit locum libertatem,

& jus vinculi ſolvitur, æqua recipiatur

Confirmat & auget omnia Ottocharus R. Bohemiæ

Narrant Seizenſes de ſua fundatione,

quod anno 1147 Cenci ſignatur

A a partu virgineo MCXLVII, Eugenii vero III
AS MSS. Romani Pontificis anno III, & Conradi III Regis Romanorum anno IX, Indictione X, cum eodem Conrado Rege, Friderico Duce Sveviæ poſtea Romanorum Imperatore hujus nominis primo, aliiſque Principibus, ad prædicationem
& 1149 regreſſus ex Syria S. Bernardi Abbatis Claravallenſis crucе ſignatus, ad Terram ſanctam recuperandam profectus eſt, anno vero ſalutis noſtræ MCXLIX Eugenii III anno V, Conradi Regis anno XIII, Indictione XII, cum eodem Rege Romanorum rediit.

53 Cumque tempore quodam animum ſuum gravatum levare vellet, venationi ut ſeſe pararent, ſibi ſubditis præcepit. Factum eſt autem ut exeunte eo ad longinqua, in opacas montium devenirent convalles; ubi cervam miri candoris videns, equum ad inſequendam dejiciendamque eam, calcaribus urgere cœpit. Feſtinans igitur quo eam caperet, ad locum ubi nunc monaſterium conſtructum cernitur, devenit: ubi, quam inſequebatur, cerva ex oculis ejus evanuit. Quod Deo devotus Marchio cernens, equo cui inſidebat, deſilit: projicienſq; ſe ſubtus quamdam de prope arborem, preſſus ſopore Domini, ſub dormire cœpit. Quo intervallo, mirabilem quæ ſequitur, viſionem vidit. Quidam enim, ſolis jubare clarior, camelorum veſtibus pellibus, deſupee cucullam mirabilis formæ, nivei vero coloris, geſtans, e ſupernis delapſus, & fixus in aere aſtitit, dicens: Fili Ottocare, ſalve: eſto vir fortis, & noli timere. Et re, o Parer ſanctiſſime, reſpondis, ad me peccatorem venire dignatum exulto. Quis ramen ſis, quave de cauſa veneris, eſſare precor. Eeee enim coram te ſum; & omnia, quæ voles, jube; & Dei gratia ſuffragante, aliquando completa videbis. Cui Sanctus: Ego ſum ille Domini Baptiſta Joannes, Zachariæ filius, quem Herodes, ob veritatis præconium, decollari fecit: & tibi (omnium conditori Deo placere, quo hac vaſta in eremo qua nunc jaces, ſervorum Dei conſtruas monaſtorium, ejus ad honorem, meique nominis memoriam; qui pro te, curis alioquin ſeculi implicato, ſuiſque & omnibus, qui Chriſti ejuſque Matris nomen vel norunt vel venerantur, orent) veni nuntiare.

videris Jo. Bapt. in habitu Carthuſiano,

monachum ſe ſtruxiſſe ibi monaſterium addocat illius habitum Religioſos

54 Ad hæc Marchio; O quam lubens, ait, hoc Dei mandatum opere proſequerer, ſi cujus Religionis alumnos, hunc in locum collocandos, ſcirem. Sed tamen ne ſuccenſeas mihi, preor: quid ſibi hæc alba, qua veſtiris, mirabilis cuculla velit, edicito: etenim quam camelorum pilis, alia te veſte uſum Evangelica ex lectione didici nuſquam. Cui Sanctus: Ea quam cernis, veſtis, eorumdem eſt ſervorum ſchema, quorum ſecundum Dei præceptum hoc in loco domicilium fundare debes. Reſpondit Marchio; Quomodo fiet iſtud? Peregrinus eſt mihi hic Habitus, ignotus Ordo, & quo in loco, talis ſchematis reperiam viros neſcio. Sanctus; Noli timere, ait, meo conſilio obſequere, & bono claudentur fine omnia. Ante hos enim LXVI annos, Bruno natione Germanus, exemplo quodam terribili ſalubriter compunctus, cum pauceis urbe Pariſienſi comitibus egreſſus, ad eremum Carthuſiæ receſſit; obi a divo patre Hugone, Gratianopolitano Epiſcopo, habitum cum ſuis accepit; Ordinemque, qui Carthuſienſis diceretur & eſſet, a loco ubi initium habuit, inchoavit. Eſt autem hic locus, ſeu eremus, in ultimis Sabaudiæ finibus in diœceſi Gra-

ob annis 66 inſtit. a S. Brunone:

tianopolitana, inter altiſſimos montes, adque cælum uſque porrectas aſperrimas petras, ſex a Schemerino oppido, quod Camerinum * aliqui vocant, milliaribus conſtitutus. Cujus acceſſus difficilis eſt valde: perardui enim montis jugum, per medium duarum ſibi invicem oppoſitarum petrinarum molium, deſupet eſſum terribili petra minitante, tranſeundum eſt. Illuc nuntios, qui Fratres a Priore loci, Baſilio dicto, hoc in loco collocandos petant, mitte. Exhilaratus Marchio, ait: Fiet, fiet. Quo dicto Sanctus diſparuit.

55 Interim Marchionis comitatus, feras inſequens, cum ſtrepitu, fragore, clamore, ululatuque magno (ut in talibus mos eſt fieri) loco, ubi Marchio viſione præcedente attonitus adhuc jacebat, propinquare cœpit. Interea lepus (mirabile dictu! & ramen ita factum eſt) perſequentium canum ora fugiens, in ſinu dormientis Marchionis, quaſi ſecuro ſub aſilo ſeſe tutare volens, abſcondere cœpit. Qui leporem ſimulq; venatorum ſentiens clamorem, expergefactus, clamore intonuit, Sclavonica lingua dicens: Seia, on Seiz. Quo ex facto, loco, eo quod per leporem (qui Seiz Sclavonice dicitur) excitatus fuerat, Seiz indidit nomen. Magnanimus itaque Ottocharus Marchio, viſa complere ſatagens, animum ædificando monaſterio ferventi intendit zelo. Sed quia locus, in quo ſibi Joannes Baptiſta apparuerat, mandans in eodem Monaſterium conſtrui, nimis anguſtus videbatur; a Leopoldo de Gonabiz, miniſteriali ſuo (qui poſt multa beneficia monaſterio collata, demum & ſe ipſum, in eodem habitum Ordinis Carthuſienſis ſuſcipiens, Deo obtulit; implena illud divi Hieronymi; Totum Deo dedit, qui ſe ipſum obtulit) villam Gonabiz comparavit, ubi amplior & ſpatioſior locus erat ædificando monaſterio. Comparata villa Gonabia, in ea monaſterium, anno a tepatata ſalute MCLI, Eugenii tertii Pontificatus anno ſeptimo; Conradi vero Regis Romanorum anno XIII, Indictione XV, fundavit, & ad perfectum fere una cum eccleſia petduxit: cum tamen locus ædificandi monaſterii a beato Josnne Baptiſta (ut prædictum eſt) is ei declaratus fuiſſet, in quo viſionem habuit de hac Domo Dei ædificanda.

quodque, prope locum illum monaſterio jam edificatus

nova viſa minutus fit,

56 Cum autem eccleſia & monaſterium fere perfecta eſſent; apparuit denuo divus Joannes Baptiſta fundatori, jubens deſtrui ædificium; dicens: Non in hoc loco ædificandum mandavi monaſterium, ſed in loco primæ revelationis. Niſi autem Deus, re ſimplici animo ac bono feciſſe cognoſceret, in re ejus ira deſæviret. Opus ergo ædificatum pro parte, ocius deſtrue. Tunc inclitus Marchio, præcepto divino parens in loco primæ revelationis ſibi factę monaſterium conſtruxit, nomenq; Seiz impoſuit; eo quod eo loco dormienti lepus, qui Sclavonice Seia dicitur, in ſinum ſuum accurrerit, exclamanſque, Seia, on Seia, locum Seia compellarit. Ædificato monaſterio Seia, quod nunc eſt, licet necdum perfectum eſſet; Romanum Pontificem Alexandrum terrium legaris miſſis obſecravit, ut e Carthuſia ejuſdem inſtituti Religioſi mitterentur, qui ædificatum monaſterium juxta Dei præceptum incolerent. Alexander, Arebiantiſtes ſummus, precibus lubens aſſenſum præbens, Monachos e Carthuſia ad hoc Seizenſe cœnobium ſuo præcepto mitti juſſit: quod Alumni Carthuſiæ non minus gaudentes quam obedien-

ad locum prima viſionis tranſferre omnia?

quo facto Carthuſiani ac-cerſit

res

A tes ſuſceperunt: illicoque planiatores, qui monaſterium inhabitarent, miſerunt.

& fundationis ebartam ſignavit an. 1165.

57 Factus igitur Otiacharus Marchio voti compos, gaudio perquam maximo excepit eos, & veneratione: ac monaſterium incolendum tradidit, atque ſuæ fundationis teſtimoniales litteras, ſigillo corroboratas dictis Patribus in manus reſignavit; adhibitis ſuper his, multis Proceribus in teſtimonium, idque anno ſalvatoris noſtri milleſimo centeſimo ſexageſimo quinto, Alexandro tertio Apoſtolicæ Sedi præſidente ejuſq; anno ſexto; Frederici primi, Imperatoris Romanorum, cognomento Ænobarbi ſive Barbaroſſæ, anno XI; Indictione XIII; Udalrico Diœceſano in Cathedra Aquileienſi præſidente, atque anno ejus IV; Baſilio, Priore Eremi Carthuſiæ octavo; Vetemundo Priore loci hujus Seiſienſis exiſtente; incepti ordinis Carthuſienſis anno LXXIX, ab obitu vero S. Brunonis Fundatoris Ordinis ſæpedicti anno LXIV, ante confirmationem ejuſdem Ordinis anno II.

B *Filius anno 1180 fundat Hoſpitale.*

58 Monaſterio Patribus tradito, licet necdum penitus abſoluto, Ottocharus Marchio, decurſo vitæ ſuæ ſtadio; a Domino evocatus de ergaſtulo carnis eſt, ultima die menſis Decembris, ſupernis aſſociatus ſpiritibus, recepturus a Deo, remuneratore bonorum omnium, præmia condigna: ſepultus ſub albo marmore, una cum thori conſorte, in ſacriſtia, ubi primam viſionem habuit de monaſterio hoc conſtruendo. Quo ex hac mortali ad immortalem ac cæleſtem vitam tranſlato, Ottocharus filius ejus ex Joanna Wladiſlai primi Regis Bohemiæ filia, nominis & hereditatis ſucceſſor, qui anno Domini MCLXXX primus Dux Stiriæ dici cœpit; ſtructuram continuans, ei feliciter brevi tempore ultimam manum impoſuit, & ad perfectum perduxit. Et quia iram Dei de inobedientia Patris facta pertimuit, ob id in convalle, locum (qui nunc Hoſpitale dicitur) ex quadris lapidibus, ſpecialiter ſemper protectum a beatiſſima Dei Genitrice Maria, eccleſiolam ſuam, in conſolationem noſtram & plurium ſibi devotorum, conſecravit. Eſt vero locus is ſacer, & ab Angelicis ſpiritibus frequen-

C tatus. Nam ſæpius a Sacriſta, aliiſque ruſticis, locum illum accolentibus, in vigiliis feſtiſq; Beatiſſimæ Virginis Mariæ, intempeſta nocte campana trahi auditur; & ſignum, tamquam ad conveniendum in eccleſiam ad divinas laudes, manifeſte & præclare dari; affirmante id præcipue Sacriſta, ſe audito campanæ ſono, quantocius ad eccleſiam properare; nullum tamen ſe ibidem reperire hominum; quin inſuper ipſam eccleſiam ferris obſeratam & clauſam invenire.

59 Ottocharus autem, filius Fundatoris noſtri, qui primus (ut dictum eſt) Dux Stiriæ dici cepit, communi fato mortalium, vitam ſuam

Stiria ad Auſtriacos tranſlata.

cum morte, ſeu potius mortem cum vita cierna commutavit; relinquens poſt ſe filium nomine Ottocharum; qui ſine liberis obiens anno Domini MCLXXXVII, Ducatum Stiriæ cognato ſuo Duci Leopoldo Auſtriæ, nepoti S. Leopoldi Marchionis ex filia, reliquit: qui Græcii Stiriæ metropoli obiit, anno Salvatoris MCXCV. Ex eodem inde tempore & anno videlicet MCLXXXVII, Ducatus Styriæ apud Auſtriacos illos Duces veteres Auſtriæ permanſit; quousque anno Domini MCCXLVI, Fridericus, ex ea familia ultimus, in bello Hungarico occubuit. Poſtea vero anno Domini MCCLXXXII, in Comitiis Auguſtanis, conſentientibus Principibus Romani Imperii, Rudolfus primus, Auguſtus, Habſpurgius, filio ſuo Alberto, poſt primo hujus nominis Imperatori, noa enm Ducatu Auſtriæ tradidit; permanetque ſua eorumdem ſereniſſimorum Auſtriacorum Habſpurgenſium dominio hoc ipſo tempore Locus monaſterii hujus, qui anno MCLXV a divo Joanne Baptiſta revelatus & monſtratus, anno ſequente MCLXVI ab Ottocharo Marchione Stiriæ dotatus eſt, & traditus primis, e majori Carthuſia miſſis Fratribus, pro ut litteræ fundatitiæ atteſtantur: & quia amborum Ottocharorum patria & filii ſancte facta fundatio, pro ſuſtentandis Eremicolis vix & tenue nimis ſufficiebat; piiſſimi Comites Cillienſes, Fridericus & Hermannus, aliquot manſis, decimis & inſignibus privilegiorum gratiis adauxere MCCCCXLIV; unde dein decem & duodecim Monachi unmerabantur. Magnas calamitates perpeſſa eſt hæc, totius Germaniæ prima, & ſanctæ Religionis decima quinta, Carthuſia, bellorum & hæreſum tempore, unde bis deſerta in manus alienas devenerat.

D Ex MSS. *anno 1444 novis fundis augetur locus.*

60 Sic anno MDXXX, ſub D. Andrea, Priore loci XLII, a Turcis & Tartaris devaſtata eſt & exuſta, ipſeque venerandiſſimus Antiſtes beate martyrizatus Ottomanico gladio, cum aliquot ſuorum occubuit, ad pedem ſummi altaris. Dein anno MDLXIV, Zachariæ Cardinali Delphino Veneto, traditam, anno MDLXXX nona Februarii, magna perſoluta pecunia, ab eodem Cardinali recuperavimus. Non multo poſt, MDLXXXVIII, nova interveniente abalienatione, religioſiſſimi Patres Societatis Jeſu poſt biennium, accepere; qui, cauſam agente eximio patre Franciſco ab Aquitana, ædificio quidem collapſum, ſed juribus integrum, monaſterium ceſſerunt anno MDXCIII; cui poſtea anno MDXCV Reverendiſſimus Vianus Gravellius præfectus eſt: cujus induſtria priſtinæ ſoliditati, in ſpiritualibus & temporalibus, Domus iſta reddita eſt. Anno vero MDCXXX, ſub Domino Joanne Uto ſeu Otto, in Comitatu Cillienſi ſævientibus conſœderatis ruſticis, & rebellantibus Sclavis, Carthuſia iſta a duobus ferme millibus rebellium petebatur: qui diſtracto armamentario, ruinatis granariis ſpoliatis cellariis, omnia utenſilia diſtrahentes, ita eccleſiam & monaſterium cum prædiis exſpoliaverunt, ut non remanſerit vel clavus parieti. Soli ſucceſſioni, præter ſupervenientes Cæſareas copias, parſum eſt.

E *qui poſtea variis cladet paſſus,*

& ſemel iterum.

quæ reſtituimus

F

Priores habuit Domus iſta, uſque in præſentem diem, numero ſexaginta ſeptem, ex quibus Generales ſacri Ordinis fuerunt tres, Joannes ſecundus, Chriſtophorus ſecundus, & B. Stephanus Senenſis; Martyr unus, Andreas nomine. Et licet fundatio tantum ſit pro decem monachis, aluntur tamen & ſunt actu, cum duobus Noviciis, octodecim. Cellæ duæ adhuc ſunt in opere; & ſic hujus anni ætate vigeſimus Cellarum numerus adimplebitur. Statuerunt pœnam centum marcarum auri contra eos, qui ſolitudinem noſtram turbaturi eſſent, aut impugnaturi, Duces Albertus & Lupoldus, fratres.

ſub Priore 67 capit inſigniter reſtaurari ab. an. 1684.

Nomina et Successores Priorum in Seitz.

1 Domnus Beremundus, Cornubiæ Comes, ex Regia Anglorum ſtirpe, anno MCLXVI, introductus a S. Hugone Epiſcopo Gratianopolitano, & Domino Petro Cardinali in Gunovitz, ubi prius Carthuſia ſtetit quindecim annis, donec

I	D. Joannes hujus nominis I	MCLXXXV
II	D. Nicolaus hujus nominis I	MCCVII
III	D. Petrus hujus nominis I	MCCXLI
V	D. Burchardus	MCCLX
VI	D. Jacobus I	MCCLXX
VII	D. Ludolphus	MCCLXXXI
VIII	D. Ludovicus	MCCXCVIII
IX	D. Gottofridus I	MCCCVI
X	D. Petrus II	MCCCXXI
XI	D. Colomanus	MCCCXXXII
XII	D. Gottofridus II	MCCCXXXVI
XIII	D. Conradus	MCCCXLII
XIV	D. Nicolaus II	MCCCLI
XV	D. Conradus II	MCCCLXXVIII
XVI	D. Paulus I	MCCCXC
XVII	D. Joannes hujus nominis II, ac Ordinis Generalis, primus in hac domo residens	MCCCXCI
XVIII	D. Christophorus I, Generalis II Seirii residens	MCCCXCVIII
XIX	D. Beatus Stephanus Senensis, hujus nominis I Prior, ac tertius Generalis hic residens	MCCCCX
XX	D. Conradus III	MCCCCXV
XXI	D. Benhardus	MCCCCXXIV
XXII	D. Andreas I.	MCCCCXXXIV
XXIII	D. Christophorus II	MCCCCXLIII
XXV	D. Marcus	MCCCCXLVI
XXV	D. Bartholomæus	MCCCCLIII
XXVI	D. Nicolaus III	MCCCCLXVIII
XXVII	D. Henricus	MCCCCLXXIII
XXVIII	D. Christophorus III	MCCCCXXXV
XXIX	D. Casparus	MCCCCLXXIX
XXX	D. Michael I	MCCCLXXX
XXXI	D. Thomas	MCCCCLXXXIX
XXXII	D. Conradus IV	MCCCCXCI
XXXIII	D. Sixtus	MCCCCXCVII
XXXIV	D. Msthias	MCCCCXCVIII
XXXV	D. Matthæus I	MDX
XXXVI	D. Wilhelmus	MDXI
XXXVII	D. Michel II	MDXX
XXXVIII	D. Philippus	MDXXII
XXXIX	D. Balthsfar I	MDXXIII
XL	D. Petrus III	MDVXVII
XLI	D. Bruno	MDXXIX
XLII	D. Beatus II, Andreas Martyr, a Turcis occisus	MDXXX
XLIII	D. Msrthæus II	MDXXXVIII
XLIV	D. Blasius	MDXLII
XLV	D. Bslthasar II	MDXLV
XLVI	D. Virgilius	MDXLXII
XLVIII	D. Jscobus II	MDXLVIII
XLVIII	D. Nicolsus IV	MDXLIX
XLIX	D. Augustinus	MDXLIX
L	D. Wolfgsngus	MDL
LI	D. Andreas III	MDLII
LIII	D. Albertus	MDLV
LIII	D. Hermsnnus	MDLXI
LIV	D. Andreas IV	MDLXIII
LV	D. Hugo	MDLXVIII
LVI	D. Joannes III	MDLXXXII
LVII	D. Joannes IV	MDLXXXVIII
LVIII	D. Primus Rector	LDXCI
LIX	D. Fesneiscus Quintanna	MDXCIV
LX	D. Visnus	MDXCVI
LXI	D. Psulus II	MDCXXII
LXII	D. Thodorus	MDCXXIX
LXIII	D. Joannes Otto	MDXXXIX
LXIV	D. Joannes Serpentinus	MDCXL
LXV	D. Hugo Scotus	MDCLXIII
LXVI	D. Gregorius Hoffnerus, qui primus a Cæsrea potestate in Prælatum institutus est	MDCLXXIX
LXVII	Nunc præest D. Joannes Baptista, electus	MDCLXXXIV

A devino jussu postea translata est ad modernum locum. ES MSS.

B C D E F

DE B. ANGELINA VIRGINE D. P.

ORD. S. CLARÆ SPOLETI IN UMBRIA.

SYLLOGE HISTORICA

Ex Jacobillo, sepulcro, & picturis.

C AN. MCCCL. *In manuscripta Dominarum de Palatio,*

TEmpore Gregorii Papæ IX, extra Spoletanæ civitatis muros in Colle, Florem vulgariter nuncupato, erectum fuit anno MCCXXIX monasterium Clarissarum S. Mariæ inter Angelos appellatum; cujus aliquoties meminit in Annalibus Waddingus, occasione Pontificiarum litterarum, quibus illud munitum, instructumque fuit. Adductæ illuc fuerant Monachæ ex primario S. Damiani prope Assisium monasterio, & ex veteri quod ipso in colle fuerat Palatio, dictæ communiter sunt, Dominæ de Pelatio: sub eaque appellatione perseverant ille usque hodie, licet jam inde ab anno MCCCXX translatæ in urbem ad ecclesiam S. Gregorii Minoris, intra ruinas Romani cujusdam Amphiteatri extructam; & dedicatam, ibidem passo, S. Gregorio Martyri Spoletano, de cujus ibi corpore agendum XIV Decembris. In hoc monasterio, jam facto urbano, sed (quod mireris) apud Gonzagam & Waddingum usquam memorato, sub annum MCCCCXL Abbatissam agebat soror Franciscæ, quando illuc ingressa est Angelina, de qua hic, illius neptis, & Spoleti nata. *ad urbem translata,*

x Decem circiter annis hanc ibi vixisse scribit Ludovicus Jacobillus, de Sanctis ac Beatis Umbriæ, tomo 1 ad hunc diem; Franciscanis auctoribus, etiam Arturo a Monasterio, de ipsa tacentibus. Mirissem me sane hoc illorum silentium, ut eam tacitus prætererem, nisi ipsemet anno MDCLX, XX Decembris fuissem Spoleti, & sepulcrum ejus marmoreum in prædicta ecclesia fuissem contemplatus; vidissemque habere ipsum formam altaris, supra quod olim sacrificium Missæ offerri solebat; sub arcu autem, desuper ducto, effigiem ejusdem in pariete picturam, cum variis circum miraculis; quæ loco historiæ imperitis esse possint ad probationem veteris cultus. Hunc ad Urbani VIII decreta eatenus intermissum, ut ibi non amplius sacrificetur, religiositati nimiæ merito adscripseris; cum illa decreta nihil abolerint eorum, quorum usus ab immemorabili tempore, id est annis abinde centum obtinuerat; quod de B. Angelinæ veneratione probari haud egre potuisset a fratribus, si rerum gestarum congruam notitiam habuissent, ad suppiendam horum Sororum imperitiam *annis 50 vixis Angelinæ, post mortem habita Sanctæ,*

A *peritiam, earumque veterem conſuetudinem manutenendam.*

3 *Manſerunt tamen integra cætera omnia, & perſeverat popularis cultus, ſufficiens nobis ad inferendam hîc operi* B. Angelinam, *cujus monumento hunc, ex uno latere adſcriptum titulum ipſe legi*; Virgo divi Franciſci Ordinis, Angelina Spoletina, innumeris decorata miraculis, in hoc templo corporie tumulum, in æthare empyreo animæ ſedem habet V. A. (*id eſt, Vixit annis*) XXV, obiit A. G. (*anno Gratiæ*) MCCCCL, die vero XXIX Junii. *Ex altero latere hæc verba notabantur*: Sorores piæ hoc opus fieri voluerunt, A. ſalutis MDVIII: *ex quo tempore præſumi merito poterant iſtic falſa Miſſæ: quo enim alio ſpectaſſet lapis tumulum claudens, formamque & conſecrationem altaris habens? Patet ergo caſum fuiſſe exceptum in Bulla temporis immemorabilis, quod tantum annorum ſenſerit idem Pontifex definitor; poſſetque locus dari gratiæ reſtitutionis in integrum, ſi ea apte poſtularetur.*

4 *Qui Sanctimonialibus ibidem Sacellanus & Confeſſarius erat, exhibuit nobis ſcriptum quoddam Italicum ſub titulo Vitæ, humaniterque ſuam obtulit operam ad curandam deſcriptionem: nec mihi unus quam promiſerat præſtitit. Sed exemplar nunc relegens, nihil invenio quam ſermonem encomiaſticum, applicabilem cuilibet ſanctæ Monachæ, ſtudioſæ veterum ſuorum & regularis obſervantiæ in ſe aliiſque promovendæ. Concluditur autem res tota his verbis*: Verum quidem eſt, quod nulla inveniatur ſcriptura, explicans plene vitam & opera AUCT. D. P. *finitur deſcriptione ſacelli*, hujus famulæ Dei; qualie tamen ea fuerint, ſufficienter intelligitur ex altari, in ejus nomen dedicato, atque ex picturis ibidem delineatis, quæ ſimplicibus eſſe pro ſcriptura ſolent, rerum præteritarum memorativa.

5 Altare ſiquidem compoſitum cernitur in modum ſacelli, in cujus medio pingitur ipſa Beata, venuſta quidem ſpecie, ſed ſimplici; & poſitatem, ſimplicitatem, virginitatemque ſpirante, atque devotionem imuentibus affiante. In media picturæ ipſa conſiſtit, circumdata a numeroſa multitudine infirmorum, cæcorum, leproſorum, aridorum, opem poſtulantium & recipientium. Ad dexteram cernitur Angelus, ſponſalitium annulum factæ Virgini deferens; & infra eum eſt energumenus, dæmonio liberatus; ac denique pingitur ibi, quomodo (die XV poſt mortem id eccidit) ſeaturiverit ex defunctæ naribus ſanguis, acſi viva ſuiſſet. Ad ſiniſtram videre eſt juvenem mancum & ſanatum; & quomodo mulierem, accedentem ad feretrum expoſitæ in templo, averſate Sancta, retraxerit manum ſuam ab oſculo, quod illa, per peccatum quoddam indigna, ferre impudenter volebat: atque infra hanc, feminam aliam, cui manibus capræ etiam in gutture plaga hærebat. Præterea ſpectantur circumcirca votiva diverſarum gratiarum votiva teſtimonia, iſtic appenſa ab iis, qui undique accurrentes anathemata attulere. *Quæ eadem leguntur apud Jacobillum, nec amplius quidquam.*

altaris & pictura

repræſentatio quædam miraculo

Encomium ejus Mo. Italico nihil habet hiſtoricum.

B

C

DIES TRIGESIMA JUNII.

SANCTI QUI PRIDIE KALENDAS JULII COLUNTUR.

SAncta Lucina, Matrona Romana.
S. Martialis, Epiſcopus & Apoſtolus Lemovicis in Galliæ.
S. Timotheus,)
S. Zoticus,)
S. Italica,)
S. Zoilus,) Martyres in Africa.
S. Gelatus,)
S. Corſicus, ſeu Cajus Presb.)
S. Leo Subdiac.)
S. Aſclinus, ſive Aſclepius,) Martyres Coloniæ Agrippinæ.
S. Pamphilus,)
S. Diomedes,)
S. Eulampius,) Martyres apud Græcos.
S. Melito,)
S. Petrus,)
S. Aſclepiades,)
S. Donatus, Martyr Romanus, Monaſterium Eyſtiæ delatus.
S. Æmiliana, titularis unius eccleſiæ Romanæ.
S. Oſtianus, Presbyter, in Vivarienſi Galliæ territorio.
S. Petrus Confeſſor, Aſtæ in Lombardia.
S. Erentrudis Virgo, Abbatiſſa Salisburgi in Bavaria.
S. Marcianus, Epiſcopus Pampelonenſis, in Hiſpania Tarraconenſi.
B. Cloſendis, Virgo, Abbatiſſa Marchianenſis, in Gallo-Flandria.
S. Adilia, Virgo, Orpii in Brabantia.
S. Theobaldus, Presbyter, Eremita, diœceſis Vicentinæ in Italia.
B. Arnulfus, Converſus Ord. Ciſterc. Villarii in Belgio.
B. Henricus Erem. Veronæ in Italia.
B. Raymundus Lullus, Solitarius, Martyr in Africa.

PRÆTERMISSI AUT IN ALIOS DIES REJECTI

Studio & opera R. P. Godefridi Henſchenii P. M. niſi litteræ, ad margioem poſitæ, aliud indicent.

SAncti Sigeberti Confeſſoris, *imo Regis*, Tranſlatio Metis, *indicatur a Grevemo & Canifio. De ea egimus* 2 Februarii.

S. Sabini, Epiſcopi Canuſini, Translatio a veteri villa in urbem, *legitur in ejus Actis* 2 Februarii.

Leo & Paregorius, Martyres Pataræ in Lycia, *hoc die paſſi dicuntur in titulo Actorum, quæ dedimus* XVIII Februarii.

S. Eleutherius, Epiſcopus Tornacenſis, *refertur in Ms. Florario. Acta ejus varia dedimus* XX Febr.

S. Algiva, alias Elfgeva, Edmundi Regis Anglix uxor, & Edwini atque Eadgari Regum mater, *memoratur ad hanc diem per modum Appendicis, ab Edmardo Maiberu in Trophæis Benedictinis: nos, cum aliquis Martyrologis, præclara hujus Reginæ geſta illuſtravimus* XVIII Maji.

D. P. S. Fridericus Epiſcopus Leodienſis, *ex Chapeavillio refertur a Ferrario, qui merito ſuſpicatur eumdem eſſe, de quo actum* XXVIII Maji.

S. Martialis, Epiſcopus Spoletinus, *veteri Kalendario inſcriptus hoc die a Jacobillo quem ſecuti ſumus refertur* IV Junii.

D. P. S. Bertrandus, Cœnomanenſis Epiſcopus, *apud Sauſſayum in Supplemento: eſt is S. Bertichramnus hoc die mortuus; ſed qui potiſſimum colitur die ſuæ Tranſlationis, quando Acta dedimus*, VI Junii.

D. P. Baſilides, Martyr Alexandriæ, *cum longo elogio refertur in hodierno Romano. Quidquid de eo dicit ex Euſebio petitur, relatum jam eſt occaſione S. Potamiænæ, cujus exemplo converſus, & triduo poſt eam paſſus narratur* XXVIII Junii.

D. P. S. Menuas, cognomento Paulus, quod aromatis valde bonis corpus S. Petri, *veriſimiliter Alexandrini*, pollioxit; & judici offerenti electionem mortis, qua mallet defungi, reſpondit: Quomodocumque voluerit occide me; *ſalutatur in Hagiologio Æthiopico, ex neſcio quibus S. Petri Actis.*

D. P. C Synaxis Sanctorum duodecim Apoſtolorum *ſolemniſſime agitur hoc die apud Græcos, relato uniuſcujuſque brevi elogio, uti & aliorum aliquot; ſimiliter dictorum apud eos* Apoſtolorum: *de quibus egimus aut agemus ſuo cujuſque die.*

D. P. S. Æmilianus Mart. *Reliquiæ aliquæ habentur Bononiæ, apud Confraternitatem Pauperum Reginæ Cæli, cognominatam in Noſadella, uti ſcribit Maſſinus in Bononia perluſtrata: ei colendæ, credo, hæc dies, propter S. Æmilianam, relatam hodie in Romano Martyrologio.*

D. P. Hieronymus, Epiſcopus (*Salamantinus*) ſervus Chriſti fidelis, *hoc die anno 1125 defunctus Salamanticæ, in hiſtoria Cidi, cujus plurium victoriarum particeps fuit, dicitur* in ſua Cathedrali honorificentiſſime ſepultus, & quod Deus per eum multa operatur miracula. *Super ejus tumulum collocata imago* Sancti Chriſti, a præſulis cognominati, *cum anno 1607 novis prodigiis magis quam antea unquam inclareſceret, idcoque anguſtiſſimum facellum eidem eſſet ædificatum; apertum manumentum fuit, & ſuaviſſima inde fragrantia emanavit: apparuit etiam interioe circulus, litteris aureis* (*ut ſupra*) *deſcriptus: quare* collecta oſſa cinereſque, intra novam capſulam, ſub ejuſdem capellæ altari repoſita ſunt, cum Vita ipſius Sancti & hiſtoria manifeſtationis prædictæ imaginis miraculoſæ, *ut ſtatuae, qui Tranſlationi interfuit Ægidius Gonzales Davila in Theatro Eccleſiæ Salamantinæ: abſque alia probatione cultus, eidem* Hieronymo, *ut* Sancto, *decreti.*

Dominicus, Alphonſi VII Regis Caſtellæ, cognomento Imperatoris, frater, monaſterio Vitis B. Mariæ, in diœceſi Oxomenſi, Ordinis Præmonſtratenſis, primus cum magna ſanctitatis laude vixiſſe *dicitur in Natalibus Sanctorum Præmonſtratenſium Chryſoſtomi vander Sterre, ad hanc* XXX *Junii: at* die XVIII Martii vita functum *aſſerit Joannes la Paige, lib.* 2 *Bibliothecæ Præmonſtratenſis pag.* 488. *Ambo, more ſuo,* Beati *titulo eumdem honorant.* E

Joannes, Guardianus Spiræ in Germania, Ordinis S. Franciſci, ob virtutem & plurima miracula, *laudatur a Waddingo ad an.* 1245 *num.* 28; *& ab Havelda, eodem anno, num.* 9: *ſed abſtinent a titulo* Beati, *quo eum honorat Arturus a Monaſterio.*

Venec. Arneſtus, primus Archiepiſcopus Pragenſis, *Glacii tumulatus in Parochiali Crucigerorum eccleſia an.* 1364, *variis decoratus prodigiis fuit, ac potiſſimum olei fluente de ſepulcro. Vitam texuus Auctor ſcripſit, qualis Pragæ an.* 1651 *edita, extat ante ipſius Martiale. Hanc deinde ex aliis monumentis auctam, & eruditiſſimis Annotationibus illuſtratam, in juſtum volumen extendit noſter Bohuslaus Balbinus an.* 1664. *Jacobus autem Crugerius, aque noſter an.* 1669, *cum ejus memoria fuit Bohemiæ ſuæ ſacros Patronos menſis Junii, eaque occaſione congeſſit in unum inſigniores viri ſanctiſſimi memorias. Dignus profecto fuit, qui Sanctorum Catalogo adſcriberetur; niſi calamitates per hæreſim ſubingreſſæ, omnem promovendæ canonizationis cogitationem excluſiſſent. Videat ergo Lector præcitatos tres libros.* D. P. F

Freſcendis, Virgo Ord. Ciſtercien. Ducai, *ſolum inter Pios refertur a Sauſſayo: a Chalemota nec nominatur quidem: neque nos de ea quidquam invenimus.* D. P.

Rolandus, Tertiarius in Moote-Alverno 13 ſec.

Theobaldus ſeu Theodatus Spoleti, *an.* 1319.

Petrus a Clavibus, in Luſitania an. 1326; Ordinis S. Franciſci, *ut* beati *memorantur ab Arturo, eos laudante ob præclaras virtutes: & exemplo Arturi*, Theobaldus *etiam refertur a Jacobilla.*

B. Bonos, Confeſſor Rocchæ-Siccæ in Campania, *refertur a Ferrario in Catalogo generali, ex monumentis Eccleſiæ Aquinatis. In Notis dicitur vixiſſe* circa vel paulo ante tempora S. Thomæ Aquinatis: *ſed cum de ea nihil ſcriptum invenirentur, omnem cultus ſpeciem ceſſare juſſit Innocentius* XI, *ſub pœna excommunicationis vetans ad ſepulcrum orari: unde nunc eum vix audent nominare accolæ, ut nobis late ſcribitur.* D. P.

B. Petrus Jacobus Piſaurenſis, *ſub an.* MCCCCXCVI *Prior Conventus S. Nicolai Vallis-manentis ab Auguſtinianorum Piſauenſium Conventu dependentis; poſt vitam ibidem ſancte actam, ſancte abiit; ſepul-*

A *ſepultuſque ſub menſa altaris majoris, corpore diu integro permanſiſſe dicitur: nunc vero illius caput magno cum populi concurſu, caponi & honorari tertia Dominica Junii; Piſauro ad Bollandum olim ſcripſit Salvator Salvatorius, de quo poſtea aliud nihil comperimus.*

D. P. S. Otto, Epiſcopus Babebergenſis, *inſcriptus eſt Martyrologio, Coloniæ & Lubecæ anno* 1490 *excuſo, & Auctario Grevenii: ab aliis refertur ad diem* 22 Julii.

Odo, Epiſcopus Urgellenſis *in Hiſpania, refertur in Additionibus Malani ad Uſuardum, ſed a Tamayo* VII Julii.

D. P. S. Theodoſia mater,) *conſtantia* S. Procopii
SS. Matronæ duodecim,) *animati ad martyrium,*
SS. Præfecti duo,) *invocantur in Æthiopico Hagiologio. Ipſe* S. Procopius *colitur, quando de illis agemus,* VIII Julii.

S. Eſdras, ultimus Prophetarum, *commemoratur in eodem Hagiologio, etiam Romano martyrologio adſcriptus* XIII Julii.

S. Deuſdedit, Archiepiſcopus Cantuarienſis, *inſcriptus eſt Martyrologio Anglicano Wilſoni, cum approbatione Alfordi. Obiit is anno 664, aut pridie Idus Julii, uti ſcribit Wigornienſis (quo die*
B *ceſerunt in Ms. Florario) aut ipſis Idibus, uti aſſerunt, Gervaſius in Actis Pontificum Cantuarienſium, Thornius in Chronico, Capgravius in Vita ejus: quo etiam die celebratur ejus memoria in veteri Ms. Ultrajectino eccleſiæ S. Mariæ, circa annum* MCXL *in Anglia conſcripto. Hoc ſecuti ſunt Grevenus, Molanus, & alii recentiores Martyrologi, cum quibus nos quoque ejus Acta dabimus* XV Julii. D

S. Hermetis Martyris Tranſlatio apud Flandriam, *memoratur in Ms. Florario. Dies natalis eſt in Martyrologio Romano* XXVIII Auguſti.

S. Albinianus) Presbyteri, *Socii S. Martialis* D. P.
S. Auſtriclianus) *in Evangelica prædicatione, huic dici cum illo adſcribuntur ab Uſuardo, ſub nominibus* Alpiniani & Stratocliaci; *& conſequenter, ſed coroeſſius ſcripti in bodierno Romano; licet proprios ſinguli dies habeant*; Albinianus, *quando de eo agimus,* XXVII Aprilis. Auſtriclianus *vero, ubi poſt hac de illo,* XV Oct.

S. Joannes, Epiſcopus Mechelburgenſis, *inſcriptus eſt Menologio Scotico Camerarii: ab aliis refertur* III, *aut* VIII, *& potiſſimum* X Novemb.

S. Severi Epiſcopi & Confeſſoris Tranſlatio, *adſcripta Mſs. Florario: ſed cujus Severi? An Trevirenſis, qui colitur* XV Octobris. D. P.
An Alticius, ibidem relati XVIII Novembris.

B. Mathia a Nazaræis, Abbatiſſa Clariſſarum Matelicæ in Piceno, *hoc die ponitur ab Arturo in Martyrologio Franciſcano: ſed qui anno* MDCXCIII, *meo cogatu, locum adiit noſter Laureti Pœnitentiarius, ipſoque hoc die Corpus vidit; didicit quoque, Artuenum, more ſuo, definiviſſe quod*
E *ignorabat. Addebat Beatam coli ſolenni Magiſtratus illius acceſſu, & votivi cerei oblatione, feſto SS. Innocentium, quo obiit: & in quem expectabimus quidquid de ejus miraculis (nam Vita nulla ſupereſt) haberi poterit eum ipſius ſacri Corporis delineatione* XXVII Decembris.

DE S. LUCINA.

MATRONA ROMANA,

DISQUISITIO HISTORICA. D. P.

Duæne, an una, extiterint colanturque Lucinæ.

SÆC. I, AN. IV? Quam *diverſa ſint tempora* Neronis *&* Diocletiani, *tam diverſas etiam oporteret credere* Lucinas, *ſi de utraque æque magna haberetur certitudo. Pro prima allegantur Acta SS. Proceſſi & Martiniani, danda die* 21 *Julii: ibi enim legitur, quod illis in Carcere Mamertino poſitis, ubi fuerant a ſanctis Petro & Paulo baptizati*, Matrona quædam, venerabilis femina, Lucina nomine, inceſſanter miniſtrabat: *cumque ad ſupplicium ducerentur*, beatiſſima Lucina ſequebatur eos, cum familia ſua, uſque dum perveniret juxta ſarmam aquæductus, ubi etiam decollati ſunt. *Denique, quod* ſanctiſſima femina Lucina collegit corpora eorum, & condivit cum aromatibus pretioſis, & ſepelivit in prædio ſuo in arenario, juxta locum ubi decollati ſunt, via Aurelia.

C *In actis SS. Proceſſi & Martiniani non nominatur Lucina ſub Nerone,*

Apoſtolorum diſcipula, Adaci & Uſuardo,

2 *Actis hiſce inſiſtens Ado Viennenſis, poſt iteratum S. Pauli Natalem*; Item *inquit*, Natalis beatiſſimæ Lucinæ, Diſcipulæ Apoſtolorum. *Quod ipſum ſecutus more ſuo ac ſtylo Uſuardus, totidem verbis refert*, Romę Natalia &c. *atque ſub hac forma etiam Romanis eccleſiis, Uſuardi Martyrologio paſſim uſis, commemorata* S. Lucina *fuit, uſque ad Gregorianam reformationem: cujus Curatores imitandum ſibi cenſuerunt Petrum Galeſinium, peculiari hoc elogio uſum, ſub aliqua tamen reſtrictione. Galeſinius, juſto proclivior ad circumſtantias rerum aut temporum, valde notabiles, ſuo judicio mutandas aut novas addendas, ita ſcripſerat*: Romę S. Lucinæ Martyris: quæ matrona Romana nobilis, a beatis Apoſtolis Petro & Paulo fidei religione imbuta, ſuſcepto baptiſmo, eos qui ob fidei confeſſionem in vinculis eſſent, facultatibus ſuis ſublevare; eorum denique, ubi martyrium ſubierant, corpora in ſepulturam tradere ſtuduit. Quo pietatis officio ſæpe perfuncta, tandem martyrio coronatur; eo loco ſepulta, quem ipſa pro Martyrum corporibus ſepeliendis extruxerat. *In Notis additur*: Ut in Acta ſanctorum Martyrum Proceſſi & Martiniani relatum eſt. De ea præterea ſcribunt Beda (*ſappoſititius ſcilicet*) Ado Trevirenſis (*imo Viennenſis*) & Uſuardus; *quorum omnium jam verba dedimus, abſque ulla tamen martyrii mentione*. Eſt Romæ crypta, ab illa conſtructa, ad ſepeliendas ſanctorum Martyrum corpora.

Galeſinio etiam Martyr: F

3 *Romani Martyrologii Reformatores, cautius agunt, dum omiſſa martyrii mentione, cetera ex Galeſinio ſumpſerunt, ſervatis initia Uſuardi verbis, ab antiquo legi ſolitis.* Romæ S. Lucinæ, Apoſtolorum diſcipulæ, quæ de facultatibus ſuis Sanctorum neceſſitatibus commonicans, Chriſtianos in carcere detentos viſitabat, ac Martyrum ſepulturæ inſerviebat; juxta quos & ipſa, in crypta a ſe conſtructa, ſepulta eſt. *Sed neque hoc de crypta probatur. Acta enim SS. Proceſſi & Martiniani nihil habent de crypta. Acta vero S. Stephani Papæ, quæ in confirmationem non uno loco Romæ ſuæ ſubterraneæ adducit Aringhus, licet in aliquibus Mſs. dicant,*

quod vetuſte omiſſum in Romano Melio.

In actis S. Stephani Papæ non Lucina, ſed Lucilla dicitur

A *cant, quod a perſecutorum manibus elapſus, facto teſtruo & templo Martis corruente*, perrexit ad proximum cœmeterium Locinę. *Apud Surium tamen, & in aliis Mſs. nominatur* cœmeterium Lucillæ, *ſic ut hinc nulla haberi probatio poſſit.*

AUCT. D. P.

4 *Baronius in Notis ad hunc diem*: Alia inſuper, *inquit*, vixit Lucina Romana, temporibus Diocletiani Imperatoris: quæ non minus quam iſta pietatis operibus addicta, celebris fuit; de qua ſæpius in Actis S.Sebaſtiani, atque io rebus geſtis S. Marcelli Papæ agitur. *Paſſus eſt S. Sebaſtianus circa annum* CCLXXXIV, *ex ſententia Baronii, quem Bollandus noſter ſequitur: in cujus Vita, S. Ambroſio auctori adſcripta n.* 36, *dicitur, quod, converſo cum familia tota ſua Nicoſtrato Urbis Præfecto*, ſeminarum *in baptiſmo* matres factæ ſunt Beatrix & Lucina; *& hanc coli* XXX *Januarii, iſtic notat Bollandus. Deinde, completo S. Sebaſtiani martyrio, dicitur n.* 88, *quod Sanctas* apparuit in ſommis S.Lucinæ, matronæ cuidam religioſiſſimæ, dicens; In cloaca illa, quæ eſt juxta Circum, invenies corpus meum, pendens in gompho. Hoc tu dum levaveris, perduces ad Catacumbas, & ſepelies in initio cryptæ, juxta veſtigia Apoſtolorum. Tunc B. Lucioa, ipſa per ſe cum ſervis ſuis, medio noctis abiit; & levans eum, poſuit in pavone ſuo, & perduxit ad locum ubi ipſe imperaverat, & cum omni diligeotia ſepelivit. Ipſa autem Lucina per XXX dies a loco ſancto ipſo non diſceſſit: quæ ſtatim ut eccleſia gloriam pacis accepit, & domum ſuam fecit eccleſiam; cui omnes ſuas opes ad Chriſtianorum requiem relinquens, fecit ipſam eccleſiam heredem io Chriſto.

Alia ſub Dioclet. viam habetur ea Actis S. Sebaſtiani,

quem ipſa ſepelivit ad Catacumbas,

B

5 *Hic aliquis interpoſuit*. Poſt aliquod autem annos pax Eccleſiæ eſt reddita; *vere quidem, ſed importune ad contextum, ideoque expungendum. Anni enim numerandi ſunt circiter* XXVIII, *a morte S. Sebaſtiani ſcilicet, uſque ad* CCCXII, *quando Conſtantinus, victo cæſoque Maxentio Urbem ingreſſus, perſecutionem omnem ceſſare in ea fecit. Interim prius conditum teſtamentum, domumque eccleſiam dedicatam, indicant Acta S. Marcelli Papæ, data* XVI *Januarii; & ſimul ubi fuerit illa Domus, quando poſt narratam S.Cyriaci & ſociorum eadem, ac ſepulturam*, XVII *Kal. Aprilis anno* CCCIX *curatam, Caput* V *ſic orditur Auctor*: Poſt dies autem octo veniens Marcellus Epiſcopus, cum Lucina Matrona Chriſtianiſſima, condivit corpora Sanctorum cum aromatibus & linteaminibus, & impoſuit noctu io pavone cum eunuchis ſuis.... VI Idus Auguſti. Eodem tempore B.Lucina fecit donationem de facultate ſua ex omnibus, ſanctę Eccleſiæ Catholicę. Hoc audiens Maximianus Auguſtus, iodignatus, proſcriptione eam damnavit. Beata autem Lucina rogavit S.Marcellum Epiſcopum, ut domum ejus Eccleſiam conſecraret: quod cum omni devotione fecit Marcellus Epiſcopus. At ubi frequentet in eadem domo Miſſas celebraſſet, io media civitate, Via-lata, audiens hoc Maximianus Auguſtus, iratus miſit in eamdem eccleſiam, & fecit prœceptione ſua, ut io eadem eccleſia plancæ ſternerentur, ad animalia catabuli publici; & eumdem Marcellum Epiſcopum ad ſervitium animalium deputavit, cum cuſtodia publica: ubi etiam poſt multos aooos ſervicodo, indutus amictu cilicioo, emiſit ſpiritum, ſub die ſeptimo decimo Calendas Februarii. Cujus corpus rapuit Joannes Presbyter noctu cum B. Lucina, & ſepelivit in cœmeterio Priſcillę &c.

& domum ſuam fecit eccleſiam conſecrari anno, non 312,

C

ſed 309, ſi credi poſſit Actis S. Marcelli Papæ

6 *Verum Acta hæc, licet antiqua, & Bedæ viſa atque deſcripta, quam exiguæ tamen auctoritatis ſint agnovit oſtenditque Bollandus, propter Marcellinum & Marcellum Pontifices, Maximianumque Auguſtum & Maxentium Cæſarem, fœde confuſos; & indicavit plura alia contra cæterorum hiſtoriam errata; quibus etiam adjungi poſſunt*, Eccleſię Catholicæ *nomen, præmature applicatum* Romaoę & multi aoni *ſervitii in catabulo, afflictos Marcello, qui paucos menſes vel hebdomadas egiſſe iſtic potuit, ſequenti mox anno* CCCX *defunctus, & ſucceſſorem Euſebium nactus. Quibus animadverſis veroſimile ſit, quod ex præcitatis S. Sebaſtiani Actis, hactenus fidelibus judicatis, nec S. Ambroſio auctore indignis, mutua ſumpta Lucina ſit, quæ ſic omnes conſarcinandis S. Marcelli Actis ſervitet. Quidni in ſimili præſumptione fundetur ſuſpitio, de Actis Sanctorum Proceſſi & Martiniani? Hæc ſane eſſe illis receotiora, inde colligitur, quod Beda, præcipuo ſtudio Romanorum Martyrum Acta conſectatus, ut ex in ſuo genuino (quod primi protulimus) Martyrologio deliberet; de Marcello quidem ſynopſim texit, ex jam prodactis verbis ſumptam; ad ſanctos autem Proceſſum & Martinianum venieos, ſola eorum poſuit nomina, ſicut Invenichat Romaeis Kalendariis inſcripta, propter propriam eorum in Urbe eccleſiam. Ignoravit etiam ea Acta Florus, & primus eis uſus invenitur Ado, tum Uſuardus, ſicut ſupra dixi.*

Quidni ex Actis S. Sebaſtiani mutuata ſumpta Lucina?

Verum hæc poſſimo tonſanto probantur,

D

eodemque introſa Actis SS. Proceſſi & Martiniani, non fidei, nec anti quis

E

7 *Deeſt igitur fundamentum duas Lucinas ſtabiliendi; & primam videri poteſt ſolu Adonis conjectura induxiſſe, eo die quo forſitan in ſacra æde S. Sebaſtiani ad catacumbas, fiebat aliqua ejus commemoratio annua. Hanc certe ibi ſepelivi volviſſe, eccleſię iſtius traditio habet, & Pancirolium in theſauris abſconditis urbis Romæ pag.* 434. *dicit, quod juxta S.Sebaſtianum condita fuit in cœmeterio Caliſti; quodque* in ultima Baſilicę iſtius reſtauratione, *facta initio ſeculi* XVII *a Cardinali Scipione Burgeſio*, licet corpus S.Sebaſtiani, *e loco profundiore in altum, ubi nunc ornatiſſima ejus Confeſſio ſpectatur, elatum ſit*; corpus tamen S. Lucinę remanſit primo ſepulturę ſuæ loco, crate ferrea deſuper contectum: oon tamen poteſt ibi ſupereſſe totum, eo quod Joaones Epiſcopus Luceoſis, ſui nominis primus, anno DCCLXXXVII partem iode habuerit. *De tranſlatione partis hujus agit etiam Franciottus, in libro de ſanctis Luceaſibus; additque, ea de cauſa apud ſuos feſtum in Cathedrali celebrari die* 1 *Julii utpote die primo non impedito, poſt ultimum Junii, qui impeditur feſtiva Commemoratione S. Pauli Apoſtoli.*

atque adeo unica ea ſolum fuerit?

F

8 *Dedimus ad diem* XI *Maji SS. Anthimi & Sociorum Martyrum Romanorum Acta, talia, ut bonam eorum partem judicaverit Hinſchenius a Notariis Romanis fuiſſe deſcriptam, tempore ipſiuſmet perſecutionis; alia poſt a Fidelibus, actorum conſciis, addita, ideoque fidei optimæ omnia. Hic ſtatim in principio agitur de* Lucina, *Sergii Tertatiani, hic Urbis Præfecti, filia, ex nepte Galieni Imperatoris, Faltonio Plutano Aſiæ Proconſuli nupta: cujus opera converſus vir Plutanus, baptizatuſque cum tota familia a S.Anthimo Presbytero, ipſo ſociſque varie interemptis, pie defunctus ſit.* Relicta vero ejus uxor, die noctuq; io oratione perdurans, caſtiſſimum Deo exhibebat obſequium. *Dicitur illa ſepeliviſſe, primo* S.Sebaſtianum; *cum ſuam contuberualem* S.Beatricem, *ſupra nominatam ea illius Actis, ſororem SS. Simplicii & Fauſtini Martyrum*, XXV *Julii commemorandorum; ac denię*; SS.Cyriacum, Largum atque Smaragdum; *quorum Acta, illuſtranda vitæ Auguſti, ſatis conveniunt cum præfatis S. Anthimi Actis, quæ ſic concluduntur*: Ipſa autem Lucina complevit ætatem annorum noaginta quinque, in quo

qua plures etiam alios Martyres ſepelivit;

A in quo omni ſpatio non ceſſavit ab opere eleemoſynarum, ab oratione & jejunio, in hymnis & canticis, in perfectione fidei & caſtitatis; & eum omni bono & ſancto, ipſa etiam bona & ſancta, pervenit ad Dominum. *Ubinam autem ſepulta, potius, quam ibi ubi S.Sebaſtianum ipſa ſepelierat, & ubi etiamnum dicitur haberi corpus vel pars corporis? cum e contrario de illa, quæ SS. Proceſſum & Martinianum ſepelivi ſſet; nihil uſpiam inveniri legatur.*

ad S. Sebaſtiani ſepulta in parte,

in cujus ædibus condita eccleſia S Laurentii in Lucina,

9 *In hujus ædibus in Regione quinta Urbis, Campo Martio attributa, crediderim ego, conditam eccleſiam* S.Laurentii *in* Lucina, *ſic dictam; uti alia, in Regione* VII, S. Laurentii in Damaſo *appellata eſt, quia ab hoc ædificata fuit, veroſimiliter in ipſis quas ante Pontificatum incoluerat ædibus. Nam quod de eccleſia S.Marcelli in Via lata dicitur, cum non alio nitatur fundamento quam Actis illius, pariter cum illis ruit; donec aliunde firmetur melius, quod ſperandum vix eſt. Cetera poſſunt in Majo legi, atque ex hic dictis ipſa ſuppleri, ſimulque hic dies teneri ex mente Bollandi, tamquam ejus quæ S. Sebaſtianum ſepelivit; interque Acta Sanctorum, quibus* Lucina *ſepulturam impendit, potius iſta cenſebitur quam S.Marcelli; quamvis dubitare vix poſſim, quin huic quoque tanto majora impenderit obſequia, quanto potior erat illius dignitas in Eccleſia.*

quæ & S. Marcello ſervaverat.

B

10 In *ſecundo Pontificum Romanorum Catalogo uſque ad Bonifacium* II *annumque Chriſti* DXXX *deducto, indeque apud Anaſtaſium Bibliothecarium legitur de* S.Cornelio Papa, *quem anno* CCLI *ineunte Aprili ordinatum docui, anno ſequenti mortuum; legitur, inquam, ibi de* S.Cornelio, *quod ejus rogatu a quadam Matrona (Anaſtaſius* Lucinam *appellat) corpora Apoſtolorum Petri & Pauli de Catacumbis levavit noctu; & cneptua B. Pauli acceptum B. Lucina poſuit in prædio ſuo via Oſtienſi, juxta locum ubi decollatus eſt: ac denique ipſius* Cornelii, *Romę ad templum Martis decollatii*, corpus, noctu collegit B. Lucina, & ſepelivit in crypta, juxta cęmeterium Calliſti, via Appia in prædio ſuo.

F agit e jub Cornelio Papa Apoſtolorum corpora tranſtuliſſe,

D AUCT. D.P.

11 *Verum ſicuti hoc repugnat antiquiori meliorique Pontificum Catalogo, pro ſecunda ſui parte a Pontiano uſque ad Eutychianum ſcripto, ſi non ſucceſſive ſtatim poſt cujuſque Pontificis mortem, ſaltem ſimul circa annum* CCLXXX (*ibi enim dicitur, quod* Centumcellas expulſus, ibi cum gloria dormitionem accepit, *non Martyr, ſed Confeſſor*) *ſic iſtud contra dicit Actis* S.Sebaſtiani, *jubentis ſepeliri ſe juxta veſtigia Apoſtolorum, adeoque adhuc in Catacumbis jacentium tempore Diocletiani. Sunt igitur etiam* S.Cornelii *Acta, nuda iſthæc deſumpta, Actis* S. Marcelli *ſimillima, etiam in hoc quod mortem S. Cornelii aſcribant Decio, cujus eultium fuerat Gallo & Voluſiano imputandum, aliaque frivola pluca continent; ideoque ex iis nihil certi poteſt de* Lucina *haberi, quæ nata ex nepte Gallieni Imperatoris, anno* CCLIV *cum patre Valeriano Imperatore exorſi, moriente paulo ante Sebaſtiani Martyrium viro juncta, fuiſſe debuit plane juvencula, annorum foriaſſis* XIV *aut* XVI, *nata circa annum* CCLXX, *mortue haud pridem* Cornelio; *nec enim potuit niſi annis vigiati poſt illius obitum naſci, & vixiſſe debuit uſque ad annum circiter* CCCLXV; *ſi quidem ex Actis S.Ambioſi vidimus ipſam compleviſſe ætatis annorum* nonaginta quioque.

quæ diu poſt adhuc erant in Catacumbis,

E

& ipſa mediam mitæ.

fuiſſe debuit defuncta ætatis anno 95.

DE S. MARTIALE,

LEMOVICENSIUM IN GALLIA APOSTOLO ET EPISCOPO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus ætate & Actis apocryphis,

Diſſert Lemovicenum Apoſtolum,

C LEmovicom, *Julii Cæſaris ætate potentium, civitas Epiſcopalis vetus, in Aquitania Bituricenſium & Burdegalenſium metropoles ſic media eſt, ut hujus Parlamento ſubſit in temporalibus, iſtius Archiepiſcopo ſuffragetur in ſpiritualibus. Hæc fidei Chriſtianæ lumen accepiſſe gloriatur, prædicante* S. Martiale: *quem non conitrata primum ſuum* Epiſcopum *dicere, otiam* Apoſtolum *appellat, poſt rem gemina in Synodo Lemovicenſi anni* MXXIX, *& Bituricenſi anni* MXXXII *acriter ventilatam, ac denique Apoſtolicæ Sedis auctoritate definitam, pro parte affirmantc. Hæc tamen definitio non proceſſit ex ſola cauſa jam indicata, & nunc communi uſu recepta ad fundandum* Apoſtoli *titulum; ſed etiam ex ſuppoſito, non probato quod idem* S.Martialis *fuerit ex numero* LXXII *Diſcipulorum Chriſti, quos etiam Græci appellant Apoſtolos; unde prætendebant aliqui, in Litaniis publicis nominandum illum cum Apoſtolis; quem alii contendebant retinendum in ordine Confeſſorum Pontificum. Levis ſane momenti controverſia, nec tanti ſtrepitus judicio digna. Itaque, eo inſuper habito, cæptum eſt inquiri ſuperiori & curioſiori ſæculo, in originem & fundamenta præjudicii illius, meritoque dubitari, utrum* S.Martialis *ætas certius definiri poſſit, quam ex S.Gregorio Turonenſi, Hiſtoriæ Francorum l. 1. c. 30, ſecundum Acta S. Satuonini, ſtatuente, miſſum cum aliis ſex in Gallias, cepiſſe Toloſatium Epiſcopum agere* Decio & Grato Coſſ. *id eſt, anno Chriſti* CCL, *atque adeo* Martialem, *unum ex illis, non multis antea annis Lemovici ſedem Epiſcopalem ſtatuiſſe: quodetiam veroſimile reddit euiguus ſucceſſorum, eidem in antiquiſſimis Catalogis adſcriptorum numerus, uſque ad tempora Conſtantini; quam ſufficiens uni ſæculo implendo, tam nihil facilens ad implenda tria. Nam ſi conſtaret, tertium inter illos* Actium *ſive* Acticum *vixiſſe* (*ut habent Sammarthani*) *annos* CCCX *vel* CCCXI *nihil foret inconſultius, quam primum ante illos* Martialem *ad Chriſti, in tevris verſantis; ætatem ſubvehere, ſolis* Aureliano *&* Emelio *intercurrentibus.*

non ſolum quia creditur primus illos fidem prædicaſſe,

ſed quaſmum ad LXXII *Diſcipuli*

F *Boſque. tur tanta antiquitati diſſidium*

2 *Magiſter noſter Godefridus Henſchenius, quamquam in iſtam ſententiam propenſior, cavit tamen ne deſuiret quidquam, & contentus fuit in S.Paulo Nacbonenſi ad* XXII *Martii ita, quæ collegit ex Franciſci Boſqueti, Prætorii Narbonenſis Gallicanæ eccleſiæ Hiſtoriarum tomo primo, ſub annum* MDCXXXVI; *cum profecto Anclario veterum monumentorum recuſo, quæque jam ille ſubjecerat eruditorum judicio & pleriſque probaverat Idem Boſquetus, cum l. 1. de S.Petri in Gallia diſcipulis creditis, ſigillatim agere inſtituiſſet; tandem n. 22, iſtam aſſumpti argumenti partem concluſurus, ita pronuntiat;* Quamvis traditionem, quæcumque illa ſit, reveteat, hæc tamen

Synopſim Actorum,

omnia

AUCT. D. P.

A omnia (*quæ ſcilicet de Sanctis, Memmio Catalaunorum, Frontone Petrocoriorum, Georgio Velaunorum, Clemente Mediomatricum, Saturnino Toloſatum, Manſuete Leucorum, Eucherio, Valerio & Materno Trevirorum, Saviniano, Potentiano & Altino Senonenſium Apoſtolis, velut a Petro miſſis, circumferuntur*) hæc *inquit*, omnia adeo ab hiſtorica veritate aliena, mihi non perſuadeo. Nam tot erroribus priſcas narrationes obduxit antiquitatis amor..... ut, qua agendum ſit non agnoſcam.

quibus dictum Chriſti diſcipulus

Itaque accelero ..... & unum Martialem, Petri diſcipulum præcipuum abſolvo.

3 Martialis (*ſecundum ea quæ circumferuntur Acta ejus*) a Petro conſanguineo, juſſu Chriſti, eum Marcello & Elizabetis pareotibus baptizatus, præcipuis Domini actionibus interfuit. Petrum Antiochiam, inde Romam ſecutus, in Gallias, cum Alpiniano & Auſtriclano, Chriſti fidem prædicaturus, mittitur; in itinere mortuum Auſtriclianum, apud Elſam vicum, accepto Petri baculo, ſuſcitat; Tulli, Arnulfi filiam a dæmone liberat; Nervæ, Caſtri Domini, Neronis Imperatoris conſanguinei, filium, a dæmone necatum, in nomine Jeſu vitæ reſtituit; & eum tribus millibus hominum baptizat. Ad Ergedium vicum idola deſtruens, a Sacerdotibus templorum exditur; qui imminente vindicta Dei obcęcantur; neque prius lumen recipiunt, quam Chriſtum Deum fatentibus dæmonibus, ſimulacris omnibus confractis, ipſi pedibus Martialis obvoluti ſunt. Lemovicum urbem ingreſſus, a Suſanna hoſpitio excipitur; eam eum filia Valeria baptizat; furioſum ſanat; a Flaminibus cęſus in carcerem conjicitur. Pro Martialis libertate natura conſpirat, undique fulgura & tonitrua cęlum turbant, terra motibus quatitur, Flamines fulgure tacti eadunt, & prodigiis commotus populus accurrit ad carcerem; Martialis de dæmone triumphans egreditur, turba acclamante; Flamines ſuſcitat; eorumque de Chriſti divinitate audito teſtimonio, viginti duo hominum millia baptizat.

B *a Petro Lemovicum miſſus*

per multa miracula

poſt accum Valeria a ſe tonorſa

4 Vixit Suſanna, bonis ſuis Eccleſiæ relictis; ejuſque filia Valeria, ſe Virgineam Deo conſecrat: at eum ejus ſponſus Stephanus Dux (hæc ſunt Actorum verba) tenens Principatum a fluvio Rhodani uſque ad mare Oceanum, Vaſconum atque Guthorum gentem regendi habens poteſtatem uſque ad montes Pyreneos, eam ducturus Lemovicum veniſſet; Valeria, jam Chriſto deſponſata, nuptias rennit, & Stephani juſſu capite plectitur. Pœnituit tamen Stephanum, & ad Martialis pedes provolutum, Chriſti miſericordia recepit. Baptizat illum Epiſcopus eum omni comitatu; munera in eccleſiam conferuntur; Clero annonę & redditus deſtinantur; Hoſpitales domus conſtruuntur, & ad Valeriæ ſepulcrum eccleſia a Stephano ædificatur. Interea a Nerone Stephanus eum exercitu evocatus, Romam pergit; Petrum Apoſtolum invifit, & nudis pedibus eum omni exercitu, coram eo proſternitur. Lætatur Apoſtolus tantam multitudinem a Martiale in Jeſu Chriſti numeros adſcriptam; & acceptis diſcipuli prodigiis, Stephano cædis Valeriæ veniam indulget. Ducentas libras auri, a Nerone ſibi datas, Petro Stephanus offert: ille ad Martialem deferri, & eccleſias ędificari jubet. Redit exercitus in Gallias, & Stephano duce ad Martialem properat, pro reditu gratias acturus. Cum ad Vigennam fluvium conſediſſet, Arcadii Comitis filius Hildebertus a dæmonibus demerſus eſt. Martialis dæmonibus imperat; corpus ripę teſtituitur; ipſi dæmones Æthiopum habitu videntur, & mira de inferno ac ſuis nominibus declarant. Excitatur tandem Hildebertus; quęcumque in inferis viditlet, ipſumque purgatorium ignem deſcribit; deinde caput totondit, eaereitationem ſeveram profeſtus: Arcadius pater, in tanti beneficii gratiam, Eccleſię bona confert.

C *fundaſſe eccleſiam,*

& pulſis dæmoniis

9 Stephanus, miſſis per omnes nationes ſibi ſubditas edictis, idola deſtrui & Chriſtum colli imperat; ac reliquam religioſo cultu vitam tranſigens, quatuor vicibus, per anni quatuor tempora, quotannis, eum ſubditis populis Martialem invifit; & in cilicio & cinere & jejunio tres dies in eccleſia S. Stephani orationibus vacat. Jam per omnes Gallias, miraculorum fama & vitæ ſanctitate notiſſimus Martialis, Sigebertum Comitem Burdegalenſem paralyſi liberat, dato ſuo baculo Benedictę illius uxori. Hujus hortatu diruuntur Burdegalę idola; Ignoti, qui colebatur, Dei templo ſervato: eunęta Regia Chriſti fidem accipit & multa hominum millia a Martiale baptizantur. Inſignis iterum miraculis ejus baculus, qui religioſe a Benedicta ſervatus, in hodiernum diem cuſtoditur. Hic eſt ille Martialis baculus, quem is a Petro accepiſſe vulgo creditur. Accepto beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli martyrio, inceptam eccleſiam perficit Martialis: aptat ſibi, Stephano, & Valeriæ ſepulcra, Protomartyri & Apoſtolis oratoria dedicat; lampadibus, crucibus aureis, & pretioſiſſimis cimeliis eccleſiam ornat; & magno cum apparatu, preſente Stephano Duce, & convivis peregrinis miniſtrante, illius dedicationem celebrat, dæmonum ejectione & miraculis illuſtrem quæ in ultimum Neronis annum incidit. Quadraginta Clericos in illa eccleſia inſtituit; hoſpitalem domum in quingentorum pauperum victum ædificat; & Aurelianum ſuturum ſibi ſucceſſorem conſecrat. Tum pedibus omnem Galliam circumire, & verbum Domini prædicare, tandem lato decreto, ut omnes Aquitani quotannis vicibus quatuor Lemovicenſem eccleſiam adirent; inſtanti dormitionis ſuę die Aquitanos convocat; Miſſa celebrata, orationem habet ad Portam Caleineam; benedicit populo, & animam Deo reddit, Epiſcopatus ſui anno XXVIII Chriſti LXXIV, Veſpaſiani anno III, ætatis ſuę LIX, pridie Kalendas Julii.

totam Aquitaniam converſſe ad fidem;

& A. C. 74 obiiſſe

Auctor pro ſuo tempore Aurelianum ſucceſſor ſed falſo:

6 Hæc ex Actis S. Martialis, quæ Aurelianus, diſcipulus & ſucceſſor ſetipſiſſe dicitur. Verum, quia vel ea percurrens, legitimum Auctoris nomen agnoſcet? .... Certe Aurelianum, Martialis diſcipulum, hæc ſetipſiſſe, manifeſtiſſime falſum eſt; atque ipſi illorum aſſertores, ex Actis Aureliani ſolum excerpta fuiſſe, ſcribunt. Quo autem tempore, illa primum viſa ſint, incertum: niſi tamen conjectura nos fallat, paulo ante ſecundam Martialis tranſlationem, quę anno Chriſti DCCCCXCIV contigit, compoſita fuiſſe videntur. Nam ſcriptor miraculorum, quę in ſecunda Tranſlatione viſa ſunt, Acta S. Martialis antiqua periiſſe, a barbaris nationibus Aquitaniam vaſtantibus direpta, ipſiſque alia ſubſtituta fuiſſe, declarat. Ergo poſt pulſos Aquitania Barbaros, reſtituta ſuis Martialis Vita, aliquot ante ſecundam Tranſlationem annos. Inde nata Apoſtolatus in vulgi animis opinio tandem Concilio Aquitanorum anno MXXXI aſſerta; quidquid contra Jordanus Lemovicenſis Epiſcopus, ex veteri ſuę diœceſeos conſuetudine, pro certiſſima lege in medium protertet. Nam ad ea tempora

cum ſint Acta illa multo ſeriora,

a

A a Romano Epiſcopo Martialis miſſus fuiſſe, & circa Decii annos in Galliis vixiſſe, inſuperque hos annos per Gallias ejus diſcipulos prædicaſſe credebatur: quos inter Auſonius Engoliſmenſis Epiſcopus, ſub Chroco Wandalorum Rege, circiter annum Chriſti CCCLX, paſſus eſt. Nequa alia Martialis prædicationi tempora ſuccurrunt, quam XXXVIII anni eccleſiaſticæ pacis, a Severo ad Decium.

Idem ſe ſtiaret Joan. Cordeſius

7 *Hactenus Boſquetus, & ad plenioren dictorum confirmationem, Parte* 2 *Hiſtoriarum, produxit Diſſertationem*, de tempore quo S. Martialis in Aquitaniam miſſus eſt, ex Gallico Ms. D. Joannis Cordeſii, Presbyteri Canonici Lemovicenſis, in Latinum ſermonem verſam: *credo, ut ſententia ſua mollior accideret Lemovicenſibus, cum eam viderint ſuomet civi inter ipſos eruditione probatam. Diſſertationis ejus, necdum compoſita, ſed inter Auctoris manus verſantis, meminit Claudius Robertus in ſua Gallia Chriſtiana*, anno MDCXXVI *excuſa: profeſſus ex illius Ms. dari a ſe Catalogum Epiſcoporum Lemovicenſium, correctiorem quam ante quinquennium dederat Joannes Chenu. Sammarthani autem, cum eamdem Diſſertationem jam editam a Boſqueto legiſſent, Roberti argumentum in quatuor tomos, ſub eodem Galliæ Chriſtianæ titulo extendentes anno* MDCLVI, *omiſſa Actorum S. Martialis ſynopſi, quam ille præpoſuerat; maluerunt lectorem ſuum ad Diſſertationem iſtam remittere. Rariſſimus jam pridem eſt Boſqueti liber & male ſua exiguus, extra Galliam ad paucos delatus; quare operæ pretium cenſeo, Diſſertationem totam inſerere huic loco.*

pro Diſſertationem hic dandam, ex Boſqueto.

B

A Marca, pro fidelitate prædicatio ſcribunt;

8 *Quia tamen, ultra ipſiuſmet Boſqueti mentem, ultra certe quam probare ipſe poſſit, extendit Cordeſius auctoritates Gregorii Turonenſis atque Sulpitii, quorum ultimus fidei Chriſtianæ prædicationem nuſquam in Galliis diutius videtur differre quam conveniat, ſubtexam eidem Epiſtolam Archiepiſcopi Toloſani, poſtea Pariſienſis, Petri de Marca, ad Henricum Valeſium*, de tempore quo primum in Galliis ſuſcepta eſt fides Chriſti: *quæ Epiſtola quam facile perſuadebit, nimis ſeverum fuiſſe Cordeſium; ſic oſtendet, quod* S. Martialem, *nemini, quantumcumque conati, ſuffiſcere poſſe ſolidum aliquod, in quo tanta ejus ætas fundetur. Hæc enim veniens a Marca*; Unum illud, *inquit*, habetur in Martyrologiis veteribus, eum Lemovicæ fuiſſe Epiſcopum. Veruntamen antiqua ejus Vitæ Acta (*quæ ſolicet nobis in ſynopſi dedit Boſquetus*) unum fuiſſe e LXX Diſcipulis Domini, & a Petro Apoſtolo ad Aquitanos miſſum, docent: quam traditionem implena eſt Synodus Lemovicina: *ſed utriſque quam parum hic credi poſſit, ſiquet ex præmiſſa ſynopſi.*

circa S. Martialem laudi:

C

quam veteres Melia ſolum dicunt Epiſcopum;

9 *Ad Martyrologia quod attinet, Hieronymiani etymographa omnia, ad calcem diei hujus, adſcriptum habent*, Lemovicas depoſitio S. Martialis Epiſcopi; *& Luxeuſe atque Epternacenſe vetuſtiſſimum, ante mille annos exaratum*, addunt, & Confeſſoris; *ſicut etiam Ado, Rabanus, atque Notkerus. Beda, cum Acta nulla invenifſet, hujus commemorationis abſtinuit, in eo quod genuinum dediſſe nos credimus; ſed qui Bedam in Atrebatenſi, Letienſi ac Tornacenſi Mſs. ſupplevit Lugdunenſis Florus, Adone & Uſuardo antiquior, ad præcitata vetuſtiorum Mſs. verba addidit*; qui a Romana urbe a B. Petro in Gallias miſſus, in urbe Lemovicina prædicatu exortus eſt; everſiſque ſimulacrorum titibus, repletaque jam urbe Dei credulitate, emigravit a ſeculo. *Hæc ſi vera ſunt Flori, ut eſſe opinamur; oportet ut opinio, quæ S. Petri diſcipulum Martialem credidit, undecumque vel quomodocumque nata, ipſo Floro antiquior ſit; & quod in Actis quoque, qualia ſub nomine Aureliani ante Normannorum irruptiones lucubrantur, idem aſſertum fuerit; atque adeo ut illa originem ſuam habuerint, non a Monachis, Canonicis; ſed a quorum, jam inde a tempore Pippini Regis eccleſiam S. Martialis revocatium, meminit Ademarus infra plenius allegandus.*

uſque ad Florum, Acta ſeculum;

Uſuardus

10 *Uſuardus (quem Claudius Caſtellanus, ſatis ſeveris & certis argumentis, demonſtrat Adonis Martyrologio ſic uſum, ut illud abbreviavit, auxerit, correxeritque) ſcribens ſub medium ſæculi* IX, *ſatis oſtendit, lecta ſibi quædam* S. Martialis *Acta, cum alii*; Lemovicas civitate S. Martialis Epiſcopi, cum duobus Presbyteris Alpiniano & Stratocliniano, quorum vita miraculorum ſignis admodum effulſit: *quæ verba uſque hodie etiam in Romano legantur, niſi quod pro* Alpinianus, *ſcribatur* Albinianus; *&, conformiter ad Acta & Lemovicenſium ſcriptorum uſum*, Auſtriclianus *nominetur. De primo ſenſim ejusdem proprio ſuo die* XXVIII *Aprilis, de altero agent poſteri, die* XX *Octobris. Igitur utroque hic prætermiſſo, pergo de ſolo* Martiale *hic agere; præterita etiam Vita, tam fabuloſe inſulſeque compilata, quamvis eam ex variis Mſs. inter ſe operoſe collatam a Roſweido dare poſſemus; cum ſatis ſit eam poſt Abdtam & in omnibus Sueii editionibus legi. A Diſſertatione Epiſtolaque jam promiſſa, tranſibo ad* Miracula, *dauda ex veteri veſtro codice Pergamena; ubi primum narrantur patrata ad ſepulcrum, nulli adſcripta tamperi, ac verſimiliter facta omnia ante Tranſlationem anni* DCCCXXXII. *Sequuntur alia ſub novo exordio, a tempore Clotharii II Regis, & ſæculo Chriſti* VII *cepotia; quibus ſubnectuntur ſecuta prædictam Tranſlationem, Auctore (ut apparet) coævo.*

Actis omiſſis dantur Miracula.

E

ſed optime ſcripta an. 994.

11 *Poſt hanc optandi nobis veſtas collectio eorum, quæ in ſecunda Tranſlatione anni* DCCCCXCIV *viſa, allegat Boſquetus ſupra num.* 6., *hactenus autem non potuimus adipiſci: eorum tamen defectum utcumque ſupplebunt, quæ ex Ms. S. Martini Tornacenſis nobis deſcripſit Joſephus Ignatius a S. Antonio, Carmelita; ubi invenimus Acta & Miracula* S. Martialis; *concinne ſatis ſtylo abbreviata, ab Auctore ſæculi (ut apparet)* XX; *qui finit in eo, quod ſibi ipſe contigit, ſermonem habenti de S. Martiale in Agenenſi dioceſi. Hic Abbreviator, a primis in ipſa ſepultura faſtis orſus, nullo ſervato temporis ordine, ad ſuam uſque ætatem progreditur; petiora dumtaxat aliqua colligens, partim ex prædictis, nequaquam hic iteranda; partim ex aliis, quæ ſola excerpere curæ nobis fuit.*

F

Dantur etiam binæ Floris Monaſterii;

12 *Poſt Miracula dabo Hiſtoriam Monaſterii S. Martialis (in cujus eccleſia, S. Salvatori dicata a piiſſimo fundatore Ludovico Pio, bodiedum ſervatur corpus Sanctii). collectam ex Chronographiis duobus ſæculi* XII, *Ademaro & Gaufrido, hoc S. Martialis, iſto S. Eparchii Engoliſmenſis Monachis, cum ſubſidio Brevis Chronici Lemovicenſis: quæ omnia, nec non Geſta Epiſcoporum Lemovicenſium per Bernardum Guidonis, Philippus Labbe inſeruit tomo* I *novæ ſuæ Bibliothecæ; & continuatam S. Martialis venerationem, variaſque corporis depoſitiones, elevationeſque & miracula certius nos docebunt, quam Gregorii Lumbardelli Appendix, ad Italice redditam, mireque amplificatam Vitam, & Senis editam anno* MDXCV. *Ille enim ſolum ſcripſit & amplificavit ornatus audita a quodam peregino Presbytero, ſecum Romæ Neapolim proficiſcente, & gratuiti viatici cauſa multa commente, quibus videbat bonum Gregorium tubiare. Ademarus & Gaufridus domeſticis uſi ſcriptoris, eoque in loco ubi fides ſua habebant tot arbitrant,*

AUCT. D. P. *tres quos incolas, breviter omnia & succinctè narrant, quæ partim legerant partim viderant, fide optima atque fiducia, uti res ipsa docebit, collata cum synopsi eorum, quæ recitata sibi Lombardellus ait, ad finem apponenda.*

DISSERTATIO

Joannis Cordesii, Presb. & Canon. Lemovicensis,

De tempore missi in Aquitaniam Sancti, ex Gallico Latine reddita a Franc. Bosquetо.

Lectori Daniel Papebrochius.

Dissertationem hanc, uti & sequentem Epistolam, sicut impressam reperi, daturus recudendam; licere mihi volui, ut eam dividam in Paragraphos tres; & Capitum numeris omissis, more nostro articulos partiar; nec tantum, marginali synopsi additа, faciam rem usui nostro aptiorem; sed etiam, posita ad cujusque Paragraphi calcem Animadversione, interpolem, quatenus utile visum fuerit. B

§. I. *Proponitur opinio, asserens a S. Petro missum Martialem; & demonstratur ætas Epistolarum, & Vitæ, Aureliano successori ejus adscriptæ.*

VUlgaris est omnium opinio, Martialem, non solum Lemovicum, sed etiam Aquitanorum esse Apostolum; eum primus Christi fidem promulgaturus, in Aquitaniam venerit. Ipsum etiam primum Lemovicum Episcopum fuisse, apud omnes constat, cum Sedem Episcopalem in urbe Lemovicina fixerit. De tempore quo missus est, solum disputatur. Qua in re duas animadverto sententias. Unа, illum ex septuaginta Discipulis, Petrum secutum Antiochiam, tum Romam; inde cum duobus Presbyteris, ad fidem Christi prædicandum, ad Lemovicas missum, ibique tandem anno resurrectionis Dominicæ quadragesimo, vita excessisse refert; quæ C hodierna vulgi est opinio. Alia, Decio imperante circa Christi annum CCL. missum asserit: atque hæc est Doctorum sententiam, proficientium illam dignitate & pondere victricem, ut impugnantium numero victam.

Ex duobus, hac vere opinionibus.

vulgaris opinio Epistolæ & Vitæ.

Ultra harum opinionum, veritati magis consentanea sit, ut deprehendere possimus, sigillatim illæ examinandæ sunt. Atque ut a vulgari incipiamus; duæ Martialis nomine vulgatæ Epistolæ, ad Burdegalenses & Tolosanos; ipsiusque Vita, quæ ab Aureliano successore scripta fertur, certiorem hujus opinionis originem nobis demonstrant. Hujus ergo tota ratio, ex earum veritate pendens, accuratius examinanda est. Primum, an illæ Epistolæ vere a Martiale scriptæ fuerint; (dsinde) an illa, quam modo habemus, ejusdem Vita, eadem ipsa sit, quæ ab Aureliano composita dicitur; investigare debemus. Etenim si de illis certissime constet, Martialem, secundum vulgaris opinionis calculum, in Gallias missum a Petro fuisse; non erit amplius dubitandum. Sin vero contra, illis Auctorum nomina falso supposita patent; diruto fundamento, quibus illæ innixæ sunt, eas quoque ruere necesse erit.

3 Quæstum ad Epistolas: primum occurrit illud, quod ad earum calcem in veteri manuscripto ecclesiæ S. Martialis scriptum legitur. Hæ „ duæ Epistolæ, Domitiani persecutione adversus „ omnem Dei Ecclesiam ubique fervens, reconditæ „ fuerunt in sacrario B. Petri, videlicet in Basilica „ prædicti Apostoli, in tumulo cujusdam, in „ quo etiam Pontificum sepultura antiquitus soleD *illa primum circa an. 1060 inventa;*
„ bat haberi; ubi hactenus (ut in titulo scriptum „ reperimus) latuerunt; nostro autem tempore, Philippo Rege regnante, sunt repertæ: quæ „ nimia vetustate consumptæ, signis & litteris, „ pene nobis incognitis (ut mos antiquorum fuerat) scriptæ, vix tamen legi potuerunt, largiente Domino nostro Jesu Christo, cui laus debetur, honor omnis, & victoria, in sæcula sæculorum. Amen „. Quæ verba falsitatis eos arguunt, & vere apocrypha (quæ nempe sæculis tot abscondita) fuisse demonstrant. Cur enim ab eo quo scripta suerunt tempore, ad hæc posteriora sæcula, quibus visæ sunt, nemo illarum meminit? Quibusve modis ante in terra defossæ, pes mille annos imputridæ & illæsæ evaserunt? Cetetum si ad Burdegalenses & Tolosates scriptæ; non adeo ab illis neglectas, quin aliquod fragmentum aliquava penes eos memoria superfuerit, erudendum est. Usque adeone miserabilis E fuit illarum fatum, ut cum Gentilium persecutionibus & barbarorum direptionibus tot chartæ superstites fuerint, earum nec vestigium, nec memoria ad nos usque pervenerit? Plurimorum scripta desideramus; at illa scimus nos desiderare eum ab his scriptoribus, qui aliquando illa se legisse, scriptis suis testantur, illa extitisse discimus. Verum harum Epistolarum, Hieronymus, Gennadius; Isidorus, Honorius Æduensis, Abbas Trithemius, Henricus Gandavensis, aliique Scriptorum ecclesiasticorum collectores, inter tot antiquitatis monumenta, diligentissime conquisita, nusquam memorarunt. At ille qui hisce Epistolis posterorum fidem conciliare tentavit, statuariorum & sculptorum mors, qui statuas & numismata skius fodiunt, ut rubigine tandem antiquitatis opinionem illi conferant, illas absconditas voluit; infausto tamen eventu; cum sagacissimi scriptorum æque ac numismatum explo- F
ratores, commentum facillime detexerint. *multisque aliis rationibus reprobentur a Bellarmino.*

ex ipso instrumento modo argumentis fallitur,

4 Ex his criticis Cardinalis Bellarmini judicium afferam, doctrina & dignitate aliis omnibus anteferendi. Illius in lib. de Scriptoribus ecclesiasticis verba hæc sunt. „ S. Martialis, primus „ Episcopus Lemovicensis, dicitur scripsisse duas „ Epistolas, unam ad Burdegalenses, alteram ad „ Tolosanos, quæ extant in Bibliotheca SS. Patrum. Sed multa sunt, quæ eas Epistolas suppositias esse, indicare videntur. Primum enim, „ Auctor harum Epistolarum dicit, se cum Christo „ viasse, antequam crucifigeretur. Martialis autem, Episcopus primus Lemovicensium, missus „ sit ad eam urbem, Decio Aug. & Grato Coss. „ anno Domini CCLIV *, ut Gregorius Turonicus *lege 250*
„ testatur lib. 1 histor. capit. x. Quare necesse est, „ vel Martialem vixisse ferme trecentis annis, vel „ titulum Epistolarum esse falsum, qui auctorem „ præferi Martialem, Episcopum Lemovicensem; „ vel Epistolas esse confictas. Deinde in secunda „ Epistola cap. 8 scribit auctor, a se baptizatum „ Staphanum Regem, & quemdam alium tyrannum eum Satrapis suis. Atqui tempore Apo- „ stolorum, & etiam tempore Decii Imperatoris, „ non habuit Gallia ullos Reges; sed Imperio Romano

A „ manu ſubjecta erat &c. Tertio, dicit idem Au-
„ ctor eodem loco, templa idolorum everſa fuiſſe,
„ & eccleſias ædificatas auctoritate Regia ipſo ſuo
„ tempore; quæ videntur manifeſte falſa: certe pu-
„ gnant cum hiſtoriis Gregorii Turonici, Adonis
„ & aliorum. Quarto, in eadem Epiſtola cap. 9. ci-
„ tentur verba ſcripturæ Geneſeos, ſecundum S.
„ Hieronymi verſionem, quod etiam in utraque
„ Epiſtola paſſim cernitur. Id vero ſignum eſt aper-
„ riſſimum novitatis. Quinto, in eadem Epiſtola
„ cap. 23, ſcribit Auctor, ſe interfuiſſe enim aliis
„ diſcipulis, quando Judas oſculo Dominum pro-
„ didit. Atqui hoc videtur repugnare Euangelio,
„ ſiquidem Marcus cap. 14, & Lucas cap. 22, di-
„ cunt, Chriſtum cum duodecim ultiam cœnam
„ celebraſſe, & cum undecim in hortum ingreſſum,
„ ac deinde Judæ obviam iviſſe. Sexto, in Epiſtola
„ eadem cap. 8, dicit, Valeriam quamdam, in ip-
„ ſa Gallia martyrio coronatam. Id vero repugnat
„ Sulpitio lib. ſacræ Hiſtoriæ, & Gregorio Tu-
„ ronico lib. 1. cap. 28 Hiſtor. Franc. qui ſcribunt,
B „ temporibus M. Antonini primum intra Galliss
ſicut & Vita ab Heſſelio, „ martyria viſa. Hactenus Cardinalis Bellarmini de
„ Epiſtolis Martialis rectum judicium.

5 Quantum autem ad ejuſdem Martialis Vi-
tam pertinet, illam ſcilicet, quam ex manuſcri-
ptis Codicibus primus Carmelita Beauuamis, Apo-
ſtolicis Viris, quæ ſub Abdiæ Babylonici nomi-
ne circumferuntur, attexuit; illa non majoris æ-
ſtimanda eſt, quam illæ Apoſtolicæ, quæ judi-
ce eodem Cardinale fabulis ſimiliores ſunt, quam
veræ narrationi: cum propter errores hiſtoriæ,
tum ob fidei labes, quibus aſperſa eſt. Jure ita-
que merito Joannes Heſſels Lovanienſis Theo-
logus, ab eodem Cardinale Isudatus, illam hac
„ cenſura notavit: Vita S. Martialis [quæ incipit]
„ *Prædicante Domino Jeſu Chriſto apud Judæam, in*
„ *tribu Benjamin convenerunt ad eam:* non placet
„ proter valde multa. Inter cetera erronea, di-
cuntur Martialia & Cleophas, eum aliis multis
„ diſcipulis Domini & Apoſtolis in cœna mini-
„ ſtraſſe cibi & potus copiam, aquamque & linte-
ut incepit ſcatere, „ amina ad diſcipulorum pedes ablueudos & de-
„ tergendos, cum uno linteo dicatur Chriſtus fuiſſe
C „ præcinctus: & Apoſtoli putarint, Judam miſſum
„ a Domino, ut egenis aliquid daret, ut eme-
„ ret neceſſaria ad diem feſtum; quod non deſignat
„ multitudinem miniſtrantium ibi fuiſſe. Rurſus
„ dicitur Martialis, a Domino, poſt reſurrectionem,
„ parem poteſtatem & ligandi & ſolvendi accepiſ-
„ ſe cum Apoſtolis, & ſic miſſus ad prædicandum
„ in univerſo mundo: quod ſi verum eſſet, num-
„ quam Mathias in locum Judæ ſucceſſiſſet, ſed
„ Martialis electus fuiſſet. Et vocatur Martialis
„ Coepoſtolus & Condiſcipulus Petri, quod tole-
„ randum non videtur: etſi poſſit vocari Apoſto-
„ lus, ſicut Epsphroditus & Andronicus a Paulo
„ vocantur Apoſtoli, alicujus particularis gentis.
„ Rurſus induciturAngelus dicere de Martiale,
„ quod duodecim Angeli, deputati ei, non per-
„ mittunt eum fatigari & eſurire, ſitire, vel pati do-
„ lorem. Item, quod ſicut a concupiſcentia car-
„ nali eſt alienus, ira & a dolore mortis fiet extra-
„ neus Quæ omnia ridicula ſunt: non eſt enim ſer-
„ vus major Domino. Item, dicitur ipſe multo auro
„ & luminaribus ornaſſe eccleſiem, & inſtituiſſe qui
„ divinum Officium agerent (quos Canonicos
„ dicimus) & præcepiſſe ut omnes populi vicini,
„ quater in anno illud templum viſitarent &c Huc uſque docti illius Theologi cenſura, quæ Vitæ Martialis ſcriptorem, tot ridicula & Scripturæ ſa-
cræ contraria permiſcentem æque imperitum Theo- D
logum ac ſupinum Hiſtoricum fuiſſe demonſtrat. AUCT. COR-

6 Quicumque ille fuerit antiquitatem & fi- DES.
dem captavit, his verbis, quibus finem impoſuit, *& falſo Aurel. ei nomen præf. ſunt*
aeſi Aurelianus Martialis diſcipulus & ſucceſſor
„ ipſe ſcripſiſſet:" Ego vero Aurelianus, licet non
„ omnia cognoverim, quæ, antequam ab ipſo fa-
„ cri baptiſmatis unde regenerari meruerim, plene
„ didicerim; tamen poſtquam ab illo, ab inferni
„ elauſtris liberatus, ſuperis ſum vitæ redditus:
„ quæque audire relatu, ac videre potui viſu, cogno-
„ vi, retinere minime curavi". Quæ quam vera ſint,
„ indicant verba hæc, quæ in veteri menuſcripta
collectione miraculorum Translationis S. Martia-
lis leguntur in archivo eccleſiæ ejuſdem Sancti.
„ Ab antiquis enim temporibus, ſæva undique
„ per Aquitaniam procella irruit barbarica, genti-
„ um videlicet Scytharum, inter quas Wandali,
„ Slavi, Gothi etiam, Ariana perfidia maculati;
„ Aquilonales quoque, gentilitatis errore ebrii, de-
„ bacchantes ſupra modum, Noſici, Danamarebii,
„ eum Ireſcalibus Normanis, cuncta miſersbiliter
„ vexabant. Qua de re neceſſe fuerat, ut pretio- E
„ ſior theſaurus eccleſiarum perſtudioſe elsm oc- *eum val. ſi qua fuit, omnino po- terit,*
„ cultaretur. Barbari enim non modo captivus cum
„ pecuniis, quin imo glorioſa Sanctorum corpora,
„ a noſtris finibus ad tuos venalia transferebant in-
„ digne, quod de pleriſque contigit; ſed etiam ec-
„ cleſiaſtica utenſilia, librorumque divinorum mul-
„ tiplicia, a patria extrudebantur. Terra ſola, aſ-
„ portari non paſſa, ædificiis carebat ſuperbis, ut-
„ pote ignium favilla diſſolutis. Fertur autem, quie
„ liber, in quo per ſingula ſummi Patroni facta
„ erant digeſta, eb ipſa gente translatus fuerit. Si
„ enim volumen Vitæ Apoſtoli apud nos non par-
„ vam præmonſtrat poliaitatem, multo magis de
„ quo iſtud, ut fetunt, defloratum dicitur, co-
„ pioſius effluit: & quia excerptus, apud plurime
„ innotuerat loca non abolevit nobis; ſingulari-
„ ter vero digeſtus per multa, ut ſingularis ſolita-
„ rios relinquendo deſeruit. Ille autem excerpus
„ liber, per univerſum pene orbem Europæ, apud
„ authenticos viros bene cognitus & probatus; e-
„ amdem, quam Canonici libri veteris ac novi in-
„ ſtrumenti, auctoritatem in Eccleſia Catholice
„ habet". Ex quibus verbis infertur, Vitam Mar- F
tialis, quæ ab Aureliano ſcripta, dicitur, non *quæ autem nunc habetur ſit contracta ex alia*
amplius extare: idque Vitæ Alpiniani, ſocii Mar-
„ tialis hæc verba confirmant: „ Geſta etiam ſancti
„ Apoſtoli Martialis, quæ Aurelianus longiſſimis,
„ narrationibus perſecutus eſt, ejus verboſitata
„ prætermiſſa breviter collegimus, ut ſuperius ci-
„ tate ſunt, neceſſaria tantum decerpentes, & ver-
„ boſa ac ſuperflua licet vera, cauſa faſtidii o-
mittentes". Unde unum eumdemque Vitæ Mar-
tialis ac Alpiniani ſcriptorem eſſe patet; non Au-
relianum, ſed alium quemdam, qui ſe Aureliani compendiarium excerptorem prædicat.

7 Itaque hoc unum modo expendendum eſt, *qua ipſa non poteſt ab Aureliano ſcripta fuiſſe,*
an hæc quæ nunc legitur Vita, ex illa prima &
antiqua Aureliani excerpta ſit. Siquidem illius, a
Barbaris deperditæ, compendium fuerit, æqua-
lem antiquę fidem obtinete cenſebimus: ut au-
tem veram, quam profiteri vult, antiquitatem
redoleat narratio; neque nationum, hominum,
locorumve nomina, deſcripto tempori incogni-
ta continere, neque alia certiſſima ejuſdem ævi
hiſtoricorum fidei omnio contraria narrare de-
bet. In his tamen ſupine peccavit Vitæ auctor,
præcipue his verbis: „ Ingredicas Stephanus, de-
„ nominetæ virginis (ſcilicet Valeriæ) ſponſus &

Dux,

A AUCT. CORDES. „ Dux, tenens Principatus a fluvio Rhodani uſque „ ad mare Oceanum, Valeonum atque Gothorum „ gentem regendi habens poteſtatem, uſque ad „ montes Pyrenæos „. Et paulo poſt:" Habebat „ autem iſte Dux ſient jam diximus, Principatum „ a fluvio Rhodani uſque ad mare Oceanum, poſ- „ ſidens omnem Ligeris regionem, omnemque „ Aquitaniam ſeu Vaſconum & Gothorum gentes. „ Rex tamen non vocabatur, licet Rex potentiſſi- „ mus Galliarum eſſet: quia nemo ſibi alius proprie „ in Occidente hoc nomen rune imponebat, niſi „ ſolummodo Nero, qui Romæ Imperii Principa- „ tum tenebat „. Quis enim ignorat, ducis digni- tatem, Vaſconum & Gothorum imperium, de- mum Imperio Romano decidente, poſt Theo- doſium Magnum cognita fuiſſe? Neronе impe- rante, Gallias omnes ab ejus Proconſulibus, Præ- ſidibus, & Legatis, ejus ſub nomine adminiſtra- tas fuiſſe, quis neſcit? Et quamvis illa ad reji- ciendum id ſcriptum ſufficerent, auctor tamen (quaſi ad detrahendam ſcripto ſuo fidem totus incumberet) nominibus propriis illud aſpergit, quæ eo tempore in uſu fuiſſe nemo eredet. Ta- le, Gentilis mulieris Sofannæ nomen; Babylo- niis aut Judæis cognitum; Arnulfi, Hildeberti, B Sigeberti item nomina, intet Burguadiones & Francos in Gallia tandem audita.

ipſum ſmaine aſſyſtata tetrnet.

8 Nihilominus tamen, quidquid deliret ſcrip- tor, ejus Vita apud poſteros tantam fidem ob- tinuit, ut inde ſupra hominum memoriam tra- ditio nata ſit; adverſus quam qui differat, fidem ipſam impugnare pleriſque videantur. Abſit au- tem ut tam infimo fundamento innitatur noſtra fides, quæ *νόμῳ ἐγγραφῷ & ἀγράφῳ* ſolum ſtabilitur. Ut autem hæc traditio, a nimia cre- dulitate progreſſa, examinetur; ſtatuendum eſt, ad hoc ut certiſſima traditio habeatur, illam ip- ſo tempore ad quod res ipſa refertur, naſci, & non interrupta ſerie ad poſteriora tempora per- venire debere. An hæc igitur vulgaris traditio, a Martialis tempore, eo ordine ad nos uſque de- rivavit? Primo in illa Vita, Martialis unus ex ſeptuaginta duobus Chriſti Diſcipulis fuiſſe di- citur: nemo tamen veterum, qui nomina Diſci- pulorum collegere, illius meminit: non Euſebius, non Hieronymus, non Severus Sulpitius, Doro- C theus, aut Ado; ex quo conſtat eorum ſæcu- lo incognitam fuiſſe illam de Martiale tradi- tionem. Secundo, eadem Vita, a Petro miſſum fu- iſſe Martialem, ait & in Gallias imperante Ve- ſpaſiano deceſſiſſe. At Gregorius Turonenſis, una cum Saturnino Toloſate in Gallias veniſſe, atque ideo Decio imperante probat ex actis Sa- turnini. Quare neque anno ſexcenteſimo, quo vixit Gregorius, nota fuit illa Vita, quam vel impugnaturus vel approbaturus Gregorius retu- liſſet. Neque Gregorii fidem minuit, quod ait Baronius, potuiſſe hoc loco æque ac alibi deci- pi Gregorium; non enim hæc in re, qui peccat in uno, factus eſt omnium reus; alioquin ſtulta eſſet per omnem hiſtoriam Gregorii auctoritas. Ceterum Gregorius, Senatoria ſtirpe clarus, in- ter Arvernos, Lemovicibus finitimos, Martia- lis, quem pleriſque locis laudat, dignitatem & ætatem ignorare non poterat. Hæc autem tra- ditio, neque anno nongenteſimo adhuc nata erat. Nam Lethaldus monachus, ſcriptor Vitæ S. Ju- liani Cenomanenſis, enm aliis Epiſcopis ſub De- cio Martialem in Gallias veniſſe aſſeverat. Tet- tio. Anno usv Neronis Imp. Martialem Baſili- cam conſtruiſſe eadem Vita teſtatur: quod is facile non eredet, qui demum ſub Conſtantino D Chriſtianis majores eccleſias ædificandi facultа- tem datam fuiſſe, non ignorabit. Nam prius intra cœmeteria & cryptas conveniebant fideles, donec a Conſtantino Baſilica S. Salvatoris Romæ ædificata eſt, quę a Nicolao I, in Epiſtola ſe- lata actione vai Concilii vtt, prima in toto orbe tetrarum conſtructa eſſe dicitur.

ANIMADVERSIO D. P.

Non dreſſ, quod poſtremis hiſce cenſuris opponat Lector eruditus. Nam primo, Diſcipulorum LXXII *nomina, utmo fide dignus ſcriptos collegit aut tra- didit, ſed vel ſuppoſita habentur Auctoribus non ſuit, vel ab illis tranſcripta, qui titulis credidernnt non ve- eli; & univerſim apparet, eadem nomina eſſe colle- ta ex Actis Apoſtolorum & Epiſtolis Pauli, quorum illi Diſcipuli fuerint, non autem Chriſti, niſi forſitan pauci. Ut ergo omnium aut fere omnium vera ha- benut latent nomina, ſic in illis latuiſſe diu potuit aliquis* Martialis, *ſi nullis aliunde probaretur inter illos fuiſſe. Ad Gregorii Turonenſis locum quod attinet, nec ipſe Boſquetus vellet omnti ibi ex Actis S. Saturnini nominatos differe uſque ad nunum* CCL. *Nos vero ægre poſſumus eredere, quod epiulo quam Cordeſius Boſquetiuſque oppugnant, nec nota esnt nu- no Chriſti* DCCCC; *tum quia putamus Florum, tan- to ſeniorem, vidiſſe Actn, in quibus a Petro miſſus dicebatur Martialis; tum quia Ademarus, S. Epar- chii Engoliſmenſis Monachus, circa finem ſæculi* XII *ſcribens, in Commemeratione Abbatum S. Martialis ſub finem, confidenter appellat* Geſta ejus canonica, *ſemper ab Eccleſia recepta, quæ ſatis declarant, privilegium Apoſtolatus ejus, & quia ſine dubi- tatione unus eſt de* LXXII *Apoſtolis, quos Do- minus miſit velut agnos inter lupos; quos* LXXII *non ſolum Græci, verum etiam Lucas Euange- liſta, & Paulus Apoſtolus in Epiſtola ad Corin- thios prima, vocat Apoſtolos. Experientia tamen docuit, quam non totis trecentis annis ſit opus, ut ali- quis vulgo placens epiulo, certiſſimum vetuſtiſſimuque credatur; ſcient etiam potuiſſe Florum a tranſcribentibus addi aliquid, quod ipſius non ſit; ſatis hubeo Quæſtio- nem de tempore, quo primum ſcripta ſeu verius ficta ſint Acta, relinquere in medio; & ipſa ſolum non recipere ut authentica; idque tanto juſtius, quanto in- juſtius Auctor aſſumpſit ſibi nomen Aureliani diſci- puli ac ſucceſſoris. Sufficiat etiam repudiaſſe ſuppoſi- tas S. Martiali Epiſtolas, quarum etiam ſic meminit Gaufridus Voſienſis cap.* 20: Tempore Petri Abba- tis Voſienſis, quæ Epiſtolæ S. Martialis repertæ le- guntur in ſacrario S. Petri, in tumulo cujuſdam, ubi ſepultura Antiſtitum antiquitus fuit. *Illis au- tem additum teſtimonium, Auctoris ſui declarat im- peritiam, dum Domitiani ævo, ubique per Impe- rium uſurpabantur Romanæ litteræ, etiam nunc no- tiſſimæ, adſcribit morem utendi ſignis & litteris, ſæ- culo* XI *pæne incognitis, quæ legi vix potuerint. Item, eum eodem Domitiani ævo, quo nefas erat mor- tuos intra mœnia ſepelisi, in oratorio urbano ali- quo, quale fuiſſe illud ubi poſten fuit condita Baſilica S. Petri, prima Lemovicenſium Cathedralis, fuerint tumuli mortuorum, in quorum uno tunc conditæ Epiſtolæ inventæ ſint*, Philippo regnante.

Quod inter 72 diſcipulos non nomi- netur Martialis parce facio- ſum,

atque conſtat quod ſæc 10ceri- mus pro- dierint Acta.

Imorlm illa & Epiſtola merito rejiciam- tur,

§. II. De tempore, quo ſcripta vulgaris Vitæ: & de modo, quo Apoſtoli titulus S. Martiali confimatus eſt.

9 PRobatum eſt, ut eniſtimo, vulgarem hanc Martialis Vitam, ab Aureliano minime ſcri-

A ſcriptam, neque traditionem antiquam eſſe: modo tempus illud, quo primum hęc opinio cœpit, perquirimus. Neminem, ante miraculorum ſecundę Tranſlationis ſcriptorem, hujus Vitę meminiſſe reperio. Ille vero paulo poſt annum viceſimum ſupra milleſimum ſcripſit. Nam referens ea quę circa annum milleſimum & decimum contigerant, hęc ſcribit: „ Decurſa multa „ generatione poſthac mortalium, celebratur ab „ Aquitanis ſecunda ſublevatio ſummi viri mo„ derna: cujus ſublimitatem eo cuſum fiducialiter „ commemorare, quo liquidum eſt nullius figmen„ ti nebulam adhabere. Omne etenim pene genus „ hominum ſupereſt hactenus, quod oculis teſtifica„ tur, quæ litteris inſerere volo„. Et paulo poſt: „ Nequis autem me exiſtimet fabuloſum, digoio„ res me, qui hodieque innumeri ſuperſunt, in„ terrogans, comprobavit, hęc eſſe omnimode vera. Ex quibus manifeſtiſſime colligitur, Auctorem eas res, paulo poſtquam geſtę fuerant, deſcripſiſſe. Secundo loco, Martialem Apoſtolum B lego in Synodo Francica, habita coram Rege Roberto, a Gauſleno Bituricenſi Archiepiſcopo, Hugone Abbate S. Martialis, & quibuſdam aliis Francię Epiſcopis anno MXXII. In illa Aquitani Francos, quod inter Apoſtolos Martialem numerarent, redarguebant his verbis: „ Vos Franci non „ recte facitis, quia Martialem eum Apoſtolis pro„ nuntiatis. Nos recte agimus, quia eum inter Con„ feſſores recitamus. Vos ultimum Apoſtolorum „ dicitis: nos primum Confeſſorum in Letaniis di„ cimus.„ Quod jurgium compeſcuit Gauſlenus, Martialem Apoſtolum aſſereus, ſed non probans, & his verbis diſputationem concludent: „ Nus „ Franci morem, quem Parres noſtri, qui primi „ monaſterii S. Benedicti ſuo magiſterio informa„ runt, plena nobis ratione ſubnixum tradide„ runt de hac re, ſatum conſervamus.

ex fide Monachorum S. Martialis,

Ac Quę ſane verba hujuſce traditionis Apoſtolatus auctores, Monachos S. Benedicti demonſtrant; qui eo ſęculo literarum & bibliothecarum magiſtri, auctoritate qua apud populum polebans, illi facile opinionem ſuam perſuaſerunt. Quemadmodum Hildpinus Abbas S. Dionyſii ſub C Ludovico Pio, circa annum Chriſti DCCXXX, arte Græcorum favorem ejus ambientium deluſus, primus omnium Dionyſium Pariſienſem, Areopagitam Pauli diſcipolum, eſſe aſſeruit. Quamvis ad id uſque tempus ſcriptores Eccleſiaſtici, Gregorius Turonenſis, Forronatus Pictavienſis, anno Chriſti DC; Beda, anno DCC; Uſuardus anno DCCC, Dionyſium ſolum Epiſcopum Pariſienſem nominent, nulla Areopagiticæ dignitatis facta mentione. Imo & Gregorius, illis ſeptem Epiſcopis annumerat, quos ſub Decio circa annum CCL miſſos fuiſſe refert, quos inter & noſter Martialis edſcriptus eſt. Præterea antiqua omnia Martyrologia, ſcilicet ipſum quod Gregorii I Papę tempore in uſu erat, ab Heriberto Roſweido editum, & Bedę, Uſuardi, Adonis, & Notketi Monachi S. Galli, memoriam S. Dionyſii Areopagitæ, Epiſcopi Athenienſis, qui teſte Ariſtide contemporaneo ſcriptore, ſub Adriano paſſus eſt, die tertia Octobris recolunt: at Dionyſii Pariſienſis, cum Ruſtico & Eleutherio paſſionem, die nona ejuſdem menſis commemorant. His omnibus inſuper habitis, Hilduinus Areopagiticam diguitatem Dionyſio affinxit; neque tamen integram fidem apud poſteros meruit, cum Lethaldus & Abeletdus, quamvis hic S. Dionyſii Monachus, illius opinionem impugnarint. Ergo Hilduini exemplo, eum Eccleſis Lemovicenſis S. Martialis circa annum DCCCXLVIII, in poteſtatem Monachorum S. Benedicti veniſſet, Martialem fictę antiquitatis illuſtriorem illi Monachi reddiderunt. Nam Hugo Abbas S. Martialis, ab illis Synodo reverſus in monaſterium, in Litaniis Martialem inter Apoſtolos primus omnium deſcripſit.

eadem quæ circa S. Dionyſium antiquitatis fabulas docuerunt,

D AUCTORES. *& Apoſtoli annumerare S. Martialem voluerunt.*

22 Hac re commotus Jordanus Epiſcopus Lemovicenſis, oovitaris Abbatem arguere, & Martialem conſeſſoribus, non Apoſtolis annumerandum ex veteri more, aſſarere; ut patet ex epiſtola, Regis Roberti, Guillelmi Ducis Aquitanię, & Epiſcoporum nomine ſcripta Benedicto Papę VIII, qui anno MXXIV obiit, e qua hæc verba Jordani deſcribimus: " Sanctus Aurelianus „ ſucceſſor illius (quem ipſe ſanctus Martialis „ de inferno exſxit) Ebulus, Arvienſ, Ermoge„ nianus, alliique ejus ſucceſſores uſque ad tri„ ginta ſex. Ego vero trigeſimus ſeptimus, qui „ vocor Jordanus, omnium infimus; hi omnes pra„ ſanctiſſimo Confeſſore eum habueruut; ſimiliter E „ omnes Abbates, in ejus monaſterio habitantes, „ uſque in hodiernum diem. Iſte Abbas qui nunc „ eſt, noviſſime deceptus, ſuperbis elatus, venit ad „ me, qui ſum vilior meis anteceſſoribus, de pro„ cans ut in Concilio meo & in Synodo, ſanctiſ„ ſimum Confeſſorem in numero ponerem Apo„ ſtolorum, quod facere nolui. Ille perſeverans „ dictis, fidem quam habuit cum duodecim Mona„ chis illius Monaſterii, mihi promiſit, ut cum au„ ctoritate in omni Concilio [coram] me defenderet, „ hoc facere non potuit in Concilio Guillelmi Ducis „ Aquitanorum, audiente Archiepiſcopo Bituricen„ ſi, Iſamberto Pictavienſi, ceteriſque Conſuffra„ gaucis. Omues Epiſcopi Francorum, Arvernorum, Vaſennum, Aquitanorum, cum quibus ego „ fui locutus, comprobaut & affirmant, ſanctiſſi„ mum Confeſſorem Martialem uon debere tolli „ de illo loco, ubi ſancti Patres & noſtri anteceſ„ ſores eum poſueruut; & uon eſſe Apoſtolatum, „ niſi auctoritate comprobatum.„ Et paulo poſt: „ Tibi vero ego Jordanus has litteras mitto de præ„ ſentiarum prædictorum, Regis ſcilicet Roberti, F „ Guillelmi Ducis Aquitanorum, Archiepiſcopo„ rum omnium, videlicet Catholicorum, qui mihi „ contradicunt, ne S. Martialem in numero ponam „ Apoſtolorum. Tu autem, ſi auſus es hoc face„ re, quod uon fecerunt ſancti tui anteceſſores, „ Gregorius, Clemens, Boniface ius, multique alii, „ ut ponerent Confeſſores inter Apoſtolos; ſi pec„ catum eſt, tuum ſit; ego vero liber a culpa ue„ que iniquitas, neque peccatum meum; volon„ tatem omnium Aquitanorum tibi monſtrabo, „ quis ille Abbas ſeductor, nulla alia cauſa hoc fa„ cit, niſi quia vult deſtruere Sedem Epiſcopalem „ primi Martyris, & Apoſtolatum S. Petri adnihi„ lare. Per illius chartę portitorem litteras mihi „ mitte, & per omnis tuam voluntatem mihi meuda.

fruſtra reclamante Ep. Lemovicen. Jordano,

& Benedictinis ſpe illam

mauuit vana illa Joannis [illegible] *edita decreta an. 1033.*

„ 24 Reſpondete nun potuit Benedictus, mor„ te præventus; ſed ſucceſſoris Joannis XIX in „ veteri Ms. Lemovicenſi, Epiſtola hęc legitur: „ Joannes Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Jor„ dano Epiſcopo & ejus Clero, cunctiſque Epiſco„ pis Galliarum, ſalutem cariſſimum cum bene„ dictione Apoſtolica.„ &c. In qua deſcripris his quæ in vulgari Martialis Vita legunrur, hac ratione Martialem Apoſtolum eſſe definit: „ Cum „ igitur Apoſtoli nomen non ſit numeri, ſed offi„ cii, quicumque revelante Deoad prædicandum „ mittitur, & ſua pia exhortatione & exemplo,

A AUCT. CORDES

„ commiſſum ſibi divinitus populum a poteſtate
„ diaboli liberat, non incongrue Apoſtolat dici
„ poteſt; quia Apoſtolus, Miſſus dicitur." Quæ
ſane definitio in illa Epiſcopi & Abbatis contro-
verſia recte ista eſt: nam illi, in miſſionn Mrtia-
lis conveniebant, eumque ex ſeptuaginta duo-
bus Diſcipulis communi conſenſu aſſerebant, ac
de ſolo Apoſtoli nomine diſputabant. Accepta
Joannis epiſtola, conveniunt Biturigibus Epiſcopi,
„ & decrerum hujuſmodi fecerant:„ In nomine Do-
„ mini, Ego Aymo Archiepiſcopus, Anno Incar-
„ nationis Dominicæ MXXXI, Indictione XIV, in
„ Concilio Bituricenſi, quod actum eſt Kalendis
„ Novembris, cum conſenſu Coepiſcoporum ſeu
„ Abbatum, & reliquorum fidelium, qui ibidem
„ præſentes adfuerunt, decrevi, & auctoritate pro-
„ pria firmavi, ut privilegium Domini Joannis,
„ Romanæ Sedis Papæ, quod iſdem Dominus in-
„ ſtituit, & Epiſcopis, Abbatibus, & reliquis fide-
„ libus totius Galliæ miſit, inconvulſum & illiba-
„ tum permaneat; ſcilicet, ut beatiſſimus Martialis
B „ in numero Apoſtolorum, tam in Litaniis quam
„ in omnibus divinis Officiis computaretur, &
„ eſſet, nec immerito." Hsneque decreti rationem
„ reddit Aymo: „ Eſt quippe dignum (ſicut in Ge-
quod in Bitumi-censi Synodo ſuſcipitur; „ ſtis ejus reperimus inſertum) illum videlicet tam
„ in cœna Domini quam in paſſione, nec non &
„ reſurrectione, aſcenſione quoque, præſentem ad-
„ fuiſſe, & cum ceteris Apoſtolis Spiritum ſan-
„ ctum accepiſſe:„ nullamque aliam auctoritatem,
præterquam illam Martialis Vitam, citat.

13 Ut autem Decretum illud executioni mandaretur, Epiſcopi Lemovicas veniunt die decima octava ejuſdem menſis Novembris, & incepto apud Biturigas Concilium abſolvunt. In hoc Jordanus, Lemovicenſis Epiſcopus, examinandam aſſert in medium de Apoſtolatu Martialis ſententiam. Tum quidam Presbyter & Canonicus Podienſit Engelricus, citat Hieronymum, in Epiſtolam ad Galatas, unde concludirur alios præter duodecim fuiſſe Apoſtolos; eos ſcilicet, qui cum Chriſtum in carne vidiſſent, nam poſtmodum prædicarunt. Aliud tamen infert his verbis:„ Si illi, qui in carne Dominum viderunt, eum poſtea prædicantes, Apoſtoli ſunt; quanto „ magis Martialis, qui Dominum in cœlum Diſcipu-„ lus fuit?„ Quod vix ſuperioribus enhæret; ac, ſi principium petita noluiſſet, prius hypotheſim
C probare debebat: verum minime mali illi homines non ita accurate ſingula examinabant. Poſt Engelricum Azenarius Abbas, inter Grammaticos & poſtea in Palatio enutritus, non alio quam Apoſtoli ſub nomine, in ſui Ordinis monaſteriis quæ erant in Francia, Martialem cognitum uſquam [dixit] audiviſſe: ac tandem, cum in Bituria, præcepto Regis Roberti, monaſterio cuidam præpoſitus ſuiſſet, contrarium illius conſuetudinem ſe abrogaſſe, & Martialem inter Apoſtolos ſcripſiſſe. Unde patet nondum ſtabilitam eo tempore fuiſſe hanc traditionem, neque tantam obtinuiſſe auctoritatem Martialis Vitam. Quod eriam colligi poſſe videtur ex verbis corroborationis, facta in Concilio Bituricenſi de Apoſtolatu Martialis, quæ ſunt:„ Conſtatiſſant
non omnibus vitam probata, de cujus Sanctit. „ a gn omnibus, ut abjecta ignorantiæ cæcitate,
„ eum corde credant, & ore fateantur Apoſto-
„ lum, quia pravitas & negligentia fuit hit qui an-
„ te nos fuerunt, cur non omnino patefecerant glo-
„ riam Dei, quę in eo eſt pro Apoſtolatu.„ Quare conſtans adhuc non erat pro S. Martialis Apoſtolatu traditio. Atque id ex Ms. Homilia, dicta eodem tempore, in dedicatione Capellę Petri juxta S. D
S. Martialis, aperte confirmatur.„ Hoc autem,
„ inquit, quare dixi, niſi quia ſuſurrones, contra
„ ſtatuta Patrum agentes perſenſi, qui recte men-
„ tiri in capita ſua, in quantum ipſis eſt per lati-
„ bula garriunt, Martialem non eſſe unum ex his
„ qui Dominum prædicaverunt, Apoſtolis; ſed u-
„ num ex poſtremis Confeſſoribus Epiſcopis, qui
„ longe poſt Apoſtolorum tempora extiterunt.

14 Et quamvis Odolricus, Abbas S. Martia- & perpe-ram ad-duxit antiquo Litanix
lis, præfati Hugonit ſucceſſor, hoc in Concilio aſſeruerit, S. Martialem ab antiquis omnibus Patribus inter Apoſtolos fuiſſe conſumeratum: nullum tamen profert, ex quo hsm traditionem probara poſſit; hanc levam ſilentii ſui excuſationem prætexens, ne ob Martialis eccleſiæ regimen, adulandi ſtudio ea dicere videretur. Nihilominus tamen & veteres codices Litaniarum citat, in quibus S. Martialis inter Apoſtolos ſcriptus erat. Quaſi vero illa eſſet in Litaniis antiquitus diſtinctin, nec promiſcue nomina Sanctorum recitarentur: nam in Miſſali perantiquo anni milleſimi eccleſiæ Lemovicenſis, inque Li- E
taniis quadruplicibus quę diebus Paſcalibus recitantur, commixti ſunt Confeſſores, Martyres, & Apoſtoli, nullo ordine ſervato. In tribus earum primis, nulla Martialis eſt mentio; in quarta recitatur poſt Pſalum, & hunc Petrus & Silveſter præcedunt; unde apparet, aliam fuiſſe ab hodierna methodo, illam antiquam Litaniarum ſeriem. Quam non magni æſtimanda ſunt deſumpta ex illis libris teſtimonia. Addit Odolricus, eam de Martiale ſententiam etiam Abbonem S. Benedicti ad Ligerim Abbatem approbaſſe: at hujus paulo ante deſuncti ætas recentiſſima, auctoritatem minuit. His præcipua rationibus S. Martiali, Apoſtolatus in eo Concilio decretus eſt. Verum quibus auctoribus? probis ſane & ſanctis, at imperitis. Nam Sixtum ſecundum Papam, Laurentium, Dionyſium Areopagitam, Clementem & Saturninum eodem tempore vixiſſe aſſerunt; atramen & Saturninus, Imp. Diocletiano & Maximiano; Decio & Gra- aliiſque multis imperite confuſis. F
to Coſſ. martyrium tulit, ipſis ibidam teſtibus. Quod ſane ridiculum eſt. Ille enim Conſulatus non in Dioletiani & Maximiani, ſed in Decii Imperium cadit, ut ex Faſtis videre eſt. Præterea quicumque in eo Concilio Apoſtolatum Martialis excutere voluerunt, ut indocti notari & repulſi ſunt; illius vero aſſertores, quantumvis hiſtoriam confunderent, ut doctiores laudati. Nulla quoque Gregorii Turonenſis, de Martiale ſub Decio Imp. differentis mentio facta; quod unam ſilentium ad retractandam cauſam vsleret. Verumtamen tantum pondus ab hoc Concilio nova illa traditio obtinuit, jam paulo ante, Vitæ vulgaris S. Martialis editione, promulgata; ut exinde major pars hominum, Martialem unum ex LXXII Diſcipulis, a Petro in Aquitaniam ad prædicandum Evangelium miſſum fuiſſa, crediderit. Atque ipſe Cardinalis Baronius illam ſententiam, quando Concilio Provinciali confirmata erat, approbavit; licet aliunde Vitam S. Martialis merito ſuſpectam, & multis hiſtoriæ ſaneque doctrinę maculis aſperſam, primo Annalium tomo duxerit.

unde nihil fidei accedit Vitæ pamle ante cuſa.

15 Ex his omnibus quę examinandę primę opinionis cauſa dicta ſunt, hęc colligere poſſumus. 1. Vitam Martialis, quam modo habemus, non illam eſſe quam Auralianus ſcripſiſſe dicitur; neque ex illa exceptam. 11. Illam, nullam

ſapere

A ſupare antiquitatum. ɪɪs Etroribus, cum in hiſtoria, tum io fide & dogmate, eſſe refertam. sv Nullum fide dignum auctorem, ante nongenteſimum Chriſti annum, illius meminiſſe: unda ſequi videtur, abao tempore fuiſſe conſcriptam. v Non patere, traditionis & opinionis hujus ullum axiriſſe fundamentum, ante annum nongenteſimum. vs Ab anno ſolum MXXXI & Concilio Lemovicenſi, S. Martialem in Officiis divinis inter Apoſtolos recitatum, aote in Confeſſorum Epiſcoporum numerum conſcriptum, quod antiquis Lemovicenſis Eccleſiæ Miſſalibus & Breviariis, ante Concilium ſcriptis, coofirmari poteſt.

ANIMADVERSIO D.P.

Joannis XIX Papæ Decretalem Epiſtolam, integram Lector invenies pag. 35 Galliæ Chriſtianæ, editæ (ut dixi) per Claudium Robertum, Lugdunenſi Eccleſiæ Præpoſitum, poſt Aymonis Bituricenſis Statutum. Eam utinam legant expendantque, qui in Romanorum Pontificum epiſtolis, quatenus narrativæ ſunt, & ex ſupplicantium tenoribus ſumptæ, tantam vim ponunt; ut, ſi apicem ibi reperiant præjudicatis apud ſe opinionibus vel levitas favorem, criſtas erigant, ſibique adverſantes, ac Pontificiæ auctoritatis contemptores proſcindant. Ecce hic, non unum alterumve verbum, cui fortaſſis etiam alius, nec incommodus ſenſus dari poſſit; ſed integram proliumque narrationem, deſumptam ex impenitiſſime conſarcinato S. Martialis Vita, eaque una valde antique; vece ſententiam, omnibus quidem reverendam, quia ab Apoſtolica Sede profectam, & ſano ſenſu veram; hypotheſi tamen, non modo non probate efficaciter, ſed nec in examen quidem tunc vocata, & nunc paſſim explofa, iuniram. Eſtne aliquis baſtenus, qui vel Cordeſium vel Boſquetum, vel alium quemquam culpandum putaverit, etiam eorum qui putant indipendenter a Vita, ſuſtineri poſſe Diſcipulatum Martialis intor LXX, vel ſaltem ejus a S. Petro miſſionem? Expendant hic etiam rigidi illi cenſores concluſionem, in argumento negativo fundatorum vim; & quam rationabiliter hic Cordeſius (quem Claudius Robertus pag. 34. appellat, rerum eccleſiaſticarum & totius antiquitatis peritiſſimum) negando product quemquam, qui Vitæ iſtius meminerit ante annum DCCCC, procedat ad adſtruendam illius novitatem; excuſans interim, plus magis quam eruditos Synodi Lemovicenſis Patres; qui de illius Vitæ fide nec dubitaverint, nec dubitantes ſuſtinuerint audire. Non autem objiciatur Cordeſio, quod editum a Roſweido Martyrologium, alterumque, ſub nomine Bedæ pridem excuſum, alleges nao, ut antiquiſſima quæ recentia ſatis eſſe nunc evidenter probatum eſt: ſemper enim novi aliquid docet poſterior ætas, quod prior non noverit. Non etiam durum videatur, quod Hilduinum Abbatem dicat, in Dionyſio Areopagita adſcribendo ante Græcorum ſæculum, ejus ambitionem, fuiſſe delufum: Idem enim accidiſſe oſtendimus an. MXLIX Concilio Moguntino, circa S. Servatium, in Exegeſi de Epiſcopatu Tungrenſi ante Tom. 7 Maji, n. ss Aliter tamen ſentiendum de S. Simeone, cujus Vitam dedimus 11 Junii; ejuſque ſocio Coſma, in Monte Simei venientibus; qui circa annum MXX Engliſmæ expectantes (ut dicemus c. n. Vitæ, numer. 3 ibiq; interrogati, Utrum Orientalea Martialem aoſſent; conſodo ore reſpondeauot, dicantes, Utique Martialem novimus, utrum ex Septuaginta duobus. Abſit ne tale vivas, per adulationem vel ambitionem, ſic locutos dicamus. Quod igitur non didicerant ex ſatis ritualibus libris, vel Diſcipulorum LXX Catalogis, in Oriente natis (nullus enim ibi Martialis) M CORhauſtrant ex antiquiori illa Vita, quam Floro Lugdunenſi innotuiſſe cenſuimus, per advenas ex Europa in Orientem delata; interim inde de illius opinionis bona fide antiquitate, majori quam Cordeſio videatur, cervicere reddimus; & ſcrupulus minuitur, qui nobis dubium vedere poterat, utrum revera Flori eſſent verba, ſupra recuſita, ut inventa inter ejus ad Bedam additamenta.

Joannis 19 decretalis,

quatenus compendio refero Acta S. Martialis

Hæc non admittimus

Hilduinus circa Dionyſium Areopagitam ibi laborat,

non tamen Francorum S. Simeon circa Martialem,

AUCTORE.

§. III. *Verſimilior pro anno* CCL *opinio exponitur & declaratur.*

56 EXaminata priori ſententia, rationem ſecundæ inquiramus; quæ nimirum S. Martialem anno ultimo Imperii Philipporum, Decii primo, ipſo & Annio Grato Conſulibus, Fabiano Romæ Epiſcopo, anno a nativitate Chriſti CCL, in Aquitaniam veniſſe refert: atque hæc tanto verſimilior erit, quanto illa prior a veritate magis aberrat. Hujus opinionis prima origo ex Actis paſſionis Saturnini Martyris & primi Epiſcopi Toloſatis ducitur, ut ab Gregorio Turonenſi, aitea annum Chriſti DC ſcribeata, refertur, cap. xxx lib. 1 Hiſtor. Franc. his verbis: „ Hujus (ſcilicet Decii) tempore, ſeptem „ viri Epiſcopi ordinati, ad prædicandum in Gallias „ miſſi ſunt, ſicut Hiſtoria paſſionis S. Saturnini, „ demarrac. Ait enim, Sub Decio & Grato Coſſ. „ ficat fideli recordatione retinetur, primum ac „ ſummum Toloſana civitas S. Saturninum habere „ cœperat Sacerdocem. Hi ergo miſſi ſunt, To„ rannicis Gratianus Epiſcopus, Narbonæ Paulus „ Epiſcopus, Toloſæ Saturninus Epiſcopus, Pari„ ſieis Dionyſius Epiſcopus, Arvarnis Stremonius „ Epiſcopus, Lemovicis Martialis daſtinatus Epi„ ſcopus „. Quæ narrstio, ex Actis publicis axcarpta, in quibus ſocii Saturnini deſcripti erant, Martialem unum ex illis, eo ſolum tempore, non ante, miſſum fuiſſe convincit: quod fatis confirmatum videtur auctoritate Severi Sulpitii, qui libro ſecundo Hiſtoriæ ſacræ ait: „ Poſt Adrianum, Antonino Pio imperaota, pax Eccleſiis fuit. Sub Aurelio deinde, Antonini filio, perſecutio quinta agitata: ac tum primum intra Gallias martyria viſa, farius traos Alpes Dei Religione ſuſcepta „ Quæ verba duo iodicant. Primum, eos, qui ſob Aurelio Lugduni paſſi ſunt; primos Galliarum Martyres fuiſſe; quare rejicienda vulgata Dionyſii, Valeriæ, Saviniani, & aliorum priora martyria. Secondum, paulo ante Aotoninorum imperium recepcam in Galliis Chriſti religionem, primo Lugduni & Viannæ, Romanorum colooiis, proxime Italiam ſitis, in qoibus nova illa Religio ſuos primos habuit Martyres.

Nititur hac Actis S. Saturnini,

& Severi Sulpitii auctoritate,

57 Atque adducta a Severo ratio, viſorum demum quarta perſecutiooe martyriorum in Gallia, ſailicet propter Religionem, tardius recepram, magnum hac io diſputatione poodus habet. Naque illi Irenæus, Tertullianus, & alii ſcriptores aotiqui adverſantur; qui dum per Gallias promulgatam Religiouam Chriſtianam aſſerunt, non ad priora, ſed ad ſua tampora, Severi nimirum Imperatoris ætate, a Sulpitio notata, poſtectora, referendi ſant. In omnibus etiam fere Galliis receptam fuiſſe illorum temporum Religionem, non exiſtimarea dabemus; ſed ſolum in aliquibus provinciis & urbibus; cum & Martini Turonenſis tempore, anno CCCC, eodem teſte Sulpitio in ajus Vita, dii Geotilium adhuc in Gallia cole-

minime levibus;

AUCT. CONDES. reatur. Enimvero receptæ primum Lugduni & Viennæ Christi fides, in vicinas provincias paulatim diffusa est. Ac, dum benevolis arga Christianos per vices Imperatoribus, libera prædicandæ fidei facultas daretur; Episcopi, præcipue urbis Romæ, in hæc loca, excolendæ religionis causa, viros Christianos mittebant: ideoque Philippis Imperatoribus, Christianis faventibus, Fabianus Romanus Episcopus nominatos supra septem viros in Galliam Episcopos legavit. Ergo ex dictis constat, sexto sæculo, Gregorio Turonensi scribente, Martialem pro Petri discipulo ipsiusque legato non fuisse agitum. Nam & ipse Gregorius, pluribus locis libri de gloria Confessorum, de Martiale & aliis verba faciens, de Petro semper silet. Ita cap. XXVII: „ Igitur S. Martialis Episcopus, a Romanis missus Episcopis, „ in urbe Lemovicina prædicare exorsus est “. Et infra: „ Per sanctum anim Stremonium, qui & „ ipse a Romanis Episcopis, cum Gratiano beatissimo & reliquis quos memoravimus, est directus, primum Arverna civitas verbum salutis accepit „. Nequealius, qui Gregorium antecedat, vel ducentos etiam post annos subsequatur, hujus circa Martialem novæ opinionis meminisse legitur. Atque ad hanc posteriorem Martialis ætatem confirmandam, sufficit Ansonii a Engolismensis Episcopi Vita, quæ illum Martialis discipulum, a Chuneo, Valeriano & Gallieno imperantibus, Gallias depopulante, exsulem pro religione fuisse narrat. Quare Martialis, discipulum Ausonium, post annum CCLX passum, ducentis annis præcedere nequit; quod tamen asserere cogantur novæ hujus opinionis assertores, ad Petrum Apostolum Martialis missionem referentes.

antiquissimum de majore Martialis vetustate silentium

B 18 Taodem comparatis duabus hisce opinionibus, non arduum est nostræ antiquitatem, vulgarisque novitatem animadvertere. Hæc enim ab nullo certissimo auctore confirmata, nullisque subnixa rationibus, merito rejicienda est; hæc regula historiæ certissima, a Baronio allata primo Annalium tomo: „ Quod enim a recen„ tiora auctore, da rebus adeo antiquis, sine ali„ cujus vetustioris auctoritate proferatur, contemnitur „. Ut autem magis hujus opinionis vulgatæ infirmitas appareat; investigandum est, unde illud invaluerit, a Petro missum Martialem; quod sane loquendi formula factum est. Cum enim Romana Ecclesia, Petri Sedes fuerit semper appellata; illi qui ab ea Sede legati sunt, a Petro missi fuisse dicti sunt, licet a Patri-successoribus longa post tempora venerint. Quod pluribus Scriptorum locis manifestum, confirmatur dignitate Bonifacii, a Gregorio II in Germaniam Euangelii gratia legati; qui Missus sancti Petri dicitur in Caroli Martelli epistola, & cap. 2 lib. 5 Capitularium. Quare corrigendi sunt plerique auctores, qui circa annum millesimum, & ab eo, scripserunt; nam hanc loquendi formulam vix capiamus, ad Petrum retulerunt, quod ejus successoribus adscribendum erat. Hæc in re lapsus Flodoardus, Sixtum primum Remorum Episcopum a Petro missum scribens, ex Hincmaro corrigendus est; qui Flodoardo annis centum & quinquaginta anterior, Sixtum Remorum a Sixto Romano missum asserit, cap. 16 operis contra Hincmarum Laudunensem.

maximi in rebus momenti argumento

Contrarii error ea re refutatur

quod a S. Petro missi dicantur quotquot Romæ mittuntur

19 Ea sunt quæ veritatis studio investigavi, & scripsi, Martialis aut alterius Sancti dignitati derogandi animo minime ductus (neque enim tempus, gratiæ, illis a Deo collatæ, aliquid addere aut demere potest; vel minor est eorum sanctitas, quod tardius vixerint) verum ut quorumdam facilitati succurram, qui fabulosis narrationibus, pietatis & religionis prætextu, toto animo incumbentes, sacram nostram historiam fœdissimis maculis aspergunt. Quod tamen missum videri non debet, si naturale populorum omnium, veræ factæve originis suæ referendæ desiderium repetamus. Nationes enim plerasque eum nihil antiquius Trojæ excidio legerent, a profugis & Trojano incendio superstitibus originem suam se traxisse prædicarunt; ita & in causa religionis libenter quisque populus, ab ipso ore Christi, aut Apostolorum suam reperit. Atque inde tot traditiones exortæ, quæ a vulgi opinione in ipsum Sanctuarium & Ecclesiasticam traditionem transierunt, quas notare facilius asset, quam avellere. Hoc unum possumus, ut indicemus; Deus, cum ipsi placuerit, veritatem docebit.

D *cumque fovet studium antiquitatis summæ, vulgo commodissimum*

ANIMADVERSIO D. P.

Idem quod ille, profitemur in hoc opere; neque fecimus indigne, si, dum errores indicamus eorumque fundamenta convincimus manifestæ falsitatis, aut etiam inexcusabilis imprudentiæ, una æquis semper auribus excipiamur, obstante affectione, innata passim cuique populo ac cœtui, tuendi traditiones eas, quas a primis institutoribus sese fluxisse credunt, licet sæpe a paucis sæculis natas. Quodsi illi etiam ad convitia execrationesque meliora studentiam prælabantur, suamque ita causam faciant apud moderatos lectores de mala pejorem; compatimur illis potius, quam indignamur; & quacumque possumus ratione excusamus ignorantiam, quando rem ipsam non possumus. Sed neque aliter sententia, quas autoris nobis probata sic adstringimur, ut locum non demus contrariis sententiis, maximeque, quæ ab altera earum credulitatis extremo sic declinant, ut in alterum nimiæ credulitatis non incidant. Talis autem apud eruditos omnes merito censetur is, cujus hic, ut promisi, subjicio Epistolam, Henrico Valesio, eorum Eusebii editionem adornanti, scriptam; ubi Auctor suus parca de Martyribus Lugdunensibus manens, ad affine illis argumentum sic progreditur.

E *Quomodo sustinendi qui ægre ferunt inulta dodetiri*

EPISTOLA F

Petri de Marca Archiep. Tolosani,

De tempore prædicatæ primum in Gallis fidei.

PAtria & veritatis cuandæ amor pupugit & adegit, ut apud te (*Henrice Valesi*) paucis conqueterer, de injuria Gallis facta, non ab exteris quidem, sed a nostratibus, qui reconditioris & a vulgo remotioris, qua polleant, doctrinæ cupidine illecti, veritatem quæ, in propatulo est, velut in puteo latentem, sibi quærendam putarunt. Gallis quippe detrahunt, quam Æthiopibus & Indis sciunt ab Apostolis ipsis exhibitam Euangelii prædicandi curam: ecsi florentissimæ & capiti Gentium Romæ, quam sanguine suo Petrus & Paulus consecrarunt vicinæ nationes, remotissimis illis, extraque Romanum Imperium sitis regionibus, posthabitæ fuissent. Alia fuit mens Apostolorum, qui Galliam in fide erudiendas, statim post adventum in Italiam,

S. Lucam in Gallia prædicasse

fuste-

A fuſceperunt. Beatus quippe Lucas, a Pauli comitatu diſcedens, magiſtri ſui mandata ſe contulit in Galliam; ubi præcipuum fidei prædicandæ ſtudium impendit. Deinde per Italiam & Dalmatiam in eodem opere induſtriam ſuam præ-
affirit Epiphanius ſtans, in Macedoniam, eodem functus officio, ſe receepit. Auctorem habemus locupletem hujus narrationis, Epiphanium, qui hæreſi LI, quod diximus, de Luca teſtatur, uno ex LXX. diſcipulis, cui munus Euangelii prædicandi credidit ait: Κρίσπος πρῶτον ἐν Δαλματίᾳ, καὶ ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ; Ἀρχὴ δὲ ἐν τῇ Γαλλίᾳ. *Idque ipſe primum in Dalmatia, Gallia, & Italia, ac Macedonia præſtitit: ſed in Gallia præ cæteris:* vel ſi malis; *principium vero in Gallia.* Principium feciſſe prædicationis in Gallia, ſive potiorem ejus curam egiſſe, diſertiſſime teſtatur. Duplici quippe ſignificatione hæc verba exponi poſſunt, ἀρχὴ δὲ ἐν τῇ Γαλλίᾳ.
B Quod autem *primum* in Dalmatia prædicaſſe dicatur, ad ſolam Dalmatiam referendum non eſt, ſed ad Galliam etiam, atque Italiam: habita ratione Macedoniæ, in qua erudienda *demum* laboravit. Quæ dictio fortaſſe teſtituenda eſt in contextu, ut ſit quod reſpondeat τῷ *primum*. Sicque illud τὸ *primum* non impediet, quin ſignificet ultimis verbis Epiphanius, principium operæ ſuæ Lucam poſuiſſe in Gallia.

fortaſſis ex Hegeſippo, a Excipiunt viri eruditi, neſcire ſe ab ullo veterum auctorum prodita, quæ ſcripſit Epiphanius. Scilicet. Sed non ideo minus ſunt vera, quæ geſta refert. Petivit ille ſuam narrationem ex vetuſtiori ſcriptore, quo, ut pleriſque aliis, caremus. Fortaſſe ex Hegeſippo illud hauſerat, qui in pandendis Eccleſiarum originibus ſe exercuit. Extabat integrum opus Hegeſippi, non ſolum Euſebii, ſed etiam Hieronymi temporibus, atque adeo Epiphanii. Supererat quoque Georgii Syncelli ætate, qui ejus auctoris fragmentum profert in Chronico, aliud a fragmentis quæ recitat Euſebius. Gravius doleo de viri illius eruditiſſimi, tibique ac mihi quondam amiciſſimi (Dinnyſii Petavii) gloſſemate; qui in
C Animadverſionibus ad eum Epiphanii locum, vim teſtimonii illius nobis adimere conatur: de Gallia enim Ciſalpina loqui Epiphanium notat.
ubi male Ciſalpinam Galliam intelligimus Scilicet apud illum auctorem Ciſalpinam Galliam intelligimus, quæ nullatunc erat, ab ipſius Auguſti temporibus, qui novam provinciarum Imperii diviſionem inſtituit. Amovit ab Italia nomen Galliarum, quas objecta Alpium terminavit; Italiam ſolidam in regiones XI partitus; Galliis, in quatuor provincias, Narbonenſem, Lugdunenſem, Belgicam, & Aquitanicam ſectis; ut docent Strabo, Mela & Plinius. Quam rationem quoque ſecutus eſt Ptolemæus in ſuis Tabulis; ut & Ammianus ac reliqui, quos de Galliis & Italia differere occaſio coegit. Itaque non alia eſt apud Epiphanium Gallia, quam quæ poſt Chriſtum natum ab omnibus auctoribus vocatur Gallia, juxta limites ab Auguſto inſtitutos.

3 Non ſolum autem Lucam adhibuerunt Apoſtoli, ad inſtruendas in religione Gallias; ſed etiam Creſcentem. Ejus rei teſtis ipſe Paulus (a *Timoth. cap.* 4,) qui miſſum ſuiſſe docet Creſcentem in Galliam. Certum quidem eſt, variam fuiſſe hujus loci Paulini lectionem, etiam apud veteres. Etenim Chryſoſtomus & Theodoretus apud Græcos, vulgatus interpres & Ambroſiaſter apud Latinos, legerunt *Galatiam*, non autem *Galliam*. Sed vetuſtioris & verioris lectionis vindicem habemus Epiphanium, qui conſtanter D
AUCT. A MARCA ſcribit in hæreſi LI, eos errare, qui hoc loco Pauli, *Galatiam* legunt, cum ſcribendum doceat *Galliam*: ὑγιῶς γὰρ ἐν τῇ Γαλατίᾳ ὡς τινες πλανηθέντες νομίζουσιν, ἀλλ' ἐν Γαλλίᾳ. Eodem modo ceteris antiquiores Euſebius tuus, legit in codice Pauli, *Galliam*, quemadmodum Epiphanius; ſi recte verba ejus expendantur, & vera apud auctorem illum lectio retineatur ex Rufino, & omnibus codicibus Mss. ut tu diſerte monuiſti. Theodoretus ſane, qui *Galatiæ* dictionem in contextu Pauli retinet, licet de Galatia Aſiatica potuiſſet illam accipere, maluit ad Galliam noſtram, id eſt ad Galatiam Occidentalem referre. Adeo certa erat apud omnes veteres, Creſcentis in Gallia prædicatio: in quo cum veteribus Uſuardi & Adonis Martyrologiis conveniunt; qui poſt fidem a Creſcente in Galliis promulgatam, meminere reditus illius in Galatiam Aſiaticam. Enimvero quid vetat, quin Lucæ & Creſcenti, aſſiduis Pauli comitibus, adjungamus & Paulum ipſum Apoſtolum; qui teſtibus Græcis, Athanaſio, E
Epiphanio, Chryſoſtomo, ac Theodoreto, & e Latinis Hieronymo, poſt primum adventum ſuum in Urbem, ubi biennium egerit, a Lucæ memoratum, (quo temporis intervallo forſitan Lucas in Gallia prædicationem Euangelii anſpicatus eſt) Hiſpaniam adivit, ad promulgandam illis in regionibus Chriſtianam fidem. Atqui Hiſpaniæ petenti, pergendum fuit per celeberrimam apud veteres viam illam publicam, quæ ab Italia per Gallias in Bæticam ipſam ducit. Ejus deſcriptionem exhibet non ſolum Antonini Itinerarium, a Nicæa per Arelatem, Narbonem, ſummum Pyrenæum, Juncariam, Barcinonem, & reliqua loca; ſed etiam Strabo, qui ſedulo ſe habuit in viæ illius explicatione; quam in pleriſque capitibus minus ab interpretibus intellectam, nos paleſacere conati ſumus libro primo Cataloniæ illuſtratæ, cujus editionem maturamus. Non iners fuit Paulus in Galliis erudiendis, qui Gentium ſalutem ſibi ſpecialiter commiſſam, tam flagranti ſtudio peragratis regionibus undequaque procurabat; qua de re ſtatim uberius agemus.

idem ille dixit de Creſcente *quidni hic addatur & Paulus*

4 Poſtumus quoque Philippi Apoſtoli operam Galliis vindicare, ipſiſque Britanniis, ex Iſidoro Hiſpalenſi lib. de vita & morte Sanctorum cap. 74: *Philippus Gallis prædicat Chriſtum, barbaraſque gentes, vicinaſque tenebris, & tumenti Oceano conjunctas, ad ſcientiæ lumen fideique portam deducit.* Addiſque, hoc munere perfunctum Philippum, in Phrygiam, migraſſe, ubi Hierapoli occubuit. Sed quoniam hunc Apoſtolum Gallia quoque, tum Baronius, tumeo duce alii ſubtrahere conantur, narrationem iſtam ad Galatas Aſiaticos traducendo; non pigebit viri eruditiſſimi, licet e Novatorum grege, Uſſerii Armachani verba hic tranſcribere, e cap. 2 de Antiquitatibus Eccleſiarum Britannicarum. *Quod autem de Philippo in Gallis Apoſtolato habet Freculfus, a Malmesburienſi citatus, ex Iſidori libro de Patribus utriuſque Teſtamenti, cap.* 74, *ad verbum expreſſit. Apud utramque eam legimus*, Philippum Gallia prædicaſſe Chriſtum, barbaraſque gentes, vicinaſque tenebris & tumenti Oceano conjunctas, ad ſcientiæ lucem fideique portam deduxiſſe. *Neque hic mihi Baronii conjectura placet, Iſidori iſta a Gallis aſſirit ad Galatas Aſiaticos traducentis; multoque gratior de minus nuperi operum Iſidori editoris, Jacobi Breulii temeritas*, Galatis *pro* Gallis *in ipſo textu (ſine ulla veteris lectionis commemoratione) reponentis. Nam*

Philippus Apoſtolus. F

teſte S. Iſidoro,

(quem Galatia intelligit Baronius)

AUCT. A MARCA

præterquam quod Iſidorus, in hoc ipſo opere cap. 82, & in Officio Toletano (quod Gothicum & Mozarabum vulgo apellatur) itemque Julianus Toletanus Archiepiſcopus, in Nahum Prophetam ſcribens; & Beda (vel quicumque auctor fuit Collectaneorum & Florum) Philippo Galliem aſſignant; Galliæ quoque prædicaviſſe Chriſtum legitur in libello de feſtis Apoſtolorum, qui in Hieronymiano Martyrologio Ms. habetur, ex quo pleraque omnia in librum ſuum de Patribus novi Teſtamenti tranſcripſit Iſidorus: & illa barbararum gentium Octano conjunctarum mentio, Europæos Gallos, non Gallo-Græcos ab Iſidoro intellectos eſſe, ſatis evincit.

qui etiam Hiſpaniæ Jacobum aſſignat,

5 His adjungendum putavi teſtimonium veteriſſimi codicis ms. ex Bibliotheca S. Germani Pariſienſis, in quo iſte tractatus Iſidori, ante octingentos annos deſcriptus, una cum aliis ejuſdem auctoris libris continetur; ubi antiqua lectio diſertiſſime præfert, Philippum *Gallis* prædicaſſe, quemadmodum cap. 82. habetur, *Galliam* illi fuiſſe aſſignatam. Nec diſſimulandum eſt, in eodem codice legi, Hiſpaniam Jacobo Apoſtolo datam, eumque Hiſpanis fidem prædicaſſe. Quæ veteris codicis auctoritas, a quibuſdam conceptam ſuſpicionem eximere debet viriaræ forſitan in illo loco lectionis, in prioribus editionibus, ab aliquo Hiſpanarum partium ſtudioſo. Diſceparant quidem apud eruditos de Jacobi in Hiſpaniam adventu, ex eo præcipue capite, quod Apoſtoli nondum a Judæa, fortibus ſibi apud Gentes prædicandi diſtributis, receſſiſſent. Sed quemadmodum aoctoiretre Iſidori, qui ſua ex prioribus haurire potuit, ſe tueri poſſunt Hiſpani adverſus opinionis conficiæ novitatem, quæ illis opponi ſolet; ita nobis de Philippo diſſerere licet; eo tamen ſecurius, quod illius prædicatio apud Gallias, eum incidat poſt ſortitionem provinciarum ab Apoſtolis factam, libera eſt ab eo relo, quo prædicatio Jacobi apud Hiſpanos impeti ſolet,

Apoſtoli certo qui adierunt Britanniæ

6 Ceterum illud fuit Apoſtolorum propoſitum, ut quaquaverſum orbis pater, Euangelium diffunderent, ex mandato Chriſti. Quare, ut oprime ednotevit Euſebius lib. 3. Demonſtr. Euang. cap. 5, non ſolum Romem capoi Imperii, atque Romanas provincias, ſed etiam alia segua, rum Parthorum, tum Armeniorum, Scytharum, Indorum, Æthiopum, ipſimet prædicationibus ſuis ioſtituerunt: adeo ut, quemsdmodum ſubjungit Euſebius, *ipſis quoque Britannicis inſulis, Oceanum præterveĉti, fidei lumen intulerint.* Saoe neminem puto ram inſipidum, qui ſibi perſuadeat, de diviſis toto orbe Britannis ſolicitos Apoſtolos; negligentiores fuiſſe in Galliis, per quas iter eſt ad Britannias, pet ſe aut per legatos veritate imbuendis. Quod egregie illi præſtiterunt per Philippum, unum ex eorum collegio, Lucam, Creſcentem, Trophimum, Paulum, Martialem, alioſque in tabulis Eccleſieſticis adnotatos; & perfecit Clemens per Dionyſium, Saturninum, Eutropium Santooenſem, Urſinam Bituricenſem, & alios. Neque ſane infragifera fuit Philippi, Lucæ, Creſcentis, & reliquorum, quam in Gelliis ſperſerant Chriſtianæ fidei ſementis; Dei elementia, qui teliquas orbis regiones fovebat, Gallias non deſtitnere. Dicet pro nobis Irenæus, qui circite anno cxc ſcripſit (*in lib. 1. cap. 3,*) veram fidem probari ex ejuſdem doctrinæ profeſſione, quæ in variis Eccleſiis per univerſum orbem conſtirutis conſtantee traditur, tum in Oriente, in Ægypto & Libya; tum in Germenia, apud Hiſpaoos & Gallos, atque alibi. *Nam eſſi*, inquit, *in mundo loquelæ diſſimiles, ſed tamen virtus traditionis una & eadem eſt. Et neque hæ quæ in Germania fundatæ ſunt Eccleſiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt; neque hæ quæ in Iberis ſitut, neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriente, neque hæ quæ in Ægypto, neque hæ quæ in Libya, neque hæ quæ in medio mundi ſunt conſtitutæ. Sed ſicut ſol, creatura Dei, in univerſo mundo unus & idem eſt; ſic & lumen & prædicatio veritatis ubique lucet, & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritotis venire.*

æque ac Iberis & Germaniis

7 Illa tempeſtate, Germanis quidem & Hiſpanis ſuas Eccleſies noſtri liberaliter abſque ulle reſtrictione conceduot, ſed digladiabuntur de Celtis contra Irenæum; qui generaliter cum ſit locurus de Celtis, ejus ſententiam ad ſpecialem tractum, Lugduno vicinum, invidioſe coercebunt? Abſit livor iſte e Gallorum pectoribus; neque gentis honori manus violentas inferant, cui exteri parcunt; ſeque multum veoditant eo nomine, quod parte nobiſcum faciant in fidei ſuſceptæ initiis. Sane quo in ſtatu eſſet, Irenæi ætate, fides Chriſtiane apud Gallos, ille facile conjiciet, qui Tertullianum, triginta poſt annis diſſerentem, eependerit de recepto Euangelio per omnes Orienris tractus; quibus mox ſubjunguntur ab auctore, *Getulorum varietates, & Mauroeum multi fines, Hiſpaniarum omnes termini, & Galliarum diverſæ nationes, & Britannorum inacceſſa Romanis loca, Chriſto vero ſubdita; & Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum, & abditarum multarum gentium, & provinciarum & inſularum multarum nobis ignotarum, & quæ enumerare non poſſumus.* Per Galliarum diverſas notationes, Tertullianus quatuor Galliarum provincias ex diviſione Auguſti, Narbonenſem, Lugdunenſem, & Belgicam, & Aquitanicam intelligit: ex quibus corpus Galliarum nunc conflatum erat, quod poſtea in decem & ſeptem provincias diſtributum fuit.

& Tertullianus ann. 210 finis acceptiones lequatur

de diverſis Galliæ nominibus.

ANIMADVERSIO D. P.

Tradita hactenus doctrinæ magnopere non refragari eſſent, credo, Boſquetus & Cordeſius, ſi ea ſibi ſic propoſita fuiſſet, neque negaſſent, Galliarum converſionem a Paulo ejuſque diſcipulo Creſcente, *quo de egi* XXVII *hujus, vel etiama* Luca & Philippo *delibatam; licet forte negaretur, eo id factum cum fuerit, ut pro numero provinciarum vel etiam majorum civitatum inſtituti fuerint Epiſcopatus, & ex iis, qui forte plures inſtituti fuerunt, non cito defecerint multi; unde factum ſit, ut præter paucos, eoſque controverſos primi ſæculi ſecundique Epiſcopos, nulli nominentur. Idem autem cum fateri oporteat, de Britannicis, Hiſpaniis, Germanicis; non videtur vehementius urgere inſtitutu cum nationibus illis comparatio; & Irenæus atque Tertullianus, dicti potuerunt, nihil amplius velle, quam ubique gentium ab illis enumeratarum facta aliqua Euangelii ſemina, quæ tunc cum ipſi ſcribebant adhuc erant in herba, inter perſecutiones uteumque germinantia. Sic Boſquetus, in præevia Chronologio, ad an.* XCV *ſcribit, de Clemente Romano, quod eum diſcipulos in Gallias miſiſſe non incerta traditioeſt: quod anno* CLII Epiſcopi a Sixto Romaoo in Gallias miſſi; & circa hæc tempora Polycarpus diſcipulos in Gallias miſit; *quod anno* CLXV recruduit in Galliis perſecurio, *aute deteotum mitigata Imperatoris edicto; qua perſecutione* Verus Vienoenſis eorooetur; *quod*

Talo initium prædicationis a nos agat,

ſed lenta progreſſum docet Boſquetus,

anno

quemodo Gallos, per quos illuc iter, neglexiſſe?

cum Celtis illatam fidem dicat Irenæus ea. 190 ſcribat.

A anno CLXXVIII Andeolus, Benignus, Thyrſus, Andochius, Florellus, & alii pro Chriſti nomine occumbunt; *quod* anno CLXXXII, Commodo imperante, pax Eccleſiæ data eſt; qua vigente, Paulus Narbonenſis & alii Epiſcopi in Gallias venire potuerunt; *quod mortuo Severo, pax Eccleſiæ reformata ſit, per annos* xxx *duratura; quodque* per hujus pacis intervalla, Epiſcopi Romæ in Galliis miſſi ſunt, & fides latiſſime prædicata; *Decio autem perſecutionem removente*, annno, ipſius & Grati Conſulatu notatus, Saturnini Toloſatis martyrio illuſtris fuit, *eademque* Deciana perſecutione Dionyſius Pariſienſis, & pluresalii in Galliis paſſi *ſunt. Ita Boſquetus; utique traditæ ex Vitu S. Saturnini Epochæ non ita ſcrupuloſe inhærens, ut ipſomet illo Conſulatu primum miſſos ſeptem viros, a Gregorio nominatos, aut etiam ſimul omnes, velit ſuſtinere; ſed agnoſcat, Conſulatui illi, ex traditione accepto, quo ſacrat* nnius *Saturnini martyrium a majoribus conſignatum, affixam male illius miſſionem; nec illius tantum, ſed etiam aliorum, qui æque ac ille primi credebantur, ſua quiſ-*
B *que in urbe, tenuiſſe Epiſcopatum, etſi alio alii tempore inducti & defuncti. Sed audiamus porro, pro iiſdem ad primum Chriſti ſæculum attollendis, contendentem Archiepiſcopum Toloſanum.*

minime rigidus ſectator Gregorii Tur.

§. II. *Primorum in Galliis Epiſcoporum Epocha expenditur, & in favorem antiquitatis ſtabilitur.*

8 CUm teſtimoniis vetuſtiſſimis ne firmiſſimis nitatur exordium prædicatæ fidei in Galliis ex Apoſtolorum delegatione, & ſuſceptæ in Celtis (ut loquitur Irenæus) ſeu a diverſis nationibus Galliarum (ut ait Tertullianus) ægerrime ſero quorumdam in ſunm patriam aerbitratem, qui origines omnium Eccleſiarum Gallicanarum, præter Lugdunenſem & nlias paucas, ad medium tertii ſæculi detrudunt; affiao, ea Gregorin Turonenſi, paulo ante Decii & Grati Conſulstum, ideſt paulo ante annum CCL, initium ſeptem ſociorum Epiſcoporum, Gatiani Turonenſis, Trophimi Arelatenſis, Pauli Narbonenſis, Martialis Lemovicenſis, Dionyſii Pariſienſis, Sturnini Toloſani, & Stremonii Arvernenſis, qui primi in illas Galliarum partes lumen Euangelii intulerunt, & in Eccleſiis a ſe conſtitutis ſtabilivernnt. Quin primi illi ducs
C præcipue fuerint Chriſtianæ capeditionis in provinciis Narbonenſi & Aquitanica, & in temotioribus partibus Lugdunenſis provineiæ, a nemine dubitatur; conſentientibus tabularum eccleſiaſticsrum monumentis, & ſolennibus Sacris quæ in eorum memorism annno ritu, divino Numini peraguntur in ſingulis Eccleſiis. Illarum autem antiquæ traditioni, Bedæ, Uſuardi, Adoniſque Martyrologiis, & Actis veteribus ſultæ in temporis conſignatione, cur derogari debeat, plane non video; præſertim cumnliis quoque argumentis hæc veritas innitatur.

Septem a Turonenſi nominatos primum venſſe circa an. 250

Regiunas Auctor,

9 Sumatur initium diſcuſſionis a Trophimo, & expendantur verba libelli, ab Epiſcopis provinciæ Vienuenſis Leoni Papæ oblati anno CCCCL. *Omnibus Gallicanis regionibus notum eſt*, inquiunt, *ſed nec ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ habetur incognitum, quod prima intra Gallias Arelatenſis civitas, miſſum a beatiſſimo Petro Apoſtolo S. Trophimum habere meruit Sacerdotem, & exinde aliis paulatim regionibus Galliarum bonum fidei & religionis infuſum.* Quem Gregorius ponebat ſub Decio Trophimum, cœtus Epiſcoporum provincialium, quibus perſpectus erat cenſus Eccleſiarum ſuarum, quique Gregorium ecntum & quinquagin-
D ſn fere annis nnecedebant, Trophimum n Petro miſſum docent, & ut rem omnibus perſpectiſſimsm narrant; ſubjiciuntque, *exinde aliis paulatim regionibus Galliarum, bonum fidei & religionis infuſum.* Hoc ipſum ſignificat Zoſimus Papa epiſt. v: *Ad quam* (Arelntenſem urbem) *primum ea hac Sedi Trophimus ſummus Antiſtes, ex cujus fonte totæ Galliæ fidei rivulas acceperunt, directas eſt.* Porro hæc epiſtola Zoſimi edita n V. Cl. Sirmundo, & laudnta olim, tam in Concilio Francofurdienſi, quam etiam ab Uſuardo & Adone, cum ſcripta ſit anno CCCCVII, Gregoſii Turonenſis teſtimonio potior eſſe debet, in ponenda Trophimi epocha, quam diſertiſſime Synodus Epiſcoporum provincialium refert ad Petrum Apoſtolum; a quibus non diſcedit Zoſimus, cum doceat primum in Galliis Trophi-
E mum fuiſſe conſtitutum Epiſcopum. Libelli ſupplicis ad ſe ab Epiſcopis miſſi rationem habuit Leo Pontifex, reſcriptu quod ad eos ſtatim dedit, quo veterem Arelatenſis & Viennenſis Eccleſiæ, de Metropolitica dignitate contentionem, Viennenſis provinciæ diviſione componis.

so Neceſſe eſt controverſiæ illius ſtatum compendio perſtringere; ut qui ſuborti ſunt, ex eo non ſane percepto, in cruditorum nnimis ſcrnpuli, quod ad Trophimi antiquitatem ſpectat, facilius eximantur. Vienon civitas, metropolis erat provinciæ Viennenſis in latercnlo Imperii: unde, juxta Canones Nicænos, jus metropoliticum ad ſe pertinere in ordine eccleſiaſtico contenderat olim Simplicius, civitatis illius Epiſcopus, adverſus Arelatenſem, in Concilio Taurinenſi, anno CCCXCVII. Qun in lite interlocuti ſunt Patres, eam civitatem frui debere honore Primatus, quæ docret ſe eſſe provinciæ Metropolim; dato interim ad ſnvendam concordiam Epiſcopis conſilio, ut quiſque viciniores ſibi ei vitates ad ſuam cutam revocaret. Peſſumdata erat hac intectocutione Arelatenſis Eccleſiæ dignitas, quæ in ordine civilis diſpuſitionis a metropoli civitate Viennenſi abſque dubio pendebat. Quare Zoſimus, viginti poſt Synodum Taurinenſem annis, interpellatus ab Arelatenſi Epiſcopo, Simplicii Viennenſis impudentiam dnmnat epiſt. VII, quod in eo Concilio poſtulaſſet, ut ſibi creandorum Sacerdotnm in provincia Viennenſi permitteretur arbitrium; quod ait eſſe contra ſtatum Patrum, & S. Trophimi reverentiam, decernitque, juxta preces Patrocli Arelatenſis, ut ejus civitatis Epiſcopus, *jam inde a Trophimo ordinationis ſeriem temporibus roboratam* poſſideat, non ſolum in provincin Viennenſi, ſed etiam in utraque Narbonenſi. Cujus prærogativæ rationem quoque reddit epiſt. VIII ad Hilarium Narbonenſem; *Quoniam Trophimus Sacerdos, quondam Arelatenſi urbi ab Apoſtolica Sede tranſmiſſus, ad illas regiones* (ſcilicet utramque Narbonenſem & Viennenſem) *tanti nominis reverentiam primus exhibuit, & in alios non immerito, ea quam acceperat auctoritate, tranſfudit.* Totam ergo Primatus mettopolitici cauſam, ſὺ τῇ πρωτοκλισίᾳ, ſen in ptiorn vocatione ad fidem, & in veſuſtinre Epiſcopatus inſtitutione, apud Arelatem a Trophimo facta, Zoſimus diſerte conſtituit.

rr Ceterum, quoniam hæc Zoſimi reſcripta, conſuetudine quidem vetuſta, ut ipſe ait, ex relatione

AUCTA MARCA *ex ſenſu Epiſcoporum anni* 450,

Trophimum a Petro miſſum Arelatem probat;

Nimpe privilegio

contra Viennenſi metropolim in Nitano ſtatum jus,

nitens Patroclus Arelatenſis

a Zoſimo obtinuerat prærogativam

Digitized by Google

AUCT. A MARCA *hujus in Narbonenſi Provincia uſum improbaras Bonifacium*

A larione Patrocli utebantur; ſed diſciplinam Eccleſiæ univerſalis, a Synodo Nicæna decretam, coovellebant, quæ ſingulas provincias ſuis commiſerat Metropolitanis, non autem plures provincias uni. Hinc factum, ut Bonifacius Papa non exprobrarit quidem Patroclo Arelatenſi metropoliticæ poteſtatis uſurpationem, ſed potius integram illi relinquens in provincia Viennenſi; illius tamen temeritatem damnaverit, epiſtola data ad Hilarium Narbonenſem anno CCCCXXII; quod ſcilicet in Lutubenſi Eccleſia ordinationem Epiſcopi celebraſſet, *In aliena provincia*, inquit; ſcilicet in Narbonenſi, quæ a Viennenſi erat diſtincta. Illud autem factum pertendit contra Synodi Nicænæ conſtitutionem, quam deſcribit: commonetque Hilarium, ut metropolitico jure munitus & præceptionibus ſuis fretus, quæ facienda ſunt in Lutubenſi Eccleſia præſtet. Noluit Hilarios Arelatenſis, Patrocli ſucceſſor, ſultus & Zoſimi priori reſcripto & conſuetudine vetuſta, parere decreto Bonifacii, reſtringentis intra Viennenſem provinciam Arelatenſis Epiſcopi poteſtatem.

reſragantes Hilario Arelaten.

B *unde offenſus Bonifacii ſucceſſor Leo,*

12 Hanc ob rem, & propter Chelidonii cauſam, aliaſque graviſſimas rationes, iratus Hilario Leo Papa, quod minus colere majeſtatem Romanæ Sedis videretur, acerbe in eum invehitur in epiſtola ad Epiſcopos Viennenſis provinciæ, ſcripta anno CCCCXLV: interque cetera illi objicit, quod Projecto Epiſcopo, infirmo & neſcienti, aliom ſuperpoſuiſſet Epiſcopum; idque *in alienu provinciu*, ſcilicet extra Viennenſem. *Quid ſibi Hilarius quærit in alienu provincia?* inquit Leo, *& id quod nullus deceſſorum ipſius ante Patroclum habuit, cur uſurpat? cum & ipſum quod Patrocio a Sede Apoſtolica temporaliter videbatur eſſe conceſſum, poſtmodum ſit melius ſententia mutatum.* Quibus verbis Leo apertiſſime ſignificat, priora Zoſimi reſcripta, & poſterius Bonifacii decretum, quo poteſtas Arelatenſis Epiſcopi intra limites Viennenſis provinciæ coercebatur, ut ſuperius monui. Quæ autem exceptiones objicerentur adverſus Zoſimi reſcriptum, in eo capite quod ordinationes in utraque Narbonenſi, Patroclo conceſſas, reſpicit, idem manifeſte docet, ſi ejus verba juxta regulas juris expendantur. Scilicet obreptum Zoſimo per falſam Patrocli ſuggeſtionem, qui referebat ad conſuetudinem vetuſtam, quam ipſe primus uſurpabat ordinandi poteſtatem in provincia Narbonenſi. Deinde ſignificat, ad ſummum prærogativam illam, a Zoſimo ad tempus Patroclo conceſſam, intelligi debere. Denique utitur poſteriore Bonifacii decreto, quod juxta Canonum præſcriptum, ambitioſum illud & per fraudem elicitum Zoſimi reſcriptum, duas provincias uni Metropolitano concedens, reſciderat.

Indultum Zoſimi uſtendit perſonale eſſe:

jure ſubrepticium

C

13 Tandem præfracta Hilarii Arelatenſis contumacia Leo Papa ſuccenſus, abſque cognitione cauſæ, inauditis illis quorum intererat, jus omne metropolitieum, etiam in provincia Viennenſi, ademit Epiſcopo Arelatenſi, illudque Viennenſi adjudicavit, acſi ad eum ex jure civilis Metropoleos juxta Canones pertineret; quemadmodum Simplicius in Concilio Taurinenſi a Patribus olim impetrare tentaverat. Hanc injuriam Arelatenſi Eccleſiæ illatam, adverſus vetuſtiſſimæ conſuetudinis; *ἐν τῇ πρότερον κρατησάσῃ* fundatæ, & a Trophimo ductæ, auctoritatem, Epiſcopi provinciæ Viennenſis, hac novitate perculſi, amovere curarunt; occaſione arrepta ex obitu Hilarii, & electione a ſe facta Ravennii, viri graviſſimi & Leoni pergrati. Itaque libello ſupplici ad Leonem dato, Primatus Arelatenſis originem arceſſunt a Trophimo, qui miſſus a B. Petro, primus in Galliis Arelate Epiſcopatum ioſtituit; cujus quidem primævæ inſtitutionis ratio potior ſit habenda, quam civilis diſpoſitionis, quæ Viennæ jus Metropoleos politicæ olim tribuerat. Quod telum, ex ordine civili petitum, ut repellant Epiſcopi, non dubitant civilem quoque dignitatem, qua temporibus illis florebat civitas Arelatenſis, Leoni proponere: in ea nempe Sedem Præfecturæ Galliarum, a civitate Trevirorum eo tranſlatam, conſiſtere; atque adeo urbem illam, *matrem omnium Galliarum* eſſe. Quod dictum, ut opponatur Viennæ, quæ pro matre Viennenſis tantum provinciæ ſe gerebat; addunt etiam, *quicumque intra Gallias*, ſcilicet jam inde a Conſtantino Maximo & Valentiniano, *oſtentare voluit inſigne dignitatis, in hac urbe Conſulatum accepiſſe & dediſſe*: hoc eſt, Conſulatum Circenſibus celebraviſſe; quemadmodum egregie hunc locum interpretatur vir eruditiſſimus Hadrianus Valeſius, litteratum, & ſanguinis germanitate frater tuus, o mihi cariſſime Henrice Valeſi, in libro 8 rerum Fraocicarum, quas doctiſſimis curis & ingenii ſui ſolertia illuſtravit.

ad preces Epiſcoporum Prov. Arelaten.

D *quem ſucceſſori Ravennio regatus reſtituere,*

E *ita reddit Leo jam de vere ea jure juvo perſonſur,*

14 Expenſis tandem tationum monumentis, quæ libello Epiſcoporom Provincialium continebantur, auditis quoque *allegationibus* Epiſcopi Viennenſis; Leo Papa privilegii Arelatenſis rationem habendam cenſuit, reſtituendamque metropoliticam dignitatem illi Eccleſiæ; quæ, vitio Epiſcopi ſui Hilarii, antiquo jure in perpetuum privari non poterat. Itaque rem totam, juxta Concilii Tautinenſis conſilium, datum olim contendentibus duarum civitatum Epiſcopis, ſic temperavit, ut majorem partem Viennenſi Provinciæ reſtitueret Arelatenſi Eccleſiæ: ſolis quatuor civitatibus, penes Viennenſem Epiſcopum relictis; ne honorem metropolitieum, quem ipſemet conceſſerat, adimere per inconſtantiam aut injuriam videretur; &, ut ipſe loquitur, ne Viennenſis, cui poteſtatem metropoliticam Hilasio ablatam deputaverat, *ſemetipſe factus videretur inferior*. Sed tum de iſthac controverſia, tum etiam de dignitate civili Viennenſis & Arelatenſis civitatis, accuratam diſceptationem dabimus in ſecunda editione libri noſtri de Primatibus, quam adornamus.

ut Viennenſem jubeat ejus partem retinere.

F

15 Ceterum hæc Trophimi antiquitas confirmatur epiſtola Cypriani ad Stephanum Papam, qua petit ut ab eo ſcribantur litteræ in Provinciam (id eſt Narbonenſem ſolidam, quam veteri Provinciæ nomine nuncupat) quibus Marciano Epiſcopo Arelatenſi abſtento, alius in ejus locum ſubſtituatur; quoniam ſpretis collegarum monitis, Novatiani erroribus pervicaciter adhæreret. Neceſſum veto eſt, hanc Cypriani epiſtolam ſcriptam eſſe initio Sedis Stephani, quando inter duos illos Pontifices diſſenſio nondum ulla interceſſerat. Initium autem illud Stephani cum cedat in annum CCLVI, ſequitur Martiani exordia anteceedere Decii Conſulatum. Unde rectiſſime colligitur, miſſionem Trophimi in auteriora promovendam, invito licet Gregorio Turonenſi, ſcilicet ad Petri ætatem, juxta libelli Epiſcoporum provinciæ Viennenſis teſtationem. Sola falſi ſuſpicione ultro excogitata, tum adverſus Cypriani epiſtolam, tum advetſus Zoſimi reſcripta, & Epiſcoporum libellum, nollem a maniſe-

Adde quod Arelate ante an. 256 ſedibas Epiſc. Marcianus

teſte S. Cypriano,

ac demique ei auferet Primatum!

A nifestis illis probationibus se liberarent Gregorii fautores. Admissa quippe semel hac respondendi & præscribendi ratione, adversus scripta quæ stylo & vetustorum codicum editionumque fide, veterumque auctorum testimonio muniuntur; cadit omnis de quæstionibus litterariis disserendi ingeniorum delectatio. Interim omittendum non est, essertem Cyprisno epistolam e V. C. Rigaltio in Notis ed Cyprianum, discussis falsi ergumentis e viro doctissimo ellatis. Operam quoque non indiligeotem posoit vir eroditus Hugo Menardus, in sesellendis argumentis adversus Cypriani epistolem, & Zosimi rescripts, stque libellum supplicem adductis.

& ante eum Trophimus in Mello. Adonis,

16 Quæ testimonia licet sd viodiceodam veritatem sufficiant, ooo elienum erit, ad traditionis antiquæ seriem comprobandam, Adonem Vienoeosem testem laudare, cujus hæc sunt verbs io Martyrologio, XV Kal. Januarii: *Apud Arelatem, natalis sancti Trophimi Episcopi & Confessoris, discipuli Apostolorum Petri & Pauli.* Idem obeaius in libello de festivitatibus Apostolorum: *Natalis sancti Trophimi, de quo scribit Apostolus ad Timotheum*, Trophimum eutem reliqui iofirmum

B Mileti. *Hic ab Apostolis Romæ ordinatus Episcopus, primus ad Arelatem urbem Galliæ ob Christi Evangelium prædicandum directus est: ex cujus fonte, ut beatus Papa Zosimus scribit, totæ Galliæ fidei rivos acceperunt; qui apud tamdem urbem in pace quievit.*

Narbona Petrus ex Petri Rosweido,

17 Errore Gregorii Turonensis, in configosnda Trophimi epocha, disjuncto; te impetrabiliore utemur, in probanda similis ejosdem eutoris hallucinationis consutatiooe. Paulum Narbonensem ad Decii tempore Gregorius dejicit. Cui opponemus locupletissimum tsstimonium vetustissimi Martyrologii a Rosweido editi, quo ecclesia Romana inter solennes ritos utebatur, teste Gregorio Magno lib. 7. Epist. 29. Martyrologii illius hæc sunt verba sd XI Kal. Aprilis, *Narbonæ, sancti Pauli Episcopi, discipuli Apostolorum.* Eo Peulum Episcopum Narbonensem, discipulum Apostolorum, id est ab ipsis Apostolis Christianam fidem edoctum. Causa eadem, nisi constans sit in eodem Martyrologio verbi il-

C lios, quam proposui, significatio; quæ elia certe esse non potest juxta proprium dictionis sensum. Referum locs, ex quibus hæc significetio verbi adstruitur: *Pridie Nonas Januarii, apud Cretam, Titi Apostolorum discipuli.* XIII *Kal. Maji, apud Paphum, Tychici Apostolorum discipuli.* VII *Kalendas Junii, apud Athenas, Quadrati Apostolorum discipuli. Pridie Nonas Augusti, Aristarchi discipuli Apostolorum.* IV *Kal. Decembris, Sosibeni discipuli Apostolorum.* VI *Kalendas Januarii, Trophimi Episcopi, discipuli Apostolorum.* Quare diserta est, ut dixi, Martyrologii veteris Romsoi testatio, ad figendum Pauli Norbonensis Episcopatum in ipsis Apostolorum temporibus, quamvis Trophimi Episcopatu posteriorem. Celebernimom quidem apud antiquos fuisse Pauli hujus nomen, docet, Prudentius in Martyribus Cæsareugustanis:

Probatur fuisse Apostolorum discipulus.

Barcino, claro Cucufate fulta,
Surget, & Pauli speciosa Narbo.

18 Sed temporis veram consignationem, ex

sequuntur Ado & Usuardus.

testimonio vetustissimo Romanæ Ecclesiæ supra laudato hauriro debemus. Traditionis vero series petenda est, tum ex Usuardo, & ex Actis vitæ Pauli Narbonensis, tum etiam ex Adonis Martyrologio; atque ex ejusdem libello de festivitatibus Apostolorum, cujus hæc sunt verba D ed diem XI Kalend. Aprilis: *Natalis sancti Pauli, quem beati Apostoli ordinatum urbi Narbonæ Episcopum miserunt: quem tradunt eumdem ipsum fuisse Sergium Paulum Proconsulem, virum prudentem, a quo ipse Paulus fortitus est nomen, quia cum fidei Christi subegerat; qui, ne ab eodem sancto Apostolo, cum ad Hispanias prædicandi gratia pergeret, apud præfatam urbem Narbonam relictus, prædicationis officio non segniter impleto, clarus miraculis coronatus sepelitur.* Hic duo quædam observanda sunt. Ac primo quidem, Peulum Narbonensi Ecclesiæ præfectum Episcopum eb ipsis Apostolorum temporibus, absoluta est euctoritas, cum eorum discipolus fuerit, ut diei. Alterum respicit veterem famam, quæ, Paulum illum eum Peulo Procoosule misset, eumdemque facit. Præterea docet in possessione Episcopatus institutum a Paulo Apostolo, in Hispaniem proficiscente. Quæ quidem prudeoter Ado nos esseruit, ut certe; sed ut fama vetustiore recepte: cujus ostrationis auctores, Braulio, Leender, Jolianus, & elii veteres scriptores Hispani, proferontur io litteris Stephani Papæ, editis e viris eleriſſimis & eruditissimis Gulielmo Catello Senatore Tolosano, & E Philippo Lebbeo Societatis Jesu Presbytero; quarum exemplar exaut etiam in erchivis Ecclesiæ Tarasconensis, quarumque fidem & sententiam expeodimus in seeunda editione libri nostri de Primatibus.

Pro Martiale sed Synodus Lemovic.

19 Quod sttinet ad Martialem; illod unom habetur in Mertyrologiis veteribus, eom Lemovicæ fuisse Episcopum. Verumtemea entiqua ejus vitæ Acts, nnum fuisse e LXX discipulis Domini, & e Petro Apostolo ad Aquitenos missum, docens; quam traditionem amplexa est Synodus Lemoviceosis anno MXXXIV, in disceptatione quæ de Mertielia Apostolatu io Galliis habita est.

Pro Dionysio, Vienne ejus,

20 Dionysii Perisiensis succedit, vexata disputetioolbus grevissimorum virorum, epocha F his, staotibus e Gregorio, & ad Decii tempora Antisiitem illom detrudeotibus, quo spes omnis Perisiensem Dionysium cum Areopagita permiscendi sbscindatur; illis vero, contrario propositio, sd Clementem Romeoom ejus missionem sefereotibus. Sane e Clemente io Gallias Dionysium missum fuisse, Beda & Usuardus docent in suis Martyrologiis: quam traditionem eos benisse, certum est, ex Actis entiquis Vitæ S. Dionysii, quæ dudum ex Mss. codicibus edidit V. C. & eruditissimus Fraoeiscus Bosquetus, sunc meritissimus Episcopus Ecclesiæ Monspelieosis. Nomen auctoris illius Vitæ deprehendi in codice Ms. Turonensis Ecclesiæ, qui complectitur Vitas Sanctorum eliquot e Fortunato deseripter, & inter ceteras, Dionysii Parisiensis illum, quæ jam, ut dixi, edita est in publicum. Habemus ergo Fortunatum Pictavensem Episcopum, æqualem Gregorii Turonensis, qoi Dionysii Parisiensis epocham ed tempora Clementis retrahit. Quam sententiam secuti sunt Episcopi Gallisrum in epistole ad Eugenium Pepsm, scripta anno DCCCXXIV, quæ habetur apud Baronium: a quibus, Fortunato teste adeo locuplete fultis, discedere, piaculum esse puto. De Saturnino, Gstiano & Stremonio mox egam, quoniam specialis illorum est causa.

a Fortunato sere scripta.

ANIMADVERSIO D.P.

Prudenter hoc Paragrapho Auctor, in fronte actis suæ

AUCT. D. P. De Crescente, Pauli discipulo vix dubitatur, multo minus de Trophimo misso per S. Petrum,

A *ſuæ litterariæ, ea collocat argumenta, quibus imbecillorum oppugnandæ a ſe opinionis partem aggreſſus, primi evicliſſe cauſam univerſam videatur, quam cum fortioribus ſe commiſerit. Itaque eaorſus a* S. Creſcente (*de quo nihil pronuntiavevat Gregorius Turonenſis, quemque Apoſtoli Pauli diſcipulum verosimilius tenuerl credimus, Boſqueto vix quidquam, nec niſi dubitanter contradicente, ſicut vidimus* XXVII *Junii*) *totis niſibus intendit argumenta pro* S. Trophimo, *ſane talia, ut novitatis nequaquam argui poſſit opinio, quæ habet aſſertores ipſo Gregorio tanto antiquiores. Neque ſcio, an conſideravi mereatur, quod aſſumit Boſquetus ex Epiſtola Zoſimi; quaſi bit, dum a Romana Sede miſſum Trophimum ait, taceus de Petro, conferi debeat ab hoc miſſum negare; quodque conferi poſſint Galliarum Epiſcopi, figurate locuti. Primogenituram certe Galliearum Eccleſiarum ei ſerbaunt, & ab ipſa ceteras fluxiſſe dicunt. Quo poſito, non poteſt ea non ſenior eſſe Vicunenſi; quæ tamen diu conſtituta fuit ante tempora Decii, ipſomet fatente Boſqueto.*

aut ſaltem ſæculo, B

Ut autem clarius appareat, quo ſine eruditiſſimus Præſul tam operoſe hic deducat controverſiam, Arelatenſem inter & Viennenſem Eccleſias, placet audire Antonium Pagi tenue s *Critices, anno* 400 *ſic concludentem:* Si ea traditio de S. Trophimi, primo Eccleſiæ ſæculo, in Gallias delegatione, certa non fuiſſet, præſertim apud Patres Concilii Turonenſis, *anno* CCCXCIV *hujus controverſiæ judicibus; non ſolum Epiſcopus Arelatenſis ſepulſam tuliſſet, ſed etiam ſeſe Patribus & aliquot poſt annis Pontificibus Romanis ridendum propinaſſet; quod, ad jus alterius uſurpandum, miſſionem, quæ a ſæculo ſeſquimedio facta fuiſſet, quæque ideo a nemine fere ignorari poſſet, jam a Chriſtianæ Religionis initiis contigiſſe affirmaret coram Epiſcopis, & poſtea coram Pontificibus Romanis, antiquitatis eccleſiaſticæ non ignaris: eoque præſertim titulo Viennam, Metropolim in Laterculo Imperii, ſibi ſubjicieodam poſtulare auſus eſſet. Res profecto receutioris memoriæ fuiſſet, quam ut eam ſaltem* Epiſcopus Viennenſis, aut omnes ex Concilio ignorare potuiſſent.

ſed hunc nihil juvat Kalendarium editum a Roſweido, C

Interim non diſſimulaverim, magnopere deceptum fuiſſe Roſweidum noſtrum, cum Kalendarium quoddam ſe repertum ante Adonis martyrologium, cenſuit eſſe Vetus Romanum, a S. Gregorio laudatum, Martyrologium; eoque titulo & Boſquetum & A Marca in errorem induxit. Agnovit illud Bollandus noſter in apparatu ad Januarium; ſed quale ipſum eſſet penitus excuſſit Florentinius, in Notis ad aliud antiquiſſimum, quod Hieronymi nomine paſſim a nobis inſignitum, ipſe tuetur vetus Romanum vere atque unice dici poſſe; illud autem Roſweidi Kalendarium, adeo non eſſe vetus, ut ante annum MLXXIII *ſcriptum non ſit, auctumque Sanctorum nominibus, & paucis præterea verbis, partim ex Adone acceptis, partim ex recentiorum compilatione mutuatis.*

atpote compilatum poſt an. 1073

In illius vere antiquis egraphis tribus nemo eorum, quos Kalendarium laudat, ut Apoſtolorum diſcipulos, relatum videas, præter unicum Paulum; *ſed ſub hac duntaxat phraſi:* In Norbona civitate Natalis S. Pauli Epiſcopi, *pro quo titulo Cerbejenſe egraphum ſcribit* Confeſſoria. *Vetuſtiſſimum autem Epternacenſe & prædictis tribus multo antiquius, nihil horum habet: ſed,* In Norbona civitate, Secundini, Paulini: *quod ſane iſtius Martyrologii ſtylo Martyres aut ſolet aut ante Confeſſores referentia, conformius eſt; neſque cogit credere primitus aliud nihil ſcriptum fuiſſe, verosque Narbonenſes Martyres indicates: qui cum iſtic amplius noti non eſſent, utiſſimus autem eodem die* Epiſcopus Paulus, *ipſum Mor-* D *tyrologium reſcribentes Monachi Cerbejenſes (horum enim egraphum ab Epternacenſi proximum eſt in antiquitate, Lucenſium multo recentius, fortaſſis & Blumianum) ipſum illis omiſſis ſubſtituerunt: & ſic omnino nullus eorum, qui in jam dicto Calendario nominantur veteri Romano ſeu potius Occidentali inſcriptum reperietur: & adverſus argumenta Boſqueti reſtabit ex antiquis ſolus Ado, cum ſuo ſequaci Uſuardo, exiguæ ambo pro tanta vetuſtate aſſerenda auctoritatis: cum Florus, inter ipſos & Bedam medius, de eo ſolum ſcripſerit,* Civitate Narbona, Natale S. Pauli Epiſcopi: quem ita labor domeſticos & tribulatio exercuit, ut eum verum Domini famolum approbaret; *quæ via dubitem ex antiquiori aliquo ejus encomiaſte excerpta, ſumque conformia Vitæ antiquæ a Boſqueto productæ, nec ullum Apoſtoli mentionem faciente.*

eoque datio, tamen nec inde nec ex Floro aliquid pro ejus antiquitate habemus.

qui tamen fuit S. Martialis, E

Et tamen idem ipſe (ut videtur) Florus, habet aliquid de S. Martiale. *Sed hinc aliud nihil conſequitur, quam Lemovicenſes priores Narbonenſibus fuiſſe, in primo ſibi notu ſuæ civitatis Epiſcopo ad Apoſtolorum ætatem provehendo: in quo tamen adverſantem ſibi habent Auſonii Engolismenſis Vitam, quotenus hunc* S. Martialis *diſcipulum, a Chroco Alemannorum Rege interfectum dicit, licet etiam ipſe a* S. Petro *miſſum* Martialem *aſſerat, quod non potuit aliter niſi figurate ſcripſiſſe auctor, ſi Petri & Chroci ætates noverat.*

non etiam Dionyſio

Reſtat ultimus Dionyſius, *de quo ejuſque ſortis aliud non legimus, in Hieronymiani prælaudati vetuſtiſſimo egrapho, quam: Pariſius oatalis SS. Dionyſii Epiſcopi, Ruſtici Presbyteri, & Eleutherii Diaconi. Plura non habet genuinus Beda: Florus addidit:* Qui Trinitatem glorioſe confitentes, trino glorioſe meruerunt coronati martyrio. *Quis hic non judicet, eum, cui, cupiunti amplificare elogium de ipſis in eccleſia recitandum, aliud nihil notaturum fuiſſe quam numerum Martyrum; ſi vel viminus audiviſſet hunc Areopagitam Dionyſium fuiſſe, aut ſaltem a* S. Clemente *in Gallias miſſum? Primum non habet antiquior Vita, a Boſqueto producta, & hic Fortunato adjudicata; ſecundum habet admodum dubie: nam, ubi codices aliqui dicunt;* qui tradente B. Clemente, Petri Apoſtoli ſucceſſore, verbi divini ſemina gentibus erogaodu ſuſceperat; *ibi olim, ac verosimiliter ſiocioriores, ſolum legunt;* qui, ut ferunt, a ſucceſſoribus Apoſtolorum &c. *quod aliquis intelligere generaliter poſſo de* Romanis Pontificibus, *conformiter ad mentem Gregorii Turonenſis; ſicuti in Actis* S. Firmini Ambianenſis, *ſub Diocletiano & Maximiano paſſi, ſeque* S. Saturnini diſcipulum profeſſi, idcirco Saturninus vocatur Diſcipulus Apoſtolorum. *Itaque nihil hic facit Fortunati auctoritas, Beda & Floro antiquioris; licet is Vitam illam ſcripſiſſet, uti ſub ejus nomine eam a ſe repertam ſcribit A Marca: quæ tamen inſcriptio mihi eo magis ſuſpecta fit, ex ſilentio prædictorum, in talibus undique colligendis diligentium, quanto celebriori ex loco facilius potuit iſdem innotſcere, ſi vere in eorum natura fuiſſet, cum illi ſua Martyrologia colligebaus. Prudenter igitur noviſſimi Reformatores Pariſienſis Breviarii omiſere, quidquid cum tanto fundamento controvertitur de ſuo illo Patrono; eumque Abbatiſſa Montis-Martyrum, conſanguinea Regis, hujus interpoſuiſſet auctoritatem, ut omnino Areopagita eaceretur, non conſenſerunt ut nominaretur; gratiæ tamen Regiæ poſuerunt Capitulum pro Veſperis ac laudibus,* Stans Paulus in medio Areopago, uit, Viri Athenienſes &c. *de ara ignoti Dei, tamquam aptum ei, qui gentilibus prædicavit.*

ds quo ſolum ambigitur Vita, F

§. III.

A

§. III. *Reſpondetur ad objecta ex Severo Sulpitio & Gregorio Turonenſi, & contra hunc concluditur.*

Severus negant martyria in Gallis viſa ante Ant. Antoninum.

a1 NOn me latet, quid atuditos vires, ad deprimendam in poſteriora tempora ſeptem Epiſcoporum apocham, valuri præcipites egerit; Severi Sulpitii nempe, atque Gregorii Turonenſis auctoritas. Scripſit illa, *ſub Aurelio Antonino viſa primum in Gallia martyria, Dei religionem trans Alpes ſerius ſuſcepta*; unde tabulis eccleſiaſticis fidem non eſſe habendam colligunt, quæ ſub Domitiano, vel ſub Trajano, aut Hadriano paſſos tradunt quoſdam ex prioribus illis Pontificibus. Utinam maluiſſent interpretatione, ac ipſis juris & rhetorum principiis ducta, Severum cum diptychis eccleſiaſticis in concordiam adducere. Generi quippe per ſpeciem derogatur, at docent Jariſconſulti. De martyriis generalibus loquitur Severus, ſcilicet de cæde tum Pontificum, tum plebis Chriſtianæ, per ſupplicia conſumptorum; ut acacidit in Eccleſiis Viannenſi & Lugdunenſi ſub Antonino, quo ſolum reſpiciebat Severus; cui aladi ſimilis ante nulla contigerat in Galliis. Quod tamen non impedit, quin priores aliquot Epiſcopi pro Chriſto mortem obierint, abſque ulla tamen generali plebis Chriſtianæ ſtraga. Neque vero ſequitur, arraſſe Severum in pertexanda rerum ſerie, eum per compendium ſumma illarum capita attigerit, neque in ſe ſaſceperit, origines Eccleſiarum Gallicanarum, quas omnino intactas reliquit, & ſingulorum Pontificum aventus tradara. Quod autem ſubjungit, *ſerius trans Alpes ſuſceptam Religionem*, verum eſt, habita comparatione partium Orientalium, atque ipſius Italiæ, quæ prius imbuta eſt doctrina fidei, & fortaſſis cum uberiori & faailiori pruventu, quam in Galliis, Gentilium ſuperſtitionum retinentioribus.

de generalibus intelligi debet.

& lentior fidei progreſſus in Galliis

Gregorium erraſſe conſtat in aliquibus.

a2 Depulſa ex Severo petita machina, liberi eſſe poſſumus a metu Gregorii. Docet ipſe duoquædam lib. 2. Hiſt. cap. xxx. Alterum, ſeptem illos ſocios eodem tempore in Gallias perveniſſe, & Eccleſias ſeptam ab eo commemoratas primos conſtitaiſſe: alterum vero, horum adventum referendum ad tempora Conſulatui Decii & Grati viaina, id eſt ad annum CCL. aut circitec. Quæ narratio manifeſte pugnat cum Ireneo, qui ſexaginta & amplius annis ante hunc Conſulatum, Eccleſiarum apud Celtas fundatarum meminit. Pugnat quoque cum Tertulliano, qui triginta & amplius annis ante Decii apocham, diverſas Galliarum nationas fidem Chriſtianam profitari teſtatur: quæ cum ſit exaudita, plane prædicantium miſſorum miniſterio diverſis illis nationibus infundenda fuit; qui quidem alii non ſunt præter eos, quos tabulæ eccleſiaſticæ exhibent. Erravit ergo Gregorius, prætextu Vitæ S. Saturnini, cujus varba laudat, in apocha Decii conſtituenda; quam ſcripſit ille eum ſoli Saturnino affigerer, Gregorius de ſuo ad alios extendit, ex recepta jam tum opinione, de ſeptem illorum ſocietate. De ſuo addidiſſe dixi; quoniam in verbis Actorum Saturnini quæ Gregorius laudat, nulla ſit ſen Pontificum mentio; neque etiam in corpore Actorum quæ apud Surium extant, quæ plane ſunt aadam aum iis Actis ax quibus locum a ſe laudatum Gregorius decerpſit, cum iiſdem omnino verbis ibi locus illa deſcriptus reperiatur. Porro Acta illa compoſita ſunt longo intervallo poſt obitum Exuperii Toloſani, cujus maminare; ut recte obſervat Hugo Menardus. Deſtituitur itaque Gregorius ſui auctoris teſtimonio, in ſan Pontificibus: adeo ut apocha Conſulatus Decii, ad ſolum Saturninum Epiſcopum, ex illo Actorum ſcriptore referanda ſit.

quæ de ſolo legerat Saturnino Toloſano

B

C

D

AUCT. AMARCA applicationis ſeu aliis.

a3 Quod autem ad Saturninum attinet; controverti non debet, quin Gregorii tempora duplex invaluiſſet opinio, & quin utraque ſola relatione niteretur. Altera eſt, quam ſequitur Gregorius hoc loco, paſſum aſſe Saturninum Decii Conſulatu. Illod autem Auctor ab eo laudatus hauſit, non an vetuſtis Saturnini paſſionis Actis, ſed ex *fideli recordatione*, ut loquitur. Vetuſta enim paſſionis Acta, vel per incuriam tempora illo ſcripta non fuerant, vel ea Præſidum decreto temporibus Decii igne perierant; ut de Actis Martyrum generaliter teſtatur Prudentius. Altera ſententia, ſua quoque relatione fulta, (cujus teſtis ipſe Gregorius lib. 1. cap. 28 de Miraculis) tradabat miſſum Saturninum a diſcipulis Apoſtolorum, id eſt pluſquam aentum & quinquaginta annis ante Deciam. Adeo ut in aneipiti poſitis, liceat ultimam Gregorii ſententiam ſequi, quę eohęret priori illi apud eum non controverſę, de non divallendis adeo prolixa temporum intercapedine a ſe inviceam prioribus Epiſcopis; qui a Petro & Paulo, & dainceps a Clemente Apoſtolorum diſcipalo, non longo intervallu miſſi, anordia fidei per Gallias propagarunt. Hina factum, ut Ado in Martyrologio, Saturninum ſcribat paſſum ſub Dacio, juxta primam Gregorii opinionem; Rabanus autem in ſuo Martyrologio ſaquatar ſecundam, aſurpatis quoque Gregorii verbis: *Iſte vero*, inquit, *Saturninus Martyr, ut fertur, ab Apoſtolorum diſcipulis ordinatus, in urbem Toloſatam eſt directus.* Quod intelligendum de Clemente, a quo miſſus dicitur Saturninus una cum Dionyſio, in Actis vetcribus S. Dionyſii, compoſitis a Fortunato Pictavenſi, qui ſecundam Gregorii ſententiam diſartiſſime confiemac. Quamquam vetuſta S. Saturnini Acta miſſum a Petro docuant, & in Eluſana arbe, Novempopulanię ſcilicet matropoli; deinda Pumpelone, & in aliis Hiſpaniarum gentibus Eccleſias conſtitaiſſa; ut ex ſais qaoqua Tabulis fatantur auctores Hiſpani. Sed ſatius eſt, ut hęreamus zelarę a Gregorio traditioni; ſcilicet a diſcipulis Apoſtolorum ordinatum, id eſt a Clemente, juxta Fortanatum.

eum duplex de eo tunc vigueris ſententia

quorum altera aſſerit eum a diſcipulis Apoſtolorum,

E

F

a4 Eadem explicatio adhibenda eſt alteri loco cap. 8 de gloria Confeſſorum, ubi tradit Bituſicę urbi verbum ſaluia prædicaſſe Urſinum Epiſcopum, *qui a diſcipulis Apoſtolorum in Gallias deſtinatus fuerat*, ſcilicet a Clemente, ut ejus vitę Acta perantiqua teſtantur. Speciales vero quas adhibuimus probationes, pro ſulcienda veteri epocha quinque Pontificum, Truphimi, Pauli, Martialis, Dionyſii, Satasnini, qa ibuſcum par eſt eanſa plurium, aliorum qui Ecaleſias in Galliis fundaverunt, generalas probationes ex Ireneo, Tertuliano, & Euſebio de vetuſtate Eccleſiarum, uc juvant, ſic mutuum quoque ex illis ſubſidium capiunt. Qua de re diligentar diſſeruit Juris utriuſque celaberrimus Anteceſſor in Academia Toloſana, Antonius Dadinus Alteſerra, lib. 4. Rerum Aquitanicarum cap. 9.

usi & Urſinum Bituricen.

a5 Quod autem attinet ad Gratianam, Turonenſis Eccleſię Epiſcopum, cum ejus ſucceſſor Gre-

A Gregorius, aut perſpecta erant Eccleſiæ ſuæ tabularia, doceat cooceptis verbis lib. 9. Hiſt. cap. 31, Gratianum anno Decii primo n Papa Sedis Romanæ tranſmiſſum, additis quoque aliquot ejus Epiſcopi geſtis; neque ullo nobis aliunde ſuppetat auctoritas, qua illum ad vetuſtiora tempora revocemus; temerarium eenſeo adverſus Gregorium de propriæ Eccleſiæ ſtatu diſputare. Idem dicendum puto de Sremonii, Arvernenſis Epiſcopi ioitiis; quæ Gregorium, utpote patria Arvernum, utque adeo in ſuis non peregrinum, latere oon poterant. Quæ fortaſſe fuit occaſio, cur negligentius ſe habuerit in aliarum Eccleſiarum inveſtigandis initiis. Quibus exordia doárum ſibi eſrarum, Turonenſis & Arvernæ, æquari non poſſe eum aideret, maluit ad harum tempora, priorom quinque fundationes indiſcuſſas deprimere.

A AUCT. A MARCA

noluit forteGregorius, Turonenſ & Arvor. alios Eccleſiæ priores aliàs credere

interim tenori poſſum harum traditionum

B n6 Quare cum epod viros eruditiſſimos antiqua Eccleſiarum Galliearum diprycha, io quibus Pontifices, fidei prædicatæ anteſignani, deſcripti ſunt, cum miſſionis Apoſtolicæ veruſtiſſima epocha, ex eo ſolo capita notarint in temporis aſſignatione, quod tum Severo & Gregorio pugnare videretour; Religioſiſſimi Epiſcopi, collegæ ooſtri, poterunt intrepide in ſuis Eccleſiis deceſſorum ſuorum tradnam aſſerera veruſtatem; ſecuri de illa quæ ooſtris objici ſolet veterum auctorum ignoratione aut contemptu, tom etiàm de aliquo veritatis hiſtoricæ diſpendio: quæ alioqui laboraret, ſi Actis notiquis fides ſua detraheretur. Itaque præter ceteros ſuperius memoratos, Clementem a Petro Apoſtolo miſſum ſibi vindicabunt Meteoſes, ex Actis, unde narrationem ſuam hauſit Paulus Diaconus, mediæ ætatis, & non contemnendæ auctoritatis ſcriptor. Ejuſdem Apoſtoli curæ, & poſtea Clementis, plures populi acceptam quoque ferre poterunt, ex veteribus Actis & Martyrologiis, primam Epiſcoporum ſuorum ioſtitutionem. Quorum labores ſi ſuis provinciis, ex Auguſti inſtituto diſpoſitis, reddantur; Terrulliani ſententia quantopere vera ſit, de diverſis Galliarum nationibus Chriſtiana fide imbutis, patebit.

do miſſione primorum ſuorum Epiſcoporum,

per omnes Galliarum ſuam provinciam,

n7 Narbonenſis quippe provincia, non ſolum a Creſcente Viennenſi, ſed etiam n Trophimo Arelatenſi, a Paulo Narbonenſi, qui proxime ſecutus eſt Trophimum; & demum a Saturnino C Toloſa exeu'in fuerit. Aquitanica a Martiale Lemovicenſi; Urſino Bituricenſi, Fronrone Petragoricenſi, & Eutropio Santonenſi, atque etiam a Saturnino in Novempopulaoia, quæ pars erat Aquitaniæ. Belgicam curaverint Euebarius Trevitenſis, Clemens Metenſis, Xyſtus Ramenſis, & Memmius Catalaunenſis. Quod attinet ad Lugdunenſem provinciam; fidem in ea inſtituerint Dionyſius Pariſienſis, Savinianus Senonenſis, Nicaſius Rotomagenſis, Carannos Carnotenſis, & Julianus Cenomaenſis. Supereſt ut de Lugdunenſi civitate quæramus; quę quidem cum principia Epiſcopatus debeat Pothino, qui paſſus ſub Antonino anno Chriſti CLXXVII, nonagenario major, ſed inferior Trophimi Arelatenſis inſtitutione, non dubito quin hujus ſtudio debeat primitias fidei. Siquidem, ut tradiderunt Epiſcopi, in libello oblato Leoni Papæ sooo CCCCL, ex Trophimo velut ex fonta proſtuxerunt rivoli fidei in alias Galliarum partes: quod confirmat quoque Zoſimi Papæ Epiſtola. Quare eum Arelas, Italiæ, Orientis, & Africæ commerciis pateret, & ob eam rationem Lugduno floreotiſſimo Galliarum emporio conjungeretur; obvium D fuit Trophimo, per ſe & per alios legatos, fidei Chriſtianæ ſementem ibi ſerere, quæ eandem in aum fidelium cœtum crevit, qui a Pothino Epiſcopo regi mereretur.

licet quædam eorum Acta mendoſa aut fictitia,

n8 Non me latet in quædam Acta, quibus vitæ Pontificum illorum deſcribuotur, multa (quod attinet ad eorum res geſtas) irrepſiſſe, quæ manu media egeant, ut repurgentur; quemadmodum de Actis hujuſce generis decreverat olim Concilium Francofordienſe anno DCCXCIII. Id tamen noo officit miſſionis veritati, de qua ſola aſſeranda nunc agitur; omiſſis ceteris, quæ in quæſtionem adducuotur a viris eruditis, de quibus alias forteſſe ſententiam meam aperiam. Interim amicos noſtros obteſtor, ut boni conſulant quæ, licet aliena ab eorum ſententia, dixi, provocatus tuendæ veritatis deſiderio, ad reſtituendam Eccleſiæ Gallicanæ majeſtatem, aliquo pacto imminutam, ex depreſſa originis illius veruſtate quę in rebus ſacris non vulgarem venerationem conciliare ſolet, tum Eccleſiis, tum etiam Im- E periis Chriſtiannis, in quibus ſunt conſtituæ. Quare non evertendas, ſed retinendas putavi, quæ veritate nituntur, traditiooes noſtras; præcipue cum in Eccleſia Romana, ac toto io orbe Chriſtiano jam olim recepię fueriot: adeo ut oon egeamus prava illa diligeotia, quam adhibuerunt illi, qoi etiam falſis atque confictis, ſub nomine veterum auctorum monumentis, veruſtatem Chriſtianæ religionis ſibi arrogare nituntur, vel etiam receptam confirmare.

meritò reprehenduntur

Tu vero VIR CLARISSIME, pro ea qua polles non ſolum eruditione, ſed etiam prudentia, de noſtro iſto conatu, prout par eſt, decernes, & dignitatem Eccleſiarum Galliearum robuſtius vindicabis. Vale. Lutetiæ Pariſiorum Nonis Septembris, anno MDCLVIII.

ANIMADVERSIO D. P.

S. Urſini Bituricenſis Vitæ

Placet adhibita Severe Sulpitii explicatio; non item Gregorii, velut ſecum ipſe inter diverſas duas ſententias pugnantis, aſſerta hæſitatio; quando jam oſtendi, promiſcue dici Succeſſores & Diſcipulos Apoſtolorum; *nec aliter id intelligi neceſſario debeat apud eumdem Gregorium, de* S. Urſino *Bituricenſi loquentem; cujus* Vitæ Acta *mirer, ut peraoſiqua, a viro erudito laudari, ſi ea intelligat, quæ poſtea noſter Philippus Labbe dedit tom. 2 Bibliotb. pag. 455, ex Mſs. Canonicorum Regularium S. Urſini in ſuburbano Pariſienſi. Ea enim, aliud aon ſunt tota prioris ſua parte, quam Actorum S. Martialis imitamentum, ea iis omnibus, quibus iſte in Chriſti Petrique diſcipulatu dicitur adjuiſſe: cetera vero quam futilia ſint, facile intelliges, cum leges, quod Urſino Bituricas veniente,* erat *ibi* quidam Senator, Leochadius nomine, qui ... ſub poteſtate Romaoi Imperetoris conſtitutus, in Burguodin & Aquitania potentiſſime principabatur, & quia Romaois ſubjiciebatur, ideo ſe Regem appellare non erat auſus. *Memiaſti, credo, eadem fere verba ex S. Martialis actis relata a Cordeſio num. 7, meritoque expelſa: idem ergo de his judica,* & Saturnini *ætatem potius aſſima, ex ætate diſcipuli* Fitmioi, *& paucitate ſucceſſorum qui ante Rodanium, pro anno* CCCLVIII *ſubſcriptum Concilio Biterrenſi, ſolum tres nominantur, ſanctî videlicet* Honoratus, Hilarius & Silvius, *& uſque ad perſecutionem omnium crudeliſſimam finemque ſeculi 12 ſufficere potuerunt: poſt hanc vero annis aliquot Sedes vacaverit (unde*

imitatur Acta S. Martialis,

nis

A *nec in Arelatenſi Synodo anni* CCCXIV *quiſquam adfuit*) *qui autem poſtea ordinati ſunt, videntur cum Arelatenſi Saturnino deflexiſſe in hæreſim Arianam ideoque oblivioni dati eſſe.*

aut alia antiquiora extabat Vita S. Saturnini,

Utut eſt, quod ad Acta S.Saturnioi *Tuloſatis attinet, nulla antiquitas ſcripta fuiſſe, cum A Marca, ſenſit etiam Boſquetus, & l. 1. c. 18 triplicia recenſet, quorum priora duo manifeſtiſſime fabuloſa ſint, dum* Egeæ Regis Aehaiç, & Caſſandræ filiæ Regis Ninivitæ Ptolomæi, filium Saturninum *faciunt; eumque miſſum volunt a Petro*, ſub Claudio Principe, qui curis potiebatur Imperialibus; Decioque & Grato, qui Conſulatu fungebantur. *Tertia legi apud Surium poſſunt, vix etiam ipſa tolerabilia in multis; præſtat autem ea ad* XXIX *Novembris diſcutienda reſervare; uti & ceterorum Sanctorum a.* 27 *nominatorum Acta.*

adeoque ex illis alii veteri habetur :

Interim mihi videor poſſe concludere, quod ad præſentem rem modo ſatis eſt; ſolam populorum prætenſam traditionem non ſufficere, ad conſtituendam Gallicanorum Epiſcoporum Epocham; dum apparet, exemplo Arelatenſis Viennenſiſque Metropoleos inter ſe de Primatu certantium, factum eſſe, ut ceteræ quoque civitates ad eamdem antiquitatis prærogativam aſpirarent; deinde & Acta illi confratanea commiſcerentur, tanta ſæpe cum veriſimilitudinis ſectandæ negligentia, ut non verereatur accipere mutuo[1]*, quæ alibi legerant de aliis; ſicut ſupra contigit* S. Urſini *geſta cum* S.Martialis *Actis ſumentibus; & horum Auctori, de* Auſtriclinianis *ſaſcitatione per baculum S. Petri, eadem ſcribenti, quæ Treviris legebantur de* S.Euchario, *ad vitam revocante* S. Martinum.

B

MIRACULA

Ex veteſto noſtro Ms. Membraneu

§. I. Antiquiora aliquot patrata ad ſepulcrum.

C IGitur beatiſſimos Martialis, quibus ſe virtutibus publicaverit, relatio contulit manifeſta: quæque divina pietas operari dignata eſt poſt ejus obitum, ad venerabile ipſius ſepulcrum huic pagioç inferendum eſſe videtur; quo fiat ut populus miretur attonitus.

Curantur puella manus contracta,

2 Puella quædam, cum manus uoius officio caruiſſet, in tantum ut ungularum acumina, transfoderent palmam, S. Martialis ſepulcrum expetiit, & ut ſui miſereretur, exoravit. Quæ ſuſis orationum precibus, ſolotenus inhærens pavimento, reſpectu divino priſtinam manus aridę meruit recipere ſaoitatem. Quod miraculum adſtantibus populis, qui ad ejus feſtivitatem confluxeraot, operatum eſt.

& mutus a nativitate

2 In eſdem quoque nocte, quod ibi miraculum apparuit, nequaquam ſilendum potavi. Musa a nativitate ſua, etſi uſu linguæ caruerat, tamen cotde meditatus eſt beati Viri memoriam expetere: ubi illico ingreſſis liminibus, fuſa Domino intra ſa oratione, rigens lingua diſſolvitor, qui & culloquium ſtatim meruit & auditum.

ob perjurium loquela privatus

3 Nec illud, quud opetæ pretium occurrit, omittendum eſt. Solet enim pervicax cervicoſitas populorum [effieare,] ut aliqua ſibi objecta crimioa ſacrameotis expiare contendat. Accidit ut quidam, cum eccleſiam ſuiſſet ingreſſus, oppoſitom ſibi erimen miſera libertate defenſare deberet, quo manifeſtiſſimus habebatur. Mox

ſigeote lingua ita os ejus ſeratum eſt, ut nequaquam mendacii ſui potuiſſet exercere actionem : ſed quaſi balantium ovium voces ſimilatet. Advenieus autem ad hujus Confeſſotis tumulum, profteruit ſe ad orationem: ubi eum diutius jaeuiſſet, tamquam ſi guttur ejus aliquis tangeret, ei viſum eſt. Qui innueus Presbyteto, cui ibidem Offieium agendi fuerat cura commiſſa, manu oſtendit, ut gutturi ejus ſignum Crueis infigeret. Quo facto iterom proſtiavit ſe homo ille, vacans orarioni. Qui eum elevatus ſuiſſet a pavimento, reddito vocis officio, omnia quę ſibi acciderant, proprio populis patefecit eloqoio.

D

EX MS. *eum reddi-tur ad ſepulcrum*

Ad illud fornicationis loci,

4 Mulier quędam, dum turpe miſeriæ ſuæ ludibrium, earnis vitio exerceret; invento cum quo flagitii hujus eauſa commixta fuerat, præ facinoris ſui veteeundia, baſilieam S. Martialis uterque expetiit, ne publice a judicibus diſeipliois ſubderentur addicti: & eum a eoſtodibus fugitivo gtadu evaſiſſent, ad ſepulcrum beati Viri peiveneiunt. Neſciente janitore, intra elauſtra obſeiantur; quos non dubium eſt, miſeriam ſuam ibi pettinaciter exereere voluiſſe. Qui non relerato oſtio, non psriere ttanaſoſſo, non feneſtræ diſrupto ſpeculo, ſed nutu divioo expulſi, in quadam aquę illuvie, quę vieina eminus baſilicæ appaiebat, redeuote luce frequentantibus populis utrique tepetiuntur ſtantes; ita ut detecta eurum miſeria appareret, & beatiſſimi Viri virtus oſtenderetur iu factis.

E

divinitus ejiciuntur

Mulier ob hauſtæ eum aquæ ſerpentis

5 Adjiciendum etiam eſt & illud, quod per eumdem Dominus operatus eſt. Mulier quædam ſitis ardore petculſa nocte, ot ſitis incendium temperaret; ſine lumine vaſculum, in quo aquam hauſerat, aetipoit: & dum avidiſſime biberet, cum hauſtu aquæ bibit ueſciens & ſerpentem: qoem diuturno tempore geſtans ioterius, eœpit ægrotare graviſſime. Quæ beatiſſimi viri, ut remedium ſibi aequiretet, baſilieam adiit: obi eum ſe orationi dediſſet, commotis viſceribus ſerpentem vivum evomuit; quo exempto, ſanitatis commoda ſeeom dumum repottavit.

liberatur

Crucem de ſepulcro furatus

F

6 Juogatur operi, quod præſens teſtatur auctoritas. Quidam de aſſiſtentibus Offieiu ſancti Confeſſoris, nomine Marculfus, ioſtinctu diabolicæ perſuaſionis atmatos, cellulam in qua beati Viri elauditur ſepulcrum iogreſſus, Crucem quę ſupra ſepulcrum oruatua eaoſa depeodebat, extenſa mnu clam furtu ſubttaxit. Quæ res ut elaro mitaculo appareret, compita diverſarum provinciarum perluſttana, Crucem ouodiuartia protulit, datis pecuniis vendendam: ſed oulistenus eam quiſpiam auſus eſt emere. Qui dum diutorno tempore vagaretur huc atque illuc, nec quidquam ſibi prolatę ſpeciei proficeret pretium; in ſe reverſus, atqua conſciu pudore pereulſus, Crucem inſupet & ſemetipſum loco, de quu male per blaodientis inimici inſidias, furtivo damno ſubtraxerat, poſt annum aut eo amplius pręſeotavit: qui & profeſſione ſua cauſam ſoi operis poblicavit; & poblice ſtisfaeiens, pœnitudinem admiſſi faciootis geſſit.

vendere nequis & refers

7 Ad hue receos virtutum clareſeis inſigne miraculum. Contigit ut quidam publicę maneiparetur cuſtodiæ, & adſteictus cateuarum uexibus teneretur. Oppreſſis ſomno coſtodibus nocte evaſit euſtodię, & baſilieam S. Martialis adhue vinculatus expetiit: ubi tactis limioibus, ſed tamen feratis januis, ita vincula ſunt comminura, ut ſtatim abſolveretur adſtrictus: quæ etiam cateoę, teſte populo, appeoſæ cernuntur

Vinčli duo liberantur

A pariter & confractæ. Simili casu alter, dum ei
EX MS. culla ligno fuissent constricta, & ad custodiam carcesis duceretur; invocans sanctum Dei Virum, illico lignum de cervice manibusque ejus evulsum est, ut liber videretur a vinculo, qui fuerat fortassis deputatus mortis eventui.

Originatur consuetudo, 8 Dum reliquarum virtutum facerem mentionem, oblata suot mihi, quæ paginis conscribantur. Cum sæpe se Vir Dei manifestis demonstrarit miraculis, hoc tamen recens testatur auctoritas. Venientes duo, unus a Turonorum civitate, alter hujus incolis regionis, pari vocabulo utrique, nomine Domoleni, una debilitatu membrorum percussi; beatissimi Viri memoriam adstrictis membris, ita ut manibus magis quam pedibus ambularent, pro restituendis corporis usibus, expetiverunt. Qui cœperunt sa assidua frequentatione sanctis inferre liminibus, precantes ut venarum nervorumque connexio solveretur. Quorum pro qualitate suæ fidei membrorum debilitas reparatur: & qui fuerant alienis manibus vectitati, gressu proprio ravertuntur a sumulo.

B 9 Addatur & illud quod potest adjungi mysteriis. Cæcus e regione Bituricorum civitatis, *illuminatur cæcus* pro restituendis sibi luminibus, duce prævio viæ proficiscens, ad locum usque delatus est, ubi sancti Antistitis assidue clarescunt miracula. Qui cum sancti Confessoris limina fuisset ingressus bajulans pro luca tenebras, popposcit se exponi ad Viri beatissimi tumulum. Qui diutissime inhærens pavimento, lucem quam amiserat sibi reddi precibus postulavit. Cumque fletibus vacaret & gemitibus, ac sanguineis lacrymis genæ essent infusæ; cessantibus guttis, omna quidquid noxium fuerat mundatur ab oculis, & lux cæco redditur, cui fuerant dies longo tempore pro noctibus æstimati: & qui alieno ducatu ad sepulcrum beati Viri fuerat introductus, gressu proprio est raversus ad patriam.

celebrentur mi racula 10 Quantum de virtutibus beatissimi Confessoris a fidelibus Dei famulis, fama promulgante, meis probavi auribus, acsi non pene sermone, huic paginæ adscribendum putavi: ceterum aliæ etsi occultę sunt populis, Deo clarescunt; [alię]
C assidue sunt manifestæ in purgatione & in reparatione debilium, in sublevatione languentium, in diversis donis omnium sanitatum. Sit ergo communis oratio; ut cum in futuro examine Agni ab hædis, justi [ab injustis] suprema sorte distabunt; ipse perpurgandorum criminum maculis advocatus noster assistat, ut ipso patrocinante de sinistra transire valeamus ad dexterum, præstante D. N. Jesu Christo, qui vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

§. II. *Miracula sæculo VII, VIII, IX scripta.*

Claret sanctus in vita & post mortem miraculis 11 CUm D. N. Jesus Christus ad salutem humani generis in terras descendere dignatus est in carne humana, & discipulos suos docuit prædicare in universum mundum, dicens, Ite, ducete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis: tunc B. Petrus Apostolus jure beatissimum Martialem, cum duobus Presbyteris, in Gallias ad civitatem Lemovicinam [misit] & eam sibi commissam jussit prædicare; ut populum, qui a dæmoniis in ipsa urbe vexabatur, & idola turD pissima nescienter colebat, ad aram Christi Domini revocaret. Quod ipse infra paucorum diesum spatia, [secundum] ipsius jussionem, adimplevit: & in vita sua virtutes multas populis ostendit, & post obitum suum multa miracula per eum Dominus, in loco ubi ipse requieverit, dignatus est ostendere, cæcos illuminari [saiens,] surdos audire, & mutos loqui, manus aridas & membra dissoluta restitui, & qui a dæmonibus vexabantur, frequenter curati. Sed quia hoc in actibus suis scriptum est, studentes brevitati, repetera vitamus: sed quæ Dominus postea per eum operatus est, de multis aliqua, vobis indicare decrevimus.

12 a Cum quodam tempore Clotharius *a* Rex *a Ad Clotarium II* Francorum in suo regimine consisteret, & se- *missus pro Episcopo eligendo* cundum consuetudinem Pontifex Lemovicum civitatis defunctus fuisset; ad venerabile sepulcrum S. Martialis concives urbis ejusdem deprecantes venerunt, ut quem in ipsa urbe ad Episcopatus culmen ordinare deberent, ostenderet. Sic eis visum fuit, ut *b* Matricularium, qui & Custos sepulturæ ejusdem erat, ad ipsum Regem *c* dirigerent, & nomina conscripta de duoE bus Sacerdotibus, Compresbyteris ejus, cum honore *d* Regio mitterent; & quem ipse vel Optimates sui consentiebant, ipsum in præfata urbe secundum pastorale officium surrogaret. Sed vix prædictum Matricularium, nomine Lupum, *e* compellere potuerunt ut prædictum Regem adiret. Qui eum iter cœptum ad aulam Regis festinus ageret, multos obviantes de sua petitione rogavit, ut in auribus Regis eam innotescerent: sed nullus acquievit. Cumque ille cum lacrymis die- *per visum ostenditur Regina* bus ac noctibus Dei misericordiam & beatissimi Martialis intercessionem petisset, ut locum potuisset invenire, quomodo Regi suam petitionem ionotescerent; accidit, ut subito febris validissima filium Regis invaderat, & eum vehementer flagellaret; in tantum, ut vix cognoscerent, utrum ejus anima in corpore ajus anhelarat. *f* Cumque illius [mater] Regina *f* jejunium quotidianum cum gemitu & luctu celebrarat, sia paululum aurescente cælo obdormivit; & ei viF sum fuit, acsi prædictus Sacerdos, qui ax cœnobio S. Martialis advenerat, ibidem Missam celebrasset, & Communionem in ore pueri posuis- *Regina ostenditur somnasse filium ejus ægrum:* set, & quasi ipse expergefactus, Calicem complexasset, & quod in Calice sacrificium habebatur, totum bibisset, & sic sanus factus restitutusquo fuisset. Et eum fervore præfata Regina evigilans, cœpit diligenter inquirere, num de Galliis Lamovicum ibidem Sacerdotem reperissent. Sed eum a nullo de ejus habitaculo certom fuisset, furgatica mioistri circumcurfare cœperunt palatii sui amœnitatem, ut si quispiam eum invenire potuisset, festine ad cubiaulum, ubi puer fessus jacebat, introducerent.

quare requisitus 13 Cum hinc & inde universa loca servi Regis perlustrasseut, & ipsum non inveuissent: Regina cœpit flere, & Dominum deprecari, ut ipsum famulum beatissimi S. Martialis ei ostenderet. Ipse veru hora diei nona, secuudum moram, in oraculum Regis ingressus est; eumqua pteces cum lacrymis funderet, eumdem Optimates invenerunt, & velociter auta jam dictam Reginam ad cubiculum pueri perduxerunt. Et ipsa præsentialiter cognovit, quem in visu antea viderat; & provoluta ad pedes ejus, eum rogabat, deprecans ut festinanter Missam celebraret, & Communionem

A omnem filio ſuo inferret. Sed & ipſe eum lacrymis juſſionem Reginæ implevit, & Communionem puero in ore porrexit; & amplexato Calice, totum quod ibidem Sacrificium invenit, velociter hauſit, & ſic ſanus factus apparuit, quaſi numquem infirmatus fuiſſet. Et ſtatim ad Regem Clotharium puerum ſanum eadem hora detulerunt: & quantus ei dolor antea acceſſerat, tantum gaudium tam ei quam univerſis aſſiſtentibus obvenit: & per ſingula petitionem ſuam jam dictus famulus Dei in auribus Regis intulit: cui ipſe percunctanti omnem petitionem ſuam adimplevit, & honorem quem aliis pollicitus fuerat, intercedente S. Martiale, ſibi Dominus multiplicavit: inſuper mandatum quod * optaverat ſecum detulit; & multis muneribus tam a Rege quam a Regina acceptis, una cum ealice aureo, & in ipſo nomen ipſius ſcriptum S. Martialis, plenum ſolidis aureis, ditexit: qui uſque hodie miniſterio ipſius baſilicæ cernitur adeſſe. Et ipſe Dei famulus, qui cum aſello humiliter ad aulam Regis perrexerat; prædictos Rex equum eum ſella, lamina aureis mirum in modum compoſite, eum ſedere fecit: & eum magno triumpho, B intercedante S. Martiale, auxiliante Deo, accepto Pontificatus officio, reverſus eſt in pace.

famulo puero donatur B. piſcatore.

* porteverat

s4 Quodam tempore, cum Ebroinus *g* Comes Palatii, Major domus Francorum Regiæ, *g Tempore Ebroini*, in aula Regis adeſſet, & omnes nequitias ſeu iniquitates, quæ univerſa terra fiebant, ſuperbos & ſuiquos homines ſuper eorum facinoribus (puniens,) viriliter ſupponebat; pax per omnem terram plena & perfecta adriſit. Tunc ſurrexit puer unus, nomine Lupus, qui & auctor nominis ſui adeſſe voluit. (Hic acceſſit) ad Felicem, nobiliſſimum & inclitum *b* Patricium ex urbe Tholoſanenſium, qui & principatum ſuper omnes civitates uſque montes Pyrenæos, & ſuper gentem nequiſſimam Waſconum obtinebat. Eo defuncto ſuprædictum Luponem *i* Principem ſuper ſo omnes ſtatuerunt, & omnes vagi profugique ad eum adhæſerunt; & tanta tuba apud eum aſſiſtebat, ut ex diaboli conſenſu illatio irreperet, ut Regem Francorum debellaret, & in ſedem Regiam ſe adſtare faceret, & eum univerſo exercitu iter arriperet, & illi in partibus feſtinanter incederet. Advenit, & Pontificem *k* ex ipſa urbe, & omnes concives ad ſe adunare juſſit, ut fidem eorum extorqueret, & eus ad ſuum regimen perſtringeret. Cum vero in cubiculum, ubi S. Martialis ſepultura meruit tumulari, fuiſſet ingreſſus, cœpit perſpicere ejus ſepulcrum. Quod *l* cernens, vidit ibi lumbare *l* aureum, cum pretioſis gemmis ornatum, & eum axinde cogitavit auferre. Sed cum ingreſſus ad limen oſtii ipſius ſpeluncæ eſſet, ſic jubente Domino & intercedente B. Martiale, quidam homunculus ex ipſa civitate, cui nomen Proculus, arripuit gladium, & eum in cerebrum ejus defixit. Cumque qui ſodales hinc atque inde cum ſuſtentare cœpiſſent, de oleo bati Viri, quod in lucerna accendebatur, in ipſe plage juſſit deferri. Sed eadem hora, multis cernentibus, flamma cum fumo de ipſa plaga exiliit; & tantus tremor ibidem advenit, ut vix aliquis ex ipſis concivibus noctem ſe ſpetaret attingere. Sed nutu Dei & intercedente beato Viro, hora nona diei, ipſis pax & gaudium inenarrabile advenit. Et jam palatium Regis Francorum, & omnes urbes & caſtella timor & tremor nimius & murmur ipſius invaſerat, unde Domini miſericordia, adjuvante

Eſtonia Principatum adeptus Lupus, Regi Francia rebellat.

& cingulum Sancti donatum tollere volens,

graviter leditur.

& intercedente famulo Dei beato viro S. Martiale, pax reſtituta omnibus continuo fuit *m*. D EX MS. *m*

Aurum de ſepulcro Sancti furatus

25 Nec prætereundum eſſe videtur, quod hujus Sancti meritis, circa quemdam hominem factum eſt, qui temere manu ſacrilega furtim aurum, quod ſuper ipſum pependerat, auſus fuit appetere. Nam cum inter populorum caterves, quotum frequentibus ſtudiis hæc limina expetuntur, quidam ruſticus, magis furandi ſtudio quam cauſa orationis, ad nocturnum Officium advenifſet, ac in ſacris diviniſque cultibus male conſcius mixtuſque vigilans, ſua animadverſionis non immemor; cum finito Officio eundum ab eccleſia videretur, ipſe furandi deliberatione aditum inveſtigans, egreſſis aliis, in cryptam, ubi conditum corpus ſanctiſſimi Confeſſoris quieverat, introgreſſus, ſe in tertia cryptella, retro tumulum Ducis quondam Stephani a occultavit. Circumeuntibus igitur eccleſiæ loca cuſtodibus, nullumque qui expalleretur videntibus, elauſerunt pro ſolito januas. Quibus elauſis atque ſeratis, poſt Matutinalem debitæ ſervitutis laborem, ſe ſopori refeiendos dederunt. At latro, latibulo quo ante celabatur egrediens; poma quæ ibi odorandi gratia dependebant, ſuæ famis rabie, primo cœpit velut amens manducanda expetere; & ſic ad rapienda aurea, quæ plurima tunc ibi & varia ſplendebant inſignia, manum impavidus vulnerate mente porrigere; qua libere tantum ſacrilegium ſibi concilians, hiſuta manuum tegumenta, quæ manuſollia ruſtice nuncupantur, pretioſis periculis compos voti adimplevit. Quibus uſque ad ſummum expletis, ipſius cryptæ oſtium petiit, velut factor criminis egreſſurus. Cumque cetera eccleſiæ oſtia reſerandi gratia circuiret, nullumque per quod egrediatur editum inveniſſet; tanto dormiendi poodere eſt pereuſſus, ut nec pedibus molem capitis ſuſtineret. Cujus immanitate oblivia tantæ anxietatis, ſubjecta manuſollia capiti exhauriens, dat ante ipſum cryptæ oſtium membre ſomniſera pavimento, cœpitque perflare ſomnium ſtertens pectore toto.

E

eodem ebrietatem referens.

qui ipſe loco ſe dormiſcens.

26 Quod expergefacti dum audirent ſtupidi janitores, quiſnam in eccleſia remanſiſſe, viſuri, adenne admirantes. Quem inventum dum calcibus ad evigilandum pulſarent; verbiſque increpantibus, quare vel quomodo remanſiſſet, F edicerent; nihil econtra ille reſpondere tentabat, niſi ut dormire anm ſinerent expoſcebat. Quibus acriter ut ſe levaret inſtantibus, atque cur ibi obdormiſſet quærentibus; cum nullis monitis imperantium obediret, nec quidquam niſi quod ſomno gravaretur, quærentibus reſponderet; janitorum unus ei alapam non ſurgenti injecit. Cujus ictu manuſollia, quæ ſub capite auro ſota poſuerat, pateſacta in pavimento eccleſiæ, ac ſi ſacrilegii horrore impedita, ornamenta gemmerum in lucem coram teſtibus vomnerunt. Ad quod cuſtodea domus expaveſcentes, latronali cuſtodiæ eum mancipandum ira ſævienti proclamant. Quam cauſam dum ad majorea eccleſiæ detuliſſent, communi omnium ac generali ſententia invenerunt, ut nullo humano judicio damnaretur, quem reum ultio detinebat divina. Unde beneficiis eſt pro pœna criminis impertitis; & monitis ſalubribus (ceteris audientibus, in quorum pro exempli gratia conciliu ductus eſt) miniſtratis, correctus, divino munere abiit, denuo, ne ceteri talia facerent, exemplum factus ac via ſalutis eſt. Quod factum virtutibus ſanctiſſimi Martialis omnes qui aderant retulerunt; cu-

a cuſtodibus deprehenditur.

& præda exuta, libere dimittitur.

EX MS. A jus providentia ſalutaris veſanam mentem ruſtici, in furandis quæ male concupierat ornamentis, permiſerat ſatiari; & poſt actam malitiam, nequaquam, quo facilius ſanaretur, immiſſo ſomno voluit occultari: quatenus & perverſam ſuæ neqnitiæ voluntatem ruſticus cerneret, & accepto remedio miſericordiſſimam Sancti hujus elementiam cunctis malevolis prædicaret.

In globum contractus,

57 Eras ea familia hujus ſancti Confeſſoris quidam nuper homuncio, nomine Otrannus, ita omnibus membris debilis & contractus, ut quaſi glomus lineus involutus, non homo ſed ſerinis monſtris videretur ſimillimus. Cujus infelicitatis ejus proximi miſeranles, ita ſportula virgea eum ad hujus Sancti limina detuletunt; ſpem in miſericordia Domini Salvatoris habentes, ut per S. Martialis merita ſanitatis ac incolumitatis reciperet gaudia. Ubi dum multis temporibus excubaret, & bonorum hominum eleemoſynis paſceretur; niſibus quibus poterat, ſæpius ad eccleſiam greſſu teſtudineo ſe trahebat, & pro captu intelligentiæ, ſibi a Domino ſanitatem geminam anhelabat. Erant enim ſuprema macie membra miſeri jacentis confecta; ſingula ſuis oſſibus (hæreatia,) & dira illuvie omne corpuſculum occupante, vix in ore languido voa tenuis reſonabat. Dumque tali ægritudine laboraret, & prolixam miſerim condoleret; accidit ut plurima turba, orandi ſtudio ad hæc limina veniente, hic inter languentes, quorum immenſa agmina ad fores eccleſiæ excubabant, nocturnas cauſa ſuæ ſalvationis, vigilias expetiſſet. Quem dum nobilis quædam matrona inter ceteros eubantes conſpiceret; ſimens ne calcibus multitudinis conculcaretur (quia, ut diximus, ſicut catulus cernentibus videbatur) ſuorum manibus eum ad hoſpitium quo hoſpitabatur portari præcepit. Quæ dum ſignis excitantibus ad nocturnas vigilias, ſurrexiſſet, irerum ſuorum manibus ſeeni, quem ante tuletat, reportari; atque ne a populo læderetur, in crypta, ubi tunc temporis corpus S. Martialis *p* jeneratur, ſuper pavimeotum marmoreum præcipit poni.

magno cum cruciatu reſtituitur.

18 Ubi dum languidus, jactans membra collocata, quieſceret; medio jam completo nocturnali Officio; cœperunt lsxatis nervis ſe paulatim artus ejus erigere, & loca priſtinæ ſanitatis aepetere. In quorum commotione duriſſimis æſtuabat miſer doloribus, & per pavimentum marmoreum in anguſtia mxxima volvebatur: nulli enim, præ aimia laſſitudine, palam vocibus ſuum dolorem querulus inculcabat; ſed corporis totſionibus membrorum erigendorum maximum oſtendebat dolorem. Virtute enim hujus ſancti Confeſſoris & meritis, magis corporis cruciatibus, ad erigendos nexus & nodos corporeos, torquebatur; & quaſi quibuſdam anguſtiis interais externiſque, cæleſti medicamine ſanabatur. In quo aliquamdiu dolore graviſſimo demoratus dum ſuper pedum plantas, quia caro oſſibus derat, per ſe ſtare non poſſet, erectiſque junctu-

& nec-dum ſatis plenum eorne auferur aphus debilit.

ris ambulandi officium adhue penitus non haberet; iortante Cuſtode, qui tum temporis fuerat, & ſolicite hæc videnie, cum eum intellexiſſet cæleſti viſitatione curatum, & per merita Sancti iu priſtinam ſuam ſanitatem erectum; humeris propriis, ab interioribus cryptæ, populis axtulit ad videndum. Quem omnes qui ante noverant intuentes, dabant gratiarum actiones Domioo Jeſu Chriſto, qui per ſanctum ſuum Antiſtitem tanta & talia in populo ſuo non deſinit quotidie operari miracula: cujus ſi virtutum inſignia, quæ per eum divina pietas aſſidue innumera operatur, dicere cuperemus; aut ariditas noſtri ſermonis non poſſet excolere, aut memoria retinere.

Ex Ludovici Imp. militibus unus,

59 Quodam denique tempore, reſidente Ludovico *q* Imperatore, cum magno Francorum exercitu, Geguariaco *r* Palatio; plurima circumquaque loca vicina in rapinis & prædonum paſcuis, quæ ſupradictus devaſtabat exercitus, vexabantur: erat enim uſque ad hanc urbem Lemoviciuam Francorum diffuſus exercitus, & circumquaque reſidens, equis ſegetes & paſcna depaſcebat. Nulla enim Sanctorum reverentia, quorum pignora urbs noſtra excolit, eos ab hac populatione, licet pacifica ac religioſe quaſi naturaliter habeantur, frenabat: quippe quorum merita nec legerant, nec mirsenlis coruſcantibus cognoſcebant: qua de re ſine differentia, etiam hujus ſancti Confeſſoris ſegetem, cujuſdam Franci famulus expetens, falce merendam adierat. Quam dum ſine reſpectu divino carperet, & pugillarem maoipulum abſcidiſſet; ac ſi injuriam Sancto Dei faciens, eni in colligenda ſegete nullum honorem præſumptuoſus detulerat, manum cum manipulo contractam aſpexit. Qui dum ſacti pœnitens, vellet abalcera jam pavidus ſalcem projicere, & hsne ſimul obrigeſſe ſtupidus miratus indoluit: erat enim juata murum, quo ipſum monaſterium eingitur, campus aquilonaris, ubi divina ultione meſſia populator famulus horreſcebas confuſus.

ſegetem monaſterii demiſſurat,

utraque manu comprehibetur;

& ſocii prono ſatisfacientibus,

20 Quo facto, Franci, qui audierant vel viderant, conturbati, non modica turba ad ſpectandum miraculum convenerunt. Ubi dum ſtupentem ſuæ gentis hominem conſpexiſſent, & contractum ambabus manibus condolerent; ac lumine viduatum conſpicerent; commuoi ſatisfactione ſuæ humilitatia ei implorare venism, qoi percuſſus fuerat, prudenti conſilio elegerunt. Tuae diſcalceantes ſe parirer, cum magna mentis humilitate & ardeotibus cereis, medium ipſum qui percuſſus fuerat, ante hujus Sancti præſentiam, nudis greſſibus adduxerunt. Ubi dum lacrymabiliter veniam pro ignorantia ſuæ negligentiæ implorarent, non deſtitit ſolitam pius athleta Domini conferre poſtulantibus pietatem: nam & pro quo rogavetant ſanum & incolumem reddidit, & ſuam lta eis cognitionem ab ipſo tempore largitus eſt ac donavit, ut nolla in paſcuis ac ſegetibus ejus deinceps a Franeis hæc videntibus populatio inferretur. Ita noim ab eis in omnibus venerabilis poſtea fuerat & colendus, ut ſibi invicem prædicareot, ne allua ſuorum in rebus ſanctiſſimi Martialis aliquid tollere aut accipere, ſine digno pretio, præſumpſiſſet.

ſanatus.

ANNOTATA D. P.

a *De prologo nolim ſpondere, cum primi Auctoris eſſe.* Clothsrius, *natus paulo ante mortem patris an. 584, primum cepit Monarchiam, mortuis patruelibus, an. 614, ætatis ſuæ 31. Sub hoc autem fuiſſet mortuus Epiſcopus* Aſnlopius, *ſen Aſclepiodorus, relatus in Martyrologia Lemovicenſi ad* 23 *Decemb.*

b *Mſ. noſtrum membranetum*; Marburanum, *Ultraject.* Marcirarium: *utrampar, credo, ex abbreviatura male intellecta: cum enim hic ipſe miſſus, dicatur renuntiatus a Rege Epiſcopus, nec alius quam* Lupus *infra nominatus, apparet erratum eſſe in tranſcribendo hac voce. Eſt autem* Matricularina eccleſiæ, *vulga* Marguiller, *penes quem eſt Matricula Clericorum, viduarum ac pauperum, ex provenribus eccleſiæ alendorum,*

c Cs-

A e Codex noſter impertuæ hic addebat, Lupi & Compresbyteri ejus.

d *Ultrajecti.* cum muneribus copioſis.

n *Hoc nomine dictus Epiſcopus (nam infra eadem dicitur Epiſcopatus collatus a Clotharjo) inveniturr an. 638 ſubſcripſiſſe fundationi Solennitatenſi.*

f *Præter* Haldetrudam, *incertum eſt, an concubinam, an uxorem, habuerit Clotharius II*, Bertrudem, *unde genuit Dagobertum I, monarcham denique etiam ipſum: ipſa autem obiit anno 36 viri ſui, id eſt Chriſti 619: poſt quam ducta* Sichildis, *Charibertum, Regem poſtea Toloſanum, ei peperit, defunctum anno 637, relicto filio. Utra autem Regina & conſequenter utrius filius hic intelligatur, non divino.* Clotharius *ipſe anno 628 obiit.*

g Ebroinus *ſub Clotharjo III officio illo coepit fungi; laudatiſſimus initio Princeps, ſed Clotharjo mortuo anno ſui regni 5, Chriſti 664, plurium turbarum cauſa & auctor, tandemque occiſus an. 688.*

h *Ms. Membraneum*, Papam: *quo nomine nullus Toloſæ Epiſcopus fuit, nec ſi fuiſſet, tanta ei poteſtas ſæcularis convenijſſet; itaque repoſui* Patricium;

B i *Hiſtoria expeditionis, a Rege Gothorum Wamba an. 607 ductæ in Galliam, pluribus nobis deſcribit turpem fugam* Lupi, *tunc* Ducis Francorum, *qui videtur hic indicari.*

k *Inter Willegiſilum pro anno 630 notum, & S. Ermbertum pro anno 690, viditur aliquis anonymus interponendus.*

l Lumbarn, *id eſt* cingulum, *quia lumbis adſtringatur: de quo multa erudite Cangius in Gloſſario.*

m *Hic deſinunt miracula, in Ms. Ultrajectino paſſim abbreviata, & ſtylo diverſa.*

n *Ejus fortaſſis, cujus nomen argumentum præbuit fabuloſis ſanctæ hujus Actis.*

o Manuſtllia, *Chirotbecæ, nondum alibi nobis lecta ſunt: ſuſpicari quis poſſet*, Muſſularum *nomen, vulgo* Mouffes, *hinc notum eſſe.*

p *Hic indicatur Translatio aliqua ſanctæ corporis, poſtquam hæc acta ſint; quod infra clarius dicitur num.* 21.

q Ludovicum Pium *intelligo Caroli Magni filium, qui an. 813 a vivente adhuc patre declaratus Imperator, cum exercitu in Aquitaniam vedit, eam contra Saracenos defenſurus.*

r *Idem eſt in Mr. Tornacenſi Bernardus Guidonis* C *apud Labbeum tom. 2 bibliothecæ pag.* 266, palatium Johanneciacum *nominat; ipſe*, Jognuciacum *in parentheſi ſubſtituit. Valeſius in Notitia Galliarum agnoſcit, ita legi in Vita S. Genulfi; interim non dubitat, quin ſit* Jucundiacum Palatium *in Vita Ludovici Pii, pro anno 796 commemoratum, ut* in territorio Lemovicino ſitum; *alibi corruptius*, Andiacum, *vulgo* Joac.

§. III. *Miracula poſt annum* DCCCLII *facta & a coævo ſcripta.*

HÆc ſunt ex multis pauca miracula, quæ merito Confeſſoris ſui S. Martialis Dominus operatus eſt poſt Tranſlationem corporis ipſius *a*, anno Incarnationis D. N. Jeſu Chriſti octingenteſimo quinquageſimo ſecundo, Indictione XV, regnante per provincias piiſſimo Gallię Rege Carolo, filio Ludovici quondam Auguſti, ſuffragantibus meritis & orationibus beatiſſimi Martialis Confeſſoris Chriſti; ſuper diverſos infirmos, in diverſis locis, virtus divina pollere cœpit; præcipue tamen circa baſilicam, ubi pretioſum corpus illius requieſcit; adeo ut & vi-

a Scribit Auctor ſuo tempore evenire ſoliſſe,

dentes & audientes hanc illucque attrahi mirarentur populi; ſicque ibi concurſus populoſus fere totius provinciæ; nec ſolum concives, verum etiam aliarum, quæ vicinæ ſunt [provincierum] habitatores, ardenti amore illuc properant. Inter quos & multitudo langnentium concurrit, precibus & meritis illius deſiderantes ſanitatem recipere. Sed quia cuncta, quæ ibi a Deo acta ſunt, præ multitudine, enarrare non poſſumus; ex his vel pauce commemoremus: neque enim alia a nobis dicenda ſunt, niſi quæ aut oculis vidimus, aut a probatiſſimis viris cognita certiſſime ſcimus.

D ex Ms.

aa Quidam namque vir, nomine Perrus, qui & auditum pariter & loquelam amiſerat, ab eodem populo ad baſilicam ſupradicti Viri ſancti venit, confidens de miſericordia Dei: qui mox ut ingreſſus eſt ſepulcrum, ubi ipſe dudum quieverat, ſtatim auditum recipere meruit. Mulier Fredildia *b* nomine, quæ Petragoricæ ſolo oriunda fuerat, filiam habebat nomine Ingelredam, quæ a nativitate ſua officio linguæ carebat; & cum per viginti & eo amplius annos per diverſa loca, ubi corpora Sanctorum quieſcunt, eam circumduciſſent, nihil profuit. Cui quadam nocte revelatum eſt in viſu, ut ad ſepulcrum præfati Confeſſoris veniret, ibique hoc quod quærebat impetraret. Quod cum feciſſet, etiem antequam ad eccleſiam perveniſſet, inſolita lingua Deum laudare cœpit.

ac ſigillatim mutum & ſurdum,

b

E

mutam a nativitate,

a3 Reſtat namque ut & illud ad medium adferamus, quod in ipſo tempore, in alium Dominus operatus eſt. Vir quidem nobilis [Bernoldus nomine] in ipſo Lemovicino pago, filium habebat adoleſcentem, nomine Warnaldum, qui a ſpiritibus immundis vexari consuevetat; & ad tempus quidem cum patre manebat; ad tempus vero ignorante patre fugiens, ſilvas, montes, valleſque vel præcipitia gyrabat. Qui etiam curam gerens erga filium, quadam die montes valleſque cum familia perluſtrans, comprehendit eum; ſtatimque eum & ad eccleſiam Viri ſancti venire coegit: ſed ad eam antequam perveniret, ſenſum & intellectum recipere meruit.

pergo-nicum

a4 Eodem nempe tempore, morbus qui podagra vulgari locutione dicitur, multitudinem popolorum percuſſit; adeo ut manus & pedes illorum, vaſto incendio *c* cremando, ed nihilum converterentur: ex quibus etiam multi ad præfatam eccleſiem delati ſunt, qui eriem ſanitatem recipere meruerunt. De quibus etiam fuit mulier, nomine Ermenildis: quæ etiam a ſupradicto malo in pede percuſſa eſt: & iterum ad ſepulcrum beati Antiſtitis fugiens, ſanitatem non minus accepit; quod uſque tertio factum eſt. Huic contigit, ut in ſanctiſſime nocte, qua nativitas noſtri Redemptoris erat celebranda, canentibus ejuſdem eccleſiæ Monachis obdormiret; dictumque eſt illi in ſomnis, ut linteum, quod ad operimentum gerebat, Monacho qui ad officium prædicationis erat conſtitutus, cum candela deferret, & mox ſanitatem acciperet. Cui viſioni certiſſime credens, ſtatim ut dies perfecta venit, quod dictum ei fuerat, abſque aliqua dilatione implevit; & ire quidem ſanata eſt, ut ulterius nullum malum in pede ſentiret.

F

c

mulier podagra curatur,

uni apparente Sancto

a5 Interea non eſt prætermittendum, quod in alia muliere Dominus ibidem operatus eſt. Puella quædam, Chriſtiana nomine, ex ſolo Pe-

eadem lem his illuminatum.

A tragorieo, filia Daiberti *d* a nativitate lumen
ex ms. non viderat; quæ audiens miracula eo in loco, per
d merita beati Viri fieri, ardenti animo ibidem venit, & lumen quod non videret, vidit. Quæ repleta gaudio, percepto lumine, lndiscrete revertere ad propria tentavit. Sed antequam ad domum propriam perveniret, perdito lumine quod acceperat, prout fuerat, in tenebris remansit. Sed non dubia de Dei pietate, summa cum velocitate ad sepulcrum Viri Dei iterum pervenit; & lucem, quam prius acceperat, iterum accepit.

26 Eo namque tempore circumquaque Gallia
e in irruptione Normannica Aquitanica a Normannorum *e* graviter vastabatur gente: qui pene omnia usque ad internecionem vastantes, quæ circa maritima fuerant; secutitate acceptа Lemovicas usque pervenerunt: cernensque populus terræ illius, se vim illorum ferre non posse, maxime quia inter se divisus tunc erat, relicta civitate hac illucque dispersus est. Quibus diebus in prædicta civitate quidam homo, nomine Elisæus erat, qui ex Albiensi solo ad sepulcrum beati Viri alienum
paralysi tus ab annis 8, manibus fuerat delatus: cui obtigerat, ut die
B Dominico, dum somnum caperet circa medium diem, sicut ipse narrabat, officium eundi atque motum dexteræ manus perderet, maneretque sine gressu atque officio manus per octo annos. Poscebat autem per multos dies intercessionem beati præsulis, frequentans illius basilicam. Fugatis siquidem civibus, cum nullus ei in eundo
solus derelictus, non laditur: misereretur; nimio terrore permotus, metuens ne civitas, juxta [morem] ipsorum barbarum, ureretur igne, & ipse cum ea; divino nutu, una tantum manu atque genibus reptans, a civitate in plateam se subtraxit. Illisque circumeuntibus ac gyrantibus civitatem, ita ut pene pedum eorum calcibus tunderetur; sic divina eum protexit gratia, ut non homo ab eis, sed bellua vel apet videretur: & plurimis in civitate præsumptive remanentibus interfectis, iste illæsus permansit. Recedentibus vero illis a civitate, atque ad ea unde venerant revertantibus, & concivibus remeantibus; ipse aliorum manibus, ad sepulcrum prædicti Confessoris, iterum est deportatus. Non multo vero postquam una parte aversi, ibidem Dominicum solennitet ducerent diem; peracta hora Tertia, pulsatis juxta morem omnibus ad divinum Officium signis, simul & nos Deo laudes agere cœpimus; & Deus, per
C marita sanctissimi viri sci; huic sanitatem tri*ac demique ad sepulcrum sancti relatus, sanatur.* buere: & sic divina ordinatione peractum est, ut una hora & agentes Missarum solennia finem facerent, & illius infirmitati Deus terminum daret; ut qui die Dominico, circa meridianam horam, a dæmone fuerat durmiens percussus; in ipsius Resurrectionis die, non dormierit; sed vigilans, atque in oratione persistens, circa horam tertiam, per virtutem sancti Spiritus, nec non & meritum nostri Confessoris, propriæ restitueretur sanitati; & ipse qui suis vitiis ad audienda Dei beneficia venire non poterat, corporis recepta sanitate, gressibus propriis, quo voluntas eum duxit, properavit: quem postmodum inibi
f frequentantem, longum *f* crevimus per tempus.

27 Inter cetera virtutum suarum insignia, beatissimus Dei athleta Martialis, unum quod
Ludovico Juniore Aquitaniam invadente, præcipue nostro in tempore gessit, stupendum visu miraculum, non est silentio transeundum. Cum fraternam pacem Ludovicus, filius Ludovici Regis Germanici, irrumpendo *g* Aquitanicos fines, divideret; & patrui Caroli gubernacula sibi vindicare, & ad se transferre moliendo D præsumeret; tyrannico more, ut in tali militia assolet, per hujus regni civitates & loca plurima, cupidus gloriæ, ferebatur. Cujus illicitos conatus pernicioſa cohors subsequens imitata, agrestem manum cum urbanis populis, milite nefario devastabat. Erat enim ex Francis bello potentibus ac Toringia, Alemannis quoque ac Bajovariis promiscuæ multitudinis commixtus exercitus; nec erat, cunctis properantibus ad rapinam, reverentia aut modus temperans aut honestas. Quorum quidem unus, genere nobilis Alemanmillium nus, nomine Scrotulfus, dum in temeraria popunovi inso- latione præstantior, sua moderamine moribus lentiæ indomitis grassaretur, ita quidem ut nec ecclesiarum ostia effringere formidaret, consona divinæ ultionis sententia, enormiter in toto corpore est percussus. Quod cum sui & omne sociorum ac propinquorum collegium tristi contemplaretur intuitu, & gemebundo pectore lamentaretur; vexationis illius magnitudinem, sancti hujus Martialis Antistitis meritis factis & intercessionibus, judicaverunt absolvi. Erat quippe dolor intolerabilis & viscerum cruciatus enormis, in tantum quidem ut omnium membrorum destitutus officiis, vitalia animus solo palpitaret E in pectore, & sola imago mortua cerneretur *tatur exanimatus;* [potius,] quam aliqua pressura infirmitatis in. Visum enim eum auditu perdiderat, & consueta locutio cum omni (ut dixi) membrorum naturali motu defecerat; adeo ut toto corpore rigidus, immotis palpebris jaceret & apertis luminibus.

28 Talem itaque, id est omni parte emor*qui commendatur a Rege S. Martiali* tuum, ad hujus Sancti venerabile ac salubre sepulcrum, collegarum tristis societas eum detulere eorandum. Jacebat denique miserabilis, ac ab omnibus intuentibus mirabilis & plangendus: & sola, teste Prophesa, vexatio intellectum dabat auditui. Mirabantur enim eum inter ceteros venientes Episcopi, & præ nimia tormentorum doloremque pressura, stupore horribili aderant, hujus cladis & pestilentiæ trepidi patratores. Quod dum ad autes Regis fui, non solum propinquorum, sed & aliorum videntium relatio retulisset; rogaverunt ut ipse pro illo Monachos hic Deo servientes expeteret, ut pio Domino & sancto ejus Pontifici Martiali orationem petitionis funderent, & parantum lacrymis condolerent. Quod dum factum est, cum magna devotione & fide, F aula hujus Confessoris sepulcrum prosttaverunt sanandum. Interea dum post eursus rapidos & nefanda molimina, Carolus Rex eum Francis advenientes, junctis armis Aquitanicis [Alemannos] expulisset, nepotemque fuga præcipiti propria *& per aliquot ad sepulcrum delatus,* repetere compulisset; ingravescente morbo pestifero, pervasor hic unus, eum paucis dumtaxat hominibus suæ servitutis reliquitus; & [propter] malum quod sociorum consensu peregerat hic anhelis gemitibus solo pœnalitet angebatur. Ubi dum premente ægritudine excubaret, & suorum manibus ante sanctissimi Confessoris sepulcrum frequenti solicitudine in vehiculo portasetur; quadragenario & eo amplius dietum spatio laborabat, in quo nihil alimentorum perceperat, præter aquam frigidam, quam cum fistula labris imposita pœnaliter deglutiebat; neque eam ad secessum ulla naturalis necessitas impellebat; quem præter aquam (ut diximus) nulla corporalis comestio sustentabat. Frequens circa eum suorum devotio, ad Missam & Horas vespertinas specialius præ ceteris Horis, per omne suprad dictum spa-

A ſpatium, eum quotidie in ſella geſtatoria rigidum deferebat; & præſenti obſequio & cura piiſſima, ut Domini miſericordiam reciperet, exorabat.

tandem apparente ſibi ſanitate

29 Tanto autem in hac ſatisfactione tempore prætermiſſo, eum jam nulla apud humanos animos de ejus recuperatione ſpes ulterius haberetur; ſolita hic Confeſſor Domini pietate, non deſtitit, ſuorum interceſſionum remediis, eum miſericorditer viſitare. Nam cum pro more, die quodam ante ſepulcrum ejus, manibus pectantium portaretur; & ſola cœleſtis medicina, votis bonorum hominum, & ipſorum hic tum degentium Monachorum, crebris & compunctivis orationibus, & jam quaſi in ultimo, quæreretur; viſa ei adſtitit hujus ſancti Confeſſoris præſentia. Videbatur illi veſtimentis eccleſiaſticis Pontifex, & dignitate ſacerdotali Epiſcopus, qui manu ſacratiſſima debilem per mentum accipiens, eum, ut ſibi videbatur, ad adorandum Dominum incitabat. A qua, ut credi fas, felici viſione

ſanitati redditur.

evigilans, niſu languido ac ægro conamine, prout in ſomnis viderat, ſe pavimento ſternere, ac ſtrato corpore Dominum adorare tentabat.

B Cujus voluntatem nutu famuli intendentes qui aderant, ante ſepulcrum velociter eum famulanti obſequio proſtravetunt. Ubi dum jaceret extenſus teſtatus voce patria, Dominum & Sanctum ejus Martialem Pontificem, gratias refetens, paulatim cœpit ſupplicando collaudare: ſtatimque viſum cum auditu recipiens, ſupernum auxilium datis gemitibus anhelabat: & ſibi priſtinam cum futura correctione ſalutem, verbis ac nutis quibus poterat, expoſcebat. Quod adſtantes famuli dum viderent, & ſubita & inſperata lætitia replerentur, cœperunt ritu & lingua barbarica, quod eorum dominus loqueretur, clamare. His auditis, Monachi, qui in ſactis vigiliarum Officiis excubabant, nimio pro oſtenſo miraculo exultantes gaudio, ſignorum crepitu famam tanti operis divulgando, Domino laudes hymnicas pro viri hujus incolumitate, eecioeruot.

ANNOTATA. D. P.

a *Incertum mihi eſt, utram prioris Paragraphi clauſulam hic habere nos dicam, an præſentis initium; cum appareat, priorem quoque ſcriptam eſſe poſt Translationem. Lombardellus in App. ad Vitam*

C *Italicam cap. 2, factam Translationem, ait, annis 600 poſt Sancti mortem, adeoque ſeculo 7, in ejus ſententia, mortem illam adſcribentis ſeculo 8; idque ad vetuſtam eccleſiam, Deiparæ & S. Stephano dicatam, quæ hodiedum dicitur S. Martialis. Utinam certius aliquid & antiquius de illa haberetur. Unum ea nam. 33 dicere poſſumus, factam ante obitum aut etiam ordinationem S. Eligii, qui poſt medium iſtius ſeculi, Reliquias aliquas S. Martialis Pariſios intulit, in eccleſiam ipſi iſtic dicandam.*

b *Hujuſmodi poſſim ſunt cetera Translationum panticulæ; ubi Namqoe & Nempe &c. degenerant a propria ſignificatione. Quod autem hic refertur miraculum, etiam occurrit in Ms. Tornacenſi* [*unde hic ſupplevi nomen patris*] *& ubi filii nomen ſcribitur* Walvardus.

c *Potius* Sacer igois *talis morbus dicretur: & ſic reipſa morbum hunc appellat auctor Ms. Tornacenſis; & ibidem dicitur morbus ille graſſatus in* Axia, *vulgo* Aixe, *quæ Lemovicis diſtat unaleuca trans Vigennam, utrique loco præterlabentem.*

d *Melius* Daiberti, *quam* Dalberti, *quod & Dagoberti ſcribitur, in Ms. Tornac.*

e *Cœperant Normanni Gallias infeſtare, claſſibus piraticis advecti, jam inde ab an. 840, annuis incurſionibus moleſti.*

f *Id eſt*, Vidimus, *quaſi præteritum a* Cetno, *video.*

g *Venit Ludovicus nepos Caroli Calvi in Aquitaniam an. 855, rebuſque non ex voto fluentibus, ſub Autumnum rediit unde venerat. Ms. Tornacenſis ſcriptor compendium quærens, diſpendium hiſtoriæ fecit, quando ſcripſit rem actam*, tempore Ludoviei Regis, cum poſt mortem Caroli patris regnum occupare vellet.

D EX MSS

§. IV. *Alia miracula ex Ms. Tornacenſi, eruta a Fr. Joſepho Ign. de S. Antonio Carmelita Diſcalceato.*

30 TEmpore Baſilii *a* Imperatoris, tres Nobiles, de quidam civitate *b* Taraſcone, quæ eſt ultra civitatem Tholoſæ itinere trium dierum, ob devotionem B. Martialis limina viſitabant. Quibus in via procedentibus, quidam juvenis, ab utero ſordus & mutus, eis in via affuit; & quibus poterat nutibus rogare cœpit, ut eum ſecum ducerent. Cumque hoc propter onus itineris facere recuſarent; unus ex ipſis compaſſus dixit; Non dimittamus iſtum, vult enim ire ad Apoſtolum, petiturus ejus auxilium. Duxerunt autem illum per diem, & in nocte faciebant ſibi ſigna, quod rediret ad propria. Renuebat mutus, & quibus indiciis poterat flagitabat, quod eum ſecum docerent, ad quod obtinendum ſe in terra humiliter proſternebat. Compaſſi igitur ſibi duxerunt eum, & cum ad civitatem Petragoricam perveniſſent tamquam ſaluti propinquior, majora ſigna lætitiæ prætendebat; & quanto civitati Lemovicenſi, quam numquam viderat, propinquabat, tanto in facie lætior videbatur, & ſuorum ductorum obſequiis apertiſſime occupabatur. Cum igitur coram ſepulcro B. Martialis venoiſſent, cœperunt pro muto ſuo S. Martialis clementiam inſtantius flagitare, & mirabilia quæ faciebat in aliis, allegare; orantes B. Martialem, ut oſtenderet in hoc muto, quod poſſent in ſuis partibus enarrare. Mirabile dictu! juxta pullnrum cantum, vigilantibus omnibus & laudes Matutinales cantantibus, abundantia magna ſanguinis per os, & nares, & aures ejus exivit, & auditum & loquelam mutus continuo recepit: & qui mutus venerat, laudes Apoſtoli magnifice decantabat. Hoc autem miraculum ſcripſit, qui ſanguinem in genis ejus recentem vidit.

a

b

Surdus & mutus, in via reperitur,

E

& ad ſepulcrum ducitur

erumpente per organa ſanguine gratiam obtinet.

F

31 Quidam puer de Alvernia, qui fuerat mutus a pueritia, a parentibus ad S. Martialem eſt adductus, & ibidem cum cuſtodibus derelictus; qui puer diu Lemovicis perſeveravit, nec loquelam recuperavit. Tandem cum populus feſtivitatem B. Martialis quadam die ageret, & puer juxta ſepulcrum B. Martialis oraret; & ſanguinem ab ore evomuit, & continuo loqui cœpit: qui puer poſtea non apparuit, ſed ſanguinis veſtigia remanſerunt, & os hominis & veſtes ſanguine ſunt aſperſæ.

Item puer mutus.

32 Quidam homo de diœceſi Petragoricenſi, dum quadam die in quodam fonte ſe lavare vellet, inimicus in fonte, in ſimilitudine cujuſdam mortui, apparuit; & aqua in oculos ingeſta, viſus oculorum eum privavit. Cumque diu cæcus fuiſſet, & divinam clementiam pro recuperandis luminibus frequentius invocaſſet, oculos amiſſos hoc modo recuperare meruit. Videbat ſiquidem per-

Vir quidam viſu ſpoliatus extemplo recuperat.

A per tres noctes in visione, quod erat inquodam palatio in civitate Lemovicensi coram B. Martiale; obi recuperabat oculos perditos virtute beatissimi Martialis. Cum igitur cuidam litterato visionem retulisset; monuit ille vir eruditus, ut continuo viam aggrederetur, quod & fecit. Nec in via auxilium sibi B. Martialis defecit. Nam cum ad desertos quosdam vicos veniisset, & quasi fame periret; non inveniens hospitium, intravit quemdam clibanum, ubi duos panes mirae magnitudinis & dulcedinis invenit, ex quibus per totam viam se refecit; quae provisio in firma spe recuperandae sanitatis eum mirabiliter confirmavit. Dum igitur ad civitatem Lemovicensem perveniisset, & orationem fuudere non cessaret, differebatur ejus curatio, ut majori stupenda miraculo videretur. Continuaute ergo caeco precum iustantiam; in media Quadragesima, die quadam Dominica, de ejus oculis aqua fervens & fumosa abundantius emanavit: qua cessante, lumen perfecte rediit oculorum; & ad terram suam rediit videus, qui caecus venerat ad terram alienam.

ex MS.

in itinere ad sanctum divinitus aliter.

& apud eum illuminatur.

B 33 Quodam etiam tempore contigit, quod B. Eligius capellam, prius constructam in civitate Parisiensi in honorem B. Martialis, quae quasi lapsa & destructa fuerat, renovavit. Renovata igitur ecclesia, & plumbo etiam cooperta, eum magna multitudine comitantium, Reliquias B. Martialis B. Eligius *c* ad renovatam ecclesiam voluit deportare. Cum igitur rectius ire posset, ante carcerem, ubi septem homines detinebantur vinculati, voluit eum Reliquiis beati Martialis suum transitum facere, non dubitans quod in honore dictarum Reliquiarum Dominus sua solita mirabilia indicaret. Portantur ergo Reliquiae; & egregius Confessor Eligius, velut alter David ante aream, coram Reliquiis B. Martialis corde & corpore exultabat. Cum igitur portans Reliquias ante carceris januam advenisset; non potuit se movere, nec passum facere, omnibus qui aderant instantibus, & compellentibus ut procederet, & Reliquias deportaret. Confestim igitur qui Reliquias portabat, se non posse pedes movere. Cumque omnes starent attoniti, statim levis tonitruus coepit in carcere audiri, ab imis conenti, & vincula & compedes coeperunt disrumpi; & confracta seris & clausuris januae aperiuntur; exeunt captivi; & ecclesiam ingredientes, B. Martialis mirabilia praedicabant.

Dum il. lius Reliquiæ Parisiis portantur,

ad relationem a S. Eligio de accidentem

solvuntur vincula captivorum.

C 34 Dominus etiam Joannes Geraldus, *d* Episcopus Agennensis, retulit; quod cum de subita quartana infirmaretur, & in pleua hieme multum affligeretur, & nullum posset cum mediis curationis remedium invenire; S. Martiali promisit eum summa devotione, quod si quartana eum dimitteret, quolibet anno cum oblationibus ejus ecclesiam visitaret. Quo voto emisso, fuita febri quartana, continuo liberatus est; & ex tunc B. Martiali familiaris exitit & devotus.

d Epis. Agennensis curatus a febri.

36 Alio quoque tempore, coepit urbs Parisiensis tota valido ignis incendio concremari; nam flammae ferebantur undique & tam prope monasterium B. Martialis globus ignis singula devastabat, & propa erat, ut basilicae tegumentum, (quod B. Eligius fecerat plumbeum) funderetur. Quod videns B. Eligius, B. Martialis auxilium invocavit; clamans, quod si B. Martialis ecclesiam fumo cremari sineret, numquam ipse, qui eam semel reparaverat, repararet. Confestim igitur flamma in partem oppositam dirigitur, & B. Martialis ecclesia ab incendio liberatur. D

invocato ipsum S. Eligio restinguitur ecclesiæ ejus incendium.

36 Quodam tempore, invalescente iniquitate, & refrigescente caritate, ira Dei peccatis exigentibus coepit in populum desaevire. Nam per omnes partes Aquitaniae & Galliatam, ignis cremabat homines & mulieres, pueros & virgines atque senes. Non parcebat divina ultio aetati: nam in hoc adurebantur digiti, in alio manus, in alio brachia, in alio pedes & cibiae, in allo ceteraе partes corporis iguis incendio eremabantur. Et si propter * refuginm in loco doloris liquor aquae poneretnr, magis ae magis dolor augebatur, & fumus foetidus emittebatur, qui aerem corrumpebat. Confulunt Praefules, quid facto opus sit: & tandem consilio definito una est voa omnium, quod ad patronum Aquitaniae B. Martialem pro auxilio recurratur, & corpus ejus de terra elevetur, ut ejus patrocinio omnis infirmitas expelleretur. Conveniunt Episcopi, confluunt populi: & ad locum, obi corpus erat, accedunt: terra concutitur, aer fuavitate odoris repletur: erigitur fancti Apostoli corpus, faustur circumstans infirmus populus; & Sancti corpus defertur exterius, ut, qui accedere non poterat, fanaretur. Portator ad montem, qui ea tunc Mons gaudii est dictus, & omnis adstans populus est *e* fanatus. Gaudeat fani populi, & magnificant laudes Apostoli, qui conferre potest infirmis fanitatem corporis. Redeunt Episcopi, redeunt populi, praedicantes nbique tartarum miram Apostoli potestatem.

** potius refrigerium.*

detentus elevatio corporis

E *& delatio in montem,*

a

37 Traditur ab antiquis, quod dnm B. Martialis iret in Mauritaniam, transivit per diocesim Engolismensem *f*, nbi ecclesia tunc *g* fuit in ejus honore fabricata a Christicolis, in qua sunt Reliquiae de capillis ejus; in qua est Dens mirabilis in ejus honore continue operatus. In illa aotem terra quidam Miles, juvenis corpore, qui diu viaerat impudice, a maliguis spiritibus vexabatur: tantis enim furiis agitabatur, ut se ipsum dilaceraret, & cateuis ligneis stringeretur. Ad multorum igitur Sanctorum limina a parentibus fuerat deductus, nec per aliquem sanitati fuerae restitutus, imo daemon clamabat per os ejus: In vanum, miseri, laboratis; nan enim est in Aquitania Sanctus, qni me possit expellere, nisi unus. Camque sub conjuratione Crucifixi, nomen Sancti illius requireretur; daemon compulsus ait: Princeps vester Martialis, qui novem ex sociis, primum ex urbe Haideg *b*, tandem ea Mauritania, dum viveret, expulit, & in infernum cruciandos misit. Nos autem in illo homine novem fumus, & B. Martialem multum timemus. In crastinum miser ille obsessus ad ecclesiam praedictam xdducitur, & a daemouibus ante ostium pronus quasi mortuus projicitur, & vox daemonum terribilis in ecclesia auditur: Qua re, Hebraee Martialis, nobis tanta tormenta impendis? Quare carnem luxuriosam defendis? Sic igitur miserum hominem per dies quindecim vexaveruut, nec recreari cibo vel potu permiseruat. Quibus completis, hora tertia, sanguine per os ejus emisso, ab eo recesserunt, nou in eo ulterius reversuri. Cecidit homo in tetram, & velut mortuus apparuit usque in horam nonam. Cum ergo amici omnia funebria praeparassent, & eum, ut moris est, vellent tradere sepulturae; continuo surrexit fanus, ciboqua & potu recreatus, dixit, se, a novem aethiopibus (deductum) ad os cujusdam profundissimi infaraе ande flammarum fetor exhalabat: cumque ibi profundum mes-

Engolismensis adolescens

f g

propter luxuriam obsessus a novem dæmoni. bus

b

a solo Martiale ejiciendus se fassus,

eodem compulso liberatur.

A mergi debuiſſet; per quemdam indutum lineis & venerandæ canitiæ, qui lilia in dextera manu, virgam ferream in ſiniſtra geſtabat, fuiſſe liberatum. Qui virga ferrea æthiopes percuſſit in cervicibus, & demerſit in inferioribus putei, & animam juſſit redire ad corpus, injungens ut ab immunditiis abſtineret. Nec dubium, illum fuiſſe S. Martialem, qui erat indutus lineis, propter Apoſtolicam dignitatem, & virgam ferream (tenebat, propter eam) quam habet ſuper dæmones auctoritatem.

Item energumena.

38 Quædam etiam de Lemovicis oriunda, corpus ſuum dedit nimiæ voluptati, propter quod fuit tradita dæmonum poteſtati. Quæ a ſuis ante ſepulcrum Apoſtoli adducitur; & dæmones per os in ſpecie carbonum projiciens, liberatur.

Sancti ſeſtum violans ruſticus & blaſphemans.

39 In Alvernia prope Claromontem contigit, ut relatu fide dignorum audivi, quoddam mirabile, quod nunc eſt ſilentio tranſeundum. Sacerdos quidam B. Martialis indixerat parochianis ſuis, exhortans quod in feſto tanti Sancti ab omni ſervili opere ceſſaretur. Contigit autem, ut quidam homo parochiæ, Sacerdotis ſui edicto contempto, gerbas *b*, quas domi habebat ad ſolem

B poneret, ut eas humectas ſolis esliditas mundo ſiccaret. Cumque a vicinis ceſſantibus argueretur, contemnendo arguentes, ſicut mandatum contempſerat Sacerdotis, reſpondit; Quando Martialis de Lemovico veniret, ernut gerbæ penitus daſiccatæ. Mirabile dictu. Serenitas erat maxima, nec in aere apparebat aliquod indicium nebuloſum: vix tamen ſermonem emplevit, & ignis de cælo deſcendit, & gerbas omnes ſic penitus conſumpſit, quod de ipſis ſolus pulvis remanſit. Ex quo evidenter apparuit, quam velox fuit punitio, quia feſtum S. Martialis contempſit.

Incendio manipulorum ſuorum punitur.

k 40. Prope S. Macarium *k* & Lingonium in quodam manſo, homo quidam in feſtu B. Martialis, bladum *l* de agro meti fecit, & gerbas in quadam parte agri collegerat; & cum miſſet ad domum, & præpararet aſinum, volens gerbas cum aſino deportare; deſcendit ignis de cælo, & gerbas omnes & etiam ſtipulam agri uſque ad ſolum combuſſit; & exinde ad domum, quæ diſtabat bene jactum baliſtæ, volavit, & domum combuſſit & aſinum; & vix homo evaſit, perterritus & dolens, quod in tanto feſto fuiſſet ad S. Martialis injuriam operatus.

& aliud ſimiliter.

l

C

m 41 Quodam tempore Stephanus *m*, Alvernorum Pontifex, in honore B. Martialis in Aurelianenſi cœnobio altare conſecravit: (nam quidam beatus Geraldus, adhuc viveus, ibidem reliquias B. Martialis apportarat. Quod altare conſecratum, ipſo die jubente Epiſcopo decentius adornatur, polerius contegitur, & venerabilibus decoratur. Quod quidam Miles, mente ſuperbus, indigna ferens, & contra S. Martialem blaſphemias proferens, dixit: Sanctus Martialis non eſt aliis Sanctis nobilior, & ideo altare ejus non deberet ornatus decentior. Hoc dixit, & manum extendit; & pallium, quo tegebatur altare, auferre voluit. Vix fimbriam tetigerat, & ſtatim ceciditi reſupinus, in utraque manu leproſus effectus, ore mutus, in amentiam verſus, & toto corpore diſſolutus; & ſic ſtetit, donec juſſu Epiſcopi coram altari confeſſorato adductus fuit, & Epiſcopus pro eo devote oravit, & ſic ſanitatem recepit, & B. Martialis magnalia prædicavit.

Altare Sancti vetus conſecratum

deſcendit ignis prohibens, conſignatur

42 Contigit & mihi, ſupradicta abbreviandi, quod cum in quadam eccleſia, in diœceſi Agenenſi ſita, prope Portum B. Mariæ *n*, quæ ec-

a

D cleſia dicitor Baſſanes, & eſt in honore B. Martialis fundata; ma ipſo, aſſiſteoti populo, per diverſa miracola, declarante, quod B. Martialis haberet ſuper dæmones poteſtatem magnam; tempeſtas fuit: nam tempeſtas tonitruorum & grandinis ſubita eſt exorta. Quod videns populus perterritus, emittere cœpit clamores validos & mugitus. Ego autem, ſperans de ſoliro adjutorio B. Martialis, dedi ais ſpem, quod ſi tacerent, & Sermonem B. Martialis audirent, B. Martialis eos a noxiis & incommodis cuſtodiret: quod & fecit ſua ſolita bonitate. Nam vineæ & blada convicinarum parochiarum perierunt, & metæ illius parochiæ illæſæ penitus remanſerunt. Ex quo apparet, quod S. Martialem inhonorantes ponuntur, honorantes apud Deum & Sanctum petitionis ſuæ effectum & ſolatium ſortiuntur. Ceſſet ergo lingua arida ab ejus mirſculis recitandis, cujus poteſtas non ceſſat a continis mirſculis operandis; ſed ejus precibus nos perducat Dei Filius ad ineoinqoinatum gloriæ corpus, ad quod ipſe enm eodem Dei Filio pervenit perenniter regnaturus. Amen

ex Ms. populus ad Sermonem de Sancto collectus

a tempeſtate damnum nullum patitur.

ANNOTATA D. P.

E

a Regnarunt in Oriente Baſilius Macedo, *ab anno 867 ad 886; & Baſilius, filius Romani Junioris, cum fratre Conſtantino, ab anno 975 ad 1025. De priori potius hic agi crediderim: ſed ſcioli videri volunt, qui hæc ſcripſit, Monachus; pro Rege Francorum, quem antiquior Scriptor haud dubie nominavit, ſubſtituens eum, cujus nulla apud Francos ratio habebatur.*

b Mi. Cainone, *quod non eſt civitas, ſed caſtrum, vulgo* Chinon, *ad Vigennam fluvium, in pago Turonico, diſtatque a ſua Metropoli leucis 8, Lemovica autem leucis circiter 50; aſt Tholoſa altero tanto. Corruptiſſimus ergo hic locus eſt, nec video quomodo poſſit apte corrigi; maxime cum ex mox nominanda Petragorica civitate, tranſeunda prius quam Lemovicum veniatur, appareat requiri locum, huic ad meridiem, non ad Septemtrionem poſitum. Tales autem ſunt* Tarafco & Carcaſſo; *utraque ſupra Tholoſam reſpecta Lemovicenſem, tridui itinere poſita; hæc Orientalior, ſed primæ litteræ identitate propter* Cainoni; *illa Meridionalior, unde cantibus Lemovicum, Tholoſa & Petragoricum in via ſunt;* F *non item ſi Carcaſſone quis illac eat.*

c S. Eligius, *Novlomenſis Epiſcopus, ſecundum Heaſchenium, in Dagobertis, & alibi, ordinatus Epiſcopus anno 646, obiit an. 665. In Vita, per S. Audoenum ſcripta apud Surium 1 Decembris, ſimile quid narratur, alia occaſione factum, cap. 15, quod Ipſe S. Simplicii meritis adſcripſerit.*

d Apud Sammarthanos nullus Aginnenſis Epiſcopus *duplici hoc nomine reperitur; ſed* Geraldi *duo anno 1203 & 1232; deinde tres* Joannes *ab an. 1281 ad 1383. Ego ex prioribus unum, hic potius intelleverim. Diſtat autem Lemovica Aginnum leucis circiter 30, ſic ut utrique medium Petragoricum ſit.*

a Hoc eſt miraculum, notatum in Chronico pro anno 835, atque hæc videtur a Cordeſio appellari Prima Tranſlatio.

f Engoliſmenſis diœceſis & Burdegalenſis confinio proxime ſe contingant, per hæc autem tranſeundum Sancto fuit, ituro in Maritaniam, *id eſt Maritimum tractum Aquitaniæ circa Bajonam, & huic, quam Burdegala, priorem, ubi & vicus* Maritaoes, *id eſt Maritimæ dictas, a quo nomen vulgare iſtius regiunculæ nomen,* in Marancin.

g Imo potius diu poſtea.

h Hur-

A h Hurdalſpalenſis Cœnobii *meminit S. Eulogius, quem locum, ejus Commentator Ambr. Morales ſitum ait ad Pyrenæram radices, in faucibus Hiſpaniæ, 5 leucis Bayona*; vulgo dictum Urdache, *quam hic indicari puto.*

ES MS.

i Gerbæ, *id eſt frugum manipuli.*

k *Oppidum* S. Macarii (*de quo egimus ad diem 4 Maji*) *ad Garumnam, 7 leucis ſupra Burdegalameſt, cui trans flumen objacet locus*, Alengon *in tabula dictus, ut hic forte ſcribendum ſit* Alingonium.

l Bladum, *cujuſvis generis fruges, præſertim triticeæ, dicuntur.*

m *Intra annum* 1077 & 1095 (*quibus vixit* S. Geraldus Abbas, *poſt conditam* Silvæ-majoris *prope Burdegalam Monaſterium, de quo actum 5 Aprilis*) *nullus alius fuit Epiſcopus Claromontanus dictus* Stephanus, *quam hujus nominis quintus, jam inde ab anno* 1064 *natus.*

n *Notatur in tabulis, 4 leucis intra Agnanum, ad eamdem dexteram Garumnæ ripam.*

B

ANALECTA

De Eccleſiis, Reliquiis, & cultu S. Martialis.

§. I. *De Collegiata Lemovicenſi, ſacri corporis cuſtodi, in monaſterium verſa, & de hujus primis Abbatibus.*

Licet *dicta fabuloſa hujus Sancti, eidem adſcribant fundationem, dedicationem, atque dotationem Cathedralis eccleſiæ S. Stephani, qualis quarto quintove ſæculo reperiretur; non tanta ta*

Ita ſuburbano cœmeterio ſepultus Sanctus,

men fuiſſe Auctor, ut etiam ibi ſepultum illum ſcriberet; ſed extra civitatem (pro more primorum ſæculorum, Gentilibus, Judæis & Chriſtianis communi) tumulatum indicat, quando aſſerit oratorium ſeu eccleſiam S. Petri ædificatum in poſſeſſione Valeria, utique ſuburbana; quodque in ea ipſa, ad Occidentem, tumulatiam ſibi ſtatuit ſepulturam ..... Cum vero ad ſepeliendum, corpus illius deferretur, in hora egreſſionis a Baſilica S. Ste-

C phani, cæli aperti ſunt, viamque omnibus apertione ſua oſtenderunt, qua ſancta membra ipſius

non intra civitatem tumulandæ deferri debuiſſent. Semper illis pergensibus cæli aperiebantur, uſque ad locum ſepulturæ; *cum ſolitus noctu efferretur, ut congruum erat ſub Gentilibus fieri: miraculi tamen fides potius ſit penes traditionem quam Auctorem, tam multa ea ſua cerebro commentatus.*

ubi hodie oratorium a *Credidi rim interim, quod eccleſia ſub pace per Conſtantianum ſtabilita, fidelis Lemovicenſium populus eodem ipſo intra urbem loco, ubi* S. Martialis *conſtituerat oratorium ad ſacros, quando licebat, convocatus agendis; erexerat eccleſiam ampliorem & publicam ſub nomine* S. Petri, *nunc de* Quadrivio *dictam; ubi aliquamdiu conſueverint ſuos Epiſcopos ſepelire; ſicut moris fuiſſe ſtabilis is, qui Epiſtolis*, S. Martiali *ſuppoſitis, teſtimonii ſui calculum addidit. Crediderim etiam quod eadem eccleſia fuerit Cathedralis, uſque poſt annum* CCCCXV; *quando inventa corpore S. Stephani, aliquæ ejus Reliquiæ Lemovicam ſunt allatæ, ut infra num.* 11 *apparebit; unde data occaſio novæ Cathedralis ſub ejus nomine dedicandæ.*

3 *Similiter & ſuburbanum cœmeterii oratorium* ubi S. Martialis *tumulatus jacebat & ejus primi ſucceſſores, verſum fit in baſilicam dictam* S. Martialis, *poſtquam hujus ibi ſepulcrum, decentius ornatum, frequentari cœpit, & miraculis illuſtrari*; D *aut ſaltem poſt aliquam ejuſdem eccleſiæ reſtaurationem, ſaltem ſæculo* XII. *Hujus enim rei indicium præbet* S. Eligius, *Reliquias aliquas* S. Martialis *Pariſiis collocans, circa medium iſtius ſæculi, ut ſupra in miraculis num.* 33. *Tunc etiam ibi fuerint inſtituti Canonici, ſicut & in eccleſia S. Stephani: utrorumque certe mentionem invenimus tempore Pipini Regis, in eo Chronico quod Ademarus, S. Eparthii apud vicinas Lemovicis Encluſenſes Monachus, ſæculo* X *ſcripſit, & Labbeus tomo 2 Bibliothecæ ſuæ Mſ. inſeruit; ubi pag.* 157 *dicitur, quod Rex anno ſuo antepenultimo, qui fuit Chriſti* DCCLXV, *quarto iter faciens in Aquitaniam, contulit S. Martiali bannum aureum, quod ceperat in prælio Waifarii, Aquitaniæ Ducis ſibi rebellantis*; ſimulque donavit villam de S. Valerico Canonicis S. Martialis; & Canonicis S. Stephani dedit villam, quæ dicitur Salanniacenſis.

Baſilicam accepit & Monaſterium.

Ubique inſtituti Canonici ſec. 7

4 *Idem Labbeus eodem tomo, a pag.* 279, *aliud Chronicon edidit, auctore Gaufredo, S. Martialis canobita, poſtea Priore Voſienſi, ubi cap.* 59 *pag.* 312, *ſic legitur:* In diebus antiquis, una Canonicorum Congregatio paritet poſſedit prærogativam eccleſiarum S. Stephani ſanctique Martialis: & Congregatio quæ apud S. Martialem manebat, vigilia Natalis Domini apud S. Stephanum deſcendens, eidem eccleſiæ præſidebat uſque ad Vigiliam B. Joannis Baptiſtæ. Itidem Conventus S. Stephani aſcendebat apud S. Martialem, eidem Apoſtolo famulans uſque ad Vigiliam ejuſdem Præcurſoris. Cumque hi exirent a S. Martiale, & alii a S. Stephano, ſigna pulſabantur utriuſque eccleſiæ, uſquequo hi iſtam intrarent eccleſiam, & iſti alteram. Cum vero Canonici S. Martialis, cum conſilio Caroli Calvi Regis, Monachi facti ſunt, diviſerunt cum Canonicis S. Stephani, poſſeſſiones antiquas.

aliquando in unum junctis Collegium E

qui poſt dedicatum Regale monaſterium

5 *Prius autem quam hoc fieret, Caroli Calvi pater, & Magni filius*, Ludovicus, *cognomine* Pius, *qui anno* DCCCXIV, *mortuo patre*, regnum recepit; conſtruxit monaſterium Martialis S. Salvatoris Lemovicenſis, *regia ſcilicet amplitudine, ut & Regalis baſilica paſſim dicatur, & utroque nomine vel alterutro nuncupata invocatur. Præſtitata verba ſuggerit breve Chronicon Lemovicenſe, uſque ad annum* MXXXVII *procedens, & ab eodem Labbeo ſimiliter editum pag.* 332. *Abſolati autem & dedicati operis tempus ſic parvo indicat Ademarus, pag.* 159, *narratis priis quibuſdam actis anni* DCCCXXIX, *& Normannica anni ſequentis irruptione in Aquitaniam*; Tunc, *inquit (ſed corrigendus error & legendum* biennio poſt, *ſcilicet anno* DCCCXXXII) Ludovicus Conventum generalem tenuit in Palatio Jogentiaco in Lemovicino & cum gloria magna dedicari Baſilicam juſſit Salvatoris regalem menſe Octobri; & levatum corpus S. Martialis....eodem menſe poſitum eſt poſt altare Salvatoris ad cryptam majoris vitreæ (*ſive ut Bernardus Guidonis legit* majoris voltæ) præſente ipſo Imperatore.

F

am, 819,

& Ludovicum a filiis ca-

6 Tunc etiam hiems aſperrima fuit, & reverſus Imperator Franciam, poſt modicum tempos (*anno ſcilicet* DCCCXXXIII, *circa nonas Januarii*) captus eſt in traditione a tribus Regibus filiis ſuis, Lotharii, Ludovico, & Pippino; & a Lotharii miſſus eſt in carcerem apud S. Medardum; deinde apud S. Dionyſium .... & dum parvo poſt tempore Lotharius apud Vienam diu demoraretur, aggregati Franci, Ludovicum a cuſtodia carceris juxta aulam S. Dionyſii ejeceſunt.

ptum,

A runt, & invitum in Regem iterum levaverunt (1 *Martii anno* DCCCXXXIV:) & ab eo die, quo D. Martialis corpus poſitum eſt, ubi ſupra, in Baſilica Salvatoris; uſque ed eum diem, quo Imperator reſtitutus eſt in regnum, media Quadrageſima (*imo Dominica* II *Quadrageſimæ*) poſt aſperrimam hiemem inceſſanter diluvia aquarum & pluviæ nimiæ increverunt: ab ipſo die reſtitutionis ſerenitas in Francia reddita eſt: ſed in Aquitania pluviæ non defecerunt, quouſque corpus B. Martialis ſepulcro priſtino iterum reconditum eſt. *Gratum id Deo accidiſſe, patuit ſequenti mox anno* DCCCXXXV, *quando* (*ut habet præceptatum Chronicon Lemovicenſe*) miraculum fuit B. Martialis in Monte-gaudii.

corpus Sancti reſtituuntur ſuo loco,

7 *Decimo tertio poſt anno magna rerum mutatio accidit. Etenim* poſt mortem Domini Ludovici Imperatoris, *inquit Ademarus pag.* 161, anno octavo, ab Incarnatione vero Domini DCCCXLVIII, Ainardus, princeps de Baſilica S. Martialis, cum aliis omnibus Canonicis, Deo inſpirante, projiciunt arma ſæcularia, & de Canonicali habitu in Monachorum habitum ſeipſos mutant in eodem monaſterio. Carolus enim Calvus Convenrum ſuum generalem haboit tunc Lemovicę, tempore Quadrageſimæ, cum Epiſcopis Aquitaniæ & Primoribus ejus. Porro reſidente Carolo Calvo in theono Regali, Aiwardus & omnes Canonici S. Martialis proſtraverunt ſe ſubito ad pedes ejus, poſtulantes, daret ſibi licentiam, ſe fieri Monachos in eodem loco. Rex vero, Deo gratias agens, cum magno gaudio petitionem eorum adimplevit, & omnes Epiſcopos & Primates, eorum petitioni inclinavit. Sed Stodilus Epiſcopus Lemovicenſis, cum hoc gravitee ferret, & inflexibilis ſolus maneret; tandem Rege cogente conſenſit, victus muneribus; & Canonici ex ſeipſis Abbatem nolneeunt ad preſens habere, ſed præpoſuerunt ſibi Odonem (ſive Dodonem S. Savivi Abbatem. *In Chronico brevi excidit deſcriptori annus, ſed res ipſa notatur, & facta dicitur* pridie Kalendas Aprilis, *id eſt, pridie Dominicam in Albis: nam Paſcha ejus anni celebratum fuit* XXV *Martii. Porro* (*ſicut Ademarus proſequitur*. Monachi S. Martini Turonis, nemine cogente, ante corpus C ejuſdem, abjecto Monachi ſchemate, ſchema induunt Canonicale; ſacramentia hoc firmato ſupra corpus B. Martini; & carnibus refecti, mox peſte correpti, mane facto reperti ſunt in lectis mortui omnes, a majore ad minorem; & de reliquo locus ipſe a Canonicis habetur.

& an. 846 facti ſunt monachi, qui prius Canonici.

B

Ab indicata mutatione Abbates aliquos præterierunt

8 *Ab iſta mutatione habitus, exordilur idem Ademarus alium Commentariolum, editum etiam a Labbeo, pag.* 275, *ſub titulo*, Commemoratio Abbatum S. Martialis; *ubi nonnulla Chronici ſui errata corrigit; &, quod ibi non fecerat, ſanus ſpatium annorum definit Abbati cuilibet. Ac primo quidem*, Dodoni, *tribuit annos* STE; *ſecundo*, Abboni, XI; *ejuſque anno* V *adſcribit unctionem* Caroli Calvi (*imo, filii ejus Caroli*) in Regem, *videlicet Aquitaniæ, factam Lemovicæ anno* DCCCLV: *tribuit porro Abbati tertio*, Benedicto, *annos* XI; *quarto*, Gonſindo, XVIII; *quinto*, Fulberto, VI; bujus *autem anno* V, *ut ibidem ſcribitur*, obiit Odo Rex, & Carolus Minor, *ſive Simplex* regoum recuperavit. *Oportet igitur, ut annus* Fulberti *bujus ſextus atque ultimus, ſequenti anno Chriſti* DCCCXIX *adſcribatur. Hinc porro procedeas ad obitum* Fulberti, *iſtius nominis ſecundi*, *Abbatis* VI, *per annos* XX *regiminis; comperies, illum accidiſſe anno* DCCCCXIX; *& hunc electum* Stephanum, *Abbatem* VII, *obiiſſe poſtquam annos* XVII *præfuerat. anno* DCCCCXXXVI. *Hujus tempore* Francorum Proceres, *teſte Ademaro in Chronico pag.* 564, iteraro conſpirati *contra* Carolum Mioorem (*ita Simplicem ille conſuevit nominare*) Robertum Ducem Francorum pro eo invitum conſtituunt Regem.... Carolus *autem* cum valida amicorum manu Lemovicam pervenit; & pervigil nocte prope feneſtram S. Martialis, perſtitit in orationibus; quotqnot potuit de Aquitania ſecum ſortiſſimorum bellatorum adduxit, & per Burgundiam ad Ottonem Imperatorem abiit, propter auxilium. Franci autem diviſi ſunt inter ſe; verum pars major Roberto favebat. Carolus denique accito ab Ottone auxilio, cum multo exercitu, partim de Theodiſca geore; partim de Aquitania & Francia, *ſ* regreſſus eſt Franciam: & commiſit cum eo Robertus bellum *anno* DCCCCXXIII. Caroli esae ſignifer Fulbertus Comes: Robertus autem ipſe ſibi vexillum ferebat, dejecta barba, canitie plena, extra loricam. Fulbertus Robertum Regem, per medium cerebri dividendo confodit, & exercitus Roberti victus eſt.

D EX MS.

Robertum Regem an. 922 ſuſcipiunt,

quæ cadiſca geore, ſ

9 Et finito bello ſuperveuit Ugo filius Roberti, cognomine Capetius, cum mille eqoitibus, & Carolum cum exercitu laſſo fugavit: & poſtmodum ſuppliciter ad eum veniens, voluntati Regis aſſeoſit. Nam Carolus regnum recupersvit, & ipſi Ugoni Capetio Ducatum permiſit, ſicut ſolirus erat regere patee ejus Robertus. Poſtea vero de ſpoliis, quæ ceperat Carolus, S. Martiali, ſicut voverat, direxit quædam, id eſt de cspella Regis Roberti Euangelium ex auro & argento, Dalmaticam pretioſam de veſte ſeeica, ſalteſtaliam argentatum, veſtimentum integrum ſacerdotale pretioſum, duas libros diviæ hiſtoriæ, librom pretioſum de computo, vexillum ex veſte auro rexta unam.

E

victor Rex Carolus offert S. Martiali ſpolia

10 *Similiter* Stephanus (*uti in Commemoratione Abbatum ſcribit idem Ademarus*) compoſuit ſuper altare S. Salvatoris eccleſiam (*id eſt arcam in forma eccleſiæ*) ex auro & gemmis & argento: turreſque in caſtello Martialis duas fecit, unam contra Scutarios, nomine Orgoletam; alteram contra Arenas, nomine Faſtiviam; præcipiente hoc Rege Carolo Minore ad repellendum Guilielmum Ducem, Pictavium Comitem; & ex nomine ſuo ipſum caſtellum nominavit Stenopolim, quaſi Stephani civiratem, *ea ſcilicet dialecto, qua* Stephanus *Francis* Eſtien *eſt*. Obiit *autem Stephanus Abbas*, XVIII Kal. Decembria DCCCCXXXVI; *eique ſuffectus eſt* Aymo, *abavunculus ipſius Ademari Chronographi noſtri; qui illum & Turpionem, Epiſcopum Lemovicenſem, fratres, ait habuiſſe* neptem, Officiam nomine, *ex qua*, patre Fulcherio, *natus fuit, poſt duos fratres* Adalbertum & Rotgerium, Raimundua, cujus ego, *inquit Ademarus*, filius fui, matre Hildegarde. *Præfuit Aymo Abbas*, annis ſex, obiit Nonis Maji, *anni utique* DCCCCXLII. *Succeſſit, ſi non ut Abbas, ſaltem titulo talis*, Aimericus; *cujus annus decimus, quo illic notatur conflagraſſe monaſterium, concurrit, ſecundum prædictum computum, cum anno Chriſti* DCCCCLII; *cui ab aliis quoque conſtanter & uniformiter adſcribitur idem incendium, de quo mox; ut certior huc uſque calculus optari nequeat, licet apud Sammarthanos Stephanus obiiſſe & Aymo ſucceſſiſſe legantur anno* DCCCCXIX, *ex errore mox indicando.*

F

Stephanus Stenopolim adificat

ejus anno 936 ſuccedit Aymo.

ſub Stephano Abb. Franci Carola ſimplice ejecto,

§. II.

A EX MS.

§. II. *Fortuna Abbatiæ S. Martialis ab anno* DCCCCXXXV *ad* MXXIII. *Corpus aliquoties circumlatum.*

Aymerici, solo nomine Abbat annos 31,

11 QUi *Aymoni* ſucceſſit Aimericus, *in Chronico pagin.* 167 *nominatur* ſucceſſor Gonfindi, *non recte. Gonfiodus enim fuit Abbas quartus, Aimericus vero ponitur nono loco; ita videre eſt in Commemoratione Abbatum pag.* 272 *& ſeq. Recte autem in Chronico ſequitur, quod dimericus* Abbas S. Martialis, non Monachus, in fine *tamen* Monachus extitit, quia Rex Ludovicus, *hujus nominis Quartus, cognomine Ultramarinus*, timens ejus tyrannidem, honorem S. Martialis ei commiſerat, ſacramentis acceptis ut Monachus eſſet futurus. *Hæc ibi Ademarus, ubi etiam de ejus morte agit. In Commemoratione vero ſic enim deſcribit*: Poſt Aymonem Abbatem, vacavit Abbatia XXXI annis, ſine Paſtore, *id eſt uſque ad* LXXIII *vel* IV *ſæculi decimi annum, uti recte ſtatuunt Sammarthani*; B *non tamen recte opinati, tot annorum vacationem* Aimerici *nominationi præponendam, ideoque* Aymonis *initia*; *& quorundam aliorum præcedentium, enormiter ritro trabeates, contra expreſſam mentem ejus, quem tamen ſequi profitentur, Ademari; jam ſatis ſupra ſubductis annis explicantis ſeſe, & hic rurſum expreſſius ſignificantis, quo ſenſu Abbatiam vacaviſſe dicat; cum addit*: Illum enim, qui tot annis, *id eſt* XXXI, præfuit tantum, non profuit; nolo in Catalogo Abbatum ponere, cum injuſtum hoc ſit. Nam habitu nequaquam Monachali, ſed Canonicali, imo Laicali, per tot annos principatum loci tenuit, ſolo nomine Abbas. Qui vult ejus nomen ſcire, Aimericus vocatus eſt.

ſub qm an. 932 *deflagravit monaſterium.*

12 Anno ejus decimo (*breve Chronicon Lemovicenſe, Chriſti anno* DCCCCLII *notat.*) Monaſterium S. Martialis divino judicio igne crematum eſt [in quo,] *ut ait idem Chronicon breve*, ſancta altaria effracta ſunt, & multa ornamenta perierunt.] Hic omnem tertam monaſterii hujus & eccleſias tam parentibus ſuis quam ceteris ſæculatibus poteſtatibus dare non timuit. Hic tertio die ante mortem ſuam habitum Monachi induit, timens perjurium, quod Regi Clothario (*meliùs ſupra*, Ludovicum *nominavit, qui uſque ad annum* DCCCCLIV *vixit, Clotharium filium tredecennem etiinquens*) habitum, *inquam*, Monachi induit, timens perjurium, quod Regi Ludovico in Francia firmaverat, quando ab eo Abbas conſtitutus eſt, *& Clotharius adduc anniculus erat*: Nam juravit Regi ſe Monachum fieri: ſed fruſtor Dei, uſque ad mortem diſtulit: qui, niſi ſceleris præſumptionis ejus deleret eum, nonus Abbas ſcribereturus.

ipſe autem præterito

C

nonus Abbas dictus Guigo

13 Nonus *ergo, dymerico præterito*, *ſcribitur* Guigo, *qui diſciplinam haud dubie reperit ſub tali, non Abbate, ſed homine potius ſæculari, vehementer diſſolutam, quæ etiam cauſa eſſe potuit incendii, nunc annos viginti divinitus permiſſi; uti & alterius, ſub Gnigonn ſecuti; quibus, cum eſſet S. Eparchi Engolismenſis Abbas, ſatis habuit in commendata ſibi S. Martialis Abbatia Vicarium conſtituere pro ſe: ex quo neglectu factum fuiſſe poteſt, quod* ſub ejus principatu crypta aurea S. Martialis *quæ priorem incendii violentiam evaſerat*, combuſta eſt, menſe Junio, *& quidem* ante feſtivitatem S. Martialis: *abſumptumque haud dubie tunc etiam ſanctum corpus fuiſſet, ſi non fuiſſet veteri ſuo ſepulcro, vetuſtiorum, ut ſupra dictum eſt num.* 6. *Cæſum hunc, ita ſummatim relatum in breve Chronico, Ademarus in Commemoratione Abbatum, ait accidiſſe*, me- D media nocte, cadente candela una, minus reſtricta, inter multitudinem candelarum: & lapides pretioſiſſimi tunc ab igne corrupti ſunt, & quidquid intra domum ipſam erat quod arderi poterat, flammis concrematum eſt: libri cremati, aurum & argentum liquefactum: & intra quindecim dies, crypta aurea cum gemmis a novo teſtaurata eſt a Josberto, cuſtode ſepulcri, Monacho. Idem Josbertus iconem auream S. Martialis Apoſtoli fecit, ſedentem ſuper altare & manu dextra populum benedicentem, ſiniſtra librum tenentem Euangelii. *Quæ omnia ingentem etiam tunc eccleſiæ opulentiam indicant.*

& ex tinctâ Carolidarum ſucceſſione,

14 *Gnigonis Abbatis* anno XII, *Chriſti* DCCCCLXXXVI, Rex Clotharius Lemovicas venit, præcepitque Abbati, ut ædificaret muros Caſtri: qui reverſus in Franciam, poſt paucos dies mortuus eſt, 11 *Martii*; & progenies ejus, *id eſt familia Carolidorum* deinceps regno privata eſt, *excluſo fratre Clotharii Carolo, qui exul Trajecti ad Moſam obiit anno* MI. *Interim regnum ſibi vindicavit Hugo Capetinus*: *& anno* DCCCCXCI Joſfridus Abbas *Gaigoni ſucceſſit. Circa hæc tempora* Epiſcopus Lemovicæ Aldegerus, *filius Geraldi Vicecomitis Lemovicenſis*, cum pretioſioribus ornamentis Sacerdotalibus de aula S. Martialis, abiit in Franciam; & ibi vita privatus *anno* DCCCCXCII, ſepultus eſt apud S. Dionyſium; & proſepultura ſua obtulit pretioſa, quæ a S. Martiali aſportaverat ornamenta: ſucceſſitque Pontifex Alduinus Frater ejus. *Non fuit din a Deo dilata ultio tantæ iniquitatis, a Proceribus & populo toleratæ. Etenim* iiſdem temporibus, *inquit idem Ademarus*, peſtilentiæ ignis ſuper Lemovicinos exarſit: corpora enim vitorum & mulierum ſupra numerum inviſibili igne depaſcebantur, & ubique planctus tertam replebat. (*Alibi ait, quod* mortui ſunt pluſquam quadraginta millia hominum) Joſfredus ergo Abbas & Aldoinus Epiſcopus, habito conſilio cum Duce Willelmo, triduanum jejunium indicunt. Tunc omnes Aquitaniæ Epiſcopi in unum Lemovicæ congregati ſunt; Corpora quoque & Reliquiæ Sanctorum undecumque ſolenniter advectæ ſunt; & corpus S. Martialis Patroni Galliæ de ſepulcro ſublatum eſt: unde lætitia immenſa repleti ſunt, & omnis infirmitas ubique ceſſavit, pactumque pacis & juſtitiæ a Ducibus & Principibus viciſſim fœderatum eſt.

& expilatus ab Epiſcopo ſua Sandi

cujus ſceleris ultionem paucis tantùm factis igne ſacro,

qui circumlata cauſa translationis

F

Joſfredus Ab. aurum repo nit.

15 *Hæc eſt procul dubio illa S. Martialis tranſlatio quam Boſquetus anno* DCCCCXCIV *falſam ſcribit, quamque ſecuta miracula deſideramus; ſecunda autem dicitur reſpectu prioris, factæ anno* DCCCXXXII. *Illius habemus memoriam inter Miracula poſtremæ collectionis num.* 36, *ubi dicitur* (*quod etiam Sammarthani habent*) *ſacrum corpus tunc fuiſſe delatum* ad montem, qui ex tunc Mons-Gaudii dictus *fit*: *ſed hanc nomenclaturam toto ſeculo, primùm uſurpatam inventimus in Chronico Lemovicenſi. Meminit iterum hujus Tranſlationis ſeu deportationis, & quidem ut factæ ad* Montem-gaudii, *idem Ademarus in Commemoratione Abbatum, & addit, quod* exinde pridie Nonas Decembris, tumulo ſuo reſtituerunt *ſanctum corpus*; *quodque prædictus Joſfredus*, de icona aurea loculum fecit aureum enm gemmis, in quo *tunc* vectum eſt corpus S. Martialis.

16 Dux *autem* Willelmus *prædictus* (*cum vertente Joſfredo Abbati ſucceſſiſſet anno* DCCCCXCVIII Adalbaldus, regularis meriti vir) *ut erat* in dan-

de

A do liberaliſſimus, defenſor pauperum, pater Monachorum, ædificator & amator eccleſiarum ... *monaſterio Lemovicenſi B. Martialis dedit eccleſiam in Almenſi paga, quam pater eidem* monaſterio dederat ante, ſcilicet Aneſio, quæ eſt in honore B. Petri. Fuit *eidem* Duci conſuetudo, ut ſemper omni anno ad limina Apoſtolorum Romam properarer, & eo quo Romam non properarer anno, ad S. Jacobum Galitię recompenſaret iter devotum. *Anno igitur* MX *veſ ſequenti, cum eadem* Romam ante Quadrageſimam properavit etiam Alduinus Epiſcopus; & acceptis pretioſioribus S. Martialis ornamentis & veſtimentis, & multa affluentia argenti, quia in manu ſua habebat Abbatiam emptam a Widone, in triſtitia magna Monachos reliquit. *Verum* mox eo receedente plurima ad ſepulcrum B. Martialis cœperunt coruſcare miracula, quæ lætiam Monachis & enoctæ Aquitaniæ plenam ingreſſeruot: nam Aquitanorum nobiliſſimi & Francorum Principum atque Italorum, eo anno Lemovicæ Paſcha eum frequentia S. Martialis glorioſe celebraverunt. *Iiſdem miraculis*

B *adſcribi etiam poſſit, quod* Adalbaldus *Abbas, ut ſcribunt Sammarthani*, Baſilicam S. Martialis recuperavit. *Scilicet* Epiſcopus *Alduinus Roma* reverſus, *poſtquam* Baſilicam Sedis S. Stephani deſtruendam & amplificandam diſpoſuit, lineaſque ad fundamenta jecit, ut poſt dies XV inſiſteret operi; inde abiens ad eccleſiam de Agenno, unde Monachos extruſerat, ſpiritum exhalavit, *Deo rationem redditurus pro expilata S. Martialis eccleſia.*

57 Adalbaldo (*Sammarthani nominant* Adalbertum) *ſub annum* MXII *defuncto, ſucceſſit* Josfredus, *hujus nominis II, frater Ebbonis Epiſcopi & Widonis Vicecomitis, patruus autem Giraldi Epiſcopi.* Iſte, accito Boſone Comite eum militari magna manu, noctu Montanam abiens, corpus S. Valerici ab eccleſia, quam incolæ Principes S. Martiali abſtollebant, ſecum detulit Lemovicam, ubi tamdiu Reliquias ejuſdem Confeſſoris in Monte gaudii tenuit, quoad Principes malefactum recognoſcerent, & exhiberent reſtitutionem S. Martiali. Sicque poſſeſſione, non ſine magna redemptione, recuperata, reſtitutum eſt ſanctum corpus ſupradicto loco, & in præſentia Ducis Willelmi & Giraldi Epiſcopi, monaſtica ibi ordinata eſt diſcipli-

C na. *De Sancto hoc Valerico egimus* X *Januarii, ubi illius erga* S. Martialem *devotio commendatur, & quæ ulterior de illo ibi requiritur notitia, hinc auferi poteſt. Nam placuit autem Deo violentia iſtæc: ideoque permiſit; ut, cum* iiſdem diebus Vicecomitiſſa Lemovicæ Emma, circa feſtivitatem Apoſtolorum & S. Martialis, oratum abiiſſet ad S. Michaelem ad Eremum, & ibi a Normannis noctu captivata eſſet; pro ejus redemptione datæ ſunt ex theſauris S. Martialis ioſinita argenti & auri pondera.

58 *Nihilominus idem* Josfredus Abbas Baſilicam regalem *S. Salvatoris, ſive Martialis*, majori opere cœpit renovare; *tontuſque ad eam conſummavit fuit anno* MXVII, *& frequenti, quod in* Quadrageſima media, ad nocturnas Vigilias, multitudine populi, in eadem baſilica, ad tumulum B. Martialis iottante, viri enm mulieribus plus quioquaginta invieem conculcati, intra eccleſiam exſpiraverunt, & die craſtina ſepulti ſunt. *Chronicon Lemovicenſe notat* Dominicum diem mediæ Quadrageſimæ, *qui tunc (ſiquidem annus uſque ad ſequens Paſcha protendebatur Aquitanis & Francis)* fuit VII *Martii. Circa eumdem annum*, in Baſilica Angeriacenſi, in ſaxea theca, inſtar pyramidis ſtructa, inventum eſt caput S. Joannis ... quod ſanctum caput dicunt eſſe proprium S. Joannis Baptiſtæ .... Dumque inventum oſtenderetur, omnis Gallia, Italia, & Hiſpania eo aceurrere certatim feſtinavit .... Inter hæc feſtiva Reliquiæ corporis Principis ſummi, qui Parer eſt Aquitanorum & primus Galliarum Spermologus, videlicet B. Apoſtoli Martialis, ſimul. cum Reliquiis S. Stephani Lemovicæ Sedis, illue deferebantur. Protractis iraque pignoribus S. Martialis io veſtotio ex auro & gemmis, foris baſilicam propriam, mox omnis Aquitania, quæ jam diu nimis pluviarum ioundationibus laboraverat, adventu Patria ſui lętatur ſerenitate reddita.

59 Cum eiſdem equidem pignoribus Abbas Josfredus atque Epiſcopus Giraldus, eum Principibus numeroſis & omni populo innumerabili, diverterunot, eundo ad Baſilicam Salvatoris S. Carrophi; exieruntque eis obviam Monachi cum omni plebe foria, milliario uno: & cum apparatu honorifico, diem feſtum agentes, Antiphonas denique excelſa voce intonantes, dedurxerunt eos uſque ad altare S. Salvatotis; & Miſſa celebrata, ſimili modo profecti ſunt eos. Cumque in baſiliram ſancti Præcurſoria intrarent, celebravit ante Caput S. Joannis Epiſcopus Giraldus, de Nativitate ejuſdem ſancti Baptiſtæ, cum eſſet E menſis Octoher. At Canonici S. Stephani eum Monarhia [S. Martialis] alrernatim tropos ao laudes eecinerunt feſtivo more. Et poſt Miſſam Epiſcopus enm capire S. Joannis benedixit populum. Sieque de miraculis S. Martialis, quę per viam contigerunt, valde lærantes, quinto die ante feſtivitatem omnium Sanctorum, rnverſi ſunt. *Non diu poſt* defuncto, *ut habent Sammarthani*, Josfredo, Hugo ſucceſſit; ſed Epiſcopus Giraldus ei reſtirit dari conſecrationem, cauſa zeli, quia non poterat ſibi vindicare Abbatiam, ſed poſtea aſſenſit; *monque* in S. Caorſo ægrotatus objit XII. Idus Novembris.

60 Poſt mortem vero ſopradicti Giraldi Epiſcopi (*ut cum Ademaro hiſtoriam proſequamur*) decertabant Principes Lemovicenſes pro Epiſcopatu, eum Simoniaca hęreſi Pontificatum vindicare conati. Tunc populus urbis Litaniza, eum Monachis & Canonicis, propter hoc peregit: & Dux prudentiſſimus, eum ſuo conſiliario Willelmo Comite Engoliſmenſi, apud S. Juniannm placitum F habuit ex hac cauſa. Adſoit ibi Wido Vicecomes & omnes Principes Lemovicini. Ibi Dei nntu eligitur in Epiſcopatus honore Jordanus, eccleſiæ S. Leonardi, magnæ nobilitatis & ſimplicitatis vir: ſurgenſque mane a monaſterio S. Juniaoi, eum duobus Epiſcopis, Iſlone & Iſemberto, & multitudine Principum, devenit Dux ad urbem circa horam ſexram. Cui obviam proceſſit omnis civitas gaudens: & mox properat ad regalem baſilicam, receptus a Monachia, veſtibus albis & cappis holoſericis amictis, cum textu ſanctorum Euangeliorum & thymatherio, eandelabris quoque & aqua benedicta, ſicut ſemper ab eis ipſe Dux ſolet accipi. Inde ad tumulum S. Martialis Miſſam audivit, & juxta illud monaſterium eo die regaliter hoſpitatus eſt. Die craſtino barbam Electo benedici juſſit, & detondi, & ſic ad Sedem S. Martialis in aolam S. Stephani Jordanum deduxit, & cum baculo Paſtorali ibi eum gratis honore Pontificali veſtivit; eratque ſiais Januarii menſis: & reverſus eſt Pictavis, *anno noble* MXXI.

ſub Ab. Adalbaldo Dux Willelmus venit.

male, Alduinus Epiſcop. 1010 eccleſia facitur.

Josfredus a enteroquot reſtitutionem ablegatum,

jubilato corpore S. Valerici, ſed male ſus.

An. 1017 magnus ad S. Martialem fit concurſus.

Ex MS. & non Angeriacum, ad inventum ibi caput Jo. Bapt.

quare illius ſanctum put to deferatur

& miraculis ta reditm clarus.

Succedit Hugo Abbat,

ſuo quo cloſtus Epiſcop. Jordanus

ad S. Martialis conſecratur,

A ex MS. & anno 1021 ibidem moriantur duo eruditi Monachi,

ac tertius cum dicto Abbate,

B

sub quo agitata quæstio de Apostolatu S. Martialis,

C Odolricus Ab. ad. 1023

sub ve-tus Basilicæ fabrica

promovetur cum grandi miraculo,

ann. MXXII duo Monachi S. Martialis ex primoribus [erant,] religione conspicui, sanctitate præclari, sapientia fulgidi, sacerdotio sublimati, qui sibi invicem præ omnibus diligebant, & omne monasterium velut duæ columnæ sustinebant, veluti etiam duo candelabra irradiabant, atque juxta se ad mensam sedebant, Rotgerius Cantor ... & Æmanus. Hi die sancto Paschæ (*viii Aprilis*) ambo per visum viderunt se vocari a Christo; & ipsa hebdomada laudabilem vitæ finem accepernnt, correpti brevi, sed acri languore. Tertius Monachos, sanctitate probabilis Fulcherius; & mox Abbas Ugo, dilectione Dei fortissimus, eos ad cælestia regna subsecuti sunt. *Hic est ille* Ugo, *qui (ut alibi idem Ademarus*) in Francia collationem fecit eum Rege Roberto, & Archiepiscopo Bituricensi Gauslenо, & cum multis Episcopis & sapientibus viris Franciæ, de Apostolatu S. Martialis; eut alii in Apostolorum, alii in Confessorum numero eum tenere videbantur. Qui in numeru Confessorum eum tenebant, idco hoc agebant, quia non putabant aliquos esse Apostolos, præter duodecim: alii vero hoc agebant, quia nomen ejus in quatuor Euangeliis non invenichant: qui vero saniori consilio intellecta sapiebant, affirmabane eum esse Apostolum unum præcipuum post duodecim, quis eum duodecim conversatus est, & eamdem gratiam Apostolatus, quam & illi, e Domino accipere meruit. In quo Concilio ab omnibus definitum est, non cum numerari debere nisi in Catalogo Apostolorum, sicut & Joannes Euangelista, qui in pace migravit .... Hic a Francia rediens, mox sicut comperit veritatem in Concilio, Martialem scripsit ie Latinis inter Apostolos, non confidens disputationi propriæ, sed antiquis testimoniis; & exinde ex toto & non ex parte, Martialis acclamatus est Apostolus ab omnibus Catholicis. Mortuus est autem Abbas Ugo vi Kal. Junii anno sexto. *Ita Ademarus, Commemorationem Abbatum hic finitus.*

§. III. *Novæ Basilicæ, sub Odolrico Ab. absolutæ, dedicatio per Urbanum II.*

a2 *Mortuo Ugonis Abbatis morte, pergit Ademarus, in Chronico, dictas quod* succedit Abbas Odolricus, prudentia insignis, quem consecravit Jordanus Episcopus: quibus diebus mense Januario, circa horam sextam, eclipsis solis accidit per unam horam. *Calculavit eclipsim hanc Calvisius pro anno* MXXIII: *& accidit, inquit,* XXIV Januarii feria V, minutis XLIX ante meridiem; & una in Paschate, ut Sigebertus habet, cum etiam Pascha in plenilunio celebretur. *Narrat Gaufredus in Chronico mox laudando, cap. 16, pag. 287, quod hujus* Abbatis Odolrici temporibus, *cum latenderetur novæ basilicæ, jam inde ab anno* MXVII *inchoatæ, at diximus, ad finem completæ;* quidam simplex actu, Simplicius nomine, principalis altaris lapidem ex urbe Narbonensi dicitur conduxisse: qui lapis pretioso de marmore candidissimo, quod vocant Lios (*Græcanicum fortasse, nam λεῖος Græce est* lævis, politus,) venustate sua multam aspicientibus admirationem infert. Tunc nuntiatum est Militibus de Capdenaco, quod lapis per aliud iter transire nequibat. Quo audito, Princeps castri non solum muros destruxit, sed ad coducendum plaustrum per terram, boves accommodavit: murosque postmodum ædificare distulit, dicens, *peu mutu auxilium B. Martialis* semper habere: cujus spem fides pura non fefellit. Cumque deveeissent ad vallem quamdam, tamarduam, ut multa boum paria addita carrum movere non possent; de virtute Apostoli Simplicius præsumens, duabus tantum vaccis trahentibus, ingentem lapidem de immenso illo præcipitio abstraalsse, fama vulgari cognovimus. Defuncto tamen Simplicio mansit lapis foras sub dio, usque ad tempora Ademari Abbatis, *qui quomodo eum tandem adhibuerit ad opus, cui erat divinitus præparatus, infra dicetur. Redeo ad Ademarum pag.* 184. D

& possessionum incrementa;

a3 Anno MXXVIII Odolricus, S. Martialis Abbas vigilantissimæ honestatis, Engolismam venit ad Aldurnum Comitem; ipse vero tunc donavit S. Martiali ecclesiam S. Mariæ in territorio Burdegalensi, cum insula magna Dornoniæ, in qua est sita, abestque ipsa insula vel ecclesia uno plus milliario a castro Fronciaco ...* Patet vero Alduini Willelmus, reversus ab Hierosolymis, multis nobilibus, mediocribus, & paupetibus, bonum fuit incitamentum. Confestim enim Isembertus Episcopus Pictavinus, & Jordanus Episcopus Lemovicus, & Comes Fulco, plurcsque Primatum, & infinita multitudo mediocrium, pauperum, ae divitum, Hierosolymam tendunt. E *Hactenus Ademarus in Chronico, nescio an sub finem satis integro: quomodo enim ii omisisset narrare, quod hoc ipso anno, ante prædictorum profectionem actam, sic narrat Gaufredus, ex Lemovicensi S. Martialis Monacho Prior cœnobii Vosiensis, in eo Chronico, quod a Roberto Rege usque ad annum* MCLXXXIV *edidit Labbeus, in eodem quo Chronicon Ademari tomo a pag.* 305.

ipsa vero consecratur

a4 Dominus Jordanus de Laron, Lemovicensis Episcopus, antequam abiret Hierosolymas, consecravit monasterium de Atnaco, in quo quiescit corpus almi Pardulfi, anno Dominicæ Incarnationis MXXVIII [pridie] Idus Julii, *tunc Dominica &* ipso *eodem* anno consecrata est basilica regalis Salvatoris Lemovicæ, IV Kal. Decembris, *Itidem in Dominica, currente tunc littera* F, ab Episcopia undecim, quorum nomina hæc continet pagina; Gotbeslredus, Archiepiscopus Burdegalensis: Jordanus, Lemovicensis, Isembertus, Pictavensis, Roho, Engolismensis; Arnaldus, Petragoricensis; Petrus, Gerundensis; Deusdedii, Caturcensis; Amelius, Albiensis; Arnaldus, Rutenensis; Fulco, Carcassonensis; Isbus, Sanctonensis. Hoc factum est tempora Roberti Regis Francorum, Constantiei Imperatoris Græcorum, atque Conradi Imperatoris Romanorum. Tune quoque lavatum est corpus S. Martialis Apostoli a Monachis ejus: ad cujus præsentiam delata sunt tunc multa nobilissima corpora Sanctorum Aquitaniæ Provinciæ, adstante Duce Aquitaniæ, Duce Vicomiæ, cum omnibus Principibus, & cum omni frequentia Aquitanorum.* Post dies octo iterum relatum & reversatum est integrum corpus ejusdem Apostoli in sepulcrum pristinum. F

& corpus sanctum referatur 24 Nov.

a5 *Lemovicense porro Chronicon, in altero codicum quibus usus Labbeus est, finitur cum gemina monasterii, clade, post annos ab hac dedicatione non adeo multos secuta, his verbis,* MLII Monasterium S. Martialis igne crematum est, & totum castrum una cum tribus Monachis extinctis, in quo igne libri, cortinæ, cartulæ terrarum plurimæ, perierunt. *Et,* MLX, XI Kal. Maji, idem monasterium crematum est in seria VI; & castrum intus & foris. *Utraque clades secuta est obitum* Odolrici *Abbatis, qui anno* MXL, V *Kal. Octobris acciderat, successoribus in exitimine* Petro, qui constituit por-

monasterium consumptum igne 1032 & 1060

sub Abbatibus Petro & Maingaudo.

A portam, nuncupatam de Mommilier, *ut eſt in veteri Catalogo apud Sammarthanos*, & Mainardo, *qui uſq; ad an.* MLXIV *vixit, nulla re memorabili, niſi utroq; vel alterutro infortunio, fortaſſis ob relaxatam diſciplinam immiſſo. Huic relaxationi adhibitum remedium quomodo ſit tertio poſt anno (ſi enim in uno exemplarium Gaufredi legit Lobbeus, cum in altero, decennio citius res noterur, per omiſſionem unius a) ſic porro iuvenio explicatum.*

An. 1053 *inducitur reformatio Cluniac.*

26 Anno MLXIII, Nonis Auguſti invaſerunt locum S. Martialis Cluniacenſes, per fraudem Ademari filii Guidonis, Vicecomitis Lemoviceſis, & Petri Eſcauſarii, qui pro hoc dedit eidem Vicecomiti equum optimum, qui appellabatur Milleſens. Verumtamen ibi per dies plurimos monaſterii reformata eſt diſciplina, noviſq; honeſtatis floribus decorata Abbatia, ſub Abbate Ademaro, qui erat de Lemovicino ea equeſtri genere, & Abbatiam anno MLXIV regendam ſuſcepit (*veroſimiliter Cluniaco adductus*) eamque præ ceteris religione & rerum temporalium copia ampliavit mirifice & adornavit, *ut legitur apud Sammarthanos. Prædictorum igitur incendiorum domus reparavit; cumque* Canonici *S. Stephani*, cupientes omnino acquirere lapidem, *ante annos circiter* LXX *a Simplicio Monacho miraculoſe adductum pro Majori altari, foriſque veſtibum*, perſuaſiſſent Comiti, ſequenti die dari ſibi lapidem ab Abbate, cum quo erat placitum quoddam habiturus; idque telatum foret Abbati; vocato Matthæo cœmentario, patre Matthæi de Uſerchia, qui forte tum aderat, nocte illa cum luminibus, priori remoto, novum conſtruxerunt altare. Et tunc ſolennitas Dedicationis poſtpoſita eſt: quo cognito, Comes vel Canonici a propoſito quieverunt.

novum altare conſecratur.

27 Anno Domini MXCIV iterata lues ſubcutanei igois plebem Aquitanicam atrociſſime torrebat. Hi quantocius ad Patronum propitium confugientes, auxilium de Sancto accipere meruerunt. De toto nempe Lemovicino ad ſanctiſſimum Martialem delata ſunt Sanctorum corpora, confluentibus undique populorum ac Principum turmis.... Anno Domini MXCV Urbanus Papa II.... publicæ prædicationis cauſa Gallicas periit oras, provocans populum Occidentis, ut ferrent auxilium filiis Orientis. Aſſumptionem S. Matiæ Anicii peregit: monaſterium S. Roberti de Caſa Dei.... xv Kal. Septembris conſecravit: in feſto S. Thomæ, Uſetchiæ hoſpitatus eſt; x Kal. Januarii Lemovicas devenit: Miſſam de Gallicantu (in Natali Domini) in eccleſia puellarum S. Matiæ, quæ dicitur ad Regulam, decantavit. Miſſam de luce in baſilica Regali apud S. Martialem celebravit: inde triumphaliter coronatus, ad Sedem Apoſtolicam Epiſcopalem rediit, ubi reliqua ſolcanitatis Officia peregit. Altera die, quæ eſt poſt feſtum Innocentium, Cathedralem eccleſiam in honorem Protomartyris Stephani dedicavit: ſequenti die (*tunc Dominica*) quievit: pridie Kal. Januarii, baſilicam Regalem, in honorem Salvatoris mundi conſecravit, ejuſque antiquam libertatem nobilemque prærogativam novis privilegiis roboravit.

1091 invocatur Sanctus contra ignem ſacrum,

Urbanus a eundem vifit,

28 *Id quomodo & quibus præſentibus factum ſit, breviter deſcribit Gaufredus cap.* 27; *ſed ea tabula-rio Lemovicenſi ombolum capiti iſti ſubnexit Labbeus, quo rei ſeries plenius ſic deſcribitur*: Anno ab Incarnatione Domini MXCV, Indictione III temporibus Philippi Regis Francorum, Willelmi ducis Aquitanorum, Humbaudi quoq; Lemovicenſium Epiſcopi, & Domni Ademari Abbatis monaſterii S. Martialis, factus eſt Conventus permaximus in civitate Lemovicenſi, diverſi ordinis, utriuſq; ſexus & ætatis. Huic nobili & præcipuo Conventui præfuit Domnus Urbanus, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Apoſtolicus, cum Archiepiſcopis & Epiſcopis Abbatibuſq; ſecum comitantibus, qui eo tempore de partibus Italiæ in Galliam advenerat, pro diverſis Eccleſiæ Dei utilitatibus, rectæque fidei ſtatu, maximiſque negotiis Chriſtianæ religionis: præcipua tamen adventus illius cauſa extitit, quia Eccleſia Chriſti genſqou Orientis, a perfida Saracenorum natione pervaſa nimiumque afflicta, ſub gravi perſecutione manebat.... Cum ergo hujus rei gratia Galliam peragraret, x Kal. Januarii venit in hanc civitatem Lemovicenſem; adfueruntque cum eo præcellentiſſimi ac religioſiſſimi viri, Archiepiſcopi & Epiſcopi plurimi, quorum iſta ſunt nomina: Domnus Ugo, Archiepiſcopus Lugdunenſis; Domnus Audebertus, Archiepiſcopus Bituricenſis; Domnus Amatus, Archiepiſcopus Burdegalenſis; Domnus Dagbertus, Archiepiſcopus Piſenſis; Domnus Rangerius, Archiepiſcopus Regienſis; Bruno quoque, Epiſcopus Signienſis; præſul quoque Pictavienſis Petrus, Præſul quoque Santonenſis Arnulfus, Præſul quoque Petragoricenſis (Reynaldus,) Præſul quoque Rutenenſis Raymundus, & Humbaudus Epiſcopus Lemovicenſis.

in ſubſidium Orientis,

deinde novam baſilicam dedicat,

29 Hi omnes cum eo Chriſti Nativitatem celebraverunt: & ipſo die Nativitatis, diluculo cum omnibus illis aſcendit ad eccleſiam Domini Martialis; & ſuper altare S. Salvatoris Miſſam de luce cantavit: & poſt ſermonem habitum ad populum, coronatus, ad Sedem S. Stephani rediit. Die vero ſexta Nativitatis, quæ fuit Dominica, iterem ad monaſterium S. Martialis venit: ibique diebus octo permanens, cum præfatis Archiepiſcopis & Epiſcopis, baſilicam Regalem, quam divæ memoriæ Ludovicus Imperator, filius Caroli Magni, a fundamentis conſtruxerat; ſed poſtea cum conflagratione ignis quam variis caſibus conquaſſata, a Domno Ademaro, Abbate tunc iſtius loci, interius exteriuſq; ad plenum reformata & ornata (erat,) Apoſtolica auctoritate ſolenniter dedicavit, ſecundo Kalendas Januarii. Et ipſe quidem Aquam benedixit; Archiepiſcopi vero interius exteriuſq; baſilicam eum ipſa Aqua perluſtrarunt. Deinde ipſe Domnus Papa propriis manibus altare Domini Salvatoris Aqua benedicta lavit, Chriſma re & Oleo ſancto petunxit, pignora Sanctorum ibi repoſuit, & mox in ipſo altari Miſſam cantavit, ionumera populi multitudine aſſtante; & in perpetuo dictu illum ſolennem & celebrem Dedicationis agi conſtituit. *Hoc ibi: addit Gaufridus*: Inde ad benedicendos populos in publicum proceſſit; quorum tanta illic erat multitudo, ut in circuitu civitatis, citra unum milliarium, non niſi capita hominum viderentur: oblationum vero tanta copia fluxit, ut arca ſepulcri Apoſtolici, quæ vulgo Gazeau appellatur, præter alias, plena redundaret.

& conſecrat ipſe ſummum altare:

& Concilium Lemovicis celebrat,

30 Tunc Lemovicenſis Pontifex Humbaldus ab adverſariis accuſatur, convincitur, & apud S. Martialem, in conſpectu Ademari Abbatis, quo contradicente electus fuerat, a Domno Papa publice deponitur..... Igitur depoſito Humbaldo, Guillermus, Prior monaſterii S. Martialis, Pontifex efficitur, ſed non ſtatim.... Eodem

depoſito Humbaldo Ep. Guillermus ſubſtituit

A ex Ms. sub tempore, memoratos Papa Urbanus inveſtivit ſolenniter eccleſiam S. Martialis, & Abbatem ipſius Ademarum, de eccleſia S. Petri Montandrenſis, & de eccleſiis de Saliomo eum pertinentiis ſuis, ubi requieſcit corpus S. Martini Abbatis, illius terræ quondam Principis. Hujus Vita apud nos pleniter non habetur, quia in invaſione Normannica ſubſtracta dicitur. Hinc perpendi poteſt, quantum Eccleſiæ conferat, qui Sanctorum geſta deſcribere ſtudet. Si enim Sancti hujuſce Acta in pluribus eccleſiis ſcripta haberentur, tantum detrimentum cœnobium illius in amiſſione bonorum non pateretur. *Nunc autem & aliud domo iſti acceſſit incommodum, quod neque cultus illius Sancti ullus ſuperſit, deperdito forſitan vel ab Hæreticis diſſipato corpore; quare opeandum eſt ut Monachi S. Martialis, ad quos eccleſia illa ſortaſſis etiamnum pertinet, perquirant quaſcumq; ejus ſuperſtites memorias, ſi forte hic ille ſit quem Notkerus & alii, ad vras Maji referentes, confuderunt cum* S. Martino Abbate Vertanenſi, *prope Nanettes, cujus feſtum proprie agitur* XXIV *Octobris, & Vita ſatis copioſa habetur.*

Cœnobium confert eccleſiam S Martini Abbatis,

ejus forte quis Maji commemoratione.

B

§. IV. *Geſta ſub Ademaro Abbate, & ſucceſſoribus ſæculo* XII, *uſque ad* MCLXVII.

31 Porro cum Præſul *Guillermus*, zelo Dei tactus, pravorum moribus contrairet, infra tertium Sacerdotii ſui annum ab eiſdem veneno petitur, per manus ejuſdam Martini, qui erat de urbe Lemovies, qui cognominabatur Chriſtianus, qui in facto hoc extitit Paganus, imo pejor quam Pagani. Cumque gravari ſe Pontifex cerneret, Abbatem, quamquam tarde, experiit, qui tali peſte laborantibus ſubvenire ſolitus foerat, ſi ad eum acceſſiſſens, antequam membra ſopori dediſſent. Quid memorem cunctis? ſole ruente Præſul obiit. Tunc Abbas nuntium dirigit in civitate, qui diceret, Pontificem ſanum factum Pontificalia velle ornamenta: quibus acceptis, lugubri pulſatione ſignorum mors Pontificis declaratur. Magnanimus tamen Abbas, non cupiditatis cauſa hoc feciſſe perpenditur, ſed, ut res acta, ad ignominiam inimicorum

Mortuo Epiſcopo Guillermo,

C veritatis, notior haberetur. Corpus igitur Præſulis honore condigno, in baſilica Salvatoris mundi, tumulatur, ante altare S. Auſtriclinianí, quaſi paſſibus octo; juxta cujus tumbam altaria duo, unum in honore S. Jacobi, aliud in honore S. Vincentii Levitæ & Martyris, conſtructa & conſecrata ſunt... *Quomodo autem Willermo ſubventurus fuerit Ademarus, niſi fortus ille petiſſet auxilium, explicat cap.* 37 *idem Gaufredus; ubi narrat, quomodo* Guido, filius Ademari Vicecomitis... ſemel & iterum veneno peritus a noverca, vivente Abbate Ademaro, dato ſibi ab eo antidoto, bis mortem evaſit; mortuo Abbate, tertio menſe veneno interiit.

funus curat Ademarus Ab.

gratia pellendi veneni traditur,

32 MCI Dominicæ Incarnationis anno, Ademarus de S. Riberio, Terraſſonenſis Abbas.., ſponte ſu ordinationemque ſui monaſterii Ademaro Abbati S. Martialis ejuſque ſucceſſoribus tradidit, ut errata corrigeret; Priorem, Sacriſtam, Cellerarium, Magiſtrum ſcholæ ex Monachis S. Martialis haberent .... Quod ut Monachi ititum, poſt mortem Bernardi, cognomine Vicarii, fecerunt, omni bono caruerunt. Nempe antea bonis omnibus affluebant. *Interim Burgenſibus, id eſt circum Abbatiam S. Martialis manenti-*

Terraſſonenſis Abbatiam ſuſcipit.

bus accolis, juxta Lemovicinæ civitatis mœnibus, ſic D *creverunt animi, ut cum ipſis civibus ea æque contenderent, & fiducia loci armis quandoque certarent. Unde* anno MCV, Kalendis Julii, combuſta eſt civitas Lemovica, ab hominibus de caſtro S. Martialis: in qua combuſtione concremata eſt mater eccleſia S. Stephani, cum omnibus officiis ſuis, & monaſterium S. Mariæ ſimiliter, & eccleſiæ S. Joannis Baptiſtæ, & S. Mauritii, & S. Trinitatis, & S. Geneſii, & S. Domonoleni. *Ita Labbeus ex Ms. pag.* 275.

S. Martialis arcola urbem invenerunt,

33 *Periit ergo tunc fabrica Alduini Epiſcopi, de qua in Chronico Ademarus ait, quod Roma ſub annum* MX reverſus, baſilicam Sedis S. Stephani, *quam ille a S. Martiale dedicatam credit, Actis falſo deceptus*, deſtruendum & amplificandam deſignaverat; *ſed mortem ejus intermiſſam fabricam, lentiſque promotam, quantum ſacris uſibus ſatis erat, tandem anno poſt* LXXXV *abſolutam, Urbanus Papa conſtruxerat, ut vidimus. Fallitur ergo Bernardus Guidonis, cum in Geſtis Lemovicenſium Epiſcoporum apud Labbeum pag.* 266 *ſcribit, quod* baſilica, *ab Alduino cœpta* manſit inconſummata pluſquam annis ducentis, uſq; ad annum videlicet MCCXXIII quo ejuſdem loci Canonici eamdē magnifice abſolvere cœperunt, ut nunc eſt, *id eſt, anno circiter* MCCCXX, *quo ſcribebat Bernardus, ut hic quidem in reparationis anno notando accuratus; ſed cum ecclius ſignans in fine ejuſdem tractatuli, ubi ait de Aymerico Epiſcopo, quod* hujus ſubſidio, ac tempore Synodi, anno Domini MCCLXXIII in hebdomade Pentecoſtes, Helias de Mala-morte, vir nobilis, decanus S. Stephani, & Canonici, primum lapidem in fundamenta poſuerunt, incipientes eam de novo magnifice, prout nunc cernitur, ampliare: Deus vero poſtmodum incrementum dedit. *Defunctus autem ille anno* Aymericus, primus Chriſtianus, in ea eccleſia ſepultus fuit, eo quod magnam pecuniam reliquerat pro eadem perficienda. *Dixerim ego, quod poſt incendium anni* MCV, *cœptæ fuerint paritinæ reſiduæ quadamtenus reparari, & uſui Canonicorum aptari ſub Euſtorgio, Epiſcopo, qui proxime ſucceſſit incendio; itaque ſteterint uſquedum a fundamentis nova erigi cœpit, poſt annos ab incendio* F CLXVII. *Incendium autem ideo fortaſſis fuit immiſſum, quod civitas Anacleto Pſeudo papæ adhæreret, una cum Geraldo Engoliſmenſi Epiſcopo, titulum Apoſtolici Legati gerente; Burgenſes autem una cum Monachis, vero Pontifici Innocentio II.*

ſtructura ecclæſiæ Anacletiani.

Ademarus Ab. ſuæ eccleſiæ ultiliſimus,

34 *Illorum Abbas Ademarus, cum circa annum* MCXIII *ægrotaret, Abbas cujuſdam monaſterii Ademaro ſubjecti*, Petrus, cognomento Abbanus, de Caſtro Malomorteſi, ex equeſtri proſapia ortus, anno XXXI abordinatione ſua..., hunc inviſere veniens Ademarus Abbas, cognovit moriturum: & receſſit Arnaco; donec ad obitum illius rediens, exequias ſolemnites expleret. Diligebat illum valde, quia perneceſſarius ei fuerat in multis negotiis, maxime in placito quod habuit de Salinis. Interim eo præſente a toto Conventu eligitur in Abbatem Rainaldus de Roſniaco, qui erat Sacriſta de S. Germano, qui dicitur Jas Verguas. Hic dicitur Monachus profeſſus S. Martialis, ſicut anteceſſor ſuus Petrus: quo electo, Ademarus Abbas fertur dixiſſe, Bonus, ſed *alteriores, ſenex. Titulus Capitis* 35 *qua hæc narrantur, eſt* de Abbatibus Uſercenſibus: *quo deceptus auctor Indicis ad tenor Labbei prædictos*, Petrum & Reinaldum *intitulavit* Abbates Uſercenſes. *Nempe a talibus incipit Caput iſtud, & indicata morte* Gauberti,

ſeu quorum ſepulcrum mortem prædixit.

A berti, *obiit anno* MCVIII, *dicitur quod* ſuecеſſit Petrus cognomento Rechada de Turribus, per annos quinque, *id eſt uſque ad* MCXIII; *deinde de alterius monaſterii Abbate, etiam Petro, agitur, qui ſederit annis nnii: ſed monaſterii nomen videtur tranſcribentibus excidiſſe.*

Et ipſemet moritur an. 1124.

35 *Petro ipſemet* Ademarus, anno ab Incarnatione Domini MCXIV, ab ordinatione ſua quinquageſimo, menſe nono, hora noctis S. Mauritii, *id eſt nxii Septembris*, qua Reſpoſum cantabatur, *Deus Innocentiæ*, percuſſa eſt tabula pro illius exitu. Corpus poſitum eſt a parte Aquilonis, loco quo pueri ſedent in Capitulo. Hujus tempore eccleſia S. Martialis in ædificiis, ornamentis, tertarumque redditibus, &, quod plusis eſt, religione honeſta floruit.... Bernardus, Prior Cluniacenſis, cognomento Groſſus, Ademaro Abbati ſuccedit. Hic ad ſcenlaria negotia ſatis idoneus erat, verumtamen in Scripturis inventus eſt minus habilis. Quo ie brevi Cluniaco regreſſo, Pontius *(Abbas Cluniacenſis)* ad vosum Abbatem eligera tentavit. Monachi contra, proprium Abbatem Bernardum ſibi reddi, set alterum creare juſte poſtulabant. Pontius Papam eupetiit, orans eccleſiam S. Martialis ponere ſub interdicto: quod ſummus Pontifex *(Paſchalis)* injuſtum fieri judicavit. Pontius nam ſuis in quadam turre ſeceſſit, certans ocius perficere quod diſponebat: cum ſepente ſolatium domus corſuens, unius Monachi crus, alterius brachium contrivit, Gaucelino Noam Capellano Abbatis interempto: ceteri vix evaſerunt, & a S. Martiale ſe terreti cognoverunt: quapropter Lemovicas velociter convenerent, & eccleſiam Apoſtoli benignius tractavernet. Electus nempe eſt a Monachis S. Martialis ſolenniter, Amlardus Prior Solenniacenſis: inſtituitque Abbas Pontius, ut haberent Lemovicenſes Priorem ex Monachis S. Martialis, cum haberent Abbatem ex Cluniacenſibus, & e converſo. Acta ſunt hæc tempore Paſchali, anno Dominicæ Incarnationis MCXV.

Succedit Bernardus

quamvis Pontius Cluniacenſis, alium conſtituere volens,

B *tamen non obtinuit vana domus,*

eligiturque Amlardus.

Ao. 1123 ardet monaſterium & Eccleſia.

36 Incaroationis Dominicæ anno MCXXII (*imo* nxiii) totam caſtrum Lemovicenſe, S. Martialis monaſterium, ſigna elocarii, claeſtra, officinæ, eccleſia S. Petri de Qnadrivio, & S. Michaelis de Leonibus, cœnobium S. Martini extra moros, incredibiliter igni eremata ſunt. Nocte ſequenti, erat enim Sabbatum & Kalendæ

C Septembris (*quando littera Dominicalis* G *indicat correctionis præmiſſæ neceſſitatem*) cum ingenti luctu cantata eſt Hiſtoria de Job; *Si bona ſuſcepimus de Manu Dei, mala quare non ſuſtinemus?* Tunc per biennium ſæviſſima fames, cum horribili mortalitate, populum adeo quaſſavit, ut non ſolum mediocres, verum etiam plerofque divites coegerit mendicare.... Rivulus infra ſepulcrum S. Martialis tam exuberans eropit, ut, niſi a populis ejiceretur, thalamus Apoſtoli aqua repleti erederetur. Fit igitur per mediam S. Patri baſilicam meatus ex magnis lapidibus, ſicque rivulus ille ad ortum ſolis deinceps derivatur. Fontis vena, quæ de Cumba Ferrieriam profluens, ab Abbate quondam Adolbaudo in cluſtrum conducta memoratur, quodam tempore ita defecit, ut Monachi de ejus reditu deſperarent. Unde ab univerſis ad Deum per eccleſias fuſa eſt oratio, quoadusque laticem optatum divina redderet largitio. Nam & pueri publica per plateas civitatis clamabant, dicentes; Deus, aquam: Deus, aquam: Sancte Martialia, redde nobis aquam...

Eruendet rivulus ſub tumulo Sanctii

Aqua defluxi deſiit.

37 Poſtremo *(non primo, ut male tranſcriptum)* Poſtremo, *inquam*, tempore Ludovici *Craſſi*, filii Philippi Regis, *hoc nomine Primi, atque adeo nate Auguſtino anni* MCXXXVI *quo is obiit*; & noviſſimo (*an hic forte* primo *legendum?*) Guillermi, filii illius Guidonis, qui apud Pictavis monaſterium S. Joannis, quod dicitur Novum, conſtruxit, repertum eſt venerandum Caput Apoſtoli Martialis, in capſa aurea, quæ eminet altari Salvatoris, præſentu Gerſildo Legato Engoliſmenſi Epiſcopo, Euſtorgio Lemovicenſi Pontifice, & Amlardo Abbate. Non deſunt tamen, qui Apoſtoli corpus integrum in ſepulcro habeſi dicant. Horum ſententiam ego approbarem, aiſi ibi eccleſiæ periculum conſiderarem. Si enim hoc Caput, Apoſtoli non eſſe, diuerimus; forſan Reliquiæ Apoſtoli, pro quolibet alio Sancto quibuslibet petentibus dabuntur; ſicque baſilica Regalis fraudabitur debito honore paulatim. Quapropter filios Eccleſiæ ſolicitos reddere volo, ne proprium Dominum, a loco ſuo extraneum, faciant hoſpitem, pignora ejus aliis eccleſiis indiſcrete largiendo. In oſtenſione præfati Capitis, ut aſſe probaretur Apoſtoli, quanta ibi patrata ſunt prodigia mirsculorum, teſtantur millia confluentium populorum. Capſa deinceps aurea, ad proceſſionem in Ramis Palmarum, ſicut antiquitus ſolebat majore neceſſitate urgenta, delata non eſt: ſed ſcrinium S. Auſtri- E celiniani pro ipſa defetur....

D EX MS. *Innocentii Cotus S. Martialis*

& miraculis claret,

38 *Anno* MCXXXVII, Euſtorgius, *Lemovicenſis Epiſcopus*, apud S. Auguſtinum deceſſit xii Kalendas Decembris.... Tumulato Pontifice, eligitur e quibuſdam in Epiſcopum Amlardus Abbas: qui protinus Pontificalem thronum adſcendit, quod & nocuit poſtea multum. Electus eſt (enim) ab aliis Geraldus, S. Aredii Decanus, nepos Euſtorgii: factaque eſt conteetio inter ſingulorum fautorea. Petrus Laures, qui propter eccleſiam Cayroneeſem amicorum ſtipatu polebas, Pontificalem thronum Abbati ex parte ſummi Pontificis interdixit: quaptopter a Boniſacio, Abbatis clienta, vulneratus; ſanguinem in veſte ſuſum abeo, prout potuit, Engenio Papæ oſtendit: *nempe anno* MCXLV, *quando ob hoc, in locum Lucii II ſubſtituto, Romæ deciſa eſt cauſa*, & F *Geraldo adjudicatus Epiſcopatus. Interim* Amlardus Romam ire diſponens, Cluniacum petiit, auxilium ipſorum flagitans: ſed in nullo ab ipſis auxiliatus, retrogradum conficit iter, *atque* anno MCXLIII obiit, *nii* Kal. Sept. *pro quo* in Exaltatione ſanctæ Crucis eligitur D. Alberius... Prior de Peyraco. Geraldus *vero* ab ipſo Papa, ante ſanctum Paſcha *anni prædicti* MCXLV, Presbyter & Pontifex conſecratur, & poſt hæc in pace dimittitur.

Amlardus Ad. electus Epiſcopus,

ſecum,

cauſa cadit & moritur

39 *Sub hoc Pontificatu jam dictus* Albertus ſuis prohibuit Monachis, ut abſtinerent adipe omni feria ſexta, exceptis feſtivitatibus quæ ſunt in cappis, Procuratore tantum dante oleum Conventui pro adipe... Olim eamque in Adventu Domini utebantur adipe in *nii* Lectionibus, quod Omnino ab Alberto prohibitum eſt. Ipſe inſtituit agi proceſſionem ſolennem in feſtivitatem omnium Sanctorum. Inſtituit etiam, omnium a toto rogatus Conventu, ut ubicumque obiret Monachus S. Martialis, fieret pro eo trentenarium ex integro Lemovico, per duas Miſſas. Prius enim, ſi obiret Monachus Arnaco vel Palnato, aut in loco in quo tot Monachi non eſſent, qui trentanasium non poſſent ordinate com-

Albertus Ab. quaedam reformat,

etiam circa Miſſas pro Monachis defunctis

A plere; *unam tantum Miſſam in Conventu & ali-*
ex MS. *am ſinguli pro defuncto Fratre celebrabant....*
In obedientiis vero præcipit, ut pro omnibus ubique Monachis decedentibus, faciant ſeptenarium Miſſarum, aut ſeptem diebus detur alicui pauperi prænenda in minimis.

& moritur anno 1136

40 Hominem eeuit Albertus *iſte, non anno* MCLVII (*ut ſequetetur ex calculo Gaufredi, anno* MCXLIII *electum, an.* UVT *præfuiſſe, ſcribentis cap.* 50) *ſed ut habent Samarthani;* MCLVI, v Kalendas Auguſtis tumuletus vero eſt ſubtus lapidem, videlicet ente quinque imegioes ſepulcri, ad radicem parietis Capituli. Die v Idus Septembris

ſequens Petrus ſubito extinguitur

Dominics (*qui concurſus annum ſupra notatum firmat*) eligitur Petrus, Prior Cluniecenſis... qui in Vigilia proximi Natalis, poſt Veniem Capituli, dum ſermone myſtico, Fratrum enimos ad celebrande Selvatoria natalitie provocaret, repentina infirmiteta correptus, voce penitus interciuſa, airea gallinioium ſacratiſſimæ noctis, ſpiritum exhalavit ... Poſt hunc eligitur Hugo de Fuſa, cui Petrus Groſſus, e quibuſdam electus, magnom intulit damnum: ſed antequem diu il-

Hugo, a. unum poſſu,

B lum vexaret, viam univerſæ carnis ingreſſus eſt, reetus ſui venie petita.

Anglis largitur poſtulatam Capt. S. Martialis,

41 *Sub iſto Abbate circa* MCLXIII, tres Canonici ex Anglis venientes, cum litteris Epiſcopi de Lincolnia, Poſtulaverunt Reliquias de S. Martiali, dari monaſterio quod vocatur Prænonſtratus locus. Hoc cœnobium novum, in honore Apoſtoli noſtri nuper a quodam Principe conſtitutum ſuit, & novem Abbatibus jam dominetur. Dum Proceſſio omnium Sanctorum ageretur, Abbas Petrus vice illorum, non ſine lecrymis, populum orat, quatenus acquieſcat eorum petitioni. Cenoo et ieveſtiti, ad dexteram Abbatis ſtantes, univerſam gemitibus populum propulſabant. Quid multa? Poſt Euangeliom, Capue Apoſtoli cunctis qui adfuimus, Abbas oſtendit; ſumptiſque Reliquis ejuſdem Sancti, ſimul & de B. Valeria, deſideranter lætificavit. Eiſdem Cenonicis Abbas in omnibus providit, & eodie in

C refectorio ſecum epulari rogavit. Capſam ex ebore præclaram Iterius de Croſent ipſis dedit, qua Reliquiæ conderentur; & Petrus de Forva ceram, qua uſque mane illuminarentur. Poſt cibum a populo eetra muros cum gaudio deducti ſunt. *Conditum fuerat hoc monaſterium ſub nomine Novæ domus a Petro de Gonela, circa ultimos annos Roberti Lincolnienſis Epiſcopi, defuncti an.* MCXXIII.

pro quadam ejus abbatis celebratione,

42 *Extant in tomo* II. *Monaſtici Anglicani pag.* 58, *illius fundationis dotationiſque charta variæ, inter quas Abbatis Amblardi Epiſtola, hic ſatis digna recitari: Indicat enim etiam iſte miraculis claruiſſe Sanctum. Nam ubi impreſſum unus legitur nos, noſtramque ibi omnino cenſeo legendum* Vos, Veſtramque. *Eccum ipſam.* Frater Amblerdus, S. Martielis ſervus indignos, omniſque loci ipſius Conventus, Chriſtianiſſimo Fratri noſtro, Domino Petro de Gonsle, ſalotem & fideles orationes. Suſcepta legetione veſtra, & petlecta deſcriptione, lætificati, omnipotenti Deo gratias agimus, qui dilectum beatiſſimum Merrielem, per miracula apud vos clarificare, fidemque veſtram & vicinorum per 'eadem confirmare dignatur Dominum quoque R. *ſcredo Robertum Epiſcopum, defunctum a Januarii*) Fratrem veſtrum, qui B. Martialis Eccleſiam primus conſtruxit, in Conventu, ſicut Fretrem noſtrum, abſolvimus; & pro ejus anima debitas Deo orationes, Pſalmos & Miſſas obtulimus. Vos quoque

in participationem alias ſuſcepta

quos olim in acceſiæ noſtræ beneficio ſuſcepe- D
ramus, emodo non beneficii tantum participes, ſed ſicut nnos ex nobis, tam in vite quam in morte, faremur. Omnes etiam qui eccleſiæ veſtræ vel ſervierint vel benefecerint, totius eccleſiæ noſtiæ beneficii ſocios eſſe concedimus. Præterea de eo quod ad B. Mertialis & eccleſiæ ipſius elcritudinem poſtuletis, pro certo ad præſeos ſatisfeciſſemus, niſi veſter ountius longius eſſet profecturus: quod enim directuri eramus, vel cum locus fuerit dirigemus, nea trsctari indecenter, nec portari, uti per provinciss oportebat. *Quod de poſtulatis Reliquiis, ac demum poſt annos quadragiuta aut plures, ſub Roberto II Lincolnienſi Epiſcopo miſſe, congrue intelligetur.*

Qua occaſione ſeparatum caput a corpore ſit

43 *Neſcio autem, an de iſtis ſcribenti quæ videbat Gaufredo, deterſa fuerit dubitatio ſupra indicata; cui præſumpta corporis integritas in ſepulcro, leve ſuæ fundamentum hæſitandi dederat; cum nihil uſitatius ſit, quam ex recondiris Sanctorum corporibus, tempore Translationis de una arca in aliam, auferre Caput vel ſimilem inſignem portionem, ad*

aliave reliquia

uſum Proceſſionum & publicarum Solennitatum, nec idro minus integrum corpus dici. Quid? quod etiam S. Eligius, ubi de Miraculis actum eſt, dicatur aliquid

E *Reliquiarum S. Martialis Pariſios attuliſſe, vel illic, ab alio allatum, invenuiſſe. Reliquorum Abbatum ſeriem ex Gaufredo aliiſque colligere nihil attinet, cum poſſit apud Sammarthanos reperiri, eorumque tempora nihil conferant ad S. Martialem, ejuſque protectionem, loco illi ſuo impenſam, pertinentia; ad monaſteria tamen hiſtoriam utcumque pertinet, quod* anno Domini-æ incarnationis MCLXVII, nocte quæ diem Baptiſtæ Joannis claudit, crematum eſt Lemovicenſe caſtrum, elocarium, ſigna optima, etiam eccleſia S. Michaelis de Peſtaria; varumtamen cleuſtrum, officinæ, & burgus de hortis S. Valeriæ, Deo miſeranta, ſelvantur.

§. V. *Alia quadam Lemovicis Acta circa Abbates, & theſaurum S. Martialis. Cultus in diœceſi Seneaſ. Vita Italice a Lombardello ſcripta.*

F

annus 18 Henrici R. Angliæ oſtiat Corpus S. Martialis

44 PRater *Chronicon quo hactenus uſi ſumus, quodq; ut plurimum ſacra continet, in ipſomet S. Martialis monaſterio, totum vel pro majori parte, ſcriptum videri poſſit; ſcripſit etiam aliquid Gaufredus de bellis ſuo tempore geſtis in Lemovicino; Alterum Chronicæ partem Labbeus appellat, & incipit ab an.* MCLXXXII: *ibi ſtatim in principio narratur, quomodo Henricus uterque pater ac filius, Angliæ Reges, conciliata inter Philippos duos Franciæ Regem & Flandriæ Comitem pace, in Aquitaniam receſſerint; ubi* Henricus adoleſcens, venieus Lemovicas, a Monachis tripudianter ſuſcipitur, exultanta Clero ſimul ac populo. Tunc obtulit beato Apoſtolo pallium, in cujus ornatu ſcriptum eſt HENRICUS REX. Et quia imminebat ſolennitas, celebrato S. Martialis natalitio, prout res

Iſembertus Ab. moribundus

eeigebat; poſt praudium apud S. Aredium devenit, *ubi antea in Hebdomade Pentecoſtes, celebrata* XVI *Maji*, Rex Senior ..... commoratus per dies aliquot, vitam S. Aredii honeſte ſuſcepit totemque ipſe perlegit ac veneratus *eſt, illuſtrandam a Nobis* XV *Auguſti.*

invocato Sancto, damnoſi apparatus repelli,

45 *Sub idem tempus* eccidit, Domnum Abbatem *Itembertum, anno* MCLXXVII *ordinatum*, dum eſſet in proſperitate præcipua, conſtituente divinæ providentiæ elementia, graviter ægrotare, ita quod ab omnibus jam deſperatum aſſet de ejus

A jus ſalute. Cumque ipſa ægritudinis moleſtix quaſi raptus in extaſim videretur, clauſuruſque diem extremum ſeddere [ſpiritum] erederetur, Dominus de cæln proſpiciens, volenſque conſtantiam ejus infirmitate juxta Apoſtolum comprobare; malignas malignorum ſpirituum circumſtantium permiſit eum viſiones captare. Dominus autem Abbas, licet jam non eſſet cogitandum niſi de morte, Dei & ſetvi ejus Martialis Apoſtoli, multum ejus eſſe ſe ſervum profitebatur; inetepandoque & comminando dixit eis; Auferte vos hinc, truculentæ beſtiæ: eoo-terat vos Dominus ſub pedibus noſtris: ſervus ſum Jeſu Chriſti & Sanctiſſimi Martialis Apoſtoli, qui animam & corpus meum circumdet clypeo ſalutis & protegat. Quo dicto, ad invocationem Dei & glotioſiſſimi Apoſtoli, auſugerunt ſpititus, & Dominus Abbas reſtitutus eſt ſanitati.

& ſanitati reddatur.

46 Celebrata Domiai nativitate, tres filii Regis invicem diſceptaverunt: tunc conjuraverunt adverſus Ricardum *Aquitaniæ Ducem, ſecundo genitum*, Henricus Rex *primogenitus*, & Gauſredus Britanniæ Comes *tertiogenitus*: & tranſacta Purificatione B. Mariæ, Gauſredus Brito venit Movicas ſubito; deinde Rex frater... Audiens autem Rex *pater*, ſeditionis peſſima peſte filios laborare, cum paucis admodum Lemovicas venit. .... Populus cum armis exiit deteptate, Regiſque exercitum atrociter invaſit ..... Tunc juſſu Vicecomitis juravit populus, in baſilica B. Petri de Quadrivio, Regi minori fidelitatem: muniverunt burgenſes caſtrum, &c.... Rea Senior Lemovicenſe caſtrum potenter obſedit, totumque in circuitu munitione Regia cinxit Kalendis Martii ... Rex manebat in urbe: major filios in Caſtello, Dux Ricardus apud S. Valericum. Tuae Monachi cum Cleto & populo iotrs muros totum caſtrum circumeunt, deferentes glebam S. Auſtricliniani, cum capſa aurea, qua conditum dicunt Caput S. Martialis, aliaſque Reliquias Sanctorum deportaverunt; præſeate Rege adoleſcente; exorantes Deum, ut eorum patrocinio populum liberaret. Mulieres quoque inſtra muros totum caſtrum ſtuppæ filo cinxeruot, ex quo candelas multas fecerunt, quas S. Martiali aliiſque eccleſiis diviſeront...

Reliquiæ inter'o filii Henrici Senioris.

hic ſuperveniens ei fidei Lemovicis ſuniorem,

47 Henricus necdum terram aut theſaurum poſſidebat .... qui, quod ignoraret quo ſe verteret, arctatus undique irremediabili neceſſitato, theſaurum B. Martialis expoſtulat ad boram ſibi præſtari: quod Monachi abſque præcepto Abbatis non audere, juſta reſponſione profeſſi ſunt, Domnus etenim Iſembertus ſeditione urgente receſſerat... Quæ replicana euncta Princeps, coegit Monachos dare theſaurum; & ingrediens clauſtrum, foras expulit cunctos, etism juvenes; & parvos fehlæ quoſdam nocte prima foras retinuit... Craſtino ſolutis Monachis exponitur theſauros. Tabula altaris ſancti ſepulcri, ubi erant imagines quinque, cum menſa msjoais aræ, in qua erant ſedes Majeſtatis cum duodecim Apoſtolis ex auro puriſſimo; calix aureus, cum vaſe argenteo, quod Arnaldus de Montaſir dediſſe narratur; erua altaria S. Petri, cum medietate ſcrinii ejuſdem: capſa beati Auſtricliniani, cum cruce magna Bernardi Converſi, auri quinquaginta, argenti centum ttium marcarum. Hæc omnia non recte penſantea nec appretiantes (plus enim valebaat) ptetio vigioti duo millia ſolidos computavere. Rex tam multa ſe da-

C qui pro ſuo defenſore

theſaurum S. Martialis,

pecunia æſtimatum, muno acciþit,

turam ſpopondit, dato chirographo, ſigillo ſuo roboratо: pretium vero aurificum & aurum quod erat in auratione argenti, computata non ſunt .... Quid dicam? proh dolor! Sacroſanctum theſaurum Rex dedit graſſatoribus populorum, ut dinturniora mala diebus Quadrageſimæ populo irrogarent. Tam inauditum ſcelus certe non eredidiſſem, niſi oculata fide fieri conſpexiſſem...

D EX MS.

cum gravi injuria Sancti.

48 Paſchalem ſolennitatem (AVST *Aprilis elegit*) & peregit Rex in urbe Lemovicina: ejus filius Henricus tenuit Engoliſmam eum multitudine mslignantium .... Recedente patre, filius urbem Lemovicam eapugnabat: ſed cuſtodia murorum, non vocibus, ſed lapidibus in eum jactis dixerunt; Nolumus hunc regnare ſuper nos... Interim Rex puer de cœnobio Grandimontenſi theſaurum violentee accepit: &, quod auditu horreadum eſt, noa pepercit Columbæ aureæ, in qua Dominicum Corpus habebatur, quam pater ejus dederat olim. De cœnobio quoque quod dicitur Corona, in Engoliſmenſi pago, & de quibuſdam eccleſiis theſauros multos irreverenter abſtraxit. Numquidnam prolongabuntue dies tulia exercentis?... In Aſcenſione Dominica apud Uſtetchiam devenit: inclinante jam die proceſſionem Monachorum ægre ſuſcepit, quia ſperabat xb Abbate vel populo exire argentum. Hic juſto Dei judicio percuſſus, ſe pridie aliquantulum gravari cognovetar. Craſtino, licet infirmus, apud Doaſeniae devenit: ſabbato apud Martellum vicum... Dehinc apud Roquamadour Rea abiit, gerens ſpeciem peregrioi, ſed ſævitate Illic ferina tractavit, qualiter ab Abbate Obaſiaenſi exigeret pecuaiam; ſic magia de ablatione quam de oblatione cogitabat.

& agrotare incipit.

E

49 Regreſſus Martelli Rex ægrotavit.... Pentecoſtes celebertimum feſtum egit abſque ullo Eccleſiæ Sacramento. Guillermus de Tigneta, Abbas quondam Dalonenſis, tunc inviſere venit apud Roquamadoue Geraldum Pontificem Caturcenſem; lovenitque Pontium de Spalaa, Priorem Royas, quod eſt de cœnobio quod vocatur Chartoſa. Hi condixerunt ſibi invicem, ut viſitarent Regem feria tertia. Æger legitime actus ſuos coram eis confeſſus eſt, nudufque eaivit de lecto: ſicque proſtratus humo, adorans Deum, vivifica percepit myſteria: hoſtibus ac conventui mslignantium ae guerræ paternæ abrenuntiavit .... Sabbati hora ſecunda ungitur; peccata confitens propalam; Viaticum accepit; humero ſuo Crucem imponi petiit; Dei miſericordiam medullitus invocabat; Virginis Matiæ Sanctorumque omnium auxilium implorabat: B. Martialem ſubvenire ſibi humiliter poſtulavit, ob cujus injuriam letaliter vapulabat...

Convenium ad eum Epiſcopi

F

a quibus extremis munitur.

50 Epiſtolam Rex moriens patri tranſmiſit, ſigillo ſuo & aonnlo ſignatam, in qua poſt ſalutationem ſcriptum erat; delicta mea & ignoraatias meas ne memineris. Primo capitulo rogat patrem, indulgentiua tractare matrem, quam fere per annos decem apud Salesbeytiam tenuetat quaſi captivam: orat liberaliter providere uxori jam viduæ, utpote Regis Gallorum Ludovici filiæ, & Fiedenandi Hiſpaniarum Regis nepti, quæ ſicut mater, vocatur Margarita: ſupplicet dari pacem Engoliſmenſibus, Petragoticenſibus, Sanctonibus, cunctiſque inimicis, maxime Ademaro [Vicecomiti] vel populo Lemovicenſi: obſcerat reddete damna afflictis, teſtau-

Patri commendat reſtitutionem oblatorum

& interim jubet interſtino ſuo ante S. Martialem projici.

A fluurare theſauros eccleſiis, quos rapuerat, maxime S. Martiali. Corpus ſuum transferri per Lemovicus præcepit; & quaſi pro ſatisfactione, oculos, cerebrum, ventrem ante Apoſtolum projici, ſeque ibi rerineri, quouſque omnia rapinarom pretia a patre ſolvereotur. Ultimo poſtulat Capitulo, corpuſculum ſuum Rotomago, in baſilica Dei genitricis Mariæ ſolenniter tumulari. ..

Ex ms. Fuans Rotomagum defertur a ſamulisio

ad antiquam partem redactio.

51 Obiit Rex apud Martellum, in domo Stephani cognomine Fabri, præſente Bernardo Epiſcopo de Ageono, multiſque aliis religioſis viris, inſtante feſto S. Barnabæ Apoſtoli. Erat enim hora decima Sabbati mogos hebdomadæ Pentecoſtes, lunæ XII, anno MCLXXXIII ab Incarnatione Domini. Craſtina die per Brivam tranſeuntes, Uſerchiæ devenerunt foris. Voſienſes, eminenti loco, qui dicitur la Gnarde, & ego cum quibuſdam monachis & laicis, per publicam ſtradam cernebamus hora decima regales exequias tranſire. Tunc Ademarus Vicecomes, Gaufredus de Leſniaco, & quidam Milites mortuum veniunt lugere. Uſercenſis Abbas

B Bernardus, in luminibus & procuratione, ſolvit expenſas. Summo diluculo, ad Miſſam pro defuncto, vix duodecim denarii oblati ſunt, quos Capellanus defuncti ſapuit. Ut quid multa? Tota Regia familia fame laborabat: inſuper equum Regis pretioſum, pro his quæ infirmo fuerant neceſſaria, pro urrhabone tradiderunt: & qui theſauros Martialis aliorumque Sanctorum large perfidæ tradiderat genti, paulo poſt proprii eorporis portirores valdæ ſamelici a Monachis ſorututi ſunt: in tantum ſiquidem inopiam deciderant, ut unus de regia clientela, braccas ſuas pro cibo, non ſine pudore, dediſſe profiteretor.

52 *Sammarthani, dum reliquos Abbates ad ſua*

Chronicon parat adhuc iacet uſque ad annum 1350 deſideratur

uſque tempora, & ultra ſæculi XVII dimidium, proſequuntur; ubi veniunt ad annum MCCCXCII, *& ad ſucceſſorem, Gerardo II tunc defuncto dandum, alle.* gant Chronicon S. Martialis nondum typis editum, *quod ibi finiri credo: quia nominatis deinde Abbatibus, non additur amplius ullius anni nota, ut præſumi poſſit hic finiri, cetera nomina manu altera fuiſſe adſcripta. Iſtud ſi prodiret, fortaſſis eu eo diſceremus, quod tunc Regalis iſtæ Abbatia deveneris in poteſtatem Commendatariorum Ab-*

C *batum, ſub quibus ita elanguit monaſticus vigor, ut Lemovicenſi in Cathedra ſedente Joanne de Langeat, licet Ordinis Ciſtercienſis antea Abbate, viro pio & de eccleſiis variis bene merito (fedebat autem anno* MDXXXIV, *& obiit* MDXLI) Monachi S. Martialis in priſtinum ſtatum ſecularem reſtituti leguntur, *apud prædictos Sammarthanos, tom. II de Epiſcopis; cum Abbatis titulum, magis quam rem, obtineret Robertus de Lenoncourt. Hic eu Priore Cha-*

Abbatia tu commendam data

Monachi in Canonicos mutantur ſec. 16.

vitatis S. Mariæ ad Ligerim, factus etiam Abbas Barbellæ ſeu Sari portus, Ordinis Ciſtercienſis, tum ipſo anno MDXXXIV *Epiſcopus Catbalaunenſis, & quodriennio poſt S. R. Eccleſiæ Cardinalis, denique & Arelatenſis & Toloſanus Archipræſul, multis etiam ipſe laudotur a ſcriptoribus Gallis; ſed regiis negotiis & legationibus ſic implicitus, ut parum curæ poſſet impendere Monachis ſibi commiſſis.*

53 Decimo quinto a Senenſi metropoli milliario ad

In territorio Senenſi

Occidentem; trans fluvium Eliam ponte Gratchiano inſtratum, milliario uno, oppidum fuit olim, nunc civitas eſt, ex re nomen habens, ut Collis vallis-Eliæ *dicatur; anno* MDXCV, *erectus in Epiſcopatum Clementis VIII auctoritate. Hic magna populi religione S. Martialis colitur, propter inolitam ibi opinionem, quod Roma in Aquitaniam tranſitus, Chriſti Petrique Diſcipulus, prima majoribus ſuis, vicinum* D *tunc Gratchianum incolentibus, fidei ſemina jecerit; quin etiam oſtendunt ingens ſepulcrum, quo condi-tus aliquando fuerit S. Auſtriclinianus, donec S. Martialis, ablato Roma S. Petri baculo, ipſum ſuſcitavit; eodem prorſus modo, quo Trevirenſes narrant, a ſuo S. Euchario vivificatum S. Maternum; ſic ut dubitari poſſit ab utro ad alterum translata miraculi aſſertio & credulitas ſit. Super hoc ſepulcrum, vetus eccleſia, S. Martiali dicata, ſic condita cernitur, ut os ſepulcri foris pateat ad dexterum latus, ipſum deinde ſubter fundamento porrigatur uſque in eccleſiam, magna veneratione habitum a cunctis. Diſtat eccleſia illa proxime a Collenſi civitate, quæ illuc ſolet devota encurrere, præſertim omnibus ſextis feriis menſis Martii, propter frequentes gratias, quas inde referre fideles ſe credunt ſani infirmique.*

Eccleſia S. Martialis

54 *Ita pluribus & prolixe narrat Gregorius Lombardellus, tap. 8. Vitæ S. Martialis, quam anno* MD-XCV *Italice ſcripſit vulgavitque, rogatu Nicolai Sabolini Archipresbyteri Collenſis, multa præfatus de ſua in plurium Sanctorum Vitis deſcribendis ac dilatandis opera ſæpius probata, nobis autem probanda magis & utiliore futura, ſi luxurianti ſtylo ſuo in-*

ubi S. Auſtriclinianum ille ſepeli-ſſe traxit;

E *duſſiſſet minus, preſſuſque inſtitiſſet antiquis unde ſuo hauriebat monumentis, aut eadem etiam originaria dediſſet: quædam enim en illis deſideramus, hadeuus non inventa in ipſis unde ea habuit locis; nec alibi facile invenienda. Unde nec ſciri poteſt certa, quantum originariis Actis de ſuo ſuper adderit Lombardellus. At poſſumus aliquid æſtimare ex iis quæ reperta ſunt, ac nominatim en Actis S. Martialis, quæ jam olim, ut initia dini, impreſſa, & mole ſua non ſuperantibus molem primorum ſedecim capitum ejus libri, quem ipſe in capita omnino quatuor & quinquaginta extendit; honeſto quidem ac pio conatu, ſed exigua cura examinandi veri, aut ſaltem verosimilia ſecernendi. Hinc fit ut ſuſpecta nobis fiat hominis credulitas nimium prolixa verboſitas, etiam in Appendice illius Vitæ quam capitibus tredecim dilatavit, en relatu verbali cujuſdam Presbyteri Leonardi de Corliaco, parochiæ Pazzolitenſis (Panzol notant tabulæ, duobus fere paſſuum millibus ab urbe Lemovica trans Vigennam) quocum Roma Neapolim proficiſcens, cunctia ejus dicta memoriter notavit; neque poſtea compa-*

undeLombardello data occaſio ſcribendi vitam;

rentibus quæ en Gallia ſcripto ſubmiſſurum ſe ſpoponderat, ille typis mandare feſtinavit, eodem quo Vitam ediderat anno.

F

55 *Quam fuerit difficile ſic ſcribentium non er-*

non ſine mendis,

rare, promptum cuivis eſt intelligere. Primo certe capite occurrit ſtatim capitalis falſitas, qua aſſeritur primam Lemoviceæ cathedralem eccleſiam, S. Martiali dedicatam, etiam hodie ab illius nomine appellari: cum en jam dictis certiſſimum, hanc eſſe S. Stephani; Abbatialem autem S. Martialis eſſe extra urbem, eo ubi primum ſepultus Sanctus Auſtriclinianus fuiſſe creditur loco, unde nec umquam din abfuit. Interim dicitur in prædictam Cathedralem, adeoque intra urbem, annis poſt Sancti obitum ſeptingentis, ex primæ ſepulturæ loca; ſolemniſſima pompa translatum corpus, tunc in-

& fabulis circa elevationem corporis interruptis

ventum totum integrum, quaſi dormientis nec pilo quidem deficiente aut ente perſtricta, cum cæleſtis odoris fragrantia. Additur, quod Caput, ſeorſim extra tumulum ſervatum ſit in vaſe pretioſiſſimo, a quo ideo Deus eximde permiſerit carnem eamque cum crinibus diffluere; ut in nudo oſſe deinceps apparerent ſigna quinque digitorum Chriſti, neque dum viveret, neque eatenus viſa umquam, & inviſibiliter tunc impreſſa, quando quinquenni manum imponens Salvator, dixit; Niſi effeſamini ſicut parvulus iſte, non intrabitis in regnum cælorum. Hic

obli-

A *obſtitum etiam ſit oſtendis ſcripter, quod in Vita cap. 2 poſt annos dixit, quindecim annorum fuiſſe Martialem, quando ad Chriſti diſcipulatum venit: quamquam atque talis ætas ſufficiens rrat tot myſteriis, quibus, prædicante & patiente Chriſto, interfuiſſe refertur.*

Aoferre Reliquias ennid puniuntur

56 *Narrat deinde cap. 7 Auctor, quomodo dormientibus cuſtodibus raptum aliquando ſacrum pignus, cæcitate percuſſis raptoribus, nequiverit ubi ob eccleſia: alias armata vi idem tentantes; plene die alii, fuerint a Sancto apparente prohibiti; ac tertium denique corruptis pecunia cuſtodibus; quidam aliud cranium pro ipſo ſuppoſuerint, in quo fraudulenter eaſdem quinque digitorum notas depinxerant, qui tamen, difficultes in via & cæcitate percuſſi, coacti fuerint fraudem a ſe factam fateri, & rurrum caput reſtituere. Quod ultimum ſcelbus Lombardellus, cogitaſſe debuit, notas iſtas etiam primo capiti induci pigmentis potuiſſe, ad fidem fabulæ præmiſſæ faciendam; quamodo credi poteſt ei, quod propt Maſſiliam oſtenditur, tamquam Mariæ Magdalenæ capiti, affixum pelliculam, a perfundere volentibus integram illam ſervatam ex contactu Chriſti, ipſam repellentis dicentiſque, Noli me tangere. Qualia omnia melius tacite aboleremur, quam Sanctarum Reliquiarum* B *veritas deliramentis ejuſmodi obfuſcata, dubitationis ac diſſidentiæ juſta periculo exponeretur apud prudentiores Catholicos, ut de Acatholicis taceam, riſum inde ſibi captantibus.*

57 *Tempus præteoſorum illorum miraculorum nullum exprimitur; tantum additur, ultimi fructus ſu-*

ſſe, quod eo motus Clerus Epiſcopuſque, qui eatenus D *contenti ſemel per annum feſtiviſſime colere Sanctum* EX MS
ſuum Patronum, exinde inſtituerint quot hebdomadis ad quot
diem unum illi proprium habere, cum Miſſa & Of- alia fabu
ficio ſolenni, ſicut in feſto; idque hodiedum ſervetur: miracula.
Talis ſane uſus, ſumpto a Minoribus Prædicatoribuſque exemplo, inductus, antiquus eſſe non poteſt; an autem revera ſic obſervetur, ſcient dicere Lemovicenſes, quibus circa talia certius credetur; uti etiam an apud ſe habeatur Sanctus peculiaris Patronus infantium; plurimeſque ejuſmodi ipſi commendatos credi a mortuis ſuſcitatos, ac neminem porro tota diœceſi Lemovicina a dæmone obſideri. Item, aliquando apparuiſſe palam omnibus Sanctum, ſemel ut populorum ſeditionem compeſceret, alias ut in eccleſia ſua ac civitate incendium, omnia conſumpturum extinguerit, quæ ſingula, cum exemplari pœna quorumdam blaſphemorum, hic ſtrictim indicata, integrum caput Lombardello faciunt, digna, ſi vera ſint, certiori relatu teſtimonioque cognoſci.

58 *Formam tamen & ornatum eccleſiæ, tum altaris atque arcæ Martialis, quæ Capitibus tribus primis minutim deſcribuntur, credere poſſemus, veraci relatione accepta, ſiquid tuto credevetur ſcriptori, ſua vel aliena ſomnia tam facile venditanti.* E *Veritas non indiget noſtra fictione, & ſuus S. Martiali meritiſſimus conſtabit honor abſque laudatoribus tam indiſcretis: quibus acceſſeri poſſe videntur, qui ipſum a Diſcipulatu S. Joannis Baptiſtæ ad Chriſtum tranſiſſe volunt, itaque adſcribunt Carmelitis.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS TIMOTHEO, ZOTICO, ITALICA, ZOILO, GELATO, CURSICO SEU CAJO PRESBYTERO ET LEONE SUBDIACONO.

G. H.

Notitia nominum ex antiquis Martyrologiis.

Nomina in variis mareſſ

C Duos priores Martyres conſignant *Mss. Rhinovienſe, Richenovienſe, Trevirenſe S. Maximini, Romanum Cardinalis Barberini, Bruxellenſe S. Gudulæ, & Notkerus, his ubique verbis*: In Africa SS. Timothei & Zotici. *Ms. Reginæ Sueciæ, ab Holſtenio vulgatum, quatuor profert*: In Africa natalis Sanctorum Timothei, Zotici, Italiæ, Galati. *Lucenſe apographum S. Hieronymi quinque indicat*: In Africa natalis Sanctorum Timothei, Zotici, Italiæ, Curſini Presbyteri, Leonis Subdiaconi. *Apographum Blumianum eoſdem habet, & præterea, poſt nomen* Italiæ, *interponit nomina* Gelati, Gittæ. *Cujus ultimi alibi non ſit mentio.*

plura in antiquioribus,

2 *Vetuſtiſſimum apographum monaſterii Epternacenſis ſeptem enumerat*: In Africa, Sanctorum Timothei, Zotici, Italicæ, Zoili, Gelati, Curſici Presbyteri, Leonis Subdiaconi. *Apographum Corbejenſe paleſtram* Africam, *ab aliis indicatam, immutat his verbis*: Romæ natalis SS. Timothei, Italiæ, Gelati, Zoili, Italicæ, Curſini Presbyteri. *Aliud Ms. Corbejenſe, ex priore extractum, ita habet.* Romæ natalis SS. Thimothei, Zotici: *unde liquet, nomen* Zotici *in priori fuiſſe iuxuria amanuenſium omiſſum, 3rd nomina* Italiæ & Italicæ *videntur ſimili errore duplicata: imo* Romæ *loco* F Africæ, *præfixum eſt.*

ita recentiores planiora

3 *Uſuardus duos poſteriores ſeorſim celebrat, hoc modo ipſo die* Sancti Curſici Presbyteri, & Leonis Subdiaconi. *In aliquibus Mss. additur*, in Italia. *Maurolycus etiam abſtrahit a paleſtra, & eos, ita commemorat*: Ipſo die Sancti Viſici Presbyteri, ſive Curſici, & Leonis Subdiaconi, Martyrum. *Galeſinius ita habet*: Romæ item Sanctorum Martyrum Curſici Presbyteri, & Leonis Diaconi: *ſed* Subdiaconi *legendum monet in Notationibus. Baronius in Martyrologio Romano*: Ipſo die Sanctorum Caji Presbyteri & Leonis Subdiaconi; *Atque in Notis allegat* Uſuardum & recentiores omnes. *Nos ſequimur antiquiora antiquiorum Martyrologiorum exemplaria.*

DE

A D

DE S. ASCLINO SIVE ASCLEPIO, ET SANCTO PAMPHILO.

MARTYRIBUS COLONIÆ AGRIPPINÆ. G. H.

Ex Martyrologio Hieronymiano, aliisque.

Hoc par Martyrum celebrant quatuor antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa his verbis: In Agrippina, Aſclini, Pamphili. *Quæ eadem habent Mſs. Richenovienſe in Suevia, & Rhinovienſe in Helvetia, & aliud Reginæ Sueciæ.*

At Rabanus & Notkerus in ſuis Martyrologiis, ita nomina efferunt: In Agrippina Aſclepii & Pamphili. *In Mſ. Florario & Mſ. Adonis Lodienſi S. Laurentii, ſit mentio* S. Aſclini. *In Martyrologio, ſub nomine Bedæ edito, ita legitur*: In Agrippina SS. Aſclyppi, Pamphili. *Mſ. Trevirenſe S. Maximini*: Colonia civitate S. Pamphili: *cujus etiam memoria celebratur in Mſs. Caſinenſi, Altempſano, alio S. Cyriaci & Aquigranenſi*: pro quo nomen Pauli *habetur in Mſ. Bruxellenſi S. Gudilæ, Auguſtano S. Udalrici, & Pariſienſi Labbei. Verum quia is non adjungitur* Aſclino *ſive* Aſclepio, *neque adſcribitur* Agrippinæ, *ſed aliis Martyribus immiſcetur*; *poteſt intelligi* Apoſtolus Paulus, *cujus* E *commemoratio hoc die ſolenni veneratione celebratur.*

B

DE SANCTIS MARTYRIBUS DIOMEDE, EULAMPIO, MELITONE, PETRO, ET ASCLEPIADE,

APUD GRÆCOS. D. P.

Ex Synaxario Divionenſi Mſ.

Græcorum tam Menæa excuſa, quam Synaxaria Mſs. omnia; *etiam Conſtantinopolitanum iſtud ceteris prolixius, quod Pariſienſi noſtro Collegio P. Sirmondus compararit, ſolum hujus diei Officium ſic impeC*ndum *Synaxi duodecim Apoſtolorum, poſt eorum Coryphæos die præcedenti cultos, celebrandæ, additis quibuſdam inſuper Apoſtolorum Diſcipulis*; *ut alterius nullius Sancti memiserint*; *præter auctum Divionenſe Mſ. unde prætitulatos Martyres ſic conſequenter deſcribimus*:

2 Ὁ ἅγιος Διομήδης ξίφει πλείσται. S. Diomedes gladio conſummatur.

Ἐκ σπονδύλων ἔπεσεν αἷμα Κυρίου.

Ἀσπονδος ἐχθρὰς δαιμόνων Διομήδης.

Luſum in verbo σπονδύλη, vertebra, σπένδω, libare, ἄσπονδος fœdere nullo obſtrictus, *vel*, irreconciliabilis: *quæ omnia communem videntur in Græca* radicem habere, *ſed Latinis verbis nemo facile ſic expreſſerit*: *ſonſum ita reddes*:

Domino crucem libat ex collo ſuum,
Juratus hoſtis dæmonum, Diomedes.

3 *Sequitur alius, videlicet*, Ὁ ἅγιος Εὐλάμπιος ἐκ Ταρσοῦ ξίφει πλείσται. S. Eulampius ex Tarſo, gladio cæditur.

Τί τλὰς ἀσφαλῶς, δήμιε, κλίνον λάγνος
Εὐλάμπιον, δίδαττε πᾶν σὰ σῶμα μέλος;

Quid flectere caput, carnifex, Eulampio,
Qui cuncta ferro membra præbet, imperas?

4 Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ὁ ἅγιος Μελίτων, ξίφει πλείται. Ipſa die eadem Meliton gladio cæditur.

Εἶπεν Μελίτων ἓ θεόρρυτον μέλι

Ἐχρῶ ἐκεῖ βάψασα σωτηρίῳ γράφειν.

Mel noſti Meliton ore divinum dedit;
Scribendus ille tamen hic in epitome ſuit.

Melitus reddat ſenſum qui poteſt: *fateor me ignaſſe*. *Eando non aſſeratum id quod auctor intendit verbis, forſitan a librario non bene expreſſis.* F

5 Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἅγιος Πέτρος, ὁ ἐκ Συνώπης, κατὰ πετρῶν συρόμενος πλείται. Petrus, Synopenſis unus, raptatus per petras conſummatur.

Ἔχρισε σε δεῖσθαι σε ὁ θεὸς νόος,
Αἰδοῖε Πέτρε, δόντα τῷ σάρκα πέτρας.

Venerande Petre, te mentes Divum colant,
Dum membra petria ſic diſcerpenda exhibes.

6 Ὁ ἅγιος Ἀσκληπιάδης εἰς τὴν θάλασσαν πλείται. Sanctus Aſclepiades in mari facit vivendi finem.

Ἀσκληπιάδης τλὰς θάλασσαν εἰσίδυ,
Ζητῶν ἐφεύρεῖν τὸν καλὸν μαργαρίτην.

Mare Aſclepiades cupide ingreditur, volens
Ibi invenire pretioſam Margaritam.

7 *Bis iterata partitula tranſitiva*, eadem die, *indicio eſt*, *non eamdem locorum tempore paſſos, quos hic conſequenter celebrat ſcriptor. Petrum dum ad Ciliciam pertinere, & ſimul capite plenos, haud abſurda fuerit conjectura, quando eorum alter* Tarſo *dicitur oriundus fuiſſe. Alibi* Meliton *paſſus fuerit idem ſupplicium.* Synopenſis Petrus *fortaſſis ad Ægyptum ſpectabit*: *qui ſi* Aſclepiadem *ſocium habuit mari merſum*; *non abs re erit ſuſpicari, in aliquo maritimo loco deprehenſos ambos Chriſtianos, furore gratuito & cæca judicium, paſſos eſſe martyrium.*

DE

A

DE S. DONATO MARTYRE,

ROMA MONASTERIUM EIFFLIÆ TRANSLATO,

Ex Monumentis Collegii Societatis Jeſu ibidem. D.P.

Ad celebrandam fundationem Collegii S.J.

Romanos Martyres, ecclesiarum memoria ex facris coemeteriis erutos, & ad publicam venerationem variis in regiones Idololatricas translatos, annuoque feſto diuceps honoratos; neque perquirimus ſeruſioſe (eo quod omnium vel eadem vel ſimilis ſit hiſtoria, & parum faciens ad finem huic operi præcipue intentum, id eſt ad illuſtrationem ſacræ vetuſtatis) nec ultro ſe offerentes univerſim dimittimus, maxime quando circumſtantiæ addunt, aſſum, alias pluribus communem, ſpectabiliorem & celatu digniorem efficientes. Talle nobis viſus eſt is, qui anno MDCLII *feſtiviorem reddidit poſitionem primorum lapidum in novi templi fundamenta, quod Societati conſtruebatur Monaſterii Eiffliæ ſive Eifaliæ, quæ ditiuncula eſt Juliacenſi Ducatui inhærens, & ſereniſſimo Neoburgico Duci, nunc etiam Electori Palatino, ſubjecta in temporalibus, in ſpiritualibus Archidiœceſi Colonienſi. Hiſteriam, ſicut inde perſcripta, & annuis Collegii litteris inſcripta eſt, accipe.*

B *obtinetur Roma corpus S. Donati M.*

HISTORIA TRANSLATIONIS

Ex litteris Annuis MDCLII.

1 MAgnum ad Dei Sanctique Martyris Donati gloriam, in hac Translationis celebritate momentum attulit Sereniſſimus Princeps Senior, datis ad Satrapam, Collegiatæ Eccleſiæ Capitulum, urbiſque Magiſtratum, litteris, ut eo modo celebritatem hanc promoverent, quem & ſuaderet in Sanctum hanc pietas, & Principem ſuum obſervandi ſtudium. Res igitur hoc modo peracta eſt.

Ex mandato Principis Neoburgici,

inſtruitur pompa,

2 Pridie ſolemnitatis, juſſu generoſi Domini Joannis Friderici de Goltſtein, loci hujus Toparchæ, foris armatur lectiſſima ruſticorum manus: centuriantur copiæ, quæ adventum Sancti Martyris in via præſtolarentur. In urbe, ſub horam ſeptimam veſpertinam, feſtiviore ſono omnia totius civitatis æra campana, futuræ celebritati præluſerunt. Poſtero ipſo celebritatis die intempeſtæ noctis ſilentio, ſacra Lipſana templo parochiali in Wingarten, ſeſquihora hinc diſſito reverenter inferebantur, & principi aræ imponebantur, reliquumque noctis coram illis par Sacerdotum orando excubabat. Mox ubi dilucularet, lætiſſima compulſatione hujus pagi inquilini, frequentes ad Sancti hujus veneratiouem convenere, ſuumque in eum amorem lætiſſima compulſatione teſtati ſunt. Nec circumvicini pagi paſſi ſunt diem feneſcere; ſed identidem, ubi vulgo pererebuerat ſanctum Donatum adveniſſe, compulſando reſponſabant.

C *Sanctum depoſitum Wingarta exaugurat:*

ipſum quadrijugo in curru deducit,

3 Re divina ab utroque de ſancto Martyre peracta, & ope ſancti Spiritus ſolemni hymno implorata, a noſtris Sacerdotibus, comitantibus duobus aliis Parochis, & frequenti parochianorum turba, reliquiarum theca rhedæ eleganti, quę a quatuor phaleratis equis trahebatur, impoſita; juxtaque duo Sacerdotes, lioteati cum ſtola, cuſtodiæ ergo aſſidebant. Triumphalem hunc currum, pars præibat, pars ſequebatur, magno eorum numero, qui diverſis e pagis veneratiouis cauſa, longo pulcroque ordine, Sanctum hunc pie pſallendo Monaſterium uſque deducebant. Ad Julię confinia ubi perventum, centuriſti ruſtici, frequenti exploſione, novo Athletę adventum gratulabantur; & velati ſibi offiicii primas depoſcerene, ſupplicantium ordinibus, qui proxime rhedam circumcingebaot, comites ſuccedebant.

& calo prater ſpem ſerenato,

4 In urbe, ubi majora pompa ſe omnes ad Sancti Reliquias, honorifice exeipiendas, apparaverant; coegiſſent ferme, pluvio exlo depluentes imbres, devotionemque veneratiouemque obnuntiare, aut in tempus opportunius protollere: at eum ſpes omnis ſerenitatis decollaſſe videretur, ſimul ae ſanctus hic novus Hoſpes urbi appropinquat, ſol illico undaotes nubes diſſipare, lucidins intermicare, & porro perrexit reliquo diei ſereoiſſimus illneere. Præmittis igitur obviam aliquouſque extra portas militibus, armatoque ſubfuis ſignis juventutis flore, quæ variis opificiis vacat; ipſa ſupplicatio, hora circiter octava, e primaria æde magoifico apparatu edueiint. Præibant agmenqnn ductabant catechetiei pueri puellæque, & devota matronarum ſodalitia; ſequebatur ſtudioſa gymnaſii juventus; tum Patres Cappueini; totum deinde primariæ ædis Collegium Canonicorum, omnes pretioſiſſimis auroque intertextis pluvialibus indoti: tunc Corpora SS. Chryſanthi & Dariæ: poſt Patres noſtri linteati & ſtolis amicti, aeeenſos manibus cereos tenentes; multi qnoque venuſta cum primis diligentique forma aligeri ephebuli, atque ii adoleſcentes, qui ſaocto Donato acagrammatiſmos erant acclamaturi. Inter hos ibaot duorum Collegiorum Societatis noſtrę Rectores, feretro, apprime ad elegantiam compoſito, cocco, auro gemmiſque fulguranti, ſuccollantes, qno Martyrem in urbem inferrent: poſtremo demum incedebaor terni Principum legati, Comites magnates, ibidem ardentibus in manibus cereis conſpieni: agmen elaudebat effuſa hominum multitudo, ea frequeotia & nomero, ut vias omnes, qua incedendum fuit compleverint.

excipitur ab orna te feſtiv- juventute

pitis ſodalibus linteati & ſtolis amicti, Clero ac Jeſuitis,

E

F

5 Salutatus ad aram, foris proxime urbem exſtructam, variis anagrammatis ſanctus Donatus, indidem prædicto feretro imponitur; omnibuſque novitate & celebritatis amplitudine attonitis viamque priore ordine relegentibus, in urbem imporratur. Stipabant utrimque ſupplicantium latera armati milites adoleſcentes, & eum in finem ex tribus Satrapiis auctorati ruſtici; qui omnes frequenti exploſione, victorioſo Chriſti Athletæ & novo hoſpiti, ſibi & urbi propitium adventum gratulabantur; quibus eireumquaque e turribus, & ex aree, edito in loco ſitis, duplonibus tormentis boatu magno, inter ſtrepente feſtivo campanarum ſono, cives reſpondebant; itaque lenta piaque irione, totæ via ramalibus & floribus ſparſa, ad locum, novo exſtruendo Collegio apparatum, perrectum; ibidemque, in ara, elegantiſſime erecta, ſacrarum Reliquiarum theca collocata fuit.

cum nihil itate ob viam progreſſi.

ſiaque inviſitum urb Cor pus,

6 Hu-

EX MS. *depositur in loco futuri Collegii;*

6 Hujus reclusio, facerque inibi thesaurus, ut majorem apud omnes fidem venerationemque inveniretur, e tota circumstante turba, palam quidam J. V. Doctor, duo Licentiari, cum aliquot primariis viris seu testibus, & publicæ fidei Tabellione (Notarium vocant) thecæ signa, studiosius firmatæ, diligentius inspectui & examinaturi, vocari sunt. Iis igitur coram tota multitudine testantibus, inspecta a se curiosius omnia & perspecta tanta omnium integritate, nihil se vitii reperisse; prolatæ sunt in medium & apertæ litteræ Admodum R. P. N. V. Generalis Florentii de Montmorency, & circumfusæ multitudini prælectæ; quæ Corpus Sancti Donati Martyris, Collegio Societatis Jesu Monasterii Eisliæ, Superiorum licentia ex Urbe missum, significabant. *leguntur instrumenta donationis,* Tum cedrion Reliquiarum arca aperta, & hæ res potissimum inibi repertæ fuerunt. Primo, Admodum R. P. V. Generalis litteræ, ejusdem plane argumenti, cum iis quarum supra meminimus. Secundo, Eminentissimi Cardinalis Ghineti diploma. Tertio, integrum sancti Martyris B Donati Cranium, cui quinque dentes integri inhærebant, sextusque dimidius. Sex septemve *reperuntur ossa monstrantur Reliquiæ,* ossa majora, minutiora vero plurima, cum plurimis reliquiarum cineribus. Reperta præterea fuit, integra lapidea lampas, ad modum conchæ; ampulla item vitrea, & trea magni ex ferro annuli; quoddamque aliud, ut suspicamur martyrii instrumentum, cujus ansa incurva, altera vero pars latior, striata, colore nigro, & materia simillima alabastro. Quinto denique, adjecta fuit chorta, cui ea inscripta, quæ Martyris cippo incisa fuere.

jactique primus in fundamentorum lapide

7 His cum magna spectatorum admiratione, nec minore devotione perlustratis, iterato invicto Christi Athletæ repetitis explosionibus triumphatum & applausum fuit; applausum secuta est concio, celebritati huic accommodata, in loco quo novi Collegii fundamenta rite ponebantur. His jactis, summa cum solemnitate, pompæ priore ordine redintegrato, eucharisticum carmen Divorum Ambrosii & Augustini concinendo, purpuratum Christi Pugilem, velut triumphantem in Capitolinam arcem, in primariam sacram ædem seu ecclesiam Collegiatam Canonicorum induximus; Missaque de eo ab Admodum Reverendo C domino Decano solennissime decantata, plurimi, quotum per tempus licuit, venerabundi sacrum Martyris caput exosculati sunt: finitisque Missarum solenniis, sanctus Martyr ad nostrum sacellum est deportatus. Dramate, huic celebritati peropportuno & accommodato, statis Vespertinis precibus, festivitati illi finem imposuimus; ita tamen, ut has octo deincepe consequentes dies, coram sacris lipsanis, non sine frequenti populi concursu, perpetuaverimus.

dedicatur ad ecclesiam collegiatam,

8 Octavum diem festiviorem reddiderunt Eoskirchienses cives; quos quia ipso Translationis die fœda tempestas remorata fuerat, hoc sua venerationis officia in hunc diem comperendinarunt. Octavo igitur die, elegantissimis instructi vexillis, longo perpulcroque ordine supplicabundi, Monasterium pervenere. Nec denuo officio suo defuerunt Monasterienses: sed iis, extra urbis portas obviam facti & sese illis adjungentes eos ad sanctum Donatum usque prævivere. Crederes utramque civitatem Sanctum hunc certatim veneratam fuisse; quod Euskirchenſibus, vergente ad occasum die, reditum domum maturantibus, Monasterienses reliquum diei, quin totum pomeridianum tempus, precibus coram D sacris lipsanis iosumpserint.

9 Atque in hac tam celebri supplicatione, *Publicam pietatem verbum hæreticus* cum nemo fuerit, quin silentio & devotione maxima visus sit rem totam comprobare; repertus est degeneris factionis, & inter lætas plaudentium frontes homo effrons, hæresis labe infectus, qui, cum liventibus & lippientibus oculis celebritatem aspectaret, cynica dicacitate obstinabat, in dedecus & diei festi probrum, sordidos suos centones elegantiore cultu ooo permutare. Verum, ao illum festi celebritas vertigine consuderit, incertum; certum vero, illum de ponte bene lato in præterfluentem aquam lapsum fuisse; & nisi cœno oblitus, omoibus Indibrio haberi vellet, honestiore vestitu, usque dum sordes detergerentur, se amicire compulsum fuisse. Temereoe illud accidisse, an certo Numinis consilio, injuriam Martyri illatam ulciscentis, sentiat quisque quod volet; cum non urgeat necessitas a signis sorte dubiis illustriorem Martyris gloriam *de ponte in canum labitur* emendicare. Insigne enim & ferme meridiana luce clarius cælitus præstiti beneficii monumentum exhibet, quod coronidis loco Annuis subjicimus. E

10 Missus fuerat, pridie solennitatem nostram, *Euskirchea exercita sub Missam tempestate,* quidam e nostris Patribus dictus Herde, Euskirchium, ubi æstivo tempore doctrinæ Christianæ rudimenta exposuerat, ut indidem supplicantium turbam in occursum sancti Donati educeret, deduceretque. Postero ipso festivæ translationis die, ante matutinum diluculum, cœpere nubium caligines cœlum obtenebrare, & tempestatem sane maximam parturire: quæ mox erupit; coire nubes, tonare cœlum & fulgurare, inter turbines & fulmina copiosi nimbi decidere. Pater, quod supplicationem maturaret, bene mane de sancto Donato in templo Euskirchiensi ad aram divæ Virginis celebrabat; quo tempore, coortis in adversum tempestatibus, denuo crebta audita tonitrua, ictusque fulminis ad Elevationem & Communionem vi maxima evibrari, ad horrorem omnium, sacram Hostiam luculento igne interluceore, transierunt. Deposuerat Pater paucos ante dies, nescio qua occasione Caravacanam Cruciculam, quam contra ejusmodi casus gestare solebat. Tali ergo præsidio destitutum subiit cogitatio, pro se aliisque implorandi auxilium S. F Donati, illumque in Patronum deligendi: quo rite præstito, infracto animo Sacrum prosequitur. Illo absoluto, cum se verteret, solenni benedictione populum missum facturus, fulmine gravissimo *interatur S. Donato a Sacrificante* a dextra pectoris, velut globo, summa vi e tormento bellico evibrato, impetitus, humi seminimis prostetnitur; sanctissimis nominibus, Jesus, Maria, Joseph; & præsidio sancti Donati Martyris, in suprema vota vocaris.

11 Res sane quam terrifica & funesta, tam *qui tamen fulmine corripitur* admiranda. Templum, quantum quantum, videre erat plutimo igne corusicum. Ex superiori parte sublimis senestræ excussa grandia cælata saxa; lapidem solidum fortiter tactum, & sinuoso volumine telam lineam statuæ divæ Virginis substratam, ac longo ductu circa calicem, mappas ipsius altaris incocsas; hinc lode varios concussione disjectos. Hoc fulmen licet adusserit ex parte perforaritque sacras vestes, quibus Sacerdos erat indutus; penetrarit etiam togam, & interiora vestimenta; vulnerarit præterea graviter pectus cruenta plaga, ad modum blathei, præcordia late cingeote; denique duobus a tergo, quinque

A que ad pedes in veſte relictis foraminibus, eruperit recta linea per ipſum talum ad infimam ſiniſtri pedis plantam, relicta ſanguinea ſtria; & in dextri cubiti internodio, orbiculari nota, extreme veluti a ſulphure iſsva, in medio quaſi a pulvere pyrio nigra; vitam tamen ſervavit ſic ictus.

& totus notatus corpore,

58 Et ut evidentius conſtaret, hanc ei beneficio S. Martyris ſervatam fuiſſe, advertere eſt; quod Pater, ſive humi proſtratus, ſive poſtmodum, aliorum opitulatrice manu erectus, & ſacris veſtibus exutus; in genua, quibus ſe valere maxime notabat, compoſitus porro, auxiliari Divo ſupplicaturus (quod unum poſtulabat ab aliis, triſte hoc ſpectaculum multa cum commiſeratione ſignificatione ſpectantibus) medium horæ aut eo amplius, tam ingentes ſenſerit in pectore ardores incendiaque, ut ea vix exprimi queant, & igne uſque & uſque ſe exurendum putarit. Sed cum bono Deo, reſumpta & confirmata adverſus graviſſimam diffidentiæ tentationem in ſanctum Præſtitem fiducia, ejuſdem celebrius opem altum ingeminans: Sancte

B Donate Martyr, ora pro me; & contra maledicam ſuggeſtionem palam proteſtatus; Non diffido; cœpit paulatim reſpirare ab æſtu, qui una cum graveolentiſſimo ac ferme intolerabili fœtore e pectore & veſtibus evaporabat.

ſed reſumpta fiducia in Sanctum, origitur;

59 Reſtabat malum aliud pedum, qui ita ſolmine afflicti erant, ut iis inſiſtere non poſſet; quod a talis inferne oſſa propemodum viderentur abſumpta, aut certe ceræ inſtar mollita. Tenuit præter propter horam malum hoc; donec tandem, poſt frequenter repetitam ſancti Donati implorationem, & vota eidem concepta, planæ firmantur, ut pedes & jejunus, nec admiſſo quod offerebatur balſamo aut unguento, Euſkirchio Monaſterium, per iter ferme trium horarum, commode ſub meridiem redierit.

& ſanatiſque vite peditus;

60 Eapropter, prout ſe dant initia, non vane auguramur, haud commiſſorum Sanctum

redit in urbem hone ſanus.

hunc, qui bono omine Donati nomen, non jam receas, ut quidam ſuſpicari poſſent, verum tot retro ſæculis ſortitus ſuit, clientes ſibi devotos deinceps a ſe indonatos abire; ſed donaturum, ut (quemadmodum precati ſunt quotquot di-

C verſis in locis de eo ſacrificium Deo obtulere, mirabili conſenſione, non inito inter ſe conſilio, inter tot diverſas de Martyre propoſitas precandi formulas, ab illo precati ſunt) a cunctis adverſitatibus liberetur in corpore, & a pravis cogitationibus mundentur in mente. Ceterum, licet Translatio acta ſit die XXX Junii,

Feſtum decoratur ad Dominicam Julii

viſum eſt tamen annuæ commemorationis feſtum affigere primæ Dominicæ Julii, pro majori populi tunc feriati commodo, & propter opportunitatem Indulgentiæ menſtruæ in talem Dominicam concurrentis.

61 *Huic narrationi adjungebantur authentica exempla litterarum, primum Patris Vicarii Generalis præmemorati, XXV Novembris* MDCXLIX *affirmantis, a ſe miſſi* corpus S. Donati Martyris D ex Cœmeterio S. Agnetis, extra portam Nomentanam, debita cum Superiorum licentia extractum, *deinde Leonardi de Leonardis, civis Romani & Notarii in Curia Vicariatus Pontificii, teſtantis, quod eodem anno, die autem XX... coram ſe comparavit præfatus* R. Vicarius, afferens & aſſirmans, fuiſſe in rerum natura Fr. Balthaſſarem Ballorum ejuſdem Sacerdotis Jeſu, nuper in Urbe deſunctum; inter cujus bona inventa ſint nonnulla Sanctorum Martyrum corpora & Reliquiarum partes, & ſignanter corpus S. Donati Martyris, eidem Balthaſſari donatum ab Eminentiſs. & Reverendiſs. D. Martio Card. Ginetti, S. D. N. Papæ Vicario Generali, ex quo idem Balthaſſar multos labores paſſus ſuit per ſpatium multorum annorum, in inveniendo & extrahendo ex cœmeteriis & catecumbis de Urbe, ſanctorum Martyrum ſacra corpora: affirmans quoque ipſe P. Vicarius, ſibi, tamquam Superiori, ſpectare dictorum Sanctorum corporum diſpoſitionem.

AUCTORE D. P. *Extractum fuerat Corpus ex cœmet. S. Agnetis,*

& donatum Fr. Ballore

62 Et ideo, volens ad infraſcriptam donationem devenire, inprimis & ante omnia aſſeruit d. ſacrum Corpus S. Donati Martyris eſſe de eiſdem & ſic ut ſupra repertis & reſpective donatis. Illud igitur ſimul cum vaſe vitreo ſemifracto, ſanguine d. beati Martyris aſperſo ad majorem omnipotentis Dei & ſancti Martyris gloriam & honorem, fideliumque devotionis augmentum donavit, conceſſit, largitus fuit venerabili Collegio Societatis Jeſu Monaſterii Eiſſiliæ Colonienſis diœceſis, & pro eo Fratri Jacobo Hanoto, ſuæ Paternitatis ſocio; ut idem Fr. Jacobus poſſit & valeat præfatum ſacrum Corpus extra Urbem & dicto venerabili Collegio tranſmittere, & in ejuſdem Collegii eccleſia publice exponi & collocari poſſit. Quod quidem ſacrum Corpus, repoſitum & collocatum in quadam capſula lignea, funiculo alligata, & duobus in locis cum ſigillo Eminentiſs. Card. Ginetti Vicarii ſigillata, idem Fr. Jacobus, omni qua potuit devotione & reverentia, recepit, & gratias immortales retulit. Super quibus &c.

cum omnibus Sanguinis, E

& legatum ab ,,Collegio Eiſſilienſi,

acceptatio illud Fr. Jacobi Hanoti.

63 *Porro ad augendam venerationem novi ſui Patroni, & quaquaverſum diffundendam, curarunt ſculpto ære exprimendam imaginem ejus cum hoc epigraphe*: Sancte Donate Martyr, ora pro F nobis, ut liberemur a fulgure, fulmine, & tempeſtate; *in cujus imaginis ictuſſu conſpicitur eccleſia cum campanili, quod fulmine pervaditur; ad ſignificandum prænotatum caſum iſtius Patris, qui primus in tali periculo Sanctum invocavit, aliiſque ad idem faciendum præivit exemplo. Vidi litteras, Arimini ex Italia miſſas, anno* MDCLXXXIII, *quibus ectypa poſcebantur, contactu ſacri Capitis ſanctificata, ad regionem ſuburbanam ſegeteſque ab iſtis malis præſervandas, iis expoſitis & aſa devotiſſimæ orationis, quæ a tergo prædictæ imaginis expreſſa Teutonice, iſtic jam habebatur Latine reddita, inde in Italicum idioma vertenda.*

Sculpitur imago Sancti,

& late ſpargitur

A

D

DE S. ÆMILIANA ROMANA,

PRESBYTERALIS ECCLESIÆ TITULARI.

D. P.

Notitia ex Synodo Romana anni CCCCXCIX.

Concilio anni 499

POſt Conſulatum Peulini, viri clariſſimi (*id eſt anno Chriſti* CCCCXCIX) Kalendis Martii, in baſilica B. Petri Apoſtoli, præſidente beatiſſimo Symmacho Papa, *celebrata eſt ſynodus* LXVII *Epiſcoporum, ibidem ſubſcriptorum*, de tollendo ambitu in comitiis Pontificiis: *cui etiam ſubſcripſerunt pari numero Presbyteri totidem Titulatarum Eccleſiarum, cum ſeptem urbanarum Regionum Diaconis; qui ſimul ſeptuaginta quatuor, oſtendunt eum fore qui nunc habetur, Cardinalium numerum, ultra numerum Diſcipulorum Chriſti binario uno extenſum; eoque oſtendunt, eumdem numerum non eſſe recentioris ambitionis inventum, ſed*

Roma celebrate,

B *veteris religionis inſtitutum, eumdem numerum quandoque etiam excedentis, utcumque medio ævo ille fuerit ſæpe multo coërtior.*

ſubſcribitur Eutyches, Presbyter S. Æmiliana

a *Inter Presbyteros, quorum ſicut & Epiſcoporum nomina, ordine non ætatis (quod mirentur) ſed Alphabeti digeſta invenientur, unus eſt* Euthyches *tituli ſanctæ* Æmilianæ. *Qui titulus, ſicut nobis indubitabile facit, hujus nominis Sanctam Romæ vixiſſe & claruiſſe, uti olim SS. Praxedis & Pudentiana, quarum eccleſiæ hodiedum ſupereſſunt; ſic dolorem juſtum nobis ingerit, quod vitæ virtutumque ejus unus notitia ſic intervierit, ut nec eccleſia quidem ubi fuerit a nemine nunc ſciatur.*

3 *Volentes igitur reformatores Romani Breviarii ſub Gregorio* XIII, *Sanctæ de Romana Eccleſia bene meritæ ea, uſcitare memoriam; in ſecunda illius editione (in prima enim nondum fuerat de illa cogitatum) crediderunt, non aliam & melius conventuram diem, quam qua celebratur* S. Lucina, *de qua ſupra egimus, ſuggerente verofimiliter Baronio. Prudenter id ſane, non minus quam pie, niſi addidiſſent titulum Martyris, qui qua fundamento præfami debeat ei competere, dum non apparuit, malui illum tantiſper ego omittere, & Martyrologii ejuſdem correctioni diſcutiendum relinquere. Idem factum vellem de* S. Creſcentina, *quam ſimili ea cauſa colendam accepimus* v *Maji, eumtitulo pariter* Martyris, *necdum probato. Ut eamen in hac, ſic & in* S. Æmiliana, *ſecuti Baronium ſunt, Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, & Brautius Sarſanæ Epiſcopus in Poetico Martyrologio, hujuſmodi Diſtichon eidem aptant.*

eamdem Romano Martio additam,

eccleſiæ S. Lucinæ.

E

Non potuit flecti, promiſſam prodere Chriſto,
Suppliciis ullis, Æmiliana fidem.

DE S. OSTIANO PRESBYTERO,

G. H.

IN VIVARIENSI GALLIÆ TERRITORIO.

Cultus auctus,

VIvarienſis tractus, *provincia eſt Galliæ in Occitania, ad Rhodanum fluvium, Viennenſi & Avenionenſi territorio medius, ubi olim* Helvii, *Galliæ Narbonenſis populi, ſederunt. Hujus tractus caput eſt; in colle ſitum,* Vivarium, *urbs Epiſcopalis, ſub Archiepiſcopo Viennenſi, creduntque creviſſe ex ruinis* Albæ Auguſtæ Helviorum, *e regione Delphinatus. Uſuardus, in ſuo Martyrologio ad hunc* XXX *Junii.* In territorio, *ait,* Vivarienſi S. Oſtiani Presbyteri & Confeſſoris. *Quæ eadem leguntur apud Bellinum atque Grevenum, & ex eis in Martyrologio Romano. In Mſ. Leodienſi S. Lamberti additur:* Cujus Geſta habentur; *quæ verba, inde accepta, adjunxerat Molanus in Additionibus ſuis ad Uſuardum primæ editionis; ſed quia uſquam potuit Geſta ipſa invenire, omniſi eorum mentionem facere in editionibus poſterioribus. Nos etiam hactenus nullo reperimus: dubitamus autem, an aliqua habuerit Sauſſajus, quando hoc de ille formavit elogium.* In agro Vivarienſi, ſub Viennenſi prima, Natalis S. Oſtiani, Epiſcopi & Confeſſoris; qui huic oppido præcepta fidei, primus poſt S. Andeolum, S. Benigni aſſeclam, beatique Polycarpi diſcipulum, & Chriſti juratum teſtem, fideliter tradidit: omnibuſque illic ad Domini gloriam & populi ſalutem, pie ac præclare conſtitutis, pacifico demum fine obdormivit in Domino.

C

An Epiſcopus; & S. Andeolum prædicaverit

2 *Hæc Sauſſajus, ſolitus pauca ſcripturum priorum verba in longam paraphraſim extendere; ſecutus autem hic eſt, quantum judicare poſſumus, Petrum de Natalibus, qui lib.* XI *cap.* 130 *num.* 183 *iſta ſcribit:* Oſtianus Epiſcopus & Confeſſor, in territorio Vivarienſi, eodem die (XXX *Junii*) in Domino dormivit. *Auctor Mſ. Florarii, ejus exemplo, etiam* Epiſcopum *appellavit. At* Presbyter *ab aliis dicitur. Unde autem habuerit Sauſſajus eum poſt S. Andeolum ibidem præcepta fidei tradidiſſe, optaremus ſcire. Vitam* S. Andeoli *illuſtravimus ad Kalendas Maji, diximuſque martyrii palmam obtinuiſſe anno* CCVII: *proinde* S. Oſtianus *referendus eſſet ad ſæculum Chriſti tertium: nec tunc poſſet Ordini Benedictino adſcribi, uti fecerunt Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus; nulla addita cur ita faceret, ratione. Gbinius, Indens in nomine, eumdem in Natalibus Sanctorum Canonicorum hoc elogio ornat:* In territorio Vivarienſi S. Oſtiani Presbyteri & Confeſſoris, qui devote haſtias offerens Deo, cæli oſtium invenit apertum.

F

an Ordini Benedictino addictus,

Corpus olim in eccleſia S. Martini

3 *Joannes Columbus noſter, inter varia opuſcula hiſtorica edidit res geſtas Epiſcoporum Vivarienſium, & libro* I *num.* 17 *cum indicaſſet* eccleſias, quæ fuerunt intra urbem, extra illam, *inquit,* ſteterunt omnino ad ſex. Prima, S. Auli, Epiſcopi Vivarienſis; ſecunda, S. Martini; tertia, S. Victoris; quarta, S. Albani; quinta, S. Victoreti; ſexta, S. Juliani. Secunda illa ſervabat olim corpus S. Oſtiani Presbyteri; tertia, quinta & ſexta ſunt dirutæ; quarta vero ſemiruta, etiamnum per ignobilia cœmenta pendet, triſte argumentum veſani furoris Calviniſtarum. *An per hunc furorum corpus* S. Oſtiani *pervenerit, an alio ablatum, non additur.*

4 *Brautius Sarſanæ Epiſcopus, in ſuo Poetico Martyrologio, ex* Oſtiano Presbytero Vivarienſi *fecit*

Oſtia-

A Oſtiarium Presbyterum in Hollandia, *neſcio unde huc abreptus, & hoc Diſtichon ei panxit.*

Presbyter accepit meritos defunctus honores,
Mortalem vitam, quos fugiebat, agens.

etiam nunc ibi latere putatur.

Plura diſcere cupiens, rogavi veterem Avunculum amicum noſtrum Patrem Carolum Faber, ut Vivarium ſcriberet; cui inde a Magiſtro Chori Domino Megge, ex Archivis eccleſiæ miſſa ſunt hæc formalia verba: Pridie Kal. Julii, in territorio Vivarienſi, in eccleſia S. Martini vallis Couſpianſis (*vulgo* Coutpié *dictæ*) ad unum milliare a vivariis, verſus Septemtrionem, in radice Montis-Tutris S. Martini, jacet, uſque in diem præſentem, corpus Hoſtiani Presbyteri, cum multis aliis. AUCT. D

4 *Ad hæc præclaudatus modo Chori Magiſter:* Utinam, *inquit*, placeret Deo nobis revelare ipſum præciſa locum, ubi reconditum manet; quin poſſimus ſacrum illud pignus proſaqui honora condigne, æqua ac alios Sanctos, inibi quieſcentes! *Et proſequitur:* Eccleſia illa S. Martini, ruralis eſt; ad eamqua proceſſionaliter itur a Vivarienſibus tempore ſiccitatis, pro impetranda pluvia. Major plnoiorque notitia ſi ſuppeteret, libenter omnem commuoicatem. G.H.

DE S. PETRO CONFESSORE,

ASTÆ IN LOMBARDIA.

Notitia cultus a Philippo Malabsyla anmmuoiata. D.P.

B *Cum noſter Philippus Alegambe, edita Scriptorum Societatis Jeſu Bibliotheca notiſſimus, eamdem a ſe Romæ collectam anno* MDCXLIII *commendaſſet amico ſuo Joanni Bollando, ipſis Antverpienſibus excudendam; viciſſim eidem omnem operam contulit ad conquirenda undecumque poſſet Sanctorum Acta. Sic affecto facile fuit amicitiam contrahere cum Domino Philippo Malobayla Congregationis S. Bernardi (quam Fulliamiam vocant) Viſitatore generali per Italiam, jam pridem in ſimile ſtudium intento: cui volupe fuit inveniſſe cui committeret lucubrationes de eo argumento ſuas, noſtro operi dignius inferendas, quam ſi ſeorſim prælo mandarentur. Harum aliquas ſubinde dedimus, nunc addimus unam, collectam ex monumentis eccleſiæ Cathedralis Aſtenſis, nec non eccleſiæ ſub ipſiuſmet S. Petri nomine ædificatæ, & Equitum Melitenſium eamdem eccleſiam cum Sancti corpore poſſidentium. Apud hos tamen eorumque ſcriptores, Baſium & alios, non miraberis nihil fere de illo ſciri; ſi intelligas, illum longe prius obiiſſe, quam in poſſeſſionem iſtam veniſſet Ordo, rebus agendis potius quam ſcribendis intentus; unde nec divinare poſſumus ſæculum quo vixit Petrus iſte, nedum annum quo obiit; ſolumque ſuccurrit optari, ſæculo* XI *eſſe veruſtiorem. Sic autem de eo Malabayla.*

Eccleſia ſub nomine Sancti ſtructa,

Equitibus Melitenſibus

a Si aa, quam in ſuis Sanctis, commuoi impeoſa coleodis, adhibuaruot ſolertiam aotiC qui Aſtenſes, ab aliquo ax eis in eorumdem Actis conſcribendis fuiſſet adhibita, omni quidam ex parta iſtorum memoriæ ac venerationi conſuluiſſent: nae volanti cujuſque aorum Acta, ad ipſorum aa Dei gloriam, & ad aliorum exemplum proponera, npus ſoret, ex variis monumeotis aliqua dumtaxat, ex multis quæ æterna memoria digna ſuot, operoſe colligere. Quod io conſcribendis aliorum Sanctorum Vitis magna ax parta egimus; & inpræſentiarum acturis da hoc S. Petro, ioaumbit faciendum. Cujus veoatatioooi quaota piatate & liberalitate majores proſpexerint, eccleſia, ſub ejus oomioe cooſtructa ac dicata, aperte demonſtrat: demonſtrat præterea ſtudium, qun hujus eccleſiæ ſervitio providerunt. Si quidem primn in ea Præpoſituram eum uaceſſarin ſamulatu, deinde Hoſpitalariorum S. Joannis recena erectum, militaram Ordioem ita inſtituarunt, ut io anngrueoti numero poſſant illi in divinis dſarvira. Unda etiam nonoullis poſt annis eccleſiam Militum S. Sepulcri, qui cum eiſdem Hoſpitalariis in uoum Ordioam coiverant, ipſimat eccleſiæ S. Petri uniri conſenſe-

a Capitulo Aſtenſi conceſſa;

ſub anno ceaſa.

runt anno MCLXIX, Indict. tt, manſa Junio; aa taman lage, ut quotannis in dia Aſſumptionis B. Virginis, quo ſub titulo Aſtanſis cathedralis eſt conſecrata, unum Bizantium (erat hæa Græcorum Imperatorum aurea monata) eum uoa candela, aidem Cathedrali offetteot; & publiais ſupplicationibus, quandocumque io iis incederent iſtius Canooici, intereſſe tenetentur. Damonſtrant deniqua prædia, quibus eam eacleſiam ditarunt, ita opulenta amplaqua, ut caput Magni Prioratus Lombsrdiæ habeatur.

E *Traditio habet, fuiſſe Patrem ex familia nobili,*

3 Et nihilominus adeo oon fuerunt ipſius Sancti Acta poſtarorum mamoriæ anmmaodata; val ſi fuerunt, adeo nna cuſtodita; ut quæ ſequuntur, ſolummodo tuto referre poſſumus. Horum primum arit fuiſſe eum ex familia de Cucarviis, prout in antiquiſſimo Breviario Cathedralis legitur; ſan, ut habent notæ publicæ, & vulgo proſartur, de Conzaviis. Eædem porro notæ perſpectum faaiuot, hana familiam unam fuiſſe ax præcipuis oppidi Caſtagnoliarum, quarto ab urbe milliario diſtantis; runc quidem Aſtenſis, nunc autem Montis Ferratenſis ditionis. Aſtæna varo fuerit hic Sanctus editus, an Caſtagnoliis, incertum. Fuiſſe eum hominem rurslem, indicat forma, qna eum pictum carnimus; cum vaſte nimirum ſuccincta, parum infra genua demiſſa, & ligona præ maoibus. Quamquam appictum ligonam aliqui autumaot in mamoriam miraculi, quod unum accepimus ab eo mamoriæ proditum, & ipſa re adhuc exſtanta confirmarum.

pingitur tamen ut foſſor cum ligone

quo credituc ad captum caſtri monaſterium elicuiſſe æquum,

F

4 Inter mortales dum agaret hic ſanctus Petrus, cœptum fuarat ædificari io ſaburbio ſanctæ Mariæ Novæ ab Aſtanſibus cœnobium Sanctimonialium, Benedictini inſtituti, cum eccleſia S. Seraphiæ Virginis & Martyris. Et jam a fundamentis aſſnrgebant parietes; cum hnjus operis Præfectis nuntiatur, diverſis io locis iotra ſapta, in uſum putei, alue effoſſam ageſtamqua humum, in nullo tamen ſeatnrigioem reperiri, aut humotis iodicium apparere. Hæc res in ooo paucas illos redegit anguſtias: non enim conſiſtere poiarat cœnobium, eo elamento daſtituium; quod niſi ſuperfluat, numquam ſufficere videtur. Io alium locum illud transſarra erat omninn incommodum, quod præter jacturam jam factarum impeoſarum, oon facila poſſet alius locus, æqun nppottunus, aut repeiri, aut comparari. Cum igitur quid cooſilii caperent explicare nequirant, non deſuit qui proponeret, ad

diu ſtrnctra quæſitam.

ANCT. PHIL. MALABAYLA.

A Jam expetta vim orationum hujus ſervi Dei eſſo confugiendum. Quod cum illuſtranter feciſſent, ipſe ad locum acceſſit, Deumque precatus, ne famulabus ſuis tem humanæ vitæ adeo neceſſariam denegare vellet; ligonem apprehendit, & ſcrobem fodit: in qua cum ſtatim appariuiſſet aqua, ad operarios converſus; Hic puteum cavate, inquit; nec timore, ne Dominus aquam defieere unquam ſinat. Quod eum illi exequi cœpiſſent, haud alre ſodetunt, cum vena abunde ſcaturiente, exiguæ profunditatis puteum formarunt. Qui puteus proinde S. Petri etiamnum appellatur: ipſaque aqua & ſanis præ ceteris ſaluberrima; & infirmis, devotionis etgo undequaque venientibus, vel mittentibus, apette proficua eſt.

Fertur etiam fundaſſe Hoſpitale Conzeiæ,

5 Traditur præterea ab eodem Sancto exædificatum Hoſpitale, in Notis publicis, Hoſpitale ſancti Petri Conzaviæ appellatum: ad quod pertinent nonnulla prædia, in agro Caſtagnoliarum exiſtentia; & ut vulgo creditur, ab eodem Sancto attributa eidem Hoſpirali: quod eum ſuis omnibus juribus & bonis deinde ipſius eccleſiæ unitum fuit; quæ eccleſia, antea Dianæ delu-

B brium Beatiſſimæ Virgini, Dianæ ſeu Lunæ merito comparatæ (quod gratia, qua plena fuit, in nocte peccatorum ſeu tribulationum, diem ſe præbeat) a ptiſcis Aſtenſibus olim fuerat dedicata. Verum cum in ea hujus S. Petri corpus fuiſſet humatum, ſacriſque miniſtris illius obſe- D quio deſtinatis, longe anguſtior viſa eſſet ejus capacitas, parumque apta forma (rotunda ſcilicet, eum tholo item rotundo & columnato) divinis miniſteriis peragendis officiiſve celebrandis, nova continuo excitatur eccleſia: in quam ea ptiori inter duas columnas acceſſus patet: hacque ratione ex duabus una conſtitit eccleſia, S. Petri Conaviæ dicta, tituloque magni Prioratus Lombardiæ, uti diximus, inſignis.

Ibique ſepultus fuiſſe,

ubi oſſa piſtus inter Apoſtolos Petrum ac Paulum,

6 Contigiſſe autem ipſius mortem ipſo die natali Principum Apoſtolorum pro certo habetur: ideoque in tabula, altari majori impoſita, in medio hujus ſancti Petri effigies conſiſtens, a dextris ſanctum Petrum, a ſiniſtris ſanctum Paulum depictum habet: ut eam eccleſiam viſitantes, ad ſanctorum Apoſtolorum, quibus ea dies præcipue ſacrata eſt, venerationem præſidiumque invocandum, ſimul etiam inſtituerentur. Qua etiam ratione proviſum fuit; ne ſancti Petri nomen opinionem afferret, eſſe hoc templum S. Petro Apoſtolo dedicatum: cui longe in ipſa urbe propria templum, S. Petri E de Strata appellatum, extabat conſtructum. Corpus denique hujus S. Petri Confeſſoris, in ara maxima ejuſdem ſuæ eccleſiæ conditum creditur. Caput & brachium, rhecis æreis deauratis incluſa, ſeorſum aſſervantur, pia oſculis ea venerantibus exhibenda.

& Reliquia detineri incluſa ſervantur.

DE S. ERENDRUDE VIRG.

ABBATISSA SALISBURGI IN BAVARIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Vitæ Synopſis ex Vita S. Ruperti. Monaſterii ſitus & reſtauratio. Miracula a Cæſario Nonbergenſi ſcripta. D. P.

CIRCA ANN. DCXXX.

Sanctas Rupertas, Bajorum Apoſtolus, idemque, ex Wormatienſi in Palatinata Rheni, Salisburgenſis in Bavariæ Epiſcopus, conſtituta ibidem circa annum DCXVI *Cathedra, beatum laborum ſuorum Evangelicorum præmium*, in die reſurrectionis Dominicæ VI Kal. Aprilis *anno iſtius ſæculi* XXIIS *vel* XXVIIS *recepit, ſicut ante ejus Vitam demonſtravi*, XXVII *Martii*. Hic cum obitum ſuum ſibi (*ut num.* 7 *Vita a legitur*) divinitus revelatum longe ante præſciret, conveniens B. Erendrudam, dixit; Soror mihi carissima, ſetmo mihi ſecretus eſt ad te oro te ne me vivente prodas alieui, quod tibi ſecrato revelare diſpoſui. En Deo dignante revelatus eſt mihi tranſitus meus ex hoc mundo; & nunc peto, Domina Soror, ut ores pro anima mea, quatenus eam Deus in requiem ſuam collocare dignetur. Cui beata Virgo cum lacrymis reſpondit: Si ita eſt, Domine, ut loqueris, expedit mihi magis, ut ante te moriar. Cui Epiſcopus: Noli, Soror carissima, feſtinanter ac importune exitum vel tranſitum tuum optare, quia peccatum granda eſt: non enim in noſtra, ſed in divina diſpoſitione finis noſter conſtitutus eſt. Tunc beatiſſima Virgo, eum lacrymis pedibus Pontificis proſtrata, oravit ad eum, dicens; Domine Pater, memento quæſo, quod de patria mea huc me perduxiſti, & nunc miſeram & orphanam relinquere cupis. Unam & ſolum hoc a te peto, ut ſi non merear ante te vel tecum abſceſſum, ſaltem poſt tuum, citius in

De infonte ſibi morte monitus S. Ruperius

ſervi ſui S. Erendrudi promiſſis ipſam quoque cito ſecuturam.

Domini confeſſione, te interveniente, optatum meteat habere tranſitum. Annuit his precibus beatiſſimus Præſul Rupertus; & eum diutiſſime de vitæ æternæ dolcedine colloquia miſcuiſſent, mutuis ſe lacrymis infundentes, ultimum vale F lugubriter dederunt.

a *Vitam Virginis adimplendum cum ita diſtincte promiſerit Sanctus, ſatis jam videtur, illius mortem non eſſe ultra annum* XXX *ſæculi præfati diſſerendum, forteſſis etiam aliquantis annis citius contigiſſe. Quomodo autem Wormatia acceſſita, venerit* Erendrudis, *in eadem Vita nu.* 5 *ſic præmittitur*: Videna autem vir Dei per abrupta vitiorum, gregem Domini abire ex concupiſcentia feminatum, oravit Dominum in corde dicens: Domine, ſi bonum eſt in oculis tuis, eligam mihi aliquas perſonas, tuo cultui & ſervitio aptas, per quas alliciantur, non ſolum feminæ, ſed & viri ad bonæ vitæ exercitationem. Habebat autem in partia ſua, videlicet Wangionum, in civitate Wormatia, quamdam cognatam nobilem virginem, a primis cunabulis Deo conſecratam, nomine Erendrudam: quam ad ſe cum aliis ejuſdem ordinis & religionis feminis accerſite cupiens, locum & manſionem, Sanctimonialibus convenientem, in Vivarienſi caſtro conſtruait, & eam beatæ Viegini deputavit. Quæ omnibus perfectis, vocata ab ipſo, venit; & ſuper aſpectu B. Ruperti multum gaviſa eſt, quod eum videre mereretur ante diem ſuæ mortis.

Eam ille Wormatia evocarat,

3 Igitur

A 3 Igitur beatus Pontifex ipſam in oratorium introduxit, quod B. Mariæ jam pridem conſecraverat; & poſt hæc dixit ad eam: Domina Soror, ſcis quare accerſivi te? At illa reſpondit: Scio, Pater, ſcio: nam & Dominus Jeſus Chriſtus revelavit mihi in ſpiritu dicens: Vade in pace quo vocari es. Ecce ego ero tecum, & adducam mihi per te multas animas feminarum; quas cum tuo exemplo ad varæ religionis tramitem perduxeris, pervenies ad me. Audiens hæc beatiſſimus Pontifex, Deo gratulabundus laudes retulit. Poſt non multum temporis ſpatium, innumerabiles virgines utpote matronæ nobiles ad virginem Erendrudam convenerunt, quibus ipſa præfuit tam diſcreta, ut in brevi tempore omnes ita inſtructas exhiberet, ut aptæ religioni placitaſque Deo redderet. Erat namque ipſa virgo Erendruda talis in moribus, ut ſibi lucrum deputaret, quidquid ſolutii quicumque ejus diſcipula ex divini reſpectus munere perciperet: talis erat in voto, ut omnium ſalutem, ſuam deputaret: talis erat in vultu, ut quidquid boni vel mali cuique homini accideret, ſibi accidiſſe putaret.

ad Virginet, in Bavaria conſtitutas

B Quid memorandum de continentia & abſtinentia vitæ ejus, de eleemoſynarum largitione, de morum probitate, de vigiliarum aſſiduitate, deque omnigena ſacræ religionis ſanctitate? quæ omnia, quia anprimi non valent, omittenda ſunt magis quam proſequenda.

4 *Hactenus illa S. Ruperti Vita*; *cui prædicta omnia, & mox de morte Virginis dicenda, intenta ſunt: eademque indi in unum collecta, Canonici Regulares monaſterii Bodecenſis in Weſtphalia, inſigni ſuo, nobiſque ſæpius laudate, Legendario menſis Junii inſcripſerunt ſub hoc titulo*; Incipit Vita beatiſſimæ Virginis Erendrudis, quæ in Salisburgenſi eccleſia corporaliter requieſcit, quæ celebratur pridie Kalendas Julii. *Habentur hic quoque quæ de beato Virginis fine leguntur in Actis S. Ruperti*; *quod poſt illius tranſitum*, B. *Erendruda* nocte ac die in oratione perſiſtens, preces Domino cum lucrymis pro anima defuncti cogniti ſui, B. Ruperti, devote obtulit, excubiis vigiliarum celebrans & promiſſæ conſolationis munus expectans: *quodque* quondam nocta B. Rupertus ei in viſu apparuit, aliqua dixit: Veni, Soror cariſſima, in regnum Chriſti, pro quo jam longo tempore laboruſti. Evigilans illa Deo gratias retulit, & ſtatim ægrotare cœpit. Convocatis itaque Sororibus,

ubi pie migrans a Sanctis per viſam invitata

C poſt verba exhortationis, poſt accepta ſacroſancta Eccleſiæ Sacramenta, poſtque duleia caritatis oſcula, ſpiritum reddidit. Poſt hæc ſacrum corpus ejus in Vivarienſi civitate, conditum aromatibus, in monaſterio B. Mariæ cum ſumma veneratione pridie Kalendas Julii ſepulturæ traditum eſt. *Et ſic finitur ipſa* S. Ruperti *Vita, a Bodecenſibus fere verbotenus, ſub nomine* Erendrudis, *deſcripta. Notandum vero eſt, hic* Vivarienſem civitatem *& ſupra* Vivrienſe caſtrum *appellari, ut Ms. Bodtenſe docet*, propter vivorum fontium eruptionem, *nomine per ipſum S. Rupertum ut volunt indito: alii* Juvuvienſe *nomen, ex ſimili cauſa ſcribere malucrunt.*

ſicut in hujus Vita legitur

5 *De ipſorum Sanctorum patria Franconia, non Hibernia, ſatis in Martio egimus: ipſamque confirmat Vitæ recentioris Auctor, ex lib. 6. antiquæ Lectionis Henrici Canſii a Surio & Mabillone recuſæ*; *quam neque hic recudere opus eſt, cum ultra illic legenda non contineat niſi communes quaſdam amplificationes, nihil ad hiſtoriam facientes*; *niſi forte ex certiori ſententia, & non ex propria conjectura ſtripſit Auctor, quod* exemplo Chriſti ſolita eſt pedes pſu-

modo accepta recentior alia

perum humili devotione lavare, & benedictionem victus omnibus adminiſtrare; *ſicut elegantí ſculptu* D
Raphaelis Sadeleri expreſſum cernitur in Bavaria pia Matthæi Raderi: qui cum in Notis Baronii ad Martyrologium ipſo, ſcripſit eam tunc coli ab Eccleſia Romana, quod hactenus non ſit. In illa etiam quam omittimus Vita, proprium Auctoris inventum videtur eſſe: quod ſicut S. Rupertus, refractarium Clerum at populum. paſſus, diſceſſit Wormatia; ſic etiam S. Erendrudis, jurgia, diſcordias, ſimultates declinans, eam ipſo diſcefferit; poſtquam inter eas Sanctimonialis, quas regebat cum omni ſuavitate & ſapientia; bonorum omnium inimicus, gravitar ferens ſanctarum meetium unanimitatem ſuperſeminavit zizaniam, & prævaluit iniquitas & labor in medio earum. Finitur Vita iſta his verbis: Sepulta eſt autem in crypta ejuſdem monaſterii cum decenti honore, ibique colitur maxime a Virginibus in vieginti decore. Miraculorum autem ſigna, quæ per ejus merita Dominus dignatus eſt facere diverſis temporibus in multis hominibus, præ multitudine non poſſumus ſcriptis commandare, ſed neque viſa nequa audita præſentes valent enumerare, ſed in omnibus beneficiis ſuis dator omnium bonorum, laudatur & glorificetur Deus, in ſæcula ſæculorum. Amen. E

AUCT. D. P. de locorum interpolatore.

6 *Wiguleus Hundius, in ſua Metropoli tom. 2. pag. 594*, monaſterium *Erendrudis*, *alit*, ſitum antra muros Salisborgenſes, in vicino colle, & Nonarum-montis vocabulo cognominatum; quod antiquitus Cella dictum, bellicis tumultibus, incendio ac ruinis vaſtatum, reædificatum & quaſi de novo fundatum ab Henrico II Imperatore; abſolutumque eſt anno MXLI, quo ara maxima cum duobus, in crypta ſitis, per D. Balduinum Archiepiſcopum Saliſburgenſem conſecrata eſt, *Hæc Haudius e Bruſchio*; *& notat, annum* MXLI *Deditationis*, non concordare eum Chronica Archiepiſcoporum Salisburgenſium *(quia nempe Balduinus tunc nondum erat Archiepiſcopus) non tamen corrigit errorem. At ejus veluti Commentator, Chriſtophorus Gewoldus, in ſuis ad Hundium Additionibus ſcribit*, S. Henricum Imperatorem, *anno* MXXIV *vita ſanctam*, monaſterium deſolatum reſtaurasſe, illudque per Hartwicum Archiepiſcopum in ſua præſentia dedicari feciſſe. *Ee hoc eſt veroſimillimus. Qui enim reſtauratio, a S. Henrico, ex omnium opinione ſaltem ſacri cœpta, tenuiſſet uſque ad annum* MXLI, *aut ad Epiſcopatum Balduini? Addit quoque ibidem Gewoldus*: Quod etiam tempore *dedicationis jam dictæ*, S. Erentheudis a primo ſepulcro, in quo hactenus requieverat, magna cum reverentia & honore ſublevata, in cryptam rempli, ubi hodie tumulata cernitur, tranſlata fuit.

Monaſterium ejus Saliſburgi.

reſtauratum a S. Henrico

F

7 *Idem Gewoldus e libro Ms. de prima monaſterii ejuſdem conſtructione, ita ſcribit*: Beatus Pontifex Rupertus cepit una cum conſilio & voluntate Domini Theodeberti Ducis, in ſuperiori caſtro oppidi Juvuvienſis conſtruere eccleſiam ac monaſterium ſacris Virginibus, ad habirandum in ſervitio Dei & ſanctæ Mariæ Matris Domini: *ac porro deſcribuntur ibi ſingula, quæ idem* Dax tradidit ibidem in alimoniam ancillis Dei, & in marcedem genitoris ſui *Theodonis*, *quem idem Rupertus ad fidem Chriſti converſum baptizaverat*; *quæ illic legi poſſunt*; *uti & nominatim Abbatiſſæ, quæ quidem poſt Erendrudem, uſque ad reſtaurationem Monaſterii, nullæ innotuere: deinceps ſeratæ, ad annum uſque* MCC,

A *non omnes recenſentur; reliquæ melius ordinantur.*

AUCT. D. P. 8 *Miracula poſt mortem, imo poſt reſtaurationem primum ſcribere cœpit ſub initium ſæculi* XIV Cæſarius *quidam* Capellanus in Nonberga..... *prout* ex relatione antiquorum didicit (*hæc autem nulli temporis notæ adſtringuntur; uſque ad n.* 15) & certa comperit experientia, ſpatio viginti octo annorum, quibus in Officio divino in dicto monaſterio deſudavit; *eadem eorum cuique ſuus eadem adſcribitur: ſed quia omnia reperit Cunifius ſuo in Codice ſub hoc titulo* Sequuntur miracula, *abſque eo titulo, quem Auctor ipſe ſcripſit, ſit ut deſit, eadem intelligatur nomen Archiepiſcopi vel Abbatis, cujus* juſſu *Cæſarius* infraſcripta ſtuduit comportare. *Nam ab initio quidem idem & Archiepiſcopus & Abbas fuit monaſterii S. Petri, a S. Ruperto condit*i; Fridericus *autem in ordine* XXIst, magna proviſione & additione monaſterio facta in Decimis aliiſque proventibus, *Pontificatus ſui anno* XXXIst, *Chriſti* DCCCCLXXXIV, Abbatem conſtituit *ejuſdem Monaſterii Monachum Titenſem, a quo vigeſimus tertius Rudpertus, circa annum* MCCXCVIIt *conſecratus, uſque ad* MCCCXIV *præfuit: Archiepiſco-*

B *pus autem ab anno* MCCLXXIX *erat Conradus, ad* MCCCXIt; *quorum tempore annalia ſcripta arbitramur.*

9 *Inter recentiora miracula notabilius neuſi eſt, quod anno* MCCCV *factum narratur n.* 16: *quin probat* diem depoſitionis S. Erendrudis, quæ etiam eſt dedicatio cryptæ in Nunberga, *non ſolum Officia annua a Sanctimonialibus, ſed etiam ceſſatione ſervilium operum celebratam faiſſe a civibus. Nihil itaque hic morer veterum Martyrologiorum & Kalendariorum in Bavaria ſcriptorum defectum, ubi nomen* Erendrudis *non invenire cauſatur Arnoldus Wion; uti nec invenijſe in iis locum cultus videntur Carthuſiani Colonienſes, pro ſuis ad Uſuardum Additionibus) ubiquin enim non omiſiſſent illum nominare) novantes tantummodo memoriam & nomen* Erendrudis, Virginis Abbatiſſæ, cognatæ S. Ruperti Vangionum Epiſcopi. *Auctor Mr. Florarii*; Civitate Vivarienſi depoſitio Erendrudis Virginis [*Clarius Philippus Ferrarius*, Salisburgi S. Erendrudis Virginis] & Abbatiſſæ; *quos ſequuntur Benedictini, Wion, Menardus, Bucelinus, & in Germanico Petrus Canifius longo encomio*; Sanctum ejus corpus requieſcit Salisburgi in Monte-Nonnarum, ubi ejuſdem glorioſa memoria celebratur. *Wion etiam* XII Nonas Septembris *habet* Tranſlationem S. Erendrudis Abbatiſſæ, *idque (ut ait etiam in Notis)* ex quodam indice Eccleſiæ Salzburgenſis, pro Horis canonicis rite perſolvendis excuſo anno 1585: *unde intelligi, quod ea ibidem* celebratur cum novem Lectionibus: *quod neſcio an intelligi debeat de ea Tranſlatione, cujus fit mentio in miraculis n.* 5, *an vero de alia recentiori nobiſque ignota.*

cum notitia dedicatæ anno 1305 *cryptæ*

Tranſlatio 3 *Sept.*

C

MIRACULA

a Cæſario Capellano Monaſterii ſcripta,

Ex editione Henrici Cuniſii.

Præfatio Scriptoris

1 CUm in his quæ ad cultum divinum, gloriam & laudem Sanctorum pertinere dignoſcuntur, non maligna, ſed potius benigna & devota interpretatio ac diligentia ſit adhibenda; unde, Pater & Domine reverende, ego Cæſarius, Capellanus veſter in Nunberga, veſtris piis ac ſanctiſſimis medullitus congruens deſideriis, non auſu temeratio, ſed pietatis veſtræ juſſu armatus benigno; miraculis D ſanctæ Erendrudis Virginis glorioſæ, quantum parvitas ingenii mei ſufficit, ſcribere niſus ſum; prout ex relatione antiquorum didici, non ſolum Sanctimonialium, ſed etiam extraneorum, fide dignorum; ſicut etiam jam viginti octo annorum, quibus in officio divino in dicto monaſterio deſudavi, certa comperi experientia; infraſcripta ſtudui comportare.

Henricus Imp. ab epilepſia curatus

a

2 Primo & principaliter de curatione S. Henrici Imperatoris, cognomento Pii; qui, ut dicitur, permittente ſive diſponente Deo, morbum incidit phreneſis ſive epilepſiæ *a*, & multa medicorum ſolicitudine curari non poterat; multorum etiam Sanctorum liminibus viſitatis, tandem ad tumbam S. Erendrudis pervenit; & optatæ ſalutis fortitus effectum, Reliquias ejuſdem glorioſæ Virginis impertiri ſibi petivit, & eaſdem annulo aureo recludi fecit; collo ſuo jugiter portavit, & interim motum ſive rabiem dictæ infirmitatis numquam ſenſit, & ad tumbam prædictam duo calcaria aurea obtulit; pro quibus curia quædam in Auſtria, dicta Vladaia, comparata, adhuc ipſi Monaſterio deſervit. E

reædificat monaſterium S. Erendrudis;

3 Accidit quoque, non longo tempore interpoſito, ut Monaſterium Nunbergenſe, cum clauſtro adhærente, quod B. Rudbertus una cum Duce Theodoberto fundavit (quod tunc ſitum fuit in loco; ubi *nunc* eſt cella Sacerdotum, ut patet in ruina murorum & fundamentis ipſorum) per ignem peritus deſtrueretur; & eodem tempore præfatus Imperator balneum quoddam intravit, & Reliquiis perditis in infirmitatem ſæpe dictam recidivavit; prædictique monaſterii exuſtionem in ſpiritu cognovit, & quod beata Matris ſanctique Erendrudis per eum ruinam monaſterii ſupradicti vellent reparari, & ad meliorem ſtatum & ſitum reduci. Unde factum eſt, ut pius Imperator, urgenta eum infirmitate, ad tumbam S. Erendrudis devote remearet; videnſque locum deſolatum & igne deſtructum, vovit Deo omnipotenti, beatæ & glorioſæ virgini Mariæ, ſanctæque Erendrudi, ut ſi ab ante memorata relevaretur ægritudine, monaſterium *a* fundamento vellet reædificare, ſtatim ad tumbam Sanctæ Erendrudis: & cum lacrymis & oratione ſervanti provolutus, ſanitati priſtinæ eſt reſtiturus; & ſicut voverat, monaſterium cum adhærente clauſtro, ubi nunc ſuum eſt, pulchro ſchemate, ut liquido apparet, conſtruxit: & donavit Ehrenprechtſtorff, ſuum in Longee ſive Longew, cum omnibus ſuis attinentiis, ad honorem Dei omnipotentis & dictarum Patronarum S. Mariæ Virginis & S. Erendrudis, Sanctimonialibus ibidem Deo ſervientibus. F

cujus corpus tranſfertur. b

4 Peracta quoque & ædificata ſtructura, tam monaſterii quam aliarum officinarum, & dedicata eccleſia in honore ſæpe dictarum Patronarum, ipſo Imperatore præſente, per B. Hertwicum *b* Archiepiſcopum, corpus ſanctæ Erendrudis, de antiquo tumulo, in cryptam ubi nunc requieſcit, ſummo cum honore tranſlatum fuit, ſcilicet in altaris medium collocatum; licet antea per B. Virgilium *c*, miraculis plurimis atteſtantibus, fuerit canonizatum *d* & tranſlatum.

c

d

Reliquiæ de Reliquiis ejus excuſſæ

e

5 Cujus tranſlationi ultimæ etiam interfuit Mazalinos *e*, Abbas Sancti Petri, frater Witadis Abbatiſſæ; qui præſumptuoſe rapuit os pectoris S. Erendrudis; quapropter cæcitate ſtatim percuſſus, omneſque qui aderant, perterriti

&

S. Mazelini ſepulcrum & miracula

A & obumbreti quibuſdam tenebris, quaſi eclipſi, ſtabant compuncti. Ipſe vero Mazalinus, reatum ſuum agnoſcens, cum lacrymis & ſuſpiriis B. Erendrudi ſupplicavit, ut ſibi ignoſceret, quod venerandas Reliquiae ipſius auſo temerario præſumpſiſſet attrectare; promittens Deo ſanctæque Erendrudi, ſi viſum priſtinum ejus meritis atque ſuffragiis impetraret, Abbatiam vellet reſignare, & vitam eremiticam eligere. Qui ſtatim illuminatus, Abbatiam reſignavit, & in Monte caprarum uſque ad obitum ſuum vitam ſolitariam duxit & in monaſterio memorato, circa cryptam S. Erendrudis, ad januam Aquilonarem niſi honorifice tumulatus; qui etiam Sanctus reputatur, quia multa beneficia ad ſepulcrum ejus languidis & tribulatis miſericordiæ divina patrare dignatur. Legitur etiam de ipſo Mazalino, quod cum jam obiiſſet, ruſtici ipſum currui impoſuerunt, & ad eccleſiam S. Petri volentes eum vehere, quantumcumque boves ſtimularentur ad viam directam, tamen concito gradu ad monaſterium S. Erendrudis properabant, quia vivens ibidem ſibi elegerat ſepulturam.

in his quod infantem damoni a matre traditum

B 6 Fertur ſiquidem de prædicto viro Mazalino, quod eum ſoror ſua Wiredis Abbatiſſa, ſubditas ſibi Monieles rigide gubernaret, eaſdemque ipſa, via laudabili, & honeſta converſatione ſemper præiret; quædam ex Monialibus concepit, & eum jam tempus partutiendi inſteret, noxia & omnie turbate, neſciens qua vie tegerne ſcelus commiſſum, & qualiter evaderet Abbatiſſæ acerbitatem, pœnamque ſibi inſtigendam; & in oratione ſe proſternens in capella S. Viti, ubertimaſque lacrymas effundens, angoſſiis & tribulationibus undique convoluta; non ſolum de ſua preſſura & dolore imminente, verum etiam de partu quid eſſet factura; & ſic in oratione poſita obdormivit. Cumque evigilaſſet, & nihil conſolationis humanæ nec divinę inveniret; in deſperationem ducta, invocato ſpiritu maligno, dixit: O diabole, ſer mihi auxilium in hac maxima tribulatione, & dabo tibi hunc fœtum quem producam, cum corpore & anima in damnationem ſempiternam. Interea dæmones gaudentes tranſibant cellam viri Dei Mazalini, in eremo pernoctantis in oratione: & queſivit eb eis, quo irent? Qui reſponderunt: Grande negotium habemus. Qui ait: Itn, & peracto negotio, per Deum vivențem vobis prędipio, ad me redeatis. Qui euntes invenerunt puerum jam natum; quem rapuerunt, & reverſi ſunt ad virum Dei, narrantes ei quæ geſta ſunt; quomodo mulier infelix & deſperata, eis puerum cum corpore & anima tradidit in poteſtatem.

atque ab eo adjuvatus ad ſe delatum,

7 Hoc audiens Mazalinus, conſiſus in Domino, præcepit eis, per Deum vivum & verum, ut puerum ſibi reliquerent. Qui ſtatim puerum in cella Viri ſancti projicientes, volantes per viam ſuam, abierunt. Eadem autem nocte vir Dei ſurrexit, puerum accipiens; & mane non diluculum venit ad portam monaſterii, enſpectans, quando veniret Abbatiſſa & januas reſeraret, quod per ſe ſingulis diebus & noctibus faciebat. Qua veniente & vidente ſtatem ſuam, multum attonita mirabatur, dicens ei; Ad quid veniſti, frater? Qui reſpondens dixit Abbatiſſę: Propter auſteritatem & malitiam veſtram, quam exercetis in ſubditas veſtras (oſtendens ei puerum) hæc enime in damnationem & poteſtatem diaboli fuerat tradita; ſed mediante gratia & miſericordia Dei, eam eripui de manibus ſpirituum malignorum; narrans ei omnia per ordinem D geſta rei: præcepitque ni in virtute Dei & ſanctæ obedientię, ut de cetera miſericordius, exemplo B. Benedicti, eum ſubditis ſibi ageret, & miſtricordiam judicio ſuperexaltaret. Fecitque puerum ſtatim baptizari, & tradi nutrici ad nutriendum, quouſque in fide Catholica inſtrui poſſet, ac plenius informari: vir autem Dei in eremom ad cellam ſuam eum gaudio remeavit, gratesque Deo omnipotenti referens de ereptione animæ pueri a diabolica ſervitute. A. CÆSARIO MON. *educandum curavit.*

8 Prætereundum etiam ſilentio non eſt, qualites Patronę glorioſæ, beata Virgo & S. Erendrudis, locum & poſſeſſiones ſui monaſterii ſuffragiis defenſare jugiter, & a ſævientibus luporum fraudibus ſępius eripere enrarint. Temporibus Domini Friderici de Walchen *f*, Archiepiſcopi Salzburgenſis memoriæ venerandæ eccidit, ut de torminis ſive motis minerę ſalium, & de fodina ſalis, intra & extra, in monte Durienberg, inter Dominam Diemudam de Belgen *g*, Abbatiſſam in Nunberg, ex una, & Fratrum Converſorum de Salem, ex parte altera, lis maxima eſſet ſuborta: ob quam litem, ad juſſum prædicti Archiepiſcopi, & conſilium ſapientum ordinatum eſt, ut Magiſtri montium ſuis pertieis & menſuris fidelitur experirentur, quę pars alteri prejudicaret. Quod cum factum eſſet, quidam Frater Albertus, ſalutis ſuæ immemor, dictos Magiſtros montium fraudis ſuę malitia corrupit, ut perticas de fodina extractas indirecte collocarent in præjudicium eccleſię Nunbergenſis. Quibus peractis, prętanetus Archiepiſcopus cum ſuis Optimatibus & Nobilibus montem aſcendens, terminum partibus præfixit, ad litis diſcordiam decidendam. Nocte vero præcedenti, præfata Abbatiſſa Diemudis, cum antiquioribus Sanctimonialibus de Conventu, accedentes ad altare S. Erendrudis, lychuis ipſum altare per quadrum menſuraverunt, & exinde caodelas formaverunt; quibus accenſis, in oratione proſtratæ, uſque ad conſummationem luminum, in devotione perſeveraruut: mane autem facto iter ripientes, dictum montem aſcenderunt. E piſcopus ſæpe dictus, perſonaliter judicio præſidens, aſtantibus Nobilibus & univerſis qui aderant, primum vocavit Fratrem Albertum ante dictum, & ab eo requiſivit, ſi bene & fideliter & ſine fraude, ram in fodina quam in agro per terram, perticæ ſive menſuræ eſſent collocatæ. Ipſe Frates, flexis genibus coram Archiepiſcopo, erecta manu, & indicto ſibi juramento, dixit; Sic me Deus adjuvet, & beata Virgo, & ſancta Erendrudis. Hoc dicto & juramento imperfecto, procidit ad pedes Archiepiſcopi ſæpe dicti, & mortuus eſt: cunctiſque ſtupentibus & mirantibus, eum luctu deportabatur, mercedem ſuæ fraudis recepturus juſto judicio Dei.

f *g* E *In præjudicium monaſterii fęcerat,* F *ſubito moritur.*

9 Quidam lepra infectos, pluribus videntibus, & a multis reprehenſus, clara luce eryptam S. Ernndrudis intravit; & ed tambam ejus proſtratus in oratiuon, multu ſpatio diei ibidem peroravit, & ſanus corpore & vultu hilari, coram omnibus eccleſiam exivit; pruritus etiam in loco, ubi ſanatus fuit, tamquam ſquamæ, ioventus eſt a pluribus, miraculum volentibue indagare, omnipotentis Dei miſericordiam & S. Ereodrudis merita diguis laudibus encolendo. *Leproſus ſanatur*

so Mulier quædam de Halaberck, uxor Conradi, dicti Taurſteyn, civis Hallenſis, poſtulis

A. CÆSARIO MON. *Item mulier opulenta,*

A circa lumbos faueiat, in tantum quod ambulare non poterat, ſed tantum portabatur hinc inde in grabaro. Item eadem mulier, valde elata, etiam lepra elephantia pereuſſa, nulla arte medicorum, quia diues erat, nec per medicos de Studiis generalibus vocatos, nec per magiſtrum Simonem, Monachum de Raytenhaſlach, cujus nomen adhuc ibidem clarum habetur, liberari poterat. Sed conſilio quorumdam inducta in Tetingam in aurea quodam veſta, pervenit ad quamdam feminam ſanctam, quæ habebat gratiam enarrationum; & operibus miſericordiæ plenam, quæ plurimos diverſis infirmitatibus preſſos curavit. A pauperibus nullam mercedem recepit, ſed gratis eos pavit, & medicinam quam potuit impendit. Prædicta vero mulier leproſa, cum ad domum ſanctæ feminæ veniſſet, in cathedra eam præſoribus coram ſe locavit; & non multum eam conſiderans, præſente Magiſtro Simone & alia familia ſua, dixit: Domine, omnes medeciuæ de mundo, pro vobis impenſæ, vobis prodeſſe non poſſunt: ſed conſulo ut eatis Salzburgum ad ſanctam Virginem Erendrudem, ibi ſanitatem conſequi poteſtis, divina gratia

ad Sanctam ab alia ſanctæ directa

B cooperante: quia dicta femina omnes infirmos ad ſe confluentes, quos curare non potuit, ad limina Sanctorum direxit. Memorata ſiquidem leproſa aptatis curribus, ad conſilium beatæ feminæ, ad S. Erendrudem perrexit; & ibidem tribus diebus in oratione & lacrymis devota perſiſtens, ſanata eſt a poſtulis & lepra, mediante Salvatoris gratia & miſericordia, ſuffragantibus ſibi meritis S. Erendrudis Virginis gloriosæ. Quæ quidem cum gaudio ad propria remeavit, & poſt mortem mariti ſui multis annis ſupervixit; ſed depauperata nimis, licet antea divitiis abundaret, noſtris temporibus viſa eſt; & cognita a multis, inter homines & ſuos coneives, ſana & incolumis uſque ad mortem eſt converſata.

11 Erat quidam mercator, de domo & familia S. Erendrudis, nomine Martinus, qui voveat Deo & beatæ Mariæ ſanctæque Erendrudi, quod non contraheret eum aliqua, niſi cum ea quæ eſſet de patrocinio eccleſiæ Nunbergenſis.

C Qui tamen oblitus voti, cum alienа coetaxit; & modicum poſt tempus fuit percuſſus lepra. Quam plagam quidem in ſe recognoſcens, com-

Item alius, fidei datæ memorator

punctus rediit ad cor; cogitavit quod Deus, propter voti fractionem, hoc in eo fieri permiſit, Et venieos ad altare S. Erendrudis, cum fletu & gemitibus intimis ſupplicavit B. Ereodrudi, devote de recuperanda ſanitate. Vocata aniam Domina Maria *b* Abbatiſſa, piæ memoriæ, de tranſgreſſione commiſſa veoiam poſtulavit. Quæ compaſſione mota, preces devotas ſuper eum fudit, & a Deo & beata virgine Matia ſanctaque Erendtuda veniam eidem poſtulavit; qui in domum ſuam abiit & veſtigium lepræ amplius in eo non apparebat.

12 Quidam colonus monaſterii ſæpe dicti, de familia eccleſiæ, nomine Fridericus de Alchaming de territotio Titmaning, cum aliis ſeptem volens viſitare limina Apoſtolorum Petri & Pauli tranſiens Salzborgam, venit ad altare S. Erendrudis, ubi ſacra oſſa ipſius ſont recondita, ſe & ſua devote recommittens B. Erendrudi; & profectus, venit in terram Latioam cum aliis ſibi aſſociatis. Qui dum prope Ferrariam in quodam hoſpitio pernoctaſſent, venerunt latrones, domum vallabant, de morte peregrinorum cogitantes. Quod audientes peregrini, intra ſe gementes & flentes, nimis anguſtiati ſont, nec quiſquam eorum audebat verbum etiam minimum D loqui; & ſic per totam noctem anait & pertur- *Viatores a latronibus liberati*

bati [fuerunt.] Appropioquanta vero die [eum prædictus Fridericus captus ſomno [eſſet,] venit ad eum quædam Domina pulcherrima in veſte ſeligioſa, dicens: Surge: Quid dormis? Qui dixit: Quæ eſtis vos? Quæ reſpondit: Ego ſum illa, cui te Salzburgæ devote commiſiſti: Vade ſecurus, tu & comitea tui, & non timeatis. Quam viſionem narrans fratribus, qui ſurgentes per cancellos & rimas proſpiciebant, neminem viderunt nec audierunt, & in viam ſuam læti & incolumes abierunt, Deo & B. Erendrudi grates debitas referentes.

Punitur injuria, monaſterio illata

13 Vidoa quædam, dicta Ruzeolacheria, juvenis & pulcra, de favore Ducum Bajoariæ, poſſeſſiones monaſteriorum S. Petri & Nunberg, in ſilva, quę dicitur Weylhart, per ſtrepitum judicii ſæcularis, indebite contra Deum & juſtitiam occupavit; ad forum Eccleſiaſticum auctoritate Papali citata venire contempſit; ſed tandem per judicem ſpiritualem excommunicata & denuntiata, perſtitit in malitia ſua. Et cum quadam die mitteret nuntium ſiva præconem ad quemdam colonum monaſterii Nuobergenſis pro ſervitio extorquendo, equolum toſtici volens ſibi pro pignore violenter E educere; ruſticus clamans poſt eum, dixit; Dimittas hic equum uſque poſt eulturam agrorum, quod te Deus adjuvet & S. Erendrudis. Et præco reſpondit: Quid dicis de tua Erendrude? Equum pauperis eduait; & eum traoſirer portam eoriæ, de equo ſuo cecidit, judicioque Dei percuſſus expiravit. Mulier vero ſupra notata, nec ſic compuncta, poſtmodum, licet juvenis, in eootumacia ſua perſiſtens, in brevi vitam finivit.

14 Faber quidam Chunradus, dictus Rohtſchmidt, civiratis Salzburgenſis, in deatro latere percuſſus apoplexia, & ttedacim hebdomadibus officio manus & pedis fuit deſtitutus, auxilium divinum & multorum Sanctorum jugiter implorando. Finaliter cum dolor & moleſtia & compuoctiones acutiſſimę oimium ipſum urgereot ad B. Erendrudem currebat, ejus ſuffragia fiducialiter expeteodo: & quo corporaliter ire F non poterat, mentis devotione ferebatur. Veſpere igitur quodam, fioitis Veſperis, eum dolores infirmorum plus ſolito acuuntur, eaodelam ſuæ ſtaturæ per matrem & uxorem ſuam ad S. Erendrodam direxit. Quibus cum introirus monaſterii non pateret, ad januam in oratione ſe proſtetnentes, B. Erendrudem ſuppliciter invocando. Tum lumine aeceuſo non multum moiando, quia nox inſtabat, ſed iode recedentes; aotequam ad hoſpitium redirent, dolor viri ſenſibiliree fuit *Faber liberatur ab apoplexia*

mitigatus; & eadem nocte ac die ſequenti ſanitas rediie, & officio manus & pedis, nec non totius lateris, de miſericordia Dei & meritis S. Erendrodis, eſt integraliree enſtitutus; beneficium quoque ſibi impenſum pluſquam novem annis occultavit, S. Erendrudem freqdentius viſitando, & pro modulo ſuo ipſam veneraodo.

15 Anno Domini milleſimo trecenteſimo decimo *i* octavo, Magiſter Joanoes *k* Pariſienſis, artis medicinę competenter inſtructus, per annum dimidium & oltra, in brachio dextro, dolo- *i K Medicus a brachii dolore curatur tollo ſolpuri.*

ro vehementi & continuo crucisbatur. Cum nec aliquo temedio per propriam ſolicitudinem, nec aliorum conſilio poſſet relevari; tandem conſilio inductus devotorum, altara S. Ereodrudis Vieginis, ubi corporaliter quieſcit, præſentialiter accedens, ſe in orationem, ſicut devotius

po-

A potuit, proſtravit. Primo & ſecundo ſanitatem peroptatam non conſecutus, quia plerumque ſpes differtur, ut deſiderium ereſcat; tertio rediens, ſpe ampliori permotus, pio proposito altare accedens, talibus verbis Sanctam Dei eſt allocutus: O beata Erendrudis, Virgo glotioſa, ſi verum eſt, quod de vobis dicitur, cantatur, & legitur; quæſo, a languore & dolore hujuſmodi me dignemini liberare; & cum brachio tangens altare, ſanatus eſt, & eum gaudio ad propria remeavit.

Poſt ebrietatem, ideoque contracta,

16 Item anno Domini MCCCV, quædam mulier, nomine Haytbirg, lotrix & pauperecula, in die depoſitionis S. Erendrudis, quia tunc etiam eſt dedicatio cryptæ in Nunburga, finitis Miſſarum ſolemniis accedens ad altare, S. Erendrudem ſic eſt allocuta; Tu noſti, Virgo ſanctiſſima, quod ego multum indigens ſum ac pauperecula, & habeo multas veſtes hodie abluendas; unde deprecor te in Domino, ut mihi non iraſcaris, quia vacare non poſſum. Quæ recedens, poſt prandium cœpit lavare veſtes, ſicut aliis diebus facere ſolebat: & cum

B ultimam veſtem extergeret, ineurvata eſt ejus manus dextra. Quæ anxia & turbata nimis, flevit amare, neſciens quid eſſet factura. Mane vero ſequenti, ſpe divinæ miſericordiæ armata, acceſſit altare S. Erendrudis, & ſic oravit: O ſancta Erendrudis, propter gaudium, quo tu frueris coram Deo cum omnibus Sanctis & *ſanatur.* Angelis Dei, lætifica me miſerrimam peccatricem, quia graviter deliqui & offendi te, Unde deprecor te, ignoſce mihi, & reſtitue mihi manus meæ priſtinam ſanitatem. Et hoc dicto manum curvam ponens ſuper altare, ſanata eſt: & in ſignum hujus ſanationis infra junctutam ipſius manus ſtatim apparuit quidam nodus ſubtet cutem, ad magnitudinem nucis magnæ, per duos annos, & decreſcebat & augmentabatur ſecundum cutſum lunæ, Mulier vero prædicta, ſanitatis avida, iterum recurrens ad S. Erendrudem, ſupplicavit, ut ejus meritis & ſuffragiis conſequi mereretur integram & optatam ſanitatem; quod & factum eſt; nodus diſparuit, & hæc mulier adhuc ſuperſtes cicatricem omnibus volentibus videre ad oculum oſtendit.

C *Peccatrix, non valens ſacram Hoſtiam ſumere, liberatur.*

17 Item anno Domini MCCCIX quædam mulier de Salzburga, peccatis ſuis exigentibus viſu privata per annos quatuor, licet homines & alias creaturas hujus mundi plene videret, corpus Chriſti, nec in altari, nec pro curandis infirmis in manu Sacerdotis videre potuit, quocumqun ſe diverteret. Eodem anno quinto, ſpiritu Dei ducta, quandocumque capta hora & die, & quotieſcumque ipſa celebrantur Divina, apud S. Erendrudem per integrum annum devotabatur; Sanctæ Dei devote ſupplicando, ut apud Deum pro ipſa intercedere dignaretur. Cumque devotionem ſuam continuaret, Miſſas audiendo; anno ſexto in manu Sacerdotis, celebratis quadam die Dominica, circa altare ſæpedictum, corpus Chriſti vidit; & poſtmodum ſemper, ſuffragante ſibi gratia Dei & meritis S. Erendrudis; ob beneficium ſibi impenſum, Deo & B. Erendrudi grates quas poterat referens, locum frequentius viſitavit; miraculum etiam in eadem factum, quantum potuit, occultando.

18 Item actavus Radekariorum dictus, Gerhohus, juvenis exiſtens, vovit B. Erendrudi ſingulis annis pro cenſu quinque denarios ſa D daturum: qui id aliquibus annis fecit, videlicet quinque; ſed poſtmodum tepeſcere cœpit. Unde factum eſt, ut una Sanctimonialis, dicta Harſchicherin, eidem familiatis, nna noctium auditet vocem ſibi dicentem: Die Gerhoho, ut ſolvat S. Erendtudi quod promiſit, aut male habebit. Quæ de mane vocavit dictum Radekarium, quærens ab eo, quæ promiſerit S. Ereadrudi; qui confeſſus eſt de quinqun denariis cenſualibus uſque in finem vitæ ſuæ. Tunc Monialis, quod audivit, eidem narravit, Qui recedens, verba hujus non advertit. Altera vice venit vox, & eidem Moniali dixit: Die Gerhohn, quod B. Etendrudi exolvat quod promiſit, aut damnum maximum ſuſtinebit. Quæ ut prius, ipſum præmonuit, ſed minime curavit. Tertio advenit vox ad eamdem: Die Gerhohn, qui jam admonitus his, promiſſum ſuum adimplere neglexit, & votum tranſgreſſus eſt, jam tempus adimpletum eſt: & B. Erendrudis dilationem ampliorem ſibi non dabit, quod ipſe recipiet damnum, quod ipſe & omnis parentela ſua numquam recuperabit: quod & factum E eſt. In brevi quidem poſtmodum eaſtrum Matſee perdidit, & omnibus bonis ſpoliatus eſt, nec non poſſeſſionibus, equis, pecoribus, & aliis mobilibus & immobilibus quibuſcumque. Hæc tempore Dominæ Diemudis de Velben Abbatiſſæ incohata ſunt: ſed tempore Dominæ Eliſabeth I Abbatiſſæ, nepotes dicti Gethohi, redeuntes ad cor, unam puellam militarem, dictam Dymudem Tuntlagerin, ſuper altare S. Erendrudis libere abtuleruat, ab dicti cenſus reſuſinem.

Conſus debiti fraudator bonis fuit

ANNOTATA D. P.

a *Præfatus Canifius, uſpiam quidem legi, quod S. Henricus tali unquam morbo laboravit; ipſa tamen, non his tantum ſcriptis, ſed etiam tabulis eccleſiaſticis confirmari, & peranaliqua figura in altari S. Erendrudis expreſſa cerni. Addo ego, totam vitam S. Henrici, in Ducatu actam uſque ad obitum Ottonis III, obſcuram latere: hanc autem reſtaurationem factam videri, aut ſaltem cœptam anno* 1000, *quando notatur primus annus Wiradis Abbatiſſæ. Eſto eccleſiæ dedicatio & S. Erendrudis* F *translatio, de qua infra, primum facta ſit Henrico, non ſolum Rege electo, ſed etiam Imperatore coronato.*

b *Rundius ſcribit, quod* Hartwicus claruit multis miraculis, *quorum etiam unum refert, de ramo arboris, qui in ejus manu floruerit*; & pro Sancto habetur, *inquit*, ſepultus in ſacello D. Gregorii: *ſed nondum quod ſciam, ſacro ullo cultu honoratus,*

c S. Virgilius *Hibernus, ordinatus an.* 767, *obiit circa* 784, *& colitur* 27 *Novembris. Acta habentur, ſed fere poſt mortem; perſtricta breviſſime Vita: nec aliud docent, quam ingreſſum ad Epiſcopatum & Carinthiorum inſtructionem, ut ano ibi mirum ſit, iſtud de elevata S. Erendrude, æque ac S. Ruperto tacerl,*

d *Hæc ſcilicet ejus temporis canonizatio erat, elevatum de prima ſepultura corpus collocare ſub altari.*

e *Albertus Abbas S. Petri anno* 1646 *edidit ſuorum Deceſſorum Catalogum, ubi* Mazelinum, *ait*, Titoni *ſucceſſiſſe anno* 1023: *ſed veroſimilius eſt errari in cifra, ſcribendumque* 1013, *aut*

etiam

A *etiam* 1005, *cum ipſemet* Harwicus *dicatur obiiſſe anno* 1023, *imo ipſe S.* Henricus *obiit anno* 1024. *Itaque conſequens videtur, ut non diu poſt Imperii Coronam ſuſceptam, cœptum opus abſolverit, per dedicationem ecclesiæ & translationem Sanctæ.*

f *Rexit* Fredericus, *juxta Hundium (qui eum de* Wallen *cognominat) ab an.* 1270 *ad an.* 1284.

g *Gewoldus in Catalogo Abbatiſſarum ait, hanc obiiſſe* juxta Epitaphium, *an.* MCCLXX: *ſed poſteriori numerus in lapide extritus fuit, aut a typothetæ omiſſus, vel fallit ſortes Epiſcopalis, in notando tempore Archiepiſcopi.*

h *Ad ea, quæ in Catalogo poſt reſtaurationem* D *eſt quarta, quaſi defuncta circa annum* 1059? *Nempe nullus hic ordo temporis ſervatur: & alia nulla* Maria *invenitur.*

i *Vereor ne numerus æque ac ceteri litteraliter ſcriptus fuerit,* MCCXCVIII, *ſed litteras tranſpoſitas ſcriptor invenerit.*

k *Suſpicatur Mabillo, eum eſſe, qui an.* 1304 *turbas ſuper Euchariſtiæ Sacramentum excitavit, non ſine fidelium Scandalo.*

l Eliſabetha Comitiſſa a Sunnenberg, obiit an. 1307 in die Epiphaniæ, *ita Catalogus Gewoldi.*

DE S. MARCIANO EPISCOPO,

PAMPELONÆ IN HISPANIA TARRACONENSI.

Notitia ætatis; ex Concilio Toletano XVI; cultus ex Prudentio Sandovallio. D. P.

CIRCA ANN. DCC. PRudentius Sandovallius, *Benedictini in Hiſpania Ordinis, vir eruditione ſcriptiſque clariſſimus, a Tudenſi ad Pampelonenſem Epiſcopatum translatus anno* MDCXII, *ſicut autea Tudenſium antiquitates ſcriptemque Epiſcoporum ibidem eruderaverat, eo opere quo plurimum uſi ſumus ad* XXVI *Junii, agentes de S. Prologo Martyre, indidem erhausto; ita mox applicuit animum ſcribendo Epiſcoporum Pampelonenſium Catalogo, quem habemus excuſum anno* MDCXIV. *Ibi de Concilio Toletano* XVI, *ad annum* DCXCIII *ita habet:*

B

Subſcriptus per Vicarium Toleti anno 683.

2 Hoc anno Flavius Egica, Hiſpaniarum Rex, Toleti celebravit Comitia Regniſui, ſive Concilium Procerum Ordinis utriuſque; cui pro parte Eccleſiaſticorum interfuerunt, Epiſcopi LIX, Abbates V, & Vicarii Epiſcopales SIS; ex parte Nobilium, Comites XIV. Equites 12. Huic Concilio intervenit, idem qui eum Vicarii titulo, anno DCLXXXIII Concilio Toletano XIII intervenerat nomine Epiſcopi tunc Attilani; itaque ſignavit „ Vincomalus Diaconus, vicem agens Domini mei „ Matciani, Pampilonenſis Sedis Epiſcopi, „ ſubſcripſi “. Atque hic eſt ultimus Epiſcoporum Pampilonenſium ante perditionem Hiſpaniarum, quorum notitia ex Conciliis eruitur.

C

In monaſterio Legerienſi quieſcit.

3 Fuit autem vir ſanctus, atque virtutis tam notæ, ut ejus memoria hodiedum perſeveret in hac civitate, & cultus die XXII Junii, in memoriam victoriæ, ad Noain tali die relatæ anno MDXXI, cum multis publicæ lætitiæ ſignis ad ignium feſtivorum luces crebras. Benedictum ejus corpus ſervatus inter Reliquias eccleſiæ S. Salvatoris Legerienſis, enmque antiqui Reges, in ſignandis piarum Donationum ſuarum tabulis, reperiuntur invocaſſe, æque ac ſanctas Nunilam & Alodiam, Abbatemque S. Virilam, Abbatem reſtaurationemque Samenſis in Galicia monaſterii, nec non Legerienſis. Vulgus S. Martialem appellat; & principalis porta eccleſiæ, quæ opus illius fuiſſe videtur, nominatur S. Martialis. Oportet autem ut credamus eum a Mauris, Pampilonem occupantibus, martyrio affectum, vel in Legerienſibus Montaois profugum obiiſſe. Etenim vigeſimo poſt prædictum Concilium anno deſolata a Mauris Hiſpania fuit, & Epiſcopi Pampilonæ haberi deſierunt.

Ultimus Pampelonenſium Epp.

4 *Ita pag.* 8. *Sandovallius: at pag.* 18. *ubi* E *agit de translatis ad Legerienſe monaſterium, anno* DCCCXLII, *corporibus prædictarum Sanctarum dixit translationis iſtius auctorum Regem Eucenum Ariſtam, defunctum anno* DCCCLXVI, *voluiſſe coram eiſdem aliiſque Sanctis ſepeliri, quorum iſtic ſunt oſſa*; ac nominatim S. Marciani vel Martialis, qui erat Epiſcopus, quando Mauri anno DCCXIV hanc civitatem deſtruxerunt; & Reliquiæ ejus ad hoc monaſterium allatæ ſunt, abſque notitia aliqua paſſionis ejus, quæ quidem ad poſteros permanarit. *Unde ergo, quod prius ſub dubio dixerat, nunc adeo definite ſcribit, Martyrem obiiſſe? Satis hoc tomo Tamayo fuit, ut Juanum ſuum his verbis concluderet:* Pampilona in Navarra Hiſpaniæ, S. Martiani, ipſius urbis Epiſcopi, qui in Hiſpaniarum excidio, a Saracenis pro fidei confeſſione & ovium defenſione interemptus, ad gloriam cum martyrii lauream properavit æternum.

ſub Mauricæ irruptione;

Illic verſimiliter profugum.

F

Mihi vero ex veteri ipſius, ut Sancti, memoria plane perſuadeo, aliquantis annis antea obiiſſe, & in Legerienſi monaſterio conditum fuiſſe. In iſta enim rerum omnium confuſione ea ſos a Mauris Epiſcopos aliosve Chriſtianos, quos credibile eſt minime pauces fuiſſe, non invenias Sanctorum cultu a fidelibus, turbine illo involutis, honoratos, aut ſtatim a morte aut paulo poſt; cum, dilapſis ad Montana primariis utriuſque ordinis viris, ſolaplebecula, cum Monachis inter Maures degere eligens, aegre retineret aliquam Chriſtianitatis ſpeciem, abſque Epiſcopis Principibuſque & Magiſtratibus, ſacris atque profanis. Credideram etiam hunc XXX *Junii colendo S.* Marciano *matuo ſumptum a S.* Martiale Lemovicenſi, *cum ejus nomine illius nomen vulgo confundebatur, obliterata notitia veri Natalis, & ſola ſanctitatis appellatione perſeverante in uſu populari.*

& cum S. Martiale Lemovic. confuſus

A D

DE B. CLOTSENDE VIRGINE,

ABBATISSA MARCHIANENSI IN GALLOFLANDRIA.

Ex Vita S. Rictrudis Matris. G. H.

CIRCA DCCIII. INter illuſtriores ſanctas Matronas Belgii, meritò conſenſenda S. Rictrudis, *a morte S. Adalberti mariti viduu, & dein Abbatiſſa Marchianenſis in Gallo-Flandria: cujus Acta & miracula luto deduximus ad diem* XXI *Maji. In Vita ejus, auctore Hucbaldo Monacho Elnonenſi, num.* 10, *iſtu huc ſpectantia leguntur*: Nati ſunt iſtis filii ſecundum benedictionem Domini...fuitque eis primogenitus nomine Maurontus, poſtea Abbas & Levita ſanctus, & aliæ tres ſacræ Virgines; Clotſendis *(de qua hic agimus)* poſt obitum matris, ejus monaſterii Rectrix, Euſebia & Adalſendis...Clotſendem egregius Pontifex Amandus, quia ſaeris digniſque manibus e fonte ſalutari ſuſcepit, in B omnibus Deo dignam reddidit. *Deinde num.* 17. S. Rictrudis, poſt profeſſam Deo viduitatis continentiam, & poſt ſumptum Sanctum Sanctimonialis habitus indumentum, ſeipſam tantummodo exhibere oblationem vivam, ſanctam, Deo placentem non contenta; etiam terræ, id eſt ventris ſui, ſacras ac præcipuas ſanctæ & individuæ Trinitati offert primitias, præſatas ſcilicet tres filias, candidas veluti columbas, gratiſſimas illi ſcilicet haſtias; ut corde & corpore immaculatæ, & perpetuam virginitatem ſervantes, Agnum, Virginis Matris filiom, quocumque ierit ſequantur, ſinceritate cordis & carnis, vernantes flore illibatæ virginitatis in corpore, ac nitentes puritate inviolatæ veritatis in corde; ut ſint ſemper ſine macula ante Dei thronum, cantantes ei canticum novum; hoc eſt gaudentes cum eo de carnis incorruptione in perpetuum. Quod canticum licet poſſint audire, nemo tamen poterit dicere Sanctorum, niſi illa candida turba Incontaminatorum.

S. Rictrudis filius,

a S. Amando inſtructus,

cum 3 ſororibus Virgo permanens,

2 *Hæc ibi, Mortuam diximus* S. Rictrudem *circa annum* DCLXXXVIII: *cui tunc Abbatiſſa ſucceſſit* B. Clotſendis *filia, a ſancto Amando Pontifice ſalubriter inſtructa, uti Auctor Miraculorum S. Rictrudis, monachus Marchianenſis num.* 2 *confirmat. At quamdiu* Clotſendis Abbatiſſa *vixerit, non ſatis conſtat. In collectaneis Domini la Bar, Prioris Aquicinctini, dicitur*, in regimine monaſterii ut minimum perveniſſe ad annum quintum Childeberti Regis Francorum, *ſive annum Chriſti* DCCIII; *& ſic deceſſiſſet duobus tantùm poſt obitum S. Maurontis fratris, qui ad diem ejus Natalem* V *Maji oſtenſus eſt* obiiſſe anno DCCI. *Cumque ab hujus obitu* per trecentos viginti duos annos præfuiſſe Abbatiſſas, *indicetur in ſupra citatis Miraculis S. Rictrudis, lib.* 2 *num.* 14; *pervenitur ad annum* MXXIII, *quem ſequenti, pro Sanctimonialibus introducti fuerunt Monachi, ſub Leduino Abbate, uti conſtat ex Chronico Marchianenſi. Iutorim Carolus le Cointe, in Annalibus Eccleſiaſticis Francorum, mavult* Clotſendis *ejus obitum transferre ad annum* DCCXIV.

fuit poſt matrem Abbatiſſa,

mortua circa annum 703.

3 *In dictis Collectaneis Aquicinctinis dicitur ipſa*, cum ſorore S. Euſebia, locum habere in magnificis atque ditiſſimis feretris Marchianenſibus. *Fuit* S. Euſebia, *ejus ſoror, Abbatiſſa Hamaticenſis, & inde ejus corpus ad Marchianenſe monaſterium, tranſlatum eſt; annoque* MCXXXIII, *in novum capſum, ex auro & argento fabricatum, delatum uti ad diem ejus natalem* XVI *Martii explicatum eſt, abſque mentione* S. Clotſendis *ſororis. Hujus tamen* corpore eondecncari *Marchianus etiamnum, indicat Raſſius in Hierogazophylacio Belgico pag.* 292. *Ibidem ejus* Reliquias conſervari *ſcribunt Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii, & Miræus in Faſtis Belgicis ad hunc* XXX *Junii; aſſeritque Molanus*, natalem ejus ex vetuſto Martyrologio pronuntiari, non tamen in divino Officio aliter recoli, *unde eum ſolum titulo* Beatæ *honorat, ſed elogium his verbis auſpicatur*: Marchianis ſanctæ Clotſendis Virginis. *Hoc ſecuti Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus, Clotſendem, cum titulo* Sanctæ, *inſcripſerunt ſuis faſtis Benedictinis, & cum illis Ferrarius in Catalogo generali. Reliqua videnda ad Acta S. Rictrudis, matris & Abbatiſſæ, cui in eodem monaſterio ſucceſſit.*

E *Corpus ſervatur Marchianis,*

F

DE S. ADILIA VIRGINE,

SANCTIMONIALI ORPII IN BRABANTIA,

Ex Molani Natalibus Sanctorum Belgii. D. P.

QUa Namurcenſis diœceſis in Haſbanium Brabantiæ ditionem excurrit, truns Getam fluvium, duplex Orpium occurrat, ſeſquilinea Geldonia ſeu Geldenate, vulgo Judoigne; Minus unum, Majus alterum. In *hoc*, Præfecturæ a ſe nuncupatæ cuplie, corporaliter requieſcit & colitur S. Adilia Virgo, *hac ultima Junii, cum Officio ſolenni, Antiphonis, Hymnis & Reſponſoriis, ut putantur, propriis; ſed revera mutuo acceptis a* S. Othilia, *Virgine Alſatica, cujus feſtum agitur* XXVII *Decembris. Id quam ſæpe cautiores, ut ſcilicet, quorum Sanctorum nulla habentur Acta, eo ultimo ſumantur ſolo nomine uptu, ſuis frequenter deprehendimus in hoc opere; ideoque non ſumus ſolliciti, ut partes contendentium quaſi de una eademque conciliemus; ſed relinquendo unicuique quod ſuum eſt, dividimus perſonas, cum Actu non poſſumus, & ſua quamque referimus die. Itaque*, omiſſa Othilia, *cujus Vita utinam haberetur a fabulis expurgata, agendum hic eſt de* S. Adilia, *de qua in Natalibus Sanctorum Belgii Joannes Molanus ita ſcribit, ex narratione Domini Petri Longolii Paſtoris, tunc Orpii.*

Officium mutuatum ex Officio S. Othiliæ

2 Die XXX Junii. Orpii, S. Adiliæ Virginis Sanctimonialis, quæ feſtum habet novem Lectionum, poſtridie SS. Petri & Pauli, & in dicti loci monte ... multis Sanctimonialibus præfuit. Sed cum eſſet hoſpitalitate præcipua, videret-

AUCTORE D. P.

A deretque pauciores, propter montis moleſtias, eo coovenire; in inferiori loco ædificavit eccleſiam S. Martini, & ad eam monaſterium tranſtulit, cum hoſpitalitate, ad recipiendos Chriſtianos... Quievit vero in dicta S. Martini eccleſia, in crypta ante altare S. Joannis Baptiſtæ: ſed inde elevata eſt in feretrum. Monaſterium autem & hoſpitalitas, quorum hiſtoria meminit, per bella omnino interierunt. Inſigne autem ejus loci monumentum eſt fons S. Adiliæ, cujus aqua, ut a venerando & docto ejus loci Paſtore intellexi, omnes ædes magni Orpii alluit. Idem aſſerebat, ſe de conſenſu Epiſcopi viſitaſſe ſacras Corporis reliquias, in die S. Nicolai anno MDLXXI, præſentibus venerabilibus viris, indeque odorem fragrantiſſimum & longe gratiſſimum ſe percepiſſe: ſed & miracula nonnulla ſe vidiſſe, ad invocationem S. Adiliæ, quæ ſub indoneis teſtibus confignavit.

Hoſpitale S. Adiliæ & Feus.

Reliqua & miracula.

3 *Hactenus Molanus, a quo ſignata tempora* Childeriei Regis, *pietatiſmque erga* viros eccleſiaſticos de Scotia, *ſtudioſe præterivi; certus hæc ſumpta eſſe ex Vita S. Othilia, nec volumus ſine probatione aſſeverare, acta utrique fuiſſe communia. Malim ergo ignorare ejus ætatem, aut opinari Pipinorum ætati, qua Brabantia noſtra multis Sanctis florebat, victimam fuiſſe. Teſtatur Molanus*, in quarumdam eccleſiarum Martyrologiis, *ſic legi:* Ipſa die, S. Adiliæ Virginis, ſororis S. Bavonis. *Hic nobili genere in Haſbania natus, multorumque fundorum poſſeſſione dives, obiiſſe dicitur anno* DCXXXI; *a S. Amando Trajectenſi Epiſcopo, multorumque per Belgium cœnobiorum conditore, ſepultus Gandavi; & colitur die 5 Octobris. Vitam ſcripſit Theodoricus, S. Trudonis in eadem Haſbania Abbas, ab anno* MXCVIII *ad* MCVII; *unde mirum non eſt, ſi is de genere S. Bavonis obſcurius locutus, ita Adiliam ſororem præterierit, ſicut præterivit ejus patrem & matrem. Abeſt autem Trudonopolis ſolum tribus leucis Orpii, quod potuit* Adiliæ *allodium fuiſſe: quare non contemnenda videtur eccleſiarum prædictarum traditio de tali germanitate.*

Acta incerta.

B

Ætas ſub Pipinis

Pater S. Bavo.

4 *Tali vel ſimili traditioni innixus Joannes Gillimannus, Canonicorum Regularium Viridis vallis prope Brunellas Supprior, ibique defunctus anno* MCCCCLXXXVII *deſcripturus in ſuo Hagiologio Brabantino, quod ibi Ms. ſervatur, vitam quam putabat S. Adiliæ Orpienſis eſſe, hanc eidem præfixit Prologum*: Sanctæ Adiliæ vitam & converſationem brevitet ac ſuccincte jam conferibere, me ſatis delectat: tum quia propoſito meo congruit, quippe quæ dudum fuit de principibus Brabantigenis ſive Francigenis propagata; tum quia requieſcit in Brabantia tumulata; tum quia juxta tenorem Ordinis, quem profeſſus ſum, ſicut ea ſequentibus conjici poteſt, Canonicali ſeu Regulari tramite juſte & irreprehenſibiliter incedens, noſcitur converſata. Quam virginem Chriſti, licet oobilem genere, longe tamen nobiliorem morum probitate & ſanctorum operum exercitatione, Deus conſtituit ſuper familiam ſuam; ut ipſa eamquam fidelis diſpenſatrix, commiſſum ſibi a Domino gregem verbo & exemplo conſoveret, ac per hoc, ab ipſo remuneratore omnium bonorum Chriſto, ſui laboris condignam in cœleſti regno mercretur percipere portionem. Ipſa pro nobis ad Deum preces fideliter effundat, quatenus & ſcribenti gratia divina ſuccurrat & audienti ſeu legenti profectus accreſcat; ſicque fiat illis noſtra relatio cogoita, ut tamen evitetur recitatio prolixa.

Prologus Gillemani ad vitam

C

D

quam falſo putavit eſſe S. Adiliæ.

5 *Sequitur deinde Vita, quam dini, nil huc faciens, ſed ad diem* XIII *Decembris, quando colitur S. Othilia, veniet examinanda. Converti me igitur ad inquirendum in miracula, a centum & amplius annis deſcribi cœpta: verum poſt multam inquiſitionem, nihil eorum repertum eſt. Interim venit in manus meas S. Adiliæ vita quædam ex veteri Ms. Latino Orpienſi (ut præfert titulus) Gallice redita, & anno* MDCXIV *Typis Leodiaſſibus Leonardi Streel impreſſa ſub patrocinio Reverendiſſimi Domini & Patris Adriani Stalpaert, Abbatis Tungerlocnſis. Verum tradutioni iſti, præter verba & voces, exaggerataſque circumſtantias, in ſpeciem fabuloſas, nihil addit, quod vel in Notas referri mereatur, ne quidem circa præſentem cultum aut miracula. Quare ſatis fuerit hoc indicaſſe, quando aut nomen quidam Interpretis prodatur, qui voluit ad calcem Dedicatoriæ latere ſub litteris* I. M. H. I.

Vita Gallica.

E

6. *Auguſtinus Wichman, in ſua Brabantia Mariana lib. 2. cap. 3. pag. 690. agens de Orpio majori, quod Walonibus* Orp le Grand, *Teutonibus* Adorp, *quaſi* Aldorp, *vetus Orpium dicitur*; Feſto, *inquit* S. Michaelis incredibilis hic omnium concurſus eſt, ut ſæpe vidi, quando feretrum S. Adiliæ ſolenni ſupplicatione circumfertur. Anno autem MCCCXXXIX eccleſia Orpienſis pervenit ad cœnobium Tongerloo, idque via emptionis ab Abbate Bonæ-Spei, qui ab Abbate Florienſi emerat. *Plura vide apud Jacobum Batonem le Roy in Topographia Hiſtorica Gallo-Brabantiæ, edita anno* MDCXCIII, *lib. 7 pag. 249, ubi de Præfectura Orpienſi; & ea occaſione Alpaidis, quæ Pipini Concubina fuit, quæ iſtic pœnitens vixit & obiit, prolixe tractat de cauſa occiſi S. Lamberti, ab illius quidem fratre occiſi; ſed in ultionem conſanguineorum, ab Epiſcopi nepotibus occiſorum; nullam eo in ſcelere partem habente ipſa Alpaide, nequidem occaſionalem, ut poſteriores ſcriptores paſſim credidere, contra proximioris, Godefcalci fidem.*

Annua ſupplicatio 29 Sept.

F

DE S. THEOBALDO PRESB.

EREMITA DIOECESIS VICENTINÆ IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. *Acta vitæ & tranſlationum; ætas; cultus facti.* G. H.

ANNO MLXVI

Acta dantur, priora quidem ex 6 Mſs. & Surio,

FLoruit *ſanctiſſimus* Eremita Theobaldus *ſæculo Chriſti undecimo, pluribus miraculis in vita & ſtatim poſt obitum clarus. Acta ejus duplicia habemus, forſan ex majori relatione, digeſta ab antiquis & coævis auctoribus, intra ſex & octo annos ab obitu Sancti, ex teſtimonio matris ullorumque familiarium relatu. Priora damus, ex codice Ms. Reginæ Sueciæ; alio, monaſterii Bonifantii in diœceſi Remenſi; ac tertio, noſtro. Eadem ipſa reperimus in Archimonaſterio Ciſtercienſi, codici tertio inſerta: & extant etiam in monaſterio S. Huberti apud Arduennates; eademque Jacobus Moſander, in Ms. codice reperta, edi-*

A *edidit in Supplemento operum Serii, quæ deinſecundæ & tertiæ editioni Surianæ, ad hunc xxx Junii reperiuntur inſerta; ac denique contulimus ipſa cum aliis exemplaribus ſubmiſſis a noſtro Petro Franciſco Chiffletio ex Mſs. Meutis S. Mariæ, & Accinctis Monaſterii. Poſteriora Acta habemus in Ms. codice pergameno noſtro, in Lectiones, ad Matutinum recitari ſolitas diſtributa, & in his loco Prologi refertur Decretum Alexandri II Papæ, quo concedit ejus memoriam ſolenniter celebrari, adeo ut illud videri poſſit Bulla Canonizationis, vel Officium a Sede Apoſtolica approbatum; acceptum pro parte verbotenus ex Vita jam dicta; proparte vero ex novis notitiis, ad cauſam promovendam allatis: quod ut clarius appareat, congruum duxi totum illud Decretum Pontificium, ut invenitur, excudere; cum ses per ſe brevis ſit, nec aliter facile concipi compoſitionis ordo poſſit. Illuſtre compendium inde ſumpſit Vincentius Bellovacenſis, libro 25 Speculi ſui hiſtorialis cap. 28, quod & inſertum fuit Mſs. Legendario Ultrajectino Eccleſiæ S. Salvatoris. Aliqua etiam ex hiſce poſterioribus referuntur apud Petrum de Natalibus lib. 6 Catalogi cap. 36, item in Breviario Æduenſi ſive Auguſtodunenſi in Gallia, ſub annum* MDXXXIV *excuſo: & in ſermone de S. Theobaldo, a Judoco Chlichtoveo ex parte 2 Homiliarum impreſſo ſub nota anni* MDXLI.

poſteriora ex duobus.

Varia Compendia indicantur.

B 2 *Ex omnibus locis prædictis certo conſtat S. Theobaldum hoc* xxx *Junii diem extremum obiiſſe, quia in illis dicitur ex hoc ſæculo migraſſe pridie aut ſecundo Calendas Julii. Certo etiam colligitur annus* MLXVI, *quo erat, quæ indicatur in prima Vita,* Indictio quarta, *quando ex hac vita deceſſit, circa veſperum feriæ ſextæ: ac deinde obitu quarto die, feria ſecunda, tertia die menſis Julii, cerpus illatum eſt ſolenniter in Eccleſiam Cathedralem Vicentinam. Nam dicto anno* MLXVI, *cyclo ſolis* VI, *littera Dominicali* A, *ea ſic evenerunt. Præterea* Henricus, filius Henrici Auguſti in Italia, & Philippus in Gallis regnabant. *Imo &* Alexander II Papa *præerat Eccleſiæ, qui poſt hujus obitum vixit annis ſex & menſibus decem; quo tempore decrevit hujus venerationem,* ob multiplicia (*ut ait*) *quæ fiebant miracula Vicentiæ: quæ nos, intra ſextum ab obitu annum ſcripta, ex quatuor ſupra citatis Mſs. & Surio ſubjungimus, ibi referuntur undecim cæci meritis* S. Theobaldi *illuminati. Alexandro Papæ ſucceſſit S. Gregorius VII, cujus Acta varia illuſtravimus die* xxv *Maji. Hujus Pontificis tempore fuit ſolennis* S. Theobaldi *cultus Lætitiæ in Gallia, etiam variis miraculis exornatus; quæ immediate poſt litteris mandata, cutaae una cum poſterioribus Actis in Mſs. Cardinalis Mazarini, ſicuti ea Pariſiis deſcripſimus, neſcii ea interim fuiſſe a Franciſco Combefiſ Dominicano Antverpiam tranſmiſſa ad Bollandum. Altacodem tempore erat Eccleſia cum monaſterio, ad honorem* S. Theobaldi *conſtructa, in diœceſi Remenſi, in caſtro Bajolicenſi, vulgo Bazoches dicto; ubi etiam claruit miraculis, quorum aliqua ſubjuncta erant incitato codice monaſterii Bonifontis diœceſis Remenſis, & alio noſtro, quæ & nos damus, ab Auctore ſimiliter coævo deſcripta.*

Obiit die 30 Junii

anno 1066

Miracula facta Vincentiæ,

Latiniaci in Gallia,

& Bajolicti in diœc. Remenſi.

Memoria Junii 30

3 *Memoria ejuſdem ad diem* XXX *Junii inſcripta eſt Ms. Martyrologio monaſterii Hilariaci in Lotharingia, S. Nabori Martyri dicati, quod Pariſiis apud Patres Fulienſes repertimus, ubi ipſa leguntur.* Ipſa die S. Theobaldi Confeſſoris Chriſti: *ſed* Theubaldi Confeſſoris *memoria legitur in pervetuſto Kalendario Trevirenſi monaſterii S. Maximini. Accuratius ſcribitur in Ms. Florario:* Item S. Theobaldi, Eremitæ & Confeſſoris. *In Auctario Gre-*

Junii Tomus V.

venii ad Uſuardum, annis MDXV *ac* XXI *excuſo, iſta leguntur:* Io territorio Conſtantinenſi S. Theobaldi, Presbyteri, Eremitæ, & Confeſſoris. *Ubi pro* Conſtantienſi *arbitramur legendum* Vicentienſi *aut* Vicentino. *Interim hoc ſecuti ſunt Canſiſius, qui plura ex Actis adjunxit in ſuo Martyrologio Germanico; Ceatepolius, de Sanctis Germaniæ; Ferrarius autem in Catalogo generali his collocat* S. Theobaldum, *alterum Conſtantiæ, quem in notis rejicit, & alterum Vicentiæ.*

D AUCTORE G. H.

4 *At ſequenti die, ipſis Calendis Julii, ejus memoria etiam celebratur, tum ob errorem Petri de Natalibus, qui ipſum ſcripſit in* pace quieviſſe Kalendis Julii, *quod ultimus dies Junii impediatur, tum ſolenni Commemoratione S. Pauli Apoſtoli, tum feſto S. Martialis, ut ſupra diximus, per Gallias tunc ſolito in pluribus eccleſiis celebrari. Hinc iſta apud Galeſinium leguntur:* In Gallia S. Theobaldi Confeſſoris. Hic nobili loco natus, ad rerum humanarum deſpicientiam mirifice inſtructus, Vincentiæ, quo ſeceſſerat, in ſolitudine divinam vivendi rationem ſecutus, quam Deo gratus enituit, miraculorum oſtendit magnitudine. Ejus Reliquiæ ad nam provinciam translatæ, pie reconditæ, religioſe coluntur. *Canſiſius, ipſis Kalendis Julii, eumdem iterum refert, addens, de eo pridie actum eſſe. Maurolycus iſta habet.* In Galliæ caſtro Proviniaco S. Theobaldi Eremitæ. *Molanus:* In territorio Prævino S. Theobaldi Confeſſoris, *eo quod ibidem natus fuerit, & præterea colatur ob Reliquias aliquas ipſius eo delatas, ut infra dicetur. Eodem primo Julii feſtum* S. Theobaldi *celebratur officio Eccleſiaſtico, in editto ſupra Breviario Æduenſi, præſcriptis novem Lectionibus ex ejus Vita. In Tullenſi vero anni* MDXXXV; *Andegavenſi, anni* DCXXIV; *& Senonenſi, anni* MDCXXV, *præſcribitur ſolum Commemoratio. Ad ſecundum diem Julii translatum eſt hoc feſtum in Breviario Ambianenſi anni* MDL, *& tunc præſcribuntur novem Lectiones, ex Vita deſumptæ. Aſi in Breviario Meldenſi, anni* MDCXL, *& Pariſienſi recentiori, anni* MDCXXXVI *proponitur colendus hic Sanctus die* VI *Julii; ſed in antiquiore anni* MDLXXXIV *refertur die* 30 *Julii: in his autem præſcribuntur tres Lectiones ex Vita, & ſub finem ultimæ iſtu leguntur:* Cujus oſſa, in Gallium translata, multam multis in locis venerationem invenerunt. *Demum in Lingonenſi Breviario anni* MDCIV, *indicatur feſtum ad Kaleadas Julii, ſed præſcribitur differendum ad diem* XXX *ejuſdem menſis. Ee hæc ex nonnullis Gallicarum Breviariis deprompſimus. At Sanſſajus ad Kalendas Julii, poſt longum ex Vita decerptum elogium, ſub finem iſta addit:* Cujus oſſa, gemmis pretioſiora, mirifque ſutilantia fulgoribus, in Gallias ſubiode translata, magnam ipſo Beato conciliaverunt honorificentiam: Metis maximæ, ubi ejus feſtum cum Octavis ex more antiquo celebratur, ob recepta pridem ex ſacris pignotibus patrocinii potentis præſidia. *Hæc Sanſſajus.*

& 1 Julii in Martyrologiis.

& Breviariis ;

in his etiam die 8, 9.

& 12 Junii F

Item cum Octava Metis.

§. II. *Cultus & Reliquiæ S. Theobaldi in Gallia & Belgio.*

Carolus Jamotte anno MDCLXIX, *de* S. Theobaldo *tractatum Gallicum Lexdii fecit excudi, diviſum in tres partes: quarum prima continet vitam, ſecunda venerationem in variis eccleſiis, ac tertia miracula, ex quibus infra nonnulla dabimus, in pago Mercuro (ubi Parochum dictus Jamotte agebat) ultimis annis patrata. Ex ſecunda parte hic nonnulla delibamus. Ac primo, in Archiepiſcopatu Senonenſi cultum* S. Theobaldi *floruiſſe, conſtat ex*

In diœc. Senonenſi eſt Provinciæ domus paterna cum oratorio;

AUCTORE G. H.

A *Breviario ſupra indicato. In hoc Archiepiſcopatu eſt* Provinum, *oppidum provinciæ Briæ ſeu Briontæ, in quo natus & educatus eſt* S. Theobaldus; *& domus ejus patet ea adhuc ſupereſſe dicitur cum paſvo oratorio; ex regione vero illius eſt eccleſia duarum puerarum, erecta ad hujus Sancti honorem. In hac aſſervatur ſtatua medii corporis argentea, & pluribus locis inaurata, cum roſignibus peovioeiarum Campaniæ & Briæ: unde putatur donum eſſe alicujus Comitis Campani, ex paeeotela* S. Theobaldi, *cujus aliquod os in iſta ſtatua continetur. Eſt ibidem & aliqua lipſanothrea lignea inaurata, in qua plura ejuſdem Sancti oſſa conſervantur: imo ejuſdem Caput ibidem aliquando depoſitum fuiſſe, fama eſt. Dependet in ſua juriſdictione hæc eccleſia a Regia & Collegiata S. Quiriaci ejuſdem oppidi, ubi viſitur*

& altare in eccleſia S. Quiriaci; *aegentrum Brachium cum Manu, gemmeis lapillis eirenm infignia Campaniæ & Briæ, exornatum, cui incluſum eſt aliquod os bsoebii* S. Theobaldi. *Ejus ibidem in altaei extat ſolidi opteis imago; & altera ſupra portam ex adverſo domus paternæ, in figura nobilis equitis, qualis fuit ante ſuam in illa diſcrſſum. Eu hac eccleſia dit prima Julii, ſoleuni*

B *cum appaeato, inſtituitur proceſſio, quo ceremonia agnoſcitur hujus loci Patronus. Eſt preterea extra oppidum* fons, S. Theobaldi *cogeomioatus, ex quo aqua deſumpta vaeiis ægris ſoustatem eontoliſſe dicitur. In ipſa qooque Senouenſi civitate, apod S. Columbam majorem, baicetur tbeta argentea magoificentiſſima, qua totum fere Corpus contineri (illud forte Pruvino allatum) dicitur, uti nobis teſtatus eſt Claudius Caſtellanus, Pariſienſis Canonicus.*

in Pariſienſi, Latiniaci; *6 Sob eodem Archiepiſcopatu Senoeenſi olim continebatue Lutetia Paciſiorum, nou ita peidem a Gregorio XV ad dignitatem Archiepiſcopalem eaeſta; in qoa ſoleunem cultum* S. Theobaldo *exhibitum, declarant ejus Breviaria, uti etiam ſermo Chlichtovel in ejus annuo frſto habitus. Iu ea diœceſi eſt Latiniacum, miraculis ejuſdem ſancti celebre, ad quorum relationem plura ſupra annotamus. In vicino Campania eſt Aechiepiſcopatus Remenſis, in quo viget veneratio ejuſdem* S. Theobaldi: *& plures in iſta diœceſi fuerunt illi erectæ Eccleſiæ, de quibus agimus infra ad Miracula, in Paſochia Bajoliceuſi*

& in Remenſi variis locis: *ope illius patrata. Simili modo in Epiſcopatu Tullenſi magni æſtimamus pateocinium & veneratio* S. Theobaldi: *in cujus diœceſi eſt Abbatia Ordinis S. Auguſtini* Calmoſtratum, *extatque ibi* facellum S. Theobaldo *dicatum, in quo ſervatur ejus* Caput cum duobus Tibiarum oſſibus: *vinum etiam ad ejuſdem*

C *honorem ſarvatur intinctis Reliquiis, quod a febricitantibus, ut ſanitatem aſſequantur, ſolet potari. Suſpicantur, hos Reliquias olim fuiſſe aſſervatas in*

in Tullenſi Calmoſtrati *Ambacusi* Ambacusi pagi eccleſia S. Theobaldo *ſacra, cujus Parochus aſſumitur a dicto Calmoſtrato. Illius ibi* imago *eſt ad latus Evangelii, in eminenti loco ad murum expoſita, in habitu equitis, corpore magno & juvenili, tenentis manu compreſſa avem captam; ibidemque a devotis peregrinis cerei & candelæ appenduntur. Paucis inde paſſibus diſtat* fons S. Theobaldi, *e quo, ut apud Senones, hauſtam æquam bibunt febricitantes, cum magno ſuo ſolatio. Nanceii etiam, primaria Lotharingiæ urbe, ſolt prope mœnia capella* S. Theobaldi: *ſed poſtea, caoſa orbis muniendæ, dejecta eſt. At Valculeriæ, oppidulo ad Moſam, Carisleglæ in Comitatu Valdemontio, & in ſuburbiis S. Michaelis in Conventu Miuimorum, ſunt eccleſiæ eidem* S. Theobaldo *ſacratæ. In urbe quoque & diœceſi Metteoſi celebrori feſtum*

& alibi; *rum Octava, ſupra ex Sauſſajo diximus; eſt autem in ſuburbio eccleſia Collegiata, in fundo Sanctimonialium Abbatiæ S. Glodeſindis conſtructa, ideoque in*

in Metenſi ſuburbio.

contrevertam tradoeta, quam ſopivit Stephanus D *Epiſcopus Metenſis per diploma anni* MCLXIII, *ſicut in hiſtoria Epiſcoporum Metenſium Mauriſſit pag. 400 exoeſum legitur. Hojus Eccleſiæ Canonici, interpoſita auctoritate Epiſcopi Tullenſis, impetearunt* MCCCCLXXXIII, *ab ſupra oominatis Ambacorianis, particulam auſicalem capitis, & aliam oſſis collaris; ac priorem capiti argenteo, alteram capſæ item argenteæ incluſerunt. Fuit hæc eccleſia, ob vaeiat bellicauſas bis deſtoeta, Canonici in eccleſiam parochialem S. Mastini translatis; & iterom alio in loco reſtructa. Ibidem deoiqoe una mbaoaeom pottarum aetioet nomeu* S. Theobaldi.

7 *Luxemburgi qooqoe eſt ad bonoem ejuſdem, in* *Luxemburgi,* *eccleſia Franciſcanorum, conſtateoitas, a latomis, romentariis, vitriariis, textoribus, ſimilibuſque* *Linda.* *eaeſta. Præterea in illo diſtrictu eſt pagus Lindenſis, vulgo Looieu, a Pitango ſeu Pottinge, ubi Sanctos oliquamdiu habitavit, boud procol diſſitas. Ibi eccleſia eſt dicata S. Stephano, Deipaea Virgini Aoootiotæ, &* S. Theoba'do; *in qua ſuot aono* MDXVII, *a quatuordecim Casdinalibus conceſſæ eeotum annorum Indulgeotiæ, viſitaotibus tribus diebus* E *horum Sanctorum Eccleſiom. Sed & Rutiliæ apud Carthoſiones aſſervaei juncturam* S. Theobaldi, *indicat Raiſſius. In eodem Ducatu Luxemborgenſi* *Montacuto,* *eſt aotiquus* Comitatus Montis acuti, *volgo* Monteigu, *ex cujus Comitibus Cono, anno* MLXVI, *poſt Ducem Lotharingiæ, Comiteſque Namoscenſem & Locemburgenſem, ſubſcripſit cuidam privilegio Theoduini Epiſcopi Leodienſis, prolato apod Chapeavillum tomo 2 Epiſcopatus Leodienſis cap. 1. In caſtro hujus Comitatus, in ipſo monte, fuit olim* Capella S. Theobaldi; *neque dſtructo caſtro evenuit vetus erga Sanctum divotio, ſed circa iottium ſæculi uvii etiam aucta eſt, ob expoſitam ibi lignoam imagiorm unam alteramve, cui particula Rvliquiarum ejus fuit inclufa. Poſtea ao.* MDCXXXIX *cœpta eſt ibidem conſtrui oova Eccleſia, quæ aooo* MDCLX *conſecrata fuit noa cum duobus altaribus, quorum primarium dicatum fuit* S. Theobaldo, *illiqoe aliqua ejus Reliquia eſt impoſita. Ad eadicem vero dicti Montis-acuti eſt*

Mercuriq *celebris pagus* Mercuria, *ſive* Martis-Curia, *cujus Parocho, etiam ſubeſt prædictum in monte templum. Ibidem Parochus qooque fuit quem initio Paragraphi laudavimus, Carolus Jamotte, qui varia de* S. Theobaldo *ea occaſiout ſcripſit. Is, Tractatus ſui paste 2 cap 16, teſtatur, a Capitulo Metenſis Eccleſiæ, S. Theobaldi infigoem partem Cranii obtentam, xxii Septembris* MDCXLII: *aotea autem cap.* F *6 dixerat, ab Abbate Calmoſtratenſi ſibi ao.* MDCLXII *dono miſſam ſatis booam partem Capitis ejuſdem Sancti: quas Reliquias, uoa cum partitolis ſanctiſſimæ Crucis Chriſti, corovit iaſerti Cruci argenteæ, in tum fioem fabricatæ. Thenis etiam, urbe Bra-* *Thenis in Brabantia.* *bantiæ, eſt aliqua* S. Theobaldi *capella, prope portam Hugardienſem; ad cujus augendam celebritatem aſſerit dictus Paſtor cap. 8, ſe miſiſſe anoo* MDCLXVI, *particulam aliquam.*

8 *Huit inſuper urbe Leodienſi* S. Theobaldo *ſa-* *Huit apud Concigeror* *ciam ædem fuiſſe anoo* MCXI, *ſcribit Fiſru, lib. 11 Hiſtoriæ Leodienſis, ad quam tunc ibidem Osdo Cruciferorum furſit loſitosus: & bone voluit a Theoduino Epiſcopo Leodienſi ſub annom* MLXXIV *mostuo, conſtructam, ac dein ſæpius auctam; in qua etiamnum, prope chorum ad latos Evangelii, eſt altare, cum imagine Sancti in habitu Sacerdotis, tenentis altera manu librum, altero ſeiplonem, peregrini teſſeram, & ſub pedibus diabolum conculcantis: ubi quotannis feſta ſolemni rito celebratur, recitatis Le-* *Chinsti,* *ctionibus, quas inde accepimus ex priore Vita contracta. Quinque leucis inde diſtat Chinacum oppidum,*

in

A *In cujus ſuburbio, Saxo dicto, fuit anno* MCCLXXXVI *erecta a Ludovico Vicomite Cbinocenſi*, capella S. Theobaldi; *cui adjunctus poſtea fuit Prioratus, a Crucigeris Hujuſmodi dependens, & tam ibi quam in monte ſunt fontes*, S. Theobaldi *cognominati, quorum aquæ dicuntur egris prabere ſubſidium. Habet & Burgundiæ, tam Ducatus quam Comitatus in veneratione* S. Theobaldum: *de cujus rebus geſtis ſcripſit propterea Petrus Franciſcus Chiffletius tenſatum, anno* MDCLXIII *Divione excuſum: & nos ſupra citavimus Breviarium Æduenſe ſive Auguſtodunenſe, anno* MDXXIV *editum, quod Ludovicus Damus Antichius probavit anno* MDCLXIII; *in qua diœceſi dicuntur plures parochiæ, eccleſiæ, & prioratus gloriari numiæ* S. Theobaldi; *ac Semuriſ in eccleſia parochiali eſſe Sacellum ejuſdem Sancti. In Comitatu autem ſunt etiam varia ſacella, altaria, & eccleſiæ etiam parochiales, puta prope Salinat & Juſſey. Domum Viennæ in Auſtria, in ſuburbana eccleſia Patrum Carmelitarum, eſſe altare* S. Theobaldi, *cum ejus imagine ſub habitu eremitæ, præ-laudatus Jamotte ſcribit cap.* 8.

In utraque Burgundia.

ac ſuburbio Viennenſi in Auſtria.

B §. III. *Controverſa de S. Theobalde, potiſſimum, an apud Camaldulenſes Vangaditiæ quieſcat.*

S. Theobaldus per erroremEpiſcopus habitus.

9 DE *hoc Sancto varia controverſa occurrunt, ex quod ab aliquibus aliis ejuſdem nominis non fuerit diſtinctus. Primus poteſt cenſeri* S. Theobaldus, Archiepiſcopus Viennenſis, *avunculus aviæ hujus* Theobaldi Eremitæ, *quaſi hic fuiſſet etiam Epiſcopali dignitate infignitus: unde in Martyrologio Coloniæ & Lubecæ anni* 1490, *iſta ad Kalendas Julias leguntur:* In territorio Provinciaco B. Theobaldi, Epiſcopi & Confeſſoris. Hic ſeipſum ſeculo ſubripuit; & eremiticam vitam per novem annos expetens, pro Chriſto pauperrime vixit: quem propter vitæ ſanctitatem Angeli de cælo inſula Pontificali decoraverunt. *Ea hoc errore Imagines* S. Theobaldi *apud Luxemburgenſes, Lindenſes & Tenenſes plangantur cum cappa chorali ſeu pluviali, mitra & pedo Epiſcopali: & Ratiſbonenſes arbitrantur ſe habere* juncturam S. Theobaldi, Epiſcopi: *imo cultus* S. Theobaldi Epiſcopi *refertur etiam ad Kalendas Julii, uti ad ejus Acta diximus* XXI *Maji.*

C 10 *Alter* S. Theobaldus *eſt Italus, apud Vicum prope Montem Regalem natus & educatus, atque Albæ Pompejæ mortuus; cujus ibidem corpus in Eccleſia Cathedrali aſſervatur. In hujus Vita, ad diem* XXVII *Maji edita, dicitur Coſta furtim in Burgundiam delata; & cum moveri nequiret, in eccleſia ibidem conſtructa, fuit depoſita; ubi mortuus reſuſcitatus inde Albam Pompejam eſt peregrinatus. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, ad dictum* XXVII *Maji in Notis, aſſerit, hunc Beate Albenſi tribui, quæ* S. Theobaldo Eremitæ *congruunt, puta, quod dictum eſt de mortua ſuſcitatu. Sed quia nihil ſimile de hoc reperimus inter tot antiqua monumenta, quæ excuſſimus, illud* S. Theobaldi *Albenſis Actis inſertum eſſe duximus.*

Hujus tributa eccleſia & miracula S. Theobaldi Albenſis.

alius ab hoc S. Theobaldus Abbas eſt,

11 *Tertius eſt* S. Theobaldus Camaldulenſis, *cujus ſacrum Corpus quieſcit in eccleſia B. Mariæ* Vangaditiæ *Ordinis Camaldulenſis, inter Ligniacum & Rodigium, poſita in Hadrienſi diœceſi, ac vulgo appellatus* la Badia. *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad diem Junii*, de S. Theobaldo, Eremita & Abbate Wungsditiæ, *iſta ſcribit*: Theobaldus, natione Gallus, Pruvini (quod oppidum eſt inſigne Trecaſſinæ diœceſis) nobiliſſimis parentibus ortus eſt, Pater Arnulphus & mater Guilla dicebatur. Hic ab infantia terrena deſpiciens, adoleſcens relictis parentibus vitam eremiticam egit, miraque ſanctitate, Henrico III Imperatore, floruit. Ut vero liberius Deo inſerviret, patrium ſolum deſerens, in Italiam venit; & Monachus Camaldulenſis apud Vincentiam factus, intra colles illius vitam aſperam degens, habitavit; quoad Vangaditiam (quod pagi & Abbatiæ in Hadrienſis diœceſis finibus, Rodigio oppido x M. P. diſſitæ, nomen eſt) venies, multis ad eum confluentibus, Abbas effi-citur; eique monaſterio aliquamdiu multa cum laude & ſanctitate præfuit. Denique piis operibus & ætate confectus, in eodem monaſterio migravit ad Chriſtum. Cujus corpus, ibidem tumulatum, in magna habetur veneratione. Agitur autem illius dies feſtus maxima celebritate, incolis undique affluentibus. *Hæc Ferrarius, aſſeverans ſe iſta ſcribere*, ex monumentis ejuſdem Eccleſiæ, & ex Chronico Camaldulenſi. *Eumdem* Eremitam Ordinis Camaldulenſis *retulit ad dictas Kalendas Junii Arnoldus Wion, eumque ſecuti ſunt Dorganius & Bucelinus. Hæc ſi conferantur cum* E *Actis* S. Theobaldi, *quæ hic duplicia, & ea tam multis Mss. plane ſolida damus; plane alius cenſebitur a dicto Camaldulenſi. Nam hic* Theobaldus, *de quo agimus, cum in tugurio ſuo Salamiæ novem annis vixiſſet, ibidem pridie Kalendas Julii migravit, & quidem ſatis juvenis; ac decimo tertio die Julii corpus Vicentiam delatum, aliquamdiu in eccleſia Cathedrali requieviſſe, celebratus per miracula, præſtita ad ejus ſepulcrum accurrentibus. Supra laudatus Carolus Jamotte, miſſe aliquo Vicentiam, hoc inde habuit reſponſum, a ſe editum part.* 2 *cap.* Silvius Triſſinus, Juris utriuſque Doctor, Protonotarius Apoſtolicus, Archidiaconus Eccleſiæ Cathedralis Vicentiæ, & in ejuſdem Epiſcopatu Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi Domini, Domini Joſephi Civrani, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopi Vicentini, Dueis, Marchionis & Comitis, Vicarius Generalis, univerſis & ſingulis præſentes inſpecturis fidem facimus & atteſtamur, in hac Cathedrali Eccleſia Vicentina exiſtere Capellam & altare divi Theobaldi, Presbyteri & Eremitæ, cum imagine ejuſdem Sancti, picta in pila, nuviter conſtructa; per executionem legati Domini Fabricii Mutii, olim Canonici ejuſ- F dem Cathedralis; veterem vero iconem ejuſdem Sancti translatam fuiſſe, ne modo exiſtere in ſacriſtia Cathedralis prædictæ; hsberique per traditionem, ejus corpus quieviſſe in dicta Capella, & poſtea fuiſſe translatum ad locum Abbatiæ ſeu Vangaditiæ... In quorum fidem &c. Datum Vicentiæ ex palatio Epiſcopali, die XXX Auguſti MDCLX. *Et erat ſignatum:* Silvius Triſſinus Archidiaconus, Vicarius generalis. *Et infra*, Paulus Coruelatus, Notarius Epiſcopalis. *Et ſigillum Epiſcopi Vicentini impreſſum ad latus. Hæc ibi: in quibus prior traditio, quod corpus ibidem quieverit, plane ſubſiſtit: at poſterior, de corpore Vangaditiam translato, non congruit iis, quæ ſupra ex Ferrario & monumentis Vangaditienſibus diximus, quod iſtic Abbas, eſſet vita functus & depoſitus.*

Ubi adhuc altare & imago ejus.

non corpus quod alio translatum.

12 *Ob hanc difficultatem Auguſtinus Florentinus Monachus Camaldulenſis, aliam viam ingreſſus eſt, parte poſteriore hiſtoriarum Camaldulenſium lib.* 4 *cap.* 6. *Ubi* S. Theobaldi, Eremitæ & Monachi, *Vitam deſcribit, hoc exordio*: Requieſcit in templo Abbatiæ Vangadiciæ corpus Venerabile S. Theo-

eſt hic eremita, Salamiæ defunctus & Vicentiam eſt translatus.

D AUCT. G.H. (*licet Acta confundantur*)

Vangaditia moritur.

AUCT. G.H. baldi, Eremitæ inclyti, da cujus vita aliquid ex homilia Judoci Chlichtovei, lectionibus atque hymnis ejus officii, hic enarrasse consentaneum duximus. Ortus est Theobaldus Arnolpho, nobili Campaniæ in Gallia Comite &c. *Omittimus singula enarrare, licet alio modo proferantur quam in antiquis Actis sint scripta. Solum excerpimus, quæ in favorem Ordinis Camaldulensis sic inserta legantur.* B. Theobaldus, in ecclesiam Vicentinam cum advenisset, quærens locum sanctæ conversioni commodum; a Petro Venerabili Abbate Vangadiciæ hospicio susceptus est; ubi sistere coactus, monastici Ordinis accepit consecrationem. *Dein, variis interpositis, ista habentur:* Postremo B. Theobaldus, & corporis imbecillitate & febri fractus, Petrum advocans Abbatem, Sacramentis suum transitum rite munivit devotissime; ex istoque mirabili hospitio feliciter ad cælos migravit Kalendis Junii, anno salutis millesimo quinquagesimo. Cum vero ingemiscerent quotidie miracula ad ejus sepulcrum, Vicentini corpus rapiunt, uti ex ejus translatione habetur & juxta muros occulto in loco sepeliunt. Cete- B rum Petrus Abbas & Oddo socius, de jactura amissi thesauri tristes, explorato loco, effossum sacrum corpus, intempestæ noctis silentio, ad suum monasterium detulerunt Idibus Junii: ubi jacet in basilica Beatæ Mariæ Virginis, cujus translationis celebritas quotannis, immensis ad Deum laudibus Monachorum & Clericorum, agitur. Scripsit ipse Petrus, cum Vitam S. Theobaldi, tum Translationis seriem luculentissimo stylo, quam tamen in integrum videre non licuit.

Alia Augustini Camaldulensis relatio.

Quomodo & quale sibimet accesserit S. Theobaldo eremitæ.

14 *Hæc Augustinus Florentinus, plane diversa ab iis, quæ Ferrarius ex monumentis Vagaditiensis Ecclesiæ & Chronico Camaldulensi scripsit; nec non ab iis, quæ in utraque Vita* S. Theobaldi, *ex tam antiquis & fidelibus Mss. damus. At primo de Petro Abbate, ista in priore Vita habentur: Ad* extrema perductus, accersito Petro Abbate, piæ omnibus sibi in. umicitia familiaritæe junctо, qui eo eodem anno monachorum Schema sacraverat, commendat illi matrem suosque filios spirituales, cum totius eremi cura. *Eadem, paucis verbis omissis, legantur in posteriore Vita, absque Ordinis Camaldulensis & Vangaditiæ mentione: & Schema, quale fuerit non indicatur, neque primo anno habitationis, sed nono sive ultimo Petrus illud sacravit. Quidni Monachicum Schema idem intelligatur quod Eremiticum? At Res ipsa parvi momenti est. Progrediamur cum Augustino Florentino, a quo dicitur* ad cælos migrasse Kalendis Junii, anno millesimo quinquagesimo: *quo tempore Theobaldus Eremita adhuc degebat Provisi apud parentes: a quibus discessit anno* MLIV, & post annos tres peregrinationis *venit ad tugurium Salaicense; cumque ibidem habitasset* annos novem, migravit ad cælos pridie Kalendas Julii, anno MLXVI. *Præterea apud Augustinum dicuntur* Vicentini corpus rapuisse, & juxta muros occulto in loco sepeliviſſe. *At contra, secundum indubitata Acta*, Vicentini, comperto Sancti obitu, una omnes ad officium funeris ruere *dicuntur: postea autem*, feria secunda, die tertia mensis Julii, cum magna frequentia & tripudio populorum, condirum corpus sanctum in basilica S. Mariæ semper Virginis, ad cujus titulum sanctus est Sacerdotii honore: *atque ibidem ad sepulcrum accurrentes undique, cæci undecim sunt illuminati; claudi, contracti & alii sanati: & hæc omnia ex authenticis instrumentis constant; quæ dictus Augustinus se fatetur non vidisse: quod vero ea Petrus scripserit, in antiquorum* C *silentio, volumus asserere.*

mortuus, ista anno 1055, 2 *Junii;*

sed anno 1055, 30 *Junii,*

publice Vicentiæ depositus;

15 *Denique certissimum est, apud Vicentinos non fuisse corpus relictum; sed in Gallias translatum esse arbitramur, scilicet Pruvinum, Latiniacum, Bajolicum, & ad alia loca, quæ supra indicavimus. Et hoc Sigebertus, in Chronico ad annum Christi* ML *clare indicat his verbis:* Sanctus Theobaldus, inter Nobiles Francorum non infimus, hoc tempore clarebat: qui mundo & semetipso abnegato secutus Christum, in Vicentia Venetiæ urbe, reclusus, ibi duodecimo conversationis suæ anno, beato fine quievit. Qui quam accepto serviarit Deo, post mortem ejus miraculorum prodidit magnitudo. Ossa ejus in Gallias translata, multam multis in locis venerationem meruerunt. *Hæc ibi. Arnoldus Wion, ad Kalendas Julii, aliquod simile elogium formavit, & territorio Pruvino corpus attribuit, sed Ordini Camaldulensi adscribit Sanctum ipsum. Martyrologium, Coloniæ & Lubecæ anno* MCCCCXC *excusum, cum Greveno, & Molano in Auctario Usuardi, adscribit ejus narrationem, non Vicentiæ, sed Pruvini in Gallia, ob cultum ibi in loco celebrem & Reliquias eo delatas; fortasse ab ipsamet Sancti matre, paucis post annis a filii canonizatione in patriam regressa; nec enim in Italia mansisse eam scimus, nec erat quod maneret, ablato inde Corpore. Præterea, ut infra dicitur, in Historia miraculorum Latiniaci factorum,* Translata *illinc magna parta corporis ejusdem Sancti a Vicentia, eum magno tripudio & comitatu apud Latiniacum, magna miracula facta fuerunt, & basilica illi constructa. Reliqua supra §. 2, & infra in Notis observantur. Hæc dicta sint absque ullo detrimento Ordinis Camaldulensis, cui concedimus ab hoc Sancto alium* S. Theobaldum, *qui, ut supra ex Ferrario diximus,* Vangaditiæ Abbas, multa cum laude & sanctitate vixit; & piis operibus & ætate confectus, Kalendis Junii anno millesimo quinquagesimo, in eodem monasterio migravit ad Christum: cujus corpus ibidem tumulatum in magna habetur veneratione. *Ferdinandus Ughellus, tomo 5 Italiæ sacræ in Vicentinis Episcopis col.* 1109, *testatur hujus ossa* Vaganditiæ pridem, anno MCCCCXI die XXIII Junii; & anno MDCXXVI solenni pompa in decentiorem locum in eadem Ecclesia translata fuisse. *Eadem referuntur a Francisco Barbarano, libro primo Historiæ Ecclesiasticæ Vicentinæ cap.* 37; *qui addit, in ultima anni* MDCXXVI *translatione, sacra ossa fuisse deposita in tabernaculo argenteo; præter manum dexteram, quæ singulis annis in solenni processione circumfertur, in concursu omnium subditorum dictæ Abbatiæ. Aliquas hujus sanctæ Reliquias Venetiis in Ecclesia Sanctissimæ Trinitatis, & alias alibi asservari, indicat idem Barbaranus.*

corpus defertur in Galliam delatum,

aliud autem est Vangaditia,

anno 1412 *& 1626 translationem.*

V I T A

Auctore coævo.

Ex pervetustis quatuor codicibus Mss. & Surio.

P R O L O G U S.

ARmorum * dominos, & bellicosos gentium victores, vel civitatum conditores, novimus loquacium Poetarum præconiis (ut ita dicam) ad sidera tolli, & longissimis annalium sive historiarum ambagibus, ad memoriam

* al. Antiquos.

A am poſterorum, verbis ecepitantibus audivimus frequenter vaniſſimo ſtudio lectitando laudari. Quod ſi laudes falſorum deorum, ſeu ſuorum fatellitum, tanta efficacia verborum adornantur: cur non potius, ad ædificationem audientium, Dei omnipotentis gratuita dona, quæ ſuis fidelibus quotidie præſtare non deſinis, omni elegantia ſermonis, prout ipſe annuerit, debemus enarrare? Verus enim Propheta & Salvator mundi, dum de quinque panibus & duobus piſcibus quinque millia hominum ſatiaſſet, turbia quærentibus ſe eunſtitnere Regem, ait: Operamini, non
Joan. 6. cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam. Et poſt pauca; Patet meus, inquit, uſque modo operatur: qui ſine teſtimonio bonitatis ſuæ, nullum ordinem ſæculorum præterita
Sanctorum Acta eccleſiam exornant. patitur; qui eccleſiæ decus in Patriarchis & Prophetis inchoat, in Apoſtolica firmitate ſolidat, in Martyrum victoria coronat, in Confeſſorum munditia decorat, in Viginum floribus exoruat. Vere, inquam, uſque modo operatur; qui Eccleſiam ſuam in bello roſis ambit, & in pace liliis
Cant. 2. veſtit. Unde ipſa Eccleſia, ſponſa ſcilicet Dei,
B amotis telo vulnerata, ſanctis prædicatoribus ait: Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo: per ſinrem quippe teuera virtus inchoantium, per malum vero ſolida operatio perfectorum deſignatur. Eccleſia ergo ſuleiti ſe floribus poſtulat; quia infirmis quibuſque inchoantiam virtutem prædicati imperat: ſtipari malis appetit: quia perfectorum mira facta fidelibus imitanda proponit. Igitur ne ſtudioſas aures audientium circumlocutionibus verborum offendamus; ſimpliciter ac fidelitet, prout Deus conceſſerit, eur ita præſibaverimus, aperiamus.

CAPUT I.

Ortus, educatio, peregrinationes.

a Igitur a Theobaldus, bonæ indolis vir, gente
b Francorum, patre Arnulpho, matre vero b
c Willa, oriondus territorio c Senonenſi, aaſtto
d autem d Provino educatus, flos, ut ita dicam,
Provini claris parentibus naſcitur, e ſpinis erupit: parentibus vero, non ſolum nobilibus, verum etiam clariſſimis atque diriſſimis enituit. Cujus nativitatem, a S. Theobaldo e Vienenſi Epiſcopo, procul dubio veracium familiarium ejus teſtimne; &, quod fitmius eſt, mattis
e ejoſdem beati viri aſſertione, prænunciatsm eum-
C perimus. Is etenim Præſul avunculus aviæ S.
prophetatus ab Epiſcopo, matris pronunculo, Theobaldi exſtit, & ab eodem, æquivoci nominis vocabulum ſortitus eſt. Quadam aliquando colloquium haberet eum matre Dominæ Wille, hujus beati viti genitricis, inter cetera ait: O generoſa parans, gaude & lætare, quia ex te prodiet mater, quæ peritura eſt magni merili filium;
qualis ſit futurus, qui omnibus noſtræ affinitatis hominibus præeminebit, & ante Deum & homines magnus vocabitur, & erit. Huic etiam præſagio teſtimonium perbibuit, quædam bonæ voluntatis pauperula; quæ jam gravidam matrem beati viri conveniens, verbis ſic conſolatur amicis: Gaude, Domina, inquiens, quæ in utero geſtas filium, qui apud Deum principium obtinebit locum, & ſuorum erit gloria parentum. O decus, o dulcedo uectarea! Beatus Theobaldus a Præſata prædicitur ſancto; *& a quadam pauperula.* ipſa pauperula, illi evangelicæ viduæ æquiparanda, prænuntiatur: ut veraciter illius credatur eſſe membrum, qui a Prophetieis eſt varicinatus, Abangelo annuntiatus, a nihilo creatus

Tomus V.

ieſtis exercitus collaudatos, a ſtulla declaratus, a D
Magis adoratus, brachiis ſenis Simeonis bajulatus, AUCT.
& ab Anna vidua in templo eſt *f* Deus agnitus. COÆVO

3 Redeamus ad propoſita, & videamus de loco, unde tantum deeus emanavit. Demum veto ponamus nomina Regum vel Principum, quotum temporibus vit ille floruit, ut & ehronicæ ſcieutiam poſtetis relinquamus, & ad laudem hujus beati viti, ex quanta genealogia prodierit, & aa quali ambitione ſæculi ad voluntatism pauperiatem converſus fuerit, elarius enucleare ſatagamos. Pruvium eaſtrum, ubi Saoctum prædiximus ortum, populoſus locus eſt, juris quondam illius *g* Odonis famoſi Comitis Campanienſis, cujus propinquum beatum virum fuiſſe clarom eſt. Viguit autem temporibus Hentiei Auguſti, & *h* Henrici Regis Franeorum, & filii ejus Philippi. Qui ut adoleſcentiæ attigit metam, non laſciviam ſecutus eſt mundi, ſed potius quidquid præceptorum Dei audiru peteipere poterat, velut prudentiſſima apis, in alveari memoriæ ſtudebat eonvehere. Movebat animum E
adoleſeentis maxime, Eremitarum ſolitudo, quotum initium extitis Elias, & Joannes Baptiſta: & poſt eos Paulus & Autonius. Æmulabatur victus eorum tenuitatem, veſtrum aſperitatem, animi contemplationem, & Angelorum *aſſumit ſui inſtituti ſeeium.* in ſolitudine contubernium. His igitur & hojuſmodi ſaeibus acceuſus, clandeſtina diſceſſione adiit quemdam Eremitam, in quadem inſula *i* Sequanæ latitantem, cui cordis ſui apetuit ardorem, non eomburentem, ſed illuminantem. Cum quo inito conſilio, aſſumptoque *k* Gualtero quodam Milite ſocio, aſcenſis utetque equis, cum ſingulis armigetis Remis civitatem perveuerunt. Miles ergo Chriſti Theobaldus, teliſta domo, pstte, matre, fratribus, maneipiis, ampliſſimiſque prædiit, eum omnibus ſæculi pompis, quaſi proximo Paſcha aceincturus militiæ eingulum, cum jam dicto ſocio iter arripuit. Cumqua apud S. Remigium in prædicta *frequentati Remis edem S. Remigii,* civitate boſpitati fuiſſent, occaſione alicquendorum smicorum; armigeris atque equis in hoſpitio telictis, pedeſtri itinere noctu ad interiora pertentaveruut progredi.

4 Inveutis vero duobus peregtinis, exuti ſuis F
optimis ae militaribus indumentis, il'orumque induti reſareitis (ut its dieam) *l* trapinis, nudis *l*
pedibus perveuerunt ad locam, qui dicitur *m* *m*
Pitingo, in Teutonicotum videlicet regno: ibi- *Pitingi aſſumit vilißima miniſteria,* quu molto tempore voluntatiam paupertatem pro Chriſti amore ſuſtinentes, cum multo labore victum ſibi quæritabaot. Nam, ſicut geneealiter, *Pſalm. 80.* non ſpecialiter, de Joſeph eanitur in Pſalmo, Manus eorum in cophino ſervierunt: uſque ad viliſſima ac laboriota ruſticotum opera davoluti ſunt: ſcilicet lapides ſeiendo, fœnum e pratis ſecando, ſtabula curando, & maxime (ut idem ſimpliciter poſtea teferebat) esrbonea ad opera fabrilia faciendo, victum ſibi cum parvo cenſu providebant. Tenuiſſimo igitur col- *peregrinatur Compoſtellam,* lecto numorum quæſtu, ad ſepulcrum S. Jacobi in Galieia, Hiſpaniæ parte, nudis (ut jam diximus) pedibus perrexerunt. Cumque inde teverterentur, diabolus in itinere, humana ſpecie aſſumpta, per obliquum in via ſe proſternens, compalit vitum Dei raere: illoque Chriſti nomen invocante, Cruciſque ſigno ſe munieote, maliguus hoſtis ut ſumus evanuit. Nec mirum, ſi viro Dei præparavit eaſum, qui Domino noſtro Jeſu Chriſto auſus eſt ſuadere rui-

nam dicens: Si filius Dei es, mitte te deorſum.
AUCT. Tteveris demum urbem eum collega repetens,
COÆVO reperto ibi pstre, admodum contriſtatus eſt. Ro-
in Trevi- mam deinde [profectus eſt, & inde u] regreſ-
rim re- ſus, deſiderio videndi ſepulcrum filii Dei, Ve-
dit. netiam, quaſi mare tranſiturus, expetiit.

ANNOTATA G. H.

a *Omiſſo Prologo, Vita in Mſ. Colonienſi incipit:* S. Theobaldus, devotus Chriſti Confeſſor.

b Willa, *aliis etiam* Guilla, *Surio* Giſla; *oppidum Provini* Guillemette.

c *Mſ. Reginæ Sueciæ*, Trèsſſino.

d Pruvinum *ſeu potius* Provinum, *oppidum in Bria ſeu Brionia provincia, cujus caput tuiſit, ad amnem Venziam, ubi roſæ ſunt laudatiſſimæ.*

e S. Theobaldi *Epiſcopi Acta dedimus ad Maji.*

f *Mſ. noſtrum*, præſentatus.

g Odo *ſive* Eudes, *primus filius Theobaldi, etiam Comitis Campaniæ, traditur adhuc vixiſſe anno 995; & hujus filius, etiam ipſe dictus* Eudes Odo II, *mortuus eſt anno* 1037.

B h Henricus I, *Rex Francorum, Roberto patri ſucceſſit anno* 1031; *mortuuſque in Bria provincia anno* 1060, *ſucceſſorem habuit Philippum filium, mortuum anno* 1108: *quo tempore imperavit* Henricus III, *filius & ſucceſſor Conradi, Niger dictus, ab anno* 1039 *ad annum* 1056; *cui ſucceſſit* Henricus IV *filius, mortuus anno* 1106.

i *Diſtat* Provinum *Sequana* VIII M. P.

k Gualtero, *alii* Gualterio & Walterio.

l Tapinis, *id eſt vilibus & humilibus* ταπεινοῖς *humilis, hinc* tapinoſis & tapinoſitas, *pro humilitate, aut humilis ſyli vitio fumitur.*

m *Jamette*, Pitingeo *aut* Pitange *aſſerit eſſe pagum, prope Luxemburgum in diœceſi Trevirenſi: eumque exhibent tabulæ ſupra fluvium Pramiam, tribus leucis a Trevirís.*

u *Supplementi hujus neceſſitas apparet ex Vita alcera num.* 4, *quamvis nec ibi ſatis integer textus ſit, ſed alicujus etiam ſupplementi egeat.*

CAPUT II.

Vita Salanicæ acta. Obitus. Tranſlatio.

C 5 AMabilis igitur Domini Theobaldus, hac intentione Italiæ fines oberrans, tandem perveuit ad locum, cui vetuſtas, *a* Salsnica nomen indidit. Perluſtrato vero loco, & divina, (ut credimus) depoſitione adamato; reperit ſaltum ſpacioſum, & ruinas quaſi veteris eccleſiæ. Ibi poſt longinqui itineris fatigationem reſedit, & a dominis loci, habitationis domum ſibi poſcens, libenter illis concedeutibus, impetravit. Compacto vero parvo tugurio, confidenter ibi habitare cœpit, & Angelicam vitam in terris aditare inchoavit. Primum a carne & omni pinguedine ſe ubſtinuit: demum vero panc hordeaceo & aqua tantummodo uſus eſt: ad poſtremum a pane & omni potu ſe ſbſtinens, fructibus tantum & herbis, earumque radicibus aliquantis annis vixit, ſemper uſus eilicio. Divina igitur diſpoſitione actum eſt, ut proficientibus meritis, omnes Eccleſiaſticos gradus uſque ad Sacerdotium in Vicentina Eccleſia adipiſceretur, præfidente ejuſdem Eccleſiæ Cathedræ *b* Sindekerio Præſule, viro in eccleſiaſticis & ſæcularibus negotiis ſtrenuiſſimo.

Salanica tugurium conſtruit,

in magna abſtinentia degit:

ordinatur Sacerdos.

b

6 Jam vero quis explicet digue, quas cruces corpori ſuo ſævus perſecutor induxerit? quomodo quotidie crucem ſuam bajulando Chriſtum ſecutus fuerit, enm ex cotin facto multifido flagello ſæpius ſeipſum flagellaverit, quis digne valeat enarrare? Quinquennio igitur, ut ejus fideles & familiares conteſtantur, numquam jacendo, ſed ſedundo, ſomnum percepit; & hoc tanta peregit cautela, ut, quaſi tota noctu in ſomno manſurus, diligenter panuis tegeretur; poſt abſceſſum vero miniſtri ſui ſtatim exurgens, conticiuit tempora in precibus & laudibus Dei, extenſis manibus continuabat: hora vero ſurgendi ad matutinos hymuos, ut ſuos lateret, ad ſtratum, proprium regrediebatur. Illud autem ſtratum primo quidem quædam arca æqualis ſuperficie extitit, ſabſtrato quodam lineo linteolo, & aspiti admoto truuco duriſſimo, ſuperaddiroque lanceo pileo, ſuæ peregrinationis ab æſtu defenſore: demum vero, eum omnia corporis ſui membra armaſſet, ſuprædicto linteolo ſuppoſuit cilicium, & pro arca uſus eſt quodam lato & dolatili ligno. Biennio autem expleto, ex quo vir Dei jam dictum cœperat incolere locum; ſocius ejus Gualterus, cum bona confeſſione naturæ ſolvit debitum, & (ut credimus) conjunctus numero fidelium eſt.

D *non niſi ſedens dormit;*

deinde ſupra tabulam:

E

7 Beato igitur Theobaldo non defuerunt tentamenta antiqui hoſtis, ne videretur illius beatitudinis expers, de qua Jacobus ait; Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam dum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe: Nempe quadam nocte, ipſo in ſtrato recumbente, nec tamen dormiente; malignus ſpiritus, magna vi quatiens parietem, aſſuit: & virum Dei, ad nocturnales hymnos nominatim compellans, ſurgere hortabatur. Cumque ille motus his clamoribus, quemdam e Fratribus ſe vocantem putaret, ad cellulam ejus properavit; hunecque quieſcentem, obſerato oſtio, invenit. Disbolica igitur cognita illuſione, Trinitatem ſanctam invocavit; hoſtem, muniendo ſe ſigno Crucis, fugavit; & cum, quaſi ruſticorum multitudinem, ſecuribus ſilvam proſtrantium, diſcedere audivit,

dæmonem noctu exſtantem ſigno Crucis fugat:

Jac. 1. 12

8 Quodam tempore Sancto legationem pacis agente, dum in plauſtro ſederet, apud Leonicum caſtrum, flumen novum pertranſiret (nam præ deſectione pedum non valebat longius progredi) diabolus enm in flumen conatus eſt præcipitare: una enim ex rotis plauſtri ſubito unſquam compenit. Tamen non prævaluit inimicus, ut virum Dei uliquatenus humectaret; ſed ita a voragine fluminis, acſi levis plums, ſive birota ſu iuhumectatus exſiliit.

ab eo nequit in flumen præcipitari:

F

9 Hactenus in nocte laborum vel tentationum narrationis iter direximus: nunc ad ea quæ plena ſunt gaudiis, ſicut in die honeſte ambulantes, ſuccingamur. Sæpe & frequentius, ut veraces & cauti ejus familiares, Chriſto iaſſe, affirmant, viſione Angelica hic Beatus meruit viſitari; & aliquando in ſpecie columbæ, aliquando in ſpecie viri, & in aliis ſchematibus, quæ ipſe ſolus noverat, ſpiritum ſupernorum affatibus dignus fuit mulceri. Quadam die, eum ſua commiſſa lugeret & more Caleph filiæ, irriguum inferius, & irriguum ſuperius ſuſpiraret; vox ad eum facta eſt: Noli flere, dimiſſa ſunt tibi peccata tua. Eodem tempore *d* S. Hermagoras & S. Fortunatus, in quorum honore oratorium cellulæ habebatur conſecratum, cum magus ei claritate apparuerunt, atque dixerunt; Gratiam &

a Angelis

a SS. Hermagora ac Fortunato.

d

bene-

A benedictionem a Deo consequaris, qui tam sedulo, vestri memoria, huic ecclesiæ deservis.

ministrum sacrificii Missa-rum

10 Eadem tempestate quidam ejus ministeri, nomine Odo, nimiæ febris & sici addictus erat infirmitati, ita ut in promptu pararetur vitam exhalare. Cumque sæpius precaretur Sanctum pro se orare, primo quidum renuit, & columbina, ut erat, simplicitate respondit: Del voluntati contrariu timeo, cujus num te esse infirmum cognosco. At ubi vidit ingravescente morbo, mortem immiuere fideli ministro, dolens de ejus absentia, justit eum ferri ad ecclesiam. Cumque en præsente Missarum sacrificia celebraret, mysteriis Christi illum participavit. Eadem hora frater ad cellulam suis pedibus rediit, qui aliorum udminiculo fuerat delatus.

apparitio-nibus invi-sitor,

11 Audientes igitur patet & mater inclitam famam beati filii, eum multo nobilitate ad eum venerunt, ejusquu visione nimium gavisi sunt. O quantis lætymis matet exuberavit, cum gauderet inveuenm, quem doluerat amissum: & inter lacrymosa suspiria dubirabat pene, quid maller; quis & pstrism cum viro & liberis nolebat deserere, nec ab unicæ dilectionis filio Theobaldo volebat separari. Tamen amot filii, immo amot Christi, vicit amorem seculi. Nam sbruptis omnibus ratinaeulis seculi, soli Domino Deo eum filio servitura adhæsit: fortis enim est, teste Salomone, ut mors dilectio. Per filii dilectionem sd Dei pervenit caritatem, & quæ magnam in mundo possederat prædiorum amplitudinem, nuius brevis cellulæ, cum filio Deo famulatura, elegit solitudinem. Cui filius cum tantu humilitate obsecutus est; ut non facile queat enarrari. Ex hoc vero ejus obsequium potest argumentati; quod nullo hiemis rigore, nulla sclgoris inclementia ingruente, a conspectu reficientia matris, nec ad modicum passus est abesse.

B

Cant. 8.

matri in-servit:

biennio voluntri-bus obse-quio,

12 Biennio igitur hic Beatus uute suum transitum, ab omni tentatione diaboli, ab omni pollutinne carnali, suis eredulis Fratribus se perhibuit immunem. Quo tempore ita vulneribus corporis nudique obsitus fuit, ut aliquando neque gressum figere, neque manum etiam ad os ducere valeret. Supernus enim artifex, vas electionis sibi aptum, igne tribulationis & lima infirmitatis, volnit septuplum purgare: ut enm sine rabigine, in domo sns beatum fsceret hsbitare. Illud vero magis stupendnm est, quod nullu genere infirmitatis, nulla defectione carnis, ab proposito rigore jejunii potuit flecti. Ingravescente ergo ulcerum valetudine, & scivit & prædiuit, iu proximo se migraturum. Cumque duodecimus unnus volveretur, ex qun partiam reliquerat (nam tribus annis peregrinatus est, & novem in solitudine mansit) ad extrema perductus, vigore corporeu cœpit omuino destitui.

C

deficit.

Commendat matrem, & discipulos Abbati amico.

13 Accersito vero Petro Abbate, pre omnibus sibi in amicitia fsmiliaritee jnncto, qui ei eodem anno Monachicum schema sacruverat; commendst illi matrem, sunsque filios spirituales, cum totius eremi cura. Ante tertiam diem sue migrstionis, quinques gravissimus terre morus extitit; ex quibus quidam a foris stantes, omnes vero in cellula Sancti astantes [ipsum] fensernnt. Unde conjicirut, illius Majestatis præsentiam migranti affuisse, de quo dicitur, Qui respicit terram & facit eam tremere, Testantur,

Ps. 103.

& terra motu fa-cta

uutem qui affuerunt, dum eum mortis gustasse calicem. Nec mirum: illi enim adhæserat, qui pro nobis peccatoribus, a Judæis morte turpissima condemnatus, peccata nnstra ipse portavit cujus livore sanati sumus. Cumque din in agonia desudaret, quidsm e familiaribus, divinitus (ut eredn) inspiratus, quosdam e popularibus mares & feminas adstantes, blanda voce discedere fuasit. Quibus recedentibus, Viatico Dominici corporis accepto, cum sæpius iterassset; Domiue miserere populo tuo, diviuis fatigatum officiis spiritum reddidit, snis plorsntibus, Angelis gaudentibus. Qui autem fsacto corpori propius astabant, testati sunt, quod nec tenuis maeula illum fuscassset, sed quodam resurrectionis decoru ejus vultus niteret. Migravit autem pridie Kalendas Julii ad vesperum *e*, Indictione quarta, regnante Henrico, filio Henrici Augusti, in Itulis; Philippo, in Gallia regnante; suxilisnte Domino nostro Jesu Christo, qui in Trinitate perfecta vivit & regnst Deus, per omuia secula seculorum. Amen.

D

AUCT. COÆVO

feliciter obdormit 30 Junii.

e

14 Vicentini igitur, comperto Sancti ubitu una omnes ad officium funetis rnere. Clerus, omnis plebs urbana & rustica, in unum eoiere sententiam. Armati & inermes, juvenes & senes, non solum ab urbe, sed etiam a viciuis eastris erupernnt; & magna vi in solitudinem penetrantes ab ecclesia cellulæ ejus, beati viri glebam sustulerunt. Residui vero, qui in elvitate restiterant, matronæ, pueri & puellæ, sanctu corpori processerunt obvism, duobus ab nibe millibus, in loco qui dicitur ad Cuttem *f*, ubi gernli beati corporis quieverunt.

E

f

Sepelitur in templo S. Mariæ.

15 Posteta die seria secunda, tertia die mensis Julii, eum magna frequentia & tripudio populorum conditum est corpus sanctum in bsilica S. Mariæ semper Virginis, ad cujus titulum, Sacerdotii functus est honore. Pet omnia benedictus Deus, qui fscit mirabilis magna solus. Post tumulatinnem B. Theobaldi, placuit divinæ Majestati, annuente beata Dei genitrice Msria, cooperantibus *g* Sanctis Martyribus Leontiu & Carpophoru, in quorum basilica idem requiescit, mirificare Sanctum suum virtutibus & miraculis.

g

ANNOTATA G. H.

a Salaniea, *alias* Sallauica, *& Salanga, in ditione & diœcesi Vicentina.*

b Siudekerius, *alias* Sindicherius, Liudikerius *Ughellio*, 24 Episcopus Vicentinus, cœnobii S. Petri pru monialibus Benedictini Ordinis restaurator, anno 1054.

F

e *Ita Ms. nostrum*; *Ms. Reginæ Suecie*, sive rota; *quod magis placet. In codice Theodosiano lib. 6 tit.* 29, Birotum *appellatur, quod trinis mulabus trahebatur, ut explicat Gothofredus. Sed nihil hoc facit ad rem præsentem: præterquam, quod* birotum *per se sufficienter notet vehiculum, a binis rotis, quibus volvitur, sic dictum; ut infra pag. 599, num.* 11 *recurrit. Malim igitur legere cum citato Ms. Reginæ*, sine rota; *qualia altera vota, vehiculo jam ante ablata erat arte diabolica; atque ita in fluvium lapsus, debuisset cistus, madefieri, nisi propere ut levis pluma exstitisset.*

d Hermogenes Lector & Fortunatus Diaconus, *martyrio coronati Singidoni* 13 *Augusti, quiescunt Aquilejæ.*

n *Anno* 1066, *littera Dominicali A, & sic* 3 *dies Julii incidit in feriam secundam, ut infra dicitur.*

f *Addit Ms. nostrum* Camiui, *ubi quiescebant propter diem Dominicam, tunc* 11 *Julii.*

g SS. Leontii & Carpophori Martyrum *corpora condita sunt in Ecclesia Cathedrali, Deiparæ Virgini Mariæ dicata. Colantur* 10 *Augusti.*

ALIA

A

ALIA VITA,

Bullæ Canonizationis adjuncta,

ex quodam noſtro Codice Mſ.

a 1 ALexander *a* Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, omnibus fidem Chriſti colentibus, gratiam & Apoſtolicam benedictionem. Multa *Sanctis adſcribitur ab Alexandro Papa.* præclara & admiratione digna, de quodam Eremita, religioſo viro, Theobaldo nomine, celebris fama divulgat. Quam ſancta & religioſe vixerit, & exutus omnibus, Dominica præcepta ſecutus ſit, eum in præſentiarum fuiſſet, manifeſtum patet. Miraculorum vero iudicia, indubitata fide, ejus merita commendant; multis religioſis viris, ſæpe his cognite & vera referentibus. Quapropter vitæ ejus converſationæ cognita, & miraculorum indiciis probatis per non *b* fallacia teſtimonia; ſuggerentibus nobis de eo *b* B Mainardo & Damiano Epiſcopis, & Vincentiæ populo, illum celebri memoria dignum Romana decrevit Eccleſia. Et quis procul dubio eum electis coronatur in cælis præcipimus ut illius memoria, ſicut & aliorum Sanctorum, ſolenniter celebretur in rectis.

Lect. I. 2 S. Theobaldus, ante mundi conſtitutionem præſcientia Dei electus, gente Francorum, patre Arnulfo & matre Willa, oriundus fuit, in Comitatu Trecaſino, caſtro autem Pruvino natos & educatus. Parentibus enim non ſolum nobilibus, verum etiam elatiſſimis atque mitiſſimis enituit; cujus nativitatem, a S. Theobaldo Vi- *Prædicitur nativitas ejus a S Theob. ido Ep.* ennenſi Epiſcopo, ex familiarium ejus relatione, & matris ejuſdem beati viri aſſertione, præmuniri competimus. Is etenim Præſul, avunculus aviæ S. Theobaldi exiſtit: qui dum aliquando colloquium cum ea haberet, inter cetera air: O gentroſa parens, gaude & lætare, quia ex te prodiet mater, quæ patituta eſt magni meriti filium, qui omnibus noſtræ affinitatis hominibus præeminebit, & ante Deum & homines magnus vocabitur, & erit. Huic præſagio teſtimonium perhibuit quædam bonæ voluntatis pau- *& e pauperula.* percula, quæ jam gravidam matrem beati viri C cooveniens, verbis ſic conſolatur amicis; Gaude Domina, inquiens, quæ in utero geſtas filium, qui apud Deum præſpuum obtinebit locum, & gloria ſuorum erit patentum. Pruvionm caſtrum, in quo vir ſanctus natus eſt, ſub ditione olim fuit potentia & famoſi Odonis, Comitis Campanienſis, & patria Theobaldi ſibi in Comitatu ſucceſſoris, qui hujus ſancti viri erant propinqui. Felix ergo puer in bapriſmo nomen præſagi ſui Theobaldi Viennenſis Præſulis, & Theobaldi Comitis, cognati ſui, e quo de ſacro fonte fuit levatus, nomen ſortitus eſt.

Lect. II. 3 Qui ut adoleſcentiæ attigit metam, non leſciviam ſectatus eſt mundi. Movebat enim animum ejus Eremitarum ſolitudo, quorum æmulabatur parcitatem in victu, & aſperitatem in veſtito. Et ſic incitatus adiit quemdam Eremitam *c* nomine Buchardum, *c* in quodam inſula Sequanæ latitantem. Cum quo inito conſilio, & aſſumpto Waltero Milite ſuo, relicta domo, patre, matre, fratribus, cognatis, cum omnibus ſæculo pompis, inet arripuit. Et tandem ad civitatem Remenſem pervenarunt. Et ficta occaſione alloquendorum amicorum, atmlgeris in hoſpitio relictis, pedeſtri itinere noctu ad ulteriora tentaverunt D progredi. Ubi inventis duobus peregrinis, emuti ſuis militaribus indumentia, & acceptis peregrinotum vilibus veſtibus, nudis pedibus perrexerunt ad locum, qui dicitur Pitingo, in Teutonicorum regno: ibique multo tempore voluotatiam *Pitingum,* pauperratem ſuſtinentes, viliſſima ac laborioſiſſima ruſticorum opera, lapides ferendo, fœnum in ptatia ſecando, ſtabula curando, carbones ad opera fabrilia faciendo, vineas purgaodo, & laberando, cum multo labore victum ſibi eum parvo cenſu providebant. In præfato igitur loco Teutonicorum aliquamdiu commoratus, tenuiſſimo nummorum collecto quæſto, ad ſepulcrum S. Ja- *Campo ſtellam.* cobi in Galiciam, Hiſpaniæ partem, nudis pedibus cum ſocio perrexit. Cumque inde reverterentur; diabolus in itinere, humana ſpecie aſſumpta, per obliquum in via ſe proſternens, compulit viſum Dei ruere: ſed eo, ſe ſigno Crucis muniente, ot fumus evanuit. *d* Deinde cum duobus ſociis *d* [pergens; cum] poſt duorum dierum inediam, itinere, fame, & ſiti afflictus, deficeret in via; comitta aliquantulum præcedens, panem in orbita *Panem in fame accipit a Deo præparatum.* plauſtri, a Deo ſibi præparatum, invenit. Et quia prope erat rivulus aquæ, ſocios ad teficiendam invitavit. Perquitentibus illis quo pane veſcerentur in ſolitudine? Hoc, iaquit: & panem qui E ſub veſtu latebat, oſtendit. Qui tunc intellexerunt, Angelicam adminiſtrationem fuiſſe.

4 Poſt reditum monuit ſuum ſodalem Walte- Lect. III. rum, ut Clericum quæreret, qui ſibi ſeptem Pſal- *addiſcit 7 Pſalmos a* mos doceret. Quibus edoctus, Pſalterio indiguit. Tunc Waltetus perſuaſit Wilermo, ſancti viri Clerico, ot ad Gallias tenderet, & patri viri ſancti intimaret, ut Pſalterium filio tranſmitteret. Tunc Clericus *e* virum ſanctum adiit, licentiam po- *e* ſtulans ut Gallias inviſeret. Qua data, petiit quid *panem patri mittat* patti & matri ejus deferret. Qui patvum panem, quem ex quodam monaſtetio caritative habuerat ut patentibus portaret, tradidit. Quem parentes pro ſummis doais recepetunt: & infirmi, qui de illo pane comederunt, ab omni genere febrium ſanari ſunt. Tunc Clericus patrem, deſiderio videndi filium tabeſcentem, Treveris dedueit; enmque extra civitatem ſub ulmo, ubi Sanctus legere conſueverat, abſcondit. Poſtea diſcipulum monet, ad locum conſuetum ire, ut videret quid interim profecerat in lectione. Qui dum irer, F propheralt ſpiritu dicebat, quia quod nollet, in hoc itinere videret. Invitus tamen ad locum pervenit, & patrem eum militibus, jacendo frena tenentibus, offendit. Tunc triſtis; Tradidiſtis me, inquit, duces mei. Concito gradu ſic loquendo *eumque pavit ab* eevertebatur. Quem pater eum lacrymis profequebatur, ita filium inerepans: O fili, quem fugis? *loquendi abitu.* Cur fugis? Partem fugis, non hoſtem. Nolo te a deſiderio tuo revocare. Licest mihi ſemel videre te, ore ad os loqui, & vidiſſe me filium mœſtæ parenti renunciare. Cui ille, Noli, Domine, inquit, inquietare me. Vade in pace: & me in Chriſto pacem habere patmitte. Tunc patris viſum & colloquium evaſit. Sic rediit pater lætus & triſtis, viſu & allocutione filii.

Lect. IV 5 Præcavens in futurum vir ſanctus, ne parentum impotteunitatem pateretur, Romam abiit, ut longiorem aggredetetur peregrinationem? ſed Dei elementia noſtris [enm] patribus reſervavit. Nam impie cæſus per tota membra, tranſire non potuit; & propter multa incommoda Roma regreſſus, deſiderio viſendi ſepulcrum filii Dei, Venetias mare tranſitutus appetit. Qui hac inten-

A tentione fines Italiæ pererrans, pervenit ad locum qui Sallanigs vocatur. Perlustrato vero loco, reperit saltum spatiosum & ruinas veteris ecclesiæ, ubi resedit, Wultero collega suo deficiente. Qui ultra progredi cum denegaret, assensu viri sancti Verocnsium civitatem expetit: & Dominum loci perquirens, ab eo locum ad habitandum impetravit. Quo concesso, vir Dei Theobaldus, compacto parvo tugurio, ibidem habitare cœpit, & vitam Angelicam in terris actitare inchoavit. Sciens enim quiu caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem, flagello, ex corio facto, corpus suum sæpius flagellabat. Sic carnis mortificationem in membris suis portans, diu in fame & siti, in verberibus plurimis corpus contristavit; nocte vero, quæ omnibus requies data est, toto quinquennio numquam jacendo, sed sedendo, somnum cepit. Biennio autem expleto, quo vir Dei dictum cœperat habitare locum, socius ejus Walterus in sancta religione naturæ solvit debitum. Quotempora contigit Mediolanenses aliquot, ad S. Mutcum gratia orationis euntes, audita fama sancti viri, ad eumdem locum (sicut ex diversis locis ad eum confluebant) accedere. Quibus verbo Dei refectis, deinde carnis refectionem sumentibus, præcepit cuidam Diacono, nomine Dionysio, qui eum litteras docebat, potum administrare. Qui mandatis non parebat, quia vinum non habebat: ipse enim nocte præcedente eum sitiret, vasculum, ubi vinum fuerat, everterat. Tunc bis & ter admonitus, propter importunitatem, viri sancti obedieos præceptis, ad vasculum quod vacuum reliquerat, accessit; & plenum invenit. Quo aperto, & vino cum impetu saliente, ejus gremium totum respersit. Quo mirabili stupefactus, eum timore hospitibus ministravit: unde peregrini plene refecti suot, & Fratres de reliquo per tres hebdomadas vixerunt.

Sallanigæ tugurium fit.

Studet mortificationi corporis;

vasculum vacuum vino repletur

Lec. v. *Sacerdos fit,*

6 Sæpe etiam visione Angelica meruit visitari. Unde divina providentia actum est, ut ejus proficientibus meritis, omnes Ecclesiasticos gradus usque ad Sacerdotium, in Vincentina Ecclesia adipisceretur. Eodem tempore Odo minister ejus, nimia febris & fici afflictus erat infirmitate, ut in prompto putaretur virum exhalare. Cumque sæpius precaretur Sanctum pro se orare; primo renuit, & columbina, ut erat, simplicitate, respondit: Dei voluntati contrairo timeo, cujus nutu te infirmum esse cognosco. Sed ubi ingravescente morbo mortem imminere vidit, dolens de ejus absentia, jussit eum ad ecclesiam ferri. Cumque eo præsente Missam celebrasset, eadem hora ad cellulam suis pedibus sedit, qui vix fuerat ad ecclesiam portatus. Quidam Presbyter e oculorum lumine privatus, ab eo levamen impetrare nequivit; viro sancto dicente, Sanctorum hoc opus esse, non suum. (Ergo) a fidelibus ministrie aquam manum ejus expetiit: qua, viro sancto ignorante, data, ille oculos lavit & vidit. Audiens pater Arnulfus famam beati filii, Romam ire disposoit, ut filium inter eundum visitsret. Cujus diem adventus vir sanctus, spiritu prophetiæ illustratus, præuntiavit Odoni fideli ministro, ad villam ire volenti; dicens ei, ut cito reverteretur, quia hospites eu die essent accepturi. Qui instando dum requireret, quos? nominatim patrem Arnulfum, Henricum militem, Odonem Presbyterum, cum pluribus aliis, respondit.

quæ sum celebrasse sanat minister agrum;

e eorum illuminat aqua lotionis manuum;

7 Regressus u Roma S. Theobaldi genitor Arnulfus, quæ vidit & audivit de filio, matri ejus Dominæ Willæ narravit. Qua secum usSumpta, eum multa nobilitate ad eum venerunt, ejusque visione nimium gavisi sunt. Cujus mater inter lacrymosa suspiria dubitavit, si patriam eum viro & filiis desereret, aut eum unicæ dilectionis filio Theobaldo, a quo nolebat separari; maneret. Tamen amor filii, imo Christi, vicit amorem sæculi. Nam ubruptis omnibus retinaculis sæculi, soli Domino Deo cum filio servitura adhæsit; & quæ magnam possederat prædiorum simplitudinem, unius brevis cellulæ eum filio, Deo famulatura, elegit solitudinem. Cui filios in tanta humilitate obsecurus est, quod nulIn hiemis tempore, nulla frigoris inclementia ingruente, a coospectu reficientis matris passus est absesse. Regressus itsque pster Arnulphus ad Gallias, ob negotia domesticæ curæ disponenda, pro affectu tam sancti filii quam sanctæ conjugis, cœpit moneri, ut modico lubente intervallo Romam repetens, iterum Sallanigam visitaret. Cui filius, sciens quæ longe a se gesta ersnt inter cetera vix colloquia, miseriam prænuntiavit maximam, antequam domi rediret, assutoram. Cui eriam ootitiam miserarum quærenti, aperire noluit. Cum uutem Roma rediret, patri quod contigerat prædixit, nec tamen quod erat aperuit. Post ejus absessum, Odoni fideli suo manifestavit, fratrem occisum. Tunc sacrificium laudis Deo pro fratre immolavit; sotequam mater resciret.

matri ignorata

absens mortem occisum fratrem;

8 Biennio hic Sanctus ante suom trsosirum ab omni tentstiooe diaboli, ab omni pollutione carnali se perhibuit immonem. Sed vulneribus corpotis undique obsitus fuit, ut nec gressum figere, neque manum ad osducere valeret. Inter hæc Mutinæ civituris *f* Antistes, dum a Principibos, Clericis & Parochianis suis expulsionem expectaret, convocsvit sororem suam religiosam, & in quibus esset angustiis declaravit. Monet eam, ut ad S. Theobaldum festinet, & caosam suam manifestet, & ut subveniret in smaritudine positu, efflagitet. S. Thenbaldus, in compassione mirsbilis, prima diu celebravit supplicans Deo, ut Episcopum reconcilisret inimicis. Secunda die, eum idem opus precibus & lacrymis iteraasset, sorori Antistitis dixit, ut cum gaudio remesret, quia fratrem in Sede Pontificali, sedata omnium dissensione, inveniret.

Lec. vii. *biennio valueribus obsitus, f*

Missa sacrificio precus ac reconciliationem Episcopi,

9 Ingravescente vuloerum validitue, scivit & prædixit S. Theobaldus, in praximo se migraturum. Cumque duodecimus anous volveretur, ex qua patriam reliquerat (nam tribus annis peregrinatus est, & novem annis in solitudine manfit) ad extrema perductus, accersito Petro Abbate, sibi in amicitia juncto, qui eidem eodem anno monachicum sehema sacraverut, commendavit illi matrem filiosque spirituales cum totios aremi cura. Cum diu in agonia defudaret, viatico Domioici corporis acceopto, eum sæpius iteraasset, Domine miserere populo tuo, spiritum reddidit *g*.

Lec. viii.

viatico sumpto pie moritur;

g

ANNOTATA G. H.

a Hic est Alexander II Papa, *creatus anno* 1061, *mortuus* xi *Aprilis anno* 1073, *id est anno 6 & mensibus 10 post obitum S. Theobaldi.*

b Non occurrunt Sedes, quibus præfuerint; forsan Malnardus fuit Vicentinus, in Catalogis Bernardus dictus, aut hujus successor.

A c *In Breviario Æduenſi anni* 1534, Burchiſdum qui poſtea factus eſt monachus in monaſterio S. Petri, Senonenſi, quod dicitur Vivi, *five* S. Petri Vivi.

d *Deſunt ſequentia in priore Vita, fere uſque ad Lectionem ſextam.*

e *In Ms. Reginæ Sueciæ additur*, nomine Hunicus a Celſano caſtro.

f *Videtur eſſe* Herebertus, *Epiſcopus Mutinenſis, creatus anno* 1054: *qui poſtmodum partibus Henrici Imperatoris adverſus S. Gregorium* VII *Papam adhæſit, mortuus anno* 1094.

g *Reliqua deerant in Ms. ſupplenda ex priore Vita. Mirum eſt autem, ſi non etiam hic deſit concluſio ipſius Bullæ, ſic ut Vita eam non ſequatur, ſed eidem interponatur.*

MIRACULA,

Vicentiæ, Latiniaci, Baſilicis, & Mercuriæ facta.

CAPUT I.

B *Ex Ms. Archimonaſterii Ciſtercienſis.*

1 ALtavilla dicitur caſtrum, ab urbe Vincentina quinque diſtans millibus, unde quædam femina, neulorum acie damnata, dum Sancti expetiſſet tumulum, Deo favente lumi-
Sanatur cæci. nis recepit officium. In eadem civitate Vincentina, alia femina, ſimiliter oculorum lumine privata, dum Dei miſericordiam & Sancti implorat clementiam, priſtinum recepit viſum. Res eſt manifeſta; perſona nota; nomen, quia in promptu eſt, tacemus; notus locus Drixinum
a dicitur, unde alia, pari infortunio capta, adveniens ad ſepulcrum Sancti, ſimilem adepta eſt medelam.

2 Quidam claudus, membris & greſſu contractus, civis Beneventanus, ad ſepulcrum ejus
claudus clementiam Dei implorans, compaginibus membrorum ſolidatis, incolumis exilivit. Alia perſona ſupradicti ſexus, vigore membrorum deſtituta, manuum atque greſſuum robore erat diſſoluta, quæ B. Theobaldi manſoleum frequentans, ejus interventu ad propria rediit firmato greſſu. Villa dicitur *b* Caſtanedrum, ubi moratur, hanc adepta medelam. O inclita Venetia, etiam tu experta es herilem virtutem. Nam quædam
b C ſub ſpecie religionis mutato habitu velata, aridi-
& aridam habens manum tate manuum fuerat debilitata. Hæc ſuis illata ab oris, præſentibus populorum turbis, officium manuum recepit, S. Theobaldi meritis.

3 Placuit divinæ Majeſtati, interventu B. Theobaldi, geminare miraculum, cum ejuſdem regni indigenam, cæcum puerum, ad priſtinam reſtituit oculorum claritatem. Quod miraculum quam celebre, quam credibile conſtet, millia populi circumſtantis teſtantur: in hoc etiam memorabile, quod hora eadem, veſpertina ſcilicet a Clero excelſa voce hæc modulabatur Antiphona; multa quidem & alia ſigna fecit Jeſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Ponamus aliud miraculum, quod quamvis ſit ordine temporis præpoſterum, tamen neceſſario eſt permutandum. Puer de Villanova, nomine *e* Venerus, pedes & brachio paralyticus, in publico & celebri conventu fide-
e paralyticus. lium, utpote octava Paſchæ die, & in præſentia ſancti Corporis conſtanter congregatorum; dum dum ad ejus fuiſſet adductus oratorium, greſſus D & manus recepit officium, & multo favore ſuorum ſoſpes reperit domum.

4 Quidam de *d* Novaria, civitate Italiæ, non quidem pro aliquo reatu, ſed ſponte, brachium geſtans circulum ferreum, pervenit ad ſepulcrum: cumque ibidem pervigilaret, & ad eandelam, quæ caſu a candelabro ecciderat, erigendam, vinctum brachium extendiſſet; circulus ferreus confractus eſt; & magnoque tinnitu crepitans, longius a brachio diſſiluit. Alter Turonenſis, nomine Martinus, utroque brachio in manicis ferreis adſtrictus, poſt multorum Sanctorum circuitiones, adhuc Sancto ſuperſtite, ad ſolitudinis locum, quo Beatus idem morabatur, pervenit: eumque pœnæ ſuæ & reatus conſcium reddidit, & fratricidam ſe eſſe *e* lacrymabiliter manifeſtavit. Cui
e Sanctus propoſitum iter ad ſepulcrum Salvatoris peragere ſuaſit, eique prophetica voce diſſolutionem unius brachii prædixit. Perrexit ergo, & juxta viri Dei verbum, apud Dominicum ſepulcrum unius diſſolutione brachii gravius eſt. Reverſus autem a Hieroſolymitano itenere, Beato jam ab hoc ſæculo translato, eum magnis la- E
crymoſiſque querimoniis ejus expetens ſarcophagum, his verbis cœpit ipſum *f* increpare: Tu, *f* inquiens, juſſiſti me ire & reverti: ecce veni, & te ſuperſtitem non inveni. Miſerere mei, Sancte Dei, miſerere infelicitati, meæ: ſalve reum, conſolare peregrinum, qui tuo juſſu tantum peragravi terrarum. Illo iſta proſequente, *item alii* & talia multa, repetente, circulus ferreus, a bra- *tores* chio cum magno tinnitu longius exiliens, crepuit, adſtanteſque magno gaudio replevit. Hæc ergo quæ retulimus ab ore ipſius, de quo res agitur, didicimus.

5 Quaternorum cæcorum generaliter eaequimur illuminationem: quorum unus ſenex, a jam *illuminantur 4 cæci,* dicta civitate Novaria, alius a *g* Laogogno puer, *g* tertius a Taurinenſi comitatu, quartaque puella a Colonia *h* caſtro, noſcuntur adveniſſe. Sed *h* puer in gradibus eccleſiæ, antequam Sancti contingeret ſepulcrum, illuminati meruit; Taurinenſis vero, dum alterius aſſiſterer pediſſequis, ſolus & pedeſter poſt illuminationem, ad ſepul- *i* crum *i* S. Marci, prout propoſuerat, conſtanter arripuit deambulationem.

6 Nuper quoque, fidelibus populis celebrantibus feſtum dominicæ Aſcenſionis, multo popu- F
lorum adſtante frequentia, & vigiliarum exeu- *item 3 alii.* biis obſervante, Pruvulienſis puer cæcus, ad B. Theobaldi manſoleum, oculorum recepit officium. Gemini præterea cæci, unus de *k* Man- *k* gulino, alter de *l* Panciugo, caligine tetræ cæ- *l* citatis abſorpti, cum Incidum Beati viri implorarent ſuffragium, optatum meruerunt recipere viſum.

7 Quidam hydropicus, ab Aaana *m* adveniens *m* ad ejus Beati urnam, deformi ventris tumore fe- *hydropicus,* dato, incolumis ſeſe tetulit ſolo nativo. Duo debiles, unus attractus genu, alter privatus greſ- *& 2 contracti.* ſu; primus de caſtello *n* Luco, ſequens de Aure- *n* lano *o*, vehiculo uſi alieno; poſt diuturnam *o* membrorum diſſolutionem, ad ſepulcrum ipſius receperunt officii corporei firmitatem, opitulante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui vivit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNOTATA G. H.

n Surius, Prixinum. *Quid ſi* Brixinum *eſſe ſuſpicer?*

A cer? *quæ civitas eſt Epiſcopalis in Tiroli, Tridento ac OEniponte ſive æqualiter diſtans verſus Ortum.*

b *Eidem*, Caſtraeeodum, *forte* Caſtandulum, *territorii Brixienſis.*

c *Ms. Ciſtercienſe*, Verius; *Surio*, Venereus: *eſt autem* Villanova *oppidum diœceſis Aſtenſis.*

d Novaria *urbs Epiſcopalis inter Vercellas & Mediolanum, in cujus Ducatu conſiſtit.*

e *Tria Mss.* miſerabiliter; *Surius*, lamentabiliter.

f *Mss. Reginæ Sueciæ & Bonifontis*, iocrepitare, *Surius*, ieterecrepaes.

g *Ms. Ciſterc.* Laimaguo. *Sed nihil huic voci affine ſuggerunt tabulæ, unde lumen petatur.*

h Coloeia, *Patavini territorii locus eſt.*

i *Ita 4 Mss. at Surius*, ſancti viri.

k *Ms. Bonifontis*, Mancilino; *noſtrum Ms.* Maetulino; *Surius* Matulino.

l *Ms. Bonif. & Reg. Suec.* Paueiuigo. *Ms. noſtrum cum Surio*, Pauciligno; *fed neque hujus neque ſuperioris loci veſtigia reperiuntur in tabulis, unde genuina lectio dijudicetur.*

m *Neque hunc locum adhuc contigit invenire.*

B n *Uti nec hunc.*

o *Ms. Reg. Suec.* Orelano, *Ms. Ciſterc.* Milano. *Ita univerſim nomina omnia miſere luxata ſunt inter imperitorum librariorum manus: nec enim credibile eſt, cuncta ea loca pariter abolita latere.*

CAPUT II.

Ex Ms. Card. Mazarini, nunc Regis.

Aliqua reliquia Laimaci

8 QUot cæci, quot debiles, vel ægroti, ſeu variis paſſionibus addicti; quotve energumeni, ad beatiſſimi Theobaldi tumulum in Vincentia ſuet ſoſpirarem adepti, eoo eſi poſſibile ſigillatim enarrare; translata magna parte corporis ejuſdem Sancti a Vinceotia, cum magno rtipudio & comitatu, apud *a* Latigniacum per Burgundiaei, in qua facta ſuerunt magna miracula; & ob hoc ibi ſuit ſtatuta eccleſia, ubi uſque modo fiunt in populo ad laudem Domini multa beneficia. Tandem illæ ſanctæ Reliquiæ inferuntur in eccleſiam S. Petri apud Latige laeum.

a

cum ecclesia,

poſt triplicem ita viſum mutationem,

9 Cum igitur, omnibus in pace compoſitis, res ſedereet in tranquillo, Robertus quidam, natioee Brito, eibum manu quæritans, illa morabatur in vicina. Hic, dum una noctium ſe dediſſet ſopori, quadam divina monetur viſione, quareous quidem Ivoni nuntiaret, ut illine beatum Dei Theobaldum traoſferret, ie locum ſilvæ, quæ Fagos dicebatur. Hoc viſu homo ille aegebatur animi, eulli putans totom aperire, quod ſemel viderit. Secuudo, ſuper eodem mouitu ſit viſio; necdum etiam ratum habuit homo, cuilibet hoc detegere. Tertio ſir ei nun parva viſio, ſed & acris objurgati coecrepatio. Cui dum ille poſitus in viſioue, reſpouſum haberet; ſe metuiſſe, ne ſopori tantum, & oon moeitioni daputaretur; & ob id uil fidei verbis ſuis habcretur; ſe quoque igoorare ubi primi aditus ſururæ domus facienda eſſent fundamenta; jubetur ſequi. Venitur ad coodeoſum & peropacum ejuſdem ſilvæ locum. Hic, inquit, quod quæris, prima naſceetis eccleſiæ ſurgent limina; hic vero (jam enim ad locum rtauſierae, ab hoe parum diſtantem) hic, iequit, fiet puteus, a quo multa beneficia pereipier quivis infirmus, qui aecedit integro corde rogaturus. Eece, inquit, audiſti; locum vidiſti: uibil diſſimulatioois ulterius oſtendi poterit: uil deſidiæ, nil ſocotdiæ ultra patiaris, ie patrando tibi divinitus delegatum officium.

& oſtenſum locum eccleſiæ ſtruendi ac putei fodiendi,

D Hæe uſtendens, hæc præcipiens, erat ipſemet B. EX MS. Theobaldus, vultu ſerenus, viſu præclarus.

10 Humu prædictus, de viſioee jam certus, facto die, prædicto Ivoni quidquid ſibi viſum fuerat, fideli relatu expoſuit; per ipſum quoque Domuo Abbati *b* res palam facta eſt: uterque ut frivolum neglexit. Pauperculus autem, locum ſibi ſignatum futuri putei, cavare totis viribus elaborabat, & egeſtis ruderibus emundabat. Prima ſcatebra laticis ebulliente, ipſi immerſo S. Theobaldi brachio, & ceteris quam multis Sanctorum pignoribus, ſanctificatur aqua, quæ multis Infirmorum laboribus erat profutura. Hujus primum tale Deus dedit experimeotum. Mulierecula quædam de Tornaco, ſexeunio exca, illue perducta eſt; quæ peractis dominicæ noctis vigiliis; ea quidem tune aqua, tot pignoribus Sanctorum conſeerata, oculorum loca perſudit, viſumque recepit, & nullius egees adminieulo, gaudens ſua repetivi. Fama eireumvolante, & tam ieſperatam ſalutem deportanre, magnus infirmorum eoncurſus illic fit; aqua putei reſpeguurur, & ſie febres fugiunt; imperfectis artubus, quolibet iugruente caſu, perfectæ ſanitates aecedunt. In hiı omnibus Dei pietas magnificatur, & ſui fidelis Theobaldi nomen ampliatut. Benedictus Deus per omeia.

b

aqua hujus Reliquiis Sanctificata,

cæca illuminatur:

febres & alii morbi pelluntur.

E

11 Britaunia meruit non ſeeludi a participio taeti beneficii. In hac erat euidam patri & matri filius, tanta membrorum inæqualitate diminutus, ut ſola mortis imago videretur in eo. Non erat ille contractus, non *c* endeticus, uoe paralyticus, ſed ferme tota mole exceeſus, eullam mutationem lateris poterat faeere, niſi hoc paterei & materni doloris triſti labore. Internodia poplitum nulla ſolutioeis utebantur viciſſitudine: ipſaque genua quaſi enhærentia ſtringebantur: cruta & pedea invicem collidebantur, & niſi paternis & materuis laboribus, vel pauniculos, vel aliquid ejuſmodi euraret interſerere, innexioouem ſibi ievicem videbauinr facere: manus & brachia quaſi non eſſeut, ſic torquebantur inutilia.

puer toto tempore miſerabiliter

c

12 Hune tum miſetum, tum defectione imperfectum, uterque pareus, audita ſancti viri Theobaldi fama, birotæ ſuperpoſuetunt, & quia omni carebaot admiuiculo, ſeipſos applicuerunt; & ſic, poſt multum ſudorem & aegorem, poſt multam famem & ſitim, pervenerum, quo eos deſiderium ſuum impellebat. Videntes quique mirabantur, & ne quid ejuſmodi pateretutut, Dominum deprecabantur. Ejus curatio diſſertur aliquot dierum intervallu, ut quotquot teſtes habuit ejus miſeria, tot etiam teſtes haberet pietas diviua. Igitur qui olim dixit; Si nou furget eo quod ejus amicus ſit, propter improbitatem tamen ejus ſurger, & dabit ei quotquot habet neceſſarios; ille, inqeam, ipſius parentum lacrymis tandem evictus, per dilectum ſibi filium Theobaldum, ietegre ſaeat infirmum. Huie curationi plures interfueruot, qui etiam nunc ſuperſtites, veri teſtes habentur. De percepta infirmi medicina iegees umnium oritut lætitia; Deus laudatur, S. Theobaldus glorificatur. Benedictus Deus, qui non amovit a ſe orationem pauperum, & miſericordiam ſuam ab omnibus timeetibus eum.

F

Lue. 11. 8.

ſanatur,

13 Ex more quædam nupſit viro: bona fuit eorum copula, ſed anguſto tempore manſit concordia ejuſdem copulæ. Occulto ſiquidem Dei judi-

A judicio, qui ſolus novit quæ fiunt & cur ita fi-
EX MS. ant, uxorem illam cæcitas pereuſſit. Maritus
caca illu- quoque ejus ab ejus amore paulatim ſe cœpit ſub-
minatur, trahere, nec de ejus dilectione curare. Inter-
dum convitiabatur. Illa amaro animo eſſe, triſtitia & plorans omnia perficere. Iuſandus autem ille olim maritus, diabolica fraude circumventus, furtim aream, in qua reculæ ejus erant, fregit. Miſera autem ad ſanctum Dei Theobaldum confugit, & ideo ſolatium promeruit, & viſum recepit. Tunc lætatur mulierecula, quia ex dolore ſurgit lætitia, dum ſibi eſt reſtituta ſanitas iuſperata.

14 *d* Ivo Abbas ſancti Dionyſii, cuidam ſuo-
d vinctus catena rum, exigentibus culpis, ut jacebat, nexum catenæ collo injecit; & ipſam catenam ultra murum miſit, ut nulli facilis ad ſolvendum eſſet. Inexorabilis & acer Ivo in ſuo perſeverabat propoſito, nec flectebat eum aliqua divinæ pietatis juſſio. Catenatus fidelem Dei Theobaldum ingeminat. Abbate illo in ſui adamantini cordis
liberatur. duritia permanente (quod mirum eſt dictu) murus ille, cui catena erat trajecta, in oculis omnium ruinam fecit; & catenam quaſi ſibi commiſſam ſolvit, omnibus videntibus. Vinculatus ille,
B libet & expeditus ad ſanctum Dei Theobaldum pervenit; teſtemque ſuæ ſolutionis catenam ſecum detulit: quæ ante ſanctum altare appenſa, teſtatur, quia melius eſt confidere in Domino, quam homine.

ANNOTATA G. H.

a Letiguiacum ſeu Latiniacum *vulgo* Laguy, *oppidum cum monaſterio Benedictino in provincia Bria, ad Matronam fluvium, de quo latius actum 16 Maji, ad Vitam S. Furſæi Abbatis & conditoris.*

b *Latiniacenſes Abbates* uuſquam adhuc deductos vidimus, ut quis hic fuerit explicemus.

c Endeticus *videtur dici* involutus, alligatus *a* δέω, Ligo; *uaſquam adhuc alibi nobis lecta vox, quam libenter feliciori conjectatori cedo.*

d Ivo, *Abbas S. Dionyſii prope Pariſios, tempore S. Gregorii VII Pontificis, qui eum redarguit in epiſtola 71 libri 2, ſcripta Indictione 13, anno 1075 ad Monachos S. Dionyſii. Eſt autem* Latiniacum *in diœceſi Pariſienſi, & ad Abbatis Latiniacenſis jus patronale ſpectat parochia* S. Theobaldi de Vineis, *in Decanatu Caſtri-Fortis, uti judicatur in Regiſtro beneficiorum diœceſis Pariſienſis pag. 74. & 76. Latiniacum etiam non procul abſunt Meldæ, in qua urbe eſt parochialis eccleſia* S. Theobaldi, *ſub Patronatu Abbatis S. Faronis Epiſcopi Meldenſis.*

CAPUT III.

Ex noſtro, & Bonifontis Mſs.

Prologus ad duo miracula.

15 SI ſanctorum prudentia Doctorum, magnalia Dei, quæ ad laudem ſui nominis & electorum ſuorum operari dignatus eſt, paginarum voluminibus commendere neglexiſſet; memoria Sanctorum apud homines minus celebris haberetur; & perpauci eſſent qui actum illorum virtutes imitarentur. Propterea dignum & laudabile videtur, ut in hoc Dei magnificentia triumphet, ſuorum memorie Sanctorum digne commendetur: quatenus ad exemplum bonorum operum, hujuſmodi erga membra Chriſti invitentur. Plurima tamen Sanctorum miracula, quæ divina patentar operate eſt poteſtes, queſi abortiva, ad nihilum videntur eſſe redacta; non ſcriD ptorum quidem inopia, ſed illorum iguavia, & quorumdam adverſantium iuvidia. Licet autem contra bonum veneficæ ſempet intumeſcat invidia; eatitas tamen, quæ numquam deficit, hand ceſſabit Dei glorificare mirabilia. Elaborema igitur ſtyli officio quoddam miraculum eunctis propalare fidelibus: quod ob reverentiam ſui nominis, & honorem ſui athletæ beatiſſimi Theobaldi, Chriſti miſericordiæ placuit operari.

16 Erant itaqua quondam piſcatores Remorum Archiepiſcopi, rune temporis venerabilis *a* Raa ualdi, piſcaotes Remis in flumiue, quod *b* Vidub la nomen accepit. Qui dum ſuæ artis miuiſterium exercerent, ſorte ſuſpexit uuus illorum, ut aſſolet fieri; viditque cygnos ſilveſtres & indomitos ſuper ſe volitare & prata fluminis illius volitando circumite, ac prope tipam quaſi juata illos volentes teſidere. Tunc veta fide beatiſſimum athletam Dei Theobaldum, audientibus *Primum Imploratio patrocinio S. Theobaldi* ſociis ſuis, invocavit diceus: Utinam, o vere Chriſti confeſſor Theobalde, meritis ac precibus tuis, duos ex illis indomitis cygnis hodie capere poſſem! pro certo ad tuum mouaſterium, quod ſirum eſt juxta *c* Baſilicas, illos deferrem, Deo- *c* que & tibi inibi ſuper eltare tnum offerrem. Hoc dicto, ipſe ſociique ejus, in illa die piſcando mulE tum laborantes, cauſam pro qua veuerant conpieveruut. Collectis igitur retibus ſuis, convetſaque puppe ſcaphulæ ſuæ, navigio arripueruut iter ſuum, & tevertetuut per eumdem alveum ſupradicti fluminis quo ptius advemerant. Cumque ſulcantes undas fluminis, velociter properarent ad loca deſiderata ubi tendebant (mirabile dictu) duo ex prædictis cygnis, quaſi domeſtici (nihil quippe perterriti) venientes obviam illis, ſubmiſſis collis & alis, eœperuut natitara uudis illius fluminis, unus quidem a dexrtis illorum, alter vero a ſiniſtris.

17 Quod piſcatores videntes, nimio gaudio *capiuntur cygni a piscatoribus*, repleti, veloci manu repuetunt aves illas, quas Deus tam benigne offerebat illis. Quas domeſtica captas ſuam læti deponunt in navem; præpetique curſu Deum glorificantes, optatum quantocius perveniant ad portum. Cumque ſuam exonersrent naviculam, retia, atque capturam piſcium, aliaque armamenta ad tetram portantes; de cygnis vero quod agerent, utrum prædicto Remeuſi Archiepiſcopo, cui fidem de omnibus, quæ capturi eraut ſacramento promiſerant; an beato Confeſſori Chriſti Theobaldo, cujus invocatione illos captos eſſe etedebant, *offerunturque Archiepiſcopo Remenſi*, præſentare deberent, citubare cœperunt. Ad ultimum tamen ſalubrius eſſe, ratione perſuadente, viſum eſt illis, ut Archiepiſcopo, ſicut jutaverant, illos portarent; & cuncta ei ex otdine, velut illis aeciderant, enarrarent: ſi ille quidem donum a Deo donatum ſancto Confeſſori, ſient promiſerant, concederet, gauderent; ſin alias, ſe liberatos eſſe a culpa promiſſionis confiderent. Sicque factum eſt. Ad prædictum igitur Præſulem feſtinato venerunt; aveſque illas ſicut domeſticas portantes, illi præſentaverunt, omniaque ut geſta fuerant, illo libenter anſcultante, ordinatim protulerunt.

18 Quibus auditis, Remenſis Archiepiſcopus magno gaudio, ſuper virtute Dei, quam pro ſervo ſuo Theobaldo oſtendere dignatus eſt, repletus; præcepit ſuis ſibi adſtentibus, quatenus aves illas modeſta recipetent, atque ſine alique læſione diligenter trecterent, donec eas ad monaſte-

A naſterium glorioſi Confeſſoris Chriſti apud Baſilicas portæ faceret; ut ipſe idem ibi ante altare ejuſdem Sancti Deo quaſi acceptam oblationem offerret. Tranſactis iiſdem paucis diebus; neceſſe fuit prædictum Remenſem Archiepiſcopum ad quoddam ire *d* Concilium. Qui iter ſuum per ſanctum convertit Theobaldum, & prædictus eygnos præcepit ipſe portari ſecum; quatenus oblationem, quam de illis ſponderat verbo, ſe facturum Sanctum, etiam actu perficere valeret devoto. Cujus rei geſtum ſic eſſe factum non dubitamus, ut vobis ſcribimus, quoniam in ſtagno, quod juxta monaſterium Sancti eſt, illas aves multo rampora oculis noſtris vidimus; & effectum miraculi, ut veſtræ caritati præſibavimus, a veraci relatore fideliter didicimus. Unde Dominus, ſemper in ſanctis ſuis mirabilis & glorioſus, benedicatur & magnificetur; cui eſt honor & gloria, in ſæcula ſeculorum. Amen.

d & abibat S. Theobaldo

Secundum miraculum

29 Aliud quoque miraculum non abs. Fratres, noſtræ parvitati ſilentio prætereundum, ut habeant invidi quod doleant, & fideles ſe augmentum imitari quod valeant. Hoc enim illi, B quod ſuæ ſemper adverſatur pravitati, dilaniare & mendacium prædicare non ceſſant; iſti autem, Deum, cui nihil impoſſibile conſtat, in Sanctis ſuis mirabilem confiteri non dubitant. Ad confuſionem igitur meæ vivacitatis, & ad imitationem de Domini miſericordia confidenciam; ed indagandum, quod per ſervum ſuum beatiſſimum Theobaldum Dominus operari dignatus ſit, ſtyli vertamus officium. Et quamvis, ingenii parvitate & operis gravitate, me quorumdam Fratrum ſanctæ petitioni nequaquam ſufficienter reſpondere, non dubitem; tamen, quæ eſuitas me compellit, & quia illarum me ſacra familiarieſs ungit, Deo adminiculante injunctum opus rentabo fideliter aggredi. Si autem, comperenter minus quam decuerat, aliquid egero; caritas quæ omnia tolerat, mihi veniam præſtet, & obſcurius factum intellectus ſui claritate rendificet.

Puer contractus

ao Erat itaque in villa Bajolica, juxta Magnum-pratum ſita, quædam pauper mulierecula, C habens filium, a renibus & *infra* contractum, qui ſemper jacens, vel ad ſedendum ſe nullatenus erigere valebat. Mulier ſiquidem, tantæ filii ſui miſeriæ impatiens condolens, morsem ipſius, tamquam ſuæ conſolationis præſtulsbatus refrigerium. Sed omnipotens Deus, dum ad laudem & gloriam nominis ſui, quanti meriti fuiſſet vir beatiſſimus Theobaldus, fama volitante, longa voluit lareque declarara; prædictæ matri & laboris miniſtravit ſuaſilium, & filio ſanitatis præſtitit adjumentum. Quia tanti tamque nominatiſſimi viri fama ſepulta non latuit, ſed felicibus pennis cuncta pervolans occupavit; Deo annuente, quanta per ipſum divinitus operata fuiſſent, ad aures pervenit ejuſdem matris. Quid plura? Collo ſuperpoſitum *f* eret enim, ut diximus, puer ille contractus) ed beati viri baſilicam, prope caſtrum Bajolicenſa fundatam, deportavit infantulum; confidens maritis ipſius, divinæ pietatis ſe poſſe conſequi auxilium. Allato igitur puero & in eccleſia depoſito, cœpit mulier materno affectu, cum voce, rum lacrymis acerrimiſque ſingultibus, Domini flagitare miſericordiam, ut, ad declarandi Sancti merita, ſui pignoris ſublevaret inertiam. Expectabatur itaque ab omnibus rei talis evantus, & omnium oculi lacrymabantur pietate permoti. Mirabantur omnes mstris tanta ſuſpiria, conſolantes eam D ne vires eacedens nimiæ moleſtaretur paſſionis EX MS. intemperantia. Sed mulier fide illuminata, corda tenens, Deum exaudire deprecantem cum perſeverantia, noluit conſolari, Dei pietatis ſperans ſibi provenire ſubſidia. Quid amplius moror? Tandem perpaucis diebus evoluris, matris preeibus Dominus acquievit & lacrymis. Quadam itamqua die mane, circa horam primam; dum Monachus quidam, Rubertus nomine, cujus teſtimonio talia confirmamus, juxta prædictum infantulum Pſalmos canendo, per acceleſiam deambularet; cœpit idem infans rogare illum, ut ai ſublevandi graria manum ſubminiſtraret. Monachus autem, ut credo, divinitus inſpirsrus, *ſubito conſolatus eſt*, extenſam manum puaro porrexit: & *f* res miranda!) ecſi nulla infirmitate gravatus ſuiſſet, ſuper pedes incolumis exilivit.

ab auctore ſæpe viſus

as Quis umquam, bone Deus, te fideliter invocavit, & non exauditus eſt? Quis ad te confugit, & a te repulſus eſt? Vere tu, Chriſte, mirabilis, vere tu es glorificandus; qui ſic Sanctos ruos in terris mirabilitar facis aſſe laudabiles; ut, expulſa omni ambiguitate, eradamus cæleſtium civium illos eſſe conſortes. Stupefactus aſt igitur prædictus Monachus; quia quem diu noverat infirmum, ſub tanta celeritate ſanitati videbat reſtitutum. Congregatis ergo Fratribus, Deo, mora fideli ſignis pulſantibus, ut dignum erat, laudem reddiderunt. Itaqua vicini accurrantes, tanti miraculi novitate perculſi, Auctorem omnium bonorum cœperont laudare & glorificare, qui in Sanctis ſuis ſamper eſt laudabilis. Et ne quis exiſtimet hoc eſſe fabuloſum; taſtor Deum, ab ejuſdem pueri matre, & a prædicto Monacho, quæ ſuripſimus didiciſſe. Inſuper etiam longo poſt tempora infantem, in domo Monachorum commorantem vidimus, & illum hanc eadem teſtificantem audivimus; ad amplificandum nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti, cui eſt cum Patre & Spiritu ſancto laus & imperium, ſine fine permanens, in ſæcula ſæculorum, Amen.

a matre ad S. Theobaldum delatus

ANNOTATA G. H.

a Raynaldus, *in locum Manaſſis depoſiti, creatus anno* 1035, *mortuus anno* 1096. F

b Vidula, *urbem Remenſem, & dein Fimas aluit, ac poſtea Aauæ immiſcetur.*

c Baſilicæ, *infra n.* 20, Bajolica, *vulgo* Baſoches, *infra bis* Bajolicenſe Caſtrum, *ſitum ad Vidulam infra Fimas, ubi e regione eſt parochia S. Theobaldi, & olim monaſteriolum, adhuc Prioratus: eſque eccleſia eſtam illi dicata: ubi plurima fuerunt Reliquiæ ejuſdem S. Theobaldi, ex quibus duæ partes, altera brachii, altera coſtæ, delatæ ad Prioratum, in Caſtro Porciano ad Axonam fluvium ſitum, dicatumque eidem S. Theobaldo. Ibidem eſt aliqua Oratio de ea excuſa, quæ poſt attactam Reliquiarum adhibetur ad febres tertianas & quartanas pellendas. Ibidem ſervatur calcar, quo miles Theobaldus creditur uſus. Ita Jamotte par. 2. cap. 9, allegans binas litteras ea de re ſibi miſſas, unas Collini Sacriſtæ Prioratus Baſilicenſis; alteras Burgundi Parochi Caſtri-Porciani, ambas anno* MDCLXVI *ſignatas. Indicatur præterea, in Regiſtro beneficiorum diœceſis Remenſis*, capella S. Theobaldi in caſtro Viennenſi in Decanatu Cernæa, ditionis Dormoiæ, *ad conſinia Lotharingiæ.*

d *Videtur tunui Concilium Sueſſionenſe, habitum anno* 1092, *cui præfuit dictus Reynaldus. Conſule Labbei & Coſſartii Conciliorum tomum* X *col.* 434.

CAPUT IV.

Recentiora, ex Impreſſo Gallico Caroli Jamotte, parochi Mercurienſis, ac primum de duobus greſſa privatis.

Faber tegularius, ex ſtilo lapſus, a

22 JOannes Paoli, filius Pauli qu. Theodorici, natus ex Ozò diſtrictus Durburyenſis, annorum circiter XXIX, anno MDCXXXIX, tempore Quadrageſimæ, in burgo S. Huberti intra Arduennam, quorumdam ſtabulorum parietes tegulis lignels, quas hic appellant baueas & tegens, de ſcalis decidit in vicinum hortum, ab altitudine plus quam triginta gradoum, atque nonnihil læſit cutem, quæ os anterioris tibiæ contegit, nec ideo deſtitit opus cœptum proſequi. Verum hoc ei impoſſibile fuit poſtridie, quando tibiam ſic intumuiſſe ſenſit, ut a tibiali ipſam extrahere niſi illo diſciſſo non valeret. Acceſſerat eidem tibiæ, jam uſque ad pedis cavitatem nigræ, extremus cruciatus; nequa moveró ſe juvenia, nedum aſſurgere da lecto poterat. Accerſiti ergo mox fuerunt, Chirurgus monaſterii Hubertin, Magr Chriſtophorus; & Petrus Moureaux, Chirurgus ipſius burgi; aliuſque ex Novo-villari, dictus Joannes Poncin, ſeorſim ſinguli: quorum priores duo, inſpecta tibia, pronunciarunt nullum aliud ſupereſſe remedium, quam ſectionem ejus membri, quod jam gangræna infectum judicabant, aut ſaltem ſideratum; utpote ſenſu omni deſtitutum: tertius vero, qui etiam ipſe curationem deſperabat, mitigando tamen dolori applicuit quaddam emplaſtrum; itaque eum habuit ſub manibus ſuis diebus octo, ſed abſque ullo ſolatio: quin potius magis magiſque comi putreſcebat tibia, ſic ut inde grandia mareldæ carnia fruſta eaciderent ad ſingulas curationes, & certa infirmi mors haberetur. Itaque etiam hic tertius ipſum deſeruit.

indeque tibiam lapſus

ſi, ob gangræ-nam reſecanda

ſecuit per ſe moderi,

23 Non poterant vicini ſuſtinere fœtorem, abſiſtentem a membro jam carne nudo, ſoleque oſſa ac nervos habentes: non deſpondit tamen animom Joannes, ſed ſola lintea, ad mundandam tibiam, ipſe per ſe adhibens, committebat ſe divinæ voluntati; donec poſt quindecim dies, abſque ullo medicamine ſic tranſactos, teſtavit fœtor, & recedere cœpit cruciatus: profluebat tamen da vulnere ſanguis, & tibia contracta atque incurvata erat. Tunc veto tentavit, adhibitis ſuleris, num ſaltem tibia ſiniſtra poſſet ad ambulandum uri, primo per domum, deinde per vicum uſque ad Junium menſem; quando fidenciam ſumpſit proficiſcendi eum fulcris ad patrem ſuum, in ſilva Mercurienſi laborantem; ac randem Villam-novam ons a S. Hoberto leuea, pervenit ſpatio diei unius: inda in carruca devehi ſe fecit uſque ad Roccem, una ſolum lenca diſtantem a ſilve prænominata: unde turſum pedeſter, ſed cum fuleris, ad patrem ſuum pervenit. Hia ille diebus aliquot commoratus, intellexit quam grandia miracula operaretur S. Theobaldus, in capella ſua Montis-acuti ad Mercuriam: unde moveri ſe feoſit, ut ſe illuc iterum pro impetranda curatione voveret. Ivit ergo eo panultima Junii, io aliorum plurium illuc peregrinantium comitatu. Cumque ad Uram fluvium Mercuriam inter & Montem acutum perrigiſſet, non fuit auſus fluvium vado tranſmittere, mecuros iteratum lapſum; ſed quoniam dicebatur

& adire Capellam Sancti tentavit

in craſtioum paratu ſuturas pons, conſilium cepit regrediendi: priue tamen quam id faceret, oculos vertit ad capellam qua tunc ſtruebatur, junctis manibus proponens revarti poſtridie, eum patre ac metre & eliis pluribus, ipſum comitaturis.

ſanatur in ſtio

23 Jem medium Mercurienſis pagi omnes tenebant, quando debilis ac plenus ſudore, poſt aliis ſubſtitit, atque nonnihil aſtedit. Tum vero tiblam (eoi ſic mala, ut diximus, affectæ ac breviori, nihil remedii adhibuerat, ex quo ipſum chirurgus Novi-villaris dimiſerat) totem humectatum ſenſit, velut a ſudore; audivirqoa crepitum procedentem ab eadem, dum extenderetur & rectificaretur in formam priorem; ſeque paulo poſt elevant, eique illi nihilo minus quam alteri inſiſtens, nemine ſibi aſſiſtente & ſuleris in humeros rejectis, libere ambulavit ad ſilvam Mercurienſem: & dia S. Theobaldi immediata ſequenti, venit eum priori ſuo comitatu ad præd. capellam; ſanus & alacer; ibique audita Miſſa depoſuit fulcre, coram plurimi populi multitudine, Deum laudans pro curatione tam ſubita. Caro aurem, quæ defluxerat, paulatim etiam reſtituta eſt tibiæ, nihil amplius dolenti, ſed conſtanter poſtea ſemper ſanæ.

Utraque[que] manus per 15 menſes impeditus

24 Henricus Maurice de Many-fontaine, ex parochia Fayvillarienſi, in Decanatu Baſtonienſi, annorum circiter LVII, die XXII Martii anni MDCXLVII, ſolannitet affirmavit, coram tribunali Decenatus prædicti; quod ab annis jam tribus elapſis, ſubitò eum invaſerit graviſſimus coxendicis dextræ dolor, qui ſurſum ad renes ventremque inferiorem proſerpens, etiam ſiniſtram coxendicem corripuit: ſic ut utriuſque cruris uſus ei ſuerit impeditus, ſpatio quindecim cut ſedecim menſium: quo toto fere tempore decubuit lecto, magniſque eum impendiis remedium a medicis chirurgiſque quæſivit. Inde ad divina ſolicitanda ſe convertens, miſit qui pro ſe peregrinationem obiret ad S. Maurum, in pago Hamipratl prope Novum caſtellum Arduennæ, & ad Deiparam Conſolatricem Luxemburgi; ſed abſque levamine, quin potius cum incremento dolorum, quoties remadium aliquod applicabat malo; etiam eum utebatur oleo, ex lampade Mariane ellato; tunc enim ſibi videbatur necenſis ad corpus ſanibus uri. Crura ei arant quaſi aircumligata ſuoibus; apparebant enim viſibiliter tumores tamquam adſtrictorum ſuniom, qui tamen ordinarie ſubſultabant & erura retrotrahebant, ſic ut extendere illa nequiret, quando ipſum dolor iſta urgebat: id quod ei quotidianum ac ſere continuum erat; adeo ut commovera ſeſe non poſſet, ſed eſſet inter brachia transferendus, ſi quo opus erat. Durante autem ſæpe torqueabatur, ut præ anguſtia pectoris loqoi nihil valaret, & jamjam enſpiraturus arederetur. Deniqoe nullum ei mooumentum fuit a pœnis vacuum; cumque modo in hac, modo in illa corporis parte cruciaretur atrocius, totos fuit incurvatus, omniumque actuum uſu deſtitutus.

poſt varia fruſtra tentata.

Sanctiſſepulchro viſitato, nihil levatur

25 Tandem, ex amicorum vicinorumque conſilio, peregrinationem vovit ad S. Theobaldum in Moota acuto prope Mercuriam, ſtatim obeundam atque illius Sancti meritis recepiſſet facultatem gradiendi. Interim ipſomet die, quierat XV Julii MDCXLV, miſit ſuo nomine Annam, uxorem Antonii la Tiſſier ex Fremontio, pago vicino Meny ſontaine; quæ cum dimidium viæ verſus S. Theobaldum attigiſſet, infirmus vehementer lævigeri ſibi dolores ſenſit, adeo ut prius

quam

A quam mulier reverteretur, ipſe jam pedibus inſiſteret, atque ambularet per domum, adhibitis duobus fulcris, ſentiretque peiorem vigorem paolatim eruribus ſuis reddi. Itaque ante feſtum S. Lucæ anno prænotato, compleudi voti cauſa commiſit ſe viæ, atque ad capellam Sancti perveuit: ubi eum ſuæ devotioni feciſſet ſatis, rediit inde, eodemque die hoſpitium cepit in pago Roumont dicto, ad tres leucas a Monte-acuto, ſempet fulcris nitens. Sed mane diſceſſurus, rurſum ſenſit ſibi crura magis quam umquam tigida & debilia; quare, eum in pedes erectus, ſuſtinere ſeſe non poſſet; & ſupra modum tremeret, exclamavit, mancum ſe in perpetuum eſſe. Suaſu tamen & exhortatione amicorum, ſic afflicto compatientium, & in Sancto fiduciam collocandam monentium, a cujus imagine viſitata redibat; pago egreſſuseſt ut melius potuit, licet admodum difficulter. Abeo autem temotus tantum, quantum lapide ter vel quater jacto emetiri quis poſſet; ſubito adjutum ſe ſenſit, eruraquo tam robuſta, ut acceptis in armum fulcris, libere progrederetur, acſi nihil umquam paſſus foret; eodemque die mature ſatis domum ſuam appelleret, diſtantem Roumontio quatuor eiteiret leucis, neque poſt id eguerit fulcris, aut mali quidquam ſenſerit. Io quorum memoriam & gratiarum actionem ipſe, in feſtia Pentecoſtes anni MDCXLVI, fulcra ſua attulit ad S. Theobaldum, cujus meritis ſanatum ſe etedebat.

ſed in reditu curſum greſſu prohibetur,

in via convaleſcit.

B

36 His duabus curationibus Leodium ad Epiſcopale examen delatis, deſuper conſultorum judicium hujuſmodi ſuit: In congregatione tevereudorum Theologorum & experiſſimorum Medicinæ Doctorum, coram Periluſtri D. Barone de Groesbeck, Præpoſito Leodienſi &c. aona die anni MDCLVIII, ſupet quibuſdam relationibus authenticis, concerneutibus curationes miraculoſas aut mirabiles, quæ contigerunt certis perſonis pet invocationem S. Theobaldi, prope pagum de Marcour in ejus parochia; præfati Theologi & Mediei cenſuerunt & judicarunt; Primo, ſanationem Joannis Pauli, prout tefertur in publico inſtrumento Viceprætoris & Scabinorum S. Huberti in Arduenna, juncta atteſtatione chirurgi teſtantis, fuiſſe gangrænam & ſphaeelum ſeu mortificationem, a qua fuit ſanatus per invocationem S. Theobaldi; hanc, ioquam, ſanationem cenſuetuut & judicarunt miraculoſam, attenta curatione tam ſubita. Secuodo, quoad ſanationem Henrici Maurice, prout refertur, cenſuerunt eſſe etiam miraculoſam, & præter ordinem naturæ factam. Et infra erat ſignatum, Fr. Bartholomæus d'Aſtroy, Theologiæ Doctor; Servatius Sacré, Societatis Jeſu; Fr. Bonaventura Perſin, Theologiæ Lector; J. Patadis, Doctor Medicinæ; Joannes Gaen, Medicinæ Doctor. Et conſequentet ad hæc, Maximilianus Dei gratia Archiepiſcopus Colonienſis &c. Epiſcopus & Princeps Leodienſis &c. Viſis, inquit, plurium, tam ſacræ Theologiæ Lectorum quam Medicinæ Doctorum teſtimoniis, permittimus, ut beneficia ſeu favores, Joanni Pauli, & Henrico Maurice infirmis, ope S. Theobaldi, prope pagum de Marcour Leodienſis noſtræ diœceſis, cœlitus impertiti, publicentur. In quorum fidem per Vicarium noſtrum in ſpiritualibus generalem, ſubſcribi, ſigilloque noſtro muniri fecimus. Datum in civitate noſtra Leodienſi A. D. MDCLVIII, menſis April. die xv. Et ſignatum erat, Jo: Erneſtus de Surbet. Vic. Gen. Leod.

Uterque curatio rite examinata, miraculo adſcribitur.

C

& publicari permittitur.

CAPUT V.

EX GALL. C. JAM.

Aliæ prodigioſæ curationes, ad idem Montis-acuti ſacellum impetratæ.

Puer cruribus debilis,

37 Die v Septembris MDCXLI, Laurentius de Marcour, Locumtenens major & Graphiarius d. loci, declaravit & atteſtatus eſt coram Cutia, plenam ſe notitiam & memoriam habere, quod ante annos XLI aut XLII, eum ſolum eſſet octenuis vel decennis, in tantam deciderit debilitatem erurum, quod neque movere loco ſe poſſet, neque ambulare, ſed eſſet alio deportandus. Quapropter pater ſuus tum viveus, bajulari eum fecit, per famulum, & famulam, in Montem-acutum, paulo ſupra fontem S. Theobaldi, qui jam tum in honore erat. Ubi ab humeris depoſitus, manſit humi ad mediam citeiter horam: deinde famolantium unus ipſum excepit dorſo, referendum domum. Cumque jam multum deſcendiſſent, ſenſit ſe inopinato ſauarum; & humi deponi petiit, & libere famulum famulamque præcucurrit in patrias ædes, priua quam ipſi illuc pervenire poſſent. Pater autem in monumentum gratitudinis ſuæ, juſſit eitca præd. foutem plantari Crucem ligneam: & eurationis iſtius fama paulatim multos illue attraxit, qui ſinguli ad eamdem Crucem ſuas deponebant oblationes; quoadulque ſufficiens ſumma adfuit pto plantanda ibidem alia majori Cruce, cum effigie S. Theobaldi, quæ foit in cacumine montis poſita.

curatur juxta ſepulchrum Sancti.

E

Aliut item natus, ſed malque contractus & hydropicus,

38 Petrus, filius Joannis Coliguon de Novilla in Præpoſitura Baſtonienſi, adeo perditus fuit & afflictus eruribus ab ipſa ſua nativitate, ut ei impoſſibile eſſet pedibus inſiſtere, nedum aliquo ambulare; toto inſuper corpore intumuerat, ae nominatim a genibus deorſum, ſic ut tibias ejus vix quiſpiam poſſet manibus duabus ſtringere: erant etiam hæ ſic contractæ, ue ſi per vim extendetentur, ſtatim ad priurem brevitatem rediteut. Talem miſerati parentes ſui, die quodam Jovis anni MDCXXXV, ſuas fuderunt orationes, & glorioſum Sanctum invocarunt ante ejus imaginem, Cruci iuſertam. Dum autem eunt & redeunt, egeſſit puer excremenia, præter ordinarium copioſa & fœtentia; & Dominica ſequenti cœpit ipſe ſeſe erigere in pedes; hac illac ambulare per domum, adnitendo ſedili alicui vel pstieti; ac denique intra ſeptem vel octo dies, nullo amplius egere adminiculo. Eninde autem corpus & tibiæ detumuerunt, ad eamque ptofecit ſanitatem, ut nihil amplius mali ſentiret.

Aut & curatur,

F

& tertium item eorumdem ſpectat miraculi,

39 Gerardus, filius Guilielmi Deays, Sergeantius ſupremæ Cutiæ Camploneaſis in Famenna, cum ætatis ſuæ anno VIII, in vigilia Pentecoſtes anni MDCXXXVII, laboraret in agro; tanto dolore btaehiorum fuit ſubito correptus, ut cogeretur in terram ſe proſternere, totumque diem illum ejulando ttaducere. Duobus vel minus diebus poſt, idem dolor diffudit ſeſe per corpos univerſum, præcipue autem pet crura; adeoque debilis pet omnia membra factos eſt, aeſi nullis nervis oſſibuſque conſtaret. Verſabat caput ex uno in alterum humerum, nec cibum potumve poterat ori admovere, ſed paſcendus erat inſtar infantis: quod ſi aliquando domi relinquebatur ſolus: permittebat caput cadere in eam partem, ubi poſita erat patata ſibi eſca; in

pariter curati.

EX GALLICIANA.

qnam ſi feliciter os inſerebat, comedebat aliquid, itaque manebat tenſus ſuper terram, donec ſuperveniens quiſpiam eum ſublevaret. Inſuper elatus in aerem, non poterat vel unum pedem movere ad gradiendum; ſatis bene tamen manducabat atque bibebat, quando ei dabatur. In hoc miſerando ſtatu permanſit ſpatio ſex hebdomadarum, abſque medicamine ullo; donec illius miſertus pater, plena cum fiducia accurrit ad S. Theobaldum; atque intra octiduum tertio ad capellam ejus ſe contulit cum filio. Et hunc primo quidem die illuc adduxit ſuper equo, & ingreſſus capellam eumplicavit genua pueri, iſque inſiſtere fecit, ſub brachiis illum tenens, atque jubens orare Deum, ut per merita S. Theobaldi ſanitatem acciperet. Finita oratione Championem redierunt, ſicut venerant: ubi ex equo deſcendens, deprehendit tibias puero nonnihil ſolidiores; adeo ut erectum tenens ſupra pedes, conſiſtere eum faceret. Secunda peregrinatio ſimiliter equm facta eſt: ſed robuſtior jam puer, potuit equi clunibus poſt tergum patris
B firmus inſidere, ſine alio adminiculo: actiſque Deo gratiis pro felici ſoſpitatis optatæ initio, orabant ut beneficium cœptum Sanctus abſolveret. Exinde de die in diem accepit infirmus uſum alicujus ſui membri; adeo ut ſub finem menſis Julii anni ejuſdem, eum tertium illuc proficiſcerentur, pedibus gradi puer poſſet, ſubnixus fulcris; iterque facere, patre ſubinde eum inter brachia bajulante. Denique intra capellam orans perſanatus eſt totus, ibique fulcra ſua relinquens, eum patre lætus domum remeavit.

Puer ſe- 30 Die XII Julii anno MDCXLVII, Martinus de Preſſeux, quondam Burgimagiſtet banni *ſanatus*
Spirmontenſis in Ducatu Limburgi; Joannes Denya ab Inſula, Aywalliæ habitans; & Laurentius, filius prædicti Martini, coram Majore & Scabinis banni jurejurando aſſeruerunt, quod anno MDCXL, idem Laurentius, tunc duodennis, viſu privatus vivebat, jam inde a quinto anno ætatis; ita ut nihil omnino videre, nec abſque ductore quoquam poſſet ire: quodque, poſt plura remedia incaſſum tentata, ſuſcepetint peregrinationem ad noſtram capellam, multis aliis comitati. In reditu, cum aliquantulum Mercuria receſſiſſent, dixit puer videre ſe florem ſparti, quem carpturus abjit ducente nemine; & manibus at-
C tulit, clamans, quod etiam ſilvas vicinas videbat. Unde exhilarati parer ac filius, aliis duabus vicibus viſitaverunt capellam Sancti: ultima autem perfecto viſu frui cœpit puer, ac fruitur impoſterum uſque hodie, quo adhuc vivit.

paulatim illumina- *tur.*

Puella epileptica

31 Anna Maſſin, ex Chiſogne in parochia Tilleti, Biſtonienſis Præpoſituræ, octiuuda, annoſque viginti nata, filia Henrici Maſſin & Paſquettæ Rouſſignon, anno MDCXXXIII ſub veſperam, quandoque revertens ex agro, adeo fuit contentrita, ut domum ingreſſa corruerit velut mortua: deinceps vero morbum (ut creditur) caducum patiebatur, tertium aliquando die uno, ſubinde ſemel tantum, aut etiam ſolum tertio quattove vel octavo die; donec cum matre & vicinis venit ad S. Theobaldum, ubi rurſum in

altero ac- *ceſſu plene* *ſanatur.*

ipſa capella graviter afflicta fuit; indeque rediens intra unius leucæ ſpatium tertio concidit: ſed ſtatim poſt tota hilaris, omnino levatam ſe ſenſit eo malo, quo ſeptennium fere integrum laboraverat: nam peregrinationem iſtam ſuſcepit anno MDCXL in feſto S. Trinitatis, exinde vero uſque ad annum MDCLVII non niſi quater vel quinies, ſed leviter valde, ſenſit malum recurrere; D
altera autem peregrinatione ſuſcepta, ex integro ſtabiliterque convaluit.

& dentium labo- *rum.*

32 Menſe Februario anni MDCXL, Mathias Tourneux, Major Veſquevillæ in diſtrictu S. Huberti, cum ex gravi infirmitate lecto decumberet, ſenſit furioſum cruciatum dentium, unde nulla ſibi requies concedebatur. Aſſiſtebant ei innuptæ filiæ duæ cum aliis feminis; quibus inter ſe narrantibus S. Theobaldi miracula, quædam earum dixit, ieunculam valde exiguam eſſe. Tum æger, ejuſcemodi ſermones avide hautiens; Domine, inquit, S. Theobalde, ſuccurre mihi obſecro, ſaltem ut ne, ultra morbum quo *viſa in* teneor, excruciet dolore dentium, qui omnem *ſomnis* mihi ſomnum eripit. Vix verba protulerat, cum *ſancti* dormire cœpit: filiæ autem cum ſociabus id ſen- *tumulo.* tientes, ſubduxerunt ſe inde, quoniam veſper erat. Ille vero ſtatim quaſi ſomniare cœpit, ſe eſſe in magno quodam campo, videreque ad ſe venientem imaginem, cui omnes magnam habebant reverentiam, Quærens autem ex aliquo, quænam ea foret; viſus ſibi eſt reſponſum audi-
E te, quod eſſet S. Theobaldi. Cumque eadem ipſi propior facta eſſet, viſa eſt dicere, ſe venſſe, ut eum a dolore dentium liberaret. Hinc ille experrectus, & mali ſui continuo recordatus, manum ori admovit; neque tumorem ibi ſenſit ullum, qui pridem illic fuerat; neque dolorem, a quo etiam liber impoſterum manſit: quare accerſitis continuo filiabus rem totam narravit; poſtridie autem duabus illis mulieribus, quæ ipſis adfuerant.

Tibia con- *tracta re-* *ſtituitur*

33 Eliſabeth, vidua quondam Henrici Joannis Lambert, Burſuti in Condroſis commorans, initio Quadrageſimæ anni MDCXLI, tantam tibiarum infirmitatem pati cœpit, ut ne minimum quidem ambulare poſſet abſque fulcris duobus, eo quod ſiniſtra notabiliter brevior altera eſſet effecta. Hoc in ſtatu manſit uſque poſt feſtum S. Joannis Baptiſtæ ejuſdem anni; quando votum nuncupavit viſitandi capellam S. Theobaldi, firmirer credens per ejus merita ſe juvandam. Dedit ergo in viam ſeſe, fulcris innitens; & completo voto, multo commodius quam antea ſe ſenſit ambulare. Hinc animoſior effecta, pro-

ſanatur *dolor co-* *licus.*

poſuit eodem redire paulo ante menſem Auguſtum: & poſtea quotidie remiſit malum, & contractior tibia paulatim rediit ad longitudinem F
debitam: in cujus beneficii memoriam, fulcra ſua attulit XXV Novembris, anni ejuſdem. Eodem anno Joannes de la Haut, Scabinus curiæ Dominæ noſtræ de Rendeux ſolemniter declaravit, quod ſub finem Octobris doloribus colicis ſubito preſſus; cum iia fuerit tota nocte conflictatus; quouſque recordatus S. Theobaldi, promiſit capellam ejus viſitare; ipſoque inſtanti dolor omnis ceſſavit, nec poſtea rediit.

item fe- *bris.*

34 Anno MDCXLI, VI Junii, D. Claudius Hermanonus, Baro de Milandonque & Peſches, miſit mihi atteſtationem manus ſuæ, qua profitebatur, quod ex quo promiſerat ad S. Theobaldum profecturum, & ibi novemdium celebrare; febris, quadin ante laborabat, ipſum dimiſerit, ac deinde paulatim convaluerit. D. Antonius de Vervy, reſidens in pago Telcini Rupis ſotris, ſuo teſtatus eſt chirographo, quod ipſo die quo S. Theo- *Sanatur* baldi auxilium imploravit, diuturna febri ſit li- *puer tibiam di-* beratos, quæ totum tremere faciebat. Everar- *ſortus &* dus, filius Gverardi de la Croix, quatuor vel *debilis* ttium annorum puerulus, a nativitate debilia val-

de

A de atque deformis ſnit : quippe cui ambæ tibiæ ſic erant diſtortæ infra genua, ut eis ioſiſtere nullatenus poſſet. Parentes, plura fruſtra experti remedia, voverunt eum portare ad S. Theobaldum: quod etiam mox fecerunt, inter brachia eum bajulantes. Facta autem oratione, cum eleemoſyna, & Miſſa curata, redibant domum. Cumque in pagum Hamptemix veniſſent, media leuca diſtantem a capella; cœpit puer, prima tum vice, inſiſtere pedibus, cum maximis lætitiæ ſignis, & captum ærarii ſui ſuperantibus. Atque exinde ſemper profecit in melius, adductis paulatim ad debitam rectitudinem tibiis, capeditoque utens greſſu, aeſi numquam paſſos eſſet aliquid.

item alimica & aegles;

35 Circa Menſem Majum anni MDCXLI, Maria, filia Hentici Pacquet de Werme territorii Stabulenſis, lecto per gravem morbum affixa, qui & oculum unum ipſi abſtulerat, & alterum inutabiliter obfcorarat, nullis remediis potuerat adjuvari. Quare pater ejus vovit peregrinari ad S. Theobaldum, & filia ſtatim melius habere cœpit, viſumque paulatim recuperavit. Domicella Michaela de Monteplein-champs, uxor D. B Ludovici de Moniu, Toparchæ de Reudeux Deiparæ, eodem anno ac fere eodem tempore, tanta laborabat ſtomachi debilitate totis diebus quindecim, ut nihil omnino retinere poſſet: unde nocte quadam media deliquium patiens, voceque & ſenſibus deſtituta per horam pluſquam dimidiam, non credebatur ſuperfutura uſque mane. Accerſitus Parochus, extrema ei miniſtraturus, reperit eamdem delirantem. Sed mox ad mentem regreſſa confeſſaque, dixit, nihil ſe meminiſſe eorum, quæ durante deliquio circa ſe acta eſſent; niſi quod S. Theobaldum invocaverit, promitteudo eidem grandem illius ceræ candelam, eique ſimilem, quæ paulo ante fuerat ablata a parochianis banni Spirmonteenſis in Ducatu Limburgenſi: quodque eodem inſtanti recuperaverit loquendi facultatem; rogabatque Dominum maritum ſuum, ut votum impleret; quo facto plene convaluit. Ipſum quoque Dominum de Monin, circa idem tempus, tertiana febris lecto affixerat per continuas hebdomadas aliquot; eodemque, quo cereus mittebatur die, illius paroeyſmum præſtolabatur. Cum ergo D. Canonicus d'Aubrebis, eccleſiæ S. Mariæ Namurci Scholaſticus, iret ad Miſſam cantandam, cereumque ferendum ipſorum vice; Dominus de Monin rogavit eum, ut inter ſacrificandum ſui ſpecialiter meminiſſet, promittens quod caſulam faceret noualem viridem eſſet ad ornatum capellæ miſſurus. Et circa horam qua Miſſa cantabatur, ipſeque debebat febricitare, adeo nihil paſſus eſt, ut revertens Canonicus, inveuerit ambulantem ac bene ſanum; neque poſtea febris ulla rediit.

& mirabunda, cereum voverat.

Curatur febris;

C

36 Joannes Simon de Vericumnut, banni Lierneuſieuſis in territorio Stabulenſi, tres filios habebat a natura mutos: quos anno MDCXLII vovit ſe deducturum ad Montem-acutum, ſpe bona ductus, quod eis loquelam expediret meritis S. Theobaldi. Re ipſa autem eo cum filiis ivit, per tres conſequentes ferias feſtas, totidem vicibus iſtic faciens Miſſam dici. Id cum tertia vice faceret, paulo ante feſtum S. Joanis Baptiſtæ, ad capellam venit proceſſio quædam; qua durante, unus e tribus, Matthæus nomine, annos natus XXVSSS videri deſiit; ac diu requiſitus, inventus eſt prope fontem S. Theobaldi lavare caput tribus vicibus. Hoc facto ſimul omnes,

mutus loquelam recipit;

pater ſcilicet ac mater, cum tribus adoleſcentibus, unoque eorum vicino Henrico Leonard, deſcenderunt Mercuriam, ad prandium ſumeodum apud Graphiarium. Sedentibus autem illis ad menſam, ſibique invicem propinantibus; Matthæus, Henrico porrigeus vitrum cereviſiæ, clara voce dixit; TIBI, HENRICE; cum magna admiratione præſentium, matris præſertim, quæ præ exceſſu gaudii ſyncopen paſſa eſt, eo quod ex filii ore nullam unquam verbum audiſſet. Sed neque poſtea per novem circiter menſes uullum amplius eſt locutus: deinde vero cœpit paulatim, melius atque facilius eloqui quidlibet.

D EX GALL. C. JAM.

37 Mag. Petrus Foullon, Presbyter & Quæſtor monaſterii S. Huberti, annorum LIII, in hebdomada Paſchali, feria v anni MDCXLVI, cum veſperi decubiturus, veſtes poneret, ſenſit maximum cruciatum circa cavillam pedis ſiniſtri extrinſecus: quo cum prohiberetur inſiſtere pedibus, coactus fuit ſe abjicere in lectum, nec inde potuit niſi cum fuleris ſurgere. Conſequantibus diebus crevit malum, & funditus ſuſtulit omnem cibi appetitum. Sabbato medicinam ſumpſit, quæ nihil ei profuit; neque plus profecerunt quæcumque alia monaſterii chirurgus applicare E ſcivit medicamina, ſed creſcebat infirmitas magis magiſque. Martis proximo irerum eum viſitavit medicus, peſſimeque habere ioveniens cœpit de ejus convaleſcentia dubitare; præparavit nihilominus ei potionem aliquam; ſed ei ſumendæ vires infirmo defuerunt. Videns ergo deficere humana, recurrere ſtatuit ad divina remedia; votumque faciens S. Theobalda, ad ejus capellam miſit Eccleſiaſticum quemdam, cum oblatione & cerea tibia ad menſuram ſuæ; propoſuitque per ſe ipſum illuc ire, ſi metitis Sancti ſanitatem reciperet. Die jovis applicans ad capellam lator voti, una cum Parocho Champſonis in Ardeana, & Huberto Baelin nepote iofirmi. Cum ergo ibi devotioni ſuæ intenderent, factsque oblatioue Miſſam curarent; æger ipſe ſua quoque ufficia jungebat illis; Confeſſioniſque & Communionis Sacramentis perceptis, commendabat ſe Sancto; identidem repetens, ſicut & præcedenti nocte tota fecerat; S. Theobalde, ora pro nobis. Eodem porro die, ſub horam octavam matutinam, venientes ad eum viſitaudum medicus & chirorgus, viderunt carnem pedis elevatam ad magnitudinem ovi, in F modum abſceſſus, aliumque ſimilem tumorem magis verſus talum; quibus per chirurgum apertis, ſub meridiem egreſſa eſt magna puris copia; unde continuo pronuntiavit medicus, eum evaſiſſe periculum: dictumque confirmavit teſtantus mox apperitus cibi, & placida quies. Ex eoque tempore cœperunt conſolidari, tum plagæ illæ duæ ultimo factæ, tum aliæ tres, quas a natali Domini gefferat in tibia, humorem quemdam diſtillantes, qui adhibitis quotidie medicamentis non potuerat ſiſti.

incurabilia tibiæ apoſtemata

ſubita

conſolidantur;

38 Joannes de Inſula, Major Beurenſis prope Hauſaliſe, lecto decumbens ultra quatuor menſes, ita ut inde relevari non poſſet niſi cum auxilio oxoris atque domeſticorum, propter ſymptoma quoddam tibiæ perquam dorum. In vanum uſus foerat quibuſcumque potuerat remediis: illis igitur depoſitis, vovit ſe S. Theobaldo peregrinum; ipſoque momento ſenſit alleviari malum, atque de die in diem melius habuit. Paulo poſt ſuſcepit votivum iter, cum uxore & quadam ſua vicina; ſed non ſine laboro & dolore

curatur quae alias in tibia 4 annis decumbens.

A maximo pervenit ad Montem-acutum; ubi ſua perfunctus devotione, & relinquens nummum argenteum procurando Sacro, ſenſit ſe extraordinaria quadam lætitia delibutum, & cruciatu tibiæ liberatum: atque in memoriam beneficii, reliquit ibi furcillam, qua fuerat per viam uſus, nequn poſtea ſenſit mali quidpiam.

EX GALL. & JAM.

30 Initio veris anno MDCLXIII, ſenſi ego ipſe qui hæc ſcribo, in fundo ſtomachi inſoliti caloris aliquid, quo per intervalla reddebar valde debilis, tollebatarque mihi appetitus. Id cum medico indicaſſem; cenſuit ille, inde fieri poſſe morbum gravem, aut etiam mortem procedere poſſe, niſi mature proſpiceretur. Id eum facere neglexiſſem, cœpi ſub initium Novembris vehementibus obſtructionibus hypochondrii meſenteriique vexari, eum punduris dolorificis circa renes, hepar & lienem: quos comitabantur vomitus frequentes, multumque arenarum rubearum per urinam egeſtarum. Symptomata hæc tam peregrina, cum caperent indies incrementum, meque involverent intricatis ac diu-

Scriptor ipſe ex variis ſymptomatis ſero uſque ad mortem deducitur,

B turnis morbis; circa Paſcha anni MDCLXIV pene ad extrema adductus ſum, ita ut jam fama ſpargeret, me obiiſſe. Hoc in ſtatu perſeveravi fere uſque ad Auguſtum: ſub cujus finem frigida quadam intemperie heparis correptus ſum, ſequente quaſi ebullitione variorum alcerum, ex indigeſtione & rheumatis ſtomachi procedentium, & denique febris ſymptomatica mihi ſupervanit, ex putrefactione humorum, eo quod una cum D ſanguine magnam ſeroſi liquoris copiam hepar procrearet. Ea febris vehementer debilitatum in grande adduxit diſcrimen, ſemper tamen confidentem de auxilio S. Theobaldi, quod mihi præſtari, ſæpe rogabam. Hujuſmodi autem preces *ut opuſculum abſolvat, illi liberatus.* majori cum fervore cœpi replicare, circa initium Januarii anni MDCLXV, ſupplicando, ut tantum virium mihi impetraret a Deo, quantum neceſſe erat, ut abſolverem libellum, quem ejus honori ſcribere deſtinaveram. Facto ergo & completo voto, ſtatim a febri liber fui per tres hebdomades: intra quas valde relevatus in ordinem digeſſi memorias, undique collectas ad hujus libelli compoſitionem, ſcripſque earumdem indiculum, ſive ſynopſim argumenti, ab alio quocumque deducendi, ſi contingerer me prius vita quam opera ſuſcepta defungi. Rediit deinde febris ſub initium Februarii, non tamen adeo vehemens ſicut priua, & uſque in Auguſtum duravit. Senriebam interim alias meas infirmitates immiuui, vireſque accreſcere: manſi nihilominut inter hæc omnia tali in ſtatu anno toto, ut E amici affererent, me numquam reſtituendum priſtinæ valetudini; imo Medicus, qui me curabat, pluribus diceret, moriendum mihi ex eo morbo eſſe, quamvis forem ultimus homo in mundo. Sed per Dei gratiam plene convalui, & firmiter credo id mihi indultum interceſſionibus S. Theobaldi, cui ſit honor & Deo gloria.

DE B. ARNULFO MONACHO,

ORDINIS CISTERC. VILLARII IN BRABANTIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Vita, duobus libris a coevo & familiari ſcripta ſtatim poſt mortem; & de corporis veneratione. D. P.

A. MCC. XXVIII.

VIllarium, *nobile in Gallo-brabantia Ciſtercienſis Ordinis monaſterium, ſecundo ad oppidum Gemblacenſe milliario, ſuper fluminis Tiliæ ſcrutwigine, initium habuiſſe fertur a Godefrido III Brabantiæ*

C *Duce anno* MCXLVI, *miſſis Clara valle ab ipſomet S. Bernardo Monachis ſub Abbate Laurentio, quod degimus inter Prætermiſſos ad* XVII *Maji. Ab hoc octavus numeratur Carolus, ex Comitibus de Selne, Hemmerodio acceſſitus, & ſanctitatis fama clarus etiam ipſe, electus autem anno* MCXCVII, *ut ſcribit Jongelingus. Hujus tempore, ſub exitum anni* MCCI, *ad converſionem venit* B. Arnulphus, *Bruxellis, Brabantiæ regia, natus parentibus mediocribus; cui tamen cognomentum* A Cornihout, *addit Molanus inter Natales Sanctorum Belgii, in Elogio ipſius ad hunc diem, ſumpto ex narratione potiſſimum Hieronymi Moor, aliorumque Villarienſium: quamvis ætate illa, inter plebejos rarus; inter Religioſos, etiam nobiliſſimos, nullus omnino fuerit cognominum a ſtirpe ſumptorum uſus.*

Villarium, an. 1246 fundatum, ſub cujus Abbate oſtavo Carolo,

Habitum ibi ſumpſit Arnulfus

& obiit an. 1228

a *Venit ille ibi, ſeu potius in* Grangiis monaſterii Sarium & Nova-curia *dictis, inter Fratres Laicos, quos* Converſos *uſus monaſticus nominat; eos quidem ut operi manuali ibidem attenderet, ſed ut liberius maturando per pœnitentiæ prorſus ſtupendos corpori, ſpirituique divinis contemplationis paſcendo vacaret, ſub tribus Caroli ſucceſſoribus, Conrado, Waltbero, Guilielmo. Sub horum autem ultimo ille vitam finivit*, anno Domini MCCXXVIII, pridie Kalendas Julii, feria ſexta circa horam ſeptimam, expletis in Ordine Ciſtercienſi viginti ſex annis & ſex menſibus. *Tumulo, crebris olim miraculis honorato, hujuſmodi* Epitaphium *compoſitum invenimus, in Ms. poſt Vitam.*

Ejus tumulus & epitaphium.

Pauſat in hac tumba vir, ſimplicitate columba;
Qui Leo virtute; jubilis ſimulatur Alaudæ; F
Qui Turtur gemitu, viſu, ſimulque volatu
Par Aquilæ; Salamandra, novo quia vivit in igne.
Vis breviter juſti laudes in fine probare?
Nunc canit inde LA, SOL, qui quondam flevit in UT, RE.

poſt elevationem Corporis,

Id eſt lætiſſimo tenore planxit, ſumpta metaphora a notis muſicis, quibus ſummus infimuſque tonus exprimitur.

deinde in aream Beatorum tranſlatus.

3 *Tumulum iſtum quamdiu tenuerit ſacrum corpus, incompertum nobis eſt; trediderim autem hunc fuiſſe ſecundum, in ipſa eccleſia ei datum, poſtquam in communi ceteris cœmeterio aliquamdiu humatus quieviſſet.* Putant enim *Villarienſes, teſte Molano*, eum aliquando oblatum fuiſſe Romano Pontifici canonizandum, ſed generale Ordinis Capitulum impediviſſe, ne multitudine Sancti vilescerent. *Deinde* poſt majus altare, cum aliis ejuſdem monaſterii Reliquiis, multos annos fuiſſe reconditum *idem corpus, mihi perſuadeo, ſicut de corpore B. Julianæ Cornelienſis ſcripſit Henriquez, relatus ante illius Vitam* v *Aprilis num.* 19: *adeoque de ipſo deque aliis ibidem collocatis tenendum, quod de omnibus*

A *bus ſimul hoc præfato ſcripſit idem Henriquez, videlicet, quod* propter inteſtinos harum provinciarum motus, non eo quem merebatur affectum

ad Sacellum S. Bernardi, circa an. 1600. fuit honore: donec paulatim mitigato rerum ſtatu, & tempore ſedatiori, Robertus Henrion, hujus domus Prælatus, ad decentiorem locum Beati corpus tranſferre decrevit. Quod & reipſa factum, & corpus ſacrum cum aliis Sanctorum Reliquiis in S. P. Bernardi ſacellum, quod jaſpide & marmore ornari juſſerat, tranſtulit; in eoque arcam ex marmore nigro affabre politam fieri fecit, in eaque Sanctorum oſſa collocari. *Præfuit Roberto Abbas ab anno* MDLXXXVII *ad annum* MDCXX, *in dicto ſacello S. Bernardi ſepultus etiam ipſe. Sacellum autem ad ſiniſtram occurrit ingredientibus Villarienſem eccleſiam.*

4 *Præter hunc ornatiſſimi ſacelli honorem, omnibus ſic communem, ut ſingulis in particulari nihil amplius deferatur ex iis, quæ præſumere poſſumus olim facta, tum ſua ſingulis monumenta locumque habebant. Ad* B. Arnulfum *proprie ſpectat, quod Franciſcus Moſchus infra laudandus, tamquam oculatus teſtis, ſic ſcribit ante Vitam a ſe editam:* Hujus beati Viri

Titulus Beati in Marlii.

B *Ipſius ſacelli deſcriptio,* oſſa, ſtudio Reverendi admodum Domini, Domini Roberti Henrion, Villarienſis Archimandritæ meritiſſimi, translata ſunt e prioris ſepulturæ loco in ſacellum quoddam templi ipſius Monaſterii, & ibidem reverenter ac honorifice condita. Sacellum ipſum longitudine & latitudine propemodum pari, ad vicenos plus minus pedes. Tumulus beati Viri ex nigro marmore lucido & fabre polita, ad margines concavato, tripliei ſtructura ſeu ſerie. Ad caput exiſtunt tres columnæ ex jaſpide, ſuperpoſitis capitellis marmoreis, elanſo ſacelli latere per octo elathros ex orichalco, addita in medio quadrata ex marmore columna, cujus ſuperficies intrinſecus, coſis & floſculis egregie ſculptis, deaurata conſpicitur. Opus mehercule perquam artificioſum, & magnificum, & decumano ſumptu. Superne pro titulo legitur " *Laudate Dominum in Sanctis ejus, Pſal.* 150. Pro corouide habentur inſignia memorati Abbæ, quæ ex flammis & ſtellis conſtant, ſuperaddito ſymbolo, *Utrumque æternum.* Ante altare ſacelli, in ipſo pavimento, opere teſſellato,

C & pulchre vsriegato, quadripertita viſitur hiſtoria Filii Prodigi. Prima pars effigiem continet adoleſcentis, portionem hereditariam a patre accipientis; r s, Diſſipantis eam cum meretricibus; a r t, Veſcentis ſiliquis & glandibus; s v, Revertentis ad partem, & culpam ſuam aguoſcentis.

Vita mox ab obitu compoſita 5 *Manet appellatio* Beati, *tum uſu ipſo, tam monaſterii quibuſdam Faſtis confirmata; puta Wionis, Menardi, Bucelini & Chalemoti; quibus præivere, præter Molanum, Carthuſiani Colonienſes in Additionibus ad Uſuardum anni* MDXV, *his verbis:* In monaſterio Villarienſi Ordinis Ciſtercienſis, beatæ memoriæ Arnoldi, Converſi & Confeſſoris. *Ms. Eccleſia S. Gudulæ Bruxellis, ſimiliter a Canonico quodam iſtic auctum, melius non exprimis, dum ita legit:* In Brabantia, tranſitus Fr. Arnulphi de Bruxelis, Converſi monaſterii Villarienſis, ubi miranda ſanctitatis ejus geſta habentur. *Auctor Florarii Ms.* Apud Villarienſe monaſterium, Depoſitio venerabilis Arnulfi, viri Dei, natione Bruxellenſis, qui poſt mirabilem vitam, in duobus libellis comprehenſam, decedens; apparuit poſt mortem cuidam devotæ perſonæ in forma pueri, veſte partim nivea, partim purpurea circumamictus: per puellem formam deſignavit, ſe humilitee & innocenter vixiſſe; per niveum colorem, ſe mundam vitam duxiſſe; per purpureum vero, diuturna ſanguinis effuſione corpus afflixiſſe. Obiit anno ſalutis MCCXXVIII.

D AUCTORE D. P. a Goſvino Cantore Villarienſi.

6 *Deſumpta eſt ea viſio & apparitio ex prædictæ Vitæ libro* 2. *numero penultimo: multaque hujus generis plura aliaque miracula haud dubie ibidem legerentur, niſi proxime poſt mortem* Arnulfi *ſcripta eſſet Vita illa; quod tum aliunde ſatis clare, tum clariſſime intelligitur ex ejuſdem libri* 2. *numero* 59. *ubi dicitur; quomodo vir ſanctus, anno* MCCXXVI *prædixit, quod* infra decennium futurum, plurima bella & multæ tribulationes in Eccleſia ſuſcitarentur; altero autem anno cœperunt rumoſes audiri, quod Fridericus contra Dominum Papam & Eccleſiam inſurgere conaretur. *Addit deinde Auctor;* Attendat igitur prudens Lector... quot & quanta poſtea acciderunt: quot & quanta fortaſſis poſtmodum inſita præmiſſum decennium mala horrenda contingere poſſint. *Quibus verbis ſignificatur bonam iſtius decennii partem adhuc ſuperfuiſſe, cum Vita ſcriberetur: aut potius, cum primo a morte anno ſcripta, uno alterove poſt anno eadem iterum ſcriberetur; & inter alia non indicanda, etiam prædictio illa adderetur, tertio a morte anno.*

E

7 *Auctorem Villarienſes apud Molanum nominant,* Goſvinum Boſutenſem, Cantorem monaſterii. *Ms. Auberti Miræi hunc præfert titulum:* Vita famuli Dei Fr. Arnulfi, Converſi Villarienſis, Auctore Nonno Goſvino, Cantore ejuſdem loci: *qui etiam titulus eſt in Ms. Aureæ Vallis, tum quo Miræi Codicem accurate contulit noſter Heribertus, undique materiam hujce noſtræ Operi colligens; nec non tum ipſius monaſterii Villarienſis Ms. ubi auctori titulo eadem* Vita *ſcribitur,* edita a piæ memoriæ viro religioſo Nonno Goſwino, quondam Monacho & Cantore ejuſdem loci, duobus libris conſcripta. *Quod autem idem fuerit ipſi Vitæ Dei familiaris, tum variis locis alibi intelligi poteſt, tum ex fine libri primi; ubi cationem ſcientiæ reddens, quo ad enormes ejus pœnitentias;* ab ejus ore audivimus, *inquit,* & verum eſſe credimus, ipſo aſſerente. *Præfatus tamen, præter eos quos in decurſu operis nominat, pietaque ſe habuiſſe ex quodam ejus familiariſſimo Monacho Waltbero; cujus importuna inſania* F *victus Arnulfus,* ei multa de ſecretis ſuis notavit; *quodque* etiam quædam perſonæ frenlares prætatæ Religionis, & quidam Fratrum Domus Villarienſis; aliqua de ſecretis beati Viri, quæ ab ejus ore audierant, ſibi enarrs verunt. *Porro notatu dignum eſt, quod omnia tria Mss. præfata verbotenus ſic concordent uſque ad libri* a *numerum* 30 *ut minime operæ pretium fuerit, Roſwidi, in facienda collatione, etiam minutiſſima quæque obſervantis, laudare diligentiam; ſed notandum dumtaxat ſit, enixe dictum Scriptorum totam quarta fermè parte, tam verborum, quam etiam ſententiarum, auctiorem haberi; unde mihi certo perſuaſi, ipſummet Auctorem, ut ſupra inſinuavi, Scriptionem ſuam ceavaſſe, altero exemplari exarato, interque ſcribendum ea omnia addidiſſe, quæ his ſignis* ☐ *ego interclus. Omnia vero ſcripta eſſe, currente adhuc decenuio ante prædictum ab Arnulfo anno* MCCXXVI, *ſchiſma, apparet ex n.* 59 *libri* 2.

ex propriis & aliorum ſcriptis notitia;

ſumſi literumque auctus in 3 Mss.

8 *Angline Maurique, in Annalibus Ciſtercienſibus ad annum* MCCXXVIII *cap.* 5, *brevitet perſtringit Arnulfi Vitam, & num.* 10 *ſic loquitur:* Ejuſdem Sancti Vitam hoc noſtro ſæculo, cum aliis dicitur publicaſſe Franciſcus Moſchus, Atrebati anno MDC; ſed qui ex variis ſchedis ipſam collegerit, nec Goſwinum viderit r unde longe diverſam notat Aubertus Miræus in Chronico Ciſtercienſi, ubi de Sanctis monaſterii Villarienſis,

Aliam e dixit Franciſcus Moſchus

Eam-

AUTORE D. P. & Roberto Abbati dedicatis

Eandem ſic impreſſam in oſſuario, ut loquimur, una cum Vita S. Simeonis Alnenſis, VI Septembris recolendi, habemus in Muſeo noſtro; ubi in titulo ſe profitetur Moſcus, Nivigelantem *ſeu Nivellenſem*, Armentarianorum, *id eſt Armenterienſium*, in Flandria Cutionem, & apud S. Piatonem apud Sielinium Melanthefiorum Canonicum; *in cujus opuſculi Dedicatoria*, D. Roberto Henrion *præfata (et quem diximus Beatorum Villarienſium Reliquias decentius compoſuiſſe)* pacem & felicitatem *precatus, profitetur* ex

cum brevi Beati elogio; Molani ſcriptis primum cognitum eſſe *ſibi*, fuiſſe olim in ejus monaſterio virum quemdam mirificum, Arnulfum, cognomento Cornibeut, præclaris a Deo dotibus exornatum, monaſticæ diſciplinæ obſervantiſſimum, patientia & humilitate præfulgentem, obedientia nulli ſecundum, benignitate ſuſpiciendum, orationi intentiſſimum, abſtinentia ſingulari celebrem, rerum divinarum contemplatione ſublimem & extaticum, acerrimum aſini ſui, hoc eſt corporis, caſtigatorem, regulæ & ſtatus erga diocten peraſterum, denique omnium virtutum margaritis ornatiſſimum.

B ſed ſtyle Goſwini mutati; 9 Hujus Vitam, *inquit Moſchus, Abbatem alloquens*, iodice Molano, diligenter quæſivi, quæſitam inveni, tuoqua beneficio tandem accepi; &, ne ſim ingratus, Amplitudini tuæ typis exeuſam mitto.... Auctorem crediderim fuiſſe Goſwinum, quod illum Auctorem laudet Molanus. Quamquam, dum una de hoc tecum egi, ne Goſwini quidem nominis ullum extaret veſtigium, in duobus illis libris Mss. quorum mihi copiam Reverentia tua fecit. At fieri poteſt, ut tertius aliquis liber præferat Auctoris nomen, ex quo tranſcripti fuerint iſti duo quos vidi: tertius vero temporum injuria interciderit, quem tamen mihi perſuadeo Molano ante multos annos viſum. Utut res ſe habeat, Auctor ipſe non fuit rerum divinarum impetitus, nec in ſcribendo expers methodi. Librum non indiligenter evolvi, mendas complures ſuſtuli, & ubi viſa eſt minus tolerabilis Latinitas, ſtylum nonnihil expolivi, ab hiſtoriæ veritate nuſquam abludens. In tractatu de beati viri pœnitentia, quædam repetuntur, prius in ejus Vita conſcripta: ſed pietatis amatoribus non erit ea repetitio, ſicut confido, ingrata. Noſti illud Platonicum, Δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν. *Hæc Moſchus. Scribit* etiam *Maurique, quod* eamdem Vitam,

C pro qua his datur genuina. tedeſtam ad compendium, Joannes de Aſſignies Gallice, Chryſoſtomus Henriquez Latine dedit. *Nos genuinum Goſwini opus, haſtenus a nullo editam, ſuo hic ſtyle vulgamus.*

VITA

Auctore Goſwino, Cantore Villarienſi, coævo ac familiari.

Ex tribus Mss. inter ſe collatis a Roſweido

PRÆFATIO.

Ut in natura particulatim res perficiantur

1 Sicut in germinibus herbarum atque lignorum, quæ terra producit non una ſpecies, nec unum in omnibus genus eſt; ſed ſingula quæque in ſui generis forma, & in ſuæ ſtirpis qualitate gignuntur; plenum autem decorem non ſtatim ut eduntur accipiunt, ſed certis & ordinatis provehuntur augmentis, donec ad perfectam ſui habitus quantitatem, per ſuccedentia ſibi incrementa perveniant: ita & ſemina divinorum charismatum, plantæque virtutum, non in omni agro cordis humani, totum hoc pariter quod ſunt futura naſcuntur; nec facile reperitur in exordio maturitas, & in inchoatione perfectio. Juxta hanc ſimilitudinem, nemo repente fit ſummus; ſed diverſo modo diverſi paulatim proficiunt de virtute in virtutem, ſecundum quod eis gratia Dei arriſerit; a quo datur eis ſine merito, unde tendunt ad meritum; & a quo aſſequitur quiſque ante ullum laborem, unde poſtmodum mercedem accipiat ſecundum ſuum laborem. Diviſiones enim gratiarum ſunt, ſicut dicit beatus Apoſtolus; & unuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius ſic, alius vero ſic. Sed licet Deus noſter omnipotens, quandoque in aliquo ſervorum ſuorum operetur quædam ſingulariter mirabilia & mirabiliter ſingularia, quæ in multis aliis inveniri non poſſunt; non tamen ideo fit conſequens, ut privilegia paucorum faciant legem communem.

D ſe homines in gratia a licet ſubinde alii ſine expoſtulato privilegio fiat, 1 Cor. 12, 4 & 7, 7,

a Si ita eſt, imo quia ita eſt, merito privilegianda eſt venerabilis converſatio Fratris Arnulfi, a novi Martyris noſtri: qui tam mirabiliter vixit in hac vita mortali, ut vix hodie inveniatur aliquis, qui auſteritatem vitæ ejus, non dico per omnia ſuſtinere, ſed nec attentare quidem audeat. Qui dum adhuc eum hominibus converſaretur, & ſecreta converſationis ejus partim ſcirentur, partim neſcirentur; unus Monachorum Villarienſium, Walterus nomine, qui ei valde familiaris erat, multoties ſecretius rogavit eum, ut da bonis Domini, quibus eum gratia mater ditaverat, ei aliqua, cauſa ædificationis, intimaret. Illo vero ſæpius reluctante, idem Monachus ſe nimium contriſtari, nec ab importunitate ſua deſiſtere ſe velle aſſeruit, niſi ei ab ipſo aliqua intimarentur. Tandem ille, rogantis devictus inſtantia, roganti ſatisfecit, & ei multa de ſecretis ſuis reſeravit, quæ nos ab ejuſdem Monachi ore ſapientes, memoriæ commendavimus, ut ſcripto poſtmodum traderemus. Quædam etiam perſonæ ſæculares, probatæ religionis, & quidam Fratrum Domus Villarienſis, aliqua de ſecretis beati viri, quæ ab ejus ore audierunt, nobis enarraverunt: quorum teſtimonio credibilia facta ſunt nobis, ad declarandam ejus converſationem.

E miſſum in B. Arnulfo: cujus ſecreta quædam a familiari ejus aliiſque acceptæ,

F ſcripturus Auctor, ponitur ipſe ſuum biſtoriam,

3 Ut igitur lucerna ponatur ſuper candelabrum, & luceat fidelibus qui ſunt in Eccleſia Dei, mirabilem Juſti hujus converſationem, ſicut a ſupradicto Monacho, vel ab aliis teſtibus veridicis nobis recitata eſt, breviter elucidare cupientes, Spiritum ſanctum invocamus adjutorem, quatenus ejus gratia cor noſtrum & linguam noſtram regente, aliqua, tam præſentibus quam poſteris, profutura, ſcribere valeamus. Et quia multæ ſunt afflictiones, quas ille Beatus corporaliter ſubſtinuit, congruum nobis viſum eſt, in primo libro Vitæ ejus, non ſolum corporales ejus afflictiones, ſed etiam inſtrumenta afflictionum tantummodo annotare; ut diſcant omnes longo illum martyrio fuiſſe coronatum. In ſecundo autem libro, virtutes & revelationes ſive cetera ejus geſta, adjuvante Domino, deſcribemus.

Hujuſmodi diviſionem etiam Maurique invenit, ſed paula aliter partita capita ultima: nam prophetia de futuro ſchiſmate, quam in Miræi Ms. deſideratam Roſweidus ex Aurea Vallis Ms. marmit inſerendam Capiti apud nos 20, indicat Maurique in ſuo quaſus eſt Ms. reperiri Cap. 22, & appartiones poſt mortem adſcribit Capiti 25, cum exemplum noſtrum, ante ſupplementa Aurevallenſia ſcriptum, Capitibus

A *Capitibus* 21 *terminatur. Genuinam ergo ac primam Diviſionem & titulos Capitum antiquos hic accipe, ut abſque vetuſtatis detrimento liceat nobis more noſtro longiora formare capita, appoſito indicio numeri ſub quo invenienda ſunt ſingula.*

ANTIQUA DIVISIO.

LIB. I Cap. 1 De priori vita, & de initio converſionis ejus. Num. 4
11 De adventu ejus ad monaſterium Villarienſe; & tribus funiculis, quibus primitus ſe ligavit. 7
111 De virgis & roſco, quibus frequenter ſe diſciplinavit. 11
IV De mirabili fenula, qua ſe cæcidit, & de urticis, in quibus ſe volutavit. 15
V De cilicio, caligis, & pedulibus cilicinis, & tribus catenis. 17
VI De pellibus nricinrum. 20
VII De lecto ejus. 23
VIII De cibo ejus & poru. 25
IX De labore ejus, vigiliis, & ſomno. 28
X Quid in æſtate & in hieme fecerit. 31
B XI De mirabili afflictione, quam omnibus diebus Quadrageſimæ corpori ſuo intulit. 33
XII De lorica ferrea, quam annu, præcedente obitum ejus, portavit. 36
LIB. II Cap. 1 De caritate ejus. 1
II Du duobus porcis, quibus grunnitum interdixit, quos ex licentia Prælati ſui caritative pauperibus dedit. 4
III De humilitate ejus & patientia. 6
IV De obedientia ejus & oratione. 10
V De eo quod B. Virgo Maria ei apparens, ſeptem gaudia, quibus in cælo incomparabiliter fruitur, ei revelavit. 14
VI De eo quod Dominus Jeſus, ei apparens, mira ſibi oſtendit. 17
VII De riſu ejus. 21
VIII Quomodo dæmones, quater ei aſſiſtentes, a ſe repulit. 24
IX De Monacho a ruptura liberato, & de graria Domini, collata eidem 28
X Quod monaſterium Sanctimonialium, cui Argen-cella nomen eſt, conſilio ejus fundatum eſt. 30
C XI De Recluſa, cui infirmitatem corporis, & in infirmitate conſolationem gratiæ cæleſtis, orationibus ſuis a Domino impetravit. 33
XII De marte cujuſdam Sacerdotis, quam tempore deſignato prædixit morituram. 35
XIII Quomodo Sacerdotem ſæcularem, exterius prætendentem vitam religioſam, verbis corripuit. 38
XIV Quomodo uni Nuvitio & uni Monacho, oratione ſua ſubvenit: & alteri Monacho gratiam, quam habebat nec advertebat, inſinuavit. 40
XV Quomodo alterum Monachum, manibus Domini & B. Mariæ matris ejus, ad cælum deferri vidit. 42
XVI Quomodo Pariſienſi cuidam matronæ mirabilem gratiam a Domino impetravit. 45
XVII De gratia, alteri mulieti religioſæ a Domino miſſa, quam ipſe per ſpiritum agnovit. 47
XVIII De duobus Clericis, qui ad eum, ſuper ſtatu vitæ ſuę conſulendum, venerunt. 49
XIX De puella, a dæmone fatigata, quam din determinato liberandam prædixit. 52
XX De Milite, quem, ut cogitationes ſuas opere impleret, admonuit; & de quibuſdam perſonis quibus quædam futura prænuntiavit. 54
XXI De infirmitate & morte ejus. 64
VERSUS De converſatione & obitu ejus.

AUCT. GOSW. COÆVO EX MS.

LIBER I.

CAPUT I.

Arnulfi converſio, acceſſus Villarium, & prima pœnitentiæ inſtrumenta.

4 FUit in Epiſcopatu Camaracenſi, in oppido quodam vuræ Brabantiæ, quod Bruxella dicitur, adoleſcens quidam, Arnulfus nomine, quem a mediocribus parentibus duxiſſe originem ferunt. Hic in primo adoleſcentiæ ſuæ flore, nequaquam advertens quod ait Salomon, adoleſcentia & voluptas vana ſunt; nec etiam prænoſcens, quanta Deus in poſterum ei bona facturus eſſet; ſponſionem, qua ſe in baptiſmo promiſerat renuntiaturum diabolo & omnibus pompis ejus, minime uſque in finem illibatam ſervavit; ſed levis moribus & verbis, per turtuoſa motris itinera cœpit erraticus visior incedere, & in quantum libuit carnia ſuæ vulupratibus deſervire. Cum autem plcuit Domino, qui eum ſegregavit ex utero matris ſuæ, ut vocaret eum per gratiam ſuam; miſit ei ſpiritum conſilii ſalutaris, qui cordis ejus tenebras illuminaret, & errantem ad viam veritatis reduceret. Ad cujus dulce ſuſurrium a ſomno mortis excitatus, abjit ad Sacerdotem, Vicarium Chriſti; & noxium peccatorum ſuorum virus in Confeſſione evomens, exuit veterem hominem cum actibus ſuis, & induit novum, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis. *Brunellis natus.* Eccl. 11 10. *confeſſione facta.* E *devotioni ſe tradit.*

5 Deinde cum omni induſtria ſegregans ſe a malevolo ſæcularium contubernio, cœpit frequentare religioſas perſonas, & bonis viris ſe familiarem exhibere; ut eorum exhortationibus & ſanctis orationibus, tanto liberius ad meliora proficeret, quanto validius carnis illecebris & vanitati mundinæ renunciaret. Quotieſcumque autem poterat, ſanctarum celebratione Miſſarum interercrat; dominicisque noctibus atque in Sanctorum feſtivitatibus, pulſatis ad Matutinas campanis, impiger ad eccleſiam convolabat. Si quando vero ſomnus eum diuturnior oppreſſiſſet, ira ut ad ſonitum campanæ nequaquam ſurgeret; & poſtmodum tamen evigilans, Matutinis jam ex parte canratis, tardius ad eccleſiam veniret; tunc miro modo mœrens & verecundus, non ante oculos hominum, ſed Dei; eccleſiam ingredi, & ipſi Domino adſtare recuſabat: ſed ſtabat foris in eo loco, ubi de tecto eccleſiæ ſtillicidia deſcendebant pluviæ, ſtillantia ſuper terram: ſed tamen raro ei contingebat. *famulantium cuſtodiæ ſubtrahit ſe* F *ſtitiis dia*

6 Et quoniam ſcriptum eſt, Vaſa figuli probat fornax, & homines caſtos tentatio tribulationis; quodam tempore, inſtinctu diaboli, tentatus eſt, ſed probatus. Cum enim mulier quædam, ætate adoleſcentula, laſciva moribus, & ſæculariter vivens, videret eum adoleſcentem aſpectu decorum; oculorum ſuorum capta laqueo, exarſit in concupiſcentiam ejus. Sed quia putidum cordis ſui amorem, libidinoſæ commixtionis incentorem, ei palam denudare erubeſcebat, eo quod timoratum ac religioſæ vitæ deditum Eccl. 27 6 *Aperuerat mulierecula noctu foleſtiam,*

AUCT. GOSW. COÆVO EX MS.

ditom attenderet; cœpit cogitare, quali arte illicetet eum ad peccandum. Et nacta opportunitatem, nocte quadam, cum ille in ſtrato ſuo ſe collocaſſet ad pauſandum; ſub caligine noctis ingreſſa latenter eameram, venit ad lectum ejus; & juxta cum ſe impudenter collocans, cœpit eum verbis procacibus incitare ad peccatum. Quod ille ut audivit, ſtatim de lecto exiliens fugit; ſicque miſera mulier, ſpe ſua fruſtratam ſe eſſe dolens, confuſa receſſit. Ea hora tam valida carnis tentatione correptus eſt, ut pene lapſus foiſſet in peccati voraginem, niſi Dominus gratiæ ſuæ manum ei porrexiſſet, qui ſervos ſuos non patitur tentari ſupra quam poſſint, ſed facit eum tentatione etiam proventum, ut poſſint ſuſtinere. Pro ſua igitur ereptione gratiarum actiones Domino lætus rependens, air: Spero in te, Domine Deus meus, quia ſicut nunc per te ab hoc igne mortifero liberatus ſum, ſic deinceps hujuſmodi incendium, te protegente, mihi non dominabitur.

fugam mente capit,

B

7 Pugnans itaque de cetero novus athleta vitiolitet, præparavit animam ſuam ad tentationes; & in hoc ſtatu Religionis, quaſi duobus annis præmuniens quantum potuit, ſe a peccatis & vitiis cuſtodivit. Sed timens ne ſi forte recidivum pateretur, fierent noviſſima ejus pejora prioribus, propoſuit tranſire ad Ordinem Ciſtercienſem: & tamquam ſi reſponſum accepiſſet a Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius eſſet Converſus ejuſdem Ordinis, & mirabiliter præ ceteris viveret; duos ſecum comites itineris ſui ſine dilatione aſſumens, timorem ſcilicet Domini & ſpem veniæ, reliquit cognatos & notos, & abiens valedixit ſæculo; in ſæculum & in ſæculum

& applicat animum Religioni.

CAP. II. *An. ætat. 22 Villarii capit habitum Fr. Converſi,*

ſæculi. Egreſſus igitur novus Chriſti ſiruneulus eum Abraham, de terra & de cognatione ſua, ut iret in rertam quam mouſtraverat ei Deus; anno ætatis ſuæ viceſſimo ſecundo, venit ad monaſterium Villarienſe, ubi a Domino Carolo, tum tempotis Abbate, ſe recepi petiit & impetravit; ſicque habitu ſæculari depoſito, & habitu Ordinis aſſumpto; Fratrum laicotum conventui ſociatus eſt. Factus autem Novitius, eum omni benevolentia eordis & longanimitate, præſtolabatur anniverſarium ſuæ Profeſſionis diem. In quo dum profiteretur Abbati ſuo, copioſam & quodammodo ſingulatem a ſummo Abbate metuit aceipere cæleſtis gratiæ benedictionem; ſicut in ſequentibus declarabitur.

C

augetur deſiderio majoris rigoris,

8 Cum autem annus probationis ejus nedum ex magna ſui parte evolutus eſſet; cœpit ſalubriter contriſtari, eo quod minus laboris & afflictionis quam arbitrabatur, ſe ceputabat invenire: & tacitis intra ſe cogitationibus ſibi ipſi de ſeipſo cooquerebatur, dicens: Ad quid veni ego ad Ordinem iſtum? Numquid ut fruſtra dies meos conſumerem? Si foris remanſiſſem in ſæculo; multo plus afflictionis corporalitee potuiſſem ſuſtinuiſſe, quam hic ſuſtineam. Aliud eſt etiam quod me torquet iotetios; hoc ſcilicet, quod omnis corpori meo neceſſaria; tam in victu quam veſtitu, ſine ſolteitudine mea mihi miniſtrantur; & quidem abunde, pluſquam corpori meo & ſtomacho neceſſe ſit. Ecce tempus meum perdo, & dies mei ſine fructu metcedis prætereont.

9 Cum hæc & his ſimilia mente tractaret, rapurans ſecum, ne forte pœnitentiales Ordinis afflictiones ei celarentur; cœpic cogitare & recogitate, quid arctius, quidve pœnalius poſſit ſuæ earui ſnperaddere: & iuvenit quoddam tormentum, quod ſatis corpoti ſuo eſſet ouetoſum. Fecit namque ſibi furtim duos funieulos, de ſetis tortos, quos ei esuda miniſtravit equina, & cie-cumcinxit ex eis ſtrictim eoxas ſuas deſuper genua, portans illos diebus multis, quoadusque esro ejus exiude vehementer læderetur. Die vero quadam accidit ei, ut ex quodam defectu corporis factus velut eaaeimis, corrueret in terram. Quod videne quidam Frater, & timens ne aliquam ſingulatem eorpoti ſuo inferret afflictionem; poſt modicum, cum ad ſe reverſus ſuiſſet, alloquens eum feorſum, dixit ei: Frater Arnulfe, eave tibi, ne communes Ordinis inſtitutiones tranſgrediens, vitæ tibi aſperioris non licentiatus aſſumae auſtecitatem vel ſingularitatem: quia magnum inde corpotis tui poſſes incurrere detrimentum. Ad quod verbum ille confuſus to ſemetipſu, acceſſit ad Monachum Confeſſotem, qui tunc tempotis erat Magiſtee Convetſorum; & confeſſus eſt, ſe portaſſe ſuuiculos illos abſqua licentia. Confeſſor vero increpans eum, & injungens ei pœuitentiam, prohibuit, ne quid ſimile de ceteto ſine licentis attentare auderet.

D

& cœpit ſetacere funiculis ſtringit:

quod Confeſſario detegens:

E

10 Ille veto factus confiantior ex inerepatione Magiſtti ſui, accepra licentia fecit alium funieulum longiorem, cui multos inferuit nodos, ut citius graviuſque cutem cum carne fecaret, & ſibi majorem dsret hæc medicina dolorem; & ex eo circumcinxit ſe per medium ſui, aſtringens illum fortiter corpoti, quem ſimiliter diebus multis portaſſe memotatur. Tandem funiculus idem curem rrsnefigens, carui ejus tam valide immerſus eſt, ut de carne ejus putrefacta vermes ebullirent, & ipſa eadem caro magnum ex ſe ſœtorem evomeret. O vere felicem puerum, de quo recentet nato tam ſolicita eſt mater gratia, ut non ſolum nutriat eum lactis dulcedine, ſed eriam myrrharum vinum propinet ei ad bibendum; dum alligat eum in cunis infantiæ ſuæ tam pungeotis faſeia funiculi, & eultro tam acutiſſimo carnalem in eo circumcidit laſciviam. Timene igitur fortis athleta, ut ſœtot, qui de putredine earuis ejus procedebat, læſionem proximis generaret; euravit eumdem funiculum esroi ſuæ peuitus ſubtrahere, non ob defectum quidem tolerantiæ, ſed ptopter occaſionem ſupecius memoratam.

permittit. ut alio nodoſo uti

ſed & hunc deponere cogitur.

F

CAPUT II.

Flagrorum Arnulfi frequentia & varietas mira atque cruenta.

CAP. III. *Crudelis hæc virgis cœpit totum ſuo cruciat,*

SE Tempote itaque illo, quo funiculos projecit a ſe bellator fortis, rsm erudelem adverſus corpus ſuum fecit conjutationem, ut quidquid deinceps novi & pœuslis inſtrnmenti cogitationibus ſnis occurreret, unde carnem ſuam lauiste poſſet, carni ſuæ procul dubio ad debellandam esm applicsret. Emenſo igitur aliquo tempore, virgarum verbera confulens, vitgis manum inſtruit; & ſe ciugulo teuus, vel etiam totum corpns, quandoque veſtibus exuens, carni ſuæ, in quoeumque loco ſe mauus fetientis extendiſſet; tam grsva tormentum verberando iutulit, ut multis ſe exattatam vibicibus cato oſtenderet. Cum autem ſacrificium hujuſmodi Domino ſæpius offerret, æquo animo ſævientium ictus virgarum ferebat, oſtendens vesum

& amore abripiat,

A rum ſe eſſe diſcipulum Domini & Magiſtri ſui, qui ſanctiſſimam carnem ſuam flagellis laniandam præbuit. Sub cujus magiſterio proficiens de die in diem in ſimplicitate cordis, didicit ab ipſo mitis eſſe & humilis corde; didicit etiam artem artium, artem amoris; qui, ut ait B. Bernardus, præceps, vehemens, flagrans & impetuoſus eſt; qui præter ſe aliud cogitare non ſiuit; qui confundit ordinem, qui diſſimulat uſum, qui modum ignorat: qui totum quod opportunitatis, quod rationis, quod pudoris, quod conſilii judicii've eſſe videtur, triumphat in ſemetipſo & redigit in captivitatem.

roſcs uti-cur, ad flagra.

12. Hunc amorem totis medullis cordis inviſcerare ſibi cupiens ſervus Chriſti, cepit ſemetipſum vilipendere, & ſui corporis quodammodo oblivi̇ſci; terrena deſpicere, cæleſtia deſiderare, & in æternitatis amore ſuſpendi. Inde eſt quod virgarum verbera parvipendens, cœpit in ſilvis roſcum colligere, lignum ſcilicet virentibus ſemper ſpiiis aculeatum; faciens inde ſibi faſciculos, & eorum tamis privatim ſe verberabat omni tempore, tam æſtatis quam hiemis, exceptis Dominicis diebus vel feſtivitatibus Sanctorum. Agnoſcant argo omnes, quia ubicumque

B

ſub veſte & in ſtrato.

manus ferientis in corpore ſuo locum inveniſſet, tam irremediabili diſciplina ſe uſque ad effuſionem ſanguinis ſolitus erat cædere, ut ramos aculeatos, quibus ſe flagellabat, oporteret eum murare frequenter, & novus accipere; pro eo quod ex crebris percuſſionibus, plures ſuper corpus ejus confringebantur. Non ſufficiebat ei quod verberibus carnem ſuam affligebat, niſi etiam novos afflictionum modos excogitaret. Interdum ſiquidem pungitiva roſci folia accipiens, ſubtus ad carnem, in ſinu ſuo ponebat. Interdum etiam aculeatorum congeriem ramorum, in modum lectuli ſibi in terra ſternens, nudum ſe in eis volutabat.

Hinc cruentatum increpans.

13 Quodam die eum Monachus quidam veniſſet ad grangiam, ubi idem vir Domini morabatur, interrogavit Fratrem ſtabularium, nomine Nicolaum, ubinam ille eſſet. Qui reſpondens dixit, eum eſſe in purgatorio. Ad quod verbum eum Monachus miraretur, & interrogaret cujuſmodi eſſet illud purgatorium; prædictus Frater ſubintulit dicens: Quia ille more ſo-

C

lito verberibus purgatorlis corpus ſuum affligebat. Tunc Monachus, Quam libenter, inquit, colloquerer ei, ſi id mihi ab ipſo concederetur; ſed ut arbitror tali præpeditus negotio, foras ad me modo non egrederetur. Imo, ait ille, ſi veſtee ei adventus innotuerit, ſine mora proceder. Statimq; pulſans ad oſtium cellulę, evocavit virum Dei, nuntians ex nomine Monachum adveniſſe, qui ajus ſanctum & familia exoptabat colloquium. Confeſtim ille tunica ſe rurſum circumamictans, caputiumque reſumens, egreſſus eſt. Cum autem monachus videret tunicam ejus, ſanguine eruentatam, rivulis ſanguinis dn corpore ejus recenter flagellati decurrentibus; præ dolore cordis lacry-

reſpondet ſic peccata occidi.

matus eſt, ita ut vir Domini eanſam lacrymarum ejus ab eo ſciſcitaretur, Qui reſpondens dixit: Tactus ſum dnlore cordis intrinſecus, attendens mirabila martyrium. Et quare, cariſſime, interficis temetipſum? Ad quod verbum illa Monachо jocoſe ſatisfaciens, non ſe ſui ipſius, ſed peccatorum interfectorem eſſe reſpondit. Nec mirum. Acerrima enim & frequens carnis afflictio, ſepe adimit ſervis Dei ex parte non modica peccandi occaſiones.

14 Quadam iterum vice, cum intra cellam ſuam ſe more ſolito cæderet; vir quidam ſtexit ſuis ſecus parietem, beato viro hoc ignoranta, ut verberum ejus modum exploraret; & mille nongentos ictus eum carni ſuæ dediſſe, eoſdem ictus numerando agnovit, antequam a verberibus ceſſaret. Res mira! Quis ſuper his non obſtupeſcat? O Amice Dei omnipotentis, quid eſt quod agis? Alii quærunt ſua commoda, earuem ſuam foventers; & etiam milites hujus mundi prælinntur, non contra ſeipſos, ſed hoſtes ſuos: tu verſa vice contra carnem tuam pugnas, & quaſi miles furibundus ei novum bellum indicis. Obſecramus pro Chriſto miſerere earnis tuę, carnis pſuperis & fragilis, ſine qua vivere non potes. Si varn eam affligere cupis, conſule ſaltem nutricem virtutum diſcretionem: ab illa enim doceri poteris, quantum oneris jumento carnis tnæ imponere debeas. Nequaquam, inquit ille, nequaquam ad effectum perducetur hujuſmodi perſuaſio, eum caro mea hoſtis meus ſit, tanto magis mihi formidandus, quanto magis mihi vicinior eſt. Jumentum carnis meæ ſtipulis pungi & aſtari neceſſe eſt, ne

D

A. Gosw. COÆVO EX MS. *alteriuſve ictus 1900. numeraverit.*

ait, ita tractandum hoſtem

B

laſcivist & me pertrahat in mortis voraginem: & ideo nova adhuc illi bella ſuſcitare propono.

15 Igitur miles fortiſſimus, perſeverans in ſancto propoſito impugnandi carnem ſuam, ut in tormentis, corpori ſuo adhibitis, vel adhibendis, ſimilis efficeretur leoni, qui ad nullius pavet occurſum; invaſit quoddam genus flagelli, cujus ictus non tantum importabiles bodie multis viderentur, ſed & intuentes horrore nimio concuterent. Fecit namque ſibi ferulam ligneam agglutinans illi pellem ericii, multis aculeatam ſpinis; & in virtute ſanctę crucis ſapienter indoctus arripieus illam, flagellavit ſe, ubi caro ejus denſior, habebatur, vel ubicumque manus ferientis inveniſſet locum; ut nequaquam ſibi parcens, ſed manibus propriis ſeipſum cædens, & tormentum tormento addens, majus aliquid ageret quam martyres antiqui, qui alienis manibus torquebantur. Et cum talibus corpus ſuum ſtimulis immiſericorditer perforaret, tanta ſanguinis abundantia de foraminibus effluebat, ut manus ejus ſuperficietenus tingeretur. Quotieſcumque autem, tam virgis, quam roſco, ſive ferula, carnem ſuam tam furibunde cæcidiſſet; dia ſequanti ſe curatum divinitus reperiebat; excepto quod quędam nigredinis maculę ex vibicibus & foraminibus in carne ejus apparebant. Quandoque etiam recentes flagellatus, nudum ſe volutabat in urticis, ita ut dolor quem mordaces illi urticę pariebant, acrior

Cap. 4. Ferula, obſtinati ſpiritus aſpera,

multum ſanguinis elicit,

& inflictas plagas renovat

F

inter urticas ſe volutando.

ai & intolerabiliot, ſicut ipſe perbibebat, ſuper omnes dolores, quos antea ſuſtinuerat, videretur.

16 Quomodo tu magnificabimus, ſerve Dei excelſi? qui non ſolum funiculos, virgas, & roſcum; ſed etiam ferulam, & talem ferulam excogitans elegiſti. Ubi umquam audiſti factum, ut quis ſe hujuſmodi ferula anſus fuerit cæcidiſſe? Moria eſt pueris ſcholaribus, ut ſi quem forte eorum contingat, in ſuarum latinitata collocutionum falſam proferre grammaticam, ſodalis ejus qui hoc audierit, ferula lignea volam manus ejus feriat, & eamdem ferulam illi ſervandam relinquat. Ita fortaſſis, pro eo quod quondam in ſęculo contra regulam Chriſti vixeras, & in operibus tuis quemdam, ut ita dicerim, falſitatis barbariſmum feceras, timor Domini ſanctus, non dico manum, ſed multas corporis tui partes prædicta ferula te ferire ſępius & acerrima compulit; ut merito offerres Domino majeſtatis ſanguinem

A nem tuam, qui tempore paſſionis ſuæ gratanter
A. GO- obtulit pro te Deo Patri ſanguinem ſuum. Et
SW. CO- unde tandem tantam concepiſti audaciam, ut
ÆVO. carnem tuam tam horribilis ferulæ ictibus diſ-
EX MS. fecares, inſuper & urticis cædureres? Niſi ex præſumptione ferventis amoris, qui de imis cordis tui per vulnera carnis ebulliebat? Aggredere ergo jam de cetero, prout tibi placuerit, quæcumque tormentorum inſtrumenta tibi ad manus venerint; quoniam tantam conſecutus es a Domino vitæ & ſpiritus liberatem, ut ad omnia corpori tuo contraria se inſuperabilem exhibeas; nec dignum eſt ut deinceps libertas tua ab aliena conſcientia judicetur.

CAPUT III.

De cilicio, caligis, & pedulibus cilicinis, ac tribus catenis, atque fauces læſo.

Cap. v. *Utitur cilicinis, thorace,*

PRælibatis itaque earatus eruentatuſque flagellis Arnulfus noſter, & permanens invictus; ſubtus ad carnem induit cilicium, nequid minus B. Arnulfo Metenſi Epiſcopo in hac parte feciſſe dicatur; qui, ſicut in Geſtis ejus legitur a, cilicio ioducbatur. Ut ſi cilicio induebatur, non tamen caligas cilicinas in cruribus, & pe-
B dules cilicinos in pedibus geſtiſſe deſcribitur; cum Martyri noſtro, neque caligæ, neque pedules hujuſmodi deſuiſſe certiſſime dicantur. Quo-
bracca & pedulibus ties autem de grangia ubi morabatur, Domi-cis noctibus, vel etiam in Sanctorum feſtivitatibus, ad monaſterium pedes ire voluiſſet; non tamen ideo omittebat, quin pedules portaret in pedibus, quamvis in ambulando pedes ejus aſperitate eorum non modice lædcrentur.

Horridum aliquid ſæpe fetit noſtri,

18 Cum vero cilicio ſatis aſpero, quod ſubtilioribus ſetarum funiculis erat contextum, primitus uti conſueviſſet; cœpit ejuſdem cilicii aſperitatem quaſi pro nihilo ducere, eo quod ad poſtsndum quodammodo ſuave & minus pungitivum ſibi videbatur: commotuſque indignatione magna adverſus carnem ſuam, cogitavit aeriοribus eam exacerbare injuriis. Et eum ab hujuſmodi cogitationibus deſiſtere nollet, ne fervor cordis ejus vel ad modicum repeſcere videretur;
C accepit ſetas equinas, & furtim ex eis groſſos contorquens funiculos, colligatum inſtinis, aſperum nimis & viſu horribile, corpori ſuo fecit indumentum. Quo dum indutus eſſet, tam rigidum & inſenſibile circa corpus ſuum, ut ita dicam, ſtabat idem indumentum, ut nequaquam in alteram partem ſe flectere, vel deorſum inclinare poſſet. Quod dum comperiſſet magiſter grangiæ, vir religioſus & omnium bonorum amicus, Sygerus nomine; timens ne jumentum corporis illius ſub tanto onere deficeret, calliditate quadam illectum ſeduxit, & ei tormentum importabile abſtulit: ille autem dolens, dulce ſibi ablatum eſſe cilicium, a die illa & in reliquum eildem ciliciis, quibus anse nti conſueverat, uſus eſt. Porro ſi quis quærat, qualiter & quoties, ſi crebro an raro, cilicio, caligis, & pedulibus uſus fuerit; agnoſcat quod hujuſmodi indumenta tam indiſſolubili fœdere carni ſuæ copulavit, ut eis fere quaſi omni ſempore uterertur. Non enim difficile fuit ei habere ad manum hæc cilicina indumenta; quoniam a quodam viro religioſo; qui ſibi familiaris erat, eadem conteta ſæpius ei miniſtrabantur.

quo ablato ipſa reſumit;

19 Cogitans autem miles invictus, quid adhuc carni ſuæ, ad cumulandum tormentum, applicare poſſet; tres catenas ferreas ſibi acquiſivit, & in
D nomine Sanctæ Triuitatis, trinitasi ſupradictæ, *triplicemque ad corpus catenam* id eſt, ailicio, caligis & pedulibus, trinitatem catenarum ſocians, primam caream per medias ſcapulas & ſub aſcellia, ex utraque parte ante pectus ſuum, circumflcair, & ea ea ſe vinxit: ſecunda autem, a dorſo per medium ventrem, ſe quaſi quoddam cingulum exhibuit: tertia vero, circumpoſita renibus, ſuum etiam officium implevit. Has autem catenas carni ſuæ, prout libuit, vel fortius vel remiſſius aſtrinxit. Vidit Joannes in ſua Apocalypſi hominem præcinctum circa pectus zona aurea; nos vero occulta fide majus
a aliquid inſpeximus, hominem mirabilem fortiter aſtrictum circa pectus catena ferrea, ad teprimendas cogitationes noxias, quæ ea corde oriuntur; circa ventrem ſecunda catena cingebatur, ut gulæ concupiſcentiam reprimeret; tertia circa renes, ut luxuriæ motus refrenaret. Hic eſt funiculus triplex non lineus, ſed ferreus; qui quanto fortior, tanto ad rumpendum difficilior. Supradictis igitur carenis vis Domini cinctus fuiſſe, & eas multo tempore portaſſe, certiſſime memorarus.

Cap. vi. Sæpe etiam ericiaceorum pellibus,

20 Poſt præcedentium tormentorum triumphos, cupiens adhuc miles Chriſti in operibus militiæ ſuæ innovare ſigna, & immutare mirabilia; auſus eſt magnum quiddam attentare, quod inter cetera ejus geſta multis præconiis attollendum eſt. Quaſivis uamque ſibi pelles ericiorum, E nunc plures, nunc vero pauciores, ſecundum quod ess ad manum habere potuit; quibus tam mirabilites uſus eſt, ut ipſarum aculeos carni ſuæ ſive cuuctatione applicans, multia eam punctionibus perfuraret. Et ne caro ejus prædictarum pellium punctionibus diutius fraudaretur, rogabst paſtures ovium, ut quotieſcumque ericios, vel in ſilvis, vel in dumetis, ſeu alibi inveniſſent, excoriantes eos, pelles ei pro munere afferrent: uuus eriam ex familiaribus ejus hujuſmodi pelles quandoque ei comparabat. Et quamvis certum non deſignaverimus numerum pellium; agnoſcant tamen præſentes & poſteri, undecim eum pelles habuiſſe, de quibus inſimul, ligatis quaſi quoddam pelliceum faciens, fex in pectore & utroque latere, quinque vero in dorſo fixas bajulabat; eilicium deſuper induens, & cingulo illud corpori
F aſtringens, ne forte pelles a carne laxarentur. Eſidem autem pelles multo tempore tulit, quas tamen ad libitum ſuum, pro loco & tempore, vel depoſuit vel reſumpſit.

exorata ad id licentia a ſuis Abbatibus,

21 Poſſunt forte aliqui mirari & dicere, quod multum, & pluſquam multum indiſcreti fuerunt Abbates illi, qui paſſi ſunt virum iſtum ericiotum pelles, viſu & tactu horribiles corpori ſuo adhibere, & ceteris inſtrumentis ſe ultra modum affligere. Quibus ſatisfacientes reſpondemus, quod huic beato viro, qui ſub quatuor Abbatibus Domino videlicet Carolo *b*, Conrado, Galtero, at-
b que Guillelmo *c*, fortiter Domino militavit, ii-
c dem Abbates licentiam adhibeudorum corpori ejus tormeutorum dederunt; ſed ei rurſum quandoque interdixerunt, timentes ne ſub tot & tantis martyriis deficerer; ſed illo, ſortem ſe ad omnia aſſereus, opportune & importune licentiam ſibi fubtractam irerum ab eis extorquebat. Videbant enim in eo privilegiatam quodammodo gratiam ſuſtinendi; nec poterant eum a ſe repellere, & contradicere ſermonibus juſti; eo quod roborabatur a Deo in diebus certamioris ſui, nec ullatenus deficiebat. Si voluerimus ſeriatim revolvere vetus & novum Teſtamenturum, non poterimus

inve-

A invenire aliquem, qui ſive virgis roſeoſis, ſivo aculeatis ericiorum pellibus corpus ſuum mertyrizaverit, præter hunc beatum virum.

22 Referente beato Papa Gregorio didicimus, ſanctiſſimum monachorum patrem Benedictum, in ſpecu latitantem inventum fuiſſe a paſtoribus, pellibus * veſtitum: cui quamvis compatare non præſumamus martyrem noſtrum; dicimus tamen, pelles ejus pellibus ejuſdem beati patris longe fuiſſe diſſimiles. Et certe ſi pelles utriuſque hodie deberent a mulcis ed veſtiendum eligi; omnes (ut arbitremur) eligerent pelles S. Benedicti, & aſperuando enathematizarent pelles Fratris Arnulfi. Ee quid mirum, ſi pellea tam terribiliter aculeatas æquanimiter ſuſtinuit? Qui memor paſſionum Domini, peccata ſua, diem judicii, & tormenta inferni, ante oculos cordis ſui ſæpius habuit? Qui, ea quo ad Ordinem venit, ipſomet teſtante, voluntatem ſuam numquam implevit? Qui omnes cordis ſui affectiones ad Deum convertit? Qui in bonis conſummari proponens, Deo dedit pellem pro pelle, pellem miſeræ carnis pro glorioſa pelle reſurrectionis? Præterea ſciendum eſt, quod quoties, poſt expenſum in bonis operibus & ſanctis orationibus diurnæ lucis ſpatium, ſe in lectulo ſuo pauſationis dedit, non ſine cilicio, celigis & pedulibus, atque prædictis pellibus, id agere conſuevit.

* Cap. 1.

majorem Dei gratiam ea ageſtentibus,

quam de alis Sanctis legamus.

B

CAP. VII *lectus ejus ſaxa & baculi,*

23 Quia de lectulo ejus mentio incidit, ſciendum eſt, quia ipſe ſibi lectulum, non floridum, ſed horridum; non de ſtramineibus, ſed de lapidibus planis & magnis, ut in eo pauſaret, eaſtruxit: & deſuper lapides illos, bsculos quoſdam duros poſuit; & ſic demum ſuper baculos ſagum Iſneum, ut corporis ſui tormentum celaret, expandit. Et ne caput ejus etiam ubique incommoditatis participio fraudaretur, ad caput lecculi lapidem grandem poſuit, nullum omnino cervical ſub capite ſuo habens, quemadmodum ceteri Fratres ejus. Tanti autem fœderis pactum cum lectulo ſuo fecerat, ut vix omnibus noctibus ſe ab eo elongari pateretur: ſed tamen, eum ſemel in alio lecto nocte quadam quieviſſe audivimus. Cum Monachus ille, de quo ſuperius mentionem fecimus, qui ei familieris erat, nocte quadam eſſet in grangie, ubi ille morabatur, & in domo contigua dormitorio Fratrum, ambo pariter loquerentur; quanto familiarius tanto ſecretius, ſermones de bonis Domini, vel de utilitate animarum, ſive de ſecretis ſuis ad invicem conferebant. Cum autem aliquam partem noctis loquendo tranſegiſſet, & vir Domini pauſatum ire ſe velle diceret; Monachus dixit ei; Care Frater Arnulfe, mi nete hic hac nocte mecum, ſi ita vobis placuerit: ut, quia ego ſolus ſum, ſolitudo mea ex conſortio veſtro mihi tolerabilior effeiatur. At ille aliquantulum ſilens: Libenti, ait, animo faciam quod petitis, ſed non puto quod a liis multis in hac re conſentirem: longum enim tempus præteriit, quod in hac grangia tam familatem quietis pitantiam corpori meo non indulſi, quemadmodum nocte iſta ei daturus ſum. Ad hoc Monachus reſpondit: Care Frater, do vobis benigne licentiam; nolo enim quod aliqua anima, veſtro indigens auxilio, detrimentum aliquod cauſa mei patiatur. Cui ille, Neqoaquam, inquit, quia honorem & conſolationem, quam cauſa petitionis veſtræ hac nocte corpori meo exhibebo, majoribus poſtea tormentis ei recompenſabo.

ſtragula tolli;

C

ſomni ſuavitatem mollius cubuit, inſtantes negavit,

24 His dictis, dicto Completorio, ad requiem lectorum ambo converſi ſunt. Monachus autem cum vellet eum mantellis & aliis veſtibus tegere, timens, ne forte nimio frigore hiemis læderetur; ille modicum ſubridens, veſtes penitus rejecit, inſuper & cum pulvinar capiri ejus ſupponeret, abjecit. Monachus vero, quia nimium frigus erat, ſicut præmiſſum eſt, mulcis veſtibus ſe cooperiens, vix frigus evaſit. Vir autem Domini, a facie frigoris non expaveſcens, corpus ſuum, tunica ſola & cilicio indutum, contraxit, & quodammodo conglobavit; & in brevi cappæ ſuæ opertorio ſe involvens, modicum quietis ſomnum deguſtavit; ſicque ſurgens a ſomno, orationes ſuas uſque ad Frstrum vigilias protelavit. Conſideremus nunc mirabilem viri Dei ſcrupuloſitatem, qui in hoc quod modica patte rentum unius noctis ſuper lectum recubuit, tenui panno & modico ſtramine adornato; in hoc, inquam, honorem & conſolationem corpori ſuo ſe præſtare aſſeruit. Ex his & ſimilibus colligere poſſumus, quia quod eliis conſolatio eſt, ei deſolatio fuit; & quod alii deſolationem ſibi aſſeruit, iſte ſuam conſolstionem reputevit; fugiendo quod multi appetunt, & appetendo quod multi fugiunt.

AUCT. GOSW. COAEVO EX MS. *ſed abſque tegmine.*

ANNOTATA. E

a *Colitur S. Arnulfus Epiſc. Metenſis 16 Auguſti; in cujus Vita apud Surium cap. 4 legitur, quod*, Indutus, licet clam, cilicio, ejus perpetuo uſu exeſis & maceratis membris, geminum addebat vigiliarum & inediæ cruciatum.

b *Catalogus Abbatum apud Summarthanos, initium* Caroli *adſcribit anno* 1197, *cui anno* 1209 *ſucceſſerit* Conradus: *qui a ſanctitate laudatur; & an.* 1214 *tranſlatus ad Claram-vallem ipſam regendam, accepit ſucceſſorem* Walterium; *ſed typographico merudo imputandum puta, quod proximi ab hoc*, Willelmi de Bruxella *initium notetur an.* 1231, *credo eadm legendum* 1221: *nam Cuntipratanus ait, eum faiſſe annis* 1222. *Manrique ad an.* 1201 *cap.* 5, *n.* 6, *Carolo Abbati jungit* Cæſarium Heiſterbacenſem, quem jam tom Villerii Priotem *egiſſe, putat ſe demonſtraſſe, atque adeo* Arnulfi *quoque in ſpiritu magiſtrum fuiſſe.*

c *In Ms. Villarienſi, poſt Vitam Arnulfi, ſequentia invenit Raſweidus, quæſ de hoc* Guillelino, *ſub quo iſte abiit: num quo alio titulo hæc ibi ſcriberentur?*

CAPUT IV.

Victus, ſomni, veſtitus ratio, plenus aſperitatis. F

25 CUm autem tempore quodam habiteret cum tribus ſive quatuor Fratribus, in manſiuncula quadam, quam vir dives, Uppo nomine, Domino Villarienſi libere contulerat in poſſeſſionem; ejuſdem loci ſolitudine delectatus, ut ſectetius liberiuſque ſe ibidem affligeret, magnum quiddam præter conſuetudinem aggredi auſus eſt; ut ſcilicet pane nigro & aſperrimo, quem esues edere conſueverant, & pulmentis biduo vel triduo refetvatis veſceretur. Cum vero panem eumdem ad voluntatem habere non potetat (quod temen raro contingebat) pane nigro & groſſo, quo familia domus veſcebatur, ſe reficiebat. Et eum pulmenta eadem diu reſervata plurimum fœterent, ita ut comedentem quodammodo magis ad vomitum provocarent, quam ſtomachum comedentis reficerent; vir mirabilis vim ſibi faciens, ſtomacho ſuo quaſi indignans, dicebat:

CAP. VIII. *Solitudinem amat Arnulfus,*

pane vetuſto & pulmenta fatido veſcitur,

AUCT. GOSW. COÆVO EX MS.

Cur cibis, quos tibi porrigo, indignaris? Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare: velis nolis inſipida te oportet guſtare cibaria, alioquin pugnabo adverſum te, niſi benedictionem meam ſuſceperis. Sic, ſic, mediante Chriſti gratia, miniſterium quod ventri ſuo exhibuit, tam indefeſſe duxit io conſuetudinem, ut per triennium & amplius talibus cibariis veſceretur. Et quid mirum, ſi ventri corporali tam irrefragabiliter injurioſus fuit, qui ventrem animæ delicatis paradiſi epulis copioſe, ſecundum datam ſibi gratiam implere conſueverat? Prudenti autem conſilio id agebat, eo quod ventris inſania pejor ſit omnibus malis, & omnes animæ virtutes edacitatis vitio deſtruantur.

toto vitæ tempore.

Antea communibus edulibus parco,

26 Aliis vero temporibus, ab initio converſionis ſuæ & deiucops, omni tempore eiſdem cibis, quibus Fratrum Conventus veſcebatur, uſus eſt; ita ut meuſuram in comedendo ſervaret, & diſcretionis jura non amitteret. Sed tamen aliquoties pro tempore, nunc plus nunc minus, corpori ſuo in ſumendis cibis conſulebat, ſciens quia ſine refectione corpus ſuum ſubſiſtere impoſſibile erat. Per aliquos autem annos ante obitum ſuum, nullam omnino pitantiam, exceptis pane & pulmentis ſive fructibus arborum, in cibum ſumere conſeuſit. Nec mirum. Qui enim corpus ſuum penitus fregerat & ſubjecerat ſervituti, ut non obediret corpori, ſed corpus obediret ei; & qui tam in anima quam corpore ſe Deo totum dederat, juſtum proſecto erat, ut alimento ſupernæ gratiæ, tam in anima quam corpore nutriretur; cum ſcriptum ſit; Quia non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Cum tamen ei ſemel ab Abbate miſſa fuiſſet pitantia, rigorem abſtinentiæ ſuæ intermiſit, eamdemque pitantiam cum gratiarum actione manducavit; paratus ſemper obedire, ſi id fieri ſæpius contigiſſet.

B

ſub finem vitæ pane & pulmento contentus,

Matt. 4. 4 miſi cum ſemel ei Abbas pitantiam miſit,

Extra refectionis horam valde ſitiebat,

27 Bibebat autem omni tempore ſatis parce; horis tantum quibus veſcebatur, nam poſt cibum aut raro aut numquam bibere ſolebat. Aliquando etiam valde ſitiens, vas fictile infuſa aqua ori ſuo appouebat, non ut biberet, ſed ut gulæ deſiderium irritaret: & quamvis fauces ejus præ ariditate ſitis non modice cruciarentur; fatagebat tamen vir prudens ſitis incommoditatem patienter tolerare, quam ſtatum voluntariæ libertatis immutare; exemplo cujuſdam Eremitæ, qui dum eſuriret, ante oculos ſuos cucumerem appendit, ut in ejus conſpecto avidirate comedendi allicesetur; ſed tamen guſtare noluit, ne abſtinentiæ merito privaretur. Conſiderandum igitur nobis eſt, quam mirabili opere vir iſte contrarius ſibi extitit; qui ventri ſuo cibos, quos abhorrebat, violenter ingeſſit; & faucibus ſuis, quamvis vehementer ſitientibus, modicum aquæ potum miniſtrare contempſit.

C

aquam ori admovet tantum non bibit.

CAP. IX. *Ab opere manuali ſummanis habitus,*

28 Modum autem laboris ejus talem fuiſſe cognovimus. Primo converſionis ſuæ tempore, quidquid ei laboris fuiſſet injunctum, æquanimiter exequebatur, egrediens & regrediens ad Magiſtri ſui imperium. Hoc tamen ſciendum, quod numquam duris quibuslibet laboribus inſiſtere juſſus eſt, quippe qui nullam aut modicam ſoris in ſæculo artem didicerat, qua poſtmodum in Ordine, ſicut moris eſt, implicari cogeretur. Proceſſu vero temporis, cum jam manum miſiſſet ad ſortia, & mediante Domini gratia multa ageret humanæ omnino naturæ repugnantia, permiſſione Magiſtorum ſuorum tanta libertate donatus eſt, ut ab omnibus fere officiis & occupationibus abſolutus, aut ſalutaribus divinæ contemplationis ſeriis deditus, tam corpore quam mente requieſceret, aut orationibus devotis inſiſteret, aut etiam verberibus corpus ſuum caſtigaret.

ut orationi & penitentiis vacaret,

D

29 Cujuſmodi autem vigiliæ ejus & ſomnus fuerit, etiam breviter inſinuandum eſt. Cum adhuc novitius eſſet, & intra dormitorium Fratrum in lecto ſuo pauſaret; expleto ſopore modico, expergefactus, conſuevit orationes aliquas ruminare; ut importuno earum ſuſurrio Fratris cujuſdam, Balduini nomine, qui in altero lecto ſecus eum dormiebat, quandoque ſomnum interrumperet. Poſtmodum autem Frater ille conveniens eum; Frater, inquit, Arnulfe, quid tibi viſum eſt, quod aliis dormientibus non dormis; inſuper & ſomni quietem clamoſis orationibus tuis mihi ſubripis. Adhæc ille, joco admodum ſatis gratioſo, reſpondit: Ne mireris ſuper vigiliis meis, Frater mi, to enim noſti, quod Deus noſter horis diurnis plus occupetur quam nocturnis; ideoque noctibus vigilo vacando ei, ut intendat voci orationis meæ, & exaudiat me. Cum hæc autem dixit, idem utique dixit, quia ipſe Dominus multo crebrius tempore diuroo quam nocturno, multis multorum precibus, lacrymis & deſideriis, ſive pro neceſſitatibus corporum, ſive pro ſalute animarum interpellatur; qui tamen in diſponendo omnia, nulli penitus ſubjacet mutabilitati, ut more humano labore ſeu occupatione fatigetur; ſed ſemper quietos permanens, omnibus tamquam uni, & uni tamquam omnibus intendit; & ſecundum beneplacitum voluntatis ſuæ, univerſa, quæ cæli terræque ambitu continentur, tuetur & gubernat; nec alieno indiget adjutorio, qui ab æterno omnipotens eſt ſolus.

noctem interpolat precibus volut ad eas aptiorem.

E

ſomni & vigiliarum ejus mirabilis ratio.

30 Quanto igitur ſtudio, quamvis induſtria vir beatus laboraverit, ad hoc ut ſomnum ſuperaret!, audiamus eum de ſeipſo referentem hoc modo: Ego, inquit, dum aliquantulum ſolito robuſtiorem ad vigilandum me ſentio, impertio ſomnum oculis meis, & quantum mihi placuerit dormio. Cum vero ſomni exactione ſentio me inquietari, verſa vice ſomnum ab oculis meis violenter excutio, ut etiam ſomnum eumdem, quotieſcumque voluero, redigam in captivitatem. Plane ita erat, & quemadmodum dixit, ita & fecit. Quantum autem ſine magno corporis ſui detrimento poterat, nocturnis horis orationibus & vigiliis operam dabat. Sed mirum forte videtur quibuſdam, quomodo ſomnum oculis capere poterat, cum in lecto cubaret lapideo, & cilicino amictus eſſet indumento, vermibus referto, cum pellibus eticiorum, quibus vehementer pungebatur. Quibus reſpondeudum eſt, quia cogente diurna & diuturna corporis ſui fatigatione, facile in ſomnum quietis ſolvebatur. Quid ni facile obdormiret, qui ſub talibus incommodis gratiam dormiendi, quin etiam & vigilandi ſupra virtutem corporis ſui habebat? Inde eſt, quod cum in monaſterio Dominicis noctibus, ſive etiam aliis feſtivitatibus, vigiliis intereſſet, aut nonnquam aut modice dormitabat; ſed vigilans devoti cordis intentionem ad Deum ſedulus dirigebat. Per aliquos autem annos ante obitum ſuum, hora vigiliarum earumdem, ſeorſim extra Conventum Fratrum ſtabat, & tam diuturna ſtatione corpus ſuum fatigabat, quod a principio vigiliarum uſque ad finem, aut numquam, aut modice ſedebat.

F

31 Mirandis mirauda ſuccedunt; quæ ſtupo- CAP. X.

rem

A rem audientibus incutiant. Audiamus igitur quam contrariam corpori ſuo medicinam oovus iſte phyſicus exhibuerit tempore hiemis. Quando ceteri duabus vel tribus tunicis, compellibus ovinis, ad repellendum frigus utebantur; iſte per contrarium ſola tunica, tunica inquam vetuſtiora quam habebat, induebatur. Nec mirum: qui enim interius caleſactus fuerat igne ſancti Spiritus, exterius pro nihilo ducebat frigoris cruciatus. Si ſorte autem contigiſſet, quod algor hiemalis ſolito aſperior inhorruiſſet; ceteris artus ſuos multa veſte circummunientibus, iſte recuſans ſtare ad prunas cum Petro, & ſe calefacere, ſequebatur viriliter Dominum Chriſtum ad paſſionem, nec omnimodis propter frigus deſidiæ omittebat propoſitum, quin terram corporis ſui araret diſciplinæ vomere; ne cum pigris poſtmodum mendicare, venturi æſtate judicii, cogeretur. Et quamvis valde frigoris aſperitate vexaretur, ira quod exterius in vultu pallidus & exanguis appareret; numquam tamen calefactorium intrabat, ut corpus ſuum ignis beneficio reſocillaret, oiſi forte cauſa fratrum advenientium, qui ei familiares erant, id ei facere contigiſſet. Quando B quoque etiam in hieme poſt vigilias Fratrum, cum ante locum iidem Fratres canabam decorticantes, ſederent ad ignem, & vir Domini ſedebat cum eis: non ut corpus algens calefaceret, ſed ut cum ceteris ſimile opus ageret.

Hiems ſimplici tunica contemnit,

a foco abſtinet;

32 Tempore autem æſtivo, ſole ad ſumma cæli aſcendente, & ignecs ſuper terram diffundente calores; cum fere quilibet ſola tunica, propter æſtatis ſervorem, indueretur; iſte per contrarium multo calidius ſe veſtiebat, ut majore æſtu affligeretur. Cum itaque hæc & alia multa corporis ſuſtineret incommoda; non tamen adeo inde puſillanimis efficiebatur, ut infirmitorii quiete & ſolatio indigeret; cum ipſe portans Dominum, a Domino portaretur. Age quod agis, operare quod operaris, famule Chriſti: non ſit tibi curæ ſiquis te ſobſanoet & irtideat, ſiquis mirabiles actus tnos vitio hypocriſis [ſimulatioois] obnubilsns, ore vipereo mordeat & dilaniet. Curre ad Chriſtum tnum, per gloriam & ignobilitatem, per ioſamiam & bonam famam; nec tædio victus, quantislibet corporis afflictionibus valeſacias; donec ſelicem adipiſcaris perſeverantiam, quia non ſuot coodignæ paſſiones C hojus temporis ad futuram gloriam.

æſtate veſtes multiplicat,

humani judicii contemptor.

CAPUT V.

De afflictione, quam ſibi per Quadrageſimam intulit, addita lorica ferrea.

CAP. XI. *Per Quadrageſ. mam a Tertia ad Veſperas,*

33 AUdiamus adhæc quam mirabilem ſibi vir iſte juſtus paſſionem intulerit, & in hac paſſione quam acceptabile Deo ſacrificium obtulerit. Quodam tempore, cum quadragenarii ſacri dies jejunii inſtarent, in quibus fideles quique majoribus præter conſuetudinem pœnitentiæ laboribus ſe affligere, & prolixius orationi inſiſtere ſolent; athleta ooſter, ne minus ageret quam ſolitus erat agere, aſſuetum corpori ſuo ſtuduie duplicare tormentum. Ab initio ſiquidem Quadrageſimæ, uſque ad diem Dominicæ Reſurrectionis, ſemper diebus ferialibus, a mane uſque ad Tertiam orationi vacabat. Poſt Tertiam autem, tunica, cilicio, caligiſque projectis; uſque ad Horam veſpertinam, nudus omnino remanebat in conclavi; & (ut prædictum eſt) roſco cædebat ſe, vulnere ſuper vulnus, in quocumque loco corporis ſui manus ferientis inveniſſet locum; nec ceſſabat a verberibus, donec caro ejus multia aculeis perforata, multis in locis cruentaretur. In Sabbatis autem, a mane uſque ad Horam ſextam, nudus permanens, ſe ſicut dictum eſt verberando martyrizabat, pro eo quod eiſdem diebus, ſecundum conſuetudinem, ad monaſterium divini cauſa ſervitii ire ſolebat. In diebus illis hiems valida erat, cujus algoribus, tamquam ſagittis acutiſſimis, omoes artus ſuos tranſverberatus, immobilis perſeverabat; quamvis præ nimia aſperitate hiemis, more febricitantis, totur tremore concuteretur, & dentes ejus ad ſe invicem colliderentur.

D A.GOSV. COæVO. EX MS. *ſe diverberat,*

34 Habebat autem unam cellam in pomario grangiæ, ubi ad libitum ſuum freqnenter incluſus, opus prædictum, opus ſanctum & dignum benedictione, non ſolum his qusdragenis diebus, ſed etiam temporibus aliis, cum omoi ſpiritus elacrirate implebat. Et quamvis id ſecretius ageret, tamen omnino celari non potuit, quin a Fratribus ejuſdem loci vel n familia domus freqnentes verberum ejus ictus audirentur. Sciendum eſt autem, quia quotieſcomque ſe flagellis cædebat, memor fratrum & familiarium ſuorum, tamquam ſibi ipſi conſabolando, dicebat; Agendum eſt mihi fortiter, agendum viriliter; viriliter, inquam, agendum: quia valde neceſſarium eſt nmicis meis: ndjiciebsrque; Ictus iſtos & iſtos, pro illis & pro illis, ioſero mihi, io nomioe Domini. Et tnnc valide ſe flagellando, oominatim commemorabat aliquos fratrum ſuorum, nunc vero aliquos amicorum, nunc vero religioſas mulieres dilectas ſibi io Chriſto, qnibus ſive gratiam & remiſſionem peccatorum, ſive levsmen in tribulationibus, a Domino tranſmitti flagitabat. Cum vero ſe diutius interdum flagellsret, ejus binchia plurimum fatigabantur, & tuoc ipſum panſare modicom oportebat; deinde repsratis viribos cœpto perſtabat in opere, oec ſic umquam deficiebat.

observantibus clam de meſticis plagas,

E

memor flagellatim carorum ſuorum,

35 Quamdiu validiſſimo frigore patieris te congelari, benedicte Martyr Domini? Ut qnid etiam tam diuturnis verberibus te fatigas? Tabula jam pulſats eſt ad Nonam. Obſecramus ergo te, ſurge velociter, & indue te veſtimentis tuis; ne ſorte tam indiſcreta frigoris & verberum afflictione iotolerabilem incurras languoris moleſtiam. Scire enim debes, quod Dominus majeſtatis, cum penderet in ligno crucis Hora nona, conſummatæ paſſioois triumpho, inclinato capite emiſit ſpiritum. Verum eſt, ait ille; verum eſt quod audio: ſed tamen uſque ad Veſperam pependit in ligno; & tnnc de ligno depoſitus, ſepultus eſt io monomento. Igitur & ego de cruce iſta oon deponar, dooec tabula pulſetur ad Veſperam. Hinc attendendum eſt, quam ſancta & quam forti obſtinatione contra commodum corporis ſui vir iſte pugnaverit, qui quaſi fere uſque ad exhalationem animæ excruciatus, pugnam qusm cœperat oon reliquit. Pulſata igitur tabula ad Veſperam, omnibus diebus veſtimenta reſumebat, & debitum ſervitutis ſuæ penſum, ſecundum Ordinis conſuetudinem, Domino perſolvena, ut lacerum reficeret corpos, ad menſam cum Fratribus accedebat.

mira cum perſeverantia

F

36 Et quid, Fratres cariſſimi, tam admirabilem & inaodiram viri juſti pœnitentiam ſupra memoratam miramur; cum, ab ineunte converſioois ſuæ tempore, ſemper ejus creverit pœni-

CAP. XII

A tentia, dum miraudis plus miranda ſuccedunt? A.GOSV. COALVO. EX MS. Anno enim, præcedente felicem obitum ejus, eum jam din nimis attritus eſſet eruciatibus, nec adhuc ſibi parcere proponeret, quin ad extremum aliquod pœnale inſtrumentum carni ſuæ adhiberet; cogitavit quædam agere, unde plurimum farigaretur. Sumpſit namque ſibi loricam ferream, deoſis concatenatam ſquamis, quam a quodam amicorum ſuorum mutuaverat: eamque ad carnem induit; ut, cum ex humore carois rubiginem contraberet, pungitiva magis aſperiorque ſentiretur. Deinde accipiens pelles ericiorum loricæ ſuperpoſuit, ita quod aculei earum per foramina ſquamarum ad carnem tranſeruot, & eam vehementer pupugerunt. Si forte autem io latus dextrum aut ſiniſtrum quandoque ipſum gyrare contigiſſet; tunc ſupradicti aculei, inter ſquamas obliquati, & arctius in carne ſævientes, pœnaliius ſoliro tormentum illi pariebant. Tandem ſuperducto pellibus cilicio, corpori ſuo, ueau eioguli illud aſtringebat. Quaudoque autem ad libitum ſuum opus prædictum vel minus vel acrius exercebat.

Loricam ferream induit ſub ericinei pelle atque cilicio

B 37 O vere bellatorem inclytum & victoriosum! cui non ſuffecit, corpus ſuum, jam a diebus multis edomitum, lorica veſtire, & loricæ ferream ſentire duritiam, niſi pelles, viſu & tactu horribiles, exterius loricæ ſuperponeret. Superpoſuit autem & cilicium, ut per loricæ pondus & rigorem, per aculeorum punctiones & dolorem, & per ericii aſtrictionem, quaſi triplicato martyrio, dies & noctes, cum moleſtia corporis, ſed cum omoi beuevolentia & hilaritara coidis tranſigeret. Ex eo autem quod loricam diutius bajulavit, caro ejus plurimum deuigrata fuiſſe perhibetur; ut, ſecundum quod io amatorio carmine Sponſa dicit, & ipſe merito dicere poſſet; Niger ſum, ſed formoſus, filiæ Jeruſalem. Niger acerbitate preſſurarum, quas voluntaria libertate ſuſtineo; formoſus autem radiauti decore virtutum, quas Domini opitulante gratia poſſideo. Itemque, Nolite me conſiderare quod fuſcus ſum, quia decoloravit me ſol, id eſt Chriſtus Dominus, dilectus meus, candidus & rubicundus: ſol utique varus, cujus ardor amoris me flagellis & afflictionibus decolorari fecit in corpora; cujus itidem amor interius me colorat in meote. Plane ita erat. Coloistus ſiquidem extitit interius in anima, gratiæ cæleſtis illuſtratione; decoloratus vero io corpore, multiplici tormentorum afflictioue; recolorabitur autem multo glorioſius in univerſali & beata corporum reſurrectione, quando univerſi Sanctorum conventus, diſtinctis ordinibus fulgebuut ſicut ſol io regno Patris eorum, quando omnes populus Dei erunt, & ipſa Deus cum eis erit eorum Deus.

mirabiliter eruciatur,

& totus decoloratur.

Cant. 2. 4.

Ib. 2. 5.

C

Pauci habituri ſunt imitatores,

38 In ſupradictis igitur beati viri afflictionibus propoſita eſt multis materia corporales afflictiones ſuſtinendi, ſed pancos, ut arbitramur, habebit æmulatores; pro eo quod familiare eſt filiis Adæ, quærere commoda ſua. Attendant ergo nunc univerſi, omnes corporis dolores, quos ille ab initio converſionis ſuæ, uſque ad obitum ſuum perpeſſus eſt; & in ejus ſancta converſatione, quaſi in quodam ſpeculo lucidiſſimo, pervidere poterunt, quam modica ſint reſpectu paſſionum illius, ea quæ ipſi pro Chriſto Domioo patiuntur. Ab ejus enim ore audivimus, & verum eſſe credimus, ipſo aſſerente, quod ſeptem homioes afflictiones corporales vix ſuſtinerent, de quibus adjutrice Domini gratia triumphavit, ſemper incolumi permanens corpore, nec infirmitorii ſolatio indigens vel quiete; qui omni tempore in refectorio Spiritus ſancti, cibum gratiæ cæleſtis guſtare conſuevit. Non enim mirum ſi proprio corpori nou perpercit, ſed cruci continuæ tradidit illud; cum recoleret; quod Deus Pater proprio filio oon perpercit, ſed pro ipſo redimendo tradidit illum. Sed ut magis magiſque multiplices ejus victoriss muodo declarem, qui ipſam præ ceteris temporum iſtorum tironibus io ſuperlativo ſanctæ probitatis gradu jam eatulimus; ecce nos offerimus omnia afflictionum ejus inſtrumenta, omnibus Religioſis cujuſcumque ſunt Ordiuis, ut experiantur, quam ſuave ſit & quam ſalubre, tantis & tam diuturnis affligi martyriis. Sed ecce, omnes barathrum (ut ita dicam) cujuſdam mortis abhorrentes, prædicta io- ſtrumenta, quæ tam aſpectu quam tactu ſuut borribilia, pro eo quod videntur habere roſtra ferrantia, omnino reſpuuot; & timore concuſſi, fugiunt abeia, quaſia ſpecie ſerpentis. Cum igitur nemo ſit qui ea inſeparabilitar ſuſcipere audeat, oos martyri noſtro ſalva & iutacta reddimus, cum multis importabilia videantur.

D

univerſi horrorem incutiunt cum videntur.

E

39 Tandem nunc, deſcriptis ſimplici ſtylo, & propalatis, quantum juvaote Domino potuimus, corporalibus hujus Beati afflictionibus, cum inſtrumentis ſuis, Dominum Salvatorem io ipſo magnificamus, qui eum in novo certamine privilegiata robotavit gratia, & felici nihilominus coronavit perſeverantia. Nunc igitur, quia huic priori libello finem imponere materia enodata depoſcit, autequam ad virtutes & revelationes, ſive cetera ejus geſta diſſereuda veniamus, modicum reſpiremus.

LIBER II.

CAPUT I.

Summa Arnulfi caritas erga omnes.

Caritate ferveni e multis viſitatur,

F

1 QUoniam poſt multimodas maris tempeſtates, & diututnam enavigatinoem, uautam noſtrum jam quaſi fere ad quietam portus ſtationem illæſum perduximus; ſupereſt, ut ea quæ de ipſo materia ſequens referenda mioiſtrat, in medium proferamus. Ut igitur a caritate, quæ omoium virtutum obtioet principatum, ſumamus exordium; dicendum eſt, quam ſerventem vir beatus in corde ſuo poſſederit caritatem. Cum enim aliquis orationum ejus ſuffragiis ſe apud Domini clementiam adjuvari expetebat; ille, viſcetibus miſericordiæ affluens, paratiſſimum ſe ad opitnlandum oeceſſitati ejus exhlbebat, diceos; Libenter orabo pro vobis: & (ſicut ipſi auribus ooſtris audivimus) quandoque orationum ſuarum ſponſioui adjiciebat quoddam verbum, dignum memoria: Ego, iuquit, majora dabo quam promittam. Plane itaerat. Ut enim oeminem a ſe repelleret, ſed longa liberalitate eleemoſynam orationum ſuarum in ſiou quorumlibet afflictorum, qui ſuffragio ſpirituali indigebant, abſconderet; totis niſibus tam mentis quam corporis eorum oegotiis, ounc orationibus lacrymoſis, nunc verberum afflictionibus, promptulus ſuecurrebat. Tanta ſiquidem mentis ejus innocentis & morum erat ſinceritas, ut more parvuli inter fratres ſuos vivens, nulli omoino detraheret, oulli oecaſionem ſcaodali præberet; ſed omnium proxi-

quos piis monitis inſtruit, ſubinde etiam conſcientias inoegotiis ſoiciens;

morum

A morum ſuorum, eorum etiam qui eum irridebant, pacem irreprehenſibiliter cuſtodiret. Exhibebat itaque omnibus caritatem, ſciens quia quantum unaquæque anima Iſta fuerit in amore proximi, tanto alta erit in cognitione Dei. Sciebat nihilominus, quia ſicut ſine via nemo pervenit quo tendit; ita ſine caritate, quæ dicta eſt via, non ambulare poſſint homines, ſed eſſe. Caritas eſt enim dulce & ſalubre vinculum mentium, ſine qua dives pauper eſt; & cum qua pauper dives; per quam bonis omnibus vir beatus abundabat.

2 Fama autem ſanctitatis & ardentis caritatis ipſius in tantum ſe circumquaque diffudit, ut plerique de diverſis locis etiam quidam Milites, qui in vicinis grangiæ habitabant, ad ipſum cauſa videndi eum venirent, & orationibus ejus ſe commendarent. Quibus ille quædam, quæ eis, Cap. 53. eventura erant, prædixit; quæ ipſi poſtmodum in ſeipſis experti ſunt. Aliquando enim interrumpebat dulcia cum Deo ſuo colloquia cauſa hoſpitum, qui ad ſe videndum confluebant; & quem- B admodum B. Benedictus præcipit in Regula ſua, *& eadem ſpiritu prophetiæ* ut legatur coram hoſpite lex divina ad ædificationem, ita ſcholaſticus noſter hoſpitibus, tam familiaribus ſibi quam alienis, legebat interdum lectionem veræ ſalutis de libro caritatis. Aliquando etiam libros enſcientiarum quorumdam, calamo diaboli tetris litteris exaratos & corruptos, lucido mentis ſuæ oculo iuſpiciens; urgente eum caritate, nonnunquam quæ ſua ſunt, prout poſſibile ſibi erat, mortiferam ex eis ſcripturam, vel ſanctæ exhortationis vel devotæ orationis ſcalpello, eradere curabat. Et quamvis ipſe, multis adornatus virtutibus, mirabilia faceret; tamen omnimodam in ſe conculcaverat cenodoxiam; ita quod penitus in corde ſuo non erat qua intraret vanitas, ubi totum occupaverat caritas. Numquid ignis non eſt caritas? Eſt utique ardentiſſimus. Inde eſt quod ex igne iſto, quo ardebat cor ejus, guttæ ſanguinis rubicundæ, ad ſimilitudinem ignis, tamquam ſcintillæ quædam, de corpore ejus frequenter exſiliebant.

rigidas pœnitentiæ facit. C 3 Et quid in eo tam excellenter venerabantur & amplectebantur plurimi, niſi earum raritatem, earum ſcilicet caritatem Dei & proximi? Merito quidem. Non enim ex afflictione corporali caritas, ſed ex caritate corporalis ejus procedebat afflictio: ideoque facile perpendi poteſt, quia etſi multo majora quam tolerabat, pertuliſſet corporis tormenta, non ei ſine caritate proderant ad ſalutem; ſicut ait beatus Apoſtolus: ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Et ut evidenter agnoſcamus, quam larga fuerit ejus caritas; recolamus mirabiles illas & horribiles corporis paſſiones, quas omnibus diebus Quadrageſimæ caritative & ſpecialiter, pro Fratribus & amicis ſuis, viris & mulieribus religioſis, ſuſtinuit; ita ut pro ſalute omnium illorum ſe totum Domino in ſacrificium offeret. Tanta autem ad relevandam pauperum indigentiam mentis compaſſione movebatur, ut eorum calamitatibus ſe alterum Martinum, niſi Ordinis legibus coerceretur, exhibuiſſet. Tanta nihilominus pietate peccantium erratibus condolebat, ut non ſine moleſtia cordis, in vnraginem vitiorum præcipitatos audire poſſet. Unde & dicebat, velle ſe pecunia diſtrahi, & dari in poteſtate Sarracenorum, vel etiam membra ſua fruſtatim diſcindi, tantum ut neceſſitatibus pauperum ad plenum ſuccurreretur; & peccatores, relictis ignorantiæ & infidelitatis tenebris, ad veram lucem, Chriſtum ſcilicet Dominum, converterentur.

2 Cor. 13. 3.

Compatitur valde pauperibus & peccatoribus.

D AUCT. GOSW. COÆVO EX MS.

4 Siquis autem reprehendere voluerit verba ejus, quod ſcilicet aliquoties de ſeipſo quædam quaſi jactanter protulerit, quæ radius luminoſæ converſationis ejus quodam hypocriſis nubilo denigrare videantur; nos, de ſimplicis cordis ejus intentione præſumentes, ipſum tamquam hominem Dei, ſimplicem & innocentem, excuſatum habemus. In ſequenti igitur capitulo mirabilia quiddam, quod ad caritatem ejus pertinet, dicendum eſt. Quadam tempore, cum in grangia, Cap. II. cui Sartum nomen eſt, moraretur; id officii im- *Vacuis quæ vehebat facit* poſitum ſuit ei, ut famulo ſibi adjuncto, quotieſcumque neceſſe eſſet, fruges ſaccis impoſitas ad monaſterium carrucaret; iterumque in eiſdem ſaccis panes, qui Fratribus grangiæ certis per hebdomadam diebus ſufficere poſſent, reportaret. Contigit autem eum die quadam, eum curru frugibus onerato, ad monaſterium deveniſſe: cumque ante molendinum, facto a frugibus evacuatis, currum ſuum exoneraſſet; eum eodem E curru ad proximam grangiam, quæ Novacuria dicitur, profectus eſt. Ubi cum negotium, pro quo illuc ibat, expleſſet; etiam duos porcos, quos a Prælato ſuo licentiatus, dare pauperibus propoſuerat, in duobus ſaccis includens, ora ſaccorum ligavit, eiſque in curru locatis ad monaſterium remeavit.

incluſos porcos a pauperibus erogandos,

5 Cumque jam portæ monaſterii propinquaret, iidemque porci, tamquam animalia inquieta, importune grunnirent; timens vir Dei, ne forte quiſquam hujuſmodi occaſione in ſuſpicionem laberetur; brutis animalibus, tamquam ratione utentibus, locutus eſt, dicens: Audite, porci; audite verba mea. Si diſplicet in oculis Domini, ne, ſicut propoſui, in uſus pauperem vos expendam, licentiam habetote grunniendi, ſicut & facitis; ſi vero gratum eſt & acceptabile Deo meo, ut per me de carnibus veſtris avida pauperum reficiatur eſuries; præcipio vobis in nomine Dei noſtri Jeſu Chriſti, ut penitus ab hoc importuno grunnitu ceſſetis. Res mira! Continuo porci illi, qui diu multumque inter ſaccos clamitaverant, præcipientis obedientes adjurationi & im- F perio, grunnire ceſſaverunt. Tunc vir Dei, ſilentibus porcis, monaſterium ingreſſus eſt, & ad piſtrinum uſque perrexit; ubi ſaccos ſuos *grunnire prohibet, etiam* panibus implevit. Quod dum factum fuiſſet, & *onere injuſto gravatos.* iidem ſacci ſupet porcos jactarentur, qui in duobus ſaccis ineluſi habebantur; miro modo, acſi mortui eſſent, incitari ad grunnitum minime potuerunt; quoniam Dus noſtar omnipotens, qui precibus famuli ſui ens quodammodo abmutefcere fecit, non niſi permiſſinne ejuſdem, naturalem eis grunnitum reddidit. Curru igitur panibus onerato in viam ſuam profectus eſt: eumque jam longe remotus eſſet a muro monaſterii, porcis ſuis licentiam grunniendi, ſicut ante conſueverant, verbo reddidit. Qui ſtatim, inquietudine ſolita clamorem emittentes, donec ad grangiam ventum eſt, grunnire & clamoribus inſanire non ceſſaverunt: eoſdem autem porcos, ſicut propoſuerat, paupetibus dedit.

6 Nunc ad humilitatem & patientiam ejus Cap. III. ſtylum flectamus, ut innoteſcat omnibus, quam *Excellit humilitate.* humilis & quam patiens iſte Beatus fuerit. Simplici quidem & uniformi morum honeſtate exterius decoratus, liberali affabilitate, mellita pietate, ſpiritualique alacritate, unicuique ſecun-

A AUCT. GOAV. EX MS.

dum modo ſuum ſe conformans, ſe univerſis gratioſum & amabilem exhibebat. Patvus etenim erat in oculis ſuis, ut eſſet magnus in oculis Domini: ſciens, quia qui ſibi vilis eſt, ante Deum magnus eſt: & qui ſibi diſplicet, Deo placet. Tanto ergo erat ante Deum pretioſior, quanto ante oculos ſuos deſpectior. Merito quidem: cum humilitas ſit virtus, qua homo veriſſima ſui cognitione ſibimetipſi vileſcit. Si quis autem ipſum pro re aliqua verbo pulſaſſet ſeprehenſorio, neqaaquam eo exacerbari poterat; quia humilitatem, quæ Sanctorum virtus eſt permaxima, intra mentis ſuæ ſecretatium inconeuſſam & illibatam conſervans; eam exteriori corporis habitu, habitu inquam vereeundo & modeſto, demonſtrabat, patienter humilis, & humiliter patiena.

& patientia.

7 Si enim mirari voluerimus, mirari non ſufficimus, quomodo vir iſte, inter tot & tantas corporis ſui afflictioues, quaſi in quodam inferno poſitus, humilitatem & patientiam habere, & in exemplum declarare mundo potuit; cum multi uſque hodie, non dico ſub validis eorpotum afflictionibus, ſed ſub modicis occupationibus, occaſione levi, humilitatem & patientiam ſuam

B amittere videantur. Sed Deus omnipoteus, qui primordia converſationis famuli ſui privilegio gratiæ ſuæ ſublimatę cœpit; ipſe poſtmodum eamdem gratiam tam potenter in ipſo roboravit, ut humilitas & patientia magisae magis in eo tam interius quam exterius augeretur: unde & multi perhibuerunt de ſancta ejus converſatione teſtimonium, quod numquam eum quia vidiſſet iratum ſive commotum. Quomodo enim faeile ad indignationem commoveri, vel ad iracundiam provocari potuiſſet, qui Deum pacis & dilectionis, intra floridam cordis ſui cellam, ſemper inhabitatorem admiſerat. Ut igitur palam eunctis innoteſcat, quia humilis & patieus fuerit, patientiæ ejus & humilitatis breve ſubjungimus exemplum.

De licentia Abbatis panes 42 diſtribuens,

8 Cum monaſterio Villarienſi præeſſet Abbas quidam, omnium bonorum amicus; vir Domini ſecretius petiit ab eodem Abbate, ut panes, numero quadraginta duos, liceret ei dare indigentibus. Abbas autem, ſient vir miſericors, qui anguſtiis pauperum medullitus compatiebatur, eum

C omni benevoleutia petitiouem ejus exaudivit. Ille vero, prout ſecretius potuit, paues ſupradictos egenis diſtribuit. Sed quia nihil eſt occultum quod quandoque non reveletur, aecuſarus eſt apud Abbatem, quod panes multos dediſſet pauperibus. Conventus ab Abbate coram Fratribus de facto hujuſmodi; quod licentiatus id feciſſet, duplici de cauſa publicare noluit; ſcilicet propter ſcandalum Frattum evitandum, & ne poſtmodum larga pii Abbatis licentia fraudarent; ſed quaſi reus & tranſgreſſor ordinis, omnem Abbati promiſit emendationem. Tunc Abbas, ne multi occaſio ſcandali daretur, ſi hoc factum impunitum relinqueretur; ad monaſterii portam virum Dei ejici præcepit. Ejectus autem, cellam quæ eſt inter duas portas, pro domicilio habuit: ubi in conſpectu omnium confuſionem voluntarie ſuſtinens, eodem vultu & eodem animo lætabundus in gratiaſum actione undecim diebus perſeveravit, joco ſatis gratioſo lætitiam cordis ſui demonſtrans, & dicens: O quam felix ſum ego; quam bene mecum agitur, pro eo quod cum B. Petro portarius factus ſum!

indequo accuſatur ſponte ſententiam excipit.

9 Quam diu enim illuc moratus eſt, magnam algoris incommoditatem perpeſſus, magnam frequenter a Domino conſolationem conſecutus eſt. D Nocte quadam, cum ſolus eſſet, & cor ſuum ad Deum dirigaret; repente cumulatam, ut ita dicam, gratiæ Domini meuſuram deſuper aceepit. Et ecce Virgo Matia ei aſſiſtens, filium ſuum quem ulnis geſtabat, ei obtulit ad amplexandum. Tunc ille, eujus anima vehemenrer liqueſacta ſuetat interius, vix infuſioaem gratiæ, qua imbutum ſe ſentiebat, ferre prevalens, tripudiando & manibus plaudendo, quaſi ebrius, cœpit ex quadam pii & devoti cordis familiaritate, beatiſſimæ Virgini Matri dicere; Tollite a me, Domina, filium veſtrum, obſecro, tollite eum; quia ejuſdem filii veſtti gratia, quam nunc habeo, ſufficit mihi. Deinde eum magno cordis jubilo, exclamans; O vos, inquit, omnes qui Deum diligitis, venite hue, ſi Deum habere deſideratis. Et adjiciebas, ſæpius clamans; Deus eſt hic: Deus eſt hic: Venite, venite, venite huc omnes, ut Deum inveniatis. Famulus autem Monachi portarii, & quidam alii, qui necdum cubitum ierant, eadem hora, ſcilicet poſt noctis crepuſculum, audientes illum hoc modo vociferantem atque jubilantem, ex mœrore cordis & exinauitione capitis, id ei aecidiſſe putaverunt. Sed E ille, qui cor ſuum fixerat in cælis, & omnem, quæ ſibi inferri potuiſſet confuſionem peniius conculcavetat, ut ita dicam, pede humilitatis; non multum de judiciis curabat humanis. Tandem poſt undecim dies, in lætitia & exultatione, Fratrum Conventui reſtitutus eſt. Admirabilis autem cæleſtis gratiæ ſapor, quem nocte ſupradicta cælitus hauſerat, tam abundanter per omnes animæ ejus medullas ſe diffudit; ut poſtea fere per quadraginta dies, quoties ederet aut biberet, omnes cibi & potus ſapores, oris ejus palato inſipidi redderentur. Idipſum ſimilites aliis temporibus, multis ei vicibus contigiſſe, haud dubium eſt.

Accepto Deipara in ulnas Jeſum

perdite ii miro exultat jubilo

CAPUT II.

Arnulfi obedientia, oratio, devotio erga Deiparam.

CAP. IV. *Adobedientiam promptus*

10 QUoniam ea quæ ad caritatem, humilitatem, & patientiam ejus pertinent, jam præmiſſa ſunt; etiam de obedientia ejus aliquid breviter ſubnectendum eſt: quis, ut ait B. Gregorius, obedientia ſola eſt, quæ virtutes cetetas menti inſerit, inſerraſque cuſtodit. Hanc vir juſtus, a primordiis ſuæ converſionis uſque ad diem felicis in Chriſto dormitionis, tam viriliter tenuit, ut ſine reprehenſione inter Fratres ſuos viveret, & tam magiſtris quam æqualibus ſuis obedientiam, ad omnia paratiſſimus, impenderet. Si quando autem contigiſſet, ut a cunctis forenſibus negotiis exoecupatus, in conclavi contemplationis, orando ſibi & Deo ſuo vacaret; & interea ipſum aliqua de cauſa aliquis Fratrum evocaret; aeſi vocem Domini vocantis audiret, ſtatim foras exſiliebat, &, ut ita dicam, Deum ptopter Deum dimittebat; malens intetrumpere orationem, & implere præceptum obedientiæ, quam propriæ ſatisfacere voluntati. Vir enim obedieus hilariter & fiducialiter orat; quia, ſicut per B. Auguſtinum dicitur, melior eſt una oratio obedientis, quam decem millia contemnentis. Obedientia eſt inventrix regni cælorum; obedientia eſt cælum aperiens, & hominem de terra elavans; obedientia eſt cohabitatrix Angelorum; obedientia San-

hilariter obſequitur imperpetlantibus;

ctorum

A ſtorum omnium cibus eſt. Ex hac Sancti ablactati ſunt, & per hanc ad perfectionem pervenerunt. Obedientia igitur orationem beati viri direxit ad cælum, quæ numquam ſine obedientia, pervenisſet ad cælum; ſicut & lapis in altum proiectus, ad cælum non attigit.

permittitur pro libitu vacare orationi,

11 Et nunc quoniam de oratione mentio facta eſt, modum etiam orationis ejus paucis explicare dignum ducimus. Primo etiam converſionis ſuæ tempore, per aliquot annos, non tantum permittebatur quieti contemplationis & orationi vacare, quantum forte voluiſſet. Proceſſu vero temporis, cum habitaret in grangia, quæ olim e ſilva quercea, Quercetum fuit vocata, ubi multis annis *a* habitavit; licentia magiſtrorum ſuorum, qui ſanctis ejus ſtudiis arridebant, permiſſum fuit ei, ut pene a cunctis forenſibus cutis liber habitaret ſecum, eum ſabbato corporis delicatum habena ſabbatum mentis, guſtando & videndo quoniam ſuavis eſt Dominus. Omni itaque tempore, tam æſtatis quam hiemis, a mane uſque ad horam tertiam, orationi vacabat; tantam adeptus orandi gratiam, ut diutiſſime cælestibus intentus, in-

a

B victum ab oratione ſpiritum non relaxaret. Repulerat enim a ſe ignaviam & acediam, quæ gratiam & aſſiduitatem orandi impediunt; memor Domini Salvatoris, qui nulli operi ita freqoenter & jugiter inſtabat, ſicut orationi; adeo ut ſæpe pernoctaret in oratione; qui etiam inſtante paſſione factus in agonia, proliaius orabat. Sicut enim milites ſæculi hujus, ſine armis exire ad bellum non conſueverunt; ſic miles noſter ad pugnam ſpiritualem procedere ſine oratione non conſuevit.

cui addebat lacrymas pro peccatoribus

12 Degens in grangia, oratione roborabatur; euntem ad monaſterium vel alibi, oratio comitabatur; revertentem iode, oratio iterum proſequebatur; & per orationem putiſſimam omnia ei utilia a Domino tribuebantur, & cuncta procul dubio noxia ab eo effugabantur. Nihil enim aliud erat ei dulce, niſi adhærere Deo, & poocre in Domino Deo ſpem ſuam. Et eum pro aliquibus, qui peccatorum ponderc premebantur, vel gravi teotatione ſive qualibet alia tribulatioone anguſtiabantur, Dominum attentius orarat; non poterat ſe contioere, quin totus in lacrymas ſolveretur. Aliquando etiam, eum in oratione conſtitutus, effunderet ſicut aquam cor ſuum, aoto

C conſpectum Domini Dei ſui, & ardenti deſiderio ad ſumma elevaretur; de theſauris ſummæ booitatis, eum lætitia cordis, haberes reportabat lacrymas devotioois. Virtutem etenim oratiooum ejus, non ſolum vivis, ſed etiam deſunctis proſuiſſe credimus; pro eo quod aliqui ſuorum Fratrum, Monachorum ſcilicet & Converſorum, qui jam ex hoc mundo migraverant, ad ipſum poſt mortem revertentes ei apparuerunt, & ſuffragiis orationum, lacrymarum, afflictionumque ejus corporalium, ſe apud miſericordem Dominum adjuvari expetierunt.

defunctisque;

& ſui diverberationem prolixam.

13 Cum igitur vir iſte mirabilis quotidie Hora Tertia finem orationibus ſuis imponeret, ſolotenus totum corpus ſuum demittere ſolitus erat; dehinc ſurgens, & profunde ſe Domino inclioans, hoc modo licentiam, ut ita dicam, recedendi ab ipſo accipiebat. Quoties autem dies erat prandii, a Tertia uſque ad Sextam, armata roſeo manu dextera (ſicut in præcedenti libello pœnitentiæ ejus deſcriptum eſt) uſque ad copioſam ſanguinis effuſionem, verberibus atrociſſimis cum corpore ſuo ludebat; & inter verbera quinquaginta vicibus orationem Dominicam, offi- D
cium videlicet Miſſæ, quod tamen ſolvere per hebdomadam *b* non tenebatur, devotiſſime exſolvebat. Cum vero dies jejunii erat; a Tertia uſque ad Nonam, & in Quadrageſima uſque ad Horam Veſperrinam, officium prædictum ſedulus adimplebat. Et nunc, quia non corporalem ejus afflictionem, quæ ſuperius ſatis propalata eſt, ſed modum orationis ejus deſcribendum ſuſcepimus, congruenter aſſerere poſſumus, quod omnis ſancta ejus converſatio in oculis Domini, pro oratione reputata eſt.

AUCT. GOAVV. COÆVO EX MS. *b*

14 Cum *c* in primis converſionis ſuæ annis cœpiſſet vir vitæ venerabilis cælestibus inſiſtere meditationibus, & cor ſuum ad Deum dirigere; cœpit etiam beatæ Virginis Matris devotus amator exiſtere, piiſſimam attente venerari, & ſalutare frequenter omni laude digniſſimam; ut quo plenius obtioeret Matris gratiam, eo facilius per Matrem cooſequeretur Filii miſericordiam. Stoduit etiam, quotidie ſedula meditatione revolvere ſeptem gaudia, quibus Virgo beatiſſima cum adhuc in hoc mundo teoeretur, ſpecialiter gaviſa eſt. Primo igitur gaviſa eſt, quando An- E
gelo eam ſalutante, eum dixiſſet, Fiat mihi ſecundum verbum tuum, de Spiritu ſancto concepit filium Dei. Secundo gaviſa eſt in verbis gratiæ, quibus allocuta eſt eam Eliſabeth, cum ſalutaſſet eam Virgo beatiſſima. Tertio gaviſa eſt, quando peperit ſine dolore Salvatorem ſeculorum, virgo aote partum, virgo io partu, & virgo poſt partum. Quarto gaviſa eſt, eum videret tres Magos, ab Orientis fioibus ſtella duce egreſſos, domum io qua cum Joſeph morabatur intrantes, eotam Jeſu humiliter procidentes, & myſticas numerum ſpeeies ei offereotes. Quinto gaviſa eſt, cum eidem filio ſuo, in die oblationis ad templum videret lærabundum occurrere Symeonem joſtum, amplecti inter ulnas deſideratum, gratias agere & congratulari novo puero, quem prooootiabat eſſe lumen ad illuminatiooem gentium; eum etiam audiret Annam viduam, cooſitentem Domino, & loquentem de illo omnibus qui expectabaor redemptionem Iſrael. Sexto gaviſa eſt, cum vidiſſet eumdem filium ſuum reſurrexiſſe a mortuis, quem parum aote multis laceſſitum iojuriis, peodeotem laerymoſa viderat in paribulo crucis. Septimo gaviſa eſt, F
quaodo quadrageſimo poſt reſurrectionem die, elevatum in nubibus & cælorum alta, poteotia cæleſti penetrantem, feliei oculorum intuitu, & ineffabili deſiderio caritatis ſecuta eſt.

c Cap. V. *B. V. Maria devotiſſimus,*

contemplatur myſteria gaudioſa vitæ ejus.

quod illa gratum habeat, jubet eam meditari ſua gaudia in cælo,

15 Hæc ſupradicta ſeptem gaudia vir Domini quotidie ad memoriam, ob veneratiooem glorioſæ Virginis, reducere ſolebat, & in eorum dulci recordatione plurimum delectabatur. Volens autem Virgo beatiſſima devotionem famuli ſui ſublimioribus ac felicioribus ſuis cumulare gaudiis; apparuit ei die quadam, in infirmitorio conſtenti, dicens ei: Quid, Dilecte mi, quotidie tantum meditaris ea gaudia, quibus in hoc mundo ſum feliciter joeundata? Recole etiam & ea, quibus nunc & ſemper iocomparabiliter fruor in cæleſtibus. Docuitque eum, & dixit: Primo gaudeo pro eo, quod eum aſſumerer in cælum, ſupra quam ſperaveram vel cognoveram, imo ſupra quam dici vel æſtimari poteſt, majorem mihi gloriam paratam inveni; ita quod ſolius gloriæ meæ plenitudo præcellat omnimodam gloriam Sanctorum omoium & Angelorum. Secundo gaudeo pro eo, quod, ſicut dies a ſole, ſic tota

cæle-

A AUCT. GOSVV. COÆVO EX MS.

cælestis Curia, a mea beatitudine abundantius illustrata, jucundatur. Tertio gaudeo, pro eo quod omnes ipsius curiæ cives, mihi obedientes, me tamquam matrem Regis sui venerantur. Quarto gaudeo, pro eo quod summæ Majestatis & mea, una est voluntas; & in omnibus quæcumque placuerint meæ voluntati, summa & individua Trinitas benignissimo ac pratissimo favore consentit. Quinto gaudeo, pro eo quod secundum voluntatis meæ arbitrium, mihi servientibus, in hoc sæculo & in futuro retribuitur. Sexto gaudeo, pro eo quod supet chotos Angelorum exaltata, speciali quadam prærogativa, proxima sum sanctæ Trinitati, & jucundam omnium Sanctorum societatem obtineo. Septimo gaudeo, pro eo quod omnino secura sum, quia gloria mea numquam decrescet, numquam deficiet.

& deinceps cum ea familiarissime agit.

16 Cum hæc famulo suo dignanter referasset Virgo clementissima, valefaciens ei, ab oculis ejus evanuit. Ille autem, sanctis dominæ & consolatricis suæ roboratus admonitionibus, deinceps ad serviendum ei devotior est effectus. Præterea sciendum est, quia frequenter fideli suo famulo Matet misericordiæ visibiliter apparuit, & se ei

B tanta benignitate familiarem exhibuit, ut quoties ille negotium aliquod haberet, toties illud piissima Virgo ad Filium suum deferret, donec tandem illi, expectanti, & ut ita dicam, ore cordis hianti, a filio suo gratiæ cælestis buccellum, parirer eum effectu petitionum ejus, reportaret.

ANNOTATA.

a *Manrique ad an.* 1224 *cap.* 1 *n.* 3 *ex suo Ms. legit*, quatuor annis, *ætat nihilominus alios legere* octo, *alios* multis; *ipse vero eligit minorem numerum; ut hæc quoque res sub Guillelmo Abbate acta sit, & quanto præstantior, tanto morti fuerit viri sancti propinquior.*

b *Utpote in grangia degens, ubi non aderat copia Sacerdotis, & unde Dominicis tantum & festis veniebatur ad monasterium, Missæ audiendæ causa; sub qua videtur mortis fuisse inter Conversos, ut quinquagies recitarent Orationem Dominicam.*

c *Hinc incipit Vita apud Moscum.*

CAPUT III.

C *Viso cælestis gloriæ Arnulfo oblato, indeque crebrior visus ac jubilus. Dæmonis technæ superatæ.*

Cap. VI. *Ad cælestem gloriam aspirantis.*

17 CUm esset aliquando urans vir Dei, & vita præsens, variis plena calamitatibus, penitus cordi ejus in fastidium verteretur; cœpit omnium exteriorum oblivisci, cupiens ardenter choris cælestium interesse Sanctorum; & jam si fieri potuisset, facie ad faciem beata Conditoris sui visione pertrui. Interea gratia Domini plenius eum interius illustrante, repente anima ejus, in superæ pulchritudinis admiratione suspensa, tanto amoris igne succensa, tam vehementi stupore concussa est; ut a statu suo funditus excuteretur, & in supermundanum quemdam mentis excessum elevaretur. Cumque tam copioso gratiæ cælestis sore perfunderetur, apparuit ei Dominus Jesus Christus; qui eum intuens vultu serenissimo, dixit ei; Quid peris a me, & quid vis ut faciam tibi, fili mi? Qui cognoscens, eum esse Dominum Salvatorem, respondit dicens: Domine mi, tu nosti. Et Dominus ad eum: Sufficitne tibi, inquit, quod propter te carnem dignanter indui, propter te sustinui opprobria, D sputa, colaphos, flagella, spineam coronam, elavos; & ut majorem sustinerem confusionem, in patibulo crucis nudus pependi? In qua mortem superans, a morte superari me permisi, reputatus cum sceleratis, & morti innocenter adjudicatus? Sufficinntne ista tibi? Qui respondit; Nequaquam, Domine mi. Cum autem hoc dixis, non ideo utiqun dixit, ut negaret passionem Domini sibi & universo mundo sufficere nd redemptionem; sed *d*emonstrabat, se eoide ardentissimo anhelare ad beatissimam sanctæ Trinitatis visionem, subinferens & dicens; Tu scis, Domine mi, quid desiderem. *illam Christus ostendit.*

18 Tunc Dominus, luminosis gratiæ suæ radiis mirabiliter eos ejus illustians; Respice, inquit, sursum, ut contempletis mirabilia quæ tibi ostensutus sum. Quo statim sursum oculos attollente, aperti sunt ei cæli; &, quantum hominibus ndhue in hac mortalitate consistentibus datus intuesi, vidit omnes choros omnium Sanctorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrom, Confessorum, Vitginum ac Monachotum, insuper & ehoros Angelorum; quorum omnium Ordines, claritate inæstimabili E fulgentes, lucide & distincte intuebatur. Horum quidem omnium gloriam mirabatur: sed nullam sequiem spiritui suo in umnibus his potest invenire. Dominus autem illorum dixit ei: Suffieiuntne tibi hæc omnia, fili mi? An adhue ad sublimiora festinate desideras? Cumque ille responderet & diceret, nequaquam sibi sufficere; Dominus itetum dixit ei: Levn oculus tuus, & contemplare glotiosam Genittiecm meam, quam tibi ostendam. Qui statim oculos superius dirigens, vidit speculum totius Curię cælestis, singulatem Reginam, nomine & metitis venerandam Matiam, super ehoros Angelorum exaltatam; cujus decotis msgnitudinem, cujus gloriæ plenitudinem oullius omnino cogitatus aut intellectus valet attingete. Cumque in eonsiderasione gloriæ ipsius mito modo hærens & attonitus reddesetut, non tnmen omnimodam requiem spititui suo in ndmitabili ejus gloria inveniffe sibi videbatus. *Sanctorumque choros; & gloriosam Matrem;*

19 Rursum Dominus locutus est ei dicens: sufficiuntne tibi omnia quæ vidisti? an adhue multo sublimiora cupis iotueti? Cumque ille, in omnibus quæ sibi ostensa fuerant, ea quæ desiderabat F minime Inveniffe se diceret; Dominus, eognoscens sanctam ejus obstinationem, & vehemens eotdis ejus desiderium, itetum diait ei; Evola adhuc multo sublimius, fili mi, & secundum mensutam, qua dignanter tibi metior gratiam meam, mitabilem majestatis meæ cellitudinem, & inestabiles gloriæ meæ delicias contemplare. Qui statim, ut sibi videbatur, inperscrutabili divini Inmiuis abyssо immersus, quantum a Magistro nniversorum edoctus est, vidit mirabiliter; mirabiliter, inquam, vidit, sicuti videre licuit, ttinum in persons, & uoum in substantia: vidit ineffabiles gloriæ ejus thesautos, in quibus conversari, quibus perstui & satiari, quæ omnia io æternum contemplari & possidete, vita æterna est. Ibi stabilem consulationem, ibi veram requiem, ibi gaudium sempiternum invenit contemplator noster; & quod desideraverat, assecutus est; ut merito dicere posset: Dilectus meus mihi & ego illi. Et iterum: Invenі quem diligit anima mea, tenebo illum nec dimittam. Et quid mirum, si novus iste scholatis, vir equidem simplex, *ac divinitatem qui SS. Trinitatem,* Cant. 1. 16. & 3. 4. *Ad hoc verbum fabi reddidit Arnulfus*

A a gratia inſtructus, in ſchola ſummæ divinitatis didicit, quod mundi hujus ſapientes per ſapientiam ſuam invenire non potuerunt? Unde eum poſtea quidam Magiſter Theologus propoſuit ei quæſtiones aliquas de beata Trinitate; ille, qui erat unus ex ſimplicibus, cum quo ſermocinata fuerat Dei Sapientia, libere & abſolute, eodem Magiſtro teſtimonium perhibente, propoſitas quæſtiones enodavit. Sed nunc jam ad ea quæ præmiſſa ſunt redeamus.

mira exultat gaudio.

20 Cum igitur homo Dei tanta vidiſſet mirabilia, rurſum Domini gloriæ locutus eſt ei, dicens: Ecce, fili mi, vidiſti gloriam meam, vidiſti & gaviſus es. Dico tibi; quia ſi omnes ſtondes omnium arborum, & univerſæ guttæ aquarum maris, homines eſſent, & ad regnum meum cum omnibus Sanctis meis qui mecum regnaturi ſunt, deberent pertingere; dico tibi, quia tam tibi, quam omnibus ſufficeret mirabilis gloriæ meæ copia, quam vidiſti. Cum hæc dixiſſet Dominus Jeſus, ab oculis famuli ſui diſparuit, & ſtatim beata illa viſio conſummata eſt. A ſupernis igitur remeans ſtudioſus amator vitæ cæleſtis, quaſi de
B gravi ſomno evigilans, mentis gaudium de officiuis gaudiorum ſecum reportavit: & ab illa die in poſterum ſupernaia Sanctorum coeveotibus & delieiis gloriæ Dei ſui, dulci quadam meotis recordatione, ſæpius ſe reddere conſuevit. Quidam etenim æſtimaverunt, ex præcedentium occaſione revelationum, ſumpſiſſe illum materiam jubilstioeis & riſus, quam ie conſuetudinem duxerst; ſed utrum fuerit an non, certum non habemus.

CAP. VII

21 Cum in quadam feſtivitate præelpua veniſſet ad monaſterium homo Dei, consigit, eum hora vigiliarum ſtare ſeorſum extra eborum, juxta conventum pſallentium Monachorum.

uſque ad riſum & tripudium.

Et eum devotionem cordis, quam ibidem ea infuſione gratiæ cæleſtis conceperat, occultare non poſſet, quin aliquo geſtu corporis eam oſteoderet; reſpiciens Fratet quidam, Walterus nomine, qui ex adverſinſecus eum ſtabat, vidit eum leuiter rideatem, caput agitantem, & etiam ſolo pede ſæpius tripudiantem. Ex tunc autem (ſicut ab ejuſdem Walteri ore audivimus) cœpit riſus jobilstionis in ipſo augeri, eum amea vel oullum vel modieum riſus & tripudii ſignum in eo deprehendi potuiſſet. In primis igitur univerſi
C hæc audientes, mirentur, & conſiderent, quam mirabilis converſationis vir iſte fuerit; qui cum dolore quem in afflictione corporali ſuſtinuit, etiam gaudium cordis, quod per riſum oria exterius apparebat, ieterius nutrire & conſervare potuit. Ex quid mirom, ſi de mirabili viro, per mitabilem Deum mirabilia facieote, nova quodammodo & miranda dicantur.

22 Aliquoties, dum flagellis ſpinoſis, ut ſæperius dictum aſt, carnem ſuam verberando laceraret; magnum iaterius in corde concipiebat gaudium, cujus magnitudine tam validum eaterius ſolvebatur io riſum, ut flagellum de manu ptojiciens, eum ſpirituali quadam laſcivia, plauderet manibus, pedibuſque tripudiaret; ut merito ei illud adaptari poſſet, quod in Cantico emoris Sponſa dicit: Filiæ Jeruſalem, nuntiate Dilecto, quia amore langueo. Quoties autem ex plenitudine gaudii imerioria, exterius in riſum ſolvebatur, toties faciesajus, apparens ignea tota, quodammodo ridere videbatur. Sæpius etiam, ex vehemeutia riſus, in tantum conculſus eorporaliter fatigabatur, ut viſcera ejus interius diſſecari ſibi

Cant. 2. 5. *etiam coram aliis.*

videreotur. Et quando ſermonibus intererat ſermocinantium in capitulo, ſi forte contigiſſet mentionem fieri de paſſione Domioi, de peccatis, de rebus tranſitorjis, da tormentis inferni, vel de ſimilibus; tunc cor ejus, quaſi quodam pondere mœroris deprimebatur; its ut iutetdum alta ab imo pectore traheret ſuſpiria. Si vero de eansico amoris, de jubilatinne cordis, de viſione beatæ Trieitatis, de gloria Sanctorum, de Cherubin atque Seraphin, ſive de ſimilibus prædicator latius aliquid diſſeruiſſet; tunc anima illius, virtute verborum & dulcedine, ſicut adipe & pinguedine replebatur; ite quod conceptum interius gaudium, per riſum exteriorem promere compellebatur. Ieterdum etiam riſus jubilorum ejus tam valide in ipſo augmeatabat, ut ab utroque Capitalo, Monachorom videlicet & Converſorum, foras exilire cogeretur: & ingreſſus eccleſiam, feſtivo inibi tam diu jubilo tripudiabat, donec vinum quo inebriatus fuerat, paulatim digereretur.

D A. GOSV. COÆVO. EX MS.

23 Sciendum eſt autem, quia ubicumque ſuiſſet, ſive eum Fratribus ſuis in grangia, ſive foris inter religioſas perſonas: ſi contigiſſet eum audire aliquid, unde plurimum gsudere eompelleretur, nec tunc etiam poterat ſe a riſu vehementi ſuſtinere. Interdum etiam, coetra voluntatem ſuam tam mirabiliter ridens, riſum ſuum moleſte ferebat, maxime coram ſæcularibus, qei ignorabans quid ſignificaret tam vehemens riſus ejus. Fuerunt aliqui, qui ſpiritum, quo ille regebatur, non habentes; riſum ejus jubilatorium in malo ieterpretati ſuet. Sed videant hujuſmodi, utrum cooſcientiam ſuam in hse parte ſalvare potuerint, an noe. Utinam qui ridentem deriſeruet, & innocentem habueruat contemptui, tantam habuerint abundantiam lacrymarum in pace cordis ſui, quantam ille beatus hsbebat ſpiritualis riſus copiam ie horribili afflictione corporis ſui. De jubilis igitur & de riſu ejus, quibus (ut ajunt) per ſeptem aonos & amplius a Domino quodammodo paſtus eſt, ea quæ præmiſſa ſunt diniſſe ſuffieiat; ut cetera quæ reſtant dicenda proſequamur.

idque per ſeptem annos

E

24 Æſtatis tempore, eem Frattes grangiæ, regulam imitantes Monachorum, poſt prandium pauſarent io lectis ſuis, Dominicis diebus & feſtivitatibus Sanctorum; vir Domini quærebat ſibi aliquod diverſorium, ubi dum orationes ſuas ſecretius ad Domioum funderet, & inter delieiae ſancti amoris interius in ſpirito ſuo ſuaviter obdormiret, dormire exterius corpore receſabat. Factum eſt autem, ut quidam Frater pro hac re reprehenderet eum coram Magiſtro Converſorum. Qui ſtatim præcepit ei, ut aliis ea hora dormientibus, ipſe quoque dormiret; ne ſi forte vigilaret, Fratres, qui compatiebantur corpori ejus, magnis fatigato erueiatibus, id moleſte ferrent. Paruit ille præcepto Magiſtri ſui, ſicut ad omnia paratus & obediens erat. Com autem poſt prandium intraſſet dormitorium, & calceamenta ſibi extraheret, ut in lectulo ſuo ſe collocare deberet; ſubito adſtitit ei dæmon, qui ridendo & irridendo eum, in hæc verba prorupit: Frater, ejus quid eſt, quod agis? ubi eſt nunc ſancta religio tua, & ubi ſont vigiliæ tuæ, quas hora iſta obſervare conſuevisti? Certe fervor tuus pro nihilo reputandus eſt, qui membra tua torpere ſiuens, perſeverare negligis in opere quod cœpiſti. Surge ergo velociter, & vigiljis atque orationibus intende, ſicut jam pridem feciſti. Cumque vir beatus dæmonem ſibi adſtare conſpiceret, verba

CAP. VIII.

F

Furſum jubetur dormire diutius,

ejus

A ejus ſeductoria contemnens, qui eum contra
A. GOSV. COÆVO. præceptum magiſtri ſui ad vigilandum provocabat; eum indignatione nit: Recede a me miſer; recede a me: modo enim, velis nolis, dormiam, ut confundaris & ſomno meo torqueaEX MS. *dæmonem vigilias ſolitas fraudeconem ſperet*, ris. Et cum hæc diaſſet, antiquus hoſtis in fugam verſus eſt.

25 Rurſum die quadam, cum intra cellam ſuam vir Dei ſolus eſſet, & ſecundum conſuetudinem ſuam flagello ſe attereret; dæmon, in forma quæ ſimilis homunculo videbatur, ei apparens, ut de pœnitentialibus ejus diſciplinis ſe contriſtati ac torqueri oſtenderet, flagellum, quo ille ſe percutiebat, cum quodam impeto de mano ejus excuſſit. Vir autem Domini, dæmonem eum *aliter cum eo luctatur*, eſſe agnoſcens, ſtatim ſigno Crucis ſe munivit; exſertiſque brachiis eum arripiens, adjutus ab Angelo magni conſilii, luctatus eſt eum angelo tali conſilii, donec tandem eum in terram proſtravit, pugnoque ſuo malignum percutere cœpit. Cumque ille inſaniens, & quodammodo ſubmurmurans, diceret, Heu! heu! Frater, tu lædis me; vir Dei conſtanter reſpondit: Quare, o peſſime, a læſione tua abſtinerem, ſi mihi te lædere
B concederetur? Ad quod verbum malignus hoſtis non ferens ejus conſtantiam, multis cæſus alapis, vix tandem de manibus ejus, mœrens & confuſus evaſit.

hunc ea- ſum dimiſit; 26 Rurſum die quadam, eum vir beatus, regrediens de monaſterio, famulum eum curru præcedentem, in quo panes Fratribus grangiæ deferebantur, ſolus a longe ſequeretur; ecce ſubito, in egreſſu ſilvæ cujuſdam, tres molieres de eadem ſilva egreſſæ, & ei ex adverſo obviam venientes, viam per quam ei tranſitus erat præoccupaverunt. Cumque paululum ei appropinquarent; illo ſubſiſtente, una earum, ſilentibus ceteris, ſic ei locuta eſt: Accede, Frater, accede huc, & elige de nobis tribus unam, quæ gratior oculis tuis videtur, & ad libitum tuum commiſcere eum ea. His auditis, ſervus Domini agnovit per *ſpecie muliebri ſeductam- tem*, ſpiritum, res eſſe dæmones, qui eum ſub ſpecie trium mulierum ſeducere tentabant. Et recurrens ad notum ſignaculi Crucis præſidium, ſpem ſuam in Domino poſuit; nec trepidavit timore, ubi multi ſurre trepidaſſent, vel etiam ſuaſioni
C diabolicæ conſenſiſſent: ſed ſtatim regrediens ad ſilvam, & gyrans ex adverſo, reliquit eis viam, & famulum eum curru velociter ſubſecutus eſt. Mulierculæ autem illæ, quas exterius diabolica aſſimilaverat verſutia, ad ſilvæ latebras reſilientes, non comparuerunt.

aliter ve- xatum Cruce fugat. 27 Altera vice, cum in monaſterio vigiliæ agereotur, & prædictus vir Domini in choro cum ceteris Fratribus ſtaret; iterum dæmon, in ſpecie pueroli, ſuligine nigrioris, ei impudenter adſtitit. Confeſtim autem ut vidit eum vir ſpeculativus, cujus interiores oculi, gratiæ cœleſtis fulgore fuerant illuſtrati; perpendens quia dæmon eſſet, ſignavit ſibi frontem, & exſufflavit in faciem ejus; ſicque a facie ſua eum fugere coegit. Præterea cum aliis modis idem hoſtis eidem ſervo Dei quandoque infeſtus eſſet, fortiſſimos Athleta, non cedens ei, ſed cædens eum baculo Dominicæ Crucis, in virtute orationis ſemper fugabat a ſe varſipellem, pro nihilo reputans tendiculas inſidiarum ejus.

D

CAPUT IV.

Spiritu prophetico donatus Arnulfus, varias gratias conſulentibus ſe impetrat.

28 MOnachus quidam Ordinis Ciſtercienſis, religionis amator & omnium bonorum amator ac fidelis, quondam in Monaſterio Villarienſi hoſpes habitavit. Hic accidente caſu in gravem incidit infirmitatem, quæ ruptura vocatur, & tali incommoditate plurimum arctabatur; propter quod diebus multis ipſum in infirmitorio detineri vidimus. Et cum ignoraret, qua- *quo ſit curandus ab hernia* lem huic infirmitati curationem adhibere poſſet; tandem orationes Fratris Arnulfi expetiit, apud quem magnam in Chriſto obtinuerat familiaritatem. Tunc ille, qui proximorum ſuorum neceſſitatibus ex animo occorrebat, pro dilecto ſibi Monacho Dominum attentius oravit, & exauditus eſt: nam diem & horam, qua curari deberet, inſinuavit illi, & ita ſecundum verbum viri Dei curatus eſt.

E

29 Poſtmodum autem ille idem Monachus, *& optatum Dei favorem obtinuit*, ſemel rogavit eum, quatenus ſibi mitteret Deum; ſicut conſuetudinis eſt quibuſdam dicere, eum orationes aliorum expetunt, dicentes: Mitte mihi Deum. Vir autem Dei, ſicut liberalis & benevolus erat omnibus, interrogavit eum, qua die vellet in hac re ſibi ſuffragari. Tunc ille, In feſtivitate, inquit, B. Lucie Virginis. Qui ſtatim, quod ab eo petebat fieri, facere ſe promiſit. Poſtmodum autem eum in feſtivitate ſupradicta Virginis idem Monachus equitaret cum alterio Monacho, viſitante eum [quondam ejus abbate] interius gratia Dei, rupte ſunt cataractæ capitis ejus, & ab oculis ejus tanta lacrymarum inundatio erupit, quod impetum earum, etſi voluiſſet, retinere non potuiſſet. Cum autem retrocederet, & dulcem pittantiam, quam Dominus ei miſerat, cum quadam aviditate ſpirituali guſtaret; Monachus qui præcedebat, vocabat eum nomine ſuo, monens eum, ut quantocyus propetaret. Ille vero, ſurda, ut dici ſoler, aure, vocem loquentis audiebat. Sed cum poſt horam, ſlominis illius F impetus, qui animam ejus lætificaverat, pertranſiſſet, ſubſecutus eſt præcedentem. A quo interrogatus, quare moram feciſſet; ille rem, ut erat, manifeſtans; Frater, inquit, Arnulfus promiſit mihi, quod in hac die gratiam Domini eſſem habiturus: quod & factum eſt *a*. [Simili modo quibuſdam Monialibus Roberti-montis gratiam Domini prædixit affuturam: & quemadmodum prædixerat, ita accidiſſe certa relatione cognovimus]

CAP. X. *Pro Comitiſſa Campaniæ, vel. de afflicta, b*

30 Quo modo, conſilio ejuſdem beati viri, quondam monaſteriom Sanctimonialiom fuerit eonſtructom, paucis explicandum eſt. Com potens & nobilis Dominus, Eraldus de Rammery, venerabilem Comitiſſam Campaniæ, [Blancam *b* nomine,] per guerram [violenter] oppeimeret, adeout caſtellis obſeſſis, terram ipſius rapinis & incendiis devaſtaret; prætendebat enim Comitatum totius Campaniæ jure hæreditario ſibi competere, [ex parte filiæ Henrici Campanieoſis, Regis Jeruſalem, quam in tranſmarinis partibus duxerat in uxorem]. Unde ipſi Nobiles Campaniæ, tum propter uxotis Militis conſanguinitatem, tum propter uxoris ejus affinitatem, quidam occulte, quidam aperte, Comitiſſam defetentes, ſibi adhærebant. Super his igitur men-

A mente nimis enxie Matrona, nobilis genere, [ſed nobilior longe, honeſta morum converſatione, ferme omni homoo tam auxilio deſtituta quam conſilio;] illius ſuffragium [toto corde] cœpit implorare, qui ſuis [in tribulatione poſitis] novit ſubvenire; [ſeque inſuper ſanctis bonorum orationibus ſtuduit commendare.] Et accerſiri facieus Monachum quemdem de Ripatorio *c*, [familiarem ſibi,] Gerardum nomine, interrogavit eum dicens; Noſti, dilecte mi, aliquem virum ſanctum, qui oratiouibus ſuis [in tribulatione mea] mihi ſuccurrere valeat? Scio, Domina mea, ait ille, in monaſterio Villerienſi, [quod eſt in Brabantia], Fratrem laicum [venerabilis converſationis], Arnolfum nomine; qui potens eſt, ut credo, vobis in hac neceſſitate ſuis ad Dominum precibus ſuffragari. Quibus auditis illa, plurimum gavisa, pro ſuo negotio direxit Fr. Gerardum ad virum Dei, [petita & accepta licentia ab Abbate Ripatorii.]

rogatus orare,

c

praedicit revelandam,

31 Cum autem ille veniſſet ad dilectum ſuum Arnolfum, ſalutavit eum ex parte Comitiſſæ B [Campanienſis]: deinde negotium, [pro quo illuc advenerat], ei intimavit: dixitque ei: Me oportet, care Frater, proficiſci Leodium: vos autem orationi inſiſtite; ut cum ad vos reverſus fuero, audiam a vobis, quid Dominæ Comitiſſæ ſuper hoc renunciare debeam. Profectus eſt igitur ille: vir autem Domini, pro iojuncto negotio, totum orationi ſe dedit: & dum iuſtaotius oraret, mirabilem vidit viſionem; gallioam ſcilicet caedidam, eum pullis ejuſdem coloris, qui eam tamquam matrem ſequebantur, & ſub alis ejus fovebantur. Quo viſo, eum ignoraret, quid hoc eſſet; petiit a Domino, ſignificationem viſionis hujus ſibi revelari. Et continuo [cœlitus] revelatum eſt ei, Comitiſſam cœnobium Sanctimonialium conſtruere debere: [quia intellexit, per gallioam cum pullis, ſignificari Abbatiſſam cum Monialibus ſuis.] Poſt dies aliquot reverſus eſt Fr. Gerardus ad virum Dei, ut de negotio ſibi commiſſo reſponſum ab eo acciperet. Vir autem Domini, [ſecundum quod ei revelatum fuerat, poſuit verbum in ore ejus, dicens:] Revertimini, dilecte mi, [in pace] ad Dominam C Comitiſſam, quæ miſit vos; [& reſalutantes eam ex parte meo,] ſuggerite ei ex parte mea, quod ſi monaſterium Sanctimonialium Ordinis Ciſtercienſis fundare voluerit, ſtatim [ut voluntatem corde concepcrit,] omnis querela, quæ inter ipſam & calumniatorem ejus verſatur, intervenienie concordia ſopietur.

fundare Parthenonem Ord. Ciſterc.

32 Quæ cum audiſſet Monachus, lætus effectus eſt; & veleſaciens [cariſſimo ſuo] Arnulfo, regreſſus eſt ad [venerabilem] Comitiſſam; eique omnia, quæ a viro Dei audierat recitavit. Quibus auditis illa gaviſa eſt gaudio magno: & [quæ nunquam voluoretem conſtruendi monaſterii habuerat, ecſi divinitus conſilium hujuſmodi accepiſſet,] ſtatim eadem die cœpit tractare, qualiter & obi novum poſſet fundare monaſterium. Et ut impleretur ſermo, quem dixerat vir Dei, non longe poſt contumacia viri potentis, qua adverſus Comitiſſam tumebat, ad [pacem &] concordiam revocata eſt. [Tandem itaque monaſterium conſtructo, cum officinis ſuis, *d* nomen impoſitum eſt ei, *d* Argentea-cella, & nobilis Matrona, aggregato illic, tam de Epiſcopio Leodienſi quam de aliis locis, Virginum conventu, quæ regulariter ſecundum Ordinem Ciſtercienſem inſtituerentur; locum ipſum, ubi

itaque conditur Argentea-cella.

d

uſque hodie floret & fervet Religio, reditibus & poſſeſſionibus quibus abundabat, copioſe dilatando ampliavit.] AUCT. GOSW. COÆVO

33 Fuit quædam Recluſa, non longe e monaſterio Villarienſi degens, valde religioſa, [& ideo pleriſque gratioſa & amabilis,] quæ viro Dei Arnulfo plurimum in Chriſto dilecta, ipſum appellabat Patrem ſuum [chariſſimum.] Hæc quemdam bonæ indolis Clericum [ſcholarem, frequenter] ad ſe venientem, & ante recluſorii ſui feneſtram reſidentem, verbis ſalutatibus ſæpius ſtuduit admonere, ut, a peccatis [& vitiis] ſe cuſtodiens, contubernia fæcularium declinaret, & Domino Deo [in ſinceritate vitæ] deſervire ſtuderet. Ille, [ſicut erat adoleſcens affectu benevolus,] viſitante interius enm gratia, cœpit Recluſæ monitis præbere conſenſum, ita ut quotidie recurrens ad eam, ab ore ejus verba ſanctæ conſolationis audiret. Recluſa eotem videns, qnia oovns ſuus in Chriſto filius [dies ſuos quodammodo perdens,] ſtudere cum ſodalibus ſuis negligebat; monuit eum, ut deioceps ratius ad eam veoinns, frequentios ſolito ad ſcholas recurreret. Ille vero, tenere diligens eam io Chriſto, verbis ejus cooſeotire ooluit; ſed ſæpiſſime ed E eam tecurrens, dom io ſchola ipſius, viam vitę didicit, profecto perdere tempus non exiſtimavit. Quod videns Recluſa [indigoarione magoa] iuota eſt contra eum, & indiſcrete votum vovlr Domino, qood per menſem ei non loqueterur. Quod agooſeens Clericus, conſteroatus eſt animo valde, ita quod pene lapſus eſt io deſperationem, ut renunciaret honæ doctrinæ, quam a magiſtra [& matre ſua] aceeperat; ſed ne ſimilis efficeretur cani, qui revertitur ad vomitum ſnum, vim ſibi faeieos, [& frenom (ot dioi ſolet) dentibus uripiens, petſtitit in vie vitæ quem iogreſſus fuerat,] eonqneſtuſque eſt gobernatori omnium Domino, de magiſtra & matre ſua, quod eum, quodammodo quaſi deſperatum, ſine conſolatione reliqoiſſet: &, ne daret illi occaſionem tranſgrediendi votum ſuum, pec meoſem inregrum anru recluſorium ejus venit, & loqui ei non præſumpſit.

Recluſam quæ devotum ſibi Clericum

recuſabat inſtruere,

34 Interim autem Recluſa corripitur febri [validiſſima, ita ut ſonitus dentium ejus, ad ſe invicem collideotium, procul audiretur.] Univerſa etiam, qnæ inter ipſam & Clericum acciderant, per ſpiritum revelata ſunt viro Dei Arnulfo: qui non multo poſt veoieos ad eam [inveoit eam febre loboraotem: eaque ſalutate, tamquam ignarus febris ejus,] diait ei: Quomodo vales, cariſſima? Quæ reſpondit: Febre coarctor nimis. Merito, ait ille, febri coarctaris, eoquod Clericum illum, [quem in Chriſto genueras, & unper genitum in cunis infantiæ ſuæ, quaſi lacte conſolationis nutrire debueras,] quaſi alienom inſpieoter a te tepuiſti. Scito igitor, quia Deus noſter juſtus [& miſericors, pro hac offeoſa [flagello nimis duro te pooire, hoc eſt] gratiam ſuam tibi ſubtrahere propoſuerat: quod ego cælitus agnoſcens, æquo animo detrimentum aoimæ tuæ ſoſtinere noo potui; nraviqne Domioom Deum meum, ut tibi propitius eſſet, & [nequaqnam ſpirituali, ſed potius corporali flagello] offenſam iſtam in te expnrgaret: fecitque Deus meus quod poſtulavi ab eo, & miſit tibi hanc febrim validam, [qua forte validior eſſe non poteſt.] Deinde etiam, cum ægre ferrem cæleſti te carere alimonia, [rorſum] converti me ad exorandum pro te omnium bonorum Lagitorem,

correptam febri,

F

jubetque opus pium reſumere,

ut

AUCT. GOSW. COÆVO EX MS. ut oculo elementiæ ſuæ te reſpiciens, nequaquam te [in hac infirmitate] jejunam demitteret; ſed tantam gratiæ ſuæ affluentiam tibi deſuper mitteret dignaretur, quatenus unquam [in omni vita tua] habuiſti. Quapropter, [in nomine Domini,] dicito mihi, utrum ſe res ita habeat, an non. [Quibus auditis, ancilla Chriſti obſtupuit in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore illius; dixitque, univerſa ita ſibi accidiſſe, quemadmodum vir beatus erat profatus. Ille igitur conſortans dilectam ſuam in Chriſto & valefaciens ei, ad grangiam reverſus eſt. A Domino perfervum ſunm factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.]

CAP. XII. *Rogatus orare pro infirma,*

35 Quidam Sacerdos religioſus, vocabulo Gerardus, quondam Nivelle habitavit ad S. Sixtum, [ibidem in eccleſia Capellani functus officio;] morabaturque eum eo mater ejus, Cæcilia nomine; quæ poſt aliquantum temporis infirmitate correpta, lecto decubuit. Filius autem ejus Gerardus, filiali affectu matris infirmitati compatiens, abiit ad virum Dei Arnulfum, [cui plurimum familiaris erat,] ut matrem ægrotantem ejus orationibus commendaret. Et eum perveniſſet ad eum, [inter multas quas ad invicem habuerunt confabulationes,] Sacerdos dixit ei: Obſecro vos, Frater in Chriſto cariſſime, ut pro matre mea, [quæ infirmitate laborat,] Deum attentius exoretis. Et addidit: Etiam poſtulo a vobis, ut prænuntietis mihi diem, qua matee mea moritura eſt. Ad hæc ille jocoſe reſpondit: [Quid neceſſe eſt, ut a me talia requiratis? Quid ad me de talibus? Res otioſa eſt, quam poſtulatis. Tune Sacerdos; Nequaquam, inquit: ſed, ſi inveni gratiam in oculis veſtris, exaudite in hoc preeem meam: id enim extorquere volo a vobis.] Tune vir miſericors, ne dilectum ſuum contriſtaret, pro matre illius Dominum exoravit; reverſuſque ab oratione, dixit ei, quod mater ejus, infra viginti dies poſt Natale Domini, moreretur; erat autem circa feſtum S. Remigii, quando hæc futura prædixit.

B

aſſerit moritu eam certo tempore

hoc qualiter explerit quidam,

36 Tunc Sacerdos, [valefaciens illi,] ad matrem ſuam tegreſſus eſt; & in infirmitate ſua ſollicite ei, [& quantum valuit] miniſtravit: die autem decima ſeptima [poſt Natale Domini,] cum mulier, [morbo ingraveſcente, plus ſoliro] debilitati eœpiſſet; filius ejus Gerardus [piæ memoriæ] Magiſtrum Guidonem Nivellenſem, alioſque novem Sacerdotes advocavit, ut omnes inunctioni matris ejus intereſſent. [Inuncta eſt igitur mulier, Sacerdotibus illis adſtantibus & orantibus pro ea.] Verum antequam inungeretur, unus de Sacerdotibus qui adveneranr, evocavit Gerardum ſeorſim: multumque Fratri Arnulfo detrahens; Domine, inquit, Gerarde, ut quid verboſitati Fr. Arnulfi tam facile creditis, [qui matrem veſtram infra hos viginti dies prædixit moritnram?] Quod Gerardus audiens, ægre tulit; & objurgans eum, dixit, Fr. Arnulfum virum eſſe virtutis [aceeptum Deo in operibus ſuis.] His auditis, eum needum ille a detractione quieſceret, [prætendens manu cappam qua indnebatur;] Ecce, inquit, permittam cappam iſtam igne comburi, ſi, ſecundum

C

innotuiſſe ſibi indicat,

Fr. Arnulfi verbum, matrem veſtram mori contigerit. Fallitur ille, quoniam die ſequenti, qui erat decimus octavus ante vigeſimum, muliee defuncta eſt, & decimo nono die ſepulta. Gerardus autem reverſus ad virum Dei Arnulfum, matrem ſuam defunctam eſſe renuntiavit, [& ad ſuffragandum animæ ejus, precibus eum flexit.]

D

Cui ſtatim vir Dei reſpondit: Sient vobis de matre veſtra prædixi, ita evenit; ſed tamen Sacerdotis cappa needum combuſta eſt; [adhuc enim eam habet.]

37 Quo audito Gerardus obſtupuit, & valefaciens dilecto ſuo Arnulfo, reverſus eſt Nivellam; retulitque Sacerdoti ſuperadicto impropertum Fr. Arnulfi, qui de cappa ejus, needum combuſta, eum reprehendebat. Quibus ille auditis, [quia bis inveniebat ſe fuiſſe mentitum,] vehementer erubuit, & deineeps viro Dei detrahere non præſumpſit: & tactus dolore cordis intrinſecus, [quod tanto viro derraniſſet;] Domine Gerarde, inquit, eamus ad hominem Dei: deſidero enim loqui ei, ipſumque videre. Quo annuente profecti ſunt ambo pariter; veneruntque ad grangiam, ubi ille morabatur, [quam ſuperius Quercetum vocari diximus;] & ad libitum ſuum ei locuti ſunt. Loquente antem viro Dei in auribus amborum, de his quæ [vel ad Deum vel] ad ſalutem animarum pertinent, prædictus Sacerdos [qui gelido forte illuc aeceſſerat corde,] uſque ad lacrymas fere compunctus eſt: enmque aſſumpſiſſet Fr. Arnulfum ſeorſim, [ſolus cum ſolo loquens,] & verbis ejus conſolatoriis in Chriſto multum roboratus eſt, & poſtulata ab eo venia, pro detractione [injurioſa,] quam in eum lingua maledica jaculatus fuerat, gratiam Domini ſe in eo inveniſſe proteſtatus eſt; [ſicque gaudens, cum ſocio ſuo Gerardo, ad propria remeavit.]

E

& bloſſ- phemum converſi.

ANNOTATA D. P.

a *Ex Ms. Aureæ-Vallis multa hoc capite ſupplevit Roſweidus, quæ hic & deinceps, uti jam antea etiam factum, uncis* [ ] *incluſa videbis.*

b Blaneam *hanc Sammarthani*, *ubi de fundatione monaſterii* Aigenſola, *faciunt* neptem S. Ludovici *Regis: quod verum eſſe nequit. Utpote quæ longe junior Ludovico, jam annos tredecim vidua fuerat, quando ille venit in mundum, fratrum ſuorum ſecundo genitus, fratreque primogenito, ante pubertatem defuncto, ſucceſſor in regno. Fuit igitur* Blanca *filia Sancii Sapientis, & ſoror Sancii Fortis, Regum Navarræ, in matrimonium data Theobaldo, poſt mortem fratris ſui Henrici Regis Hieroſolymorum, Comiti Campaniæ; ex quo, anno* 1201 *defuncto, poſtmodum habuit filium; qui paterni nominis & Comitatus heres, anno* 1234, *ex parte matris, avunculo ſuo Sancio in regnum Navarræ ſucceſſit.*

F

e Ripatorium, *infra num.* 55 *dicitur* in Burgundia *ſitum Sammarthanis, in agro diœceſis Tricaſſinæ, Abbatiæ lineæ Clarevallenſis, anno* 1140. *fundata.*

d Argentea-cella, *Sammarthanis* Argenſol, *quaſi* Argenteum ſolium: *cujus prima Abbatiſſa Agnes Leodienſis, quarto ſui regiminis anno, Chriſti* 1226 *defuncta, ex Annalis noſtri verosimiliter ſuggeſtione electa: de qua Canipratanus lib.* 2. *cap.* 46 *ait, quod* nullius Grammaticæ legibus exculta, libros Theologiæ ipſiuſque Auguſtini de Trinitate, ſingulari intelligeotia expoſuit: *ſub qua dicitur numerus Religioſarum accreviſſe ad* 90, *præter Converſas* 50 *& Clericos* 20, *ſubjectos Abbatiſſæ, quorum* 12 *fuerint Sacerdotes.*

e Guido de Nivella, *Pater ſpiritualis B. Mariæ Oigniacenſis, in ejus Vita* 23 *Junii num.* 55.

CA-

A

CAPUT V.

Cordium arcana cognoſcit Arnulfus, & gratias aliis conceſſas novit, aut concedendas prædicit.

CAP. XIII. *Presbyteri hypocrita navrat occulta ejus peccata.*

38 FUit quidam Sacerdos [ſæcularis, qui] moribus ſatis honeſtis vitam quidem bonorum exterius æmulari videbatur; ſed pes omnia gloriam [vel gloriolam] hominum affectans, & carnalia illecebræ cœno ſe immergens, in oculis Dei, [univerſa intuentis,] hypocrita reputabatur. Huic a muliere quadam religioſa ſuaſum eſt, ut ad Fr. Arnulfum pergeret, ejuſque familiaritatem, [qui a religione celebris habebatur, & orationes pariter] ſibi acquireret. Fecit ille quod mulier dixerat, vadens ad hominem Dei; & benigne [ab eo, qui benignus erat omnibus,] ſuſceptus eſt. Cum igitur, cauſa videndi eum, [& etiam propter orationes ejus] ſe diceret advenisse; vir Dei reſpondit: [Numquid vobis vel mea vel aliena prodeſſe poteſt oratio, cum in eo

B ſtatu, in quo nunc eſtis, vivere non veremini. Ad quod verbum ille modicum mente turbatus; Quid eſt, inquit ille, unde ſtatus vitæ meæ reprehenſibilis judicatur? Ad hæc vir Dei reſpondit: [Ut quid ſimulatoriæ vitæ veſtræ mores, in quibus hactenus multos ſefelliſtis, quæ riis palliare?] Mihi nihil de miſera converſatione veſtra occultare poteſtis. Tunc vir beatus ad nutum & voluntatem dicti Sacerdotis, deteſtabilia ejus opera, [& quæ dici nefas eſt eb eodem perpetrata, totum nihilominus conſcientiæ ejus ſtatum in malignis & imputis cogitationibus] eapreſſe ipſo audiente explansvit; & ad comprobandam eorum, quæ dixerat, veritatem, dedit ei ſignum, dicens; Quando Magiſtrum Joannem de Nivella, vel alium aliquem religioſum & probum in Chriſto virum habere poteſtis, ut miſeram veſtram vitam eis confitendo publicetis; hæc omnia quæ vobis ſigillatim expoſui, reticetis, ne per horum publicationem apud eos opinio famæ veſtræ denigretur, [& auribus eorum aliqua levia, veſtrum palliando morem, ioſuſurratis.]

C *& perſuadet alio migrare.*

39 Quibus auditis Sacerdos, eum, accuſante eum conſcientia ſua, ſubterfugium aliquod in facie viri Dei non inveniret; tactus dolore cordis intrinſeros, & exterius in ſcie rubore perfuſus, vera eſſe omnia, quæ ſervus Chriſti protulerat, certiſſime aſſernit. Vir autem Domini, confortans eum in Domino, ſuggeſſit ei, ut deinceps exceſſus ſuos omnimoda corrigeret cautela, & villæ in qua habitabat, corpotali ſa ſubduceret præſentia. Ille igitur, valefaciens viro Dei, confuſus abiit, & ab eo loco, ubi habitare ſolebat, ad alium locum tranſmigrans, ad prædictum Chriſti famulum deinceps reverti erubuit. [Erubeſcant ſimulatores & luxurioſi Sacerdotes, qui ſub veſtimento ovium ſunt lupi rapaces, qui inquinati luxuriæ ſporcitia, juxta filium Virginis ponunt idolum Veneris; qui, dum in Miſſæ celebratione ſacra verba ore immundo proferunt, in faciem Salvatoris ſpuunt; & eum in os immundum ſanctiſſimam carnem ponunt, eum quaſi ad lutum plateærum projiciunt. Miſeri plane & miſerabiles, qui pepigerunt fœdus cum morte, & eum infetno fecerunt pactum. Reſipiſcant ergo qui ejuſmodi ſunt, & revertantus ad Salvatorem ſuum Dominum Jeſum, diſſimulantem peccata eorum propter pœnitentiam. Recurrant, dum licet, ad miſericordem, ut in tempore opportuno conſequsntus ejus miſericordiam.]

D AUCT. COÆVO GOSW. EX MS. CAP. XIV. Pſ. 54. 3.

40 Fuit Novitius quidam in monaſterio Villarienſi, qui infra annum probationis in camino tribulationis poſitus, dicere poterat cum Pſalmiſta, Tribulationem & dolorem inveni: duabus ſiquidem [& importabilibus] infirmitatibus plutimum affligebatur, quarum altera erat dolos capitis, fere continuus, & tam validus ut ſilentii vix poſſet renere cenſuram, [& uſque ad hotam vrſcendi decorum ſuſtinere;] altera vero infirmitaa turpis & inhoneſta, cujus qualitatem [honeſtatis cauſa] non publicandam [ſed palliandam] judicavimus. Cumque ille ſub dolore gemino, concideretur, ar ita diesm, vulnere ſuper vulnus, & de recuperanda ſalute deſperaret, [quia nullum inveniebat remedium, quod infirmitatibus ſuis adhiberet;] tandem accepta licentia, famulo Chriſti ſuam ſecretius incommoditatem intimavit. Cujus anguſtiia [vir multæ pietaris] medullitus compatiens, [& orans pro eo,] reſponſum hujuſmodi dedit ei, dicens; Vade in pace, & confortate in Domino: duplici enim infirmitate, qua te hactenus obſeſſum coE queſtus es, [ab hac die in ſeliquum,] ſeias ro nequsquam anguſtiari. Convaluit igitur [prædictus Novitius] ab infirmitatibus ſuis, & gratias referens omoiporenti Deo & famulo ejus, & repentinam & inopinatam reportans ſoſpitatem;] annivatſarium ſuæ profeſſionis diem cum gaudio expectavit.

Novitium gemina infirmitate affligitum liberat.

41 Simili modo, eum Monachus quidam [ejuſdem monaſterii] graviſſima tentatione, ergeretur, acceſſit ad hominem Dei, tentationem qua moleſtabatur, ei oſtenſurus, & orationis ejus opem petiturus; & recepit ab eo teſponſum, ſo in proximo penitus liberandum. Eodem ergo die, otante beato viro, [& ramquam altero Moyſe levante manum in altum,] fugatus eſt ille ſpiritualis Amelech, qui noſtrum Iſtaelem impugnabat, ita ut pax illi ſtabilis redderetus, nec ultra hoſtili, [quam uſque ad diem illum perpeſſus fuerat,] tentatione fatigaF ſetur. Alter Monachus ejuſdem monaſterii, volens ſupes defectu cordis ſui & pauperrate animæ ſuæ conſulere vitum Dei, venit ad eum, dntitiam eordis, maxime diebus Dominicis, ſe ſentire conquetens. Cui vir Dei reſpondit: Quare, Frater, cor durum diebus Dominicis te habere cauſaria, eum ternis in hebdomada diebus [mellitu] cæleſtis gratiæ edulio quantulumeumque paſcaris? Quod eum ille negaret, vit Dei ſubintulit, dicens; Ne abſcondas te mihi; quonism, ſicut dixi, ita eſt. Tunc ille, [cogitans & recogitans, utrum ita eſſet; qui ſorte gratiam Domini, præ humilitate cordis ſui, tesnis per hebdomadem diebus in ſe non adverterat; plane] vera eſſe, quæ ab ore ſetvi Dei audierat, animadvertit.

Item Monachum gravi tentatione.

& alteri ejus ſecultam gratiam optit.

42 Contigit in eodem monaſtesio quoddam [relatione dignum,] quod, ad ædificationem audientium, in medium proferemus. In Aſſumptione beatiſſimæ Virginis Mariæ, eum in ptiocipio vigiliarum [jubilationium illud carmen, ſcilicet] Iovitatorium, Ave Maria, & Pſalmus Venite exultemus, ſolenaitet a Monachis cantaretur; Monachus quidam, cum ceteris cantantibus & ipſe cantans, cœpit eosdis ſui affectum, [ſecundum quod a gratia trabebatus,] ſutſum dirigere; & ante glorioſum Domini Salvatotis

In vigilia Aſſumptionis B. M.

AUCTOR. COÆVUS EX MS. *videt Monachum devote pſallentem,*

A & benedictæ Matris ſuæ conſpectum, ſe, tamquam [præſentialiter vel] corporaliter præſentaret. Et cum ſic interius in anima ſua cælitus confortaretur, de miſericordia Domini confideas, ſe in cæleſtibus a Domino, non pro meritis ſuis, ſed ſecundum ineffabilem bonitatem ipſius, ſperavit eſſe coronandum. Quotieſcumque autem Invitatorium repetebatur, toties, [eo cum gaudio cantante, & in ſublimibus Regi ac Reginæ humiliter aſſiſtente,] ſancta mentis ejus devotio [renovata] augmentabatur. Interea vir Domini Arnulfus, qui erat in eccleſia, vidit Dominum Salvatorem & venerabilem ejus Genitricem, juxta Monachum illum ſtantes: qui eum [zona quadam pulcherrima circumeingentes; dextra lævaque aſſumptum, cantantem atque ridentem,] in ſublime exulerunt a terra. Cumque vir beatus orando proſequeretur intuens ſic abeuntem, & diceret; Frater mi, Frater mi, adhuc certo videbo te; ille, [beatis Regis & Reginæ manibus] ſurſum evectus ad ſidera, ab ipſo ultra videri non potuit.

B *a Chriſto & Deipara in cælum ferri*

43 Monachus autem eodem die aſſumptionis, [accepta licentia,] locutus eſt viro Dei; cum tamen ignoraret, ipſum de ſe [nocte præterita] viſionem vidiſſe. Cumque ad invicem ſetmocinarentur; vir Dei, [ſicut aliquoties conſueverat,] ſolutus eſt in riſum, ita ut Monachus miraretur, cur [quaſi ſine cauſa] rideret. Tunc vir beatus dixit ei, quia nocte præterita, cum Vigiliæ agerentur, vidiſſet unum de Monachis, a Virgine matre & a Filio ejus in choro viſitatum, eorumque ſanctis manibus quaſi ad cæleſtia delatum. Quibus illo auditis, cum Monachi nomen, & horam [qua hoc modo rurſum delatus eſt,] ſibi propalari expeteret; vir Domini petentem ſtatim exaudire noluit: ad extremum tamen, petentis improbitati ſatisfaciens, Monachum eumdem ipſum fuiſſe, atque infra eantum Invitatorii id ei contigiſſe, declaravit. Monachus autem, [qui præſumere nullatenus potuiſſet, quod ei tale quid contingere deberet, de ejuſmodi beneficio ſibi cælitus collato non ſe extulit, ſed in] ſpiritu ſuo coram oculis Domini humiliavit. [Hæc itaque viſio, quam contemplator noſter ſpiritualiter vidit acſi corporaliter accidiſſet, ei corporaliter manifeſtata fuit.]

C *a quod Auctor vertit*

44 [Nos *a* igitur, qui ſanctum Domini ſervitium profeſſi ſumus, exemplo Monachi hujus, cum ſtamus ad pſallendum, pſallendo intelligere ſtudeamus quæ proferimus, ut humano more, non quaſi avium voce cantemus. Nam & merulæ, & pſittaci, & corvi, & hujuſmodi volucres ſæpe ab hominibus docentur ſonare quod neſciunt: ſcienter autem cantare, naturæ hominis divina voluntate conceſſum eſt: quod & Pſalmiſta commendat, dicens; Pſallam & intelligam. Quomodo placituram Deo pſalmodiam putamus, in qua vox quidem, orantis prætendit ſpeciem, mens autem ſine fructu eſt? Etenim qui pſallendi nobis formam tradiderunt, hoc communuerunt, ut ſerviamus Domino in timore, ut pſallamus ſapienter; & ſic ſtemus ad pſallendum, ut mens noſtra concordet voci noſtræ. Servemus igitur unui cuſtodia eoe noſtrum, ſtudibus inſiſtendo divinis; ne eum corpore ſumus in choro, mente foris vagemus: quia, ſecundum Philoſophum, nuſquam eſt qui ubique eſt. Primum itaque argumentum compoſitæ mentis eſt, poſſe conſidere & fixum morari: nam ægri animi eſt, iſta jactatio, diſcurrere & locorum varietatibus inquietari. Proinde, corpore degentes in terra, mente cum Domino in cælis habitemus; ut ubi theſaurus noſter eſt, ibi ſit & cor noſtrum.] D

Pſalm. 100. 2.

ad inſtrenuitatem pſallentium.

45 Quædam mulier religioſa, *b* [Magiſtra Hoſpitalis, quod eſt ſecus majorem eccleſiam B. Mariæ Pariſiis, Theophania nomine,] audita fama mirabilis converſationis viri Dei, deſideravit videre [faciem ipſius,] & optatum ipſius adipiſci colloquium: ſed tamen, obſtante longo terrarum intervallo, fruſtrata eſt in hac parte, cordis ſui deſiderio. Et quia ure ad os, [oculo ad oculum videre virum ſanctum, ſimulque] ei loqui non potuit; accerſivit quemdam Clericum, [natione] Brabantinum, illic ſtudentem, quem [vicarium ſuæ conſcientiæ] tranſmiſit ad ſupradictum Chriſti famulum, gratioſe ſalutans eum ore ipſius, & mandans ei quatenus copioſum gratiæ cæleſtis munus ſibi a Domino impertiri flagitaret. Quæ eum ab ore nuntii audiſſet vir magnificus, gratum habens quod ei devota & fidelis matrona mandaverat, [illo ſuo gratioſo, quo ad omnes uti conſueverat, alacritatis modo, præ gaudio riſiſſe, &] reſponſum hujuſmodi nuntio reddidiſſe perhibetur: Regredere, amice mi, ad religioſam Dominam, quæ miſit te ad me; & primitus ei a corde & ab ore meo reporta ſalutis æternæ plenitudinem; deinde ſubinferens, annuntia ei ea me, quia die illa; [die, inquam, illa] quam ei deſigno, tantam cælitus a Domino conſequentur gratiæ affluentiam, quantam in omni vita ſua non habitura eſt. [Tunc vir Domini deſignavit illi diem, in qua id fieri deberet;] & adjecit dicens; Niſi obſtaculo negligentiæ ſuæ obſtructus fruerit ſqueductus, per quem rivulus gratiæ debet influere in eor ejus, nullo modo poterit fruſtrari menſura gratiæ, qua uſque ad ſuperfluentem cumulum repletudum eor ejus prænuntiavi. E

b Cap. xxv. *A Religioſa Pariſiis,*

per internuntium ſalutatur

eidem renuntiat

46 His auditis Clericus revertſus eſt Pariſius; & ex ore viri Dei ſalutans mulierem devotam, ei omnia quæ ab ore illius audierat per ordinem recitavit. Lætata eſt illa in his quæ dicta ſunt ei, & promiſſam ſibi ad cumulum gratiæ ſuper næ benedictionem, cum ingenti deſiderio & abſque hæſitatione, præſtolata eſt. [Poſt paulum igitur illuxit dies ille feſtivus, dies lætitiæ cordis ejus.] Et factum eſt, orante ea die illo, ſubito & inopinate iruit in eam Spiritus Domini, [Spiritus vehemens & fortis,] cujus potenti virtute concuſſa ſunt omnia viſcera ejus; & ſicut fluit cera a facie ignis, ſic tota liquefacta eſt anima illius, & tranſfuſa in ampleaus Dilecti ſui; ita ut cum interius melliſluo divinæ dulcedinis ſapore paſceretur, ſe quodammodo quaſi in quemdam paradiſum deliciarum translatam fuiſſe miraretur. Cum autem, [poſt ebrietatis ſuæ alienationem,] ad ſe reverſa fuiſſet; cœpit [lætabunda & laudans, velut altera Regina Saba, in laudem noſtri Salomonis] erumpere, dicens; Verus eſt ſermo, quem audivi [in terra iſta ſuper virtutibus viri ſancti, & non credebam narrantibus mihi; donec ego experta vim meritorum ejus, occulta fide jam vidi & probavi, quod media pars admirabilis vitæ virtutumque ipſius mihi nuntiata non fuerit. Major eſt enim ejus ſancta religio, quam rumor quem audivi] Tandem igitur ancilla Chriſti, tam per Clericum illum [quem prædiximus,] quam per alios multos, ſalutans & reſalutatas in Domino virum Dei, gratias ei rependit de orationum ipſius ſuffragio; [annuntians omnibus & commendans merita & F

qua die divinitus conſolandi fit:

qua facta pergit ad virum Dei devotius effati.

vir-

A virtutes ejus, laudans & magnificans in ipſo Dominum Salvatorem, qui eum ditavit tam copioſæ gratiæ privilegio. Siquis forte ambigat, utrum quæ præmiſſa ſunt, vera fuerint, an non; vel abſens mandet, vel præſens interroget venerabilem ſeminam, quæ uſque ad diem hanc in urbe Pariſiaci ſuperſtes eſt, & ab illa poterit rei geſtæ agnoſcere veritatem.

ANNOTATA *præmiſſa* a & b, *vide poſt Capſ ſequens.*

CAPUT VI.

Alia plura, ab Arnulfo prophetice cognita, aut etiam prædicta ad proximorum ædificationem.

CAP. XVII. 47 FUit alteta mulier religioſa, indiſſolubili ſanctæ dilectionis vinculo viro Dei adſtricta, ita ut aiſed invicem eſſet cor unum & anima una. Huic prædictæ ancillæ Chriſti feria ſexta ante Paſcha, [quando ſacroſanctam Dominicæ paſſionis memoriam tecolit univerſa Eccleſia,] mirabilem Dominus [fere tota die illa exiſtus,] conſulit gratiam, cujus modum & ordinem vir beatus per revelationem agnovit. Et accerſans unum de Monachis, fidelem cordis ſui conſecretarium, indicavit illi qualia [vel quanta] dia memorata Dominus illi mulieri bona feciſſet. Adjicianſque; Ecce, ait, mitto te: vade ad ipſam, & univerſa quæ a me audiſti, replica per ordinem [ipſi autibus ejus.] Profectus Monachus venit ad illam; & ex parta hominis Dei qui mittabat eum, in hæc verba prorupit, dicens: Hæc dicit vir Dei Arnulfus, [& hæc mandat tibi per me:] Cum hac anno feria ſexta ante Paſcha, [quæ dias eſt ſpecialis edorandæ Crucis,] audires in eccleſia Paſſionem Domini [a Sacerdota recitari,] ſicut au ipſa noſti; non potuit cor tuum compaſſione aliqua amoliri, ſed cum facta eſſet hora, qua Dominus in cruce pependit; eadem hora exinus tibi manifeſtata eſt: & tunc omnino te continere nequiviſti, quin omna cor tuum in uberes lacrymas cum rivulis ſolveretur.

Pia mulieris individui ſibi revelatæ gratiæ, voſto Deo factas,

B

in die Paraſcevæ,

48 Eadem etiam hora viſum eſt tibi videre latus Domini lancea perforsri, & aamdem lanceam cor ajus peoetram; & quod etiam ſanguis de manibus ejus & pedibus efflueret, & corona e ſpinea in capita ejus poneretur. Cum autem tam amariſſimum Domini & Salvatoris tuidnloiem attenderes, viſum eſt tibi, quod cum S. Andrea deberes crucis ſubire tormentum, & mori cum eo. Deinde cum pius Dominus attenderet & videret, te fideliſſimam ejus amicam velle cum eo mori, [benigniſſimo ſuæ pietatis modo] locutus eſt tibi, dicens: Veni poſt ma, dulcis filia. Tunc ſtatim lutſum aſpicieus, vidiſti cælum apertum, & inttoſpexiſti altiſſimam Majeſtatem [lucidiſſimis] mentis tuæ oculis: & ecce, repente viſum eſt tibi, te eidem ſummæ Majeſtati, in forma Regi coronati, aſſiſtere, cujus beatam vocem in hunc modum audiſti: Habeto in te pecem, filia mi, & jam temuvaa te mſteriam doloris, quoniam curatus ſum a dolotibus arucis. His auditis tantum concepiſti jubilum [in riſu exultationis,] quod eadem hora penitus immemor factæ es Dominicæ paſſionis; quonism tam valde [& tam perfecte] abſorbuerat cor tuum in ſe gratia & gloria ſummæ Majeſtatis, ut tibi videretur, quod Dominus de ſaipſo faceret tibi quoddam ſpeculum, pro eo quod ſpeculum mundi contriveras ſub pedibus tuis: quapropter dulciſſimum

viſi, ſermonis Chriſti patientis, &

C

& gloria reſurgentis.

ajus ſuſurtum poſtea in hunc modum audiſti: Ecce, mi dulcis filia, oſtendo tibi beetam faciem meam, & volo ut in corde meo obdormias, agnoſcatque cor tuum quod in deliciis gloriæ meæ vives in æternum. [Cum igitur in tanto mentis exceſſu elevata fuiſſes, viſum eſt tibi, quod Dominus Chriſtus alevata manu dextera ta benediceret, & diceret tibi;] Tene & obſerva firmiter pacem maam, filia, quoniam factus eſt in pace locus meus. Ecce, ex parte dilecti ſui Arnulfi, inquit Monachus, retuli tibi, ſoror mea, qualem & quantam Domini gratiam die præſeta in te euperta fuiſti. [Nunc igitur ad comprobandam narrationis mæ veritatem hoc habeto ſignum, quod gratia, quam ſacroſancto die illo tam affluenter cælitus concepiſti, ab ea qua Dominus majeſtatis pependit in patibulo crucis, uſque ad repuſculum noctis in anima tua perſeveravit.] Quæ eum audiſſet mulier devota, repleta eſt ſtupore & admiratione; benedixitqua Dominum Salvatorem, qui tam copioſum gratiæ ſuæ munus famulo ſuo largiri dignatus eſt.

D

A. GOSV. COÆVO. EX MS.

CAP. XVIII. *Interrogatur a Clericis, de eorum converſatione,*

E

49 Duo Clerici, [ætate adoleſceutuli] vanerunt ad hominem Dei, poſtulantes abeo ut diceret eis, ſi quid eſſet intra conſcientiam eorum, quod reprehenſione dignum judicaretur. Ad hoc ille, Modo, inquit, nihil reſpondebo vobis: ite ad proximam villam loquturi Racluſæ, [quæ ibi commoratur;] & cum regreſſi fueritis ad ma, ſcatis me vobis reſponſotum. Statim illi, [habentes ſignum quod dixerat,] abierunt. Interim autem vir beatus oravit Deum attantius, ut ſibi aliquid da ſtatu eorum revelaret, & exauditus eſt. Eodem itaqua die ad veſperam, cum reverſi fuiſſent; unus eorum loquens ei ſeorſim, interrogavit aum, dicens: Bone Frater, quod eſt illud peccatum in me, unde magis reprehenſibilis judicandus ſum? Qui reſpendit ei: Dico tibi quia in præſenti hebdomada confitendo evomuiſti peccatum hujuſmodi, unde me interrogas, [his interſignis, quod hujus peccati pœnitentiam neodum opere implere cœpiſti.] Quod cum audiſſet ille, videns quia depechenſus eſſet, obſtupuit, & io hoc varbo veridicum aſſe virum Dei aſſeruit,

unum peccati de eorum explens punitentia,

F

50 Poſt huna acceſſit & altar, audira cupians & ipſe, quale taſtimonium de ſe vit mirabilis perhibeiet. Erat autem nox. Et dixit ei homo Dei: Frater mi, quia beneplacitum eſt tibi, ut ſtatum vitæ tuæ aliquo verborum modo axprimam, dico tibi, ſecundum quod tue conſcientia novit, quia tu aliquantulum auterius moribus honeſtis religionem ſimulas; ſed cor tuum inquietum & gyrovsgum, vanis ſæpe [& illecebroſis] cogitationibus inquinatur. [Quandoque etiam teligioſarum convanticulis mulierum tuam corporaliter axhibes præſantiam, non ut monitis earum cayeas tibi a laqueis peccatorum, & vitam honorum imiteris; ſed ut gratioſo geſtu, quem in riſu & jocis ais eaterius familiaritat oſtendia, vel aliquam eatum ad peccatum allicias, vel ſaltem aſpectu & cogitatu detrimentum animæ tuæ patiaris.] Scito igitur prænoſcens, quia ſi foris in ſæculo remanſeris, factus quaſi equus affrenis, in profundam peccatorum foveam præcipiteberis. Vale igitur & confitere peccata tue, quia valde tibi neceſſarium eſt.

alterum de converſatione noſtra,

51 Quibus audiris, ille, cum negare non poſſet, ea quæ a viro Dei dicebantur, mente confuſus eſt, & adhuc multo magis auteris [verecundatus tuiſſet, pro eo quod vir Dei oculos ſuos in eum defixerat] niſi eaſigo noctis in hec pere-

qui compatiſſi ambo ſunt Religioſi,

A te obſtaculum ei præboiſſet. Confortans igitur
A. GOSV. eos vir miſericors, & ad vitam bonorum virorum
CON. VO. æmulandam, verbis ſalutaribus corroborans, di-
EX MS. miſit eos in pace. Illi autem, vale facientes ei, abierunt; & ut monaſticæ ſe devoverent militiæ, ad Ordinem Ciſtercienſem ambo pariter ſe tranſtulerunt. [Si quis forte miretur, quare tam hic quam alibi nomina perſonarum, quas narrationi noſtræ inſerimus, ſubſilentio prætereamus; agnoſcat procul dubio hoc idcireo fieri, ne, ſi publicarentur; quandoquidem adhuc ſuperſtites ſunt, forſitan laudibus ſuis eas collerentur, vel etiam occaſione vituperationis verecondia confunderentur.]

CAP. XIX. *oblatam ſibi puellam, a demonis vexatione noſtrorum liberandam, prædixit.*

52 Mulier quædam, [Aleydis dicta,] degens juxta grangiam domus Villarienſis, quæ Novaeuria dicitur, filiam habebat, [Clementiam nomine,] quam ſpiritus malignus, noſturnis maxime horis inſultans, ei ſomnum & corpoream requiem omnino adimebat: [videbatur enim ei, quod quaſi cattus ſub veſtibus ſuis caroi ſuæ irrepens, & ſurſum uſque ad guttur ſcandens, ipſam unguibus laniare, & ore mordere, ſuffoesre deberet.] Mater autem, ægre ferens miſerabilem filiæ ſuæ afflictionem, aſſumpſit eamdem ſecum, & ad ſupradictum grangiam profecta eſt, pro eo quod illum adventaſſe hominem Dei cognoverat. Et faciens illum accerſiri ad portam, paſſerque Magiſtrum grangiæ, [Gumbertum nomine, ab ore cujus ſcientiam hujus rei agnovimus,] reciavit coram eis filiæ ſuæ incommoditatem; deprecans obviare ſervum Domini, ut filiæ, meritis & orationibus ſuis, ſuccurrere dignaretur. Statim vir beatus, advocans ſeorſim Fr. [Gumbertum] inſuſurravit auri ejus omnia, quæ puellæ agenda erant ad curationem adipiſcendam; mandans illi per eumdem, ut in omni puritate cordis confiteretur peccata ſua, & ſe in bona ſimplicitate cuſtodiret, donec die Purificationis beatæ Virginis Mariæ, de manu Sacerdotis in Miſſa Euchariſtiam in ſpem ſalutis ſuæ acciperet: & ſubintulit, aſſerens, quia poſt vivifici ſumptionem Sacramenti, nullam deinceps infeſtationem diaboli ſentiret.

quæ dicta die ſecuta.

53 [Erat autem circa feſtum Epiphaniæ Domini, quando hæc geſta & dicta ſunt. Nuntiavit igitur Fr. Gumbertus puellæ univerſa per ordinem, quæ ab ore viri Dei audierat.] Quæ eum audiſſet illa, lætata eſt valde, & omnia quæ in mandato acceperat, opere complevit, [exſpectans promiſſum in lætitia & exultatione cordis ſui.] Et eum illuxiſſet dies Purificationis benedictæ Matris Domini, acceſſit ad eccleſiam, ut ſacris Miſſæ ſolemniis intereſſet. Cumque lecto Euangelio & oblatis ex more Caodelis, Sacerdos Canonem percurriſſet; dictoque Agnus Dei, & accepta Pace, illis Corpus Dominicum de manu ejuſdem Sacerdotis accepiſſet; confortata in Domino, ſecundum fidem ſuam, a die illa & in reliquum, perfecte a ludibrio dæmonis liberata eſt. [Mater autem ejus, reverſa ad Fr. Gumbertum, lætabunda & laudans, dixit ei: Care Magiſter, reddite gratiarum actiones Deo omnipotenti & fideli ſervo ejus, qui meritis & orationibus ſuis filiæ meæ curationem integram cœlitus impetravit.]

CAP. XX. *Cogitavit de fundando cœnobio;*

54 Miles quidam pluribus abundans [redditibus &] divitiis, cogitavit novum [de rebus ſuis] fundare monaſteriom feminarum, quæ ſecundum Ordinem Ciſtercienſem diſciplina regulari informarentur. Quod dum ſæpius mente tractaret, ubi & qualiter cogitationem ſuam opere implere poſſet; cœpit repente, ea obliqua diſſuaſione quorumdam, propoſitum cordis ejus impedire quaſi quædam dubietas, ne bonum quod corde conceperat perduceret ad effectum. Comque in hunc modum res in pendulo eſſet, [nemini quidpiam inde locutus,] venit ad monaſterium Villarienſe, conſilium ſuper hac re a D. Goilielmo Abbate quæſiturus. Cui cum loquutus fuiſſet, petreait ad grangiam, ut viro Dei loqueretur, & ipſum etiam ſuper hac re conſuleret. Quem cum vir Dei benigne ſuſcepiſſet, & numquam alter alterum vidiſſet; ſtatim converſus ad eum idem vir Dei; Vos, inquit, eſtis D. Ægidius [Bertoldus] qui de ædificatione novi monaſterii conſulere veniſtis. Quare opus, dignum cæleſti benedictione, [opus plane laudabili prædicandum memoria,] nihili penditis? Confortamini in Domino [& in potentia virtutis ejus;] & monaſterium Sanctimonialium quemadmodum interius in corde veſtro primitus voluntate concepiſtis, ita opere exterius impleatis: dico enim vobis, gratum eſſe beatiſſimæ Virgini Matri, & voluntatem ipſius eſſe, ut monaſterium novum, ſicut propoſuiſtis, conſtrui faciatis. Quod audiens Miles, & in cogitatione ſua a viro Dei deprehenſum ſe eſſe attendens, vehementer obſtupuit, [nihil omnino habens quod ei contra reſpondere.] Tandem ab ipſo plurimum conſortatus in Chriſto, ad propria regreſſus eſt: &, [ne forte hi, quibus hoc ſcire daretur, illuderent ei, dicentes; Quia hic Miles propoſuit in corde monaſterium ædificare, ſed exterius opere noluit conſummare,] gratia cæleſti eor ejus roborante, novum fundavit monaſterium Ordinis Ciſtercienſis, cui Vallis roſarum nomen eſt, ubi aggregari feeit de alio monaſterio Sanctimoniales, quæ devotum diebus ac noctibus Domino exhiberent famulatum.

confirmat in propoſito, cæleſti ſorte;

itaque Vallis-Roſarum fundatur.

55 Duo juvenes [laici,] quorum unus vocabatur Lambertus, alter Godefridus, venientes ad virum Dei, diuerunt ei, ſe voluntatem concepiſſe, ut [ſæculo renuntiarent, &] Villarienſe intrarent monaſterium, Fratrum laicorum conventui ſociandi, [poſtulantes, ſe orationum ejus ſuffragiis a Domino roborari.] Quibus vir Dei reſpondens, dixit: Tu quidem, Lamberte, non aſſequeris quod deſideras, ut inter Converſos Villarienſes reputeris: tu vero, Godefride, diuturnæ petitionis fatigatus inſtantia, diu expectabis [& exspectabis,] ſed tandem in Converſum Villarienſem recipieris. Quod poſtea rei probavit eventus. Lambertus enim, [qui ad quoddam Burgundiæ monaſterium, quod Ripatorium dicitur, cum duobus Fratribus ſuis profiſciſci voluit; ut, quia ibidem cum ipſis receptus erat, eum eis ibidem veſtibus Ordinis indueretur,] morte præventus, ſpe ſua fruſtratus eſt: [quia neque in Ripatorienſi, neque in Villarienſi monaſterio Converſum profeſſus eſt.] Godefridus autem [de promiſſione viri Dei non diffiſus, tam precibus ſuis quam alienis,] crebro Domini Abbatis Guilielmi genibus advolutus, tandem petitionis ſuæ obtinuit effectum, & in Domo quam elegerat, eſt receptus. Ipſe eſt [faber ferrarius, qui uſque hodie in officina monaſterio proxima, cum fratribus ejuſdem artis, demoratur.]

Ex duobus Monachorum ambitioſo, unus voti compotem fecit, prædicit.

56 [Fuit quædam mulier, quæ diuturno ægrotaverat languore, filiam habens vita & moribus religioſam, quæ matri infirmitate laboranti ſolicite

Conſulitur ſuper infirmo,

A cite quantum poterat miciſtrabat. Monachus autem quidam, puellæ anxietati & fatigationi compatiens, & cupiens laborioſam ejus ſolicitudinem, quam matri exhibebat, eito finiri, venit ad memoratum virum Dei, petiitque ab eo de die obitus prædictæ mulieris ſe certificari. Cui vir Domini, oratione præmiſſa reſpondens; Non ſit, inquit, tibi curæ, Frater mi, prohujuſmodi negotio me interpellare; cum neceſſarius ſit eidem mulieri languor ille purgatorius, pro eo quod de opibus, illicite acquiſitis conſtat eam educiam fuiſſe. Cum hæc diceret vir beatus, neſciebat quæ eſſet puella & mater ejus: revenim iſta referata ei fuit per revelationem. Quod cum audiſſet Monachus, obſtupuit: & regreſſus a viro Dei, cœpit diligenter inquirere de verbo quod audierat: didicitque mulierem eamdem divitiis, quæ de ſordido proveneraat lucro, ab ennis infantilibus eam omni laſcivia fuiſſe nutritam.

Revelat eonſam duraturi morbi,

57 Contigit die quadam, memorabilem virum devenire ad domum mulieris cujuſdam, Eliſabeth nomine, quæ timorate & fidaliſ filiam habebet religioſam, cauſa cujus vir beatus illuc diverterat. Et cum ad invicem ſermocinarentur, cœpit eadem mulier, quæ quidem ætate erat anicula, inquirere a viro Dei, utrum ab infirmitate oculi, qua moleſtabatur, curari poſſet, an non: pupillam ſiquidem oculi ejus albugo ex magna parte obnubilaverat. Cui ille; Curaberis, inquit, tandem, o mulier; cum difficultate tamen. Tunc ille, quia ſciebat eum virum eſſe virtutis & ſanctæ converſationis, addidit adhuc eum interrogare, quot annis ſuperſtes foret in hac vita. Illeantem, non plene de hac re referens ei viritatem, eum in craſtino revectus fuiſſet de grangia, quæ proxima erat, prædixit, eam duobus ed integrum annis in hac vita manere ſuperſtitem, & infra dimidium poſtea annum, terminum hujus vitæ moralis habituram. Quod ita acciditſſe, filie prædictæ mulieris referente, cognovimus.]

Et aliqui poſt curatum ſenſum,

B

vitæ ſuæ terminum.

Pauperculæ deſideranti recluſorium

58 Puella quædam [religioſa,] Gertrudis nomine, recluſorium interius mentis habens, & cor ſuum (ut ita dicam) in Deo includens, etiam recluſorium corporis exterius habere deſiderabat: ſed quia pauper erat, unde id conſtrui faceret non habebat. Cumque ob hanc cauſam ſalubriter contriſtaretur, locuta eſt viro Dei,

C & voluntatem quam animo conceperat ei intimavit; [ſed in propoſito negotio, ſe omni omnino auxilio deſtitutem eſſe aſſeruit.] Quam vir Dei blande conſolatus, nullam pro hac re ſolicitudinem gerere monuit, prædicens certiſſime & aſſerens, quod proceſſu tempoeis, abſque impenſis ſuis, recluſorium ei fabricaretur. Lætata eſt ille in hoc verbo, & multis diebus promiſſum expectavit. Et cum pro diuturna expectatione quaſi quoddam mentis tædium ſuſtineret, nunc ad fidele promiſſoris ſui verbum, nunc ad Domini auxilium ſedula recurrebat. Evolutis tandem diebus multis, vir multæ caritatis & pietatis, eoi deſiderium pauperis puellæ innotuerat, negotium ejus ad diviſſimas quaſdam perſonas detulit; & facta petitione ſolidos non paucos ab eiſdem impetravit & ſeportavit: de quibus, ut ſermo viri Dei impleretur, recluſorium illi fabricari fecit. Adepta itaque eſt puelle votum ſuum, & uſque ad diem hunc in Epiſcopatu Cameracenſi degens, a mundanis tumultibus dupliei, cordis & corporis recluſorio abſconditur; ubi ineffabilis paradiſi delicias

vandem illud ei adhibendum promiſſis.

præguſtando, & inter ſancti amoris brechia ſuaviter quieſcendo, cum gaudio & exultatione cordis felicem tranſitus ſui diem præſtolatur. D

ANCT. GOSW. COMVO EX MS. *Anno* 1226 *prophetat ſchiſma,*

59 [Non eſt etiam ſilentio prætereundum, quid de ſuinri ſtatu temporis vir ſanctus prædixerit. Anno Domini milleſimo ducenteſimo viceſimo ſexto, cum adhuc nulla mentio fieret de horrendo illo ſchiſmate, quod ortum eſt in Eccleſia, imo contra Eccleſiam, ſub Imperatore Frederieo; cœpit prædictus vir Dei abſque hæſitatione quibuſdam palam annuntiare, quod infra decennium futurum plurima bella & multæ tribulationes in Eccleſia ſuſcitarentur. Altero autem anno, qui erat penultimus ante obitum ejus, cœperunt ſiniſtri rumores de partibus tranſmarinis audiri, quod ſcilicet Frederieus, contra Dominum Papam & Eccleſiam Domini, inſurgere conaretur. Quid hoc malo crudelius? Et quis referre aut ſcribere ſine cordis dolore valeat, quantorum cauſa malorum hoc deteſtabile ſchiſma fuerit? Attendat igitur prudens lector, cogitetque, ac recogitet proviſus conjector iterum, quot & quanta poſtea acciderint; quot & quanta fortaſſis poſtmodum E infra præmiſſum decennium mala horrenda contingere poſſint, ſi poſt prophetiam viri Dei verbum, tam tepentinam & inopinatam, a protectore ſuo & ejus fautoribus, paſſa eſt Eccleſia tribulationem.]

decimo poſt anno excitandum a Frederico Imp.

60 [Sunt & alia multa, ſecundum æſtimationem quorumdam, quæ de hoc beato viro poterant enarrari. Sed ad notitiam noſtram nec-dum pervenerunt. Sunt nihilominus & alia quædam, quæ quemvis ad noſtram pervenerint notitiam, tamen cauſa brevitatis ea tranſilientes, inſerere narrationinoſtræ recuſavimus, legentibus in hac parte conſulentes, ne quod eis pareret copia congeſta faſtidium. Cui enimod informationem vitæ ſuæ pauca non ſufficiunt, nec multe forte ſufficerent. Obſecramus itaque eos, qui beatum visum ſpeciali præ ceteris familiaritate dilexerunt, ut neqnaquam ægre ferant, quod aliqua, quæ de eodem adhuc ſcribi poterant, ſub ſilentio prætermiſimus: quia, ſicut ait Severus Sulpitius de Martino ſuo *e*, ſufficere credimus ad exemplum endientinm, ſi tantum excellentiora notarentur. Hactenus igitur ſancti viri virtutes & revelationes, ceteraque ejus geſta vel dicte, leude digna, qua potuimus F proſecuti, ad felicem ejus tranſitum deſcribendum manum mittere proponimus.

aliaque plura hic omiſſa.

e

ANNOTATA.

a *Totus hic numerus ex Ms. Aureæ Vallis eſt.*

b *De Hoſpitalibus Pariſienſibus agit Jacobus de Breul, lib. 4 Antiquit. Pariſ. a pag. 950 ad 1005. ſed hujus nulla mentio, niſi ſub alio forſan nomine.*

c *Nemo hinc inferat, Chriſto jam in cruce mortuo, Coronam ſpineam fuiſſe impoſitam. Semel eam tulit in domo Pilati, poſtea depoſita purpura ſuis indutus veſtibus (quod, niſi corona etiam oblata, fieri non potuit) namquam eamdem reſumpſit, quidquid pictores moderni fingant, contra vetuſtas omnes Crucifixi Imagines.*

d *Vide Miræum in Chronico Belgico pag. 314, ubi* Vallem-Roſarum, *ad Nethaam fluvium, non a Mechlinia milliari, fundatam, docet ab Ægidio Bertholdi, an. 1227, inſignem hodiedum Abbatiam Sanctimonialium. Ibidem de iſtius Bertholdi familia, per Belgium illuſtriſſima, multa ille alibique ſcriptores Brabantini.*

e *Sev. Sulpit. in Prologo ad Vitam. Vide Surium.*

A AUCT. GOSW. COÆVO EX MS.

CAPUT VII.

Mors Arnulfi; Encomium Rhythmicum & Epitaphium.

Morbo correptus

61 CUm appropinquaret tempus pretioſæ mortis vel dormitionis ejus in Chriſto, decidit in ægritudinem, [quam medici febrem vocant, eo quod quidam calor per omnes artus diffundatur ægrotantis.] Statim autem rejecit a ſe inſtrumenta martyrii ſui, quia ſtimulus infirmitatis qui eum vehementer arctabat, alia corpori ſuo tormenta adhiberi non permittebat. Numquam etiam in omni vita ſua, [nec etiam in diebus infirmitatis hujus,] Deum ſunm interpellare voluit, quatenus ſibi vel diem vel tempus tranſitus ſui revelare dignaretur. Revelatum eſt autem de re hujuſcemodi cuidam magni nominis Recluſæ, quæ circa feſtivitatem B. Joannis Baptiſtæ eum ex hoc mundo migraturum prædixit, [antequam idem præmiſſa infirmitate corriperetur.] In hac quippe infirmitate tam copioſa gratiæ ſtillicidia cælitus defluxerunt in cor ejus, [& tam vehementer divini amoris vinn anima ejus inebriata eſt,] ut exterius infirmitatis ſuæ penitus obliviſceretur, totn mentis anhelans deſiderio ad eum, quem ardenter in vita ſua dilexerat. Et quamvis præ fervore divini amoris, nullum cordis aut capitis [ſeu membrorum] dolorem ſe ſentire, proteſtaretur; creſcente tamen valetudine, & de die in diem ipſum validius ſolito perurgente, cœpit multum vigor corporis ejus lenreſcere. Cumque ex diuturnitate jejunii [& infirmitatis pondere] plurimum debilitaretur; aeſi validior aſſet corpore, Fratribus ſibi ad ſolatium deputaris, [& Monachis familiaribus ſuis,] aliquando ad ſe venientibus, alacriter etiam uſque ad diem obitus ſni loqnebatur. [Faciebat autem ſibi aliquando adferri vivificum Domini Corpor; & de manu Sacerdotis illud accipiens, interim in anima ſua, ſalutiferi virtute Sacramenti, plurimum confortabatur.]

Indique ut recolarum, moritur,

Paulatim deficit,

ſepius communicat,

62 Quadam die, eum unus Monachorum infirmitorium introiſſet, ad viſitandum eum; dixiſſetqne ei, quia Reclnſa, una ex familiaribus ejus, [quam idem deſignavit ex nomine,] dnleret & anxiaretur pro en, quod timebat, C ne ipſum ex ea infirmitate viam univerſæ carnis ingredi contingeret; ille, quaſi indignans; Abſit, inquit, abſit hoc: hic enim amplius morari nolo, ſed ad Deum meum ire deſidero. Quidni ad Deum ſuum ire deſiderer, [qui Deo ſuo ferventer ſervierat, qui Dei ſui mandata cuſtodierat,] qui ob amorem Dei ſui ſeipſum & omnia terrena deſpexerat, qui ab æternis paradiſi deliciis tam diu differri ſuſpirabat? [Quanto enim magis æterna cognoſcebat, tanto magis agere in hujus exilii miſeria dolebat.]

ſanitas ad mortem mortis,

63 Cum iterum die quadam alter Monachus, medicinalis peritia artis inſtructus, aſſideret ei & ad invicem ſermocinarentur; vir Domini, ſicut moris eſt infirmis, ſciſcitari cœpit ab eo, utrum [de infirmitate qua tenebatur] convaleſcere poſſit, an non. Mnnachus autem, ne veritatem reticuiſſe poſtmodum convinceretur, ſi qualitatem infirmitatis ejus ſecnndum petitionem ſuam ei non intimaret, ſecundnm quod ex venarum pulſu & morbi qualitate præcognoſcere potuit, eum non evaſurum, ſed mortnrum prædixit. Ad quod reſponſum ſtatim D vir beatus, præ gaudio cordis, injectis colln ejus brachiis, amplexatus eſt eum; ita ut idem Mnnachus enram circumſidentibus infirmis verecundia perfunderetur, [ignorantibus quod hujuſmodi amplexu ſignificaretur.] Et ſubridens vir Dei, dixit ei: Amen dico vobis, dilecte mi, quod numquam in omni vita mea, tanta dilectionc ent meum dilatatum eſt ad vos, qnemadmodnm hodie; propterea quod hujuſmodi verbo, [verbo, inquam, non deſolatorio, ſed plurimum] conſolatorio, lætificaſtis animam meam.

æquo placide defungitur.

64 Cum autem de die in diem tranſitus ejus proximarer; die qnadam cum ſurrexiſſet de leſtu, & ſtaret ſuper pedes ſnos, ſtante ſecus eum quodam Fratre, Radulfo nomine, & brachiis ſuis eum ſuſtentante, viribus corporalibus cœpit repente deſtitui. Et ecce vir magnificus, eadem hora, inter manus prædicti Fratris, flexis ad terram genibus & inclinato capite, trinn, tribus morarum intervallis, lenter emiſſo ſpiraculo, feliciter migravit de corpore: [ſtratoque in terra cilicio, venerabile corpus defuper impoſitum eſt:] & pulſante confeſtim tabula E defunctorum pro eo, accurrit Conventus Mnnaeborum, qui ſolenni, apud Deum & Sanctos ejus, ſic abeuntem proſecuti ſunt ſuffragio. Cumque corpus ejus, [totum & collocatum in feretro] in eccleſiam ſuiſſet delatum, Mnnachis circa corpus ejus Pſalmos decantantibus, nnx ſupervenit. Et cum nocte illa ſecundum conſuetudinem, Vigiliæ a Fratribus circa defunctum agerentur; quidam boni furer partem capillorum capitis ejus, & ſeptem nihilminus dentes ab ore ejus rapientes, ſibi, quaſi ad indicium ſanctitatis ejus, ſervaverunt. Et cum illuxiſſet dies altera, quæ erat Octava S. Joannis Baptiſtæ, Miſſa ex more celebrata pro eo, ſanctum corpus ejus venerabiliter ſepulturæ traditum eſt, Mnnachis cantantibus alti ſonis vocibus Antiphonam; Clementiſſime Deus, [ira ut plerique adſtantium uſque ad lacrymas cumpungerentur.]

Corpus in eccleſiam defertur,

crines & dentes asſervantur.

Apparet, ut puer, in veſte alba ac rubra.

65 Poſt glorioſum vero obitum ſuum, idem vir beatus, cuidam ancillæ Chriſti in forma pueri, & veſtimento partim niveo, partim purpureo amictus, apparuit. Quem cum illa interrogaret, quis eſſet; ille reſpondit; Ego ſum F Fr. Arnulfus, ſervus Chriſti. Tum illa: Quare in forma pueri & veſtimento bicolori appares mihi? Qui ait: Per hoc quod puerilem prætendo faciem, intelligere te vnlo, me inter homines converſantem, tamquam puerum fuiſſe [humilem;] per niveum vero veſtimenti mei colorem, me mundam vitam duxiſſe [& mundiriam dilexiſſe;] per purpureum vero, diuturnum, cum ſanguinis effuſione, corporis mei afflictionem agnoſce. His dictis [a facie ancillæ Chriſti vir beatus] diſparuit. [Illa autem viſionem quam viderat euidam Mnnacho Villarienſi manifeſtavit.]

Pro animo eo ſe oranti redditur.

66 Rurſus vero apparuit memoratus vir Domini cuidam viro illiterato, [ſed interius a magiſterio paracliti Spiritus inſtructo, cui nomen eſt Joannes; virn mire ſpeculativn, cui uſque hodie multæ fiunt revelationes a Domino;] eique copioſam [& mirabilem] animæ ſuæ glorificationem, quam a Domino in præmium acceperat, intimavit: & adjiciens; Vade, inquit, ad Jacobum Sacerdotem, dilectum & familiarem mihi in Chriſto, & annuntia ei ex me,

A me, quia ſecundum quod ei quondam promiſeram, quotidie pro ſalute ejus Dominum Majeſtatis exorare non deſino, ut ab eo miſericordiam ſalutarem conſequatur. Venit itaque ille ad prædictum Sacerdotem, annuntians ei magnam & mirabilem animæ beati viti glorificationem, & cetera quæ ab eodem beato viro cognoverat per revelationem. Quid autem per occaſionem unius pellis ſpinoſæ, quam vir beatus in vita ſua tulit, poſt mortem ejus contigerit, breviter referendum eſt.

Dolores illati pelluntur.

67 Quadam die cum venerabilis Prioriſſa de Spineti loco, Lucia nomine, duxque Moniales cum ea, ad portam monaſterii Villatienſis deveniſſent; expleto negotio, pro quo illuc advenerant; ad proximam monaſterii villam, quæ Villare dicitur, pergentes, in domo quadam, cum duabus ibidem religioſis mulieribus pernoctaverunt. Et factum eſt cum eſſent ibi, accidit puellam quamdam, nomine Mariam, domus ejuſdem miniſtram, graviſſima iliacæ paſſionis acerbitate torqueri, ita ut moru parturientis vociferari cogeretur. Quod videntes prædictæ Moniales, compaſſæ ſunt illi, & dixerunt ad invicem; Ecce habemus hic nobiſcum particulam

cilicii ejus ſpinoſi.

B ſpinoſæ pellis ericii, quam vir Domini Arnulfus tulit: applicemus eam loco dolotis, & tentemus, utrum ſævire ceſſent acerrimi puellæ dolores, an non. Quod cum feciſſent, ecce ſubito & inopinate, mirantibus eis, dolor omnis, quo puella cruciabatur, per Domini gratiam cœpit annihilari. Sed quid neceſſe eſt, ut deinceps a Domino per ſervum ſuum miracula fieri expectemus, cum tota ejus vita in hoc mundo miraculoſa fuerit, & mors nihiluminus, ut credimus, in conſpectu Domini pretioſa.]

Ita obiit Arnulfus anno 1228 30 Junii.

68 Anno igitur incarnati Verbi milleſimo ducenteſimo vigeſimo octavo. [vir Domini Arnulfus, ob inuſitatum pœnitentiæ ſuæ martyrium, quod corpori ſuo multiplicitet inflixit, merito novus Martyr appelleandus, multis nihilominus virtutum & meritorum titulis adornatus:] pridie Kaleod. Julii, in die videlicet commemorationis beati Apoſtoli Pauli, feria ſexta circa horam ſeptam, qua Dominus majeſtatis in cruce pependit, expletis in Ordine Ciſtercienſi viginti ſex annis & quaſi ſex menſibus, migravit de hac vita, imo de hac morte ad vitam, [de exilio ad patriam, ubi pax vera eſt, quæ exſuperat omnem ſenſum; pax

C ſuper pacem, indeficiens exultatio:] ad quam ſua miſeratione ſervum ſuum perduxit, & nos quoque quandoque perducat, [præveniens nos in benedictione dulcedinis] Jeſus Chriſtus Dominus noſter, [qui venit in hunc mundum, ut vitam habeamus & abundantius habeamus:] cui eſt cum Patre & Spiritu ſancto gloria, honor, & imperium, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

VERSUS

De converſatione & obitu illius.

NObilis egrediens hoſpes de corpore mortis,
In patriam rediit, ad primæ gaudia ſortis:
Qui fervens animo, dum pertulit aſpera fortis,
Fraternæ meruit labarem portare cohortis.
Ejus vita fuit meritorum lampade clata;
Quæ ſibi mellita, pleriſque videtur amara:
Qui vir devotus, Domino fuit hoſtia cara,
Dum Chriſto totus crucis eſt ublatus in ara. D
Laus tibi, ſumme Deus, quia Martyr noſter aguues
Pertulit inſolitos, ut ei nova præmia dones.
Inſtrumenta crucis, quam pertulit illu, ſtupenda
Mentibus humanis, nulli reor eſſe ferenda.
Et merito: quoniam terrat nova paſſio cunctos,
Quos oleo, tea Chriſte, tuo non invenit unctos.
Multi divino ſunt uncti chriſmate, verum
Quemlibet ad tanta video miracula ſerum.
Sunt & agoniſtæ ſortes, ſed ſortior ille
Perſtitit in Chriſto: quia gratia major in iſto.
Martyris huic ergo debetur jure corona,
Cujus ad eudocbiam cum mente ſuit caro prona.
Eja ſublatam nobis plangamus, amatam
Mundo, perſonam; non quod ſine fine coronam
Summat ſublimis a Chriſto, ſed quod in imis
Poſt ſe eos miſeros liquit fortiſſimus heros.
Vos quoque qui memorem Sancto debetis amorem,
Vobis præpropere ſubductum plangite juſtum;
Plangite devotum, vobis per ſingula notum;
Plangite poſt curſum cutſorem, plangite rurſum,
Plangite cum lacryma, quod mortis ferrea lima
Hunc elimavit, limatum rurra voravit.
Sed qui carne ruit, hanc mortis falce ſecante, E
Vivit nunc anima melius, quam vixerat ante.

EPITAPHIUM
ENCOMIASTICON
BEATI ARNULFI,

Auctore Franciſco Moſco.

ARnulfus hoc ſub expolito marmore
Somnum capit, ſecurus expectans diem,
Qua buccinæ clangore ſuſcitabitur,
Sumpturus æternæ coronam gloriæ.
Aſcete clarus eaſtitit virtutibus
Chriſti gerens inuſta cæni ſtigmata;
Mores probi, juges preces, vox lenior,
Fulſit fides plane orthodoxa, certa ſpes,
Deique ſervens charitas & proximi.
Cunctis ſerenus, comis, ac affabilis;
Sibi ſeverus, corpori indulgens nihil.
Non ulla commotum dies, nec aſperis
Verbis locutum vidit aut minacibus:
Nam Chriſtus illi mellea dulcedine
Et unctione ſpiritum repleverat.
Virgis ſibi carnem frequens duriſſimis
Domabat, ad cruoris uſque copiam. F
Quia lectulum e ruſco hortido conſtraverat,
Somnum fugans, corpus regens, Deo cauens.
Ecquid tuo (Collega dixit quiſpiam)
Amice, mortem inferens miſello corpori?
Peccatum, ait, non corpus extinguo flagris.
Dum ſic voluptates ſeverus abdicat,
Victa eſt cato cum dæmone atque ſæculo.
Gaudet trophæo victor Athletes ſuo.
Ditat Deus ſummo clientem munere,
Prophetico mentem beatque ſpiritu,
Arcana donans conſequi cæleſtia.
Ac nunc beatæ & æviternæ mercede
Vitæ frui datum probato militi;
Ubi anteæ pacis potitur fructibus,
Et luce pura, quæ tenebras neſciat.
Arnulphe, nos ab arce languidos juve,
Qui criminum mole obruti demergimur;
Ut a malorum vindicati nexibus,
Uno Deo & trino fruamur perpetim.

D E

A D

DE B. HENRICO EREMITA,

D.P.

VERONÆ IN ITALIA.

ANNO MCCCL.

S*Anctorum Epiſcoporum Veronenſium* antiqua monumenta, *& aliorum Sanctorum, quorum corpora, & aliquot quorum Eccleſiæ habentur Veronæ, per* Raphaelem Bagatam, *Archipreſbyterum eccleſiæ ſanctorum Apoſtolorum, &* Baptiſtam Perettum, *Rectorem eccleſiæ S. Teuteriæ, colleCta, ideo ſæpe a nobis adſcribuntur* Auguſtino Valerio *Veronenſi Epiſcopo, eruditione non minus quam pietate claro, quia hic (ſicut ad lectorem præfantur illi, ipſeque etiam libri titulus loquitur) plerorumque ab ipſis indicatorum* Sanctorum hiſtorias, *rudi olim ſtyla conſcriptas, in elegantiorem formam redegit; quæ ſic expolitæ conſtituunt alteram partem libri, per prædictos Venetiis anno* MDLXXVI *cuCudi curata: & has ſequitur, veluti pars tertia,* Index Sanctarum Reliquiarum, *quæ in ejuſdem civitatis eccleſiis reperiuntur. Hæc præfati libuit ad notitiam libri, unde omnis fere deſumitur notitia prætitulati Sancti: ut quod ſuum eſt cuique tribuatur, nec amplius Auguſtino Epiſcopo imputetur quod ſuum non eſt. Nullam certe is partem habuit in* Henrico, *cujus uti Vitam nullam invenit, nullam etiam expoliVit: ita priori autem, quam diu parte: a præfatis Archipreſbytero & Rectore ſic legimus ſcriptum.*

Ex monumentis Veronenſ. Bagatæ & Peretti collectis

& Auguſtino Valerio Ep. adſcribitur

B

habetur notitia hujus Beati

a B. Fr. Henrici de Bolzano Etemitæ corpus requieſcit Veronæ, in eccleſia S. Joannis in Foote, quod die ultima Junii MCCCCVII, in loco S. Felicis in monte, dum ſuodamenta effoderentur, in quodam mooumento parvo, cum veſte ex catenis magnis ferreis, & ſcutica parva fuit inventum: & (ut ex lapide ejuſdem monumenti) deceſſit anno MCCCL; ex Chronico aotiquo Ms. ex Franciſco Corna, & ex tabula Sanctorum in principio. Nos etiam a Rectore dictæ eccleſiæ, die XVII Februarii MDLXXIV, accepimus haberi io Inventatio dictæ eccleſiæ capſulam cum Reliquiis B. Henrici: quas ipſe io ſtipite altaris beatæ Virginis repoſuit, prope locum, ubi in pariete prius reconditæ fuerant in dicta eccleſia. In capſula, C ubi ſunt dd. Reliqoiæ, aſſervantur etiam ſcutica ferrea, & cilicium ex catenis ferreis, quo B. Henricus ioduebatur.

& reliquiarum ac cultus,

3 *Obierat Tarviſii,* LX *circiter mille paſſus ab urbe Verona, anno* MCCCXV, *die* X *Junii; & ſepultus, ſimilibus clarebat miraculis ejuſdem nominis Eremita alius,* Boceni *ſeu* Banzani, *Germanice* Botzen, *in Tiroli natus: cujus loci nomen Italis* Bolzano; *parum aut nihil diverſum a Veronenſi agri vico, dicto* Bolcano *in tabulis, alias, ac forſitan rectius,* Bolziano, *in ipſo confinio Vicentinæ diœceſis a* P. M. *ab urbe; potuit occaſionem auxiſſe confundendi atramque in unam perſonam; ſuadente id etiam Germanorum in ſuum concivem pietate, quam utraque civitas ad ſe pelliciebat,* Tirolenſem Henricum *ſibi arrogando, cujus nonnulla vita in manibus erat, nulla* Bolzianenſis Henrici. *Hujus confuſionis teſtes ſunt Veronenſes Presbyteri prænominati, dum coram de ſua Henrico narrationem ſic proſequuntur:* Eodem die, viri fide digniſſimi nobis narraverunt, magnum Germanorum concurſum ſuperioribus illis temporibus ad eamdem eccleſiam fuiſſe: qui magnum Miſſarum numerum, ad memoriam B. Heorici, ex devotione & voto celebrati curabant, largas ibi offerentes eleemoſynas. Io prædicto altari eſt palla antiqua, io qua ab una parte eſt S. Antonius, io ſiniſtra S. Petrus Martyr, io medio B. Virgo Matia; ad cujus pedes eſt imago genu flexa unius viri, veſte eremitica induti, cum pileo ejus brachio appenſo: quæ quidem imago dicitur eſſe B. Henrici.

ſed confuſa cum ordine alterius Synonymi.

Imago inter Sanctos.

4 *Jam quod translationem attinet corporis in eccleſiam S. Joannis; utique Baptiſtæ, Cathedrali proximam, & a Fonte ibidem pro tota civitate baptiſmali cognominatam in Fonte; facta eſt illa ab Eccleſia* S. Felicia *in monte: de qua eccleſia ſic ſcribunt iidem Presbyteri* S. Felix Epiſcopus Veroonſis obiit quartodecimo Kalendas Auguſti ... deque nomine ipſius hodie Veroonæ extat templum in ſummo colle: ab eo etiam nomen accepit arx, in qua templum eſt poſitum. *De hac arce ſcribit Hiſtoriæ Veronenſis Auctor Hieronymus della Corte l.* 23, *ad an.* MCCCXCIII *p.* 220, *quod Joannes Galeatius* Vicecomes, *cujus Dominio Verona tunc ſuberat,* ſolicitus quomodo compeſceret eos, quos in urbe noverat adverſariis exulibuſque favere; decrevit ſecutitati ſuæ proſpicere, ædificando tnos ſlumen caſtrum, & inſtaurando alterum S. Petri, vetuſtate jam pene collapſum, eo quod ptiores Domini uſi ferme erant ſolo eo, quod S. Martini aquarii nomen ferebat; accerſitiſque undiqoe præſtantioribus fabris atque materia, in ſummitate montis juſſit principium fabricæ dari, circa aotiquiſſimam eccleſiam S. Felicis Epiſcopi, qui iſtic majorem vitæ ſuæ partem in oratiooibus atque jejuoiis ſeveriſſime egerat: hæſit tamen potioris fabricæ abſolvendæ ſtudium, opportunitate quam præbebat citius reſtaurata Rocca S. Petri, utpote numeroſi præſidii capax. *Cum autem anno* MCCCC *in Veteratam Dominatum ultro conceſſiſſent Veroneaſes; iiſdem ſuaſoribus deprecata eſt ara S. Felicis: de qua, deque altera S. Petri, juvat legere Judocum Boudium in deſcriptione Italiæ, p.* 335 *ſic loquentem:* In ſummo clivio dnæ ſunt aices nobiliſſimæ, S. Petri, & S. Felicis: quarum illa Atheſi pene incubat, a Cane Scaligero excitata (*Imperatori Berlingario id aliqui tribuunt*) hæc eminentiori loco & quaſi vallis ſupercilio reſidens, oobis mœnia deſpectat, & longe lateque in circum-Padanos agros totamque fere Ciſalpinam Galliam pandit proſpectum.

E

poſt iſtam annos 1393 *deſtructam*

cauſa muniendi arcem,

olim ibi conditam

F

5 *Ex commoditate quam ibi habuit olim S. Felix ſeſe ſolitarie exercendi, datur occaſio ſuſpicandi, ſimilem ibidem vitam duxiſſe* S. Henricum, *quo de agimus, & ideo ibidem quoque ſepultum fuiſſe; & ſimile quid videtur etiam ſuſpicatus Ferrarius, ſcribens generalem Catalogum Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non ſunt. Poſtquam enim in prius edito Sanctorum Italiæ Catalogo, ad hanc diem egiſſet, tamquam de uno ſolo* S. Heorico Eremita Borenenſi Tarviſii & Veronæ ..... *ex Vita typis excuſa anno* Domini MDC: *in altera poſteriori, ex eadem Vita ad diem* X Junii *ſcripſit;* Tarviſii io Venetia, B. Henrici Confeſſoris; *& ad diem* XXX, Veronæ B. Henrici Eremitæ: *& in notis, cum indicaſſet diverſitatem utriuſque cultus, quoad diem & annum mortis ac locum ſepulturæ, ſic concludit.* Oportet itaque Corpus illius Tarviſio Veronam clam advectum fuiſſe, deceptoſque circa tempus Veronenſes;

Ibidem vixerit & obierit B. Henricus.

A ſes: eum Tarviſinos, apud quos vixit & obiit, in te hac falli, minus propsbile ſit. Niſi quis duos hujus nominis Eremitas fuiſſe dicat, quorum alter Tarviſii, alter Vetonæ deceſſerit; ubi hic colitur ritu ſemiduplicis, ut appareat in tabulis illius Eccleſiæ.

cujus corpus ſub altari an. 1686 inſpexit P. Jannigus.

6 *Janningus noſter, cum anno* MDCLXXXVI, x *Auguſti Veronenſes eccleſias curioſius obiret, relatum in Belgium quæ iſtic de Sanctis notabiliora vidiſſet; deductus ad eccleſiam S. Joannis in Fonte, vidit ibidem ſub altari, quod aræ majori eſt ad cornu Euangelii, perpulcram rubri marmoris arcam, ſic inſcriptam*; S. Henrici Eremitæ corpus, *cujus inſpiciendi copiam cum liberaliter faceret Parochus, amotis aliunde ornamentis, deprehendit moveri operculum poſſe. Eo ergo quantum opus erat elevato, vidit oſſium humanorum ſtruem, tique ſuperimpoſitum cranium integrum, cum cilicio catenato ferreiſque circulis. Exultavit ad horum conſpectum Parochus,* D *inſperato ſpectaculo exhilaratus; fatebatur enim de ſancto iſto corpore nihil antea ſciviſſe ſe. Pro antiqua picturæ pallæ, quam Bagata deſcribit, hodie ſuper altari cernitur tabula, Deiparam Virginem ſublimem repræſentans, cui aſſiſtit S. Joannes Baptiſta, dextre adſtat S. Dominicus; in medio autem genuflexus Henricus, ferreo ſuo indutus cilicio, ſed abſque radiis; quos in veteri palla reperit Bagata. Dicebatur is fuiſſe profeſſione Auguſtinianus: quod ut accepi, ita refero, & opto probari poſſe in ſilentio ipſorummet ſcriptorum Veronenſium, quæcumque ſua ætate referebantur colligentium. Nec vero ſatis convenit ejuſmodi aſſertio, cum Eremitarum Auguſtinianorum vita, quam ſæculo* XIV *conſtat fuiſſe cœnobiticam, non vero ſolitariam, qualem ab Henrico dudum ſaadent omnia ſuperius relata.*

DE B. RAYMUNDO LULLO EREM.

SCHOLÆ LULLISTICÆ DOCTORE ILLUMINATO,

APUD BUGIAM IN AFRICA MARTYRE, E

B Majoricenſis ab ipſo denominatæ Univerſitatis Patrono.

COMMENTARIUS PRÆVIUS JO. BAPT. SOLLERII.

§. 1. Brevis notitia de Sancto.

AN. M. CCCXV. DUbitandum aliquando fuit, locumne hic ſuum obtineret *magnum* illud *divini* ſimul *ac humani ameni ſpecimen*, ut eum vocat noſter Buſſetius; magnarum certe conteationum diſputationumque materies; laudibus non minus exornatus, quam proſciſſus vituperiis; & vel eo titulo nominatiſſimus, B. RAYMUNDUS LULLUS. *Lullium* alii ſcribunt, a vocabulo Catalano *Lull* vel (ut alii placet) *Luyl* ſed utrum latine præferri debet, nihil juvat operoſe nugando inquirere. LULLIUS nobis erit & LULLUS idem, quamdiu agetur de Majoricenſi. Signum profecto diceres (ſi verbis factis ne licet) Signum, inquam, diceres poſitum, ent a multis contradiceretur; ſignum, pro quo C ruendo propugnandoque non pauciores egregie deſudarent. Sunt qui *Vegum*, *Erronem*, *Hiſtrionem*, *Fanaticum*, *Phantaſticum*, *Præſtigiatorem*, *Perditæ memoriæ virum*; quodque in his peſſimum eſt, *Hæreticum & errorum Magiſtrum*, *orbi Chriſtiano peraiciioſiſſimum*, pronuntiare non dubitant; idque conatu adeo indefeſſo præſtant, ut illis non videatur *Catholici nomine dignus*, *qui Orthodoxum dixerit Raymundum*, ut eſt apud Waddingum & Arturum a Monaſterio. Contra veto inſurgunt alii, numero longe ſuperiores: qui de atroci injutia enormique calumnia accuſatores poſtulent; vix eum habituri pro Catholico, qui debitam ſancto Martyri laudem deneget ac veneretionem.

Diſſidentibus circa Lullum ſententiis,

aliis in probra effuſis,

aliis in optimi viri laudes,

2 Aneeps certa & ſcrupuloſa videri poteſt ea provincia, & ita Waddingo olim viſa eſt, illius hominis vitam ſcribere, quem Auctores, toto orbe Catholico receptiſſimi, clamitane atro calculo in album hæreticorum rejiciendum; quidquid alii, non minus docti piique paſſim, tamquam *Doctorem illuminatiſſimum*, Rex Franciæ Philippus pulcher, *Organum S. ſpiritus*, *Doctoremque divinitus illuſtratum*; Alphonſus Magnus, Rex Aragoniæ, *Doctorem egregium*; Surita, *Magnum inventorem docendi novam Philoſophiæ artem*, *diſciplinarumque liberalium divinarumque litterarum, per novas revelationes atque myſteria*; alii denique, *Tubam Spiritus ſancti*, *Organum Dei*, *Fontem Veritatis*, *Lampadem Fidei*, *Eccleſiæ Reſtauratorem*, tamquam Martyrem inclitum, voce & ſcriptis, publice & palam, extollunt, colant, venerentur. Una ſupererat eaque tutior via, Nicolao Antonio magnopere probata; nempe ex præfati Waddingi judicio, ita res tota proponeretne, ut ſuſpenſo veluti pede proeedendo; & ſua Lullo ſtaret fama, & adverſatiis non plus detrahetetur, quam exigeret ſpinoſi intricatique diſſidii componendi neceſſitas. Et feeit ea circumſpectio, ut Annaliſta ille, nec non teeentior Majoricatum Hiſtoriographus Vincentius Mut, aliique, Raymundo addicti, potius quam adverſantes, F ab omnibus iis ornamentis ſeu appellationibus abſtineant, quæ ei aut Martyris titulo, aut Beati, Sanctive nomine adſcriberentur.

anceps haereat deliberatio,

3 Quod ſi nobis placeret conſilium, taceudum plane erat, donec ex virorum illorum ſententia Sedis Apoſtolicæ judicio, inveteratis diſcordiis finis eſſet impoſitus, quemadmodum ſæculo XVI & XVII, Romæ non ſemel agitati cœptum eſt, ut ſuo loco dicetur. Alia inſuper ſatis perplexa vexabat anxietas, quod paſſim in ſchulis Catholicis, aerius vapulare ſoleat Lulli nomen; ſive id inolitis aliquotum præjudiciis, ſive etiam non ſatis exactæ rerum notitiæ (ut apud Doctores Scholaſticos, de factis minus ſolicitos, ſæpe fit; dum alii alios abſque diſcrimine tranſcribunt) ſive partium denique ſtudio tribuendum ſupponatur. Angebat ea religio, nec ſatis tutum apparebat, virum inter Sanctos connumerare, de *devotatur Sanctus invocando;* cujus fidei integritate dubitari ſaltem poſſet; Waddingo ſincere fatente, acerrimos etiam Lulli defenſores, non ita doctrinam ejus in omnibus explanare, ut plene ſarisfaciant. Nec diſſentit Vaſquezius, & ipſe Lulliſtis non infeſtus, Tom. 2. in 1. partem. diſput. 133. cap. 4 aſſerens, *plures hujus Doctoris* (Lulli) *propoſitiones dariores ſibi*

A AUCTORE I. B. S.

ſibi videri. Addit porro idem Waddingus ad annum MCCCXV, num. 11; ſaretuique denuo ingenue, majorem & potiorem partem earum poſitionum, quas in ſuo Inquiſitorum Directorio Eymericus deſcripſit, in Lulli operibus (*geuinis, an ſpuriis non explicat*) ſaltem quoad ſubſtantiam repetiti: „ Quarum nonnullæ duriores & craſſiores ſunt, quam ut eas communis „ Theologorum Schola admittat, aut ſine cenſu„ris alabi permirrat: „ Nimirum, quod rodi Minerva, ſtylo inconciuno, barbaro ſermone, ita Lullus quædam enuntiet, ut Scholarum placuit, methodo & phraſi, non ita facile adaptentur. Simili fere modo loquuntur pauci alii, qui nec Lolli ſectariis, nec ejus impugnatoribus accedentes, de ajus doctrina ſentire ſe ajunt & mitiſſime & moderatiſſime.

quem ob eam ſui patroni quidam frigide defendunt.

Licet ſua omnia Eccleſiæ judicio ſubjiciens,

4 Illud quidem viriſſimum eſt, præteuſos eos errores, qualeſcumque demum fuerint, obeſſe non poſſe, quo minus vir, fidei Catholicæ zelo ardentiſſimus, & profuſo ſanguine aſſertor illius egregius, locum ſibi debitum inter Sanctos occupet, poſtquam plurimis ſuorum librorum locis perſæpe profitetur, ſe ſcripta ſua omnia ſubmittere corrigenda *Eccleſiæ Romanæ Sacroſanctæ, tamquam fidelis Catholicus Chriſtianus*. Hæc apud Vernon pag. 186, 187 & 188, non ſemel repetit. Unum ex multis exemplum appono ex libro Clericorum, finito, anno 1308, in civitate Piſana, in monaſterio S. Dominici; ubi ita loquitor: „ Si in hoc libro, aut in aliis omnibus, quæ „ me prodierunt in publicum, quidquam forte, „ nimia mentis abundantia, aut inadvertentia contigerit me dixiſſe, quod a veritate ſanctiſſimæ fi„ dei Catholicæ declinet; dictum fateor ignoran„ter, non addictus in meo verbo jurare; quin imo „ hunc libellum & reliquos omnes, quos parmul„ tos feci, humillimea ſanctæ matre meæ Eccle„ ſia ſubmitto emendandos.„ Hujuſmodi profeſſionem fidei & ſubmiſſionem Eccleſiæ judicio, ab omni ſaltem formali errore B. Raymundum eximere, nemo eſt qui dubitet. Adde binaſdodeeim alias ralatas a Cuſturerio pag. 192, 193, 194 & 195; & vide quam nullo ſerio merito Beatus noſter hæreticis accenſeatur.

B

ſed falſo ſupponitur damnatum eſſe ejus doctrinam,

5 Nequa enim audiendus Bzovius, aut ajus defenſor Nicolaus Janſenius poſt Judocum Coceium, falſo ſupponens & nuſquam probans, ab Alexandro IV Pontifice damnatos Lulli errores, circa annum MCCLX; tum nempe, cum ſæculo adhuc immerſus, deſcribendis libris necdum cogitaſſet. Quo ex falſo ſuppoſito inferunt Lulli adverſarii, hæreticum eum dici poſſe, quem conſtet errores ab Alexandro IV condemnatos nuſquam revocaſſe. Sed hæc ſuo loco diſcutientur. Jam vero eum in urbe natali Majoricenſi, & pro Sancto ſemper habitus, & ut talis arectis aris, radiatis imaginibus, titulis, officiis, ſigniſque aliis exornatus, elaruſque miraculis, ab ipſo fere vitæ exitu deprehenderetur; extenſo etiam ad alias regiones cultu ejus, celebratiſſimaque, apud Arragonios præſertim, prodigioſi hominis memoria; quid vetabat tam præclaras virtutes inter alia Sanctorum Acta collocari? Verum ut hæc a Lulli patronis ſpecioſa circumferrentur, deerant eobis inſtrumenta nonnulla, quibus eultus ille ab immemorabili (ut ajunt) duraſſe, in urbe Majoricenſi & alibi, legitime probaretur: quibus deficientibus, temerarium videri potuiſſet, adverſus Scriptorum, Lullo obluctantium, torrentem velle eniti.

C

nec ſatis probatum cultum:

6 Exemit eandem ſcrupulum edita anno MDCC Majoricæ, ſermone Caſtellano, Lulli Apologia, ſeu *Diſſertationes Hiſtoricæ* binæ; altera *de cultu immemorabili B. Raymundi Lulli, Doctoris Illuminati & Martyris*; altera *de immunitate a cenſuris, qua gaudet ejus doctrina*; auctore Jacobo Cuſturer, Societatis Jeſu Theologiæ Profeſſore; egregiis plurimum Doctorum, non tam cenſoris, quam encomiis prædicatæ. Nec id immerito: eſtenim collegit illic Scriptor, accuratus juxta ac diligens, quidquid ad Vindicias Lullianas potiſſimum conferre poteſt, tanta ingenii perſpicacia, maturitate judicii & pondere rationum, ut nutantes nos impulerit, ad Raymundi Vitam omnino illuſtrandam. Ceterum fidem ejus & auctoritatem, tametſi plurimi faciamus, ibi tantummodo ea utendum putavimus, ubi inſtrumentorum defectu antiquiora ſeruari alibi non licuit, quæ interim ab ipſo diligentiſſime reſeruntur. Hic vero priuſquam Acta Lulli examinanda ſuſcipimus, & implexam undequaque controverſiam accutatius examinatam Lectori proponimus; ea præmittenda ſunt, quæ probando cultui ſacro, immemorabiliter Raymundo exhibito, ſufficiant; ſubinde addendo quæ ad ejus Vitam, quæque ad doctrinam ab hæreſeos ſuſpicione vindicandam, pro inſtituti noſtri ratione, opportuna videbuntur.

D

ſed utrumque ſcrupulum exemiſſe,

Jac. Cuſturer S.I.

E

§. II. *Cultus facer B. Raymundo ab olim exhibitus, cum Officio & Miſſa.*

Cultum ut Sancti ab immemorabili;

7 PRobat & fuſe confirmat immemorabilem venerationis Raymundo exhibitæ curſum, prælaudatus Cuſturerius, tota Diſſertatione prima, per ſex longiſſima Capita: quæ dubitationem prorſus nullam reliquam faciunt, quin in urbe & toto regno Majoricenſi, a pluribus ſeculis, imo ab ipſo ejus obitu, ea omnia beato Martyri exhibita fuerint, ex quibus hujuſmodi cultus ſolet demonſtrari. Singula enumerare, nec vacat, nec opus eſt; ut tamen ex multis delibemus pauca, iis curſim indicatis, quæ a teſtibus, inſtrumentis, & hiſtoriis vulgo deſumuntur; illa referemus potiſſimum, quæ ad æterna, & magis publica venerationis ſigna pertinere ſolent. Porro quemadmodum a Carolo Bovillo, in Vita poſtmodum illuſtranda, & anno MDXI ſcripta, Patroni agnominis vice, amico cuidam qui Raymundus vocabatur, adſcribitur; & a Nicolao de Pax, in altera Raymundi noſtri Vita, MDXIX edita, *Divus Doctor Illuminatus & Martyr*, imo & jam tum urbis Majoricenſis, cum Sancta Praxede de Protector appellatur; ita in Ferdinandi Catholici Regis privilegio, MDIII, Februarii XXI, ſcholæ Lulliſticæ conceſſo; ita in gemina donatione Beatticis de Piños, altera XXVII Septembris MCCCCLXXVIII, altera VI Aprilis MCCCCLXXXIX, *Divus Magiſter & Divus Martyr*; rurſus in inſtrumentis pluribus, ibidem a Cuſturerio relatis, *Divus Doctor Magiſter Raymundus; Beatus, Glorioſus*, & aliis ajus generis titulis, paſſim inſigitur.

F

non ſolum diplomata Principum probant;

ſed etiam adverſarii agnoſcunt,

8 At vero ea honoris & ſacratioris cultus indicia, longi temporis duratione Raymundo tributa fuiſſe, adeo utnb oſque viri ſancti obito repeti debeant, non alio ex teſtimonio liquere melius poteſt; quam ex unico illo & peremptorio, quod ex infeſti manime Lullo adverſatii ore depromitur; dum inter articulos, Raymundi diſcipulis objectos, Directorii parte 2 quæſtione 9, hunc col-

A collocet ordine duodecimum; *Quod Raymundus prædictus eſt in cœlis Beatus, & pro tali habendus a ſuis ſectatoribus, & nominandus.* Hæc nimirum, annis non plus quadraginta aut quinquagiota, poſt ſancti Martyris obitum a Majoricenſibus vulgata ſont, & procul dubio etiam antea, pleno ore circumferebantur; quo ex tempore glorioſam illius memoriam perſeveraſſe, in Proceſſibus, ad Canonizationem MDCXII ample inſtitutis, abunde oſtenſum demonſtratumque plane teſtantur, laudatæ jam a nobis vindiciæ.

aut non juravit teſtis in Proceſſu ad Canoniz.

9 Teſtes non recenſeo, ibidem magno numero citatos, quorum legitimis depoſitionibus, in eodem Proceſſu ad Canonizationem, conficiebatur, „ longiſſima ætate Raymundum Lullum, babi„ ram ut virum, corporis afflictationibus maximo „ deditum; vitam egiſſe admirabilem; cultum „ ſempet celebratumque nr magnum Sanctum; „ quodque publicum eſſet & notorium, ope ejus „ Reliquiarum, & oleo ex ejus lampade hauſto, B „ Deum multa miracula fuiſſe operatum „. De his ſignis agendi locus recurret; ad alios autem teſtes quod attinet, conſuli poteſt prædicta Diſſertatio prima, cap. 4. a §. 12: cujus Diſſertationis caput 5, manipulum bene magnum miraculoſarum gratiarum nobis dabit, ex Majoricenſis linguæ Ms. ejuſque interpretatione Hiſpanica, Latine reddendum, exhibendumque infra poſt Vitas Anonymi, Bovilli & Nicolai de Pax. Neque vero opus eſt ſingula priſci cultus argumenta pertexere, qualia ex inſtrumentis juridicis, debite confectis, virorum proveſtæ ætatis habenrur, quorum teſtimoniis de iſtarum rerum antiquitate ſtatuitur. Ea reperire eſt in præfatis Proceſſibus, loco citato & alibi; de quibus nonnulla ſubinde opportunius commemorabimus, eum iis, quæ, probatiſſimæ notæ, hiſtoricis monumentis undequaque volgata, recisari potius, quam longiori oratione colligi a nobis convenit. Ea nunc videamus, qæ ad totius rei ſummam ſatis ſuperque eſſe poſſint.

Eumdem probant imagines & ſtatuæ etiam in aliis

C 10 Imagines inprimis ſtatuæque & icones antiquiſſimæ, radiis ornatæ; aræ & capellæ; picta hujuſmodi monumenta alia, Lulliani cultus perennitatem aperte comprobant. Certe redditos ab omni memoria B. Raymundo ſolenni ritu honores ſacros, adeo Majoricæ eſt pervulgatum, ut ad canonicam Apotheoſim ei nihil deſit, præter cultus amplitudinem & Officium eccleſiaſticum, orbi Catholico aut conceſſum aut injunctum. Nam quod in Raymundi honorem aliquando recitatum novimus; id ad ſolos Franciſcanos Baleares ſuiſſe reſtrictum: inde fit veroſimile, quod in nullis Breviariis, diœceſi Majoricenſi communibus, reperiatur. Sed & illud non minus veroſimile, Beatum noſtrum Officio canonico cultum olim ſuiſſe a prædictis Religioſis, ſacri corporis poſſeſſoribus, ex conceſſione Leonis X. Rem ut certum aſſerere non audeo, quod mihi ad manum non ſit liber *Sanctæ Academiæ perfectionis*, impreſſus Lugduni in fol. apud Laurentium Arnaud & Claudium Rigaud MDCLVII, in quo (teſte Joanne de Aubri, Montiſpeſſulano Presbytero, Abbate B. V. de Aſſumptinne, apud Cuſtulerium:) in quo, inquam, libro exſtat de præfata Pontificis Bulla teſtimonium, quoſi conceſſa fuerit facultas, & Miſſam & Officium de B. Raymundo celebrandi, niſi credere mavis, vivæ vocis oraculo factam ejus generis conceſſionem. Ceterum inſignis viri auctoritatem in medium protuliſſe rantiſper ſufficit: neque enim

Miſſæque & Officium Majoribus conceſſum,

alii deſunt fide digniſſimi, ex quorum relatione abunde evincitur, Officium in ejus honorem ſuiſſe celebratum, cui & Miſſa acceſſit, una propris Oratio, aut ſaltem de communi S. Martyrum unn Pontificum. Unum omnium inſtar habe teſtimonium apud Cuſtulerium, Diſſert. 5, cap. 4, §. 21, deſumptum ex jam citatis Proceſſibus annis MDCXII. D AUCT. I. B. S.

„ Inſtrumentum ut jacet tranſcribimus. „ Die *cujus exemplar ex libro apud Prædicatores ſervato* „ 17 menſis Decembris anni prædicti MDCXII. Di„ ctis die & anno, de mandato ſuæ illuſtriſſimæ „ & reverendiſſimæ Dominationis, & ad inſtan„ tiam Magnificorum Patrum Jurarorum præſen„ ris Civitatis, Univerſitatis & Regni Majori„ carum, perſonaliter conſtitutus, ego Antonius „ Solivelles, unus ex ſcribis Curiæ eccleſiaſticæ & „ præſentis cauſæ ſcriba, intus bibliothecam mo„ naſterii & conventus S. Dominici, ordinis Fra„ trum Prædicatorum prædictæ civitatis; aſſum„ ptoque manibus meis libro, in dicta bibliotheca „ invento, & ibi cuſtodito & reſervato, impreſſo „ in inclita civitate Valentiæ, anno ſalutis Chri- E „ ſtianæ milleſimo quingenteſimo ſexto, ultimo „ Kal. Martii, intitulato Ars Metaphyſicalis na„ turalis ordinis cujuslibet rei intelligibilis, arbo„ ris naturæ, Reverendi Doctoris, præclariſſimi „ Magiſtri Jacobi Januarii Monachi, Tarracona„ Diœceſis, pro ſenioribus junioribuſque &c. cu„ jus libri tabula ſic incipit. Tabula primi libri „ Metaphyſicales (*voluit dicere*, Metaphyſica„ lis) de generalitate principiorum generalis artis „ Raymundi, Doctoris Illuminati fol. 1. de Al„ phabeto &c. fol. 2. Epiſtola reverendi Magiſtri „ &c. fol. 3.

„ 15 Officium glorioſiſſimi & beatiſſimi Marty- *ambiguitate proferun.* „ ris Raymundi Lulli fol. 282. Cujus folii tenor ſic „ habet: Officium glorioſiſſimi & beatiſſimi Mar„ tyris Raymundi Lulli, qui paſſus eſt pro Chri„ ſti nomine in Tuniei (*lege* Bugiæ, *ut poſtea di„ cetur*) civitate, & lapidibus eorruit, & ſic la„ pidatus eſt a Ssracenis: & translatus poſt mor„ tem Majoricis, & ibi quieſcit in pace Eccleſiæ „ in Monaſterio Fratrum Minorum, in quadam „ tumba marmorea honorabiliter & ibi multa mi„ racula fecit, ratione cujus meretur ſb Eccleſia „ canonizari; quia teſtimonia ſuæ ſanctitatis ſatis F „ ſufficiunt ad canonizandum ipſum Doctorem & „ Martyrem. Ad VESPERAS Reſponſorium, & „ Antiphona ad MAGNIFICAT. Raymundus, „ pretioſæ laudis abundus, Doctor profundus, „ regnat ſine fine jucundus; & collaudabunt multi „ ſapientiam ejus, & uſque in ſæculum non dele„ bitur nomen ejus. VERSUS. Ora pro nobis B. „ Raymunde &c. ut digni efficiamur promiſſioni„ bus Chriſti. ORATIO ſen COMMEMORATIO. „ Deus qui pro mundi bujus tenebris illuſtrandis, „ B. Raymundum Martyrem tuum doctrina mira„ bili tuæ ſapientiæ illuſtraſti; præſta Eccleſiæ tuæ, „ ut ejus illuſtrata doctrinis, propulſis erroribus „ & tenebris vitiorum, per viam virtutum incedat, „ & ad te memorandum, intelligendum & aman„ dum convaleſcat; & pro nobis ſit intelligentiæ, „ ſapientiæ, ſcientiæ ſtque eloquentiæ perpetuus „ interceſſor. Per Dominum noſtrum &c. „

13 Hæc eo præcipue dicta ſunt, ut appareat quam longi temporis diuturnitate, & Sanctus & Martyr Raymundus ſpud ſuos audierit; quidquid interim ſtatuatur de ea, quam hic moveri poſſe video, quæſtione, quamque ſolutam invenies apud Cuſtorer: quamdiu nempe Majoricæ rale Officium a Fratribus Minoribus fuerit nſitatum?

A tatum? Quando indoctum fuerit? Duraveritne ad
AUCT. usque Romani Breviarii reformationem? Ut ut
I.B.S. eſt, & pro Officio & Miſſa Lulli propriis, præter Vinceotium Mut, Illuſtriſſimum Cornejo, alioſque, ſtat diſerte Bonaventura Armengual, in ſuo Archielogio, anno MDCXLIII edito; „ Devotiſſime, inquiens, in diverſis anni diebus Lullo „ feſta celebrantur; & dicitur, obtinuiſſe noſtra„ res Bullam a Leone X, ut in die ejus glorioſi „ Martyrii, Officium & Miſſam proprium cele*& confirmat epitaphium,* „ brare poſſet.„ Quid fieret anno MDXLI, reſtatur epitaphium elegantius, antiquiori & magis barbaro ſuperadditum, ubi ita canitur:

„ Cinerique beato
„ Ponuntur ſacris thura eremanda foeis.
„ Huic igitur tyria ſpectandus veſte Sacerdos,
„ Concelebret laudes nocte dieque pias.

Sed hoc nos rulit digreſſio longior, occaſione Officii & Miſſæ in honorem Lulli celebratæ; quibus accedere poſſent feſtivitates aliæ, ſoleonius inſtitui ſolitæ, ære publico in eum finem deſtinato; niſi ea expedieoda eſſent primum, B quæ ad ſigna attinent, de quibus jam ſupra loqui cœperamus.

14 Illud in comperto eſt, Raymundo externa omnia faoctitatis ſigna Majoricæ, olim & hodia *Imagines cum radiis ab an.* 300. deferri conſtanter ſolita, quæ Beatis, ab Eccleſia univerſali receptiſſimis, exhibere conſueverie. Imago ejus, radiis circumfuſa, aliis Sanctorum prærogativis donata, in præcipuis quibuſque urbis illius templis, ſeu picta ſeu ſculpta, populi veneration exponitur, & exoſita pridem fuit ab uſque ſeculo XIV; ex quo mioime dobia cultus immemorabilia monumenta quaſi ſponte promanſot. Et primo quidem, in ipſo Cathedrali templo Majoticenſi, in ſacello quod Conceprionis nuncupant, exſtat Lulli effigies perantiqua, depicta in tabula, radiiſque ornata; ne vero de cultu ſacro dubites, eo loci collocata eſt, ut, cum medium renear imago B. V. Mariæ, partem alteram S. Franciſcus Aſiſias, alteram Raymundus occuper, ipſæ circumſtantiæ aperta veneration ionis iodicia præ ſe ferant. Eſt & præfixa effigies eadem, radiis itidem illuſtris, in ſcuti forma, ſuper porta repaguli, quo clauditur ſacellum B. Virginis de Corona. Quid multa? Ipſis in ſcutellis, quibus elcemoſynæ corrogantur, & in cathedrali & in ceteris totius urbis eccleſiis; ipſis, inquam, in ſcutellis præfertus radiata Raymundi C imago, velut ad incitamentum, ut populares ſui liberaliter conferant, quæ ad ſumptus Canonizationis, jam a ſeculo & amplius poſtulatæ, deſiderabantur; idque juſſu Illuſtriſſimi Joannis de Santander, ut conſtat ea ejus decreto, dato XXII Julii MDCXXXVIII; affixis etiam per templa programmatis, quibus cauſæ Lullianæ Procuratoribus facultas conceditur, hoc de argumento ad populum nonnumquam verba faciendi.

in eccleſia Cathedrali juxta Deiparam,

in ſcutellis elemoſynarum pro Canonizatione;

15 Habet ioſuper ſua Raymundus cælestis ho*in Parochiali tribubus locis.* noris ſigna, in primatio civitatis parochiali templo, vulgo, S. Eulaliæ: in quo, tribus diverſis locis, imago exoſita eſt, ubique radiis ſuis inſignis. Prima viſitur in capella S. Catharinæ Martyris, ſecunda in altari B. Virginis Pietatis, tertia in ſacello Conceprionis, ubi depicta eſt in pariete. At nuſquam ſplendidiora effulgent Lullianæ veneratioois indicia, quam in templo S. *& in Franciſcano ſuper altari proprio,* Franciſci, depoſito ſcilicet illic venerabili Corpore. Io ipſo altari principe, loculis quinque diſtincto, grandiores eminent ſtatuæ; quarum primæ quatuor referunt Sanctos, videlicet S. Franciſcum, S. Joannem Baptiſtam, S. Joannem Evangeliſtam, S. Oouphrium; quinta beatum Raymundom, reliquis par, & quantum ad ornamenta, omnino ſimilis. Eſt & ſuperimpoſita pictura Lulliana, io limbo deaurato, ubi exhibetus adorans puerum Jeſum, brachiia beatiſſimæ Matris præſentatum. At vero minoris hæc momenti videri poterunt; ſi cum Sacello conferantur, beato Martyri, in præfata Franciſcanorum eccleſia conſecrato. Omnia illic pretioſa & elegantis; Architectura pro ſua veruſtate non exigui oitoſis, ordinis corinthiaci & compoſiti, limbulis deauratis, anaglyphis, aliiſque decoramentis nitide interſtincta. Hic ſuum Lullo altare, in quo *cum omnibus ornamentis ſanctitatis,* Miſſa celebratur; hic ſtatua, hic ardens lampas, hic omnia quæ Sanctis exhiberi poſſunt, veocrarionis argumenta. De his porro juvat loquentem audire, non jam Majoricenſem aut Lulli aſſeclam, ſed virum religioſum, a partium ſtudiis quam remotiſſimum. Nitor fide Patria Vernon, in Vita Lulli edita MDCLXVIII antea citata: ſumpta vero ſunt ea Itinerario Perſico P. Pacifici de Provins Cappucini, a pag. 395 editionis ſecundæ anni MDCXLV. Sic habet, inter alia, de rebus Majoricenſibus, eo in itinere a E ſe obſervatis, apud Vernon pag. 219, quæ ex gallicis latina facio.

„ 16 Quod tertio loco, inquit, examinavi cu*(ſicut eo an. 1643 vidit Fr. Pacificus Cappucinus)* „ rioſius, illud gratiſſimum fore confido, & do„ ctrinam & pietatem profitentibus: agitur enim „ de viro ſancto, eoque inter mortales celeberri„ mo; quem doctiſſimi quique Galli hæreticis an„ oumerant, quemque ego hactenus, ut candide „ dicam, meliori loco non habui: Raymundum „ Lullum nomino, cujus eſt Ars magna ſcientiarum „ omnes perdiſcendi. En tibi quæ Majoricæ de „ eo didici. Rem ſacram factorus conventum petii „ Patrum Minorum, a quibus in ſacellum deduc„ ctus ſum, ad latus altaris majoris; tam affabre „ elaboratum doniſque locupletatum, ut totum „ aureum videretur. Obſtupui profecto; idque tum „ maxime, dum oculos paululum erigens, locu„ lum in altari adverti, quem occupabat ſtatua „ lignea elegantiſſima, coloribus variegata, ſenem „ reſerens venerandum, promiſſa barba, indutum „ habitu Tertiariotum S. Franciſci, elevata facie „ Crucifixi intuente imaginem, cum Beato viro „ ex ſola in arbore colloquentem, adjuncta hac „ ad imum ipſius ſtatuæ aurata epigraphe, BEA„ TUS RAYMUNDUS LULLIUS (*addere de*F „ *buit*, MARTYR). Perculit me inopinarum „ ſpectaculum: verum id ſtarim exemit ſcrupu„ lum, quod ita cogitarem; Hic, ubi regnat Sa„ ciæ Inquiſitionis tribunal, nequaquam Sanctos „ inter locum occuparet homo ille, ſi vere eſſet „ hæreticus.„ Huc uſque Pacifici Itioerarium, iis prætermiſſis quæ de Lulli Martyrio memorat, de Schola, in ejus honorem Inſtituta, *impendio* 4000. *ſcuta, curante,* aliiſque infra commodius illuſtrandis. Neque ego reliqua enumero facelli illius ornamenta, pretio non minus quam varietate conſpicua; cum jurato Architecti ipſius teſtimonio palam ſit, totam eam fabricam plaſquam quinque millibus libratum Majoricenſium, hoc eſt, quatuor prope millibus Scurorum romanorum, conſtitiſſe. Deſcriptionem ſupplebit eapanſus iconiſmus, ad me Majorica tranſmiſſus, io quo rotius opetis ornatus tam accurate exprimitur, ut oculis facile legi & colligi poſſit elegantiſſimi altaris, ſpectanda non minus, quam ſtudanda magnificentia.

§. II.

Digitized by Google

Tom. V. Junii. Pag. 431.

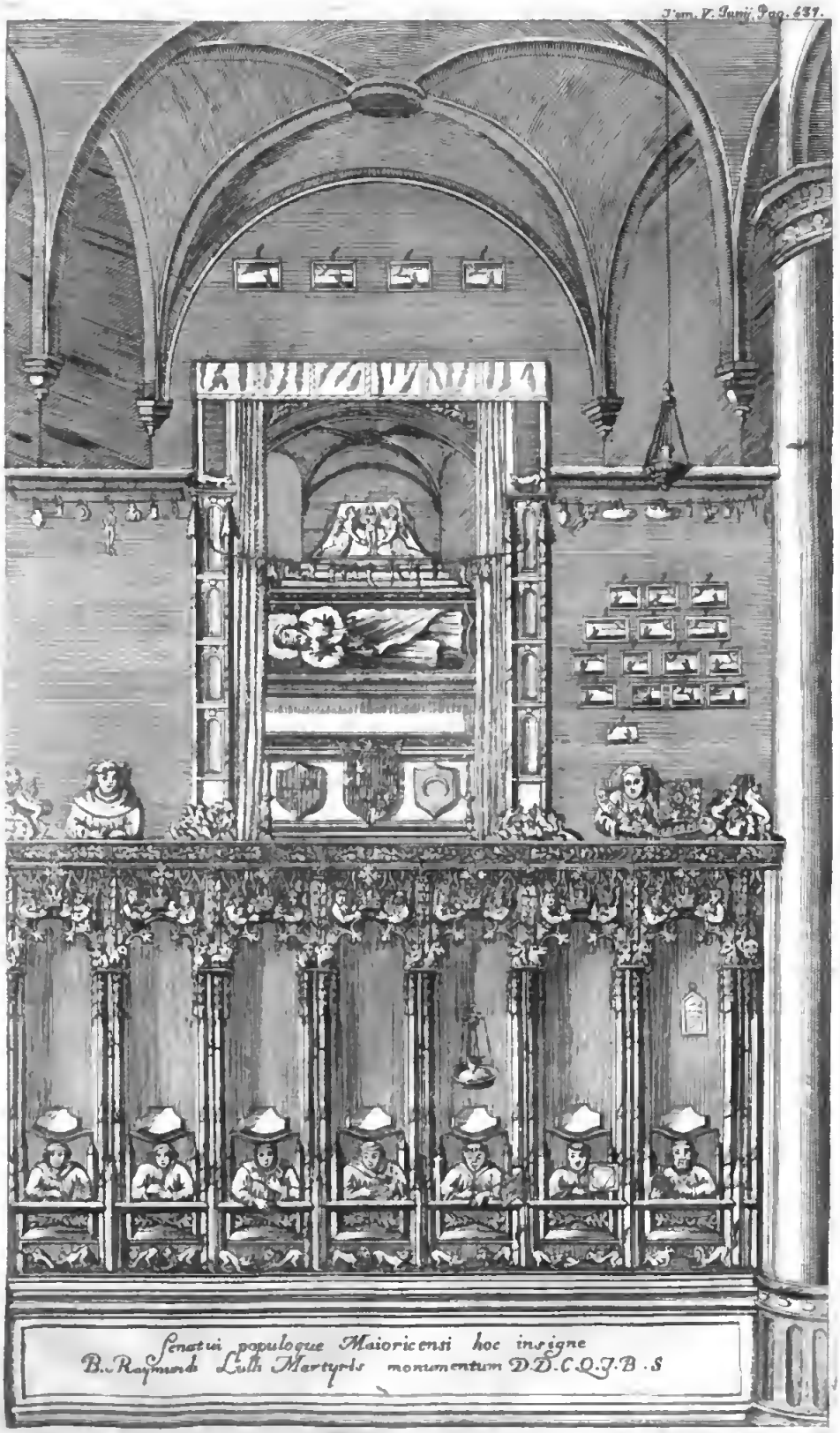

A

§. III. *Mauſoleum unum, Epitaphia duo, aliique conſtantis cultus argumenta.*

In Marianâ apud Franciſcanis ſacello poſitum Mauſoleum,

87 PRæ ceteris monumentis, celebre eſt hoc ipſo in templo, Sancti ſepulcrum; unum in altari, quo de jam egimus, ſ ut perperam reculit prælandatus Pacificus, ſ ſed in vicinâ ſacello, quod aliquibus B. Virginis de Conſolatione, aliis da Puritate, aliis de Conceptione placuit appellare. Uteumque vocare libuerit, aſſurgit ibi ad ſiniſtram, ſive ad cornu Epiſtolæ, machina vetuſti & artificioſi operis, cujus hic etiam ſchema proponere viſum eſt, ut facilius intelligantur quæ explicatione aliqua fortaſſe indigent. Baſim exornant parerga varii generis, ævum ſuum redolentia, ſæculum nempe XV; quo jam adulto, certum eſt fuiſſe elaborata, inchoato opere a Magiſtro Joanne Lobetio, anno MCCCCLX vita functo. Buſta ſeptem, ſuis quæque characteriſticis diſtincta, vicem ſtylobatarum ſubeunt, *quæ ſignorum practicæ ſcientiæ & ſpeculatricis oneriferendo ſunt deſtinata*: verba ſunt Proceſtus anni MDCXII pag. 649. Altitudo loculorum palmos contiB net circiter octo Majoricenſes, ex quorum ſuperiori parte emergentes genii ornamenta oſtentant, ſtatuis ſingulis deſtinatam; cum inſcriptione liberalium Artium, eo ordine diſpoſitarum, ut ducto ab Altari ordine, prima occurrat *Grammatica*, inde *Logica*, *Rhetorica*, *Arithmetica*, *Muſica*, *Geometria*, *Aſtrologia*. Hactenus fabrica, unæ ipſi ſepulcrali quodammodo ſubſtructa, altitudine palmorum ferme undecim.

erectum ſec. 15.

perfectum circa 1490.

28 Dehinc in pariete apertus patet Loculus, capellæ ſpeciem referens, in cujus ſummitate veſtigia apparent inſignium Regni Majoricenſis, quorum colores vetuſtas adeo exedit, ut non omnino dignoſcantur. Id vero ex ipſo Archivo civitatis legitime conficitur, eam fabricæ partem publicis ſumptibus fuiſſe erectam, inter annum MCCCCLXXXVII, & MCCCCXCII. Quę ad loculi latera vides buſta gemina, ſtylobatæ & ipſæ ſunt, ſtatuis aliis præparatæ. Alterum Gothicam hanc epigraphen exhibet, *Diſpoſitor ſum fanitatis*; manifeſtum, ſi uſquam aliud, baneficiorum, ejus meritis impetratorum, indicium.

C Quid in alio poſitum fuerit dubium eſt. Veroſimile tamen, fuiſſe aut palmam, aut alia quædam martyrii ſymbola.

cum ardente urnam lampade,

29 Ex interiori loculi illius parte veneratio-nem ſpirat Urna marmorea, ex alabaſtrite elegantiſſime elaborata, impoſitaque baſi, cujus frontem exornant ſcuta tria gentilitia, Regis Cathnlici Ferdinandi, Matricenſium, & familię Lulliſticę; ſed lapſu temporis adeo deleta, ut vix, & niſi cominus, colores aureaqun decoramenta deprehendi queant. Nunc Urnam ipſam intueamur. Partem extimam veſtit labor anaglypticus, Beatum exhibens funebri habitu, radiis tamen inſignem; cui & alia ſuperadditur, more antiquo animam referens, & ipſam radiatam, ab Angelis in cælum deportatam. Loculus totus ſipariis clauditur. Candelabris cereos imponit frequens populi erga Sanctum devotio & concurſus: maxime vero ad lampadem recurritur, eum in finem adeo depreſſam, ut ex eo oleum deſumi poſſit. Audiatur inſtrumentum authenticum, confectum v Novembris MDCXIV. „ Ar„ det continuo lychnus coram ſepulcro, eo laxato „ funę, ut vel puellę puerique ſeptennes oleum „ inde aſſumere valeant, cum voluerint; cui appoſi-

ta eſt congrua patella, cum exiguo vaſculo, quibus haurit oleum quiſque perquirens illud, tamquam amuletum ſingulare; atque ita haurit, ut „ ſive feſtis diebus ſive negotialibus, negotium di- „ eaa in lychno.„ Tabellas votivas, argentea donaria, & hujuſmodi plura ſatis eſt nominaſſe. Multa deeſſe teſtatur Cuſturer, pauciores item lampadea; cum ex tribus argenteis unica conflata fuerit, quæ in facelli medio appenditur.

unde petitur oleum ægris ſalutare

ut teſtantur crebra iſtic anathemata.

20 Ceterum de amathematia & ſalutifero oleo, ita loquitur præfatum inſtrumentum. „ Ex quo „ fit, ut qui per oleum ſalutare ſunt in priſtinam valetudinem reſtituti, juxta præteriti mor„ bi qualitatem gratulabundi, variis ac plurimis „ donis B. Raymundi facellum identidem ornent. „ Inde quamplurima pendent, tum cerea tum „ argentea capita, oculi, colla, brachia, manus, „ ubera, corda; quædam item faſciæ, quæ hernia „ laborantea, viri ſancti auxilio, indicant ſanitate „ donatos; crura, pedes, ſingula diviſim, con„ junctim capita & colla; a capite ad renes uſque „ membra omnia, crura cum pedibus; denique „ expreſſa totius corporis membra. " Votivarum „ deinde tabellarum, ſcipionum, quibuſque inni„ tuntur claodi baculorum, ea eſt vis & multi- „ E tudo, ut iis facelli parietes, non minus undi- „ que veſtiantur quam ornentur. " Exſtant præterea binæ aliæ imagines in eodem facello, ſolitis Beatorum ornamentis præditæ.

Epitaphium vetus.

31 At prætermitti non debet Raymundi epitaphium antiquiſſimum, litteris Gothicis (ut vocant) inſculptum marmori, affixo in proſpectu patietis ipſius ſepulcri.

Hic nitidum tumulus retinens eſt corpus ad intra,
Raymundi magni fulgentis nomine Lulli,
Moribus inſignis: ſunt nuntia climata mundi,
Et ſua ſcripta ferunt: fuerit quis clarior illo
Majoricis, artique domus teſtantur, & omnes.
Urbs fuit, & Domina Balearum Regia magna,
Hunc tres ætatea primę tenuere laſcivum;
Verum poſtremæ perfectum conſtituerunt;
Cum Chriſtua lectum cunctis pateſecerat illum:
A vanis mundi convertens ad ſua ſancta,
Atque docens prompte natura quod exigit omnis:
Et quæ ſecreto naturaque mira creavit.
Hic bonus, electus Chriſtum ſerventer amando
Barbarus ex illo tactua pergendo popellus,
Demonſtrauſque Deum Chriſtumque virumque F
ſuiſſe,
Atque Redemptorem lapſi primique parentis.
Barbarus obaudit, inſultana ſurgit in illum;
Et feriunt lapide; ſit vitæ terminus illi.
Cernite Raymundum, Patres, hunc recolite veſtium,
Veſtrum conſivem, decus & prænobile veſtrum.

Franciſcus Ximenez Canonicus Majoricenſis.

Eo deſcripſi inconditos verſus, quod ſua barbarie procul dubio ſæculum XV redoleant. Aliud brevius trium verſuum infra nu. 45, repertum poſt primigeniam Vitam, quo ſignificatur Lullus obiiſſe anno MCCCXV, miſſum facio; quia eo, non tam viri ſanctitas, quam doctrina laudatur.

Aliud recentius,

32 Juverit & aliud recentius adjungere, Minervæ paulo cultioris.

RAYMUNDI LULLI TUMULUS, *in quo* PHOEBUS ET CALLIOPE COLLOQUUNTUR.

PH. Unde hęc, ad vatiis vernantia prata napęis,
Sanctula plus ſolito nunc mihi viſa Soror?
Diſſimilia tu, Chara, quidem: arridere videntur
Hæc loca; tu lacrymis ora verenda rigas.

A AUCT. I.B.S.

CAL. Lullus habet tumulum, facer eſt locus; iutus ia altum
Aſſurgunt nitidia lilia cum violis.
Balſama odora rogo ſpirant, cinerique beato
Ponuntur ſacria thura cremanda focis,
P. O Lapis ante alios totum venerande per urbem!
O Lapis! n quantum quantulus iatus habes;
Huic dederat (cognotat eaim) Deus ille merentem
Quidquid erat Sophiæ, quod fuit; idque genus.
Scilicet indicium tantæ virturis; in arma
Tot natę hac violæ, totque fuere roſæ.
induxeus Phabum & Calliopen, C. Diis ſatus iſte fuit, divum lacte nutritus,
Sedibus ut Superum maximus eſſet honos.
Non genio iadulſit, lapſis florentibus annis;
Otia propellens, luxibus hoſtis erat.
Myſtica divinæ Legis reſeravit: eidem
Et pietas, mentis ſimplicitaſque fuit.
Nequitiam fugiens nbnoxia crimina vicit;
Aque egit puros, putior ipſe dies.
P. Nec contentus eo (tantus fuit ardor in Altum)
Non timuit pœnas Martyr adire graveis
Pro qun ejus (ſed vos Nyobæum pandite matmor)
B Et manes Chriſtus, forſan & oſſa tenet.
C. Labenteis acies, Chriſti virtute potenti
Extulit, hoſtileis non metuendo minas.
Lulliſan. Ritum laudantes. P. Alma fides pariterque ſui Crux alma, verendo
Pro galea in capitis vertice, ſemper erant.
Ille pias refuvens, lymphata mente profanus,
Veridico in rectos verterat ore viros:
Sicque viam ætherei multis patefecit olympi,
Quos niger in rapidis orcus haberet aquis.
C. Hinc adit Superos, mediis tumulandus in aſtris,
Ut rutilaas media fandat ab arce jubar,
Huic igitur syria ſpectandus veſte Sacerdos
Concelebret laudes nocte dieque pias.
Dic pia verba, rogo; cineres nec temne, Viator;
Sic tibi contingat talia verba cani.
P. At nos, cara Sorur, colleis linquamus & aatra,
Divn & eantemus carmina multa viro.

FINIS.

Auſtoribus Joanne Genovarda & Auguſtino Andrea, Balearibus adoleſcentibus. Nono Kalendas Octobris, anno a natali Chriſti MDXLI.

C Deſumpta hæc ſunt teſta Cuſtrerin, ex ſæpe citato Proceſſu anni MDCXII. fol. 653. Plures hujuſmodi Elegias & Odas, in Lulli honorem compoſitas, qui legere voluerit, adeat Vernonum, a pag. 301. ad 312.

Altare apud Trinitarios, 23 Inter cetera enitus Lulliani monumenta, longam præfert vetuſtatem, quod conſpicitur in facello ſanctiſſimæ Trinitatis, eccleſiæ Sancti Spiritus, apud Patres Trimitarios, ut manifeſte exhibet altare ipſum antiquiſſimi operis, hic in æs inciſum, & lectoris ocalis expoſitum. Supra diximus, Raymundum ejus aræ latus occupaſſe, in cujus altera parte S. Franciſcus Aſſiſias erat collocatus; jam vero cum Magno Antonio collatus, quid aliud indicae, quam quod Majoricæ, non minus communis, quam antiqua faerit dejus ſanctitate hominum opiaio? Sane etiam in eodem altari repetita effigies, radiis conſpicua, & zalum in annuntiando Mauris Euangelio, & toleratum pro fide martyriam repræſentat. Porro monaſterii illius Religioſi teſtantur, audiviſſe a feminibus jam defunctis, cum prodiiſſet Bulla Urbani VIII, cultum omnem exhiberi prohibens viris non Canonizatis aut Beatificaris, niſi ab immemorabili hujuſmodi cultus duraviſſet; ſeſtantur, inquam, loci Inquiſitorem, cognita imaginum iſtarum antiquitate, ſignique adeo patentibus, pacifica in poſſeſſione omnia reliquiſſe.

In quo ſculpta B. Lulli Acta;

alibi alias cum frequentibus Miſſis.

24 Multa prętereo, quæ longum foret ſigillatim enumerare, venerationis antiquæ veſtigia, tota paſſim urbe & inſula Majoricenſi impreſſa. In altari S. Honorati, apud ſanctimoniales beatæ Margaritæ, ſpectabilis itidem eſt Lulliana imago, radiis ſuis decorata. In aula Univerſitaris, non efugies ſolum veneranda proponitur, ſed & ibi altare viſitur Raymundo ſacrum; ardet lampas, Miſſæ celebrantur. Nullus populi frequentia notior locus propylæn S. Antonii: ibi potro & radios ſaos Raymundus habet, & quæ in ejus honorem ardear, lampadem alteram. Mitto alia urbis loca, monumentia Lullianæ ſanctitatis inſignia; uti & reliqua inſulę intius uppida, in quorum ſingulis illuſtria apparent cultus antiquiſſimi indicia; neque enim opus eſt ea procul accerſere, cum receptiſſimo jam uſu paſſim imagines pradeant in æs inciſæ, in quibus Raymundum tribuuntur omnis ſanctitatis ornamenta, plerumque cum expreſſa Ordinarii licentia, adjunctis Antiphoaa, Reſponſorio & Oratione, ea antiquo Officio deſumptis; atque in tabella, ad ejus ſepulcrum, publicæ devotionis emmodo, aſſervatis. Beati titulum vix ullus Sanctorum obtinet frequentius, tum in theſibus, tum in concinnibus, tum in libris editis, tum denique in actis aliis, etiam de Epiſcopi auctoritate promulgatis.

Locorum, ejus cœlo memorabilium, venera-tio.

25 Eſt & alia cultus immemorabilis nota non iaſimi ordinis; primum in eo cubiculo, ubi ſub ipſis converſionis initiis Chriſtus Crucifixus Lullo apparuiſſe dicitur; deinde in celebri monte Randa, aſpero vitæ genere, variiſque pœnitentiæ Raymundianæ exercitiis apud incolas notiſſimo. Utrumque locum fidelium pietas Deo dicandum cenſuit, exſtructis oratoriis, in quibus celebrantur Miſſæ, aliaque religionis exercitia; ſed ea potiſſimum eluceat, quæ ab hominum memoria Raymundi ſanctitatem, indigenis ſuiſſe perſuaſiſſimam, oſtendunt. Quin & illud memoria dignum narrant Vincentius Mut & Fr. Bonaventura Armengual, apud Cuſtererium his verbis: „ Ad ejus ſpecum, circa Monticuli juga poſitum, & ab eremitica domo de Miramar ad „ primum lapidem ſitum, in quo quietis & ſomni „ cauſa manebat; animalia poſt ejus mortem ac- „ cedunt, ab iagreſſu ſe abſtinant, & quaſi il- „ lum venerantes tecedunt; quod ſæpiſſime vi- „ dentes illius loci accolæ admirantur, “ Addi hic poteſt in ſæpe citatis Proceſſibus, locis quam plurimis, teſtimonia adduci, aſſerentia, Reliquias B. Raymundi noſtri frequentias ab ægris expeti, quam ulla Sanctorum alinrum lipſana. Nimirum, mandibula ejus, ergenteæ theeę inſerta, ex facriſtia Franciſcanorum, ſolet ad infirmos deferri; multiſque claret miraculis, ut, non ſolum vulgi fama, ſed multis teſtimoniis eſt demonſtratum.

Reliquiæ ab infirmis poſtulari ſolitæ.

26 Quod hic de Reliquiis dicitur, ab omni hominum genere vehementer capetitis, imo præ aliis Sanctorum lipſanis; idem aſſerunt jurati teſtes religioſi viri de Miſſis, quę in ejus honorem fieri jubebantur: nempe, ut eſt in depoſitione juridica, de nullo ſancto tot Miſſas ab externis deſiderari, quam de S. Raymundo Lullo; adeo ut diebus prope ſingulis quinque aut ſex Sacra expetantur. Non memoro celebriores feſtivitates, & olim & etiam hodie annuatim celebrati ſolitas: quarum prima ſolennior, facta dicitur anno MCCCCXLVIII; tum ſcilicet cum ſactum corpus ea ſacriſtia, in qua primum ſue-

alia Sanctiſeſtivitates ſubinde inſtitutæ

rat

Sapientissimæ Academiæ Lullisticæ Maioricensi hæc Patroni sui immemorabilis
cultus tam antiqua quam manifesta vestigia D D C Q O. B S

A rat depoſitum, in ſepulcrum proprium deportaretur. Alia, non minus ſolennis, accidit MDXI; eo potiſſimum quod certamina, de Lulli libris, Romæ & Hiſpali habita, felici exitu eſſent terminata. Subinde, ut jam dicebam, celebritas illa annua repeti cepta eſt; idque publico ære, in eum finem a Primoribus deſtinato; nimirum libris quinquaginta Majoricenſibus. Solet autem a Magiſtratibus celebrari dies obitus XXX Junii. *quarum duo annalis ſingulis repetuntur;* Univerſitas vero diem ſibi peculiarem delegit, Januarii XXV; ſumptibus, qui autea a ſola Lulliana Schola fiebant, in commune Facultatum omnium unus redactis. Ceterum feſtivitati utrique aſſiſtit Prorex, cum Epiſcopo, Juratis, Capitulo, Dominiſque inquiſitoribus, præter Magiſtros & Doctores Facultatum omnium, & maxime Scholarum quatuor, Lulliſticæ, Thomiſticæ, Scotiſticæ & Suariſticæ, omnibus cæremoniali ritu & habitu procedentibus.

non ita ſit ab decreto Urbani VIII quidquam immutatum, B 27 Atque hoc quidem cultu pacifice gaudet, & olim gaviſus eſt beatus Raymundus; ſic ut Bulla Urbani VIII, ſemel atque iterum publicata nihil omnino immutandum conſuetint, aut Epiſcopi aut Inquiſitores; procul dubio nihil non moturi, ſi de immemorabili tempore non undequaque conſtitiſſet. Patuit id nimis quam manifeſte in aliis Dei ſervis, qui, licet quo tempore præfata Bulla edita eſt, Majoricæ magna eſſent in veneratione; nihilominus, quod eorum cultus oſtendi non poſſet immemorabilis, confeſtim abrogatus eſt. Tales erant, apud Patres Dominicanos, Venerabilis Pater Michael Bennaſſes; apud Patres Franciſcanos, Venerabilis Pater Raphael Sierta; in Collegio Societatis Jeſu Montis Sion, Venerabilis Alphonſus Rodriguez; pluresque alii, a Cuſturerio enumerati. Quod igitus intactus perſtitetit atque hactenus perſeveret B. Raymundi cultus, aliunde provenire nullatenus poteſt, quam quod & Epiſcopi, & Inquiſitorum Apoſtolicorum indicio, de cultus immemorabilitate, hoc eſt de cemenario annurum numero, manifeſte conſtiterit. Pauca hæc e multis ſacri & perenais cultus C argumentis delibare nportuit, quæ aliasa nobis non probanda ſed apponenda ſunt, nequis forte præjudiciis abreptus, temere inter Sanctos Raymundum noſtrum collocatum exiſtimet. Innumera prope alia bujuſmodi, ut ante monebam, & affert & ſolide deducit præſens Cuſturerius, tota ſua prima Diſſertatione, ad quam eos remittimus, qui aut B. Lullo infenſi, aut minus cteduli videri voluerint.

cametſi multorum aliorum cultus propterea ſit prohibitus.

§. IV. *De iis qui Beati Raymundi Vitam ex antiquiori ſcripſerunt, poſt an.* 1400. *Illam Waddingus habuit, eruderavit Cuſturerius.*

Ex veteri, quæ olim extitit, Vita, 28 IN tanta Sanctorum multitudine, qualem Acta noſtra exhibent, vix quemquam reperiss, cujus res geſtas tam multi, tam varii ſcriptores illuſtrandas ſuſceperint. Id abunde probabit longus eorum catalogus, mox ſubnectendus. Quod vero hac in re admiratione dignifſimum eſt; tot inter Auctores inveni neminem, qui primigenia beati Raymundi Acta in lucem proferre; paucifſimos, qui ea, citare ſaltem aut appellare, in oaimum induxerins. Ea porro jam olim extitiſſe, vel eo eo perſpicuum eſt, quod Lulliſtis, adverſus Nicolaum Eymericum certantibus, imo ante earum contentionum initia, palam illi aſſeterent, Magiſtri ſui doctrinam cælitus infuſam, virum ſanctum crederent, & in cælis beatum, aliaque hujuſmodi, ea quibus etiam ubtrectandi materiam Eymericus arripuerat, ut ea ejus Directorio manifeſte conſtat. Hæc autem non niſi ea Actis ejus, tum procul dubio notiſſimis, haberi potuiſſe nemo, opinor, ibit inficias. Erant igitur, & Lulliſtarum manibus eo tempore circumferebantur, ea vitæ monumenta, quæ ſubinde neglecta ſunt, ubi ad ſolam de doctrina diſputationem deventum eſt.

29 Prætetea, quam certum eſt, Carolum Bovillium Samorobrinſtem, primum fuiſſe, qui totam vitæ Lulliſticæ ſeriem; ab Hiſpanis aliquo acceptam publici juris fecerit, tranſmiſeticque ad amicum Raymundum Boucherium anno MDXI, & triennio poſt typis mandari primus curavesit; tam mihi videtus ſodubitatum, Actu ſlicubi manuſcripta, ex quibus hiſtoriam ſuam Hiſpanus hauſerit, aſſervari debuiſſe. Quis enim, obſecro, niſi temere, ſibi perſuadeat, virum probum juxta ac doctum, quidquam aut de ſuo fingere voluiſſe, aut vera a falſis diſcerocre non potuiſſe. Hiſpanum autem quis ſuſpicetur, aliunde ſua quam ex antiquis Commentrtiis deſumpſiſſe. Sane Nicolaus de Pax, Patricius Majoricenſis, in Vita, ſeu mavis Encomio, ſuo (ut loquitus) labore conteatu, teſtatur, *authentica inſtrumenta* conſuluiſſe ſe, & *memoriæ prodidiſſe, quæ de Raymundi noſtri rebus; ex variis collecta locis, annotaverat;* adeo ut novam dumtaxat compoſitionem hiſtoriæ contulerit; quæ, non ipſum *ſcriptorem*, *ſed diſertiſſimum alium* meretur. Uode mihi ſit perquam verſimile, in tabulariis Majoricenſibus ea monumenta fuiſſe depoſita, ex quibus hiſtorici illi ſua fideliter deprompſerint; tametſi temporum injuria, dicam? an ipſorum Lulliſtarum ineuria, nonnulla ſubinde periiſſe deprehendamus.

recenſior manuſcripta anno 1511,

30 Jam nominavi præcipuos duos Lullianæ Vitæ ſcriptores; quorum auctoritate nituntus plurima, in decurſu diſcutienda. Præcitatus Bovillus, amico Raymundo Boucherio, ſynonymum Patronum poſtulanti, Lulli Elogium ſubmiſit, anno (ut dicebam) MDXI, Junii XXVII; quale prodiit noo multo poſt, ex typographia Aſcenſiana, nempe MDXIV; ipſumque deinde Benedictus Gononus, Monachus Cæleſtinus, retulit in Vitas & Sententias Patrum Occidentis, editas Lugduni MDCXXV; dignum certa quod & hic totum, intes alia Raymundi Acta, locum, nanciſcetur. Alterum Vitam, nunc etiam allegatam, collegit Nicolaus de Pax, Patricius Majoricenſis, Archiepiſcopo Conſentino Nuntio Apoſtolico dedicatam, & typis datam Compluti MDXIX; de qua etiam ſuo loco plaribus agendum erit. Hos ſecuti ſunt certatim alii, quos fatcrit paucis indicare. Ludovicus Joannes Vileta, Canonicus Barcinonenſis, egregius io Cuociliu Tridentino Lulli defenſor, Artificio ſen Arti brevi B. Raymundi Lulli ſubjunxit vitæ ſynopſim, impreſſam Barciuune MDLXV. Nicolaus Mellinas Juris conſultus, concinnem habuit *De miraculoſa converſione, Vita & morte egregii Doctoris Raymundi Lulli*, excuſam Majoricæ MDCV. Juannes Segui, Canoniens & Pœnirentiarius Majoriceaſis, Vitam vulgaverat MDCVI, aſſiduus Cannoizationis Lullianæ promotor, ejuſque Romæ ſedulus procurator. Gaſpar Eſcolanus, Geſta Lulli inſeruit Tomo 2 Hiſtoriæ Valentinæ, editæ MDCX, Lib. 3 a. cap. 19. Etſi autem longum ſit reliquorum

prodit an. 1514,

altera an. 1519,

tertia an. 1569,

tum alia aliaque,

A nnnium upera pereurrere, nomina ſaltem deſcribenda putavi; quod ad B. Lulli laudem non parum conferant, tot inſignium ſcriptorum de ejus ſanctitate & virtutibus teſtimonia. Ea ceterorum ſyllabum, nullo aut ætatis aut dignitatis ſervato ordine.

AUCT. I. B. S.

Auctoribus accrevit,

31 Antonius Daza, Chronicis S. Franciſci addidit, quæ B. Raymundum ſpectabant, MDCXI impreſſionis Valliſoletanæ. Petrus Sanchez de Lizaraço; Andreas Libavius, Lucas Waddingus, Arturus de Monaſterio, Bnnaventura Armengual, Vincentius Mut, Ildephonſus de Zapeda, Auctor Academiæ perfectionis, Nicolaus Cauſinus, Joannes Maria de Vernon, Damianus Cornejo, Nicolaus Antonius, Antonius Arbiol, Doctor Petrus Bennaſſar, D. Colletet. Horum libros recitatos iovenies apud Cuſturerium, Differt. 2, cap. 8. Sed & iis plures licet adjungere; da quibus capite præcedenti agit idem auctor, & exp. 3u elatos Vernonius, aliique proptlis ſuis locis recenſendi. Neque tamen ex neotericorum iſtorum fide, licet fortaſſe optima, in præſentiarum quidquam ſtatuere convenit, niſi prius ea vindiceotur, unde illi narrationes ſuas acceperunt. Nam quod præterea, ſive ad utnatom expolire, ſive ad amplificationem adjungere quibuſdam placuit, neſcio unde deſumptum, nec examinare vacat, nec refutare; cum nobis ea omnioo ſufficiant, quæ ex probatiſſimis auctoribus tradituri ſumus. Ad circumſtantias vero quod attiner, in quibus & iſti nonnnmquam variant, nihil upus eſt magnopere laborare, obi de totius ſalrem ſubſtantiæ veritate conſtiterit.

B

eſtimanda ex primigenia,

32 Hanc non video alinnde certios enlligi putinſque hauriri poſſe, quam ex antiquiſſimo manuſcripto, diligenter, primum in urbis Majoricenſis Archivo, ae dein io Collegio Sapientiæ cuſtodito: quod primus in lucem protulit ſæpe laudandus Cuſturerius, Diſſ. 2. cap. 8 & 9. Illud ipſum a ſcripturibus aliis, ſaltem duobus, aliquando nominari advertimus; velutl a Nicolao Antonio, & diſertiſſime a Luca Waddingo, Annalium Tom. 2. ad annum MCCLXXXVII num. 2. quem ex eo Ms. pleraqne decerpſiſſe, clariſſimum ſpecimen ſtatim oſtendit. Merito inrerim cooqueri liceat, monumenta adeo authentica nobis e Waddingo ſubrepta; quæ ſi ad verbum Annalibus ſuis inrermiſcere voluiſſet, mirum quanto theſauro ditaſſet poſteros, qui, quantomvis tribuant ejus narratinnibus, antiquiora illa ſibi ſubducta nonnquam non ægerrime patientur. At Waddingum excuſat hiſtoriæ pertexendæ tatio, a qua alienum fuiſſet id genus Acta tota interſererа. Litem inteotare non lubet, ceterum longe melius de rebus ſacris meritus eſt Cuſturerius noſter, dum Ms. Vitam, toties a nobis expetitam, tam diu fruſtra quæſitam, publicæ luci expoſuit.

a Vadd ngo delibata,

C

a Cuſturerio erula,

33 Ar neqnis putet, aliud Majoricenſe, aliud eſſe Romanum vetuſtum Ms. quod præ oculis Waddingus habuit, ex paucis indiciis res fier cerrior. Ita hic habet loco jam citato.„Scribie „ Auctor coævns, & totius vitæ conſcius, in ejus „ Vita, apud me Ms. eum hoc aano Rnmam ve„ uiſſe, hujuſmodi Collegia inſtituendi & ſtabilien„ di gtatia; mortuoque Honorio, Luretiam per„ rexiſſe, ut eanſam hanc proſequeretur. Ibi ex „ mandato Cancellarii Bertholdi, novum illud ſum „ Scientiæ & Artis genus publice in Aula Litterа„ ria perlegit; ſed dum parum aut nihil io ea profi„ cerent ſtudioſi, abiit Montem-peſſulanum, ad „ Jacobum Regem Majoricarum. Hie per aliquod „ tempus hærſit, ubi [Raymondus] Artem hanc, „ quam Veritatis inventivam appellandam cen„ ſuit, clariorem reddere ſtudoit, reſectis multis „ figutis & notis, relictis ex ſaxdecim, quæ prius „ erant, quatour dumtaxat. Debiue Januam, ubi „ librum hunc ſunm reddidit Arabicum; mox Ro„ mam veniti acturus cum Nicolao IV de fundan„ dis ubiquo locorum monaſteriis aut collegiis lin„ gnarum Orieotalium. Sed propter varias rerum „ viciſſitudines, & rei Chriſtianæ temoltus, Pon„ tificis animum, per graviora diſtractum proba„ vit: neqne ſperavit ſe quidpiam io hac re im„ petraturum. Rediit iraque Januam, illinc in „ Africam transfretaturus, ut vel ſulus tentaret, „ quod per plures fieri cupiebat operarios, con„ verſionem Saracenorum.„ Hæc & iſtiuſmodi alia, murata paulum phraſi, ex Synehrono Ms. a Waddingn deſcripta (ut brevi ad oculum ex ipſis Actis cap. 2, ſub finem & alibi, Lector ipſe per ſe diſpicere poterit) apertiſſime oſtendunt, non aliud habuiſſe Ms. Franciſcanorum Hiſtoriographum, quam quod poſtea ſubjiciemus, accurarius examinandum.

D

E

Videtur ea Romam ablata ad Cancellarium fuiſſe,

34 Unde maouſcripti Majoricenſis copiam nactus fuerit Wsddingus, non facile eſteuojectura aſſequi; niſi ſi fortaſſe inſtrumenta omnia, ad Canonizationis Proceſſum Romam tranſmiſſa, inſpicere ei licuerit, ut alicubi indicat; atque ioret ea ipſam, qua de agimus, vitæ ſeriem a Raymondi æquali, uno vel pluribus, elaboratam. Quod autem dubitem, ſitne a pluribus, an ab uno ſolo, adornatum præciratum Ms. facit titulus ite conceptos, ut, ſi non a pluribus exaratum, a multis ſaltem Raymundi amicis narrata eſſe oporteat, quæ in eo continentur. Utcumque tamen ea geſta volueris, nobis unus ſemper idemque Anonymus, totius npuſculi auctor videbitur citabiturque. Stylus ſimplicior, ſermo rudis, ordo & phraſis ipſa antiquitatem redoleat, & ævum plane ſapiant, ad quod Vita tota reducenda eſt. Menda, hiatus, defectuſque alii, amanuenſium vitio immixti, atque hinc inde intereurrentes, ubi verbo præterot, corrigentur alio charactere (neqnid in apographo immuretur,) vel in obſervationibus ſue commoda explicabuntur. Notandum vero quam maxime, non hic vitam totam deſcribi, ſed ea ſolum, quæ de converſione ſua, aliiſque nonnullis ad peregrinationes ſcriptaque pertinentibus, amicis & auctori ipſi Raymundus in Francia aliquando narraverat; quæque ipſo adhuc ſupeſtite memoriæ mandata, ex eo colligimus, quod de ultimis vitæ annis, deque glorioſo exitu, nihil memoret Anonymus. Illud eriam Lector advertat, Capita, Capitum tirulos, Notas marginales, & ſiquæ alia ad claritatem pertioent, a nobis adjecta eſſe, ut facilius poſtea ſuis Annotationibus illuſtrentur.

& vivente adhuc Lullo ſcribi cepta.

F

§. V. *Epiſtola Cuſturerii, Vitæ veteris authentiam probans.*

Authentiam negotii probare Cuſturerius,

35 Quæ dixi ſuperiori Paragrapho, cordato cuivis videri poterant, ad firmandam manuſcripti vetuſtatem ſatis opportuna, ſic ut proinde ſupervacaneum eſſet ei rei pluribus inſudare. Verum eos B. Raymundus nactus eſt adverſarios, quos non facile ratiociniis, tametſi veroſimillimis, ab invetaratis præjudiciis avoces. Cum igitur ex indubitata horum Actorum fide, tota Lulliana vitæ ſeries potiſſimum pendeat; aum in modum

A dum veritas ſtabilienda? ut omnis prorſus tergiverſationi aditus præcluderetur. Ita equidem mecum pridem ſtatueram; verum deficientibus hac in parte evidentioribus argumentis, præter ea quæ modo adducta ſunt, nihil antiquius habui, quam eo recurrere, unde lucis aliquid afferri poſſet. Conſului per litteras ſemel atque iterum, numquam ſatis laudatum Cuſtuverium; ipſique ea propoſui quæ longe diligentiſſimum rerum Lullianarum ſcrutatorem impellerent, ut quidquid ad confirmandam præfatorum Actorum antiquitatem integritatemque Majoricis ſuppeteret, protinus communicatum vellet. Nec me mea feſellit opinio. Prompte obſecutus eſt; cumulate reſpondit, & (ni fallor) rem plane evicit. Non erit, opinor, Lectori ingratum, & quid ego paucis proponerem, audire, & quid ille prolixius repoſuerit. En epiſtolæ meæ faciem.

ad propoſitas ſuper eo articulos

36 Illud præ ceteris omni conatu ſtabiliendum; Vitam illam manuſcriptam, quam vocat Reverentia veſtra Scriptorum coævorum, talem omnino eſſe, idque ex indiciis omnibus quæ allegari poterunt. Etenim fundamento hoc, tamquam præcipuo, inniti debet quidquid de Beati Martyris ſanctitate, rebuſque pro religione Catholica præclare geſtis, toto noſtro tractatu fuſius deducetur. Habeo præ oculis epiſtolam Rev. veſtræ, datam IV Kal. Aug. MDCXCIX, qua conqueritur, magnam fuiſſe iocutiam (Majoricæ) in ſervandis ſcripturis antiquis. Qua in re, mea quidem ſententia, nollo ſuo merito accuſantur, ſi Vitam illam tam ſtudioſe cuſtodierint. Hoc vero plane mirandum, eam nunc primum, poſt quatuor fere ab obitu Raymundi ſæculs, lucem aſpicere; idque eo maxime, quod Lulliſtæ, acerrimi Doctoris ſui defenſores, nihil eorum omiſerint, quæ ad vitam ejus illuſtrandam tantillum poterant conferre. Scio, Vitam hoc non abſimilem, citari a Waddingo; ſed & illi indignor, quod tale monumentum nobis inviderit. Non eſt mihi in animo Vitam illam oſtentare revocare in dubium, at vero ea vellem rationum momenta adduci, quæ ſuſpicionem prorſus omnem tollerent aut ſuppoſitionis aut falſitatis.] Ad hæc ita Cuſtuverius:

reſpondit, animo ſe eandem eccleſiam dum Vitam illam

37 In primis, inquit, Vitam illam coævorum Scriptorum eſſe, in Diſſertationibus meis affirmare non dubitavi, ob eas, quas ibi affero, rationes & conjecturas, quæ omnia hic colligam, ut iis, quibus potero, indiciis confirmem. Legeram, apud Waddingum & Nicolaum Antonium, ea quæ iſti habent de hujuſmodi Vita. Obſeveram etiam inter alia, in Proceſſu, auctoritate Ordinarii pro B. Martyris Canonizatione confecto, D. Franciſcum Monraner, nobilem & eruditum virum, anno MDCXIII, ſub juramento in ſua depoſitione affirmaſſe; ſe legiſſe *Relationem Vitæ, converſionis & pœnitentiæ* (Raymundi) *quam ad honorem & laudem Domini noſtri Jeſu Chriſti, quibuſdam devotis & amicis ſuis, Venerabilis Doctor Raymundus narravit, ſemel & iterum ab iiſdem inſtanter Rogatus, ut ibi ſortur: quæ Vita apparet in vetuſtiſſimo libro manuſcripto, aſſervato inter cæteros libros reconditos, in Domo præfentis civitatis Majoricarum.* Eam igitur & alia quæſiturus, adii archivum hujus civitatis; illa autem ibi non inventa, imo querimoniis fundente civitatis Secretario, quod aliqua ſcripta Raymundi, & ad eum pertinentia, illinc olim abducta fuiſſent, ſorte ab ejus diſcipulis, hujuſmodi ſcriptorum importune avidis; rogavi Lulliſtas aliquos, quid de illa vita? nihilque aliod nuntiatum eſt, quam aſſervari Romæ in Collegio Franciſcano Hibernorum S. Iſidori.

nique ſolam Romæ obſervatam in Proceſſu;

38 Aliqua deinde, Diſſertationum mearum argumento neceſſaria, quæſiturus, adii ſemel & iterum bibliothecam Collegii B. Mariæ de Sapientia, unico intentus ſatis multis capitibus mei illius opuſculi, quod tunc urgebat, cujuſque inſtituti tunc mihi non videbatur eſſe, Acta Raymundi examinari. Volvi ibi per ſumma capita, plura Raymundi opera Mſs. aliqua recentiori, alia antiquiori, antiquiſſimo alia characterа deſcripta, quæ ibi ab ejus fundatore, circa annum MDCXXXV, & deinceps ab aliis Lulliſtis relicta, narrabant collegii illius alumni; qui omnes, etſi Lulli doctrinam profiteantur, juvenes tamen ſunt, nec ultra octennium in eo Collegio detinentur, unice intenti ſuis volvendis codicibus, parumque de Mſs. antiquis ſolicitu; unde nihil mirum, quod ſicut & alii antiquiores Lulliſtæ, nihil ſcirent de Vita illa. Quo factum eſt, ut cum multa parata Diſſertationibus meis haberem, ut, ſetipſi Petri Danieli-Papebrochio; Vitam illam non vidiſſem, remitteremque illum ad archivum S. Iſidori. Adii iterum eamdem bibliothecam, ubi, cum alia quærens, vetuſtiſſimorum, partim laceratorum codicum, veluti deſpectum faſciculum volverem; incidi in eum, quo Vita Raymundi breviſſimumque ejus opuſculum continetur, qui ab aliquo libro videbatur avulſus.

& Majoriſca apud Lulliſtas quæſitum,

tandemque in codice vetuſtiſſimo reperiam:

39 Eſt igitur codex ille plane antiquiſſimus, ita ut ſcriptionis & characterum forma, abbreviſtionum copia, papyri ſpecies, cæteraque omnia, etiam protervum adducere poſſint, ut judicet, codicem illum ante aliquot ſæcula ſcriptum eſſe, quod ipſe judicavi indubium. Legi illius titulum, qui ſublatis compendiis litterarum, quibus carebat typographus, habetur in Diſſertationibus meis pag. 471; in Ms. autem hoc plane modo.

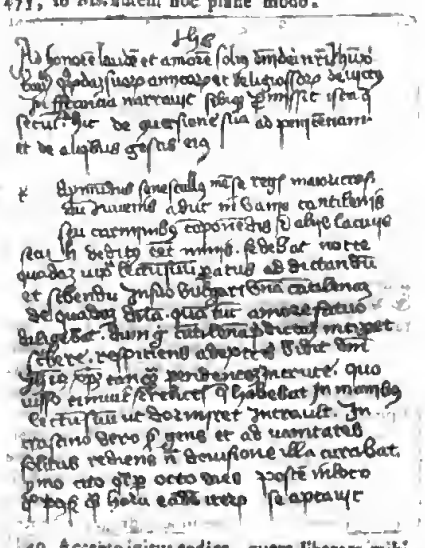

40 Accepto igitur codice, quem libenter mihi commendarunt Collegæ illi, eum mecum tuli, ea examinavi, contuli cum iis quæ de ſeipſo Raymundus in aliquibus opuſculis ſcripſit; cum fina aliquorum opuſculorum ipſius; in quibus ſubjungit locum & tempus, quibus ea ſcripta aut

quam ex ideneis finem judicet,

A perfecta ſunt; cum hiſtoriis eorum temporum, quibus ſatis immixta eſt Vita Raymundi, cum illa quam edidit Carolus Bovillus; ſolutiſque aliquibus difficultatibus, omnia inter ſe convenire reperi, chronologiæ conſentire, ac ſtylum ſapere antiquitatem & candorem, quemadmodum in Appendice ad Diſſertationes adnotavi. Advetti inſuper, vitam illam ſolum deduci ad tempora Concilii Viennenſis.

AUCT. L. B. S.

Procedit ea uſque ad an. 1311.

41 Quibus omnibus penſatis, tituloque ipſius Vitæ attente conſiderato, non dubitavi quia incidiſſem in Vitam illam coævorum ſcriptorum, de qua Waddingus, Nicolaus Antonius, & D. Franciſcus Montaner, in depoſitione illa ſua jurata, meminerat, in qua ait, *veroſimiliter fuiſſe Vitam illam in domo civitatis Majoricarum*; unde a nonnemine ablatam, ad bibliothecam illam perveniſſe exiſtimavi, ſine ulla interpolationis aut additionis nota: imo adeo fideliter tranſcriptam, ut nec ei additi ſint eventus, qui ſub finem vitæ Raymundi contigerunt. Adnexum eſt tantummodo Epitaphium antiquum ejus ſepulcri, de quo ſtatim; quandoque de ſuo non addit procul dubio tranſcriptor, ſed ex ſepulcrali lapide, ſubjuncta expoſitione proſus neceſſaria. Scriptam porro eſſe Vitam illam, vivente adhuc Raymundo, inter alia manifeſte ex eo conficitur, quod nihil ibi de celebri ejus morte & martyrio memoretur, quæ nullo modo prætermiſſa credenda ſunt, ab ullo, qui poſt illa Vitam ſcribere aut etiam fingere inſtituiſſet. Cum autem Acta Raymundi ſolum deducerentur ad tempora Concilii Viennenſis; probabiliſſima conjectura arbitratus ſum, eo ipſo tempore ſcriptam eſſe Vitam ab amicis illis, qui tunc ex ipſius Beati Martyris ore res geſtas, fideliſſime euarratas, excepiſſent.

B

& nihil habet de fine vitæ.

42 Jam ut ad codicis illius antiquitatem redeam, animadvertendum eſt, in eo præfatæ Vitæ, ut jam dicebam, adjectum eſſe Epitaphium Raymundi pervetuſtum, quale extat in Diſſertatione mea prima pag. 64 & 210. Inde vero aſſumi poteſt argumentum, quo probetur, codicem iſtum ſcriptum eſſe ante annum MCCCCXLVIII, quo ſcilicet anno corpus B. Raymundi, ex eo quo jacebat loco, translatum eſt ad ſplendidius ſepulcrum, in quo hodie colitur, ut fuſe in Diſſertationibus meis demonſtravi. Cum enim codici iſti additum ſit Epitaphium illud, quod in antiquo ſepulcro legebatur, ante eum annum MCCCCXLVIII; non autem aliud, quod ab hoc circiter anno, in ſacello ejus ſepulcri, marmori inſculptum, hodiedum viſitur, compoſitum a Doctore Franciſco Eximinio, Canonico & Vicario generali Majoricenſi, quod quidem multo honorificentius eſt atque elegantius; vel ex ea ratione affirmare minime dubito, codicem illum ante annum MCCCCXLVIII exaratum. Siquidem credibile non eſt, honorificentius Epitaphium prætermiſſum iri, ſi tunc, cum ſcriptus eſt codex, in Raymundi ſepulcro exſtitiſſet, cum aperte deprehendatur, non alio finc ad calcem Vitæ ſubjunctum, jam dictum Epitaphium; quam ut beati Martyris laudi & honori conſuleretur. Atque hinc (niſi vehementer fallor) abunde evincitur, anno MCCCCXLVIII antiquius eſſe id, de quo agimus, Vitæ Lullianæ manuſcriptum.

C

ſed additum non ſolum Epitaphium

quale ante 1448 legebatur

43 Nec certe deſpiciendum eſt hoc argumentum, ad fulciendam codicis illius antiquitatem; quandoquidem characterum abbreviationumque forma ceteraque omnia, in ea tempora aptiſſime quadrant. Illud autem mihi non occurrit, dum Diſſertationes ſcriberem, quibus Vitam atteſtari, neque mihi tempus innotuit, quo degeret Canonicus ille Ximinius (a quo argumentum iſtud plus roboris accipit) donec pars magna Diſſertationum jam typis data fuiſſet. Cum vero ſubinde comperiſſem, nullum alium hujus nominis Canonicorum in Cathedralis Eccleſiæ tabulariis inveniri, nec in hoc regno Canonici alii extitiſſe; arripienda fuit occaſio inſerendi nunc acceptam non deſpiciendam notitiam, quæ opportunius in ipſis Diſſertationibus locum habuiſſet. Quod ſi tunc, cum Vita ipſa a me prælo ſubjiceretur, advertiſſem, ea aptari poſſe ad confirmandam codicis illius antiquitatem, non prætermiſiſſem in fine Vitæ Epitaphium illud, ideo tunc omiſſum, quia jam alibi Diſſertationibus inſertum erat, ex aliis manuſcriptis deſumptum.

D

non item recentiori, poſt corporis tranſlationem compoſitum.

44 Nihilominus argumenta ibi adducta, vetuſtaſque codicia, quem præ oculis habebam, mihi tunc temporis ſufficientia viſa ſunt, & modo videntur, ut eum judicarem, & etiamnum judicem, immunem ab omni ſuppoſitionis vitio, ſaltem ab aliquibus ſæculis. At, ante illa ſupponi potuit. Potuit ſane, de potentia abſoluta, ut ajunt, non tamen ſuſpicandum. Quod ſi hoc ſufficeret ad evertendam fidem antiquorum codicum, nulli plane fidendum eſſet, niſi authentica fide publica de antiquitate illa, in ipſo codice conſtaret, quod neque ſeveriorea antiquitatum indagatorea poſtulant. Quid quod nec ea ipſa omnino ſatisfacerent ſecuturia temporibus, quibus facile dubitari poſſet de manu Notarii atteſtantis, præſertim ſi ejus Protocolla periiſſent, uti non raro in antiquiſſimis evenit, unde & in jure minor habetur probatio ſuffitit.

Certior probatio fuæ veritatis haberi poteſt,

E

45 Quot præterea Vitæ inſertæ ſunt Actis Sanctorum, quæ Reverentiæ veſtræ tanta cum laude elucidant? Quot monumenta, antiquitati illuſtratæ Emmanuelis Schelſtratii, aliiſque ſimilibus lucubrationibus, ea tantum fide quod ab antiquiſſimo alicujus Bibliothecæ Ms. quod per plura ſæcula latuerat, accepta ſint, præſertim ſi narratio nihil contineat, quod illam reddat ſuſpectam, imo aliis de eadem re notitiis indubiis confirmetur? Quæ omnia, ut ſupra dixi, in Ms. obſervavi. Nec modicum mihi argumentum fuit ne ſuppoſitionem ſuſpicarer, quod, ſi adeſſet, in re adeo connexa cum eorum temporum hiſtoria & chronologia, non ſemel deprehenderetur. Adde quod ſi ſuppoſita eſſet Vita jam ſæpe memorata, addita procul dubio ſpecioſa aliqua & prodigiis ſimillima repererentur, nec omitteretur in ea Beati martyrium, eum planum fuiſſet fingere, amicos illos Raymundo ſupervixiſſe, mortemque addidiſſe iis quæ ipſe ante denarraverat.

nec ſatis aliis ſcilicet requiſitis

F

46 Hoc vero plane mirandum, (urgebit Reverentia veſtra) eam (Vitam) nunc primum poſt quatuor fere ab obitu Raymundi ſæcula, lucem aſpicere; idque eo maxime, quod Lulliſtæ, acerrimi Doctoris ſui defenſores, nihil eorum omiſerint, quæ ad vitam ejus illuſtrandam tantillum poterant conferre. Mitendum ſane, ſi hæc res tractata eſſet a juſtis monumentorum veterum æſtimatoribus, quorum admodum pauci fideles elapſis ſæculis in Hiſpania inventi ſunt. Numquid non probe ſcit, Reverentia veſtra, plurium hominum judicium id fuiſſe, ut magnum obſequium præſtare ſe arbitrarentur ſanctis viris

licet originale Ms. dia latuerit,

ſi

A ſi relictis tinearum pabulo antiquis codicibus, unuſquiſque ſuam Sancti cujuslibet Vitam conflaret, ea contenti fide, ut aliqui, non omnes, indicent, unde acceperint ea quæ ſcripſerunt? Nonne id ipſum in hac re præſtiterunt Waddingus, Segui & Colletet, citati a Nicolao Antonio, quibus omnibus & aliis plurimis, æque ac Waddingo, indignari poterit Reverentia veſtra?

aut verius imperite contemptum fuerit, pro ſcriptis vocumlibus;

47 Ab hac antiquorum hujuſmodi codicum oblivione, & veluti contemptu, profectum eſt, ut dum Vitas Raymundi perquirerem, ſatis ſibi & mihi facere viderentur Lulliſtæ nonnulli, ſi me remitterent ad Vincentium Mut, Antonium Daza, Nicolaum Cauſinum & alios hujuſmodi, præſertim ad Joannem Segui, cujus Vitam aliqui ſecundandam exiſtimabant, mirabanturque antiquitatibus perquirendis me adeo intentum. Nec deſuit Doctor Lulliſta, Cathedraticus hujus Academiæ, qui cum ſciret me in pretio habere Vitam iſtam Ms. mihi diceret ſe, dum eo in collegio habitaret, eam vidiſſe, nec quidquam reculiſſe; quod judicaret, me nihil eam curaturum: cum aliæ typis datæ moderniores &

B profuſiores Raymundi Vitæ enſtarent, quas me vidiſſe haud dubitabat: quin & verſionem Balearicam ejuſdem Vitæ oſtendit, Latinæ ſatis conformem; en qua aliquid, non tamen reliqua ſupplere licuit, ut in Diſſertationibus annotavi pag. 492.

ſunt & alia multa,

48 Hæc, oi fallor, in cauſa fuerunt, cur Vita illa hactenus edita non fuerit; quemadmodum & alia plura antiqua monumenta, ad corpus B. Raymundi ejuſque cultum ſpectantia, operi meo inſerta, quæ non modico honori Beato eſſe poterunt, nec edita umquam ſunt a Lulliſtis illis, acerrimis Lullianarum rerum defenſoribus; ſic tamen ut ideo fidem indubitatam nequaquam

ipſiuſque Lulli Mſ. anecdota,

demereantur. Pace Reverentiæ veſtræ dicam, multa negleniſſe Lulliſtas, quæ ad ſuum Lullum defendendum conducebant, tuendis ejus ſcriptis unice intentos, doctrinæque in cathedris & theatris tradendæ ac defendendæ. Cum enim in collegio illo B. Mariæ de Sapientia, & in cœnobio S. Franciſci plurima exſtent Raymundi opera manuſcripta, antiquiſſimo charactere, alia non ita antiquo deſcripta; nec ea typis mandare curant, nec recudere jam typis data, additis iis Notis quas

C conſulit Waddingus, a Nicolao Antonio merito laudatus. Quod & ego conſilium paulatim executioni mandandum ſæpe inculcavi, nullo operæ pretio; Lulliſtis ſumptus faciendos, aliaſque nonnullas excuſationes identidem prætexentibus. Accedit denique, quod ſi, non editum eſſe Ms. illud, per quatuor ferme ſæcula a Lulliſtis, rerum Lulli ſtudioſiſſimis, vertendum ſit ſuſpicioni ſuppoſitionis totius Vitæ; quæ loco erunt plura alia monumenta & Vitæ Sanctorum & piorum Virorum, quæ per plura ſæcula latuerunt, donec ſolleita recentiorum Scriptorum cura, lucem aſpexerunt? Ubi interim eos inter, quorum Acta hujuſmodi exhibentur, non deſint aliqui, quorum honori promovendo civitates & nationes integræ incubuerint.

quæ imprimi & illuſtrari merentur,

Interim officioſe fuiſſem putat Cauſſinerius,

49 Hæc mihi Reverentiæ veſtræ dubitationi primæ ſatisfacere poſſe videntur; quod ſi non ſatisfaciant, liceat mihi nunc ſalrem iterum conqueri, de magna illa Majoricenſium incuria, in ſervandis ſcripturis antiquis. Siquidem hanc, procul dubio antiquiſſimam, tam negligenter ſervatam video, & tam incurioſe cuſtoditam, ut nec in archivo aliquo inventa ſit, nec alia ſuppetant argumenta ejus antiquitatis. Quamquam, cum illa pridem ſcriberem, non eo quereiæ collimabant; ſed quia ea quæ Diſſertationibus meis parabam, non adeo difficultatibus immunia reperi, ut diu in diſperſis colligendis, collectiſque conciliandis non laborarim: quibus peractis, aliquali nihilominus egere video confirmatione in nonnullis coævorum ſcriptis, quam certe non habent omnia, quæ in Diſſertationibus adduco, ut Reverentia veſtra facile deprehendet en ſingulorum examine; licet præcipua illam habeant, & præ ceteris ea, de qua inter nos contenvertitur, Vita manuſcripta. Unde apparebit, me adduxiſſe ingenue ea fundamenta, quæ ſuppetebant, ad ſingula confirmanda, nec ultra fas excreviſſe conatum.] Hactenus Cauſturerius.

D AUCT. I. B. S.

in tam hoc argumenti diligentiſſimi,

50 Et laudabunt profecto ſolertem viri diligentiam, ſolidumque antiquitatis ſtudium, curioſi omnes eimeliorum hujuſmodi æſtimatores. Certe quæ ad probandam manuſcripti noſtri veluſtatem adfert, talia videri debent, ut nihil præterea merito deſiderari queat. Argumento ſit vel ſolum ſchema perveluſti characteris, quod ex originali ſumſi, per ipſum Cauſturetium huc miſſo, ineidendum æri curavi, & ſupra poſui. Antiquariorum judicio æſtimandum. Ficta autem vel corrupta eſſe, quæ toto opuſculo continentur, nemo ſuſpicabitur, qui criticæ, in his examinandis adhiberi ſolitæ, elementa tantummodo noverit. Neque vero quis verſimile

E *& idcirco ad vera a falſis diſcernenda eruditi.*

& idcirco ad vera a falſis diſcernenda eruditi. ullo pacto faciet (ut recte advertit Cauſturerius) circumſtantias omnes perſonarum, loci & temporis tam accurate obſervari potuiſſe, niſi ab eo qui integerrima fide, ab ipſomet Raymundo ſuadita poſteritati tranſmitteret. Qui hujus rei peſiculum per ſe facere voluerit, is, abſcero, Lulli Vitas pleraſque conſulat, a recentioribus ſcriptas; inveniet, e vero, imo & a verſimili eos paſſim aberraſſe, quotiès monſtratam ab Anonymo viam deſectuere. Enempin erit Canonicus Segui, multa ſæpe congerens, quæ tantum non palpabiliter veritatis limites encedunt, Geographiæ & Chronologiæ lumine deſtitutus; quos ad ſcopulos identidem offendunt, qui, neglectis priſcis monumentis, ornatui magis ſtudent quam veritati. Sed de his jam ſatis, ut extra aleam ponantur Actorum manuſcriptorum veruſtas &

F fides.

Vita tamen illi gratulanda videtur

51 Erat hic proprius locus, quo acta ipſa ſtatim ſubjungerentur, ac deinde Vitæ aliæ geminæ, Bovilli, & de Pax, nuper memoratæ; adjectis obſervationibus, ad enplananda ea quæ aliis obſcuriora viderentur. Et erat hoc etiam noſtrum conſilium, niſi omnia penſiculatius expendendo, tanta occurriſſet rerum enigendarum ſilva, ut Annotationes in Acta, Actis ipſis multo longiores futuras proſpicerem. Placuit ideireo graviores difficultates in varios paragraphos diſtributas, Actis ipſis anteponere, quibus inſtructus Lector planiora inveniret, quæ ſorte primo intuitu animum percellerent. Id a Majoribus, Bollando & ſequacibus, obſervatum video; quorum proinde veſtigiis inhærere malim, quam aliorum genio obſequi. Hinc in varios Paragraphos

diſquiſitionet nonnullæ,

diviſi, quæ nec ad Notas referri, nec Actis opportune ſubnecti poterant, utpote ad eorum intelligentiam neceſſaria; rejectis tantummodo in Appendicem iis omnibus, quæ ad Raymundi opera, doctrinamque ab hæreſeos ſuſpicione liberandam, pertinent. Primo itaque, de ortu Lulli, converſione, itineribus, aliiſque eo ſpectantibus

AUCTORE I. B. S. *illam illuſtratore.*

A tibus concilianda fuit ſeries Chronologica, qua conſtitis ordine totius vitæ peregrinationibus, facilior ad cetera pateret aditus. Agetur ſubinde de Seneſcalli regii munere, deterſis aut compoſitis, quæ circa illud objici poterant, difficultatibus. Sequens paragraphus ſerviet expediendis aliis moleſtiis, iiſque præſertim qnibus auctores noſtri concilientur. Demum ab exploratione chymica peculiari diſſertatione Lullus vindicabitur. His porro ita præmiſſis ad Acta veniemus, commodiori methodo eruderanda.

§. VI. *De B. Raymundi origine, nativitate, peregrinationibus, uſque ad finem ſæculi* XIII.

Ex familia Barcinonæ nobili,

52 RAymnodi ortum etque originem, ptæ ceteris eccurate, enatrat Vincentius Mut, Hiſtoriæ Majoricenſis tomo a his verbis, ex Caſtellano Latine verſis: Raymundus Lnll, Venerabilis Raymundi parens (quam proptie appellemus Lull, nos communem ſecuti conſuetudinem Lullium nominabimus) ſolvit cnm Rege Jacobo ad regnum Majoricæ ſubigendum [anno MCCXXIX.] Quidam bujnſce Lnlliauæ domus originem tepetunt ab illo Lullo; qni, quemadmodnm in Comitatus Barcinonenſis hiſtoriis legere eſt, eam civitatem, ſervituti Manrorum ereptam, anno MCCXCIX gnbernandam ſuſcepit. Alii cjuſdem familiæ ptimordia repetenda cenſent ex Germania, hac impulſi ratione, quod S. Lnllus fuerit Archiepiſcopus Moguntinus. Sed umbræ ttaditiones ne minimi quidem momenti inſtar umquam habuere. Ego certe judico, eas eſſe apocyphas, omniſque veritatis expertes; quippe quæ natæ ſunt ex ſole nominum cogitatione.

B

patre inter Majoricæ conquæſtores claro,

53 Hoc pro comperto habemns, parentem Raymnndi Lullii, fniſſe claro in civitate Barcinonenſi oriundnm ſangnine; fuiſſe celebratum, nobilem, fortem omnibuſque nnmeris abſolutum Militem. Id quod oſtendit tum ipſe in expeditione Majoricenſi, tum etiam Jacobus Rex in iſtius Inſulæ partitione: hic enim villas ei ttibuit duas, alteram Beniatron nuncupatam, Alicbeti

matre Catalana;

alteram... Mater fuit e nobiliſſima cleriſſimaque Comitum Herilium Catalanorum familia. Hanc ille, duobus poſt annis quam Inſula ſubacta eſſet, illuc accerſivit, ut cum ea vitam degeret Majoricæ. Genuerunt autem filium, cui pariter Raymundo nnmen fecere. Natus eſt in illa civitate, in angiportu impervia, retro factam Inquiſitionem. Tempus nativitatis ignoratur, ſed in quibuſdam monumentis Mss. reperitur, fuiſſe id circa annum MCCXXXV.]

C

Majoricæ natus circa 1235;

54 Recte opinor; neque certe audiendi omnino ſunt, qui, aut ſeniorem Raymundum, aut junlorem faciunt. Cum enim, teſte Bernardino Gomezio de geſtis Jacobi Debellatoris, libro 7 pag. 413, *Inſula major ejuſque urbs, glorioſiſſime a Jacobo expugnatæ fuerint pridie Kalendas Januarias, anni Chriſtianæ ſalutis* MCCXXX, hoc eſt, ultimo die anni MCCXXIX; non potuit ſane ante eum annum naſci Majoricæ Raymundus noſter. Si verototum adhuc biennium elapſum eſt, priuſquam ejus mater a mstitu eo evocaretur; perquam veriſimile eſt, non ante annum MCCXXXV beatum Martyrem in lucem prodüſſe. Scio Suritam, Waddingum, & præcipuum Lulli adverſarium Abrahamum Bzovium, vatia hac in re ttadere, cum veritate chronologica haudquaquam concilianda. Nimirum, tametſi conſtet virum ſanctum fere octogenarium martytio coronatum anno MCCCV, verosimillime XXIX Junii, ut quotannis recolunt Majoricenſes; ſunt tamen, qui vel nativitatem ejus prævertunt, vel obitum præcipitant, vel vitam ejus ad annorum numerum plane incredibilem extendunt.

D *(quidquid eorum alii)*

55 Ceterum, ex totius vitæ decurſu, ad exactam annorum ſeriem reducto, ſatis manifeſte ſtatim patebit, anno MCCCXV Raymundum non ſnpervixiſſe. Præterea communis illa eſt & pervulgata totius tegni Majoricenſis vox, inquit Vincentius Mut, commnnis denique receptaque traditio; cni accedit vetuſtiſſimum epitaphium, eodem Auctore teſte, Raymundi ſepulcro olim inſcriptum, ipſiſſimum nempe, quod ſe repetiſſe teſtabatur Cuſturetius §. ſuperiori num. 32, ad calcem Manuſcripti, quo Vita B. Lulli ab auctore coævo ſcripta, contiacbatur. Eſt autem epitaphium, tempus mortis deſignans, hoc modo:

nec ultra an. 1315 ſuperſtes;

Raymundus Lulli, cujus pia dogmata nulli
Sunt odioſa viro, jacet hoc in marmore mitro.
Hic M *&* CC *&* *Cum* P, *cepit ſine ſenſibus eſſe.*

E

Quod ita explicandum eſt, ut littera majuſcula M & geminum CC, conſtituant annos mille ducentos, tertium C in *Cum*, faciat milleſimum trecenteſimum; littera autem P, quæ eſt quinta decima alphabeti, deſignet quindecim; atque adeo indigitetur annus MCCCXV. At hoc ipſum, ut jam dicebam, ex chronologico actorum ordine apertius demonſtrabitur.

ut probet primum epitaphium;

56 Corrigenda hic interim, P. Lucæ Waddingi dicam, an ejus typographi ſphalmata, quorum de cauſa non immerito vapolat apud prælandatum ſcriptorem Vincentium Mut. Scribit ille, inqnit Mutus, tom. 2. ſuorum Annalium, ad annum MCCLXXV, de B. Lullo in hunc modum: Natus eſt inſula & civitate Majoricarum, in vico S. Michaelis, patre Raymnndo Lullo, & matre ex generoſa familia Herilium, nobilibus Catalanis, MCCXXXVI. Setibuut enim occubuiſſe anno MCCCXV, ſua ætatis ſeptuageſimo anno. Hoc ejus vitæ tempus, ſi ex poſteriori detraxeris numero, incidet nativitas io illum quem ſtatnimus annum. Minime vero, (*ſubdit Mutus,*) nam ex hoc ipſo quod Waddingus affirmat, conficitur contratium; & quod non ſolum ſeptuaginta annos vixerit, verum etiam ſeptuaginta & novem, quia ſupponit illum natum eſſe MCCXXXVI, mortuum autem MCCCXV. Tomo tamen tertio errattum agnovit, & emendare voluit. Utut eſt, ex judicio illo vago, & inconſtanti modo, quo Waddingus de hoc inſigni viro loqoitur, cunſtat quanta incuria ſcripſerit de Raymundo; cum temen haberet hujuſce veritatis accuratius indagandæ adjumenta; imo, quia Raymundus erat religioſus Franciſcanus, etiam obligetionem.

a quo anno vita recte ad annum nativitatis aſſurgit Waddingus

F

57 Tomo 3, ad annum MCCCXV num. 14, volens diſcutere, an Raymundus egerit cum Eduardo, ita habet: Ednardus autem hic tertius eſt hujus nominis, qui regnare coepit anno MCCXXV, ætatis ſuæ XIV, obiitque anno MCCCLXXVII. At vero Rex Eduardus, de quo loquitur, & qui obiit anno MCCCLXXVII, licet a nonnullis Tertius nominetur, fuit Eduardus Sextus; & ſi cœperit regnare anno MCCXXVII, & obierit MCCCLXXVII, ſequitur, quod vixerit CLXIV annos: qui tamen annos vixit dumtaxat quinque & ſexaginta. Numero 8 deinde ait, Raymundum fuiſſe Romæ anno MCCCXCIII. Verum quomodo potuit Romæ eſſe MCCCXCIII, ille qui anno MCCCXV occubuerat? Dicentur fortaſſe errata typographi, quæ

ita alia quoque ſphalmata lapſus;

cum

A enm reliquis emendata non ſunt: ſed ſi admiſſa eſt tanta incuria in relegendis præli typographici ſpeciminibus, quanta fuerit in expendendis ſcriptis contra Lullium?] Hæc Murus, in Annaliſtam paulo iniquior quia ignoravit, Waddingo integrum non fuiſſe typographi errata corrigere, Romæ agenti, dum Annales Lugduni impeimerentur. Nec tamen, in omnibus Waddingum excuſaverim, cujus calculus aperte fallitur, quod decennio tardiorem fecerit Raymundi converſionem, atque in aliis plurimis, ſancti viri vitam ſpectantibus, paſſus ſit diligentiam ſuam deſiderari.

graviter autem aliis Lulli damnat, annos ſupra centum.

58 Turpius labitur Baronii continuator Bzovius, ejuſque viadex Nicolaus Janſenius, paſſim ſupponentes, Lulli blaſphemias ab Alexandro IV fulminatas; tum nempe, cum is, ut ſuperius inſinuavi, necdum da libris ſcribendis ſomniaſſet. Quid autem Janſenium impulerit, ut aſſereret, Lullum ſuos vixiſſe pluſquam centum; ſcripſiſſe Libros plurimos anno MCCCXXXIII; octoginta poſt annis ad Robertum Angliæ Regem miſiſſe epiſtolam; nec levi hactenus conjectura aſſequi licuit. Huc etiam ſpectat, quod ex Itinerario Perſico P. Pacifici de Provins, Cap-

B pucini, refert Vernon pag. 234; narratum nempe ab inſulanis Majoricenſibus, Raymundum, qui imbutus erat divinitus altiſſima rerum naturalium intelligentia, *invenſſe medicinam generalem auri potabili, cujus præſidio vitam ipſe protraxiſſet ad annos centum quadraginta quinque.* Comenta hæc ſunt, veritati hiſtoricæ & chronologicæ apertiſſime contraria, ut jam oſtenſum eo.

ipſe converſum ſe ſcribit anno æt. 32 explet.

59 B. Raymandi natalem redximus ad annum MCCXXXV, idque ex communi & maxime certa ſcriptorum ſententia, aliis auctoritatibus abunde firmata. Jam vero cum ipſemet, lib. 2 de Contemplatione cap. 70, apud Cuſturerium pag. 200, de ſe ſcribat, annos complexe triginta priuſquam divinæ gratiæ radiis illuſtratus, ab inſanis amoribus ad Deum converterator; conſequens eſt, eam mutationem factam anno circiter MCCLXVI: ſub cujus finem (ut valde appoſite colligit

adreque anno Chr. 1267 primum peregrinari inſtituit.

Vincentius Mur primam ſuam peregrinationem ad Rupem-Amatoris, forte & Montem-ferratum,

C & Compoſtellam ad S. Jacobi Hiſpanitrum Patroni, inde redux, anno proxime ſequenti MCCLXVII, de conſilio S. Raymondi de Peñafort, operibus pœnitentiæ totum ſe dedit, ut virtutibus præluceret ſuis popularibus, quos incontinentiæ exemplis forte ad malum antea pellexerat.

& anno poſt anno publicavit Artem ſuam;

60 Tenuit hic vitæ modus, de concordi auctorum ſententia, annos omnino novem: quo tempore & Latine didicit, & Arabice, donec cælitus illuſtratus, Artem illam celebrem componece aggreſſus, eos excitavit rumores, quibus impulſus Jacobus I Balearium Rex; Magni Victoris filius, eum ad ſe in Montem Peſſulanum evocavit; haud dubie ſub finem anni MCCLXXV, vel initio ſubſequentis MCCLXXVI: idque manifeſte conficitur ex Bulla Joannis XXI, dara Viterbii XVI Kal. Octobris, Pontificatus ejus anno primo,

cujus cauſa ad Montem Peſſulanum citatus

ad præfatum Jacobum Regem, ſupra erectione monaſterii ad diſcendam linguam Arabicam; illius ſcilicet, quod ab eo Rege ſummis precibus Raymundus impetraverat, eo fine, ut inde capaces redderentur Religioſi illi ad convertendos Mahametanos: quam rem quoad vixit conatus eſt promovere, quemadmodum ex ejus Actis nimis quam liquido conſtabit.

61 In Monte ergo Peſſulano primum examen ſubiit *Ars Generalis* Lulliana. Cum autem voti potens vir ſanctus, quod maxime cupiverat a Rege obtinuiſſet; remeavit in patriam, monaſterio conſtituendo intentus. Quem ex re ſucceſſum habuerit, nihil attinet dicere. Illud certum videtur, Raymundum annis aliquot hæſiſſe Majoricæ, animo volvens Sarracenorum converſionem; eique rei per ſe ſillaborari, venit tandem in animum, rem coram ipſimet Romano Pontifici proponere, atque idcirco Romam petere; ut quod Majoricæ felicibus cœptum erat auſpiciis, toto orbe Catholico propagaretur. Eu ſpe fretus, iter arripit axeunte anno MCCLXXXVI, vel principio ſequentis MCCLXXXVII, inani ſucceſſu: nam, taſte Auctore ſynchrono alliſque, *cum ipſe ad Curiam perveniſſet, invenit Papam nunc recenter mortuum, ſcilicet Honorium Papam*, qui 312 Aprilis ejuſdem anni MCCLXXXVII, a vivis exceſſerat. Erit nobis hic annus celeberrimarum B. Lulli peregrinationum velut apocha, ex qua perpetuis prope itineribus, ad Catholicæ Religionis augmentum, non exiguam Orbis partem peragravit.

AUCT. L. B. S.

cum Jacobo Regi probat,

& anno 1287 Romam profectus,

62 Siquidem [derelicta Curia (Romana) direxit verſus Pariſios greſſus ſuos, ad communicandum ibi mundo, quam ſibi dederat Deus Artem. Veniens ergo Raymundus Pariſios, tempore Cancellarii Bertholdi, legit in Aula ſuum Commentarium Artis Generalis, de ſpeciali præceptu prædicti Cancellarii; perlectoque Pariſiis illo Commentario, ac ibidam viſo modo Scholarum, ad Montem rediit Peſſulanum.] Hæc Auctos ſynchronus. Quæ lucem ſcipiunt ex Bovillo, tradente quod Raymundus [habuit in Pariſienſi Studio præceptorem quemdam, Thomam nomine, cui plures libros dicavit; & quem vice verſa (diſcipulus magiſtrum inſtituens) Artem omnem ſuam edocuit; mercedis loco reddens, pro voce ſpiritum, pro mortua littera vivificantem doctrinam.] Hinc pronum eſt colligere, ſatis diu Raymundum Pariſiis commoratum, anno primum MCCLXXXIX ad Montem rediiſſe Peſſulanum.

indo Pariſios,

E

ubi magiſtrum ſuum diſcipulus docet,

& anno 1289 ad M. Peſſulanum regreſſus;

63 Probabiliſſimum cenſeo, Raymondi moram fuiſſe & illic diuturniorem: quandoquidem *Artem inventivam* elaboravit, figuris ſuis ſedecim ad quatuor dumtaxat redactis. *Quibus vite expletis*, ioquit Scriptor Anonymus, [anno MCCXC] *iter arripiens*, [MCCXCI] *venit ad Januam, ubi moram faciens non multam ... direxit ad Romanam Curiam greſſus ſuos*, monaſteriis imperrandis, & unioni Ordinum militarium ſemper intentus. Hanc noſtram Chronologiam egregie confirmat Brietius in Annalibus, anno MCCXCI, referens quod *Nicolaus IV Ordines Templariorum & Hoſpitalariorum in unum redigere eſt conatus, cui negotio perficiendo multum laboravit Raymundus Lullus: ſed difficilius erat hanc perficere concordiam quam ſperare.* Nec certe perfecit quidquam *propter impedimenta Curiæ Romanæ*, quæ tunc multa & gravia erant, ut ſatis norunt rarum Eccleſiaſticarum vel modice periti. *Deliberata* itaque *conſilio progreſſus, venit ad Januam, ut inde tranſfretaret ad terram Sarracenorum.* Id eodem anno vel ſub initium ſequentis accidiſſe manifeſtum eſt, ex eo quod Tuneti per plures menſes prædicato Chriſti Euangelio, inde poſt multa opprobria & verba ejectus, & a Genuenſibus in portu receptus, teſtetur ipſe Raymundus, ſe *in portu Tunici, in medio menſis Septembris, anno Incarnationis Domini* MCCXCII, *incepiſſe ſuam Scientiam*, ſeu tabulam Generalem, ad omnes ſcientias applicabilem.

& anno 1290 ad Artem inventivam elaboravit,

F

deinde Genuam

& fruſtra conatus unire cum Templariis Hoſpitalarios;

atque eadem prædicare Tuneti,

64 Ad-

AUCT. J. B. S.

64 Addit ibidem vir Sanctus, *finitam* (illam Scientiam) *in eodem anno prædicto, in octavis Epiphaniæ, in civitate Neapolis.* Quod ita intelligendum opinor advertit Nicolaus Antonius, in ſua Bibliotheca veteri lib. 9, cap. 3, num. 89, ut abſolutum fuerit opus, antequam annus integer evolveretur, a die qua inceptum fuerat. Nempe operi illi manum ultimam appoſuit anno MCCXCIII, cum anno præcedenti ſub finem, Neapolim navibus Genuenſibus eſſet advectus. *Legiſſe* ibidem *Artem ſuam* teſtatur Anonymus, *moratumque uſque ad electionem Cæleſtini Quinti*, cujus electio cadit in diem v Julii MCCXCIV. Neque interea otiatus eſt B. Lullus; ſed in edendis libris aſſiduus, compoſuit Neapoli *Diſputationem quinque hominum Sapientum*, typis datam Valentiæ MDX per Joannem Jofredum: ad cujus calcem legitur; *finivit Raymundus hunc librum in civitate Neapolis, ad laudem ſummæ & individuæ Trinitatis, anno* 1094, ubi legendum MCCXCIV, ut recte monuit Nicolaus Antonius in Bibliotheca antiqua, lib. 9, cap. 3, num. 136. Non videtur dubitari poſſe, quin Raymundus Neapoli permanſerit uſque ad adventum Cæleſtini, ut quæ jam tamdiu fuerat meditatus, Pontifici proponeret. At irrito ſurſus conatu. Quapropter *Urbi ad Curiam Romanam*, intellige *Romam*, licet tunc Curia reſideret Neapoli: ubi *libros compoſuit*, & nominatim librum *de Anima rationali*; impreſſum Compluti cum elogio Nicolai de Pax, MDXIX, in cujus fine hæc ipſe Raymundus appoſuerat: *Finitus fuit hic liber in civitate Roma, anno incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti milleſimo ducenteſimo nonageſimo quarto.*

an. 1291 fuit Neapoli Arſemſiam,

alioque innumeris conſcribit

B tum alia quædam Romæ, 1294:

65 Mira fuit viri conſtantia in proſequendis *fidei Chriſtianæ utilitatibus*: nam *quamvis multas angustias, frequenter ſequendo ſummum Pontificem, pateretur; ab intentione nullatenus diſtinebat.* Cæleſtino V ſe abdicanti, illo ipſo anno MCCXCIV ſucceſſerat Bonifacius VIII; *cui* ſine mora *conatus eſt ſupplicare Raymundus*, adeo ut toto biennio Romæ vel in comitatu Pontificis hæſerit, *non pro bono proprio, vel prebenda; ſed inceſſanter pro bono Catholicæ fidei ſupplicans.* Hinc celebrem illam *Apoſtrophen* elaboravit, *completam Romæ*, teſte ipſomet Raymundo, MCCLXXXXVI *in vigilia B. Joannis Baptiſtæ*; qua *flexis genibus, cum humilitate & reverentia quanta poteſt, Sanctiſſimo Patri ſummo Pontifici, Domino Bonifacio, Chriſti Vicario, & Dominis Cardinalibus ſupplicat, ut ipſi &c.* Nihilominus exanditus non eſt Deo, ut credibile eſt, adverſis exſibus fidelis ſervi patientiam exercente, ut ea cumulatius in cælo coronaretur.

& apud Bonifacium ſruſtra laborare ſe videns;

C

Genuam redit;

66 Unde *videns Raymundus, ſe a ſummo Pontifice aliquid obtinere non poſſe; profectus ad civitatem Januæ* (opinor, ſub exitum præfati anni MCCXCVI) *libros* ibi *aliquos compilavit*, quorum nomina comperta non habeo, uti nec quanto tempore Genuæ tum fuerit commoratus. Ceterum cum inde *ad Regem Majoricarum* in Montempeſſulanum profectus, non multo poſt *iter arripuerit Pariſios*, quo certum eſt eum perveniſſe ante feſtum Aſſumptionis B. M. V. anni MCCXCVIII; veroſimile eſt, non ante finem anni MCCXCVII Raymundum Genua diſceſſiſſe. Fuiſſe autem Pariſiis eo quo dixi tempore, aperte liquet ex ejus diſputatione ſuper Magiſtro Sententiarum, inibi *finita anno* MCCXCVIII, *in octava Aſſumptionis Beatæ Mariæ.* Non prætermiſit *Artem ſuam* denuo *publice legere*, & libros quam plurimos compilare, quos in Bibliotheca enumerat Nicolaus Antonius, ſæpe a nobis citatus.

indeque per M. Peſſulanum Pariſios:

D

67 Ad inſtitutum noſtrum quod attinet, conſtat Raymundum tunc cum Rege Philippo egiſſe, *ſuper quibuſdam pertitibus Eccleſiæ ſanctæ Dei: ſed videns ſe parum aut nihil ſuper talibus obtinere, egreſſus* eſt *Majoricas*, poſteaquam Pariſiis ſeſquiannum & amplius fuiſſet commoratus. Ex libro cui Titulus, *Quæſtiones Magiſtri Thomæ Atrebatenſis, ſolutæ ſecundum artem*, quem librum Raymundus compilaſſe ſe fetibit Pariſiis *anno Domini* MCCXCIX *menſe Julio*; patet, ejus regreſſum Majoricas ad illius anni finem differendum. Cum autem in fine *lectuæ artis, quæ intitulata eſt, Brevis practica Artis generalis*, addiderit ipſe, *finitam hanc lecturam in civitate Januæ, anno Domini* MCCC, *menſe Februario*, ſatis manifeſtum eſt eum Majoricas ante eum annum appellere non potuiſſe. Uti & manifeſtum eſſe oportet, eum rurſus per Montem Peſſulanum tranſiſſe, cum inter opuſcula ejus in Sorbona aſſervata, tomo 6, habeatur *Tractatus de Prædicatione, Monſpelii finitus* MCCC, ut teſtatur Eruditiſſimus Caſtellanus, in epiſtola data XXIII Aprilis, MDCCVII. Quod autem anno MCCC Majoricis ſtrenue ſe impenderit, tum *diſputationibus*, tum *prædicationibus*, ut *innumeros Saracenos ibi morantes traheret in viam ſalutis*; probant complura opuſcula, ibi eo anno completa, ut videre eſt apud Cuſturerium, diſſert. a, cap. 9, pag. 513, quæ hic, brevitatis cauſa, nominanda non cenſuimus, ſerie chronologica contenti.

at eandem Majoricam;

ubi anno 1300 impendit ſe converſioni Sarracenorum;

E

68 Stupenda fuit Beati viri alacritas, quoties vel tenuis ſpes affulgeret propagandæ Catholicæ fidei. Piis *laboribus* ſtrenue *inſudabat* Majoricæ; cum eo allata ſunt *nova, Quod Imperator Tartarorum Caſſanus Regnum Syriæ fuiſſet aggreſſus, illudque totum ſuo dominio ambiebat &c.* Pluribus opus non fuit, ut *inventa* protinus *navi parata, tranſfretaret in Cyprum.* Ea de navigatione poſtea latius erit agendum, hic ſat erit annotaſſe, eam pertinere ad annum MCCC; quandoquidem affirmet ipſe Raymundus; fuiſſe ſe in Armenia, & ſcripſiſſe ibidem *librum de iis, quæ homo de Deo debet credere, in urbe Alitas, menſe Januario* MCCCI. Nec eſt quod profectio Armenica revocetur in dubium; Cum Cuſturerius pag. 515, indubitatum referat Lulli ipſius teſtimonium, quo ſcribit libro de Fine, diſt. a, part. 3, ſe iviſſe *Verſus Cyprum in Armeniam, ſed quia iſtæ terræ emulibus non ſunt ſanæ, ut ſcio, quia fuiſſe &c.* In quo ſane vir ſanctus non fallitur, eam recentiſſima itineraria unanimi conſenſu fatentur, craſſius Armeniæ clima, & inſalubrem aerem merito alienigenas ab iis regionibus avertere.

eodemque ejus per Cyprum in Armeniam iter dirigit.

F

§. VII. *Raymundi opera & itinera, ſeculo* XIV *uſque ad obitum, Chronologice deducta.*

69 EX Armenia Cyprum repetiit eodem anno MCCCI: quippe qui aſſerat ſe *perfeciſſe Tractatum de Natura, in civitate Famaguſte, in menſe Decembris, anno* MCCCI. *Tunc cepit prædicationibus & diſputationibus virilitter operari, adeo ut doctrinis inſiſtens, corporali infirmitate non modica gravatus ſit*; aliaque perpeſſus, quæ fuſius exponit Auctor anonymus. Hæc procul dubio Raymundum in Cypro detinuerint toto ferme anno MCCCII, quo uſque, *tranſfretans Genuam, quamplurre edidit ibi libros.* Binos adducit Cuſturerius, ibidem finitos anno MCCCIII; alterum menſe Februario; menſe Majo alterum. *Deinde profectus eſt Pariſios;*

Aonei 30 infirmatus in Cypro;

A *ſtos*, inquit Ms. ſæpe citatum, & cum eo Bovillus; *Artem ſuam efficacius ibi legit & libros plurimos compilavit*. Quo pacto id intelligendum ſit, conjectura quam poteſt verisimili, ſtatuatur oportet. Librorum id temporis Lutetiæ compoſitorum nuſquam meminit Nicolaus Antonius, neque alios adducit Cuſturerius, tametſi opuſcula repetiam omnino quatuor, quæ uno eodemque menſe Martio MCCCIV, *ſuivit Raymundus in Monte Peſſulano*, præter alios prædicta in civitate elaborates anno MCCCIII & MCCCV. Hæc autem cum actis Raymundi ſic videntur accommodate conciliari poſſe.

1303 Genua Pariſios abiit.

inde in M. Peſſulanum redit;

& hinc rurſus Pariſios;

70 Egit beatus Martyr Genuæ uſque ad menſem Majum MCCCIII; unde illum, cum Vitæ Auctoribus, Pariſios progreſſum ſtatuimus menſe Junio; *Artem ſuam iſtic efficacius legiſſe, & libros plurimos*, ſi non plane *compilaſſe*, ſaltem inchoaſſe; quibus deinde ultimem manum appoſuerit; (uti ipſe loquitur) quos *ſuiverit in Monte Peſſulano*. Ardebat tunc vir Sanctus incredibili deſiderio ellaborandi conſunderationi ſacræ Principum Chriſtianorum, ad recuperandam Terram ſanctam, cujus calamitates & ærumnas propius erat intuitus. Ideirco credibile eſt, eum Pariſiis, ad Regem Aragoniæ Jacobum II, in Monte Peſſolano quandoque reſidentem, atque hinc rurſus Pariſios, ultro citroque commeaſſe. Quod ne gratis commiſiſci videar, en ipſius Sancti verba, in fine Diſputationis Remondi Chriſtiani & Homerii Saraceni: [Et his tribus ordinamentis fortaſſis mundus poſſet redire in bonum ſtatum, ut largius locuti ſumus in libro, quem ſupra diximus, de Fine, & quem præſentavimus Regi Aragoniæ; & ipſe ſtatim illum miſit ad Dominum Papam, qui nunc ipſum habet: quando in Monte Peſſulano, me præſente, obtulit totum ſuum regnum, ſuam perſonam, ſuam militiam & theſaurum, ad pugnandum contra Saracenos, omni tempore, quo placeret Domino Papæ & Dominis Cardinalibus. Sum ego de hoc certiſſimus, quia tunc temporis præſens eram.]

B

ærumnas in M. Peſſulanum.

ubi abſolvit ejus ſcala quadam an. 1304 & 5.

61 Sit itaque irionum iſtarum & reditionum ordo hujuſmodi Reducendus eſt Pariſiis in Montem Peſſulanum, menſe Octobri MCCCIII; ſi verum eſt, quod ipſo illo menſe abſolverit in ea urbe *Diſputationem Fidei & Intellectus*, ut habet Nicolaus Antonius num. 132. Ex Monte Peſſulano repetiit Lutetiam, poſt menſem Martium MCCCIV, via Lugdunenſi; atque in ea orbe (ut apud Cuſturerium pag. 518 reſtis eſt ipſe Lullus) inchoavit *Artem generalem*, aliam, opinor, a prima, quam ſæpe ad incudem revocaſſe, ſupra tradidimus. Quam longa fuerit Pariſienſis peregrinatio, non aliunde datur colligere, quam quod iterum libris ſcribendis deſudaret in Monte Peſſulano, MCCCV menſe Aprili; quo *ſuivit Raymundus librum de Fine, ad laudem & honorem ſancti Spiritus*. Auctor Anonymus, Bovillus, & alii, neglectis brevioribus illis Raymundi irineribus, eum Genua Pariſios, etque inde ad Clementem V, Lugdunum dedneunt. Verba ſynchroni ſunt: [Tempore igitur Domini Clementis Papæ V, a civitate Pariſienſi recedens, pervenit Lugdunum; ibique reſidens, ſummo Pontifici ſupplicabat de re pro fide uberrimæ bonitatis &c.] Ego vero exiſtimo, illa cum dei veritate cohærere non poſſe, niſi Raymundi excurſiones, noſtro, vel alio non abſimili modo conduplicentur.

C

& unde Lugdunum venit ad Clem. V.

72 Sit ergo extra controverſiam, Lullum in Monte Peſſuleno fuiſſe menſe Aprili MCCCV. Si enim Clementem V Lugduni convenit, (quod ut certum ſupponunt omnes ejus Vitæ ſcriptores) conſequens eſt, ut eo acceſſerit; non Pariſiis, ſed ex Monte Peſſulano; niſi quis curſationes præcipitando, novum fingat iter Pariſienſe, menſibus Majo & Junio; ſtatuat deinde moram menſis unius aut alterius; dieatque Raymundum non prius veniſſe Lugdunum, quam facta fuiſſet Clementis V cornnatio, inſtituta III Idus Novembris, præfati anni MCCCV. Mihi tamen longe verosimilius eſt, Martyrem noſtrum ſupplicationem Clementi porrexiſſe ante Cornnationem. *Quæ quidem ſupplicatio*, cum *tum Domino Papæ quam etiam Cardinalibus modicum fuiſſet curæ*; *regreſſus Majoricas*, *tranſfretavit ad quamdam terram Saracenorum*, *quæ vocatur Bugia*. Porro hiſce omnibus agendis pertractandiſque neceſſe eſt non ita tempora coarctare, ut novæ huic miſſioni, apod omnes certiſſimæ, tantum ſpatii non tribuatur, quantum exigunt locorum & peragratarom regionum diſtantiæ & intervalla, certe non contemnenda.

verosimilius mox dum coronatum.

D

AUCT. I.B.S.

73 Jam vero cum Synehrono conſtet, Raymundum Bugiæ in Africa pluſquam ſex menſibus carceri ſuiſſe maneipatum; aliunde autem ſcribat ipſemet, *ſuiviſſe ſe* Artem brevem, *Piſis in monaſterio S. Dominici*, *menſe Januarii anno* MCCCVII; quis non videat Raymundi cum Clemente colloquium, Lugduni tunc habitum, valde impertune ad exirum anni MCCCV dilatum iri? Nobis hæc in re præplaceret itinerum retio hujuſcemodi. Advertens ſe apud novum Pontificem, aliis per id tempus occupatiſſimum, nihil profieere; Lugdunum deſeroit adulta ætate, probabiliter Septembri menſe, quo jam Lugduni agebat Clemens V, menſe Auguſto eo progreſſus, ut tradunt ejus Acta, a Bernardo Guidonis Epiſcopo Lodevenſi deſcripta. Hinc Mejoricam appuliſſe Raymondum diceremus, circiter Decembri menſe ejuſdem anni MCCCV; unde non multo poſt in Africam delatus, prolixam illam inſtituerit cum Mahumetano Aatiſtite aliiſque diſputationem, cujus de cauſa opprobriis, contumeliis, verberibus & tormentis pluribus affectus, diuturnum carcerem ſuſtinuerit; ex quo Gennenſium precibus liberatus, paſtus ſubinde nauſragium, vix demum Piſas enatavetit, vergente ad finem anno MCCCVI. Nihilominus calculo huic noſtro repugnat ipſa viri ſancti notula, ad finem alicujus Artis Generalis appoſite, quam *incepiam* affirmat *Lugduni ſuper Rhodano*, *menſe Novembris anno* MCCCV; unde conficere licet ſtupendam prorſus Raymundi in peregrinetionihna celeritatem.

Piſas advellus an. 1307

E

poſt ſecundam in Africam excurſum.

F

74 Creſcit porro admiratio ex eliis Beati excurſione; quam putarem incredibilem, niſi me convincerent teſtimonia, aliunde non rejicienda. Teſtatur ipſe in Arte Brevi, *ſe ſuiviſſe hunc librum Piſis in monaſterio S. Dominici*, *menſe Januarii* MCCCVII *Incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Rurſus air, *ſe Artem utriuſque Juris ſcripſiſſe in Monte Peſſulano*, *menſe Januarii* MCCCVII, *Clemente V Pontifice*. Mira ſane feſtinetio, vix Piſas appulit librum abſolvit; trajicit in Montem Peſſolanum, alium librum deproperet, arque his omnibus expediendis menſis unieus abunde ſufficit. Urut eſt, hoc de itinere nihil memorat Auctor Anonymus, nihil Bovillus, forte quod brevior trajectio, ad agenda cum Rege Jacobo negotia, non tanti viſa ſit, ut rerum aliarum ſeriem interturbaret. Scribont itaque, Propoſniſſe Raymundum Piſanorum Conſilio (huc nempe

reverſit in M. Peſſulanum;

Piſaſque regreſſus.

AUCT. I.B.S.

A pe redierat, peractis in Monte Peſſulano negotiis) bonum fore, ut in eodem conſtitueretur Ordine religioſi Militeꝝ Chriſtiani, ad hoc ſcilicet ordinati, ut propter recuperandum Terram ſanctam continuum prælium exhiberent perfidis Saracenis. Cujus grato eloquio, gratoque monito condeſcendentes; litteras Summo Pontifici & Cardinalibus, ſuper hujuſmodi ſalutari negotio, conſcripſerunt. Iis vero litteris imperratis in civitate Piſana, Januam iter arripuit.]

perſuaſis mutandos Ordines militares;

Genuam regreſſo magna promittit ſuorum offerta in ſuccurſum Terræ ſanctæ,

75 Atque hæc ita ordinanda cenſemus. Piſas tenuit Raymundus euntе *anno* MCCCVI. Proxime ſequenti Januario excurrit in Montem Peſſulanum, unde Piſanos reviſit anno MCCCVII nondum decurſo. Varia illic exaravit opuſcula producta a Cuſturerio pag. 525, quorum binis adſcribitur menſis, alteri Martius, Aprilis alteri, MCCCVIII. Ex quo datur intelligere, Raymundum non exiguam illius anni partem Piſis traduegiſſe, tum compilandis opuſculis, tum impetrandis commendatitiis nuper memoratis. His autem rite peractis, proceſſit Genuam, litteras conſimiles ab ea Republica procuraturus, quibus Summum Pontificem permoveret *ad* ea concedenda, quæ totis viribus annos quadraginta & amplius promovere conatus fuerat. Narrant hic Vitæ ſcriptores, inſigne Matronarum Genuenſium munificentiæ monumentum, utpote quæ *in auxilium Terræ ſanctæ*, ultro Raymundo *promiſerint triginta millia florenorum*. His in propoſito firmatus, *ſeparatas de Genua* (adulta, opinor, æſtate anni MCCCVIII) *pervenit ad Papam, Avenione tunc temporis reſidentem. Videns autem ſe de propoſito ſuo ibidem aliquid obtinere non poſſe, Pariſios iter arripuit.* Cum prius Monſpelium excurriſſet, ſi verum eſt, quod ibi eodem anno librum ſcripſerit *de Experientia Artis Generalis*, ut ſe legiſſe teſtatur in minori Sorbonæ bibliotheca, laudatus a nobis nuperrime Claudius Caſtellanus.

B

Iade Avenione Pariſios redit,

76 Tenuit, haud dubie, Raymundum Avenione menſes aliquot, Pontificis & Cardinalium ſolicitatio ad Terræ ſanctæ recuperationem; ſic ut non niſi euntе anno MCCCVIII Pariſios attigerit; *ubi & Artem ſuam publice legit, & alios libros quamplurimos, quos fecerat temporibus retroactis.* Porro differri ulterius non potuit iter illud Pariſienſe, quod in fine libri novi Phyſicorum compendioſi, legatur, *finiviſſe ipſum librum Pariſiis menſe Februarii, qui inceptus fuit menſe Januarii die ultima, ſole eclipſante anno* MCCCIX.

C

& varios ibi libellos ſcripſit

Quod & confirmari amplius poteſt ex alio libro de *Ente mobili*, ibidem ſcripto menſe Januarii anni præfati; ex quo dubitatio omnis tollitur, ſi qua forte cuiquam ſupereſſe videretur. Hęc autem quomodo fuburiri poſſit, certe non video; niſi vanam quis auſit dicere celebrem Artis Lullianæ Approbationem, a quadraginta Magiſtris & Baccalaureis juramento firmatam, ſigillo munitam, datamque die Martis poſt Octavas Purificationis B.M.V. illius anni MCCCIX, poſtquam Artem illam per dies non paucos Raymundus ipſe prælegiſſet. Alium præterea librum de *Ente ſimpliciter per ſe & propter ſe exiſtente & agente*, teſte Cuſturerio, *finivit Raymundus Pariſiis menſe Septembris* MCCCIX; item alium *de Arte demonſtrativa veritatis*. Librum præterea *Contradictionis, inter Raymundum & Averroiſtam, de centum Syllogiſmis circa myſterium Trinitatis*, ſcripſit ibidem loci, *menſe Februarii* MCCCX. Denique *De Deo ignoto, Pariſiis menſe Martii* MCCCX, alioſque a Cuſturerio enumeratos pag. 530.

77 Atque hæc haſtenus apprime cohærent: Negotium faceſſit nova ad Montem Peſſulanum excurſio, ea Raymundi libris aſſerta a Cuſturerio pag. 531. Notat hic, inter illius opera, bina reperiri, quæ menſes præferant Martium & Aprilem anni jam etati MCCCX, in Monte Peſſulano ſcripta aut abſoluta. Utcumque acceperis, non uſque adeo obvium eſt intelligere, quo pacto Raymundus, uno eodemque menſe & libros duos, tametſi non magnę molis, duabus illis in urbibus adornaverit, & inſimul ex una tranſierit *ad* alteram. Scio Nicolaum Antonium alibi indicare, non convenire omnino inter exemplia libri, *De Controverſiis fidei & intellectus in objecto*, circa annotationem anni, ſignantibus aliis annum MCCCIV, aliis MCCCVIII, aliis denique eum, quo de loquimur, MCCCX. Si mihi ex his ſeligere liceat, quem putem probabilius aſſumendum; dicam præferendum annum MCCCIV; in quem commode rejici poteſt operis illius compoſitio; cum ſuperius *dixerim*, non ante menſem Martium MCCCIV Lullum ex Monte Peſſulano receſſiſſe. Hoc equidem pacto video leniendam difficultatem, quam multiplicandis Raymundi frequentiſſimis itineribus crediru arduam, & tantum non impoſſibilem, reddunt Hiſpani ſcriptores; adeo ut alatum ſuiſſe oporteat, qui disjunctiſſimas regiones & urbes nullo quaſi negotio percurſaverit.

D

dende in M. Peſſulano anno 1310, in quo

E

78 Silentio præteriri, quæ alii comminiſcuntur, non minus fabuloſa, quam incredibilia, de Raymundi tranſitu ex Armenia in Angliam; uti & de alio, relato a Canonico Segui, terreſtri Africano itinere, ex Ægypto in Tunetanum regnum; pluribuſque hujuſmodi, nullo auctore, nullo fundamento traditis. Ceterum, licet ſcriptores Vitę de Monte Peſſulano, per id temporis a Lullo repetito, altum ſileant, non eſt plane inverſimile, eo profectum Raymundum menſe Martio MCCCX; atque ibi *finiviſſe* librum *De Unitate & Effatta, menſe Aprili anni ejuſdem* MCCCX. Non multo poſt reducem habuit Lutetia: quandoquidem in fine libri *De Converſione ſubjecti & prædicati*, legatur hæc clauſula; *Finivit Raymundus hunc librum Pariſiis menſe Julio* MCCCX. Quievit ſubinde Lutetiæ per annum integrum & amplius, uti commonſtrant libri ab eo tunc editi, & a Cuſturerio relati pag. 531; quorum uni, *Utcum fidelis poſſis ſolvere & deſtruere omnes objectiones, quas infideles poſſunt facere contra ſanctam Fidem Catholicam*, adſcribitur menſis Auguſti MCCCXI. De libro, *Dominus quæ pare*, quem vocant *Diſputationem Raymundi cum Scoto*; de Approbatione doctrinæ Lullianę a Doctoribus Pariſienſibus per id tempus data, aliiſque eodem ſpectantibus, erit alibi proprius agendi locus; nunc reliquam viræ ſeriem pertexamus.

Pariſios regreſſus

F

an. 1311 diſputavit diſputatio cum Scoto,

79 *Poſt hæc autem, ſciens Raymundus, fore a ſanctiſſimo Patre, Domino Clemente Papa Quinto, generale Concilium celebrandum apud civitatem Viennenſem, anno Domini* MCCCXI *in Kalendis Octobris; propoſuit ire ad dictum Concilium, ut ſcia ibidem impetraret, ad reparationem fidei orthodoxæ.* De his latius poſtea in Vita. Interim ex libro quo incipit, *Ens ſimpliciter abſolutum*; quique is ipſe videtur, quem alibi appellavimus *De Ente ſimpliciter per ſe & propter ſe exiſtente*, tunc a Raymundo in meliorem formam redacto; ex eo, inquam, libro *ſcripto tempore Concilii Viennenſis anno* MCCCXII, manifeſte patet, virum ſanctum Viennæ reſediſſe menſibus aliquot; donec Pariſios denuo reverſus, compilavit librum

cum fuiſſet Viennæ tempore Concilii,

De

A *De efficiente & Effectu, menſe Martio* MCCCXII. Quod de Pariſienſi reditu nihil referat Anonymus, mirum videri non debet; cum ultra Concilium Viennenſe Acta ejus non potrabat. Cur id alii tacuerint, aut quæ ejus cauſa, divinare non lubet. Cuſtureriua noſter pag. 538, adducit Raymundi libros ſeu libellos omnioo ſex, ipſomet anno MCCCXII Majoricæ deptomptos; ex quibus colligas, eum non potuiſſe dio poſt menſem Martium Lutetiæ commorari.

verſus Majoricam profectus,

delude Meſſanam

80 Reſtat poſtrama beati Martyris navigatio, Palma Balearium (ita Majoricarum metropolim appellat) Meſſanam, atque in Regnum Bugiæ; ubi tandem ſolicem laborum metam attigit, glorioſo martyrio coronatus. Non habeo unde certo determioem, qun menſe ea inſula ſnlveris; attamen cum tractatulum *In probationem Trinitatis*, quem præfitulat, *de Subſtantia & Accidente*, Raymundus abſolverit *in civitate Meſanę, menſe Octobris* MCCCXIII; veriſimile apparet, id extremo vere, vel ſub æſtatem accidiſſe. Neque id exploratum habeo, utrumoe ex Sicilia in Africam, an potios io patriam reverſus, en ea profectionem ultimam Africanam adortus ſit, quam in partem magis inclinat Cuſturerius, ex Actis Proceſſus ad canonizationem, memorans pag. 541, eum ætv Auguſti MCCCXIV, en inſula Majoricarum in Africam trajeciſſe. Sit ita, pet me licet; eo autem ſuppoſito, dicendum erit, Raymundum, ineunte æſtate MCCCXIV, Palmam reducem, non multo poſt ad deſideratum martyrium prnperaſſe.

reviſque extremum Majoricas, in Africam

B

anno 1314

81 Cur hunc Raymundi in patriam reditum in æſtatem differam, facit liber *de Concilio Divinarum digaitatum, ad laudem & honorem Dei ſuitum menſe Madii, in civitate Meſſanæ, anno* MCCCXIV: unde non in Angliam, ut quidam commioiſcuntur, ſed vel in Majoricam, vel in Africam ſolviſſe indubitatum eſt. Atque hęc tandem ultima ſuit Raymondi, peregrinatio dicam, an miſſio vere Apoſtolica, aſſuſo pro Chriſto ſanguine egregie confirmate, quam ita narrat Nicolaus de Pax in Vita, poſtmodum de integro ſubjnogenda: [Veritus vir ſanctus, ne optatiſſimi martyrii decus amitteret; Bogiam denuo tranſvectus eſt; ibique inter Chriſtianos mercatores initio latens, cœpit paulatim quoſdam Saracenos clandeſtine alloqui, quos ſibi antea & benevolos & diſcipulos reliquerat. Illis io fide

ubi audeminit fidem prædicandi,

C orthodoxa firmatis, diutius fidei ſilentiam ferre non potens, in plateam nrbis progreſſus, audaces Chriſtianæ legis prȩconia declamavit.] Tum ceteta proſecutus laudatus de Pax, ſubdit: [His & pluribus commota plebis coogeries, raptum furibundo impetu, alapis contumeliiſque affectum, ad palatium Regis pertraxit. Cujus mandato Raymundus, Chriſtianæ fidei præco, juſſu interfici extra utbis mœnia, tam beate quam crudeliter lapidatus eſt, anoo ætatis ſuæ circites octogeſimo, & ſalutis humanæ MCCCXV; die feſto, ut a Majoribus acceptum creditur, Sanctorum Petri & Pauli.] Quæ omnia cum deducta hactenus a nobis chronologica, totaque rerum a Raymundo geſtarum ſeria, belliſſime conveniunt.

Martyr efficitur 1315.

82 Ab hac porra longe aberrant, varii recentiores, quos ſupra innuimus, ita Raymundi peregrinationes nonnumquam concerviſſe, ut omnem prorſus veri ſpeciem iis adimant. Excedunt maxime Caoonicus Segui & Cornejo, non aliter excuſandi, niſi quod rerum ipſarum potiorem,

Illorum hic temeraria ſphalmata manifeſta

quam temporum rationem habuiſſe eoofeantur. Sic ea concilianda putavit Cuſturerius: qui autem combineti poſſint quæ capite 6 Hiſtoriæ ſuæ Majoricenſis, in unum quaſi eumulum conjeix Vincentius Mutus, fallor, ſi vel ipſe divinando aſſeqoi poſſit, necdum intelligere. Ut pauceis tem expedism, ſat erit eam Muti narrationculam, uti jacet, ſubnectere, ut eam quilibet ex ſuperioribus nullo negotio refellat, adeu ſuet incredibilia, ne dicam abſolnte impoſſibilia. Ita habet citati capitis §. 2.

AUCT. I. B. S.

83 Vieona proveſtus eſt Raymundus Majoricam (*anno, ut dixi*, MCCCXII) ubi in quibuſdam libris ſcribendis aliquanto plus quam annum inſumpſit. Deinde in Siciliam properavit. Meſſina (*qua in urbe adhuc degebat menſe Majo* MCCCXIV) cogitavit Hierololymam, peragravit Ægypeum, & ad ſanctam Civitatem pervenit ſub annum MCCCXV; ibique adoravit ſacra illa loca, Dei hominis veſtigiis calcata, cruentata ſnogone iſtius, qui reſtituit ſimilitudinem imaginis ſuæ. Inviſit Armeniam, luſtravit totam Syriam, pervenit in Bohemiam, & (ut quidem ajunt) univerſum littus Britanniæ ſæpius relegit, uti & Regoum Angliæ ..... Ex Anglia vela dedit in Hiſpaniam; percurrit totam Caſtellam

ubi ut dicantur.

E

veterem, Gallæciam, Luſitaniam, Vandaliciem, & Regoum Granateoſe, tunc adhuc jugo Maurorum oppreſſum. Majoricam reverſus, compoſuit librum *De fine*, in quo viam enpugoandę Terrę ſanctę commonſtrat. Semper enim Rsymundn is fuit fiois, is ſcopus. Ita quidem habent monumenta typis edita.] Fateor, eaque non pauca, ſed tam inepte confarcinata, ut miſum ſit, virum, in ſeliquis ſatis accuratum, refercndis hujuſmodi nugatoriis figmentis tempus inſumpſiſſe; mihi certe nec refellendis lubet diutius immorari.

§. VIII. *De Seneſcalli munere, quod Raymundo tribunt Anonymus, Bovillus, de Pax, & ſcriptores paſſim omnes, et non adverſantes.*

84 ANonymus, Raymundi æqualis, ita narrationem exordit: *Raymundus, Seneſcallus menſæ regiæ Majoricarum.* Bovillus verbis aliis idem explicans; *eum*, inquit, *apud Majoricarum Regem gerebat Magiſtratum, quem vulgo Seneſcallum appellant*: Nec diſſentit de Pax, dum ait, *eum in palatia Majoricarum adoleviſſe, ſuoque genevis & morum ſplendore in menſa regiæ Seneſcallum evectum.* Alios non enumero, quibus adeo certum eſt, Raymundum eo munere perſunctum, ut id affirmare uno ore non dubitent; nihil ſoliciti, utrum hæc tempori, loco, & perſonæ ſatis apte conveniant. Qui ad normam chronologicam ea exigere conatus eſt, primus fuit Vioceotius Mut, ſæpe a nobis laudatus, Hiſtoriæ ſuæ Majoricenſis, qua vitam Lulli exequitur, cap. 2, his verbis: *Sed eum naturæ impetu ferretur tantummodo in arma, adlectus fuit inter honoratos Infantis Jacobi pueros, ac deinceps creatus Seneſcallus, ut vocant, & regiæ Domus Præfectus.*

Iatur ſeriat honeſtior titulo nutiendi a F

85 Nihil opus eſt inutili diſquiſitione multa diſſerere de *Seneſcalli* vel *Seneſcalci* etymologia, variiſque ſignificatis, a Cangio non indiligenter relatis; ut, quod accipiatur pro Admioiſtratore redituum Fiſci dominici, aut pro Rectore Dominiorum: quod primas tenuerint Seneſcalli in

hoc ſpectat ea quę Mense Regiæ Præfectum indicant,

AUCT. I.B.S.

A Curiis Regum Francicorum : quod vexillum Principis prætulerint, aliaqua id genus, de quibus videri poteſt citatus Auctor. Textus jſm a nobis allegari abunde ſem circumferibunt, conceptis verbis annunciando, Seneſcallum fuiſſe *menſæ regiæ & regiæ domus Præfectum* : quo datur ratalligi, non fuiſſe Militiæ Principem Raymundum, ſed domus & familiæ regiæ auram habuiſſe, quod unicum, taſte Cangio & Spelmanno primitus fuit Seneſcallorum officium. Idque in re præſenti eo facilius perſuaſum habeo, quod leges Palatinæ Jacobii II Regis Majoricarum, nullam prorſus Seneſcalli faciant mentionem, verum ejus loco ſubſtituant *Magiſtros hoſpitii & Majores domus*, ut ex tabulis, Tom. III Junii a Papabrochio præfixis compertum habemus.

Magiſtrum Hoſpitii nomine: Rex Jacobus;

86 Scio Cuſturerium pag. 480 afferre legem XVII Partitarum, titulo 9 parta 9, ubi expreſſis terminis idem dicitur *Seneſcallus*, qui apud alios *Major domus*, quod etiam fatetur Cangius. At in his controverſiis cardo non vertitur; illud ſtatuendum eſt, quo in *palatio regio*, cujus *Infantis honorarius pater*, cujus Regia Majoricarum Raymundus fuerit *Seneſcallus*, aut *regiæ domus Præfectus & Major domus*. Sanſit opinor difficultatem non adeo perviam Nicolaus Antonius, Tom. 2. Bibliotheeæ Hiſpanæ vetaris lib. 9 cap. 3 pag. 81 col. 2, non tamen ſolvit. Siquidem Vincentii Muti ſententiam tacita rajiciens, ait, Raymundum *Curiæ addictum Jacobi Balearium inſularum Regis, Petri Magni Arragoniæ filii*. Erat hic palpabiliter vir doctiſſimus, lapſu non uno, quos inter ſufficiat illa qui Chronologiæ ax diametro repugnat; utpota qui eo tempore Curiæ addictum narrat Raymundum, quo jam ab annis pluſquam quinque & vigiuti, omni mundano faſtui & honori nuntium remiſerat. Etenim Jacobus illa, Patri filius, anno primum MCCXCI, areptum alteri Jacobo, patruo ſegnum Balearium cœpit adminiſtrare, quando Raymundus, alium Regem & Dominum ſecutus, rem Chriſtianam unice ſtudebat promovere.

Majorem domus, Leges Majoricenſes.

Quærituri & ſub quo Rege Jacobo?

B

Nonnemo intelligit filium Petri;

87 Cuſturerius, Diſſertatione 1 pag. 87, citat inſtrumentum authanticum, ad Proceſſum Canonizationis adhibitum, a nobis inter B. Lulli miracula referendum, in quo legitur [Raymundus fuiſſe Seneſcallus manſæ regiæ, illius invictiſſimi potentiſſimique Regis Jacobi Debellatoris, qui ſua manu regia, potanti & forti, in anno MCCXXIX. hoc noſtrum Baleare regnum, a manu & poſſa Turcarum infidelium, Chriſtianiſſimo zelo eripuit; & poſtea vitam cum morte commutavit XXVII die menſis Julii MCCLXXVI.] Hæc quidam inſtrumenti verba ſunt, ceterum non male obſervat Cuſturerius, ſententiam illam, quæ ex populari forſaſſe traditione, Raymundi Seneſcallatum ad Jacobum Magnum retuleraat, veriſti hiſtoricæ non ſatis congruere, neque da cauſa ita illic mentem ſuam explicat : [Dicit Vincentius Mut, lib. 2 cap. 2, Hiſtoriæ Majoricenſis, quod Seneſcallus fuerit Jacobi II Debellatoris filii, quod circumſtantiis videtur conformius: nam debellator ſtabilem non habuit Majoricæ manſionem: imo Jacobus II (ita ſemper Hiſpani vocant, quem nos I Majoricarum appellamus) jam ab anno MCCLVI, parentis vice, regno illi præerat, tamquam hares futuros a morta Debellatoris.] Et ſuit ſana Balaariam heres Infans ille Jacobus, varia ſortuna conflictatus, a nepote & fratre ejectus, aliaque perpeſſus, quæ ad calcam legum Palatinarum fuſius

ſed hic ſolum cœpit an. 1291;

C

alii Conqueſtorem, an. 1229 inſula potitum;

aut hujus filiorum, 1256 ei donatum a patre;

enumerat Papebrochius, quo proinde factorem remittimus, propoſitam difficultatem explanaſſe contenti.

D

88 Hoc quæritur, repudiata Nicolai Antonii opinione, uti ex duabus poſtatioribus ſit inhærendum; illine, quæ ſub Jacobo Debellatore Raymundum Seneſcallum pronuntiat; an potius ſequendi Mutus & Cuſturerius, pro Jacobo Infanta decertantes? Suis utraque ſententia fundamentis nititur; & habet utraque, quibus laborat, difficultates; ſic tamen ne utramvis prætularia, nihil magnopere interſit ad ſalvandam Anonymi, Bovilli, & da Pax, quos paragraphi hujus initio citavimus, auctoritatem & fidem. Solus is eſt & unicus totius diſquiſitionis ſcopus, uimirum ut Raymundo ſua vindicetur nobilitas, illuſtri Seneſcalli munere decorata; quidquid adverſarii, contra diſertiſſimum Scriptorum prope omnium conſenſum, Beatum noſtrum Martyrem in plebeiorum marcatorumve claſſem daptimere fruſtra conentur. Nunc utriuſque partis argumenta expendo, ſolius vrritatis indagandæ gratia.

Utrumvis horum tamen, manet Lullo certa ſua nobiliter ex titulo Seneſcalli;

89 Audiſti Cuſturerii ratiocinium, hoc potiſſimum fundamento nixum, quod Jacobus Debellator, ſeu junioris Jacobi pater, *ſtabilem non habuerit Majoricæ manſionem*; filius vero *jam ab anno* MCCLVI *parentis vice regnum Majoricenſe adminiſtraverit*. Hinc nempe conſequitur, Raymundi Seneſcallatum, non ad parentem, ſed ad filium omnino refarandum. Ultro & libenter admittam, ſeniorem Jacobum, vulgo *Debellatorem* dictum, numquam Majoricæ domicilium fixiſſe, quippa perpetuis prope bellis, & domeſticis nonnumquam diſſidiis occupatum. Verum, pace Cuſturerii dixero, non æque manifeſtum eſſe, Jacobum Infantem ſtabili habitatione Majoricam incoluiſſe, imo fortaſſe probabilius, nec ad biennium, circa ea tempora, regno Majoricenſi eum poteſtate fuiſſe præpoſitum; quo fieret ut argumento, quod vocant ad hominem, contra Cuſturerium oſtenderetur, nec ſub Jacobo Infante Seneſcalli munus Raymundum exercuiſſe. Hæc paulo altius repetenda ſunt, ut de tota re veriſimilius ſtatuatur.

nec ideo oportet ut alterutra Majorica habitaverit

E

90 Explorare hactenus certo non potui, quo anno natus ſit Jacobus Infans, Debellatoris filius; ceterum probabili conjectura, ortum ejus referendum cenſeo ad annum MCCXLIV vel MCCXLV; hac ductus præcipue ratione; quod eum Debellator, repudiata Leonora, ea qua Alphonſum genuerat, duxiſſet Jolanem Andreæ Hungariæ regis filiam, Septembri menſe MCCXXXV; atqua ex ea paucis poſt annis ſuſcepiſſet Petrum; hunc continuo donaverit Principatu Cataloniæ MCCXLIV. Rurſus cum poſt trieunium aut paulo amplius, filii duo alii geniti eſſent, Jacobus & Ferdinandus, novam ditionum diviſionam inſtituerit MCCXLVIII, vel (ut alii legunt) MCCXLVII, unde conjici poſſt Jacobum, qui Ferdinando major erat, ſaltem ante annum MCCXLVI lucem aſpexiſſe, nec id contingere potuiſſe ante annum MCCXLIV, futurum alias ut in diviſione partem haberet, quæ ei citato jam anno MCCXLVIII aut MCCXLVII obtigit. Ea porro partitione Baleares Petro adſcriptæ, Jacobo vero Infanti regnum Valentinum; unde diſſenſiones graviſſimæ inter patrem & Alphonſum ex Leonora primogenitum. Anno MCCLI, mortuo Ferdinando, talis ſit partitio, ut Jacobo cedant, regnum Valentinum, Baleares & Ebuſus. Sed nec ſtetit ea diviſio: Alphonſo enim tumultuanti, committenda ſuit anno MCC-

nam poſt varias rerum diverſarum a patre detentas,

F

LIV,

A LIV, Arragonii & Valentini regni procuratio.

91 Hæc ex Zurita deſumpta ſunt, qui nec verbum facit de ulla regni Balearici adminiſtratione, Jacobo Infanti demandata; puero ſcilicet decenni aut duodenni, eo, quo vult Cuſtuterius, anno MCCLVI. Quid quod ſubſultoriæ illæ parentia diſpoſitiones ſere oſtendant, ad id uſque tempus, nihil certi de futura hereditate filiis conſtitiſſe, donec Alphonſo e vivis ſublato, Petrus anno MCCLXII duxit Conſtantiam, Manſredi filiam; de cujus conſenſu, celebris ea demum dominiorum inter filios diſtributio facta & rata habita eſt, qua Baleares, pars Catalaniæ, & Monpellerium Infanti Jacobo adſcripta ſunt. Paria ferme de his regnorum partitionibus tradit Gomeſius, lib. 24 pag. 505, & expreſſius eodem libro pag. 511 bis verbis: [Præterea rex alteram ſubjunxit aſſignationem, quam fecit Jacobo alteri filio, regni Balearici & Ebuſi inſulæ, quin urbis etiam & univerſi territorii Monpellerienſis.] Item lib. 15 pag. 522 per hæc verba: [Jacobus (ſcilicet Debellator) Monpellerium veniens, intellexit Alphonſum Principem denuo turB bare omnia .... quodque non modo Catalania, ſeparata a reliqua ditione regia, Petro collata fuiſſet; verum Valentia etiam & Baleares, quæ Arragonenſis expugnationis erat, quaſi, exciſæ a ſtipite, Jacobo ultimo fratrum ceſſiſſent.] Quæ de ultima ſeparatione dixi, ex ipſo Gomeſio etiam accepta ſunt.

Jacobum Lofontem conſtat an. 1256 ſolum egiſſe annum 10 aut 12

quando ea regna denuncupata fuerit,

92 Qui & alibi addit, factis iis regnorum diviſionumque aſſignationibus, patre etiam ſuperſtite, dictum filiis, ſua cuique in hereditatis parte, fidelitatis ſacramentum. Id vero Cuſtuterius authentice evincit, productis inſtrumentis ex Tabulario Majoricenſi & ad me tranſmiſſis; quorum primo, dato Valentiæ menſe Auguſti MCCLVI, Jacobus Debellator Majoricenſes alloquitur in hunc modum: [Sciatis quod nos mittimus apud Majoricas, cariſſimum filium noſtrum Infantem, Dompnum Jacobum, heredem regni Majoricarum & Montis Peſſulani. Quare vobis firmiter dicimus & mandamus; quatenus viſis præſentibus, eidem juretis & homagium faciatis, quod poſt obitum noſtrum, ipſum habeatis & teneatis ſemper, & non aliquem alium in Regem veſtrum C & Dominum naturalem.] Ex alio inſtrumento liquet, præfatum Infantem Jacobum XII a Kalendas Septembris anni ejuſdem MCCLVI, confirmaſſe & juraſſe omnia [privilegia, franquitates, eavallerias, donationes & conceſſiones, habitatoribus Majoricarum datas & factas ab Illuſtriſſimo Domino Jacobo Rege Arragonum.]

eoque ſuccurrente & Rex Majoricæ agnitus,

ſuaſi privilegia confirmaſſe,

93 Bina inſeper diplomata addocit Cuſtorerius, alterum anni MCCLXVIII ab Infante pro eauſis civilibus editum, alterum Regis Sanctii MCCCXI; quo priora omnia confirmantur. His porro probari exiſtimat, quod ſupra ab eo aſſertum vidimus, nimirum Jacobum juniorem *ſtabilem habuiſſe Majoricæ manſionem*; quippe qui patentia vices in eo regno ageret, illudque tamquam heres ſortitus, jam tum adminiſtraret. Id ego eandide fateor mihi hactenus non fieri verſimile, nec ſatis demonſtrari ex allegatis e Cuſtuterio inſtrumentis. Quaſi vero Majoricam ſemel atque iterum excurriſſe Jacobus non potuerit, quin ex eo ſtatim ſit conſequens, domicilium in ea inſula fixiſſe. Quid enim? An vivente adhuc patre filii imperium obtinuerint? An ſingulis diverſis locis palatia ſua habuerint, regio ſplendore adornata? An puero decenni vel duodenni commiſſa fuerit vaſtiorum regnorum dominiorumque gubernatio, parente adhuc ſuperſtite & nodequaque exſulo? Exſulo, inquam: nam cum anno MCCLI regnorum diviſio facta dicitur, ita inter filios Debellator partitus eſſet omnia, ut ſibi nihil ſeliquum feciſſet. Hæc ſi cui videantur credibilia, haud gravate patiar in Majoricenſium Annales referri.

non ſtabilem ibi adhuc ſedem habuiſſe,

AUCT. J. B. S.

94 Ceterum longe probabilius eſt, mea quidem ſententia, Magni Jacobi filios, ſolo Regum decoramento contentos, tamdiu privatam vitam egiſſe, donec parente mortuo, aſſignatam pridem hereditatem adirent. Non ita tamen id velim intelligi, ut omni plane regia Majeſtate ornatuque caruerint. Minime vero. Nam, ut erat luxu & magnificentia abundans parentis aula, facile conceſſero, filiis etiam conclavia ſua regia, regium comitatum, apparatum regium, miniſtros & officiales, pro natalium ſplendore, fuiſſe adſcriptos, manente interim penes Regem unicum, univerſorum dominiorum auctoritate & adminiſtratione. Si hoc ſolum velis Cuſtuterios, nullo negotio manus jungemus, atque eo pacto planior aperietur via, ut Raymundo ſua viodicetur Seneſcalli dignitas; ac ceteræ, quæ occurrere poſſent, difficultates commodiſſime diſſolventur.

ſed primum in avito patrum manſionem,

E

ubi ejus Seneſcallus fuerit Lullus,

95 Eas inter prima, & forte potiſſima, militat contra Seneſcallatum; ſub Jacobo Debellatore a Raymundo exercitum, quidquid Proceſſus ad Canonizationem id rotunde affirmet. Hæc autem inde petitur, quod Jacobus Arragonius nuſquam legatur titulum Regis Majoricarum ſimpliciter prætuliſſe, tametſi eam inſulam, Maurorum ſervituti ereptam, ditionibus ſuis primus adjunxerit. Atqui ea de cauſa ſuperius indicabam, non recte a nonnullis Hiſpanis ſcriptoribus, ſeriem Jacoborum Regum Majoricæ ab eo deduci, ut irrefragabili teſtimonio oſtendit Papebrochius, ad præcitatas leges Palatinas, Tomo III Junii præfixas. Nimirum rex Arragoniæ diecbatus Jacobus ſecior, cognomento *Victoris, Debellatoris, Magni*, paſſim ſolitus ab Hiſtoriographis ſuis indigitari. Habeo hic conſentientem Cuſtuterium, vel eo ipſo argumento me oppugnantem, ut probet Raymundum Jacobi Debellatoris Seneſcallum, non ſatis congruenter diei poſſe. Non diſſentior: non repugno: at neque ex eo conficitur, Jacobum Infantem Majoricæ, regio ſplendore fulgentem, habitare debuiſſe, ut Raymundo ſuum tuerentur ſactum tectum Seneſcalli menſæ regis Majoricarum officium.

non autem juris, qui nunquam ſe Regem Majoricarum ſcripſit:

F

ſed filii jam Regis dicti,

96 Quid igitur? An nec ſub Debellatore, nec ſub Infante filio, eo munere functus eſt Raymundus; atque adeo ſcriptoribus omnibus adverſabimur, id officii Raymundo unanimi conſenſu tribuentibus? Hic nodus eſt, cui ſolvendo non una ſupereſt via. Verum, ne juſto diutius his immorari videar, ita rem totam compoſitum iri exiſtimo, ut nec Cuſtoserius mihi merito refragetur. Unum hoc ad tuendam Actorum veritatem neceſſe eſt, Raymundum *fuiſſe Seneſcallum menſæ regiæ Majoricarum*; ſeu (quod eodem recidit) *eum apud regem Majoricarum geſſiſſe magiſtratum, quem vulgo Seneſcallum appellant.* Hæc ego veriſſima cenſeo, tametſi nec Debellator, nec Infans Jacobus, Majoricæ paſſim ſeſederint. At enim Raymundus, jam ab adoleſcentia in aula eduentus, de ſe fatetur, quod valde *laſcivus & mandanus* fuerit. Eſto. An ideir-

AUCT. J. B. S. *obtulit honoratiis potuit Lullum puerum addidiſſe.*

co otioſam & diſidem vitam Palmæ Majoricarum agere, veluti ex inſtituto debuit, ut Seneſcalli partes obiret, deliciis & amoribus irretitus? Potuit ſane, idque probabiliſſimum judico: potuit, inquam, in teneriori ætate, inter honoratios Jacobi Infantis pueros adlegi, atque ad alia poſtmodum munia in ejus comitatu promoveri, quæ nullam Majoricæ reſidentiam, nullam illic aulam regiam requirebant.

ac denique Seneſcallum Majoricenſem ordinaſſe.

97 Nuper ut indubitatum ſuppoſuimus, ab anno MCCLI Jacobum illum a parente Regem Majoricæ declaratum. Quid autem proclivius, quam ut tunc regia more cum famulatum eoſque miniſtros habuerit, quos ex dignitate poſtulabat; atque eos inter Raymundus, ut erat origine Majoricenſis, locum & ipſe ſuum obtinuerit, ſenſim ad altiora proveſtus; donec tandem ſupremum munus adeptus, tectiſſime dici potuerit *Seneſcallus menſæ regiæ Majoricarum*. Nimia quam obvia ſunt id genus exempla. Ecquid recenti memoria vidimus, ſuperſtite adhuc Leopoldo Cæſare, filium Joſephum primogenitum, Regem
B Hungriæ, cum adhuc puer eſſet, proclamatum, iis omnibus honorum titulis præfulſiſſe, quæ regiam dignitatem concedebant? Placebit, opinor, Cuſturerio paritas ab ipſo adducta. Vetum ubi inveniet, Joſepho Regi, aut Budæ aut Poſonii, regia ulla opus fuiſſe, ut domeſtici & officiales ejus ſuis ſingulis dignitatibus & prærogativis diſtinguerentur? Ad eum plane modum arbitror cum Jacobo, Majoricarum Rege, factitatum; ut nempe ſolo Regis titulo illuſtris, aut patrem belligerantem ſecutus fuerit, aut privatam in ejus aula vitam exegerit, quod is ſupervixit. Potuit vero Raymundus in eadem aula coram intueri, quæ nuncupam in vitia pronam, magis allicerent ac iocitarent, ut ii norunt, qui in Jacobi Magni vita & rebus geſtis peregrini non ſunt.

Unde tamen non ſequatur, hunc ex cauſa Majoricæ ſtabiliter habitaſſe.

98 Credo equidem hac ratione Muto & Cuſturerio ſatisfactum, atque ita Raymundo Seneſcalli munus aſſertum, ut nihil ſolidi opponi queat, quo in dubium revocetur. Ad inſtrumentum quod attinet ſuperius recitatum, quo id muneris Raymundo ſub Debellatore tribuebatur; id ita intelliga, ut in ejus aula memineris iſtem a beato Martyre provinciam adminiſtratam. Quod autem Jacobus ille Victor, bellis prope continuis implicitus, aulam per varias diutornas circumduxiſſe potius, quam ubiam *ſtabilem manſionem* fixiſſe videatur, ad rem noſtram nihil admodum confert; niſi Raymondo molleſtum fuerit, Regem comitari quocumque victricia inferret arma, contra Mauros potiſſimum, quibus ad Chriſtianam fidem perducendis, ſe totum, faculratem, vitam denique ipſam, tanta cum gloria deinde conſecravit. Nihil profecto in his omnibus incommodi, abſurdi nihil, niſi potius oſtendatur, Raymundum ipſum Majoricis ſiaum adeo habuiſſe domicilium, ut ex eo inſula ſotis trigiota annis pedem non extoleric; id autem qua veri ſpecie affirmari poſſit, hactenus non intelligo.

in eo quod ibi aſtruxerit Palatio.

99 Nunc eo rameo hæc dicta ſint, ut operoſius contendere velle videar, Jacobum Infantem per id tempus numquam incoluiſſe Majoricæ regium Palatium, quod in hunc uſque diem ibi monſtratur, ſumptuoſum profecto & magnificum. Id oltro & libentiſſime fatebor, ſi alicunde conſtiterit, etiam ſola Joannis Dameti auctoritate, quem Majoricarum Annaliſtam alicubi citat Cuſturerius. Utut enim antiqua monumenta, ſaltem quæ mihi conſulere licuit, id in apero D to non ponant; ad rei noſtræ caput nihil intereſt, ſive Jacobus ille ſtabili manſione Majoricæ habitaverit; ſive quod ago probabiliua oſtendere conatus ſum (pareotis Debellatoris aulam ſecutus fuerit; modo id extra controverſiam maneat, beatum Raymundum Seneſcalli munere in alterutrius obſequio perfunctum, prout diſertiſſimæ Acta noſtra identidem pronuntiant. De cetero igitur, ut magis lubet, ſtatuere quivis poterit; non enim alio fine hanc mu diſputata ſunt, quam ut, adductis verſimilioribus, ſententiarum varietas componeretur; in quo conatum noſtrum nec ii, ut puto, vituperabunt, quorum opinionem poſtpoſuimus, ſolius veritatis eruendæ gratia, ut non ſemel proteſtatus ſum, & nunc iterum ſinceriſſime profiteor.

§. IX. *Expediuntur nonnulle difficultates in Raymundi Actis occurrentes, atque una quæ ad Auctores hinc inde cenſilandos pertinet.*

E *Dimiſſis moderatorum hallucinationibus,*

100 Difficultates hic proponn, ex ſolis verioribus Scriptorum narrationibus elicitas, non eas quas movere debeant aut poſſint Vitæ aliquæ Raymundi, a neotericis quibuſdam, neſcio qua auctoritate, anonymæ, aut potius implexæ adeo, ut vera falſis, aut ſaltem dubiis miſcendo, etiam quæ certa ſunt incerta faciant & labefactent. Dicam candide, pleraſque hiſtorias de Raymundi vita & rebus geſtis, a recentioribus editas, nec vidiſſe me, nec ſi ad manum eſſent, iis quidquam firmatum iri, quod Anonymo, Bovillo, & de Pax, quorum commentariis nitiur quidquid tradituri ſumus, conforme non ſit. Nihil proinde conferet Joannes Maria Vernon, in Vita gallice edita MDCLXVIII, nihil aliæ a Cuſturerio laudatæ, niſi quouſque eum antiquioribus penitus conſenſerint. Etenim ſametſi ſucceſſu temporis alia inventa nna diſſitear, quibus priora vetuſtiora illuſtrarentur; tametſi etiam probitate & fide valeant Scriptores illi omnes; attamen, re maturius conſiderata, ſatis perſpicuus (ni fallor) deprehendi, nullum, aut ſane perexiguum ex iis ſubſidium afferri, quod ad aruendam veritatem conducere poſſit.

nec refutari quemdam digni; F

101 At ſaltem nperæ pretium cuiquam forte videretur, apocrypha illa, a Vernono aliiſque tam liberaliter vanditata, ſeorſim refutare: mihi veto minime; ſiquidem minutias ſingula excarere, id demum eſſet Acta ipſa tricis involvere, faſtidium creando lectoribus, quibus, opinor, ſatis mira videbuntur, quæ Auctores noſtri prodidere. Hæc igitur, & non alia, erunt diſquiſitionis hujus meteries; in nnum ideo collecta, tnm quod ſuperfluum viſum ſit in plures paragraphos illa diſpeſcere; tam quod in Annotationes rejici commode non queant, ne longiores illæ animadverſiones Actis immixtæ, prolixitate ſua confuſinnem pariant, & (ut ſupra dicebam) Acta ipſa exæqueot aut ſuperent. Annum nataleu, rejectis variorom opinamentis, jam ſtabilivimus, fiximuſque ad annum MCCXXXV, ex qno totam Actorum ſeriem chronologicam, qoa licuit probabilitate, ad martyrium uſque produximus; nunc ad illius normam exæqueanda ſuot reliqua.

102 Præmitto, quod inter cetera dubia leviſſimum eſt, nomiuis & agnominis nomenclaturam. Sunt qui ſcribunt *Ramundum*, cum ſupra laudato Bovillo; cui notam adjecit Gononus non in-

Digitized by Google

A indignam quæ hic locum ſuum inveniat. [Fuerunt, inquit, hujus nominis alii eximiæ ſanctitatis, unus Ordinis Prædicatorum, alter vero Tholoſanus, de quo plura in Breviario Eccleſiæ Narbonenſis xxx Julii. Extant hujus noſtri Raymundi opera multa in celebri Bibliotheca monaſterii noſtri S. Trinitatis de Marcoſſiaco. Porro Beatus Rhenanus elegans epigramma initio operum ejus hoc appoſuit:

atque Etymologia nominis,

503 En prius egreditur lætum Ræmundus in orbem;
Commoda qui multis grandia ſæpe ferat.
Non tibi perpetuis jaceat damnata tenebris,
Nugaci ſuco pagina tota carens.
Senſa ſub incultis latitant præſtantia verbis,
Quæ poſſint mentes erigere apta pias:
Jam bene tricenos Ræmundus vixerat annos
Pompoſus, vecors, deſidioſus, iners:
Turbida fallaeis linquens [cum] gandia mundi,
Dutus in abrupta corpora rupe domat:
Noxia præteritæ tedimens ubi crimina vitæ,
Suſcepit celſi munera larga Patris.
Pariſios tandem Latiæ primordia linguæ,

datur his elogium operibus præfixum a Beato Rhenano.

B Poſt octo, ſitiens, luſtra peracta, petit;
Grammaticeam libans primum, infuſa arte, reliquit
Innumeros nuda ſimplicitate libros.
Evolvis dignos igitur quicumque labores,
Fac prece, quotquot opus teſtituere, juves.]

Utut alia ſuſpecta nonnulla habeat *Beatus* ille, ex luſtrico fonte, non autem ex vitæ merito *Beatus* dictus (in quo nonnullos deceptos video) ut, inquam, ſuſpecta quædam aut etiam reprobata habeat ille dubiæ religionis *Beatus Rhenanus*, alias de re litteraria, tam ſacra quam profana, ſæpe optime meritus; hi certe verſus nil niſi pium & Catholicum redolent; digni proinde qui hic in Raymundi honorem adſcriberentur.

Placet Sancti & Beati eodem nomine,

504 Redeo unde digreſſus ſum. Recte ait Gononus, plures fuiſſe ſynonymos Raymundos, ſanctitatis laude celebres: Nam præter nominatos, inſignes ſunt, Raymundus Nonnatus, Raymundus Palmerius, Raymundus Balbaſtrenſis, aliique plures, ejuſdem prorſus nomenclaturæ, niſi quod aliqui per jota *Raimundum* ſcribant, alii per ypſilon, qua nota noſos novimus, non Turenios ſolum Vicecomites, ſed & comites Toloſanos ſeC ptem numero. Sunt etiam qui *Ragmundum* ſcribant, qua ratione Beatum alium, Raymundum Bateinonenſem, cognomento Piterinum, vulgo de Hitero, enuntiat Doctiſſimus Caſtellanus, in novo ſuo Martyrologio Romano pag. 818. Sunt qui & *Ragimundum* & *Regimundum* dici velint; imo ut in litteris ad me datis xxvi Maji MDCCV monet laudatus Caſtellanus, reperiri etiam *Raguimundus*, *Raguemundus*, & *Ragnemodus*. De horum omnium etymo multa inquirere, tantumdem videtur atque operam perdere. Sit Francica, ſit Germanica, ſit Hiſpanica, ſeu mavis Gothica origo nominis; nec pluria inde fiet, neque minoris. Quod Catalani vernaculi, ſeu ſermone Lemovicenſi, quo non ſemel B. Lullus uſus eſt, dicebant *Ramon*, *Remon*, & qua alia libuerit inflexione; id nobis erit enim communiori ſcribendi methodo *Raymundus* & *Raimundus*, quidquid Bovillus ſcribendum putaverit *Ræmundus*, contra quem feecit Nicolaus de Pax, & his antiquior Anonymus.

varie ſcripte a nostris.

Cognomen Lulli, Leſtne Lullus aut Lullius eſſe rive,

505 Fruſtra eſſet his immorati diutius. Major ferme eſt in enuntiando Raymundi cognomine apud Auctores diverſitas; aliis conſtanter *Lullum*, aliis contra *Lullum* efferentibus. Jam indi-

cavi ſuperius, a voce Catalanica, ſeu mavis Majoricenſi *Lull* vel *Luyl*, Latinam terminationem efD formati. Cum vero Hiſpanis L liqueſcere ſoleat, AUCTut paſſim apud Gallos LL geminum poſt I, Italia L B. S. loco prioris L, G ſubſtituentibus; nihil mirum, quod ſcriptores Hiſpani paſſim, ſive vernacule ſive Latine, non *Lullum* ſcribi velint, ſed *Lullium*. Ego me iis regulis aſtringendum non puto, *primum his testatur.* quamvis mihi ſus deque ſit *Lullus* & *Lullius*. Unum hoc animad vero, Hiſpanos ipſos Latini ſermonis peritiores, quales ſine controverſia dicendi ſunt Nicolaus de Pax, Joannes Mariana, & Nicolaus Antonius; neglecta Hiſpanica pronuntiatione; in puram Latinam terminationem concedere, quos hic in re imitari non piguit. Neque id tamen ſcrupuloſius ut ſupra monebam, nam & *Lullus* & *Lullius* idem nobis ſempeterit, dummodo agatur de B. Raymundo Majoticenſi Martyre.

Fatetur ipſe, juvenem ſe laſcivum fuiſſe;

506 Pluſculum difficultatis habent binæ circumſtantiæ, laſcivis Raymundi amoribus adjectæ. De re omnino convenit, Sancto ingenue de ſe fatente non uno in loco, quod fuerit *laſcivus, mundanus & carnalibus appetitibus deditus*. Ignes illos nec per legitimum tornm extingui potuiſſe, uno ore teſtantur ſcriptores nmnes. Nempe matronam depetibat, eaſtam non minus quam formoſam, & ipſam conjugii vinculis sdhuc detentam. Atque hæc, nullo repugnante, certa putamus & explorata. An vero matronæ illi nomen fuerit *Eleonora*, ut Muto excogitare placuit, an *Ambroſia di Caſtello*, ut Vernonus ſatis liberaliter comminiſcitur, in medio relinquimus. Sit indubitatum præterea; mulierem illam *Itali ulcere ſub pectore laboraſſe*, ut ait de Pax; adeo ut *infortunii factus certior Raymundus triſtitia vinceretur*. At non ita compecta ſunt quæ ſuſius deſcribit Bovillus, de nudato coram Raymundo fætenti pectore; nec illud quod texit de equitante Raymundo, viſa amaſia tanto furore abrepto; ut in templum prodeuntem equea inſecutus fuerit; de quibus nihil Anonymus, nihil tradit Nicolaus de Pax. Ipſum Bovillum audiamus.

E

varianti-bus in nomine amaſiæ moderatis,

Quidam eo inſanire profeſſæ ſcribunt,

507 [Diligebat autem præ ceteris dominam quamdam, venuſta quidem & eleganti facie, duo tamen erant, quæ illam in ejus amplexua venire haudquaquam ſinebant. Primum erat legitimus matiti totus: ſecundum, occultus eancri morbus; qui quamquam ſub veſte lateret, illius tamen pectus jam uſque adeo exederat, ut ejus præcordia nudarentur, atque dirus fœtor inde exhalaret, F inſansbilis erat hæc cancri peſtis in pectore mulieris, ſed longe inſanabilior cupidinei amotis cancer mentem laniabat Ræmundi. Tamenim veſano atque illicito obcutus amore, qui cæcus imprimis erat mente, corporeis etiam pene oculis cæcus a cunctis credebatur. Nam, ut mihi retulit, qui hiſtoriam ipſam denarrabat, eum quadam die Ræmundos equo conſenſo, in foro ſpatiaretur; videretque eam, quam facuo amore diligebat, in vicinum templum divinæ precis cauſa proſectam, (*die Dominico, inquit Matus, ut huic fortaſſe rem magis confirmet*) mox (tametſi eques) illam in templum proſecutus eſt.... Dolens vero mulier, tantum virum, & qui honeſto magiſtratu apud Regem fungebatur, illiciti ſui amoris cauſa & veſanum fieri, & verti in fabulam vulgi;.... advocato ſemel (ut a matito impetrarat) in colloquium Ræmundo, eoque in cubiculum introducto, illi extemplo peſtus, ut cancrino etat exeſum morbo, utque teterrimo odore ſqualebat, nudare hsudquaquam erubuit &c.]

ut illum qui in templum equos inſequeretur

A AUCTORE I. B. S.

vos Unde hæc omnia deſumpſerit Bovillus, unde ea hauſerit denarrator Hiſpanus, quid Mutum impulerit, ut pectoris denudationem in rempli egreſſu factam diceret, non habeo ſtatuere; nec rem ipſam ut apocryphum repudiare, nedum in dubium revocare lubet; quamquam illud mirum videatur, eaſnm adeo notabilem intactum prorſus ab Anonymo & Nicolao de Pax prætermitti. An quod Raymundus, ex cujus ore ſcribit Anonymus, verecundia ductus ea referre neglexerit, qui alias peccata ſua & ignorantias juventutis ram confiteretur ingenue? Haud equidem exiſtimo. Crediderim ſcriptori Gallo ea excidiſſe, quæ Hiſpanorum memoriæ inhærebant altius; ex qua deinde in Bovilli notitiam pervenerint, annis prope ducentis poſt ſancti Martyris obitum, perpetua popularium traditione conſervata. Neque id ſane adeo inſolitum, cum in aliis Sanctorum Actis exempla hujuſmodi recurrant ſæpius, ubi priora Acta adhuc informiora, ut ita dicam, aliis, quæ ante omiſſa fuerant, poſtmodum illuſtrantur: idque eo potiſſimum valere hic debet, quod cum ro ceteris paſſim Anonymo Bovillus conſentiat, cenſeri non debeat fioxiſſe quidquam; nec Hiſpanum incuſaverim, quod id, procul dubio ex veteſtiſſima illa Majoricenſium traditione acceptum retulerit.

videreturque per traditionem populi factum recipiam,

B

falſum fortaſſe

109 Scio equidem ex nominum affinitate factum non ſemel, ut quod uni accidiſſet, tribueretur alteri; & quæ pluribus, uni adſcriberentur: quæ rerum confuſio, quantarum difficultatum ſeminarium fuerit, quis ignorat? Quidni & Raymundis, tam variis & multis numero, hujuſmodi aliquid evenire potuiſſe quiſpiam contendat? Certe in promptu erunt exempla, non aliunde nec procul accerſenda. Etenim ſcriptores plurimi, tam conſtanter hunc noſtrum, chymicum fuiſſe aſſerunt, artiſqne illius longe peritiſſimum, imo auri puriſſimi in Anglia fabricatorem; ut de eo ambigere, tantumdem ipſis videatur, ac negare virum exſtiriſſe in rerum natura. Alii non multo pauciores, teterrima ſcelera, artes infernales, & cum dæmonibus commercium Lullo affricare non dubitant. Mera nihilominus commenta hæc eſſe, ex nominum prognata ſimilitudine, & calumniis totidem ad pruſcindendam beati Martyris famam, demonſtrant ejus diſcipuli & defenſores non contemnendi. Jam vero quid proclivius, quam tot inter Raymundos unum fuiſſe aliquem, plaſquam perdite, veſani amoris inſania correptum, cujus dementiæ veſtigia Beato noſtro applicarint poſteri, ut nominum, ita nec perſonarum diſtinctione adhibita? Valeat ea rationum paritas quantum cuique placuerit; mihi interim tanti non eſt, ut memorabile ſpecimen ardentioris libidinis, qua ſe multum laboraſſe vir ſanctus ultro concedit, ex ejus Actis expungatur, ſcriptoris fide dignitſimi auctoritate, & reſtimonio minime dubio comprobatum.

ut alia graviora Lullo affi&a,

C

non tamen inverſimile.

110 Tertia diſquiſitio viſiones complectitur & appetitiones Raymundo oſtenſas, poſtquam ex pia caſtæ matronæ correptione, ad meliorem frugem cæpit reduci. Hic iterum, quod rei ſubſtantiam attinet, ſcriptores omnes, tum antiqui tum recentiores, unanimiter confirmant. Imo confirmat Beatus ipſe, in libro quem *Deſolationem* inſcripſit, ita loquens [Quando mihi firmabatur ætas, abripi me ſentiebam mundi illecebris aberrabamque a rectotramite, & in peccatum ruebam. Oblitus veri Dei, me dedi corporis voluptatibus; ſed Jeſus Chriſtus, pro ſua immenſa pietate, voluit ſe mihi quinies oſtendere ſuffiaum in crucem; ut ſui reminiſcerer, curaremque nominis ſui cognitionem, per totum propagandam orbem, & ineffabile ſanctiſſimæ Trinitatis myſterium, eum glorioſa Incarnatione prædicandum atque docendum. Ita ego afflatus fui, & tanto arſi Dei amore, nil ut umquam habuerim potius antiquiuſque, quam ejus gloriam; & ex illo tempore cœpi ei ſervire lubente animo.]

Certior interim fides dicitur ejus viſionibus

D

quæremus verum ipſum ſenſum ejus eſſe?

ſed poſtea in ejuſmodi viſionibus,

sss Quinas illas apparitiones ii ſoli rejiciunt, qui Raymundum hæreticis accenſent & fanaticis, quorum proinde declamationes nihil moramur. Quod ſi ſcriptores noſtri, ſimplici ea narratione contenti, alia non immiſciſſent, plana res eſſet & expedita. De Muri & Vernoni amplificationibus nihil etiam ſolicitos eſſe oportet. Una quæ occurrit moleſtia tres eos auctores ſpectat, quibus ſolis nitimur, & in quibus conciliandis operam collocamus. Anonymus ſynchronus, cujus de cetero potior habenda eſt fides, Raymundi geſta narrationis principio, turbatori non obſtil, certe non ſatis accurata methodo exorſus, non parum faceſſit negotii. Hæc autem eſt difficultas. Bovillus & de Pax, vitæ ordinem preſſius infecuti, præmiſſis Sancti deliriis, & ex miſeranda amaſiæ ſorte, inſanientis medela, prius reſipuiſſe enm ſcribunt, quam cœleſtibus favoribus cumularetur. Bene, opinor, & ex re nata. Anonymus vero, nullo diſcrimine, Raymundum exhibet verſibus amatoriis componendis occupatum, ipſomet rerum articulo, quo meliori afflatus ſpiritu, ingenſique *dolore perfuſus, videns ſeipſum ſapientem a femina coargui*, ſaniora conſilia animo volvens, *ſeque orationi ſubdens, omnem ſuam operam, ſummis votis Chriſto dicabat*; verba hæc ſunt Bovilli ita proſequentis.

cumſtantiis vorſimus,

E

sta Apparuit igitur ei mox ſacra quædam ac propitia viſio, imago, inquam, Crucifixi, in hæc verba ipſum alloquentis: Ramunde, ſequere me. Cumque hæc cœleſtis viſio frequentius ad eumdem ex divina bonitate iteraretur; ſtatuit apud ſe Ramundus, abjecto divitiarum faſtu, dimiſſaque familia, relinquere mundum &c.] Apte hæc & cohærenter dicta ſunt, quibus id adjicit de Pax [quod certior factus infortunii, *mulieris eximium coxcæ laborantis*; cum non poſſet membris conſiſtere, proſtratus in lecto, nihil niſi tenebras & ſolitudinem cupiebat. Lacrymis igitur atque ſuſpiriis, mœrore animi parumper exhauſto, meditanti calamitatem ſuam & longum a ſalute digreſſum rhythmis vulgaribus deplorare, Jeſus crucifixus dextrorſum apparuit. Mundanus homo, divina viſione perterritus, ineeptum flebile carmen dimittit. Quod interjectis poſtea diebus, quater conatus abſolvere, quarter ut primum, & eiriciter eadem hora, Crucifixum vidit.] Si rhythmos excipias, nihil hic video, quod non cum ipſius Raymundi confeſſione aprime conveniat. Verum hinc Anonymum exiſtimo in errorem inductum, quod verſus amatorios ex carmine lugubri ſupponens, ſic Acta orditur.

dum voluptatis obſtat conſuetudo,

F

& pios rhythmos compoſuiſſe;

ar3 Raymundus, Seneſcallus menſæ regiæ Majoricarum, dum juvenis adhuc, in vanis cantilenis ſeu carminibus componendis, & aliis laſciviis ſæculi deditus eſſet animis; ſedebat nocte quadam juxta lectum ſuum, paratus ad dictandum & ſcribendum in ſuo vulgari unam cantilenam, de quadam domina, quam tunc amore fatuo diligebat. Dum ergo cantilenam prædictam ineiperet ſcribere; reſpiciens a dextris, vidit Dominum Jeſum Chriſtum, tamquam pendentem in cruce;

Cumque verſus ſcribendi ſuppeteret materiam cantilenæ

A cruce; quo viſo timuit, & relictu quod habebat in manibus, lectum ſuum ut dormiret, intravit. In craſtino vero ſurgens, & ad vanitates ſolitas rediens, non de viſione illa curabat; imo tam citu quam per octo dies poſtea, in loco quo prius, atque hora eadem, iterum ſe aptavit ad ſcribendum & perficiendum cantilenam ſuam prædictam; *lectuſque converſe*: cui Dominus iterum in cruce apparuit ſicut ante. Ipſe vero tunc territus pluſquam primo, lectum ſuum iterum iactans, ut alias obdormivit. Sed adhuc in craſtino apparitionem oegligens ſibi factam, ſuam laſciviam non dimiſit; imo poſt proculum ſuam cantilenam nitebatur perficere inchoatam; donec ſibi tertio & quarto ſucceſſive, diebus interpoſitis aliquibus, Salvator, in forma ſemper qua primitus, appareret &c.]

quod ipſe ſemet confeſſi ſui magiſtri ſenſerat.

114 Conſonat hic quidem Synchronus noſter eum ame dictis, in quina apparitione, ab ipſomet Raymundo capreſſa. Varum enimvero jam hoc illud patet, quod noper dicebam, minus forſaſſe verisimile, hominem obſcœnis verſiculis ſcribendis occuparum, eos ſenſiſſe favores; quos alii opportonius pœnitenti Raymondo, & conſcientiæ ſtimolis agitato, tribuendos cenſuere.

B Non eo hæc dicta ſunt, ut ſpiranti divinæ gratiæ metas ſtatuamus aut terminus, [quæ ſolo tactu, *ut recte notat de Pax*, de cinharædo Prophetam, de Piſcatore prædicatorem, Doctorem de perſecutore, de publicano fecit Euangeliſtam; cujus præſentiſſimua ignis, ouilas ad mutandum humana corda moras expectat.] Non hæc, inquam, in diſputationem adducimus, qui ſolis Auctorum antilogiis concordandis hic inſudamus. Ita porro expediendis uſui eſſe exiſtimo quod iotinnavi ſupetius, Synchronum nempe, tametſi io re ipſa ab aliis non diſcrepet, primordia nihilominus Lullianæ cooverſionis, miona ex ordine digeſſiſſe, ea confuſe narrando, quæ reliqui paulo accuratius diſtinxere. Niſi quis malit, Bovillo & de Pax, tamquam recentioribus neglectis, ſoli Anonymo ſubſcribendum, in quo nihil magnopere, ad ecteras Raymondi actiones ordinare pertexendas, accidere poteſt detrimenti. Fortaſſis autem ſic poterunt ambo illi, eum Anonymo conciliari; ſi concipiatur Raymundus, conſpectu exulcerati pectoris inductus ad agnitionem vecordiæ ſuæ; necdum tamen con- *mera Dei gratia alienum faeris.*

C verſus ad Dei unius amorem; in eoque affectionum conflicta, exorſus eſſe poema, utriqun ſubſerviens paſſioni, quod Anonymus *Amatoriam cantilenam* dicere potuerit, qualibus ſcilicet aatea affluverat; alii maluerint *Flebile carmen* nominare: de qun, donec in lucem prodeat, liberum ſit in alterutram partem judicare. Statue igitur proinde, Lector, ut libet, dum nos interim ad alia gradum facimus.

Addunt alii apparitionem Dilparæ, a Cœno quidem prætermiſſam,

115 Prædictis Crucifial apparitionibus memorabilem aliam ſubjungunt ſcriptores quamplurimi, cujus tamen Auctores noſtri non meminere; quamque proinde ſilentio prætertiſſem, niſi Raymundus ipſe illius fidem faceret prope indubitatam. Narrat Vincentius Mut, Virginem Deiparam, infantem brachiis geſtantem, Raymundo ſe exhibuiſſe ad portam Almudai, vicinam horto palatii Epiſcopalis; in cujus perpetuam memoriam imago illic collocata fuerit, *quæ uſque hodie*, inquit, *to loci conſpicitur*: mutata eſt poſtmodum, uti teſtatur Cuſturerius. His affinia tradit Vernonos & alii paſſim; quorum omnium ſuffragiis nihil prorſus tribuerem, niſi me ejuſmet Beati moverer teſtimonium, ita in Blaquerna ſcriberetia num. 14, editionis Pariſienſis MDCXXXII quam præ manibus habeo. [Regina cæli amico ſuum filium præſentavit, ut ejus naſcuntur pedes; & ut in ſuo libro, Matris Amati ſui laudes ſcriberet & virtotes.] Per amicum porro Raymundum intelligi certius eſt, quam ut in diſceptationem venire queat. Quod autem præſtitebatur, ſedulo hic præſtitit, libro *de Laudibus Beatiſſimæ Virginis*, Pariſiis edito apud Joannem Petit MCCCCXCIX.

D AUCTORE I. B. S. *tamen ipſius Sanctæ teſtimonio ſatis certum.*

116 Quæ Auctores noſtri de approbatione doctrinæ Raymundi ab Academia Pariſieoſi, aliaque a Rege Philippo, & ab Univerſitatis Cancellario impetrata, paſſim tradunt, hic etiam pauciis expediam. Diai §. 7. num. 76, Artem Lullianam XL Theologorum Pariſienſium examini ſubjectam MCCCIX. Inſtrumentom adduxit Cuſturetius pag. 206: [Aſſeruerunt porro docti Magiſtri.... pet eorum juramenta coram præfatis juratia noſtris, quod dicta Ars ſeu Scientia eras bona, utilis, oeceſſaria... & quod in ea nihil erat contra fidem Catholicam,] multa autem ad ſuſtentationem dictæ fidei. Rex autem Philippus notum facit, quod [audito Magiſtro Raymundo Lulli, ea habita præſenti ipſum eſſe virum bonum, juſtum & Catholicum reputat, & ad confirmationem & exaltationem fidei Catholicæ fideliter inſiſtentem. Quapropter nobis placet, *inquit Rex*, quod ipſe ab omnibus orthodoxæ fidei cultoribus, & præcipue ſubditis noſtris tractetur perbeniguiter, ipſique favor benevolus impeadatur, quem gratum habemus & acceptum. In cujus rei teſtimonium præſentibus litteris noſtrum fecimus apponi ſigillum. Datum apud Vernonem 12 Auguſti MCCCX.] Nicolaus de Pax legit *Veronam*. Utramvis præferas nihil intereſt: utraque urbs Galliæ eſt, hæc in Cœnomanis, illa in Normanoia ſita. Demum Franciſcus de Neapoli teſtarum reliquit MCCCXI, [nihil ſe inveniſſe in illis, quod bouis moribus obviet & ſacræ doctrinæ Theologicæ ſit adverſum.] Cetera videas apud Cuſturerium pag. 207, 328 & 331; ubi etiam ſolutum invenies, an inter Lulli Approbatores celebris Scotus nominandus ſit, Porro quæ univerſam Beati doctrinam attinent, in Tractatus hujus fiaam rejecimus; paucula hæc ad ſalvandam Actorum fidem ſofficiant.

Lulli doctrina ab Academia Pariſienſi probata,

E

& a R. Philippo commendata.

F

§. X. *De Florentii, dotando linguarum Collegio, quod Lullus fundaret, aſſignatis a R. Jacobo; deque litteratis in monte Randa lenitſci ſolitis.*

Dubitatur an hæc memoria ſuerit tunc temporis Majoricis nota.

117 Est & dubium elucidandum circa fundationem monaſterii, ad diſcendas linguas a Rege Majoricarum factam, circa annum MCCLXXVI, ut diai §. 6, num. 60. In eo verti difficultas poſſet, quod in actis, a Raymundi æquali ſcriptis cap. 2, num. 13, dicantur ad Religioſorum iſtorum neceſſaria in annos ſingulos miniſtrandi *florent quingenti*. Satis certum eſt, monaſterium illud, tametſi Pontificia auctoritate erectum, neſcio cujus culpa, poſtmodum interciſſe; hoc quæritur, an eo tempore nota fuerit Majoricenſibus Florenorum moneta; alioquin Criticus quis auſterior ſuſpicari continuo poſſet, Vitam illam Raymundo eſſe poſteriorem, ac proinde ad na dumtaxat tempora reducendam, quibus in eo regno Floreni innoteſcere cœperunt, de quo quid ſtatuerem hæreham incertus. Principio

A pio quidem ſcrupulus is mihi videbatur, adeoque
AUCT. contemnendus: verum, eum ſubinde adverte-
J. B. S. rem ex Gloſſario Cangii, ubi Florenorum, pri-
mam, ut putaur, originem, variaſque eorum ſpe-
cies euomemr, difficultstia aliquid moveri poſſe;
credidi operam non male collocatnm iri, ſi ad
ſelvaudam omnimode Actorum fidem, res illa
peulo diligentius excuteretur, uſui fortaſſe etiam
futum, ſiquendo Gloſſarium ipſnm, novis curis
recognitum, rurſus prælo lubjieiarnr.

po quod ipſa dicatur primum cuſa Florentia 1252

118 Notat præfatus Auctor, verbo FLORENI, monetas eas tunc aureas, apud Florentinos primum cofas anno MCCLII; & Florenorum iis nomen ea cauſa inditum, quod in altera eorum parte inſculprus fuerit flos lilii, parte altera effigiam S. Joannis Baptiſtæ referente. Addit factnm ſubinde, præſertim in Gellia, ut fere mouetis aureis ceteris *Floreni* indita tuerit appellatio. Sitne omuino certa, quam adfert Cangius, Florenorum origo, ulterius loci eſt & diſquiſitionis; eeterum corrigeuda hie primum hodierna hominum imaginario, qui dum Florenos audiunt, coniinuo ed eam pecuniæ acceptionem recurrunt,

valore prorſus diuerſo a noſtro a;

B quæ hodie mulris Europæ partibna nota, longe differt ab iis Florenis qui olim eudebaunr; qnorum pretium valoremque, a noſtris plane diverſum, ad præſens inſtitutnm uihil attinet exactius determinare. Verumtamen eum inter omaes Cangii citstiones nulla occurreret, quæ ad Arra-

adeoque an floreni uet nominum mre ſit eoeuut

gonenſes aut Majoricenſes referretur; dubium ſupereret, au veta eo tempore, aut ſequentibus proxime ſæculis, nlla iſtiuſmodi mnoetæ notitia ad eas regione; perveuiſſet; præſertim eum hoc noſtro ævo eam prorſus ignorare dicantur, ut ex Cuſtureiii verbis mihi colligere licuit. Si eutem iis in partibus igaota penitus fuiſſet ea pecuniæ ſpecies, ex ea parte non iaveriſimiliter Acta ſyuchtnne, alicujus ſaltem ſuppoſitionis ſuſpecta reddebantur.

Reſpeadetur, Auſtarem Gallum uſum appellatiune

119 Videbim utique, ad dubii totius explanationem, reponi facile poſſe, Anonymum, uti Actorum titulus iadicat, fuiſſe Gallnm; in Gallia, ubi a Raymundo ipſo denarrata ſunt, ea Acta ſcripliſſe; porro Florenorum monetam, eo, de quo agitur, tempore, in Gallia procul dubio uotam & uſitatam fuiſſe. Quinimo, ſi tantiſper daretur,

C nontam eito Gallis commuuem fuiſſe eam pecuuiam, id eerte indubitetum eſſet, tune paſſim ab iis uſurpatam, dum Vita deſcripte eſt; nempe ſub initia ſæculi XIV, paulo poſt Concilli Viennenſis celebrationem. Etenim Cangius nuper citatus, ex computo Theſaurariorum Franciæ, oſtendit, aote anaum MCCCXVI Florenos promiſeue toto eo regno in uſu eſſe debniſſe. Toto, inquam, regno: oam cum mooetæ aureæ cudendæ jus ſoli Regi eſſet reſervatum, ea ab o-

rum in Gallia notiſſimos

muibus aliorum etiam Principum ſubditis admitebatur. Ex quo quis uon abſurde conficeret, Gallum ſcriptorem, monetam Majoricenſem ad Florenos Francicos reducere potuiſſe, cum dixit, *Florenos quingentos* præfato monaſterio attributos. Quid quod ſciamus Monpellerii a Jacobo Rege factem hojuſmodi fundationem; nihil autem proclivius, quam pecunia Gallis receptiſſima uſum Regem, qui frequentiſſime io Gallia morabatur.

120 Atque hæ diei videntur omnino plauſibiliter, imo abuade, ad ſolvendam eam qualemcumque difficultatem. Nihilominus, ne quis cavillationi ſupereſſet locus, cenſui conſolendum Coſtnrerium, num quid majoris luminis, ex ipſo quo erectum eſt monaſterium, loco accerſi poſ- D
ſet. A quo cum reſponſum acceperim, ad totam illam de Florenis materiem illaſtmudam valde opportunnm, nou abs re erit ea quæ repoſuir, curioſo lectori proponere. Ita ſcribit: [Etiam Majoricenſibus notam fuiſſe eo tempore *(ſub finem ſæculi* XIII) Florenorum monetam, ſatis conſtat ex privilegio Jacobi II Majoricarum Regie, dato Majoricæ VII Kal. Maji MCCCX, quod ipſe legi in archivo hujus civitatis, & cujus meminit Vincentius Mur lib. 3 Hiſtoriæ Mejoricenſis ex-

imo etiam Majoricæ ea diplomatis an. 1310

pite ultimo: in quo Rex concedit Majoricenſibus facultatem eudendi monetem auream, ſive Regales sureos; *qui* (hæ ſunt verba privilegii) *ſint perpetuo ad legem viginti trium gallatorum & medii, accepto pro ſino & mero auro Florini, quod eſſe dicitur viginti quatuor gallatorum.* Unde manifeſte fit eo anno MCCCX, quo nondum ſcripta erat Vita illa, jam ab antiquo innotuiſſe Majoricenſibus monetam illam, ſiquidem ad ejus normam taxata ſuit moneta de novo eudenda] Hæc Cuſturerius, cujus adductum teſtimonium peremptorium eſſe, nemo non videt. Sed reliqua proſequamur, quæ de hac materia accurate E
depromit idem Cuſturerius.

Erat autem ir nummus aureus,

rar Notat, apud Covarruviam, io Theſauro linguæ Hiſpanicæ, Florenum accipi *pro moneta, cui impreſſus ſit flos, & communiter pro certa moneta Florentina.* Antoniur Nebricenſis in Dictionario, verbo *Florin de Aragon*, vertit *aureus Tarraconenſis*, ſic ut veteſtiſſimam fuiſſe oporteat apud Aragonenſes Floreai notitiam. Jacobus Debellator, privilegio conceſſo VI Kal. idus Maji MCCXLVII, juſſit Majoricenſes uti moneta Valentina, quam ipſe Rex cudi feeerat. *In cujus una parte ſit caput regium coronatum, & in reliqua parte ſit arbor admodum floris, in cujus ſummitate ruttnſa uſque ad ſuperiorem circulum, ponatur Crux antiqua Chriſti*; ideoque ſub ſigno *ſalutiferæ Crucis ſupra florem*, ut ipſe Rex ait eodem privilegio. Jam vero eum moneta aurea eo tempore in uſu fnerit Majoricæ, (ſiquidem in litteris Jacobi II, datis Majoricæ idibus Septembris MCCCII, fit mentio *duplarum auri*: quod etiam legitur in aliis litteris ejuſdem fere temporis) non ineongrue mooeta iſta aurea potuit appellari *Florenus*, cujus magnus uſus ſuit Majoricæ, eo & ſequentibus ſeculis, ſub Floreni nomine. Exſtaat ejus rei innumera teſtimonia, quorum pauca ſubjicio.

ex una parte florem præferens.

F

& ſæculo 14 ac 15 commuui apud Aragonenſes.

xxx Petrus Aragoniæ Rex, privilegio dato x Octobris MCCCXLVII, ait, *pœnaque mille florenorum.* Joannes, privilegio dato x Septembris MCCCIX, *illos tres mille florenos auri de Aragonia*; & rurſus, *de florenis Aragonum hodie currentibus*; Martinus, r Decembris MCCCC, *dictorum tela millia florenorum.* Idem, x Octobris MCCCCVII, *pœnaque florenorum quingentorum auri de Aragonia*: Alphonſus, v Auguſti MCCCCXVI, *pœnæ mille florenorum auri de Aragonia.* Idem, XIV Novembris MCCCCXXXVIII, *pœna de tres mil florins de or de Aragon.* Idem, XIV Martii, MCCCCL, *Florini auri* cudeventur: & rurſus, *qui florenos auri tamdiu, donec per nos aliter proviſum ſit, cudat in eadem Sicla Majoricarum.* Omnia hæc aliaque privilegia vidi, inquit Cuſturerius, partim in archivo Civitatis, partim in libro privilegiorum Sielæ ſive domus nummariæ Majoricenſis, ex quibus ſit, ſatis notos Majoricæ Florenos antiquis temporibus, difficultatemque ſatis ſolutam ex ſolo ptivilegio Jacobi II, in quo ſupponitur moneta illa ab antiquo Balearibus notiſſima. Atque hæc pluſquam

ſatis

A ſatis, ad eam quam inſtituí de Florenoram antiquitate controverſiam.

De lentiſci foliis litteratis 223 Præter ea, quæ ex Actis deſumpta, hic diſcutienda propoſuimus, quiddam prodigio ſimile narrant ſcriptores varii; tum Raymundi populares, tum etiam externi. Rem paucis expediam. Jam §. 5 curſim inſinuavimus, & porro ex vitæ decurſu magis ſubinde patefcet, beatum Martyrem per plures annos, converſionis ſuæ principio, in monte Randa vitam egiſſe ſolitariam, cæleſtibus rebus contemplandis, & Arti ſuæ generali delineandæ, intentum. Fama eſt, & conſtantiſſima apud Majoricenſes traditio, Chriſtum eo tempore Raymundo apparuiſſe inter myrteta (Lentiſcum ipſi vocant) factumque ex eo tempore, ut arbuſti illius folia, variarum lingnarum orientalium characteres expreſſos referant. Pacificus de Provins, in Itinerario Perſico apud Vernon pag. 222 & 223, quæ Majoricæ

confuſe tradita a teſte moderno, ſatis confuſe audierat, deſcribit in hunc modum: [Dictum prætorea, inquit, quod cum annis plurimis (Raymundus) vitam duxiſſet eremiticam, in planitie myrteris conſita, Chriſtus Dominus ei ex eorum aliquo, quinquies crucifixus apparuit, ſcientiamque univerſam dictavit. Cumque in tunc temporis, ad prædicandum Mauris Evangelium, linguæ Arabicæ perdiſcendæ incumberet; arbuſti iſtius foliis characteres Arabicos nonnumquam imprimens, accidit ut perpetuo miraculo folius iſtius lentiſci folia ita intexta oriantur, quæ in nullis aliis apparent.] Hæc P. Pacificus, ſatis, ut dicebam, confuſa: nam in multis circumſtantiis a vero abeerat.

diſtinctius in Proceſſu teſtamentario nonagenarii. 224 Paulo exactius qualecumque prodigium memorat Cuſturerius, a pag. 85 Diſſertationum ſuarum: nec vero fidelior rei totius deſcriptio haberi poteſt, quam ex inſtrumento authentico, ea de re confecto, die Sabbati anno MDXCVI, ad executionem litterarum compulſoriarum, juſſu Clementis VIII datarum MDXCV Indictione octava, die vero VI menſis Martii. Omiſſis formulis judicis, teſtibus & actoribus; in hoc rei ſumma conſtitit; quod vocatis duobus ſenibus agricolis nonagenariis, de eorum depoſitione confectum ſit præfatum inſtrumentum, in quo aſſeritur, quod [indixit Proregis Locum tenens generalis, ſibi per prædictos agricolas prædictam lentiſcum inſcripram oſtendi; quo perventi prædicti jam atteſtantes agricolæ, aſſeveranter dixerunt, ſe ex immemorabili traditione a majoribus accepiſſe, ibidem, in ejuſdem videlicet lentiſci medio, dicto Doctori Raymundo Lull, Chriſti Domini noſtri crucifixi effigiem apparuiſſe; indeque divino afflatum ſpiritu, celebri doctrina fuiſſe inſtructum. Quare illuſtris Dominus Hieronymus Tagamanent Zaforteça, ramos virguleaque ex eadem lentiſco, nomine prædicto, propriis manibus diſſecuit plurima, ut eorum aliquod ad Romanum Regiamque Curiam tranſmitterent. Quibus omnibus ego Franciſcus Antich, ſcriptor Majoricenſis, pro Joſepho Amer Notario publico univerſitatis, civitatis regnique Balearis, ſcriba, ejuſdemque vice & nomine aſſiſtens, hoc ad indelebilem perpetuamque rei memoriam, præjam indicatis præcipientibus Illuſtribus & Magnificis Dominis Juratis, hoc recepi publicæ veritatis & fidei inſtrumentum, teſtibus &c.]

ſeorſim ſpectantia Romam & Majoricum miſſa,

formis hic expreſſa, 225 Porro de characteribus nihil attinebat ad agricolas judicate; nec mihi, ut verum fatear, de iis quidquam ſtatuere integrum eſt. Folia ipſa, ad me Majoricis ſubmiſſa, in æs incidi curavi, qualia hic lectorum oculis ſubjicio, ut per ſe quiſque, ſepoſitis præjudiciis, de iis judicare queat.

AUCT. J. B. S.

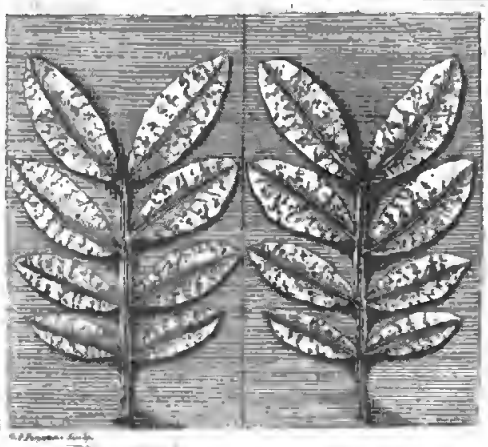

B 226 Affirmat Cuſturerius, loco ſupra citato, in Proceſſu ad Canonizationem inſtituto, juratis teſtimoniis, *prodigioſa folia & miraculoſa* appellari; obſervatumque jam olim, nuſquam eorum lentiſcos hujuſmodi produci; atque ideirco non ad Romanam ſolum, ſed & ad Matrinenſem Curiam, ut inſtrumentum teſtatur, id genus folia miſiti oportuiſſe. Nec defuere qui in eodem Proceſſu juraſſi aſſeruerint, inter varia ea ſigna, Chriſti Domini & Mariæ Deiparæ veneranda nomina a ſe deprehenſa. Plura vide ſis in laudatis Cuſturerii Diſſertationibus, ubi inter cetera invenies, non immeriro *miraculoſa* ea folia nuncupari, utpote quæ ægris infirmiſque ſanitatem attulerint, invocato beati Martyris patrocinio. Hoc certiſſimum eſt, loca Randino monti circumvicina, plurima exhibere priſci cultus, & miſus populi erga Raymundum venerationis veſtigia, quæ brevitatis ergo, a nobis ſuperius §. a prætermittenda fuere.

E

& utilia ad ægros ſanandos affirmata

§. XI. *Oſtenditur Beatus Raymundus nihil explorauiſſe periclitatione chimica, ex Vincentio Mut.*

F

Neceſſitas hujus diſſertaſmeulæ

227 VEtus ea eſt & pervulgata de Lullo fabula, uſque adeo multorum animis hodieque inſita, ut dum aliquando virorum ceteris eruditorum ſententiam familiari colloquio pertentarem, non ſemel in faciem mihi dictum fuerit & contentioſius repetitum, nihil ſe de Lulli geſtis habere explorarius, quam quod Chimicam & docuerit, & per ſe ipſe multoties exercuerit. Stimulos addidit intrepida aſſertio, ut quid hac de re ſtatuendum eſſet, inquirarem diligentius. Verum ubi provinciam præreptam adverti; & commenta illa, viro ſancto injurioſa, a Vincentio Mato in Hiſtoria Majoricarum, & a Luca Waddingo in Annalibus egregie confutata, quod documentorum defectu a me fieri nequaquam poterat; nihil antiquius habui, quam Diſſertatiunculam, ex Caſtellano latine translatam, cum brevi Waddingi commentario tranſcribere; ut quid de plebeis iſtiis fabellis judicandum ſit, lector ipſe per ſe conſideret. Ita ſcribit prælaudatus Vincentius Mut.

228 Ray-

AUCT. J. B. S. *Auri a Lullo chimice formati fabula,*

128 Raymundum criminantur aliqui, quod fuerit Chimicus, quodque hominum iſtorum more multa pericliratus, aurum efformaverit. Hoc autem his argumentis demonſtrare nituntur. Primo, inquiunt, nonnulli Hiſtorici publicis litteris conſignarunt, Raymundum ſex auri milliones feciſſe, eoſque dediſſe Eduardo, illius nominis VI Anglorum Regi, quicum de recuperatione Terræ ſanctæ pactus fuerat. Addunt, exiſtimer euro, quod in Anglia conflaverat, cuſa aliquot ſcuta, quæ *Soverani* volgo nominantur. Tradunt ſecundo, Raymundum ipſum, in libris quibuſdam Chimicis inſinuaſſe, factas a ſe hujuſmodi experientias. Verum error eſt vel cogitare, Venerabilem illum Doctorem aurum aliave artis chimicæ feciſſe pericula; ſordida avaritiæ contagione coinquinata. Non eſt mihi animus in medium adducere rationes, quas P. Riete in ſuo Memoriali allegat. Juxta doctrinam Raymundi, elementa ſimplicia, inquit, a ſe invicem ſeparari haud poſſunt, ita ut pura ſint, & ſegregata ab omni concretione; hoc vero principiis Chimicorum repugnat, afferentium, illud *Impoſſibile* ſive poſſibile eſſe. Aſſerit idem Auctor, libros chimicos, Raymundo attributos, e ſtylo Raymundi multum diſſidere.

non fatis ſolide refutata a Riete,

129 Iſtæ rationes rem non confieiunt. Etenim dicere, ſimplicia non ita poſſe ſeparari, ut ſimplicia maneant, nec detrogenni quidquam in ſe aut diſſimila edmiarum habeant, non eſt contra fundamenta Chimicorum; qui non aſpirant ad talem ſimplicitatem, ſed potius ad ſolam purgationem; qua, quod redundat & craſſius eſt, eo modo decoquitur, ut virtus unius alicujus elementi, in ſimplice obtineat principatum. Porro diverſitas ſtyli, quam hos inter & ceteros Auctoris noſtri libros eſſe contendit P. Riete, poteſt adſcribi, vel illis qui eos ex ſermone Lemovicenſi Latinos reddidere, vel etiam ſtudio feſtandi obſcuritatem, & artis arcana occultandi. Quæ quam communis, tam ridicula eſt Alchimiſtarum infirmitas; non ea arcenorum æſtimatione profecta, ſed ea neceſſitate involvendi *ἀδυναμίαν* ſive impoſſibilitatem rei, quam verborum fucis ac lenociniis, velut *δυνατὸν* ſive poſſibilem adumbrant. Quapropter ego ed rationes perſpicuas tranſilio.

ſolidius refellitur ex Ebraica,

130 In libris quibuſdam, Raymundo attributis, leguntur textus Hebraici. At certum eſt Raymundum Hebraice neſciſſe, neque ſcire, vocationis ejus intererat. Præterea ex omnibus paſſim Magiſtri illius Venetshilis operibus, perſpicue apparet, quantopere Alchimiſtas practicos eaſibilet. Jam auctor, quiſquis ille eſt, libro de Mercuriis cap. 4, feciſſe ſe ait, in civitate Mediolanenſi, aliqua artis Chimicæ periculaanno MCCCXXXIII: qui ergo fieri potuit, ut auctor illorum fuerit Raymundus Lullus, ante octodecim annos vita functus? Porro in Arte ſua magne, parte 9 capite de Elementetive per principia deducta, Beatus noſter loquitur in hunc modum: *Elementativa veros habet conditionis, ut una ſpecies non ſe tranſmutet in aliam ſpeciem, & hoc Alchimiſtæ dolent, habentque accuſationem ſtendi.* Libro de Arbore ſcientiæ cap. de quæſt. proverbiotum florum Arbotis cæleſtialis, quærit, ſi ars Chimica ſit vera? & reſponſionem rejicit ad caput de proverbiis florum arboris cæleſtialis §. 6, ubi dicit; *Sol & Venus Mercurium increpaverunt, qui homines muſare facit in argento vivo.* Et §. 8 ait: *Plus valet argentum in burſa, quam in Mercurio.*

ipſeque Lullo ſapiat Chimiam explodente,

131 Eodem libro cap. de quæſt. fructuum Arboris elementalis, quærit, ſi per artem poſſit aurum ex argento fieri? & reſpondet: *Martellus non produxit clavum de ſeipſo, nec medicus ſanitatem de ſeipſo produxit in patiente.* In libro de Mirabilibus orbis, lib. 6 cap. ult. de Alchimie; libro inſcripto, Felix; & libro de ſuis variis quæſtionibus, cap. Utrum Alchimia ſit in re vel ratione tantum; copioſiſſimo oſtendit, artem vanam eſſe ac contentiriam; & aurum Chimicum non eſſe verum aurum, tametſi auri ſpeciem præ ſe ferre eideatur. Ex quibus liquet, nequaquam dici poſſe, Raymundum peticlitatione Chimica quidquam exploraſſe.

& negante eum aurum confici,

132 Reperire eſt Chimicos, qui vel ex ipſa tam manifeſta Venerabilis noſtri Doctoris declaratione, relnm ſibi cudentes, dicere audent; Raymundum locis illis omnibus de Chimica ſpuria & fictitia loqui, non de vera. At, quæro ego, an forte ſpurie illa & falſa, nomen Chimiæ commeretur? Certe non ea dictis locis loquitur Raymundus de ſua Arte generali, & in hanc, utpote tunc temporis nondum adulteratam, diſtinctio veræ & falſæ cadere non poteſt. Imo quod pejus eſt, affingunt illi effugium perridiculum, quo haud ſcio an ipſa ignorantia dare poſſit inepcius. Nam interroganti, an ex artis alicujus principiis poſſit ſolvi quæſtio, quæ indn ſolvi non poteſt, & interim ibi reſervare diſtinctionem ſpuriæ vel legitimæ, eſt potius in errorem inducere, quam adimere dubitationem, de qua quæſtio inſtituitur; exponiturque verbis propriis, & non tam abſurdis, quam ſunt verba eorum, qui fraudulenta & mendaci circuitione faceſſere molaſtiam conantur.

quidquid ejus nomine perperam ab legens Chimici.

133 Quod ſi Raymundus tantum dixiſſet, non poſſe fieri, ut alterum metallum convertatur in alterum; fas nobis eſſet ſuſtinere, eum voluiſſe declarare, quod metalla inter ſe non diſtinguantur genere; & quod ergentum ex ſtenno facere, non ſit proprie convertere aut tranſmutare unum genus in aliud, ſed viljus metallum ita expurgare, ut quamdam argenti formam, ſpeciem & figutam acquirat. At vero Doctor ille venerabilis ſeſe ipſe explicat multo elerius, ubi dicit, ne ſic quidem eſſe aurum aut argentum, licet videarur eſſe, propter accidentia, quæ cum non poſſint ſuſtinere vim ignis, lapſu temporis evaneſcunt. Verum enimvero ſupradictis hiſce teatibus, qui ex legitimis & indubitatæ fidei libris eruuntur, opponam textus alios ex libris Chimicis auctoris dubii, ſumme temerarium eſt. Sequitur ergo, ut qui docuit aurum non poſſe confici, nec leges auri conficiendi tradiderit. Quando autem Chimici volunt libros illos Raymundo adſcribere, tamquam legitimo ſuo auctori, ſaltem neceſſe eſt ut clauſulas, in quibus epprobatur faciendi artificium, ipſi ſuppoſitas eſſe fareantur.

Neque ejus pars tuitur.

aurum fieri,

134 Si ferr animus locos controverſos ad concordiam adducere, ſummum diei poterit ed exeuſarionem, loqui hic Raymundum, velut de aliis ſpinoſis problemaris, quæ jam a multis retro ſæculis ſolvere conati ſunt plurimi, & uſque adhuc ſolvit nemo. Qualia ſunt, Quadtarura circuli, Duplicatin cubi, Punctum fixum, Motus perpetuus, & lapis quem Philoſophalem nuncupare paſſim placuit. Horum enim ſeruterunt demonſtrationes, & tantum non in lucem protraximus, ſed nondum omnino conſequimur. Scimus, data circumferentiæ ad diametrum proportione, eſſe epidictiee quadretum circulum;

cum ejus libri non ſint ex quibus id ſumunt.

&

A & datis duabus mediis proportionalibus, cubum duplicari. Quin imo tam prope abſumus ab iſtis propoſitionibus & proportionibus aſſequendis, ut poſt multiplicem variumque apparatum, multo plura quam ſanſu poſſimus percipere, in majoribus circulis ac lineis, aliquamdiu mente contemplemur. Sed dum rem ipſam aggredimur concluſionem alicui uri, omnia fugiunt, omnia in fumum & laves auras abeunt.

& hæc lites pro problematico ſolum avum decorant,

135 Hoc idem accidit in problematis aliis; in Philoſophali lapide, vel tranſmutatione metallorum. Quippe modo remere & fortuito, modo certæ cujuſdam regulæ beneficio, viliora metalla ita coloramus, redigimuſque ad talem formam ac nitorem, ut ad alia quam quæ aſſequimur, ſanſu non attendentes, exiſtimemus verum aurum & argentum eſſe, quod ſpurium eſt. Hoc forte poſſit eſſe fundamentum experientiarum, quas vulgares Chimici tantopere decantant.

numquam juxta Lullium

ad concluſionem dudum,

Hæc igitur problemata videntur ferme dici poſſe ſolubilia ſimul & inſolubilia. Ad primum quod attinet, Ariſtoteles docet, dari quidem Quadraturam circuli, ſed ajus demonſtrationem nondum eſſe inventam. Quæ cum ita ſint, varæ erunt hæ duæ propoſitiones; Circulus poteſt quadratus

B aſſu demonſtrativa, quia demonſtratio illud quadraturæ poſſibilis eſt: &, Non poteſt circulus quadratus aſſe actu & demonſtrative, quia quadraturæ illius demonſtrationem Geometria nondum invenit. Non ideo tamen Geometriæ problema ponere deſinunt, & quæ putant facera ad demonſtrationem momenta rigare.

decorem tamen ex hypotheſi reapſe impoſſibili.

136 Poſſent itaque hoc pacto conciliari quædam in ſpeciem contradictoria. Nimirum dum Raymundus in diſceptationem vocavit, an poſſit per artem Chimicam aurum fieri? Reſpondet, Non poſſe; quia iſta Chimica, ſive iſta artis applicatio, nunc eſt detecta uſque adhuc. Dum autem in ſcriptis aliis tractat Chimicam, loquendo non de actuali converſione & tranſmutatione, ſed de poſſibili, & de inventione magiſterii, ſiesi potuit ut dixerit aſſignari poſſe regulam, eo modo quo Geometræ proponunt Quadraturam circuli, poſſibilem quidem, ſed necdum a quoquam repertam. Sic in concordiam reduco cetera, quæ ſcribit etiam idem Raymundus de multis aliis id genus problematis, & ſingulatim de quadratura circuli; quoniam vult circulo quadratutam convenire, ſed non intra limites

C Archimedis, quæ eſt optima maximeque legitima ratio aliquid examinandi; verum per hypotheſes impoſſibiles, & per ratiocinationem, laborantem vitio manifeſti paralogiſmi & conſecutinnis abſurdæ. Nam ſi figuras iſoperimetras omnes Circulus magnitudine exſuperet vel non poſſunt quadratum & circulus, licet ſint iſoperimetra, æqualia eſſe; vel ſi ſint æqualia, iſoperimetra eſſe non poſſunt. Conaludo igitur, quod nemo nunc da Raymundi ſuntentia potueris hactenus verum aurum conficere.

Interim qui potuit Eduardo 6 R. Angl. aurum conflaſſe,

137 Sed pergunt oggerere adverſarii, ſex illos milliones, quos fecit in Anglia, quoſquo Eduardo VI ea conditione radidit, ut Terram ſanctam recuperaret. Tuam fidam, Lector, ſi venerabilis Martyr cum Eduardo VI colloqui, aut hujuſmodi fœdus icere potuerit. Res in aperto eſt. Nam quo Raymundus natus eſt tempore, anno ſcilicet MCCXXXV, ſceptrum Angliæ tenebat Henricus III: ejus ſucceſſor Edoardus IV, regno præfuit uſque ad annum MCCCV. Ab hoc regnavit Eduardus V; atque Eduardus VI gu-

bernacula primum capeſſivit MCCCXXVII, D mortuus MCCCLXXVII, annum agens ætatis quintum & ſexageſimum, atque adeo eitciter annum MCCCXII in lucem ediius: Raymundus autem Lullus MCCCXV occubuit. Vide ſis igitur quomodo tot milliones is dare potuerit Eduardo VI, qui toties undecim annis poſt Beati mortem ſagni clavum ſuſcepit, quomodo eum infante nondum ttimulo de terra ſancta recuperanda paciſci?

AUCT. S. B. I. *non niſi an. 1327. regnare exorſo,*

138 Valeat etiam hæc alia ratio. Quis ſibi obſeero induerit in animum, eum conflandi auri noviſſe arcanum, qui cum tanto laboris impendio, per tot ſinuera, ad liberandum Hieroſolymam illud amandicat? Rurſus, ſi ipſe per ſe eudere pecuniam poterat; cur obſeero, ad tam ſanctum opus, eam ad inſtar mendiculi, oſtiatim corrogabat, cum tantu jactura tempotis, quod in perdiſcendis ſcientiis, in litteratum ſtudiis, in curanda animarum ſalute utilius inſumpſiſſet, quam in petendo tam miſere, quod tam opulante pauperum dietum ſpatio facillime collegiſſet? Huic argumento qui plene integreque raſponderit, E adhuc vidi neminem. Quæro iterum, qunmodo Raymundus dediſſet pecuniam, in apparatum belli ſacri impendendam. An fortaſſe aurum dederit, ut ſibi aurum redderetur? Hoc nempe hodie aguut Chimici noſtri vulgares, vel ut melius dicam, illi tam falſo divites quam vere pauperes, qui auri faciendi artificium auro vendunt. Et tamen raperiuntur homines, adeo infortunati & ridiculi, ut hoc artificium emant; non cogitantes, quod ſi talis artificii adminiculo aurum confiai poſſet, omne aurum orbis totius eſſet vile pretium venditori: quippe qui illud in ſuomet artificio haberet multiplicatum, neque auro alio ad ſolutionem egeret.

Ipſe pro Terra ſancta recuperanda mon. dicens,

ut ceteri aurifices profeſſi:

139 Qui uu adverſarius objiciunt; Raymundum in aliis opuſculis meminiſſe ſuorum experimentorum; ſi ſane petunt principium, quia, an tales libri ſint illius fœtus, incertum ſaltem eſt. Imo ſnomet ipſo argumento debellantur. Etenim in libris iſtis Chimicis diſerte fit mentio experimentorum, ſumptorum in Anglia & Mediolani: cum jam ante probaverimus, ea ſub Eduardo VI in Anglia ſumi a Raymundo non potuiſſe. Quo autem pacto ea Mediolani ſumpſerit, F anno ut prætenditur MCCCXXXIII, qui anno MCCCXV lapidibus eſt obrutus; aut qua ſatis ratione ſoadebitur; ſcriptos poſt ea experimenta libros ei debere attribui, ſeu quoſvis alios, quorum auctor eadem arcana ſnum eſſe fœtum inſinuat, ut Chimici ipſi farentur?

quod certe neque ſub Eduardo 6 in Anglia exercere,

neque de eo, poſt an. 1333 ſcribere potuit nuncius 1335.

140 Putant ex his aliqui, ſolvi argumentum ex Raymundi pauperiate petitum, reſpondendo; ipſum, non ſibi, utpote pauperrimum ſpiritus amplexu, ſed Eduardo VI, ad eum inflammandum belli ſacri cupidine, aurum confeciſſe. Verum ſi hoc ille poterat; cur non potiori jure niſus eſt ſibi conciliare Principum aliorum animos, erga ſe tam benevolos? Angliæ Regem voluiſſe illi favare, non ſcimus; ſcimus vero Reges Francorum, Aragonum & Majoricenſium, illi non ſolum admoviſſe ſtimulos, verum etiam ſuas copias & pecuniam obtuliſſe, ad Terram Sanctam redigendam in Chriſtianorum poteſtatem. Itaque ſi Raymundus Aragonum & Majoricenſium Regibus, legitimis ſuis Principibus ac Dominis, pitique propoſiti fautoribus, aurum non fecerit; qua fronte nobis perſuaſum voluut, eum tam largum & munificum fuiſſe erga Regem

nedum Anglo aurum conflaſſe,

quod non fecit propriis Regibus, fautoribus ſuis.

A gem extraneum, quocum ei tam parum commercii intercedebat.]

AUCT. I. B. S.

141 Hactenus Vincentius Mur, cujus argumentis alia procul dubio monmenti non minoris adjungi poſſent, ſi ed manum eſſeat ipſa Lulli opera, & id genus neceſſaria documenta, quorum defectu, non noſtris, ſed aliorum rationibus niti oportuit. Porro quæ hic ſuſius diſputat Majoricenſis hiſtoricus, in compendium contracta, & non parum confirmata, exhibet Lucas Waddingus, tom. 3. Annalium, ad annum MCCCXV, num. 13, 14 & 15; quæ ad plenam rei evidentiam ſubjungere operæ pretium duximus.

Vincentii Mur argumenta

142 [Manifeſtis, *inquit*, rationibus convinco, illos qui de Alchimia inſcribuntur, *(libros,)* & qui quoque modo ad fallacem hanc artem & præſtigioſum tandunt laborem, nullatenus eſſe Lullianos. Nullus Lullo magis invehitur in hujuſmodi falſos divites, & veros panperes; nec Artis hujus aperrius oſteadit fallacias. Libro de quæſtionibus ſolubilibus per Artem inventivam cap. 40, Alchimiam, non realem, ſed ehimericam eſſa, multis oſtendit rationibus. Libro de mirabilibus cap. 39, probat, impoſſibile eſſe per

convenit & confirmat ſe adinguta

B Alchimiam unum metallum in aliud tranſmutari. Libro Arboria ſcientiæ, cap. de exemplo fructue arboris cæleſtialis; irridet jocoſe Alchimiſtas, oonsnres argentum vivum in vernm & ſolidum transformare. Libro de principiis Medicinæ cap. de Canero; n ſuo principe & prædominante planera Mercurio decipi, ait, Alchimiſtas, quorum marſupia ut plurimnm ſunt vacua, & lsoera (inquit) veſtimente.

ex Lulli libris vere probat Chimiæ adverſatum;

143 Sad & ipſi Alchimæ codices abunda probant, alii ſn Raymundo, non Lullo, eſſe tribusndns. In libro de experimentis, quem inter aliot Lullo adſcribunt, auctor cirat reliquos, quos de hac Arte ſcripſiſſe eommemorar, in quibus omnes hujus argnmenti, Lullo adſcripti, continsntur; ita ut idem ſit hujus libri & reliquorum conſarcinator. In fine vero hujus codicis, nit, ſe præſens opuſculum optato fine clauſiſſe an. MCCCXXX. Lullus vero, ut ejus vitæ auctoree, & monumenta Archivi Balearici conſtanter conſpirant, deceſſit anno MCCCXV. Similiter libro qui appellatur Teſtamentum noviſſimum, & Lullo falſo adſcribirus, variis in locis eadem repetit vo-

qui autem de illatro-cinanty ipſe falſo adſcribi

C lumina a ſe compoſita, ad cujus ealesm hæc verba habentur *Factum habemus noſtrum teſtamentum, per virtutem Dei, in inſula Angliæ terræ, in Eccleſia S. Catharinæ apud Londinenſes, verſus partem Caſtelli ante Cameram, regnante Edwardo per Dei gratiam, in cujus manibus ponimus in cuſtodia, per voluntatem Dei, præſens teſtamentum, anno poſt incarnationem* MCCCXXXII *cum omnibus, quæ nominata ſunt in præſenti teſtamento.* Libro de Mercuriis, ajuſdem farinæ & auctorie, perperam Lullo adſcripto cap. 4 in fine, dicitur opus adimpletum an. MCCCXXXIII. Quomodo ergo opera ſcripta annis MCCCXXX, MCCCXXXII & MCCCXXXIII, poterunt eſſe hominis defuncti an. MCCCXV?

utpote vel poſt anno 1330 ſcriptos.

Filium ipſi ejus ſum Edwardo commendat

144 Ulterius in libro da XXIV experimentis, auctor, qui ſe etiam *Raymundum* appellari indicat, in Prologo narrat quatenus Edwardo Anglorum Regi, tunc adoleſcenti, magnum advenerit theſaurum, ut Sarecenis indiceret bellum: qui tamen illum in expugnando Galliarum Rege diſtraxit: pœnitentia varo ductum, ait, enmdem Edwardum, jam ſenem, veniam petiiſſe injuſte diſtractæ pecuniæ. Edwardus eutem hic, cui ſupra dixir, ſuum ſn tradidiſta teſtamentum an. MCCCXXXII tertiue [vs] eſt hujus nominis, qui regnare cœpit an. MCCXXVII (*lege* MCCCXXVII) ætntis XXV; obiitque an. MCCCLXXVII., regni quinquageſimo primo, ætatis LXV. Cum ergo hic cognoveris & allocutus ſit Edwardum in ſeneclute, neceſſe eſt ut pervenerit ad annum Chriſti MCCCLXXvel circiter. Et certn ſub hoc Edwardo mminiſt Thomss Walſinghamus eujuſdam mediei Sarecani, in partibus Walliæ theſaurum effodientis. Atque hinc prodiit error illorum, qui vitam Raymundi Lulli protrahunt ad centum & pluree annos.

D

145 Sed majus adhue ſuit mendum Nicolei Janſeaii, Bzovii dsfenſoris, ad ducentos ferme annoe ei tribuentis. Air enim aa Prateolo, Bzovio, Jodoco Coccio & Penam, eraſſos errores Raymnndi Lulli ſuiſſe condemnstoa ab Alexandro IV, anno MCCLX; & poſtea, ea Theodoro Zwingero refert, eumdem Raymundum, nobiliſſimum Alchimiſtam, anno MCCCXXXIII *plura ſcripſiſſe opuſcula; & octuagiata poſt annos, epiſtolam accuratam, ad Robertum Anglorum Regem dediſſe.* Nolo immorari eirca Regis nomen, quia Robertus nullus tnoc regnabat in Anglia, ſed Richardus;

& Epiſtolam ad R. Robertum

E & alii, ad Robertum Siculorum Regem ſcriptam dicunt Epiſtolam. Raymundus Lullus, nti omnium conſtat aſſenſu, nihil ſcripſit, prioribus ſuæ ætaris annis, quos laicus in vanitate, doctrinæ & linguæ Latinæ omaino expert, tranſigit. Qnod ſi anno MCCLX jam ſcripſit, quadrageſimum annum præterivit: ſi anno MCCCLXXXIII nlia compoſuit opuſcula; jam compisbat annos centum & tredecim: ſi demum poſt sliotLXXX ennos npiſtolam dedit nd præfatum Regem, numerabis vitæ Raymundi annos ducsnios, demptit quinque. Porro Raymundus Lullus, natus anno MCCXXXVI, converſus MCCLXXV, ætatis quadrageſimo (*hoc intelligo de principio peregrinationum*) nihil potuit ſcribsre an. MCCLX, qui ſuæ ætatis erat annus XXIV.

ni ætatem ejus protrahat

146 Adde quod in libro ſuper Artem invsntivam, quem ſe ſub Bonifacio VIII ſcribsre narrat, conqneritur, neque tempus, nsque viree ſibi in eatenuato & conſtracto corpore in ultima ſenectute ſupereſſe, ut Artem memoriæ, quam eupiebat, poſſet compilsre. Libro etiam da Conſilio divinarum dignitatum, quem omnium poſtremum ſcripſit in Sicilia, refert ſuum propoſitum ad Saracenos transfretandi, & pro Chriſto mortem obeundi, quem his verbis clsudit: *Ad laudem & honorem Dei finivit Raymundus librum iſtum, menſe Madii, in civitate Meſſana an.* MCCCXIV, quo in Afrieam trajecit ſub menſe Auguſti, & obiit xnno inſequenti, ætatis ſermn octuagſimo ſive ſeptuageſimo nono, uti diximus romo 2. noſtrorum Annalium, licet Typographi errore, pro verbo *nono*, irrepſerit *anno*.

ad annos fere 100

F

& tamen ſolum octogenarius obiit.

147 His epertis temporum compuistis caleulit, meniſeſtum relinquitur, nihil Raymundo Lullo commune nſte eum libris Alchimiæ. Liber autnm ille *de ſecretis naturæ & quinta eſſentia rerum*, qui hue etiam ſpectat, & Lullo falſo tribuitur, habet in aliquibus exemplaribus Prologum ſuppoſititium, a quodem ſclolo præfaum, valdn ſimilem ei, quem habet liber, cui titulus *Auctor ſcientiarum*, vere a Raymundo compoſitus: ſad uti vel ipſe fatetur Bzovius, in tribus enemplaribus libri prædicti, *de ſecretis naturæ* (quæ vidit in Bibliotheca Vaticsna, & ego etiam conſului) omnis ſunt adeo inter ſe divsrſa; nt etiam Prolngus ſcu Præfatio hac in eliis codicibus,

Falſo quoque veri libri Prologus ad Chimicum unum tranſlatus docetur.

præſer

A prætet unum Venetum, excuſum an. MDXIV, habeatur. Videat ergo lector, quam infirmum argumentum hinc deſumi poſſit, ad probandum, Lullum ejuſdem libri fuiſſe compilatorem.]

148 Hiſce Waddingi & Mori judiciis, quod addam, non habeo: ſufficiunt, opinor, ſin minus ad deſtruendam, ſaltem ad debilitandam inveteratam illam de B. Raymundi periclitatione chimica opinionem. Quibus ſi accedat argumentum ex chronologia noſtra deductum, quo apertæ pateas numquam vel eminus Angliam vidiſſe Raymundum, ruet opinor anilis & putida de conflatis illic ſex auri millionibus fabella. Nunc Acta ipſa exhibeamus.

VITA

ab Anonymo coævo ſcripta, ipſo Beato adhuc ſuperſtite,

ex veteri Ms. Majoricenſi.

PRÆFATIUNCULA.

B JEſus. Ad honorem, laudem & amorem ſolius Domini Dei noſtri Jeſu Chriſti, Raymundus, quotumdam ſuorum amicorum *a* religioſorum devictus [*precibus b*] in Francia narravit ſcribique *c* permiſit iſta quæ ſequuntur hic de convertione ſua ad pœnitentiam, & do aliquibus geſtis ejus.

a
b
c

ANNOTATA I.B.S.

Ex hac præfatiuncula liquet, quod ſuperius dixi §. 4, videri hanc Raymundi Vitam, ſi non a pluribus conſcriptam, ſaltem ex plurium relatione ab uno aliqua compilatam.

a *Utrum hic viros religioſos, ordinem ſeu regulam peculiarem profeſſos, an potius viros pios & timoratos innuat, non facile dixerim; equidem per eos intelligo, homines fide dignos, fuci & fictionis expertes.*

b *Addidi vocem precibus, ut ſenſus perficeretur.*

b *Ita Cuſſurerius legendum putat, pro eo quod in Ms. eſt, ſibique permiſit, ex ejus forſan temporis idiotiſmo, per quem, vel ſic ſatis apparet quid Auctor velit: vide ſupra n. 39.*

ADMONITIO I.B.S.

C Huc jam præcipue monitum te voloi, lector, in ſeliquis ad hanc Vitam Annotatis, id unum agi, ut quæ obſcuriora ſunt, explicentur, amanuenſium lapſus reſtituantur, impleantur hiatus, denique quæ in diſputationibus cum Saracenis durinſcula ſunt, lęvigentur. Ceteta, ſiquæ ſunt notatu digna, vel jam §. 6, 9 ac to expoſui, vel ad Annotationes in ſecundum Vitam rejiciam, ubi pancula quæ forte adhuc occurrent, dubia commodius potetunt illuſtrari.

CAPUT I.

Raymundi converſio a ſæculi laſcivis ex Chriſti apparitione: martyrii deſiderium: ardens ſtudium ad convertendos Saracenos: prima ejus peregrinatio. Grammaticam diſcit & linguam Arabicam ex ſerva, a quo prope occiditur.

RAymundus, Seneſcallus menſe Regis Majoticatum, dum juvenis adhuc in vanis *Junii Tomus V.* cantilenis ſeu carminibus componendis, & aliis laſciviis ſæculi deditus eſſet nimis; ſedebat nocte quadam juxta lectum ſuum; paratus ad dictandum & ſcribendum, in ſua vulgari, unam cantilenam de quadam domina, quam tunc amore ſtuo diligebat. Dum ergo cantilenam prædictam inciperet ſcribere; reſpicieus a deatris, vidit Dominum Jeſum Chriſtum, tamquam pendentem in cruce: quo viſo, timuit; & relicto, quod habebat in manibus, lectum ſuum, ut dormitet, intravit. In craſtino vero ſurgens, & ad vanitates ſolitas rediens, non de viſione illa curabat; immo, cito quam per octo dies poſtea *a*, in locu quo prius, atque hora eadem, iterum ſe aptavit ad ſcribendum & perficiendam cantilenam ſuam prædictam. Cui Dominus iterum in cruce apparuit ſicut ante: ipſe vetu, tunc territus pluſquam primo, lectum ſuum iterum intrans, ut alias obdormivit. Sed adhuc in craſtino, apparitionem negligens ſibi factam, ſuam laſciviam non dimiſit; immo poſt paueulum, ſuam cantilenam nitebatur perficere inchoatam; donec ſibi tertio & quarto ſucceſſive, diebuainterpoſitis aliquibus, Salvator, in forma ſemper qua primitus, appatet. In quarta vel quinta vice, ſicut plus creditur, eadem apparitione ſibi facta, tertius nimium, lectum ſuum intravit; ſecum tota illa nocte cogitandu tractans, quidnam viſiones iſtæ toties iteratæ ſignificare deberent. Hinc ſibi quoque dictabat conſcientia, quod apparitiones iſtæ non aliud intendebant, niſi quod ipſe mox, relicto mundo, Domino Jeſu Chriſtu ex tunc integre deſervitet.

D
A- A-
NON.
COÆVO
Obſequut ſuæ amoretur completus,
a
Crucifixi ſpecie,
E
eopetitis verbis apparentio-
te,
b
monet ſe intelligit,
ut Jeſu Chriſto integre deſerviat

a Illuc vero ſuam conſcientiam, ream ſæpius & indignam Chriſti ſervitio, acclamabat; *b* ſicque ſupet iis, nunc ſecum diſputans, nunc attentius Deum orans, laboticſſimam noctem illam duxit inſomnem. Denique dante Patre luminum, conſidervit Chriſti manſuetudinem, patientiam & miſericutdiam, quam habuit Jeſus circa quoſlibet peccatores; & ſic intellexit tandem eettiſſime, Deum velle, quod Raymundus mundum relinqueret, Chriſtoque, eorde ex tunc integre deſervitet.

3 Cœpit ergo intra ſe cogitaudo tractare, quod eſſet ſervitium maxime Deo placens. Et ſibi viſum eſt, quod melius ſive majus ſervitium Chriſto nemo facere poſſet, quam pru amore & honore ſuu vitam & animam ſuam dare; & hoc, in convertendu ad ipſius cultum & ſervitium Saracenos, qui ſua multitudine Chriſtianos undique *c* circumeingunt. Sed inter hæc ad ſe reverſus, intellexit ad tantum negotium nullam ſe hsbere ſcientiam; utpote qui nec etiam de Grammatica aliquid, forte uec minimum, didiciſſet. Unde mente conſternatus, multum cœpit dolere. Verum dum ipſe mente lugubri hæc devolveret, ecce, neſciebas ipſe quod ſcilicet ſcit Deus, inſtituit cor ejus vehemens ac implens quoddam dictamen mentis, quod ipſe facturus eſſet poſtea unum librum *d*, meliotem demum contra errores infidelium.

Quæpropter nihil gratius Servatori reperiens.
F
c
quam Saracenorum ſuam converſionem
d
e

4 Vecumtamen eum ipſe, ſuper tali libro faciendo, nec formam videret adhuc aliquam, neque modum, nimium triſtabatur. Quanto tamen ipſe ſuper hoc plus & ſæpius eſt triſtatus, tanto fortius inſtinctus ille, ſeu dictamen faciendi librum prædictum, intta ſe creſcebat. Sed rurſum conſiderans, ſi Deus, proceſſu temporis, faciendi prædictum librum gratiam largiretur, parum tamen vel nihil ipſe ſolus facere poſſet; inde

tria ſecum ſine mitet ſtatuit:

A præſertim, cum ipſe linguam Arabicam, quæ Saracenorum eſt propria, penitus ignoraret. Sed ad hoc ſibi venit in mentem, quod iret ad Papam, ad Reges etiam & Principes Chriſtianos, ad excitandos eos, ac impetrandum apud ipſos, quod conſtituerent in diverſis regnis ſeu provinciis ad hoc aptis, monaſteria, in quibus electæ perſonæ religioſæ, & aliæ ad hoc idoneæ, ponerentur ad diſcendum prædictorum Saracenorum & aliorum infidelium linguagia; ut ea eiſdem, poſt ibidem convenienter inſtructis, in promptu ſæpe aſſumi poſſent & mitti perſonæ idoneę, ad prædicandum & manifeſtandum prædictis Saracenis & aliis infidelibus, piam, quæ eſt in Chriſtu, fidei catholicæ veritatem.

A. A-NON. COÆVO. *mori pro Chriſto,* *componere librum, ad converſionem Saracenorum* *& procurare monaſteria ubi diſcatur lingua Arabica.*

5 His igitur tribus articulis ſupradictis in animo ſuo firmiter jam conceptis; videlicet de morte toleranda pro Chriſto, convertendo ad ejus ſervitium infideles, de libro ſupradicto, ſi daret Deus, etiam faciendo, nec non de monaſteriis impetrandis pro diverſis linguagiis addiſcendis, ut ſuperius eſt prætactum; in craſtino mox aſcendit ad eccleſiam, quæ non longe ab ibidem diſtabat; & Dominum Jeſum Chriſtum devote, flens largiter exoravit, quatenus hæc prædicta tria, quæ ipſe miſericorditer inſpiraverat cordi ſuo, ad effectum ſibi placitum perdocere dignaretur.

B

fadus ex. miſſior, ſed exemplo S. Franciſci,

6 Poſt hæc ad ſua reverſus, cum nimis eſſet adhuc imbutus vita & laſcivia ſæculari; in prædictis tribus negotiis perſequendis, per tres ſubſequentes menſes, ſcilicet uſque ad ſequens feſtum S. Franciſci, ſatis fuit tepidus & remiſſus. Sed in eodem feſto, prædicante quodam Epiſcopo apud fratres Minores civitatis Majoricarum, ipſo Raymundo præſente, quod ſcilicet prædictus S. Franciſcus, relictis & rejectis omnibus, ut ſoli Chriſto ſimius mereret eſſe [conjunctus] & ipſe Raymundus tunc, S. Franciſci provocatus exemplo, venditis mox poſſeſſionibus ſuis, reſervatis tamen inde paucis ad ſuſtentationem ſuæ conjugis ac liberorum ſuorum, committens ſe totum Chriſto, abiit, cum inreuntinne numquam revertendi ad propria; ad S. Mariam de Rupis *f* amatore, ad ſanctum Jacobum [Compoſtellanum,] & ad diverſa alia loca ſancta, cauſa Dominum exorandi & Sanctos ſuos, pro directione ſua, in illis ttibus quæ Deus, ut ſupra dicitur, immiſerat cordi ſuo.

denuo accenſus, *f ad S. M. de Rupe amatoris & Compoſtellam proficiſcitur.*

7 Completa ergo peregrinatione ſua prædicta, putavit iter arripere Pariſios, cauſa addiſcendi ibi Grammaticam, & aliquam aliam ſcientiam ſuo propoſito congruam: ſed ab hoc itinere, patentes & amici ſui, maxime *g* F. Raymundus de Ordine Prædicatorum, qui quondam Domini Gregorii IX compilaverat Decretales, ſuis perſuaſionibus & conſiliis diverterunt, & eum ad civitatem ſuam, Majoricarum ſcilicet, redire fecerunt. Cumque veniſſet illuc, relictis veſtibus ſolennioribus, quibus uſque tunc uſus erat; aſſumpſit ſibi veſtem habitum de panno, quem ipſe invenire poterat groſſiore; & ſic in eadem civitate didicit partem de Grammatica: emptoque ſibi ibidem quodam Saraceno, linguam Arabicam addidicit ab eodem.

C *Suadente S. Raymundo de Penafort* *g* *ad propria reverſus,* *diſcit Grammaticam* *& linguam Arabicam a ſervo:*

8 Deinde poſt annos novem contigit, quod Saracenus ille, Raymundo quodam die abſente, nomen Chriſti blaſphemaret: quod cum reverſus cognovit Raymundus ab iis qui blaſphemiam audiverant; nimio fidei zelo motus, pereuſſit illum Saracenum in ore, fronte ac facie; Saracenus vero, rancore nimio inde concepto, ex tunc cœpit mente tractare, quomodo dominum ſuum poſſet occidere. Cumque, præparato ſibi gladio, quadam die videret ſedentem dominum ſuum ſolum; irruit in eum ſubitu, ſimul ipſum prædicto gladio percutiens, & eum rugitu terribili clamabat; tu mortuus es.

D *quem cum blaſphemantem corripuiſſet,*

9 Sed Raymundus, licet tunc ferientis brachium, quo tunc gladius tenebatur, ut Deo placuit, aliqualiter repuliſſet; vulnus tamen grave, licet non letale, ſuper eatomachum ex ferientis ictu recepit: prævalens tamen ipſe viribus, illum Saracenum ſibi ſubſtituit *b*: gladiumque violenter abſtulit ab eodem. Deinde occurrente familia, prohibuit Raymundus ne Saracenum interficerent: permiſit tamen quod ligatum ponerent in carcere, donec ipſe deliberaſſet apud ſe, quid de illo foret potiſſime faciendum. Severum namque ſibi viſum fuit illum perimere, quo docente ſibi, linguam multum optatam, ſcilicet Arabicam, jam ſciebat; dimittere vero illum vel tenere diutius metuebat, ſciens quod ipſe non ceſſaret ex tunc in mortem ipſius machinari. Perplexus igitur circa iſtud, aſcendit ad abbatiam, quæ prope erat, orans ibi Dominum ſuper hac re inſtantiſſime per tres dies: quibus completis, admirans quod adhuc in corde ſuo prætacta perplexitate remanentu, Dominus, ut ſibi videbatur, ipſius orationem nullatenus exaudiſſet; mœſtus ad domum ſuam rediit. Cumque illuc veniens ſe divertiſſet ad catecrem, ut ſuum captivum inviſeret; invenit quod ipſe, ſine quo ligatus fuit, jugulaverat ſemetipſum. Reddidit ergo Raymundus gratias Deo, lætus quod etiam a nece prædicti Saraceni, ſervaverat manus ejus innoxias; & eum a perplexitate illa gravi, pro qua paulo ante ipſum anxius exoraverat, liberaverat.

b ab eo tamen non occiſus eſt.

Perplexus Deum conſulit,

E

reperiti paulo poſt ſervum laqueo ſibi gulam fregiſſe,

ANNOTATA LIBS.

a *Senſus videtur eſſe*, Ante elapſos dies octo, *vel Ante octavum diem.*

b *Intellige, quod conſcientia ſæpius rea, eum Chriſti ſervitio judicaret indignum.*

c *Saltem magna ex parte.*

d Aliter legi non potuit elauſula illa in exemplari antiquiſſimo, *inquit Cuſſurer*, licet ſatis perſpiatur ſenſus intentus, quod notatum voluſi pro aliis quæ occurrent hujuſmodi.

e *In tranſumpto vernaculo Vitæ, teſtatur haberi Cuſſurer, quod* ſperavit & cogit ſe compoſiturum aliquos libros, alios aliis meliores.

F

f *Mallem ſcribere de* Rupe Amatoris *vulgo* Roquemadour *vel* Requenaor; *vel, ut lego in veteri Chronico Belgico S. Petri apud Gandavum*, Rochemador. *Eſt autem oppidum in Vaſconibus Provinciæ Cadurcenſis, ubi imago illa Deiparæ celeberrima eſt, adeo ut mirandum ſit, ignoratam eſſe a Mate & Cuſſurerio, qui pro* Rupe Amatoris, *ſcripſere* Montem Serratum, *procul dubio quod Sacrarium illud ipſis, bodie præſertim, longe ſit notius altero. Monet me nuperrimis litteris Cuſſurerius, ingenue ſe extraſſaſſe quod in Diſſ. ſcripſerat pag. 493, deceptus ex convenientia inter rupes* Montis Serrati, *in quibus B.V. ibrorum ſibi ſigere voluit, & rupem hanc qualemcumque, unde denominata eſt* B.M. *de* Rupe Amatoris.

g *Non alius is eſſe potuit quam* S. Raymundus de Peñafort; *ut tempus, locus & aliæ circumſtantiæ aperte indicant.*

h *Palam eſt* Subſtituere *hic accipi pro* Subjicere, *aut pedibus ſubſternere.*

CA-

A

CAPUT II.

In Monte Randa illuſtratus divinitus, ſcribit Artem Generalem, Profiſſo in Montem Peſſulanum, Romam, Pariſios, Genuam. Vana ejus trepidatio, qua ſuperata, Tuniſium properat.

In monte Randa

so Poſthæc ſfeendie Raymundus in montem qoemdam de Randa, qui non longe diſtabat a domo ſua, cauſa Deom ibidem tranquillius contemplandi, in quo cum jam ſtetiſſet non plene per octo dies, accidit quadam die,

divinitus illuſtratur,

dum ibi ſtarer, cælos artente raſpiciens, quam ſubito Dominus illuſtravit mentem ſuam, daos eidem formam & modum faciendi librum, do quo ſupra dicitus, contra errores infidelium; de quo Raymundus Immenſas gratias reddidit Altiſſimo; deſcendit de monta iſto, reverſuſque mox ad Abbadism de la regali ſupradictam,

B

cœpit ordinare & facere librum illum, vocans ipſum primo Artem majoram, ſed poſtea, Artem geueralem: ſub qua arta plures, ut infra ſequitur, fecit libros, in eiſdem multum generalia principia ac magis ſpecifica, ſecondum ea preitatam ſimplicium, pro ut experieutia eum docuerat, explicando. Poſteaquam igitur Raymondus, in prædicta ſtaus Abbadia, compoſuerat librum ſuum; aſcendit iterum in montem prædictum: & in eodem loco, in qun ſteterant pedes ejus, dum ſibi in illo monte Dominus oſtenderat modum Artis; eremitorium ibi fecit, habitans in eodem jugitet per quatuor menſes & amplius; die nocteque Deum depreesns, quod ipſum & Artem quam ſibi dederat, ad honorem ſuum & ad Eccleſiæ ſuæ profectum, pro miſericordia ſua dirigeret proſpere *a*.

ſcribit Artem generalem

& eremitorium exſtruit;

a

aa Dum igitur ipſe ſtaret ſic in eremitorio iu eo orando, venit ad eum quidam paſtor ovium, ſdoleſcens hilaris facie & veausta, diceus ſibi ſub una hora tot & tanta bona de Den & de cæleſtibus, de Angelis ſcilicet & de aliis; ſcilicet quot & quanta, ut ſibi videbatur, unus qnicumqun alius homo, vix per duas dies integras fuiſſet locutus; videnſque paſtor ille libros Raymundi, deoſenlatus aſt eos flexis genibus ſuis, rigrns eoſdem: dixit Raymundo, quod per illos libros multa bona Chriſti Eccleſiæ provenirent. Benedixit etiam paſtor illa Raymnndum multis benedictioaibus, tamquam

ab ignoto paſtore ovium

C

multis benedictionibus cumulatur.

prophetieis, ſignans caput & totum eorpus ejus ſignaculo ſanctæ Crucis, & receſſit. Raymundus vero conſiderans hæc omnia, mirabatur; nam paſtorem illum ipſe numquam viderat alias, nec de ipſo audiverat quemquam loqui.

Hinc a Rege Montem Peſſulanum vocatur.

ba Poſt hæc Rex Majoricarum, audito quod Raymundus, jam feciſſet multos libros bonos, mandavit pro ipſo quod veniret ad Montem Peſſulanum, ubi Rex ipſe tunc erat. Cumque veniſſet Raymundus, illum fecit Rex examinari per quemdam Fratrem de Ordine Minorum, [&] libros ipſius, ſpecialiter autem meditationes quaſdam, quas ipſa fecerat in devotione ſuper omnes dies suni, xxx paragraphos ſpeciales diebus ſingulis aſſignando; quas meditatioocs, philoſophia & devotioue catholica plenas, non ſine admiratione reperit Frater ille. Fecit igitur Raymundus ſuper prædicta Arta, ſibi data in monte, in civitate illa, librum unum, vocans eumdem Artem demnaſtrativam, quam etiam legis ibidem publice: fecit ſuper eumdem lecturam ſuam,

libros examinat fabricit;

in qua declarat, quomodo prima forma & prima materia conſtituunt chaos *b* elementare; & quod ipſa quinque univerſalia, decemque prædicamenta ab ipſo chaos deſcendunt, & coatinentur in eodem ſecundum catholicam & theologicam veritatem.

D AUCT. I. B. S.

b

ſcribitque Artem demonſtrationem.

13 Sub eodem tampore impetravit etiam Raymundus a prædicto Rege Majoricarum, unum monaſterium conſtrui in regno ſuo, & poſſeſſionibus dotari ſufficientibus, ac in eodem tredecim Frattes Minores inſtitui, qui linguam ibidem diſcerent Arabicam, pro convertendis infidelibus, ut ſuperius eſt expreſſum: quibus, nec non & aliis, ſuccedeutibus aliis in eodem monaſterio, perpetuo prædictis poſſeſſionibus, ad eorum neceſſaria, miniſtrarentur ſingulis annis quingenti florani. Poſthæc ivit Raymuadus ad Curiam Romanam, eſuſa impetrandi, ſi poſſet, a Domino Papa & Cardinalibus, hujoſmodi monaſteria, pro addiſcendis linguagiis, per mundum inſtitui. Sed eum ipſa ad Curiam perveniſſet, invenit Papam tunc recenter mortuum, ſcilicet Honorium Pspam IV: propter quod derelicta Curia, direxit verſus Pariſios greſſus ſuos, ad communicandum ibi mundo, quam ſibi dederat Deus Artem.

Impetrato a rege monaſterio, ad diſcendas linguas,

Romam eadem de cauſa pergit.

E

Pariſios Artem prælegit,

14 Veniens ergn Raymundus Pariſios, tempore Cancellarii Bertholdi, legic in auls ſua Commentarium Artis generalis, de ſpeciali preſcepto prædicti Cancellarii: perfecloque Pariſius illo Commentario, ac ibidem viſo modo Schorium, ad Montem rediit Peſſulanum: ubi de novo legit, & fecit etiam librum, vocans eumdem Artem veritatis inventivam; ponando in ipſo libro, nec non & in omnibus aliis libris, quos ex tunc fecit, quatuor tantum figoras; reſecatis, ſeu potius diſſimulatis, propter fragilitatem humani intellectus, quam fuerat expertus Pariſiis, duodecim figuris ex ſexdecim, quas poſuerat in Arte ſua. Quibus omaibus in Monta Peſſulano rita expletis; iter arripieas venit ad Januam; ubi moram facieos non multum, prædictum librum Artis inventivę tranſtulit in Arabicum.

iam in Monte Peſſulano redit in 4 quas quatuor figuras erat,

& Genuam vertit Arabice.

15 Quo facto, direxit ad Romanam Curiam greſſus ſuos, enpiens ibidem, ut alias, impetrare monaſteria fieri per mundum, pro diverſis linguis, ut ſupra dicitur, addiſcendis. Sed ibi tanc, propter impedimenta Curię, parum eirca ſuum intentum proficiens, deliberam conſilio progreſſus venit ad Januam, ut inda tranſfretaret in terram Saracenorum, ad experiendum, utrum ipſe ſaltem ſolus in aliqno poſſet proficere apud ipſos, conferendo eum ſapientibus eosum, ſic manifeſtando eiſdem, ſecundum Artem ſibi datam a Deo, Filii Dei Incarnationem, nec non Divinarum Perſonarum in ſumma unitate eſſentię Beatiſſimam Trinitatem: quam ipſi Saraceni non credunt, imo eęei, nos Chriſtianos tres Deos eſſerunt colere. Cumque apud Januenſes cito divulgatum eſſet, qnod Raymundus jam venerat ad transfretandum in terram Saracenorum, cauſa convertendi eos ad fidem Chriſti, ſi poſſet; multum ędificatus eſt inde populus, ſperanies quod Deus per ipſum aliqnid bonum nollet facere apud ipſos *c* ſupra Sarscenos: aodiverant enim Jauuenſes, ipſum Raymundum, poſt converſionem ipſius ad pœnitentiam, accepiſſe in quodam monta divinitus ſcientiam quamdam faeram pro converſione infidelium.

Romam regreditur ad obtinendo monaſteria,

F

reinfecta Genuam redit,

A AUCT. ANON. COÆVO

16 Sed cum Dominus ſic Raymundum tento gaudio populi, quaſi quodam diluculo, viſitaſſet; eumdem tentatione graviſſima ſubitu cœpit probare. Nam enm ad transfretandum, ſicut prætengitur, navigium & alia parata fuiſſent, omneſque libri in navi cum cunctis aliis introducti; venit, ex qnibuſdam occaſionibus, ſibi tamquam fixum quid in mente, ſcilicet, quod ſi ipſe tranſiret ed Sarscenos, illi mox eum in advantu ſuo trucidarent, ad minus carceri perpetuo menciparent. Quare Raymundus, timens pelli ſuæ (ſicut in paſſione quondem Domini, S. Petrus Apoſtolus) oblituſque ſui propoſiti ſupradicti, quo ſcilicet mori pro Chriſto ſtatuerat in convertendo ad cultum ejus infideles, Januæ, quodam detentus inerti timore, remanſit. Sicque forſitan, ne inaniter dn ſe præſumeret, permittente vel diſpenſante Domino, interim derelictus eſt *d*. Verum recedente jam de Janua prædicto navigio, Raymnndus mox, ſuper hoc qnod ipſe ſic enormiter remanendo deciſſet, populo ſcandalum.... propter quod tactus eſt tanto dolore cordis ſui, ut corpore febricitando graviſſime ægrotavit.....*e*

transfretare tentavit ad Africam,

ſed mortis metu reſilit.

Hinc dolore affligitur,

d graviter ægrotat:

e

B 17 Dum igitur Raymundus ſic corporis & animæ gravi langnore detineretur, pervenit ed eum rumor, quod galea quædam, ſtans in portu, ſe paraverat ad transſenndum in Tunicium: quo audito ipſe, quaſi gravi ſomno evigilans, ſe mox in eamdem navim cum libris ſuis fecit portari. Sed amici ſui, videntes enm in mortis janna exiſtentem, ſibi compatientes; ipſum etiam inventum de navi, quod multum doluit, extraxerunt. Verumtamen Raymundus, longe poſt intellecto, quod quædem navis elia, quam Jannenſes valgeriter Barcam vocant, ad prædictam civitatem ſeu regnum Saracenorum, ſcilicet Tunicium, ſe paraſſet itura; fecit ſe cum librit & alia ſuis neceſſariis, contra amicorum ſuorum voluntates & conſilia, in illam barcam deferri. Moxque, cum nantæ, da portn exeuntes, inciperent navigarn, Raymnndus ſoſpitem conſcientiæ, qusm ſub nubilatione ſupradicta ſe crediderat amiſiſſe, ſubito lætus in Domino, ſancti Spiritns illuſtratione miſericordi, recuperavit, une cum ſui corporis languidi ſoſpitatet in tantnm, quod ipſe infre dies pauciſſimos, mirantibus cunctis qui ſecum venerant, etiam C, ſemetipſo, ſenſit ſe in adeo bono ſtetu mentit & corporis, ſicut antea fuerat in tota præterita vita ſua.

deinde majore impatientia,

amicis nequidquam diſſuadentibus,

Tunicium properat.

ANNOTATA J.B.S.

a Primo huic receſſui, & ſtudiis & pœnitentiæ operibus annos novem & amplius Raymundus impendit, ut dictum eſt ſuperius §. 6.

b Intellige qnatuor elementa ſimplicie ad invicem mixta, *aut Cuſtuver*, qua de re vidende ſunt ſpecialia principia Philoſophica Lulli.

c Nempe, velle Deum, nt *eſſet utilior Saracenis Raymundus quam Genuenſibus.*

d Spectalibes auxiliis ei ſubtractis.

e Punctula illa hiatus indicant in Mſ. qui commode ſupplevi non potuerunt,

D

CAPUT III.

Diſputatio cum Saracenis. Mortis periculum. Ejus adventus Neapolim. Inanes conatus apud Pontificem, Genuenſes, & Regem Galliæ. Excurrit in Cyprum, unde denuo Galliam repetit.

18 Reditis ergo inda Deo gratiis debitis, cito poſtea ſubintreverunt portum Tunicii; aſcendenteſque in terram, intraverunt civitatem. Raymundus ergo, convocatis paulatim de die in diem peritioribus in lege Machometi, inter alia dixit eis; ſe bene ſcire rationes legis Chriſtianorum in omnibus ſuis articulis, & ad hoc veniſſe, quod ipſe auditis rationibus legis eorum, ſcilicet Machometi, ſi inveniret illas, habita inter ipſos ſuper iis collatione, validiores quam rationes Chriſtianorum, converteretur ad ſectam eorum *a*. Cumque ſe de die in diem plures ac peritiores in lege Machometi ad enm confluerent, oſtendentes aidem rationes legis ſuæ, nt ſic eum ad ſectam eorum converterent; ipſe rationibus eorum leviter [facile] ſatisfaciens, ita dixit: Illam fidem tenere decet quemlibet ſapientem, quæ Deo æterno, quem cuncti credant mnndi ſapientes, attribuit majorem bonitatem, poſſeſtatem, gloriam & perfectionem, & etiam hujuſmodi tribuit omnie in majori æqualitate & concordantia.

Tunicium appulſus,

a cum Machometicis diſputat;

E

19 Illa atiam fides de Deo laudabilior eſt, quæ inter Deum, qui eſt ſumme & prima cauſa, & inter ejus effectum majorem ponit concordantiam ſeu convenientiam *b*; ſicut ego per quæ mihi propoſita ſunt a vobis adduco *c*: jamque vos omnes Sareceni, qui eſtis ſub lege Machometi, non intelligitis in prædictis & in aliis hujuſmodi divinis dignitatibus, actus *d* proprios eſſe intrinſecos & æternos, ſine quibus ipſe fuiſſet otioſe etiam ab æterno *e*. Actus vero Bonitatis dico; Bonificativum, bonificabile, bonificare; actus etiem Magnitudinis, ſnus Magnificativum, magnificabile, magnificare *f*, & ſic de omnibus aliis divinis dignitatibus ſupradictis, & conſimilibus. Sed quia vos iſtos actus prædictos, duabus ſolummodo divinis dignitatibus ſeu rationibus attribuitis, ut jam video, ſapientiæ videlicet & volnntati; manifeſtum eſt ex hoc, quod vos in omnibus aliis ſupradictis divinis rationibus, Bonitate ſcilicet, Magnitudine &c. otioſitatem relinquitis, ac per conſequens inæqualitatem etiam ac diſcordiam inter eaſdem ponitis, quod non licet *g*. Per prædictorum etiam dignitatum, rationum, ſeu attributorum ſtabiles actus intrinſecos, & æternos, æqualiret ac concorditer acceptos, ut decet, probant evidenter [moraliter] Chriſtiani *h*, in una ſimpliciſſima eſſentie & natura eſſe Trinitatem Perſonarum, ſcilicet Patris, Filii, & Spiritus ſancti.

& eius principia

b

c

d

e artificio generoſitas,

f

F

conatur demonſtrare

g

h

ao Quod & ego per Artem quamdam, cuidam Eremitæ Chriſtiano nuper divinitus (ut creditur) revelatam, vobis demonſtrare potero claris rationibus *i*, ſi vos mecum ſuper iis volueritis paucis diebus animo tranquillo conferre *k*. Apparebit enim vobis, ſi placet, retionabiliſſime *l* per eamdem Artem, quod in Filii Dei Incarnatione, per participationem unionis Creatoris & creaturæ in una perſona Chriſti, prima & ſumma cauſe cum ſuo effectu rationabiliſſime concordar & convenit *m* quod etiam maxime & nobiliſſi-

myſterium SS. Trinitatis.

i

k

l

me

A me hoc apparet in ejuſdem Filii Dei Chriſti paſſione, quam ipſe apta humanitatis aſſumptæ ſuſtinuit, ſua voluntaria & miſericordioſiſſima dignatione, pro uobis peccatoribus redimendis a peccato & corruptione primi parentis, ac reducendis ad ſtatum gloriæ & fruitionis divinæ; propter quem, & ad quem ſtatum, finaliter nos homines fecit Deus benedictus.

accuſatur apud regem

21 Cum igitur ſuper talibus jam illuſtrare videretur Raymundus infidelium mentes; contigit ut quidam Saracenus, non parum famoſus, qui & verba & intentionem Raymondi perceperat, cum hortamine ſupplicaret Regi, quanto citius hunc hominem, qui gentem Saracenorum nitebatur ſubvertere, nec non auſu temerario, legem Machometi perimere, capite juberet truncari. Super qua re dum foret celebratum conſilium, probato viro famoſo plurimiſque aliis inſtigantibus, jam inclinabatur Regis voluntas in nece

quod Saracenos ſubverteret,

Raymundi. Quod videns quidam eorum, prudens atque ſcientificus, conatus eſt tanto ſcelori obviare, ſuadendo Regi, non ſore ſibi honorabile, ut talem virum interficeret; qui quamvis

B legem ſuam Chriſtianam ſtuderet diffundere, cum copioſa maturitate bonitatis & prudentiæ videbatur pollere; addens, quod etiam bonus reputaretur Saracenus, qui ad Chriſtianos auderet ingredi, cauſa imptimendi Saracenorum legem cordibus aliorum. Rex autem hujuſmodi

agro morti ſubducitur;

ſermonibus & conſimilibus acquieſcens, deſtitit a morte Raymundi; verumtamen juſſit continuo ut expelleretur a Regno Tunici. Cum ergo exerereretur de carcere, paſſus eſt a multis multa opprobria, verbera & ærumnas.

marenſque

22 Denique tamen deductus eſt ad quamdam navem Januenſium, proxime recaſſuram: & dum proceſſiſſet, edictum eſt a Rege ut penitus lapidaretur, ſi quomodo ampliùs reperiretur in patria. [Quapropter Raymundus] immenſum dolebat; diſpoſuerat enim viros famoſæ reputationis & alios quamplurimos ad baptiſmum, quos ante ſui receſſum toto animo affectabat deducere

bono inchoatam miſſionem

ad perfectum lumen fidei orthodoxæ. Cum autem hujuſcemodi perplexitatis aculeo vir Dei teneretur afflictus, factum eſt, ut navis illa ſupra

C quam deductus fuerat, proficiſceretur ad propria. Quod videns Raymundus, imminere ſibi tribulationes undique ſentiebat. Nam ſi recederet, videbat animas, quas jam diſpoſuerat cultui

cogitur deſerere:

Chriſtiano, in laqueum relabi damnationis æternæ; ſi vero remanere præſumeret, jam Saracenorum in ejus mortem, paratam inſaniam cognoſcebat.

& fruſtra ad eam conatur redire.

23 Ardens quippe totus Dei amore, non timebat mortis pericula ſubintrare; ſi tamen ex hoc poſſet conſequi animabus effectum aliqualem ſalutis: & relicta nave recedente, quamdam aliam in eodem portu latenter ingravie; ſperabat animi, ſi aliquo modo poſſet, venire ad terram, abſque impedimento impetus beſtialis; eo quod in ſupradictis, opus bonum quod inceperat, conſummaret. His igitur ſic ſe habentibus, accidit quemdam Chriſtianum, in geſto & habitu ſimilem Raymundo, tranſire per civitatem; quem ſuſpicati Saraceni fore Raymundum, apprehenderunt; qui dum vellent eum lapidare, clamabat homo ille; Non ſum ego Raymundus. Et inveſtigantes, ſciverunt Raymundum fore in navi, evaſitque ille de manibus eorum: remanſitque Raymundos ibidem tribus ſeptimanis. Qui videns, ſe nihil poſſe ibi pro Chriſti ſervitio adimplere,

Neapolim appellit.

pervenit Neapolim, ibique legens Artem ſuam, moratus eſt uſque ad electionem Domini Papæ Cæleſtini quinti.

D *ANNO CORVO.*

24 Poſthæc ivit Raymundus ad Curiam Romanam, ut aliquid impetraret ſibi de affectatum, ſicut ſuperius eſt expreſſum, pro Chriſti fide a Domino Papa; ibique libros compoſuit. Aliquo vero tempore retracto, Domino Cæleſtino Papæ Quinto ſucceſſit Dominus Bonifacius Papa Octavus; cui etiam totis viribus conatus eſt ſupplicare Raymundus, pro aliquibus utilitatibus fidei Chriſtianæ: & quamvis multas anguſtias, frequenter ſequendo ſummum Pontificem, patiretur, ab intentione ſiquidem nullatenus deſinebat; ſperans ut indubitanter ipſum exaudire dignaretur, quia non pro bono proprio vel præbenda, ſed inceſſanter pro publico bono Catholicæ fidei ſupplicabat. Denique tamen videns Raymundus, ſe a ſummo Pontifice aliquid obtinere non poſſe; profectus eſt ad civitatem Januæ, ubi libros aliquos compilavit. Deinque advenit ad Regem Majoricarum; & inito invicem colloquio, utripuit iter Pariſios; ibique Artem ſuam publice legens, libros quamplurimos compilavit. Poſtea Regem eſt allocutus, ſupplicans ei ſuper quibuſdam perutilibus Eccleſiæ ſanctæ Dei; ſed videns ſe parum aut nihil ſuper talibus obtinere, regreſſus Majoricas, ibi trahens moram, conatus tam diſputationibus quam etiam prædicationibus, trahere Saracenos innumeros ibi moratos, in viam ſalutis, fecit etiam ibidem libros nonnullos.

Nihil proficiens apud Papam;

nec Gemmæ,

nec apud Regem Galliæ,

E *libros compoſuit & Majoricæ Saracenos converterе nititur*

25 Factum eſt igitur, dum Raymundus talibus inſudaret laboribus, ut nova diſcurreret: videlicet, quod Imperator Tartarorum *m* Caſſanus regnum Syriæ ſuiſſet aggreſſus, illudque totum ſuo dominio ambiebat. Quod eum audiſſet etiam Raymundus, inventa navi parata, tranſfretavit uſque Cyprum, ibique reperit nova illa penitus fore falſa. Videns igitur Raymundus, ſe fruſtratum eſſe ab intentione qua venerat; cœpit viam aliam perſcrutari, qua poſſet campus a Deo ſibi præſtitum, non in otio, ſed magis in opere Deo accepto, proximoque proficuo conſummare: concideret enim cordi, ſibi pervigili, conſiliom illud Apoſtoli dicentis: Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes; & Prophetæ dicentis: Euntes ibant & flebant mittentes ſemina ſua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos.

Spe novæ illectus reducendi ſchiſmaticos,

m

tendit in Cyprum:

Gal. 6, 9

Pſ. 125, 6.

F *unde ad Ægypti Soldanum mittit poſtulatum*

26 Acceſſit itaque Raymundus ad Regem Cypri affectu multo ſupplicans ei, quatenus quoſdam infideles atque ſchiſmaticos, videlicet Jacobinos, Neſtorinos, Mamminas *n* ad ſuam prædicationem nec non diſputationem coarctaret venire. Cum hoc etiam ſupplicavit, quod facto eo quod ibi poſſet, ad ædificationem prædictorum; Rex Cypri vellet eum mittere ad Soldanum, qui Saracenus eſt, atque ad Regem Ægypti & Syriæ, ut eos ſancta fide Catholica informaret. Rex autem de omnibus his non curavit. Tunc Raymundus, confidens in illo qui verbum evangeliſat in virtute multa, prædicationibus & diſputationibus apud illos cœpit, eum ſolo Dei auxilio, viriliter operari. Sed tandem prædicationibus ac doctrinis inſiſtens, corporali infirmitate non modica gravatus eſt. Duo autem ibi ſerviebant, Clericus ſcilicet & famulus; qui non ponentes Deum ante conſpectum ſuum, ſuæ ſalutis immemores, cogitaverunt viri Dei bona e ſcelerosis manibus extorqueru; & dum ſe cognoſceret per illos toxicatum, Raymundus

ſed a Rege Cypri contemptus,

a famulis toxico inficitur.

A eos a ſui ſervitio, manſueto corde fugsvit.

A. ANNO CÆVO. 27 Pervenicns in Famagoſtam, receptus eſt hilariter per Magiſtrum Templi, qui erat in civitate de Limiſſo, ſtans in domo ejus, quo uſque recuperaſſet priſtinam ſanitatem, Poſthac autem Raymundus, transfretans Januam, quamplures ediditibi libros. Deinde profectus Pariſios, & Artem ſuam efficseiter ibi legit, & libros plurimos compilavit. Tempore igitur Domini Clementis Papæ V, a civitate Pariſienſi recedens, pervenit Lugdunum; ibique reſidens, ſummo Pontifici ſuppliesbat de re pro fide ubertimæ bonitatis: videlicet, ut ipſe Dominus Papa ediceret monaſteria fieri, in quibus viri conſtituerentur devoti & apti; qui diverſarum gentium idiomata addiſcentes, poſſent univerſis infidelibus prædicare Euangelium, juxta Domini mandatum, dicentis: Ite in mundum univerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qua quidem ſupplicatio tam Domino Papæ quam etiam Cardinalibus modicum fuit curæ.

ibique reſtituitur vedit &c. manum;

inde rurſus Pariſios venit.

Lugduni quoque fruſtra laborat.

Mat. 16. 15.

ANNOTATA I. B. S.

a *Certus enim erat fide divina, dogmata & argumenta Saracenorum eſſe falſa; ideoque pro ea validiores rationes numquam ei proponendas, quam pro credibilitate fidei catholicæ ejuſque veritate.*

B h *Quod dictumentiſſimum Cuſturer, ſive propter perfectionem legis Chriſtianæ, juxta illud*; Eſtote ergo vos perfecti, ſicut Pater veſter cæleſtis perfectus eſt (*quæ perfectio recenſeri ſolet inter ſigna credibilitatis noſtræ fidei*,) *ſive propter unionem Verbi cum natura humana, in unitate ſuppoſiti, unde mirabilis bonitas & dignatio Dei argnitur.*

e *Senſus videtur eſſe: Ego autem ex his quæ a vobis audivi, deduco; ea ſcilicet quæ ſequuntur.*

d *Id eſt Communicationem, quibus ſcilicet Pater producendo Filium, communicat illi ſuam bonitatem, magnitudinem &c.*

a *Videatur Card. de Cuſa Tom.* 2 *lib.* 1. *Excit. ſermon. In principio erat Verbum, celatus a Cuſturerio pag.* 466.

f *Quibus ſcilicet effatis & attributa Divina communicata Perſonis Divinis productis, conſtituunt bonum Filium, magnum Filium &c.*

g *Hæc ita explicat Cuſturerius.* Scilicet quia vos
C concediti intellectui & voluntati exercitia intelligendi & volendi; quæ alii, actus ſecundos reales, etſi non phyſicos; alii virtuales, alii formales appellant: nullum vero exercitium ſe communicandi per productionem alterius Perſonæ Divinæ tribuitis bonitati, magnitudini, aliiſque Divinis attributis: ideo in his relinquitis hujuſmodi otium (juxta citatam doctrinam Card. Cuſani) atque adeo inaqualitatem & diſcordiam inter intellectum & bonitatem Divinam; ſiquidem illa haberet ſuum exercitium ſive actum ſecundum intelligendi, bonitas vero careret illo exercitio, ſe communicandi & conſtituendi bonum in perſona producta.

h *Scilicet ſuppoſita fide & gratia, in proponente rationes illas.*

i *Intellige, fide & gratia Dei in me ſuppoſitis.*

k *Quia ſcil mentis tranquillæ vim inferunt rationes hujuſmodi: ita ut juvante Dei gratia, non et liceat repudiare aſſenſum myſterii.*

l *Siquidem myſteria fidei, non ſunt contra, ſed ſupra rationem, rationique naturali non diſformia.*

m *Sanutus lib.* 3, *parte* 13, *c.* 8. *ſcribit*, Gozanus; *alii* Chyganus. *Hic, ſi Sanutio credimus, anno* 1300 *Soldanum Ægypti turpiſſimam in fugam conjecit*, D *ſubacta univerſa Syria, ejuſque capite Damaſco. Quod igitur Raymundus in Cyprum appulſus, nova illa falſa ſeperiſſe dicatur, ita intelligendum eſt, quod Coſſanus, propter violentiam ſui conſanguinei Caydo, ad propria redire coactus, proditione Cayeaph Saraceni, quem Damaſcæ præfecerat, paulo poſt totam Syriam amiſerit. Chriſtianum fuiſſe Caſſanum, teſtatur citato loco Sanutus, eumque obiiſſe ait* 1303.

n Momminus *non novi, puto legendum* Matonitas, *tertium genus Chriſtianorum in Syria, Orthodoxos quidem, ſed ritibus æque a nobis diverſos quam ſunt Jacobitæ ac Neſtorani, quare etiam ipſi, Europæis tunc ſuſpecti erant.*

o *Quæ procul dubio ex eleemoſynis collecta reſervaverat.*

CAPUT IV.

Bugiæ nova cum Saracenis concertatio, unde poſt diuturnum carcerem, juſſu regio expellitur. Ex naufragio Piſas appellit. Genuæ, Pariſiis & Avenione, quæ diu meditatus fuerat, propouit; ſed in caſſum.

a2 HInc Raymundus regreſſus Majoricas, E transfretavit ad quamdam terram Saracenorum, quæ vocatur Bugia; in cujus civitatis ſolenni platea ſtans Raymundus, exclsmavit alta voce, prorumpens in hæc verba: Lex Chriſtianorum eſt vera, ſancta, & Deo accepta: Lex autem Saracenorum falſa & erronea, & hoc ſum paratus probare. Dum vero hæc talia dicens, [ad] fidem Chriſti, Paganorum jam aſſiſtentem multitudinem lingua Saraeenorum hortaretur; irruerunt multi nefandis manibus ſuper eum, volentes ipſum penitus lapidare. Quibus ſic ſævientibus contra eum, Amiſſea ſeu Epiſcopus a civitatis, nuntios mittens, jubet ſibi hominem hunc duci: cujus conſpectui Raymundus præſentatus, ait Epiſcopus; Cur tanta fuiſti fatuitate deceptus, ut [pro] lege Chriſtiana, Machometi [legem] præſumpſeris impugnare? Neſcis ſiu quemlibet hominem præſumentem ſubjacere ſententiæ capitali? Reſpondit Raymundus: F Verna Chriſti ſervus, unpertus Fidei Catholicæ veritatem, mortis corporalis pericula timere non debet, ubi vitæ ſpiritualis gratiam poteſt animabus fidelium adipiſci.

Bugiam delatus;

a *intrepide arguit Saracenos;*

u9 Cui Epiſcopus dixit: Si ergo credis legem *quorum Amiſſitæ* Chriſti eſſe veram, legem vero Machometi falſam conſideras, rationem neceſſariam hoc probantem adducas. Erat enim Epiſcopus ille famuſus [in] Philoſophia. Raymundus autem reſpondit: Conveniamus umbo in aliquo communi; deinde rationem neceſſariam *b* tibi dabo. Quod cum placuiſſet Epiſcopo, interrogavit eum Raymundus, dicens: Eſtne Deus perfecte bonus? Reſpondit Epiſcopus, quod ſic. Tunc Raymundus, volens probare Trinitatem, ſic cepit urgnere: Omnes perfecte bonum, eſt in ſeita perfectum, quod non indigei facere bonum extra ſe, utque mendiearec. Tu dicis, quod Deus eſt perfecte bonus ab æterno & in æternum: ergo non indiget mendicare, & facere bonum extra ſe. Quia ſi ſic, tunc non eſſet perfecte bonus ſimpliciter: & quia tu negas Beatiſſimam Trinitatem, poſito quod non ſit, Deus non fuit perfecte bonus ab æterno, uſque quo produxit perfecte bonum mundum in tempore.

b

c conatur demonſtrare myſterium SS. Trinitatis;

30 Tu autem credis Creatorem mundi, & ideo

A ideo Deus fuit magis perfectus in bonitate, quando creavit mundum in tempore, quam ante; eum bonitas ſit magis bona diffundendo ſe, quam exiſtendo otioſa: hoc autem habeo pro te. Pro me vero habeo, quod bonitas ab æterno in æternum eſt diffuſiva; & hoc eſt de ratione boni, quod ſuî ipſius ſit diffuſivum; quocirca Deus Pater bonus, de ſua bonitate Filium ſuum genuerat, & ab utroque Spiritus bonus ſanctus eſt ſuſpiratus. Igitur Epiſcopus, ratione hujuſmodi ſtupefactus, neque unam inſtantiam replicavit; ſed eum juſſit carceri mancipari. Multitudo autem Saracenorum foris ſtabat, exſpectans eum occidere. Verumtamen exit edictum ab Epiſcopo, ut in mortem hujus viri nullatenus conſpirarent: intendebat enim ipſe dictum virum exponere morti condignæ. Raymundus ergo exiens domum Epiſcopi, eundo ad carcerem, hinc quidem concuſſus ictibus baculorum, hinc manuum; inde vero per barbam, quæ prolixa fuerat, acriter retractus; recluſus eſt apud latrinam carceris latrocinum, ubi per aliquod tempus pœnabilem vitam duxit.

quamobrem perfectus accipitur,

in totum carcerem conjicitur:

B 31 Poſtea vero poſitus eſt in quadam domuncula ejuſdem carceris. Die vero craſtina congregati ſunt Clerici legis eorum Epiſcopo, petentes ipſum interficere. Inito vero conſilio qualiter eum perderent, determinabatur per majorem partem, ut adduceretur Raymundus; & ſi percipere poſſent eum eſſe victum ſcientificum, peritus interficeretur; ſi vero foret homo inſipiens & ſtultus, dimitterent eum tamquam ſtultum. Quod audiens quidam eorum, qui transfretaverat de Janua Tunicium cum Raymundo, quique audiverat ſermones atque rationes ſuas frequenter, ait ad eos: Videte ne hunc in prætorium præſentetis, tales ſiquidem contra legem noſtram movebit rationes, quas difficile, vel impoſſibile erit vobis ſolvere. Tunc vero concordantes quod non adduceretur, pauco tempore retracto, ipſum mutaverunt in carcerem ſeviorem. Deinde congregati Januenſes & Catalani ibi exiſtentes, impetraverunt, ut in locum decentiorem poneretur, quod factum eſt.

dicto ad mortem poſtulatur

bonoſtius detinetur

opera Catalanorum & Genuenſium

32 Stetit ergo Raymundus per dimidium anni carceratus ibidem; ad quem venientes Clerici vel nuntii Epiſcopi frequenter, ut eum ad legem Machometi converterent; promittebant ei honores, domum & pecuniam copioſam. Fundatus autem ſupra firmam petram vir, Dei Raymundus, ajebat: Ego, ſi credere volueritis, in Dominum Jeſum Chriſtum, iſtamque legem erroneam curabitis profligare, divitias ſummas vobis & vitam æternam promitto. Dum vero talibus frequenter inſiſteret, concordavit, facere quemlibet unum libtum, ibique utraque pars ſuam legem, quibus poſſet rationibus efficacibus, confirmaret; inſuper qui rationibus fictitiosibus uteretur, lex ejus verior crederetur. Et eum Raymundus jam ſuo libro daret efficacem operam, factum eſt ut ex parte Regis Bugiæ mitteretur, qui in civitate Conſtantinæ *d* tunc temporis reſidebat, quatenus Raymundus de Bugia viſis litteris pelleretur.

& per medium annum

C

cum Machumetanis contendit,

d

ac eundem expellitur.

33 Aſcendens ergo navim quamdam in portu illo, præceptum eſt domino dictæ navis, ut in terra illa non fineret hunc virum amplius remanere. Dum ergo navis illa jam transfretaret, accidit ut ſupra portum Piſanorum, valida tempeſtas maris inſurgeret: erant enim decem milliaribus remoti a portu Piſanorum; & cum navis undique

Naufragium paſſus,

patereturet graviſſimos procellarum impulſus, denique naufragium patientes, aliqui mortui & ſubmerſi ſunt; alii vero auxilio Dei prævio evaſerunt, inter quos Raymundus & ſocius ejus, omnibus libris & raupa *e* deperditis, qui, nudus *f* ſupet barcam ad maris Superi littora pervenerunt. Et prevenientes in civitatem Piſanam, quidam ex civibus ipſum honorabiliter ſuſcepetunt: ubi vir Dei, licet jam foret antiquus & debilis, ſemper tamen laboti pro Chriſto inſiſtens, Artem ſuam generalem ultimatam perfecit: cujus quidem Artis, nec non aliorum librorum ſuorum, immenſa efficacia, recogitatione ſapida & perfecta, dignus eſt, qui non bujus mundi gloriam, vel vanam Philoſophiam, ſed Dei firmam dilectionem & ſapientiam, tamquam finem ultimum & ſummum bonum, tatendit.

D

A. ANON CO. EVO.

e

f

egre Piſani vadis

ubi Artem generalem perficit:

34 Completa igitur Arte prædicta, multiſque ibidem libris aliis conſummatis, Communitatem civitatis Piſanæ volens etiam ad Chriſti ſervitium incitare, propoſuit eorum Conſilio, bonum fore, ut in eodem conſtitueretur ordine Milites Chriſtiani, ad hoc ſcilicet ordinati, ut propter recoperandam Terram ſanctam, continuum prælium exhiberent perfidis Saracenis; cujus grato eloquio, gratoque monito condeſcendentes, litteras ſummo Pontifici & Cardinalibus ſuper hujuſmodi ſalutari negotio conſcripſerunt. His vero litteris impetratis in civitate Piſana, Januam iter arripuit: conſimiles litteras impetravit. Ubi ad eum devotæ matronæ atque viduæ plurimæ concurrentes aliique civitatis ejuſdem nobiles, promiſerunt ei a a a *g* M. florenorum in auxilium Terræ ſanctæ. Separatus itaque de Janua perveoit ad Papam, Avenione tunc temporis reſidentem: videns autem ſe de propoſito ſuo ibidem aliquid obtinere non poſſe, Pariſios iter arripuit; ubi & Artem ſuam publice legit, & alios libros quamplurimos, quos fecerat temporibus retroactis. Interfuit autem lecturæ ſuæ, Magiſtrorum atquu etiam Scholarium multitudo: quibus non ſolum phyſicis rationibus exhibebat coboratam doctrinam, verum etiam aliis principiis Fidei Chriſtianæ, mirum in modum confirmatam ſapientiam proferebat.

& ſuadet Ordinem militarem inſtituî.

E

Matronarum Genuenſium liberalitas.

g

Poſtilla donno Artem probavit;

35 Sed propter Dicta Commentatoris Aſſiſotelis, ſcilicet Averrois, videbat quamplurimos a veritatis rectitudine, præcipue Fidei Catholicæ, non oullarenus diviare, dicentes; fidem Chriſtianam, quantum ad modum intelligendi, fore impoſſibilem *h*; ſed opinentur eam veram eſſe, quantum ad modum credendi, cum ſint Chriſtianorum Collegio applicati. Ideo Raymundus, via demonſtrativa ſcientifica, hujuſmodi conceptum eorum nitens improbare, eos redargnens multipliciter reducebat, quia ſi fides Catholica intelligendi eſt impoſſibilis, impoſſibile aſt quod ſit vera; *i* ſupes quo ſiquidem libros fecit. Poſt hæc autem ſciens Raymundus, fore a ſanctiſſimo Patra Domino Clemente Papa V generale Concilium celebrandum apud civitatem Vienneuſem, anno Domini MCCCXI, in Kalendis Octobris; propoſuit ire ad dictum Concilium, ut tria ibidem impetraret ad reparationem fidei orthodoxæ.

ibique oſtendit contra Averroem,

F

h

fidem non eſſe contra rationem naturalem.

i

A Clemente V trio poſtulat;

36 Primum quidem, ut locus conſtitueretur ſufficiens, in quo viri devoti & intellectu vigentes, pouerentur, ſtudentes in diverſis linguarum generibus; qui omni caritate ſcirent doctrinam Euangelicam prædicare. Secundum vero, ut de cunctis Religioſis Militibus Chriſtianis, fieret unus

Collegium ad diſcendas linguas,

Ordinem militarem unionem,

A.ANNO CŒVO. *& Averroem fabulis eliminari*

A unus Ordo, qui ultra mare contra Saracenos, usque ad recuperationem Terræ sanctæ bella continuaret ioeretur. Tertium autem, ut contra opiniones Averrois, qui in multis perversor extitit, Dominus Papa celeriter ordinaret remedium, quod per viros intelligentes & Catholicos, non intendentes ad sui gloriam, sed Christi honorem, obsisteret prædictis opinionibus & eas tenentibus, quæ obviare videntur Veritati & Sapientiæ increatæ, Filio Dei Patris. Et de hoc compilavit Raymundus quemdam libellum, qui intitulatur *Liber Natalis*; promittens insuper habere rationes engentes, tam physicas quam theologicas contra eos: quas quidem elarissime pertractavit in aliquibus librorum suorum. Fecit enim iste famulus Dei, summæ Veritatis & profundissimæ Trinitatis verus expressor, inter quotidianos labores suos, centum viginti & tres libros & plures.

f Quot libros compoſuerit

37 Nam jam elapsi erant anni XL *f*, postquam totum eor suum & totam animam fusm, omnes & totas vires suas, & totam mentem suam in Deum direxerat; in cujus temporis intervallo libros fecit continue, eum vacare poterat & diligenter: quare verbum Prophetæ David merito potuit pronuntiare, dicenis: Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi: lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis. Profecto lingua sua calamus fuit illius scribæ increati, videlicet Spiritus sancti, qui dat verbum euangelizantibus in virtute multa; de quo siquidem loquens Salvator, ait Apostulis; non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Librorum autem suorum utilitatem volens omnibus esse communem, multos in lingua edidit Arabica, eum idimma illud novisset. Divulgari quidem sunt libri sui per universum, sed in tribus locis fecit eos præcipue congregari; videlicet in *m* monasterio Carthusiensiuto Parisiis, & apud quemdam nobilem civitatis Januæ, & etiam apud quemdam nobilem civitatis Majoricarum.

Ps.44.2. B

Mat.10. 19. *& ubi illi ſervantur.*

m

ANNOTATA I. B. S.

a Sic vocat Myſtam ſeu Imam Mahumeticum, ad quem ſpectabat de rebus fidei cognoſcere: Turcis Muſti *dicitur.*

b Quæ, ut ſæpe Raymundus explicat, ita credibilem proponet veritatem fidei, ut Dei gratia accedente, quam Deus non denegat facienti quod in ſe eſt, homo nequeat prudenter fidem repudiare.

C

e Ita hanc rationem accipe, ut unte dictam eſt, de otio tu Cardinalis Cuſano.

d Pato legendum in civitate Conſtantins. Ubi eſt Numidiæ, dicta olim Cirta, quæ tunc temporis Regi Bugiæ ſubjecta, nunc, teſte Marmolio, ſubeſt Regi Algeriano, uti & ipſa Bugia, olim Salde, portu gaudens capacis in ora maris Mediterranei, cum arce Valida ad oſtia fluvii Majoris, atque ab ea ſinus adjacens vulgo appellatur, Golfo di Bugia.

e Varia hujus vocis ſignificata habes in Gloſſario Cangii. Proprie indicat farcum cujuſvis ſupellectilis, ſed patet hic ſumi pro ſupellectile ipſa, quam Icali roba paſſim appellant. Plura qui volet, Caginum conſulat: hoc ad rem noſtram ſatis eſt.

f Melius legitur, oudi ſuper tabulam.

g Mirum quid in ea matronarum Genuenſium liberalitate habuerit Bzovius quod carperet: non legimus beatum Lullum tam pecuniam ſordida mendicatione tuliſſe, ſed ei ultro promiſſam & oblatam. Nec id alienum eſt a devotarum Genuenſium mulierum zelo, ſiquidem legere me aliquando memini, tanto recuperandæ Terræ ſanctæ ardore fuiſſe incenſas, ut non ſolum pecuniam ad bellum ſacrum conferre, ſed vel ipſa per id tempus Cruce ſignatæ in Paleſtinam properare voluerint, eam Saracenis ereptura. D

h Id eſt, contrarium rationi naturali, quod negant Catholici Doctores, tenentes, non contra, ſed ſupra rationem eſſe.

i Scilicet, ſi eſt contra principia vera evidentia, impoſſibile eſt quod ſit vera.

k Tria illa præcipue indefeſſo ſtudio per annos fere ſaltaquaginta promovere conatus eſt, idque variis ſuorum operum locis expreſſum aſſignat Caſtarevius pag. 532 & 533. Et ſane id a Concilio ſaltem impetraſſe videtur, ut ſcholæ linguarum Orientalium inſtituerentur, ut arduus patet ex Clementina 1 de Magiſtris, qua ſcholæ illæ variis in urbibus exigi præcipiuntur.

l Elapſi omnino, nam tunc agebatur annus ſextus & quadrageſimus, quo pio illi operi inſudare cœperat, ut Raymundus ipſe in ſuo Phantaſtico teſtatur, & nos alibi dicemus.

m Certum eſt, apud Carthuſiam Pariſienſem non paucos Raymundi libros fuiſſe cuſtoditos, qui non ita pridem, ut mihi ſignificat eruditiſſimus Caſtellanus, a neſcio quo Monacho, Divionem evaſiſſe ſunt, forte quod illic aliqui Artis Lullianæ ſpeculatores E *inveniantur. Si Vernono credimus, ſervantur & in Bibliotheca Sorbonæ libri Lulliani duo ſupra octoginta, ubi, ut falſor, tantillum excedit. Laudatus Caſtellanus in epiſtola data 23 Aprilis 1707, ſuperius non ſemel citata; teſtatur, in minori Sorbonæ Bibliotheca extare volumine undecim in folio, non æqualis magnitudinis; quorum analyſim, ut ita dicam, tranſcribit, tractatus ſingulos enumerans, eo ordine quo prædictis tomis continetur. Sed de librorum catalogo agetur alibi. Unde porro Vernono conſtet in Bibliotheca Vaticana reperiri libros Lulli 422, in Eſcuriali 1213, ad ſanctæ Iſidori Romæ 1305, ac demum in Bibliotheca Pici Mirandulani opera 2225, nec ipſe indicat, nec mihi promptum eſt divinare. De libris Genuæ aſſervatis, præter hunc Anonymum, vix ullus quod ſciam, meminit, Ceterum ex Catalogo poſtea dando conſtabit, numerum majorem eſſe quam hic dicatur num. 36.*

VITA II.

Auctore Carolo Bovillo Samarobrino, ad Ræmundum Boucherium Juriſperitum, F

Ex editione Benedicti Gonni lib. 6. pag. 378.

PRÆFATIUNCULA.

PEtisti interdum a me, mi Ræmunde, essetne quisquam Beatorum, cui Ræmundo a omen fuisset, quique merito abs te ut patronus & consors nominis tui coleretur. Respondi esse quemdam Ræmundum Lullium, natione Hispanum, conversatione Eremitam *b*: eujus vitam nonnumquam a quodam Hispano *c* amico recensori audieram. Ut ergo & in patronum *d* illum recipias, & tibi ergo eum pia accrescat devotio, quæ verbotenus a me audisti, præsentibus litteris in memoriam revocabo. *a* *b* *c* *d*

ANNOTATA I. B. S.

Fuit Carolus Bovillus Theologus, Philoſophicis, Mathematicis, aliiſque ſcientiis apprime inſtructus, ut egregie docent monumenta ab eo poſteritati relicta, & a Geſnero in Bibliotheca enumerata. Sunt qui

Cano-

A *Canonicum vocant Noviodunenſem ſeu Ambianenſem ut Cl. Robertus de Epp. Ambianen. quod ad rem noſtram nihil admodum intereſt; illud ſatis; virum fuiſſe, cujus auctoritate res de Raymundo narrata uti merito poſſint.*

a *De nominis orthographia actum ſuperius in Comment. prævi. §. 6. ubi & plures Beatos alios Synonymos oſtendi, ſed Lullium præ cæteris Bovillus coluit.*

b *Ita pingi Raymundus, ita vocari paſſim ſolet, præſertim quod toto fere decennio eremiticam & ſolitariam vitam duxerit, & reliquo vitæ tempore pœnitentis habitum non depoſuerit. Neque hoc impedit quo minus tertiam Regulam S. Franciſci profeſſus dicatur, licet hujus rei authentica adeo monumenta, neque in hac, neque in aliis Vitis antiquioribus occurrant.*

c *Non ex ſola Hiſpani illius narratione Vitam Bovillus contexuit; ut fatetur ipſe in opuſculi ſui concluſiuncula, dicens*, partim audita, partim litteris perſpecta *eſſe quæ jam deſcripſerat. Imo ſi Vita præcedens cum hac Bovilliana conferatur, uſque adeo in multis convenire deprehenditur, ut vel Hiſpanum Vitam Anonymi legiſſe oporteat, vel Bovillum ipſum, partem ejuſdem non exiguam habuiſſe perſpectam.*

B d *Pro* Sancto *habitum a Bovillo Raymundum, dubitari non poteſt, quidquid ab hujuſmodi titulo abſtineat; quis enim Catholicus patronum alteri aſſignat, erga quem clientis* pia accreſcat devotio, *niſi vere ſanctum patronum talem jam cœlo receptum, quod & ipſe Bovillus diſerte teſtatur.*

CAPUT I.

Prima Raymundi juventus & ab inſanis amoribus reſipiſcentia. Mirabiliter illuſtratus, plurima edit opuſcula.

Educatur in aula & amoribus impliciſ-tur,

1 RÆmundus, cognomine Lullius, natione Majoricenſis (eſt enim Majorica Hiſpaniæ inſula) eum apud Majoricarum Regem gerebat magiſtratum, quem vulgo Seneſcallum appellant. Sæculariter ergo in palatio Regis educatus, pro more aulicorum mundialiumque virorum, totus inter amores vivebat; inque ipſis amoribus, non modo flagrantem juventam, ſed
a & majorem vitæ *a* partem inaniter conſumpſit:
b in dictandis Dionæis *b* cantileuis præcipue intentus. Diligebat autem præ ceteris Dominam quamdam, venuſta quidem & eleganti facie; duo tamen
C erant, quæ illam in ejus amplexus venire haudquaquam ſinebant. Primum erat, legitimus *perdit ſæpiſſime ſequitur honeſtam matronam,* mariti thorus: ſecundum, occultus cancri morbus, qui quamquam ſub veſte lateret, illius tamen pectus jam uſque adeo exederat, ut ejus præcordia nudarentur, utque dirus fœtor inde exhalaret. Inſanabilis erat hæc cancri peſtis in pectore mulieris, ſed longe inſanabilior cupidinei amoris cancer mentem laniabat Ramundi. Tam enim veſano atque illicito obrutus amore, qui cæcus inprimis erat mente, corporeis etiam pene oculis cæcus a cunctis credebatur.

& æques quidam in templum; 2 Nam, ut mihi retulit, qui hiſtoriam ipſam denarrabat; eum quadam die Ræmundus equo conſcenſo in foro ſpatiaretur, videretque eam quam ſatoo amore diligebat, in vicinum templum divinæ precis cauſa profectam; mox (tametſi eques) illam in templum profecutus eſt, ex quo confeſtim (velut amens & impos ſui factus) cum ingenti omnium riſu explodi meruit. *ubi ludibrio habitus,* Dolens vero mulier, tantum virum, & qui honeſto magiſtratu apud Regem fungebatur, illiciti ſui amoris cauſa, & veſanum fieri, & verti in fabulam vulgi; cogitavit quibus mediis illum, & ab amore ſui averteret, & ad mentis ſanitatem revocaret. Advocato ergo ſemel (ut a marito impetrarat) in colloquium Ræmundo, eoque in cubiculum introducto; illi extemplo pectus (ut cancrino erat exeſum morbo, utque teterrimo odore ſqualebat) nudare haudquaquam erubuit, ſimulque verba hæc illius auribus inculcavit: Vide, quid, o Ræmunde, diligas. Agnoſce quam olidum cadaver ipſe tantopere ames. Studium quod hactenus erga me tam ſtulto amore impendiſti, Chriſto cautius ſuit abs te dicandum. Potuiſſes equidem jam ab illo regna promeruiſſe cœleſtia.

A. GAR. BOVIL. LO. *& multi-bri ſapientia ſtultitiam* 3 His verbis dum vir inſipiens a ſpienti mu- *reſipiſcit.* liere corripitur; infirmus ab infirma ſanatur, cancer a cancro expellitur. Nam cancer amoris, qui mentem Ræmundi laniabat, aſpectu cancri alterius, qui pectus muliebre jam fere conſumpſerat, momento diſparuit. Tanto enim perfuſus animi dolore Ræmundus, videns ſeipſum ſapienter a femina coargui: inſuperque quod tanto tempore ſolius faciei nitore deceptus, ea minimo cognoviſſet, quæ ſub veſtibus latebant; illico domum repetiit, ſeque orationi ſubdens, omnem E ſuam operam ſummis votis Chriſto in poſterum dicavit. Apparuit igitur ei mox ſacra quædam ac *A Chriſto monitus* propitia viſio; imago, ioquam, Crucifixi, in hæc verba ipſum alloquentis; Ræmunde, ſequere me. Cumque hæc cœleſtis viſio frequentius ad eumdem ex divina bonitate iteraretur; ſtatuit apud ſe Ræmundus, abjecto divitiarum faſtu, dimiſſaque familia relinquere mundum. Cuncta *c* igitur vendidit quæ poſſedit, pretiaque pauperibus erogavit. Orare deinde cœpit totis viribus Domi- *dimiſſa familia datſe ver-ſionibus;* num, ut ei lumen & gratiam largire dignaretur, qua liber a ſe edi poſſet, quo Mahumeticam legem reprobam eſſe perdoceret, & Saracenicam gentem ad fidem Chriſti, quibus poſſet rationibus, alliceret.

inconſuſo-que ſtudio ſcientia-rum, 4 Perſeverans ergo plurimis diebus in oratione, non modo in editionem libri unius lumen obtinuit; ſed repente tota mente illuſtratus a Domino (dat enim Dominus quibus vult affluenter, & non improperat) admiratus eſt ſe (quippe prius idiotam) momento, omnium ſcientiarum, cum humanarum tum divinarum principiis ſuperne fuiſſe imbutum; & (juxta ſacra eloquia) omnem ſimul a Spiritu ſancto edidiciſſe veritatem. Gratias igitur agens Deo, ab oratione ſurre- F Io. 16, 13 xit; ſentienſque luceroam, quam Deus in meore ejus accendrat, non ponendam eſſe ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceret omnibus qui in mundo ſunt; ſtatuit Pariſios proficiſci *d*: ibi- *d* que, quamquam quadragenarius, Grammaticam *prope quadragenarius diſcit Grammaticam,* audivit; cœpitque, deinceps Latino ſermone lumen (quod divina inſpiratione illi communicatum fuerat) non modo aliis cœtaneis ſuis impertiri; ſed & variorum librorum compoſitione, reſervare ad poſteros. Innumera enim edidit opuſcula, e quibus hæc ſunt, quæ ad meam notitiam pervenerunt.

Liber Gentilis *e*. *e*

Alius liber Gentilis.

Liber contemplationis.

Alius liber contemplationis.

Ars compendioſa.

Alia ars compendioſa.

Ars magna.

Ars inventiva.

Ars demonſtrativa.

Ars

A

CAPUT II.

Diſcens Arabice prope occiditur. Poſt ſolitudinem, Romam, & alias urbes petit. Tunetì periclitatur. Peregrinationes variæ uſque in Orientem.

Ut Saracenorum converſioni allaboret,

5 PRæter hos autem, dicitur & alios quamplurimos edidiſſe, tum Hiſpano vulgari, tum Arabico. Nam ſummopere cupiens Saracenorum gentem Chriſtianæ fidei lumine illuſtrare, ab emptitio ſervo Saracenorum Arabicam linguam, ioprimis ejus rei gratia edidicit, Timenſque ideo emptitius Saracenus, qui eum docuerat, ne Ræmundi doctrina Mahumeticæ legi pernicioſa fieret (præſertim eum ſoliua prædicationis cauſa, Arabici ſermonis peritia, ab eo ſe imbui poſtulaſſet) in magiſtrum & dominum Remondum occidere conatus, grave illi volnus (non letale tamen) in pectore inflixit. Piçvalens autem io ſervum Ræmundos, gladium ab eo violenter extorſit: & ut elemoea erat, eum

a ſervo docetur Arabice,

B

ab eoque fere occidetur.

ab omicia occidere volentibus libetavit, claudi tamen ab eiſdem in carcere permiſit. Saracenut vero dolens quod magiſtrum & dominum occidere non potuit, laqueo io carcere vitam finivit.

6 Pſueis poſt diebus, abiit orationis cauſa in quemdam *a* montem, non longe a domo ſua diſtantem, io quo cum ſeptem ferme dierum ſpatio, orationi & meditationi incumbens, perſtitiſſet, novum lumeo cælitus accepit eorum, quæ tantopere ſcire cupiebat. In eo quoque loco, quo ſtabat in monte, dum cæleſte lumen illi a Patre lumioum indultum eſt, eremiticam cellulam ſibi extrui præcepit; in qua pluribus meoſibus permanens, nocte dieque orationibus ac meditarionibus vacans, nonnulla tandem cæleſtibus viſionibus viſitari a Deo promeruit. Deinde relicta cellula, Romam *b* perrexit, petiturus a ſummo Pontifice & cœtu Cardinalium, ut diverſa per mundum fierent cœnobia, in qoibus prudentes ac devotiſſimi viri (qui ſupplicia quæque tyrannorum pro Chriſto ſubire minime expaveſcerent) in variis linguis, publicæ prædicationis graria ioſtituerentur.

a Novo lumine per frequentes meditationes ecſtitus illuſtratur,

b Romam tendit,

C

7 Cum vero Romam perveniſſet, ſummum Pontificem Honorium Quartum recens mortuum compericos, a propoſito deſiſtere coactus eſt. Ex Romana deinde Curia Pariſios petiit, ſub Cancellario Bertholdo; in cujus aula, & ex præcepto ejus, Artem ſuam generalem publice interpretatus eſt. Ex Pariſiis Montem Peſſulanum adiit: quo in loco plurima & edidit, & publice legit opuſcula. Hinc Genuam profectus, Artem ſuam inventivam ibidem in Arabicum tranſtulit. Rurſum ex Genua Romam, prioris ſupplicationis cauſa reverſus, ob Eccleſiaſticæ Curiæ impedimenta, nihil ea intento obtinuit. Rediens ergo Genuam, ut inde in Africam ad Saracenos, Chriſtum illis annunciaturus, migraret; inventa navi, impoſitiſque in eam libris ſuis, io regnum Tunicii trajecit. Ingreſſus ergo Tuniciom, pluribus diebus cum majoribus ac peritioribus Mahumeticæ legis de Chriſtiana veritate differit. Delatus demum apud Regem, quod Saracenorum mentes a Mahumete averteret, in carcerem conjectus eſt, juſſuſque paulo poſt a Regu capite truncari. Affuit tamen Ræmundo unus quiſpiam ex peritiſſimis Arabum ſacerdotum, qui & Ræmundum diligebat, & eum libenter audiebat; precatuſque Regem, ne tantum virum occidi juberet; obtinuit, ut Ræmundus dumtaxat regoi finibus pelleretur, cum denuntiatione, ut ſi quando io regnum revertiſſet, mox capitis ſupplicio damnaretur.

c poſtulantur Myſteria, in quibus omnes linguæ docerentur: non auditus pergit Pariſios, ubi Artem profitetur. Profiſcitur ad Saracenos;

d quibus multa paſſus & Neapolim delatus,

D

A. CARBOVILLO.

8 Igitur per igoominias, opprobria, verbera, & ærumnas pulſus e Thunicio, Neapolim venit, ubi & Artem ſuam legit, & ad electionem uſque Pontificis Cæleſtini Quinti permanſit. Huic vero Cæleſtino Quioto eum Bonifacius Octavus ſucceſſiſſet; Romam iterum Ræmundus abiit, eadem quæ priut ab eo petiturus. Cum tamen Pontificem ſequens multis diebus nihil proficeret, Genuam denuo proficiſci ſtatuit; ubi & alios complures libros cudit. Hinc ad Regem Majoricarum perrexit, eum qon habito colloquio, Pariſios rediit; ibique & Artem ſuam iterum legit, & plurimos libros compoſuit.

fruſtra Cæleſtinum V & Bonifacium VIII de Monaſteriis &c. interpellat;

9 Franciæ quoqun Regem Philippom allocutus eſt, peteos ab eo, quæ prius a Pontifice Summo poſtularat. A qoo eum nihil obtinuiſſet, reverſus Majoricas, eum Sarscenis & Judæis, qui in eo loco habitabant, quotidie diſputabas. Inde

uti & Petgum Gallia.

E

profectus Cyprum, oravit a Rege Cypri, ut cunctos in lege Chriſti ſchiſmaticos, velut Jacobitsa, Neſtorianos, Georgianos & alios hujuſmodi viros, prædicationi ſuæ intereſſe juberet, ot hoc pacto illos ad Chriſtianæ fidei reduceret unitatem: ibique prædicationibus & doctrioris inſiſtens, veneno ab inimicis accepto, via mortis pericula evaſit. Inde Genuam redicos, complures ibi edidit libros. Poſtea Pariſios profectus, Artem iterum ſuam interpretstus eſt, libroſque plurimos complevit. Deinde relicta Lutetia, Lugduoum ad Clementem Quiotum perveoit: a quo cum pariter, quæ a ſuperioribus Pontificibus petierat, poſtulaſſet; nihil ab eo, ut neque a ſuperioribus, obtiouit,

Ex Cypro redux

multos libros componit.

ANNOTATA I.B.S.

a *Eſt hic etiam hodie Majoricenſibus ſummus in veneratione, vulgo* Randa *dictus, de quo plura Anonymus. Plura etiam recentiores de* Lentiſco, *de prodigioſis characteribus, foliis etiammum impreſſis &c. quæ cum ab auctoribus noſtris non memorentur conſulto prætermiſi. Vide ſupra a n.* 123.

b *Lege §. 6; ubi Raymundi itinera paulo accuratius deducta invenies.*

F

CAPUT III.

Bugiæ in Africa ægre mortem evadit. Naufragus Piſas enatat. Genuæ pecuniam colligit. Convenit Clementem V, & Averroem inſectatur,

Zelo incepido

10 TAndem Majoricas rediens, rurſum ad Saracenos in Africam transfretavit, venitque in regnum Bogiæ; cujus regiam civitatem ingreſſus, cœpit (more Jonæ Prophetæ) per plateas ejus ambulans, clamare alta voce, Lex Chriſtianorum vera & ſancta eſt, & ſola grata & accepta Deo; lex autem Saracenorum falſa & erronea: & ego ecce quæ dico, rationibus invincibilibus demonſtrabo. His ejus verbis auditis, cum lapidare cum vellet omnis turba populi; juſſuſ eſt ab Antiſtite civitatis ut præſentari; quem ita ſummus Sacerdos affatus eſt: Cum norit capite plectendum eſſe qui in Mahumetem blaſphemus

Chriſtum domo in Africa prædicat,

A. CAR. BOVILLO.

A mus extiterit; cur in ejus legem nefanda verba publice jactata auſus es? Cui Rœmundus; Verus (ioquit) Chriſti ſervus, indubitatam expertus Catholicæ fidei veritatem, omni poſtpoſito mortis timore, illam ubique efferre, & omnibus annuntiare debet. Reſpondit Antiſtes: Si Chriſtianam fidem veram eſſe credis, rationem eorum adducito, qua illius veritatem confirmes. Statim autem Rœmundus cœpit myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis *a* doctiſſima explicare. Cum Rœmundus ſcite coram Saracenorum Antiſtite Alfakino *b* diſſeruiſſet, nihil ab eo reſponſi audivit. Et quamquam idem Alfakinus in omni Philoſophiæ parte non mediocriter eſſet inſtitutus; ad verba tamen Rœmundi ſtupefactus, non verbis verba, non rationes rationibus objecit; ſed ad ſolitas tyrannorum vires confugiens, per ſatellitum manus illum carceribus demandavit. Cum autem e pontificia domo in carcerem duceretur, alii quidem vellentes barbam ejus, eum in terram proſternebant, alii ſoſtibus, alii manibus, pugniſque duriter exdebaot.

diſputatque cum Mahumetanis.

a

b ſed tetram in carcerem detruſus,

B 11 Demum non tam ductus, quam violentur & eum omni ignominia pertractos, non tam in carcerem, quam in latrinam carceris latronum; ibi reterrimo ſqualore aliquo tampore cruciati permiſſus eſt: oratione tamen Genuenſium Mercatorum, qui civitatem illam propter negotia incolebant, & liberatus a morta eſt, & decentioti honeſtioriqua carceri deputatus, in quo dimidium annum tranſegit. Venientes autem freqoenter ad eum in carcere peritiores quique Saracenorum, miſſi a ſuo Antiſtite, vice verſa illum ad Mahumetæam legem allicere facere ſtudebant, ingentia qoeque illi pollicentes; oobiliſſimam uxorem, ſervos, multamque familiam, domum, diviriss, agros, honorem regiumque favorem: quæ omnia flocci pendens Rœmundus, e diverſo benigne illus ad Chriſtianam fidem hortabatur; non gazas illis, aut fortunæ bona, ſed vitam æternam promittens: non Regum favorem; ſed divinum amorem, inque Dei filios adoptionem. Cum vero nihil invicem proficerant; convenit tandem inter eos, ut ab utraqua parta libri cudetentur, quibus utra lex melior, ſanctior, ac verior eſſet, apertis patentibuſqua rationibus oſteoderetur.

dire a Saracenis torquetur,

opera Genuenſium vix mortis eripitur.

Saracenis interim

ad eum pervertendum laborantibus,

C 12 Jam Rœmundus ſua ex parte plurimum io cudendo libro profecerat, ſereque opus ipſum ad calcem deduxerat; cum ob adventum Regis Bugiæ in civitatem, manus ab opere revocare cogitut. Ubi enim regiis auribus innotuere, quæ Rœmundus in civitata moliebatur; mon & civitate & toto regno pelli Rœmundus a Rege juſſus eſt. Pulſus vero quamdam Genuenſium navem aonſcendit, in qua & libros poſuit, Genuam trajecturus: ventorum tamen importuoitate, alio navis petlara eſt, & decimo milliati *a* Piſanorum portu oaufragium paſſa, multos in undis ſubmerſos deſtituit. Inter paucos qui evaſere, Rœmundus & ſocius itineris ejus, omnibus libris in mare amiſſis, ſuper trabem peoe nudi in portum (divina ope illos protegente) pervecti ſunt. Iogreſſus Piſanam civitatem Rœmundus, libros, pro more ſuo, plorimos in ea complevit; Commuoitatique perſuaſit (tunc enim florebant Piſanorum opes, quæ hodie mancipium ſont Florentinorum) de inſtituendo ſacrorum quorumdsm Militum Ordine, qui aſſiduis prælis in Saracenos graſſarentur, quoad Hieroſolyma & univerſa Judæa (quam Terram ſanctam vocant) e manibus ablata infidelium, Chriſtiaois ſcepuis ſubderatur.

juſſu Regis Bugiæ regno pellitur.

Naufragiumpaſſus,

Piſani hortatur ad ſubſidium Terræ ſanctæ;

D 13 Permoti oratione & ſuavi eloquio Rœmondi, Piſani, litteras, nomioe ſuo ad ſummum Pontificem, & univerſum Cardinalium Collegium conſcriptas, Rœmundo obtulerunt: qui acceptis litteris, illico e civitata profectus, Genuam adiit: pareſque a Genuenſibus litteras, ad Romanum Pontificem & Cardinales, impetravit. Inſuper & plurimæ Genuenſium matronę ac devotæ mulieres, viginti quinqua *c* millia nommum illi in auxilium recuperandę Terræ-ſanctæ ſponte promiſerunt. Egreſſus ergo Genua Rœmuodus, ſpe plenus, io Gallias ad Romanum Pontificem, qui tunc Avenionem incolebat, ſuperatis Alpibus penetravit: litteras & Piſanorum & Genuenſium ſine mora Pontifici & Cardinalibus obtulit; addens (ut antea fecerat) nomine proprio conſcriptam ſupplicationem, ut eorum animos in ingentem Reipublicæ Chriſtianorum utilitatem incitaret. Sed illi virum Dei Rœmundom, ob eremiticam humiliratem ludibrio habentes, inanem & ſine fructu dimiſerunt. Valadicens ergo eis Rœmuodus, Pariſios rurſus adire ſtatuit; ubi & Artem ſuam denuo legit, & quamplorimos libros ablolvit, præcipue contra Averroem; quibus docebat, indignum eſſe, Chriſtianos oti illius viri Commentariis in Ariſtotelem. Nempe illos adverſari Catholicæ fidei, ac refertos eſſe impiiſſimis erroribus, qui juvenum mentes facile pervertebaot; ſuoque judicio dignos eſſe illos ultriaibus flammis.

uti & Genuenſes,

c matronis XXV M. nummum offerentibus.

ſed a Pontifice & Cardinalibus:

d

E *ludibrio habitus,*

Pariſiis in Averroem invehitur.

ANNOTATA I.B.S.

a *Hæc apud Anonymum Latius deducuntur; ubi videnda quæ ex Caſſuverio notavimus.*

b *Unde hoc nomen Bovillus acceperit, plane ignoro.*

a 30000 *florenorum ſcribit Anonymus, maxima fortaſſe ad gallicam aumeraadi ratianem redacta, de qua nihil habeo ſtatuere.*

d *Male hinc argait Bzovius, Raymundum, tamquam ſtultum & fanaticum, a Pontifice & Cardinalibus rejectum. Alia ſane obſtabant, quo minus privati hominis ſupplicationibus annuerent; utpote quæ majoris erant moliminis, quam ut tam facile componerentur. Certum interim eſt de recuperanda bella ſacro, in ſequenti Viennenſi concilio actum fuiſſe.*

F

CAPUT IV.

Sua promovet in Concilio Viennenſi. Africam repetit. Martyr abit. Corpus Majoricam defertur. De ejus doctrinæ Auctoris judicium.

Profectus ad Concilium Viennenſe

præxtraordinarium ſplendidis

14 Divulgata deinceps fama generalis Conaiii, quod ſub Clemente V Avenione, anno Domioi milleſimo trecenteſimo undecimo Calendis Octobris celebrandum increbuit; ſtatuit eo Rœmundus proficiſci, tria (ſicut antea fecerat) *a* ſummo Pootifice & Cardinalium confeſſo petiturus. Primum, ut per mundum varia joberentur exttui monaſteria, in quibus viri ſancti ac devoti, pro Chriſto mori nihil formidantes, varios ſermones docerentur, ut in omnem terram exiret ſonus eorum; & in fines orbis terræ verba eorum; utque eorum prædicatione, fieret ex cunctis gentibus unum ovile, ſicut & unus eſt jam paſtor. Secundum, ut de cunctis religio-

Ordinibus Militaribus in unum conflandis,

A fis Militibus, qui diverſorum Ordinum ſunt, fieret unus Ordo: qui trans mare aſſiduis bellis Saracenos laeſſeret, donec Sancta-Terra Chriſtiano pateret imperio. Tertium, ut auctoritate ſanctiſſimi Patris Romani Pontificis, eunctorumque Cardinalium, inhiberentur ſcripta Averroïs legi in Scholis Chriſtianorum, eo quod in pluribus fidelium mentes a ſinceritate & veritate fidei nutare coguot, & ad impietatem perducunt. Harum autem trium ſupplicationum cauſa libellum edidit, de Natali pueri: quem magnifico Regi Franciæ Philippo dedicavit; in cujus calce eaſdem ſupplicationes inſeruit, & eidem Regi eum ipſo libro porrexit. Hic eſt ille liber, quem noſter Stapuleuſis (vir, ut noſti, bonarum omnium litterarum illuſtrator) eum libro de laudibus B. Mariæ, in lucem ex chalcographorum officina emitti curavit. In hoc enim manifeſte Ræmundus contra Averroem & errores ejus inſurgit. Nihil rameo ipſe, tot tantiſque laboribus aſſumptis, neque a ſummis Pontificibus, neque a Regibus, eorum quæ cupiebat, obtinere potuit.

aliud abſtinet

a Averroïs erroribus

B 15 Perſtitit oihilominus in ærumnis & vigiliis aſſiduis, a tempore aſſumpti propoſiti, plus quadraginta annis: in quibus divini obſequii gratia, continuis peregrinationibus, & librorum compoſitionibus ioeubuit, totum cor ſuum habens ad Dominum. Compoſuit autem libros (ut ciimus) pene innumerabiles, & præcipue in tribus linguis, Latina, Hiſpana, & Arabica, propter Saracenos. Nam (ut ſupra oſtenſum eſt) Arabicam linguam ab emptitio ſervu Saraceno didicerat. Dicuntur & ejus libri in tribus præſertim locis haberi; Pariſiis apud Carthuſios: qui illum liberali hoſpitio excipere ſoliti erant. Genuæ, apud quemdam nobilem, cujus etiam diverſorio utebatur. Et apud quemdam Dominum civitatis Majoricarum, in cujus pariter domum hoſpitii cauſa concedebat.

infumptis in eum ſtudiis annis jam 40.

& pluribus libris conſcripſit.

16 Ad extremum Ræmundus, corpore jam ſenex, animo vero ſemper virens, ac iodies roboſtior, rurſum ex Majorica Tunitium *a* trajeit prædicatioois cauſa. Quo eum perveniſſet, agnirut ſtatim ab incolis, mox concurſu populi ſuit e civitate ejectus, & lapidibus in portu obruns. Sequenti vero nocte, eum forte (ut Deo placuit) Majoricenſes quidam negotiatores Tunitienſium portum tranſnavigarent; viderunt a longe immenſam luminis pyramidem *b*, e cumulo lapidum (quo obrutum Ræmundi corpus erat) procedentem. Admiratique rei novitatem, illue ſine mora divertentes, ſubtuta lapidum congerie, defuncti *c* corpus invenere. Quod eum ſtatim Ræmundi (quippe qui Majoricenſis civis erat) eſſe cognoviſſent; impoſitum navibus Majoricas *d* ſecum retulerunt; dicituruque hodie uſque, io eo loco aſſervati curpus ejus, & plurimis elatuiſſe miracuiis.

a Afrorum regnum.

C *lapidibus obrutus martyrio coronatur*

b

c aquilonumque corpus cælesti lumine ita patriam reportatur

d

17 Quibus autem temporibus ſloruerit, ſatis conſtat ex his quæ denarravimus. Fuit enim temporibus Honorii Quarti, Nicolai Quarti, Cælestini Quinti, Bonifacii Octavi, Benedicti Undecimi, & Clementis Quinti Romanorum Pontificum; & Philippi Franciæ Regis, cui librum de Natali pueri dicavit, obtulitque. Hunc Philippum autumo fuiſſe eum, quem Pulcrum e Francorum Hiſtoriæ vocant: hic enim erat qui circa annum milleſimum trecenteſimum regni ſceptra tuebatur. Libros autem Ræmundi magis ſententiæ altitudo, quam ſtyli claritas commendat. Nam quantum ceteros doctrina tranſiliunt,

Quando Raymundus floruerit.

e

Inſignis laus

in tantum ab iiſdem ſermone ſupetantur, humilioreſque eſſe digneſcuntur; utpote qui non ab hominibus, ſed a Deo ſcientiæ lumen inprimis acceperat, & deinceps ab hominibus jam pene quadragenarius dictandi ſcribendique normam didicerat: mentem enim ejus illuſtravit Deus, os vero ſive linguam ejus eruditit homo. Habuit eoim in Pariſienſi ſtudio præceptorem quemdam, Thomam nomine, cui compluies libros dicavit, & quem (diſcipulus Magiſtrum inſtituens) Artem univerſam ſuam edocuit, mercedis loco reddens pro voce ſpiritum, pru emortua litteru vivificantem doctrinam.

A. CARBOVILLO.

doctrina Raymundi;

18 Vere enim vivificantem doctrinam ejus dogmata ceo ſuerunt, quorum facio ipſe alios judices, ne ſolus ſenſui meo ioniti videar; quod facile e enuctis legentibus deprehenduntur, non eſſe hominum, ſed potius cælitus (ut præſens expoſuit hiſtoria) indulta. Etenim prælata Spiritus ſancti ſcientia (quam nos gratiæ donum, ſive ſcientiam infuſam appellamus) ea momento io hominibus ſuppler, perficit, operatur, quæ per hominum doctrinam, nullo aut labore aut tempore complectuntur. Hunc Ræmundum Faber noſter (præſentiqm philoſophantium facile decus) nimium veneratur & amat; mitiſice doctrioam ejus effert, libros complectiur, & in publicam utilitatem ex officina in lucem emitti curat: quibus librum divinarum contemplationum, præceteris admirandum, ad manus omnium evulgavit; virum denique ipſum, ut Sanctum colit, quem revera pt ſanctum, ut beatum, ut cæleſtium conſortum, ea quæ de eo adduximus teſtimonia, approbare ſufficiunt.

quamplurimi ſunt per facit

E *celebris Doctor Faber,*

CONCLUSIUNCULA.

19 HÆc ſunt, mi Ræmunde, quæ ego de Ræmundo tuo (toum aoim illum voco, cujus nominis partie eps ipſe ea) parrim audita, partim litteris perſpecta, vera eſſe credo. Tibique ea denarravi, ut ſint tibi, tam vir, quam libti eruditionne pleni, non minus io pretio, quam Fabro & mihi hactenus ſuerunt. Hæc tibi ſuadeo, hæc te hortor, atque oro, ut virum colas, libros ſtudioſe pereurras, inque illit proficias. Vale. Ex Ambiania XXVSS Juoii MDXI.

F

ANNOTATA I. B. S.

a *Conſtant ſcriptorum omnium & concors ſententia eſt, non Tuneti, ſed Bugiæ in Africa martyrium ſubliſſe Raymundum, ut mirum ſit, urbem unam pro altera a Bovillo acceptam, niſi forte ex Hiſpani narratione deceptus fuerit.*

b *Hoc etiam affirmant plurimi, a Cuſtuterio vatis loch velati.*

c *Sunt qui velint, adhuc ſemivivum repertum, in navim deportatum, ibi paulo poſt expiraſſe; niſi malis ſaltem vixiſſe donec in Majoricæ conſpectum navis appelleret; ut alii memoriæ proditum teſtantur.*

d *Videatur Nicolaus de Pax, cum aliis aſſerens, divino nutu navim Majoricas allapſam, cum fruſtra nautæ ſacrum corpus Genuam deferre tentaſſent.*

e *Imo certum eſt, per Philippum Regem Franciæ judicari illum, quem* pulcrum *cognominant, quique ab anno 1285 ad 1314 regni gubernacula tenuit, B. Raymundo addictiſſimus, ut indicatum eſt alibi, & porro manifeſte patet ex litteris anno 1310 in Lulli favorem datis, & poſtea hic recitandis.*

A

ENCOMIUM

Divi Raymundi Lulli Doctoris Illuminati & Martyris.

AUCTORE NICOLAO DE PAX.

Ex editione Complutensi unâ MDXIX.

PRÆMONITIO I. B. S.

HÆc illa est Vita tertia, quam §. 4. dixi a Nicolao de Pax adornatam, qnsmquæ Panegyrim rectius, Apologiam, aut Encomium vocitaveris; ita nimirum gesta enrsim prosequitur, ut in doctrinæ Lullistieæ lsudem vindiciasque excurrat. Sed de his satis loco indicato. Id jsm lectorem monitum volui, Eloginm illud, Teutonicis characteribus (Gothicos Hispani, Itali & Franci nominant, licet ab antiquis sint diversissimi, & sæculo xv primum in Germania Belgiove formati) anno
B MDXIX Complnti typis datum, partem fecisse somi paulo majoris, beati Martyris opusculnm *De Anima rationali* ona complectentis, quo de etiam meminit In operis inscriptione præfatus Auctor, ut mox patebit. Eam vitam Majoricis ad nos misit, vernstate prope exesam, & locis nonnullis calamo correctam, sæpe lsudatus P. Jacobus Custurerius, testatns io litteris suis xix Jnnii MDCC, se, *quæ desuptu erant supplevisse ex alia, quæ in Bibliotheca nostra ibidem asservatur, atque in ultimo folio transcripsisse finem ejusdem libri, in quo legitur locus & annus editionis*. Porro ut erant typi multis locis, ex more illius sæculi, abbrevistionibus vitiati & obscuriores, ea fuit adhibenda correctio, qua ad hodiernam formam reducerentur. De stylu non est quod agam pluribus, placebit, opinor, elegantia non vulgaris, & pro ea ætate non omnino invenusta. Sectiones, marginales notulæ, aliaque a nobis addita sunt, quæ ad elatitatem conducere videbantur. Habe modo utriusque opusculi dedicationem, qualem editor
C iis præfixerat.

EPISTOLA.

Nicolaus de Pax Patricius Majoricensis, Illustri ac Reverendissimo Domino D. Joanni Ruffo Theodolo, Forolivisnsi, misericordia divina Archiepiscopo Consentinn, & in regnis Hispaniarum Nuntio & Collectori genemli Apostolico, humilem reverentiam.

QUi tua Dominationi parum me fervite posse & plurimum debere cognosco, Archipræsul Reverendissime, duobus jam pridem contrariis distrahor. Ureget me gratitudo animi, ut tuis erga me beneficiis pro modulo meo respondeam: sed præstare parva, quæ possum, hactenus vemaudia prohibuit. Itaque dum curta me faculeas inutilem, & beneficiorum memoria sollicitum faceret; diutius me interior illa vexasset contentio, nisi denique in mentem venisset generosa modestia tue, quæ a servo paupere magna servitia non expectant. Et mea quidem sententia non magis ad animi magnitudinem pertinet magna largiri, quam venientia ex affectu pauperum munuscula hilari vultu susciperе. His causis, subtusticо illo pudore supemto, qui me antea desidem servitorem tenuerit, modo exiguum munus tuo nomini clarissimo dicatum offero, Raymundi Lulli opus, de Anima rationali compositum. Cui propterea ejusdem Illuminati Doctoris Vitam, meo labore contextam præmisi, ut manifesta Auctoris excellentia moneat, parvitatem hujus voluminis materiæ pretio compensari. Subtilissimum Lullistam Cabasprum, cujus me sapientia docuit, dicere solitum recordor; se quidquid sciret, ab Arbora scientiæ, & ab hoc, De Anima rationali, codice accepisse. Nunc te Raymundus orat, Amplissime Domine, ut qua natus es frontis majestate, parvs nostra susciпias, quæ tuis illustribus titulis honestata, felici eredimus auspicio publicari. Si enim Doctor Illuminatus nostra vixisset tempora, non alium profecto quam te humanissimum fautorem quæsisset; qui heroica tus nobilitatn non modo toti Hispaniæ, verum etiam Christianissimo Regi nostro ac summo Pontifici carissimus, suis olim desideriis atque intentionibus
E sanctissimis magnum in modum posses aspirare. Ex Universitate Complutensi, die festo beatissimæ Prasedis, cujus sanctum corpns apud Baleares nostros insigni reverentia servatnm, novis quotidie miraculis enitescit, MDXIX.

ANNOTATIO J. B. S.

De hoc nuntio Apostolico ita scribit Ughellus, Italiæ sacræ tomo xx, de Archiepiscopis Cusentinis, pag. 345.

Joannes Ruffus de Teodolis Forolivensis, Antonii filius, nobili gente natus, a Julio II *delectus est Forojulienſis & Bertinorii Episcopus; a quo item die* XXIV *Octobris* MDXI *ad Cusentinam hanc Ecclesiam, in locum privati Borgiæ, translatus est. Is, ut alibi diximus, sub Leone* X *in Hispaniam Nuntius profectus, suis eximiis animi dotibus Carolo V Imperatori evasit unice carus ..... Adriano vero* VI, *dum Cardinalis esset, ita familiaritur utebatur, ut postea Pontifici facto, in gravissimis expediendis consiliis, egregiam operam præstiterit, Demum S. R. E. Thesaurarius Generalis &c.*

PARS I.

Raymundi ortus, mutia, amores, conversatio, illustratio, labores, scripta, doctrinæ totius laudes enimiæ, & egregia defensio.

5 RAymundus Lullus Majoricensis, antiqua & nobili Lullorum Barcinonensium familia ortus, eum in palatio Regis Majoricarum adoleviſset, suo generis & morum splendore, in mensæ regiæ Senescallum evehitur. Hujus ætas lubrica, impulsa opibus & amicis, vanos semina-som amores facile concepit. Delectabat amantis animum, vestitus ac sermonis elegantia; inter concentus musicos ætatem deducere; amasi passim; corvos virtute vincere. Florentibus annis juncta nobilitas, laudis avidum, pecuniæ liberalem faciebat. Cumque promptissima esset ingenio, & in componendis patria lingua carmioibus facilis,

Clarus nobilitate & moribus

non

A non ceſſabat vanæ cogitationis inventa cantilenis exprimere : quorum longa conſuetudo juvenile pectus uſque adeo poſſederat, ut non obſtantibus poſtea libertis & uxore Caſtiſſima, adhuc alterius feminæ, cui pridem ſervierat, inflammatis, pluſquam dici poſſet, amoribus teneretur. *obſcenis amoribus indulget*, Interea res vulgo manifeſta, multorum expoſita judicio, inquendi materiam miniſtrabat. Solet ignobilis turba de alienis vebus facile contendere, facilius judicare. Itaque mirabatur indoctum vulgus, & Raymundum jam non amantem, ſed amentem dicens: conſiderati vero, partim miſereri potius quam damnare, partim fortunæ adſcribere & cauſari miram feminæ pulcritudinem, quod eam infelix juvenis ſolura dilectione coleret.

ſed amaſia infortunio 2 Poſt, ubi divina providentia contigit illam ſub pectore letali ulcere laborare; Raymundus factus certior infortunii, triſtitia vincitur: & cum non poſſet membris conſiſtere, proſtratus in lecto, nihil niſi tenebras & ſolitudinem cupiebat, Lacrymis igitur atque ſuſpiriis, mœrore animi paramper exhauſtu, meditatæ calamitatem ſuam B & longum a ſalute digreſſum rhythmis vulgaribus deplorare, Jeſus crucifixus dextrorſum apparuit. Mundanus homo, divina viſione perterritus, inceptum flebile carmen dimittit: quod interjectis poſtea diebus, quater conatus abſolvere, quater ut primum, & circiter eamdem horam, Crucifixum vidit. Poſtremo, tam crebræ viſionis cauſas ſecum ipſe tota nocte perquirens, arguit ſe *& Chriſti apparationibus* vanitatis a Chriſto & vocari cognovit. Sed præterita vitæ damna conſiderans, ſuſpirat, plangit, lacrymatur, precatur veniam, ſupplicat emendari. Servire Creatori creatura deſiderat; ſed peccator erubeſcit, & quibus tendem obſequiis novo Domino famuletur, ignorat. Quonam impetu, quo furore correptum, & din & vehementer amata, ſubito deſeruiſſe putabimus? Eo ſane ſpiritu auctore, qui ſolo tactu de citharœdo prophetam, de piſcatore prædicatorem, doctorem de perſecutore, & de publicano evangeliſtam fecit: *ad frugem reducitur*; cujus præſentiſſimus ignis, nullas ad mutandum humana corda moras expectat. Subtilis profecto medicus humanæ voluntatis, qui mundani amoris maxima Raymundi incendia, non tam extinxit quam direxit; ut totos ille amor flagrantiſſimus, quem ſibi creatura vendicarat immerito, Creatori dignitſſimo redderetur.

C 3 Ut primum igitur Raymundus divini ſtudii *& relictis omnibus*, flammis incaluit, occupatur varia cogitatione animus, veſtigans quos labores, quæ opera Chriſto gratiſſima ſuſcipiat. Poſt multa vero, tot infidelium pernicie cogitata, cœpit continuo miſereri; & quibus illi converti poſſent, donum linguarum & ſapientiæ, martyriique gratiam, ſibi & aliis exoptare. Deinde ut eſſet ſpiritu liberior, omnem opulentiam ſuam, præter pauca conjugi & filiis neceſſaria, Chriſti pauperibus erogavit. In ſecundo Libro contemplationis, Raymundus ipſe teſtatur, ſe jam annos triginta natum cœpiſſe converti. Quamquam ergo annis provectus, Grammaticæ rudimenta, Arabice etiam loqui & ſcribere doceri voluit: quos enim ſemel divinus ignis attigit, in his quæ Domino accepta putant, ſolitum eſt egiles, fretos & magnanimos effici.

vocantem Dominum ſequitur; 4 Poſt annos novem a viſionibus illis, quas ſupra memoravi, Raymundus peregrinatione variis & multa vitæ auſteritate macteratus, ſolitariæ contemplationis deſiderio, ad montem quemdam Balearibus celebertimum, cui nomen Randa, ſe perduxit. Ibi motatus dies aliquot, ore ſemper benedictionibus pleno, ac flexia quaſi aſſidue genibus, per ſpeluncas & nemora, de omnibus quæ mente verſabat, quæ ſe offerebant aſpectui, æterni Numinis magnificabat imperium. Et cum ſemel, ardentibus caritate viſceribus, aſtra ſuſpiceret; illuſtratus ſubito, vidit omnia rerum principia mundanæ hujus machinæ, & negotium, & auctorem; quibus præterea ſuſtentaculis creati orbis univerſitas duret, introſpiciens, ſeſe velut non anin viſum hominem miratus eſt. Tam ſenſic apertum intra ſe ſontem infuſæ ſapientiæ, de cujus plenitudine omnium ſcientiarum duci poterat inventio.

mirabiliter illuſtratur.

Scribit Artem Generalem.

5 Cogit me puliſpet dntinere hiſtoriam, tanræ novitatis admiratio, quia divinæ operationis miracula narrationem jubent in ſuperem converti. Quia diceret Raymundi gaudia, videmis tam proſpere nptatis ſuis faviſſe Superos, atque omnia ſibi bona pariter veniſſe num Sapientia? Creditum eſt, illis diebus Raymundum enmedere, bibere, dormire non potuiſſe, gratiatum eſtione dumtaxat & lætitia ſatiatum. Sed ne acceptum Sapientiæ munus vacuum eſſe permitteret, poſt pancos dies opus illud, cui Ars Major vel Generalis, titulus eſt, mortalibus oculis admirabile compoſuit. Cujus Artis Generalis quanta ſit profunditas & excellentia, ut intelligo, dixerem, Reverendiſſime Domine, niſi ea futura eſſet dicendi materie, quæ, ut mediocriter explicetur, latiſſimæ orationis campos eſſlagitat. Unicum dixerim, me quidem humiliter exiſtimate, de multis modis quos in cognoſcendis rebus habent beati ſpiritus, unum eſſe Raymundi Arte traditem. De cujus ubertate, auctoris teſtimonio, ceteros libros, quos pene innumeros ſcripſit, emanaſſe, argumentum eſt, Artem illam non humanæ inventionis eſſe, ſed divinæ inſpirationis oraculum. E

ad omnes ſcientias illuſtrandas

6 Atque id quidem ita eſſe ac fama ſonabat, numquam ego credidiſſem, niſi me docuiſſet experientia. Vidi enim hiſce oculis, atque his manibus habui Reymundi tractatus ultra ducentos, de omni Scientiarum genere bene meritos. De Theologia, de Metaphyſica, de Philoſophia naturali & morali, de Jure, Aſtronomia, Geometria, Logica, Rhetorica, Grammatica, denique de Arte nautica & militari conditos. Scripſit præterea varios amœniſſimos codices hiſtoricos, quæſtionarios, contemplativos, atque hos quidem partim Latina, partim Hiſpana, nonnullos Arabica lingua, quam exacte didicerat, elucubratos: Ita ut ex tanta utilium doctrinarum latitudine, nihil intactum reliquerit. Et, quod ipſe mirari ſoleo, ſingulas Scientias ſubtili artificio regulatas exhibet, quas alii vagas ſoltaſque tradidere. Neque illud dignum ſilentio, ejuſmodi eſſe Raymundi opera, ut ſub nuda & epoſtolica ſcripturæ ſimplicitate, arcanos ſenſus & elegantiſſimos contineat. Quamobrem uſu evenit ſæpenumero, ut Raymundi doctrina, neque duris intellectibus accepta ſit, neque ſuperbis: arduas enim materias plebeja ingenia non ſuſtinent; ſuperba vero, humile dicendi genus aſpernata, nihil magnificum ſupereſſe arbitrantur, ubi non robur inflet; ſermonis eloquentia. F

Mira illius laudes,

7 Verum ſcripſerit Raymundus quanta libeat, *ſimplicitas & profunditas*, pateferit naturæ viſcera, involuta detexerit; vana procul dubio eſſet hominis indagatio, niſi ſalutifera quoquo ſcriptis ſuis, & ad Chriſtum pro-

AUCT. NICOL. DE PAX

provocantis mandaſſet. Uode perſcrutemur, obſecro, Doctoris hujus volumina; nihil ſane aliud in illis tandem concludi videbimus, quam ut Deum recolamus, intelligamus, amamus. Et quoniam fructus ſpeculationis eſt operatio ſtudioſa; noſquam legitur Raymundus erudire intellectum, quin prorſus hortetur affectum; ne quando animum paſceret, voluntate jejuna, inſecuodę arboris frondoſa loxuries vidaratat. Verbis conſeqni non poſſem, qua dulcedine, quova dilectionis incendio Raymundus de Redemptore noſtro, de poriſſima ejus Genitrice, & ſallei Martyrum victoria locutus ſit. Videtur utique, dum hęc ſcriptis proſequitur, ex inabriato devotione pectore, quaſdam ſerventiſſimi amoris flammas eructare.

utilitas ſumma!

auctoris ſubmiſſio

8 Accedit devotioni, Chriſtiaoi nominis zelus admirabilis, quo nollam hæreſim nullumque errorem prætetiit, quem non in ſuis tractatibus, furora divino & acetrimis argumentis anervarit. Ea deniqua fuit hujus Illuminati Doctoris humilitas, ut in librorum ſuorum frontibus, non ſui, ſed divini nominis titulos præmiſerit. Quos aoim libros inſpirante Deo, non humana excogitatioe condidit, decebat a confeſſione divini favoris inchoari. In exitu veto ſuorum operum, ſolet vir religioſus Sactoſanctæ matris Eccleſiæ judicio dicta ſubmittara; deinde multis precibus opus ipſom, aut Chriſto, aut Dominæ noſtræ, aut beatis Angelis & Sanctis commendare; poſtremum dicere, quoto aono & abi volumen abſolverit.

B

doctrina commendatio

9 Moneor, hoc loco maotionem de hujus Lulliſticæ doctrinæ boſtibus, & approbstione facere. Inprimis ſæpiſſima illa correctioois ab Eccleſia poſtulatio, Raymundum ab omni hæreſi tutum atqua immunem præſtat: qui enim corrigi paratus aſt, durę volantatis pertinacism noo habens, licet errare poſſit, hæretieus eſſa non poteſt. Reliquum eſt de doctrina ejus quęrate, an forte hæreſes ſive errores ullos continete deprehenſa ſit. Ad hoc ego, ſi quis me opinionem meam interroget, fatcor me, in legandis Raymnodi Lulli tractatibus diutiſſime verſatum, oihil inveniſſe omoino, qaod val virtuti, vel Catholicæ fidai, val aliis vatitatibus advetſetur. Noo me tamen firmat ſolios judicii mei fiducia: platimos enim tum prętaritę tum noſtrę ętatis viros, ſapientia & probitate elatiſſimos, ſontentię meę duces habeo; quorum ptęcipui fuere Lupetus, Catanius, Clapeſius, Tornerius Mediens, Barpus inſignis & Juris-conſultus & Aſtrologus, Nicolaus de Caſa, Gaguinus, Caldantius; utque vivos referam, Jacobus Scapulenſis, Carolus Bovillus, Fontanus Madicus, atque aruditiſſimi mei prętceptores Cabaſpet & Benovardus.

C

a viris doctiſſimis:

testes ortbodoxiæ,

& approbatis,

10 Hi omnes aliique permulti, quos nominare longum eſſet, cum fuerint doctrina & vitę munditia probatiſſimi, Raymundum ſectati ſunt, interpretati ſunt, & egregiis ſemper laudibus venerati, nihil in ejus libris taptabeafione dignum cognovare. Ab hoc fonte plurima bibiſſe comperti ſunt Arnaldus de Villanova, eximius Philoſophus, & Sidus illod Italię, Joannes Picus, Mirandulę ptinceps & Concordię comes. Qua inſuper aviditate ingenii, Illuſtriſſimos D. F. Ximenez, Hiſpanię Catdinalis, Dominus meus & benefactor amantiſſimus, Divi Raymundi opera ſcrutaterut & audiret, cum omnes in ajus viventis palatio vatſaci cognoverunt, tum maxime poſſum ego teſtificari. Per locis oamque & tenebrarum tempora, atqua inter magna Hiſpanię gubernandę negotia, domque iter faceret; ſemper ma ſibi præſentem eſſe jubebat, dictatum ex Lulliſticæ Philoſophiæ & Theologiæ abundantia, quæ mibi dclectiſſima viderentur. D

ab Universitate Pariſienſi:

11 Si hæc teſtimonia adverſatii, uti nova contempſerint, antiqua producamus. Raymundus jam ſenex, Pariſios profectus, aramco doctinę (quam ſibi iofuſam dictitabat) fieri requiſivit. Quod eum toti Academiæ placuiſſet, quadraginta Magiſtri & Bachalarii in Theologia & Artibus alecti ſunt, qui Raymuodi Lectionibus interteſſent. Interrogati tandem, quid ais de audita Raymundi Arte videretur? Omnes qosdtsginta jurati teſponderunt, Artem illam booam eſſe & utilem atqua neceſſariam. Ceterum nihil in aadem Orthodoxæ fidei contrarium, imo pleraque pro ejus defeoſiooa utilia contineri. Tum memoriæ proditum eſt, hujus approbationis authenticum inſtrumentum, ſigillo Curiæ Pariſienſis pendente munitum, datum anno Domini MCCCIX, die Martis poſt Octavas feſti Purificationis beatę Maſię Virginis.

ejus rei inſtrumentum.

12 Præterea, ſuggerenta quorumdam invidia, ſereoiſſimus rex Fraociæ Philippus, juſſit Raymundi libros a multis Theologis recognoſci; qui, poſt maturam librorum inſpectionem, retulerunt, ſe oihil in illis libtis impium offendiſſe, ſed multa potius ad fidei Catholicæ exaltationem commodiſſima. Quare gavifus rex Chriſtianiſſimus, ebartas regias illomioato viro tradi mandavit; quibus non ſolum doctrinæ ſuæ authentica coaſtaret approbatio, ſed per univerſam quoque Franciam maximus illi favor juberetur impendi. Inſtrumentum datum eſt Varonæ ſecundo Auguſti, aono Domini MCCCX.

Philippi Regis in eam fa-vo-rem, E

13 Quid dicam quos favores, quam ampla ptivilegia invictiſſimi Aragoniæ Reges huic doctrinæ & ſequacibus ejus conceſſerint? Ut animſummarim tranſcurram; favit rex Petrus, anctoritata regia & litteris, datis Valentiæ x Octobris aono Domini MCCCLXIX: favit rex Martinus, edicto ſuo & litteris, quas dedit Cæſar-Auguſtę, xxv Novembris anno Domini MCCCXCIX: favit Rex Alphonſus, impenſo animo & inſignibus privilegiis, datis Caſtro-novo, quod ipſe Baleatico lapide conſtruxerat Neapoli, xxvs Januatii anno Domini MCCCCXLIX: poſtremo favit rex Ferdinandus V, ille omnium Principum, quos hiſtoriæ celebrent, Chriſtianiſſimus: favit, ioquam, latiſſimis (qnibus docta Ilerda gloriatur) privilegiis & honoribus, datis Cordubę xxz Auguſti anno Domini MCCCCLXXXIII: eademque poſtea confirmans anxit, Cæſar-Auguſtę xxi Februarii anno MDIII.

& Regum Aragoniæ

inſignia privilegia

F

14 Quanti prætema nominis Raymundus olim fuerit, monet vetus quoddam Epigramma, quod in aula prudentiſſimi Senatus Majoricenſis affixum conſpicinat. Ejus hæc verba ſunt: [Pariſius habetnt titulus egregii Doctoris Magiſtri Raymundi Lulli Majoricenſis; Homo novus, ſcientia nova, Doctor barbatus, in ſuis ſcientiis & artibus approbatus. Per Reges juſtiſſimos Aragonum in ſuis privilegiis dicitur; Ille magnus in Philoſophia & Sacra Theologia Magiſter, mirandarum artium & ſcientiarum auctor. Et per ſereniſſimum Francorum Regem prædicabatur in ſuperſcriptione epiſtolarum hoc modo; Organo S. Spiritus, Doctorique divinitus illuſtrato, Raymundo Lullo. Et de ipſo dicitur in partibus Angliæ; Ille magnus Philoſophus Catalanus. In partibus Italiæ dicitur, Auctor Artis Generalis, ad omnia ſcibilia contrabibilis. Et per Joannem de

Elogium ex Senatus Majoricenſis conſulto poſitum

Roca-

A ſciſſa dicitur, Minerva. Poſſet etiam dici Procurator publicæ utilitatis in Chriſto Jeſu; item Illuſtrator tenebrarum mundi.] Hæc illud Epigramma.

atque incredibile pro fide Catholica

¶ Siquis magno ſtudio unius aut urbis aut Provinciæ commoda procuret, mitis laudibus extollitur; quantu igitur Raymundus gloria dignior, qui immenſo illo ſalutis animarum deſiderio, pro totius infidelitatis converſione (ut Raymundus ipſe narrat) quinque & quadraginta annos laborans, & prolem & conjugem reliquit inopes; exlegum ac fidelium tersas peregrinus diſcurrit; oſties aditos oravit ſummos Pontifices; tria Prædicatorum & tria Minorum generalia Capitula monuit; omnes demum Chriſtianæ Reipublicæ Principes, Prælatos, Magnates, Populos, ad utilem concordiam devote & viriliter hortatus eſt.

¶ Sed, o inimica virtuti tempora! Non audeo culpare omnes homines, quorum tempeſtate ſanctiſſimi negotii procurator exaudiri non potuit: fuerunt enim qui Raymundi ſupplicationibus inclinari, parati erant præſtare auxilia. In

B tractatu de diſputatione Raymundi & Homerii Saraceni Philoſophi, dicit Raymundus: [In Monte Peſſulano Regi Aragoniæ præſentavi libium a me compoſitum, de Fine, hoc eſt de Expugnatione Terræ Sanctæ; quem ipſe rex continuo me præſente, ad Romanum Pontificem mittens, regna ſua & ſeipſum illi ad debellandos Saracenos obtulit.] Ceterum inter multa, quæ Raymundus in antiquis quibuſdam ſchedis memorat de vita ſua & converſionis initio, ſcribit, nobiles matronas inclitæ urbis Genuæ, ad recuperandum bello ſepulcrum Domini, triginta millia florenorum pollicitas. Neque dubitari convenit Regem Franciæ Philippum, apud quem maxima ſemper fuit Raymundi Auctoritas, cœpiſſe ejus ac diutinis pro fide Chriſti laboribus aſpiraſſe.

viri ſancti labores

PARS ALTERA.

Reliqui Raymundi pro Eccleſiæ Catholicæ utilitate labores, miſſiones Africanæ, martyrium; aliæ ejus laudes & præconia; denique pro ejus doctrina, acres contra Averroicum vindiciæ.

C

in Concilio Viennenſi

17 URgente jam ſenectute ultima, Raymundus ad Generale Concilium, ſub Clemente V Vianæ celebratum anno MCCCXI, perreait; ibique decem ordinari ſupplicavit, quæ poſtea vir ſanctus ad perpetuam rei memoriam poſuit in libro, De ente ſimplicitet per ſe & propter ſe exiſtente & agente. Hæc decem, quia eſſent proliza dictu, prætereo. Tria ſubjeiam dumtaxat, de quibus in libro quoque de Natali pueri Jeſu Raymundus meminit. Primum, ut Romæ, Pariſiis & Tuleti cœnobia fierent, in quibus viri, tum docti, tum martyrii ſtudio fortiſſimi, infidelium linguas docerentur, atque ad illos deinde ſanctimonia & prædicatione convertendos mitterentur. Secundum, ut ex omnibus religioſis Militibus unicus ordo fieret, qui in paganas gentes aſſidue, quoad Terræ ſanctæ recuperationem, militarent. Tertium, ne peſtiferi Averrois ſcripta in Chriſtianis gymnaſiis doceri prohiberentur: cujus erroribus infinitis, quia moveutur infirma pectora, deberent Sacri Theologi, non ſolum fidei, verum & ſcientiæ armis obſiſtere.

urget ſententiam,

18 Raymundus errorem illum tolerare non poterat, quo Averroiſtæ dicunt, multa eſſe vera ſecundum fidem, quæ tamen falſa ſunt ſecundum Philoſophiam: ideoque de hac materia tractatum edidit de quæſtione valde alta & profunda; De erroribus Philoſophorum, De efficiente & effectu, de lamentatione Philoſophiæ. Quem ultimum, & alterum, De Natali pueri Jeſu Chriſti, Sereniſſimo Regi Francorum Philippo, cui dilectus erat, intitulavit. Jucunda eſt mirum in modum prædicti de Philoſophia tractatus inventio. Illic enim Domina quædam, Philoſophia nomine, introducitur lamentans, Averroiſtas impoſuiſſe ſibi, quia dicit quædam falſa eſſe in lumine naturali, quamvis ſecundum lumen fidei Catholicæ vera ſint.

D

A. NILOS COL. DE PAX.

maximo contra Averroiſtas quos exacerbavit,

in libro De lamentatione Philoſophiæ

18 Quapropter in eo libro Domina Philoſophia, coram ſuis XII. Principiis confitetur, ſe ne quidem ullo tempore tanti erroris dementiam cogitaſſe. Ceterum non debere exiſtimari Philoſophos, qui inter Philoſophiam & Theologiam diſſidia ſomniant. Numquam enim fui, dicit Philoſophia, niſi ſacræ Theologiæ ſerva deditiſſima. Mene ſanctiſſimæ fidei putari contrariam? Hei mihi triſtiſſimæ! Ubi ſunt religioſi viri bene litterati & devoti, qui me adjuvent? Hæc

E Raymundi Philoſophiæ lamenta, quæ illa ætas auſcultare noluerat, noſtris tandem diebus Beatiſſimus Dominus noſter Romanus Pontifex Leo X. ſacro ac generali approbante Concilio, exaudivit. Et quoniam ſalutifera illa ſacri Concilii decreta in omnibus Academiis litterarum quotannis publice divulgari mandata ſunt, utpote quæ varii erroris peſtilentiam cohibent, a fideliſſimo populo Baleari humiliter ſuſcepta, ſingulis annis, convocato Senatu ampliſſimo & Magiſtratibus, in Studio generali, non minus feſtiviter quam merito legantur.

damnavitque Leo X.

¶ Hujus fama ut primum ad aures noſtras inerebuit, hos verſus, teſtes lætitiæ noſtræ, compoſui:

Ad S. D. N. D. PP. Leonem X.

Ferdinando R. ſavente.

O Leo, ſancte Pater, rebus digniſſime geſtis,
Tam ſublimato poſſe ſedere throno.
Crederis ex alto donatus, ſumme Sacerdos;
Crederis arcano numine ſemper agi.
Eſt Leo pacis amans, Rex Ferdinandus & auctor; F
Tu Leo pacificus bella cruenta domas.
Ille reos fidei flammis ultricibus arcet,
Tu peregrinum dogma vagumque premis.
Vos duo ſufficitis geſtis & voce Leones,
Omnia ſub Chriſti mittere regna jugo.

In Africam profectus Lulius,

21 Hæc fine ſerie dicta ſint, ut eſſe mihi fribenti promiſcue obtulerunt. Jam vero finem ſunum habitura eſt noſtra oratio, ſi prius de hujus Illuminati viri martyrio pauca ſubnectam. Raymundus igitur, no zelo qun ſemper arſerat, ad urbes Africæ Bugiam & Tunicum, Euangelii prædicandi gratia navigavit. Ubi cum Mahometicæ ſectæ peritos, amica diſputatione profterneret, pleroſque traheret dulciloquio, alios redderet ambiguos; inſtigante diabulo Rex barbarus indignatus, diris carceribus & ærumnis, nuditate quoque vexatum & verberibus, in navim cunjici & perpetuo exulare mandavit. Creditur vir ſanctus, non mortis formidine, ſed Dei conſilio, bis voluiſſe furori cedere, ut apud Chriſticolas Principes, ſanctum illud expugnandæ totius infidelitatis negotium, quod multos annos conatus fuerat, expediret. Sed poſtea, videns illud non progredi, ob incuriam eorum qui gerebant Chriſtiana gubernacula; veritus ne optatiſſimi

A. NICOL. DE PAX.

A tiſſimi martyrii decus amitteret, Bogiam denuo tranſvecta eſt, ibique inter Chriſtianos mercatorce initio latens, cœpit paulatim quoſdam Sarracenos clandeſtinc alloqui, quos ſibi antea & benevolos & diſcipulos reliquerat.

cum Mahumetanis,

22 Illis in fide orthodoxa firmatis, diutius fidei ſilentium ferre non potens, in plateam urbis progreſſus, audacter Chriſtianæ legis præconia declamavit; addens mirari ſe illorum dementiam, qui in tam obſcœnis Mahometi treditionibus ponebant fiduciam. Et ego dicebat, paratus ſum, ſive rationibus, ſive vitæ meæ diſpendio proteſtari, in ſola fide Domini mei Jeſu Chriſti, gratiam & ſalutem humani generis inveniri. Meminerit me illum eſſe, quem ante hac his finibus & Tunico veſtri Principes expuleruut, qui diſputationibus meis ſupereti, timebant ne vos audire

intrepide diſputat,

patatos, Chriſti veritatibus illuſtrarem. Nunc B veto ad vos iterum, ſole me veſtræ ſalutis meique martyrii perduxit expectatio. Nemu vobis perſuedeat, viri catiſſimi, cælorum, terræ & maris artificem Spiritum, cui ſumme eſt virtutis & munditiæ plenitudo, beſtialibus obſequiis plaesri; aut legem mandaſſe quæ voluptatibus, & non virtoti; non tationi, ſed laſciviæ faveat. Si vos diuturna tenet Mahometicæ ſectæ conſuetudo, ne protinus Chriſtum lequamini, ſaltem obtemperate, precor, rationis judicio. Neminem lædite: ita vobis mutuo benefacite, ut ejuſdem Conditoris beneficio creati videamioi.

& martyrio ab iis afficitur.

23 His & pluribus commota plebis congeries, raptum furibundo impetu, alapis contumeliiſque affectum, ad palatium Regis pertraxit. Cujus mandato Raymundus, Chriſtianæ fidei præco, juſſus interfici, extra urbis mœnis, tam beate, quam erudeliter lapidatus eſt, anno ætatis ſuæ circiter octogeſimo, & ſalutis humanæ MCCCXV, die feſto (ut a Majoribus acceptum creditur) ſanctorum Petri & Pauli. Tum Chriſticolæ mercatores, obcentum ſupplicatione cadavet Raymundi Martyris, in navem, ſequenti nocte profecturam, honorifice detuleiunt. Volentes autem navis Præfecti Ligures, beatum corpus Genuam aſportare, reluctantibus vcotis, ec Deo ita diſponente, Majoricas allabi coacti ſunt. Cumque navis tam pretioſo mercimonio læta veniſſet, totus Majoricenſis populus, & conterraneo & Martyri obviam procedens, corpus devotiſſime ſuſceptum in eminenti loco ſacræ ædis B.

Corpus Deo vocante,

C Majoricat delatum ſepelitur & colitur

Franciſci (cujus tertii Ordinis conſors fuerat) collocavit: ubi frequentibus miraculis illuſtres Reliquias, pia omnes devotione proſequimur. Si quid adverſi Baleare regnum timeat, ſtatim ad glorioſam Præcedem, vel ad Raymundum, Doctorem Illuminatum & Martyrem, ſuſis precibus libetemur. Nec mitum videri debet, ſi Baleariet tanto concive gloriantur; eum ipſe totius Hiſpaniæ nationis ecutiſſimæ decus & ornementum ſit.

De ejus libris judicium

24 Hujus eximias laudes neutiquam minuit, quod inſatis Doctoribus non placeat: ſiquis enim caute perluſtret, videbit eorum de hoc Chriſti diſcipulo meledicentiam, ex infecta radice livoris vel imperitiæ, faſtus, deſidiæ vel alia putredine proficiſci. Quotquot hactenus litteretos reperi, virtutis & veritatis amatores, quærenti mihi quidnam de Raymundi doctrina ſentirent, reſpondiſſe memini; alios, ſe quidem de Raymundi libris, quot vidiſſent, præclare ſentire; alios, ſe non poſſe judicare de doctrina, quam non intelligebant. Et tamen plerique arguculi, ſcioli, & miſerimæ ſortis homines, qui inter veros & homiles doctores non eſſent idonei diſcipuli, impudenter mordeant, quem Jeſus crucifixus attraxit, quem Spiritus ſanctus docuit, viſit Regina cæli, conſolatus eſt Angelus, geſta probant, ſublimant libri, martyrium coronat.

& eorum obtrectatiouem

25 Evolvant ipſi garruli antiquas hiſtorias, & dicant, en forte alium fuiſſe legerint, qui jam tricesimum annum agens, tam mundanus, tam illitteretus, ut nequidem ſciret Grammaticæ artis principia, ſubito infuſæ ſcientiæ miraculo ſplenduerit; quique tot artes, tot ſcientias, & Artem ed omne ſcibile Genetalem ſcripſerit. Quod ſi hæc a nobis de Raymundo narrata, quæ per ducentos retro annos fama feruntur, vel negent vel cavillentur adverſarii; diffiteri non poſſunt librorum experientiam. Eos inſpiciant vecuo paſſione animo; & ſiquid in illis damnabile eompererint, obſecramus per elementiſſime Chriſti viſcera, ut impugnent, criminentur, ſceris Inquiſitoribus ac ſummo Pontifici deferant: nec petiantur nos Lulliſtaa erroribus illis abduci, qui Raymundi doctrioam fideli intentione, ut ſanem & Catholicam profitemur. Quæ ſi judicabitur hæretica, nos primi volumina ejus incendio dabimus: ſi vero Catholica, landabitur Dominus in Sancto ſuo, & ceſſabunt tum demum latrare doloſa labia, quæ mordere non poterunt.

contra eos machinantes.

E

Nicolai Eymerici

26 Objicit quiſpiam, R. P. Nicolaum Eymerici, Fratrem Ordinis Prædicetorum, in regnis Aragoniæ Inquiſitorem, titulo cujuſdam Bullæ S. D. Papæ Gregorii XI, condemnaſſe olim ducentos articulos, ex Raymundi tractatibus exceerptos. Reſpondemus, ee omnia, quæ dictus Inquiſitor, pro ſua qualicumque intentione, tentaverat, poſtea per R. P. Bernardum Ermengaudi, Ordinis Prædicatorum, in regnis Aregoniæ Provincialem & Inquiſitorem, eum conſenſu & ſubſcriptione multorum Magiſtrorum in Theologia prædicti Ordinis Minorum, libris Raymundi ſumma diligentia prius perſpectis, fuiſſe revocata, & annulleta, Barcinone XIX Majienno MCCCLXXXVI. Secundo, fuiſſe revocata Avenione, X Julii anno MCCCXCV, per Reverendiſſimum D. Leonardum, tituli S. Sixti Presbyterum Cardinalem, Judicem & Commiſſatium e Sede Apoſtolice ſpecialiter depotatum; cum prius corem eodem Judice, conſanguinei & devoti ipſius Raymundi Lulli probaviſſent, dictæ Bullæ nefariam falſitatem; & probaviſſent, dictum Inquiſitorem Nicolaum Eymerici, mutaſſe & corrupiſſe locos liborum Raymundi, e quibus illos ducentos articulos ſe dixerat accepiſſe. Tettio, fuiſſe revocata Barcinone, XXIV Martii anno MCCCCXIX, per Reverendum in Chriſto Patrem D. Bernerdum, Epiſcopum Civitetis Caſtelli, Commiſſarium. Hæc vero ita eſſe ac diximus, probant longiſſime & authentica inſtrumenta, quæ Valentiæ & Majoricis accurate ſervantur.

ſcriptorum confutatio,

cum revocatione poſtea ejus Bullæ.

F

In Raymundi hoſtes

27 Quando igitur in lucem prodierint, quæ a nobis ſunt de Raymundo Lullo fideliſſime recitata; agnoſcent bonæ voluntatis homines, non eſſe credendum detractoribus, ſed experientiæ; non vulgo, ſed veritati. Verum ſperamus in Domino, poſthac non eſſe futuros qui detrabant: nam contigiſſe poteſt, multorum dicta, ex præeipiti judici vel facti ignorantia proceſſiſſe. Induratis vero hoſtibus, ſi qui perſtiterint, certiſſimum teſtamur, huic Doctori & Martyri contrarios, ſolitos eſſe iniquæ voluntatis amarulenta præmia ſentire. Nominarem hujus doctrinæ

per

A perſecutores raptos ſubito interitu, mendicare compulſos; alios calumniatibus effectos, niſi me prolixitas futuru compeſcerat.

Laudiſſa caleſtis.

28 Hæc ſunt, meritiſſime Anciſtes, quæ de Raymundi vita, martyrio & doctrina, Dominationi tuæ jam dudum atque aliis nota deſidero. Ioſigoem ſane hiſtoriam, & quæ ob rerum geſtarum novitatem, non me ſcriptorem voluiſſet, ſed alium diſertiſſimum mereretur. Ego autem, ut ſemel memoriæ proderem, quæ de Raymundi noſtri rebus, ex variis collecta locis annotaveram, non curavi, laudemne an dedecus, rudis hæc mihi compoſitio eſſet paritura. Exiſtimationis meæ detrimentum, ſi ullum fuerit, ea commoditate penſabo, quod videbunt omnes, me quidem, ut ampliſſimæ tuæ Dominationi ſervirem, nullis timuiſſe pericula. In his vero ſcribendis, tantum e fictionu mendaciiſque abſceſſi, quantum neque illis uti ſoleo, neque Raymundus indiguit. Quin potius tam multa ſcitu digniſſima prætermiſi cuoſulto, ut in taxeoda Raymuodi hiſtoria, qui modeſtiæ mu srguent, plurimos inventurus ſim; qui vero falſitatis, neminem.

Scriptoris epilogus.

FINIS.

B Ad calcem editioois utriuſque opuſculi hæc habentur: *Correctum eſt hoc opus de Animo rationali, cum duobus vetuſtiſſimis exemplaribus, & impreſſum in celebri Univerſitate Complutenſi; Induſtria Arnoldi Guillermi Brocarii, ſolertiſſimi Chalcographi, anno ſalutis noſtræ* MDXIX, *in vigilia Aſſumptionis Dominæ noſtræ B. M. Virginis & matris Dei.*

MIRACULA

Selecta ex Proceſſibus ad Canonizationem, linguu Majoricenſi deſcriptis, ſc Romam delatis, Hiſpanice reddita a Cuſturerio, Diſſert. 1. cap. 5, & hic io lingusm Latinsm traducta.

CAPUT I.

Cerei, horis XXII *in feſto ardentes, citra imminutionem ſui.*

C PRæter Proceſſus, ud probaodum Raymondi cultum, ab immemorabili perennantem, formatos auctoritatu Ordinarii, habentur tres alii, ſimili auctoritate, virtute Compulſorialium emaoatarum anno MDXCV, confecti annis MDCV, VII, & XVII: qui, licet propter decretu Urbani VIII effectum ſuum ſortiti tunc non ſint, cum tamen prius quam illa aderentur, Romam perlati oblatique fuerint, eum adhuc habere poterunt, quandocumque placuerit Sanctiſſimo, eos iſtic recognoſcendos tradere iis Judicibus, quibus ille committet extremos pro tam deſiderata Canonizatione actus. Interim valent relata in iis miracula, ad evidenter commonſtraudum veteris cultus unmquam interruptam continuationem; & quam ſcepta hæc Deo fuerit, ſecundum omues eas ſpecies venerationis publicæ, quæ Sanctis aut Beatis, vulgo & communiter ſic habitis, poteſt & ſolet u fidelibus exhiberi.

Valens hæc ad continuatam cultus probandam,

Hæc Canonizatio forma non ſit.

2 Ac primo ad comprobationem feſtorum, B. Lullo inſtitotorum, facit id quod in Proceſſu euei MDCXVII, ante alios omnes auditus Teſtis, ie hunc modum retulit. Cum eſſem electus s Magnificis Juratis hujus civitatis Majoricenſis, in Operarium Capellæ B. Raymundi Lulli; videremque inter Operarios ſive Præfectos, quotannis eligi ſolitos ad eaornandum Beati noſtri feſtum, decretum haberi, ut ipſum dic XVI currentis Julii celebraretur; paucis diebus ante, ipſos acceſſi, videlicet D. Hieronymum Sala, Jacobum Togores, Magnificum D. Natalem Vidal hujus anui Juratum, Bernardum Amet & Mag. Michaelem Simonet; ipſiſque sut potius præd. Simooeto dixi, ut collegis ſuis ſuggereret, dandum mihi eleemoſynam conſueram in diem illum, quando publicæ veneretioni exponendæ erant Maxillæ ipſius B. Martyris; ego autem ex ea curarem faciendas decem cereas faces, additurus de meo ſiquid deficeret. Placuit quod offerebam; & contiono mandavi Jacobo Maſroig componeret mihi illas; decem ſcilicet ad rationes meas, & unam pro Mag. Joanoe Segui, ſerici fili præpsratore, qui ſuo nomine unam mihi curandam commendaverat, ad finem eumdem. Sabbatu urgo feſtum præcedente, ſeſqui hora sote occaſum ſolis, acceſſi ad officinam, iuveuique ipſas faces confectas, & adhuc ab opere recenti calentes atque flexibiles. Illas ergo continuo appendimus io ſtatera, primum quinque, deinde ſex reliquas: & invenimus primum libras XVII, & uncias ſex; deinde libras XXII, uncias III; ſimul libras XL, uncias IX, & omnes accepi eo pacto, ut quod poſt ipſarum uſom minus penderet, ego teſtis ſolvetem: & ideo mox in memoriam retuli notam tocius pooderis, quod etiam Diurno ſuo cerarius inſcripſit. Statim autem ue cum aliis poſſent comoiuari, prout quidam ee devotione ſolebant facere; juſſi cerarium ſingulis appooere ſigillum ſeu notam ſuam; stque ut facilius diſcerneretur, ſingulis obligavi faſciolam floccidi ſerici colorati; detulique ſimul omnes ad eccleſiam S. Franciſci. Ibi eas mox ad horam Completorii accendimus, una circiter ante ſolis occaſum hora; & arſerunt uſque ad finem Completorii, id eſt uſque ad auditam horam ſecundam uoctis *a*, quando jam populus, qui frequens accurrerat, inde receſſerat.

Curioſoque tenderati E

& ſigoato

a

3 Tuoc extinctæ omnes ſunt, iterumque accenſæ ſequenti die, XVI Julii mane, ſub horam octavam *b*, ideſt duabus & ſemis horis poſt ortum ſolis; arſerunt autem uſque poſt medium diem omniaque officia ubſoluta: & tertia vice denuo accenſæ ud horam ſecuodam pomeridiuoam, luxerunt ferme uſque ſolis occaſum; adeo ut arſerint uoiverſim tredecim horis plus minuſve: fioitoque feſto accepi faces, & domum mecum retuli. Huc me comitatus eſt Mag. Onufrius Meſquida, coram quo ego, ut cognoſcerem quaotum deberem cerario ſolvere, dubius an ſuffectura eſſet uum in finem parata pecunia; ipſas faces, una cum reliquiis ceræ, quæ in adoratiooe Maxillarom defluxerat, eppendi ad libram Romanam, quam domi meæ habebam; & inveni idem præciſe pondus, quod ego in ſcheda mea notaveram, citra ullam omniao diminutionem *c*. Dini ergo præfatu Meſquidæ; Fieri poteſt ut aliquis error hic ſit, nihil enim imminutas faces invenio. Hoc, repoſuit ille, poteſt feciſſe Deus io honorem Sancti ſui. Librationem ergo ter quaterve iteravimus, & ſemper idem pondus reperimus, quod ego habebam uotatum in charta.

poſquam 15 horis arſiſſent, b

F

inveniuntur idem pondere quod ante

c

idque iterata ſæpius libratione;

4 Tum illis domi meæ relictis, acceſſi ad ædes Petri Ribot, Notarii ſimul & Syndici Univerſitatis, deputati ed negotis & cauſas beatæ

Mar-

A Martyris. Huic cum narraſſemus quod acciderat
EX. PROC. MS. miraculum; dixit Petrus; Mittamus iſta; quis ſcit an non erratum ſit in aliquo: eras mane agemus cum cerario, quando ipſe ad propriam libram faces vobis datas appenderit: nunc eubitum eoocedamus: jam enim ſerius eſt. Poſtero die ſimul ambo, ego teſtis & præd. Meſquida, nos contulimus ad domum cerarii; & ſicut antea, faces primum quioque, deiode ſea, bis illo appendit; & juxta diurnum ſuum, cum nota mea conveniens, utrobique ootatum pondus inveniri teſtatus eſt, coram multis præſeotibus: recognovit etiam ſignum ſoum, ſacibus ſigillatim impreſſom; & ego faſciolam floecidi ſerici, quam illis circumligaveram; agnovimuſque omnes manifeſtum Dei opus eſſe, qood inter tantos ealores, tam remporis æſtivi, qusm frequentis in facello populi eereorumque eireiter octoginca io eodem altari ardeotium, ea quibus conſumptæ erant quatuordecim ant quiodecim libræ; oae una quidem uncia noſtris, quas retulesamus ſacibos, deceſſiſſet. Nihil ergo ſolvendum cerario fuit, qui oihil etiam exigebat. Inde B autem receſſimus; acceſſimuſque ad Msgnifieos Juratos, & retulimus caſum; qui juſſeruot ipſa faces deſarri ad aulam Univerſitatis; ubi ſepoſitæ manent (ut intelligo) uſque hodie, ad d perpetuam facti memoriam d.

quam tum etiam cerarius tenuiſſet,

integrum quoque pondus reperit.

ANNOTATA JAC. CUSTURERII.

a *Loquitur Teſtis ſecundum horologium aliquod hujus civitatis, cui una poſt ſolis occaſum hora, ſonat prima, & ſic conſequenter uſque ad ſolis ortum, promajori vel minori numero intercurrentium horarum nocturnarum. ac ſimiliter una poſt ſolis ortum hora, iterum ſonat prima; & ſic porro uſque ad occaſum, quæ vocantur horæ diurnæ, qua de re prolixe diſcurrit Doctor Joannes Damctus, & D. Vincentius Mut, a tomo Hiſtoriæ Majoricenſis.*

b *Loquitur hoc loco Teſtis, ſecundum computum aliorum horologiorum aſtronomicorum.*

c *Id eſt* (*inquit is ſua depoſitione cerarius*) *annumerando decidua cera reliquas, novem unciarum.*

d *Hujus miraculi teſtes in Proceſſu ſunt, præter jam dictum cerarium, alii plures, librationi præſentes, aut etiam cum faces in facello arderent: interque eos duo teſtati ſunt, idem contigiſſe in duabus aliis facibus, quas ab eodem cerario acceperant, eodemque toto tempore arſere ſeruntque; & ſimul cum ea quod deſiuxerat, invenerunt primum earumdem pondus.*

C Notabis hic obiter, Cuſturerium in referendis miraculis, non ſervare ordinem aut ſeriem Proceſſuum; cum hoc primum deſumpſerit ex Proceſſu anni 1617, & ſequenti proxime capite aliqua decerpat ea Preceſſibus anoi 1607 & 1632 & alibi alia.

CAPUT II.

Morbi letalis, admotis Sancti Maxillis, curati.

Puerulus, ſi oculis carne ſecluſis caret.

INter eos, qui faeris Maxillis prædictis ſanitatem a ſuis infirmitatibus acceptam retulerunt, multi ſunt in Proceſſu anoi MDCVII; quorum prime, mulier conjugate, hoc modo teſtimonium dixit. Habeo ego filium, qui hodie Religioſus Franciſcanus eſt, & appellatur Ignatius. Hic cum ſeſquiannioulus eſſet; menſe Julio viſum amiſit, manſitque oculis elauſis per dies aliquot; quando Doctor Terrades, eo viſo, D mihi dixit; quod omnino reeluſurus eſſet oculos, mediaote qusdam, quam daturus eſſet, aqua. Tum eoſdem violente aperientes, ooo invenimus pupillam neque albuginem, ſed ſolum carnoſitates quaſdam. Itaque maritus meus, Joannes Antonius Garciss & ego, decrevimus ipſum deportare ad S. Franciſci, ubi oculis ſic conſtitutis applicarentur Maxillæ Doctoris Magiſtri Raymundi Lulli: & nocte ſequenti dormivit puerulus, contra quam ſolebat. Cumque eum mane portarem ad feneſtram, lac ipſi dstura; vidi ambos ejus oculos tam claros, acſi tunc primom natus fuiſſet: quod admireta, fitmiter credidi, Deom per interceſſionem Doctoris Mag. Raymundi Lulli, hoc feciſſe miraculum: maritus autem meus ejus memoriam conſignavit in quodam pugillari; quem eum glires arroſiſſeot, ſolum eam partem ehartæ, cui inſcripta memoria iſta eras, ſalvem & integram dimiſerunt. Huic autem miraculo atteſtatus eſt alius, qoi pueri patrem, euotem ad S. Franciſci fuerat comitatus. E

& ad Sanctum delatus, illuminatus fuit.

6 Folio 311 ejus Proceſſus, qui formari cœpit anno MDCXII, Lucas Marca argentarius, depoſuit die xxvii ſequentis Januarii teſtimonium, dicens: Annus eirciter eſt, quod menſe Aprilis peſtilens & perieuloſa febris me corripuit, ita ut ioterius totus a calore conſumeret, interim dum eaterius ad inſtar glaciei frigidus eſſem, ita ut inde brevi moritorum me crederem; & medicus Eſtevan atqoe Chirurgus Joannes Eſtrader me pro depoſito haberent; prout tum ipſi, tum domeſtici mei omnes, poſtquam convelui, affirmarunt. Deficientibus itaque humanis, de divinis mediia cogitatum eſt: jamque extremæ Unctionis oleum in domum meam illatum erat, deliberatumque per mediam horam de eo mihi adminiſtrando. Interim ſolus in cubieulo aoimitus iovocavi glorioſum Martyrem Raymuodum Lollum, promittendo, quod ſi mihi ſalutem a Deo impetreres, tota reliqua vita geſtarem veſtes eoloris fubruſi, qoali ipſe dum viveret utebatur, ipſiuſque Maaillas argento inaurato includerem, ſumptuoſius & elegantius quam eſtenus erant. Ipſo autem ioſtanti quo votum feceram, videbar mihi tolli de lecto, & ſupra ipſum erigi, tanta cum alacritate interiori ae reparatione virium, ut via agnoſcerem me ægrotare: ſtatimque petii ut mihi adferrentur Maaillæ ipſius Sancti: quas mox allatas maxima eum devotione amplexus, adoravi; omnino confideos, quod per ipſas eſſem ſanitatem recuperaturus. Ea eo momento ceſſavit febris: &, oiſi debilitas, quæ mihi reſtabat magne, impediviſſet, ſurrexiſſem de lecto; quia, ut jam diai, nihil mali ſentiebam, ex quo allatæ mihi fuerunt ſacræ iſtæ Maaillæ. Vere enim eo ipſo momento, quo illæ allatæ fuerot, ſicut dixi, dimiſit me febris: triduo autem poſt, adeo confirmatum me ſenſi, ut ad ſtuporem omnium ſurrexerim de lecto; ideoque certom habeo, quod Deus, per interceſſionem iſtius ſui Sancti, mihi reſtituerit ſanitatem.

Poſtea-tum geſtavit unas veſtes griſeam,

convaluit a peſtilenti febre,

allatis Sancti Maxillis; F

7 Folio 312 & 313 ejuſdem Proceſſus, dixit Franciſca Marca, uxor præd. Locæ Marca; Meoſes eirciter decem ſunt, quod in Aprili, circa Hebdomadem ſanctam, maritus meus & ego teſtis, ram gravi febri correpti ſuimus, ut Doctor Eſtevao, quo medico utebamur, actum de vita noſtra opinaretur; prout nobis, poſt receptum ſa-

item illius uxor,

oi-

A citatem, dixerunt quotquot aſſiſtebant; allatis autem ad utrumque noſtrum maxillis Beati Lulli, ipſo ieſtaoti quo eas adoravimus, cœpimus meliùs habere, adeo ut intra trea quatuorve dies ſurrexerimus de lecto, cunctis tam ſubitam convaleſcentiam demiraotibus; ideoque credo pro certo, quod Dominus noſter hanc nobis gratiam fecerit, per merita glorioſi Martyris ſui B. Raymundi Lulli: qui in iſta infirmitate mihi apparuit, circumiens lectum, ea forma qua pingi ſolet. Hoc ego mox uerravi cuidam Fratri Franciſcano, qui mihi dinit, ſomnium id fuiſſe; ex eaque hora dubitavi, an non fuerit ſomnium: ſed ſive fuit, ſive non, certo memini, quod ipſo ſetra lecti mei papilionem gytante, lætificata tota fuerim: arque ex eo tempore afficior magna erga eum devotione, eumque æſtimo magnum Sanctum, tam propter ea qeę de vita & martyrio ejus audivi, quam propter ſanitatem mihi ac marito meo tam ſubito redditam; exindeque in omnibus meis laboribus eumdem invoco. Utriuſque autem ſucceſſus veritati, alii quoque Teſter in Proceſſu adſtipulantur.

etiam ipſum ſibi viſa ad lectum videre.

B 8 Folio 198 ejuſdem Proceſſus, habetur exemplar cujuſdam ſcripturę, a P. Fr. Ignatio Garcia eaaratę, eo qui fuit Provincialis hujus provinciq Majoricenſis, & infaes miraculoſe recuperavit viſum, ſicuti ſupra relatum eſt. Deinde folin 655 juratus affirmavit veritatem prefatę ſcripturę tenoris ſequentis. Die x Julii anno MDC atteſtor ego, Fr. Ignatius Garcia, Ordinis S. Franciſci, quod coram me, meque manum prębente, contigit ſequens miraculum, per Reliquias Mag. Raymundi Lulli, videlicet per utramque Maxillam inferiorem, quę magna cum reverentia ſervatur in ſacriſtia Conventus S. Franciſci hujus civitatis. Cum die prędictx, ego & P. Fr. Matheus Comellas poſt prandium pottaremus Reliquias S. Didaci ad ędes cujuſdam infirmę, dixi Patri iſti, recte nos ſucturos, ſi eodem deſerremus Reliquias ſancti Magiſtri Raymundi Lulli. Hoc eum ille probaret, poſui illas in manica mea. Ita acceſſimus ad domum mulieris, cui nomen Auguſtina; eam qua dum præd. Pater aliquamdiu moraretur intra cubiculum ipſius eum Reliquiis S. Didaci; manſi ego in atrio taotiſper cum Reliquiis Illuminati Doctoris. Ibi ad me venit mu-

Idem qui ſupra enarratur pour.

jam Provincialis Majoricenſis Ord Minorum,

C lier quædam jueior, annorum circiter triginta, in conmatu cujuſdam vetnlę. Cumque viderem ipſam non loqui, quæſivi ab altera quid illi deeſſet; & reſpondit, mutam eſſe & paralyticam ſiniſtro brachio ac latere; idque ei contigiſſe hoc caſu. Conjugata illa fuerat nautæ cuidam, qui cum in captivitatem Maurorum deveniſſet, credereturque mortuus eſſe, alium illa maritum cum Prorchi ſui conſenſu accepit: ſed falſo fuiſſe nuntiatam illius mortem (prout in rali caſu non raro contingit, quantavis diligentia adhibeatur) apperuis, cum ille die quadam advectus in portum Majoricenſem eſt; quod intelligens juvencula, ſic conſternata eſt, ut malum prædictum inde contraxerit. Tunc ego ſuaſi ut magnam in glorioſam Raymundum fidem caperet; ejuſque Reliquias; quas penes me habebam, devote veneraretur, ita cito ſanandam. Paruit illa, ipſiſque ori ejus admotis, reſolutum illud in verba eſt: & ego viſo miraculo, juſſit ut etiam brachium ac manum, quorum uſu jam menſibus octo caruerat, eiſdem applicaret: quo facto enm ex toto ſe ſanatam diceret, volens id certius experiri, juſſi ut manum explicaret, idque facientem viderunt omnes qui adſtabant, ipſumque ego affirmo & affirmabo &c. In Proceſſibus autem anni DCXVII, fuit qui dicerer, præſentem ſe miraculo huic fuiſſe, & mulierem noſſe.

reſtatur quod mota & hemiplegica,

lequelam & motum recuperavit.

EX PROC. MSS.

9 In preſato anei MDCXII Proceſſu, fol. 241, dixit Teſtis: Mihi in particulari accidit, ante hos circiter duos annos, ut vehementiſſima febri laborans ad extrema dedncerer; & quando allatum erat Oleum ſacrum, jam mihi tamquam mortuo vultum conteaerant; quando ſuperveniens cognatus meus R. P. Fr. Petrus Eſtevan, in hac civitate Commendator Ordinis de Merccde, me diſcooperiens, manumque pectori admovens, modicum adhuc palpitare ſenſit, juſſitque referri Unctionem. Hæc cum mihi eſſet adminiſtrata, & ille ſequenti die reverſus in eodem ſtatu me reperiret; ſuggeſſit ut ex S. Franciſci conventu peterentur Maxillæ glorioſi Martyris Raymundi Lulli, omnino confidens, quod iis mediantibus recepturus eſſem ſanitatem. Dictum, factum. Attulerunt eas Franciſcani duo: & ego ipſas devote adoravi. Primum eas oſculatus ſum; admotas deinde capiti per mediam circiter horam ſuſtinui. Prius autem quam auferrentur, ſenſi ingentem circa pectus ardorem, inde per corpus totum diffundi, meque tam validum quam hodie ſum, ſtarimque de lecto egreſſus fuiſſem, ſi id mei permiſiſſent. Itaque ex tunc & nunc pro certo habeo, hanc gratiam indigno mihi divinitus præſtitam, interceſſione glorioſi Martyris Lulli, & ea popter grandem ad ipſum devotionem concepi & ſervo. Folio autem 243 comparet Teſtis alius, jam dicti miraculi.

Immittur ad mortem,

ad profanitatem reliquiarum ſibi reſtituit,

E

10 Ibidem fol. 276 teſtificans Domina Iſabella Cotoner, uxor Domini Joannis Forteza; Quatuor fere anni ſunt, inquit, quod filiola quædam mea, nunc annos ætatis circiter undecim acturа ſi viveret, vehementi febri infirmata, jamque a tribus Medicis Eſtevan, Santandreu & Kiebres depoſita, credebatur certo moritura, quia lingua ejus tota nigra erat; eum ego recordata miraculorum, quæ Majoricæ fiebant ad contactum Maxillarum B. Raymundi Lulli, petii eas domum meam ferri. Attulerunt Fratres duo, una cum Reliquiis S. Didaci: & has quidem impoſuerunt capiti infirmę puellę, iſtas vero applicuerunt collo: continuo autem dormire illa cœpit, atque poſt modicum experrecta, clamavit; Ecquid illud eſt quod iſtic poſuerunt? (& manu collum monſtrabat,) date mihi ſtatim quod manducem: nam bene valeo, nec quidquam mali ſentio. Date mihi cito aliquid: magnaque voce me inclamans, totaque exhilarata, dixit: Eja, Domina mater, ſana ſum: volo ſurgere, quia bene mihi eſt; detur mihi ſtatim quod comedam. Itaque dies multos incolumis manſit, nigricante tamen diutius lingua. Quia autem, in ipſo curationis momento, puella monſtravit collum, non dubitavimus, nec modo dubitamus, quin miraculum ſit B. Raymundo adſcribendum. Eodem tempore maritus meus ſimili laborabat febri, cum puncturis lateris, quo morbo tunc multi moriebantur. Itaque etiam huic applicare ſoci prædictas Maxillas. Non tamen ita citu ſanitatem is recepit, ſed lentius atque paulatim; nihilominus hanc quoque gratiam Sancta acceptam referimus, voveram enim, dum Reliquiæ applicabantur infirmis, quingentas libras ad ejus canonizationem conferendas, ſi convaleſcerent.

Coram viſdem vovent 500 libras pro Canonizatione,

filiola morienti, ſubitam,

F

marito, lentiorem impetrat ſanationem.

11 Alia perſona fol. 300. Mihi etiam, inquit, anno preterito MDCXII contigit laborare graviſſimo

EX PROC. MSS. *Ad eumdem testem,*

viſſimo dolore dentium partis dextræ, in cujus maxilla, maximum ſentiebam cruciatum, ita ut os nequirem aperire, neque interdiu noctuve quieſcere. Id cum mihi jam plures dies duraſſet, atque ad ſummum gradum eruciatus aſcendiſſet, Bartholomæus Reus, maritus meus, dixit, irem ad Chirurgum Antonium Roig, qui dolorificum iſtum dentem extraheret: ego vero, recordata beneficiorum, quæ multi ad S. Franciſci obtinebant, illuc me contuli, petiique exhiberi mihi *ſubito ſol-litur odontal-gia,* Maxillas ſancti Martyris Raymundi Lulli: quod cum obtinuiſſem, continuo ceſſavit dolor omnis, lætaque & hilaris domum redii; atque exinde illi devota, nihil dubito quin per ipſum ea gratia facta mihi ſit, quæ naturaliter jam ejto & integra ſperari non poterat: quod etiam judicaruut Teſtes, folio 291 & 325 prudicti.

& cephalalgia diuturnæ 12 Alia, fol. 319 ait: Patiebar maximum capitis & maxillarum dolorem, cui nullum inveniebam remedium aut ſolatium: eoque per quatuor aut quinque dies continuum incrementum capiente, jam nec eos quidem aperire ad cibum capiendum poteram; quare exiſtimabam inde me B moriturum. Verum recordata ſum mirabilium, quæ de Maxillis Lullianis audiveram; & quod cognatus meus Fr. Ferregut, Ordinis S. Franciſci, mihi dixerat, quod quandocumque ejuſmodi malum mihi adveniret (advenichat enim ſæpe,) ad ſe recurriſem, qui mihi Maxillas iſtas, faceret adorandas & oſculandas exhiberi, quo facto eſſem veroſimiliter liberanda. Tali ergo occaſione, cum lecto decumberem, neque vires haberem ad ædem S. Franciſci adeundam, togavi, ut aliquis Patrum dicti Ordinis, Fratre Ferregut comitatus, *ſimili me-* ipſam Reliquiam mihi apportarent. Nec fruſtra: ut unim illam ego cum pio oſculo venerata, capiti meo impoſui, cœpit cruciatus liniri, & magno cum ſolatio curdis, firmam ſpem concepi pleoræ convaleſcentiæ. Et vere eam aſſecutam me ſenſi intra horam dimidiam, qua pignus illud ſacrum ſupra me habebam. Nam, prius quam auferretur, os aperui, & manducare cœpi abſque ullo impedimento. Die amem poſtero, acceſſi ad capellam, in qua ſanctum Raymundi corpus Reliquiæque ſervantur, cunavique ibidem dicendam Miſſam in gratiarum actionem. Inde C ſeverteuti, per viam occurrit Domicella quæ- *rum gratia de admi-rabili viſione.* dam, uxor Andreæ Palou, domum meæ contiguam incolens, quæ viſitandi cauſa advenerat nocte prægreſſa, præſenſque adfuerat, cum dictæ Maxillæ mihi applicarentur. Ergo me venientem conſpiciens; Jeſu! exclamat admirabunda, tune ei eadem quæ nocte præterita? & hac vadis? eſſne poſſibile? Eſt poſſibile, inquam, quia Dominus ſuavit me per ſuum ſanctum Raymundum. Quibus dictis ab ea diſceſſi in viam meam, certiſſime perſuaſa, gratiam iſtam fuiſſe miraculoſam, propter ſubitaneam vim remedii ſic acceleratam, ut naturæ viribus adſcribi non poſſet; cujus rei conteſtis, fol. 326 addidit, neſcire ſe, an lecto decumbens illa, aliud malum aliquod pateretur, ſed bene, quod miſerabile ſpectaculum erat, ejus genas videre, tam enormiter inflatam.

Continua febri ad mortem ægra, 13 Folio 256 Proceſſus ſæpe dicti, teſtis auditus; Proximo vere, inquit, erunt circiter anni duo, quod circa feſtum Pentecoſtes, tumorem quemdam ſenſi in corpore, cum vehementiſſima febre, eaque continua, ſic ut medici deſperarent de vita mea, quemadmodum mihi uxor narravit. Eo in diſcrimine conſtitutus, cum ſæpius audiviſſem narrari ſtupenda, quæ Majoricæ fiebant miracula, ad invocationem beati Martyris D Raymundi Lulli, precatus ſum, ut ejus Maxillæ ad me deferrentur, ſicuti ad infirmos in civitate, illæ deferri ſolent: quas dum expecto, & cum Crucifixo in manu Dei imploro miſericordiam, adfuit cum illis, P. Fr. Piſa, alio Religioſo comitatus. Equidem vix mei tunc compos eram; quantum tamen recordor, ipſas Reliquias, devo- *aliarum Reliquiis* re acceptas, ad mediam circiter horam, penes me habui; magnoque interius ſolatio perfuſus, firmam ſpem ſanitatis reditutæ concepi. Poſtquam autem præfati Religioſi ipſas abſtulerunt (neque *& viſa Sancti pro ſe oranti ſpecie, convale-ſcit,* enim volebaot mihi relinquere) lapſus in ſomnum, viſus mihi ſum videre figuram S. Raymundi Lulli, genibus flexis & manibus junctis; quo conſpectu velavi oculos, moxque iterum revelavi; ſed neminem videns, remanſi tanta cum fiducia conſervandæ vitæ, ut dixerim adſtantibus, concederent cubitum, dimiſſa mei cura, qua amplius non egebam. Et vere ex eo momento, ita melius habere cœpi, ut nihil poſſim dubitare, quin ſpeciali Dei adjutorio, precibus B. Raymundi impetrato, non autem remediis ullis humanis, conſervata mihi vita fuerit: prout etiam E Teſtis alius, folio 258 affirmavit.

14 Folio 287, alios Teſtis; Tres anni ſunt, *Puerulus tantum non mortuus,* inquit, quod filiolus quidam meus annicuius jacebat, ad extrema deductus febri ſpaſmatica: quem mater ſua, uxor mea, mortuum credens, ut vel-ut mortuum Cruce ſignatem ac benedicerem monuit: & ego vultum ejus inſpiciens, oculoſque elauſos & ſanie coopertos, eidem benedixi, ut mortuis ſolet. Cum autem paulo poſt, nonnihil adhuc ſpitare videretur, concepi in Doctorem Lullum fiducia, acceſſi ad ejus ſepulcrum, & flexis ibi genibus oravi pro infante. Inde ad P. Guardianum ipſius Conventus perrexi, rogans ut Religioſum aliquem deſignaret, domum meam mecum iturum, cum ſanctis Maxillis. Adfuit *ejusdem ætatis ſibi resuſcitati* mox, mandante Guardiano, unus; & interrogavit num etiam aſſumptutus eſſet Reliquiam S. Didaci. Reſpondi, ſolas S. Raymundi me requirere, abiique cum eo domum meam, ubi infantem reperimus qualem reliquerum. Sed mox, ut ei impoſita Reliquia fuit, quaſi extremum commoveri & luctari cœpit, adeo ut io latus excidetit, Reliquia corpori ejus impoſita. Tunc Religioſus iſte, dicta conſueta oratione, eam ſuſtulit, oſculandamque infanti porrexit, & abiit. Vix ille diſceſſerat, cum parvulus aperuit oculos, omni deterſa ſanie clariſſimos; ad ingens matris omoiumque adſtantium ſolatium, qui incunctanter credidimus, effectum eum miraculoſum fuiſſe, qui meritis B. Raymundi debeat acceptus referri. F

15 Folio 218 deponit R. P. Præſentatus, Fr. Bartholomæus Bramona, Ordinis B. Mariæ de *item Religioſus de Mercede,* Mercede, ut ſequitur: Cum P. Fr. Petrus Eſtevan, graviter infirmaretur ea continua febri, uti judicabant Doctores Fertegut & Eſtevan, qui eum viſitabant; monuerunt me ut omnia diſponerem quæ ſolent Religioſis moribuodis curari, cum addito, quod ægro nulla ſpes vitæ ultra eſſet. Contuli ergo me ad cubiculum infirmi, quem repeti quaſi lethargicum; dumque ibi eſſem, ſuperveuit Religioſus Franciſcanus, unus ex iis qui ſolent ad ægios per civitatem Reliquias Doctoris *cum jam animam agerat.* & Martyris Lulli circumferre, quas cum ægro admoviſſet, magnoque clamore hortaretur ut Sanctum invocaret, confidens ſe per eom ſanitatem recepturum; vidi eum, videruot quotquot aderant, ſigna dare, id facieotis eotde, quod voce

non

non poterat; ſtatimque agnovimus ei melius eſſe; & certum tenemus miraculum fuiſſe, quia intra biduum conſpeximus ambulantem per vicos civitatis.

Doctor medicus, idem pluribus adeſſe teſtatur.

16 Fol. 220 auditus Teſtis profeſſione medicus, dixit: Matrona quædam, febri ardenti continua & peſtilenti laborans, eo extremitatis devenerat, ut ego & alius qui ipſam mecum curabat medicus, eam pro deſperata haberemus; ideoque, jam mortuam ratus, deſii illam ex more viſitare. Poſtea tamen eodem reverſus, obviam habui, totaliter melius habentem, cauſam autem tam celeris mutationis quærenti, reſpondit; Allatis ad ſe Martyris ſancti Reliquiis, ſubito melius me habere experta, intra paucos dies perſanata fui. Et hujuſmodi caſus, inquit Teſtis, experior quotidie circa infirmos, quos hortari ſoleo, tam in civitate quam per regnum, ut ejuſmodi remedium experiantur. Aliut fol. 239 dixit: Anni

Sanatur dolor capitis cum febre.

duodecim ſunt, quod febrem cum capitis dolore patienti mihi, Patres S. Franciſci attulerunt Maxillas beati & glorioſi Martyris Raymundi Lulli; quas adoratas eum capiti impoſuiſſem, incontinenti ceſſavit dolor; & febris, quæ vehemens erat ac duratura diutius timebatur, valde allevata, intra paucos dies tota evanuit.

CAPUT III.

Alia beneficia, mediantibus iiſdem Maxillis, obtenta.

Poſt abortum ad mortem ægra,

17 TRes anni ſunt, inquit Teſtis, folio 150 relatus, quod uxor mea, paucis ante dominicam Aſcenſionem diebus, abortum paſſa eſt cum copioſo ſanguinis fluxu. Applicata ſunt ei fruſtra remedia varia: quare & ego & obſtetrix vitam ejus bis quinis in deſperatis. Jam dies ſeptimus agebatur, cum uxor mea recordata mirabilium S. Raymundi, ejus reliquias expetivit, obtinuit, eaſque deoſculata, invocavit auxilium Sancti, & continuo melius habere incepit, atque intra dies paucos integram recuperavit ſanitatem; quam nos omnes, æque ac ejus noſtri, caſus iſtius conſcii, imputavimus miraculo; ſicut etiam fecit Teſtis relatus fol. 251: atque

C exinde frequenter adimus capellam Sancti, gratias de tam præſenti auxilio agentes, & alios in neceſſitatibus ipſum invocantes.

& virtuali pleuriride correptus,

18 Folio 253, Teſtis alius: Placuit, inquit, Domino noſtro in me notabile valde miraculum operari, ad ſuum honorem & glorioſi Martyris fui Raymundi Lulli, quinque ab hinc annis, quando accumbentem menſæ invaſit me furioſa pleuritis, ita ut impaſtus debuerim ad lectum deferri. Advocati mox medici chirurgique ea applicarunt remedia, quæ profutura credebant, fructu nullo; augeſcente in horas malo, & diu noctuque clamare cogente. Ergo recordatus miraculorum S. Raymundi, mandavi cum valido clamore, ut ejus Maxillas ad me deportarent, confidens iis mediantibus ſanari. Cum jam quinque diebus ſic affligerer, attulit eas P. Fr. Joannes de Meſquida Ordinis Franciſcani, & ori meo deoſculandas applicuit primum, deinde ſupra me poſitas reliquit; & ſubito relevari me ſentiens,

admotis Reliquiis curatur:

dormire cœpi. Paulo poſt experrectus, convocavi domeſticos, qui me ſopitum conſpicati, cubiculo exceſſerent: quæſivi ubinam eſſet P. Fr. Meſquida; reſponderunt, abiiſſe, ſecumque Reliquias abſtuliſſe. Quibus ego, nihil amplius mali ſentiens præter aliquantulam defatigationem ex tot dierum cruciatu; Pater, inquam, Meſquida, una cum ſacris Maxillis, malum meum abſtulit: itaque, tam ego quam præſentes omnes, tam ſubitam perfectamque curationem interceſſioni B. Raymundi adſcripſimus, meque eo nomine obligatum agnoſco.

Item alius a febri ardenti,

19 Alius fol. 255 dixit: Anni ſunt duo meuſe Decembri, quod ardenti correptus febri, cum vehementiſſimo dolore capitis, poſt multas fruſtra adhibitas medicinas, ſperare cœpi poſſe me mediante S. Raymundo ſanari: magnaque eum fiducia rogavi, ut ejus Maxillæ ferrentur ad me. Attulit eas quidam Franciſcanus, Fr. Coſta dictus, ſi non fallor; & devote adoratas a me, applicuit fronti. Hinc ſtatim melius habere incipiens, brevi tempore convaluit totus, neque cunctantes miraculoſum eum effectum æſtimavi, qui nullis medicaminibus potuerat obtineri.

& puer, annículus a ſpaſmo lætalí

20 Folio 169 deponens Teſtis alius: Anni quinque ſunt, inquit, quod frater meus Petrus Georgius, tunc annículus, incidit in gravem ac vehementem febrem, cum convulſione & ſpaſmo tali, ut brachia eum manibus diſtorquerentur retrorſum, jugiterque tremerent, nec iis uti poſſet, donec ad eum allatæ ſunt ſæpe dictæ Maxillæ; quibus per duos Fratres acceptis, admotiſque infirmo, puer brachia manuſque extendit ad eas deoſculandum, a convulſione jam dicta tremoreque curatus; atque intra paucos dies totus ſanus quamdiu vixit, omnes circumſtantes movit ad gratias Deo dandas pro tam inſigni miraculo. Et folio 22 in Proceſſu anni MDCV,

ac Mgialis adpopleſtica

dixit Religioſa quædam Hieronymiani monaſterii; quod jam ibi Monialis erat, quando Soror Honoſria Bonaparte apopleſtica facta eſt (alia Soror addidit, quod medicus eam viſitans judicaverit incurabilem morbum eſſe) unde loquelam amiſit, nec prius recuperavit, quam ſupra ipſam ponerentur Maxillæ ſancti Raymundi. Res autem contigit ante annos novem, pridie S. Annæ, quo prædictam Sororem apoplexia corripuit. Eram autem ego in cubiculo infirmæ, uſque ad tertiam horam poſt ſolis occaſum, quando illa dixit; Modicum dormivi, & ecce melius habere me ſenrio, ex quo ſupra me poſuerunt Maxillas Mag. Raymundi. Ea vox omnes non præſentes F

& mentis impos.

admiratione complevit; nec enim Soror Honoria mentis ſuæ compos erat, quando ei applicatæ ſunt Reliquiæ prædictæ. Itaque continuo ſurgens, excitavi & convocavi omnes Religioſas, ad gratias Deo agendas pro tam miraculoſa curatione; ſimulque omnes cellam ingreſſæ, invenimus ſanam, & ſana deinceps vixit annis aliquot: de quo nemo noſtrum dubitavit quin Dei ſolius opus eſſet, S. Raymundi meritis impetratum. Sunt & alii Teſtes ejuſdem miraculi in iſto Proceſſu: cujus folio 19, alia mulier affirmat, quod applicatis ſibi prædictis Maxillis unaque Miſſa curata, fuerit liberata ab intolerabili dolore dentium, quem patiebatur; ſimilique ea-

Affulſit ei Lullianus curans

ſumdem Maxillarum applicatione, reperimus, plures alios a variis infirmitatibus curatos.

At Particulæ quædam decerptæ ex ea Cruce, in qua fixus Chriſtus S. Raymundo apparuit, variis quoque miraculis inclaruerunt, quale unum refertur in Proceſſu anni MDCXII, folio 168, hoc modo: Quædam fororcula mea triennis patiebatur infirmitatem, quam morbum eſſe gallicum, contractum a nutricibus, quæ infantulam lactaverant, dicebant Doctor Raphael Amer & Joannes

EX. PROC. MS.

morbum Gallicum a matre communicatum infantulæ;

A ues Strader Chirurgus. Hoc intelligens pater meus Petrus Ribot Notarius, quando jam unum annum infantula malum iſtud patiebatur, idque majora indies ſumebat incrementa, domum vexit circa horam prandii, ferens ſecum aſſulam ejus crucis, in qua glorioſo Martyri Raymundo Chriſtus dicitur apparuiſſe; eamque prolatam applicuit ori eanlocerato. Dixi ego ut ſimiliter applicaret patri ſecretæ, nihilo minus infectæ: ſed reſpondit; Nihil id opus eſt, ſatis eam ſic curabit S. Raymundus. Nocte iſta nullam curam, qualem ſolebamus, adhibuimus parvulæ: mane autem, eum eadem de cauſa, puellam viſitaremus, invenimus ſanam, relicta ſolum levicola circa os cicatrice, & exinde uſque modo ſana perſeverat, omnibus qui antea ipſam viderant æſtimantibus manifeſtum eſſe miraculum, quandoquidem humana remedia nihil profecerant. Conceſſes autem ejuſdem fuerunt, primum medicus prædictus, cujus depoſitio refertur fol. 107; & alii plures relati folio 202, 166 & 169.

& uxori unius eorum frequenti

B 22 Eadem teſtis fol. 170 dicit. Hic ipſe anno meoſe Januario, maritus meus Bartholomæus Capo, per quatuor menſes laborans eodem Gallico morbo, & incurabilis judicatus a medicis, poſt plurima remedia fruſtra adhibita, malo ſic ingraveſcente, ut totum ejus corpus una plaga jam eſſet, præſertim caput & collum ejus. Tunc pater meus, intellecto caſu, miſit mihi particulam ligni prædicti: qua accepta dixi marito meo, ſumeret animos, ſeque B. Raymundo commendaret, & cœpi ipſam admovere ejus capiti; ac deinde collo appenſam reliqui, multa cum devotione & fiducia. Sequenti autem die potuit maritus de lecto ſurgere, atque intra breve tempus integre convaluit, de die in diem proficiente ſanitate: in cujus beneficii memoriam vovi pingendam coram tabellam, quæ ſepulcro appenderetur, hodieque inter manus pictoris eſt.

ad votum usurit a

alius 30 annos cum intolerabili afflictus,

23 Folio 244 Teſtis alius ſic juravit: Præterito vere anni MDCXII, jam ſunt menſes ſex, quod in lecto jacentem occupavit me dolor in genibus tam intenſus, ut eum nullo modo valens ſuſtinere, continuo plorarem ac lamentarer, nec parare me poſſent quicumque aſſiſtebant; quando domum meam venit Petrus Ribot Notarius, dicens ſe adferre Crucem, cui incluſa erat particula ejus ligni, in quo B. Lullo Chriſtus apparuerat; & hanc tollens de collo ſuo, appendit meo:

C ſtatimque grandis ille cruciatus ceſſavit, nec poſtea eum ulterius ſenſi, omnibus qui aderant, ad tam ſubitaneum miraculum attonitis: maxime eum is ſolitus eſſet mihi ſæpius per annum redire: & adeſt Teſtis illius alius, folio 246.

aliuſque tertianis cum cephalalgia laborans,

24 Folio 303 loquens alius: Annus, inquit, ſe unus abiit, quod tertianas febres patiebar cum dolore gravi capitis: aſſumpto autem fruſtillo ejuſdem ligni, quod aliquis mihi dederat; mox ut ipſum admovi capiti, ceſſavit dolor: eum autem ipſum ſubinde decideret, ex eo ubi poſueram loco; continuo redibat dolor ille, donec ipſum reponerem: cujus rei ſæpina experientiam feci per duos menſes, quibus febris duravit. Hac vero ceſſante, ipſum ſacti ligni fruſtulum commodavi cuidam vicinæ meæ, quæ ſimili dolore cruciabatur; &, ſicut illa mihi retulit, idem inde beneficium accepit. Quin & alia multa mirabilia, particularibus mediantibus, operatus eſt Deus, ſicut in hac civitate notum eſt.

25 Nec pauciora fecit mediante oleo lampadis ante Sanctum ardentis, cujus rei inter alios Teſtis folio 282, Vehementem, inquit, patiens in

D uno pede cruciatum, ſic ut ægre ſtare in gradu poſſem, viſitavi ut melius potui capellam B. Raymundi, & bis pedem meum ea lampade aote ipſum appenſa unxi; liberatuſque deinde uſque modo fui. Alius folio 298; Vere præterito, inquit, paſſus ſum graviſſimum capitis dolorem, quo ſolebam ordinarie torqueri, durabatque ab hora ſecunda vel tertia poſt ſolis ortum, uſque ad tertiam vel quartam noctis, tantum ingraveſcens quanto magis nox accedebat. Cum autem eſſem in conventu S. Franciſci, ibique precarer ante ſepulcrum ſancti Martyris Raymundi, inunxi frontem oleo lampadis iſtic ardentis, ipſoque momento ſenſi alleviari cruciatum; idque tam celeriter, ut priuſquam pedem poſsem ab eccleſia efferre, pene ſublatus eſset totus; quando autem domum meam perveni, jam nihil amplius ſenticbam: habeoque pro certo, me per oleum iſtud ſanatum fuiſſe a illo tormento, quod ſecundum ſuum ordinarium curſum mihi conſueverat uſque in noctem durare; tunc veto mox ab unctione ceſſare cœperat, & brevi ex toto ceſſavit. Verum quidem eſt, quod aliquot diebus poſt ite-

Sanantur oleo lampadis,

dolor capitis jam habitualis

E ſum dolor redit, non tamen tam vehemens neque tam continuus, ſicuti ſolebat, cum quavis hebdomade ſemel iterumque eumdem pateret. Ex eo autem tempore quo frontem unxi, jam tres menſes abierunt, quod amplius eum non ſenſi.

carbunculus in inguine,

26 Idem Teſtis pag. 299 ſic progreditur: Diebus præteritis occupavit mihi inguen carbunculus, ſive tumor ſanguineus, quem lentiſſimæ curationis fore dicebant aliqui: verum intra ſeptem dies ſuppuratione maturata crepuit, & ſiccatum eſt ulcus: teneoque pro certo, id factum virtute ejuſdem, quod diai, olei; quia ipſum impoſui emplaſtro, mihi ad curationem applicando. Alia deinde perſona fol. 329, loquens de

paralyſi dentis laterat,

novenni quadam filia ſua, toto dextro latere paralytica, cui continuo mœus tiemebat, medicis aullam ſpem curationis facientibus. Cum, inquit, vicinus aliquis mihi ſuggeſſiſſet, ut filiam commendarem B. Raymundo; ivimus viſitatum capellam, in qua illius corpus & reliquiæ aſſervantur; & accepimus de oleo lampadis iſtic accenſæ, eoque puellam unaimus: quod mox ut facere cœpimus, cœpit illa valere melius, &

F none ſana eſt tota, ea ipſa manu utens atque opus faciens, qua antea nihil poterat agere.

dicm dolore capitis tertio quoniet?

27 Folio 330 Teſtis alia, cum primum dixiſet, quod ſuotem filiorum unus, ſolitus frequentem capitis dolorem pati; ipſo momento quo ſe liniebat oleo prædicto, ſolebat etiam malum quaſi abſtergi, unde eidem Sancto devotiſſime afficiebatur. Ipſa deinde Teſtis de ſe; Præterito, inquit, anni MDCXII Novembri, circa horam primam noctis, ſupervenit mihi malum tam grave, ut inde omnino morituram me crederem. Alleviabatur illud quidem bis terve nocte iſta;

& aliud grande malum;

ſed mox revertebatur duplo vehementius, ita ut domeſtici ac vicini omnes de vita mea actum eſſe cenſerent. Eo in ſtatu, eum acertime urgeret malum (dormienſne, an præ dolore ſenſu privata (oeſcio) viſa mihi ſum loqui cum B. Raymundo toroque corde præ lætitia inflammato dicere: Sancte mi, nihil habeo quod tibi donem; faciam tamen pingi votivam tabellam. Et hoc dicens aperui oculos, meque totam ſanam inveni, nec umquam malum iſtud mihi rediit.

28 Alia fol. 332 dixit: Octo diebus poſtquam pepereram, neſcio qua temeritate poſui me ad

fene-

A fenestram; & aere qui iade spirabat poros subintrantes, mox ut inde recessi, sensi me graviter cruciari, eademque nocte supervenit mihi vehemens & acuta febris, quæ circumstantes faciebat desperare de vita mea; quin & ego arbitrabar me cito morituram, propter doloris quem sentiebam vehementiam. Sed mane facto, recordata miraculorum, quæ per civitatem narrabantur facta, mediantibus Reliquiis S. Raymundi & oleo ex ampadis ejus, rogavi ut modicum quid ex eo mihi quæreretur. Fecerunt, quod petebam, & eo mihi venæ pulsum cullumque unxerunt: ipsoque instanti melius valere incipiens, intra duas horas surrexi de lecto, sanamque me reperi tam a dolore capitis quam a febri, numquam deinde reversis: cui rei attestatur alius folio 332. Alius folio 378; A sex mensibus, inquit, patiebar grande malum in ore, cui cum varia remedia & aquas causticas adhibuissem, nec quidquam proficerem, ivi ad capellam beati Martyris, & oleo lampadis inunxi mihi totas maxillas. Cœpi autem ad primam unctionem sentire levamentum aliquod; eamque deinde pes totum circiter mensem continuans, B randem totus sanus fui.

29 Folio 381 invenitur alia testis dixisse: Filius quidam meus Nicolaus Tries, agens ætatis annum decimum octavum circiter, acuta quam patiebatur febri ad extrema devenerat, depositus a medicis, & quartum jam diem loquela, visu, auditu privatus, oculis pene fractis, ita ut momentis singulis ultimus spiritus expectaretur; nec aliud vitæ signum superesset quam modicus tenuissimusque anhelitus. In tali articulo ingressus domum meam est vicinorum aliquis, hora prima post solis occasum, mihique dixit: Tam multa feciſti pro recuperanda filio tuo sanitate, nec quidquam profeeisti, fac nunc, quod suggero. Adfero tibi aliquid ex oleo lampadis, ante sepulcrum B. Raymundi pendentis: accipe & unge eo infirmum, quia tali medio multi sunt valetudinem amissam consecuti. Sumpsi ergo ampullam, qua dictum olenm continebatur, in nomioe sanctissimæ Trioitatis & beati Martyris; digitoque intincto formavi ægro Crucem in fronte, aliamque impressi oris ejus, pectori, manibus atque pedibus: strimque cœpit movere ac revolvere se, id quod facere per diea quatuor prægressos non potuerat: caput etiam elevavit supra pulvinar ad palmum unum. Tum ad aures ei clamavi voce contenta: & ille respondeos, Mater mea, inquit. Ego autem obtuli ei prunum uoum, quod sumpsit; & ex illa hora tam celeriter coovaluit quatriduo subsequente, ut ægre potuerim eibum, quantum appetebat, præbere: itaque plenam assecutus sanitatem, valet usque hodie, adeo ut nemo sit eorum, qui infirmum viderunt, neque medicorum eum curantium, qui non fentiat, evidens esse miraculum, ejus intercessione impetratum, quem invocabam, quando filiom ungebam: quod etiam affirmaverunt Testes, relati foliis, 378, 379, 384, & 387.

30 Alius Testis folio 388; Infirmabar, inquit, Augusto præteritu tam graviter, ut mori me crederem. Secta est mihi undecies vena, & febris abscessit; sed me reliquit manibus ac pedibus sic impeditum, ut ad rem nullam iia uti possam: cumque eram surrecturus de lecto, aut aliquo progredi vellem, subaxilleribus fulcris adhibitis opus habebam. In eo statu cum toto Octobri perseverarem; dixit mihi uxor mea, quod volebat me ungere oleo Lulliano: verum ego, qui sæpe audiveram loquentes de mirabilibus Sancti, nullam tamen erga eum hactenus habueram devotionem; Apage, inquam: mulier et. His ita dictis, nocte sequenti expergisceos, animadverti, quod ipsa mihi ungeret musculos manuum tibiarumque oleo prædicto: idem deinde fecit tribus consequenter noctibus. Post ultimam unctionem, cum fulcris meis nixus, veoissem ad novum atrium ecclesiæ S. Antonii, ubi pendet effigies sancti Martyris Raymundi; caput sustuli, ipsaque visa, motus sui ad aliquantulam erga ipsum devotioocm; & rogavi, ut digoaretur restituere mihi pristinum tibiarum vigarem; domum autem reversros, vovi ad ipsius capellam deportere surcillas meas, si convalescoessem. Interim ipsa in reditu utens (nec enim aliter firmare gressum poteram) perveoi usque ad portam domus meæ; ibique sensi magnum calorem toto corpore meo diffusum, & exclsmavi. Domestici vero accurrentes, sepofuerunt ma in lectum; & parvo post tempore, quanto semal recitarerur Credo, teotavi an possem de lecto surgere; & sensi me liberum ab eo stupore, qui manuum pedumque musculos eatenus impeditos tenuerat. Positis ergo E in terram pedibus, domo exivi, & ambulavi per platearm absque fulcris; totusque sanus, benedixi Deum, eique & sancto Martyri gratias, non tamen quantas debeo, egi; neque dubitavi, quin per unctionem prædictam, nec alia ratione, fuissem sanatus. Verumtamen septem vel octo diebus post, cum voti mei oblitus, differram fulcra mea portare ad capellam, sicuti promiseram; rediit mihi iisdem io membria prior dolor ac stupor: votiqoe facti recordatus, ipsa membra inunxi prædicto oleo, statim autem cessavit omne malum, & votum complens, furcas ad capellam dcruli appendique, ubi pendent etiamnum: & ego sanus sum, Deo gratias. Idem testantur personæ relatæ folio 391, 392 393.

A oeuto post puerperium febris,

Letalis in extremo articulo febris,

manuum ac pedum impedimentum,

Ex Proc. Mss.

facto voto de fulcris ad sepulcrum portandis,

quod impetrare differt, male redemptæ cavendum stigatur,

donec confitetur.

CAPUT IV.

Varii a variis morbis, invocato Sancto, diversimode liberati.

31 NOnnulli etiam similem effectum experti in se sunt, a votis factis Missisque curatis; ac nominatim Testis, folio 381 auctus, dixit: Prima die Julii, a000 MDCX, passus sum, ut aliaa quandoque, suppressionem urinæ; quæ eum septimum diem duraret, oeque aliquid proficerent adhibita remedia; nullam spem vitæ amplius in illis habens, recurri ad medicinas spirituales, & petii Confessionis Communionisque Sacramenta, quæ mihi jam lecto decumbenti allata sunt; & his perceptis petii ut mihi apporta rentur Maxillæ B. Lulli. Respondit R. P. Ft. Beltran, quod ipsas ultro attulerat. Hoc ego audito valde secreatus, sessum me in lecto eompofoi; illaque aeceptas, ut potui, devotissime adoravi, & oscolatus sum, promittens ipsi Sancto rabellam, ex voto appe odandam in capella sua. Paulo post placuit divinæ misericordiæ, ut postulatum urinale impleverim ad mensuram dimidiæ partis heminæ (*Mith Corter* appellamus,) deinde horas duas dormivi, quod antea non poteram, impediente id vehementia imaginationis meæ, præsens malum continue sememorantis. Tum iterum perii vasculum, iterumque citra ullam difficultatem implevi, acsi nihil mali passus essem. Sequenti ergo Dominica contuli me ad ecclesiam S. Francisci, F

Urina per 7o dies suppressa,

adorato Sancti maxillis sanatur.

EX PROC. MSS.

ubi demuo confeſſus peccata, ſumpſi in ipſa capella ſacram Communionem, & appendi quam promiſeram tabellam, Miſſam etiam dicendam curavi: atque exinde quotidie ipſi ma commendo certas preces recitando. Depoſitioni huic concordat alius fol. 206.

Periculoſus ſupra pedem tumor,

32 Triennium eſt, inquit Teſtis folio 285, juratus, quod filiolæ meæ excrevit tumor ſupra collum pedis ejuſdem, cujus caro erat coloris, qui judicabatur valde periculoſus. Hunc ablatum cupiens, poſt alia multa fruſtranea remedia, recurri ad intercelſionem ſancti Martyris Raymundi; promittens ei tibiam ceream. Facto autem ejuſmodi voto, cœpit detumeſcere malum, & intra viginti quatuor horas totum evanuit.

apoſtema in manu,

Uno circiter anno poſt, venit eidem puellæ apoſtema in manu dextra, difficile curatu: quam cum iterum, poſt medicinas plures fruſtra adhibitas, Sancto devoviſſem, ſanari mox cœpit, citoque convaluit: quod, licet indignus, totum adſcribo Sancto. Deniqoe, recens elapſo vere, eidemmet

& eryſipelas,

puellulæ advenit eryſipelas, totum caput deformiter inflans: cui cum neque phlebotomia neque

B alia remedia prodeſſent; tulimus parvulam ad conventum S. Franciſci, petitori Maxillas B. Raymundi Infirmæ admovendas; atque promiſi, quod puella integrum annum portatura eſſet veſtem colorit Sancto uſitti, & pro ea offerrem tabellam miraculi teſtem. Cumque dictæ Reliquiæ eſſent domum illatæ, & poſitæ ſupra parvulam; intra duas horas viſus eſt tumor ille ſanguineus paulatim reſidere, totuſque ſequenti die diſparuiſſe; & de lecto ſurgens filia ex cubiculo deſcendit, cœpitque diſcurrere per plateas.

ac febris letalis, Miſſa vovata ſanatur.

33 Folio 262 nominatus Teſtis; Iveram, inquit, ad quemdam infirmum amicum meum viſitandum, & repeti ardenti eum febri & periculo mortis lecto decumbentem: quare contuli me ad conventum S. Franciſci, & da meo pecuniam obtuli pro Miſſa curanda, atque ſic ægrotantem commendavi S. Raymundo. Proximo die ad ipſum redivi, reperique longe melius habentem; & interrogatus qui valeret, reſpondit, ſupra omnem ſpem, levius: ego veto, quod feceram ſilentio premens, agnovi tacitus gratiam, Sancto mediante impetratam.

C

Periculum phthiſis diſpellitur,

34 Folio 307 dixit alius: Com uxori meæ, poſt graves febres, frigidus humor in pectus deſcendiſſet, unde qui eam viſebant medici, incurabilem phthiſim augurabantur; ad interceſſionem S. Raymundi confugi, petiique ut mihi adſerentur ipſius Maxillæ, & particulæ illius ligni, ſupre quod in monte Randa eidem apparoit Chriſtus, ſimulque per famulum miſi pecuniam ad Miſſam in ara S. Franciſci cutendam. Et placuit huic atque B. Raymundo, ut inſtenti quo pecuniam numetabam, & uxori meæ applicabantur Reliquiæ prædictæ, inciperet illa levius dolere, malumque imminutum paulatim eſt, ut converſi medici obſtupeſcerent, mutationemque tantam

ad ſuppoſitum medicorum.

negarent, ulli ſuo remedio adſcribi poſſe; narrantique quid feciſſem, reſponderunt; Nihil eſt Deo impoſſibile; & poſt paucos diet plane convaluit mulier. Cum autem iidem medici eam monerent, ut lactandæ, quam pepererat, infantulæ nutricem quæreret; ipſa ſatis robuſtam ſe ſenſit, ut redeunte in mamillas lacte pergeret alere, & etiamnum alat fœtum ſuum. Alia quoque mulier, de qua legitur filio 292, dixit; Poſt viginti quatuor horas difficillimi puerperii, viribus omnibus deſtituta, eum Miſſam ſancto Martyri canandam voviſſem, ipſum invocavi; & eodem momento, ne- D
mine aſſiſtente, fœtum edidi, quem depromptum ac felicem ſucceſſum, non potui non imputare Martyris a me invocati meritis.

Sumpto lentiſci Lulliana ſolus,

35 Varii eriam teſtati ſunt, mediantibus foliis lentiſci, famoſæ ob inſcriptas eis litteras in gratiam S. Raymundi, curatos ſe ab infirmitatibus quibus detinebantur. Sic una folio 259 audita eſt dicere: Prætetito anno circa feſtum Paſchatis, correpta ſui apoplectico ſpaſmo, quo, nulla corporis parta accepta, a capite ad pedes vehementer eruciabar. Applicuerunt Medici quæcumque

curatur apoplexia

ſciverunt remedia, in vanum; eum autem ad ſummum gradum videretur malum aſcendiſſe, viſitatum me venit (an Antonius Collo, vel Servator Jorge, domi meæ frequentes, non recordor) & porrigens ramuſculum de trunco ejus arbuſti, cui creditur Mag. Raymundus Lull certas litteras inſcripſiſſe; Accipe hunc, inquit. Ego autem, quæ frequenter audiveram narrari gratiat, mediantibus taliom ramuſculorum foliis impetratas, ax ſeptem vel octo, quæ ibi numerabantur, trie vel quatuor decerpſi, orique. Impoſita comedi, E
multa cum fidneia, quod per interceſſionem San- ti, ſalutem eſsem recuperatura. Nec mea me ſpes feſellit: eodem enim momento, poſt ſumptum calidi, neſcio cujus juſculi, aut vini cum aqua mixti, hauſtum, ſenſi me omni dolore liberam, adeo ut viderer mihi poſſe domo egredi, & continuo cunctis ad me venientibus narravi eaſum: & mecum illi etiam judicabant miraculoſum; eum fieri naturaliter nequeat, ut morbus tam gravis, & tot medicamentis fruſtra curatus, in momento ſanetur; ejuſdemqua vei Teſtes etiam auditi referuntur, folio 261, & 264.

& arthritis, ili tum capitis dolore.

36 Eodem folio 264 prædictæ mulieris maritus; Paſaum eram, inquit, annum integrum, convulſionem moleſtam quaſi arthriticam, cum grandi capitit debilitate, ſepiut intra anni iſtius decurſum recurrente, & ad lectum tenendum cogente. Recordata autem uxor mea, habere ſe reliqua tria vel quatuor folicula lentiſci illius miraculoſæ, quorum uſu ipſa (ut ſupra dictum) ſanata fuerat; juſſit me ea comedera cum quanta poſſem devotione, & orare Miſtam unam dicendam. Igitur in ſcyphum aquæ immerſa ſumpſi, F
ſimulque ſanitatem integram bibi, extra ullum prioris mali veſtigium; & ſequenti die eum tota familia mea proceſſi ad eccleſiam S. Franciſci (erat autem menſis Aprilis non diu poſt feſta Paſchalia) votumque complevi, multas gratiat agens Sancto, cujus favori tam inſigne beneficium acceptum ferebam: prout etiam Teſtit alius folio 260 confirmat.

Teſta Roſario, Reliquiæ admoti,

37 Singularit admodum fuit ceſſus, qui contigit mediante Roſario, ſacris B. Raymundi Reliquiis admoto; & folio 199 ſic narratur ab ea cui evenit: Præterito MDCXI, die v Decembris, venit maritus meus domum hora ſecunda noctis, alias non ſolitus jam ſero redire; meque invenit lecto decumbentem, propter graviſſimos dentium & maxillarum dolores, quos jam annis circiter octo tales patiebar, ut os ad comedendum apesire non niſi ægerrime poſſem: movebantur etiam mihi dentes omnes, quaſi elapſuti; quare

ſanatur octennis dentalgia multiplex.

identidem, cum mihi aliquid calidi in potum daretur, ſolebam inſpicere ſcyphum, an ipſos invenirem illuc illapſos. Ultimis autem tribuis annis, vix loqui ad confitendum potui, nec niſi his terve faera Euchariſtia tafeit & maritus meut

idem-

A idemque Medicus, laſſatus medicamentis præbendis, quibus ſtruſtra multis uſa fueram, & credens mentiendum fame mihi uſſa, quæ nihil niſi modicum decocti juſculi, idque ægerrime, poteram trajicere, venit, ut dixi, hora jam ſera; mattavirque quid eo die egiſſet; videlicet, quod fuerit accerſitus a Magnificis Jutatis in conventum S.Franciſci, una cum aliis Doctoribus Medicis atque Chirurgis, ad recognoſcendas Reliquias & Caput glorioſi Martyris Raymundi Lulli; actiſque quæ agenda erant, Roſarium ſuum duxerit ſupra ea; quæſivit autem an ipſum vellem collo meo circumponi. Ego veto, quæ multa audiveram de miraculis ejus, annui; acceptumque deoſculata, eodem me ſignavi, & ipſum per utramque maxillam duxi, colloque impoſui: deinde, priuſquam rediret maritus, adferens juſculum, ſolum & ſolitum meum alimentum, ſanam me ſenſi, beneque animatam ad ſumendum aliquid ſolidioris ſubſtantiæ, jam libere os aperiens, & maxillas movens, cœpique madiante illo Roſarii tactu, quidquid afferebatur, panem, carnem aliaque allata comedere, dentibus, qui antea videbantur ex ore caſuri, miraculoſe confirmatis; B eum antea totum os quaſi aduſtum haberem, ardore tot medicamentorum adhibitorum. Laborabam præterea alio ſymptomate, ſpaſmo ſcilicet, per annum iſtum frequenti, & tunc, priuſquam ſanaret, multo frequentioti, ex defectu nutricionis congruæ; ea eo autem momento, quo Roſarium collo circumpoſui, nihil tale ſum paſſa. Eadem omnia teſtatus eſt maritus, Doctor Medicus, fol. 166; expreſſius ſpecificans omnia, quæ quanti applicavetat remedia, & quid videtit, recognoſcendo prædictas Reliquias.

fame aliat mutivna.

Viſitantes capellam Sancti, cantant

38 Quam plurimi etiam aurati a ſuis infirmitatibus ſunt, viſitando capellam aut ſepulcrum Sancti. In his mulier fuit, folio 267 ita loquens; Medius circiret annus eſt, quod in angulo uxius oculorum meorum, ſenſi quaſi granum (Medici fiſtulam appellabant) dolorificum adeo, ut nec dormira, nec requieſcere poſſem: aui curando, appoſuit Medicus quædam emplaſtra; quibus profectum nihil eſt, quin potius auctum malum. Cum autem eſſem in eccleſia S.Franciſci, adverti multos iſtic recipere morbis ſuis remedium; C ideoque cellum S.Raymundi intravi, & vivi oculum carum ibi offerendum, ſi meus curaretur; cæpique Roſarium recitare, & mox meliorationem ſentire, ſic proficientem, ut priuſquam illud totum abſolviſſem, ceſſarit dolor omnis: domum autem regreſſa, animadvetti ipſum granum paulatim ſiccari. Dies tunc inclinabat in veſperam, & poſtridie mane antatam me petſanatamqua invani. Idem teſtatus eſt maritus ejus, folio 267 juratus.

una oculum infiſtulata,

eorum oculum vovendo,

Quidam ex gena gangrenam paſſus,

39 Fulin 361 productus Teſtis; Quatuor, inquit, vel quinque annis paſſus ſum in maxilla dextra grava malum mihique ignotum, (Teſtes, ſojin 334 & 353 producti, gangrænam fuiſſe aſſeruerunt) cui curando Medici nihil utile reperiebant: creſcente autem malo, puſque multum ac fœtidum ejectante per apoſtema; accidit ante annum unum, ut eſſem in parochiali hujus civitatis eccleſia, S. Jacobo dicata, ubi D.Franciſcus Montaner mihi dixit; irem ad S.Franciſci; adoratis ibi Lullianis maxillis, certo cutandua. Parui conſilio, indeque (neſcio qui,) me tranſtulerunt in capellam, ubi Sancti corpus quieſcit; demiſſaque lampade quæ ante ipſum ardebat, ſumpſerunt inde oleum, meumqua o-

nullus ex lampade,

culum liniverunt. Tum facta oratione, abii; & intra quatriduum, nullo alio medicamine adhibito, ſanus ſui, & ſanus manſi: factum autem, ut miraculoſum, confirmatuut Teſtes duo, relati ſulio 334 & 352. D EXPR. MSS.

40 Folio 295 iuvenitur depoſitio cujuſdam, his verbis concepta: Medius aireiter annus eſt, quod mihi accidit dolor graviſſimus maxillarum, ſic ut quatriduum totum uihil maſticare aut comedere potoerim: dum autem eſſem in eccleſia S.Franciſci, B. Raymundum invocans pro remedio, vidi quod Patrum unus, ad petitionem cujuſdam mulieris, a ſacriſtia efferret ipſius Sancti Maxillam; & inter complures, ad ipſam ex occaſione oſculandam accurrentes, accurri etiam ego, oravique Patrem, ut ipſam mihi per genas ducens, aliquantulo ſpatio teneret ſupra unam, in qua precipue torquebar. Quo facto domum abii, & cœpi sbſque ulla moleſtia manducare, maſticando cibum; quod antea facere non poteram; quin potius quoties attiagebam, tremebam totus & patientiam amittebam: tunc autem ceſſavit dolor omnis, & eainde devote ipſi Sancto afficior.

item maxillarum dolore gravi affligitur.

41 In proceſſu anni MDCV, folio 57 comparens Teſtis: Tertio, inquit, aſſevetavit mihi Praxedis Uguet, hiſce præteritis annis, & ultimum quidem annum nupet tranſacto, quod multis abinde annis, patiens tibiam exulceratam (iaſtulatam eſſe dicebant Chirurgi) propter quam totis tribus annis non potuerat abſque fulcris incedere; tandem cuidam Chirurgo ſeſe tractandam commiſerit. Interim die aliquo, mulier quædam nomine Auguſtina, ipſi dixit, quod ſi devotionem conaiperet erga Mag. Raymundum Lullum, ejuſque ſepulcrum viſitaret, a ſua infirmitate procul dubio ſanaretur. Hoc eum illa aliquoties repeteret; ipſa Uguet valetudinis cupida, tandem induxit animum ut ſaeret quod monebatur, ipſumque deprecari cœpit, ſuos ut apud Deum dignaretur intercedere exiſtere. Quadam igitur nocte axpetgiſcens, in lecto in quo cum matre & qusdam ſua matertera dormiebat, ſenſit tibiam & pedam, in quibus malum erat, ab aliquo tangi; & ſuſpiciens vidit hominem, prout dicebat, cum barba larga; ipſa autem, Noli inquit Frater, E *Ex tibia exulcerata annis multis dolens,*

ex Sancti apparitione,

F tibiam meam tangere, quia valda mihi dolet. Eatendit illam nihilominus, is qui apparebat, & in alterum latus convertens, diſparuit. Sequenti die vocavarunt Chirurgum, qui ægram curabat; & veniens, tibiamqua evolvens linteis, dixit: Ecquis hic manum appoſuit? Hic enim unn eſt modus quo ego faſcias circumligo. Aſſeverantibus autem prædictis mulieribus, quod nemo ipſas attigiſſet, multa replicavit Chirurgus; & faſcias divolvens, mirabatur magis; nec voluit porro in opere ſuo pergere, donec adveniret, quem accerſiti jubebat, Sacerdos, qui morabatur in domo templi S. Joannis Hieroſolymitani, viciniaa habitationi ſuæ. Venit ille, & Chirurgus, ipſo cetetiſque ſpectantibus, revolvit quod ſupererat faſciæ, tibiamqua undavit: & viderunt omnes periculos vulneratios ttas, impoſitos ulceribus totidem, quibus tibia hiabat, quaſi foras a ſabnata carne nova eatrudi e loco. Tum eorumdem peniculorum capita teſecaas, invenit ſignatam Cruce plagam, ſimileſque Cruces ſuper reliquis, quos ſecabat, peniculia. Rurſum tamen obvolvit tibiam, dimittens in ea peniculorum jam curtiorum partes reliquas: Tertio autem die teperta eſt infirma omnino ſana, remanentibus tamen, quas ego, inquit Teſtis, vidi, plagarum

ad Chirurgi furorem,

poſt tres dies perfanatam ſciunnit

A cieatricibus: & adeſt alius ejuſdem caſus teſtis in eodem Proceſſu folio 16.

EX PROCES. MSS.

Alia plura prætermittuntur,

42 Aliæ multæ gratiæ leguntur in Proceſſu anni MDCXII, nec non in priori anni MDCV, neque deſunt recentiores plurimæ, quarum notitia per informationes juridicas habita non fuit; ſolumque ſerviunt ad confirmationem cultus continuati, probandumque acceptas eſſe Deo demonſtrationes reverentiæ, B. Raymundo Lullo exhiberi ſolitæ, quandoquidem eam favoribus tam mirabilibus remuneretur.

CAPUT V.

Alia prodigia beatum Martyrem ſpectantia.

Ex multis pauca & certiora.

43 PRodigia voco, ſelecta quædam miranda, ſive mirucula, quæ non tam in aliorum beneficium, quam in Beati ipſius honorem & exaltationem a Deo exhibita ſunt, ad famuli ſui gloriam. Pauca emultis, eaque ſolummodo deprompſi, quæ mihi certiora viſa ſunt & extra

B dubii aleam poſita, utpote aut ex authenticis ſcriptis deſumpta, aut tot confirmata teſtimoniis, ut vel Scepticum de rei veritate convincere queant. Hæc inter inſtrumentum primum referre placuit, quod habet Cuſturerius, Diſſ. 1. c. 3. p. 62. per varios Notarios cum Originali Catalano aut Majoricenſi collatum, & quidem de novo ex archivo extractum, & ad examen vocatum per Notarium Franciſcum Paton, XXIII Julii MDCXCIX. Tenor eſt ut ſequitur. Hoc eſt translatum fideliter ſumptum a quodam libro Determinationum & Memotiarum, recondito in ſcrinio ſacriſtiæ eccleſiæ monaſterii Fratrum Minorum Ordinis S. Franciſci, præſentis civitatis Majoricarum, eum ſcitu, voluntate, & aſſiſtentia reverendi Fratris Antonii Cardils, Guardiani dicti Monaſterii, per me Georgium Siiges Notarium & Scribam &c. IX Decembris MDLXXX. Ita vernacule incipit *Tranſumpt, lo qual es eſtat trobat*, & finitur per hæc verba *tot ple de Sanch.*

ad Sancti gloriam deſcribuntur.

44 Initium & finem autographi Catalaniei exprimo, ut lectori fiat perſpicuum, cur ex tribus hujus ipſius inſtrumenti latinis verſionibus a P. Vernono relatis pag. 82, 253 & 340, eam

C potiſſimum prætulerim, quæ præfato autographo viſa eſt conformior. Eſt autem hujuſmodi: [Teſtimonium quod, etſi ob characteres partim tinea deletos, partim antiquitate conſumptos, ſit deficiens aliquantulum, tamen ut ſequitur ab originali translatum eſt. Res admirabilis illuminati viri Magiſtri Raymundi Lulli, qui cum in fine anni MCCCXIV transfreraſſet, Bugiæ appulit, ubi poſtea anno MCCCXV lapidatus, acerbiſſimum martyrium ſtrenue paſſus eſt; quem ſemivivum Genuenſes quidam io ſuam receperunt navim velaque ventis dederunt: illiſque jam id quod de Cabrera [vel Cableca] vocant, mare luſtrantibus, beatiſſimus Martyr, Chriſtu, pro cujus honore paſſus fuerat, piiſſimam animam reddidit, vigeſima nempe nona Junii die, quo Apoſtolorum Petri & Pauli, quorum veſtigiis fortiter inſiterat, feſta celebrat Eccleſia.

de ejus Martyrio

& tranſlatione Majoricam

45 Poſquam Majoricis upplicuere, ſanctumque Martyris corpus loco, ubi natus fuerat, reſtituere conati ſunt, ejus incolæ ob quam plurima, eaque tam magna manifeſtiſſima miracula quæ paſſim edebat, ipſum ſtatim inter Martyres clariſſimos, canonice referendum exiſtimantes, in parentum ſepulcro, quod in baſilica S. Marci, eccleſiæ Sanctæ Eulaliæ extructum erat, condere D non auſi ſunt: eapropter Minores obſervantiæ *ſolemni ſepultura* Fratres, quibus ſanctum Corpus interea demandatum fuit, id in ligneo ſarcophago, in ſacriſtiæ medio collocarunt, cujus latus tegebat corpus ejuſdam Infantis Luſitaniæ Regis, qui u Sancto ſepulcro rediens, Majoricis mortuus eſt, ubi eum poſt multum temporis, iguis aceenſus eſſet flagrantiſſimus, adeo ut parietum faeriſtiæ lapidas, ac reliquum ædificii, in calcem redegerit, ealices, cruces, nec non reliqua ferri, auri argentique metalla ſuderit atque diſſiparit, nihilque intactum reliquerit, quod violentiſſimo flammarum ardore non conſumpſerit; *& mirabilis a flammis conſervatione.* Martyris beatiſſimi ſepulcrum, undique circumdana, non tetigit; ae veluti timore correptus ignis, quid divinum ſentiens, tanti tamque mirabilis plique viri, quas continebat reliquias, veluti ſancte coluit ac veneratus eſt.]

46 Quæ in autographo aut eaeſa aut deleta erant, longiori paraphraſi interpres explicuit, quam ex aliis tecentioribus immmiure nonnihil placuit. Sic in prima Vernoni verſione pag. 81 *Iade loco magnificis repoſitum* legitur: *Tanti lamque mirabilis plique viri, quas quidam contemnebant reliquias, veluti Sanctas colunt ac venerantur*, ſenſu plane imperfecto, qui E jam melius redditus eſt. Et ibi quidem prima verſio deſinit, ubi ſecunda noſtra, juata autographum non nihil denuo amplificatum, pergit: [Cujus occaſione miraculi, Majoricenſes magnificentiſſimum ex marmoreu lapide ſepulcrum beatiſſimo Martyri dicarunt; ubi ejus corpus, ut iuventum ſuit in ſarcophago iuvolurum, recenti adhue ſanguine, poſt tot annos rubenti findone, conditum eſt, quod frequentiſſimus Majoricarum populus nobiliſſimi juxta ac ſanctiſſimi concivis vitam mortemque, nec non ardentiſſimum Catholicæ fidei propagandæ zelum & *miraculis claret.* quæ poſteritati reliquit, tot volumina, ſapientiæ ueceptæ divinitus refertiſſimu, quibus ſibi ae civitati tantum gloriæ peperit, ut mortalis admiratus, divinis illum celebret honoribus.]

47 Poſtrema hęe oratorie exornata textui primigenio videntur ſupperaddita, cujus ideo finem ſupra annotavi, qui nempe ibi daſinit, ubi corpus dicitur recenti ſanguine conſperſum, poſt tot annos eſſe iuventum. Lueem his adſeret tertium latinum eegraphum apud Vernonum, ut F dixi, pag. 340 relatum, in qno annus translationis exprimitur per hęe verba: *Tranſlatam in Sepulcro nobilis Antonii Serra, ejuſdem Doctoris Illuminati alumni, expeaſi Regni Balearis die* XXVIII *Junii anno* MCCCCXLIV, *ubi frequentibus miraculis pia devotione colitur.* Illud præterea jam dicto Latino apographo inſertum legitur, quod a Scriptoribus Majoricenſibus toties vulgatum eſt; nempe: Cum *ad Palmæ portam* (verba ipſa recito) *revelatur theſauras, ob ſecretam navis ad diſceſſum paratæ detentionem, quia de retinendo eo & ad proprios lares transferendo cogitabant Ligures nautæ, proceſſionaliter defertur* &c. Quod ſi verum eſt, ut ego facile conceſſero, prodigiis reliquis hoc etiam accedat, uecceſſe eſt.

Non potuit a Genuenſibus alio deportari.

48 His proxime adjungu inſtrumentum, formis debita confectum die Lunæ, V Decembris anno a Nativitate Domini MDCXI, prout ea proceſſu ad Canonizationem refertur a Cuſtnrerio Diſſ. 1. c. 3. a pag. 78. Eo autem juridice comprobatur Beati noſtri Martyrium, ex apertis veſtigiis, eo adhne anno ab urtis mediczę & chirurgicæ peritis, manifeſte depreheuſis. Ita ſonat

Inſtrumentum authenticum.

præ-

A præfatum inſtrumentum. [In Dei nomine & ejus divina gratia. Amen. Cunctis pateat evidenter & ſit notum, quod dicta die & anno, illuſtres & magnifici Domini Patres conſcripti Jurati civitatis & regni Majoricarum; videlicet Leonardus Zaforteza Domicellus, Joannes Auguſtinus Gatao, Jacobus Morell, cives militares; Michael Joannes Cabrer, Joannes Baptiſta Domenge, Mercatores; & Ioannes Fiol, Faber, ſcientes & attendentes Rev. Dominum P.F. Antonium Buſquets, factæ Theologiæ Lectorem, Definitorem Fraciſcanæ Provinciæ, hujus noſtri regni Majoricarum Syndicum, electum & deputatum a magno & generali Conſilio dicti regni, de proximo receſſurum ad ſanctam Curiam Romanam, cauſu & occaſione dicendi & damonſtrandi ſuæ Sanctitati admirabilem vitam, ſanctimoniam, miracula, & glorioſiſſimam mortem cælitus illuſtrati beati Raymundi Lulli, Martyris hujus noſtri, & ſuo loco deprecandi & obtinendi a ſua Sanctitate & Cardinalibus Canoniſationem dicti Martyris Raymundi Lulli.

a multis ſapientibus comprobatum;

B 49 Ideo & alias, ut meliua conſtara poſſet de dicti Raymundi Lulli Martyrio, juxta majorum noſtrorum antiquiſſimam traditionem, ſcripturis antiquis confirmatam, quod Martyrium dictus clariſſimus Martyr recepit in civitate Bogiæ manu Turcarum infidelium, anno Domini milleſimo trecenteſimo decimo quinto. Dicti Domini Jurati Patres, perſonaliter conſtituti in Monaſterio ſancti Franciſci, præſidente & præſente Illuſtriſſimo & nobili D.D. Carolo Coloma, Locum tenente & Capitaneo generali pro ſua regia Majeſtate in eodem regno Majoricarum; & D. Michaele Martinez de Villar, Canceliario regente ejuſdem regni, abſente Illuſtriſſimo & Rev. D.D. F. Simone Bauça dicti regni Epiſcopo (obſtantibus ipſius occupationibus ut retulit,) P. F. Andreas Ballaſter, dicti Ordinis Sancti Franciſci, de mandato admodum revereodi Provincialis F. Juliani Oliver, omnes Fratres dicti Monaſterii, ſolenni proceſſione, alta cruce, luminariis accenſis, exeuntes a Sacriſtia, profecti ſuere ad Capellam beatæ Virginis Mariæ paritatis, in qua reperitur ſepulcrum continens ad intra ſanctum Corpus, ac illuſtres Reliquias glorioſiſſimi dicti Martyris

qui nominantur,

ſolennis proceſſio

C Raymundi Lulli.

50 Et aperto ejus ſepulcro marmoreo, extractum fuit Corpus & Reliquiæ dicti glorioſiſſimi Martyris, a quodam arca lignea, lini linteo ornata, & ſubito dicti Fratres, gaudio magno cantantes hymnum, *Deus tuorum militum*, detulerunt dictum ſanctum Corpus ſua proceſſione ad altare majus præfatæ eccleſiæ ſancti Franciſci: & procidentes adoraverunt omnes dictas illuſtres Reliquias. Et volendo viſuram dicti Corporis facere, a peritis in medicina Doctoribus & Magiſtris in arte Chirurgica ad hæc vocatis, nullatenus fuit poſſibile, ob incredibilem gentis concurſum & frequentiam, ita ut neceſſe viſum fuerit dicto Illuſtriſſimo Præſidi & Juratis, ed dictum ſarcophagum Corpus reſtitui, facta inter eos ſecreta deliberatione redeundi ad prædictum effectum faciendi, hora impenſata.

& inſpectio corporis,

primum impedita,

51 Et ſic factum fuit; difficultate tamen non parva, ob gentis multitudinem, præſentibus pro teſtibus ſpecialiter aſſumptis, dicto Sebaſtiano Artigues Scriptore, & Antonio Steva Paratore. Et dicto die poſt Veſperas, dicti Domini Juraii ſine ullo ſtrepitu ſe contulerunt, ſecreto & melinri modo quo potuerunt, ad dictum Monaſterium: & ibi perſonaliter conſtituti, elauſis januis & accenſis luminariis, prædicti Fratres, jam ad hoc parati, dictum Corpus a dicto ſuo ſepulcro deſcenderunt, & ſua proceſſione ſolenni illud detulerunt ad dicti Monaſterii ſacriſtiam, & ſtantibus dictis Dominis Juratis & Oſtiariis in dicta ſacriſtia; intratis intus medicinæ Doctoribus & Chirurgis & Prioribus Religionum præſentis civitatis, a dictis illuſtribus Juratis ad hoc convocatis.

D EX. PROC. MS.

deinde facta per medicos & chirurgos,

& recognita vulnera,

52 Sequitur longa nominum ſeries omnium Superiorum Regularium totius urbis eum ſociis, item multorum Clericorum & Sæcularium, quam deſcribere neceſſe non eſt: tam pergit inſtrumentum. [Poſt maturam ſigillatim Inſpectionem corporis dicti Martyris Raymundi Lulli, & poſtea communi inter eos inſpectione, habito maturo conſilio, facta collocutione, fuit inter ipſos facta concluſio nemine diſcrepante, quod beatus Martyr Raymundus Lullus in ſuo martyrio, relictis vulneribus illius corporis, recepit ſuper caput quatuor vulnera five feridas, videlicet lapidum duo, gladii autem alie duo, quorum alterum recepit ad partem ſupetiorem oſſis petroſi, alterum vero circumcirca ejuſdem partis: dicta vero lapidum demonſtrantur juxta eorum ſubintrationem, alter in ſupercilio ſiniſtro, alter vero in occipitali capitis; quæ omnia ed majorem Dei, & ad habendam de eiſdem memoriam in futurum, ad requiſitionem dictorum Patrum Juratorum ejuſdem regni, & de mandato, verbo mihi facto per dictum Dominum Locum-tenentem Generalem; ego Petrus Ribot Notarius publicus &c.]

E

Martyris inſignia.

Odor ſuavitſimus a

53 Huie inſtrumento ſubjungit Cuſtureriua pag. 80, ea ſæpe extato Proceſſu, multa teſtimonia eorum, qui jam dictæ tranſlationi ſeu inſpectioni corporis B. Raymundi interfuerant; quique eo tempore ſumma fragrantis & odore ſuaviſſimo miriſice ſeſe perſoſos fuiſſe, jurati teſtantur: & ut clarius mentem exprimant, ad eum odorem recurrunt, qui quotannis XXV Januarii ſentiri ſolet in Sacello B. Raymundi, erecto in eo cubiculo, ubi conſtans fama eſt, Chriſtum Dominum Raymundo apparuiſſe, dum vaeillantem & tergiverſantem, potenti gratia ſibi adjunxit. Porro cum de ſuavenlentia illa, annis adhuc ſingulis, percipi ſolita tam multa circumferant B. Lulli laudatores, juverit hic etiam ſubnectera quæ fidem facere poſſint, inſtrumenta gemina authentica, quibus & Sacelli ſolennis erectio, & admirabilis odoris pereceptio compiobetur. Habet ea Cuſtureriua pag. 87, 88, 89, & 90, ex quo tranſcripta exhibeo.

tunc a pluribus percipitur

F

illi ſuaviſſimo,

54 In Dei nomine & ejus divina gratia Amen. Cunctis pateat evidenter & ſit notum, quod anno a Nativirate Domini milleſimo ſexcenteſimo nono, die vero vigeſima quinta menſis Octobris intitulata, Petrus Ribot Notarius publicus & civis Majoricenſis, Syndicus & eo nomine Univerſitatis, civitatis & regni Majoricarum, pro negotiis cælitus illuſtrati B. Raymundi Lulli, Doctoris & Martyris Majoricenſis, perſonaliter conſtitutus in domo habitationis honorabilis & diſereti Andreæ Caſelles, Notarii ejuſdem civitatis & regni, dominique domus, quæ quondam fuit prædicti illuſtrati Doctoris Raymundi Lulli; ex antiquiſſima & nobili Lullorum Barcinonenſi familia orti, Seneſcalli menſæ regiæ

qui ſcrutinium in cubiculo,

A illius invictiſſimi potentiſſimique Regis Jacobi Debellatoris, qui ſua manu regia potenti & fortit in anno MCCXXIX, noſtrum Baleare regnum a manu & poſſe Turcatum infidelium, chriſtianiſſimo zelo eripuit, & poſtea vitam eum morte commutavit XXVII die menſis Julii anni MCCLXXVI.

EX PROC. MSS.

in quo B. Lullus converſus fuit,

55 Sciens & attendens, ut a Majoribus accepnum eſt, antiquiſſima traditione, tam verbo quam ſcripturis fide dignis, geminatiſſime confirmata; quod in quodam cubiculo domus ipſius prædicti Andreæ Caſelles, dum in ea vivebat & morabatur præfatus clariſſimus Raymundus Lullus circa annum MCCLXV; quadam nocte proſtratus in lecto, lacrymis atque ſuſpiriis mœrore animi parumper exhauſto, meditanti calamitatem ſuam & longum a ſalute digreſſum, præteritæque vitæ damna conſideranti, ſuſpirando, plangendo & lacrymando, Jeſum Cruci affixum illi dextrorſum apparuiſſe. Sciens inſuper & attendens, eadem antiquiſſima traditione, dictam ſummi omnipotentis Dei Crucifixi, dicto ejus

B ſervo præſentationem feciſſe, die ſive feſto converſionis illius, numquam ſatis pro ſua dignitate laudati ſancti Pauli Apoſtoli, vigeſima videlicet quinta die menſis Januarii.

& 25. Januarii quotannis percipitur,

56 Sciens præterea & attendens, eadem traditione his noſtris temporibus confirmata, multorum fide dignorum teſtium depoſitionibus, ſingulis annis n prædicta Dei crucifixi præſentatione huc uſque in eodemmet prædictæ domus cubiculo, dictaque eadem die XXV menſis Januarii, circa quintam horam noctis, divino favore, per totum illud cubiculum aſpirare præexcellentiſſimum ſuaviſſimumque permixtum, non zibethi, moſchi, ambræ, laſcopitii, thuris, oppobalſami, roſarum, violarumque & aromatum, nec aliorum quorumcumque odorum odorificantium; nec manufactum, ſed, ut putatur, divinum & ſupernaturalem odorem, qui ab omnibus introcluſis moderato ſpatio ſuaviſſime percipitur. Quarum rerum veritas, tam antiquiſſimarum ſcripturarum teſtimonio, quam ooviſſimum ſimul concordantis, anno quolibet (Deo ſic volente) comprobari poteſt, pro ut de facto, mal-

C torum teſtimonio authentice comprobatur.

Eſt illud in oratorium converſum;

57 Quaproptet ſciens & videns præfatus D. Andreas Caſelles, de præſenti, ut prædicitur, dictæ domus dominus, omnia ſupradicta anno quolibet comprobari, devotionemque tanti Doctoris & Martyris in dies magis creſcere & augeti, pia devotione motus, ſuo chriſtianiſſimo zelo, ad honorem omnipotentis Dei & tantæ feſtivitatis miraculum, & ad exaltationem divini cultus, utque maiſeſtentur opera Dei, in eodem cubiculo pulcherrimum ſacellum ſive oratorium ſua devotione erexit, tabulato ſummi omnipotentis Dei crucifixi, quaſi emittentis ſpiritum, ad cujus dextram S. Pauli, ad ſiniſtram vero beati Raymundi Lulli Doctoris & Martyris imaginibus picto ornatum; ipſumque ſacellum, præcedente licentia Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi D. D. Simonis Bauca, Epiſcopi Majoricarum tenoris ſequentis. Nos D. Simon Bauca &c.]

auctoritate Epiſcopi.

58 Nihil opus eſt facultatem illam lingua Majoricenſi expreſſam, hic adſcribere, uti nec teſtimonium magiſtri & Rev. D. Michaelis Ferrer Presbyteri & Doctoris, de facta n ſe prædicti Oratorii benedictione per Epiſcopi ad id depurationem, de quibus non eſt quod quiſquam dubitet. Pluris Interetit inſtrumentum ipſum adducere, quo prodigioſa illa odoris plus quam naturalis D annua diſperſio, innumerorum prope teſtium fide comprobatur. [In Dei nomine & ejus divina gratia. Amen. Noverint univerſi, quod anno a nativitate Domini milleſimo ſexenteſimo nono, indictione ſeptima, die vero vigeſima quinta menſis Januarii, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri, Domini Pauli divina providentia Papæ quinti, anno quarto, in mei Don Petri Nuñiz Berard, Apoſtolica auctoritate Notarii publici, & Magnifici Bernardi Ludovici Cotoner I.V.D, & Bartholomæi Rotger, Virgarii magnificorum Dominorum Juratorum, teſtium ad hæc vocatorum, ſpecialiterque aſſumptorum præſentia;

Eadem ſuaveolentia an. 1609

juridice probata

59 Advenit diſcretus Petrus Ribot, Notarius Syndicus Dominorum Juratorum præſemis civitatis, Univerſitatis & regni Majoricarum, pro negotiis cælitus illuminati Doctoris Raymundi Lulli tractandis, in domibus Andreæ Caſelles E Notarii, perſonaliter exiſtens, meque dictum D. Petrum Nuñiz Berard, ibidem exiſtentem requiſivit, quatenus actum conficerem ad æternam rei memoriam, de quadam re mirabili ſeu miraculo, quod annis ſingulis die XXV Januarii operatur D.N. Omnipotens in dictis domibus dicti Andreę Caſelles Notarii, quæ quidem domus fuere olim dicti illuminati Doctoris Magiſtri Raymundi Lulli; qua quidem die (uti creditur) apparuit in dictis domibus Dominus noſter Jeſus crucifixus dicto illuminato Doctori, ex qua apparitione uſque hodie, quodlibet anno dicta die, ſentitur diverſis horis & vicibus, quidam ſuavis ac divinus odor in dictis domibus, ſignanter in cubili quod adhuc retinet nomen cubilis Magiſtri Raymundi Lulli.

per teſtes 36 & plures alios;

60 Et quia præſente me dicto D. Petro Nuñiz Berard, quamplurimiſque perſonia, nempe illuſtri Domino Joanne Puigdorfila Jurato militari. (Nomina alia non deſcribo, ſufficiat indicare, quod enumerentur quinque & triginta, virorum ferme magnificotum & honoratorum, qui ſe adfuiſſe in eo oratorio profitentur, quo tempore odoris fragrantia domum univerſam repleret; præter quos promiſcuam aliam turbam adfuiſſe neceſſe eſt; etenim poſt nominum ſeriem additur:) Et aliis quamplurimis ſentitus fuit prædictus ſuaviſſimus & divinus odor, quem quidem ſenſerunt ac olfecerunt omnes ſupradicti ter, quater & ultra, currente quarta hora noctis, computando ab occaſu ſolis, juxta cumputum Majoricarum,

perſeverante quotannis F

61 Et omnes prædictum odorem divinum reputarunt, gignentem in cordibus uniuſcujuſque peculiarem effectum lætitiæ ac devotionis: prout omnes ſupradicti & nominati mihi fidem de eis fecerunt; quem quidem effectum mihi etiam generavit; nec non &, inter alios prædicto, Raphaeli Buſquerra mercatori, qui mihi dicto Notario, in præſentia dictorum omnium teſtium, fidem fecit, & aſſeveravit, ſe ſenſu olfactus carere, & nihilominus prædictum ſuaviſſimum odorem ſenſiſſe ac olfeciſſe. Ideo de prædictis omnibus, dum agerentur, ad inſtantiam & requiſitionem dicti Petri Ribot, Notarii Syndici prædicti, præſens inſtrumentum ad æternam rei memoriam recepi, præſentibus omnibus ſupradictis teſtibus, die, loco, hora & anno quo ſupra.]

eodem prodigio.

62 Hic miraculorum, prodigiorum & mirabilium, quæ vel a Raymundo patrata, vel circa ipſum geſta, vel ejus patrocinio obtenta ſunt, finis eſto; quamquam id genus plura ſuppetant,

Hæc ad vitam ſufficiunt.

n Cu-

A a Cuſturerio ea Proceſſibus ad Canonizationem inſtitutis deſumpta & a Vernono aliiſque enumerata. Satis nobis eſt ea produxiſſe, quæ ad perennem & immemorabilem ſancti Martyris cultum, ad genuina ejus Acta, ad ea denique ſigna pertinent, quibus Eccleſia Catholica eorum ſanctitatem explorat, quos ſacros in Faſtos referri permittit. Id unum fortaſſe deſiderare quis poſſet, ut virtutes etiam Raymundi heroicæ ſuffi- D cienter probatæ exhiberentur. At quę ſparſim ſupe- EX rius narrata ſunt, abunde eſſe videntur. Siquis in- PRO- terim peculiaria nonnulla earum ſpecimina ſub u- CES. nom aſpectom intueri velit, Cuſtarerium conſulat MSS. a pag. 544 ad 564; ex quibus, ſi otium ſuperiſit, aon- nulla in epilogum conjiciemus. Jam nunc prętet o- *ſequentia ad doctri-* pinionem res noſtra exctevit, & reſtat porro pars *nam.* non exigua, quæ Raymundi doctrinam attinet, ſequenti Diſſertatione ab hæreſi vindicandam.

DISSERTATIO HISTORICA I B.S.

De orthodoaia & Libris B. Raymundi, genuinis ae ſuppoſititiis,

ARTICULUS PRIMUS,

Diſſertationis ſcopum explicans.

Actis beati Martyris hactenus illuſtratis, reliquum eſt ut de inveterata controverſia, ea ſubnectamus, quæ virum ſanctum, omni B hæreſeos ſuſpicione carentem exhibeant, & *Acerrimus ater Dominicanos & Franciſcanos controverſia,* prorſus immunem. Eam hic comroverſiam appello, quam ſub initium Commentarii prævii ſuperius paucis attigi; eam, inquam, quæ inter ſanctiſſimas io Eccleſia religioſas familias duas, magnis conteutiooibus pridem vertitur, Patribus Domioicanis in Lullum acerbius plerumqoe inſurgentibus; contra vero Patribus Franciſcaoia eum unn minus acriter propugnantibus. Dicta noo repeto; ea unice modo verſanda ſuperſont, quę non ad vitam aot mores, ſed adſcripta & doctrinam pertinent, inoumeris prope libtis contentam. Facem his omnibus prætulit, qui eam primus atro theta notavit, *nota ea cenſura Eymerici Inquiſit. contra libros Raymundi,* Nicolaus Eymerieus, ex ſacro Prædicatotum Ordine per Aragooiam fidei Quæſitor, in celebri Inquiſitotum Directorio; quem tutmatim ſecuti ſunt, quotquot eum Bernardo Lutzemburgo, Gabtiele Prateolo, Gilberto Genebrardo, Abrahamo Bzovio aliiſque plurimis, Beato Martyri injurioſiſſima prodidere. Et quod, obſecro, ſtigma atrocios viro optime Catholico, C imo de univerſa Eccleſia præclare merito inuti poteſt, quam ſi hæreticis juratis Eccleſiæ hoſtibus, acceoſeatur, io eorum Album ignomioſe relatus? id quod Raymundo accidiſſe deflebunt, opinor, omnes, qui ejos fidei integritatem, ex iis quę io decurſu dicentur, probe perſpicient.

licet res ſunt ante E- cclaſia judicia ſubjeciſſet, a Jam ſupra etiam num. 4. ſinceram retuli & plane orthodoxam B. Raymundi fidei profeſſionem, qua ſcripta ſua omnia ſinceriſſime ſubjecit correctioni & judicio Eccleſię, plorimis locis eadem aut iia ſimilia repetens & inculeans, quæ accuratius enumerat Waddingus Tom. 3. Aooalium ad aonum MCCXV toto o. 19, addeos o. 20: *Viginti ac amplius eſſe hujuſmodi vera fidei profeſſiones & candidas hominis ſupplicationes, ut ſui corrigantur errores, ſi qui apparent; quos ex ignorantia, non ex prava affectione mentis proceſſiſſe, ablque proclamat.* Accedit, quod in opuſculorum ferme omnium principio non niſi Dei nomen, Dei virtutem, gratiam, ſapieatiam, amorem ſpiret, quam poteſt ardentiſſime: quo maniſeſte datur iotelligi, nec voluotario imellectus errore, nec ulla demum hæretica pertinacia, virum ſanctum uſquam peccaſſe, ſicubi forte a commonibos Theologotum plaeitis, modo loquendi non ita uſitato aut trito, abetravit.

3 Hac certe ratione coerceri debuerant præfati auctores, ab impingenda ioſami hæreſeos dica, præſertim cum ignotare non potuerint, in ſimili fere cauſa, ipſum Romanum Pootificem Honorium III, B. Joachimi famam vindicaodam ſuſcepiſſe, adverſus viri illius calumniatores; tametſi ejus opuſcula cootra Petrum Lombardum (ut ferebatuc) œcumeniel Coneilii judicio fuiſſent confixa; idque ea ſolum de cauſa, quod Abbas iſte *Scripta ſua mandavit Romano Pontifici aſſignari, Apoſtolicæ Sedis judicio approbanda ſeu etiam corrigenda.* Juvat hie Pontificis verba adſcribere, quod io pari prope cauſa noo minus ad Raymuodi, quam Joachimi defeoſiooem & tutelam dictata fuiſſe videaotur; niſi quod de Joachimi damnatione certo & indubitate cooſtaret, ſeu verius libri eidem imputati; operum vero Lulli prohibirio, ut falſa & fictitia, ab ejus defenſoribus repudietur convellaturque. Brevis Pontificii ad Aatiſites Coſeutiaum & Biſuianenſem deſtioati, verba ſunt hæc. *idque ei excuſando ſatis eſſe debuiſſet,* E *ſicut fuit Joachimo Abbati,*

4 Fuit propoſitum coram nobis, quod is qui ſaluti homioum invidet & quieti, occaſione aſſumpta ea eo quod libellus, quem bonæ recordationis Abbas Joachimus contra bonę memoriæ Magiſtrum Petrum Lombardum edidit, io geoetali fuit Coneilio damoatus..... noonullos tam elericos quam laicos prælatos & ſubditos concitavit .... exprobrando quod idem Abbas, hæretieus ab Eccleſia Dei habetur .... Licet igitut illellus iſte ſive tractatus damnatus fuerit io Concilio memorato: quia tamen dictus Abbas omoia ſcripta ſua Romano mandavit Pontifici affigoari, Apoſtolicæ Sedis judicio approbaoda ſeu etiam corrigenda, dictans epiſtolam eui propria maoa ſubſcripſit, io qua firmiter eſt confeſſus ſe illam fidem renere, quam Romana tenet Eccleſia, quę diſponentra Domino cunctorum fidelium mater eſt ac magiſtra; Fratetnitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenas per totam Celabriam faciatis publice enunciari, quia eum fuiſſe virum Catholicum reputamus, ſanctę fidei orthodoxæ ſectatorem.... Datum Laterani, VI Kalendas Janoarii, Poutificatus noſtri anno quinto] nempe MCCXX. Quia noo videat longe potiori jure in B. Lulli accuſatores cadere æquiſſimam Pontificis animadverſionem, vel tunc etiam futuros reos, quando prætenſa Gregorii XI Bulla, qoa de ſuſius poſtmodum agendum erit, ut vera & legitima admitteretur. F *etiam graviora perſtrinxit.*

5 Hęc fatis ſit geoeratim præmooniſſe, quæ diſſertationis hujuſce ſcopum coocernunt. Siquidem

AUCT. I. B. S.

A dem Raymundi doctrinam, nec examinandam ſuſcipimus, nec noſtri ea inſtituti eſt ratio: hoc nobis præfixum eſt, hiſtorica diſquiſitione indagare, utrum merito, viro zeloſiſſimo hæreſeos labes appingatur, quem jam oſtendimus, lucubrationibus ſuis Apoſtolicæ Sedis arbitrio ſubmiſſis, incredibili labore & *perſeverantiſſima tolerantia .... fuſo ſanguine ... per martyrii confeſſionem pervenisſe ad angelicam lucem: ut ſi non antea, ibi certe revelatum agnoſceret, quod cum aliter ſaperet, ſententiam diverſæ opinionis, vinculo non præpoſuit unitatis*. Ut pro Cypriano urgebat Auguſtinus contra Donatiſtas, lib. 2. de Baptiſmo 5. Hunc in finem ea producenda cenſuimus, quæ ad veritatem eruderandam, non ad cujuſquam invidiam faciant; argomenta ſeligendo, quæ a viris, nulli contendentium partium nec Lulliſticæ ſcholæ addictis in medium afferri ſolent.

6 Eorum in numero reponendus haud dubie venit Vir eruditiſſimus Nicolaus Antonius, Hiſpanicæ Bibliothecæ Auctor, ejuſque editor Eminentiſſimus Aguirrius, tomo poſthumo Romæ publicato MDCXCVI. Idem arbitror utriuſque judicium. Tametſi enim Cardinalis ille, iniquior Lullo viſus ſit, in prima Theologiæ D. Anſelmi editione, priorem opinionem retractavit in altera MDCLXXXIX; & Antonianam, ſuam dici poteſt feciſſe ſententiam. Hoc primum; cui alia adjiciam, ad inrentum abunde ſuffectura, locis præterea indicatis, unde curioſus lector plura, ad rem plane conficiendam ſpectantia, per ſe ipſe diſpicere poterit, majori otio, ſi ita videbitur, diſcutienda.

etiam judicio Cardinalis de Aguirre.

B

ARTICULUS SECUNDUS.

Nicolai Antonii Bibliothecæ veteris Hiſp. lib. 9 cap. 3, de R. Raymundo Lullo, ejuſque vita & ſcriptis judicium, cum Catalogo omnium operum, tum verorum, tam eorum, quæ ejus nomine vulgo circumferantur; adjuncta Nicolai Eymerici cum Lulliſtis contentione, ex libro 9 cap. 7 nu. 383 Quibus accedunt Annotationes noſtræ, hinc inde neceſſaria.

SECTIO I.

Synopſis vitæ & mortis.

C

Vir hic eruditiſſimus Nicolaus Antonius,

7 FAmæ clarus, ſi quis alius, deſinente ſuperiore, (XIII) atque ineunte hoc (XIV) ſæculis, apud univerſas Europæ nationes & ad poſteritatis omnem memoriam, Raymundus Lullus fuit; Majoricenſis; rebus pro infidelium converſione operoſe geſtis, & ſcriptis atque conſilio promotis clariſſimus, & tandem ab immanibus fidei hoſtibus Mahometanis occiſus. In majori Balearium inſularum urbeque Majorca, is natus eſt, Raymundo altero Lullo parente, qui cum Jacobo Aragoniæ Rege I, hujuſce inſulæ ac regni debellatore, miles venerat, ibique domicilium fixarat. Raphael Volaterranus ſpoute fallitur, dum contra omnes unus, *Virum Gallicum* vocat initio lib. *Commentar. Urbanorum*.

de R. Lullo acturos

ſynopſis laudibus vitæ,

8 Ut abſtineamus tamen calamum ab enarrandis ejus rebus ordine geſtis, in cauſa eſt propoſitum operis, quod litterarum præcipue merita perſequitur; & quod huic rei operam jam alii navaverint vitæ Raymundi auctores. Carolus nempe Bovillus Samarobrinas, Bonaventura Armengol Balearis, Franciſcanus: qui Nicolaum de Molinis, alterumque Nicolaum de Paz, eidem curæ ante ſe incubuiſſe refert, latine; Joannes Segui, Pœnitentiarius & Canonicus Majoricenſis, & Gaſpar Eſcolanus, & Vincentius Mur, hiſpane; quorum prior ſe vidiſſe ait relationem quamdam de vita ſua, Philippo Gallorum Regi poſtulanti a Raymundo ipſo olim datam, quam & penes ſe habuit (ſecutuſque fuit Waddingus ſtatim laudandus) N, Colletet gallice: nec non per partes, ut quoquo anno ſeu ejus occurrebant, ex fide ejuſdam Anonymi Raymundo æqualis quem Ms. penes ſe conſervare admonuit, quemque in publicum edi ejuſdem intereſſet, *a* Lucas Waddingus in Annalibus Franciſcanis. Ex quo quædam ſtrictim tangere animus eſt, ſi prius factum (ut Paulum Apoſtolum imitaretur) ſui ipſius modeſtam *a* Raymundo deſcriptionem, ac vitæ veluti ſynopſim quamdam, præmiſerimus.

quam veteres laudibus extulerint,

a

9 Homo (inquit) ſui in matrimonio copulatus: prolem habui; competenter dives, laſcivus, & mundanus. Omnia, ut Dei honorem & bonum publicum poſſem procurare & ſanctam fidem exaltare, libenter dimiſi; Arabicum didici, pluries ad prædicandum Saracenis exivi; propter fidem captus fui, incarceratus, verberatus; quadraginta quinque annis, *b* ut Eccleſiæ Rectores ab bonum publicum, & Chriſtianos Principes movere poſſem, laboravi. Nunc ſenex jam, nunc pauper ſum: in eodem propoſito ſum, in eodem uſque ad mortem manſurus, ſi Dominus ipſe dabit. [Aliquot jam ejus vitæ momenta ſubjungemus. Converſionis ſcilicet, Artis ab eo inventæ rationem, piarum expeditionum compendium; & tandem mortem, quam ab infidelium furore ſubiit, antequam ad doctrinam & ſcripta veniamus.

ejus ſynopſim præmittit,

E

b

10 Jovenis, nihil minus curabat quam in via virtutis *c* ambulans, proſpicere animæ ſaluti; ſed Curiæ addictus Jacobi Baleariun Regis, Petri *d* Magni Aragoniæ Regis filii, vana quæque atque ludicra ſectari; quibus aſſurgere vulgus, laudemque ac prædonium adſcribere ſolet; muſicæque ac poeſeos, amorumque ac deliciarum omnium effræni cupiditate circumagi. Quouſque a formoſa, quam deperibat, æque tamen honeſta, quod factum prodit, femina, oſtenſa ei per quæſitam occaſionem, putrida in uberibus, quam cooperiebat, plaga; ſic tædio & pœnitentia retroactæ vitæ in alterum hominem tranſformatus fuit, ut exinde relicto ſæculo, vitam ſpiritualem, & ab omnibus, præterquam *a* ſalutis hominum & exaltandæ fidei curis, ſegregatam ſibi præſcripſerit. Sed illitteratus homo, nihil minus poterat quam Religionis cauſam, litterarum præſidio & armis propugnare.

tum ex Waddingo præſtipua quædam colligit,

c

d

F

de ejus converſione,

11 Cujus imporentiæ ſibi conſcius, precibus Deum aſſiduis, in quodam eremitorio Majoricenſis inſulæ, ut mentis ejus tenebras inſuſionis divinæ radiis ad exequendum rite opus illuminare dignaretur, urgere ac deprecari non deſinens; antiquo etiam ardentius debellandi Mahumeticam ſectam, quo totus flagravit vita, deſiderium animitus concepit; & (ut fama eſt) ſingulare quoddam inſtrumentum, id opus & piom quodcumque aliud ejuſdem generis promovendi, ecſitus accepit; arte ſibi monſtrata, breviter & ſine diſciplinarum acri & obſtinata contentione, addiſcendi neceſſaria omnia, atque iis ex tempo-

propagandæ religionis zelo,

re

per confeſſam divinitus Artem ſciendi; cujus gratia manumeatum ſint ignoſcifelſa litterata,

re utendi; quo doctiſſimus quiſque, poſt exanclatos quamplurium annorum labores, ægre vix pervenit; quibus utique rem exequi, atque piiſſimo voto ſuo defungi poſſet ipſe, & ut alii defungerentur procurare. Scripſiſſe hanc Artem ſub lenticuli umbra vulgo dicitur, mirumque, remanſiſſe majoris rei, quam ut humanæ vires eo pertingere poſſent, hoc loco patratæ veſtigium; arbuſti ſcilicet folia omnia, characteribus linguarum Græcæ, Latinæ, Chaldaicæ, atque Arabicæ inſcripta: quod adhuc perdurare iiſdem ſignis, ſed ignotæ jam figuræ, ſuccreſcentibus indies omnibus in foliis conſpiendum, Scriptores optimæ fidei tradunt. e Sed de hac Arta poſtmodum, ubi de ea agemus.

t

& itinerum ea cauſa ſuſceptorum frequentia,

12 Prolixum quidem eſſet, peregrinationes Raymundi omnes, per Europam fere totam, Aſiam, Africam; officiaque apud omnes ſibi æquales Pontifices, Nicolaum IV, Cæleſtinum V, Bonifacium VIII, Benedictum XI, *f* tandemque Clementem V, in Vicnnenſi Concilio Eccleſiæ torius comitia celebrantem; nec non & Reges, Philippum Franciæ, Jacobum Balearium, Carolum Neapolis, aſſidue & conſtanter acta, ut collegia ſcholaſticorum, Philoſophiæ ac Theologiæ, ſimul & linguarum, quibus hoſtes Chriſtiani nominis utuntur, ut doceri aut convinci cominus poſſent, ubique inſtituerentur: quod in Romana curia, Pariſiis, Oxoniæ, Bononiæ, atque Salmanticæ fieri juſſit, Raymundo (uti ferunt) urgente, Clemens V, *De Magiſtris* edita Conſtitutione, quæ lib. 5v *Clementinarum* exſtat: necnon ut Hieroſolymitana expediiio, magnis omnium illius temporis Principum animis, atque æquis viribus, reſumeretur. Quod utique poſtremum præſtiturus videri poterat, niſi auriquus ille Chriſtiani proventus hoſtis tam ſecunda hęc quadraginta & amplius, ut a Raymundo ipſo audivimus, annorum labore improbo jacta & confota, fructuoſiſſimarum & opimarum cogitationum & operarum ſemina, permittente Deo, diſperſiſſet & corrupiſſet.

B

quibus quoad expeditionem Hieroſolymitanam effecta fruſtratis

13 Nec deſuit Raymundo, ut quod ab aliis fieri ſatagebat, ipſe compleret opere. Quinimmo ad Mauros tandem, unde vivus olim vix evaſerat, anno hujus ſæculi decimo quinto, conſtanti & erecto ad ponendam pro Euangelio vitam animo, venit; Bugiæqua *g* in Africæ ora, dum eccleſiaſten palam & hyperaſpiſten profiteretur Chriſtianum, & Alcorani hoſtem, conjectus primo in triſtiſſimum carcerem, vinculis & fame, atque verberibus maceratus; demumque inde eductus, feſto ipſo die SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, a furenti populo lapidibus obrutus, ſemianimis fuit a Genuenſibus quibuſdam mercatoribus in navim impoſitus, in qua invictum ſpiritum Deo reddidit; atque ejus corpus Majoricam, faventibus patriæ Raymundi jurique ejus ad ſepulturam ventis, non ſponte veſtrorum, fuit delatum; ubi in cœnobio Franciſcanorum, ot vere Martyris, religioſa colitur, religionem ſuadentibus & confirmantibus quampluribus ſignis, de quibus late agunt vitæ auctores.

C

ipſemet Mauris prædicaturus abiit,

ac Martyr obiit;

ut talis fenſim & cultus Majoricæ.

ANNOTATA I.B.S.

a *Raymundi Acta magis genuina ex Bovillo & de Pax, cum Vita illa Mſ. ſuperius recenſuimus, nulla hic niſi quæ Antonianum narrationem attinent ſuperſunt explicanda.*

b *Deſumpta hæc ſunt ex cap. 1. libri, qui inſcribitur* Phantaſticus, *a Sancto editus tempore Concilii Vienneſis* MCCCXI, *in quod aptiſſime cadunt annis quadraginta quinque, quos ſe in bonum Eccleſiæ impendiſſe refert Raymundus: nimirum ab anno* MCCLXV; *ex quo laborum laitium eſt deſumendum, etſiamſi annis aliquot vitam privatam egerit vel eremiticam, ut ſe virtute ex alto, aliiſque arduę provinciæ excolendæ neceſſariis præmuniret; in publicam deinde prodiens, zelo Dei accenſus ad procurandam infidelium converſionem: ſic ut recte dicat ſe jam annis illis completis* laboraſſe, ut Eccleſiæ Rectores ad bonum publicum & chriſtianos Principes movere poſſet; *vel* (*at notat Caſſurerius, reperiri in editione Caſtellana Phantaſtici*) ut Eccleſiam ad bonum publicum *&c. quæ plane eodem recidunt. Sunt etiam qui ex verbis immediate ſequentibus putant, mutationem factam eſſe; legendumque pro,* Nunc ſenex jam; nunc ſenex ſum: *veram cum ea ſenſu non differant, parum intereſſe puto utrum præferatur.*

c *Clarior erit ſenſa, ſi legatur,* ambulare, *addatarque* aut *vel &, ita ut fiat hæc periodus:* Juvenis nihil minus curabst, quam in via virtutis ambulare, & proſpicere animæ ſaluti; *quo pacto apte ſequetur particula,* ſed Curiæ &c.

d *Errat hic (meo quidem judicio) Nicolaus Antonius, ut oſtrafam §. 8. n. 86.*

e *Specimen hujuſmodi foliorum dedi Comm. prævii §. 10. n. 125.*

f *Seriem peregrinationum Raymundi totis Paragraphis 6 & 7 proſecutas ſum, nec tamen eas laber invenl quæ ad Benedictum XI directa ſit; eos nempe Pontifices hic enumerare Antonius volult, quorum potiſſimum tempore vir Sanctus rem catholicam promovere conatus eſt, ſametſi Benedictum XI, qui menſibus novem non integris ſedem tenuit, nuſquam dicatur convenlſſe.*

g *Erat, verofimiliter errore typothetæ, impreſſum* Rugia, *mutato* B *in* R.

E

CAPUT II.

Artis Lullianæ accuſatio & exculpatio.

Lulli famam valde laceravit Eymericus Inquiſitor.

14 DErogavit ſane non minimum, hujus, ea virtute ac meritis, & mortis genere clariſſimi hominis fmæ, Nicolaus Eymericus Dominicanus, Inquiſitor provinciæ Aragoniæ hujuſmet ſæculi, narrans in ſuo Directorio fidei, ſeſe in Raymundi curioſe perlectis libris, pluſquam quingenta, quæ exorbitarent a rectæ fidei via, atque hæreſibus conſenirent, dicta olim notaſſe, denque iis Gregorium XI, Pontificem Maximum, qui anno MCCCLXXI clavum Eccleſiæ navis in manus ſuſcepit, certiorem feciſſe. Qui quidem diplomate ſuo ex Avenione, anno hujus ſæculi trigeſimo ſexto, a ad Ariſtitem Tarraconenſem ejuſque ſuffraganeos directo, lectione Raymuodi quorumcumque librorum interdicta, enuntiationes illas ad ſe delatas ex doctorum virorum, quibus examen earum commiſiſſet, ſententia damnavit. Exſtant apud Eymericum laudatum hæ litteræ Pontificiæ, non umquam improbatę aut hinc decedere juſſæ. Quare non ſolum is laicum hominem, phantaſticum & imperitum; immo & doctrinæ falſæ, atque a diabolo dictatæ, auctorem vocare Raymundum; ſed & alii hæreſum & hæreticorum enarrerores, Bernardus Lutzemburgenſis, & Gabriel Prateolus, hæreticis eum accenſere minime dubitarunt: quibus conſentiunt Genebrardus & Gualterius Chronologi;

F

a aſſerens in ejus libris ſe ventos ſe & præbator ultra 500. errores

quare eos damnaverit Gregorius XI,

&

EX BIBL. NIC. ANT. ET ALII.

A & Eymerici partes ſtrenue agens Abrahamus Bzovius, in Continuatione Annal. Eccleſiaſticorum, multis hominem ejuſque famam lacerat.

15 Quod tamen dedecus, atroci injuria illatum noſtro Raymundo fuiſſe, retorquentes in Eymericum calumniæ facinus, multis & urgentiſſimis argumentis confirmant Baleares eives ſui, & Franciſcani ſodales ſui (fuit enim tertii Ordinis laicorum unus) propugnatores. Alii enim convictum fuiſſe Eymericum falſi criminis, in confugendo Gregorii Papæ diplomate, atque eo nomine damnarum an. MCCCLXXXVI, *b* & ab Arsgonia ejectum affirmant; deindeque anno MCCCXCV, Avenione ſedente Benedicto XIII, iterum accuſato ab Antonio Riera presbytero Valentino, eodem Eymerico & compsrere juſſo, ſolenni examine comprobatum fuiſſe, nihil eorum quæ imputabantur Raymundi doctrinæ, in ejus libris uſpiam, aut eo ſenſu quo imputabantur, ſed rectu quidem & Catholico, reperiri. *c* Tertio tandem anno MCCCCXIX, auctoritate domini Alamani Ademari, S.R.E. Cardinalis Piſani, ad Regem Aragoniæ Alphonſum V, Legati Martini Pontificis, Bsroinnne tum agentis, & coram B Epiſcopo quodam Caſtellenſi Bernardo, actiraram denuo cauſam, de Raymundi doctriaa & ſsma; ſententiamque ab eodem judice, pro librorum ab omni cenſura immunitate, bonoque auctoris nomine, pronuatiatam; enactaque, aliaa in contrarium deducta & allegata, pro nullis & irritis haberi debere declararum. Quorum actorum authentica inſtrumenta Majoricenſes, in archivo regiæ Univerſitatis domus, aſſarvari ajunt. Alia eriam teſtimonia, præcipueque declarationem Tridentinorum Patrum, affert Vincentius Mut, paulo poſt laudandus.

16 Plane editus anno MDCIV, in eadem urbe Majoricenſi typis eaſtar liber, latina prius, vernacula deinde Hiſpaniæ lingua ſcriptus atque inſcriptus; quem Raymundi eivea, editæ atque etiam nunc eaſtanti, Eymericiaol *Directorii* accuſationi opponi debere; magnumque operæ prerium ſeſe facturos eaiſtimaverunt, produ&ctlis e latebris ſuis & in vulgus communicaris, quæ maximo viri celeberrimi famæ detrimento, in illum uſque diem larueranr. Vidiſſe ſe ait Waddingus tomo 3 ad annum MCCCXV, num. 2. Antonii Bellver, Profeſſoris primarii & Canonici Majoricenſis, *Apologiam*, integro & magno volumine contentam, ad Xyſtum V Pontificem, & Philippum II Regem, pro Raymundi aſſerenda doctrina.

17 Aliis tamen placuit, quin Eymerici premsror exiſtimatio, non Raymudi Lulli hujus, quem laudamus, germana ſcripta eum accuſaſſe; ſed *Raymundo* falſo ſuppoſitos, *junioris* cujuſdam alterius Raymundi, quem *de Tarraga* vocant, ſive *Ntophytum*, utpote e Judæo coaverſi, ac Dominicanorum Ordini aggregati, hæreticos libros, juſſu nimirum Gregorii XI damnatos, & igoa comburi juſſos. Qua de re, facta duos inter ejuſdem appellationis oppurtuna diſtinctione, Franciſcus Peña, doctiſſimus Rotæ Romanæ olim Judex, in Notis ſuis ad Eymerici *Directorium*, atque ex eo alii, admonuere. Quæ ſine veritatis præjudicio apta magis videri potuerunt, ut illæſus famę uterque maneat, tam Lullus quam Eymericus; hic vir doctus admodum, & ob lucubrationes ſuas poſteritati ſic proficuus; ille vero conſtantiſſimus erga pietatem & religionem innumerum fere operum auctor. Lege ſis Franciſci Martal, *d* Minoricenſis Franciſcani, *Archielogium vitæ & doctrinæ Lulli*, una cum *Arte* ejuſdem edirum Palmæ Balearium MDCXLV *e* in 4, & late doctequoe nomen bonum Lulli facientem, Vincentium Mur in Hiſtoriæ Majoricenſis regni tom. 2. lib. 2. cap. 21 & pluribus ſequentibus & lib. 8. c. 6.

18 Apologiam ſane Lulli Hiſpanicam Joannis Arcæi de Herrera ſervari MS. novimus in Ambroſiana bibliotheca. Joannes item de Riera, Franciſcanus, & ipſe Majoricenſis, edidit *Tractatum, in quo reſpondet omnibus, quæ hucuſque objecta ſunt Raymundo*, Palmæ Balearium MDCXXVII, in folio. Strenue hic cauſam egit Romæ ejuſdem Raymundi, deceſſitque ibi in collegio S. Iſidori Hiberuorum. Laudatur alicubi Lulli Vita, eleganti ac terſo ſtylo per Nicolaum Cauſinum *f* ſcripta, quam nos vidimus, nec laudant Scriptores de Scriptoribus Socieratis, ſi non alius eſt a ſummo hujuſce inſtituti viro. Pendent tamen adhue alii ſententia, & utrimque rationibus preſſi, quas examinsre non aliquod pretium operæ eſt, neutri cauſam adjudicant: in quibus laudo ſinceritatem ac rectitudraem judicii, quo Lucas Waddingus *g* in hoc negotio utitur.

ANNOTATA I. B. S.

a Sphalma typographicum nimis quam manifeſtum: ſi enim anno primum MCCCCLXXI *Eccleſiæ clavum ſuſcepit Gregorius* XI, *quomodo potuit anno ejus ſæculi* XXXVI, *ejus renuntiationes damnare? Annum præfert famoſa ea Bulla* MCCCLXXVI.

b Annus is eſt, quo ab Inquiſitore Ermengando aliiſque Theologis declaratum, falſo imponi Raymundo propoſitiones nonnullas, tamquam ex Philoſophia Amoris exceptas. De Gregorii diplomate nullus ibi ſermo, neque enim Bullam iſtam, forte adhuc ignotam, ſed ſcriptum aliquod Eymerici, propoſitiones Raymundi complectens, quodqur per Aragoniam ſpargebatur, Doctores illi examinandum refelleudamq; ſuſcerperant.

c Quæ hic narrat Antonius, unde acceperit, neſcio. Patebit ex hujus Diſſertationis ſeorſu, id unum ab Antonio Ritra MCCCXCV *Avenione actum, ut ſictum probaretur Gregorii* XI *diploma; quippe quod in nullis Regeſtis Apoſtolicis anni* MCCCLXXVI, *inveniretur, quodque male ad annum* MCCCLXXXVI *ſtatim relatum vidimus. Nuſquam vero legi anno* MCCCXCV *doctrinam Raymundi ad novum examen fuiſſe revocatam.*

d Scribere debuit, Bonaventuram Armengual, *quem ſatis conſtat Archielogii auctorem eſſe.*

e Lege MDCXLIII, *ut monet Cuſſureius.*

f Quam Vitam appellet a Nicolao Cauſino ſcriptam, ignoro hactenus. Scio l. 3. Curiæ Sanctæ editionis Gallicæ anni 1630, *quam ſolam ad manum habeo, Sect.* 20, *mentionem fieri de fatuo Raymundi amore, a prudenti muliere correpto. Plura fortaſſe editionibus aliis adjungi potuerunt, præſertim Hiſpanicæ Matritenſi anni* 1667, *quam citat Cuſſurerius pag.* 399, *ex parte* 3 *Sect.* 23, *Lullianum elogium monens, uti etiam ſignificaverat in litteris datis* IV *Kal. Auguſti* 1699.

g Laudanda utique ritta illa & ſedata judicandi ratio, nullo partium litigantium favore expreſſa: vereor tamen ut vel Waddingo conſentiant Anti Lulliſtæ. Etenim ſi ejus ſtetur ſuffragio, haud difficulter ſalvabitur tota Lulliſtica doctrina, ut Scholæ loquuntur, ſubſtantia, quidquid in modo loquendi durius aliqua Waddingo videantur. Sed de his ſupra egimus, quibus addi poſſunt, quæ Tomo de Scriptoribus

A EX BIBL. NIC. ANT. ET ALIIS. COÆVO *ſed reclamantium Eymericum probum Majoricenſem.*

b per ſententiam Pontificum, Lulli doctrinam probantium.

c

B *editis in ejus defenſionem libris.*

C *Eymericum tamen incuſant,*

quoſ de aliis Raymundo vere hæreticis egit.

D *d*

e

Lulli defenſores & laudatores alii

f nonnullis ſententiam ſuſtinentibus.

E

F

A *bus Minorum idem Waddingus in Lulli favorem merito adduxit*: Et quidem; Si quæ labea, inquit, in ſcripta irrepſerat, ſi qua macula ſuni conſperſa, illam abunde ſuo cruore diluit; & ſi quid atramento peccavit, ſanguine pro Chriſti fide ſparſo, generoſe correxit. Martyrii gloria invidiam omnem ſuperavit: & ſiquid aliunde livor objiciat, hoc uno argumento retunditur, quod pro Chriſto animam poſuerit, eique ſe totum obtulerit in holocauſtum.

SECTIO III.

Variorum variæ de Arte ſententiæ.

Artem ut inutilem obſcuramque ſpernunt aliqui,

29 DErogat multorum opinioni, de mirabili ejus, quam formavit Raymundus, Artis luvento, quamplurium aliorum contra ſentientium, & laborioſiſſimam ejuſdem Artis inutilitatem, nulloſque tanti promiſſi dignos fructus, Lulliſtis (quomodo ſectatores hujus doctrinæ vocant) tegerentium exiſtimatio, dictaque ex animo de iis ſententia. Quantumvis enim Lullianam

B *contra ſic Regum decreta,* doctrinam, & inprimis hanc Artem, multoties fuiſſe approbatam, ac doceri permiſſam, ſectatoſes ejus referant; a Pariſienſi nempe Univerſitate, anno MCCCIX; a Petro Aragoniæ Rege, anno MCCCLXIX, ejuſque ſucceſſoribus Martino, MCCCXCIX; Alphonſo V Magno, MCDXLIX, Ferdinando V Catholico, MDIII; Philippo II, MDXCVIII (quæ omnes approbationes, & Artem docendi facultates, in laudato prius libello latæ pro Raymundo ſententiæ continentur:) mira etiam præſtitiſſe, & vix humana, hujus Artis beneficio plures vulgo dicant; Petrus ſcilicet *a* Gsguinus, & Angelus Politianus *b*, qui hujus opeſeſe de omnibus diſputare gloriabatur; Jacobus Faber Stapulenſis; Canterii tres fratres *c*, Andreas, Petrus, & Jacobus Fryſii; Ferdinandus Cordubenſis Hiſpanus, de quo in altera hujus Bibliothecæ parte agitur, & iterum infra agemus;

& experientiam plurium eruditorum,

a

b

c

an omnia vatione.

d pro eaque omnium nationum homines doctiſſimi ſtrenue decertaverint: Julius Pſeius *d*, Vicentinus juriſconſultus, qui ejus uſum veluti renovaſſe videtur; Jordanus Bruuus, Nolanus, Vslerius de Valeriis, Venetus, Henricus Cornelius Agrippa; & ex una Hiſpania, Petrus Cirvelus, Jaimus Jannarius, *e* Franciſcus Marzal, Auguſtinus Nuñez Delgadillo, Petrus Hieronymus Sanelus de

e

C Lizarazu, & alii a Vincentio Mut in Hiſtoriæ Balearicæ jam laudato loco adducti, qui docte & prudenter de vi & facultate Artis loquitur.

Theologia Pariſienſis tamen eam vocavit;

f

ſed propter ſolam ejus novitatem.

30 Quantumvis, inquam, omoia hæc tueantur inventi hujus meritum; reſtameo certa eſt, Joannis Gerſonis teſtimonio, repudiatam Pariſiis hanc doctrinam & prohibitam fuiſſe. Sed quare repudiatam? Audi ſis Gerſonis *f* verba, quæ tamen ex parte magnam ejus laudem continent. [Sic nuper actum eſt Pariſiis per ſaeram Theologiæ facultatem adverſus illos, qui doctrinam quamdam peregrinam Raymundi Lulli conabantur inducere (quæ licet in multis altiſſima & veriſſima; quia tamen in aliis diſcrepat a modo loquendi Doctorum ſacrorum, & a regulis doctrinalis ſuæ traditionis & uſitatæ in ſcholis) ipſa edicto publico repudiata prohibitaque. Et alibi; Alta, vera, & copioſa multa continere profeſſus, ſtatutum fuiſſe ait, ne derelinquemes (ſcholaſtici) modum doctrinalem ſanctorum Doctorum, per Eccleſiam approbatorum, & quitentus eſſet hactenus in ſacra Theologiæ facultate, tranſirent ad novam hanc phantaſiaudi curioſitatem] quomodo Gerſon loquitur. Una igitur exceptione novitatis, Pariſiis laboravit.

EX BIBL. NIC. ANT. ET

31 Eamdem Artem non minus laudat, cum deptimere magis conatur, Hieronymus Cardanus lib. 15 de ſubtilitate. [Tertium genus (ait) inutilis ſubtilitaria in Raymundi Lulli libris ſpectare licet. Reaprorſus riſu digna, omnem velle tradere doctrinam, nullam noſſe; ſed tamen, ut diligentius conſideravimus, non prorſus contemnenda invenio viſa eſt, ſiquidem totam unam Artem, utpote Medicinam, duodecim ad ſummum chartis tradere licet] Ira Cardanus. Vulgo etiam Artem improbant difficultatis, obſcuritatis, nullinſque uſus nomine, Joannes Mariana lib. 15 De rebus Hiſpaniæ cap. 4 *præſtigia ocalorum, ludibriaque potius artium, quam veras artes*, ex quorumdam cenſione appellans. Sphinge opus eſſe ad Raymundi Artem, Raphael eredebat Volaterranus; qui ſubjungit, *obſcuriora adhuc alia reliquiſſe, quæ in Sanctuariis Pariſiorum aſſervari ferunt*: Jacobus item Gaddius, noſtri temporis Criticus, eruditione ac judicio non vulgari, de Scriptoribus non Eccleſiaſticis agens, pluribus urget hanc Artem; longioriqne adhue tempore opus haberi ait, ad comprehendendam Lulli Artem, quam ad totam Thomæ, aut Bonaventuræ, aut Alenſii, aut Durandi Theologiam. Cornelius & ipſe Agrippa, qui commentaria in hanc Artem dedit, De Incertitudine & vanitate ſcientiarum cap. 9. [Eamdem, inquit, ad pompam ingenii, & doctrinæ oſtentationem potius, quam ad comparandam eruditionem valere, ac longe plus habere audaciæ quam efficaciæ; eſſeque totam inerudiam ac barbaram, niſi elegantiori quadam litterarura adornetur] Sic Agrippa.

aliqui obſcuritatem,

E *Agrippa barbariem Scriptoris,*

32 Lando ſemper Waddingi judicium in cordate eenſendo de hac Arta. Aliis tamen virum hunc grandi præconio adornantibus: ILLUMINATI ſane DOCTORIS appellatio vulgaris adeo facta eſt, ut jam ea uſus ſit Ferdinandus V, Aragoniæ Rex; DIVUM quoque nuncupana, in privilegio doctrinæ ejus conceſſo. Necoon & Alphonſus Magnus, ejuſdem Ferdinandi patruus, Rex ſapientiſſimus, Doctorem egregium, mirandarum artium & ſcientiæ auctorem vocans. Recenter magis Hieronymus Surita, Magnum appellat inventorem docendi novam Philoſophiæ artem, diſciplinarumque liberalium divinarum que litterarum per ooras revelariones atque myſteria, lib. 8 Aonalium Aragoniæ, cap. 1. Excellentia ingenii philoſophum, Pſpirius Maſſonus, in vita Boniſacii VIII Pontificis, vocat. Durant etiamnum hujus Artis profeſſores, ſtipendio publico exhibiri Majoricæ, & forſan Barcinone; Galliſque pluribus cara eſſe dicitur, exindequu pretioſos hanrire theſauros, ut ait Waddingus; qui addit, Ivonem Pariſienſem Cappueinum, ex Raymundi principiis, duu magna volumina, quæ *Digeſtum ſapientiæ* vocat, non ita diu concinnaſſe.

Plures eamdem magnis elogiis efferunt

tam Hiſpani quam Galli;

F

33 In Germania etiam multos eſſe, hujus doctrinæ admiratores ac ſectatores, Hottingerus fatetur: cujus & Clavim Joannes Henricus Alſtedius Strasburgi olim ediderat, anno MDCXXXIII in 8. Nuperque vir eruditiſſimus Athanaſius Kircherus, noſter Romæ amicus, examinata ſerius quam vulgo ſolet, Lullians Arte, ut Ferdinandi Cæſaris III quæſito ſatisfaceret, approbavit eam, quinimo & commendavit; adjuncta ad faciliorem & iucupletiorem ejus uſum Combinatoria arte

atque Germanis

in quibus Athanaſius Kircherus S. J.

Ex Ribl. Nic. Ant. et Alus.

arte, ſive *Artis magnæ ſciendi*, quam dicavit Auguſtiſſimo Leopoldo Cæſari, typis Amſtelodamenſibus anni MDCLXIX, in folio editam.

ANNOTATA I.B.S.

a *Uti hic & in Nicolao de Pax legebatur* Daguinus, *ſic etiam utrobique fidenter ſphalma correxi, quod unus ex altero veroſimiliter tranſcripſit.* Petrum Gaguinum *eruditi norunt*, Daguinum *nullum*.

b *Multimodam* Angeli Politiani *eruditionem probant ejus opera, a Geſnero & ſequacibus recenſita: quod hic indicaſſe ſufficiat, & intellige etiam de aliis hac ſectione laudatis*, Fabro Stapulenſi *&c.*

c *De tribus fratribus Canteriis nihil dum alibi legi.*

d *De Julio Pacio I. C. aliiſque Lullianorum operum elucidatoribus agitur ad finem Catalogi §. 3.*

e *Horum ſi qua ulterior eſt notitia inveniatur in ipſa Hiſp. Bibliotheca, quo curioſiores remitto.*

f *Utinam addita eſſet nota libri vel libelli ubi ſequentia habet* Gerſon, *ſcriptis propemodum infinitis clarus, ut probant opera a Geſnero enumerata, & recentior eorum editio.*

SECTIO IV.

B *Operum B. Raymundi Lulli elenchus.*

Datur hic ſcriptus ab Alphonſo Proaza.

24 SEd jam tempus eſt (*ſunt hæc iterum Nicolai Antonii verba*) doctrinæ ſorma quomodocumque adnumbrata, in opera deſcendere, quorum a Luca Waddingo in *Scriptoribus Minorum*, & prius ab Alphonſo Proaza adoroatum Catalogum, quantumvis prolixum, in claſſes tamen curioſe diſtributum, hic tepræſentare ſatius duximus, quam novum nunc exculpere, aut pleniorem eum quærere, quem habere ſe ex Bibliotheca Eſcurialenſi regia teſtatus olim fuit Petrus de Alva, in *Militia Conceptionis*. Annectimus ei tamen opportune, quidquid aliunde in notitiam nobis venit.

ANIMADVERSIO I.B.S.

Incredibilis fere copia turgidus,

25 UTcumque ſtuporem injiciant, quæ de B. Lullo relata ſunt hactenus; nihil fortaſſe occurret incredibilius, ea quam mox adjiciemus, immenſa prope Bibliographia, vix ab homine compilanda, qui annos quinquaginta continuos, procul ab aliis curia ſemotus, indefeſſo

C ſtudio laboraverit. Ut recte Waddingus citato loco monuerit; [Illud admirabile, quomodo in perpetuis itineribus, ærumnoſiſque diſcurſibus, tot libros ſcripſerit, tam varia argumenta tractaverit; ita ut incredibile ferme videarnt, virum incertæ ſedis, perpetuo peregrinantem, nullius adjutorio, codicum inopia laborantem, tot ſui ingenii monumenta poſteris reliquiſſe; quot in ſubjecto Catalogo longa variaque ſerie recenſentur.] Ego me id aſſequi nulla ratione poſſe candide fateor, tameſi potiorem librorum illorum partem, ſcripticunculas dixeris vel libellos exiguos, decem paginarum compendio circumſcriptos. Ut enim demus ejuſcemodi aliquos eo numero comprehendi, ſunt tamen qui juſtæ molis volumina exæquent non pauci, nec contemnendi, ſi vere a Raymundo compoſiti fuerint; adeo ut Vernonus (neſcio qua veri ſpecie) non dubitarit aſſerere, celebrem Picum Mirandulanum, eorum omnium collectionem meditatum fuiſſe, quæ tomos omnino centum fuiſſet complexa, in folio, ut loquuntur typographi. Nec deſuere qui variis locis & bibliothecis, volumina Lulliana ad quatuor millia aſſervari rotunde pronuntiarent.

quem tamen alii quidam in eum ſenſum augent,

26 At nihil me morantur iſtæ aut iſtiuſmodi inflatæ hyperbolæ; habebit Lector quod abunde demiretur in Antoniano Catalogo, cui nihil additum volui, nihil detractum. Ne tamen unius auctoritate niteretur prodigioſa operum multitudo, viſum eſt ſyllabum illum conferre cum iis, quæ apud Waddingum ipſum, Vernonum, & Caſturerium reperi; ac poſt claſſes ſingulas verbo indicare, quid ea inter diſcrepantiæ interveniat, quid additamenti. Neque ea neglexi quæ explicanda occurrere, aut Notis illuſtranda, iis inprimis locis, quibus de libris beato Martyri ſuppoſitis agitur, artem chimicam verſantibus, ab hæreticis potiſſimum per fas & nefas, imo per horrendas quandoque blaſphemias, ejus nomine circumferri ſolitis. D *collatus cum Catalogis aliorum,*

27 Jam de tota ea Librorum ſarragine quid cenſeam, ſi quis me roget; dicam ingenue, videri difficillimum, ſibi in animum inducere, ab uno Raymundo, tam variis occupationibus peregrinationibuſque diſtracto, tantam librorum copiam non dico componi attentius, ſed vel tranſcribi commode potuiſſe. Aliorum igitur fide, non mea firmatum volui, quidquid de illis operibus tota ſequenti ſerie continetur. Unum præmitto, non de Librorum numero aut ſerie, ſed de eorum contento ſinceriſſimum Waddingi judicium, ex Annalium Tomo 3, anno MCCCXV n. 16, qui illic per errorem notatur 17. Ita habet. E *inprimis quo Waddingi,*

28 Quid de genuinis Lulli operibus ſentiam libere pronuntiabo. Opus Theologicum in libros Sententiarum, eo majorem ingerit admirationem, quo copioſius, miris & inſitatis modis loquendi, omnia fidei comprehendit arcana, deque ſingulis Theologiæ controverſiis plures inſtituit quæſtiones. Libri de contemplatione, & pia quæque argumenta quæ tractat, devotionem ſpirant & fidei dilatandæ præferunt ardorem. Præter hæc varii ſunt tractatuli, vario fine & tempore compacti, qui vagum & verſatile, & ad omnia paratum hominis indicant ingenium. Artes Magna & Parva, & Inventiva veritatis, admirabiles habent ambages & ſinuoſos amfractus, per quos nec Dædalo liceat incedere, nec ingenioſiſſimis aliquando vitis etiam filum ſufficiat Ariadnæ, quin in itinere vel judicio ſæpe deficiant. Paucos vel nullos invenias, qui hanc Artem, vel artium omnium ſecretiſſimum, & myſterioſum quod fingunt; ſeminarium, vel ut alii vocant ludibrium perfecte aſſequantur. Quod ſi poſt immenſos labores & fatigationes cerebri vigilias, alii ſe putent aſſecutos; vellem ſcire quos tanti laboris hauriunt vel edunt fructus; vel quam ſingularem, præ communi hominum ſorte aut trita gymnaſiorum doctrina imbutis viris, præferant excellentiam. *præcipuos laudantur*

29 In univerſis autem hominis operibus ſtylus ineoncinnus, inæqualis, non ſolum humilis, verum paſſim barbarus, idiotiſmis aliorum idiomatum ubique ſcatens: quod plurima ubique, ſine ſtudio aut librorum ſubſidio, in itinerum & peregrinationum perpetuo motu, ſcribenti condonandum eſt. Methodus irregularis, inculta & confuſa rerum geſtarum, neque ſeria neque lenis, ſed levis & aſpera, & aliquando ridicula, vera tamen & ſincera narratio. Modi & termini loquendi a communi diſſident loquela Theologorum, & pleræque ejuſdem aſſertiones abſonæ a communi noſtri ævi doctrina.] Hactenus Waddingus. Jam Catalogum ipſum oculis ſubjicio, ut eum Nicolaus Antonius exhibet. *& exculſos barbariem ſtylis, clarioremque methodum requirentis.*

CATA-

A

CATALOGUS OPERUM

a B. Raymundo Lullo ſcriptorum.

§. I. LIBRI ARTIUM GENERALIUM.

I Ars generalis. *Incipit:* Ars generalis.

II Ars brevis, *quæ eſt imago Artis, quæ dicitur* Ars Generalis, *ſive* Magna, *ſcripta anno* MCCCVII, *impreſſa variis locis. Incipit:* Ratio quare fecimus iſtam Artem. *Hæc Waddingus.* Lugduni *hæc prodiit ex officina* Jacobi Marachal *cum* Arte generali, & Argentorati *cum Raymundi operibus, quæ ad inventam ab ipſo* Artem univerſalem *&c. pertinent*, MDCIX *in* 8, ſumptibus Lazari Zetzneri.

III Ars generalis ultima, *incipit Lugduni* MCCCV, *& finita Piſis in monaſterio S. Dominici* MCCCVIII; *impreſſa* Lugduni apud Jacobum Marachal, MDXVIII; *variiſque in locis & ultimo Majoricæ*, apud Heredes Gaſparis Guaſp, correcta & diſtrictius diviſa per Fratrem Franciſcum Matzal, *an.* MDCXLV. *Incipit:* Quoniam multas Artes fecimus *&c. Exſtat & in laudata editione Argentoratenſi Zetzneri. Monet auctor in fine*, ad B hoc ut facilius addiſcatur hæc Ars magna, debere addiſci prædictam Artem brevem, quæ eſt imago Artis hujus Generalis, ut *ipſe ait. Hiſpanice exſtat*, Arte general de Raymundo Lullo para todas ciencias, Matriti MCXLVIII, *in* 8.

IV Ars demoſtrstiva veritatis, *Pariſiis ſcripta anno* MCCCIX, *Incipit:* Quoniam hæc Ars demonſtrativa.

V Ars altera demonſtrativa veritatis. *Incipit:* Finalis quidam.

VI Compendium Artis demonſtrstivæ. *Incipit:* Quoniam omnis.

VII Lectura ſuper Artem demonſtrativam, *ſive* Liber Chaos. *Incipit:* Quoniam Deus multum eſt accolibilis. *Alius habetur liber huic ſimilis, cujus titulus eſt:* Chaos magnum *Lulliſta aliquis ſcripſit.* Introductorium ad Artem demonſtrativam, *quod incipit:* Introductoria Artis demonſtrativæ *&c. in quo citatur Lullus.*

VIII Liber Correlativorum innatorum, *ſcriptus Pariſiis* MCCCIX, *Valentiæque editus cura Alphonſi Proaza, apud Gregorium Coſtilla*, MDXII. *Incipit:* Quoniam ignoratia.

IX Ars inventiva veritatis. *Incipit.* Ars præ- C ſens ab Arta demonſtrativa deſcendit. *Nuncupata hæc magno illi viro ac Toletano Præſuli, D. Franciſco Ximenio, prodiit Valentiæ* MDXV, *cum privilegiis regiis pro Lulliano doctrina.*

X Tabula generalis, ad omnes ſcientias applicabilis, *incepta in porta Tuniſi* XV *Septembris* MCCXCII: *& finita in civitate Neapoli*, MCCXCIII, *in octava Epiphaniæ. Incipit:* Ratio quare iſta tabula.

XI Ars expoſitiva, ſeu Lectura ſuper Artam inventivam, & tabulam generalem. *Incipit:* Ars iſta modum ſequitur & doctrinam Artis inventivæ. *Prædicti tres ultimi libri Valentiæ prodierunt anno* MDXV, *correcti ab Alphonſo Proaza, & Franciſco Cardinali Ximenio dicati, ex officina* Didaci Gumiel, *Valentiæ.*

XII Ars compendioſa inveniendi veritatem, *Incipit:* A. Ponimus.

XIII Ars alia compendioſa. *Incipit:* Hæc Ars compendioſa.

XIV Ars inquirendi particularia in univerſalibus. *Incipit:* Cum apud nos.

XV Liber propoſitionum, ſecundum Artem demonſtrativam compilatus. *Incipit:* Ab Arta D demonſtrativa.

XVI Liber de Aſcenſu & Deſcenſu intellectus. *Incipit:* Quoniam ſunt aliqui homines. *Scriptus in Monte Peſſulano anno* MCCCIV. *Valentiæ editus Alphonſi Proazæ cura, per Gregorium a Coſtilla*, MDXIX.

XVII Ars penultima. *Incipit:* Quoniam ſcimus iſtam.

XVIII Ars ſcientiæ generalis. *Incipit:* Ars ſive ſcientia.

XIX Lectura alia ſuper Artem invantivam veritatis. *Incipit:* Circa quod.

XX De conditionibus Artis inventivæ. *Incipit:* Quoniam Deus.

XXI Liber De declaratione ſcientiæ inventivæ. *Incipit:* Primo ad inveniendum.

XXII Practica brevis ſuper Artem brevem, ſive ſuper Tabulam generalem. *Incipit:* Eſt autem hæc.

XXIII Liber de experiantia realitatis Artis. *Incipit:* Quoniam experimentum.

XXIV Liber de mixtione principiorum.

XXV Liber de formatione Tabularum.

XXVI Lectura ſuper Tabulam generalem, E *Incipit:* Cum Theoriea.

XXVII Practica brevis ſuper eamdam. *Incipit:* Alphabetum.

XXVIII Lectura ſuper tertiam figuram Tabulæ generalis. *Incipit:* Daviditur hæc Lectura.

XXIX Liber facilis ſcientiæ: *Incipit:* Manifeſtum aſt.

XXX De quæſtionibus ſuper eo motis. *Incipit:* Quoniam liber facilis ſcientiæ.

XXXI Liber de ſignificatione. *Incipit:* Significatio eſt ens.

XXXII Liber magnus demonſtrationis, ſeu brancha Artis inventivæ veritatis. *Incipit:* Quoniam humanus intellectus.

XXXIII Liber da Lumine: *Incipit:* Quoniam intallectos eſt valde. *Ms. exſtat in Eccleſia Hiſpalenſi in* 4.

XXXIV Liber de Inquiſitione veri & boni in omni matatia. *Incipit:* Scientia veri & boni.

XXXV Liber de Punctis tranſcendentibus.

XXXVI Ars intellectus. *Incipit:* Quidam homo.

XXXVII De modo naturali intelligendi in omni ſcientia.

XXXVIII De inventione intellectus. F

XXXIX De refugio intellectus.

XL Ars voluntatis. *Incipit:* Cum Deus.

XLI Ars amativa boni. *Incipit:* Ad recognoſcendum.

XLII Ars alia amativa. *Incipit:* Ad recognoſcendum.

XLIII Ars alia amativa. *Incipit:* Deus benedictus.

XLIV Ars memorativa. *Incipit:* Per quam ſyllabam.

XLV De quæſtionibus ſuper ea motis.

XLVI Ars alia memorativa. *Incipit:* Hic eſt neceſſarium.

XLVII De principio, medio, & fina.

XLVIII De differentia, concordantia, & contrarietate. *Incipit:* Senſuale eſt.

XLIX De æqualitate, majoritate, & minoritate.

L De fine & majoritate. *Incipit:* Quoniam quidquid.

LI Ars conſilii. *Incipit:* Cum ſit hoc quod conſilium.

A LII Liber alius de conſilio. *Incipit*: Quidam homo.

LIII Liber de exeuſetione Raymundi. *Incipit*: Dominus Deus humilis.

LIV Liber ad intelligendum Doctores antiquos.

LV Ars infuſa.

LVI Art de ſer y ſoltar queſtiones, *vernacula lingua*, *quod ſonat*: Ars faciendi & ſolvendi quæſtiones.

LVII Fundamentum Artis generalis.

LVIII Supplicatio Raymundi ad Pariſienſes.

LIX Liber ad memoriam confirmandam, *ſcriptus Piſis in Conventu S. Dominici. Incipit*: Ratio quare.

LX Liber de Potentia, Objecto, & Actu. *Incipit*: Cum plures homines.

LXI Ars generalis rhythmica, *ſcripta Majoricæ menſe Martio* MCCC, *vernacula lingua. Incipit*: Deus glorioe per &c.

Edita ſimul exſtant Raymundi Lulli opera ee, quæ ad inveniam ab ipſo Artem uoiverſalem ſcientiarum artiamque omnium, brevi compendio ſummaque memoria apprehendeodarum, loçupletiſſimaque vel oratione ex tempore
B pestractandarum pertinet, ut & in eamdem qaorumdam interpretum ſcripti commentaaii. Argentinæ ſumptibus Lazari Quetzneri [Zetzneri] *an.* MDCXVII in 8 *prodierunt*.

ANNOTATIO I. B. S.

Primam hanc Lullianorum librorum cloſſem ad verbum ex Waddingo deſcripſit Nic. Antonius & ea utreque Cuſturerius. Verumtamen, nulla ſervata methodo (titulum eumdem præfixerit licet) variorum artium opuſcula commiſcet; ſic ut nonaginta hoc articulo enumeret? aliis tribus non niſi annum & ſexaginta referentibus.

§. II. LIBRI GRAMMATICÆ ET RHETORICÆ.

LXII Ars Grammaticæ ſpeculativa compleciſſima.

LXIII Ars Grammaticæ brevis.

LXIV Ars Rhetoricæ. *Incipit*: Cum verbum.

a *Has auxit Waddingus. Nos a vera adjungimus.*

LXV Rhetoricen *Lullii*, *quam edidit Remigius Rufus Candidus, Aquitanus, precibus Bernardi Lavinhetæ, Raymundi ſtudioſiſſimi, ut mox dicemus; mireque commendavit in præmiſſa epiſtola. Extat in*
C b *editione Argentoratenſi, quam diximus, Zetzneri* b. *Incipit*: Ex tenebris hæc ipſa emergit, *nuncupaturque in titulo liber*, Alchimia verborum, *ab aliqua forſan ſciola*. Lulli Rhetoricam, *Pariſiis editam anno* MDCXXXVIII *in* 4; *ſicuti & in* Rhetoricam, Iſagogen *ejuſdem, prodiiſſe ex Aſcenſiana*
c *Pariſienſi, anno* MDXV *in* 4, *alicubi legimus* c.

ANNOTATA I. B. S.

a *Hic indicat Antonius quid catalogo Waddingiano adjunxerit; Antonium ſecutus eſt Cuſtureriue.*

b *Citat pag.* 179; *eam vero editionem ait Cuſtureriue exſtare in Collegio Baleari Montis Sion Societatis Jeſu.*

c *Non fallitur Antonius, teſtante Cuſtureria ex ea ipſa editione, in præfato Collegio tomum aſſervari.*

§. III. LIBRI LOGICALES.

LXVI Liber qui vocatur Logica de Grozell *verſu vulgari*. *Incipit*: Deus per ſer a oos honrament.

LXVII Logica parva. *Incipit*: Logica eſt ars & ſcientia. *Edita primum* Compluti, ab Arnaldo Guilielmo Brocar MDXVIII. Illuſtrata *deinde* commentariis Antonii Belver, Majoricæ a Gabriele Gnaſp, MDLXXXIV.

LXVIII Logica nova, *abſoluta Genevæ* a D *an.* MCCCIII & Valentiæ edite a Gregorio a
Coſtilla, curaote Alphonſo Proaza, MDXIX
b. *Incipit*; Conſiderantes veterem & antiquam b
Logicam. *Præter has vidimus*

LXIX Dialecticam ſeu Logicam novam e, c
quam a ſuperiore diſtinguimus, quod hac incipiat: Logica eſt ars qua verum &c. *quam in editione Argentoratenſi totiez laudata exſtantem, Bernardus Lavinheta emendaſſe, reſtituiſſe iis quæ olim fuerant ſublata, dicitur.*

LXX Liber de novo modo demonſtrandi. *Incipit*: Quare dicitur.

LXXI Liber de Fallaciis. *Incipit*: Per iſtas fallacias poſſunt convenire Theologi.

LXXII Logica alia, de quinque Arboribus.

LXXIII Liber de Subjecto & prædicato.

LXXIV Liber de converſione Subjecti & Prædicati per medium. *Incipit*: Quoniam opiniones. *Ita eſt in editione quam laudavimus Zetzneri* d; *non*, Quoniam opponentes *ut apud* d
Waddingum e. e

LXXV Liber de Syllogiſmis. *Idem forte cum eo qui ſequitur*. E

LXXVI Liber de modo naturali & ſyllogiſtico, quo concluditur neceſſario & naturaliter Prædicatum eſſe in Subjecto. *Incipit*: Quoniam omnes qua ſumus.

LXXVII Liber de Affirmatione & Negatione & cauſis earum. *Incipit*, Quoniam omnia ſunt;

LXXVIII Liber de quinque Prædicabilibus & decem Prædicamentis. *Incipit*: Quoniam quioque Prædicabilia.

LXXIX Liber de novis Fallaciis. *Incipit*: Quoniam intellectus humanus.

LXXX Liber, qui dicitur Fallacia Raymundi. *Incipit*: Quædam affirmatio.

ANNOTATA I. B. S.

e Genevæ *hic ſcribitur pro* Genuæ, *nuſquam enim me legere memini, Raymundum fuiſſe Genevæ: forte Proaza primus hujus Catalogi auctor, ex* Genova, *Genevam formaverit.*

b *Ait Cuſturerius editionem hanc exſtare in eadem Collegio Montis Sion, uti & genuinas editiones* Logicæ parvæ, *cum libris citatis in hoc Catalogo num.* VIII & XVI: *ſed tamen editio* F
eſt anni MDXII, *ut ubi numero illo* VIII *dicitur.*

c *Solum hunc librum Catalogo Waddingiano addit Antonius, cui Cuſturerius ſubſcribit.*

d *Notat paginam* 166.

e *Waddingum hic corrigit Antonius, teſte opinor, cum ei adhæreat Cuſturerius, Librorum Lullianorum ſcrutator non indiligens.*

§. IV. LIBRI PHILOSOPHICI.

LXXXI Liber lamentationis duodecim Principiorum Philoſophiæ, contra Averroiſtas, *ſcriptus Pariſiis menſe Februario anno* MCCCX, *dedicatuſque Philippo Francorum Regi. Incipit*: Principum Illuſtriſſimo. *In editione Argentoratenſi Zetzneri ſic inſcribitur* a: Duodecim Prin- a
cipia Philoſophiæ, quæ & lamentatio ſeu expoſtuletio Philoſophiæ contra Averroiſtas, & Phyſica ejuſdem Raymundi, dici poſſunt. *Ms. eſt in Bibliotheca Patavina, quæ fuit Nicolai Treviſani, Thomaſino teſte* b. b

LXXXII Liber de principiis Philoſophiæ, *ſcriptus Majoricæ* MCCC. *Incipit*: Cum Philoſophia ſit effectus primæ cauſæ.

LXXXIII Liber de ponderoſitate & levitate Elemen-

A Elementorum. *Incipit*: Ad requisitionem Medicorum.

LXXXIV Liber de Anima rationali, *absolutus Romæ* MCCXCIV, *atque editus Compiati per Gulielmum Brocar, anno* MDXIX *c Incipit*: Quoniam Anima rationalis. *Tractatus Raymundi* De Anima *est Ms. Venetiis apud magnum domum Minorum Conventualium. Thomasinus Bibliothecæ Venetæ pag.* 109.

LXXXV Liber de reprobatione errorum Averrois. *Incipit*: Cum Christianos fideles.

LXXXVI Liber contra ponentes æternitatem mundi.

LXXXVII Liber de quæstionibus, super librum de Anima rationali motis. *Incipit*: Utrum Anima.

LXXXVIII Liber de actibus potentiarum Animæ æqualibus. *Incipit*: Utrum beatitudo.

LXXXIX Liber de Anima vegetativa & sensitiva.

d XC Physica nova *d*. *Incipit*: Cum aggredi.

e XCI De Natura *e*.

XCII Ars Philosophiæ. *Incipit*: Cum natura sit.

XCIII De Consequentiis Philosophiæ. *Incipit*:

B Cum Philosophia.

XCIV Liber de generatione & corruptione.

XCV Liber de Graduatione Elementorum.

XCVI Liber super figura Elementari. *Incipit*: Elementa sunt quatuor.

XCVII Liber de qualitatibus, proprietatibus, & affectibus Elementorum.

XCVIII Liber de olfactu. *Incipit*: Ad inquirendum sensum.

XCIX Liber de possibili & impossibili. *Incipit*: Quoniam philosophantes.

C Ars compendiosa principiorum Philosophiæ, secundum Artem demonstrativam, in duas partes divisa. *Incipit*: Cum intendamus Artem valde compendiose componere.

CI Liber de Intensitate & Extensitate.

ANNOTATA LBS.

A *Coeuntunt plane hæc in classe Antonius & Cuffurerius cum VVaddingo.*

a *In miscellaneis Lullianis tantur pag.* 122.

C b *Pag.* 113 *Bibliothecæ Pataviæ.*

c *Exstat ea editio in Collegio Baleari Montis Sion Soc. Jesu, cujus partem ad nos misit Cuffurerius, impressam cum Elogio Lulliano Nicolai de Pax, anno ille* MDXIX, *ut satis constat ex supra deductis.*

d *Sub titulo*, Liber novus Physicorum, *exstat in bibliotheca Collegii Balearis S.I. edita Barcinone per Carolum Amorosum Provencal*, MDXII.

e *Hunc librum superius perfectum dixi, en Cuffurerio, in Insula Cypro Famæ Augustæ* MCCCI: *nisi legendum sit* MCCC, *ut alii Catalogi habent apud eundem Cuffurerium pag.* 516, *quorum neutrum Chronologiæ a nobis stabilitæ repugnat.*

§. V. LIBRI METAPHYSICI.

CII Metaphysica nova *a*. *Incipit*: Quoniam

a quidem intellectus.

CIII Liber de Ente reali & rationis. *Incipit*: Quoniam intellectus.

CIV De Proprietatibus rerum.

CV Liber de Homine. *Incipit*: Cum sit decens. *Ms. Venetiis in magna domo Conventualium,*

b *teste Thomasino in Bibliotheca Veneta b.*

CVI De magnitudine & parvitate Hominis. *Incipit*: O bone Deus.

Junii Tom. V.

ANNOTATA LBS.

Hic denuo planissime concordant Scriptores tres nuperrime citati.

a *Edidit & hoc opusculum Barcinone Carolus Amorosus Provencal* MDXII: *exstat in bibliotheca Collegii Soc. Jesu Palmæ Balearium, teste Cuffurerio.*

b *Citat Antonius paginam* 109.

§ VI. LIBRI VARIARUM ARTIUM.

CVII Ars politica.

CVIII Liber militiæ sæcularis. *Incipit*: Ad significandum septem.

CIX Liber de militia Cleticali; *alias* de Clericia. *Incipit*. Liber iste.

CX Ars de Cavallaria; *vernacule, ut credo.*

CXI Tractatus de Astronomia, *absolutus Parisiis* MCCXCVIII: *Incipit*: Cum plures sint homines.

CXII Ars Astrologiæ. *Incipit*: Cum plures homines.

CXIII Liber de Planetis.

CXIV Geometria nova. *Incipit*: Quoniam brevis intentio.

E

CXV Geometria magna. *Incipit*: Quoniam multum est.

CXVI De quadrangulatura & triangulatura Circuli; *alias appellatus*, Liber de Circulis. *Incipit*: Ad investigandum.

CXVII Ars cognoscendi Deum per gratiam, *vernacule. Incipit*: Deus es aquell ens.

CXVIII Ars arithmetica.

CXIX Ars divina.

§. VII. LIBRI MEDICINÆ.

CXX Ars de principiis & gradibus Medicinæ. *Incipit*: Quoniam omnis ars habet sua principia.

CXXI Liber de regionibus infirmitatis & sanitatis. *Scriptus in Monte Pessulano anno* MCCCIII. *Incipit*: Quoniam multum est difficilis scientia.

CXXII Liber de arte Medicinæ compendiosa. *Incipit*: Ars ista hac intentione compilata est. *Continet hunc eodem Vaticanus Ms.* 5902, *& Urbinatensis* 1083.

CXXIII Liber de pulsibus & urinis.

F

CXXIV Liber de aqois & oleis. *Incipit*: Egn Raymundus.

CXXV Liber de Medicina theorica & practica.

CXXVI Liber de instrumento intellectus in Medicina.

§. VIII. LIBRI JURIS.

CXXVII Ars utriusque Juris. *Scriptus in Monte Pessulano mense Januarii* MCCCVII, *Clemente V Pontifice. Incipit*: Quoniam scientia est longa.

CXXVIII Ars Juris particularis. *Incipit*: Quoniam vita hominis.

CXXIX Ars principiorum Juris. *Incipit*: Præsens ars.

CXXX Ars de Jure. *Incipit*: Quoniam scientia Juris.

ANNOTATIO LBS.

In his tribus Paragraphis nihil prorsus differunt VVaddingus, Antonius & Cuffurerius. Vernonum prætermitto, quod is librorum classes negligat: poterit

D

EN BI-
BL. NIC.
ANT.
ET A-
LIS.

EX BIBL. NICANT. ET ALIIS.

§. IX. LIBRI SPIRITUALES ET CONTEMPLATIONIS *a*.

a CXXXI Liber Natalis pueri Jeſu, *ſcriptus Pariſiis anno* MCCCX, *Philippoque Francorum Regi dicatus, incipit*: Da, Domine, in te credentibus. *Editus fuit* Pariſiis apud Guidonem b Mercatorem, *anno* MCCCCXCIX *b*.

CXXXII Liber de decem modis contemplandi Deum. *Incipit*: Ad honorem Dei conteodese volumus.

CXXXIII Liber de Raptu.

CXXXIV Liber Contemplationis, quæ ſit in Deo. *Incipit*: Summe Deus.

CXXXV Liber Blancherne, *i* tractatus de quinque ſtatibus perſonarum, de uxoratis, religioſis, Prælatis, Cardinalibus, & Pontificibus. *Translatus eſt in linguam Valentianam, & demum impreſſus* Valentiæ per Franciſcum Jofredum, *anno* MDXXI. *Hæc de libro ipſo VVaddingus*. Præmittitur huic editioni, quam vidimus, epiſtole B Joannis Boolabii Catalani, ex oppido Rocafort, de Queralt, qui forſan interpretatus ipſe librum fuit ea Latioo. *Vulgaris titulus hic eſt*: Blanquerna, que tracta de ſinch eſtaoteris de perſones, de marcimoni, de religio, de Prelatura, de Apoſtolical ſenyoria, li qual es en lo Pare Sent, y en los Cardenels, y del ſtat de vida hermitane contemplativa, debax los qual tot ſon contenguts: ordenat per lo illuminat Doctor y Martyr Meſtre Ramon Lull, traduit y corregit ara novament del primer original, y eſtampat en nostra Valenciana, ab lo Libre de Oracions e Contemplacions del intenjment en Deu, fet per lo matex Dotor.

CXXXVI Liber de Orationibus & Contemplationibus tarellectis. *Simul, ut diximus, typis editus Valentinæ linguæ anno* MDXXII. *Incipit*: En c la ignorancia *c*.

CXXXVII Liber de meditationibus totius anni, alias de Amico & Amato. *Incipit*: Interrogavit Amicus ſuum Amatum, *Pariſiis editus* d MDV *d Prodiit etiam* Rhotomagi, cum Annotationibus Martialis Cenomanenſis, tertii Ordinis S. Franciſci.

CXXXVIII Liber de laudibus B. Virginis Mariæ, *qui dicitur* Ais inventinnum, *Pariſiis editus* per Guidonem Mercatorem MCCCCXCIX. *Incipit*: Quæſtiones, definitiones, laudes: *Hæc VVaddingus. Sed per errorem editum fuit*, Ais inventinnum, *cum ietentionum ſit legendum. Editio hæc anni* MCCCCXCIX, *typis Jeannis Parvi confecta, continet etiam Clericum & Phantaſticum, de quibus poſtea*. Jacobus Faber Stapulenſis edi- e tionem *e* procuravit, & prooemium addidit, *quo ſe ait multum in lectione horum operum proficere*.

CXXXIX Liber eppellatus, Clericus ſive pro Clericis. *Scriptus anno* MCCCXI, *ſeu verius* MCCCVIII, *simul cum præcedente editus. Quibus adjunximus, illaudatum a VVaddingo*,

CXL Phantaſticom, *ſcriptum anno* MCCCXI, *ut ibi dicitur*.

CXLI Liber de Confeſſione, *ſcriptus Majoricæ* MCCCXI *f*. f

CXLII Liber de Orationibus, *Incipit*: com malos homens, *vulgaris*.

CXLIII Philoſophia amoris, *ſcripta Pariſiis menſe Octobri*, MCCXCVIII; *Pariſiis edita per Jacobum Fabrum Stapulenſem, & dicata Alphonſo* D *de Aragonia, Cæſar-Auguſtano & Valentino Archiepiſcopo*, anno MDXVI, in 4. *Incipit*: Reymundus Peciſiis exiſtens. *Hæc VVaddingus. Vernacula g Valentiæ lingua Philoſophiam hanc amoris, g ſive primitus ſcriptam ab auctore, ſive poſtea redditam, non dubitamus; ex quo in examine propoſitionum Raymundi noſtri, quod præceſſit definitivam ſententiam prædictam, teſtimonia multa hujus linguæ ex hoc libro, proferuntur, & in examen vocantur*.

CXLIV Liber Proverbiorum, *editus Venetiis* MDVII, *una cum diſputatione Eremitæ & Raymundi &c. de qua mox; & cum præcedenti* Philoſophia amoris, *anno* MDXVI *in* 4, *ſcriptus ab auctore Romæ. Incipit*: Cum Proverbium ſit. *Ita VVaddingus. Seorſum vero Valentiæ a Joanne Jofredo* MDX *in* 4. Proverbiorum mille liber (*idemne an alius?*) *eſt Ms. in Bibliotheca Ambroſiana*. Proverbia & ſententias *Raymundi Venetiis edidit Joannes Tacuinus* MDVII. *Eſt in Bibliotheca Sapientiæ Romanæ h*. h

CXLV Liber de centum nominibus Dei *i* alius Pſalterium. *Incipit*: Cum Saracenis. *Habetur etiam vernacule*, Con los Sarcayns.

CXLVI Orationes per regulas artis, verſibus rhythmicis vulgaribus.

CXLVII Horæ Deiparæ Virginis, vulgaribus E modulis decantatæ. *Incipit*: A honor del major Senyor.

CXLVIII Elegiacus Virginis placſtus, *vulgaribus verſibus*, Viveva en gran geug la Verge Maria.

CXLIX Lamentatio, ſeu querimonia Raymundi, *ſcripta* MDCLXXXV, *vulgaris linguæ*. *Incipit*: Deus ab noſtra virtute *i*. I

CL Carmina Raymundi conſolatoria, *vulgaris etiam ſermonis*.

So creete e eſſee mondat.

CLI Mille proverbie vulgaria: *Facte iſte liber, qui eſt in Ambroſiana*.

CLII Verſue volgares ed Regem Balearium.

CLIII Tractatus *vulgaris metricus*, ſeptem fidei articulos demonſtrans.

CLIV Liber continens Confeſſionem, *ſcriptus Majoricæ* MCCCXII. *Incipit*: Cum peccatum magna tranſgreſſio. F

CLV Primum volumen contemplationum, *continens primum & ſecundum librum; & iſti continent viginti duas diſtinctiones. Incipit*: Jeſus Criſt Senyor noſtro. *VVaddingus: Liber hic contemplationum ſeu volumen primum, duos libros continens, editus fuit Pariſiis Latine, cum Jacobi Fabri Stapulenſis, una cum Blaacheræ Anacboreiæ de Amice & Amato, apud Joannem Parvum*, MDV, *in* folio *k*. Emptum a ſe, ait Faber, *obolo uno hunc k librum ab egeno quodam; tantique eſſe, ut lecta ea quidam ſtatim propoſitum fecerit amplexandi religioſum quemdam Ordinem; ſeque ipſum idem facturum ſubjunxit, ni valetuda eſſet impedimento*.

CLVI Secundum volumen *continens librum tertium, incipiens a diſtinctione* 13, *uſque ad* 32 *inclusive, ſcriptum per Ægidium de Erec Brabantinum, die* XXVIII *Januarii, anno* MCCCCLXVII. *Incipit*:

Deos glorios & virtuos
A vos Senyor ſia donado.

CLVII Tertium volumen, *continens quartum librum a diſtinctione* 31, *uſque ad* 40 *inclusive*. *Eſt de oratione Incipit*:

A Deus gran maravelloe:
A vos Senyoe ſia fatta reverecoeia *m*. m

CLVIII

CLVIII Quartum volumen, *& liber quintus* Contemplationum [a].

CLIX De centum ſignis Dei. *Incipit*: Quoniam beatitudo hominum.

CLX De centum dignitatibus Dei. *Incipit*: Quidam homo.

CLXI Liber de expoſitione orationis Dominicæ. *Incipit*: Com oratio, quam Dominicam.

CLXII Liber alius de eodem.

CLXIII Liber de Ave Maria.

CLXIV Liber dictus *Parvum Contemplatorium*, ſecundum Artem inventivam & Tabulam generalem factus.

CLXV Liber de Præceptis legis, Articulis fidei, & Sacramentis, per modum contemplationis. *Incipit*: Omnipotens Deus.

CLXVI Liber de virtutibus & peccatis, *Majoricæ anno* MCCCXII. *Incipit*: Cum ſit multum mirandum.

CLXVII Liber de compendioſa contemplatione; *cujus quodlibet caput incipit*; Die ac nocte. *Opus autem totum*: Cum ſit creatus homo.

CLXVIII Liber orationum, *factus pro Rege Aragoniæ*. *Incipit*: Cum multi homines [b].

CLXIX Liber de orationibus per decem regulas.

CLXX Liber de viis Paradiſi & viis Inferni.

CLXXI Liber de Orationibus & Contemplationibus. *Incipit*: In ignorantiam.

CLXXII Liber dictus, *Opus bonum*. *Incipit*: Cum multi homines.

CLXXIII Liber de Conſcientia.

CLXXIV Liber de gaudiis Virginis. *Aliter*, de Benedicta tu. *Incipit*: Inter alia verba.

CLXXV Liber de ſeptem Horis Officii Virginis Mariæ. *Incipit*: Ad honorem.

CLXXVI Liber alius ejuſdem argumenti.

CLXXVII Planctus doloroſus Dominæ noſtræ ſuper paſſionem filii ſui. *Incipit*: Virgo Maria.

CLXXVIII Ars Philoſophiæ deſideratæ, ad ſuum filium. *Incipit*: Solus eram in quodam.

CLXXIX Ars confitendi. *Incipit*: Cum ſit neceſſarium [p].

CLXXX Liber de doctrina puerili [q]. *Incipit*: Deus vult.

CLXXXI Doctrina alia puerilis parva. *Incipit*: Quoniam infideles.

CLXXXII Liber de prima & ſecunda Intentionibus ad Filium. *Incipit*: Cum deſiderans & jaceos.

CLXXXIII Blanchetna magnus. *Incipit*: Ad ſignificationem quinque plagarum [r].

CLXXXIV Liber de placida viſione.

CLXXXV Liber de conſolatione eremitica.

CLXXXVI Ars ut ad Deum cognoſcendum & diligendum majorem virtutem habere poſſimus. *Incipit*: Cum intendemus.

CLXXXVII Liber ducentorum carminum, *vulgaris linguæ*.

CLXXXVIII Liber de vita divina.

CLXXXIX Liber de definitionibus Dei.

CXC Primo libre, el Deſconſuelo de Ramoo. *vernaculus*. [s]

CXCI Liber Hymnorum.

CXCII Liber ſex mille Proverbiorum, in omni materia.

ANNOTATA I. B. S.

a *Præmiſi huic Catalogo num.* 28, *judicium Juſti Tomus V.*

Waddingi, qua teſtatur, libros qui de contemplatione aliiſque piis argumentis tractant, devotionem ſpirare, & fidei dilatandæ præferre ardorem. *Nulla tres inter Auctoris noſtros iſt diſcrepantia numeri. Quæ Waddingo ſupporaddit, notat ipſe Antonius, quem ad verbum deſcripſit Caſtureverius.* EX BIBL. NIC. ANT. ET ALIIS.

b *Habent editionis illius exemplum Patres Franciſcani canobii Majoricenſis; & aliud, commodatum habuit, a viro aliquo nobili, Caſturerius.*

c *Exſtat utriuſque libri editio in bibliotheca Collegii Balearis Montis Sion S. I. & paſſim apud Majoricenſes.*

d *Plures Libelli hujus editiones variis linguis teſtatur Caſturerius pag.* 483, *unam præ manibus habeo Pariſienſem anni* MDCXXXII *apud Dionyſium Martan, ſub hoc titulo*. Blaquernæ Anachoretæ Interrogationes & reſponſiones CCCLXV, de Amico & Amato, Raymundo Lullo, ſacti Franciſci Tertiario auctore: claruit circa annum Domini MCCXC. Libellus omnibus viris ſpiritualibus non minus jucundus quam utilis. *Vide Epilogum.*

e *Servatur apud Franciſcanos Majoricæ, & eam habuit Caſturerius ab Equite Majoricenſi commodatam.*

f *Caſturerius annum notat* 1309: *neuter convenit, ſcribendus videtur annus* 1312, *quo Raymundus Majoricæ fuit.*

g *Erat ea, opinor, lingua vulgo Lemovicenſis, qua vere ſcriptam eam Philoſophiam exiſtimat Caſturerius, aſſerens pag.* 512, *habere ſe copiam ejus manuſcriptam. Sed de eo Libro ſermo recurret inferius, ubi de Bulla Gregoriana.*

h *Et in Bibliotheca Collegii Balearis Montis Sion Societ. Jeſu inquit Caſturerius: ſed editionem eam, mones, ſcatere erratis typographicis. Exſtant in eadem bibliotheca editiones, de quibus ad numeros* XI, XVI *&* LXI *hujus Catalogi.*

i *Recte ait Caſturerius, legendum* ab voſtre virtut. *Prodiit ille hiſpanice Majoricæ typis Gabrielis Guaſp* MDCC, *una cum Vita Raymundi ſcripta a Canonico Segui, exſtatque in bibliotheca Montis Sion, in qua etiam eſt M. S. idiomate Majoricenſi. Quo anno librum illum*, Deſconſuelo *ſive* Lamentatio, *compoſuerit Raymundus, examinat Caſturerius pag.* 518. *Hoc certum videtur, per errorem ſcribi ab Antonio annum* MCCLXXXV, *cum ibi profiteatur Raymundus, ſe per triginta annos laboraſſe ad promovendam Maurorum converſionem, qui procul dubio deſumendi ſunt ab anno* MCCLXXV; *unde & Caſturerius veroſimillime putat, libri illius ſcriptionem non poſſe pertinere niſi ad annum* MCCCV, *quidquid copiæ, tum impreſſæ tam Mſt. varietas, imperitorum manu editæ vel correctæ.*

k *Exſtat ea forma in Conventu S. Franciſci Majoricenſi, qualem & Caſtureriо commodavit Eques Majoricenſis.*

l *Dicere, voluit*, tranſcriptum.

m *Mſt. antiquo charactere aſſervatur in ſæpe citata bibliotheca Montis Sion.*

n *Supradicta quatuor volumina, teſte Caſtureriо, exſtant vulgari idiomate Mſs. antiquiſſimo charactere in ſubtiliſſima membrana, in bibliotheca Collegii Majoricenſis B. Mariæ de Sapientia.*

o *Exſtat vernacule Mſ. pervetuſtum in Collegio Majoricenſi B. Mariæ de Sapientia, & incipit*: Com molts homēs. *Prope finem autem habet*; Finit eſt aqueſt libre de oracios, è de doctrina de amar Deu, en Barcelona en Lañy MCCXCIX. Lo qual libre es fet a requeſte del molt noble Señyor en Jaome Rey de Aragò, e la molt alta dona Blanca ſe mullet. *Ubi adverſit Caſturerius, ſermonem*

EX BIBL. NIC. ANT. ET ALIIS.

eſſe de Jacobo II Aragoniæ Rege, qui duxit uxorem Blancam, filiam Caroli Andegavenſis Regis Neapolitani.

p *Doctor Petrus Benaſſae, in ſuo Memoriali ad Regem Catholicum, ait, hunc librum typis fuiſſe datum Barcinone* MDLXVII, *cum facultate D. Guillermi Caſſador, Epiſcopi Barcinonenſis, cujus literas affert.*

q *Exſtat Ms. vernacule in bibliotheca Collegii Balearis Montis Sion Soc. Jeſu.*

r *Videtur eſſe liber, de quo num.* CXXXV *hujus Catalogi. Incipit enim:* A ſignificunça de les cine nufres.

f *Videtur eſſe liber de quo num.* CXLIX.

§. X. LIBRI PRÆDICABILES.

CXCIII Ars prædicabilis, *ſcripta Majoricæ* MCCCXII. *Incipit:* Cum hæc ſit major ars prædicationis.

CXCIV Liber ſuper quatuor ſenſus S. Scripturæ.

CXCV Ars prædicandi major. *Incipit:* Cum
B prædicatio.

CXCVI Ars prædicandi minor. *Incipit:* Cum ars major.

CXCVII Liber quinquaginta duorum Sermonum, contra omnes incredulos.

CXCVIII Commentaria in primordiale Euangelium Joannis, ſeu in cap. 1 Euangelii Joannis: in principio erat Verbum. *Editus fuit Ambiani in ædibus Franciſci de Halenvim, ejuſdem urbis Epiſcopi, anno* MDXI. *Incipit:* Hæc propoſitio varias intelligentias habet.

ANNOTATIO L. B. S.

Nihil hic annotatione dignum occurrit, niſi quod Waddingi Catalogum ſecutus eſt Antonius, & utrumque Cuſtureritus: quodque Claudius Robertus in Epiſcopis Galliæ, Ambianenſem Epiſcopum præfatum appellet Franciſcum de Haluin de Piennes; *Sammarthani* de Hallwin, *quem anno* 1511 *ordinatum vicennem dicunt, diſpenſante Alexandro VI, & obiiſſe* 1537. *Addit Robertus, eodem anno obiiſſe Corolum Bovillum, Canonicum Ambianenſem; cum*
C *ſcilicet, qui Raymundi Vitam ſcripſit.*

§. XI. LIBRI QUODLIBETALES, SEU VARIARUM RERUM.

CXCIX Liber primæ & ſecundæ intentionis *qui agit de virtutibus & vitiis, at variis hominum ſtatibus, vernacule.* A quæſt libre qui primerument. *Alius, ut videtur, a ſuperius laudato, ad filium.*

CC Liber de miraculis cæli & mundi, *vernacule. Incipit:* En triſtitia é en llanguiment.

CCI Arbor ſcientiæ. *Prodiit* Lugduni, opera Gilberti de Villiers, MDXV. *Incipit:* In deſolatione & fletibus a.

CCII Liber quæſtionum quodlibetalium ſuper Artem inventivam veritatis. *Incipit:* Quæſtiones.

CCIII Liber De fine *b*. *Incipit:* Cum mundus
b in malu *c*. *Hunc librum laudat auctor ipſe in* Diſputatione inter Raymundum & Homerum (*de qua poſtea*) *his verbis:* Ex his tribus ordinamentis fortaſſe mundus redire poſſet in bonum ſtatum, ut largius locuti ſumus in libro, De fine, & quem præſentavimus Regi Aragoniæ (*Jacobo II*) & ipſe ſtatim miſit illum ad Dominum Papam (*Clementem V, ut exiſtimo*) qui nunc ipſum habet, quando in Monte Peſſulano me præſente, obtulit totum ſuum regnum, ſuam perſonam, ſuam militiam, & theſaurum, ad pugnandum contra Saracenos, omni tempore quo placeret Domino Papæ & Dominis Cardinalibus. Sum ego de hoc certiſſimus, quia tunc temporis præſens eram. *Convenerunt quidem in Monte Peſſulano Clemens V, cecens electus anno* MCCCV; *& Jacobus Aragonum Rex, ut Surita refert lib.* 5, *cap.* 68.

Propoſuiſſe, ait, ſe in hoc libro, ad faciendum, adverſus Saracenorum impreſſionem & immanſam potentiam, Chriſtianam Eccleſiam, tela remedia; quæ quidem omni tempore non inutilia videri poterunt. Primum ut curaret ſummus Pontifex quatuor aut quinque fundari monaſteria Religioſorum, in quibus alerentur, ac in linguis infidelium, Theologiaque inſtruerentur ii, qui ex inſtituto, ad annuntiandum toto orbe Euangelium tempore opportuno mittendi eſſent.

Alterum, ut ex militaribus Ordinibus Templi, Hoſpitalis, Alemanorum (ſcilicet Theutonicorum) Uclenſium (Hiſpanum noſti Ordinem S. Jacobi, cujus caput Uclesi domus) Calatravæ, atque Sepulcri, E *novus fieret Ordo, novæ etiam appellationis, ifque in confiniis ditionis Maurorum conſtitueretur, ut adverſus eos bellum gereret, ducto initio a Granatenſi,* in quo (*ait*) magnus theſaurus Saracenorum eſt, & fundamentum lapideum, & quia prope eſt, *Eoque regno expugnato tranſitum in Africam facerent, qua ex parte, & non aliunde, ad Hieroſolymitanam expeditionem pergi debere exiſtimabat.*

Tertium, quod Dominus Papa, & Domini Cardinales (*audis ejus verba*) decimam totius Eccleſiæ, quam dant Regibus Chriſtianis, conſignarent ad iſtam ſanctam expeditionem & paſſagium &c. quia decima ideo a laborantibus data eſt, ut Eccleſia per ipſam honoretur, & augeatur Fides catholica; non autem ut Reges ipſam deducant in ulios uſus, forſitan non bonos. *Hæc ille. Plane decima, Jacobo Aragoniæ Regi conceſſa a Bonifacio VIII per triennium, circa annum* MCCCIII, *meminit Surita lib.* 5 *cap.* 60. *Iſta omnia non inutilia exiſtimavimus hic annotari, ut poſteritas diſcat, hac ſeuls Raymundi arte quandoque ſapere.*

CCIV Conſilium Raymundi, *lingua Balearica. Incipit:* Un conſill vull comenſar. F

CCV Liber de acquiſitione Terræ Sanctæ. *Incipit:* Ad acquirendum.

CCVI Liber de Antichriſto. *Incipit:* Omnipotens Deus.

CCVII Liber de mirabilibus Orbis, *dictus* Felix. *Incipit:* In triſtitia & languore. *Et valde commendatur. Waddingus: Hic idem eſt quidem cum vernaculæ linguæ alio, jam laudato; De mirabilibus cæli & mundi num.* 199: *id enim eſtendit principium ſimile ubique notatum d.* d

CCVIII Liber de civitate mundi. *Meſſanæ ſcriptus anno* MCCCXIV, *uno ante obitum. Incipit:* Civitas eſt locus.

CCIX Liber variarum Quæſtionum.

CCX Liber de gradu ſuperlativo.

CCXI Liber de virtute veniali & mortali, *ad Regem Sancium, ſcriptus Majoricæ* MCCCXII. *Incipit:* Quoniam plerique homines.

ANNOTATA L. B. S.

a *Librum hunc etiam in bibliotheca Collegii Balearis Montis Sion aſſervari teſtatur Cuſtureritus, non Lugdunenſis, ſed Barcinonenſis editionis, typis Petri Poſæ* MDV.

b *Et*

A b *Et hæc ibidem reperitur, editus Majoricæ* MDCLXV *apud Raphaelem Mega. Superius indicavimus ſcriptum fuiſſe in Monte Peſſulano* MCCCV.

c *Horum nihil Waddingus*; *ſufficiat nota Antonii, ut, quid de hoc opere ſentiendum ſit, intelligatur.*

d *Bene id advertit Antonius*; *verum ſi ex iiſdem Librorum initiis ad eorum confuſionem inferendam proceditur, quidni & idem cum illis dicatur Liber* CCI, *qui incipit:* Ie deſolatione & fletibus? *Cæterum notat Cuſtureritus, Librum de* Mirabilibus orbis *inveniri Ms. in bibliotheca cœnobii S. Franciſci Majoricæ.*

§. XII. LIBRI VARIARUM DISPUTATIONUM SEU CONTROVERSIARUM.

CCXII Liber de Gentili & tribus Sapientibus, *ſcriptus in Monte Peſſulano* MCCCVII. *Incipit:* Deus excellentiſſime, cujus imperium *a*.

CCXIII Tractatus de Articulis Fidei. *Scriptus Romæ lingua vulgari* MCCXCVI, *& translatus in Latinum Majoricæ* MCCC. *Incipit:* Cum aliqui dicant. *Ms. exſtat inter libros Urbini Ducis in Vaticana Bibliotheca, codice* 956 b.

CCXIV De Deo ignoto, & de Mundo ignoto, *Pariſiis menſe Martio* MCCCX. *Incipit:* Ad oſtendendum per quem Deus.

B CCXV Liber de Efficiente & Effectu, *Pariſiis menſe Martio* MCCCXII. *Incipit:* Pariſiis Raymundus & Averroiſta diſputabant.

CCXVI Diſputatio Raymundi & Averroiſtæ d quinque Quæſtionibus. *Incipit:* Pariſiis fuit magna controverſia inter.

CCXVII Liber contradictionis inter Raymundum & Averroiſtam, de centum Syllogiſmis circa myſterium Trinitatis, *Pariſiis ſcriptus menſe Februarii* MCCCX. *Incipit:* Accidit quod Raymundiſta.

CCXVIII Liber alius de eodem argumento, *in Monte peſſulano, menſe Martio* MCCCIV. *Incipit:* Antequam Raymundus, ſive Raymundiſta.

CCXIX Liber de forma Dei, *quem alibi vocat* Parvam ertem pro cognoſcendo Deum, *ſcriptus menſe Julii* MCCCXL. *Incipit:* Quoniam
C Deus eſt ens.

CCXX Liber, utrum fidelis poſſit ſolvere & deſtruere omnes objectiones, quas infideles poſſunt facere contra ſanctam fidem Catholicam, *Pariſiis menſe Auguſti* MCCCXI *Incipit:* Accidit quoque circa Pariſios.

CCXXI Liber diſputationis intellectus & fidei, *in Monte Peſſulano menſe Octobri anno* MCCCIII. *Incipit:* Theologorum ſtudia *e*.

CCXXII Liber appellatus Apoſtrophe, in quo probantur Articuli fidei, *ſcriptus Romæ in vigilia S. Joannis Baptiſtæ* MCCXCVI *Incipit:* Ad probationem Articulorum fidei. *Prodiit in variis locis d*.

CCXXIII Liber de demonſtratione per æquiparantiam, *in Monte Peſſulano menſe Martio* MCCCIV. *Incipit:* Quoniam quidquid demonſtratum fuit ab antiquis. *Editus fuit* cura Alphonſi de Proaza, Valentiæ apud Joannem Gofredum MDX, *cum diſputatione, de qua mox, Raymundi & Homerii, & aliis e*.

CCXXIV Liber de convenientia, quam habent fides & intellectus in objecto, *ſcriptus ibidem, ſive anno* MCCCIV, *ſive* MCCCVIII, *ſive tandem* MCCCX: *variant enim exemplaria.* [*Incipit:* Dividitur iſte liber.

CCXXV Liber de iis quæ homo de Deo debet credere, *ſcriptus in Armenia in urbe Alicat, menſe Januario* MCCCI. *Incipit* Con malos Chriſtians. *Vernacula igitur lingua eſt.* D

CCXXVI Liber de Subſtantia & Accidente, EX BI-
in quo probatur Trinitas, *ſcriptus in civitate* BL. NIC.
Meſſanæ menſe Octobri, MCCCIIII. *Incipit:* Quo- ANT.
niam per plures modos. *Prodiit* Valentiæ, Al- ET A-
phonſi Proazæ cura, per Joannem Goſredum LIIS.
MDXX *f*.

CCXXVII Liber de Trinitate in Unitate, ſive de eſſentia Dei, *ſcriptus anno* MCD *g*. *Incipit:* Quoniam infideles deridemi Chriſtianos.

CCXXVIII Diſputatio Raymundi Lulli & Homerii Saraceni, primo habita inter eos in urbe Bugiæ Sermone Arabico, poſtea translata in Latinum ab eodem Lullo, Piſis in monaſterio S. Dominici anno MCCCVIII. *Incipit:* Quidam homo Chriſtianus, cui nomen erat Raymundus. *Edidit hanc Valentiæ per Joannem Goſredum, Alphonſus Proaza, Bartholomæo Gentili nobili Genuenſi nuncupatam, anno* MDX, *una cum aliis, ſcilicet*, De demonſtratione per æquiparantiam; *& proxime ſequenti hanc diſputationem alia*, Quinque ſapientum *h*. *Continet diſputatio hæc, inter Raymundum Chriſtianum & Homerium Saracenum, ex oppido Bugiæ habita, rationes omnes, quibus Saraceni errores ſuos, Chriſtianique hic dilucſſit, legem ſuam tuentur: quam quidem Arabice ab utroque conſcriptam (in ea quippe lingua, ut ipſe ait,* E
doctiſſimus erat) *Raymundus ab Africa exſilio miſſus, cum omnibus libris ſuis & libris*, qui ſibi (*ait*) cariores erant, *juxta Piſanum portum naufragio amiſit. Sed poſt aliquot dies memoria excuſa, Latino ſermone deperditum opus reſtauravit, Papæque & Cardinalium Collegio dicavit, inde'que diſcerent quibus argumentis peſtiferam Mahometi legem ſequaces ejus propugnarent.*

CCXXIX Diſputatio quinque hominum ſapientum, *abſoluta in civitate Neapoli* MCCXCIV; *ſimulque cum ſuperiore diſputatione edita* Valentiæ MDX; *ſcilicet primi Latini, ſecundi Graci, tertii Neſtoriani, quarti Jacobitæ, quinti Saraceni. Ms. exſtat in Bibliotheca Venetæ S. Antonii, teſte Thomaſino in Bibliotb. Veneta pag.* 11.

CCXXX Liber de exiſtentia & agentia Dei, F
contra Averroem, *Incipit:* Quoniam cognoſcere & amare. *Pariſiis ſcriptus* MCCCXI.

CCXXXI Declaratio Raymundi Lulli, per modum Dialogi, edita contra CCXVIII opiniones erroneas aliquorum Philoſophorum, & damnatas ab Epiſcopo Pariſienſi: quam ipſe auctor præſentavit eidem Epiſcopo Pariſienſi, & Cancellario ac Rectori Univerſitatis. *Incipit:* In quadam ſilva.

CCXXXII De ſignificatione fidei & intellectus.

CCXXXIII Ars Theologiæ & Philoſophiæ myſticæ contra Averroem. *Incipit:* Cum ad ſanctam fidem.

CCXXXIV Liber de Spiritu ſancto contra Græcos.

CCXXXV Quod in Deo non ſint plures quam tres Perſonæ. *Incipit.* Ad probandam.

CCXXXVI De non multitudine eſſe divini. *Incipit:* Præſuppono.

CCXXXVII Quid habeat homo credere. *Incipit.* Cum ſint plures Chriſtiani.

CDXXXVIII De ente ſimpliciter per ſe, contra errores Averrois. *Incipit:* Quoniam Deus eſt *i*.

CCXXXIX De perverſione entis removenda. *Incipit:* hypotheſi.

CCXL De minori loco ad majorem, *ad probandam*

A bandam Trinitatem, & Incarnationem. *Incipit:* Quoniam aliqui Chriſtiaoi.

EX BIBL. NIC. ANT. ET ALIIS. CCXLI De Concordantia & Contrarietate. *Incipit:* Ad idem probandum.

CCXLII De probatione uoitatis Dei, Trinitatis, Incarnationis, Creationis, & reſurrectionis. *Incipit.* Cum aliqui dicant.

CCXLIII De quæſtione quadam, valde alte & profunda. *Incipit:* Accidit quod circa Pariſios.

CCXLIV Diſputatio triom Sapientum; *alias* De Geotili. *Forte, alt Waddingus, erit altus liber a primo hujus elaſſis ſeu ordinis (nempe ſub num.* CCXII) *quia ponitur aliud principium:* Cum longo tempore.

CCXLV Liber de reptobatione errorum Averrois. *Incipit:* Cum Chriſtiaoos fidelea.

CCXLVI Liber de meliore lege.

CCXLVII Liber contra Judæos.

CCXLVIII Liber de reformatione hebraica.

CCXLIX Libet de partieipatione Chriſtienorum & Saraeenorum. *Incipit:* Raymundus veniens.

CCL De adventu Meſſiæ contra Judæos. B *Incipit:* Duo viri.

CCLI Libet de vera credentie, & falſa. *Incipit:* Perveniens ad tempus.

CCLII Libet de probatione Atticulorum fidei. *Incipit:* Quoniam infideles.

CCLIII Diſputatio Petri Clerici & Raymundi Phantaſtici. *Incipit:* Accidit duos homines. *Idem forſan opus cum ſupra laudatis num.* CXXXIX & CXL k.

CCLIV Liber dictus Dominus, quę pars? Fuit (*ut quidam aſſerunt*) Diſputatio Raymundi & Scoti, *qui æquales vixerunt Pariſiis* l.

CCLV Liber de probatione Fidei Catholicæ.

CCLVI Tractatus de modo convertendi infideles.

CCLVII De duobus Actibus finalibus. *Incipit.* Duodecim Syllogiſmos.

ANNOTATA I.B.S.

a *Originale vernaculum illius libri extare in Bibliotheca regia S.Laurentii in Eſcurial, ſimul* C *cum vernaculo, itidem originali, Philoſophiæ Amoris de qua, libro* CXLIII *hujus Catalogi, relatum ſibi aſſerit Cuſſurerius a Doctore Joſepho Baſſa, tunc Rectore Academiæ Salmanticenſis.*

b *De hoc libro ita Cuſſurerius pag.* 514: Tranſlationem hujus tractatus vidimus manuſcriptam ex antiquiſſimo charactere in eodem codice, in quo deſcripta eſt vita Raymundi, quam ſcripſerunt auctores contemporanei, continetque iſte tractatus folium & dimidium in quarto. *Adducitque ibidem citatur Scriptor alterum Raymundi proteſtationem, qua ſcripta ſua* humiliter ſubmittit correctioni Eccleſiæ Rumanę ſacroſanctę, *de quibus uos ſupra abunde egimus. Addit præterea pag.* 616, *exſtare in bibliotheca Collegii B. Mariæ de Sapientia, in duplici codice Mr. in quorum altero eſt redactus in compendium, in altero ſcriptas ſatis fuſe.*

c *Eam Diſputationem vidiſſe ſe, ait Cuſſurerius, manuſcriptam, ex antiquiſſimo charactere in Collegio B. Mariæ de Sapientia.*

d *Exſtat in bibliotheca Collegii Balearis Montis Sion, editus Burcinone per Petrum Poſa* MDIV, *& Majoricæ* typis viduæ Guaſp MDCLXXXVIII, *ſi non ſit legendum* 1603.

e *Exſtant ii libri ex hac editione in eadem bibliotheca Montis Sion, in qua typographi nomen eſt* D Joannes Joſredus.

f *Legendum, inquit Cuſſurerius,* MDX, *ut patet ex Editione, quę in præfata bibliotheca habetur, cum libris* CCXXIII & CCXXVIII *hujus Catalogi.*

g *Bene advertit Cuſſurerius errorem Librarii ſive Typographi, ſed per ſimilem typographicum corrigit; cum Raymundus obierit* MCCCXV, *non* MDXV,

h *Jam diu, exſtare hanc editionem in ſupradicto Collegio Montis-Sion.*

i *Putat Cuſſurerius, eum librum a Raymundo bis eſſe ſcriptum, niſi ſit omnino diverſus ab eo de quo n.* CCLXI *hujus Catalogi. Ceterum ſub initio hic citato,* Quoniam Deus eſt, *extare illum ait Mſs. in bibliotheca Majoricenſi cœnobii S.Franciſci.*

k *Si Cuſſurerio creditur, idem eſt cum libro* CXL *hujus Catalogi, edito* Pariſiis *per* Joannem Parvum MCCCCXCIX, *qualis oſtenditur in jam dicto cœnobio Majoricenſi S.Franciſci.*

l *Utrum B. Raymundus cum celebri Scoto egerit Pariſiis, an ſorte cum altero, incertum eſt: coplam opuſculi ſub hoc titulo, habuit Equet Majoricenſis, citatus a Cuſſurrio pag.* 529.

§. XIII. LIBRI THEOLOGICI.

CCLVIII Libet Quæſtionum ſuper quatuor E libros Seotentiarum, *ſcriptus Pariſiis* MCCXCVIII, *infra octavam Aſcenſionis. Prodiit* Lugduoi MCDXCI, & Panormi per Joannem Tacuinum MDVII: *item cum Thomæ Atrebatenſis in eoſdem libros Quæſtionibus, Venetiis* MDVII *in* 4. *Incipit:* Raymundus Periſiis ſtudens *a Ms. Exſtare hunc commentarium in Collegio Complutenſi Ildephonſi, docet Petrus Alva in* Militia Conceptionia, *verbo,* Raymundus Lullus. *Lucas quidem Waddingus, qui hoc vidit, de eo ſic olim tenſait:* Opus Theologicum io libros quatoor Sententiarum eo majorem ingerit admirationem, quo copioſius mitis & inuſitatis modis loquendi omnia fidei comprehendit arcana, & de ſingulis Theologiæ controverſiis plures inſtituit quæſtiones. *Codex quidem Urbinatenſis* 1085, *inter libros Vaticanos, forſan id opus tentiatt, ſub hac inſcriptione:* Ars generalis, F ſive quæſtiooes ſuper Sententias. *Plane* Diſputatio Eremitæ & Raymundi ſupet aliquibus dubiis Sententiarum Petri Lombardi; *compilatur ſcilicet (ut in fine legitur) tractatur Pariſiis* MCCXCIX, *prodiit una cum Proverbiorum opere, de quo jam dictum fuit, Venetiis anno* MDVII *in* 4, *quæ editio exſtat in Eccleſia Hiſpalenſi b.*

CCLIX Quęſtiones Magiſtri Thomæ Atrebatenſis, ſolutæ ſecundum Artem, *ſcriptæ Pariſiis* MCCXCIX. *Incipit:* In Chriſto Domino c. *Meminit in hoc opere libri* De Geometria, *& alterius* De principiis Theologiæ, *quibus ſe diſtineri per eos dies prodit.*

CCLX Libet de Deo, *vernaculus.* Cum lo principal ſi.

CCLXI Liber de Ente ſimpliciter abſoluto, *ſcriptus Viennæ tempore Concilii Viennenſis, anno* MCCCXII *Incipit.* Ens ſimpliciter abſolutum d.

CCLXII Liber de eſſe Dei, *Majoricæ* MCCC. *Incipit:* Eſſe Dei vocamus e.

CCLXIII Liber de principiis Theologiæ, *jam laudatus* CCLIX. *Incipit:* Theologia eſt ſcientia f.

CCLXIV Liber de conſequentiis Theologiæ

CCLXV De inveſtigatiooe divioarum dignitatum. *Incipit:* Quidam homo.

CCLXVI Liber de Trinitate.

CCLXVII

A CCLXVII Liber de Trioitate trioiſſime. *Incipit*: Quoniam ſecundum.

CCLXVIII De inventione Trinitatis.

CCLXIX De unitate & pluralitate Dei, *ad Regem Franciæ*. *Incipit*: Ad venandum g.

g CCLXX De inveſtigatione veſtigiorum productionis diviearum Perſonarom. *Incipit*: Inveſtigatioocm iſtam.

CCLXXI De divinis Dignitatibus. *Incipit*: Nullum majus bonum.

CCLXXII De propriis & communibus Rationibus divinis. *Incipit*: Ad probandum.

CCLXXIII De poteſtate divinarum Rationum. *Incipit*: Quoniam infideles,

CCLXXIV De Infinitate divioar. Dignitat.

CCLXXV De actu majori, ſcilicet acto divinarum dignitatum. *Incipit*: Actum majorem vocamus.

CCLXXVI De Definitionibus Dei. *Incipit*: Definitione*s* Dei.

CCLXXVII De nomine Dei. *Incipit*: Quia Deos.

CCLXXVIII De Unitate Dei. *Incipit*: Quo-

B niam quidquid eſt.

CCLXXIX De Perfeitate Dei. *Incipit*: Volo credere.

CCLXXX De Natura Dei. *Incipit*: Dicitur quod divina natura.

CCLXXXI De Vita Dei. *Incipit*: Legitur in ſacra pagina.

h CCLXXXII De Eſt Dei *h*. *Incipit*: Appellamus Eſſe Dei.

CCLXXXIII De Eſſe Dei. *Incipit*: Utrum æternitas Dei.

CCLXXXIV De Eſſentia & Eſſe Dei, *ſcripſit in civitate Meſſanæ, menſe Decembri* MCCCXIII. *Incipit*: Dicitur quod in hac vita. i

k CCLXXXV De Forma Dei *k*. *Incipit*: Quoniam Deus.

CCLXXXVI De Inventione Dei. *Incipit*: Omnia illa ſine quibus.

CCLXXXVII De Memoria Dei; *in civitate Meſſanæ, menſe Martii*; MCCCXIV. *Incipit*: Quo-

l niam divina memorie. *l*

CCLXXXVIII De Voluotate Dei abſolute & ordinaria.

CCLXXXIX De Poteſtate Dei. *Incipit*: Ad

C cognoſcendum.

CCXC De Poteſtate pure. *Incipit*: Credere.

CCXCI De Poteſtate Dei infinita & ordinaria. *Incipit*: Quoniam multi ſunt.

CCXCII De divina Veritate. *Incipit*: Quoniam quidquid eſt *c*

CCXCIII De Bonitate pura.

CCXCIV De Productione divina.

CCXCV De ſcientia perfecta. *Incipit*: Ad inveſtigendum.

CCXCVI De majori Agentia Dei. *Incipit*: Duobus modis.

CCXCVII De infinito Eſſe. *Incipit*: Duobus modis.

CCXCVIII De perfecto Eſſe. *Incipit*: Quoniam infinitom.

CCXCIX De Ente infinito. *Incipit*: Quoniam humana.

CCC De Ente abſoluto. *Incipit*: Quoniam Theologia.

CCCI De Objecto infinito. *Incipit*: Quoniam multi ſunt.

CCCII De inveoiendo Deo. *Incipit*: Cum

m Deos creaſſet *m*.

CCCIII Liber de Deo. *Incipit*: Appellamus ens. EX BIBL. NIC. ANT. ET ALIIS.

CCCIV De Deo majori & minori. *Incipit*: Cum Deus creaviſſet.

CCCV De Deo & mundo, & convenientia eorum in Jeſu Chriſto.

CCCVI Liber de Deo & Jeſu Chriſto. *Incipit*: Com ſit finis principalis *n*.

n

CCCVII De Incarnatione. *Incipit*: Quoniam Deus benedictus.

CCCVIII Liber ad intelligendum Deum. *Incipit*: Ad intelligere.

CCCIX Liber dictus, Propter bene Intelligere, diligere & poſſificare. *Incipit*: Multum eſt delectabile.

CCCX Liber de prædeſtinatione & libero arbitrio. *Incipit*: Cum prædeſtinatio.

CCCXI Liber alius, de prædeſtinatione. *Incipit*: Quoniam plures *o*.

o

CCCXII Liber de natura angelica. *Incipit*: Quoniam Angeli.

CCCXIII Liber de locutioone Aogelorum. *Incipit*: Raymundus jneens.

CCCXIV Liber de hierarchiis & ordinibus E Angelorum.

CCCXV Liber de Angelis bonis & malis.

CCCXVI Liber de conceptu virgioali. *Incipit*: Contigit quod.

CCCXVII Liber alius, de conceptu virginali.

CCCXVIII Liber de creatione. *Incipit*: Multi ſunt qui eredunt.

CCCXIX Liber de juſtitie Dei. *Incipit*: Juſtitia eſt forma.

CCCXX Liber de conceptiooe Virginis Mariæ. *Waddingus*.

Unus ex tribus hic, ejuſdem argumenti p *libris, eſt* p *liber* De conceptione Virginis Mariæ, ab omni culpa originali immuni, *qui editus fuit* Hiſpelli, impenſis fratris Martini de Almodover Ordinis Calatravæ, apud Paulum de Colonia, MCDXCI *in* 4 q. q

Quæ diſputatio eſt inter Monachum quemdam Dominicanum & Leicos duos, quorum alter Canonum peritus eſt. Hunc eumdem editum fuiſſe Valentiæ anno MDXVIII *in* 4, *cura Raphaelis Gerardi Tarraconenſis, qui Comiti Olivæ Seraphino de Scintillis dicavit, refert Petrus de Alva in* Militia Conceptionis. *Hiſpalicæ tandem prodiit, ſimulque Latine, Bruxellis* F MDCLXV *in* 4, *D. Alphonſo de Cepeda interprete* r. r

Hunc tamen librum non eſſe Raymundi Lulli, bene conjecturatur idem Petrus Alva; cum auctor meminerit Decreti, ſuper Conceptionis myſterio ab Aragonum Rege emanati; inveteratamque vocat diverſitatem, quæ de hoc ſanctiſſimo Conceptu inter Chriſti fideles eſſet; quod quidem de Raymundi tempore, quo vixit Joannes Duns Scotus, hujus controverſiæ anteſignanus, quoque nondum Joannis I. Aragoniæ Regis, principe hac ſuper controverſia decretum prodierat, intelligi poſſunt s. *Perperam autem Alva conſingit Reymundum* s *dum altum de Centillis, vel Centellæ, Aragonenſem & Canonicum, ut ei hunc librum adſcribat, metus diſticho iſto*

Eo ego, Centillie, ſcutum pro Virgine præſto,
Contra hoſtes præſto bella patare ſuos.

Quod quidem ad dictum Olivæ Comitem Seraphinum de Centellas, & ejus gentem Scintillarum, cui librum dedicat, referendum omnino eſt. Quare credendum magis et puto, cum refert, in bibliotheca Eſcurialenſi hunc librum aſſervari Ms. ſub nomine cujuſdam Raymundi de Aſtruch de Corryelles, Avenione menſe note an. MCCCV *ſcriptum; qui*

qui-

EX BIBL. NIC. ANT. ET ALIIS.

quidem Raymundus, ut habetur in codice iſto Canonicus *tunc erat*. Vir (*Vitenſem credimus*) & ibi in bono dies ſuos finivit extremos, cujus anima requieſcat in pace. *Creditque alva, corrigendum, pro anno prædicto, annum* MCCCXCV. *Circa hunc enim annum Rex Aragoniæ decretum fecit pro immaculata Conceptione, ut ille ait. Fuit abſque dubio hic liber eo tranſportatus, cum aliis Antonii Auguſtini Tarraconenſis Præſulis: nam in ejus librorum Catalogo notatus invenitur num.* 555.

CCCXXI Liber de Angelis. *Huc uſque librorum, Raymundo adſcriptorum, Catalogus Prouræ & Waddingi: ſequitur tamen apud eos Appendix aliorum, qui ſub ejus nomine circumferuntur, chimicorum majori ex parte.*

ANNOTATA I. B. S.

a *Exſtat hæc editio, ait Cuſſurerius, in Collegio Baleari Montis Sion Soc. Jeſu; & eſt eadem, quam typis ſuis edidit Joannes Tacuinus Tridinenſis, chalcographus Venetus, non Panormitanus.*

b *Et in Collegio Montis Sion.*

c *Exſtat in eodem Collegio, typis datus cum libro* CCLVIII.

B d *De hoc vide quæ diximus ad lib.* CCXXXVIII.

e *Notat hoc loco Cuſſurerius, oſtendiſſe ſe alibi, puta pag.* 513, *Librum hunc vernacule a Raymundo conſcriptum; cum tamen ea pagina citet non librum de* Eſſe Dei, *ſed de* Eſt Dei. *Verum ea tituli tantilla variatio Libros non geminas; eſt enim idem utrobique initium, ut videre eſt ex hoc principio,* Eſſa Dei vocamus, *& principio Libri* CCLXXXII, Appellamus eſſe Dei: *quod utrumque redditur vernacule* Appellam les de Deu ço que ell es, *& ſic exſtat vernacule in Collegio B. Mariæ de Sapientia. Porro ab his diverſa videtur liber* CLXXXIII, De Eſſe Dei, *ſi id recte colligatur ex alio principio,* Utrum æternitas Dei.

f *Exſtat Ms. in Collegio B. Mariæ de Sapientia.*

g *Scribit Cuſſurerius, in Catalogo Librorum, qui aſſervantur Romæ in archivo S. Iſidori Hibernorum haberi Librum ſub hoc titulo,* Liber de divina unitate & pluralitate.

h *Vide notam ad Librum* CCLXII, *etiam pro libro ſequenti.*

C i *Exſtat in cœnobio Majoricenſi S. Franciſci.*

k *Mirum ni hic idem ſit cum libro* CCXIX. *Reperitur in citato archivo S. Iſidori Hibernorum.*

l *Exſtat Ms. in cœnobio S. Franciſci Majoricæ.*

m *Exſtat Ms. in Collegio B. Mariæ de Sapientia, vernacula lingua: & incipit:* Com Deus aya creat home.

n *Exſtat etiam Ms. vernacule in eodem Collegio, & incipit:* Con le prioeipal fi.

o *Servantur Majoricæ bina exemplaria Mſſ. alterum in Collegio B. Mariæ de Sapientia, alterum in Collegio Soc. Jeſu Montis Sion.*

p *Videlicet Liber* CCCXVI *hujus Catalogi, non* CCCVI, *ut habet Cuſſurerius. Incipit enim.* Contigit quod ſedens.

q *Exſtat ea editio in Collegio Baleari Montis Sion.*

r *Nota eſt in Belgio ea editio, non in 4, ſed in 8, anni* MDCLXIV *non* MDCLXV.

ſ *Hunc Nicolai Antonii ſcrupulum evellit Cuſſurerius pag.* 390, *poſt Ildephonſum de Zepeda & Franciſcum Marçal, dicendo, quod illic agatur de privilegio vel edicto alterius Aragoniæ Regis, cujus nomen pro certo non habeatur; idque hinc non improbabiliter deducunt, quod edictum primum, publicatum fuerit Valentiæ* XIV *Martii; aliud vero Regis Joannis, de quo Antonius, editum ſit* 12 *Februarii* MCCCXCIV; *atque illud ipſum poſtmodum Libro B. Lulli, ab alio quopiam inſertum.* Certe, inquit *Zepeda*, modus loquendi, ordo, ſtylus, diſpoſitio, ita Lullum ſpirant, ut de eo ii ſoli dubitare poſſe videantur, qui io ajus ſcriptis peregrini ſuot. D

APPENDIX.

§. I. *Libri, qui ſub nomine Lulli circumferuntur* u.

I Liber Mereuriorum. *Incipit*: Fili oportet. *Waddingus* b, Coloniæ editus *fuit* u Joanne Birckmanno MDLXVII in 8, *cum ſequentibus, & cum volum.* 4 *Theatri chimici.* b

II Liber dictus Apertorium. *Incipit*: Sapientes aſſerunt. *Hic cum Magia, & De ſecretis naturæ, de quibus ſtatim, editus fuit Norimbergæ* MDCLVI *in* 4 *per Joannem Petreium.* Apertorium, de veri lapidis compoſitione, *prodiit Tomo* 2 *Alchimiæ ſcriptorum Grataroli, & Tomo* 3 *Theatri chimici apud Zetznerum* MDCXIII *in* 8.

III Liber dictus Repertorium. *Incipit*: Aqua noſtra Philoſophica. Repertorium valde utile ad intelligentiam Teſtamenti, Codicilli & aliorum. *Tomo* 3 *Theatri chimici.* E

IV Ars intellectiva. *Incipit*: Sunt plures nimis erranter. *In iiſdem collectionibus.*

V Practica. *Incipit*: Corruptio & depuratio practica lapidis. *Exſtat volum.* 3 *Theatri chimici.* Praxis univerſalis magni operis, *volum.* 3 *Theatri ejuſdem chimici.*

VI Magia naturalis. *Incipit*: Compendium Artis magicæ. *Omnes ſimul excuſi ſunt* Coloniæ, MDLXVII *in* 8, apud Joannem Birckmannum.

VII De ſecretis naturæ, ſive quinta eſſentia, *libri duo. Waddingus primum editum ait, una cum* Conſiliis *Matthæi de Gradi, Venetiis in folio apud Georgium Arrivabenum,* MDXIV *alias* MDXVIII *in* 4. *apud Sigiſmundum Grim. Item cum iiſdem & Blaſii Aſtarii Conciliis, ibidem apud Lucam Antonium Juntam* MDXXI *in* 4. *Deinde Argentorati apud Balthaſarem Beck,* MDXLI *in* 8, *cum Alberti Magni libris quinque* De minerabilibus, & rebus metallicis, *Venetiis apud Petrum Scheffer* MDXLII *in* 8, *Norimbergæ* MDXLVI *in* 4, *Coloniæ apud Birckmannum* MDLXVII *in* 8. *Adjicitur epiſtola ad Regem Robertum* De accurationa lapidis Philoſophorum, *teſte Lindano in,* De ſcriptis Medicis. *Incipit*: Jam vero ut rem. *Prologus autem Raymundi*: Liber ſecretorum naturæ. *Stylus Raymundino ſimillimus eſt.* F

VIII Liber de quæſtionibus mortis (*ſive melius* motis) ſuper librum de quinta eſſentia.

IX Liber Teſtamenti.

X Clauſula Teſtamenti.

XI Codicillus. *Tria hæc ita jejune in Catalogo laudantur. At nos vidimus Raymundi Lulli Teſtamentum, duobus libris uniuerſam Chimicam complectens, antea numquam editum,* Coloniæ Agrippinæ apud Joannem Birckmannum MDLXVI *in* 8; & MDLXXII *in* 8; *ibidem* c. *Exſtat & Ludolphi Verdemanni epiſtola proœmialis, qua ait, Teſtamentum numquam aliàs impreſſum fuiſſe: quod quidem Auctor Eduardo V Anglorum Regi, anno* MCCCXXXII *dedicavit. Quæ quidem temporis ratio, neque cum Raymundo, qui anno* MCCCXV *in vivis eſſe deſiit; neque cum Eduardo V, qui ab anno octavo uſque ad vicefimum ſeptimum hujus ſæculi rerum potitus fuit, congruere poteſt* d. c d

Inci-

A *Incipit Prologus* : Deus qui glorioſe ; *continetque* Teſtamentum *hoc tres partes*, I *Theoricam*, II *Practicam*: *quas duas jam continebat id, quod in editione* MDLXXIII, Teſtamentum vetus *audit*; *cui appenditur* Compendium transmutationis artis metallorum, *Ruperto Anglorum Regi tranſmiſſum. Incipit* ; Jam ſæpe & ſæpius. *Exſtant volumine 4 Theatri chimici, in fine Practicæ, ubi dum de modo conficiendi Margaritas Regem monuiſſet, ejus ſcilicet coloris, cujus conchilia fuerint, vidiſſe ſe, ait, conchilia quædam, de quibus loquitur, in Cypro, Portugallia, & in quodam villa Angliæ*, quæ dicitur Conilla (*corrige* Andaluziæ, quæ dicitur Conilia, *nunc* Coni) & in alio loco, qui dicitur portus Silveriæ uſque ad ſanctum Vincentium *de Finibus mundi. Loquitur de Silveni portu & promontorio S. Vincentio (quod appellat* Mundi-fines) *olim ſacro*. Vidimus enim (*proſequitur*) omnia iſta, dum ad Angliam tranſimus, propter interceſſionem Domini Regis Eduardi illuſtriſſimi. *Quæ omnia bene, ſin vix alii quam Raymundo conveniunt, niſi alius his omnibus fictitiis lineamentis ducere voluerit ejus perſonam.*

B *Sequitur tertia pars* Teſtamenti, *qui hoc titulo inſignis eſt* : Codicillus, ſeu Vade mecum, aut Cantilena Raymundi Lulli, in qua fontes Alchimiæ artis, ac Philoſophiæ reconditioris uberrime traduntur. *Hic primum editus Coloniæ* MDLXIII *in* 8, *iterum prodiit ibidem apud hæredes Arnoldi Birckmanni* MDLXXII *in* 8. *Prodiit etiam Rhotomagi* MDCLI *in* 8. *Incipit Prologus* ; Deus in virtute. *Hæc eſt illa, quam elauſulam Teſtamenti appellatam legimus in Waddingi Catalogo, & item Teſtamentum noviſſimum, uti appellatur in ultima editione Teſtamenti, circa D. M. Rault Rhotomagenſis caſtigati, & Rhotomagi ſumptibus Davidis Berthelin anno* MDCLXIII *in* 8 *editi. Monet quidem auctor cap.* 8 *hujus* Codicilli, *ſe artem hanc, ſive ſecretum philoſophicum, commodaſſe Eduardo Anglorum Regi in converſionem Paganorum. Proſequitur Catalogus*,

XII Diadema Ruberti.

XIII Lapidarium. *Ad hoc ſe refert auctor, in fine Compendii animæ tranſmutationis metallorum.*

XIV Liber *dictus* de numero Philoſophorum,

XV Liber experimentorum.

XVI De inventione ſecreti occulti.

C XVII Ars curatoria,

XVIII Liber *dictus* proprietarium,

XIX Liber *dictus* Aphoriſmorum,

XX *Alius* Liber de Mugia.

ANNOTATA LBS.

a *Hoc univerſim notandum, libros, qui periclitationem chymicam aut tradunt aut tractant, Lullo abjudicandos, ut fuſe oſtenſum tote §* XI. *Comm. præmi. Aliud eſto judicium de opuſculis, phyſicas rerum naturas inquirentibus, aut diligentius explorantibus; quod ſancto Martyri non magis vitio vertì debet, quam B. Alberto Magno, D. Thomæ, aut aliis Doctoribus, eas philoſophice examinantibus.*

b *Solos viginti Libros Waddingus, & ſolis fere nominibus indicatos, enumerat; quibus multa inneſſit Antonius, quod verbo notaſſe ſit ſatis.*

c *Vidit eam editionem Cuſſurerius in Collegio Baleari S. Martini Soc. Jeſu; in quo Collegio etiam exſtat editio Artis Generalis Hiſpano idiomate, quam ſcripſit Petrus de Guevara, de quo ſcriptore meminit Nicolaus Antonius in ſuo Catalogo ſcriptorum, Lullum illuſtrantium, circa finem.*

d *Imo nec Eduardo V congruere ea poſſe, citata* EX M-
§. XI *oſtendit Musus, & ex eo patet manifeſtiſſime,* BL. NIC.
quod Eduardus ille V obierit MCCCXXVII, *Ædi-* ANT. ET
catio vero præferat annum MCCCXXXII. *Plena* ALIIS.
hic tenebris omnia, neſſe obſervat Cuſſurerius, quamvis enim in Epiſtola dedicatoria illius editionis tribuantur hæc Eduardo V, attamen initio tertiæ partis hujus voluminis, quæ continet Compendium animæ tranſmutationis Artis metallorum, *dicatum* Ruperto Anglorum Regi, *dicit auctor ejuſdem libri, ſe miſiſſe codicillum per* Regem Eduardum *ei, id eſt* Ruperto Anglorum Regi, *quocum loquitur, Cum autem nullus hujus nominis Princeps vegnaverit in Anglia, pro* Ruperto *videtur legendum* Richardo; *ibique ſermonem eſſe de Richardo II, Angliæ Rege, nato circa annum* MCCCXLIV, *atque adeo poſt obitum Eduardi V. Vivente vero hujus filio Eduardo VI, mitti potuit codicillus ille Richardo II, ejus nepoti & ſucceſſori, ideoque de eo ſolo videtur ibi ſermo eſſe poſſe. Quod ſi quis Eduardum V intelligat, quintum ex familia Andegavenſi ejus nominis VIII, nec is profecto infanire velit, qui Raymundi vitam protrahat ad ſæculum* XV, *eumque adeo ſuperſtitem faciat Gregorio* XI, *& ipſi Emerico, quo* E
quid inceptius ſomniari poſſit, non video,

e *Mihi quidem vix dubium eſt, quin ſub his omnibus fictitiis lineamentis alius quiſpiam lateat, B. Raymundo longe poſterior. Nec ſatis intelligo quo ratione illi convenire putaverit Antonius, quæ de Portugallia, Andaluzia, Anglia memorat; cum certum videatur ex §. 6 & 7 Comment. prævii, numquam eas regiones, non dico peragraſſe, ſed nec oculis ſuis aſpexiſſe Raymundum, cum ſaltem de quo hic agimus.*

Impellit me eti indignitas, ut novi Scriptoris, novam de B. Raymundo fabulam, deque Catholicis horrendam calumniam referam, quod & inde ratio ſatis efficax deducatur, ad explodenda quæ de Lulli Arte chimica chryſopeja tam confidenter aliqui venditant. Eſt is Georgius Paſchius Gedanenſis, in opere De Novis inventis, *relato in Commentariis Trivultianis anni* MDCCIV, *menſibus Novembri & Decembri, e quorum ſpecimine pag.* 2056, *quid de his hiſtoriunculis ſentiendum, facile ſtatuetur, Narrat ille, inquiunt Commentatores, Raymundum Lullum in Arte chimica tam feliciter verſatum, ut eo permotus Henricus Angliæ Rex ejus nominis IV, edicto publico ſuos hortatus fuerit ad lapidem Philoſophicum inveſtigandum; Sacerdotes vero potiſſimum, quod eis ad metalla tranſformanda proclivior ſit diſpoſitio, utpote quibus vis ineſſet mutandi panis in corpus Chriſti Domini. Atque hoc edictum, ſi ſuperis placet, in archivio Anglicis reperitur. Mirum ſane; abſurdum & abſonum. Ceterum eam in Henricis Angliæ Regibus Scriptores varient, ſeu IV, hic dicatur, ſeu potius V, certe ad Sæculum* XV *pertinet; atque adeo ſi tempore Lulli tale edictum prodiit, totis centum annis ſupra ſeculata ſuperviviſſe oportuit. Credite poſteri.* F

§. II. *Libri Chimici, B. Lullo perperam imputati.*

Libelles a aliquot Lulli chimicos, Baſileæ editos a
apud Petrum Perum MDLXXII, opere M. Toxitæ *alicubi legimus. Chimica tamen hæc omnia, & artis metallorum tranſformatoriæ ſcientiam, Raymundo noſtro quidam adjudicant* b, *ea inter* b
ullas ratione permoti, non uideri eum alio induſtriæ, quam ipſo aurum conficiendi genere, potuiſſe acrius & efficacius uti ad Chriſtianos Regibus faciendos animos ad bellum adverſus Saracenos mire ab eo procuratum;

EX BIBLIOTH. ANT. ET ALIIS.

curatum; *quo tamen nuſquam legimus eum fuiſſe uſum*; *niſi to referendum ſit*, *quod* c Codicillo *ejus de Eduardo Rege paulo ante adduximus*. *Robertus tumea Conſtantinus in* nomenclatore *ſuo* inſignium ſcriptorum, *edito Pariſiis* MDLX; Lullus (*ait*) ſcripſit præter cetera multa de ſecretis naturæ, ſive de quinta eſſentia. Hunc quidem inquirendo comperi, apud Anglos re quidem vera præſtitiſſe quod libris ſuis pollicetur, & in aula Londini juſſu Regis, probatiſſimum aurum confeciſſe: mihique genus nummi oſtenſum eſt *e*, quod adhuc appellant Nobile Raymundi, auri videlicet puri, & obrizi, ſummeque indicturæ. Ipſe in libro quod *Teſtamentum* vocat, fatetur hanc Artem ex Arnaldo de Villanovo, cœvo ſuo didiciſſe. *Hæc ille.*

Alia congeſſit Conringius, *de* Hermetica & Paracelſica medicina *cap.* 27: *quæ tamen non ex* Teſtamento *Lulli*, *quod Conſtantiani ait*, *ſed ex* Arte *ejus* operativa *hoc eſſe teſtimonium refert*, *quæ per Arnaldum ſe profeciſſe Raymundus monuit. Lucas autem Waddingus optimo ejus argumento*, *ut oſtenderet ſuppoſita hæc omnia Lullo fuiſſe*, *ſcilicet ex ejus aliis germanis libris deſumpto*, *in quibus nihil frequentius eſt*, *quam improbari artem hanc chimicam. Item in iiſdem*, *qui Lullo male tribuuntur*, B *de hac eadem Arte formatis quidem*, *ut ex eorummet verbis conſtat*, *ſed poſt Lulli obitum. Has quoque partes Vincentius Mut Balearis*, *in* Baleſrium inſularum hiſtoria, *ſequitur: quem tamen impugnat acriter Olaus Borrichius* Hafnienſis, medicæ artis Profeſſor, in diſſertatione, De ortu & progreſſu d Chimiæ, *omnino videndus* d. *Præter tot autem Catalogi propoſiti libros*, *adhuc a nobis dabuntur ſpicilegii adinſtar*, *quidam alii*, *ſcilicet*

I Ars brevis de audito cabaliſtico, ſive ad omnes ſcientias introductorio. *Incipit*: Quoniam quidem omnibus. *Prodiit* Argentorati apud Zetznerum *cum* Arte brevi, & Arte e magna, *& aliis Raymundi*, MDCIX, *in* 8 *e*; *ac prius Pariſiis* MDXLVIII, *in* 16.

II Liber de venatione Medii inter Subjectum & prædicatum. *Incipit*: Medium exiſtens.

III De articulis fidei chimicæ: *ad Papam Clementem V*, *Ms. Patavii in bibliotheca*, *quæ fuit Nicolai Treviſani*, *teſte Thomaſino*.

IV Liber de lumine, *in cujus fine*: Ad honorem Dei finivit Raymundus Lullus, de C lumine, in Monte Peſſulano menſe Novembri MCCCIII. *Ms. in eadem bibliotheca Treviſani*. *Sed vide ſupra in Catalogo lib.* XXXIII.

V Practica de terminis militis, *Ms. ibidem*.

VI Philoſophia deſiderata, *Ms. ibidem*.

VII Epiſtola ad Regem Rupertum, de libris ſuis chimicis, & de accurtatione, *Ms. in bibliotheca Cæſarea*, *ex libris qui ex arce Ambroſiana juſſu* Cæſarei *huc translati ſunt*, *uti refert Petrus Lambecius lib.* 2 *De biblioth. Cæſarea cod.* 184.

VIII Liber de Intentione (*alias* Inventione) Alchimiſtarum; *in cujus fine hæc leguntur*: Explicit liber de Intentione Alchimiſtarum Mag. Raymundi Lulli, Romæ anno MDXV die XXX menſis Decembris, ſub Leone X Pont. Max. *ſcilicet exſcriptus*. Theatri chymici *vol.* 4 *Ms. in iiſdem libris*, *cod.* 185, *& inter libros Renati Moræi*, *teſte Labbeo in biblioth. Ms.*

IX De conſervatione vitæ humanæ; *in cujus fine ſic legitur*: Explicit lib. Raym. Lulli de conſerv. vitæ humanæ, Romæ MDXVI die XVII menſis Octobris. *Ms. ibidem in iiſdem libris cod.* 185. *Fuit & in biblioth. Cardin. Carpenſis. Prodiit* Argentorati apud Zetznerum D *cum libro ſecretorum* MDCXVI *in* 8.

X Magia chimica in XXVII capita diviſa, &

XI Liber de inveſtigatione ſecreti occulti, *qui inſcribitur*: Compendium, *ſimul Mſc. in iiſdem libris cod.* 186.

XII Alphabetum chimicum ſecretum, &

XIII Arbor Artis chimicæ, cum expoſitione, & ſubjuncta triplici appendice.

XIV De aqua prima, &

XV De diſtillatione aquarum, &

XVI De operatione, vel practica lapidum pretioſorum. *Simul omnia hæc Mſc. in iiſdem libris bibliothecæ* Cæſareæ, *jam Vindobonenſis*, *cod.* 186.

XVII Liber lucis Mercuriorum; *diverſus ab alio jam laudato libro Mercuriorum*.

XVIII Arbor philoſophalis; *& alia*, *ſimul inter eoſdem libros cod.* 198.

XIX Practica arboris philoſophalis. *Memorat hujus libri Labbeus in biblioth. Ms. part.* 4 *pag.* 47.

XX De lapide phyſico. *Coloniæ editus libet*, MDLXXXV *in* 8.

XXI De lapide Philoſophorum, Coloniæ apud Joannem Birckmannum, *an.* MDLXVII, *in* 8. E

XXII De Alchimiæ arte, ac Philoſophia recondita. Coloniæ apud heredes Arnoldi Birckmanni, MDLXXII *in* 8. *Forte idem cum ſequenti*.

XXIII De arte chimica, & tranſmutatione metallorum. *Ibidem* per Joannem Birckmannum MDLXXIII *in* 8; *idem forte de Chimia*, *Baſileæ*, MDC *in* 8; *& cum titulo*, Faſciculi nuper; *Francofurti* MDCXXX *in* 8.

XXIV Liber de peſte. *Patavii Ms. inter libros qui fuere Nicolai Treviſani*, *teſte Thomaſino in Bibliotheca Patavina pag.* 108

XXV Liber qui dicitur Synodalis Eccleſiæ. *Ms. in bibliotheca S. Antonii Venetiis*, *quæ fuit Domini Cardin. Grimani*, *teſte Thomaſino in Bibioth. Veneta pag.* 11.

XXVI Diſputatio facta inter Ingerum Contardum Mercatorem Genuenſem, & quoſdam Judæos, Majoricæ MCCLXXXVI. *Exſtat Ms. Venetiis in Bibliotheca SS. Joannis & Pauli monaſterii*, *teſte Thomaſino Bibl. Ven. pag.* 113.

XXVII Arbor ſcientiarum, *edita fuit Lugduni* MDCXXXV *in* 4

XXVIII Artificium, ſive Ars brevis ad ubſolF vendum omnium artium encyclopædiam. *Editum* apud Cladium Bornatum *anno* MDLXV *in* 8 f. *f*

XXIX Monologium. *Memoratur hujus operis ſententia definitiva pro Raymundi doctrina*, *de qua ſupra egimus*.

XXX El contemplador. *Hunc Hiſpana vocans appellatione*, *pro ſe adduxit Joannes Martinus Figuerola*, *in libro Ms. quem penes me habeo*; Lumbre de ſee, contra la ſecta Mahometana, *inſcriptam*.

XXXI Secreta ſecretorum. Coloniæ *anno* MDXCII *in* 8, apud Goſvinum Colinum, *cum opuſculis D. Thomæ*, De eſſe & eſſentia mineralium; *& Cornelii Alvetani*, de conficiendo divino elixire, *libello*.

XXXII De Mercurio ſolo. *Libellus editus fuit vol.* 4 Theatri chimici: *Argentorati a.* MDCXIII.

XXXIII Epiſtolæ medicæ. *Exſtant cum* Ciſta medica *Joannis Hornangi*, Norimbergæ *editæ* a Simone Hulbmuiero *anno* MDCXXV *in* 4.

Libelli aliquot chimici Raymundi, *tunc primum*, *uti dicunt*, *excepto* Vade-mecum, *in lucem editi* operi Doctoris Toxitæ, Baſileæ apud Petrum Pernam, MDLXXII, & MDX *in* 8. *Hæc præter jam memorata*, *continent*.

XXXIV

A XXXIV Teſtamentum noviſſime integrum.
XXXV Elucidationum verborum ejus.
XXXVI Compendium de tranſmutatione, media ex parte auctum.
XXXVII De compoſitione gemmarum & lapidum pretioſorum.
XXXVIII Epiſtolam accuratoriam ad Regem Neapolitanum. *Videtur ea, de qua egimus n. VII eorum qui Raymundo adſcribuntur librorum.*
XXXIX Medicinam magnam.
XL Dialogum *Demomargon*, qui Lullianis ſcriptis multam prælare lucem adfert. *Hæc hb. In Geſneriana quoque epitome quædam alia reperio ex Caroli Bovilli de Raymundi vita decerpta, quæ ſuperius illaudata forſan haud fuere; ſcilicet*
I De Tartaro, *niſi ſit liber* de viis Paradiſi & viis Inferni num. CLXIX.
II De refrigerio intellectus.
III Artem navigandi.
IV De erroribus Boetii & Fulgerii.
V Librum de doratione.
VI Librum Chaos.
B VII De ſexto ſenſu.
VIII De ſeptem Sacramentis. *Niſi error ſit communis cum eo, qui ſummam de Sacramentis (quæ S. Raymundi de Pena-fort eſt) huic Raymundo noſtro alicubi adſcriptam voluit.*
IX Artem notandam.
X Artem electionis.
XI De divina & individua Majeſtate.
XII De experientia realitatis.
XIII De qualitate actuum animæ in beatitudine.
XIV De propriis & communibus Artibus.
XV De nominibus differentiarum Perſonarum.
XVI De ſufficientia trium Perſonarum.
XVII Artem myſticam.
XVIII De ignotis Corollariis.
XIX De quæſtionibus Sapientiæ.
XX De Deo & Univerſo.
XXI De ſubſtantia & actione Dei.
Librum de Febribus, *quem Symphorianus Camperius* mirandum & celeberrimum vocavit. *In Codice Vaticano, qui fuit Ducis Urbini, ſignato num. 1084, ſub nomine eodem Raymundi exſtat* Clavicula.
C *Quorum quidem plura, aut forſan omnia, ſub aliis nominibus in Catalogis duobus propoſitis comprehenſa exiſtimamus; ſed nobis curæ nulli ſuperſedendum fuit, ut nihil prætermitteremus* g.

ANNOTATA I. B. S.

a *Conveniunt huc uſque Waddingi, Antonii & Cuſtureviī Catalogi, iis duntaxat excerptis quæ propriis locis aut ab Antonio ſatis inſinuata ſunt, aut a nobis annotata. Quæ ſequuntur opuſcula, ex reliquis adjecit Antonius, & his alia Cuſturerius, ut ſuo loco indicabitur.*

b *Nec ſane immerito id faciunt Mutus, Waddingus, aliique jam recenſiti, non eo ſolum argumento, quod hic adducit Antonius, ſed & aliis pluribus ſupra memoratis.*

c *Miror non dixiſſe apertius nummum ſibi oſtenſum, ex auro Raymundiano ſive Lulliſtico cuſum, quod ſive ad Raymundum noſtrum ſive ad alium referatur, non facile inducar ut credam; id certe haſtenus mihi probatum non eſt, B. Lullum in Arce Londinenſi unquam fuiſſe.*

Fruſtra a me quæſitus eſt Olaus ille Borrichius, quem non exiſtimo alia in medium allaturum, præter ſolita & obſoleta contra B. Martyrem Chimiſta-

rum præjudicia, quibus finem eſt Raymundum cum D
Arnaldo de Villanova inter ſectæ ſuæ principes con- EX BI-
numerare. Eſt hæc etiam Medicorum prope omnium BL. NIC.
ſententia, quaſi per traducem inſtillata, quamvis ANT. ET
nullum fortaſſe unquam Raymundi librum vide- ALIIS.
rint. Ita, opinor; factum, ut quemadmodum in ſcholis Theologicis paſſim audire hæreticus conſuevit, ſic apud Medicos Chimiſta diceretur.

e *Exſtat ex editio in Collegio Baleari Montis Sion, cum alia editione Veneta ejuſdem libri anni* MDXVIII; *dubitatur tamen, inquit Cuſturerius, an is inter genuina Lulli opera locum habere debeat.*

f *Hæc vſt editio illa*, ait Cuſturerius, Attis brevis *Raymundi*, quam curavit Ludovicus Joannes Vileta, additis defruſionibus Lulli.

g *Hæc de Raymundi Libeli Nicolaus Antonius, operoſe profecto & diligenter: non ita tamen ut exactiſſimus dici queat Syllabus, quantumvis diffuſus. Etenim ſæpe laudatur Cuſturerius, a pag. 635, Libros alios, tum vernaculos tum latinos enumerat octo & quadraginta, in Bibliothecis Majoricenſibus eeconditos; qui ſi non omnino a præcedentibus diverſi ſunt, titulo ſaltem differre videntur. Sed de his jam dictu exiſtimo pluſquam ſatis. Reliquum eſt, ut quæ Antonius Catalogo ſuo addenda* E
cenſuit, hic etiam adjungamus. Sit igitur

§. III. *Syllabus eorum qui Lullianam Artem conati ſunt ſuis lucubrationibus illuſtrare.*

Waddingi cenſimus pro omnibus Lulli operibus infimi ſecundadis;

ENumeratis *Lulli, quæ reverat, operibus, vir optimus ac prudentiſſimus Lucas Waddingus*; Illud, *inquit*, Baleaticis inſulis & admirandi hujus viri ſectatoribus, non adverſo, ſed propitio affectu ſuggeſſerim conſilium, ut, ſi jam tandem, poſt tria integra ſæcula, finem imponere velint inveteratæ de Raymundi rebus controverſiæ, genuina opera omnia Raymundi colligant, in ſua volumina juxta argumentorum varietatem diſtribuant, nitido & accurato tradant prælo, adhibitis ad ſingula duriora vel obſcuriora loca commentariis ſeu brevibus ſcholiis, quibus vel explicentur, vel cautius legi admoneantur. In totius operis limine præfigant elaram librorum diſtinctionem, ſpurios & apocryphos omnino rejiciant, quæ abſque dubio Lulliana ſunt, ſuo ordine diſponant; quæ dubium patiuntur, in appendicem remittant. Hac ratione fiet, ut abſque ſcrupulo admittantur, & abſque offenſione legantur, & procedi poſſit in cauſa, quæ, ut tanto urgetur conatu, ſed plurimis paſſa regniss (*exceptiones fortaſſe voluit dicere*) haud fortita eſt exitus felices. *Hæc Waddingus prudentiſſime, ſed in quo hactenus ceſſatum fuit. Regiis enim ſumptibus, ac propemodum auctoritate, opus eſt, ad colligendum hinc inde, ex tam variis Bibliothecarum angulis, diſperſa omnia hæc opera; neque ſaceſſure, ut videtur, to impenſarum fructu, qui editores allicere conſuevit, e plurium voluminum ſumptuoſiſſima, eaque concurſu emptorum infrequenti, negotiatione. Quamplures vero ſecretæ Raymundi Artis amatores (quales non fuiſſent, ſi non ejus ſtudio, pro menſura exhauſti labores in ea addiſcenda, invidiæque in ea commendando profeciſſent) variis cogitationibus illuſtrare hoc ſui Magiſtri inventum conati ſunt; eorum, qui ad notitiam noſtram pervenerunt, hic appendimus Album.*

quibus ille laſtrandis operam dederant ſequentes Auctores.

1 Julius Paccius Vicentinus, *Juriſconſultus celeberrimus, ſcripſit* Artem Lullianam emendatam

A *libris 4 Lugduni* MDCXVIII *in* 8, *Neapolique* MDCXXXI *in* 4; *Gallice autem Pariſiis apud Franciſcum Julliot, anno* MDCXXIX *in* 8.

EX BIBL. NIC. ANT. ET ALIIS.

II Jordanus Brunus Nolanus, de ſpecierum ſcrutinio, de lampade combinatoria Lulliana, de progreſſu & lampade venatoria Logicorum, *in editione Argentoratenſi Artium Lulli* MDCIX, *apud Zetznerum. De hoc Bruno vide Biblioth. Neapolit. cum additionibus Antonii Magliabechi.*

III Bernardus Lavineta, *Gallus, Ordinis Minorum*, Artem magnam *interpretatus eſt, Lugduni editam* MDXVII *in* 4.

IV N. Mareſtellus, Encyclopædiam ad Artem magnam Lulli, *Rhotomagi* MDCXLVIII *in* 8.

V N. Brulæus *ſuper* Artem *ſcripſit, ut legitur in Bibliotheca medica.*

VI Baſilius Poliviacenſis, *tertii Ordinis Minorum*, Commentaria in Artem, *atque item* in Metaphyſicam, ſeu de ente univerſaliſſimo ſecundum Raymundum Lullum. *Obiiſſe hunc Pariſiis anno* MDCXLV. *Waddingus docuit.*

VII Jacobus Januarius *Catalanus edidit* Ingreſſum rerum intelligibilium Raymundi Lulli, B *anno* MCDXC *in folio, ſine loci nota. In hujus editionis initio dicitur* aditus liber a Magiſtro Jacobo Januario Catalano, Monacho Ciſtercienſi, qui dicat eum ad Fr. Didacum de Meadoza, Abbatem cœnobii Crucum in monaſterio ejuſdem Ordinis.

VIII Valerius de Valeriis, *Patricius Venetus*, Auteum opus in Arborem ſcientiarum, & in Artem generalem. *Primum (ut jactatur) editum in editione jam dicta Zetznteriana Artium Lulli, an.* MDCIX: *ſed de editione antiquiore Auguſtana anni* MDLXXXIX *in* 4, *cetteris facti ſumus.*

IX Henricus Cornelius Agrippa, Commentaria in Artem brevem.

X Hugo Carbonellus, *vulgo* Carbonet, *Gallus Teſſo ſagus Ordinis Minorum*, Artis Lullianæ, ſen memoriæ artificialis ſecretum explicitum, orationibus & prædicationibus utiliſſimum. *Pariſiis apud Joannem Laguerbay*, MDCXX *in* 8.

XI Joannes Henricus Alſtedius, clavim Artis Lullianæ, *Argentorati anno* MDCXXXIII *in* 8.

XII Alphonſus de Capeda, *Hiſpanus, Miles*, Arbol de la ciencia de Raymundo Lullo, nueva- C mente traducido y explicado. *Bruxellis anno* MDCLXIV *in folio.*

XIII Franciſcus Nunes Delgadillo, *Hiſpanus, Carmelita*, Breve declaration del Arte de Raymundo Lullo, *Granatæ* MDCXXIII *in* 8.

XIV Franciſcus Marzal, *Minoricenſis, Ordinis Minorum, Profeſſor Lullianæ Artis apud Balearet*, Artem generalem ultimam, a ſe correctam, diſtrictius diviſam, Notis marginalibus ornatam, & indicibus locupletatam, una & Archielogium vitæ & doctrinæ ejuſdem Lulli. *Palmæ Balearium, apud heredes Gabrielis Gaaſp*, MDCXLV *in* 4.

XV Jacobus *ſive* Jaimius Januarius, *Ciſtercienſis Monachus ſanctarum Crucum Tarraconenſis diœceſis*, Artem metaphyſicalem naturalem ordinis cujuslibet rei intelligibilis Arboris naturæ, ad intelligendos omnes libros arteſque Raymundi, ac etiam ceterorum omnium. *Valentiæ apud Leonardum Butz*, MDVI *in* 8.

XVI Petrus Cirvelo, *Hiſpanus, Darocenſis*, unam ex paradoxis decem *ſuis* quæſtionibus, de Arte Raymundi Lulli in metaphyſica, *nuncupavit. Editæ ſunt ea Salmanticæ* MDXXXVIII *in* 4.

XVII Petrus de Guevara, *Hiſpanus, Belforadenſis*, Arte general para todas la ciencias eo dos inſtrumentos, recopilada del Arte magna, y D Arbor ſcientiæ de Raymundo. *Madriti, anno* MDLXXXIV, & MDLXXXVI *in* 8.

XVIII Petrus Hieronymus Sanchez de Lizarazo, *Aragonius*, Methodum generalem ad omnes ſcientias facilius & citius addiſcendas, in qua Raymundi Ars brevis explicatur, & multis exemplis, variiſque quæſtionibus ad praxim apertiſſime reducitur. *Turiaſonæ, anno* MDCXIII & MDCXIX *in* 4.

XIX *Hi annes* Artem *ſeu* Artes *exornarunt, ſeu interpretati ſunt: Chimicæ vero Raymundi inſtiterunt. Plures alios Majoricenſes Raymundi clives laudat Vincentius Mut, qui huic ſparſæ ornanda operam ſuam applicuere, Hiſtoriæ Balearicæ altero volumine lib. 8 cap. 6.*

XX Andreas Libavius, *ſcribens* expoſitionem ſioceram Lulli & Arnaldi cum ſcholiis, *Francofurti apud Kopffium in* 8, *ut eſt apud Borellum in Bibliotheca chimica pag.* 536.

XXI Joannes Gerardus Arcanum Lullianum *Ulmæ* MDCXL *in* 8. Commentaria perbrevia in Apertorium Lulli de lapide Philoſophico, & interpretsrinnem Teſtamenti ejus noviſſimi. E *Tubingæ* MDCXLVIII *in* 8, *teſte eodem Borello pag.* 242.

EJUSDEM ANTONII JUDICIUM.

De Eymerico, doctrinæ Lullianæ cenſore.

30 TÆdioſus fortaſſe videor his omnibus longo ordine recenſendis, quæ quis aut prætermiſſa mallet, aut ſaltem brevius deducta. Verum, uti ſuperius noo ſemel monui, eum ex beati viri libris præcipua oriatur inter Scriptoſes contentio, ſuperandus omnino fuit nonnullorum ſcrupulus, & laudati Nicolai Antonii ſententia en integro hic collocanda. Imo & adjungenda ſupereſt pars altera, qua idem auctor de Eymerico judicium profert, Bibliothecæ ſuæ Hiſpanæ Lib. 2 cap. 7 pag. 224; quo fiet ut lector de toto partium litigantium diſſidio, ex Antonii mente, commodius decernete; atque ea additis ſubinde aliorum pro beato Martyre Vindiciis, præconceptas de illo iniquas opiniones, aut prorſus deponare, aut ſaltem corrigere aliquatenus poſſit. Hæc igitur præter ſupradicta, ita habet citato proxime loco Nicolaus Antonius. *De Eymerico ſcribo Antonius.* F

31 Æqualis fuit horum temporum ... Nicolaus Eymericus, Catalanus gente, natus quidem in Gerunda urbe; qui cum doctrina Jutis exiſtimaretur & ſacra non leviter excultus, poſt Nicolai Roſelli ejuſdem Ordinis Generalis, per Aragoniæ Regnm ditionem adverſus hæreticam væſaniam & pravitatem Inquiſitoris, ad ſacrum Cardinalium ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Collegium aſſumptinnem, idem juſſus fuit monus exercere, ann. ſæculi [a IV] ſexto ſupra quinquageſimum a. *annos 356 foſſum Inquiſitorem Aragoniæ,*

32 Quo autem profectu & integritate in eo ſe geſſerit, [docet] ſuſcitata ingens, & vix reconciliabilis Dominicanos inter & Franciſcanos quæſtio, occaſione Bullæ cujuſdam, contra Raymundi Lulli errores, quæ Gregorii XI Papæ nomen præſeferet. Hanc ab Eymerico ſuppoſitam, Franciſcani, Raymundum ſuum Lullum, qui tertii Ordiois minorum fuit, tuentes, enixu contenduot; ex eo confirmantes, quod eadem Bulla, diligenter quæſita, inter aliis ejuſdem Pontificis, regeſto illius excuſſo, ouſquam apparue- *a prodiiſſe Bullam Gregorii XI.*

A pruerit ; cujus rei legitimum cuſtodes archivi Papalis fidei teſtimonium exhibent. Documentum quoque ſententiæ, in cœtu Generalis Aragoniæ Inquiſitoris, Magiſtri ejuſdem Ordinis Prædicatorum, Bernardi Ermengaudi, aliorumque, tam Dominicanorum quam Minorum, Barcinone habito anno MCCCLXXXVI, vivente adhuc Eymerico, pro ſana Lulli doctrina in libro, De philoſophia amoris inſcripto, & ab Eymerico hæreſis poſtulato, ſolenniter pronuntiatæ; aliaque in quodam libello videnda (quo quidem continuetur lis & exitus litis, de hac re Avenione, ſedente Benedicto XIII, & alias continuatæ) a nobis ſupra, dum de Raymundi rebus ageretur, laudato.

uſquam in ejus reſpectu inuentum;

33 Epiſtolam quoque Regis Joannis Aragoniæ, ex archivo deſumptam, adducunt *b*, qua Eymericus, *nequam hominis, & peſtilentis, ſuique & ejus ſubditorum publici inimici, ac venenoſæ vipere*, nec non *& fidei orthodoxæ ſuſpecti*, compellationibus diffamatus, in exilium ejicitur. Quibus quidem, famam ejus ita gravantibus teſtimoniis, opponunt Dominicani, horum non illicitam fidem, ac præ aliis inverisimilitudinem ſuppoſitionis Gregorianæ iſtius Bullæ. Inſanum enim, & cujus vix eſſet capax homo haud emotæ mentis; nedum ejus, qui munus integra fama obiret, Inquiſitoris; videri debet, ut celebratiſſimi ejus temporis Eremitæ, ac propter fidei odium a Mauris mactati Lulli doctrinam, a pluribus probatam defenſamque; conficto Gregorii Papæ, Aveoione fere in vicinia ſedentis, diplomate; neque uno tantum, ſed tribus *c* (totidem enim ſuper eadem re a partibus producuntur) ſtatim examinandis, ac, ſi falſa inventa fuiſſent, eum auctore & falſatore damnandis; convellere ac extirpare ſe poſſe; ac tantum facinus mauſurum impunitum, ſibi perſuaderet *d*.

b Ideoque a Rege Joanne ſi vera damnatum fuiſſe;

ſed Dominicanos negare, unde ejusmodi de Lulli vita credi poſſet

c

d

34 Sed nos litem hanc, noſtram non facimus; id, quod ſine miſſione inter partes decertatum bellum novimus, iis relinquentes, & eo adjecto contenti, quod vel teſtimonio domeſticorum Eymerici conſtaos haberi debet; eum ſcilicet nimio, & quem vix ferrent ea tempora, zelo tractum, eo uſque in exercendo Inquiſitionis munere proceſſiſſe, ut in Perpinianenſibus Ordinis ſeu Provinciæ ſuæ comitiis, eo decedaro juſſus ſit; eidem tamen poſt aliquot annos reſtitutus; ac æque infelici exitu; eum in odia molinorum incurrens, Regiæ etiam offenſionis ſcopulo navem illiſerit, extractaque duionem totam Aragoniæ regni, peregrinus & exul patriæ, demorari coactus fuerit *e*. Hæc, in hiſtoria Ordinis Prædicatorum Monopolitani Epiſcopi extantibus narrata, fidem fortaſſe mereri poſſent; darique temporum malitiæ ac impotentiæ inimicorum, innocentis, & tantum (ſi Deo placet) nimium juſti hominis, per exilia & odia, vexatio; quin tamen errorem Hiſtorici laudati manifeſtum ſequi propterea debeamus, qui perſequens, decimum quintum fere totum ſæculum, Eymerici memoriam reſque geſtas, 3 parte, lib. 11 cap. 20 digeſſit; qua in navi vehitur etiam Joannes Matieta.

quem tamen rerum unus ſciretur, ſuorum ſuo zelo,

e meritum depoſni & in exilium relegari,

35 Melius quidam nuperi Scriptores Dominicani, Ambroſius Altamura in Bibliotheca ad annum MCCCXCII, & Vincentius Maria Fontana in monumentis Dominicanis, ſub Simone Lingonienſi, Elia Toloſano, Raymundo de Capua, Præfectis generalibus, cap. 8, 9, ac 10 per omnes fere paginas, veram Eymerici ætatem & acta litteris tradiderunt. Quod vero ad meritum doctrinæ pertinet, illibatum id, vel inter tot peſſimæ ſententiorum jactationes, hucuſque manſit: opera enim ab eo ſcripta, &, vel typorum beneficio foras emiſſa, vel etiamnum latentia, doctiſſimum, tamque divinarum quam canonicarum litterarum eximie gnarum fuiſſe, oſtendunt. Hactenus Nicolaus Antonius.

virum aliis bonum & doctum.

EX BIBL. NIC. ANT. ET ALIIS.

ANNOTATA I. B. S.

a *Notat P. Franciſcus Diegue, annum* MCCCLVII, *alii* MCCCLVIII.

b *Videri poteſt tota ea epiſtola, Eymerico utquaquam honorifica, apud Dermicium Thadæum in Nicolai Franciſcanæ religionis pag.* 488 & 489.

c *Bona Nicolai Antonii venia. Non ajunt Patres Minores, tria diplomata ab Eymerico conficta, nec ſcio apud quem id legere ipſe potuerit. Admittunt, ut genuina & vera Gregorii diplomata, anni* MCCCLXXII & MCCCLXXIV, *quamquam eatenus voluit importunis Eymerici ſollicitationibus. Quia ea iis ipſis in Eymericum inſurgant; num ſi & tertium vere emanaſſet, inquiunt, auctoritate Pontificia, non minus in regeſtis eaſſaret, quam bina alia, proprii* E *ſuis locis collocata & inventa.*

d *Recte id quidem, ſi præfatum diploma, vivente adhuc Gregorio, orbi innotuiſſet. Verum cum clanculum tantummodo ſparſum videatur ſub initium magni Schiſmatis Occidentalis, aeſcio quo in codice, debitis ſuis formalitatibus deficitatum, nihil apud Lulliſtas momenti obtinet tjus generis argumentum. Sed de his plura Articulo* 4.

e *Variam illam Eymerici fortunam aliter deſcribunt Patres Dominicani, aliter Minores; medium viam ingreditur Cuſturerius* n *pag.* 256. *Sed nec ego litem illam, meam facio, ſufficerit annotaſſe, zelum quandoque nimis præcipitem, natum eſſe turbas & diſſidia excitare.*

ARTICULUS TERTIUS

Aliorum Scriptorum de B. Raymundo ejuſque ſcriptis ſententia.

Lulli defenſores & laudatores,

F

36 EXhibita modo eſt inveterata totius controverſiæ ſumma, ea, opinor, ſinceritate qua majorem deſiderare nemo poſſit. Nec joſto longior Articulus ille cuiquam videbitur, qui probe intelligat, totius rei ſeriem ita ſemel extendi oportuiſſe, ut uno veluti obtutu & ipſa Raymundi opera, prodigioſæ quantumvis multitudinis, & una quæſtionis latius enucleandæ compendium, viri hac in parte haud ſuſpecti judicio, & editoris Eminentiſſimi calculo firmatum proponeretur. In volumen excreſcat noſtra hæc tractatio, ſi auctoritates alias, Scriptorum Lullo faventium, vel enumerando recenſeam. Id jam egregie præſtitit ſæpe laudatus Cuſturerius, binis illis prolixis Diſſertationibus, præſertim ſecunda capita ſexto, ubi longo ordine Scriptores variarum nationum adducit fere centum, ſut Lullianæ doctrinæ aperte ſubſcribentes, aut ejus dogmata ita explicantes, ut plane evincat, immerito velut hæreticum traduci, qui, ſiquid admiſit piſculi, eo dumtaxat peccaſſe cenſendus eſt, quod inſolita methodo & abſtruſiori, quædam involverit, receptis Theologorum placitis non ſatis conſentanea, quæque doctora quibuſdam viſa ſuut, & forte peregrina.

operoſus colligis Cuſtureriust;

37 Hæc ferme illorum ſentiendi ratio, qui-

AUCT. I. B. S. *inter quos & adverſarios medii magis probandi,*

bus implexæ Artis Lulliſticæ notiones, & opuſculorum ceterorum ordo ſtylnſque inconcinnior, minus arridet; quidquid Lulliſtæ ipſa illa magnis extollant elogiis, iiſque exornent landibus, quas diſcipulorum in Magiſtrum obſervantia ſolet elicere, ac profuſa veneratio. Placuit mihi ſemper, uti alias indicavi, Waddingi hac de re & Nicolai Antonii laudanda opinandi moderatio, ita Raymundo patrocinantium, ut Eymerici, infeſti utique ejus adverſarii, famæ quam minimum detrahant. Hanc quoad fieri poterit imitari ſtudebo, unum hoc habens præ oculis, ut B. Raymundo ſua maneat vitæ morumque integritas, & ab omni ſequioris doctrinæ labe (ſaltem quæ formalem errorem involvat) inconcuſſa immunitas.

imprimis Scriptorum Societatis Jeſu

38 Aliorum igitur auctoritate malim, quam noſtro ſuffragio litem decidi; atque idcirco, pauca de multis attexam, præter ea quæ ea Anonymo, Bovillo & Nicolao de Pax ſuperius retuli, doctorum virorum teſtimonia; idque eo-

B rum, ut nuper monui, quos in hac cauſa arbitros nec ipſi Anti-Lulliſtæ merito recenſent. Tales ego exiſtimo e Societate noſtra Theologos, nulla affinitate Lulliſtis conjunctos, tametſi in B. Raymundi favorem, veritate compulſi, magis inclinare videantur. Unum præfigam Arnaldum Albertinum, Pacenſem Epiſcopum, quem licet Anti-Lulliſtæ ſuſpectum fortaſſe habeant, vel audiro detrectent, quod Majoricis originem traxerit; æquiores tamen rerum æſtimatores facile in judicium admittent, pro Raymundo ſententiam dicturum.

Arn. Albertinus, in Rub. & cap. 5 de hæreticis, lib. 6 quæſt. 53, editionis anni MDXXXIV *prope finem: apud Cuſſurerium pag. 366, de Beata Raymundo Lullo ſcribit in hunc modum:*

a quo præceſſit Arn. Albertinus,

39 ET hodie habetur impreſſus Catalogus *a* hæreticorum, per quotum lecturam habebitur abundans cognitio: a cujus Catalogi auctore in farragine illa præventus ſui, ideo illam prætermitto. Nec quidem ei aſſentio, dum hæreticorum gregi Msgiſtrum Raymundum Lulli,

C civem Majoricenſem, aggregavit; virum ſane Catholicum, integerrimæque vitæ ſpecimen & exemplar. Cujus inclita doctrina ſanctiſſimique mores toti Hiſpaniæ & Galliæ notefcunt, ut eum Sanctorum Catalogo potius adſcribendum ſentiant: qui hanc mortalem ageus vitam, zelator fidei Catholicæ ſervidus exſtitit, teſtantibus id ejus opuſculis; divinoque lumine illuſtratus, vehementer anhelavit ad ioferendum humanis mentibus optimos motes, ſacramque fidem Chriſtianam; adeo ut ad Agarenorum regna intrepidus profeiſceretur, quo illos religionis noſtræ cultores efficeret. Et, dum verbum divinum ſerventer infidelibus palamque eapoucret, mirareturque omues ſpiritum, qui in co loquebatur; non valentes ejus ſapientiæ verbis obſiſtere, lapidibus illum obruentes, aureola Martyrii exornarunt. Cujus corpus, noe ſine magno miraculo, ad urbem noſtram Majoricenſem delatum, & penes eccleſiam S. Franciſci, ſacello honorifice ſepultum, miraculis claret: cjuſque dogma, a Doctotibus Pariſienſibus probatum, publice in dicta urbe & in aliis Hiſpaniæ gymnaſiis diſcendum proponitur: quod ſi

laudat Lullium, ut verum Martyrem

& Scriptorum probatum

legeris, a Deo revelatum potius, quam ab homine quæſitum vel elaboratum ceuſebis: id enim ſuos auditores virtutibus imbuit, aut imbutos invenit. D

40 Articuli vero, ei temerarie adſcripti, falſo impoſiti ſunt; numquam enim in ejus libris reperti fuere, quamvis ſubtilis & ſcrupuloſa indagatio a pluribus Theologis, magnæ lectionis & auctoritatis viris jubente ſummo *b* Pontifice facta exſtiterit; prout monumenta, quæ vidi, apud archivum civitatis Barcinonenſis recondita, teſtantur. Quæ non immerito præfati Doctoris diſcipulis auſam conquerendi coram ſummo Pontifice tribuunt, ut hæc ignominia, fallaciter tanto viro irrogata, deleatur de libris *c*, in qui- c
bus hoc crimen hæreſis nefaudum calumnioſe impiugitur. Quia, ut inquit ſapientiſſimus Rufinus, eſt quidem glorinſum Chriſti exemplo patienter injuriis tolerare, unam tamen notam hæreſeos qui ferat, vel diſſimulet, non eſſe Chriſtiauum. Et divus etiam Hieronymus clara voce elamabat, inquiens: Nolo in ſuſpicione hæreſeos quemquam eſſe patientem. Nc ergo videantur diſcipuli crimen Magiſtri agnoſcere, ab cis ſumma ope laborandum eſt, ut illud diluatur; ſummumque deceret Pontificem, ut breviter hoc negotium, ſi coram ſua Sanctitate propoſitum fuerit, concludatur, & ſciamus, quę laudanda, quæ vero reprobanda ſunt, ut unumquemque opera ſua ſequantur. E

cujus, de hæreſi falſo accuſatio mentiom b

debuere ejus diſcipuli apud ſe damnat. tueri.

ANNOTATA I.B.S.

a Catalogum indicat Bernardi Lutzemburgi Dominicani, qui omnium primus, ſatis temere, Raymundi nomen inter hæreticos collocavit, perperam ei tribuens librum de Invocatione dæmonum, editum ab homine ſui inſtituti, ſed impio, nomine Raymundo de Tarrega, vel, ut alii ſcribunt, di Tarrega; quem vere hæreticum & Judæum fuiſſe, invenies in Directorio, a Commentatore Pſalmum B. Lullo nequaquam ſonſuſum. Notabis hic, Lutzemburgi ætatem Altamuræ fuiſſe ignotam, dum eum floruiſſe dicit anno MCCCCXL; *ſpectat enim omnino ad ſæculum* XVI, *ut recte judicavit Valerius Andreas in* Bibliotheca Belgica; *apud quem etiam reperies, Catalogum ejus impreſſum fuiſſe jam ab anno* MDXXVII, *adeoque facile in Albertini manus pervenuiſſe, qui opus ſuum tantum edidit* MDXXXIV; *quod mirum eſt non obſervaſſe Cuſſurerium, primam ejus Catalogi editionem referentem ad eumdem annum* MDXXXIV. *Id ita non eſſe, vel ex eo colligi poteſt, quod apud nos exſtet prædicti Catalogi editio quinta, anni* MDXXXVII; *non eſt autem verisimile, eumdem librum ab eodem typographo quinquies triennii ſpatio typis fuiſſe ſubjectum.* *Bernardi Lutzemburgi Catalogus hæreticorum*

primum editus an. 1527 F

b Cujus Pontificis juſſu facta ſit ſubtilis illa & ſcrupuloſa indagatio, ſatis diſtincte explicatum non invenio: agit, opinor, de Sententia definitiva, *ab Epiſcopo Tiſernatium, ſeu civitatis Caſtelli, lata anno* MCCCCXIX, *ut articulo ſequenti pluribus declarabitur. Eſt vero ſatis probabile, ea omnia geſta fuiſſe de ſpeciali mandato Martini V. Pontificis.*

c Puta de Directorio Inquiſitorum & Bernardi Catalogo. Stili erant hi duo libri, qui B. Raymundo nefandum hæreſis crimen calumnioſe impingebant: Bernardus porro ſua ex Directorio prave intellecto deſumpſerat, ſic ut ad unicum illum fontem omnia reducenda ſint, ut latius etiam proximo Articulo explicabimus.

Ga-

A

Gabriel Vaſquez.

Tum Gabriel Vaſquez ſæpe a Lullo recedens,

41 THeologum hunc nemo dixerit Lulliſtit accenſendum, qui beati Martyris principiu non ſemel ſcholaſtice impugnat; abeſt nihilominus quam longiſſime ub eo in hæreticorum claſſem imrudendo. Videatur modo ejus judicium ex Tomo a in 1 p. diſp. 133. cap. 4 editionis Antverpieenſis MDCXX, pag. 837, ubi hæc legunt: Ceterum magna de hac re excitata fuit controverſia apud Illuſtriſſimos Curdinales Inquiſitores anno MDXC, ſub Pontificatu Sixti V, dum ego adhuc Romæ eſſem; multis ex Cataloniæ regno concendentibus, Bullam Gregorii XI, qua dameantur Raymundi errores, poſitam u Nicolao Eymerico in ſuo Directorio Inquititorum, ah eodem ſuiſſe confictam.

teſtatur, quod coram ſub Sixto V. ventilata,

Fictionis damnatur Eymericus ſit,

42 Proferebant enim ſententiam, contra Eymericum prolatam a Reverendiſſimo Domino Bernardo Epiſcopo Caſtelli, Commiſſario, auctoritate Apoſtolica contra Eymericum depututo, cujus tranſumptum authenticum, ego poſteu habui in Hiſpania a Joanne Herrera, Philippi Regis II architecto, ac in Matbematicis litteris viro inſigni: in quo damnatur Eymericus, quod Bellam illam confinxerit, atque illa de falſitate ſuſpecta declaratur. Conſanguinei ipſius Raymundi, coram Alamano, Cardioali S. Euſebii & Legato ſedis Apoſtolicæ in regno Aragoniæ, perierunt ut prædictam Bollum, tamquam falſam; & facta per Eymericum ſcripta *a* declararet. Legatus autem cauſam commiſit prædicto Epiſcopo; quinimo ſcripſit & juſſit Regiſtratoribus *b* Apoſtolicis, ut Avenione, ubi tunc Pontifex commorabatur, in regiſtro prædicti Pontificis eam Bullam perquirerent: Comqoe invenirí non poſſet, ſinguli Regiſtratores ejus rei fidem fecerunt. Quibus cognitis, prædictus Bernardus ſententiem, quam diximus, tulit.

a

b mulſquam ſententia quam prom'erat Bulla:

tranſumque eorum Gregorio XIII,

43 Quæ nmoia habentut in libro quodam excuſo de hac re *c*, in quo etiam excuſantur multi articoli, qui Raymundo tribuuetur, aut ex ejus doctrina damnantur. Noſtro etiam tempore, ſub Pontificatu Gregorii XIII, hæc Bulla tum Avenione quæſita eſt diligenter, & eumquam potuit juveciri. In defenſionem etiam ejuſdem Raymundi, multa alia ſcripta ex eodem regno allata ſunt; intet teliquu varo erat libellus manuſcriptus, qui ſingulis errorihus, ah Eymerien ontatis, ſuo ordine reſpondebat; oſtendens, quuſdam ie nullo illius libro haberi, alios vero ex doctrina ipſius male intellectu ſuiſſe decerptos.

B

C

c

d & in Concilio Tridentino,

44 Allegabant etiam nonnulli, ut Ruymuudi libros defenderent, ierer privata acta *d* Concilii Tridentiei, haberi tractatum de hac re, in quo Doctor Vileta Barcinoneuſis ipſum defendit, ne in Catalogum librorum prohibitorum referretot. Nunc demum Ludnvicus de Paramo *e*, contra hæreticam pravitatem in regno Siciliæ Apoſtolicus Inquiſitor, & Sacrorum Canonum Doctor egregiut, in ſecundo tomo ſuorum operum, quæſtione de combuſtione librorum, titulo de Raymuedi Lulli doctrina, multa alia diligentiſſime conqoiſita in lucem eder, quibus noe obſcure oſtendet, Raymuudi Lulli opera nou eſſe prohibita, atque prædictom Eymericum u Majori Inquiſitore ſuo Bernardo, de falſitate & ſubreptinoe fuiſſe damnatum, ut conſtat ex Proceſſu, nuper Matriti oblato in Senatu Regei Aragoniæ. Proferet etiam varias doctrinæ Raymuadi approbationes, & inter eas aliquas Facultatis Theologiæ Pariſienſis, quæ omnia brevitati conſulens prætermitto. Adhuc vero ſub judice lis eſt.

e

ac deinquetorum Inquiſitione Madritæ.

AUCT. I.B.S.

Ipſe vero laudat & excuſat.

45 Impugnatis deinde, ſcholaſtica methodo, Raymundi circa Trinitatem demonſtratiouibus, ſub diſputatinnis finem ita proeuetiat. [Ceterum ſpiritum Dei in multis Raymundum habuiſſe, indicant ſcripta ejus de Philoſophia *f* Amoris, de Amico & amato, & Magnarum contemplatiucum, uliaque multu. Potuit tamen in aliquibus, nou ex Dei ſpiritu, ſed ex proprio cerebro aliqua depromere; quæ, licet Catholica eſſent & vera, durius *g* tamen quam par erat, ah eo dicerentur & explicarentut.

f

g

ANNOTATA I.B.S.

a Conſule Articulum ſequentem, quo tota ea res faſtas explanatur.

b Eſt hic Vaſquezii paralogiſmus, exſtimantis tunc factam Bullæ perquiſitionem, in quo fallitur; eam id contigerat annis XXIV, antequam ultima cauſæ reviſio, juſſu Legati Alamani, inſtitueretur. Sed hæc etiam pertinent ad ſequentem articulum. Advertite etiam, ita fere loqui Vaſquezium, ac ſi Eymericus tunc adfuiſſet, cum præfatus Legatus Bernardum Epiſcopum deputavit, ut cauſam Lullianam recognoſceret: certum tamen eſt, eum, annis viginti priuſquam ea fierent, e vita exceſſiſſe, ut ſuo loco dicemus; ubi etiam oſtendemus, non ab Eymerico falſe laſerta Directorio, quæ ibi contra Lullum atrocius dicta bodie conſpiciuntur; ſed ab eo qui librum illum primus Barcinone typis edi curavit MDIII, *ob novas diſcordias Lulliſtis infenſiſſimo.*

c Seſpicor Vaſquezium loqui de Libello, ſub titulo Sententia definitiva; *niſi forte alium inſinuet, cui refutando multis inſudat Ezovius ad annum* MCCCXXII; *qei & ille eſſe poteſt, de quo mox egit auctor in fine hujus paragraphi.*

d De his Actis ſermo erit Articulo quinto.

e Citat hunc variis locis Cuſturerius; ſed quæ habet Vaſquezius, ad rem noſtram ſufficiunt.

f Quid igitur Eymericum impuliſſe dicemus, ut eum libellum præ reliquis tanto ardore inſectaretur? Veram hac etiam ſecutera Articulo reſervanda.

g In eo potiſſimum offendiſſe videtur B. Martyr, quod loquatur duriuſcule, ſermone inculto, & a communi methodo abhorrente, ſed ad hæc Jacobus Faber Stapuleuſis apud Cuſturerium pag. 373: Ingeeue autem fateor Raymundo ferme verba defuiſſe, quibus ſuos pulchros poſteritati mandaret conceptus. Qui tamen volet introrſus aſpicere, nihil videt barbarum, & quod ſententiam non contiuear ſcitu digniſſimam, &c.

Sebaſtianus Salelles.

Sub Jo. Iolibi S. I.

46 OPus ejus de materiis Tribunalis S. Inquiſitionis, Romæ impreſſum MDCLI, conſulere mihi non licuit, atque ideireo quæ auctor tradit Tomo 2 cap. 15 Reg. 476, deſcribenda fuere ee Cuſturerin a pag. 395, ubi celebris Memorialis pro cauſa Lulli compendium profequitur, ie hunc modum. Traeſumptum Memorialis, in cauſa pii Eremitæ & Martyris Raymundi Lulli, quæ nunc Romæ vertitur coram Sanctiſſimo, per adm. Reverendum Patrem F. Joannem Riera, Seraphici Ordinis Franciſcani Theologum, & regni Balearum Syndicum, in Romana Curia hanc cauſam agentem, Typis autem excuſum

Memoriale Riera, Majorica impreſſum,

AUCT. I. B. S. excuſum fuit prædictum tranſſumptum Memorialis, Palmæ Balearium anno MDCXXVII præcedente, juſſu Illuſtriſſimi ac Reverendiſſimi Domini, D. Balthazaris Borgiæ Epiſcopi Majoricenſis, diligenti diſcuſſione & legitima approbatione, per viros probitate & doctrina præſtantiſſimos, etiam noſtræ Societatis Jeſu; præcipue per admodum Reverendum & Sapientiſſimum Patrem Matthæum Marinion (quem, uti magiſtrum meum in profeſſione Philoſophica, honoris cauſa nomino) Rectorem Collegii & Academiæ Societatis Jeſu & factæ Inquiſitionis Qualificatorem in inſula Balearii. Hoc tranſſumptum abhinc duodecim annis dono accepi ab Illuſtriſſimo Equite Hieroſolymitano, D. Monte Matis, oune excellentiſſimo & digniſſimo Proregе Novæ Franciæ in America, unde ex eo opportune ad rem præſentem pauca compendioſiſſime deſumo.

in compendium redigitur, docet

47 Dividitur ab auctore ingenioſe in tres ſectiones totum iſtud Memoriale, perſpicuitatis gratia. In quarum prima, quatuordecim præludia continentur; per quæ, declaratis terminis Lullianis, via ſternitur ad capiendum, qualiter ſine ullo errore contra fidem, eam multa Lullus docuerit, ac ſcripſerit. In ſecunda ſectione, quæ ſubdividitur in decem partes, ſingulæ propoſitiones doctrinæ Lullianæ, quibus advertæ partis auctores notam hæreſeos tribuere poſſint, modis loquendi magis uſitatis in ſcholis declarantur, & nullatenus erroneæ oſtenduntur, ſed omnino conformes fidei Catholicæ.

ad reſponderi ad objecta

B

& ſiſtam eſſe quæ aliqui in Bullam

48 Tertia vero ſectio Memorialis, ſubdiviſa in partes undecim, continet reſponſionem ad quaſcumque impugnationes, typis mandatas contra Lullum; atque omiſſis aliis quamplurimis, reſpondetur primo ab auctore Memorialis, parte 2ª ſect. 3, ad illud ſupra expreſſum, fuiſſe ſcilicet a Gregorio Papa XI condemnatam Raymundi Lulli doctrinam; quod Bulla condemnationis, nec in regeſtis dicti Pontificis, nec alibi reperiri potuerit, licet bis etiam ab auctoritate Apoſtolica fuerit diligenter perquiſita; ſemel Avenione, ubi data dicitur, vivente adhuc & præſente Eymerico; iterum poſt mortem ejus, Romæ &c.

aiqui in eam damnationem

49 Deinde, ſi dicta Bulla Gregorii XI eſt ficticia, cecidit etiam id quod dicitur de libris, quos Lullus edidit, per iſtum ſummum Pontificem condemnatis & omnino prohibitis; atque C inde clarius oſtenditur quia in Indice librorum prohibitorum, juſſa Concilii Tridentini edito, nulla ſit mentio de tali prohibitione, neque in eo, ſecuti ipſa digni [errores] apponuntur; quod aſſert auctor Memorialis in ſect. 5, prælodio 2ª, ubi ait; quod ad dictum Concilium Tridentinum fuerit miſſus Procurator Lullianæ cauſæ a Principatu Cataloniæ, vir ſapientiſſimus, magiſter Ludovicus Joannes Vileta Cathedraticus, qui adeo exacte hanc procurationem peregit, ut ab ipſo Concilio depotati fuerint multi, nempe Patriarcha Venetus, quatuor Archiepiſcopi, totidem Epiſcopi, onus Abbas, dun Generales Ordinum, & quatuor Doctores, qui diſcuſſa doctrina Lulli eam approbarunt, & a calumniis

a Eymerici juridice vindicarunt *a*.

50 Quid? Quod jam multo prius, ut refert auctor ejuſdem Memorialis, ab eiſdem [calumniis] ipſam doctrinam Lulli, multoties alii vindicaverunt? Primo octu Magiſtri deputati, tres Dominicani & quinque Franciſcani, præſidente P. Magiſtro Fr. Berardo Ermengaudo, Provinciali Dominicanæ & Generali Inquiſitore Barcinonæ, anno MCCCLXXXVI. Secundo, Illuſtriſſ. D. Leonardus Cardinalis, Commiſſarius Apoſtolicus in hae cauſa deputatus a Benedicto XIII, Avenione MCCCXCV. Tertio, Reverendiſſimus D. Bernardus Epiſcopus Caſtelli; Commiſſarius & judex in hae cauſa deputatus, per Illuſtriſſ. Alsonanum Cardinalem, Legatum Apoſtolicum in Hiſpanis qui adverſus Eymericum pro Lullo, anno MCCCCXIX, definitivam ſententiam tulit, reſtituitque doctrinam Lullianam ſuo primo ſtatui, & annullavit quæcumque contra eam attentata fuerant. Vide plura in dicto præludio duodecimo *b*.

ſimiliter defenſum fuiſſe Lullum annis 1386, 1395 & 1409,

b

& priori quidem, ipſummet Eymericum, immaculatæ B V Conceptioni adverſantem,

51 At in decimo tertio, quid ad noſtrum inſtitutum opportune continet? Perlubenter ſane adducam, quod ibi expreſſum, quandoquidem ad myſterium Conceptionis Immaculatæ Virginis Mariæ, ſpectans: ſed convenientius judico verba ipſius Memorialis in medium proferre. Sic habet titulus: *Præludium decimum tertium, unde, quæ ſparſerat Eymericus contra Lullum, poſtquam per tot acta juridica jam extincta fuerant, iterum reaccenſa fuerint.* Dicitur primo, viguiſſe tempore Eymerici, ante annum MCCCC, inter Eymericum ipſum & Lulliſtas contentionem de Conceptione puriſſimæ Virginis; contendente Eymerico, conceptam fuiſſe eum originali peccato, Lulliſtis cum Lullo oppoſitum defendentibus. Quæ contentio eo pervenit, ut Eymericus a Raymundo de Cortillis, Canonico Elnenſi, coram Reverendo Patre Joanne Anſutre, Inquiſitore Generali Avenione, fuerit accuſatus de manifeſtis hæretialibus propoſitionibus, ab eodem Eymerico aſſertis: quæ omnes habentur in publico inſtrumento accuſationis e authentico, anno Domini MCCCXCV, quod apud hujus Lullianæ cauſæ ſyndicum exſtat. Et immediate poſt; Hæc placet contentio ereditur fuiſſe ſeminarium eorum, quæ contra Lullianam doctrinam inciderunt. Sed tamen Eymericus, exul a regno pulſus a Joanne Aragonum Rege, profugit; ut conſtat ex ejuſdem Regis epiſtolis, contra eumdem Eymericum miſſis ad diverſos.

E

de hæreſi accuſatum regnique ejulare juſſum.

c

nec non Eymerici ſequaces, qui ero-

52 Poſtea contra Eymericum pro Lullo tot approbationes & acta, quot partim ſupra retuli, ſanctæ fuerunt, prorſus ut extincta videretur omnia, contra Lullum attentata uſque ad annum MDIII. Nam ante iſtum annum ipſimet libri Lulli, quos referebat Eymericus fuiſſe damnatos, identidem excudebantur, publice ſervabantur, & publicæ cathedræ de hac doctrina tunc erectæ fuerunt. Eodem in præludio ſic dicitus ſecundo, prædicto anno MDIII aut paulo ante, ſubortam iterum eſſe eamdem de Conceptione Deiparæ controverſiam, inter Fratrem Guillelmum Caſelles Dominicanum, ſimul & Inquiſitorem regni Balearis, & Lulli ſcholæ Profeſſores; his, ut ſupra, pugnantibus; & contra ipſos, Inquiſitore Dominicano: tantoque exarſit ardore contentio, ut Romam perrexerit Inquiſitor, & egerit coram Sanctiſſimo contra Lullianos: ſed tanto ſuſcepto labore, nec ipſi nec Lullianæ doctrinæ in aliquo nocere potuit. Atque immediate poſt, de eodem Inquiſitore ſic: Reverſus tandem ad Baleares regnum, & in eadem contentione perſeverans, dicitur fuiſſe pulſus a regno. Quæ omnia creduntur omnium hominum fuiſſe ſtimulum, ut anno MDIII Directorium Eymerici typis mandans, Barcinone, ſimul annecteret ex Bulla ficticia ejuſdem calumniam

illius Directorium cum ficticia Bulla recudi fecerit,

con-

A contra Lullum, jam diu convictam, damnatam
e aiqua ſepultam e. De hac ſecunda contentione
f ſit mentio in Chronicis Fr. Franciſci Diago f,
Provinciæ Aragoniæ Fratrum S. Dominici. Hactenus contenta in dicto præludio decimo ſertio.

Bzovium fuiſſe hallucinatum, affirmando Lullum ab Alexandro IV damnatum,

53 Addendum tandem aliquid, ut reſponſum detur quoquomodo his quæ contra Lullum ab Abrahamo Bzovio proferuntur. Primo circa condemnationem & ſententiam, prolatam per Archiepiſcopum Tarraconenſem, de qua ipſe Bzovius anno MCCLX num. 5 juxta ejus indicem: ubi eſt duplex & manifeſta æquivocatio. Prima, quod auctoritate Alexandri Papæ IV, ut ille aſſirmat, Lullus ab eo Archiepiſcopo, nequaquam condemnatus fuit; eum dictus Alexander nequiverit per ſeipſum condemnare Lullum, eo quod hic fuerit tempore poſterior illo, & ſcripſerit ipſo jam mortuo .... ergo neque per illum Archiepiſcopum, tributa ei facultate, condemnari potuit. Dicendum itaque quod Petrus Archiepiſcopus Tarraconenſis, auctoritate accepta a Gregorio Papa XI, proceſſerit & condemnaverit ut hæreticum, non Raymundum Lullum (ea ſecunda æquivocatio) ſed Raymundum Neophytum fratrem Dominicanum, ſimul cum ejus libris; quidquid in contrarium dicant Præceolus & Bzovius cirati, qui non ſine gravi calumnia & injuſtitia, errores fidei catholicæ oppoſitos, ac libros prohibitos, præcipue illum de Invocatione dæmonum iſtius Raymundi Neophyti, tribuunt illi Raymundo Lullo. Hæc auctor Memorialis parte 5 ſect. 33; & oſtendit efficaciter, teſtimonio, tam ipſius Eymerici in Directorio parte 2 quæſtione 27; tum Commentatoris ejuſdem Doctoris Franciſci Peñæ, ibi Commentarin 52. Audiamus primo Eymericum, ad quæſtionem ſic reſpondentem.

ipſumque confundendo cum Raymundo Neophyta,

B

quæ ſit nomen Eymerici clare declarant,

54 Ad hanc, inquit, reſpondemus, quod tempore D. Gregorii Papæ XI, D. Petrus Archiepiſcopus Tarraconenſis, & Fr. Nicolaus Eymerici de Ordine Prædicatorum Inquiſitor Aragoniæ, ut vere hæreticales, & erroneos, quemdam libellum de dæmonum invocatione, qui incipit, *Miſericordia & veritas*, & quemdam alium, qui incipit, *Utrum quilibet Infidelis, tam Divinis quam Apoſtolicis Canonibus teneatur obedire*; & quædam
C alia opuſcula, ut omnino hæreticalia & erronea edita per quemdam Raymundum Neophytum ſententialiter condemnarunt, propter hæreſes & errores in eis contentos. Hucuſque Eymericus. Quiſnam autem ſit iſte Neophytus, declarat bene Commentator illius Peña, expunens illa verba textus, *edita per quemdam Raymundum Neophytum*. Hic Raymundus, inquit, ſicut conſtat ex regeſto D. Gregorii XI, loco quem mox addacemus, dicebatur Raymundus de Tarrega; qui cum prius eſſet Hebræus, converſus ad fidem Chriſti, factus eſt Monachus Ordinis Prædicatorum. Ceteram, ut res ipſa demonſtravit, non mutavit mores, etſi religionem mutavit.

ſicut etiam ait Commentator Peñæ,

explicans quis ille Neophytus fuerit.

55 Vixit autem hic Raymundus circa tempora Gregorii XI, ad annum Domini MCCCLXXII. Exſtant in aulico volumine regeſti anni primi Gregorii XI, fol. 225, litteræ Papæ Gregorii ad Archiepiſcopum Tarraconenſem & Nicolaum Eymericum Inquiſitorem in regno Aragonum, quibus præcipitur, ut inquirant & procedant contra Raymundum de Tarrega Ordinis Fratrum Prædicatorum, tenentem quoſdam hæreticales errores, & eum puniant &c. Addit autem idem Peña in favorem Lulli ſic: Illud vero, inquit, obſervandum eſt diligenter, quod auctor docet in hac quæſtione, videlicet libellum de dæmonum invocatione, editum fuiſſe per Raymundum Neophytum. In quo plane decepti mihi videntur Bernardus Luxemburgus in Catalogo hæreticorum, libro 3; verbo; Raymundus Lulli; & Præceolus libro 16 cap. 2. de vitis & ſectis hæreticorum [addatur his Bzovius] aſſerentes, libellum de dæmonum invocatione editum fuiſſe a Raymundo Lulli; & ſuſpicor hos auctores fuiſſe hallucinatos ex nominis ſimilitudine. Huc uſque Peña.] AUCT. I. B. S.

Similia poſſem ex aliis Jeſuitis colligi

56 Adjungi hic commode poſſent Athanaſii Kircheri, Theophili Raynaudi, ac plurimorum aliorum e Societate noſtra Theologorum, ſoventia Raymundi doctrinæ judicia. Verum quid teſtimonia addenſare juverit, cum illi omnes paſſim, concordi ferme ſcatentia, ex hæreticorum claſſe beatam Martyrem eripiant; tametſi quandoque ejus opiniones aut principia repudient, vel tamquam duriora, vel tamquam Scholæ placitis non ſatis conformia, ut de Vaſquefio nuperrime diximus. Pluribus itaque perſecutum puavi, ne centies eadem repetam, E
quæ apud prælaudatum Cuſturerium collecta & digeſta inveniet, qui dedita opera perpendere ſingula & examinare voluerit.

Nunc obſecundis Gregorii XIII Directorii oppoſitorum

57 Appendicis loco unum adjiciam, ex maxime de cauſa, quod argumentum diſſolvat ſequenti articulo proponendum. Petitur hoc ab Anti-Lullifiis ex Brevi Gregorii XIII, editio ni Romanæ Eymericiani Directorii præfixo, quaſi illud pondus adderet & auctoritatem iis, quæ de Raymundo, eo libro continentur. At ſi ejuſmodi Brevibus Pontificiis, ad librorum impreſſionem conceſſis, eertandum eſt, dabimus hic Angeli del Paz; ex Ordine Seraphico viri præclariſſimi, de Raymundi doctrina judicium, ex ejus *Expoſitione in Symbolum Apoſtolorum*; cui præmiſſum Breve Clemeoris VIII tantum omnino tribuet, quantum Gregotianum momenti addidit, qualecumque illud eſt, loquiſitorum Directorio. Verba Angeli hæc ſunt ea libro 9, art. 7, cap. 20, n. 238, apud Cuſtarcerium pag. 441.

reponitur contraviæ liber, F

58 Raymandus Lullus apud Bernardam Latzemburg notatur de hæreſi; affirmat enim plus quam quingentos errores in ſuis libris a Petro Tarracenſi [Tarracoenſi] Epiſcopo & Fr. Nicolao Eymerico deprehenſos fuiſſe; ſuamque doctrinam, non a Chriſto, ut fingit, ſed a diabolo accepiſſe, quod ſacuiſſet, ſi vel mortem hominis noviſſet, obiit enim pro Chriſto, & claret miraculis, quę hominem non fanaticum, ſed ſanctum prędicaor. Errores, quibus notatur, in doctrina illius petiti excafant. Legitur publice in Academia Barcinonenſi, & olim in aliis: libros autem, nedum in Hiſpania, ſed & in Italia & Gallia, vidi ſummo cum ſtudio, & a piis & doctis expeti; meque preſente ab Univerſitate Complutenſi totam illius doctrinam commendari. Rectene? Alii, ſive Eccleſia judicabit, cujus judicio ſe ſubjecit Lullus.]

a Clemente VIII imprimi juſſus.

59 Audiſti viri doctiſſimi & religioſiſſimi, ut teſtatur Waddingus, de B. Raymundo judicium; nunc ex precitato Brevi Clementis VIII accipe: Nos, capientes ut opera hujuſmodi, quę piis & religioſis perſonis, & toti Eccleſię valde utilia fore ſperamus, quam emendatiſſime Romæ in Vaticano aut alibi imprimantur, & eumdem Augelum ſpecialibus favoribus & gratiis

AUCT. I. B. S. tiis profequi volentes, motu proprio & ex certa ſcientia .... ne opera prædicta aut aliquid ipſorum, vel eorum partem quamcumque, ſine ſpeciali dicti Angeli, aut ab eo cauſam habentium licentia, tam in magno quam in parvo folio, & ſub prætextu additionum, annotationum, aut declarationum, imprimere .... audeant vel præſumant ... contravenientes prædictos in excommunicationis pœnam &c.] Quantum hæc ad rem præſentem faciant, ex ſine Articuli ſequentis clarius apparebit.

ANNOTATA I. B. S.
Ad judicium P. Salelles.

a *De his ferme recurret articulo quinto.*

b *Jam diu hæc omnia a nobis fuſius explicanda articulis proxime ſequentibus. Magno adjumento fuiſſet prædictum Memoriale tranſumptum, quod hactenus videre non licuit.*

c *Operæ pretium eſſet hujuſmodi inſtrumentum publici juris fieri, quamquam ad Raymundi vindiciæ nihil magnopere conferre poſſit. Hujus proinde* B *Cortilliana controverſiæ nullam deinceps ſtatui facere mentionem.*

d *Unum lego apud Thadæum & Cuſſurerium, qua Eymericus atris plane coloribus depingitur.*

e *De Inquiſitoris illius exitio videri poteſt Cuſſurerius pag. 284 n. 81. Citat etiam pa. 397 chartam, in cœnobio Romano S. Iſidori repertam, cui titulum præfixum, ait, Franciſci Caſelli expoſtulatio poetica, ad Fratrem Guillermum Caſelli Ordinis Prædicatorum, Nicolai Eymerici Directorium Inquiſitorum in Lulli præjudicium denuo eudentem. Quam ætatem ea charta præferat, id ſe neſcire, ait Cuſſurerius.*

f *Is vero rem aliter narrat, diſcordiarum cauſam aſſignans in verſiculis* [Non abbottes peccatores, Sive quibus numquam fores, Tanto digna filio] *Fatetur quidem, Lulliſtas eos oppugnaſſe, uti contrarios Immaculatæ Conceptioni; ſed de Guillermi caſtito altum ſilentium.*

ARTICULUS QUARTUS.

C *Elucidatio eorum quæ ad Gregorii XI Bullam, & Eymerici Directorium ſpectant,*

§. I. *Expendunturacta in cauſa Lulli, ante & poſt Bullæ deſcriptionem.*

Bullæ, in Directorio tantum reperta,

6o HUc tandem reducendus Lulliſticæ controverſiæ cardo, hæc rei jam per ſæcula tot ſcriptis libriſque operoſiſſime diſputatæ ſumma, hinc tota Raymundi accuſatio, hinc tota hæreſeos ſuſpicio profluxit. Puta ex celebri Eymericiei Inquiſitorum Directorio, in quo inventa fuit a Bernardo Lutzemburgo, Judoco Coccio, Gabriele Prateolo, Gilberto Genebrardo, Jacobo Gualterio, Abrahamo Bzovio, aliiſque pene a. q. a6, famoſa Bulla, ſub nomine Gregorii XI ibi publicata: Bulla, uſquam niſi in eo Directorio reperta; Bulla denique, priuſquam vel ibi comparuit, a Lulliſtis, fictionis aut ſaltem ſubreptionis ſugillata; ſuperſtite Eymerico, fruſtra in Regeſtis Pontificiis Avenione quæſita; non multis poſt annis, ſolenni judicio, ut Lulliſtæ contendunt, falſitatis convicta & annullata: in eo ſane prorſus ſingularis, quod ducentis omnino articulis hæreſeos & erroris notam inurens, nec unum unicum eorum nominet, diſtinguat ant proferat; quod quam a ſtylo Romanæ Curiæ alienum ſit, nihil attinet multis oſtendere. Palam quidem eſt, eorum aliquos Directorio illi, ſive ab Eymerico, ſive ab ejus editore inſertos; ſed & hoc mirantur viri, a partium ſtudio penitus alieni, ibidem quæſtione 9, poſt acerbum Raymundi vituperium, rotunde pronuntiari, *doctrinam* ejus *continere pluſquam quingentos articulos erroneos*; cum ipſe ſolummodo centum enumeret, *ut prolixitati parcatur* ſcilicet; quæ numquam nimia eſſe aut ſuperflua poteſt, ubi de contagioſis dogmatibus agitur, a quibus Catholicorum animi avertantur.

D *& nullos errores in pertexto, vel damnat,*

6t Quidquid id eſt, hinc tamquam ex ſcaturigine manarunt ea omnia, contra beatum Martyrem, quæ aliqua ſaltem veri ſpecie paſſim circumferri videmus, atrociſſima ſtigmata; mirius, opinor, proponenda, ſi quæ hactenus tradidimus, doctorum virorum judicia, a Lulli adverſariis æquiori lance ſuſtinenda prunderunt. Miſſa hic faciam, quæ de ejus erroribus, ab Alexandro IV damnatis, ineptius aliqui commiſcuerunt; nullo quod reperiri uſpiam queat, probabili fundamento, niſi quod zeloſiſſimum Martyrem, obtorto nequidquam collo, in hæreticorum claſſem pertractum velint. Nec illa vacat attingere quæ Bzovius, conſulto, ac imprudenter, commiſcuit ad annum DCCCLXXII n. 4, dum librum Raymundi Neophyti, *De invocatione dæmonum*, opuſculis B. Lulli; & craſſos errores viginti quatuor ex illo deſumptos, huic annumerat. Ea quo nonnullis ita argumentari placuit, quaſi ſi ex hac Bzovii inadvertentia ſequeretur, præteuſos Lulli errores omnes in Directorio notatos, Neophyto adſcribendos. Suut hi plerumque eorum lapſus, qui rerum compendiis magis quam operoſiori examine delectantur; unde & tam varias paſſim invenias de Raymundi ſectiptis opiniones, ex unius demum Gregorii Decretalis veritate aut falſitate determinandas; id quod a nobis jam præſtandum eſt, ea qua fieri poterit diligentia; iis dumtaxat neglectis, quæ a Bzovio ejuſque vindice ſæpius confunduntur aut invertuntur; non aliter, ac ſi de induſtria, rei per ſe multum obſcuræ, tenebras luberet affundere, ab Hiſtorico potius diſpellendas.

ſi ſaltem reſpiceret damnatos in Raymundo Neophyto,

E

perperam Lullo objecerunt:

F

6a Interim, quod ſæpe profeſſus ſum, iterum atque iterum ſincere profiteor, me Nicolai Eymetici memoriæ, ejuſque meritiſſimis laudibus nihil penitus detractum velle; atque adeo ultro ac lubenter ſubſcribere Nicolai Antonii, imo Diago, Altamuræ, aliorumque de ejus virtutibus & doctrinis judicium. Proinde, ſi forte in decurſu, aut fictam aut ſubreptitiam dixero prætenſam Gregorii Decretalem; ſi prædictum Eymericum aſſeram, immoderatiori zelo Lulliſtas inſectatum, aut hujuſmodi aliquid; id ita acceptum vulo, ut nihil incorrupta viri fides, nihil ejus orthodoxa integritas, nihil tuendæ puritatis Catholicæ ardor patiatur. Sequar hac in re probatiſſima Cuſſurerii monumenta, fuſe deducta Diſſertatione a, totis ſeptem capitibus bene longis; quæ ſane ex Caſtellano reddita hic locum habere mererentur, niſi jam nunc tractatus hic noſter præfixos terminos exceſſiſſet. Putnit id ſbuude ex dicta iotricatiſſimæ controverſiæ non curta Synopſi; nunc illud agam, ut expoſita rerum, ordine geſtarum ſerie, nihil deſiderari patiar, quod ad hiſtoricam notitiam pertinere videatur; omiſſis dumtaxat inſtrumentis longioribus, quæ apud laudatum Cuſſurerium.

iſtud cum dici nequeat,

reſtat definiendum vera an falſa ſint,

Dermi-

A Dermicium Thaddæum, Vincentium Mutum, & alios, curioſus lector conſulere poterit.

63 Diſcordiarum totiuſque controverſiæ primordia repetunt Lulliſtę a famoſis, Patres Dominicanos inter & Franciſcanos diſſenſionibus, ſuper immaculata Beatiſſimę Virginis Daiparę Conceptione, ſeculo illo XIV, ſi umquam, acerrima utrimque agitatis. Nihil opus aſt obſoletarum & ferme oblivioni traditarum contentionum memoriam invidioſius renovare; quæ ad rem noſtram eo tantum attinent, quod protenda ea Dei Matris prærogativa olim Raymundus decertaverit, quemadmodum ex librorum ejus Catalogo haud obſcurum arbitror, quidquid nonnulli diſſentiant. Hoc certum videtur, B. Lulli ſequaces, partes Franciſcanorum ardentius ſacutos, anſam dediſſe Eymerico, per Aragonici Regis ditiones non ſemel fidei Quæſitori, ut Lulli opera, ſeveriori oculo exſaminata, paſſim hæreſeos incuſaret. Hinc Lulliſtarum odia in ſe conaitaſſe crediderim, adeo ut hi apud Regem querelas depoſuerint; cujus tutela freti, acrius in Eymericum invecti ſint: is vero nihil per ſe aut ex Inquiſitoris munere in Aragonia tantare auſus, ad Gregorium XI Pontificem Maximum, tunc temporis Avenione reſidentem, recurſum habuerit. Hic nimirum prima ſparſit accuſationum ſemina, Gregorio ad B. Petri Cathedram recens evecto; quæ paulatim, uti fieri aſſolet, in pejus aucta & amplificata, ſummum Pontificem procul dubio impulere, ut ſpeciali Brevi, ad Tarraconenſem Archiepiſcopum deſtinato, in Raymundi Libros juberet inquiri. Datum aſt apud Pontem Sorgiæ Avenionenſis Diœceſis, Nonia Junii anno Pontificatus ſecundo, nempe MCCCLXXII. Ejus tenorem oculis ſubjicio.

64 Gregorius Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Venerabili Fratri Archiepiſcopo Tarraconenſi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Nuper, dilecto filio Nicolao Eymerici, Ordinis Fratrum Prædicatorum profeſſore, Magiſtro in Theologia, in partibus Arragoniæ Inquiſitore hæreticæ pravitatis, nobis referente, percepimus; quod in partibus illis, nonnulli laici quamplures libros habent, in vulgari per Raymundum Lullium olim Majoricenſem compoſitos; in quibus ut idem Inquiſitor videtur aſſerem, errores quamplurimi in fide continentur. Nos igitur in præmiſſis, prout ex debito tenemur paſtoralis officii, providere volentes; Fraternitati tuæ, de qua in his & aliis ſpecialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apoſtolica ſcripta committimus & mandamus, quatenus hujuſmodi libros, per quoſcumque habeantur ſeu detineantur, tibi facias exhiberi; & ſi per tuam & dicti Inquiſitoris, & aliorum Magiſtrorum in Theologica facultate, & Juriſpetitorum, quos propterea eorum evoces, repereris, quod præfati libri errores in fide contineant, eoſdem libros comburas, & comburi facias atque mandes; invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis; contradictores per cenſuram eccleſiaſticam & alia juris remedia, de quibus videbitur, appellatione poſpoſita, compeſcendo. Non obſtantibus &c.]

65 Vel ex hoc Brevi Pontificio manifeſte liquet, unum fuiſſe eumque valde infenſum Lulliſtarum adverſarium Eymericum, qui libros, totis octoginta (ut ipſemet in Directorio fatetur) annis omnium manibus tritos, primus pernicioſos deprehenderit, & apertas hæreſes ſepientes. Hoc ipſum ſuum in favorem vertunt, nec immerito, Lulli defenſores. Quid enim, inquiunt, an talpas dicemus totius Aragoniæ, Catalaniæ, Valantiæ, Balearium, imo & reliqui orbis Catholici Prælatos & Doctores, qui libros illos jam toto fere ſeculo viderant lagerantque, nullo tamen errore aut detecto aut obſervato? Quin & ex hoc Brevi Pontificio altarum doctrinæ Lullianę triumphum eliciunt; utpote, quod eo acceptо, nec Tarraconenſis Metropolitanus, nec ſuffraganeorum Epiſcoporum quiſquam, examinatis denuo (ut fas aſt credere) Raymundi operibus, *reperierit, quod præfati libri errores in fide continerent*; ſoturum alioqui, ut eorum juſſu *iidem libri comburerentur*; tantum abeſt, ut, quod Genebrardus refert, *a Tarraconenſi Archiepiſcopo quingenti errores in Raymundi libris fuerint adnotati*. Caruit itaque ſperato effectu primus ille Eymerici conatus, nullo, opinor, alio operæ pretio, quam ut libellus unus aut alter in Notariorum manus, Eymerico inſtigante, configuatus, ita examen ſubiarit, ne omni cenſura immunem B. Lulli doctrinam judicaverint Aragonici ac Catalanici Doctores & Antiſtites. Non placuit viro, in Lulliſtas nimium ſarvido, ea Pręſulum atque eorum Officialium ſeuteutia. Quapropter, depoſitis itetum apud Pontificem querelis, id effeciſſe videtur, ut cauſa ad ejus tribunal avocaretur.

66 Hua ſpectat alterum Gregorii Breva, datum apud Villamnovam Avenionenſis diœceſis, 12s Kal. Octobris, anno quarto, id eſt MCCCLXXIV [Gregorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Franciſco Borela, Priori Prioratus eccleſiæ S. Eulaliæ da Campo, & Petro de S. Amancio Hoſpitalario Darthuſæ, Officialibus Venerabilis Fratris noſtri Barcinonenſis Epiſcopi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ad audientiam noſtram fida digna relatione perducto, quod dilectus filius Franciſcus Vitalis, præfati Epiſcopi Notarius, quemdam libtum Raymundi Lulli, in pergamenis & valgari Catalanico ſcriptum, aſſignatum eidem Franciſco in cuſtodiam, per vos, & dilectum filium Nicolaum Eymarici, Ordinis Prędicatorum profeſſorem, Inquiſitorem hęretięę pravitatis, in quo arrores ſcripti plurimi perhibentur, apud ſe habet; Diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſtatim viſis præſentibus, abſque alicujus moræ diſpendio, præfatum librum, ad manus veſtras receptum, ad nos per fidalem & idoneum portitorem mittere procuretis; nauti ne ullam in his committatis negligentiam vel defectum. Datum &c.]

67 Exiſtimat Cuſtuterius, fundamento pluſquam varoſimili, in prefaro Brevi ſermonem aſte da libello, aui titulus, *Philoſophia Amoris*, Catalanis præ ceteris adamato, & vel idcirco per Eymericum Pontifici denuntiato. Urſit Eymericus, apud Sedem Apoſtolicam, rem ſuam perquam gnaviter, Officialibus illis interim moras neſtantibus, ne opuſculum, lingua Catalanica ſcriptum, ab ejus linguę ignaris examinaretur. Quid vero hęc inter, in Aragonia geſtum, quid a Lulliſtis pro Magiſtri defenſione tentatum, ſtatuere non habeo. Satis conſtare videtur, Eymericiana Avenione molimina non adeo fuiſſe occulta, quin aliquis ajus rai rumor Barcinonem perveniret; quo fortaſſe commoti Raymundi ſtudioſi, ad Regem Petrum confugerint, ejus patrocinio effecturi, ne inconſultis Catalanis, & Lulliſtis non auditis, quidquam Avenione

& deplorandum, quomodo ea controverſia de Conceptione B. V.

infenſus Lulliſtis Eymericus,

Lulli libri denuntiantur Gregorio XI.

qui anno 1372 eos juſſit examinari

& ſi vera mei invenerimus, comburi

quod cum non fieret

tamenſque Antiſtites recidaret adnumerandum

Notario epiſcopali confignatum;

hunc ſub tem ad ſe deferri juſſit Pontifex anno 1374,

cum vero familiariter, qui Philoſophia Amoris inſcribitur

Interim Rex Aragoniæ Petrus,

AUCT. I.B.S.

An. 1377 mutus fama atrimque decreti,

A nec decerneretur. Non continuo eorum poſtulatis obſecutum video Regem Aragonium; quandoquidem bieonio toto & amplius, etiam poſt ſecundum Pontificis Breve ad Officiales Barcinonenſes, eis opitulari deſtiterit. Ejus rei fidem faciunt litteræ, ad Pſpam Gregorium datæ, anno primum MCCCLXXVSS, ſeptima Januarii, anno prope integro poſt prætenſam Gregorii Decretalem; quam ipſi Regi tunc adhuc prorſus fuiſſe ignotam, contra Diagum & alios, ad oculum demonſtrabimus, ipſiuſmet Regis verbis, quæ ex autographo Barcinonenſi prius exhibeo, ut a Diago referuntur.

Sanctiſſimo Pater.

68 Intelleximus relatu quorumdam, quod Sanctitas veſtra, ad inſtigationem Fratris Nicolai Eymerici Inquiſitoris, miſit ad has partes Barcinonæ & Majoricarum, quoddam reſcriptum, continens, quod quicumque teneat de libris per Raymundum Lull, quondam eivem Majoricarum factis, intra certum tempus in ipſo reſcripto contentum, illos teneatur, ſub excommunicationis

B pœna, ponere in poſſe Vicariorum, Epiſcoporum ipſarum civitatum. Nam fertur, quod dictus Inquiſitor Opus dicti Raymundi examinari fecit, & quod in eo aliqua invenit, quæ contra fidem Catholicam exiſtunt. Cumque, ſanctiſſime Pater, conſanguinei ipſius Raymundi, qui ſunt in hac civitate, a qua ſuum genus traxit originem, cupiant valde quod ipſum Opus in eadem examinetur civitate: quod racionabile nobis videtur & juſtum; primo, quia Opus predictum eſt in idiomate Catalano, ob quod abſque dubio melius intelligetur per Catalanos, quam per homines alterius nationis. Secundo, quia in Catalonia ſunt plures Clerici & Religioſi, qui in dicto Opere libenter ſtudeunt, cum plurima in eo addiſcant utilia valde; quique ſuper ipſa examinatione poterunt multa dicere, per quæ veritas demonſtretur. Tertio, quia ſcientia dicti Raymundi habet principia, valde diſſimilia aliis ſcientiis; unde per ignorantes eam, quamvis aliarum ſcientiarum ſcientificos, poteſt

C de facili non intelligi. Quarto, quia magnum eſt intereſſe conſanguineorum prædicti Raymundi, an dictum Opus comprobetur vel reprobetur: unde rationabile valde exiſtit, quod ſuper hoc ipſi vocentur, & audiantur rationes eorum. Quocirca Sanctitati veſtræ humiliter ſupplicamus, ut providere digaemini, quod dictum Opus in hac civitate examinetur; committendo examinationem ipſam Epiſcopo Barcinonæ, juxta ſupplicationem, quæ ſuper hoc noſtri parte veſtræ Clementiæ offeretur. Nam de hoc nobis ſpecialem gratiam faciet Benignitas veſtra. Nam ex quo dictus Raymundus erat Catalanus & ſubditus noſter, multum nobis placebit, ſi ejus ſcientia comprobetur: & proinde Sanctitati veſtræ gratias humiles referemus, Almam &c. Dat. Barcinonæ ſub noſtro ſigillo ſecreto, VII die Januarii, anno a nativitate Domini MCCCLXXVII.

69 Non longo examine opus eſt, ut aperte deprehendatur, hanc Regis epiſtolam, ſolo hoc motivo, ſolo eo fine ſcriptam, ut libellus, de quo in reſcripto anni MCCCLXXIV egerat Gregorius, non Curiæ Pontificiæ Theologis, ſed Catalanis & vernaculæ linguæ peritis diſcutiendus committeretur. Nam quid tandem aliud indicant verba illa, ſexies ſingulari numero repe-

poſſe Vicariorum ipſi Barcinone examinari

D rita, *Opus*, *dictum Opus*, *ipſum Opus* &c.? An ea tefert Diagus ad viginti volumina & errores duquam Avenionem, ubi ea minus norat.

centos in Bulla Gregoriana confinxi? Ego me fateor nullatenus intelligere, qua id verſimilitudine aſſerere audeat. At, inquies, ipſo litterarum regiarum principio univerſum dicitur, *quod quicumque teneat de libris, per Raymundum factis, illos teneatur ponere in poſſe Vicariorum* &c. Utique; ſed hoc jam pridem præſcriptum fuerat diplomate primo ad Tarraconenſem Archiepiſcopum, nuper citato, anni MCCCLXXII, mandante Pontifice, *quatenus hujuſmodi libros, per quoſcumque habeantur ſeu detineantur, ſibi faciat exhiberi*. Cum autem ex eo tempore maxime inſtitiſſet Eymericus, ut libellus de *Philoſophia damnata*, vel quiſcumque ille eſt, quem Officiales Barcinonenſes longa rergiverſatione ad Pontificem mittere negligebant, Avenione damnaretur; nihil mirum ſi Rex Petrus, Lulliſtarum precibus exoratus, illius potiſſimum cutam ſuſceperit. Nec certe in Conſtitutione anni MCCCLXXVI ulla libri illius præ ceteris fit mentio: contra vero Breve anni IV eo unice ſpectat, uc

E iſte unicus, in notarii Vitalis manus configuratus, ad exmen Avenionem deſtinetur, quem luſce litteris Rex Aragonius flagitat, ſolorum Catalanorum Theologorum judiciis ſubmitti.

70 Clatiora ſunt Regis verba, quam ut commentario egeant. Accedic porro, quod ſi famoſa illa & litigioſa Conſtitutio anni MCCCLXXVI, in Regis notitiam tum perveniſſet, cum ea ad Pontificem ſcriberet; ſidicula videretur ejus agendi rsrtio, ne dicam temeraria & abſurda: qui enim ſciret vigioti Raymundi volumina, ac proinde es inter, opus etiam præmemoratum, contentoſque in iis etrores omnino ducentos, jam atto calculo notatos; ipſe ſummum Pontificem ad ſolenne judicium Barcinonæ recognoſcendum interpellaret: & eo quidem procederet ineptius, quod neglectis libris aliis novemdecim, ac ram ingenti hæreticarum propoſitionum numero, opuſculi unius *examinationem committi Epiſcopo Barcinonæ* audacter poſtularet: imo ineptiſſime ad Lulli conſanguineorum intentum, quos ea unice angebat cura, ut ejus ſcripta, ab Eymerico traducta, innoxia declararentur. Quid enim, obſecro, iis prodeſſe poterat, libelli unius examinationem communi Catalanicæ linguæ peritis; ſi jam infamem hæreſeos notam oraculo Eccleſiæ Raymundus ſubierat, damnatis ſeorſim ducentis articulis, & totis novemdecim voluminibus aliis prohibis, tamquam manifeſte hæreticalibus? *Magnum* profecto *intereſſe conſanguineorum prædicti Raymundi, an dictum opus comprobaretur vel reprobaretur*, dum reliqui publica Conſtitutione, Apoſtolicæ Sedis judicio, ut pernicioſi interdicebantur! Egregium enimvero ſolatium ipſis eveniſſet, ex hujuſmodi opuſculi approbatione; nec minus Regi fuiſſet honorificum, hæretico jam declaratiſſimo patrocinari. Si hæc Diagus paulo petpendiſſet attentius, non tam facila ex iis litteris in Eymerici favorem decretorism ſeutentiam deduci exiſtimaſſet.

unde liquet, eamdem ſuiſſe Bullam anni 1376, contra 20 tamen Lulli diſtamata

71 Melius & longe probabilius hinc colligic Cuſtureriusp ag. 263, anno illo MCCCLXXVII oihil dum de prætenſa Bulla totis Aragonicis ditionibus innotuiſſe. Quin imo, ipſomet tempore, in favorem Lulli concluſum ſoiſſe librorum examen, quod primo ſuo Diplomate Archiepiſcopo Tarraconenſi Gregorius demandaverac; quidquid artibus Eymetici tentatum dixerimus, uc

29 alios ſimili examine fuiſſe abſolutos.

Lulliana

A liana cauſa Avenionem evocaretur. Non obſcure id inſinuant litteræ Regiæ, dum aſſerunt; *plures Clericos eſſe & Religioſos, qui in dicto opere libenter ſtudent, cum plurima in eo addiſcant utilia valde.* Legebant igitur Clerici & Religioſi præfatum librum, iſque jam libere omnium manibus terebatur, poſtquam Officialium Barcinonenſium ſententia haud dubie fuiſſet abſolutus. Quod ſi verum eſt de eo quem maxime Eymericus oderat libello, idipſum potiori jure de reliquis cenſebimus, quos Officialibus ſuis, juſſu Pontificis, tradi maodaverant Tarraconenſis & reliqui totius ditionis Aragoicæ Antiſtites.

§. II. Bullæ controverſæ tenor cujus aſſertor Eymericus apud ſuum in officio ſucceſſorem calumniæ convictus, etiam Avenionem cauſa cadit, excuſſo fruſtra Regeſto Gregoriano.

B 72 NE quid deſiderari patiar, ad evincendam ſupradictarum rationum vetitatem, ſubnectam hic, quod dixi, totius controverſiæ momentum, Gregorii XI præteaſum diploma, datum Avenione VI II Kalendas Februarii, Pontificatus anno ſexto, MCCCLXXVI; ut quiſque per ſe judicet, an ullo pacto ad id referri poſſit, quod ſuis in litteris ſupplicantem vidimus Regem Aragonium.

Inducitur Gregorius XI aſſerens;

quod pro ſuo zelo in extirpandis zelo,

GREGORIUS Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei. Venerabilibus Fratribus, Archiepiſcopo Tarraconenſi ejuſque Suffraganeis, Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Conſervationi puritatis Catholicæ fidei, quam multi nequam filii ſcelerati, ſuis falſis aſſertionibus maculare nitentes, inter triticum purum agri Dominici, peſtiferum ſemen zizaniæ ſeminant (cum ad noſtrum præcipue ſpectet officium, ut evellamus prava & deſtruamus perverſa) providere ſalubriter, & animarum illaqueationibus obviare conſeſtim plenis deſideriis affectantes; opportuna in his, quæ poſſumus, remedia ſtudio paſtoralis ſolicitudinis adhibemus.

C *ad ſuggeſtionem Eymerici Inquiſ.*

73 Dudum ſiquidem dilectus filius Nicolaus Eymerici, Ordinis Fratrum Prædicatorum profeſſor, in ſacra Theologia Magiſter, in regnis Aragoniæ, Valentiæ & Majoricarum Inquiſitor hæreticæ pravitatis, nobis expoſuit; ſe in regnis eiſdem inveniſſe viginti volumina diverſorum librorum, a quodam Raymundo Lullo eive Majoricarum editorum, in quibus (ut ipſi Inquiſitori videbatur) multi continebantur errores & hæreſes manifeſtæ: & quod nonnulli de prædictis & aliis regnis, libris utebantur eiſdem, & eorum doctrinæ dabant fidem non modicam, in grande ſoarum periculum animarum; ſupplicavitque nobis Inquiſitor ipſe, ut, ne ſimplices deciperentur ex libris ipſis, dignaremur in hac parte de

in libros Lulli Theologis ſuis examinandos commiſerit;

opportuno remedio providere. Nos autem cupientes animarum, jam forſan imbutarum, & quæ imbui poſſent ex perverſo dogmate dictorum librorum, periculis celeriter obviare, dictos libros per venerabilem Fratrem noſtrum Petrum Epiſcopum Oſtienſem, & per quamplures, etiam ultra vigenum numerum, in eadem Theologia Magiſtros, examinari fecimus diligenter; per quorum relationem tandem habuimus, quod ipſi dictos libros omnes cum multa diligentia legerant, & examinaverant, & quod ultra ducentos articulos erroneos & hæreticales D invenerant in eiſdem: ſuper quibus, inter eoſdem AUCT. Epiſcopum & Magiſtros, ſæpius & demum coram nobis habita diſputatione ſolenni, ipſos articulos & ad vitandum prolixitatis tædium, & horribilitatem eorum, haberi volumus præſentibus pro expreſſis) erroneos & manifeſte hæreticales, de ipſorum Epiſcopi & Magiſtrorum conſurdi conſilio cenſuimus reputandos.

I. B. S. *qui in iis ultra 200 hæreſes notaverunt;*

74 Cum autem, ſicut Inquiſitoris præfati continebat aſſertio, in prædictis regnis alii libri, qui aſſeruntur editi a jam dicto Raymundo, reperiri dicantur, in quibus hujuſmodi jam reperti, & alii errores & hæreſes creduntur probabiliter contineri; Nos, volentes de hujuſmodi aliis libris & eorum doctrina informari plenarie, & ſuper eis providere ſalubriter, ne fideles in errores hujuſmodi damnabiliter prolabantur; Fraternitati veſtræ, de Fratrum noſtrorum conſilio, per Apoſtolica ſcripta committimus & mandamus, quatenus diebus dominicis & feſtivis, in ſingulis eccleſiis veſtris Cathedralibus ac Curatis, nec non Religioſorum quorumcumque Ordinum, exemptorum & non exemptorum, etiam Ciſtrecienſis, Carthuſienſis, Claniacenſis, Præmonſtratenſis, Grandimontenſis, ſanctorum Benedicti & Auguſtini, ac Fratrum Prædicatorum, Minorum & Eremitarum ejuſdem S. Auguſtini, & Carmelitarum & aliorum Ordinum veſtrarum civitatum & diœceſium, intra Miſſarum ſolennia exiſtentibus populis ad divina, & in prædicationibus per vos vel alios, quantum id commode poteritis, faciatis proponi, quod omnes & ſingulæ perſonæ utriuſque ſexus, cujuſcumque ſtatus, ordinis & conditionis exiſtant, earumdem veſtrarum civitatum & diœceſium, ſeu commorantes in eis, habentes libros quoſcumque a præfato Raymundo editos (ut præfertur) ipſos infra unius menſis ſpatium, vobis aſſignare; & illi qui ſciunt alias perſonas libros eoſdem habentes, eas vobis revelare ac nominare procurent; voſque libros recipi faciatis eoſdem: quos cum habueritis, quam cito commode poteritis, curetis nobis fidelitet deſtinare ut ipſos ſimili examini ſubjicere valeamus. Ceterum quia doctrina, ſeu potius dogmatizatio prædictorum librorum examinatorum reperitur erronea, hæreticalis, & periculoſa nimium animabus; & vehemens ſuſpicio eſt habenda, quod in aliis libris editis a dicto Raymundo, ſimiles vel alii (ut præfertur) contineantur errorea; vobis mandamus, quod omnibus & ſingulis eiſdm perſonis veſtrarum civitatum & diœceſium, doctrinam ſeu dogmatizationem & uſum hujuſmodi librorum interdicere ſtudeatis, donec ſuper his per Sedem Apoſtolicam aliud fuerit ordinatum. Contradictores per cenſuram &c.

quod iidem præſumi poſſit de aliis necdum excuſſis

E *quare paribus omnes ſuſpenſi ubique prohibiti declarati;*

& necdum excuſſi ad examen colligi.

F

75 Hæc illa eſt Brato noſtro ejuſque ſtudioſis ioſeſta, & (ut ſupra dictum eſt) una & ſola marbina, qua Scholam Lullificam exagitare queant, qui pro Conſtitutionis illius veritate magnis conatibus hactenus decertarunt, poſtmodum a nobis convenienti. Hic ſolum propoſita modo eſt, ut Diagi & ſociorum vanus comprimatur triumphus, exiſtimantium Petri Arsgonii litteras, tum ad Gregorium ſcriptas cum ejus diplomatis copiam nactus, pro Lullo & Lulliſtis ſerus deprecator eceſſiſſe: quod quam ſit inveriſimile, jam abunde confectum autumo. Ipſam Bullam necdum diſcutimus, id demonſtraſſe contenti, quod contra Diagum aſſumptum fuerat; eam ſcilicet,

Id ſi verum erat; quomodo ignoravit Rex Petrus?

A licet, qualem qualem, Regi Petro fuiſſe ignotam, tum cum pro ſolo libello, apud Vitelem Barcinone aſſervato, Pontifici ſupplicavit. Jam illud mirari liceat, prætenſam, Decretalem ad Aragonicas ditiones deſtinatam, atque ibi, ſi ita urgebat periculum, unice neceſſariam, tanto tempore ſuppreſſam fuiſſe, ut quo primum anno innotuerit, nulla probabili ratione effequi liceat. Quis credat, ſolicitum Pontificem, parata jam remedia, & evellendis tot errorum hæreſumque zizaniis opportuna, tam diu diſtuliſſe? Quis credat, inquam, eum tantis malis, ſi vere ſuberant, non proſpexiſſe, priuſquam de teſtenda Romam Petri Cathedra cogitaret? Atqui id tamen factum oportuit: nam cum Aragonius ad eum ſcriberet VII Januarii MCCCLXXVII, jam dudum diſceſſerat Pontifex, in Urbem appulſus anni ejuſdem & menſis tertia decima, poſt quadrimeſtrem peregrinationem.

AOCT. L. B. S.

& quomodo publicata Bulla nunquam fuit?

76 Fruſtra quis repoſuerit, differri potuiſſe Bullæ publicationem, eamque Eymerico committi, ut, ex Inquiſitoris officio aut ſpeciali delegatione Apoſtolica, id opportuno tempore exſequeretur: occurrent enim Lulliſtæ, aperte denegantes, Conſtitutionem hujuſmodi auctoritate Pontificia umquam fuiſſe munitam. Si ejus fabricatorem quæras, Eymericum appellare non dubitant. Nimis crude, opinor; quaſi id ita accidere non potuerit, ut peracto Avenione propoſitionum Lullo adſcriptarum examine, idea aliqua ſeu ſchema Conſtitutionis formaretur, quod aliis ſubinde negotiis intercurrentibus ſuſpenſum, Romam repetente Gregorio, ab Eymerico ſervatum, & amicis communicatum, ſenſim ed alios penetrarit; atque ita poſtmodum a B. Lulli adverſariis Directorio inſertum, anſam præbuerit perpetuis utrimque diſſidiis. Cui hæc conjectura non placuerit, is aliam formet plauſibiliorem; videritque, qua ratione faciat veriſimile, ſtante Conſtitutionis veritate, Pontificem ad Aragonii litteras nihil reſponſi dediſſe, nec de ea Regem aut ditionum ejus Præſules feciſſe certiores, quorum certe nec veſtigium occurrit. Tacuerit procul dubio, annis aliquot, Inquiſitor Eymericus, donec forte Lulliſtarum, ſibi de doctrinæ ſuæ approbatione blandientium, importunis plauſibus irritatus, per amicorum manus codicem ſparſit neſcio quem, ſub titulo *Condemnatio*; quo propoſitiones Lullianæ, tamquam C Avenione examinatæ damnatæque, circumferebantur. Ilicet tutiorum claſſicum una inſonuit. Utrum vero eo etiam codice prætenſa Bulla exhiberetur, quiſve in eo articulorum cenſuratorum numerus, compertum non habeo. Utcumque tamen ſtatueris, palam eſt, codicem illum ingentes per Aragonicas ditiones motus concitaſſe; adeo ut ipſe Eymericus, aut ſibi male metuens, officio renuntiaverit, aut Superiorum auctoritate cedere compulſus fuerit.

Ideo Lulliſtæ dicunt ab Eymerico fictam, B

aut ejus ſolum ideam fuiſſe.

quæ miſant ed. deriſit doctrina Lulliſta condemnatio-nem,

magno ſuo malo.

77 Crediderim ego, tunc primum Ineem aſpexiſſe contentioſam Bullam, ſeu magis Bullæ jam præconceptæ ideam, qua armatus Eymericus, acerbius in Lulliſtas invectus ſit, ſuo (ut dixi) malo. Nam primus ipſe luit, & illa confeſtim ut falſa, ficta, & ſubreptitia habita eſt, palam & publice improbata; quod eo nomine, errores, numquam a Lullo ſomniati, ei per ſummam calumniam imputarentur; non ipſa in Bulla, quæ nullos articulos nominatim indigitat, ſed in Eymerici commentariolo, in quo pro arbitrio minuebantur augebanturque. Etenim Directorium expreſſe affirmat, repertos in Lulli operibus articulos erroneos pluſquam quingentos; D

non ſibi conſtem in numero errorum damnatorum,

quos ſolum 200 in genere arguit Bulla prætenſa.

ceiat Peña exemplar Bullæ Sabellianum, quo damnati afferebantur articuli quadringenti: conveniunt omnes in ducentorum numero, diplomate expreſſo: codex vero Eymericianus, in Directorium ab editore relatus, majorem eum numerum ad centenos contractum exhibet; ſic ut ea tam notabilis variatio dubios nos merito reddat, & de Conſtitutionis ipſius, & de Eymericiani codicis certitudine. Nam quæ ea tandem Conſtitutionis Apoſtolicæ norma, libros in genere, modo inaudito, & articulos configere plusimos, tamquam erroneos & hæreticos, quorum nec unum unicum exprimat? Quæ autem Eymericiani codicis auctoritas eſſe poterat, eni quotidie & de novo aliquid addere, quotidie decerpere aliquid, in ejus erat poteſtate? Sed nos hiſtoriæ filum proſequamur.

78 Exceſſerat jam e vivis Gregorius Papa, poſt cujus obitum graſſabatur per univerſam Eccleſiam terrarum ſchiſma, Urbano & Clemente de ſummo Pontificatu luctuoſum in modum contendentibus: quos inter ita fluctuabat Aragonius, ut cujus partibus adhæreret nondum ſatis certum habere videretur. Hinc nec Romam, nec Avenionem, tutus Lulliſtis patebat recurſus, ut quid de cenſura Lulliana ſtatuendum eſſet, certo ex Pontificiis archivis explorarent. Id quod tum demum accidiſſe videbimus, eum Petri ſucceſſor Joannes Aragonius, partes Benedicti XIII amplexus, Lulliſtis viam aperuit ut ex regeſtis Pontificiis de tota re docerentur. Placuit interim, coram novo Inquiſitore Bernardo Ermengaudo, itidem Ordinis Prædicatorum, id tunc agere, quod tempus & locus ferebat; Eymericum ipſum vocando in judicium, ut hæſeſes, Lullo perperam impactas, in ejus libris palam oſtenderet. Quid ad ſui purgationem Eymericus tentaverit, nuſquam invenio litteris conſignatum; Lulliſtas vero nihil non moviſſe, ut cauſæ recognitio inſtitueretur, ex eo liquet, quod anno MCCCLXXXVI, annis non plus decem poſt prætenſæ Bullæ editionem, ſolenni judicio novus Inquiſitor pronuntiarit, tres primas propoſitiones, quæ Eymericiano codice, tamquam ex Philoſophia illa Amoris excerptæ, atque a Pontifice Gregorio vulgo damnatæ dicebantur, non ſolum Raymundo falſo adſcribi; ſed articulos ejus, eo libello expreſſos, *bonos, veros, fideles & catholicos eſſe, nulla rubigine hæreſis maculatos*. Totius hujus recognitionis inſtrumentum refert Dermicius Thadæus a pag. 482, & Cuſturerius pag. 239; ex quo paucula hic, ad inſtitutum noſtrum ſpectantia, ſubjiciam.

Maximo Gregorio Lulliſtæ Eymericum, ab officio diſpoſitum, E

citavunt ad ſuum Inquiſitorem, pro ſua cauſa ea reſponſuros.

Is autem annus 386 ſecti primus accuſatores articulos,

ex judiciis olim Dominorum ſuorumque Ordinis,

79 Noverint univerſi, quod die Sabbati, nona decima die Maji, anno a nativitate Domini MCCCLXXXVI, in præſentia mei Notarii & teſtium ſubſcriptorum, exiſtentibus perſonaliter in F monaſterio Fratrum minorum Barcinone, Reverendo Patre Magiſtro Bernardo Ermengaudi, Provinciali Prædicatorum & Inquiſitore &c.] Sequuntur nomina octo Doctorum, partim Dominicanorum, partim Franciſcanorum, qui prædicto judicio interfuerunt; & rum ſubdit: [Reverendus Dominus Inquiſitor dixit & propoſuit, quod ad inſtantiam quorumdam amicorum venerabilis Raymundi Lulli, quondam civis Majoricarum, ipſe pro infraſcriptis vocaverat ad concilium omnes dictos Magiſtros & Fratres; & narravit ibidem, quomodo tempore ſanctiſſimi

in

A in Chriſto Patris & Domini D. Gregorii ſanctæ memoriæ Papæ XI, Reverendus Pater Magiſter Nicolaus Eymerici, Ordinis Prædicatorum, tunc Inquiſitor hæreticæ pravitatis in Provincia Aragoniæ, fecerat condemnari aliquos articulos, quos dicebat ſe invenisſe in diverſis libris dicti Raymundi Lulli, nominando ipſos libros: inter quos autem articulos erant, ut dixit idem Dominus Inquiſitor Magiſter Bernardus, tres, quos idem Magiſter Nicolaus dicebat ſe invenisſe in quodam libro, facto per dictum Raymundum Lull, intitulato de Philoſophia Amoris, quos articulos dictos venerabilis Dominus Inquiſitor Magiſter Bernardus Ermengaudi tradidit mihi Notario in ſcriptis, compoſitos in Latino, & ſunt iſti.]

dicti articuli per eram Latine redditi,

80 Proponuntur deinde Articuli latini a Nicolao accuſati, conferuntuntque cum textibus Catalanicis, ex Philoſophia Amoris fideliter extractis; tum ita pergit inſtrumentum. [Quibus prolatis & narratis, dictus Reverendus Dominus Inquiſitor Magiſter Bernardus Ermengaudi, interrogavit omnes ſuperius nominatos

B Magiſtros in Theologia, & alios ſepradictos Fratres Theologos, qui ibi erant, collationem ſuper iis facientes, ſi dicti articuli, ut in Latino jacent condemnati, ut ſupra ſunt inſerti, eraut in dicto libro Philoſophia Amoris, vel ſi poterant elici ex dictis, poſitis in libro prædicto. Etiam interrogavit, ſi dicti articuli, ut jacent in dicto libro, eo modo quo dictum eſt, ut ſupra ſunt inſerti,

& in ſuo originali plane obedeuos eſſe:

ſunt boni & vere catholici? Et omnes dicti Magiſtri & alii Fratres, per dictum Dominum Inquiſitorem Magiſtrum Bernardum interrogati per capita, tenentes & legentes ibi coram omnibus, prædictos tres articulos condemnatos, & prædictum librum de Philoſophia Amoris; dixerunt, quod ſemel & pleries quilibet per ſe viderat & recognoverat aſſidue & diligenter prædicta; & quod dicti articuli condemnati, ut jacebant, & ſupra ſunt inſerti, non erant in dicto libro, nec poterant elici ab eo; & quod articuli ſupradicti, poſiti in libro prædicto Philoſophiæ Amoris, erant boni, veri & catholici.] Mitto ſuſiorem eorum omnium probationem,

C in inſtrumento late deductam, Doctorum novem ſubſcriptionem, aliaque quæ apud prædictos Auctores, curioſus Lector invenier.

quod idem de reliquis judicandum facili,

81 Hæc caeſæ Lullianæ recognitio argumento eſt, non cenſuiſſe Inquiſitorem Ermengaudum, nec Doctores alios Aragonicos, Bullam famoſam, Gregorii Papæ auctoritatu fuiſſe communitam; non anſuros alioquin privata ſua ſententia judicium Sedis Apoſtolicæ temere reformare, ut recte annotavit Cuſturerius. Quod autem ſolos tres articulos ad examen revocaverint, id ea fortaſſe de cauſa accidit, quod, eum propoſitionum numerus ſæpe variando imminueretur, atque Eymericum certarim Lulliſtæ urgerent, ut eas in Magiſtri ſui libris oſtenderet; is illas aſſignarit præcipue, quas in caro Aragonibus libello contineri ſuſtinebat; quaſquo proinde præ ceteris novus Inquiſitor, e ſocio ſuo Nicolao per injuriam Raymundo tribui, declarsvit. Et erat is liber, de quo Gregorius Brevi ſuo altero ſcripſerat ad Officiales Barcinonenſes; idemque, quem a Theologis linguæ Catalanicæ peritis diſceti, rogsverat pridem Rex Aragonius. Cur vero aliis articulis examinandis ſupersederit Ermengandus, non ſatis aſſequor; niſi ſi ex primo eo certamine victores

ſi verò ſtius tempore tardiuſſet.

Lulliſtæ, confidenter negarint, propoſitiones reliquas fidelius ex Raymundi libris extractas, adeoque id probandum Eymerico acceſatori reliquerint: vel probabilius exiſtimabimus, luctuoſi ſchiſmatis turbas, & partita Aragonum inter Pontifices ſtedia, eam quietem non dediſſe, quæ ad materiua prolixiuſque examen, ac totius rei diſcuſſionem erat neceſſaria, Lulliſtis interea facile acquieſcentibus, dum cetera Magiſtri opuſcula intacta haberentur, Epiſcopia Bullam reſpuentibus, ſolius Eymerici auctoritate ſubnixam.

D AUCT. I. B. S.

pro reliquis 299 articulis non curarunt docertare Lulliſta,

82 Divinare non lobet, neque rameu curanda eſt Diagi conjectura, qui ex præfata Ermengaudi recognitione, putat conſequens eſſe, reliquos centum nonaginta & ſeptem articulos, quaſi tacite a Lulliſtis admiſſos; atque eorum inde deduci impotentiam, quod etiam illos eadem opera non oſteuderint perperam Raymundo attribui; cujus ratiocinii imbecillitarem inſeriua oſtendam. Magis placet; quod libro 1 Hiſtoriæ Provinciæ ſuæ Aragonicæ capite 27 in Eymerici defenſionem adfert; pura, haud incongrua dici poſſe, multa ex Raymundi operibus, ſive librariorum, ſive aliorum ineuria ſuiſſe corrupta; unde corrigerit, alia feiſſe, quæ Eymericus aeeuſaverat, exemplaria, alia genuina in quibus Lulliſtæ negabant prætenſos errores contineri. Sit ita ut cuique libuerit, parum curabunt Lulliſtæ, modo verum maneat, Bellam Gregorii, vel apocryphum, & non legitime editam, nec promulgatam, vel ſiltem beati Martyris vera opera non ſcriiſſe. Jam quidquid Diagos pro vindicando Eymerico defodet; extra controverſiam eſto, ægerrime eum tuliſſe ſocii ſui Ermengaudi de tribus Raymundi articulis judicium. Nam eum Avenionem ſeceſſiſſet, ſtricto protinus calamo, multa adverſus Lulliſtas ſcribere exorſus, eos coram Clemente traducere non deſtitit, uti abſurdiſſimorum errorum fautores & defenſores. Hinc illud, *Expurgate veteſ fermentum;* hinc *Faſcinatio Lulliſtarum;* hinc ejus *Dialogi*, aliaque opuſcula, in Lullum ejuſque propugnatores deprompta, non magno operæ pretio; ſiquidem Clementis tribenal agnoſcere renuerunt Lulliſtæ, quamdiu Rex Petrus ejus obedientiam, ut tunc loquebaeter, non recepiſſet.

E *ſecuri de nullitate Bulla prætenſa*

quidquid apud Pſeudo Papam Clementem molliretur Eymericus.

F

83 Ermengsodi ſeutentiam brevi ſecutus eſt dicti Regis obitus, cujus ſucceſſor Joannes filius, Eymericum tautsrum torbarum diſſidiorumque cauſam exiſtimans, acre io illum diſtrinxit judicium; eumque ex ditionibus ſeis omnibus, tamquam *ſcandaloſem, negaam, & peſtilentem hominem, ſuorum ſubditorum publicam inimicam, fidei orthodoxæ ſaſpectum* &c. exulare jeſſit, anno, ut traditur, MCCCXCIII. Non multo poſt exceſſit e vivis Clemens, Eymerici Patronus; cui cum anuoMCCCXCIV ſucceſſiſset Petrus de Luna, ſub nomine Benedicti XIII; iſque a Josune Aragonio, ut verus Papa ſoiſset agnitus; nulla prope mora interpoſita, miſeruet Lulliſtæ e ſuis unum, qui de tota re coram inqoireret diligenrius. Feit hic Anronius Riera Valeotinenſis, oon uno deiu titelo Eymerico exoſus, & ab eo toto volumine exagitates. Is ubi Avenionem pervenit, Eymericum ipſum, illic degentem, præſentem & juridice citatum aggreſsus, cauſam Lullianam plane viſus eſt eviciſſe. Siquidem per Cardinalem S. Sixti, Commiſsarium, excuſſis non ſemel Gregorii Regeſtis, apertiſſime deprehendit, Bullam illam anni ſexti nullateuus reperiri, tametſi ptiora duo Brevia ſuis locis inveuirentur.

Mortuo Clemente proſcribit illum Rex Joannes,

& Avenionem miſſus Antonius Riera,

AUCT. I. B. S. *quæſtionis in veritatem præmiſſæ Bullæ,*

84 Exſtat ejus rei authenticum inſtrumentum, quod integrum eſſe, ac quid de præmiſſa Decretali ſentiendum ſit, hinc liqueat potiſſimum, cum ad accuratiſſimam perquiſitionem nihil omnino deſoiſſe videatur, viventibus fortaſſe iis ipſis Apoſtolicarum litterarum Regiſtratoribus, qui tempore Gregorii XI, ab annis non plus novemdecim, idem munus adminiſtraverant. En inſtrumenti copiam.

refert authenticum teſtimonium,

In nomine Domini, Amen. Noverint univerſi, præſens publicum inſtrumentum inſpecturi, quod coram Reverendiſſimo in Chriſto Patre & Domino, Domino Leonardo, miſeratione divina tituli S. Sixti Presbytero Cardinale, Judice & Commiſſario per ſanctam Sedem Apoſtolicam ſpecialiter deputato, perſonaliter conſtitutus, diſcretus vir Antonius Riera, Clericus Vſtitanenſis diœceſis, Bachalcorius in Legibus, principalis, citra tamen procuratoris ſui revocationem, in quadam cauſa ſeu cauſis, quæ vertitur & vertuntur, ſeu verti & eſſe ſperantur, inter dictum Antonium, principalem ex una parte, & religioſum virum Fratrem Nicolaum Eymerici, B hæreticæ pravitatis in regno Aragoniæ Inquiſitorem, de & ſuper nonnullis articulis fidem tangentibus; & ipſorum occaſione parte ex altera; in qua ad nonnullos actus, etiam coram eodem Domino Cardinale, Judice & Commiſſario, citra tamen concluſionem, inter dictas partes exſtitit proceſſum; & tandem copiam ſive ſchedulam cujuſdam litteræ Apoſtolicæ, per ſel. rec. Dominum Gregorium Papam XI, ut idem Antonius aſſeruit, ſactæ, eidem Cardinali tradidit atque dedit: cujus tenor ſequitur, & eſt talis; Gregorius Epiſcopus &c. *Subjicitur ista Decretalis jam præmiſſa: & ſequitur.*

quo aſſerente,

Cardinali Commiſſario obtuliſſe copiam Bullæ,

85 Qua ſiquidem copia ſive ſchedula, per dictum Antonium, Domino Cardinali memorato tradita; idem Antonius ipſum Dominum Cardinalem inſtanter requiſivit, quatenus venerabilibus viris, litterarum Apoſtolicarum Regiſtratoribus, per ſuas literas ſcribere; eiſque nihilominus, auctoritate Apoſtolica ſibi in hac parte commiſſa, præciperet & mandaret, ut literas in iſta ſchedula contentas, in regiſtris eis commiſſis, diligenter perquirerent; & ſi eas reperirent, ſumptum ſive inſtrumentum tranſumptum earumdem, clauſum & ſigillatum, C prout moris eſt in talibus fieri, ac ita & taliter quod eis fides adhiberi valeret, præfato Domino Cardinali tranſmitteretur, expenſis moderatis dicti Antonii; ut ipſo mediante poſſet & valeret partibus ſupradictis debitum juſtitiæ adminiſtrare; quoniam præfatus Antonius, pro ſui juris fundamento, ſumptum prædictarum litterarum, coram dicto Domino Cardineli, ut aſſeruit, producere intendebat. Qui quidem Dominus Cardinalis, Judex & Commiſſerius, attendens quod juſta petentibus non eſſet deneganda aſſenſus; ſupradictarum litterarum Apoſtolicarum Regiſtratoribus, modo & forma per dictum Antonium ſuperius petitis, per ſuas literas auctoritate Apoſtolica ſcripſit & mandavit; ipſaſque per porterium & nontium ſoum juratum, eiſdem Regiſtratoribus præſentari fecit. Qui porterius poſtmodum Domino Cardinali, Judici & commiſſario memorato, ac mihi Notario infraſcripto retulit; qualiter dicti Domini, litterarum Apoſtolicarum Regiſtratores, in regiſtris eis commiſſis anni ſexti præfatæ felicis recordationis Domini Gregorii Papæ XI, diligenter perquiſierunt; & facta diligenti perquiſitione, eidem porterio, ut aſſeruit, dixerunt, quod in eiſdem regiſtris, literas, in ſupraſcripta papyri ſchedule contentas, non reperierunt regiſtratas, D

in Regiſtro Gregorii XI requirenda;

quod facere juſſit Regiſtrorum cuſtodes;

86 Subſequenter autem Venerabilis eie Dominus Joannes a Bonis, unus de litterarum Apoſtolicarum Regiſtratoribus, in mei Notarii prædicti & teſtium fide dignorum præſentia, Domino Cardinali, Judici & commiſſario præfato, retulit & dixit; quod dictam ſchedulam, in regiſtro ſibi commiſſo anni ſexti dicti Domini Gregorii, per ſuos Clericos, non ſolum ſemel, ſed pluries diligenter perquiri fecit, & quod literas in ſæpedicta ſchedula contentas in ſuo regiſtro non inveniunt, neque erant regiſtratæ. Deinde præfatus porterius & nuntius juratus, literas dicti Domini Cardinalis, una cum ſchedula ſive copia præinſerta, prædicto Domino Cardinali reportavit, & mihi Notario infraſcripto in præſentia teſtium infraſcriptorum retulit, & dixit; quod venerabiles viri Dominus Bernardus Fortis, alter de litterarum Apoſtolicarum Regiſtratoribus, & Joannes Ludovici Cameræ Apoſtolicæ Notarius E in dorſu dictæ ſchedulæ, ſive copiæ, per ipſum, ut præmittitur, reportatæ, &, ut præfertur, præioſertæ, ſcripſerunt in hunc modum qui ſequitur.

retuleruntque diligenter quæſitum omnino non invenire;

87 Notum ſit omnibus, quod Ego Bernardus Fortis, litterarum Apoſtolicarum Regiſtrator, perquiſivi diligenter regiſtrum mihi commiſſum anni VI, ſanctæ memoriæ Domini Gregorii Papæ XI, quod in eodem regiſtro literas, in præſenti ſchedula papyri annotatas, non reperio regiſtratas. In cujus rei teſtimonium, hic manu propria ſubſcripſi, & ſignavi, die XI Jolii, anno a nativitate Domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo quinto. Bernardinus Fortis, Regiſtrat.

idque eorum manu rite confirmat.

Notum ſit omnibus, quod ego Joannes Ludovici, Cameræ Apoſtolicæ Notarius, perquiſivi diligenter regiſtrum litterarum Apoſtolicarum eamdem Cameram tangemium, anni ſexti Pontificatus ſanctæ memoriæ Domini Gregorii Papæ XI; & quod in eodem regiſtro literas, in præſenti ſchedula papyri annotatas, non reperio regiſtratas. In cujus rei teſtimonium, hic manu propria me ſubſcripſi & ſignavi, die XX F Jolii, anno a nativitate Domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo quinto.

itemque collega ejus;

88 Tandem die & hora infraſcriptis comm Domino Cardinali, Judice & Commiſſario præfato, in meaque Notarii publici & teſtium infraſcriptorum, ad hæc ſpecialiter vocatorum & rogatorum præſentia, perſonaliter conſtitutus prædictus Antonius Riera, citra tamen procuratoris ſui revocationem, & da præmiſſis omnibus & ſingulis mandato, relationibus, & aliis ſupraſcriptis, & deſignatis a tempore traditionis dictæ præinſertæ ſchedulæ, & citrafactis, petiit ſibi fieri unum vel plura publicum ſeu publica inſtrumentum ſeu inſtrumenta, per me Notarium publicum infraſcriptum. Acta ſuerunt hæc Avenione, in domo habitationis dicti Domini Cardinalis, hora nona vel quaſi, ſub anno a nativitate Domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo quinto, indictione XII, die Sabati, X menſis Julii, Pontificatus Sanctiſſ. in Chriſto Patris & Domini noſtri D. Benedicti divina proviſeotia Papæ XIII, anno I; præſentibus ibidem venerabilibus viris, Domiois, Durando Tundoci, in Decretis Licentiato, dicti Domini Cardinalis Camerario; ac Magiſtro Dominico Pavardi

quando ro inſtrumentum petente Riera.

ipſum ſignat Notarius publicus.

A vardi, in utroque Jure Bacchalario, ac in Romana Curia Procuratore, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

& aliut etiam Notarius confirmat

Et ego Thoico Rodulphi de Camicavilla, Clericus Tarraconenſis Diœceſis, publicus Imperiali auctoritate Notarius, ac præfati Reverendiſſimi in Chriſto Patris & Domini Cardinalis, Judicis & Commiſſarii, & eauſæ hujuſmodi coram eo ſcriba, præmiſſis omnibus & ſingulis, dum, ſicut præmittitur, agerentur & fierent, una cum prænominatis teſtibus præſens interfui, eaque ſic fieri vidi & audivi; ideoque hoc præſens publicum inſtrumentum, per alium, me aliis occupato negotiis, ſcriptum, in hanc publicam formam redegi; hicque manu propria ſcripſi, & ſigno meo ſolito & conſueto ſignavi, rogatus & requiſitus, in fidem & teſtimonium omnium & ſingulorum præmiſſorum.]

Judicio tali unoquoque efficit, Auctoritatem ejus firmum,

89 Fallor, ſi hujuſmodi judicium, legitime & contradictorie inſtitutum, partibus utrimque coram agentibus; fallor, inquam, ſi tam ſolenne pro Bullæ falſitate teſtimonium, anti-Lulliſtas, quantumvis præjudiciis obſirmatos, non inducat, ut ſaltem ſubdubitent, fuerintne umquam legitime edita & Apoſtolica auctoritate publicata.

B Equidem adverto, Diagum, alioſque Eymerici apologiſtas, argumenti hujus efficaciam ſtudioſe ſubterfugere; ita de laudato inſtrumento racentes, acſi numquam exſtitiſſet in rerum natura. Utrum ex ignorantia, an dolo malo, nihil attinet indagare curioſius; nobis abunde erit, beati Martyris famam, Bullæ iſtius vigore toties labefactatam, in integrum reſtituiſſe; id quod & alio monumento, non minus authentico & ſolenni, mox confirmabitur. Sed

aut chartarum aliquarum poſt annos 200 deperditas in Regeſto.

nec movere nos debet recentius aliorum anti-Lulliſtarum effugium, ex eo arreptum; quod cum ſub Gregorio XIII & Sixto V, Auditor Peña fruſtra evolviſſet, quæ Romæ aſſervantur Gregorii XI regeſta omnia, ut Conſtitutionis vel levia reperiret veſtigia, ſcripſerit ad Petrum Ximenez Morillo, in duobus aliis regeſtis tunc Avenione aceerſitis, ſolia nonnulla vetuſtate exeſa intercidiſſe, inter quæ & illa eſſe potuerint, quibus Gregoriana Bulla continerentur. Frigida enimvero & inutilis cavillatio, quaſi tunc temporis etiam ſolia defuiſſent, cum eb oculatiſſimis Regiſtratoribus, non duobus poſt ſæculis, ſed annis necdum viginti a prætenſa editione elapſis, diligenter juxta ac ſolicite fuit perquiſita.

C

neque Eymerici ætas, quæ ſi citius fuiſſe,

90 Hic illud notandum ſupereſt, hallucinatos Scriptores non paucos, in aſſignanda Eymerici ætate; aliis toto prope ſæculo aberrantibus, ut meminit ſupra Nicolaos Antonius, alia ſex ſaltem ultimos vitæ annos ei paſſim ſubtrahentibus: qua forte ratione perperam negare quis poſſet, tunc Avenione fuiſſe Eymericum, cum Antonius Riera litem ei intentavit ſupra memoratam. Sont itaque qui ejus obitum referunt ad annum MCCCXCIII, ex male deſcripto epitaphio Gerundenſi: conſtat enim vitam protraxiſſe ad annum MCCCXCIX, ſic ut etiam quadriennio ſupervixerit regiſtrorum Apoſtolicorum reviſioni; nullis tunc in ſui defenſionem productis vindiciis; ſed potius tacrimoratione uſus contra Rieram adverſarium, quem toto tractatu, ut ſuper inouebam, impetiit, ſub titulo, *Incantatio ſtudii Herdenſis, ſuper viginti articulis, per quemdam Antonium Riera, ſtudentem Valentiaam, ut deſertur, ibi ſeminatis.* Hæc ferc poſtrema fuit Eymerici lucubratio: qui jam ſenio confectus, multiſque adverſitatibus eluctatus, tandem migravit e vita, dicto jam anno MCCCXCIX. Quievit hic aliquando, ſeu mavis deſæviiſſe viſa eſt, atrox illa multorum annorum procella, in Lullum & Lulliſtas, tot machinationibus excitata.. Certe ſuſpenſa videtur omnis altercatio, durante adhuc funeſto ſchiſmate; quouſque, repudiato Benedicto XIII, Ferdinandus Aragonius, mortem ſibi imminere ſentiens, auctore S. Vincentio Ferrerio, ſe ſuaſque diriones ejus obedientiæ ſubtraxit, an. MCDXVI.

AUCTORE J. B. S. *quem cæteras aſque ad 1399 vixiſſe.*

§. IV. *Nova totius cauſæ recognitio, ſub Card. Alemanno, Martini V Legato ad R. Alphonſum: eam ſecuta ſententia definitiva, irritant omnia eatenus contra Lullum acta, ut Bullæ ſuppoſititiæ aut ſubreptitiæ, anno* MCDXIX: *ac denique finis reſuſcitatæ denuo controverſiæ.*

91 FErdinandi Aragonii ſucceſſor, filius Alphonſus, cognomento Magnanimus, Martinum V, anno proxime ſequenti legitime electum, continuo agnovit, admiſitque miſſum ad ſe Legatum Apoſtolicum, Cardinalem Alemannum. Hunc ſine mora coovenerunt amici & conſanguinei B. Raymundi, ut, qua pollebat auctoritate, omnia ab Eymerico acta reſcinderet; rebus in eum ſtatum reſtitutis, quo erant antequam contentioſa Bulla, ſub Gregorii XI nomine in famoſo codice per Aragoniam cœpiſſet diſſeminari. Viſa eſt eares Cardinali Legato momenti majoris, quam ut nulla prævia informatione decideretur. Eapropter, Bernardo Tiſernatium Epiſcopo, totius litis ab ovo eacutiendæ curam diligenter eommiſit; facta poteſtate, ut omnibus matore perpenſis, peremptorio tandem judicio exitialibus turbis finem imponeret. Provinciam ſibi demandatam egregie adminiſtravit novus Commiſſarius, præmiſſoque accuratiſſimo rerum utrimque geſtarum examine, collato cum libris Raymundi, Eymericiano codice, inſtrumentis denique omnibus, qua par erat diligentia ponderatis, libratis, excuſſis, eam poſtremo ſententiam tulit, quam vocant *Definitivam*; utpote quæ, annullatis omnibus, ad id uſque tempus contra beati Martyris doctrinam actitatis, eam omni cenſura ita exemit, or libere deinde & inoffenſo pede, lecta, docta, & tradita fuerit; eamque Scholam formaverit, quæ hodie Lulliſtica dicitur, inſignibus privilegiis prædita & exornata.

E *Coſſanto ſchiſmate rogatus Card. Legatus,*

novam totius cauſæ ab ovo recognitionem

F *commiſit Bernardo Tiſerni Epiſcopo;*

92 Conſtant hæc omnia ex longiori inſtrumento, jam a me eirato ſub titulo *Sententiæ definitivæ*, olim a Lolliſtis vulgato, quo tota ea cauſæ Lullianæ operoſa diſcuſſio ſuſe & diſerte aſſeritur. Nobis ſatis erit ultimatam Commiſſarii ſententiam hue adducere, aliis jam ſuperius ſufficienter expreſſis, ut ex eis Lector de tota rerum geſtarum ſerie edoceatur. Nunc illud obſervari velim, quod imbecillem Diagi conjecturam ſupra relatam evertit; nimirum ſub Ermengaudo Inquiſitore ſingularum propoſitionum generalis examen neglectum eſſe; non ex Lulliſtarum impoteoria, ut ille arguebat; ſed quod eum maxime libellum erroris nota exemptum vellent, quem Gregorius præ ceteris ad ſe tranſmitti poſtulaverat; ſic effecturi, ne contuma-

& omiſſa ſingularum Articulorum diſcuſſione infinita.

AUCT. I. B. S. *Lullistis damnatio libelli vindicando laboranti-bus*

cię pœnam merito ſubirent, neve earum inprimis Aragoniis opuſculum verneculum, Eymericiana cenſure, aliqua ſaltem veri ſpecie involverentur. Addo præterea id ſempae intendiſſe Luliſtas, ot propoſitiooes omoiao omoes declararentur, Magiſtro per ſummom nefas affictæ. Verum cum ſubſultorium dinarim earum numerum, Bulle expreſſe ducentas coofigente, Eymerico quingentas numeranie, tametſi ceatum dumtaxat, produceret; quis taodem laboris fructus eſſe poterat, ſi nonaginta ſeptem eeamioaeetur; cum edverſariis ealumniaedi ſemper pateret aditus, dicendo tot ceoteoas alias proſcriptes ſupereſſe, adeoque libros omnes Lullienos marito manere ſuſpectos. Inite igiter e Lulliſtie via compeodioſior, dum Bullam ipſem quatera eggreſſi ite arietarunt; ut totam everterint coovulſerioroue, quemadmodum ea ſequeoti etiem ſenteotia demonſtratum eo.

& ſatis habentibus evitaſſe Bullæ controverſ.

93 Præmiſſis litteris Cardinalis Legati, que ipſi exoſæ eeameo demaodabatur, ioſertis proceſſibus, iiſque diligenter recognitis, ad ſenteotiam procedit hac forma. [Quæ omnia ſuperius poſita ſeu ioſerie, per nos dictom Commiſſarium ettente lecte, diligenter recogoita, & intel ligibiliter conſideraia fuerunt. Habita ſiquidem per nos delliberatione meture, & digeſto cooſilio cum eepertis in ſimilibus & peritis, cum propoſita & producta ſupetiue coram uobis, & eliis, elariſſime conſtet nobis, quod dicta Bulla, atteota ejus forma & aliis indiciis perſpicuis ſupetius tactis, eſt evidentiſſime ſeltem de ſelſinata ſuſpecta. Item, quod per allegare & producta, ad oſtendendam ſeu probandam obreptionem aut ſubreptionem dictæ Bullæ, demonſtratur evidenter; quod, poſito quod ipſa oon fuerit falſa, nullo modo poterat excuſari quod oon fuerat ſubreptitie impetrata; cum per tenorem dictæ Bullæ videatur, quod tote tetio impetrationis ipſius ſoit affiematio, quod in libris prædicti Doctoris erant plures articuli erronei & hæreticales, quorum librorum per documente authentica ſuperius inſerta videtur epette, prædictum Fretrem Nicolaum Eymerici tunc Inquiſitorem corrupiſſe & mutaſſe verba prædicti Doctoris, & etiem mentem & intentionem, quem habuit Catholicam, prout monſtrat apertiſſime finis ſeu finalis concluſio librorom dicti Doctoris Raymundi; in quibus expreſſe ſubmittit ſcripte, dicta, & edite per ipſum, determinationi & correctioni Eccleſiæ ſanctoſenctæ. Ex quo fundatur legitime, ſcripta ſua oon deviare e juſto tramite Catholicæ veritatis, & deregitur eliditurque ſiniſtra intentio, opinio & perſecotio Nicolai prædicti. Et cum otraque pegioa etteſtente, ſtatueoteque & mandeote, impetrantes litteras, proviſiones, ſeu reſcripta, per fraudem ſeu melitiam a ſummo Pontifice, veritatem tacendo ſeu ſopprimendo, & falſitatem ſuggerendo vel eaprimendo, in ſuæ perverſitatis pœnam, oullum ex talibus commodum conſequi poſſint; nec eorum prætectu eſſet aliquelis poteſtas vel juriſdictio attributa, cujus virtute ſit aliquatenus procedendam; cum ſummos Pontifee tales proviſiones ſeu litteras denegaſſet, veridice ioformetur. Afferens vero poteſtatem habere ab eo eom qualitatibus ſupradictis, nullatenus interponere poterat ſuæ cognitionis officium, & conſequeeter ejus occaſione de facto emanata ruout, tamquam carentia legitimo fundamento.]

atque adeo omnium ea ad oſtenſionem, nullitatem,

determinatur, omnia ipſi adhus integra eſſe

D

Sententia Definitiva.

94 Pro tanto, Nos Bernardus, Epiſcopus & Commiſſarius prædictus, auctoritate Apoſtolica nobis in hac parte commiſſa, dicimos, volumus, & decernimos, & pronunriemos, quod quidquid inveoiatur quomodocumque & qualitercumque emanatum, mandatum, & comminatum proceſſum, factum, occaſione, auctoritate, ſeu ratione dictæ ſubreptitiæ ee obreptitiæ Bullæ, & de falſitate evidenti nimis ſuſpectæ, teneatur pro vano, caſſo, irrito & nullo; & proinfecto ſeu non facto eb omnibus reputetur: ſicot & nos, ex poteſtate oobis attributa ſuper iis, que ea noſtro officio nobili utimur & uti volumus, prædictis attentis, caſſamos, irritemus; annullamus, ſeu ad nihilum reducimus; reduceotes etiam auctoritate Apoſtolica ipſum Doctorem Raymundum Lull, & omnia dicta, ſcripta & opera ſua, & omaie alia ratione prædicta, quomodocumque & qualitercumque, & per quemcumque, & eootra qooſcumque & corem quibuſcumqoe proceſſa & actitata, ad ſtatum priſtioum & primævum, acſi io contrarium eorum nil umquam fuiſſet dictum, ſcriptom, vel aliae quomodolibet ettenratum. Reſervantes & ſubmitteotes correctionem, determinationem, aut euctorizationem doctrinæ dicti Doctoris Sadi Apoſtolicæ, cujus eſt de talibus cognoſcere & ordinare, ſicut ipſemet Doctor, ut verus Catholicus, empreſſe ſubmittit. In qoorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimoniom præmiſſorum, præſentes noſtras litteras, ſeu præſeos publicom ioſtrumentum, per Notarium publicum infraſcriptum fieri & publicari mandavimus, noſtrique ſigilli appenſione moolri. Datum & actum Barcinonæ, anno a netivitate Domini MCDXIX, die vero XXIV Martii, præſeotibus honorabilibus &c.] Sequiour legalizationis atteſtatio, videnda apud Cuſtnrerium pag. 248 & epud Thadæum pag. 488.

ferumque definitivæ ſententiæ,

alterioram doctrina Lulliana diſcuſſionem reſervat Apoſtolicæ ſedi,

E

95 Nihil me magnopere morator Bzovii reſponſio, qoi ed elevandem ſoleooie adeo in B. Lulli favorem judicii auctoritatem, hoc unum eauſatur ad annum MCCCLXXII n. 67. *Non potuiſſe Alamanum Legatem, ſine ſpeciali commiſſione Martini V, de re tam graviſſima, aut ipſe cognoſcere aut cognitionem cauſæ fidei committere.* Cuioam, obſecro, fides debebitur, ao Bzovii conjecturis, an Legato ipſi, de poteſtate ſua teſtimonium ſereoti, quam ex facto etiem ſpecialem fuiſſe interpretari licet? Quod vero idem Bzovius præiteto loco, adverſus Ermengaudi recognitionem, de Petri Aragonii cum Eymerico ioimicitiis commiſceitur, meros cavillos haud immerito diaeris, qoibus tabulas queſcumque & mooomenta publica in diſcrimen vocere licebit. Et qnid tandem fide hiſtorica certum habebitur, eut quantum ſert ea materia eeplorarum, ſi hæc in beati Martyris defenſiooem documenta, gennioa cenſeri noo mereantur? Enimvero perpetuis tenebris ſepolta maoſiſſent, quæ ſpatio aonorum circitar qninqnagiote altro citroque diſputata, inſtrumentiſque varlis acta & reſciſſa foerant, niſi ſub ſeculi nvi principium, novis altercationibus pabulum ſubminiſtraſſet, qoi anno MDIII Inquiſitorum Directorium typis ſobjecit Bercionenſibus, eodicem Eymericianum ei inſereodo, unde infauſtæ coctentiones, diſſidie, torbæ, certamina, in huoc uſque diem perſeverantia,

fraudes cavillatoris Bzovii

F

defectum commiſſionis ſpecialis in Legato,

eam ſe habere profeſſo

noo

A ſine bonorum ſcandalo pullularunt. Hæc Articuli noſtri pars altera eſt, quam breviſſime poterie, expedienda.

Reſuſcitatur nihilominus controverſia an. 1583.

96 Secundæ, Patres Prædicatores inter & Lulliſtas, controverſiæ materiem præbuit, ea ipſa diſſenſio, quæ primam olim excitaverat, Scholæ Lulliſticæ profeſſoribus, pro myſterio immaculatæ Conceptionis Deiparæ denuo pugnantibus contra Fratrem Guillermum Caſelles, Dominicanum ſimul & Inquiſitorem regni Balearici, ut Articulo præcedenti retulimus ex Sebaſtiano Salelles, truuſumptum Memorialis citante, quo novæ illius contentionis occaſio deſcribitur. Iccirco Guillermo fuerat ſuſcepta Romæ contra adverſarios accuſatio: ex urbe redux, cum moleſtus eſſe pergeret, tempeſtatem concivit Eymericianæ ſimilem, Majoricæ exulare juſſus. Id vero hominem pupugit, atque inde acribus ſtimulis incitatus, ut de Lulliſtis ſupplicium fumeret, Directorium Eymerici typis mandavit Barcinone, ei annectens ex Bulla fictitia calumniam contra Lullum, jam diu convictam, damnatam atque ſepultam. Hæc ferme Sebaſtiani, ſeu potius Memorialis, verba ſuperius relata, ex quibus novarum turbarum cauſa & origo clariſſime detegitur. Novas dico turbas, nam ſopitæ fuerant toto prope ſæculo: earum novam ex Directorio jam profluensem, quæ extenus fuerat inaudita, tametſi Directorium ipſum putent plerique ab anno MCCCLX fuiſſe ab Eymerico compilatum. Quamquam quid intereſt, ſive ſetius, ſive citius librum illum collegerit; modo concedatur, quod negari omnino nequit, nullam ab ipſo Eymerico, nullam ab anti-Lulliſtis aliis ad annum uſque MDIII, Directorii illius factam unquam fuiſſe mentionem.

exſulat cum Bulla Directorio Eymerici,

B

rejicit inſertum ſequens inventum originale Mſ. exemplar,

97 Non ſemel reperi meretur juſtiſſima Lulliſtarum animadverſio, intrepide aſſerentium, nullum uſpiam exſtare nec exſtitiſſe Directorii exemplar manuſcriptum, in quo Eymericianus codex, quem *Condemnatianem* vocaverat, inſertus reperiatur; evidenti prorſus indicio, non niſi vindictæ cupidine a Guillermo proditum, quod, tam feliciter blattis & tineis fuerat reſervatum. Teſtem advocant eruditiſſimum Peñam, omni exceptione majorem, atque hac in parte Patribus Dominicanis minime ſuſpectum, diſerte nihilominus affirmantem in Commentariis 34 pagina mihi aſſa; ea haberi in ſola editione Barcinonenſi, quæ *deſunt in tribus codicibus Mſſ. Bononienſi, Saballano & Cardinalis de Gambara*; quibus ad novam editionem procurandam uſus erat; adhibita prius ſumma diligentia, ut vetuſtiſſimos codices undequaque conquireret.

C

& exemplo omnia nonniſi depravata inveniri,

98 Quid? quod *omnia exemplaria, tam impreſſa quam manuſcripta, Infinitis prope locis erant peſſimis depravata*, ut idem Peña fatetur; unde vehemens ſuſpicio ſuboritur, adulterata fuiſſe, vel a primo editore, vel ab aliis tranſcribentibus, pro genio vel ſtudio partium interpolantibus, vel quę uſus ferebat, temere adjicientibus; ex quo ut minimum conſequitur, non tantam fidem mereri, in re præſertim invidioſa, tam incorrectos codices & de corruptela merito ſuſpectos. Notant etiam aliqui totam illam de Raymundi rebus farraginem, tamquam hiſtoriolam Directorio inepte aſſutam; imo illic de Eymerico agi in tertia perſona, non ita locuturo, ſi ipſe litis illius ordinem libro ſuo inſeruiſſet. Hęc larius complectitur Appendix defenſionis Divi Raymundi Lulli & ejus doctrinæ, edita Barcinone MDLXXXII, de qua Cuſtureriqs D na retulit, quę opportune ſubnectam, Articulo AUCT. hnic jam ſatis prolixo finem impoſiturus ſequen- I.B.S. tibus verbis.

tandemque an 1583 prodita mera defenſio Lulli,

99 Pax, qua jam tot annis gavifi fuerant *oſtendunt* Lulli ſectatores, nullis molitionibus videbatur *quod impreſſa* ſuiſſe interturbanda, niſi veluti ex inſperato, *Barcinonenſia Directorii* inquit, prodiiſſet Directorium Inquiſitorum, nu- *Eymerici* per impreſſum, in cujus parte ſecunda, quæſtione 9 & 26, inſerta fuerunt quædam contra Divum Raymundum Lullum. Quæ profecto videntur una cum reliquis ejus operis, eum illud primum ſoerit a R. F. Nicolao Eymerico, Fratre Ordinis Prædicatorum, Inquiſitore in regnis & terris Regis Aragonum compilatum (ut ejus verbis dicam) editum & conflatum Avenione, & communicatum circiter annum Domini MCCCLX, ſicque vulgatum & tranſcriptum; donec N (*indicat Guillermum Caſtlles*) feeit illud primum imprimi Barcinonæ anno Domini MDIII, & tunc addidit de ſuo, quæ diximus inſerta in dicto Directorio parte 2, quæſt. 9. & 26.

100 Quod aperte apparet ex quadam antiqua additione, poſita in margine dictæ quæſtionis nonæ, primæ impreſſionis, quæ additio ad ver- F bum ſic habet. *Nota, ex his infra aſſignatis verbis, poſtquam* (poſtea) *Papa Gregorius* XI &c. *additæ ſint, quæ* quanto furore ioſaniat & dementia contra Ray- *Eymericus in Directorio* mundum Lullum, illuminatum Doctorem, in *reſtorio* omnibus Catholicum & Martyrem, N. qui hæc *non ſcripſerat*. pro capitis ſui arbitrio temere ac voluntarie dixit, ac ſcripſit, & ſequentes centum articulos, eum hunc librum imprimere parantt, coadunari fecit errotibus, tamquam ea libris Raymundi condemnatis, ut aiti: ſed, ſalva pace legentium, in iis mentitur: quia Raymundi præfati non *de factis* ſunt ..... Cæterum dicta hæc aliique eum multi *Gregorii* graviſſimi & doctiſſimi viti legerint in dicto an- XI, tiquo Directorio, quod in bibliotheca Lullianæ ſcholæ Barcinone ſervatur, eum vetere prædicta marginali additione..... imo in his loquatur quaſi alius ab ipſo Eymerico, de quo narretur hiſtoria, quę contigeras ante annos fere centum quinquaginta &c. *Demum ſubjungit*: Credibile non eſt Eymericum eorum voluiſſe exſtare memoriam, de quibus ipſe ſic fuiſſet condemnarus.] Hactenus Appendix: ubi obſerva, *Notam* illam, E ita procul dubio intelligendam, ut ſignificet, illa quę incipiunt ab his verbis, *Poſtquam* (vult dicere *Poſtea*) *Papa Gregorius*, non fuiſſe in codice manuſcripto.

quodque illud Romæ decretum ſummotum 1578,

tot Nun ignoro, multa opponi poſſe ad tuendam Directorii Eymericiani auctoritatem, nonnullis fere ſacroſanctam, poſteaquam tam ſedulo a Peña recognitum eſt, correctum & emendatum; quia etiam Gregorii XIII diplomate munitum, quo cavetur ne ulli liceat *eidem libro quidquam addere, detrahere vel immutare aut invertere, nullave interpretamenta addere, ſed prout Romæ nunc impreſſus fuit* (MDLXXVIII) *ſemper & perpetuo integer & incorruptus conſerveturn*. Factum ſane prudenter, & eo plane modo quo *non alia quam communi* in omnibus ptiviltgiis politicis, ad imprimendos *in talibus* libros conceſſis, interdici conſuevit, ne in ma- *formula*, gnum typographi præjudicium vergat, aliorum libri alicujus editio. Quid ex eo decreto erui præterea queat non video, quandoquidem ipſemet Peña, in edicione poſteriori, ſine ſcrupulo multa detraxerit, immutaverit, inverterit, quo opus redderetor abſolutius, non ſic tamen ut nulla impoſterum emendatio poſſit accedere.

A Qui plus aliquid extundere voluerit, is reſpondeat ad elogium Lullianum Angeli del Pas, eum hujuſmodi Brevi Clemencis VIII Romæ impreſſum, quodque Articulo ſuperiori retulimus.

AUCTORES.

curando ſolum ut recens impreſſio ſit priori conformis

102 At Lulli articuli & eorum condemnatio ibi tota legitur. Quid tum poſtea? An approbatur a Pontifice? Minime vero. Ea Pena talia reliquit qualia repererat, aniee ſolicitos ut *editio Directorii procuraretur conformis antiquæ, Barcinone publicatæ*: cujus rei fidem faciunt indubitatam ejus verba, apud Cuſtrerium citata pag. 293 & 294. Sed hic diutius immorari non vacat, qui Directorii univerſam geneſim, additamenta, ceteraquo eo ſpectantia accurate diſcuſſa legere per ſe voluerit; conſulat is ſæpe laudati Cuſtrerii Hiſpanicas vindicias, a pag. 278 ad pag. 296; quamquam id ad beati Martyris defenſionem non omnino ſit neceſſarium, cum dicta hactenus ſatis exiſtimem uviciſſe, nec ex famoſa Bulla, nec ex illo qualicumque Directorio legitime deduci, Lulli doctrinam aut erroris aut hæreſeos labem ullo pacto contraxiſſe. Jam ad alia argumenta progrediamur,

B

ARTICULUS V.

Alia argumenta, quibus probatur, Raymundum, non ſolum hæreticis non accenſendum, ſed doctrinam ejus a cenſura immunem eſſe:

Fallitatem præteriſſe hæreſeos.

103 UT ſemel dicam, quæcumque in beati Raymundi favorem argumenta deinceps adducentur, eu etiamcollimant potiſſimum, ut oſtendatur vanitas citatę toties Bullæ, Gregorio XI falſo adſcriptæ, cujus originem, ſubſeptionem, irritationem, & annullationem chronologice expoſitas, jam dedimus. Quæ dicenda ſuperſunt, inchoatum filum proſequuntur ad noſtre uſque tempore, quo, obſervatis ſucceſſibus veriis, novis impugnationibus, repetitis examinibus, Romæ præſertim atque in Tridentino Concilio, apertius demonſtretur, germanam beati Lulli doctrinam, numquam pro damnata agnitam, namquam Eccleſiæ Catholicę calculo de hæreſi fuiſſe ſuſpectam; quidquid obtrectatores implacabili odio eam infectari & inſimulare non deſinant, ut periculoſam, etroneam & hæreticalem traducentes. Sentiant illi ut lubet, C mitiora fortu conſilia, rationibus convicti, audire non detrectabunt; ſin minus, operæ pretium faciam, præjudiciis vacuos tantiſper inducendo, ut nihil temere ſtatuant, donec Sedes Apoſtolica, fidei Magiſtra, curam quæ edhuc indeciſe pendet totius litis materia, ſententiam tulerit hac in parte irreformabilem. At enim vel ex hoc capite edverſarios egregie premunt Lulliſtæ, quod illa ipſa Petri Cathedra Lullianam cauſam pridem voluerit Romæ retractari, ut liquido patet ex litteris compulſorialibus, datis XV Martii MDXCV, e Cuſtrerio telatis pag. 324; id nequaquam permiſſure, ſi Gregorii XI Conſtitutionem ut indubitatam edmiſiſſet, nempe quę fidei dogmata, *pie & plene definita*, non patitur *in aliquam diſceptationem revocari*, ut olim S. Leo præclare monuit epiſtola 132 alias 78 & multis locis aliis, eum de reſumendis hæreticorum cauſis fruſtra apud ipſum ageretur. Nunc igitur exotiæ telæ partem alteram peneis delibatam exhibitum eo.

capiendi Apoſtolicæ Sedis tolerantia. tem diarna,

104 Vix credibile eſt, ullam aliam doctrinam pluribus Regum privilegiis ditatam fuiſſe, quam Lulliſticam Reges Aragoniæ certatim cumulaſſe. Jam, ante motas ab Eymerico turbas, eam evulgandi poteſtatem fecerat Petrus IV, qui apud Barcinonenſes III dicitur. Tantumdem fecerant ejus ſucceſſores, ut pluribus ſubinde proſequar. Verum quæ toto ſeſquiſæculo viſa erat hæſiſſe inter privarorum Magiſtrorum, Flavini, Luriæ, Sedaſſerii, Lobetii, uliorumque ſubſellia; ea demum luceſcere cœpit ſplendidius, dum piæ matronæ Agnetis de Quint liberalitatu, anno MCCCCLXXXI, Cathedra Lulliſtica, in ipſa urbe Majoricenſi, ſtatuto ſtipendio, erecta eſt, ex qua deinde ad Univerſitates alias gradam fecit. Pluribus ea completur noſter Cuſtrerius a pag. 297, quæ hic brevioti ſynopſi circumſcribam. Magiſter Petrus Dagui Cathedram eam Lulliſticam primus aſcendit, ingenti ſolemnitate & apparatu, præfato anno MCCCCLXXXI. Altero ab inde anno prodiit Barcinone ejus lucubratio, inſcripta *Janua Artis Magiſtri excellentiſſimi Raymundi Lull*, quam decennio ante ibidem præpararerat. Non tulerunt Raymundi æmuli patentem adeo infeuſæ doctrinæ triumphum; quocirca ea tunc exorta tempeſtas eſt, quam a Guillermo Caſelles ſupra excitatam diximus. Parum tamen intereſt, ſive ille, ſive alius quiſpiam ad Sixtum IV detulerit *Januam Lullianam*: ac nequis ex Diago nobis faceſſat negotium, per me licet alterius rationibus id adſcribatur. At vero ubi primum accuſatæ doctrinæ rumor ad Daguium pervenit, iter Romanum & ipſe aggreſſus, ſic ſententiam tutatus eſt, ut ſex examinatores a Papa deputati, eam *uniformiter laudaverint*, ac paulo poſt, XXXI Auguſti MCCCCLXXXIII, diplomate regio inſtituta ſit Majoricæ Univerſitatis, in qua uſque hodie beati Lulli doctrina, non minus publice, imo amplioribus prędita favoribus docetur, quam Thomiſtę, Scotiſtę, Suariſtæ, (in tot claſſes diviſa eſt ea Univerſitas) ſuam profiteantur.

Regum Lulli doctrinam commendationi, confuaei favor,

uſque ad fundandam pro ea tradenda Univerſitatem progreſſus,

105 Redux ex urbe Daguius parta victoria, aliis opuſculis ſcribendis adjecit animum; at Sixti IV obitus, brevi poſt ſecutus, inducias interrupit. Citatus denuo, Romam properavit Daguius, eorum Innocentio VIII, approbatis non ita pridem dogmata adverſus novas molitiones vindicaturus. Plurimum ad rem contulit, quod *Januam* ſuam typis Romanis protinus ediderit annexis Cenſorum judiciis, qui ſub Innocentii prædeceſſore Tractatum mirifice extulerant; ex quo id conſecutus eſt, ut ioania iterum fuerint accuſatorum tentamina. Citat ejus rei inſtramenta Cuſtrerius, inter quæ privilegium, a Ferdinando Rege Catholico Lulliſticæ ſchulæ conceſſum anno MD, his verbis: *Quæ quidem doctrina & ſcientia, ut per acta publica & authentica dicitur apparere, eſt approbata per Francorum Regem, per Cancellarium Univerſitatis ſtudii Pariſienſis, & per Legatum ſummi Pontificis, & Pontificem Innocentium.* Secundam illam Daguii victoriam excepit Majoricę feſtivus applauſus, urbis totius acclamatio, & poeticum certamen, elibi a nobis recitatum. Sed & inde feſtum autumo, ut Guillermus Caſelles, Majorica pulſus, eam in Lulliſtas machinam adornarit, quem naper ſatis ſuſe commemorevimus. Illud ſane videtur exploratum, tempore Sixti IV & Innocentii VIII, aut Bullam Eymericianam Romæ fuiſſe ignoratam: quod temere atque abſurde diceretur, ſi tunc orbi notę fuit; eue certe, tamquam

F *Januaque Lullianæ falſa Romæ & probata impreſſio,*

& Majoricæ feſtivus plauſus excepta.

A quam fictitiam & irritam nullum in iis judiciis habuiſſe momentum.

tum irrito ſub Alexandro VI anti-Lulliſtarum machinatio.

106 Prætermittenda non eſt alia anti-Lulliſtarum machinatio, non quidem operta & directa, ſed eo periculoſior, quo obliquius totam Scholam impetebat. Rem multis exponit. Cuſtuerius a pag. 304. Hæc ejus ſomma. Fuerat Alexander VI, dictus antea Rodericus Borgia, *Eccleſiæ Majoricenſis perpetuus Adminiſtrator & Commendatarius*, eoque titulo propius ad ipſum ſpectabat Eccleſiæ illius utilitatibus proſpicere. In omnem occaſionem iotenti Lulliſtarum perſecutores, corraſis ræptim fucatis rationibus, Pontificem impulere, ut lectionis Lulliſticæ reditus fundando Archidiaconatui, in Cathedrali illiue civitatis, applicarentur. Feliciter ceſſis ſpecioſa petitio; namque eo proceſſum erat, ut de Præbenda illa in poſtulantis favorem Papa diſpoſuiſſes, litteris in hunc finem ad Antiſtitem Majoricenſem deſtinatis. At moniti Lulliſtæ, nihil

ad diverſendos alio reditus Lulliſtis aſſignatos;

ceſſandum rati, ita per Procuratorem, anuitente Rege Ferdinando, apud Alexandrum egerunt; ut derectis adverſariorum artificiis, acta eatenus revocaverit reſeideriſque, adeo ut in pacifica poſſeſſione Cathedræ ſuæ & Lullianæ Univerſi-

B tatis, profirendeque doctrinæ impoſterum permanſerius. Mirandum enimvero, Pontifici Romano perſuaderi potuiſſe, ut doctrinam Lullianam publicæ tradi concederet, ſi eam pridem a deceſſora ſuo Gregorio XI, ut erroneam & hæreticalem, proſcriptam ac confixam exiſtimaſſet; eoque ſtupendum magis, quod in pernicioſorum dogmatum favorem ea annulleri voluerit, quæ ceteroquin æquiſſime diſpoſita fuiſſe videri poterant.

deinde Concilii Tridentini decretum

107 Hiſce Lulliſticæ doctrinæ trophæis palmare aliud adjungitur, ex Concilii Tridentini auctoritate t cui anm Doctor Lodovicus Joannes Vileta expoſuiſſet, quod [in confirmationem allegatæ Bullæ fel. rec. Gregorii XI, quæ improbare dicitur nonnulla Lulli opera, nihil eliud eſt hactenus adductum, ut oee quidem adduci poteſt, præterquam commentarius quidam Nicolai Eymetici, cujus nulle eſt auctoritas, utpote privetę ſcripturę ..... Contra vero in affirmationem dicti Raymundi Dei Martyris & ejus ope-

C rum ut catholicorum, ſimul & in confutationem tam dictæ Bullæ tamquam fictæ, quam dicti commentarii ..... producta ſunt pleraque acta authentica; cum a Regibus Catholicis Aragonum & eliis; tum a ſancto Officio Inquiſitionis, & ab ipſa Apoſtolica Sede emanata. Unde facile cuivis conſtet negotii veritas, dicti Raymundi pietas, objectæ Bullę falſitas ..... ac proinde juſtitia hujus partis, pesentis dicti Martyris & ejus operum approbationem ab hoc ſacro Concilio adverſus prętenſam Bullam. Ideo

do anſcrendo ab Indice prohibitorum Lulli nomine,

Joannes Vileta, Theologiæ & Artium Doctor, tam ac Lector Artis ſive ſcientiæ dicti Raymundi, quam ot Procurator depurasus & conſtitutus a Magnificis Dominis Joanne Ludovico Lullio, & Galeazzando Paulo Lullio Barcinonenſibus, adminiſtratoribus perpetuis Scholę & piarum cauſarum, per dictum Raymundum inſtitutarum; ſupplicat Reverendiſſimis veſtris Dominationibus, id quod unum maxime decet veſtram omnium ſanctitatem, ut providere dignemini ne ulla fiat injuria piis cineribus &c.] Excurrit deinde in Magiſtri laudem, ejus merita, doctrinam, fidei propagandę zelum, martyrium, miracula enumerans; concluditque delendam ex Pauli IV Indice, *Prædictam, quæ Gregorio XI falſo adſcribitur, improbationem*. Quem admodum, diligenti præmiſſo examine, ebtaſa fuerat ab Inquiſitione Hiſpanię. AUCT. I. B. S.

108 Et habuit optatiſſimum ſucceſſum ea Vileię poſtulatio, nam, ut ipſa teſtatur in notitia approbationum operum Lulli, præfixa Arti brevi ejuſdem Raymundi editę Bareinone MDLXV; *Tandem in ſacro œcumenico Concilio Tridentino omnis contentio conſopita eſt*. Produxerat nampe Vileta quæcumque ab ipſo diſſenſionum exordio ultro citroque geſta fuerent, ea maxime quę ab Ermengaudo, Leonardo Cardinali, Bernardo Civitatis Caſtelli Epiſcopo, contra Bullam fuerant declarata. Adjunxerat Regum Aragonenſium privilegia, aliaque quamplurima, [ex quibus in approbationem, defenſionem & commendationem D. Raymundi Lulli & ejus omnium operum, tamquam Catholicorum, per integrum fere bienium a Ludovico Joanne Vileta Barcinonenſi Theologo adductis & diligenter examinatis, per ſacrum Collegium Reverendiſſimorum Dominorum, a toto ſacro Concilio ad hos & ſimiles actus ſpecialiter deputatorum, obi interfuerunt Patriarcha Venetus & quatuor Archiepiſcopi, E quatuor item Epiſcopi, ſimul cum uno Abbate, duobus Generalibus Ordinum, & quatuor Doctoribus, ex omni fere Chriſtianitate ſelecti, doctiſſimi & religioſiſſimi, qui concordi ſententia, prima die Septembris MDLXIII decreverunt, expungendum D. Raymundi Lulli quamcumque operum improbationem, ab Indicibus, præſertim Pauli Papę IV, librorum prohibitorum; ubi allegatur prędicta Bulla Gregorii XI fictitia, ex ſola mentione quę de ille reperitur facta in privato cujuſdam opera. Illud autem ſtatutum jtm poſt ſervatum videmus in Catalogo S. D. N. Pii IV.]

editum anno 1565

poſt legitimam cauſa Lullianæ defenſionem.

evidenter ſuppetens agitatam a Patriotis nullitatem Bullæ,

109 Habes hic compendioſam eorum relationem, quę Patres illi, a Concilio œcumenico deputati, in favorem Lulliſticę doctrinę ſtatuenda cenſuerunt; de quibus certiſſimum eſt nec cogitaturos fuiſſe, niſi decantata jtm ſepius Gregorii XI Bulla; ab eis ut apocrypha & ſuppoſititia contempta fuiſſet, & plane rejecta. Quod argo in Pauli IV Indice generalioribus terminis Raymundi Lulli opera interdicentur, id a primis collectoribus malevolorum inductu factum, continuo impugnarunc beati Martyria defenſorum; idqon eo rationum pondere & efficacia, ut unum Bareinone curata fuiſſet Paulini Indicis nova redictio, eorum interceſſione ſuppreſſa ſit, donec a Generali Hiſpanię Inquiſitione corrigeretur. Hinc & illud impetratum, ut in Indice expurgatorio, nec Lulli nomen nec opera reponerentur; quod & obſervatum videmus in aliis omnibus librorum prohibitorum Indicibus, ex eo tempore Apoſtolica auctoritate publicatis. Id vero animadverſione dignifſimum occurrit, ipſummet Auditorem Peñam, ſummum loquut Directorii æſtimatorem, in elata ſuperius ad Morillum epiſtola, diſerte teſtatum, ex famoſa Conſtitutione, nihil in beati Lulli prejudicium erui poſſe, tamerſi in Directorio legeretur, quandoquidem eutographum diligenter inveſtigatum reperiri non poſſet, eque de cauſa Raymundi opera in Indice librorum prohibitorum nullatenus collocanda, quemadmodum, in noviſſima Indicis Sixti V editione, locum non habuere. Editionem autem hic nominat paratam & factam, ſed certis de cauſis poſtea non publicatam.

quam nionAuditor Peñanc fatetur.

510 Ma-

AUCT. B. S. *Accidit Congregatio Indicis pro decretum anno 1594.*

110 Magis etiam inſtituere Lulliſtæ, ut ex Romana Indicis impreſſione omnino tolleretur quidquid Raymundi famam lædere videbatur. Ideirco ad ſacram Indicis Congregationem ſemel atque iterum recuſum eſt, obtentumque decretum 1 Junii MDXCIV, (præſentibus Cardinalibus Matteo Antonio Columna, Franciſco Toleto & aliis . . . ut in novo Indice Lullus non reponatur, iiſdem de cauſis, quibus Deputati in ſacro Concilio Tridentino, eumdem Raymundum ab indice ſuſtulerunt.) Quid ultra deſiderari poterat, ut ab omni cenſura immunia cenſerentur doctrina Lulliſtica, tot tempeſtatibus tamdiu quaſſata? Verum nec ea declaratione contenti ejus ſequaces, cauſæ ſuæ bonitate confiſi, per Ducem de Seſſa, Hiſpaniarum Regis Philippi II Oratorem, ipſo Rege id magnopere poſtulante, novas preces interpoſuere, ut abraſo penitus ex Indice Beati Lulli nomine, tota ejus doctrina apud Sedem Apoſtolicam ex integro examini & recognitioni ſubjiceretur. Exauditi ſunt: nam die 17 Martii MDXCV. [Congregatione Indicis, habita in domo Cardinalis Columnæ, lecto Memoriali pro Raymundo Lullo, decretum fuit, ut ſicut alias nomen Lulli ex Indice deleretur, & litteræ compulſoriales quanto citius expedirentur &c.] Atque hæ ſunt litteræ, quas hujus articuli principio expeditas diximus, quæque apud Cuſtuserium exſtant citata pag. 324; argumento, opinor, evidenti, non ex Directorii placitis, de Beati Lulli doctrina, Romæ fuiſſe judicatum.

& novæ Philippi II ad ejus executionem maturandam inſtantiæ.

ARTICULUS SEXTUS.

Regum pro doctrina Lulli ſtudia, & favores Lulliſtis impenſi.

Quamvis autem ad Regis non lateat quæſtionem fidem ipſam non diſcuſſio.

115 PErſtat in hunc uſque diem ea ipſa Romani Tribunalis ſententia, quamvis intercurrentium negotiorum cauſa, Lulliſtis nequidquam urgentibus, ad deſideratam totius rei diſcuſſionem non fuerit perventum. Sed jam aliud vocat pro tuenda doctrina Lulliſtica argumentum auctoritate Regia ſubnixum. Scio equidem, Regum arbitrio non pendere cauſas fidei & religionis, Sedis Apoſtolicæ ſuffragio dirimendas; ſed & illud citra controverſiam eſt, Reges Catholicos nec poſſe nec ſolere ea permittere, minus etiam iis pactionari, quæ tamquam erronea aut hæretica a Romanis Pontificibus fuerint reprobata. Paucis complector omnia. Credibile non eſt, tot Aragoniæ Reges, beatum Lullum ejuſque doctrinam laudaturos, proſecturoſque fuiſſe, aut tot encomiis exornaturos, ſi eam pernitioſam aut legitime condemnatam credidiſſent. Hoc multiplici ratione urget Vincentius Murus, & poſt illum Cuſtuterius. Diſſertationis ſuæ 2, toto capite 5, ipſa Regum diplomata ordine referens, quibus Lullianam Artem, ceteraſque ejus libros mirum in modum extollunt & prædicant, Magiſtris eam publice divulgandi docendique teſtatem faciunt, ſubditos hortantes, ut in ea proficere conentur, [gaudemuſque in Domino, quod in ditione ſua, & tam noviſſimis temporibus, repertus fuerit tam excellentis doctrinæ & ingenii Doctor, qualis prædictus Magiſter Raymundus, tamque excellens ſcientia in ditione ſua originem habuerit.]

juvat eorum noſſe quid illi de Lulli doctrina ſenſerint.

116 Diplomatum & regiarum literarum tenores ad verbum deſectibus Auctores præcitati; nos eorum indicabimus quæ ad rem facere videbuntur. Primum dedit Petrus IV, apud Barcinonenſes anno MCCCLXIX, nimirum priuſquam Eymeriai ſolicitationibus ullum Breve a Sede Apoſtolica in Lulli cauſa emanaſſet. Teſtatur porro, Artem & ſcientiam præfati Magiſtri Raymundi perutilem eſſe, & neceſſariam atque veram, ac pro tali in generali Pariſienſi ſtudio ſuiſſe a Pariſienſi Cancellario, & a Juratis dicti Studii, in præſentia XL Magiſtrorum ſeu Doctorum, qui ſufficientes erant ad examen artis liberalis cujuslibet, approbatam. Hæc quidem denuntiationem Eymericianam præceſſiſſe haud quaquam diffiteor, atque idcirco ad propoſitum argumentum minus conducere. Inanis eſſet hac de re contentio: malim ultro admittere, Eymericum per id tempus necdum Avenionem querimonias detuliſſe; quamquam ſatis perſpiciam, non aſſe inveriſimile, jam tum diſſidiorum flammas exarſiſſe, quorum ſequela ſuerit Inquiſitoris ad Papam expoſtulatio. Eſto tamen nihil ad argumentum magnopere conferat, eo certe conſert plurimum ejuſdem Regis perpetua in Lulliſtas & propenſiſſima voluntas, qua primos indulto regio Artem docere permiſit; interpoſita deinde apud Gregorium, in eorum defenſionem auctoritate, ut ea epiſtola, MCCCLXXVII data & ſupersius citata, teſtatiſſimum reliquit. Nunc dabo ſequentium Regum luculenta in Lulli Lulliſtas ſumquo doctrinam favoris indicia; quibus eam totis tribus ſeculis proſecuti ſunt, etiam poſt famoſam Gregorii XI Conſtitutionem.

non tamen ante Eymerici accuſationem,

ſed etiam illis jam palam fuit,

117 De Joanne, Petri primogenito & herede, nec ipſi auti-Lulliſtæ dubitant, cum is beati Raymundi cauſam, ſuam feciſſe videatur, adverſus importunas Eymerici clamitationes; idque eo tandem etuperit, ut lata in eum atroci ſententia, præcipitem zelum exilio multarit, ut ſuo loco commemoravimus. Parum videri hoc poterat, niſi etiam exſtaret Joannis privilegium, datum in Monaſterio S. Cucufatis Vallenſis, XIII Septembris MCCCXCII, quo, [*ſequendo* patentis *veſtigia & laudabile propoſitum*, conceſſit Franciſco de Luria plenariam poteſtatem, quod nomine & loco dicti Domini Regis Joannis, poſſit dare & concedere licentiam & facultatem, quibuſcumque inde ſufficientibus & idoneis, ut in omnibus civitatibus, villis & locis ipſius Domini Regis, poſſent legere & docere Artes generales, & libros editos per dictum Reverendum Raymundum Lullum.] ita fert juridica atteſtatio Petri Michaelis Carbonell & Franciſci Carbonell, archiviſtarum Tabellarii regii Barcinonenſis, ex quo citata jam Petri & Joannis inſtrumenta authenticæ deſumpta ſunt. Taceo alterum Joannis privilegium, Tortoſæ conceſſum menſe Octobri MCCCXCIII, cujus meminit Cuſturerius pag. 340. Pluribus opus non eſt, ut pateat evidentiſſime, Bullam Eymericianam rejectam ſemper & deſpectam, nec ejus ionitu libros Raymundi de prioti æſtimatione quidquam amiſiſſe.

Ita Rex Joannes an. 1392 leg. ob. quæ Artem permiſit,

tum ejus frater ad ſucceſſor Martinus, an. 1399.

118 Iisdem illis veſtigiis inhæſit Joannis Frater Rex Martinus, diplomate ſuo regio Cæſaraugustano, XXV Novembris MCCCXCIX, patris & fratris privilegia novis benevolentiæ ſignis accumulans. Etenim [proſpiciens dictus Dominus Rex Martinus, ei cedere non parum ad gloriam ſuam, tam ſapientem virum in ditione ſua ab ejus ſubditis profeſſiſſe, qui velut arbor fecundoſa

A doſa, magnos fructus & uberes in ſe portans, odorem pariterque ſaporem noſtro ſæculo contulit. Volens ideirco ipſe ſapientiſſimus Rex imitari veſtigia dicti Domini patris ſui, & utex ſemine tantæ arboris extenſi palmites valeant pullulare, confirmando & quanto plurimum collaudando formam licentiæ ſopradictæ, etiam contulit licentiam Exemino Thomæ presbytero & Fratri Petro Roſello, legendi, divulgandi, docendi & dogmatizandi, in generali & ſpeciali, & in quibuſcumque civitatibus, villis & locis dominii Domini Regis, quomodocomque voluiſſent, Artem aut ſcientiam generalem, & omnes alios libros, editos per D. Magiſtrum Raymundum Lullum, omnibus ipſam audire volentibus.] Refert hanc Martini facultatem Rex Alfonſus, in alia quam ipſe prolixiſſimam conceſſit Magiſtro Lobetio, XXVI Januarii MCDXLIX.

præmittibus ſuæ ditionis locis.

& anno 1425 R. Alfonſus

B

admittunt ad præfat Magiſtri examen,

C

1575 Extinctum jam erat magnum & funeſtum occidentale ſchiſma, niſi privatæ ſimultates, Petro Munotio Pontificia umbram reſervaſſent. Cererum pronuntiata a Commiſſario Apoſtolico celebri illa *Sententia definitiva*, cœpit profuſior eſſe in Lulliſtas Aragoenſium Regum benignitas. Egregium ſpecimen dedit Alfonſus, cognomento Magnaoimus, patentibus literis Cæſarauguſtæ datis, XV Januarii, MCDXXV, Antonio Sadacerio & Joanni Lancerio; ex quibus pauca hæc, ſed notatu digna tranſcribimus. Volumus, ioquit, vobiſque dictis Antonio & Joanni concedimus, ac licentiam plenariam elargimur, ut vos, & illi qui a vobis ad id apti & ſufficientes reputabuntur, poſſitis & poſſint, conjunctim & diviſim, in quibuſcumque partibus & locis noſtri dominii, Artem ſeu ſcientiam divulgare, dogmatizare ſive docere, ipſamque vos & uterque veſtrum & quivis alii, per vos & utrumque veſtrum, ut prædicitur, ad id apti & ſufficientes reputati, in generali & in ſpeciali, naturaliter & artificialiter, tam in Medicina quam Aſtronomia & Philoſophia, & qualibet alia parte prædictæ ſcientiæ, uti libere valeatis. Sonet ergo vox veſtra per doctrinam in auditorum autibus, nec amodo metu detractorum quorumlibet conticeſcat; ſed dicta perutilis ſcientia in lumine prodeat, cunctis eam ſcire volentibus, aectar præclarum & ſalubre propinando. Nos enim diſtricte, & ſub iræ & indignationis noſtræ incurſu, quibuſcumque Officialibus & ſubditis noſtris dicimus & mandamus, quatenus ſuper prædictis, nullum obſtaculum ſeu impedimentum faciant, ſed dent ſuper eis, vobis & aliis auxilium, conſilium, & favorem, ſi & prout, quando & quoties, inde fuerint requiſiti. In cujus rei teſtimonium præſentem fieri juſſimus &c.]

Idem ea ram ad verſarios an. 1449 terrendos decretis

556 Tam manifeſta regiæ propenſionis indicia omnem detraheodi obtrectandique viam adverſariis præcluſiſſe videri poterant, ſi pacis conſilia ſuſciperet odium, jrm nimis diuturnum atque ioveteratum. Lulliſta inſignis, Joannes Lobetius Barcinonenſis, famam ſibi non modicam conciliaverat, Artem B. Lulli explanando, *contra impugnantes robur operibus dicti præmonſtrati egregii Doctoris*. Hinc novi rurſus concinati tumultus, quibus ſedandis idem Alfonſus ampliſſimum decretum emiſit, quo nullum ſolemnius ad ea uſque tempora Raymundi ſequaces impetraverant. Datum eſt in Caſtro novo Neapolis, XXVI Januarii MCDXLIX. Multa continet ſcitu digniſſima, jam a nobis abunde enarrata. Confirmat nimirum ſua & deceſſorum ſuorum diplomata; reſumit Approbationes Academiæ & Cancellarii Pariſienſis, ac Regis Philippi Francorum; item monumenta ſeriem omnia, Articulo ſuperiori a nobis adducta; inculcat & repetit [gratiſſimum ſe habere, quod in ditione ſua repertus fuerit, tam mirandarum artium & ſcientiæ Doctor, qualis fuerat prælibatus egregius Doctor Magiſter Raymundus Lullius &c.] Tum pleniſſima facultate eidem Lobetio conceſſa [dictas præfati egregii Doctoris Artes & ſcientias legendi magiſtraliter in omnibus civitatibus, terris & locis univerſis ditionis ſuæ, in eiſdem faciendi ſcholas &c.] ita ſubjungit:

AUCT. I. B. S. *ſibi gratulans & quod ſua in regno ſe deliberata procederet,*

117 Illuſtriſſimis itaque quibuſcumque Locumtenentibus generalibus noſtris, hunc noſtrum declaramus inteotum, mandamus ſcientes & expreſſe, ſub iræ & indignationis noſtræ incurſu, & quomodo fortius dici poteſt, noiverſis & ſingulis Officialibus & ſubditis noſtris, ad quos præſentes pervenerint & ſpectent, & ſigoanter Officialibus, Conſiliariis, Juratis, probis hominibus & aliis prædictis, quatenus licentiam & facultatem noſtram hojuſmodi, vobis dicto Joanni Lobet, teneant efficaciter & obſervent, teneriique & obſervari faciaot inviolabiliter per quoſcumque: nec vos aut ſubſtitutos veſtros ſuper lectione dicta Artium, vel conſtructione Scholarum moleſtent & impediant, vel perturbeot; aſſiſtant qoin potius, ut præfertur, ſi gratiam noſtram caram habeant, iramque & indignationem, & pœnamque noſtro reſervatam arbitrio, cupiant evitare. Sonet ergo vox veſtra & veſtrorum ſubſtituendorum, per doctrinam, in auditorum autibus, nec metu detractorum qoquamlibet conticeſcat; ſed dictas Artes & ſcientias in lumine exponi continuetur, & ut liberius, facilius & tutius vos dictus Joannes Lobet, & ſubſtituendi a vobis, circa prędicta vacate poſſitis, & ne metu cujuſpiam Vos aut eos a dictarom Artium lectione retrahat vel impediat, Vos & dictos ſubſtituendos a Vobis, veſtrique & eorum auditores, tenore præſentis, ſub noſtra protectione commoda & guidatico ſpeciali, ponimus & conſtituimus, ita ut quicumque abiode auſu temerario, contra perſonas aut bona veſtrum cujuslibet, quidquam attentare præſumpſerit, ſe in pœnas, contra ruptores protectionis Regis appoſitas, noverit incurſurum &c.]

& ſuis omnibus Officialibus ejus protectionem commendat,

E

Data earum ab ipſo & deceſſoribus Regibus privilegia

F

1578 Qui poſt Alfonſum Aragoniis præfuit Joannes II, non minus Lulliſtis addictus fuiſſe legitur. Sunt qui velint Alfonſi privilegia ab eo firmara & roborata, quod tamen ſibi non liquere fatetur Cuſtuerius. Nihilominus eum donationem factam a Beatrice de Piños, XXIIII Septembris MCDLXXVIII, in favorem Scholæ Lulliſticæ in Monte Randa, Miramar &c. auctoritate regia ratam habuit, 1 Octobris ejuſdem anni; haud obſcura dedit benevolentiæ documenta. At qui eum excepit filius Ferdinandus Carbolicus, maximum rei Lulliſticæ momentum attulit, facta poteſtate XXXI Auguſti MCDLXXXIII, Studium generale ſeu Univerſitatem Lulliſticam Majoticæ erigendi; ubi in hunc diem perſeverat, fecunda earum mater, quæ in aliis Aragoniæ ditionibus poſtea inſtitutæ ſunt. Acceſſit præfati Regis munifica facultas, præfixa libm *Artis Metaphyſicalis naturalis ordinis cujuslibet rei intelligibilis*, præclariſſimi Magiſtri Jacobi Januarii, data Hiſpali XXVI Januarii MD, qua, non libri illius ſolummodo, ſed totius doctrinæ Lullianæ approbatio; imo & in urbe Valentina

confirmavit Joannes II,

& Ferdinandus Carbolicus Studium generale erigi permiſit,

nova

AUCT. L. B. S. *& Valentia novam Cathedram erigit, an.* 1500.

nova Cathedræ erectio contioetor. [Considerantes, loquit, quod in civitatibus noſtris Majoricarum & Batchinonæ ſunt domus, In quibus ſoot Cathedræ conſtructæ & dedicatæ cum teditibus, ad Artem & ſcientiam iſtam legendam, docendam & manifeſtandam; & quod in eivitate iſta Valentiæ, ſit domut & Cathedra, ut dicitur, eum teditibus per teſtatoiem illum legata, illius ſopplicationem benigne admiſimut &c.]

219 Prorupit loterea tempeſtas illa, quam eu Directorii impreſſione ſupra diximus profloaiſſe; eoque impoteotius fureæ cœpit, quod vindictæ ſpiritu animata, oibil Lulliſtis parceret. Et qoidem in ipſos Artis Prnteſsores magis incubuiſſe moleſtias crediderim, unde recrudeſcentibus odiis, irritati beati Martyris diſeipuli, denuo ad Regem recurtere, antidotum acceptori ad novam adverſariorum machinam penitus everreodam. Nec eos ſpes ſua fefellit: nam *ſupplicationibus eiſdem, utpote juſtis & rationi conformibus, benigniter annuit* Ferdinandus; novoque diplomate publicato, Cæſaraugoſtæ XXI Februntii MDIII, data jam & toties repetita in favorem Lullianæ ſcholæ privilegia renovavit, auuit, confirmavit; Raymundum, non *Magiſtrum* dumtaxat, ſed & *Illuminatum & Divum Doctorem* appellaua. [Et præſertim (ejus verba ſunt) quia com conceſſimus licentiam & facultatem, ut ipſum Studium geoeralu inſtitueretur, & fieret in ipſa civitate & regno; perſpeximus illud conveuire utilitati reipublicę ipſiot regni, & conſequenter ſervitio uoſtro, qui exput ipſius teipublicę ſumus; ſicqua ſempet ſuit & eſt ioteotionis noſtrę, ipſum privilegium & contenta io eo ad unguem obſervari.] Plura ejus generis habet reſcriptum regium, videodum apud Cuſturerium pag. 351; obi recte obſervat, Regis auctoritatem, Directorio hic quaſi ea diametro uppoſitam: nequis ſurte inſertam ioibi Bullam legitimam exiſtimaret, quam tot privilegia regia, tot autheotica alia inſtrumenta, protritam oſteoderent & conculcatam.

& 1503 denuo confirmavit privilegia;

cum magno Lulli laude,

B

Idem fecerunt Carolus V ann. 1526,

220 Ferdinandi ex filia uepos, herea & ſucceſſor, Carolus V Impetator, avum reliquoſque prædeceſsores imitatus, ut Maji MDXXI, ſui io Lulliſtas ſtudii inſigne dedit teſtimonium hęc inter eetera palam teſtatus. [Motique eiſdem reſpectibus, quibus dicti prædeceſſotes noſtri ad dicta ptivilegia coucadeoda mnii ſnernot; tenore pruſeotia, ex noſtra certa ſcientia, deliberate & expreſſa, noſtraque regia auctoritate, privilegia præinſerta, & omnia & ſiugula, in eit & qoolibet eorum contenta, & ſpecificata, a prima eorum lioea uſque ad ultimum, laudamut, approbamus, & confirmamos: & quatenus opus ſit, dicto Generali Studio Magiſtei Raymoodi Lulli, ejuſque ſingularibus præſentibus & futuris, de novo concedimus & elargimur &c.] Eadem omniu repetit, ſuoque decreto inſerta approbat Philippus II, XXIV Octobris MDXCVII; litteris inſuper multis, a Cuſturerio eitatis, apud Romanos Pontifices res Lullianas ſtrenue promovere conatus. Tantomdem præſtitere Philippus III, XVIII Octobrit MDCXIV; Philippus IV, XXII Julii MDCXXI & MDCXXXV. Demum Carolus II, anno MDCXCVII, liberaliſſima munificeotia, prolixo diplomate, rata omnia habuit, quæ a deceſſoribus ſtatuta & conceſſa fuerant Lullianæ Univerſitari, noviſque indultis eam Incupletavit; ut videre eſt tomo hcuu magno, *De conſtitutionibus, ſtatutis & privilegiis Univerſitatis Lullianæ regni Majoricenſis*, edito Hiſpanice

Philippus II, III, IV,

C

io 4, MDCXCVIII, quibus trnſletibeodis aut explicaodis non arbitror operæ pretium diutius immorari. D

221 Præfatam Uoiverſitatem, inſtante Maria-Anna Auſtriaca, *Hiſpaniarum* guberuatrice, iiſdem dooaverat immunitatibus, quibus gaudet *Academia* Ilerdeoſis, Clemens Papa X, uvar Aprilis MDCLXXIII; eu cujus delegatione Apoſtolica, Illuſtriſs. Majoricenſium Antiſtes Petrus de Alagon, legea illas coudidit & promulgavit, ſervata inſigni prærogativa quatuor Cathedraticia Scholæ Lullianæ, ut ſolius iſtius ſeuteotiæ plurea accedere poſſent Cathedru, iia præcellentiæ titulis exornatæ, ot Lulliſtæ ceteris omnibus ſemper anteirent, tsmetſi ætate ſuperarent alii. Quod autem ad religioſum beati Lulli cultum, jam illic a ſæculis receptiſſimom ſpectat; præſcriptum ioprimis, ut XXV Januarii, more antiquitus uſitatiſſimo, ſingulari veneratioue & ſolenniate quotannis celebretur beati Raymundi feſtivitas; ac præterea omnes Univerſitatis alumni, bis in anno ſaoctiſſima Synaai teſtcian tur; diebus videlicet Conceptioai beatiſſimæ Virginis Mariæ, & beato Raymundo ſacris, adjecta pia eleemoſyna, ad promovendam beati Martyris Canooizatiooem impeodenda, ut ſuperius ſuo loco retulimus. E

Jubent Lulliſtas ceteris anteire; & verum, proculus, Lulli honorem ajprobant.

Bojoſque vidua Maria-Anna Auſtriaca,

CONCLUSIO

Ad beati Lulli impugnatores.

Sic argumentis confutatis Lulliſtæ adverſarios refutandos,

222 HOc jam argumento, ut exiſtimant, ineluctabili, adverſarioa adoriuotur ſancti Martyris diſeipuli, quo prætenſæ Bullæ elevent peoitus proteraotque auctoritatem. Ex quo ea primum in Eymerici codice comparuit, tot tribuuslia ſubiit Lulli doctrina, ſemper illæſa, ſempet victrix, ſemper ceoſuris exempta. Primos ejus capitsleſque articulos vindicuvit Etmeogaudus MCCCLXXXVI: Quæſita in ſoote Bula MCCCXCV, nuſquam potui reperiri: Bernardus Tiſernatium Epiſcopus MCDXIX intactos declaravit Raymundi libros & artieulos ab Eymerico confoſsos: *Lauderunt uniformiter* io Daguii *Jauua* Ceuſores, a Sixto IV deſignati: Approbavit Ionocentius VIII: Sub Alexandro VI novam reportavit victoriam: Ru tota iterum diſeuſsa a deputatis Pattibus Concil. Tridentini; ioferta per collectorom inadvertentiam, aut per æmulorum malitiam, Indici Pauli IV Raymundi opera, ex eo deleti juſss ſunt; idque a S. Congregatione Indicis non ſemel debite confirmatum, atque io recentioribos omnibus Iudicia editionibus, Apoſtolica auctoritate factis, deioceps obſervatum oſtendimas. Si ex his omnibus noo fit conſequens, famoſam Bullum, totis tsibus ſæculis, ut fictitiam & nollam fuiſſe & eſſe teputatam, aperte conelndent Lulliſtæ, adverſatiorum ſuorum oculos livote & invidia excæcatos; eique, opinor, judicio moderatus quilibet, & partium vacuus, ultro libeoſque ſubſcribet. F

Sic argumentis confutatis Lulliſtæ adverſarios refutandos,

falsvi esgunt, Bullam tot ſæculis sepravatam,

223 Urgent. Tot Reges Aragooiæ, Catholici omnes, imo teligionis ſuæ ſelatores ardentiſſimi, publicis diplomatibus, conſenſu unanimi, per univerſas ditiones ſuas, Lulli doctrinam non ſolum legi permiſerunt, ſed Scholas aperiti, Cathedras etigi, Stadia Geoeralia & Academias inſtitui voluerunt, ornaruot privilegiis, ditarunt indultis, ſiogulari protectione tutati ſunt. An ut ſubditorum animi, ſi Superis placet, petnieioſis

manifeſti contemptam a tot Regibus.

A eioſis erroribus piridemque damnatis hæreſibus inficeretur? Abſit enormis calumnia! Quid igitur? Vides, Lector manifeſtam conſecutionem. Noſti in iis regnis, ubi, ſi uſpiam, rigidiſſimum eſt ſacræ Inquiſitionis tribunal, nihil a Regibus, quod ad fidem pertinet, indulgeri poſſe, quod non prius doctorum virorum calculis expenſum, & juſta lance libratum fuerit. Quin & hoc ipſum clariſſime enunciat Regis Alphonſi reſcriptum anni MCCCCXLIX, [Præterea ad plenum certiorati a pluribus fide dignis, quod opera ipſius Magiſtri Raymundi, nec bonis moribus, nec fidei Catholicæ in aliqua enarrantur,] Vides, inquam manifeſtam conſecutionem; namquam Reges illos, nec eorum conſcientiæ Adminiſtros aut Theologos ſenſiſſe, edoctos beati Lulli doctrinam, legitima auctoritate quidquam fuiſſe pronunciatum.

ſacra Inquiſitionis reverentiſſimis erroneo tam Catholico

totque apologiis invicte confutatam, pro nulla habendam?

B 124 Inſtent denique ex ipſo ſtatu, in quo nunc eſſe conſpicatur beati Martyris doctrina, in univerſa Catholica Eccleſia & tot ſacrarum Inquiſitionum conſpectu, Majoricæ, Valentiæ, Barcinone, & alibi, libris impreſſis & publicis lectionibus docta & explicata. Hoc quiſquis Catholicus attenderit, fateatur neceſſe eſt, non eam fuiſſe Romani Pontificis, Cardinalium, reliquorumque Antiſtitum & fidei Quæſitorum de B. Lulli dogmatibus opinionem, quam tanto ſtrepitu oſores ejus venditare pergunt. Lege apud Cuſtererium pag. 204, in Conſtitutionibus Collegii Majoricenſis de Sapientia, auctoritate Apoſtolica, vi Brevis Urbani VIII dati VI Octobris MDCXXXV, alumnos omnes, duobus ultimis ſtudiorum annis, *teneri ſingulis diebus audire lectionem Artis B. Raymundi Lulli*. Lego item pagina ſequenti decretum Capituli Generalis Patrum Minorum, celebrati Romæ MDCLXXXVIII, præſide Eminentiſſimo Cardinale Cybo, Ordinis Protectore & Papæ Innocentii XI Delegatum Lego, iequam, titulo pro Provinciis Hiſpaniæ num. 30 fol. 30. [Pro Provincia Majoricæ, in qua doctrina B. Raymundi Lulli Doctoris Illuminati maxime ad hæc uſque tempora floruit, conſulto ſancimus, quod tertius cujuslibet Studii Theologici Lector, lectiones juxta ipſius Doctoris Illuminati mentem ſemper legat, & publicas Concluſiones quolibet anno diſputandas proponat.] Dicemuſne, obſecro auctoritate Apoſtolica, qua decreta hæc approbata ſunt, viros Religioſos præcipi, ut hæreſes palam doceant & profiteantur? Imo totius Univerſitatis alumnis injungi, ut hujuſmodi lectionibus intereſſent?

dum interim Academici annuente Urbano VIII, obligantur,

Artem Lulli audire quotidie,

ſub proprio ad id ſtatuto Lectore,

C 125 Hæc me tacente, quiſquis in unum argumenta collegerit, nullo negotio concluderet, id ſaltem invicte deductum & ad oculum demonſtratum, jactatam ſeptem Conſtitutionem, ſi falſa, ſpuria, & fictitia omnino non eſt, ſubreptitiam profecto, vel (ſi ita vis) dubiam minimum ceuſeri oportere, & neque ab Eccleſia Catholica, neque ab ejus capite Romano Pontifice unquam agnitam aut receptam. Nequid vero diſſimulatum putes, ſincere dicam & candide, jam ſtabilita, nihil contrariis Raymundi æmulorum auctoritatibus rationibuſve concuti aut enarvari poſſe, præcipuis eorum exceptionibus in decurſu tactis, & (niſi fallor) probe confutatis. Siquid præterea eſt, id plane pleneque ſibi objicit, nec minus accurate diſſolvit diligentiſſimus beati Martyris vindex Cuſtererius, tota Diſſertatione ſecunda, præſertim cap. 7 ubi curioſus lector inveniet, quod dubitationibus, reliquiſque cavillis omnibus abundantiſſime ſatisfaciat. Quod nobis præfixum erat, nimirum hiſtorica narratione ſumma quæque controverſiæ capita proponere, id conſidere auſim ita præſtitum, ut nihil addendum ſuperſit.

adeo ut evilla planæ cauſa videatur.

D AUCT. I. B. S.

ACTORUM B. RAYMUNDI

EPILOGUS,

Quo heroicarum ejus virtutum ſpecimina exhibentur.

Licet ea dictis virtutes ſatis oluerint,

1 POſt præmiſſo Tractatu, B. Martyris immemorabilis cultus, innumere ſanctitatis argumenta, peregrinationes perpetuæ pro Dei gloria, immenſi labores exantlati, vitæ ſeries, miracula denique & doctrinæ ſcriptorumque ab hæreſi immunitas, ita commonſtrata ſunt, ut ſpetiem, invidorum ſimul & calumniatorum ora impoſterum obturande. Poterat quilibet ex illis, ſatis prolixe deductis, multiplicem Raymundi & illuſtres plane virtutes ultro perſpicere. Eidem nimirum vivam, E ſpem firmam, ardentem Caritatem, & quæ ex illis promanant, aut cum illis conectuntur, Prudentiam, Juſtitiam, Temperantiam, Fortitudinem, Zelum propagandæ divinæ gloriæ prorſus indefeſſum, Conformitatem omnimodam cum Dei voluntate, amorem paupertatis, humilitatem, ſui abnegationem, ceteraſque eas omnes, ex quibus potiſſimum de virorum ſanctorum heroica virtute cenſere ſolent, qui de eorum Canonizationibus cognoſcunt. Nequid tamen ad beati Martyris noſtri honorem deeſſe pateret, conſultum putavi, ſuccincta enarratione, eas eurſim dotes delibare, quibus Raymundi animus, divina largitate mitifice exornatus, uno veluti obtutu conſpiciatur.

ex Blaquerna ſpecimina ſubjiciuntur,

2 Hinc me præcipue impulit ignotus multis & paſſim neglectus libellus, quem *Blaquernam* ſeu *Blaquernam* (etymologiam non quæro) vulgo nominant, dulciſſimas interrogationes & reſponſiones *Amatum* inter & *Amicum* complectentem, quæ ferventiſſimum viri ſancti erga Deum amorem, & ejus cauſa quidlibet patiendi F incredibile deſiderium, fidem inconcuſſam, ſpem firmiſſimam, tam graphice exprimunt; ut, licet ex egregiis ejus actionibus ſupra ſata enarratis, caritas illa, zelus & reliquæ ſublimes virtutes non undequeque eluceſcerent; ex ſola hujus libelli lectione, Raymundi ingenium, & penitiſſima præcleri animi ſenſa, geminis coloribus adumbrata, in oculos incurrerent. Uſque adeo ſuaves illæ interrogatiunculæ ac melliflue reſponſa, in ſingulos anni dies diſtributa, pietatem, devotionem, & dulciſſimos quoſque erga Chriſtum Dominum (ita ſæpius *Amatum* vocat) effectus uberrime ſubminiſtrant. Opuſculum hoc inter Raymundi libros recenſetur ordine 137, diverſum plane a Blequernis ſeu Blanchernis aliis num. 135 & 138 in citato Catalogo enumeratis. Sequar ego editionem Pariſienſem, typis Dionyſii Moreau anno MDCXXXII, ex qua proinde deſumpta memineris, quæ hic ſparſim interſerentur.

3 Hoc ipſum argumentum ſibi tractandum ſuſcepit, toties a nobis laudatus ſed numquam ſatis laudandus Cuſtererius, toto operis ſui capite ultimo a pag. 544, apud quem plura inveniet

AUCT. I. B. S. qua B. Martyrii sagacium mortis explicuit.

A veniet qui noſtra brevitate ſatiatus non poterit. Mihi ſtatutum eſt, virtutum præcipuarum quoſdam veluti floſculos, tantummodo decerpere, horum affigendo ex quo pleni manipuli colligendi ſunt. Blaquernam rurſus intelligo, ita hujuſcemodi deliciis affluentem, ut ſingulæ libelli facies, quemadmodum Amati & Amici nomina ubique præferunt, ita amorem continuo ſpirent, intellectum inſtruant, voluntatem paſcant, & ad divinam caritatem identidem inflamment: quidquid de cetero, innocua & incompta ſtyli ſimplicitas, ſermonis elegantiam ſectantibus, arridere forſaſſe non poſſit. Ex prima totius opuſculi quæſtiuncula id præguſtare licebit: *Interrogavit Amicus ſuum Amatum, ſi in eo aliquid remanſerent diligendum? Reſpondit Amatus, quod id, propter quod Amici multiplicari poteſt amor, ſemper in eo ſupereſt amandum.* Sed nos præfixum virtutum heroicarum ordinem percurramus.

Videt probata laboribus & ſcriptis,

4 Vivaciſſima fide illuſtrarum fuiſſe B. Martyrem nemo dubitabit, qui arduos illos labores, ejus dilatandæ cauſa ſuſceptos & invicta conſtantia per annos XL & amplius continuatos, vel meminiſſe voluerit. Vidimus non ſemel, honores, divitias, & oblata quæcumque commoda fortiſſime reſpuentem, ut, qua erat fide prædictus, eam generoſe aſſereret. Errotibus contra fidem orthodoxam impugnandis quot libros ediderit, ex catalogo ſuperius extenſo luculenter apparet. Nullam prope ſectam intactam reliquit, quam non acerrime agreſſus fuerit: Paganos, Gentiles, Tartaros, Judæos, Saracenos, Schiſmaticos, Græcos, Neſtorianos, Jacobitas, Averrotem ejuſque ſequaces: hæreticos denique & hæreſes omnes ita verbis & ſcriptis infectatus eſt, ut præcipuis fidei catholicæ athletis, non immerito comparari poſſit. Porro tam ulcriter ad eamdem fidem prædicandam quibuſcumque periculis ſe expoſuit, ut perſecutiones, ærumnas, ludibria, cæteres, gaudia ſua appellare conſueſceret, quibus Amati ſui gloriam quaquaverſum diffunderet.

B

Indefeſſa prædicatione,

5 Tot inter moleſtias & miſeriat, non alia erant Raymundi ſolstia, quam quæ ipſe in ſuo Blaquerna enumerat num. 244. *Interrogaverunt Amicum; quis erat Amatus ejus? Reſpondit; eum eſſe qui facit ipſum amare, deſiderare, languere, ſuſpirare, plorare, dividi, & denique mori atque interire; qui facit mortem vita dulciorem, deriſum honore pretioſorem; plorare & ſuſpirare, riſu & gaudio eum delectabiliorem:* videlicet, ubi ea omnia eam ejuſdem Amati laude & gloria conjuncta ſunt. Audi loquentem denuo in eamdem ſententiam num. 250: *Dicas, fatue amoris, unde habes tuas neceſſitates? Reſpondit; Ex cogitationibus & deſiderio, cum perſeverantia ad Amatum ſuſpirande & gemendo. Unde habes hæc omnia? Reſpondit; Ab amore hæc habeo. Unde habes amorem? Ab Amate. Vic eſſe captivus? Ita, reſpondit, amorie, ſuſpiriorum, cogitationum, laborum, periculorum, tuilli, & fletuum ad ſervicndum Amate meo.* Arque in his certe, ſic Amarus, Amici ſui Raymundi complevit deſideria, ut vere dicere potuerit, quod ad Corinthios ſcribebat Apoſtolus: *In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter,* & quæ ſequuntur. Item quæ ad Romanos prædicat: *Quis nos ſeparabit a caritate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an fames, an nuditas?* &c.

ar. amicodarum perſecutionum ærumnarumque

C

perſeverantiſſima ludibria.

2. Cor. 11.

Rom. 8.

6 Jam vero quam certum eſt divinam fidem, humanæ ſalutis eſſe initium, fundamentum & radicem omnis juſtificationis; tam eſt indubitatum, caritatem in Deum in ea fide nolce ſtabilli. Atqui vehementiſſima caritate in Amatum ſuum enarſiſſe Raymundum; ut jam dicta ſileam, probat evidentiſſimo eiratus a nobis Blaquerna, ut brevi pluribus adhuc palam faciam. Nihil itaque manifeſtius, quam beatum Martyrem ſingulariſſimo fidei dono, & tantæ caritati proportionato, fuiſſe a Deo mirifice illuminatum. Ad hanc veritatem alludere ipſe viderur num. 266. *Amatus morabatur ſupra amatum multum ſummus & ſuus amore morabatur Amicus multum imus & ſuus morabatur in medio: & deſcendit Amatus ad Amicum* [per ſui revelationem] *& aſcendit Amicus ad Amatum* [per fidem] *& cum illo deſcenſu & aſcenſu, vivit & aſſumit initium amor:* tanto nempe magis acceſſus, quo ſublimior revelatio, atque innixa ei fides illuſtrior.

D

Prodit ſe etiam viciſſim fides

7 His conſonant, quæ habet num. 288 his verbis: *Nutriebat Amatus ſuum Amicum ad diligendum, & amor inſtruebat eum ad patiendum; miſericordia ad ſperandum, juſtitia ad timendum, & fides ad credendum: ſed cum fuit major factus, hæc omnia eum inſtruebant ad amandum.* Rurſus num. 300: *Dicas, amoris fatue, unde incipit ſapientia? Reſpondit, in fide & devotione quæ ſunt ſcalæ per quas aſcendit intellectus ad intelligendum Amati ſui ſecreta. Dixit rurſus: Fides & devotio unde habent initium? Reſpondit ab Amate meo, qui illuminat fidem & accendit devotionem.* Quaſi diceret, fecundiſſimum ſuum amorem, & quæ ex eo ſequitur, devotionem, non aliunde quam ex vivaciſſima ſua fide, tamquam ex fonte rivulos, promanare. Alia hujuſmodi pro Raymundi fide argumenta, vide ſis numeris 32, 72, 126, 142, 165, 188, 192, 222, 280, 293, 320, 338, 355, & aliis paſſim.

non ſolum ex teſtimoniis Blaquernæ, ſed & aliis,

E

ſed ex ſumma ergo Eccleſiam ſubmiſſione

8 Quid multis opus? dum non ſolis verbis Raymundi ſenſa pandantur, ſed immenſi labores propagandæ ac tuendæ fidei cauſa toleratii; & toto tractatu deducti, omni præcone fortius clamant, fontem ipſum ex quo tot inſignia ſpecimina proceſſere, pulcherrima illuſtratione a Deo præveniri debuiſſe. Hinc nempe itiones illæ & reditiones crebræ, ad Pontifices, ad Principes, alioſque qui rem Catholicam promovere poterant. Teſtatur Raymundus ipſe in Lamentatione num. 24, ſe quinquies iviſſe ad Curiam Romanam ſamptibus ſuis; item ad tria Capitula generalia Prædicatorum, & ad totidem Capitula PP. Minorum. Demum id conſequi meruit, ut tot libris aſſertam, tot prædicationibus annuntiatam veritatem, effuſo ſanguine confirmaret, glorioſa martyrii laurea ab Amato coronatus. Hoc ultimum eſt Lullianæ fidei ſigillum, quo ejus integritatem, extra iovidorum & æmulorum dicteria poſitam eſſe, multis oſtendimus. Nunc illud iterum adde. Sicubi forte ſcribendo a recto tramite abertaverit, Eccleſiæ filium fuiſſe fidelem, morigeram, obſequentem, dum ſcripta ſua omnia ejus cenſuræ ſubmiſit. Eſto itaque de facto erraſſet, vel ſic tamen fidei ejus puritati nihil prorſus derrahirut; id enim tunc cum aliis viris ſanctiſſimis commune habebit, ut humane quid paſſus fuerit, proprii ſanguinis effuſione, ut alibi diximus, abunde elutum. Id certe evicimus, a doctrinæ catholicæ veritate, numquam voluntarie, nedum præſumptuoſe aut pertinaciter deflexiſſe.

ſanguinis effuſi qui conjunctio

9 Hanc Raymundi humilem erga Eccleſiam docilitatem & ſimplicitatem, tametſi in præcedentibus

quibus e-manino eluitur

A dentibus demonſtratam habeas, juverit ex Blaquerna noſtro, illuſtria in eamdem rem teſtimonia depromere. Primum ſumo ex num. 338, ubi ita loquitur: *De ſimplicitate diſputabant; Simplex eſt qui nihil ſcit. Alter dicebat; Simplex eſt qui ſine crimine vivit. Superveniſt Amicus & dixit; Vera ſimplicitas eſt, quæ omnia facta ſua confidenter Amato meo commiſit. Simplicitas eſt quæ magis fidem quam intelligentiam (in iis quæ ſupra ſe ſunt) magnifacit, & quæ vana, ſuperflua, curioſa, ſubtilia & præſumptuoſa, in iis quæ ſunt Amati mei, ſummopere devitat, quia illa contraria ſunt ſimplicitati.* Alterum ſuggerit num. 339, ex quo hæc pancula deſcribo: *Quid faciunt præſumptio & curioſitas? Reſpondit Amicus, Vanitas eſt mater curioſitatis, & ſuperbia præſumptionis: & ideo eadem faciunt, quæ faciunt vanitas & ſuperbia. Et per curioſitatem & præſumptionem inveniuntur Amati mei hoſtes; ſicut per ſimplicitatem ejus acquiruntur amores.* Ea autem clariſſime confirmantur ex num. 351 hoc effato; *Per præſumptionem vero omnes in munda ſeminatæ ſunt hæreſes.* Ex his confice, quam ab omni præſumptione & pervicacia alienus fuerit, ſincera, ſubmiſſa & incorrupta fide illuſtratus Raymundi animus. Et de ea quidem hactenus.

ſequis ma-vult in-jun ſcri-pta quo-modo tranſpſit.

B

20 Proxima eſt intar virtutes, quas Theologicas dicimus, promiſſæ gloriæ futurorumque meritorum & bonorum æternorum ſecura exſpectatio; ſpes, inquam, ſeu robuſta illa in Deum fiducia, qua inſigniti viri ſancti, toti in Deum rapiuntur, ſpretiſque mundi hujus voluptatibus atque deliciis, ad ſempiternæ vitæ bona ſectanda, vires & annatus omnes intendunt; juxta illud: *Spera in Domino & fac bonitatem.* Hæc autem virtus, quam mirifice in Raymundo eluxerit, prima ipſa a ſæculi vanitatibus ad Deum converſio, apertiſſime demonſtrat. Videlicet, cum abdicato priori faſtu, calcatis opibus, vili lacerna indutus, Amatum pauperem, pauper ſecutus eſt; Chriſti ærumnas & moleſtias pecuniis omnibus prætulit, ut cœleſtia gaudia conſequeretur. Ita de ſe in perſona Amici loquitur num. 381: *Dicae, amoris fatue, habes denarios? Reſpondit; Habeo amores & cogitationes, fletus, deſideria & languores: qui ſunt, quam imperia aut regna, longe valentiores.* O beatum virum, cujus ſpes unica ſatis nomea Domini!

Spe intem-ſſa pra-dixit,

pſ. 36.

C

21 Hac ſpe animatus, & ſoli fretus divino auxilio, poſtpoſitis humanis adminiculis, ea non dubitavit aggredi, quæ prorſus incredibilia viderentur, niſi nota eſſet ſuperuę gratiæ efficacia, quæ, ſicut ceteros Sanctos, ita Raymundum ingenti in adverſitatibus fiducia corroboravit. Hanc in Blaquerna num. 58 ponit interrogatiunculam: *Quis*, tor inter anguſtias & tribulationes, *eſſet ejus medicus?* Ad quam id unum reponit: *Confidentia quam habeo de Amato meo.* Ea confidentia Raymundum impulit, ut ſpretus licet, deſpectus & vilipenſus, nihilo ſecius in propoſito perſeveraret. Licet apud Priacipes tum Eccleſiaſticos tum ſæculares ſæpenumero repulſam paterentur, imo contumeliis, ludibriis & verberibus eſſet expoſitus; licet a Saracenis vincula, carceres, & diros eruciatus eſſet expertus; tamen, quæ in Amati ſui honorem ſancte conceperat, ea equi non deſineret: memor eorum quæ a Spiritu ſancto dictata legerat; *Etſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes illorum immortalitate plena eſt.*

& Deus fiaturs in-redibilia aggreſſus eſt

Sap. 3.

22 Eadem illa Confidentia, Raymundo anchora fuit in frequentiſſimis terra marique periculis, in laboribus & languoribus; probe gnaro AUCT. I. B. S. ex in nobis æternum gloriæ pondus operatura. Eu quam graphice iſta exprimas num. 585: *Dicas amoris fatua, quare excuſas amorem, cum tribuit tuo corpori & tuo cordi aſſidaam pœnam & tribulationem? Reſpondit, quia multiplicat ſuam gratiam & meam beatitudinem.* Ut paucis complectar omnia; quæ paſſim homines gravia & moleſta exiſtimant, ſuas Raymundus, diviais utique ſemper intentus, conſolationes arbitrabatur. *Amatus*, inquit num. 98, *ſeminabat in corde Amici deſideria, ſaſpiria, virtutes & amores; Amicus illa ſemina cum lacrymis & fletibus irrigabat. Seminabat Amatus in corpore Amici labores, tribulationes & languores: Amicus ſuum corpus ſanabat cum ſpe, devotione, patientia & conſolationibus.* Sed hæc magis etiam ex beati Martyris Caritate perſpicies, qua totus Blaquerna redundat.

ui in Bla-querna ſuc præ-clare teſ-tatur.

Sed nuilli-bi facun-dior Ray-mundo

23 Profecto ſi in Sancti cujuſquam animo imperium unquam tenuit ea virtutum omnium Regina, in Raymundi noſtri præcordiis ſedem fixiſſe aradenda eſt; ita ubique Caritatem loquitur, Caritatem ſpirat, Caritatem inſtillat legentibus: ut minime mires, quod a nonnullis E Scriptoribus, *Magnum* vocetur *divini amoris ſpecimen.* Verumtamen ne tædioſa repetitione eorum quæ in Actis enarrata ſunt, Lectorem fatigem, ſolis fere Blaquernianis canticis, Lullianæ Caritatis veſtigia dalineabo. Equidem tam miram illic obſervo in adumbrando ſuo in Deum amore, beati Martyris energiam, ut mellitas illas ſententias depromere haudquaquam potuerit, niſi cæleſtibus inceudiis vehementiſſime flagravarit. Senſit ipſe, divinas illas amoris flammas, uſque adeo medullas cordis ſui intimas pervaſiſſe, ut ſeſe paſſim quaſi antonomaſtice, *Amantem, Amicum, Amoris nuntium*, quin imo *Amoris captivum, Amoris fatuum, Amoris infenſatum, Amoris inebriatum, Amoris inſanum, Amore deſipientem, impotem meatis & infatuatam*, ſingulis prope pagellis pronuntiet. Deſcribendus mihi fit libellus integer, ſi ſingula pereurrare velim flagrantiſſimæ caritatis argumenta.

quam ubi amorem ſuum to toto libel-le expli-cat,

24 Cœpit illa ardare in mente beati Martyris, primo ipſo, ut ita dicam, converſionis ſuæ momento, ubi nimirum Chriſti arucifixi amantiſſimis invitationibus ſuaviter pellectus, nunrio mundanis omnibus remiſſo, deſertis cariſſimis pignoribus, uxore & liberis, uni unico Amato ſuo tam arcte ſe adſtrinxit, ut exinde perpetuo accreverint concepri, potiſſimæ in Deum & proximum caritatis igniculi. Unæ erant Raymundi deliciæ, Amatum venerari, de Amato cogitare, cum Amato aſſidue converſari. Idque ſibi adeo familiare reddiderat, ut quocumque oculos intenderes, Amatum contemplaretur. Hanc ſuam amandi methodum belle expreſſit num. 40, per hæc verba: *Surrexit tempeſtive Amicus, & ambulabat, ſuum requirens Amatum: inveniique turbam per viam ambulantem; & interrogavit, ſi ſuum viderint Amatum? Reſponderunt dicentes: Quod fuit tempus, quo tuus Amatus abſens fuit a tuis oculis mortalibus? Reſpondit Amicus; Poſtquam vidi Amatum in meis cogitationibus, una fuit abſens a oculis meis corporalibus: nam omnia viſibilia mundi mihi repræſentant Amatum.* Sic num. 310, *Interrogaverunt*, inquit, *Amicum, quid eſt mundus? Reſpondit; Liber eſt ſententiae legere, quo cognoſcitur Amatus meus.*

ſe a prin-cipio con-verſionis in corde ſuo fovit,

F

25 Et tali libro attentius evolvendo, infudabat potiſſimum induſtrius & ad vasam amandi

AUCTORE I. B. S. artem compoſitus Raymundus; nam a primo diluculo, ſolem in Amato laudando & diligendo præveniens, ex ipſo clariſſimi ſideris ſplendore, Amati nitorem agnoſcebat. Sic num. 276: *In antora ſpatiabatur Amicus, & intuitus eſt orientem ſolem, & gaudio repletus, incepit cantare: De au-*

ex contemplatione creaturarum ita accendit,

rora pudico thalamo, in hunc mundum egreſſus eſt Amatus meus, in quo qui cogitat maculam, in ſole cogitat tenebras. Dum matis abyſſos mente conciperet, inde ad amoris fui profunditatem aſſurgebat, ut eſt num. 314. Sed recitanda eſt numerus 269, quo maxime emicat ſtudioſiſſimi amatoris ingenium: *Intravit Amicus hortum amoris, & vidit lilium, & gavisus eſt; quia ſibi repræſentabat ſuum Amatum, qui eſt candidiſſimus & puriſſimus omnium. Deinde vidit pulcherrimam roſam, & ait: Sicut roſa oculis corporalibus eſt pulcherrimus florum, ſic oculis mentalibus, Amatus meus eſt pulcherrimus amatorum.* Vide etiam num. 270, 272, & plurea alios.

ut quid. quid intueretur ad amandum Deum provocaret,

26 Innumera profecto ſunt piarum hujuſcemodi adinventionum ſpecimina, toto libello diffuſa, quorum pleraque indicaſſe ſufficiat. Siquando cantantes audiret aviculas, dulci ſono invitatus: *Si propter idiomata*, inquiebat num. 26, *invicem non intelligimus, intelligamus nos propter amorem.* Creata omnia meditabundus introſpiciens, *tantam* dicebat, num. 318, *Amati ſui bonitatem, ut omne aliud bonum, ejus comparatione aut nihilum eſſet aut punctum. Pueruli ſaltantes poſt multitudinem papilionum* intuitus, num. 71, qui *quanto magis captare nitebantur tanto magis evolabant in altum*; hinc vanarum ſubtilitatum vanos amatores, & caduearum rerum ſectatores increpabat. Ne pluribus immorer, ita loquitur n. 316; *Quid eſt eſſe Amati?* Reſpondit; *Eſt radius, qui reſplendet in omnibus, ſicut ſol in univerſa orbe.*

B

ſui impos ob amoris violentiam

27 Altiſſima hæc & perpetua divinorum contemplatio, deſideratiſſimam pariebat Raymundo ſolitudinem, numquam minus ſoli, quam cum ſolus eſſet. *Prefrigus eſt*, num. 46, *vivere ſolitarius, ut haberet ſui Amati ſocietatem, nam inter populos ſolus erat.* Interrogatus a tranſeuntibus, n. 47, cur moraretur ſolitarius? Reſpondit; *quod tunc primum ſolus fuit, cum ipſos vidit & audivit, nam prius ipſe erat in ſocietate ſui Amati.* Ubi vero populi turbis intereſſe cogerentur, pio quodammodo enthuſiaſmo correptus, ad imitationem Amati ſui, in die magno feſtivitatis ad ſe omnes

C

invitantis: *Clamabat Amicus* num. 253, *per vicos & plateas: Numen Amati mei fons eſt uberrimus amoris, ſi omnes illud potarent, non eſſent divisi sui amores.* Hinc pro inſano & ſtulto habitus, eum interrogaretur; *An intellectum amiſiſſet? Reſpondit*, n. 55, *quod ſuus Amatus rapuerat velle ſuum, & ipſe Amato ſuo donaverat intelligere ſuum, quare ſibi ſolum remanſerat recolere ſuum, qua ſuum recordabatur Amatum.* Quæ deinde inter animæ potentias, de amoris erga ſponſum propinquitate aut præcellentia, certamina inſtituit num. 17 & 18, ludum exhibent ſuaviſſimum, quo de Raymundi caritatis violentia facillime ſtatuatur.

& in amore & ex amore ſetus.

28 Nec minus ea repræſentant num. 117, *ambulante Amice per montes & planities, nec oſtium veperiente quo poſſet a carceribus amoris exire.* Non quod amorem fugeret, ſed quod nimiis, opinor, caloribus æſtuaret. Sed me magis in admirationem rapit heroica proteſtatio, qua ſe totum Amato devovet num. 701: *Dixit Amicus Amato ſuo; Tu es totus, & per totum & in toto, & cum toto; te totum volo ut ſim ege totus. Reſpondit Amatus: Non*

D

poteſ me habere totum, niſi ſis meus totus. Amicus dixit: Habeas me totum, & ego te totum. Reſpondit Amatus: Quid habebit filius tuus, quid frater tuus, quid pater tuus? Dixit Amicus: Tu es talis totus quod poteſ abundare & eſſe totus cujuslibet, qui ſe voluerit totum tibi donare. Item illa quæ exſtat num. 100; ubi interrogatus: *De quo erat? Reſpondit, De amore. Quomodo es? Amoris. Quis te genuit? Amor. De quo vivis? De amore. Quo nomine nominaris? Amoris. Unde venis? Ab amore. Quo vadis? Ad amorem. Ubi moraris? In amore.* Quid igitur miri ſi num. 203 *intimum* dicat *cordi ſuo amorem*, & 205, divitias ſuas omnes ſe in amore collocaſſe habere profiteatur?

Caritas duris exercita

29 Hactenus Raymundi amor, cum ſuavitate & dulcedine conjunctus; at non hic hæſit maſcula & intrepida ejus erga Amatum dilectio, in adverſitatum tolerantia, in afflictionum, anguſtiarum, tribulationum fornace, uſque uſque probata. Quærenti enim num. 333, *quid ſit Amor?* Reſpondet. *Amor eſt viventis mors & morientis vita. Eſt in die lætitia, & in morte triſtitia; voluptas in patria; in peregrinatione mœror, eſt ſuſpirans abſentia, & ſine fine gaudens præſentia.* Num 90. ita Amorem definit, uti ſi *arbor ſit cujus amore eſt fructus, tribulationes autem & langueres, folia* dicantur *& flores.* Huic ſententiæ conſonat num.

E

208 *ſignum Amati apparet in Amico, quoties propter amorem eſt in tribulationibus, ſuſpiriis, fletibus & cogitationibus, & ulliptuſus ab hominibus.* Denique ut potentiſſimi amoris ſui characteres omnes verbo uno complecteretur, ait num. 306; *Eſſe id quod liberos ponit in ſervitute, & ſervos in libertate.* Videantur etiam num. 113, 151 & 175.

& duplicatis æruminis illuſtrior.

20 Expertus loquitur vis zelo & opere vere Apoſtolicus, & moleſtiarum, ærumnarum periculorumque contemptor egregius, quotieſcumque de exhibendis in Amotum caritatis ſpecimi-

F

nibus ageretur. Rogatus ſiquidem ab Amato, num. 8. *Si haberet patientiam duplicatis languoribus? Ita*, reſpondit, *dummodo mei duplicaveris amores.* Porro quut argumentis id comprobaverit, teſtes ſunt Romani Pontifices Nicolaus IV, Cæleſtinus V, Bonifacius VIII, & Clemens V. Teſtes ſunt Reges, Philippus Franciæ, Jacobus Aragoniæ & Jacobus altec Majoricenſis. Teſtes Reſpublicæ Genuenſis & Piſana, teſtes regiones & urbes quas toties peragravit, ad exterminandas hæreſes, ad fundanda linguarum collegia, ad liberandam e Saracenorum poteſtate Terram ſanctam; labores *denique* omnes, quos ad effuſionem uſque ſanguinis tamdiu perſulit, quamdiu vixit. Accedat modo inſigne Blaquernæ ſuffragium, quo de peniſſimis Raymundi ſenſis judicium ferri poterit ex num. 293: *Conſtruebat Amicus unam pulcram civitatem, in qua habitaret ſuus Amatus. Muri erant de fortitudine, fundamenta de humilitate, vitilium de temperantia, thalamus de coſtitate, turres de magnificentia, portæ erant de fide ſpe & caritate; vici erant de pietate, cuſtodes de juſtitia, univerſum idioma de amore, ut per hæc omnia tranſiret Amatus.* Vis paucis Beatum noſtrum ad vivum effingere? Die ex amore genitum, amoris lacte nutricum, amoris violentia conſumptum.

In virtutum omnium edificio præmarantes.

Virtutum Cardinalium cum Theologicis

31 Qui qualeſque virtutum omnium fructus ex ornatiſſima hac civitate pilularverint, facile conjiciet, qui vel leviter ad præmiſſa jam Acta attendet. Nam quod ad Cardinales attinet, Theologicis proximis iiſque ſuavi unione connexas, præter ea quæ in ſpirituali oppido deſcripta habes,

A bes, occurrit num. 84, quo *interrogatus Amicus, quid ſui ſibi amoret attuliſſent? Pulcra*, inquit, *ornamenta, honores Amati mei & valores. Ubi invenerunt? In memoria & intellectu. Cum quibus ea recepiſti? Cum caritate & ſpe. Cum quibus ea cuſtodis? Cum juſtitia, prudentia, temperantia & fortitudine.* Item num. 143: *Amicus profectus eſt ad pugnandum, ut honoraret Amatum ſuum, & duxit in ejus comitatum fidem, ſpem, caritatem, juſtitiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, ut adverſarios Amati ſui devinceret.* Videa, opinor, quam perfecta in B. Martyre fuerit Theologicarum Cardinaliumque virtutum harmonia.

ſuavis harmonia.

Zelus Raymundi Apoſtolici.

22 Tacendus non eſt incomparabilis ille & quaſi innatus Raymundo zelos procurandi promovendique in omnibus honoris Dei, Amati ſui. Quam in hac parte impiget fuerit athleta generoſiſſimus, ut ame teſtatiſſimum ſecerim; lubet etiam ea Blaquerna ſecretiora animi arcana paucis referare. *Plorabat Amicus*, inquit, num. 4, *ac dicebat; Quando erit tempus, ut ſaculo ceſſent ernebræ & inferorum viæ?* Hue vires, animos & fortunas B omnes convertit, ut num. 11 caplicat: *Amice deſpicns, quare corpus tuum deſtruis & peeuniat tuas diſpenſat, & delectationes hujus ſæculi velinquis, & ſprenus inter gentes incedis? Reſpondit, Ut Amati mei honorem honores, qui per plures eſt non amatus & inhonoratus, quam amatus & honoratus.* Quaſi Raymundus honoris Amati ſui tutandi ſolus in ſe provineiam ſuſcepiſſet. Sic num. 139: *Dicebat Amicus ſuo ſupercare Amata, ut ei modum eſſederet, quo poſſet ipſum facere cognoſci, amari & laudari ab hominibus.* Nihil magis Apoſtolicum vitum angebat torquebatque, quam quod Amatum ſunm, ab ingratiſſimis hominibus neglectum perſpicetet. *Ah! intellectus & voluntas*, inquit num. 130, *clamate & excitate magnos canes, qui dormiunt, amatum meum oblivi ſcentes. Ah: oculi, plorate; ah! cor & pectus ſuſpirate, & dedecus Amati mei quod inferunt illi, ab eo tantum honorati, ah! memoria recolite.*

in omnibus ſalutem intenuit.

ideam Societatis Jeſu

23 Ecquid perſpicuum eſt, unum hunc ſibi finem Raymundum præfixiſſe, ut peccatis obviaret, fideles ad chriſtianos officia impelleret, exſtirpatet hæreſes, & infideles adduceret ad veri Numinis agnitionem? Hinc non minus veriſimiliter quam pie, apud Cluſterinm, meditatur Canſinus noſter, primum C fuiſſe Raymundum, qui in animo deſignaverit, quod duobus poſt ſæculis tam glorioſe exercutus eſt Societatis Jeſu Patriarcha Ignatius. Nimirum ut de Seminatiis proſpicetetut, in quibus viri docti priu exercitati, totos ſe Dei honori & proximorum ſaluti promovendis conſecrarent. Videritne id ſpiritu prophetico beatus Martyr, non auſim pro certo affirmare: at vero non negaverim, ita Societatem noſtram ab eo in animo præconceptam, ut plane vaticinatus videri poſſit. In Blaquerna num. 162 ſic legitur, ex originali vernaculo: *Magnus exercitus ſequacium Amoris fuit congregatus, vexillum Amoris portantium, in quo eſt figura & ſignum eorum Amati; nec ſocium recipiebant aliquem, qui eſſet ſine amore, ne eorum Amatus inde aliquid decoris pateretur aut igurminiæ.*

24 An hic non appareant Societatis Jeſu

lineamenta, aſſorum eſto judicium: ego certe id aſſequi videor, congregationem illic indicari, quæ amori erga Jeſum ſuperſtructa, ejus ſuaviſſimi Nominis vexillum erigeret, ſub quo militaturi unam mſjorem Dei gloriam intuerentur, uni proximorum ſaluti incumberent, atque in eum finem ſtudia ſua & vota omnia unice dirigerent. Et ea quidem cogitatione ſeſe conſolabatur Raymundus, ſocios eminus contemplatus, qui, quod ipſe jam dudum volvebat animo, reipſa aliquando perficerent. Eo res proceſſerat, ut non aliam ſe regulam ſequi profiteretur, quam quæ eſſet Amati ſui, cujus adorandum Nomen in corde & in ore quaquaverſum circumferebat. Hoc in Blaquerna num. 305 & 353 iiſdem verbis expreſſum invenio: *Ingreſſus eſt Amicus clauſtrum Religioſorum, & interrogaverunt eum, an eſſet Religioſus? Reſpondit ſic: Religioſus ſum Amati mei. Quam regulam ſequeris? Amati, inquam mei. Cui voviſti? Reſpondit, Amato meo. Habes voluntatem? Non, dixit; Amatus meus habet illam. Addidiſti aliquid ad Amati tui regulam? Reſpondit, nihil addendum eſſe ad perfectionem;* eam præferrim quam in Apoſtolico vitæ genere conſtituiam agnoſcebat, Amati E ſui gloriam toto orbe diffundendo. Sed nos pauculas alias, ex innumeris Beati virtutibus, curſim attingamus.

AUCT. I. B. S. *animo jam tum videtur improſ-ſiſſe.*

Ipſe ſe Religioſum Jeſu profitebatur

25 Conformitatem eum divina voluntate, amotis ejus ardoribus omnimode fuiſſe ſimilem, probat ipſe, dum num. 9 ita habet: *Dixit Amatus Amico ſuo; Scis quid ſit amor? Reſpondit Amicus; Si neſcirem quid ſit amor, ſcirem quid eſt tribulatio, triſtitia & dolor.* Scilicet omnia Raymundi deſidetia in amorem ultimate referebantur, ſic ut abdicato proprio velle, totum ſe Amati arbitrio committeret. *Interrogaverunt Amicum* (num. 226) *ſi haberet patientiam? Reſpondit, quod omnia ſibi placent; & ideo non habet in quo habet impatientiam, quia qui non habet dominium in voluntate ſua, non poteſt eſſe impatiens.* Hæc plane eorum feliciſſima ſors reputanda eſt, qui fluxarum rerum inſtabilitate & mutabilitate haudquaquam turbati, in divinæ providentiæ ſinum ſeſe ita projiciunt, ut eadem animi ſerenitate, & adverſa & proſpera contemplentur. Sic in Beato noſtro, num. 200, *gaudia & tormenta ſe jungebant & veniebant ut eſſent unum & idem in Amici voluntate*: qua reſignatione & ſubmiſſione non video perfectiorem deſiderari poſſe. Eam vero egregie confirmat, dum num. 7 ita Amatum affatur: *Inter lætitias & tribulationes, quas mihi donas, non facio differentiam.*

Conformitas omnimoda cum divina voluntate.

F

26 Quam arctam a converſionis principio, eamque euangelicam paupertatem ſectatus fuerit, puto ex Actis eſſe pluſquam manifeſtum. Id unum reſtat, ut & huic veritati Blaquerna adſtipuletur. Interrogatus num. 58, *quales eſſent ejus divitiæ? Reſpondit; Paupertates, quas patior propter Amatum meum.* Seneſcalli munus abdicavetat, opibus & fortunis ſe ſponte privaverat, ad eam egeſtatem ſeipſum redigens, ut ſtipem oſtiatim emendicare cogeretur. Ita ſcribit num. 285: *Ambulabat Amicus elemoſynas petens.* Quamprimum ab *Caſtitas.* infana libidine reſipuit, caſtitatis amore ita accenſus eſt, ut licitis etiam voluptatibus

AUCT. I. B. S. omnino contemptis, ab uxore conſentiente ſejungi voluerit; toto reliqun vitæ decurſu ita a luxuria alienus, ut nec minimum nævum contraxiſſe legatur; imo nec in aliis pati potuerit; hac ipſa eauſa muſicos cantus exoſus, qui vel leviter autes offenderent, quemadmodum conqueritur num. 246. *In quadam feſtaat die*, inquit, *Amicus erat in oratorio Amati ſui, & audivit muſicos canentes: verba erant de Amato & cantus erat de muudo: & non potuit ſe continere Amicus quin exclamaret; O quid margaritas defædatis luto, laudare neſcientes! Neſcitis hos cantus non decere Regis virginum honores, per quos ad turpia allicluntur meretrices?* tanta erat Raymundi teneritudo & verecundia; atque idcirco in Amati ſui civitate, ut ſupra dictum eſt, *thalamum de caſtitate* conſtruaerat. Par paupertati & caſtitati exrumque comes individua ſuit Raymundi obedientia, qua preſſe & eleganter deſcribit nom. 225; *Interrogavit Amatus Amicum; Habes aliquid voluntatis? Reſpondit, quod ſervus non habet aliud voluntatis, quam obedire Domino ſuo.*

obedientia.

B

27 Vulgo notiſſima & receptiſſima Chriſtianaia parœmia, humilitstem relinqnarum virtutum omnium baſim eſſe & fundamantum. Ea porro in Raymundi manta ram altas radices egerat, ut non minus humilitatia quam amoris prodigium dici mereatur. Quamquam enim tot ſingularibus ab Amato favoribus gratiiſque cumularetur, quot eum exornatum oſtendimus; nihilominus prætetitæ vitæ noxas, & eas potiſſimum quam naturalis pudor ſtudinſe piſſim diſſimat, publice & palam confiteri ipſe non deſtitit, ita proſpiciens ne earum memoria umquam obliteraretur. Crediderim ego, viro, demiſſime de ſe ſentienti, id unum ſtimulo fuiſſe, ut laſcivias ſuas, in Lsmentatione littetis conſignaras; relinqueret. Erat ea humilitas *præſens* & perpetuom Raymundo frenum, nequando ob eminentes Amati in ſe profuſaſque gratias evaneſceret, joventotis ſuæ delicta meminiſſe, easqua ob oculos propoſita, recenti memoria recolete; quo indignitatem ſuam agnoſceret, & præſumptionis expers, inter ſpem metumque contineretur. Hinc poſtquam nom. roo (ut ſupra tetulimus) ſe totum ex amore conflatum dixiſſet; ut ſa iniquitatum anti-

C quarum oſtederet memorem, numern proxime ſequenti, ſubjunait: *Interogavernat inſuper; Habes aliud quam amorem? Reſpondit; Ita; culpas & injuſtitiam contra Amatum meum. Habet Amatus tuus indulgentiam? Dixit Amicus, quod in ſuo Amato erant miſericordia & juſtitia,* D *& ideo ſuum beſpitium erat inter timorem & ſpem, nam miſericordia faciebat illam ſperare, & juſtitia timere.*

28 Raymundi mortificatio, ſni abnegatio, & rigidæ pœnitentiæ exercitium, non priua finem habuere quam extremum inrer tormenta ſpiritum Amato reddidiſſet. Nihil opus eſt ea repetere, quæ in Monte Randa, quo ptimum tempore ad Deum converſus eſt, per novem circitar annos & fecit & paſſus eſt, ut ad miſſionem ſuam Apoſtolicam, aſſiduis ſtudiis & corporis afflictationibus ſe præpararet. Sat erit ex multiplicibus earum virtutum exemplis paucula ex Blaquerna adducere, quibus Epilogn noſtrn finem imponemus. Num. 210, dolores & languores ſuos in hunc modum deſcribit: *Amatus præbait beneficium ſletuum, ſuſpiriorum, languorum, cogitationum & dolorum Amico ſuo, tum quo beneficio ſerviebat Amicus Amato ſuo.* Luctam illam continuam elarius exprimit num. 208: *Pugnabant ad invicem culpæ & officia in conſcientia & voluntate Amici; & juſtitia & recordatio multiplicabaat conſcientiam; miſericordia autem & ſpes multiplicabant vcalam: ideo officia ac bona opera vincebant culpas & delicta in Amici pœnitentia.* Demum, ut reliqoaa tacitus præteream, tem concludet numerus 239 his verbis: *Ibat Amicus ſolitarius, & aſſociabant eor ejus cogitationes, & lacrymæ oculos ejus, & corpus ejus jejunia & afflictiones.*

mortificatio & Pœnitentia continua.

E

29 His molta alia ſubnectit Cuſturerius, præſertim de peculiati oratıonis donn, arque alriſſima rerum divinarum contemplatione, quibus ab Amato illuſtratum Amicum demonſtrat: verum hæ & plorimæ hujuſmodi gratioſæ dotes longiori tractationi præberent materiam; obi eam abcumpere nobis neceſſe eſt. Hic igitur Actorum B. Raymundi Lulli finis eſto. Qui plura vnluerit, ot jam ſupra præmonui, conſulat prælaudatum ſæpiſſime Cuſtuterium, & ſuaviſſimum Blaquernam, ex qno paucnlos hoſce virtotum heroicarum floſculos curſim decerpſimus, ad majorem Dei gloriam, beati Martyris honorem, ejuſque cultus & venarationis augmentum, quando ſopremo Eccleſiæ Capiti Acta recognoſcete, ac de his in favorem popularium Majoricenſium, id aviſiſſime poſtulantium, aliorumque ei devotiſſimorum, diſponere pto ſnmma auctoritate videbitur: cui interim noſtra omnia, eadem qua beatus Raymundus homilitate, iterum atque iterum ultro ſubjicimus.

donum orationis &c.

F

F I N I S.

INDEX HISTORICUS

IN V TOMUM JUNII.

A

Abdarragman R. Cordubæ, *perſecutor in Hiſpania* 88 f. *Sub eo paſſus S. Pelagius* 208 d. *Moritur ipſe* 214 c

Abderman 31 *Dux Sarac. victor & victus in Aquitania* 8 *ſæc.* 89 c

Acephali Epiſcopi, *unde & qui dicti* 376 e

Achilles Archidiac. Regien. *adeſt Regii dedicationi S. Petri* 12 *ſæc.* 58 e

Acus, Dux Chunorum, *a S. Ladislao cæſus* 326 e

Acyſclus, *an Oſcenſis in Hiſp. Ep. patruus S. Euroſiæ* 89 d

† Adalberti *Canonicorum inſtitutum Eremiticum in diæc. Ultrajectenſi* 152 f

Adalardus, *Ab. Egmund.* XI *ſæc.* 104 e

Ademarus, *Ab. S. Martialis* 12 *ſæc.* 568

† Adelinus, *diſcipulus S. Landelini* 148 c

Adilita, Ducissa Bohemiæ, *cognata S. Ladislai R. Hungariæ* 327 b

Adolfus Overham, Mon. Werthinen. *edit Vitam S. Haimeradi* 17 *ſæc.* 386 b

Ægidius *Archiep. Remen.* 6 *ſæc.* 370 d

† Ægidius O. Min., *a tentatione carnis liberatus per B. Bearvenutam* 328 e

Ælius Dionyſius, *Præf. Urbis ſub Diocletiano* 21 b

Ætheria, *Monacha Sibapoli* 3 *ſæc.* 121 e 311 f

Agatho, Diaconus CP. *ſcribit & tranſcribit Acta Synodi ſextæ* 376 b

Agapius, Ep. Cordubæ, *cui revelatum corpus S. Zoili M.* 133 f

† Agapius, Ab. Pictav. *inſtitutor S. Maxentii Ab.* 5 *ſæc.* 17 n d

Agmunda Ruthena, *uxor Andreæ R. Hung.* 319 f

† Agnetis *Vitam an prima ſcripſerit Conſtantia, filia Conſtantini Imp.* 39 a

Agnes, *a meretricio quæſtu converſa per S. Guilielmum, fundatarum Montis Virg. facta eſt Abbatiſſa* 128 f, 131 d. *Elevari curat Corpus ejuſdem S. Guilielmi* 113 e

Agrippa, *an Præfectus Urbis ſub Nerone* 396 e. *An ejus pellices ab Apoſtolis converſæ ibid.*

Aiſtulfus, Rex Longobard. *perſequitur Eccleſiam* 8 *ſæculo* 380 f

Albanus (Joann. Franciſcus) *Card. nunc Clemens PP. XI* 400

Albinus, *Dux Spoleti*, 8 *ſæc.* 38 a

Albertini (Arnoldi) *judicium de B. Lullo* 702

Albertus, Ep. Albenſis, XI *ſæc. ſuſcipitur a Gregorio VII.* 306 d

Albertus, *Abbas Saltzburg.* 17 *ſæc. edit Catalogum ſuorum deceſſorum* 585 f

Albertus de Rivulo, 12 *ſæc. Ep. Landenſis* 454 e

† Albertus, *Diſcipulus & ſucceſſor S. Guilielmi in Monte Virginis*, 115 d

† Albertus, *Mon. Mediolacenſ. O. B.* 3 b

Albertus, Ep. Regien. 12 *ſæculo movet controverſiam de Corpore S. Proſperi* 57 e: *ipſumque relevat* 58 b. *Item corpora SS. Venerii & Jucundæ ibid.* c.

Albornozius Card. 14 *ſæc. in Hiſpaniam defert Gladium, quo decollatus creditur S. Paulus* 462 f

Alcinta Gens, *an ex ea S. Arialdus M.* 283 a

Aldricus Archiep. Senon. 9 *ſæculo tranſfert Corpus S. Baboleni Ab. Peſſatenſis* 180 f

Aldninus, *Ep. Lemovic.* XI *ſæculo* 565

Aldus Manutius, *Lectiones reddit Acta SS. Petri & Pauli, ex Italica Julii Sartorii* 401 a

Altemannus *Card. legatus in cauſa B. Lulli* 723 n

Aleta Burgutta, *Reclusa Pacisſis*, 15 *ſæc.* 397

† Alexander PP. *ſæc.* 2 *honorat vincula S. Petri* 450 d

Alexander III *ſæc.* 12 *laudat fundationem Carthuſianorum in Stiria* 518 f

Alexander VI *ſæc.* 14 *Gurcenſes Canonicos unit Lateranenſibus* 518 b

Alfonſus R. Aragoniæ *S. Ferdinandum Ep. Calaten. ſuæ familiæ adſcribit* 331 c. *Variis Nobilibus concedit de Domo Aragonia ſe appellare* d

Alfonſus I, Rex Luſit. *ſæc.* 12 *Ulyſſiponem recuperat de Mauris* 48 a

Alfonſus, R. Arag. *ſæc.* 15 *ſanct Lullijis* 676 e

Alforannus (Tiberius) *ejus Ms. de Baſilica Vaticana* 434 c

Algerius, Ep. Lemovic. 12 *ſæc.* 564 e

Almus, *S. Ladislai ex fratre nepos, ſucceſſor deſignatus.* 326 d

† Alo, an Eligius Ep. Noviom. 4 d

† Alpini Archiepiſcopi, Lugdun. 13 *ſæc. elevatum Corpus* 345

Amblardus, Ab. S. Martialis 12 *ſæc.* 570

† Ambroſius, *an auctor librorum de bello Judaico S. Hegeſippo adſcriptorum* 400

Amizo, Ab. S. Petri, *ſolicitus pro vindicando Corpore S. Proſperi Regienſis* 12 *ſæc.* 57 f

Amizo, *Capitaneus Mediolan.* 12 *ſæc.* 313 e

† Anacletus PP. *ad S. Petrum in Vatic. parat locum ſepeliendis ſucceſſoribus* 435

Andreas, Rex Hung. *Patruus S. Ladislai R.* 319 *fautor litterarum* 316 e

Andreas, Epiſc. Orien. *ordinat S. Leonem II* 7 *ſæc.* 375 f

Andreas, Ep. Ultraject. *intendit reformandæ Egmundanæ Abbatiæ* 12 *ſæc.* 117 b

† Andreas, Ab. de Strumis, *ſcribit Acta SS. Arialdi & Herlembaldi* 279 f

Andninus Chigniac, *pater S. Anſhelmi Ep.* 228 b

Anſchericus, Archiep. Lugdun. 10 *ſæc. dotat Eccleſiam S. Juſti* 344 b

Anſelmus Longobardus, *fundat Abbatiam Novantulæ* XI *ſæc.* 377 c

Anſelmus Archiep. Mediol. *tranſfert Corpus S. Arialdi* XI *ſæc.* 309 f

Anſelmus de Badagio, 11 *ſæc. Canonicus Mediol. dein Ep. Lucen. hortator S. Arialdi* 286 a

Anſelmus, Ord. Præd. 13 *ſæc. Martyr in Perſide* 492 a

Anſhelmus, Prior *magnæ Carthuſiæ* 12 *ſæc.* 145 b

Anthimus Spatharius, *Miſſus ab Imp. CP. ad Pippinum R.* 383 e

Antimus *Præf. Urbis ſub Diocle.* 17 f

Antiochi Archiepiſcopi Lugdun. 13 *ſæc. elevatum Corpus* 345 f

Anno, Monachus Hersfeldenſis *familiaris S. Haimeradi* 389 b.

Apollonius, 2 *sæc. trſlatus, Chriſtum prædicaſſe, ut Apoſtoli ſupra* 12 *annos longius Jeroſolymis diſcederent* 405 c

Arator Poeta Rom. 4 *ſæc. verſu reddit Acta Apoſtolorum* 407 f

Archandus, Comes Florentiſis, *ſepulturam eligit in eccleſia S. Irenæi Lugdun.* 344 b

Ardericus Epiſcopus Lauden. 12 *ſæc.* 313 f

Arnoldus Ab. S. Dionyſii Mediol. 12 *ſæc.* 311 d

Arialdus de Meregnano, *Judex Mediolan.* 12 *ſæc.* 312 f

Aribo Archiep. Mogunt. 11 *ſæc. fundat Monaſterium Haſungæ* 386 a

† Arigius Archiep. Lugdun. *Ejus Corpus* 13 *ſæc. elevatum* 345 c

Ariſtobulus, *an frater S. Bernabæ, & ſocer S. Petri Apoſtoli* 411 c

Armonnus Epiſc. Bixien. 12 *ſæc. coronat Regem Maliæ Conradum* 310 e

Arnalduo de Raude, *occiſor S. Herlembaldi* 309 b

Arnoldus, Ab. Herſfeld. *ſucceſſor S. Lioduardi* 389 a

Arnulfus, Archiep. Mediol. *tranſfert Corpus S. Herlembaldi M.* 309 b

Arnulfus, *Hiſtoricus Mediol.* 11 *ſæc.* 280 a

Arnulfus, *Pater S. Theodebaldi Erem.* 593 b

† Artemia, *Filia S. Gallicani M.* 37 a

Arturus a Monaſterio, *Auctor Martirologii Franciſcani, laudatur a diligentia* 226 d

Aſſelinus, *intruſus Ab. Ermund.* 12 *ſæc.* 106 f

Athelwolfus R. Angliæ, *tutor S. Swithuni* 493 c

Atho, electus Mediolan. *Epiſcopus ex parte Catholicorum* 306 d

Attica, *Filia S. Gallicani M.* 37 de

Audoynus Archiep. Lugdun. 9 *ſæc. reſtaurat eccleſiam S. Juſti,* 344 a

Avertoem *Philoſophum imprimi deteſtatur B. Raym. Lullus* 672 c, 673 a, 677 d

Auguſtinus Præpoſitus Olomuc. & Brunen. *Hiſtoriographus* 143 b

Avius (Octavius) 12 *ſæc.* Ep. Narnian. 488 f

† Aurelianus Ep. Lemovic. *fingitur ſcripſiſſe Acta S. Martialis.* 539 f

Authariſ, R. Longobard. *honorat clavum ut ſepulcro S. Petri* 354 d

† Auſtriclinianus, *diſcip. S. Martialis* 571 c, 572 d

Azo Ep. Aquen. *in Liguria,* 12 *ſæc.* 313 f

Aymo de Fulciniaco, *fundator Carthuſiæ Repauſatorii in Sabaudia* 345 b

B

† Babolenus Ab. Bobien. 6. *ſæc.* 179 b

† Balbina V, *requirit vincula S. Petri, & pœnitentia ſanatur* 480 d

Baldricus Pius, Ep. Ultraject. *varia acquirit Sanctorum Corpora* 339 c

Bardas Cæſar, *comburit Acta Synodi VI* 378 b

Bardas *ex protoſpatharius Præfectus Noſocomii S. Sampſonis CP.* 275 f

† Bartholomæus Ep. Laudun. *Ord. Ciſterc. ſuſcepter S. Norberti* 655 b

† Baſſianus, Ep. Lauden. 4 *ſæc. fundat eccleſiam S. Petri* 454 b

Baſolus Dux Aquit. captus *a Clodoveo R. Franc. S. Theodechildi cum ſuis omnibus bonis traditus, ac Monachus factus* 367 e

† Beatrix, fil. Ducis Carinthiæ 12 *ſæc. Epitaphium ejus* 325 e

Bela R. Hung. *pater S. Ladislai R.* 319 e

De Bely (Jo. Bapt.) Prior Carth. Repauſatorii, 17 *ſæc. elevat Corpus B. Joannis Hiſp.* 246 e

Bellarminus Card. *probat inventa Oſſa S. Medici M. Utricenſani* 102

de Bellegarda (Octavius Archiep. Senon. 17. *ſæc. tranſfert Corpus S. Theodechildis* 372 d. *Ejus frater Dux Bellegardiæ præfrus adrſt* 373 b

Belifarius, *Dux Juſtiniani Imp.* 370 b

Benchorenſes Monachi in Hibernia, *a piratis cæſi* 155 e

Bencius, *an ſæc.* 7 *Ep. Cæſarauguſtanus* 439 c

Benedicta, nobilis Rom. *amica SS. Joannis & Pauli MM.*

Benedictus, Abbas Foſſatenſis *elevat Corpus S. Babolini* 18 a

† Benigni, M. Divion. *dicta, qualia* 340 e

† Benignus, Ep. Divion. *confuſus cum eo qui habetur & colitur Ultrajecti* 339 a

Benzonus (Jacobus) 16 *ſæc. Ep. Ferrar. tranſfert Corpus S. Leonis* 377 b

Bergeta (Julius Cæſar) Archiep. Taurinenſis 17, *ſæc. fruſtra quærit Corpus S. Maximi* 49 b

Bernardus, Ep. Toletanus, 10 *ſæc. adhuc ſub Mauris, mittitur poſt necem S. Pelagii, ordinatus* 314 f

Bernardus Carthuſianus, *Prior Domus Portarum* 12 *ſæc.* 228, 230 f

† Bernardus Ab. Vallumbroſ. Card. *Ep. Parmæ* 12 *ſæc.* 311

Bezo & Beza, *parentes S. Arialdi M.* 281 d

Blanca Comitiſſa Companiæ, 03 *ſæc. B. Arnulfo devota* 624 c

Blanchetus val Blaquetus Anachor. *a B. Lullo aſſumptus in titulum libri* 700 b 701 d

Blaſtus 2. *ſæc. hæreticus Valentinianus* 338 c

† Bobulenus Ab. Srabulan. 6 *ſæc.* 179 b

† Bodardus Erem. *an aliquis diſcipulus S. Hilarii juxta dicta mire intricata* 32 e

Bohuſlaus R. Poloniæ, *pœnitens trucidati a ſe S. Stanislai* 505 a

Bona (Jo.) Card. *ſcribit de veluſto uſu communicandi ſub una ſpecie* 72 a

Bonfinius (Antonius) *Hiſtoriographus Andreæ R. Hung* 316 e

Bonifacius da Auguſta, alaſtus Archiep. Lugdun. 13 *ſæc. elevari facit Corpora S. Juſti & aliorum* 13 *Epp. Lugdun.* 346

Bonifacius PP. VIII, *fruſtra ſolicitatus a B. Lullo, ad exequenda pia conſilia* 672 d

Bonovinus, *famulus S. Arialdi M. ejus geſta ſcriptori Vitæ dictat* 285 b

Bonus, 13 *ſæc.* Ep. Venuſinus, *in cauſa B. Benevenuti judex* 328 c

Bugremundus, Nobilis Sabaudus, *hoſpes S. Anthelmi Ep.* 12 *ſæc.* 235 f

Bonzagnius (Adeodatus) Ab. S. Petri Regien. *elevat Reliquiam S. Proſperi Ep. in theeam argenteam* 17 *ſæc.* 72 a

Bovillus (Carol.) *ſcribit vitam B. Lulli* 639 d

Brada, R. Scytharum, *captus a S. Gallicano* 38 b

Bretislaus, Dux Bohemiæ; *cognatus S. Ladislai* 327 b

Breviarium Rom. *correctum in SS. Joanne & Paulo* 36 e

† Bruno, Archiep. Colon. *Roma accipit auriculum de Catena S. Petri* 452 f

Bryene, Diaconiſſa Sibapoli, *Magiſtra S. Febroniæ* 18 e

Byzantius, Senator Rom. *elevat Corpora SS. Joannis & Pauli* 660 f

Byzas ſeu Byzantius *Hymnographus, ſcribit de vinculis S. Petri* 442 e

Cadolus

C

CAdolus Antipapa, *contra Alexandrum II ſæculo XI* 303 c
† Cæſarii Eccleſia, *oblata*, S. Guillelmo 120 b
Cæſarius Monachus Nonbergen. *ſcripſit de S. Erendrude* 580 b
Cajus Imp. *ſibi, ut Deo, ſtatuas erigi iubet* 406
Cajus Scriptor Rom. 3 *ſæc.* 407 e
† Calidonius, Ep. Veſontion. 3 a
† Celis Cardinalis, *certi cultus, incerti temporis & tituli* 77 a
† Calixtus PP. *Corpora Apoſtolorum tranſfert ad Catacumbas* 436
Calo Joannes Imp. CP. *genet* S. Ladislai R. 327 e
Camerarius (Joannes) *jaſio levior in adſtruendis Sanctis, qui non ſunt* 248 b
Capita SS. *Apoſtolorum, quando & quomodo Roma a Pontificibus circumlata* 442 f
Carolus Martellus *Princ. Franc. ſæpe de Saracenis victor*, 80 f. *Sub eo tæſus S. Salvius Ep.* 197 e
Carolus M. Imp. *ſub quo inventum Corpus & ſcripta Vita S. Salvii Ep. M.* 196 c
Carolus R. Franc. *pretioſis monilibus ornat Capita Apoſtolorum ſæc.* 14 443 d
Caroli Simplicis R. Franc., *epocha varia* 94 c
Carpianus, *Præſes Corcyræ* 2 *ſæc* 5 c
Catharina de Bohemia, *uxor Ludolfi Auſtriaci* 14 *ſæc.* 162 f
Cercylinus, *an* Rex Coreyræ 5 d
† Cercyra V. M. *in Corcyra inſula* 5 d
Chagan, Dux Perſarum 8 *ſæc.* 189 d
Chagani Avarum, *a Chazaris diverſi* 189 d
Chagani Chazarorum *aliquot* 7, 8 & 9 *ſæc.* 188 e
Chifletius (Petrus Franc.) *fruſtra conatur eruſare Acta S. Babolini Foſſatn.* 179 e
Chilpericus, R. Burg. *pater* S. Crotildis *Reginæ Francorum* 362 f
† Chriſtianus, *apud Habeſſines* 248 e
Chriſtianus M. Camaldulenſis *Olomuctum tranſlatus* 143 d
Chriſtophorus Andreas, *Ep. Gurcen. Archi-Ep. Salisburg.* 16 *ſæc.* 321 d
Clarius Mon. S. Petri vivi, *apud Senones, & hiſtoriographus loci* 362 b
Claudianus, *frater S. Vigilii Teidentini* 260 b
† Clemens, *ordinatus a S. Petro ſucceſſor* 427 a
An ſcripſerit Itinerarium S. Petri, & libros Recognitionum 398 c
Clemens V, *a B. Lullo fruſtra convocatus*, 672 f
Clemens VIII *ſapiæ confeverſum de Corpore* S. *Proſperi Regien.* 62 b
Clodovæus I, R. *Franc. tranſfert Corpora quadam Sanctorum* 359. *Ejus filia*, S. Theodechildis 362. *Veneratur S. Maximinum* &c. 172 b
Clodovæi III, R. Franc. *Charta pro Stabulao & Malmundario* 191 c
Clotharius, R. Franc. *frater* S. *Theodechildis*, *ejus teſtamento ſubſcriptus* 6 *ſæc.* 367 c
Clotharius II, R. Franc. *Monarcha* 7 *ſæc.* 556
† Columbe V. *Soror S. Piciuæ* 82 e
Conn, *ſeu* Conradus, R. Germ. *coronatus R. Lomb.* 12 *ſæc.* 320 e. *Ejus mors pia* 321 b
Conradus Imp. *reformat monaſt. Hirſaſeld.* 390 c
Conradus, Dux Bohemiæ, *affinis S. Ladislai R. Hungariæ* 326 d
Conradus, Dux Moraviæ, *rebellis Conrado Imperatori* 143 b
Conradus, Epiſc. Gurcenſis & Friſingenſis 15 *ſæc.* 321 b
Conſtantia, F. Conſtantini, *deſponſa S. Gallicano* 37 c. *Quomodo mortua* 161 b
Conſtantinus Porphyrogen, *reſtaurat Noſocomium S. Sampſonis* 273 f
Conſtantia Imp. a *S. Gregorio fruſtra petit Caput S. Pauli* 435
Conſtantinus Imp. *fundat Romæ tres primas Baſilicas* 469 d
Conſtantinus PP. *mittit Viennenſi Eccleſiæ Reliquias Sanctorum* 290 e
Conſtantinus, *pater S. Pauli PP.* 379 d
† Conſtantini Martyris *Corpus* 13 *ſæc. inventum Lugduni* 346 e
Conſtantinus Antipapa, *contra Stephanum III* 8 *ſæc.* 378
Copulcius *ſive* Capulcus, Dux Chunorum, e *S. Ladislao victus* 324 c
Corbicanus Scotus, *an Sanctus in Belgio* 155 b
Cordeſius (Joan.) *Canon. Lemovic. ſcribit de miſſione S. Martialis* 537 *& ſeqq.*
† Cornelius Centurio, *an Ep. Illi* 414 a
† Cornelius PP. *levat Corpora Apoſtolorum de Catacumbis* 432
Crocus R. Alemun. *occidit S. Antidium* 42 e, 43 c
† Creſcens, *in Gallia prædicans* 245 d
† Creſcens *cum fratribus filiis S. Symphoroſæ* 263 a
Criſpus Presb. Criſpinianus Clericus, *Romani, Romæ ſub Juliano* 160 d
de Cruſio (Petrus Ep. S. Papuli, *collegit Officia propria ſuæ diœc.* 349 c
† Crothildis, *uxor Clodovæi I, R. Franc. & mater S. Theodechildis* 362
Crugerius (Georgius) S. J. *ſcriptor Sacrorum Pulverum Bohemiæ, per 10 Menſes: duo ultimi deſiderantur* 142 a
Cuniza *ſeu* Cunigundis Imp. *S. Heinrico injuriosa, dein ei devota* 390 e
Cuſturerius (Jacobus) S.J. *vindex & collector monumentorum de B. Raym. Lullo* 614 d. *Ejus epiſtola circa Vitam primam* 639 c
† Cyprianus Hiſpanus *Abbas in Gallia* 6 *ſæc.* 78 e
Cyriacus, *an aliquis* 6 *ſæc. Ep. Caſarauguſt.* 439 c

D

DAcianus, *fidelium perſecutor in Gallia ſub Decio* 360 b 361
Daniel, Ab. Montis-Virginis, 12 *ſæc.* 137 c
David, Burgundus Ep. Ultraject. 15 *ſæc.* 151 c
David Gothus, *reſtaurator Eccleſiæ Teletanæ* 222 e 6 *ſæc.*
Demetrius, Epiſcopus Jaurin. *Caput S. Ladislai R. ægrotæ includit* 317 e
Deodatus Papa, *an Sanctus* 155 c
† Deppa V. M. *Romæ Tornacum allata* 155 e
Deſiderius, Archiep. Strigon. *ſub S. Ladislao* 322 c
† Deus dedit Archiep. Cantuar. 7 *ſæc.* 533 b
Dexteri Pſeudochronicon, *etiam a Tamayo & Cordeſio explosum* 164 f
† Dionyſii Pariſienſis *ætas* 549 e
Dionyſius, Ep. Corinthi, *teſtatur SS. Petrum & Paulum Romæ paſſos* 407 d
† Dinnyſii Archiep. Mediol. *Corpus petit Ludovicus XII R. Franc.* 320 b
Dionyſius Exiguus, *inventor Æræ vulgaris* 364
Dinayſius Card. 11 *ſæc. adverſatur S. Arialdo* 286 d
Dioſcorus, *pater S. Dicenthi, Ep. Santonen.* 92 f
† Donatus Abbas Montis-Virginis 13 *ſæc. colitur Æſerniæ* 137 f
† Dorothea, Vidua Pruthenæ, 14 *ſæc.* 4 b
Dubravius (Joan.) Ep. Olomuc. *Latine reddit Hiſtoriam Bohem. Hageci* 143 b

Dudecho, Comes Wartberg in Weſtphalia
hoſpes S. Heimeradi 391 b
Dulcidius, Ep. Salmaoticenſis 10 ſæc. captus
a Maucis 213 c

E

† EBbo, 7 ſæc. Ep. Senonen. 365 f
Ebulus, Com. Pictav. 10 ſæc. bene me-
ritus de Malleacenſibus 173
Ebulus, Ep. Lemovic. ſæc. 10, reſtaurat Abba-
tiam S. Maxentii diœc. Pictav. 169 b
Eduardus VI Rex Angliæ: et aurum non con-
flavit B. Lullus 659 c
Egbertus R. Angliæ avus S. Salomes 493 b
Egbertus Arch-Ep. Trevir. jubet ſcribi Acta &
miracula S. Adalberti 91 c
Egbertus Archi-Ep. Eborac. 7 ſæculo non fuit
Sanctus 99 b
Egbertus Mon. Herſfeld. Scribit Vitam S. Hal-
merudi 386 b
Eggo, hoſpes S. Adalberti in Egmundo 98 e
† Eleutherius PP. 2 ſæc. accipit litteras Lugdu-
no pec S. Irenæum 338 f
† Eligius fundat Pariſiis capellam S. Martialis
560 b c
Elozimus Utriculanus, ſepelit S. Medicum M.
XI ſæculo 9 d
Engelbertus Desbois Ep. Namure. 17 ſæc. teſtatur
de pileo S. Petri, Namurci honoreato 462 b
Engelbertus de Peilenſtein, pater B. Hemmæ 807 b
Engelricus Eanerius Ab. celebris Grammaticus
542 b
† Eraclius Ep. Senonen. Ejus ætas 365 c
Eraelius Archi Ep. Lugdun. urbe pulſus, excl-
pitur a S. Anthelmo Priore Carthuſ. 231 c
Eringerus, 12 ſæc. metrice ceddit Vitam S.
Heimeradi 386 c
Erlinda, filia Theoderici II Com. Holl. viſa
donare a S. Adalberto 105 b
Ermengaudus Inquiſitor declarat articulos B.
Lulli ex Philoſophia Amoris eſſe a cenſura
immunes 720 f
† Erneſtus, Archi-Ep. Pragen. 14 ſæc. Vita
ſcripta a Bohuslao Balbino 552 e
Erneſtus Dux, ſub Salomone R. Hungariæ præ-
lio cæſus 322 c
Eucadius Regulus Tarentinus 1 ſæc. 430 c
Eudoxia Ux. Valentiniani III Imp. acquirit
Jeroſolymis Catenam S. Petri 451 a
Eudocia Junior fil. Valentiniani Jun. a dæmo-
ne liberata per S. Deodatum Ep. 261
† Eulalia V. M. Officium ex Mozarabico 220 b
† Euſtoſia Aiſtulfi R. Longobard. filia 17 d
Eugenius III, ob violatum S. Henricum Ep.
Olomuc. Coronam Moravum excommunicat 142 c
† Eulogius Cordub. M. mittit Barcinonem Re-
liquias S. Zoili 256 d
† Euſebius Coof. Elevatum 13 ſæc. Corpus 345 f
Euſtrageos, an Dux Saracenorum in Aquitania 81 b
Eymericus (Nicol.) Inquiſitor, B. Lulli ad-
verſarius, indiſcreti zeli redarguitur, & exilio
multatus 723 b

F

FAber Stapulen. Doctor Pariſ. B. Lullum
magi, facit 673 e
Fabianus Nob. Rom. ſepelit 4 ſæc. SS. Criſpinum,
Criſpinianum, & Benedictum MM. 258
Falco, Archi-Ep. Lugdun. 12 ſæc. quædam
donat Carthuſianis 229 a
Fauſtina, in cujus ædem Feretriæ translatum
Corpus S. Leonis 377 c
† Febronia V. forte filia Heraclii Imp. 16 f
† Febronia Aiſtulfi R. Longobard. filia 17 d
† Felmaſius L. Ep. Maurian. 73 c
† Felix IV PP. S. Theodechildi mittit Reli-
quias 371 f
† Felix II. Ep. Nolæ, 5. ſæc. Ejus epitaphium 260
Feltrinus de Gonzaga, deſtruit Abbatiam S.
Petri Regien, 14 ſæc. 59 c
Ferdinandi R. Legion. Diploma ſæc. XI., de
reſtaurandis cœnobio & Area S. Pelagii, 214 f
Ferdinandus Catb. Hiſp. favet Lullifiis 676 c
Ipſe & uxor Iſabella reſtaurant Eccleſiam S.
Petri Romæ in Janiculo 435 b
Ferdinandus Com. Carrion. ſæc. XI Corpora SS. Zoili
& Felicis Corduba ad ſuos transfert 255 f
Filomarinus (Paulus) Ep. Calat. transfert
Corpus S. Ferdinandi Ep. 332 f
Flaminius (Antonius) ſcribit vitam S. Proſperi
Regien. 53 f
Flavinus Cspellanus Pippini Regis 383 c
Florentius Com. Holland. XI ſæc. 504 c
Florentius de Montmorency S. J. Vitaetus
Gracculis 17. ſæc. 176
Florinus Presb. 2. ſæc. 338 c
Florus Lugdunenſis, Bedæ Martyrologium literato
auget, quæ ſecunda editio latet 336 f
Florus Fundator monaſterii ſui nomine CP. 192 c
Fortunatus (Venantius) Poeta Presb & Ep.
Pictavienſis ſcribit carmina de Theodechilde
Reg. Ecqua illa? Ejus ætas 369 d
† Franciſcus Fundator Minorum pueram mor-
tuum Corneti ſuſcitat 327 c
Franciſco R. Galliæ, auctoritate S. Irenæi fun-
detur, Calviniſtas abjicere 332 c
Franciſcus Gonzaga, Ep. Mant. Commiſſarius
Apoſt. ad dirimendam litem de Corpore S.
Proſperi Regien. 62 b
Freculfus Ep. Xantonen. 92 c
Fridericus III. Imp. petit canonizari B. Hem-
mam 813 d
Fridericus Schembek S. J. 17. ſæc. Præpos.
Cracov. excipit brachium S. Pauli Ap. 446 b
Fulvius (Franc.) O. Minim. 17. ſæc. Orator clariſ-
ſimus, ſcribit de S. Maximo Ep. Taurinenſi 50 b

G

GAleatius Vicecom. Mediolanen. occupato
Regio, filium Ugolinum quinquennem 14 ſæc.
Epiſcopum ſtatuit 60 f
Galindus Eniconis, ſæc. 9. Barcinonem affert
Reliquias S. Zoili M. 256 d
Gallicani Conſules plures Romæ 36 e
Garſea Rex Pampelon. 10. ſæc. 213 c
Gaſpar Silingardis ſæc. 17 Ep. Mutin. Com-
miſſarius Apoſt. ad dirimendum litem de Corpore
S. Proſperi Regien. 62 b
† Gaziani Ep. Tnronen. ætas 551 f
Gaufredus Ab. S. Petri-Vivi, tranſfert Corpus
S. Theodechildis 372 b
Gaufredus Comes Britann. 12. ſæc. 571 b
Gaufridus de Colonne, ſcribit de Reliquiis S.
Petri-Vivi Senon. 362, 371
Gauſericus Dux Gothorum, Xanctones obſidet
93 e
Gebhardus Archi-Ep. Salisburg. agit pro inſti-
tuendo Epiſcopatu Gurcenſi 498 c
Gennadius de Scriptoribus corrector in S. Ma-
ximo Ep. Taurin. 48 f

Ge-

Geloyra, Monachs, *soror Sancti R. Legion.* 214 e
Geldolfus a Ryekel Ab. Can. Regul. Lovnii, *scribit de S. Anthelmo, fautor Carthusianorum* 13 *fatale.* 227 c
Geiza, R. Hung. *frater S. Ladislai,* 319 e
Gensrdus, *Procurator fisci Valencen. hospes S. Salvii Ep. M.* 199 b
Gerbrandus (Juannes) Carmel. *Auctor Chronici Comitum Hollandiæ* 95 e
Germeisylus Archi-Ep. Vesontion. *Arianus decessor S. Antidii* 41
Gero Archi-Ep. Colon. *Sanctus* 334 e
Geusgius Episcopus Amastris, & *sæc. sepelit S. Joannem Ep. Gothiæ* 191 f
Georgius Ep. *ordinat Constantinum Antipapam* 8 *sæculo* 378 e
Georgius 2. *sæc. Legatus Imperatoris CP. in Franciam* 382 d
Georgius Siciliæ Archithalassus *explorat virtutem S. Guilielmi* 526 f
† Gerardus Ab. O. Bened. 11 *sæc.* 562 a
Gerardus, Viennensis Comes, *socer Humberti Sabaudiæ Ducis* 237 c
† Gertrudis Nivellen. *solvit vinculum pœnitentis homicidæ* 503 c
Gertrudis, uxor Wladislai Ducis Bohemiæ 12 *sæculo* 140 f
† Gerulphi Translatio *Gandavi* 42
Giselbertus, Ab. Hasungen. 11 *sæc.* 386 a
Gisla uxor S. Stephani R. Hungariæ 326
Guilla, R. Chunorum, 14 *sæc.* 320 a
Giffana F. Pippini R. *susceptа a Paulo PP.* 387 b
Gisslemarus Presb. *Sanctus in Normannia,* 10. *sæculo* 225 f
Godricus Erem. *a Cameracio fingitur Sanctus, & Archiepiscopus S. Andreæ in Scotia* 248 b
Golomannus, S. *Ladislai in fratre nepos* 326 d
Gonzaga (Ferdinandus) Gubern. Mediol. 16. *sæc. propter novas urbis munitiones, aufert Chorum S. Dionysii,* 309 d
Gotwinus Cantor Villarien. *scribit Vitam B. Arnulfi* 607 d
Gothofredus, *male designatus* Archi-Ep. Mediol. 11 *sæc.* 304. e *Ejus ordinatur* 305
De Gondrin *v.* Ludov. Arch-Ep. 17 *sæc. Senon. Mauriacensibus concidit Vertebram S. Theodechildis* 278 f
Gratianus Ep. 11 *sæc. Ferrariam Vicohabentia transfert corpus S. Leonis* 377 b
† Gregorius PP. *largitur limaturam de Catenis Apostolicis* 452 c. *Jubet Gentilium epulas & festa converti in sacra* 472 e
† Gregorius Juton. *cucullatur in tecto, a librariis vitiato* 336
Gregorius PP. IX., *statuit judices in causa B. Benevenuti* 327 f
Gregorius XI *Jubet examinari libros B. Raym. Lulli, eique affingitur Bulla, ipsos damnans* 717
Gregorius Ep. Vercellensis, 11. *sæc. suscipitur a Gregorio VII.* 306 d
Gregorius Ep. Adrianen. 12. *sæc. adest dedicationi Abbatiæ Regien.* 58 e
Grossulanus Electus Ep. Saonen. *pro Anselmo Archi-Ep. administrat. Eccl. Mediol.* 321. c *Eoque mortuo postulatur successor* d. *Deponitur* 314 f
Guido Card. Eugenii III. Legatus 12 *sæc. recognoscit Corpus S. Prosperi Ep. Regien.* 58. b *Mittitur in Bohemiam contra concubinarios* 542 f
Guido de Vilate Electus Mediol. 11. *sæc.* 290 e *Ultro deponit Episcopatum* 304 d
Guido Ep. Ferrar. *sæc.* 11 377 d
Guido Prior magnæ Carthusiæ in *sæc. decessor S. Anthelmi* 1302
Guigo miles Sabaudus, *fundator Hospitalis Inter-Saxa* 235 a
† Guilielmus Abb. *Bellæ-laudæ Ord. Cist.* 3 e
Guilielmus, Ep. Mauriau. 12 *sæc. amicus S. Anthelmi Ep. Bellic.* 234 a
Guilielmus Archi-Ep. Viennen. 13 *sæc. transfert Corpus S. Justi Ep. Lugdun.* 346 d
Guilielmo Ep. Papien. *Gregorius VII. commendat S. Herlembaldum* 306 a
Guilielmus Com. Nivernensis in *sæc. fit Carthusianus* 230 c
† Guntheros *in Bohemia* 319
Guntherus Ep. Gurcien. 11 *sæc.* 520 d
† Guntramnus R. Burgundiæ, *ejus Chronologia, & fundatio Ecclesiæ Maurianen.* 73 a
Gurcensium Episcoporum *series* 520 & *seqq.*
Gutheseus Dux Chunorum, *Salomoni Exregi factus contra S. Ladislaum, ab hoc victus* 324 a

H

HAimericus Ab. Malleac. 10 *sæc. recipit ex Britt. Min. Corpus S. Maxentii Ab.* 573 f
Halloix (Petrus) *S. J. scribit prolixe de S. Irenæo Ep. M.* 338
Haribertus, Ab. Murbach, *Missus Pippini R. ad Paulum PP.* 383 b
Hartbertus Ep. Ultraject. 12 *sæc. dedicat novam Ecclesiam S. Adalberti* 108 c
Hartwicus & Wilhelmus, filii B. Hemmæ *pro justitia occisi* 508 b
Hertwigos, Ab. Hersfelden. *dicata ei vita S. Heimeradi* 385 f
Heckius (Joannes) Ord. Præm. *in Gallia ab Hugronotis excruciatus* 556 n
† Hegesippus. *Pro ejus libris perditis suppositi S. de Bello Jud. ex Josepho* 400
Heliogabalus Imp. *conatur omnium Religionum Sacra transferre ad cultum Solis* 436
† Helpidius Archiep. Lugdunensis *Corpus inventum* 13 *sæc.* 346 a
Hemma, *socrus B. Hemmæ Gurc.* 526 c
Henricus Niger Imp. 12 *sæc. regnat Mediolano Episcopum dare* 290 d
† Henricus Imp. *affinis B. Hemmæ* 526 b. *Reficurat monasterium Nonbergeasc* 582 e
Henricus IV Imp. *frustra solicitatus contra Hungaros* 322 a
Henricus III R. Angliæ 13 *sæc. visitat corpus S. Martialis* 570 f
Henricus IV R. Angliæ, *fingitur suasisse investigare lapidem philosophicum* 707 f
Henricus II Dux Carinthiæ, 11 *sæc. frater B. Beatricis* 525 c
Henricus Ep. Gurcen. 12 *sæc.* 520 e
Henricus Ep. Olomuc. *O. Præm.* 12 *sæc.* 3 b
Henricus Ep. Sabin. Card. *judex Apost. in lite de Corpore S. Irenæi;* 15 *sæc.* 344 a
Heraclius tyrannus 3 *sæc. in Gallia* 477 b n
† Heraldus, Ep. Maurian. 11 *sæc.* 77 a
Hermengiscius R. Vetnorum, *Martius Theodechildis Junioris* 370 e
Hermoygius, Ep. Tudensis, *Patruus S. Pelagii Martyris* 207 b, 213 c
Hartmannus Schedel, *auctor libri de 6. ætatibus mundi* 339 f
Hertwicus Archiep. Salisburgen. *transfert corpus S. Erendrudis* 582 f

Hevo,

Hevo, Abbas 2 Strabovien. *Ord. Præm.* 140 e
Hieria Senatrix, *converſa per S. Febroniam* 190
Hieronymus a Potentia, Abb. S. Petri, *tradit corpus S. Proſperi Regien. transferendum ad eccleſiam in urbe* 65 f
† Hilarinus, *Socius S. Gallicani ad opera caritatis* 38 d
† Hilarius Ep. Arelat. 5 *ſæc.* 348 a
Hildeboldus, Ep. Guic. 12 *ſæc.* 520 d
Hildepraodus Card. XI *ſæc. favet S. Arialdo* 286 d
Hildulous, Ab. S. Dionyſii *Pariſ.* 643 b
Honorius Papa, *quomodo cum monothelitis damnatus in 6. Synodo* 376 b
Hugo, Comes Veromaod. *tranſfert Corpus S. Pecinnæ Nyenbo ad S. Quintinum* 83 d
Hugo, Archiep. Lugdun. *Canonicos S. Irenæi ſeparat a Capitulo S. Juſti, eiſque Priorem claſtralem dat* 342 b
Hugo, Archiep. Veſon. *conſecrat eccleſiam S. Pauli, & eo tranſfert corpus S. Antidii Ep.* 40 b
Hugo, Prior S. Salvii, *prope Valencenas*, 12 *ſæc.* 596 c
Hugo puer, *in Anglia a Judæis occiſus* 397 f
Hyrcani duo, *patre & filius, Pontifices Hieroſol. diſtinguendi* 413
Humbaldus, Ep. Lemovic. XI *ſæc. depoſitus* 567 f
Humbertus, Comes Sabaudiæ, *a S. Anthelmo excommunicatus* 12 *ſæc.* 234. e. *Pœnitens abſolvitur* 235 d 236 d

I

† JAcobi Ap. *Miſſa ex Mozarabico* 222 a. *Ad eum peregrinus B. Guilielmus Fund. Montis Virginis* 115 a
Jacobus, R. Aragoniæ, 13 *ſæc. Conqueſtor Majoricæ* 644 e
Jacobus, Infans Aragoniæ, *Rex Majoricæ: ejus Mareſcallus B. Lullus* 649 f
Jacobus, Ab. Gantli, *jubet ſcribi vitam S. Guilielmi fundatoris* 114 e
† Jacobus Ep. Niſibenus, *an ſtruxerit Eccleſiam S. Febroniæ* 35 a
Jamotte (Carolus) Parochus Mercuſien. *ſcribit miracula S. Theobaldi* 589 f
† Ignatius de Loyola, fund. S. J. *a S. Petro Apoſtolo ſanatus.* 456 f
Immo, *Miſſus Pippini R. ad Paulum PP.* 381 a
Ingoara, *ſoror S. Ebonis* 365 f
† Innocentio PP. III *turpiter officia calumnia* 45 a
† Joachimi Ab. damnatio, *ſimilis Lullianæ* 791 f
† Joannes Bapt. *apparens, juſſit Carthuſianos vocari in Stiriam* 528
Joannes PP. XIX *definit S. Martialem colendum ut Apoſtolum* 543
† Joanoes Chryſoſtomus, *an ejus ætatis de vinculis S. Petri. Quidni?* 449 e
Joannes Rex Arag. *proſcribit Eymericum Inquiſit. accuſatorem B. Lulli* 711 e
Joannes de Naſco, *teſtis miraculorum S. Guilielmi, alius a ſcriptore Vitæ* 519 e, 526 b
Joannes Comes de Goes, *Epiſc. Gurcen. Cardin.* 27 *ſæc. Palatium tranſfert Aranburgum* 523
Joannes, *incola Montis-Virginis, ante S. Guilielmum* 118 e
Joannes Abbas O. Præm. *Ep. Litomir.* 541 a
† Joannes Ord. Pulſaoen. *fundator recipit ad ſe S. Guilielmum, fund. Montis-Virg.* 116 a
Joannes Patr. Legatus Apoſt. 15 *ſæc. dimittitur de Corpore S. Irenæi Archi-Epiſc. Lugdunenſis* 347 f
Joanna d'Arc, puella Aurelianenſis *innocens declarata* 397
† Joanna Figueyro Or. Præd. *Laſitana* 3 d
Joannes Ep. Antibar. *dedicat eccleſiam novam S. Proſperi* 14 *ſæc. Adminiſtrator Regien.* 60 a d
Josones Ep. Abellin. 12 *ſæc. dedicat eccleſiam in Monte Vire.* 120 f
Joannes Ep. Portuen. 7 *ſæc. ordinat Leonem II* 376 f
† Joannes Presb. Turon. *idem qui Monaſter.* 248 a
Joannes Diac. Neapol. *vertit Acta S. Febroniæ* 14 e
† Joannes Parentis, Generalis Minorum, *Beatus in Corſica* 334 e
Joffredus Ab. S. Martialis, 10 *ſæculo* 564 f
† Jonas, Diſcipulus S. Columbani 334 a
Jordanus (Joan. Joc. Ab. Montis Virg. *auctor chronicæ ſui Ordinis* 112 e
Jordanus Cajetanus, *de Aragonia dictus, ex privilegio Alphonſi R.* 331
Jordanus Ep. Lemovic. XI *ſæc.* 525. f: *reclamat facientibus Apoſtolum S. Martialem* 541
† Joſeph Hymnogr. *ejus Canon de S. Creſcente* 250 b *de vinculis S. Petri* 449 e
Jovianus Imp. *jubet elevari SS. Joannem & Paulum MM.* 560 c
Joviani, *Sacerdotes Jovis* 161 e
† Iſabella, Soror S. Ludovici 439
Iſabella de Jeſu Carm. 17 *ſæc. Vita qualis* 397
† Iſichius Archi-Ep. Viennen. *non ordinavit primum Epiſcopum Maurianen.* 73 o
† Iſidorus Ep. Hiſpal. *perficit libros divini Officii* 115. e. *Ejus Regula Veſontione* 41 f
Itherius *Ep. Bituric. an* Sanctus 3 f
† Juenoda V. *Regii relevatur* 12 *ſæc.* 38 e
Judas hoſpes S. Pauli, *ejus domus Damaſci* 429 d
Juliana Cornelienſis, *Leproſorii fundatrix ſub Regula S. Auguſtini* 2 b
Julianus Apoſtata, *Imp. & quando & quomodo cœperit perſequi Chriſtianos* 35. e. *Non præſens Romæ, ſed abſens per litteras jubet SS. Joannem & Paulum interfici* 159 e
Julianus, avunculus Joliaoi Imp. *perſecutor Antiochiæ, on etiam Romæ* 159 b
Juliani Pſeudo-Toletani *figmenta retecta* 2150
† Julianus, *Socius S. Vigilii Trident.* 166
† Junianus Erem. *in Lemovicibus* 78 c
Juſtinianus Imp. *reſtaurat Noſocomium S. Sampſonis* 264 b. *Ab eo curatur* 367 f *Dat Gothis Joannem Epiſc.* 185 f
† Juſtinus Philoſ. *de Simone Mago, Romæ viſo, occiſo* 405 f
† Juſtus Ep. Lugdun. *Corpus in ejus Eccl.* 344 b
† Juſtus M. *an* 5 *ſæc. frater S. Leonis, ſaltem IV* 49 f
Juſtus Perret Generalis Carthuſ. *indulget Epiſcopo Bellicenſi communionem meritorum &c.* 57 *ſæc.* 245 d

L

LActantii (Firmiani) *locus loſignis ad Chronologiam Chriſti & Petri* 404 f
Ladislaus Calvus, *nvus S. Ladislai R.* 319 o
† Lambertus *Fund. Begginagii Leodien.* 3 b
De Laneby (Benedictus) Prior S. Petri Vivi, *petit tranſferri corpus S. Theodechildis* 17 *ſæc.* 372 o
Lanſtancus Ep. Parmen. 12 *ſæc. adeſt dedicationi Abbatiæ S. Petri Regienſis* 58 e
Lanzo, Capitaneus Mediolan. XI *ſæc. exul.* 290 o
Landolfus Ep. Barii, *patruus B. Guidi* 551 b
Landulfus Canon. Mediolan. *Socius S. Arialdi Martyris* 283 e
Landulfus Cotta frater S. Herlembaldi, XI *ſæc.* 290. d. *Ejus obitus* 292 b

Lan-

Landulfus de Varegalate, Can. Mediol. 12 *ſec. Legatus ad Papam, dein Aſtenſis Epiſcopus* 313
Landulfus Senior, Hiſtoricus Mediol. *ſchiſmaticus* 12 *ſec.* 280
† Laurentius *jubet a S. Gallicano ſibi eccleſiam extrui* 38. *Ejus Oratorium, alias Sancta-Sanctorum, prope Baſil. Lateran. Romæ* 442
Laurentius Ep. Regien. 14. *ſec. recognoſcit Corpora SS. Venerii, Proſperi & Jucundæ, in urbem transferenda* 19 c. *Singula ſeorſim deponit in Cathedrali* 67 c
Laurentius, Ep. Gurcen. 14 *ſec.* 581 a
† Leander, Epiſcopus Hiſpalen. *ordinat divinum Officium* 215 c
Leborius Ep. Maurian. 7 *ſec.* 73 c
† Lebuini *Apoſtoli Transſilvaniæ Translatio* 4 b
Leo Drungarius, *i. e. Arebithalaſſus Juſtiniani Imp. curatas a S. Sampſone* 478
† Leo PP. I. *non fuit frater Maximi Ep. Taurin. neque ab eo a fornicatione abſtractus* 49. c *Fuit aliquando cultus* XXVIII *Junii* 374 b & *S. Hilario Arelat. offenſus* 548 b
Leo PP. X *damnat doctrinam Averois* 677 e
† Leonis Ep. Vicohabentiæ *Corpus, translatum ad montem Feretranum* 377 a
Leo Iſauricus Imp. *minatur confringere ſtatuam S. Petri Romæ* 434 b
Leo, Pater S. Joannis Ep. Gothiæ 590 b
† Leocadia V. M. *Ejus vetus ſtatua, quaſi induta habita ſit* 398
† Leonardi Lev. *cultus in Carniola* 509 b
Leonardus, Card. S. Xiſti, *declarat, nuſquam extare bullam damnatoriam librorum R. Lulli,* 722 b
† Leontius Ep. Veſontionenſis 3 a
Leopoldus Imp. *Hungariam recuperat* 317 e
Leopoldus Auſtriacus, *pater S. Leopoldi, juvat Salomonem Exregem Hung.* 322 a
Leotheria, Soror S. Ebbonis, *Ep. Senon.* 363 f
Leſcelina, Comitiſſa Augenſia, *fundatrix S. Petri ad Divam* 225 f
Letaldus Mediolan. Archiep. *inveſtitus ab Henrico Imp.* 307 e
Limburga, filia Henrici IV Imp. *an mater S. Hemmæ* 357 b
† Linus Papa, *an & quid ſcripſerit de S. Petro Apoſtolo* 399, 404 e
Lombardellus (Gregorius) *vitam S. Martialis implet fabulis* 737 f
Lonigus (Michael) 17 *ſec. vulgavit Tractatum Ms. de ſitu Confeſſionis S. Petri* 457
Lualdus (Mich. Angelus) *agit comis duobus de propagatione fidei per occidentem, & Actis SS. Petri & Pauli* 401 b
† Lucas Evang. *an in Gallia prædicavit* 544 f. *An idem qui Lucius* 4 c. *Brachium ejus Galeti* 2142
Lucas Brandis de Schaſs, *Typographus Lubecanus* 15 *ſec.* 340 b
† Lucianus, 4 *ſec.* Ep. *non* Maurianen. *ſed* Marianenſis 73 c
Ludovicus pius Imp. *captus a filiis,* 9 *ſec.* 562 e f
Ludovicus VII, R. Fr. *ad quem ſcripta a S. Anthelmo Ep. Epiſtola* 1175 b
Ludovicus XII, R. Fr. 16 *ſec. accipit Mediolanc Corpus S. Arialdi M.* 320 b
Lugdunenſium Epiſcoporum Corpora *in Eccleſia S. Juſti* 345 a
Liprandus, Presb. Mediol. *naſo & auribus mutilatus a Schiſmaticis* 307 c. *Ignis judicium ſubit contra Archiep. ſimoniacum* 312
Lulliſtarum Academiæ, *Majoricæ & alibi,* 728 *& ſeqq.*
Lulliſticæ doctrinæ explanatores & vindices 710
† Lupicini Ep. Lugdunenſis *Corpus* 23 *ſec. inventum* 346 b
Luxemburgius (Bernardus) *Ord. Prædicatorum ſcripſit Catalogum hæreticorum* 712 e
Lyſimachus, *ſub Diocletiano perſequitur Chriſtianos* 17 *f. Baptizatur & fit Monachus* 23 c

M

MAbillon (Joannes) *ſubmittit probatiora Acta S. S. Joannis & Pauli MM.* 158 f
† Maerina *vel* Magrina V. *Soror S. Pectinæ* 820
Macrobius, Ep. Donatiſta, *Romæ* 5 *ſec.* 458 a
Maffæus (Vegius) *ſcribit de monumentis & mirabilibus Baſilicæ Vaticanæ* 434 d
Maiabsyla (Philippus) *commodat notitias de B. Petro Aſtenſi* 579
Majoriana, frater S. Vigilii, *Ep. Tridentini* 166 a
Mamardus Ep. Taurin. 12 *ſec.* 315 a
Manuel, Dux Michaelis Imper. *contra Saracenos* 9 *ſec.* 386
De Marca (Petrus) Ep. Toloſæ, *defendit antiquitatem fidei in Gallia prædicatæ* 144 & *ſeqq.*
Marcellus Archimandr. Sibapoli 4. *ſec.* 32 c
Marcellus *fil. Marci Præf. Urbis ſub Nerone* 399 f *An auctor Paſſionis S. Petri* 399
Marcellus Presb. *ſcripſit corpus S. Petri Ap.* 428 c
Marcheſius (Dominicus-Maria) *Auctor Diarii Dominicani, Ep. Patcolanus* 250 b
Marcianus Ep. Arelaten. 5 *ſec.* 548 f
† Marciani, Ep. Frequent. *Corpus* 9 *ſec. Translatum Beneventum* 259 e
† Marcus, *Evangelium Romæ ſcribit* 406 b
Margarita, Reg. Angliæ, 12 *ſec.* 725 f
Margarita Sabauda *fundatrix Abbatiæ Bunzianæ Ordinis Ciſtercienſis* 12 *ſec.* 230 b
† Mariæ Deiparæ depoſitio 18 *Jan.* 419
† Mariæ Magdalenæ *an Papiæ mamilla* 528 d
† Mariæ Piſanæ O. *Fund.* XV *Auguſt.* 335 a
Marina, mater S. Dicentii, *Ep. Senon.* 91 f
Marius, Præſes Galliæ, *Crocum R. Alemannorum capit.* 46 f
Maro Tripolita, *hoſpes* S. *Petri Apoſt.* 426 b
Marqoardus, Dux Carinthiæ, *pater non B. Hemmæ, ſed B. Beatricis* 505 c
Marramaldus (Guilielmus) *pater B. Guidi, ſæculo* 14 255 a
Marramaldus (Fabritius) *Neapolim pro Cæſare contra Francos tuetur* 16 *ſec.* 533 a
† Martini Ep. Turon. *eria uno diſtincta* 409 d
Martinus R. Aragon. *favet doctrinæ B. Lulli* 676
Michael Balbus Imp. CP. 9 *ſec.* 384
† Martini Ab. Vertanen. *eccleſia* 568 a
Martyrologia *corrigenda in S. Proſpero Ep. Reien.* 13 c; & *in Hilariano* 679 c
Maſſacius (Thomas S. J.) *erudite ſcribit de Vita S. Pauli Apoſt.* 401
Mathildis Comitiſſa, *apud Regium Lepidi fundat monaſterium S. Petri* 13 c. *Conciliat Conradum Regem cum Papa* 311 b
Matthæus Lang de Willenburg, Card. Ep. Gurcen. Archiep. Salisburg. 16 *ſec* 581 e
Matthæus (Antonius) *Leida in Hollandia ſcriptor nobilis* 17 *ſec.* 552 d
Matthia a Nazaræis, Clariſſa, *in Picæno* 533 e
Maurus Archiep. Ravenn. *depoſitus per S. Leonem II.* 376 d
Maxentia, *mater S. Vigilii Tridentini* 166 b
Maximilianus Imp. *rogatus intercedere pro Canonic. S. Eucheriæ,* 88 e

Me-

Meginfridus, Præpoſ. Magdeburg. XI *ſæc.* 394
† Meinwercus Ep. Paderborn. *lapurius S. Heimerado, dein devotas* 391
Mellinas (Nicol.) *encomiaſtes B. Lulli* 639
† Menendi Prioris Can. Reg. in Luſit. *repertum Corpus, ex parte incorruptum* 248 f
† Menas Xenodochus, *Patriarcha CP.* 264 d
Metaphraſtes (Simeon) *collegenarius ſcribit Vitam S. Sampſonis* 262. *Judicatur ejus dignitas & ætas* ibidem. *Quas vitas Græcus ſcripſerit* 400
Mieſco, Dux Poloniæ, *avus maternus S. Ladislai, Regis Hungariæ* 319 e
† Mocii Martyris *in templo CP. ſepultus S. Sampſon Xenod.* 264 f 270 c
† Modeſtini M. *Reliquiæ in Monte-Virginis* 136 d
a Monte, Catd. S. Laur. in Lucina, *approbat oſſa S. Medici M.* 10 c
Moſcus (Franc.) *ſcribit Vitam B. Arnulfi* 607 f
† Moyſes Anachoreta, *Legislatoris collatus* 333 f

N

NAzarius, Civis Mediolanenſis, *ſocius S. Arialdi Martyris.* 283 e
Nempheus, *an* Dux Saracenorum *in Aquit.* 81 h
Nicolaus PP. XI *ſæc. Synodum Romæ cogit,* 289
Nicolaus Antonii, auctor Biblioth. Hiſp. *enumerat opera B. Raymundi Lulli* 693 f
Nicolaus Richardus O. Præd. *cognomento Monſtrum, ob genii excellentiam* 434 a
Niulaudius (Nicol.) *alt. Abbas Egmuada* 96 c
a Nuſco (Joannes) diſcip. S. Guilielmi, *ejus Vitam ſcribit* 322 e, 328 d

O

OBertus Gurcen. XI *ſæc. ſcribit Vitam S. Syri Epiſcopi* 479 e
Odolricus Ab. S. Martial. XI *ſæc.* 542 b 566 c
Odoleticus Mon. Glannafol. 120 *annorum* 128 d
Olhait, *an auor S. Ladislai Regis* 326
Oliva, ſoror Guidonis Archiep. Mediol. *occidi mandat S. Arialdum* 298 a
Olivarius in Aquitania Dux, *Normannorumne, an Saracenorum?* 84 b
Ordonius R. Gallieiæ, 10 *ſæc.* 213 e
Origenes, *ejus prædicatio Alexandriæ, & diſcipuli Martyres ſub Severo* 355 b
Oſul Dux Chunotum *Hungariam invadit* 14 *ſæc. & vincitur* 320 a
Otto Imp. III, *in S. Pauli Romæ Monachos pro Canonicis ſtatuit.* 467 a
Otto Dux Bohemiæ, *ſororius S. Ladislai Regis Hungariæ* 320 d
Otto I Ep. Gurcenſis 13 *ſæc.* 520 d
Otto II. Ep. Gurcen. 17 *ſæc.* 521 e
Ottocarus I, Stiriæ Marchio, *fundator Carthuſiæ Seitzen.* 12 *ſæc.* 526 a
Ottocarus II, Dux Stitiæ, *locupletat Carthuſiam Seitzen.* 13 *ſæc.* 526
Ottocarus III, R. Bohemiæ 14 *ſæc. benefactor Carthuſ. Seitzen.* 527 b

P

PAcificus Cappuc. *ceſſit cultus B. Lulli* 636 e
Paldus, Nobilis Benevent. *tranſfert Corpus S. Deodati, Ep. Nolani, in eadem ipſi a ſe ſtructam,* 9 *ſæc.* 261 b
Pammachius, *fundator tituli ab eo dicti Romæ* 358 b
Papaleonum familia *Meſſanæ* 375 a
Papias, *Diſcipulus S. Joan. Evang.* 317 c
Paſchalis PP. 12 *ſæc. tranſfert Corpora quatuor SS. Leonum* 374 f
Paſtelaigue (Joan.) Ep. Bellic. *elevat. Corpus S. Anthelmi Ep.* 239 a
† Patiens, Ep. Lugdunen. 6 *ſæc. tranſfert Corpus S. Iteræi Ep. M.* 337 b. *Ipſius corpus invenitur* 345 f
de Pax (Nicol.) *ſcribit Vitam B. Lulli* 639 f
Patricius Flemengus, *Hibernus, O. Min. Pragæ ab hæreticis cæſus* 180 f
Patroclus, Ep. Arelat. 15 *ſæc.* 547 f
Paulinus, Junior Ep. Nolæ, *Mediolanum excurrit pro S. Deodato Presb. liberando* 260 e
Paulinus Waldnes, Canonicus Gurc. *ſcribit Acta B. Hemmæ* 506
† Paulot Ap. *anno æt.* 33 *converſus* 401 f. *Ejus Catena Romæ* 432 d
Paulus PP. I, 8 *ſæc. condit eccleſiam in Silice* 432 b
Paulus PP. II, *jubet enumerari miracula S. Hemmæ* 512 a
Psulus Patr. CP. *ſeſe abdicat & fit Monachus,* 8 *ſæc.* 191. *Adhuc laicus exceperat Acta Synodi ſextæ* 276 b
Paulus, *pater S. Leonis II.* 375 e
† Paulus, Ep. Narbon. 1 *ſæc.* 549 c
Paulus Boriella, Abb. S. Proſperi, *hujus Corpus tranſfert in novam arcam* 16 *ſæc.* 69 a
Pelagius I Papa, 6 *ſæc. reſtaurat Eccleſiam S. Petri ad Vincula* 448. *An Diaconus ſcripſerit Vitas Patrum* 110 c
Pelagius, Ep. Ovet. *Hiſt.* 12 *ſæc.* 224 d
† Peregrinus Conf. *Corpus* 13 *ſæc. elevatum* 34 b
† Perſeveranda, *alias* Pecinna *V.* 255 c
Petronas, *ſub Michaele Imp.* Magiſter Legionum, 9 *ſæc.* 386 a
Petronillæ V. *Corpus a S. Paulo PP.* 8 *ſæc. tranſlatum* 378 f
Petronilla, *Com. Holland. Vidua Florentii Craſſi,* 12 *ſæc.* 106 f. *Reſtaurat Abbatiam Egdud.* 107 b
† Petro Ap. *adſcripti, quotquot Roma miſſi, primi Epiſcopi Eccleſiarum* 644 e
† Petrus Cæleſtinus Papa *appellatus a B. Lulio abſque effectu* 671 d
† Petrus de Honeſtis Archiep. Rsvenn. *ſuadator Claſſen.* 334
Petro R. Aragoniæ *favet Lulliſtis* 676 b
Petrus Jacobus Ord. Aug. 15 *ſæc.* 532 f
Petrus Etem., *Dux & incitatur belli ſacri* XI *ſæculo* 325 f
† Petrus Damiani Card. *legatus Mediolanum miſſus, damnat Widonem Archiep.* 28. *Probat zelum S. Arialdi* 289. *Scribit homilium de S. Maximo Taurin.* 49 e 512 a
† Petri Czari Roſtov. *Acta deſiderantur* 396 f
Petrus Igneus *Vallumbroſ* 13 *ſæc.* 280 e
Petrus de la Gatata. Abb. S. Petri Regien. 14 *ſæc.* 14. *Ex deſtructo Monaſterio tranſfert in urbem Sanctorum Regienſium Corpora* 59 c
Phœbeus (Franc. Maria) *ſcribit de Cathedra S. Petri Romæ* 456 d
† Philippus Apoſt. in Gallia *prædicans* 545 f. *Ejus humerus Gueret* 114 a
Philippus III, R. Hiſp. *reſtaurat eccleſiam S. Petri in Jaiculo Romæ* 435 b
Philippus, R. Franc. *favet doctrinæ B. Lulli* 676 c
Philippus Bonæ Spei Ab. 12 *ſæc. ſcribit Paſſionem S. Salvii* 196 c
Philippus a Viſit. Carm. *Auctor Actii bene ordinatæ Sanctorum Ordinis ſui* 397
Philippus Zobolus, Abb. S. Proſperi Regien. *hujus & aliorum corpora recognoſcit faci* 16 *ſæc.* 69

Phi-

Philotheus, Discip. Pauli Ap. *an in Hisp.* 422 c
Photina, *mater S. Joannis Ep. Gothiæ* 190 b
Phygellus, *an Ep. Ephesi, dein Apostata* 414 b
† Pigmenius Presb. M. *sepelit SS. Joannem & Paulum MM.* 159 d
Pippinus Hertallus Dux Franciæ, *Frisonum domitor* 97 d
Pippinus R. Franciæ *compescit Astulfum R. Longobardorum* 370 f
Pippinus, F. Pippini R. *susceptus a Paulo PP.* 381 e
Placentinus, Ep. Velitern. 7. *sec. ordinat Leonem II* 171 f
Platonis, *Diaconissa Sibapoli* 3 *sec.* 18 a
Plinius, *de Portis Caspiis, explicatus* 228 b
Polemei Silvii *latercules. Quid in eo significet vox* Depositio 409 a b
† Polycarpi Ep. M. *discipulus, S. Irenæus Ep. M.* 336. *Illius Reliquiæ Lugduni inventæ* 346 c
Polychronius, *a Synodo* 6 *damnatus & vocatus Novus-Simon* 375 c
† Poma V. Soror S. Memmii Ep. *Vita promissa expectatur* 249 c
Primus, Ep. Cabillonen. *suppositus pro* Joanne I. *auctore Topographiæ Sanctorum* 14 *sec.* 491 c
Primus, Comes sub Dioel. *favet Christianis* 18 a 24 a
Proaza (Alfonsus) *textit Catalogum librorum B. Lulli* 696 b
Probus Imp. 3 *sec. variorum Barbarorum victor* 22 c
Probus, *Pauli Ap. hospes in Hispania* 422 e
† Probus Monachus *Moguntiæ* 2 c
Processus (Nicol.) 13 *sec. scribit de Capitibus Apostolorum* 443 a
Proclа, *Socia S. Petronillæ V. M.* 19 d 22 a
Procopius Historiogr. *Ejus auctoritas.* 382 b
Prosper, Senator, *sub Diocletiano* 17 f
Prosper Aquitanus, Scriptor, *non fuit Episcop.* 146
† Prosper, Aurelianensis Ep. 5 *sec.* 54 a
Prudentii *Hymnus de SS. Petro & Paulo* 402 f
Publius, Princeps Melitæ, *hospes S. Pauli* 431 b
† Pudens senior, *hospes S. Petri Romæ* 430 d
† Pudens junior, *patet SS. Praxedis & Pudentianæ VV.* 430 e
† Pueri Babylonii *translati ad Mon. Virg.* 137 a
Pulkana, *Historiographus Bohemiæ* 141 d
Puricellus (Jo. Petrus) *scripsit de SS. Aroldo & Herlembaldo* 279
Pyrises, *alias* Irene *filia, S. Ladislai, Imperatrix Constantinopolitana* 326 e

R

RAchel, *mater Simonis Magi* 425 c
Radiges, R. Varnorum, *privignus & maritus Theodechildis junioris,* 370 f
Raguel, Presbyter Cordubæ, *scribit de S. Pelagio Martyre* 205 a
Rakoczi (Gregorius) Hungarus *spoliat arcam S. Wenceslai, quæ etiam in posteris luit* 317 d
†† Raymundi *sancti, plures* 633 b
† Raymundus Miles. *Corpus in Podio Sirani* 350 d
† Raymundus de Penafort, *B. Lullo familiaris* 662
Raimundus Cucherius L. C. *cui dicata Vita B. Raymundi Lulli,* 668 f
† Rainaldus, Ab. in Pesiniaco, *colendus* 1 *Dom. Augusti* 334
Ranimirus, R. Legion. *conficit pacem cum Mauris, & transfert Corpus S. Pelagii M.* 214 a
Ratbodus, R. Frisonum, *debellatus a Pippino R. Francorum* 99 d
† Rautianus Comes Templorum, *sub Juliano* 39 e
† Remacli Ep. Traject. *Translatio* 4 e
Remedius *vel* Remigius, Ep. Rotomag. *frater Pippini R.* 383 a
† Remigius, Ep. Remensis, *familiaris S. Maximino Ep. Taurin.* 30 b
† Remigius Archiep. Lugdunensis. *Ejus* 13 *sæc. elevatum Corpus* 345 f
Renda (Felix) *scribit vitam S. Guillelmi Montis-Virginis* 112 d
Richardus Card. de Oliveris, 15 *sec. elevat aneam statuam S. Petri in Vatic.* 434 a
Richerius, Ep. Melfien. 13 *sec. an judex in causa B. Benevenuti* 328 b
Riera (Antonius) *agit Avenione causam B. Raymundi Lulli* 721 f
Robertus, R. Siciliæ, *reconciliatus R. Guido Ord. Præd. Inquisitori Neapoli,* 14 *sec.* 151 d
Robertus, Ab. Montis-Virginis *novum condit monasterium* 136 f
Robertus, Ab. Villarien. *transfert corpora Sanctorum* 16 *sec.* 607 a
Roehus Gonzales S. J. in Paraquaria Martyr, *ablato Capite, vocem mittit ex pectore* 47 e
Rodbertus, *Missus R. Fr. ad Paulum Papam* 382 a
Rodericus; *R. ult. Hispaniæ ex Visigothis* 310 b
Rodulfus *Electus Imp.* 325 f
Rogerius Melfien. *hospes S. Guillelmi* 118 a
Rogerius, Dux Apuliæ, *& Rex Siciliæ, familiaris S. Guillelmo* 118 b. *Ejus exploratæ Virtutem submissa meretrice* 126 f
Rogerius, 12 *sec.* Ep. Nuscanus, *elevat Corpus S. Guillelmi* 113 a
† Rolandus, *Dux Coroli Magni* 8 *sec.* 81 b
† Rolandus de Medicis *solitarius* 118 b
Romanus Imp. *f. Constantini Porphyrog.* 10 *sec.* 275
† Romedius, *Socius Vigilii Trident.* 166 f
Roricus, R. Danorum 9 *sec.* 100 f
Rotwita, Monialis, Gandersheimensis *scribit Carmen de S. Pelagio M. & alia plura* 205
Rudolfus, Ep. Eugubinus, *laudatus a S. Petro Damiani, an Sanctus* 155 e
Rudolfus, nepos Rudolfi Imperatoris, 14 *sec. Dux Austriæ* 163 a
Rufus Ep. Taurinen. *Mauricianæ visitat digitos S. Joannis Baptistæ* 73 e
Ruffus (Joan.) Archiep. Consentinus, *Ad ipsum directa Vita B. Lulli* 674 e
Rudolfus, Ab. Hersfeld. *dein Ep. Paderborn.* 390
Rudolfus, Ab. Vallumbrosanus. *Inscribuntur ei Acta S. Arialdi* 281 b
† Rumoldus Archiepiscopus. *Melchiniæ* 3 e

S

SAbinianus PP. *quomodo martyus* 464 d
Sikuel Archang. *Præses frugum apud Æthiopes* 396 a
de Sales (Carolus Augustus) Ep. Gebenn. *elevat Corpus S. Joannis Hisp. Carthus.* 146 c
Salelles (Sebast.) S. J. *quid de B. Lullo* 713 f
Salomon, Rex Hung. *patruelis S. Ladislai* 319 f
Ejus obitus 324 c
Salomon, R. Britanniæ Minoris, *transfert Corpus S. Maxentii ex Pictavis, eique condit Abbatiam S. Salvatoris* 173 c
† Salvius, Ep. Ambian. *confusus cum Martyre* 7 *sec.* 196 e. *Et cum sancto Ep. Albinensi* f
Saocius, R. Legionen. *Corduba petit & accipit Corpus S. Pelagii M.* 206 a, 214 b
Samuel, Ep. Ferrarien. 11 *sec.* 377 d
Sampyrus; Ep. Asturic. *Hist. 10 sec.* 213 b

Sapor R. Perſarum, *an contra eum miſſus S. Gallicanus* 36 f

† Stans (Joannes) *Carmelita Valentiæ* 3 d

Saracenis converteudis *impendit ſe B. Raymundus Lullus Tuneti & Augiæ* 647, 663

Sartorius (Jul. Æmilius) *Scribit de Actis SS. Petri & Pauli* 400

† Saturnini, Epiſcopi Toleſani, *Translatio* 4 d. *Vita qualis* 553 a

Schenckius Archiepiſc. Ultraject. 16. *ſæc.* 852 n

Sebaſtianus R. Coreyræ, 1 *ſæc. converſus a S. Jaſone* 1 f

Sebinas Ep. Gothiæ, *Arianus* 4 *ſæc.* 285 e

† Seboldus Confeſſor Norimbergæ 386 d

Segui (Joannes) *primator Canonizationis Lullianæ* 638

Selenus, *perſecutor in Oriente ſub Diocletiano* 17 f

Semon-Sangus Deus Fidius *apud Sabinos; ejus, non Simonis magi, ſtatua Romæ* 406

Seraphinus, Ep. Regienſis, 14 *ſæc. Corpora ſanctorum credita eſſe SS. Proſperi & Venerii, tranſlata ad eccleſiam S. Proſperi de Caſtello* 67 c

Sergius Ravennæ Ep. 8 *ſæc.* 382 e

Severus Imp. *ſub quo paſſi S. Irenæus & cives plerique Lugduni.* 335 c. *Initio Chriſtianis favet* 336 b

† Servatius, Ep. Traject. 4 *ſæc. Roma adfert Clavem de ſepulcro S. Petri* 433 e

† Severus Sulpitius, *de Martyribus in Gallia explicatus* 511 a

Severus Ab. Agithen. *Magiſter S. Maxentii Ab.* 5 *ſæc.* 170 d

Sichardus Princeps Beneventanus 9 *ſæc.* 259

Sigefridus Archiep. Mogunt. 11 *ſæc. perfecit monaſterium Haſungenſe* 386 a

Sigiſmundus Auſtriacus, Ep. Gurcen. *Auguſtanus & Trid.* 17 *ſæc.* 52 e

Sigiſmundus Ep. Labaceo. *Commiſſarius pro Canonizatione B. Hermæ*, 13 *ſæc.* 515 b

Sigiſmundus Laurentii, Barnshita, *Tomus* 2 *Italice ſcripſit de S. Petri geſtis & virtutibus* 401 n

† Silveſter Papa *putatur Lundenſibus attuliſſe claviculam catenarum S. Petri* 455

† Simeon Erem. *Treviris* 543 b

Simonis Cotiarii *domus Lyddæ* 429 e

† Simon Solitarius 5 *ſæc. in Ægypto* 110 f

Simon Card. 13 *ſæc. Legatus in Franciam* 440 a

† Simon de Porchiano, *non* Torſiano, *Ordinis Franciſcanorum, Amerini* 396

Simon Magus *Romanos timuerunt ſub Claudio & Nerone Imp.* 405 f. *Certamen cum S. Petro* 424

† Simplicianus Ep. Mediol. *cui S. Vigilius Ep. Trident. dirigit Acta Martyrum* 164 d

Siriacus (Thomas) *Hibernus, Ordinis Minorum profecutus Acta Sanctorum Hiberniæ*, 180 f

Sobieslaus Dux Bohemiæ, *pater S. Wenceslai* 140 c

† Sopater, *an idem qui* Soſipater, *cognatus Pauli* 35 b

Sophia, uxor Salomonis, *Regis Hung.* 339 f

Sophia, uxor Theodorici, *Comitis Hollandiæ*, 12 *ſæcula* 108 c

† Sophronii Ep. Hieroſol. *ſermo de SS. Petro & Paulo* 400

Soreſinus (Joſeph) Protonot. Apoſtol. *ſcribit de Capitibus Apoſtolorum* 442 f

† Sorua, *ſocer S. Amandi Erem.* 78 e

de Sparwenfeld (Gabriel) Baro *vertit nobis Menologium Ruſſicum* 511 b

Spinola (Julius) Card. 17 *ſæc. Ep. Lucen.* 389 b

Stengelius (Carolus) O. B. *edit opus inſigne de S. Petro* 403

† Stephani Protom. *Beatchium Veſontione* 143 a

Stephanus, 14 *ſæc. R. Raſciæ & Dalmatiæ* 60 c

Stephanus, *poſt Zachariam electus Papa, an vitio a Baronio dictus II, antiquis eum non numerantibus* 480 a

Stephanus II, *Papa, frater S. Pauli Papæ I* 5

† Stephanus R. Hung. *propatruus S. Ladislai R.* 319 e. *Ubi ille hujus Corpus elevatum* 324 e

† Stephani Archiep. Lugdun. 13 *ſæc. elevatum Corpus* 345 f

Stephanus, Ep. Florent. *zeloſus contra ſimoniacos & concubinarios* 286 b

† Stephanus, Ep. Calatinus 335 b

Stephanus, Ab. S. Martialis. *Lemovic.* 373 f

Stephanus, Ab. Egmund, 11 *ſæc. laudatus* 1040

Stylico *bis Conſul Romæ* 563 n

† Superius M. *Roma Bononiam allatus* 17 *ſæc.* 155 n

Suanegotta, uxor Theodorici *R. Auſtraſii, mater Theodebildis Junioris* 370 d

Szuatopluc vel Zuentopulcus, Dux, 11 *ſæc. Pragam fraude occupat* 327 b

Sunzo, Archiep. Mogunt. 9 *ſæc. occiſus a Nor. mannis, an Saxibus* 3

Syneſius Eunuchus, *Miſſus Imp. CP. ad Pipinum Regem Francorum* 383 c

Syrus, Diſcipulus S. Actaldi, *ſupplet aliquid in Vita* 301 c

T

TAbithę, *a Petro ſuſcitatæ, domus* 429 e

de Tatis (Aloyſius) Hiſtoriographus Comenſis, *quid conatus pro S. Euroſia* 90 c

Taraſia, uxor Sancii I. Regis Leon. 214 c

Taraſia, Domina Carrionis, 11 *ſæc. ſtruit eccleſiam S. Zoili* 255 e

Tartari *Vaenditium, 13 ſæc. bis occupatum, caſcindunt* 416 b

Templarios & Hoſpitalarios *in unum Ordinem cogere molitur B. Lullus* 641 f

Terentianus, *Cuſtillarius Præſidis Utriculani, ſub Antonino* 8 e

Teuzo Ep. Regien. *fundat eccleſiam S. Proſpecti Collegiatam* 16 f

† Theobaldus, Gsmaldulen. *Vaugaditiæ* 591 c

Theodebertus, Rex Auſtraſiæ, *Frater Theodechildis Junioris* 440 a

Theodelinda, Regina Longobard. *accipit cultellum S. Petri* 440 a

Theodericus II, Comes Hollandiæ, *pro Monialibus Mozachos Egmundam inducis* 195 b

† Theodora, ſoror S. Hermetis, *accipit vincula S. Petri a S. Balbina* 450 d

Theodericus primus Comes Hollandiæ, *fundator Egmundanus* 94 b

Theodori, *non* Sancti, *ſed* Papæ, *eccleſia Romæ*, 13 *ſæc.* 442 a

Theodoſius Imp. *Ruffrium dicunt S. Antidio* 41 f

Theodoſius Patr. CP. 12 *ſæc. in cauſa fidei appellat judicium Papæ Rom. contra ſuum Imp.* 246

Theodolfus, *nobilis Francus* 6 *ſæc. a S. Maxentio curatus* 174 c

† Theodulfus Babolenus 6 *ſæc. plurium in Gallia cœnobiorum fundator* 179 c

Theophylactus, S. R. E. Archidiac. *mortuo Stephano II fruſtra ambit Pontificatum* 373 b

Thomais Monialis *ſcribit Acta S. Febroniæ Virginis Mart. Diſcipulæ ſuæ* 54 b

† Thomas Erem. *in Malleo, ejus an Reliquiæ Papiæ* 179 d

de Thureyo (Petrus) Card. *litem de Corpore S. Irenæi dirimit in favorem Abbatiæ ejus contra Canonicos S. Juſti* 342 c. *Ejus frater* Philippus *dechiep. Ludun.* ibid. e

Tho-

Thomas, Ep. Regien. S. *sæc. elevat Corpus & struit ecclesiam S. Prosp. Ep.* 56 b
† Thomas, Ep. Regii-Lepidi. *Ejus Translatio.* 70 c
† Titianus, Ep. Laud. *Epitaphium ejus* 456 a
Toſtannus du Carroy *Monaſterii S. Petri Vivi, gens ad ejus tabulas circa S. Theodechildim illuſtrandas* 362
Toto Dux, *frater Conſtantini Antipapæ*, 8 *sæc.* 378 d e
† Trophimi, Ep. Arelat. *ætas* 547 c, 549 b
Turrigius (Franc. Maria) *deſcribit Trophæa, id eſt, Monumenta Romana, & in iis Cathedram S. Petri* 456 e
Tutæ, Mater B. Hemmæ, *fundatr. Gurcen.* 807 b

V

VAlentinianus Jun. Imp. *vexat S. Deodatum Nolanum; ſed dimittit, ſanata ipſi filia* 260 d
Valentinus hæreticus 2. *sæc. refutatus a S. Irenæo* 338 c
† Valerianus, Ep. Aquilejæ, *ordinator S. Vigilii Tridentini* 166 c
Vaſquez (Gabriel) S. J. *Quid de B. Lullo* 713 a
Vaſſorius (Leo) 17 *sæc. Hiſtoriæ Carthuſianæ collector, communicat Acta S. Joan. Hiſp.* 243 b
† Venera *aut* Veneranda V. M. *in Sicilia. An diſtinguenda a S. Paraſceve* 156 b
† Venerius Erem. *Regii revelatus* 12 *ſec.* 58 c
Verax (Joan. Bapt.) S. J. *informat Bollandum de clavicula S. Petri Laudo veteri* 455 c
Ugolinus, Ep. Regien., *adoleſcat, necdum conſecratus, Antverpiæ moritur* 14 *sæc.* 60 c
† Viator, Socius S. Juſti Archiep. Lugdunenſis. *Sæc.* 13 *elevatum Corpus* 345 c
Vidus Dux, *ſub Salomone R. Hung. cæſus* 321
† Vigilius, Ep. Brix. *an ſcripſit contra Neſtorium & Eutychen* 164 f
Virginius, *non* Virgilius; *Conſul Romanus, non Neapolitanus* 136 b
Virgilius Magus, *male confuſus cum Poeta* 136 a
Virgilius Poeta, *non fuit Conſul Neapol.* 136 a
† Vitalianus M. *Corpus inventum in M. V.* 520 e
Udalricus, Ep. Trident. 11 *sæc. reſtaurat Eccleſiam S. Vigilii* 164 a
Vladislaus, Dux Polon. *poſt Boleslaum R.* 326 f
Vladislaus IV, R. Polon. 17 *sæc. petit & accipit partem ex Brachio S. Pauli* 446 b
Ulphilas, Ep. Gothiæ, *Arianus* 4 *sæc.* 585 e
Ulricus, Ep. Xanctonen. *deceſſor S. Dicentii* 92 a
Urbanus, *perſecutor in Paleſtina ſub Dioclctiano* 13 *ſæculo* 857 a
† Urſicinus, Apoſt. Bitur. *an* Nathanael 397. *Ejus ætas* 552 f 552 f
Ueſus, Beneventi Ep. 9. *sæc. transfert Corpora SS. Deodati & Marciani Epp.* 259 e
Uſuardi Martyrolog. *ex Adone contractum* 250 c

W

WAddingi (Lucæ) *conſilium de excudendis ſimul operibus B. Raym. Lulli: quomodo ille ſcripſerit Vitam ejuſdem* 639, 640
Waldwinus, Archiep. Salisburg. *fuaſor fundandi parthenonis Gurcenſis* 11 *sæc.* 816 e
Walterus, Ab. Egmund. 11 *sæc. locum reformat & inſtaurat* 107 e
† Wenceslai, *Eccleſia, a B. Henrico Ep. Olomucii abſoluta* 140 f
Wenceslaus Dux Bohemiæ, *Præmonſtratenſes Pragam adducit* 140 e
Weneeslaus Hageeius, *auctor Hiſtoriæ a Dubravio Latine redditæ* 542 b
Wereuherus, Ep. Gurcen. 505 e
Winegardus & Winegarius, *occiſores S. Salvii Ep. M.* 199 e
Wido, Archiep. Mediol. 11 *sæc. Simoniacorum & Concubinariorum fautor* 285. *Suſcipitur pœnitens* 289
Wifredus, *Defenſor Eccleſiæ poſt S. Herlembaldum* 308 c
† Wigbertus, Diſcipulus S. Egberti. *An alius a Fritlarienſi Abbate* 99 d
Willa, mater B. Theobaldi Erem. 593 b
Wladislaus primus Rex Bohemiæ 542 b
Wilhelmus, Dominus Friſaeen. Maritus B. Hemmæ, *Beatus habitus* 507 e, 509 b
Wilhelmus, Dux Aquitan. 11 *sæc.* 565 a
† Willembergus, *fingitur Ep. Trajectin. & inſtitutor S. Maximi Ep. Taurin.* 50 c
† Willebrordus, Friſiæ Apoſtolus 95 e, 89 e
Wulfardus, Abbas S. Martini, *miſſus a Pippino R. ad Paulum Papam* 381 c

X

XAntippe, Pauli Ap. hoſpita *in Hiſp.* 422
Xavier (Hieron. S. J.) *Perfice ſcribit Vitam Chriſti & S. Petri* 405 b
Ximenus (Franc.) Card. 16 *sæc. reſtaurat libros ſacros Mozarabum* 225 f
Ximinus (Franc.) *ſcribit Epitaphium B. Lulli* 251 f

Z

ZAchæus, hoſpes S. Petri *Cæſareæ* 424 f
Zacharias Presb. Lugdun. *an ſepelierit S. Irenæum Ep. M.* 340. b. *An fuerit Epiſcopus poſt eum* ibid. c
Zelomirus, R. Dalmatiæ, *ſororius S. Ladislai* 323 b
† Zoſimus PP. *primatum Galliarum tribuit Eccleſiæ Arelatenſi* 547 f
Zultan, Dex Beſſenorum, *ſocius S. Ladislai contra Salomonem Exregem* 322 a

INDEX TOPOGRAPHICUS.

A

ABasgi, genus Hunnica *ad Mæotim* 388 e
Albeck, *prædium Eccl. Gurcen.* 310 f
Africæ regiones ad mare mediterraneum. *S. Gaudentius & socii tres MM.* 150 c. *S. Fabianus & alii plures nominati MM.* 357
Agathn, civitas Galliæ, *patria S. Maxentii Abbatis* 170 a
Aidona, opp. diœc. Meſſanen. *vindicat ſibi S. Leonem II* 375
Alanii, Perſis vicina gens 388 b
Albinianum opp. diœc. Calatinæ. *S. Perdinandus Epiſcopus* 331 a
Alexandria, metropolis Ægypti. *S. Gallicanus Martyr* 35 b. *Agathe & ſocii MM.* 157 a *Serenus M. cum aliis pluribus nominatis* 355
Almanceps opp. Hiſp. *patria B. Joannis Carthuſiani* 344 b
Altaich, monaſter. Bavariæ O. B. *SS. Salome & Judith, Reclusæ* 491 c
Amaſtri, civ. Bithyniæ *Georgius Ep. 8 ſæc.* 185 d
Amerinum, civ. Umbriæ. *B. Simon de Porchiano Ord. Min.* 396
Anagne, opp. diœc. Trident. *Martyres ibi tres* 165 e
Andracæ civ. Lyciæ. *An Ep. S. Epaphroditus* 415
Angeriacum (*Angely.*) *Caput S. Joan. Bapt.* 565 d
Anturadus, civit. in Phœnicia, *inſtructa a S. Petro Ap.* 413. c. *Erecta ibi ab eo eccleſia* 428 d
Antiburum, civ. Archiep. *in Dalmatia* 60 b
Antiochia Syriæ. *Eccleſia S. Petri, & prima ſedes illius* 429 f
Antverpia, civ. & empor. Belgii. *Ibi ſæc.* 14 *obiit Ugolinus Ep. Regii Lepidi* 60. *Non eſt ibi caput S. Guilielmi fund. Montis Virg. ſed Patroni Guilielmitarum* 514 b
Apſilii, gens Hunnica *ad Mæotim* 388
Aqoæ-Salviæ via Oſtienſi. *An ibi decollatus S. Paulus, aut ſolum ſepultus* 410 f, 435
Aquæ-ſtatiellæ, civ. Ital. *S. Majorinus Ep.* 478 c
Arago, Fl. Aragoniæ 88 a
Arbucariæ in Hiſpania *non recte dicitur martyrizatus S. Pappius* 360 c
Arca, Fl. Sabaudiæ, *ad Maurianam* 76 e
Arduſium, opp. Arverniæ. *Corpus S. Dicentii Ep. Sanctonenſis* 91 a
Arelate, civ. Galliæ. *Studet ibi Joannes Hiſpanus Carthuſianus* 344 c
Argentea-cella (*Argenſol*) O. C. 624 f
Argentonum Biturigum. *SS. Marcellus & Anaſtaſius MM.* 476 b
Aricia prope Romam *Sepulcrum ibi fuiſſe dicitur Simonis Magi* 428 f
Arimioum, civ. Italiæ *Cultus S. Donatis M.* 577 f
Arona, arx diœc. Mediol. *Eo devectum & abditum, corpus S. Arialdi* 499 c
Arvernia, Prov. Galliæ, *patria S. Salvii Epiſc. Martyris* 167 d
Aſſa, monaſterium Æthiopiæ, *ejus varii Sancti* 396
Aſta, civ. Ital. *Quales ibi Reliquiæ* 491 c. *Petrus Confeſſor* 497 b
Aſtigis, civ. Hiſp. *Apparitio S. Pauli Ap.* 466 c d
Avares in Thracia, *alii a Chazaris* 389 c

B

BAſilicæ, Bajolica (*Bozoches*) in Gallia. *Cultus S. Theobaldi* 605 f
Bellica, civ. Galliæ, *S. Anthelmus Ep.* 206 c
Beneventum Civ. Italiæ, *Corpora SS. Deodati & Marciani Epp.*
Berœa, civ. Aſiæ. *S. Socipater M.* 8 d
Bervicum, caſtrum Hannoniæ 102 c
Beſſoni, gens Scythica, *Hungaris infeſta* 319 c
Bethſaida, opp. Galilææ, *patria SS. Petri & Andreæ Apoſtolorum* 411 c
Binettu in diœc. Barienſi 126 b
Biſchofflak, opp. Carinthiæ 320 b
Bituriges, civ. Galliæ. *Synodus pro definiendo Apoſtolatu S. Martialis* 544
Bodrogum, opp. Hungariæ 326 b
Bohemia, *ea patria S. Euroſiæ V. M.* 88 c
Boji in Aquitania, *qui & quando* 89 c
Bonoſtur, opp. Gotthiæ, *patria S. Joannis Ep.* 190
Borſun, caſtellum Hungariæ 314
Brebiu, urx diœc. Mediol. *Gothofredi Archiep. Simoniaci refugium*, 306 f
Brena, Brevicin villa, *nunc S. Salvii ob ejus ibi eædem, dicta, prope Valencenas* 202 b
Bruchi, Gens Hunnica *ad Mæotim* 388 f
Burbonium Anſelmi (*Bourbon Lancy*) diœc. Auguſtodun. *S. Æmilianus Ep. Nannet.* 79 b
Bugiu, civ. Africæ. *Paſſus in ea B. Raymundus Lullus* 633 b
Buntio (*Bucion*) fl. Hunnoniæ 199 c
Byzantium, opp. Luſit. *an patrin SS. Joannis & Pauli MM.* 159 a

C

CÆſarea, civ. Cappad. *S. Anetlus ſeu Anicetus M.* 256 c
Cæſar-Auguſtu, civ. Hiſp. *patria S. Luperculi M.* 349. *An etiam Eluſatis* 350
Cainonæ (*Chinon*) Caſtrum Galliæ 561 a
Calatia (*Cajazzo*) civ. Campaniæ. *S. Ferdinandus Epiſcopus* 330
Camberium, civ. Sabaudiæ, *unde dictum* 76 e
Camp, villa Ab. Foſſat. *Eccleſia S. Babolenæ Ab.* 184 e
Campania Romana, *patria S. Luciæ V. M.* 12
Carnutum, civ. Galliæ. *An S. Benignus Ep. M. inde translatus Ultrajectum* 360 a
Carrion in Hiſp. *Corpus & monaſterium S. Zoili Martyris* 255 e
Caſpiæ portæ duplices *earumque ſitus* 387 c
Caſtellio, *in* diœc. Mediolan. *arx munita* 304 e
Caſtrikeo, villa *prope Egmundam* 104 d
Catacumbæ Romanæ. *Quando & quamdiu ibi Corpora Petri & Pauli App.* 435 c
Catana in Sicilia. *An ibi guttur S. Pauli* 440 c
Caucaſiæ Portæ, *quæ & ubi* 387 c
Canria Vettonum, civ. Hiſpaniæ *fingitur patria S. Vigilii Trident.* 164 f
† Celſi Abbatia Mediolani 499 f. *Ibi ſepultus S. Arialdus M.* 300 c
Chazari, *Turci Orientales* 389 f
Chazariæ *diverſus pro tempore ſitus* 387 c
Cherbel, mons Hungariæ, 14 *ſæc. Chunorum clade nobilitatus* 320 c

Chor-

Chorſati, *an Chazari, gens Scythica* 190 d
Chryſopolis. V. Veſuntio 40 e, 41 e
Chryſius, fl. Hungariæ 385 f
Chuni, *populus Tartariæ, Hungaris infeſtus* 320, *ſemel iterumque victus* 224
Citiza (*al. Newnburg.*) civ. Carinthiæ 503 a
Collegium (*Collegno*) diœc. Taurin. *S. Maximus Ep. ſepultus* 40 a
Collis-vallis Elſæ. opp. Hetrur. *Cultus S. Martialis* 572
Compoſtella, civ. Hiſp. *Ea peregrinatas S. Theobaldus Erem.* 593 f
Condatus, opp. & monaſterium Hannoniæ 199 c
Conſtantinopolis. *S. Sampſon Xenodochus* 261
Coteyra Inſ. SS. *Soſpator & Jaſon App. MM.* 5 d
Corduba, civ. Hiſp. *a Mauris capta* 210 b. *S. Pelagius M.* 204 b. *S. Creſcens cum aliis* XX *MM.* 352. *Inter quos S. Zoilus M.* 355. *Argimirus Martyr* 385
Cornetum, opp. Apuliæ. *S. Benevenutus Ordinis Minorum* 327
Corſica Inſ. *B. Joannes Parentis Ord. Minor.* 334 a *Clavis de ſepulcro S. Petri ibi curat moribundas oves* 454 a
Cracovia, civ. Poloniæ, *obſeſſa & capta a S. Ladislao* 335. e. *Accipit* 17 *ſac. Miſſia Brachium S. Pauli* 446 a
Croatiæ Regnum, *Hungariæ adjunctum* 383 b
Curaſaitorum amporium, *Aſiæ Min.* 193 f
Curiscum, diœc. Med. *patria S. Arialdi M.* 281 d
Cuturguri, *pars Hunnorum ad Mæotim* 126 d
Cyprus Inſ. *patria S. Meaſonis Apoſt.* 72

D

DAlmatiæ Regnum, *Hungariæ adjunctum* 24 *ſæculo* 323 b
Damaſcus, civ. Syriæ, *monumenta converſionis S. Pauli* 429 a
Daras *aut* Dorus, *caſtrum ad Euxinum* 189 e
Deirmelle, pagus Haſſiæ. *S. Hrimeradus Presbyter* 389 d
Diva, fl. Normanniæ *in Gallia* 226 f
Dorconis emporium *in Bithynia* 385 b
Duvius, fl. Burgundiæ, *ad Veſontionem* 43 c

E

EGabra, opp. Hiſp. *patria S. Argimiri M.* 384 b
Egmunda, opp. Holl. & Abbatia. *S. Adalbertus Diaconus* 94 b
Eluſa, Civ. Galliæ. *S. Lupercius vel Luperculus Martyr* 349 b
Eluſio, *Novempopulaniæ in Gallia oppidum, & manſio Romana. An* Eluſa 349 f
Engoliſma, civ. Galliæ. *An S. Salvius M. ibi Epiſcopus* 197 d
Eugubium, civ. Umbriæ, *Patria B. Benevenuti* 328 a
Euskirchium, *vicus Eifliæ.* 376 c

F

FAleiniacum, prov. Sabaudiæ. *B. Joannes Hiſp. Carthuſ.* 143 f
Ferraria, civ. Itſl. *An ibi Corpus S. Leonis II* 376 f
Fictilliacum diœc. Bellicenſis 237 e
Fontanetum diœc. Novariæ, *ubi habita Synodus Provincialis* 286
Fontis Ebraldi monaſterium in Gallia. *Cultus S. Febroniæ V. M.* 17 b
Foſſatum, O. B. Abbatia, *S. Babolenus* 579 a
Friſacum, opp. Cariothiæ, *ubi auri & argenti fodinæ* 508 b

H

GAlatia, prov. Aſiæ. *Ejus Apoſt. S. Creſcens, an & ibi mortuus* 230 *s. Mart. tres* 379
Gallega, fl. Aragoniæ 88 b
Gallia, *Græcis* Galatia 545 f
Gandavum, civ. Fland. *patria Petri a Mura O. Min. Apoſtolus Americæ* 397
Ganderſcheimenſe Saxoniæ monaſterium. *Roſwita Portria* 205 b
Geguntiacum, palatium Regum Fr. 536 d
Geliſa, fl. *Novempopulaniæ* 352 e
Genua, civ. Italiæ. *Ibi in ſubſidium Terræ-ſanctæ pecunias colligit B. Raym. Lullus* 648 a
Gergolia, civ. Boyorom *in Aquitania* 89 e
Gimeliacum in Gallia. *SS. Amandus & Domuolenus* 78 a
Gitton, opp. Samariæ, *patria Simonis Magi* 406 a
Glacium, opp. Bohemiæ, *ubi ſepultus Ven. Bruſſus Archiep. Pragen.* 552
Glouniz, opp. Carinthiæ 503 a
Gorgo, civ. Hunnorum 389 a
Gotthia, prov. ad Danubium. *S. Joannes Ep. 8 ſec.* 284
Gotthi, *Cherſoneſum occupant* 387 b
Grabern in Carniola. *B. Wilhelmus, maritus B. Hemmæ* 509 b
Gulerum diœc. Noſc. *S. Gallielmi monaſt.* 238 a
Gurka, civ. Carinthiæ, *prius monaſterium, dein Epiſcopatus, fundatrice B. Hemma* 496 a
Gutta jugiter manans, *Romæ via Oſtienſi* 435

H

HAbaſſa. *An ibi S. Thaddæus M.* 257 c
Hallem in Hollandia, *prope Egmundam* 101 b
Haſungen, mons Haſſiæ & *monaſterium S. Hrimeradi Presb.* 385
Heraclea, civ. Thraciæ. *S. Joannis Epiſcopus 8 ſæculo* 281 c
Herlita, civ. Siciliæ, *an patria S. Leonis II* 375
Heylo prope Egmuodam in Hollandia, *ubi capella S. Adalberti* 96 f
Hiebra, diœc. Jaccen. *Sacriſtas S. Euroſiæ V. M.* 8 b
Hiſpaniæ. *Prædicat ibi S. Paulus Ap.* 422. *Natus ibidem S. Pecinna ſru Perſeverandæ* 83 f
Hollandia, *Comitatus ejuſque initia* 94 b
Hugardis, opp. Brabantiæ. *S. Odulnus Presb. Martyr.* 149 a
Hunni Cimmerii, *in Gothiam transgreſſi* 186 e. *Eorumdem, alias* Turcarum, *populi varii* 188 f

I

IAcca, civ. Hiſp. *S. Euroſia V. M.* 88. a. *Epiſcopatus quando inſtitutus* 89 f
Janiculus, mons Romæ, *ubi crucifixus Petrus; an & Paulus decollatus* 430 f, 435
Jaurinum, civ. Hung. *ubi caput S. Ladislai R.* 317 e
Iberiæ *Epiſcopus S. Joannes, dein* Gothiæ 190 c
Iconium, civ. Aſiæ. *S. Soſpatri Epiſcopus* 6 c
Jeroſolymas peregrinantur, *S. Joannes Epiſcopus Gothiruſſi 8 ſec.* 281 c *S. Helmeradus* 388 h *S. Salome* 496 a
Ilicetom, opp. Apuliæ *Corpus B. Benevenuti* 329 b
Illuro, oppidum Ciſalpinæ Galliæ 254 a
Imiliana, in Liguris, *patria S. Syri Ep.* 481 b

† Joannis de Luzia in Vaſcocia, *S. Æmilianus Epiſcopus M.* 80 b
Jucundiſcum in Lemovic. *palatium R. Fr.* 557 c
Juncariæ in Gallecia, *eaſi a Mauris multitudo Chriſtianorum* 213 c

K

Kennemaria in Hollandia. *Apoſtolus S. Adalbertus* 99 d
Kinvia, metrop. Ruſſiæ. *S. Dionyſius Archiep. 12 ſæculo* 246 c
Knaiglohn, opp. Carinthiæ 320 e

L

Laſpicum an civ. Bohemiæ? *patria S. Euroſia?* 90 a
Lavanthal, opp. Carinthiæ 509 d
Latiniacum (*Langny*) O. B. in Gallia. *Reliquiæ S. Theobaldi Erem.* 599
Lauda-vetus, civ. Inſubriæ, *ubi clavicula Cattenaram S. Petri miraculoſa* 454 a
Lanzica, *olim* Colchia, *ad Pontum* 189 e
Leconia, dicec. Mauritan. *habitatio & Sepultura S. Tygris V.* 73 a
Lemovica, civ. Gal. *S. Martialis Apoſt.* 535
Limburgia, in Ducatu Juliac. *Patronus S. Salvius Epiſcopus M.* 198 c
Lincolnia, civ. Angliæ. *Hugo puer a Judæis occiſus* 397 f. *Reliquiæ S. Martialis Ep.* 370
Litomericum, *ſeu* Litomiſlium, civitas Moraviæ 141 a

M

† Macarii opp. Galliæ 562 b
Magiſtri monaſterium in Creta, *S. Sergius Fund.* 385 c
Majorica, metrop. Balearium, *patria B. Raymundi Lulli* 632 c, 633. *Ejus conqueſtor Jacobus Aragoniæ Rex*, 651
Malmundarium, O. B. in Belgio. *S. Babolenus Abbas* 195
Mamertinus Carcer, Romæ, SS. *Petri & Pauli Apoſt.* 433 c
Marchianæ, Abbatia Belg. *Gladiſundis V.* 587 a
Maritania (*Mauritaniæ*) vicus Gall. 561 f
Mſtalica in Piceno *B. Matthia de Nazaretis Ord. Min.* 398 d
Mauriacum in Aquit. *O. B.* 368 f *Ibi vertebra Theodechildis* 373
Mauriana, civ. Sabaudiæ. *S. Tygris V.* 72 c. *Series Epiſcoporum, hiatus & incerta* 73 e
Mediolanum metrop. Inſubriæ. *An Corpus S. Vigilii Ep. Trident.* 164 c. SS. *Arbaldus Presb. & Herlembaldus MM.* 279 a
Melfia Civ. Apuliæ *colit B. Benevenutum* 329 a
Melita Inſ. *ad quam S. Paulus naufragium fecit: hujus ibi cultus* 431 a
Mercuria in Luxemburgio. *Colitur ibi S. Theobaldus Erem.* 603
Meſſana, civ. Siciliæ, *patria S. Leonis II* 374 f
Meſſankircha, opp. Sueviæ, *patria S. Hermenredi* 387 f
Mimilebum, monaſterium Haſſiæ *ſub Ab. Hersfeld.* 389 c
Mirapicum, civ. Galliæ. *Reliquiæ S. Lupercali Martyris* 350 a
Miſnia, civ. Saxoniæ, *capta a Cæſareis, indeque Cracoviam translatum Brachium S. Pauli* 446 a
Moguntia, civ. Germ. *An ibi Epiſcopus Creſcens Diſcip. Pauli* 251 a
Monaſterium-Eiffliæ, opp. *in Ducatu Juliacenſi. S. Donatus M. Rom.* 571
Mons-Lacenus in Calabria, *receſſus S. Guilielmi Abbatis* 222 e
Mons Jorodus in Hungaria 320 f
Mon-Cuneatus, *alter receſſus S. Guilielmi, fundato ibi monaſterio* 222 d
Mons-Virgilii, *dela* Virginis *in regno Neapol. caput Ordinis* 134 a
Mons-Solicolus dicec. Melfien. *primus receſſus S. Guilielmi* 118 a
Mons Peſſulanus (*Monpelier*) civ. Galliæ Narbon. *altera Regia Jacobi R. Majoricenſis. In ea frequens B. Raymundus Lullus* 647
Mons-Rivius Ord. Carthuſ. *in Sabaudia* 144 f
Montis-Acuti Comitatus in Luxemburg 590 e *Miracula* 603 d
Mortaſum dicec. Trident. *ubi occiſus S. Vigilius Ep.* 167 f
Moſovia, opp. Hungariæ 623 d
Mozarabes *ſive* Muzarabes, *Chriſtiani in Hiſpania Mauris miſti* 215 c
Murum, opp. Ruſciæ, *patria SS. Principum Petri & Febroniæ* 115 a
Mygdonius fluvius, *Imp. Romani terminus* 55 a
Mylæ, civ. Siciliæ S. *Pappianus M.* 360

N

Namurcum, civ. Belgii, *ſervat pileolum S. Petri Apoſtoli* 462 a
Narnia, civ. Ital. S. *Caſſius Ep. Ejus Reliquiæ illuc Luca relatæ* 483 f
Nannetum, civ. Brit. Min. S. *Æmilianus Ep.* 79 b
Niſinovogrod, civ. Ruſſiæ 246 c
Neorſum, opp. dicec. Pictav. S. *Pecinna V.* 83 d
Nonberga, monaſterium Bavariæ O. B. S. *Erendrudis V.* 581
Newnburg (*al. Citiza*) civ. Carinthiæ 503 e
Neapolis, civ. Campaniæ. *B. Guidus Marramaldus, Ordinis Prædicatorum* 150 a
Nicutiatæ, Monaſterium in Bithynia. *Fundator S. Sergius Dux Militiæ* 384
Nicomedia, civ. Bithyniæ, *qualis hodie?* 385 b
Nola, civ. Camp. Ital. *Prodatus Ep. 5 ſæc.* 259 a

O

Ola, inſula Galliæ. *An ibi S. Florentius Ab.* — 249 d
Olmucium, civ. Moraviæ. *B. Henricus Epiſcopus* 440 a
Olero, civ. Galliæ ſubalpinæ 454 c
Ordona, opp. Apuliæ, *ubi* 330 f
Ong, Caſtellum Hungariæ 324 b
Orea, civ. regni Neapol. 128 c
Orpiom, vicus Brabantiæ. *Adilia V.* 577 c
Orthoſia. *An* Antiradus. *An in Cilicia* 423 e
Oſſiac, O. B. dicec. Salisburgenſis, *ubi tumulus Boleſlai R. Poloniæ pœnitentis* 583 a
Oſtienſis Via, Romæ, *ubi ſepultus Paulus: an ibidem etiam decollatus* 333
Oſtia, civ. Latii. S. *Gallicanus Conſul.* 46 b
S. *Hilarius M.* 38 f
Otrantum, *alias* Hydruntum *civ. Calabriæ* 382 d
Ovetum, civ. Hiſp. *Corpus S. Pelagii M.* 206 b
Ouven, monaſterium Sueviæ. 463 e
Oxia, Regio urbis *Politanæ* 16 a

Pam-

P

PAmpelona, civ. Hiſp. *S. Marcianus Ep.* 386 b
† Papuli, civ. Galliæ, *Corpus S. Luperci vel Luperculi M.* 346 b
Pariſiis, Metropoli Franciæ *ſtudet S. Arialdus Martyr* 283 c
Parthenitæ, Populus *Paphlagoniæ* 191 f
Paravium, civ. Ital. *SS. Leolinus & Hilarius Epiſcopi* 432
Patræ, civ. Græciæ, *patria S. Sopatri Apoſt.* 5 c
† Petri ad Divam, monaſterium Normandiæ, *S. Lambertus M.* 225 f
† Petri Vivè Monaſterium *a S. Theodechilde fundatum apud Senones* 362
Peſſinus, civ. Galatiæ, *inſtructa a S. Petro* 413
Phanaguria, civ. ad Boſporum Cimmerium 389 e
Philippolis, *vetus* Philippopolis, *civ. Thraciæ* 39 b
Photice, *an* Luca *civ. Ital.* 417 d
Phuli in Chazaria 193 a
Phulla, civ. Bulgariæ 847 a
Pictavi, civ. Galliæ. *S. Pecinna vel Perſeveranda V.* 8a b. *In ea monaſt. S. Maxentii Ab* 169 a
Piſæ, civ. Italiæ. *Sæpius ibi degit B. Raymundus Lullus, & illuc naufragus appellit* 647 e
Pitingum in Luxemb. *S. Theobaldus Erem.* 593 f
Podium Siurani dicec. Eluſanæ. *Corpus S. Raymundi militis* 350 d
Pola, civ. Iſtriæ. *S. Salomon Exrex Hung.* 324 e
Pontidium dicec. Mediolan. *B. Luitprandus Presb. Confeſſ.* 12 *ſæc.* 353 d
Poſoniom, civ. Hung. *Salomonis Exregis ultimum receptaculum* 322 a
Praga, civ. Bohemiæ, *doloſe occupata a Suntopolco, a S. Ladiſlao vindicata* 326 c
Pratiæ ad mare Caſpium 187 f
Provioum apud Senones, *patria S. Theobaldi Eremitæ* 593 b
Pulchri-agri *emporium* in Bithynia 386 a

Q

†QUiriui in Veromanduis *urbi. Reliquiæ S. Pecinnæ* 83 a

R

RAeda, mons Majoricæ, *uſceſſi B. Raimundi Lulli, cujus ibi lentiſcus litterata* 657, 663
Rechen, in finibus Huog. 324 c
Regium-Lepidi, civ. Italiæ. *S. Proſper Ep.* 13 c
Reickeufelz, opp. Carinthiæ 503 d
Rendeoa, vallis & plebs dicec. Tsident. *Paſſus ibi S. Vigilius* 367 f
Repauſatorii Carthuſia *in Sabaudia* 241
Ripetorium, monaſt. O.C. *in Burgundia* 624 f
Rocca-ſicca, opp. Campaniæ Ital. 332 f
Roma *SS. Petrus & Paulus* 398 *SS. Joannes & Paulus fratres MM. ſub Juliano* 158 a. *S. Leo Papa II* 374 b. *S. Paulus* 378. *Lucela V. Anceia Rex, MM. cum Soc.* 51 a. *S. Lucina matrona* 533. *Eccl. S. Æmilianæ* 578 a. *SS. Criſpus, Criſpinianus & Benedictus V.* 258 a. *Felix & Spinellus MM. cum aliis quinque, an fratribus eorum* 252 c
Romam *peregrinator S. Heimeradus* 388 b
Romaoia, *Romani Imperii ditiones in Aſia min.* 194 c
Rotanea, *Prov. Galliæ* ad Rhodanum 146 b
Roxolani *ſeu* Rhuteni, *populus trans Danubium* 325 c
Rudulæ, lacus Apuliæ 26 e
Ruſſejum, Ruſiacus opp. Burgundiæ *Sepultus in eo S. Antidius Archiep.* 41 e 45 f
Rupes-Amatoris in Gallia 662 b

S

SAguntus, civ. Hiſp. *An ibi nati SS. Gallicanus, Joannes & Paulus MM.* 37 b, 159 a
Saxones, civ. Galliæ *S. Dicentius ſeu Dizuntius Epiſcopus* 91 a
Sarca fl. *diœceſis Tridentinæ* 166 c
Salanicæ, in dicec. Vicentioa, *moritur S. Theobaldus Erem.* 595
Salzborg, civ. Bavariæ *S. Erendrudis Ab.* 580 b
Scythopolis, civ. Paleſtinæ. *MM. LXX* 368
Secuſia, opp. Sabaudiæ, *attributum Ep. Mauriana. S. Juſtus M.* 50 d, 76 e
Segeſſa, civ. Siciliæ, *in Jogeſſam Hiſpaniæ mutatu* 361 b
Segiſamone in Hiſpania. *Fruſtra narratur ibi martyrizatus S. Pappius* 360 e
Seguſium, opp. Sabaudiæ. *Joannes diſcip. S. Columbani* 334 a
Seiz in Stiria *Ordinis Carthuſianorum* 509 e
Senogallia, civ. Italiæ, *8 ſæc. vaſtata a Longobardis* 383 e
Senones, civ. Galliæ. *S. Theodechildis fundatrix S. Petri Vivi* 302 a, *S. Beata ſeu Bentdictu* 492 a
Sibapolis, civ. Meſopotamiæ *an* Niſibis. *S. Pebronia V. M.* 25 b
Sioope, in Ponto, *ſtructa a S. Petro* 453
Sirmium, civ. Panoo. *an etiam in Hiſp.* 417
Siſienſe monaſterium dicec. Toletanæ. *Gladius quo decollatus S. Paulus* 462 f
Smyrna, civ. Aſiæ, *an patria S. Irenæi Lugdunenſis Ep. M.* 337 d
Sogeſſæ in Hiſp. *an natus S. Puppius M.* 360 f
Stabuletum, Ordinis Becoed. in Belgio. *S. Papolenus Abbas* 195 a
Statioon, *arx ad lacum Comenſem, ubi captus fuit S. Arialdus* 298 e
Strahow, *Abbatia Ord. Præm. Pragæ* 140 f
Suevia, prov. Germ. *unde S. Heimeradus* 387 f
Sugdæa, metrop. Bulgariæ. *S. Dionyſius Archiepiſcopus* 247 a

T

TAberna monaſterium in Arag. *An ibi brachium S. Petri Ap.* 439
Tarentum, civ. Ital. *Appulſus eo S. Petrus Ap.* 430
Tharſis, civ. Ciliciæ, *patria SS. Soſipatri & Jaſonis* 5 e. *Et S. Pauli Ap.* 457
Taurica Cherſoneſus, *a Chazaris ſeu Turcis orientalibus occupata* 198 f
Tauroſcythia, *Gothorum ſedes* 190 b
Taurinum civ. Pedemontii *S. Maximus Ep.* 48 b
Taurinieus *ſeu* Tauriacus dicec. Pictav. *S. Pecinna Virgo* 83 c
Tetraxitæ Gothi *ad Mœotim. Joannes Ep.* 285 f
Thebæ Ægyptiæ *Ep. S. Rufus* 417
Themſius, fl. Tranſilvaniæ 324 d
Theſſalonica, civ. Macedoniæ, *Domus S. Juſonis Ap.* 4 f. *SS. Quatuor MM.* 10 b. *S. David Eremita* 176 c
† Thyrſi M. Eccleſia, *Mauriaci in Aquit.* 366 e
Toletum, civ. Hiſpaniæ. *Epiſcoporum ante Mauros ſerios ſitu* 315 d
Tranum civ. Calabriæ, *brutbium S. Febroniæ V. M.* 16 e

Travali, arx prope lacum Comen. *unde Corpus S. Arialdi allatum* 321 a
Tridentum, civ. Epiſcopalis in Alpibus *S. Vigilius Ep. Martyr* 163 a
Tripaldum, *ſeu* Atripalda, *in regno Neapol.* 118 b
Trullos, *Palatium Imp. CP.* 375 c
Tude, civ. Galliciæ; *S. Pelagium M. ut civem ſuum colit* 213 d
Turcæ Orientales, *alias Chazari ad Mæotim* 188 e
Turchestan: *vetus Turcarum ſedes* 189 a
Tzut, *portæ Caucaſiæ* 188 b

V

VAcia inſula Danubii, *dicta a S. Vacio Eremita* 320 d
Vatencenæ, civ. Belgii. *S. Salvius M.* 196 a
Valentia civ. Hiſp. *ven. Jo. Sanctus Carmel.* 3 e
Variſium, diœc. Medin. *Ibi prædicare incipit S. Arialdus M.* 293 c
Vallis-roſarum, monaſt. Ord. C. *prope Mechlinium* 629 f
Varadinum, civ. Hungariæ. *Conditor S. Ladislaus Rex* 325 c, 325 e
Valentia, caſtrum in Campania, *Deſtructum a Longobardis* 383 d
Varni, populus Tranſdanubianus, *uſque ad Rhenum* 370 e
Vercellæ, civ. Inſubriæ, *patria S. Guilielmi Fund. Montis-Virg.* 114 f
Veſontin, civ. Burg. *S. Antidius Ep.* 39 f
Vicobrbeotia, civ. Italiæ *S. Leo Ep.* 377 a
† Victoris Inſ. in lacu Comenſi, *ubi occiſus S. Arialdus* 299 b
Vienna, civ, Galliæ. *S. Cæſcus Ep.* 451 c
Villarium Ab. O. C. in Brabantia. *B. Arnulfus Converſus* 606 b, 613 e
† Viocentii Abbatia *Mediolani* 292 f
Viſſigradum, *vetus Regia Hungariæ* 323 e
Vivanum, civ. Galliæ. *S. Oſtianus Presb.* 178 b
Ulisippo, civitatis Luſit. *cultus S. Antidii Ep. M.* 48 a
Ultrajectum, civ. Belgii. *Ven. Berta Reclusa* 152 c *cultus Beatus Ep. M.* 319
Unſoer, fl. Hungariæ 324
Vocladom, *in diœc. Pictavenſi* 172 a
Volodemiria, civ. Ruſciæ. *Principes ſancti Petrus & Febronia* 111 a
Voſſovium, diœc. Mauritanen. *patria S. Tygris Virginis* 72 f
Utticulom, civ. Umbriæ. *S. Medicus M.* 7 a
Uturguri, *pars Hunnorum ad Mæotim* 156 d

W Z

WIſſenburgum, opp. Franconiæ *S. Henricus puer, occiſus a Judæis* 296
Oliſſhagen, opp. Haſſiæ 385
Zarmizegetoſa, Metrop. Gothiæ, *a ſec. Joannes Epiſcopus* 186 b

INDEX ONOMASTICUS

A

ABbdia, *Abbatia* 663 a
Abſtollere, *auferre* 565 f
Accolibilis, *Amabilis, venerabilis* 697
Acſi, *quamvis, etſi* 554 b
Addenrrare, *ad denteram grudi* 442 a
Ægrotatus, *Infirmatus* 565 a
Agenda, *Idcſt, Miſſa, ſeu Miſſæ pars potior* 376 d
Agentia, *facultas agendi* 703 c 705 a
Agillimus, *agiliſſimus* 205 d
Amauites, *fungi ſpecies* 278 d
Ammiratus, *Architalaſſus, maris Præfect.* 126 f
Ambactus, *regiuncula* 385
Ancianus, *ſenator* 66 b, 488 d
Appendicia, *appendix* 522 c
Appodiare, *lunari* 291
Aquaticum, *tributum ex aquis* 189 f
Arcurratio, *Chimia* 708 c
Arduiſſimus, *difficillimus* 214 c
Arioner, *ardeæ* 125 c
Armellios, *pellis muris Ponticl* 71 a
Armeniacorum militia, *quæ?* 192 b
Armentum, *fabulum* 801 d
Aromatizare, *aromatis condire* 87 a 802 f
Armuzinm, *pellis Caninaculis* 71 a
Arriſus, *favens* 88 a
Attinentia, *alicui nitituus* 527 a
Auripertum, *ex lapide, auretis maculis conſperſo* 347 c
Arreſco, *rubeſco* 554 c

B

BAchalarius, *primum in academia gradum adeptus* 676 d
Baldachinum, *umbella quadrata* 66 d
Balſamiticus, *balſamo tinctus* 44 e
Banaum, Bannus, *diſtrictus, juriſdictio* 562 a d 604 a
Barca, *navis* 667 d
Baſidis, *planta pedis* 273 f
Banca, *tegula ligata* 602 a
Beatillæ, *argentea operum ſcriniorum ornamenta* 442 e
Birrum, *clericalis epomis* 892 d
Bladum, *frumentum* 561 b
Bra, *Syriace filia* 32 a
Brandium, *linteum Reliquiarum* 434
Bracha, *vanus* 695 a
Bojæ, *municæ, vel compedes* 450 d
Buccinare, *animare* 81 f

C

CAlo, *calceus ligneus ferratus* 197 e
Cambire, *permutare* 526 c
Camiſia, *Alba ſacerdotalis* 322 d
Campiductor *vel* Campidoctor, *in militia quis?* 161 c
Candophorus, *ſignifer* 190 b
Cantabrium, *pauli canimus* 466 f
Cantamen, *Canticum* 212 b
Capelatum, chapelet *ferrum precatorium* 443 d
Capirale, *cervical* 302 a
Capitula, æ, *Capitulum* 216
Carraria, *viſtatio quæ carra ſit* 52 b
Caſſa, *capſa* 372 c 443 d
Caſſetta, *capſula* 26 f 64 f
Caſſatus, *fruſtatus* 200 e
Carrucare, *carrum vehere* 233 d
Cathedrare, *in cathedra collocare* 233 c
Cavallaria, *ars equeſtris* 699 d; *equeſtris dignitatis privilegia* 652 c
Circulare, *circumcingere* 304 f
Circumamictare, *amicire* 611 c
Cliſuræ, *montium clauſca, ſeu angulus truncatus* 288 d
Cloccarium, *campanile* 569 b 570 e
Coccia, *concha in u dificio* 121 b
Coeſſent, *ſimul exiſtens, adſtans* 166 b
Colluminare, *faces præferre* 242 c
Commentor, *commentator, inventor* 108 a
Compeſcitus, *repreſſus* 505 a 108 a

Com-

Complaxare, *complecti* 514 f
Compulſi, *pro compuli* 833
Concambiare, *commutare* 195 a
Concambium, *permutatio* 526 b
Condoloma, *cruciatus* 52 e
Confalonerius, *vexillifer* 488 d
Confeſſor, *profeſſus Religioſus* 813 f
Converſari, *loqui* 503 f
Cornix, *limbus* 484 b
Corban, *panis ſacrificalis Copticus* 72 e
Coruſcum, *fulgetrum* 52 e
Cotta, *veſtis linea clericalis* 490 e
Crevi, *vidi, conſpexi* 558 e
Cryptella, *parva crypta* 515 d
Cucullarius, *monachus* 503 a
Cuſſia, *pileolus* 118 b
Cupula, *tholus eccleſiæ* 70 d
Curris, *villa* 485 e

D

DApſilitas, *largitas* 800 a
Debatum, *contentio, litigium* 348
Debrietra, *inebriare* 85 b; *ſaturare* 284 b
Decapulare, *abſcindere* 174 a
Decibilirer, *decenter* 289
Decretare, *decernere, ſtatuere* 8 d
Decumani, *Canonici Mediol. ſive Minores* 283 c
Defecit, *morbi genus: an* Phtyſis? 544 e
Decimatio, *jus decimæ accipiendæ* 863 e
Dehabere, *carere* 507 a
Depoſirio, *pro* Translatione *dicta* 409 e
Derobare, *prædari* 59 e
Deſcendere, *demittere* 689 d
Decamperarus, *abſque debita temperie* 496 e
Dexteri, *menſuræ agrariæ genus,* 366 e
Dilimpidare, *purgare* 375 f
Dioctes, *perſecutor* 608 a
Divalia, *ſcriptum Imperiale* 375 e
Dragones, *milites deſultorii* 447 a
Drungarius, *Præfectus maris* 862 d
Ducillus, *epiſcopium* 505 f
Dupla, *duplex aureus* 656 a
Duplices, *bellica tormenta majora* 575 f

E

EFfectualitar, *efficaciter* 98 a
Effluxus, *elapſus* 504 c
Elementariva, *Tractatio de elementis* 663 a
Emenda, *ſatisfactio* 312 b
Emologarus, *promulgatus* 349 a
Endeticus, *allegatus* 583
Enerviter, *languide* 558 d
Exceſſualis, *excedens* 500 a
Extenſiras, *extenſio* 699 b

F

FAldaſtolium, *ſella plicatilis* 563 a
Famella, *ancillula* 209 a
Fumellus, *ſervulus* 812 c
Faſtiditas, *tædium* 102 c
Favilla tenus, *uſque ad favillam* 502 f
Feria annualis, *nundinæ annuæ* 363 b
Ferides, *vulnera* 689 d
Ferri, Ferra, *ferramenta* 491 a 519 c
Fiala *Mozarabibus, vobis operimentum lineum ſacri calicis ad Miſſam* 819 c
Finus, *purus* 656 d
Fivum, *feudum* 76 d
Florani, *Majoricenſes quales?* 655 f
Fallis, *moneta minutiſſima CP.* 594 c
Forus, *fartus* 555 f
Formitas, *legalitas* 343
Fredum, *mulcta, compoſitio* 363 e
Fruaquitas, *immunitas* 652 c
Fundatitius, *ad fundationem attinens* 529 d
Fuſteus, *ligneus* 343 d

G

GAbuta, *pedum epiſcopale* 313 f
Ganea, *meretrix* 137 c
Galilæa, *porticus monaſtica* 226
Gautocus, *area eleemoſynaria* 567 f
Geminatiſſime, *multipliciter* 690 a
Gerba, *manipulus frugum* 562 b
Gomphus, *uncus* 534 a
Grangia, *prædium* 606 a, 612 b
Guerra, *bellum* 382 f
Guidaticom, *protectio* 729 e
Gulia, *ſcriptus* 838 c

H

HErbaticum, *jus paſcendi* 829 f
Homagium, *juramentum fidei* 851 b
Hyelops Τέλωψ, *oculi vitium* 278 a

I

IConia, *icon, ſtatua* 564 c
Illatio, *Præfatio Miſſæ* 821 a
Imaginare, *formare* 451 e
Immanratus, *inveſtitus* 417 f
Impaſtatus, *paſtæ incoctus* 535 b
Inbeneficiarus, *beneficium in eccleſia tenens* 518 a
Incandidatus, *albus* 498 d
Incaptus, *non captus* 301 d
Indicatura, *æſtimatio, pretium* 708 e
Indominicata villa, *in dominum data* 363 a
Inexquiſita res, 363
Ingredicum, *jus ingreſſus* 364
Infirmitorium, *valetudinarium* 616 d
Inimicari, *odio habere* 308 a
Injuciara, *injuria afficere* 393 f
Inoormare, *informare* 541 b
Jopenſatus, *inexpectatus* 689 c
Intratus, *ingreſſus* 689 d
Interſignum, *indicium* 627 c
Intenſitas, *intenſio* 699 b
Intonare, *inchoare cantum* 554 a
Inveſtire, *poſſeſſionem dare* 567 f
Iovirgulatus, *quod in virgam crevit* 98 f
Iaviratus, *non vitatus* 558 d
Iocale, *mantle* 443 e

L

LÆtiter, *lætitiam ferens* 208 e
Liſta, *tenia, limbus* 65 e
Laſtra, *lamina* 59 d
Laſcopirium, *aromatis genus* 690 b
Latronalis, *ad latrones ſpectans* 555 f
Lauda, *pars Officii Gothici, Laudes Reſponſorium* 819, 826 a
Laudes *vel* Leudes, *mulctæ pecuniariæ: item ſubditi* 76 d
Licentiatus, *dimiſſus* 610 d 628 c
Linguagium, *lingua* 661 a 663 a
Livereum ferreum, *inſtrumentum foſſorium* 59 d
Logotheta, *magiſter rationum* 262 c
Lumbare, *cingulum* 555 a
Lupanara contubernium, *meretricium* 87

M

MΑγαλάβιος, *clava manualis* 277 c
Macignus lapis, *lapis molaris* 372 a
Magnus, *machina* 372 f
Mamburdium, *tutela* 363 e
Manſitare, *frequenter manere* 98 e
Manſum, manſus, *prædium* 363 d 485 c 518 b 762 b
Mantallus, *pallium* 613 c
Manuſollis, *chirotheca* 557 b
Martyrizare, *cruciare* 625 c
Maſſa, *prædium, villa* 365 f

Maſſari-

Massaricius, *villicus* 481
Massignum saxum, *Saxum vivum* 64 e
Matriculatius, *custos matriculæ eleemosynariæ* 356
Meretricarius, *meretricius* 127 b
Meliorare, *melius reddere* 107 b
Mensale, *mappa* 392 b
Mento, onis, *mentum* 399 b
Mercatus, *nundinæ* 363
Miliarisium, *pars duodecima numismatis* 094 e
Minutotus, *minutim factas* 167 a
Ministralis, *Minister Principis* 101 e, 328 e
Ministeriale, *apparatus ad Missam* 199 b
Missæ, *orationes sive collectæ* 217 e
Momentana, *libra* 438 d
Morgbengaba, *donatio matutina, facta novæ nuptæ post primam noctem* 366 b
Muratot, *faber cæmentarius* 59 d
Mutuotim, *vicissim* 44 d

N

NOnnus, *monachus* 607 e
Novationes, *novalia* 481 e

O

OBedientiarius, *Præpositus Canonicorum S. Justi Lugdunensis* 345 d
Obtinentia, *impetratio* 102 d
Occipitale, *occiput* 689 e
Oculotim, *visibiliter* 237 a
Ocrudotæ vestes, 314 e
Offerentium Missale, *apud Mutarabes* 219 e
Operarius, *adituus* 679 d
Opereulus, *operculum* 146 f
Ordinamentum, *ordinatio* 702 e
Oramen, *oratio, precatio* 103 a
Ormusinus pannus, vulgo Armoizye, Ormusii, *confectus ex serico* 71 e
Oscilum, *osculum* 211 d
Ossum, *os* 70 a

P

PArotæ, *Hospitia publicatus danda* 363 e
Parator, *vestiarius* 689 e
ad Paricm, *seorsim* 10 d
Parvissimus, *admodum parvus* 105, 347 f
Partitæ, *sententiæ Senatoriæ* 650 a
Patarini, *Pontificii, ab Henricianis sic contemptim nominati & eorum factio* Patatia 310 e
Pavo, *rbeda muliebris* 534 e
Paufare, *quiescere* 318 b
Pecia, *particula* 402 b
Πιπαρείσιον, *regio CP. trans Peram* 092 a
Perdonare, *condonare* 451 e
Pericunium, *grani species* 463
Perfeitas, *facultas per se subsistendi* 706 b
Perveetus, *qui pervenit* 66 c 490 e f 637 e
Physicus, *medicus* 615 a
Piscatoria, *jus piscandi* 363 e
Pistricus, *fidelis* 436
Pitantia, *portio* 613 c 614 b
Placitum, *sententia judicis* 485 d; *conventus Principum* 565 e
Plateatieum, *tributum mercibus transvehendis impositum* 009 e
Platoeia, *pavimentum* 432 e
Plaza, *vestigal* 329 c
Plenariter, *plene* 502 e
Pœnitudo, *pœnitentia* 603 b
Porterius, *portior, lator* 722 c d
Possificare, *facere potentem* 705 d
Posthumare, *supervivere* 239 a
Postvigare, *postponere* 308 c
Post-Pridie, *oratio ante Consecrationem* 221 f
Principare, *principatum tenere* 70 d
Precarba, *fundus ad vitam precario concessus* 370 d
Precula, *precatiuncula* 212 c
Præsentiolis, *præsens* 99 a
Principate, *dominari* 522 f
Procinctus militiæ, *copiarum progressus* 50 f
Prodeundus, *prodiens* 47 a
Prosellus, *pars Officii Canonici, diminutivum a* Prosa 91 e
Protensum, *an* Umbella? 311 e
Protospatharius, *Princeps custodum corporis Regis* 262 d
Proximare, *appropinquare* 167 d
Psallendum, *nobis* Graduale, *pars Officii Mozarabici* 218 f
Pungitivus, *pungens* 602 b

Q

QUartissima, *Pensio quartæ portis* 485 e
Quarisonium, 485 b
Quatuor bina, *octo* 471 c
Quilata, *scrupulus auri* 656 d

R

RAupa, *suppelex* 667 d
Recidivare, *recidivam pati* 582 e
Recolorare, *iterum tingere* 616 e
Regiæ, *portæ primariæ* 201 c
Remiges, *remex* 44 a
Repatriare, *redire in patriam* 104 b
Ressortum, *Districtus judicis* 343 e
Restis, *census ex piscata solvendus* 182 e
Reversare, *reducere* 566 e
Ritratus, *an Iatratus?* 485 b
Ripalia, *ripæ* 485 c
Riscus, *cavernula* 447 b
Ripatieus, *ripæ intendens* 363 e
Rogitus, *instrumentum notariale* 62 e
Romensis, *Romanus* 222 e
Roscus, *laurus spinosa* 622 a
Rostrum, *os, vultus* 209 f 211 f
Rotaticus, *qui præst rotæ* 363 b
Ruinare, *destruere* 519 f
Rustis, *rusticus*, 276 c

S

SAbanus, *linteum baptismale* 381 e
Seccea tela, *pannus ex canabe ad saccos conficiendos* 153 a
Sagma, *sarcina* 390 e
Salvamentum, *tutela* 175 f
Samma olei, *vas olei* 526 f
Scammellum, *scabellum* 394
Scelerosus, *sceleratus* 605 b
Scholarii, *milites Prætoriani CP.* 193 a
Scirides, *machinæ bellicæ* 304 f
Scopare, *virgis cædere* 290 e
Scutrones, *scurræ* 233 f
Secessus, *recessus* 292 d
Sellæ curules eburneæ, *qualis Romæ* 417 b
Sentirus, *odore perceptus* 690 e
Seriatim, *per ordinem* 132 d
Seriositas, *gravitas morum* 501 a
Sicla, *officina monetaria* 656 f
Sinistrare, *ad sinistram gradi* 240 b
Solennis, *venerabilis* 502 e
Spathatius, *enfifer* 277 e, *hinc* Spatharocubicularius, *ibidem*
Specialitas, *persona* 98 d
Spermologus, *prædicator verbi* 565 c
Squinantia, *angina* 328 e
Strada, *via* 575 a
Stropha, *fraus* 382 d
Suppedare, *subjicere* 44 b
Suppeditare, *suppetere* 100 b
Sutana, *interior tunica* 153 a
Sustentatus, *tolleratus* 348 f

T

TAllonarium ; *pecunia ex vectigalibus collecta* 485 b
Tenimentum, *poſſeſſio* 485 b
Tertiolus, *moneta quædam Mediolan.* 590 d
Teſte, *adjectivum neutrum* 107
Tonitruus, *tonitru* 590 b
Torchia, *fax* 65 a
Tormentari, *cruciari* 330 c
Totaliter, *integre* 502 c
Travertious lapis, *Tiburtinus* 377 c
Trenſenarium, *tricenarium* 569 f
Triſſimus, *maximus tribus* 705 a
Turebinus, *violaceus* 70 e
Tyrocinium, *ſtipendium* 892 c

V

VEctorium, *vehiculum* 565 c
Venatus, *ventis diſtinctus* 490 f
Veruit, *veritus eſt* 216 f
Virgarius, *virgam ferens* 690 d
Viegeus, *vimineus* 516 a
Viſura, *inſpectio* 689 e
Volta, *fornix* 348 d, 562 f
Urbonus, *civis* 485 a
Urbicaria Regio, *territorium urbis* 22 c

Z

ZErarium, *triclinium* 435 c
Zibetum, *odoramenti genus* 690 b

INDEX MORALIS

A

ABbas *irreligioſus*, *Aymericus* 564 b c
Acetum *bibit ad cavas macerationem S. Guilielmus*, 516 d
Adoleſcentia *pia S. Guilielmi*, 115 a
Ob Adulterium *puniuntur, occidantur Principes Wilhelmus & Hartvicus, filii B. Hemmæ*. 508 b c
Agapæ *Chriſtianorum: earum Origo* 475 e ſeq.
Altaria *reconſecranda, monet apparens S. Petrus* 464 f
Amor *erga Deum ſemper crescere poteſt*, 732 a Amor *in Deum B. Raymundi Lulli* 733 e f ſeq.
Angelus *ad orationem vocat S. Heimeradum, per ſ. ignem*, 392 a b: *monet Carolum Martellum de quærendis Reliquiis S. Salvii*, 202 b c. Angeli *S. Ladiſlao præmuntiant victoriam*, 320 f *eumdem comitantur & defendunt in prælio*, 322 b: *ſub ſpecie cervorum locum demonſtrant ædificandæ eccleſiæ*, 321 f: *Eccleſiam conſecrant*, 182 a. *Apparent inſtar ardearum albarum Joanni a Nuske*, 285 c: *Viſitant S. Maxentium eccleſiaſtem*, 671 d, *qui inter eorum cantus moritur*, 673 b: *Viſitant ſub diverſis ſpeciebus S. Theobaldum*, 594 b: *In cælum deferunt animas Martyrum* 165 f
Apoſtolus. *Vide* Converſio, Zelus animarum.
Apparitio. Apparet *Chriſtus S. Guilielmo*. 111 f ſeq. *S. Petro, cumq; ad Crucem ſubeundam hortatur* 428 a, 432 e. *Crucifixus* apparet *B. Raymundo Lullo, peccantemque terret & convertit*, 661 d e. Apparet *S. Joannes Baptiſta, jubens fundari Carthuſiam in Seitz* 588 b c ſeq. Apparent, *S. Potamiena, & inter plures converſi S. Baſilidem* 357 a; *S. Rupertus, S. Ereadredum ad cælum vocant* 581 e; *C. Hemma, ungentis ſanans infirmum*, 502 b c; *S. Heimeradus*, 395 a; *S. Sampſon, cum SS. Coſma & Damiano, adhibita ſectione hydropicam ſanat* 577 d e; *incendium extinguit* 271 e; *infirmum curat*, 272 b c, 273 d e f; *item alios*, 276 b c: *negligentem infirmarium punit*, 274 b; *& alterum non reddentem votum* 275 d e. Apparens *S. Heimeradus, monet ſepulcrum ſuum pio viſitandum*, 394; *S. Adalbertus monet Reliquias ſuas elevandas*, 501 a; *S. Theobaldus transferendas, & eccleſiam exſtruendam*, 599 c d; *S. Maximus jubet furtum eccleſiæ ſuæ reſtitui*; 52 a Apparitiones *S. Petri varie* 463 e f; *ſanatam infirmam monet colere B. Emmam* 502 c d. Apparantes *SS. Wernherus & Emma, Deiparam* apparentem *interrogant de morte Ottonis Epiſcopi* 502 e f ſeq. Apparet *S. Febronia quotannis in feſto ſuo* 32 d. Apparet *B. Annulfus inſtar pueri, veſte candida & purpurea indutus, ob innocentiam & pœnitentiam* 630 f. Apparet *Sanctorum Proceſſio cum multo lumine* 238 f. Apparet *S. Guilielmus adhuc viventi infirmo, eumque ſanat* 122 e; *& invocanti ſe S. Joannes Epiſc. Gothiæ* 193 e. *Vide*, Angelus.
Aqua *in vinum converſa invocatione S. Guilielmi*, 126 b: *ſimili aqua ſanatur infirmus, apparente S. Maurilio* 174 b c
In Arbore *vitam anachoreticam ducit S. David* 177 b
Ariditas *ſpiritualibus in exercitiis depulſa invocatione B. Emmæ* 514 c
Avaritiæ, *diſſidium & invidia invadunt Eccleſiaſticum occaſione oblationum*, 389 e: *a Raptore ornamentorum ſacrorum occiditur S. Salvius Martyr*, 199 e ſeq.
Aves *ad S. Maxentium familiariter advolant*, 640 f; *paſſeres ſibi moleſtos, miraculoſe pellit S. Tygris*, 72 a
Aula *S. Henrici Imp. virtutis ſchola* 507 d
Auſteritas vitæ *S. Guilielmi*, 111. b c d e, 116 c, 617 b f: *S. Davidis*, 167; *S. Anthelmi*, 229 b. *Vide* Mortificatio, Pœnitentia.

B

BAptiſmo *puerum a ſupra mandat S. Joannes Ep.* 164 a. *In* Baptiſmo *infans ſeptem menſium fidem profitetur*, 170 f ſeq. Baptiſmus *ſanguinis*, 63 f
Beſtia *Reliquias S. Salvii venerutur* 206 e: *in cauri cornibus lampades miraculoſe fulgent*, 2222: Porcos *gruaire prohibet B. Annulfus, illique obediunt*, 617 e f. Beſtiæ *obſident S. Guilielmo*, 117 e, 619 f, 624 d: *eo jubente* lupus *ſuppleat vices aſini, in ferendis oneribus* 129 f. Lupus, *nomen Monaſterio facit* 128 e. *Vide*, Avis, Cervus.
Blaſphema *punitur*, 505 d: *Item* blaſphemus *in S. Ladiſlaum* 318 f; *in S. Babolenum, nolens celebrare feſtum tranſlationis ejus*, 18a a f; *in S. Arialdum, puniti ſanatur*, 303 a; Blaſphemi *in S. Martialem puniti*, 562 b c, *& in S. Heimeradum*, 393 f ſeq.
Bufones *quidam evomit miraculoſe*, 109 b c: *ſub ſpecie* Bufonis *apparet dæmon, & projectus in ignem uritur*, 727 e

C

CÆli *gloriam in eccſtaſi contemplatur B. Arnulfus*, 620 e ſeqq. *in* Cælum *Angeli deferant Martyrum animas*, 166 f
Calumniam *& carcerem paſſus ex invidia S. Adeodatus, a Deo defenditur* 260 e f ſeq.

Came-

Camelum *per foramen acus transire faciens S. Thadæus, divitem convertit*, 137 f
Campanæ *ultro sonantes ad honorem S. Eurosiæ*, 88 e
Canonici *ex pietate fiunt Monachi*, 163 b
Cantus, *quoad numeros lascivi, quamvis verba pia, non sunt in Ecclesia permittendi*, 735 f. *Vide*, Musica.
Captivi *liberati per S. Eligium & S. Martialem*, 560 b. Captivos *oratione liberat S. Joannes Episc.* 893 e f
Caput *a corpore abscissum, locutum narratur*, 47 e
Caritas *erga proximum B. Evendrudis*, 583 a b. *B. Arnulfus pauperibus & peccatoribus computitur* 616 seqq.
Caro. *Vide*, Jejunium.
Castigatio *corporis, B. Arnulfi*, 610 d seqq. *S. Theobaldi*, 597 a. *Vide*, Austeritas, Mortificatio, Pœnitentia.
Castitas *B. Raymundi Lulli*, 735 f. Castitatem *solicite servat S. Arialdus*, 293 b: *conspectum puellarum fugit juvenis*, 281 f. *adfodiendos carnis stimulos S. Helmeradus vepribus & aquis se immergit*, 390 f. *Deformari corpus suum pelit amore castitatis B. Salome, & exanditu visum amittit*, 795 c d. *Vide*, Virginitas.
Cathedræ *S. Petri solemnitas*, 459 b e seq. *Vide*, Reliquiæ.
Cereus *Paschalis, conflagrante ecclesia, manet illæsus*, 390 e. Cerei *miraculose non imminuti, qui asserant coram Reliquiis B. Raymundi Lulli*, 679 f seq.
Cerva *lac præbet sitienti* 51 e
Christianum *nomen everetur quidam adhuc Ethnicus*, 13 a b
Cibos *super sepulcru ponendi ritus* 472 f seq.
Clericorum *perversam vitam pulam reprehendit S. Arialdus* 282 a b seq.
Colloquia *pia SS. Joannis Pulsan., & Guillelmi*, 131 e f. *item S. Manentii* 170 e
Columba *apparet supra corpus S. Potinæ defunctæ, & sepulturæ locum demonstrat* 88 f, 87 d
Communio *sub una specie*, 72 b e. Communione *fruuntur infirmus puer*, 554 f seq. *demon fugatur* 628 b c
Concio. *Vide*, Prædicatio
Confessio. *Pœnitentes benigne excipit S. Anthelmus* 235 d: *peracta* Confessione *peccatorum, sanatur infirmus* 506 b
Conformitas *cum voluntate divina B. Raymundi Lulli* 735 e
Constantia *SS. Martyrum Joannis & Pauli*, 159 f seq. *Crispi, Chrispiniani & Benedicta*, 298 c e; *S. Arialdi*, 296 e f, 298 e f, *S. Papiæ*, 361 a; *S. Pelagii*, 807 b c seq. *S. Potamiænæ & aliorum*, 355 e; *S. Medici*, 835 seq. *S. Lucretii, quem confortat Deus per apparitionem* 352 c; *S. Vigilii, qui idolum evertit*, 167 a; *S. Febroniæ, volentis fugere tempore persecutionis* 21 e seq. *Vide* Fides.
Concoctione *di vino orta, hoc instar casei coagulatur*, 594 a
ad Conversionem *paganorum iturus S. Egbertus, prohibetur divinitus, mittitque pro se S. Willebrodum*, 982 a b. *Ad* Conversionem *Saracenorum se præparat B. Raymundus Lullus*, 661 f seq. *ad eam necessaria scientia instruitur, & libros scribit*, 663 a b seq. *in eaque prudenter & zelose laborat*, 664 e f seq. 671 c d *Vide*, Zelus animarum. Peccatoe.
Corpus *incorruptum S. Arialdi*, 299 c d seq. Corpus *S. Babolini, juxta ecclesiam sepultum, in eam miraculose cum sarcophago trasfertur*, 281 f *ad* Crucem *subeundam Christus S. Petrum invitat*, 428 a, 432 e; *idem* Crucifixus, *encomium* Crucis *prosequitur*, 428 c. Crucis *imagine B. Albertus Moramaldus tumultuantes fistit, & satellites ad se capiendum missos cohibet*, 251 d. Crucis *signo fugatur dæmon*, 594 e; *sic fugandum docet S. Helmeradus*, 393 e; *qui illo resuscitat mortuum gallum gallinaceum*, 392 f. Crucis *signo morbos curat S. Anthelmus*, 235 seq. *miracula patrat S. Vigilius*, 165. Crucis *signo & Baptismo puerum leprosum sanat S. Joannes*, 194 a. Crucis *signo & pane benedicto multos sanat S. Maxentius*, 272 e d

D

Dæmon *timet adventum S. Vigilii*, 167 b; *martyrium SS. Joannis & Pauli divulgat*, 160 e; *fœtorem emittit*, 797 f; *somnum turbat*, 594; *sub specie bufonis apparet*, 497 e; *ad fulcidum hominem impellit*, 467 e; *misere vexat monachum monasterio egressum*, 395 a b; *venæ B. Judith*, 497 e. *Puerum, a matre sibi devotum, rapit*, 583 b c; *fabulose narratur S. Antidium Romam tulisse, ac ectulisse Vesontionem*, 45 b c seq. Dæmones *a se infirmo abigit Abbas Isembertus, & convalescit* 571 a; Dæmon, *orationem contra obedientiam suadens, contemnitur a B. Arnulfo: hic cum eo luctatur, fabulum verberat, signo Crucis fugat*, 622 a b c; Dæmon *aquaticus lavantem se excecat*, 55 f
Dedicationum *Ecclesiarum antiquitas*, 469 d seq.
Detrahens *S. Joanni Episcopo punitur*, 194 a.
Deus *panem præbet pauperibus peregrinis* 596 d; *præservat mirabiliter B. Landulfum a venino &, S. Arialdum a damno rei temporalis*, 284 c d seq. *In penuria prospicit S. Joanni Hispano*, 144 d.
Disputatio *S. Petri cum Simone Mago*, 427 a b c d.
Divitem *convertit S. Thadæus, camelum per foramen acus transire faciens*, 137 f. Divitias *respuit S. Deodatus*, 261 a, & *S. Sampson*, 269 f
Doctrina. *Pium instructionem intermittens febri corripitur*, 623 d e f.

E

In Ecclesiis *donandis liberalitas miraculose remunerata*, 140 f *erga eas munificus S. Ladislaus*, 318 e d, 323 a; & *B. Hemma*, 501 a b; *ejus munificentia miracula probata*, 510 a d. Ecclesiasticis *bonis injuriosi, puniuntur*, 584 e; *eademque dissipantes* 107. Pro Ecclesiastica *immunitate laborat, eique injurios excommunicat S. Anthelmus*, 234 e d seq. Ecclesiam profanare. *Vide*, Sepulcrum
Educatio *S. Petronilæ in monasterio admodum pia*, 19 d. *B. Hemmæ & filiorum ejus*, 507 c d, 508 b.
Eleemosynis *deditus, S. Theodechildis Reg.* 371 f 372 b; *SS. Joannes & Paulus*, 259 f, 160 c; *S. Cassius*, 487 a; *S. Anthelmus* 228 d, 229 e, 235 e; *S. Helmeradus verbo & exemplo* eleemosynas *suadet*, 391 a b: ex Eleemosynis *sibi datis largitur etiam aliis* 388 e. Eleemosynæ *celestia convertuntur in vasa* 525 e; *datæ pauperi ab eodem, deferuntur in cælum*, 51 e. *Mortuum se fingens, ad exorquendam a S. Odilone* eleemosynam, *moritur, & a Sancto resuscitatur* 549 f. *Vide*, Pauper.
Episcopatum *invitus suscipit S. Anthelmus*, 232 a d seq. Episcopales *Virtutes S. Prosperi* 55 f; *S. Deodati*, 261 b; *S. Cassii*, 486 e f; *S. Dionysii*, 91 f; *S. Antidii*, 42 f

Eremi-

Eremitarum *virtutes imitatur S. Theobaldus*, 596 c; & *vitam* eremiticam *ducit* 596 a; *eandem amplectitur ejus mater*, 595 b
In Eucharistia *apparet Christus B. Benevenuto*, 328 d. *Serpens, qui* Eucharistium *arroserat, jubente Angelo manducatur*, 78 b. *Vide*, Communio.
Excommunicatus *Archiepiscopus Mediolanensis, causatur* excommonicationem *cedere in dedecus suæ Ecclesiæ, & ita arma civium contra suos accusatores concitat*, 595 de; seq. *S. Anthelmus ab* excommunicatione *absolvit Principem pœnitentem, eique benedicens filium nasciturum prædicit*, 256 e.

F

Festum *violantes puniuntur* 52 b e d e, 109 f. *Ideo punitus quidam, sanatur punitus* 581 b, Festum *violantis manus contracta a S. Maxentio sanatur*, 172 e; *item alterius*, 173 e; *& aliorum quatuor*, 174 a.
Fides *B. Raymundi Lulli*, 732 b c. *Idem fortitudine magna Saracenis* fidem *prædicat & multa ab illis patitur*, 678 a b c, 666 e f, 672 a f *Vide* Baptismus.
Filiorum *cædem, ob causam piam, sert patienter B. Hemma*; 108 c d. *Vide*, Educatio.
Fœtor *diabolicus*, 797 f
Fons *miraculosus S. Adalberti*, 101 b, 102 e. Fontem *elicit S. Petrus Confessor*, 579 f, *& S. Maxentius* 171 f seq. *Sanguis Martyris aperit venam* fontis *miraculosi*, 149 f
Fornicatuti *in templo S. Martialis, miraculose ejiciuntur*, 553 e
Frigoris *patiens B. Arnulf.*, 516 a. *B. Salomo*, 496 f
Fur *sacrilegus miraculose punitur*, 174 e; *alius sic punitus, facta restitutione sanatur* 52 a Fures *sacrilegi vitro casu detecti* 444 b e 555 d e f. Furtum *absconditum detegit S. Heimeradus; & fur punitur* 392 c d. *Res furtiva domino adjudicatur miraculose, ad sepulcrum S. Ladislai*, 319 a; Furtivum *cæsum comedere volens, digites sibi rodit*, 100 e f.

H

Homicidium. *Barbarus occidere volens S. Maxentium, rabidus semet occat* 162 c e, *Venator percutiens & vulnerans S. Guillelmum, a dæmone invaditur*. 123 a b, 124 b e
Hospitalitas, *a fabre pie exercita*, 125, *& a S. Gallicano* 38 e, Hospites *advenientes prædicit S. Theobaldus, eisque vinum procurat*, 597 b e
Humilitas *B. Raymundi Lulli* 736 b; *B. Arnulfi*, 618 a, *pœnitentiam inculpate accipientis eaq; lætantis* 618 e; *S. Gallicani Exconsulis, peregrinis inservientis* 38 e; *S. Theobaldi miracula nolentis patrare* 597 c; *S. Maximi, miraculum a se factum dissimulantis* 52 a; *S. Sampsonis, miraculosas curationes scientiæ suæ medicæ adscribentis* 266 c, 269 d e f; *S. Anthelmi, laudari fugientis* 236 a; *S. Simonis anachoretæ, famam sanctitatis fugientis* 110 e

I

Idola *contemnit S. Lupercius* 352 b; *comminuit S. Marcellus, & dæmonia fugat*, 477 f
Jejunium *Eccles. rigide servat S. Artaldus* 393 e
Jejunium *severum B. Arnulfi* 614 a seq. *S. Maxentii Reclusi* 171 d e; *S. Theobaldi* 594 c, *& quarundam Sanctimonialium* 185 e Jejunium *& Vigilias servandæ virginitati adhibet S. Feronia* 19. f. Jejunando *morbum contrahit S. Joannes Carthusianus* 144 c. *Qui carnes ferunt in montem Virginis, aut ibi comedunt, puniuntur* 235 b. *Non* Jejunandum *tempore Paschali* 393 e
Ignis *miraculose extinctus per S. Guillelmum* 126 d; *qui rogum circa adustionem ingressus, meretricem convertit* 127 d e f. *S. David prunas coram Imperatore manibus tenet illæsus* 178 b. *Ferrum candens illæsus tractat S. Lupercius* 351 e Ignis *judicium contra Simoniacum* 313 a; Incendium *extinguit apparens S. Sampson* 271 e
Imaginum *sacrarum cultum tuetur S. Paulus Papa* I 379 e; *procedem decertat S. Joannes Ep. Gothiæ* 191 d e. Imaginem *S. Petri venerantium devotionem videns, punitur* 434 f
Impudicitia *Nrsonis, causa persecutionis in Christianos* 423 e. *Insanus amor mulierum B. Raym. Lulli* 969 c d, 675 a b. *A Clericis incestis multa patiuntur SS. Laudulfus & Artaldus; sed a Deo præservantur, hic ab injuria in bonis temporalibus, ille a morte intentata* 284 b e seq. *Adulterum Presbyterum ab altari vi avellit S. Artaldus*, 302 b c. *Concubinatus Sacerdotum punitus per B. Henricum Episcopum Olomucensem* 142 e f seq. *Concubina Presbyteri reprehenditur ab S. Heimerado* 389 e. *Fornicaturi in templo S. Martialis inde miraculose ejiciuntur* 553 e. Impudici *traduntur dæmonibus venandi* 560 f, 561 a. *ad Impudicitiam tentatus B. Arnulfus fugiendo vincit*, 610 a. *Vide* Ignis.
Indulgentiæ *a pluribus simul Cardinalibus* 523 b
Infirmis *negligentes ministrans nosocomus, a Sancto Patrono nosocomii apparente, verberibus excipitur*, 273 b. *Vide* Morbus.
Inimicis *ignoscit & ignoscendum docet S. Artaldus* 296 a b; *percussorem suum a dæmone liberat S. Guillelmus* 123 a b c d.
Iojuriosus *in S. Heimeradum punitur*, 390 b e d; *item alius* 392 e
Innocentia *S. Adeodati Episcopi, calumniam & carcerem passi, a Deo defenditur* 260 e f seq.
Insidiæ *Conradi Principis in B. Henricum Olomucensem Episc.* 142 d e. *Vide* Proditor.
Invidia *hominem insanias agit* 584 a b; Iovidiam *contemnit S. Maxentius* 170 b c. *Vide* Innocentia.
Ad Judicium *Dei provocat persecutorem suum S. Joannes Episc.* 191 f
Judicium *temerarium Regis Totilæ de S. Cassio, miraculo corrigitur* 486 e
Jurare *non vult S. Basilides* 356 f: Jurans *bonum opus aliquod se vivo non faciendum, statim post moritur* 183 b e. *Vide* Perjurium.
Justitia *vera parentum S. Artaldi* 281 d

L

Lacrymarum *donum S. Anthelmi* 229 b 233 d; *S. Cassii* 487 a. *B. Arnulfi* 619 e
Lampades *miraculose accensæ in exequiis S. Anthelmi* 237 a. *Pontifex morte punitur ab apparente S. Petro, ob venditum balsamum, quo nutriendæ erat* Lampas *ad suum altare*, 464 e
Lapidibus *impressa vestigia genuum in iis flectentium SS. Petri & Pauli* 438 b c d e
Laudem & *invidiam fugit S. Maxentius* 170 b e
Lecti *duritiæ S. Theobaldi* 594 d
Lepus *nomen monasterio facit*. 528 e
Ob Litem *juste diemptam occiditur S. Odulnus*. 149 f
Lumen *miraculosum indicat absconditas Reliquias* 101 f seq. 299 c; *præsignat prolis futuram sanctitatem gravidæ matri S. Artaldi* 381 f
Lupus *asini vices suppleat in ferendis oneribus jubente S. Guillelmo* 119 f

Magi-

Digitized by Google

M

MAgica *miracula Simonis*, 425 c d; *S. Petri cum eo congreſſus* 414 a ſeq. *Vide*, Dæmon.
Manſuetudo *S. Adalberti*, 98 d a; *S. Pauli Papæ I.*, 379 c
† Maria V. *Apparet B. Arnulfo, & filium amplexandum offert*, 618 d: *hujus erga illam, ſæpe ipſi apparentem, devotio: idem ejus gaudia ſæpe contemplatur* 616 d a ſſeq. Maria *mortem Ottonis Epiſcopi prædixit, & moriturum læto animo eſſe jubet, ei ſe adfuturam promittens*, 501 a
Ad Martyrium *ſe pie præparat S. Pelagius* 407 a d *ad illud animatur S. Febronia*, 414 c ſeq. *Intrepidque ad agonem procedit*, 415 d e f; *& fortiter martyrium ſubit*, 426 a b ſeq. *Ad* Martyrium *a Chriſto vocatur S. Lucela Virgo, quam eumdem comitatur Ren Ethnicus, futurus* Martyr, 423 d e Martyrum *animas in cœlum deferri videns S. Vigilius, & ipſe ad* Martyrium *incitatur*, 165 f: *hujus adventum dæmones pavſcunt*, 167 b. Martyris *ſanguis aperit vicinam fontis miraculoſi* 149 f: *in* Martyrem *ab Ethnico exhibita humanitas*, Martyrio *remuneratur*, 356 ſeq. Martyres *habiti, qui pugnantes contra Saracenos occubuerunt*, 81 b ſeq. Martyrium, *Baptiſmus ſanguinis* 13 f
Mater *S. Theobaldi cum filio vitam eremiticam amplectitur*, 599 b, 597 d
Matrimonium. *Conjuges pii, Wilhelmus Comes & B. Emma*, 507 e f: *hæc mortem mariti patienter fert* 509 c. *Patrem & fratres Carthuſiam ingredi ſuadet S. Anthelmus*, 430 c. *Vide*, Proles.
Matutinis *devote intereſt B. Arnulfus*, 609 f
Medicinam, *edoctus S. Sampſon, gratis ſervit pauperibus* 266 c Medicorum *ſollicitus* 267 f *Eorum patronus SS. Coſmus & Damianus* 277 d e
Miſericordiæ *opera exercet mater S. Arialdi*, 428 e; *& S. Paulus I Papa, etiam noctu*, 379; *S. Ladiſlaus cohibet ſuos ne æde fugientium, ut animus infidelium ſalvet*, 324 e f. *Vide* Hoſpitalitas, Infirmus, Eleemoſyna, Pauper.
Miſſam *quotidie celebrat S. Caſſius, pie incrymans* 487 a, *S. Heimeradus, exſtaticus celebrat a mane uſque ad veſperam*, 393 a b. *Ad* Miſſam *mire devotus S. Antelmus*, 239 b, 233 d.
Miſſæ *ſæpe intereſt B. Arnulfus*, 609 f. *S. Syrus ſupra Hoſtiam videt deum eram Dei fulgidam*, 481 d. Miſſam *celebrando infirmum ſanat S. Theobaldus*, 597 c *Præfationes* Miſſales *propriæ antiquæ de SS. Apoſtolis Petro & Paulo*, 467 d. ſeq. Miſſarum *triceſarium prodeſuncto*, 599 f. *S. Emma dolet ſe Miſſam interturbaſſe, ejulando ob cædem filiorum*, 508 a d
Modeſtia *S. Pauli Apoſtoli conciliat aſpicientis benevolentiam*, 411 c
Monaſterium *ex divina revelatione fundandum curat B. Arnulfus*, 623 a b c; *aliud fundandum divinitus cognoſcit, & fundatorem confirmat*, 628 d e. *Joannes Baptiſta fundari jubet monaſterium Carthuſianorum* 508. Monachi, *mutata veſte falſi Canonici, peſte correpti, omnes una nocte moriuntur*, 563 c Monachum *egreſſum monaſterio miſere venati dæmon*, 395 a b c. *Vide* Religio.
Mons *arenoſus, precibus S. Adalberti ab ejus oratorio removetur*, 100 f
Morbus, *a multitudine humorum in corpore exiſtentium cauſatus*, 109 b c. Morbus *ad purgandam animam neceſſarius*, 629 a. *Pro infirmo orare venit S. Theobaldus, quod morbus immiſſus eſſet a Deo; poſtea tamen Miſſam celebrans eum ſanat* 595 a *Ob* morbum *patienter tolerantem, arbori floridæ comparatur S. Anthion.* 579 a
Mortem *deſiderat B. Arnulfus*, 630 e d; *ſuam prædicit S. Guilielmus*, 130, 131 b; *& S. Joannes Epiſc.* 191 f; *ſuam & ſororis ſuæ S. Rupertus*, 580 e *S. Maxentius ſua prædicta inter Angelorum cantus* moritur, 173 a b Moritur *libenter S. Sampſon*, 270 b c: *in templo S. Guilielmus*, 132 a; *Pio S. Tygris* 75 f. mortis *dies prædicitur a Deipara Ottoni Epiſcopo; cui* morienti *ſe adfuturam promittit*, 501 e f ſeq. *B. Emma* mortem *mœſta fert patienter*, 509 e; *& filiorum cædem ob cauſam piam*, 508 c d. Mors *S. Ladiſlai Regis publice lugetur per triduum* 318 c. *Cum* mortuis *& ſepultis noctu loquitur S. Joannes Epiſc.* 193 f, Mortuum *ſe fingens adextorquendam eleemoſynam a S. Oduino, revera moritur*, 149 c. Mori *infeliciter ſolent perſecutores Chriſtianorum*, 30 e
Mortificatio *B. Raymundi Lulli*, 736 a d. *S. Heimeradus ad deſiderio patiendi, cunes & pauperes in ſe concitat*, 388 c d; *Abbatem etiam & Monachos, quorum juſſu flagellatur* 389 a b c; *ali etiam juſſu B. Meinwerci & S. Cunigundis* 389 f ſeq. *Ad* mundi *contemptum ſe aliaſque excitat B. Salome* 495 b c ſeq.
Muſicæ *peritus, mire ſucceſſu Alleluja canit S. Heimerandus*, 391 c

N. O

NUpides *incedit S. Arialdus* 302 f
Nuptias *celebrari vetat tempore clauſo S. Arialdus*, 288 f
Obedientia *B. Raymundi Lulli*, 736 a; *B. Arnulfi*, 618 f, *qui omiſſa oratione ex obedientia dormit, ſtrepente dæmone*, 611 f ſeq. *Juſſa Dei babtiſmum mutare, S. Guilielmus & S. Joannes Avellinus, vident cellas ſuas igne cœlitus immiſſo comburi*, 122 c d
Odor *ſuavis & miraculoſus ex ſepulcris S. Proſperi*, 56 c, 580, *& S. Pecennæ* 87 e; *ex Corpore S. Arialdi* 300 d. *S. Ladiſlai* 318 f; *ex Reliquiis S. Anthelmi*, 241 a; *B. Raymundi Lulli*, 686 f; *& aliorum Sanctorum*, 346 b. Odor *ſuavis in cubiculo B. Raymundi Lulli, quotannis percipitur* 690 b a d e
Officium *eccleſiaſticum decore celebrandum curat S. Arialdus*, 288 f. *Mozarabicum* 215 ſeq. *Vide*, Matutinum
Oleum *miraculoſum fluit e ſepulcro S. Samſonis*, 273 ſeq. 277 e: *ex mauſoleo S. Babolenſi fluere ſolitum ſiſtitur ob mutandi ſacrificii imprecationem*, 782 c d
Orationi *aſſidue vacat S. Maxentius*, 171 d, in oratione *pernox B. Salomé*, 496 f; *S. Theobaldus*, 592 d, *S. Guilielmus*; 127 f. *Cella S. Davidis noctu orantis ardere viſa* 173 d e. *SS. Guilielmus & S. Joannes Avellinus de nocte vacat, de die cundo ſe fatigant*, 121 f. Oratio *aſſidua B. Arnulfi*, 619 a; *& ob omiſſam* orationem *ea ſomnolentia, fiat ſub ſtillicidio* 609 f; *orationem jocoſam dat, cur noctu potius quam de die oraret*, 614 d. *Ladiſlaus* orans *a terra levatus cum multo ſplendore, & annonam periclitanti fame exercitui impetrat*, 318 b c. Oratione *captivos liberat S. Joannes Ep.* 139 c f; *montem removet S. Adalbertus*, 100 f; *S. Tygris Reliquias S. Joannis Baptiſtæ impetrat* 74 a b c d. *Angelus per ſcintillam ignis S. Heimeradum ad* orationem *vocat*, 391 b
Ornamenta *Eccleſiaſtica pretioſa ſecum fert S. Salvius, & ob ea occiſus Martyr colitur*, 299 a ſeq.

Otia-

Otiari *diſcipulos ſuos minime permiſit S. Arialdus*, 302 c

P

PAne *benedicto infirmos ſanat S. Maacentius*, 172 e d Parentes. *Patris alloquium fugit S. Theobaldus* 596 f; *puerum a matre ſibi devotum rapit dæmon, ſed ille ei eripitur a B. Mazalino* 583 b c. *Vid* Matrimonium. Proles.

Paſſio Chriſti. *Crucifixus apparet B. Raymundo Lullo, eumque convertit*, 661 d e, 675 a b

Patientia *B. Arnulfi*. 618 a, *conſolationibus divinis abundat* 618 d. *Ob* patientiam *lamorbis arberi floridæ comparatur S. Anthion* 176 c. Patientia *in incendio monaſterii & eccleſiæ*, 569 c *Ad* patientiæ *fecundam injuriam, jocum horretur S. Guilielmus*, 124 c

Paupertas Religioſa *B. Raymundi Lulli* 735 e: *eam arcte ſervare vult S. Guilielmus, nihil ex eleemoſynis ſervans in craſtinum*, 121 c d. *Ex eleemoſynis humiliter vivit B. Beatrix Ducissa* 525 d e. *In* paupertate, *proſpicit divina providentia S. Joanni* 144 d. *Teſtamentum condere non vult S. Anthelmus, Epiſcopus Religioſus*, 136 d

In Paupertes *beneficus S. Leo II*, 375 c *S. Maximus*, 501 f; *S. Arialdus*, 493 b; *S. Sampſon*, 467 d. *S. Heimeradi liberalitas in* paupertes, *a Deo remunerata* 391 a ſeq.

Pax. *Reliquiæ S. Stephani Regis inveniri non poſſunt, niſi reconciliatis omnium Regum animis*, 323 e f Pacis *ſtudium in Geyſa Rege Hungariæ* 321 c d

Peccata *occidi pœnitentiis, dicit B. Arnulfus*, 511 c. *Ad* Peccatorem *convertendum permittit ſe virgis cæſi S. Arialdus*; 492 c. *S. Guilielmus per iguem deterret meretricem a* peccando.

Peregrinus *ſit Princeps Wilhelmus*, 500 f; *pie & humiliter Romam* petegrinatur, 508 f ſeq. *Hieroſolymam B. Salome*, 490 b; *Joannes Epiſcopus trecanium* 190 c; *Romam & Hieroſolymam, S. Heimeradus*, 388 b c; *Compoſtellam S. Guilielmus*, 115 b, *qui a* peregrinatione *Hieroſolymitana divina diſpoſitione cogitur deſiſtere*, 117 a. Peregrinationes *varias pie obit S. Theobaldus*, 596 e d e f; *cui & Socio ejus dæmon illudit* 593 f. 566 e d. Peregrinatione *ad limina Apoſtolorum plagæ averſit S. Maximus, & in reditu ſervatur miraculoſe a pluvia*, 511 d. Peregrinos *hoſpitio ſuſcipit S. Gallicanus*, 38 e

Perjurus *ſit mutus, pœnitens ſanatur*, 553 c d. Perjurium *ad Reliquias S. Salvii miraculoſe punitum*, 203 d; *alius ejusm morte* 583 f

Perſecutio *Chriſtianorum acerba*, 336 a: *eo tempore an præſſet fugete Virgines*, 211 e f. *Lyſimachus juſſus Chriſtianos* perſequi, *cum ne diſſimulat*, 18 b c; *uti & Primus Comes*, 24 a b, 30 b c. Perſecutoris *Seleni infelix mors*, 30 c.

ad Pluviam *impetrandam invocatur S. Euroſia* 88 c. *Cælum claudere & aperire viſus S. Maximus*, 570 b c. *A* pluvia *miraculoſe ſervatur S. Maximus* 511 d

ad Pœnitentiam *populum monet, jubent SS. Petrus & Paulus* 466 d e f ſeq. 465 a b c. Pœnitentiis *peccata occidantur* 615 e

Pœnitentes *benigne ſuſcipit S. Arialdus* 302 d

Pœnitentiæ *non faciendæ ſine licentia Superioris* 610 d. *Gravium criminum rei, vinculis ferreis conſtricti, peregrinantur ad loca pia, donec vincula eumpantur*, 598 d e

Prædicatio *ſilentium poſtulat*, 320 d

Presbyteri *manibus non laborant*, 519 a; *Concubinarii puniti per B. Henricum Ep. Omolucenſem*, 142 c f ſeq.

Proceſſio *ſolennis in tranſlatione S. Donati*, 575 ſeq. *Supplicabundus quotidie eccleſiæ viſitat S. Arialdus*, 294 c d

Procurator *Carthuſianus, cavet ne ſolitudinis & Religionis amor in ſe deficiat* 229 c, 230 d e

Proditor *Presbyter, S. Arialdum tradit hoſtibus*, 497 c d ſeq.

Proles *Sancta a Deo impetrata precibus matris S. Joannis Epiſcopi*, 190 c

Propbetiæ *ſpiritus B. Arnulfi*, 621 d e f ſeq. *S. Theobaldi*, 597 d e f; *S. Deodati Epiſc.* 160 d. *S. Theobaldi* prædicta *Sanctitas* 593 c 596 b c: *S. Heimeraunus* prædicit *Monaſterium cuſtruendum*, 393 e; *puteadum Clericum ſibi molaſſum*, 392 e; *ſibi poſt mortem cultum deferendum*, 392 e c d. Prophetia *B. Raymundi Lulli de Societate Jeſu*, 735 c. *Pomi grana in ignem projecta, germinant eo tempore quo* prædixerat *S. Adalbertus*, 98 f ſeq. *Occulta peccata Sacerdotis revelat B. Arnulfus*, 625 b c *Vide*, Mors, Excommunicatio.

Pulchritudinem *corporis peſte a ſe auferri B. Salome*, 496 c d

Pulvis *ex tumulis Martyrum collectus, medetur infirmis*, 340 c

R

REligionem *vovet pater, ut filiæ ſanitatem impetret*, 124 c. Regulæ *Anachoretarum S. Adalberti* 152 f ſeq. *vocatio S. Anthelmi ad ordinem Carthuſiæ*, 228 e f. *Ad* Religionem *ingrediendam movetur Palladius, viſo cæleſti ſplendore e cellula S. Davidis*, 177 d e, Religionem *magno fervore ingreditur S. Arnulfus*, 610 b. *Ingreſſus nomen baptiſmale mutat S. Manentius*, 170 d. Religioſæ *virtutes B. Benevenuti* 328 d; *S. Maxentii* 170 a; *B. Emmæ* 501 b c. Religioſis *multum beneficus S. Anthelmus*, 235 c d e. *S. Paulus monet*, Religioſos *reformandos, non ejiciendos monaſterio*, 466 a b

Reliquias *S. Salvii quærendas monet Angelus Cæolum Martellum*, 202 b c. De Reliquiis *S. Medici & aliorum inventis, Decretum S. Congregationis Rituum*, 9 f. Reliquiæ *S. Stephani Regis inveniri non poſſunt, niſi reconciliatis omnium Regum animis*, 323 e f. Reliquiarum *S. Febroniæ miraculoſa inventio*, 16 c. *& S. Zoili*, 154 a b. Reliquias *S. Joannis Bapt. mirabiliter accipit S. Tygris*, 742 b c d: *ſuas elevandas monet S. Adalbertus*, 101 a. Reliquiis *honor habitus temporibus Dioclesiani*, 311 e f ſeq. Corpora Sanctorum *ſepelivit S. Lucina* 534 f ſeq. Reliquias *Sanctorum honorat S. Paulus PP.* 1, 379 d. *Henricus Imperator* Reliquias *S. Evendrudis collocat*, 582 d e. Capitis SS. Apoſtolorum *in Lateranenſi Baſilica, a direptione militum miraculoſe ſervata*, 444 c d e. Reliquias *S. Salvii veneratur taurus*, 205 e. Reliquiarum *S. Syri virtus miraculoſa*, 482 e d. Vinculis *S. Petri dæmon pellitur*, 452 c, *ad* Reliquias *S. Martialis captivi liberati*, 560 b; *Infirmi ſanati*, 560 d. *Ea* Reliquiis *S. Euroſiæ vulnerate, ſanguis effluit*, 88 c, *& ex S. Joannis Bapt. ſanguinis guttæ* 74 f. Pulvis e tumulis *Martyrum collectus, medetur infirmis*, 340 c; Brandium, *ſacratum attactu corporum SS. Petri & Pauli, miraculoſum*, 438 d e; *& Clavis, cui raſura de vinculis S. Petri incluſa*, 453 d ſeq. *item* Cathedra *lignea S.*

Joco-

Jacobi Apoſtoli 456 d, & *S. Petri Romæ* 457 c; Pallium, *S. Adalberti corpus tegant, reperitur incorruptum* 102 b, & *ab incendio lacombuſtam*, 102 f. Corpus *S. Ladiſlai, turba ſpecie precedente, ad ſepulturam vehitur*, 318 f. Reliquiarum *S. Caſſii ſolemnis tranſlatio*, 487 f ſeq. & *S. Aethelmi*, 241 a ſeq. *Miraculoſe prohibentur Epiſcopi transferre* Reliquias *S. Febroniæ*, 342 b; *item S. Salvii ſunt immobiles volentibus ad alium, quam deſignatum a Deo, locum transferre* 204 a *SS. Petri & Pauli prohibentur transferri* 435 e; *imo nec transferre aut attingere impune licet* 438 a d e *S. Joannis Bapt.* Reliquias *auferre volens morte punitur*, 75 b. Reliquias *timere tractans punitur*, 108 c d; *frequentius eas oſculans Epiſcopus dentes amittit* 254 c. *Falſas pro veris ſuppoſuere conatur quidam Epiſcopus* 57 e f ſeq.
Revelationi *Divinæ exacte obediendum* 528 f
Rex. *Ad regias virtutes acquirendas hortatur Ludovicum* VII *S. Anthelmus*, 227 b. Regiæ virtutes *S. Ladiſlai*, 318 b, 322 e f ſeq.
Riſus *obſtitur B. Arnulfo ex divinis conſolationibus* 622 b ſeq.

S

SAcerdotes *honorandos docet S. Anthelmus*, 233 d; *concubinarios corrigit & punit*, 233 e
Sanctos *pie & frequenter invocat S. Arialdus*, 294 b e
Scientia *divinitus infuſa B. Raymundo Lullo*, 675 d e
a Schiſmate *multos retrahit S. Anthelmus*, 232
Scripturam ſacram *quo modo aliis prælegerit S. Febronia*, 19 c f. Scripturæ ſacræ *intelligentiam divinitus accipit S. Guilielmus*, 176 c
Sepulcrum *inhabitat S. Simeon anachoreta*, 210 b e
Sepulturam *cæſis in acie honorificam procurat S. Ladiſlaus*, 321 e d. Sepulturam *ſibi eligit & miraculoſe accipit B. Maſalinus*, 583 a. *S. Joannes Hiſpanas non permittit ſubito defunctos in loco ſacro* ſepeliri, *ne forte excommunicati obierint: cujus facti pœnitet ſe etiam extra cœmeterium* ſepeliri *voluit*, 145 f ſeq. ſepelrom *S. Ladiſlai qui violaverat, cum tota poſteritate caret quieta* ſepultura, 317 b c. ſepulcrum *S. Ferdinandi dum profanatur cado vini impoſito, hoc effunditur* 332 f *ſuper* ſepulcra *defunctorum cibos ponendi ritus*, 472 a f ſeq.
Serpens *diabolicus fugatur a S. Syro* 481 f ſeq. *S. Lupercius* Serpentem *projicit in mare*, 351 e
Servus *nimium obediens Domino*, 200 b ſeq. Servos *libertate donat S. Samſon*, 267 b
Severitas *nimia Ivonis Abbatis in puniendis delinquentibus*, 600 a
Coatra Simoniacos *concionatur & malos convertit S. Arialdus* 286 f ſeq. & *ad unum convertendum permittit ſe virgis, excipi*, 292 e; *alterum abſtrahit ab altari*, 302 b c. Simoniacum *eſſe Epiſcopum ut probet S. Luitprandus, per ignem tranſit illæſus*, 611 f ſeq.
Solitudinis *amans S. Anthelmus Carthuſ.* 229 c, 230 d e, 235 d.
Somnolentiam *tempore orationis ſanus ſub ſtillicidio caſtigat B. Arnulfus*, 609 f
Spes *B. Raymundi Lulli*, 733 b

T

TEmpeſtatis *damna evadunt, qui concioni de S. Mortiale interſunt* 651 d
Templa *exſtruit & ornat S. Paulus Papa I*, 379 c f. Templum *Deiparæ ædificat Geyſa Rex Hungariæ, ex voto pro victoria, locum monſtrantibus Angelis ſub ſpecie cervorum*, 321 e f. Templo *ædificando nolens allaborare, punitur*, 101 c. *Trabs lignea miraculoſe fit longior, ut aptu ſit* templi *ædificationi*, 100. Templum *miraculoſe conſtruit rugus tempore S. Guilielmus* 219 b e d e. Templorum *dedicandorum ritus antiquus* 469 d ſeq. Templum *ab Angelis conſecratum*, 282 a. *In* templo *moritur S. Guilielmus*, 132 c: *in* templo *S. Martialis foraicaturi, miraculoſe inde ejiciuntur* 553 e. Templi *ſacrilega invaſio pœnita* 558 d e f ſeq. *Propter ablatos ſacros Theſauros pœnitur Rex Angliæ Henricus, & pœnitens moritur*. 571 b c d e f
Tentationem *diſcipulo ſuo indicat S. Joannes Epiſcopus Gothiæ* 193 f
Tentatos *puſillanimitate & timore B. Raymundus Lullus fortiter ſe vincit*, 664 a b e
Teſtamentorum *condere non vult S. Anthelmus Epiſcopus Religioſus*, 236 d
Tonitru *valde terribile, a quo Sacerdos mirabiliter ſervatur*, 576 f ſeq.
Tripodiat *B. Arnulfus ex divinis conſolationibus*, 622 b c

V. X. Z.

VEnenato *gladio ictus miraculoſe ſervatur Laudulphus de Gottis* 284 e d
Veſtitus aſperitas *S. Guilielmi, circulis ferreis corpus prementis* 115 f; & *lorica ac galea ferrea* 117 b c
Victoria *parta interceſſione S. Vigilii*, 267 d e; & *S. Martialis per Carolum ſimplicem*, 563 d e; & *per Regem Etholcum precibus piæ Virginis*, 13 c. Victoriæ præſagia *S. Ladiſlao oblata*, 320 f ſeq. *qui poſt ea dolet effuſum ſanguinem Chriſtianorum*, 321 c; *alia ejuſdem* Victoriæ, & *pro iis ſolvunt gratiarum actio*, 324 b b ſeqq. *idem prohibet fugientium cædem ad ſalvandas animas* 324 c f; & Victoriis *moderate utitur*, 324 c. *Ex votopro* Victoria, *Geyſa Rex Hungariæ, eccleſiam ædificat*, 321 f
Vigilias & *jejunium ſervandæ virginitati adhibet S. Febronia*, 19 f
Vindicta *miſericordi & juſtu ulciſcitur cædem filiorum Princeps Wilelmus*, 508 c
Vinom *hoſpitibus miraculoſe procurat S. Theobaldus*, 597 a. Vinum, *contentionis cauſa, laſtar caſei coagulatur*, 194 a
Pro Virginitate *martyrium ſubit S. Euroſia*, 88 c. *S. Pactuna præeligit mori, quam* virginitatis *detrimentum, etiam invita ſuſtinere* 86 c d e. Virginitas *S. Febroniæ ſolicite cuſtodita*, 19 d e f Virginibus *Religioſis aſpectus etiam ſæcularium mulierum fugiendus*, 19 f. Virginis *mortua corpus debonefiare voleus, punitur* 87 e. Virginem *ſponſam Chriſti veneratur Rex Etholcus, ejuſque precibus victoriam de inimicis impetrat*, 13
Vocem *non ſolvens, a S. Sampſone apparente reprehenditur* 273 d e: *alius reincidit in infirmitatem qua fuerat liberatus*, 245 b
Xenodochium *S. Sampſonis, ex gratitudine pro miraculo extructum*, 270 a
Zelus animarum *S. Vigilii* 265 c d e; *S. Adalberti*, 98 d e 99 d e; *B. Raymundi Lulli*, 735 b c.

FINIS.

Acq 1471683

NAPOLI